THESAVRVS CHIRVRGIÆ,

CONTINENS
PRÆSTANTISSIMORVM
AVTORVM,

Vtpote

AMBROSII PAREI PARISIENSIS.
IOANNIS TAGAVLTII AMBIANI VIMACI.
IACOBI HOLLERII STEMPANI.
MARIANI SANCTI BAROLITANI.
ANGELI BOLOGNINI.
MICHAELIS ANGELI BLONDI.
ALPHONSI FERRII NEAPOLITANI.
IACOBI DONDI.
Et
GVILELMI FABRITII HILDANI.

Opera Chirurgica

IN QVIBVS
NON SOLVM PERFECTISSIMA, TVMORES PRAETER NATVRAM, vulnera, vlcera, luxationes & fracturas ratio curandi;
Verum etiam humani corporis singularumq́ partium exactissima anatome;
Curationes item multorum aliorum affectuum, raræ obseruationes & varia medicamenta ad chirurgiam pertinentia demonstrantur.
ANTE HAC QVIDEM DISIVNCTIM EDITA;
Nunc vero
In vnum collecta & ab omnibus mendis repurgata,
per

PETRUM UFFENBACHIUM,
REIPUBL. FRANCOFURTENSIS AD MOENUM
PHYSICUM ORDINARIUM.

Lucas Mattsperger Ab.

FRANCOFVRTI,
Prodit typis Nicolai Hoffmanni, Impensa Iacobi Fischeri Bibliopolæ.
ANNO MDCX

AMPLISSIMIS,

SAPIENTIA, HVMANITATE, OMNIQVE VIRTVTVM GENERE PRÆSTANTISSIMIS VIRIS, TOTIVS ANTIQVISSIMÆ ET HONORATISSIMÆ,

SOCIETATIS à Frawenstein/

Quæ est in nobili FRANCOFVRTO *ad* MOENVM,

Dominis & amicis suis summa animi obseruantia colendis.

PETRUS UFFENBACH

REIPUBL. FRANCOFURTANÆ MEDICUS ORDInarius τὸ ὑγιαίνειν.

CVM arbitrarer, Amplißimi ac Prudentißimi Viri, Domini & amici colendi, multum Chirurgiæ studiosis profuturum, si optimi quiq; huius artis autores coniunctim ederentur, facere non potui, quin illos ipsos, quos titulus sua serie recenset, quosq; cum inter antiquos, tum neotericos probatißimos putaram, in vnum colligerem. Nam etsi negotiis eiuscemodi, quæ quidem eruditionem adeo magnam non exposcunt, laborum tamen plenißima sunt, supersedere iam dudum decreueram, & in iisdem plus satis huc vsq; sudauerim, typographi tamen multoties repetita efflagitatio, vtpote exemplaria Parei ad vltimum vsq; esse distracta confitentis, vt & Clarißimi atque experientißimi Domini D. IOANNIS HARTMANNI BEYERI, Compatris mei & Collegæ plurimum obseruandi, (cui propter multiplicem erga me fauorem omnia debeo) tantum apud me valuerunt, vt non dubitauerim consilium meum mutare. Et quantum sane prædictorum autorum vnusquisq; præstiterit, quantumq; etiam inter doctißimos excelluerit, non est, vt longo sermone enarrem, cum sua quemq; scripta satis commendent. Quod autem V. P. & H. bonum hocce publicum dedicare fuerim ausus, præter vestrum illud patrociniũ, quo contra maleuolos carere non potest, in causa etiam fuit singularis illa amicitia, quam de vnoquoq; vestrum mihi ipsi polliceor, quaq; ipsa fretus illud idem facile susceptum iri spero. Hisce viri prudentißimi ac humanißimi valete, meumq; hoc qualecunq; ergo vos studium approbate. Francofurti ad Mœnum 10. Calend. April. ANNO MDCX.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

MEDICINÆ ortum plerique omnes à cœlo repetunt. Produnt enim, qui de mundana Genesi optime omnium sentiunt, cretis, discretisq; elementis, cum nondum homo editus esset, mox Dei iussu herbas plantasq; omnes infinita florum, odorum, saporum, colorum, & facierum varietate è terræ visceribus emersisse, tot & tantis viribus dotatas, vt tantum munus totque in vsus comparatum, alteri, quam Deo tribuere iniurium videri debeat. Itaque ne harum quidem rerum notitiam, nisi monstrante Deo mens humana vnquam delibare potuisset: nam & magnus huius vniuersi cõditor & Architectus Deus, vbi primum Adamum spiritu oris sui afflatum, in viuum, spirantemq; hominem confirmauit, naturam & proprias singularum rerum, quas mundi vniuersitas suo complexu continet & fouet, facultates, dotesque edocuit. Adeo vt si quis inuentionis huius gloriam humano ingenio adscribere velit, in Dei numen ingratus vel Plinij iudicio censendus sit. Cæterum notitia hæc haud vna cum Adamo, sepulata iacuit: verum eodem Dei munere his cõcessa, quos ipse in medicum munus, vt reliquis mortalibus salutares manus admouerent, elegit. Quæ opinio non communi modo & tacito gentium omnium consensu recpta est, sed & à Mose literis consignata. *Genes.1.* Quod ipsum Iesus filius Syrach inter Hebræos sapientissimus confirmauit. *Cap.38.* *Honora* (inquit) *Medicum, propter necessitatem enim creauit illum Altissimus: nam & sanitas omnis à Deo est, Dominus de terra produxit Medicinam, eam ob id vir sapiens non abhorrebit. Da locum & honorem Medico, hunc enim creauit Dominus.* Græci, qui primi plenius & illustrius Medicinam professi videntur, his consentanea loquuntur, dum Apollinem Medicinæ inuentorem agnoscunt, neq; id iniuria. Siue enim per Apollinem Solem intelligant, qui blando & vitali calore suo profert, temperat, & fouet omnia, siue heroem aliquem qui præstanti & prope diuino ingenio incitatus primus Medicinam herbariam, doctrina & opera excoluit: quo sensu sic ipsum loquentem inducit Ouidius:

Inuentum Medicina meum est opifexq; per orbem
Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.

Medicinæ origo cœlestis semper celebrabitur, his initiis orta, hac maxime ratione increuit. Post Apollinẽ à patre edoctus Æsculapius filius, rudem adhuc & vulgarem hanc artem, paulo subtilius excoluit, eoque nomine in Deorum numerum referri meruit. Iisdem temporibus florebat Chiron Cẽtaurus, qui cum & ipse herbarum notitia excelleret, & rem herbariam Æsculapium

lapium multorum fama edocuisset, à Plinio multisq; aliis inuentor Medicinę creditus est. Æsculapio filij duo fuere. Podalirius & Machaon, qui patris vestigia secuti, & Medicinam professi, eius eam maxime partem excoluerunt, quæ Chirurgia dicitur, cuius ob id inuentores celebrantur. Post hos Asclepiades Medicinam multis partibus auctam, posteris suis velut hæreditariam reliquit: quorum scilicet studio ea Medicinæ pars inuenta & addita est, quæ morbos intus latentes solertiore indagine vestigat, & curat. Asclepiadarum illustri familia natus Hippocrates Cous Heraclidæ filius, Medicorum, quotquot ante fuerunt, facile princeps, Medicinam perfecit, & in artem ac præcepta scriptis Græce de ea libris redegit. Hunc sexcentis post annis secutus Galenus, vir non Medicinæ modo, sed & scientiarum omnium notitia clarissimus, quicquid in Hippocratis scriptis obscurum erat, fidelissime interpretatus, multis voluminibus illustrauit. Hoc igitur Medicinæ, quantum ab humana industria sperare fas est, initium, hoc incrementum, hoc deniq; complementum fuit. Quanquam vere negare non possimus, quin & hanc artem multum adiumenti experientia, vt ad res plerasque alias, attulerit. Homines enim cum adhoc illudq; morbi genus alia salubria, alia insalubria depræhenderent, notarunt ea ad medendum, & ex singulorum obseruatione & perceptione, vniuersalia præcepta ratasq; regulas stabilierunt, & artem effecerunt. Sic enim historiarum monumētis proditum legimus, arte haud dum inuenta, Babylonijs Assyrijsque in more fuisse, ægros languentes in porticibus ædiumq; vestibulis statuere: aut in forum compitaq; deportare, vt prætereuntes, qui eos adirent, consulerent, hortarenturq; ad ea, quæ ipsi faciendo effugissent similem morbum, aut alium nouissent effugisse: nec fas fuisse quempiam ægrotum silentio præterire. Cum, Strabone authore, mos esset in Græcia, ægrotos Epidaurum se in Æsculapij templum conferre, vt illic dormientes per somnium eorum, quæ salubria essent, à Deo admonerentur, liberatosque morbis, quibus remediis conualuissent, in tabellis ad templi postes defixis describere, non ad numinis modo gloriam, & grati animi memoriam, sed etiam vt post similitudo proficeret, exscripsisse omnia traditur Hippocrates, & ita ex his artem Medicam excerpsisse. Bruta quoque ad hanc artem multa contulerunt. Non enim homo ab homine modo: sed & à bestiis pleraq; didicit: nonnullas enim herbas atq; remedia commonstrarunt, quibus se natura sola edoctæ à morbis tuentur, quę homini mox vsui forent. Cum igitur tot & tam multa in Medicæ artis perfectionem conuenerint, quis dehinc ausit de eius præstantia dubitare? si pręsertim subiectum, corpus nempe humanum, quod reliquis nobilius est, & cuius gratia reliqua mundana condita sunt attendat? Quę res Herophilum olim mouit, vt Medicos Deorum manus vocaret? vt enim lapsos dextra porrecta è cœno & gurgite expedimus: sic moribundos, & sanitatis gradu, morbi impetu deiectos, salutaribus Medicinæ remediis subleuamus, & quasi Deorū aliquo munere è mortis faucibus eripimus. Poetarum Græcorum princeps Homerus Medicum vnum, multis virtutib. ante multos homines pręualere cecinit. Tota antiquitas hoc honore Medicos prosecuta est, vt eos tanquam Deos, aut Deorum filios summa veneratione coleret. Quem enim non rapiat salubrium remediorū diuina vis, qua,

Lib. 7. ca. 2.

Cosmogr. lib. 8.

 quotidianis

quotidianis experimentis, Medici velut Mercurii virgula instructi, animas pallentes & iamiam in Plutonis peculio positas, orco euocant? Hinc factum est, vt diuini olim Vates, Orpheus, Museus, Hesiodus; Nobiles imprimis Philosophi Pythagoras, Plato, Aristoteles, Theophrastus, Chrysippus, Cato Censorius, & Varro nihil prius aut prętantius esse duxerint, quam medicamentorũ cognitione excellere, eamq; rem scriptis monumentis testatam, posteritati reddere. *Quid vero nobilius, aut libero homine dignius esse potest, quam id Medicæ artis beneficio consequi, vt summi veluti imperii insignibus instructus, ius dominii in reliquos homines habeas, principibus, Regibus, Impp. que gratiosus quæ sanitati tuendæ depellendisq; morbis vtilia & salubria sunt, imperes, præscribas? Quod si fructus ex scientiis quæritur, intelligemus haud sine quæstu, Medicinæ professores laudem sibi & amicos parauisse. Hipp. Abderas ad liberandum insania Democritum properanti, non viri modo Abderitani, sed & mulieres, pueri, omnisq; sexus ætatis & conditionis homines obuiam processerunt, ipsum tutelaris Dei, & patris patriæ nomine communi & clara voce dignati.*

Quo in honore fuerint Medici.

At Athenienses, quia Atticam peste liberasset, ludos in eius honorem triumphali pompa celebrarunt, capiti coronam mille aureos pendentem, tanquam Regi magnifice imposuerunt, statuam, in perpetuũ pietatis & doctrinæ monumentum, ipsi posuerunt. Erasistratus Aristotelis ex filia nepos, centum auri talenta à Ptolomeo rege, cum ipsius filium sanitati restituisset, vltro oblata, accepit. Antonium Musam Augustus Imp. aurea statua donauit. Q. Stertinius quotannis ex Imperatoris fisco 12. aureorum 1000 supra 500. capiebat. Auorum temporibus Petrus Aponensis Conciliator dictus, rerum Medicarũ gloria sic per vniuersam Italiã florebat, vt nemo eum qui modo aliquo in numero esset ægrotus, nisi persolutis in singulos dies 50. aureis peregre ab vrbe ad se vocaret. Quin ad Honorium S. Pontificem curandum profectus, 400. pro quoq; die aureos reportauit. Annales nostri satis loquuntur, quo in prætio apud Ludouicum 11. Regem fuerit Iacobus Cotterius Medicus: dum ipsi ex Regio fisco statuta & persoluta singulis mensibus coronatorũ 10000. testatur. Profecto tanti semper fuit apud magnates & summos viros Medicina, vt pleriq; Reges & principes eius studio delectati, & gloriæ inde captandæ auidi, nomina sua plantarũ plerisq; imposuerint.

Nomina plantis imposita.

Sic enim Gentiana à Gentio Illyricorum, Lysimachia à Lysimacho Macedonũ, Scordium Mithridatia herba à Mithridate Ponti & Bithynię rege, Achillea ab Achille, Centauriũ à Chirone Centauro, Arthemisia à Caria Regina Arthemisia, nomẽ habuerunt. Attalus v. Pergami Rex, Salomon Iudæorũ, Euax Arabum, Iuba Maurorũ, nõ addiscendæ modo rei herbariæ cupiditate flagrarũt: sed & de ea libros scripserunt, vel magno posteritatis cõmodo mixtas ex multis simplicib. salutares antidotos, artis fiducia cõposuerunt.

Catharinaria & Medica herba.

Nec v. discendæ nobilis huius sciẽtiæ ardor plane adhuc restinctus est. Testatur id Antarcticis petũ, nobilis v. Catharinaria & Medica vulgo Reginæ herba dicta, ꝗ eius vim malignis vlcerib. vulneribusq; vtilẽ, Gallis antea incognitã, Catharina Medicea Regum nostrorũ mater, singulari studio & industria patefecerit. Intelligebant n. summi illi viri, his tanquã stirpium altis & immortalib. radicibus, depactam gloriã suam nunquã morituram: sed infinita seculorum serie cum renascentibus earum pullulantibusq; surculis, stolonibus, florib. & fructibus rediuiuam, in omnẽ posteritatem propagandã. Nec v. nobili ingenio principes illi homines Medicinæ hanc partẽ dum excoluerunt, alterã, q̃ de corporis humani dissectione est, sui expertẽ esse passi sunt: sapientum scil. pręceptis doctrinaq; imbuti, quã artificiosa esset, quamq; mortali inimitabilis hæc fabrica. Non est verisimile Apim, Osiridem, Ptolemeum Ægypti Reges, Salomonem, Alexandrum Magnum, Mithridatẽ, Attalum, cum se totos rerum naturalium contemplationi dedidissent, Anatomicã administrationẽ neglexisse, hominesq; sui cognoscendi cupidissimos, corporum suorum structurã, im-

mortalis

mortalis animæ, & ad Dei imaginē factæ, domiciliū ignorauisse: certis oculis Solis, lunę & reliquorū syderū lumina distantia admouisse, tot terras, tot maria, tot oras tam longe dissitas, per itinera gelu, situ & caligine horrenda per saxa, enses, ignes, summo labore, impensis, & vitæ periculo, quo animum suum discendi auidum rerum cognitione explerent, penetrasse, rem vero summe omnino nobilem, admirabilem, & scitu dignissimam, cęterum in medio omnibus positā, nullo capitis, nullo fortunarum dispendio quærendā non attigisse.

Cum vero Medicinæ, q̄ hodie profitemur, tres sint partes, Chirurgia q̄dem manuum opera, diætæ conuenienti victus ratione, Pharmacia medicamentis morbos pellere & sanitatē tueri aggreditur. Harum, q̄ præstantissima sit nō sine ratione principes inter se Medici certant. Pharmaciā certe Herophylus tanti fecit, vt medicamenta ab Apolline, quē summum Deum credebat antiquitas primum mixta, ægrotisq; exhibita crederet. Diætā v. Plinius adeo suspexit, vt vera morborum alexiteria quotidie in olus, facilemq; victum vel indigentissimo cuiq; cedere, exclamet. Profecto hoc docti omnes ꝓfitentur, longe faciliorem & fœliciorē esse, q̄ victu perficitur curandi rationem, q̄ quæ medicamentis: vt q̄ multo labore & sumptu q̄sita cum nausæa admittuntur, admissa ægre retineantur, retenta summo labore operentur. Quæ res Asclepiadē olim, mouit, vt medicamentorum vsum, tanquā stomacho noxium ab arte excluderet. Quanq̄ si Celsum authorē credimus, neutra palmā mereatur, sed vtraq; Chirurgiæ cedat. Siquidē in morbis cum multum fortuna conferat, eademq; sæpe salutaria, sæpe vana sint medicamenta, & alimenta, ꝓfecto dubitari potest, secunda valetudo diætæ & Pharmaciæ, an corporis beneficio contigerit. In his quoq;, in quib. medicamentis maxime nitimur, quamuis ꝓfectus euidentior est, tamen sanitatē & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpe manifestum est. Sicut in oculis quoq; & quartanariis deprehendi potest, qui à Medicis diu vexati sine his interdum sanescunt. At chirurgię effectus, vt apprime est necessarius, sic inter omnes Medicinæ partes est euidentissimus. Quis n. fracta luxataq;, quis ęgre patientes, q̄s vteri ꝓlapsum, quis calculum in vesica, quis gāgręna & sphacelo obsessum membrum, sine Chirurgia curare speret? Quin & hæc pars omnium vetustissima est: Nā Podalirius & Machaon Troiano bello ducē Agamemnonē secuti, nō mediocrem opē cōmilitonib. suis attulerunt. Quos tamen Homerus, nō in pestilentia, neq; in varijs generib. morborū aliquid attulisse auxilij, sed vulnerib. tantum ferro & medicamentis mederi solitos esse, posuit. Quod si discendi difficultas artis p̄stantiam arguit, cui dubium esse potest, quin Chirurgia p̄stantissima sit, cum Chirurgus nemo dici debeat, & q̄ sui muneris implere queat, sine dietę & pharmacię cognitione? At vtraq; sine Chirurgia opus suum perficere potest, si Galenum authorē sequimur. Quanq̄ si rē ipsā ꝓpius ad veritatē intueamur: tres has partes habere quoddā cōmune vinculum, & arctissima quadā cognatione cōtineri intelligemus, adeo vt altera alteri⁹ opem imploret, nec quicq̄ citra trium illarum conspirationē & cōsensum laude magna dignum Medicus patrare possit. Itaq; olim trium illarum partiū vnus opifex erat. At hominum crescente quotidie multitudine, vita humana cōtra decrescēte, adeo vt trib. illis addiscēdis & exercendis sufficere nō posse videretur, diuiserunt sese opifices. Itaq; q̄ cuiq; seu sorte, seu consilio obtigerit, id vnum sequatur, id vnum tueatur, in vnico eo se exerceat, memor, quam vita sit breuis, ars vero longa.

Medicinæ tres partes.

Chirurgiæ præstantia.

Sententia notatu digna.

DE MEDICINÆ CHIRVRGICÆ PRÆSTANTIA ET ANTIQVITATE, CONRADI GESNERI OBSERVATIOnes ad Geryonem Seilerum nobilem Augustanæ Reipublicæ medicum.

TERTIAM *esse medicinæ partem* (inquit Cor. Celsus) *quæ manu curet, & vulgo notum, & à me propositum est.* Ea non quidem medicamenta atque victus rationem omittit, sed manu tamen plurimum præstat: estque eius effectus inter omnes medicinæ partes euidentissimus. Siquidem in morbis cum multum fortuna conferat, eademque sæpe salutaria, sæpe vana sint, potest dubitari secunda valetudo medici ne (alias medicinæ) an corporis beneficio contigerit. In his quoque, in quibus medicamentis maxime nitimur, quamuis profectus euidentior est, tamen sanitatem & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpe manifestum est. Sicut in oculis quoque deprehendi potest, qui à medicis diu vexati, sine his interdum sanescunt. At in ea parte quæ manu curat, euidens est omnem profectum, vt aliquid ab aliis adiuuetur, hinc tamen plurimum trahere. Hæc autem pars cum sit vetustissima, magis tamen ab illo parente omnis medicinæ Hippocrate, quam à prioribus exculta est. Deinde posteaquam diducta ab aliis habere professores suos cœpit, in Ægypto quoq; increuit, Philoxeno maxime authore.

HOMERVS quidem antiquissimus poeta cum de reliquis medicinæ partibus quam parcissime & nihil fere supra vulgi cognitionem & consuetudinem scribat, chirurgiæ sæpius & perquam honorifice meminit: vt hisce versibus Iliados Λ.

Ἰητρὸς γὰρ ἀνὴρ πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων,
Ἰούς τ' ἐκτάμνειν, ἐπί τ' ἤπια φάρμακα πάσσειν.
Est medicus vnus vir multis anteferendus,
Tela excindendiq;, & lenia pharmaca gnarus.

Plagæ inspergendi. Vbi pleriq; hoc γνωμικῶς & in vniuersum de Medicis pronunciatum accipiũt, vt annotat Eustathius: alii vero de Machaone priuatim, tanquam is tantum huiusmodi esset. Et sane videtur Homerus Machaonem hoc elogio ornasse, quoniam vulgus hominum scientiã Medicorum contemnit & aspernatur tanquam subtilem quandam, & curiosam potius, quam vtilem loquacitatem tantum non stolidam: quemadmodum etiam grammatici homines stulti & parum sapientes existimantur, quod Athenæus indicat scribens: Εἰ μὴ ἰατροὶ ἦσαν, οὐδὲν ἂν ἦν τῶν γραμματικῶν μωρότερον: h. e. *Nisi Medici essent, nihil stultius foret grammaticis*, nimirum iuxta plebis ac vulgi iudicium. (Tales nimirũ non tam ἰατροὶ, quam logiatri & iatrosophistæ sunt, qui potius verbosi & circa problemata prompti, quam in opere medico felices erant. Et huiusmodi quidem logiatrica *in problematis* apud Aristotelem, Alexandrũ Aphrodisien, Cassium iatrosophistam & Macrobium repetire est.) Cæterum quod Homerus Medici officium facit excindere sagittas, videtur hoc voluisse indicare, quod nisi à perito Medico præstari non potest, aut certe non debet. Simplex enim teli extractio à quouis forte perfici posset: excisio vero, periculosis tantũ ictibus adhibenda, à perito duntaxat Chirurgo. *Non enim sagittæ omnes necessario excinduntur,* (inquit Eustathius) *sed pleræq; extrahuntur integræ.* Sed potest sagittæ nomine etiam vulnus ab ea inflictum intelligi: quanquam vulnus quoq; non omne exciditur. Agnouit sane poeta belulciæ, hoc est, telorũ exemptionis modos tres: nempe ἐκτομὴν, id est, excisionem, vt in Eurypylo: διωσμὸν, hoc est, adactionem in partẽ aduersam, vel extractionem à parte opposita, vt in Diomede: denique ἐξολκὴν, hoc est, simplicem extractionem, vt in Menelao. Paris quidem Iliados λ. sagitta ferit Diomedis ταρσὸν δεξιτεροῖο ποδός, διὰ δ' ἀμπερὲς ἰὸς ἐν γαίῃ κατέπηκτο. hoc est, *tarsum, vel proximam tibiæ & eminentiorem pedis proni partem, sagitta vero penetrans pedem terræ affixit.* hanc ei Vlysses per posteriorem pedis partem extrahit. Sic Iliados ε. Pelagon Sarpedoni,

Ἐκ δ' ἄρα οἱ μηροῦ δόρυ μείλινον ὦσε θύραζε
Ἴφθιμος Πελάγων.

Porro *Iliad. lambda circa finem*, Patroclus Eurypylo sagittam è femore excidit cultro, eo quod per totum femur ictus penetrasset, διὰ τῆς πληγῆς διαμπερὲς γενομένης. (atqui in Diomede similiter icto per διωσμὸν extrahebatur sagitta. Tũ sanguinẽ aqua tepida eluit. nam calida etsi dolores mitigat, sanguinem tamen prolicit. frigida vero horrorẽ excitat. Postremo radicem amaram crassiuscule & manibus tantum con-

contritam immisit. ſanguis enim effluens pollinem tenuiorem ſuo motu facile repuliſſet, Χερσὶ διατρίψας ὀδυνήφατον, ἥ οἱ ἁπάσας. Ἔσχ᾽ ὀδύνας, τὸ μὲν ἕλκος ἐτέρσετο, παύσατο δ᾽ αἷμα. *Aiunt autem aliqui*, inquit Scholiaſtes, *radicem hanc fuiſſe ariſtolochiam dictam, & iſchæmon alio nomine.* Euſtathius addit, aliquos Achilleam dictam putare. Curat autem hoc Eurypyli vulnus Patroclus ἐκτανύσας, id eſt, extendens ipſum in pellibus bubulis ſubſtratis. Aiunt enim veteres, vt teli extractio commodius peragatur, ſaucium in eadem corporis figura poſitum eſſe oportere, in qua erat, dum vulnus acciperet. (Eurypylus quidem dum vulneraretur, ſtabat, vt ex poetæ verbis coniicio.) Itaq; fertur de Medico quodam, quod renitente extractioni ſagitta ſaucium interrogarit, in qua corporis figura vulnus accepiſſet, & intellecto inter equitandum id accidiſſe, collocato illi ad equitantis figuram, telum eduxiſſe.

Ἕλκος δ᾽ ἰητὴρ ἐπιμάσσεται, ἠδ᾽ ἐπιθήσει
Φάρμαχ᾽, ἅ κεν παύσῃσι μελαινάων ὀδυνάων,

Iliad. δ. Euſtathius verbum ἐπιμάσσεται interpretatur *ſpongia deterget*, vel *contrectando curabit*, vel *exuget*, ἐκμυζήσει. *Eodem libro* Machaon viſo Menelai ex ſagitta vulnere,

Αἷμ᾽ ἐκμυζήσας ἐπ᾽ ἄρ᾽ ἤπια φάρμακα εἰδὼς
Πάσσε, τά οἱ ποτὲ πατρὶ φίλα φρονέων πόρε Χείρων.

hoc eſt, *Sanguinem exprimens* (vel ore exugens) *lenia inſperſit pharmaca, quæ patri eius aliquando beneuolus donauerat Chiron.* Exprimebant autem ſanguinem (teſte Euſtathio) ne in vulnere putreſcens in pus abiret & cicatricis inductioni moram pateret. Quod autem hic ἐκμυζᾶν, ſuperius ἐπιμάσσεσθαι dixit. *Noſtro etiam tempore multi* (inquit Euſtathius) *præſertim ex Barbaris; ſi cui vulnus inflictum fuerit, ore exugunt inde ſanguinem, tanquam & hoc ad eius curationem conferat.* Μυζᾶν ſane proprie eſt *ſugere*, vt lac ex vberibus, medullam ex oſſibus. Hæc ex Homero & interprete eius Euſtathio de antiquitate & præſtātia Chirurgiæ dicta ſufficiāt.

De cauteriis, & primum de infantium vſtione.

Pœnorum, qui paſtorales (Nomades) ſunt, an omnes non queo pro certo dicere, ſed plerique hoc faciunt: Vbi filii ipſorum quadrimi effecti ſunt, venas verticis illorū lana ſuccida inurunt. nonnulli venas temporum, eam videlicet ob cauſam, ne vllo vnquam tempore phlegma, id eſt, pituita defluens è capite officiat: eaque de re ſe aiunt eſſe optima valetudine. Et ſunt reuera Pœni inter omnes, quos nos nouimus homines ſaluberrimo corporum ſtatu, incertum mihi, an ob hanc cauſam, certe optima valetudine ſunt. Quod ſi pueris dum inuruntur, ſpaſmus ſuperueniat, inuēta eſt ab eis medicina. vrina enim hirci aſperſa eos liberant, Herodotus *lib.* 4. Atqui apud nos Germanos, vt alia multa egregia remedia vel recepta non ſunt, vel deſerta, ſiue ob Medicorum imperitiam, ſiue mollitiem hominum, qui ſcil. longiore morbo potius diu confici, quam ſemel vel breuiſſimo tempore dolere fortiter & liberari, malūt. ſic & cauteria in nullo pene vſu ſunt, quibus Italia & aliæ nationes externæ frequēter & fœliciter vtuntur, quibus ſolis multi magni ac difficiles morbi vel depelli vel præueniri poſſunt. quorum antiquiſſimus vſus eſt, vt cum aliunde, tum ex Arabica vſtione authoribus celebrata conſtat. De qua etſi in hiſtoria capræ inter Quadrupedes viuiparas, quæ tum occurrebant, ſcripſerim, hic tamen pleraq; eadem opportune repetiturus mihi videor, & ea inſuper adiuncturus, quæ Petrus Bellonius *in Gallico libro Singularium obſeruationum ſuarum* ſuper eadem vſtione ſcripta reliquit.

Vſtio Arabica.

Vtilem (inquit Dioſcorides) *iſchiadici vſtionem hunc in modum accipiunt: In eo interſtitio, vbi pollex brachiali committitur, caua veluti lacuna ſubſidet, in qua lana oleo imbuta ſubſternitur, deinde ſigillatim feruentes ſtercoris caprini pilulæ imponuntur, dum vapor per brachiū ad coxam ſentiatur peruenire, & coxendicis dolorem mitigare: aduſtio id genus Arabica appellatur*, Hæc ille. Ego cauam illam lacunam in ipſo brachiali ad latus internum ſub pollice reperio: quæ tamen non ſemper apparet: manum vero ita tenenti, vt digitus minimus infimo loco ſit, pollex ſupremo, idemque ſurſum & retro tendatur, omnino conſpicua fit inter duos neruos, figura plane idonea, quæ baccam recipiat caprinam, &c. Plinius hoc remedium Magis adſcribit: *Fimum caprinum* (inquit) *ſubdito linteolo vncto caua manu* (cauo manus ſub pollice) *quantum pati æger poſſit, feruens ſuſtineri iubent: ita vt ſi læua pars doleat, hæc medicina in dextra manu fiat, aut è contrario. Fimum quoq; ad eum vſum acus æreæ punctis tolli iubent. Modus curationis eſt, donec vapor ad lumbos ſentiatur peruenire. Poſtea vero manum porro tuſo illinunt: item lumbos ipſo fimo cum melle, ſuadentq; in eodem dolore & teſtes leporis deuorari*, Hæc Plinius. Simile remedium etiam author *alibi* docet, in quo plus rationis, (vt Marcello Vergilio etiam videtur,) minus ſuperſtitionis eſt: *Iſchiadicos*, inquit, *vri ſub pollicibus pedum* (Aggregator legit *ſub poplite*) *fimo caprarum feruente vtiliſſime tradunt. Arabica illa* (inquit Marcellus Vergilius) *apud Dioſcoridem vſtio, noſtra æſtate, quod audierimus, in nullo vſu eſt.* Plutarchus quidem *in commentario, Cur ſero ſcelerati à numine puniantur*, in vſu eam fuiſſe vſtionem, iis verbis teſtatur: Καὶ γελοῖος ὁ φάσκων ἄδικον εἶναι τὸν ἰσχίων πονούντων καίειν τὸν ἀντίχειρα. Quod eſt, *Ridiculus præterea eſt, dicens iniuſtum eſſe Medicum, qui in coxendicis dolore pollicem vrat.* Coxendicis dolor per femora, genua tibiaſque ad infimos talos pertinet, quod in ſuperiore hominis parte non fit. Quamobrem plus rationis eſſe videtur, cur pedum pars potius, quam manuum vratur. Præterea qui aptiorem vſtionem coxendicum docuerunt, Hippocrates, Paulus Ægineta, aliique Græcorum Medici, aliter vri in eo malo hominem voluerunt.

Infantium vſtio.

Non diſſimilis quidem vſtionibus his ea eſt, qua in gente noſtra circa quadrageſimum à partu diem infantes, candente ferramento, ab aliis in imo occipitio, ab aliis in interſcalpio, ab aliis ſub poſteriore humero paſſim vruntur, vulgoque creditur ſine ea vſtione non poſſe fœliciter primæ illius ætatis pericula infantes euadere, Hæc fere Marcellus Florentinus, qui noſtra memoria Dioſcoridem Latinitate donauit. Aetius *libro duodecimo cap. iij.* ex Archigene & Antyllo multa ſuper hac re adfert digna memoratu: & Dioſcoridis etiam verba repetit, quæ ex Cornarii interpretatione nonnihil ab excuſis Dioſcoridis codicibus variare video. Sed quoniam codice Aetii Græco deſtituor, Cornarii tranſlationem recenſebo. *Veteres* (inquit Archigenes) *etiam vſtione in iſchiadicis vſi ſunt, alii aliter, &c. Quidam ad propinqua cruri affecto manus locum inter magnum digitum & indicem medium, circa infernum pollicis articulum, caprinum ſtercus feruens per forcipem imponunt,*

ſtercora-

ſtercora permutant, donec ſenſus vſtionis ad locum affectum perferatur. Dioſcorides hanc rem ita tradit, *Caprinum* (inquit) *ſtercus feruefacito, & extenſo pollice manus, cauum locum circa inferni eiuſdem articuli finem nota, &c.* vt ſuperius recitaui. Antyllus autem, *Nos* (inquit) *etiam huiuſmodi vrendi modo vtimur. Stercus caprinum ſiccum ferfacimus, eoq; ventrem magni digiti affecti pedis perurimus paulo infra vnguem, vſq; ad os ipſum vſtione penetrante. Hæc quidem vſtio extremas coxendicum affectiones, & quæ nullis aliis præſidiis cedunt, diſſoluit. Cæterum poſt vſtiones porri folia cum ſale trita imponito, &c.* Bellonius *libro 3 cap. 21. Singularium obſeruationum ſuarum de cauteriis Turcarum & vſtione Arabica* ſic fere ſcribit, vt nos è Gallico ſermone conuertimus. *Turcæ cum aliqua defluxione aut capitis aut alterius partis morbo afficiuntur, locum affectum fungo igniario vel panno inurunt. Huius vſtionis Græci, quam Arabicam vocant, ante annos mille ſexcentos meminerunt: & apud Turcas & Arabes in hunc vſq; diem tam frequens eſt, vt multorum frontes, tempora & aliæ corporis partes cicatricum ex hac vſtione veſtigia præ ſe ferant. Ego hunc inurendi modum vtiliſſimum eſſe re ipſa deprehendi. nam Theſſalonicæ in Macedonia à dolore capitis mulierem Iudæam, quo vltra ſexennium laborauerat, eodem plane, quem Dioſcorides vſtionis Arabicæ ad coxendicis curationem modum præſcribit, vſus: pilulis ſcilicet fimi caprini ardentibus in cauum carpi ſub pollice immiſſis, non amplius quinq;. Turcæ quidem aliter faciunt: capite enim vel alia parte dolente, pannum de goſſypio contorquent ita vt ſolidi Gallici latitudinem & nucis fere magnitudinem referat: aut ſi deſit hic pannus, fungum igniarium accipiunt: & ignitum particulæ ægræ impoſitum, donec per ſe extinguatur & in cinerem refrigeratus abeat, mira fortitudine & conſtantia relinquunt,* Hæc Bellonius. His de

Cauterium ſine dolore.

cauteriorum antiquitate hoc veluti corollarium addiderim, quod Cardanus *li. 7. de Subtilitate* refert. *Fit* (inquit) *eſcharoticum abſq; dolore, quod facile cutem pertundit horis xxiiij. ſi ſana eſt cutis, ipſum ſolum corio circumdatum imponitur, ſin autem ſanies, vt in ſuppurationibus ſubeſt, locus aceto acerrimo lauatur. Conſtat medicamentum è tenero ſapone & calce viua tenuiſſime mixtis, adeo vt in vnguenti formam mollis tranſeant.* Cauterium potentiale vulgo vocant, quod non actu ignem continet, ſed aliquantiſper in corpore noſtro relictum à calore natiuo ex potentia in actum producitur, vt inſtar ignis vrat: quod inter metalla maxime facit hydrargyrus ſublimatus, inter animalia, cantharides; in ſtirpium cenſu, ranunculi genera & quæ flammulæ appellantur, iberis, lepidium, aliæque à veteribus aut recentioribus traditæ, & inſuper, quod nos experti ſumus, conſiliginis flores mirifice (ſicut & flores flammulæ illius, quam vitem ſylueſtrem causticam appellamus, clematidi congenerem ac ſimilem, niſi quod maior eſt:) item inter radices raphani maioris vulgo dicti radix, & ari, & lepidii maioris cui folia lauri Ægineta tribuit, & vitis nigrę radix quã

Galenus notatur.

& tanum & tamarum appellant: cum albæ vitis radix non vrat, etſi Galenus (Dioſcoridem ſecutus) vitem nigram eadem præſtare ſcribat, quæ alba, ſed ignauius omnia, quod ille mihi non ſatis perpendiſſe videtur. Capſici vel cardamomi Arabici ſemina, & multo magis ſiliquas maturitate corallii inſtar rubentes ac nitentes, efficaciſſime omnium citiſſimeque inter ea, quæ natura tantum conſtat (nam calx & hydrargyrus, aliaque ſublimata vt vocant, artis, non naturæ opera ſunt) vrere non dubitarim: cum vel leuiſſimus & primus ſtatim guſtatus ipſius linguam igneo feruore prorſus inflammet. Senſi & aconiti primi, hoc eſt, toræ Valdenſium, quam nemo adhuc recte deſcripſit, in Sabaudicis montibus guſtata radice cum nondum agnoſcerem, ſtrenuum ac venenoſum feruorem. Sed hæc ſingillatim perſequi prolixum, nec huius inſtituti foret. Sat fuerit è plurimis pauca & rariora, hoc eſt, à nobis primum obſeruata & tradita παρέργως & corollarii loco annotaſſe.

CATALOGVS OPERVM AMBROSII PA-rei Regis Primarii Chirurgi, quæ Latinitate donata Iacobi Guillemeau labore & diligentia in lucem exierunt.

Candidus imperti meliora: vel vtere nostris.
Carpere vel noli nostra, vel ede tua.

IN

IN EFFIGIEM AMBROSII PARÆI.

Humanam AMBROSII *vere hæc pictura* PARÆI
Effigiem, sed opus continet ἀμβροσίαν.

IOAN. HEROALDVS.

ALIVD.

Fortibus auxilio hæc manus est, res Martia per quam
Seruata est Medico sæpe ministerio.
Mortales eadem vt passim iuuet omne per æuum,
His quoque Pæoniis est operata notis.
Ite alacres in bella viri: nam dextera præsto
Eminus Ambrosia, cominus Ambrosia.

F. MARIVS.

INTRO-

A

INTRODVCTIO, SEV VIA AD CHIRVRGIAM COMPENDIARIA, AMBROSIO PAREO CHIRVRGO REGIS PRIMARIO, AVTHORE.

B

A VIRO DOCTO PLERISQVE LOCIS REcognita, & latinitate donata, Iacobi Guillemeau, Regij, & Parisiensis Chirurgi labore & diligentia.

Quid sit Chirurgia. CAP. I.

C CHIRVRGIA est *ars, quæ viam docet cum ratione, qua manus opera morbos, qui nobis humanitus contingunt curare, præcauere & mitigare possimus.* Aliis visum est aliter describere: *Medicinæ* scilicet *partem esse, quæ morborum curationem sola manuum industria aggrediatur: nempe rescindendo, vrendo, serra diuidendo, fracta vniendo, luxata restituendo, & alia,* quæ mox dicentur *opera faciendo.* Ita enim definitionum medicarum authori Chirurgia definitur: *Intrepidarum manuum celer motus cum experientia:* vel, *actio in medicina per manus artificiosa, conuenientis finis compos.* Non est tamen, quod quis se res illas pro dignitate consequi posse speret, sine duarum, quæ restant, medicinæ partium adminiculo; Diætetices, inquam, & Pharmaceutices, atque varia propriorum remediorum quasi inclinatione, pro causarum, morborum, symptomatum, & similium circumstantiarum conditione, quas rerum, vt vocant, naturalium, non naturalium, & præter naturã complexu, suo describemus ordine. Quod si qui instent, multos reperiri, qui Chirurgica tractent opera, absque vlla rerum eiusmodi notitia, quibus tamen desperatorum morborum cura fœliciter succedat, hoc à me responsum ferant: talia potius casu contingere, quam artis industria; parumque cautos esse, qui se illis committunt. Fœlicem enim vnum aliquem, quem sors dederit, iactum, mille postea errorum dispendio diffamare, vt in Empiricos *multis methodi locis* iactat Galenus. Quoniam ergo statutum à nobis est, D Chirurgiam solertem esse manuum operationem, Diætetices & Pharmaceutices præsidiis fultam, dicendum nunc est, quæ & quales sint eiusmodi operationes.

Definitio chirurgiæ.

Quæ chirurgo necessaria.

De Chirurgicis operationibus. CAP. II.

CHIRVRGO quinque omnino ex officio incumbunt: superflua demere, suo, quæ exciderant loco, reponere, continua distrahere, distracta continuare, quod naturæ deest, supplere. Horum notitiam longe facilius & fœlicius longo vsu & multo exercitio consequeris, quam iugi librorum lectione, aut assidua doctorum auditione. Non enim oratio, quantumuis illa perspicua sit & elegans, tam potest quicquam ad viuum exprimere, quam quod est oculis digitisque fidelibus subiectum.

Chirurgi natura.

Experientia, quam ars, chirurgo magis necessaria.

Demendi superflui exempla habemus in amputatione digiti, si cuipiam sextus adnascatur, aliudve membrum monstrosum succrescat: in excisione membri putridi intus corrupti: in fœtus mortui, secundarum, molæ, similiumque corporum ab vtero muliebri extractione: Tumorum omnium, vt glan-E giorum, verrucarum, polyporum, cancrorum: & huius conditionis hypersarcoseon complanatione: globulorum sclopo elisorum, squamarum nexilium, spiculorum, arundinum, testarum, aristarum, spinarum, surculorum, omnisque generis veteramentorum, in quacunque corporis parte sese dederint, auulsione. Sed & superflua demit, qui ciliorum pilos sua in oculum conuersione molestos vellit; qui vnguem corneæ partem totamque adnatam occupantem, exscindit: qui suppurata ad expuratum promouet: qui calculos, quocunque corporis locorum concreuerint, eliminat: qui dentem cariosum vel alioqui officientem, vnguemve in carnem se defigentem eximit: qui laxiorem vel vuam vel palpebram sectione minuit; qui catarrhactam decutit: qui recens editis puerulis vmbilicum præputiumve, qui mulieribus pterygomata, aut nymphas prominentiores resecat.

Demendi superflui exempla.

Suo, quæ exciderint loco, reponendi exempla extant in luxatis ossibus restituendis: in intestinorum

Reponendorum exempla.

& omenti in scrotum, aut extra vmbilicum aluumue accepta plaga prouolutorum, in vteri delapsi, ani, crassiue intestini, aut oculi ab orbita prominentis repositione. A

Continuata distrahendi exempla.

At continuata distrahendi exempla petere licet ex cohærentibus inter se, seu casu aliquo, vt vstione, seu formatricis imbecillitate, digitis: ex membranæ hymen dictæ, aut cuiusuis alterius, quæ vteri collum obsederit, diductione: ex ligamenti linguæ, quod pueris papillarum complexum ac loquelam intercipit, eiusue, quod glandem præputio denudari prohibet, dissectione: ex venæ varicosæ ac semisecti neruitendini conuulsifici diuisione: ex membranæ auditorium meatum, nares, os, anumve obstruentis: ex contumacis ciliorum adhæsus diuulsione. Huc refer omnia, quæ causticis, serra, terebra, phlebotomo, cucurbitulis, scalpello, hirudinibus, seu vacuationis, seu deriuationis, seu reuulsionis ergo fiunt opera.

Distracta adducendi in vnum exempla.

Distracta vero in vnum adducit Chirurgus, qui futura, qui duplicato panno, qui fascia, qui quiete, & debita partis collocatione vulnera agglutinat: qui fracta reparat: qui luxata suis sedibus reddit: qui sanguinis currentis impetum iniectis vasi vinculis remoratur: qui fissa labra & vulgo leporina dicta cicatrice complet: qui vlcerum, qui fistularum sinus ad æqualitatem reuocat. B

Supplendi quæ desunt exempla.

Sed quæ, ceu primis ab incunabulis, ceu postea ex euentu desunt, quantum ars & natura patiuntur, ille reparat, qui auriculam, qui oculum, qui nasum, qui vnum aut plures dentes supponit, qui exesi ex lue venerea palati lacunas, lamina aurea vel argentea aut penicillo replet: qui desectam linguæ portionem opposita appendice supplet: qui manum, qui brachium, qui tibiam artificio vinculisque adnectit: qui thoracem multo filo compunctum, vel ferreis laminis instructum, corpori, quo iunceum reddatur, circumponit: qui calceum iusto subere auctiorem, ac calceolum lineum loris ad cingulum reuinctum claudo, vt rectus incedat, assuit. Has omnes operationes fuse hoc opere persequemur. Cæterum in his manu perficiendis etsi committere non possimus quin dolorem inferamus; (Quis enim brachium tibiamve rescindere, vesicæ ceruicem diuidere ac dilaniare, commota suis alueolis ossa restituere, abscessibus exitum aperire, fibulas oris vulnerum inijcere, cauteria admouere, partum emortuum excutere, & alia eiusmodi patrare citra dolorem queat?) Sæpius tamen res eo redit, vt nisi aduocata manu medica, vel mors obeunda sit, vel reliqua, quæ superest vita, in perpetuis miseriis exigenda. Quis igitur Chirurgus iure hoc nomine abhorreat, aut crudelitatis insimulet? aut illos tam miseris modis exceptos cupiat, quam olim Romani Archagatum: quem in primis ciuitate donatum, mox vero, quod paulo tristius vreret, secaret, & reliqua strenui Chirurgi opera faceret, domo in campum Martium abstractum lapidibus obruerunt, quemadmodum à Sexto Cheroneo Plutarchi ex filia nepote literis proditum legimus. Dirum profecto ingratitudinis genus, hominem in artis necessariæ operibus intentum, tam crudeliter trucidasse. Sed nec facinus Senatus probare potuit: itaque vt id, quibus artibus superarat, expiaret ipsi statuam auream Æsculapii in templo ad perpetuam memoriam poni ac dedicari curauit. Quod ad me attinet, mihi mirum in modum placet Celsi sententia, Chirurgum esse debere manu strenua, stabili, nec vnquam intremiscente, animo intrepidum, immisericordem: sic vt sanari velit eum, quem accipit: non vt clamore eius motus, vel magis, quam res desiderat, properet: vel minus quam necesse est secet: sed qui perinde faciat omnia, ac si nullus ex vagitibus affectus oriatur: vani iudiciorum vulgi, Chirurgis per inscitiam obtrectandis, securum. C

Chirurgica sine dolore perfici non posse.

Archagatus Chirurgus.

In præfat. lib. 7. Chirurgi dotes.

De rebus naturalibus. CAP. III. D

Agendorum vnde petantur indicationes. Quæ dicantur res naturales. Res non naturales ad quam medicinæ partem pertineant. Ad quam res præter naturam.

PRædicta opera vt rite & ex arte exequi Chirurgus possit, debet sibi certas agendorum indicationes ob oculos ponere: Empiricus alias futurus, quem ars nulla, certa ratio nulla, sed cæca tantum fortunæ temeritas ad audendum & agendum impellit. Petuntur autem agendorum illæ indicationes ex rebus, vt loquuntur, naturalibus, non naturalibus, & præter naturam, harumque adiunctis, vt præclare est à maioribus perspicaci ingenio viris traditum. Quare omnem artis huius nostræ speculationem, illo rerum ordine persequemur. Inprimis igitur res naturales id nominis sortitæ sunt, quod insinuent contineantque corporis humani naturam, quæ tota pendet ex mistione & temperie quatuor primorum corporum, vt est ab Hippocr. demonstratum *lib. de natura humana*: quare ipsarum contemplatio ad eam medicinæ partem spectat, quæ physiologice dicitur: vt rerum non naturalium examen ad diæreticem, quod rerum huiusmodi vsu sanitatem retinere & tueri conetur: At rerum præter naturam perspicientiam Therapeutice seu morborum, omniumque præter naturam affectuum curatrix sibi vendicat. Iam vero res naturales ad septem capita reuocantur: præter quæ in eum etiam censum veniunt ipsarum, quę vocant, annexa: E

Summa illa septem rerum naturalium capita sunt,	*Elementa.* *Temperamenta.* *Humores.* *Partes seu membra.* *Facultates.* *Actiones.* *Spiritus.*	*His vero adiuncta & cognata sunt.*	*Ætas.* *Sexus.* *Color.* *Commoderatio.* *Tempus seu Tempestas.* *Regio.* *Vita institutum.*

De Ele-

A

De Elementis. CAP. IV.

Quid elementum.

Elementum vulgo recepta apud Medicos definitione, est *minima, & simplicißima eius rei, quam constituit, portio:* seu, quo sit hæc clarior oratio. Elementa vocantur *quatuor prima & simplicia corpora: Ignis, aer, aqua & terra: quæ rebus omnibus, quas cœlestis regio suo cingit ambitu, promiscue gignendis, seu perfecte mixtæ illæ intelligantur, seu imperfecte, sese tanquam materiam accommodant, & subiiciunt.* Eiusmodi elementa sola mente fas est concipere: cum nullo eorum, qui foris patent, sensuum illa tractare in pura & absoluta natura sua sit datum. Quæ caussa Hippocratem impulit, vt illa non substantiarum, sed qualitatum primarum nominibus exprimeret: Calidum dicens, frigidum, humidum & siccum: quod eiusmodi qualitatum altera suo cuique elemento insit tanquam propria & essentialis forma, secundum excessum non latitudinis modo, sed & agendi virtutis: cui comes altera accedit, simplex illa quidem adeoque summa, sed quæ tamen summum sui generis gradum non impleat, vt ex Galeni *lib.* 1. *de Elementis*, est intelligere. Sic enim in aere, verbi gratia, duas notamus qualitates, calorem & humiditatem, summas ambo & nullius contrariæ qualitatis admixtione, remissas: alioqui simplices non sint. Quid igitur obstat, inquies, quo minus caloris effectus summi se prodant æque in aere, atque in igne? quia, vt prædictum à
B nobis est, & si calor aeri insit summus penes naturam suam, latitudinem & gradum, haud aliter, quam igni, non tamen secundum vim agendi summus inest: Ratio est, quod calefaciendi illa in aere vis impeditur, & velut vincta tardatur comitis & tanquam additæ qualitatis consortio, humiditatis scilicet, quæ vim caloris hebetat, vt eandem contra siccitas acuit. Sunt ergo elementa his qualitatibus instructa:

Elementa ratione, non sensu intelligi.
Cur hisce elementum qualitatum nominibus expresserit.
Duas qualitates summas esse in singulis elementis.
Cur aer haud impense vt ignis calefaciat.

Nomina substantiarum.	*Ignis*	*Est*	*Calidus & siccus*	*Nomina qualitatum.*
	Aer		*Humidus & calidus*	
	Aqua		*Frigida & humida*	
	Terra		*Sicca & frigida*	

Retinent vero quatuor elementa in corporum naturalium compositione easdem illas qualitates, quas ante habebant, nisi quod mixtione ipsa, & contrariarum concursu temperatæ sunt ac refractæ. Sunt autem ipsa elementa, sic mutuo tota per tota confusa, nihil vt simplex notari possit: non magis, quam in massa emplastri diachalciteos ipsam per se axungiam, oleum, lytargirum, chalcitidem demonstraueris: adeo sunt caloris omnia per omnia miscentis vi minima minimis, & tota totis apta & trans-
C fusa. Hanc quatuor substantiarum elementarium in vnum compositum, mixtionis nexu factam concretionem, ex ipsarum dissolutione in succensa viridium lignorum strue cognoueris. Flamma enim ignem, fumus aerem, qui per extrema resudat humor aquam, cinis terram nobis adumbrant: hoc familiari ac sensibus peruio exemplo facile concipias, quid resolutio sit, ad quam sequitur compositæ substantiæ interitus: quid contra mistilium primorum corporum in vnum coagmentatio eiusmodi, vt nusquam sincerum quid habeatur mistionis expers. Nam si calor, qui in igne prædominans, elucet summis suis viribus in misto permaneret suo ille perniciali contactu omnia absumeret: par est frigiditatis, par humiditatis & siccitatis ratio: quanquam ex his qualitatibus duæ actiuarum titulo insignitæ circumferantur, calor nempe & frigus, quod suis sint viribus efficaciores: duæ passiuarum reliquæ, quod inita ad superiores comparatione, ignauiores cernantur & tardiores. Ex harum substantiarum, qualitatumque elementarium mistione consurgunt corporum omnium sublunarium temperamenta: quæ cura caussaque præsertim exsuscitauit animos nostros ad elementorum hanc delibandam notitiam. At vero vires effectusque qualitatum elementarium altiori relinquo contemplationi persequendas: id contentus adnotasse ex primis illis qualitatibus, hoc nomine donatis, quod primis quatuor corporibus primario & è natura insint, alias emergere, ac tanquam defluere, quas inde secundas nomi-
D nant: cuiusmodi è multis sunt grauitas & leuitas, per quatuor elemēta varie distributę, prout illa caloris, aut frigoris, humiditatis aut siccitatis dominio tenentur insignius. Ex elementis n. duo leuia dicuntur, quod sursum viā affectent: reliqua duo grauia, quod suo pōdere deorsum ferantur. Sic ignē leuissimum, quod supremo inferioris mundi loco emineat, illi citimum aerem, leuem: aeri vero subiectam aquam, grauem; at terram in centro defixam omnium grauissimam intelligimus. Hinc est, quod corpora, partesque in corporibus leues, plurimum habeant elementorum leuium: graues contra plurimum grauium. Hæc est orbis huius caduci, quæ sola mente cernuntur elementorum, paucis descripta ratio, ad quam placet & altam ex primorum admistionem concursu velut profluentium elementorum distinctionem adiungere: alia enim insuper generationis, alia humani corporis elementa circumferuntur. Quæ certe vt sunt corporata magis, sic etiam sensuum fide magis innotescunt. Qua mente motus Hipp. *lib. de natura humana*, post descriptam calidi, frigidi, humidi & sicci naturam, compositionis ordine ad horum notitiam aggreditur. Sunt ergo generationis nostræ, adeoque animalium omnium sanguineorum elementa semen & sanguis menstruus. Corporis vero nostri elementa sunt partes solidæ ac similares, ex illis elementis generationis conflatæ. Huius generis sunt ossa, membranæ, ligamenta, venæ, arteriæ, aliæque complures oculis manifestæ: quas fuse in anatomica commentatione describemus.

Qui elementa in compositis mixta intelligantur.
Cur ex qualitatibus primis, duæ actiuæ & duæ passiuæ.
Qualitates primæ cur ita dicantur.
Secūdæ quæ dicantur qualitates.
Quæ leuia & grauia elementa.
Quæ sint generationis elementa.
Quæ corporū mistorum elementa.

E

De Temperamentis. Cap. V.

Quid temperamentum. Temperamentum definitur *calidi, frigidi, humidi & ficci miſtio proportionata*: vel eſt *diſcordium primarum qualitatum concordia*. Emergit autem harmonia illa ex quatuor primorum mundi corporum miſtione. Hæc ſeu craſis ſeu concordia plantis, brutiſque item animantibus pro vitæ principio adeoque *Anima quas edat in plantis functiones.* anima ipſa & forma data eſt. Sed vt plantæ brutis animantibus inferiori ſunt ordine, & dignitatis gradu; ſic eadem illa in ipſis anima ignobilior ac minus efficax cernitur, vegetatricis enim ſolo munere in illis fungitur, quo ſcilicet alimentarium ſuccum è terra tanquam è materno vbere attrahant, vt ſe, vitamq; ſuam tueantur: quo incrementa definitis limitibus capeſſant: quo denique ad propriæ ſpeciei perennitatem *Quas in brutis.* ſimile ſibi procreent. Brutorum vero anima ad tria illa munera illud inſuper ſentiendi munus adiungit, quo tanquam interno cognitionis principio, quæ ſibi nocitura ſunt, fugiunt, profutura autem proſequuntur atque pro libidinis imperio in omnem partem ex ſeſe vbique locorum commouentur: *Anima humana venit extrinſecus.* At hominis anima, cæteris longe perfectior & nobilior, minime ex terrena illa elementorum miſtione & temperie exurgens multo diuiniorem agnoſcit, habetque originem, vt poſtea docebimus. B

Temperamentorum multiplex diuiſio. Temperamentum prima diuiſione in duas ſpecies partiuntur: vt ſit aliud temperatum, aliud intemperatum temperamentum. Intemperatum duorum eſt generum. Eſt enim intemperies omnino duplex: *Temperamentum ad pondus.* Vna vitioſa penitus, quæ mediocritatis limites omnino exceſſit: Altera, quæ à temperiæ quidem mediocritate deuiauit nonnihil ſed tamen ſanitatis adhuc terminis continetur: quæ ſcilicet non ita euidentem actionibus noxam infert, ſed tantum quo minus belle fiant & ad amuſſim exactæ temperiei eſt impedimento. At vitioſa functiones corrumpit peruertitque tribus modis: ipſas vel debilitando, vel deprauando, vel abolendo. Sic enim ſtupor motus celeritatem minuit tardatque: conuulſio deprauat: paralyſis abolet, adimitque. Sed & temperatum temperamentum diuiſionem pariter in duas ſpecies ſortitur. Tale enim eſt vel ad pondus, vel ad iuſtitiam. Temperamentum ad pondus dicitur, quod ex paribus exacte concurrentium qualitatum viribus conflatum coaluit, ac tanquam in æquilibrio ſitum, neque in hanc, neque in illam partem propendet. Huius temperamenti exemplum elucere putant in *Manus cutis exquiſita & ad pondus temperata.* cute, interiore præſertim, extremorum digitorum hominis ad iuſtitiam temperati. Tactus enim cum illic reſideat exquiſitiſſimus, procul eſſe debent ab omni contrarietatis exceſſu: alioqui caloris aut frigoris, humiditatis aut ſiccitatis conſuetudine temerata, intemeratum de tactilibus illis qualitatibus iu- C dicium ferre nequeat. In quam rem natura, fabrica ac coagmentatione partium, ex quibus cutis conſurgit pulchre ipſi conſuluit. Eſt enim carne calida & humida, adeoque molli & tendone neruoque frigido & ſicco, atque adeo duro æqua lance non modo aptis & appoſitis, ſed & penitus confuſis, conflata, quo fit, vt ab omnibus oppoſitionis extremis ſemota in medio tanquam iudex & regula internoſcendorum, qui in tactum cadunt, exceſſuum ſit collocata. Sic oculum futurum viſus inſtrumentum, oportuit nullo certo colore infectum eſſe, quo in colorum cenſura minus hallucinaretur. Sic auditum nullo diſtincto ſono decuit eſſe circumfuſum, quo eſſet auriũ de ſonis paribus diſparibuſq;, nec rata proportione diſtinctis certius iudicium, nec linguam pariter æquum fuit vllo eſſe ſapore delibatam, ne ſaporis *Temperamentum ad iuſtitiam.* perfuſio ipſi in tot ſaporum diſcriminibus internoſcendis imponeret. Temperamentum vero ad iuſtitiam temperatum definitur, quod etſi ab exacta illa & ſeuera miſtarum qualitatum parilitate nonnihil abſit, eam tamen eſt adeptum æquabilitatem, quæ functionibus omnibus, ad quas natura ſua dicitur apte, decore, & integre perficiendis, plene, & abunde ſufficiat, itaq; nec aliunde ipſam, quam exactionum integritate expendere licet. Hinc enim & id nomen traxit, quod quemadmodum iuſtitia D diſtributiua cuique pro meritis præmia & pœnas æqualiter irrogat: ſic natura ſingularum corporis partium ratione habita, omnibus eam temperiem attribuit, quæ muniis, ad quæ comparatę ſunt, exequendis ſatis eſſet. Sumamus in exemplum os. Nemini dubium eſt, quin id, & vt reliquæ ſimilares corporis *Oſſa quo ſint temperamento donata.* partes, ex quatuor elementorum miſtione coaluerit: ſed tamen cum natura eius vſum expenderet, deſtinaretque fulciendo reliquo corpori, plus terreni ſiccique elementi ipſi affuſum eſſe voluit, quo firmius eſſet, atque aduerſum pondera ſtabilius. Ligamentum vero cum eſſet ad alia munera comparatum, minus oſſe, plus tamen carne terrenæ illius ſiccitatis obtinuit, omnino ad naturam ſuam accommodatæ. Sic naturæ viſum eſt æquabili elementorum qualitatumque non quidem portione, ſed proportione partes corporis omnes inſignire: Id nos temperamentum ad iuſtitiam appellamus: ineſſeque plantis, brutis, corporibuſque omnibus natura conſtantibus dicimus, cum eam temperiem ac mediocritatem ſunt ſortita, quæ ſuæ naturæ conueniat. Ad id vero comparatione facta, octo exurgunt temperamentorum intemperatorum genera, nempe.

Temperamentorum intemperatorum ſpecies.

- *Quatuor ſimplicia.*
  - *Calidum* { *Inſiccitate &* / *frigidum* { *humiditate* } *Temperata.*
  - *Humidũ* { *In calore &* / *ſiccum.* { *frigore.* } *Temperata.* E
- *Quatuor compoſita.*
  - *Calidum & humidum*
  - *Calidum & ſiccum*
  - *Frigidum & humidum*
  - *Frigidum & ſiccum.*

Sunt vero temperamenta illa, vel corporis totius, vel partis alicuius:

Eiuſque vel

A

Eiusque vel { Principis { Cerebri, Cordis, Hepatis, Testium. } / *Cæterarum è multis partium, quæ nullum in corpore principatum obtinent.* }

Eiusmodi rursum temperamenta vel salubria sunt, quæ inculpatis actionibus edendis sufficiunt: vel insalubria, quæ manifestam iisdem noxam inferunt, horum signa à Galeno descripta leguntur. Estque animaduertendum, quod cum corpus partemve aliquam calidam dicimus, calidiorem intelligimus, quam temperatæ ad iustitiam eiusdem speciei conueniat; vt cùm hominem calido pronunciamus hepate, calidius illi esse hepar significamus, quam homini esse debeat ad iustitiam temperato: ad hanc enim temperiem, reliquæ omnes, seu corporis totius, seu partis alicuius sunt reuocandæ: in eademque tanquam in scopum in morborum curationibus est intuendum, quod similium vsu sit, quantum fieri potest, conseruanda. Quia igitur perquam necessarium est perspectam habere temperamentorum distinctionem, breuiter hoc loco visum est exequi partium corporis, ætatum, anni temporum, humorum, B & medicamentorum temperamenta. Partium ergo corporis nostri temperamenta non modo tactus, hominisque ad iustitiam temperati manus iudicio (Cui sæpe imponit calor fluens, qui à corde in vniuersum corpus effusus caloris speciem quandam omnibus infert,) Sed etiam rationis, compositionis, substantiæque ipsarum regula, sunt eiusmodi. *Lib. 2. de temper. & in arte medica.* *Quæ sint partium corporis humani temperamenta.*

Os siccissimum est & frigidissimum.
Minus hoc cartilago.
Ligamentum minus cartilagine.

Tendo frigidior, sicciorque est tanto membrana, quanto hæc eadem temperie venam vincit & arteriam. Hinc sequuntur nerui duriores. Molles enim medium sicci humidique obtinent, vt & cutis: quanquam omnes & molles, & duri frigido sint temperamento. Omnes ergo hæ partes propria natura, & sua frigidæ sunt & exangues: quanquam venæ & arteriæ contenti sanguinis calore incalescant, qui tamen & calorem illum à corde mutuatur: Parte nempe omnium calidissima & molliore, quam sit cutis. C A corde in calidarum partium ordine sequitur hepar, cute ipsa longe mollius: Nam si ex Galeni sententia, cor paulo minus durum est, quam cutis, & id insuper longe durius est hepate, vt patet tactu indice, necesse est, hepar multò mollitie cutem superare. Cutem intelligo simplicem & à subiecta carne cui tenacissime adhæret, abstractam. Caro humidior, calidiorque est cute, ob affusum sanguinem. Spinalis medulla cute frigidior, humidiorque existit: Sed illam humiditate tanto vincit cerebrum, quanto à pinguedine superatur. Pulmones pinguedine minus sunt humidi, parque est Splenis & Renum ratio: Et tamen omnes cute humidiores cernuntur. Per ætatum excursus temperamenta tum totius corporis, tum singularium eius partium insignes subeunt mutationes: ossa enim senibus, quam pueris longe duriora existunt, quod vita nostra sit quasi progressus quidam ad siccitatem, quæ vbi summa corpori aduenerit, mortis affert consecutionem. Quare de ætatum temperamentis nobis hoc loco agendum est, si prius quid ætas sit definiuerimus. Ætas igitur vitæ id *spatium* definitur, *quo corporis constitutio ex sese & sua sponte euidentes subit mutationes.* huiusmodi ætates totius vitæ cursus quatuor obtinet. Prima pueritia est quæ à primo in hanc lucem ingressu vsque ad decimumoctauum annum producta, temperiem obtinet calidam & humidam, quod vitæ principiis, semini & sanguini, calidis humidisque proxima existat. D Hanc sequitur adolescentia, quæ à decimo octauo anno ad vsque vicesimum quintum prorogata, temperata existit atque in medio omnium excessuum. Adolescentiam excipit iuuentus, virilis seu constans ætas, quam vltra annum tricesimum quintum prorogari negant. Temperie propria calida est & sicca: quo fit, vt tum acrior ac mordacior sentiatur calor, qui in pueritia mitis ad tactum apparebat: quod humiditatem natiuam, vitæ ac siccitatem progressus, multa parte mulctauerit. Hinc succedit senectus, in duas omnino partes diuisa: Prior à trigesimo quinto ad quadragesimum nonum annum protensa, eos complectitur quos senes nominamus. Posterior vero à Galeno in tres velut gradus dirimitur: Primus eorum est, qui viribus adhuc integris ciuilia negotia obeunt: quæ certè exequi nequeunt per virium iam labentium informitatem, qui in secundo senectutis gradu sedent. At qui in postremo iacent, extremis vrgentur imbecillitatibus & miseriis, tam capite, animisque minuti, quam toto corpore debiles: de quibus iactatum illud. *Bis pueri senes:* Qui primo stant in ordine senes, hilares sunt & vrbani, hosque dicimus esse cruda viridi senectute: Quos vero secundus ordo capit, nullius rei, quam mensæ & cubilis tangit amor. At postremi ordinis senes capulares nempe & siliceritia nihil nisi feretrum & mortem meditantur: Frigido sunt & sicco partium solidarum temperamento, propter eam, quam calor insitus, longo E annorum decursu molitur humidi primogenii depastionem: Quod idem tamen eiusdem caloris natiui, per febres in igneum conuersi voraci flamma fere momento contingere potest. Quod si quis in argumentum similis humiditatis tussiculosos & sputatores senes obiiciat, id illi ego reponam, quod est ab antiquo quodam annotatum doctore: nempe testaceam lagenam, aqua plenam, multam ex se fundere humiditatem: nemo tamen negauerit, terrestri tale vas soliditate sua siccissimum esse: ita plane caloris defectu & excrementorum prouentu humidi senes dici possunt. Non est tamen sic in angustum cogenda ætatum hæc descriptio, vt annorum spaciis atque interuallis sit semper demetienda, cùm multos sit intueri, qui sibi senium ante senectutem accersentes, seniores longe anno ætatis quadragesimo appareant, quam plerique quinquagenarii. Denique Pythagoras insignis philosophus vitam humanam quatuor

Ad finem li. de temper. *Ætatum temperamenta.* *Quid ætas.* *Senectutis duæ partes. Secundæ partis senectutis tres gradus.* *Senes partibus solidis sicci.* *Senium aliud a senectute.* *Quatuor ætatum ad quatuor anni tempora comparatio.*

tuor ætatum diſcriminibus diuiſit, ipſiuſque decurſum quatuor anni temporum tempeſtiuitatibus proportione quadam contulit, pueritiam enim veri ſimilem eſſe, in quo ſcilicet omnia floreant & propter humoris vbertatem adoleſcant. Iuuentutem æſtati, propter virium robur, quo tunc plurimo homines virent. Virilem, conſtantemque ætatem autumno, quod tunc per ſuperioris vitæ multa pericula cuiusque hominum ingenii dotibus tanquam naturæ fructibus accedat tempeſtiuitas, & ſua quædam maturitas. Senectutem hyemi infrugiferæ, plane tempeſtati atque odioſis, quæ nullorum niſi ante partorum & congreſſorum fructuum vſu gelidæ & moleſtæ conditionis ſine tædia leuare & conſolari queat. Quod vero ad vltimam ſenectutem, quæ ad octogeſimum, aut etiam centeſimum vſque annum progreditur, attinet, frigida adeo eſt, atque ſicca, vt qui decrepiti illius ſenii metas attingunt, importuni ſint, aſperi, iurgioſi, difficiles, moroſi, queruli: quouſque tandem ſenſibus omnibus, lingua, pedibus, mente capti, ac deliri ad infantiam tanquam à calce ad carceres regrediantur. Atque hæc de ætatum temperamentis.

Anni temporum temperamenta.

Sed & pariter anni temporum temperamenta exponenda ſunt: quæ ſunt omnino quatuor: ver, æſtas, autumnus, hyems. Ver, cui à Martii fere die duodecima, aut decima tertia, ad medium vſque Maium eſt excurſus, videtur Hippocrates calidum & humidum conſtituiſſe: quæ ſententia non tam ex re ipſa manaſſe videtur, quam ex inueterato veterum Philoſophorum errore, qui quatuor ætatum temperies, ad quatuor anni temporum temperamenta, tanquam proportione reſpondentia adaptare voluerunt. Si enim ad veritatis examen res illa reuocanda eſt, agnoſcent omnes in vere Temperiem, vt quod in medio plane ſit exceſſuum caloris, frigoris, humiditatis, & ſiccitatis: Non modo per comparationem, quod ſit calidius hyeme, & humidius æſtate, ſed quod eam ex ſeſe & peculiari natura ſortem obtineat. Quare ab Hippocrate pronunciatū eſt, *Ver ſaluberrimum eſſe & minime exitiale*: modo natiuam ſeruet temperiem, à qua ſi deficiat aut alteri intemperatæ tempeſtati ſuccedat, vt Autumno aut hyemi, plurimis morbis ab Hippocrate deſcriptis occaſionem & anſam præbebit: non quod eos efficiat, ſed quod in intimo corpore latentes, ſuo tempore in lucem proferat. Æſtas quatuor fere menſium ſpacio definita, calidæ eſt & ſiccæ temperiei, morborum, qui à bile exiſtunt, procreatrix, quod is humor plurimus eo tempore per ſanguinis vere collecti aduſtionem, in corpore cumuletur. Cæterum eiuſmodi omnes morbi ſua celerrime percurrunt tempora. Autumni initium eſt ab eo tempore, quo Libra Solem accipit. Par illi cum Vere eſt durationis interuallum. Cum vero ſiccus exiſtat, maximam obtinet caloris & frigoris inæqualitatem: nam cum matutini & veſpertini dies algioſi exiſtant, meridiani contra æſtuoſiſſimi ſunt. Quare Autumno plurimi morbi exiſtunt, iique chronici, ſi præſertim ad hyemem vergant, atque exitiales: quod quotidianæ omnes, & repentinæ ad calorem & frigus permutationes periculoſæ exiſtant. Quod reliquum ſupereſt anni, hyems occupat: frigidaque & humida exiſtens, natiuum calorem auget, appetentiam excitat, & pituitæ prouentum facit. Calorem quidem auctiorem reddit per antiperiſtaſin, ſeu circumſtantis aeris contrarietatem, qui tum frigidus exiſtens caloris effluuia cohibet: quo fit, vt impedita diſſipatione intro compulſus calor, iunctis in vnum copiis roboretur. At pituitoſum humorem accumulat, quod aucta calore roborato appetentia, homines reddantur voraciores: vnde multa cruditas, morborum præſertim chronicorum, hyemali tempeſtate magis, quam alia anni parte graſſantium, ampliſſima ſeges. Ad hanc de temporum anni temperamentis diſquiſitionem, reuocanda eſt varietas temperamentorum, quæ in ſingulos cadit dies, quæ certe negligenda non eſt, vt ſit electioni locus, cum præſertim nihil vrget. Huc enim illud pertinet Hippocratis, *Quando eadem die modo calor, modo frigus ſit, autumnales morbi expectandi ſunt*. Hinc itaque ſumpta iudicatio magni eſt ad morborum iudicia momenti: nam illa ſi morbo congruit, contumacior morbus redditur. Vnde multum ægro Medicoque exhibetur negotii: at contra ſi reclamat, ægri ſalus ſperabilior exiſtit. Sed nec leuioris eſt ponderis, noſſe cultus habituſque locorum & regionum, in quibus verſamur, ſtatus cœli, aeriſque temperies. Verum has contemplandas Phyſicis relinquemus, vt de humorum temperamentis quid ſit tenendum, pronunciemus. Sanguis, vt qui proportione aeri reſpondeat, calidæ humidæque naturæ eſt, vel potius temperatæ, vt teſtatur Galenus. *Certum* (inquit) *& exploratum eſt, ſanguinem neque calidum, neque humidum eſſe, ſed temperatum*: atque ita temperatum, vt in eius coagmentatione, quatuor primarum qualitatum nulla inſigni exceſſu reliquis antecellat, vt idem repetit ad ſententiam trigeſimam nonam. Pituita, vt quæ aqueæ ſit naturæ, frigida eſt & humida, haud aliter, quā bilis igneæ, calida & ſicca. At melancholicus humor, terræ æmulus, frigidus exiſtit & ſiccus: quod in genere de pituita & humore melancholico pronunciatum, nequaquam in ſingulis eiuſmodi humorum ſpeciebus veritatem obtinet. Pituita enim ſalſa, calido eſt & ſicco temperamento, vt & omnes humoris melancholici ſpecies, quæ à natiuo & alimentario per aduſtionem defecerunt, vt *ſequenti capite* docebimus. Medicamentorum vero temperamenta non eandem, quam quæ hactenus ſunt commemorata, ſubeunt iudicii formam: nempe ex elementari qualitate, quæ à pugna & mixtione victrix dominium obtinuit: ſed plane ab effectis, quę ſumpta admotaue, temperato corpori imprimunt. Sic enim caloris effectus proferunt, frigoris, humiditatis aut ſiccitatis, calida illa, frigida, humida, aut ſicca pronunciamus. Sed fuſiorem ea de re explicationem in id, quod medicamentis proprium deſtinauimus, caput differemus: vbi non ſimpliciter ne calida ſint an frigida, ſed quo gradu ſint caloris, frigoris, aut ſimilis alterius qualitatis, exquirimus: quo eodem loco ſaporum temperamenta, & naturam omnem delibabimus, quod ex ſaporum iudicio certiſſimum ſit de Medicamentis iudicium. Hactenus de Temperamentis: nunc de Humoribus dicendum, quorum vſus in medica ſpeculatione non minus late patet, quam Temperamentorum.

Qui Ver ſit temperatū.

Aph. 9. ſect. 3.

Aphor. 20. ſect. 3.

Autumnus inæqualis.

Qui hyems calorem natiuum augeat.

Aphor. 4. ſect. 3.

Humorum temperamēta.

Lib. de nat. hum. ad ſen. 36. ſect. 1.

Sanguinis temperies.

Vnde medicamentorū æſtimetur temperies.

De Humoribus. CAP. VI.

De humoribus notitia necessaria. *Lib. de nat. hum.*

HVmorum naturam nosse, non Medico modo, sed & Chirurgo est operæ precium, quod nullus sit morbus cum materia, qui non ex aliquo, vel plurium humorum confusione consurgat. Quod cum intelligeret Hippocrates, scripsit, pro humorum in corpore conditione, vnumquodque animal ægrotare vel valere. Et certe febres quotquot sunt putridæ, ex humorum efferuescunt putredine. Nec vero aliam abscessuum, tumorumue differentiæ omnes agnoscũt originem & distinctionem, vlcerata, fracta, aut alioqui vulnerata membra, non aliunde sperant restituendæ continuitatis solatium, quam ex nectareo humorum ad partem læsam allapsu. Quæ causa sæpe ad horum affectuum curationem, Medicos cogit esse occupatos in sanguine temperando, id est, quatuor humoribus sanguinis massam constituentibus ad mediocritatem reuocandis, si quando quantitate aut qualitate peccauerint. Nam siue redundet in corpore aliquid, siue caloris, frigoris, lentoris, crassitiei, tenuitatis, aut similis alterius qualitatis, aliquo excessu à debita temperie aberret, nihil bene solitarum functionum fiet. Quam in rem summa illa sanitatis vel retinendæ vel restituendæ præsidia diuinitus adinuenta fuere: Phlebotomia, quæ luxuriantis sanguinis copiam castigaret: & purgatio, quæ vitiosam qualitatem corrigeret & detraheret. Sed iam de humoribus incipiamus dicere, sumpto à definitione initio.

Duo sanitatu adiumenta. (B)

Quid humor.

Humor à Medicis dicitur, *quicquid in corpore præditorum sanguine animantium liquidum, profluensue cernitur.* Is aut naturalis est, aut contra naturam. Naturalis id est nominis sortitus, quod tuendæ, conseruandæ, & sustentandæ animalis vitæ sit idoneus. Contraria plane natura est, & ratio eius, qui non naturalis dicitur. Rursum prior ille vel alimentarius est, vel excrementitius. Alimentarius nutriendo corpori accommodatus, is humor est, qui venis arteriisque hominis temperati, & naturæ conuenienter se habentis, coercetur: qui nempe generali eius sanguinis appellatione, quem secta vena effundi cernimus, intelligitur. Alias enim sanguis certæ speciei humor est, calore & tepore ab aliis tota sanguinis mole vna secum comprehensis, discretus. Quod quo facilius intelligatur, placet hoc loco sanguinis generationem ex causis efficientibus, & materialibus persequi. Sanguini in materiam cedunt esculenta, poculentaq; omnia, quæ virtute ventriculi attractrice in ipsius fundum pellecta, ibique retenta vi coquendo ipsi insita, in substantiam amygdalato similem conuertuntur. Quæ quanquam vna & sibi similis appareat, partibus tamen diuersi generis constat, quæ non modo ciborum varietas, sed & vnus idemque cibus de se exprimat. Hanc chylum (vbi coctionis in ventriculo perfectionem consecuta est) dicimus. Sed ipsam mox inde in tenuia intestina depulsam, & à venis mesaraicis suctam, vena porta excipit, iamque aliquod mutationis rudimentum in via adeptam ad hepar defert, vbi propria atque insita huic visceri sanguificandi facultate, plenam perfectamque sanguinis formam adipiscitur. Sed cum illo sanguine, vna eademque opera omnes simul humores naturales, seu alimentarii, seu excrementitii illi sint, vna confusione gignuntur. Itaque sanguinem quo proprium vsum, id est, nutritionis munus implere possit, necesse est duobus excrementitiis humoribus expediri & repurgari. Ex his alterum vesica fellea attrahit, quem bilem flauam dicimus. Alterum lien, humorem nempe melancholicum. Duo illi humores naturales quidem sunt, at non alimentarii, verum alterius in corpore vsus, vt fusius postea explicabimus. Expeditus sanguis duobus illis excrementorum generibus, per venas & arterias in omnes corporis partes ad ipsarum nutritionem transmittitur. Qui etsi tum vnius & simplicis naturæ appareat, talis tamen reuera existit, vt in ipso quatuor dissimiles substantię notentur, sanguis nempe peculiari nomine dictus, pituita, bilis, & melancholicus succus, non colore modo, sed sapore etiam & effectis, viribusque distinctæ. Nam vt notat Galenus *lib. de natura humana*, Melancholicus humor acidus est, bilis amara, sanguis dulcis, pituita fatua. At effectuum varietatem intelligas, tum ex partium alendarum varia temperie, tum ex morborum inde emergentium varia conditione. Ideo enim eiusmodi substantiæ certa inter se proportione confundi & commisceri debent, qua permanente sanitas violata, morbus succedit. Nam & agnoscunt omnes, œdema ex pituitoso, scirrhum ex melancholico, erysipelas ex bilioso, phlegmonem ex sincero & laudabili sanguine consurgere. Contineri vero quatuor has substantias vna sanguinis confusione & mole, docuit Gal. familiari exemplo sumpto ex musto seu vino recens è torculari expresso. In quo nemo non notat quatuor essentias specie distinctas, nam & vini flos in summo ebulliens natat, fæx ad imum deprimitur, crudus vero & aquosus vna cum dulci & vinoso liquore per medium vini corpus confusus circumfertur. vini flos bilem adumbrat, quæ in concrescentis sanguinis superficie bullans aureo colore splendet. fæx humorem melancholicum, qui sua grauitate semper deorsum subsidet, tanquam sanguinis limus: cruda & aquosa portio pituita: vt enim crudus ille humor, nisi quantitate sit rebellis, & qualitate contumax, sperabilem facit insito vini calore in vinum digressum: sic pituita, quæ sanguis est dimidio coctus, vi caloris natiui in laudabilẽ sanguinem potest facessere. Quæ causa extitit, cur nullum ipsi, vt duobus aliis humoribus, natura locum, in quem à sanguine secederet, decreuerit: at germanus & vinosus vini liquor, sincerum sanguinem refert: quod vterque humor confusæ molis, siue laudabilior & perfectior existat, portio. Hæc omnia cuiusmodi sint, quæque sit horum quatuor humorum distinctio, sequenti schemate facile innotescet.

Humorum diuisio multiplex.

Sanguinis causa materiales & efficientes.

Quid chylus. (C)

Vbi sanguis perficiatur.

Vtriusque bilis receptacula.

Quatuor dissimiles in sanguine humores. (D)

Sanguinis & musti comparatio.

Pituitam esse quendã sanguinem ex dimidio coctum. (E)

Cur pituitæ nullum sit receptaculum.

A

	NATVRA	CONSISTENTIA	COLOR	SAPOR	VSVS
Sanguis est	*Naturæ aereæ calidæ & humidæ seu temperatæ potius*	*Mediocris consistentiæ nec crassioris nec tenuioris*	*Coloris rubei, rosei & hermesini*	*Sapore dulci*	*Eiusmodi vsus, vt partium carnosarum nutritioni maxime inseruiat, & per vasa delatus calorem toti corpori impertiat.*
Pituita est	*Naturæ aqueæ frigidæ & humidæ.*	*Consistentiæ liquidæ*	*Coloris albi*	*Saporis dulcis vel fatui potius, nam & aquam eam demũ probamus, quæ est insipida*	*Nutriendo cerebro idonea, omnibusque aliis partibus frigidis & humidis; sanguinis ardori temperando & articulorum motui lubricando.*
Bilis est	*Igneæ naturæ calidæ & siccæ*	*Consistentiæ tenuis*	*Coloris flaui seu pallidi*	*Saporis amari*	*Intestinorum expultricem promouet, pituitam attenuat illis adhærentem, at alimentaria partibus similis sibi temperiei nutriendis vsui est.*
Melancholicus humor est	*Naturæ terrenæ frigidæ & siccæ*	*Consistentiæ crassioris & faculentæ.*	*Coloris nigrantis*	*Saporis acidi & pungentis*	*Appetentiam excitat, lienem nutrit, partesq; omnes similis sibi temperiei, vt ossa.*

B

C

Sanguis propinquam materiam obtinet ex chyli portione benigniore: cumque rudimentum in venis acceperit, formam perfectionemque tandem in iecore adipiscitur: remotam vero materiam habet ex cibis boni succi tempestiue post exercitia moderata ingestis: sed & ad eam rem ætas alia præ alia, tempusque anni aliud præ alio confert. Vere enim sanguis copiosior gignitur, quia id anni tempus ad sanguinis temperiem proxime accedit: quo fit, vt temperatus sit censendus sanguis, potius, quam calidus & humidus, quia Galeno Ver temperatum statuitur, quin & illo præsertim tempore salubriter venæ sectio celebratur: ætas vero ad sanguinis generationem valde idonea est adolescentia vel Galeni sententia, illa potius vitæ pars, quæ à vicesimo quinto anno excurrit ad tricesimum quintum: quorum natura huius humoris dominio tenetur, colore florido & roseo sunt suffusi, moribus compositis & lenibus, placidi, alacres & faceti. Pituitæ generatio est non per caloris imbecillitatem, vt veterum quibusdam placuit. Quibus persuasum erat, bilem ab æstuante, sanguinem à temperato, pituitam & melancholicum humorem à remisso calore fieri. Erroris enim manifesti plena est illa opinio: nam si verum est, chylum in sanguinem elaborari ac perfici eadem in parte, eodemque in foco, nempe hepate, vnde in eodem temporis articulo caloris illa vegeti ac defecti varietas emergeret cum vniuersa sanguinis moles quatuor illis suis essentiis dissimiles, eodem temporis tractu, eiusdem partis, actionis & sanguificæ facultatis æquabili perfusione gignatur: Vnde ergo illa humorum in nobis varietas? Ex eo, quod ea, quibus nutrimur, alimenta, puram corporibus nostris conditionem ex quatuor elementis primisque quatuor qualitatibus sunt sortita. Quare in ipsorum, qualiacunque illa sint, coagmentatione, certum est, & sæpe notare licet, inesse calidam quandam portionem ignis, frigidam alteram aquæ, siccam aliam terræ, humidam denique aliam aeris æmulam. Nec vllum est dare alimenti genus quantumuis frigidum, nec lactucam quidem, cui non insit caloris igneus quidam vigor. Nihil ergo mirum, si vnus idemque calor eandemque chyli materiam tot substantiarum dissimilitudine variatam versans, de ipsius velut sinu & potestate tam dissimiles excitet humores, nempe ex calida bilem, ex frigida pituitam, ex aliisque aliam pro temperamenti affinitate. Nec est, quod quis existimet, potius humorum illam in nobis varietatem ex caloris agentis varietate manare, quam ceram silicemque eodem temporis momento, eodemque cœli & soli situ positam illam ab æstuoso sole liquescere, hanc à languido ne vix quidem incalescere. Non est ergo effectuum illa diuersitas in causæ efficientis vim conferenda, caloris nempe, qui in nostrum vnoquoque vnus est, & vniusmodi: sed in materialem potius, quæ cum ex multiplicium substantiarum confluxu conflata sit, eam de suo velut gremio agendi, calori offert commoditatem, quæ de calidiore sui particula bilem, de frigidiore & rebelli pituitam exprimere & expromere possit. Non iuerim tamen inficias, quin in vno eodemque corpore plus bilis aut pituitæ congeratur, prout caloris in eo acriores erunt aut hebetiores stimuli, non inde tamen efficitur, ab acriore bili, ab hebetiore calore pituitæ eodem in homine esse originem. Singulis enim nostrum simplex & eiusdem naturæ calor sortito contigit, variorum ille quidem operum artifex

Lib. 1. de temper.

Vnum eundemque calorem omnium humorum simul esse causam efficientem.

D

Nos Elementis & non elementis nutriri.

Vnum calorem solarem ceram liquefacere & ere lutum indurare.

E

artifex

A artifex non ex se, sibi semper idem & similis cum sit, sed pro materiæ, in quam agit, varia aptitudine, ob-
sequio, & contumacia. Quare pituita eodem temporis momento eiusdem in partis foco, eiusdem calo-
ris cum reliqua sanguinis mole efficientia ex chyli frigidiore, liquidiore, crudiore, & aquea magis por-
tione gignitur. Qua fit, vt rudis cuiusdam & inchoati sanguinis expressam ostentet effigiem, cuius rei
occasione nullum ipsi priuatim natura commolita est receptaculum, sed iisdem venarum ductibus
cum sanguine amice versari voluit, quod incidente per inedias necessitate, succi melioris inopia, san-
guinis formam pleniore elaboratione prompte subire potest. Hanc in corpore accumulant frigida &
cruda alimenta. Hyeme præsertim & vergente ad senectutem ætate propter eam, quæ illi tempori, &
ætati cum pituita intercedit temperie similitudinem. Hominem illa somnolentum, segnem, adiposum
ac turgidulum reddit, eidemque canos accelerat. Bilis, humorum quidem velut feruor & furor est, vna-
que cum sanguine in iecore genita per venas, arteriasque in corpus vniuersum deducitur. Quæ super-
fluit, partim in intestina, partim in cystin fellis ablegatur: aut transpiratu, aut sudoribus digeritur. Bilis
huius alimentariæ admixtione verisimile est arteriosum sanguinem venarum sanguine tenuiorem, fer-
uidiorem, citatiorem, & pallidiorem fieri. In iuuenili præsertim ætate humor hic congeritur & egeritur,
illique materiam præbent cibi acres & amari. Occasionem vero corporis atque animi labores indomiti.
B Hominem leuem, citum, ad omnia promptum, macilentum, agilem, irasci & coquere cibos celerem
reddit. Melancholicus humor sanguinis portio crassior partim ab hepate ad lienem ipsi nutriendo a-
mandatur, partim per vasa in reliquum corpus distrahitur, atque in alimentum partium terrestri sicci-
tate præditarum absumitur; fit ex cibis crassioris succi, animique perturbationibus ad metum & tristi-
tiam conuersis. Autumno augetur & prima ac viridi senectute, subtristes homines reddit, asperos, con-
stantes morosos, inuiduos, ac timidos. Debet vero hoc persuasum esse omnibus, certis die, horis eius-
modi humores commoueri suo quodam velut æstu solere. Exæstuat ergo sanguis ab hora noctis nona,
vsque ad tertiam diei. Bilis inde vsque ad nonam diei. Hinc melancholicus humor vsque ad tertiam
noctis, quod noctis superest, in dominio est pituitæ. Cuius rei exempla manifesta in morbi Neapolita-
ni exacerbationibus habentur. Ab elaborata suisque omnibus numeris absoluta, vt dictum est, sangui-
nis mole, duo secundum naturam secerni solent humorum genera, tanquam secundæ coctionis excre-
menta. Crassius vnum est, tenuius alterum. Hoc bilis absolute, vel cum adiuncto bilis flaua appellatur.
Illud Melancholicus humor dicitur, qui à liene pellectus tenuiore sui portione, arteriarum, quæ illic
multæ & insignes sunt, calore elaboratus, ipsi in alimentum cedit: quod eius reliquum superest, per vas
C venosum in ventriculi orificium deponitur, quo appetentiam, non quidem faciat, sed acuat, & ventri-
culi actiones adstrictione sua corroboret. At flaua bilis in vesicam felleam attracta illic tamdiu cuncta-
tur, quoad quantitate vel qualitate molesta in intestina excludatur, quo restitantes in ipsis fæces solli-
citata excretrice acrimonia sua eluat, & genitos illic vermes suo amarore enecet. Idem hic humor vri-
nas flauo colore tingere solet. Existit & alius humor serosus; ad alendum quidem minime idoneus:
cæterum ad multa alia vtilis, qui secundæ coctionis nequaquam est excrementum, sed primæ. Itaque
ipsum chylo permixtum natura ad hepar vsque peruenire, ac non cum fæcibus secerni voluit, quo san-
guinis crassitiem dilueret, ac pro vehiculo esset: alioqui enim sanguis per venas hepatis capillares per-
meare, & simis gibbisque ipsius partibus penetratis ad venam vsq; cauam superare vix potuisset. Serosi
huius humoris portio vna cum sanguine in renũ alimentum cedente secreta, moxque in vesicam dela-
psa, in illam, quam quotidie excernimus, vrinam facessit, reliqua eius portio in omne corpus cum san-
guine dimanans, transuectionis pari illo munere functa, sudoribus, in quos degenerat, excluditur. Præ-
ter commemoratos, Arabes quatuor alios humores sunt commenti, quos alimentarios & secundarios
nominarunt, quod proxima sint nutritionis materia, vt quatuor illi, quos sanguis complectitur remo-
D ta. Primæ speciei nullum nomen est impositum, illumque esse imaginantur humorem, qui ab extremis
venularum osculis guttæ minutulæ instar iam iam lapsurus pendet. Secunda species, Ros ab illis dicta
est: humor nempe ille, qui in partis substantiam iam imbutus ipsam irrorat. Tertia barbaro nomine,
Cambium, parti nutriendæ iam opposita adhærescit. Quarta Gluten appellata propria est & substanti-
fica partium similarium humiditas, tantum non ipsarum substantia. Huic humorum distinctioni ex ad-
uerso respondet graduum nutritionis distinctio à Galeno commemorata *libris de Facultat. natur.* Primus
gradus est, vt sanguis ad partem quæ nutriri postulat, affluat: mox ipsi appositus agglutinetur. Tandem
vt priore alimenti forma amissa assimiletur.

Humores contra naturam illi existunt, qui corrupti, corruptionis suæ contagio corpus, partesque in
quibus stabulantur, inficiunt, illi humorum, à quorum perfectione & natura desciuerunt, appellatio-
nis insignia retinentes, putredine omnes incalescunt, etsi antea ex sese frigerent. Corruptionis autem
vitium concipiunt, vel in solis venis, vel intra extraque venas. In venis quidem sanguis & melancholi-
cus humor: aut extra intraque venas, bilis & pituita. Sanguis ergo dum corrumpitur, portione sua te-
nuiore in bilem abit, crassiore autem in atram bilem: vitiatur enim sanguis duobus modis, vel propriæ
substantiæ corruptione per putredinem, vel alienæ substantiæ admixtione per infectionem. Melan-
E cholicus humor, qui corrumpitur in venis, trium est generum: Primum fit ex succo Melancholico pu-
trente, & alieni caloris euentu, velut in cinerem conuerso, ex quo adustum, acre, & mordax cernitur.
Alterum fit bile vitellina, quæ adustione fit porracea, mox æruginosa, inde rubra, tandem nigra, quod
atræ bilis genus omnium est pessimum, feruens, malignum, erodens & exulcerans, quodque nunquam
ad salutem apparet aut excernitur. Tertium fit ex pituita in venis putrente, quæ primo in pituitam sal-
sam, mox vero caloris extranei feruore in atram bilem degenerat.

Solam materiæ conditionem variarum varietatis esse causam.

Pituitæ effectus.

Bilis effectus.

Humoris melancholici effectus.

Quid sint singulis diei quadrantibus motus.

Humor melancholicus appetentiam non facit, sed acuit.

Humor serosus.

Secundarij humores.

Humores contra naturam.

Sanguis in quos, dum corrumpitur humores facessat.

Humor melancholicus corruptus triplex.

Pituita

- *Pituita non naturalis gignitur, aut*
  - *In venis estque vel*
    - *Acida & valde cruda, vt quæ nullam aut exiguam admodum caloris impreßionem, ab ea, quam primo in ventriculo habuerit, sit sortita.* A
    - *Salsa, quam vel dulcis putrens & adusta parit, vel partium adustarum & salsarum admixtio.*
  - *Vel extra venas, estque quadruplex.*
    - *Aquea, cuiusmodi est tenuis ille liquor, qui à cerebro per nares stillat.*
    - *Mucosa, cum nempe aquea illa in raucum inspissatur superuenientis vel leuiculi caloris opera.*
    - *Vitrea, vel albuminea, vitro fuso vel albumini potius similis frigidißimaque existit.*
    - *Gypsea, quæ in gypsi duritiem formamque concreuit, vt cernere est in nodosa chiragra digitorum internodiis, vel in pulmonum inueteratis destillationibus.*

- *Bilis non naturalis fit, vel*
  - *In venis, qualis est vitellina, oui crudi vitellum consistentia referens, quam retorriti caloris acrimonia ex flaua bile excitat quæ eadem per morbos toto genere exitiales in porraceam, æruginosam, ac tandem cæruleam, glastreamve degenerat.* B
  - *In præcordiorum, vt ventriculi, capacitate, estque hæc quinque generum.*
    - *Prima porracea dicitur, porri succum virore referens.*
    - *Secunda æruginosa, æruginem tinctura adumbrans.*
    - *Tertia cærulea, seu glastrea, colore glastro similis.*
    - *Quarta rubra, hoc à sanguine, cuius colorem refert, differens, quod nunquam in grumos concrescit, sanguinis instar.*
    - *Quinta prærubra, ex huius excessu genita, quæ febres profert ardentes.*

Eiusmodi bilis genera, sæpe per morbos, exacto febrium vigore vomitu excluduntur, partibus ipsius, per quas iter ad exitum instituunt, amarore, acrimonia & mordacitate molesta.

Hominis sanguinei signa.

Qualis humor, talis color.

Quoniam igitur carni potissimum ex sanguine materia & generatio est, manifestum esse arbitror, C hominem carnoso corporis habitu denso, solido, suauisque ac vaporosi, succi pleno, sanguineum esse. Sed idem florido est & roseo faciei colore: ex æquali tanquam albi & rubri confusione temperato, albi quidem ob subtensam cutem, rubri vero ob suffusum sanguinem: omnino enim qualis est subiectus humor, talis est in facie color. Moribus comis, vrbanus, alloquio blandus, nec ab amoribus mulierum alienus, vultu renidenti & fronte serena existit, raro irascitur, omniaque in meliorem partem accipit, quia vt humorum, sic morum est inclinatio. At sanguis humorum omnium censetur mitissimus: sed & eundem hominem calor viscerum vegetus edacem, bibacemque esse cogit. Somnia illi occurrunt iucunda, morbis infestatur à sanguine, vt phlegmone crebra, crebrisque per cutem sanguineis pustulis, hæmorrhagia multa, multisque menstruis. Quare sanguinis secta vena detractionem facile fert, moderato frigidorum, siccorumque vsu gaudet, tandemque à calidis & humidis offenditur. Pulsu est magno & pleno, vrina quantitate multa, sed qualitate miti, colore & substantia mediocri.

Sanguineorum mores & morbi.

Signa hominis biliosi.

Biliosi non fere adiposi.

Biliosi homines colore sunt citrino & flauescente, corporis habitu vel macilento, vel gracili, hirsuto, venis conspicuis, amplisque arteriis, pulsu valido & frequenti: illorum cutis ad contactum calida, D sicca, dura, aspera, strigosa & squalida sentitur, cum pungente & acri exhalatione, quæ toto expirat corpore. Multam deorsum ano, multam vomitu, multam vrinis bilem excernunt. Ingenio sunt acuto & versatili, feroces, audaces, acriores acceptarum iniuriarum vltores, liberales, vel ad prodigalitatem vsque gloriæ denique appetentiores existunt. Somnus illis inest leuis, & quo facile excutiuntur, ignea, ardentia, micantia, & furoris plena omnia somniant, esculentis, poculentisque frigidioribus & humidioribus delectantur, febribus tertianis, ardentibus, phreniuidi, ictero, erisipelatis, pustulisque aliis biliosis, diarrhœæ, dysenteriæ & oris amarori obnoxij.

Biliosorum mores & morbi.

Pituitosi hominis signa.

Pituitosorum morbi & mores.

Quos pituitosi humoris dominatus tenet, illi facie cernuntur albicante, sæpe etiam liuente & turgidula, corpore pingui, molli, & ad tactum frigido. Morbis à pituita vt œdematosis tumoribus, hydropi, febribus quotidianis, capillorum defluuiis, catarrhisque in pulmones & asperam arteriam peruiis: Ingenio sunt tardi, hebetes, ignaui, somnolenti, pluuias, niues, flumina, natatus, & similia sic somniant, vt E sæpe se aquis obrui putent, aquosa multa & pituitosa vomunt, aut alioqui spuunt & emungunt, lingua sunt molli & præhumente, Sed & illos canina fames tenet, si quando contigerit pituitam fatuam acescere: itaque & tarde concoquunt, vnde frigidorum, pituitosorumque humorum amplior prouentus, qui si in coli intestini anfractus deuoluantur, murmurilla ac borborygmos excitant, vnde colicus cruciatus. Nam ex pituitosis eiusmodi recrementis, à leui & imbecillo calore, qualis est pituitosorum hominum commotis, multi facile flatus suscitantur, qui insita leuitate per intestinorum gyros temere impulsi, ipsa distendunt, & in tumorem attollunt, dumque luctantur ad exitum, murmura, strepitusque in aluinis partibus, cient, ventorum instar per viarum angusta irrumpentium.

Vnde borborygmi.

Melan-

A

Melancholici ſigna.

Melancholicis facies nigricat, nubilus ineſt vultus, ac ſæpe truculentus aſpectus triſtis ac toruus,
Melancholicis morbi familiares.
frequentes ſcirrhi, lienis tumores, hæmorrhoides, varices, quartanæ febres, ſeu continuæ, ſeu intermit-
tentes, quintanæ, ſextanæ, ſeptimanæ, denique erraticæ, omnes illos adoriuntur. At cum contigerit, hu-
morem melancholicum vel aduſtione, vel bilis admixtione exacui, tum impetigines, morphæa nigra,
cancer ſimplex & vlceratus, lepra, & pſora, ſcabies omnino fœtida, furfuracea quædam remittens (*ſan-
cti Manis malum vulgo appellata*) elephas denique inuadunt: arteriis veniſque viſuntur anguſtis, quod fri-
goris tenentur dominio, cuius proprium eſt conſtringere, vt caloris dilatare. Quod ſi quando illæ tu-
Vnde melancholicis venæ tumeant.
mere videantur venæ, non à contento laudabili ſanguine tumor ille eſt, ſed à flatu multo: cuius occa-
ſione operoſa in illis eſt phlebotomia: non hoc ipſo tantum, quod aperta vena parum ſanguinis pigro
lapſu effluit, ob humorum terrenam tarditatem: ſed multo magis, quod vena pleno corpore ſcalpelli
impreſſionem non excipit, quia huc illuc à contento flatu fluctuat, & quod ſupertextæ cutis ſtrigoſa
duritas ferri acumen reſpuit. Corpus durum frigidumque ad manum ſentitur, ſomniis exercentur ter-
Melancholicorũ ſomnia.
B rificis: nam & dæmones illis, & ſerpentes, & ſubterranei caliginoſique ſpecus, & ſepulchra, & cadaue-
ra, multaque alia ſimilis horroris plena per noctem viſa obſeruantur, pro ratione atra fuliginis cerebri
ſenſa varie commouentis, & perturbantis: quod & accidere his videmus quos hydrophobia corripue-
rit. Hos experiare malignos, fraudulentos, parcos, & ad ſordes vſque auaros; tarde nomina diſſoluen-
Mores melãcholicorum.
tes, timidos, triſtes, pauciloquos, gemebundos, cogitabundos, ingenioſos, ſoliuagos, hominum oſores,
ſemel conceptis opinionibus obſtinate adhærentes, ad iram tardos, ſed quam ſuſceptam deponere ne-
ſciant. At cum melancholicus humor naturæ & ſortis ſuæ limites exceſſit, tum à putredine & incenſio-
ne extremi furoris & maniæ ſumma in melancholicis apparent omnia, ſic vt ſæpe ex alto dent ſe præci-
pites: aut alioqui mortem, cuius tamen metu terrentur, ſibi conſciſcant. Animaduertendum vero eſt,
Vnde temperamenti natiui mutatio.
quod ſæpe vitæ decurſu natiui temperamenti incidunt mutationes, ſic vt qui ſanguineus paulo ante
viſebatur, ſit nunc bilioſius, melancholicus, aut pituitoſus: non quidem ſanguinis in eiuſmodi humores
conuerſione, ſed diætæ mutatione in victus ratione & vitæ inſtituto. Nemo enim ex ſanguineo non
Qui bilioſus euadat quis.
euadit bilioſus, qui perpetuo alimentis veſcitur calidioribus & ſiccioribus, (vt ſimilia omnia ſimilium
vſu fouentur & conſeruantur, & contraria à contrariis deſtruuntur) qui rapidis exercitiis, & continuis
C laboribus corpus fatigabit: quique ſuppreſſionem patitur excrementorum bilioſorum, quæ antea vel
natura, vel arte liberum effluxum habebant. At quiſquis veſcetur cibis craſſum ſanguinem gignenti-
tibus, vt bubula carne, ceruina, leporina, caſeo veteri, ſalſamentiſque omnibus, is proculdubio à natiua
temperie delapſus in melancholicam incidet: ſi præſertim ad illam victus rationem vitæ ratio acceſſe-
Qui melãcholicus.
rit, curis, ſolicitudinibus, ærumnis, acri & pertinaci ſtudio, ſolitudinibus, ac ſollicitis timoribus plena,
ſimul & ſedentario exercitio deſtituta, ſi calor internus tanquam pabulo fraudetur, marceſcit & tor-
pet: vnde craſſorum & fæculentorum humorum in corpore eluuies. Ad id etiam confert loci, in quo
degimus, frigidus ac ſiccus habitus, melancholici humoris per hæmorrhoidas, menſtrua, & inteſtina
euacuari ſoliti ſuppreſſio. Pituitoſum vero temperamentum ſibi accerſet, quiſquis alimentis indulge-
Qui pituitoſus.
bit frigidioribus & humidioribus, qui crapulæ, qui priuſquam prior cibus ab aluo deſcenderit, aliis
ſubinde ventrem onerabit, qui ſtatim à cibo in exercitia violentius ruet, qui loca frigida & humida in-
colet, qui vitam ſecurus in omni otio exiget, qui denique pituitoſi humoris vomitu, ſcreatu, naribus,
quacunque denique ratione, ſeu natura, ſeu arte vacuari ſoliti ſuppreſſionem patietur. Hæc certe ſcire
magnopere intereſt, vt perſpectum nobis ſit, ſi qui in præſentiarum pituitoſo, melancholico, aut alio
D quouis temperamento cernitur, talis natura ſit, an talis neceſſitate euaſerit. His de Temperamentorum
natura expoſitis, & relegata partium corporis in anatomen deſcriptione, de facultatibus vitam noſtram
diſpenſantibus aggrediemur dicere, ſi prius practica exemplorum appoſitione, vſum ac certitudinem
regularum ante de Temperamentis poſitarum demonſtrauerimus.

Praxis ſuprapoſitarum de Temperamentis regularum. CAP. VII.

QVo traditam ſupra de Temperamentis theoriam ad praxim reuocemus, viſum eſt vitandæ con-
Mundi quatuor termini & plagæ.
fuſionis gratia, quæ tenebras noſtræ huic introductioni offunderet, ſi ſingulas Temperamento-
rum differentias, quæ in ſingulis ſingularum nationum hominibus elucent, perſequi vellemus, termi-
Norma temperamentorum in indiuiduo.
nos eoſdem nobis conſtituere, quos natura huic mundo poſitos eſſe voluit: nempe Meridionalem,
Septentrionalem, Orientalem & Occidentalem, eorumque terminorum tanquam centrum, vt homi-
num, regiones illas tanta locorum intercapedine diſſitas, incolentium, deſcripta temperamentorum
varietas in colore, habitu, moribus, ſtudiis, actionibus, & vitæ ratione, ſit velut norma quædam, qua de
E cuiuſque temperie in indiuiduo, certo pronunciare poſſimus, prout ab hac, aut illa regione propius aut
longius abeſſe videbitur. Qui Meridiem incolunt, vt Afri, Æthiopes, Arabes, Ægyptii, fere difformes
Meridionalium temperamentum.
exiſtunt, macilenti, excarnes, colore obſcuro, cauo & pallido, oculis nigris, labris prætumidis, capillis
criſpis, voce molli & tenui. Qui vero Septentrioni ſubiecta loca habitant, vt Scythæ, Sarmatæ, Germa-
Septentrionalium.
ni, faciei colore albo, moderato ſanguine ſuffuſo viſuntur, molli cute & delicata, promiſſa, fuſa, ſubfla-
ua, rutila cæſarie, ſtatura procera, vt plurimum bene conſtituta & compoſita, denſo & pingui corporis
habitu, oculis cæſis, voce aſpera, rauca & graui. Atqui inter hos media tenent, vt Itali & Franci, nigella
cernuntur facie, formoſi, alacres, robuſti, hirti, graciles, carnoſi, oculis caprinis, non ita raro cauis, voce
clara, canora & ſuaui.

Meridio-

Meridionales mente, Septentrionales manu valere.

Meridionales corpore & viribus tanto à Septentrionalib. vincuntur, quanto hos ingenio superant, A
& animi dotibus: hinc in historiis legas Scythas, Gothos & Wandalos infinitis incursionibus Africam & Hispaniam diuexasse, maxima denique & clarissima imperia à Septentrione ad Meridiem propagata & posita fuisse. Pauca vero aut nulla à Meridie in Septentrionem. Itaque Septentrionales cum omne ius in armis positum esse putarent, solo duello lites inter ciues suos obortas decernebant, vt ex antiquis Longobardorum, Anglorum, Burgundorum, Danorum & Germanorum legibus & institutis intelligimus: cautumque id aliquando à Frontone Danorum rege apud Saxonem Grammaticum animaduertimus.

Vbi duello disceptentur lites.

Quem morem etiam hodie passim apud Moscouitas vigere ferunt. Sed ab eo ritu longè Meridionales semper abhorruerunt, eumque ferarum potius, quam hominum esse arbitrati sunt. Itaque nihil simile ab Assyriis, Ægyptiis, Persis, aut Hebræis vsurpatum vnquam audiuimus. Verum ingenij bonitate impulsi, regna sibi & imperia in literarum & abditarum scientiarum solo erexerunt. Cum enim natura ex temperiei siccitate melancholici sint, se sua sponte solitudini dedunt, & contemplationi, cum insigni sint ingenij acumine, se addicunt.

Meridionales literati & religiosi.

Itaque Æthiopes, Ægyptii, Afri, Hebræi, Phœnices, Persæ, Assyrii, & Indi scientias multas pulcherrimas adinuenerunt, naturæ mysteria & secreta reuelarunt, mathemata in ordinem digesserunt, motus cœli obseruarunt, primique Deorum cultum & B
religiosa sacra introduxerunt. Eousque etiam, vt Arabes, qui nisi rapto viuunt, quique pro domicilio solum carpentum habent, multa à maioribus in Astrologia diligenter & acute obseruata se habere glorientur, quæ indies acutiora & locupletiora reddita, ad posteros hæreditario iure transmittant, vt est à Leone Afro proditum. At Septentrionales, vt Germani, propter humorum & sanguinis abundantiam, qua mens obruitur, ad sensibilia se demittunt, & ea, quæ manu fiunt opera. Eorum enim animi terrena corporis mole grauati, à cœlo, & cœlestium rerum contemplatione, in hæc inferiora facile reuocantur, ad fodinas cuniculis actis vestigandas, ad emenda & conflanda metalla, ad opera cudenda ducendaque ex ferro, chalybe, ære. Quibus in rebus adeo excelluerunt, vt bombardæ militaris & impressoriæ artis inuentæ gloria penes illos sit.

Septentrionales egregij bellatores & opifices.

Hominum dotes qui media tenent.

Qui media tenent populi, nec ad occultiores scientias nati, vt Meridionales, nec ad mechanica, vt Septentrionales apti, ciuilibus negotiis, sese immiscent & commerciis ac mercaturæ faciendæ. Cæterum corporis viribus his instructi, quæ sufficiant Meridionalium sutelis & artibus eludendis. Ea autem prudentia, quæ Septentrionalium furori & impetui coercendo satis sit. Hoc quam verum sit, quiuis intelligere potest Carthaginensium & Afrorum exemplo, qui cum vafris consiliis suis, subdolis technis, ac captiunculis Italiam per aliquot annos exercuissent, C
effugere tamen non potuerunt, quin tandem elusis artibus, fortunisque omnibus spoliati in Romanorum potestatem venerunt. Gothi, Hunni, aliique ab Aquilone populi, irruptionibus multis & insultibus in Romanum imperium grassati sunt, sed consilio & prudentia destituti, non potuerunt ea retinere, quæ sibi armis & manu parauerant.

Septentrionales vincere norunt, at victoria vti nequeunt.

Togatorum & causidicorum examina ex Italiis & Gallia.

Ergo in eam rem Historicorum omnium est consentiens opinio, bonas leges, & administrandæ Reipub. formam, instituta omnia politica, differendi & dicendi artes à Græcis, Romanis, & Gallis manasse: hincque olim plura prodiisse, & hodie etiam prodire scriptorum, causidicorum, & togatorum hominum examina, quam ex reliquo toto orbe. Vt igitur suas singulis regionibus dotes tribuamus, Meridionales ad literarum studia, Septentrionales ad bella, & qui hos interstiti sunt ad imperia natos, instructosque asseremus. Italo innata est prudentia, Hispano grauitas & constantia, Gallo celeritas & diligentia: nam & hunc cum vel progreditur, currere dixeris, ad Iunoniū Hispani ingressum contentione facta.

Hispanos Iunonium incedere.

Quæ causa existit, cur Hispani Gallico famulitio præsertim oblectentur, ob celerem ad omnia agilitatem. Orientales in primis ingenio sunt firmo, stabili, & bene subacto, minime clausa & arcana habentes sua consilia.

Orientalium ingenia.

Occidentalium mores.

Oriens enim naturæ est solaris, diei vero pars D
illa, quæ solis ortui vicina est, dextra virilisque habetur: & certe in animantibus dextra omnia sinistris sunt robustiora & vegetiora. At Occidui populi molliores sunt, & effœminatiores, ac fronte animisque minus aperti, non facile quenquam secretorum suorum faciunt participem. Habetur enim occasus Lunæ tanquam obnoxius, quod ipsa per interlunia ad occasum semper vergat, quo fit, vt tanquam nocturnus ac sinister ortui reputetur oppositus: minus temperatus, minusque salubris est occasus.

Subsolanus saluber.

Itaque in ventorum genere nullus existit magis salutaris, quam qui ab ortu flat Subsolanus. Etsi enim flatu inprimis propitio & vitali Zephyrus ab Occasu exoriatur, raro tamen spirat, ac ferme nisi occiduo sole.

Septentrionales gulosi & bibaces.

Septentrionales multi quidem cibi homines sunt, sed multo largioris potus, diserti, vbi in vinum processerunt longius, ac dicenda tacendaque effutientes, in fide, pactisque parum constantes, at pudicitiam, castitatemque præ cæteris colentes. Longe aliter, quam Meridionales, vt qui insigniter parci sint & sobrii, arcani, vafri: atque in omne nefandæ libidinis genus effusi.

Qui dicendi sint Barbari.

Aristoteles *in Problematis* barbaras eas ferasq; nationes esse ait, tum quæ immoderato æstu torrentur, tū quæ frigoris excessu premūtur, quod mollis cœli temperies mores animumque emolliat. Itaque virique tam Septentrionales, vt E
Scythæ & Germani; quam Meridionales, vt Afri, crudeles existunt, sed illi hoc habent ex innata quadā ferocia, & militari audacia, & ab ira potius, quam ex præcogitato vindictæ appetitu: quod primos iræ impetus præ sanguinis feruore rationis habenis coerceri nequeant.

Sua cuique Septentrionali & Meridionali crudelitas.

Val. Max. li. 9. ca. 2.

Si vero ab innata quadam & inhumana morum malignitate, data opera & de industria præmeditati, ad crudelitatis opera se accingunt, quod tristi sint & melancholica natura. Aquiloniæ crudelitatis exempla ex Transyluanis petere licet, aduersus seditiosum ducem Georgium, quem viuum militibus suis (triduana inedia eam in rem maceratis) dilaniandum & dentibus discerpendum obiecerunt: moxque exenteratum, & verubus tostum, captiuis deuorandum apposuerunt. Hannibalis vero Carthaginensium ducis crudelitas pro specie Meridionalis crudelitatis sufficiet. Is captiuos Romanos oneribus & itinere fessos,

A fessos, prima pedûm parte succisa relinquebat. Quod vero in castra perduxerat, paria fratrum & propinquorum iungens, ferro decernere cogebat, neque ante sanguine explebatur, quam ad vnum victorem omnes redegisset. Americarum Australium crudele ingenium spectemus: Hi in cæsorum hostium sanguine pueros mergunt, deinde sugunt, & membris collisis epulantur.

Atque vt Meridionales multorum expertes sunt morborum plethoricorum, quos sanguinis parit redundantia, quibus Septentrionales sunt obnoxii, vt febrium, fluxionum, tumorum, insaniarum cum risu, quæ per accessionem correptos ad saltandum, & choreas impellunt, (*Malum sancti Viti appellant incolæ*) non aliunde, quam ex musica remedium admissurarum: sic phrenitidi cum mania & furore inuadenti, frequenter corripiuntur: cuius ardore sæpe rapti, & tanquam extra se positi, futura prædicunt. Somniis tenentur horrificis, & per paroxysmum linguis loquuntur peregrinis & exoticis: sed & licheni, omni scabiei, ac denique elephantiasi vernaculo velut morbo adeo sunt peruii, vt per vtramque Mauritaniam iter agentibus, nulla tam frequenter occurrant ædificia, quam nosocomia hospitandis elephanticis dicata. *Meridionalium & Septentrionalium morbi.*

Qui prærupta & montes incolunt, ferociores sunt, & ad labores ferrei atq; indomiti: at qui per B plana degunt, præsertim si palustria fuerint, molli sunt corpore, & ad primos labores sudoribus diffluente, cuius rei fidem faciunt Batavi & Frisii. Quod si planities sit eiusmodi, quæ solis ardoribus extorreatur, & variis ventorum turbinibus perfletur, homines ali turbulentos, indomitos, seditionum & rerum nouandarum auidos, peruicaces, iugi & seruitutis impatientes, vt vel solo Narbonensis Galliæ populorum exemplo innotescit. *Montani.*

Qui ieiuna & sterilia loca habitant, fere acutiores & solertiores existunt, ac laborum patientissimi. Cui rei veritatem arrogant Atheniensium, Ligurum & Romanorum illustria illa ingenia, contrario plane Bœotorum in Græcia, Campanorum in Italia, & reliquorum Ligustici maris accolarum exemplo. *Narbonensium ingenia.*

De Facultatibus CAP. VIII.

FAcultas, *potestas quædam est, & efficiens causa ex partis temperamento proueniens, alicuius in corpore actionis opifex.* Sunt autem facultates tres principes, corpus humanum, quamdiu sua integritate fruitur, dispensantes: animalis, vitalis, & naturalis. Animalis in proprio cerebri temperamento sedem habet, vnde in omnes corporis partes sensum & motum habituras per neruos distribuitur. Hæc trium est generum: C mouens enim alia est, alia sentiens, tertia princeps. Sentiens in quinq; consistit sensibus externis, visu, auditu, gustu, olfactu, odoratu, & tactu. Mouens in musculis præsertim consistit & neruis, tanquam idoneis motus voluntarii instrumentis. Princeps ratiocinationem, memoriam, & phantasiam complectitur, phantasiæ ambitu Galenus sensum communem seu internum comprehensum esse voluit, etsi Aristoteles vtrumque distinxerit. *Quid facultas. Facultates tres. Animalis.*

Vitalis sedet in corde, vnde calor & vita toti corpori per arterias dispensatur: impeditur hæc præcipue in Thoracis præter naturam affectibus: vt illa princeps cum morbus aliquis cerebrum adoritur. Vitalis facultatis insignior actio pulsatio est, & peruix illa cordis atque arteriarum agitatio, quæ nempe corpori triplicem præstat vsum: cordis enim & arteriarum dilatatione spiritus vitalis, allecti aeris beneficio, fouetur: contractione cordis fuligo repurgatur. Vtroque autem corporis vniuersi natiuus calor temperatur. *Vitalis. Pulsationis vsus triplex.*

Postrema est facultas naturalis, quæ sedem sibi præcipue delegit in iecore alimentum illa in vniuersum corpus diffundit. Est vero omnino in tres alias facultates distincta: generatricem, quæ generationi & fœtus in vtero formationi præest: Auctricem, quæ à formato fœtu vsq; in perfectum partium solidarum penes omnem dimensionem longitudinis, altitudinis, & latitudinis incrementum viget. Altri- D cem, quæ vtriq; quasi inseruiens reparat, reponitq; continuum triplicis substantiæ effluxum. Est enim nutritio nihil aliud, quam *vacuati quædam repletio.* Altrix hæc à primo conformati fœtus exordio vsque ad eiusdem prorogatur interitum. Magnæ itaque in re medica est contemplationis: quatuor vero aliarum ipsi velut famulantium completur subsidio. Attractricis nempe, retentricis, coctricis, & expultricis. Attractrix idoneum alendo corpori succum allicit: eum dico, qui parti appositus adsimilari potest. Hæc illa facultas est, quæ in famelicis hominibus vix dum præmansum cibum, vel primoribus labris delibatum potum, in latrantem ac velut obuium stomachum pertrahit. *Facultas naturalis triplex. Quid nutritio. Altrici quatuor alias facultates inseruire.*

Retentrix facultas est, quę attractum alimentum tantisper retinet, quoad plane elaboratum ac perfecte concoctum extiterit. Quare coctrici facultati non leue adfert adiumentum. Calor enim natiuus coctionis munus implere nequit, nisi cibus partis complexum accipiat, & in eodem aliquandiu hærens moram trahat. Alias ingesta in ventriculum alimenta nunquam chyli formam induunt, nisi in ipsius rugis tanquam in salebra ad iustum chyloseos tempus restiterint. Concoctrix attractum & retentum alimentum in partis ipsius, cuius facultas existit, substantiam adsimilat vi caloris insiti & propriæ partis complexionis. Sic plane ventriculus esculenta, poculentaque omnia in chylum, & hepar E chylum in sanguinem commutat: os autem & neruus allapsum per capillares venas sanguinem, qui ruber & liquidus est, in substantiam albam & solidam conuertunt. Eiusmodi coctio in osse & neruo longe operosior est, quam in carne musculosa. Ab huius enim natura, quia sanguis non longe abest, ideo vel leui incidente mutatione & concretione in carnem coit. Sed nunquam naturæ & partium votis, hæc respondebit concoctio, nisi recrementis defæcatum sordes suas, in partis substantiam nunquam abituras, deponat alimentum. Itaq; non à prima modo & secunda concoctione duo supersunt concrementorum genera, crassum vnum, & tenue alterum, vt prædictum à nobis est; Sed & à tertia, quæ in singulis fit partibus. Vnum sola ratione concipimus, quod per insensilem transpirationem in *Retentricis necessitas. Duo cuiusq; concoctionis excrementa.*

tenues auras vanescit. Alterum alias sudoribus, alias crassamento quodam pingui, quod subuculas A inficit, alias ex pilorum & vnguium generatione, quorum materia ex fuliginosis est,& terrestribus tertiæ coctionis recrementis innotescit. *Excretricis opus.* Quare necessaria fuit quarta facultas, quæ ad nutritionem non contemnendam operam conferret: expultrix dicta, illis excrementitiis superfluitatibus excernendis dicata, quæ nulla caloris actione, partis ipsius formam subire potuerunt. Eiusmodi facultates nutritioni subseruientes quibusdam in partibus duplices existunt, quædam nempe communes, quarum fructus in vniuersum corpus redundat, vt in ventriculo, iecore, & venis. Aliæ tantummodo partibus ipsis studentes, in quibus sedent defixæ, & quibusdam partibus omnes illæ quatuor tum communes, tum propriæ insunt, vt in modo dictis partibus: quibusdam cum quatuor propriis duæ tantum communes adsunt, vt vesiculæ felleæ, lieni, renibus, & vesicæ. Aliæ solis propriis sunt contentæ, vt partes similares & musculosæ, quibus si harum quatuor facultatum aliqua deest, ipsarum sanitas labefactatur, per atrophiam, vlcus, aliasve similes contra naturam affectiones iustæ & laudabilis nutritionis frustratione. *Quibus gradibus alimentum assimiletur.* At si ipsas, quod sui est muneris rite obire contigerit, in propriam se induet partis substantiam alimentum, vereque his tanquam gradibus adsimilabitur. Primum ad partem affluere ipsum oportet, mox apponi: inde agglutinari: tandem, vt dictum est, adsimilari. Nunc dicendum de actioni- B bus, quæ à facultatibus manant.

De Actionibus. Cap. IX.

Quid actio. Actio, seu functio, est *motus actiuus à facultate dimanans*: vt enim à temperamento facultas, sic à facultate actio, & ab actione opus consecutionis quodam ordine dependet: *Actio & opus differunt.* Etsi vero actionis & operis nomina sæpe confundantur, hoc tamen interest, quod actio motum indicet circa rei effectionem: at opus rem ipsam iam effectam: verbi gratia, nutritio & carnis generatio actiones sunt naturales: at partes nutritæ, vlcusque cauum, carne expletum motus illius seu actionis opera existunt. Quare opus ab actione, vt hæc a facultate manat concurrente instrumentorum integritate. *Instrumentorum sanitas in debita conformatione existit.* Vt enim si facultas vel deficit vel læsa est, nulla pulchre fiet actio: sic nisi instrumenta natiuam & debitam seruent conformationem (quæ vera illorum est sanitas, actionis, instrumento propriæ, opifex) nihil eorum, quæ fieri debent, bene fiet. Itaque ad inculpatas actiones edendas concurrat oportet cum facultate instrumenti legitima conformatio. Sunt vero actiones in duplici differentia: Nam vel naturales sunt, vel voluntariæ. *Actiones naturales.* Naturales dictæ sunt, quod non sponte nostra, sed sponte sua, & inuitis nobis fiant. Cu- C iusmodi sunt cordis illa perennis agitatio, arteriarum pulsus, excrementorum difflatio, & alias similes, quæ velimus, nolimus, naturæ lege in nobis fiunt. Manant hæ actiones vel a iecore & venis, vel a corde & arteriis. Itaque illas naturalium & vitalium nomine complecti poterimus. Nam cuique facultati sua est tribuenda actio, ne facultatem otiosam, ac nihil, quod sit vsui molestum, constituere videamur. Inuoluntariæ vitales sunt cordis & arteriarum dilatatio & contractio, quas vno pulsus nomine complectimur: Illa materiæ attrahuntur, hac depelluntur. Inuoluntariæ naturales sunt.

Generatio *auctio* *nutritio*	*Quæ manant à facultate*	*Generatrice* *auctrice* *& nutrice*

Quid generatio. Generatio nihil aliud est, *quam materiæ quædam informatio seu acquisitio, & introductio formæ substantialis in materia.* Duarum hæc facultatum completur subsidio: Alteratricis, quæ semen, sanguinemque menstruum varie præparat & disponit, ad ossis, nerui, lienis, carnis, & similium partium formam induendam: Formatricis, quæ varia præparatione dispositam materiam figura ornat, situ & compositione. D

Quid auctio. Auctio est *partium solidarum amplificatio, in longum, latum, & profundum integra & salua remanente pristina forma in figura & soliditate.* Ex solis autem partibus solidis auctionis omnis æstimatur perfectio: Non enim si corpus in carneam aut adiposam intumescit molem, propterea augeri dicetur: sed tum demum, si vna pari incremento augescant partes solidæ, præcipue ossa, quod ad horum incrementum totius corporis sequatur accressio, etsi forte interim macie extenuetur & tabescat.

Quid nutritio. Nutritio est *perfecta eius, quod coquitur, alimenti in coquentis partis naturam adsimilatio.* Completur hæc quatuor subsidiariarum actionũ adminiculo, attractionis, retentionis, coctionis, & excretionis.

Actiones voluntariæ. Voluntariæ actiones, quas sponte nostra suscipimus, sic dictæ sunt, quod pro voluntatis arbitrio illas sistere, excitare, tardare, aut incitare possimus. Triplices illæ omnino existunt: enim alia motus, sensus alia, princeps denique alia existit actio. Sentiens anima quinque omnino sensibus res omnes comprehendit, visu, auditu, olfactu, gustu, & tactu. Ad hos edendos tria concurrant necesse est, organum, medium, & obiectum. Præcipuum organum spiritus est animalis per neruos in singulas corporis partes diffusus, a quibus tales suscipiuntur actiones: ob id partes illas pro organis ipsis in præsentiarum vsurpabimus. Medium corpus est, quod obiectum ad ipsam vsque defert instrumentum. E Obiectum externa quædam qualitas est, cui vis inest ciendi & alterandi organi per medium bene comparatum. Clarior res hæc euadet singulis sensuum functionibus per necessarium trium illorum concursum expositis. *Qui visio fiat.* Visus seu visio facultatis videndi actio est, quæ ab oculo suis tunicis & humoribus, vt decet, instructo, adeoque actionis illius corpore organico, suscipitur. Obiectum qualitas est visibilis ad oculum delata. Est vero tale obiectum duplex. Etenim vel natura sua, & ex se absolute visibile est, vt sol, ignis, luna, & stellæ: vel alterius velut opem, vt tale sit actu, desiderat: Sic enim luminis aduentu colores potestate visibiles ad oculum delati, actu quales sunt, videntur & apparent. *Quid auditio.* Cæterum talibus obiectis ad oculum peruenire non licet, nisi per medium perspicuum & illuminatum,

A minatum, cuiuſmodi ſunt aer, aqua, vitrum, & cryſtalli genera omnia. Auditus, pro organo meatum habet auditorium, qui ad os petroſum tendit, ſupertexta membranula neruo auditorio & interiore quodam ſpiritu illic concluſo inſtructum. Obiectum eſt omnis ſonus ex percuſſo aere reſiliens, & duorum corporum concurrentium colliſione. Medium eſt aer ambiens, qui ſonum ad meatum defert auditorium.

Qui olfactus Olfactus fit in proceſsibus mammillaribus ex propria cerebri ſubſtantia productis, naribus ſummis inſidentibus ex Galeni ſententia: quanquam alii malunt, fieri olfactum in ipſis anterioribus cerebri ventriculis. Actio hæc imbecilla eſt in homine ad reliqua animantia comparatione. Obiectum eius eſt odor omnis: ſeu exhalatio fumida è corporibus expirans. Medium, quo obiectum ad nares defertur terreſtribus quidem & volatilibus aer eſt, at piſcibus aqua ipſa.

Qui guſtus. Guſtus actio à lingua ſuſpicitur bene & ſecundum naturam comparata, inſtructaque neruo a tertia & quarta cerebri coniugatione in ipſius ſuperficiem diffuſo. Obiectum eſt ſapor: de cuius natura & ſpeciebus, a nobis in antidotario fiet mentio. Medium, quo obiectum id ad organum ita defertur, vt ipſum afficiat: vel externum eſt, vel internum. Externum eſt ſaliua illa, quæ linguam velut iungit B perfunditque. Internum caro ipſius linguæ ſpongioſa, quæ obiecti qualitate affecta, mox quoque & inſidentem neruum ita afficit, vt eius ſpecies vi ſpiritus in communem ſenſum inferatur. *Qui tactio.* Tactionem partes omnes ſuſcipiunt tangendi neruo donatæ, is ſenſus excitatur præcipue cum tractabilis qualitas ad veram vſque cutem neruoſam penitus & cuticulæ ſeu epidermidi ſubiectam penetrat. Eum vero elucere in ea, quæ digitos extremos veſtit, cute, antea notauimus. Obiectum eſt tractabilis omnis qualitas ſeu illa primi ſit qualitatum ordinis, caliditas, frigiditas, humiditas, ſiccitas: ſeu ſecundi, aſperitas, lenitas, grauitas, leuitas, durities, mollities, raritas, denſitas, friabilitas, vnctuoſitas, craſsities, tenuitas. Medium, cuius interuentu inſtrumentum afficitur, vel cutis eſt, vel caro neruis multis intertexta.

De motu. Quæ ſequitur animalis actio, motus eſt, peculiari nomine voluntarius dictus. Hanc ſuſcipit, efficitque muſculus proprium voluntarii motus inſtrumentum. Fit porro omnis motus membri muſculo inſtructi vel flexu & contractione, vel extenſione. quanquam in genere tot motus voluntarii differentiæ exiſtunt, quot ſitus in loco ſpecies commemorantur, itaq; ſurſum motus fieri dicitur, deorſum, ſiniſtrorſum, antrorſum, & retrorſum. Huc motuum infinita genera, quæ muſculorum infinita varie-C tas edit in corpore, referuntur. In hunc voluntarium actionum cenſum, venit reſpiratio, quod muſculorum ope fiat: etſi ad cordis temperandum calorem ſit comparata. Hanc enim tardare poſſumus, cum volumus & rurſum citatiorem reddere: Quæ demum voluntarii motus ſunt conditiones. Denique vt habeamus, in quo aduerſus infinitas quæſtiones, quæ hac de re moueri ſolent, conquieſcere tuto poſſimus, tenendum illud eſt, reſpirationem a facultate animali edi & ſuſcipi, vitalis autem gratia inſtitui. *Qui reſpiratio motus ſit voluntarius.*

Princeps actiones tres. Princeps actio & in voluntariarum genere primaria in tres omnino diuiſa eſt; imaginationem, ratiocinationem, & memoriam.

Imaginatio. Imaginatio *effictio quædam eſt, & apprehenſio, quæ rerum ſenſibilium ſpectra & ſimulachra diſcernit & internoſcit.*

Ratiocinatio. Ratiocinatio eſt *conceptarum & apprehenſarum imaginum per collationem ipſarum ad inuicem iudex quædam æſtimatio.*

Memoria quid. *Memoria omnium firma cuſtos eſt, & tanquam theſaurus, quam ſæpe mens explicat & aperit feriantibus aliis animi agitationibus.* At quia commemoratæ actiones omnes ſeu naturales illæ ſunt, ſeu animales & voluntariæ, ſpirituum fiunt & complentur adminiculo; Ideo nunc dicendum de ſpiritibus eſt.

D

De Spiritibus. CAP. X.

Quid ſpiritus. SPiritus *ſubſtantia eſt tenuis & aerea ex tenuiore ſanguine ſuſcitata, vt eſſet facultatum, quarum potentia corpus vniuerſum regitur, ad omnes eius partes vehiculum, & primarium functionum obeundarum inſtrumentum.* Huius enim benigno appulſu illæ deſtitutæ illico feriantur omnes & a ſolitis muneribus tanquam emortuæ quieſcunt. *Spiritus triplex.* Hinc eſt quod pro facultatum numero ſpirituum varietatem commiſcentes, tripartito hunc diuiſerunt, vt eſſet alius animalis, alius vitalis, alius naturalis. Animalis ſpiritus domicilium ſibi conſtituit in cerebro. Illic enim præparatur & abſoluitur. vt inde per neruos delatus, ſentiendi & mouendi vim membris omnibus impertiat. Argumento eſt, quod hyeme gelidiſsima ſeu per interceptionem viarum, ſeu per concretionem eiuſmodi ſpirituum rigent artus, ſtupentque manus, torpent denique omnia ſolita motus agilitate & ſenſus acumine deſtituta. *Vnde dicatur ſpiritus animalis.* Animalis dicitur, non quod animæ ſubſtantia ſit, ſed quod primum ipſius organum. Subſtantiam ergo habet tenuiſſimam & ætheream: atque pro ſenſoriorum, in quæ illabitur, varia conditione varia ſortitur nomina: qui enim viſum facit, viſiuus dicitur. Hunc oculi attritu de nocte velut expreſſum crebris micantem ignibus intueri licet. Qui ad auditorium meatum fertur, auditiuus nominatur. Qui ad tangendi organa, tactiuus, eſt-*Qui fiat.* E que par cæterorum ratio. Fit elaboraturque in venarum & arteriarum cerebri plexibus & anfractibus ex prætenui ſpiritus vitalis portione, eo per carotidas arterias elata: nonnunquam & ex aere puro aut vapore odorato inſpiratu per nares allecto. Hinc ſtrictis ligaturis aditum ad partem, quam reſcindere conſilium eſt, intercludimus. Idem facit per apoplexias & paralyſes humor obſtruens, quo fit, vt ſubiecta membra alias ſine motu, alias ſine ſenſu & motu moribunda langueant. *Vitalis ſpiritus.* Illi nobilitate & præſtantia ſecundus vitalis ſpiritus in cordis ſiniſtro præſertim ventriculo habitat, vnde per arteriarum canales in vniuerſum corpus decurrit, vt calorem in ſingularum partium ſubſtantia defixum foueat, breui periturum, niſi fluentis vna cum hoc ſpiritu caloris appulſu recrearetur. Et quia ſecundum animalem tenuiſſimus eſt natura, ipſum, ne vaneſceret, neruoſa arteriȩ tunica venarum tunica quintuplo

Quæ eius materia.

crassiore, vt ex Herophili sententia prodit Galenus, coerceri voluit. Materiam habet ex tenuiore sanguinis exhalatione & eo, quem spirando ducimus, aere. Itaque per immodica spirituosæ substantiæ effluuia, per effrenes vacuationes prompte deperit: quemadmodum per horum corruptiones, aeris pestilentis, aut tetri vaporis inspiratu facile corrumpitur, quæ res tam præcipiti peste correptorum exitii causa est. Sæpe per obstructiones, plethoras, ingentes inflammationes hic spiritus ingressu ad partem aliquam prohibetur, quo fit, vt breui marcescente calore ipsius fixo & insito promptus sit in gangrænam & sphacelum transitus. A

De naturali spiritu dubitatur.

Spiritus naturalis (si quis forte sit) stationem in hepate habet & venis. Crassior longe est & obscurior cæteris, dignitate etiam & actionis, vsusq; præstantia, inferior. Vsus eius est iuuare concoctionem tum vniuersi corporis, tum singularum eius partium, & ad eas sanguinem caloremq; deferre.

Spiritus fixi.

Præter commemoratos alii sunt spiritus fixi, & in similiaribus, primisq; corporis partibus insiti: qui & ipsi naturales sunt & loci illius, in quo quasi inserti sunt & depacti, indigenæ. Et quoniam æthereæ sunt etiam, atq; igneæ naturæ, Sic calori natiuo coniuncti sunt vel vniti potius, vt ab ipso non magis separari queant, quam flamma à calore: quare & functionum, quæ in singulis partibus fiunt, cum fluentibus illis sint prima instrumenta, fouentur permanentiamq; habent spiritus illi insiti ab humore B radicali & primigenio, qui substantiæ est aereæ & oleosæ & horum spirituum calorisq; insiti tanquam fundamentum. Itaq; sine hoc humido nulli ne ad punctum quidem temporis, vita durare contingit.

Radicalis humor.

Mors naturalis.

Sed & primaria animæ instrumenta sunt spiritus illi cum calore natiuo. Humore igitur hoc primigenio dissipato & absumpto, qui spirituum calorisq; est sedes, pabulum & fomentum, qui persistere ipsa poterunt amplius & constare? Ergo ad salutaris huius & substantifici humoris detrimentum sequitur caloris marcor: quare & mors, quæ per caloris natiui resolutionem dissipationemq; contingit. Quia vero horum spirituum & caloris insiti naturas singularum similarium partium substantiam depacta est, efficitur necessario, vt quod partium similarium species totidem sint & spirituum fixorum. Cuique enim quia sua & priuata temperies est & coagmentatio, suus etiam & proprius inest spiritus, suus item & calor fixus ac insitus, qui hinc vt permanentiam, sic & originem habet. Quare qui ossis spiritus est & calor insitus, alius est ab eo, qui in nerui, venæ, talisve similaris alterius partis substantiam est insertus, quod illarum partium diuersa sit temperies, diuersa item elementorum mixtio, vnde primum coaluere. Nec vero leuioris est operis hæc de spiritibus contemplatio: quia in his naturæ nostræ virtus omnis est & robur. His casu aliquo dissipatis aut absorptis languemus inertia, nec salus vlla vitæ restat sperabilis, paulatim vitæ flore marcescente. Quæ res magis attentos tenere debet animos nostros ad horum tutelam aduersus perenne triplicis substantiæ effluuium. C Si enim emarcuerunt, iacet iam omnis propria curandi morbi indicatio: vt qua industria posthabita sæpe cogamur ad restaurandas, reparandasq; vires omnes consilium conferre. Id vero fit cibis euchymis & concoctu distributuq; facilimis, generoso vino, & suaue spirantibus odoribus. Alias vero spiritus illi non quidem dissipati, sed intro coacti & ad fontes suos retrouersi oppressionem faciunt & patiuntur. quo fit, vt sæpe artuum vinculis & frictionibus illorum cogamur diffusionem & expansionem moliri. Huc vsque nobis sermo fuit de rebus, quę quia naturam nostram constituunt, naturales dicuntur: restat vt de illarum annexis & conditionis familiaritate vicinius aliquid dicamus.

Spirituum vsus & necessitas.

Quod spirituum dissipationi remedium.

Quod spirituū oppressioni seu cōculcationi remedium.

Rebus naturalibus annexa sunt & cognata.

- *Ætas: de qua propter argumenti similitudinem, cum de temperamentis ageremus, coacti fuimus dicere.*
- *Sexus:*
- *Color: de quo item dictum iam à nobis est.*
- *Partium organicarum commoderatio.*
- *Tempus: cuius etiam vires expendimus*
- *Regio:*
- *Victus ratio, & vita institutum:* D

De Rerum naturalium annexis. CAP. XI.

Quid sexus.

SExus non aliud quicquam notat, quam maris & fœminæ distinctionem, in quo id in primis venit considerandum, mari & fœminæ, quod ad partes corporis, partiumque situm attinet, parum interesse: fœminæ tamen quam mari parciorem inesse calorem. Itaq; illi partes spermaticas inesse frigidiores, molliores, humidiores, omnes deniq; actiones naturales minus vegetas & deteriores. Ad hanc fœminarum naturam referenda eunuchorum natura, vt qui in fœmineam naturam videantur degenerasse: Nam caloris defectu glabrum corpus, & vox mollis atq; acuta fœminam egregie sonant. Aduertendum tamen est, quod reperiuntur fœminæ quædam, quæ (vt sic loquar) masculinisant, quod & vox virilis & barbitio obseptum mentum arguunt. Sed & contra masculi quidam (si ita loqui licet) fœmininisant, qui & inde molles atq; effœminati dicuntur. Hermaphroditus velut ancipitis & dubiæ naturæ, inter vtrumq; sexum medius, per maris & fœminæ participationem esse videtur. E

Quæ fœminarum natura.

Eunuchos effœminas

Hermaphroditus.

Color temperamenti index.

Qui in corporis habitu & superficie nitet color, cutemque suffundit, temperamenti, qualecunque id fuerit, est index: Nam vt notat Galenus *comment. Aphor. 2. sect. 1.* talis in nobis effulget color, qualis est subiectus humor. Quare si roseus quidam nitor genas colorat, abundare sanguinem, ac spirituum vbertate differri corpus, indicio est: At si luteo colore inficitur cutis, bilem: Si albicante & pallido, pituitam: Si nigrante & fusco, melancholicum humorem dominari, argumento est. Sed & in excrementis, quę naturæ lege exeunt, non postremæ est color considerationis. Sic enim si vlcus rupta vomica pus effundat album, partis, vnde manat integritatē arguunt. Sin saniosum aut cruentum, viride, liuidum,

A liuidum, aut variegatum imbecillitatem ſolidæ partis denotat, quæ humorem excrementitium, colore, quatenus licebat ſibi coquendo adſimilare nequiuerit. Tumorem præter naturam par ratio eſt: Vt enim color eſt, ita humoris tumorem comitantis dominium eſſe ſolet.

Organic atũ partium conformationem rebus quatuor abſolui.

Organicarum partium commoderatio, quæ dicitur ſeu integritas, ex figura expenditur, magnitudine, numero, ſitu, & connexione atque conſociatione adinuicem. Figuram conſideramus, cum dicimus partes corporis externas fere omnes in orbem à natura eſſe concinnatas, non ad ſpeciem modo, ſed & ad neceſſitatem, quo ſic læues, & nullis confractæ angulis occurſantium extrinſecus iniuriæ minus paterent. Magnitudinem dicimus, cum amplas alias & craſſas, preſſas alias & emaciatas enunciamus. Numerum vero, cum ſupereſſe aliquas, deficere alias, aut nihil neq; deeſſe, neque deſiderari, notamus. Situm & connexionem inſinuamus, cum ſintne ſuo quæque loco, ſintne decenter aptæ adinuicem & conſociatæ, inquirimus.

Quatuor anni temporum viciſſitudines vbi de temperamentis egimus, ſumus executi. Regionis vero conſideratio, quia idem cum aere ſubit iudicium, relegabitur in eam, quam de aere paramus inter res non naturales, diſquiſitionem.

Diæta.

B Vitæ inſtitutum & victus ratio, quia immutandi aut conſeruandi temperamenti maximam vim habent; Ideo diligenter nobis ſunt attendenda. Sed quia in infinita prope varietate exiſtunt; Ideo vix in artem, quæ omnes victus rationis, & vitæ inſtituti differentias perſequatur, cadere poſſe videntur. Ergo ſi vitæ inſtitutum ſit laborioſum, quale eſt agricolarũ, nautarum, & aliorum opificum, eiuſmodi partes corporis denſat, roborat, deſiccat. Quanquam quibus labor circa aquas eſt obeundus, illi frigidis humidiſq; morbis, etſi ſe prope labore conficiant, magis infeſtantur. Contra vero qui metalla tractant vt ferrarii fabri omnes, quiq; fuſa æra in opus ducunt & conflant, morbis calidis, vt febribus potius exercentur. Quod ſi ſedentaria ſit vita, vt ſutorum, qui domi totos ſedendo dies opus ſuum faciunt, corpori mollitiem, carnis effœminationem, & excrementorum prouentum accerſet. Idem facit vita tum corpore otioſa & negligens, tum animo ſecura in omni epularum luxu & abundantia. Hinc enim calculo, hinc arenulis, hinc arthritidi corpora redduntur obnoxia. quæ modico labore, cultu, victuq; corporis vita ſuſcipitur, ingenito corporis temperamento tuendo videtur eſſe idonea. Plura ex ſe Chirurgus ingenioſus, quæ ſpecialius ad harum rerum examen faciant, ſibi poterit comminiſci. Ergo breuiter rebus naturalibus & his, quæ illis cognatione ſunt affines, expoſitis, ordinis ratio videtur C poſtulare, vt de non naturalibus inquiramus.

Mediocris diæta commoda.

De Rebus non naturalibus. CAP. XII.

Cur dictæ res non naturales.

RES, de quibus ſumus dehinc verba facturi, non naturales à recentioribus Medicis fuere nuncupatæ, quòd non ſint ex earum numero, quæ corporis humani conſtitutionem compoſitionemque ingrediuntur: quemadmodum elementa, humores & ſimilia omnia, quæ antea ſub naturalium nomine complexi ſumus. quanquam eiuſmodi ſunt, vt corpori iam conſtituto & compoſito tuendo ſint neceſſariæ. Ex quo & conſeruatrices à Galeno dictæ fuere, quod earum vſu legitimo corpus perſtet incolume. Neutræ etiam & ancipites dici poſſunt, quod iure & loco vſurpatæ ſanitatem tueantur: inconſiderate vero morbos accerſant. Quo factum eſt, vt ad eam medicinæ partem pertinere putentur, quæ eſt de ſanitate tuenda, non quidem, quod eiuſmodi rerum nonnullæ abſolutæ & natura ſua ſalubres, inſalubres aliæ eſſent, ſed hoc ipſo tantummodo, quod tales fiant & euadant vſu legitimo vel præpoſtero.

Galen. 1. ad glauc.

Ergo vſum eiuſmodi rerum ex quatuor conditionibus expendimus: quantitate, qualitate, occaſione, & vtendi modo: Has ſi obſeruaueris, hoc conſequeris, & efficies vt quæ res ex ſe velut ancipites D ſunt, certos adferant ſanitatis fructus. Tam enim late patent quatuor hæ circumſtantiæ, vt his tanquã artis apicibus, contineantur regulæ, quæ de ſanitate tuenda tradi poſſunt. Res vero ipſas non naturales Galenus alias quatuor vocibus complexus eſt, Sumendorum, nempe, Admouendorum, Educendorum, & Faciendorum. Sumenda ſunt, quæ intro in corpus ſeu ore, ſeu alia quauis via ingeruntur, quo in genere ſunt aer, cibus & potus. Admouenda ſunt, quæ corpori per contactum applicari debent, cuiuſmodi eſt aer nuper dictus, vario qualitatum ſuarum contagio caloris, frigoris, humiditatis, aut ſiccitatis corpora efficiens. Educenda dicuntur, quæcunque inutilia in corpore genita excerni poſtulant. Facienda vero ſunt labor, quies, ſomnus, vigiliæ, & ſimilia. Hæc omnia diſtinctius & propriorum nominum expreſſione ad ſex reuocare licet. Quæ ſunt

1. De ſanit. tuenda.

1 Aer,
2 Cibus & potus,
3 Labor & quies,
4 Somnus & vigiliæ.
5 Repletio & inanitio ſeu excernenda & retinenda. Et 6. animi perturbationes.

E

De Aere. CAP. XIII.

Aeris ad vitam neceſſitas.

AEris ad vitam tanta eſt neceſſitas, vt ſine ipſo ne punctum quidem temporis viuere poſſimus, ſi modo reſpiratio, & multo magis tranſpiratio eſt à vita inſeparabilis. Itaq; noſſe eſt operęprecium, quis aer ſit ſalubris & quis inſalubris, & quis pro ægro aduerſus morbum qualitatum diſſidio pugnet, aut contra qualitatum ſimilitudine morbum fouerit, vt ſi morbificis damnis ægrum cumulare videatur, ipſum arte corrigamus. Sic in capitis tractandis vulneribus, hyeme præſertim, omni induſtria aerẽ quo incaleſcat procuramus. Eſt enim frigidum cerebro, oſſibus, earumq; partium vulnerib. inimicum;

calidum vero amicum. Sed & aere calidiore, inſpiratione in corpus allecto, nouo æſtu cor, pulmones, ſpiritusq; incandeſcunt; & debilitantur vires, ſpirituum tenuatorum diſſipatione frigidiore pariter facultatum robur languet & torpeſcit ſeu per ſuppreſſionem fuliginis, ſeu per ſpirituum inſpiſſationem. A

Quis aer ſalutaris.

Ergo ſalubris ille demum aer æſtimandus eſt, qui ſerenus, qui tenuis, qui purus, & in omnẽ partem liber & patens exiſtit, qui procul abeſt ab omni cadaueroſa cæſorum animantium, aliarumve quarumlibet rerum putrentium inquinatione, qui longe diſſitus eſt a ſtagnis, paludibus, & graue tetrumque ſpirantibus cauernis, neque vicino flumine nebuloſior neque humentior eſt. Talis, inquam, aer ſi ad

Inſalubris.

vernam arridet temperiem, vtiliter ſe habet aduerſus omnes morbos. Illi contrarius aer omnino eſt inſalubris, nempe putridus, concluſus, preſſuſque vicinorum montium anguſtia, tetro denique aliquo vapore infectus. Et quia non licet omnes aerum ſingulis morbis propulſandis conuenientium conditiones perſequi, vt quæ prope infinitæ ſint, adnotaſſe hic ſufficiet, quid nomine aeris veniat intelligendum.

Aeris nomine tria intelligi.

Aeris nomine tria Medici ſolent audire, præſentem aeris ſtatum, Regionem, in qua degimus, & anni tempus. De hoc poſtremo cum de temperamentis ageremus, diximus. Quare de duobus tantum prioribus nobis nunc ſermo erit. Præſens aeris ſtatus alias certo dierum curriculo veriſimilis eſt, id eſt, B temperatus; Alias æſtati, id eſt, calidus & ſiccus; alias hyemi, id eſt, frigidus & humidus; alias autumno,

Aph 4. ſect. 3
Ventorum vis & differentia.

id eſt, inæqualis, atque poſtremus hic morborum eſt valde ferax. *Quando eodem die modo calor, modo frigus fit, autumnales morbi expectandi ſunt.* Has in aere tempeſtates & conſtitutionum varietates venti præcipue & inſigniter excitant, vt qui per aerem totũ conflui, non obſcuras vires repentina mutatione prodant. Quare breuiſſime eorum naturam attingemus. Qui ab oriente flat, ventus ſubſolanus dicitur, eſtque naturæ calidæ, & ſiccæ, ideoque ſalubri. At qui ab occaſu ſpirat, fauonius, frigidus & humidus, adeoque morboſus. Meridionalis calidus eſt & humidus, putredinis author ac morborum putridorum. Aquilonaris frigidus eſt & ſiccus adeoque ſalubris: hinc ſi per caniculam flare illum contigerit, ſalubritatem toti anno conciliare, & putredinis ſemina expurgare, ſi quæ forte in aere inſederint, creditur. Atque hæc ventorum quatuor deſcriptio tum demum veritatem habere intelligenda eſt, ſi ventos conſideremus in propria & ſua natura, quam ab illis regionibus, vnde primum ſpirant, mutuantur. Alias enim effectus plane contrarios in aerem inuehunt pro ratione locorum, vt niuoſorum, marium,

Venti alienas ſibi qualitates qui adſciſcant.
Fauonius Zephyrus ex ſe inſalubris

ſtagnorum, fluminum, ſyluarum, arenoſarum planitierum, per quas præteruehuntur: Vnde nouas qualitates mutuantur, quibus poſtea aerem, nos denique ipſos perfundunt. Hinc fauonium inſalubrem C morboſumque notauimus ex propria regionis, vnde manat, conditione: Talemque eum, id eſt, frigidum & humidum experiuntur Vaſcones tam profecto magno ſuo malo, vt raro apud eos ſpiret, quin corporibus, terræve frugibus inſignem aliquam calamitatem importet. Et tamen illum Græci, latiniq; ſalubritatis nomine præ cæteris commendare ſolent. Sed & exortus, occaſuſque ſyderum inſigniorum ventos ſæpe tam frigidos concitant, vt inde totus refrigeſcat aer, aliave maligna qualitate imbuatur. Syderum enim vi vapores ſæpe exhalationeſque exagitantur: vnde ventis, nubibus, tempeſtatibus, turbinibus, fulguribus, fulminibus, tonitruis, grandini, niuibus, pluuiis, terræ motibus, inundationibus,

Syderum in aerem vis.

æſtibuſque marinis eſt origo. Quarum rerum exactior contemplatio etſi aſtronomorum, coſmographorum, & Geographorum ſit propria, omittere tamen Hippocrates non potuit, quin de his aliud diceret *lib. de aere & aquis*, vbi notarum ſibi & vicinarum regionum deſcriptionem delibat. Ex hac aeris vi in morbis peniriali aut propitia, illud manauit celebre Guidonis Cauliacenſis: vulnera ſcilicet capitis

Qui Lutetianus aer capitis vulneribus ſit infenſus crurum vero amicus.

curatu difficiliora eſſe Lutetiæ, quam Auenioni: contraria plane de crurum vulneribus ratione. Eſt enim Lutetianus aer frigidus & humidus ad aerem Auenionenſem facta collatione: quare vulneribus capitis infenſus. Idem contra quia ſpiritus obſcurat, degrauatque & ſanguinem, humoreſque denſat, & minus in fluxionem celeres reddit, ideo crurum vulnera ſanabiliora efficit, dum humorum, quo- D rum influxum vlcerum retardatur curatio, curſum intercipit. Manifeſtum vero eſt, quod loca calida & ſicca copioſiorem faciunt innati calidi diſſipationem, vnde virium imbecillitas: qua eadem ratione ex ſanguinis detractione minus belle ſe habent, qui ea incolunt: purgationes vero etiam vehementes ob

Quibus modis aer corpora immutet.

humorum a ſiccitate contumaciam facilius ferunt: denique corporum noſtrorum conſtitutionem aer immutat, vel qualitatibus ſuis, vt ſi calidior, frigidior, humidior, aut ſiccior occurrat: vel materia, vt ſi craſſior ſit aut iuſto tenuior, aut inquinamentis terrarum exhalationum conſperſus: vel repentina & inſolenti mutatione, quod experietur, quiſquis rapidam faciet ex tranquillo aere in procelloſum & ventorum incurſionibus iactatum aerem. Sed quia poſt aerem nihil æque tuendo corpori eſt neceſſarium, quam cibus & potus, de vtroq; nunc dicere aggrediar.

De Cibo & potu. CAP. XIV.

QVo breuior & apertior ſit noſtra hæc de cibo & potu tractatio, illam in hæc capita conferre viſum eſt, nempe vt in vtroque bonitatem & prauitatem expendamus: quantitatem, qualitatem, conſuetudinem, voluptatem, ordinem, tempus, atque omnia hæc accommodare ad ætates & anni E tempora. Bonitatem, prauitatemque in eſculentis & poculentis metimur ex ſucci, quem in nobis

Alimentorum bonitas.

gignunt, laudabilis aut vitioſi conditione. Magnam enim morborum partem facit cacochymia. Vt contra euchymia morbos omnes à corporibus arcet, niſi forte aliunde ex quantitate & mole vitium accedat. Quare inprimis eſt neceſſarium, vt qui præſentem ſanitatem tueri, morbiſque aditum intercludere volunt, rebus veſcantur euchimis, quales ſunt laudabile vinum, ouorum vitelli, lac integrum, panis primarius diligenter ſubactus, carnes caponum, perdicum, turdorum, alauda-

rum,

A rum, vitulinæ, veruecinæ, hædinæ, & aliæ, quas licet ex Gal. *lib. de alimentorum facultatibus* repetere: vbi etiam eas, quæ ſunt mali ſucci, examinant ex manifeſtis qualitatibus, nempe acrimonia, amarore, ſalſedine, aciditate, auſteritate, & acerbitate.

Quantitas.

Sed cibis & potibus quantumlibet laudabilibus niſi quantitatem modumque adhibeamus nunquam eos, quos iure ſperabamus, ſanitatis fructus conſequemur. Nam vel ſola quantitatis immoderantia morbis materiam ſuggerunt, quin & quantum ſit in quantitate vtriusque partis momentum, ex eo licet cognoſcere, quod ſæpe cacochymi cibi venenata qualitas non noceat, quod iuſtis quantitatis viribus ad nocendum inſtructa non venerit in corpus. Quantitatis ille modus eſt in morbis præcipue attendendus: nam vt ait Hipp. *ſi quis febricitanti cibum dederit, valenti quidem robur, ægrotanti vero morbus fit*: præſertim vero niſi modus adfuerit.

Ciborum quantitas ex morbi ratione & ægri viribus æſtimanda.

Quare non parum intereſt, qui morbi tenuem & qui largiorem victum deſiderent, qua de re tota inſtituta eſt ab Hippoc. aphoriſmorum ſect. 1. diſputatio; vbi docet per chronicorum morborum initia plenius eſſe cibandos ægros, quo ferendæ morbi diuturnitati pares eſſe poſſint, & ad ſtatum vſque perdurare. In acutis autem, qui extremos ſtatim labores habent tenui victu eſſe vtendum. Tenuiſſimo vero cum morbus in ſuo vigore conſtiterit: in ſuperque rei huius omne conſilium ad vires æ- B grorum eſſe reuocandum. In his vero, qui inculpata ſanitate fruuntur, pro vacuationis & difflationis ratione cibi debet eſſe modus, viris enim per caloris efficaciam & triplicis ſubſtantiæ copioſiorem diſſipationem, appetentia maior ineſt, quam mulieribus: eadem prorſum ratione, qua iuuenes & qui creſcunt, pluribus & copioſioribus egent alimentis, quam ſenes: quin & inter iuuenes coetaneos alii aliis pleniorem victum iure poſtulant, nempe pro effluuii & conſuetudinis modo. Certe quod ad gulæ modum attinet, hoc tale eſt, vt ad omnes extendi poſſit: Tantum omnibus cibi & potionis ſumendum eſſe, vt reficiantur vires, & non opprimantur: ſunt enim Hipp. decreto duo hæc conſeruandæ ſanitatis velut compendia, *non ſatiari cibis, & impigrum eſſe ad labores*. atq; hæc de ciborum quantitate.

Ciborum qualitas.

Nec minus attendenda eſt ciborum qualitas ægris, ſaniſque. Hæc vel prima eſt, calefaciens, refrigerans, humefaciens, ſiccans: vel ſecunda, attenuans, incraſſans, obſtruens, aperiens, aut aliud ſimile pro naturæ ſuæ conditione agens. Secundum has victus ratio non inſtituenda modo, ſed & varianda: ſanorum enim præſens ſtatus ſimilium vſu conſeruari poſtulat. Ideo calidis humidis, vt pueris victus calidus & humidus eſt præſcribendus: frigidis & ſiccis, vt ſenibus, frigidus & ſiccus: Si modo tam verum illud eſt, quam vulgo iactatum, *ſanitatem vſu gaudere ſimilium*.

Senectus alter morbus.

Quanquam quia ſenectus, quantumlibet cruda il- C la viridiſque ſit, ex ſeſe quidam velut morbus eſt, videtur eſſe & ad veritatem, & ad ſalubritatem conuenientius, ſenes contrariis naturæ ſuæ alimentis cibare, id eſt, calidis & humidis, vt ſic mortis cauſas, frigus & ſiccitatem, quæ in illius ætatis exitium properant, quantum fieri poterit, remoremur. Morbis enim, vt qui contra naturam ſunt, contrariorum vſu eſt obſiſtendum. Alias quantum ęgris cibi addideris, tantum morbo virium adiunxeris. Idque ipſum eſt, cur Hipp. dixerit, *Victum humidum febricitantibus omnibus conferre*: quod febris ſicca ſit intemperies. Diligenter ergo inſpiciendum in morbi naturam, vt ea perſpecta, illius impetum contrariorum vſu conemur infringere:

Aph. 16. ſect. 1.

Conſuetudinis vis.

Sed ſi conſuetudo (vt aiunt) altera natura eſt, eius quoque magna Medico ratio erit habenda æque in ægris atque in ſanis. Hæc enim aliquando ſenſim ſine ſenſu natiuum temperamentum immutat, ac pro eo accititium ſupponit. Quare ſi quis conſuetudinem paulo deteriorem mutare ſtatim vel in meliorem velit, plus profecto nocumenti, quam vtilitatis adferet, quod *repentinæ omnes mutationes* Hippocratis ſententia *ſint periculoſæ*. Ergo ſi quid de conſuetudine detrahi neceſſitas flagitet, paulatim id faciendum eſt, vt ſic pedetentim natura citra vim, ſolitæque œconomiæ perturbationem contrariis aſſueſcat.

Aphor. 91. ſect. 2.

Nam *paulo deterior potus aut cibus, per conſuetudinem autem ſuauior, melioribus quidem, ſed* D *minus ſuauibus & inſuetis eſt* Hipp. ſententia *præferendus*.

Aphor. 38. ſect. 2.

Hinc eſt, quod ruſtici ſuillas aut bubulas carnes, quas de more in vſu habent, egregie concoquant, perdicum autem, caponum, & alias laudabilis ſucci in nidorem conuerterint potius, quam in benignum chyli cremorem mitificauerint: Cuius rei cauſa non in ſolam caloris illorum vegetioris, & quaſi vrentis proprietatem eſt conferenda, ſed multo magis in conſuetudinem, quæ familiaritatis accita quadam gratia facit, vt cibi contumaces nullo negotio in laudabilem ſanguinem abeant.

Conſueti cibi gratiores adeoq; magis alibiles.

Tanta enim vis eſt conſuetudinis, vt aſſueti cibi ſint gratiores: quo fit, vt dum illis voluptuatur ventriculus, arctius quoque ipſos complectatur, ac ſine vllo nauſeæ, vomitus, aut ponderis triſti ſenſu fœliciter concoquat. Contraria omnia occurrunt in vſu ciborum palato & ſtomacho minime arridentium. Ab his enim abhorrens ventriculus ructibus acidis aut nidorulentis, faſtidio, nauſea, vomitu, ponderis ſenſu, capitis dolore, & totius corporis iactatione moleſtiam teſtatur. Quare diligenter reſciſcendum, quos æger cibos in deliciis de more habeat, vt illis oblatis deiecta effreni vacuatione, aut vomitu, alioue ſimili caſu appetentia proritetur. Gratis enim & ipſi paulo deterioribus, promptius ac fœlicius reſtituetur: vt ex Hipp. mente paulo ante notauimus. Quibus verbis aperte docuit, non minus boni quam prudentis Medici E eſſe, ægrorum palato ſubſcribere & inſeruire.

Ciborum ordo.

Cum vero omnibus in rebus ordo ſit pulcherrimus, tum vere in cibis capiendis eſt valde neceſſarius: quantumuis enim cibi in copia & qualitate ſint laudabiles, quantumlibet vſu ſint familiares & conſuetudine grati, niſi tamen certo & debito ordine ingerantur, vel negotium & tumultum facient ſtomacho, vel non bene coquentur, vel tarde & difficulter:

A potib. ſeu liquidis cibis paſtus incipiendus.

Quare diligens ineunda ratio eſt, qui primis, qui poſtremis epulis cibi aſſumi debeant: quæ enim concoctu difficilia ſunt, non ſunt præmittenda coctu facilibus. Nec aſtringentia ſiccaue lubricantibus. At contra lubrica, pinguia, liquidaque omnia, & quæ facilem ſubeunt mutationem, præire debent, quo ſic humidior fiat aluus: Inde ſequi adſtringentia, vt horum opera, clauſo, conſtrictoque ſtomacho arctius cibos omni ex

parte complectatur ventriculus, & calore proprio coacto & vnito in ciborum mitificationem incumbat fœlicius. Hoc consilio Hippocrates *lib. de victu in acutis*, iubet matutinis epulis ea semper ingeri, quæ lubricandæ aluo sunt idonea: Vespertinis autem, quæ corpori nutriendo. Non tamen propterea potus cibum præcedere debet, sed contra cibum potus ordine ab eodem præscripto.

Cibandi tempus. Nec vero temporis minor cura esse debet in cibo assumendo, quam ordinis: Certum enim ac definitum esse debet tempus sanorum hominum cibandorum: Hora nempe solita & cum fames vrget sano cuilibet & suæ spontis homini cibum capere licet, sed exercitia, laboresque soliti præcurisse debent, *Laborum ante pastus vtilitas.* oportet enim præcepto Hippocratis, vt labor cibum præcedat, quo discutiantur excrementa tertiæ concoctionis, calor natiuus augeatur, & partes solidæ confirmentur, corroborenturque: quæ demum tres sunt exercitationis vtilitates, ad vtilem ciborum præceptionem valde necessariæ. *Minime in paroxismo cibandum.* At in ægris ad temporis illas circumstantias, & cibi capiendi horam solitam vix licet attendere: Potior enim omnib. alijs esse ea debet cibandi ægri indicatio, quæ ex motu morbi sumitur, & declinatione accessionis: Nam si in febribus, præsertim ineunte accessione, cibum offeras, non tam ægrum, quam ipsum morbum nutrias. Tum enim corrumpitur in ventrem ingestus cibus, & morbo cedit in materiam. Est enim, vt ante ex Hipp. notauimus, cibus sanis robur, ægris vero morbus, nisi tempore vsurpetur, solerti ad ægri vires & morbi vigorem adhibita cautione.

Ciborum varietas. Nec vero simplex, & vnius generis cibus esse debet, sed multiplex, & ex varijs vario apparatu instructis epulis: ne natura eiusdem edulij perpetua & odiosa appositione tanquam crambe bis posita, tandem nauseet, ac sic nec amice complectatur, nec bene concoquat: aut ventriculis vni cibo assuefactus, incidente aliqua, vt fastidij necessitate, ab omnibus alijs abhorreat, & vt ignoti cupido non est, nullius oblati cibi voluptate titillari & irritari deiecta appetentia queat. *Cur cibus varius vtilis.* Non enim superstitiosis illis Medicis fides habenda est, qui putant eduliorum varietate turbari concoctionis opus. Longe aliter res se habet, quorum enim voluptate illectus ventriculus ad appetendum incitatur, arctius illa complectitur, & concoquit fidelius. At natura nostra variorum est appetens. Adde, quod cum corpus nostrum ex se substantia solida, humida & aerea coagmentatum exurgat, & contingere possit, vt per tot labores, quos adire & exhaurire in hac vita cogimur, vna ex his maiorem, quam alia dissipationem, suique iacturam patiatur, adigendus est necessario ad plura ventriculus, nequid forte desit ei, quod effluxit, reparando. Sed & ætas, annique tempus cibandi indicationes præbent, alia enim iuueni, alia seni, alia hyeme, alia æstate conueniunt. Quare nosse oportet, quid quamque ætatem, & quid quodque tempus deceat. Pueri calido & humido, plurimoque egent alimento, vt non modo nutriendo, sed & augendo corpori sufficiat. Quare omnium minime ieiunium ferunt, qui præsertim sunt inter ipsos viuaciores & alacriores. *Ab ætate cibandi sumpta indicatio.* Contraria senum ratio est, hi enim quia parum calidi habent, paucis propterea alimentis egent, quia à multis extinguuntur. Quare senes facillime ieiunium ferunt, debent vero calidis & humidis cibis nutriri, quo partes eorum solidæ, gelidæ iam & arentes, suaui eiusmodi ciborum tanquam fomento incalescant & humectentur. Constantis ætatis homines modico gaudent contrariorum vsu, ad caloris paulo acrioris feruorem temperandum. Adolescentes similibus sunt conseruandi, quia temperati. *Ab anni tempore.* Hyeme victus ratio calida esse debet & ad siccitatem vergens. Itaque tum assorum, generosi vini, specierum, & ciborum, debet esse vsus liberalior; quod hyemali constitutione à frigido, & humido aere infestemur, & calore interim multo interno vrgeamur. *ventres enim Hippocratis sententia hyeme & vere natura calidissimi existunt, æstate vero febriles*: velut calor frigidorum & humidorum vsu ac liberaliore potu venit temperaneus. Vere temperato mediocria omnia esse debent. Autumno vero paulatim ab æstiua ad hyemalem victus rationem est transeundum.

De Motu & quiete. Cap. XV.

Motus quid significet. Motus nomine hic, vt monent Medici, inaudire nos oportet omnis generis exercitia, cuiusmodi sunt deambulatio, saltus, cursus, vectio in equo, ludus pilæ, oneris gestatio & similia. Huius etiam generis frictio est, quæ magno olim fuit in vsu & precio, nec hodie à Medicis omnino negligitur. *Frictio triplex.* Plures eius species numerant, sed omnes ad tres reuocari possunt, vt sit alia mollis, alia dura, alia mediocris, siue corporis totius, seu partis alicuius tantum. *Dura frictio.* Dura frictio dicitur, quæ aspera est & valida fit seu manuum, seu spongiarum, seu telæ rudis & crudæ appressione, cogit, condensat, astringit, carnem indurat, quanquam si sæpius repetatur & diutius tandem rarefacit, resoluit, extenuat carnem, & aliam quamuis corporis substantiam minuit. Sed & reuellit atque humorum influxum ab vna parte in aliam deriuat. *Mollis.* Mollis leui manuum & similium fit affrictu, contraria omnia præstat, nempe remollit, relaxatque & læuem atque ærugatam cutem reddit, quanquam nisi in longius tempus processerit, nihil horum, quod sit effatu dignum, facit. *Mediocris.* Mediocris, ambarum in medio existens, carnes amplificat, corporisque habitum tumefacit quia attractum sanguinem, spiritusque retinet, nec dissipari sinit.

Exercitiorū vsus. Sunt vero exercitij magnæ, etiam vtilitates, nam calorem natiuum auget, vnde fœlicior sequitur concoctio, adeoque nutritio & inutilium excretio, spirituum denique ad sua munia impetus citatior corporis, meatibus omnibus atque ductibus expurgatis. Deinde respirationem, & alias corporis actiones confirmat, & corporis habitum, omnesque artus roborat mutuo ipsorum in se inuicem attritu: quo fit, vt laboribus non tam cito frangantur. Hinc rusticos cernimus ad labores esse indomitos. Si quis hæc ab exercitio commoda reportare velit, necesse est, vt adeundi exercitij opportunitatem captet, vt tempestiue ab exercitio se remoueat, non effrene & violentius exercitium subeat, idque interpolatis ex ratione vicibus.

Oportunum exercitio tempus. Oportunum ergo exercitio tempus erit ante pastum (vt calore natiuo aucto appetētia augeatur) redditus

A redditis omnibus excrementis,ne natura famelica & inanita prauos humores intestinis aut alia corporis sede conclusos in vniuersum habitum,hepar aliasque partes nobiles attrahat & effundat. Sed nec æquum est,statim à cibo in exercitia ruere,ne humores crudi,nec dum bene mitificati cibi in venas rapiantur. Exercitio modus terminusque esse debet,cùm tumidius apparet corpus,cùm facies rubet,cùm sudor erumpere incipit,cùm respiratio in magnitudinem ac frequentiam augetur,ac membris lassitudo obrepit:vltra si quis exerceri pergat confractio & conquassatio membra adoritur,corpus sudoribus diffluens spirituosas & humidæ substantiæ resolutionem non facile reparabilem patitur: vnde frigidius & macrius ad deformitatem vsque redditur. *[Exercitii modus.]*

Exercitij qualitas,quam requirimus,in medio excessuum posita est: sic vt neque velocius aut celerius sit exercitium,nec tardius,aut ignauius,nec robustius,aut validius, nec etiam debilius; non rapidius,non etiam remissius,quodque ex æquo membra omnia promoueat. Tale exercitium sanis corporibus valde est accommodatum. At si intemperata fuerint,id erit deligendum exercitij genus, quod suæ qualitatis excessu corporis intemperiem corrigere & ad commoderationem quandam reducere possit. Ergo frigidis & crassis, lentisque humoribus referti homines id sibi exercitij genus accommodatum esse putabunt, quod validius, vehementius, robustius, & diuturnius erit, Ita tamen, vt B non nisi peracta, prima & secunda coctione id aggrediantur:quod ex vrina flauescente intelligent. Tenuibus vero & biliosis humoribus diffluentes leuia exercitia, & rapidæ contentionis expertia sibi deligent,nec expectata secundæ concoctionis absolutione;solidarum enim partium calor acrior voluptuatur semicrudis eiusmodi succis, quos alioqui retorreret,exhausto omni glutine,vt partí nec apponi, nec agglutinari possent. Quod ad exercitij attinet repetitionem, toties erit exercendum corpus, quoties cibandi corporis incesset libido. Nam exercitium sepultum & obrutum in corpore calorem suscitat & promouet. At per ignauum calorem nequit fœliciter obiri coctio:quare neque ex sumpto cibo vlla vtilitas, nisi præmisso exercitio. Exercitij cum ratione suscepti & probe peracti postrema pars apoterapia dicitur, quæ mediocri membrorum frictione, ac eorundem detersione absoluitur : quo fic sudor erumpens,corporisque sordes & similia sub cute latitantia excrementa, foras proliciantur & exhauriantur:simul & à lassitudine ac defatigatione membra vindicentur. Hac hodie vulgo vtuntur, qui pila ludunt. *[Qualitas exercitii.]* *[Vehementia exercitia quibus vtilia.]* *[Apoterapia.]*

At vero vt ab exercitio conuenienter,suscepto & exacto multa & magna profluunt commoda,sic C grauia ex segni otio detrimenta:Crassis enim & lentis succis in corpore cumulatis cruditatum, obstructionum,calculorum cum in renibus,tum in vesica,arthritidum,apoplexiarum, & mille aliorum morborum ferax id esse solet. *[Quæ ab otio damna.]*

De Somno & vigilio. CAP. XVI.

QVo sit apertior hæc, quam nunc meditamur, de somno & vigilia oratio, breuiter, quid commodi aut incommodi apportent,aperiemus:quod sit ad vtrumque tempus, quæ hora conueniens, quæ cubandi sit ratio, & qui delectus:quid insomnia per somnum, quidq; à somno labor aut alacritas portendant.

Somnus nihil est aliud, quam *corporis totius quies & facultatis animalis à sensibus & motibus cessatio.* Fit somnus,cum vaporosa quadam suaui& benigna humiditate cerebri substantia perfunditur ac quodammodo vincitur & grauatur : vel cùm per susceptos labores exhausti ferme spiritus corporis molem sustinere amplius nequeunt, ac necessariam quietis consecutionem adferunt, per quam alios ex mitificatis in sanguinem cibis natura sufficere possit. Initus opportune somnus concoctionem viscerum magnopere iuuat, quod per somnum ad illa retrogradus cum spiritibus feratur calor, coctionis omnis opifex. Nec vero somnus, fractis tantum lassitudine membris,solatium adfert, sed & lenit curas ac corda oblita laborum. Ineundi & captandi somni tempus oportunum est nox vt quæ somnos inuitet suo madore, alto silentio, suisque tenebris. Noctis enim illa obscura opacitate calor, spiritusque in centrum corporis coguntur & coercentur : vt contra solis diurno lumine sibi velut familiari,& consociali in superficiem atque habitum alliciuntur & euocantur : vnde somni abruptio & vigiliarum consecutio. Adde,& quod facit ad eam, quam ex somno speramus, non minimam opportunitatem,sufficere nocturnum spatium ad iustæ & perfectæ concoctionis opus. Quæ ratio inter multas est, cur somnus diurnus sit nociuus : Ante enim euocatis in cutem, seu lumine seu strepitu diurno, calore & spiritibus, à somno excitamur, quam incœpta concoctio absolui possit. Nec vero potest non esse leuior ille somnus, qui citra dormiendi incidit necessitatem. Quare tentata quidem, sed non perfecta concoctione,cruditatibus venter impletur, ructibus acidis distenditur, ac cerebrum crassis vaporibus excrementitijs humiditatibus differtur. Vnde dolor, capitis grauitas & frigidorum morborum prouentus,Quanquam vero nocturnus somnus sit salubris,oportet tamen,vt mediocris temporis limitibus coerceatur : Nam qui superfluit, excrementorum sursum, deorsumque vacuationem remoratur : Interim vero calor nunquam otiosus, ex illis seu portionem, seu vaporem in venas, partes nobiles,& habitum corporis elicit,morbi alicuius futuram materiam. Tempus id metiri oportet,non horarum spatio, sed absoluto concoctionis opere, quod aliis citius, alijs tardius procedit. Quod tamen longissimum est,septem aut octo horis perficitur. Perfecte illius iudicium præbet in se & suas tunicas subsidens ventriculus,vrina flaua.Contra enim tensio ventriculi, acidi ructus, capitis dolor,& totius corporis grauitas testantur imperfectam concoctionem. *[Somnus quid.]* *[Somni vsus.]* *[Oportunum somno tempus & noctis natura.]* *[Somnus diurnus.]* *[Somni nocturni mediocritas esse debet.]* *[Vnde æstimanda.]*

D (margin, at "rum magnopere iuuat") E (margin, at "diocris temporis limitibus")

In somno captando ad formam decubitus in primis est attendendum. Primum enim in latus dextrum decumbere debemus, vt sic cibi in ventriculi fundum præcipitentur: carneus enim cum sit ac minus *[Forma & situs corporis in dormiendo]*

qui & qualis esse debeat. ac minus membraneus, calidior est, atque ad assimilationem efficacior. Mox in latus sinistrum conuertere se oportet, vt sic hepar suis lobis velut manibus, ventriculum vndique complectatur, ac tanquam ignis lebeti subiectus coctionem maturet. Tandem sub diluculum non erit inutile se in latus dextrum reuoluere, vt hoc situ ventriculi, recluso & patente orificio, suscitatis ebullientis chyli elixatione vaporibus liberior fit euaporatio. Supinus recubitus omnino est fugiendus. *Supini somni incommoda.* Hinc enim renes inflammantur, calculi concrescunt, paralyses, conuulsiones, omnesque à fluxione in spinalem medullam, atque ab hac deductos neruos morbi habent originem. *Proni nocumenta.* Pronus vero his, qui ita iacere consueuerunt, non est inutilis, modo fluxionibus in oculos non sint obnoxij: sic enim in partem affectam facilius humor procumbit. Cæterum sic concoctionis opus non parum probetur, quia decubitus illa forma non modo internus calor circa ventriculum continetur, & cogitur, sed & plumularum lecti molliorum succenturiatus tepor ipsi in suppetias accedit. A

Insomniorũ contemplatio. Nec vero negligenda, quæ per somnum obseruantur insomnia, his enim diligenter expensis mirum in modum innotescunt affectus, humoresque superflui, quorum dominio corpus tenetur. Quibus enim bilis furibunda per corpus inter dormiendum oberrat, his luculenta, micantia, ignea ardentia, strepitus & rixarum plena omnia apparent: Qui pituita diffluunt, flumina, niues, imbres, & inundationes atque ab alto præcipitia somniant. Melancholicis, hiatus, voragines, densæ & obscuræ caligines, fumi, antra, atraque omnia & tristia per somnium occurrunt. Quibus vero sanguine turget corpus, illi nuptias, choreas, muliercularum amplexus, dapes, iocos, risus, viridaria, læta denique omnia & renidentia per insomnia cogitant. B

Attendere etiam oportet, vt se à somno habet æger, alacriusne, an grauius. Hipp. enim sententia.

Aph.1 sect.2.

Cum labor à somno est, læthalem collige morbum:
Sin prosit somnus, nihil hinc læthale timendum est.

Immodicarum vigiliarũ damna. Atque vt somnus, sic & vigiliæ, si modum excesserint, nociuæ: vigiliæ enim cerebri temperiem labefactant, sensus debilitant, spiritus exhauriunt, cruditates generant, capitis grauitates, carnium colliquationes & totius corporis emaciationes accersunt; vlcera denique aridiora, adeoque rebella, contumatiora, & maligniora reddunt. Multa alia de somno & vigilijs supersunt dicenda, sed hæc chirurgo sufficere debent.

De Repletione & inanitione seu vacuatione. Cap. XVII.

Repletionũ seu verius excessuum species. Repletionis seu excessus omnis duæ sunt omnino species: vna simplicis est qualitatis, sine humoris affluxu & comitatu, qualis apparet, in intemperiebus sine materia: Altera est quantitatis & molis, cum vel epulis, vel humoribus nimijs corpus grauatur: Vnde morborum infinitus numerus. Ciborum repletionem, saturitatem, seu satietatem appellant, habetque duas species: vnam, quæ dicitur ad vasa; Alteram, quæ ad vires. *Repletio ad vasa & vires.* Satietatem ad vasa, venarum & præcordiorum, vt & ventriculi distentione & tumore metimur. Satietatem ad vires dicimus, cum pluribus ferculis corpus oneratum est, quam quibus ferendis par esse possit. Sed & humorum repletio duplex existit. Vel enim vniųs alicuius humoris est, vel omnium: *13. meth. c. 6.* Hanc plethoram speciali nomine appellant, Plethoram enim definit Galenus æqualem humorum omnium redundantiam. Nam si aliquando plethoram seu plenitudinem sola sanguinis redundantia definiat, tum certe sanguinis nomine æquabilem quatuor humorum complexum intelligit: quemadmodum in scholis docent Medici. Repletio, quam vnus aliquis humor committit, *Cacochymia quid.* cacochymia dicitur Gal. *loco citato*, siue repletio illa sit humoris biliosi, seu melancholici, seu pituitosi, seu serosi. C

Vacuationũ species. Iam inanitio seu vacuatio nihil aliud est, quam *humorum, qui vel quantitate, vel qualitate molesti sunt, excretio, & effusio.* Vacuationum aliæ sunt vniuersales, quæ humores superuacaneos toto corpore excludunt: eiusmodi sunt purgatio, vomitus, exhalatio, sudores, phlebotomia. Aliæ particulares, quæ partis tantum alicuius euacuandi gratia suscipiuntur: qualis est cerebri per nares, palatum, oculos, aures: pulmonum per tracheam arteriam: ventriculi per vomitum, & anum: intestinorum per sedem: iecoris & lienis per vrinas, & anum. Fiunt hæ vacuationes aliquando sponte naturæ, sese expedientis, eo quod molestum: Alias artificio Medici ad imitationem naturæ comparato. D

Harumq; rursum alia legitima est, cum solus humor seu quantitate seu qualitate noxius, excluditur: Alia illegitima, seu effrænis, qua vtiles vna cum inutilibus excernuntur humores.

Scalptus moderati commoda. Quæcunque vero illæ sunt euacuationes, vel cutis scalptu, attritu & affrictu suscipiuntur & fiunt, cum nempe biliosus humor, salsus aut serosus, vel flatus aliquis inter cutem & carnem obhærens pruritum facit. Cutis enim scalptu exitum habet, manifestum quidem, serosæ materiæ effluxu, crustas, sæpe, & vlcera inurentis, si crassior humor fuerit: insensibilem vero, si flatus fuerit, rarefacta attritu illo cute & crasso flatu attenuato. Proinde parum humane faciunt, qui scalptu illo ægris interdicunt, nisi forte adeo asper & immanis fuerit, vt iugi calore & dolore in partem fluxionis & decubitus, periculum minetur. E

Vomitus vis Vel fiunt illæ euacuationes multo humore effuso, ab aperto abscessu, vlcere fluente, fistulis, & his similibus vomicis. Aut sudoribus, qui in morbis præsertim acutis valde salubres sunt: si toto fluant corpore, & diebus criticis contingant. Vomitu, qui sæpe violentia humoris toto corpore, ab extremis etiam artubus reuellit, quos cathartica deturbare non potuerant: vt in paralysi & ischiade cernere est. Screatu, vt in lateris pulmonibusque suppuratis omnibus contingit.

Saliuatio. Spumatu seu pituitoso oris fluxu, vt in lue venerea vexatis euenit. Sternutamento & emunctione: His enim cerebrum humore grauatum, se exonerat, seu sponte, seu sternutatorijs & errhinis sollicitatum.

A tum. Hinc pueri & quicunque cerebro ſunt humidiore, hac via ſe crebrius expurgant. Singultu, ructu: His enim flatus ventriculo contenti erumpunt. Per vrinas; per has namque non febres modo, ſed & quod magis mirabere, non raro lues venerea ſalubriter terminatur. Viſi enim ſunt aliquando lue venerea correpti, quibus cum frictione ex hydrargyro neque aluo, neque ore venenati humoris fluxus citari potuiſſet, copioſis vrinis à mortis periculo, & morbo præclare ſunt liberati. Hæmorrhagia: ſæpe enim natura grauiſſimis morbis in iuuenili præſertim corpore, per ſanguinis è naribus fluxum, viam & ſalutem inuenit. Menſtruali profluuio, in mulieribus; Diarrhœa, purgatione, ſudoribus, reſolutione, ſeu inſenſibili vacuatione & tranſpiratione: ſic enim ſæpe tumores, etiam ad ſuppuratum perducta materia, euaneſcunt, & reſoluuntur, tum ſponte, tum appoſitis diaphoreticis. Idem conſequimur exercitio, diæta, balneis laconicis, ſomno longo, fletu, lachrymis erumpentibus. Suctu; vt vulneris venenato morſu inflicti; cucurbitulis, ſanguiſugis. In omnibus illis vacuationum generibus tria veniunt expendenda, quantitas, qualitas & excretionis modus. Aperto enim (verbi gratia) Empyemate, oportet pus, quod effluit proportione reſpondere materiæ purulentæ, quæ thoracis capacitate continebatur: alias niſi totum pus expurgetur, erit recidiuo locus; oportet illud eſſe album, læue, æquale, & quam minime fœti-
B dum. Oportet denique ipſum effluere non vniuerſim & vno impetu, ſed paulatim & viribus interpolatis, alioqui cum inutili illa materia non parum ſpiritus, calorisque effluit, vnde virium omnium diſſolutio.

Vrinarum etiam proruptione totum corpus repurgari.

Tria in omni vacuatione notanda.

De animi perturbationibus. Cap. XVIII.

ANimi perturbationes, vulgo accidentium nomine donatæ ſunt, quod vt accidentia corporea corporibus, ſic illæ animis adeſſe & abeſſe poſſunt, citra ſubiectæ velut animæ corruptionem. Non eſt illarum Chirurgo notitia leuiter prætereunda: magnas enim in corporibus excitant turbas, multorumque & non leuium affectuum occaſiones præbent. Cuius rei inprimis fidem facere poſſunt, gaudium, ſpes, & amor. His enim motibus calor, ſpiritusque in vniuerſum corpus alias blando, alias rapido impulſu diffunduntur ad fruitionem præſentis vel futuri boni. Tum enim cor dilatatur, quaſi ad complexum rei amatæ, & facies roſeo ac renidente colore tingitur. Eſt autem veriſimile ab obiecto facultatem ipſam moueri, cuius imperio & cor ipſum commouetur. Priuſquam enim vllo perturbationis genere concitemur, neceſſe eſt primum, vt ſenſus externi, propria ſibi obiecta, circa quæ vix falluntur,
C apprehendant: mox vt tanquam internuncij, ea ad ſenſum communem deferant, qui illorum idæas corporibus abſtractas, ad ſingulas facultates tranſmittat. Deinde vt vnaquæque facultas tanquam iudex, rem totam, cuiuſmodi ſit, de integro cognoſcat, atque in obuerſantibus ſibi obiectis, ſpeciem quandam boni vel mali, appetendi vel fugiendi, concipiat. Sic enim cui vnquam ſanæ mentis homini, in riſum effundi contigit, niſi præcognito & perſpecto eo, ſeu dicto, ſeu facto, quod riſus anſam præbet? Gaudium ergo à corde procedit: concepta enim rei exhilarantis ſpecie facultas cor impellit; concuſſum & impulſum à facultate, quæ imperium in ipſum habet, cor, dilatatur atque expanditur, quaſi ad obiectum exhilarans complectendum. Interim autem dilatationis illius impetu, multum caloris, & multum ſpirituum cum ſanguine in vniuerſum corpus effundit, quorum magna pars dum ad faciem aſſurgit, ipſa intumeſcit & dilatatur, frons exporrecta & ſerena nitet, lucidi micant oculi, malæ tanquam minio ſuffunduntur, labra & os ipſum totum contractum, complanantur, nonnullis genæ foſſulis velut duobus excauantur, (quæ ab ipſo effectu gelaſinæ dicuntur) per eam, qua muſculi à repletione ſanguinis, & ſpirituum patiuntur, contractionem, & criſpantem velut corrugationem, quod ipſum deniq; ridere eſt. Gaudium facultates omnes vegetat, ſpiritus excitat, concoctionem
D iuuat, habitum corporis lætiorem reddit & impinguat eum promotis eo calore, ſanguine & ſpiritibus, rore alimentario membra omnia perfundit & humectat: quo fit, vt ex omnibus ſola hæc animi perturbatio frugifera ſit, modo modum non prætergrediatur: nam effrene gaudium & inſolens tanto impetu ſanguinem ſpiritusque à corde in corporis habitum rapit, vt exhauſto vitalis humoris perenni fonte, præcipitem virium omnium lapſum, cita mors & inopinata veniat. Quæ res contingit præcipue in his, qui natura ſunt minus cordati, vt fœminis & ſenibus. Ira eandem in nobis caloris effuſionem molitur, ſed longe rapidiorem, quam gaudium: hac itaque ſæpe ſpiritus, humoresque ita inardeſcunt, vt febres accendantur putridæ, ſi præſertim corpus fuerit cacochymum. Triſtitia contrario plane modo, quam ira, corpus exſiccat, quod per hanc cor ita in anguſtum ſuffocato pene calore coerceatur, vt ſolita ſpirituum generatio fieri nequeat: & ſi qui generentur, nequeant inde libere per membra cum ſanguine diffundi: vnde vitalis facultas exoluitur, viuidus faciei color flacceſcit & extinguitur, corpus lenta tabe conſumitur.

Cur animi perturbationes accidentia dicũtur.

Harum vis.

Vnde illa vis.

Gaudii ratio.

Effecta gaudii.

Ira.

Triſtitia.

Timor pariter intro retrahit, reuocatque ſpiritus, at non ſenſim, vt in triſtitia, ſed rapido & violento impetu: hinc pallor faciem derepente occupat, extrema inalgeſcunt, corpus vniuerſum trepidat,
E quibuſdam aluus ſoluitur, vox faucibus hæret, cor violento pulſu palpitat, quod ſanguinis & ſpirituum affatim irruentium exundante copia, ſtrangulato prope calore obruatur. Sed & horrore comæ arriguntur, quod confluxit calor & ſanguis ad intima, extremæ partes marmore frigidiores & ſicciores fiunt: vnde tota cuticula, porique ipſi, in quibus pilorum radices defixæ ſunt, contorquentur. Pudor *mixtus eſt ex ira & timore quidam quaſi affectus*: itaque ſi in eo pugnantium quaſi perturbationum conflictu, timoris ſupra iram ſit dominatus, ſanguine ad cor confugiente, facies palleſcit, ac pro contractionis caloris vehementia commemorata, hæc aut illa oboriuntur ſymptomata. At ſi contra ita ſupra timorem victrix euadat, ſanguinis ad faciem impetus conuertitur, flagrant oculi, & nonnunquam ſpuma

Metus.

Hippo lib. 4. de morb.

Pudor.

Verecundia. ſpuma ab ore proſilit. Alia eſt pudoris ſpecies, quam Verecundiam Latini nominarunt, in qua caloris, A ſanguinisque ad cor primo confugientis, mox inde ſtatim reſilientis, Euripus quaſi quidam cernitur. Sed leuis eſt adeo ille motus, vt nullam inde oppreſſionem, nullam ſpirituum paupertatem cor patiatur. Ita nulla hinc oboriuntur effatu digna accidentia, familiaris eſt virginibus & pueris hæc affectio, qui ſi commiſſo per imprudentiam errore erubuerint, ſalua virtutis res, & bonæ indolis argumentum eſſe putatur. At Agonia, id eſt, certamen cùm ex timore forti, & ira flagranti, mixta fit perturbatio, cor vtriuſque motus periculis inuoluit. Quare per hanc perturbationem in maximum diſcrimen facultas vitalis adducitur. Ad has ſex animi perturbationes, aliæ omnes reuocantur, vt odium & diſcordia ad iram: alacritas & iactantia ad gaudium: terror, pauor, & exanimantio ad Timorem: inuidia, deſperatio, luctus ad triſtitiam. Ex his euidens eſt, quantum ad immutandum & percellendum corporis ſtatum poſſint animi pathemata: nec id alia de cauſa, quam quod cordis compreſſione, & dilatatione ſpirituum, ſanguinis & caloris faciant diffuſionem & contractionem: vnde eorũdem ſpirituum diſſipatio vel oppreſſio. Horum ſymptomatum ſigna prompte relucent in facie, corde ſuarum affectionum notas in ea parte propter cutis raritatem velut appingente. Et certe facies pars eſt ad interni corporis affectus omnes aperiendos accommodata adeo, vt de facie ſenem à iuuene, mulierem à viro, temperatum ab intemperato, B Æthiopem ab Indo, Gallum ab Hiſpano, triſtem à iocoſo, ſanum ab ægroto, viuum denique à mortuo cognoſcere luculenter poſſis. Quid quod in vultu & facie mores, & quæ alto ac tacito corde premimus, legi haud obſcure permulti aſſerunt. Cæterum ab explicatis illis perturbationibus, quid commodi, quid incommodi in hominem redundare poſſit, aperuimus, confecimusque iram nemini ſalutarem eſſe poſſe, niſi forte ignauia torpenti, & ex frigido, lento, ac pituitoſo humore languenti. Timorem nulli ſalubrẽ eſſe poſſe, niſi forte his, qui à diaphoretico ſudore, hæmorrhagia immodica, aut ſimili alia effreni euacuatione in manifeſtum & propinquum veniunt vitæ diſcrimen. Quare prudentis erit Chirurgi videre, ne temere in aliquam harum perturbationum ægrum ſibi commiſſum præcipitet, niſi forte incidente aliqua commemoratarum occaſionum neceſſitate.

Agonia.

Cur prima in facie elucẽat perturbationũ animi ſigna.

Perturbationum animi vſus.

De rebus contra naturam, & primum de cauſa morbi. CAP. XIX.

Quæ ſint res contra naturam. EXpoſitis rebus naturalibus & non naturalibus, reſtant illę, quæ contra naturam dicuntur, ideo quod corporis noſtri ſtatum labefactare & corrumpere natæ ſint. Sunt autem tres numero, cauſa morbi, morbus, & ſymptoma: cauſa morbi *contra naturam affectio eſt, quæ morbum facit.* Hæc diuiditur in internam & externam. Externa ſiue procatarctica, aut primitiua, aliunde & forinſecus in corpus venit, eiuſmodi C ſunt cibi mali ſucci, & quæ in corpus hoſtiliter incedunt tela. Interna eſſentiam ſedemque habet in corpore, ſubdiuiſa in antecedentem & coniunctam. Antecedens dicitur, *quæ morbum quidem nondum actu facit, ſed in propinquo eſt, vt faciat:* ſic humores in partem aliquam copioſius effluentes, vel parati influere, abceſſuum cauſæ ſunt antecedentes. Coniuncta cauſa, *quæ morbum actu facit, & immendiate cum morbo tam arcta iuncta affinitate, vt morbo præſente adſit, abſente abſit.* Omnium rurſum eiuſmodi cauſarum, aliæ ſunt nobis congenitæ, vt ſeminis vtriuſque & menſtrui exuberans quantitas, & praua qualitas, ex morbidis parentibus morborum multorum cauſæ exiſtunt, & eorum præſertim, quos hæreditarios nominant. Aliæ nobis iam natis adueniunt, vt vitæ, victuſque ratio, ictus, caſus, lapſus & ſimiles. Quæ nobis congenitæ ſunt, penitus vitari, corrigive nequeunt. At aliarum quædam vitari poſſunt, vt ictus & lapſus, aliæ minime: ſed neceſſario in corpus noſtrum inuadunt, vt aer, cibus, potus & ſimilia. Quod ſi quis inter cauſas internas, congenitas & ineuitabiles, humidi primigenij quotidianam, imo momentaneam diſſipationem, quam natiuus calor molitur aſſidue, velit accenſere, nihil moror, non magis, quam cauſarum diuiſionem à Philoſophis celebratam, in materiales, formales, efficientes & finales: non enim tam curioſa meditatio Chirurgum attingit, quem rudi minerua inſtruere mihi tantum eſt animus. Quare hæc illi, D quæ diximus, ſufficient.

Cauſa morbi quid & quotuplex.

Cauſa procatarctica.

Interna antecedens.

Interna coniuncta.

Cauſa mortis congenita & ineuitabilis.

De Morbo. CAP. XX.

Morb. quid & quotuplex. MOrbus *affectus eſt contra naturam, partis, cui inſidet, actionem primo & per ſe lædens.* Morbus omnis eſt triplex, intemperies, mala conformatio, & continui ſolutio. Intemperies, *morbus eſt partium ſimilarium, à proprio & natiuo temperamento diſſitarum.* Digreſſus ille à natiuo temperamento fit duobus modis; vel per ſimplicem intemperiem ob vnius qualitatis exceſſum: hæcque quadruplex, calida, frigida, humida & ſicca: vel per coniugatam, ob qualitatum duarum exuperantiam: eſtque item quadruplex, calida humida: calida ſicca: frigida humida: frigida ſicca. Rurſus intẽperies quęuis, vel nudę & ſolius qualitatis eſt vitiũ, vt phlogoſis: vel humorũ vitiũ habet adiunctũ, vt phlegmone. Iterum intẽperies vel eſt æqualis, vt in ſphacelo: vel inæqualis, vt in phlegmone incipiente vel increſcente. Mala conformatio *vitium eſt partium organicarum, quarum peruertit compoſitionem.* Hæc quatuor habet ſpecies: Prima eſt vitiata partis figura, ſeu natura, ſeu ex accidente, vel abolitæ cauitatis, vt ſi pars quam certum in vſum natura excauatã eſſe voluit, occaleſcat, occæcetur & obſtruatur, vel deniq; aſperitatis & læuitatis peruerſæ, ſi nempe quæ pars aſpera eſſe debet, læuis fiat, & contra. Altera eſt in magnitudine partis, aucta vel minuta contra naturam. Tertia eſt in numero partium, aucto vel diminuto: vt ſi cui manus adſit quatuor vel ſex digitis diſtincta. Quarta in ſitu eſt, & connexione partium mutua; vt ſi partes, qua natura vnitæ eſſe debent, & cõtinuæ, euellantur ab inuicem, vt apparet in luxationibus, vel contra. Tertia morbi ſpecies generalis, eſt continui ſolutio, communis ſimilarium & organicarum partium morbus, varia nomina ſortitus, pro partium, quibus inſidet, varietate. E

Intemperies.

Mala conformatio.

Continui ſolutio.

De Symptomate. CAP. XXI.

Quid Symptoma. SYmptomatis nomen hoc loco non in genere accipimus, pro omni ea, quæ homini contingit præter naturam propriam, mutatione: ſed preſsius, ſpecialiusque pro ea modo mutatione, quam morbus inuehit,

A inuehit, quæq; morbum ſequitur, vt vmbra corpus. Symptomatis itaq; propriè vſurpati, tres ſunt ſpecies: Prima eſt actio læſa, læſa, inquam, vel quia abolita ſit, vel diminuta, vel deprauata. Sic cæcitas videndi actionis abolitio eſt: hebetudo diminutio: ſuffuſio, qualis incipiente cataracta contingit, cum muſcas, pilos, & ſimilia corpuſcula vltro citroque commeantia, ſibi ob oculos verſari putant, deprauatio. Secunda eſt ſimplex corporis affectus, & mutati habitus ipſius vitium, qualitatum quarundã mutatione contingens, eiuſmodi eſt caloris natiui in flammeum ex phlegmone, aut liuidum & atrum ex gangræna mutatio: talis eſt fœdus odor, quem nares polypo obſeſſæ ſpirant; Sapor amarulentus in ictericis, cutis ſcabra & aſpera in Elephanticis. Tertia eſt excrementorum vitium per immodicas excernendorum retentiones, & retinendorum excretiones: eſt enim contra naturam vtilis tum quantitate, tum qualitate ſucci vacuatio, vt hæmorrhagia in corpore nec cacochymo, nec plethorico, itemq; noxiorum ſubſtantia, quantitate & qualitate retentio: vt menſtruorum, vrinarum, & calculi in veſica. *Tres eius ſpecies.*

De Indicationibus. CAP. XXII.

CHirurgo, quem non cæca fortunæ temeritas, ſed ratio; non caſus, ſed conſilium in artis operibus B ſuſcipiendis & perficiendis dirigat, Indicationum notitia & exercitatio perſpecta eſſe debet. Eſt enim Indicatio, *tuta quadam & compendiaria via, quæ tanquam manu Medicum deducit ad propoſitum finem conſeruandi, præſeruandi, aut curandi ægri conſequendum.* Ita enim Galenus Indicationem definit, agendorum quandam inſinuationem, vel celerem & ſagacem comprehenſionem, eius, quod prodeſſe, vel obeſſe poteſt. Atque vt accipitrariis, nautis, agricolis, militibus, omnibus denique artificibus ſua ſunt vocabula, prophano vulgo minime nota & vſitata: ſic Medicis, Chirurgiſque proprium & peculiare eſt *Indicationis* hoc verbum, tanquam artis vocabulum minime tritum, aut ex foro petitum, quo ante oculos poſito, quaſi monumento aliquo, & ſymbolo mouentur eorum, quæ agenda ſunt ad ſanitatem reſtituendam, aut auertendum imminens malum. *Indicatio quid.* *2. Meth. cap. 7. Lib. de optima ſecta. cap. 11.*

Sunt autem Indicationum tres primæ & ſummæ ſpecies, quarum vnaquæque in plures alias ſubdiuiditur. Prima eſt à rebus naturalibus: Secunda ab his, quæ non naturales dicuntur: Tertia ab his, quæ ſunt contra naturam. Res naturales indicant ſui per ſimilia conſeruationem, harumque ambitu continentur omnes, quæ ducuntur indicationes ex natura ægri, id eſt, viribus, temperie, ætate, ſexu, habitu, conſuetudine, diæta. *Indicationis ſpecies.*

C Res non naturales quaſi ancipites ambigunt, alias enim idem cum rebus naturalibus indicant, id eſt, coindicant cum viribus, temperie, & reliquis: alias cum rebus contra naturam conſentiunt, id eſt, cum morbo coindicant. Itaque Galenus cum ait, peti ex tribus rebus indicationes, morbo, natura ægri, & ambiente aere, propoſito aeris, tanquam familiari exemplo, reliquas res non naturales intelligi voluit: quod illas magis pro arbitrio ſubire vel contrectare poſſimus, aeris verò præſentem ſtatum, velimus nolimus, cogamur perferre. Aer ergo indicat nobis aliquid, vel coindicat potius. Si enim cum morbo, velut conſpiratione facta, ipſum fouet, idem, quod ipſe morbus, indicabit, nempe ſui correctionem & emendationem: ſin morbo contrariatur, ſui conſeruationem. *Lib. 9. Meth. cap. 9.*

Res contra naturam ſui per contraria ablationem indicant: ergo vt indicationum à rebus naturalibus hauſtarum ſpecies omnes minutius perſequamur, notandum, quod ex his aliæ de viribus ægri ſatagant, quarum conſeruandi ſtudio ſæpe proprii morbi curationem ad tempus deferere cogimur. Sic enim incidente rigore circa febrilium acceſſionũ initia ſæpe cogimur ad vires, rigoris vehementia concuſſas ſtabiliendas, cibare ægrum, quod ipſum tamen febris periodum tum vniuerſalem, tum particularem producit. Aliæ ad temperiem attendunt, aliæ ad habitum ſpectant, ſi gracilis ſit æger, ſi adipoſus, ſi quadratus, ſi raro, ſi denſo corpore. Aliæ ad partis affectæ conditionẽ in ſubſtantia, conſiſtentia, mollitie, duritate, ſenſu acuto, vel obtuſo, forma, figura, magnitudine, ſitu, connexione, principatu, famu- D latu, functione, deniq; & vſu. Ex his omnib. tanquam notis, peritus Chirurgus indicationes expromet pro tempore & parte affecta: non enim oculis dolentibus eadem, quæ auribus conueniunt, nec phlegmone in faucibus & gutture eam admittit curationis formam, quam in alia quauis parte. Nemo enim illic repercutientia extrinſecus apponat, citra ſuffocationis præſens periculum. Sic repercutientium nullus eſt vſus in fluxionibus partium, quæ vicinia principes attingunt. Nec vero continui ſolutionem eodem modo in neruo atq; in muſculo curaueris. Partis temperies, vt humiditas, ſui ſemper conſeruationem indicat, etſi morbus humidus fuerit, adeoq; exſiccantium indicationem oſtentet, vt vlcus. Partis principatus adſtringentium ſemper indicationem inſinuat, etſi morbus reſoluentia efflagitet, vt obſtructio hepatis, in qua niſi reſoluentibus adſtringentia admiſcueris, viſceris ipſius robur diſſolueris, vt ſanguificationi dehinc ſufficere nequeat. Partis textura ſiquidem rara fuerit, docet, partem ipſam obſtructioni minus eſſe opportunam: Si denſa, eidem malo magis eſſe obnoxiam: hinc hepar liene obſtructionibus fatigatur crebrius. Si pars ſitu profundiore fuerit, indicat medicamẽta vegetiora eſſe debere, & liquidiora: quo vires ſuas eouſque tranſmittere poſſint. Partis ſenſibilitas indicationem præbet me- E dicamentorum mitiorum, quam morbi forte magni puſtulet indicatio. Qui enim æque acria corneæ oculi vlcere obſeſſæ, atq; tibiæ admoueret Medicus, non poſſet non crudelitatis vel inſcitiæ infamiam reportare. Suas etiam ſexus, ſuas ætas, exhibet indicationes: ſunt enim morbi quidam in iuuenta curabiles, quibus ſpem curationis ſenectus adimit: nam raucedines & grauedines in valde ſenibus coctionem non admittunt, vt ait Hipp. *Indicationes à rebus naturalibus petita.* *Partium affectarum conditiones quid indicent.* *Ab ætate indicationes.*

Nunquam decrepitus branchum coquit, atque coryzam. *Aph. 40. l. 2.*

Quin eiuſdem decreto renum vitia, & quicunq; veſicam obſident dolores, in ſenibus difficulter ſanantur; ſed & ſuadet ratio, quartanam hyeme curationem non admittere, vix quotidianam, vlceraque *Aph. 6. ſect. 6.*

item curatu hyeme eſſe contumaciora:vt hinc intelligamus,certas à tempore ſumi indicationes:quod- A
que fidem auget, varietatis & certitudinis indicationum certa quædam tempora, atq; in temporibus
tempeſtates,remediorum delectum nos inire iubent:nam Hippoc. teſte,

Aph.5.ſect.4

Ad Canis ardorem facilis purgatio non eſt.

Nec diætam pertenuem æque fœliciter Hyeme ac Vere præſcripſeris. Suas etiam aer habet indi-
cationes: Nam experientia docet nos, vulnera capitis Romæ, Neapoli, & Santonum Rupellæ longe
difficilius & ægrius curationem admittere. Morbi vero tempora præcipuas exhibent indicationes: alia
enim omnino per principia & fines,alia per incrementa, & morborum vigores ſunt vſurpanda reme-

A diæta.

dia. A vitæ etiam inſtituto & victus ratione non contemnendæ petuntur indicationes: aliter enim ex
ægris durum colonum, qui parce & duriter vitam inſtituit, aliter vrbanum hominem,qui molliter in
ocio viuit,tractaueris. Ad hanc vitæ & victus rationem reuocanda eſt indiuidua quædam & occulta
proprietas,qua pleriq; non modo ad ingeſtos cibos quoſdam nauſeant, ſed & ad auditos toto corpore

Occulta proprietatis odia.

perhorreſcunt. Noui inter Galliæ proceres, primariæ nobilitatis virum, qui appoſita anguilla, medias
inter epulas,atq; ſodalium amicorum greges,ſic conſternebatur,vt repente in præcipitem viriũ omniũ
lapſum inciderit. Narrat Gal. *lib. de Conſuetudine*, Arium Peripateticum repente mortuum,quod à Me- B
dicis,quos in conſilium adhibuerat, coactus frigidam in febris ardore intolerabili, pleno hauſtu hau-
ſiſſet. Non alia ratione,inquit Galenus,quam quod cum ſe ſtomacho frigidiore ab ineunte ætate intel-
lexiſſet,perpetuam ſibi frigidæ abſtinentiam indixiſſet.

Indicationes a rebus contra naturã petita.

Quod ad Indicationes attinet, quæ ducuntur à rebus contra naturam, alias ex his ſuggerit vul-
neris,vlceriſq; longitudo, altitudo & profũditas; alias figura anguloſa, orbicularis, æqualis & lenis,
inæqualis & aſpera,ſinu recto,aut cuniculoſo:alias ſitus,dexter,ſiniſter,ſupernus,infernus:alias cauſa-
rum antecedentium & coniunctarum vis & impetus. Sæpe enim cauſæ conditio contraria ipſi morbo
poſtulat,vt cum febrem excitauerit, & foueat frigidorum craſſorumq; humorum prouentus. Sic ſæpe
ſymptoma morbo contra indicat,in qua veluti antitheſi, potior ſemper habenda erit indicatio eius,
quod magis vrget: nam ſi exempli cauſa,in febre Syncope oboriatur, nihil nos remorabitur febrile in-
cendium,quo minus vinum ægro propinemus.

Non ſemper ſequimur, quæ a morbo eſt, indicationem.

Sunt ergo præcipuæ illæ,& inprimis nobiles indicationes,quæ tanquam manu nos ducunt ad ea,
quæ ad morborum curationem,præcautionem,& mitigationem pertinent agenda. Quod ſi quis obii-
ciat inutilem eſſe tam curioſam tot indicationum inueſtigationem, quod multi extant Chirurgi, qui C
vna ſola ſibi,quæ à morbi ducitur,eſſentia, ante oculos poſita, chirurgicæ peritiæ palmam *vulgi opinione*
reportent,is intelligat,non proinde efficiad exactam omnium morborum curationem illam ſufficere
indicationem:non enim id ſemper ſequimur, quod morbi indicat agẽdum eſſentia; Sed tum demum,
ſi cæterarum indicationum ſupra commemoratarum nulla repugnet, id intelligas exemplo plethoræ,
quæ indicatione ab eſſentia rei petita,ſanguinis dictitat detractionem: Quis tamen eſt, qui in trimeſtri
puero phlebotomiam celebrare velit? Adde,quod eiuſmodi indicatio parum admodum artificioſa eſt,
ſed Chirurgo cum plebecula communis. Quis enim eſt,qui ignoret, contraria eſſe contrariorum reme-
dia? & fracta oſſa per vnionem in integrum reſtitui? At quibus artibus id liceat aſſequi & perficere,hoc
demum artis eſt,& Chirurgo peculiare ac minime populare. Quod abunde docent ex illis fontibus,ad
quos digitos ſupra intendimus, hauſtæ indicationes, quæ certis tanquam circumſtantiarum finibus,
illã quæ à morbi eſſentia ſumitur,indicationẽ circumſcribunt:ne quis eius vnius indiciis credendũ eſſe
putet. Eſt enim in ea magnum & præcipuum aliquid,ſed nequaquam inſunt omnia. Sic nec quenquam

Quibus in partibus nõ ſit ſperabilis continuitatis ſolutæ reſtitutio.

ex infima plebe latet continui ſolutionem,eius,quod deperditum eſt, repoſitione curari; At quibus in
partibus ſit ſperabilis deperditæ ſubſtãtiæ reſtitutio,in quibus vero ſit deplorata, hoc ſcire & enuntiare
periti & ſcientis eſt Chirurgi. Itaq; nec fruſtra ludet operam in diaphragmatis neruoſa parte vulnerata, D
aut cordis,aut tenuium inteſtinorum, pulmonum, iecoris, ventriculi,cerebri,aut veſicæ reſarcienda.
Atq; vt verbo dicam,Empirici non multo ſunt quouis ex plebe peritiores, etſi magnopere ſe ſupra cæ-

Experientiã ſine ratione eſſe cæcum ducem.

teros experientiæ nomine efferant. Experientia n. licet alterum ſit rerum inueniendarum cum ratione
inſtrumentum,citra tamen rationem,nunquam docebit,quæ ſit partis,in qua malũ hæret, ſubſtantia,
quæ actio,qui vſus,ſitus,connexio,vnde ſpeciales & propriæ ducũtur indicationes. Quibus inſtructus
Chirurgus,non modo qui ſit ad remedii inuentionem aditus,intelligit,ſed etiam ne vanis pollicitatio-
nibus cuiquam illuſiſſe videatur,qui morbi ſint conclamati, adeoq; minime attingendi, internoſcit.

In mortis implicitis indicationes.

Morbi vero impliciti ſuo quiq; viciſſim ordine curari poſtulant, niſi vel vnus ex his aliquis ſit de-
ſperatus,vel adeo vrgeat prematq;,vt præpoſtero ordine ab ipſo exordiri curationem Medicus neceſſe
habeat,etſi ſæpe ſic cogatur admittere, vt vel ex his morbis vnum aliquẽ inſanabilem reddat,vel noui
alterius ſuſcitandi occaſionẽ præbeat,in quas anguſtias neceſſario impingere cogimur, cum verbi gra-
tia,de extraneis corporibus amouendis conſilium eſt:nam rei illius perficiendæ gratia,cogimur vulnus
amplificare. Sic enim veſicæ collum diſcerpere neceſſe habemus,quo calculum veſica contentũ auel-
lamus,inflicta plaga,quæ ſæpe in fiſtulam degenerat immedicabilẽ. Quod enim malũ præſentis exitii E
periculum minatur,tanti eſt momenti,vt eius declinandi gratia, alios etiam incurabiles morbos inue-
here, leue & è re ægri haberi debeat: nam ſi puncto neruo conuulſio ſuperueniat, quam nullis reme-
diis ſanare poſſimus, tum ſecto per tranſuerſum neruo conuulſioni finem imponimus quidem; ſed
partem, in quam talis pertingebat neruus, motus alicuius voluntarii opportunitate priuamus. Sic ſi
in magno articulo aliquo contingat luxatio, cum vulnere, quia tentata luxatæ partis repoſitione con-
uulſionis periculum imminet,cogimur vitandæ conuulſionis cauſa ad ſolũ vulnus attendere,atq; inte-
rim luxationem miſſam facere. Alias in morbis implicitis ſi nihil ſit, quod vrgeat,atq; a cura ordinaria
reuocet,

A reuocet, hunc ordinem tenebimus, vt ab eo affectu, qui præcipui morbi curationem remoratur, ducto initio, reliquos eodem & suo persequamur ordine, quousque morbis omnibus debellatis partem affectam suæ integritati restituerimus. Sit ergo rei huius exemplum: Vlcus in tibia cum ossis corruptione, varice, & phlegmonoso circumquaque tumore; corporis denique totius plethora & cacochymia, ordinis hoc virtus & ratio poscet, vt adhibito in consilium docto aliquo Medico diætam conuenientē præscribamus, purgationem & phlebotomiam, quibus licebit artibus, ad æquabilitatem reuocemus. Deinde partem, qua maxime tumore obsessa tenetur, multis locis scarificabimus, mox sanguisugas admouebimus, quo materiæ coniunctæ onere ipsam leuemus: inde cauteria affigemus, quæ ossis corruptionem emendent, interimque vlceris figuram circularem in oblongam aut triangularem commutent: tum demum ad varicis sectionem aggrediemur, reliquumque quod superest vlcus, vt artis est, curabimus, tandemque ad cicatricem perducemus. Hoc interim toto spatio æger, neque ambulabit, neq; stabit, neq; sedebit, sed quietus iacebit, tibia rite & decenter fasciis inuoluta. Quod si, vt sæpe contingit, partis læsæ temperies alia sit à corporis totius temperie, sic erit medicandi ratio temperanda, vt calidorum aut frigidorum remediorum dosim augeamus, pro rata indicationum hæc vel illa poscentium proportione. Sit ergo pars vlcere obsessa eiusmodi, vt duobus velut gradibus siccior sit supra iustam temperiem; Corpus vero vniuersum eandem temperiem vno humiditatis gradu excedat, ratio & ars postulabunt: vt quod medicamentum apponetur vlceri vno gradu sit siccius eo, quod pars alioqui postularet, si temperata existeret: at vice versa hoc supponamus, corpus vniuersum vno gradu supra temperiem esse humidius, partem vero vlceratam esse vno gradu sicciorem, in hoc profecto casu quod admouebitur vlceri medicamentum, partis ipsius ratione, neque siccitate erit auctius, sed totum ad vlceris indicationē erit compositum & tēperatum; quod siccitatis superfluum gradum, humiditatis pari gradu excedentis virtus compenset. Sed de tota illa re facilius est artificiosa coniectura, quam regulis & præceptis statuere.

Exemplum indicationis in morbis implicitis.

B

Quid agendum, cum partis temperies alia est a corporis totius temperie.

Artificiosam coniecturam in indicationibus multū valere.

Ad has tot & tam varias indicationes, duæ aliæ nobis videntur adiungendæ; prior dicitur similitudinis; altera vafri cuiusdam consilii, & vt loquuntur recentiores Medici, cuiusdam quasi strategematis. A similitudine indicationem ducimus in morbis, qui noui suboriuntur & emergunt, quamdiu scilicet ipsorum ignota & latente essentia indicationib. à contrario petitis curari nequeunt: quare curari necesse habent via & arte illis morbis simili, cum quib. congruentium symptomatum & accidētium habere videntur similitudinem. Id ipsum patres nostri in lue venerea curanda, per emergentis morbi initia factitarunt, quandiu eius curationem ad elephantis instar exegerunt, propter eam, quę vtriq; morbo videtur inesse, symptomatum affinitatem. At technas in curando morbo, vafrumq; quoddam consilium sequimur, cum occurrentis morbi essentia plane cæca est & abdita, vel quod naturę sit penitus abditę & latētis, quæq; manifestis qualitatibus nequeat explicari, vel quod in subiecto insideat, quod nec nobis satis notum est, nec medicæ existit contemplationis, cuiusmodi est animus. Tum enim indicationum à rei natura petitarum iudice velut manu destituti, mentem nostram ad imposturam & veteratoria consilia conuertere cogimur: hancq; artem & calliditatem in melancholicis affectibus, commentis de Chimæra, quæ olim fabulata est antiquitas, magis dissormibus & monstrosis, locum maxime habere narrant, in quam rem exempla duo commemorare non grauabimur. Vir quidam melancholico morbo prehensus, nescio, quo opinionis errore sibi pertinaciter in animum induxerat, sine capite se esse; dementatam illam opinionem quo illi ex animo reuellerent, nulli rei Medici pepercerunt. Sed cum frustra remedia omnia tentassent, tandem subdolum hoc, sed vtile consilium commenti sunt, hominis caput grauissima prorsum galea induerunt & cinxerunt, quo nutantis sub pondere capitis nixu & labore erroris sui commonefieret.

Indicatio a similitudine.

C

Vafri consilii indicatio

Exempla.

Alium narrant eiusdem morbi caligine & tenebris diuexatum, sibi hoc animo affinxisse, affixa se capiti circumferre cornua: nec de absurda illa & monstrosa sententia dimoueri aut elocari vnquam potuisse, quousque vittatis oculis, bubulorum cornuum osseis asperitatibus misere frontem sugillatus & laceratus, dolorifica sanguinis in totam faciem stillantis expressione credere cœpit, magna vi auulsa sibi cruenta illa esse cornua. Horum exemplorum imitatione in pari casu paria sibi confingere Chirurgi poterunt ingeniosi. Is enim casus præsentis consilii hominem poscit, qui strategematib. medicis documēta luculenta solertiæ suæ dederit: quiq; in eodem, vt dicitur, vestigio consilia expedire strategematica alia atq; alia possit. Cæterum hoc ad extremum huius de Indicationibus commentationis nobis est apprime adnotandum, eiusmodi rerum, quæ agenda insinuant, alias esse indicatiuas, quæ ex se & absolute hoc agendum imperant: alias esse coindicatiuas, quæ idem, quod indicatiuæ illæ, indicant, & agendum commonstrant, sed secundario quodammodo ac non primario: alias repugnantes, quæ ex se & natura sua contraria penitus, quam indicatiuæ primario suadent: seu quæ ab eo, ad quod agendum indicatiuæ res impellunt, nos reuocant: alias correpugnantes, quæ repugnantibus aduersus indicatiuas eodem iure & modo suffragantur, quo coindicatiuæ indicatiuis consentiunt & adstipulantur. Omnium horum exemplum hoc esto. Plethora ex se sanguinis detractionem persuadet & indicat, idem suadet & coindicat vernum anni tempus: at huic consilio ex diametro repugnat facultas infirma, correpugnat puerilis ætas. Diligenter ergo expendenda & animo versanda veniunt quatuor illa, cum de agendis inibitur deliberatio, atq; ea sequenda potius, quæ indicantia aut repugnantia dictabunt, nempe quæ morbus & vires ægri postulant, quam quæ coindicatiua aut correpugnantia suadebunt, quod horum virtus in iudicando minor sit ac secundaria, non autem essentialis & primaria. Quoniam vero tot & tam variæ existunt indicationum species, ideo quo de illis doctrina sit apertior & minus confusa, visum est illam sequenti schemate descriptam & distinctam oculis subiicere.

D

Præsentis consilii & ingenii medicus.

Indicantia.

Coindicantia.

Repugnantia.

Correpugnantia

E

TABVLA DE INDICATIONIBVS. A

Indicatio complanata veluti & compendiaria via est, quæ certo constituto, & proposito fine Chirurgum ducit ad præsentis morbi curationem. Tres eius sunt species.

- Prima ducitur à rebus naturalibus, quæ sui per similia conseruationem indicant: huius speciei multæ sunt, aliæ species, quæ petuntur, vel
  - A viribus & facultatibus ægri.
    - Quarum conseruandarum ergo sæpe propria morbi cura negligenda est: nam vbi hæ deficiunt, impoßibile est, Chirurgum voti compotem fieri.
  - A temperamento, vt si
    - Sanguineus fuerit æger
    - Biliosus
    - Pituitosus
    - Melancholicus.
      - Cuius conseruandi studio Chirurgus teneri debet, etsi à Symmetria deuiet, quod ei natura assueuerit.
  - Ab habitu, vt si
    - Mollis fuerit & delicatus
    - Tenuis & minutulus.
    - Statura breui.
    - Rarus vel densus & compactus.
  - A conditione natiua læsæ partis, in qua spectamus, vel
    - Ipsius substantiam, nempe quatenus est similaris, consideramus sitne calida, frigida, humida, sicca, vel quatenus est organica, tumq; sitne princeps & nobilis, vel ministra & ignobilis. B
    - Vel sensum acutum, aut hebetem, quomodo non tam acria tolerat medicamenta oculus, quam caro simplex.
    - Vel formam, figuram, magnitudinem, numerum, situm, connexionem, actionem, vsum.
  - Ab ætate, quæuis enim ætas suas priuatim præbet Indicationes. Hinc videas plerosque morbos in senibus incurabiles, qui facilem in adolescentibus consequuntur curationem. Alios, qui in adolescentia nullam nisi ætatis & temperamenti consequentis mutatione, admittunt curationem.
  - A sexu; nam à medicamentis longe facilius exoluuntur mulieres, quam viri. C
  - Ab anni tempore; alia enim æstate, alia hyeme conueniunt medicamina, alia item cibaria.
  - A regione; nam vt sunt tractus, habitusque locorum, ita & sunt motus humorum, & mores morborum, hinc vulnera capitis Lutetiæ, & tibiarum vlcera Auenioni sunt contumaciora.
  - A morbi temporibus; nam alia per morborum initia, alia per incrementa, status & declinationes conueniunt.
  - A victus ratione; hæc enim, vt propria temperies, sui conseruationem indicat. Itaque aliter cibandi, qui delicijs diffluunt, aliter, qui vitam parce ac duriter agunt. Huc refer peculiares quasdam naturas, quæ ad hoc aut illud cibi genus occulta quadam proprietate peßime se habent. Sunt enim quidam, qui non modo ptisanam, poma, soleam, perdicem, aquam & similia non concoquunt, sed ne videre quidem citra nauseam sustinent. D
- Altera ducitur à rebus non naturalibus, quæ modo per similia conseruationem, modo per contraria mutationem indicant. Sic enim
  - Si aer cum morbo qualitatum similitudine in ægri quasi coniurauerit perniciem, erit per contraria, arte corrigendus.
  - Quod si qualitatum dißidio morbo repugnarit, erit conseruandus.
- Tertia à rebus contra naturam, quæ sui ablationem vsu contrariorum indicant, vt
  - Morbus ducta indicatione ab eis,
    - Magnitudine, complicatione cum aliis.
    - Quæ duo, contraria sæpe morbo remedia indicant & postulant.
      - In complicatis morbis ex tribus velut fontibus indicationes haurire licebit.
        - Ab vrgentiore,
        - à causa,
        - & eo, sine quo morbus tolli nequit.
          - vt est
            - doloris acerbitas,
            - fluxio in partem,
            - varix vel intemperies, si vna cum morbo ad fuerint. E
  - Causa morbi.
  - Symptomata.

De mirabilibus, & ab arte deuiis curandi quibusdam rationibus. Cap. XXIII.

Monstra in morbis.
Phalangii puncturæ vis mira.
Arist. l. 8 de anim. cap. 4.
In musica morbi remedium.

VT in natura, sic etiam in morbis & morborum euentis ac curationib. contingunt monstra: Monstra intelligo mirabiles quosdam morborum successus, seu curandorum morborum deuias quasdam ab arte rationes, quæ præter rationem, præterq; naturam & communem vsum contingunt. Narrant Alexander ab Alexandro, & Petrus Gilius in Apulia regione Italiæ, frequentem haberi araneorum quandam speciem, Tarentulam indigenæ appellant, Phalangiũ Petrus Rhodius nominat: Araneos illos sub primũ æstatis feruorẽ adeo venenatos & perniciales incolę experiuntur, vt quemcunq; morsu virulento

attige-

A attigerint (diu enim fine cibo viuit) is, nisi præsens adsit remedium, sensu, motuque omni priuatus statim concidat, aut certe si mortis periculum effugiat, vitæ reliquum dementatus exigat: tam præcipiti & mortifero malo experientia remedium à musica adinuenit. Ergo quam citissime possunt, citharœdos & varii generis tibicines accersunt, qui pulsata cythara, inflatisque tibiis multiplicem concentum edant: quo audito qui venenato ictu conciderat, alacris exurgit, atque ad modulos numerumque tamdiu salit, quoad laboriosa & diuturna corporis totius concussione & exagitatione, venenum omne halitu & sudoribus dissipatum fuerit.

Arist. lib. 8. de anim. cap. 4.
In musica morbi remedium.

Addit Alexander, contigisse aliquando inspectante se, vt defatigati citharœdi spiritu manuque deficiente à modulis interquiescerent: tum saltatorem illum subito velut exanimum concidisse, sed mox repetito cantu excitatum, denuo tripudia pari alacritate repetiuisse ad exactum vsque venenum. Sed & accidisse præterea, vt quidam haud perfecte sic sanatus, superstitibus adhuc morbi quibusdam reliquiis, cum satis longo temporis interuallo post musicum concentum forte subaudiuisset, continuo in saltum & choreas se dederit, nec ante perfectam curationem amoueri inde potuerit.

B Produnt ex Asclepiadis sententia, suaui & musico concentu phreniticos insigniter iuuari. Tradit Theophrastus, & Aulus Gellius, arthriticos & ischiadicos dolores harmonia deleri. Sed & testatur sacra pagina, solitum Dauidem citharæ suaui sono demulcere dæmonem illum, quo Saul immisericorditer cruciabatur. Narrat Herodotus in Clio, Crœso Lydiæ regi filium fuisse, qui in multam vsque ætatem fari non poterat; itaque cum iam adoleuisset mutum & elinguem habitum fuisse, Cum vero in patrem eius bello magno victum, & vrbe, in qua erat, capta, hostis deducto gladio, regem esse ignorans, inuaderet, deduxit os adolescens clamare nitens, eoque nixu atque impetu spiritus vitium, nodumque linguæ rupit, vnde plane & articulate locutus est, clamans in hostem, ne rex Crœsus occideretur. Tum & hostis gladium reduxit, & rex vita donatus est, & adolescens loqui continenter deinceps cœpit. Plutarchus *lib. de vtilitate capienda ex inimicis*, narrat, Thessalum quendam nomine Proteum, inueteratum, & ad remedia contumax vlcus, parte quadam corporis circumtulisse, nec seruari ante potuisse, quam hostili in certamine vulnere illic forte accepto, redintegrata cura, ad vnum corpus reductum vulnus fuerit.

In musica dolorum leuamen.
Valida animi perturbatio cōmotis spiritibus commodum affert.

Quintus Fabius Maximus authore Liuio, diu multumque quartana febre languebat, nec artis remediis successum optatum consequebatur, quousque conserto cum Allobrogibus prælio pugnan- C di ardore nouo velut incendio, febrile vetus incendium discussit. Compertum nuper habeo ex cubicularii domini Lansacii fideli narratu, extitisse nobilem Gallum in Polonia, qui febre quartana grauiter exercebatur: is cum aliquando ad Wistulæ fluminis ripam, quo quartanarii insultus molestias falleret, deambularet, ab amico forte obuio, per iocum in profluentem impulsus est, ex quo (etsi natandi peritus esset, id eo sciente, qui impulerat,) tantum pauorem concepit, vt nunquam ipsum dehinc quartana inuaserit. Ab Abianensi exercitu iusserat me rex Henricus II. Dorlanum vrbem proficisci, vt illic eos curarem, qui ex conflictu cum Hispanis vulnerati fuerant, à sancto Albino capitaneus etsi Subillii conflictus tempore quartanario paroxismo teneretur, prælio tamen interesse voluit, in quo cum glans sclopo elisa medias ceruices illi perforasset, tanto mortis terrore perculsus est, vt febris ardore, frigido metui cedente à quartana deinceps immunis vixerit. Franciscus Valleriola Arelatensis Medicus celeberrimus, narrat, Ioannem Berlam conciuem suum alterius partis corporis resolutione multos annos affectum, cum domus incendio conflagraret, iamque ad cubile, in quo decumbebat, flamma serperet, graui timore perculsum, derepente se summo nixu erexisse, ac mox recuperatis corporis viribus, qua data fenestra, è summo ædium præcipitem dedisse, morbo confestim libe- D ratum, restitutis parti sensu & motu, sic vt rectus dehinc sine vllo doloris sensu incederet, qui multos ante annos immobilis iacuisset. Simile quid *eodem loco* subiungit de Ioanne Sobiratio consobrino suo: Is cum Auenionæ conuulsus annos plurimos constitisset, ita vt contractis poplitibus ingredi non valeret, repentina vehementique percitus in famulum ira, quem plagis cædere nitebatur, ita corpus exagitauit, vt confestim distentis crurum neruis, poplitibusque emollitis, sine vllo doloris sensu incederet, & rectus staret, cum incuruo corpore annos totos plus minus sex constitisset, postea, deincepsq; per omnem vitam sanus euasit.

Casus arti locum dans. At hic natura morborum medicatrici.
Obseru. 4. lib. 2.

Refert Galenus, accitum se aliquando ad sistendum sanguinem homini, cui secta fuerat arteria, quæ est ad malleolum: sua vero opera curatum illum sublata aneurismatis, id est venosi vasculi relaxationis periculo, atque insuper ex illa fortuita plaga, liberatum grauissimo coxæ dolore, quo per annos quatuor cruciatus fuerat, quamuis vero doloris ischiadici illa leuatio ex ratione successerit per euacuationem materiæ coniunctæ, aperta malleoli eiusdem lateris arteria: quia tamen minime in eum finem secta fuerat, sed fortuna totum id contigerat, non abhorrere ab hoc argumento mihi casus ille visus est. Scribit Plinius, quendam nomine Phalereum, sanguinis per os reiectione graui diu laborasse, ac E tandem nihil proficientibus remediis vitæ, cuius exinde afficiebatur tædio, inermem in primam aciem aduersus hostes insiliisse: ibique vulnere in pectore accepto ingentem sanguinis quantitatem excreuisse, quæ sanguinis expuitioni, occluso dehinc vulnere, densataque vena, quæ sanguinem continere non poterat, finem in perpetuum attulit.

Cap. vlt. lib. de cur. rat. per sanguin. miss.
Galen. ex somnio ischiadicum dolorem curat.

Lutetiæ anno 1571. mense Iulio, vir quidam nobilis, moribus ad omnem modestiam & comitatem compositus, in continuam febrem incidit, eaque occasione phrenitis inuasit, cuius œstro percitus, præcipitem se per fenestram e secundo ædium tabulato dedit, deciditque primum in scapulam Vaterre Medici Ducis Alenconii, inde in subiectum pauimentum, qua ruina costas & ischium grauiter contu-

sus, sed interim sibi restitutus rediit ad rationis & iudicii dexteritatem. Aderant ægro præter Vaterram A euentus huius testes Medici, Alexis, Magnus, Duretus, Martinus. Idem contigit eodem in morbo & simili ex casu Vasconi cuidam iacenti in domo Agrippæ, via strata. Otthomanus Monspessuli Medicinæ doctor, & professor regius, retulit mihi, fabrum quendam lignarium Broquerii pago Heluiorum, phreneticum factum ex alta fenestra se in profluentem præcipitasse, statimque vndis & fluctibus ereptum mentis integritati fuisse restitutum. Cæterum si licet casum in consilium artemque vertere, nolim ego ægros per fenestræ ædium præcipites dare: Sed magis probauerim, derepente, ac nihil tale cogitantes, in ingentem cuppam frigida plenam præcipitari, in caput prouolutos, nec inde nisi post multam aquam haustam eripi, vt repentino illo lapsu, & forti tumore fieret translatio materiæ phrenitidem committentis superius, deorsum à partibus nobilibus ad ignobiles, quod fieri posse, tum exemplis patet propositis, tum exemplo eorum, qui à cane rabido demorsi aquas formidãtes in easdẽ sæpiuscule merguntur.

Causa nouissime cõmemoratarum curationum.

De impostoria curatione. CAP. XXIV.

CONstitutum nunc mihi est, de illis impostoribus agere, qui Chirurgi personam mentientes, artis B operibus quo iure, quaque iniuria se immiscent: præcipue vero de luxatis, fractisque ossibus restituendis apud ignarum vulgus se iactant: tam falso, quam impudentet affirmantes, harum rerum peritiam ad se à maioribus hæreditario quasi quodam iure deuolutam esse. Quod commentum valde ridiculum est: animus enim noster quo primum tempore nascimur, est tanquam tabula rasa, in qua nihil depictum est. Alias quid necesse esset, tot nos laboribus ad capessendas scientias, exercere & conficere? Auxit quidem rerum quarundam ad vitam tuendam necessariarum insita notitia, supra hominem cætera animantia Deus: At illum vice versa ingenio, incredibili celeritate, & iudicio instructo locupletauit, cuius solerti & laboriosa agitatione omnia suæ subiiceret cognitioni. Non est ergo magis verisimile, quenquam hoc ipso, quod patre Chirurgo natus sit, Chirurgiam callere, quam aliquem, qui nunquam sudorem, nunquam puluerem, nunquam Solem in palæstra pertulerit, concitandi, versandique ad arbitrium bellatoris equi, & ad brauium in catadromo decurrendi artem nosse, hoc solo nomine, quod patre nobili, & bellandi arte claro sit progenitus.

Non esse hæreditarias scientias.

Est aliud impostorum genus longe perniciosius & minus ferendum, audacter & insolenter spondentium, ossa fracta, & luxata, restituturos se vnitati, & in pristinam sedem compulsuros, sola verbo- C rum conceptorum obmurmuratione, modo apud se ægri nomen & zonam habeant. Qua in re nostrorum hominum satis nequeo mirari socordiam, tam leuiter, tam graui & pernicioso errori fidem adhibentium: nec ad sacrosanctam veterum medicorum, præcipueque diuini Hippocratis legem aduertentium, qua sancitum est, ad elocatorum & dimotorum ossium repositionem tria esse necessaria: ossa à se inuicem abducere os; excipiens firmiter immotum, fida & stabili manu continere; os excipiendum in excipientis cauitatem impellere. Quam in rem tot machinas, tot glossocomia, & habenas, veterum adinuenit solertia, si forte manus operoso illi operi non sufficeret: quæ malum igitur eiusmodi impostorum vesania est, id verbis aggredi perficereve, quod vix tot ministrorum validis manibus, tot artis tormentis exequi liceat.

Impudentissimum impostorum genus.

Ad luxationis curationem tria necessaria.

Emersit paucis abhinc annis in Germania aliud imposturæ genus, lapidem quendam patria lingua Beinbruch dictum, in pollinem comminuunt, homini, cui fractum luxatumve os aliquod fuerit, in potu exhibent, abunde id ad curationem sufficere affirmantes. Per eandem Germaniam alii vagantur impostores, qui telum, quo quis læsus fuerit, ad se afferri iubent, id in abdito loco & à strepitu semoto concludunt appositis, admotisque medicamentis, perinde atque ægrum hominem curant: se- D curum interim sua negotia agere ipsum sinunt, ac pro ratione appositorum telo medicamentorum ipsius vulnus paulatim sanescere, impudenti ore adstruunt.

Autoris opinio de vnguentis armorum.

Sed nec verisimile est, rẽ inanimatã, quæ ipsa omni sensu orba est, vllius medicamenti vim sentire: multo vero minus probabile, inde in læsum hominem fructum aliquem redundare. Nec vero si eiusmodi præstigiorum veritatem euentis ipsis, indicibusque oculis mihi intueri aliquis dederit, propterea credidero, natura rationeque id fieri, sed incantamentis potius & arte magica.

Arte magna perfici curationes.

Vltima Hisdini expugnatione, dominus de Martigues primæuus, glande sclopo emissa, medium per thoracem perfossus fuit. Curabam ego illum vna cum Medicis, Chirurgisque Caroli V. Imperatoris, & Emanuelis Philiberti Sabaudiæ Ducis, qui quia captiuum saucium vnice amabat, concilium Medicorum & Chirurgorum, quo ipsi consuleretur, coegit. Omnium vna vox fuit, immedicabile & funestum vulnus esse, quippe quod medios pulmones pforasset, ingentemq; insuper sanguinis, & thromborum copiam in thoracis capacitatem effudisset. Inuentus est tum Hispanus quidam, ex hoc impostorum numero egregie vafer, qui oppignoratæ vitæ periculo, eum incolumitati restitueret, quæ causa extitit, cur princeps nobilissimus conclamatus illius fidei curandus committeretur: Ante omnia iussit si- E bi tradi ægri subuculam, quam in limbos & linamenta dissecuit, quæ mox in crucem composita, plagis imposuit, conceptis verbis, murmure concluso insusurratis: De cætero securum ægrum esse iussit, & diætam susque deque facere, illum se eius nomine præstiturum, quod certe faciebat: Nam pro esculentis nihil nisi paucula pruna, & pro poculis solum zytum habebat, nihilominus intra biduum princeps saucius è vita discessit: Hispanus suæ fugæ consuluit, & suspendio se substraxit. Ac interea, dum defuncti cadauer coram adstantibus aromatis condirem, vulneris ipsius signa & accidentia, tum demum manifestissime (vt diximus) apparebant.

Sunt

A Sunt & alii huius generis præstigiatores, qui linamentis vel siccis, vel oleo, aut aqua maceratis & obuolutis, certo carmine obmurmurato, omnium vulnerum pollicentur curationem, quibus aliquando ex voto me inspectante, incœptum hoc successit. Sed vulnera illa, in quibus id fiebat periculum, simplicia erant quæque solam vnionem ad perfectam curationem desiderabant. Sic certe brutorum fracta ossa, ipsa per se solius naturæ beneficio occalescunt. At vbi varia symptomatum accessione morbus erit compositus, vt vulnus cum vlcere, inflammatione, contusione, & ossis fractura, nihil ex linamentis, nihil ex solennibus verbis, præter mortem sperare possis. Itaq; non solum sibi, qui salutem suam impostoribus committunt populares, iniuriam inferunt; quinetiam Reip. & communi ciuium vtilitati male consulunt, pro cuius libertate & iustitia magistratus prudens è libero & Christiano consortio, impostores immunitate priuare debebit. *Quæ vulnera solis linamentis & aqua sanentur.*

Venefici, incantatores, augures, arioli, magi, malefici, poculorum infectores, de multorum morborum se iactant curatione: sed si quid hac in re possunt & præstant, id omne fraudibus, technis, malisque artibus perficiunt, nempe incantamentis, adiurationibus, fascinationibus, characteribus, nodulis, vinculisque magicis, annulis, imaginibus, toxicis, limbis decussatim impositis, aliisque damnandis B præstigiis, quibus vitæ hominum dispendio primariam, sacratissimamq; artium medicinam polluunt, peruertunt & infamant. Qui quidem vel patriæ legibus in exilium relegandi veniunt: cum præsertim Mosaica lege his verbis cautum sit: *Nec inueniatur in te, qui ariolos sciscitetur, & obseruet somnia atq; auguria, nec sit maleficus, nec incantator, neque qui Pythones consulat; nec diuinos; omnia enim hæc abominatur Dominus, & propter istiusmodi scelera delebit eos in introitu suo.* Sed ad aliam censuram pertinent Iesu Christi filii Dei, & Domini nostri, Sanctorumque eius, & Apostolorum in morbis curandis supra naturam, omnemque artem miracula, quæ tam rata persuasaque omnibus esse debent, vt sit nefas, Christianum addubitare. Horum pleni sunt sacri omnes libri, qualia hæc: cæcis visum, surdis auditum, paralyticis ingressum restituere, dæmones corporibus abigere, elephanticos curare, mulieribus fertilitatem & fœcunditatem adferre, mortuos suscitare, & reliqua, quæ naturæ conditionem & leges excedunt, miracula, per Spiritum sanctum patrare. Quem obnixe hic precamur, vt nos ab immundis dęmonibus, & diabolicæ fraudis spiritibus liberet & protegat: nobisque hanc mentem tribuat, qua ad cœlum semper aspirare, & in Deo fortunarum omnium nostrarum spem, presidium & anchoram figere velimus & valeamus. AMEN. *Deut. 18.*

C

D

E

 A

DE ANIMANTIBVS, ET HOMINIS PRÆSTANTIA.

LIBER PRIMVS. B

De Brutorum animantium natura. CAP. I.

Brutorum differentia.

PRIVSQVAM ad humani corporis anatomen aggrediar, placet paucis brutorum animantium naturas perstringere. Brutis inter se, penes naturam multum interest. Ex his enim alia sunt animosa & audacia, alia timida, alia fera & agrestia: alia domestica: alia armentitia: alia soliuaga: quædam testis squamisque tecta, & munita: vt crocodilus, testudo, & piscium generis plurima: alia aculeis spinisque. Equo vngula inest solida, & rigida, ceruixque tanquam generoso animanti, pilis multis & setis horrida. Magnanimi Leonis corpus dentes, vnguesq; adunci & cauda tuentur. Tauri cornu, apri exerto dente genuino tanquam venabulo sunt formidabiles. Lepori pauido animali corpus nudum est & inerme, at in subsidium ad fugam citum & velox id natura esse voluit. Quod enim sunt generosis animantibus arma, id sunt timidis celeritas & fuga. Infinitæ sunt aliæ brutorum animantium admirandi artificii dotes, quas mente calamoue complecti vix licet. C

Virtutum in brutis vestigia.

Nam si in ipsorum naturam diligentius inspicere volumus, adumbrata virtutum vestigia cernemus, magnanimitatis, prudentiæ, fortitudinis, clementiæ, docilitatis. Multa enim inter se charitate tenentur, vt vtilia sequuntur, declinant nocitura, congerunt conduntq; ad vitam & victum necessaria. Tempestatum deniq; & aeris, clara dant præsagia. Multa homines docuerunt, sensu sunt acerrimo & exquisitissimo, vocem ad numeros modulantur, partus solertem curam gerunt, naturalis soli dulcedine tenentur: amicitiæ & castitatis iura religiosa colunt; armis instructa sunt, quibus & vltro lacessere, & se tueri lacessita possunt, humanæ culturæ cicuranda se submittunt, humanas voces reddunt & æmulantur, sibi mutuo occinunt: Reip. speciem quandam sibi constituerunt, eorumq; presentem sanitatem tueri, morbosque depellere possunt, notitiam habent, ex sese, minime ab hominib. edocta: quin salubrium rerum magnam partem homines edocuerunt. Quæ res veterum philosophorum permultos in eam dubitationem impulit, vt quærant, brutisne ratio inesset. Itaq; & sapiens Salomon, diligentiæ & parcimoniæ exempla à formicis nos petere iubet, Esaias vero ferum & ingratum in Deum animum Israelitis exprobrans, eos ad bouem & asinum ablegat: siquidem dominorum non modo notitia, sed & amore tenentur.

Lib. 8. ca. 27.

Vnde vero tot remediorum notitia, qua nunc medicinæ scientia diues splendet, quam a brutis animantibus, vt est a Plinio proditum? D Dictamni enim certas ad euellenda spicula vires, cerui nos edocuerunt, quando venatorum telis impetiti, relicta in corpore suo tela eo remedio extrahunt. Idem Cretenses capras factitare, scripsit Aristoteles. Chelidoniæ herbæ ad visum mira vis hirundinum documento innotuit, quod ea pullorum oculos illinire & roborare cernuntur. Serpentes palpebris fœniculo illitis, senescentem oculorum aciem sibi acuere & restituere creduntur. Testudo aduersus viperarum morsus satureia deuorata se munit, & tuetur. Vrsi contractum ex mandragoræ vsu venenum, formicarum esu depellunt. Iidem ventris segnitiem, quam sibi ex veternoso in speluncis sopore contraxerunt, Ari herbæ esu castigant.

Vrsorum astutia.

Mira vero ipsorum est in alliciendis & irretiendis formicis astutia; formicarum cauernas seu foramina taciti adeunt, illicque humi toto corpore velut exanimes fusi, linguam saliua madidam exerunt, nec ipsam ante in palatum reuocant, quam eam formicis humoris dulcedine illectis differtam senserint, hocque deuorato tanquam cathartico, noxios, quibus grauantur, humores per intestina depellunt. Canes vulgo cernimus gramine deglutito, quod inde & dens canis dicitur, stomachum sibi vomitu mouere. Porci, fluuiatiles astacos venantur, cum se ægrotare sentiunt. Palumbes, merulæ, & perdices, lauri foliis se purgant. Columbi, turtures, gallinaceumq; omne genus, parietaria humorum sibi sarcinam leuant. E

Clysterum inuentor seu demonstrator Ibes.

Ibes ciconiæ haud dissimilis Clysterum vsum nobis demonstrauit; dum enim humorum noxiorum copia se degrauari sentit, rostro aqua marina impleto ea se parte proluit, qua ventris onera reddi maxime salubre est.

Cataractæ decutiendæ inuentio.

Decutiendarum oculi cataractarum inuentio capræ accepta ferenda est, quæ fortuito ad spinosos frutices allisu obstruentem lumini suo & pupillæ cataractam deiecit, sicque visum recepit.

Phlebotomiæ inuentio.

Inuentæ Phlebotomiæ beneficium debemus Hypotamo, fluminis Nili equo incolæ, gulosus enim natura, cũ se sanguinis copia opprimi sentit, ad acutiores ripæ cannas affricto femore sibi venam pertundit, qua superflui sanguinis onus à se exigit, sistitq; cum par est, volutato per crassum & obstruentem limum corpore. Testudo comestis forte serpentis

A pentis carnibus ab origano & maiorana antidotum petit. Quin & aduersus sæuam & nemini parcentem fulminum vim, veteres à brutis auxilia sensere. Nam aquilæ pennas fulmine nunquam tangi crediderunt. Itaque ex his fasciculos plumeos capiti circumponebant: idem de vitulo marino persuasum habuerunt. Itaque ex eius pellibus corpora sua cingere pro certissimo contra fulmina præsidio solebant. Cætera persequi, quæ à brutis animantibus didicimus, tuendæ vitæ & sanitatis præsidia, ab Aristotele & Plinio fuse notata, nimis longum esset & operosum. Itaque huic capiti finem imponam si hoc prius addidero, nos brutis animantibus, non modo depellendorum morborum & sanitatis tuendæ adiumēta, sed & victum, vestitum, cultum, ornatumque corporis debere. *Contra fulmen præsidium.*

De brutorum præsagiendi vi. Cap. II.

Prima vero obseruandarum in aere, & præsagiendarum tempestatum vis & notitia, à brutis terrestribus, aquatilibus, volatilibusq; manauit. Quotidiana enim docet obseruatio, aeris mutationem denuntiari, cum agni & arietes petulco cornu in se inuicem incurrunt, & pedibus in aerem sublatis crebro subsultu lasciuiunt. Idem portendi putant, cum bos opposito linguæ linctu pilos inuertit, cum repetito B subinde mugitu aerem impl[illegible] terræ odorem naribus explorat, cum solito auidius herbam depascitur. Sed & si formicæ densi[illegible]s agminibus prædam trepide adeo connectent, vt per semitas angustias in se inuicem incurrant, & alligantur. pluuias imminere putant, vt & si talpæ ardentius terram suffodiant: & si felis crebro affrictu caput, collumque elatis supra aures pedum palmis demulceat. Pisces, si ludibundis subsultibus emergere & corpus paulum aquis exerere cernantur, in pluuiæ signum trahitur. Imminentis vero tempestatis & procellæ in mari argumentum esse putatur, si iidem Delphini magno agmine moliantur. Itaque inde naturæ admoniti sibi rebusque suis omni arte consulunt, ac si fieri potest, anchoræ dente tenaci naues fundant. Notum vero sat est, quid portendat ranarum solito importunior coaxatio. *Arietum concursus quid denuntiet.* *Pluuiarum præsagium.* *Imminentis in mari tempestatus signum.*

Auium vero in hoc præsagiendi genere mira est supra reliqua bruta sagacitas. Si tacite grues per aera volant, serenitatis est indicium. contrariæ vero aeris constitutionis, si clangosa voce obstrepant, & dissipatæ volitent, vt & si aquaticæ aues longius à mari abscedant & in terram progrediantur. Noctua suo vlulatu præsentis cœli status in vtrumque mutationem imminentem portendit. Narrat Plutarchus, nimbos ventosque portendere coruum, cum rauca voce altius crocitat, aut alis latera vehementius verberat. C Quando anseres aut anates aquis se mergunt auidius, & pennas rostro disponunt, explicant, excutiuntque, atque ad inuicem garriunt, pluuias denotant: haud aliter, quam si hirundines sic humiles circa aquas conuolent, vt se pennasque suas humore aspergant. Aut si regulus amœnius solito cātillare & tripudiare cernatur: vel si Gallus gallinaceus statim ab occasu solis occinat, vel coccisset potius: vel si vespæ, pulicesue acrius paulo momorderint: Si ardea præpetibus pennis cœlo se committat, serenitatem: Si contra iuxta aquas deuolet, pluuias denuntiat. Si columbæ ad columbaria sua serius se recipiant, pluuias ventosque. Si vespertiliones appetente nocte densiore agmine conuolent, humidum tempus portendunt. Crocodilus eo demum loco oua ponit, quo exundationis Nili terminus esse debet. Itaque cui ea primum obuiam facta fuerint, is reliquis agricolis prædicit denuntiatque, quo vsq; Nilus debeat assurgere, & quos sibi excursus in terram oras constituere debeat; res admiratione dignissima, tantam in hoc monstro præsagiendi vim inesse. *A coruo præsagium.* *Ab ardea præsagia.* *Crocodilus ouorum positione incrementi Nili terminum monstrat.*

De Industria piscium. Cap. III.

Marini pisces plurimi vbi primum imminentē tempestatem sentiunt, saburrant sese, ne temere ad tempestatis arbitrium huc illuc iactentur. Alii rupium cauernis ad exactam vsque maris sæuitiam D se abdunt. Quod vero aduerso flumine adnant, id ea causa & industria faciunt, ne scilicet vndarum, fluctuumque impetu squamas sibi sublatas deiiciat, ac branchias aqua impleat, vnde nandi difficultas maior, & respirationis interceptio. Quo eodem consilio grues volant aduersum ventos, quos alioqui si secundos haberent, disiectis, dispersisque pennis volandi impotentes redderentur. *Qui sibi aduersum tempestatem cōsulant pisces.* *Cur aduerso flumine nant.*

De auium in nidis ædificandis industria. Cap. IV.

Auium in extruendis nidis industria tanta est, vt latomorum, architectorumque omnium artem, & industriam facile superet. Hinc in prouerbiū abiit: *Scire omnia homines, & assequi, præterquam auibus nidos construere*: hos enim intus lana, pluma, & eiusmodi rebus mollibus faciunt, vt fœtibus sint instar culcitræ. Hirundines nidos sphærica figura extruunt, quod ea firmior sit & occursantium iniuriē minus patens ac præterea capacior. Ex luto, paleisque & interiecto stramine multo materiam sibi deligunt, tanquam ex signino & calce. Quæ in arboribus nidificant aues, ramalia sibi solidiora deligunt, tanquā in firmius futuri ędificii fundamentum. Mas & fœmella, mutuo incubatu oua fouent, partitisque operibus cibaria afferunt, neque fœtus vnquam deserunt, quo vsque ipsi per se cibum sibi quærere queant. Domi meæ passeribus paraui multis in figulinis nidos, vbi grandescere fœtus & plumis vestiri incipiunt E pullitiem totam nido detrahi & in cauea locari iubeo, vt ex parentum in illis cibandis solicitudine amicis & mihi oblectationem comparem. Fœtus enim suo cibant ordine neque quenquam prætermittunt, neque eidem aliorum dispendio bis buccellam largiuntur, etiamsi hianti osculo se parenti offerat. Omnino ex distributionis iustæ norma suum cuique commeatum partientes. Sæpe & experiendi gratia alienigenem passerculum eiusdem ætatis aut supposui, aut reliquorum cœtui admiscui, tentaturus si illum quasi legitimum partum parentes cibaturi essent. At hunc tanquam spurium & suppositum fame emori sinebant buccellisque adhiantem prætermittebant. Sic agni, sic capreoli, magno in campis agmine ad suam quique matrem accurrunt, quæ etiam certo discrimine legitimi à spurio, ab alio, quam à proprio partu sugi se non patitur. *Ex qua materia nidos aues construant.* *Qua figura.* *Quo studio passeres pullitiem educent.*

De Aara-

De Aranearum industria. CAP. V. A

Aranea telam miro texit artificio, ad vicina omnia adminicula sursum deorsumque, & vndique filo ducto & decursu facto eam sustentans & fulciens. Ac quamuis incœptum id pendensque opus ancillarum diligentia excutiat, percutiatque, nihilominus sedes & incunabula sua non deserit, nec ab incepto desistit aut deterretur opere, plura longe pauco tempore interrupto operi attexens, quam multo labore retextum fuerit, vt non aliunde textores, linteones, limbolarii & acupictores artes suas didicisse seu contextus perfectionem & fili subtilitatem spectes, seu telæ continuæ modos, nexusque indissolubiles, attendas. Hæc enim nullis abrupta aut intersecta filamentis membranæ tenuissimæ instar habet quodam velut peruncta glutine, quo aranei irretita animalcula, rapido incursu contractisq; tanquam cassibus & retibus, implicant & captant, venatorum ritu. Fabulosa hæc viderentur, nisi eiusmodi essent, vt quotidie oculis cernerentur.

Araneæ textrices. *Araneæ prædatores.*

De Apibus. CAP. VI.

Apes reges sibi deligũt.

Non mihi videtur silentio prætereunda solers apum diligentia. Constituta enim Reipubl. quadam forma sibi regem deligunt, qui corporis proceritate, & formæ præstantia reliquis antecellat: Alis B insignitur breuioribus, cruribus rectis, incessu grauiore & quodam ceu diadematis & coronæ regiæ loco aculeo vel caret vel non vtitur, quo reliquæ pro armis instructæ sunt. Nunquam solus extra aluearia progreditur, sed stipatu regio cinctus reliquo insequente comitatu, nec nisi cum toti agmini necessaria incumbunt foris negotia, progressum illum multo fremitu & bombo tubarum tanquam cantu præsignificant & accedunt: quæquæ propius potest regis lateri se agglomerat, omnesque illum volando defessum suo corpore sustinent. Quemcunque locum rex insederit, illic statim castra metantur. Vbi mori illum contigerit, non iam foris pastum prodeunt, sed tristes cadauer eius circumstant, extra aluearia deportant, tanquam funus prosequuntur & inhumant. Tandem funereis omnibus obsequiis magna pompa peractis, alium sibi regem eligunt, quod viuere sine rege nequeant. Ad omnia attendit, oculos in omnem partem torquet, dum reliquæ operi incœpto intendunt: atque obuolitans omnibus animos addit & moras castigat. Tempus sibi ad progressum pastus causa serenum & sudum eligunt. Nam & præsagiendarum cœli tempestatum vim insitam habent, Hac sunt iustitia & æquitate, vt nunquam cuiquam animanti aculeo aut alia arte sint molestæ, nec vnquam stimulum suum in quenquam C exerant & acuant, nisi domicilii & aluearii tuendi causa.

Apes castra metari. *Funus mortuo regi procurare.* *Apum iustitia.*

De apum cura.

Apum vigilantia. *Varia apum munia.* *Apes ignauiam exilio mulctare.* *Aristomachus diligens apum explorator.*

Rem suam hoc gerunt & administrant modo. Interdiu ad portas vigilum & custodiarum stationem disponunt: De nocte tamdiu ab opere quiescunt, quo ad vna, cui id munus incumbit, vno aut altero bombo, tanquam tubæ clangore omnes excitauerit. Inde coeunt exploraturæ cœli conditionem, quam si serenam forte præsagierint, in campos & pabula prodeunt. Ergo aliæ florum fasciculos cruribus, aliæ aquam ore, aliæ roscidum humorem corpore exceptum in aluearia comportant. His occurrunt aliæ, quæ onera excipiunt, & in sua loca statutasque sedes distribuunt. Quæ in campos ad pastum dimittuntur, iuniores sunt & graciliores. Iraque si tum forte suboriatur sæuior aliquis ventus, tamdiu expectant, quoad subsederit & vis eius atque impetus remiserit. Quod si sæuiat diutius illis aduersus, lapillo se saburrant, & humiles supra terram volant, ne ipsius impetu huc illuc exagitatæ raptentur. Ad res omnes suas sunt attentissimæ, & desidium socordiam sæpe morte vlciscuntur: nonnullæ extruunt, aliæ extructa perpoliunt, aliæ commeatum important, miro autem artificio sibi architectantur fornicata illa aluearia, eaque faciunt duabus ianuis peruia, vna ad ingressum, altera ad egressum comparata. Conueniunt vna omnes, ne inæqualitas aut in cibis, aut in labore dissidii ansam adferat. Lauta & munda vt sint domicilia sua curant, ignauos fucos fruges consumere, & lætos aliarum labores destruere D natos à præsepibus arcent, quæ aculeum amiserunt, inutiles redduntur, quod paulo post illac ipsis viscera effluant & moriantur. Dominis suis mirificos adferunt ceræ & mellis fructus. Gloriatur Aristomachus philosophus, se magna cura per quinquaginta octo annos apes nutriuisse, vt illarum statum conditionemq; omnem magis exploratam haberet.

De Formicis. CAP. VII.

Lib. 11. c. 30. *Mira solertia.* *Nihil non assiduitate cõsequimur*

Nec vero minori digna admiratione formicarum, quam apum, industria est, diligentia & experientia. Sic vt Salomon diligentiæ exempla à formicis segnes exquirere iubeat. Certe nisi experientiam testem adhibere liceret, incredibile videretur, tam pusilla animalcula tot fruges in commeatum congerere, ac tam pulchro, quo cernimus, ordine res suas tueri ac gerere, Plinius elucere inter ipsos reipublicæ bene constitutæ beneque moratæ formam adstruit: quam enim iucundum est spectaculum, eas intueri, mordicus comprehendere fructus, quos volunt congerere, atque aduersus eorum pondera toto corpore atque humeris obniti. Ne vero quæ in horrea sua reponunt semina germinare, atque radices agere possint, ea altera parte arrodere? Si crassiora illa sint, quam vt queant in suas cauernulas E subire, media ipsa diuidunt. Si humore madeant, in solem & apricum proferunt quo exsiccentur. Luna plena, de nocte operas faciunt, ipsa silente quiescunt, in quo se rerum cœlestium significationem aliquam habere demonstrat. Testatur Plinius, statiuas nundinas & emporia ipsas habere, vbi frequentes conueniant, mutuoque amicitiæ & charitatis iure se deuinciant, atque si intentius intueare, nonne colloqui ipsas inter se putes, atque vltro citroque de rebus suis sermones serere? Nonne in duris silicibus impressa crebro attritu pedum ipsarum cernimus vestigium? Ex quo licet intelligere, quantum in rebus singulis valeat assiduitas, quin & memorant inhumationis officia sibi mutuo hominum ritu præstare. *Qua vero oratione,* inquit Plutarchus, *satis digne, formicarum diligentiam & industriam assequi possimus?*

Non

A *Non alia habet rerum magnarum magis miranda ſpectacula natura: Nam in formicis omnis virtutis ſigna relucent, celebres illi formicarum conuentus amicitiæ ſpeciem præferunt, alacritas in adeundis laboribus fortitudinis, & magnanimitatis imaginem gerit: denique non obſcura in illis emicant temperantiæ, prouidentiæ, & iuſtitiæ exempla. Mutuæ charitatis ſuæ argumenta in eo oſtentant, quod ſi occurrant in valle anguſto, exoneratę oneratis de via decedunt, quo liberius inſtitutum iter perſequi queant. Aiunt primum ipſarum ſpeluncam ingreſſum haud rectum eſſe, ſed multis gyris & circuitibus intortum, qui tandem in tres cauernulas deſinant, ducantque: in quorum vna conuentus ſuos habent, in altera annonam reponunt, in tertia mortuorum cadauera inhumant.* Hæc de formicis Plutarchus.

Virtutum omnium expreſſa in formicis ſimulachra.

De Bombycibus. CAP. VIII.

AD hanc animalculorum induſtriam accenſenda videtur Bombycum induſtria, de qua in nidis conſtruendis, in lanis, teliſque texendis, quibus magnifice veſtiuntur reges, mira ſcripſere Philoſophi. Et quis in tam puſillo animalculorum corpore tantas ingenii dotes & tantam totque diuitiarum parentem ſolertiam non mirabitur? Ergo Dei prouidentia non ex eo tantum innoteſcit, quod animantia propriis & ſingula ſuis dotibus exornauit. Sed multo magis, quod horum minimis plus prudentiæ, ſolertiæ & induſtriæ largita eſt ad virium corporearum ſarciendum defectum.

Diuitiarum parens ſolertia.

B

De Brutorum mutua in ſe & in fœtus charitate. CAP. IX.

SCribit Plutarchus, animantia omnia ſingulari amore & cura quadam eorum, quæ ex ſe procreata ſunt, detineri, in quam rem perdicum commendatur ſolertia; quamdiu enim fœtus volandi per tenellam ætatem ſunt impotentes, docent eos ſupino decubitu iacentes inter terræ glebas ſe abdere, vt ſic venatorum oculos fallant coloris ſimilitudine: quod ſi nihilominus videant venatores illis inſtare atq; imminere, variis ludificationibus & corporis iam quaſi volando defeſſi, declinationibus ita agunt, vt à fœtibus illis ſuis, longe venatores ad ſe captandum abducant, quod vbi conſecutas putant, iam pleno volatu quaſi recuperatis nouis viribus ſe ſubducunt. Quis illum ſolertis conſilii plenum amorem non admiretur?

Perdicum in conſeruanda pullitie induſtria.

Nec minus miranda ſunt, quæ de leporibus produnt. Cum enim ſe in ſua latibula recipere volunt, variorum locorum, ſæpe etiam duorum iugerum ſpatio, à ſe inuicem diſtractorum, quaſi fidei fœtus ſuos committunt; ne ſi forte venatorem, ſeu canem, ſeu hominem per ea loca deerrare contigerit, omnes vno capturæ periculo inuoluantur. Inde vbi plurima pedum ſuorum veſtigia hac illac omni ex C parte impreſſerint, quo venatorum aſpectum & canum ſagacitatem fallant, vno aut altero ſaltu in ſua ſe latibula ſubducunt.

Quo aſtu ſibi & proli aduerſum venatores lepores conſulant.

Non illi inferior eſt herinacei prudentia, perſequente enim ac iam imminente vulpe, ſeſe intra ſpinatos aculeos ſuos agglomerat, caſtaneæ echino ſuo inuolutæ inſtar: Sic vt vndique acutis in orbem horridis ſtimulis circumtectus lædi nequeat, hacque arte ſibi cauet. Fœtibus autem ſic: Vindemiarum tempore in vineas properat illic pedibus acinos & racemos decutit, corporiſque rotatione aculeis ſuis transfixos, tanquam onus ſibi imponit, inque ſpeluncam inde ſe recipit. Vuam diceres propriis ſe motibus agitantem: prædam ſibi & proli partitur. Idem circa pyra, pomaque cum eſt tempus ad eam rem idoneum, molitur. In Florida Galliæ Antarcticæ inſula viuitur fera, quæ raritatis & deformitatis nomine neutiquam mihi prætereunda viſa eſt, ab indigenis Succarath, à Canibalibus Su nominatur, maximam partem fluminum littora incolit, & rapto viuit. Cum ſibi imminere ſentit venatores, fœtus ſuos comprehenſos dorſo imponit, cauda, quam prælongam & patulam habet, tegit, ac ſimul ſibi illiſq; fuga conſulit, nec aliter capi poteſt, quam foueis, quas ſylueſtres illi homines in vicinis fuge locis ſuffodiunt, in quas incauta præceps labatur, eius hic delineationem appinxi, ex Theueti Coſmographia.

Herinacei in nutrienda prole ſtudium.

Tom. 2 lib. 23. cap.

D

TYPVS SVCCARATH.

E

De Ani-

De auium & canum mutua in Dominos charitate. CAP. X. A

Ciconiarum pietas. Ciconia parentes senectute defectos nutrit: æquales autem casu aliquo volandi impotentes, alis, dorsoque iuuat, & sustentat. Itaque obseruantia & pietate erga parentes, amore velut fraterno erga æquales commendabiles sunt Ciconiæ.

Gallinarum in tuendis pullis cura. Gallina imminente aliquo periculo pullos sub alas cogit, & illo tanquam præsidio, quantum potest, tuetur, sese pro illis sæuissimarum ferarum rapacitati obiicit, imo inuolat in oculos canis, lupi, vrsi, si forte quid in suos fœtus moliantur.

Canum fidelitas & sagacitas. Quis vero non miretur canum erga dominos fidelitatem & amorem, quibus nutricatus officia rependunt? Nunquam à domino canis deficit, ne si miseris quidem modis ab illo excipiatur: Nullum enim baculum tam durum reperire potest quis, quo canem sibi semel deditum à se possit abigere. Nullum est animantis genus, quod certius, promptius domini sui reminiscatur. Domesticorum & amicorum voces agnoscit: Nullaque (vel Cicerone authore) esse potest, quam canum fidelior custodia. Mitto odoram canum vim, qua per vestigia dominos prosagiunt & vestigant, mitto infinita fidelitatis canum exempla, quæ longum esset commemorare.

Columbos adulteria nescire. Columborum genus tam mas, quam fœmina, quamuis lumbos, id est, venerem insigniter colat, B adulteria tamen nescit, quin & fœmina coniugem marem morosum patitur, neque ab illo deficit, imo officiosa charitate illum sibi reconciliatum in oscula redire cogit, nec vtriusque in fœtus amor est languidior.

Turtures ad secundas nuptias non conuolare. Par charitatis ardor turtures inuicem conciliat; amisso enim coniuge, superstes nunquam nouum celebrat hymenæum, nec vnquam exinde nisi in arido & viriditate viduo ramali sedit.

De Elephantum robore, pietate, docilitate, clementia, castitate, & gratitudine. CAP. XI.

Lib. 8. cap. 1. Inter terrestria animalia nullum vastius, robustius, & formidolosius Elephante. Robur testantur turrita illa propugnacula, armatis militibus plena, quibus onusti in prælia alacres ruunt. Inuicti alioqui animi Romanos milites, quo prælio contra Antiochum decertarunt, corporum nunquam ante visa vastitate & immanitate sic terruerunt, vt statim in fugam verterint. Quæ cum ita sint, tamen mirum est, quas de illis narrent virtutes Physici. Scribit Plinius, Elephantes ad humanum Ingenium proxime accedere, rudemq; notionem idiomatis habere. Miram illorum esse in obsequiis facilitatem, miram memoriam in solitis muneribus obeundis. Quod ad religionem attinet, prodit Plutarchus, eos diis preces fundere, se aqua marina lustrare, solem orientem proboscide manuum loco in cœlum elata, pio ritu & C magna obseruantia colere. Addit Plinius, pari cultu lunam, stellasque illos prosequi: nam & Arabum memorant historiæ, noua luna magnis agminibus Elephantes in flumina descendere, illic se aqua abluere, lustratos lunam flexis genibus venerari, inde in syluas se recipere seniore præeunte, & inde pro ætatis ratione sequentibus cæteris. Contigisse aliquando narrat Plutarchus, vt ex Elephantis, qui ad spectacula panegyrica Romæ instruebantur, vnus tardiore esset ingenio, & minus docili, quo nomine sociis erat contemptui, & plagas sæpe à magistro ferebat. Hunc vero, quo diligentia illam suppleret ingenii tarditatem, sæpe obseruatum de nocte, ad lunæ lucentis radios, ea meditantem & recolentem, quæ interdiu à magistro acceperat: Nam literas ducere ac pingere, coronas adstantibus offerre, & alia similia ludrica edocentur. Cæterum in regiones peregrinas traiecto mari transportandi nunquam adduci possunt, vt nauem conscendant, quin à magistro fide data de reditu in natale solum certiores facti fuerint. Nunquam quemquam lædunt, nisi prouocati. Nunquam mas fœminam init, nisi in abdito, verecundi animi argumentum.

Elephantis religio.

Plinius lib. 8. cap. 5.

De Lampetra. CAP. XII.

Lampetra ouiparã & viparam dici posse. Ne charitatis ardor sub aquis restinctus videatur, apposito exemplo delibemus, quonam cedant D mutuo inuicem amore aquatilia terrestribus; infinitum esset omnia persequi. Lampetra inter huius generis bruta palmam facile meretur, pietatis in parentes, & charitatis in sobolem. Primo enim oua intra se parit: Mox vero ibidem ex ouis fœtus procreat, nec vero conformatam, procreatamque prolem statim foras in lucem exponit, reliquorum piscium viuiparorum instar, sed duo in aluo nutrit, quasi bis pareret & superfœtaret. Non ergo ante excludit, quam grandiores fuerint fœtus, tum docet eos nare, & in aqua ita ludere, vt non longe à se abscedere patiatur, rursum hiante ore, reclusa aluo, in corporis sui penetralia illos recipit. Tamdiu illic hospitari, & cibum è propriis visceribus capere permittens, quamdiu opus esse nouerit.

Quod cicurari possint bruta. CAP. XIII.

Cosmograph. Tom. 2. lib. 19. cap. 7. Theuetus Turcarum Imperatorem Cairi (Memphis olim fuit) Constantinopoli habere in deliciis altiles, feras crudeles plurimas, vt Leones, Tigres, Leopardos, Lupos ceruarios, Camelos, Elephantes, Echinos & alias multas huius generis, prodit: has catenis ferreis vinctas per vrbem ad spectaculum ducunt. Magistri campanulis cinguntur, quarum strepitu plebs sibi cauere ab improuido huiusmodi ferarum impetu iubetur. Sed spe præmii & muneris illecti, ipsarum spectaculum peregrinarum natio- E num legatis, & magnatibus viris, exhibere gestiunt, coram quibus belluas mille ludibria oblectamenti plena edere cogunt: interim modis & numeris patriis tibias inflant, & alia organa musica pulsant, comœdias agunt, colluctantur stipi inhiantes.

Quod etiam aquatilia bruta possunt cicurari. CAP. XIV.

Longe vero admirabilius est mansuescere & condocefieri humanis artibus aquatilia bruta in quo censu in primis habentur anguillæ: multi idem de murena prodiderunt. Nam & scriptum legimus M. Crasso.

A Craſſo murenam in piſcinia fuiſſe adeo cicurem, & condocefactam, vt illi ad arbitrium eſſet obſequẽs. Itaque velut domeſticæ & manſuefactæ belluæ nomen, impoſuerat, quo aduocata accurrebat. Quare mortuam Atratus velut filiam luxit. Quod ei collega C N. Domitius tanquam probrum cum obiiceiſſet, retrorſit tres ei mortuas coniuges, quarum nullam luxiſſet.

Quod Bruta homines docuerint arma polire, acuere, & ex inſidiis hoſtem adoriri. CAP. XV.

Milites id ſtudioſe agunt, vt arma à rubigine tueantur, Itaque ea ſæpe politori polienda tradunt. At in hoc curæ genere permulta illis bruta non cedunt: Nam & Apri dentes ad pugnam acuunt: Elephantes vero, quod intelligant alterius ſuorum dentium acumen, ſuffodiendo plantas radices, vnde cibum capiant, auellendo hebetari, alterum intemeratum ſeruant, nulliuſque rei contactu atteri patiuntur, vt in pugna aduerſus Rhinocerotes & alios hoſtes poſſit eſſe vſui. Sed in Rhinocerotis ingenio hoc venit valde notandum, quod cum aduerſus Elephantem perpetua illi ſint odia, quo tempore ſe ad pugnam adornant, cornu ad rupem tanquam ad cotem acuit, nec Elephantis aliam partem quantum B fieri poteſt appetit, quam ventrem, quod nouerit, illam mollitie eſſe eiuſmodi, quæ noxæ facile peruia ſit. Id animal longitudine Elephantem æquat, at altitudine ſuppar eſt, ob crurum breuitatem, colore eſt buxeo multis maculis diſtincto. *Rhinocerōtis contra Elephantem pugnaturi aſtutia.*

Typus Rhinocerotis, & Elephantis: quem ad modum armati in pugnam prodeant.

C

De Leone, Ichneumone & aliis, quæ minime terrentur animantibus. CAP. XVI.

Leo ſemper incedit vnguibus contractis, & ſua tanquam vagina concluſis, non modo ne per impreſſa pedum veſtigia comperiri & comprehendi poſſit, ſed multo magis, ne incedendi continuo attritu vnguium acumen hebeteretur & obtundatur. Tauri decertantes cornua intentant, ſeque cordatorum militum inſtar, ad certamen animant & excitant. *Leonis in incedendo prudentia.*

D Ichneumon ſtrenui militis ad pugnam accinctum & apparatum æmulatur, itaque luto conſpergit ſe, ac tanquam lorica vndique cingit & munit, tum maxime, cum contra Crocodilum ineunda pugna. Quem quantumlibet magna ſe mole ferentem in fugam vertit, puſillum id animal. Hoc certe ſingulari naturæ prouidentia immanibus omnibus belluis ineſſe, iampridem notatum eſt, vt vel minimis rebus vnde nullum poteſt contingere periculum, terreantur. Sic enim Elephantem porci grunnitu, Leonem galli cantu obſtupeſcere memorant, quamuis de Leone illud ſit proditum, nullo metu adduci poſſe, vt faciem auertat. Eiuſmodi terrores, pauores & conſternationes ex leui admodum & ridenda occaſione, nulla certa de cauſa natas, ingentes militum copias & robore inſignes exercitus fudiſſe, & in fugam vertiſſe, tum antiquis, tum noſtrorum temporum hiſtoriis eſt proditum. *Maximiq; minimis terrentur.*

De Gallis. CAP. XVII.

Aves ſunt regiæ Galli, itaque & criſta tanquam corona regia inſigniuit illos natura, ac quocunque locorum venerint, animis atque audacia regnant, roſtro & calcaribus pugnant: martia vero tan- E quam voce Leonem alioqui ferarum regem terrent. *Gallos eſſe aues regias & martias.*

De Cuniculis. CAP. XVIII.

Cuniculi nos docuerunt ſuffodiendæ terræ artes, quibus turritas vrbes & æquatas cœlo machinas ſubſtracto fundamento, ſolo æquamus Scripſit M. Varro in Hiſpania haud incelebrem pagum loco arenoſo adeo ingenti vi cuniculorum effoſſum fuiſſe, vt dirutis & proſtratis ædificiis omnibus, coacti fuerint incolæ alio migrare & nouas ſedes quærere. *Suffodiendi ſolertiam cuniculos nos docuiſſe.*

De Lupis. CAP. XIX.

Luporum insidiæ.

Bellandi artem homines docuerunt Lupi: turmatim enim progrediuntur, & in insidiis iuxta destinatum pagum stant. Ex his interim vnus in pagum excurrit: canes excitat, & simulata fuga ad se persequendum inuitat, quousque in insidiarum locum pertraxerit: Tum improuiso apparent erumpuntq; insidiæ, canes interim quisque pro viribus fracta gula trucidat & depascitur.

De Vulpe. CAP. XX.

Vulpinum fraudulentum ingenium. Etiam Vulpeculas ratiocinari videri potest. Sorites Vulpecula.

VVlpes calliditate, & technis cætera vincit animantia. Vbi fugienti imminent canes, lotio fœcibusque caudam suam perfundit, persequentium canum ora, oculosque aspergit ipsis, ac aspergine occæcatis interim elabitur. Sedentes in pertica Gallinas hoc astu deturbat, caudam huc illucque impellit & iactat, quasi eam in illas euibratura: territæ consternantur, vnamque ex multis in prædam rapit. Mira eius est in transmittendis gelu concretis fluminibus astutia: Sensim sine sensu ad ripam aduolat, aurem admouet, si subter labentis aquæ sonum obaudiat, sic enim pedem reuocat, nec transmittit; cuius rei sensum non potest illi simplex ingenij subtilis viuacitas subministrare, sed vna ratio concurrat, necesse est, quæ per discursum alia ex aliis nectendo sic concludit; *Quicquid aquosum obmurmurat, mouetur: Quicquid mouetur, gelu concretum non est: quod gelu concretum non est, liquidum est: Quod liquidum est, cedit ponderi: Quod cedit ponderi, tuto transmitti non potest. Mihi ergo retrocedendum, nec per id flumen iter agendum.* B

De Porcis. CAP. XXI.

SI porci per syluas aliquem ex suis congregalibus altius grunnientem exaudierint, sistunt gradum, atque agmine facto occurrunt omnes tanquam tubæ sono militari excitati in auxilium.

De Scaro, & anthia piscibus. CAP. XXII.

Piscium in suos æquales charitas.

AVthor est Plutarchus, ad scaros imprudenter deuorato hamo irretitos reliquos eiusdem speciei pisces in auxilium accurrere ac dentibus attrita piscatoria linea, ipsas expedire. Sed manifestior est anthiarum in mutuum auxilium impetus, reiecto enim in dorsum piscatorio filo, ad quod hamus adnexus est, illud spinarum suarum acumine dissecant sicque se, consortesque suos captiuitatis periculo liberant.

De Pisce gubernatore. CAP. XXIII.

Balenæ dux.

MAgna intercedit necessitudo pisci gubernatori & balænæ. Etsi enim is corporis mole gobionem non superet, tamen tanquam dux, monstratorque viæ præit semper balænæ, ne se in angustias aliquas aut limosa loca præcipitet, vnde se facile explicare nequeat. Itaque hunc semper sequitur balæna, facileque ab eo duci patitur, imminente quietis necessitate, sese ille vicissim in gulam balænæ recipit, ibique abditus somnum vna cum illa capit, nec die, nec noctu ipsam deserens. C

De Gruibus. CAP. XXIV.

Grues sibi inuicem congruere. Excubitor gruis.

GRues cum longum iter in transmarinas regiones dirigunt, sic suam aciem instruunt, vt nemo belli dux distinctius queat militum ordines collocare. Priusquam enim ex aliquo loco migrent, suos habent velut tubicines, qui eas conuocent & volantes animent, congruunt omnes, sublimeque volant, quo eminus prospectent, ducem sibi præficiunt, quem sequantur, suos habent satellites, qui ordines tueantur, excubias agunt vigilibus nocturnis dispositis. Narrat Plutarchus, Gruem, quæ pro toto agmine excubat, lapillum pede gestare, vt si forte obdormiscat naturæ victa necessitate, lapidis lapsu & sono excitetur. Dux sublimi capite & procero collo longe lateque prospicit, & periculorum, in quæ incidere possent, admonet. Præcedunt robustiores, quo facilius vim aeris obluctantis alarum remigio infringant. Huic oneri sibi inuicem succedunt: Atque vt minore negotio reflantium ventorum impetus eludant, agmen in cuneum disponunt ad literæ delta, & trianguli similitudinem. Quin gnaræ astrorum, imminentes tempestates præuident, tumque in terram deuolant, quo se à procellæ imminentis iniuria subtrahant. D

De Anseribus. CAP. XXV.

Anseri suum strepitum non esse damnosum.

ANseres Siciliæ magno astu cauent, ne se suo strepitu & sibilo prodant hostilium auium rapacitati: Nam authore Plutarcho, cum illis mons Taurus est prætervolandus, Aquilarum illic degentium metu, inserto ori calculo, silentium sibi imperant, quousque tuta se statione receperint.

De Draconibus. CAP. XXVI.

Draconum contra Elephantes pugnantium astus. Lib. 8. ca. 11. & 12.

NEc minor est Draconum astutia: Hac enim Elephantes feras immanitate efferas domant, viribus alioqui indomitæ. Stant ergo in insidiis Dracones, ac Elephantes, nihil tale cogitantes, subito adoriuntur, caudarumque spicis ita crura ipsorum implicant vt progrediendi libertatem adimant, capite autem ita nares ipsis obstruunt, vt anhelitum intercipiant, oculos confodiunt. Denique qua parte caro tenerior est, mordent, sanguinemque sugunt, sic vt mori ipsos cogant. Dracones in Æthiopia longitudinis decem cubitorum reperiri narrat Plinius, at in India centumpedales esse, sublimeque adeo volare, vt mediis è nubibus aues in prædam petant. E

A

Draconis alati effigies.

B

De Pisce piscatore CAP. XXVII.

PIscator hic piscis dictus est, quod venatu reliquos pisces deprædetur, quam in rem iisdem dolis vtitur, quibus Sepiæ. Pendet enim illi ex collo quædam vesicula, vt Gallo Indico palearia: hanc ad arbitrium protrahit, obiicitque minutioribus piscibus deuorandam: mox sensim eouque contrahit, quoad pisciculos ei tanquam prædæ immorantes, velut escam captare possit. *Piscatoris piscis astutia prædatrix.*

De Sepia. CAP. XXVIII.

MIra est Sepiarum astutia: ex collo enim gestant vesiculam atramento plenam, hanc vbi se captas C agnoscunt, effundunt: quo sic piscatoris oculos fallere possint, vt narrat Plutarchus. Atque Arist. teste, venatur etiam suis illis prælongis prætenturis, non solum pisciculos, sed mugiles etiam sæpius. *Sepia astutia sui conseruatrix. Arist. lib. 9. de animalibus ca. 37.*

De Brutorum armis. CAP. XXIX.

BRuta armis sic à natura sunt instructa, vt nihil necesse habeant aliunde vlla sibi comparare, cudere, aut mutuari. Quin & quædam eiusmodi armis sunt donata, vt his se captantes capiant. Exemplo erit Torpedo, quæ non modo contactu nocet, sed & per intermedium rete eam de se afflat qualitatem, quæ piscatorum manus stupefacit, sic vt laxare retia cogantur, atque ita diffugium ipsi patefacere: necnon si nauem contingat, sistere etiam cogit. Scribit Theuetus, sinum Persicum Arabiam versus, piscem alere longitudine & altitudine Carpioni æqualem, vndique aculeis & stylis ferreis cinctum, Herinacei nostratis instar: quibus contra omne piscium genus depugnat. His, aut dentibus eius si homo vel leuiter attritus fuerit, intra viginti quatuor horas interit. *Lib. 10. cap. 10. Thom. 1. Cosmograph.*

De pisce Vtelif. CAP. XXX.

D ADdit insuper, sibi vi tempestatis per Oceanum Atlanticum vecto, visum hunc piscem, velut serram in fronte habentem longitudine tripedali, & quatuor digitos latam, spiculis hinc inde acutis munitam. Vtelif patria lingua appellant.

De pisce Caspilly. CAP. XXXI.

IN sinu Arabico visitur alius piscis, quem Arabes Caspilly nominant, duos pedes longus est, totidem latus. Pellem habet Cani marino non dissimilem, spiculis armatus, quorum vnum in fronte gerit sesquipedem latum, acumine & secandi vi scalpro haud impar. Hoc armorum genere vbi fames premit, in primum piscem obuium irruit, nec quiescit, antequam in prædam, quo voluerit, raptauerit, vt vidisse se narrat Theuetus. *Lib. 1. cap. 2. Tom. 1.*

De Cancris. CAP. XXXII.

E CAncri vero & fluuiatiles Astaci, etsi corporea mole sint exigui, pedibus tamen anterioribus bifurcatis abutuntur, non ad edendum solum, sed etiam ad se tuendum aut lacessendum.

De docilitate brutorum, ac primum de Cane. CAP. XXXIII.

BRuta docilia sunt eorum, quæ homines volunt, quo se haud penitus rationis expertia ostendunt. Nam canes, simiæ, & equi corpora per circulatorum circulos transmittere discunt, in pedesque tripudiaturi assurgunt. Narrat Plutarchus, circulatori canem fuisse, qui in scena multa pro re nata, & fabulæ argumento repræsentaret. Inter cætera, omnem admirationem in eo superauit, quod in gesto pharmaco soporante, mortuum egregie finxit. Primum enim vertigine velut oborta cœpit contremiscere, mox cadere, fususque humi moribunda membra contrahere. Denique tanquam vere mortuus rigere, quin & permisit se per varia theatri loca varie aptari, ita poscente fabula. At vbi ex his, quæ agebantur, dicebanturque, agnouit exurgendi tempus esse: Primo cœpit membra sensim commouere, quasi ex *Mira plane Canis docilitas.*

Stuporis & lætitiæ plenum spectaculum. profundo somno excitaretur. Mox capite paulum erecto, hac illac circumspicere magna omnium adstantium admiratione, exurgere denique atque alacris ad eum, quem decebat, perquam familiariter se conferre, quo spectaculo Vespasianus, qui tum præsens in Marcelli theatro aderat, nullum antea viderat lætius.

De Simia. CAP. XXXIV.

Gal. lib. 1. de vsu par. Ridiculum animal est Simia, quodque ludos multos hominibus parat, dum humanas actiones æmulatur. Visa est Simia, quæ tibias inflaret & caneret, quæque saltare præterea & scribere, aliaque multa hominum propria effingere conaretur. Memini vidisse me in ædibus Ducis Somei, prægrandem Simiam & morosam, cui quod multis molestus esset, manus abscissæ fuerant, sibi curationem admoueri passus, cum vulnera cicatrice obducta fuissent, mitior euasit ac docilior. Ergo veste viridi amictus, ex cingulo, quo præcinctos lumbos habebat, conspiciliorum thecam, par cultellorum, & puerile sudariolum appensa gerebat. Culinæ præfecto in disciplinam traditus, quod in foci angulo domicilium sibi delegisset, multa ludicra & festiua edoctus est. Si quando à doctrina, præceptisque aberraret, dicto citius in eius dorsum lumbosque conuolabant verbera, de quotidiano victu multa detrahebantur, quod vt ait Persius, B

Magister artis ingeniique largitor sit venter.

Magister artis & ingenij largitor venter. His artibus breui tantum profecit, vt omnibus suæ ætatis Simiis, ingenij gloria facile antecelleret: nullusque peritior haberetur saltando, tripudiando ad fistulam, ad palum excurrendo, corpus per magistri crura incredibili agilitate transmittendo. Omnia denique strenui Simij opera faciundo, fercula reuerenter admodum cum corbulonibus & sportulariis deferebat: lances & catinos linctu emundabat: alia infinita obsequia præstabat, sic vt vulgo *Magister Ioannes fac totum* diceretur. A prandio & cœna in cathedra sedens concionatorem agebat, oculos cœlum versus susque deque rotabat, manuum truncis pectora cum multo planctu percutiebat, preces obmurmurabat cum sonoro dentium strepitu, culum nudum obuertebat (vix enim amictus dimidias nates tegebat) ne se concacaret) infinitos denique alios ludos edebat, rectus semper ob truncas & abscissas manus incedens, nisi si quando fessus, clunibus insidere cogeretur.

De Auibus rapacibus. CAP. XXXV.

Accipitrariorum in auibus edocendis solertia. Sed & Accipitrarios intuemur condocefacere aues rapaces solertiam, qua præpetibus pennis, in aera sublimes elatæ, certamen cum aliis auibus ineant, victas & exanimes in terram decutiant: qua in re perficienda, sæpe in nubes licentius se attollunt, sic vt è conspectu Accipitrariorum se subducant, meridianæ aprications desiderio neglecta præda designata. C

Falconis & Ardeæ pugna. Ardea, vbi Falconis alarum remigio elati rapida celeritate depressam, & infra positam se intuetur, rostro quod prælongum habet & acutum sub alis condito, ac sursum elato, pugnæ ardore & prædæ cupiditate occæcatum, & incautum ipsum deuolantem & irruentem excipit, vt eo semet Falco medium pectus induat: adeo vt ambo sæpe elisis interaneis, humi affligantur enectæ. Quod si arte & fœlici corporis declinatione, insidias illas Falco illæsus effugerit, Ardea nihilominus deiecta & deturbata, receptui stentorea voce magistro canente, in prætentum pugnum pinnarum rotato scopo reuocatur.

De Camelis. CAP. XXXVI.

Cameli mites & feri. Domesticum valde animal est & mite Camelus, quodque facile cicuratur, in omne obsequii & famulitii genus docile: quanquam ex his quidam sunt feri & agrestes, mordendoque & calcitrando obuiis, non minus, quam equi indomiti molesti. Nihil est necesse de nocte illos stabulis & tecto includere, sub dio libera & patente in camporum planitie relinquuntur, herbas depascentes & virgulta, carduosq; carpentes: nec segnius mane onera subeunt, gestantue. Non adiguntur ad onera, nisi quadrimi. Arabes eos à primis annis castrant, quo in plures annos ipsorum opera fruantur, nec vero castrati furiant amore & Veneris desiderio. Ineunte Vere famem sitimque in octo dies tollerant: obsequiosi adeo sunt, vt ad nutum Turcicorum mancipiorum, vel virgula collum tacti, statim procumbant humi, onera subituri, nec ante se erigunt, quam iustum sibi onus impositum senserint. Qui vnicum in dorso gibbum habent, Africani sunt: at qui duobus gibbis sunt donati, Asiatici sunt & Scytici. Qui in Camelorum genere grandiores sunt, sarcinarij existunt: minores vero vectarij, vt & nostri equi: Nihil æque in delitiis habent, quam fabas, & tamen quatuor fabarum manipulis in diem contenti viuunt. Arabum maximæ opes sunt in Camelis, itaque suorum diuitias, non auri aut argenti pondere, sed Camelorum numero æstimant. Turcarum Imperator (authore Theueto) ducem Camelorum suorum armentis præfecit, cum multa Afrorum & Christianorum mancipiorum manu, vt ipsos impensius curent. Auditum habeo (inquit Theuetus) ex quibusdam Arabibus, Afris & Iudæis mercatoribus, qui aderant, quo tempore Sultanus Selimus huius nominis primus, Cairum Ægypti, quæ olim Memphis erat, obsedit, in Imperatoris illius exercitu tum extitisse sexaginta Camelorum millia, & magnam insuper mulorum vim. D E

Facilis & minime operosus Camelorum nutricatus.

Nouisse Camelos, ferre valeant humeru suis.

Cameli sarcinarij & vectarij.

Ingens Camelorum agmen.

Typus

A

Typus Cameli.

B

Quod Aues docuerint nos cantum muſicum. CAP. XXXVII.

Luſcinia cantum effingere.

LVſciniæ cantrices ſunt ſuaues & eximiæ, mille modis vibrante ſono & vocis frequentamento cantum modulantes, tam ſcite & ſuauiter, vt eius ſuauitatem vix tot muſicis tormentis, humana æmulari queat induſtria: adeo, vt Luſciniæ cantum effingere eum dicamus, qui numeroſe cantillat. Qua in re longe præſtant aues hominibus, quod canendi illam admirabilem ſuauitatem, à natura ipſa ſine vllo diſcendi labore habuerint, quam vix homines in ſchola muſica, auricularum plagoſi magiſtri manu millies vulſarum diſpendio aſſequi poſſint.

Quod Bruta voces ſuas nouerint inter ſe. CAP. XXXVIII.

Vox brutis eundē vſum præſtat, quē oratio hominibus.

BRuta mutuo ſe ex voce agnoſcunt, ſic vt colloqui inuicem, & ſibi arridere videantur, dum auribus abblandientes, nares contrahunt, cum gratioſo oculorum obtutu: ac quamuis ſermo hominibus ſit datus, vox tamen illa brutis naturalis, eundem ipſis vſum præſtat, quem ſermo nobis. Omnes enim C eiuſdem ſpeciei aues, tanquam eiuſdem ſoli homines, ſibi occinunt & intercinunt, cum homines niſi eiuſdem nationis hominum vocem non agnoſcant. Quare non magis Scythæ apud Ægyptios ſuus ſermo prodeſt, quam ſi mutus eſſet: nec qui Ægyptij Scythicam vocem audiunt, magis intelligunt, quam ſi ſurdi eſſent: itaque Ægyptius Scythæ mutus ſurdusque eſt. Idipſum qui peregrinantur, facile intelligūt, quot enim pericula, quot moleſtias ſubire coguntur, quod mentis ſuæ ſenſa exprimere, & vitæ neceſſaria poſcere nequeant. Itaque in linguæ inutilis ſubſidium, cogimur reliqua membra aduocare, ac capitis, oculorum, manuum & pedum geſticulationibus abuti. Profecto non eſt tam miſera brutorum conditio, cum omnia eiuſdem ſpeciei, vbicunque locorum ſint, ſibi nota voce reſpondeant. Certe ſi quis Germanum, Britonem, Cantabrum, Anglum, Polonum, & Græcum inter ſe ſua lingua loquentes audiret, vix brutorumne, an hominum vocem audiret, diſcernere & certo diiudicare poſſet.

Surdiſumus in aliena lingua.

Quod Aues humanas voces affingant. CAP. XXXIX.

Pſittaci humanæ vocis miri artifices.

LInariæ, Galeritæ, Picæ, Cornices, Monedulæ, Corui, Sturni, Pſitaci, aliæque id genus aues, quæ loquuntur, cantillant, ſibilant, humanaſque, & aliorum animantium voces effingunt. In hoc genere D Pſitaci reliquis antecellunt, miri nempe artifices humanæ vocis ſequendæ, mire alacres, præſertim à vini potu. Narrat Plutarchus, tonſorem Romæ extitiſſe, qui in tonſtrina Picam pulchre loquacem habebat, quæ ſua ſponte, cogente nemine loquebatur, cum primum colloquentes homines audiebat. Omnium brutorum, quorum ſonus ad ipſius aures peruenire poterat, effingebat: imo etiam tympanorum, tibiarum & tubarum clangorem, denique nihil erat, quod non æmulari conaretur. Viſi ſunt Corui loquentes, cantilenas, pſalmoſque longioris etiam excurſus articulate occinentes. In quam rem nota eſt Macrobij hiſtoria: Narrat enim, inter eos, qui Auguſto Cæſari ex bello contra Antonium redeunti, fœlicis ominis cauſa obuiam procedebant, extitiſſe aliquem, qui Coruum circumferebat, quem docuerat hoc elogium diſerte pronuntiare; *Salue Cæſar Imperator auguſtiſſime*; Huiuſque ſpectaculi nouitate Cæſarem attonitum, tam obſequentem auem mille argenteis nummis emiſſe. Plinius, Valeriuſque inter prodigia prodidere, boues & aſinos aliquando locutos. Mitto infinita alia de brutorum docilitate & ingenij admirabili fœlicitate ab antiquis, Platone, Ariſtotele, Plinio, Plutarcho, aliiſque magni nominis Philoſophis prodita: quæ niſi vera eſſent, nunquam docti illi homines ſcriptis mandauiſſent, E ne vanitatis crimini, quo nihil eſt turpius, reliqua ſcripta ſua apud poſteros infinita ſeculorum ſerie obligarent.

Pica loquax

Lib. 2. Sat. cap. 4.

De Animantium inter ſe ſympathia & antipathia. CAP. XL.

Leo Gallum pertimeſcit.

DEſcripto paucis brutorum animantium ingenio, viſum eſt non alienum, nonnulla cognitione digniora hic adnotare, quæ ipſis per ſympathiam & antipathiam intercedunt, id eſt, conſenſum & diſſidium, quod non viuis modo, ſed & mortuis inter ipſa obtigit ſecreta quadam & abdita proprietate, cuius occaſione quædam ſe appetunt, alia ſe fugiunt, alia ad necem vſque bello perſequuntur. In cuius rei fidem, Leo beluarum rex, cæteris robore & animoſitate ſublimior, gallum tamen pertimeſcit: non enim tantum eius præſentia, ſed & abſentis cantu terretur. Porcum ſic timet Elephas: cæterum mu-

res,foricesque adeo perosus, vt si obiectum pabulum eiusmodi animalium contactu infectum subolfe- A
cerit,ne attingat quidem. Rhinoceroti cum Elephanto internecinum est odium, furore tamen & ira
percitus Elephas,viso residet & requiescit Ariete. Equus sic Camelum horret, vt eius præsentiam ferre
Equus Camelum horret. nequeat : Canis Lupum odit, Canem Lepus fugit: Coluber nudum hominem timet,& fugit,vestibus
amictum persequitur: Aspidi & Ichneumoni mortiferum intercedit odium,hic enim luto & argilla,vbi
se consperserit,ad solem apricatur:sicque pluribus tanquam testis incrustatus, & velut loricis munitus,
in certamen progreditur,erecta cauda & obiecto intentatoque semper dorso,quousque insultu in fau-
ces,præfocandi aduersarij opportunitatem nactus fuerit:quo eodem stratagemate Crocodilum confi-
cit.Lacertus viridis capitalis est hostis serpenti,homini vero amicissimus,vt multis ea de re historiis pro-
Erasmi dialogus de sympathia & antipathia. dit Erasmus,*dialogo de sympathia & antipathia*.Inter hominem lupumque graue intercedit odium, quod
eo vel maxime innotescit,quod si hominem Lupi videre priores,vox præclusis velut hæret faucibus, &
conceptus clamor frustratur. Sic autem Mustela aduersus Aspidem venenosissimum serpentem prælio
decertatura, deuorata ruta, certo velut antidoto munit se. Simius Torpedinem perhorrescit,vt *citato*
nuper dialogo facæta historia docet Erasmus : quo eodem loco internecinum odium , quod Areo ser-
penti & Bufoni intercedit,lepide demonstrat.Par odium Bubonem Cornicesque disiungit,sic vt Bubo B
Aues Riuularias Falconem horrere. nisi noctu progredi, volare & victum quærere non ausit. Auis lacustris & riuularia adeo Falconem ti-
met, vt si vel tintinabula ipsius pedibus ex orbiculis argenteis adnexa subaudierit, malit crebris fusti-
bus,lapidibusque obrui,quam volatu in aera se attollere. Sic Alauda, in manus hominum tractabilis
venit,ne in vngues accipitris incidat,Tinunculus Accipitrum generi terrori est natura, sicut eius & con-
Miluorum & coruorũ bella. spectum & vocem fugiant,Perpetua Miluis cum Coruo sunt bella, itaque Coruus semper Miluo para-
tas dapes subducit.Gallinarum genus omne Vulpem horret. Pullus gallinaceus non Equum,non Ele-
phantem veretur:at vixdum exclusus,viso vel audito eminus Miluo fugit, subque matris alas se recon-
dit. Agnus,capreolusque, Lupum fugiunt,tum primum visum, Nec vero id morte finitur odium, sed
Agni & Lupi discordiã ne morte quidem finiri. & post fata superstes viget. Cuius rei experimentum esse aiunt, quod si tympanum vnum ex lupino, a-
liud ex ouillo corio subtendatur, vnaque pulsentur ouilli tympani sonum vix sis auditurus. Quin & si
lyram ex ouillis fidibus, itemque aliam ex lupinis subtenderis, nulla arte vt concinnant, eundemque
in numerum veniant,consequi queas. Multorum proditur experimentis, si ex ouilis præsepio , lupinũ
caput appendatur,timore perculsas oues gramina quantumuis læta ne delibaturas quidem:imo nullo
loco quieturas, semper tumultuaturas, quousque id omne sublatum fuerit territamenti genus : Mu-
Qua arte caseum non sint arrosuri mures. rium & Mustellarum odia eo se vel maxime produnt, quod si vel tantillum cerebri mustellini coagu- C
lo,quo cogitur caseus admisceas, nunquam sint eiusmodi caseum vellicaturi mures. Linaria florum
adeo odit, vt ne effusus quidem auis vtriusque sanguis commisceri possit. Appensum in columbario
lupinum caput,viuerras arcet mustellasque. Tanto flagrant Phanthera & Hyæna odio, vt si vtriusque
pelles aduersæ opponantur, decidui lapsuri sint Phantheræ pili, Hyænæ pilis stantibus immotis : quod
idem reliquarum auium pennis,si quis eas cum Aquilæ pennis nectat, contingere memorant. Suntque
hæc è multis antipathiæ in brutis exempla. At vero de sympathia & consensu brutorum inter se,otio-
Graculum graculo assidere. sum esse puto aliquid scribere,cum satis superque omnibus notum sit,quod Graculus graculo assideat
& feris Vrsis inter se conueniat:omnia denique eiusdem speciei bruta mire sibi congruant.

Quod homo omnibus excellat brutis. CAP. XLI.

OPortunum nunc esse arbitror,ad eam, quam iam dudum animo meditor, hominis supra bruta ex-
cellentiam,scribere aggredi. Neque enim est, quod Epicuri,& alij nimium Physici & materiati D
Philosophi,illa de brutorum dotibus commemorata sic rapiant,quasi brutis, hominibusque nihil pu-
temus interesse.Non fuit nobis ea mens,non id consilium:sed tãtum,ne nimium superbiret homo,ne-
ue male gratus,Deum tot beneficiorum, quibus circumfluit, authorem minus agnosceret. Quicquid
enim de belluis iactauerimus, nulla est belluarum ad hominem comparatio , nimium inter vtrumque
interest. Hominis enim animus religione, iustitia, prudentia, magnanimitate, fide, pietate, modestia,
clementia, fortitudine, aliisque virtutibus, tanquam luminibus cinctus est, quæ multo clariore luce e-
micant,quam in belluis. In vno enim homine simul omnia insunt, quæ singula in brutis putantur esse
maxima. Cum enim ad Dei imaginem creatus sit homo,fieri nequit,quantumuis vitiorum sordibus se
Dei numisma homo. proluat,vt congenitum illud lumen sic obscuret,quin sapientiæ illius diuinæ radius semper aliquis ipsi
hæreat & affulgeat. Quamuis vero collatione ad quædam bruta,mancum quoddam & debile animal
videatur : nulla tamen belluarum potest esse tanta fortitudo , nullum tantum robur , quod hominis
fortitudinem adæquare possit. Insculpsit enim in homine Deus diuinæ virtutis suæ characterem,cuius
nomine fultus,omnia sibi bruta haberet obnoxia & obsequentia. Ac licet ex his,quæ ante diximus,ra-
tionis quædam vmbra brutis inesse videatur, non est tamen tenue id eius lumen, in multos variosque
vsus promptum & comparatum, sed tantum illis est modo concessum prouidentiæ, quantum sibi cor- E
porique conseruando satis esset. At homini ratio concessa est ad æternæ vitæ fructus decerpendos, vt
ait Lactantius,quo fit,vt solus homo inter tot animantia,diuinorum sensum habeat. Quod ex eo intel-
ligi putabat Cicero , quod vnus homo perceptam animo de Deo haberet notitiam. Itaque rerum o-
mnium gerendarum adiumentis,ratione,oratione, & manibus à Deo donatus:insuper ingenio singu-
Homo nominar ebus imposuit. lari, ac prope diuino, facile brutis supereminet omnibus. Primum enim ratione duce res ad vitam ne-
cessarias adinuenit, rebus inuentis nomina ad earum naturam accommodate imposuit, literas & cha-
racteres effinxit , artes omnes ingenuas & illiberales excogitauit : metiendæ terræ & maris rationem
com-

A commentus eſt: Globi cœleſtis ſpatia, aſtrorum diſtinctiones, dierum & noctium, temporumque & tempeſtatum renaſcentium viciſſitudines, ſtellarum ortus & occaſus in hæc inferiora vires & effectus adnotauit, & in artem coegit. Denique vel ſua vel aliorum de natura, de vita & moribus præcepta, & placita, literis ad ſempiternam memoriam prodit: quo ſingulari munere licet nunc nobis cum Socrate, Platone, Ariſtotele: & aliis priſcæ ætatis Philoſophis tanquam cum viuis colloqui. *Muti magiſtri.*

Quæ in nuditatis & ignorantiæ natiuæ ſubſidium homini adſint præſidia. C A P. XLII.

AT vt homini corpus eſt à natura nudum & inerme, ſic & mens tanquam tabula raſa, in qua nihil depictum, nihil exſculptum eſt: verum in nuditatis ſubſidium manus habet, in ignorantiæ ſupplementum, rationem & orationem. Hiſque tribus rerum infinitarum tanquam miniſtris, corpus rebus omnibus neceſſariis veſtit & munit: animum autem artium & ſcientiarum cognitione locupletat. Iam ſi congenita quædam haberet arma, illis ſolis vteretur: ſi artem aliquam ſciens naſceretur, reliquas ne attingeret quidem. Quia ergo vtilius erat, armorum omnium vſum ad manum habere, arteſque omnes callere: ideo ipſum naſcentem omnium expertem, omnium ignarum eſſe voluit. Scite admodum Ariſtoteles, manum inſtrumentum inſtrumentorum appellauit: ad cuius elogij imitationem, iure aliquis affirmare poſſet, rationem artium artem eſſe: vt enim manus nobilitate reliqua vincit inſtrumenta, quod illa fabricare, tractare, & ad vſum aptare queat: ſic ratio & oratio, cum artis nullius nomina ſint, omnes tamen artes comprehendunt, omnes artes promouent. Merito ergo homo cum animum arte, id eſt, ratione inſtructum habuiſſet, qua reliquis excellit: ſic & corpus inſtrumento munitum habuit, nempe manus, quod agilitate & nobilitate reliqua inſtrumenta facile vinceret. Sic igitur homo armorum omnium loco manus habet, quibus tanquam omnium artium inſtrumentis bello & pace vtetur. Nihil Taurorum cornibus eguit, nihil Aprorum dentibus, nihil Equi vnguibus, nihil denique vllis aliarum ferarum armis. Manuum enim beneficio, alia arma longe vtiliora & tutiora tractare, poteſt, vt lanceam, enſem, haſtile, tragulam: Sed & arcu, funda, & bombardario ſclopo, homo vti poteſt eminus, cum cornu & vngula liceat tantum vti cominus. At dicet aliquis: Leo corporis celeritate hominem vincit: quid tum: num propterea inferior? minime. Manus enim opera & rationis ductu ſubiugato equo, Leonem curſu præterit, arbitrarioque acceſſu & receſſu victor perſequitur, aut in imparfugit, ex Equi dorſo, cui inſidet tanquam arce, ab alta Leonem quibus viſum eſt armis delecto: deſignatoque oculis ictu confodit. Denique homini abunde præſidia omnia ſuppetunt, quibus ſe à reliquorum animantiũ impetu defendere queat. Ad hanc enim rem non ſe modo lorica cingit, ſed & æneis mœnibus, foſſa & vallo: armorum genera omnia manuum miniſterio molitur, veſtimenta ſibi texit, retia captandis piſcibus iactat, retrahitque: omnia denique quam fœliciſſime, vt viſum eſt, perficit, atque irrogato à Deo priuilegio, vniuerſæ terræ dominatur: omnia, quæ terræ viſceribus latent, quæ ſupra terram progrediuntur atque repunt, quæ in mari natant, & per aera volant, vel vbique cœli concluduntur ambitu, humani ſunt iuris.

Gal. ca. 4. li. 1. de vſu par.

Manus inſtrumentũ inſtrumentorum, vt ratio ars artiũ omnium.

B

C

Manus ſapientiæ miniſtra.

Homo mundi rex & imperator.

Quam admirabilem ſe in homine faciendo exhibuerit Deus. C A P. XLIII.

DEi numen ac prouidentia circa hominis creationem emicuit maxime, neque eius tam admirandum lumen in animantium reliquorum productione affulſit: cum ea niſi hominis gratia, vt ipſi inſeruirent, eſſe & viuere voluerit Deus. Eſt itaque homo, ſi diligenter in omnes eius dotes intuearis, diuinæ maieſtatis (& ſi ita loqui liceat) artificij velut exemplar quoddam, & regula. Ad Dei enim imaginem factus, eius veluti numiſma eſt, omnis humani ingenij captu maius. Quæ iuſta veteribus Philoſophis viſa eſt ratio, cur microcoſmos diceretur, quod in eius & animo & corpore omnium, quæ cœli & terræ ambitu continentur, particulæ inſint, vt interim eius mentem taceam, omni mundo maiorem & nobiliorem.

D

Homo omnium mundanorum finis.

Homo paruus imo ferè maior mundus.

Cur homini præſagiendi vim natura non conceſſerit. C A P. XLIV.

CVr homines naturæ inſtinctu futuras cœli & aeris tempeſtates non præſentiant, hæc ratio eſſe videtur: quod cum prudentiæ quoſdam igniculos à Deo acceperint, quorum cultu & ductu, ad rerum cognitionem, non fallaci, ſed certo ducuntur iudicio, aeris & temporum conditionibus minime obnoxij, vt beſtiæ ſunt. Itaque aerea illa omnia infra ſe, id eſt, animum ſuum poſita eſſe ſcientes pro re nata, & animi arbitrio etiam vdo, procelloſo, & caliginoſo in aere dant ſe iucunditati, ſudo contra & ſereno ſeueræ & triſti ſublimium aut anxietatis plenarum rerum meditationi. At beſtiæ tantum ad eam quæ adeſt, quæque præſens eſt, aeris faciem ſe accommodantes exultant aut contrahuntur, non iudicio aliquo, vt homines, ſed pro corporum aereas inclinationes ſequentium, humorumque nunc diffuſorum, nunc coactorum temperie & complexione. Nec vero homini vitio tribui debet, quod belluarum voces æmuletur, imo magnæ ducendum laudi, quod rem vnam, id eſt, vocem, infinitis modis torquere & variare poſſit, Ganniunt enim homines vulpium inſtar, canibus allatrant, porcorum more grunniunt, ringunt, frendentque dentibus, vt Apri; rugiunt, vt Leones; mugiunt, vt Tauri; hinniunt, vt Equi; dentibus obmurmurant, vt Simij; vlulant, vt Lupi; rudunt, vt Aſini; Caprarum & Ouiũ ritu balant; gemunt, vt Vrſi, Columbæ & Turtures; ſtrepunt, gingriunt, glacitantque, vt Anſeres; ſibilant, vt Serpentes; garriunt, vt Ciconiæ; crocitant, vt Corui; coccilant, vt Galli; glocitant, vt Gallinæ; cornicantur, vt Hirundines & Picæ; cantillant, vt Luſciniæ: coaxant, vt Ranæ; Veſparum fremitum, & Apum bombum æmulantur; vt Feles catuliunt. Auium vero concentus ad hominum ſymphoniã, multiplici vocum varietate concinnam, vix voculæ rationem videtur obtinere. Hac enim regum & principum aures detinent, iras concitant & temperant, rapiunt extra ſe animos, & in quem volunt habitum transformant. Si quid vero habent humanitatis immanes illæ beſtiæ, id totum homini debent: Cicurat enim Leones, Elephantes, Vrſos, Tigres, Leopardos, Pantheras, & id genus alias.

Hominem aeris & æſtus minime eſſe obnoxium.

E

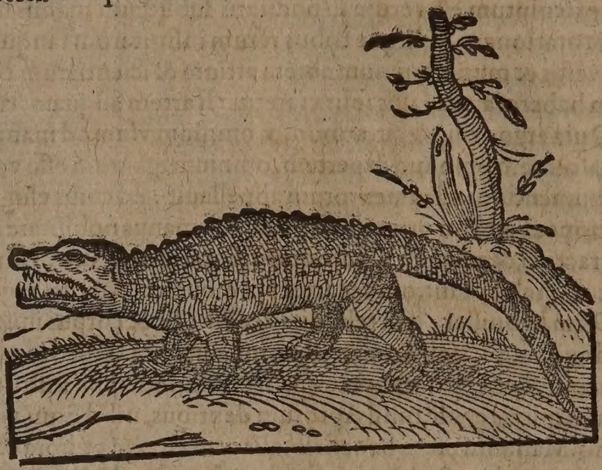
Brutorum infinitas vocum varietates vnus homo effingit.

Muſici concentus vis.

De Crocodilo. CAP. XLV.

Crocodilum cicurari.

DE Crocodilo, cuius in hac pagina effigiem appictam habes, testatur Plutarchus, quod cicuratus, condocefactusque ab homine non modo humanam vocem audit, vocatusque respondet, sed & manu tractari se patitur, diductaque gula, dentes sibi scalpi, & mantili abstergi. Quantulum vero est id rei medicæ, quod à natura belluæ edoctæ sunt? nihil certe ad hominem, qui paucorum annorum studio & vsu omnes medicinæ partes, tanquam vngues ediscere, ac non sibi tantum, sed & in communem omnium vsum proferre potest. At quod habent medicinæ hominibus acceptum, non ferunt belluæ?

B

Credo, quia tardis brutorum ingeniis, tanta ars quanta medicina est, committi nequit. Quod vero de Elephantum religione proditum est, si ad rei veritatem loquendum erit, Deos colere, vel diuinæ maiestatis sensum aliquem habere, dici non possunt. Qui enim rerum sublimium & Dei notitiam aliquam habere possent, cum ad pastum abiecti, cœlestia meditari nesciant? Nam quod noctu ad Lunam, de mane ad Solem se obuertunt, non adorantes id faciunt, vel quod pro dignitate magnificum aliquid & diuinum de Sole concipiant: sed quod ita poscente & ducente natura, corpora sua tanto lumine gestire, & viscera humoresque exultare sentiant. Itaque cum Elephantis religionem attribuimus, populariter magis, quam vere id dicimus, potiusque vt homines ad Dei cultum cohortemur, quam quod diuini cultus perceptam animo notitiam aliquam habere Elephantes putemus. C

Quo sensu dicamus Elephantes religione teneri.

Quod Homo voces linguasque omnes discat. CAP. XLVI.

Homo non æmulus modo, sed & interpres beluinarum vocum.

TAnta est humani ingenij docilitas, tanta corporis obsequentis diuino illi ingenij muneri facilitas, vt non modo *diuersarum nationum, tot idiomatis distinctarum*, linguas ediscere & loqui possit omnium brutorum, licet toto genere ab humana specie discretorum voces, non æmulari modo & effingere, quod permulti hodie scurræ, alienarum mensarum asseclæ factitant, sed intelligere, & quid portendant aut significent, nosse valeat: In cuius rei confirmationem Apollonium citant philosophum, huiusce rei studio & notitia clarissimum: Is cum aliquando medio in amicorum, per patentem camporum planitiem deambulantium cœtu, ad passeres super arbore sedentes vnam aduolantem, & multa garrientem intuitus esset, dixisse astantibus fertur, Illam, quæ aduolauerat, auem, reliquis sua voce nuntiasse, asinum frumento onustum ad vrbis portas procidisse, effuso in terram tritico. Itaque experiundi gratia, vna cum Apolonio, in rem præsentem amici adstantes omnes venerunt, remque, vt narrauerat, se habere, comperuerunt, passeresque aduenæ nuntio concitatas, effusa frumenti grana deglutientes animaduerterunt. D

Quod vero ad Coruos, Picasque attinet, humanas vocas sequi artificiose edoctas minus id est, quam vt eo nomine in contentionem cum hominibus venire debeant. Breui enim quicquid multorum annorum opera, & multarum noctium oleo didicerunt, deblaterarunt, eandem semper cantilenam tædiose recinentes: quicquid garriunt sine sensu, sine intellectu, sine ratione eorum, quæ loquuntur, garriunt. At homo semper altius aliquid spectans, maiora semper præsentibus meditatur, nunquam quiescit. Sed infinito & inexhausto cognitionis desiderio flagrans, non ea modo, quæ ad vitæ cultum ornatumque spectant, scire appetit, sed & sublatis in cœlum oculis, atque mentis luminibus, diuina discit & intelligit. Quod cœlestis animæ nostræ originis tam certum est argumentum, vt hæc qui intuetur, dubitare nullo modo possit, quin ex vniuersa mente diuina, delibatos animos habeamus. Sed iam tempus est corporis, diuinæ illius mentis domicilij & omnium ipsius functionum idonei instrumenti descriptionem aggredi. E

Inexhaustus discendi in homine amor.

FINIS LIBRI PRIMI.

A

DE HVMANI CORPORIS ANATOME.

LIBER SECVNDVS.

Anatomiæ cognitionis necessitas.

B VSVRPATVM ab his, qui ante me de re Anatomica scripserunt, morem secutus, priusquam ad descriptionem partium corporis humani aggrediar, primo, quo Lectorum animos ad hæc studia attentiores & auidiores reddam, dicam, quæ sit instituti huius, necessitas tum quæ vtilitas, mox quis ordo: denique quæ anatomiæ sit definitio, & quæ partium definitionis ratio. Quod ad primum attinet, videtur mihi anatomiæ cognitio esse perquam necessaria, his præsertim, qui, quod summum est in re medica, contingere, & sibi comparare volunt: nẽpe quantum fieri potest, corporis & partium eius præsentem sanitatem tueri, & morbos inde depellere. Qui enim potest Medicus, Chirurgusue, vsu similium conseruare sanitatem, quæ in temperamento, commoderatione, & partium naturali vnione consistit: vel vsu pari contrariorum depellere morbum, qui tria illa destruit, nisi corporis naturam compositionemque nouerit, & cognitionis huius tanquam regula, quantus sit à natura recessus, intellexerit? Quare pulchre ab Hippocrate scriptum est, Medicum ad ægrum curandum vocatum, contemplari diligenter debere, an quæ in eo sunt, quæque apparent, similia sint an dissimilia, id est, sitne æger sibi, & naturæ suæ, partibus suis o-

Initio libri de Officina Medici.

C mnibus & functionibus, temperie, commoderatione & vnione similis: vt quę naturæ legibus adhuc tenentur, ea conseruare, quæ vero excesserunt, restituere queat. Quod ipsum & confirmauit Galen. vbi inprimis ait, cognoscendam esse naturam ossium, & constructionem ei, qui ipsa emota, vel fracta, sibi, & suis sedibus reddere voluerit. Præterea cum sanatio non in morbi solum cognitione consistit, sed insuper in remediorum idoneorum præscriptione, & appositioni tum toti corpori, tum partibus eius, quę omnes ob naturæ dissimilitudinem, dissimilia quoq; medicamenta postulant Gal. sententia: rogo te, quis hæc præstare poterit, ignorata totius, & partium eius, quam anatomia docet, descriptione? Idem est de Pharmacopola iudicium, qui partium corporis ignorato situ, non poterit emplastra, litus cataplasmata, fotus, epithemata, sacculos, conuenientibus locis, vt cranij suturis, cordi, hepati, stomacho, lieni, renibus, vtero, vesicæve apponere. Ergo exempli gratia, ponamus, iecur intemperie calida laborare, contra vero stomachum frigida (quod fere solet contingere, cum iecur plus æquo calidum, multos vapores ad caput suscitet: vnde frigidorum humorum in stomachum delapsus) si ex Medici præscripto calida, stomacho admouenda, nullo discrimine Pharmacopola & stomacho & iecori vicino applicet, (quod fieri poterit, si ignorauerit, stomachum ad sinistram leuiter deflectere sub xiphoide cartilagine:

Lib. de Ossibus.

1. de locis affectis. & lib. 3. Meth.

Cu[m] hepate calid[o] ven[t]ric[ul]us fere frigidus sit.

D iecur vero dextram corporis sedem ita occupare, vt maiore suo loco, totum fere stomachum operiat) nonne grauiter peccabit, hepatis calidam intemperiem augendo, nec proinde morbum leuando? Nonne illa sua ignorantia ægrum voto, Medicum suo fine, & medicamentum suo effectu frustrabitur? His exemplis manifestissimum esse puto, anatomicam partium corporis cognitionem, omnibus, qui cum aliqua laude, ad Dei gloriam, & humani generis vtilitatem, in re medica versari volunt, Medicis, Chirurgis & Pharmacopolis, esse valde necessariã, in quorum gratiam hæc scribimus & figuris partes ipsas oculis subijcientibus, suis locis appositis illustramus.

Quadruplex anatomicæ cognitionis vtilitas.

Sunt vero anatomiæ quatuor vtilitates, quarum prima est, quod sic ad creatoris Dei notitiam ducimur, tanquam per effectum ad causam. Nam vt apud D. Paulum legimus. Dei inuisibilia per visibilia, manifesta facta sunt. Secunda est, quod sic innotescit nobis corporis humani & partium eius natura, ex quo de sanitate & morbo facilius & certius pronuntiare possumus. Tertia est, quod per corporis & partium ipsius cognitionem, cognitis vna ipsarum affectionibus & morbis, res futuras præsagire morborumque euentus prædicere possumus. Quarta denique, quod laborantium locorum natura perspecta remedia præscribere, & præscripta suo loco imponere valeamus. Explicandum nunc est, quo ordine a-

Triplex methodus.

E natomia commode tradi possit, sed ante animaduertendum est, triplicem esse methodum. Primus dicitur compositionis, docendis artibus valde accommodatus, quem Aristoteles in Logicis & Physicis vsurpauit, ordine & initio ducto à minimis & simplicissimus ad magis composita. Secundus, diuisionis, inueniendis seu inuestigandis scientiis idoneus, qui contra procedit à compositioribus ad simpliciora. Hunc ordinẽ secutus est Gal. *lib. de Anatom. administrationibus*, & *de Vsu part.* Tertius, definitionis, qui naturã & essentiam rerum demonstrat, vt patet ex Gal, *lib. de Arte parua*. Et quia hic ordo diuisiones quoq; persequitur, ideo secũdi illius ambitu fere cõprehendi solet: hunc ideo anatomico hoc tractatu sequar, corpus humanũ in suas partes diuidendo, quas non cognitionis modo via, oculis, sed & scientiæ fide, animo subiiciã. Coniungã. n. quæ de his a Galeno sunt tradita, *li. de Anatõ. administr.* cũ his, quæ docuit *li. de Vsu part.* Illic. n. partes corporis humani ob oculos ad sensũ accomodate ponit. Hic vescire eas docet non

Authoris institutum.

Nēpe quod sint, & cur sint singula corporis hu- [illegible] partes [illegible]bris il- lis docu[illegible]

videre enim cur sint, & in quem vsum comparatæ sint, demonstrat. His breuiter præmissis, dicendum A
est, quid sit Anatomia, vt quemadmodum ex Platonis Phædro loquitur Cicero, idipsum intelligatur
de quo disputatur. Et quia idipsum definitione (quæ est *oratio breuis & aperta, ex genere constans, & differen-*
tia rei definita, partibus essentialibus, qua breuiter & aperte rei natura & essentia exponitur) consequimur, primo
Anatomiam definiemus, mox singulas definitionis partes explicabimus.

Quid [illegible]tomia.

Anatomia ergo, si nominis rationem spectes, est, *perfecta & integra diuisio, vel artificiosa resolutio corpo-*
humani in suas partes, tam vniuersales, quam singulares: tam compositas, quam simplices. Nec vero videri de-
bet hæc definitio illegitima apud Chirurgos, præsertim & Medicos. Nam cum sint artifices ad sensum
demissi, qualitates rerum proprias & communes, pro differentiis essentialibus & formis vsurpant: con-
tra quam Philosophi, qui omnes definitiones, tanquam spurias respuunt, quæ non constant genere

Quid definitio differat a descriptione.

proximo & differentiis maxime propriis & essentialibus. Verum cum tales differentiæ per animi nostri
imbecillitatem nobis sint ignotæ, earum loco cogimur ad res definiendas, accidentia multa commu-
nia, & propria in vnum cogere, ad absoluendam eam, quam meditamur, definitionem, quam verius ob
id descriptionem appellare licet, quod pro materia & forma rei essentiali, materiam tantum certis qui-
busdam accidentibus vestitam nobis exponit. Idipsum patet exposita definitione, in qua diuisio & re- B
solutio rationem habent generis, quod in multa alia tanquam in species cadant.

Diuisio artificiosa quid.

Reliqua, quæ addita dehinc sunt, locum obtinent differentiæ, quod rem ipsam ab omnibus aliis te-
merariis, & sine arte dissectionibus separant, & differre faciunt. Sciendum enim est diuisionem artifi-
ciosam, nihil esse aliud, quam *separationem partis vnius ab alt ra, sine alterutrius detrimento, seruata cuiuslibet*
circumscriptione propria: quæ si ipsa diuisione perierit, vel obliterata fuerit, nequaquam arte facta dici po-
test: & hæc, quod ad partes definitionis vniuersales, erant dicenda. Quod ad singularum dictionum ex-
plicationem attinet, corporis humani meminimus, quod vnius illius, quantum in nobis situm est, cu-

Subiectum medicinæ.

Lib. 1. de Vsu part.

Lib. 1. meth.

ram gerimus, sanitatem tuemur, & morbos propulsamus: ex quo apparet, *corpus humanum* Medicinæ
subiectum esse, non quatenus vel humanum est, vel materia & forma constat, sed quatenus sanitatis &
& morbi est particeps. Per partem non aliud quicquam intelligimus, authore Galeno, quam certum
quoddam corpus, quod non penitus distractum: nec penitus etiam vnitum est cum aliis sui generis cor-
poribus: sic tamen, vt eiusdem sententia totum ipsum cum illis componat, quibus quadantenus vni-
tum est, & quadantenus propria circumscriptione ab iisdem secretum.

Partes similiares nouē.

Præterea per partes vniuersales, caput intelligo, thoraem, ventrem & iis annexa, Per singulares, par-
tium illarum partes intelligo; simplices quidem, vt partes similares, quæ nouem sunt numero, nempe C
cartilago, os, ligamentum, membrana, tendo, neruus, vena, arteria, caro musculosa: quidam fibras ad-
dunt, adipem, medullam, vngues, pilos. Alij tanquam excrementa omittunt: Notandum vero, eiusmo-
di partes simplices dici, sensuum potius iudicio, quam rationis: Nam si quis diligentius illarum natu-
ram expendere velit, nullam vere simplicem erit inuenire: quod omnes nutriantur, viuant, & sentiant
sensu manifesto, vel obscuro. Quod non contingit citra neruum, venam & arteriam. Quod si quis

Qui ossa sentiant.

obiiciat, nullis ossibus præterquam dentibus, vllum neruum communicari; Respondebo, nihilominus
sensum ossibus contingere per neruosas fibras, quæ ipsis à periosteo communicantur, quarum scilicet
interuentu periosteo cum ossibus est connexio: quemadmodum & contingere videmus membranis,
quæ viscera inuoluunt. Atque huius seusus animalis beneficio, ossa, humores noxios, & excremento-
sos, à se in periostei interstitium deponunt, periosteum vero, tanquam acriore sensu præd.tum, admo-

Composita seu organicæ partes.

Lib. 1. Meth.

net nos pro officij sui ratione, eius periculi, quod ossibus imminet nisi prouisum fuerit. Concludemus
ergo ad rei veritatem, nullam in corpore nostro partem esse simplicem, sed tantum quasdam ad sensum
hoc nomine dici & censeri, quanquam & aliter vere simplices quædam dici possunt, nempe secundum
suam, & propriam sui cuiusque generis carnem. Compositæ partes dicuntur, quæ mediate, seu imme- D
diate ex illis simplicibus coaluere, has aliter organicas, & instrumentarias appellant: cuiusmodi sunt
brachium, crus, manus, pes, & huius generis aliæ. Atque hic notandum, simplices & similares dici, quod
nisi in particulas eiusdem generis diuidi nequeant: at compositæ contraria plane ratione dissimilares
dicuntur. Instrumentariæ etiam & organicæ nominantur, quod ex sese actionem edere possunt, quæ
ad sui, & totius valeat conseruationem: vt oculus ex sese citra partis cuiusquam alterius subsidium vi-
det, hocque munere vniuersum corpus; ac se denique ipsum tuetur. Quare instrumentum & organum
dicitur, non vero vlla ipsius particularum, vt tunicarum, quæ ex se id muneris complere nequit. Ex quo
intelligere est, in qualibet parte instrumentaria quatuor partes proprias esse diligenter [illegible] ndendas:
Vnam, per quam proprie actio fit, cuiusmodi est cristallinus humor in oculo: Alteram, [illegible] qua actio

Partis cuiusuis organicæ quatuor particulæ notandæ.

edi nequit, cuiusmodi est neruus, & alij oculi humores: Tertiam, per quam melius, & commodius fit
actio, cuiusmodi sunt, tunicæ, & musculi: Quartam, per quam actio conseruatur, cuiusmodi sunt pal-
pebræ, & orbita oculi: Idem de manu dici potest, quæ comprehensionis proprium est instrumentum,
Hanc enim actionem obit, primo per musculum tanquam per partem principem: secundo per liga-
mentum, tanquam partem, sine qua eiusmodi actio fieri nequit: Tertio per ossa, & vngues, quod harum E
partium beneficio actio fœlicius obeatur: Quarto per venas, arterias, & cutem, quod harum munere &
vsu, reliquæ, adeoque actio ipsa conseruetur. Sed & considerandum, partes instrumentarias, quadru-

Partium instrumentariũ quatuor genera.

plici ordine statui. Primi ordinis dicuntur, quæ primo, & immediate ex simplicibus coagmentatæ, v-
nius alicuius actionis tantum authores existunt: quo genere sunt musculi & vasa. Secundi ordinis di-
cuntur, quæ ex primis illis simplicibus, & aliis insuper partibus constant, cuiusmodi sunt digiti. Tertij
ordinis dicuntur, quæ ex partibus secundi ordinis, aliisque insuper sunt compositæ, vt manus vniuer-
saliter sumpta. Quarti ordinis, & maxime compositæ sunt, vt totum corpus, organum, & instrumentum
animæ.

animæ. Notandum vero est, quod cum dicimus, musculos, & vasa partes esse simplices, ad sensum & visum referimus, & per comparationem intellectum ad partes magis compositas: at si quis spectet earum essentiam, & constitutionem, vere compositas eas esse intelliget, vt ante notauimus. Restat nunc, vt intelligamus, in qualibet parte, seu simplici seu composita, nouem esse consideranda, nempe substantiam quantitatem seu magnitudinem, figuram, compositionem, numerum, connexionem, (cuius nomine originem etiam, & insertionem intelligimus) temperiem, actionem, & vsum, vt scilicet harum rerum perspicientia possit quisque fideliter artem medicam exercere, sanitatem tuendo, morbos depellendo, vel eorum euentum, exitumque præsentiendo. Sed & notandum, inter partes organicas tres existere, quarum potentia corpus administratur, quas ob id regentes, & principes, quod alias omnes regant, appellant, iecur, scil: cor, & cerebrum. Principes autem dicuntur, non quod ad vitam necessariæ sint (nam ventriculus aspera arteria, pulmones, renes, vesica, & aliæ similes partes ad vitam fortasse æque necessariæ sunt) sed quod ex illarum trium qualibet vis aliqua, potentia, & facultas, aut etiam materia, in vniuersum corpus dimanat vniuerso corpori necessaria, cum nihil tale à reliquis influat partibus. Nam à B iecore materia ad alendum idonea, per venas in totum corpus distribuitur, à corde vis vitalis per arterias diffusa, vniuerso corpori vitam impertitur, à cerebro per neruos vis in omnes corporis partes deriuatur, quæ motum & sensum ipsis largitur, Gal. in hoc numero testes haberi vult, non ad indiuidui, aut corporis proprij necessitatem, sed ad speciei conseruationem. Quin & *lib. de semine*, testes cum corde conferens, nobiliores illos corde statuit, hac ratione quod quanto melius est bene & fœliciter viuere, quam absolute & simpliciter viuere, tanto testes sunt corde excellentiores, quod illis contingat bene & iucunde viuere, hoc vero simpliciter viuere, vt eunuchorum & castratorum exemplo intelligimus, ex quo testes videntur iure haberi in numero partium principum, natura vero cum opus hoc suum immortale esse quam maxime cuperet, ad eam, quam meditabatur, consequendam immortalitatem, partes illas machinata est, ad exemplar prudentum ciuitatis conditorum, qui non modo ciuium frequentia vrbem augere, tantisper, dum exædificant, conantur, sed & quomodo in perpetuum, vel in multa saltem secula, in ea celebritate permanere ipsa possit, procurant. Et tamen ex tot quondam è prima hominum memoria extructis ciuitatibus nulla extat, cuius celebritas, & status cum conditoris nomine non exciderit. At naturæ humanum hoc opus, per multa iam annorum millia perstat incolume, dura-C bitque in posterum, quod viam adinuenerit, qua quisque in sui decedentis locum alterum substituat. Hinc animantibus omnibus data sunt membra, ad generandum idonea, & iisdem illis membris indita voluptate, qua ad mutuum complexum & coitum incitarentur: Animæ vero, quæ membris illis imperat, incredibilis voluntas sobolis propagandæ, qua etiam bruta incitata, se & suum genus, seculorum memoria propagare cupiunt. Cum enim natura, singula hæc sua opera, per se sumpta, caduca, & mortalia esse intelliget, quod potuit, machinata est, vt eam moriendi fatalem necessitatem, perpetua indiuiduorum successione compensaret. Huc vsque abunde declarasse videmur, quæ medicinæ artificibus omnibus, anatomiæ cognoscendæ incumbat necessitas: simul quis ordo sit eius rei. Denique quæ definitio, & quæ partium definitionis ratio. Quare restat, vt quod recepimus, id nunc exequamur: nempe vt singulas corporis humani partes cognitione, quot & quæ sint, ac scientia cur sint, omnium animis subiciamus. Etsi enim vera anatomiæ intelligentia, oculorum intuitu & manibus tractando, versandoque singulas partes perficiatur, non est tamen descriptionis anatomiæ labor inutilis putandus: Nam & legendo memoriam iis, qui in humanorum corporum dissectione se multoties exercuerunt, renouat: inexercitatis autem ad dissectionis intelligentiam viam complanat & aperit.

Nouem in parte quali bet expendenda.

Principes partes tres cur dicantur.

Lib. de arte medica.

Gal. lib. 14. cap. 2.

Genitalium partium vsus & functio.

Commendatio huius dare Anatomica commentationis.

D

De Corporis humani partitione. CAP. I.

Quia corporis humani partitio vix potest intelligi, non intellecta animæ in suas facultates distinctione, quarum gratia corpus eam, quam videmus formam, & in varia organa distinctionem est sortitum: ideo visum est, paucis eam facultatum animæ distinctionem attingere, quo illa, quam sic meditamur, corporis partitio, facilius innotescat. Anima ergo *corporis perfectio, omniumque ipsius functionum principium* vulgo, & prima atque vniuersali diuisione, in tres facultates distinguitur: animalem scilicet, vitalem, & naturalem. Animalis vero facultas in principem, sensitiuam, & motiuam: Rursum princeps in imaginatiuam, rationem, & memoratiuam. Sensitiua vero in visiuam, auditiuam, olfactiuam, gustatiuam, & tactiuam. Motiua vero in progressiuam, & apprehensiuam. At vitalis in cordis, arteriarumque dilatatiuam & constrictiuam, quas pulsificæ facultatis nomine intelligimus.

Quid anima & quot sit facultatibus instructa.

Naturalis vero in altricem, auctricem, & generatricem: quæ tres facultates rursus quinque aliarum facultatum opera, & subsidio munus suum perficiunt: nempe attractricis, retentricis, concoctri-E cis, assimilatricis & expultricis. Eodem plane modo, animæ organum & instrumentum, nempe corpus humanum, prima diuisione in tres partes diducitur, quas ex officio animales, vitales & naturales appellant. Hæ rursum in alias speciatim partes, pro facultatum subalternarum subdiuisione: nempe vt ex functionis proprietate quisquis facultatis cuiusque organum intelligat. Nam dum reliqui Anatomici, corpus humanum in quatuor partes vniuersales & primarias distribuunt, extremitates, quas appellant, à tribus primis partibus distinguunt: neque tamen docent, ad quas trium primarum partium classes, singulæ extremitates debeant reuocari. Vnde multæ difficultates occurrunt, in legendis Anatomicorum scriptis: quarum vitandarum causa, eam, quam attigimus, corporis humani distinctionem, eo, quo diximus, modo prosequemur.

Partes corporis humani omnes in triplici esse differentia.

Ergo vt prædiximus, corpus humanum in tres primas, & vniuersales partes dirimitur, Animales, vita-

Quæ hic dicantur partes animales.
Lib. 6. Epid.

vitales,& naturales. Per partes animales,intelligimus non ſolum partes ad caput attinentes, quæ ſcili- A
cet ſummo capitis vertice & clauiculis,ac prima thoracis vertebra definiuntur, ſed etiam extremitates:
quia motricis facultatis organa ſunt,& inſtrumenta. Idipſum confirmaſſe viſus eſt Hippocrates. Cum
ſcribit, *Quibus craſſum eſt & magnum caput,magna quoque oſſa,neruos,& artus eos habere.* Et *alio loco*,ait,*qui ma-*
gnum caput habent, & cum id inclinant, longas ceruices oſtendunt, hi partes omnes, ſed animales præſertim, magnas
habent. Non quod propterea velit Hippocrates,caput eſſe principium,cauſámque magnitudinis & craſ-
ſitiei oſſium, ac reliquorum membrorum: Sed, vt oſtendat iuſtiſſimę naturæ in corporis humani fabri-

Natura iuſta.

cã æqualitatem & œconomiam: vt ſi caput affabre fecerit, non ſit veriſimile, eam ſegniter reliquas par-
tes,quæ oculis minus patent, neglexiſſe. Hæc ideo diſerte ſcripſiſſe libuit, ne quis illa Hippocratis au-
thoritate abutatur, colligatue inde, non oſſa modo, membranas, ligamenta, cartilagines, aliasque o-
mnes partes animales,verum etiam venas & arterias,à capite tanquam à principio ſuo pendere. Si quis
vero ad noſtram hanc corporis partium diſtinctionem aduerterit, longe aliam nobis mentem eſſe in-
telliget.

Quæ dicantur partes Vitales.

Per partes vitales Cor ſolum intelligimus,arterias,pulmones,tracheam arteriam, & alias his an-
nexas particulas. Per naturales autem illas omnes intellectas volumus, quæ continentur vniuerſa cir- B
cumſcriptione peritonæi & Apophyſeon Erythroidon teſtium ſecundi inuolucri. Quod enim ſpectat
ad partes omnes alias, continentes dicimus, in partium animalium numero ſunt habendæ, quas inte-
rim hoc diuidere modo oportet: in principes,nempe,ſenſitiuas, & motiuas. Et rurſum harum quamli-

Animaliũ partium diuiſio.

bet hoc,qui ſequitur,modo. Primum enim princeps diuiditur in imaginatiuam,quæ cerebri pars eſt
prior & ſuperior,cum geminis ſuis ventriculis,& aliis annexis particulis: In ratiocinatiuam, quæ cere-
bri pars eſt,priori illi ſubiecta,& tanquam apex cum tertio ipſius ventriculo: In memoratiuam, quæ eſt
cerebellum,cum ventriculo in ipſius ſubſtantia excauato. Secundo ſenſitiua in viſiuam,quæ eſt oculus,
auditiuam, quæ eſt auris; olfactiuam, quæ eſt naſus; guſtatiuam, quæ eſt lingua & palatum;
Tactiuã,quæ vniuerſo corpori,ſed præcipue manuũ volæ ſubtenſa cutis eſt. Tertio motiua in progreſ-
ſiuam,quæ crura,& comprehenſiuam,quæ manus inſinuat: Denique in ſimpliciter motiuas, quæ ſunt
partes tres, dictos ventres maxima ſui parte terminantes & continentes. Quod ad vitales ſpectat, orga-

Vitalium partium diuiſio.
Naturaliũ partium diuiſio.

num facultatis cordis,& arteriarum dilatatiuæ ſunt fibræ rectæ: At conſtrictiuæ ſunt tranſuerſæ: ſimul
autem fibrarum tria genera, pulſificæ, vel ſi placet, eas diuides in partes reſpirationi ſeruientes,
cuiuſmodi ſunt pulmones, & trachea arteria: & partes vitali motui famulantes, quales ſunt cor & C
arteriæ,his,quas ſupra diximus,fibris inſtructæ. Reſtat naturalium partium diuiſio: quæ eſt in altrices,
auctrices,& generatrices: quæ rurſum diſtribuuntur in attractrices, vniuerſales, & particulares: reten-
trices,coctrices, diſtributrices, aſſimilatrices, & excretrices. Attractrices ſunt œſophagus & ſuperius
orificium ventriculi: retentrices, vt pylorus: coctrices, vt ventriculi corpus, ſeu tunica interior: diſtribu-
trices, vt tria tenuia inteſtina: excretrices, vt tria craſſa: Idem de hepate dici poteſt, id enim per venas
meſaraicas & portas attrahit: retinet per anguſta in ipſius ſubſtantiam ſparſa venarum orificia: coquit
propria carne, diſtribuit per venam cauam: excernit per ſplenem, folliculum fellis, & renes totidem il-
lis muneribus diſtinctas in teſticulis videmus, partes: attrahunt enim per vaſa præparantia: retinent
per varicoſos anfractus: in iiſdem vaſis ſemen coquunt per propriæ ſubſtantiæ & facultatis po-
tentiam: diſtribuunt ad proſtratas & vteri cornua proſtatum vicem ſupplentia per eiaculatoria:
excernunt denique per proſtatas,cornua,& alias ſociatas partes. Quod ad particularem partis cuiuſq;
attractionem, retentionem, coctionem, diſtributionem, aſſimilationem attinet, pendet illa ex ſua cu-

Quæ maxime vi vniuerſales, quæ particulares partes naturæ opera impleãt.

iuſque partis ſimilaris, & ſimplicis temperie, & occulta, quam dicunt, proprietate. Nec differunt a-
ctiones hæ ſpeciales, ab illis vniuerſalibus, niſi quod vniuerſales fiunt triplici fibrarum ope; at ſpe- D
ciales ſua cuiuſque carnis occulta proprietate ex temperie nata, quam & ſpecificam proprietatem di-
cere poſſumus. Iam in corporis humani compoſitione, natura in tres præcipue ſcopos intendit. Pri-
mus eſt,vt partes ad vitam neceſſarias crearet, cuiuſmodi ſunt Cor, Cerebrum, & Iecur. Secundus,
vt alias ad commodius & melius viuendum ederet, cuiuſmodi ſunt oculi, nares, aures, brachia, &
manus. Tertius,ad propagationem, & inſtaurationem ſpeciei: cuiuſmodi ſunt pudenda, teſtes, & vte-

Vulgata corporis humani diuiſio.

rus. Atque mea hæc, de vera corporis humani, tot partibus inſtructi, ad tot facultatum obeunda mu-
nera diſtinctione ſententia eſt,quam ſi placet probabis, & amplecteris: Sin minus, ſequaris licet com-
munem & vulgarem,quæ fit in tres ventres,ſuperiorem, medium, inferiorem (id eſt, caput,thoracem
& epigaſtrium) & in artus. In qua per caput non omnes partes animales intelligimus,ſed eas modo,
quæ ſunt à capite ad primam ceruicis vertebram, vel primam metaphreni, ſi ad Galeni ſententiam
lib. de Oſſibus, vbi de enarthroſi & arthrodia meminit, accommodate collum inter partes capitis cenſe-
mus. Thoracem,quicquid à clauiculis, ad coſtarum ſeu verarum, ſeu notharum extrema, & diaphrag-
ma continetur. Per epigaſtrium, reliquum corporis truncum, ab extremis coſtis ad oſſa pubis. Per
artus, brachia, & crura intelligimus. Hanc diuiſionem in Anatomico hoc opere ſequemur: quod E
partes corporis humani defæcando perſequi non poſſimus iuxta præmiſſam diuiſionem, quia

Cur Ventriculus non ſit oſſeus.

partes animales naturalibus & vitalibus, ſunt inuicem admixtæ. Noluit vero natura inferiorem hunc
ventrem oſſeum eſſe, quo ventriculus à cibo & potu dilatari facilius poſſet, pueris incrementum fœ-
licius ſuccederet, corpuſque ad flexum & curuaturam obſequentius eſſet. Ab hoc exordiri nos decet
Anatomicam adminiſtrationem, quod putredini præ cæteris ſit magis obnoxius, tum ratione fri-
gidæ & humidæ temperaturæ, tum ratione contentorum excrementorum fæculentorum. Priuſ-
quam tamen vlterius progrediamur, ſi Anatomica adminiſtratio publice ſit exhibenda, ſubie-
cto corpore decenter collocato, omnibuſque ad diſſectionem neceſſariis inſtrumentis comparatis,
diuiden-

A diuidendus erit venter in suas partes: quarũ aliæ continẽt aliæ continentur. Continentes dicuntur, quę totam illa capacitatem constituunt, quæ Peritonæo circumscribitur. Harum pars eminentior Galeno definitur, regione musculor rectorum, & generaliũ nomine Epigastrium dicitur. Id in tres rursum partes diducitur: scilicet in eã, quæ est supra vmbilicũ, quæque totius nomen retinet: in eam, quæ est circa vmbilicũ & vmbilicalis seu media dicitur: In eam deniq;, quæ infra vmbilicum est, hypogastrium dicta seu venter inferior: In trium cuiusmodi partium qualibet duæ sunt laterales partes considerandæ, scilicet in Epigastrio hypochondrium dextrum & sinistrum, quæ diaphragmatis & notharum costarum ambitu interne sursum definiuntur: In vmbilicali duæ lumbares, quæ vtrinque ab extremo thorace ad ilia seu ilium ossa prorogantur: in hypogastrio duo ilia, ossibus ilium & pubis definita. Nec me fugit tamen, ilia, quæ Græcis Lagones dicuntur, significare partes omnes inanes, à costarum extremis ad vsq; ossa ilium, ex quo & eas etiam Ceneones appellant, quasi inanes dixeris, quod nullo osse circum vestitæ sint: visum tamen est, quo distinctior esset hæc de diuisione ventris doctrina, partes, quæ vmbilico ad latus sunt, nuncupare lumbares: quæ vero ventri inferiori, ilia. Notandum vero est, veteres adeo sollicitos fuisse, in distinguendis continentibus illis partibus, vt quam fieri posset exactissime, designarent

Ventris imi diuisio.

Quæ sit hypochondriorum regio.

Ilia Lagones Ceneones.

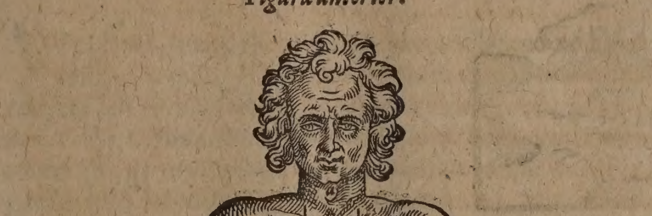
B viscera ventre cõtenta, quæ varia variis sunt locis. Nam iecoris maior portio sub dextro iacet hypochondrio: sub sinistro, totus fere ventriculus & lien: Sub epigastrio, inferius orificium ventriculi, & minor hepatis portio. In lumbari regione dextra, & superiore parte Ren dexter: in inferiore ad ilium exordia, cæcum intestinum: in media coli intestini & ieiuni portio: In sinistra & superiore lumbaris regionis Ren sinister: in media reliqua ieiuni & coli. Sub vmbilicalem regionem descendunt echysis, epiploi superior portio, colo illac etiam interim se traiiciente, ad ilium dextra & sinistra maior Ilei intestini portio, vteri cornua in grauidis, & vasa spermatica viris mulieribusque. Sub hypogastrio parte inferiori intestinum rectum, vesica, vterus, & reliqua epiploi portio. Hæc si nota & explorata fuerint, partes affectas ex loci dolore facilius discernemus, & debita remediorum applicatione medebimur, absque illius partis noxa. Eiusmodi locorum & partium in locis distinctio, quia vtilissima visa est, placuit illam duarum sequentium imaginum appositione illustrare: in quibus notatas habes non modo partes supra dictas continentes & contentas, verum etiam corporis vniuersi alias multas, quæ facere visæ sunt ad expositarum partium notitiam. Sunt vero imagines eiusmodi.

Certissima partium dolentium nota, ex doloris loco.

Declaratio figuræ anterioris.

G

Figura anterior.

D

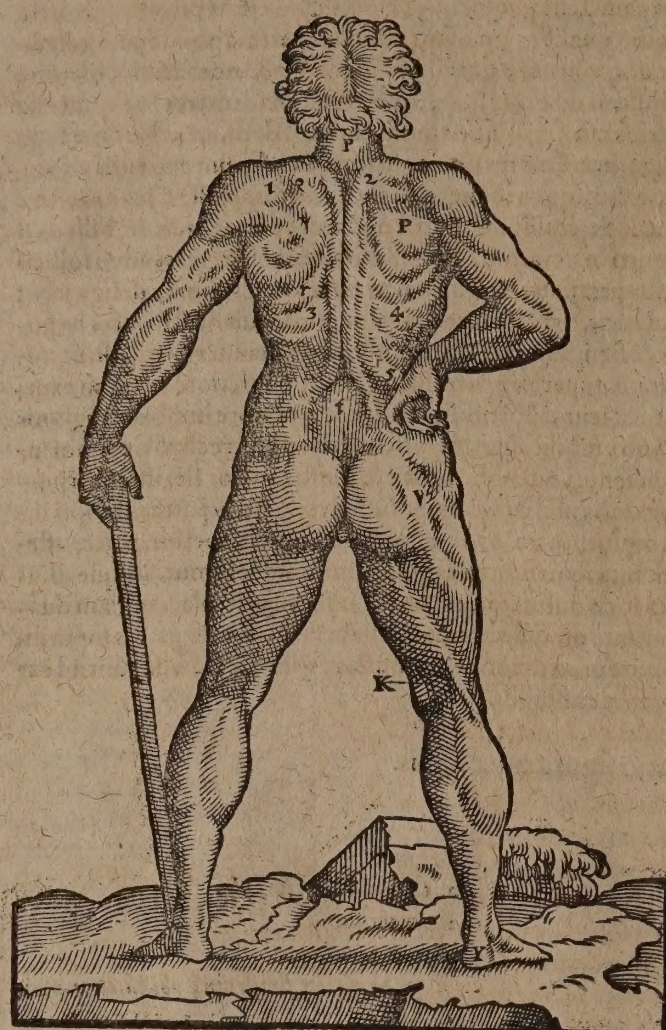
E

a. *Larynx.*
bb. *Clauiculæ, seu furculæ.*
c. *Regio cordis.*
d. *Xiphois cartilago.*
e. *Hypochondrion sinistrum, vbi iacet ventriculus.*
f. *Hypochondrion dextrum, vbi iacet hepar.*
g. *Hypogastrium proprie dictum, sub quo continetur inferius ventriculi orificum: quemadmodum superius sub quinta thoracis vertebra.*
h. *Regio vmbilicalis, sub qua ieiunum intestinum magna ex parte circumuoluitur.*
ii. *Lumbi seu lumbaris regio in cuius sede superiore renes sedent, inferiore autem ad dextrum latus, intestinum cæcum, sinistra autem colum reuoluitur.*
k. *Hypogastrium, seu venter inferior, sub quo ilei intestini maior portio circumuoluitur, vesica vterus, & rectum intestinum.*
ll. *Ilia, sub quibus reliqua coli portio continetur, mulieribus testes, cornua, & vasa spermatica, vteri grauiditatis tempore, item vreteres.*
m. *Ossa pubis seu pecten, cui vtrinque assident inguina seu bubones.*
n. *Femoris pars anterior & media, cui cucurbitulæ affigi solent ad prouocandos menses.*
o. *Pars sub malleolo in qua aperta saphena, sanguis mittitur.*

A

Declaratio figuræ posterioris.

Figura posterior.

P. Monstrat ceruicis eam partem qua seta seu laqueo solet perforari.

p. Planiorem partem Omoplatæ, in cuius superiore parte, notata notis 1. 2. affiguntur cucurbitulæ.

r. Sedem splenis infra quem notatur renum regio notis 3. 4.

B

S. Intestini caci sedem.

T. Os sacrum, quo loco in morbis recti intestini applicanda sunt remedia.

V. Regionem coxendicis, seu articuli, quo femur coxæ alligatur, quo loco ad ischiadem apponuntur remedia.

K. Poplitem, quo loco poplitea vena aperitur.

Y. Calcem.

C

De partibus epigastrii continentibus, & præparatione ad anatomicam administrationem.

Cap. II.

D

Epigastrij in genere dicti partes continentes.

EPigastrij continentes partes sunt Epidermis, vera cutis, panniculus carnosus seu adiposus, octo musculi Epigastrij, cum ipsorum tunica communi, peritonæos tunica, quinque lumborum vertebræ, totum os sacrum, ossa ilium, ossa pubis, linea alba & Diaphragma. Harum partium quædam toti sunt corpori communes, vt tres primæ: Aliæ propriæ partibus Epigastrio in genere sumpto contentis. Quas vt suo ordine cernere possis, ante omnia vmbilicum circumcidere oportet, ad primam vsque musculorum superficiem, quo ipsum in id tempus asseruare possimus, quo se offerret occasio demonstrandorum vasorum vmbilicalium eo loco emersorum, quæ sunt vena vna, arteria duplex, & si quis forte subest vrachus: quo facto rectam lineam ducere oportet à sterno supra Xiphoidem cartilaginem vsque ad os pubis, quæ partes continentes, communes dictas vsque ad lineam albam diuidit. Sed & mox duas alias lineas transuersas ducere oportebit: eiusdem profunditatis vtrinque ab vmbilici circumferentia ad lumbos vsque, quo commodius vtrinque cutem à subiacentibus partibus, quibus alioqui videndis officeret, diducere possimus. His peractis, cutis à subiectis partibus est auellenda, per designatam vmbilico circumferentiam. Docendum, quo modo cutis sit duplex, vera & spuria, reddita E nominis ratione: quod passim quantum res feret, & in nobis situm erit, vsurpabimus. Atque in his examinandis res nouem in proœmio positas diligenter exquirere oportet: Initium vero à cute ducemus, quod hæc pars primo sit obuia sensibus.

De Cute

A

De Cute. Cap. III.

CVtis prima & per totum fuſa corporis noſtri pars eſt duplex, vna vera, altera illegitima. Vera cutis Derma græcis dicitur, quod paſſim fere à ſubiectis, quas veſtit, partibus auelli poſſit. Alioqui enim in facie, auriculis, palma manus, planta pedis, digitis, & pudendis adeo tenaciter adhæret, vt ſeparari nequeat. Illegitima (quam ante omnia declarabimus, quod oculis primum occurrat) græcis dicitur Epidermis, quod veræ cuti ſubtendatur, cuticulam vulgo appellant. Huius ſubſtantia excrementitia eſt, ac tanquam veræ cutis efflorеſcentia quædam reſiccata. Nam quod ſubſtantiam à ſpermate non ducat, ex eo apparet, quod quemadmodum facilis eius ex iactura, ſic & facilis reparatio, quod in partibus vere ſpermaticis locum non habet. Cuticula hæc per ſe & abſtracta duobus caſibus nobis apparere poteſt, nempe aduſtione ab igne cōtracta, aut ab ardenti ſole in delicatis & inſolatui non aſſuetis hominibus. Quantitas eius ſeu magnitudo in altum eſt valde exigua: At latitudo eſt ampliſſima, quod totā cutem obducere debeat, figura teres eſt & longa, quemadmodum & earum, quas inuoluit partium. Compoſitio eius obſcura eſt: quia tamen cuticula hæc veræ cutis eſt excrementum, materiam traxiſſe illam dicemus ex ſuperfluitate excrementitia neruorum, venarum, arteriarum & ſubſtantiæ veræ illius cutis. Vnica eſt vt vera cutis, quam extrinſecus obducit, vt eſſet medium inter tactus obiectum & fixam tactus facultatem, in vniuerſam veram cutem, cui vndique ſubtenditur, diffuſam. Quod ad temperiem attinet, ex vulgari Medicorum conſenſu, inter omnes exceſſuum differentias media eſt: quod cum medii rationem inter obiectum & facultatem habeat, ſi calidior, frigidior, humidior, aut ſiccior extitiſſet, facultati impoſuiſſet ipſi, obiecta omnia non qualia ex ſe eſſent, ſed qualis ipſa eſſet, exhibendo, haud aliter, quā per conſpicilia rubra aut viridia ſpectanti, rubra omnia & viridia apparet. Hac eadem ratione ſenſus omnis expertem eſſe cuticulam hanc decuit. Actionem non habet in corpore: Sed tantum modo vſum habet: conſeruat enim & polit veram cutem: videtur enim naturæ ſingulari beneficio data, vt eſſet munimento & ornamento veræ cuti. Hanc naturæ prouidentiam, artificum eſt imitata induſtria: quo enim plus venuſtatis ſuo operi accedat, ipſum erudiunt & perpoliunt. Ex his intelliges, non omnes partes actionem in corpore habere, vſum tamen habere: quia ex Ariſt. ſententia: *Natura nihil fecit fruſtra.* Intelliges quoque & cuticulam hanc deperditam, vbique poſſe regenerari, præterquam quo loco obducta fuerit cicatrix. Hic enim vera cute deficiente, & materia cuticulæ, & vis formatrix deeſt.

Cutis duplex. A quibus partibus cutis ſit inſeparabilis. Cuticulæ materia. Quantitas. Compoſitio. Numerus. Temperies. Vſus. Cur in cicatricibus cuticula reparari nequeat.

B C

De Vera cute. Cap. IV.

VEra cutis, quam Derma nominant, ſubſtantiæ eſt ſpermaticæ, itaque deperdita ſemel, qualis erat, reſtitui nequit. Nam in eius locum cicatrix reponitur quæ nihil eſt aliud, quam *caro præter modum reſiccata.* Altitudinis eſt ſatis magnæ, vt patet ex ipſius à carne artificioſa diuulſione. At quod ad latitudinem attinet, vniuerſum corpus inuoluit, ſi oculos, aures, nares, penem, vuluam, anum, os, digitorum extrema qua parte vngues affixi ſunt, nempe omnes partes, quibus excrementa redduntur, exceperis. Figura, cuticulæ ſimilis eſt, teres & oblonga cum ſuis productionibus, quibus in partium extrema deſcendit. Compoſita eſt ex neruis, venis, arteriis, & propria ſui generis carne & ſubſtantia, quam ſpermaticam eſſe diximus, vt quæ ab apophyſi ſecundinæ prodeat, quæ vaſa ſpermatica ad vmbilicum vſque deducit: quo loco in ſuas quæque ſedes à natura deſtinatas vaſa eiuſmodi emittens, expanditur & diffunditur in cutis generationem: quod etiam vtriuſque, cutis nempe & chorii arguit ſimilitudo. Nam vt chorium duplex eſt, ſenſus expers, totum fœtum inuoluens, primæ tunicæ, quæ Amnios dicitur, leuiter alligatum, ſic cutis duplex eſt, ex ſeque inſenſibilis (alias fruſtra ipſi additi nerui eſſent ex ſubiectis partibus) corpus vniuerſum cingens, panniculo carnoſo leuiter adhærens. Quod ſi quis obiiciat, cuticulam veræ cutis partem non eſſe, cum toto genere ab hac differat, facileque ab eadem ſit ſeparabilis, & penitus ſenſu orba. Reſpondebo, hæc non valere argumenta: Nam quod vera cutis craſſior, ſpiſſior, ſenſibilis, viuax, & carnoſa conſpicitur, id non habet ex ſe, ſed potius ex appulſu, & admixtione partium, quas à tribus principibus partibus deriuatas, in propriam ſuam ſubſtantiā recipit, quæ res in cuticulam non cadit. Nec ſi caderet, melius illi eſſet, imo peſſime nobiſcum ageretur: quod ſic mille externis iniuriis, quæ nos vndique ambiunt, vehementi & contrario quatuor qualitatum primarum appulſui, opportuna & patēs eſſet vita noſtra. Cutis vnica eſt: vt quæ vnicum corpus humanum integere deberet: Ei enim vndique adhæret præterquam his, quos dixi, locis. Connexio eius eſt cum partibus ſubiacentibus, per neruos, venas, & arterias, quas ſubiectæ illæ partes in cutem ſubtenſam effundunt, vt partibus corporis omnibus inter ſe quædam ſit communio. Temperamento proprio, propriæ carnis & ſubſtantiæ reſpectu frigida eſt & ſicca: eſt enim pars ſpermatica: quanquam ſi quis neruos, venas, arterias, & carnoſa ſtamina, quæ corpori ipſius admiſcentur, conſideret, temperata videbitur, & in contrariarū qualitatum velut medio poſita, vt quæ ex pari portione corporum calidorum, frigidorum, humidorum, & ſiccorum coaluerit. Cutis vſus eſt vniuerſi corporis, partiumque eius omnium continuitatem, ab omnium, quæ extrinſecus impendent, periculorum violento occurſu, ſartam & tectam tueri, quia de cauſa vndique ſenſu prædita extitit, in quibuſdam partibus exactiore, in aliis hebetiore, pro partium ipſarum, quas ambit, dignitate & neceſſitate, vt omnes ſuæ ſalutis & conſeruationis admonerentur. Denique multis poris tanquam ſpiraculis peruia eſt, quemadmodum ex ſudorum effluuio intelligimus: vt ſic arteriæ ſua diaſtole aerem ambientem in corpus allicere poſſent, ad temperiem, & alimoniam caloris inſiti fixi, & ſiſtole fuliginem excrementitiam propellere: quæ ſuppreſſa hyeme, ab ambiente frigido cutem de-

Subſtantia. Magnitudo. Cicatrix quid. Figura. Compoſitio. Cutis ex ſeſe ſenſu carere. An cuticula ſit pars vera cutis. Cur deſuerit cuticulā eſſe ſenſus expertem. Numerus. Connexio. Temperies. Vſus.

D E

Cur hyeme cutis sit aspe rior & nigrior.

nigrat & exasperat. Perspirationis autem attracto intus aere per transpirationem, argumentum & exemplum habemus in mulieribus hystericis, quæ citra respirationem, sola viuunt transpiratione. A

De Panniculo carnoso. CAP. V.

Quid membrana.

Cur aliquando tunica, alias panniculus carnosus aut adiposus dicatur.

Cur brutis panniculus totus carnosus seu musculosus obtigerit.

Substantia.

Quantitas & figura.

Compositio.

Numerus.

Temperies.

Vsus.

POst veram cutem sequitur membrana, quam Anatomici panniculum carnosum dicunt, cuius naturam vt facilius exequi & explicare possimus. Primo dicendum, quid sit membrana, quot modis id nomen vsurpetur: tum cur panniculus carnosus id nominis sit sortitus. Est ergo membrana *pars simplex, lata & tenuis, robusta tamen & densa, alba & neruosa, quæque extendi & contrahi sine magno periculo facile queat.* Tunica aliquando dicitur, tum scilicet, cum partem aliquam tegit & tuetur. Hic panniculus carnosus dicitur, quia locis quibusdam in carnem degenerat, ac musculosa euadit, vt in homine à clauiculis ad capillitium vsque: quà proinde in regione musculus latus nuncupatur, cum in aliis locis simplex membrana sit, hinc inde cum subiecto adipe mixta, ex quo panniculi adiposi nomen posse etiam reportare videtur. At in brutis (vnde id nominis traxit, quod in his carniformis substantia panniculi huius magnam partem constituat) manifeste carnosa apparet, & per totum corpus musculosa, vt in equis & bobus licet intueri: nempe vt sic mobilis, tergoris concussione & contractione muscas, & alia infestantia animalcula abigere, & excutere à se possent. His ita consideratis, dicimus, panniculum carnosum, proprio corpore suo, neruosæ esse substantiæ, seu membranosæ, tanquam qui deriuetur ex amnio tunica, quæ proxime fœtum attingit, dilatata iuxta vmbilicum, & exporrecta ad huius panniculi generationem, quà in re notare iuuat, quod quemadmodum chorion & amnios membranæ sibi inuicem exiguis neruosis fibris attextæ cingunt, vestiuntque fœtum, quandiu vtero continetur: sic cutis & panniculus carnosus iisdem illis vinculis adnexa vniuersum corpus ambiunt. Quare panniculus carnosus magnitudine æqualis, & figura veræ cuti similis est, nisi quod huic subiacet & continetur, locis quibusdam adipi admixtus, aliis intertexta carne auctus, aliis membrana simplex existens. Compositio eius ea est, quam nos oculis intuemur, ex venis nempe, arteriis, neruis & propria carne, alias cum adipe, alias cum musculosa carne admixta & attexta vnicus est propter eum, quem mox dicemus, vsum: Situs est inter cutem & adipem, seu musculorum tunicam communem: his partibus, & aliis subiacentibus adnexus per venas, neruos, & arterias, ab internis illis partibus ascendentes & se inserentes in ipsius substantiam & inde in veram cutem. Temperies eius varia est, pro partium ipsum contexentium varietate. Vsus eius est, vt deducat & dirigat, roboretque in ipso transitu vasa, quæ in veram cutem, vniuersamque corporis superficiem disseminantur. In brutis vero aliam insuper habet vtilitatem: nempe cuti ipsorum & tergori motum concussiuum præstat, propter eam, quam supra attigimus, rationem. B C

De Adipe. CAP. VI.

Adipem excrementum verius esse quam partē.

Substantia.

Adipis causa efficiens.

Quantitas.

Compositio.

Situs.

Temperies.

Vsus.

Adeps quidam solidior.

Sepum.

ADeps excrementi potius, quam partis conditionem redolens, (vt diximus, cum de partibus similarib. ageremus) substantiæ est oleaginosæ, ex sanguinis portione aerea & vaporosa genitæ, quæ per tunicarum poros, aut vasorum oscula exudans circum membranas & neruosa frigidaque corpora concrescit, in adipemque loci frigore coit. Ex quo intelligi potest, causam adipis efficientem esse frigus, seu calorem remissiorem: patet non contemplatione modo animantium diuersæ, verumetiam eiusdem speciei & sexus, modo vnum altero existat frigidius. Ex quo est intelligere, adipem quantitate maiorem vel minorem esse, pro corporis totius & partium eius singularum varia teperie. Quod ad compositionem pertinet, constat ex sanguinis ea, quam diximus, portione, membranis quibusdam, fibris neruosis, venis, arteriisque intertextam. Iacet insigniore sui portione inter panniculum carnosum & tunicam musculorum communem, alias per vniuersum fere corpus fusus est: locis in quibusdam amplior, in aliis parcior. Semper tamen circum neruosa corpora, quibus gaudet adhærescere. Quærunt plerique Anatomici, subiaceat ne adeps panniculo carnoso, an supereemineat: Sed mihi otiosa hæc & inutilis videtur quæstio: cum sæpe vtramque panniculi carnosi sedem illam occupare adeps cernatur. Temperiei est mediæ inter calores & frigus, cum ex sanguinis aerea magis portione prodeat: quāquam respectu causę efficientis, id est, frigoris, à quo concrescit, frigidæ videri possit. De cætero humida temperies in adipe prædominatur. Vsus eius est, vt partes humectet, quæ longa inædia, vehementi exercitio, & calore immodico arescere possunt: Præterea etiam, vt calorem membris addat. Quanquam postremum hoc per accidens magis, quam ex propria natura efficiat, nempe calefactus exercitio, aut simili alio casu vicinas partes calefacit, vel etiam ex eo calefacere videri potest, quod natiui caloris & interni dissipationem impedit: quomodo hyeme frigus calefacit, ex quo ventres per eam tempestatem calidiores. Scio nostræ ætatis doctos quosdam Medicos pertinaciter contendisse, adipem temperamento esse calidum: nec aliam eius causam efficientem agnouisse, quam calorem temperatum & non frigus Sed harum quæstionum subtiliorem peruestigationē physicis censeo relinquendam. Notandum vero est, ad articulos, qui frequēti motu alterantur, adipis aliud genus longe solidius, & durius, quā id, quod diximus comperiri sæpe admixtū alteri humori viscido & lēto albuminis oui æmulo, quo humectandis illis partibus, quib. siccitatis periculū imminebat, & lubricando partiū illarum motui in longius tēpus sufficeret, ad cuius rei imitationem, corpora dura, quę in perpetuo motu esse conuenit, vt curruum rotas, axesque vnguine perungere solent. Est & aliud adipis genus, quod sepum dicitur ab adipe hoc vno differens, quod sit D E

longe

longe ficcius:humidiore & molliore adipis portione, rapido loci calore diffipata. *Quibus partibus & cur adeps obtigerit densior.* Colligitur namque circa menſenterium, maxime quo loco multiplices ſunt venarum, & arteriarum plexus : colligitur & circa renes,lumbos,& cordis baſim.Conſumitur adeps longa inædia:reſiccatur & induratur vehementi exercitio & calore immoderato. Hinc in manuum vola, & pedum planta,circa oculum,& cor adeps longe compactior cernitur ; ſic vt denſitate & duritia carnem mentiatur, quod motu partium illarum continuo & vegeto calore,tenuiore eius portione diſſipata,& fuſa,feſtet craſſior & terreſtrior.

De Tunica communi muſculorum. CAP. VII.

POſt adipem apparet tunica quædam, ſuper omnes muſculos fuſa; ex communi muſculorum tunica dicitur,eius ſubſtantia neruoſa eſt,quemadmodum & omnis membranæ. *Subſtantia.* *Quantitas.* Quantitas eius & latitudo muſculorum,quos inuoluit,quibusque ſe accommodat,quantitate definita eſt, nempe,quæ Epigaſtrij muſculos circumſcribit eorundem muſculorum ambitu. Figura eius rotunda eſt. *Compoſitio.* Compoſitio ex venis eſt, neruis, arteriis, & propria carne, triplici fibrarum genere contexta : *Ortus.* origo eſt à perioſtio, quia
B parte oſſa muſculis ligamenta præbent:vel aliorum ſententia,ex muſculi fibris neruoſis & ligamentoſis quæ in carneam muſculi ſuperficiem exurgentes, & diffuſæ vniuntur ad huiuſmodi tunicæ generationem. Cæterum ex perioſtio hæc membrana enata(vt omnis membrana,quæ infra caput exiſtit,primario nullius medii interuentu, vel ſecundario à perioſtio originem trahit) expanditur in muſculos per ipſorum tendines. Si vero quis obiiciat, quod hæc membrana à muſculi ventre diuulſa in ligamentum videatur terminari:Reſpondebo, eam eſſe neruoſæ omnis partis conditionem, vt ſe ſemper ad alteram ſui generis,tanquam ad adminiculum ſic alliget, vt vix inde auelli queat. *Numerus.* Cuius rei fidē facit epigaſtrij peritonæum. Quæ epigaſtrij muſculos integit,vnica eſt,niſi eam malis in duas partiri, dextram & ſiniſtram,lineæ albæ interuentu diſtinctas. *Situs.* Situs eius eſt,inter adipem & muſculos : his enim partibus ſurſum deorſumque adnectitur fibris, quæ tenuitate & ſubtilitate aranearum ſtamina vincunt, vaſis autem ſuis conſortium habet cum tribus principibus viſceribus. Temperamenti eſt frigidi & ſicci. *Vſus.* Vſus eius eſt, vt muſculos in naturali vnione contineat, ipſosque, quam maxime poteſt, à putredine vendicet,quæ illis poteſt contingere ex pure,quod ſæpe effunditur à partibus ſimilaribus,in inania muſculorum ſpatia,& interſtitia.Itaque ſeparaturus adipem epigaſtrij (à quo diſſectionem corporis humani in-
C choare te conuenit) cauebis, ne ipſam temere ferro violes,quinimo antequam muſculos attingas, videbis, vt eam artificioſe auellas, quo facilius ſubiectos muſculos diducere queas, manifeſto interſtitio ad lineam albam diſcriminatos,quam effingit tunicarum cuiusque muſculi propriarum concurſus. *Quid linea alba.*

Quid ſit muſculus & quot eius differentiæ. CAP. VIII.

MVſculus *motus voluntarii* eſt *inſtrumentum* : *Quid muſculus.* obitur vero motus voluntarius ſimplex ſex modis, ſurſum, deorſum, ante, retro, dextrorſum, ſiniſtrorſum : vno autem modo is,qui compoſitus eſt, *Quomodo motus membrorum in orbem abſoluatur.* nempe in circulum,qui perficitur continua ſucceſſione motus muſculorum,partem cingentium. Huiuſmodi motum edunt Falconarii, dum prætento pugno & pinnarum ſcapo, volaces accipitres reuocant,& ad volatile aucupium inſtruunt:Sunt quædam in nobis partes, quæ ſine muſculo motum obtinent:ſed is motus non à voluntate manat:cuiuſmodi partes ſunt cor,ventriculus,inteſtina, ambæ veſicæ,fellea & vrinaria,& aliæ multæ,quæ attractionis,excretionis,& retentionis motus in nobis obeunt, triplicis fibrarum generis miniſterio, rectis enim attrahunt, tranſuerſis excernunt, obliquis retinent. *Muſculorũ vnde ducantur differentia.* Muſculorum differentiæ, quæ multæ ſunt & variæ, ducuntur ab ipſorum ſubſtantia, origine, inſertione in partem, quam mouent, forma ſeu figura, foraminibus, magnitudine, colore, ſitu, fi-
D brarum genere, harum coniugatione ſeu connexione, capitibus, ventribus, tendinibus, oppoſitione, in actione & officio. Subſtantia quidem alij ſunt neruoſi, venoſi, arterioſi, quod manifeſtos habeant neruos, venas, & arterias, cuiuſmodi ſunt diaphragma, intercoſtales, & epigaſtrici, aliique *Muſculorũ a ſubſtantia ducta differentia.* complures:Idque ad aliorum muſculorum differentiam,in quod nec neruus, nec vena, nec arteria, manifeſte inſeruntur, & ſi occulte eadem illa omnia admittant ad ſenſum motumque, vitam & alimoniam, cuiuſmodi ſunt muſculi, carpi, & lumbrici manus, ac pedis : Si qui enim in illis tantur neruuli, hi perexigui ſunt. Nonnulli malunt muſculorum differentiam à ſubſtantia ex eo ſtatuere,quod eorũ alij ſunt carnoſi,alij neruoſi,alij mēbranoſi. *Muſculorũ ab origine ducta differentia.* Origine vero,alij ex oſſibus naſcuntur, vt qui manus, brachia, cruraque mouent : alij ex cartilaginibus, vt laryngis muſculi : alij ex membranis, quæ tendines veſtiunt, vt manuum pedumque lumbrici:alij ex ligamentis, vt digitum abductores : alij ab alio muſculo, vt duo penis inferiores, qui à ſphinctere ani: Aliis nulla eſt origo, ſed membrana, quam panniculum carnoſum diximus, certis locis carnem aſſumit, in muſculumque degenerat, cuiuſmodi ſunt muſculi teſtium cremaſteres, muſculi faciei, & ſi placet diaphragma,
E quod nempe ex duabus tunicis coagmentatum, coſtas ſuccingente, & peritonæo, carnem in ſui centro inter vtramque membranam ſortitur. *Vnde æſtimanda muſculi origo.* Quin & muſculorum aliis ab vnico oſſe eſt origo, cuiuſmodi ſunt,qui flectunt & extendunt cubitum, alij ex multis ſimul oſſibus prodeunt, vt obliqui deſcendentes, dorſales,multique colli muſculi, qui ex multis ſpondylis, ſpondylorumque lateribus ſimul oriuntur. Sunt nonnullorum ſententia, qui & ab oſſibus & à cartilagine pubis oriuntur, vt muſculi recti epigaſtrij,mihi tamen aliter videtur. Quoniam per anatomicum & receptum axioma, *muſculi origo inde cenſeri debet,vnde neruum recipit* : At eiuſmodi muſculi neruum accipiunt ex intercoſtalibus : quare eorum origo referenda videtur ad latera cartilaginis ſcutiformis,vt dicetur ſuo loco.

Musculorũ ab insertione differentia.

Ab insertione vero hæ trahuntur differentiæ: Alij enim in os inseruntur, vt qui caput mouent, brachia,& crura: Alij in cartilaginem, vt laryngis, palpebrarum, narium, & obliqui ascendentes Epigastrij musculi: quidam in os,& in cartilaginem, vt recti Epigastrij & diaphragma: Alij in cutem, vt labrorum musculi: Alij in tunicas, vt oculorum musculi: Alij in ligamenta, vt penis musculi. Sed & ab insertione & origine, quæ sequuntur, differentiæ duci possunt. Nam musculorum alij cum à multis partibus oriãtur, in vnam solam inseruntur, quales sunt multi, qui brachium mouent, & omoplatam, qui ex multis spondylis emergentes, in os brachij seu humeri,& omoplatam implantantur. Alij ab vna parte oriuntur, & in plures se inserunt, vt qui à basi omoplatæ egressus extenditur & inseritur in octo aut nouem costas superiores, ad iuuandam respirationem: & digitorum flexores atque extensores manuum, pedumque: Alij ex multis ossibus orti in totidem inseruntur, vt nonnulli respirationi inseruientes, hi nempe, quos serratos posteriores dicimus & semispinatus, qui tendinem in omnes costas dimittit. Alij ex multis ossibus prodeunt, & desinunt in cartilagines septem costarum verarum, vt duo illi, qui sub sterno latent. Præterea etiam ab origine & insertione hæ musculorum differentiæ duci possunt, quod quidam ex ossibus prodeunt, & in os proximum inseruntur, quo talia ossa simul moueant, firmentque, vt tres clunorum musculi, alij ex superiore osse oriuntur, nec in proximum inseruntur, sed in alium quemuis, cuiusmodi sunt musculi longi. A parte, quam mouent, quidam temporales dicuntur, quod tempora moueant: alij masticatorij, quod ad instar molæ pistrinariæ maxillam vibrent, ad ciborum attritionem.

Musculorũ a figura ducta differentia.

A forma vero seu figura, quod alii muribus, alij lacertis, quibus sint amputata crura, similes sint: quod nempe ventre, corpore aut tendine, caput, ventrem, aut caudam eiusmodi animantium imitentur: ex quo musculi & lacerti nomina sunt ducta. Eiusmodi sunt, qui carpum flectunt, & qui ossi tibiæ adhærent, & qui pedem extendunt: Alij sunt triangulares, vt qui brachium attollit, Epomis dictus, seu deltoides, & qui brachium ad pectus adducit pectoralis dictus: Alij sunt quadrangulares, vt Rhomboides omoplatæ, & duo serrati posteriores, respirationi inseruientes, & duo carpi, qui manum pronant: Alii pluribus constant, quam quatuor angulis, vt obliquus descendens, & qui ab omoplata ei se adiungit: Alii sunt rotundi, & lati, vt diaphragma. Alii circulares, vt sphincter ani & vesicæ, alii figura sunt pyramidali, vt septimus oculi musculus, qui neruum cingit opticum, in brutis, non vero in homine: Alii in semicirculi formam effecti sunt, vt qui oculum claudit circum minorem oculi angulum situs: Alii cucullum monachalem imitantur, vt trapezii omoplatæ. Præterea alii prima origine sua angusti sunt, ad insertionem autem lati euadunt, vt serratus omoplatæ & transuersi Epigastrii: alii contra, vt tres clunium alii æqualem seruant vtrobique magnitudinem, vt intercostales & carpi musculi: Alii longi sunt & graciles, vt femoris longus ille musculus, lii ongi sunt & lati, vt obliqui descendentes Epigastrii: Alii contra, vt intercostales, qui parum lati sunt ex foraminibus: quidam enim foramine

Musculorũ a foraminibus ducta differentia.

sunt peruii, vt diaphragma tribus apertum foraminibus: Itemque obliqui & transuersi Epigastrii, quo exitum præbeant vasis spermaticis præparantibus & egressum eiaculatoriis deducente, & roborante ea erythroide tunica, alii foraminibus carent.

A magnitudine.

A magnitudine; nam alii sunt amplissimi, vt duo clunium; alii valde parui, vt octo exigui coli musculi, & laryngis, qui dicuntur proprii, & lumbrici: Alii mediocri sunt magnitudine.

A colore.

A colore: nam alii albi cernuntur & rubri, cuiusmodi crotaphitæ, qui ex medio suo ventre tendines proferunt: alii liuescunt, vt tres maiores suræ, quem colorem trahunt ex tunicæ albæ, seu aponeurosis tendinosæ cum rubra carne admixtione, hæc enim tunica crassitie sua carnis colorem, ne suo se rubore & fulgore proferat, supprimens, liuidum illum colorem adumbrat.

A situ.

A situ: Nam alii sunt superficiarii, vt qui sub cute & adipe apparent: Alii profundi & abditi, vt politi & quatuor gemelli: quidam in partem, cui incubant, recto & plano ductu attexti exporrecti & tanquam expansi sunt: vt qui femoris musculi tibiam mouent excepto poplitæo: alii obliquo Epigastrii:

Quo sensu musculorũ fibra quadam dicuntur obliqua aut transuersa.

Alii transuerso, vt eiusdem Epigastrii transuersi quo loco notabis, quod & si omnes musculorum fibræ sint rectæ, obliquas tamen illas aut transuersas dicimus, comparatione facta ad musculos rectos, quod nempe fibrarum concursu, alius rectum angulum aut acutum gignat.

A fibris.

Ex fibrarum genere: Nam aliis vnicum adest fibrarum genus: Maxima tamen pars duo sortita est, sursum, deorsumque, ita ducta, vt vel decussentur ad formam literæ x. vt contingit in pectoralibus & masticatoriis: vel minime concurrant, vt in trapetiis: Aliis tria adsunt fibrarum genera, vt in lato faciei musculo.

Ex connexione.

Ex cohærentia & connexione, seu fibrarũ neruosarum textura. Aliis enim fibræ adsunt, ab ipso protinus ortu distantiores, quam reliquis locis, vt videre est in natium musculis: Aliis in medio & ventre, qui ob id eiusmodi musculis tumidior est, capite & cauda exilibus, vt plurimis tibiæ & brachii musculis contingit, in quibus densa carnis moles fibris intertexta, tam lato interuallo fibras disiungit. Aliis in cauda distantiores existunt fibræ, vt serrato maiori, ex basi omoplatæ orto: aliis æquali distant per totum corpus interuallo, vt musculis carpi & intercostalibus.

A capite.

Ex capite: id enim aliis carnosum est raris fibris intertextum, vt natium musculis: Aliis penitus est neruosum, vt latissimo brachio & omoplatæ communi, tribusque femoris ex ischii tubere prodeuntibus: aliis neruosum & carnosum, vt brachiali interno & externo. Præterea aliis vnicum est caput: aliis duo, vt cubitum flexori & tibiæ externo: Aliis tria, vt femoris tripliciti. Notandum vero, nerui nomen laxius hic vsurpari pro ligamento, neruo, & tendone, vt dixit Gal. *lib. de ossibus*. Sed & aduertendum, caput musculi alias sursum haberi, alias deorsum, alias in medio, quemadmodum in diaphragmate, vt intelligere est ex nerui insertione, quod is in musculum peruadat per ipsius caput.

Ex ven-

A ventre.

A Ex ventre etiam musculorum quædam ducuntur differentiæ: Aliis enim venter statim ab origine occurrit, vt natium musculis: Aliis ad insertionem venter adest, vt diaphragmati: Aliis statim ad caput, vt his, qui suram tumefaciunt: Aliis paulo longius abest, vt his, qui brachium retrorsum mouent, & qui crura flectunt: Aliis venter à capite ad caudam vsque patet, vt intercostalibus, & carpi musculis: Aliis in insertionem vsque producitur, vt palmari & plantari: quibusdam etiam venter est geminus, substantia neruosa distinctus, vt his, qui os diducunt, & qui assurgunt ex basi apophyseos coracoidis omoplatæ.

A tendinibus.

Ex tendinibus vero petuntur etiam musculorum differentiæ: nam aliis nulli dati sunt, qui saltem sunt manifesti, vt labialibus & sphincteribus, intercostalibus & carpi musculis: Aliis partim adsunt, partim non adsunt, vt diaphragmati: diaphragma enim ad notharum costarum extrema tendine caret: at ad primam lumborum vertebram, in quam desinit, duos habet: Alij reipsa quidem tendinem habent sed horum alij ossa mouent alij minime, vt oculorum musculi, quin & istorum aliis tendines lati sunt, & membranosi, vt oculorum musculis & epigastrij, si rectos exceperit: Aliis crassi & rotundi, vt digitum flexoribus: Aliis minus rotundi, sed magis lati, quam crassi, cuiusmodi est tendo ex gemellis consurgens & solæo tibiæ: Aliis breues sunt tendines, vt musculis, qui manum pronant: Aliis longi, vt plantari &
B palmari. Præterea alii tendinem proferunt ab extremo ventre, cuiusmodi tendines manifesti sunt: Alij à medio, vt cortaphitæ. Quin & alij multos tendines ex ventre diffundunt, vt manus, digitum flexores & pedum tensores: Alij vnum tantum, qui quandoque in multos diducitur, vt qui tertiam pedis articulationem flectunt: alias multi sæpe musculi suo concursu vnicum tendinem efficiunt, vt tres furæ, & qui cubitum, tibiamque flectunt.

Tendinibus vnde origo.

Tendines omnes nascuntur, cum nerui & ligamenta, per musculi carneam substantiam sparsa, sensim coguntur, & in sese coeunt, donec tandem ad articulum dilatata affigantur ad flexus & tensionis opportunitatem.

Musculorũ & actionũ diuersitatis ducta differentia.

Ex actionum contrarietate, quibusdam enim partibus musculi sunt attributi contrarij, flectentes & extendentes: Aliis vero non adsunt, nam testibus & ano leuatores soli concessi sunt.

Ab officio.

Ex officio, alij enim ad motus rectos obeundos sunt instituti, vt qui pedum, manuumque digitos extendunt: Alij ad obliquos, vt supinatores manuum & pronatores: Alij vtrumque præstant, vt pectoralis, qui oblique sursum, deorsumque brachium mouet, prout fibræ supernæ aut infernæ contrahun-
C tur, atque etiam in rectum, si omnes simul fibras contrahi contigerit, quod etiam deltoidi & trapezio contingit. Has sigillatim musculorum differentias persequi, vtile visum est, quod illis intellectis certior est futura prognosis, remediorumq; ad quamlibet partẽ applicatio: atq; incidẽte necessitate & incisione vel sutura peragẽda futuri simus certiores, prout pars affecta neruosior, vel minus neruosa extiterit.

De Partibus musculi. CAP. IX.

Musculorũ partes compositæ & simplices.

Exposita musculi natura & differentiis, notandum est, partium eius alias esse compositas seu vniuersales, alias simplices seu particulares. Compositæ sunt caput, venter & cauda. Simplices sunt ligamenta, neruus, caro, vena, arteria & tunica. Quantum autem ad compositas attinet, per caput musculi initium & originem intelligimus, alias ligamentosam & neruosam, alias vna etiam carneam. Per ventrem, portionem eius absolute carneam. Per caudam vero, tendinem inaudimus, partim ex neruo, partim ex ligamento, promiscue ex musculi ventre prosilientibus conflatum. Quod vero ad simplices, quę sex sunt numero; tres dicuntur propriæ, & tres communes. Propriæ sunt ligamentum ex osse, neruus à cerebro, aut spinali medulla progrediens, & caro ex concrescente sanguine coagmentata. Communes sunt vena à iecore, seu trunco inde exeunte, arteria à corde producta & tunica ex fibris neruosis & ligamentosis, in musculi superficiem elatis coagmentata. Quod ad eiusmodi partium omnium simplicem
D vsum attinet, neruus veluti musculi pars est princeps, quæ ipsi sensum motumque largitur: ligamentum robur addit: caro fibras musculi neruosas & ligamentosas continet, roboratque inania omnia complẽs interstitia, sed & partium earum natiuam humiditatem tuetur, caloremque ipsis insitum fouet: deniq; ab omnibus, quæ extrinsecus incurrere possunt, iniuriis, defendit: nã vmbraculi vice, aduersus solis ardorem se opponit: contra frigus tanquam integumentum: contra lapsus contundentiaque omnia tanquam tomentum: contra vulnerantia, tanquam clipeus & munimentum: Vena musculum nutrit: arteria viuificat: tunica partium eius omnium harmoniam conseruat, ne vlla disrumpatur aut corrumpatur, per abscessus purulentos in inania musculi interstitia proruptos, vt contingere videmus in gangręna, vbi corruptio membranam hanc inuasit, per puris acrioris eruptionem.

Quem quęque simplex musculi particula ipsi vsum præbeat.

Specialior inquisitio in musculi partem quamlibet. CAP. X.

Ligamenti natura.

Rebus ita expensis, restat, vt speciatim inquiramus in quamlibet musculi partem, vt si fieri possit, nihil huic commentationi desit. Ergo ligamentum proprie dictum, *corporis humani pars simplex est, post os & cartilaginem, maxime terrestris, sicca, dura, frigida, alba, ortum ab ossibus aut cartilaginibus* (vnde & muscu-
E lis origo est) *proxime vel medii alicuius interuentu trahens:* quo fit, vt sensus sit expers ligamentum, nisi aliũde neruum aliquem admittat. Sic enim ligamenta, quæ linguam & penem constituunt ac firmant, sentiunt: in quos & cartilaginem se inserens, vt ea inuicem deuinciat, totamque dearticulationem roboret & vestiat: (tres enim hi sunt præcipui vsus ligamenti) in membranas prætereа ac musculos inde se diffundens, ad robur illis partibus comparandum. Neruus proprie loquendo, *pars etiam simplex* est *corporis nostri, ex crasso & pituitoso humore nata, & alta*, cuiusmodi est cerebrum, neruorum omnium origo. Itemque spinalis medulla, sentiendi vi prædita, sæpe etiam mouendi. Multæ enim extant in corpore partes, quæ neruos admittunt, omni tamen voluntario motu orbatæ, ac solo sensu

Quomodo penis & linguæ ligamẽta sentiant. Triplex ligamenti vsus. Quid neruus.

A

prædita, vt membranæ, venæ arteriæ, inteſtina, interaneaque omnia. Duarum cerebri membranarum operculo rectus eſt neruus, & tertia præterea ex ligamentis prodeunte, quæ occiput ad vertebras adnectunt, vel etiam ex pericranio. Per nerui, vt & ligamenti fibras, non aliud quicquam intelligimus, quam ſtamina longa & tenuia, alba, ſolida, frigida, robuſta, plus minuſue pro ſubſtantiæ copia, quæ partim neruoſa eſt & ſenſibilis, partim ligamentoſa & inſenſibilis. Idem de fibris carneis in ſuo genere te imaginari oportet: ex his autem ſtaminibus, quædam recta ſunt ad attrahendum, obliqua alia ad retinendum, quod animanti eſt conueniens: alia denique tranſuerſa ad id, quod inutile eſt, excernendum. Cæterum cum ſtamina hæc tranſuerſa extenduntur in longum, penes latitudinem minuuntur. cum vero recta contrahuntur, longitudine deficiunt. At cum ſimul omnia vnanimi velut conſpiratione contenduntur, totum membrum in ſeſe contractum corrugatur, vt contra extenditur, cum relaxantur. Horum alia partibus animalibus dicata ſunt, ad motus voluntarios perficiendos: alia vitalibus, ad cordis & arteriarum agitationem obeundam: alia naturalibus ad attrahendum, retinendum, expellendumque. Notandum tamen, nullius partis ſimilaris attractionem vllius dictorum ſtaminum ope perfici, ſed potius calore ipſis inſito, aut fuga vacui, aut ſubſtantiæ familiaritate. Caro etiam *pars eſt ſimplex & mollis ex puriore ſanguinis portione coagmentata, ſeſe in ſtaminum interſtitia inſinuante, quo ea inueſtiat in eos, quos diximus, vſus.* Hæc veluti vallum quoddam eſt, & propugnaculum aduerſum caloris & frigoris iniurias, aduerſus lapſus omnes & illuſus tanquam molle quoddam & violento incurſui cedens tomentum. Carnis tres ſunt ſpecies: vna rubicundior, qualis eſt caro muſculoſa animalium ſanguine præditorum & perfectorum; nam tenellorum ſeu iuniorum adhuc animantium ſanguineorum, vt vitulorum, itemque omnis generis piſcium, propter nimiam ſanguinis humiditatem albeſcit: Altera pallidior etiam ſanguineis animantibus perfectis, qualis eſt caro cordis, ventriculi, œſophagi, inteſtinorum, veſicæ, vteri: Tertia eſt viſceralis, ſeu propria viſceris cuiuſque ſubſtantia, vt iecoris, quod remanet ſublatis venis, arteriis & tunica: veſicæ fellis, cerebri, renum, lienis. Quidam quartam addunt carnis ſpeciem, fungoſam, quam ſolius linguæ propriam eſſe aiunt. Vena *vas eſt, ſeu tubus ſanguinis, aut materiæ ſanguineæ, ſubſtantiam habet ſpermaticam: vnica* conſtat tunica, triplici ſtaminum genere contexta. Arteria *ſanguinis* etiam *eſt conceptaculum, ſed ſpirituoſi & flaueſcentis,* ſpermatica pariter ſubſtantia conſtans. Verum duas obtinuit tunicas, cum tribus fibrarum generibus, quarum exterior tenuiſſima eſt, rectis conſtans fibris, & nonnullis obliquis. Interna vero quintuplo craſſior, denſiorque exteriore, tranſuerſis fibris intertexta: nec vero ſolum ſanguinem & ſpiritum, verum etiam ſerum continet, cuius rei fidem facit arteriarum emulgentium numerus, par binis venis emulgentibus. Ideo vero interior arteriæ tunica denſior extitit, quod ſanguinem contineat feruentiorem, ſubtiliorem, & ſpirituoſum magis: ſpiritus vero, cum natura ſit tenuis, leuis, & in perpetuo motu, euolaret breui, niſi denſiore cuſtodia coerceretur. Alia ratio eſt venæ, vt quæ ſanguinem contineat craſſum, ponderoſum, & ad motum tardum: Quare ſi denſam craſſamque tunicam obtinuiſſet, vix poſſet ad partes vicinas diſtribui: hoc præſentiens vniuerſi opifex Deus, tunicas vaſorum contentorum corporum conſiſtentiæ contrarias effinxit. Notabilis vero eſt venarū & arteriarum anaſtomoſis, id eſt, oſculorum ad oſcula applicatio: cuius beneficio contentas materias mutuo communicent, trahantque, & transfundant inuicem per vias inſenſibiles: quanquam apparens eſt illa anaſtomoſis in vena & arteria, quæ concurrunt ad cubiti articulum & flexum: quod ego aliquando demonſtraui in ſcholis Medicorum, quo tempore humani corporis diſſectiones illic adminiſtrabam.

Quid neruales & ligamentales fibra.

Fibrarum munus.

Qua maxime vi partes ſimilares attrahant.

Quid caro & quotuplex.

Quid Vena.
Quid arteria.

Cur arteria ſit craſsior ſeu denſior quam Vena.

Mutua Venarum & arteriarum anaſtomoſis ſeu exoſculatio. Vbi manifeſta ſit.

B

C

Cæterum muſculi actio ſeu functio eſt, vel mouere, vel confirmare partem, in quam implantatur, pro voluntatis arbitrio, quod molitur, dum ſe verſus ſuam originem contrahit, id eſt, ſuum caput. Caput vero nerui inſertione definimus, vt ex muſculi ipſius operandi modo intelligimus. D

Vnde muſculi initium ſeu caput.

De muſculis Epigaſtrii. Cap. XI.

CVm iam quid muſculus ſit, quas habeat differentias, quas partes ſimplices & compoſitas, & quis ſingularum partium ſit vſus, quæ actio, & agendi ratio, docuerimus, nunc ad cuiuſque muſculi explicationem ſpecialem veniendum, initio ducto à muſculis epigaſtrij, tanquam qui primi occurrant diſſectionem celebranti. Octo hi numero ſunt: quatuor obliqui, bini in quoque latere: duo recti, vnus ad dextrum, alter ad ſiniſtrum latus: & duo pariter tranſuerſi. Hi omnes pares ſunt viribus, magnitudine & actione, nempe ad inuicem ſic compoſiti, vt obliquus deſcendens vnius lateris, componatur alteri obliquo deſcendenti aduerſi lateris, & ſic de reliquis. Huic numero addere poſſumus duos paruos illos ſuccenturiatos, qui ab oſſibus pubis aſſurgunt, ſupra rectorum inſertionem forma pyramidali. E
Obliquorum in ſuo quoque latere exiſtentium, vnus aſcendit, alter deſcendit, quo fit, vt obliqui deſcendentes & aſcendentes dicantur: ex obliquis vero qui primi occurrunt, ſunt deſcendentes, quorum ſubſtantia partim ſanguinea eſt, partim ſpermatica: ſunt enim carnoſi, neruoſi, ligamentoſi, venoſi, arterioſi, & membranoſi. Portio tamen carnea in ipſis prædominatur, quo reſpiciens Hippocrates carnium nomine muſculos exprimere ſolet. Magnitudo mediocris eſt inter vaſtos & paruos muſculos: figura triquetra. Compoſitio eſt ex partibus ante expoſitis, numero ſunt duo, ſitus obliquus eſt ſui ducentes initium ex ſerrati magni contactu, ſextaque & ſeptima veris coſtis, ſeu potius ex ſpatiis inter coſtas ſex inferiores, parte anteriore muſculorum ipſarum longius, quam ex ipſis coſtis, vnde vitatis lumborum vertebræ in ſupercilium externum & ſuperius oſſis ilium carnoſi & ſupercilium inferius oſſis pubis, lineamque albam membranoſi deſinunt. Columbus tamen à communi hac muſculorum obliquorum deſcri-

Octo muſculi epigaſtrij.

Obliqui deſcendentes.

Subſtantia. Sect. 1. ſent. 12. lib. de fractio.

Magnitudo figura, compoſitio, numerus, & ſitus.

A descriptione deerrans:terminari illos in lineam albam tantum,non in os pubis existimat. *Quorsum enim*
(inquit)*insereretur in os pubis,quòd non mouetur?* Sed quia infinitum esset singulorum anatomicorum opi-
niones persequi, sat mihi erit, eius rei lectorem obiter admonuisse. Ipsorum connexio est cum obli- *Connexio.*
quis ascendentibus ipsis subiacentibus,& cum rectis. Temperamentum duplex existit: vnum calidum *Temperies.*
& humidum,ratione ventris & carnosæ ipsorum portionis:alterum frigidum & siccum: respectu liga-
mentosæ & tendinosæ portionis. Actio horum est,partes,in quas inseruntur,trahere,versus suum prin- *Actio.*
cipium, vel firma vnione deuincire: priuatim tamen & proprie horum quisque coxam trahit obliquo
ductu versus scutiformem cartilaginem.

Sequuntur obliqui ascendentes,quorum eadem est substantia,quantitas,figura,compositio,nume- *Obliqui ascendentes.*
rus,temperiesque descendentium. Siti sunt inter descendentes & transuersos, cum quibus connexio- *Situs & connexio.*
nem habent,præsertim per vasa,quæ ex subiacentibus efferuntur partibus. Toti carnosi ex spina ossium
ilium assurgunt ad extrema notharum costarum, quas sursum deorsumque videntur admittere, ad
quartam vsque carnosi, inde membranosi facti, ad lineam albam iter capessunt, duplici aponeurosi,
B quæ musculos rectos sursum deorsumque petuadit, vt ab vmbilico deorsum versus oculis li-
cet intueri. Parte sua carnosa originem ducunt ex spina ossium ilium, paulo inferius, quam
descendentes desinant, secundum eorundem carnosam partem. At quod ad membrano-
sam spectat, antrorsum oriuntur, ab osse pubis, retrorsum autem ex spondylis ossis sacri, & vertebris
lumborum sursum ascensu oblique facto,ad lineam albam in quam terminantur per aponeurosim seu
tendinem membranosam (qui sursum deorsumque, musculum rectum videtur penetrare, præsertim
sub vmbilico) per partem vero carnosam ad extrema omnium costarum notharum, quas excipere sur-
sum deorsumque videntur. Et quia hi musculi in lineam albam terminantur,alium quoque habent v- *Actio.*
sum,communem tamen omnibus epigastrij musculis,scilicet comprimendorum intestinorum. Eorum *Recti epigastrij musculi.*
actio est(si simul agant)deorsum pectus trahere,thoracemque dilatare: quod si seorsim agant, pectus
ad coxam obliquo ductu adducere.

Post hos sequuntur musculi recti, sic dicti, quod secundum corporis longitudinem descendant, &
quod fibras rectas habeant. De ipsorum substantia & aliis conditionibus, de quibus illis cum supradi-
ctis musculis conuenit, nihil dicemus, vitandæ prolixitatis causa, quod etiam passim alibi cauebimus.
C Siti sunt in regione ventris eminentiore, terminantes Epigastrium in genere sumptum, seu ventrem *Situs.*
superficiarium, diuiduntur manifesto intercursu lineæ albæ, vsque infra vmbilicum, quo loco vni-
ri videntur vsque ad insertionis suæ terminum. Originem ducunt non ab osse pubis,vt quidam volunt, *Ortus.*
sed arguente id neruorum insertione,ex partibus lateralibus cartilaginis scutiformis,& ab extremis se-
xtæ,septimæ,& octauæ costarum. Desinunt vero in os pubis,vbi communem tendinem satis crassum *Compositio.*
& breuem conficiunt. Syluius,Vesalius,& Columbus oriri illos ab osse pubis putant, quod in id os in-
seri nequeant, quia non moueatur. Cernere est in his musculis interceptiones quasdam neruosas
& transuersas,sæpe tres (de quibus nullum verbum Galenus,etsi in Simiis conspiciantur) ad musculo-
rum eiusmodi robur. Sed & in horum musculorum parte interiore, cernere est quatuor venas & to-
tidem arterias,quarum aliæ sursum repunt, aliæ deorsum descendunt. Superiores mammillares dictæ
ab axillaribus, descendunt per Sterni partes laterales & inferiores, distributis obiter tenuioribus
sui portionibus, ad mediastinum, & secundum quartam & quintam costam ad mammas, vnde
nomen trahunt. Quod reliquum est,per latera cartilaginis scutiformis erumpens,inserit se in hos mu- *Epigastricorum & mammillarium tum venarum tum arteriarum concursus.*
sculos, fere ad vmbilicum vsque perreptans:quo loco manifeste vniuntur(venæ nempe venis,& arte-
riæ arteriis) cum epigastricis, quæ à superiore iliacarum suo quæque latere ascendunt, suos musculos,
quousque quatuor illis mammillaribus occurrant obuiæ. Hunc venarum & arteriarum concursum,
D circa vmbilicum vt comperire queas, vtrasque & superiores,& inferiores,te sequi oportet altiuscule in
carnem expresso vtrinque superne deorsum,& inferne sursum sanguine, quousque vasorum eiusmodi
exosculationem comperieris, quæ ex eo patebit, quod sanguis ab hac in illam, & inde in hanc influat:
alias vix notare poteris,propter vasorum eiusmodi exanguium tenuitatem. Quod vero eiusmodi vaso-
rum concursus beneficio materiæ communicentur,& ab vtero ad mammas, vicissimque à mammis ad
vterum transfluant, patet in nutricibus, vt quibus supprimantur menses, cum sanguis in mammas se
conferat,& contra,lac mammas deserat mensibus immoderate fluentibus. Alias quid profuit vasorum
eiusmodi concursum à mammis ad vterum moliri: Nam ad vteri latera diffunduntur venæ & arteriæ,
ex epigastricarum radice. Reuera enim epigastricæ, quæ inter ascendendum obuias habent mammilla-
res,ad vterum non pergunt, quanquam proximæ illis adstant, & ex eodem trunco, cum hypogastrica
vteri vena exiliunt. Horum musculorum actio est,vt partes hypogastricas præcordialibus seu hypochō- *Actio.*
driacis quam proxime admoueant. Vsus ex Columbo est,vt deorsum thoracem trahant,quo dilatetur. *Vsus.*
Ad horum extrema natura duos alios produxit exiguos musculos, ex ossibus pubis parte superiore, fi-
E gura triangulari, ad tutelam crassi & communis rectorum musculorum tendinis, ex quo succenturia-
torum nomen reportauere. Quidam volunt(nescio qua ratione moti)exiguos duos illos musculos iu-
uare erectionem penis. Columbus eos putat à rectis non esse separandos, esseque rectorum carnosa *Succenturiati musculi.*
tantum principia. At contra Fallopius manifeste probat alios,seorsumque à rectis esse,vsumque horum
demonstrat.

Restant transuersi explicandi,ita dicti ratione fibrarum;quæ cum rectorum fibris angulos rectos ef- *Transuersi epigastrij musculi.*
formant. Figura sunt quadrangulari,siti supra maximam peritonæi partem,cū quo ita arcte adhærescūt *Figura & situs.*
vt vix separari queat. Originem ex lumborum apophysibus, ossis iliū supercilio transuersus apophysib.
verte-

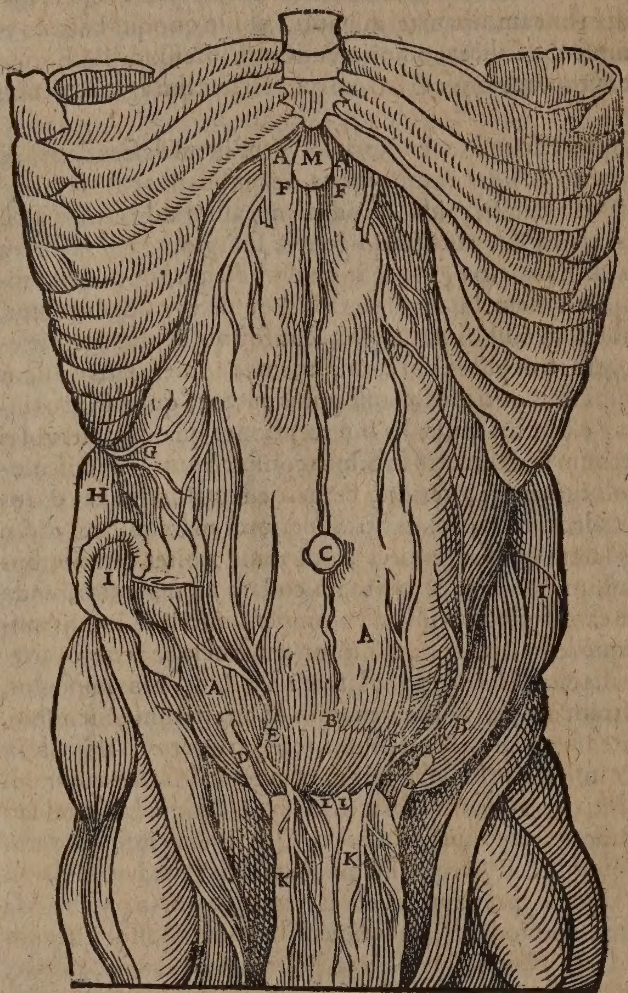
 A

vertebrarum lumbarium, & extremitate notharum costarum sortiuntur, contra multorum opinionem, quos conuincit nerui insertio: desinunt vero in lineam albam, vt omnes alii. Horum actio est, intestina comprimere, maxime ad fæcum excretionem. Cæterum octo omnes commemorati musculi, præter vsum sibi proprium, habent alium communem, quod scilicet propugnaculi loco sunt partibus omnibus subiacentibus, & expulsioni, seu excrementorum, seu fœtus, seu fuliginis ad vocis contentionem inseruiunt: vt experientia fidem facit in his, qui buccinas & lituos inflant. Ventrem igitur hi musculi æqualiter vndique comprimunt omni ex parte: diaphragma vero iuuantibus musculis intercostalibus superne deorsum impellit, ex qua conspirante contentione, sequitur fæcum per anum excretio: quod nisi diaphragma accessisset, non magis inferne, quam superne per os excrementa hi musculi expressissent. Quanquam ad hanc fæcum excretionem haud sufficit epigastricos diaphragma, & intercostales musculos ventrem comprimere: oportet insuper laryngis musculos clausos esse. Nam hiante ore, nunquam excrementa fœliciter prodeūt: quod sic fuligo per os exilit, quæ cohibita, & ad diaphragma impulsa ipsum contendendo, mirum in modum fæces deorsum detrudit. Quare Pharmacopolæ cum clysteres iniiciunt, iubent ægrum os diducere, quo facilius subeat clyster, vix alioqui ore clauso subiturus, quia sic nihil esset in nobis vacui, in quod clyster admitti posset. B

Actio.
Octo epigastrij musculorum communis vsus & actio.
Cur aperto ore fæces segnius procedunt.

Declaratio primæ figuræ ventris inferioris.

Prima figura ventris inferioris.

A A A A. *Ostendit circumscriptionem peritonæi à musculis epigastrii secreti.*

B B. *Lineam albam, continuo tractu ab ensiformi cartilagine, ad os pubis ductam, cui adhærent membranæ musculorum epigastrii.*

C. *Vmbilicum in musculorum dissectionem reseruatum ad vasorum vmbilicalium demonstrationem.* C

D D. *Vasa spermatica per processus peritonæi ad testes descendentia.*

E E. *Venas, & arterias epigastricas, sursum ascendentes, per musculos rectos & peritonæum.*

F. *Venas & arterias mammillares, descendentes tam per musculos rectos, quam per peritonæum, quousque per anastomosin cum epigastricis concurrant.*

G. *Portionem venarum ad peritonæum venientium ex propagatione venæ sine pari.* D

H. *Musculum transuersum à linea alba diductum versus spinam.*

K. *Os ilium carne denudatum.*

I I. *Musculos rectos deorsum inuersos, in quibus apparet insignis portio venarum & arteriarum epigastricarum.*

L L. *Paruos musculos succenturiatos.*

M. *Cartilaginem mucronatam.*

E

De Linea alba, & Peritonæo. CAP. XII.

Linea alba quid.

Linea alba, nihil est aliud, quam *terminus & extremitas musculorum epigastrii, medium ventrem in duas partes, dextram & sinistram discriminans.* Alba dicitur, tum à colore proprio, tum quod nulla illi pars carnosa subiaceat, aut superposita sit. Supra vmbilicum latior est: infra vero strictior, quod eo loci recti musculi in vnum coeant.

Quid peritonæos tunica. Substantia & quātitas.

Dicendum nunc est de Peritonæo tunica, seu membrana: sic dicta est, quod toti inferiori ventri sit attensa, omnibusque particulatim partibus, ventriculo contentis, quibus etiam tunicam communem benigne largitur. Substantia eius spermatica est, vt omnium membranarum: quantitas est in altitudine valde exigua (est enim fere araneosa) diuersis tamen locis, varia viris mulieribusque. Nam viris supra vmbi-

A vmbilicum crassior est & validior, quo sic ventriculi, sæpe plus æquo distenti, cibis, dilatationem, ne rumpatur, contineat. Contra mulieribus infra vmbilicum, tam crassa densaque est, vt duplex videatur, quo distentionem vteri à fœtu contento factam facilius sustineret. Supra vmbilicum vero, mulieribus virisque æqualis peritonæi in robore conditio ob eandem rationem. Latitudo, longitudoque eius cognoscitur ventris circumscriptione. Figura teres est & oblonga: quasdam ex se producit apophyses, tanquam dactyloteras, tam ad deductionem & robur vasorum spermaticorum, & musculorum testium cremasterum: ac præterea vasorum eiaculantium sursum assurgentium, quam vt testibus, naturalibusq; omnibus partibus, tunicam impertiat. Compositio eius est ex tenuibus fibris, membranosis, & neruosis, concurrentibus vna venarum & arteriarum, exiguis quibusdam velut ramulis, quos ex adhærētibus partibus, ad vitam & alimoniam excipit. Vnica est hæc membrana numero, & vndique insuper vna, & æqualis: quanquam Galen. perforatam esse eo loci, quo vasa spermatica ad testes descendunt, adstruat. Sed id reuera foramen censendum non est, sed productio potius, vt ante diximus. Notarunt recentiores Anatomici, peritonæon tunicam infra vmbilicum duplicem esse, atque per reduplicationis illius interstitia arterias vmbilicales ad vmbilicum ascendere. Sita est iuxta partes naturales, illisque circumfusa est, & adiuncta per tunicam, quam ipsis largitur: quemadmodum & partibus suis lateralibus, coniuncta est lumborum vertebris, ex quarum ligamentis (vel perioſtio potius illic existente) originem, partesque, vnde coagmentatur, capit, parte inferiore ossi adhæret pubis, superiore verò diaphragmati, cuius partem inferiorem totam obducit: anteriore seu exteriore musculis transuersis, à quibus nisi summa vi diuelli nequit, adeo tenaciter adhæret, ob complicationem & adhæsum fibrarum ipsius, cum fibris membranæ horum musculorum propriæ, quæ membrana Galeni sententia à peritonæo est: vt iam nihil mirum sit, si duas tunicas illas disrumpere facilius sit, quam diuellere Temperie est frigida & sicca, vt omnes membranæ. Multos habet vsus: quorum primus est, omnes ventris inferioris partes inuoluere ac tegere, omentum præsertim, ne id per magnas compressiones, & conatus violentos exprimeretur in inania musculorum interstitia, vt aliquando contingit in vulneribus epigastrii, nisi vlceris labra exactè vnita fuerint. Tum enim ad vlcus apparet tumor ab intestinis & omento, extra peritonæum in musculorum illa interstitia insilientibus, vnde sæuus dolor. Alter vsus est, fæcum excretionē à parte anteriore, ventriculum & intestina comprimendo adiuuare, vt diaphragma à superiore, tanquam ambabus iunctis manibus. Tertius est, quod post excretionem prohibet, ne partes illæ flatu repleantur, dum eas inanes coarctat & comprimit. Quartus & vltimus est, quod contineat sua sede partes omnes, easque colligat ad spinam dorsi, præcipue ne rapidis motionibus, vt saltibus, & casibus ex alto, è loco suo exiliant. Denique notandum, peritonæum eiusmodi esse, vt facile dilatari possit, vt videmus in hydropicis, grauidis & aliis contra naturam tumoribus.

Figura. *Compositio.* *Numerus.* *Lib. de semine.* *Situs & connexio.* (B) *Lib. 6. Meth.* *Vsus.* (C)

De Epiploo seu Omento, quod Zirbum etiam appellant.

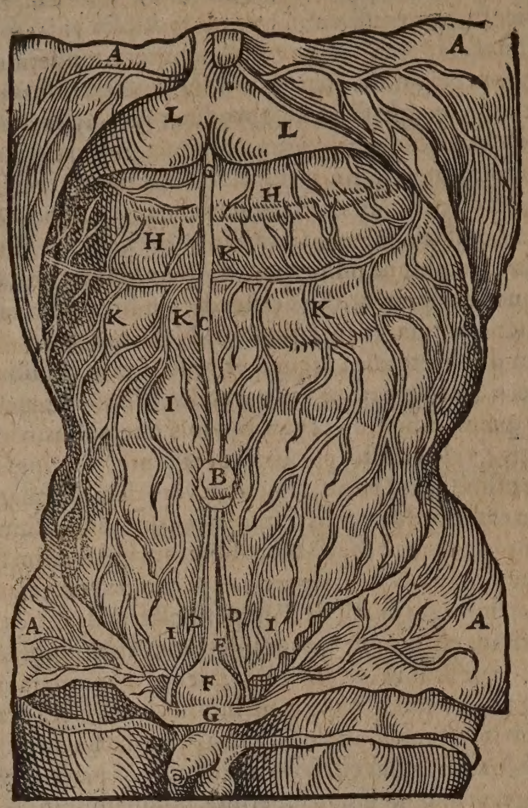
CAP. XIII.

POst partes continentes, sequuntur contentæ, quarum prima est Epiploon, sic dictum, quod intestinis omnibus innatet. Substantia adiposa est, & spermatica, quantitas eius penes altitudinem in variis hominibus varia est pro temperamenti ratione. Latitudo eius intestinorum describitur regione. Figura marsupium refert, quia duplex est. Compositio eius est ex venis, arteriis, adipe, & membrana, quæ ex gibba ventriculi parte, & sima duodeni, ac liene in intestina dilapsa reflectitur ex ventre inferiore ad summum colon. Vnicum est, intestinis, vt diximus, innatans: connectitur præcipue cum primis lumborum vertebris, ex quo loco in brutis videtur tunicam accipere, vt in hominibus ex lienis sima parte, & gibbosa ventriculi, & depressa ecphyseos, vnde reduplicatum in anteriorem & superiorem coli partem terminatur. Quæ causa impulit Galenum, vt scriberet, superiorem membranæ epiploi partem annexam esse ventriculo: inferiorem vero laxiori parti coli: ex quarum partium vasis sua vasa mutuatur, imo & neruos, si vllos habet. Temperies eius in macilentis frigida est & sicca, quod his sit epiploon sine adipe. Pinguibus vero frigida & humida, ob adipem. Vsus eius est duplex: Primus est, vt calefaciat & humectet intestina, eorumque iuuet concoctionem, quanquam per accidens id præstat, quod scilicet adipis sui densitate, ne intro frigidus aer penetret, impediat: tum etiam caloris interni dissipationem remoretur. Alter est, quod in alimenti penuria, per magnas inedias ad aliquod tempus insitum calorem, tum ventriculi, tum vicinarum partium fouet, & quasi rore tuetur, vt est à Galeno proditum. Notandum insuper est, quod in ruptura seu relaxatione peritonæi, deorsum delabitur omentum in scrotum, vnde epiplocele. Pinguioribus autem mulieribus, inter vesicam & vteri ceruicem se inserit, ac compressione sua obstat, ne semen integris viribus in vterum perueniat, adeoque frustratur conceptionem. Præterea vbi vulnere, vel alio casu, sui aliqua portione humectatum fuerit, quæ huic respondet alui portio, frigida & cruda dehinc remanet, propter rationes expositas.

Nominis ratio. *Substantia.* *Magnitudo & figura.* *Compositio.* *Connexio.* (D) *Lib. 6 anatom. adm.* *Temperies.* *Vsus duplex.* *Lib. 4. de vsu part.* *Frustratæ conceptionis causa.* (E)

Figura

Figura secunda ventris inferioris.

A A A A. *Monstrat peritonæum linea alba & vmbilico ad ilia vsque diuisum: deinde inuersum his, quas vides literarum notis.* A

B. *Vmbilicum à peritonæo distractum.*

C. *Venam vmbilicalem hepatis sima subeuntem.*

D D. *Duas arterias vmbilicales ad arterias sacras descendentes.*

E. *Porum vrachum, si quis in homine sit, in vesicæ fundum descendentem.*

F. *Vesicam, seu fundum ipsius.*

G. *Connexionem peritonæi cum vesica.* B

H H. *Anteriorem ventriculi faciem, iecore ac peritonæo nudam.*

I I I I. *Omentum, seu zirbum, aut epiploon, in omnia intestina effusum, vnde & hoc epiploi nomen traxit.*

K K K K. *Venas, & arterias, quæ parte dextra & sinistra in ventriculi fundum sparguntur, cum earundem supra omentum distributione.*

L L. *Iecur.*

C

De Ventriculo. CAP. IV.

Quid ventriculus. NVnc agendum nobis de ventriculo, *cibi toti corpori necessarii receptaculo, appetentiæ sede*, vi neruorum in ipsius orificum superius, indeque in ipsius vniuersam substantiam sparsorum. *Substantia.* Substantia ipsius spermatica magis, quam sanguinea est: quod pro vna carnosa membrana duas obtineat neruosas: quantitas seu magnitudo ventriculi varia est, pro varia corporum magnitudine & *Magnitudo.* hominum ingluuie. Figura rotunda est, & oblonga, vtri musico assimilis. Compositus est ventriculus ex *Compositio.* duabus tunicis propriis, & vna communi à peritonæo, simul venis, neruis, & arteriis: propriarum eius tunicarum interior est membranosa, fibris rectis contexta, ad ciborum attractionem: extenditur, propagaturque ad os vsque, quo fit, vt per sympathiam, affectiones vnius partis, alteri facile communicentur. *Oris & ventriculi sympathiæ causa.* Ortum habet hæc tunica ex membranis cerebri, quæ comitantur neruos, à tertia & quarta coniugatione, ad os descendentes. Itemque ab aliis apophysibus, per capitis foramina descendentibus: vnde & peti altera ratio potest ab ea, quam de neruis à sexta coniugatione adferre solent, cur in capitis vulneribus tam cito ventriculus cerebro compatiatur, Externa carnosior est, & spissior, fibris obliquis con- D texta ad retinendum & excernendum. *Non ita vulgaris ratio de consensu ventriculi & vomitu fracto cranio.* Ortum hæc habet à pericranio, quod statim vbi ad œsophagum peruenerit, fibras quasdam carnosas sibi adsciscit. Nerui ad ventriculum transmittuntur à sexta cerebri coniugatione, vt dicetur suo loco. Venæ arteriæque in ipsum insperguntur ex gastrica, gastrepiploide, coronaria & splenica: ex secunda, tertia & quarta venæ portæ distributione: & tertia arteriæ descendentis, ad partes naturales, simulatque diaphragma est egressa. Vnicus est numero. Situs magna sui parte ad sinistrum latus inter lienem, caua hepatis & intestina, vt vicinarum eiusmodi partium calore adiutus, alacrius in ciborum coctionem incumbat: *Lib. 4. de vsu part.* nec me latet scripsisse Gal. magna sui parte dextro lateri incumbere ventriculum: Sed inspectio ipsa & ratio Gal. authoritati fidem derogant, nam quia plus loci vacui est in sinistro latere, quod lien hepate minor sit, æquum fuit, vt in sinistrum latus magis incumberet. *Connexio.* Connexio ipsius magis propria est cum œsophago, & intestinis per sua duo orificia, per neruos cum cerebro, per venas cum iecore & liene, per arterias, cum corde, & per membranam suam communem cum omnibus partibus naturalibus. E *Temperies.* Ventriculi temperies in hominibus bene habitis est moderata, *Lib. 9. Meth.* quod fere ex æquali concursu partium sanguinearum & spermaticarum consurgat: vel Galeni sententia, ventriculus ex se, & partibus sui componẽtibus frigidus est, & calidus, ex viscerum vicinia. Cæterum aliis calidior, aliis frigidior pro varia variorum corporum temperie & complexione. Bene tẽperatus ille ventriculus est existimandus, qui esculenta poculentaque potenter attrahit, attracta complectitur retinetq; quoad in succum cremori similem, coctione & elixatione conuersa fuerint, quem Græci Chylum nominant: qui deniq; excrementa primæ illius coctionis valide à se amandat & depellit. *Calidioris ventriculi nota.* Calidior ventriculus ex eo innotescit, quod cibos duos atterit, conficitque melius, vt bubulas carnes, oua dura, & similia, quam molles & friabiles, quos corrumpit, & in nidorẽ vertit. Sic enim recens natus pullus ad ardentẽ ignem torretur potius, quã laudabiliter coquitur. *Notæ frigidiorum.* Frigidior vẽtriculus cibos valde appetit, tardus est ad coquendũ, pręsertim cibos frigidos & difficilis cõcoctionis, quos ob id facile in quid acidũ vertit.

Ventri-

A Ventriculi bene morati duplex est actio : vna communis , altera propria. Communis est, cibos ore ingestos atterere , miscere & concoquere , ad suam & vniuersi corporis concoctionem, postquam hepatis elaboratio accesserit : quæ priusquam accesserit , fruitur tantum chyli iucunda voluptate ventriculus , seque solatur aduersus circumstantium partium æstum & squalorem , ex quo primæ coctionis officina dicitur. Propria actio eius est, attrahere , retinere & assimilare sibi, quod est conueniens : expellere vero , quod seu quantitate , seu qualitate , seu tota substantia fuerit contrarium. Duo habet orificia , vnum superius , quod stomachum & cor vulgo nominant : alterum inferius , quod pylorum. Superius ad sinistram vergit iuxta spinam dorsi ; longe amplius & capacius est inferiore , quo excipiat commodius cibos semimansos , duros & crassos , quos magna auiditate helluones præcipitant ; insigni sentiendi vi pollet , quod sit sedes appetentiæ , vi neruorum , hoc orificium mutuo complexu contexentium : quo fit , vt illa parte acri sensu præditus sit ventriculus , vt indigentiam & inanitionem ciborum percipiat , ad pastum quærendum animal excitans. Nam etsi natura aliis partibus quatuor facultates indiderit , sensu tamen carent eorum , quibus indigent , sed nutriuntur tantum venarum suctu continuo , vt plantæ attracto ex terra succo. Situm

B est hoc orificium , ad quintam thoracis vertebram , cui fere iucumbere dicitur. Mallem tamen dicere , incumbere ipsum duodecimæ vertebræ thoracis , & lumborum primæ : hoc enim loco œsophagus diaphragma perforat , ac superius id orificium constituit. Inferius orificium ad dextram corporis partem vergit, sub simis hepatis. Longe est superiore angustius , nequid nisi sedulo attritum , & coctione elaboratum , elaberetur : idque beneficio velut annuli cuiusdam , musculo sphincteri ani similis , quem glandem nonnulli esse putarunt , factam ex transpositione membranæ interioris , & carneæ ventriculi , in eam , quæ intestinis est externa. Scio Columbum deridere glandulosum hunc annulum , sed cuiuis acrius intuenti , pylorus glandulosus videbitur : ventriculus fundo suo & parte interiore multas rugas habet , quæ valent ad continendos cibos , quousque perfecte confecti fuerint. In ventriculo partes gibbam & cauam notamus : caua diaphragma & iecur respicit : gibba intestinis obuersa est : de quibus instat , vt dicamus , si prius id adnotauerimus , ventriculum per ingentes sui exolutiones , posse ad vmbilicum vsque iuxta vesicam delabi , quod in nonnullis post obitum dissectis , obseruauimus.

Actio duplex.

Duo ventriculi orificia.

Situs stomachi.

Glandulosus pylori annulus.

De lapsu ventriculi.

C *Tertia figura de anteriori ventriculo.*

A. *Monstrat initium œsophagi, oris parti continuum quæ faucium nomine intelligitur.*

BB. *Amygdalas glandulas, quæ proprie paristhmia, antiades, & tonsillæ, deniq; saliuares glandulæ dicuntur.*

CC. *Corpus glandulosum, quod reperiri solet supra quintam dorsi vertebram, ex quo loco, œsophagus cedit magnæ arteriæ, ad latus dextrum nonnihil declinante: Vesalius lib. 5. cap. 3. & Columbus cap. vlt. lib. 9. scribunt eiusmodi glandulam humore quodam esse refertam, quo œsophagus imbuitur, vt facilius cibi, velut per lubricum, in ventriculum delabi possint. Haud aliter, quam prostatæ gandulæ, humore quodam crasso, & oleoso sunt refertæ, quo deliniant vrinæ meatum, vt liberiore & minime molesto cursu vrina per ipsum diffluat.*

D DD. *Neruos sextæ coniugationis ad ventriculi orificium superius, tandemq; in omnem ventriculi capacitatem, suis diuaricationibus perreptantes.*

E. *Orificium ventriculi superius.*

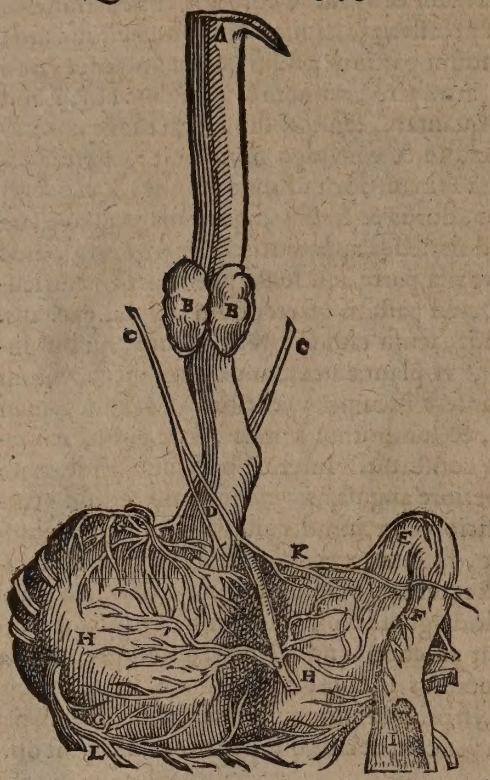
F. *Orificium ventriculi inferius, quod pylorus dicitur.*

G. *Ecthysim seu dodecadactylon.*

HHHH. *Venas & arterias ventriculi.*

E

Quarta ventriculi inuersi figura.

A. *Monstrat œsophagi initium.* A

BB. *Duo corpora glandulosa, quibus quasi innititur ventriculus, ad quintam dorsi vertebram.*

C C. *Duos neruos ventriculi.*

D. *Orificium superius.*

E. *Orificium inferius.*

F. *Intestinum duodenum.*

G G. *Venas & arterias ventriculi.* B

H H. *Partem ventriculi posteriorem.*

I. *Ingressum meatus cholidochi in intestinum duodenum.*

K. *Partem ventriculi cauam.*

L. *Partem gibbam, seu ventriculi fundum.*

De Intestinis. CAP. XV.

Substantia. INtestina, *distributionis & excretionis instrumenta*, substantiæ, & compositionis sunt eiusdem cum ventriculo, nisi quod tunicarum ventriculi situs, contrario habet se modo, quam in intestinis. Quæ enim ventriculo interior est, illa intestinis est exterior, & contra. *Figura.* Intestinis figura est rotunda, fistulata & capax: aliis magis, aliis minus, pro varia ipsorum magnitudine. Nam quod ad quantitatem attinet intestinorum, alia sunt tenuia, alia crassa, plus minusve, pro corporum varietate. *Numerus.* Sex vero sunt numero, nam tria sunt tenuia: Echysis seu duodenum, Ieiunum & Ileon: tria crassa, cœcum, colon, & rectum. Quæ omnia id nominis accepere: *Duodenum.* Primum quidem, quod sit sine vlla reuolutione, sine vllis gyris, quasi quidam ventriculus, in duodecim digitorum magnitudinem extensus; cuiusmodi magnitudo in magnis hominibus visitur, quales sæpius Galeni temporibus occurrebant, quam hac nostra ætate, qua non visitur eiusmodi intestinum, nisi septem, aut octo ad summum digitorum longitudinis. Huius longitudinis causa est vt exitus sit liber venæ portę è iecore egredienti, itemq; arteriæ & neruo, quæ in ipsum perreptant. Nam cum eiusmodi intestinum aliquando ad summa hepatis assurgat, sub cystum fellis, quo sæpe tingitur, si illic reuolutiones haberet, spatium occuparet, quod eiusmodi vasis & ductibus via est. Alii eiusmodi figuræ aliam rationem reddunt, ne scilicet quidquam esset, quod impediret facilem & promptam chyli perfecte mitificati ad hepar distributionem. *Ieiunum.* Secundum Ieiunum dicitur, non quod plane inane sit, sed quod reliquorum comparatione pauca sint, quæ contineat. Huius inanitionis causa triplex est: Prima multitudo venarum & arteriarum mesaraicarũ, quæ ipsum circumstant, vnde maior chyli, & promptior ex ipso distributio: Secunda est hepatis vicinia, chylum in ipso contentum valide sugentis. Tertia est biliosi humoris in ipsum defluxus à cysti fellis, qui acrimonia sua eiusmodi intestini sordes subinde deterget, & continenti appulsu ad excretionem sollicitat. *Ileon.* Tertium Ileon nuncupatur, quod inter ilia situm sit: nihil substantia & magnitudine à cæteris differt, sed hoc vno, quod plus materiarum in ipso contineatur, quam in reliquis, propter vasorum in ipsum desinentium paucitatem: vt nihil mirum sit, si exacta ipsorum demonstratio fieri nequeat. *Cæcum.* Quartum cæcum dicitur, quod reddendis recipiendisq; materiebus, vnicum ductũ habeat. Adest huic intestino longa & stricta apophysis, quæ nonnullorũ opinione (plane erronea) sæpe in scrotum delabitur, in peritonæi ruptura aut relaxatione: nam ventre inferiore, apophysis illa contenta peritonæo, eiusmodi delapsum intercludenti pertinaciter adhæret. Videtur vero Galenus per eiusmodi intestinũ cæcum apophysim hanc longã & strictam intellexisse, & certe ita sentit anatomicorũ vulgus, sed hic iusta est Vesalii in Galenũ reprehensio. Quare Syluius, vt a Galeno hanc culpam depellat, vult, vt per cæcum, coli initiũ intelligamus. *Colon.* Quintũ dicitur colon, quod reliquis maius sit & capacius. *Rectum.* Sextum & vltimum Rectum, propter rectitudinem ductus: in hoc & in brutis præsertim, adeps quidam continetur ad viam lubricandam, & ne excrementorum durorum & acrium acrimonia, in transitu intestinum exulceretur.

Marginal section letters beside this chapter: C, D, E.

Situs. Omnium eiusmodi intestinorum situs est eiusmodi. Ecphysis, ad latus dextrum supra spinam vergit. Ieiunum magnam partem occupat superioris regionis vmbilicalis, suis se gyris ilei intestini gyris similibus in vtrumq; latus diffundens, vsq; ad ilea. Ileon sitũ est ad inferiora vmbilicalis regionis, in orbes plurimos & anfractus actum, vsq; ad caua ossis sacri, supra vesicã & partes laterales hypogastrii, quas ilia nominant. Cæcũ ad dextram vergit, paulo infra renem supra quintam & quartã lumborũ vertebram. Colon ad formã arcus scythici incuruum & inflexum est, omnia a cæco intestino subtus renẽ dextrum

com-

A comprehendens, vſque ad caua hepatis, indeque per ventriculi gibbum, ſupra gracilia inteſtina vſq; ad caua lienis progreditur: vnde ſubter renem ſiniſtrum delapſum, aliquot reuolutionibus, in lumborum vertebras terminatur. Ex quibus omnibus orbibus & anfractibus coli inteſtini, facile eſt diſtinguere nephriticum dolorem, qui certa ſede defixus eſt, à colico, per eos, quos diximus anfractus, decurranti. *Diſtinctio nephritici doloris a colico.* Rectum obliquo ſitu ad ſiniſtram vergit ſupra ſpinam oſſis ſacri, vſque ad ani extrema.

Connexio omnibus vna & communis eſt: omnia enim mutuo ſibi adiuncta ſunt per ſuas tunicas, *Connexio.* quia ab œſophago vſque ad anum vnica via eſt: viſceribus vero principibus, per neruos, venas & arterias cohærent. Magis propria connexio eſt, quod Ecphyſis parte ſua ſuperiore pyloro adnectitur, inferiori vero, ieiuno, & partibus ſubiacentibus, per peritonæi tunicam; Ieiunum cum Ecphyſi & ileo, Ileon cum ieiuno & cæco, Cæcum cum ileo & colo, & ſpinæ parte dextra, vbi arctius adſtringitur. Colon, cum cæco & recto, & media ſui parte cum renibus & ventriculi gibbo: quo fit, vt in colica, id flatibus diſtentum ſubuertat, comprimatque ventriculum, vnde vomitus: *Cur in dolore cholico contingat vomitus.* Vltimum rectum cum colo & ano. Ad cuius extrema affixus eſt muſculus, figuræ rotundæ, & circularis, ſphincter dictus, natus ex vertebris inferioribus oſſis ſacri & caudæ, cuius beneficio, tanquam repaguli cuiuſdam, cohibentur voluntatis nutu *Sphincter ani.*

B excrementa, ne contra decorum ad omnem honeſtatem natus homo, paſſim & ad momenta quælibet, ventrem turpiter exonerare cogeretur: nam quibus per paralyſim procidit hic muſculus, his inuitis excrementa exeunt. *Gal. lib. 5. de vſu par. c. 14* Ad inteſtini recti extrema, ſitum eſt corpus, mediæ inter carnem & cutem ſubſtantiæ, quaſi vtriuſq; mixtione conſurgens, labiorum extremis ſimile, eiuſdem cum ſphinctere vſus, niſi quod non adeo ſit eius rei potens. Sed & circa id venæ ſitæ ſunt, hæmorrhoidales dictæ, de quibus ſuo loco. Præterea ad huius inteſtini extrema deſcendunt duo alii muſculi, lati & membranoſi, ex vnoquoque latere vnus, orti ex partibus lateralibus & internis oſſis pubis & iſchii, qui ſupra ſphincterem inſerti, *Leuatores ani.* anum delapſum reuocant: vnde leuatores ani dicuntur. Itaq; cum vel imbecilliores ſunt, vel reſoluti, vel anus pondere humorum pituitoſorum, ſalſorum, bilioſorum & ſeroſorum grauatur, vix inteſtinum in ſuum locum reſtituitur, vt digitorum opera ad eã rem ſit opus. Inteſtina ventriculi temperiẽ ſequuntur.

Inteſtinorum actio, eſt chyli diſtributio per venas meſaraicas (quod tribus tenuibus inteſtinis ex *Actio inteſtinorum.* officio incumbit) & chyli excrementorum exceptio, retentioque ad vſq; excernendi tempus idoneum, quod trium eſt craſſorum. Præterea tenuia illa inteſtina, chylo in ventriculo elaborato, extremam velut manum addunt, etſi non in eum vſum ſint comparata; ſed ſæpe natura corporis partibus ad melius quid abuti ſolet. Aduertendum vero eſt, quod ad inteſtinorum attinet compoſitionem, illa fibris tantum *Fibræ inteſtinorum.*

C tranſuerſis eſſe donata, excretionis gratia: niſi quod ad initium coli, & finem recti additas tranſuerſis rectas quaſdam cernere eſt, ad ipſarum robur, ne ſcilicet duorum excrementorum tranſitu, & excernendi laborioſo illo conatu (in brutis præſertim) diſrumpi & dilacerari inteſtina illa contingeret. Quod ſi quis *Vnde retinendi in inteſtinis opportunitas.* quærat, qui cum fibris obliquis careant, retentio in illis fiat: is intelligat retentionem fæcum in recto fieri, vi ſphincteris muſculi, ſæpe vero in cæco, earundem duritie & copia, quo fit, vt hæreant in tranſitu. In omnibus vero, ob conformationem in orbes plurimos & anfractus actam. Longitudo inteſtinis eſt ſepties maior, totius corporis longitudine. Huic longitudini acceſsit anfractus, ne in momento efflueret alimentũ, ac ne per ingluuiem ab agendo & contemplando homines reuocarentur. Sic n. fieri videmus in pleriſq; brutis, in quib. vnicum eſt inteſtinũ, recto ductu à ventriculo in anum exporrectum, vt *Longitudo & figura.* Lupo ceruetano, aliiſq; inſatiabilis ingluuiei animantibus, ad paſtum, plantarum inſtar ſemp abiectis.

Quinta figura ventris inferioris.

D

E

A. *Cartilaginem monſtrat enſiformem.*

BB. *Peritonæum inuerſum, cum fractis coſtis.*

C. *Ligamentum anterius, & præcipuum hepatis.*

DD. *Hepatis partem gibbam.*

E. *Venam vmbilicalem iecur ſubientem.*

FF. *Partem ventriculi anteriorem.*

Hhhh. *Colon.*

I. *Recti initium.*

K. *Cæcum inteſtinum.*

LLL. *Faciem exteriorem tenuium duorum inteſtinorum, Ieiuni nempe & Ilei, quorũ Ieiunum altius eſt ſupra vmbilicum, Ileum vero inferius.*

M. *Fundum ſeu corpus veſicæ.*

De Mesenterio. Cap. XVI. A

Substantia. *Magnitudo.* *Figura.* *Compositio.* *Numerus.* *Connexio.* *Temperies.* *Actio.* *Vena mesaraica ab hepate omnes.*

POst intestina sequitur Mesenterium, substantiæ partim adiposæ, partim spermaticæ. Magnitudo satis patet, quanquam aliis maior vel minor, pro corporis magnitudine. Figuræ rotundæ est, sine magna altitudine Compositum e duplici tunica, ab origine & radice peritonæi orta. In medio sui neruos admittit, à costali sextæ conformationis, venas à vena porta, arterias ab arteria descendente, ingentem insuper adipis copiam, & multa corpora glandulosa, ad fulciendam vasorum per ipsum sparsorum diuisionem, simul ad illorum irrigandam substantiam. Numero vnicum est, in intestinorum medio situm, vnde & nomen traxit. Id tamen nonnulli in duas partes diuidunt, nempe in meseræum, id est, portionem, quæ tenuibus intestinis intertexta est, & in mesocolon, quæ crassis. Connexio eius per vasa est, cum partibus principibus, per totam vero suam substantiam cum intestinis, & nonnihil cum renibus, è quorum regione tunicas videtur assumere. Temperie frigidum est & humidum, si quis eius respiciat adiposam substantiam: at si reliquas eius partes, frigidum & siccum. Eius actio & vsus est deuincire & continere intestina, suo quodq; loco, ne in se inuicē temere implicentur, ac per venas mesaraicas (quas hepatis manus vocant) chylum ad hepar deducere. In quo notandum, venas omnes mesaraicas venire ab hepate, vt dissectione corporum intelligimus: quanquam nonnulli asseruerint, nonnullas esse venas alimoniæ intestinorum dicatas, nullatenus ad hepar pertinentes, sed quæ desinant in corpora quędam glandulosa, per ipsum mesenterium sparsa, de quorum vsu paulo post dicemus. B

De Glandulis in genere, & de Pancreate. Cap. XVII.

Substantia glandularū. *Quantitas & figura.* *Compositio.*

GLandula, corporis pars est simplex, substantiæ alias spongiosæ & mollis, alias densæ & durę. Molles quidem glandulæ sunt tonsillæ seu saliuares, purgatis amygdalis similes: Thymus, pancreas, testiculi, prostatæ. Densæ vero & duræ, vt parotides & aliæ. Quantitate & figura, glandulæ differunt inter se: nam aliis aliæ maiores sunt, & nonnullæ rotundæ, aliæ planæ, vt thymus & pancreas. Compositionē sortiuntur nonnullæ ex venis, arteriis, neruis & propria carne, vt paristhmia seu antiades, vel tonsillæ lactificæ in mammis & testes. Aliæ neruis carent, qui saltem videri queant, vt parotides, axillares & aliæ.

Numerus. Numerus glandularum incertus est propter infinitam multitudinem, & ludentis naturæ varietatem. Passim his inuenies locis, vbi magnæ vasorum diuisiones fiunt, vt in medio cerebri ventriculo, in superiore thoracis parte, in mesenterio & aliis: quanquam aliæ eo sitæ sunt loco, quo natura opus esse censuit, vtilem animanti ex illis humorem gignere & effundere, vt tonsillæ ad linguæ radices, lactificæ ad mammas, spermaticæ in scroto, & ad vteri latera, vel vbi emunctoria parare natura decreuit partibus principibus, & ad aures, axillas & inguina. C

Connexio. Glandularum connexio est, non modo cum partium vasis, ad suam compositionem concurrentibus, sed etiam cum illis, quarum replent, conseruantq; diuisionem.

Temperies. Temperiei sunt frigidæ, ex quo Medicis sanguis in mammis dicitur recrudescere, cum lactis formam illic accipit.

Actio & Vsus. Cæterum ex his aliæ habent actionem, vt tonsillę, quæ saliuam fundunt toto ori perutilem, mammæ lac, testes, sperma: aliæ vsum tantum, vt quæ comparatæ sunt ad conseruandas, fulciendas & complendas vasorum diuisiones.

Pancreatis substantia. *Situs.* Præter hæc de glandulis in genere, sciendum est, Pancreas *corpus* esse *glandulosum, carniforme*, vt quod carnis similitudinem vndique habeat & ostentet. Situm est ad hepatis sima, sub ecphysi, cum quo magnā habet connexionem, & sub vena porta, vt ipsi, ipsiusq; diuisionib. sit velut propugnaculo, dum scilicet inania replet spatia, vasis ipsis interiecta, sicq; prohibet, ne violento aliquo motu, vt lapsu, diuulsa violentur. D

De iecore. Cap. XVIII.

Quid hepar. *Substantia & quantitas.* *Cur meticulosis amplius sit iecur.* *Numerus.* *Figura.*

HIs expositis, dissectionis ordo nunc postularet, vt de venæ portæ distributione ageremus: sed quia ea bene intelligi nequit, nisi hepatis, vnde vena porta oritur, perspecta omni natura, ideo translata illa in commodiorem alium locum: de hepate nunc dicemus. Ergo hepar, Galeni sententia, *lib. de form. fœt.* primum est ex omnibus corporis partibus, quod absoluitur in conformatione, *sanguinis est officina & author, venarumq; origo.* Eius substantia est velut concretus sanguinis limus. Quantitas varia est, non modo diuersæ, sed & eiusdem speciei corporibus: & hominibus inter se, quorum alter gulosus erit & timidus, alter audax & sobrius. Illi enim, quam huic, longe erit amplius hepar, quod chyli ampliorū copiam excipiendam & elaborandam habeat: omnibus tamen iecur magnum est hominibus, quod his magna sit opus sanguinis copia, ad tot spirituum, & humidi substantifici, quæ in momento quolibet agendo & contemplando, resoluuntur, & dissipantur, reparationem. Cur vero timidis amplius sit iecur, duplex afferri ratio potest: Prima, quod his facultas vitalis, in qua animorū, & irarum existit ardor, quæ est in corde, sit imbecilla; Itaq; eius defectum suppleri facultatis naturalis robore. Sic enim natura solet, quod vna ex parte deest, id alterius incremento, & accessione compensare: Altera, quod frigidi homines plus appetant, quia Galeni sententia *in Arte parua*, frigiditas facit ad appetentiam: quo fit, vt maior his chyli suppetat copia, cuius abundantia hepar nutritur, & accrescit amplius. Quibusdam brutis in quinque & plures lobos diuisum est iecur, vt Cani & Sui; at homini vnus sæpe adest lobus, alias duo, ad summum tres: hique haud ita magno interuallo discreti: qui superiorem & cauam ventriculi regionem complexu suo fouent ad promouendum coctionis opus. Ergo iecur vnico fere lobo contentum est: quanquam tenui semper diuisione fissum, vt transitum liberum habeat vena vmbilicalis in ipsius radices & substantiam penetrans: quin & sæpe vmbilicali illi venæ substratus est exiguus quidam velut hepatis lobus, straguli vice. Hepatis figura est gibbosa, eminens, & leuis, versus diaphragma: versus ventriculum E

A triculum sima quodammodo inæqualis,& aspera,propter loborum interstitia, venæ cauæ originem, & situm folliculi fellis. Compositio hepatis est ex venis, neruis,arteriis,tunica,& propria substantia,quã nos sanguinem crassum,& concretum,seu parenchyma dicimus.Venæ illi, itemque arteriæ ex vmbilico veniunt:At nerui ex his immediate, qui per ventriculum diffunduntur Hippocrate authore. Quanquam illi in hepatis substantiam non alte penetrant,quod exacto sensu indigere non videretur, sed in eius tunicam & superficiem distribuuntur, quod hoc viscus distributionis in vniuersum corpus gratia comparatum,nullum sibi reseruat humorem acrem,aut malignum , ad cuius præceptionem neruo indiguerit,quanquam ipsi subtensa tunica,multas neruosas fibras in eius substantiam demergit, vt appareret per eiusmodi tunicæ ab elixo hepate distractionem,idem de reliquis sentiendum visceribus. Tunica hepatis est à peritonæo gracilescente;propria caro à vena vmbilicali,cum diuidit se ad venarum portæ & cauæ generationem, vt est à Galeno notatum *lib.de format.fœtus*. Hepar vnicum est,magna sui parte in dextro latere situm,minore vero in sinistra,contra quam ventriculus. Eius connexio est in primis cum ventriculo,& intestinis, per venas & membranas peritonæi; per venam cauam , & arteriam cum corde;per neruum cum cerebro;perque eadem illa vincula cum omnibus corporis partibus.Temperiei B est calidæ,& humidæ,quibus id calidius est,venis sunt amplis & feruente sanguine:quibus frigidius,venæ angustæ & facies decolor.Actio hepatis est,chyli in sanguinem conuersio , secundæ coctionis opus. Etsi enim chylus in venas mesaraicas primum illapsus,sanguinis rudimentum accipiat,sanguinis tamen formam & perfectionem non ante adipiscitur , quam in hepate elaboratus , & plene concoctus fuerit. Tribus alligatur,firmaturq; crassis ligamentis:duobus quidem lateralibus in costarum notharum medio,ad fulcienda eius latera,& tertio superiori,ac robusto,ex xiphoide cartilagine descendente , ad fulciendam partem eius superiorem,quæ suo pondere , ventriculi orificium inferius comprimere , sicque procidentiam sterni,& furculæ moliretur:Atque hæc de ligamentis propriis veniunt intelligenda;nam reliqua communia,venas,arterias,neruos,& peritonæi tunicam, per quam lumbis adnectitur , & aliis naturalib.partibus,sumᵘˢ executi.Sed & notandũ,prẹter tria illa propria ligamẽta aliis insuper hepar alligari ad nothas costas,vt obseruãt Syluiᵘˢ *in anatomicis obseruationibus*,&Hollerius *in Praxi cap.de pleuritide.*

Compositio.

Nerui hepatis.

Situs.

Connexio.

Temperies.

Actio.

Ligamenta hepatis.

De Vesica fellea. CAP. XIX.

VEniendum nunc ad vesicam felleam,quæ substantiæ est neruosæ, & magnitudinis pyri minusculi, quod eleuchinum seu cucurbitinum nominant:figuræ est rotundæ , fundo quidem capacior , sed C lateribus,& orificio arctiori,& angustiori.Ex duplici est coagmentata tunica,vna propria triplici staminum genere contexta,altera à peritonæo.Venam habet à porta,& arteriam ab ea, quæ in hepar diffunditur:neruum à sexta coniugatione.Vnica est sub maiore hepatis lobo parte dextra abdita,connectitur cum hepate proprii corporis,& ductuum seu canalium,actioni suæ edendæ comparatorum , contactu, itemque ecphysi,non raro etiam ventriculo,altero ductu. Omnibus denique partibus per venas , neruos,arterias,& tunicam communem.Temperamenti est frigidi,vt pars omnis neruosa. Actio eius est biliosum humorem, excrementitium quidem illum,sed tamen naturalem ab hepate fibrarum rectarũ opera secernere ad sanguinis depurationem,attractumque per obliquas fibras eo vsque retinere,donec quantitate,qualitate,aut tota substantia,molestus esse cœperit,tumque per fibras transuersas in ecphysim depellere,ad solicitandam intestinorum excretricem. Scio Fallopium tot fibrarum contextum actionis eius,quam diximus,ministrum vesicæ felleæ denegare:Sed illi abunde respondisse videtur Vesalius.Vesicæ felleæ varii sunt canales:Nam hæc cum ceruice satis angusta, adusque venæ portæ originẽ peruenerit,in duos canales dirimitur,quorum vnus , nullam passus sui diuisionem fertur in ecphysin, nisi quod in quibusdam alium canaliculum in ventriculi fundum demittit, vt notatum est à Galeno, D cuiusmodi hominibᵘˢ vita misera est,& molesta;nempe obnoxiis biliosis vomitibᵘˢ, præcipue ieiuno vẽtriculo,cũ magnis capitis & stomachi doloribᵘˢ,vt ab eodẽ Galeno est annotatũ.Alter vbi extra hepatis corpus ꝓruptus,se in duos aut tres ductᵘˢ diuiserit,hepatis rursum substantiã subiẽs,infinitis ramulis,venę portæ totidẽ ramulorũ comitibus,per hepatis substãtiã diuiditur , quo sic sanguis nisi elaboratissimᵘˢ & defæcatissimus in venam cauam non assurgeret,& difflueret,quę omnia manifeste dissectio docet.

Substantia.
Magnitudo.
Figura.
Numerus.
Connexio.

Temperies.
Actio.

Vesicula fellea canales.

Lib. 2. de Temper. Cap. 78. artis medica.

E

Sexta figura de folliculo fellis.

A. *Monstrat fundum folliculi fellis.*

B. *Meatum communem humoris biliosi, attractioni & depulsioni,in* C. *desinentem.*

D. *Meatum proprium alliciendæ ab hepate bili.*

F. *Canalem dicatum excernendæ bili in ecphysin intestinum, notatum litera* E.

G. *Portionem ecphysis.*

H. *Orificium ventriculi inferius.*

L. T. Venas & arterias vnius lateris, quæ à vena porta & arteria hepatica exporrectæ in cystim fellis, aliis alterius lateris paribus osculis occurrunt & respondent. A

De Liene. Cap. XX.

Substantia. QVia vero nec venæ portæ distributionem decenter demonstrare possumus, nisi prius liene sublato, & sua sede moto. Ideo priusquam vltra progrediamur, visum est de liene dicere. Lien ergo substantia est molli, rara & spongiosa (quo facilius exciperet & ebiberet sanguinis ex hepate fæcem) hepatis carne nigriore. Refert enim colorem eius limosi sanguinis, ex quo generationem habet. Magnitudo
Quantitas & figura. eius satis est insignis: Aliis tamen, quam aliis amplior, pro varia hominum temperie & complexione. Figura quasi triangularis, gibba, qua parte costis & diaphragmati adhæret, caua autem, qua ventricu-
Compositio lum spectat. Compositio eius est ex tunica, propria carne, vena, arteria, & neruo: membrana est à peritonæo; propria caro ex fæce sanguinis, seu potius humore melancholico naturali, vt quo nutriatur: Venam suppeditat quartus venæ portæ ramus; arteriam primus ramus arteriæ magnæ descendentis à pri-
Neruus lienis. mo statim extra diaphragma egressu: Neruum vero suggerit costalis sinister à sexta coniugatione per B
costarum radices parte interna: atque hunc neruum manifeste intueri licet, non modo se per tunicam lienis spargentem, sed & propriam eius carnem penetrantem cum ipsis vasis, eodem plane modo, quo
Numerus & situs in corde & pulmonibus contingere videmus. Numero vnicus est. Situs in latere sinistro inter ventriculum & costas nothas vel diaphragma potius, quod ad earum radices descendit. Nam sæpius diaphragmati parte sua gibbosa adhæret per tunicam à peritonæo, vt & caua ventriculo: tum per quasdam venas, quas ille in ventriculum transmittit, tum per Epiploon. Connexionem habet proxime vel secun-
Temperies. & Actio. dario cum omnibus corporis partibus, per illa sua vasa. Temperiei est frigidæ & siccæ: Actio & vtilitas eius est, humorem melancholicum naturalem segregare; quem fœculentum attenuat vi mul-
Vas breue. tarum arteriarum per suam substantiam intextarum: harum enim continuo motu & calore natiuo, quē vegetum secum à corde deferunt, crassus ille sanguis crassitiem exuit, quam per ductus in eam rem paratos excutit lien, tenuiore portione in sui alimoniam retenta. Ductus, per quos crassitiem melancholici sanguinis à se deponit, sunt vena ex eo in ventriculum ascendens ad irritandam eius sua aciditate
Hæmorrhoidales Vena. appetentiam, & adstrictione roborandam substantiam: vena item altera, quæ aliquando à ramo splenico, alias à vena porta sub ipso plane eius orificio, ad anum descēdit, vt illic venas hæmorrhoidales con- C
stituat.

De Vena porta, & eius distributione. Cap. XXI.

Substantia. Magnitudo. Compositio. Situs. Connexio. Temperies. Actio. Venæ portæ sex rami. VEna porta, vt & omnis alia vena substantiæ est spermaticæ, magnitudinis satis insignis, figuræ rotundæ & cauæ, ductus & tubi instar. Compositio eius est ex tunica propria, & vna communi à peritonæo. Vnica est. Sita in sima, seu concaua hepatis parte, vnde erumpit (vel ex vmbilicali potius,) in intestinorum omnium medio, cum quibus connexionem habet, & cum ventriculo pariter liene, sphinctere ani, & peritonæo per tunicam, quam inde accipit. Temperiei est frigidæ & siccæ. Actio eius est chylum è ventriculo & intestinis sugere, excipere, inque hepar deducere, donec eundem in sanguinem versum reuehat ad ventriculi, lienis, & intestinorum nutritionem. Vena porta ex sima hepatis parte egressa in sex ramos diuiditur: quatuor nempe simplices, & duos compositos, in plures nempe alios rursum diductos. Simplicium primus ascendit ex anteriore trunci parte ad vesicam felleam, secundum tubum cholagogum, cum pari arteria vitæ, nutritionisque gratia, intelligiturq; hæc
Cystricæ gemellæ. Gastrica. Gastrepiplois. distributio cystricæ gemellæ nomine. Secundus dicitur Gastrica ex parte pariter trunci anteriore, ad D
pylorum & simam seu posticam ventriculi partem illi proximam fertur. Tertius Gastrepiplois, qui ex latere dextro venæ portæ excedens ad ventriculi partem gibbam pyloro vicinam & epiploi dextram progreditur. Quartus ex posteriore fere & dextro venæ portæ egressus, super mesenterici rami radicem vsque ad initium ieiuni intestini ascendit, per duodeni longitudinem, ex quo intestinalis dici-
Intestinalis. tur. Atque hi quatuor sunt simplices rami. Nunc de compositis dicamus. Primus est splenicus, qui hoc, qui sequitur, modo diuiditur. Nam primo sui initio & parte superiore, venam ventriculi coronalem fundit, quæ per vētriculi postica in superiorem & cauam ascendit, quo cum peruenerit, in duos rursum ramos diuiditur, quorum vnus ad orificium vsque superius scandit, alter ad inferius descendit, alios obiter ramos in anteriora & posteriora ventriculi proferentes. Cingunt hi ventriculi corpus & vndi-
Ramus splenicus. que circumdant, ex quo venæ hinc coronariæ nomen est inditum. Hanc obseruaui aliquoties trunco exeuntem paulo supra splenici rami orificium, inferiore autem parte hic idem splenicus ramus, ramum profert hæmorrhoidalem, qui supra lumborum partem sinistram ad anum descendens, bonam sui portionem in colon sinistrum & rectum diffundit, ad cuius extremum sæpius in quinque venas hæ-
Hæmorrhoidales internæ. morrhoidales findi cernitur, aliquando plures, aliquando pauciores. Scribit Syluius, hæmorrhoidalem ramum ex mesenterico ramo descendere, & certe aliquoties ita habere obseruauimus. Rationi ta- E
mē est conuenientius, eum ex splenico descendere, non modo quia rem ita habere oculis vidimus, sed etiam quia humori melancholico excrementitio excernendo est à natura dicatus. Sed idem hic splenicus ramus ex parte sui superiore fere media, tertium ramum producit, ad gibba ventriculi & epiploon:
Gastrepiplois maior. gastrepiploidem maiorem dicunt, mediam & sinistram. Ex parte vero inferiore ad lienem simplicem profert epiploidem, quam per epiploi sinistram partem diffundit. Insuper ex parte sui superiore, quę lie-
Vas breue seu venosum nem attingit, breuem ramum, vas venosum dictum, ad orificium ventriculi superius, appetentiæ gratia transmittit. Sæpius, & fere semper obseruauimus, vas hoc venosum, quod Galenus vas breue nominat, ex ipso

A ex ipso splenis corpore prodire, inq; ventriculi medium terminari parte sinistra, nusquam vero ambas ventriculi tunicas penetrare: vnde obscurum esse possit, qui inde melancholica eluuies, in ventriculi capacitatem effundi queat. Sic igitur ramus splenicus, vbi hos quinq; expositos ramos ex se produxit, *Li. 4. de vsu part.* reliqua sui parte in splenis substantiam, corpusq; absumitur. Sequitur alter ramus venæ portæ compositus, mesentericus dictus, qui in tres portiones dirimitur: quarum prima, & minor ad intestinum cæcum pergit, & coli dextram ac mediam partem: infinita aliorum ramulorum multitudine diuisa. Secunda & media, in Ileon absumitur: vt tertia & maior in Ieiunum. Mesentericus dicitur, quod per totum fere mesenterium terminatur, vt splenicus, quod in splenem absumatur. Et hæc de venæ portæ diuisione notanda habuimus: quam si quando (non vt diximus) habere compereris, nihil mirari te oportet: vix enim eandem in duobus cadaueribus comperire licet, propter infinitam indiuidui varietatem, quæ (vt aiunt Philosophi) sua cuique est. Idem est de reliquis vasorum diuisionibus iudicium. Nos tamen quod frequentius est à nobis obseruatum, trádimus. *Ramus mesentericus.*

De Origine arteriæ, & rami ad partes naturales descendentis diuisione. CAP. XXII.

B Rebus ita peractis & perpensis, auellenda essent intestina, sed quia sic agentes, arteriæ ad partes naturales descendentis diuisionem interturbaremus, & perderemus, ideo satius esse visum est, antequam intestina auellantur, de eius diuisione agere. Supponendum ergo est, quod, vt, Galeni sententia, venæ omnes ab hepate prodeunt, sic arteriæ a corde. Hæc primo statim initio in duos ramos sic diuiduntur, vt maior deorsum descendat ad partes naturales supra spinam dorsi, initio à quinta eius vertebra ducto, vnde in sequentes abit arterias. Prima intercostalis dicta, pergit inter musculos intercostales, & costarum interualla, spinalemque medullam, per neruorum foramina dextrorsum & sinistrorsum a quinta verarum costarum ad vsque vltimam costam notham. Effingit hæc in illo itinere obeundo, septem ramulos eo, quo diximus, modo, distributos, trunco descendentis exeuntes, è regione cuiusque intercostalis musculi. *Arteriarum ortus.* *Arteria intercostalis.*

Secunda duplex, pergit vtrinque ad diaphragma, ex quo diaphragmatica dici potest, vel phrenicarum nomine exprimi. *Phrenica.*

Tertia crassitiei insignis, ex superiore parte arteriæ, mox, vbi diaphragma excessit, exiliens in duos insignes ramos diuiditur, quorum vnus ad ventriculum, ad splenem, ad epiploon, ad iecoris sima, & C vesicam felleam: alter ad mesenterium, & intestina, eadem descriptione, quam de venarum mesaraicarum diximus, diffunditur, ex quo cæliaca dicitur. Notandum vero est omnium oscula ad vltimam vsque intestinorum tunicam penetrare, vt illo contractu chylum contentũ fœlicius alliciant & facilius. *Cæliaca.*

Quarta ad renes fertur, vnde renalis dicitur, seu emulgens, quod sanguinem idoneum è tota massa sanguinaria sugat. *Emulgens.*

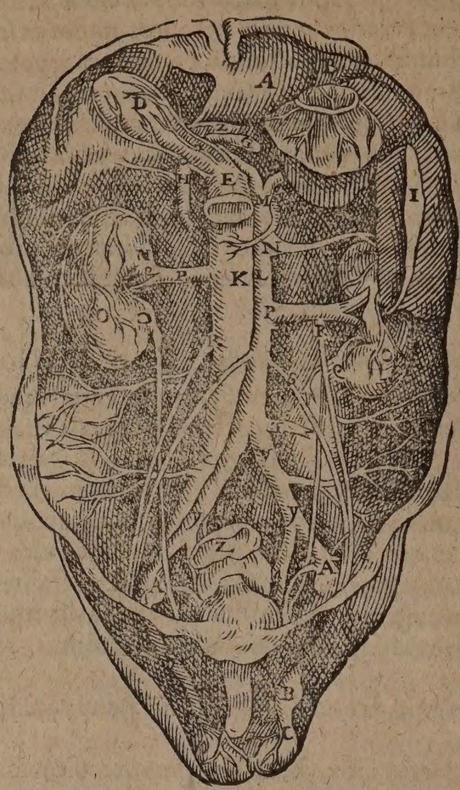
Quinta ad testes, cum venis spermaticis præparantibus, ex quo etiam arteria spermatica dicitur, quæ dextra parte è trunco ipso descendentis arteriæ exiliens, quo venæ spermaticæ lateris eiusdem se comitem addat, alias supra, alias infra venam cauam transit. Quare sedulo cauendum, nedum eam denudare volumus, imprudentes violemus & rumpamus. *Spermatica.*

Sexta ex arteriæ huius descendentis anteriore & superiore parte egressa, cum venis hæmorrhoidalibus ad anum descendit: Statim a primo sui initio ramos quosdam in coli intestini longum diffundens, qui per anastomosim aliis arteriæ cæliacæ ramis vniuntur. Nam quisquis acrius intuebitur, non raro animaduertet eiusmodi vniones venarum inter seipsas, itemque arteriarum, aliquando etiam venarum cum ipsis arteriis. Est enim anastomosis *vasorum inter se per osculorum applicationem communio. &* D *communicatio, vt mutuis auxiliis suos subleuent defectus.* Cæterum hanc arteriam mesentericam inferiorem nominant. Septima totidem ramis à trunco progrediens, quot sunt in lumbis vertebræ, ad lumbos & partes attinentes digreditur, nempe eius loci spinalem medullam, & alias partes, eiusmodi vertebras inuoluentes, ex quo lumbaris dicitur. *Hæmorrhoidalis seu mesenterica inferior.* *Anastomosis vasorum quid.* *Lumbaris.*

Octaua Iliacas facit, quousque peritonæum excesserit, vbi crurales initium capiunt. Ilia hæc seu iliaca arteria multas ramulorum diuisiones spargit per os sacrum, vnde initium habet, & vicinas ossi sacri sedes. quæ quia similes sequuntur venæ iliacæ flexus, breuitatis causa, a nobis differentur in eum locum, vbi de venis iliacis mentio incidet. *Iliaca.*

E

Septima figura ventris inferioris.

A *Monstrat sima & lobos hepatis euersi & resupini.* A

B. *Vnum ex lateralibus iecoris ligamentis, quibus diaphragmati alligatur.*

C. *Venam vmbilicalem in hepar subeuntem.*

D. *Vesicam felleam.*

E. *Truncum venæ portæ, cum sua in intestina implantatione, vbi & monstrantur cysticæ venæ, nota oo. alia vero sine nota, sunt arteriæ cystinæ.*

G. *Arteriam iecoris, circa quam diffunditur neruus à sexta coniugatione notatus nota 2.*

H. *Ductum seu canalem cholagogum absciſſum, quatenus in duodenum repit.* B

I. *Partem lienis simam.*

K. *Truncum venæ cauæ.*

L. *Truncum arteriæ magnæ.*

M. *Arteriam, quæ ad ventriculum, epiploon, mesenterium, & splenem procedit.*

NN. *Venas adiposas.*

OO. *Renes.*

PP. *Venas & arterias emulgentes.*

QQ. *Vreteres.*

RR. *Venas spermaticas, & earundem in peritonæum distributionem.*

SS. *Arterias spermaticas.* C

T. *Arteriarum, quæ ad coli, & recti intestini mesenterium distribuitur.*

V. *Arteriæ vmbilicalis distributionem in duas iliacas.*

XX. *Duos ramos venarum & arteriarum, quas musculosas dicunt.*

YY. *Arterias & venas hypogastricas.*

Z. *Rectum intestinum sectum & vinctum.*

&. *Vesicam.*

AA. *Vasa spermatica deferentia, diiaculatoria dicta, seu expellentia.*

BB. *Tunicam erythroidem à peritonæo ad testes descendentem.*

CC. *Paruam quandam venam à vase spermatico supra tunicam dartos effusam.*

De neruorum ad partes naturales distributione. D

CAP. XXIII.

Neruorum, q ad parteis naturales feruntur, ortus.

REstat vt, priusquam abstrahãtur intestina, neruos ad viscera & partes naturales sparsos, exponamus, nihil vt prudentes omisisse videamur. Sciẽdum vero inprimis est, eiusmodi neruos esse a sexta coniugatione, qui descendunt tam ad ventriculum secundũ œsophagi longitudinem, lateraq; ipsius, quam ad costarum radices, vtrinq; parte interna. Cum vero diaphragma excesserint, quiq; in partes naturales distribuuntur, quemadmodum venæ & arteriæ: præcipue tamen arteriarum sequuntur flexus. Itaque si tibi est animus hanc neruorum persequi distributionem, quærenda illis potiſſimum locis, in quibus arteria ad intestina supra lumbos distribuitur. Non ita magni sunt hi nerui, quia membra nutritioni dicata, nisi neruulis eguerunt, ad complementum tertiæ neruorũ vtilitatis, quæ est in discretione & dignotione eius, quod molestum est. Nisi enim hac notitia tenerentur, nihil impediret, quin occupatis re aliqua noxia illis ad vitã necessariis visceribus, animal in momento concideret, at hanc ex hoc sensu consequimur vtilitatem, vt simul atq; aliquid intestina vellicauerit, admoniti periculi, medeamur. Quin & hoc sensu orba arroderentur, vlcerarentur, & computrescerent, ferina confluentium & restitantium in illis excrementorum acrimonia. At vbi primum se sentiunt lancinari, statim vi excretrice ad exclusionem insurgunt, & sic se periculis præsentibus, futurisq; expediunt. E

Magnitudo & vsus.

Auellendorum intestinorum administratio.

CAP. XXIV.

VBi auellenda erunt intestina, initium erit a recto capiendũ. Ipsumq; duobus locis, iusto interuallo distinctis, quatuor ab extremo circiter digitorũ latitudine, arctiſſime reuinctum diuidere, adacta inter

A inter vtramque ligaturam nouacula oportebit. Tum tunicas proprias, fibrasque & eam, quæ à perito-
næo communis est, demonstrare. Hoc facto, erit pariter religandus venæ portæ truncus, ad originem,
quam fieri poterit, proxime: vt sic vna ramis eius omnibus religatis, nullus supersit hæmorrhagiæ me-
tus. Idem in arteria cœliaca molieris ad renem sinistrum, & in mesenterica inferiori, quæ ad rectum in-
testinum descendit, cum venis hæmorrhoidalibus. His peractis: auelle intestina ad duodenum vsque,
quod pariter duobus locis reuinctum, infra pori cholagogi insertionem esse debebit, vt obliqua eius in
id intestinum insertio oculis cerni possit: est enim insertionis illius obliquitas contemplatione dignissi-
ma, vt quæ causa sit, cur refluere bilis in cystim suam nequeat, per compressionem huius intestini infer- *Cur à ieiu-*
ne sursum, tum tota illa intestinorum circumuolutio, seorsum à cadauere abstracta habeatur. *nio in cystim refluere bi-lis nequeat.*

Origo & distributio venæ cauæ descendentis. Cap. XXV.

QVia reliquæ partes naturales, dependent fere omnes à vena caua descendente, ideo antequam
longius progrediamur, demonstranda nobis eius origo est, & distributio. Dictum est antea, venas
omnes ab hepate exire diuersis tamen locis. Nam vena porta à sima exit, at caua à gibba hepatis parte, *Ortus venæ*
B trunci arborei instar progressa, in duos magnos ramos diducitur: quorum minor ad partes vitales & a- *cauæ.*
nimales, harumque partium extrema peruadit, vt suo dicemus loco: Maior ab hepatis parte posteriore, *Duo rami*
supra lumborum vertebras descendens ad partes infra positas, eo, qui sequitur, modo pergit. Prima eius *venæ cauæ.*
diuisio est ad membranas renum, quæ sunt à peritonæo. Illic ergo venas adiposas gignit, dictas, quod
adipis ingentem vim illis in locis gignant: huiusmodi adiposarum diuersa est origo, dextra enim sæpius *Adiposæ.*
à renali dextra oritur, quod altior sit: sinistra autem ab ipso venæ cauæ trunco exit, quod sui lateris rena-
lis sit depressior, vixque aliter contingere cernas.

Secunda renalis siue emulgens ad renes pergit: quos cum ingreditur vel paulo ante in duos ramos *Emulentes.*
arteriæ instar diducitur, superiorem vnum, & inferiorem alterum: Hique rursum in plures alios per renũ
substantiam, vt oculis melius, quam ex libro, licet intueri. Crassæ sunt & latæ, vt seroso humori liberior
sit sine mora transitus. Vtrique origo diuersa est. Nam dextra renalis, sæpius ab ipsa caua paulo altius,
quam sinistra, vt quoniam illis ex officio incumbit, sanguinis massam humore bilioso, & seroso repur-
gare. Si quæ eius portio vni elabatur, non sit impune, sed in alterius velut foueam incidat. Quod pro-
fecto non contigisset, si è regione sibi inuicem positæ fuissent. Mansisset enim serum tanquam in æqui-
librio propter actionis, tractionisque contrarietatem. Notandum vero, nos multoties in celebrandis *Septem e-*
C dissectionibus, in calculoso septem comperisse emulgenres venas, totidemq; arterias: quatuor à latere *mulgentes*
sinistro, diuersis locis prodeuntes, quarum vltima ab iliaca manabat, tres à dextro diuersis pariter locis. *venæ notata in cal-culoso.*
Tertia diuisio spermatica dicta, ad testes procedit; huius origo est eiusmodi, vt dextra ab ipsius
trunci venæ cauæ parte anteriore oriatur, sinistra autem ab emulgente sæpius. Non raro tamen videre *Spermatica.*
licet his vtrinque comites alias additas: dextræ quidem aliam ab emulgente dextra, sinistræ autem ali-
am è vena caua: quibusdam ex vno tantum latere, aliis est vtroque. Sed & aliquando animaduerti emul-
gentem sinistram à spermatica oriri.

Quarta, quia ad lumbos tendit, lumbaris dicitur: quæ in origine, & insertione, arteriæ lumbari in *Lumbaris.*
totum est similis.

Quatuor vero sunt lumbares vtrinque, scilicet singulæ in quatuor interstitiis quinque vertebra-
rum lumbarium.

Quinta facit iliacas, quousque à peritonæo egressa, cruralium nomen assumant. Diuiduntur hæc *Iliacæ.*
primo in musculosas, sic dictas, quod ad musculos obliquos ascendentes, & transuersos atque ad peri- *Musculosa.*
tonæum peruadant. ipsis aliquando origo est ab extremo trunco. Deinde diuiduntur eædem iliacæ in *Sacra.*
D sacras, quæ ad ossis sacri spinalem medullam progrediuntur, per illa foramina, per quæ iter est neruis ab
hac medulla genitis. Tertio diuiduntur iliacæ in hypogastricas, sic dictas; quod ad omnes hypogastrii *Hypogastri-*
partes distribuantur, vt ad intestinum rectum, illius musculos, cutem musculosam (quo sæpe loco hæ- *ca.*
morrhoidas excitant, dicatas potius sanguini quantitate tantum peccanti repurgando, vt illæ, quæ à ve- *Hæmorrhoi-*
nâ porta per ramum splenicum, ad rectum intestinum descendunt, ei, qui qualitate in vitio est) ad vesi- *dales exter-na.*
cam & vesicæ ceruicem, etiam vsque ad penis extrema, ad vterum, vteri collum & pudendorum extre-
ma vsque, vnde verisimile est, mulieribus grauidis menstrua erumpere, virginibusque. Sed & eadem *Qua virgi-*
hæc vena sui portionem extra epigastrium emittit, per foramen ossi pubis & ischio commune, quæ alte- *nibus &*
rius cruralis internæ occursu roborata, descendit, (obiter interim obturatoribus musculis, & aliis inter- *grauidis*
nis communicata) vsque ad poplitem: Quarto iliacæ gignunt ex se epigastricas, quę vtrinque parte infe- *fluant men-*
riori ascendunt per longitudinem musculorum rectorum, sparsis etiam obiter aliquot ramulis ad obli- *ses.* *Italica.*
quos, transuersos & peritonæum.

Quinto denique hæ iliacæ gignunt pudendas, sic dictas, quod mulieribus ad pudenda & viris ad *Pudenda.*
E scrotum; quo illic tunicam carnosam venis refertam efforment, & ad penis cutem progrediantur: origo
illis est sub ipsis hypogastricis.

De Renibus. Cap. XXVI.

SEquentur Renes, quos vt facile demonstres, postquam situm ipsorum diligenter fueris contem-
platus, adipe spoliabis, si quem obseptum habeant, itemque membrana, quam habent à pe-
ritonæo: Mox eorum conditiones omnes expones, initio à substantia ducto. Renum substantia *Substantia.*
carnea est, densa & solida, ne ab vrinæ acrimonia læderentur. Magnitudine sunt satis ampla, vt oculis *Magnitudo.*
patet. Figuræ sunt oblongæ & rotũdæ, quasi in semicirculi formã, sursum deorsumq; leniter compressi. *Figura.*

Partem

Partem habent cauam & gibbam. Caua venam cauam ſpectat, hacque parte, venas, arteriaſque emul- A
Compoſitio. gentes excipiunt, & vreteres proferunt. Gibboſa lumbos reſpicit. Compoſiti ſunt ex tunica à peritonęo profecta, carne propria, quam parit ſanguinis affuſio circum vaſa propria (vt fit etiam in aliis viſceribus) exiguo neruo, qui a coſtali ſextæ coniugationis manans, cuiq; reni ex ſuo latere in tunicam renis ipſius diffunditur, quanquam aliis videtur venã & arteriam ſemper comitari. Itaq; Fallopius diligentiſſimus rei anatomicæ author, obſeruauit neruum hunc ſæpe non in renum modo tunicam expandi, ſed etiam
Numerus. in eorum ſubſtantiam penetrare. Duo ſunt numero; vt ſi forte vni noxa contingeret, alter naturæ ne-
Situs. ceſſitatibus, ad quas renes ſunt comparati, ſufficere poſſet. Lumbis incumbunt ad magnorum vaſorum latera, ex quibus pendent, per proprias venas & arterias, quemadmodum iiſdem adhærent, ſecunda quadam velut tunica, ne concuti illos contingeret violentis quibuſdam motibus. Itaque dicere poſſumus, duplici renes conſtare tunica, propria vna ipſorum ſubſtantiæ adhærente, altera velut a peritonæo profecta, qua parte ipſi adhærent. Dexter fere ſemper altior eſt, propter rationes, quas citaui de Vaſorum renalium origine. Columbo contrarium viſum eſt, ſed eiuſmodi controuerſiarum penes oculos
Connexio. eſſe debet iudicium. Renum connexio eſt cum principibus membris per venas, neruos, & arterias, per tunicas cum lumbis, & aliis ventris inferioris partibus, præſertim vero cum veſica per vreteres. Calidi B
Temperies & actio. ſunt & humidi temperamenti, vt pars omnis carnoſa. Eorum actio eſt ſanguinis maſſam *maiore parte* ſeroſi humoris & billioſi repurgare. *Maiore parte*, dixi quia neceſſe eſt eius aliquam portionem cum ſangui-
Incerniculum. ne alimentario ad partes ſolidas proficiſci, vt ipſius craſſitiei ſit vehiculi loco. Notandum præterea, intra vnumquemque renem cauitatem ineſſe, membrana quadam circumſcriptam, diuiſione venarum, arteriarumque emulgentium cinctam, in qua vrina tranſcolatur, agente partim excretrice renum, partim attractrice vreterum, per renum ſubſtantiam parte ſima haud aliter immerſorum, quam per iecoris corpus porus cholagogus.

Figura nona de vaſis ſpermaticis & vrinariis.

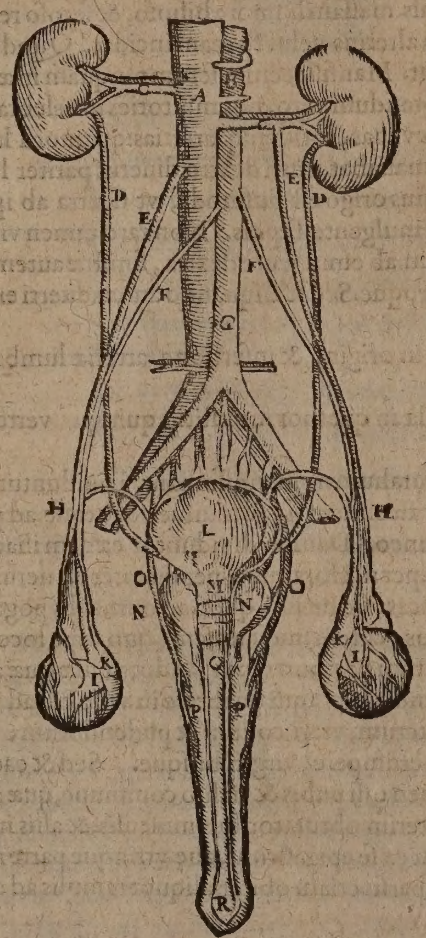
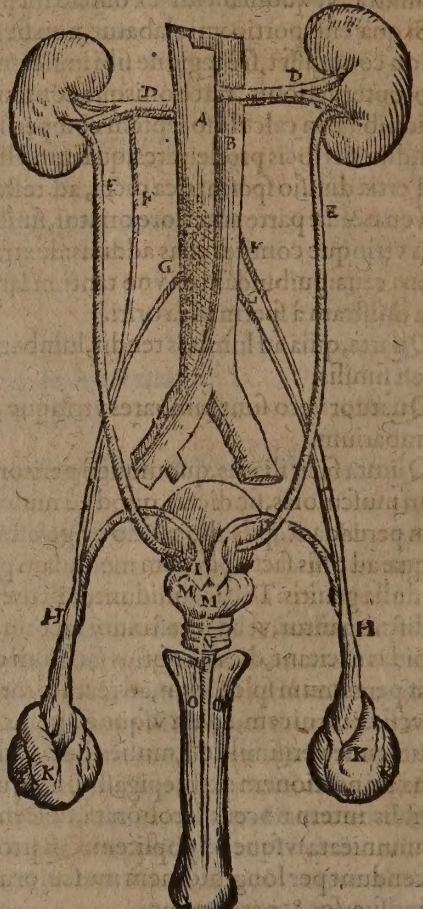

Figura decima, quæ eaſdem illas partes monſtrat, ſed inuerſas.

C

D

Figuræ nonæ declaratio.

A. *Monſtrat venam cauam.*
B. *Arteriam Aortam.*
CC. *Venas & arterias emulgentes in renes ſubeuntes.*
DD. *Vreteres.*
EE. *Venas ſpermaticas.*
FF. *Arterias ſpermaticas.*
G. *Quo loco arteria magna magnæ venæ inſidet & ſupereminet, ne ab oſſe ſacro comprimatur.*

H. Con-

Figuræ decimæ declaratio. E

A. *Magnam monſtrat arteriam.*
B. *Venam cauam.*
DD. *Vaſa renum emulgentia.*
EE. *Vreteres, vt ſubeant veſicam.*
FF. *Venas ſpermaticas.*
GG. *Arterias ſpermaticas.*
HH. *Vaſa varicoſa.*
II. *Teſticulos.*

KK. Para-

A H. *Coniunctionem, commixtionemque venæ & arteriæ seminalis, in textum varicosum degenerantium atque in membranam epididymida desinentium.*
II. *Testiculos duos.*
KK. *Vasa eiaculantia.*
L. *Partem anteriorem vesicæ.*
M. *Orificium exortumque ceruicis seu colli vesicæ.*
NN. *Faciem anteriorem duarū magnarum prostatum.*
OO. *Venas & arterias, quæ à ceruice vesicæ vsque ad extremum penem excurrunt.*
PP. *Duo ligamenta spongiosa, quæ penem componunt.*
Q. *Canalem communem vrinæ & semini.*
R. *Balanum seu balani extremitatem.*

KK. *Parastatas varicosas, quæ vasa eiaculatoria constituunt.*
LL. *Coniunctionem concursumque vasorum expellentium per prostatas transeuntium, vt pergant ad collum vesicæ.*
MM. *Duas prostatas glandulas.*
N. *Sphincterem ceruicis vesicæ.*
OO. *Ligamenta spongiosa origine sua distincta quæ est ad ossis pubis partem inferiorem.*
P. *Canalem communem vrinæ & seminali materiæ.*

B

De Vasis spermaticis. Cap. XXVII.

DIcendum nunc esset de Vreteribus, quia, vt prædiximus, pori sunt à renibus producti, deferendæ in vesicam vrinæ gratia. Sed quia distingui & demonstrari nequeunt, nisi corrupto & vitiato situ vasorum spermaticorum, ideo æquius esse duxi transire ad explicationem spermaticarum omnium partium. Ac primum quo facilior, clariorque sit vasorum spermaticorum demonstratio ea blande separabis à tunica, quæ venit à peritonæo, & adipe, qui ea ad os vsque pubis obsepit, diligenter eorum contemplato situ, priusquam ipsa separes. Deinde docebis eiusmodi vasorum substantiam, venarum & arteriarum substantiæ esse similem. Quantitas eorum penes altitudinem est exigua, at in longitudine satis insignis, propter distantiam exortus ipsorum ad testes. Longiora tamen sunt viris, quam mulieribus, quod illis testes extra ventrem propendent, at mulieribus in ventre sunt conditi. Figura & compositio, plane similis est venarum & arteriarum figuræ ac compositioni, hoc vno excepto, quod ex quo magna peritonæi capacitate egressa sunt, in multiplices gyros reflectuntur, varicum instar ad testes vsque: vt vno illo tractu materia spermatica, quæ nondum aliud est, quàm sanguis, præparetur ad concoctionem, seu potius in illis vasis conuersionem in sperma obtineat, per irradiationem facultatis testium. Sex sunt numero, quatuor præparantia, & duo eiaculantia, de quibus postea agemus. Vtrinque ergo præparantia duo sunt, vena nempe, & arteria, inde, vnde ante diximus, orta, cum de distributione venæ cauæ ageremus. Inferuntur ad testes per suam ipsorum tunicam, quam nonnulli Epididymida nominant, alii Darton. Situs eorum obliquus est super lumbos & ilia, dum inter extrema ossis pubis, & ilium descendunt, adnectuntur partibus subiacentibus, tum certis fibris, quas de se transmittunt, tum membranis à peritonæo, quibus vestiuntur. Temperiem eandem, quam venæ & arteriæ obtinent. Actio eorum est sanguinem deferre ad testes, generationis seminis gratia.

Vasorum spermaticorum substantia. *Magnitudo.* *Figura.* *Compositio.* C *Vbi sanguis in sperma elaboretur.* *Numerus.* *Situs.*

De Testibus. Cap. XXVIII.

TEstes substantiæ sunt glandulosæ, albæ, mollis, & laxæ, quo materiam spermaticam exciperent facilius: magnitudo & figura exiguum gallinaceum ouum leuiter compressum æmulatur compositionem obtinent ex venis, neruis, arteriis, tunicis, & carne propria. Venæ & arteriæ illis effluunt ex vasis spermaticis, nerui ex sexta coniugatione, secundum radices costarum, & ex osse sacro ad testes perueniunt. Tunicæ quatuor testes ambiunt: quarum duæ sunt communes, & duæ propriæ. Communes sunt scrotum, ex vera cute procedens, & carnosa tunica, quæ fit ex paniculo carnosa, eo loci magnam vasorum multitudinem excipiente, quorum occasione id nominis habet. Propriæ sunt erythrois, orta ex processu peritonæi, vna cum vasis spermaticis, quæ inuoluit, & tegit in scrotum progrediente: apparet hæc rubra tum ratione vasorum, tum musculorum testium cremasterum: Deinde epididymis seu dartos, quæ originem ducit ex membrana vasorum spermaticorum præparantium. Testium caro velut materiæ quædam effusio est circa vasa, vt de aliis visceribus diximus. Notandum vero, erythroidem toti testi esse circumpositam, præter quam ipsius capiti, quo loco epididymidi adhæret, quæ per vniuersam testis substantiam continua est. Dartos hæc ideo testibus fuit circumposita, quod testes ex se laxi essent, rari, cauernosi, molles, sic vt tuto iungi non possent vasis spermaticis, quæ dura sunt, & robusta. Itaque natura, vt extrema per media copularet, epididymida tunicam efformauit. Hæc in mulieribus ob paruitatē vix apparet. Duæ tunicæ communes commemoratæ, adhærent per vasa non modo inter se secum, sed etiam cum erythroide. Notabis insuper Cremasteres musculos eiusdem esse cum aliis musculis substantiæ, exiguos, & tenues, figuræ obliquæ & latæ, ex peritonæi membrana exilientes, quæ (vt prædictum est,) ex ilibus carnem assumit. Eadem illis est, quæ reliquis musculis, compositio. Gemini sunt, vtrinque vnus. Siti ab ilium extremitatibus, ad testes vsque. Connexionem habent cum processu peritonæi, & testibus. Temperiem similem reliquis musculis obtinent. Horum actio est suspendere, & retrahere testes ad ventrem, vnde suspensorii dicti sunt. Testes numero duo sunt sæpius, vtrinque vnus, aliquando tres visuntur, aliquando vnus tantum, vt & renibus contingit: nam quibusdā Ren vnus modo est. Intra scrotū sunt conditi sub ipsis ossium pubis radicibus: vasis suis cum principib. partibus connexi, cum ceruice vesicæ, & pene: Tunicis vero suis illis adhærent partibus, vnde illas habent. Temperiei sunt frigidæ, & humidæ, quia glandulosi: quanquam per accidens calidi esse possunt, ob vasorum confluentium multitudinem. Quibus testes sunt calidiores, prompti illi sunt ad venerem; pudenda, vicinaque loca valde pilosa gerunt, testesque præterea crassiores & solidiores. Quibus contra frigent,

Substantia. *Magnitudo.* *Figura.* D *Erythroīs tunica.* *Epididymis seu dartos.* *Axioma anatomicum.* *Cremasteres musculi.* E *Testium temperies.*

frigent, tardi sunt hi ad venerem, nec multam generant prolem, eamque fœmineam potius, quam masculam, glabris fere sunt pudendis, & testibus paruis, mollibus, & compressis. A

Testium actio. Testium actio est, semen generare, partes omnes corporis roborare, ac vere mascula virtute augere, virili quadam irradiatione. Exemplum petere licet ex castratis, qui fœmineam naturam sortiti, fœminis ipsis sæpe molliores, & imbecilliores existunt. Vt Scytharum argumento docet Hippocrates, *lib. de Aere, locis, et aquis.*

De Varicosis corporibus seu parastatis, & de vasis eiaculatoriis, glandulosisque, seu prostatis.

Cap. XXIX.

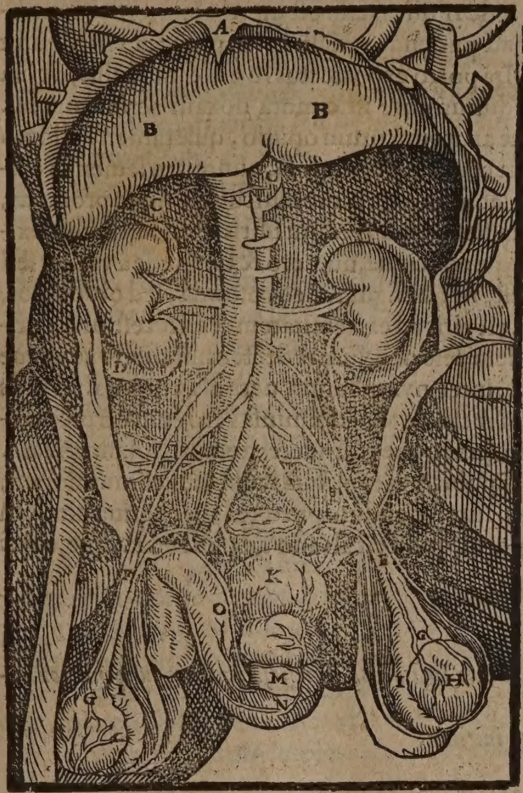
Parastatarum substantia. Hic alia loquitur authore Gal. Actio. Parastatæ varicosæ, corpora sunt neruosa, & alba, neruorum instar habentia, rotunda, & arcte sibi intertexta, a capite ad testium vsque ima producuntur, vnde suo statim digressu, vasa eiaculantia producunt. Ac nisi attente nomina ipsa distinxerimus, vix confusionem vitabimus. Quod enim voco parastatam, id est, velut testis caput, quasi alterius testis instar habens: Galeno *lib. 1. de semine.* dicitur epididymis. At ego multorum anatomicorum exemplo, & authoritate, per epididymida propriam testium tunicam intelligo, cuius rei te obiter monitum esse volui. Horum actio est, obstare suis anfractibus, ne semen a vasis præparantibus ad eiaculantia emigret, antequam in illis vasis, vi testium perfectissime elaboratum, & concoctum fuerit. B *Axioma anatomicum.* Nam in primis circumuolutionibus sanguis purus apparet; at in vltimis non iam rubet, sed albicat. Ita enim solet agere natura, vt moras nectat materiæ in transitu, vel angustia, vel obliquitate, quam velit noua coctione magis elaborari, & perfici. Id docent retis mirabilis plexus, intestinorum circumuolutiones, fundi ventriculi rugæ, pylori angustia, venæ capillares per hepatis corpus sparsæ. Certe natura simile quid in vasorum spermaticorum fabrica est commolita. *Quantitas & figura. Compositio. Temperies. Nominis ratio. Eiaculantia vasa.* Quantitate figuraque sunt aspectabili, rotunda nempe in acutum tendente. Componuntur ex venis, neruis, & arteriis (quas ex vasis testium sortiuntur) ex epididymide, seu tunica à peritonæo, & propria sua substantia. Temperamento sunt frigido, & sicco. Duo sunt numero, cuique testi vnum. Dicuntur vero varicosa hæc corpora, parastatæ quasi superficiarie adsistant, & varicum instar attexantur testi, secundum eius longitudinem. Ex parastati proferuntur vasa eiaculatoria, eiusdem cum progenitoribus substantiæ, solidæ nempe, albæ & velut neruosæ. Quantitas illis est mediocris: figura rotunda, & fistularis, vt per illa semini via sit libera: nullo tamen manifesto meatu peruia apparent, nisi forte in his, quos longa exercuit gonorrhœa. Temperiei sunt eiusdem cum parastatis, inter quas & prostatas colli vesicæ media interiacent, cum vtrisque immediate connexa: quemadmodum & sua tunica, aliisque vasis, cum partibus, vnde ea assumunt. C Notandum vero, quod eiusmodi vasa, è parastatis egressa, ex imo testium ad summum vsque ascendunt, quo loco vasis obuia præparantibus, iisdem viis in ventrem assurgunt, vnaque se alligant neruosis fibris, vsque ad internam ventris capacitatem. Vnde reflexa, præparantia deferunt, quo ad ima ossis pubis decurrant, in medium glandulosorum duorum corporum, quæ prostatas nominant, ad collum vesicæ sitas, vt illic concursu facto coalescant, in vnum meatum efformata. Sic enim ex tribus ductibus, nempe ex duobus vasorum eiaculantium, & vno vesicæ meatu coit, vnus communis in viris, vrinæ seminiq; excernendis. *[...]tanda caruncula & ab hypersacrosi distinguenda.* Hanc ductuum vnionem arguit caruncula, ad ceruicis vesicæ initia elata, cristæ instar, quæ eiusmodi satis patentem ductum excipies, non raro ab ignaris rei anatomicæ percontatoribus, pro caruncula præter naturam vsurpatur, tum maxime, cum ob aliquam occasionem intumuerit. *Eiaculantium vasorũ actio.* Eiaculantia hæc vasa numero sunt duo: vtrinque vnum. Horum actio est, semen à testibus elaboratum, ad prostatas conuehere, & inde ad vesicæ collum, vnde communi meatu excernatur. In quo si quis quærat, num communis ille meatus ex duobus eiaculatoriis conflatus, inter duo glandulosa corpora sensui sit patens, respondebimus, minime patentem esse, licet ratio cogat nos fateri, meatum illũ esse peruiũ, ratione materię, spermaticæ, crassæ, & viscosæ, illac delatæ. D *Axioma anatomicum.* Cur vero videri meatus ille nequeat, forte est, quod in mortuo cadauere meatus omnes exigui occæcantur, calore, spiritusq; euanescentibus, magni vero longe angustiores apparent, quod flaccescant omnia, & in sese concidant foramina. *Qua occasione eiaculantia amplo & manifesto meatu aliquando fiant peruia.* Certe oportet valde angustos esse eiusmodi meatus, in viuo etiam homine, cum in mortuo ne aciculæ quidem acumen admittant. Quare non est metuendum, ne inter percontandum, dum adigitur in vesicam catheter, penetret ille in communem eiaculatium meatum, qui carunculam intercurrit: nisi forte aliquo casu, vt gonorrhœa, vel ingenti aliqua plegmone, insigniter præter naturam dilatatus fuerit. Nam videre mihi aliquando contigit, eiusmodi meatus adeo patentes, vt spatulæ capitulum admitterent: quæ res admonet nos, vt inter percontandum, magnam adhibeamus cautionem, ne temere carunculam illam violemus: Nam cathetere paulo asperius tentata, sanguinem eructat, si præsertim adsit inflammatio. Sed & spirituum vna cum semine magno impetu confluentium concursus, valde promouet eiusmodi eiaculationem seminis, quæ fit per angusta illa viarum imperio imaginatricis facultatis in coitu.

Prostata. Post eiaculantia vasa sequuntur prostatæ, corpora glandulosa eiusdem substantiæ, & temperiei, cum reliquis glandulis. Harum quantitas satis magna est, figura rotunda, & quadamtenus oblonga, ex suo quæque latere apophysim satis longam & mollem proferentes. E *Axioma anatomicum.* Earum compositio est ex venis, neruis, arteriis, tunica, quam habent è vicinis partibus, propria denique carne, quam à prima obtinent conformatione: Duæ sunt numero, sitæ ad radices ceruicis vesicæ, eidem, vasis deferentibus, & partibus his annexis, arctius colligatæ. Sed & notandum, quod pars omnis, quæ nutritione, vita & sensu fruitur, secundario vel proxime connectitur cum principib. corporis partibus, vasorum, quę inde excipiunt, interuentu. *Prostatum vsus.* Prostatum vsus est, semen à testibus elaboratum, proprio corpore excipere, idq; eo vsq; continere, quoad quãtitate, qualitate, vel vtroq; molestũ sit. Pręterea humorem quendã oleosum,

A oleofum,& vifcidum,corpore fuo glandulofo concipere,vt continuo in fiftulam vrinariam deftillans, ipfam ab vrinæ tueatur acrimonia.Sed & obferuauimus vtrinque ex proftatis alias glãdulas,quas Rondeletius appendices glandulofas nominat,in quibus etiam femen afferuatur. *In Methodo curand. morb.*

Figura decima,qua fuperiori figura demonftrata,exactius repetuntur.

B

C

A. *Monftrat ligamentum iecoris à xiphoide defcendens.*
B. *Partem hepatis gibbofam.*
C. *Partem hepatis fimam.*
D. *Renum inuerforum adipofam membranam.*
E. *Vafis fpermatici finiftri in vnum adductam & coeuntem bifurcationem, quæ fit ex vena caua & emulgente, quæ raro videtur.*
F. *Connexionem venæ & arteriæ fpermaticæ, vnde in formam capreolorum vitis incipit intorqueri.*
G. *Vaforum præparantium ad teftes ingreffum, quo vafa præparantia materiam fpermaticam teftibus communicant.*
H. *Teftem inuolutum tunica fua Dartos dicta.*
II. *Paraftatas varicofas, vnde initium ducunt eiaculantia vafa fpermatica.*
K. *Corpus veficæ.*
L. *Corpora glandulofa,quæ proftatas dicunt, inter quæ vafa fpermatica vniuntur, quo in meatum confluant, & ductum veficæ, vrinæ & fpermaticæ huic materiæ communem.*
M *Mufculum fphincterem colli veficæ.*
N. *Venas & arterias,quæ in penem diftribuuntur.*
O. *Duo ligamenta fpongiofa,quæ penem conftituunt.*

De Vreteribus. CAP. XXX.

OPportunum nunc effe videtur, de vreteribus, vefica & partibus ad veficam attinentibus, dicere. Ergo vreteres fubftantiæ funt fpermaticæ,albæ,denfæ,& folidæ. Infignis magnitudinis in altitudine & longitudine.Figura rotunda & fiftulofa. Compofiti ex duabus tunicis: Vna propria,fibris rectis & tranfuerfis contexta,quæ venit ab arteriis,& venis emulgentibus:altera communi à peritonæo,quin & venas, neruos, & arterias, à partibus vicinis obtinent. Duo funt, vtrinque vnus. Siti inter renes(ex quorum finuata parte exeunt) & veficam. Ratio autem, qua fe vreteres in veficam, & porus cholagogus in inteftinum inferunt,omnem fuperat naturæ admirationem: nam vreteres ad veficæ orificium non quidem directo,fed oblique implantantur,inque interna fpatia penetrant. Subtus enim velut membranam,vel ligulam membranofam corporis veficæ findunt:in eamque,quafi duplex effet, fe infinuant.Hæc vero ad fubeuntis excrementi,nempe vrinæ, ingreffum, diducitur: hiatque reliquo tem-
D pore claufa fubfidente velut operculo,fic,vt qui in veficæ capacitatem incidit humor,non folum retro compelli regerique nequeat,fed ne aer quidem impulfus,infpirando remeare,& regredi: quod in veficis fuillis,vento,aereque diftentis,experimur.In his enim aerem ventumq;,quo tument, perftare conclufum cernimus,nec nifi compreffionis fumma vi,extrudi inde poffe: vt enim accurrentium per vreteres in veficam,humorum impetu ligula hæc intro fubuerfa patet, fic ab intro contentis corporibus compreffa,toto fe corpore fuo ad egreffum obftaculi vice intrudit. Pori cholagogi cum inteftinis fimilis eft infertio. Vreterum connexio eft cum fupradictis partibus, cum lumborum mufculis, fupra quos à renibus in veficam excurrunt. Quare nihil impedit, quin calculus per vreteres prolabens in veficam, ftuporem femori æque inferat, atque antea cum adhuc renibus contineretur. Frigido funt & ficco temperamento. Vfus eorum eft, vt deferendæ in veficam vrinæ, tanquam ductus & canales fint.

Vreterum fubftantia, magnitudo figura & compofitio.
Numerus & fitus.
Mira Vreterum in Veficam infertio.
Connexio. Etiam Vretere & Vefica conclufo calculũ ftuporem femori inferre

De Vefica. CAP. XXXI.

VEfica, eiufdem eft cum vreteribus fubftantiæ, neruofæ nempe, quo dilatari facilius poffet.
E Magnitudo veficæ fatis eft infignis, aliis tamen maior, aliis minor,pro ætatis & corporei habitus varietate. Figura rotunda eft, & quafi pyramidalis.Ex duobus eft tunicis compofita;propria vna,quæ denfiffima eft, & tribus fibrarum generibus contexta, rectis nempe parte interiore, tranfuerfis externa,& obliquis media:Communi altera à peritonæo.Venas habet & arterias vtrinque vnam ex vafis hypogaftricis fupra os facrum,neruos etiam vtrinq;habet è fexta coniugatione cum neruis offis facri mixtos.Nã à cerebro ad offis facri extrema vfq; hi nerui defcendunt. Vnica eft:Sita viris in ventre inferiore fupra inteftinum rectum, & infra os pubis:mulieribus autem inter vterum & idem os: cui adhæret ligamentis membranofis, vt & peni per fuam ceruicem & inteftino recto per tunicam fuam communem & vafa propria. Temperamento eft frigido & ficco. Vfus eius feu actio eft per fibras

Vefica fubftantia. Magnitudo Figura. Compofitio. Numerus. Situs. Temperies. Actio.

G continen-

continenter vrinam attrahere, ac quandiu æquum est continere, deinde per ceruicem suam expellere; A
partim compressione, siue suiipsius, siue potius musculorum epigastrii & diaphragmatis, quod hic mo-
tus cum sit voluntarius, nisi à musculo, quo caret vesica, edi nequit: partim etiam dilatatione & rela-
Sphincter vesicæ. xatione musculi sphincteris fibris transuersis, vt sphincter ani contexti, vt eiusmodi vesicæ orificium
clauderet, nec vrina præter voluntatem efflueret. Vesica vero dum repletur, dilatatur: dum vero vacua-
tur, contrahitur, crumenæ instar. Musculum hunc in vesica suilla facile est animaduertere, exporre-
ctum ex vesicæ orificio, & initio meatus vrinarii vsque ad pudenda, etiam in fœminis: at viris desinit
Situs sphincteris. in perinæum, simul atque intestinum rectum deseruit. Ita porro exporrectus fuit hic musculus, vt sua
compressione vrina prorsum è vesica excluderetur, quæ diuturniore illic mora noxam acrimonia sua
potuisset inferre. Hæc communis est de sphinctere vesicæ anatomicorum opinio, quæ tamen Fallopio
non probatur. Nam (vt ait) si musculus hic esset situs infra corpora glandulosa, nunquam semen in coi-
tu posset excerni sine aliqua vrinæ portione. Quare censet situm esse hunc musculum supra prostatas,
nihilque esse aliud, quam colli vesicæ initium, quod euadit carnosius, dum fibris transuersis contexi-
Vesicæ ceruix. tur. Quod ad id vesicæ collum attinet, nihil substantia, compositione, numero & temperie à vesica, sed
solum quantitate differt, quæ collo neque tam ampla est, neque figura adeo rotunda, sed oblongior, B
cum virga virili repræsentans literæ S. effigiem. Positum est viris ad extremitatem recti intestini & peri-
næi, sursum ad penis vsque radices assurgens, & cum eadem sese deorsum reflectens: mulieribus breue
est, latum & rectum, desinens ad orificium ceruicis vteri, inter nympharum neruosa corpora. Viris
connexio eius est cum vesica, vasis eiaculatoriis, intestino recto, & pene: fœminis vero cum ceruice vte-
Connexio ceruicis vteri & vsus. ri & pudendis tantummodo. Vsus eius est in viris vrinam semenque effundere: fœminis solam vrinam.
Notandum vero est, diuidenda, distrahendaque esse ossa pubis, per eam, qua vniuntur, commissuram,
quo exactius eas partes, quo sint situ, contemplari possis. Intelligendum præterea, per perinæum non
aliud quicquam intelligi viris, fœminisque, quam spatium id, quod est ab ano ad pudenda vsque, cuius
sutura taurus nominatur, vt & virgæ sutura, raphi.

Figura vndecima de Vesica & Pene,

A. B. *Monstrant duo ligamenta spongiosa, quæ corpus penis componunt.*
CC. *Eorundem initium.*
D. *Glandem.* C
E. *Musculum sphincterem.*
F. *Vesicæ corpus.*
G. *Glandulas prostatas.*
H. *Vreteres.*
II. *Vasa spermatica eiaculantia.*

De Pene. Cap. XXXII.

SEquitur pudendarum partium virilium, muliebriumque explicatio, ac primo de virilibus dicemus.
Substantia penis, quantitas & figura. Penis substantiæ est ligamentosæ, quia ob ossibus illa primum prodit. Quantitatis est in omnem di-
mensionem satis insignis: aliis tamen maior, aliis minor. Figura eius rotunda est, sursum tamen, deor-
sumque leuiter compressa. Compositio ex duplici tunica, neruis, venis, arteriis, duobus ligamentis,
Compositio. meatu vrinario, & quatuor musculis. Tunicas habet tum à vera cute, tum à panniculo carnoso: venas
vero & arterias à vasis hypogastricis, quæ supra os sacrum ad penem parte inferiore progrediuntur, vt D
pudenda vasa parte superiore. Ligamenta penis prodeunt à lateribus, & inferiori commissura ossium
Penis ligamenta. pubis vtrinque. Quare penis protinus à sua radice duplici est instructus ligamento, sed mox duo illa in
vnum coeunt spongiosum. Vrinæ ductus in inferiore penis parte situs inter duo ligamenta venit à cer-
Musculi penis. uice vesicæ. Quod ad musculos spectat, duo laterales magnam penis partem componentes, ab interno
ischii tubere prodeunt, moxque ab ortu dilatantur, sed gracilescunt. Duo alii inferiores à musculis ani
oriuntur, ductumque vrinarium comitantur per peritonæi longitu dinem, quousq; penem subeant:
Musculorũ eiusmodi actio. adeo vero hi duo musculi arcte cohærent, vt vnum videantur, forma triangulari. Quatuor hi musculi
dum agunt coitus tempore, diducunt dilatantque hunc meatum vrinæ & semini communem, vt im-
petu vno semen in agrum naturæ excernatur: quin & eodem illo tempore rigidum sic penem continet,
vt in neutram partem inclinet. Vnicus est penis, & situs supra inferiores ossis pubis partes, vt in erectio-
ne esset rigidior. Connexio eius est cum illo pubis osse, & vicinis partibus per partes ipsum componen-
tes. Temperamento est frigido & sicco. Actio, semen in vuluam inferre, conseruandæ speciei humanæ
gratia. Penis caput inde incipit, vbi tendines eius desinunt. Caput illud à figura, quam habet, Glans di-
Balanus. ctum est & Balanus. Cutis, quæ id caput integit, præputium dicitur. Huius glandis caro mediæ est na- E
Præputium. Penis ligamenta. turæ inter carnem glandulosam & veram cutem. Notandum vero, penis ligamenta esse spongiosa con-
tra aliorum conditionem, crasso sanguine & atro referta. Hæc vero omnia cupidæ voluptatis illecebris
agitata & veneris incendio accensa, penem tumefaciunt & erigunt.

De mulierum spermaticis vasis ac testibus. Cap. XXXIII.

Quid virilia differant a muliebribus spermatica vasa. EXequenda nunc essent pudenda muliebria, sed quia illa ex ceruice & vteri proprio corpore depen-
dent, ante de vtero dicemus. Si tamen prius quid intersit vasis spermaticis, testibusque muliebri-
bus & virilibus, dixerimus. Sciendum ergo est, spermatica mulierũ vasa à virilib. nihil differre substãtia,

A figura,compositione,numero, connexione,temperie, origine & vsu, sed solum magnitudine & distributione:nam mulieribus ampliora sunt & breuiora. Ampliora quidem oportebat illa esse,quod non modo conuectura essent materiam generationi fœtus & testium nutritioni, sed etiam vteri & fœtus alimoniæ sufficientem.Breuiora vero,quia in mulierum ventre ad testes desinunt & vterum.In quo notandum,vasa spermatica præparantia,paulo antequam testes accedant, in duos ramos inæquales diuidi, quorum minor eo, quo de virilibus diximus, modo inflexus, pergit in caput testium,per quam sui tenuissimum ramulum transmittens in tunicas testium, vitæ & alimoniæ gratia: nec in tunicas modo, sed & in eiaculantia vasa. Maior vero ramus vtrinque descendit per superiorem corporis vteri partem, inter tunicam propriam & communẽ a peritonæo, vbi in plures ramulos diuiditur. Ex hoc discrimine vasorum spermaticorum facile intelliges,cur minus seminis excernant mulieres, quam viri. Quod ad testes attinet,nihil a virilibus differunt,nisi secundum magis & minus. Nam & minores sunt & figuræ magis simæ & compressæ, ob caloris defectum,qui ipsos ad iustam magnitudinem adducere & excitare non potuit. Compositio est simplicior:carent enim scroto, tunica carnosa, & secundum nonnullorum etiam opinionem erythroide,sed in eius loco aliam habent a peritonæo, quæ propriam,id est,epi-

Cur muliebria vasa spermatica virilibus ampliora sint, sed breuiora.

Testes muliebres a virilibus quo distent.

Compositio testium muliebrium.

B didymida, seu darton integit. Syluius scribit, muliebres testes carere erythroide: certum est tamen, quod præter propriam Darton aliam habent a peritonæo,quæ est erythrois ,seu, vt loquitur Fallopius, elythrois,quasi vaginalem dicas. Existimo vero hunc errorem manasse ex Galeni textu , perperam intellecto,quo scribit,testes muliebres carere epididymide. Non enim de tunica est intelligendum, sed de parastata varicosa(vt ante exposui:) Numero nihil differunt, sed situ; Nam viris extra ventrem pendent ad os pubis supra perinæum; mulieribus in ventre sunt conditi, ad vteri latera prope fundum, sic tamen, vt vteri corpus non attingant. Adnectuntur vero vtero hi testes, tum tunica a peritonæo, tum vasis eiaculantibus ad vteri cornua descendentibus: reliquo vero corpori per vasa & neruos ortos ab osse sacro & costali. Temperamento sunt, quam viriles, frigidiore. Eiaculantia mulierum vasa a virilibus differunt, quod ab initio ampla sunt, & consistentiæ seu substantiæ venosæ, sic vt vix discernere queas a tunica peritonæo,mox neruosa euadunt, vnaque gracilescunt, adeo vt spectantibus fracta ruptaque,quanquam falso,appareant.At vbi propius ad vteri cornua accedunt, iterum dilatantur:in reliquis conditionibus cum virilibus conueniunt,nisi quod omnino graciliora sunt & breuiora. Figura est illis rotunda, sed magis, quam viris, anfractuosa: credo vt anfractus eiusmodi parastatarum varico-

Lib. 14. de vsu part.

Situs.

Connexio.

Eiaculantia muliebria vasa.

Cur eiaculatia muliebria sint anfractuosa.

C sarum loco esset.Sita sunt inter testes & vterum, nam ex testium capite prodeunt: mox tunica a peritonæo munita in vterum implantantur per cornua.

Situs.

Duodecima figura de Vtero.

AA. *Docent vasa spermatica præparantia,id est,venas, arteriasque duplices id muneris sortitas.*
BB. *Ramos,qui pergunt ad testium membranam descendentes a peritonæo.*
CC. *Connexionem venæ & arteriæ spermaticæ ad testes descendentium.*
DD. *Portionem supradictorum vasorum , ad vteri fundum descendentium.*
EE. *Monstrant textum varicosum vasorum.*
FF. *Corpora testium.*
GG. *Vasa spermatica eiaculantia.*
HH. *Initium supradictorum vasorum,parastatas varicosas circa testes efficientium,vsque ad notas GG.*
D II. *Fundum vteri, quo supradicta vasa terminantur.*
K. *Proprium vteri orificium.*
L. *Vteri ceruicem.*
M. *Meatum vesicæ.*
N. *Vasa, quæ ad vteri ceruicem terminantur.*
O. *Orificium ceruicis vteri.*

De Vtero muliebri. Cap. XXXIV.

VTerus *pars est humani corporis, quæ in solam mulierem cadit, scroti nempe loco ipsi à natura concessa, vt ceruix vteri,partesque annexæ loco penis:*sic vt si quis exacte partes muliebres virilesq; contempletur,non numero differre eas, sed situ tantum & vsu comperies. Quod enim viro extrorsum patet, id mulieri introrsum est reconditum, cum naturæ singulari prouidentia, tum ob caloris muliebris infirmitatem, E qui foras eiusmodi partes, vt in viro, propellere & exerere non potuit. Vterus substantiæ est neruosæ & membranosæ, vt pro incidente necessitate dilatari & contrahi facilius posset. Magnitudo eius varia est pro varia ætatis,venereæ exercitationis,menstrualis materiæ profusionis, & temporis conceptus ratione. Impubi adhuc mulieri,& venerem haud expertæ,nec menstruali, nec grauidæ omnino est exiguus vterus;quare eius quantitas certo definiri nequit.Figura vteri vesicæ figuræ plane similis est,si illã absq; suis apophysibus, quas Herophilus cornua nominabat, propter eam, quæ illis cum cornibus bubulis, nunc primum se exerentibus intercedit, similitudinem, consideraueris. Constat partibus simplicibus & compositis. Simplices sunt venæ, arteriæ,nerui & tunicæ. Venæ & arteriæ quatuor numero existunt, duæ quidem ex vasis spermaticis præparantibus, duæ reliquæ ex hypogastricis eo ascendunt, quo nunc

Pudenda muliebria quid a virilibus differant.

Vteri substantia & Magnitudo.

Figura.

Cornua vteri.

Compositio.

Vaſa.

dicemus, modo. Primum enim eiuſmodi vaſa, priuſquam vtrinque ad vterum aſcendant, in duos ſe A diſſecant ramos, quorum alii ad vteri partem inferiorem pergunt, alii ad eius ceruicem, quibus ſanguis menſtruus, ſi à conceptu redundat, poteſt expurgari.

Nerui.

Nerui ad vterum perueniunt vtrinque, tum à ſexta coniugatione ſecundum ſpinæ longitudinem deſcendente, tum ab oſſe ſacro; qui mox vniti commixtique inter ſe aſcendunt, per vterumque diſtribuuntur, venarum & arteriarum inſtar.

Tunica ſeu membrana potius propria.

Tunica vteri exterior ſeu communis eſt à peritonæo, qua parte attingit os ſacrum, propria vero à prima conformatione. Triplici hæc ſtaminum genere contexta eſt: rectis parte interiore ad ſeminis vtriuſque attractionem; tranſuerſis exteriore ad id vbi res feret, excernendum; obliquis in medio ad huius debitam retentionem. Vterus diuiſionem non admittit, niſi ratione partium dextrarum & ſiniſtrarum, obſcura linea, qualem in ſcroto videmus, ſed non ita manifeſta diſcretarum: nec oportet veterum

Nullæ in vtero cellæ.

Plurimum quam duorum monſtro ſimilem eſſe partum.

more alias in vtero cellas nos comminiſci. Nam naturæ lege mulier ſimul & ſemel non eſt potens, niſi duorum fœtuum. Argumento eſt, quod duabus tantum mammis donata fuerit. Si plures geſtare cernatur, præter naturam eſt, & monſtri ſimile, quod natura illis de commeatu & alimonia non prouiderit.

Situs.

Ad imum vẽtrem natura vterum collocauit, quod ſic loco eſſe videretur admodum opportuno ad ſemen excipiendum, fœtum gerendum & excludendum. Poſitus eſt inter veſicam & rectum inteſtinum, B hiſque partibus arctius multo ſua ceruice, quam proprio corpore alligatur: ſed & duobus præterea fortiſſimis ligamentis à lateribus, & ſuperioris oſſis pubis partibus, ex quibus ſuſpenſus apparet. At communi ſua tunica à peritonæo eo præſertim loci denſiſſima alligatur oſſi ſacro, ilium oſſibus & lumborũ.

Dolor vteri ad quas proprie partes pertineat.

Huius arctæ connexionis ratione grauida mulier eiuſmodi ligamentorum dolorificas retractiones; & velut conuulſiones ſentiens, ſe grauidam agnoſcit. Temperiei eſt frigidæ & humidæ, magis ex euentu, quam ex ſeſe.

Vteri propria actio.

Actio eius eſt ſemen vtrumque concipere, conceptumque ad definitum vſque à natura tempus fouere, conſeruare, nutrire, ſanguinem inſuper menſtruum excipere, excernereque. Vteri partes compoſitę ſunt, proprium ipſius corpus, & ceruix eiuſdem. Id corpus grauidis ad vmbilicium vſq; extenditur, altius alias, alias depreſſius.

Cotyledones vteri quid.

Parte interna contemplandi veniunt Cotyledones, qui nihil ſunt aliud, quam *orificia & oſcula venarum illic deſinientium.* Vix in mulieribus apparent, niſi ſtatim ab excluſo fœtu, aut menſtrua purgatione: at in ouibus, capris & vaccis omni apparent tempore granorum frumenti inſtar, niſi cum fœtę ſunt, tum enim auellanarum nucum æquant magnitudinem, quin & tum in mulierib⁹ tument, inſtarque habent carnis informis ſeſquidigitum craſſæ, quæ fœtus vtero concluſi partes omnes naturales cingit: quo nomine informis hæc caro, nonnullorum ſententia in tunicarũ fœ- C

Iuſta Columbi reprehenſio.

tum inuoluentium numero eſt habita, Chorionq; dicta, quod quemadmodũ in brutis Chorion, venis, arteriiſq; contextum eſt; vnde fiunt vaſa vmbilicalia, ſic mulieri eiuſmodi carnea moles venis, arteriiſque eſt intexta, vnde eiuſmodi vaſis eſt origo. Quod quam vere & cum ratione ſit dictum, aliorum eſt iudicium. Vnum eſt, cuius te velim admonitum, quod quemadmodum Cotyledonum incrementa in brutis Chorii nomine non denominantur, ſed eiuſdem tantum appendices dicuntur, ſic in mulieribus eiuſmodi tumefacti Cotyledones, chorii nomen non merentur, ſed chorii appendicum potius.

Vteri orificium.

Deſinit hoc corpus in quandam anguſtiam, quę id ad pudenda perſequentibus occurrit in mulieribus, quæ nondum pepererunt, vel certe aliquandiu ſteriles manſerunt. Nam in recentibus puerperis nihil præter cauitatem intueri poſſis, nullam præterea anguſtiam:

Grauidis nõ ſemper exacte claudi proprium vteri orificiũ.

Hanc anguſtiam proprium vteri orificium nominamus, quod à conceptu exactiſſime clauditur, præſertim quouſque fœtum inuoluentes membranæ abſolutæ ſint, ſatiſque ſolidæ ad continendum ſemen, ne exiliat, vel à ſubeunte aere corrumpatur: nam mox reſeratur, vt exitus pateat ſemini, menſibus in quibuſdam, ſeorſiſque humoribus, quę per grauiditatis tempus in vtero congeruntur.

Ceruix vteri.

Ab hoc proprio orificio, ceruix vteri ortum habens, ad pudenda vſque extenditur. Subſtantiæ eſt muſculoſæ, ex mollicula carne contextæ, quod oporteret D eam extendi & contrahi, rugari & exporrigi, explicarique & intorqueri ac vibrari ad fœtus excluſionem, rurſumque poſt ſibi reſtitui. Ætate procedente occaleſcit, tum attritu venereo, tum ętatis ratione, qua totum corpus omnibus ſuis partibus ſicceſcit & induratur. Iuuenibus enim & adoleſcentibus tractabilis & flexilis eſt ad naturæ neceſſitates. Magnitudo eius in omnem dimenſionem ſatis ampla eſt:

Vaſa ceruicis vteri.

quamquam varia ſit ob infinitam corporum varietatem. Figura eſt oblonga, rotunda, & caua. Compoſitio eadem eſt cum vteri compoſitione, niſi quod tot vaſa non excipit, quam vterus. Nulla enim alia habet, quam quę à venis hypogaſtricis tranſmittuntur per ramos ad vterum aſcendentes. Ceruix hæc parte interna multis crenis palati canini inſtar rugoſa eſt, vt illa inęqualitate maiorẽ coeunti voluptatẽ pareret, ſicq; breuior coitus foret. Vnica eſt, & ſita inter veſicæ ceruicem, & rectũ inteſtinum, quib⁹ arcte adhæret, quemadmodũ & vtero per proprium vteri orificium, pudendiſq; per ſuũm: per vaſa vero ſua, partibus omnibus, vnde illa tranſmittuntur. Temperamento eſt frigido & ſicco. Semini in vterum immittendo, fœtui excludendo, & menſtruis fluentib⁹ via eſt.

Hymen nullum eſſe.

Notatu vero dignum eſt in viæ hac longitudine, nullam eiuſmodi membranam reperiri, quam Hymen nominarunt, quamque comminiſcuntur, primo coitu diffringi. Columbus tamen, Fallopius, Vierus, multiq; alii ætatis noſtræ docti viri, E contra ſentiunt, aiuntq; paulo ſupra ductum vrinarium in virginib. comperiri, cerniq; eiuſmodi membranam neruoſam, tranſuerſo ſitu in media veluti huius ceruicis via poſitam, & ad menſium exitum perforatam.

Vnde ſanguis quibuſdam virgunculis primo erũpit coitu.

Sed vt id experientia falſum deprehendas, veteres in hunc errorem impulſos ex eo veriſimile eſt, quod nonnullis primo coitu ſanguis ex illis locis erũpit copioſius: Sed veriſimilius eſt, contingere id ex vaſorũ quorundam per internam ceruicis vteri ſuperficiem deſcendentium, violento attritu, nequeũtium tam validam extenſionem ſuſtinere, quem neruoſa illa ceruix primo congreſſu ſuſcipit, citra ruptionem: neque enim virgo nubilis, quæ partes ſuas genitales, viri genitalib. proportionatas, mole & amplitudine habuerit, eiuſmodi ſanguinis fluxũ expertura eſt, vt plurib. verbis docebim⁹,

A *lib. de Generat.* Definit ceruix hæc ad pudendum muliebre, vbi eius proprium eſt orificium, id pudendum nobis nunc explicandum eſt, quod ceruicis ſit apophyſis & appendix.

Pudendum muliebre ſubſtantiæ eſt mediæ, inter carnem & neruum. Magnitudo ipſi eſt ſatis inſignis, figura rotunda, caua, oblonga. Compoſitio ex venis, arteriis, neruis, ad vteri ceruicem deſcendentibus, & duplici tunica, à vera cute, & panniculo carnoſo prodeunte: ambæ eiuſmodi tunicæ arcte illic vniuntur, per interiectam carnem, ex quo dicitur hæc pars ex tunica muſculoſa coaluiſſe. Numero vnicum eſt. Situm ſupra perinæum. Connexionem habet cum Ano, ceruice vteri & veſicæ, per propria vtriuſq; orificia. Temperiei eſt mediæ, inter calidum, frigidum, humidum & ſiccum. Vſum eundem habet cum virili præputio, nempe, vt cum Nymphis arceat ingreſſu aerem, vnde vtero impendet algoris periculum. Pudendorum labra Pterygomata Græcis, nobis Alæ dicuntur, totamq; illam regioné continent, quæ pilis veſtita eſt. Et quia in Nympharum mentionem incidimus, ſciendum, Nymphas apophyſes eſſe, & veluti cutis muſculoſæ productiones, quæ vtrinq; ex parte ſuperiore oſſis pubis, deorſum vſq; ad ceruicis veſicæ orificium deſcendunt, ſæpe in tam turpem molem excreſcentes, vt virilis membri inſtar arrigant. Quare quibuſdam ſunt à primis annis amputandæ, magna tamen cautione adhibita,
B ne ſi audacius exſecentur, tanta ſequatur hæmorrhagia, vt mortis mulieri vel vtero ſterilitatis conſecutionem adferat, ob vteri fuſo ſanguine nimio refrigerationem. Recentiores anatomici, vt Columbus & Fallopius, præter has partes alterius meminerunt particulæ, quæ in ſummo eminet pudendarum partium, ipſiuſq; etiam vrinarii ductus, quæ eaſdé alas, de quibus paulo ante diximus, coniungit. Columbus Tentiginem vocat, Fallopius Cletorida, vnde verbum infame Cletorizein. Sed quia obſcœna pars eſt, qui plura de ea ſcire volet, legat illos, quos citaui ſcriptores.

Pudendum muliebre ceruicis eſſe Vteri apophyſim. *Vſus pudendi muliebris.* *Pterygomata.* *Nymphæ.* *Tentigo.*

Decima figura, partes muliebres à virilibus differentes monſtrans.

C

D

A A. *Monſtrat venas ſpermaticas.*
BB. *Arterias ſpermaticas.*
CC. *Harum connexionem cum venis ſpermaticis, inſuper aliam diuiſionem venarum & arteriarum ſpermaticarum, teſtes & vteri fundum adeuntium.*
DD. *Portiones vaſorum ſpermaticorum, vteri corpus adeuntium.*
E E. *Alteram eorundem vaſorum portionem teſtes adeuntium.*
F F. *Teſtes muliebres.*
G G. *Vaſa eiaculatoria, quæ è teſtibus exeuntia in vterum ſe per cornua præcipitant.*
H. *Corpus vteri.*
I. *Situm proprii vteri orificii.*
K. *Ceruicem vteri.*
L. *Inteſtinum rectum, reſectum & ablaqueatum.*
M. *Venas & arterias hypogaſtricas, ad vteri corpus, ceruicemque adeuntes.*
N. *Orificium ceruicis vteri.*
O. *Corpus veſicæ inuerſum.*
P P. *Vreterum, quorum vnus reſectus eſt in veſicam ingreſſum.*
Q. *Venam & arteriam, ad veſicam pergentes, ab his productas, quæ adeunt vteri ceruicem.*
R. *Ceruicem veſicæ, eiuſque muſculum, cuius apertiorem demonſtrationem habuiſti præcedentibus figuris.*

De Tunicis fœtum in vtero continentibus, deque Vmbilico. CAP. XXXV.

Membranæ fœtum in grauidæ matris in vtero continentes, ſubſtantiæ ſpermaticæ ſunt & neruoſæ, ex ſemine materno arteriam ſortitæ. Neruoſæ autem factæ ſunt, quo facilius extendi poſſent, pro fœtus contenti neceſſitate. Earum magnitudo in latitudine, & altitudine inſignis eſt, inſtante præſertim partus tempore. Figuræ ſunt rotundæ, vteri inſtar. Compoſitionem habent ex venis, arteriis, & propria ſubſtantia. Venæ, arteriæq; ad illas diſtribuuntur (ſeu obſcure, ſeu manifeſte pauciores, pluresve) ex vtero per Cotyledonas, qui eandem in vtero rationem, fœtu adhuc concluſo habent, quam papillæ fœtu excluſo in nutricibus. Sic enim vterus Cotyledonas, ſeu venas in eos degenerantes, per medias membranas, concluſo fœtui tanquam quaſdam papillas profert. Tres ſunt numero ſecundum Gale-
E num: vna Chorion, ſeu Secundina dicta: altera Allantoides: tertia Amnios. Hunc tunicarum numerum in brutis comperio, in muliere non comperio; niſi quis forte in hoc tunicarum numero haberi velit tumentes, & in carneam quandã molem conflatos Cotyledones, quod multi ſcribunt rei Anatomicæ periti: quam tamen opinionem tanquã veram recipere non poſſumus. Nuſquam enim allantoidem reperire in mulieribus, ſemeſtri, ſeptimeſtri, octimeſtri, & abſoluto nouem menſium fœtu grauidis, mihi vnquam contigit: etſi eam ſtudio omni perquiſiuerim, remotis obſtetricibus, quæ aliquam tunicarũ violare poſſent. Hac vero arte hoc exegimus negotium, matris cadauer ad vteri regionem decuſſatim diuiſimus, ac ſublatis impedimẽtis omnibus, quæ diligentiam noſtrã remorari, & obſcurare poſſent, quanta fieri potuit dexteritate, non illud modo infantis cubile ab interna vteri facie, cui per Cotyledonas

Subſtantia. Magnitudo. Figura. & Compoſitio. *Cotyledones* *Numerus membranarum fœtus.*

adhæret, abſtraximus, ſed & primam membranam, quam Chorion diximus, a ſubiacẽte Amniós dictã, A
citra rupturam vllam abduximus: ſic n. nullum humorem effudimus, vnde exprobrari poſſet, attritam fuiſſe tunicam aliquã, humor illi continendo attextam. Dehinc ſæpius multis teſtibus & arbitris adhibitis, diligenter inſpeximus, ſi quo loco appareret diſtinctio vlla duarum membranarum allantoidis, & eius, quæ Amnios dicitur, ad ſeptis diſcludendos humores contentos, & ad alios, qui memorãtur, vſus.

Duplici experientia docet nullã eſſe, qua fœtus in vtero humano contineatur, allantoidẽ.

Sed cum nihil horũ intueremur, Amnion humore differtã, parte ſumma accepimus, diſſectamq; duorum miniſtrorũ manibus, quo loco ſecueramus, ſuſpenſam ſic tenuimus, vt nullus hinc humor in chorii aut vteri circumferentiam poſſet effluere; mox ſpongiis humorem, quo differta erat, vniuerſum ſenſim exhauſimus, concluſo adhuc fœtu ad exitum parato, vt ſic exhauſta humore tunica Amnio, videremus num alius ſubeſſet humor alia præterea tunica concluſus. Sed his omnib. ſingulari diligẽtia, & fide peractis, nullum alium humorẽ, nullam præterea membranarum ſeparationẽ intueri potuimus. Sic, vt inde in ea ſententia animum meum obfirmauerim, duabus tantum tunicis, Chorio & Amnio, fœtum humanum in vtero inuolui. Sed hac ego experientia non contentus, quo mihi magis de illa allantoide conſtaret, duas dictas tunicas tranſuectus, ad fœtum perueni, atq; ad eius veſicã calamum admoui, admotamq; quam magna exſpiratione potui inflaui, vt experirer, ſi illa inflatione aerem in eam tunicam, B
de qua quæſtio eſt, impellere poſſem, vt nonnulli ſcripſere. Sed ne ſic quidẽ vllum hinc aerem, per vmbilicum in controuerſam tunicã abigere potui, quin potius veſica illum per pudenda euolare comperi.

Docetur ratione tripli-ci nullam eſſe allantoidem.

Quare nullam ſubeſſe pro certo habeo allantoidem. Adde quod nunquam comperiri, vel videri a me potuit in vmbilico meatus ille Vrachos dictus, quẽ principiũ, originemq; allantoidis tunicæ adſtruunt. Sed etſi nullam eſſe allantoidem tunicã, pro confeſſo habeatur, quid inde ſequetur incommodi? præſertim cum ſudor, vrinaq; fœtus, facile & ſine vllo incommodo, eadẽ tunica excipi, colligi & contineri queant, propter exiguum quod inter vtrumq; eſt diſcrimen. Quod ſi quis obiiciat, vrinã acrimonia ſua, & contactu noxiam fœtui futurã: Reſpondeo, non poſſe magnã in tantuli fœtus vrina ſubeſſe acrimoniã, eamq;, ſi quæ ſubſit, temperari, ſudoris vna permixti vapore halituoſo. Si præterea vſum eiuſmodi humoris reſpexerimus, (qui eſt ſuſtinere fœtum, ne ſuo pondere vincula abrumpat, quibus vtero alligatur) nullum ad eam rem humorẽ feroſo magis idoneum comperiemus, vt qui craſſitie ſua, ſuſtinẽdis ponderibus longe ſit accommodatior, quam tenuis & nimiũ liquidus ſudor, ita enim maria longe grauiora pondera citra ſubmerſionis periculum vehunt, quam flumina. Itaq; concludo, nihil eſſe neceſſe, vrinam tunica vna, & ſudorem altera excipi & contineri. Qui ſecus ſcripſerint veteres, ex obſeruatione C
in brutis facta ſcripſerunt. Quare duas conſtituemus tantum tunicas, Chorion & Amnion, quarũ vna cum alterã contineat, ambæ ſic fœtum contineant, vt ipſum vndiq; inuoluant. Huic ſententiæ ſuccinit quodammodo Fallopius: duas enim tantum tunicas ponit, Chorion & Amnion, ſed fœtum vrinam excernere autumat, in chorii partem quandam, vt lectis eius Obſeruationibus intelliges. Ambæ hæ tunicæ connexæ ſunt inter ſe, vltro citroq; commeantibus tenuiſſimis neruoſis fibris, & exiguis vaſculis, á Chorio extrinſecus obſito in Amnion interiorem tunicã penetrantibus. Quare niſi has tunicas caute tractaueris, facile Amnion inter ſeparandum laceraueris. Eiuſdem cum reliquis membranis ſunt temperamenti.

Vſus duarũ fœtus membranarum.

Vſus diuerſus eſt, nam Chorion factum eſt tum ad conſeruationem vaſorum, quæ ex vtero excipit ad generationem venarum, & arteriarum vmbilicalium, tum ad partium, quas continet, tuendam integritatem. At Amnios ad excipiendos continendoſq; excrementitios & feroſos humores, quos fœtus vtero concluſus ſolet excernere. Eſt vero hæc tunica araneoſæ tenuitatis, mollis præterea, valida tamen & æqualis, ne ſuo contactu fœtum lædere poſſet, ex quo Agnina eſt nuncupata.

De Vmbilico. Cap. XXXVI.

Quid Vmbilicus.

Vmbilicus has tunicas ſequitur. Eſt autem *corpus album, funis intorti Franciſcanorum inſtar habens, niſi quod nodos non habet adeo extrorſum prominentes, ſed certis tantũ locis tumentes, ad ſimilitudinem nodi, ex altera tantum parte elati, nullo præterea intertextu reuinctis.* Oritur, incipitq; á mole carnea, quam tumentium D
cotyledonũ nomine expreſſimus, pergitq; in medium fœtus, inferiorem ventrem, imo in totius corporis medium, cuius proinde dicitur eſſe radix.

Vmbilicus corporis centrum.

Nam quemadmodum arbor per radicẽ ſuccum é terra ſugit, ſic fœtus in vtero, per vmbilicum alimentum capeſcit. Magnitudo eius æquat in craſſitie & latitudine minimi digiti magnitudinẽ. At longus eſt ſeſquipedem, ſic vt eo cincti medium corpus, ceruices, brachia, crura infantes prodeant. Figura illi rotunda eſt.

Componentes Vmbilici partes.

Li. de form. fœt. in Vtero.

Compoſitus eſt ex duabus arteriis, vna vena & duabus tunicis. Conſtantur in eo vaſa hæc, ex ingenti illa venarum & arteriarum, quaſi capillariũ multitudine, quæ per chorion ſparſæ viſuntur. Ergo vena vmbilico merſa, in ſimam iecoris partem inde penetrat, vbi in duas diuiſa, Galeni ſententia, venam portam & cauam conſtituit. At arteriæ per illam vmbilici longitudinẽ ſeorſum diſiectæ, in iliacas ſe coniiciunt, quas conſtituunt, vt & omnes alias, vt hinc in vniuerſum fœtum, per eas ſpiritus vitalis deferatur. Duæ tunicæ illi ſunt á chorio. Cum autem ſine vllo medio ſibi inuicem attextæ & coniunctæ ſint, ac per totum vmbilicum ſatis denſæ & ſpiſſæ exiſtãt, videntur conſtituere cutem fœtus exteriorem & carnoſum panniculum. Scio permultos duas in vmbi- E
lico venas numerare, vt & arterias & vrachum, per quẽ vrina fluat in allantoidem.

Vnica tantum in fœtus Vmbilico Vena, nullus autem Vrachus.

Sed quia id in mulieribus non eſt reperire, ſed tantũ in brutis, lubens prætermitto: quia non eſt mihi animus, vllarũ partium meminiſſe, præterquã humanarum. Si quis tamen eſt, qui hæc, quæ brutis propria exiſtimo, etiã in mulieres cadere me doceat, lubens ego, & glorioſe profitebor, per quem in hac parte profecerim. Reliqua, quæ de vmbilico quæri poſſunt, vt de numero, ſitu, connexione & temperie, ac vſu, facile ex antedictis innoteſcent. Nam & vſum aperte notauimus, cum diximus, ea gratia comparatum eſſe vmbilicum, vt per illum fœtus nutriatur, tanquam arbor per radicem, per continuationẽ vaſorum eius cum vaſis ſpermaticis preparantibus, in eã rem á Deo cõparatis, cui ſoli honor ſit & gloria in ſeculorũ ſecula. AMEN.

FINIS LIBRI SECVNDI.

A

DE PARTIBVS VITALIBVS THORACE CONTENTIS.

LIBER TERTIVS.

B

PRÆFATIO.

EXACTO libro primo Anatomico, in explicatione partium naturalium inferiore ventre contentarum, ordinis nunc ratio postulat, vt de Thorace dicamus: vt sic partes iam quodammodo demonstratæ (venas dico & arterias) eiusdem ordinis & doctrinæ cursu, sine materiæ interceptione expediantur. Ac præterea vt reliquas, quæ restabunt, caput nempe, & artus, exactius demonstrare possimus & clarius, præcognitis vasorum, quæ per eas sparguntur, originibus. Ad hãc rẽ primo quid Thorax sit, definiemus, deinde ipsum in suas partes diuidemus. Tertio in his considerabimus, quæ cõtineant, & quæ cõtineantur, quo sic incæptũ iter fœlicius peragamus.

Quid Thorax, *in quas partes diuidatur, & quæ partium eiusmodi ratio.*

CAP. I.

Continẽtes thoracis partes.

THORAX venter medius est, summa, parte clauiculis, ima diaphragmate anteriore sterno, posteriore duodecim dorsi seu metaphreni vertebris vtrinque costis veris nothisque, musculis
C intercostalibus, & intercartilagineis descriptus. Eiusmodi à natura constructionem, compositionemq; obtinuit, ne dum partib. vitalibus propugnaculi loco aduersus externas iniurias esset, officeret respirationi: quę non minus necessaria est ad conseruationem caloris natiui per spiritus vitales effusi, & corde, tanquam fonte conclusi, aduersus internas iniurias, quam commemoratæ thoracis partes: aduersus externas. Nã si thorax totus fuisset osseus, robustior equidẽ extitisset, sed respirationi obstitisset, quę thoracis dilatatione & contractione perficitur. Quare, ne dum huic prodest, alteri obesset, natura illũ partim osseum, & cartilagineũ, partim carnosum esse iussit. Alii aliã rationem ꝓferunt, naturã scilicet sic thoracem construxisse, vt ordinem in rerum fabrica à se positum, & hic quoque obseruaret, nempe, vt partes toto genere distantes, imum ventrem carnosum prorsus, & caput prorsus osseum, per medium vtriusque osseæ, & carnosæ substantiæ particeps copularet: quod & obseruasse illam intelligimus in connexione aquæ & ignis, per intermedium aerem: terræ & aeris, per intermediam aquam. Partes Thoracis tres notantur, summa, ima, media. Summam clauiculæ, imam diaphragma, mediam Sternon continet. Sternon, Galeni sententia, septem ossibus conflatum est: credo propter insignem hominum, qui tum viuebant, magnitudinem. Nostris temporibus sæpius id reperias, tribus, quatuor, aut quinque ossibus compactum: quanquam negare nolumus, nos id sæpe animaduertisse (in iunioribus præsertim) ex septem & octo ossibus constare. Quare, his, quibus in sterno ossa sunt numero pauciora, iisdem magnitudine sunt latiora, vt excipientis costis sufficerent. Hæc communis opinio est de sterni ossibus: Sternon tamen longe aliter descripsit Fallopius: quare adeat eius obseruationes, qui plura ea de re intelligere volet. Ad sterni imum pendet cartilago, vulgo Furcula, & Malum granatum, quia Punici pomi instar habet, alias scutiformis nominata. Eo loci posita est, vt esset orificio ventriculi, seu stomacho exquisitissimo sensu prædito, pro munimine & vallo, eiusdemque muniminis officia præstaret ei diaphragmatis parti, quæ eo loci iecur sustinet, situm supra ventriculi orificium, per intermedium ligamentum, ab imo eiusmodi cartilaginis in summam iecoris partem descendens. Vulgus hanc cartilaginem putat aliquando procidere: sed sic ossi sterno adhæret, & vnita est, vt extra periculum prolapsus esse videatur: quanquam sæpe humiditatibus aquosis & serosis, quibus orificium ventriculi natat, ita proluatur & perfundatur, vt his delibuta ac tanquã inebriata relaxetur, adeo vt loco mota videri possit: in quo casu, tum manu comprimi, cogique in pristinum locum & statum potest, tum adstringentibus resiccantibusque, & su-
E perfluam humiditatem exhaurientibus admotis assumptisque. Hæc cartilago sui initio stricta est, at in extremo latior & obtusa. In formam hebetati mucronis, ex quo ensiformis etiã dicta est. Nonnullis duplicem habet mucronem, aliis vnum tantum. Senibus in os degenerat, & quia in hanc cartilaginis mentionem incidimus, quid cartilago sit, & quot sint eius differentiæ, explicabimus, vt dehinc quoties de cartilaginib. sermo oborietur, quid ipsa res sit intelligamus. Cartilago *pars est corporis nostri similaris, post os maxime terrestris, frigida, sicca, dura, ponderosa & sensu orba: sola siccitate ab osse differens, quæ in osse maior est.* Quare nec cartilago deperdita regenerari potest, vt nec os sine calli interuẽtu. Eius differẽtiæ eædem pene sunt cum osse, nempe à consistentia, substantia, magnitudine, numero, situ, figura, con-

Cur partim osseum, partim cartilaginosum thoracem natura effinxit.

Sterno quot sint ossa.

Xiphois seu ensiformis cartilago.

Num pectoris extrema illa pars cartilaginea aliquãdo procidat.

Quid cartilago.

iunctione, actione & vſu. Vitandæ tamen prolixitatis gratia, eas modo perſequar, quæ à ſitu, vſu & con- A iunctione ducuntur. Ergo cartilagines vel oſſibus adhærent, vel ex ſe, & per ſe, partem aliquam conſtituunt, vt cartilagines Tarſi, Ciliorum, Epiglotidis, Laryngis; & eæ, quæ oſſibus adhærent, vel nullius medii interuentu adhærent, vt quæ oſſibus ſterni interueniunt, clauicularum, pubis, ilium & aliis: vel interueniente ligamento, vt quæ ſunt ad extrema notharum coſtarum ſterno ligamenti interuentu: vt his ligamentis cartilagine mollioribus, thoracis motus expeditius & tutius obirentur. Quæ ex oſſibus pendent cartilagines, non modo oſſibus, ſed & ipſis, ſibi, contentiſque partibus, robur adferunt aduerſus ea, quæ conterere & contundere poſſunt. Huiuſmodi ſunt, quæ ſunt ad extrema notharum coſtarum, & ſterni cartilagines. Ex his licet colligere cartilaginum vſum eſſe duplicem, vnum ad expoliendas & leuigandas partes, quibus lubrica ea læuitas erat neceſſaria, ad id, quod ſui eſt muneris, obeundum: atque in eum vſum comparatæ ſunt cartilagines, quæ ſunt ad articulos, quo eorum ſit expeditior motus. Alterum, quo ab iniuriis externis, partes, quibus ſunt oppoſitæ, munirent, violentos incurſus, dum quodammodo cedunt impreſſioni eludendo, haud aliter, quam tomenta quædam bombardarum ictibus oppoſita. Reliquas cartilaginum differentias ſuo loco, vt res feret, perſequemur.

Cartilaginum differentia.

Cartilaginum vſus duplex.

B

De thoracis partibus continentibus & contentis.

Cap. II.

Thoracis in ſuas partes diuiſio.

Continentes Thoracis partes ſunt, cutis duplex, panniculus carnoſus, adeps, mammæ, tunica communis muſculorũ, muſculi ipſi eo loci exiſtentes, oſſa ante commemorata, tunica ſuccingens coſtas & diaphragma. Contentæ ſunt mediaſtinum, pericardium, cor, pulmones & vaſa. Continentium aliæ ſunt toti reliquo corpori communes, vel multis eius partibus, vt cutis duplex, panniculus carnoſus, & adeps: de quibus, quia *libro primo* diximus, nihil eſt neceſſe hic commemorare: aliæ throaci ſunt propriæ, vt muſculi, de quibus ſuo loco, mammæ, ſupradicta oſſa, ſuccingens coſtas membrana & diaphragma. Has omnes ordine perſequemur, ſi prius rationem tradidero, qua liceat cutem ab ipſo Thorace reliquo abducere. Nouacula altius ad integram vſque cutis diuiſionem adacta, rectam lineam duces à ventris inferioris ſumma parte ad vſque mentum. Mox ad clauiculas aliam diuiſionem tranſuerſam vtrinque ad omoplatam vſque duces atque in inferioribus clauicularum locis (ſi prolixitatem operis effugere vis) ſeparabis duplicem cutem, panniculum carnoſum, adipem & tunicam muſculorum communem, vna operatione: quia hæ partes in ventris inferioris demonſtratione demonſtratæ fuere: mammas tamen in mulierum cadaueribus reſeruabis ſeorſim. Ergo in ſummis mammarum parti- C bus, quam artificioſe fieri poterit, cutem ſolam à ſubiacentibus partibus ſeparabis, vt panniculum, qui eo loci carnoſus, & muſculoſus euadit, perque totum collum, faciei partes vſq; ad pilorum radices funditur, demonſtrare poſſis.

De Mammis. Cap. III.

Subſtantia.

Mammæ, vt diximus, cum de natura glandularum ageremus, glanduloſæ ſunt ſubſtantiæ, albæ raræ & ſpongioſæ: virginibus & non lactantibusque mulieribus ſolidiores, nec ita amplæ. Quare mammarum magnitudo varia eſt, quanquam omnibus ſatis inſignis. Figura ſunt rotunda, oblonga & quodammodo pyramidali. Compoſitio earum eſt ex cute, panniculo carnoſo, glandulis, adipe, neruis, venis & arteriis, ab axillari ſub ſterno ad ipſas deſcendentibus, inter quartam & quintam, alias ſextam verarum coſtarum. Illic glandularum & adipis interiectu infinitis riuulis diuiduntur, quibus futuro lacti idonea materia deferatur, in lac mammarum facultate commutanda. De glandularum natura, vtpote iam ante expoſita, plura non dicemus: id tantum addemus, glandularum alias neruum habere, vt mammarias, quem excipiunt ex partibus ſubiacentibus, nempe ab intercoſtalibus, quo fit, vt ſenſu exactiſſimo ſint præditæ. Alias neruo carere, quæ diuiſioni vaſorum replendæ tan- D tum ſeruiunt, quæque actionem non habent, ſed tantum vſum. Numero ſunt duæ, vtrinq; vna, ad ſterni latera ſita, inter quartam, quintam & ſextam verarum coſtarum. Quare connexionem habent cum ſupradictis partibus ſuo corpore: per vaſa vero omnibus aliis, ſed vtero præſertim per reliquias venarum, & arteriarum mammillarium; quæ ad latera vſque cartilaginis enſiformis deſcendunt: quo loco per muſculorum ſubſtantiam venæ illæ ſe inſinuantes, paulo ſupra vmbilicum coniunguntur cum aſcendentibus epigaſtricis, quarum origo quodammodo oppoſita eſt hypogaſtricis, quæ ramos ad vterum tranſmittunt, horumque interuentu hoc commercium fieri potius certum eſt, quam aliorum, & fere capillarium ramulorum, qui aliquando ad epigaſtricis ab vterum deſcendere cernuntur. Mammę temperamento ſunt frigido & humido, quare aiunt ſanguinem conuerſione in lac recrudeſcere, pituiteſcere; albeſcereque, vi propriæ carnis mammarum. Illarum actio eſt, alimentum præparare recens nato infanti, cor à quo prius incaluerint, calefacere, ac pectus ornatius reddere. Ex his intelliges, glandularum alias actionem habere, alias vſum tantum, alias vtrumq;. Ad mammarum faſtigium extat tuberculum quoddam, quod papillam nominant: quo ſucto puer alimentum trahit, per parua quædam & ſpongioſa foraminula; quę quamuis pateant oculis manifeſta, dum mammarum compreſſione lac exprimitur, E tamen expreſſo lacte non iam apparent, nec præterea aciculæ acumen admittunt, propter anfractus, in eum vſum illis foraminibus comparatos à natura, ne iam perfectum lac, per papillam ſponte ſua inuita nutrice efflueret. Sic enim proſtatis ſemen ad certum tempus retinetur & aſſeruatur.

Magnitudo. *Figura.* *Compoſitio.*

Quæ glandula neruũ habeant & quæ minime.

Connexio.

Quomodo ſibi inuicem communicent & conſentiant mamma & Vterus.

Mammarum Actio, & Vſus.

Papilla.

De Clauiculis & Coſtis. Cap. IIII.

Si nobis ordine vulgari hæc tractanda eſſent, Thoracis muſculi nunc brachium mouentes, & reſpirationi ſeruientes, qui primi oculis ſe obiiciunt, venirent explicandi. Sed quia commode demon-

ſtrari

A ſtrati hequeunt,niſi omoplatæ & ceruicis violatis muſculis,ideo melius eſſe arbitror,eiuſmodi muſculorum explicationem differre, quouſq; reliquas partes contentas & continentes demonſtrauerimus, non thoracis modo, ſed etiam capitis,vt his peractis venire poſſimus ad plenam demonſtrationem reliquorum omnium muſculorum,initio a muſculis capitis,qui primi occurrunt,ducto,indeque enarratis reliquis vſq; ad pedis muſculos,prout commodius ſe diſſectioni offerre videbuntur:quo, quantum in nobis erit,confuſionem vitemus. Ergo ad inſtitutum noſtrũ regredientes, poſt ſupradictos muſculos veniunt clauiculæ,ſternon & coſtæ.Sed hæ partes, vt facilius intelligantur, ante ſciendum, quid ſit os,& vnde eius ducantur differentiæ. Os ergo *pars* eſt *corporis noſtri maxime terreſtris, frigida, ſicca, dura, omnis ſenſus manifeſti expers*, ſi dentes exceperis. *Manifeſti* ſenſus,dixi, vt intelligas duplicem eſſe in partib. tactus ſenſum, manifeſtum vnum, cuiuſmodi eſt in carne, cute, membranis, neruis, dentibus & aliis quibuſdam partibus: alium obſcurum, qui tamen ſufficiat vtilibus & noxiis qualitatibus tactilibus diſcernendis,cuiuſmodi eſt ſenſus in viſceribus & oſſibus: ad has enim partes, valde exiguæ neruorum fibræ,diſſeminantur per mediam tunicam,aut membranam, adeo, inquam, exiguæ, vt vix cerni oculis queant,niſi(vt ait Gal.)eiuſmodi tunicas a partibus auellendo.Nihil vero eſt miri,ſi natura tam exiguas
Quid os. *Duplex ſenſus.* *Lib. 1. de loc. affect.*

B eis pariter eſſe voluerit venas, contra quam pulmoni & pleriſque muſculis, nempe vt tantum cuique parti ſuppeteret alimenti, quantum eſſet neceſſe: nam cum ſubſtantia oſſium frigida ſit,dura, denſa & ſolida,minus diffluit. Quare non tam multo eget ſanguine ad alimoniam, quam partes calidæ & molles:quin & parua oſſa nec venas habent, nec arterias, ſed vi tantum inſitæ facultatis attractricis idoneũ ſibi attrahunt alimentum.Oſſium differentiæ ex multis rebus ducuntur, nempe ex apophyſibus, epiphyſibus, cartilaginibus, ceruicibus, capitibus, ſoliditate, cauitate,ſuperciliis,medulla, conſiſtentia, magnitudine,numero,figura,ſitu.Has omnes perſequemur,pro vt ſe offerent in oſſium demonſtratione:cui doctrinæ a clauiculis damus exordium.
Cur oſſibus adeo exiguæ ſint venæ. *Oſſium vnde ducantur differentiæ.*

Clauiculæ oſſa duo ſunt,valde dura & ſolida,ſine inſigni vlla cauitate,vtrinq; ſita inter ſterni partem lateralem ac ſuperiorem,& omoplatæ Acromion, ad eiuſmodi partium robur, & ſtabilimentum, ex quo clauicularum nomen aſſumpſere. Figuram chirurgi vectis referunt.Notandum vero,clauiculas ſterno videri connexas,per mediocre os cartilaginoſum. Præterea ſpatium & cauitatem, ſub clauiculis contentam,Latinis dici Iugulum, Gallis Furculam ſuperiorem, quod illac tranſeant venæ iugulares: ſpinæ omoplatæ adhæret per cartilaginem,quam Gal. paruum os cartilaginoſum nominat, quanquam
Clauiculæ. *Iugulum quid.*

C non eſt aliud quidquam,quam epiphyſis oſſis iuguli: Quod ad ſternum attinet,quod diximus ex multis oſſibus coaluiſſe, nempe alias tribus,alias quatuor,quinque,ſex,ſeptem, octo etiam aliquando, notabis,ea valde ſpongioſa & poroſa eſſe conſiſtentięq; longe mollioris,quam clauicula,quare corruptioni magis obnoxia: præterea cartilaginum interuentu ſibi inuicem eſſe affirmata. Vſus eorum eſt,vt clypei inſtar vitales partes munirent.
Lib. 13. de vſu part. c. 11

Coſtæ numero ſunt viginti quatuor, vtrinque duodecim:harum ſeptem ſunt veræ,ſic dictæ quod circulum perficiant:hinc vertebris,hinc ſterno adiunctæ: aliæ ſpuriæ & nothæ, quod in via circuli reſtitent,nec ad ſternum vſque perueniant.Veræ anteriore parte ſterno affirmantur,per cartilagines & ligamenta: poſteriore autem,vertebris tranſuerſis,ſpinæ dorſi,& partibus lateralibus earundem vertebrarum. Nothæ vero vertebris tantum aduinciuntur, ex quo vertebrarum regio illa, coſtarũ radix dicitur. Anterior notharum extremitas cartilaginoſa eſt,ne rumperentur,vtq; in ventriculi cibis referti,diſtentionibus facilius attolli poſſent.Conſiſtentiæ ſatis duræ ſunt, magis tamen ad radicem,quam ad ſternũ, vbi propius ſibi adhæſerunt, & frangi ſunt contumaciores,ſurſum deorſumque læuigatæ. In medio vero,diploes expreſſa veſtigia obtinent,ad venas & arterias excipiendas,quæ oſſeam ipſarum ſubſtantiam
Coſtæ. *Conſiſtentia coſtarum.*

D nutriunt: in arcum ſunt ſinuatæ. Vſus earum idem eſt cum ſterno, & præterea muſculos reſpirationi inſeruientes excipere, ac ſtabilire.

De Sterni anatomica adminiſtratione. CAP. V.

TVnica ſubcoſtalis,quam vulgus anatomicorum Pleuram nominat,partium thoracis continentium vltima eſt,quæ quia imo in thorace latet,niſi diducto ſterno demonſtrari nequit: ideo diducendi ſterni ratio nobis nunc demonſtranda eſt, ſic vt illa diductione,nullius muſculorum originem & inſertionem violemus. Primo ergo intelligendum,eum,qui voluerit originem & inſertionem muſculorum pectoralium, maſtoideorum, duorum oſſis ſyoidis, ſubclauiorum & intercartilagineorum, ſuo quorumque loco demonſtrare, ante omnia debere muſculos pectorales à ſterno ſeparare, & a veris coſtis cartilagines: deinde ligamenta, proxime oſſa ipſa abſcindere, a ſexta verarum coſtarum ad clauiculas vſque. Hinc mediaſtino, ſterno ſecundum omnem longitudinem ſuam attenſo; demonſtrato, ipſum ſternum nouacula ſeparare, & ſurſum ad clauiculas adducere, indeque ipſum reſcindere, reſeruatis vna cum eo quatuor muſculis, nempe duobus maſtoideis & duobus os ſyoides mouentibus,quod vel

E penitus vel maxima parte à ſterno oriantur. Denique clauiculis ſurſum quodammodo reductis, vtrinque cartilagines extrorſum inuertendæ brachium verſus: vt ſic non ſolum pateant, & demonſtrari facile queant, partes thoracis continentes,ſed & muſculi natiua ſua ſede contineri,quouſque ſuo ordine in demonſtrationem venturi erunt.Et quia quam maxime ſurſum ſunt attollendæ clauiculæ, quo facilius pateant nerui recurrentes, venarumq; & arteriarũ diſtributio, quaſi per tranſennã ſubclauii exigui duo muſculi, vnus vtrinq; erunt demonſtrandi,quibus eſt origo à parte interna, & anteriore clauicularum,& obliquus deſcenſus ad primæ coſtæ ſternon verſus cartilaginẽ. Non enim ſeparari ſic queũt clauiculæ,quin violẽtur,& corrumpãtur eiuſmodi muſculi.Licet etiã mediũ ſternon diuidere, vt internos pectorales muſculos integros, demonſtrare poſſimus,ſeparatis muſculis, qui oriũtur a parte ſuperiore.

Qui-

Quibus omnibus sic, vt decet, administratis, ad subcostalem tunicam veniendum erit, & inde ad mediastinum, quia ex subcostali illa conflatum est. A

De Subcostali tunica. CAP. VI.

Quid membrana costis subtensa. *Ortus.* *An, vt duplex est pleuritis, sic & membrana succingens costas.* *Magnitudo.*

SVbcostalis tunica, continentium thoracis partium vltima, *membrana est lata & ampla, peritonæo ventris inferioris, proportione vsus & actionis respondens.* Vt enim peritonæum vniuersum, & sigillatim, partes omnes naturales integit, ipsos colligans & suo loco continens, sic subcostalis partes omnes vitales integit, quod toti throaci interius sit attensa, sigillatim vero, dum cuique tunicam de se largitur. Origo huius est à periostio; seu, vt aliis placet, à pericraneo; metaphreni vertebras ad costarum radices inuestiente. Quare costis arctissime adhæret, vix separabilis, quemadmodum & partibus omnibus thoracem terminantibus, & illo contentis. Vesalius Galenum reprehendit, quod dixerit hanc vtrinque duplicem esse: tuetur tamen Galenum Columbus, & certe duplex cernitur in interno thorace, sub costis, & costarum musculis, vt in illo interstitio via sit venis, arteriis & neruis. Nonnulli duplicem eam constituerunt, diuiseruntque in internam & externam; vt qui duas pleuritidis species constituerunt, veram & spuriam: externam collocantes supra costas, intercostalesque musculos: internam vero sub costis, musculis, diaphragmate & sterno. Nobis vero vitandæ ambiguitatis causa, placet ea solum sequi, quæ oculis apparent: ex quo dicimus costas duplici tunica introrsum velari: vna quę immediate, & obstinate, vndique ipsis adhærescit, periostium dicta, quæ ipsis cum ossibus communis est: Altera, quæ ipsi incumbat periostio, inuoluitque interna parte costas omnes, ex quo subcostalis dicitur. Substātia, temperies, & compositio, ipsi eadem est cum reliquis membranis. Magnitudo, in longitudine, figuraque eadem est, quæ interioris Thoracis ambitus: In altitudine tamen tenuissima est. Pleura hæc tunica vulgo dicitur, ex nomine partis eius quam integit, (nam costæ, Pleuræ Græcis dicuntur) eodem fere modo quo & defluxio illa humoris, quę fit inter periostium, & hanc quam dicunt Pleuram, Pleuritis vera spuriaue nominata est. B

De Mediastino. CAP. VII.

Substantia & magnitudo. *Interstitium in mediastino.* *Figura.* *Vsus mediastini duplex.*

AGendum de partibus Thorace contentis, quandoquidem continentes exposuimus, initio ducto à Mediastino, tanquam à parte, quæ dissectionis ordine prima occurrit. Mediastinum substantiæ est, altitudinis, compositionis, numeri, temperieique eiusdem cum subcostali: Nam mediastini substantia, C est membranosa, cumque per thoracis protendatur longitudinem, altitudinis est araneosæ, venas, neruos, & arterias, (ex partibus omnibus, quibus annexum est, excipit, subcostalis instar: præcipue tamen ex vasis mammillaribus, sub sterno descendentibus. Vnicum est numero. Fit vero ex duabus membranis à subcostali productis: hæc enim, vtrinq; ad sternon per pectoris caua ascendens, inde ad angulos rectos, in vertebrarum corpora reflectitur: vnde subcostalis est origo. In illa reflectione inter vtramque membranam, tantum interiacet interuallum, quantum duobus digitis excipiendis sit satis. Alias enim, cum per cor penetrare non possent, oportuit vtrinque vtramque subcostalem, ad pericardium deflectere, quo ad destinatum locum in offenso cursu perueniret. Nec tamen id interstitium vacuum est, sed multis implexis neruorum tenuissimis fibris contextum, Columbus addit; sæpe humore quodam prę ter naturam id repleri spatium, quem aperto sterno licet educere. Scire tamen vellem ex Columbo libenter, quibus signis eiusmodi contentum humorem, liceat agnoscere. Quod ad figuram attinet, mediastinum cum subcostali vtrinque coriaceę lagenę figuram repręsentat, cuius nempe pars ima est mediastinum, gibba subcostalis. Fundus subcostalis, ea portio, quę internum diaphragma subcingit: orificium, subcostalis extremitas ad primas costas. Situm & connexionem mediastini expediuimus, cum eius ortum aperuimus. Vsus eius est, separare vitales partes in duas velut cellas; dextram & sinistram, vt si forte lędi vnam contigerit, illęsę alterius beneficio superstes animal degere possit. Alium & vsum habet, fulcire nempe & subtēdere pericardium, ne in cor suo delabatur pondere, vel cordis motib. & thoracis agitatum, in hanc aut illam partem inclinet. D

De Diaphragmate. CAP. VIII.

Quid diaphragma. *Connexio.* *Quantitas.* *Actio.* *Cur diaphragma phrenes dictum.*

ETsi diaphragma partis, in thorace continentis potius, quam contentę rationem habere videatur, tamen commoditatis gratia, eius demonstrationem in hunc locum distulimus. Est ergo *musculus rotundus, longus, partem thoracis inferiorem terminans.* Substantiæ eiusdem est, vt & compositionis & temperamenti cum musculis epigastrii; conflatum scil. ex duabus tunicis; quarum inferior est à peritonæo, superior à subcostali. Quæ carnem sibi non ibi, sed in circumferentia ascifcentes, sanguini, venis, arteriisque in illas distributis, inuecti beneficio in musculum abeunt, cuius medium neruosum est & membranosum: in extremitatib. vero, quibus inferitur, alias carnosum, vt qua parte nothis costis circumfertur; alias tendinosum, vt qua parte primam & secundam lumborum vertebram attingit: in eas enim desinit per duos tendones satis insignes. Numero vnum est, obliquo situ; naturalibus E & vitalibus visceribus interiectum. Connectitur cum sterni notharumque costarum extremo inferiore; & primis duabus lumborum vertebris: tunicis vero & vasis suis cum partibus, vnde ea excipit. Tantum eius patet latitudo, quantus est thoracis inferior ambitus. Longitudo extenditur ab ensiformi cartilagine, vsque ad primam & secundam lumborum vertebram. Altitudo eius variat, nam carnosa sua extremitate longe est profundius, quam neruosa origine. Actio eius est iuuare quidem fæcum excretionem, accedente musculorum epigastricorum contentione: præcipue vero respirationem edere, cuius est primum instrumentum. Hoc septum veteres Phrenas nominauere, quod eius inflam-

A inflammatio similia cerebri inflammationibus accidentia prompte ingerat, propter neruos insignes vtrinque vnum, qui ad ipsum à tertia, quarta & quinta ceruicis vertebra recta & primario veniunt. Differt hic musculus à reliquis, figura præsertim. Tribus est perforatum locis, vt ascendenti venæ cauæ, arteriæ aortæ, atque œsophago viam faceret.

De Pulmonibus. Cap. IX.

PVlmones substantia sunt & carne molli, rara & spongiæ persimili: coloris varij ex rubro pallescentis. Quantitas satis est insignis; vt plurimum enim sunt in quatuor lobos manifesto & aspectabili interuallo distinctos diuisi, vtrinq; duos, quo facilius expandantur & contrahantur, aerque promptius subeat. Quin & in magnis corporibus, quibus thorax est permagnus, quintus reperitur lobus è secundo lateris dextri lobo enatus, tanquam puluinar venæ cauæ statim à diaphragmate ad cor ascendenti: In paruis hominibus, quibus thorax breuior est, quia cor diaphragmati continuum est, non cernitur eiusmodi lobus: in canibus tamen semper reperitur. Pulmones vngulæ vitulinæ figuram imitantur: nam ad eius instar basi sita sunt crassiores, circumferentia vero tenuiores, vt cernere est cum hos aere
B per tracheam arteriam, ore vel folle impulso impleueris. Compositi sunt ex tunica à costali veniente, quæ neruos vtrinque satis multos à sexta excipit coniugatione: vena item arteriosa à dextro cordis ventriculo prodeunte, & arteria venosa à sinistro, vt in cordis anatome demonstrabitur: Trachea insuper arteria à gutture descendente, carne denique propria, quæ nihil aliud est, quam biliosi sanguinis concretio, spumæ instar circa dictorum vasorum diuisiones, effusi, quemadmodum de aliis visceribus dictum est. Vnum est numero pulmonum corpus, nisi id diuidere velis in duo, propter situs varietatem, quod in dextrum & sinistrum latus exporrecti, pulmonum lobi vniuersum fere cor inuoluũt, vt ipsum aduersus circumstantium ossium duritiem tueantur, cordi connectuntur, præcipue ad eius basim: costarum vero radicibus & harum vertebris per tunicam, quã inde arripiunt: per vasa vero partibus, vnde ea transmittuntur. Quin sæpe a prima statim & naturali conformatione costarum circumferentiæ alligati, cernuntur per tenues membranosas apophyses, quæ ex ipsis in pulmones descendunt. Alias vi pleuritidis ad costas adhærescunt. Pulmonis nutritio dissimilis est aliarum corporis partium nutritioni: non enim partem æque raram, leuem, & aere plenam reperias, quæ sanguine æque tenui & vaporoso nutriatur. Temperamento ad calorem inclinant magis, quam ad frigus, seu compositionem ex san-
C guine biliosò, seu vsum spectes, quo aerem, ne frigiditate sua cordi noceat, præparare & velut excoquere debent. Pulmo vocis instrumentum est & respirationis per tracheam arteriam. Huius enim obiculi vocis organa sunt, & quæ ipsam vinciunt, ligamenta respirationis. At larynx conformandæ vocis præcipuum est instrumentum, nam trachea arteria primo vocem præparat laryngi; in quo formata, penitus rursum in palato, tanquam in lyræ camerata concauo perficitur, quo resonet magis, concurrente gargareone tanquam quodam plectro. Cæterum quamdiu quis cohibet anhelitum, loqui nescit: nam sic vndique laryngis musculi costarum diaphragmatis & epigastrij comprimuntur, vnde suppressio vocalis materiæ, cuius ad vocem edendam fieri debet exclusio. Pulmones leues natura esse voluit multis de causis, primum, vt cum ex se immobiles sint, ad motum thoracis sint obsequentiores & expeditiores: Nam thorax cum constringitur, vnà & pulmones constringuntur subsidentque: cum dilatatur, pulmones pariter dilatantur, sicque intumescunt, vt fere omnem eius superiorem impleant capacitatem. Altera causa est, vt vna sua illa raritate aerem subeuntem facilius admitterent, cum plurimi eius admittendi magna & prompta incidit necessitas, vt à contentioso cursu. Denique vt per pleuritides, aliosve purulentos thoracis abscessus, pus in thoracis capacitatem effusum, pulmonum rara substantia tanquam suctum facilius exploderetur & expectoraretur. Vsus respirationis est, vt cor
D caloris æstuans incendio refrigeretur, temperetur que. Nam inspiratione ducta, frigida aura & expiratione explosa fuligine retorrida refrigeratur. Ergo thorax duos motus perficit contrarios: nam dum dilatatur, aerem attrahit ambientem: dum vero comprimitur, cordis fuliginem expellit: Quod exemplo follium fabrilium facile quiuis intelligere potest.

Substantia & quantitas.
Lobi pulmonum.
Figura.
Compositio.
Pulmonum caro ex quo sanguine fiat.
Pulmonum cum costis adhæsio.
Vocis instrumenta.
Pulmones cur leues.
Vsus respirationis.

De Pericardio. Cap. X.

PEricardium, *cor lis velut domicilium est*, quod ab ipsius basi ortum (siue materia præbentibus vertebrarum illic sitarum ligamentis seu cordis vasis) substantiæ neruosæ est, crassæ & densæ, sine vllis fibris. Cordis figuram retinet, cordique vacuum relinquit ad proprios motus edendos interstitium. Quare pericardii magnitudo, cordis excedit magnitudinem. Duplici constat tunica, propria vna, de qua diximus; altera communi, à costali veniente. Venis insuper, arteriis, & neruis: vasis quidem partim à mammillaribus, partim à diaphragmate, quà præsertim ipsum attingit, venientibus. Neruis vero eo vtrinque à sexta coniugatione propagatis, vnicum est. Circum cor positum, imo eidem ad basim per membranas suas ipsius vasis, pulmonum origini, subiacentibus vertebris, perque vasa sua par-
E tibus, vnde ea excipit annexium. Temperamenti est frigidi & sicci, vt membrana omnis. Vsus eius est cor contegere, atque in natiua humiditate conseruare, viscerosæ cuiusdam humiditatis, quam continet: nisi mauis dicere illam, quam cernimus, pericardio contentam humiditatem a corde gigni per spirituum exhalationem & concretionem. Quanquam id parum videtur verisimile, quod viuentibus sæpe tanta excrescat & cumuletur copia, vt cordis motum intercipiat, palpitationemque inducat, quæ hominem sæpe suffocat. Nam contingit palpitatio hæc etiam viris cordatis & animosis, quibus nempe cor est calidum, sed sanguis aquosus propter ventriculi aut hepatis infirmitatem: cogi etiã potest humor hic ex vaporibus, qui vndiq; in pericardiũ a sanguine in cordis ventriculis feruẽte exhalãt, vbi loci densi-

Vnde materiã habeat pericardiũ.
Connexio.
Vsus.
Vnde materia aquoso humoris pericardio contentio.

Pericardii consistentia.

densitate suppressi, in citrinum humorem abeunt, quemadmodum in alembico contingere cernimus. A
Densæ,& duriusculæ consistentiæ pericardium natura esse voluit,vt capsulæ illius vi cor in meliori statu
contineretur:alioqui si pericardium osseum extitisset, cor sibi simile quasi ferreum attritu illo reddidis-
set:effœminatum contra & fungosum,si pulmonum instar spongiosum & molle.

De Corde. CAP. XI.

Cor quid,& ex qua substantia. Triplices cordis fibræ.

COr *animæ domicilium,vitalis facultatis organum,vitæ principium,spirituum vitalium fons,calorisq; adeo vitalis scaturigo,primum viuens & postremum moriens*, quia insitum a se motum habere debebat, factum
est ex substantia densa, solida & compactiore,quam vlla alia corporis pars. Texta est caro illa ex triplici
fibrarum genere; rectas enim habet in parte interna à basi in mucronem descendentes, quæ ipsum dila-
tarent,adeoque sanguinem a vena caua in ipsius conceptacula allicerent, spiritumq; seu aerem de pul-
monibus per arteriam venosam: transuersas in externa parte possidet, quæ rectas ad angulos rectos in-
tersecant ad contrahendum cor, spiritusq; adeo vitales in magnā arteriam aortam impellendos, bilio-
sum vero sanguinem per venam arteriosam ad pulmones alimenti ipsorum gratia. Obliquas in medio
continet,ad continendum aerem sanguinemq; allecta per commemorata vasa, quousq; a corde,vt de- B
cet,fuerint elaborata. Omnes hæ fibræ, quod sui est operis, perficiunt, dum se versus suum principium
contrahunt,vt rectæ a mucrone cordis versus basim, quo fit, vt illa fibrarum contractione cor dilatatū
breuius euadat, sed latius, haud aliter, quam transuersarum contractione longius & arctius,obliqua-
rum vero constrictione ea sinuatur parte, qua vertebras foris intro respicit, quod apparet præcipue in

Magnitudo cordis. Figura & compositio.

eius cuspide. Quantitas cordis insignis est,aliis tamen maior,aliis minor,pro varia hominum calidio-
rum vel frigidiorum temperie, vt in hepate notauimus.Figura eius est pyramidalis,nempe in basi latius
est,in fastigiato autem turbine acutius. Ex densissima totius corporis carne compositum est, affusione
sanguinis ad vasorum diuisiones & plexus,eo loci concreta,vt reliquis accidit visceribus. Sanguis enim
paulo magis desiccatus illic, quam is,qui in iecoris conformationem concreuit, abit in carnosam sub-
stantiam vulgari carne densiorem, quemadmodum in vlceribus cauis, tandem etiam in cicatricem fa-

Propria cordis vasa. Nerui cordis

cessit. Venas habet & arterias coronales,quas excipit vel dextro latere a vena caua,vel sinistro ad aortæ
arteriæ a basi egressum.Non cernere oculis queas,cor alios habere neruos,quam qui illi cum tunica co-
stali tribuuntur. Alios tamen notaui satis insignes in brutis quibusdam, quibus cor magnum est, vt sui-
bus:apparebant illi sub adipe,qui vasa,cordisque basim integit,ne ardoris cordis incendio, earum par- C

Qui circum cor concrescat adeps. Cordis Situs.

tium humida substantia digeratur & dissipetur. Ex quo videri possit calor ille cordis alius esse à calore
elementari,vt qui adipem circum hoc viscus patiatur concrescere, cum alioqui nisi à frigore aut certe à
remisso calore non concrescat,quod est in primis admiratione dignum. Cor vnicum est. Situm vt plu-
rimum supra quartam metaphreni vertebram,quæ in medio est thorace. Putant tamē nonnulli, ipsum
magis deflectere ad læuam,quod illic eius percipiatur agitatio: sed id contingit ob sinistrum eius ven-
triculum,qui cum sit multis confertus spiritibus,arteriarumq; principium, vehementius longe pulsat,
quam dexter ventriculus.Eam vero naturæ lege sedem obtinuit, quod regio illa sit omnium tutissima
& munitissima,quin & hic vndique pulmonum tanquam manibus tegitur.

Connexio.

Connexio eius est cum commemoratis vertebris, at per partes suas componentes cum illis parti-
bus,vnde eas habet;cum pulmonibus per venam arteriosam, & arteriam venosam: Denique omnibus

Temperies. & actio.

cum corporis partibus per arterias, quas in vniuersum corpus distribuit. Temperamēti est calidi,& hu-
midi,vt pars omnis carnosa. Actio eius est primo sanguinē in dextro suo ventriculo præparare, ad pul-
monum idoneum alimentum.Hinc enim Galenus ait, dextrum hunc ventriculum pulmonum neces-
sitatis gratia esse constitutum.Secundo vitales spiritus in ventriculo suo sinistro creare ad vsum vniuersi

Quid spiritus vitalis.

corporis. Is vero spiritus nihil est aliud quam *substantia quædam media inter aerem & sanguinem, conseruando,vehendoq; calori natiuo fluenti idonea: quo nomine vitalis dictus est, quasi vitæ author & conseruator.* In parti- D
bus cordis internis contemplandi veniunt ventriculi, & inter ventriculos contentæ partes:eiusmodi
sunt valuulæ,vasa, vasorumq; orificia, horum in pulmones distributio, interseptum,binæ cordis epi-
physes & tanquam aures,quæ quia ambigunt,inter externas, internasque cordis partes,ideo primo lo-

Bina cordis auriculæ.

co exponentur. Huiusmodi igitur auriculæ substantiæ sunt mollis & neruosæ, tribus filamentorum ge-
neribus contextæ,nempe vt mollitie illa sua cordis motum sequerentur alacrius, sicque impetum ma-
terierum, in cor, cum dilatatur, magna vi subeuntium, infringerent. Alioqui enim ingressu illo cur-
rente & plurimo cor pessundare & quasi obruere ac suffocare potuissent: eam autem, quam cernimus,
a natura sunt sortitæ capacitatem, vt sanguinem, aeremque tanquā in penu recondere possent,ac mox

Qua vi materia in cor attrahantur.

sensim cordi ipsi ad necessitatem depromere. Quod si quis quærat, an eiusmodi materiæ in cor attra-
hantur diastoles sola vi ad fugam vacui: respondeo, præterea introductionem illam & attractionem
fieri cordis calore, qui haud aliter materias continenter attrahat, quam accensus ignis vicinum aerem,
& candelæ flamma circumpositum ellychino sebum, pabuli causa. Dum cor dilatatur, aerem attrahit:
dum constringitur, expellit. Hic cordis motus plane naturalis est, vt pulmonum motus est animalis. E
Tertiam causam attractionis cordis nonnulli addunt, nempe substantiæ totius similitudinē. Sed meo
iudicio hæc locum habet in ea attractione potius, quæ fit sanguinis ad cordis propriam nutritionem
per venas coronales, quam in ea, quæ totius corporis gratia suscipitur ad materierum attractionem.

Magnitudo & numerus. Vsus auricularum cordis.

Hæ aures quantitate differunt, nam dextra longe est, quam sinistra, capacior, quia materierum maio-
rem copiam erat exceptura. Binæ sunt numero, vtrinque vna ad cordis basim sita. Maior ad ingressum
venæ cauæ in cor: minor ad ingressum arteriæ neruosæ & arteriæ magnæ: Cum quibus etiam partibus
connecti-

A connectitur vtraque. Quem vſum habeant, antea diximus, nempe, vt materiarum impetum infringerent, & præterea vt fulcri loco eſſent arteriæ venoſæ & magnæ arteriæ, quæ ſubſtantiæ ſuæ mollitie cordis tam rapidum, tamque violentum motum ſuſtinere non potuiſſent.

De Cordis ventriculis.

Cordis ventriculi gemini ſunt, vtrinque vnus: diſtincti carneo interſepimento ſatis craſſo, & multis foraminibus, nuſquam tamen peruiis, in ſuperficie perforato. Horum ventriculorum dexter maior eſt, carne molliore, rarioreque cinctus: Siniſter minor, ſed triplo denſiore & compactiore carne circumualatus: nam dexter ventriculus debebat eſſe receptaculum ſanguinis per venam cauam illati diſtribuendique partim, venam arterioſam in pulmones alimenti ipſorum cauſa, partim in ventriculum ſiniſtrum per intermedium ſeptum reſudationis via, vt gignendis ſpiritibus vitalibus materiam ſuppeditaret. Ergo quia huius ſanguinis tam magnam copiam adeſſe oportuit, oportuit pariter locum illi excipiendæ materiæ eſſe proportionatum. Et quia ſanguis ille dextro ventriculo excipiendus craſſior erat, nihil neceſſe fuit carnem, qua contineretur, adeo compactam eſſe: at contra ſanguis arterioſus vitaliſque ſpiritus reſolutionis metu, ne in tenues auras vaneſcerent denſiore opus habuere conceptaculo: & B præterea minore, vt ſic calor vnitus fortior eſſet, validiuſque ſanguinis & ſpirituum elaborationem incumberet. Ergo dexter ventriculus cordis conditus eſt ad ſanguinis, pulmonum alimoniæ, & ſpirituum vitalium generationis gratia deſtinati præparationem, vt iidem pulmones ad aeris mitificationem. Cuiuſmodi opera erant neceſſaria, ſi verum eſt medicum axioma, *ſimilia ſimilibus nutriri*; nempe pulmones raros & ſpongioſos tenuiori ſanguine: cordis ſubſtantia craſſam & denſam ſanguine venoſo, &c. qualis ab hepate affluit, id eſt, craſſo. Huicque venæ illi coronales ex vena caua ſunt attributæ, vt inde hauriret, quod ſatis eſſet. Siniſter vero ventriculus ad perfectionē ſpiritus vitalis & caloris natiui fluentis conſeruationem.

Ventriculorum cordis interſepimentum.

Dexter ventriculus cur capacior & minus compactus.

Dextri cordis ventriculi actio.

Siniſtri actio.

De Orificiis & valuulis cordis.

Orificia in corde quatuor exiſtunt, duo in dextro, & totidem in ſiniſtro ventriculo, duorum priorum, maior ingreſſum præbet venæ, vel ſanguini vena caua delato in cor: minor egreſſum aperit venæ arterioſæ vel ſanguini bilioſo illa vecto, ad pulmonum nutritionem. Duorum reliquorum maior exitum patefacit arteriæ aortæ & ſpiritui vitali per vniuerſum corpus diſtribuendo: Minor vero ingreſſum C & egreſſum præbet arteriæ venoſæ ſeu aeri & fuligini. Et quia per diaſtolem oportebat materias per orificia in ſuum quemque ventriculum admitti, nempe in dextrum ventriculum per orificium maius, in ſiniſtrum per minus: & contra per ſyſtolem oportebat materias de ſuo ventriculo per commemorata orificia excerni: Ideo natura ad ſingula illa orificia vndecim appoſuit epiphyſes, ſex nempe in dextro ventriculo, vt ternæ eſſent cuique orificio: quinque in ſiniſtro, nempe vt magno eius orificio ternæ adeſſent: binæ autem minori, propter eam, quam mox ſubiungemus rationem. Differunt eiuſmodi epiphyſes multis modis: primo actione. Harum enim aliæ materias in cor inuehunt, aliæ, ne, cum exierint materiæ, in cor remeent, impediunt. Secundo differunt ſitu, nam, quæ inuehunt, membranas habent foris intro ſpectantes: quæ excernunt, intus foras. Tertio figura; nam quæ inuehunt, figuræ ſunt velut pyramidalis; at quæ inuehi obſtant, ad figuram literæ romanæ C. ſunt effictæ. Quarto ſubſtantia; nam priores maxima ſui parte carnoſæ ſunt, ſeu carnoſis fibris contextæ in tubercula quædam carnoſa verſus cordis cuſpidem deſinentes. Poſteriores omnino ſunt membranoſæ. Quinto differunt numero; ſunt enim quinque tantum, quæ inuehunt, tres in dextro ventriculo ad orificium maius, duæ in ſiniſtro ad orificium minus: quæ ingreſſu prohibent, ſunt ſex in vnoquoque ventriculo, ad ſu- D um quodque orificium ternæ. Denique motu; nam carnoſæ per diaſtolem aperiuntur ad ſanguinem ſpiritumve introducendum; per ſyſtolem contra clauduntur, vt introductas materias, vel omnes vel magnam partem contineant. Membranoſæ contra per ſyſtolem aperiuntur vt exitum ſanguini & ſpiritui in vniuerſum corpus aperiant: per diaſtolem conniuent, ne excluſæ materiæ in cor regrediantur. Notabis vero, naturam duas tantum appoſuiſſe valuulas ad venoſæ arteriæ orificium, quia eiuſmodi orificium neceſſe erat ſemper patere, vel totum, vel certe tertiam ipſius partem: vt aer hoc orificio continenter in cor inſpiratu allectus, peruaderet, & cordis contractione exploſus, exſpiratu redderetur. Ex quo & colligere hoc licet totius inſpirando allecti ad cor aeris, tertiam tantum partem fuliginis ſpecie exſpirando excerni, quod natura eius exitui tertiam tantum orificii partem patere voluerit. Itaque & exſpirationem & cordis atque arteriarum ſyſtolem, breuiorem inſpiratione eſſe, ſic vt vere dicere poſſimus, inſpirationem æque diuturni & longi eſſe temporis, atque exſpiratio eſt cum quiete, quæ media inter duos motus intercedit.

Quatuor cordis orificiorum vſus.

Epiphyſes quot modis differant.
Actio & ſitus.
Figura.
Subſtantia.
Numerus.
Motus.

Cur ad tertiam noſam e ſint ſta valuæ.

De Venæ arterioſæ & arteriæ venoſæ diſtributione. CAP. XII.

E Xpoſita hucuſque cuiuſque vaſis cardiaci origine, dicendum nunc de diſtributione. Vena arterioſa, & arteria venoſa, ex ſuo quæque ventriculo prodeuntes, dextro nempe & ſiniſtro, in duos inſignes ramos diuiduntur, quorum vnus ad dextram, alter ad læuam, alter alterum decuſſatim interſecans, tendit, vena arteriæ ſemper incubante, vt oculorum fide magis, quam librorum lectione intelligere poteris. Hi rami ſub pulmonum ingreſſum in duos alios inſignes ramos diuiduntur, pergunt-que ſinguli ad ſuum quemque lobum pulmonum: hiq; rurſus in infinitos ferme alios abeunt, tribus locis per pulmones ſparſos. Hæc vaſa id ſunt nominis conſecuta propter illam conſiſtentiæ tranſmutationem, qua venæ coagmentatio in arteriam, & arteriæ in venam ad vitæ commoditatem degenerat. Eſt enim hoc ſapiẽtis naturę miraculum, mutaſſe tunicas vaſorum pulmonis, edita vena, quę arteriam, & arteria, quæ venã corpore ſuo ęmularetur: nã ſi vena arterioſa conſiſtentiam ſuã venoſam retinuiſſet,

Arteriam ſemper vena ſubiacere.

Cur vena facta sit arteriosa, duplex ratio.

ſanguis arterioſus, qui per eam à corde ad pulmones nutriendos defertur, ſua ſubtilitate elabi & diffluere potuiſſet per venoſæ texturæ raritatem: deinde natura conceptum finem nunquam conſequi potuiſſet, nempe pulmones nutrire, propter continuum conſtrictionis & dilatationis pulmonum motum. Non enim poteſt alimentum parti aſſimilari, niſi apponatur & adhæreſcat. Oportuit ergo, vt natura venæ huius corpus ſolidum moliretur, vt ad motum pulmonum immobilis, inconcuſſa, & contumax (reſpectu venæ, quę mollitie ſua obſequens ad pulmonum agitationem nimium ſequax extitiſſet) haberet alimentum, quod in ſuas omnes partes diffunderetur, quodque neque ad ſui diaſtolem alliceretur, neque ad ſyſtolem in cor repelleretur. Arteria vero venæ conſiſtentiam aſſumpſit, quo venoſa illa mollitie pro naturæ neceſſitate prompte contrahi & dilatari poſſet, ad aerem in cor inducendum, & fuliginem inde educendam. Hic occurrit difficultas, nempe qua via ſanguis è dextro in ſiniſtrum cordis ventriculum deferatur. Galenus exiſtimat, in eam rem eſſe in interſepto cordis foramina quædã: & certe illa viſuntur, ſed tamen minime peruia ſunt. Itaq; Columbus nouam viam adinuenit, nempe ſanguinem per venam arterioſam ad pulmonem ferri, ibiq; attenuari indeq; cum aere vna per arteriam venalem ac ſiniſtrum cordis ventriculum permeare ſcribit; Valde profecto probabiliter. Botallus *tractatu de Catarrho*, tertiam viam excogitauit: venam nempe, quam appellat arteriarum nutricem, quæ paulo ſupra coronalem ad dextram auriculam cordis oberrat, indeq; in ſiniſtram pergens in cor ſubit. Sed tamen valde vereor, ne vena hæc à Botallo obſeruata, vas illud ſit à Fallopio obſeruatum, quo vena arterialis iungitur Aortæ, & quo vniuerſus ſanguis vitalis defertur ad formationem & nutritionem pulmonum, dum fœtus vtero adhuc continetur. Cuius etiam meminit Galenus, ſed à Galeni iam inde temporibus ad hanc vſque ętatem iacuerat, nec niſi à Fallopio excitatum, & in memoriam reuocatum eſt.

Cur arteria facta venosa. *Qua via ſanguis e dextro in ſiniſtrum ventriculum deferatur.* *Vena arteriarũ nutrix.* *Initio obſeruationis arteriarum.* *Lib. 15. de vſu part. c. 6.*

A … B (section letters in right margin)

De Venæ cauæ aſcendentis diſtributione. Cap. XIII.

Lib. de form. fœtus.

VEna caua è gibbo hepatis exiliens, inque arborem velut truncum, Galeno authore, coacta, in duos inſignes ramos diuiditur, ſed inæquales. Maior enim per hepatis poſtica ſupra ſpinam deſcendit, obiterq; ramos quoſdam alios, qui in magnum truncum cum aliis non coierant ex hepatis ſubſtantia excipit. Deſcendentē hunc ramum ſępe videas ad ſpinam vſq; dorſi, cui in illo ſuo deſceſu incubat, hepatis ſubſtantia tectũ: ſic vt à cõmuni illo trunco vna cum aſcendente ramos minime prodire videatur, quanquam reuera ſemper prodeat. Minor vero ramus ad partes ſuperiores aſcẽdit, hocq; qui ſequitur, modo diſtribuitur. Primum n. in diaphragma aſſurgens, ipſi exiguas duas venas, vtrinq; vnam largitur, Phrenicas ob id dictas. Inde vero vbi ad cordis dextram auriculam peruenit, coronales effingit, quę coronæ in modum cordis baſim cingunt. Tertio altius in dextram illam auriculam immerſus, maiore ſui parte venam profert arterioſam. Quarto ſupra cor elatus, parte dextra venã edit Azygon, quę ad quartã coſtam deſcendens (ſuperne deorſum numerando) muſculos intercoſtales & ſimul membranas octo vtrinque coſtarum inferiorum nutrit, dimiſſo in ſingulos muſculos ad partem coſtæ inferiorem ramulo, qui ipſorum nutritioni ſufficiat. Quin & ſæpe, in paruis præſertim hominibus, vena hæc Azygos nutrit omnia omnium coſtarum interualla per ſimiles ramos, quos ad quatuor ſuperiores coſtas pariter demittit. Sed & Azygos hæc aliquando, etſi raro, duplex inuenitur, vtrinque vna. Hic in primis notandum, venam Azygos poſtquam nutrierit interualla coſtarum inferiorum, reliqua ſui parte ſub diaphragma deſcendere, ac in latere ſiniſtro emulgenti venæ coniungi: ex quo patet, qui criticus abſceſſus, materiæ pleuriticæ excretione, contingere poſſit per vrinas. In dextro vero latere magis deprimitur eadem illa Azygos, veniſque coit lumbaribus, præſertim vero vni, quæ ad femur deſcendit, ex quo colligit Fallopius perutile fore, pleuritides per initia venam poplitis incidere. Quinto ſupra azygon ad reliqua interualla coſtarum ſuperiorum, deficiente azygo, intercoſtalem dictam dimittit: quanquam hæc aliquando ab his axillaribus egredi cernitur, quas ſubclauias Syluius nominat. Sexto mammarias edit, ſic dictas, quod magna ſui parte inter quartam & quintam coſtam ad mammas deſcendant, ad vſus ante expoſitos: exeunt hæc viris, mulieribuſque à ſubclauiis vtrinque vna: Viſuntur aliquando prodire communi quodam vena caua orificio, antequam in ſubclauias diuidatur. Sed id in brutis locũ habet potius quam in hominibus: hæ venæ per ſterni latera deſcendentes, duobus thoracis muſculis internis ſeptem verarum coſtarum intercoſtalibus, ipſi ſterno, eiuſdemque ligamentis & cartilaginib⁹, mediaſtino etiam & parti ſuperiori muſculorum rectorum, circumiacentibusque partibus alimentum, præbent. Septimo Ceruicalem gignit, quæ vtrinque per foramina apophyſeon ceruicis vertebrarum ad caput aſcendit, multis exiguis ramulis abſumpta in ſpinalem medullam per neruorum foramen, itemq; in membranas, ligamenta, cartilagines, oſſa, vicinoſq; muſculos. Octauo muſculoſam, quę è ſubclauiis etiam egreſſa, in duos alios ramulos diuiditur: quorum vnus ſupra thoracem ad mammas pergit, eius muſculos anteriores nutriens: quare in ſpuria pleuritide vtiliter cucurbitulæ eo loco apponi poſſunt. Ramulus alter ad muſculos thoracis ſuperiores deſcendit, præcipue autem ad eum, qui latiſſimus dicitur. Decimo fit axillaris. Vndecimo humeralis, de quibus ſuo dicetur loco. Duodecimo, & vltimo denique fit iugularis proprie dicta, quæ duplex eſt, interna & externa: Interna minor vtrinq; ſtatim à primo ſui initio per aſperę arteriæ latera vſq; ad os & cranium aſcendit, partibus, per quas iter facit, vt proximis membranis & neruis obuiis alimentum præbens. Sed cum ad cranii baſim peruenerit, in duos ramos diuiditur, quorum maior per ipſam cranii baſim ad partem ipſius poſteriorem regreſſus, dimiſſo ramulo ad muſculum longum ceruicis ſuper œſophagum ſitum, ipſum ſubingreditur cranium cum parua carotide per foramen ſextæ coniugationis neruorum, quo loco in commune vas coeunt. Minor dimiſſo ramulo ad auditus inſtrumentum per foramen cæcum dictum, cranium etiam ſubit, inque craſſam meningem abſumitur, iuxta foramen tertiæ & quartæ neruorũ coniugationis.

Deſcendens vena caua ramus maior. *Superior venæ cauæ ramus minor eſt.* *Phrenicæ.* *Coronales.* *Vena arterioſa.* *Azygos.* *Azygos aliquando duplex.* *Pleuritidem committentis materia per vrinas excretio qui fiat.* *Num poplitea pleuritidis initio ſecta proſit.* *Intercoſtalis.* *Mammaria.* *Ceruicalis.* *Muſculoſa.* *Quo loco cucurbitulæ vtiliter in pleuritide ſpuria apponantur.* *Axillaris & humeralis.* *Iugularis interna & externa.* *Interna iugularis quas partes obeat.*

C … D … E (section letters in right margin)

A Externa iugularis maior & inſignior; ſæpius ſimplex, aliquando duplex, vel ſtatim à primo ſui exordio, vel paulo poſt: vtrinq; ſuperficialiter aſcendit per ceruicis latera, inter muſculum latum ſeu panniculum carnoſum, illic manifeſtum & alios muſculos ad ceruicis latera ſitos: in quos quemadmodum in cutem ramulos quoſdam diſtribuit alimenti gratia. Sed vbi ad capitis baſim peruenit, in plures ramos diuiditur, quorum vnus fertur ad muſculos oſſis hyoidis, laryngis, linguæ, & partem linguæ inferiorem (quo loco in ſynanche & aliis oris inflammationibus aperiri ſolet) & ad naſi tunicam. Alter fertur ad craſſam meningem, vtrinq; per foramen tranſiens, ſitum ſub oſſe maſtoide: inſuperq; vtrinq; ad os occipitis aſcendens, oblique ad ſummam lambdoidis ſuturæ partem peruenit, quo loco rami illi concurrentes coeunt in craſſæ meningis reduplicatione, anterius cerebrum diuidentes, vt ſic implexi & vniti torcular conſtituant. Tertius aſcendens ſupra poſteriorem partem & baſim maxillæ inferioris, ad labra diſtribuitur, ad alas narium, earumq; muſculos: pariter ad maiores oculorum angulos, ad frontem & alias faciei partes, multorum tandem ramulorum concurſu in fronte efficiens venam, quæ recta dicitur, ſeu frontis vena. Quartus per glandulas, quæ ſub auribus ſunt, aſcendens, poſtquam multos ipſis ramulos diſtribuit, in duos alios inſigniores abſumitur, quorum vnus ante, alter pone aures tranſiens, in cutem capitis tandem abſumuntur.

Externa iugularis quas partes obeat.

Quo loco iugularis externa in partium oris inflammatione ſecetur commode.

Vena recta.

B Quintus & vltimus per totam capitis baſim oberrans, pergit ad occiput, venam puppis illic conſtituens, quæ per capitis longitudinē ſecundum ſuturam ſagitalem extenſa, euſq; tandem procedit, vt coeat cum vena frontis, qui concurſus cauſa eſt, cur capitis externi partem poſteriorem dolenti vena in fronte ſecta proſit, & contra. Notandū vero, quod nonnullorū in craniis aliquando vena puppis per vnū aut plures ſatis inſignes meatus, tranſmittit ſui portionem quandam ad interius caput, ſic vt etiam inciſa vena puppis, reuelli poſſit materia, quæ internos capitis ciet dolores.

Vena puppis. Vtiliter etiā in interni capitis doloribus aperitur vena puppis.

Sequitur declaratio figuræ venæ cauæ, in qua characteres vnum ſolum latus demonſtrant. Truncus deſcendens ad latus ſiniſtrum notatur, aſcendens ad dextrum, vnde vtriuſq; iudicium par facere poſſis.

Venarum figura.

C

D

E

A A. *Monſtrant venas, quæ e gibba hepatis parte exeuntes, venæ cauæ truncum ſuo concurſu conſtituunt.*
BB. *Venas adipoſas.*
CC. *Emulgentes ſeu renales.*
DD. *Spermaticas.*
EE. *Lumbares.*
F. *Muſculoſam.*
G. *Trunci diuiſionem ad duas iliacas.*
H. *Venam ſacram.*
K. *Hypogaſtricam.*
L. *Pudendum.*
M. *Principium venæ cruralis, quæ ſex producit inſignes ramos.*
N. *Saphenam.*
O. *Iſchiadicam paruam.*
PP. *Muſculoſas internas & externas.*
Q. *Poplitæam.*
R. *Suralem.*
S. *Reliquum venæ cruralis, quod ad vſq; pedis digitos pergit.*
T. *Iſchiadicam magnam.*
V. *Maleoli externam.*
Y. *Maleoli internam.*
A. *Initium trunci venæ cauæ aſcendentis.*
B. *Phrenicas.*
C. *Orificium venæ cauæ in corde; quo loco vena fit arterioſa.*
D. *Coronalem.*
E. *Azigon.*
F. *Initium ſubclauiæ, quæ in brachio axillaris dicitur.*
G. *Mammillarem venam, quæ occurrit epigaſtricæ.*
H. *Intercoſtalem.*
I. *Ceruicalem.*
K K. *Thoracicas.*
L. *Iugularem internam.*
M. *Iugularem externam; cuius quatuor rami demonſtrantur notis* 1. 2. 3. 4.
N. *Venam frontis.*

O. *Venam, quæ torcular componit.*
P. *Humerariæ ramum exiguum, qui extrinsecus ad ceruicem pergit.*
Q. *Humerariam, quæ aliquando ab axillari ortum ducit.*
R. *Locum musculosæ.*
SS. *Venas humerarias, quæ ad omoplatæ musculos vicinos pergunt.*
T. *Axillarem, quæ paulo post in profundam & superficiariam diuiditur: quarum profunda notatur nota* 1. *superficiaria nota* 2.
V. *Diuisionem axillaris superficiariæ, cuius ramus internus cum interno humerariæ medianam venam constituit, externus pergit ad manum per cubiti longitudinem.*
X. *Medianam.*
Z. *Diuisionem humerariæ: cuius ramus internus medianæ partem facit, externus supra radium excurrens saluatellam tandem constituit.*

De Neruorum sexta coniugationis distributione. Cap. XIIII.

A

QVia arteriæ distributio commodè demonstrari nequit, nisi violatis neruis, qui per thoracem feruntur, ideo antequam arteriarum distributionem demonstremus, eiusmodi neruorum distributionem, quam breuissime fieri poterit, exequemur. Ergo sexta coniugatio tria profert neruorum paria. Hæc enim è cranio egressa, dum in thoracem descendit, obiter ramulos quosdam transmittit ad quosdam ceruicis musculos Laryngis, tres vtrinque sterni ascendentes, & clauicularum sursum. Reliquum inde in Thoracem descendens, vtrinque in tria illa paria diuiditur. Primum par, ramum costalem efficit. Secundum par ramum recurrentem. Tertium par ramum stomachicum. Ramus costalis ita dictus est, quod per radices costarum vsque ad os sacrum descendens, communicansque se his, qui ex singulis spinæ vertebris exeunt ad omnes partes naturales diffunditur. Recurrens vero dicitur, quod à thorace quasi resiliens sursum recurrit, recurrentes autem duo hi nerui non ex eodem loco recurrunt; sed dexter ex imo arteriæ nonnullis axillaris, aliis subclauiæ dictæ; sinister ex imo magnæ arteriæ ad partes naturales descendentis. Cæterum vtrique vtrinque secundum asperæ arteriæ longitudinem ad Laryngem vsque ascendentes, inde per alas scutiformis seu thyroidis cartilaginis in musculos Laryngis proprios ipsum obserantes & reserantes se insinuant. Quo nerui suæ sunt origini viciniores, nempe cerebro, aut spinali medullæ, eo sunt molliores: Contra quo lōgius absunt à sua origine, eo duriores sunt & robustiores: quæ ratio est, cur natura sursum recurrere voluerit neruos hos recurrentes, quo robustiores essent ad motus musculorum laryngis edendos. Stomachic⁹ vero ramus ita dictus est, quia ad stomachum seu ventriculum descendit. Hic enim ramus vtrinque per œsophagi latera sub pulmonum lobis descendens, multos de se ramos in interiorem pulmonum substantiam, in ipsorum tunicam, in pericardium & cor diffundit: indeq; ad orificium ventriculi supernis propius accedens, in multos ramos absumitur, qui multis locis modisque implexi, orificium illud seu stomachum præcipue contexunt, quod appetentiæ & famis (vt loquuntur) animalis sit sedes, ac rerum ventriculo conuenientium aut noxiarum arbiter. Inde vero in vniuersum etiam ventriculi corpus varie disseminantur. Idem ram⁹ nonnullos insuper ramusculos extrinsecus ad hepar, vesicam felleam transmittit, cuique obiter, quod ad sensum pro necessitate satis esset liberaliter impartiens. Hic notandum, stomachicum ramum vtrinque vnum, ad nexum œsophago, descendere, atq; inter descendendum in duos se ramos secare, quorū vterq; ad latus oppositum pergit, vt se illic lateris illius neruo coniungat. In quam rem dexter supra œsophagum, sinistri infra sub œsophago fertur: sic vt duob⁹ stomachicis quatuor fiant, moxque rursum hi quatuor in duos coeant.

Tria sextæ neruorum coniugationis paria.
Ramus costalis.
Recurrens.
Axioma anatomicum.
Cur vocales neruos natura recurrentes esse voluerit.
Ramus stomachicus.

B

C

D

De Diuisione Arteriarum. Cap. XV.

ARteria è sinistro cordis ventriculo exiliens (duabus ante coronariis circum cordis substantiam sparsis) statim in duos ramos inæquales diuiditur. Quorum maior in partes inferiores descendit, eo, quo diximus modo *lib.* 1. distributus: minor ad partes superiores ascendens, rursum in alios duos inæquales ramos diuiditur, quorum minor ad læuam ascendens, nullam de se arteriam emittit, priusquam ad primam thoracis costam peruenerit: quo loco arteriam subclauiam gignit, quæ hoc qui sequitur, modo, distribuitur. Primo enim producit intercostalem, per eamq; vitam impertit tribus musculis intercostalibus quatuor costarum superiorum, totique vicinæ. Secunda mammariam gignit, cuius eadem est, quæ mammillaris venæ distributio. Tertio ceruicalem, quæ per transuersales apophyses secundum ceruicis longitudinem ad crassam meningē ascendit, similiter diffusa atq; vena ceruicalis. Quarto è thorace egressa ex parte thoracis postica musculosam emittit, qua vitam musculis ceruicis posterioribus ad occiput vsq; largitur. Quinto è thorace penitus egressa, humerariam duplicem promittit, quarum vna ad cauæ omoplatæ musculos, altera ad brachii articulum musculosque illic sitos & gibbum omoplatæ pergit. Sexto & vltimo Thoracicā edit quę & ipsa duplex est: vna enim ad musculos thoracis anteriores, altera ad latissimū procedit, quemadmodum de vena diximus: reliquum eius lateris axillarem facit. Ramus alter maior per dextrum latus ad primam vsq; thoracis costam pariter ascēndens, sui etiā lateris subclauiam facit: quę, preterquam quod suo hoc latere similes sinistrę obit diuisiones, aliam insuper facit, quę carotidas, dextrā & sinistram constituit, quę indiuisę cū neruo sextę coniugationis, & vena iugulari interna p asperę arterię latera ascendentes, vbi ad Pharyngem peruenere, suo quæq; latere in duos ramos diuiduntur, internū vnum, & externum alterum. Internus & maior disseminatur ad pharyngem, laryngem, & linguam: inde in caput ingressus, per foramen longum & partem posteriorem maxillæ

Ascendentis arteriæ læuū ramum minorem esse dextro.
Arteria subclauia sinistra distributio.
Intercostalis
Mammaria.
Ceruicalis.
Musculosa.
Humeraria duplex.
Thoracica duplex.
Arteria subclauia dextra distributio.
Carotides arteriæ.

E

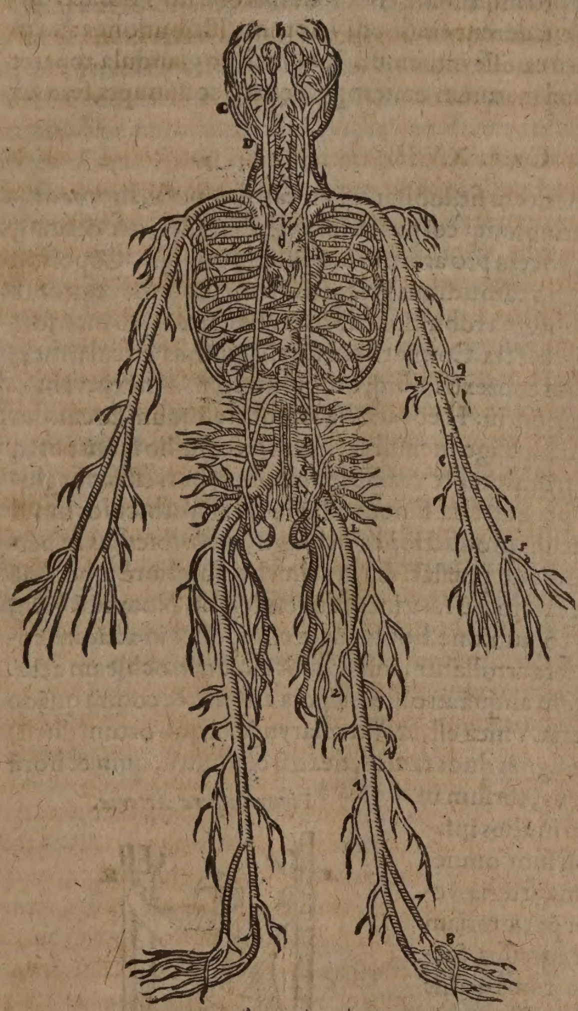
A maxillæ superioris, multos ad nares ramos emittit, ad oculos, ad temporales musculos parte interna, & ad crassam meningem: reliquum huius rami per lateralia ossis basilaris foramina subiens, & Clinoides eiusdem ossis apophyses fertur, vt illic plexum admirabilem, qualis est, constituat. Deinde per cerebri basim absumitur abunde per tenuem meningem, & membranam seu plexum choroidem diffusus. Externus & minor carotidum arteriarum ramus ad genas, ad tempora, & pone aures pergit: Denique ramulum vnum in musculum ceruicis longum dimittit, qui cum vena iugulari interna in crassam meningem se insinuat, per foramen neruorum sextæ coniugationis ingressus.

Interni rami carotidis arteriæ distributio.

Quas partes obeat externus carotidis arteriæ ramus.

Declaratio figuræ Arteriarum.

Figura Arteriarum.

A. *Monstrat cordis partem, vnde arteriis est principiũ.*
B. *Truncum seu initium arteriarũ è corde exeuntium.*
C. *Mammariam dextram e dextra subclauia ortam.*
D. *Diuisionem arteriarum in axillarum sinistram & truncum dextrũ: qui iterũ in tres ramos diuiditur.*
E. *Subclauiam sinistram.*
F. *Ceruicalem sinistram.*
G. *Mammariam sinistram.*
H. *Intercostalem minorem.*
I. *Musculosam.*
K. *Axillarem, & eius principium.*
L. *Ramum ad deltoidem procedentem, venæ humerariæ aliquando comitem.*
M. *Arteriam, quæ parte interna ad omoplatæ caua & musculos illic existentes pergit.*
N. *Thoracicam.*
O. *Arteriam, quæ comes est venæ per longitudinem latissimi musculi excurrenti.*
P P. *Ramos per musculos brachii ad cubitum vsque distributos.*
R. *Arteriam, quam in carpo exploramus.*
S. *Arteriam, quæ extrinsecus excurrit inter primum os pollicis & metacarpium.*
T. *Magnum alterum ramum, qui intrinsecus per cubiti longitudinem ad manum vsque descendens per digitos disseminatur.*
V. *Ascendentis arteriæ truncum dextrum, qui in duas carotidas diuiditur, & subclauiam quæ transuerso ductu ad brachium pergit.*
A. *Carotidem dextram in qua* B. *Monstrat ramũ, qui ad linguam pergit, larynge m, & os.*
C. *Ramum, qui in caput subit intrinsecus, vt plexum constituat choroidem.*
D. *Ramum extrinsecus ascendentem ad aures & totam faciem.*
E. *Ramum ad faciei musculos pergentem.*
F. *Ramum temporum.*
G. *Ramum, qui est pone aures.*
H. *Truncum descendentem ad partes naturales supra spinam.*
IIII. *Arterias intercostales, quæ octo sunt numero.*
K. *Phrenicas.*
L. *Cœliacum.*
M. *Mesentericam superiorem.*
N. *Renales, seu emulgentes.*
O O. *Lumbares inclusas duabus notis oo.*
P. *Spermaticam dextram.*
Q. *Mesentericam inferiorem.*
R. *Musculosam.*
S. *Iliacam, quæ ad crus pergit.*
T. *Hypogastricam.*
V. *Arteriam, quæ procedit ad musculos natium.*
X. *Reliquum epigastricæ, quæ per foramen ossis pubis egreditur, & in femur desinit.*
Y. *Epigastricam.*
Z. *Cruralem.* 11. *musculos internos & extremos femoris.* 2. *popliteam.* 33. *genuum arterias.* 5. *Arteriam, quæ est ad malleolum internum, inde ad extremos vsque digitos productam.* 6. *Arterias articuli pedis.* 7. *Arteriam malleoli externi, eodem modo atque interni distributam.* 8. *Arteriam, quæ ad plantam pedis disseminatur.* 9. *Distributionem arteriarum per pedem inferiorem ad omnes digitos.*

Notandum vero, multo plures eſſe in humano corpore venas, quam arterias, quin & longe craſſiores eſſe venas. Nam ad conſeruandum calorem natiuum partibus ipſis, nec tot, nec tam craſſis eius generis inſtrumentis eſt opus. Itaq; ſæpe venas ſine arteriis, nunquam vero arterias ſine venis reperies. Cæterum intelligimus, arteriam venæ comitem adeſſe, non cum ipſi attigua eſt, aut adhæret communibus membranis, vt fere fit: ſed cum in eiuſdem partis vſum cum vena ipſa deſtinata eſt. A

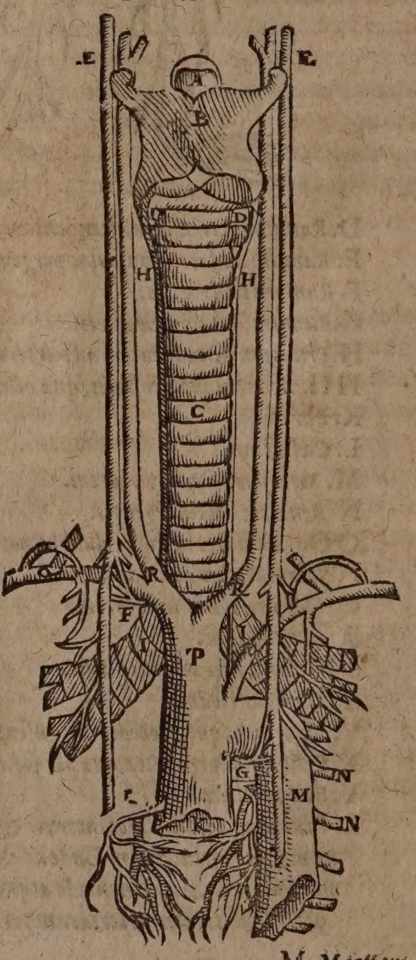
De Thymo. CAP. XVI.

Quid Thymus. THymus *glandula* eſt *ſubſtantiæ mollis, raræ & ſpongioſæ, inſignis magnitudinis*, ſita ad extremum & ſummum thoracem, inter diuiſiones venarum & arteriarum ſubclauiarum, ſeu iugularium, Thorace adhuc concluſarum, *Vſus.* in eum vſum, vt eiuſmodi vaſis pro munimine eſſet aduerſus oſſeam Thoracis duritiem, & præterea vt hoc tanquã fulcro robuſtiores euaderent eiuſmodi vaſorum diſtributiones: ita n. *Magnitudo.* & reliquis, quæ modo inſigniores paulo ſint, naturam cauiſſe intuemur. Inſignis hæc glandula apparet in brutis & hominibus adoleſcentibus: at in his, qui ad maturam ætatem peruenere, conſumpta fere vix conſpicitur.

De aſpera Arteria. CAP. XVII. B

Subſtantia. ASpera arteria cum vocis & reſpirationis inſtrumentum ſit, ſubſtantiæ eſt cartilaginoſæ, ligamentoſæ, omninoq; variæ. Nam ſi rigidum vnum continuumq; corpus cũ larynge extitiſſet, nec dilatari, nec comprimi, nec obſerari, nec reſerari, nec deniq; vocem pro arbitrio modulari potuiſſet. *Compoſitio.* Cõpoſitio eius eſt ex venis a iugularib. internis productis arteriis a carotidibus profectis, neruis à ramo recurrente reſilientibus, duplici mẽbrana, externa à peritonęo; interna robuſtiore fibris rectis cõtexta, ab interiore oris tunica, quæ cũ œſophagi interiore cõmunis eſt, profecta. Conſtat item cartilaginibus circularibus, non tamẽ in perfectũ orbem ductis, in canalis formam contextis, ſibiq; ordine inuicem adnexis, vi ligamentorum mutuo ex earum lateribus & extremis exeuntiũ. Hæc eadẽ ligamenta reliquum circuitum & orbem aſperæ huius arteriæ abſoluunt, qua parte œſophago incumbit: quod eo conſilio factũ putãt, *Cur aſperæ arteria parte ſui poſteriore ſit ligamentalis.* vt ligamẽti illa mollities, tum potiſſimũ cederet, cum duriores & craſſiores ciborum boli eſſent deglutiendi. Ex duobus ligamentorũ generibus, quæ ad aſperæ arteriæ ſunt cartilagines, alia orbiculos ſimul cõmittunt & connectunt, quæ ipſi eiuſmodiq; orbiculis productiones in longũ, alia orbiculos in perfectũ orbẽ deducunt, quæ eiſdẽ dilatationis commoditatẽ præſtãt. Ligamenta hęc interiorẽ ſuperficiẽ obducunt: at cartilagines extrinſecus poſitæ ſunt, vt externarũ rerũ incurſui reſiſterent. C *Cur anteriore cartilaginoſa.* Notandũ vero, ex illa tunicarũ internarũ arterię aſperę & œſophagi cõmunione, hoc manare cõmodi, & in actionis cõmoditatẽ redundare, vt harũ partiũ vna depreſſa, altera attollatur, inſtar funis circum trochleam actæ. Sic n. dum œſophagus deprimitur, ad deglutiendã rem aliquã attollitur aſpera arteria: & contra quãdo vomitu ſurſum aſſurgit ventriculus, deprimitur arteria. *Situs.* Vnica eſt, ſita inter laryngẽ (à quo ortum ducit) & pulmones, in quos deſinit: diuidens ſe primo in inſignes duos ramos, dextrũ & ſiniſtrũ, quin & horũ ramorum quilibet in pulmonum ſubſtantiam ſubiens, rurſum in duos alios per ſingulos lobos dirimitur: hique denuo in alios infinitos per ipſam loborum ſubſtantiam. *Diuiſio aſperæ arteriæ per pulmonum lobos.* Cartilaginoſi ſunt omnes hi rami ad ſui extremum vſque. Siti ſunt inter extrema arteriæ venoſæ, & venę arterioſę, vt promptius eſſet aeris ad cor per arteriam venoſam ingreſſus, & fuliginis per venã arterioſam egreſſus. Sicque ſuis extremis eiuſmodi partibus connexa eſt, partibus a aliis componentibus cum membris, vnde partes illas ſumit. D *Temperies & actio.* Temperamento eſt frigido & ſicco. Eius actio eſt aerem ad pulmones importare, indeq; fuliginem exportare. Illud quidem dilatando, hoc vero ſuas cartilagines ſibi inuicem comprimendo.

Figura aſperæ Arteriæ.

A. *Demonſtrat exiguum corpus glanduloſum, epiglotida nuncupatum, incubans capiti aſperæ arteriæ, ne quicquam inter deglutiendum in ipſam incidat.*

B. *Cartilaginem ſcutiformem.*

C. *Aſperam arteriam annulatam, vt vides.*

DD. *Geminas glandulas ſitas ad latera capitis aſperæ arteriæ.*

EE. *Neruos ſextæ & ſeptimæ coniugationis per thoracem tranſeuntes, adq; ventrem pergentes, vt illic per partes omnes diſtribuantur.*

F. *Neruum dextrum recurrentem ſub arteria axillari, ſecundum partis, lateralis aſperæ arteriæ longitudinem vſque ad proprios laryngis muſculos.* E

G. *Neruum ſiniſtrum recurrentem ſub trunco deſcendentis arteriæ.*

H. *Duos neruos recurrentes ſitos ſecundum arteriæ longitudinem.*

II. *Diuiſionem aſperæ arteriæ in duos ramos, quorum dexter in dextrum, & ſiniſter in ſiniſtrum pulmonem feratur. Qui rami rurſum in multos alios diuiduntur.*

K. *Orificium magnæ arteriæ a corde exilientis.*

L. *Arterias cordis coronarias.*

M. *Magnam*

A M. *Magnam arteriam deorsum descendentem.*
N. *Intercostalem maiorem.*
O. *Arteriam subclauiam lauam.*
P. *Truncum ascendentem arteriæ, qui in tres ramos diuiditur.*
Q. *Arteriam axillarem dextram.*
R R. *Arterias carotidas dextras & sinistras.*

De OEsophago. CAP. XVIII.

OEsophagus cibi & potus via, substantiæ est inter carnem & neruum mediæ, quia ex membrana neruosa vna & altera carnosa constat. Neruosa intrinsecus sita est, & oris tunicæ interiori ad labra vsque (quo fit, vt labra tremant, in morbis mox per vomitum criticum iudicandis) interneque item asperæ arteriæ continuata existit: fibris rectis contexta est ad ciborum attractionem, quam adeo rapidam in famelicis sæpe animaduertimus, vt vix mandendi otium sit, cum tanquam manu preripi deorsum cibus B sentiatur. Carnosa extrinsecus posita fibris transuersis texta est, ad accelerandum eduliorum in vetrem delapsum, vomitusque & flatus excernendos. Duæ hæ tunicæ, ventriculi tunicis ambabus continuatæ eundemque hæ locum tenent. Habet præterea œsophagus partes componentes, vt à porta & caua ascendente venam, neruum à sexta coniugatione, arteriam ab ea, quæ ad fundum ventriculi perreptat, cum vena gastrica, vel ab arteriis cauam eius partem ascendentibus: sed & præter vasa hæc omnia, tertiam à membrana costali, tunicam habere potest. OEsophagi magnitudo ex se satis est insignis, quanquã aliis maior, aliis minor, pro corporum varietate. Figura rotunda est, quo transglutiendis cibis capacior esset, minusque offendi facilis. Situs est inter spinam & asperam arteriam à pharynge ad ventriculum vsque. Cæterum dum per spinæ longitudinem descendit, vbi ad quartam metaphreni vertebram peruenit, deerrat in latus dextrum, vt magnæ arteriæ aortæ ad partes inferiores descendenti cedat: inde ad læuam reflectitur versus stomachum seu ventriculi orificium. Natura ipsum ad diaphragma fortibus membranarum vinculis suspendit, ne si innixus fuisset arteriæ, vitali spiritui ad inferiores partes viam præclusisset. Vnicus est partibus commemoratis connexus, tum vasis suis, tum membranis. Temperamento est frigido potius, quam calido, vt partes omnes, quæ magis neruosæ sunt, quam carnosæ. Actio C eius est attrahere & inferre cibos, reiicereque quæ ventriculo molesta vomitu excludi postulant. Hic notandum, quod dum deglutimus, œsophagus deorsum trahitur, & aspera arteria sursum, quæ causa existit, cur simul sorbere & flare, deglutire & respirare non possimus, quod singulari Dei prouidentia contigisse credendum est; cuius nomini æterna sit gloria.

Substantia. *OEsophagi vis attractrix.* *Compositio.* *Magnitudo & figura.* *Situs.* *Temperies & actio.* *Cur sorbere & flare simul nequeamus.*

FINIS LIBRI TERTII.

D

E

DE PARTIBVS ANIMALIBVS IN CAPITE POSITIS.

LIBER QVARTVS. B

Capitis descriptio generalis. CAP. I.

DVOBVS partium corporis humani generibus hucusque expositis, naturalibus nempe & vitalibus, oportet nos, ad vltimam transire, hoc est, ad animales, initio à capite ducto. Caput igitur primo definiemus; tum in suas partes partiemur: tertio partium eiusmodi vnamquamque describemus: quarto singulas demonstrabimus, eo, quo se oculis inter dissecandum offerent, ordine.

Quid caput. Cur summum. Est ergo Caput *sensuum sedes, rationis propugnaculum & sapientiæ, ex quo, tanquam ex fonte, infinitæ actiones & commoditates manant.* Vniuerso corpori imminet; vt inde tanquam ex arce animalis spiritus corpus vniuersum regat, moderetur, agendaque omnia ex naturæ præscripto exequatur. Capitis nomine id omne intelligimus, quod *Figura.* à vertice seu summo sincipite, ad primam vsque ceruicis vertebram continetur. Capitis laudabilis figura est rotunda, modice ad latus vtrinque compressa: hincque inde à fronte & occipite nonnihil prominens. C Nam hinc sensuum bonitas arguitur: contra quæ exacte rotunda est vel acuminata, & in turbinem fastigiata, nequaquam bona censetur. Partitionem caput recipit, in faciem, frontem, tempora, sin- *Partes capitis quæ.* ciput, verticem & occiput. Per faciem intelligimus, quicquid à superciliis ad mentum vsque patet. Per frontem, quicquid à superciliis ad suturam vsque coronalem assurgit. Per tempora, quicquid à minori oculi angulo vsque ad aures excauatur. Per sinciput, quicquid à summa fronte seu coronali sutura, ad suturam vsque lambdoidem in longum excurrit, & vtrinque ad ossa petrosa, seu suturas squammosas exporrigitur. Per verticem, velut apicem quendam, & punctum fingimus in medio exquisito suturæ sagitalis, Per occiput, quod sutura lambdoide & prima ceruicis vertebra terminatur. Eiusmodi *Continentes capitis partes.* partium omnium aliæ simplices sunt, aliæ compositæ, aliæ insuper continentes, aliæ contentæ. Continentium aliæ sunt capitis partibus omnibus communes, vt cutis, panniculus carnosus, & pericranium: aliæ certis quibusdam partibus propriæ, vt panniculus carnosus collo, faciei, fronti & cuti cranium te- *Contenta.* genti: Tunica musculis communis, adipi & faciei; cranium & ambæ meninges cerebro. Contentæ partes sunt cerebri substantia, quatuor ventriculi, hisque contenta corpora, nerui, processus mammillares, plexus choroides seu rete admirabile, glandula basilaris, & aliæ, de quibus postea. Nunc dicendum de D partibus continentibus, initio à cute sumpto: docendi enim ordo à simplicioribus exordium duci po- *Pilus quid.* stulat, prius tamen de capillis breuiter dicam. Pilus nihil est aliud, quam *excrementum ex crassiore & magis terrena superfluitatum tertiæ coctionis portione genitum & efformatum, quæ per insensibilem transpiratum difflari nõ* *Capillorum vsus.* *potuit.* Capilli vtilitas est, vt consumptis crassis & fuliginosis cerebri retrimẽtis cedat capiti in integumẽtum & ornatum. Hic capillus & ciliorum pili à prima fœtus in vtero conformatione originem habuere: reliqui toto corpore pili, pro increscentis & siccescentis corporis ratione, emergunt & pullulant, cuiusmodi sunt pili, qui mentum, alas, inguina & alias corporis nostri partes vestiunt.

De Cute capitis musculosa & Pericranio. CAP. II.

Capillata capitis cutis qualis. CVtis quæ cranium tegit, quæque pilis tegitur, longe carnosior est, crassior, durior & siccior, quam vllius alterius corporis partis, quæ præsertim sit depilis. Parem ferme qualitatum subit conditionem cutis in partibus, quas non simpliciter tegit, sed ipsis immersa, insita, ac vndique infixa est, vt in labris, in fronte, cum panniculo carnoso, ex quo cutis musculosa dicitur: alias parem cum cartila- *Eius connexio.* ginibus habet adhæsionem, vt in alis narium, & tarsis oculorum, ex quo cartilaginosa dicitur. Connexionem habet cum pericranio, quia ipsi affixa, neruos excipit à prima & secunda ceruicis vertebra, & à E *Cur eius vulnera nõ negligenda.* tertia cerebri coniugatione, qui per omnem eius substantiam disseminantur, quo fit, vt vulnera, contusiones & apostemata, quæ in hac cute fiunt & emergunt, non sint negligenda. *Pericranium, membrana est* *Pericranii & periostii eadem natura.* *tenuissima, quæ proxime & immediate corporis ossa omnia vestiens, proprio nomine in capite pericranium dicitur, propter cranii excellentiam in reliquis ossibus periostium nominatur.* Et quemadmodum pericranium à crassa meninge, per cranii suturas & foramina promissis staminibus quibusdam se propagante ortum ducit, sic *Vnde omnes corporis membranæ* reliquæ omnes corporis membranæ vel ab hoc pericranio, vel à crassa meninge ortũ habent, apophyses promittentibus, tam per capitis, quã per spinalis medullæ seu spinæ ipsius foramina ad os vsq; sacrũ.

Cuius

A Cuius rei argumentum hoc eſt, quod quacunq; corporis parte membranæ læſa fuerit, ſtatim læſio ipſa
ad craſſam meningem peruenit. Sic enim qui vel extremum pedis digitum dolent cum ſternutant, aut
tuſſiunt, doloris incrementum ſentiunt propagatione doloris ad cerebrum facta. Eius vſus eſt cranium
tegere, & noxiarum rerum notitiam inferre, vi ſenſus, qui eſt in perioſtio acerrimus: eundem enim vſum
præſtat perioſtium reliquis oſſibus. Inſuper craſſam meningem ad cranium ſuſtinet & affigit per ſutu-
ras, ne illa ſuo pondere in tenuem incidens ipſam lædat, atq; cerebri arteriarumq; per vtramq; menin-
gem numeroſe ſparſarum pulſationem intercipiat. Ergo pericranio cum craſſa meninge arctiſſima eſt
connexio, quia inde ortum ducit. Idem de reliquis totius corporis membranis ſentiendum, quæ res in
ſoluta membranarum vnitate valde eſt notabilis.

Cur quauis corporis parte membranoſa læſa caput per ſympathiã afficiatur.
Pericranij vſus.
Omnes corporis membranas trahere in affectuum ſuorum conſenſum craſſã meningem.

De Suturis. Cap. III.

SVturæ cranii oſſa inuicem aſſuunt, vniuntque. Hæ numero ſunt quinque. Tres veræ & legitimæ di-
cuntur, duæ mendoſæ & ſpuriæ. Verarum prima coronalis in anteriori viſitur capite, deorſum a ſin-
cipite tranſuerſim ad media tempora deſcendens, ſic dicta eſt, quod illinc corollæ geſtentur. Altera ſa-
B gitalis dicitur, ſeu recta, quæ ſcilicet in capitis vertice exiſtens, caput recta velut linea in duas partes æ-
quales diuidit, per longitudinem ipſius à coronali ad poſteriorem ſeu lambdoidem excurrens. Tertia
vero hæc Lambdoides, ideo dicta eſt, quod maiuſculam literam græcam Λ repræſentet. Hanc ſuturarum
deſcriptionem non quæ ſemper, ſed quæ vt plurimum ita viſatur intelligere debes: alia enim crania vi-
ſuntur, quæ anteriore ſutura carent: alia, quæ poſteriore, nonnulla etiam aliquando, quæ nullam ve-
rarum obtinent, ſed ſolis mendoſis ſunt notata. Sed & notabis aliquando ſagitalem ad naſi harmoniam
vſque excurrere. Sæpe & in occipite tres vel quatuor cernuntur ſuturæ, ſic vt plane certus non ſit ſutu-
rarum numerus. Quod & notatum à Cornelio Celſo legimus: vbi ſcribit, Hippocratem a ſuturis de-
ceptum fuiſſe; forte dum fracti occipitis oſſis ex eo coniecturam faceret, quod demiſſus ſpecillus ad ſe-
cundæ lambdoidis ſuturæ aſperitates, tanquam ad rimam ictu in oſſe factam reſtitaret. Reliquæ duæ
ſuturæ mendoſæ & lapidoſæ, ſquammoſæque dicuntur, quo appoſitis imbricatim ſeu ſquammatim
oſſibus conſurgant, non autem ſerratim & pectinatim ſibi mutuo implexis. Quod ſi quis quærat, cur
caput non vno oſſe conſtet, quo ſic robuſtius euaderet. Reſpondeo, contigiſſe id, quo foret ſimul ab
internis & externis iniuriis tutius, Nam cranium cum ſit ædificii humani tanquam infumibulum: ad
C quod totius corporis fumi omnes aſcendunt, ſi vnico oſſe compoſitum fuiſſet, exitus fumis illis non pa-
tuiſſet. Ergo per ſuturas, craſſiores vapores, ſub-
tiliores vero fumi per cranii poros euaneſcunt: nonnullis ſuturæ valde dehiſcunt: aliis contra valde ad-
ſtrictæ ſunt. Ergo quibus ſunt denegatæ ſuturæ, alio eſt illis compendio à natura prouiſum: nam latitu-
dinis duorum digitorum a lambdoide interuallo, vnũ vel duo foramina excauauit, per quæ vena pup-
pis in cranium ſubit: adeo enim ampla ſunt, vt ferrum, quo armantur adſtrictoriæ ligulæ, admittant, vt
ſic liber vaporibus pateat exitus, alioqui de morte periculum: ſic ergo homini natura aduerſus internas
iniurias cauit, ſed & aduerſus externas voluit pariter caput pluribus oſſibus conſtare, vt vno oſſe fracto
reliqua incolumia remanerent, ſubſiſtente in ipſa oſſium diuiſione ictus violentia. Ex quo intelligere
licet, quod ſi craniũ ictum in oppoſito latere frangatur, id contingere vel defectu ſuturarum, vel quod
imperfectæ ſint & nimium adſtrictæ, alias impoſſibile eſt tales contingere fracturas ob oſſium ſepara-
tionem, quæ ictus impetui quaſi curſum abrumpit, ne progrediatur longius. Et certe vt raro crania re-
periuntur ſuturis orba, ſic raræ ſunt eiuſmodi fracturæ. Ergo Chirurgo diligenter ſuturæ ſuturarumque
ſitus ſunt notandi, ne ipſi imponant, quaſi fracturæ eſſent, vel incautus terebram ipſis applicet: vnde
D ruptis venis, arteriis & neruoſis fibris, quibus interna externis communicant, doloris incrementum &
fluentis ſanguinis in meningem craſſam impetus, eiuſdemque abruptis fibris, quibus pericranio adhæ-
ret, in cerebrum prolapſis ſequatur; indeque pulſationis cerebri funeſta interceptio.

Vſus.
Numerus.
Nonnulla crania ſuturis carere.
Lib. 8. cap. 4.
Cur craniũ ex pluribus ſit coagmentatum oſſib.
Quibus hominibus & vbi vena puppis nonnunquam in cranio ſubiectas partes ſubeat.
Quibus hominib. vno capitis icta, oppoſitum frangatur.
Cur in ſuturis non terebrandum.

De Cranio. Cap. IV.

CRanium ſeu Calua, *cerebrum* tanquam *galea* integens ex ſeptem oſſibus conflatum conſurgit, quo-
rum alia aliis ſunt denſiora, craſſiora & duriora. Primum eſt os occipitis in parte poſtica ſitum, cæ-
teris durius & craſſius, quod a tergo, oculi manuſque deſint, quibus à lapſu vindicare nos poſſimus.
Circumſcribitur hoc os ſutura lambdoide & baſilari oſſe. Huius oſſis eminentiæ & tanquam capitula,
prima vertebra excipiuntur: ſupra hanc enim caput vertitur in antica & poſtica, vi quatuordecim mu-
ſculorum & fortium ligamentorum, quæ occipitis illa capitula primæ huius vertebræ cauitatibus fir-
miter alligant. Secundum cranii os eſt in antica parte, dicitur que os coronale: ſecundum id obtinet lo-
cum in robore & craſſitie. Deſcribitur ſutura coronali, & extremitatibus oſſis baſilaris ſeu cuneiformis:
in hoc frontis ſeu coronali oſſe magna ſæpe cauitas ſub ipſis ſuperciliis reperitur, referta materia gluti-
E noſa, craſſa, viſcida & alba, quæ elaborando ad odorandum aeri auxilio eſſe creditur. Chirurgo valde
notanda eſt eiuſmodi cauitas, quia cum eo loci fractum caput fuerit, contingere poteſt, vt fractura pri-
mam tabulã non excedat: quare ignorata eiuſmodi cauitate, falſo credita apparentis cerebri perſuaſio-
ne impulſus, credet os penitus eſſe transfoſſum, meningeſq; comprimere; ex quo vulnus dilatabit, te-
rebram admouebit, aliaque inſtrumenta ad ſecundam oſſis tabulam erigendam, omnino citra neceſſi-
tatem, & cum manifeſto ægri vitæ diſcrimine. Tertium & quartũ os cranii, ſunt oſſa duo parietalia ſeu
bregmatis, tertium denſitatis & craſſitiei locum obtinentia: quanquam denſitas illa & craſſities va-
riis eorundem locis varia ſit. Nam ad ſinciput ſeu verticem, quo nempe pueris ſubſtantia illa in os non
ante concreſcit, quam ipſis dentes omnes prodierint, ſic vt mollities illic ad tactum appareat, per quam
cerebri

Quid cranium.
Cur os occipitis reliquis ſit durius.
Occipitis duo capitula notanda.
Ab occipite os frontis reliquis eſſe durius.
Notanda in oſſe frontis cauitas.
Quo tempore ſummum ſinciput pueris oſſeã duritiem cõſequatur.

cerebri palpitatio tractabilis est:tenerrima sunt hæc ossa,adeo vt sæpe vnguis crassitiem non excedant, A quo cerebri humidis & vaporosis excremẽtis,eo loco,vbi magna cerebri portio residet,conclusis, exitꝰ sit liberior per cerebri Diastolen & Systolen. Circumscribuntur quadrata hæc duo ossa superne sutura sagitali,inferne squammosa,parte antica coronali,postica lambdoide.

Ossa petrosa.

Quintum & sextũ os cranii sunt duo petrosa,quę supra dictorum robur sequuntur. Circumscribuntur sutura mendosa, parte lambdoidis & ossis cuneiformis.

Os sphenoides.

Septimum est os sphenoides, seu basilare, vel cuneiforme. Basilare dictum, quod sit capitis tanquam basis. Huic reliqua capitis ossa suis sedibus apta innituntur. Circumscribitur vtrinque hoc os ossibus frontis,petrosis,occipitis & palati. Figura Vespertilionem refert: nam & apophysibus suis eius auis auriculas repræsentat.

Os ethmoides, seu spongoides.

Est præterea aliud os ad basim ossis coronalis, in quod desinunt processus mammillares,Ethmoides Gręcis dicitur,Latinis cribrosum& spongiosum,quod multa in eo sint foramina, non recto tramite peruia,vt in cribro cernuntur,sed& errãtia & anfractuosa, ne aer attractus impetu in cerebrum insiliret,suisque ipsum qualitatibus afficeret, nisi ante illic cunctando elaboraretur.

Tria meatus auditorii ossa.

Sunt insuper & sex alia officula, in ossibus petrosis latentia,ad foramen seu meatum auditorium. Vtrinque tria,incus nempe, Malleolus & Stapes,à figura quod illud incudem, hoc Malleum,istud deniq; Stapedem equitis Germani repræsentet:horũ vsum aperiemus postea. B

Qua ratione certis quibusdam cranii locis extraordinarias subesse suturas coniectabit Chirurgus.

Sed & in quibusdam craniis nonnullæ ossium diuisiones reperiuntur,tanquam collecta fragmenta magnitudine fere pollicis,commissuris propriis instructa & distincta:quæ res Chirurgo in vsu terebræ debet esse notissima. Certe eius rei coniecturam facere poterit,dum à cranio pericranium abducet:nam in suturis difficilius auellitur pericranium, quod per suturarum rimulas transmissis fibris neruosis crassa meninx ipsi connectatur arctius.

Meridiem incolentibus crania esse duriora & densiora.

Molliora sunt & tenuiora mulierum,quam virorum,& puerorum, quam mulierum, & adolescentum,quam constantis ætatis hominum crania. Æthiopes pariter omnesque, qui ad Meridiem incolunt populi,cranium habent durius,& paucis suturis contextum. Ergo,vt est ab Hippocrate proditum,quibus cranium mollius est,in his magis perniciosa & timenda esse solent fracturarum symptomata. Sed & cranium quo tenerius est, eo perforanti terebro cedit facilius & promptius.

Notanda in cranio & quæ vulgo non occurrunt tubercula.

Nonnullorum præterea in craniis tubercula eminent, præter naturam in rotundum aut angulos acta: quæ Chirurgo duabus de causis sunt notanda. Prima est ad ictus& fracturæ ineundam rationem. Nam in illis tuberculis si in longum porrecta visatur,continui solutio fieri nequit, quin vulnus ad intima penetret. Nam in rotundo corpore non potest longum vulnus existere,quin idem sit profundum,adacto penitius telo:quia vt sphæricum corpus planum in puncto tantum tangit,sic quicquid leuiter & super- C ficie tantum tenus in sphæricum corpus incidit,id punctum tantum eius attingit. At contra in plano vulnus longum potest existere,quod item sit superficiarium. Altera causa est,quod talia tubercula figuram situmque suturarum immutant.

Diplois situs & substantia.

Notandum & Chirurgo, cranii duas esse tabulas, quibus interiacet diploe;substantia nempe spongiosa, in quam multæ venæ & arteriæ, ac carnea quædam moles, inseruntur:ne scilicet grauius foret cranium,vt & ipsi esset intra se, vnde commeatum ad vitam haberet: denique vt cerebri fuligini exitus esset expeditior. Superior tabula crassior, densior, validior & lenior facta est,quam inferior. Hæc enim vt tenerior, ita magis inæqualis extitit, vt locum det venis, arteriisque internis (quarum impressio in secundam tabulam parte interna est euidens) à quibus rami subeunt in cranium per foramina oculis patentia. Quæ res suspensam affigit crassam meningem cranio,valdeque ob id est notanda.

Vasorum cerebri lethalis ruptionem cõtingere posse citra fracturam cranii.

Nam per magnas contusiones fractura & fissura nulla in cranio apparente, propter cerebri concussionem validam,sæpe contingit ruptio eiusmodi vasorum, vnde sanguinis fluxus inter cranium & membranas,tandemque mors.

Cautio in terebrando.

Sed & attendere diligenter Chirurgum oportet, ad diploes teneram & mollem substantiam;vt scilicet dum excisa prima tabula ad eam peruenerit,caute terebram adigat,ne si grauius innitendo, irruerit violentius, adigat illam in subiectas membranas, vnde conuulsio & mors. Cui periculo fœlici terebræ commento obuiam iui, vt pluribus demonstrabo D *in tractatu de vulneribus capitis.*

De Meningibus. CAP. V.

Cur ossa ethmoidea sint forata.

CRassa Meninx vna est ex primis & præcipuis corporis membranis: exit per suturas, & neruorum, quæ extra caluam prodeunt, foramina: exit & per ossa Ethmoidea in eum finem forata, vt odores ad cerebrum peruadant,& excrementitiis humoribus ipsum se purgare queat. Eadem crassa meninx nasi tunicam interiorem inuoluit.

Quas corporis partes obeat crassa meninx.

Per magnum etiam foramen prodit, per quod spinalis medulla delabitur: hac ipsa crassa meninge cum omnibus neruis & membranis vestita. Qua de causa, si quæ toto corpore membrana læsa fuerit, propter eam, quam cum meninge habet, continuationem, læsionem statim compatienti capiti communicat.

Consistentia crassæ meningis.

Crassa meninx spissior, duriorque est reliquis omnibus in corpore membranis, ex quo Duræ matris nomen obtinuit: quin & reliquas membranas gignit, profert, conseruat & tuetur.

Vsus.

Vsus eius est totum cerebrum inuoluere, idque dum dilatatur, ne cranii duritia lædatur, prohibere. Naturæ enim sic est comparata ratio, vt inter duo contraria, E semper mediæ naturæ tertium aliquid interiiciat. Aliam etiam crassa meninx præstat vtilitatem, quod nempe venas & arterias cranium subituras longa viæ intercapedine deducit. Nam sese insinuant in eam partem, qua duplicatæ meninges cerebrum à cerebello disterminant,sicq; inde per cerebelli latera deducũtur, quousq; ad eius summum velut cacumen peruenerint:quo loco vnitę in illam alteram crassę meningis partẽ se insinuant,qua duplicata pariter &geminata cerebrum in dextram læuamq; per summa dirimit:rectus ille vnitarum venarum in frontem vsq; excursus est,secundum ductũ suturę sagitalis:excursum illum mutuo sibi implexarum venarum Torcular nominarunt, quod inde per infinita venularũ oscula exprimatur,stilletq; sanguis,qui cerebro est ꝑ alimento.

Quid Torcular.

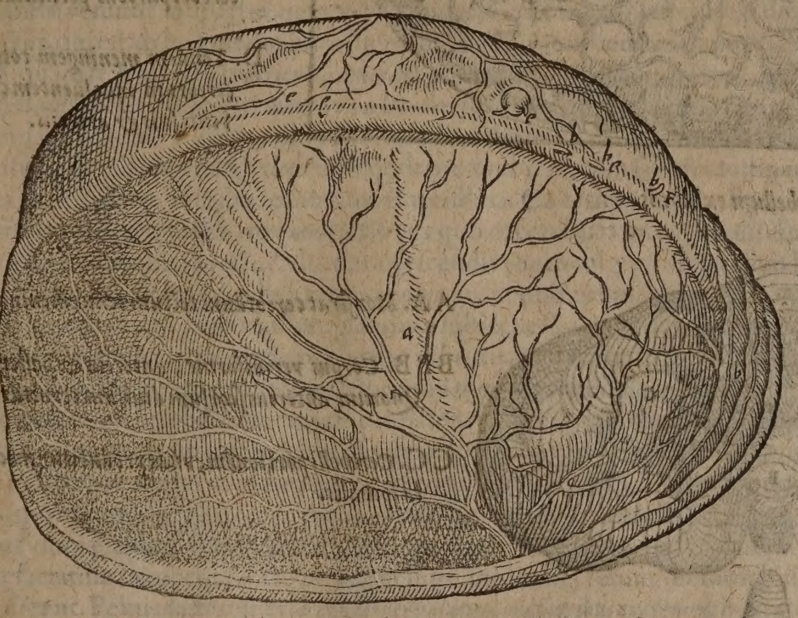
Vna cerebri parte læsa, altera superstes

Ergo & hic alter vsus est crassę meningis,

A meningis, cerebrum, sua duplicatione, cum altius se in ipsius corpus imprimit, in duas partes anteriorem & posteriorem distinguere, mox etiam illud idem in dextram & sinistram dirimere: vt vna parte læsa, altera superstes maneat & incolumis, suum animanti officium faciens, vt in paralyticis intuemur. Notauit Columbus hanc meningem duplicem esse, & certe eius rei veritatem oculorum fide assecuti sumus. *conseruat animal.*

Altera cerebri membrana, Pia mater dicta, tenuissima est multis venis & arteriis ad suam & cerebri nutritionem vitamq; contexta. Hæc non inuoluit modo cerebrum vt crassa meninx, sed & in eius anfractus profundius demergitur, vt ipsum multis exiguis fibris, quibus ad eius vsque ventriculorum cauitates descendit, sibi vndiq; adiungat & coerceat: non inde facile auellenda. Quare intueri ipsam oportet plane in eo, quo diximus, situ, nec eam nisi cum cerebri substantia auellere. Afflictæ hæ membranæ graues & acerbissimos dolorum excitant cruciatus: quo nomine affirmare ausim, has membranas sensus magis esse authores, quam cerebrum, quod in cerebri morbis, vt in lethargo, nullus aut exiguus vrgeat doloris sensus. *Tenuis meningis consistentia.* *Meningum sentiendi vis.*

B *Figura prima capitis sublato cranio spectanda.*

C

a. *Monstrat crassæ meningis faciem extimam.*
bbbb. *Venam torcular dictam.*
C. *Venam iugularem internam in plures & diuersos ramos distributam.*
d. *Exiguos quosdam ramulos venæ torcularis pergentes in medium cranium, seu diploem ac cutem capitis exteriorem,*
ee. *Exiguas quasdam fibras à crassa meninge per suturam coronalem, aliasq; pariter suturas transmissas ad pericranii generationem.*

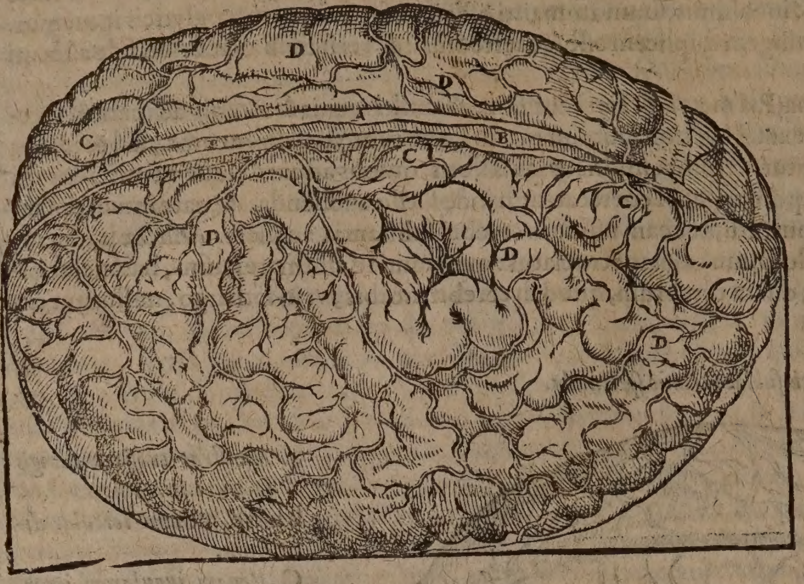
De Cerebro. Cap. VI.

Sequitur Cerebrum, neruorum ac motus voluntarii principium, primæ & præcipuæ facultatis animæ instrumentum, animalis nempe & rationalis. Copiosius id homini, quam alteri vlli animali datum est: totum enim *ferme* cranium replet. Quod si totum repleuisset, moueri, id est, dilatari & contrahi cerebrum in cranio non potuisset. Temperamenti est frigidi & humidi. Laudabilis cerebri temperies ex sensuum interiorum & exteriorum integritate, somni & vigiliarum mediocritate, iudicii maturitate, opinionum constantia, a quibus nisi meliora & probabiliora occurrerint, dimoueri non sit facile, cognoscitur. Cerebrum calidius esse intellexeris, ex sensuum & motuum corporis rapiditate, somni breuitate, subita opinionum conceptione, & conceptarum mutatione, labili & caduca memoria, facili denique noxa a rerum calidarum, vt solis & ignis occursu. Qui cerebro sunt frigidiore, tardi sunt ad disciplinas, resq; alias concipiendas, sed conceptas semel opiniones non facile exuunt. Ad agendum motus habent segnes, suntq; somnolenti. Quibus est cerebrum siccius, tardi etiam sunt ad discendum: duris enim corporibus non facile quid impresseris, sed tenacissimi sunt eorum, quæ semel didicerunt: motus etiam corporum promptos & agiles habent. Quibus est cerebrum humidius, facile addiscunt, sed fugaci sunt memoria: nam qua facilitate rerum species admittunt, & imprimunt animo, eadem elabi eas & effluere sinunt. Sic lutum prompte quos volueris characteres, imaginesque admittit, at luti illius partibus, quæ ad characteris impressionem facile desilierant, iterum coeuntibus, eosdem permisceri, oblitari & confundi contingit. Ergo pigri sunt ab humido cerebro sensus, motus tardi, somnus profundus. Cerebri actio est, animalem spiritum toti corpori ad motum & sensum necessarium elaborare, seque tanquam instrumentum principibus facultatibus, vt rationi, subiicere. Cerebrum est duplex, anterius & posterius. Id cerebellum ob paruitatem dicitur: anterius vero magnitudinis ratione nomen cerebri absolutum retinuit. Anterius id cerebrum rursum est duplex, dextrum & sinistrum, per illam, quam diximus antea, meningum in cerebri corpus depressionem. Cæterum diuisionis nomen non est hic absolute accipiendum, quasi in tot partes cerebrum penitus sit diuisum & diseclusum, sed eo sensu, quo dicimus iecur & pulmonem in lobos esse diuisos, id est, magna sui parte fissos & distractos, cum ad basim vnum & sibi continuum retineant corpus. Cerebri superficies extima mollis est, interior vero dura, callosa & valde leuis, cum contra extima illa multis gyris, & vermium multiformi velut implexu striata appareat.

Quid Cerebrum. *Quantitas Temperies.* D *Cerebri actio.* E *Numerus.* *Consistentia.*

Secunda

Secunda figura, quæ cerebrum calua nudum exhibet.

A A A. *Monſtrat craſſam meningem inciſam.*

B B. *Cauitatem venæ torcular dictæ, cuius ſtillante ſucco, vniuerſum cerebrum irroratur & alitur.*

C C. *Venas à torculari productas per tenuem meningem colligatas & inſertas, vt per eas ſuccus alibilis in omnem cerebri partem perueniat.* B

D. *Tenuem meningem totum cerebrum inuoluentem cum venis ſuis & arteriis.*

Tertia figura Cerebellum exhibens.

A A. *Monſtrat cerebellum tectum tenui meninge.*

B B B. *Corpus vermiforme, anterius & poſterius. Quorum anterius ſeorſum diuiſum cernitur,* C

C C. *Cerebelli portionem, vnde producitur medulla ſpinalis.*

De Cerebri ventriculis, & Apophyſibus mammillaribus. CAP. VII.

Cerebri poroſa ſubſtātia, & ſanguine exudans. Lacuna. Quatuor ventriculi. Superiorum cerebri ventriculorum magnitudo.

AD facilem ventriculorum cerebri demonſtrationem, oportet ſubſtantiæ Cerebri inſignem portionem reſecare, atq; inter reſecandum aduertere, ad exudantem per poros eius ſanguinem. Sed & animaduertere oportet ſpongioſam ſubſtantiam, qua cerebri congeruntur excrementa, quæ mox per lacunam excolantur. In cerebri ſubſtantia notare licet quatuor ventriculos, certis ductibus inter ſe D coniunctos, quibus nempe ſpiritus rerum ſenſibilium ſpeciei imbuti, ab vno in alium commeare poſſint. Primi & maiores duo, vnus vtrinque, in ſuperiore cerebro ſunt locati. Tertius ſub illis in medio cerebro. Quartus & vltimus, ad cerebelli, verſus ſpinalis medullæ initia, præcipitium. Priores duo, per cerebri longitudinem porrecti ſunt in ſemicirculi formam, quorum cornua extrorſum ſpectant. Spatioſi ſunt & ampli, quod illic ſpiritus cum excrementis ſuis contentos, ibidem defæcari & repurgari oporteret: at in aliis ventriculis repurgati ſpiritus, & iam plene confecti recipiuntur tantum. Albi ſunt hi ventriculi & lenes in ſuperficie interiore: niſi quod ad ſemicirculi medium vtrinq; tuberculum habent, ſitam ad baſim columnæ ventriculi medii naſum verſus ſub ſepto lucido, ventriculos illos duos diſſepiente. Septum id lucidum nihil eſt aliud, quam *cerebri portio mediocriter ſolida, mire tamen perlucida,* cuius ideo interuentu priorum huiuſmodi ventriculorū ſpiritus animales inuicem commeant & communicant: haud tamen craſſior alia ſubſtantia tenuem eius denſitatem penetrabit. Itaque non eſt verendum, ne aqua vno ventriculorum contenta, per id ſeptum ad alterum tranſmeet, vt magna ſpectantium admiratione aliquoties obſeruaui in paralyticorum cadaueribus, in quibus ventriculum paralytici lateris dilatatum multo incremento comperi, pro aquæ copia ipſo contenta, altero plane inani E & vacuo: aut certe non magis differto, quam cuiuis alteri alio mortis genere defuncto, Aſſerunt enim nonnulli in ventriculis ſemper reperiri aquoſi humoris ſpeciem quandam, quæ fiat concretione ſpirituum animalium vi funeſti & lethiferi frigoris: Cæterum duo hi priores cerebri ventriculi in communem ductum abeunt, tanquam fornacum gemini folles, quo inſtructus rerum ſpeciebus ſpiritus, in ſubiectum ſeu medium a prioribus meat ventriculum. In iiſdem prioribus ventriculis conſiderandus eſt plexus choroides: Itemque ductus, quo congeſta craſſiora excrementa in glandulam pituitariam depelluntur. Plexus ille choroides nihil eſt aliud, quam *tenuis meningis epiphyſis venis arteriiſque inuicem*

Septum lucidum.

Cur paralyſis vnius lateri mox oppoſito non communicetur.

varie

A *varie implexis contexta in retis formam.* Vasa hæc magnitudine sunt & capacitate, quæ sufficiat tum ad vitam & alimoniam particulæ eius, cui attexta sunt, tum ad generationem spirituum animalium, vt qui ex venis in eiusmodi plexum exporrectis, arteria posteriore & vena torculari materiam idoneam assumant. Itemque ex aere per processus mammillares in cerebrum subeunte. Sunt vero processus mammillares *viæ quædam communes aeri odoribusque in cerebrum importandis, & cerebri excrementis exportandis.* Sic enim in his, quos catarrhus & coriza occupat, nec aer, nec odores ad cerebrum aspirare queunt: vnde frequentes sternutationes, cerebro se ad excussionem rei molestæ valide concutiente. Excrementorum vero cerebri, seu illic genitorum, seu aliunde inuectorum, alia fumidæ & vaporosæ sunt naturæ, quæ per cranii suturas insensibiliter vanescunt: Alia crassa sunt & viscida, quorum multa portio per ambas has productiones, vel per alterutram excernitur. Sic enim in coriza videas nonnullos quibus alterutra tantum naris est obstructa, altera fluente; alios, quibus vtraque obstructa est. Duorum anteriorum cerebri ventriculorum maxime propria vtilitas est, vim phantasticam conuenienti velut sede & domicilio hospitari, cum anima eo à sensibus externis inuectas rerum species æstimat, & ordine digerit, vt inde de his verum iudicium à ratione exigat, quæ in medio sedet ventriculo. Ventriculus tertius situs est inter priorum ventriculorum posteriores extremitates, & vltimum cerebelli ventriculum. In hoc considerandæ veniunt sex partes: nempe Psalloides, Conarium, Nates, Vermiformis apophysis, Peluis, & Ductus, qui est ab hoc medio in vltimum seu postremum ventriculum: Psalloides seu fornix nihil est aliud, quam *tectum medii ventriculi, cameram referens, tribus columnis fultam, quarum vna ad nasum extenditur sub septo lucido: duæ reliquæ vtrinque vna ad cerebri posteriora spectant:* huius figuræ, quæ externa parte gibba, interna vero caua est, hæc existit ratio, vt scilicet liberum esset spatium ad eum, quem intus ciet, motū, spiritus animalis: & præterea vt superpositam cerebri molem facilius sustineret. Nam concamerata figura fulciendis ponderibus omnium est aptissima. Conarium *exigua est glandula, eiusdem cum cerebro substantiæ rotunda & oblonga, pinei mali instar,* ex quo & conarii nomen habuit: sita est glandula hæc è regione exigui foraminis, quod ad vltimum descendit ventriculum. Eum vsum habet, vt vasorum diuisionem roboret: eo cum apophysi tenuis meningis deductorum ad generationem spiritus animalis, & vitam alimoniamque cerebri. Huic glandulæ subiectæ sunt nates, *corpora* nempe *substantiæ solidæ & albæ, in longum, vt pueruli clunes producta,* præsertim in brutis, & maxime in Ariete. Solidam eiusmodi substantiam nates obtinuerunt, quo canalem illum, qui à medio ventriculo in postremum decurrit, cuiusque beneficio cerebrum cerebello communicat, patens & peruium seruarent. Vermis *cerebelli* est *apophysis*, eiusdem nempe portio in summo seu principio & quasi aditu & ingressu existens, multorum orbiculorum sibi inuicem tenuibus membranis connexorum instar habens. Sed & quod crassis albisque vermibus illis, qui in cariosis lignis reperiuntur, similis sit, vermiformis dicta est: Canali commemorato ianitoris velut vsum præstat, vt necessariæ spirituum copiæ aditum ingressumque in cerebellum, cum opus est, patefaciat: ne si impetu subito in cerebellum insilirent, rerum memorabilium impressa vestigia confunderent. Peluis *ductus est, excernendis per palatum crassioribus excrementis dicatus*, dictusque, quod peluis aut infundibuli habeat similitudinem & vsum: à tertio ventriculo in glandulam descendit, quæ inter clinoides apophyses sita est, vt spatulæ ductu explorare licet. Restat vltima ex sex partibus in tertio ventriculo considerandis proposita, canalis nempe è tertio hoc ventriculo in quartum excurrens: propter eum, quem diximus vsum. Canalis hic à pelui in exortu suo descendens, inde sub nates in postremum ventriculum pertusis meningibus definit: quod vt demonstres, spatulæ mucronem hac impellere te oportebit. Tertii ventriculi vtilitas est, vt sit facultati ratiocinanti tanquam tribunal, cum anima ex visis conclusiones elicere vult.

Processus mammillares. *Vsus superiorum cerebri ventriculorum.* *Situs tertii cerebri ventriculi.* *Partes in eo considerandæ.* *Quid fornix & eius vsus.* *Conarium quid.* *Nates quid.* *Vermis quid.* *Peluis hic cum infundibulo confunditur.* *Canalis a tertio in quartum ventriculū.*

D Quartus cerebri ventriculus, eo, quem ante designauimus, loco situs est: Reliquis minor, sed solidior: minor, vt qui spiritum nisi defæcatum excipere non debebat, & ab omnibus sordib⁹ expeditum: solidior vero, vt illum tutius contineret. Eius vsus est, vt sit velut thesaurus & custos opinionum & iudiciorum, quæ ratio decreuerit, vt cum opus est, liceat ea inde tanquam depositum repetere & euoluere. Scio Galenum, Medicosque Græcos tres supradictas facultates non sic locis discreuisse, quinimo, omnes per totam cerebri substantiam totas esse confusas scriptitasse, quam sententiam etiam renouauit. Fernelius in Pathologia. Hanc tamen velut communem opinionem, & ab Arabibus celebratam sequi malui.

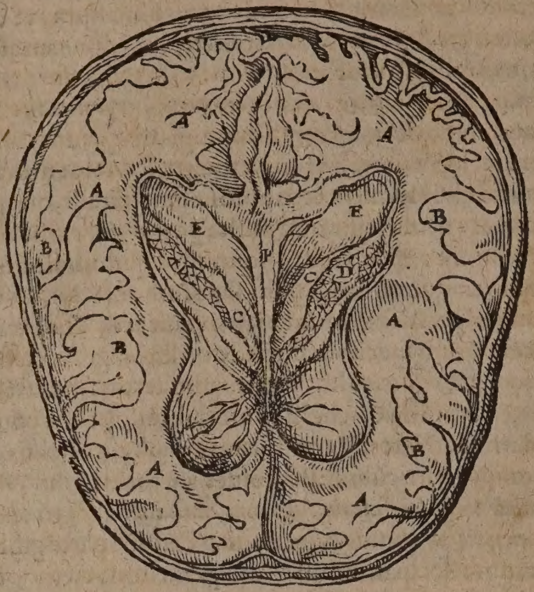
Quartus cerebri ventriculus. *Sintne cerebri animales facultates sedibus discreta.*

Instrumenta & ductus facultatis odorandi sunt apophyses mammillares, eiusdem cum cerebro substantiæ, nerui instar habentes, quæ ex cornibus posterioribus anteriorum cerebri ventriculorum ad ossa Ethmoidea spongiosaq; nasi excurrunt, vt hinc odorum species excipiant, inque cerebrum deferant. Etsi vero nerui instar habeant, non tamen pro neruis habentur, quia extra cranium non prodeunt.

Vsus processuum mammillarium.

E

Quarta Cerebri figura.

AAAA. *Subſtantia cerebri calloſa notatur.*

BBBB. *Cerebri anfractus.*

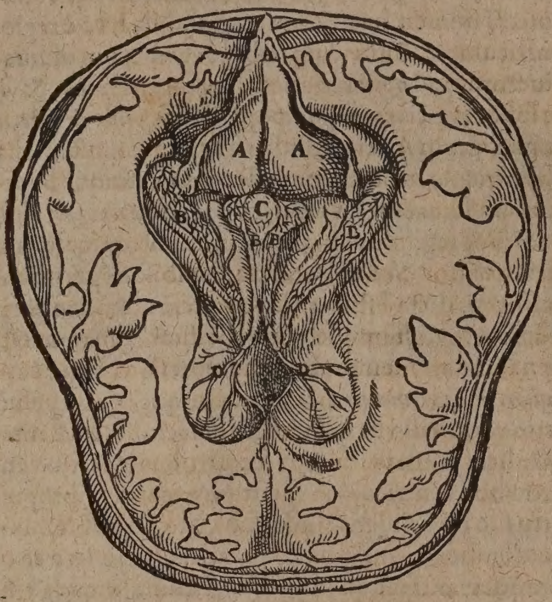
CC. *Cauitates duorum cerebri anteriorum ventriculorum.*

DD. *Plexus choroides.*

EE. *Figura fornicis extima.*

F. *Pars ſepti lucidi ſuperior, quæ anteriores duos ventriculos diſpeſcit.* B

Quinta Cerebri figura.

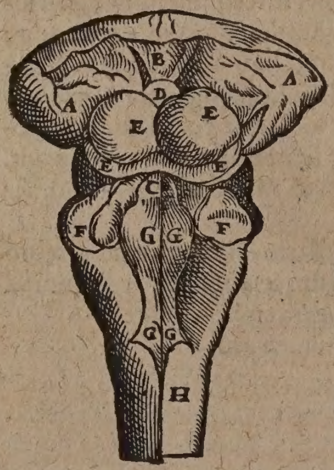
AA. *Notatur fornix ab anterioribus retrorſum inuerſa.*

BB. *Plexus choroides.* C

C. *Regiæ glandulæ conarium dicta.*

DD. *Vaſa quædam ab anteriore parte plexus choroidis producta.*

Sexta Cerebri figura. D

AA. *Cerebri regiones notantur, vnde ſpinalis medulla productio eſt.*

B. *Canalis, qui à tertio ventriculo ſub natibus in quartum excurrit.*

C. *Quartus ventriculus.*

D. *Conarium.*

EE. *Nates.*

FF. *Initium ſpinalis medullæ à cranio excedentis.* E

De ſeptem cerebri neruorum coniugationibus, ſic dictis, quod ſemper coniugatos & geminatos oſtendant neruos, nempe vtrinque vnum

Cap. VIII.

Quid neruus. Subſtantia.

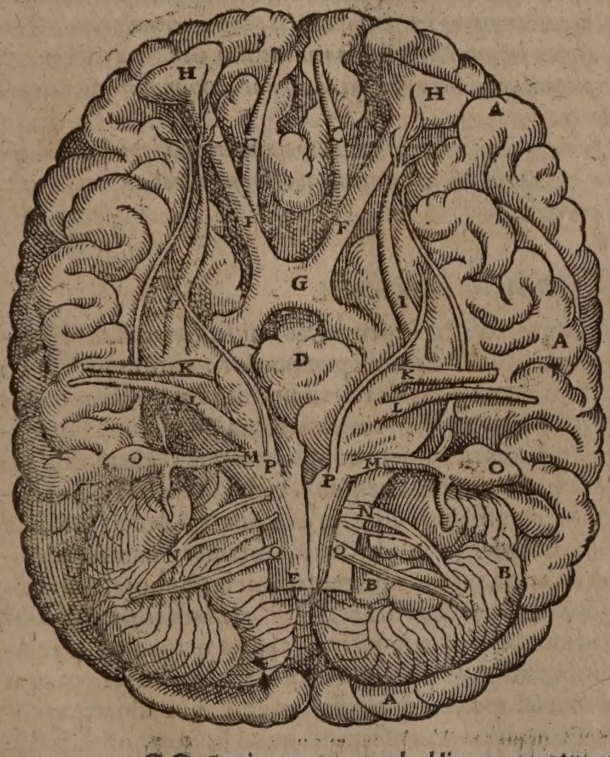
NErui *viæ* ſunt *& inſtrumenta ſpiritus animalis & facultatũ*, quorũ ſpiritus ſunt vehicula, quandiu cerebro cõtinentur: ſola & ſimplici cõſtant medulloſa cerebri vel ſpinalis medullæ ſubſtantia. At cerebrum

A brum egressi, aliam membranosam, quæ ipsos inuoluit, adiunctam habent a duabus cerebri membranis: & nonnullorum Anatomicorum sententia, tertia insuper alia ex ligamentis, cum plerisque aliis, tum his, quibus nectuntur vertebræ, producta: quanquam hæc mihi sententia absurda videatur, cum eiusmodi membrana, vt quæ insensilis sit, neruí conditioni penitus repugnet, nempe cuius sit sensum partibus, in quas inseritur, impartiri. Neruorum magnitudo varia est, pro varia, quæ partibus, in quas inseruntur, incidit sentiendi necessitate. Figura ipsorum rotunda est, & in aquæductus seu canalis speciem oblonga, cerebri nempe membranis, quibus nerui integuntur, super ipsos dilatatis & attensis: eodem modo, quo processus peritonæi vasa spermatica inuoluit, cum quibus ad testiculos vna descendit, vitam, alimoniamque accipiunt, per venas & arterias capillares, quæ ad ipsos cum membranis descendunt. Eum in vsum conditi sunt, vt partibus sensificis sensum, moueri aptis motum, impertiantur. *Tertiamne membranā ex vertebrarum ligamentis productam nerui habeant. Figura.*

Neruorum omnium, seu mediate, seu immediate a cerebro descendant: numerus est triginta septem coniugationum, quarum septem immediate a cerebro, reliquæ triginta a spinali medulla ortum habent. *Numerus.* Prima neruorum cerebri coniugatio reliquis omnibus crassior est, atque ad oculos pergit, vt in eos visiuum importet spiritum. *1. Neruorum coniugatio.* Hi diuersis cerebri nati locis in media via, priusquam cranio exeant,
B quasi decussati ad instar ferri pistrinarii coeunt, cauitatibus suis visum fugientibus in communem ductum abeuntes, quo spiritus per duos neruos illos illati communicantur: inuicem vero coeunt, commeantque adeo, vt ab vno oculo repulsi in alium resiliant. Cuius rei argumentum apparet in collimantibus, qui alterutro oculorum clauso, acutius cernunt, quod sic spirituum vicinorum virtus in vnum oculum vnita, fortior fit seipsa in duos oculos dispersa. *Cur alterutro oculorū clauso acutius cernamus.* Hæc coniugatio vbi in humorem vitreum appulerit, absumitur in structuram tunicæ amphiblistroidis, id est, retiformis, quæ a tergo humorē illum contineat. Secunda coniugatio in partes multis abit sub egressum è cranio, inq; radice orbitæ in septem musculos oculum mouentes, distribuitur. *2. Coniugat.* Tertia duplex, in egressu è cranio in multos pariter ramulos funditur, quorum alii ad musculos feruntur temporum, ad masseteres musculos, in faciei, frontis & nasi cutem. *3. Coniugat.* Alii in superiorem genam sparguntur, partesque ad eam attinentes, vt in dentes, gingiuas, & superioris labri musculos, eosque, qui rotundi dicti, introrsum oris latera circumscribunt: postremi absumuntur in linguæ tunicam, vt eam gustandi sensu instruant. Quarta coniugatio longe exilior est, totaque ferme absumitur in palati tunicam, vt eam saporum etiam sensu illustret. *4. Coniugat.* Quinta in sua origine, necdum cranium egressa duplex est, suiq; maiorem portionem ad foramen auris, seu audiendi meatum *5. Coniugat.*
C transmittit, vt audiendi facultatem importet: aliam sui minorem portionem ad temporum musculos per foramen ei proximum, quo secunda coniugatio prodit, exporrigit. Sexta post primam maxima integra cranium egressa, exiguos quosdam ramulos quibusdam ceruicis & laryngis musculis impertit: inde in thoracem descendens, recurrentes neruos facit, atque in omnes ventrium duorum inferiorum partes sparsa, vsque ad vesicam & testes pertingit, vt notatum est *lib.* 1. *6. Coniugat.* Septima inseritur absumiturque in musculos ossis hyoidis, linguæ, & nonnullos laryngis, vt motum in illis edat, cranium egreditur per foramen ossis occipitis ad ipsius tubercula. *7. Coniugat.*

Figura septima octo neruorum cerebri coniugationum.

D

E

A A A. *Monstrant extimam cerebri superficiem implexis vermibus similem.*
B B. *Cerebelli extimam superficiem.*
C C. *Odorandi organa.*
D. *Principium spinalis medullæ quarti ventriculi partem continens.*
E. *Spinalem medullam exilientem extra cranium, inque vertebras delabentem.*
F F. *Opticos neruos, qui faciunt primam neruorum coniugationem.*
G. *Eiusmodi neruorum opticorum coitum ad instar ferri pistrinarii.*
H H. *Tunicas oculi retiformes dictas, quas nerui creant optici.*
I I. *Secundum par neruorum oculos mouentium.*
K K. *Tertium par neruorum, eo, quem mox dicemus, modo, distributorum.*
L L. *Quartum par neruorum ad palatum pergentium.*
M M. *Quintum ad aures pergit, id in extremitate sua dilatatum efformat eius foraminis membranam, quod cæcum nominant, notatur vero notis oo.*
N. *Sextum par, eo, qui postea dicetur, modo distribuendum.*
O O. *Septimum par, quod ad linguam motus gratia descendit.*
P P. *Octauum par neruorum, ab antiquis Anatomicis prætermissum.*

Octaua cerebri figura.

A A A. *Monstrant externam cerebri superficiem membranis spoliatam.* A

B. *Cerebelli superficiem.*

c. *Alterum ex odoratus organis.*

d. *Alterum ex proc:ssibus mammillaribus.*

e. *Alterum ex neruis opticis.*

F. *Alterum ex neruis secundæ coniugationis.*

g. *Portionem vnam neruorum tertiæ coniugationis, cuius ramus vnus ad frontem pergit, notatus numero 1. Huius inde portiuncula ad nasi membranam, notata numero 2. Altera ad maxillam superiorem, notata numero 3. Altera ad musculum temporalem, notata numero 4.*

h. *Maiorem portionem neruorum tertiæ coniugationis, cuius prima propagatio notata numero 5. Ad dentes & gingiuas* B *mandibulæ superioris peruadit. Altera notata numero 6. Ad mandibulam inferiorem atque sui portiuncula quadam notata numero 7. Ad labrum inferius reliqua portio, notata numero 8. In linguæ tunicam absumitur.*

I. *Quartam neruorum coniugationem, quæ in palati tunicam absumitur, notatam numero 9.*

K. *Minimum cerebri neruum, (à veteribus Anatomicis omissum) qui ad musculos inferiorem mandibulam mouentes repit. Eius origo vicina est auditorio neruo: is neruus est, quē paulo ante pro octaua neruorum coniugatione à veteribus prætermissa notauimus.*

L. *Quintam neruorum coniugationem in tres portiones diductam, quarum maior notata numero 10. auditoriam creat* C *membranam; duæ reliquæ minores notatæ numero 11. & 12. Ad musculū temporalem cum portione tertii paris pergunt. Capreolorum vitis instar habet.*

MM. *Neruos sextæ coniugationis, quæ hoc, qui sequitur, modo distribuitur: in primis enim primum sui ramum ad musculos ceruicis posteriores mittit, notatum numero 13. Deinde alterum ad nonnullos laryngis musculos, notatum numero 14. Tertio in duos ramos coit, quorum vnus secundum rectitudinem radicis costarum parte interna descendit, admiscens se neruis intercostalibus per certas quasdam productiones, notatas numero 15. Alter ad stomachum descendit, notatus numero 16. Et sequenti modo dirimitur: Primum enim duos ramulos transmittit ad musculos, qui à thorace & clauiculis ad laryngem ascendunt, notatos numero 17. Deinde parte dextra neruos promittit recurrentes, notatos numero 18. Nam parte sinistra hanc, quæ sequitur, distributionem molitur, nempe ad pulmones & pericardium: qui ad pulmones transmittuntur nerui, notantur numero 19. Qui ad pericardium, numero 20. Reliquū in ventriculi orificium totumque eius corpus absumitur.*

NN. *Septimam neruorum coniugationem, quæ hanc sortitur diuisionem: Primum enim fertur ad musculos ab osse styloide natos, notata numero 21. Deinde ad musculos linguæ ossis hyoidis, & nonnullos laryngis, notata numero 22.* D *Reliqua sui portione sextæ coniugationi admiscetur numero 23.*

O. *Portionem spinalis medullæ exeuntis extra cranium.*

De Rete mirabili, & osse Basilari. CAP. IX.

Spiritus animalis existentia.

EX spiritu animali à corde per carotidas internas arterias ad cerebrum transmisso, fit animalis. Expediebat enim eum elaboratiorem esse, quod animalis actio sit vitali præstantior: natura molita est arteriarum multis se locis intersecantium contextum, ad varie implexi retis similitudinem; ex quo retis admirabilis nomen habuit, vt spiritus longiore in plexibus illis labyrintheis mora perfectius coqueretur, elaboraretur, adque animales functiones obeundas aptitudinem consequeretur. Rete id admirabile ad latera apophyseon clinoidum situm duplex existit: diuisum nempe glandula pituitaria, quę clinoides inter apophyses sedet, subditum habens subter crassam meningem os basilare, à dextra læuaque pertusum, cui mox subiiciuntur ossa ad vsque palatum spongiæ modo rara, quibus per palatum, naresque expurgatur pituita, indeque diffluere saliuam arbitror, quod qui cerebro sunt humidiore, continēter ipsam per os expuunt. Apophyses clinoides, *productiones quædam* sunt *ossis basilaris seu cuneiformis*, quib⁹ (vt dixi) interiacet glandula pituitaria, cum retis admirabilis portione. De hac parte magna est inter Anatomicos controuersia: inesse enim illam hominibus, negat Vesalius, admittit Columbus, licet cum plexu choroide confundere videatur. Ego certe eam semper, eo, quem dixi, modo, animaduerti, vt cōtra Vesalium disputauit Syluius. Restat vt cranii foramina recenseamus: quod horum notitia valde conducat ad venarum, arteriarum, & neruorum insertiones intelligendas. Attende tamen prius ad hāc, quæ sequitur, retis admirabilis figuram.

Rete mirabile quid.

Situs & numerus.

Apophyses clinoides quid. E

Sit ne aliud rete mirabile a plexu choroide.

A *Nona figura retis admirabilis.*

A A. *Monstrant carotides arterias in caput subeuntes per latera clinoidum apophyseon, quæ mutuo se implexu intersecant, moxque ad* CC. *vniuntur iterum, vt inde in vniuersum cerebrum pergant, & in plexum choroidem.*

D. *Monstrat glandulam pituitariam, ex peluis certo ductu cerebri pituitam excrementitiam sub medio ventriculo excipientem.*

De foraminibus internæ basis Cranii. CAP. X.

B IN primis numerantur foramina Ethmoidea: inde neruorum opticorum: Tertio neruorum oculos mouentium: Quarto eius portionis neruorum quartæ coniugationis, qui ad temporum musculos pergunt: Quinto numerantur visum fere fugientia foramina, illa sub glandula pituitaria sita, quibus saliua expurgatur: Sexto numeratur illud, quod est in osse sphenoides, seu cuneiformis, comparatum ad internarum arteriarum carotidum, rete admirabile contexentium, indeque in magnam rimam desinentium, in cerebrum ingressum: Septimo quod foramen numeratur, fere duplex est, comparatum ad ingressum vnius ramorum iugularis internæ: Octauo foramen numeratur oblongum, ouali figura, quo portio tertiæ coniugationis exit, & quarta omnis coniugatio: Nono numerantur meatus auditorii: Decimo, quæ numerantur foramina, sunt valde exigua, iterque præbent venæ & arteriæ ad meatum auditorium pergenti supra foramen cæcum: Vndecimo lacera numerantur foramina, quæ exitum præbent sexto neruorum pari portioni carotidum, & iugularis internæ: Duodecimo, quæ septimæ coniugationi egressum parant: Decimotertio numeratur magnum foramen occipitis, quo spinalis medulla erumpit. Decimoquarto illud numeratur, quod sæpius est pone foramen illud magnum, quo subeunt venæ & arteriæ ceruicales.

C *De Foraminibus externæ basis cerebri.* CAP. XI.

AD supercilia foramen vnum vtrinque est, per quod transit neruulus à tertia coniugatione à cauitate orbitæ exiens, perque os frontis ad supercilium pertingens, vt motum impertiat duobus musculis supercilii superioris & fronti. Quanquam sæpius foramen in vno tantum latere conspicuum sit, eius loco sæpe rima, alias nihil penitus perforatum, fissumue cernitur. Secundum numeratur maioris canthi foramen, per quod descendit portio neruorum tertiæ coniugationis ad tunicam nasi: in foramine illo sita est glandula lachrymalis. Tertium subter oculum situm est, vt viam faciat alteri neruorum tertiæ coniugationis portioni ad faciei partes, superiorisque maxillæ dentes tendenti. Quartum est ad initium palati inter incisorios dentes, per quod transit venula, arteriola & palati tunica. In quinto ordine numerantur palati foramina, per quæ descendunt nerui à quarta coniugatione gustus gratia. In ordine sexto habentur palati foramina respirationi seruientia, ac pituitæ per nares à cerebro stillanti. Est & rima sub Zygomate in orbitam ascendens, per quam iter est, tam neruis tertiæ coniugationis, ad crotaphytas musculos, quam venis quibusdam & arteriis. Sed & aliud notatur foramen ad apophysim mastoidem, quod non est sensus iudicio peruium. Aliud habetur insuper ad radicem posteriorem eiusdem apophyseos seu processus mammillaris, per quod venula quædam à iugulari tendit ad torcular.
D Atque tria hæc foramina obiter tantum notaui, quod in his tam magna sit varietas: vt de his certa lex dari nequeat.

De Spinali medulla. CAP. XII.

SPinalis medulla, *tanquam riuus est à cerebri fronte decurrens.* Hæc partibus omnibus vicinis sub capite neruos, sensus, motusque gratia transmittit, tanquam è trunco arboreo ramos spargens. Rami isti vtrinque triginta habentur, vt dicemus postea. Eadem spinalis medulla tecta est duabus membranis cerebrum velantibus, nullo interuallo, vt in cerebro, distinctis. Sed & his tertiam insuper attextam habet membranam, valde duram & densam, quæ ipsam per violentos corporis antrorsum, atque in gyrum flexus rumpi & violari prohibet. Huius medullæ morbi similes fere symptomatum consecutionem inferunt cum morbis cerebri: nempe subiectis partibus omnibus in sensu, motuque noxam inferunt, verbi gratia: Si vertebrarum spinæ aliqua loco fuerit mota, sequitur medullæ distortio: Tum vero, si præsertim vnicam tantum vertebram luxari contigerit, tam acuta & acerba compressio
E ab osseo vertebræ corpore medullam vrget, vt ipsam aut si dilaceret, aut certe spiritui per eam aditum intercipiat. Cæterum per eadem vertebrarum foramina, venæ, arteriæque spinalem medullam ad vitã & nutritionem adeunt, per quæ nerui in omnes inde subiecti corporis partes deriuantur.

Spinalis medulla quid.

Spinalis medullæ inuolucra.

Morbi à violata spinali medulla.

 A

Decima figura de spinali medulla.

A. *Monstrat initium spinalis medullæ à cerebro prodeuntis.*

B. *Vt eadem medulla ex cranii capacitate egressa, in primam vertebram influat.*

C. *Vt spinalis medulla non iam inter descendendum simplex apparet, sed multis funiculis similis videtur, qui iuncti deorsum deuoluuntur.* 3. 4. 5. 6. 7. *His Numeris radices neruorum notantur, exeuntes extra spinalem medullam, antequam cranii capacitate elabatur.* B

D. 7. *Spinalis medullæ portionem ceruicis vertebris conclusam: latere quidem dextro ex nota.* B. *vsque ad notam.* D. *sinistro vero vsque ad numerum.* 7. *monstrat.*

E. 19. *Spinalis medullæ portionem dorsum seu dorsi vertebras explentem.*

F. 24. *Spinalis medullæ portionem lumborum vertebras replentem.*

G. 30. *Portionem spinalis medullæ, quæ sex ossis sacri vertebras complet.* C

H. *Notatur extremitas spinalis medullæ.*

FINIS LIBRI QVARTI.

D

E

DE MV-

A

DE MVSCVLIS, ET OSSIBVS, ALIISQVE CORPORIS EXTREMIS PARTIBVS.

LIBER QVINTVS.

PRAEFATIO.

B *MIRARI forte quispiam poterit, quod ante perfectam capitis partium omnium descriptionem, tertio Anatomico libro finem imposui, qui tamen in eam rem videbatur institutus. Itaq; reddenda mihi nunc huius mei consilii ratio. Mihi animus est vnico velut tractu & spiritu musculorum Anatomiam persequi. Ergo quia capitis, quas nondum descripsimus, partes, magna parte ex musculis consurgunt, ideo illas vna eadem hac extremitatum corporis descriptione complecti volui: initio ducto à summa faciei parte, nempe oculis: si tamen prius ossa faciei descripsero, sine quorum cognitione musculorum ortum & insertionē designare est impossibile. Per faciem supra notauimus intelligi, quicquid à supercilio in mentū vsq; patet. In qua tam admirabilis existit naturæ industria, vt ex infinita hominū multitudine ne duos quidē ita similes reperias, quin aliqua faciei dissimilitudine distingui queant: hanc eandē tanta formæ præstātia exornauit, vt multi eius, quam concupiebant, formæ potiundæ desiderio deperierint. Eadē hæc facies etsi dimidiū pedem nō excedat, subitis tamē & suis mutationib. indicat, & palā suggerit, quæ affectiones & passiones spei, metus, tristitiæ, volu-*
C *ptatisve mentē nostrā occupent: quo statu nostrū sit corpus, sano, ægro, an neutro. Quare cū facies tanti sit in nobis momēti, reuertemur ad Anatomicā eius descriptionē, quā vt facile & aperte exequi possimus, ab ossib. eius ducemus initiū, quo, vt prædiximus, musculorū origo & insertio nobis sit certior & manifestior.*

Ossiū ignorata descriptione, musculorum ignorari ortum & insertionem est necesse.

Faciei dotes.

Voluntatis index vultus.

De Ossibus faciei. CAP. I.

OSSA faciei numero sunt sexdecim, vel septemdecim: Ac primū sex numerantur circa oculorū orbitas, tria nempe orbitæ cuiusq;, quorum vnū maius est, minus alterum, tertiū medium. Horū singula, os frontis attingunt parte sua superiore. Præterea maius cōiungitur sutura cum apophysi ossis petrosi, sicq; constituit Zygoma, i. e. os iugale, siue os paris, a natura conditū ad conseruationē musculi temporalis. Minus situm est ad maiorē oculi canthū, in quo foramē est ad nasum peruium, in hocq; glandula, in qua fit Ægylops. Mediū in imo seu profundo est orbitæ, valde tenue ac mēbranaceę quasi subtilitatis. Hinc sequuntur nasi ossa duo, quę sutura ossi frontis coniuncta sunt, sibi v. mutuo parte anteriore per harmoniā At parte posteriore seu laterali, cum duob. aliis ossibus, vtrinq; vno, quę descendētia ab osse frontis (cui ēt per suturā cōiunguntur)
D dentes oēs recipiunt. Hęc duo, Galeni sentētia, raro seiuncta inueniuntur. Sunt v. omniū faciei ossium hucusq; cōmemoratorum crassissima, per suturā connexa cum maximo orbitæ osse; parte posteriore cū osse basilari; parte interiore cū exiguis duob. ossib. interiorib. palati, quæ parte interna ipsius extremitatem cōstituunt, quo fit, vt ea palati posteriora seu interiora ossa nominare possimus. Horū alterū vndecimū, alterū duodecimū os capitis numerāt: exigua duo hęc ossa suo latere iuxta alarū formā retinētes, ossis basilaris productiones, recipiunt vnū ex neruis (vtrinq; suū) quartæ coniugationis, quos *superiore libro* diximus absumi in palati membranā. Sunt & alia duo, Galeni sentētia, in gena inferiore, ad mediū mentū coniuncta. Licet nonnulli sentiant, vnicū os esse, quod sensus iudicio nihil intercedere, vel diuisionis subesse cernatur: Sed quā vera hi sentiant, licet experiri in pueris, nā in cōstanti ætate hominib. vnū os apparet: numerātur duo hęc pro decimotertio & decimoquarto ossibus. Ergo duo hęc ossa inferiorē genam cōstituentia, in posteriore parte duas vtrinq; habēt apophyses, qua spectāt superiorem genam, quorū vna gladii cuspidē æmulatur, & coroni dicitur: altera obtusa est & rotunda, quæ inseritur in cauitatē sitam ad radicē apophyseos ossis petrosi, iuxta auris meatū. Luxari hæc potest ad anteriora hiatu violento, per retractionē musculorum nascentium ab apophysibus alarum formā habentibus; desi-
E nentiumq; ad angulos inferiores latioris partis eiusdem genæ. Caua est hæc gena, vt & superior, postica præsertim parte, humore nempe albo & glutinoso referta, dentium incremento perutili. Humor ille materiam habet ex sanguine, eo inuecto per vasa, venas, arterias & neruos a tertia coniugatione huc foramine satis insigni subeūtes. Quo fit, vt hæc pars nō modo nutriatur & viuat, sed & dentes sensum accipiant beneficio neruorū eo, cū vena & arteria subeuntium, per exigua foramina ad imas dentiū radices aspectabilia: indeq; est, quod in dolore dentiū pulsans percipiatur dolor, ꝙ fluxio fiat per arterias: vel potius quod influens ad dentiū radices humor, illic existentem arteriam cōprimat, quin & in auulsorum recenter dentium ima radice neruosæ substantiæ vestigiū intueri licet. Sed & contemplari oportet, vt gena hęc de sua capacitate interna producat ad menti latera neruos duos satis insignes, è regione

Tria in quaque oculi orbita ossa.

Quid Zygoma & quē vsum habeat.

Ægylops.

Nasi duo ossa.

Duo palati ossa interiora.

Maxillæ inferioris ossa duo.

Duplex gena inferna vtrinq; apophysis.

Luxatio gena inferna.

Gena inferior humore medulloso differta.

Qui dentes sentiant.

Cur dolor dentium sit pulsans.

Notandi gena inferna duo nerui.

Os nasi supra palatũ. Seu nasi septum.

canini dentis inferioris & primæ minorũ molarium, vt notaui *in descriptione tertiæ coniugationis neruorum.* A
Horum admonitum te volui, vt cum incisionem in his locis moliri oportebit, caute & prudenter, ne
quid partibus illis contingat detrimenti, rem geras. Restat aliud os situm supra palatum, à quo septum
nasi cartilaginosum oritur, ab omnibus, quod sciam Anatomicis, prætermissum. Ergo quo liceat ossium
faciei numerum facilius memoriæ mandare, illorum hæc erit repetitio. Sex sunt orbitaria, vtrinque tria
ad singulos oculos. Septimum & octauum nasalia nominare possumus. Nonum & decimum maxillaria.
Vndecimum & duodecimum ossa palati interna nominant. Decimumtertium & decimumquartum
genæ inferioris ossa. Decimumquintum dici potest nasi septum. Restat nunc, recensitis his ossibus,
vt de dentibus agamus, de superciliis, cute, panniculo carnoso, musculis, aliis denique faciei partibus.

De Dentibus. Cap. II.

Dentes esse ossa. Incisorii dentes. Canini. Molares. Cur plures superioribus molaribus radites. Vsus.

DEntes ex numero sunt ossium, triginta duo, quod summum est, numerantur: nempe sexdecim
sursum, deorsumque totidem: horum quatuor superne & interne: totidem antrorsum incisorii ad
cibos incidendos existunt, vnica radice prædití. His bini superne & inferne, vtrinque nempe vnus: ac-
cedunt dicti Canini, quia acuti & validi caninorum dentium instar: vnam & hi radicem habent, longe B
tamen, quam cæteri longiorem. Hinc sequuntur molares, vtrinque quini, id est, superne decem, toti-
demque inferne, quod molant, atterant, & elidant cibos, quo facilius coquantur in ventriculo: sic e-
nim vulgo sentiunt, cibum bene præmansum ex dimidio esse coctum: qui ex superiore maxilla pen-
dent, tres radices vt plurimum habent, ac non raro quatuor. At qui in inferiore fixi sedent, duabus
tantum nituntur radicibus, aliquando tribus, quia inferior hæc mandibula durior est, quam superior,
vt tam facile excauari nequeat, vel quod hi dentes fixi sedentesque ad stabilitatem, non tot egerent ful-
cris, quot superiores, qui ex sua sede penderent. Incisorii cibos incidunt, quia lati, & acuti: canini fran-
gunt, quia acuti & mucrone pungentes: At molares duri, lati, & asperi contundunt & comminuunt.
Quod si molares lenes extitissent, non potuissent commode, quod sui muneris est, exequi, comminu-

Dentes in alueolis per gomphosim.

untur enim & atteruntur omnia facilius ab eo, quod scabrum & asperum est. Hinc pistrinorum molas
æquo leniores malleorum punctim adactis ictibus exasperant. Connectuntur dentes genis per gom-
phosim, nempe pali seu claui instar, maxillarum suarum alueolis infixi pendent vel insident: nam &
quibusdam adeo genis suis arcte velut vniti hærent, vt dum auelluntur, vna cum dente sequatur alueo-

Notanda dentis cum sua gena vnio.

li & genæ sua portio. quod ego non raro animaduerti, cum ingenti Hæmorrhagia contigisse. Infixorum C
in suis alueolis dentium hæc adhæsio confirmatur insuper ligamento, quod ad eorum radices vna cum
neruo & vasis se applicat. Differunt dentes a reliquis ossibus, quia actionem habent, dum cibos con-
ficiunt; quia deperditi regenerari possunt, crescuntque semper, quandiu animal viuit, alias enim man-

Quid a reliquis ossibus differant dentes.

dendi assiduo vsu atteruntur, eliduntur que in se inuicem. Id licet experiri in his, qui dentis alicuius ia-
cturam fecerunt, oppositus enim longior euadit, quia non iam ad oppositum atteritur. Sed & reliquis
ossibus duriores sunt & solidiores: & sensu acri prædití, per neruos a tertia coniugatione, qui in eos se
ad radicem inserunt: nam etsi recens auulsum dentem atteras, reliquam adhuc nerui substantiam in-

In quem vsum sentiũt dentes.

tueri licebit: tam acri sensu sunt donati, vt cum lingua de saporibus iudicarent. At quomodo sentiunt
dentes, cum sine dolore limari queant? Respondent Fallopius, non sentire dentes parte sua superiore
& exteriore, sed tantum per membranam, quam intrinsecus obtinent. Alium & vsum habent dentes,
anteriores præsertim; quod scilicet distinctæ & articulatæ pronunciationi inseruiant: his enim qui ca-
rent, inter loquendum balbutiunt, quemadmodum qui breuiores eos habent, prominentiores, aut

Dentes anteriores dearticulandæ voci vtiles.

consertos. Quin pueris non ante distinctus est sermo, quam anteriores prodierint dentes. Notandum
vero, fœtui adhuc materno aluo concluso dentes inesse solidos & osseos: quod intelliges, eo a partu sta- D
tim dissecto. Cæterum quemadmodum insignes duæ in osse frontis ad supercilia cauitates visuntur, hu-
more viscoso plenæ, odoratui inseruiente: pariterque in processibus mammillaribus, aer conclusus au-
ditus gratia continetur: sic plane in maxillis duæ insunt cauitates humore viscido ad dentium alimo-
niam.

De Musculo lato. Cap. III.

PErsequendæ nunc essent faciei partes continentes, cutis nempe, panniculus carnosus & adeps, sed
quia antehac expositæ abunde fuere, priusquam ad oculi dissectionem veniam, panniculum carno-

Musculus latus mouet immotis ossibus.

sum describam, vt motus omnes, quos obit, seu in facie seu in fronte facilius intelligere possimus. Pri-
mum vt facile ipsum intueri possis, separare cutem subtiliter in faciei parte aliqua oportebit. Nam nisi
attenderis, vna cum cute panniculum carnosum auulseris, musculumque hunc latum, cui immediate
adhærescit, ac nonnullis locis pertinaciter, adeo quemadmodum in labris, palpebris, totaque fronte
seorsim, vt haberi ista nequeant. Musculo hinc lato natura motum, seu mouendi vim largita est, vt dum
alternatim & certis vicibus exporrigit se aut contrahit, oculo claudendo & aperiendo inseruire possit.
Cute musculo sic expedito, ipsum separare, oportebit, ducto initio ab anteriore clauicula ad mentum E

Nullos esse obserando aut reserando oculo peculiares musculos dicatos, solius lati musculi id opus esse.

vsque, secundum rectitudinem ascendendo, indeque in posteriora, quantum fieri poterit, deflecten-
do: sic enim demonstrabis, vt se cuti commisceat & labrorum musculis. Cum ad oculos perueneris,
docebis ab hoc vno musculo claudi & aperiri oculum: quia ex triplici genere fibrarum componitur,
quanquam ex omnium, qui hactenus scripsere de re Anatomica, sententia, eiusmodi actiones fieri
dicantur, vi duorum musculorum in eam rem dicatorum: quorum vnus sit ad maiorem angulum par-
te superiore, alter semicirculi formam habens ad minorem angulum, vnde in medium vsque Tarsum
se extendens anteriori eo desinenti occurrat, parte autem imo totum cilium comprehendat, quo fit, vt
mobile & ipsum quodammodo reddatur. Quanquã vero in demonstrationib. publicis hi duo musculi

solenni-

A ſolenniter demonſtrari ſoleant,eo,quo dixi,modo: arbitror tamen ne ipſis quidem demonſtratoribus
magis conſtare de illis, quam mihi. Hanc ex eo hauſi opinionem, quod panniculum carnoſum ſeu mu- *Rationes multa.*
ſculum latum ſeparãtibus,nulla alia locis illis muſculoſa caro appareat, quam quæ eſt panniculi ipſius,
ſeu a fronte deorſum,ſeu à mala ſurſum nouaculam ducas. Præterea inciſionis occaſione in ſuperciliis *Tranſuerſa in ſuperciliis*
vrgente,prohibemur illam trãnſuerſim peragere,ne muſculus hic latus in oculum incidens, ſuperiorẽ *inciſio cur*
palpebram ſeu cilium ſupernum immobile reddat:quod ſi eiuſmodi inciſio caſu inciderit,iubemur ſta- *cauenda.*
tim illam ſutura ſarcire:quę res magno argumento eſt ſuperni cilii,ſeu ſuperioris palpebræ motum non
propriis & ſuis peragi muſculis,ſed totum pendere & peragi a muſculo lato.Iam ſi in cilio ſuperno eiuſ- *Quid ſit muſculi actio.*
modi, quos deſcripſimus, proprii muſculi haberentur, quoniam muſculorum vno agente,oppoſitus
ſeu antagoniſta ceſſat & feriatur oporteret, eo, qui oculũ aperire dicitur,agente, oppoſito vero ferien-
te,trahi palpebram ſuperiorem,ſeu cilium ſupernum verſus ſuum principium, vt contingere videmus
in conuulſionibus: quoniam muſculi operatio eſt *partis,quam mouet, verſus ſuum principium collectio*. Cum
igitur eiuſmodi motus ſeu collectio nuſquam in cilio appareat, conſtare inde arbitror,omnem ſuperni
huius cilii motum pendere ex muſculo lato,ſolum hunc motus eius authorem eſſe. Muſculi huius lati *Origo lati muſculi.*
B origo eſt,a ſterni parte ſuperiore,clauiculis, omoplatis, vertebrarum ceruicis ſpinis omnibus: inſertio *Inſertio, &*
vero in capitis partes omnes depiles,faciemq; totam villis a tam diuerſa origine variis: quorum benefi- *cauſa, cur*
cio tam multiplices licet facie obire motus (nam in faciem ita deſinit, vt totam eam tanquam laruа in- *tot motus*
tegat) pro originis muſculi huius varietate, & diuerſarum fibrarum productione. Cæterum in huius *facie exprimamus.*
muſculi deſcriptione,non ſum perſecutus nouem illas conditiones, quas *libro primo anatomico* in ſingu-
lis partibus exquiſiui,quod abunde eas videor declaraſſe in deſcriptione muſculorum epigaſtrii. Qua-
re dehinc in muſculorum deſcriptione nihil a me aliud, ſupra originem,inſertionem, actionem, com-
poſitionem & vaſorum deſignationem,expectare oportet.

De Ciliis & ſuperciliis. CAP. IV.

QVia in ciliorum & ſuperciliorum mentionem incidimus, & quia id etiam poſtulat diſſectionis or- *Quid ſupercilia.*
do, dicendum quid ſint,ex qua materia ſint,& quomodo,& in quos vſus a natura fuerint compa-
rata. Ergo ſupercilia nihil aliud ſunt,quam *pilorum velut acies in ſemicirculum ſupra ſuperioris orbitæ oculi re-
ctam lineam a maiore in minorem oculi canthum, a natura ad corporis ornatum, & oculorum aduerſus ſudorum à* *Vſus.*
C *fronte manantium acrimoniam propugnaculum diſpoſita*. Cilia vero vtrinque ſurſum deorſumque duo, nihil *Cilia quid.*
aliud ſunt quam *quædam velut valuæ claudendis & aperiendis, cum opus eſſet, oculis, eiſdemque in orbitam compel-* *Compoſitio.*
lendis,deſtinatæ. Compoſitio ipſis eſt ex cute muſculoſa,cartilagine, & pilis ad ipſorum extrema valli in- *Vſus.*
ſtar diſpoſitis, ad apertorum oculorum tutamen, præſertim aduerſus corpuſculorum minorum inſul-
tum. Pari & ſibi ſimili ſemper ſunt hi pili magnitudine, inſiti ad extrema partis cartilaginoſæ,vt recti &
rigidi ſemper ſtarent. Non denſi ſunt,ſic enim tenebras oculis offunderent. Cartilago illa, cui ſunt in-
ſiti,inuoluitur pericranio,eo vſque attenſo priuſquam coniunctiuam edat. Illic poſita fuit,vt cum eius
pars aliqua ſurſum vel deorſum vi muſculi lati ſeu duorum muſculorum propriorum,traheretur, inte-
gra & tota ſua duritie ſequeretur. Huiuſmodi cartilaginem, ſuperiorem maxime, Tarſum appellant. *Tarſus quid.*
Nihil ſuperiori inferiориq; palpebræ intereſt, niſi quod ſuperior apertiorem & magis manifeſtum edit
motum,inferior obſcuriorem: alioqui natura muſculoſam ipſi ſubſtantiam fruſtra circumpoſuiſſet.

De Oculis. CAP. V.

OCuli *organa* ſunt *facultatis videndi*,eo illatæ per ſpiritum viſiuum neruorum opticorum, velut aquæ *Quid oculus*
D ductu. Subſtantiæ ſunt mollis, quantitatis inſignis, maioris, minoriſve pro corporis ratione. In
ſummo capite ſiti ſunt,vt reliquo prælucerent corpori ad eorum, quæ noxia in corpus poſſent incurre- *Situs.*
re,perceptionem & fugam:eſt enim oculorum celerrima actio, vt quæ in momento fiat,quod reliquo-
rum ſenſoriorum nulli datum eſt. Itaq; eſt hic ſenſus omnium præſtantiſſimus. Hoc enim cœlorum,to- *Actionis celeritas &*
tiuſque mundi fabricam & ornatum intuemur,colorum varietatẽ infinitam diſtinguimus, corporum
omnium magnitudinem,figuram,numerum, proportionem, ſitum, motum, & quietem aſſequimur. *præſtantia.*
Oculi figura ſunt pyramidali, cuius baſis ſit extrorſum, conus vero introrſum ad neruos opticos. In or-
bita hos natura conditos eſſe voluit,vt ſic ab omnium contundentium & noxiorum incurſu loci pro- *Figura.*
funditate & ſoliditate tuti eſſent. Compoſiti ſunt ex ſex muſculis, quinq; tunicis, tribus humoribus,ac *Compoſitio.*
ſpiritu luсidiſſimo,cuius eſt perennis a cerebro affluxus,duobus neruis,vena duplici, & vna arteria: in- *Glandula lacrymalis.*
ſuper multo adipe:denique glandula ad maiorem ipſorum angulum ſita, ſuper inſigne illud foramen, *Fiſtula la-*
quod vtrinque in nares deſcendit: idque ne ſtillantes a cerebro humores in oculos per nares redunda- *crymalis.*
rent,vt illis contingere videmus,quibus ab exeſa eiuſmodi glandula continenter collachrymant oculi,
vnde affectus, fiſtula lachrymalis appellatur. Eſt vero interiectus oculorum muſculis multus adeps,par-
E tim, vt eſſet oculorum motus pernicior in illo adipis tanquam lubrico, tum vt eſſet conſtantior & diu-
turnior oculorum, & partium, præſertim neruoſarum, in oculis temperies & complexio, quibus alio- *Cur oculis*
qui ex continenti & perenni motu maraſmi periculum imminebat. Hoc enim eodem conſilio natura *adeps circumpoſitus.*
glandulas humore quodam diffluentes, partibus, quarum aſſidua eſt agitatio, appoſuit.

De Muſculis oculorum. CAP. VI.

IN oculo ſex ſunt muſculi, quorum quatuor oculi quatuor motus rectos perficiunt: oriuntur ex fundo *Numerus ſitus & actio.*
orbitæ,& in oculi medium deſinunt neruũ cingentes opticum. Cũ vno omnes conamine mouentur,
oculum

oculum introrſum trahunt. At ſi ſuperior ſolus agit, is ſurſum oculum trahit; ſi inferior, deorſum; ſi de- A
xter, dextrorſum; ſi ſiniſter, ſiniſtrorſum. Duo reliqui oculum circumagunt, quorum primus longior
& tenuior oritur ex eodem ferme loco, ex quo ille, qui oculum trahit dextrorſum ad maiorem canthũ
muſculus. Atque cum ad extremam partem peruenerit anguli interioris, quo loco ſita eminet glandula
lachrymalis, deſinit in tenuem tendinem per mediam, quæ illic eſt, membranam, tanquam per annul-
lum penetrantem; vnde mox regreſſus abſumitur ad angulum rectum verſus ſuperiorem oculi partem,
inter duorum illorum muſculorum inſertiones, quorum vnus oculum trahit ſurſum, alter recta ad an-
gulum exteriorem, quemadmodum eſt à Fallopio obſeruatum: vel potius, quod ſemper obſeruaſſe me
memini, inter muſculos, qui ſurſum & ad interiorem angulum oculum conuertunt. Quintus hic mu-
ſculus cum intro, verſus ſuum principium contrahitur, tendine ſuo circulari oculum ita torquet, vt i-
pſum ad maiorem canthum rapiat. Sextus muſculus illi eſt contrarius: ortum enim habet ex orbitæ par-
te ima ad exiguum foramen, per quod egreſſus eſt neruo tertiæ coniugationis: cumque ſit tenuiſſimus,
dum tranſuerſim ad angulum aſcendit externum, oculum ita tranſuerſim inuoluit, vt exiguo ipſi inſe-
ratur tendine, iuxta quinti inſertionem, ſic, vt ſæpe vtriuſque tendo pro eodem accipiatur. Vt fideliter
anatomicam hanc oculi deſcriptionem obſerues, non erit auellendus ex ſua orbita oculus, ſed ipſa po- B
tius orbita diſrumpenda & frangenda; ſic enim demum de commemorata muſculorum origine tibi
certo & aperte conſtabit.

Quinque oculi tunicæ. Quod ad quinque tunicas attinet; prima, quæ primo diſſecanti occurrit, à pericranio venit, perq;
Cõiunctiua. totum oculi album ad iridem vſq; extenditur. Eius eſt oculum firmare, ligare, & continere in ſua orbi-
Cornea. ta, ex quo Coniũctiuę nomen reportauit, aliis Adnata dicitur ſeu Epipephycos. Secũda dicitur cornea:
quod cornu colore & conſiſtentia referat: differt hæc & variat à ſeipſa; parte enim anteriore, qua iride
circumſcribitur, lucida eſt & perſpicua, at poſteriore parte obſcura, ob variam polituram: Antica parte
denſa eſt, vt humorum cryſtallinum & aqueum protegat & coerceat: at ſimul diaphana, vt obiectis ad
cryſtallinum expeditiorem tranſitum præbeat: Origo illi eſt à craſſa meninge, per interiora orbitæ oculi
Vuea. foramina producta, oculum enim vndiq; cingit. Tertia dicitur vuea, quod vuam nigram colore in par-
te externa referat, productionem habet à tenui meninge; totumq; oculum, ſi pupillam exceperis, cin-
git, hic enim perforata, adhæret corneæ, per venas & arterias, quas illi vitę & nutritionis gratia commu-
nicat. Vbi vero ad iridem peruenit, tum dimiſſa cornea altius in oculum deſcendit, & quodammodo
circum cryſtallinum humorem reflectitur, cui etiam adhæret tenaciſſime: ſic humori aqueo locum cir- C
cumſcribens, prohibensque vna, ne albugineus humor cryſtallinum obruat. Vuea hæc variis parte in-
terna velut coloribus tincta eſt, nigro nempe, fuſco, ceruleo ſeu viridi inſtar cœleſtis iridis, idque ob ſe-
Cur Vuea multos amuletur colores. quentes vtilitates. Prima eſt, quod ſi vnico tincta fuiſſet colore, obiecta omnia eiuſdem illius coloris
apparuiſſent, vt fit, cum per viride aut rubrũ vitrum intuemur. Colore vero tinctam eſſe decuit, vt diſ-
ſipatos ſole & videndo ſpiritus colligeret. Tertio infinita eſſe debuit colorum varietate picturata ad
viſus cõſeruationem: Vt enim extremi colores corrumpunt & labefactant viſum, ſic medii reficiunt &
conſeruant, magis minuſve, prout à medio longius abſunt aut propius. Mollem vero illam eſſe decu-
it, ne humorem cryſtallinum, in cuius deſinit circumferentiam, læderet: perforatam, qua parte illi ob-
Omne excellens ſenſibile labefactat ſenſorium. iecta eſt, ne ſua obſcuritate obiectis ad cryſtallinum aditum intercluderet, ſed potius tot colorum vari-
etates velut diffuſas, ſuo nigrore tanquam contrario colligeret, haud ſecus, quam cernimus calorem
oppoſito frigore roborari: Choroidem hanc tunicam nonnulli appellant, quod inſtar chorii muliebris
multis venis & arteriis contexta ſit. Sequitur quarta tunica amphibliſtroides dicta ſeu retiformis, quia
Amphibliſtroides. à neruo optico in tunicam dilatato orta, ad retis inſtar venis & arteriis, quas ab vuea accipit, tum ſuæ,
tum vitrei humoris, quem poſtica parte cingit, nutritionis & vitæ gratia tanquam filis texta eſt. Præci- D
pua huius tunicæ vtilitas eſt, ſentire, quando humor cryſtallinus ab obiectis fuerit immutatus, & dedu-
cere viſiuum ſpiritum videndi facultate inſtructum per medium vitreum humorem vſque ad humo-
rem cryſtallinum præcipuum videndi inſtrumentum: Mollior eſt quauis alia tunica, ne contactio hu-
Anatomicum axioma. morem illum offenderet. Quia in re admiraberis ſingularem naturæ ordinem, quæ vt in cæteris rebus
ab extremo in extremum niſi per medium non tranſit, ſic tunicam corneam duram mollibus humori-
bus, niſi per multa mediæ conſiſtentiæ intermedia non aptauit. Sic enim poſt duriores adnatam & cor-
neam tunicas vueam poſuit, duabus illis tantum molliorem, quantam hæc retiformis mollior exiſtit,
Arachnoides. vt his quaſi duritiei & mollitiei gradibus ab extremo tranſiret ad extremum. Quinta & vltima tunica
dicitur Arachnoides, quod ſit araneoſæ conſiſtentiæ. Hanc & aſſimilare poſſumus cæparum illi tunicæ,
quæ luciditate, albedine, & tenuitate reliquas vincit. Araneoſa hæc tunica cryſtallinum humorem an-
tiqua parte cingit, forte vt illum tueretur, tanquam præcipuum videndi organum, ſi quando aliis hu-
moribus noxa contigerit. Origo illi eſt ab excrementitia humoris cryſtallini humiditate, in eam tunicã
circumſtantium partium frigore indurata: plane quemadmodum quæ albumen oui complectitur
membrana tenuiſſima.

Oculi tres humores. Aqueus humor. Humorum oculi primus aqueus dicitur, ab aquæ ſimilitudine; ſitus eſt inter diaphanam corneæ E
partẽ, humoris cryſtallini in pupilla patentẽ portionem, atq; vueę eam reflexionem, quę ab iride eſt ad
humoris cryſtallini circumferentiã, vt inani illo repleto interſtitio corneam diſtendat, ſicq; corneæ in
cryſtallinum prolapſum, viſui incommodo futurum, prohibeat: tum etiã, vt ſua humiditate cryſtallini
reſiccationem impediat. Forte gignitur ab exudante ſero, ex tunicarum vaſculis, orificia ſua magna ex
parte eo loci, quo aqueus hic humor ſtagnat, proferentib. Secundus humor & ſitu medi⁹ dicitur cryſtal-
Cryſtallinus. linus, quod ęmulatur cryſtallũ ſplendore & colore: ſi modo vllus illi color attribuendus eſt. Reuera n.
nullum humorum trium, vt qui viſus ſint organa, vllo decuit eſſe colore tinctum: ne hallucinationes in
videndo

A videndo facerent, haud secus, quam rubra aut viridia conspicilia: verum namque est, quod apud Philosophum scriptum legimus, subiectum seu materiam excipiendæ alicui formæ destinatam, omni ei⁹ impressione carere debere. Hinc natura materiam informem, oculi humores decolores, cerã sine figura, animum sine vlla illius rei particulari notitia creauit, qui omnem formarum receptacula esse deberét. Cryſtallini humoris figura rotunda est, antica tamẽ parte nonnihil compressa, sed postica magis adhuc resimata, vt sic in illo velut plano obiecta retinerentur: non autem tanquam à globo, in quo lubrica essent mota, resilirent, ne rei contundentis ictu, sua sede facile commoueri posset, quia rotundum exacte corpus, planum nisi puncto non attingit. Dimidius hic humor in vitreo innatat, vt à quo quasi per materiæ transpositionem nutriatur: seu potius (cum vndique cingatur quinta tunica, vt non facile ab vno in alium transmitti materia queat) beneficio ad illum vsque productorum, tum per vueam vasorum: antica vero parte, qua humorem aqueum, & pupillæ spatium respicit, lucido spiritu plenus est. Cui rei argumento hoc est, quod quandiu superstes homo viuit, oculum vndique distentum & turgidum intuemur; at mortuo, flaccescit & corrugatur, quin & altero oculorum clauso, alterius pupilla, confluente compulso spiritu dilatatur. Sed & ob id valde senibus cornea corrugatur,

Axioma physicum.

Globum uix si puncto planum non tangere.

Gal. cap. 3. lib. 10. de v. su part.

B fubsidentibusque in sese rugis pupilla constringitur, quæ causa est, cur vel minus acute cernant; vel penitus non videant, quod ætate & temporis successu humor paulatim consumitur, spiritus insitus vanescit & à cerebro, tanquam à fonte pariter exinanito, minus spiritum affluit. Cornea tunica ab exortu suo, id est, proximis iridi partibus, humori cryſtallino valde vicina esse videtur, quod eo loco tunicæ omnes velut attiguæ sibi inuicem cohæreant: quo vero magis extrorsum promouetur vt ad pupillam, eo magis à cryſtallino abscedit. Quod ex dissectionis administratione, & decutiendę catarrhactę operatione facile est percipere: nam cum catarrhacta media inter corneam tunicam, & cryſtallinum humorem sedeat, adacta acus sursum, deorsum & in omnem ambitus partem circumducitur per ingens & liberum spatium, nec corneam, nec cryſtallinum attingens, quod hæc corpora magno interuallo spiritu & tenui humore referto, discreta sint. Eius vsus est, vt sit speculi instar facultati videndi eo cum visiuo spiritu deductæ. Tertius & vltimus humor est vitreus seu albugineus potius, quod consistentia & colore vitro fuso vel oui albumini sit similis. Situs est in postica cryſtallini humoris parte, vt sic decurrẽtis spiritus à cerebro in cryſtallinum humorem impetus quodammodo retardaret, haud aliter, quam cryſtallino parte antica obiectus est aqueus humor, ad lucis & insilientium colorum frangendos impetus.

Quo loco concrescat catarrhacta hypochyma. Ve seu suffusio.

Vitreus seu albugineus.

C Vitreus hic humor à retiformi tunica nutritur. De oculi neruis dictum iam antea abeunde est: quare restat, vt de venis loquamur. Harum aliæ sunt internæ illuc productæ cum tunicis vasorum cerebri, aliæ externæ partibus oculi externis, vt musculis & adnatę tunicæ attensæ, perque has venas sæpe in partibus oculis externis inflammationes & rubores cõtingunt: qua de causa vena puppis aperienda venit, & cucurbitulę atque cornicula occipiti, ceruici, & scapulis applicanda, quemadmodum in oculi inflammationibus internis cephalica vena aperienda est, ad humorem morbificum deriuandum, reuellendum & vacuandum,

Venæ oculorum.

Quæ venæ quibus in oculis inflammationibus utiliter aperiantur.

Figura oculi.

D

A. *Monstrat anteriorem cerebri partem iride circumscriptam.*

B. *Neruum opticum, quo modo is à cerebro egressus in oculum subit.*

CCCC. *Quatuor oculi musculos rectos.*

DD. *Duos obliquos.*

E. *Septimum musculum, qui Galeno pyramidalis dicitur, & in brutis tantum cernitur.*

De Naso. Cap. VII.

NAsus Græcis Rhis dicitur, quod per huius meatus cerebri fluunt excrementa, substantiam illi diuersam esse ex compositione intelliges. Quantitas, figura & situs satis superque omnibus nota sunt. Compositio vero ex cute & musculis, ossibus, cartilaginibus, membrana seu tunica, neruis, venis & arteriis. Cutis ossaque cum contenta, tum continentia, antehac fuere exposita, quemadmodum nerE ui, venæ & arteriæ. Cartilagines naso sex sunt numero, prima duplata est, ambas nares in extremo naso separans, ad os vsque Ethmoides extensa. Secunda primæ illi subiacet. Tertia & quarta nasi duob⁹ externis ossibus continuantur. Quinta & sexta tenues valde & per nasi latera vtrinque descendentes alas seu partes ipsius mobiles constituunt. Vsus ergo eiusmodi cartilaginum est, vt nasus extremo suo mobilis externis iniuriis, vt fracturis & collisionibus minus foret obnoxius: & præterea aeri inspirando & expirando magis idoneus. Nam & huius gratia quatuor musculos naso largita est natura, vtrinq; duos, externum vnum & internum alterum. Externus ortum ducit à malo, indeque oblique descendens, ac quodammodo ei, qui labrum superius aperit, connexus, in alam nasi terminatur, quam diducat. Internus parte interna ab osse maxillæ egressus, desinit ad initia cartilaginum, quę alas constituunt, vt eas contrahat.

Nominis ratio.

Nasi cartilagines.

Musculi narium.

Quarum partium affectibus cerebrum duarû

meningum continuatione facile consentiat.

contrahat. Tunica, quæ intus nares & narium meatus vestit, a crassa meninge per ossa cribrosa producitur, quemadmodum palati, laryngis, asperæ arteriæ, œsophagi, & interioris ventriculi interior tunica, vt nihil mirum sit, si eiusmodi partium affectus prompte cerebro communicentur. Eadem illa tunica, vtrinque portionem nerui à tertia excipit coniugatione, per foramen, quod per magnum oculi angulum ad nasum descendit. Nasus secundum partes omnes suas temperamento est frigido & sicco. Eius actio & vtilitas est aerem & sæpe odores ad processus mammillares, indeque ad anteriores cerebri ventriculos, propter expositas ante rationes, deducere. Quia vero eiusmodi mammillares processus aeris & odorum ductus duplices sunt, cerebri instar, & quia alter sine altero obstrui poterat, ideo & natura narium meatum incurrente septo cartilaginoso distinxit, vt vno obstructo, per alterum liberum aer ad generationem & conseruationem spiritus animalis in cerebrum subire posset. Duo nasi foramina in altum ascendunt, deinde deorsum descendunt in os, ductu anfractuoso, ne aer frigidus, tenuisve puluisculus in pulmonis vias ferantur. Cæterum non hac tantum, sed & respirationis iuuandæ, & odoratus ab externis iniuriis vindicandi, & faciei ornandæ gratia, nasus in duas, quas cernimus, fistulas fuit excauatus. A

Temperies. Vsus. Actio. Cur nasus septo in duas nares sit distinctus.

B

De Musculis faciei. Cap. VIII.

Numerus.

DEscribendi nunc sunt faciei musculi tam ad labra, quam ad maxillam seu genam infernam attinentes. Octodecim hi omnino existunt, vtrinque nouem. Nempe quatuor labrorum, duo superioris, & totidem inferioris labri. Quinque vero maxillæ inferioris. Superiorem primus longior & strictior ab osse iugali orta per oris angulum ad labrum inferius descendit, vt id ad labrum superius adducat, sicque os claudat. Alter breuior & latior è cauitate mali seu genæ supernæ eiusdem foramen egressus, (per quod portio neruorum tertiæ coniugationis ad duos hosce musculos, & alias faciei partes descendit) desinit in partem superiorem eiusdem superioris labri, quam cum panniculo carnoso & cute constituit, aperitque ipsam nasum versus fibris suis externis obuertendo, & internis intro ad dentes adducendo. Labri vero inferioris primus longior & gracilior egressus ex ea regione, quæ est inter foramen externum genæ supernæ (per quod parte interna eiusdem, neruus ad eosdē egreditur musculos) & musculum masseterem, de quo postea, sursum per oris angulum ascendendo, desinit in labrum superius, vt id ad inferius adducat. Alter latior & breuior a menti extremo & ipsius cauitate incipit, & ad labrum inferius, quod constituit, terminatur, ipsum parte interna & externa aperiendo fibris suis internis & externis, vt de ipsius antagonistà diximus. Atque vt verbo dicam, natura ad motum oris, musculorum tria genera est machinata, quorum alii os aperiunt, alii claudunt, alii varie contorquent. Notandum vero, quod cum musculi congeneres vna agunt, quod agere nati sunt (vt duo superiores, quos descripsimus primo loco, vtrinque vnus, qui labrum inferius adducunt ad superius & illis oppositi musculi) motum obeunt rectum: at cum seorsim eorum alteruter agit, mouet oblique, vt cum os contorquemus. Sunt vero hi musculi ità insiti & infixi cuti, vt separari nequeant: sic vt nihil intersit, an cutem musculosam, vel musculum cutaceum dicas (quod & in vola manuum & planta pedum locum habet) labra vero hi musculi mouent immota penitus maxillà seu gena superna. C

Figura principum faciei musculorum.

A. *Monstrat temporalem musculum.*
B. *Os iugale, sub quod temporum musculus transit.* D
C. *Masseterem musculum.*
D. *Musculum paruum.*
E. *Musculum labri superioris.*
F. *Musculum labri inferioris.*
G. H. I. K. L. *Musculos ossis hyoidis.*
M. *Mastoideum.*
N. *Partem musculi trapezii.*
O. *Scalenum.*
P. *Alam nasi.*

De musculis maxillæ seu genæ inferioris. Cap. IX. E

Numerus.

Musculus corporalis.

HOs quinque esse diximus, nempe quatuor, qui eam claudunt, & vnum qui aperit: vtrosque vtrinque. Quatuor, qui claudunt, primus & maior Crotaphita seu Temporalis dictus, oritur a lateribus frontis & bregmatis summa parte, eidemq; ossi ac petroso adhærens, descendit subter os iugale, vnde se inserit ad apophysim maxillæ inferioris, quæ Græcis Corone dicitur, vt recta ipsam ad superiorē adducat, oris claudendi gratia. Notandū vero, musculum hunc ad vsq; ventrē esse tendinosum, implereq; & consti-

constituere tempus vtrumque. Is musculus præ cæteris lethalibus vulnerib. est obnoxius, propter neruorum per ipsius substantiam sparsorum multitudinem, qui quia origini suæ, cerebro nempe, propinqui sunt, citæ mortis periculum inferunt, propter conuulsionem quæ ad huius musculi affectus fere sequi solet: sed & febrem pariter inuehunt, phrenitidem, coma. Itaque quo minus pareret externis iniuriis, natura illi secessum in osse velut excauauit, atque in ambitu altiore prouecti velut ossis vallo muniuit. Alter musculus magnitudine primo illi fere par, masseter dictus, malam constituit, ab ima parte maximi ossis orbitæ (quod quasi retro se porrigit, vt portionem ossis iugalis constituat) descendit, inque maxillam inferiorem se inserit, ab angulo ipsius ad extrema radicis eius apophysis, quæ Corone dicitur, vt hanc maxillam antrorsum & retrorsum adducat, agitetque ad instar molæ pistrinariæ. Quare eum natura duobus fibrarum generibus contexuit, quarum aliæ à malo (est vero malum, *locus sub oculis modice in rotundi pomi speciem extuberans, maiorumque orbitæ & genæ supernæ ossium concursu exurgens*) oblique descendunt ad angulum & partem posteriorem maxillæ inferioris, vt illam antrorsum moueat. Aliæ nascuntur ab imo eiusdem ossis iugalis & oblique descendendo superiores fibras ad literæ X. similitudinem intersecant, atque in eandem infernam genam se inserunt ad radices apophyses corones, vt eam
B retrorsum adducant. Profecto contrariorum huiusmodi quasi in orbem motuum occasione, verisimile est, musculum hunc masseterem dictum esse. Tertius rotundus, oritur à genæ superne gingiuis omnibus, in infernæ genæ gingiuas omnes inseritur, circumscribens totius oris latera tunica, qua interna parte tegitur, alioqui externa parte adipe copiosiori tectus, quam vllus alius musculus. Actio eius est non solum maxillam inferiorem ad superiorem adducere, sed etiam, quasi batillo, ore toto sparsos cibos sub dentes cogere, haud aliter, quam lingua eosdem intro reuocat. Quartus, breuior minorque reliquis, à toto cauo apophyseos ossis cuneiformis, quam Pterygoidem nominant ortus, intus in genæ infernæ partem latissimam inseritur, vt eandem pariter ad supernam adducat. Hic est musculus, cuius occasione diximus, luxari aliquando genam hanc infernam. Quintus & vltimus musculorum genæ infernæ ab apophysi styloide ossis petrosi, ascendit ad menti partem anteriorem iuxta duorum huius genæ ossium connexionem, ad maxillam hanc à superiore deorsum ore diducto abducendam: Gracilis est hic musculus & tendineus in medio ad robur, in extremis vero carnosus. Omnes hi tot musculi singulari naturæ prouidentia conditi, & huic parti insiti fuerunt ad multos vsus, actionesque vicissim obeundas, nempe pinsendi, terendi, elidendi, contundendique in partes minutissimas cibos, quos lingua
C vario & sibi innoxio motu sub dentes coegerit ac compulerit. Hæc sunt, quæ dicenda videbantur de faciei partibus, tam continentibus, quam contentis.

Cur temporalis musculi vulnera sunt lethalia. — *Masseter musculus.* — *Malum quid.* — *Musculus rotundus.* — *Musculus genæ infernæ minor.* — *Quintus & vltimus.* — *Vsus musculorum genæ infernæ.*

Figura musculorum maxillæ inferioris.

D

A. *Monstrat musculum temporalem.*
B. *Musculum masseterem.*
C. *Musculum rotundum diuersis fibris textum.*

D. *Musculum os diducentem, quem gracilem & in medio sui tendineum seu neruosum esse diximus.*
E. *Os hyoides, seu os linguæ.*

F. *Vnum ex musculis ossis hyoidis ortum à spina superiore omoplatæ, quemadmodum & qui os aperit.*

GG. *Duos ceruicis musculos, qui à superiore sterni parte ascendunt.*
H. *Musculum omoplatæ leuatorem.*

De Auribus, Auriculis, & Parotidibus. CAP. X.

AVres *organa* sunt *auditorii sensus*. Compositæ sunt ex cute, pauca carne, cartilagine, venis, arteriis & neruis. Complicari sine damno possunt, quia cartilaginosæ cum sint, facile cedunt: at non sic cederent, osseæ si essent, frangerentur potius. *Lobus ille, vnde monilia appēdunt*, fibra veteribus dicitur: vt *superna*
E *pars* pinna: naturæ prouidentia cælatæ in anfractus testæ limacis instar fuere, qui quantum procedunt ad vsque foramen cæcum, tantum minuuntur, quo aerem melius in se cogerent & sonorum, vocumque differentias melius conciperent, & ad vsque membranam sensim deducerent. Membrana hæc mediocriter dura coaluit ex neruis quintæ coniugationis, quos auditorios nuncupant. Sed & sic in anfractus exsculptæ fuere, ne soni violentius irruentes audiendi sensum violarent. Nam & ipsum sæpe nihilominus lædi experimur, tonitru, bombardarum, & campanarum fragore. Alioqui etiam ne aer propius subiens qualitatibus suis, vt frigore noxam inferret. Sed & vt animalcula, aliaque extranea corporea in illis viarum velut gyris retinerentur, conferente ad hoc bilis glutinosa crassitie, qua cerebrum in eam se partem, id est, in meatum auditorium expurgat & exonerat, in illos velut meandros exsculptæ

Aurium natura & compositio. — *Fibra & pinna quid.* — *Figura & figuræ ratio.* — *Aurium sordes cui vsui sint.*

Membrana auditorio meatui subtensa quid conferat ad auditum. *Sonus quid.* *Auditus vt fiat.*

A videri possunt. At vero vt intelligamus, qui fiat auditus, intelligenda est organi huius structura. Membrana, quam antea diximus, ex neruo auditorio esse contextam, intus meatui auditorio subtensa est, tãquam in tympano corium. Contenditur enim illa turgetque aere seu spiritu auditorio illic insito, & cauitate apophysis mastoidis ac cæco foramine incluso, vt externi aeris subeuntis appulsu illisa obiectũ recipiat, id est, sonum, qui nihil est aliud, quam *qualitas quædam ex percusso aere duorum corporum, vel vnius collisione & conflictu exurgens.* Collisio eiusmodi in aerem spargitur, tanquam aqua, quæ lapidis illisu in multos gyros & orbes ex se inuicem quasi nascentes abit. Sic in fontibus angusto alueo fluentibus, aqua per confragosa & prærupta, saxisque aspera loca restitante cursu allisa, ac quasi repulsa in multas circumuolutiones diffusa se diffundit: percussi illa aeris collisio fornicatis & concameratis locis, vt antris, cauernis, cisternis, puteis, densisue syluis, & similibus aliis excepta hinc & illinc resiliens, duplicem sonum edit refertque: eaque reduplicatio Echo vocatur. Sic ergo fit auditus per aerem tanquam per medium: est vero hic aer duplex, exterior & interior. Exterior nos ambit, interior vero est ille conclusus cauitate apophyseos mastoidis & cæco foramine: qui non quidem purus est aer, sed temperatus & permixtus auditorio spiritu. Inde certe tinnitus aurium, cum illi pro spiritu vapores permiscentur, ex quo perturbatur & confunditur temere agitatus. Sed neque hæc ad auditum sufficiunt: nam ad distinguendos exactius sonos, natura tria insuper indidit officula, quorum vnum dicitur Incus, alter Malleolus, tertius Stapes, quod figura stapedem Germanicum æmuletur. Dici etiam potest Deltoides, quod ad literæ Græcæ Δ figuram efformatum sit. Positi sunt pone membranam: ergo Incus & Malleolus subeuntis externi aeris impulsu agitata, & ad membranam illam allisa, sonorum distinctius exprimunt differentias, tanquam chorda tympani membranæ intus subtensa, exempli gratia: Leuius commota officula illa sonum grauem sensui communi & facultati audiendi repræsentant: at vehementius impulsa & violentius, acutum & vibratum. Denique pro agitationis modo variæ sonorum exurgunt differentiæ. B

Echo vt fiat. *Qui contingat aurium tinnitus.* *Tria meatus auditorij ossa.* *Vsus.* *Sonorum differentiæ vnde.*

Figura trium internorum meatus auditorii ossiculum.

A. *Malleolus.*
B. *Incus suo & naturali adhæsu malleolo affixa.*
A. *Malleolus seorsum per se.*
B. *Incus seorsum per se.*

C. *Stapes, cuius vsum nemo adhuc Anatomicorum, quod sciam, descripsit. An ergo additum est ad cæci foraminis membranam fulciendam, quo perfectior audiendi facultas euaderet.* C

Parotides. *Vsus.*

Post aures ordine Anatomico sequi debent Glandulæ, tam illæ, quæ cerebri emunctoria dicuntur, nempe Parotides (quæ ad auricularum ima quodammodo conditæ sunt) quam quæ maxillæ inferiori, musculis ossis hyoidis, & linguæ subiectæ sunt, in quibus scrophulæ & alij frigidi abcessus fiunt. Eiusmodi omnium Glandularum hic sufficiet notasse vsum. Ergo Parotides à natura conditæ eo loco fuere, vt materiam virulentam & malignam cerebri robore depulsam exciperent, venis & arteriis eo loci diffusis. Reliquæ vasorum fulciendæ diuisioni, maxillæ ligamentis, membranisque humectandis, ne continuo motu inarescerent, inseruiunt. Reliquarum conditionum ratio descripta est *libro primo anatomico.*

De osse Hyode, & musculis eius. CAP. XI.

Nominis ratio. *Compositio.* *Situs.*

OSsis hyoidis eadem est cum reliquis ossibus substantia. Figura literam Græcam υ æmulatur: vndẽ id nominis sumpsit. Compositio ex multis est ossibus in vnum cartilaginum interuentu coagmẽtatis. Brutis, quibus id os maius est, & ex pluribus ossibus coagmentatum, non cartilaginum modò, sed & ligamentorum interuentu coalescit. Situm, est basi sua (parte anteriore gibba ad constantiam, interiore fornicata, vt linguæ radicem exciperet & contineret) supra superiorem partem eius cartilaginis laryngis, quæ scutiformis dicitur (hæc enim videtur fulciri vi duarum apophyseon ad eius basim assurgentium) & linguæ radicem. Ex hac basi satis lata duo promittit cornua ad linguæ latera, vtrinq; vnum (in hominibus) quæ ligamentorum à se productorum vinculo ad stiloidem apophysim adnectuntur. Contra quam in brutis, quibus per multa ossa, ligamentorum, vt diximus, interuentu coadunata, ad vsque styloidis radicem perueniunt. Ergo connexio huius ossis est cum dictis partibus, & aliis postea dicendis. Temperies eius eadem, quæ reliquorum ossium. Vsus eius est, ligamenta linguæ quibusdam musculis subministrare, atque insertionem tam duobus anterioribus & superioribus laryngis musculis, quam suis propriis, de quibus nobis nunc agendum. D

Temperies. *Vsus.* *Musculi.*

Ossis hyoidis nonnullorum sententia, musculi sunt octo, quatuor vtrinque: ex quibus duo sunt, quorum vnum Galenus refert inter laryngis communes musculos, alterum vero inter eos, qui omoplatam sursum mouent. Quicquid sit eiusmodi, commemoratorum quatuor primus oritur ab apophysi styloide, ac supra neruosam musculi maxillam infernam diducentis substantiam, transiens, inseritur in ossis hyoidis cornua. Valde tenuis est musculus hic, latiusculus tamen, quique ob id nisi aduertas facile secetur, separando eum musculum, qui maxillam infernam diducit. Secundus ascendit obliquè à superiore parte omoplatæ iuxta apophysim eius coracoidem ad eiusdem ossis cornuum initia. Rotundus hic ac neruosus in medio ad robur, quemadmodum ille, quem antea diximus maxillam infernam aperire: referturque à Galeno inter eos, qui omoplatam sursum mouent. Tertius oritur à sterni parte superiore, inseriturque ad radicem & basim ossis hyoidis: eum tamen Galenus refert inter laryngis cõmunes. Cuius sententia locum habet potius in brutis, quam in homine, cum in homine non reperiatur hic E

turhic

A turhic muſculus progredi à larynge,aut inſeri in laryngem,vt in brutis.Quartus &vltimus intus à mento deſcendit ad radicem oſſis hyoidis : horum muſculorum primus cum congenere ſuo ſurſum mouet os hyoides. Secundus deorſum. Tertius retrorſum. Quartus antrorſum. Dicerem vnde vaſa ſortitentur hi muſculi, niſi ei rei abunde ſatisfeciſſem, cum de diſtributione neruorum, venarum, & arteriarum egi.

Muſculorũ oſsis hyoid actio.

De Lingua. Cap. XII.

LIngua ſubſtantiæ eſt carnoſæ,raræ,laxę & mollis:alterius generis,carnem à reliqua carne ſortita eſt, vt maxime apparet, cum ab origine prima muſculorum ipſius abſceſſeris : quæ res nonnullos mouit,vt quartam carnis ſpeciem linguæ propriam à reliquis,fibroſã nempe, muſculoſa & viſcerali diſtinctam conſtituerent. Quantitas eius tanta eſt, vt ore contineri, & in omnem eius partem facile moueri poſſit.Figura eſt triangulari,quam baſi ſua magis exprimit,quæ eſt ad radicem oſſis hyodis,quam cuſpide ſeu anteriore ſua parte, quo loco ex triangulo in planũ magis dilatatur. B Componitur ex membrana (quam habet ab ea,quæ intus totum os ſuccingit) muſculis,quatuor neruulis, duobus vtrinque, quorum vnus à tertia coniugatione in eius tunicam diſſeminatur, alter à ſeptimo in eius muſculoſam ſubſtantiam, ad extremum vſque propagatur motus gratia : ſic vt ſenſifici illi à tertia coniugatione ſolum contexant eius tunicam intacta carne ad iudicium de ſaporibus faciendum tributi. Componitur præterea ex venis & arteriis, vtrinque vna, quas à iugularibus externis & carotidibus accipit, manifeſte ad extremam vſque eius partem parte inferna peruadentes,vt ſic in eius oris & laryngis affectibus ſanguis facile mitti poſſit,has vulgo Nigras venas appellant. Linguæ muſculi decem ſunt omnino, quinque vtrinque. Primus initio anguſtus & in fine latior à ſtyloide apophyſi in altius linguæ latus deſcendit, hancque cum ſuo congenere ſurſum trahit.Secundus intus oritur ex maxilla inferna ad regionem molarium dentium, inſeriturque in latus linguæ depreſſius, quam cum ſuo congenere deorſum trahit. Tertius ab interna menti parte procedit, & ad linguæ radicem pergit, vt illam, cum opus eſt, extra os proferat.Quartus omnium maximus & latiſſimus,omni fibrarum genere contextus,egreditur ex baſi oſſis hyoidis, deſinitque ad imam linguæ partem, quam cum ſuo congenere retrorſum in os reuocat. C Quintus & vltimus ſæpius venit ex parte ſuperiore cornuum oſſis hyoidis,pergitque ad linguæ radices inter duos primos, vt illam ad oris latera promoueat. Temperie eſt calida & humida,vt & omnis caro. Prima eius actio & vtilitas eſt,vt ſit ſenſorium guſtandi:ex quo fungoſa & ſpongioſa facta eſt,vt ſua raritate ſapores facilius admitteret,inſitæ ſaliuæ velut vehiculo. Altera, vt ſit vox articulato ſermone diſtincta,quo nomine mobilis in omnem oris partem facta eſt. Tertia vt atterendis, deglutiendiſque cibis auxilio ſit.Qua de cauſa patellæ inſtar habuit,qua frumentum,quod molam effugit,ipſi ſubiicimus Et quia lingua reſiccata minus expedita eſt ad ſuos motus, vt patet in his, qui præ ſiti aut febrili ardore vix verbum proferre queunt:Ideo natura ad eius radices glandulas valde ſpongioſas appoſuit,vtrinque vnam,quæ tanquam ſpongiæ ſugunt,excipiuntque, tum à cerebro, tum aliunde humorem aqueum & ſaliuoſum, quo non linguam modo humectant & expeditiorem reddunt, ſed etiam reliquas oris partes,vt laryngem & fauces:glandulæ hæ dicuntur tonſillæ ſeu amygdalæ.

Qualis linguæ caro. *Magnitudo & figura.* *Compoſitio.* *Linguæ nerui.* *Linguæ muſculorum deſcriptio.* *Linguæ temperies, actio & vſus multiplex.* *Glandularum ad linguæ radices poſitarum vſus.*

De Ore. Cap. XIII.

ORis nomen ſignificat eam capacitatem,quæ genis labriſque circumſcripta,dentes,linguam,laryngiſque & œſophagi initia ſuo tanquam hiatu continet. Vſus ergo oris eſt linguam continere,ipſiq; D in ſuis actionibus commodius obeundis inſeruire: & quanquam multæ huius partes hucuſque expoſitæ fuerint,vt labra,dentes,maxillæ,ſeu genæ,lingua,tonſillæ,& palati foramina à naſo peruia,reſtat tamen dicendum,quid ſit Palatum,quid Gargareo,quid Pharinx & Fauces.Palatum nihil eſt aliud,quam *oris pars ſuperior, dentibus,gingiuis, & maxilla ſuperiore circumſcripta.* Quo loco tunica toti ori communis ſuccincta multis crenis exaſperatur, vt illa inæqualitate & aſperitate cibi inter linguam palatumque agitati,attererentur & comminuerentur facilius.Neruos,qui à quarta coniugatione in palatum deſcendunt, ſi quis reperire velit, tunicam illam ſeparet, & ab anteriore oris parte in poſteriorem reiiciat:ſic enim eos reperiet ad latera & partes poſteriores oſſium palati, quæ palatum circumſcribunt, & ad initium foraminum oris internorum, quæ à naſo & regione apophyſeon clinoidum deſcendunt. Aperta hæc fuere foramina, vt reſpiratio inter dormiendum expeditior eſſet, & vt naſo male affecto, quæ per hunc viam appetunt,excrementa in os deriuarentur facilius.Fibris neruoſis eadem illa tunica texta eſt, vt de ſaporibus etiam,linguæ inſtar,iudicium ferret:hæ fibræ tunicam contexunt,quæ duræ molliſque conſiſtentiæ medium obtinet.Si enim durior extitiſſet oſſis aut cartilaginis inſtar, ſenſus expers extitiſ-
E ſet:at mollior ſi fuiſſet,cibi eam duri,acres & pungentes læſiſſent.

Os quid. *Vſus.* *Quid palatum.* *Nerui palati.* *Palati foramina cur aperta.* *Qualis palati tunica.*

De Gargareone. Cap. XIV.

PEr Gargareonem,*corpuſculum* intelligimus *carnoſum & ſpongioſum, figura pinei mali, pendens ad perpendiculum ab extremo palato & baſi oſsis criſtæ,quo palati duo foramina à naſo ad laryngis ingreſſum peruia dirimuntur.* Hoc loco id ſitum eſt corpuſculum, vt inſpirati aeris impetum infringeret, moraque ipſum quodammodo temperaret & mitigaret oris tepore.

Gargareo quid.

Vſus Gargareonis multiplex.

Præterea vt eſſet vocis velut plectrum, expiratam fuliginem ſic diffundendo, vt per vniuerſum os A
diffundatur, quo illic reſonans articulari & agente lingua in certam vocē diſtingui & efformari queat. Cuiuſmodi vſus non eſt exiguus: cum experientia cernamus, eos, quibus particula hæc exciſa eſt, aut alio quouis caſu exeſa & corrupta, non modo vitiata voce eſſe, ſed etiam abſurde, & vt Galli dicunt, velut de naribus loqui: imo temporis progreſſu, frigido citra temperationem ingruente aëre, in phthiſim incidere. Impedimento eadem eſt hæc particula, ne puluiſculus per aſperam arteriam in pulmones inuolet.

Gargareonis exeſi incommoda.

Quid pharynx & fauces.

Per Pharynga & Fauces, ſignificatur oris pars interior & poſtrema, laryngis & œſophagi ingreſſui præpoſita: ſic dicta, quod locus ille anguſtus ſit, vt his tanquam anguſtiis aër ore exceptus in laryngem, & cibus in œſophagum cogi & compelli poſſit.

De Larynge. CAP. XV.

Quid larynx.

Magnitudo, figura & compoſitio.

Dicendum primo quid Laringis nomine intelligatur: tum reliquæ in eo more ſolito conditiones exquirendæ. Ergo per laryngem non aliud hic intelligimus, quam *caput & extremitatem aſperæ arteriæ, quæ ad cartilaginoſam ſubſtantiam propius, quam ad aliam vllam accedit.* Quantitas eius inſignis eſt, varia tamen pro corporum varietate. Figura fiſtulæ germanicæ caput æmulatur. Compoſitio eſt ex octode- B
cim muſculis, vtrinque nouem, nempe vt quantitate, ſic robore & actione paribus: ex tribus cartilaginibus, venis, arteriis & neruis, vt docuimus, cum de vaſorum diſtributione ageremus: item ex duplici tunica, externa vna, & altera interna, vt docuimus, cum de aſpera arteria diceremus. Tres hæ cartilagines coniunguntur certis ligamentis & muſculis: anterior cartilago, quæ eadem maior eſt Græcis Thyroides, vulgo Scutiformis dicitur, quod ad ſcuti formam figurata ſit. Secunda magnitudine media & poſterior, nomine caret: ex quo cartilago innominata dicitur. Vltima minima, quæ tamen in duas findi poteſt, ſummis illarum lateribus ſic incumbit, vt vaſis olearij aut aqualis os imitetur, ex quo Græcis Arytænoides dicta. Hæ ſic inter ſe aptæ cartilagines vocem diſtinctam edunt, Epiglotidis beneficio, ſimul & muſculorum illas obſerantium & reſerantium, dilatantium & comprimentium, vnde infinitæ vocum varietates. Sic enim cum reſerantur, dilatantur, vocem grauem edunt: cum conſtringuntur, acutam: infinitis denique modis variam pro dilatationis aut conſtrictionis infinita varietate.

Trium laryngis cartilaginum deſcriptio.

Vnde vocum infinita varietas.

Muſculorũ laryngis deſcriptio.

Quia ergo oportebat has cartilagines eſſe mobiles, præſertim Arytenoidem & Thyroidem, natura vtrinque illis nouem appoſuit muſculos, quorum tres ſunt communes & ſex proprij. Communium primus abdi-
tus ſub tertio muſculorum os hyoides mouentium, oritur à radice eiuſdem oſſis, ac deſcenſu obliquo C
inſerit ſe ad baſim ſcutiformis, ad eam ſurſum deorſumque dilatandum. Secundus oblique aſcendit à parte ſterni interiore ſecundum longitudinem aſperæ arteriæ (ex quo & Bronchius dicitur) ad eiuſdem ſcutiformis cartilaginis imum & latera, vt eam alis ſuis reſerat & dilatet. Cernitur hic muſculus inde à prima origine, in multam viæ ſuæ partem arcte hærere cum tertio muſculo oſſis hyoidis: ergo ſub vtroque muſculo corpus vtrinque cernitur glandulosum anteriori & ſuperiori aſperæ arteriæ parti, qua parte ſe laryngi applicat circumfuſum: hoc corpus etſi carnoſæ ſubſtantiæ æmulum ſit, glandula tamen eſt quæ ab Empyrico quodam ſcrophulas curante, auulſa, aphoniæ ex vno latere conſecutionem attulit, propter reuulſum vna neruum recurrentem ei glandulæ, dum ad laryngem pergit incumbentem; vt narrat Galenus *libro de locis affectis.*

Notanda hiſtoria.

Tertius & vltimus oritur ex parte antica vertebrarum ceruicis, tranſuerſum incumbens œſophagi lateribus, deſinitque ad alas & latera cartilaginis ſcutiformis, vt illam arctius ſecundæ cartilagini annectat. Communes vero tres illi dicuntur muſculi, quia aliunde, quam à larynge, originem ducunt, vt in eius partem aliquam inſerantur: nam & proprij dicuntur, qui ab ipſo oriuntur larynge, hos vtrinque, ſex eſſe

Qui dicantur proprij laryngis muſculi.

diximus. Quorum primus ortus ex parte antica ſecundæ cartilaginis circulum perficit ſub baſi D
ſcutiformis: dum ſcilicet oblique aſcendendo ad eiuſdem baſim poſtea in parte inſeritur; quo ipſam roboret & dilatet. Secundus ex ſecunda pariter cartilagine, inde vbi primo adhæreſcit ortus, oblique pergit, primum illum decuſſando, ad interiorem & anteriorem partem cartilaginis Thyroidis, iuxta ipſius baſim, vt eandem ſecundæ coniungat. Tertius ex baſi poſtica ſecundæ cartilaginis, recta aſcendit ad baſim tertiæ ſeu Arytenoidis, vt eam cum ſecundo muſculo claudat & aperiat. Quartus aſcendit ex lateribus ſecundæ cartilaginis, iuxta ſecundi muſculi ortum, ad latera Arytenoidis, vt eam cum ſecundo muſculo claudat & reſeret. Quintus oritur ex interiore medio ſcutiformis, & deſinit in partem anteriorem Arytenoidis ad quarti muſculi inſertionem, vt eandem cartilaginem comprimat. Sextus & vltimus ex baſi poſteriore Arytenoidis aſcendit ad eiuſdem baſim anteriorem, vt ipſam comprimat.

Vnde neruos excipiãt muſculi laryngis.

Notandum vero, omnes eiuſmodi muſculos (qui inferne ſurſum oriuntur) ramos excipere ex recurrentibus, ſed illos præcipue, qui Arytenoidem cartilaginem obſerant & reſerant. Situs vero, temperies, connexio, & vſus laryngis ex antedictis facile innoteſcere poteſt: quanquam res inprimis operoſa eſt, omnes illas conditiones in partibus organicis exquirere & demonſtrare, propter compoſitionis ipſarum diuerſitatem. Quare dehinc E
de earum ſubſtantia, temperie, & aliis, quas prætermittemus, circumſtantiis, conſules ea, quæ in demonſtratione diximus partium ſimplicium & ſimilarium, ex quibus illæ organicæ conflantur: vt ſi quis quærat, cuiuſmodi ſit temperiei larynx; frigidæ, ſiccæ, calidæ, & humidæ reſpondebis, quia cartilaginoſa & carnea ſubſtantia conſtat.

De Epiglotide.

Oris partes omnes recenſenti non eſt prætereundum corpus, quod ex linguæ radice cartilaginoſum & membranoſum exurgit, id vt eſſet ad motum expeditius, id eſt, quo facilius erigi & deprimi poſſet; (molliora enim aſſidue dilabuntur, duriora vero flecti nequeunt) neque durius, neque mollius eſſe decuit, vt dum inſpiramus

ſtaret

A staret erectum, depressum vero se contineret, dum deglutimus. Præcipuum est vocis instrumentum: probe enim illa articulari non poterat, nisi via strictior extitisset. Viam ergo illam & cartilaginum laryngis, præsertim vero Arytenoidis ductum comprimit: humescit semper natiuo quodam & insito humore: quare si febre vel alio simili casu inarescere ipsum contingat, vis loquendi adimitur. Vtrinque alligatur communi oris membrana, lateribus Arytenoidis vsq; ad ipsius postica, vt orificium laryngis operculi vice claudat & aperiat, ne ex poculentis & esculentis inter deglutiendum, quicquam in asperam arteriam illabatur, tanta copia, vt egressum ingressumque aeri præcludere possit. Non enim putandum est, hoc corpus ita laryngis orificium exacte claudere, quin semper humoris tantillum secundum interna, velut parietum ipsius, distillet ad pulmones humectandos: alias nullus esset Eclegmatum in affectibus thoracicis vsus. Et quia idem hoc corpusculum motus voluntarij particeps erat, ideo quorundam sententia attributi fuere illi quatuor musculi: duo, qui aperiant, & duo, qui claudant, vtrinque vnus. Aperientes descendunt ex radice ossis hyoidis, atque in ipsa insertione in vnum coeuntes in radicem huius corporis, id est, Epiglotidis, postica parte desinunt. Claudentes (in animalibus, in quibus reperiuntur) intrinsecus oriuntur inter ipsius tunicam & cartilaginem. Certe quatuor hosce musculos in B homine notare & reperire nunquam mihi licuit, etsi diligenter & studiose inuestiganti: in brutis vero eos animaduerti. Ideo nonnulli asserere ausi sunt, hoc corpusculum inter deglutiendum non incumbere laryngis orificio, nisi grauitate rerum deglutiendarum depressum: reliquo tempore propter assiduam respirationem erectum stare aperto larynge. Restant considerandi exigui duo velut sinus vel fissuræ potius, quas natura sub epiglotide in ipso larynge excauauit, vtrinque vnum, vt si quid forte ex cibis & potu in laryngem dilaberetur & deerraret, illic retineretur & hæreret. Præterea vt violentius incurrens aer, in his velut rimis restitans infringeretur, haud aliter, quam sanguis & spiritus in cor per ipsius auriculas subeuntes.

Ex poculentis aliquid in pulmones semper distillare.

Epiglotidis musculi.

Fissurarum laryngis vsus.

De Ceruice, & partibus ipsius. CAP. XVI.

PRimo, quid sit Ceruix, definiemus, hinc partes eius, persequemur, cum proprias, tum communes, quas præsertim nondum hoc sermone attigimus. Nam de cute, panniculo carnoso, venis, arteriis, neruis, œsophago, trachea arteria, & musculis, ad partes, in quas inseruntur per ceruicis longitudinem ascendentibus & descendentibus, dicere nimis esset otiosum: quare non est, quod quicquã de Ceruice C nobis expectes, præter descriptionem vertebrarum, propriarum nempe ceruicis partium, & ligamentorum tam ceruici propriorum, quam illi cum capite communium: musculorum denique tam communium illi cum capite & thorace, quam propriorum. Ergo ceruix nihil est aliud, quam capitis pars, quæ ab occipitis osse vsque ad primam dorsi vertebram continetur. In ceruice primo vertebræ sunt considerandæ, demonstrandumque quid proprium ac peculiare, quidque commune inter se habeant, vt ab illis nascentium & in illas desinentium musculorum originem facilius demonstrare possimus. Ceruix septem constat vertebris, in quibus considerare oportet proprium ipsarum corpus: deinde foramina, per quæ spinalis medulla illabitur. Tertio vertebrarum apophyses. Quarto foramina, per quæ nerui à spinali medulla in alias partes disseminantur, & insuper foramina apophyseon transuersarum, per quæ venæ & arteriæ, quas ceruicales diximus, ascendunt secundum ceruicis longitudinem: denique connexiones eiusmodi vertebrarum.

Ceruix quid.

Quæ in singulis ceruicis vertebris consideranda.

Quod ad primũ attinet, per corpus vertebræ intelligimus partẽ eius anteriorem, cui œsophagus incũbit. Quod ad foramẽ spectat, nõ semper id maius est illis vertebris, quæ occipiti sunt viciniores: semper vero vertebræ id ipsum circumscribitur corpore, & insuper tribus passim apophyseon generibus, D præterquam in prima vertebra, rectis nempe, transuersis & obliquis. Per rectas eas intelligimus in vertebris colli prominentias, quæ in ipsarum summo corpore excauato ad perpendiculum insident, assurguntque tanquam cristæ hinc & hinc vna, ad suprapositæ vertebræ basim recipiendam & stabiliendam. Per apophyses obliquas, eminentias intelligimus, quibus vertebræ illæ sibi inuicem annectuntur per Ginglymon. Sitæ sunt hæ inter rectas apophyses & transuersas. Per transuersas intelligimus eminentias corpori proximas, quæ recta linea vertebram diuidunt. Perforatæ sunt hæ apophyses, vt venis & arteriis antehac descriptis viam aperirent, quæ per neruorum foramen subeuntes spinalem medullam, vertebras & partes ad eas attinentes nutriunt. Notandum præterea, quod foramina vertebrarum ceruicis, per quæ nerui à spinali medulla ad partes externas prodeunt, subiecta sunt transuersæ apophysi, coalescentia nempe ex vertebra superiore & inferiore, contra quam reliqua, quæ reliquæ spinæ vertebris insunt, vt quæ ex vertebra superiore fiant.

Rectæ vertebrarum apophyses quæ.

Obliquæ quæ.

Quæ transuersæ.

Quod ad vertebrarum attinet connexionem, sciendum, omnes spinæ vertebras sex habere connexiones, duas in proprio suo corpore, & quatuor in obliquis suis apophysibus. Primis duabus connexio-E nibus proprio corpore suo sic sibi mutuo articulantur, vt singulæ singularum infra supraque positarum corporibus committuntur. Quatuor vero reliquis, per apophyses suas obliquas ascendentes descendentesque, vtrinque geminas, ita inuicem sibi inarticulantur, vt quemadmodum quarta (verbi gratia) ceruicis vertebra obliquis apophysibus suis ascendentibus excipitur à tertiæ vertebræ apophysibus descendentibus, sic quintæ ascendentes apophyses obliquas, suis descendentibus obliquis excipiant, semper enim ascendentes obliquæ excipiuntur, descendentes autem excipiunt. Excipienda tamen est prima ceruicis vertebra, quæ quatuor est contenta connexionibus, per suas obliquas apophyses inferiores & superiores, quibus excipit apophyses obliquas, tum ossis occipitis, tum secundæ vertebræ. Excipienda etiam secunda vertebra, quinque connexionibus contenta, nempe quatuor per apophyses suas obliquas & quinta per corpus suum qua connectitur corpori tertiæ vertebræ. Notandum vero est, quod

Vertebrarũ ceruicis connexiones.

cum natura ſpinam denegauerit primæ vertebræ,ipſi in eius locum tuberculum quoddam dedit: Pari- A
Apophyſis dens dicta.
ter cum foramen non conſtituat commune cum ſecunda vertebra ad exitum nerui, vtrinq; ad corporis latera perforata eſt,ſed & parte ſua antica tenuis facta eſt, quaſi ſine corpore, vt reciperet anteriorem apophyſim in ſuperiore ſecundæ vertebræ corpore excitatam, quam Hippocrates dentem nuncupat, ad quem præcipuum capitis ligamentum adnectitur, quod intus deſcendit ab occipite ſub apophyſibus clinoidibus.
Cuius dearticulationis vi caput annuat & renuat.
Hacque articulatione caput annuit & renuit,quemadmodum lateraliter mouetur per articulationem primæ cum ſecunda vertebra. Apophyſis illa duobus alligatur ligamentis,quorum primum maius & latius externum eſt,totam in ambitu comprehendens ſuperiorem articulationẽ, à vertebris ad caput aſcendens,vel potius deſcendens à capite ad vertebras, quemadmodum quoduis aliud ligamentum mutuo ab oſſe in os aliud pertingens. Alterum validius eſt, cingitque etiam articulationẽ
Ligamentorum vi continen vertebrarum ſpina connexionem.
ſe cum cartilagine miſcens,quæ ſuo interuentu vertebras omnes connectit,prima excepta, vt in ſpina ſuilla licet intueri vertebras à ſe inuicem diuellendo: atque huiuſmodi ligamentis tota ſpina connectitur,conſurgitque ſuis omnibus partibus.
Oſſis ſacri vertebræ.
Os ſacrum ex quatuor compoſitũ eſt vertebris,& inſuper oſſe caudæ:excipit illud,fulcitq; oſſa ilium,& ſuperpoſitas omnes vertebras tanquã baſis,quo fit,vt à capite ad caudam vſque craſſeſcant ſemper vertebræ,quia quod geſtat, craſſius eſſe debuit eo, quod geſtatur. B
Interiecta eſt vertebris humiditas quædam lenta & pinguis,vt & reliquis articulis ad motus lubricitatẽ. Motus hic dum fit vertebræ à ſe inuicem abſcedunt.
Spinæ vſus multiplex.
Spinæ vtilitates quatuor numerantur. Prima eſt, quod ſit tanquam ſedes & fundamentum compagis & ſyntaxeos totius corporis,vt carina in naui. Secunda,quod medullæ ſit velut ſemita. Tertia,quod eiuſdem ſit conceptaculum & præſidium. Quarta quod viſceribus,quæ intus ipſi innituntur & incubant,ſit tanquam vallum & propugnaculum.
Ligamentũ quid.
Et quia in ligamentorum mentionem incidimus, non erit hic inutile,quæ de ligamentis ſciri debent, inſerere. Primum ergo,quid ligamentũ ſit,dicemus: deinde varias eius nominis acceptiones explicabimus: deniq; differentias perſequemur. Ergo ligamentũ nihil eſt aliud, quam *humani corporis pars ſimplex,poſt os & cartilaginẽ maxime terreſtris,ſæpius ab vtrauis mediate vel immediate ortum,atq; in vtramuis pariter deſinens,aut in muſculũ,aut in aliam partẽ:* quo fit,vt ligamentum exangue ſit,ſiccũ,durũ: & frigidum; atq; ſenſus expers,
Cur ligamentum ſit ſenſus expers.
inſtar partiũ,à quib. oritur,etſi neruo ſimile ſit albedine & conſiſtẽtia,niſi quod durius exiſtit. Ligamẽtum in genere ſumitur & in ſpecie:in genere pro omni corporis parte,quæ aliã alteri connectit, qua in ſignificatione cutis ligamentũ dici poteſt,quia partes omnes internas vna vnione cõtinet:ſic peritonęũ
Quæ partes ligamenti generali appellatione intelligantur.
partes omnes naturales coniungens,& ad ſpinã adfirmans:ſic quæ coſtas ſuccingit mẽbrana,vitales par- C
tes omnes cõtinens:ſic cerebri mẽbranæ,nerui,venæ,arteriæ,muſculi,membranæ:deniq; omnes ſimileſq; corporis partes,quæ alias coercent & continent,ligamenta dici poſſunt,quia partẽ vnam alteri alligant:vt nerui totum corpus cerebro:arteriæ,cordi:venæ,hepati. At ligamenti nomen in ſpecie ſumptum eam demum corporis partem deſignat,quam paulo ante deſcripſimus.

Ligamenti proprie dicti differentia.
Differentiæ ligamentorum ſunt plures,alia enim membranoſa ſunt & tenuia: alia lata,alia craſſa& rotunda;alia dura,alia mollia,alia magna,alia parua;alia abſolute cartilaginoſa,alia mediæ inter os & cartilaginem conſiſtentiæ,pro ratione motus partium earum,quas connectunt in velocitate,vehementia,& remiſſione reliquas ligamentorum differentias vt inter diſſecandum occurrent, demonſtrabimus.

Figura ſpinæ totius

Spina omnis eſt in quinque partes diſtincta,ceruicem nempe, dorſum, lumbos, os ſacrum, & caudam.

D

Ceruix ex ſeptem coaleſcit vertebris,à nota A.*ad notam* B.*deſignatiique numeris* 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

Dorſum ex duodecim à nota C.*ad notam* D.*inter numeros* 8. & 19.

Lumbi ex quinque,à nota E.*ad notam* F.*inter numeros* 20. & 24.

Os ſacrum ex ſex,à nota G.*ad notam* H.*inter numeros* 25. & 30.

Cauda,ſeu Coccyx,à nota I.*ad notam* K.*inter numeros* 31. & 34.

L L.*Corpus vertebrarum à ſecunda vſque ad vigeſimam quartam.*

M. *Secunda vertebra, Hippocrati dens dicta, propter apophyſin hic ſub prima vertebra latentem.* E

N. *Apophyſes tranſuerſæ.*

O. *Spina vertebrarum.*

Demu-

De musculis Ceruicis. CAP. XVII.

CEruicis musculi tum proprij, tum communes viginti, vel etiam duo & viginti numerantur, nempe vtrinque decem vel vndecim: quorum septem solum caput mouent, aut cum capite primam vertebram: reliqui tres aut quatuor ipsam ceruicem. Septem caput mouentium & cum capite primam vertebram, alij ipsum extendunt & erigunt, alij flectunt & inclinant, alij oblique mouent, omnes vero simul motu suo successiuo circulatim; idemque est de ceruicis musculis iudicium. Sed priusquam ad descriptionem originis & insertionis ipsorum veniam, admonitum te velim, sectione tollendos esse duos musculos omoplatæ, Trapezium nempe & Rhomboidem: quorum quo facilius demonstrare possis originem & insertionem, seu actionem potius, qua originem illam & insertionem exquirimus: reuellendi erunt initio ducto ab insertione, quæ est ad omoplatam (vt suo dicetur loco) ipsos originem versus resupinando, id est, ad spinam. Præterea, sectione etiam tollendus est Rhomboides minor, posterior & superior (dentatus etiam dictus) ab origine, quæ est ad tres vertebras inferiores ceruicis & primã B dorsi, resupinareque ad insertionem, quæ est ad tria spatia costarum inferiorum, iuxta angulum posteriorem & superiorem omoplatæ, vt dicetur suo loco. His sic sublatis musculis, tollendi sunt hi, qui caput erigunt & extendunt musculi quatuor, & deinde duo illi qui ipsum oblique mouent, & tandem vnus, qui ipsum flectit & inclinat poscit enim id ordo Anatomicus. Si tamen ita videtur, potes inuiolatis aliis eum ante omnes sectione tollere, qui Mastoideus dicitur, quiq; caput inclinat & flectit. Quod ad eos quatuor attinet, qui caput attollunt & extendunt, primus à splenis figura Splenius dictus, ascendit à spinis quinque dorsi superioribus & quatuor inferioribus ceruicis, & ad occiput apophysimque mastoidem seu mammillarem oblique inseritur, vnde ipsum resupinabis originem versus. Secundus contextus sui ratione dicitur Complexus; hic egressus à tertia, qu arta & quinta apophysibus transuersis dorsi, & sæpius à prima ceruicis, recta ascendit ad occiput, inferiorem ceruicem, & lateralem ipsius cingens: facile eum sustuleris ducto reuulsionis à spina initio, indeque progressu facto versus commemoratas apophyses transuersas, & processus mammillares ossis occipitis. In duos aut tres musculos hic complexus diuidi potest, quanquam ægre propter complexos ipsius contextus. Tertius & quartus, qui duo sunt ex octo paruis, vtrinque quatuor existentibus, nonnihil oblique ascendunt; primus quidem C ex toto latere secundæ vertebræ. Secundus ex toto latere apophyseos primæ vertebræ, quæ spinæ loco ipsi concessa fuit: ad occiput è regione spinæ ascendunt: duo hi musculi omnium Anatomicorum consensu recti musculi dicuntur, solum caput mouentes: minime illi quidem suæ originis aut insertionis sedibus reuellendi, sed tantum subiecta habenula vinciendi, quo facilius demonstrari possint. Sequuntur vtrinque duo obliqui, quorum vnus solum caput mouet: alter primam primo vertebram: secundo vero & per accidens caput ipsum. Quod ad primum, contra nonnullorum sententiam oritur ab apophysi transuersa primæ vertebræ, indeque inseritur, supra insertionem primi recti, quem subtus attollere pariter, non autem separare oportet. Alter egressus è spina secundæ vertebræ ad primæ apophysim inseritur contra præcedentis originem, quanquam nonnulli aliter sentiunt. Hunc similiter non suo loco eripere, sed tantum submisso vinculo attollere oportebit, vt intueri possis, quo modo hi omnes simul triangulum æquilaterum constituant. Huius musculi actio præcedentis actioni contraria est, vt contraria ipsius origo & insertio arguunt. Quare quando primus obliquus caput antrorsum mouet oblique, secundus id per primam vertebram reuocat: hi cum suo alterius lateris congenere, possunt vere dici musculi ceruicis proprii, quia ad nullam aliam partem spectant, cum contra fiat in reliquis. Notãdum vero est, caput (Galeni sententia) duos habere motus, vnum rectum antrorsum & retrorsum, qui D apparet in his, qui annuunt & renuunt: alterum circularem. Primus eidem Galeno fit prima vertebra supra secundam mota: secundus capite moto supra primam vertebrã: qua in re reprehensus fuit à recentioribus Anatomicis, docentibus, caput in circulum & gyrum obuerti non posse supra primam vertebram citra luxationem. Quod ad vltimum attinet, qui caput flectit, à parte superiore & laterali sterni & parte proxima clauiculæ, oblique ad apophysim mastoidem occipitis ascendit ex quo Mastoideus dicitur. Hunc multiplicis originis ratione, in duos potius, quã in tres musculos diuiseris. Satius vero fuisset moueri caput in omnem partem, æque retrorsum, dextrorsum ac sinistrorsum. Sed sic sæpe luxatio contigisset magno nostro damno & vitæ periculo: neque enim eiusmodi motus facilitas contingere potuisset citra articuli laxitatem. Itaque natura maluit capiti concedere pauciorum motuum innoxiam, quam plurium aleæ & periculi plenam facultatem. Quare articulum hunc non laxum, sed rigidum, & robustum effecit.

Numerus.

Splenius musculus.

Complexus.

Duo musculi ceruicis recti.

Duo obliqui

Qui vere dicantur ceruicis musculi proprij.

Capitis motus duo.

Mastoideus musculus.

Cur capiti non plures motus, quã duo.

Post huiusmodi musculorum demonstrationem, transeundum est ad tres aut quatuor ceruicis, quorum duo (quos nonnulli ad vnum reuocant) extendunt, alter flectit, vltimus mouet lateraliter, & omnes motu suo successiuo circumagunt, vt de capitis musculis diximus. Primus eorum, qui extendunt, E originem sumens à sex transuersis apophysibus, sex superiorum dorsi vertebrarum, vel potius a radice obliquarum, recta ascendit ad spinam secundæ ceruicis vertebræ, & eius apophysim obliquam, nonnulli Transuersarium appellant. Hunc siquidem reuellere est animus, a spina primum secernere oportet, inde versus transuersas apophyses resupinare: nisi mauis ipsum, cum sit vltimus & ossibus vicinior, paulum a congenere suo & socio abducere, quo loco originibus distinguuntur. Hanc ortus distinctionem si haud ita peruiam & apertam comperias, nihil mirere, obscura enim fere esse solet. Nam Spinatus, quod frequentissimum est, a radicibus septem superiorum spinarum dorsi &

Musculus transuersarius.

vltima ceruicis egressus, in alias spinas ceruicis inseritur, vt iure hic cum superiori à Galeno confundatur. Tertius ceruicem flectit, intusque ex corpore quinque superiorum vertebrarum dorsi (quanquam A obscuro admodum exortu, præsertim in emaciatis) subter œsophagum secundum ceruicis longitudinem, vsque ad os occipitis ascendit, cuius parti interiori obscure inseritur. *Longus.* Quare non ceruici modo, sed & capiti etiam flectendo auxilio esse verisimile est. Fit hic musculus ex fibris obliquis, prodeuntibus ex vertebræ corpore, per totam, quam emetitur, viam ad apophyses transuersas alterius vertebræ. Cæterum cum sociali suo ex opposito stante, videtur supra vertebrarum corpora constituere semitam quandam cauam ad œsophagum, & vocatur musculus longus. *Musculus Scalenus.* Quartus & vltimus, quem diximus ceruicem in latus mouere, Scalenus à figura dictus, ascendit ex maiore parte, posteriore & superiore primę costæ thoracis in omnes apophyses transuersas ceruicis in eas suis se fibris inserens, quas quantum oportuit longas ea veluti gratia sortitus est, vt ab vltima ceruicis apophysi in primam seu summam eiusdem defigere sese posset. Hunc musculum velut duplicem & bifidum facit neruorum per ipsum ad brachium digressus.

Quod ad venas & arterias ad ceruicem attinentes spectat, expositæ hæ fuere *proprio capite de vasorum distributione*: restat notandum, omnes eiusmodi musculos neruos recipere ex vertebris, vnde oriuntur.

Quarta Musculorum figura. B

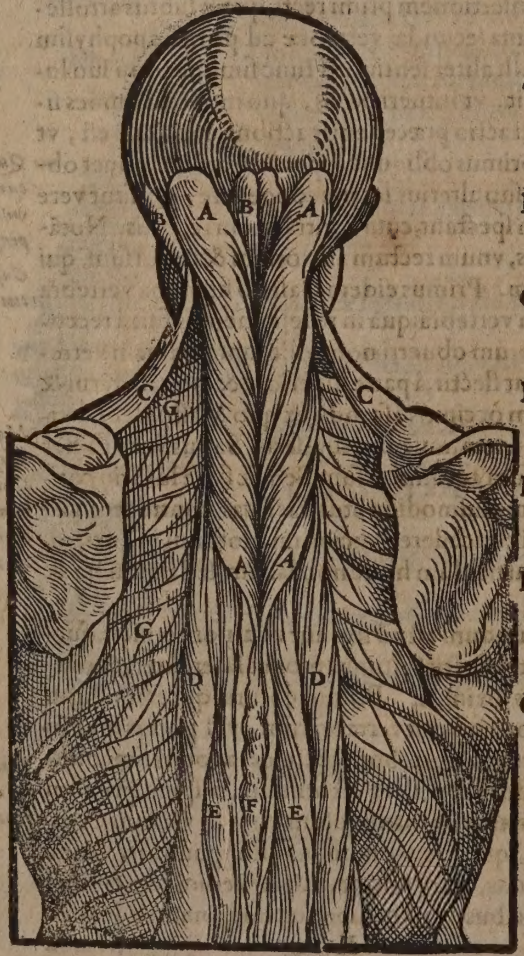

A.D. Monstrant duos musculos, qui flectunt caput, & ceruicis vertebras, quique descendunt vsque ad quartam dorsi vertebram.

1.2.3.4. Corpora vertebrarum dorsi.

C

Quinta Musculorum figura.

A A A A. Monstrant splenios duos musculos, qui caput extendunt & erigunt.

B B. Duos complexos.

C C. Duos leuatores omoplatæ. D

D D. Duos sacrolumbos respirationi inseruientes.

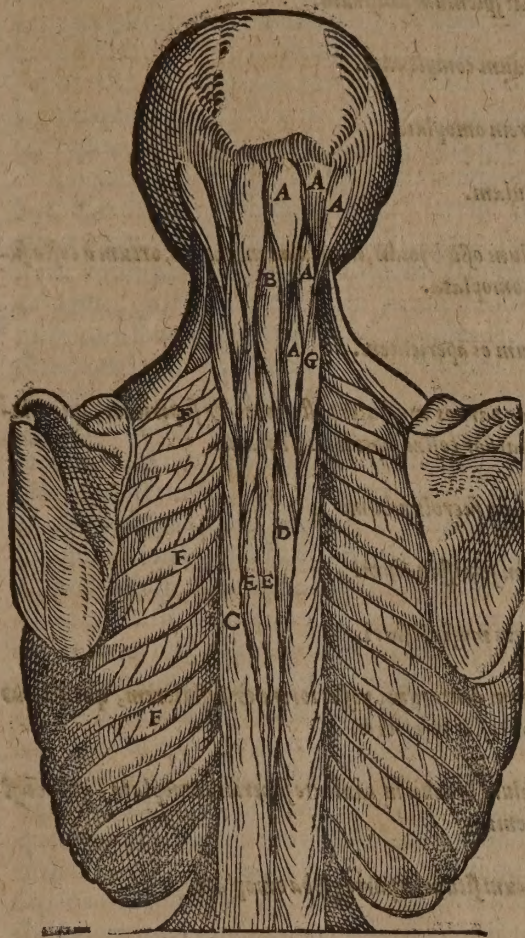
E E. Duos semispinatos.

F. Partem sacri, nisi malis seorsim vnum constituere, quem rachitidem nuncupare possis.

G G. Musculos intercostales externos. E

Figura

A *Figura Musculorum sexta.*

B

C

AAAA. *Musculum monstrat complexum.*

B. *Spinatum.*

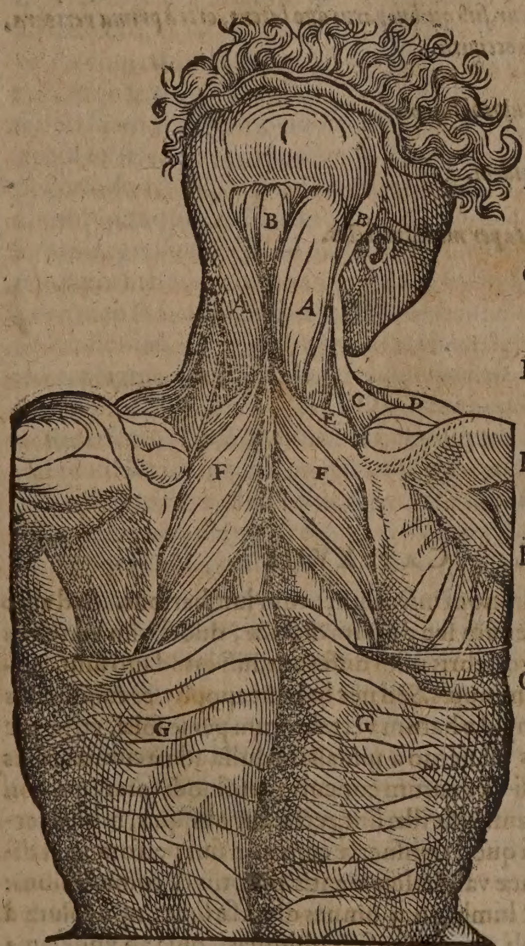
C. *Transuersarium ceruicis.*

D. *Semispinatum.*

EE. *Duos rachitidas, nisi illos malis reuocare ad sacrum aut spinatum, notatum nota* B.

FF. *Costas.*

Septima Musculorum figura.

D

E

AA. *Duos monstrat splenios.*

BB. *Secundum musculum complexum.*

C. *Leuatorem omoplatæ.*

D. *Clauiculum.*

E. *Partem musculi dentati posterioris & superioris.*

FF. *Musculos posteriores omoplatæ, Rhomboides dictos, qui retrorsum omoplatam trahunt.*

GG. *Duos musculos latissimos brachium deprimentes.*

Muscu-

Musculorum figura octaua.

A. *Monstrat splenium sinistrum.*

BB. *Secundum complexum.*

C. *Leuatorem omoplatæ.*

D. *Clauiculam.*

E. *Musculum ossis hyoidis, in medio tendineum, ortum à costa superiore omoplatæ.*

F. *Musculum os aperientem.*

G G. *Duos paruos musculos posteriores & superiores, qui dilatant quatuor costas superiores Thoracis.* B

H. *Musculum sacrolumbum.*

I. *Musculum semispinatum.*

K *Portionem musculi sacri.*

L L. *Paruum dentatum, posteriorem & inferiorem, qui dilatat quatuor costas inferiores.*

M. *Musculum brachii in cauitate superiore omoplatæ, qui potest dici Epomis.*

N. *Brachicum situm in parte gibba omoplatæ.* C

Nona Musculorum figura.

AA *Duos monstrat musculos rectos ortos à spina secundæ vertebræ, quique ad os occipitis inseruntur, sub quibus parui duo latent, orti à prima vertebra, indeque inserti in os occipitis.*

BBBB. *Quatuor musculos obliquos.*

DD. *Apophysim mastoidem.*

EE. *Leuatores omoplatæ per medium sectos.*

FF. *Duos scalenos.* D

GG. *Duos spinatos.*

H. *Sacrolumbarem.*

De Musculis thoracis & lumborum. CAP. XVIII.

Metaphrenum & dorsum idem. Quo differant & conueniant dorsi, lumborũ & ceruicis vertebræ. Quæ decima dorsi vertebra spinæ totius mediũ dicatur.

AGendum nunc de musculis tum thoracis, qui respirationi inseruiunt, tum lumbaribus. Sed ante sciendum, partem Thoracis posteriorem metaphrenum seu dorsum dictam, duodecim vertebris constare, lumbos vero quinque, quæ omnes à ceruicis vertebris nihil differunt, nisi quod suo sunt crassiores corpore, quam ceruicis, neque interim foramine minores. Sed nec habent apophyses transuersas perforatas, seu bifidas, vt ceruicis vertebræ. Præterea singulæ harum vertebrarum per se solæ, vtrinque E parte sua inferiore constituunt foramen, quo transitus est neruo à spinali medulla ad circumiacentes partes prodeunti, cum contra in ceruicis vertebris, nisi ex duarum concursu eiusmodi foramina non coalescant. Quod ad apophyses Thoracis attinet, seu transuersæ illæ sint, rectæ aut obliquæ, nihil à ceruicis vertebris differunt (nempe vsque ad decimam) nisi quod transuersæ cum non sint perforatæ, vt dictum est, costas quodammodo fulciunt, arcte ipsis alligatæ validis ligamentis, propriis & communibus: at post decimam dorsi vertebram, duæ reliquæ dorsi & lumborum omnes diuersæ sunt, non solum à ceruicis, vertebris, sed etiam à decem illis primis dorsi ob apophyses suas obliquas, quia ab vndecima

(quæ

A (quæ recipitur tam à ſibi ſuperpoſita, quam à ſubiecta, ad robur totius ſpinæ & faciliorem eius flexum, ſiue metu fracturæ aut diuulſionis) ſupra dictæ apophyſes vertebrarum inferiorum, quæ ſolebant recipere, recipiuntur: quemadmodum contra recipiunt, quæ ſolebant recipi. Differunt præterea ab omnibus ſupradictis ob ſuas ſpinas, quia ab vndecima incipiunt paulatim ſurſum ſpectare, contra quam ſuperiores. Quod ſi quis quærat, qui decima vertebra metaphreni dici poſſit ſpinæ medium, cum ſpina ex viginti quatuor vertebris tota conſurgat? is intelligat hac demum conditione id vere dici, ſi ſex ſacri oſſa, & quatuor caudæ (magis cartilaginoſa, quam oſſea) numerentur inter oſſa ſpinæ. Tum enim à capitis articulo ad vndecimam vſque dorſi vertebram ſeptemdecim numerantur, & inde deorſum totidem. Sed regrediamur ad muſculos thoracis reſpirationi ſeruientes. Sciendum in primis, muſculos eiuſmodi eſſe nouem & octoginta, nempe vtrinque quadraginta quatuor, pares robore, craſſitie, ſitu, & actione: & vnum præterea medium, quem diaphragma nominant. Ex illis quadraginta quatuor exiſtũt duo & viginti, qui thoracem dilatant in inſpiratione: nempe ſubclauius, dentatus ſeu ſerratus maior, non-

Numerus muſculorũ thoracis.
Thoracem dilatantes muſculi.
Thoracem contrahentes ſeu expirationi ſeruientes muſculi.

B nullorum ſententia, ambo Rhomboides ſeu ſerrati poſtici, obliquus aſcendens Epigaſtrij, vndecim intercoſtales, & ſex intercartilaginei externi: totidem contra thoracem contrahunt expirando: nempe ſacrolumbus, obliquus deſcendens, rectus, & tranſuerſus Epigaſtrij, triangulus internus, ſex intercartilaginei & vndecim intercoſtales interni. Ex illis viginti duobus thoracem dilatantibus, primus Subclauius dicitur à ſitu, deſcendit enim oblique ex clauiculæ parte interna & antica, in primæ coſtæ cartilaginem ad ſternum vſque, eamque dilatat. Secundus ſerratus maior nonnullorum ſententia intus ortus ex tota baſi omoplatæ, tranſuerſim inſeritur in nouem coſtas ſuperiores, quaſdam ſerratas apophyſes, longius in coſtarum oſſa, quam in ipſarum ſpatia, ſeu intercoſtales muſculos producens, ex quo ſerrati nomen habuit: nonnulli tamen hunc muſculum inter omoplatæ muſculos retulerunt. Tertius deſcendit ex tribus ſpinis inferioribus ceruicis & prima dorſi, vi ligamenti membranoſi & tenuiſſimi, in tres aut quatuor coſtas ſuperiores, longius in ipſarum ſpatia ſeu muſculos intercoſtales, quam in ipſas coſtas ſeu oſſa productus, ex quo ſerratus poſterior & ſuperior dictus eſt. Quartus aſcendit pariter, vi ligamenti membranoſi & tenuis ex tribus ſuperioribus ſpinis lumborum, & duabus vltimis metaphreni in tres aut quatuor coſtas nothas & inferiores ſeu poſtremas, in eaſdem ſeu earundem oſſa longius productus,

Subclauius thoracem dilatantium primus.
Serratus maior.
Serratus poſterior ſuperior.
Serratus poſterior inferior.

C quam in ipſarum ſpatia, ſeu intercoſtales muſculos, ex quo ſerratus poſterior & inferior dictus eſt. Inſuper vero duo illi poſtremi muſculi, communi nomine à figura dicti fuere Rhomboides. Quintus, quem epigaſtrij aſcendentem diximus, abunde ſuo loco fuit deſcriptus. Vndecim intercoſtales externi deſcendunt oblique ex poſtica parte inferni lateris coſtæ ſuperioris, in anticam ſuperni lateris coſtæ ſuperiori illi ſubditæ, contraria prorſum ratione, quam intercartilaginei ſex, qui ſimilem ortum & inſertionem inter cartilagines habentes, quã intercoſtales inter coſtas, deſcendunt oblique ex antica parte retrorſum. Atque hæc de muſculis thoracem dilatantibus inſpirando. Reliquorum vero totidem muſculorum, qui Thoracem contrahunt expirando, primus ortus ex oſſe ſacro & apophyſibus obliquis lumborum, aſcendit (ſtricte & confuſe adhærens cum muſculo ſacro, quem poſtea deſcribemus) ad radices duodecim coſtarum, ſingulis inter aſcendendum exiguum tendinem impertiens, quo illas coſtas contrahit verſus apophyſes tranſuerſas: ex eoque ſuo ortu ſacrolumbus dicitur. Secundus, tertius, & quartus, quos obliquum deſcendentem, rectum & tranſuerſum epigaſtrij diximus, ſuo loco deſcripti fuere. Interim notandum, tres hos epigaſtrij muſculos iuuare expirationem, per accidens potius, quam ex ſeſe: nempe repellendo diaphragma verſus pulmones per inteſtina, quæ etiam ſurſum com-

Epigaſtrij obliquus aſcendens.
Vndecim intercoſtales externi.
Intercartilaginei.
Sacrolumbus thoracẽ contrahentium primus.
Obliquus deſcendens rectus & tranſuerſus epigaſtrij.

D pellunt, dum trahunt partes, quibus inſeruntur, verſus ſuam originem. Quintus, quem triangulum diximus, quinque cartilaginum compreſſor, ſeu cartilagines comprimens dici poteſt, ex ſterni lateribus internis egreſſus, pergit ad omnes verarum coſtarum cartilagines: hic magis in brutis ſub ſterno apparet, quam in hominibus: quanquam ne in his quidem eſt obſcurus. Quod ad intercoſtales internos attinet, meo iudicio, oriuntur ex lateribus infernis coſtæ ſuperioris, & oblique ex antica parte retrorſum deſcendentes, inſeruntur in ſuperiora lateri ſubditæ coſtæ: ſic vt ſequantur productionem fibrarum intercartilagineorum externorum, quemadmodum ſex intercartilaginei interni, ſequuntur ſitum intercoſtalium externorum ex poſticis in antica procedentes: itaque tam intercoſtales quam intercartilaginei interſecant ſe vbique, in literæ x ſimilitudinem. Scio, nonnullos ſcripſiſſe, muſculos internos (ſeu intercoſtales illi ſint, ſeu intercartilaginei) aſcendere ex lateribus ſuperioribus coſtæ inferioris antrorſum vel retrorſum: Sed ſi hoc verum eſſet, ſequeretur, eiuſmodi muſculos neruum admittere cauda & non capite, cum neruus ſub coſta ſemper pergat, ac non ſupra coſtam. Vltimum thoracis muſculum, diaphragma nempe, abũde antea deſcripſimus: quare reſtat, vt lumborum muſculos deſcribamus. Sunt

Triangulus muſculus.
Intercoſtales interni.
Intercartilaginei interni.
Muſculi nerũum ſemper admittunt ſuo capite.
Diaphragma.

E hi ſex numero, vtrinque tres, pares craſſitie, viribus & ſitu: horum vnus lumbos flectit, reliqui duo extendunt, triangulus à figura dicitur, qui lumbos flectit, aſcendit is à multa parte coſtæ poſterioris oſſis ilium, in apophyſes tranſuerſas lumborum, & in vltimam metaphreni interne, qua de cauſa factus eſt ex fibris breuibus, longis, & mediis, correſpondentibus viciniæ aut diſtantiæ dictarum apophyſeon. Extendentium primus dicitur Semiſpinatus, quia in medium vſque ſuum corpus originem trahit ex ſpinis oſſis ſacri & lumborum: is fibris ſuis obliquis aſcendit ex omnibus dictis ſpinis ad apophyſes tranſuerſas, tam lumborum, quam thoracis. Alter dicitur Sacer, quod originem habeat ab oſſe ſacro vel lateribus ipſius: is aſcendit fibris ſuis obliquis ad ſpinas lumborum, & vndecim thoracis inferiorum vertebrarum.

Lumbares muſculi.
Triangulus.
Semiſpinatus.
Sacer.

Demum-

De musculis omoplatæ. CAP. XIX. A

Omoplatæ descriptio. *Duæ costæ in omoplata.* *Quid basis omoplatæ.* *Caput omoplatæ.* *Ligamentū commune.* *Spina omoplatæ.* *Productio coracoides & acromio.*

EXtremitatum nunc, & in primis brachij musculi sunt describendi, initio ducto ab omoplatæ musculis. Horum descriptionem quo facilius intelligamus, obseruanda primum est omoplatæ natura & conditio. Ergo omoplata, qua parte insidet & incumbit costis, quadamtenus excauata est: quare & parte opposita quadamtenus protuberat. Duas habet costas, superiorem vnam, & alteram inferiorem. Per superiorem nihil aliud intelligitur, quam extremitas, aut linea recta, quæ tempora spectans, extenditur ab angulo exteriore omoplatæ sub clauicula, vsque ad apophysim Coracoidem, quam extremo suo costa hæc producit. Per inferiorem intelligimus imam extremitatem, quæ epigastrium & notas costas spectat. Præterea in omoplata notamus basim, caput & spinam. Per basim intelligimus partem omoplatæ latiorem, quæ spinam dorsi spectat: Per caput partem ipsius strictiorem, qua caput humeri excipit, cauitate leniter cælata, quam profert tum de se, tum de cartilaginibus quibusdam, quæ cauitatis illius ambitum defixæ cingunt. Cauitas eiusmodi Glene dicitur. Excipit hæc continetque os brachij, seu humeri, forti quodam ligamento, articulum cingente & firmante, cuiusmodi ligamentum commune est omnibus aliis articulis: nascitur hoc ligamentum ab extremis cauitatis omoplatæ, atque totum B
articulum in orbem inuoluit, infigens se capiti brachij seu humeri: sunt & præter hoc alia ligamenta, quæ articulum hunc cingunt & roborant. Per spinam apophysis intelligitur, quæ sensim supra gibbam omoplatæ ex basi eiusdem, vbi humilis erat & depressa, assurgens, elatior fit, donec desinat in acromiō. Natura vero machinata est duas in hoc osse productiones (acromion nempe, ex spina: & coracoidem ex costa superiore factam) ad confirmationem dearticulationis, quæ est brachio seu humero cum omoplata, scilicet, ne brachium facile luxaretur sursum vel antrorsum: excipitur insuper clauicula ab apophysi Acromion dicta. Musculi omoplatam mouentes sex sunt: horum quatuor proprij sunt, duo alij communes.

Omoplatæ musculi. *Serratus minor.* *Rhomboides.* *Leuator.* *Trapezius.*

Quatuor propriorum primus situs in parte antica ascendit ab ossibus sex aut quinque costarum superiorum ad coracoidem, quam trahit antrorsum: vocaturque Serratus minor; quem vt aperte demonstrare possis, pectoralem à clauicula auellere oportet, fere ad medium vsque sterno. Alter primo illi oppositus, positus est in parte antica, ducitque originem ex tribus spinis inferioribus ceruicis, & tribus superioribus metaphreni, vnde introrsum in totam basim cartilaginosam omoplatæ extenditur & desinit, ipsam retrorsum trahens, Rhomboides appellatur. Tertius ab actione sua, Leuator dictus, in parte superna situs, descendit ab apophysi transuersa primarū quatuor ceruicis vertebrarum in C
omoplatæ angulum superiorem & eiusdem spinam. Quartus Trapezius situs est in parte postica: atque initio membranosus, mox vero carnosus oritur ab occipite pene toto, ab omnibus spinis ceruicis & octo superioribus vertebris thoracis, indeque inseritur sua aponeurosi in basim prope totam omoplatæ, extendens se supra ipsius musculos, vsque in mediam eiusdem spinam, in qua carnosus inseritur vsque ad acromion, partem superiorem clauiculæ, & quodammodo ad costam superiorem. Triplicem hic musculus habet actionem ratione triplicis originis. Prima est trahere omoplatam versus suam originem id est, ad occiput & spinam ceruicis. Altera est, eam trahere retrorsum, per originem, quā habet à quinta sexta, septima & octaua spina vertebrarum thoracis. Notandum vero diuersas eiusmodi actiones, non obiri ab hoc musculo per neruum vnicum, sed per plures, qui in eum veniunt à spinali medulla per foramina vertebrarum tam ceruicis, quam metaphreni, à quibus ortum ducit. Quod ad duos, qui sunt communes omoplatæ & brachio seu humero, eos cum humeri musculis describemus: horum enim alter Latissimus dictus, ab osse sacro ad omoplatam & brachium ascendit. Alter Pectoralis à sterno & clauicula ad omoplatam etiam & brachium pertingit.

Latissimus. *Pectoralis.*

Descriptio manus in genere sumptæ. CAP. XX. D

Manus proprie & strictius sumpta. *Manus in genere quid.* *Manus differentia à situ.* *Cur manus in tot digitos fissa.*

OPorteret nunc ordine musculos brachij describere: sed ante sciendum est, quid sit, quod brachium dicimus. Sed cum id commode intelligi non possit, nisi prius, quid manus sit, intellexerimus, cum manus pars brachium sit, ideo definire ante oportet, quid manus, deinde manum in suas partes diuidere. Manus igitur duobus modis vsurpatur, generaliter nempe, & specialiter: generaliter sumpta manus significat id totum, quod continetur ab articulo omoplatæ cum humero, ad vsque extremos digitos. In specie vero id tantum denotat, quod ab extremis cubiti ossibus, seu brachialis initio ad extremos vsque digitos comprehenditur. Ergo in genere manus est *organum organorum, & instrumentorum instrumentum, ad capiendum & continendum destinatum.* Componitur ex tribus magnis partibus, scilicet ex brachio, cubito & manu specialiter sumpta. Manus vero specialiter sumpta, in tres alias partes iterum diuiditur, carpum seu brachiale, metacarpium seu postbrachiale, & digitos: omnes hæ partes (cum singulæ non modo sint partes organicæ, sed etiam partium organicarum partes) compositæ sunt ex omnibus, vel certe plurimis partibus similaribus; nempe cute duplici, panniculo carnoso, adipe, venis, arteriis, E
neruis, musculis seu carne, tunicis tum communibus, tum propriis, ossibus, cartilaginibus, & ligamentis, quas omnes suo ordine describemus: Sed prius admonitum te velim differentiarum manus à situ sumptarum: sunt autem illæ differentiæ sex numero, antica, postica, interna; externa, superna, inferna: Per Anticam manum eius eam partem intelligimus, quæ à pollice recta ad omoplatam spectat: Per posticam, ipsi oppositam partem intelligimus, quæ à minimo digito basim omoplatæ respicit: Per internam manum, eam partem accipimus quæ manu naturalem situm retinente, corporis latera spectat. Per externam partem ipsi oppositam. Superna vero & inferna manus quid sint, facile auditis nominibus ipsis, intelligimus. Manus specialiter sumpta in quinque digitos diffisa est, vt figuras omnes possit cōprehen-

A prehendere, rotundas nempe, triangulares, quadratas, & cæteras: atque extremis digitis minima corpuscula colligere, vt aciculas, spinulas, aristas, & similia. Duas manus natura nobis largita est, vt mutuas traderent operas, vtraque vtrinque concurrentes. Sed ad minuta corpuscula comprehendenda, oportuit digitos natura sua molles vnguibus armatos esse, vt ex carne molli & vngue duro consurgentes omnibus actionibus sufficerent: vnguis enim pro fulcro est carni molli, quæ alioqui duri corporis occursu inuerteretur. Vnguium vtilitas est scalpere, radere, excoriare, dilacerare, minuta corpora conficere, contundere. Non habuere osseam duritiem, ne frangerentur, sed quodammodo cederent. Reliquis tamen animalibus duros vngues largita est, vt armorum essent loco. Figura rotunda extitere, quia figura eiusmodi minus externæ iniuriæ obnoxia est: & quia attritioni obnoxij sunt, voluit natura, vt crescerent assidue. Digitis in parte interna & laterali carnem opposuit natura, vt arctius comprimerent, quæ semel apprehendissent: vtque his compressis, liquorem continere, quo minus efflueret, possemus. Inæqualis B est digitorum magnitudo, vt cum expanduntur & diducuntur à se inuicem figuram velut circularem conficiant: Sic enim fit, vt manus corpora omnia, præsertim rotunda, comprehendere possit. Restat vt persequamur venarum, arteriarum, & neruorum distributionem, quæ per omnes manus generaliter & specialiter sumptę, partes existit, quo cõmodius postea persequi partes ipsius omnes proprias possimus.

Cur molli digitorum carni vnguis additus.

Cur vngues assidue crescunt.

Distributio venæ Subclauiæ, ac primum de Cephalica seu Humeraria.

CAP. XXI.

A Subclauia venæ duæ insignes descendunt: vna, ex parte depressiore: altera, ex altiore. Aliquando tamen & sæpius ambæ illæ ab eadem, communi orificio prodeunt, vt breuis staturæ hominibus in brachio. Harum vna Axillaris, altera Humeralis seu Cephalica dicitur: ergo cephalica hæc à subclauia egrediens, superficiarie & antrorsum inter musculum deltoidem & tendinem musculi pectoralis procedit, mediaque inter musculorum communem tunicam, & panniculum carnosum, ad vsque cubiti flexum descendit: quo loco emaciatis hominibus manifeste conspicua est, cum in præpinguibus adipe multo sepulta, vix cerni possit. Hæc vena distributis inter descendendum tenuibus de se ramulis, C cum cuti, tum musculis, quibus descendens eminet, paulo supra brachij apophysin externam bipartito finditur. Ramorum, in quos finditur, vnus oblique ad partem cubiti anteriorem descendens, paulo infra cubiti flexum pari sibi ramo in eundem hunc lobum coit, & vnitur, vt posthac demonstrabitur. Quæ ex concursu illo consurgit, vena Mediana dicitur, quod ex duobus ramis consurgat, & inter ipsos sita sit. Medianam hanc in affectibus capitis & hepatis, quibus necessaria est sanguinis missio, secare solet: Quod si non satis fuerit conspicua, cum tu eam totius corporis euacuandi gratia secandam esse iudicaueris, vnum ex eis ramis, quorum concursu conflatur, secare poteris, quem commodiorem duxeris: & quia quilibet ramus ex partibus vicinis seruata fibrarum rectitudine trahit potius, quam ex oppositis, si horum ramorum aliquo secto æque caput atque hepar vacuare volueris, oportet vt aperto eo, qui à cephalica (exempli gratia) venit ramo, ipsum statim pollice premas, quousque iusta sanguinis copia ab hepate ducta, per venam basilicam seu hepaticam tibi visa fuerit, quo facto pollicem tolles, fluereque sanguinem per cephalicæ apertum illum ramum libero cursu permittes, quousque tantum detraxeris sanguinis, quantum salubre esse iudicaueris: alias ab vna tantum parte euacuabis, nempe à capite. Sic à solo iecore vacuares, aperto, qui à basilica venit & concurrit ramo ad generationem medianæ. Præ-D terea si incidente aperiendæ basilicæ necessitate nullatenus illa conspicua fuerit, cephalica interim aut mediana conspicuis, potes loco basilicæ medianam secare: vel si lateat, cephalicam: ipso, vt prædiximus eius trunco pollice compresso, ne sequatur euacuatio à capite, pro ea, quæ ab hepate succedere debet. Idem tibi in basilica faciendum iudicabis, si incidente cephalicæ aperiendæ necessitate, non se hæc in conspectum daret. Hodie plerique eorum, qui phlebotomiam faciunt, pro mediana eum basilicæ ramum aperiunt, qui ascendit, vt concursu suo cum cephalica medianam constituat. Intelligendum vero est medianam hanc inter cubiti ossa duo descendere, ad cubiti extremum vsque, indeque in multos ramos diuisam, tandem in manum externam absumi pone pollicem, indicem & medium, aut illorum metacarpium. Aliquando in ramum sequentem regreditur, & tum ad carpum ab illo facessit, absumenda in locum prædictum. Alter cephalicæ ramus, quem nominare possumus cephalicum anteriorem & exteriorem, recta in radium medium descendens, inde obliquus deerrat in partem brachij posteriorem vbi ramo à basilica veniente auctus, in totam externam manum distribuitur, quam cum mediana nutriat. Cæterum hi venarum rami sic per partes commemoratas dilabuntur, vt obiter ipsis necessarium commeatum importent.

Cephalica vena.

Vena mediana.

Quo astu secta mediana à capite aut hepate sanguinem magis educeres.

E

Descriptio Venæ axillaris. CAP. XXII.

A Xillaris ad insertionem musculi pectoralis vel paulo altius orta, postquam duas produxit Thoracicas, finditur sub musculi illius tendine in duos insignes ramos, nempe in axillarem profundam & axillarem subcutaneam. Profunda comitem semper in ipso descensu arteriam axillarem & tertium neruorum par habens, postquam paruam musculam externam brachij produxit, in medium cubiti flexum pergit: quo loco demergens se cum arteria & neruo in cubiti musculos, in tres alios ramos diuiditur, quorum vnus cum radio descendens subter annulum in internam manum delabitur, tribuitque pollici exiguos duos ramulos, duos alios indici, & vnum medio, sic vt omnes per digitorum illorum latera ascendant, alter cum arteria descendens vt superior, secundum cubitum ad manus reliquos digitos ramulos transmittit, primi illius instar. Tertius antrorsum inter duo ossa pergit adusque brachiale &

Axillaris duplex.

Axillaris profunda.

musculum quadratum. Cæterum notandum, venas, de quibus hic agimus, non eas modo, quas diximus, diuisiones facere, sed & alias preterea infinitas, tam in partibus, quas obeunt, quam in manus musculis internis, quos nutriunt. Atque hæc de axillari interna seu profunda. Quod ad externam seu subcutaneam attinet (quæ primo conspicitur sub cute in macilentis præsertim, paululum supra apophysim internam brachij; diuiditur eo loco in duos ramos, quorum vnus descendens ad flexum brachij cócurrit, vniturque cum ramo cephalicæ, propius aut remotius ab illo flexu, vt medianam edat, quemadmodum prædiximus. Alter ramus, expansis ramulis multis variæ longitudinis & crassitiei, tam in cutē, quam in alias partes vicinas descendens, secundum inferiorem ossis cubiti proprie dicti partem, tandem in ramum cephalicum anteriorem & exteriorem, quem diximus, descendere secundum radij longitudinem, absumitur. Sicque vniti in totam manum abeunt: in qua dextra saluatellam inter medium & indicem digitum constituunt: in sinistra vero eodem loco spleniticam. Cæterum semper aduerte, si forte quid tibi inter dissecandum secus, quam scribimus occurrat, tam variam esse vasorum (præsertim per manum) distributionem, vt eius vix certa regula dari possit. A

Axillaris externa.

Saluatella & spleniti-ca.

Distributio axillaris Arteriæ. CAP. XXIII.

AXillaris arteria à primo sui initio, quod est statim post duas Thoracicas, descendendo inter musculum bicipitem & brachium, cum vena axillari profunda ramum satis insignem distribuit, ad musculos externos brachij, qui cubitum extendunt, absumiturque in musculos externos eiusdem, ortos extrinsecus ab apophysibus brachij. Atque is ramus musculus dicitur, vt & vena, quæ hanc arteriam comitatur. Inde illa arteria cum ad cubiti flexum peruenerit, demergens se in musculos digitum flexores, ramulos quosdam communicat, partibus attinentibus ad cubiti cum humero dearticulationem, & alias illic sitas partes, quemadmodum fecit in partibus superioribus, per quas illi huc descensus fuit. Certe vt regula sit generalis, omne vas quasdam de se pertransennam portiunculas partibus omnibus, quas obit, elargitur. Quod si quæras, cur productiones illas non fuerim persecutus: Respondeo nunquam mihi in animo fuisse, nisi magnos & insignes ramos vasorum designare, ex quorum temeraria incisione, mortis vel morbi periculum contingere queat. Nam minutas omnes ramusculorum, seu venarum, seu arteriarū, aut neruorum distributiones persequi, & infinitum esset & inutile. Arteria ergo hæc in eiusmodi musculos immersa, vbi ad mediū fere cubitum peruenerit, statim vel paulo post bifurcatur in duos insignes ramos: quorum vnus secundum radium, alter secundum cubitum fertur in manum, subter annulum intrinsecus. In manum enim ambo hi rami distribuuntur & absumuntur, eodem, quo diximus, modo de ramis venæ axillaris internæ: nempe dimissis obiter ramulis aliquot in partes, per quas viam capessunt, tandem de reliqua sui portione ramus ille, qui per radium descendit, duos ramulos pollici largitur, vtrinque vnum, indici duos pariter, vnum medio: alter, qui secundum cubitum descendit, simile officium præstat minimo, seu annulari digito & medio, vt oculis innotescit. B C

Axioma anatomicum.

De Neruis ceruicis, Metaphreni & Brachii. CAP. XXIV.

PErsequendi nunc nobis veniunt nerui brachij, sed quia hi ex ceruicis, & metaphreni neruis prodeūt de his quoque præmittendum aliquid censeo. Ergo ex ceruice septem prodeunt neruorum paria: quorum primum prodit ex osse occipitis, & prima ceruicis vertebra: quemadmodum & primum par metaphreni ex vltima ceruicis & prima metaphreni. Omnes autem eiusmodi nerui in duos vel plures ramos diuiduntur, ergo duo rami primi paris (vtrinque scilicet) pergunt, vnus quidem ad paruū musculum rectum, ascendens à prima ceruicis vertebra ad os occipitis: alter ad musculum longum ceruicis
2 anteriorem. Secundi paris rami distribuuntur, alij quidem cum portione, quam à tertio pari excipiunt in totam capitis cutem: duo reliqui pergunt tam ad musculos, qui sunt à secunda vertebra ad occiput, D
3 ab eademque ad primam vertebram, quam ad musculum longum supra commemoratum. Tertij paris nerui communicantur alter quidem capiti, vt prædictum est: alij vero musculis, qui tum caput, tum ceruicem extendunt seu erigunt, vna etiam in laterales propinquos musculos & partem longi distri-
4 butio. Quarti paris nerui pergunt, vnus quidem ad musculos, tam ceruicis, quam capitis, & ad musculum latum: alter vbi aliquam sui portionem in longū musculum & ceruicis laterales dimisit, cum por-
5 tione quinti & sexti paris ad diaphragma descendit. Quinti paris ramorum, alius ceruicis musculis posterioribus & capitis, alter musculo longo & diaphragmati. Tertius musculis brachij & omoplatæ, le-
6 uatoribus communicatur. Sexti paris neruorum alius pergit ad musculos posteriores ceruicis & capitis, alter ad diaphragma, tertius cū portione septimi paris ceruicis, primi & secundi metaphreni, ad brachia
7 & musculos leuatores omoplatæ. Septimi paris ramorū alius ad musculū latum & vicinos cum ceruicis tum capitis, alter auctus portione quinti & sexti paris ceruicis, & altera secundi & tertij paris metaphreni, in brachium descendens, pergit ad manum vsque. Notandum vero, musculos, qui à multis vertebris originem ducunt, siue superne deorsum, siue inferne sursum, neruos admittere, non solum à vertebris, à quibus ortū ducunt, sed & ab illis, quas descensu vel ascensu suo obeunt. A metaphreni vertebris prodeunt duodecim neruorū coniugationes. Prima ab vltima ceruicis vertebra, & prima metaphreni exiēs diuiditur (nempe vtrinq; quiq; ex suo quoq; latere neruus) in duas aut plures portiones, vt & reliquæ omnes. Rami igitur primæ huius coniugationis pergunt, alij quidem ad brachia, vt prædictū est, alij ad musculos tā thoracis, quam alios illinc ortos, vel illac iter agentes. Secūdæ coniugationis rami ad easdē partes distribuuntur, ad quas primæ: at aliarum omnium coniugationem ad duodecimam vsque rami communicantur, alij quidem musculis intercostalibus intus sub costis veris, ad vsque sternon producti, & sub nothis vsque ad musculos rectos & longos, horumque ramorum intercostalium coitu augē- E
tur

Septem ceruicalium neruorum paria.
Primum par.

Dorsalia duodecim neruorum paria.
Primum par.
Secundum par.
Reliqua paria.

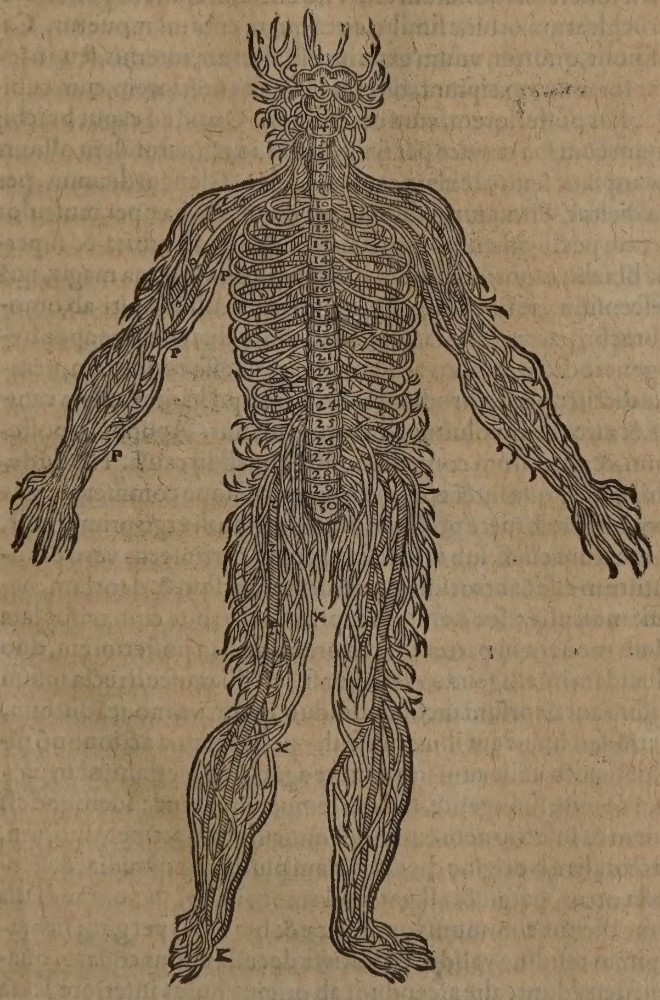
tur nerui costales sextæ coniugationis, dum obiter descendunt per radices costarum. Aliæ portiones eiusmodi neruorum communicantur musculis tam thoracis, quam spinæ, prout eiusmodi musculi egrediuntur, vel progrediuntur per vertebras, vnde neruis illis seu origo est, seu egressus. Sic ergo neruorum brachij origine demonstrata, restat, vt eorum numerum & distributionem ostendamus. Numero sunt quinque vel sex, prodeuntes ex vertebris quinta, sexta, & septima ceruicis, primam & secundam metaphreni. Quorum primus plane immixtus à quinta ceruicis vertebra, pergit ad musculum deltoidē & subtensam ipsi cutem. Alij quatuor aut quinque vbi mutuo se complexi fuerint, non solum à prima origine, sed ad alam vsque vbi primum se initio illo complexu expediunt, eo, qui sequitur, modo distribuuntur. Primus & secundus ad paulo ante commemoratum musculum, vnde aliquando in manum vsque descendens, obiter communicatur bicipiti, inde sub eodem bicipite cum tertio neruo coit. Tertio communicatur cum musculo cubiti longissimo, in cuius flexu in duos ramos finditur secundum cubiti ossa duo descendentes, donec panniculo carnoso fultus in cutem, tum cubitum manus absumatur. Tertius hoc inferior primum sub bicipite cum secundo vnitur, mox secretus portionem sui ad substratum brachium; ipsiusque brachij cutem transmittit: denique ad cubi flexum antica parte postquam peruenit, miscetur cum quinto. Quartus omnium maximus infra tertium ramum sub bicipite cum vena axillari interna & arteria delapsus, in partem exteriorem reflectitur, & posticam brachij, vt illic communicet se musculis cubitum extendentibus, pariter cuti internæ brachij & externæ cubiti, reliquum huius rami vbi descensu suo ad cubiti articulum peruenit, post cubiti curuaturam in duos ramos diuiditur, quorum vnus secundum cubitum descendens in carpum exterius absumitur: alter secundum radium, exterius pariter, surculis duobus absumitur in pollicem, duobus aliis in indicē, quinto autem in medium etsi obscurius. Quintus ramus illis etiam inferior, inter musculos cubitum flectentes & extendentes delapsus, vbi pone internam cubiti apophysim peruenerit, (quo loco prædiximus tertium ramum cum hoc coire) communicatur musculis internis eiusdem, indeque in tres portiones finditur, quarum vna extrinsecus per medium cubitum, duobus ramulis pergit ad minimum digitum, totidem ad medicum vno ad medium: reliquæ duæ, vna quidem extus, altera subtus annulum pergunt ad manum, vbi ambæ postquam sui cuiusque manus musculis, quod suum est, largitæ fuerint, absumuntur in alias exiguas quinque portiones, quarum illæ, quæ sunt ab ea portione, quæ extus annulum descendit, duos surculos minimo, duos indici, & vnum medio, transmittunt: quæ vero sunt ab ea quæ subtus descendit, eadem distributione aliis se digitis communicant, duobus nempe pollici, duobus indici, & vno medio digito. Sextus omnium infimus & vltimus inter cutim & panniculum carnosum delabitur, per internam brachij apophysim, indeque in cutem cubiti absumitur.

Nerui, qui feruntur ad brachium.

B

C

Figura neruorum.

D

E

A. *Monstrat initium spinalis medullæ quatenus in spinæ vertebram primam delabitur* 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. *septem ceruicis vertebræ, & neruorum totidem coniugationes inde prodeuntes* 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. *duodecim metaphreni vertebræ* 20. 21. 22. 23. 24. *quinque lumborum vertebræ.* 25. 26. 27. 28. 29. 30. *sex ossa ossis sacri. Cæterum non hic descripsimus os caudæ, tum quia medullam non contineat, tum quod nullus inde prodeat neruus.*

BB. *Portio neruorum, quæ à secunda ceruicis coniugatione pergit ad occiput seu capitis verticem.*

C. *Portio primæ coniugationis. Cæterum lectorem admonitum velim, nos hac figura tantum anteriorem neruorum faciem exprimere, reliquamque portionem retrorsum delapsam in musculis illic sitis absumi.*

D. *Distributio rami secundæ coniugationis, quæ antrorsum venit.*

EE. *Neruus phrenicus, qui fit ex ramis anterioribus, quartæ, quintæ, & sextæ coniugationis ceruicis.*

F. *Ramus anterior quintæ coniugationis ceruicis, qui distribuitur in musculos vicinos brachii & clauiculæ.*

A

G. *Portio sexta coniugationis, quæ in brachium distribuitur.*
H. *Portio septima coniugationis ceruicis, & primæ ac secundæ dorsi: cæterum à nota* F. *vsque ad notam* H. *describuntur sex nerui, qui primo quidem complexi, mox complexu illo liberati, hoc, qui sequitur, modo in brachium distribuuntur.*
II. *Primum par neruorum in cutem brachii diffusorum.*
K. *Secundus neruus sub bicipite abditus.*
L. *Portio nerui cum mediana existentis.*
MM. *Tertius brachii neruus, qui in manus digitos absumitur, duobus surculis in pollicem, totidem in indicem, vno in medium, aliquando duobus, & tum vno in medium.*
NN. *Quartus brachii neruus, qui pone brachium absumitur in musculos ex anteriore apophysi ortos, vnde & ramulus descendit vsque in brachialis cutem.*
OO. *Quintus brachii neruus, qui in manum absumitur, vt neruorum surculos iis manus digitis largiatur, qui à tertio pari nullos habuere.*
PPP. *Sextum par secundum cutem ad carpum vsque descendit.*
QQQQ. *Nerui intercostales, qui proximis musculis distribuuntur.* B
RRRR. *Portio neruorum intercostalium, qui roborant neruum costalem, qui à sexta cerebri coniugatione in totum inferiorem ventrem distribuitur.*
SSSS. *Nerui lumborum, qui in epigastrii musculos distribuuntur.*
TT. *Neruus exiguus à lumbis ortus, qui comitatur arteriam spermaticam.*
VVV. *Primus neruus femoris, cuius portio cum sapheia pergit ad extremum vsque pedem.*
Y. *Tertius femoris neruus, qui cum reliquo hypogastriæ per os pubis egreditur.*
ZZZ. *Quartus femoris neruus, qui in omnes femoris partes, tibiæ & pedis spargitur, absumiturq; in huius digitos, sic vt geminos neruos sursum, deorsumque largiatur.*
&. *Portio neruorum prodiens ob osse sacro distributa in musculum ossi ilium vicinum.*

Descriptio ossis brachii, & musculorum id mouentium.

Cap. XXV.

QVia perfecte designare originem musculorum brachij (præsertim duorum brachicorum) ignorata ossis eius descriptione non potis est, id primo describemus, inde ad musculorum descriptionem regrediemur. Os brachij omnium corporis ossium maximum est, si femoris os exceperis: teres est, cauum & medullosum, magna epiphysi, seu cōdylo capiteue in sui summo donatum ceruici mediocri incumbente, cui per simphysim adnectitur, neque enim aliter epiphyses suis ossibus committuntur. In ima vero sui parte duabus apophysibus, seu tuberculis donatum est, vno anteriore, altero posteriore, inter quæ tubercula, cauitas est dimidiæ trochlearum orbitæ similis, circa quam cubitus mouetur. Cauitatis illius extrema in duo foramina desinunt, quorum vnum exterius est, alterum interius, seu anterius & minus exteriore: cubiti coronas hæc foramina excipiunt: anterius scilicet anteriorem, cum cubitus omnino flectitur: exterius vero seu posterius posteriorem, cum extenditur. Quod ad caput brachij spectat, duplicem habet connexionem, vnam cum sua ceruice per symphysim, id est, naturalem ossium vnionem sine motu vllo. Alteram cum omoplatæ leuiter cælata cauitate, quam Glenem dicimus, per eam Diarthroseos speciem, quæ Arthrodia dicitur. Firmatur, stabiliturque connexio hæc per musculos ab omoplata in brachium descendentes, tum per ligamenta propria descendentia ab orbita & supercilio cauitatis acromij & coracoidis ad hoc brachij caput: hoc ipsum caput parte sua interna magis, quā anteriore velut fissum est & cauatum, vt descensum aperiat vni ex ligamentis musculi bicipiti ab omoplata venienti. Quod ad inferiorem ossis brachij partem spectat (quam diximus duas habere apophyses) dicere possumus, ipsam cum cubito in genere dicto, duabus articuli speciebus esse connexam, nempe per Ginglymum cum osse cubiti proprie dicti, & per arthrodiam cum radio, qui leuiter cælata cauitate, apophysim anteriorem brachij recipit, & circa eam voluitur ad motum manus. Apophysis posterior præcipue addita est venarum, arteriarum, & neruorum conseruationis & præsidij causa. His sic demonstratis, operæ pretium est, nosse brachij ipsius, qua inter epiphyses apophysesque commemoratas patet, figuram, vt in fracturæ casu id conuenienter restituere possimus: intelligendum ergo primum est, id os quodammodo intrinsecus simum & cauatum esse, sub fissura sui capitis: extrinsecus vero & antrorsum, gibbum. Cum igitur id mobile futurum esset, antrorsum & retrorsum, sursum & deorsum, natura ipsum tot motuum gratia octo donauit musculis: sex nempe propriis & duobus cum omoplata communibus. Quorum omnium duo ipsum mouent in partem anteriorem, duo in posteriorem, duo in superiorem, & duo in inferiorē. Quod haud ita intelligendum est, quasi duo illi musculi recta ipsum moueant in partē anteriorē, nullatenus sursum aut deorsum inclinando: duo ipsum ita moueātsursum, vt nulla fiat antrorsū aut retrorsum inclinatio: sed huius aut illius musculi ope & propria actione nō nisi in hanc aut illam partem moueri. Sic igitur si pectoralis cum suo comite agat, semper trahitur in partem anteriorem brachium, vt deltoide cum comite suo agente, sursum semper mouetur: idemque est de reliquis iudicium. Quod vero ad originem & insertionem eiusmodi musculorum attinet, duorum, qui antrorsum brachium mouent, vnus pectoralis a b origine dictus, à claui plusquam dimidia, & sterno prope toto, sexta, septima & octaua costa ortus, pergit & alligat se ad coracoidem, membrana satis valida seu tendine membranoso (qua ratione dicitur communis omoplatæ & brachio) pergitq; in brachium inter deltoidem musculum, & bicipitem tendine valido, ex fibris se decussantibus cōflato, quarum aliæ à clauicula & parte superiore sterni descēdunt, alię ascendunt ab origine huius inferiore, sexta nempe,

Magnitudo & figura.
Brachii epiphysis.
Apophyses brachij.
Brachij seu humeri cum omoplata connexio.
Brachij cum cubito connexio.
Figura brachij.
Musculi ipsius octo.
Pectoralis musculi ortus & insertio.

C D E

A nempe,ſeptima & octaua coſtis, & quanquam huius muſculi actio diuerſa ſit, propter fibrarum ex diuerſis locis ortarum diuerſitatem,ſemper tamen brachium antrorſum trahit,ſiue ſurſum,ſiue deorſum ſiue ad pectus abducat: alter illi comes deſcendit à toto labro ſeu ſupercilio ſimæ ſeu cauæ partis omoplatæ, quam implet in brachij parte anteriore iuxta ipſius caput. Quod ad duos ſpectat leuatores, ſeu qui ſurſum brachium mouent,primus Deltoides à claui ferme dimidia, acromio,& tota omoplatæ ſpina deſcendit in partem brachij anteriorem digitorum quatuor infra articulum latitudine.Diuerſas habet pro fibrarum diuerſitate actiones, vt & omnis muſculus: tamen quacunque ratione contrahatur, ſeu fibris clauualibus ſolis,ſeu ſolis ſpinalibus,vel ambabus ſimul, ſemper brachium ſurſum leuat & erigit. Alter illi ſocius deſcendit à gibba parte omoplatæ contento inter coſtam ipſius ſuperiorem & ſpinam,inter acromion & coracoidem,ad brachij ceruicem: atque hic Epomis vel Scapularis nobis dicetur.At duorum muſculorum,qui brachium trahunt retrorſum,primus,& maior oritur ex maxima parte labri exterioris partis gibbæ omoplatæ,quod eſt ſub eiuſdem ſpina,atque omoplatæ ipſi incumbens, pergit in brachij partem poſteriorem ſuper ipſius ceruicem. Alter illi contiguus & operis ſocius,ſed minor, egreditur ex ſuperiori & exteriori parte coſtæ inferioris omoplatæ, indeque ſe quadamtenus ex-
B tendens ſupra gibbam ipſius partem coſtæ illi vicinam, in brachium pergit. Hic muſculus cum priori idem eſſe videtur, extrinſecus carnoſus etiam ſupra humeri caput: Ex duobus, qui deorſum trahunt, vnus & minor,egreditur ex recta linea coſtæ in omoplata imæ,pergitque in partem brachij inferiorem circum ceruicem ipſius. Alter latiſſimus dictus aſcendit ex ſpinis oſſis ſacri,lumborum,& ſæpe nouem inferioribus metaphreni, per angulum inferiorem omoplatæ, in quem inſeritur tendine membranoſo, & in partem interiorem brachij iuxta ceruicem altero tendine robuſto : ex quo hic muſculus communis dicitur omoplatæ,& brachio.Ceterum cum vulnus aliquod in hunc muſculum incidit,non poteſt facile extendi & erigi brachium.

Deltoides.

Epomis.

Deſcriptio oſsium cubiti,& muſculorum ipſa mouentium.

CAP. XXVI.

POſt hos muſculos veniunt illi,qui cubitum flectunt, & extendunt, ſed quia commode demonſtrari eorum nequit inſertio,niſi prius oſſibus cubiti deſcriptis:ideo ante omnia oſſa ipſa ſuis depingemus
C lineamentis. At vero ne cubiti nomen ambiguum obſcuritatem pariat, notandum in primis eſt, triplicem ipſius eſſe ſignificationem:ſæpe enim vſurpatur pro manus tota illa parte,quæ brachium,carpumque interiacet,ſæpe pro oſſe inferiore partis illius,ſæpe pro oſſis ipſius parte ſuperiore,quæ intra brachij orbitam ſeu cauitatem, haud aliter quam chorda in trochleo orbiculo circumagitur, & appellatur Olecranon.Hic certe nomen cubiti in prima vſurpamus ſignificatione. Quare cubitum ex duobus oſſibus coagmentatum dicimus, quorum vnum radium appellamus, ſeu brachij focile minus : alterum proprio nomine Cubitum dicimus. Duo hæc oſſa ſuis extremis adhærent,arcte validis ligamentis colligata.At intermediæ & extremis interiectæ partes multo à ſe inuicem diſtant interuallo,præſertim verſus ima:commodioris ſitus & egreſſus muſculorum ac vaſorum à parte intima ad extimam gratia,vt demonſtrabitur ſuo loco. Radius duas habet epiphyſes,ſeu appendices:ad extremum ſuperius vnam, alteram ad inferius. Superior rotunda & in ſuperficie ad formam peluis excauata, recipit apophyſim anteriorem oſſis brachij, eidem allegata validis ligamentis, tam ex illa brachiali apophyſi, quam ex olecrano in eiuſmodi radij epiphyſeos ambitum deſcendentibus.In eum vſum hæc eſt comparata connexio, vt cubito circum illam apophyſim obuoluto & circumacto pronam & ſupinam manum obuertere liceat. At eiuſdem radij inferior epiphyſis,intus caua eſt,vt commodius recipiat oſſa carpi, extra vero gibba,vt tutior exiſtat: iam radius ima parte mollior & craſſior eſt: minor vero & durior ſumma : quo
D loco ad interiora extat tuberculum,quo muſculum recipiat bicipitem.Præterea in parte extima & media,nonnihil gibboſus & rotundus, quo tutior eſſet ab externorum corporum occurſu: at interiore ſimus ad commoditatem eius,quæ manu fit,apprehenſionis. Qua vero parte os cubiti proprie dicti reſpicit, repandus exiſtit, ad commodiorem muſculorum originem & ſedem : denique ſitus eſt ſuper os cubiti è regione pollicis.

Cubitus quid ſignificet.

Olecranon quid.

Cubiti oſſa duo.

Radij duæ epiphyſes.

Os vero cubiti proprie & ſpecialiter dicti, duas pariter habet epiphyſes, ſuperiorem vnam, alteram inferiorem.Superior,quæ eadem maior eſt,aptatur cum brachij orbita,in qua it,reditque ad extenſionem & flexum brachij,haud aliter,quam corda intra trochleæ orbiculum,niſi quod gyrum ſeu circumuolutionem integram non abſoluit, ob duos eius proceſſus magnitudine inæquales, quique ob id ſiſtuntur in foraminibus ſeu cauitatibus oſſis brachij:quo minus quidem perfecta ſit extenſio,proceſſus maior,quem olecranum diximus,foramine exteriore impeditur:ne vero perfectus ſit flexus, proceſſus minor foramine interiore.Eiuſmodi compoſitio oſſium fit per Ginglymon,firmaturque non ſolum ligamentis communibus venientibus à muſculis,qui ipſa oſſa mouent,ſed etiam ligamentis propriis deſcendentibus ex apophyſibus brachij & labris foraminum,cauitatumq; epiphyſim cubiti circumſtantiũ.Altera epiphyſis inferior & minor parte interna quadamtenus caua eſt, ad commodiorem oſſium
E carpi receptionem:externa vero rotunda in mucronem deſinens, vnde Styloides Græcis dicitur. Iam vero contra quam in radio id cubiti os craſſius eſt brachium verſus,ad carpum vero tenuius.Sed & craſſiore in parte intrinſecus ſimum eſt, eademque in parte extrinſecus gibboſum : cæterum teres eſt & rectum , niſi qua parte radium cui ſubeſt ſpectat, cætera cauum & medulloſum radij inſtar. Situs radij obliquus eſt : cubiti vero rectus, vt fœlicius & facilius brachij motus abſolueretur : quia motus per quem brachium extenditur & inflectitur, fit ad rectam lineam : at per quem conuertitur, nempe in

Radij figura & ſitus.

Oſſis cubiti duæ epiphyſes.

Quid olecranum.

Figura oſſis cubiti.

pronum & ſupinum fit lateraliter & circulatim. Itaque radium obliquum eſſe expediuit, cubitum vero rectum: nam os cubiti deſtinatum eſt ad obeundam extenſionem & flexum brachij, radius autem ad obeundas brachij rotationes & circumactiones: atque hæc cauſa extitit cur diuerſam eiuſmodi oſſium cum brachio connexionem eſſe oportuerit. Iſta ſane de horum oſſium natura dici oportuit, vt in fracturarum curatione, tutius & fælicius poſſimus operari, indicatione ſumpta ab eo quod naturæ eſt congruens. Quare reſtat vt veniamus ad deſcriptionem muſculorum, qui in brachio ſiti cubitum in genere dictum mouent. Hi quatuor ſunt numero: duo extēdentes, & duo ipſum flectentes. Flectentium primus Biceps dicitur, à gemino capite, quorum vnum à coracoide, alterum à labro cauitatis omoplatæ per fiſſuram capitis oſſis brachij deſcendit. Gemina hæc capita ſub brachij huius ceruice carnem induentia arcte vniuntur ad ventrem & medium brachium: ſicque vnita tandem implantantur forti tendine ad radij tuberculum interius. Alter dicitur Brachieus, ob arctam quæ illi eſt cum oſſe brachij cohærentiā: Is ſub bicipite affixus obliquè deſcendit ex parte poſteriore & ſuperiore oſſis brachij in ſummum radium & magis cubitum intus. At extendentium primus Longus dicitur, deſcendit is ab omoplatæ coſta inferna, atque oſſi brachij hærens eo pergit (affixus ac velut mixtus ſemper ſocio ſibi muſculo arctiſſime, præſertim iuxta cubitum) quo mox audies. Alter Breuis dictus, longi illius ſocius, deſcendit ex parte poſtica ceruicis oſſis brachij, priori longo muſculo connatus & ſubiectus, ſic vt communi lato tendine conflato, foris carnoſo, intus neruoſo, in olecranum inſerantur, vt communi opera cubitum extendant. A B

Muſculi cubitum mouentes. Biceps. *Brachieus. Longus.* *Breuis.*

Deſcriptio oſſium Carpi, Metacarpii & Digitorum. CAP. XXVII.

Manus propriè ſumptæ diuiſio.

Diximus ſupra, manum preſſius ſumptam, diuidi in Carpum, Metacarpium, & Digitos: definiri enim in ea ſignificatione manum extremitate oſſium cubiti, & digitorum. Carpi partes omnes, quæ illi cum metacarpio ſunt communes, abunde quoque fuere expoſitæ: hoc tantum reſtat notandū, cutem tam manuum, quam pedum, mediæ eſſe naturæ inter puram carnem & puram cutem: haud aliter, quam ea, quæ frontem tegit: niſi quod quæ manibus pedibuſque ſubtenſa eſt, ſit immobilis. Cæterum denſiſſima, præſertim in pedibus, ne aſſiduo inceſſu facile offenderetur. Præter partes communes carpus compoſitus eſt ex octo paruis oſſibus, ordine certo inuicem connexis, atque per diarthroſim cum duobus cubiti oſſibus: at mutuo & ſibi inuicem per ſynarthroſim, interuentu cartilaginum & ligamentorum, tam communium, nempe à muſculis venientium, quam propriorum, à primis ſemper in ſequentia deſcendentium. Sunt vero eiuſmodi oſſa alia aliis minora, dura præterea & medullæ expertia, extrinſecus gibba, ſecuritatis & venuſtatis manus gratia: at intrinſecus caua ad tranſitum tendinum in digitos pergentium. In duos ordines eiuſmodi oſſa ſunt diſpoſita. Primus ordo tria tantum continet, quinque vero ſecundus. Tria primi ordinis ſic ſunt collocata, vt vnum recipiat epiphyſim ſtyloidem cubiti, alterum cubitum & radium ſimul excipiat: tertium excipiatur à radio. Quinque vero ſecundi ordinis oſſium tria ſuſtinent, quatuor oſſa metacarpij iiſdemque connectuntur per Synarthroſim, quo eodem connexionis modo primi ordinis oſſibus coniuguntur. Quartum ſuſtinet primum os pollicis, cui etiam per Synarthroſim coarticulatur. Quintum & vltimum intrinſecus ſitum eſt è regione cubiti, præſertim ſuper id os primi ordinis, quod ſtyloidem recipit cubiti: hoc omnium eſt minimū & imbecillimum, propter ſubſtantiam eius cartilaginoſam, quæ annulum conſtituit, cum quibuſdā ligamentis traiicientibus ab vna extremitatum lateraliū & interiorum carpi, in alteram. Annulus hic eo loci poſitus eſt tam ad conſeruationem neruorum, venarum, & arteriarū ſub illo tranſeuntium (ne dū manui innitimur, aut carpo, eiuſmodi partes compreſſione læderentur) quam ad commoditatē actionis muſculorum digitum flexorum, qui actionem ſuam obeuntes, ac ſe contrahentes manum deformare potuiſſent ſuo extra carpi cauitatē egreſſu. Nam quæ chordis fit attractatio, modo libera ſit ac non impedita, ad rectam fit lineam. Sequuntur nunc oſſa ſecundæ partis manus ſeu metacarpij. Quatuor numero hæc ſunt, gibba extrinſecus, intrinſecus vero arcuata, nempe caua in medio. Hinc enim palma, vel certe palmæ pars maior, ſuis à ſe inuicem dehiſcunt extremitatibus, vt in illis velut rimis locum & ſitum inuenirent muſculi Interoſſes dicti. Cæterum epiphyſi donatæ ſunt extremitates illæ, vt in infantis ſceleto potes animaduertere. Notandum vero, quod per primum os carpi aut metacarpij, id intelligimus, quod eſt in anteriore manu, quod nempe ſub pollice eſt in carpo, & ſub indice in metacarpio, vt quæ ſuo ordine digitos contineant neceſſitate & dignitate reliquorum facile primos. Poſt hæc ſequuntur quindecim oſſa digitorū, tria nempe cuiuſque, caua, fiſtuloſa, medullæ tenuis & liquidæ, non craſſæ & ſpiſſæ, vt in brachio & femore plena. Extrinſecus gibba ſunt, intrinſecus vero caua & plana ad tendinum intrinſecus ſecundum digitorum longitudinem, vſque ad vltimum articulum aſcēdentium ſitus opportunitatem. Quam vt natura amplius confirmaret & conſeruaret, produxit ex labris cauitatum internarum eiuſmodi oſſium, ligamentum membranoſum & validum, quod tranſuerſum ab vno extremo ad aliud pergens, ſic arcte tendines oſſibus ipſis adaptat, vt egredi loco nequeant, vel in alterutrum latus inclinare. Connexa ſunt extrinſecus, vt comprehendendi actioni commodius inſeruirent. Quod vero ad prima quinque digitorum oſſa, quatuor coniuncta ſunt totidem oſſibus metacarpij per ſynarthroſim: nullo namque manifeſto motu mouentur oſſa metacarpij. Quintum cum ſecundo ordine oſſium carpi connectitur: itaque nequit iſtud os attribui metacarpio, vt nonnulli ſcripſerunt, cum motum habeat manifeſtum ac per diarthroſim connectatur, metacarpij vero oſſa per ſynarthroſim tantum componantur. Quod ad ſecundam & tertiam digitorum phalangem, connectuntur quidem ſecunda primæ & tertia ſecundæ per diarthroſim & arthrodiam, quia præter motum, quem habent manifeſtum, cauitate excipiunt ſuperficiaria, nempe quæ ſunt primi ordinis, C D E

Quid annulus. *Metacarpij oſſa.* *Oſſa digitorum.* *Quæ ſit connexio digitorum inter ſe.*

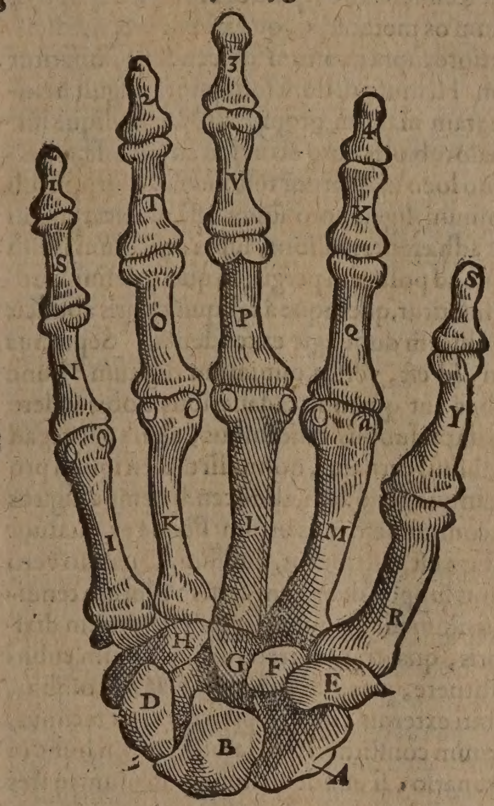
A dinis, metacarpij ossa secundi ordinis primam digitorum phalangem: tertij ordinis secundam. Suntq; omnia digitorum ossa basi sua maiora & crassiora, in extremo vero tenuiora, & colligata ligamentis, præsertim propriis, quæ (vt supra dictum est) descendunt ex primis ad secunda: sic vt postrema ossa cũ non habeant, cui neruum suum communicent, ex eo vngues proferant & producant. Quare vngues gignuntur ex fibris ligamentorum, & tendinum excremento, quæ ad extrema radicis vnguium terminantur. Restant ossa Sesamoidea. Hæc numero sunt nouemdecim in manuum singularum articulis internis, totidemque in singulis pedibus: nempe duo in primo quatuor digitorum articulo & secundo pollicis, & vnum in reliquorum singulis. Quod ad articulorum partes internas spectat, vnum in earum singulis, vt plurimum notare licet: in secundo tamen pollicis duo repetiuntur, super duos tendines nõnihil cartilaginosos. In eum vsum comparata sunt, vt confirment & stabiliant articulos, nempe vt dum extenduntur vel flectuntur ossa digitorum, non inuertantur, suisue sedibus dissiliant per validos & violentos motus: quemadmodum contingit aliquando in mola genu. Sesamoidea dicuntur à figura seminis sesami, quæ longiuscula est & plana.

Vnde vnguibus origo.

Sesamoidea.

Vsus eorum.

B *Manus ossium figura.*

C

Facies interior manus rectæ, in qua A. B. C. *monstrant primum ordinem ossium carpi, qui immediate inarticulatus est cum radio.*

D. *Monstrat quartum os eiusdem ordinis, quod cum opposito notato nota* E. *sustinet ligamentum annuli authorem.*

E.F.G.H. *Notant quatuor ossa posteriora articulata cum ossibus metacarpii, & primo pollicis.*

I.K.L.M. *Notant quatuor ossa metacarpii.*

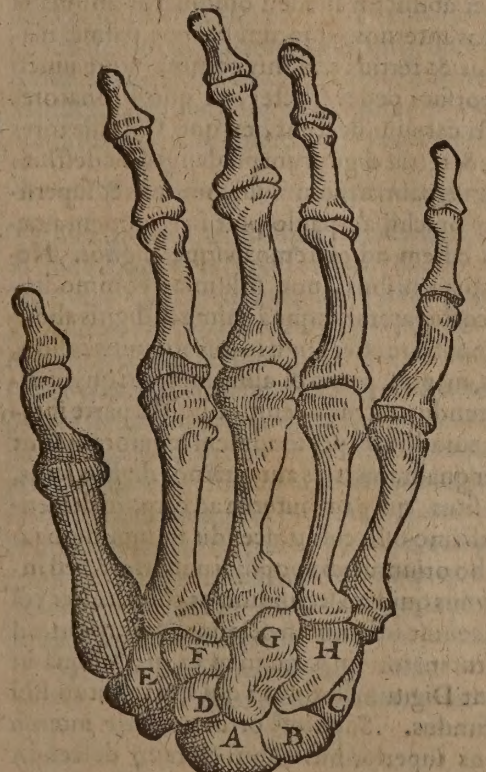
a. *Monstrat os sesamoideum, ex quo de reliquis iudicabis: bina enim disposita sunt in prima digitorum dearticulatione.*

N.O.P.Q.R. *Monstrant quinque ossa primæ phalangis digitorum.*

S.T.V.X.Y. *Ossa quinque secundæ phalangis digitorum & pollicis.*

3.4.5. *Ossa vltimæ phalangis digitorum.*

D

Quarta figura externæ faciei ossium manus dextræ.

In qua, literæ, quas vides, eadem ossa declarant, quæ in Brachiali aut Metacarpio notabant figura superiori.

De Musculis, qui in cubito siti, radium, & cum eo manum mouent. A

Cap. XXVIII.

DEscribendi nunc sunt musculi supra descriptarum partium, nempe qui in cubito siti sunt: qui ad internam manũ feruntur, & qui sint Interosses. Ergo cubiti musculi existunt quatuordecim: septẽ externi, septẽ interni, septem externorũ duo inuertunt radiũ primo & secundo, ac per accidens manũ resupinant, sic vt palma cœlum vel faciem versus obuertatur, ex quo supinatores vel manum inuertentes dicuntur: duo carpum extendunt, ex quo carpi tensores: duo digitos, ex quo digitum tensores dicuntur: septimus denique & vltimus abductor aut obliquator externus nuncupatur.

Supinatores. Carpi tensores. Obliquator externus.

Supinatorum duorum primus longus dicitur, vel longissimus, quod à brachio externo supra apophyses ipsius descendat, ac tendine rotundo & forti in imam epiphysim inseritur. Alter oblique descendit ab apophysi externa & superiore brachij, atque ad tertiam radij partem inseritur tendine membranoso & carnoso antrorsum & introrsum.

Supinatorũ primus. Secundus. Carpitensorum superior. Inferior.

Duorum carpi tensorum, supra radium descendens ab externa & superiore apophysi brachij, duobus tendonibus inseritur in primum & secundum os metacarpij, quæ indicem & medium digitos sustinent. B Alter & inferior ex eodem loco cum superiore supra cubitum descendens, inseritur in quartum os metacarpij, quod minimum sustinet digitum. Hi musculi dum soli agunt, singuli nempe cum suo antagonista anteriore, nempe carpiflexore, totam manum proprie dictam oblique sursum aut deorsum mouent.

Digitum tẽsorum maior. Minor. Obliquator externus seu abductor.

Digitum tensorum primus & maior ab olecrano ortus seu cubiti osse, superficiarie descendit inter cubiti ossa duo ad carpum vsque, quo loco in quatuor tẽdines finditur, qui sub annulo illic sito transeuntes desinunt (singuli discreti communi ligamento supra ossa metacarpij) in vltimum quatuor digitorum articulum, arcte nihilominus adhærentes ossibus, supra articulum illum existentibus. Alter minor ex medio fere radio ortus, oblique ad pollicem pergit, in quem desinit duobus tendinibus, crassiore vno, qui in radicem ipsius pollicis inseritur, quemque à reliquis digitis abducit Altero tenuiore ad vltimum vsque articulum producto, pollicem dum agit extendente. Septimus abductor seu obliquator, situs est ad posteriorem manum, id est, versus minimum digitum: hunc sæpius reperimus bifidum, imo trifidum hoc anno in tribus aut quatuor cadaueribus nobis videre contigit. Portio vna tendebat ad latus posterius digiti annularis duobus tendinibus, altera pariter ad medium & indicem, tertia ad pollicem. C Et quanquam sic diuisus cernatur, nonnulli tamen ipsum pro vno musculo duxerunt, quod vnicam habeat originem, vnamque actionem, abducendi nempe digitos retrorsum. Alij huic pollicis tensorem addiderunt, propter communem ipsis ortum: sicque ex quatuor musculis vnum constituerunt in septem tendines, sic vt dictum est, distributos, diuisum. Quando vero obliquator annularis deficit, vt sæpe fit, digitum tensor ipsius supplet defectum certis villorum tendinosorum productionibus. Sed & nonnulli scripserunt, musculum illum, quem septem tendinum diximus, productionem tantum esse musculi profundi anterioris, quæ transmitteretur per ossium cubiti interstitium: malim tamen ipsum seorsim musculum constituere, propter arctam illius cum ossibus, brachio, & radio adhæsionem. Atque hæc de musculis cubiti externis, quos septenario, vt fecimus, numero potes comprehendere: vel senario, si ex quatuor vnum constitueris: vel nouenario, si hunc in quatuor musculos resoluere malueris cum Galeno: vel octonario, si eundem illum musculum in tres tantum diuiseris. Reuera enim non admodum frequenter abductor ille seu obliquator annularis in hominibus reperitur.

Musculi cubiti interni. Palmaris. Pronatores. Carpiflexores. Digitum flexores.

Veniendum nunc ad cubiti musculos internos, quorum primus palmæ manus cutem constituit, ex quo Palmaris dicitur. Secundus & tertius actionis communione iuncti impronant radium, & proinde manum, sic vt palma deorsum pedes spectet, ex quo Pronatores dicuntur. Quartus & quintus officij etiam affinitate vincti carpum flectunt, ex quo Carpiflexores nuncupantur. D Sextus & septimus flectendæ, primæ, secundæ & tertiæ digitorum phalangi sunt destinati, ex quo Digitum flexores dicuntur. Quod ad ortum attinet, palmaris omnium minimus & superficiarius carnosus descendit ab apophysi posteriore interni brachij ac paulo post in tendinem prælongum desinens & tenuem, absumitur in palmæ manus cutem ad extremos vsque digitos. Necesse enim erat, eiusmodi cutem arcte hærere partibus subiacentibus, non solum ad commodiorem comprehensionẽ, ne inter comprehendẽdum cutis illa corrugaretur, atque à palma & digitis abduceretur, sicque impedimento esset, sed præterea vt manus exactiore esset sensu in discernendis calido, frigido, & humido & sicco, leni, æquali, aspero, molli, duro, magno, paruo & aliis eiusmodi qualitatibus.

Pronatores duo.

Hinc sequuntur duo Pronatores: quorum vnus rotundus dictus, venit oblique à parte interiore apophysis posterioris brachij, ad medium fere radium, cui adhæret per tendinem membranosum & carnosum vsque ad insertioni locum destinatum. Alter quadratus, tres aut quatuor digitos latus, vtcumque tamen tenuis, introrsum sub omnibus musculis situs, qui parte interna ad carpum descendunt aut digitos, E super ossium cubiti extrema, transuersim ab imo ossis cubiti ascendit in summum radium, vbi desinit tendine membranoso. Carpiflexores ambo oriuntur ab apophysi posteriore, sed interna, & oblique descendunt (alter altero magis minusue) vnus quidem secundum os cubiti, alter vero secundum radium. Atque is, qui secundum cubitum descendit, inseritur in octauum os carpi, quod diximus partem annuli constituere: alter, qui radium sequitur maiori sui parte in os carpi, reliqua in primum os metacarpij indicem sustinens inseritur.

Sublimis digitũ flexor.

Restant Digitum flexores: qui quia mutuo sibi incumbunt, superior dicitur Sublimis; inferior vero Profundus. Sublimis ortus ex parte interna & interiore apophysis posterioris brachij, & ex partibus superioribus cubiti & radij descendit inter duo cubiti & radij ossa diuisus, vsq; ad carpum & annulum: quo loco in quatuor tendines diuisus inseri-

A inferitur in secundam quatuor digitorum dearticulationem, quam vi propriæ & suæ illius insertionis flectit, quemadmodum & primam, tam vi ligamenti communis, quam quarundam ex se fibratum, quas eo in transitu obiter dimittit. Sunt vero quatuor hi tēdines iuxta suam hanc insertionem in duo diuisi, vt transitum aperirent, & robur adderent tendinibus profundi musculi, descendentibus in tertium & vltimum digitorum articulum. At vero Profundus hic musculus ortus ex partibus superioribus & internis cubiti & radij inter duo illa ossa sub sublimi descendit, etiam ad carpum vsque indiuisus: quo loco in quinque tendines finditur, quos sub ligamento communi profert, diuisionibusque tendinum musculi sublimis, vsque in vltimum omnium digitorum articulum, quem propria illa sua insertione flectunt, quemadmodum primi & secundi articuli digitorum phalanges, vi ligamenti communis & fibrosarum productionum, quas obiter ipsis largiuntur: præter commemorata cernitur etiam ligamentum quoddam membranosum, quod tendines in digitorum ambitu cingit. *Profundus digitum flexor.*

De musculis internæ manus. CAP. XXIX.

B INternæ manus musculi septem sunt numero. Primus appellatur Thenar, quod maximam partem palmæ constituat. Secundus à situ Hypothenar. Tertius Adductor externus pollicis ad indicem. Quatuor reliqui nominantur Lumbrici, à figura: vel Adductores quatuor digitorum ad pollicem. Primus igitur Thenar dictus, cæteris crassior, oritur ab omnib. ossibus metacarpij, ducto ab eo osse initio, quod annularem sustinet: vnde ascendens secundum lineam vitalem ad extrema vsque primi ossis metacarpij indicem sustinentis, longissimis tandem fibris inseritur in vltimum pollicis articulum: mediis vero & breuissimis fibris fere in omnem partem interiorem ossium duorum articulorum præcedentium: hacque de causa pollex adducitur ad reliquos digitos, ab iisdemque abducitur origine sua inferiore. Nonnulli hunc in tres musculos diuidunt ratione actionum diuersarum: vnius ortum à radice ossis metacarpij annularem sustinentis: alterius vero à medio illo osse metacarpij, quod medium digitum sustinet: tertij vero à superiore extremitate eius, quod indicem fulcit, vt sit omnium ea, quam diximus, insertio. Sed tamen prior nobis magis arridet sententia, vt confusio vitetur, sitque breuior de numero musculorum doctrina. Hypothenar oritur à quarto osse metacarpij, & ab eo carpi, quod ipsum fulcit: indeque fibris longissimis inseritur in secundum annularis articulum. Itemque in primum breuissimis: quo nomine, itemque duplicis actionis respectu ipsum nonnulli duplicem fecere, vt vnus sit, qui ipsum C à reliquis abducit, alter vero, qui ipsum ad pollicem adducit. Tertius externus pollicis, descendit ex primo osse metacarpij in primum & secundum pollicis articulum. Quare nonnullis duplex dicitur: Lumbrici siue quatuor externi Adductores quatuor digitorum oriuntur ex membrana, inuestiente & religante digitum flexorum tendines, tandemque desinunt lateraliter versus pollicem exiguo tendine vsque ad secundum quatuor digitorum articulum. Restant Interosses metacarpij: sex sunt hi, in singulis interstitiis duo, internus vnus, & externus alter: quorum internus fibris obliquis descendens à latere primi ossis metacarpij tendit in digitorum etiam latera, vt arctius metacarpij ossa sibi inuicem adiungat, cuiusmodi actio elucet, cum in strictiores chirothecas digitos intrudimus, aut cum manum incauamus. Nonnulli putant ipsum iuuare etiam adductionem digitorum pollicem versus. Externus ascēdit per fibras etiam obliquas à lateribus secundi ossis metacarpij, ad primos digitorum articulos, internum quem nuper descripsimus ad literæ x similitudinem, intersecans ad palmam manus extendendam & iuuandam digitorum à pollice abductionem. Nunc totius manus in genere sumptæ musculorum descriptionem concludentes, notabis illos numero esse nouem & triginta: nempe octo brachio mouendo destinatos, quatuor cubiti in genere sumpti motui adscriptos: septem à parte externa in cubito, totidem ab interna in eodem cubito sitos, radium & cum eo manum mouentes: septem à parte interna D manus: sex denique Interosses. Nonnulli maiorem hunc numerum faciunt, nouem esse dicentes à parte cubiti externa, & vndecim in manu interna.

Numerus. *Thenar.* *Hypothenar* *Abductor externus pollicis.* *Lumbrici.* *Interosses metacarpij.* *Musculorū manus totius in genere sumpta.*

Descriptio cruris in genere sumpti. CAP. XXX.

POst manum, Cruris sequitur descriptio. Ergo vt tollatur omnis ambiguitas, primo Crus definiemus: inde diuidemus in partes magis & minus compositas: tertio persequemur ea omnia, quæ partibus illis omnibus sunt communia: quarto quæ singulis sunt propria: tumque anatomico huic operi finem Deo duce imponemus. Cruris igitur nomen duobus modis vsurpatur, nempe generaliter & specialiter, & rursum specialiter duobus modis, vel absolute & simpliciter, vel cum adiuncto. Simpliciter quidem pro eo omni, quod genu, pedeque interiacet: Cum adiuncto vero, pro maiore eius osse. Crus vero in genere sumptum *motus progressiui est instrumentum*, id totum continens, quod est ab Ischio ad extremum pedem: diuiditur in tres magnas partes, nempe in femur, in crus specialiter sumptum, siue tibiam, & in pedem. Per femur intelligimus id, quod Ischion genuque interiacet. Per Crus specialiter dictum, siue tibiam, quod genu, pedemque interiacet. Per pedem vero, quod inde est ad extremos vsque digitos. Pedem rursum in tres partes diuidunt, nempe Tarsum, Pedion, & Digitos. Per tarsum intelligimus id, quod continetur septem primis ossibus, quod nempe carpo manus proportione respondet. Per pedion E vero id, quod quinque sequentibus comprehenditur, quod nempe metacarpio æquipollet: quod superest, Digitos appellamus. Quoniam vero partes illæ omnes alias partes habent communes & proprias, venarum tantum, arteriarum & neruorum distributionem persequemur, cum abunde reliqua exposuerimus, quando in genere partes corporis continentes descripsimus.

Cruris acceptio multiplex. *Crus in genere quid & quot ac quæ eius partes.* *Quid femur* *Quid crus specialiter sumptum.* *Quid pes & quot ac quæ eius partes.*

Descri-

Descriptio venæ cruralis. CAP. XXXI. A

Vena Cruralis initiũ.

CRuralis vena tum incipit, cum caua peritonæo egressa, ad ischij os & pubis latera protensa in inguinibus in duos insignes ramos primo diuiditur: quorum vnus intrinsecus, secundum ossa totius cruris cum arteria & neruo descendit: alter extrinsecus & superficietenus per cruris longitudinem, inter adipem cuti subiectum & musculos ad pedem vsque decurrit, in eiusque cutem absumitur. Hæc quia semper apparet & conspicua est, Græcis proprie Sapheia, vulgo autem Saphæna dicitur: eadem obiter primo statim ab exortu in duos ramos diuiditur, internum vnum, & externum alterum: quorum internus consumitur per bubones & reliquas eius loci glandulas, cutemque: hocque ramo fiunt fluxiones Bubones dictæ: alter amplior absumitur in cutem anteriorem & exteriorem partis summæ femoris: deinde paulo post, nempe quantum trium aut quatuor digitorum apicibus metiri possumus, coit in vnum ramum, ex multis ramulis, qui absumitur in cutem anteriorem & posteriorem eiusdem femoris. Tertio paulo infra medium femur iterum in duos alios ramos diuiditur, quorum vnus in cutem anteriorem, alter in posteriorem pergit. Quarto duobus aliis ramulis distribuitur in cutem partis genu anterioris & posterioris: qui sæpe non reperiuntur, cum præsertim Poplitea amplior existit. Quinto paulo B infra genu duos alios ramos edit, sibi mutuo in egressu, incumbentes, in cute loci illius anteriore & posteriore. Notandum, eum ramum, qui in cutem descendit partis posterioris, alio quodam ex se edito ramulo absumi in ramum vnum popliteæ è duobus gemellis musculis egredientem. Sexto in parte suræ tumentiore, in duos alios ramulos diuiditur: qui pariter distribuuntur in cutem tam anterioris, quam posterioris tibiæ. Tandem post multas alias diuisiones, quas causa breuitatis omitto, vbi ad anteriorem vsque interni malleoli partem peruenerit (quo loco aperiri solet in affectibus partium diaphragmate inferiorum sanguinis missionem postulantibus) in duos alios ramos finditur; quorum minor ad calcem descendit, alter pluribus ramulis absumitur in cutem partis totius superioris & inferioris pedis & digitorum. Secundus ramus eiusdem cruralis, quem descendere intrinsecus diximus cum arteria & neruo in pedem vsque, sic diuiditur: Primo altius immersus quatuor edit productiones: vnam internam descendentem infra Sapheiæ originem, in musculum obturatorem externum, & in quosdam internos: Tres aliæ pergunt extrinsecus; Prima quidem versus os Ischion, per quam fit ischias: duæ aliæ in musculos femoris anteriores, nec longe absunt à se inuicem hæ productiones. Secundo totus ille ramus in duos alios ramos diuiditur, vnum superiorem: alterum inferiorem, arteria semper comitante: quorum C inferior consumitur in multos musculos femoris posteriores, desinens iuxta poplitem. Superior præterquam quod plures ramos largitur musculis anterioribus & interioribus femoris, ad poplitem descẽdens popliteam edit, conflatam aliquando ex duobus ramis, vno quidem ex parte superiore, altero ex inferiore egredientibus. Hæc poplitea per poplitis flexus descendens, absumitur nunc in suræ cutim, nunc in calcem: alias Sapheiæ ramis aucta, per externum malleolum cutim pedis superiorem, aliquando inferiorem adit. Tertio paulo infra exortum popliteæ & sub flexu genu suralem edit, quæ in suræ musculos absumitur, & in cutem partis illius internæ ac pedis, producta aliquando vsque ad pollicis partem internam. Quarto sub capite solæ, aut epiphysi posteriore ossium tibiæ, producit inter duo illa ossa aliam venam, quæ anteriores tibiæ musculos nutriens, supra pedem absumitur. Quinto denique edit ischiadicam magnam, quæ in duos ramos inæquales diuiditur: quorum maior, ab exortu suo descendens, secundum partem interiorem ossis tibiæ, sub suræ musculis insinuat se, inter hanc & calcem in plantam pedis, in quam absumitur fissus in decem exiguos surculos singulis digitis binos: alter minor, secundum os perones descendẽs inter hoc & calcem absumitur: quanquam aliquando producatur non solum vsque ad musculum digitorum abductorem, sed etiam quinque ramulis vsque ad annularem & medij digiti latera.

Cruralis rami duo.

Per quam venam affluat bubonum materia.

Quo loco & in quarum partium affectibus Sapheia aperiatur.

Quas & quam multiplici diuisione obeat partes internus cruralis venæ ramus.

Vena ischiadica.

Muscula vena.

Poplitea.

Suralis.

Ischiadica maior.

D

Distributio arteriæ cruralis. CAP. XXXII.

Arteria muscula.

ARteria cruralis inde exorta, vnde & cruralis vena, descendensque cum crurali interna, hoc, qui sequitur, modo distribuitur. Primo in musculam femoris, quæ se per illius musculos disseminans occurrit extremæ hypogastriæ, descendenti cum vena per commune foramen ossis pubis & ischij, cumque ea coniungitur. Secundo vbi poplitem attigit inter cruris condylos surculos duos mergit in genu. Tertio paulo post alterum ramum edit, quem demittit ad musculos tibiæ exteriores, tandem cum in medium crus peruenerit, inter gemellos & solæum musculos in duos ramos diuiditur, internum vnum & externum alterum: internus communicatis obiter surculis aliquot partibus, per quæ transit, præsertim vero articulo tibiæ cum pede, expandit se in plantam inter extremitatem eius inferiorem & calcem, quo cum peruenerit, absumitur in quinque surculos, quorum duos pollici, duos indici, vnum medio digitis tribuit. Externus descendens pariter ad plantam pedis inter fibulam & calcem, præter alios, E quos obiter spargere potest, ramulos, alium edit in articulo tibiæ extrinsecus, alium in musculo abductore digitorum, ad Tarsum & Pedion. Reliquum vero in quinque portiones absumitur, quarum duæ ad annularem, duæ ad minimum digitum, vna ad medium demittuntur.

De neruis lumborum, ossis sacri & femoris.

Cap. XXXIII.

EX lumbis quinque exoriuntur neruorum coniugationes, diuisæ in ramos externos & internos. Externi disseminantur in rachitas musculos, ad semispinatum, sacrum, & cutem eos tegentem. Interni in musculos epigastrij obliquos, ascendentes & transuersos: in peritonæum, in lumbares & thoracicos ibidem ortos, sed diuerso modo: alij enim omnino eo feruntur, vt nerui primæ coniugationis lumborum, sæpe etiam secundæ, nisi quod aliquando exiguum surculum ad testes transmittunt, cum costalis eo nihil transmiserit. Alij vero inferiores eo partim distribuuntur, partim alio feruntur: maiores enim portiones primo inter se vnitæ, mox cum portionibus ossis sacri pergunt in femur, vt dicemus in distributione neruorum ossis sacri. Ergo ex osse sacro exeunt sex neruorum coniugationes: primam numerando eam, quæ prodit ad vltima lumborum vertebra, & prima ossis sacri: sextam vero eam, quæ exit ex B vltimo osse sacro & primo coccygis: Hæ neruorum coniugationes diuiduntur in ramos externos & internos. Externi minores exeuntes per foramina externa & posteriora ossis sacri, distribuuntur in partes ad ipsum extrinsecus attinentes, musculos nempe ipsius & cutem: nam neruus omnis naturæ lege primum & semper vicinis confert partibus, quod necesse est, mox aliis, quantum potest. *Quare si vis scire, vnde quæque pars vasa sua proxime habeat, venas nempe, arterias & neruos, situm partis cuiusque, & vasorum cursus memoria tenere te oportet, atque hoc reputare, quod venæ & arteriæ, quam maxime & facile possunt, se in partes insinuant, alias quidem per caput & initia, alias per media, alias per extrema, vt dant se res. Neruum vero præsertim in musculos inferre se per caput, vel non longe à capite, at nunquam per caudam* : Ex quo facile intelligi potest, quo cuiusque venæ, arteriæ & nerui ramo pars quæque nutriatur, viuat & sentiat. Alij interni rami supradictarum coniugationum pergunt, maxime quatuor superiores ex ortu suo vniti cum tribus lumborum inferioribus, in totum crus, vt mox audies. At duo inferiores absumuntur in musculos ani leuatores ad sphincterem eiusdem, præterea ad musculos penis & vesicæ ceruicem in viris mulieribus vero in ceruicem vteri & vesicæ. Hæ enim partes alium fundo suo admittunt à costali sextæ coniugationis cerebri.

Quinque lumbarium neruorum coniugationes.

Vnde testes neruos sortiantur.

Neruorum sacrorum coniugationes.

Axioma anatomicum.

Vnde leuatores ani sphincter, penis vesica ceruix & vterus neruos sortiantur.

C His ita expensis, veniendum ad femoris neruos, qui (vt dictum est) à primo exortu suo concursu veluti quodam conflati & coalescentes, ex maiore portione trium ramorum internorum & inferiorum lumborum, & quatuor superiorum ossis sacri, in quatuor ramos in femore diuiduntur, quorum primus & altior, descendens supra peritonæum ad paruum Trochanterem, absumitur in musculos internos & superficiarios femoris, inque cutem, quæ ipsos integit, paulo supra genu. Secundus cum vena & arteria cruralibus descendens per inguina, in duos ramos, perinde vt vena, diuiditur, internum vnum & externum alterum: quorum internus cum vena & arteria descendens, diffunditur in femoris musculos interiores & profundos supra genu desinens. At externus cum Saphæia superficiarie descendens in pedem vsque, obiter ramos cuti ipsum contegenti elargitur. Tertius sub prioribus illis situs per foramen ossi pubis & ischio commune desinens, quosdam ramos transmittit ad inguina, ad musculos obturatores, ad tricipites, & aliquando ad musculos penis, desinitque ad medium femur. Quartus & omnium totius corporis crassissimus & solidissimus ac durissimus, totus ex productionibus ossis sacri prodiens, atque extrinsecus descendens inter partem inferiorem ossis sacri, & ossis ilium per femur, musculis eius posterioribus ex tubere ischij prodeuntibus ramulos quosdam largitur, alios pariter cuti natium, itemque D ei cuti, quæ supradictos tegit musculos. Paulo post in duos ramos diuiditur, qui indiuisi vsque ad flexum genu descendentes, ambo diuersis ramis communicantur musculis tibiæ: ita tamen, vt minor alium de reliqua sui portione ramulum producat, per partem tibiæ anteriorem secundum fibulam supra pedem, vbi in decem surculos fere aspectum fugientes diuisus, binos singulis transmittit digitis. Alter maior reliqua etiam sui portione descendens per partem tibię posteriorem in plantam pedis se conijcit cum venis & arteriis inter calcē & os tibiæ: Vbi primo in duos ramos diuisus, quorum mox singuli in quinque binos ad digitorum latera dimittit. Atque hæ insigniores & magis necessariæ sunt vasorum & neruorum distributiones: alias, quæ infinitæ sunt & nullius, quæ sciatur, vtilitatis, de industria omittimus.

De partibus propriis Femoris.

Cap. XXXIV.

EXpositis cruris totius partibus communibus, transeundum nunc ad proprias, initio à femore ducto. Femoris partes propriæ sunt musculi, ossa & ligamenta. Sed quia non est facilis E musculorum demonstratio, ignorata ossium, à quibus oriuntur, & in quæ desinunt, descriptione, ideo operæpretium fore statuimus, si ossa, ossiumque femoris dearticulationem ante demonstraremus; ducto ab illis ossibus initio, quæ cum summa ossis sacri parte connexa sunt. Sunt vero duo numero, vnum vtrinque, vulgo dicta ossa ilium. Horum vnumquodque ex tribus est ossibus coagmentatum: quorum vnum superius est, alterum inferius & anterius: tertium medium & quodammodo posterius. Superius speciali nomine os ilium dicitur: estque amplissimum & maximum, epiphysim habens cartilaginosam in ambitu, adusque eam, quam cum vicinis habet ossibus, connexionē. Cuius partem superiorem rectam ipsius lineam dicimus: basim vero, quæ ipsi per symphysim adiuncta est, labrum seu superciliū nominamus, quod extrorsum introrsumq; inclinet quodāmodo in supercilij formā. At quod basim ac rectam lineam interiacet, costā nūcupamus. Idem hoc os superius superficies duas cauas habet, vnam internam, alteram externam. Connexio eius per symphysim duplex est: vna cum

Os ilium quot ossibus constet.

Ilium proprie seu strictius sumptum quid.

In osse ilium quod linea, labrum, seu supercilium & costa.

Os medium seu ischion. Cauitas seu cotyle ischij.

cum parte superiore ossis sacri, altera cum eo osse, quod medium diximus, & quodammodo posterius: A quod initium ducens à parte angustiore ossis ilium, cauitatem eam facit, in qua caput femoris excipitur illam cauitatem Græci Cotylem appellant, Latini Acetabulum: finiturque secundum latus foraminis, ipsi & ossi pubis communis: medium id os quodammodo posterius proprie & specialiter os ischij dicitur, nihilque aliud continet præter dictam illam cauitatem: nisi quod parte sua posteriore & inferiore,

Ischij tuberculum. Os pubis.

producit apophysim, quæ adiungit se ossi pubis ad partem imam foraminis communis, quo loco valde inæqualis & aspera apparet, diciturque tuberculum ossis ischij, ad cuius extremum profert insuper & capitulum, ad similitudinem apophysios genæ inferioris, quam Coronem nuncupant. Os tertium pubis dictum profert se ad summam vsque partem pectinis, vbi socio ossi aduerso occurrens ipsi vnitur per symphysim, quo modo etiam tria illa sibi inuicem componuntur: hoc os parturientibus aperiri dicitur,

Ossis femoris descriptio.

quanquam mihi ea de re nondum constare potuerit. Trium horum ossium separationem manifestam consequi poteris in Sceleto puerili: nam in maioribus natu hominibus cartilagines illæ, quæ inter connexiones intercedunt, in ossa degenerant. Sequitur os femoris omnium corporis ossium maximum: rotundum est, & sic subarcuatum, vt gibbum sit parte sua exteriore & anteriore, quo esset contra iniurias externas tutius: posteriore autem & interna cauum seu simatum dorsi asinini instar, quo commodiorē B inde ortum & ibidem insertionem musculi haberent. Simus ille paulo infra sui medium in duas lineas diuiditur, quarum vna ad internum tuber tendit, altera ad externum epiphysis inferioris eiusdem femoris. Hæ notandæ sunt in primis animo, quia fibræ obliquæ vastorum musculorum inde ducunt originem.

Duæ femoris epiphyses. Femur quot ligamentis dearticuletur ischio. Femoris duæ apophyses faciunt duos Trochanteres.

Præterea id os duas in extremis suis habet epiphyses, vt facile in femore puerili apparet. Superior epiphysis constituit caput rotundum femoris ipsius, quod (vt omnis alia epiphysis) ceruici longe insidens, recipitur cauitate ischij per enarthrosim: in ea firmatur per duo ligamentorum genera, quorū vnum commune est, prodiens à musculis, qui à sui superna parte circa ipsius ceruicem descendunt: alterum proprium, quod duplex est, nempe membranosum vnum & latum à tota cauitate ipsius orbitæ, descendens circum totum femoris caput super ipsius ceruices: alterum crassum & rotundum descendens à secunda cauitate cotyles ipsius, quæ vsque ad foramen commune extenditur ad summum capitis ipsius. Præterea sub hoc capite, id os duas habet apophyses, vnam magnam & crassam, alteram paruam & breuem. Magna in parte posteriore sita, dicitur magnus Trochanter: parua in parte interiore sita, dicitur paruus Trochanter. Notandum vero magnum Trochanterem ex parte altiore & posteriore, qua spectat caput ipsius ossis, excitare exiguum quendam sinum, in quem musculi gemelli, & alij, de C quibus postea, insinuantur. Consideranda etiam venit foraminum multitudo, hanc ceruicem inter caput & duos Trochanteres circumstantium, quæ vasis, id est, venis, arteriis, & neruis ingressum præbent in ipsius ossis medullam: ex quo medulla ipsa euadit sensus particeps, qua præsertim parte tunica vesti-

Vnde medulla sensus fiat particeps.

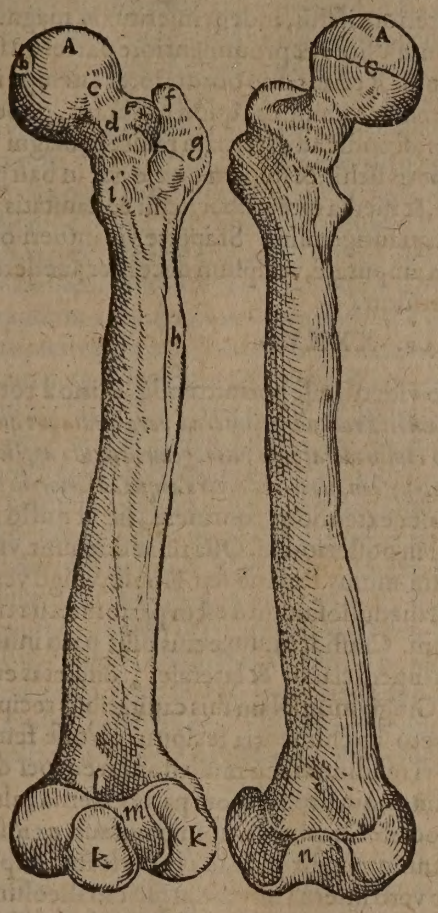
tur: os vero viuit & nutritur. Altera femoris epiphysis, inferior nempe, maxima est & crassissima duobus velut capitulis assurgens, quæ duabus cauitatibus diuiduntur: superficiaria vna & anteriore, qua illa epiphysis genu patellam recipit: altera profunda & posteriore, qua recipit ligamentum cartilaginosum & quasi osseum, productum ex eminentia, quæ cernitur inter duas cauitates ephiphysis superioris ossis tibiæ, quam Hippoc. *lib. de Fract.* lingua sua Diaphysim nuncupat.

D

E

Figura

A *Figura ossis Femoris.*

Os femoris parte sua posteriore spectandum. In quo A. monstrat caput seu epiphysim ipsius, quæ subit cauitatem ossis ischii.

b. *Exigua in eodem capite cauitas, quæ extipit ligamentum rotundum descendens ex parte caua superioris cauitatis.*

C. *Connexio capitis eiusdem seu epiphysis cum osse femoris.*

d. *Ceruix femoris.*

e. *Cauitas, quæ est inter ceruicem & magnum Trochanterem.*

B

f. *Magnus Trochanter, seu apophysis femoris magna.*

G. *Radix eiusdem Trochanteris.*

h. *Linea posterior femoris, in quam musculi tricipitis caudæ, seu extrema inseruntur.*

i. *Paruus Trochanter.*

KK. *Duo tubercula inferiora & lateralia femoris, quæ recipiuntur intra acetabula ossis tibiæ.*

l. *Connexio per symphysim epiphysis eiusdem ossis.*

m. *Cauitas tuberculis interiacens, in quam inseritur ligamentum cartilaginosum commissuræ genu.*

Aliam etiam hic intueri licet femoris figuram, quæ partem ipsius anteriorem ostentat, in qua tantum notanda cauitas est, quæ designatur nota n. *quæ excipit rotulam genu, seu patellam. Nam* A. *&* C. *hic eadem, quæ in alia figura designant.*

C

De musculis Femur mouentibus. Cap. XXXV.

Numerus.

FEmoris omnino sunt quatuordecim musculi, nempe duo flectunt, ex quo Flexores dicuntur: tres extendunt, vnde Tensores: tres intro ipsum mouent, genu foras propellentes, & calcem intro adducentes, vt cum crura decussamus: quanquam triplicem hunc nonnulli pro vno & simplici habent, ac Tricipitem nominant. Sex foras ipsum proferunt & explicant, vt contingit in actu venereo. Horum quatuor gemini dicuntur, ob crassitiei, originis, insertionis & actionis similitudinem. Duo reliqui Obturatores dicuntur, quod foramen commune ossibus pubis & ischii obturent.

Duo flexores.

Ergo duorum flexorum vnus rotundus intrinsecus, fibris longitudine inæqualibus ex omnib⁹ transuersis lumborum apophysibus descendens, supra commissuram posteriorem ossis ilium & pubis inseritur in paruũ Trochanterem: alter ab ortu latior & amplior, egreditur ex toto labro & supercilio interiore ossis ilii, ac internam eius replens cauitatem, supra partem anteriorem capitis femoris in paruum Trochanterem in-
D seritur crasso tendine, quem ipse de se cum socio nuper descripto musculo producit; etiam iam inde à carneo tomento, quare de illis diducendis & auellendis duobus musculis non magnopere laborabis.

Tres tẽsores.

Tres tensores nates constituunt, quorum primus crassior, amplior & externus à cauda ortus, osse sacro: & plusquam dimidio labro exteriori ac posteriori ossis ilium, fibris obliquis à Trochantere magno quatuor fere digitorum crassitie, ad lineam rectam, quam dorso asinino similem esse diximus, inseritur. Secundus in magnitudine & situ medius descendit ex reliquo labro, costaque anteriore & exteriore ossis ilium, ac supta medium id os inseritur in summam partem magni Trochanteris, triangulari supra partem eius superiorem & exteriorem, insertione. Tertius minor, breuior & tenuior superioribus sub illis latens prodit ex medio superficiei externæ ossis ilium, indeque inseritur in maiorem partem lineæ rectæ magni Trochanteris. Tres hi musculi magnã & latam habent originem, angustam vero insertionem ex fibris velut obliquis.

Tres intro mouentes.

Sequuntur deinde tres illi, qui intro femora mouent, stringuntque ac decussant, sic vt genu prorsum seu extrorsum, calx vero introrsum adducatur, vt ex iliorum insertione est intelligere, etsi nonnulli contra senseriut. Oriuntur vero tres illi musculi ortu suo partim carnoso, partim membranoso, ex parte superiore & anteriore circumferentiæ ossis pubis, indeque inseruntur in li-
E neam posteriorem ossis ischii, altius alii alio: nam minor & breuior restitat ad radices parui trochãteris, medius paulo altius descendit: tertius maximis fibris suis longioribus descendit vsque ad mediũ lineæ.

Qui clunes agitãt musculi, nempe qui genu forãs, paternã vero intro ferunt.

Hoc si ita est, musculos nempe hos, à parte anteriore & superiore prodeuntes inseri in lineam posteriorem ossis ischii, dum soli agunt, femoraque stringunt, extrorsum illa inuertent, plane quemadmodum cum illa decussamus, non autem genu vnum ad alterum adducent, & calcem foras propellent: talis enim motus fit à vasto interno femoris tibiam mouente. Sequuntur sex, qui Clunes agitant, quatuor geminorum seu quadrigeminorum, primus & altior egreditur ex cõmissura ossis sacri cum caudæ osse, seu potius ab imo extremo ossis sacri, indeque inseritur in cauitatem magni Trochanteris tendine satis insigni. Secundus prodiens ex parte caua seu fissura, quæ est inter cauitatis ischii extremum & eiusdem

tuber, inſeritur pariter in cauitatem magni Trochanteris. Tertius aſcendit ex parte interna tuberis A
iſchii, paulo altius inter duos Trochanteres, in cauum maioris Trochanteris. Quartus & vltimus omni-
um infimus & latiſſimus progreditur ex toto tubere exteriore iſchii, indeq; inſeritur in magnum Tro-
chanterem, atque quatuor hi muſculi latent ſub natium craſſiore & prominentiore parte: quare vt eos
demonſtres apertius, erunt in originem ſuam reſupinandi. Reſtant duo obturatores, nempe internus
& externus, qui ambo oriuntur ex ambitu, & circumferentia foraminis, quod obturant, quod nempe
commune eſſe diximus oſſi pubis & iſchio, ſed internus aſcendit ad externam radicem magni Trochã-
teris per mediam fiſſuram inter partem ſuperiorem tuberis iſchii, & ſpinam quæ extat in baſi poſterio-
re oſſis ilium. Externus vero prodit è cauitate exteriore, & media inter tuber iſchii & cauitatis, partem
inferiorem in partem cauam magni Trochanteris cum quadrigeminis. Si aperte vis intueri obturato-
rem externum, oportet te vel tricipitis muſculi initium amputare, vel ipſum decenter auellere, moxq;
extendere & reſupinare: internus ablata veſica facile cernitur.

De oſſibus Tibiæ. Cap. XXXVI.

Patella genu quid. TIbiæ muſculos deſcripturis, tibiæ oſſium deſcriptio videtur eſſe præmittenda, initio à rotula genu B
ducto: Hoc os eſt *genu externa parte cartilaginoſum, in ambitu rotundum; interna vero mediaque quodammo-
do gibbum: atque ad latera reſimatum, quo commodius ſine vllo commoderationis vitio, genu articulo applicari poſſet,*
Vſus. *atque adaptari intra cauitatem anteriorem duarum femoris epiphyſeon ſuperiorem vero atque anteriorem tibiæ.* Vſus
eius eſt confirmare genu articulum, tibiam vero in debita extenſione continere, ſic vt nullo modo in
Oſſa tibiæ quæ & quot. partem anteriorem flectatur, quemadmodum flectitur in poſteriorem. Oſſa tibiæ duo ſunt, vnum craſ-
ſius ſpeciali & proprio nomine os tibiæ dictum, alterum minus Perone ſeu Fibula, vulgo vero Focile
Tibia proprie & ſtrictius ſumpta. minus nuncupatum. Craſſius cauum quodammodo & medulloſum, ſitũ eſt in parte interna tibię, duas
habens apophyſes, craſſiorem vnam, tenuiorem alteram. Craſſior ſummæ eius oſſis parti inſidens, ei-
demque per ſymphyſim coniuncta facit duas cauitates ſuperficiarias & laterales, diſcretas eminentia
mediocri: Quare id os oſſi femoris connexum eſt per Ginglymon. Nam ſuis cauitatibus recipit tubera
inferiora & poſteriora epiphyſis oſſis femoris, media vero ſua eminentia recipitur ob oſſe femoris, in-
ter duo eius tubera. Firmatur hic articulus non ſolum vi tendinum, ſeu muſculorum eo loci deſinenti-
um, ſed etiam trium validorum ligamentorum: quorum vnum prodit à tota parte externa, alterum ab
Diaphaſis quid. interna eiuſdem connexionis. Tertium quod ex Hippocrate Diaphyſim nominauimus, ex ipſo eius in- C
terſtitio. Altera tibiæ proprie dictę apophyſis; quam tenuiorem diximus, ſita in parte ima duplicem ve-
lut cauitatem facit, qua id os Aſtragalum recipit, parte vero interna internum facit malleolum: quem-
admodum fibula ſeu perone externum: inter hos malleolos aſtragalus partibus ſuis lateralibus recipi-
tur, voluiturque tanquam e pitoxis in arcubaliſta, quoties pedis flectendi aut extendendi neceſſitas in-
Tres eminentes in oſſe tibiæ lineæ. cidit. Præterea id os tibiæ triangulare tres habet eminentias, figura dorſi aſinini exſculptas: acutior de-
ſcendit ſecundum partem anteriorem, Græcis Anticnemion dictam: ſecunda parti interiori inſidet; ter-
tia exteriori. Hæ omnes ſunt diligenter attendendæ, & anterior maxime: quod in cruris fractura tibiæ
Perones deſcriptio. bene reſtituendæ Chirurgo velut dux & regula ſit. Perone vero os velut extrinſecus ſitum, & quaſi po-
ne tibiam, duas pariter habet epiphyſes, cauas ad partem ſui interiorem, gibbas vero ad exteriorem.
Per harum ſuperiorem id os innititur & inſeritur ſub epiphyſi interna, & quodammodo poſteriore ti-
biæ, ſic vt femori nullatenus dearticuletur, ſed illi tantum in ſterniculi loco ſit. Per inferiorem vero idẽ
ipſum os non tantum ima tibiæ, & aſtragali parte recipitur, ſed etiam eius partem recipit, quę ex eodem
latere cum calce iungitur, tum pręcipue cum pedem extrorſum flectimus. Connectitur id os cum com-
memoratis oſſibus per ſynarthroſim, alligatur vero validis ligamentis ab iiſdem oſſibus productis, atq; D
mutuo ex vno ad aliud tranſmiſſis, vel ſi mauis, à ſuperiore in inferius, vt in brachio diximus. Cæterum
triangulare eſt etiam id fibulæ os, habens lineas tres: quarum vna parte externa prominet, altera in an-
teriore, tertia in poſteriore viſitur.

De muſculis Tibiæ. Cap. XXXVII.

Numerus. VNdecim muſculis tibiæ motus omnes abſoluuntur: horum ſex ſunt anteriores, quinque poſte-
riores. Sed & horum alii ſolam tibiam mouent, vt qui ortum ducunt ab oſſe femoris: alii tibiam
quidem mouent, ſed cum femore, vt qui ſupra femur oriuntur, nempe ex oſſibus ilium, iſchii & pubis.
Longus. Anteriorum primus, Longus dictus, vulgo Sutorius, oritur ab extremo inferiore & anteriore ſpinæ
ſeu epiphyſis oſſis ilium, ac oblique ſupra alios muſculos deſcendens, largo tendine & membranoſo in-
ſeritur in partem anteriorem & interiorem tibiæ ſub genu: Actio eius tibias decuſſare, ante tamẽ infle-
xas vi muſculorum mox commemorandorum. Auxiliatur etiam tricipiti muſculo ad eam, quam dixi-
mus, actionem. Secundus anteriorum, membranoſus dictus, quod totus fere talis ſit, pręterquã in ortu,
deſcendit carnoſus à radice & baſi ſupradictæ ſpinæ oſſis ilium, idque oblique, tendine ſuo membra- E
Membranoſus. noſo & lato (mixto cum communi muſculorum membrana) in tibiæ partem externam, quam extror-
ſum propellit, vt & femur cum quadrigeminis: nam vt alias notauimus, *ex duobus motibus obliquis vna
concurrentibus fit motus rectus: quin & omnes ferme corporis motus iſto fiunt modo*: qui eiuſmodi motus
obeunt muſculi, obliquo ſunt ſitu poſiti, & oppoſiti, vt licuit intueri in motibus, & ſitu mu-
Axioma anatomicũ. Rectus. ſculorum manus in genere ſumptæ. Tertius Rectus dictus, (quia ſupra crureum ſecundum femoris
rectam lineam anteriorem, deſcendit inter duos vaſtos) prodit inter extremum epiphyſeos oſſis iliũ &
cauitatis, ligamento valde robuſto, indeq; inſeritur in partẽ anteriorẽ tibię, trãſiens p mediam genu pa-
tellam: tibiã ex ſe extendit cum trib. ſequentibus: ex accidenti vero fermori flectẽdi auxilio eſſe poteſt.

Quartus

A Quartus & quintus Vasti vocantur, ob amplitudinem: horum vnus internus est, alter externus: ambo consurgunt ex fibris rectis ad suam originem: obliquis vero ad insertionem, quarum ratione ambo videntur compositam habere actionem ex motu recto & obliquo. Recto nempe tibiæ extensioni auxiliante, obliquo vero vni genu ad alterum adducendo, vel ambobus genubus à se inuicem disiiciendis, internus quidem secundum fibras suas rectas venit ex radice parui trochanteris, secundum vero obliquas à linea interiore descendente femoris. Externus fibris rectis egreditur ex radice magni trochãteris, obliquis vero ex linea externa descendente eiusdem ossis. Cæterum omnes hæ fibræ locis quibusdam cum crureo, ita mixtæ, vt separari nisi alterutro violato nequeant, perguntin tibiam (suo quæque latere) supra genu patellam, secundum latera musculi recti cum quo tendinem conflat inseparabilem, vt mox audies. Sextus & vltimus anteriorum Crureus dictus (propter arctam & firmam adhæsionem, quam habet cum osse femoris, quod nonnullis Crus dicitur) ex interstitio duorum trochanterum, descendit sub musculo recto & duobus vastis in partem cruris, id est, femoris anticam vsq; ad genu patellam. Notandum vero, quatuor hosce postremos musculos, communem tendinem crassum & latũ conficere, quo contegunt patellam illam, & totam genu anteriorem dearticulationem, vt distrahi citra lacerationem nequeant: quare tendinem illum genu esse pro ligamento putandum: certe omnes hi musculi simul agentes tibiam extendunt. *Crureus.*

B Sequuntur quinque posteriores, quorum tres nascuntur ex tubere ischii, pergentes in partem interiorem, quartus ex medio pubis, Biceps dictus, in exteriorem tibiæ. Ex internis vnus egressus ex commemorato tubere descendit ligamentosus in medium vsq; femur, indeq; carnosus factus suo tendine, quo diximus modo, inseritur. Alter gracilis ex eodem etiam loco egressus suo tendine cum tendine musculi longi inseritur, desinitq; in partem interiorem tibiæ: quam cum socio suo introrsum trahit, & ad alteram adducit, quod idem in femore præstat tricipitis musculi auxilio. Tertius internus seu posterior, descendit ex parte media ossis pubis ligamento lato & tenui, atque inseritur tendine rotundo in partem tibiæ interiorem supradictorum modo. Quartus Biceps dictus, duorum, quibus constat, vnum sumit à tubere nouissime commemorato: alterum à linea femoris exteriore, inseritur vero in partem externam tibiæ, vt prædiximus. Quintus & vltimus Popliteus dictus, oblique descendit carnosus à condylo externo femoris, in partem interiorem & posteriorem tibiæ ad fibulæ commissuram. Actio eius est tibiam introrsum quodammodo contorquere. *Interni tres.* *Biceps.* *Popliteus.*

C

De Ossibus Pedis. Cap. XXXVIII.

ORdinis anatomici ratio posceret, vt nunc persequeremur tibiæ musculos pedem mouentes: sed quia frustra eorum insertionem traderemus, non præcognita dispositione & conditione pedis ossium, ideo prius eorum descriptionem hic attexere oportuit. Sunt igitur pedis ossa sex & viginti numero, in tres ordines distincta: nempe vt Tarsi ossa sint septem, quinque pedii, & quatuordecim digitorum. Septem tarsi ossium quatuor sunt nominata & tria innominata. Nominatorum primus, immediate tibiæ ossa consequens, dicitur Astragalus. Huius tres sunt connexiones, vnam parte sua superiore & latiore cum ossib. tibiæ, à quibus recipitur, obtinet, vt præmonuimus: alteram inferiore & posteriore, qua recipit apophysim superiorem & interiorem ossis calcis: tertiam anteriorem, qua recipitur in cauitate nauicularis seu scaphoidis. Per primam connexionem pes extenditur & inflectitur. Per secundam cum calce ad latera mouetur. Primæ duæ connexiones sunt per diarthrosim, vltima per synarthrosim. Firmatur vero validis & latis ligamentis ab osse in os descendentib⁹ & ascẽdentib⁹: firmantur etiã membranis, musculis & tendinibus ad pedem descendentib⁹ super subterq; eiusmodi articulos. Cęterũ hoc os tres habet apophyses, tanquam tres pedes, osse calcis nixas: quarum prima & minor subest *Numerus. Tarsi ossa.* *Astragalus.* *Connexiones astragali tres, & earum vsus. Astragali tres apophyses.*

D malleolo externo. Maior (quam Galenus ait caput rotundum constituere ceruici oblongæ innixum) anteriorem pedem spectat, è regione pollicis & indicis: media pone tibiam est ad calcem. Multa alia taceo, vt læuorem & asperitatem huius ossis, quæ velim inspectione discas potius, quam ex libris. Secundum os huic substratum Calcaneum dicitur, omnium pedis ossium crassissimum, cui vniuersum corpus n obis incedentibus innititur. Duas habet apophyses superiores, vnam magnam, alteram paruam. Magna excipitur apophysi posteriore & exteriore astragali: parua intrinsecus recipitur tertia apophysi eiusdem astragali, quam diximus, caput habere rotundum, oblõgę ceruici innixum. Prętereа parte sua posteriore rotundũ est, & à tibia valde abscedens, anteriore vero & productiore connectitur per synarthrosim ossi cuboidi, cuius partem inferiorem & interiorem videtur recipere: superficiem habet penitus inæqualem, & multis tuberculis assurgentem. Parte interna velut canaliculum facit, vt viam præbeat tam vasis, quam tendinibus ad plantam pedis & digitos pergentibus. Denique consideranda sunt foramina, quibus nutritionis gratia in id os vasa subeunt quorum vasorum ratione huius calcis fractura valde periculosa est propter vasorum expressionem & contusionem vt demonstrat Hip. Quod ad calcis seu calcanei attinet ligamenta, talia sunt, qualia astragali esse di- *Calcanei seu calcis descriptio.* *Cur calcis fractura adeo periculosa. Sect.3.lib. de fract.*

E ximus: nempe tendines, membranæ & ligamenta proprie dicta ab osse in os venientia. Tertium pedis os dicitur Scaphoides, à scaphæ similitudine, qua enim parte astragali caput respicit, cauum est: qua vero tria ossa innominata (quæ sustinet & à quibus recipitur, quemadmodum cauitate sua caput astragali recipit) gibbosum est externæ carinæ instar. Connexiones eius sunt per synarthrosim, confirmanturque supra commemoratis ligamentis: idem hoc os parte superiore in fornicem effictum est, inferiore quodammodo resimatur: parte interiore in mucronem desinit, tanquam in nauis proram: externa vero obtusum est tanquam puppis in naui. Quartum os nominatorum dicitur Cuboides, à cubi similitudine: quanquam valde est obscura illa similitudo. Parte sua anteriore digitos sustinet, qui proportione quadam ad eos, qui in manu sunt, annularis dicuntur & auricularis: posteriore vero sustinetur *Os scaphoides.* *Os cuboides.*

calcis parte posteriore:interiore iungitur cum ſcaphoide & cum eo innominatorum,quod medium digitum ſuſtinet:externa vero eminentiam producit dorſi aſinini forma, quæ tranſuerſim extenditur per ipſius longitudinem parte inferiori. Ad huius eminentiæ duo latera,duæ ſunt exiguæ cauitates canaliculi forma:oſſium innominatorum primum & maius pollicem ſuſtinet:minus vero & ſecundum indicem:tertium vero quantitate medium, medium fulcit digitum. Tria hæc oſſa ſuperiori ſua parte ſunt fornicata:inferiori aũt quodãmodo caua. Connectuntur cum tribus ſupradictis oſſibus per ſynarthroſim,à quibus recipiuntur:poſteriori autem parte ſua cum ſcaphoide quod recipiunt. Veniendum nunc ad oſſa ſecundi ordinis,pedii nempe. A

Innominatorum oſsiũ deſcriptio.

Oſſa pedii.

Hæc quinque ſunt numero,quinque digitorum oſſa fulcientia. Parte ſuperiore quodammodo gibba ſunt,inferiore vero caua.Habent ſingula duas in extremitate epiphyſes, quarum inferioribus & primis recipiunt tria innominata oſſa & cuboidem, ſuperioribus vero in caput rotundum effictis recipiuntur à primis digitorum oſſibus.Ipſorum connexiones ſeu cum digitis, ſeu cum oſſibus Tarſi, ſunt per ſynarthroſim.Ligamenta tam propria,quam communia ſunt talia, qualia de aliis diximus. Reſtant nunc deſcribenda tertii ordinis oſſa, quæ diximus conſtituere digitos pedis:ſunt vero illa quatuordecim:duo pollicis:tria vero cuiuſque aliorum digitorum.Prima oblonga ſunt,quæ inde ſequuntur, ſunt B breuiſſima,excepto eo,quod eſt pollicis:omnia parte ſua ſuperiore ſunt rotunda & fornicata, inferiore vero quodammodo caua & plana ſecundum longitudinem: vt qui ea flectunt tendines tutius & rectius ſine vlla in vllum latus inclinatione, deduci & peruenire queant vſque ad vltimas articulationes: quanquam eiuſmodi ductus valde iuuetur ligamento membranoſo & communi,quod de laterib. horum oſſium exiliens eiuſmodi tendines inuoluit,vt de manus digitis diximus.Denique iſtorum oſſium ſingula vltimis exceptis, duplicem habent connexionem per diarthroſim: omnia magnitudine inæqualia ſunt,nempe initio craſſa(quo pręcedentium caput recipiunt, ſuper quod tanquam ſuper cardinem mouentur)indeque ad extremum vſque gracileſcentia: extremo vero ſuo excipiuntur à ſequentibus oſſibus:ſuis extremitatibus in duas aſſurgunt laterales eminentias, interſita cauitate diſcretas,cuius occaſione longe craſſiora ſunt extremis ſuis,quam mediis ligamenta, quibus eorum firmantur connexiones,talia ſunt,qualia procedentium. Seſamoidea manuum ſeſamoideis numero ſunt ſimilia & ſitu. Id modo notandum venit,ea; quæ in prima ſunt articulatione,craſſiuſcula eſſe,rotunda & oblonga extrinſecus,intrinſecus vero plana & caua, ſita inter duas cauitates, quas tres circumſtant prominentiæ, quarum duæ ſunt laterales,& tertia media extremitatis primi oſſis pedii,pollicem pręcipue & alios fulcientis:denique priuſquam ad muſculos veniamus,notandum,pedem fuiſſe duarum vtilitatum cauſa C conditum.Prima eſt,vt reliquum totum corpus ſtabiliret,cum forte ſtandum eſſet.Qua de cauſa natura non ſic poſuit pollicem diuerſum reliquis, vt in manu. Altera eſt ad apprehenſionem,quare & pedem natura molita eſt ex pluribus oſſibus digitorum mobilibus & articulatis,vt in manu.præterea quia & in pedem incedendum erat, natura hunc voluit parte inferiore cauum locis quibuſdam: aliis vero planum figura triangulari eſſe,vt per omne ſolum,planum,montuoſum, æquale, inæqualeque, in omnes orbis partes,noſtri nos pedes ferre poſſent.

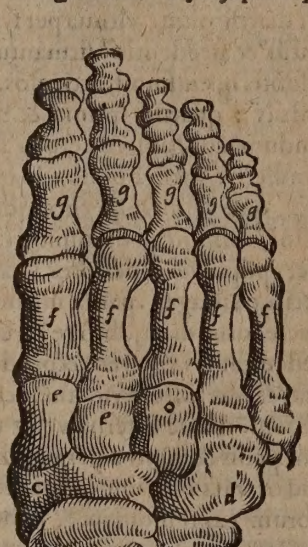
Oſſa digitorum pedis.

Seſamoidea pedum oſſa.

Duplex pedum vſus.

Cur natura pedis pollicẽ ſitu & productione reliquis digitis ſimilem eſſe voluit.

Figura exterior ſeu ſuperior pedis.

a. *Calcem monſtrat.*

b. *Aſtragalum.*

c. *Scaphoidem.*

d. *Cubiformen.*

e e e. *Tria innominata.*

fffff. *Quinque oſſa pedii, poſt quæ ſequuntur oſſa quatuordecim digitorum pedis,quorum vnum quodque tria habet oſſa, excepto pollice,cui tantum duo adſunt.*

D

ggggg. *Primum ordinem eiuſmodi oſsium.*

E

Figura

A

Figura interior & inferior pedis, quæ præsertim monstrat ossa Sesamoidea notata literis. hh.

B

De Musculi pedem mouentibus. CAP. XXXIX.

Numerus.

Tibiæ musculi pedem mouentes, nouem omnino existunt, tres quidem in parte antica, ſex vero in postica. Trium anticorum duo flectunt pedem, dum ſimul agunt: at dum ſeorſum, in ſuum quodque latus ipſum adducunt: Tertius digitos præſertim extendit, alioqui enim videtur tendine ſuo tenuiore & longiore (qui non excedit os id pedii, quod minimum digitum ſuſtinet) flectendo pedi etiam C auxilio eſſe: Primus dicitur Peronæus, quia ſecundum os perones deſcendit: alter Tibiæus anticus, qui deſcendit ſecundum os tibiæ proprie dictum. Tertius ab actione dicitur Digitum tenſor. Quod ad ortum, peronæus, qui videtur duo habere capita, deſcendit ab epiphyſi ſuperiore perones primo ſuo capite, altero vero ex ipſius perones medio, ab antica parte in poſticam, vt oſtendit ſuperficies, quæ intercedit lineam anteriorem & exteriorem eiuſdem oſſis: at poſtquam ad epiphyſim inferiorem & poſteriorem oſſis eiuſdem peruenit, pone malleolum externum, duos tendines profert, qui ducib. ligamentis tum propriis, tum communibus pergunt, craſſior quidem ſub plantam pedis, deſinens in cuboidem, & id os pedii quod ſuſtinet pollicem: minor pergit extrinſecus ad cuboidem, & vltimum minimumq; os pedii, quod minimum digitum ſuſtinet. Aliquando tenuis eius portio ꝓducitur in latus vſque minimi digiti, ipſum extendens, & à reliquis abducens.

Musculus peronæus.

Tibiæus anticus.

Tibięus anticus prodiens ex epiphyſi ſuperiore & exteriore oſſis tibię, deſcendit ſupra ſuperficiẽ oſſis eiuſdem, quę eſt inter lineam anteriorem & exteriorem, quibus adhęret, vt & illi ſuperficiei ad medium vſq;: ex quo loco vnicum tendinem profert, qui parte antica & ima deſcendens, ſinit extrinſecus in duo oſſa innominata, nempe in primum craſſius & in me-D dium: ac tenui præterea ſui portione in primum & maius os pedii, quod pollicem extendit, ipſum intro ad alterum pedem adducens. Atque hic muſculus cum præcedente flectit pedem, ſi vna ambo agant: At ſi ſeorſim, pedem in ſuum quique latus trahunt.

Digitum tenſor duplex.

Tertius digitum tenſor eſt duplex, vnus ortum ducit ex ſumma tibia, & ſecundum longitudinem peronæ inſertus ſub annulo, agit ſe in pedem, in quem quinque deſinit tendinibus ad omnes digitorum articulos pergentibus, & ſexto quodam ad pedii id os, quod ſuſtinet minimum digitum, quo (vt prædiximus) iuuat pedis flexionem. Alter deſcendit in medium perones, & ipſi aliquantulum inſertus, vnico tendine ſub annulum tranſeunte pergit ad pollicem. Notabis vero, hos omnes tendines fibras habere neruoſas, ligamentoſas & carnoſas ſic à ſe inuicem diductas, vt ſeorſim, quod ſui muneris eſt, æque agere queant, ac ſi plures muſculi eſſent diſtincti. Idemque ſentiendum de reliquis, qui ſtatim à parte ſua carnoſa tendines habent diſtinctos.

Poſtici ſex.

Sequuntur ſex poſtici, quorum primi duo dicuntur Gemelli propter ſimilitudinem craſſitiei, ortus, inſertionis & actionis. Tertius dicitur Plantaris, quod abſumatur in plantam pedis, vt palmaris in palmam manus. Quartus Soleus à ſimilitudine, quam habet cum huius nominis piſce. Quintus Tibiæus poſticus, qui deſcendit ſecundum partem poſticam oſſis tibiæ. Sextus & vltimus Digitumflexor, E profundo manus æquipollens. Nonnulli ex hoc & ex Tibiæo poſtico vnicum muſculum faciunt, qui tres tendines producat: Alii tres facere malunt, ſcilicet vt vnus ſit tibiæus, alter quatuor digitorum flexor, tertius pollicis flexor.

Duo gemelli.

Quod ad duos gemellos attinet, vnus internus eſt, & alter externus: internus egreditur ex radice condyli interni femoris, externus vero ab externo condylo. Atque ab illo ortu ſuo ſtatim carnoſi euadentes parte præſertim externa, coeunt paulo poſt partibus ſuis carnoſis, & cum ſoleo conflant craſſum & magnum tendonem ad mediam tibiam, qui inde in poſticam calcis partem inſeritur. In hoc ipſo tendine perniones doloroſi excitantur. Actio eius eſt ingreſſum procurare in ſuum & extremum pedem, dum calcem contrahit verſus ſuam originem.

Quod loco perniones excitentur.

Plantaris.

Plantarias omnium minimus & tenuiſſimus, egreditur carnoſus ex condylo externo tibiæ, indeque quatuor fere digitorum

latitudinis interuallo, in validum & gracilem tendinem desinit, quem transmittit inter gemellos & soleum ad plantam pedis, vt illic excitet membranam, quæ plantam pedis integit, & musculum, qui æquipollet flexori sublimi manus. Soleus omnium crassissimus ac sub gemellis situs, descendit ex cōmissura ossis tibiæ & peronæ, atq; circa medium tibiæ, postquam tendinem suum gemellorū tendini admiscuit, tendit in locum prædictum, vt pedem extendat in vsum commemoratum. Tibiæus posticus descendit ex epiphysi posteriore tibiæ & perones, ipsisq; fere quam longe patent adhærens, valido tendine ad extremum velut osseo, inseritur in os scaphoides, & prima duo innominata, vt adiuuet obliquam pedis extensionem. Vltimus digitum flexor duplex est, vnus enim oritur ex osse tibiæ, quo loco poplitæus desinit, atq; illi ipsi ossi insertus pergit adusque malleolum internum retrorsum, indeque in quatuor digitorum articulos. Alter ortum ducit ex medio fere perones osse, & ei nonnihil insertus per calcem & astragalum pergit ad pollicem, mixtus cum præcedente, actio ipsorum est primam digitorum dearticulationem flectere, magis vi ligamēti communis, quam exiguæ alicuius portionis tendinis illic desinentis. Vltimam vero dearticulationem eorum insuper muneris est propria insertione flectere. A

Soleus. *Tibiæus posticus.* *Digitum flexor duplex.*

De Musculis mouentibus digitos pedis. CAP. XL. B

SEquuntur musculi mouentes digitos pedis. Hi omnino sunt octo: vnus in parte superna, septem vero in inferna. Primus prodit ex astragalo, calce & cuboide infra malleolum externum, seu ligamentum eiusmodi ossium cum tibia: atque oblique ad summum pedem attensus, absumitur in quinque exiguos tendines ad latera quinque digitorum, vt ipsos extrinsecus adducat versus suum principium, ex quo digitorum abductor, & pediosus, quod pedio attensus sit, appellatur. Septem partis infernæ, primus flexor superior dictus, oritur a calce, pedique in longum attensus sub forti membrana (quæ à calce arcte affigitur extremitati ossium pedii, vt confirmet partes sub se contentas) quatuor tendinibus inseritur ad secundas quatuor digitorum dearticulationes, quas flectit. Hic notandum, iuxta suam insertionem findere se hunc musculum, instar musculi manus, qui Sublimis dicitur, vt transitum aperiat profundo, qui (vt diximus) per longitudinem digitorum descendit, cui se adiungit ligamentum quoddam commune membranosum, quod ipsum inuoluit, & ossi affigit per omnem longitudinem infernæ partis digitorum, vsque ad vltimam dearticulationem. Secundus ei manus musculo, qui Thenar dicitur, æquipollens, situs in pedis parte interna, oritur ex parte interna & caua calcis & astragali, desinitq; in partem lateralem & interiorem pollicis, quem abducit à reliquis versus internam partem. Potest is in duos aut tres musculos diuidi, vt Thenar manus, ad adducendum pollicem ad alios digitos, quantū opus est, plane quemadmodum in manu diximus. Tertius ei, qui in manu Hypothenar dicitur, æquipollens, egreditur ex calcis parte externa & per pedis latera, ascendens inseritur pariter in latus minimi digiti, vt ipsum abducat à reliquis: cui eidem actioni inseruire potest caro quædam contenta sub planta pedis, quæ adusque illos digitos protenditur, vt & pedi incauando auxiliari potest. Sequuntur quatuor lumbrici, qui ex membrana digitorum flexoris profundi inseruntur in partem internam, & lateralem quatuor digitorum, vt eos attrahant in partem interiorem, contrario motu ei, quem molitur pediosus. Restant Interosses pedii: hi octo sunt numero, quatuor superni, & inferni totidem, differentes ortu, insertione, & actione: superni enim, quia adducunt pedem cum pedioso extrorsum, oriuntur à parte anteriore & interiore ossis eius pedii, quod minimum fulcit digitum (sic enim & reliqui suo singuli ordine) inseruntur que in partem exteriorem & anteriorē ossis subsequentis. Inferni contra exeunt ex parte anteriore & exteriore ossis eius pedii, quod pollicem fulcit (sic enim & reliqui suo quinque ordine) inseruntur vero in partem internam & superiorem ossis subsequentis, vt ipsum adducant cum lumbricis introrsum; vel vt pedem excauent, vt externi; vel vt pedem complanent, quemadmodum de manus interossibus diximus. C D

Numerus. *Digitorum abductor seu pediosus.* *Flexor superior.* *Thenari æquipollens.* *Hypothenari æquipollens.* *Quatuor lumbrici.* *Interossium supernorum & infernorum descriptio.*

Epilogus ossium humani corporis. CAP. XLI.

CAput in se totum constat ossibus sexaginta, quod minus; quod vero maius, sexaginta tribus: nempe cranii sunt ossa quatuordecim, faciei quatuordecim aut septemdecim, dentes triginta duo, ossium cranii octo sunt continentia & sex contenta: continentia sunt os frontis, occipitis, duo sincipitis, duo petrosa, Sphenoides seu Basilare, & Ethmoides seu Spongoides. Contenta vero sunt sex, inclusa aurium foramine, Incus, Malleus, Stapes. Quod ad faciei ossa, sex sunt intra aut circa oculi orbitam, vtrinque nempe tria: duo nasi, duo maxillaria minora, & duo maiora, quæ semper quadrupedibus hoc & manifesto discrimine distincta cernuntur, in homine tam rarum id est, vt mihi nondum videre contigerit: itaque manifesto tantum discrimine distincta sunt. Duo, quæ continent dentes omnes superiores, duo interna palati: duo maxillæ inferioris in pueris. Vltimum denique os cristæ, vnde intermedia cartilago & quasi paries nasi oritur. Duo & triginta dentes sursum deorsumque æqualiter sunt distributi. Horum vero octo sunt incisorii, quatuor canini, & viginti molares. Est & aliud ad radicem linguæ Hyoides dictum, semper ex tribus coalescens ossibus: aliquando ex quatuor. Sequuntur ossa spinæ, quæ omnino sunt quatuor & triginta, nempe septem ceruicis: duodecim Thoracis: quinque lumborum, sex ossis sacri, & quatuor coccygis. Duo præterea sunt ossa iuguli. Costæ quatuor & viginti, nempe quatuordecim veræ, & decem spuriæ. Sterni ossa sæpius sunt tria: alias septem, vt nonnunquam in iunioribus. Hinc ad brachia venientibus numerantur sexaginta duo, ducto ab omoplata initio, nempe duæ sunt omoplatæ. Duo brachii seu humeri. Quatuor sunt cubiti ossa, nempe duplex est cubitus proprie: & specialiter dictus & duplex radius. Sexdecim carpi, octo metacarpii, & digitorum E

Cranii ossa quatuordecim. *Faciei humana ossa quindecim.* *Dentes duo & triginta.* *Os hyoides.* *Spina ossa quatuor & triginta.* *Duæ claues.* *Costa 24.* *Sterni ossa 3* *Brachii totius ossa 62.*

triginta.

triginta. In hunc etiam censum veniunt Sesamoidea: quorum alia sunt interna, & hæc semper duodecim, quod minus est, quanquam aliquando plura reperiantur, quorum magna pars Cartilaginis potius, quam ossis nomen meretur: alia externa, si Syluio credimus. Restant ossa cruris, quæ (si ossa ilium vtrinque terna numeremus, vt in puellis numeranda sunt, sex sunt & sexaginta, præter Sesamoidea, nempe duo ilium ossa, duo pubis, duo ischii, duo femoris, duo patellæ genu, quatuor tibiæ, nempe duo tibię proprie dictæ, & perones duo. Quatuordecim Tarsi, nempe calx duplex: duo astragali, duo scaphoides, duo cuboides, & sex innominata. Decem pedii, quinque scilicet singulis pedibus, & digitorum octo & viginti. Sesamoidea tot pedibus, quot manibus contigerunt. Rem totam, quo facilius perciperes, placuit schemate depingere. *Cruris totius ossa 66.*

Declaratio notatum primæ ossium figuræ.

Prima ossium generalis figura.

B

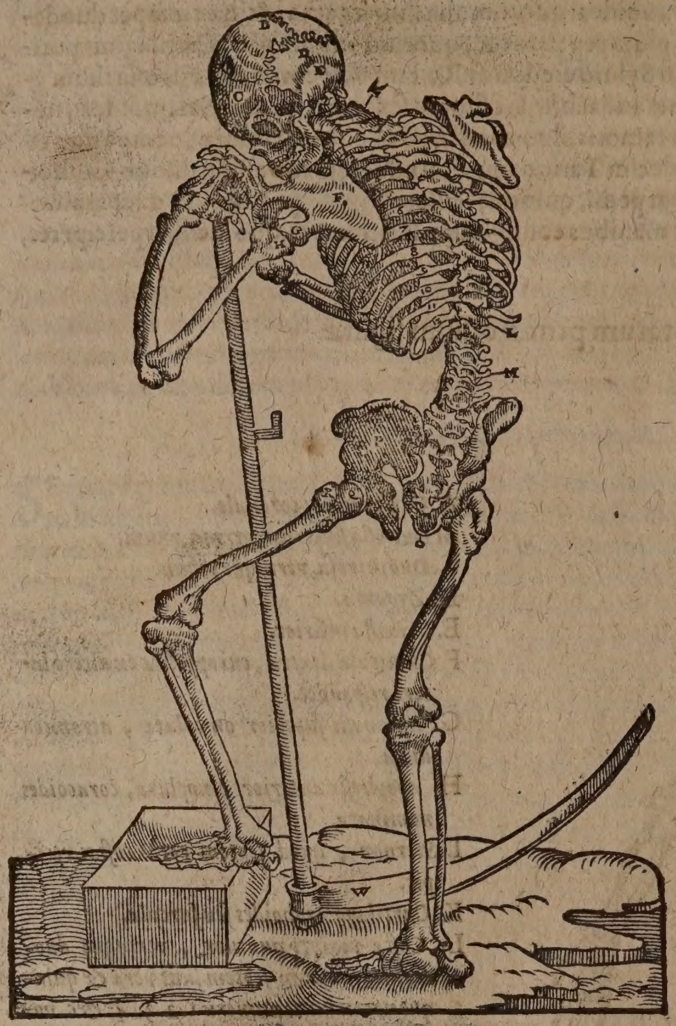
A. *Os frontis seu coronale.*
B. *Duo ossa sincipitis, vtrinq; vnum.*
C. *Duo petrosa, vtrinque vnum.*
D. *Zygoma.*
E. *Maxilla inferior.*
F. *Clauicula dextra, cui opposita ex altero latere respondet.*
G. *Apophysis superior omoplatæ, acromion dicta.*
H. *Apophysis anterior omoplatæ, coracoides nominata.*
I. *Sternon, quod septem veras costas recipit.*
K. *Cartilago xyphoides seu furcula.*
L. *Costæ viginti quatuor, vtrinque duodecim, quarum septem sunt veræ & quinque notæ: omnes numeris 1. 2. 3. 4. &c. notatæ.*
M. *Brachium seu humerus, vulgo os adiutorii.*
N. *Cubitus seu focile brachii maius.*
O. *Radius, vulgo focile minus brachii.*
P. *Carpus ex octo ossiculis coagmentatus.*
Q. *Metacarpium ex quatuor ossibus conflatum.*
R. *Ossa digitorum: tria nempe cuique digito vt quindecim sint omnino.*
S. *Os femoris.*
T. *Patella seu rotula genu.*
V. *Os tibiæ, seu focile manus tibiæ.*

C

D

X. *Perone seu fibula, vulgo focile minus tibiæ.*
Y. *Astragalus.*
Z. *Scaphoides.*
a. *Quatuor ossa tarsi.*
b. *Quinq; ossa pedii.*
c. *Quatuordecim digitorum ossa, nempe cuique tria & duo pollici.*

E

Declaratio notarum secundæ ossium figuræ. A

Secunda ossium generalis figura.

A. *Sutura coronalis.* B. *Sutura sagitalis.* D. *Sutura lambdoides.*
E. *Os occipitis.* F. *Omoplata.*
G. *Ceruix omoplatæ.*
H. *Caput brachii seu humeri.*
I. *Eminentia cubiti, Olecranum Græcis dicta.*
K. *Septem vertebræ ceruicis, quibus ad latus paulo infra, notantur costæ numeris* 1. 2. 3. *&c.* B
L. *Duodecim spondyli seu vertebræ metaphreni dorsive.*
M. *Quinq; lumborum vertebræ.*
N. *Os sacrum.*
O. *Os caudæ seu coccygis.*
P. *Os amplum seu ilium, puerulis ex tribus ossibus conflatum: quibus singulis suum nomen. Nam pars superior dicitur os ilium, quæ recipit caput femoris Ischion. Pars anterior os pubis nuncupatur.*
R. *Magnus Trochanter.*
T. *Paruus Trochanter.* C
V. *Calx seu calcaneum.*

Epilogus nominum & specierum compositionis ossium. CAP. XLII.

Sceletos quid. Duobus in genere modis ossa cōponuntur. Articuli duæ species. Quid diarthrosis & synarthrosis. Diarthrosis species tres. Quid enarthrosis. Quid arthrodia. Quid cephale & quid corone. Quid cotyle & glene. Ginglymos quid. Synarthrosis tres species. Sutura. Gomphosis. Harmonia. Symphysis quid. Et quot modis fiat. Synchondrosis. Syneurosis. Nerui nomē tria significat.

QVia Chirurgo fractorum ossium, reparandorum & restituendorum rationem nosse tam necessarium est, quam eorundem, cum luxata & elocata fuerint, reponendorum, neutrum vero intelligi possit ignorata ossium connexione natiua, operæpretium ipsi me facturum putaui, si compendiose describerem, quibus & quot modis ossa inter se componantur. *Ossium corporis humani vniuersa compositio & constructio*, Græcis Sceletos dicitur. Duobus vero modis ossa illa omnia componuntur, nempe per Arthron, seu articulum, & per symphysim, seu naturalem vnionem. Vtriusque speciei multæ sunt aliæ species. Sunt enim articuli species duæ, nempe diarthrosis & synarthrosis: quibus hoc interest, quod diarthrosis *ossium compositio est cum motu manifesto & oculis subiecto. Synarthrosis* vero *motum quidem ossium habet, sed non adeo manifestum, verum obscuriorem.* Iterum vero duæ hæ species subdiuisionem in alias species admittunt. Diarthrosis enim sub se continet Enarthrosim, Arthrodiam, & Ginglymon. Est igitur Enarthrosis *diarthroseos species, in qua profunda cauitas caput crassum & longum recipit*, cuiusmodi compositio est femoris cum ischio. Arthrodia, *quando cauitas leuiter cælata caput exiguum & breue admittit*, cuiusmodi connexio est brachii seu humeri cum omoplata, primæ vertebræ cum secunda. Græci propriis nominibus cauitatum & capitum duo hæc genera distinxere: nam *crassum & longum caput* Cephale nuncupant, id est, caput absolute: exiguum vero *Corone* vel *Coronen*, capitulum Latini dicunt. At *cauitas profunda* eisdem Cotyle, *superficiaria* vero Glene nuncupatur. Tertia species Ginglymos dicta, fit, *quando ossa mutuo se recipiunt & recipiuntur*, nempe quando in osse cauitas est, quæ oppositi ossis caput excipit, & simul in eodem caput existit, quod oppositi ossis cauitate excipiatur. Cuiusmodi compositio est in cubito & genu, nempe in compositione femoris cum osse tibiæ. Atq; hæc de diarthrosi & tribus eius speciebus. Synarthrosis altera articuli species tres etiam habet species Gal. *lib. de ossibus*, nempe Suturam, Gomphosim & Harmoniam. Sutura *ossium compositio est in modum rerum consutarum*, cuius exemplum in ossibus cranii habetur. Gomphosis *quando os ossi tanquam clauus infigitur*, quomodo dentes vtrique maxillæ in suis alueolis. Harmonia, *quando simplicis ineæ interuentu ossa componuntur*, quomodo nasi & faciei multa ossa coeunt. Huc vsque de ossium prima constructione per articulum & speciebus eius dictum est: sequitur, vt de Symphysi dicamus. Symphysis, vt iam admonuimus, nihil est aliud, quam *naturalis ossium vnio*. Eiusmodi vnio fit duobus modis, nempe vel nullius rei interuentu, quo modo coeunt tandem ætatis successu in vnum maxillæ inferioris ossa, quæ antea puerulis manifeste distincta erat; vel materiæ alicuius tanquā medii interuentu: id vero fit tribus modis, vtpote triplicis medii interuentu; scil. cartilaginis, cuiusmodi vnio Græcis dicitur Synchondrosis, quo modo coalescunt ossa pubis, & quædam puellorum epiphyses. Vel ligamenti; diciturq; Græcis Syneurosis, nerui nomine latius vsurpato qui alias pro tendine vsurpatur, alias pro ligamento, alias pro neruo proprie dicto sensus & motus authore.

Locum

A Locum vero habet hæc ſymphyſis ſeu vnio per ſyneuroſim in ſterni quibuſdam oſſibus & ilium. Vel interuentu carnis oſſa in vnum coaleſcunt, cuiuſmodi vnionem Græci Syſſarcoſim dicunt: ſic caro gingiuarum firmat dentes immobileſq; reddit. Quod ſi cui minus placet iſta diuiſio, propter obſcuritates, quibus implicita videri poſſit, hæc, quæ ſequitur mihi in mentem venit, ipſius primum à Germano Cortino Doctore Medico admonitus, quæ diligenter intuenti & facilior & extra omnem reprehenſionis aleam eſſe videbitur. *Syſſarcoſis.*

Oſſa, quæ tanquam pali vniuerſam corporis humani molem ſuſtinent, ſunt, vel

- *Vnita ſibi inuicem per ſymphyſim ſeu vnionem: quæ ſic ſibi mutuo quaſi conſita ſunt, vt inter ipſa nihil ſit diſsimile ſeu heterogeneum, quod ſaltem oculis notari poſsit. Talis vnio apparet in duobus oſsibus maxillæ inferioris ad mentum, in oſsibus ſterni, ilium cum coxendicibus, & pubis oſsibus inter ſe: huius vnionis non ſunt plures ſpecies: per hanc enim fit, vt oſſa, quæ plura & diſtincta erant, vnius tantum medii, cartilaginis nempe interuentu conueniant; quod iam reuera cartilago non eſt, ſed in os abiuit.*
- B *Conſociata ſeu compoſita, per id, quod arthron ſeu articulationem nominant, nēpe quando ſic concurrunt & colligantur, vt inter ipſa heterogeneum aliquid notari poſſit, ſic vero per arthron oſſa componūtur duob. modis.*
  - *Vel laxius, nempe per diarthroſim, id eſt, articulationis ſpeciem nō admodum arctam, per quam ſcilicet opportunitatem ad varios motus edendos haberent: huius oſsium compoſitionis ſeu articulationis tres ſunt ſpecies.*
    - *Enarthroſis, quando oſsis caput, alterius cauitate totum excipitur, & conditur, quomodo os femoris cum oſſe coxendicis componitur.*
    - *Arthrodia, quando in leuiter cœlata nec adeo depreſſa cauitate, alterius oſsis caput totum non conditur, ſed quadam tantum ſui parte recipitur: adeó vt niſi natura aliunde (vt ex ligamentis vicinorum muſculorum receptaculum ſufficiens) oſsis ei capiti ſubſtituiſſet, in perpetuo luxationis periculo extitiſſet. Sic humerus cum ſcapula connectitur.*
    - *Ginglymos, quando oſſa ſe mutuo excipiunt & excipiuntur, cuiuſmodi compoſitio eſt cubiti cum humero.*
  - C *Vel ſtrictius, nempe per ſynarthroſim, quando arctiore nexu compoſita ſunt oſſa, quod illa nullos in corpore motus obire debebant. Huius articulationis tres quoque exiſtunt ſpecies.*
    - *Gomphoſis, quando os vnum altero ſic excipitur, quemadmodum clauus cardone ſuo foramine, vt dentes ſua maxilla.*
    - *Sutura, ſerratim nempe ſeu crenatim quomodo oſſa cranii ſibi mutuo: vel ſquammatim imbricatimve, quo pacto oſſa lapidoſa cum ſincipite coeunt.*
    - *Harmonia, quæ fit ſimplicis lineæ interuentu, quæ oſſa frontibus velut aduerſis concurrentia diſcriminat, quomodo oſſa naſi componuntur.*

Epilogus ſeu cenſus muſculorum omnium corporis humani.

Vt ante oſſa, ſic hic muſculos corporis humani recenſere decreui. Ergo in facie primus occurrit muſculus latus ſeu cutaceus, ex panniculo carnoſo ortus, totum collum & vniuerſam fere faciem con- *Muſculus latus ſeu cutaceus.*
D tegens. Sequuntur quatuor ad oculorum duas ſuperiores, palpebras pertinentes. In oculorum orbitis latent quatuordecim, ſeptem nempe in qualibet orbita: quorum quatuor recti dicuntur, duo obliqui, & vnus pyramidalis. Sequuntur quatuor naſi, nempe duo externi, vtrinq; vnus, & duo interni. Hi adducunt, illi diducunt nares. Poſt hos veniunt maxillæ inferioris decem muſculi: quorum duo crotaphitæ dicuntur ſeu temporales: duo maſſeteres ſeu manſores: duo rotundi (qui mihi videntur potius ad labra, quam ad maxillam attinere) duo parui in ore abditi ab apophyſibus pterygoidibus oſſis cuneiformis orti: duo oris diductores ſui medio neruoſi ſeu tendinoſi. Hinc ſe produnt octo labrorum muſculi, nempe quatuor ſuperni & totidem inferni, os adducentes ſeu claudentes, atque diducentes, quo nomine labrorum adductores, diductoreſque dici poſſunt. In oris velut antro condita eſt lingua cum decem ſuis muſculis. Quare totius faciei erunt muſculi vnus & quinquaginta: in parte antica ceruicis comperiuntur oſſis hyoidis muſculi, itemque laryngis. Os ergo hyoides tanquam in æquilibrio ſuſpenſum tenent octo muſculi: quorum duo ſunt ſuperni à mento orti: duo ad latus à Styloide apophyſi, perforati in medio, qua tranſeant duo oris diductores eo loco neruoſi: duo à ſterno orti: duo denique à coſta ſuperiore omoplatæ ad coracoidem, qui etiam in medio ſui ſunt neruoſi, quo loco duo ma- *Singulorum oculorum ſeptem muſculi.* *Duos, qui dicuntur rotundi, labrorum potius eſſe quam maxillæ.* *Totius faciei muſculi 51.*
E ſtoidei ipſis incubant. Larynx ex tribus cartilaginibus conflatus, octodecim vel viginti habet muſculos, quorum ſex vel octo ſunt communes, & duodecim proprii. Communium duo ſunt ſuperni, duo inferni, duo ad latus primæ cartilaginis: quibus duos illos addere poſſumus qui reſerando epiglotidi inſeruiunt, qui in magnis quadrupedibus ſemper reperiuntur ad deprimendum epiglotida. Proprii ſunt duodecim, qui fere omnes veniunt à ſecunda cartilagine, vt ſe in primam & tertiam inſerant, quorum quidam ſunt ante, alii pone Thyroidem. Præter hos duo ſunt maſtoidei, qui flectunt caput. At in poſtica ceruicis parte duodecim ſunt muſculi eiuſdem capitis motui deſtinati, ſic vt capiti mouendo *Hyoidis octo muſculi.* *Laryngis 18. vel 20. muſculi.*

quatuor

Caput mouent musculi 14.
Ceruicis 8. musculi.
Thoracis musculi 81.
Epigastrii musculi 8.
Lumborum 6. vel 8. muscul.
Testium 2. musculi cremasteres dicti.
Ani 3. musculi.

quatuordecim musculi sint addicti, duo mastoidei antici,& duodecim postici: nempe duo splenii,duo A
complexi,quatuor recti, & totidem obliqui, qui valde breues sunt, adeo vt primam & secundam ver-
tebram nõ excedant.Ceruix octo habet musculos, quorum duo dicuntur longi antrorsum super cor-
pus vertebrarum:duo scaleni,qui sunt ad latus: duo spinati, qui sunt secundum longitudinẽ spinæ ver-
tebrarum: duo transuersi,qui pergunt ad apophyses transuersas metaphreni. Thorax musculos habet
vnum & octoginta,quorum alii in parte eius sunt antica,alii in postica,alii ad latus:omnesq; sunt com-
binati, excepto diaphragmate. Horum ergo duo sunt subclauii: duo serrati magni, qui a basi veniunt
omoplatæ:quatuor parui Rhomboides, duo nempe superni & duo inferni:duo sacrolumbi: duo intra
pectus cartilaginum strictores.Sunt præterea viginti duo intercostales externi & totidẽ interni: viginti
quatuor intercartilaginei,nempe duodecim interni & totidẽ externi: sic vt intercostales & intercarti-
laginei sint sexaginta octo,qui cum duodecim commemoratis explent numerum octoginta musculo-
rum.His adde diaphragma Azygon,id est,sine pari,habebis Thoracis musculorum numerum ante de-
signatum,nempe vnius & octoginta. Quod si & his addere volueris epigastrii musculos, non valde re-
luctabor,quia per accidens exspirationi & inspirationi auxiliantur. Octo igitur epigastrii musculorum
quatuor sunt obliqui,quorum duo sunt descendentes & totidem ascendentes: duo recti,quibus adde- B
re poteris duos,qui ab osse pubis veniunt succenturiatos, si placet eos a capite musculorum rectorũ se-
parare:duo transuersi.Lumborum sex sunt, vel octo musculi, quorum duo lumbos flectunt, qui trian-
gulares sunt,duo semispinati:duo sacri:duo in medio sunt dorso, quos ob id rachitas possumus nuncu-
pare.Nunc,vt postea seorsim & distincte extremitatũ musculos expediamus, ad pudenda accedemus.
Testiculorum igitur gratia duo sunt comparati musculi,cremasteres seu suspensorii dicti. Ad colis radi-
cem seu perinæum quatuor cernuntur alii, partim vrinæ seminisq; ductus gratia: partim colis erigendi
causa. Ad vesicæ ceruicem sphincter sedet.Ad recti intestini extrema tres visuntur musculi,duo leuato-
res ani,& vnus sphincter. Iam extremitatum musculos exequamur. Sat vero erit vnius tantum lateris
musculorum meminisse,quia cum corpus vbique geminum sit,quæ de vno dicta erunt, eadem de alte-
ro intelligenda venient.

Brachii totius musculi 42.

Brachii igitur ducto ab omoplata initio,musculi quod minus est,sunt quadraginta duo: nã omo-
platæ quatuor numerantur:brachii proprii & specialiter dicti septẽ vel octo: ac cubiti tres, quatuor aut
quinq; proprii sunt musculi,cubiti nempe motionibus perficiendis destinati: in cubito vero interno se-
ptem,in externo existunt totidem: at manus tredecim, ꝙ minus est, numerantur. Quatuor omoplatæ
existũt,Trapezius cucullo monachali similis,qui ipsam sursum & deorsum mouet, & retrorsum trahit. C
Secundus Leuator.Tertius Rhomboides magnus Trapezio subiectus.Quartus Serratus minor, qui in
coracoidem inseritur.Brachium mouetur antrorsum,retrorsum, sursum,deorsum, & in gyrum. Pecto-
ralis exortus à clauicula,sterno,& costis vicinis antrorsum ipsum trahit,humilis ab ima omoplatæ costa
veniens retrorsum:deltoides sursum:latissimus deorsum, & nonnihil retrorsum. Tres vi circum omo-
platam siti ipsum circumagunt,seu in gyrum mouent.Epomis seu Scapularis, sursum: Superscapularis,
qui duplex videri potest,retrorsum & deorsum:Subscapularis,qui est in cauitate omoplatæ,antrorsum:
adeo vt actionis quadam vicissitudine & successione ipsum circumagant:Cubitũ flectunt duo musculi,
vnus Biceps,alter Brachiæus dictus:extendunt vero vnus, vel aut tres musculi: nam si spectes originem,
musculus ille duo vel tria habet capita, at vnicã habet insertionem. In cubito interno septem sunt mu-
sculi,vnus palmaris:duo carpi flexores:duo pronatores,vnus quadratus,alter rotundus quodammodo:
duo digitum flexores,vnus supernus tendens ad secundum digitorum articulum,alter infernus,cũ quo
comprehendimus pollicis flexorẽ.Cubiti externi musculi sunt,supinatores duo,carpi tensores duo,di-
gitũ tensores duo,& abductor seu obliquator vnus: Quatuordecim illi interni externiq; cubiti muscu- D
li,non quidẽ cubitum mouent,sed tantum cum in cubito existant,radium,&cum eo manum mouent.
Manus musculi tredecim sunt hi, Thenar,qui non in duos modo,sed &in sex diuidi posset,tam propter
actiones diuersas, quas edit, quam interstitia hiatu manifesto discreta: secundus dicitur Hypothenar,
qui est minimi digiti,vt Thenar pollicis: tertius abductor pollicis:sequuntur deinde quatuor lumbrici,
& sex interosses, quamuis octo notari possint.

Cruris totius musculi 50.

Crus integrum quinquaginta,ꝙ minus est,habet musculos. Femoris enim musculos numeramus
quatuordecim:tibiæ gratia comparati sunt vndecim: in tibia siti sunt nouẽ, tres antici & sex postici, qui
pedi suam dicarunt operã & digitis:in pede siti sunt sexdecim. Ergo quatuordecim femori inseruientiũ
musculorum duo ipsum flectunt,vnus lumbaris dictus,alter à cauitate ossis ilium profectus:ipsum vero
extendunt,tres natium authores,&Triceps,quem in tres,si placet,poteris diuidere.Præter hos circum-
agunt crus siue femur quadrigemini quatuor, & duo obturatores, quorum internus vnus,& externus
alter.Tibiæ vndecim sunt, longus, membranosus, quatuor postici (quorum tres ab ischio,alter vero à
commissura ossis pubis)Rectus duo Vasti,Crureus,Poplitæus.Siti in tibia pedis gratia & digitorũ,sunt
tres antici & sex postici:anticorum duo flectunt pedẽ, quorum vnus dicitur Tibiæus anticus, alter Pe-
ronæus,quẽ in duos possis diuidere.Tertius digitum tensor,quamuis ipse quoq; partim pedẽ flectat,ad E
quem etiã reuocatur pollicis tensor.Posticorũ vnus est digitum flexor, alii pedẽ extendunt, hocq; sunt
ordine:duo gemelli,vnus plantaris,vnus soleus,vnus tibiæus posticus &magnus digitum flexor,ad quẽ
reuocatur pollicis flexor.Ex sexdecim in pede sitis vnus est supernus,situs supra pedion, quem digitum
abductorẽ appellamus:alter in planta pedis, nempe paruus digitũ flexor, qui ad secundam pergit digi-
torum articulationẽ per internum pedem:alter pollici suã dicauit operam,quem pollicis, abductorem
seu abactorem appellare possis:foras alter cernitur minimi digiti gratia comparatus. His accedunt qua-
tuor lumbrici,præterea octo intercostes,vel decem,si mauis. Et hæc sufficiant de censu musculorum.

Prima

A *Prima censu s musculorum figura, cuius latus sinistrum hominem sua cute tectum depingit: dextrum vero musculos omnes seorsum à se inuicem secretos eodem, quo viuenti situ esse solent.*

a. *Musculus, qui oculum claudit.*
b. *Qui oculum aperit.*
c. *Crotaphita seu temporalis.*
d. *Zygoma.*
e. *Musculus masseter.*
f. *Musculus supernus, in labrum infernum descendens.*
g. *Musculus, qui ad labrum superius & nasi alas pergit.*
h. *Musculus rotundus interna oris tunica abditus.*
I. *Musculus infernus ad superius labrũ ascendens.*
K. *Musculus infernum labrum mouens.*
l. *Musculus infernam maxillam diducens.*
m. *Musculus mastoideus.*
n. *Leuator omoplatæ.*
o. *Clauicula.*
p. *Musculus subclauius.*
q. *Serratus minor anticus, ex quinque aut sex costis supernis ad coracoidem omoplatæ conscendens.*
r. *Origo musculi pectoralis a sterno.*
ſ. *Musculus pectoralis.*
t. *Deltoides.*
V. *Biceps seu cubiti flexor.*
X. *Brachieus, cubiti etiam flexor.*
Y. *Appendix seu productio præcedentis musculi, quæ & cubiti eiusdem flexionem iuuat.*
Z. *Pronator manus.* &. *Longißimus seu manus supinator.*
A. *Carpi flexores.* B. *Digiti flexor supernus.* C. *Digiti flexor profundus.* D. *Palmaris.*

Octo sequentes literarum notæ figuræ minoris manus seorsum à reliquo corpore existentis, imaginem paulo exactius exprimunt.

E.F.G. *Musculi pollicis, qui primum & secundum os flectunt.*
HH. *Lumbrici.* I. *Musculus, qui minimum digitum retrorsum à reliquis abducit.*
D K. *Annulus carpi.* L. *Fissura quatuor tendinum musculi digitum flexoris superni, qua tendines profundi ascendunt ad tertiam digitorum articulationem.*
M. *Tendines profundi.* N. *Serratus maior secretus, dilatando Thoraci inseruiens.*
O. *Obliquus descendens epigastrii.*
P. *Transuersus.* Q. *Rectus.* R. *Vmbilicus cum linea alba,*
S. *Vnus succenturiatorum musculorum, qui ab osse pubis in recti caput ascendit.*
T. *Obliquus ascendens.* V. *Membranosus femoris.* X. *Rectus femoris.*
YY. *Longißimus sutorius dictus.* ZZ. *Duo vasti.* 1. 2. 3. *Triceps descendens ab osse pubis intus in os femoris.* 4. *Patella genu.* 5. *Os tibiæ.* 6. *Portio musculi gemelli.* 7. *Portio solei.* 8. *Tibiæus posticus seu internus:* 9. 10. *Pedis flexores,* 11. *Digitum tensores.*

Secunda

Secunda census musculorum figura, quæ latere sinistro hominem depingit sua item pelle tectum: dextra vero reliquos totius corporis musculos exprimit. A

a. *Os occipitis nudum.*
b. *Splenius musculus in latus sinistrum resupinatus.*
c. *Musculus complexus.*
d. *Musculus spinatus.*
e. *Musculus obliquus ascendens ex spina secundæ vertebræ ad apophysim transuersam primæ.*
f. *Musculus obliquus ascendens à commemorata apophysi transuersa ad occiput.*
g. *Musculus rectus subiectum habens socium.*
h h. *Exprimere deberet Trapezium; sed sculptori inter calandum excidit.* B
i. *Musculus Rhomboides omoplatæ.*
K. *Leuator omoplatæ.*
l. *Exiguus musculus instratus cauitati, quæ est supra omoplatæ spinam.*
m. *Musculus deltoides ex spina omoplatæ.*
O. *Superscapularis, quam frustra nonnulli duplicem faciunt.*
P. *Musculus deprimens & retrorsum trahens brachium, veniens ab angulo inferiore omoplatæ.*
q. *Musculus latißimus.* r. s. *Duo musculi cubitum extendentes.*
t. *Portio brachiei cubitum flectentis.*
V. *Origo musculi longißimi manus supinatoris.* C
u. *Olecranum seu tuber cubiti.*
X. *Os cubiti.* YY. *Portio duorum musculorum carpiflexorum.* z. *Musculus digitum tensor.*
& *Vnus ex carpi tensoribus, biceps & bicaudatus.*
A. *Alter carpi tensor priori socius.* BB. *Abductor pollicis.* C. *Pollicis tensor.*
D. *Annulus seu ligamentum tendinum.* E. *Rhomboides, seu serratus superius & posticus.*
F. *Sacrolumbus duodecim habens tendines.* G.H. *Semispinatus.*
I. *Musculus Rhomboides seu serratus posticus & infernus.* K. *Musculus lumbaris seu triangularis potius.*
L. *Primus & craßior natium musculus resupinatus in latus sinistrum.*
M. *Secundus natium musculus, situ & magnitudine.*
N. *Tertius & minimus natium.* OOOO. *Quadrigemini quatuor.* P. *Obturator internus.* Q. *Obturator externus.* R. *Magnus Trochanter.* S. *Vastus externus.*
T. *Primus tibiam flectentium, quem ampliatum seu auctum dicere poßis.* V. *Secundus.* D
X. *Tertius, ambo interni.* Y. *Maxima pars tricipitis.* A A. *Gemelli.* B. *Soleus.*
1. *Thenar pedis.* 2. *Digitum flexor pedis paruus.*

FINIS LIBRI QVINTI.

A

DE TVMORIBVS CONTRA NATVRAM IN GENERE.

B

LIBER SEXTVS.

Quid Tumor contra naturam, vulgo Apostema dictus, & quæ illius sint differentiæ. CAP. I.

Ἀπόστημα vulgo dictum, *affectus* est *contra naturam, ex triplici morborum genere, intemperie, mala conformatione & continui solutione, in actionis læsionem coeuntium, compositus & connexus.* Hunc facit humor seu materia alia quæuis humori proportione respondens, partis, corporisue eius, cui insidet, functionem abolens, debilitans, aut deprauans. Apostematum differentiæ è quinque potissimum rebus duci solent: quantitate, materia, accidentibus, partium, quas obsident, natura, causis denique efficientibus. Has visum est facilioris doctrinæ gratia sequenti schemate describere. *Quid apostema vulgo dictum. Apostematum seu tumorum contra naturã causa materialis.*

C

De Tumorum differentiis Tabula.

Apostematum differentiæ ex quinq; maxime rebus ducuntur.

- *Ex quantitate, ratione cuius apostemata dicuntur,*
  - *Magna, quæ Galeno libro de tumoribus contra naturam, & libro 2. ad Glauconem, phlegmonarum, quæ in partibus carnosis contingunt, nomine generali comprehenduntur,*
  - *Mediocria, vt furunculi.*
  - *Parua, cuiusmodi Auicennæ bothores & pustulæ dicuntur, scabieiq; & lepræ genus omne, omnes deniq; exiguæ eruptiones.*
- *Ab accidentibus, vt*
  - *Colore; vnde dicuntur apostemata alba, rubra, citrina, flaua, liuida, nigra, & alterius coloris.*
  - *Dolore, duritia, mollitie, aliisq; similibus; vnde apostemata dicuntur, dolentia, indolentia, dura, mollia, & sic de reliquis:*

D

- *A materia, vt qua gignuntur & fiunt: quæ est vel*
  - *Naturalis.*
    - *Calida eaque, vel*
      - *Sanguinea, vnde vera phlegmone.*
      - *Biliosa, vnde verum erysipelas.*
    - *Frigida eaq;, vel*
      - *Pituitosa, vnde verum œdema.*
      - *Melancholica, vnde scyrrhus legitimus.*
  - *Non naturalis, quæ bonitatis naturæ suæ limites excessit: vnde tumores illegitimi. ergo, ex*
    - *Sanguinea.*
      - *Carbunculi, anthraces, Gangræna, estiomenus, Sphacelus fiunt.*
    - *Biliosa*
      - *Crassiore quidem Herpes exedens;*
      - *Tenuiore vero Herpes miliaris.*
    - *Pituitosa*
      - *Apostemata aquosa & flatuosa, scrophulæ, nodi, tumoresque omnes & excrescentiæ phlegmaticæ.*
    - *Melancholica.*
      - *Scyrrhus exquisitus seu illegitimus, durities, & cancrosi tumoris genus omne.*

E

- *Ex partium, quas obsident, conditione & natura, vnde ophthalmia oculi phlegmone; Parotis iuxta aures tumor; paronychia ad vnguium radices, se similibus idem esto iudicium.*
- *A causis efficientibus, seu potius efficiendi modo. Sic enim apostemata alia per fluxionem fieri dicuntur, alia per congestionem, illa fere calida sunt, hæc fere frigida, vt ex sequenti capite amplius innotescet.*

A

De causis generalibus Tumorum. Cap. II.

Quibus maxime modis tumores contra naturam fiant. Caloris tres causæ. Doloris causæ quatuor. Causæ imbecillitatis duæ.

Apostematum causæ generales duæ existunt, fluxio nempe & congestio. Fluxiones fiunt vel partis mittentis occasione, vel recipientis: pars quidem mittens ideo à se humores amandat, quod quæ ipsi insidet, excretrix facultas eorum vel copia, vel qualitate molesta, irritetur ad expulsionem. Pars recipiens attrahit & excipit caloris, doloris, imbecillitatis (seu natiua illa, seu accidentaria sit) laxitatis meatuum, & decliuioris situs occasione. Caloris, in quacunque parte extiterit, causæ tres esse solent, nempe motus omnis immoderatus (sub quo & frictiones continentur) calor externus, seu ab igne, seu à sole, & medicamentorum alimentorumque acrium vsus. Doloris vero causæ quatuor existunt, prima est intemperatæ rei subitus & rapidus incursus, ab alicuius quatuor primarum qualitatum efficientia: Secunda est continui solutio à vulnere, luxatione, fractura, tortione, contusione, distentione. Tertia est partis exquisitus sensus, neq; enim si os diuidas vel frigori, soliue exponas, dolorem sentias. Quarta est facultatis animalis velut attentio: alio enim conuersus à doloris agente causa animus minus dolorem percipit. Pars imbecillis est natura vel casu aliquo: natura quidem, vt glandulæ & viscerum nobilium emunctoria: Casu vero, vt si ipsam diu aliqua intemperies, acerbus dolor, fluxio ingens, exercuerit & fatigarit; sic enim robur minuitur & meatus dilatantur. Sed & situs decliuis humorum decubitui opportunitatem præbet. B

Duæ causæ congestionis.

Causæ congestionis duæ sunt præcipuæ, nempe virtutis concoquentis, quæ in parte residet, infirmitas: vnde frustratur affluentis alimenti in partis substantiam assimilatio: & excretricis facultatis ipsius debilitas: dum enim superflua nequit pars excernere, crescit ipsorum indies cumulus. Atq; hinc sæpius frigidorum apostematum à crasso & lento humore origo, vnde curandi difficultas maior. Denique quã multæ sunt apostematum causæ, omnes ad tres reuocantur, nempe ad primitiuas seu externas, ad antecedentes seu internas: ad coniunctas seu continentes, vt fusius dicemus postea.

De Apostematum seu tumorum signis in genere. Cap. III.

Præcipua tumorum signa duci ab essentia partis.

Priusquam tumorum curationem aggrediaris, eorum species & differentias nosse oportet, harum vero petenda notitia ex signis propriis, eadem, qua in aliis morbis, via. Sed quia propria & præcipua tumorum signa ducuntur ab essentia partis, quam occupant, habenda in primis partium notitia est, sciendúmque quæ ipsarum sit essentia, quæ compositio. Vtrumque anatomes peritia, & læsæ functionis obseruatione perfecte docemur, cum præsertim affecta pars ex earum est genere, quæ in intimo latent corpore: nam partes externæ tumore præter naturam affectæ sint, nec ne, cognoscimus comparatione eius, quod secundum naturam est, ad id, quod contra naturam esse dicitur. Partem enim sanam cum ægra comparantes, facile iudicabimus, num tumore præter naturam occupetur. Sed quia non satis est Chirurgo signa hæc vniuersalia nosse (nam & hæc vulgus nouit) attendere debet ad magis propria & propinqua. Hæc autem ex materiæ & humoris, quo constant tumores, discrimine petuntur. Sic enim docet Galenus, tumórum differentias omnes nasci ex influentis materiæ & tumorem creantis natura & conditione: noscuntur etiam ex his, quæ superueniunt accidentibus, vt colore, calore, duritie, mollitie, dolore, tensione, renitentia. Ergo dolor, calor, rubor, & tensio sanguineum humorem indicant: Frigiditas, mollities, & dolor non ita acer, pituitosum: tensio, durities, partis liuiditas, & pũctorius quidam per interualla dolor, melancholicum. Color citrinus & pallidus, dolor mordax sine partis duritie, biliosum. Sed & apostemata periodos & exacerbationes habent, humorum, ex quibus fiunt, naturam & motum sequentes. Quare ex motu & paroxysmo, non erit difficile humoris speciem internoscere: vt enim vere, sic & matutinis horis sanguinis incitatio est: vt æstate, sic & horis meridianis bilis flauę: vt autumno, sic & horis vespertinis humoris melancholici: vt hyeme, sic & horis nocturnis humoris pituitosi, exacerbationes vigent. Docent enim Hippocrates & Galenus, annum ipsum circuitus habere morborum, adeo, vt quæ est quatuor anni temporum, eadem sit quatuor diei quartarum ad humorum impetus, & motus proportio.

Lib 2. ad Gl & 13. meth. Sanguinei tumoris signa propria. Melancholici. Biliosi. Tumorum notitia ex motu & exacerbatione. Lib 2. epid. C D

Quid principium apostematis. Quid incrementum & status. Quid declinatio. Tumores quot modis terminẽtur.

Apostemata sanabilia quatuor exigunt tempora; principium, incrementum, statum & declinationem: atq; pro eiusmodi temporum varietate variãda est remediorum ratio. Principium tumoris ex eo agnoscimus, cum pars tumere incipit: Incrementum, cum tumor, dolor, & alia accidentia aperte crescunt & promouentur: Statum, cum supradictorum symptomatum nulla fit accressio, sed singula quæque, quod ad summum peruenerint, in suo statu permanent, velut immota, nisi ipsa tumoris materia degeneret, & in aliam se humoris speciem induat: Declinationem, cum tumor, dolor, febris, inquietudo minuuntur. Hinc vero præsagiet Chirurgus, quis tandem tumoris futurus sit terminus: nam tumores quatuor modis terminari solent, modo repercutientibus humorum ipsos efficientium motus non intercipiatur, vel ipsi sine vlla occasione manifesta retro in corpus non refluant. Primo ergo terminantur insensibili transpiratione, seu resolutione. Secundo suppuratione, cum materia coquitur, & in pus abit. Tertio induratione, cum in scyrrhum degenerat, humoris tenuiore parte resoluta. Quarto, qui est omnium teterrimus, partis corruptione & Gangræna, cum scilicet ipsa humoris impetu influentis vel copia vel qualitate, vel vtraque victa in eam intemperiem deuenit, vt propria ipsius depereat actio. Optimum est resolutione tumorem terminari : pessimum corruptione, velut ambigunt suppuratio & induratio : quanquam illa longe hac est melior. Signa quibus præsagiet Chirurgus apostema terminandum resolutione, sunt tumoris, doloris, pulsationis, tensionis, caloris & aliorum accidentium remissio, membri insolita alacritas & pruritus: atque hoc fere modo terminãtur apostemata calida, quod calidus humor tenuitate sua resoluatur facilius. Suppurationis signa sunt doloris, caloris, tumoris, pulsationis & febris intensio : nã Hippocratis sentẽtia, *dũ pus fit, dolores & febres magis fiunt, quam pure iã cõfecto.* E

Signa tumoris resolutione terminandi. Suppurationis signa.

Atteri tum

Signa & causa tumoris in scyrrhum terminandi.

Gangrænæ imminentis signa.

Delitescentia vulgo dicta & signa.

A Attentum vero esse Chirurgum oportet ad suppurationis huius, dum fit, notitiam. *Sæpe enim pus latet, propter* (vt ait Hippocrates) *obiecta & obtentæ partis crassitiem.* Signa apostematis in scyrrhosam duritiem abeuntis, sunt tumoris diminutio, & durities in parte derelicta. Causa non abeuntis cum tumore duritiei est naturæ infirmitas, humorum crassities, ac lentor, & Chirurgi imperitia, qui nimium resoluentibus diutius vsus, tenuiore humoris portione resoluta, reliquæ portioni crassiori, quo fæcis terrenæ instar concreta subsideret, occasionem attulit. Sic enim figulina ad solis ardorem resiccata indurantur. Sed & alia ratione Chirurgus imperitus, scyrrhosæ duritiei ansam potest præbere: nimio nempe repercutientium vsu condensata cute & incrassatis humoribus. At apostema in gangrænam facessere ex eo intelliges, si caloris, ruboris, doloris, pulsationis & tensionis accidentia fuerint intensiora, quam in suppuratione esse soleant: si dolor statim sine causa manifesta cessauerit, si pars liuescat, nigrescatve, si denique fœteat. Sed fusius de hac re postea cum de Gangræna & Sphacelo agemus. Subita & sine causa manifesta tumoris diminutio signum est relapsæ & conuersæ intro in corpus materiæ, cui rei occasionem præbent immodicus refrigerantium vsus. Aliquando & flatus multus ipsi materiæ permixtus, etsi in admotis nihil peccatum fuerit. Humoris hunc in corpus regressum sequuntur febres, multaque alia
B symptomata maligna, vt Syncope & Conuulsio per translationem ad partes nobiles.

De Apostematum prognosi. CAP. IV.

Tumores frigidos diuturnioris esse curationis.

Qui a materia non naturali fiunt tumores, difficilius sanari.

Hip. aphor. 8. sect. 6.

TVmores ab humore melancholico, phlegmatico, crasso denique lento & viscoso ad sui curationem longius tempus exquirunt, quam qui sunt à sanguine aut bile. Difficilius vero curantur, qui ab humoribus sunt non naturalibus, quam qui sunt ab humoribus, qui naturæ adhuc tenentur dominio. Nam quia à natura desciuerunt humores, magis qualitate, quam quantitate peccant, varias rerum à natura abhorrentium formas subeunt, quæ nulla cum humoribus naturalibus similitudine & affinitate iunguntur, vt seui, pultis, mellis, amurcæ, fæcis vini: imo & corporum solidorum, vt lapidis, arenæ, carbonis, festucæ, non raro & animalium, vt vermium, serpentum, similiumque monstrorum. Tumores, qui partes internas, & viscera nobilia obsident, periculosiores sunt & lethaliores, vt & illi, qui in articulis aut ad articulos existunt. Periculosi & illi tumores existunt, qui magna vasa, vt venas, arterias, & neruos obsident, hæmorrhagiæ, spirituum resolutionis & conuulsionis metu. Sic & enormi magnitudine apostemata sæpe lethifera sunt, ob magnam, quæ fit, ipsis apertis, spirituum resolutionem.
C Quæ in scyrrhum degenerarunt apostemata, diuturni omnia temporis, & operosæ sunt curationis: vt & hydropicorum, elephanticorum, lentiginosorum & omnium cacochymorum: sæpe enim in vlcera maligna & male morata abeunt.

De Tumorum contra naturam vniuersali curatione. CAP. V.

Quæ consideranda in tumorum curatione aggredienda.

Quid per partis naturam intelligendum.

Quid per partis facultatem intelligendum sit.

In curatione perficienda quæ consideranda.

Quæ deberentur nos ab vsu repercutientium.

IN apostematum curatione tria veniunt obseruanda, Primum est essentia apostematis: secundum qualitas humoris apostema committentis: tertium partis obsessæ temperies. Prima indicatio ab essentia, id est, tumoris magnitudine aut exilitate ducta, curandi rationem euariat, nam pro tumoris magnitudine augenda, minuendaue sunt remedia. Secunda ab humoris natura ducta curandi quoque consilia immutat: aliter enim Phlegmone quam Erysipelas; aliter Oedema, quam Scyrrhus; aliter simplex, quam compositus tumor curanda veniunt. Sed & tumorem ab humore non naturali aliter curaueris, quam eum, qui est ab humore naturali, & aliter eum, quem facit congestio, aliter eum, quem defluxio. Tertia indicatio a natura partis, in qua tumor residet, sumitur. Per partis vero naturam, temperiem, conformationem, situm & facultatem, functionemq; intelligimus. Temperies indicat alia
D remedia partibus carnosis, vtpote humidioribus: alia neruosis, nempe siccioribns conuenire: alia enim oculo, alia gulæ admoueris, alia partibus, quę substantiæ raritate fluxionem facilius admittunt, alia his, quę densitate eandem respuunt. Situs vero partis apprime venit considerandus, si nempe connexionem pars habeat cum magnis vasis: si opportunitatem habeat humoris & puris concepti effundendi. Facultatis nomine vsum Galenus & sensum partis intelligit. Huic autem curandi multiplex indicatio. Partium enim aliæ sunt principes, vt cerebrum, cor & iecur; harum namque virtus in vniuersum corpus per neruos, arterias & venas peruadit: Aliæ principes quidem non sunt, sed tamen ita necessariæ, vt sine his animal superstes esse nequeat, vt ventriculus: Aliæ sensu sunt acerrimo præditæ, vt oculus, membranæ, nerui, tendines, itaque neque acria, neque mordicantia medicamenta ferre possunt. His indicationibus in mentem reuocatis, perficietur indicatio tribus sequentibus intentionibus, si scilicet humorem spectemus influentem, vel qui est paratus influere; si materiam coniunctam seu humorem parti impactum; si accidentium correctionem: sic tamen vt semper ordinis vrgentioris, & causæ ratio habeatur. Ergo initio ad materiam antecedentem apponenda sunt repercutientia, fortia vel debilia ad tumorem, qui fit adhuc, attendentia, sex tantum conditionibus tumorum exceptis. Prima est si
E materia tumoris sit venenosa; Secunda, si abscessus sit criticus; Tertia, si iuxta viscera nobilia fiat fluxio; Quarta, si crassa sit materia, lenta & viscida; Quinta, quando in imo latet materia, id est, per profundas venas influit; Sexta, cum in adenosa corpuscula incumbit. Quod si plethora corpus vniuersum occupet, diæta conuenienter instituenda est, vacuatio & phlebotomia, frictiones & balnea imperanda, cacochymiam emendabunt diæta & purgatio. Si fluxionem inuitarit partis recipientis imbecillitas, corroboranda illa erit. Si inferiore situ pars existat, ita componatur æger, vt pars excipiens, quantum fieri poterit, superiore sit situ. Si dolor fluxionis in causa sit, anodynis ipsum sedabimus. Si leuitas humoris fluxionem faciat, medicamentis & alimentis erit inspissandus. Quod vero spectat ad materiam parte contentam, quia ipsi contra naturā est, vacuari inde postulat resoluentibus, vt cataplasmatis, litu,

fotu,cucurbitulis:vel vacuantibus vt scarificatu, vel suppurantibus procurata vomica. Quod denique ad coniuncta pertinet accidentia,febrem nempe,dolorem &similia,mitiganda illa erunt medicamentis anodynis,lenientibus,& relaxantibus,vt fusius dicemus postea. A

De quatuor primis & generalibus Tumoribus,aliisque,quæ ad hos reuocantur, Apostematibus. CAP. VI.

Qui tumores ad phlegmonem reuocentur. *Qui ad erysipelas.* *Qui ad Oedema.* *Qui ad scyrrhum.*

PRæcipui tumores & summi, quos humorum gignit congeries, quatuor sunt, Phlegmone, Erysipelas, Oedema,& scyrrhus. Ad hos innumeri alii reduci & reuocari possunt,diuersis distincti nominibus pro causarum efficientium & partium excipientium varia conditione. Ad phlegmonem ergo reuocantur Phygethlum,Phyma,Furunculus,Carbunculus seu Anthrax,Ophthalmia,Synanche,Bubo, omnia denique calidorum & humidorum tumorum genera. Sub Erysipelate continentur Herpes miliaris,Esthiomenus, Formica,Impetigo: omnia deniq; quæ bilis parit, apostemata. Ad Oedema reuocantur Atheromata, Steatomata,Melicerides,Testudo, Talpa, Ganglion, Nodus, Scrophula, Lupia, Hydroscele,Ascites,Leucophlegmatia: imo & flatuosi omnes tumores, quos pituitæ corruptæ parit prouentus.In Scyrrhi genere censentur,Cancer,Lepra,Elephātiasis,Verrucę,Myrmecia,Clauus,Thymus,Varix,Morphæa nigra & alba, omniaq; ab humore melancholico apostemata. Dicendum nunc de his tumoribus in specie, ducto à Phlegmone initio. B

De Phlegmone. CAP. VII.

Quid vera phlegmone.

PHlegmones nomen generale est ad omnia apostemata, quæ sanguinis inflammati congeries parit. Vera Phlegmone illa dicitur, *quæ a sanguine fit laudabili, sola quantitate peccāte.* At illegitima Phlegmone, seu apostema phlegmonosum, aliud sibi & speciale assumit nomen: nempe Carbonis, Furunculi, Gangrænæ,Sphaceli,& similium pustularum malignarum. Sic dum variorum humorum,vna cum sanguine, in vnum tumorem fit confluxus, variæ phlegmonosi apostematis species, variis nominibus, pro humoris exuperantis ratione, exurgunt: vt si parcior pituita sanguinis maiori copiæ admixta fuerit, dicetur Phlegmone œdematodes: si contra pituitæ maior sit copia, Oedema phlegmonodes,&sic de cęteris: ita semper tumori nomine indito, vt dicatur de eo id, quod exuperat. Notandum ergo,eiusmodi tumorum differentias omnes ex eo manare, quod tumorem efficiens sanguis sola quantitate peccet. Si quantitate quidem sanguis peccet, eum tumorem efficit, quem nos Phlegmonem proprie dicimus. C Si qualitate, tumorem facit phlegmonosum, quod nempe eius materia a sanguinis bonitate multum desciuerit. Cæterum sanguis qualitate peccare dicitur, vel admixtione alienæ materiæ, vt pituitæ,bilis, aut humoris melancholici, vnde Phlegmone Oedematodes, Erysipelatodes & Scyrrhodes: vel corruptione propriæ substantiæ, vnde Carbunculi, Anthraces & Gangrænæ genus omne: vel concretione, cum nempe natura, sperata & tentata suppuratione, frustratur vitio vel aeris vel ægri, vel Medici errore: atque hinc non raro Atheromata, Steatomata & Melicerides. Hæc de veræ Phlegmones materia simplici, vnius generis & similari, quanquam sint a veteribus adnotata. Sciendum tamen est, re vera nullum existere Apostema, cuius materia vnius & simplicis humoris naturam exquisite referat, citra omnem alienæ materiæ admixtionem: nam vna cum sanguine omnes pariter humores sunt admixti,& sanguinis tamen copia prædominante, sanguinei, quasi ex solo sanguine sint, dicuntur. Itaque si vlli tumores vnius & simplicis humoris naturam referunt, non illi quidem ab humore naturali sunt tumores, sed ab humore corrupto, vitiato, & qualitate peccante: sic enim sanguis per adustionem in bilem aut melancholicum humorem degenerat. Phlegmone igitur vera definitur Gal. *tumor contra naturam à sanguine laudabili, maiori copia in partem aliquam irruente.* Hic tumor etsi sæpius carnem occupet, nonnunquam tamen & in ossibus fit, testibus Hipp. & Gal. Fit vero & generatur hoc modo Phlegmone, cum sanguis maiore copia in partem aliquam influit: primum partis ipsius læsæ maiores venæ & arteriæ implentur, indeque mediæ ad minimas vsque, & capillares venas. Ex his ita distentis, exudat sanguis per poros & oscula roris instar: hoc primum implentur inania spatia, quæ partibus similaribus sunt interiecta. Hinc eodem illo sanguine partes circumfusæ omnes opplentur, maxime vero caro, vt quæ substantiæ suæ spongiosa velut raritate ad excipiendas fluxiones sit magis opportuna. Inde vero nerui, tendines, membranæ & ligamenta pariter inferciuntur: ex quo necessario sequitur tumor ob repletionem, quæ naturæ modum excedit: hinc etiam tensio & renixus: sed & dolor vna inuadit, tum ratione tensionis, tum caloris præter naturam. Pulsus vero in ipsa insuper parte sentitur manifestus, præsertim dum pus fit: quod venæ, arteriæ, & nerui maxime dolore afficiantur, dum non modo intus à feruidi humoris influxu incalescunt, sed & extus a circumstantibus partibus comprimuntur. Ergo cum ad prędictas omnes partes dolor perueniat, quod immoderatius incalescant & comprimantur, arteriæ, quæ in perpetuo sunt diastoles & systoles motu, dum dilatantur, ad partes reliquas inflammatas alliduntur, ex quo dolor ille pulsatilis. Adde, quod arteriis tum copiosiore & feruidiore sanguine oppletis, maior incumbit refrigerii, ex allecto ambiente aere, quærendi necessitas: quare cum partibus illis vicinis tensis & dolentibus, sæpius velut confligere necesse habent. Hinc ergo pulsus in phlegmone, qui Galeno definitur arteriarum dolorifica & ipsi ægro sensibilis agitatio: alias enim quamdiu integra fruimur sanitate, pulsum arteriarum non percipimus. D E

Aliud phlegmone, aliud tumor phlegmonosus.

Gal. li. de tumor. & 2. ad Glauc.

Hipp. lib. de Vul. ca. Gal. li. de tumor. præter nat.

Pulsantis doloris causa in phlegmone.

Comm. ad aph. 21. sec. 7

Itaq; valde notandæ sunt duæ illę pulsus seu doloris pulsifici in phlegmone causæ, nēpe feruor & copia sanguinis, vasis arteriisq; cōtenti (quę arterias ad motū, i.e. diastolē & systolē solito frequētius & vehemētius incitāt) & earundē arteriarum compressio atq; angustia, ob vicinarum partiū repletionem & distensionem, cuius occasione, vibrato & frequenti arteriarū pulsu afflictæ & allisæ dolent. Hinc vulgo aiunt

A aiunt in parte phlegmone obsessa; se ferientis velut mallei sensum & ictus percipere. Sed & præter hunc arteriarum pulsum alter ab ipsis humoribus, dum putrefiunt & in pus abeunt, editur velut pulsus cum pruritu, ex vaporum suscitatorum permixtione, impulsu & agitatione. Caloris in phlegmone causa est sanguis, qui dum copiosius in partem influit, velut conculcatus cogitur, facitq; obstructionem, ex qua transpirationem prohiberi; putrescereq; sanguinem necesse est à calore præter naturam. Rubet vero phlegmone à sanguine concluso: quia humoris in parte dominantis color in subtensa cute relucet. *Alter pulsus in phlegmone.*

De causis & signis Phlegmones. CAP. VIII.

PHlegmones causæ trium sunt generum: nam aliæ primitiuæ existunt, aliæ antecedentes, aliæ coniunctæ. Primitiuæ sunt lapsus, contusiones, extensiones, labores immodici, frictiones, vnguentorum acrium admotiones, vstulationes, insolationes, diæta inconsiderata, & multi sanguinis procreatrix. Antecedentes causę sunt, copiosioris sanguinis redundans in venis multitudo. Cõiunctę sunt sanguinis in parte aliqua impacti collectio. *Causæ phlegmones primitiuæ. Antecedentes & coniunctæ.*

Phlegmones signa sunt tumor, tensio, renixus, calor febrilis, dolor, pulsus (maxime dum pus fit)
B rubor, & alia, quibus sanguinis significatur redundantia. Atq; exigua quædam phlegmone resolutione sæpius terminatur. Ingens vero suppuratione, aliquando etiam in scyrrhum & scirrho similem tumorẽ desinit: alias vero in Gangrænam, cum scilicet partis obsessæ facultas & natiuum robur fluxionis, vel magnitudine obruitur, vt est à Galeno proditum. Horum omnium contemplationem inire debet Chirurgus, vt remedia conuenientia pro morbi natura, tempore, & partis affectæ conditione apponere & variare possit. *Signa phlegmones. Lib. de tum.*

De vera Phlegmones curatione. CAP. IX.

CHirurgus in veræ Phlegmones curatione, quatuor scopos sibi proponet. Primus erit de diæta. Hęc, quia phlegmone calidus affectus, febrem ciet, ex refrigerantibus & humectantibus instituenda erit, conuenienti rerum sex non naturalium vsu, nempe aeris, cibi & potus, motus & quietis, somni & vigiliarum, repletionis & inanitionis, animi denique pathematum. Ergo purum & nitidum aerem deliget, non æquo humidiorem fluxionis metu, frigidiusculum tamen. Cibos imperabit, qui moderata sint frigiditate & humiditate, vitatis illis, qui copiosiorem sanguinẽ generant: huiusmodi erunt iusculа minime pinguia, borraginis, lactucæ, oxalidis & cichorii decocto saporata: interdicet omnibus aro-
C matibus, itemque alliis, cæpis, omnibusque, quibus incalescit sanguis, cuiusmodi existunt pinguia & dulcia omnia, vt quæ flammam facile concipiant. Vinum bibet æger tenue & valde dilutum: vel si vehemens febris adfuerit, aquam decoctionis glycyrrhizæ, hordei, amygdalarum dulcium aut hydrosaccharo: habita tamen semper ratione virium, ætatis & consuetudinis. Nam si ea sit ætate, aut ita vitam instituerit, vt vini vsu carere nequeat, eo vtetur, sed omnino moderato. Quies imperanda: mo͠tu enim corpora omnia incalescunt: cauebit vero in primis, ne partem phlegmone tentatam exerceat, metu nouæ fluxionis. Somni sit moderati; nec, si plethoricum habuerit corpus, interdiu dormiat, præsertim statim à pastu. Cibi sit parcissimi. Aluo sit semper molli, hanc mollitiem, si natura desit, arte studeat cõparare, frequenti nempe clysterum & glandium vsu. Omnes animi perturbationes vehementiores, vt odia, iram, & rixas fugiat. A coitu penitus abstineat. *Qualis diæta in phlegmone præscribenda.*

Hac viuendi præscripta lege veniendum erit ad secundum scopum, nempe fluxionis diuersionẽ, quæ fit ipsius sublatis causis, plethora nempe & cacochymia. Vtrumq; id vitii genus castigabimus purgatiõne & phlebotomia, si vires & ætas permiserint. Quod si pars excipiens imbecillis fuerit, roborandа veniet iis, quæ meatuum laxitatem adstringunt, humoris impetu in contrarium reuocato cucurbi-
D tulis, frictionibus, vinculis. Quod si partem diuexet dolor, vnde fluxionis sæpe occasio, leniendus erit medicamentis dolorem sedantibus. *Fluxus humorum qui diuertatur. Leniendus dolor.*

Tertius scopus est de causa coniuncta expugnanda. Hunc scopum vt consequamur, phlegmones rationem per sua tempora inibimus, Principium nempe, Incremẽtum, Statum & Declinationem. Hinc enim petenda indicatio varietatis medicamentorum. In principio namq; repellentibus vtimur ad materiam phlegmones influentem arcendam, vt albumine oui, oxycrato, succis vel aquis semperuiui, plantaginis, rosarum, cataplasmatis, ex hyoscyamo, cortice granatorum, balaustiis, bolo armeniæ, terra sigillata, oleo rosaceo, Cydoniorum, myrtillorum, papauerino. Ex his simplicibus compositorum medicamentorum emergit varietas. Cataplasmatis hæc erit forma. ℞. *far. hordei ℥ ij. succi semperuiui, plantag. an. ℥ iij. pulueris malicorii, balaustiorum & rosar. an. ʒ ij. olei myrtill. & rosar. an. ℥ j. fiat cataplasma.* Aliud ℞. *plantag. solani, hyosc. an. m. ij. caudæ equin. tapsi barb. centinodiæ an. m. j. coquantur perfecte in oxycrato, pistentur, traiiciantur, addendo pulueris myrtill. nucis cupressi & rosar. rub. an. ʒ iij farin. fab. ℥ ij. olei rosar. & cydon. an. ℥ j. ß. misce, & fiat cataplasma ad formam pultis satis liquidæ.* Vti & licebit hoc linimento, quo imbuti panni parti imponentur. ℞. *olei nymph. & rosar. an. ℥ iij. aquæ rosar. solani & plantag. an. ℥ ij. aceti ℥ iij. al-*
E *bumin. ouor. n. iij. fiat linimentum.* Vtiliter etiam imponitur vnguentum rosatum & album Rhasis camphoratum, nec minus emplastrum diachalciteos dissolutum in aceto & oleo rosato, itemq; populeum erunt ex vsu. In incremento habenda erit ratio humoris influentis, & eius, qui iam impactus in parte, influxit. Sic itaq; repellentia admixtis resoluentibus erunt temperanda, vt illa præponderent, vt ℞. *fol. malu. absynth. plantag. an. m. iij. coquantur in oxycrato, contundantur, traiectis, adde farinæ fabarum & hordei an. ℥ j. pulueris rosa. rub. & absynth. an. ʒ ij. olei rosar. & chamæ. an. ℥ j. fiat cataplasma ad formam pultis satis liquidæ.* Aliud ℞ *farinæ hordei. ℥ iij. farinæ seminis lini & fœnugr. an. ℥ j. coquantur in aqua communi, addendo sub finem pulueris myrtillorum, rosar. & chamæm. an. ℥ ß. axungiæ anseris & olei rosar. an. ℥ j. misce, fiat cataplasma.*

Cataplasma repellens. Aliud. Linimentũ. Quibus topicis vtendum in incremento. Catapl.

In statu vero repellentium & resoluentiũ par esse debebit pondus, admixtis vna anodynis, si dolor

 infestet.

Quibus in phlegmones statu. infestet.vt, ℞.*rad.althea* ℥ iiij.*malua,pariet.an m:ij.coquantur sub cineribus,addendo farin.fabar.& lentium. an.* ℥ ij.*pulueris chamam.& meliloti an.*℥ ß.*olei chamam.& rosar.an.*℥ j.*axungia gall.*℥ ij.*fiat cataplasma.* Aliud ℞.*mica panis triticei aqua calida macerati*,℔.ß.*pulueris rosar.rubr.& absynth an.* ℥.v j.*olei aneth.& mellis comm an.* ℥.ij.*misce omnia simul,& fiat cataplasma ad formam pultis satis liquida*,quo in dolore præsertim erit vsus. Cũ *Quibus in declinatione.* vero doloris aliorumque symptomatum inclementia desæuierit, verisimile est ad declinationem peruenisse phlegmonem: quare tum vegetius & validius resoluentibus, imo solis resoluentibus est locus, initio à leuioribus ducto, ne humoris tenuiore parte resoluta, crassior in parte restitans concrescat: vt, ℞.*mal.bismal an.m.*iij.*coquantur addendo farina hordei* ℥ ij.*mellis comm.* ℥ j.*olei cham.& melil.an.* ℥ j ß.*fiat cataplasma.* Vel ℞.*radic.brion.& cucumer.agrest.an.*℥ ij.*flor.chamæm.& melilot.an.m.*iij.*coquantur in hydromelite,addendo farina seminis lini & fænugr.an.*℥ ij.*olei aneth.axungia anser.& anat.an.*℥j.*fiat cataplasma.* Sed & locus erit emplastro sequenti.

℞.*diachil.mag.* ℥ ij.*emplastri de melilot.*℥ j.*olei aneth.& chamæmel.an.*℥ ß.*liquefcant omnia simul, & fiat medicamentum ad vsum*.vel.

℞.*emplastr.de mucag.& oxycro.an.*℥ ij.*emplastr.diach.ireat.* ℥ j.*olei lilior.& chamæmel.quãtum erit satis,vt inde fiat emplastrum molle.* B

Correctio accidentiũ. Quartus scopus curandæ phlegmones positus est in correctione accidentium, quæ ipsam comitãtur; inter quæ dolor principatum obtinet. Itaq; in eo sedando diligentem esse oportebit Chirurgum, nam præterquã quod vires prosternit, & functiones debilitat ac deprauat, tum vero fluxiones ciet tractis in partem affectam sanguine & spiritibus: varia vero erunt pro doloris varietate remedia: vt *Doloris incommoda.*

Anodyna. ℞.*mica panis albi in lacte tepido macerati*,℔.ß.*vitel. ouor. num.*iij.*olei rosa.* ℥.ij.*croci* ℈ ß.*fiat cataplasma.*

Vel, ℞ *florum chamam.& melil.an.p.*iij.*farina seminis lini & fænugr. an.* ℥ j *fiat cataplasma ad formam pultis satis liquida.* Vel, ℞.*mucagin.rad althea & fænugr.an.*℥ iij.*olei rosar, & aneth.an.* ℥ j. *farina seminis lini, quantum satis, vt inde formetur cataplasma satis molle.* Quod si dolor perseueret, nec his cedat remediis, ad validiora confugiendum erit, vsurpatis etiam narcoticis, ea tamen cautione, ne inde parti inferatur necrosis. vt,

Narcotica. ℞.*fol hyoscyami & papauer.sub cineribus coctorum.an.*℥ iij.*adipis suilli, & olei rosar.an.* ℥j. *croci,* ℈ ij.*fiat cataplasma.* Vel, ℞.*fol.cicuta & solani furiosi,an* ℥ iiij *coquantur sub cineribus pistentur,& traiiciantur, addendo vnguent.popul. & olei rosa. an.*℥j.*farina fænugr. quantum satis erit, vt inde formetur cataplasma ad formam pultis liquida.* C

De Phlegmones in abscessum degenerantis curatione. CAP. X.

Signa phlegmones in abscessum abitura. SÆpe vero contingit, humorem sic parti impactum esse, inde vt repelli nequeat, sic crassum, vt discuti & resolui non possit: quod licebit intelligere ex caloris & tumoris magnitudine, ex doloris pungentis acerbitate, febre, pulsu & pondere. Itaque tum resolutionis abiecta spe, ad suppurantia veniendum erit. In eam rem Galenus partem tumidam aqua vel oleo vel vtrisque tepidis fouet: inde cataplasma sequens admouet. *2.lib.ad Gl. cap.7.*

Suppurantia. ℞.*farina tritic.vel mica panis,* ℥ iiij.*olei commun.* ℥ iij.*aqua commun, quantum sufficiat, fiat cataplasma.* Vel, ℞.*rad.lilior.albor & althea,*℥ iij.*fol malua,pariet.& senec.an. m.*j.*coquantur in hydromelite,pistentur, traiectis adde farin.seminis lini* ℥ ij.*axungia suilla & olei liliorum, an.*℥ j.ß.*fiat cataplasma.* Vel.

℞.*malu.bismalu.violar.an.m.*j.*caricar.pingu num.x pass.*℥ ij.*coquantur in aqua commun. tusis & traiectis adde mellis commun.*℥ij *vnguent.basilico.& butyri recentis,an.*℥j.*fiat cataplasma.* Vtiliter & in eãdem rem vsur- *Signa puris facti.* pabis emplastrum diachylon magnum vel basilicon. Vel, ℞.*emplastri diachyl.magn* ℥ iij. *vnguent. basilic.* ℥j.*olei lilior.*℥ß.*ex his mixtis fiat medicamentum ad vsum dictum.* Vbi calor, dolor, febris & alia accidentia remiserint, vbi in mucronem tumor attollitur, vbi appressu digitorum fluctuatis velut humoris inundatio percipitur, tum intelligere licet, pus esse confectum. Quare sine mora tumor aperiendus erit, ne materia diutius conclusa, partes vicinas arrodat, fiatque vlcus sinuosum & fistulosum. Id enim contingere solet, cum præsertim materia venenosa est, vel cũ ad articulos tumor existit, aut ad anum aliasve *Lib.de fist.* eiusmodi partes calidas & humidas. Imo Hippocratis decreto, in eiusmodi aperiendis tumoribus maturationem decet præuertere. Apertio fiat vel scapello, vel cauterio, seu actuali, seu potentiali. Si enim æger minus confidens & cordatus extiterit, sic vt ferri vim sustinere vel nolit, vel nequeat, cauterio potentiali exitus materiæ erit procurandus. Id ipsum & alio astu perficias licet. D

Scalpelli mucronem per æreum nummum sic adigito, vt defixus stet in medio. Hunc tum ne ægro vel adstantibus pateat dolus, emplastro vel cataplasmate diligenter operito, quasi medicamento imposito, contento puri exitum esses patefacturus: vbi mucronem latentem eo loci applicaueris, quo tumorem aperiri expedit, calculum sic digitis regito, vt tu derepente compellens, comprimensq; impressionem in tumorem faciat, quæ excludendo puri sit satis. Eiusmodi in machinularum tria hic appinxi schemata, vt his vel maiusculis, vel minisculis, vel mediocribus pro re nata vti possis. E

Calculi

A *Calculi cum exerto scalpelli mucrone.*

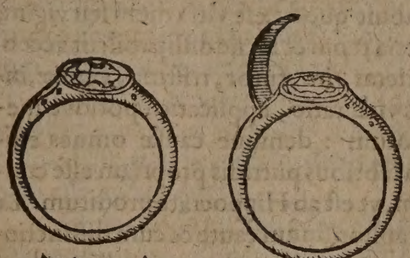

AAA. *Aeneum vel argenteum calculum seu nummum ostendit.*

BBB. *Scalpelli traiectum mucronem.*

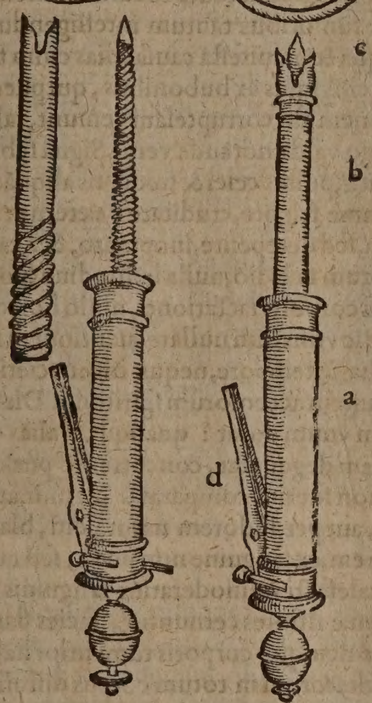
B

Alia aperiendis abscessibus instrumenta.

Annuli, in quibus inclusi latent scalpelli abscessibus aperiendis idonei.

C

Sclopi, seu Teli, Manuclæ, seu Anteridii diffulta vibratilis delineatio.

a. *Cannulam crassiorem monstrat.*

b. *Aliam cannulam, quæ maiorem subit cochleam.*

c. *Teli vibratilis exertum mucronem.*

d. *Manuclam, quæ telum exibrat.*

D

Cæterum in quouis vomicarum aperiendarum genere septem sunt, quæ diligenter veniunt consideranda. Primum est, vt qua parte vomica mollior est, & digitorum cedit appressioni, quaque in conum assurgit, ea scalpellus adigatur. Secundum, vt sectioni locus deligatur, qui imus erit, quo contenta eluuies promptius effluat, nec cunctetur in exitu. Tertium, vt fiat secundum rugas cutis, & subiectorum cuti musculorum rectitudinem. Quartum, vt à vasis amplis, neruisque effatu dignis ferrum declinet. Quintum, vt materiæ non confertim effundantur, in magnis abscessibus, ne inde deiiciantur vires, multis vna cum humore inutili vacuatis spiritibus. Sextum, vt quam mitissime fieri poterit, pars dolens tractetur. Septimum, vt vacuata post sectionem materia vomica detergeatur, carne impleatur, demumque consolidetur & ad cicatricem perducatur. Cum vero post eiusmodi sectiones fere tumoris supersit aliquid, haud penitus contempto omni humore suppurato, animaduertet Chirurgus, subesse hic affectuum complicationem, tumoris nempe & vlceris. Curandi vero hic erit ordo, prius vt tumorem tollamus, quam vlcus: non enim vlcus ante sanescere potest, quam pars naturæ suæ restituta fuerit. Ergo suppurantia ante præscripta erunt vsurpanda, biduique aut tridui spatio vlcus sequenti medicamine veniet curandum.

Quæ & quot in vomicarum aperiendarum genere quouis sint consideranda.

E

Aperta vomica quæ reliqua sit curatio.

Detergentia medicamenta.

℞. vitellum vnius oui, terebinth. Venetæ, & olei rosar. an. ℥ ß. fiat medicamentum. Hinc detersioni incumbes, hoc, quod sequitur, medicamento. A

℞ mellis rosar: ℥j. syrupi rosar. & tereb. Venet. an. ℥j. ß. far. hordei, ʒ ij. fiat medicamentum ad vsum. Ad eundem hunc scopum singulare est detersiuum ex apio, cuius hæc est descriptio.

Vnguentum de apio.

℞. succor: apii plantag. beton. an ℥ j. mellis commun. ℥ v. terebint. Venet. ℥ iiij. farin. hordei & orobi, ʒ ij. pulueris aloes, radic. ireos flor. mirrhæ, an. ʒ j. coquatur mel cum succis, quibus consumptis addantur farina & pulueres, & misceantur omnia ad formam vnguenti. Quod si validius detergendi consilium erit, vteris vnguento apostolorum, vel aureo & Ægyptiaco pro eo, quem animo concipis, scopo contemperatis. Vbi satis detersum vlcus videbitur, carne opplebitur, & cicatrice obducetur, eo modo, quo proprio de vlcerum curatione dicemus tractatu.

De Febribus, febriumq́, quæ ad phlegmonas sequuntur, curationibus.
CAP. XI.

Febris phlegmones. Quid febris.

INter symptomata, quæ phlegmonas frequentius comitantur, & ægros per vniuersum corpus affligunt, febres habētur maxime: nempe *intemperies calida & sicca in corde accensa, indeque per arterias in totum corpus expansæ:* quę tamen proprie ad id tumorum genus sequuntur, febres sunt vel ephemeræ, vel synochi imputres vel synochii putres: de quarū natura & curandi ratione, hic breuiter dicā, quæ à magistris, B

Quid febris ephemera. Quibus ex causis fiat.

Doctorib⁹ nēpe Medicis didici, dum in artis operib. cū illis versarer. Febris ephemera seu diaria, *intemperies* est *calida & sicca, in spiritibus vitalibus accensa.* Id nominis habuit quod ex se vltra diem seu viginti quatuor horarum spatium non prorogetur: quod scilicet in materia tenui & facile dissipabili sit accensa. Febris ephemeræ causæ efficientes sunt lassitudo, fames, ebrietas, ira, furor, tristitia, vigiliæ, ingens & penetrabile frigus, adustio, balneæ, ad calidius inclinans vitæ ratio, applicatio, potioue medicamentorum acrium, vt venenorum, aut alimentorum calidorum: denique causæ omnes efficientes febribus omnibus communes, excepta putredine, quam febribus putridis propriam esse constat.

Aphor. 55. lib. 4.

Nam & bubo, id est, phlegmone glandularum excitat diariam, vt est ab Hippocrate proditum. *Ex glandularum tumoribus febres,* inquit, *omnes malæ, præter diarias:* quem aphorismum caute & cum distinctione à Galeno *in commentario* tradita accipere decet, quo loco ait, de tumoribus tantum intelligendum esse, qui in glandulis oboriuntur sine occasione, id est, euidenti aliqua & manifesta causa: alias enim febres inde ortę, etsi diariæ non fuerint, non sunt omnes malę: vt intelligimus ex bubonibus, qui pueris C contingunt, & ex bubonib. venereis, qui citra hepatis inflammationem aut corruptelam veniunt, tales enim fere malignam febrem adiunctam non habēt, quę res Chirurgo valde notanda venit.

Signa diariæ.

Signa febris diariæ commūnia sunt, calor, blandus, halituosus, & ad manum mitis, pulsus celer & frequens aliquādo magnus & validus, vt si diaria sit ab ira: alias paruus, si à tristitia sit, fame, frigore, cruditate: cæterum æqualis & ordinatus. Signa certissima sunt, si non sensim & paulatim, sed derepente, inopinato, & à causa aliqua externa & euidente venerit febris, nullo præcedente ciborum fastidio, nulla lassitudine spontanea, nullo profundiore somno, oscitatione, magno dolore, nulla corporis iactatione, nullo horrore & frigore, nullo deniq; molesto aliquo symptomate præcurrente.

Cur in diaria vrinæ sint sanis similes.

Hic vrinarum nullam mentionem facimus, quod sæpius sanis similes sint: tam breui enim, quo durant diarię tempore, nequit ingens cieri in sanguinis massa perturbatio, cuius ab vrina petuntur indicia, non autem accensorum spirituum. Diaria vnica absoluitur inuasione: quæ ex propria febris huius natura diem vnum durat: quanquam alias etiam in triduum aut quatriduum extenditur: tumq; facile in putridam degenerat, concurrente præsertim ægri, Medici, aut adstantium aliquo errore, vel si externa rite non fuerint comparata. Terminatur hæc febris vel per insensilem transpiratum, vel per madorem cutis, aut per sudorem naturalem, blan- D dum, ac minime fœtidum.

Synochus imputris.

Ad hanc ephemeram, synochum imputrem, ex sanguine non putri, sed tantum præter modum calefacto genitam reuocamus. Nam concalefacti immoderatius sanguinis vi ingentem in totum corpus ardorem assurgere contingit; vnde venæ altiores cernuntur, facies flammea apparet, oculi rubentes & ardentes, exspiratio calida, totus denique corporis tumentior habitus, propter sanguinis illam ebullitionem & vaporum inde suscitatorum in totum corpus diffusionem: quo fit, vt synochi hæc species dicatur febris vaporosa. Huic pueri sunt obnoxii, vt & omnes sanguinei homines citra cacochymiam. Huius curandæ eadem ratio est, quæ & ephemeræ, quod ab ephemera vix alio distare videatur, quā quod in tres vel quatuor dies prorogretur. Quare quę de ephemera curanda dicentur, ea in hanc Synochum cadent omnia, si phlebotomiam exceperis, quę in imputri synocho valde necessaria est.

Curatio ephemeræ.

Ergo febris ephemerę cura consistit in decenti & causæ febris contrarianti rerum non naturalium vsu. Quare in primis balnea aquę tepidę & naturalis erunt vtilissima: modo ęger non sit plethoricus, nō excrementis difertus, non catarrhis & defluxionib. obnoxius, quia fusis & liquatis balnei tepore humorib. facile catarrhus prouocaretur: itaq; in eodem hoc casu vitabuntur frictiones, & ex tepenti oleo litus, quæ tamen res in hac febris specie valde salubres censentur, cum præ- E sertim à labore improbo, ab adstricta cute, à bubone ortum habuerit. Sit vero tibi hęc generalis regula, vt cuique causæ, vnde hæc febris initia, causasque duxerit, contrarium suum opponas pro remedio: vt labori quietem, vigiliis somnium, iræ & tristitiæ facetos amicorum cœtus, omniaque iucundæ voluptatis plena, buboni propriam bubonis curationem.

Vini vsus in diaria.

Vinum mediocriter aqua temperatum pro febricitantis consuetudine, vtile & salubre est in omnibus hui⁹ febris causis, nisi dolor capitis adfuerit, nisi ab ira aut bubone febris ortum habuerit: nam in postremo hoc pręsertim casu, vini potu penitus abstinendum erit, quousq; statum decurrerit inflāmatio, & iam declinationem attigerit. Febris hoc genus sæpe fatigat infantes: tumque nutricibus eadem imperanda remedia, ac si ipsæ febricitarent, vt lac ipsarum

rum

A rum euadat hac arte medicamentosum. Salubre quoque erit infantem ipsum in aquæ naturalis & tepentis balneum immergere, moxque à balneo oleo violaceo spinam dorsi, pectusque inungere.

Synochus putris quo fiat.

Quod si phlegmone internam aliquam partem obsideat, vel alioqui sua natura ingens existat, vel principi alicui visceri vicina sit, sic vt côtinenter de se vel putridam materiam, vel exhalationem ad cor transmittere possit, non vero sola qualitate seu contra naturam calore per partium continuitatê ipsum afficere, emerget inde synochus putrida, si sanguis, qui contagione in maioribus vasis putret, conflatus est ex æquali quatuor humorum permixtione. Hoc maxime signo cognoscitur hæc febris, quod nullas habeat exacerbationes aut remissiones, multo vero minus intermissiones: vltra viginti quatuor horas extenditur, nec tum desinit vomitu, sudore, madore, aut sensim insensili transpiratu, more febrium intermittentium, sed constans durat, quousque ægrum prorsus non reditura relinquat: non fere aduenit, nisi, his, qui bene compositi sint in temperie & complexione, qui multo sanguine abundauerint, eoque quatuor humorum æquali mixtione temperato. Haud diu durare solet, quod sanguis putredinis propriæ vi in bilem aut melancholicum humorem degenerans, aliam mox febris speciem suscitat, tertianam nempe aut quartanam continuam.

B Huius febris curatio, quemadmodum ex doctissimis Medicis audiui, consistit maxime in sanguinis missione. Detracto enim sanguine minuitur plenitudo, itaque & obstructio tollitur, tandemq; putredo. Atque cum in huius generis febre non modo materiei vitium subsit ex putrente sanguine, sed etiam temperiei per caloris excessum, certe phlebotomia non eo tantum, quo diximus, modo putredini medetur, sed etiam calidæ intemperiei: sanguis enim, quo viuentis calor omnis continetur, dum detrahitur, vna cum illo exhalant & vanescunt excrementa acria & fuliginosa, quæ cohibita febrilem ardorem augebant. Præterea in feruentis sanguinis detracti locum, venæ, fuga vacui, quod natura abhorret, multo frigido aere replentur, ex quo habitus vniuersi corporis sequitur refrigerium: imo plurimis phlebotomiæ beneficio aluus soluitur, sudores profluunt, quæ res in hoc febris genere valde sunt expetendæ. Hæc ratio veteres medicos impulit, vt scriberent in hoc affectu ad lypothymiam vsque sanguinem esse mittendum.

Phlebotomia in putri synocho necessaria.

Quæ sit sanguinis ad animi vsque deliquium missi vtilitas.

Quia tamen sic non pauci vna cum sanguine vitam effuderunt, satius & salubrius erit, partiri vacuationes, atque ex interuallis tantum sanguinis detrahere, quantum morbi magnitudo postulabit, & vires ægri ferre valebunt. Detracto sanguine statim clyster ex emollientibus & refrigerantibus erit iniiciendus, ne scilicet venæ phlebotomia exinanitæ, intestinorum impuritatem in se transumant: cæterum C qui clysteres nimium refrigerant, aluum adstringunt potius, quam soluant. Sequenti de leui medicamento, vt bolo ex cassia, vel catholicone minuenda erit materia morbifica: inde imperandi syrupi quibus non modo vis insit refrigerandi, sed etiam putredinis arcendæ, cuiusmodi sunt Syrupi de limonib⁹, de berberis, de acetositate citri, de granatis, acetosus, oxysacchara simplex: victus omnino sit refrigerans & humectans, vna & tenuis: calor enim natiuus multo sanguine ducto valde debilitatus pleniori victui par esse nequit, Sufficiet igitur cibare ægros iusculis pullorum & carnis vitulinæ: herbis refrigerantibus, vt oxalide, lactuca, & portulaca saporatis. Potus sit aqua hordei, syrupus violatus multa aqua cocta dilutus, Iulepus Alexandrinus, si præsertim alui profluuium infestauerit. Sed quartum maxime diem speculari Medicus debet, nam si tum se prodant coctionis in excrementis signa, Crisis die septima erit expectanda, eaque vel alui, vel vrinarum profluuio, vel vomitu, vel sudoribus, vel hæmorrhagia; Tum igitur nihil erit tentandum, sed totum negotium naturæ permittendum. Quod ad frigidæ potum, quem in hoc febris genere tantopere commendat Galenus, non erit ante permittendus, quam coctæ materiæ signa comparuerint: quin etiam in morbi declinatione vini vsus non erit inutilis ad sudo- D res promouendos.

Cur à ducto sanguine clyster mox iniiciendus.

Syrupi quales hic vtiles.

Victus cur in sanguinis multo debeat esse tenuis.

Quartus dies index.

Quando in synocho putri permittendus aquæ potus.

De Erysipelate. CAP. XII.

EXposita Phlegmones, quæ à sanguine fit laudabili, curatione, dicendum nunc de his tumoribus, qui bilem generationis suæ materialem causam agnoscunt, propter eam, quæ bili cum sanguine intercedit affinitatem. Tumores igitur, qui à bile naturali fiunt, dicuntur Erysipelata, magnum hæc ardorem conceptum continent, qui cutem maxime occupat; sed & carnis subiectæ portionem sæpe aliquam. Fiunt enim ex sanguine tenuissimo (qui incidente inflammationis occasione aliqua facile bilescit) vel ex sanguine & bile, quam par est, calidioribus, nonnunquam & ex bile cum sero acri permixta. Quod ex sincera & pura bile fit Erysipelas, verum & exquisitum dicitur Galeno. Ex bilis vero cû aliis tribus humorum speciebus mixtione tres emergunt Erysipelatum differentiæ. Si enim copiosior sanguini admixta fit, dicetur Erysipelas plegmonodes; si pituitę, Erysipelas œdematodes; si humori melancholico, Erysipelas scyrrhodes. Sic vt præpositum & substantiuum nomen eum indicet humorem, qui in dominio est, alterum vero & adiectiuum eum, qui in mixtione est suppar. Quod si pari copia côcurrant, fiet inde Erysipelas phlegmone, Erysipelas œdema, Erysipelas scyrrhus.

Erysipelatis definitio.

Gal.ca. 2. li. 14. meth. & 2. ad Glauc. Lib. 2. ad Glauc.

E Erysipelatum duo genera agnouit Galenus, vnum simplex & sine vlcere, vlceratum alterum. Distracta enim & seorsum à sanguinis tepore bilis, tenuitate sua & acrimonia in cutem incurrens eam vlcerat: at sanguinis tepore tanquam fræno coercita, prohibetur in summam vsque cutem penetrare facitque tumorem sine vlcere. Ex bile vero non naturali multa alia tumorum biliosorum fiunt genera, vt Herpes exedens, miliaris, omnes deniq; tumorum gradus, qui ab herpete ad cancrū vsq; intercedût.

Erysipelatis duo genera.

Erysipelata tribus maxime signis internoscere licet: nempe colore, qui ex rubro flauescit, celeri in corpus ad leuissimam cutis compressionem relapsu. (Cuius rei causa est humoris tenuitas, & situs extimus subcutaneusque, ex quo nonnullis Erysipelas cutis affectio nuncupatur.) Deniq; accidentium seu

Erysipelatum signa.

seu symptomatum congerie, caloris nempe, pulsus & doloris. Erysipelatis enim longe acrior calor est, quam phlegmones, sed pulsus longe minor est: quod vt sanguinis non est tantus feruor, quam bilis, sic copia longe maior est & crassities, quæ circumstantium musculorum compressionem faciat & obstructionem. Nam & bilis tenuitate sua dissipabilis facile & prompte vanescit, nec diutius se musculorum interstitiis inanibus constrictā teneri patitur: sed nec in doloris proprietate Erysipelati cum phlegmone conuenit. Est enim Erysipelatis pungens & mordicans sine tensione aut grauitate: causæ tamen vtriusq; tumoris tum primitiuæ, tum antecedentes, tum coniunctæ sunt similes. Erysipelas etsi omnem in partem incidere possit, præcipue tamen faciem inuolat, propter cutis eo loci raritatem, & humoris biliosi summa appetentis leuitatem. *Erysipelas si vulneribus vlceribusque superueniat, malum: sed etsi ad suppurationem veniat, non est bonum*: subesse enim obstructionem indicat ex humoris crassi admixtione, vnde erosionis in partibus subcutaneis periculum. *Erysipelas intus foras conuerti bonum, malum vero foris intro recurrere.* Sed *& si vterum occupet Erysipelas, est funestum: si pariter in faciem latius vagetur, malum*, propter membranarum cerebri sympathiam.

Gal. li. 2. ad Glauc. Auic. — *Quæ partes Erysipelati sint maxime obnoxiæ.* — *Hipp. aph. 79 sect. 7.* — *Hipp. aph. 25. sect. 6.* — *Hipp. aph. 43 sect. 5.*

De cura Erysipelatis. CAP. XIII.

Gal. 14. met.

AD Erysipelatis curationem duo sunt nobis procurāda, nempe Vacuatio & Refrigeratio. Quia vero refrigerandi maior, quam in phlegmone vrget necessitas, præcipuus erit scopus refrigerandi. Quo facto, contenta materia mediocriter resoluentibus erit tollenda & vacuanda. Has res vt consequi possimus, quatuor nobis erunt præstanda. Ante omnia diætæ rationem conuenientem instituemus, penes rerum sex non naturalium vsum: nempe quantum morbi & ægri natura patietur, incrassabimus, refrigerabimus, & humectabimus, longe amplius, quam in phlegmone: inde materiam antecedentem vacuabimus venæ sectione & cholagogis. Venæ quidem cephalicæ sectione, præsertim si bili sanguinis fuerit admixta portio, si Erysipelas faciem occupet, & si late grassetur. Quod si aliam partem inuaserit, etsi à sincera bile fuerit, non tam necessaria erit phlebotomia: quod sanguine, tanquam fræno bilis, detracto, periculum sit, ne ipsa efferatior reddatur: quanquam si subsit plethora in corpore, expediet sanguinem mittere, quod hæc, vt docet Galenus, sæpe Erysipelatis causa existat. Illi venæ sectioni clysterem ex refrigerantibus & humectantibus præmittere, erit satius: at medicamenta cholagoga præscribere docto & prudenti Medico ex officio incumbet. Tertia cura erit de medicamentis Topicis, quæ in principio & incremento frigida erunt & humida, citra vllam vel siccitatem vel adstrictionē, quod adstringentium vsu materia acrior intro compulsa vicinas particulas vlceraret & arroderet. Galenus & Auicennas id remedii genus valde commendant. ℞ *aquæ frigid.* ℥ *vj. aceti optimi,* ℥ *j. fiat oxycratum*: ex quo imbuta linteamina parti affectæ & locis circumiacentibus apponentur, & sæpius renouabuntur. Vel, ℞ *succor. solani, plantagin. & semperuiui. an.* ℥ *ij. aceti* ℥ *ß. mucaginis seminis psilii* ℥ *ij. succi hyoscyami,* ℥ *j. misce*: at si in facie sit Erysipelas, vtendum erit sequenti remedio.

Quatuor in curando erysipelate agenda. — *In quo erysipelate sanguinem mittere magis minusve necessariū sit.* — *Lib. 3. meth. & 2. ad Gl.* — *Quæ topica erysipelatū initiis sint idonea.* — *Hipp. aph. 25. lib. 6.*

℞ *vnguent. rosa.* ℥ *iij. succor. plantagin. & semperuiui, an.* ℥ *j. trochis. de camphora.* ʒ *ß. aceti parum: misceantur simul, & fiat linimentum.* Quod si ardor dolorque sit intolerabilis, ad narcotica erit veniendum. Vt, ℞. *succor. hyoscyami, solani, cicutæ, an.* ℥ *j. albu. ou. n. ij. aceti,* ℥ *ß. opii & campho. gr. iiij. croci,* ℈ *ß. mucaginis sem. psil. & fœn. extractæ in aqua ros. & plant. an.* ℥ *j. olei de papa.* ℥ *ij. fiat linimentum, addendo vnguenti refrigerantis Gal. camphor. quantum sit satis.* Non erit tamen diutius illis vtendum, ne inde caloris natiui sequatur extinctio & partis necrosis. Quare cum loci, temporis, & reliquarum circumstantiarum delectu narcotica illa erunt vsurpanda. Quando igitur fuerit à narcoticis abstinendum, tribus consequemur indiciis: Primum est, cum æger in parte affecta tantum caloris, punctionis & doloris non sentit, quantum antea: Secundum, cum ad tactus iudicium pars apparet tepidior, quam esset prius: Tertium, cum color rubeus & citreus paulatim liuescere & nigrescere incipit: tum demum enim à narcoticis erit abstinendum, & vtendum resoluentibus & roborantibus, quo pars ipsa reuocato calore natiuo recreetur & roboretur, Vt ℞. *farinar. hordei & orobi an.* ℥ *ij. farinæ seminis lini* ℥ *j. ß. coquantur in hydromelite vel oxycrato, addendo pulueris rosar. & chamæ. an.* ℥ *ß. olei aneth. & chamæ. an.* ℥ *j. fiat cataplasma* Vel vteris fotu sequenti ℞. *rad. alth* ℥ *ij. fol. maluæ, bismal. pariet. absynthii, saluiæ. an. m. j. florum chamæ. melil. rosar. rub. an. m. ij coquantur in æquis partibus vini & aquæ & fiat fotus cum spongia.* Post fotum appones emplastrum ex diachylone, ireato aut diapalma dissoluto in oleo chamęmeli & meliloti, aliisve similibus. Quartū caput, quod est de accidentium correctione, iisdem illis explebimus modis, quos in phlegmone curanda diximus, variatis, pro eius, qui ęgro aderit, sententia, remediis.

Quæ cautio in narcoticorum vsu adhibenda. — *Resoluentia & roborantia.*

De Herpete. CAP. XIIII.

HErpes *tumor est ex sincera bile seorsum à reliquis humoribus secreta*: cum scilicet ipsa insita leuitate & tenuitate ad vsque epidermida effertur, atque in eius superficiem diffunditur. Huius tumoris Galenus tres facit species. Nam si sincera bilis, substantia mediocris, id est, minime crassa hunc tumorem committat, tum excitatur herpes simplex, generis nomen obtinens: at si non ita tenuis fuerit humor, sed pituitæ admixtæ tantula portione infectus, vesiculas ad milii formam per cutem excitabit, quo factum est, vt à veteribus hic tumor herpetis miliaris nomen acceperit. Si vero melācholici humoris admixtum aliquid habeat, fiet herpes exedens, cutis nempe & subiectorum cuti musculorum erosione terrificus.

Herpes quid & quas habeat species. 2. ad Gaulc. — *Herpes miliaris quid exedens.*

Curationis omnino tres erunt scopi. Primus de diæta instituenda, ei prorsum simili, quā in erysipelatis curatione diximus. Secundus de causa antecedente vacuanda catharticis peccantem humorem fugantib⁹: in quam rē sępe clysteres sufficient, si pręsertim alu⁹ natura fuerit mollior, & si vrinę fluāt ex animi

Tres curandorum herpetum scopi.

A animi sententia: per has enim humoris huius magna pars abripi in vesicam potest. Tertius erit de causa coniuncta tollenda topicis medicamentis ad tumorem & vlcus institutis. Ergo ad duo Chirurgus respiciet, nempe ad tumoris resolutionem,& vlceris desiccationem: nam omne vlcus desiccationem flagitat,quam nisi tumore sublato nunquam consequetur. Quia igitur tumoris tollendi præcipua debet esse cura,scilicet quo nisi sublato,vlceris sanandi nulla spes esse potest,id medicamenti genus ad resolutionem & desiccationem apponet. *℞.cerusæ & tuthiæ præpar. an. ℥ j. olei ros.& adipis cap.an. ℥ ij. corticis pini vsti & loti ℥ ß. ceræ quantum satis,fiat vnguentum.* Vel *℞. farinar. hordei & lent. an.℥ ij. coquantur in decocto corticis mali granati. balaust.plantag. addendo pulueris rosar.rub. absynth. an.℥.ß. olei myrtillor. & mellis com. an.℥ vj. fiat vnguentum vt artis est.* Sed ad herpetem miliarem hæc erunt præsertim vsurpanda. *℞. pului. gall. malicor. balaust. boli armeni an. ℥ j. aquæ rosar. ℥ iij aceti acerrimi. ℥ j. axungiæ anseris & olei myrtillor. an. ℥ j.ß. terebin. ℥ j. fiat vnguentum ad vsum.* Certissimam sæpe in vnguento enulato cum mercurio opem sum expertus:pustulas enim tabefacit & humorem in parte contentum absumit. Quanquam si ne sic quidem cedat vlcus,quinimo in dies effundat se latius,eius margines & labra medicamento acri continges, vt aqua forti,oleo de vitriolo,vel alio simili; hoc enim præsidii genere sæpe ad sanitatem arrodentia vlcera
B perduxi,quæ omnino insanabilia videbantur.

Vlceris cum tumore coniuncti curandi regula.

Vng. enulati cum mercurio vis.

Vlceribus exedentibus & serpentib. cohibendis vtilia medicamenta.

De Febribus,quæ superueniunt Tumoribus Erysipelatosis. CAP. XV.

VT inflammationibus;ita & erysipelatis superueniunt nonnunquam febres, quæ humoris, ex quo fiunt,nempe bilis,naturam redolet. Bili igitur cum id proprium sit, vt tertia quoq; die concitetur, mirum non est,si ingentia Erysipelata febrium tertianarum, quæ tertio quoq; die paroxysmos habent, consecutionem adferant: definitur enim tertiana intermittens, *quæ alternis diebus repetit.* In genere causæ eius primitiuæ sunt valida exercitia, præsertim sole subardente, calefacientium & desiccantium seu ciborum seu medicamentorum vsus, effrenes cum effreni labore inediæ, cura, tristitia antecedentes sunt biliosi humoris in corpore redundantia, intemperies, vel corporis totius, vel hepatis tantum, calida & sicca: coniuncta causa est biliosi humoris extra maiora vasa, & per habitum corporis congesti, putredo. Signa horror, qualis cum hyeme à mictu vehementer toto corpore cohorrescimus: Rigor validus & pungens tanquam adactis in vniuersum corpus aciculis, propter acrimoniam biliosi humoris raptim & violenter in vniuersum corpus,& sensiles particulas membranosas & neruosas ineunte paroxysmo, propulsi: calor statim acris, febre scilicet tanquam in sicca stipula accensa: pulsus magnus, citus
C & æqualis: linguæ siccitas: vrina flaua,rubra,tenuis. Symptomata sunt vigiliæ, sitis, delirium, excandescentia, vel ob murmurillum & lenem susurrum ac strepitum inquietudo & corporis iactatio. Terminantur hæ febres magnis sudoribus. Biliosis accidunt iuuenibus, macilentis & æstate à paroxysmo sæpe vomitus biliosus, deiectiones flauæ sequuntur. Post paroxysmum exactum intermissio absoluta sequitur, nullas febris reliquias retinens, quousque sequens repetat paroxysmus, quia biliosa materia tota paroxysmi illius & naturæ impetu facile ob insitam leuitatem & obsequentiam è corpore deiecta est: cum in quotidianis nihil contingat simile, vt quæ exacto paroxysmo semper inæqualitatis cuiusdam sensum & pondus in corpore relinquant, ob pituitosi humoris contumaciam & ad motum inertiam. Paroxysmus quatuor, quinque vel, sex horas fere durare solet, quanquam & aliquando ad octodecim vsque extendatur. Septem circuitibus febris hæc absoluitur,ac fere minime periculosa existit, nisi error à Medico, ægro, aut assidentibus cõmissus fuerit. Tertianæ æstiuæ breues; hyemales longiores existũt. Ergo paroxysmi initium comitem habet rigorem: status sudorem, a quo si vlcuscula in naribus, ore,& labris appareant, finientis febris indicium est, & potentis naturæ, quæ coniunctam morbi causam,à centro in corporis habitum depellere valeat: nec tamen in omnium tertianarum declinatione vniuer-
D sali vlcuscula hæc apparent, sed tum demum, cum vel biliosus humor febrem committens in ventriculo resederit,vel in eum ex parte alia primæ regionis corporis,vt hepatis cauo,depulsus fuerit. Hinc enim tenuior eius portio per tunicæ interioris continuitatem delata,ad os & nares acrimonia sua in illis locis vlcera facile excitat.

Plebeia tertiana intermittentis descriptio.

Causæ tertianarum febrium.

Signa tertianæ intermittentis.

Symptomata.

Cur tertianæ desinant in manifestam apyrexiam.

Vlcuscula in febricitantium naribus, ore, & labris quid portendant.

Curatio diæta & pharmacia absoluitur. Diæta igitur ita instituatur secundum sex res non naturales, vt ad refrigerantia & humectantia inclinet, quia bilis omnium humorum calidissimus & siccissimus est, æger inspiret aerem frigidum & humidum, vescatur refrigerantibus & humectantibus, quantũ concoctrix facultas permittet, vt lactucis, oxalide, cucurbita, cucumere, malua, hordeato, vino valde diluto, tenui, oligophoro,& præparco, nec antequam coctionis signa in vrinis apparuerint: nam per initia vino vti non licet, nec in declinatione, nisi cum his, quas præscripsimus, conditionibus. Quod ad tempus cibandi ægri, quo die expectatur paroxysmus, nõ tardius ante ipsum cibabitur quam horarũ trium spacio, ne calor febrilis in eiusmodi crudos adhuc cibos incurrens eos corrumpat & putrefaciat: vnde materiæ febrilis amplificatio (quod eius caloris tam proprium sit omnia corrumpere, quam natiui conseruare,& à putredine vindicare) paroxysmi productio, & naturæ à concoctione & excretione humo-
E ris morbifici reuocatio: huius tamen legis seueritatem virium ægri æstimatione licet temperare: nam debilem ægrum non solum sub paroxysmum, sed & in ipso paroxysmo cibare oportebit, parce tamen tantum, ne concidant vires. Quod ad Pharmaciam attinet, considerandum erit, num vires ægri valeant, si humores turgeant: tum enim licebit præscribere diaprunum simplex, cassiam fistulam recenter mundatam, decoctum violarum, myrobalanorum citrearum, syrupum violaceum, rosaceum, de granatis & oxysaccharum. Quod si vires infirmæ languent, non modo non purgandum, sed ne quidem sanguis ducendus copiosius, quod biliosi homines facile in syncopem incidant, ob facilem tenuium humorum & spirituum dissipationem: adde, quod tertianis febribus obnoxii non fere

Diæta tertiana laborantium.

Quando vino vti liceat tertiana correptis.

Tempus cibandi ægri.

Quando liceat purgare tertiana correptos.

Quãdo non liceat sanguinem mittere in tertiana.

Quæ vacuationis species cõmodiores in tertiana.

sanguine

sanguine abundant, nisi forte bilioso: cuiusmodi sanguis nouationem potius per refrigerantia & humectantia, quam vacuationem desiderat. Imo incidente vacuandi & commoditate & necessitate, longe tutius id licebit tentare per ea, quæ insensibili transpiratione digerunt, quæ sudores, vomitum, aut vrinas prouocant, ob humoris biliosi tenuitatem, quam alia quacunque via. Proderit vero frequens clysterum remollientium vsus, ex prunorum, iuiubarum, violarum, furfuris & hordei decocto: si ex capitis ardore & siccitate cum biliosi humoris particulari plethora delirium superueniat, capiti refrigerium procuretur temporibus sincipitique imposito, & naribus indito oleo violaceo, rosaceo, aut lacte muliebri. Lotio pedum & tibiarum in aqua dulci & tepida paretur, vngatur planta pedum ex violaceo & similibus. In declinatione proderit balneum paratum ex vitium pampinis, foliis salicis, lactucæ, & aliis refrigerantibus in aqua dulci incoctis, tribus post cibum parcius adhibitum horis. Declinationem vero sic intelligi velim non paroxysmi particularis, sed generalem totius febris, vt iam cocti & mitificati humores balnei tepore in cutim allecti, promptius & facilius expirent: alias qui ineunte morbo balneum imperaret, constipationem in cute & habitu corporis procuraret, eo attractis humoribus forte lentis & crassis, nulla præcedente vacuatione. Proderit quoque post purgationes generales sudorem prouocare potu vini albi tenuis & diluti, vrinas vero decocto apii & anethi: certe sudor in omni febre putrida laudabilis est, quia coniunctam morbi materiam euacuat: præsertim vero in tertiana, quia bilis insita leuitate eam facile capessit viam: & tenuitate in sudores facile resoluitur. Cæterum vt sudor sit laudabilis, oportet, vt fiat die critico, & præsignificatus fuerit signis coctionis ad tempus & speciem morbi. Promouentur vero sudores segnius erumpentes, assumptis & admotis: assumptis quidem, vt vino albo cum decocto ficuum, passularum damascenarum mundatarum, radice graminis & similibus aperientibus: admotis vero, vt spongiis imbutis decocto herbarum calidarum (vt rorismarini, thymi, lauendulæ, sampsuchi & similium) inguinibus, alis & spinæ dorsi calide appositis. Licet in eandem rem dimidias vesicas suillas eodem implere decocto, aut testaceas lagenas, easque pedibus, lateribus & femorum interstitio apponere. Tum proliciendi sudoris terminus sit, cum æger frigere incipit, id est, cum sudor ipse non iam calidus, sed frigidus percipitur. Cæterum consentientibus omnibus sanguis debet secta vena educi, non post tertium demum paroxysmum, sed statim à febris initio, ex Galeni sententia & præscripto: nam cum hæc febris septenis vt plurimum circuitibus absoluatur, si tertium paroxysmũ exactum expectes, febris iam ad statum peruenerit: at vetat Hippocrates quidquam in statu mouere: ne natura, quæ tum in morbi coctionem incumbit, ab incœpto auocetur.

Symptomatum correctio. *Balnei quando commodus vsus.* *Sudorum in hac febre vtilitas.* *Sudorifica.* *Quo tempore hic sanguis mittendus.* *Aph. 29. sec. 2.*

De Oedemate. CAP. XVI.

DE tumoribus calidis huc vsque diximus, dicendum nunc de frigidis. Frigidi tumores omnino duo existunt. Oedema & Scyrrhus. Et quanquam à veteribus & Hippocrate œdematis nomen pro omni tumore in genere vsurpatum legatur: à Galeno tamen & qui secuti sunt Medicis, ab ampla illa & generali significatione ad angustum magis reuocatum est, vt tumoris tantum certam quandam speciem designaret. Est igitur Oedema *tumor mollis, laxus & indolens ex humoris pituitosi collectione.* Veteres tumorum ex humore pituitoso octo statuerunt differentias. Primam verum & germanum œdema dixerunt ex pituita naturali: ex non naturali autem per alterius humoris admixtionem tres alias species emergere voluerunt; vt esset ab admixtione sanguinis œdema phlegmonodes, & sic de reliquis. Præterea cum cernerent, pituitam non naturalem vel flatu admixto turgere, vel aqua & sero diffluere, œdemata alia flatuosa, alia aquosa nuncupauerunt: sed & cum cernerent eandem pituitam sæpe in gypseam quandam substantiam concrescere, hinc œdematis aliam speciem prodire censuerunt, quam alias atheromatis, alias steatomatis, alias meliceridis nomine expresserunt: quemadmodũ & eam demum œdematis speciem, quæ à pituita fit putrente & corrupta scrophularum nomine donarunt. Animaduertendum enim, pituitam alias naturalem esse atque sola copia peccare, ex qua fit œdema verum: alias non naturalem fieri. Fit autem non naturalis, vel alienæ substantiæ admixtione, vt sanguinis, bilis, aut humoris melancholici, vnde tria emergunt œdematis genera obiter notata: vel propriæ substantiæ putredine & corruptione, vnde strumæ & scrophulæ: vel concretione, vnde glandulæ & luparum genera omnia, gangliorum atque nodorum: vel resolutione, vnde flatuosi tumores omnes & aquosi, vt hydrocele, pneumatocele, atque hydropum genera omnia. Causæ omnium œdematum sunt, fluxio humoris pituitosi flatuosive in partem aliquam, vel eiusdem sensim facta in parte aliqua congestio, propter imbecillitatem in coquendo alimento & excernendo excremento: Signa sunt color subalbidus, & cutis æmulus, tumor mollis, rarus & laxus à liquoris, quo diffluit, copia, & indolens, quod nullum feruoris, neque manifesti frigoris sensum inferat humor hic appresso digito impressum manet vestigium, ob humoris crassitiem & ad motum tarditatem. Hyeme potius, quã æstate surgunt œdemata, quia congerendæ pituitæ hyems est accommodatior: partes neruosas & glandulosas maxime obsident, quod exangues sint frigidæ, & ob laxitatem fluxioni excipiendæ magis opportunæ: eadem de causa, corpora cacochyma, senilia, & inexercitata hoc præsertim tumoris genere conflictantur. Terminatur œdema nonnunquam resolutione, sed sæpius concretione, rarius suppuratione, propter caloris in eo humore paucitatem. Oedema symptomaticum, vt quod ad hydropem aut tabem sequitur, curationem non admittit, nisi sublato prius morbo.

Generalis curatio in duobus posita est, nempe in vacatione materiæ coniunctæ, & prohibenda generatione antecedentis. Vtrumq; quatuor maxime scopis cõsequemur: Primum quidẽ idonea vitę instituta ratione, & mediocritate prescripta in sex rerũ non naturalium vsu. Deligend⁹ ergo aer calid⁹, siccus & tenuis: vinum in potu imperandum, quod medię sit naturę: panis sit bene coctus: cibi prescribẽdi qui bo-

Lib. de tumo. præter nat. *Quid œdema.* *Oedematũ differentia.* *Quot modis pituita fiat non naturalis.* *Causa.* *Signa.* *Prognosis.* *Quibus modis terminentur œdemata.* *Scopi curandorum œdematum.* *Diæta.*

A qui bonum ſuccum generent,iique toſti potius, quam elixi. Interdicendum omnibus fructibus,iuſcu-
lis & lactantiis: ſaxatiles piſces erunt deligendi: in eſu mediocritatem; in potu, quàm maxime poterit,
ſobrietatem æger ſeruabit,metu cruditatum: à paſtu vtetur puluiſculis concoquentibus vel trageta cō- *In Genere*
munitaluum ſi natura ciere non poterit,ars ſollicitabit. Ante paſtum corpus æger exercebit, vt ſic hu- *quis modus.*
moris huius ſenſim diſſipationem faciat,& calorem natiuum excitet. Parcius dormiet, quod ſomnus
diuturnior humores frigidos accumulet: mœrorem & triſtitiam fugiet. Atque ſi corpore ſit imbecillo,à
venere abſtinebit, ne ad præſentem imbecillitatem aliam ex venereorum vſu adiungendo, corpus ad
inemendabilem frigiditatem deducat,vnde cruditatum amplior prouentus:alioqui ſi corpore ſit vege-
to & robuſto, tali exercitio, & venereorum vſu omnino moderato incaleſcet magis, & exſiccabitur.
Sic enim intelligenda venit Hipp. ſententia. *Venerem à pituita morbis remedio eſſe*, vt monet Gal. *in com-* *6.epid ſect.*
ment: Secundum vero ſcopum attinget Medicus, ſua conſilia in eam partem, vnde humoris pituitoſi *5.ſen. 23.*
origo eſt,conuertendo. Si enim à ventriculo,aut ſtomacho,aut aliunde eſt malum, roboranda pars erit
mandans:ſi à toto corporis habitu,præſcribentur medicamenta attenuantia, incidentia & aperientia.
Tertium ſcopum contingemus, humorem in parte impactum euacuando topicis medicamentis, pro *Lib.2. ad Gl.*
B quatuor tumoris temporum varietate variatis. Nam in principio & augmento, Gal. imperat fotum ex *cap 3.*
oxycrato cum ſpongia. Quin etſi brachium vel tibiam occupet œdema, tum faſcia repellens valde ex
vſu erit,inferne nempe ſurſum verſus ducta. Sed & in eundem ſcopum ſequentia proficient medica- *Fomentum.*
mina. *℞ lixiuii ex cineribus ſarmentorum & caulium an.℥ iiij.tartari & alumi. an. ℥ß. aceti. ℥ij. miſce omnia ſi-* *Cataplaſ-*
mul,& fiat decoctio in qua imbuta ſpongia fouebitur locus. Vti etiam poteris ſequenti cataplaſmate, *℞. farinæ* *ma.*
hordei ℥ iiij.coquantur in lixiuio communi,addendo pulueris nucis cupreſſi,corticum granat.balauſt. an. ℥j. myrrhæ, *Faſcia.* *Lixiuium.*
aloes,alum.an.℥ß. olei myrtyll. ℥ij. fiat cataplaſma. In ſtatu & declinatione vtendum erit medicamentis
deſiccantibus & reſoluentibus. Vt *℞. nucum cupreſſi, grana. ſumach. balauſt. an. ℥j ſaluiæ, orig calament.*
hyſſopi, meliſſæ an. m. j. abſynthii, plantag. caudæ equi. Tapſi barb centino. an. m. ß. alumi. tart. & ſalis com. an.
℥j. coquantur cum lixiuio, fiat fotus ex ſpongia : à fotu apponetur ſequens cataplaſma: *℞. rad. bryoniæ.*
℥ ij. abſynth. plantag. centin. chamæ. meliloti, puleg. an. m. ß. coquantur in hydromelite, piſtentur, traiiciantur,
addendo pulueris roſ. rub. chamæ. melil. an. ℥ j. fiat cataplaſma. Denique emplaſtris & vnguentis reſoluen- *In empla-*
tibus hic ſalubriter poteris vti, prius tamen calefacta parte, frictione & fotu tum humido, tum ſic- *ſtris impo-*
co: alias non facile emplaſtra in actum ſuum erumpent, propter inſignem partis frigiditatem, quæ *nendis quæ*
C neque aſſimilandis ſuccis alibilibus, neque excernendis inutilibus ſufficiat. Fotus fiet, ex decocto *adhibenda* *cautio.*
ſaluiæ, roriſmarini, thymi, lauendulæ, florum chamæ. melil. roſarum. rub. rad. ireos, ſtœchados & ſi-
milium in vino albo,addito aceto pauco. In eodem decocto candentes lateres extinguentur, & linteis
inuoluti parti affectæ circumponentur, hinc enim erumpit vapor, cui vis ineſt attenuandi, incidendi,
reſoluendi & roborandi. Sed & laterum loco ſalubriter vti poterimus veſicis ſuillis aut bubulis, præ-
ſcripto decocto ſemi impletis & calentibus impoſitis. Frictiones fient ex linteis calentibus, ſic calor
natiuus vna cum ſanguine & ſpiritibus in partem euocatur: humores fuliginoſi ſubcutanei reſoluuntur;
ex quo partis robur inualeſcit.

De Flatuoſis & aquoſis tumoribus. CAP. XVII.

MOnuimus antea, œdematis nomine non modo tumores flatuoſos & aquoſos comprehendi, ſed *Quibus in*
& eos, qui eſſent ex pituita concreſcente, vt atheromata, ſteatomata & melicerides. Flatuoſi tu- *locis flatus*
mores fiunt ex vapore & flatu, alias ſub cute, alias ſub membranis, vt perioſtio & pericranio coercito, *colliguntur.*
vnde ſæui dolores propter partium exquiſito ſenſu præditarum diſtentionem & diſtractionem: alias vi-
D ſcera, vt ventriculus & inteſtina, flatu diſtenta tument, vt in Tympanite. A vero & legitimo œdemate *Quibus di-*
hoc differunt, quod appreſſis digitis impreſſum non relinquunt veſtigium, quod vapore turgeant, non *ſtent flatuo-*
humore: vapor autem compulſus citiſſime redit, vt in Æolipilis cernere eſt. Cauſa eiuſmodi tumorū eſt *ſi tumores à*
caloris natiui imbecillitas, quę pituitam, ex qua facile ſuſcitantur flat⁹, reſoluere & diſſipare nequit. Sic *vero œde-* *mate.*
enim ſol (qui portione quadam calori noſtro natiuo reſpōdet) matutinus nebulas per aerem ſparſas re- *Flatuoſi tu-*
ſoluere nequit: quas idem meridianus facile in tenues & inaſpectabiles auras diſſipat. Hoc fere modo *mores quam*
calor noſter infirmior, ex pituita, quam exoluere non potuit, vapores ſuſcitat, inflationum materiam: *cauſam ha-*
ſed ſæpe etſi natiuus color ſit validus, quia tamen humor in profundo vel membranarum quarundam, *beant.*
aut tendonum, ligamentorumve denſitate coercitus tenetur, vapor ſuſcitatus expirare nequit, quo fit,
vt cenſim accumulatus tumorem faciat. Eiuſmodi tumoris ſigna ſunt, quidam velut renix⁹, qui appreſ-
ſis digitis ſentitur: imo & tinnitus ex percuſſo velut tympano, ſi multus præſertim ſubſit flatus, qualis *Signa tu-*
in ventris capacitate & maiorum muſculorum inanibus interſtitiis ſæpe colligitur. Tumor nec rubet, *morum fla-*
nec calet, ſed friget potius, albetque vt in œdemate: articulos ſæpe occupat, & præſertim genua: ſolutu *tuoſorum.*
valde eſt contumax. Si inteſtinorum capacitate eiuſmodi colligitur flatus, colicam flatuoſam infert, à *Colica fla-*
E qua tanta ſæpe diſtentio eſt, vt inde ruptis & dilaniatis inteſtinorum tunicis mors conſequatur. *tuoſa quan-* *tum crucia-* *tus.*

De curatione flatuoſi & aquoſi tumoris, CAP. XVIII.

FLatuoſos & aquoſos tumores tribus maxime rebus curabimus. Primum diæta eadem, quæ in œde- *Diæta.*
mate præſcripta: deinde roboratis partibus coctioni dicatis, vt ventriculo & hepate rerum præſer- *Viſcera ro-*
tim aromaticarum vſu temperato, vt diacumino, diacalamentho, aromatico caryophyllato, aromatico *borantia.*
roſato, & ſimilibus pro arbitrio eius, qui curationi præerit Medici, præſcribendis: denique ablatione *Vacuantia*
materię coniunctę, per calida ſiccantia & attenuantia medicamēta, quę carminatiua nominant, vt rare- *materiam*
facta parte humor flatuſq; ſubiectus diſſipetur. Varianda tamen erunt huius generis præſidia pro par- *coniunctam.*

Q tuum

tium varietate:alia enim ventriculo,alia inteſtinis, alia articulis, alia partibus carnoſis erunt applicanda. Ad colicam iniiciuntur clyſteres carminatiui,apponuntur reſoluentes ſacculi,& vmbilico affiguntur cucurbitulæ:ſi pars extima, vtimur fotu,linimentis,ſi præſertim diuexet dolor. Item cataplaſmatis & emplaſtris. A

Galeni fotus. Vt ℞.*florum chamæ.melil.roriſmarini roſar.rub. an.p.j.abſynth.hyſſopi.an.m. ij. coquantur in lixiuio,addendo aceti parum pro fotu cum ſpongia*.Galenus fouet partem oxyrrhodino addito ſale, ſpongiamq; inde imbutam in parte diutius hærere vult.

Digerentia topica. ℞.*oleor.chamæ.aneth.rut.& lilior.an.℥j.olei laurini.℥ß.ceræ albæ ʒ vj.aquæ vitæ ℥j.liqueſiant omnia ſimul & fiat linimentum*, quo liniantur partes,præmiſſo fotu: ℞.*farinar.fabar.orobi an.℥ iij.coquantur in decocto pulegii,origani,calamenth.ſaluiæ,addita puluerum chamæmeli & meli.an.℥ß. ſulphuris viui ſubtiliter pulueriſati.℥ ij oleor.aneth.& chamæ.℥j.ß.fiat cataplaſma.* ℞.*ſtercoris caprini bene triturati ℥ iiij.flor.chamæ. meli.an.m.ß furfur farinar.fabar.& orobi an.℥ ij.coquantur cum lixiuio communi, addendo terebint.℥ iij.oleor.aneth.& rut.an.℥ ij.fiat emplaſtrum ad vſum dictum*.Emplaſtrum de vigo cum mercurio & ſine mercurio in eam rem valde prodeſt.Notandum vero,eiuſmodi medicamenta calida actu parti imponenda eſſe eumque calorem continendum & renouandum circumappoſitis linteis, lateribus, lagenis,ſimilibusque rebus calentibus.

Roborantia Reſolutis humore flatuque qui in parte concluſi detinebantur, pars roboranda erit, ne ſubinde B ſimilem materiam vel excipiat, vel gignat.Id fiet fotu & cataplaſmate ſequentibus.

Fotus. ℞.*nucum cupreßi,corticum granat.ſumach.berberis,balauſt.an.℥j.caudæ equi arnogl.tapſi bar.abſynt.ſaluiæ, roriſm. lauendulæ, an. m. ß. florum chamæ.melil.roſar. anthos an.p. j.alumi ſalis com.an. ℥j. bulliant omnia in æquis partibus aquæ fabrorum & vini auſteri,fiant ſacculi pro fotu,aut decoctio pro fotu cum ſpongia.*

Cataplaſma. ℞.*farinar.fabar.hordei & lupi.an.℥ ij. Terebint. com.℥.iiij.puluer.radicis ireos,maſt.an.℥ß.mellis com.℥ ij.ß.prædictæ decoctionis quantum ſatis, fiat inde cataplaſma ad formam pultis ſatis liquidæ,applicetur parti affectæ calide præmiſſo fotu.*

Aquoſi tumoris ſigna. Aquoſi tumoris ſigna eadẽ ſunt, quæ & flatuoſi:ſed & inſuper ſplendet,& ad digiti impulſum ſemiplenæ,velut veſicæ murmur ſubauditur. *Cur ſæpe aperiendus ferro tumor aquoſus.* Tumor ergo aquoſus ſi non reſoluentibus ſupraſcriptis ceſſerit,via erit ſcalpello aperienda,eodem quo in phlegmone diximus,modo. Nam & ſæpe id remedii genus neceſſario venit vſurpandum,non tantum ob liquoris,qui reſoluentibus non cedit,contumaciam, ſed & quia cyſti propria concluditur, cuius denſitas reſoluentium medicamentorum vim eludit, nec intro ad humorem penetrare patitur. *Hiſtoria.* Quemadmodum ego ſuperiore anno ſum expertus in puella ſeptem annos nata; quæ cum hydrocele laboraret, ad eamque reſoluendam reſoluentia omnis generis temere eſſem progreſſus,tandem coactus ſum apertionem moliri ſcalpello,non eo tantum, vt liquorẽ C contentum effunderem, ſed & vt cyſtim inde reuellerem, qua niſi radicitus reſecta, relapſui locus eſt. Aduocauerat me,qui id operis peragerem,Ioannes Altinus Doctor Medicus. Curationi præerat Iacobus Guillemeau Regius Chirurgus.

De Atheromate,Steatomate,& Meliceride. CAP. XIX.

Quid atheroma ſteatoma & meliceris differant. ETſi hi tumores eodem genere cum reliquis œdematoſis tumoribus cenſeantur, hoc tamen differunt,quod earum materia ſua cyſti & proprio velut loculo coercita concludatur.At inter ſe hoc diſcrepant,quod ſteatomatis materia,vt nomen ipſum ſonat,Sebo ſimilis ſit, & ſi eadem non raro differta conſpiciatur corpuſculis multis duris,lapidoſis, alias oſſeis, & calloſis, vnguium gallinaceorum æmulis.Nam & tradit Philoxenus,muſcas ſe aperto ſteatomate aliquando conſpexiſſe, & ſimilia à communi tumorum materia abhorrentia corpora.Atheromatis materia polentæ, qua veſcuntur infantes, ſimilis eſt.Meliceris materiam continet colore & conſiſtentia melli affinem. *Signa.* Apparent aſſurguntque hi tumores nulla precedente inflammatione.Hos ſic erit dignoſcere, ſteatoma reliquis duobus durius eſt,nec digito præmenti cedit, & vbi ſemel ceſſerit, non facile & prompte reuertitur, quod craſſior ſit D materia,eundem cum cute colorem ſeruat,indolens & figuræ oblongæ.Meliceris cedit tactui, tanquã corpus laxum & molle,ac facile diſperſa,diffuſaque in priorem locum tumoremq; facile remeat.Ab atheromate figura & ſubſtantia differt.Nam & globoſa magis eſt,& materia tenuiore ac ſublucente,ſed & plus,quam atheroma occupat ſpatii,& tactui magis eſt obſequens,cætera etiam indolens.

De chirurgia his tumoribus adhibenda. Quod ad manus attinet operationem,non magnopere videtur intereſſe, cuiuſmodi ſit materia, ſebone,melli,an polentę ſimilis:vna & ſimplex operãdi ratio eſt,vt humorẽ contentum,ſimulq; ipſius conceptaculũ reuellas.Notandum tamen eiuſmodi tumorum alios in ſuperficie cutis velut pendulos huc illuc facile impelli,alios contra profundius defixos cum vicinis corporibus firmiter cohærere, hi que manum ſolertem & induſtriam expoſcunt metũ hæmorrhagiæ & conuulſionis ab exeiſo neruo. Multa ſunt alia tumorum genera,vt Teſtudo,Nata,Glandula,Nodus,Botium, Lupia, quæ vt materia (ſunt n.omnia ab humore pituitoſo,craſſo,lento & viſcido) ſic ſpecie cum atheromate, ſteatomate & *Quæ cauſa ſit vt aperto hoc tumorũ genere animacula cernantur.* meliceride conueniunt. Quin & in his apertis plerumque cernas omnis generis, & à communi tumorum materia longe diſſita corpora,vt lapides, cretam,arenam,carbones,cochelas,ſpicas, fœnum, cornu,pilos,carnes tum duras,tum ſpongioſas,cartilagines,oſſa,integra etiam animalcula,tũ viua,tũ mortua. E Quarum rerum generatio (per humorum corruptionem & alterationem) non nos admodum tenebit attonitos, ſi conſideremus, quod quemadmodum ex totius magni mundi ſeminibus & elementis omnibus, natura hominem microcoſmum concinnauit, vt illius magni mundi eſſet viua velut imago: ſic in illo omnes omnium motuum & actionum ſpecies elucere vult nunquam in nobis otioſa,quamdiu materia generationi non deeſt. Quia vero rara eſt,vel nulla potius de his tumoribꝰ apud veteres mẽtio,paucis aperiemꝰ,quid de illis recentiores ſentiãt. *Teſtudo & talparia quid.* Teſtudo igitur,inquiunt, *tumor eſt cõtra naturam,mollis,diffuſus,& ad teſtudinis formam concameratus:nonnunquam in capite ſurgit,forma talpæ,tumq; Talparia dicitur.* *Nata quid.* *Nata,ingens tumor eſt & carnoſus, melonis vel etiam natium humanarum carnis figura non abſimilis*

ex quo

A ex quo nomen adeptus videri possit nisi eo referre malimus, quod sępius in natibus oboriatur, quam in vlla alia corporis parte. Glandula, nomen habuit à glande quernâ, cui tumoris circũscriptione est affinis: vel quod in humani corporis glandulis & emunctoriis frequenter excitetur. Nodus, *tumor est rotundus, durus & immobilis ab intorto in nodum fune dictus*. Guido Cauliacensis asserit, nodos fere suboriri in corporibus neruosis; at hodie non ita raro in ossibus venerata lue affectis exurgunt.

Glandula. Nodus.

De Lupiarum seu Gangliorum curatione. CAP. XX.

Quid ganglion. Quid a superiori capite expositis tumoribus differant ganglia. Causa. Signa. Incipientiũ gangliorum curatiô.

Lupia seu Ganglion, *tumor est alias durus, alias mollis, semper tamen rotundus, in partibus siccis, duris, & neruosis exurgere solitus*. Cumque commemoratorum superiori capite tumorum alii parti, cui adnascuntur immobiles hæreant, quod nulla cysti coerceantur, alii mobiles ad digiti impulsum velut fluctuent, quod cysti concludantur, fere fit, vt Lupiæ suam cystim habeant, qua contineantur, atque de illarum curatione eo libentius & specialius nobis nunc agendum putamus, quod curatu sint contumaciores, vbi præsertim inueterauerint. Harum causæ primitiuæ sunt ictus obtusi, lapsus ex alto, subluxationes & similes aliæ occasiones. Antecedentes vero & coniunctæ eædem sunt cum atheromatum, melicerid ũ, B & steatomatum causis. Signa, quibus, cum adsunt, dignosci queant, præmissa ipsarum descriptio suppeditabit: certe à paruis admodum initiis sensim in magnam molem sex vel septem annorum spatio assurgunt, harum aliæ valde tactui cedentes sunt, omnes fere indolentes. Incipientes & nunc primum emergentes incremento prohibebis validiore & frequentiore digitorum attritu. Sic enim vna cum cute rarescit ipsarum cystis, humorque contentus incalescit, attenuatur & resoluitur. Quod si sic nihil profeceris, tota manu aut assula lignea in eas, quam grauissime poteris, est incumbendum, quousque sub impressione cystis concrepans media findatur. Hinc ipsi lamellam plumbeam hydrargyro illitam fortiter apprimes & alligabis: hinc enim mirificam resoluendi & absumendi humoris subiecti vim inesse multoties sum expertus. Quod si lupia eo sit in loco, in quo validam impressionem facere non liceat, vt in facie, thorace, ventre & gula, apponetur emplastrum quod resoluendi vim habeat, quale est, quod sequitur. ℞. *gummi ammon. bdellii galba. an.* ℥ *iij. liquefiant in aceto, & traiiciantur per setaceum, addendo olei lilior. & lauri. an.* ℥ *j. aquæ vitæ parum, pulueris ireos, salis armon. sulphur. viui, vitrioli romani an.* ʒ ß. *incorporentur omnia simul, & fiat emplastrum secundum artem.* Quod si ne sic quidem tumor resolui possit, scapello vel cauterio aperiendus est. Escharæ postmodum lapsu procurato, & cysti consumpta cum ægyptiaco, C mercuriali puluere & similibus, vlcus erit detergendum, carne implendum & cicatrice obducendum.

Lamina plumbea hydrargyro illita. Emplastrũ resoluens. Cystim putrefacientia.

Aliquando in tantam molem crescunt lupiæ, vt remediis descriptis sanationẽ recipere nequeant, quare manu & ferro radicitus sunt reuellendæ, modo nullum ex earum magnitudine periculum immineat, modo vicinis partibus non hæreant arctius, modo maioribus venis & arteriis nimium vicinæ non sint: satius enim erit in tali causa eas sinere. Amputandarum vero & reuellendarum ipsarum hæc ars fuerit. Parua incisio ad cystim vsq; facienda est, qua specillum demittatur dimidium digitum crassum, in medio cauum, in extremo rotundum, quantum res exiget, longum: id inter cutem, cystimque sæpius circumducere ad lupiæ vsque radicem oportet, quo sic secundum ipsius longitudinem cutis diuidatur; iterum aliam inde incisionem per transuersum sic facere oportet, vt decussatim se intersecent; mox à cysti cutem distrahere ab angulis lupiæ radicem versus conuenit, idq; digitis tenui linteo inuolutis, vel etiam nouacula, si sit opus. Notandum vero, in lupiis quædam semper subesse vasa, quæ initio parua, mox progressu temporis aucta sunt, ad lupiæ incrementum, cuius sunt velut radices: quare inter secandum, si quæ suboriatur hæmorrhagia, ea sistetur vinctis ad sua capita & radices vasis, vel stricta ligatura ad radices lupiæ, fiet cum funiculo torto vel filo pluries duplicato, cuius extrema & veluti capita ex- D trorsum pendeant, quousq; nodus sua sponte decidat. Nec vero sufficiet, totum hunc tumorem amputasse, sed & cutis portionem, qua moles ipsius tegebatur, rescindere oportebit, eiusque tantum relinquere, quantũ tegendæ parti sat erit, hinc acu filum ducente, incisionis labra in vnum adducentur, interim vero ad perfectam vsq; detersionem linamenta in vlceris fundum demittentur, & reliquum curationis ad obductam vsq; cicatricem complebitur. Hac Chirurgus Collo, & ego, methodo vsi, præsente domino Violano Doctore Medico lupiam amputauimus, Martiali Colardo, prætori Barbonensi: pendebat illi ex ceruice, capitis humani magnitudine, ponderis octo librarum. Ex quo sic ipsi onerosa & molesta erat, vt eam ex mantili tanquam pera reuinctam, humeris gestare cogeretur. Certe si huius generis tumores basim habeant tenuem & latum fastigium, ligandi sunt, & à radice amputandi. Omnino vero difficilis, & aleæ periculosæ plena est lupiarum, quæ in iugulo iuxta iugulares venas, quæ in axillis, quæ in inguinibus, & quæ sub poplite exurgunt, extirpatio, propter funestam eorum, quæ inde emergere possunt, accidentium vim. Coniicere tantum possumus, non certo prædicere, qualis ipsis contineatur materia. Scire tantum licet, qualis sit, vbi excisione facta oculis patet. In præduris tamen lupiis & tactui valde renitentibus, inuentæ sunt sæpius materiæ, quæ calculos exiguos consistentia referrent.

Amputandorum gangliorum ratio. Historia. Quæ lupiæ ligatura curanda. Quarum lupiarum periculosæ curationes. Historia.

E Ego aliquando ad nobilissimæ mulieris dissecandum cadauer vocatus, reperi in altera eius mamma corpus, quod crassitie gallinaceum ouum æquaret, durum & compactum asperiusculi calculi ad instar: pro cancro & Medicis & Chirurgis, dum ipsa viueret, habebatur, quod illi hæc duricies, dum vel leniter comprimeretur, esset valde dolorifica. Sed & paucis ab hinc annis, vocatus ad curam honestissimæ mulieris, quæ pari morbo laborabat, Medicis, Chirurgisq; cancrum subesse affirmantibus, fortiter restiti: non enim profundius defixus hęrebat tumor, non erat partis habitus à natiuo colore mutatus, non venæ in ambitu tumentes, non vlla alia aderant cancri syllogistica signa. Nam & illi mulieri stata & sua periodo fluebant menses, facie, totoq; corpore bene habita & colorata visebatur, ab omni dolore immunis,

Lupiarum materia cancri, species aliquãdo imponit. Historia. Quib. signis lupiam a cãcro dignoscere liceat.

munis,niſi cum pars affecta comprimeretur.Sed nec ex eo tempore vel tantillum accreuit tumor,nullũ A aliud malignum accidens ſuperuenit:imo etiam nunc alacris viuit, corpore & mente bene compoſita.

De Ganglio ſpecialius dicto. CAP XXI.

Ganglion ſpecialius dictũ quid. Cauſa.

DE lupiarum etiam genere ſunt exigui quidam tumores, qui in reliquo quidem corpore, ſed & ſæpius in manuum carpis & pedum malleolis ſuboriuntur, Ganglia ſpeciali nomine dicuntur: in ſumma cute apparent,nec vnquam profundius deliteſcunt.Cauſa eſt vel nerui, vel tendinis imbecillitas ex contortione, extenſione,ictu,labore,& alia ſimili cauſa contracta.Cuius occaſione, alibilis, qui ad eas partes affluit,ſuccus,cum nec concoqui, nec in propriam ſubſtantiam aſſimilari poſſit, in humorem congenerem,craſſum frigidumque faceſſit:qui tandem circa fibras, & ipſam tendinis ſubſtantiam ſenſim ſe accumulans,in tumorem concreſcit.

Quæ ganglia ferro curare non liceat. Emplaſtrũ.

Gangliis,quę tendines,articuloſque occupant,ferrum admouere non conuenit,ſed tantum ammoniacum & galbanum in aceto & aqua vitæ diſſoluta admouere. Vt ℞. *Gummi ammon. & ſagapeni in aqua vitæ diſſolutorum. an. ℥j. coquantur ſub cineribus calidis, ad formam emplaſtri, ſub finem adde ſulphuris viui ſubtiliter pulueriſati. ℥ ß. fiat emplaſtrum ad vſum.* Conferet etiam in eundem finem emplaſtrum de Vigo cum mercurio duplicato.His remediis remollito tumore,atterendus tãtiſper veniet, quoad ſub digito cyſtis contuſa findatur,quod ego non ſemel factitaui: mox laminam plumbeam argento viuo illitam B fortiter ipſi apprimere & aduincire oportet,quę,quod ſupereſt tumoris,conſumat & tabefaciat. Viſuntur nonnunquam ganglia exigua ex radice valde tenui velut pendentia:illa ergo vinculo ac ipſa radice erunt comprehendenda, & indies fortius ſtringenda, quouſque decidant. Curationis reliquum facile erit ex artis communibus regulis perficere.

De Strumis ſiue Scrophulis. CAP. XXII.

Scrophulæ quid. Cauſa materialis. Quid ſcrophulæ a reliquis glandulosis tumorib. differant. Quinam ſcrophulis ſint obnoxii. Quæ ſcrophulæ ſint dolorificæ.

SCrophulæ *tumores ſunt œdematoſi in partibus glanduloſis*, vt *mammis, axillis, inguinibus, colliquę præſertim glandulis oborti.* Singuli vel multi apparent pro materiæ,ex qua fiunt,copia,more atheromatum,ſteatomatum,& meliceridum propria fere cyſti coerciti. Fiunt ex humore craſſo,frigido & viſcido ac pituitoſo admixta portione melancholici. A reliquis glanduloſis tumoribus differunt. Primum quidem numero,apparent enim ſcrophulæ fere multæ coadunatæ,profundiori radice ſubnituntur, quam tumores glanduloſi:aliæ ſunt mobiles,aliæ immotæ manent cum vicinis neruis attextæ. Ganglia pauciore ſimul numero comparent, indolentia ſunt:at ſcrophulæ ſæpe ſunt dolorificæ,cum præſertim putredine incaleſcunt:ſic vt non raro in vlcera cancroſa degenerent,nec ferro nec acribus medicamentis contingenda. Pituitoſi,melancholici,guloſi, frigidis & humidioribus cibis veſci ſoliti, vt piſcibus & aquis C frigidioribus,ſedentariique & torpidi,ſcrophulis ſunt obnoxii.

Curatio per diætam. Remollientia & reſoluentia.

Curantur victu tenuiſſimo, quo calor natiuus per alimenti penuriam in tumorum huiuſmodi materialem cauſam conuerſus ipſam abſumat. Curantur & humorum redundantium catharſi: topicorum pariter remollientium, reſoluentium & ſuppurantium appoſitione, in eum qui ſequitur, modum. ℞. *mucaginis, alth. fœnug. & ficuum ping. an. ℥ ij. oleor. lilior. & chamæ. an. ℥j. pinguedinis anſeris & axungiæ porci ℥ ß. Terebint. venetæ ℥j. ß. amoniaci & galb. in aceto diſſolutorum an. ℥j. ceræ nouæ quantum ſatis, fiat ceratum ſecundum artem ad modum diachyli magni.* Litus de morbo gallico, & emplaſtrum de vigo cum Mercurio in hanc rem excellunt, ſi præſertim eouſque continuemus litum, quo ad ſpumoſa ſaliua ęgro prorumpat:ſic enim natura exonerabit ſe humore ſcrophulas generante, quod ego fœlici ſucceſſu aliquoties factitaui. ℞. *emplaſtri diachy. albi. & mag. ceroti. œſypi. deſcriptione philagrii. an. ℥ij. Terebint. claræ. ℥j. olei liliorum parum, fiat emplaſtrum ſatis molle.*

Suppurantia. Notandum in aperienda ſtrumarum vomica.

Quod ſi ne ſic quidem ſcrophulæ reſolui queant, ſed, vt ſæpe fit, ad ſuppurationem vergant, ſuppurantibus erit vtendum. Vt ℞. *rad. alth. & lilior. an. ℥ iij. coquantur in aqua communi, piſtentur, traiectis, adde capitum alliorum ſub cineribus coctorum ℥ iij. olei lilior. & ping. anſeris & anat, an. ℥j. ß. farinæ ſeminis lini quantum ſatis, formetur catapla ſma.* Monendus hoc loco Chirurgus, non D ante ſcrophularum aperiendam vomicam, quam vniuerſus humor concluſus in pus plene & perfecte abierit;alias reliquum humoris crudum reſtabit,ac niſi vix & longo temporis tractu ad maturationem perduci poterit:quod præceptum in ſcrophulis præſertim,ſed & nonnunquam in aliis abſceſſibus, qui ad ſuppurationem veniunt,eſt obſeruandum. Non enim ſimul atque humoris contenti portio aliqua in pus conuerſa apparet,procuranda & præcipitanda apertio eſt. Nam ſuppurati humoris ea portio facit, vt quod reliquum eſt, promptius in pus abeat:quod in corporibus inanimatis licet animaduertere. Fructuum enim, qui putrere incipiunt, niſi putrentem portionem citiſſime reſcindamus, reliquum facile in putredinis contagionem rapitur: Subeſt & alia ratio.

Calor natiuus ſuppurationis author. Chirurgica ſtrumarum curandarum ratio.

Calor natiuus ſuppurati cauſa eſt efficiens: is ergo aperta vomica propter ſpirituum vna cum humore effuſorum diſſipationem imminutus, imbecilliorque redditus, reliquam humoris portionem ſuppurati expertem aut ęgre ſuppurabilem eſſe patietur; quanquam ſi pars tumore obſeſſa corruptioni & putredini obnoxia ex ſeſe eſt, vt podex, ſi materia contenta venenata eſt aut critica, apertionem præcipitare longe ſatius & vtilius erit. Eſt & alia curandarum ſcrophularum ratio, quæ manu perficitur. Nam quæ in collo ſunt, nec ita imis radicibus hærent, cutis inciſione facta à partibus, quibus attextæ ſunt, diuelluntur ac denique amputantur. Sed E hac in re perficienda cauendum diligenter, ne venas iugulares, carotides arterias, aut neruos recurrentes ferro violes. Si quando hæmorrhagiæ ſubſit periculum, poſtquam à cute diuulſæ fuerint, venient religandæ ad baſim, acu traiecta filum ducente, indeque filo arctius vtrinque reuincto, vt ſic ſenſim ex ſeſe ſine periculo decidant conſtringendæ. Quod ſupererit curationis ex communibus artis regulis veniet perficiendum.

A *De Febre, quæ œdematoſo tumori ſuperuenit.*

Cap. XXIII.

Qui quotidiana intermittens tumorib. œdematoſis ſuperueniat.

TVmorum œdematoſorum differentiis omnibus expoſitis, reſtat, vt breuiter dicamus de febre Symptomatica, quæ ipſis nonnunquam ſuperuenire cernitur. Hæc igitur motum humoris, à quo excitatur, retinens, fere eſt ex earum genere, quas Intermittentes quotidianas nominant. Ergo quotidianæ paroxyſmus ſingulis diebus repetit: in illaque repetitione octodecim horarum ſpatium exigit: quod reliquum ſupereſt diei, intermiſſionem habet manifeſtam. Cauſæ huius febris primitiuæ ſunt, frigus & humiditas aëris ambientis, eſculentorum & poculentorum frigidorum, humidorumque vſus diuturnus, eorumque omnium, quæ facile corrumpuntur, vt fugacium fructuum, crudorumque piſcium, conſueti denique exercitii intermiſſio. Cauſæ antecedentes ſunt ingens humorum, præſertim pituitoſorum repletio. Coniuncta cauſa eſt pituita in habitu corporis, ac prima regione extra venas maiores computreſcens.

Cauſa febris quotidianæ.

Signa.

Qui quotidianis febribus ſint obnoxii.

Signa huius febris ex tribus rebus ducuntur, naturalibus nempe: nam hæc febris eos adoritur ſæ- B pius, qui ſunt temperamento frigido & humido, vt ſenes, mulieres, pueros, eunuchos, quod pituitæ turgeant copia: ac per ſe quidem ſenes inuadit, quia calore natiuo debili exiſtente, cibos quamuis exigua quantitate ſumptos, in ſanguinem laudabilem, & partium ſubſtantium conuertere nequeunt: Pueros vero prehendit per accidens, non per ſe & ex natura ſua: ſunt enim pueri calidi & humidi: ſed propter voracitatem & à multo ingeſto cibo rapidum, inordinatum, & continuum motum, magnam congerunt crudorum humorum copiam, huius febris materiam idoneam; quo fit, vt præſertim præpingues pueri hoc febris genere tententur, quia meatus corporis anguſtos & infarctos habeant: vel quia vermibus obnoxii torminum cruciatibus ex ciborum corruptione infeſtetur: vnde intemperies calida ex putredine, vaporumque putridorum ſublatione: quibus cor conflictatum facile huiuſmodi febris corripitur. Ex rebus vero non naturalibus huius febris ſigna ſic petuntur: Hyeme enim potius & Vere prehendit in regione frigida & humida, in vita ſedentaria & otioſa, vſu ciborum non frigidorum modo & humidorum, ſed etiam calidorum & ſiccorum, ſi tanta copia ingerantur, vt calorem natiuum obruant. Sic enim vinum etſi facultate, naturaque calidum ſit & ſiccum, tamen immoderatius ſumptum pituitoſos C humores cumulat, frigidoſq; morbos accerſit. Ergo ebrietas, crapula, cruditas, balnea, exercitiaq; ſtatim á cibo, dum cibos adhuc crudos in corpus venaſque trahunt, omnia denique, quæ prouentum pituitæ in nobis faciunt, febrem quotidianam gignere poſſunt. At ex rebus contra naturam, quia frigidos morbos hæc febris fere ſolet excipere, refrigeratis corporis centro, & circumferentia, habituque.

Pituitoſi humores quomodo ex calidis etiam & ſiccis cibis fiant.

Symptomata quotidianarum.

Pulſus & caloris in quotidiana ratio.

Sudores critici.

Vrina.

Breuis futuræ febris ſignum.

Huius febris accidentia ſunt oris ventriculi dolor, quia pituita in hoc fere cumulari ſolet, vnde ſequitur vomitus pituitoſus; pallor faciem occupat, oris, etiam ſæpe per paroxyſmum, humiditas ſine ſiti: quia natante pituita ventriculo, eius aquoſa & tenuior portio continenter in os & linguam exudat, per tunicæ interioris ventriculi œſophago & ori communis continuitatem. Inuadit cum partium extremarum frigore, pulſu paruo & profundo, qui tamen in paroxyſmi vigore fortior, maior, plenior, & celerior cernitur. Eadem plane ratione, qua huius febris calor primo contactu apparet mitis, blandus, humidus & vaporoſus, tandem vero ſentitur acrior, haud ſecus, quam ignis in viridi ligno accenſus, exiguus per initia languens & fumoſus cernitur; tandem vero cum euicta humiditas eius actionem non iam remoratur ardens & flammans percipitur. Exoluuntur ægri paroxyſmo exiguis ſudoribus, qui per primas inuaſiones parca admodum manu erumpunt: at inſtante criſi copioſius funduntur: vrina per initia pallet D & craſſa eſt, aliquando etiam tenuis, vbi nempe ſubeſt obſtructio. At vbi materia cocta eſt, vt in ſtatu, rufa conſpicitur, ſi per initia vomitus apparet pituitoſus ineunte paroxyſmo, ac copioſo ſudore idem ille paroxyſmus terminetur, exigui temporis febrem portendit: arguit enim naturæ robur, obſequentiam & tenuitatem materiæ furſum erumpentis, coniunctæ denique cauſæ febris excretionem facit. Quotidiana febris vt plurimum longa eſt, quia frigidus, humiduſque natura cum ſit pituitoſus humor, grauis eſt, & ad motum iners: nec tamen eſt ſine maioris morbi metu, quia ſæpius in febrem ardentẽ aut quartanam mutationem habet, ſi præſertim ſit à ſalſa pituita: ſalſus enim ſapor amaro eſt affinis: itaque per aduſtionem in eum facile degenerat, vt certe videri mirum non debeat, ſi pituita ſalſa per aduſtionem in bilem flauam aut atram abeat. Qui ex quotidiana febre conualeſcunt, coctricem facultatum valde imbecillem habent: quare copioſis alimentis & coctu difficilibus non ſunt reficiendi. In quotidiana febre totum corpus crudis humoribus refertum eſt, quo fit, vt ſæpius ad ſexaginta dies hæc febris prorogetur. Cæterum caue ne fallaris, ac duplicem tertianam pro quotidiana ex eo vſurpes, quod ſingulis diebus inuadit, quotidianæ ritu. Certe vtrumque febris genus facile erit diſtinguere ex humoris ſpecie & ſymptomatum, accidentiumque proprietate: fere vero quotidianæ ſub veſperum, & aut etiam me- E dia de nocte inuadunt: cum ſcilicet per ſolis abſentiam aere refrigerato noſtrum pariter corpus refrigeratur. Quare & tum in nobis commouentur frigidi humores, qui paulo ante ſolis pręſentia & calore cohibebantur. At duplices tertianæ contra ſub meridiem inuadunt: Paroxyſmi breuitas & facilitas, copioſus ſudor, materia iam mitificata, erumpens, breuis & ſalutaris quotidianæ opinionem facit.

Quotidiana cur fere longa.

In quos morbos quotidiana malam habeant mutationẽ.

Qui diſtinguatur tertiana duplex a quotidiana.

Diæta.

Curatio duobus inſtrumentis perficitur, nempe diæta & pharmacia. Diæta ſit tenuis & incidens: in aere ſereno, moderate calido & ſicco æger verſetur: alimenta ſint panis bene coctus, iuſcula ex gallinaceis carnibus, in coctis cum radicibus petroſelini, oxalidis, & ſimilibus. Nec inutilis erit aliquando calidiorum nempe ſpeciatorum & ſalitorum ciborum vſus, quibus pręſertim erunt ventriculus & iecur impenſe refrigerata. Pulli gallinacei, carnes veruecinæ, perdicum & auicularum, piſces fluuiatiles & ſaxatiles toſti, oua tremula & ſorbilia erunt ex vſu. Fructus hi vtiles, vuæ paſſæ, pruna cocta, amygdalę &

 dactyli,

Speciatorũ & falsitorum ciborum vsus quando opportunus.

dactyli. Potus sit vinum album, tenue, aqua cocta temperatum. Exercitia moderata salubria erunt; fri- A ctiones vniuersi corporis: somnus hora debita initus, & vigiliis proportionatus: modo hora somni in paroxysmi tempus non incurrat: tum enim valde nocet, quia dum calorem intus reuocat, febrilis caloris æstum in visceribus conduplicat. Quod ad animi perturbationes attinet, gaudere debet ac se breui futuræ sanitatis spe consolari æger. Quibusdam haud videtur inutile, paroxysmo ineunte, pedes, cruraq; in aquam tepidam immergere, in qua chamæmelum, anethum, melilotus, maiorana, saluia, & rosmarinus bullierint. Medicamenta erunt syrupi, quos digestiuos & aperitiuos vocant, vt absynthinus, de mentha, de quinque radicibus, de oxymelite cum decoctis chamæmeli, calamenthi, meliloti, anethi, & similibus, vel cum decoctis communibus. Purgantia erunt diaphœnicon, electuarium diacarthami, hiera picra, agaricus, tupethum, ex quibus concinnabuntur potiones cum aquis menthæ, melissæ, hyssopo, saluia, fœniculo, scariola: pilulæ aureæ conueniunt. Dabuntur & aliquando boli forma cum saccharo hæc purgātia, prout præsenti Medico habita ægri naturæ ratione melius videbitur. Circa morbi statum, prospiciendum erit ventriculo, eiusque præsertim orificio, quod sit præcipua sedes pituitæ. Quare ipsum alternis diebus inungere ex oleo chamęmelino, cum vini albi tantillo, salubre erit. Sed & ipsum exonerare vomitu procurato ex succo raphani, & multo oxymelite, aut decoctione seminum & radicum asari, & chamæmeli, & syrupo acetoso, erit vtilissimum, præsertim ineunte paroxysmo, cum natura humoresque commoueri incipiunt. Ad inueteratam quotidianam, quamque nullis aliis remediis curare potueris, putant nihil æque conferre, quam theriacæ veteris dragmam vnam, boli forma cum saccharo deuorare, vel in aqua vitæ dissolutam haurire.

Quando somnus noceat.

Pharmacia.

Ratio habenda ventriculi.

Vomitoria. B

Theriaca vsus ad quotidianam inueteratam.

De Scyrrho. Cap. XXIV.

Quid verus & legitimus scyrrhus.

Quid scyrrhus illegitimus.

Redundātis humorũ melancholici causa.

Signa.

Prognosis.

EXposita tumorum, qui ex sanguine, bile, & pituita fiunt natura, restat vt de illis dicamus, qui ex melancholico gignuntur humore: horum quatuor esse dicuntur differentiæ. Prima est veri Scyrrhi & legitimi, id est, *tumoris duri & exiguo sensu præditi, adeoque fere indolentis, à melancholico humore naturali geniti.* Secunda est Scyrrhi illegitimi, id est, *tumoris duri, insensibilis, indolentisque, ex humore melancholico nimia resolutione aut refrigeratione concreto.* Tertia est Scyrrhi cancrosi, per melancholici humoris corruptionem & adustionem nati. Quarta Scyrrhi phlegmonodis, erysipelatodis aut Oedematodis ab humore melancholico alieni humoris admixtione infecto, surgentis. Omnium huius generis tumorum causa est humor crassus, lentus, & tenax in parte aliqua concretus. Humoris vero eiusmodi in corpore generatio C contingit, vel ex parua & irregulari diæta, vel ex iecoris aut lienis præter naturam affectibus, vt obstructione, vel hęmorrhoidum aut menstruorum suppressione. Signa sunt durities, renixus, color nigricans, venarumque partis obsessæ cum liuore dilatatio, ab humoris crassi plenitudine. Scyrrhus illegitimus indolens omnino & insensibilis, itemque cancrosus, nullam admittunt curationem: verus autem & legitimus vix vllam. Qui ad suppuratum perducuntur scyrrhi, facile in cancros & fistulas abeunt, scyrrhi etsi ab initio exigui apparent, progressu temporis tamen in magnam molem assurgunt.

De Scyrrhi curatione. Cap. XXV.

Diæta.

TRibus maxime capitibus absoluitur scyrrhi curatio. Primum diætam conuenientem præscribet Medicus, nempe in victu sobriam & moderatam, ad humiditatem & caloris mediocritatem tendentem: in vitæ autem instituto pacatam, & ab omni irarum, mœroris & tristitiæ perturbatione, tranquillam, imo etiam à venereorum vsu abhorrentem. Secundum positum est in materiæ antecedentis vacatione: phlebotomia nempe, si opus sit, & catharsi, prouocatis hæmorrhoidibus in viris, menstruis autem in mulieribus. Purgationes ex catholicone, hiera, diasenna, polypodo, epithymo docti Medici D arbitrio pręscribentur. Tertium caput consistit in topicorum medicamentorum conuenienti vsu nempe emollientium per initia, mox etiam resoluentium, vel potius eorum, quæ ex remolliendi & resoluendi viribus mixta erunt, vt Galenus docet: nam ex solo remollientium putredinis & cancri, ex solo resoluentium vsu, concretionis, resoluta parte tenuiore & subsidente crassiore, periculum imminet. Remollientia erunt eiusmodi. *℞. rad. alth.* ℔. *ß. rad. lilior.* ℥ *iij coquantur in aqua com. pistentur, traiiciantur per setaceum, addendo olei chamæ. & lilior. an.* ℥ *ij. œsypii humidæ.* ℥ *ß. emplastri diachyli albi cum oleo liliorum dissoluti.* ℥ *iij. ceræ albæ quantum sit satis, fiat cerotum.* Vel. *℞. gummi ammon. galba. bdellii, styracis liquidæ in aceto dissolutorum. an.* ℥ *j. diachy. mag.* ℥ *j. ß. olei lilior. & axungiæ anseris an. vnc. j. ceroti œsyp. descriptione philagr. vnc. ij. liquescant omnia simul, ceræ qnantum sit satis, vt inde fiat cerotum satis molle.* Vbi remollientibus sufficienter vsus fueris, tumorem suffies ex aceto forti & aqua vitæ super lapidem molarem, pyritem, aut laterem candentem affusis, sic enim humor remollitus incidetur, attenuabitur, resoluetur: mox per interualla repetentur remollientia, hisque etiam succedent resoluentia ad reliquam portionem, quæ simul & semel euacuari non potuit, absumendam: sic enim Cercilii filio scyrrhum sanauit Galenus. Stercus caprinum discutiendis tumoribus scyrrhosis est valde idoneum, sed præ cæteris efficax emplastrum de vigo duplicato E mercurio, vt quod remolliat, resoluat, & liquefaciat huius generis tumores omnes.

• Li. 2. ad Gl.

Remollientia.

Suffitus

Lib. 2. ad Gl.

Emplastri de vigo efficacia.

De cancro iam genito. Cap. XXVI.

Cãcer quid.

CAncer *tumor* est *durus, asper, & inæqualis, rotundus, immobilis, cineritii, aut liuidi coloris, vndique venis humore atro turgentibus, & in ambitum sparsis, ad instar chelarum Cancri piscis diuaricatis, horridus*, per primordia cognitu difficilis est tumor, vt qui vix ciceris, mox auellanæ æquet magnitudinem, nisi forte acrioribus remediis irritatus incrementis præproperis augeatur: auctior factus pro incrementi

modo

A modo dolore punctorio ægrum excruciat cum calore acri,incalescente,crasso, qui in eius venis residet, sanguine & pungentium velut acicularũ sensum inferente, à quo tamen sæpe vacationem habet æger. Quia vero tumoris id genus venis per ambitum tanquam chelis expansis, liuente & cinereo colore cutisque asperitate,& humoris tenacitate,piscis cancri dentata forcipibus velut brachia repræsentat, ideo cancri figuram hic appingendam duxi,quo nominis,reiq; ratio magis innotesceret. *Doloris species.* *Nominis ratio.*

Figura Cancri piscis.

B

De causis, speciebus, & prognosi Cancri. CAP. XXVII.

DVas Cancri causas hic agnoscimus, antecedentem & coniunctam. Causa antecedens ex diætæ irregularis vitio pendet,crassum & limosum sanguinem generantis & cumulantis: ex iecoris ad eius sanguinis generationem dispositi morbosa affectione: ex lienis in attrahendo & sanguine repurgando infirmitate: ex mensium, aut hæmorrhoidum, solemnisve alicuius vacuationis suppressione. Causa cõiuncta est humor ille crassus & melancholicus in parte obsessa, tanquam in angustiis hærens & conclusus. Qui mitior est sanguis melancholicus minusq; malignus, sed tãtum gradu feruidioris caloris auctus, Cancrum gignit non vlcerarum, at malignior & acrior Exulceratum. Ita enim humor, qui carbunculos excitat, vbi ingentem ardorem, acrimoniam, & malignitatem acquisiuit, partem, cui insidet, corrodit & exulcerat. Efferatur Cancer alimentis sanguinem inflammantibus, animi perturbationibus, ira, æstu, & acrioribus medicamentis, oleosis & emplastricis nec iure, nec loco appositis. *Causa cancri.* *Vnde Cancer non vlceratus.* *Vnde vlceratus.*

C

Inter Cancri species duæ inprimis excellunt, vlceratus nempe seu manifestus Cancer, & non vlceratus siue occultus. Sed & Cancrorum alii partes internas obsident, vt intestina, vterum, anum; alii externas, vt mammas. Est & Cancer recens, est & inueteratus. Paruus vnus, maior alter: efferus & malignus vnus, mitior alter. Omnis cancer censetur ferme incurabilis, vel curatu valde contumax: est enim morbus toto genere malignus, nempe Elephas particularis. Itaque non facile sisti Cancrum, ait Aetius, quousque partem, quam obsidet, ad intima vsq; arroserit. Frequentius mulieres inuadit, quam viros, partes laxas, raras, fungosas & glandulosas, adeoq; crassi humoris fluxioni excipiendæ opportunas, cuiusmodi sunt mammæ, & omnia partium nobilium emunctoria. Cum mammas occupat, sæpe inflammationem ad axillas, & tumorem ad ipsarum vsque glandulas transmittit, ex quo doloris punctorium cruciatum ad cor vsque sibi penetrare ægri conqueruntur: Sed & idem ille dolor ad claues vsque interioresq; omoplatas & humeros peruadit. Vbi auctior factus est, & partibus nobilibus imminet, nisi manu curationem non admittit: in corporibus tamen effœtis, quorum languent vires, præsertim si inueterati fuerint cancri, neque ferro, neq; igne, neque acrioribus medicamentis, cuiusmodi sunt cauteria potentialia, tentanda curatio est: sed tantum, ne efferentur, aut serpant longius, lenibus remediis & cura, quam palliatiuam dicunt, erit procurandum. Sic enim multi cancro laborantes ad extremam vsque senectutem peruenerunt. Itaque monet Hipp. *Cancros occultos non curare melius esse: nam curati* (inquit) *cito pereunt, non curati vero in longius tempus perdurant.* *Cancri species.* *Aetius lib. 16.* *Quæ partes cancris obnoxiæ.* *Cuiusmodi cancros verâ curatione curare aggredi non oporteat.* *Aph. 38 sect. 6.*

D

De curatione Cancri incipientis nec dum vlcerati. CAP. XXVIII.

E INcipiens Cancer sæpe incrementis prohibetur, priusquam radices agat: vbi vero semel increuerit, nisi ferro curationem non admittit, vt qui malignitate & contumacia sua medicamentorum omnium vires aspernetur. Galenus affirmat, se cancrum non vlceratum ad curationem perduxisse. Perficitur autem illa curatio medicamentis melanagogis, phlebotomia, cum vires & ætas ferre possunt, vitatis omnibus, quæ limosum sanguinem gignere possunt. Corrigenda vero in primis venit hepatis intemperies, lien roborandus, itemque pars obsessa, viris hæmorrhoides, mulieribus menstrua sunt prouocanda. Ergo vina crassa, & fæculenta, acetum, panis ater, olera, caseus vetus, carnes vetustæ & salitæ, bubula, ceruina, caprina, leporina, allia, cæpa, & sinapi, omnia denique acria, acida & salsa, quæ quacunque ratione sanguinem incrassare, humoresque incendere possunt, fugienda. Victus refrigerans & humectans prescribendus: inedia vitanda, vigiliæ, effrenes labores, tristitiæ, sollicitudines, mœrores: *Lib. 2. ad Glauc.* *Diæta.*

ptisana imperanda,& in iusculis malua,spinacia,lactucæ,oxalis,portulaca, cichorium, lupulus, viola A
martia, borrago, quatuor semina frigida in vsu erunt.At in esu caro veruecina,vitulina, hœdina, capi,
pulli,iuuenes lepores, perdices, pisces saxatiles, oua sorbilia. Vinum vero album & fuluum,omnino
Pars cancrosa qualiter tractanda. moderatum in potu.Pars cancro obsessa molliter tractanda est,minime vero rebus durioribus, grauioribus,emplastris solidioribus,aut pinguibus oneranda:contra medicamenta lenientia & mitigantia ex vsu erunt:iis etiam per interualla vsurpatis, quæ natura sua venenis aduersantur, vt theriaca & mithridatio.Lac asininum leniendæ humoris cancrosi acrimoniæ est accommodatissimum.Itaque id nō modo assumendum in corpus,sed & vlceri cancroso admouendum,comparato inde fotu. *Theriacalia. Lac asininum.*

De curatione vlcerati Cancri. CAP. XXIX.

Signa. VLceratus Cancer multa habet cum Cancro non vlcerato signa communia, vt tumoris rotunditatem,inæqualitatem,asperitatem, & dolorem:aspectus iudicio tumor apparet mollis, ad tactum vero durus est:fœdo sordet vlcere,labris crassis,tumidis,duris,nodosis,inuersis,elatis,aspectu horridis, saniem eructantibus ichorosam, fœtidam & cadauerosam,alias atram,alias tabo, alias sanguine mulro conspersam.Id vlceris genus malignum est,rebelle,intractabile, vt quod mitia remedia aspernetur, B
acribus autem & fortibus amplius efferatur,auctis inde dolore, febre, omnibusque symptomatis: ex quo virium contingit prostratio,corporis marcor & consumptio,tandemque mors. Si tamen exiguus sit,& in parte,quæ amputationem ferre possit,perpurgato prius corpore & sanguine detracto, ægri viribus haud dissuadentibus,manum admouere conuenit,atque quicquid corruptum est,ad viuum vsq; comprehendere& amputare,ne vllus contagii metus relinquatur.Amputatione facta,sanguinis fluxus haud statim compescendus,sed ad certum modum fluere sinendus,imo ex toto ambitu exprimendus, quo sic venæ cruore atro & melancholica fæce turgentes,deonerentur.Vbi satis exhaustum est cruoris, locus cauterio actuali est inurendus. Id enim partem affectam roborabit, venenatam qualitatem exhauriet,& vna fluxum sistet.Tum demum anodyna remedia apponentur,escharæ lapsus procurabitur. Denique ad instar reliquorum vlcerum quod mali superest,profligabitur. Intelligemus autem, totum cancrum amputatum eiusque omnem extinctam malignitatem,cum saniem fundet vlcus laudabilem, cum caro sensim succrescet proba ad instar granorum mali punici, dolore punctorio, omnibusque sedatis symptomatis.Fœlicius tamen & mitius Cancri vlcerati,qui labra occupauerit, curatio perfici potest,nullo adhibito caustico remedio post sectionem,sic etiam vt vix vlla deformitas cicatrice obducta C
relinquatur quam ego viam nouam & nunquam antea tentatam aut scriptam, quod equidem sciam, inueni & factitaui in homine quinquagenario in consilium aduocato, Ioanne Altino Doctore Medico doctissimo, præsentibus Iacobo Guillemeau, & magistro Eustachio Chirurgis regiis, & Ioanne le Ieune ducis Guisiani Chirurgo meritissimo.Ratio est eiusmodi. Cancer suis vtrinque sursum ad deorsum labris acu filum ducente,transadigendus est,vt cum fili beneficio cancrum tanquam in manu sinistra regere & tenere liceat, (ne huius vlla portiuncula impune ferro elabatur) totum dextra manu volsellis vnico ictu amputare possis,ita tamen,vt labri ipsius interior quædam, quæ dentes contingit, restet substantia (modo non ad intima vsque cancer radices egerit)quæ regenerandæ mox carni & implendæ cauitati pro fundamento & basi esse queat.Hinc sanguine sufficienter effuso, sectionis seu vulneris oræ, dextra & sinistra,interna & externa parte,scarificatu profundiore erunt nouacula pertundendæ,vt cum mox futura ex acu filum ducente,rostris leporinis propria, in vnum adducere vulneris oras ipsas & margines voluerimus,ipsam labri carnem magis sequacem, & trahenti acui, filoque obsequentiorem habeamus.Reliquum curationis est eodem plane modo persequendum, quo solemus in D
rostris leporinis,de quibus postea dicturi sumus.

Ex quo cernatur malignitas cācri vlcerati. Qui cancer & in quo corpore resecandi debeat. Quæ attendenda sint circa amputationem cancri. Appressi post amputationem cauterii vtilitas. Signa fæliciter amputati cancri. Noua & notanda amputandi cancri,qui labra obsederit,ratio.

De topicis vlcerati,& non vlcerati Cancri remediis. CAP. XXX.

Repellentia. REpercutientibus initio vtemur remediis,cuiusmodi sunt succi solani,plantag.hyoscya.lactuc.acet. semperu.lenticulæ palust.centinod.bursæ pasto.granatorum,& similium. Item oleum rosi. omph. pulueres sumach.berberis,lytharg.ceruss,plumbum vstum,pomphol.hydrarg.& similia.Ex quibus embrochæ,linimenta,vnguenta,cataplasmata,emplastra concinnabuntur. *Emplastrū diachalchiteos.* Emplastrum diachalcit. dissolutum cum succo solani,& oleo rosar.cancris non vlceratis est valde idoneum. *Pompholix lota.* Pompholix lota in succo solani aut plantaginis vlceratis cancris vtilis est.Sed & sequens vtile est remedium.

℞.*lytharg.& ceruss.an.* ℥ j.*terantur in mortario plumb.cum oleo rosar. donec reducantur ad consistentiam linimenti vel vnguenti*:potest & esse vsus vnguenti resoluentis & repercutientis:Vt, ℞.*plumbi vsti loti, pomph. thuris,an.* ʒ ij.ß.*absynth.pontici,* ℥ ß.*olei rosar.* ℥ iij.*ceræ* ʒ vj.*succi solani quantum sufficit ad vnguenti crassitudinem.*

Theodorici emplastrum Valde commendāt ad vlceratorum cancrorum dolorem leniendum Theodorici emplastrum.

℞.*olei ros.ceræ alb.an.* ℥ ij.ß.*succor.granat. & solani,an.* ℥ ij.*cerusæ lotæ,* ℥ j.*plumbi vsti,loti,& tuth.præpa.an.* ℥ ß.*thuris,mast.an.* ʒ ij.*fiat emplastrum molle.*Quod sequitur sæpe & fœliciter est à me vsurpatum. E

℞.*theriac.veter.* ℥ j.*succi cancrorum,* ℥ ß.*succi lactucæ,& olei ros.an.* ℥ j.ß.*vitell.ou.sub ciner.coct.ij.camph.* ʒ ß. *pistentur omnia in mort.plumb.& fiat vnguentum.*

℞ *spum.arg.axungiæ porci recentis,ceræ alb.an.*℔.ß.*olei boni.* ℥ viij.*vitel.ouor.assat.iiij.fiat vnguentū,seruetur vsui.*Et cum vti voles,admisce cum pauco vnguento rosaceo. *Hirudines.* Sed & sanguisugarū applicatione ad vlceratū cancrū,quà parte dolor punctorius acrius vrgebat,magnos cruciatus sedaui,humoris maligni portione partem deonerando: *Pulli & Catuli impositi* quod idem factitaui catulis canum vel felium recens natis, vel columbis aut pullis in longum sectis,& statim vlceri appositis,subindeque,vbi ipsorum exolutus calor videretur,substitutis aliis:natiuus enim ille calor est anodynus.Ioan. Baptista Theodosius *in epistolis*, ad cancrum non vlce-

A vlceratum apponi vtiliter ſcribit cataplaſma ex Eryſimo trito. Quod ſi cancer fuerit vlceratus, eandem illam herbam in hydromelite coquit, indeq; iniectionibus & lotionibus comparatis, vlcus detergit & dolorem leuat.

Si vterum Cancer occuparit, æger doloris aculeos in inguinibus ſupra pectinem & renibus ſentit, ſæpe difficultate meiendi tentatur: at cum exulceratus eſt, ſaniem fœtidiſſimam & cadauerosam magna copia effundit, cuius vapor teter ad cor & cerebrum ſublatus ſyncopem crebram inducit. Sedandis tamen eiuſmodi partium doloribus, ſequentia ſunt ex vſu. *Epiſt. 21. Eryſimi efficacia. Cancri in vtero ſigna.*

℞. mucag. ſemin. lin. fœnugr. extr. in aqua roſar & plantag. quod ſatis eſt: ex his tepidis fiat fotus.

℞. rad. alth. ℔. ß. Coquatur in hydrom. piſtetur & traiiciatur, addendo olei roſar. parum, fiat cataplaſma. *Anodyna.*

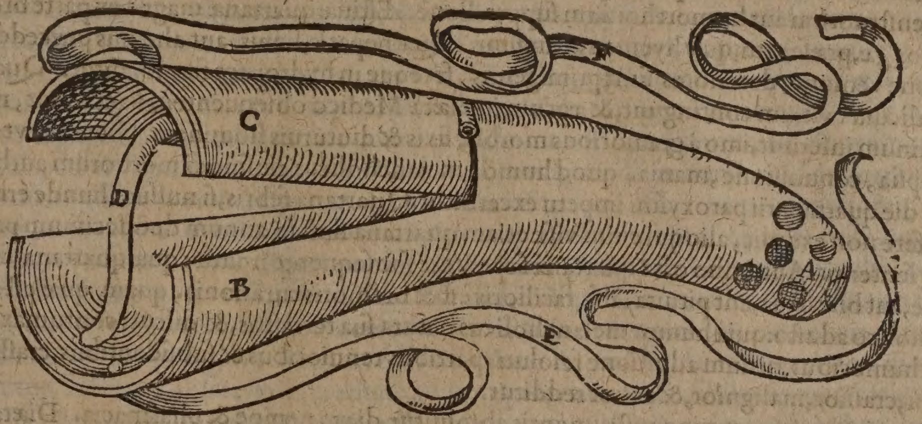
Parabuntur & peſſaria varia pro dolorum variis ſpeciebus: fient & iniectiones ex ſuccis plantag. centino. lactu: portul. ſimul mixtis, atq; in mortario plumbeo cum pauco oleo roſ. agitatis: hoc enim remedii genus commendatur à Galeno ad omnem cancri vlcerati ſpeciem. Eſt & perutilis atque à me multoties probata aqua ſequens. *Lib. 9. ſimpl.*

℞: ſtercoris bubuli, ℔. iiij. herbæ robert. plantag. ſemperuiui, hyoſcyami, portulac. lactuc. endiu. an. m. j. Cancros fluuiatiles, num. xij. piſtentur omnia ſimul & deſtillentur in alembico plumbeo, liquor ſeruetur vſui, atque de eo fiat iniectio frequens in partem: vel ſi partis ſitus permiſerit, inde cancroſa ipſius vlcera abluantur, & lina carpta inſuccata ſubinde renouanda apponantur: nam ſic inflammationis acrimonia & vis obtunditur, & dolor ſedatur. Galenus Cancros fluuiatiles vſtos in puluerem comminuit. Puluis vnguento roſaceo exceptus vtiliſſime ex carpto lino, vlceribus cancroſis apponitur. Longe vero eſt vtiliſſimum ſequentem machinulam, ex auro vel argento conflatam, colo vteri induere, qua eluuiei cancroſæ liber & tutus pateat exitus, exſpirentq; facilius tetri vapores & putredinoſi. Sic igitur illa toto ſuo corpore caua, & quinque vel ſex digitos longa, pollicem vero ſuperiore extremo, multis foraminibus quo ſaniei pateat effluxus peruio, craſſa. Externa vero ſeu inferior extremitas duorum digitorum ſuo ambitu æquet craſſitiem, ad eam affabre fiat manucla, cuius diſſultu magis vel minus pro Medici arbitrio, illa hiet extremitas, ad eandem duo adnectentur lora, quib. ad faſciam, qua mulier lumbos præcinget, antrorſum & retrorſum reuinctis, à lapſu aſſeratur machinula, vt in ſubiecta licet intueri imagine. *Libr. 4. de comp. med. ſecundum genera.*

B

Emiſſarium peßiforme ad vterum cancroſo vlcere obſeſſum.

C

D

A. *Extremum ſuperius quinque vel ſex foraminibus peruium oſtendit.*
B. *Extremitatem inferiorem.*
C. *Extremitatis partem illam, quæ diducitur vi appoſitæ manuclæ, quam* D. *litera monſtrat.*
E E. *Loræ.*

Nec vero contemnendum auxilium cancris non vlceratis, venit ex lamina plumbea argento viuo oblita: nam & teſtatur Galenus, plumbum vlceribus malignis & inueteratis eſſe vtile remedium. Quin & eiuſmodi laminas plumbeas, hydrargyro oblitas malignis vlceribus, quæ reliquorum remediorum vires eludunt, velut quoddam alexipharmacum eſſe, quo ipſorũ cacoethia dometur & abſumatur, antiqua fide & doctrina teſtis eſt Cauliacenſis Guido. Id remedii genus cum domino Holerio Medico, nunquam ſatis laudato, imperante & me probante, aliquando præſcriptum eſſet dominæ de Montigni Reginæ matris aſſeclæ, cancro quod nucis iuglandis magnitudinem æquabat, in mamma ſiniſtra obſeſſæ, non quidem perſanauit, ſed tamen incremento malum prohibuit. Itaque eius tandem pertæſa, cum ſe Medico cuidam promptam ſanitatem audacter promittenti tradidiſſet, vitæ diſpendio experta eſt, quam eſſet damnoſa, quæ reliquorum vlcerum more cancri ſuſcipitur curatio: nam Medicus, cum procul abiecto noſtro illo remedio, remollientibus, calefacientibus & attrahentibus mali curationem eſſet adortus, irritatis dolore, inflammatione, ſymptomatiſque omnibus, in tantam molem accreuit tumor, vt cum attractus humor parte ipſa contineri non poſſet, mammam ita diſtenderit, vt inſtar mali granati maturitate exacta diſſilientis mediam ſe ruperit: vnde oborta hæmorrhagia effreni, ad eam compeſcendam coactus fuerit cauſticos pulueres inſpergere. Verum hinc ſæuius efferatis inflammatione & dolore, oborta que inſuper ſyncope, animam pro ſanitate promiſſa in Medici ſinum miſella depoſuit. *Lib. 9. ſimpl. Lamina plumbea. Hiſtoria.*

E

De Fe-

De Febre, quæ scirrhosis tumoribus superuenit. CAP. XXXI.

Quartana cur scyrrhosis tumorib. superueniant.

Causæ.

EIusmodi febris quartana est,vel certe, ad quartanæ naturam accedens,propter humoris,ex quo fit,
melancholici naturam. Is enim certa sede conclusus,in qua tumorem facit, vaporum putridorum
communicatione cor supra modum calefacit,humoresque ipso contẽtos accendit, vnde febris. Quartana igitur febris est,*quarto quoque die repetens,intermißionemque habens duorum dierum.* Causæ ipsius primitiuæ sunt,quæ humoris melancholici prouentum in corpore faciunt : vt diuturnus leguminum esus,
panis atri & vstulati,carnium salitarum & salsamentorum, crassarum carnium vt bubularum caprinarum,ceruinarum,veterum leporum,casei veteris, caulium, vinorum crassorum,& eius generis aliorũ.
Causæ antecedentes sunt humorum melancholicorum per vniuersum corpus redũdantium cumulata
copia.Coniunctę vero,melancholici humores extra maiora vasa in corporis venulis& habitu putrẽtes.

Signa.

Cur autumno frequentes quartanæ.

Qualis horror in quartana.

Quartanę febris signa ex rebus,quas naturales dicunt, non naturales, & contra naturam petere
licet.Ex rebus quidem naturalibus,quia temperies frigida & sicca,senilis ætas, frigidi & obesuli homines,venis paruis & latentibus,liene tumido & imbecillo,febribus quartanis fere conflictantur. Ex rebus non naturalibus, quia Autumno frequens est hæc febris:non ob id modo, quod frigidus & siccus B
cum sit,congerendis humoribus melancholicis est idoneus:sed maxime quia præcedentis æstatis ardoribus, humores facile in atram bilem conuertuntur, vnde quartanæ fiunt longe sæuiores & periculosiores,quam ex simplici melancholico humore:denique per quamlibet frigidam & siccam tempestatem,in regione frigida & sicca,homines frigidi & sicci in quartanas facile incidunt: si ad hęc præsertim
vitę ratio accesserit laboriosa,periculi & ęrumnarum plena.Ex rebus contra naturam, quod paroxysmi
inuadunt cum horrore laborioso, confractorum & conquassatorum ossium velut sensum inferente:
quod quarto quoque die repetant,cum corporis totius pruritu, tenui sæpe scabie & vlcusculis,in cruribus præsertim.Pulsus initio paruus est,tardus & profundus instar senilis pulsus : vrina etiam per initia
alba & aquosa,ad liuiditatem inclinans. In declinatione materia iam cocta,nigra euadit vrina, nõ maligni alicuius symptomatis incursu, non caloris præter naturam excessu, sic enim funesta esset, sed per

Prognosis.

A quibus morbis quartana liberent.

excretionem materiæ coniunctæ. Quartanarum paroxysmus est horarum quatuor & viginti,& intermissio vero horarum octo & quadraginta. Ortum sæpe habet ab obstructioue, dolore & scirrho lienis,& menstruorum aut hæmorrhoidum suppressione. Æstiuæ quartanæ magna ex parte breues, autumnales longæ,præsertim,quæ hyemem attingunt. Quæ hepatis,lienis, aut alicuius præcedentis morbi C
successione venerunt, deteriores sunt primigeniis, fereque in hydropem terminantur. Quæ vero citra
visceris alicuius vitium contingunt,& ægrum in diæta Medico obsequentem nactæ sunt, nullum grauius damnum inferunt,imo à grauioribus morbis, fixis & diuturuis hominem liberant, vt melancholia,epilepsia, conuulsione ,mania, quod humor melancholicus eiusmodi morborum author, quarto
quoque die quartanarii paroxysmi impetu excernitur.Quartana febris,si nullus aliunde error accedat,
annum fere non excedit, alioqui enim visæ etiam quartana sunt in annum duodecimum prorogari,Auicennę sententia: Autumno orta quartana sæpe Vere subsequente finitur: quæ quartana fit ab adusto
sanguine,aut bile flaua,ant pituita salsa,facilioris est & breuioris curationis, quam quæ est ab humore
melancholico adusto:quia humor melancholicus natura sua terrestris,& discuti contumax præ aliis omnibus humoribus,rursum adustione resolutis partibus tenuioribus & subsidentibus crassioribus cõtumacior,crassior,malignior,& acrior redditur.

Diæta.

Quanta vis in vomitu ad curationem quartanæ.

Tempus vomitui opportunum.

Curatio duobus omnino instrumentis absoluitur,diæta nempe & pharmacia. Diæta sic institui
debet,vt sex rerum non naturalium vsu,quantum in nobis situm est,causæ febrili contrariemur. Ergo D
æger vitabit carnes suillas,cibos flatuosos,viscidos,glutinosos,aues aquaticas, salsamenta, & ferina, omniaque difficilis cõcoctionis.Salubris est illi vsus vini albi mediocriter calidi & tenuis ad crassum humorem attenuandum,incidendum,& prouocandas vrinas ac sudores:imo ineunte paroxysmo haustũ
eiusmodi vinum vomitum ciet,cuius tantum est in febre quartana momentum, vt hoc vno remedio
multi curationem receperint. Quanquam si licet occasionem opportunitatemque vomitui ciendo
captare,nullum ad eam rem,magis idoneum tempus censendum est,quam id, quod statim pastum excipit:tum enim ventriculi fibris humectatis & relaxatis facilius concitatur, inuertiturque ventriculus
ad vomitum : vnde copiosior pituitosi & biliosi humoris,fœliciorque & facilior,ac minus naturæ molesta sequitur exclusio,omniumque cruditatum,quibus in quartana orificium vẽtriculi natat, propter
melancholici humoris copiosiorem affluxum,qui qualitatibus suis frigiditate & siccitate omnes actiones, facultatesque naturales interturbat, excretio. Sed & conferunt exercitia frictionesque ante
pastum. Animi perturbationibus, quæ causæ vnde ortum febris hæc habuerit aduersantur,indulgere
ægrum non erit inutile, vt risui,facetiis,musicis concentibus,similibusque omnibus iucundę voluptatis plenis. Ab initio blande habendus & tractandus erit ęger, abstinendumq; à fortiorib. omnibus me- E

Quæ medicamenta initiis quartanæ idonea.

Theriacalia.

dicamentis,nisi cum morbus in longius tempus pręcesserit. Initio enim hic humor cõtumax cum nihil
adhuc natura tentauit,rursum contumacior redditur, terrestriorque & siccior acrium medicamentorum igneo fere calore. Si sanguis in corpore abundet, detrahendus erit,aperta mediana aut basilica
brachii sinistri, hac cautione adhibita, vt si crassior & nigrior fundatur, fluere liberalius permittatur:
si tenuis & laudabili colore rubro suffusus, sistatur quamprimum. Febris huius materia venit digerenda,coquenda & minuenda syrupis de epithymo,de scolopendrio, capillorum veneris, eupatorio,
cum aquis lupuli,buglossi,borraginis,& similibus.Sancte affirmo,me plurimis quartanariis secundum
Deum, curationis authorem extitisse propinato poculo ex Theriacæ momento in aquæ vitæ vnciis
circiter duabus dissoluto:aliquando etiam moschi granis duobus aut trib.in vino maluatico dissolutis,
sub ini-

A sub initium paroxyſmi particularis ineunte morbi generali declinatione, præmiſſis purgationibus vniuerſalibus, apparato humore & corpore, viribuſq; valentibus: & certe quartana inueterata vix diſcuti vnquam poteſt, niſi corpus alimentis, medicamentiſq; valde concalefiat. Itaq; nec omnino improbandum, quod plerique aiunt, ſe propinato ſingulis diebus in egreſſu lecti vino, in quo per noctem ſaluiæ folia infuſa maduiſſent, quartanam fugaſſe. Vtile etiam eſt, paulo ante paroxyſmum vniuerſam dorſi ſpinam inungere oleis, neruoſum omne genus calefacientibus, cuiuſmodi ſunt oleum rutaceũ, nucum de piperibus, admixto aquæ vitæ tantillo. Sed in hanc rem excellit oleum de caſtoreo, quod in colocynthidis malo, granis ſuis vacuo, ſuper accenſas prunas ad dimidiæ partis conſumptionem ebullierit, admixtis puluiſculis è pipere, pyrethro & euphorbio. Certe eiuſmodi inunctiones valent non tantum ad mitigandam horriferæ concuſſionis acerbitatem, ſed etiam ad ſudores promouendos, quod ſcilicet calore ſuo humido, humorem hunc inertem & facultati excretrici rebellem excutiunt. Eſt enim humor melancholicus velut fæx & limus ſanguinis. Itaq; ſi è contrario febris quartana materiam ex aduſto humore bilioſo habuerit à refrigerantibus & humectantibus remediis curationem ſperare & expectare licet: cuiuſmodi ſunt acetoſa, lactuca, portulaca: iuſcula ex cucumerum, citrullorum, melonum & pe-
B ponum decoctis. In hoc enim caſu, ſi quis calidis remediis vtatur, hunc humorem reddet obſtinatiorem, tenuiorum partium reſolutione. Sic gloriatur Trallianus, curaſſe ſe huius ſpeciei quartanas febres ſolo vſu epithematum refrigerantium, paulo ante paroxyſmi inſultum crebrius repetitorum. Atq; ſumma hæc eſt curationis febrium intermittentium verarum & legitimarum, id eſt, earum, quæ ab vno & ſincero humore materiam ſortiuntur, ex qua facile colligi & intelligi poteſt earum, quas nothas intermittentes appellant, curatio: quæ ſcilicet non vnius generis & purus humor gignit, ſed mixtus, ſeu alienæ materiæ admixtione infectus: nam pro variorum humorum pituitoſi & bilioſi, verbi gratia, miſcella erunt etiam permiſcenda remedia, vt ſi ſit confuſa velut febris ſpecies ex quotidiana & tertiana, confuſo etiam remedii genere ex phlegmagogis & cholagogis profligetur.

Vnctio ſpinæ.

Quæ quartana refrigerantibus curari velint.

Quid ſpuriæ febres & qualibus remediis curanda.

De Aneuriſmate. Cap. XXXII.

ANeuriſma *tumor* eſt *mollis, tactui cedens, ex ſanguine & ſpiritu ſub carne & muſculis effuſis, per dilatationem ſeu relaxationem arteriæ.* Quanquam definitionum author quamcunque cuiuſcunque vaſis venoſi
C dilatationem Aneuriſmatis nomine videtur donare: anaſtomoſi factam arteriæ reſerationem, Galenus Aneuriſma nominat. Fit etiam Aneuriſma, cum ex vulnere læſa arteria tardius coit, quæ ſupereminet ſubſtantia interim agglutinata, carne impleta, & cicatrice obducta: quod in arteriotomiis inſcienter celebratis & negligentius curatis non raro contingit. Omnino igitur Aneuriſmata fiunt arteriarum anaſtomoſi, diapedeſi, ruptione, eroſione & vulnere. Contingunt illa in omni quidem corporis parte, ſed frequentius in gutture, mulieribus præſertim a laborioſo partu. Nam cum ad validiorem enixum voluntatis imperio ſpiritũ violentius contineant, fit vt arteria dilatetur & rumpatur: vnde ſanguinis & ſpiritus ſub cutem ſequitur effuſio. Signa ſunt tumor, nunc magnus, nunc exiguus cum pulſu, & colore à natiua cutis conſtitutione nõ variante. Mollis eſt tumor, & digitorũ impreſſioni ſic cedens, vt ſi is forte ſic exiguus, penitus diſpareat, ſanguine nempe arterioſo & ſpiritibus intro in arteriæ corpus refugientibus, ſed mox ſublatis digitis pari celeritate regredientibus. Quædam Aneuriſmata non modo cum comprimuntur, ſed etiam ex ſeſe ſibilum edunt, admota propius aure, ſenſibilem, propter ſpiritus vitalis per anguſta viarum magno impetu ruentis validum motum. Quare in Aneuriſmatibus, in quibus magna arteriæ ruptio eſt, tale murmur non ſubauditur, quod ampliore meatu ſpiritus feratur.

Quid aneuriſma.

Quib. vulgo partibus fiant aneuriſmata.

Signa.

Sibili qui in aneuriſmate obauditur ratio.

Ingentia in axillis, inguinibus, aliiſque in partibus Aneuriſmata, in quibus inſignia ſunt vaſa cu-
D rationem non admittunt, quod ab inciſione tanta ſępius ſanguinis & ſpiritus ſequatur eruptio, vt mors artem & curationem præueniat.

Prognoſt.

Quod à me paucis ab hinc annis animaduerſum eſt in ſacrificulo quodam S. Andreæ ab Arcubus, Magiſtro Ioanne Mailleto apud primarium Præſidem Chriſtophorum de Thou commorante. Illi igitur ad humeri dearticulationem cum Aneuriſma ſubeſſet nucis iuglandis magnitudine, edixi, ne id ſibi aperiri curaret, alias vitam in manifeſto futurã diſcrimine: tutius ipſi futurum, ſi conduplicatis linteis in ſolani & aizoi ſucco maceratis, caſeo recenti & ſeroſo admixto, ſi vnguento de bolo, emplaſtro contra rupturam, aliiſq; refrigerantibus & adſtringentibus mali impetum retunderet, ſi laminam plumbeam imponeret, caligiſq; vteretur breuioribus; vt ad eam continendam eſſet illi thorax, ex quo caligas ſubnectebat faſciæ loco: interim vitet omnia, quæ ſanguinem attenuant, & incendunt, præſertim vero à vocis omni contentione ſibi temperet. Hac diæta etſi per annum eſſet vſus, efficere tamen nequiuit, quin tumor creſceret. Quo animaduerſo, tonſorem adiit, qui ratus tumorem illum ex genere eſſe vulgarium apoſtematum, pyroticum eſcharoticum, quo apertionem moliretur, ſub veſperum appoſuit: exacta nocte ſub auroram tanta ſanguinis rupto tumore prorumpebat copia, vt attonitus omnium o-
E pem imploraret, atque me vocari iuberet, qui ipſi hæmorrhagiam tantam ſiſterem, pœnitere, quod monitis minus obſequens fuiſſet. Vocor igitur, ſed cum vix dum ædium limina attigiſſem, iam animam cum ſanguine reddiderat. Quare tyronem Chirurgum diligenter monitum velim, ne temere Aneuriſmata, niſi forte exigua ſint, & in parte ignobili, nec inſignibus vaſis prædita, aperiat: hac potius arte curationem aggrediatur. Cutis ſuperincidatur, dum patefiat arteria, patefacta ipſa ſcalpello vndique à circumſtantibus particulis diducatur, ipſi retuſa & in curua acus introrſum filum trahens ſubiiciatur, ligetur, hinc abſcindatur, intorti fili lapſus ex ſeſe expectetur, dum natura abſciſſæ ar-

Hiſtoria.

Haud temere aperienda aneuriſmata.

Qua arte curanda aneuriſmata.

teriæ

teriæ oras regenerata carne obducet: dehinc reliquum curationis simplicium vulnerum modo absol- A uatur. Quæ in partibus internis contingunt aneurismata, sunt incurabilia, qualia frequenter accidunt his, qui litus & sudores ad curationem luis venereæ multoties pertulerunt, quod sanguis attenuatus & nimium inde incalescens, adeoque incandescens, nec iam arteriæ conceptaculis contineri potis, ipsam in eam distendit amplitudinem, vt manum in pugnum complicatam capere possit. Quod ego animaduerti in cadauere Vestiarii cuisdam, qui ex Aneurismate arteriæ venosæ, repente dum pila palmaria luderet, rupto vase corruit, dissecto cadauere magnam sanguinis copiam in thoracis capacitatem effusam inueni, arteriæ vero corpus in eam, quam dixi, amplitudinem dilatatum, internamque ipsius tunicam osseam: quo ego nomine eius paulo post cum magna astantium admiratione copiam in Scholis Medicorum feci, dum cadauer publice dissecarem: ille dum viueret micantium impetu arteriarum omnium pulsum, ingentemque toto corpore calorem percipere se dicebat: cuius rei occasione sæpe animo linquebatur. Dominus Syluius Regius tum Medicinæ professor, interdixit illi vino, aquam coctam pro potu, & pro cibo lac pressum, caseosque recentes esse, atque cataplasmatis forma imponi dolenti & tumenti loco voluit: vesperi ptisana ex farina hordei & semine papaueris vtebatur: clystere vero ex refrigerantibus & remollientibus, aut cassia sola per interualla purgabatur, quibus remediis multo melius B sibi esse dicebat. Causa osseæ eiusmodi arteriarum per aneurismata constitutionis est, quod sanguis calidus & feruens primo tunicarum arteriæ facit dilatationem, inde ruptionem. Quod cum contigerit, mutuatur tum ex corporibus vicinis materiam idoneam, qua solutam sui vnitatem restauret. Hæc materia dum sensim resiccatur, & induratur, in cartilagineam, vel etiam osseam substantiam degenerat, earundem plane causarum materialium & efficientium vi, qua in renibus & vesica calculi generantur: sanguinis enim portio magis terrestris desiccatur & densatur, vi caloris contra naturam in parte aneurismate obsessa existentis, quo fit, vt ad arteriæ dilatatæ & ruptæ substantiam addita in osseæ consistentiæ corpus abeat. In quo naturæ Dei ministræ elucet singularis prouidentia, vt quæ nouo velut aggere comparato & opposito, furentis sanguinis spirituum vitalium copia turgentis, impetus retardare velit, nisi quis malit eius duritiei causam referre ad continuam medicamentorum refrigerantium & adstringentium, quibus densandi & indurandi vis inest, appositionem: vt non omnino obscure licet colligere ex Galeni scriptis. Cæterum ne falleris signis supra commemoratis: nam nonnunquam in insignibus Aneurismatis nec pulsum vllum percipere licet, nec digitorum appressione sanguinem in arteriam compellere, vel quia sanguis eiusmodi effusi maior subest copia, quam quæ pristinis arteriæ C conceptaculis coerceri possit, vel quia in thrombos coit & concrescit, ex quo mox putrescit ventilationis à corde beneficio destitutus: vnde dolor ingens, Gangræna & partis necrosis, animantis denique ipsius interitus.

Partium internarum aneurismata incurabilia.

Historia.

Qui per aneurismata in osseam duritiem arteria degeneret.

Lib. 4. ca. vl. de præs. ex puls.

Cautio circa dignotionẽ aneurismatis.

FINIS LIBRI SEXTI.

D

E

DE TV-

A

DE TVMORIBVS CONTRA NATVRAM PARTICVLARIBVS.

B

LIBER SEPTIMVS.

PRAEFATIO.

QVIA morborum curatio varianda venit pro varietate temperamenti, non vniuersi modo corporis, sed & singularum eius partium, in considerationem vocatis ipsarum viribus, figura, forma, situ & sensibilitate: operaprætium videor facturus, si tumorum generali præmissa tractatione, de illis nunc in specie egero, qui singulas corporis partes occupant, ab his initio ducto, qui in caput inuadunt. Tumor igitur vel totum caput adoritur, vel eius tantum aliquam particulam, vt oculos, aures, nares, gingiuas & similes. Eorum igitur, qui totum caput occupant tumorum exempla sunto Hydrocephalos & Physocephalos. *Partium varietas facit remediorum varietatem.*

C

De Hydrocephalo, seu tumore aquoso, qui infantium caput solet inuadere.

CAP. I.

HYdrocephalon capitis velut Hydropen Græci vocant, ab humore aquoso: infantibus recens natis fere peculiare malum. Causam habet externam, violentam capitis obstetricia manu, vel aliunde in ipso enixu compressionem, lapsum, contusionem & similia. Hinc enim venæ vel arteriæ ruptio, sanguinisque foras sub cutem effusio: qui dum corrumpitur, serosus adhuc in aquosum quid degenerat. Sed & causam internam habet, serosi vel acris sanguinis copiam, tenuitate sua & feruore per vasorum poros, alias inter cutem capitis musculosam & pericranium, alias inter pericranium & cranium, alias inter cranium & crassam meningem, alias in cerebri ventriculos exudantis. Signa eius in cutis musculosæ pericranio subtensæ spatium effusi, sunt tumor aspectabilis, indolens, mollis, & ad digitorum impressionem facile reciprocus. Eiusdem vero inter pericranium & cranium restitantis signa fere eadem erunt, nisi quod paulo durior est tumor, nec ob interiectas particulas adeo ad digitum sequax, & præterea doloris sensus aliquis subest. At cum in eo spatio, quod cranio & crassæ D meningi interiacet, aut in cerebri ventriculis, vel tota ipsius substantia delitescit, sensuum, vt visus & auditus, adest hebetudo: tumor non cedit tactui, nisi valida admodum fuerit impressio, tum enim subsidet, in infantibus præsertim recens natis, quibus cranium fere cereum est, & suturarũ compages laxa, tum natura ipsa, tum ex euentu, ob humorem subiectum vicina omnia corpuscula madefacientem & relaxantem: cranium altius attollit contentus hic humor, qua præsertim parte suturæ coeunt, quod vel ex eo licet cognoscere, quod presso tumore, humor in cerebri refugit penetralia. Denique dolor vrget acrior, totum caput tumidius est, frons in exteriora proiectior est, oculus fixus est & immobilis, idemq; lachrymosus ab exudante è cerebro seroso humore. Scribit Vesalius, visam à se puellam bimulam, cui ex hoc tumore caput crassius erat quouis virili capite, craniumq; non osseum, sed membranosum, quale solet esse abortiuo fœtui, effusamque inde aquam nouem librarum pondere. Narrat Albucasis, visum sibi puerum, cui caput in dies ob aquosum humorem contentum grandesceret, tandemque in tantum tumorem sublatum, vt ipsum nec stans, nec sedens ceruice sustinere posset, adeo vt paucis post diebus interierit. Memini, me quatuor pueros hoc morbo laborantes animaduertisse & curasse, quorum vni post mortem dissecto, non erat cerebrum amplius pila palmaria. Cæterum ex tumore & humore E intus sub cranio contento, neminem conualuisse vidi: at ab externo tumore facile sanescunt. Ergo siue sub pericranio, siue sub cute capitis musculosa lateat humor, resoluentibus primo oppugnandus est. Quod si sic expugnari nequeat, facienda est incisio, temporum vitato musculo, indeque exprimendus humor omnis, siue is carnium recens mactatarum loturam, siue nigricantem sanguinem, siue sanguinis thrombos, cum nempe tumori occasionem dedit contusio, referat: hinc vulnus lino carpto sicco implendum, conduplicatis pannis contegendum, ac denique decenti ligatura vinciendum.

Quid hydrocephalos. *Causa.* *Differentia a loco.* *Signa.* *Historia.*

De Polypo. CAP. II.

Polypus quid. Ratio & nominis. Lib. 6. ca. 8. Differentia & species.

POlypus *nasi tumor* est *contra naturam, ab osse ethmoide fere ortus.* Id nominis habet, quod Polypi marini pedem figura & carnem consistentia referat. Nares obstruit tumor hic, loquendi, spirandi, & mungendi libertatem intercipiens. Polypus Celso caruncula est modo alba, modo subrubra, quæ narium ossi inhæret, & modo ad labra pendens narem implet, modo retro per id foramen, quo spiritus à naribus ad fauces descendit, adeo increscit, vti post vuam conspici possit, strangulatque sæpe hominem intercepta inspiratione & expiratione. Quinque sunt eius species: prima, membrana est mollis, longa & tenuis relaxatæ & depressæ vuluæ similis, à media narium cartilagine pendula, humore pituitoso &
1. viscido referta; hæc è naribus expirando prominet, inspirando autem retracta latet, quassam vocem
2. efficit & inter dormiendum stertorem. Secunda, caro dura est, ex sanguine melancholico citra adu-
3. stionem nata, quæ nares obstruendo eam, quæ fit illa parte, respirationem intercipit. Tertia, caro est
4. ex cartilagine prominens, teres, mollis sanguinis pituitosi soboles. Quarta, tumor est durus, carni
similis, qui cum tangitur, sonum ex sese lapidis instar remittit: gignitur ex sanguine melancholico
5. resiccato, scyrrhi confirmati & indolentis naturam redolente. Quinta, ex cancrosis multis vlcusculis velut coagmentata est per transuersam cartilaginis superficiem sparsis. B

Qui polypi chirurgiam non patiantur.

Omnium eiusmodi Polyporum alii non vlcerati sunt, alii vlcerati, qui saniem ex se fœtidam & graueolentem remittunt. Non sunt attingendi manu illi, qui dolorosi sunt, qui duri, qui renitentes, quiq; liuido seu plumbeo visuntur colore, quod Cancri naturam redoleant, vt in quem sæpe degenerent: ratione tamen doloris, qui premit acrius, vti licebit anodynis antea in Cancro descriptis, cuiusmodi est hoc.

Anodynum

℞. olei de vitel. ouo. ℥ ij. lythargyr. auri, & tuthiæ præp. an. ℥ j. succi plant. & solani an. ℥ j. ß. lapid. hæmat. & camphor. an. ℨ. ß. agitentur simul longo tempore in mortario plumbo, fiat medicamentum in nares demittendum. Qui molles sunt, laxi & indolentes, curationem nonnunquam admittunt, reuulsi ferro ad id opus cõparato, vel consumpti actualibus cauteriis per fistulam inditis, ne sanas partes contingant; vel potentialibus, vt ægyptiaco ex omnium simplicium æquis ponderibus conflato, cum calcantho, cui vis inest eiusmodi carnis absumendæ. Eadem vis inest aquæ forti Chymistarum, & oleo vitrioli. Hæc enim Polypum radicitus eximunt; nam si quid eius restet, reuertitur. Cæterum cauteria acriaque medicamenta in nares hac cautione adhibita demittantur, vt frigida interim, repellentia & adstringentia naso & circũstantibus partibus, ad sedandum dolorem & prohibendam inflammationem apponantur. Cuiusmodi sunt vnguentum de bolo, nutritum, oui albumen cum rosaceo agitatum, & pleraque eius generis alia. C

Polypus cur radicitus re uellendus.

De Parotidibus. CAP. III.

Parotis quid. Differentia. Signa & symptomata horumq; causa.

PArotis *tumor* est *contra naturam, glandulas occupans, & partes eas, quæ pone & circum aures sitæ, cerebri emunctoria dicuntur.* Hæ enim quia laxæ sunt & raræ, opportunæ sunt excipiendis eius excrementis. Ex his aliæ sunt criticæ, morbi materia mitificata eo naturæ impetu depulsa. Aliæ symptomaticæ, cerebri excrementis, copia vel qualitate auctis, eo sua sponte irruentibus. Coniunctam sæpe habent eiusmodi abscessus ingentem inflammationem, quod humor ille, qui abscessit mordicans qualitate magis in vitio sit, quam copia. Sed & dolorem sæpe excitant acrem, propter distentionem partium exquisitissimo sensu præditarum, tum ratione nerui quintæ coniugationis per eas partes expansi, tum ratione vicinarum cerebri membranarum, quo fit, vt cephalalgia ægrum exerceat, & facies vniuersa tumeat. Quanquam non raro ab humore lento, viscido & crasso id tumoris genus excitari solet. Iuuenes affectus hic grauius exercet, quam senes: fere febrem inuehit & vigilias. Curatu contumax est, cum præsertim fit ab humore crasso, lento & viscido eo per crises deposito. D

Prognosis. Curatio.

Curatio perficietur diæta, quæ humoris qualitati in ciborum qualitate & consistentia contrarietur. Si ingens subsit inflammatio & robur, qui sanguinis copiam indicet, sanguinis missio erit vtilis, imo necessaria. Topicorum vero adhibendorum non debet hic simile esse iudicium, quod in reliquis tumoribus, vt Galenus monet: nempe initio non est locus repercutientibus, si præsertim criticus fuerit abscessus: sic enim naturæ conatus sese morbifica materia impetu expediẽtis in eas partes, infrigeremus aut retardaremus. Multo vero minus repellẽdum est, si materia, quæ eo defluit, sit venenata, inde enim eius funestus contingeret recursus ad partes nobiles. Quare Chirurgus naturæ potius dabit operam in attrahendo & proliciendo humore illo. Quanquam si adeo immanis fuerit fluxio, si dolor adeo acris, vt inde metus sit vigiliarum & febris, quæ vires prosternerent, ex vsu futurum censet Galenus, resoluentibus multis, nonnihil admiscere repellentium. Quare initio eiusmodi imponetur cataplasma.

Lib. 3. de cõ. med. secundum locos. cap. 2. Hipp. aph. 21. lib. 1. Loco tit. lib. de com. med.

Blande resoluentia.

℞ far. hord. & sem. lin. an. ℥ ij. coquantur cum mulsa, aut decocto cham. addendo but. recen. & olei cham. an. ℥ j. fiat cataplasma. Vtilis erit & qui sequitur litus. E

℞. but. rec. ℥ ij. olei cham. & lilior. an. ℥ j vnguen. de alth. ℥ ß. ceræ parum, fiat liminentum cum lana succida. Dolore mitescente, ex vsu erunt discutientia & resoluentia paulo validiora: vt,

Validius resoluentia.

℞. rad. alth. & bryon. an. ℥ ij. fol. rutæ, puleg. orig. an. m. j. flo. chamæm. melil. an. p j. coquantur in hydromelite, pistentur, traiiciantur, addendo far. fænug. orob. an. ℥ j. puluer. ireos, chamæ. melil. an. ℥ i j. olei aneth. rutac. an. ℥ j. fiat cataplasma. Quod si amplius resoluere fuerit consilium, vti poteris emplastro oxycroceo, & de meliloto. Si concrescat illic & induretur humor, conuertes te ad ea medicamenta, quæ *capite de scyrrho* fuere præscripta. Quod si ad suppurationem tendat, sequens appones medicamentum.

℞. rad.

A ℞. *rad. lilio. & cepar. sub cineribus coctarum, an.* ℥ *iij. vitel. ou. num. ij. axungiæ suillæ, & vnguen. basilico. an.* ℥*j. far. sem. lin.* ℥*j.* ß. *fiat cataplasma.* Quod si ita res postulet, rescindetur tumor ea, quam ante præscripsimus, arte. *Maturātia.*

De Epulide, siue Gingiuarum hyperſarcoſi. CAP. IV.

EPulis *carnea* est *excrescentia gingiuarum inter dentes*, quæ sensim sæpe ad oui augetur magnitudinem, adeo vt & loquendi & mandendi adimat facultatem: saniem saliuosam & fœtidam effundit, ac nō raro in cancrum degenerat, quod ex caloris, doloris, & aliorum accidentium proprietate intelligere licebit: tum enim ipsam manu attingere nefas. At quæ ægrum dolore non excruciat, reuelli poterit: reuulsionis is erit modus. Filo duplici vincietur, & vincta constringetur quousque decidat: vbi deciderit, locus inurēdus caustico fistula incluso, vel aqua forti, vel oleo de vitriolo, ea industria, vt ne vicinę partes sanæ contingantur, alioqui si non inusseris, reuerti solet. *Epulis quid.* *Symptomata.*

Eius generis tumores, sæpe ea arte amputaui tam amplos, vt non contemnenda magnitudine ex ore prominerent cum ingenti faciei turpitudine: hos cum nulli Chirurgi auderent attingere, quod liuida carne apparerent, tentaui tamen, quod indolentes essent, & reuulsione atque vstione ad perfectā B sanationem perduxi: non quidem simul & semel, nam etsi à sectione locum inurerem, repullulabant nihilominus, quod ossis & alueoli portio quædam, in qua dentes defixi stant, carie correpta esset. Sæpe animaduerti eiusmodi carnem in cartilagineam & osseam substantiam vetustate induruisse. Itaq; quam celerrime fieri poterit, aggredienda curatio: nam adhuc exilis, nec altis firmata radicibus, facilius reuellitur, humore viscido tum solum referta, qui successu induratur, & difficilem reddit reuulsionem. *Curatio chirurgica.* *Cur nō differenda reuulsio.*

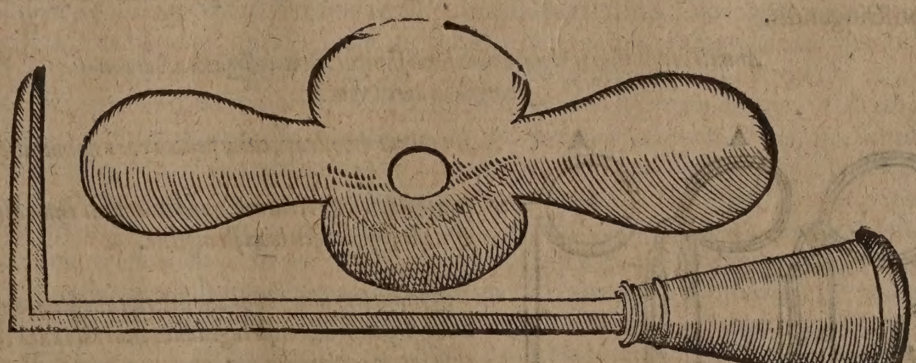
De Ranula. CAP. V.

TVmor sæpe sub lingua existit, qui prolationis seu loquelæ adimit libertatem, ex quo Batrachium Græcis dicitur, Latinis Ranula, quod hoc linguæ vitio correpti, coaxando magis, quam eloquendo sensa mentis enuntiare videantur. Fit ex frigidæ, humidæ, crassæ, lentæ & viscidæ, pituitosæque materiæ è cerebro in linguam prolapsu, colore & consistentia oui albumen referentis: etsi nonnunquam colore citreo conspiciatur. *Rei & nominis ratio.* *Causa.*

Curationem vt tuto perficias, eum tumorem ignito ferro potius, quam scalpello aperies, alias enim reuertitur. Ratio apertionis erit eiusmodi. Laminam ferream incuruam, concameratā & foramine C in sui medio peruiam comparabis, eamque diducto ægri ore tumori ita aptabis, vt eius ei parti, quà aperiendus est, foramen respondeat. Hac candente ferro pertundes, sic enim nullam oris partem, quæ sana sit, violabis: inusturus vero, appresso sub mento pollice, tumorem altius proferes, quo sit certior ictus: apertione facta contentam materiam effundes, os ægro collues hordei decocto, melle & saccharo rosato: sic enim tuto & cito vlcus sanabitur. *Curatio chirurgica.*

Laminæ ferreæ & cauterii actualis vncinati typus.

D

De Glandularum, Paristhmiarum, seu Amygdalarum tumore. CAP. VI.

AD fauces iuxta radices linguæ, natura duas oppositas apposuit glandulas, figura & magnitudine amygdalinas, ex quo & nomen ipsis inditum: earum munus est saliuam è cerebro stillantem excipere, tum ne ille humoris vehementior lapsus linguæ in loquendo officeret, tum vt reconditum velut in penu humorem semper lingua haberet, ne assidue loquendo inarescens tabesceret. Sic enim per febriles ardores saliua illa consumpta, fandi impotentes fiunt ægri, nisi prius multa oris collutione E linguam madefecerint: glandulæ illæ, quia loco concluduntur calido & humido, sunt inflammationi valde obnoxiæ, in has vna cum sanguine sæpe multus humor confluit pituitosus, crudus & viscosus, vnde tumor: cuius occasio non raro est ex multi & fumosi meri potione, ex nimia ingluuie & mora sub dio. Laboriosa & molesta ægris est deglutitio, fereque febris adest. Sæpe adeo tument vna cum his glādulis laryngis, circumstantes ceruicis musculi, vt (quod in angina fieri solet) via spiritui & aeri præclusa, stranguletur æger. *Paristhmia cur amygdala dicta.* *Earum vsus* *Causa tumorum amygdalinarum glandularum.* *Symptomata.*

Imminenti illi obuiā ibimus periculo, purgatione & phlebotomia, cucurbitularum ad ceruicē & scapulas appositione, extremorum frictionibus, ligaturis, & collutione ex gargarismatis astringentib. Quod si suppuratū concipiant, scalpello via erit puri aperienda: sin contra his ex arte peractis, augeatu *Curatio.* *Extremum extremo morbo remedium.*

 fluxio

fluxio, mortisque præsens adsit discrimen, respiratione intercepta, ad præsentis & tanti periculi declinationem, ferro aperienda est summa aspera arteria, qua maxime parte foras proiecta prominere solet, idque eo fit tutius, quod hinc iugulares venæ & arteriæ absunt longius: quodque fere ex carnis sit pars eiusmodi: atque quo commodius fiat incisio, iubebitur æger capite esse in posticum reclinato, quo magis ferro pateat arteria: tum eius in transuersum scalpello incuruo inter duos annulos (vitata penitus & inuiolata substantia cartilaginea) fiet incisio, sola nempe, quæ cartilagineos concatenat annulos, membrana vulnerata: tum vero quantum satis esse debet excisum videbitur, cum primum spiritus per plagã percipietur eruptio: plaga tamdiu reclusa tenebitur, quoad suffocationis præterierit periculum: tum enim demum consuenda erit intacta cartilagine. Quod si dura & callosa ipsius labra extiterint, leniter scarificanda erunt, quo refricatum vulnus cruentetur ad faciliorem agglutinationem & vnionem, vt in fissorum labrorum curatione fusius exponemus. Multos curaui, qui conualuere, quibus ingenti vulnere vna cum cartilagineis orbiculis arteria aspera pertusa erat, vt notabimus, cum ad vulnerum eius partis curationem venerimus. A

Qua ratione aperienda aspera arteria.

De Vua seu Columellæ inflammatione & relaxatione. CAP. VII. B

Quid gargareo & quem vsum habeat.

Causa tumentis gargareonis.

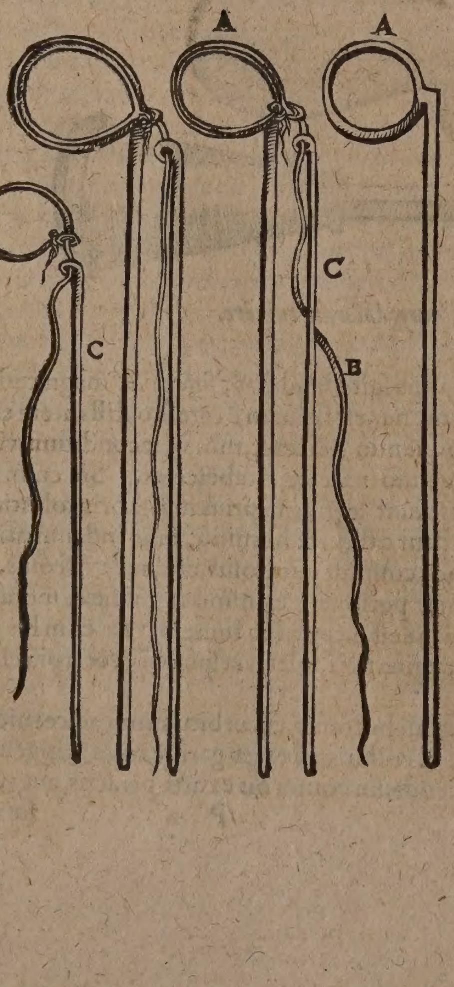
Symptomata.

Curatio.

Chirurgica curatio.

VVa *corpus est exiguum, spongiosum, & ad mali pinei formam acuminatum*, ad perpendiculum ex summo & intimo palato pendulum,, vt aeris inspirati & in pulmones allecti, impetum infringeret, ac tanquam plectrum vocem efformaret & modularetur. Sæpe excepto ex cerebro liquore stillatitio supra modum increscit, ex basi latiore & tumentiore, corporeque productiore sensim fastigiatum. Quæ res multorum symptomatum consecutionem infert: nam ab assidua stillantis humoris irritatione, tussis excitatur, quæ & somnum adimit, & orationis libertatem intercipit: sed & respiratione impedita nisi ore aperto ægri somnum capere nequeunt, boli tanquam in faucibus hærentis, frustraneo deglutiendi conatu exercentur, & à strangulatu periclitantur. Id mali genus catharsi, phlebotomia, cucurbitulis, clystere, adstringente gargarismate, diætaq; oppugnari debet: quod si sic expugnari nequeat, pyrotico ex aqua forti tentanda curatio, quæ non raro mihi fœliciter successit. Sed si ne sic quidem perfici possit, manum admouere satius erit, quam per socordiam strangulationis præsenti & lethali periculo, ægrum permittere: est tamen adhibenda in eo incœpto magna cautio: non enim columellam, quæ in exactum orbem tumet, quæ vel flammeo vel atro sanguine cancrorum more turget, sibi vel ferro, vel pyrotico contingendam putabit Medicus: at audacter manum admouebit, si oblonga sit, & sensim gracilescendo in acutum turbinem laxum, mollemque exeat: si neque intensius rubeat, neq; nimio sanguine tensa turgeat, sed subalbida sit & indolens. Ergo vt eius, quod superfluit, facilius, tutiusq; amputes, ægrum luminoso in loco sedere iubebis, vtque hianti sit ore, procurabis: Volsella vuæ mucronem comprehendes, eiusque quantum inutile infra volsellam erit, præcides. Alias infra descripto instrumento id religabis: eius instrumenti inuentio accepta ferenda est Honorato Castellano homini solerti & docto, Regis ordinario Medico, & Reginæ matris primario: cuius etiam vsus esse poterit in Polypis & Vuluæ verrucis constringendis. C

Annuli constrictorii Columellæ plexis funiculorum colligationibus constringendæ apti Typus.

A. Annulum monstrat, cuius postica pars nonnihil est excauata.

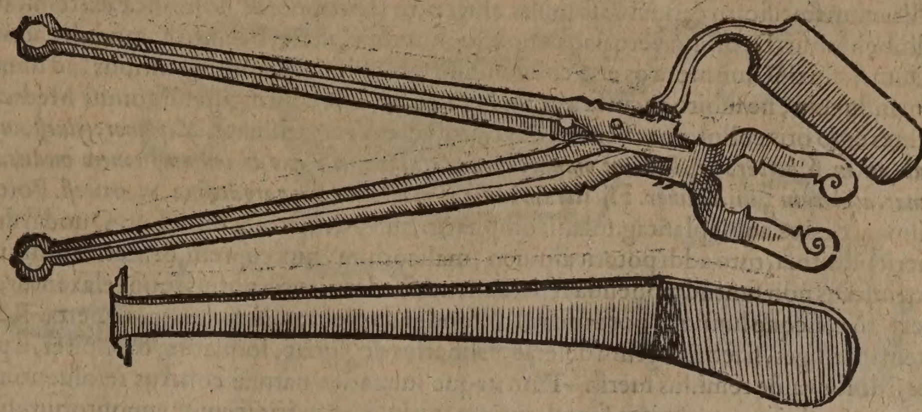
B. Filum duplex & ceratum, quod in annuli cauitatem inseritur, & nodo sequaci seu laxo stringitur. D

C. Virgulam ferream, in quam descriptum filum duplex init, conuenitque, tum ad constringendum cum relaxatæ columellæ tantum fuerit comprehensum, quantum inutile est, & amputandum sine vllo hæmorrhagiæ metu. Cum vero filum constringendum erit, ipsum iterum per virgulam ferream ducetur, atque pro arbitrio constringetur, ipsius capite seu extremo ex ore prominente & pendulo. Cæterum arctius singulis diebus stringendum, donec inutilis portio constrictionis vi deciderit: sicque parti laboranti & ægro sanitas restituta fuerit. Eiusmodi instrumentorum tres tibi typos excudendos curaui, vt quo volueris, pro re nata vti possis.

E

Figura

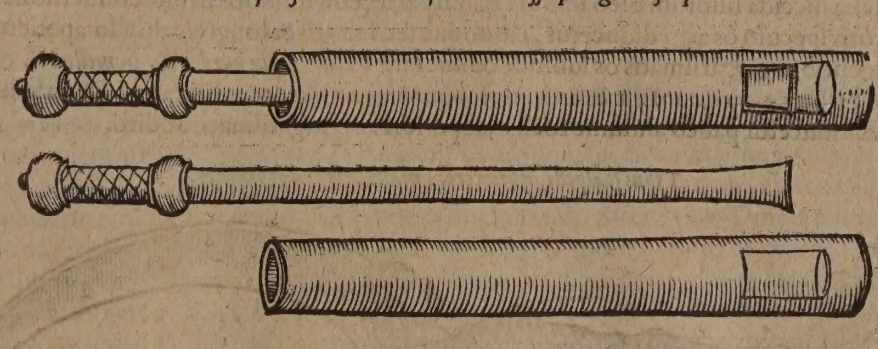
A *Figura speculorum oris, quibus os hians & patulum esse cogitur, dum sectioni, constrictionique operam nauat Chirurgus.*

B

Quod si ad vuæ hanc relaxationem vlcus depascens adiunctum fuerit cum hæmorrhagia, tum inurenda veniet & tabefacienda igne infenestratum tubulum, ea arte inserto, vt ad nullam oris sanam partem iniuria peruenire possit.

Tubulus fenestratus cum inserto immissoque ignito scapo.

C

De Angina. Cap. VIII.

ANgina *faucium tumor est, qui ambientem aerem ingreßu in asperam arteriam & fuliginem, spiritumque exitu, cibum quoque deglutione prohibet.* Tres eius differentiæ. Prima ingenti dolore ægrum excrutiat, nullo extrinsecus apparente tumore, quod humor morbificus pone geminas amygdalinas glandulas lateat ad colli vertebras: itaque nisi lingua spatula vel oris speculo appressa percipi nequit: tum enim delitescentem illic ruborem, & tumorem licet intueri. Æger non spiritum ducere, non cibum, potionemve deuorare potest: lingua illi venatico velut cani exerta prominet, os hiat, quo spiritum facilius ducat: vox denique in faucibus & naribus elisa infuscatur: non supinus iacere æger potest, sed iacens sedere cogitur, quo liberius spiret præclusa via: potus per nares resilit: flammei sunt & tumentes oculi
D atque extra orbitam proiecti. Qui sic ægrotant, repente sæpe suffocantur, spuma circa os prosiliente. Secunda differentia ea esse dicitur, in qua tumor intrinsecus apparet, minime vero vel minimum extrinsecus: lingua, glandulæ, maxillæque subtumidæ cernuntur. Tertia minime omnium periculosa tumorem ingentem extrinsecus profert, intrinsecus autem exiguum. Causæ vel internæ sunt vel externæ. Externæ quidem sunt ictus, aristæ, similisve rei ad fauces adhæsus frigoris pruinosi, vel caloris æstuantis excessus. Internæ sunt humorum vel à toto corpore, vel à cerebro copiosior influxus, qui vel sanguinis, vel bilis, vel pituitæ naturam redoleant, raro autem melancholici humoris. Signa, quibus humoris species, confusioq; dignosceretur, fuere in tumorem generali tractatione exposita. Quo minus intus, forisque apparet tumor, eo angina periculosior. Minus periculosa illa est, quæ tumore se prodit extrinseco, quod talis nec cibi nec spiritus vias præcludat. Ab angina nonnulli intra duodecim horas, alii intra duos, quatuor, vel septem dies moriuntur. *Qui anginam euadunt*, ait Hippocrates, *iis ad pulmonem malum transit, & intra septem dies moriuntur: si vero hos dies euaserint, suppurantur*: sed & sæpe delitescentia terminatur id mali genus, id est, humoris obscuro in partem nobilem reflexu, vt in pulmones & pectus (vnde Empyema) aliasque partes principes, quarum læsio mortem infert ineuitabilem: nonnunquam resolutione; alias suppuratione. Resolutionis optabilior est via: fit autē cum materia pauca subest, eaq; tenuis,
E si præsertim secta vena sanguinem detraxerit Medicus, & idoneis gargarismatis æger fuerit vsus. Critica angina non raro lethalis visitur, propter ingentem humoris in fauces decubitum, vnde repente spirandi via præcluditur. Imperabuntur iuscula ex gallinarum & vitulinæ carnis decocto, saporata lactuca, portulaca, oxalide & seminibus frigidis. Si debilior fuerit æger oua illi sorbilia in aqua exhibebuntur: itemque quæ vocant expressa, hordeata, pruna cum passulis in aqua & saccharo elixa & alia huius generis alimenta. Interdicetur vino, cuius loco hydromelite & hydrosacchara vtetur, itemque syrupis rosarum siccarum, violaceo, acetoso, de limonibus & aliis huius generis. Diuturniorem somnū fugiet. Interim vero intentum ad omnia Medicum esse oportet, quod hic morbus ex eorum sit genere,

Quid angina. *Differentiæ.* *Prima species anginæ.* *Symptomata.* *Secunda anginæ species.* *Tertia.* *Causæ.* *Hipp. sect. 3. prognost.* *Aph. 10. sec. 5* *Diæta.* *Angina morbus acutus.*

Curatio.

qui nullas dant ægro inducias. Ergo ſtatim & qua parte tumor maior videtur, baſilica ſecabitur: mox eadem die ad materiæ coniunctæ vacuationem vena, quæ ſub lingua eſt, pertundetur. Cucurbitulæ alias ſiccæ, alias cum ſcarificatu ceruici & ſcapulis affigentur; frictiones & dolorificæ extremitatum deligaturæ adhibebuntur. Deorſum vero parti impactus humor clyſtere, balano, & modulis acriorib. reuelletur. Dum fit fluxio, ſine mora os erit colluendum gargariſmatis adſtringentibus, ad humoris prohibendum influxum, ne ſubito incurſu ægrum iugulet, vt ſæpe contingit eluſa omni Medici diligentia. A

Gargariſmata repellentia.

Frequentes ergo oris collutiones fient ex oxycrato, vel tali gargariſmate. *℞. pomor. ſylueſt. nu. iiij. ſumach. roſar. rub. an. m. ß. berber. ℥ ij. bulliant omnia cum aqua ſufficienti vſque ad conſumptionem medietatis, addendo vini granat. acidorum ℥ iiij. diamor. ℥ ij. Iterum bulliant modicum, fiat gargariſma, vt artis eſt.* Poterunt & alia gargariſmata fieri ex aquis plantag. ſolani, omphacio, iulepo roſato, & ſimilibus. Quod ſi fluxionis materia fuerit pituitoſa, tuto addi poterit alumen, malicorium, nux cupreſſi, & aceti tantillum. Contra vero extrinſecus non ſunt admouenda repercutientia, ſed lenientia potius, quo relaxentur, rareſcantq; partes externæ, ſicque humoris portioni vel diffundendæ vel reſoluendæ via ſit aperta. Reſolutum iri humorem intelliges, ſi febris ægrum deſerat, ſi liberius deglutiat, loquatur, & reſpiret, ſi placide dormiat, & ſi dolor valde remiſſus fuerit. B Tum itaque iuuandus naturæ conatus reſoluentium medicamentorum appoſitione, aut etiam ſuppurantium intrinſecus extrinſecuſq; appoſitorum, ſi in pus verti

Gargariſmata maturantia.

materia videatur. Fient itaque gargariſmata ex radice altheæ, ficubus, iuiubis, paſſulis damaſcenis, dactylis in aqua elixis ad perfectam vſque coctionem. Par erit vtilitas gargariſmatis ex lacte vaccino cum ſaccharo, ex oleo amygdalarum dulcium, vel violaceo tepidis, talia enim ſuppuratum promouent & dolorem leniunt: ſuppurantia cataplaſmata extrinſecus ceruici & gulæ apponentur, inuoluenturque partes hæ lana ſuccida liliorum oleo imbuta. Cum perfectam humoris in pus conuerſionem intelliget Medicus, oris ſpeculo os ægri diducetur, curuoque ſeu falcato & longo ſcalpello aperietur abſceſſus,

Detergentia gargariſmata.

hinc detergentibus gargariſmatis os ſubinde colluetur. *Vt ℞. aquæ hordei ℔. ß. mellis roſ. & ſyrupi roſar. ſiccarum an. ℥ j. fiat gargariſma.* Erit & in hunc ſcopum idoneis œnomelitis vſus. Deterſo his artibus vlceri cicatrix inducetur pauco alumine rochæ, ſuperioribus gargariſmatis addito.

Typus ſcalpelli, qui exertus manubrio ſuo prominet.

C

De Bronchocele. CAP. IX.

Nominis & ratio.

QVod Galli, Goetram nominant, id Græci Bronchocelem, Latini vero Gutturis herniam. Etenim *gutturis tumor eſt rotundus*, cuius materia intus foras prodiens, inter cutem & tracheam arteriam concepta concluditur: mulieribus ex iiſdem cauſis oboritur, ex quib. Aneuriſma. Cæterum Bronchoceles nomen generale multas ſubit differentias, alias enim meliceridum, alias ſteatomatum, alias atheromatum, alias aneuriſmatum naturam retinet, in quibuſdam carnea moles exigui doloris ſenſum inferens inuenitur: quædam eiuſmodi affectionum exiguæ ſunt aliæ adeo magnæ, vt in totum ferme gut- D tur expanſæ cernantur: quædã Cyſtim habent, aliæ nihil tale obtinent, omnes quotquot ſunt & quem exitum habituræ ſint, propriis licet cognoſcere ſignis: quæ curabiles erunt, cauterio aperientur actuali aut potentiali, vel ſcalpello. Hinc ſi fieri poſſit reuellentur confertim materiæ, ſi minus id poſſimus, partitis viribus eximentur, & effundentur idoneis remediis: vlcus denique conſolidabitur & cicatrice obducetur.

Differentia. Curatio.

De Pleuritide. CAP. X.

Quid pleuritis.

PLeuritis *inflammatio* eſt *membranæ coſtas ſuccingentis* à ſanguine tenui & bilioſo ſurſum magno impetu ex vena caua in azygon, & inde in intercoſtales venas aſſiliente, tandemque in intercoſtalium muſculorum & ipſius membranæ ſpatia inania effuſo: eo loco concluſus ſi ſuppuratum concipit doloris punctorii ſenſum, febrem & ſpirandi difficultatem ægro inuehere ſolet.

De pleuritidis in ſuppuratum mutatione.

Suppuratus ſanguis ille expurandum habet, alias per os ſuggentibus ipſum pulmonibus, & in aſperam arteriam, indeq; in os explodentibus, alias per vrinas, alias per anum. Quod ſi natura imbecillior, purulentum ſanguinem in Thoracis ſpatium effuſum nequeat expectorare, in Empyema morbus tranſit: itaq; in ſubſidium aduocandus venit Chirurgus, qui inferne ſurſum numerando, apertionem moliatur inter tertiam & quartam E veras & legitimas coſtas. idque vel cauterio actuali, ſeu potentiali, vel nouacula ſuperne dorſum verſus

Demutatione in empyema.

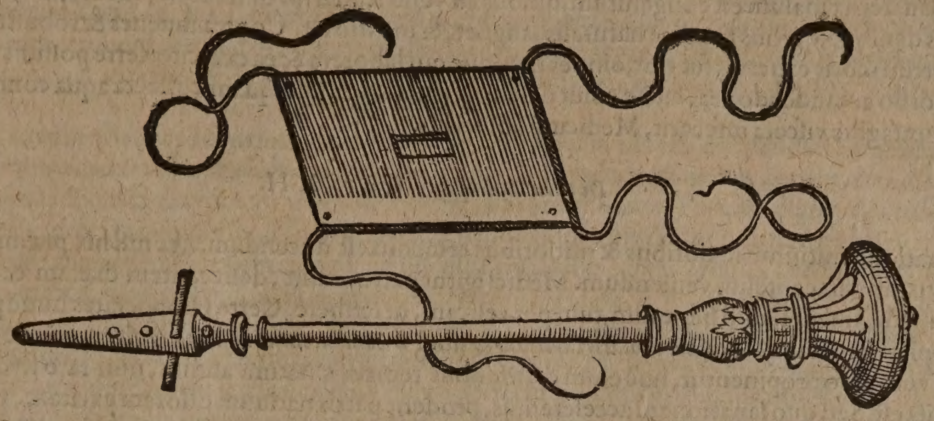
ducta, non autem inferne, ne violentur vaſa, quæ infra coſtam diſſeminantur. Tuto & facile perficietur illa apertio actuali hoc cauterio: id quatuor foraminibus peruium eſt, quorum vnum ſuperius vel inferius pro inciſionis depreſſione & modo, ſtylo traiicitur, tum eius mucro per ferri laminã media ſui parte

Ratio paracenteſis lateris in empyemate.

foramine, etiam peruiam in deſignatum à Medico locum adigitur, ne forte titubans manus non attingendas partes ignito ferro violet. Lamina eiuſmodi nonnihil incurua eſſe debet, quo lateri gibbo facilius aptari poſſit, ſuiſque extremitatibus ex aduerſo latere quatuor loris vinciri. Eius ideo figuram his appingere placuit.

Cauterij

A *Cauterii actualis ad pleuritidem idonei cum sua lamina Typus.*

B

De foranda costa.

Quod si corpore, thorace, & costis amplioribus, vastisque æger extiterit, licebit costas ipsas terebello diuidere & forare. Quomodocunque apertio facta fuerit, pus erit sensim & vicibus interpolatis effundendum: Thoracisque capacitas iniectione detergente ex *aquæ hordei* ℥ *vj. & mellis ros.* ℥*ij.* aliisque similibus in vulnerum curatione fuse explicandis, purulenta eluuie eluenda.

De Hydrope. CAP. XI.

Quid hydrops. *Hydropum differentiæ.* *Symptomata.*

HYdrops *tumor* est *contra naturam, ex aquosi humoris, flatuum, aut pituitæ copia, alias in toto corporis habitu, alias in parte aliqua eaque præsertim alui capacitate, quæ peritonæo & intestinis interiacet, collecta.* Ex hac locorum & materierum distinctione variæ emergunt hydropum species. In primis enim, qui alui spatium illud replet hydrops, vel humidus est, vel siccus. Humidus Ascites dicitur, ab vtris similitudine, quod illa capacitate tanquam vtre aquosus humor concludatur. Siccus vero Tympanites, quod venter
C flatu turgens, tympani modo tinniat. At cum vniuersus corporis habitus humore turget pituitoso, Anasarca siue Leucophlegmatia nominatur. In vltima hac hydropis specie tument primum infernæ partes, vt quæ situs vitio excipiendi fluxioni sint magis obnoxiæ, & à fonte caloris natiui remotiores: itaque si comprimantur, impressum manet digiti vestigium: turgidula ægro & pallida facies surgit, quo nomine à duabus aliis hydropum speciebus distinguitur. In his enim primum venter, hinc quadam consecutione crura & pedes intumescunt. Sunt præterea & particulares hydropes certorum locorum angustis terminis definiti, cuiusmodi existunt in capite Hydrocephalos: in gutture, Bronchocele: in pectore, Pleurocele: in scroto, Hydrocele, & sic de reliquis.

Caussæ hydropum.

Ab eadem tamen omnes causa nascũtur, imbecillitate nempe vel impedimento facultatum alterantium & concoquentium, hepatis præsertim, quam scyrrhus, quam intemperiei magnæ genus omne inuexit, frigidæ præsertim, siue illa primario contigerit, siue successione ad intemperiem calidam per caloris natiui & insiti dissipationem, cuiusmodi hydrops est insanabilis: siue sympathia partis alterius supernæ vel infernæ venerit. Nam si in pulmonibus, diaphragmate, aut renibus intemperies, vitiumvè aliquod conceptum fuerit, id facile hepatis gibbis per venæ cauæ ramos qui eò pertingunt, communi-
D catur. At si à liene, ventriculo, mesenterio, intestinis, ieiuno præsertim & ileo, malum venerit, in hepatis caua, per venas mesaraicas & alios venæ portæ ramos serpit. Sic enim asthmatici, phthisici, splenici, icterici, imo etiam phrenitici in hydropem incidunt. Omnes denique quibus sanguis menstruus aut hæmorrhoidalis præter consuetudinem suppressus, vel immoderatius effusus calorem natiuum vel obruit, vel imminuit, & extinxit: haud secus, quam ignis, vel nimia lignorum mole suffocatur, vel inopia marcescit & extinguitur. Idem expectandum est ab alui aut vesicæ excrementis, vel suppressis, vel immoderatius effusis: ex ciborum frigidorum & temere nulloque ordine ingestorum copia largiore: ab omni denique externarum causarum vitio, quarum occasione error in victu, vel vitæ instituto contingere potest.

Cur plerique morbi in hydropem mutentur.

Signa ascitis.

Ascites à duabus aliis hydropum speciebus distinguitur, tum causæ efficientis magnitudine, tum symptomatum, vt deiectę appetentiæ, sitis & tumoris abdominis vehementia. Sed & commoto corpore vel in alterutrum latus inclinato, fluctuantis in vase semipleno velut aquæ sonus exauditur. Deniq; pro corporis conuersione, & abdominis compressione humor varie sursum, aut deorsum impellitur, atque partium, ad quas appellit, compressione, varia symptomata excitat. Diaphragmatis enim com-
E pressione Dispnoeam & Tussim: in thoracis capacitatem exudatione similia Empyemati symptomata excitat. Sed & sæpe ęgri aquosi humoris illo veluti Eurypo, alias in cœlum rapi, alias in aquam demergi sibi videntur, quod ego nullius scriptoris lectione, sed ipsorum ægrorum narratione didici. Si vero aquosi illi humores ad infernas partes deuoluantur, meatuum compressione & angustia intestinorum & vesicæ, excrementa supprimunt. Ægro resupinato, tumor minor apparet, quia hac atque illac diffunditur: stante contra vel sedente, maior cernitur, quod totus humor in aluum seu imum ventrẽ cogitur & compellitur: vnde & pondus in pectine percipitur. Partes corporis supernæ marcescunt sanguinis qualitate & consistentia ad alendum idonei defectu: at infernæ intumescunt serosi & aquosi humoris ad illas influxu. Pulsus paruus est, celer & durus cum tensione.

Symptomata.

A Morbus hic de Chronicorum est genere: itaq; vix vel nunquam sanatur, in his præsertim, quibus ab aluo materna malum est congenitum, quibus est ventriculi deprauata actio, cachecticis, senibus, omnibus denique, quibus facultas naturalis languet, & in vitio est. Contra iuuenes & robusti homines, si præsertim febris expertes fuerint, omnes denique qui laborem & ea exercitia ferre possunt, quæ sunt huic morbo curando idonea, facile conualescunt, si maxime, antequam collecta aqua computruerit, & sua contagine viscera infecerit, Medicum adiuerint.

Prognosis.

De cura Hydropis. Cap. XII.

CVrationis initium a leuioribus & mitioribus remediis est ducendum: nec nisi his præmissis & tentatis, ad paracentesim veniendum. Medici igitur partes erunt, desiccantem diætam & aquas ducentia medicamenta, tum per anum, tum per vesicam, describere. Certe Hippocrates hunc puluerem, Hydropicis imperat. ℞. *canthar. ablatis capitibus & alis ʒ ß. comburentur in furno & fiat puluis.* de quo grana duo in vino albo propinentur, hoc enim & similibus remediis natura adiuta, non raro hydropem sanasse visa est. Sed quo sanationem acceleremus, proderit partis natiuum calorem excitare, eorum medicamentorum appositione, quibus discutiēdi vis inest, sacculis nempe, balneis, litibus, & emplastris. B Sacculi fient ex macris furfuribus, auena, sale, sulphure calidis, vel horum defectu ex arena & cineribus sæpius calefactis. Efficaciora balnea sunt aquæ natura salsæ, nitrosæ & sulphureæ, vel arte, id est, sale nitro & sulphure liquatis præparatæ: quibus si addentur rutæ, maioranæ & fœniculi folia, floresq; anethi stæchados & similium, res melius succedet. Litus fient ex oleis rutaceo, anethino, laurino, & scillitico, in quibus nonnihil euphorbii, pyretri, aut piperis bullierit: fiet emplastrum ex thure, myrrha, Therebinthina, costo, baccis lauri, Cypero, melle, stercoribus bubulo, columbino, caprino, equino, & similibus, quæ etiam per se imponi poterunt. Si malum perseueret, ad synapismos & phœnigmos transeundum, id est, ad rubrificantia & vesicatoria medicamenta: excitatæ vesicæ erunt relinquendæ, vt sic sensim eousque aqua effluat, quoad humor omnis exhaustus fuerit, & æger sanitati restitutus. Galenus scribit agricolas in Asia cum triticum ex agro in oppidum in Carris comportant, vbi suffurari aliquid volunt, nec tamen deprehendi, fictilia quædam aquæ impleta in medium triticum condere: id enim in se per fictilia humorem trahere, tum molem sibi pondusque adiicere. Hoc cum pragmatici quidam Medici legissent, arbitrati sunt tritico vim inesse attrahendarum aquarum: sic vt si quis hydrope laborantem in tritici aceruum defoderet, futurum, vt humor vniuersus absumatur. Certe si his remediis nihil Medicus profecerit, ad summum exquisite remedium, id est, ad paracentesim veniendum, de qua quia veterum Medicorum variæ fuere sententiæ, illas in medium adducemus & explicabimus. Qui ergo paracentesim improbant, perniciosam illam esse, tribus rationibus concludunt. Prima est quod aquam conclusam effundendo vna & spirituum, adeoq; facultatum naturalium, vitalium & animaliū dissipationem & exolutionem facit. Altera quod hepar sublato aquæ, cui ante innatabat, velut fulcro, pendulum dehinc pondere suo diaphragma, totumque thoracem deprimat, & deorsum trahat, vnde tussis sicca & dispnoea. Tertia, quod peritonæi substantia, vtpote neruosa, haud citra periculum pungi aut incidi possit, nec puncta aut incisa facile agglutinari & vniri ob spermaticam & exanguem naturam. His rationibus adductus Erasistratus, paracentesim vt exitiosam damnabat: inutilem vero & ipsam esse sequentibus rationibus suadebat: nempe quod aqua effusa non vna secum effundit & tollit hydropis causam, hepatis nempe intemperiem, & duritiem, aliorumque viscerum, quo fit, vt nouis aquis suscitatis, promptus sit in hydropem relapsus. Deinde febris, sitis, intemperiesq; visceris calida & sicca, quæ conclusæ aquæ contactu mitigabantur, eiusdem effusæ absentia exaggeratur: quæ res Auicennam, Gordoniumque mouisse videtur, vt hic nullos, ille admodum paucos a paracentesi superstites fuisse diceret. Sed facilis omnium eiusmodi rationum refutatio est. Quod enim ad primam attinet, Galenus dissipatorum spirituum & exolutarum facultatum noxam illam in paracentesim minus diligenter & artificiose celebratam confert: nempe qua confertim aqua effunditur. Et profecto si illa ratio ponderis aliquid obtinet, procul a salutarium remediorum numero, remouenda videri debebit phlebotomia, vt qua sanguis effundatur, cuius sunt longe puriores & tenuiores spiritus, quam qui per hydropicorum aquas diffusi & permixti dicuntur. Quod vero secunda ratio minatur periculum, facile vitabitur ægro resupinato & in lecto decumbere iusso: sic enim minime pendebit hepar. At quod ad tertiam rationem attinet, pueriles ille timor est de punctura peritonæi: Nam quæ mala ad neruosarum partium vulnera sequuntur, ea ob partis sensum exquisitum contingunt, qui in peritonæo a sero concluso male affecto & alterato, aut nullus aut exiguus superesse solet. Cæterum ratio & experientia docent, multas partes neruosas, etiam ipsas per se membranas, procul a carnea substantia semotas, vulnere violatas sanationem admittere: multo certe magis peritonæum, vt quod musculis abdominis ita arcte adhæret, vt nisi magno conatu ipsum a carne diuellere queant dissectores. Quæ vero ratio paracenteseos inutilitatem arguere videtur, Celsi authoritate refellitur: *non ignoro inquit paracentesim Erasistrato displicuisse, morbum enim hunc Iocineris putauit, ideoque ita illum esse sanandum, frustraque aquam emitti, qua vitiato illo subinde nascatur.* Sed primum non huius visceris vnius hoc vitium est: deinde vt inde cœperit, tamen aqua nisi emittitur, quæ contra naturam ibi subsistit, & iocineri, & cæteris interioribus partibus nocet, dum ipsarum duritiem vel auget, vel saltem tuetur, conuenitq; corpus nihilominus esse curandum. Atque & si non semel emissus humor, medicinæ tamen locum facit, quam intus inclusus impedit. Tantum vero abest, vt serosus ille, salsus & corruptus humor, febrem, sitimq; lenire possit, vt contra augeat. Sed & vna intemperiem frigidam auget, dum calorem natiuum copia obruit & extinguit. Auicennæ vero & Gordonio

Lib. 4. de vict. acut. & li. de intern.
Diureticum Sacculi. Balnea.
Litus.
Emplastra.
Vesicatoria.
Lib. de facu. natur. 1.
C
Varia de paracentesi opiniones.
Contra paracentesim rationes.
Erasistrati rationes cōtra paracentesim.
D
Pro paracentesi rationes.
E
Lib. 3. ca. 21. Lib. de morbis ch. cap. de hydrope.
Varius in locu fiers paracentesim pro visceris peccantis varietate.

A donio satisfaciet Cælii Aureliani Medici nobilissimi, et methodici authoritas: Qui(inquit)*proferre audent,omnes,quibus ventre secto aqua emissa est,mortuos, mentiuntur: Multos enim ipsi hoc remedii genere conualuisse vidimus:quod si qui perierunt, contigit id vel tardius, vel negligentius administrata paracentescos culpa.* Hoc vnum,quod controuersiarum errores omnes tollat,addam,parum prudenter de remedio ambigi,cum eo necessitatis æger redactus,vt eo solo ipsi succurri possit. Nunc qua ratione incidi venter debeat, aperiendum.

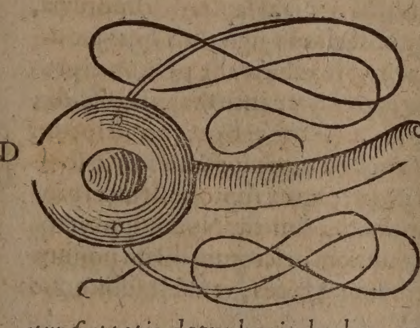
Si iecoris vitio hydrops contingat,sinistra in parte sectio facienda est: si vero lienis,in dextra:nam si in latus sectum decumberet æger,vulneris ipsum dolor continenter affligeret, aquaq; in eum locum deuoluta,qua sectio est,continenter stillaret,vnde facultatum exolutio. Ternum digitorum infra vmbilicum spatio sectio facienda est,ad latus nempe rectorum musculorum, non autem ad lineam quam vocant, Albam,neq; ad reliquorum epigastrii musculorum aponeuroses, vt dolori,& vnionis difficultati obuiam eatur. Curandum igitur,vt æger in dextrum latus iaceat, si in sinistro latere incisio facienda est:aut in sinistrum,si in dextro:huic Chirurgus tum sua,tum adstantis ministri manu, cutem abdominis cum subiecto panniculo carnoso carpet,& seorsum abducet: seorsum abductam, per transuer-B sum ad subiectam vsq; carnem sectione diuidet:quo perfecto,cutem diuisam sursum, stomachum versus,quam maxima poterit contentione compellet,vt cum vulnus, carni subiectæ mox infligendũ,consolidandum erit,cutis suo in illud relapsu,ei operi inseruiat: tum ergo vulnere non ita magno carnem musculosam atque peritonæum diuidet,inuiolatis omento atque intestinis.In vulnus tubulum penniculi forma seu fistulam auream,aut argenteam incuruam,tubuli pennæ anserinæ crassitie & semidigiti longitudine immittet, quæ in ventris excidat capacitatem,capite erit latiore: eodemque duobus foraminulis peruio, per quæ traiecto funiculo ea arte ad medium corpus religabitur, vt dimoueri, nisi Chirurgi arbitrio nequeat:in fistulam indetur spongia,quæ stillantem excipiat humorem: eadem detrahetur,dum erit effundenda aqua:effundetur autem non confertim, sed paulatim, metu dissipationis spirituum & facultatum exolutionis, quod cuidam hydrope laboranti contigisse vidi. Hic cum morbi & remediorum impatientia ipse sibi ventrem adacto stylo pupugisset, atque aquarum effusione tanquam humoris adeoque morbi leuatione, mirum in modum gestiret,intra paucas horas interiit, cum excurrentis aquæ impetus nulla arte sisti posset,quod non esset arte facta incisio. Nec vero sat erit,ea,quam diximus,arte, humori viam aperuisse, sed & duplicatis pannis ac ligatura forti, externum C fistulæ orificium obturandum & obfirmandum veniet, ne quidquam aquæ imprudentibus vel inuitis nobis effluat. Notandum vero est,non ante ex ipso vulnere extrahendam fistulam, quam quantum volumus, & tumoris ratio exposcit aquæ effluxerit: semel enim extracta, non facile postea restitui potest,ac citra vim, doloremque vulneris labris aptari, quod cutis & panniculus carnosus, suo in carnis seu musculorum vulnus relapsu ipsum operiant. Cæterum interim dum effundetur aqua, cibando ægro & ipsius viribus diligenter erit prouidendum;nam si languere illæ & debilitari videantur, sistenda erit ad aliquot dies aquarum effusio,qua tandem ex voto perfecta, ita consolidandum erit vulnus, vt caueat Chirurgus,ne in fistulam degeneret.

Ratio faciendæ paracentesis.

Historia.

De extrahenda fistula cautio.

Typus tubuli peniculi formis,

D

Alii alia ratione aquæ effluxum moliuntur. Nam incisione facta vulneris labra acu filium ducente transadigunt. Multum autem carnosæ substantiæ acu comprehendunt, ne contentionis in adducendis labris impetu dilaceretur,dilanieturq;quod est comprehensum. Hinc filum ipsum sursum,deorsumque per adactæ in transuersum acus ambo extrema obuoluitur quemadmodum dũ in rostro leporino fieri solet,quo sic arctius vulneris labra cohęreant,nec aquæ vel guttula inuito Chirurgo elabi possit. Nonnunquam curati & sanati hydropici,in icterum incidunt, quibus ego hac ratione mederi soleo. *℞. sterc. anser. ℥ij. dissolue in ℥iij. vini al. coetur. fiat potio,* detur horis duabus ante pastum.

Effundendæ post paracentesim aquæ alia ratio.

Contra icterum

De vmbilici tumore & relaxatione. Cap. XIII.

EXomphalos siue Vmbilici tumor, fit peritonæo vel laxato, vel rupto. Hac enim occasione sæpe intestina, sæpe & omentum in vmbilici sedem incidunt, nonnunquam & illic caro superflua gignitur:alias á sanguinis eo loco effusi copia tumor ille est, vt in aneurismate:alias á flatu:alias ab aquoso humore. Si ab omento tumor est,pars ipsa suum,id est, cutis colorem retinebit, mollis tumor erit & fere indolens,quique sine murmure residet,vel ad appressum digitorum,vel ex sese resupi-E nato ægro. At ab intestinis tumor magis est inæqualis,atque cum appressione digitorum intro compellitur,tale murmur exauditur,quale in Enterocele. Si á carne superflua tumor est, durior erit & magis contumax,nec ad regressum in corpus facilis & sequax, quamtumuis æger supinus digitis comprimat. A flatu tumor mollior est, sed nec remigrare in corpus habilis, & sub vngui tinniens tympanuli instar. Si ab aquoso humore tumor fit,omnia habet cum flatuoso communia, nisi quod obscurior est & sine tinnitu. Si ab effusione sanguinis existit,liuido colore est:ac si sanguis effusus,arterialis fuerit, signa adsunt aneurismatis. Quare cum ab intestinis,omento,flatu,aquosoue humore tumor est, Chirurgia curationem admittit:minime vero si á carnea mole aut ecchymosi extiterit.

Vmbilici tumoris causæ variæ.
Signa tumentis vmbilici ab omento.
Signa ab intestino.
A carne.
A Flatu.
Ab humore aquoso.
Ab ecchymosi.
Qui vmblici tumor Chirurgiæ curationẽ non admittat.

Ab omento & intestinis vmbilici tumor, vt curetur, supinus iacere debet æger, indeq; omentũ & intestina

Chirurgica curatio.

inteſtina in ſuum locum digitis compelli, hinc cutis, qua tumor circumſcribebatur, ſurſum digitis eſt A
adducenda,&acu funiculum tortum ac validiuſculum ducente tranſuerberanda:in ambitu,ſcarificatu
altiore concidenda,quo dehinc agglutinari facilius poſſit:Tum ter,quaterq; pro diſtentionis & tumo-
ris modo acu iterum tranſadigenda,& validius funiculo conſtringenda, vt conſtricta cutis vna cum li-
gaturis tandem excidat. Sed & ſic diſtentam cutem amputare licet ligaturatenus,indeque cicatrice, vt
decet, obducere. Flatuoſus vmbilici tumor iiſdem remediis curabitur, quibus Phyſocelen mox curari
dicemus. Aquoſus vero leui inciſione facta effundetur, tamdiuque aperta inciſio tenebitur, quo ad a-
qua omnis exhauſta fuerit.

De Inguinum & Scroti tumoribus, quos Hernias nominant.
CAP. XIV.

Tres tantũ herniæ ſpecies.

VEteres Medici Herniarum plures ſpecies conſtituere, reuera tamen tres tantum eo nomine ſunt
donandæ: inteſtinalis, nempe, Zirbalis,& ex vtriſque mixta. Quæ Herniarum aliæ dicuntur ſpe-
cies,ex ſimilitudine potius, quam rei veritate in hunc ordinem venere, non enim in illis loco excidũt
inteſtina vel omentum: his omnibus nomen Græci indidere, tum ex tumoris ſede, tum ex materie. Sic B

Bubonocele.

enim quæ vltra inguina non deſcendit, nec in ſcrotum deuoluitur, incompletam herniam, Bubono-
celem nominarunt: completam vero,quæ in ſcrotum penetrabat, ſi quidem ab inteſtino deuoluto ex-

Enterocele & Epiplocele.

iſteret, Enterocelen; ſi ab omento, Epiplocelen;ſi ab vtroque ſimul,Enteroepiplocelen nuncuparunt;
quod ſi ab aquoſo humore exiſtit tumor, Hydrocelen; ſi à flatu,Phyſocelen; ſi ab vtroque, Hydrophi-

Phyſocele.
Sarcocele.

ſocelen dicunt. Si carnea moles circa teſticulum, vel in teſticuli ſubſtantia concreuerit, Sarcocele no-
minatur. Si venæ vario implexu intertextæ & diuaricatæ in ſcroto & teſtibus intumuerint, Cirſoceles

Cirſocele.
Cauſa.

nomen obtinet tumor. Si vero humores eo loci incluſi vel tranſmiſſi fuerint, à prædominante humore
tumori nomen inditur,quemadmodum *initio tractatus de Tumoribus* notauimus. Cauſæ multæ exiſtunt:
nempe violentior omnis motus,ictus,caſus ex alto, vomitus, tuſſis, ſaltus, equitatio in equo ſuccuſſa-
torio,clamor tubarum,& litui incentus,grauis oneris geſtatio & ſublatio,tortura,ciborum etiam viſci-
dorum & flatuoſorum immoderatior vſus. Talia enim omnia vel laxare,vel rumpere peritonæum poſ-

Signa.

ſunt,tenuem nempe & tenſam membranam. Signa Bubonoceles ſunt tumor rotundus in inguine,qui
preſſus intro facile compellitur. Enteroceles ſigna ſunt, tumor durus in ſcroto, qui compulſus remeat
& abſcedit cum murmurillo & dolore. Ab omnento vero tumor eſt laxus, & ad contractum velut la- C

Cur inteſtina facilius remeant in ſuam ſedẽ, quam omentum.

neus,& qui difficilius, quam qui ab inteſtino eſt, intro cõpellitur, ſine murmure tamen & dolore: nam
inteſtinorum ſubſtantia cum vna ſit & ſibi continua,ipſa non modo ſibi inuicem ſuccedunt,ſed & con-
ſecutione quadam tanquam in choro ſe mutuo trahunt, fuga diſtentionis, quæ in eorũ corpore mem-
branoſo non poteſt non eſſe dolorifica, propter loci mutationem ab eo, qui ſecundum naturam eſt,in
non naturalem: quorum omnium nihil cadere in omentum poteſt,cum ſit corpus ſtupidum ac fere in-
ſenſibile,graue,iners & immobile. Rupti peritonæi ſigna ſunt,tumoris ſubitum & repentinum incre-
mentum,dolor acutus & lancinans:nam laxato tantum peritonæo ſenſim adeoq; exiguo cum dolore
creſcit tumor: eiuſmodi tamen dolor toties repetit,quoties lapſo inteſtino,vel omento tumor renoua-

Quæ cauſa ſit, cur aliquando compelli nequeant in ſuum locum inteſtina & omentum.

tur: quod rupto peritonæo non contingit: nam ſemel aperta & patefacta iamiam lapſuro corpori via,
renouatur tumor ſine vlla diſtentione, adeoq; ſine dolore effatu digno. Reliqua ſigna ſuis quæque di-
centur locis. Nonnunquam contingit,vt inteſtina & omentum tenaciter ſic adhæreant peritonæi pro-
ceſſui,vt repelli in ſuam ſedem nequeant:contumax illa adhæſio contingit interuentu materiæ viſcidæ,
vel excoriationis occaſione,quam ruſtica Chirurgi manus, violentiore inteſtini vel omenti in locum
ſuum compulſione,excitarit.Sed & eidem adhæſioni occaſionem præbent diuturnior inteſtini in ſcro- D

Quæ hernia incurabilis.

to mora,& ſubligaculi arte confecti contemptus.Hernia perfecta & inueterata ex rupto peritonæi pro-
ceſſu in conſtantis ætatis hominib. nunquã vel raro admodum curationem admittit. Notandum vero,

Monſtroſa magnitudinis ſine periculo hernia.

quod per peritonæi magnas ruptiones, inteſtina ad capitis humani craſſitiem in ſcrotum dilabi poſſunt
ſine magno dolore & vitæ periculo, quod per loci & rupturæ amplitudinem fæces, vt facile ſubire, ſic
facile regredi poſſint.

De cura Herniarum. CAP. XV.

Quibus herniis pueri obnoxii.

QVia pueri ſunt valde obnoxii Herniis, non quidem carnoſis aut varicoſis, ſed aquoſis, ventoſis,
maxime vero inteſtinalibus ex aſſiduo & laborioſo eiulatu & tuſſi; ideo de harum curatione pri-

Curatio Chirurgica.

mo loco dicemus. Vocatus ergo Chirurgus ad inteſtini lapſi reſtitutionem, puerulum ſeu in menſa,ſeu
in lecto eo ſitu collocabit, vt capite ſit depreſſiore, natibus vero & cruribus altioribus, tum ſenſim &
blande manibus inteſtinum in ſuam ſedem compellet,compulſoque fouebit inguen fotu aſtringente,

Adſtringens cataplaſma.

in vteri prolapſu deſcripto: inde id remedium apponet. ℞. *præſcriptæ decoctionis quantum ſufficit, farinæ*
hordei & fabarum an. ℥j.*puluer. aloes, maſtichis, myrtil. & ſarcoco. an.* ʒß. *boli armeni.* ℥ij. *concorporentur, &*
fiat cataplaſma ſecundum artem. Eodem conſilio admoueri poterit emplaſtrum contra rupturam:ſed ſum- E
ma curationis in complicatis pannis & ſubligaculis affabre factis, faſciiſque artificioſe concinnatis, vt
inteſtinum reſtitutum loco ſuo contineatur,conſiſtit: in quam rem puerum in cunabulis ſuis ad trigin-
ta aut quadraginta dies,ita,vt prædiximus,ſitum continebit:atq; à clamore,eiulatu,& tuſſi prohibebit.

Serm.1.c.24

Aetius iubet papyrum in aqua triduo macerari, atque in globulum coactam inguini apponi, repoſito
prius inteſtino. Nam triduana adhæſione remedium id à delapſu vindicare. Erit vero, vt reor, effica-

Caſtratorũ dolus & auaritia.

cius, ſi non in communi, ſed in aqua adſtringente in vteri prolapſu deſcripta, papyrus maceretur: pro-
fecto eiuſmodi remediorum ope multos ſanaui, & caſtratorum manib. teſticulorum puerilium auidis,
ob

A ob vberem inde lucrum, eripui. Doloſo illi commento, parentibus perſuadent, immedicabilem eſſe inteſtini in ſcrotum prolapſum: quod tamen falſum eſſe conuincit experientia, ſi eo, quo diximus modo cura adminiſtretur, laxato præſertim, tantũ ac non rupto peritonæo: nam eius proceſſus, quo tanquam decliui via inteſtino lapſus eſt, temporis & ætatis progreſſu arctatur & conſtringitur, dum interim inteſtina incraſſantur. Chirurgus quidã fide dignus narrauit mihi, multos à ſe hac arte curatos pueros: Magnetem in tenuiſſimum pollinem redigebat, & in polenta exhibebat. Inde vero inguen, qua præcipitabatur inteſtinum, melle inungebat, & ſubtili ferri limatura aſpergebat, id genus remedii per decem aut duodecim dies adminiſtrabat, parte de cætero faſcia & ſubligaculo, vt decet, conſtricta. Remedii illius efficacia ex eo pendere videtur, quod magnes inſita à natura ferri, quod inguini aſperſum eſt, attrahendi cupiditate, impetu quodam violento carnoſas & adipoſas particulas interiectas ſibi adiungit: quę peritonæi laxitatem vndique comprimentes & conſtringentes, imo ex ſucceſſu temporis hæſu tenaci ipſi ſe adiungentes, viam lapſuro inteſtino vel omento intercipiunt: quod non magis à ratione abhorrens videri debet, quam quod intuemur, ipſum magnetem per iuteriecti tabulati craſſitiem ferrum poſt ſe hac illac diſtrahere. Affirmabat idem Chirurgus, ſequens remedium frequenter & fœliciter à ſe vſurpa-

Alia ars ſanandarum herniarum.

Ratio nouiſſime deſcripti remedii.

Aliud remedium.

B tum: limaces rubros fictili incluſos in furno cinefaciebat, collectumq; inde puluerem infantulis in polenta, prouectioribus in iuſculis exhibebat. Cæterum in hoc morbo nihil deſperandum eſſe, poſſeque etiam curationem conſtantis ætatis hominibus, vt quadragenariis, qui tres corporis dimenſiones impleuerint, fœliciter procedere, ſequens teſtatur hiſtoria. Erat ſacrificus quidam in ſancti Andreæ parœcia, Ioannes Moretus nomine, cui ex officio incumbebat epiſtolam, quoties rei & diei celebritas poſcebat, alta voce decantare. Cum igitur Enterocele laboraret, acceſſit ad me opem efflagitans: graui enim ſe dolore premi, tum præſertim, cum epiſtolam contentius declamaret: Enteroceles animaduerſa magnitudine, ſuaſi, vt alium in ſuum locum ſufficeret. Itaq; impetrata à Curione Domino Clerico facultatis Theologiæ decano, cauſaria miſſione, ſe mihi commiſit, hominem ex arte tractaui, atq; vt nunquam ſine ſubligaculo eſſet imperaui: paruit meis conſiliis. Cũ quinquennio vel ſexcennio poſt obuiũ ipſum habuiſſem, rogaui qui haberet, perbelle reſpondit: immunem enim ſe penitus ab eo, quo ante vexabatur, morbo eſſe. Quod ego mihi ante perſuadere non potui, quã diligenti genitalium ipſius obſeruatione, rei veritatem, vt ipſe narrauerat, oculis fidelibus ſum aſſecutus. Sed cum ſemeſtri ſpatio poſt ex pleuritide interiiſſet, Curionis domum, in qua ſacrificus ille cõmorabatur, adii: cadaueris copiam mihi fieri impetraui, vt ego animaduerterem, ecquid rei natura in via illa, qua inteſtina deuoluebãtur, eſſet com-

Hiſtoria notatu digniſſima.

C molita. Teſtem Deum appello, me circum foramen proceſſus peritonęi ſubſtantiam comperiſſe adipoſam, oui minoris magnitudine, eo loci ſic tenaciter adhærentem, vt vix ipſam ſine vicinarum partium diuulſione inde diſtrahere potuerim: atq; hoc illi ad ſanitatem compendium extiterat. Admiratione vero & obſeruatione digniſſimũ eſt, quod natura vel paulũ arte adiuta morbos ſanat, qui cenſentur immedicabiles. Caput curationis in eo conſiſtit, ſi ſubligaculis inteſtinum ſuo loco fideliter contineamus, eo quo ſequẽtes duæ figuræ monſtrant, modo.

Nihil in morbis natura duce & arte comite deſperandũ.

Quanta vis ſubligaculis.

D

E

Figura hominis vna parte rupti cum ſubligaculo, cuius ſcutum tribus prominere debet tuberculis, duobus quidem ſuperna, vno autẽ inferna parte, his interiecta in medio cauitas eſſe debet, nẽ arctius oſſa pubis premat, & dolorem inferat: a me non ita pridem inuenta eſt eiuſmodi ſubligaculi ratio, cæteriſq; tutior viſa, ad inteſtini & omenti delapſum prohibendum.

A. *Faſciam ſcapularem monſtrat, quæ antica & poſtica parte ad cingulum ſubligaculi vincitur.*

B. *Subligaculum.*

C. *Cauitatem in tuberculorum medio relictam.*

Alia

A

Alia figura hominis vtraque parte rupti, monstrans qua arte, qua subligaculi specie, & cuiusmodi scapulari fascia vinciri ex vtroque inguine debeat.

B

A. *Monstrat scapularem fasciam in medio fissam, qua caput prodeat.*

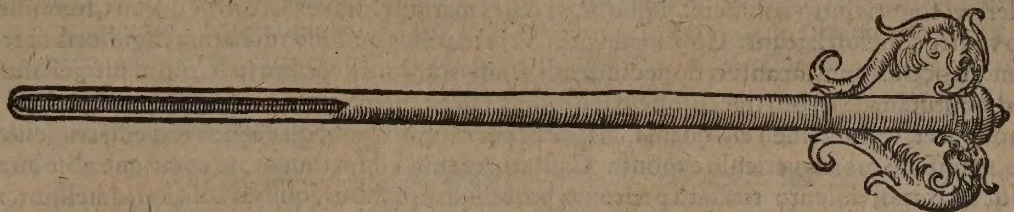
BB. *Subligaculum cum duobus scutis, inter quæ foramen hiat transmittendo peni. Singulorum scutorum forma eadem esse debet cum superiore.* C

Diata. Interim non est omittenda dięta: interdicendum omnibus, quæ vel laxare, & dilatare, vel rumpere possunt processum peritonæi, de quibus abunde ante egimus. Nonnunquam, maxime vero senibus, intestina in suum locum restitui nequeunt, propter induratam in illis fæcum copiam: in hoc casu violentius non erunt compellenda, sed æger lecto continendus, ac illi capite depressiore & cruribus altioribus existenti, cataplasma sequens apponetur.

Ad remolliendas faces cataplasma. *℞. rad. alth. & lil. an. ℥ ij. seminis lini & fœnug. an. ℥ ß. fol. maluæ, viol. & pariet. an. m. ß. coquantur in aqua communi, postea tundantur & traiiciantur per setaceum, addendo butyri recentis sine sale, & olei liliorum quantum sufficit. fiat cataplasma ad formam pultis satis liquidæ*, applicetur calide scroto & imo ventri. Huius remedii ope, vbi per noctem hæsisset, non raro intestina visa sunt ipsa per se sine Chirurgi manu in suum locum remigrasse, flatibus nempe resolutis, quæ fęcum regressum in aliud intestinum, qua vacuari & excludi possent, intercipiebant. D *Olea chymica.* Quod si nec sic quidem fæces regrediantur, flatibus adhuc obsistentibus & minime discussis, iniiciendus erit clyster remolliens, & flatibus discutiendis idoneus, cum pauco oleo terebinthinę, anethino, iuniperino, aut fœniculaceo, per quintam essentiam extractis. Ad idem valent clysteres ex vino maluatico, oleo nucum, & aquæ vitæ, vel alicuius oleorum pręd ictorum exigua quantitate. Sæpe contingit, vt ne sic quidem intestina restitui possint, quod peritonæi processus non satis pateat, nam delapsæ vna cum intestino sensim in scrotum fæces ibi partim indurantur, partim flatuum accessione per resolutionem auctæ tantum tumorem excitant, vt remeare per id cauum nequeant, per *Ileus epigenomenon herniæ symptoma.* quod paulo ante subiuerunt: Quo fit, vt à putredine conclusæ eluuiei, succedat inflammatio, & noua subinde doloris accessio: tandemque fæcum egressu deorsum per anum prohibitarum sursum per os regressus & vomitus. Affectionem hanc vulgo Miserere mei nominant. Huic vt occurratur symptomati, *Hernia ileosa Chirurgica curatio.* tentanda potius extrema remedia sunt, quam vt sinamus ægrum tam turpi & fœdo genere mortis è vita emigrare. Occurremus autem Chirurgia, hoc, qui sequitur modo: Ægrum supinum in mensa vel scamno religabimus, mox in superiore scroti parte incisionem faciemus, intacta intestinorum substantia, E habenda deinde cannula argentea crassitie pennæ anserinæ, vna sui parte rotunda & gibba, altera autē caua, quemadmodum subiecta figura monstratur.

Fistula

Fistulæ seu Cannulæ figura.

Illam incisionis locum indemus, & peritonæi, vna cum scroto incisi, productioni quam longa B producitur ductam subiiciemus, vt secundum eam cauitatem, peritonæi processum, insertæ cannulæ beneficio à contentis intestinis diuulsum, recto ductu illæsis intestinis, nouacula diuidere possimus. Incisione mediocri facta sensim digitis in aluum compellentur intestina: hincque futura, tantum incisi peritonæi comprehendetur, quantum satis esse videbitur, vt per ipsum angustiorem redditum, nihil dehinc cicatrice obducta in scrotum elabatur. Quod si induratarum, vel mora, vel inflammationis ardore, fæcum tanta subsit copia, vt incisio illa non sit sufficiens compellendis in suum locum intestinis, longior incisio, impulsa sursum ventrem versus cannula, facienda est: adeo vt libero regressui intestinorum in aluum satis esse possit, tum Gastroraphia, vt decet celebrabitur, & sutura angustiore reddito peritonæi processu, lapsuris intestinis vel omento via intercludetur, de cætero vulnus, vt artis est, curabitur. Sed priusquam te ad id opus accingas, expendendum diligenter, num ægro adsint, & valeant vires, nec nisi prognosi instituta, & amicis ægri enunciata, tentandum quidquam. *Longior peritonæi incisio.*

De ligatura aurea, seu Puncto, vt loquuntur, Aureo.

CAP. XVI.

C SI omnibus illis modis sanationem Hernia non admiserit, propter laxati aut rupti peritonæi ingentem continui solutionem, atque æger assidentium amicorum consensu paratus sit sanitatis spe aleam omnem subire, tentabitur curatio puncto, quod vocant Aureum: ad quam rem, solerti & strenua manu Chirurgus aduocabitur. Faciet is incisionē supra os pubis, in quam specillum immittet, descriptæ paulo ante cannulæ simile, illudque sub peritonæi processu secundum ipsius longitudinem impellet, atque surrigendo à vicinis fibrosis & neruosis corporibus, quibus adhærescit, diuellet, mox & vasa spermatica cum cremastere testiculi musculo abstrahet, quibus perfectis ipsum processum seorsum abducet, eiusq; quantum laxius est, exiguis & laxis forcipibus, foraminibus in medio peruiis, comprehendet, atque acu quinque vel sex fila, ducente transadiget, quam proxime vasa spermatica & cremasterem musculum. Sed & iterum ducenda erit acus in eius, quod ex processu restat, medium, vna comprehensis vulneris labris: tum arcto nodo filum constringendum, & à sectione tantum eius relinquendum, quantum satis sit, vt extrorsum è vulnere pendeat. Id filum putredine sensim dissoluetur ex sese: nec vero ante abstrahendum, quam natura in ligaturæ locum carnem regenerauerit & reposuerit, alias frustra omnis consumptus fuerit labor. Denique vulnus detergetur, carne implebitur, & cicatrice obducetur, cuius callosa durities, delapsuro iterum intestino vel omento obstabit. Visi sunt alij Chirurgi, qui alia arte punctum eiusmodi aureum perficerent. Cutem supra os pubis incidunt, qua parte delapsus fieri solet ad peritonæi vsque processum, subque ipsum retectum tenuem virgulam auream semel atque iterum ducunt, ipsamque ductam tantum constringunt, quantū processus eiusmodi laxitati corrigendæ sufficiat, liberis interim ab adstrictione vasis spermaticis. Hinc extrema virgulæ capita, bis & tertio exiguis forcipibus, sibi mutuo intorquent & implicant, quod superest eius, resecant: quod à sectione reliquum extat id intortum obuoluunt, ne superinductam carnem acumine suo pungat: mox relicta illic aurea virgula vulnus ad instar vulnerum simplicium curant; ægrum in lecto cruribus altioribus & capite depressiore per quindecim vel viginti dies continent. Hac arte multi sanati sunt: alij in morbum relapsi sunt, virgulæ male complicatæ occasione. Est & alia puncti aurei ratio, quam ego expeditiorem & tutiorem iudico, vel hoc nomine, quod nihil heterogeneum in parte post sanationem relinquit. Ergo virgulæ aureæ loco plumbeam inducunt, quæ vno tantum circumactu processum peritonæi complectatur, hinc quantum opus est, constringitur, non scilicet laxius, ne lapsuro corpori viam relinquat, neque arctius, ne intercluso spiritibus & nutritioni ingressu gangræna inuadat: reliqua eius extrema extrorsum E prominere & pendere sinuntur: cum temporis mora callum contraxisse peritonæi illa contractura videtur, tum inducta euoluitur & molliter subducitur virgula, reliqua inde vulneris curatio arte perficitur. Cæterum non temere se & inconsulto Medico, ad id opus præcipitet Chirurgus: fit enim non raro, vt naturæ ignauia etiam in adultis, nondum in scrotum propulsi sint testiculi, sed diu segniter in inguinibus restitent tumorem excitantes cum dolore, quæ res Chirurgo minime malo Enteroceles opinionem facit: itaque dum repellentibus & subligaculis tumorem illum compellere nititur, doloris incrementum facit, & descensum testiculi in scrotum remoratur. Id ego non ita pridem in puero, quem Chirurgus imperitus diu tanquam Herniosum frustra & misere curauerat, animaduerti: nam cum vnicum in scroto testem subesse animaduertissem, ac nunquam castratum puerum resciuissem. Procul dehinc ab ipso emplastra & subligacula remoueri iussi, parentibusque edixi vt ipsum cursare & saltare permitterent, quo otiose cessans promoueretur in scrotum testiculus, quæ

Chirurgica curatio per punctum aureum.

Tertia puncti aurei faciendi ars.

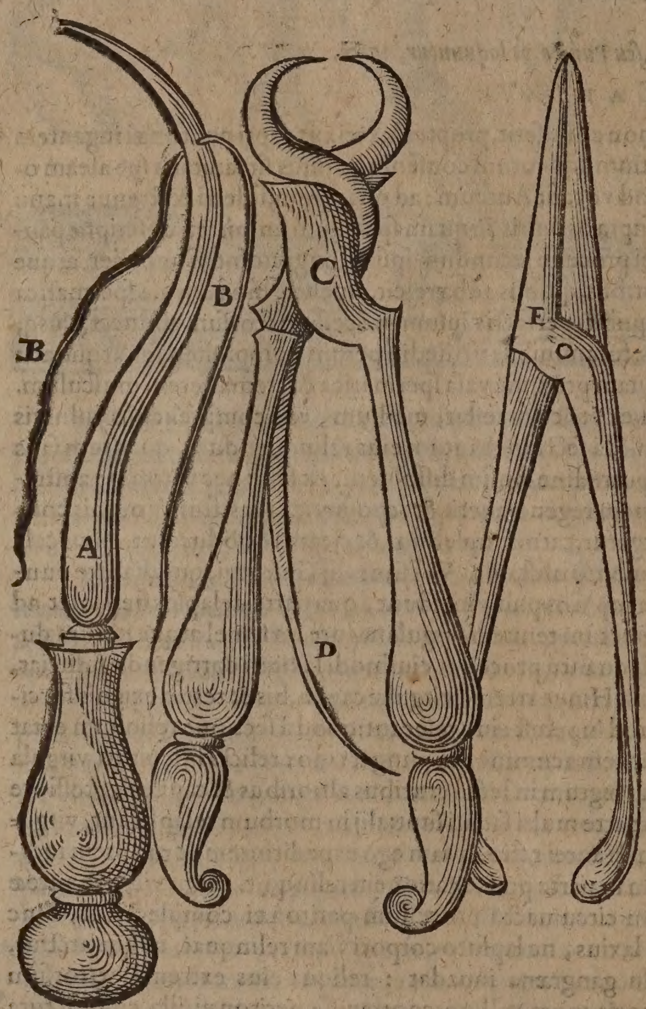
Notanda cautio.

Historia.

res euentum, vt prædixeram, sensim & sine dolore habuit. Affectionis eiusmodi ratio vt intelligatur, sciendum est, marem à fœmina caloris tantum efficacia differre. Efficacis autem caloris est foras propellere, vt frigoris intro cohibere. Hinc fit, vt testes maribus foras ex scroto pendeant, fœminis autem imo ventre conclusi lateant. Contingit igitur, vt in maribus quibusdam natura frigidioribus testes aliquandiu occlusi contineantur, donec iuuenili tandem ardore deorsum in scrotum propellantur. Sed vt ad institutam de scroto tractationem redeamus, etsi ea curandarum herniarum via dolore & periculo non vacet, tutior tamen est, quam illa, quæ fit per castrationem, quæ ægros remedij crudelitate exectos, manifesto mortis periculo exponit. Castratores enim, dum timent, ne curatione absoluta, superstes sit relaxatio, violento tractatu peritonæi processum à partibus, quibus adhæret, diuellunt, vnaque neruum à sexta coniugatione, qui ad testem pergit, eandem vim vasis spermaticis inferunt : quibus ex rebus dolor excitatur, ingens conuulsio, hæmorrhagia, inflammatio, putredo, ac denique mors, vt ego in multis obseruaui, quos paucis post diebus, quam execti fuerant mortuos dissecui. Hæc pericula & damna etsi nonnulli euadant, illi tamen generandi facultate per omnem dehinc vitam priuantur, cuius gratia testes natura largita est, tanquam partes humanæ speciei conseruandæ in primis necessarias. Quo nomine Galenus ipsos præferre cordi non est veritus, quod cor vitæ principium sit, at testes melioris vitæ, longe autem nobilius est bene viuere, quam simpliciter & absolute viuere: itaque castrati in fœmineam naturam degenerant, nam glabrescunt, vox eneruatur, animus deficit, timidi euadunt, cumq; inhabiles sint ad omnes fere humanas actiones, non potest ipsis vita non esse misera. Quare nunquam exectioni testium subscribam, nisi forte Sarcocele, aut Gangræna ipsos inuaserit. Quo vero puncti aurei celebrandi ratio magis innotescat, placuit instrumentorum, quibus hæc operatio perficitur, imagines hic subiicere. A B

Lib. de arte medica.

Lib. de sem. 2.

A. Acum incuruam monstrat, non longe à mucrone suo foramine apertam, quo virgula aurea traiiciatur. C

BB. Virgulam auream per acum traiectam.

C. Forcipem, qua, quod superfluit, virgula abscindit.

D. Manuclam forcipis.

E. Forficem, qua virgula aureæ extrema capit obtorquet, & sibi inuicem implicat. D

Alia Intestini, Omentique restituendi facilior & tutior ratio.

Lib. 3. ca. 33.

Aliam operationis huius perficiendæ rationem Theodoricus & Guido adinuenere. Intestinum Omentumque delapsa, sic collocato ægro, vt sublatis cruribus capite sit depressiore, in suam abdominis sedem regerunt : inde laxiorem productionis peritonæi portionem, vnaque spermatica vasa, & Cremasterem musculum ad Ischium adducunt : tum reliquam apophyseos eius partem, conuenienti pro ætate & morbo, pyrotico inurunt recta ad ossis pubis perpendiculum, qua deuoluebatur intestinum, appresso. Hac obductam arte Escharam, scalpello ad viuum vsque diuellunt, hinc alterum, quod ad os vsque peruadat, pyroticum eodem loco apprimunt: tum escharæ ex apophysi commemorata concretæ lapsum procurant. Relictum inde vlcus ad cicatricem perducunt, quæ mox contracto densiore callo sic intestinis omentoque obstruat, vt omnem ipsis ad scrotum aditum descensumque E

A sumque intercludat. Hæc restituendi intestini omentique via, quamuis tutior & facilior sit, nequaquã tamen sibi tentandam putabit Chirurgus, si ipsa sic apophysi peritonęi velut agglutinata adhærescant, vt diuelli inde & in suum locum compelli nequeant: (ab inustis enim sic & violatis intestinis grauiorum malorum fieret accessio) si rupta aut amplius dilatata apophysi, prægrandem tumorem coercita peritonæo corpora prolapsu suo faciant: si testis adhuc pendulus ea in media velut Bubonochia, Enteroceles specie, restitutus, nondum in scrotum descenderit: si ægri nondum ea sint ætate, qua se, cum sit operatio, vel immoti, vel excrementa ad arbitrium retinere possint.

De curatione reliquarum herniæ specierum Cap. XVII.

Epiplocele *omenti in inguen, vel scrotum lapsus est.* Causas easdem obtinet cum Enterocele. Signa fuere exposita. Haud ita periculosa est, nec tot prauorum symptomatum infert consecutionem, atq; Enterocele: cui tamen similem obtinet curationem.

Hydrocele *aquosus tumor* est *in scroto, qui sensim cogitur inter membranas testem obuoluentes, Darton præsertim & Erythroidē*, Hydrops particularis dici potest: fit enim iisdem de causis, maxime vero ex caloris nati- *Hydrocele quid.* B tiui paupertate. Signa sunt tumor sensim sine magno dolore augescens, grauis seu ponderosus, vitrea *Signa.* fere claritate pellucidus, quod opposito candelæ lumine cognoueris: presso scroto superne deorsum, vel inferne sursum aqua subrigitur vel deprimitur, nisi forte nimia copia vniuersam scroti capacitatem distendat & occupet: nunquam tamen in aluum compelli potest, more omenti vel intestini, nam & sæpe cysti conclusa coercetur, læuore & æquali planitie à Sarcocele distinguitur. Curatio in primis tentatur remediis resoluentibus, desiccantibus & discutientibus, sæpe *antèa & capite de Hydrope* inculcatis: *Curatio.* quod sequitur, sæpe & fœliciter à me expertum est.

℞. *vngu. comitissæ & desiccat. rub. an.* ℥ *ij. malaxentur simul, & fiat medicamentum ad vsum.* Hoc remedij *Medicamentum aquam conclusam exhauriens.* genere aqua digeritur & resoluitur, vel absorbetur potius, si præsertim non ita copiosa fuerit. Quod si tumor propter ingentem aquæ vim remediis illis non cesserit, chirurgia opus est, scroto & membranis, quibus aqua concluditur, seto traiectis, traducta nempe acu crassiuscula mucrone triangulari sericum *Cap. 16.* filum multiplex ducente. Celeriter autem per forcipis setis dicatæ foramina traduci debet, intacta testium substantia. Filum vero ibi relinquendum, atque bis, terue in die commouendum, vt sensim humor stillet & euacuetur. Quod si setæ occasione dolor acerbior, & inflammatio superueniant, quam-C primum illa tollenda erunt, & morbi propria cura neglecta symptomatis occurrendum. Pragmatico- *Pneumatocele quid.* rum nonnulli seta non vtuntur, sed nouacula vel scalpello scroti partem imam, vulnere dimidium fere *Curatio.* digitum longo aperiunt, ad conclusam vsque aquam penetrantes, intacta semper testium & vasorum substantia, reclusum autem linamentis vulnus eousque tenent, quoad aqua omnis effluxisse videatur: hac profecto vna ratione Hydroceles, cuius materia cysti conclusa tenetur, Curatio tuta est & sperabilis, vt diximus *tractatu de tumoribus in genere.*

Pneumatocele *tumor* est *in scroto flatuosus, ex caloris, qui in parte residet, imbecillitate genitus.* Rotunditate, lenitate, renixu, & splendore cognoscitur. Curatur diæta conuenienter præscripta, appositione remediorum resoluentium & flatus discutientium, vt seminibus anisi, fœniculi, fœnugræci, agni casti, rutæ, origani, & aliis ab Auicenna descriptis *tractatu de Herniis.* In hanc rem sæpe fœliciter sum vsus emplastro de vigo cum mercurio, & emplastro diachalciteos dissoluto in vino generoso, vt maluatico, cum oleo laurino.

Sarcocele *tumor* est *contra naturam, qui circum testes ex carne scirrhosa gignitur.* Eius generis carnem *Sarcocele quid.* procreant humores crassi & viscidi, quos pars ipsa edomare, & sibi assimilare non potuit, vnde illa velut hypersarcosis verrucarum instar. Hunc tumorem varices sæpe comitantur, atque cum dolore cres- *Signa & accidentia.* D cit. Duritie cognoscitur, asperitate, inæqualitate, & scabritie. Cura nisi amputatione perfici nequit: sed diligenter aduertendum, ne altius assurrexerit caro, ac iam inguen occuparit, sic enim nihil citra peri- *Prognosis.* culum vitæ tentari potest. Quod si quis putet, se in tali casu opem ægro allaturum, portionis alicuius carnis eiusmodi mollis amputatione, fallitur. Nam ad relictam, vel tantillam eius portionem fungus adnascitur, malum longe peius priore: at si tumor vel exiguus, vel mediocris extiterit, Chirurgus com- *Curatio.* prehenso toto tumore, id est, testiculo, tota sua substantia tumefacto, cum ipsi vndique circumposito & adhærente processu, incisionem vsque ad eum tumorem, super scrotum molietur: mox totum id tumidum corpus, id est, testiculum, à scroto abducet, hinc acum validum filum trahentem per medium processum supra testiculi tumefacti regionem, transadiget, moxque rursum reuocatam acum per eandem processus partem secundo intrudet, tum fili ambo extrema, nexu facto nodabuntur, altera peritonæi media portione eodem illo nexu & nodo comprehensa: his peractis totum iam processum eum concluso testiculo exsecare & rescindere oportebit: fili vero, quo superior processus pars reuincta est, extrema longiuscule è vulnere, seu incisione scroti pendere sinenda. Tum repercutiente medicamento vulneri, vicinisque partibus cum fascia & splenio admotis, curatio ex arte ante tradita perficienda est.

Circocele tumor est *venarum dilatatarum, & vario mutuoque implexu circum testiculos & scrotum contextarũ* *Circocele quid & vnde fiat.* I *atque à sanguine crasso & melancholico turgentium.* Causæ eædem sunt, quæ varicum. Signa vero manifesta sunt. Is vt sanetur, tumor infligenda scroto plaga est ad varicem, duorum digitorum magnitudine, hinc *Curatio.* sub varicosam venam acum, quæ filum duplex ducat, transmittere oportet, quam altissime fieri poterit, vt sic eius radices vinculo comprehendantur: iterum ad partem imam eiusdem venę pari modo acus submittetur, relicto inter duo vincula digiti spatio. Sed priusquam imæ huius ligaturæ filum constringas, aperienda varix est in medio illo spatio, quo fere modo fieri solet aperta ad sanguinis missionem in cubito vena: vt sic sanguis ille crassus in scroto tumorem excitans euacuetur, quemadmodum in cura

varicum fieri ſolet. Quod reliquum eſt vulnus, reliquorum vulnerum more ex artis regulis curabitur, relictis,quæ per ſe mox excident,filis. Denique inducto callo procuranda cicatrix, ſuperna præſertim parte, qua vinculo vena comprehenſa eſt: ſic enim per illam dehinc ſanguis ne tranſcolare quidem poterit. A

Hernia humoralis.

Hernia humoralis, *tumor* eſt, *ex plurium humorum confuſione in ſcroto, vel inter tunicas, quæ teſtes veſtiunt, ſæpe etiam in propria teſtium ſubſtantia genitus.* Cauſas,ſigna & curationem reliquis tumoribus ſimilem obtinet. Dum procedet curatio, quies,ſubligacula, & ſuſtinendis fulciendisque teſtibus, faſciæ idoneæ erunt imperandæ.

De Ani procidentia. Cap. XVIII.

Quid ani procidentia & quas cauſas habeat.

QVando qui Anum cingit muſculus,Sphincter dictus,relaxatur,tum fit,vt Rectum inteſtinum fulcire nequeat. Hic affectus frequens eſt pueris,à nimia alui humiditate, quæ in muſculum illum illabens, ipſum remollit & remittit, vel anum inſolito pondere grauat, vt muſculi ani leuatores ipſi leuando amplius non ſufficiant:huic eidem affectui occaſionem præbet ingens dyſentericus fluxus: fortis in excernendis fæcibus induratis contentio, hæmorrhoides, quæ ſuppreſſæ Rectum inteſtinum onerant, fluentes vero relaxant: frigus, vt in his, qui hyeme ſine ſubligaculis degunt, vel diu ſuper frigidum marmor ſedent; ictus, lapſus in os ſacrum:neruorum, qui ab oſſe ſacro ad muſculos ani leuatores pergunt,paralyſis:lapidis in veſica exiſtentis pondus. B Id vt ſanetur malum,nimio potu,frequentioribus iuſculis,fructuum crudorum eſu eſt interdicendum.

Curatio. Diæta. Pharmacia.

Quod ad Topica attinet,fouebitur pars decocto adſtringente,ex cortice granatorum,galla,myrtillis,centinoida,burſa paſtoris, nuce cupreſſi, alumine & ſale communi,in aqua fabrorum vel vino nigro aut auſtero elixis. Poſt fotum inungetur inteſtinum oleo roſaceo vel myrtillorum, mox intro in ſuum locum ſenſim compelletur, iuſſo interim puero, ſi modo eius rei ſenſum habeat,ſpiritum continere. Vbi reſtitutum fuerit inteſtinum, abſtergenda eſt didiligenter pars ipſa, ne vnguinis lubricitate iterum relabatur inteſtinum: hinc, quam penitiſſime fieri poterit immitendus in anum puluis ad vteri prolapſum præſcriptus:tum faſcia lumbi arcte cingendi,ad cuius medium poſtica parte alia adnectetur, quæ per perinæum ad pubem alligabitur, fulcietque ſpongiam decocto aſtringente imbutam, ano, quo ſuo contineatur loco ſubiectam.

Hippo. lib. de fiſtul.

Æger ſi ea ætate ſit, qua ſibi cauere poſſit,iubebitur,vbi aluum erit exoneraturus, ſedere in duobus pollicem latum habentibus, & à ſe inuicem disiunctis aſſerulis, ne excernendi conatus vna cum fæcibus inteſtinum excludat: ſed & rectus, ſtansque ſi aluum exonerare poſſit, nunquam egerendi contentione inteſtinum excludetur. C

Hippocratica remedia.

Quod ſi præſcriptis ante artibus inteſtinum loco ſuo reſtitui nequeat, iubet Hippocrates, vt ex pedibus pendens æger concutiatur; futurum enim, vt illa concuſſione remigret inteſtinum: iubet vero idem Hipp. anum inungi ſpuma limacum rubrorum, quod illi ſiccandi facultate prædito remedio vis inſit reſoluendi ſiue morſu humores flatuoſos, quibus turgens inteſtinum minus facile ſua ſede contineri poteſt.

De Paronychia. Cap. XIX.

Quid paronychia, & quæ ipſam comitantur accidentia.

PAronychia ſeu Panaris in extremis digitis tumor eſt, cum ingenti inflammatione, ab humore maligno & venenato, qui ab oſſe initio ducto perioſtio, tendonibus & neruis partis eius, quam obſidet, communicatur: vnde crudelium ſymptomatum conſecutio, vt doloris pulſatilis,febris, iactationis,ſic vt ægri doloris impatientia extra ſe poſiti varie iactentur,inſtar eorum, qui carbunculis diuexantur.

Prognoſis.

Ex quo Guidoni & Ioanni de Vigo morbus hic cenſetur funeſtus.

Curatio chirurgica. Lib. 2. ca. 4. tract. 8.

Ergo ad tanti morbi curationem aduocandum cenſeo peritum Medicum,qui de catharſi,phlebotomia,& diæta pro arbitrio ſuo ſtatuat:Chirurgus interim viam molietur virulentæ & venenatæ materiæ, inciſione facta in parte digiti interna, ad os vſque ſecundum primæ dearticulationis longitudinem:nullum enim eſſe præſentius remedium, Vigonius ait,modo celeriter & ante perfectam materiæ maturationem celebretur: nam digitum ab oſſis, neruorumque corruptione vindicat, & dolorem ſedat, quod ego pluries & fœliciter feci, ſtatim ab initio ante perfectam virulentiæ impreſſionem. D Vulnere autem inflicto ſanguis multus debet effluere, mox immergendus digitus in forti & calenti aceto, in quo diſſoluta theriaca virulentiam foras euocet.

Anodyna.

Ad doloris autem ſedationem eadem remedia parti laboranti imponenda ſunt, quæ in carbunculis imponi ſolent,vt folia oxalidis,hyoſcyami,cicutæ,mandragoræ,ſub cineribus calidis cocta,& cum vnguento populeonis recenti, vel oleo roſaceo, butyroue recenti, & ſalis experti, in mortario contrita: nam eiuſmodi medicamenta etiam ſuppuratum promouent; dum frigiditate ſua calorem extraneum parti impreſſum obtundunt,ſicque natiuum calorem,ſuppurationis authorem,roborant:

Qui frigida remedia pus moueant.

quæ ratio veteres mouit Medicos,vt talia remedia in anthrace & carbunculo vſurparent. Quod ſi propter ægri timiditatem, vel Chirurgi imperitiam inciſione non facta Gangræna & Sphacelus partem occuparint, reſtat, vt forcipibus inciſoriis tantum partis amputes & reſcindas, quantum corruptum extiterit, reliquumque curationis ex arte perficias. Non raro tamen contingit,vt extremæ eiuſmodi portionis digiti amputandæ, nulla ſit neceſſitas, quod ea cum oſſe corrupta ſenſim in purulentam vel ſanioſam potius & inſigniter fœtidam eluuiem,liquata abeat. E Sed & in hoc præter naturam affectu ſæpe putredinoſi caloris aduſtione Eſchara fit, & caro ſuperflua ſenſu exquiſitiſſimo prædita ſuccreſcit, quæ pariter volſellis reſcindenda eſt,vt à ſanguinis copioſo effluxu,dolori ſedato parti veniat ſolatium.

De tumore Genuum. Cap. XX.

Gal. com. ad ſent. 1. ſect. 4. lib. 6. epid.

POſt longos & difficiles morbos, ſæpe tumores in genubus ſuboriuntur: ſed & corporibus cacochymis & plethoricis poſt labores & exercitia. Id morbi genus frequens eſt, quod humor facile decum-

bat

A bat in partem, quæ à labore incaluit. Atque si ad morbos longos eiusmodi tumores consequuntur, periculosi sunt, & curatu difficiles, ob idque minime negligendi: nam hos acerbi dolorum cruciatus comitantur, quod eo decumbens humor, membranas, quæ illic multæ partem inuoluunt, distendat & diuellat: adde, quod virulentæ & malignæ cuiusdam qualitatis humor ille, siue frigidus, siue calidus sit, fit particeps, cum in illas partes decubuit, cuiusmodi virulentiam cernimus in articulorum doloribus, & venenatarum bestiarum morsibus. *Gal. comm. ad sen 67 se. 2. prog. Prognosis.*

Quod ad curationem spectat, si à sanguine tumor est, victus instituetur tenuis & refrigerans. Ad reuulsionem causæ antecedentis phlebotomia imperabitur. Topica pro temporum quatuor varietate, varia vsurpabuntur. Ad doloris vero leuamen, anodyna instituentur, de quibus omnibus satis multa dicta sunt, *capite de curanda Phlegmone.* Et quoniam partes hæ sunt exactissimi sensus, si aperiendi tumoris incidat necessitas, non temere aut inconsiderate id opus aggrediendum, metu doloris & malignorum accidentium. Non raro à flatu contento id tumoris genus excitatur: qua in re diligenter Chirurgo prouidendum est, ne fallatur, ac specie inundationis, quam appressis digitis percipere videtur, quasi contentæ saniei & humoris ad tumoris resciſsionem adducatur. Nam pro humore flatus erumpens malorũ accidentium consecutionem adfert, propter temere factam in parte sensibili sectionem. Sed si aquosi humores partem tumefecerint, phlegmagogis ante omnia purgandum erit corpus: inde topica incidentia, attenuantia, rarefacientia, discutientia, & valde desiccantia erunt vsurpanda, de quibus abunde dictum est *capite de Oedemate.* Non raro tamen in profundo delitescit humor ille inter patellam & articulum: quo fit, vt discuti & resolui nequeat propter partis infirmitatem, & caloris paupertatem; adeo vt humor aduena sua sæpe sede ossa dimoueat & excludat, vt multis contigisse animaduerti: quo in casu irrigationes ex vino rubro, quo vis medicamenti subeat, penetretque promptius ab alto factæ, valde commendantur. *Curatio.*

B

De Dracunculis. CAP. XXI.

NOn possum omittere, quin quæ de Tumoris contra naturam eo genere, cui à Veteribus Dracunculi nomen est impositum, dicenda videntur, hoc loco explicem. Dracunculorum res, ratioque varie à variis authoribus iactata fuit, sic, vt hactenus de illis nihil scriptum habeamus, cui tanquam stabili essentiæ illorum fundamento inniti iure & cum ratione possimus. Primum enim, quod ad Galenum attinet, *lib. de loc. affect. Pilorum* (inquit) *qui per vrinas excernuntur, generatio non minori est admiratione digna, quam Dracunculorum, qui (vt aiunt) in quodam Arabiæ loco, in tibiis hominum nascuntur, natura neruosa, colore, crassitudineque lumbricis similis: igitur cum multos audiuerim, qui se vidisse eos dicerent, ipse vero nunquam viderim, idcirco neque de ortu, neque de essentia ipsorum quicquam exacte conicere possum.* *Non satis scitum hactenus, quid sint Dracunculi.* *Lib. 6. cap. 3.*

C

Paulus Ægineta scribit, Dracunculos generari in India & Ægypti partibus editioribus, vermium specie, in corporis humani partibus musculosis, brachiis, inquam, femoribus & cruribus: quin & pueris per costarum subcutaneas partes repere cum motu manifesto. Cæterum seu reuera animalia sint, seu animalium tantum speciem habeant, curari vtiliter fotu calido, quo in iustum tumorem sublatus Dracunculus, foras exerat se, & digitis frustatim auelli queat, vtiliter etiam admoueri suppurantia cataplasmata, ex aqua, melle, & farina frumentacea, hordeaceaque. Auicenna nihil certi habens, in quo consistere possit, varius, modo in hanc, modo in illam propendet sententiam. Nunc enim de Dracunculis tanquam de animalibus loquitur, mox tanquam de materia & humore certo loco concluso. De cætero mali huius curam & essentiam recte complexus, vt dicemus postea. Aetius ait, Dracunculos lumbricis similes esse, & aliquando magnos, aliquando paruos reperiri, nec dissimilem lumbricis latis, qui in intestinis gignuntur, obtinere generationem. Sub cute enim moueri nihil molestiæ afferentes, verum temporis progressu circa Dracunculi extremitatem locum suppurari, cutim aperiri, ac Dracunculi caput exeri. Quod si Dracunculus attrahatur, vehementem dolorem inducere, præsertim si nimia tractus violentia fuerit ruptus: nam quod relinquitur, molestissimos dolores inferre: proinde vt ne recurrat animal valido filo brachium constringendum esse, & quotidie hoc faciendum, vt Dracunculus paulatim progrediens constrictione quidem intercludatur, nequaquam autem abrumpatur. Locum aqua mulsa & oleo, in quo absynthium aut abrotonum coctum est, aut alio quodam ex his, quæ ad alui lumbricos describuntur, irrigandum esse. Quod si Dracunculus sponte progrediens facile extrahi poterit, nihil amplius faciendum esse: sin ad suppurationem vertetur, à cataplasmatis & aquæ mulsæ ac olei rigatione non esse discedendum: sibi familiare esse post cataplasmatum ablationem, emplastrum è baccis lauri imponere: facta vero suppuratione, cutim per longitudinem dissecandam, sicque Dracunculum denudatum auferendum, cutim vero linamentis inditis implendam, reliquamque curationem suppuratorium adhibendam, ita vt animali suppurato & extracto vlcus incarnetur, & ad cicatricem perducatur. *Lib. 4. ca. 51.* *Curatio ex Ægineta.* *Cap. 21. li. 4. fent. 3. tract. 3.* *Lib. 14. cap. Vlt.* *Curatio ex Aetio.*

D

E Rhases scribit, quod quando pars in vesicam attollitur, ac vena maturat egressum, vtile esse ægrum aloes semidragmam prima die haurire: altera die dragmam integram: tertia dragmas duas: locumque item affectum ex aloe fouendum, sic enim quod latet, emersurum: quod prodierit, fistula plumbea, quæ dragmæ pondus æquet, esse inuoluendum, sic vt propendeat: pondere enim tacta vena producetur, forasque prodibit magis, atque cum id, quod prodierit multum & longum fuerit, abscindendum, non quidem radicitus, sed sic, vt eius restet & emineat portiuncula, ad quam fistula pendula alligari possit: futurum enim alias, vt in cutem & latibula sua se subducat, putridique & maligni abscessus consecutionem faciat. Itaque huic morbo blande occurrendum & sensim venam protrahendam è corpore, quousque tota exciderit, vt nihil eius supersit. Quod si casu contigerit, vt quod venæ prodierit, radicitus fuerit excisum, tum nouacula vlcus in longum rescindendum, sicque recludendum, vt quicquid reliquum *Tract. 7. ca. 34. Curatio ex Rhasi.*

fuerit,id vniuersum tolli possit. Dehinc per aliquot dies partem butyro illinendam, quousq; quicquid A
eiusmodi substantiæ adhæserit,putredine consumptum defluat: inde vlcus sarcoticis curandum:sic igi-
Rhasis de dracunculis opinio.
tur Rhases *in eodem textu* rem eandem diuersis nominibus exprimit, & ferro, plumboque armatus ad
eius curationem aggreditur,quasi cum fera reliqua effera depugnaturus.

Sorani apertior sententia.
Soranus Medicus, qui Galeni vixit temporibus, contrariæ omnino fuit sententiæ, quemadmo-
dum de eo refert Paulus Ægineta *loco citato*,vt qui negetDracunculum animal esse,sed tenuis cuiusdam
nerui,qui Medicis, ægrisque motu quodam, cieri videtur, sub cute condensationem, quo nomine So-
ranus reliquis propius ad veritatem accessisse videri debet, non sic tamen, vt perspectam planeque co-
Epist.2. li.7.
gnitam habuerit mali huius essentiam, quemadmodum demonstrabimus postea. Manardus scribit,
Dracunculos generationem obtineri ex malo & illaudabili sanguine, crasso, calido & melancholico,
aut ex pituita adusta valde resiccata.Gorthæus,Medicus nostri temporis doctissimus,*lib.de Definitionibus*
Quid Dracunculus.
*medic.*negat quemquam nostratium Medicorum,de Dracunculis posse quidquam dicere,quod malum
nostris his regionibus adeo sit infrequens,vt vix vnquam in facienda medicina occurrat. Author Intro- B
ductionis & Definitionum medicarum definit Dracunculum morbum varicibus valde similem, ma-
gnum dolorem tum cientem,cum sensim augescens moueri incipit:itaque eodem modo, & eadem se-
Medici omnes dracontia Venarũ morbum agnoscunt.
ctionis,incisionisque methodo cum varicibus curari. Quæ maxime res Guidonem mouisse videtur,vt
tractatu de Apostematibus id mali genus ad varices referret, quod eandem causam cum varicib. obtineat,
& eodem remedio sanescat.Cum vero à variis scriptoribus,varia huic morbo fuerint imposita nomina,
omnes tamen id Venæ nomine expresserunt : nam ab Auicenna & Guidone dictus est Vena Meden,
quod in vrbe Medina frequens esset malum : Albucasi Vena ciuilis : Haliabbas Venam famosam dixit:
alij Venam cruris dixere. Profecto tot opinionum,non inter se modo, sed & sibiipsis repugnantium
contrarietas facile arguit,quam parum de huius morbi essentia apud eos constaret, qui nobis de eo sua
scripta prodiderunt : ad quæ mala & hoc accessit, quod recentium Medicorum nullus de eo quidquam
commentus sit.Quanquam enim Iacobus Dalechampius vir in omni parte medicinæ versatissimus,de
hac materia multa scripserit *libro chirurgiæ gallicæ*, quem superioribus annis edidit : industriæ tamen suæ
nullum nobis amplius testimonium reliquit, quam quod diligens admodum extiterit in colligendis
hac de re Veterum scriptis, nullo suo iudicio interposito, quo nobis de re adeo controuersa constaret. C
Me vero pudor meus adeo continere non potuit,quin eligerem audacis,in aggrediendo potius,opinio-
nem subire, quam quantum in me esset, permittere hanc de Dracunculis quæstionem diutius ambiguã
& indecisam manere.Ergo in præsens sic de ea statuam,vt refutatis Veterum opinionibus,meam de hu-
Refellitur Aetij de dracunculis sententia.
ius morbi essentia & curatione,sententiam,certis rationum momentis stabiliam. Primum enim quod
Dracunculi,neque quid animatum existant,neque lumbricis similes sint,vel similem latis alui lumbri-
cis generationem obtineant, quæ Aetij fuit opinio, facile est tum ex eius scriptis, tum ex ipsa ratione
Tract.3.ser. 2.cap.40.
conuincere. Scribit enim ille,latum vermem, quem Tæniam appellat, veluti metamorphosim & per-
mutationem esse tunicæ interioris gracilium intestinorum in corpus viuum, animatum & mobile : at
Quæ ex putrente materia viuum aliquid fiat. 4.Meteo.
nemo dixit,nec ipse fatebitur Dracunculos ex tunica venæ, in qua latent, vel ex fibris neruosi corporis,
cui sæpe assident multo vero minus ex cute,sub qua habitant, ortus sui materiales causas ducere. Præ-
terea nec vermium, neque aliorum animantium, quibus ex putredine ortus est, potest esse generatio,
nisi per corruptionem materiæ alicuius, ex cuius parte meliore & benigniore natura, vi caloris vitalis
animatum aliquid effingit,vt docet Aristoteles.Itaque ad hunc effectum proferendum oportet in ma-
teria eam ad putredinem adesse dispositionem, quæ requiritur ad eiusmodi animalis generationem, D
quale nobis Dracunculum depingunt: oportet causas adiuuantes concurrere, quæ principi causæ in a-
gendo subsidio sint:oportet & locum adesse oportunum.At nulla eiusmodi causarum notari potest,quæ
Humorem melancholicum natura est ad putrendum ineptissimum. Fœtor putredinis accidẽs inseparabile.
Dracunculis vitam & animam afferat.Nam omnium eorum,qui de his scripserunt,suffragio, generatio
ipsis est ab humore melancholico terrestri & crasso, cuiusmodi qualitatibus suis tum primis frigiditate
& siccitate, tum secundis, id est, aciditate, non modo ad putrendum omnium ineptissimus censetur,
sed & putredini resistere creditur,vt cui causa sit à calore & superflua humiditate. Præterea si causa ma-
terialis huius morbi esset ab humore putrente & per putredinem in viuum aliquid abeunte, fœtorem
vna adesse oporteret,accidens nempe putredinis inseparabile:sic enim fœtent in intestinis excrementa,
ex quibus lumbricis generatio est.Itaque quod exhalat ex eorum corporibus,quos Dracunculi infestãt
fœtens esse oporteret,quemadmodum accidit phthiriasi laborantibus.Et nemo eorum,qui Dracuncu-
lorum accidentia persecuti sunt,huius meminisse legitur.Quod vero spectat ad causam efficientem,vn-
de calor tantus subcutaneis in locis excitari queat,cuius efficacia ex materia melancholica,& ad putren-
dum ineptissima tantum animal efformari queat,quale nobis Dracunculum effingunt,qui corpus no-
strum,monstris fœtum esse commmiscuntur:cum præsertim corporis superficies,tum arteriolis sub cu- E
tem sparsis, tum insensibilis transpirationis beneficio continenter flabelletur, & aspiretur ambientis
Qualibus ex cibis gignantur Vermes.
aeris refrigerio.Iam vero deficientibus,vel certe admodum infirmis,quod ad operosi eiusmodi effectus
generationem attinet,causis materiali & efficienti, quæ causa coadiuuans subsidio esse potest? an cibo-
rum humiditas?Quæ enim cibis tepidis & humidis vescuntur corpora,vt lacte,caseo,horariis fructibus
fœta vermibus esse solent, vt puerorum docemur experientia. At contra Auicenna *loco citato*,scribit,ca-
lidi & sicci temperamenti cibos, id morbi genus maxime inuehere, nec tam frequens esse malum cor-
poribus humidis,& balneo,humidisque obsoniis,& vino moderate sumpto, assuetis. An vero earum
regionum, quibus veluti Endemius est hic morbus,aeris conditio aliquid conferre potest ad eiusmodi
Cap.83.chir. Gallic.
animalium generationem? Certe in hanc rem confert aer nebulosus,tepens & crassus,qualis primo Ve-
re esse solet,cum omnia ranis,bufonibusque & similibus ex putredine natis animalculis obstrepunt.

At con-

A At contra Iacobus Dalechampius, ex Medicorum omnium, qui de Dracunculis scripserunt, sententia, scribit, in Indiæ demum & Arabiæ aridis & adustis à Sole locis Dracunculorum morbum suboriri. Quod si saltem corporis nostri subcutanea illa superficies, opportunitatem aliquam haberet ad eiusmodi animalium generationem & nutritionem, cum probabilitatis aliqua specie scripsisse illi videri possent, Dracunculos animalia esse: at si loco illi nec opportunitas adsit ad generationem, nec capacitas ad nutritionem eiusmodi animalium, vt intestinis: si corporis illa regio nullo tepido & suffocante calore afflatur, si nulla crassarum sordium, ab vniuerso corpore eluuie alluitur & inquinatur, vt intestina prolui solent, sed tenuiorum modo exhalationum, quibus prompta & facilis, per cutis spiracula cæca transpiratio est, appulsu perfunditur; quæ causa satis iusta videri poterit, tam monstrosi & portentosi effectus? *Cui regioni sint familiares Dracunculi.*

Sed rationem illis machinis parum profecerimus, nisi vna præsidia omnia, quibus vetus illa de dracunculis opinio niti & stare potest, deiecerimus. Primum enim, inquiunt, *cur veteres id morbi genus rei animatæ, id est, dracunculorum nomine expreßissent*: Quia, inquam, in arte medica nomina morbis sæpius imponuntur ex similitudine, quam ex rei veritate, in cuius rei confirmationem sufficient trium morborum exempla Cancri, Polypi, & Elephantis. His enim illa sunt imposita nomina, non quod per eiusmodi morbos Cancer aliquis, Polypus, aut Elephas viuens suboriatur in corpore, sed quia ille sua in vicina loca propagatione cancri brachia & chelas repræsentet: Alter substantia sua polypi marini carnem adumbret: Tertius denique quod elephanticis, vt animatis Elephantis cutis sit rugosa, aspera, & crustis, tuberculisque horrida. Ita profecto morbus is, de quo nunc quærimus, Dracunculi nomen ex eo meruisse iure videtur, quod vniuersa sua coformatione, colore, mole, in longum & rotundum productione Draconis imaginem exprimat. *Sed vnde*, inquient, *manifestus in illa materia motus, si inanimata existit*: Dicimus, humorem huius morbi causam tenuem & feruidum esse, atque adeo cum impetu in partem decurrere, vnde moueri videri possit. *Vnde nomina vulgo morbis imponantur.* *Cur Dracunculi ita dicti.*

At cum Dracunculi suppurantur, caput è suis tanquam latibulis exerunt? Respondemus, hac in re valde deceptos fuisse Veteres: quod scilicet post suppuratum apperta vomica neruosum aliquod corpus renudatum, se proferret, oculisque subiiceret, quod conuulsiuo & vibrato suo motu Dracunculi sinuosas iactationes exprimeret. At dolor, dicent, non cadit, nisi in res sensu & vita præditas, Dracunculus vero is cum violentius trahitur, si præsertim tractus, violentia ruptus fuerit, extremos ciet dolores: Respondemus, haud sequi & valere conclusionem. Non enim dolores illi cientur, nisi cum Chirurgus male cautus pro Dracunculo neruosum seu membranosum aliquod corpus humore adusto turgidum & imbutum trahit & vellicat, vnde non potest non esse summa doloris acerbitas, ea parte vellicata, quæ sensus in nobis author est. Est vero puerile, ex eo Dracunculum sentire dicere, quia corpori animato, cui inest, acres dolores inferat. Ergo vt tandem aliquid statuamus de natura, essentia, & generatione Dracunculorum, affirmare ausim, Dracontion nihil esse aliud quam *tumorem & abscessum à feruore sanguinis in genere venoso genitum.* *Vnde dolor in Dracunculis.* *Quid vere dracunculus.*

Eiusmodi sanguis expultricis facultatis robore ad partes externas, artus præsertim, id est, brachia & crura per venas impulsas, tumorem excitat teretem & longum, sæpe ab humeri articulo ad carpum vsque, vel ab inguine vsque ad malleolorum alterutrum protensum cum tensione, ardore, renixu, punctorio dolore & febre. Protenditur vero tumoris alias in rectum, alias in obliquum & anfractus varicosos, quæ causa extitit, cur plerique hoc morbi genere prehensi, adeoque artus spiris velut serpentinis implexi, Dracunculo se teneri dicerent. Hæc habui, quæ de Dracunculis saltem nostratibus dicerem. *Symptomata quæ dracunculis comitantur.*

Quod ad curationem spectat, non est ea dissimilis phlegmones à fluxione ortæ curationi. Nam & hic pariter varianda remedia pro temporum morbi totius quatuor varietate: diætæ vero, phlebotomiæ & catharsis eadem regula obseruanda, quæ ante *capite de phlegmones curatione* est præscripta. *Curatio.*

D Dracunculorum mentio, aliud abscessus genus æque rarum mihi nunc in memoriam reuocat: Id Cridones, credo, à crinibus, nostrates Galli nominant: pueros præsertim diuexat, ac quasi spinnularum aculeis compungerentur dorsum, huc illuc se iactant, quietis impatientes: ab exiguis quidem, qui vix aciculæ longitudinem æquent, sed crassis & spissis pilis oritur id malum. Curatur fotu aquæ plusquam tepentis, quem mox sequatur litus ex melle & farina frumentacea: sic enim pili illi subcutanei alliciuntur & euocantur foras, prolectique tenuibus volsellis auelluntur. Suspicor id mali genus veteribus Medicis fuisse ignotum. *Cridones. Sic malum pilare, apud Arist. c. 11. li. 7. de histor. anima.*

FINIS LIBRI SEPTIMI.

 A

DE VVLNERIBVS IN GENERE
LIBER OCTAVVS.

Quid Vulnus, quas habeat species, & differentias, & vnde ducantur. B

CAP. I.

Quid proprie Vulnus.

Varia Vulnerum pro partium varietate nomina.

VVLNVS, *recens est, cruenta, & sine putredine completa, purulentaue in mollibus præsertim particulis continui solutio ab ictu, lapsu aut morsu.* Id etiam vlcus recens vel simplex nominant: cadit enim in omnes corporis partes continui solutio, sed pro partium diuersitate varia apud Græcos nomina sortitur. Nam in carne Helcos, in osse Catagma, in neruo Spasma, in ligamento Thlasma, in vasis Apospasma, in peusculis Regma nominatur. Atque quæ in vasis contingit Continui solutio, a mrtis ipsorum osculis, Anastomosis, quæ per erosionem, Aneurosis; quæ per resudationem & transcolationem, Diapedesis nominatur. Id quo facilius intelligatur, sequenti tabula describere placuit.

Tabula de Vulnerum differentiis. C

Vulnerum differentiæ ducuntur,

- *Ex natura partium, in quibus fiunt & oriuntur. Sunt vero partes illæ*
  - *Vel similares, & hæ*
    - *Vel molles, vt* — *Glandulæ, Caro, Adeps, Medulla.*
    - *Vel duræ, vt* — *Os, Cartilago.*
    - *Vel mediocris consistentiæ, vt* — *Membrana, Ligamenta, Fibræ, Vasa, Nerui, Venæ, Arteriæ.*
  - *Vel organicæ, hæq; vel*
    - *Principes* — *Cerebrum, Cor, Iecur: quibus nonnulli addunt vterum & testes.*
    - *Ministrantes principibus.* — *Aspera arteria, Pulmones, OEsophagus, Ventriculus, Intestina, Vesica.* D
    - Nec principes nec principib. *ministrantes.* — *Aures, Nares, Pedes, Manus, & alia generis eiusdem.*
- Ex propria essentia: secundum quam vel
  - *Simplicia dicuntur vulnera* — *Cum nullius morbi vel symptomatis præterea complicatio adest.*
  - *Vel composita* — *Cum alicuius contra naturam vel plurium affectionum adest complicatio, quibus nisi sublatis, non est speranda vulneris curatio.* E
- Ex quantitate: secundum quam dicuntur
  - *Magna*
  - *Mediocria*
  - *Parua*
  - *Longa, lata, profunda.*
  - *Breuia, angusta, superficiaria.*
- Ex figura, secundum quam dicuntur
  - *Recta, obliqua, angularia.*

De Vul-

A

De Vulnerum causis. CAP. II.

VVlnerum, quæ recentia & proprie cruenta dicuntur, causæ habentur res omnes, quæ extrinsecus vi,& impetu in corpus incurrere possunt. Hæ animatæ sunt, vel inanimatæ. Animatæ; vt morsus & puncturæ bestiarum. Inanimatæ sunt, vt teli, gladij, fustis, sclopi igniuomi, lapidis, sicæ & similium omnium ictus. Ex eiusmodi causarum varietate, varia sunt indita nomina: quæ enim rerum acutarum & pungentium incursu infliguntur, puncturæ dicuntur: quæ rerum incidentium, plagæ, seu vulnera incisa: quæ grauium & obtusarum, contusiones seu vulnera contusa nominantur.

Varia vulnerum ex causis denominationes.

De Signis & indicijs vulnerum. CAP. III.

VVlnera primum cognoscuntur visu. Inde petitis signis, ante omnia debet animaduertere Chirurgus
B quæ vulnera sanabilia sint, & quæ insanabilia, quæ vix, quæ facile sanationem receptura. Non enim prudentis Chirurgi est in vulnere lethali, vel periculoso & difficili sanitatem spondere, ne videatur eum interemisse, quem non artis imperitia, sed vulneris magnitudo interemit. Cum vero periculosum existit vulnus, sine tamen desperatione salutis, eos, qui ægro adsunt, amicos, de præsenti discrimine & ancipiti vulneris statu admonere debet; vt si ars mali magnitudine victa fuerit, non ipse artis inscitia deceptus, aut adstantes decepisse iudicetur. Sed vt id boni & prudentis Chirurgi munus est, ita circulatoris & impostoris est, exigua mala verbis extollere, quo plus præstitisse videatur. Est vero rationi consentaneum, vt dum facilis sanationis morbum esse profitetur Chirurgus, famam suam eiusmodi pollicitis & officio suo obstrictam esse velit, puteque, quo sic expediundæ sanitatis vias omnes attentius circumspiciat: ne quod malum per se exiguum est, negligentia in maius euadat. Ergo nosse debet, quæ vulnera magna sint habenda. Ea notitia tribus rebus comparatur, vt ait Galenus. Primum quidem partis obsessæ magnitudine & principatu: sic enim cerebri, cordis, & magnorum vasorum vulnera, etsi ex se exigua sint, magna tamen censentur. Deinde ex solutionis continui magnitudine: quo modo vulnera magna putantur, quibus multum substantiæ partis est amissum in omnem dimensionem, etsi pars ea in ancil-
C larium censu existat. Deinde ex malignitate: quo nomine articulorum vulnera in magnis habentur, quod fere male morata cernantur.

In renuntiando vulnerum euentu cautio.
Circulator & impostor Chirurgus.
Lib. 4 meth. cap. 6.
Tribus modis dici magna vulnera.

De Vulnerum prognosi. CAP. IV.

ILla vulnera censentur periculosa, in quibus insignis aliquis neruus, vena aut arteria oblæsa sunt. Illinc enim conuulsionis metus, hinc vero sanguinis venosi arteriosique profluuium, vnde virium collapsus mala etiam habentur illa, quæ axillis, inguinibus, feminibus vel inanibus locis, articulis & inter digitos inflicta sunt. Item quæ musculi caput aut caudam oblæserunt. Minime omnium periculosa existunt, quæ carnosam substantiam attingunt. At lethalia sunt, quæ in vesica, cerebro, corde, iecore, pulmone, stomacho & tenuibus intestinis hærent. Quin si quod os, cartilago, neruus, genæ portio aut præputij abscissa fuerint, non reparantur. Contusa vulnera operosioris sunt sanationis, quam ea, quæ sola & simplici continui solutione molesta sunt: nam antequam de vnione restituenda cogites, molienda suppuratio est & detersio, quæ res nisi longo tempore perfici nequeunt. Quæ rotunda & in orbem sunt vul-
D nera, hoc ipso peiore sunt conditione: non enim fit vnio nisi per angulum, id est, duarum linearum concursum, quæ res in vulneribus circularibus locum habere nequit, quod circularis figura vnica linea obliqua absoluatur. Præterea vulnera eo maiora censentur, quo extrema ipsorum & labra longius sunt à se ipsis dissita: quod contingit sphæricis vulneribus. Contraria ratio est vulnerum angularium vel fibrarum ductus sequentium, vt pote quæ facilioris sanationis existant. Iuuenum vulnera facilius & promptius sanantur, quam senum, quod in illis natura vegetior sit & sanguinis pinguis copia maior, vnde carnis promptior & fœlicior reparatio, quæ in senili corpore tardior esse solet, quod senibus sanguis existat parcior & siccior, & naturæ virtus languidior. Quæ vernali constitutione infliguntur vulnera, non sunt sanatu æque difficilia, atque ea, quæ hyeme vel æstate. Est enim omnis caloris & frigoris excessus vulneribus contrarius: *vulneri superuenire conuulsionem malum est*, neruosi enim corporis læsi signum hoc existit, ipsi compatientis cerebri, quod neruorum principium existit. *Tumor vulneribus magnis superueniens bono est*: Hinc enim significatio fit virtutis naturæ ad noxiorum depulsionem & oblæsæ partis leuamen. Partes organicæ penitus dissectæ vnionem admittere nequeunt: quod distracta semel & reuulsa à corporis trunco pars vitalis principij influxum à corde tanquam à radice recipere amplius nequeat, sine quo vita
E nulla esse potest. Neruorum, venarum, arteriarum, itemque ossium soluta continuitas aliquando restituitur: non vere & per primam, vt loquuntur, intentionem, sed per secundam, id est, per similis, non vero eiusdem substantiæ repositionem. Prima intentio in partibus carnosis per conuersionem sanguinis alimentarij in propriam vulneratæ partis conuersionem, locum habet. Secunda vero in partibus spermaticis: in quibus deperdita substantia reparatur, heterogenei alicuius corporis interuentu, quod natura conseruandi sui diligens, in amissi locum molitur: sic enim quod ossa fracta restituit & agglutinat corpus, non os, sed callus vel porus existit, cuius origo & materia est ab humore paulo crassiore, quam existat ille vnde ossibus ortus suppetit, & principium: hic humor cum ad fracturæ locum appulerit, ossium extrema sibi inuicem agglutinat, quæ alias ob duritiem coalescere nunquam possent. Hanc vnionem facilius & promptius admittunt ossa puerorum, propter mollis & tenellæ substantiæ sequacitatem. Deniq; admonendus hoc loco Chirurgus est, exigua vulnera, & quæ nemo artifex lethalia iudicet,

Quæ periculosa vulnera.
Vulnera omnium minime periculosa.
Quæ lethalia.
Hipp. aph. 19. lib. 6.
Cur contusa vulnera difficilius sanentur.
Cur rotunda difficilius coeant.
Iuuenum vulnera citius sanantur.
Hippo. lib. de vlceribus.
Hipp. aph. 66. lib. 5.
Porus & callus quid & vnde.
Exigua & contemptibilia vulnera sæpe lethifera.
Aph. 1. sect. 8.

non raro lethum inferre, propter occultam quandam læſorum, circumſtantiumque corporum cacoe- A
thiam. Quo nomine notatum ab Hippocrate legimus, non ſatis eſſe, Medicum ſuum feciſſe officium,
ſed externa rite præparata eſſe oportere.

De vulnerum Curatione in genere.

Cap. V.

Generalis vulnerum indicatio.

CHiturgus ad recte inſtituendam vulnerum curationem, communem ſibi & generalem indicatio-
nem proponere debet, diuiſarum nempe partium vnionem: cuius indicationis plebeis etiam ho-
minibus in tali caſu in mentem venit. Quod enim diuulſum eſt, vniri poſtulat, quod vnio diuiſic ni con-
traria ſit. At quibus artibus eiuſmodi vnio procuranda ſit, ſoli artifici & perito notum eſt. Hanc igitur
primam & præcipuam indicationem conſequimur naturæ principis velut agentis beneficio, & Chirur-
gi naturæ tanquam miniſtri opera: ac niſi natura robuſta extiterit, nunquam conceptum animo finem B
Chirurgus adipiſci poterit. Ergo vt eius compos fiat, quinque illi præſtanda veniunt. Primum eſt, vt ſi
quæ peregrina corpora, cuiuſmodi ſunt ligni, ferri, oſſiũ, contuſæ carnis, concreti ſanguinis & ſimilium
rerum fragmẽta, ſiue ea extrinſecus, ſiue intinſecus è corpore venerũt, in vulnere forte defixa fuerint, ea
eximat: non enim alias ſperabilis eſt vnio. Alterum eſt, vt vulneris labra ſibi inuicem adiungat: non enim
aliter agglutinari & vniri queunt. Tertium eſt, vt adiuncta labra contineat. Quartum, vt partis læſæ
temperiem conſeruet: nam ſuperſtite intemperie, impoſſibile eſt ipſam ſuæ vnitati reſtituere. Quintum
eſt, vt accidentia, ſi quæ obrepſerint, corrigat, quod his vrgentibus ſæpe curationis ordinem inuertere
neceſſe habeat Medicus. Peregrina corpuſcula omnia quamprimum ideo eximenda ſunt, quod ea na-
turæ, vnitatem molientis, actionem impediant, ſi præſertim neruoſum aliquod corpus aut tendinem
comprimant, pungantue, vnde dolor, vel in partem aliquam principem, aut principi ſeruientem abſceſ-
ſus. Quanquam ſi ex cita & prompta eiuſmodi corpuſculorum exemptione metus aliquis acerbi dolo-
ris vel hæmorrhagiæ immineat, longe ſatius erit, totum id negotium naturæ permittere, quam violenta
feſtinatione vulnus exacerbare. Natura enim quicquid alienum parte læſa continebitur, ſenſim tanquã
contrarium, vel etiam vna cum pure, excludet. At ſi in mora periculum fuerit, Chirurgum oportebit ci- C
to, tuto, & quam iucundiſſime res patietur, operari, vulneribus enim inclementius tractatis hæmorrha-
gia, ſyncope, conuulſio & alia horrenda ſymptomata ſuperueniunt, ex quibus magis periclitatur æger,
quam ex ipſo vulnere. Ergo peregrina corpora licet euellere digitis, vel inſtrumentis ad eam rem com-
paratis, alias vero facilis, alias difficilis eiuſmodi auulſio eſt, prout infixum corpuſculum inuentu vel
tractu facile aut difficile extiterit. Quod ipſum contingit pro figuræ corpuſculorum eiuſmodi varieta-
te, pro partis ipſius mollis, duræ, aut profundæ conditione, cui ipſa corpuſcula arctius vel laxius infixa
hærent: deinde pro metu inferendi grauioris alicuius damni, vt ruptionis vaſis alicuius. Cæterum qua
arte primam illam intentionem complere poſſimus, ſimul & quis ſit inſtrumentorum ad eam rem ne-
ceſſariorum Typus, oſtendetur *tractatu particulari de Vulneribus, Sclopeto igniuomo, Sagitta, & Telo inflictis*.

Quinque ad vnionem neceſſaria.

Quando nõ ſtatim eximenda.

Vincula & ſutura committendis, continendisque vulnerũ labris inſeruientes.

Cur pigrum in vulnere ſanguinis profluuium incitandũ.

Quorum vulnerum labra ſola ligatura cõtineantur.

Quorum labra ſutura præterea cõtineri poſtulent.

At ſecundum & tertium curandorum vulnerum ſcopum, duobus atque iiſdem modis conſeque-
tur Chirurgus, vinculis nempe & ſuturis: quæ tamen priuſquam adhibeat, animaduertet, num hæmor-
rhagia præſens adſit. Hanc enim, ſi effrenatior extiterit, cohibebit: ſi pigrior, promouebit (niſi forte ſi
illa in ventrem aliquem effuderit) quo pars ſuperflua ſanguinis copia exonerata, inflammationi minus
ſit obnoxia. Ergo vulnerum labra ſibi inuicem admouentur, & admota continentur ſutura & vinculis: D
non quidem omnium, ſed eorum demum, quæ tum ſpecie ſua & magnitudine, tum partium, in quibus
exiſtunt, conditione, vtriuſque remedij indigna ſunt & capacia. Simplex enim & exigua continui ſolu-
tio ſola eget ligatura, quam incarnatiuam nominant, ſi præſertim in brachiis ſit aut cruribus: quæ vero
muſculos tranſuerſim diuidit, ſutura & ligatura opus habet, quo labra, quæ à ſe inuicem longius diſſili-
unt, ac verſus principia ſua & fines quaſi conuelluntur, adiungantur. Si quæ carnoſæ ſubſtantiæ portio
ab inſigni ſectione deorſum prolabitur, ſutura, neceſſario loco ſuo adiungenda & continenda erit: ſu-
tura etiam egent partium omnium paulo inſigniora vulnera, quæ ligaturam propter partis, in quibus
exiſtunt, figuram & ſitum non facile admittunt, vt auricularum, naſi, cranij, palpebrarum, labiorum,
ventris & gutturis.

Ligaturæ ſpecies tres.

Quid incarnatiua.

Quid expultrix ligatura.

Quid retentrix.

Faſciarum materia.

Veterum omnium conſenſu ligaturæ tres exiſtunt ſpecies. Primam agglutinatiuam, ſeu incarna-
tiuam; ſecundam expulſiuam; tertiam retentricem vulgo nominant. Agglutinatiua ſeu incarnatiua vul-
neribus ſimplicibus, recentibus, & adhuc cruentis conuenit: duobus hæc capitibus conſtat, ſicque du-
cenda eſt, vt initio ex vulneris aduerſo ſumpto ſurſum ita procedamus, vt decuſſando & deorſum re-
grediendo labra ipſa ſibi mutuo committamus. Sit vero ligatura neque arctior, ne inflammationem vel E
dolorem inferat: neque laxior, ne inutilis ſit & non probe contineat. Expultrix ligatura vlceribus ſanio-
ſis & fiſtuloſis quadrat ad exprimendam ſaniem contentam: abſoluitur hæc vna faſcia vno & ſimplici
capite conſtante: eius ducendæ initium à fundo ſinus ipſius capi debet, ibique arctius ſtringi, paulatim
ſurſum verſus de rigore illo remittendo ad vlceris vſque oſculum, quo (vt dictum eſt) ſanioſa materia
foras exprimatur. Retentrix ligatura partibus, quæ arctius conſtringi ſe non patiuntur, eſt accomodata:
cuiuſmodi ſunt guttur, venter, omneſque inſuper partes, quas dolor opprimet. Dolore enim pars affe-
cta conſtrictionem horret: eius vſus eſt, vt Topica medicamenta contineat. Faſcia abſoluitur,
quæ alias vno, alias pluribus capitibus conſtat: faſciæ omnes linteæ eſſe debent, atque ex
materia, quæ neque recentior ſit, neque vſu detrita nimis, neque craſſior, neque tenuior.
Latæ erunt pro partium, quibus applicandæ venient, ratione: indicatione amplitudinis
ſuu-

A ſumpta, ab ipſarum magnitudine, figura, & ſitu, vt fuſius demonſtrabimus *tractatibus de Fracturis & Luxationibus.*

Quartum curandorum vulnerum ſcopum, qui eſt de partis læſæ ſeruanda temperie, conſequetur Chirurgus inſtituta ex Medici præſcripto optima victus ratione, remediis vniuerſalibus & topicis. Victus obſeruabitur tenuis, frigidus & humidus quouſque id effluxerit tempus, quo ab accidentibus, quæ in metu eſſe ſolent, æger tutus & immunis exiſtat. Parce ergo cibabitur, ſi præſertim plethoricus ſit, à carnibus ſalitis & ſpeciatis abſtinebit. Itemque à vino, ſi maxime natura bilioſus vel ſanguineus extiterit: vini loco aqua decoctionis hordei vtetur, aut glycyrrhizæ, aut hydroſaccharo. Quietus ſe continebit: eſt enim quies, Celſi ſententia, medicamentum longe optimum: Coitum, contentiones, rixas, iram, cæterasque animi perturbationes vitabit. Vbi periculum effugiſſe videbitur, iam tempus erit, vt ſenſim redeat ad cõſuetam victus & vitæ rationem. Vniuerſalia remedia ſunt phlebotomia & purgatio, quibus vis ineſt diuertendæ & impediendæ fluxionis, à qua partis temperies mutationis noxam ſubiret. Quod ad phlebotomiam tamen attinet, non eſt illa ſemper neceſſaria, vt in exiguis vulneribus & corporibus, quæ neque cacochymia, neque plethora infeſtantur: at in illis demum deſideratur vulneribus, quæ magna ſunt, in quibus fluxionis metus eſt, doloris, delirij, & iactationis: corpore denique plethorico exiſtẽ-

Cur & qui vulnerata partis temperies conſeruanda.

B te, & articulis, tendonibus, aut neruis vulneratis. Purgationes blandæ inſtituendæ ſunt, quòd à fortioribus commoueantur & incandeſcunt humores, vnde fluxionis & inflammationis periculum, itaque nihil hac in re inconſulto Medico eſt tentandum. Topica & particularia medicamenta ſunt collectica, quæ ſiccandi vi & adſtringendi prædita eſſe debent, quò vulneris labra contineant, & fluxionem arceãt, habita ſemper ratione naturæ partis & morbi magnitudinis. Simplicia medicamenta ſunt, thus, aloe, ſarcocolla, bolus Armeniæ, terra ſigillata, ſanguis draconis, Terebinthina vulgaris & Veneta, gummi elemij, plantago, cauda equina, ſymphytum maius, farina volatilis molendinorum, & alia eius generis multa, quæ dicemus poſthac in antidotario.

In quibus vulneribus ſanguinem aperta vena detrahere non ſit neceſſe.

Cuiuſmodi purgatio cõueniat.

Collectica qualia cenſenda.

Quintus curandorum vulnerum ſcopus eſt de eorum, quæ vulneribus ſuperuenire ſolent, accidentium correctione, quæ certe res ſæpe Chirurgo multum negotij exhibet. Non raro etenim propriam morbi curationem miſſam facere cogitur, quo accidentibus & ſymptomatis occurrat, hæmorrhagiæ nempe, dolori, inflammationi, febri, conuulſioni, paralyſi, exolutioni, delirio, & ſimilibus: de quibus ſigillatim & breuiter dicemus, ſi ante de ſuturis, quæ dicenda hoc loco videntur, dixerimus.

C

De Suturis. CAP. VI.

CVm vulnera per crurum, tibiarum, & brachiorum protenduntur longitudinem, ſuturis facile carere licet, quia ligaturis vnio ſoluta facile reſtituitur: at cum tranſuerſim inflicta ſunt, ſuturam efflagitant, quod caro & ſimiles omnes partes diſlectæ verſus ſanas contrahuntur, quo fit, vt longius à ſe inuicem abſcedant. Quare vt adiungantur, & adiunctæ contineantur conſui debent. Atque ſi profundius ſit vulnus, multum carnis acu eſt comprehendendum: nam ſi extimam tantum ſubſtantiam comprehenderis, ſuperficie tenus vulnus agglutinatur: in imo vero & vulneris fundo collecta & concluſa ſanies abſceſſus faciet, & vlcera caua. Ergo de ſuturis faciendis nunc agendum.

Quibus in vulneribus ſutura carere liceat.

Suturarum quinque ſunt rationes. Prima, inter punctos, qui ducuntur, digiti relinquit interuallum; ideoque partium carnoſarum recentibus vulneribus, quæ faſcia curari nequeunt, in quibusque heterogeneum & peregrinum nullum corpus hæret, idonea eſt: fit vero hoc modo. Acus habenda eſt lenis, quæ filum ducat, quæque mucrone ſit triangulari, quo facilius ſubeat in cutem, extremo vero capite nonnihil excauato, quo filum magis deliteſcat, ſic enim promptius penetrabit acus. Habendus eſt

Prima ſuturæ ratio.

Acus ratio.

Feneſtrati canaliculi ratio.

D & canaliculus in extremo feneſtratus, cui oppoſitò & obnitenti vulneris labrum innitetur, ne in hanc aut in illam partem, dum acus adigitur, commoueatur, atque vt per rimam illam ſeu feneſtram cernere poſſimus, quando penitus adacta ſit acus, eamque vna cum ſequente filo pertrahere, ſimul vero & vulneris labrum inconcuſſum tenere, ne ſequatur ad fili & acus pertractionem. Penetratis ſic vulneris labris, nodus fit, iuxta quem reſecandum filum eſt, ne ſi quid eius infra nodum reliquum ſit, ad emplaſtra ita adhæreat, vt citra dolorem ea ſuo tempore dimoueri, & ab illis tanquam tricis auelli nequeat. Notandum vero venit, quòd primus punctus per mediam vulneris partem eſt adigendus, & ſecundus inde in eo ſpatio, quo medio & extremorum alterutri interſtabit: nec vero adactis pũctis vulneris labra ſibi penitus ſunt adiungenda, ſed hians aliquod inter ipſa ſpatium eſt reliquendum, quo puri effluxus liber pateat, & inflammationis dolorisque conſecutio vitetur, alias ſi proxime ſibi admota ſine interſtitio fuerint, ſuborto poſtea, quo tempore pus fiet, tumore, tanta labiorum fit diſtentio, vt fili rigore facile rumpantur. Sed carnis nec nimium, nec parum acu comprehendẽdũ eſt: parcior enim comprehenſio non continet; nimia vero dolorem infert & inflammationem, ac præterea cicatricis deformitatem inducit. Quanquã in profundis vulneribus, cuiuſmodi ſunt ea, quib. craſſioribus muſculis infliguntur, a-

In pũctis adigendis cautio.

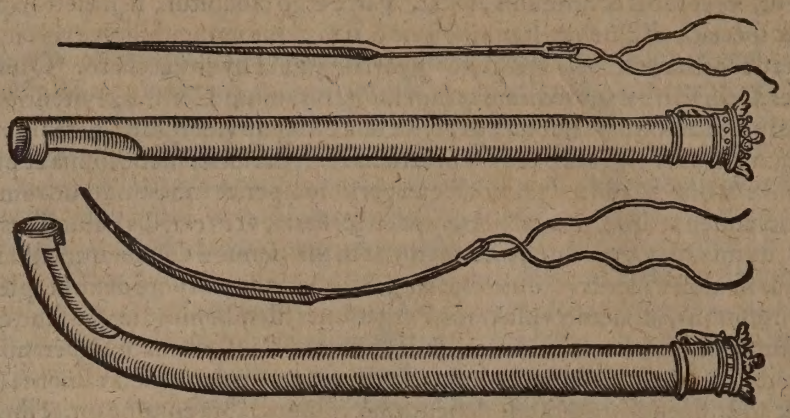
E cus penitus adigenda eſt, quo plus carnoſæ ſubſtantiæ comprehendat, ne filum carnis haud comprehenſæ mole abductum, diſrumpatur. Cæterum his ſæpe locis vulnera inflicta cernuntur, vt canaliculum incuruum & acum incuruam Chirurgum habere ſit neceſſe: alias non ſit ſucceſſura ex voto ſutura. Quare vtriuſque typum hic ſubiicere libuit, vt vtrauis pro re nata vti poſſis.

Quantum carnis comprehendendum, dum ſuitur.

Cana-

A

Canaliculorum fenestratorum & acuum suturis idonearum Typus.

B

Secunda sutura ratio, qua pellionũ dicitur. *Tertia suturaratio.* *Quarta sutura seu gastroraphia.* *Quinta sutura, qua sicca dicitur.*

Secundæ suturæ species eodem prorsus modo fit, quo pelliones solent pelles consuere. Et hac suturæ specie suenda sunt intestina, si quando vulnerentur, ne fæces per vulnus exiliant. Tertia sutura fit vna vel pluribus filum ducentibus per vulnus, traiectis, acubus varie sursum, deorsumque per acus extrema implicito & inuexo filo, quomodo pueri solent acum in conuexa pilei parte, ne elabatur, traiicere: hoc suturæ genus rostris leporinis curandis & sanandis est idoneum, vt subiecto typo docebimus infra. Quarta suturæ species Gastroraphia dicitur, magnis epigastrij musculis cum subiecto peritonæo ingenti vulnere sectis, restituendis & vniendis adinuenta, cuius rationem suo exponemus loco. Quinta species vulgo sutura sicca dicitur, qua in solis faciei vulneribus vtimur, quam proprio describemus capite. C

De Sanguinis fluxu, qui vulneribus superuenire solet.

Cap. VII.

Sanguinis ab arteria fluentis signa. *Prima sistendi sanguinis ratio per glutinantia & adstringentia medicamenta.* *Situs vulnerata partis.* *Altera sistendi sanguinis ratio per vulneris compressionem.* *Tertia sistendi sanguinis ratio per vasorum, vnde fluit, deligationem.*

SÆpe vulneribus propter dissectum, ruptum, aut laniatum vas aliquod hæmorrhagia superuenit, cui mederi & succurrere diligenter opus est, quod sanguis naturæ sit thesaurus, sine quo vita constare nequit. Qui ab arteria fluit sanguis, eo cognoscitur, quod subtilior est, quod cum quodam velut saltu exilit propter vitalem spiritum vna arteriis contentum. Contra qui à vena fluit, crassior, nigrior, & pigrior est. Sunt vero sanguinis sistendi plures modi. Primus & vsitatior est is, quo vulneris labra sibi adiunguntur, ac nisi profundius sit vulnus, medicamentis, quibus adstringendi, refrigerandi, desiccandi, & glutinandi vis inest, continentur. Vt ℞. *terræ sigill. boli armeni. an. ℥ ß. thuris, mastichis, myrrhæ & aloes an. ℥ij. farinæ volat. molend. ℥j. fiat puluis, qui albumine oui excipiatur.* Vel ℞. *thuris & aloes an. partes æquales excipiantur cum oui albumine, & pilis leporinis*: his medicamentis imbuantur, tum quæ in vulnus imponentur, tum quæ vulneri apponentur, penicilla: hinc duplicato panno & fascia idonea vulnus contineatur, pars D vero eo situ collocetur, qui minime omnium laboriosus & maxime indolens videbitur. Quod si hoc modo sanguis sisti nequeat, sublatis omnibus integumentis, pollice vulnus, vasisque orificium eousque comprimentur, quousque circa illud in crassiorem thrombum concreuerit sanguis, qui viam intercludat. Quod si ne sic quidem sistatur, tum sutura, si quæ facta fuerit, dissuenda & vasis ipsum osculum originem seu radicem versus, acu, filoque, cum carnis tanta portione quantum partis conditio permittet, comprehendendum, vinciendumque est. Sic enim ingentes hæmorrhagias etiam in artuum amputatione cohibui, vt suo dicam loco.

Ad id opus perficiendum, non raro cogimur cutem ipsam, quæ vas vulneratum contegit, diuidere.

Nam si vena arteriaue iugularis dissecta, sursum, deorsumque se contraxerit & subduxerit, tum cute ipsa, sub qua latet, denudanda erit, & acu filum ducente subtus immissa, deliganda, vt pluries à me factum memini: at priusquam vinculum resoluas, oportet carnem succreuisse, quæ vasis osculum obtruret, ne denuo sanguis fluat. E

Admonitio. *Quarta sistendi sanguinis ratio per escharotica.*

Quod si partis ea fuerit conditio, quæ vasis illam comprehensionem & constrictionem deneget, ad escharotica veniendum, cuiusmodi sunt puluis vitrioli cinefactus, puluis mercurij cum pari aluminis vsti portione, pyrotica, quæ escharam inducunt, cuius lapsum naturæ permittere, non arte procurare decebit, ne ante cadat, quam vasis orificium carne vel thrombo fuerit interclusum. Sed accidit nonnunquam, vt cogatur Chirurgus vas ipsum penitus rescindere, vt sic

A vt ſic ſubtrahentibus ſeſe, & ſurſum deorſumque ſubducentibus vaſis abſciſſi extremitatibus, vicinarumque & circumſtantium partium mole abditis, minori labore ſanguinis antea effrenis fluxus, cohiberi poſſit. Eſt tamen id extremum remedium, ac niſi ſuperioribus fruſtra tentatis vſurpandum.

Quinta ſiſtendi ſanguinis ratio per vaſis reſciſsionem.

De Dolore, qui vulneribus ſuperuenit. CAP. VIII.

PRompta debet eſſe doloris, qui vulneribus ſuperuenit, ſedatio, quod nihil æque proſternat vires, ſed & ſemper fluxionem accerſit dolor, quantumlibet corpus ipſum bene habitum, beneque temperatum ſit natura enim afflictæ parti ſuppetias latura, ſemper ad ipſam plus humoris tranſmittit, quam alendo neceſſe ſit, quo fit, vt eius vel copia, vel qualitate, vel vtroque fluxio facile proritetur. Ergo ad dolorem illum fluxionis authorem arcendum, circumponantur parti medicamenta, quibus & repellendi & leniendi vis inſit: vt ℞. *olei myrth. & roſar. an.* ℥ij. *ceræ albæ* ℥j. *farinæ hordei* ℥ß. *boli armeni. & terræ ſigill. an.* ℥vj. *liquefacta cera cum oleis concorporentur omnia, & fiat medicamentum, vt artis eſt*, parti circumponendum. Vel ℞ *Emplaſtri dialchalcit.* ℥iiij. *olei roſar. & aceti an* ℥ß. *liquefiant ſimul, & fiat medicamentum ad eum, quem præſcripſimus, vſum.* Leniendo ſufficient irrigationes ex oleo roſ. & myrth. addito oui albumine B vel ouo integro, ſi haud magna ſubeſt inflammatio, huc & facient faſciæ & duplicati panni in oxicrato madefacti. Sæpius vero remediorum eiuſmodi vis renouanda eſt, reſiccata enim doloré augent. Quod ſi his non cedit dolor, ad narcotica veniendum erit, cuiuſmodi ſunt oleum de papauere, de mandragora, cataplaſma ex hyoſciamo & oxalide, additis malua & biſmalua, de quo *in tractatu de Phlegmone* diximus. Denique ad cauſam doloris, ad humoris, qui influit, ſpeciem, & ad viam, quam natura affectat, erit attendendum: nam pro illarum rerum varietate medicamentorum varietas eſt inſtituenda, vt ſi dolorem calor pariat, refrigerantibus admotis erit ſedandus, parque contrariarum cauſarum erit ratio: ſi natura ſuppurationem moliatur, ſuppurantibus remediis ipſius conatus iuuandi venient.

Dolor vires deiicit & fluxiones ciet.

Anodyna varia.

De Conuulſione à vulnere. CAP. IX.

COnuulſio eſt *muſculorum ſeu partium, quæ voluntate noſtra mouentur, inuita verſus ſuum principium, cerebrum nempe & ſpinalem medullam, contractio.* Per hanc enim non potis eſt membrum conuulſum, vel corpus vniuerſum (ſi vniuerſalis ſit conuulſio) pro arbitrio mouere. Non eſt tamen in conuulſione C motus deperditus, vt in paralyſi, ſed tantum deprauatus: & quia alias corpus vniuerſum, alias partem vnam occupat conuulſio, notandum, conuulſionis generalis tres eſſe ſpecies. Prima Tetanos Græcis dicitur, cum vniuerſum corpus ſic tanquam ſtipes obrigeſcit, vt nullam in partem inclinetur. Secunda dicitur Opiſthotonos, cum in poſticam partem vniuerſum corpus contrahitur. Tertia Emproſthotonos, cum in anticam totum inflectitur & incuruatur. Conuulſio particularis eſt, cum oculi, linguæ, & ſimilium partium muſculus neruo inſtructus, vitium conuulſificum concepit.

Quid conuulſio.

Conuulſionis vniuerſalis tres ſpecies.

Conuulſionem facit repletio vel inanitio, vel ſympathia, ſeu condolentia Repletionem creant humorum copia, corpus grauans ab immoderato cibo & potu, exercitij intermiſſione, vacuationis alicuius ſolemnis, vt hæmorrhagiæ, hæmorrhoidum, & menſium ſuppreſſione: hinc enim excrementitiorũ eiuſmodi humorum deriuatio in neruos, quibus repleti & imbuti dilatantur plus æquo, vnde neceſſario breuiores facti contrahuntur. Cuius rei exempla in coriis & fidibus apparent, quæ vdo cœlo humore turgentes diſrumpuntur à repletione. Inanitionem pariunt effrenes vomitus, diarrhoeæ, hæmorrhagiæ, quo nomine *à vulnere conuulſio eſt lethalis*: febres ardentes, his enim & ſimilibus ex cauſis inſita & primigenia neruorum humiditate abſumpta fit, vt contrahantur coriorum inſtar, quæ ignibus propius ad-D mota corrugantur, & fidium, quæ ſudæ æſtatis ardoribus reſiccatæ, impetu diſrumpuntur: eiuſmodi conuulſionis genus eſt incurabile: *febrem enim conuulſioni ſuperuenire melius eſt, quam febri conuulſionem*, vt docemur Hippocratis decreto: dummodo eiuſmodi febris cauſæ conuulſificæ viribus ſit proportionata, & conuulſio illa ſit à repletione: febrili enim ardore humor multus & craſſus conuulſionem committens digeritur & abſumitur. Conuulſionis à dolore cauſæ ſunt, vt punctura nerui: ſiue à re animata, vt morſu venenatæ beſtiæ: ſiue ab inanimata, vt acus, ſpinæ, aut ſcalpelli ictu illa contingat: ingens & penetrabile *frigus*, quod *vulneribus*, neruoſarum præſertim partium, eſt *inimicum*, quo fit, vt ſummo & acerbo dolore in neruis excitato, contrahantur illi verſus ſuum principium, id eſt, cerebrum, opem afflictis rebus tanquam à parente petituri. Sed & à putredine vapor teter ad cerebrum elatus, cerebrum adeo vellicat, vt in ſeſe corrugatum, vna neruos omnes & muſculos conuellat, vt contingere cernimus in epilepticis, ex quo apparet, non ſolum cerebrum ipſum neruis, ſed & neruos ipſi cerebro compati.

Tres cauſæ conuulſionis.

Cauſæ repletionis.

Cauſa inanitionis.

Aph. 26. ſe 20.

Cui conuulſioni & cur febrem ſuperuenire melius ſit.

Conuulſionis per condolentiam cauſa.

Conuulſionis ſigna ſunt difficiles, laborioſi, & deprauati motus, ſiue partis alicuius, ſiue corporis vniuerſi, oculorum, & totius faciei peruerſio, labrorum contractio, quaſi ridentis genarum adſtrictio, & ſudor vniuerſalis.

Signa conuulſionis.

E

De Conuulſionis curatione. CAP. X.

COuulſionis curatio, pro cauſæ conuulſificæ varietate, varia eſt: aliter enim, quæ à repletione, aliter, quæ ab inanitione; aliter, quæ à dolore eſt, curanda venit: nam quæ à repletione fit, remediis curatur depellentibus & inanientibus: Diæta nempe conuenienter inſtituta, purgatione, phlebotomia, digerentibus topicis, exercitio, frixionibus, balneis ſulphureis, & aliis, ex docti, qui præerit, Medici præſcripto inſtitutis, quæ humores ſuperfluos & excrementitios conſumant, qui neruorum ſubſtantiam &

Conuulſionis à repletione curatio.

Topica ad conuulsionis causam nẽpe repletionem.

corporis habitum occupant. Topica remedia sunt olea, vnguenta, litus, ex quibus ceruix, spina dorsi, & partes contractæ omnes oblinentur. Olea sunt vulpinum, laurinum, chamæmelinum, lumbricorum, de therebinthina, de costo, de castoreo, vnguenta sunt Aregon, Agryppæ, de althea, martiatum. Litus hæc erit forma. *℞ olei chame. & laurin. an. ℥ij. olei vulp ℥j. vnguenti de althea & marti. an. ʒß. axungiæ vulpis. ℥j. aquæ vitæ ℥j. ß. ceræ quantum sufficit, fiat linimentum ad vsum.* Vel *℞. olei lumbr. de spica & de castoreo. an. ℥iij. axungiæ hum. ℥j. sulphuris viui. ʒß. ceræ quantum sufficit, fiat linimentum.* Vel *℞. vnguenti martiati & Agripp. an. ℥iij. olei de terebinth. ℥ij. olei saluiæ ℥ ß. aquæ vitæ. ℥j. ceræ. ℥j. ß. fiat linimentum.* Sed & victu tenui, & sudationibus ex Guaiaci decocto hic morbus curationem recipit, quod illis remediis excrementa crassa lenta & viscida, quæ in vitio sunt, digeruntur. A

Curatio cõuulsionis ab inanitione.

Conuulsionem ab inanitione curabis eorum vsu, quæ salubriter & moderate replent: victus igitur imperandus ex cibis succi alibilis plenis, vt decoctis, & iusculis colatitiis caponum, columborum, vitulinæ & veruecinæ carnis, additis foliis violarum & maluarum: instituendæ conseruæ, quæ vires debilitatas confirment, & corporis habitum humectent, cuiusmodi sunt, conserue buglossi, violar. florum borrag. & nenupharis. Sequens iusculum valde ex vsu erit. *℞. lactucæ, buglos. & portul. an. m. j. quatuor seminum frigid. maiorum an. ʒß. seminis berberis. ʒ j. decoquantur omnia cum pullo gallinaceo*, capiat ius singulis matutinis, vrgente siti iulapium sequens erit vtile. *℞. aquæ rosar. ℥iiij. aquæ viol. ℔. ß. sacchari albissimi. ℥vj. fiat iulepus vsurp.* in siti. Si pigra sit aluo æger, imperandi erunt clysteres emollientes & humectantes, ex decocto capitis & pedum veruecinorum, maluæ, bismaluæ, parietariæ, violariæ & aliis similis facultatis: vel, quo promptius parabilius sit remedium, ex oleo & lacte clysteres instituendi. Topica remedia erũt litus & balnea. Litus exemplum erit tale. *℞. olei viol. & amygdal. dul. an. ℥ij. olei lilior. & lumbr. an. ℥j. axungiæ porci recentis ℥iij. ceræ nouæ quantum sufficit, fiat linimentum*, cum quo vngatur tota spina & pars affecta: balnei vero remollientis & humectantis hæc erit forma, *℞. fol. maluæ, bismaluæ, pariet. an. m. vj. seminis lini & fœnug. an. ℔. ß. coquantur in aqua communi, addendo olei liliorum ℔. viij. fiat balneum*, in quod tepidum ingrediatur æger. Cum è balneo prodit, detergeatur linteis calentibus, & in lecto quiescat, vitato sudore. At si æger sumptus ferre possit, erit ex vsu balneum instituere ex solo lacte, vel oleo solo, vel ex lacte & oleo pariter æqualiterque commixtis. B

Iusculum medicatum.

Iulepsus.

Litus remolliens ad omnem conuulsionem.

Balneum remolliens & humectans.

De cura conuulsionis per sympathiam & dolorem.

CAP. XI. C

Conuulsionis à punctura & morsu curatio.

Nobile alexipharmacum.

Conuulsio, quę fit per consensum & doloris affectionisque communicationẽ, curatur remediis dolorificæ causæ contrariantibus. Sic enim si à pũctura vel morsu venenato existat, dilatandum vulnus, & incisa cute amplificandum, quo materiæ venenatæ liberior sit effluxus, in quam etiam rem affundentur medicamenta, quæ consistentia tenui sint & liquida, facultate autem desiccantia & digerentia, ad foras euocandam & resoluendam virulentiam, vt Theriaca & Mithridatium in aquavitæ dissoluta cum pauco mercuriali puluere: est enim id nobile alexipharmacum. Proderunt & cucurbitulæ & scarificatus: denique causarum dolorificarum conditio, contrariorum remediorum oppositione semper erit oppugnanda, vt si conuulsionem excitauerit dolor à compuncto neruo vel tendine, remediis propriis statim occurrendum erit, vt oleo de Terebinthina, de euphorbio, cum aqua vitæ mixtis: itemque aliis neruorum puncturæ dicatis remediis. Si à frigoris excessu dolor existat, quia frigus cerebro, spinali medullæ & neruis est inimicum, æger in aere calido collocabitur, cuiusmodi est aer laconici, litibus calidis supra commemoratis tota ipsi spina dorsi & partes conuulsæ oblinentur: id longe satius est, quam derepente à concepta causa conuulsifica ipsum igni ardentissimo, vel tepenti balneo exponere. Interim Chirurgo diligenter curandum est, vt dum prima futuræ conuulsionis & iamprimum præsentis vel imminentis signa se produnt, bacillum ægri dentibus interponat, ne pertinaci genarum contractione ipsi constringantur, & sibi adhærescant penitus: multi enim in tali casu linguam ipsi sibi amputarunt, in quam rem ad manum habebit oris speculum, quod scapi cochleati beneficio ex animi sententia dilatatur & contrahitur, quemadmodum subiectæ figuræ docent, vna quidem ipsius aperti & explicati, altera eiusdem contracti. D

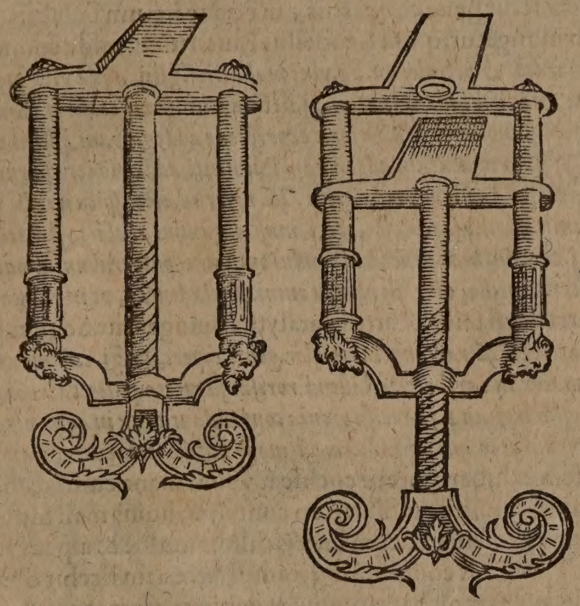
Dentium & genarũ constrictio impedienda.

Figura

E

A

Figura Speculi oris, ad constrictos dentes reserandos & diducendos.

B

De Paralysi. Cap. XII.

PAralysis *neruorum resolutio, seu mollificatio est, cum sensus & motus priuatione, non quidem vniuersi corporis, sed alterutrius partis, lateris nempe dextri vel sinistri.* Talisque proprie paralysis nominatur: alias enim & minus proprie paralysis etiam dicitur vnius alicuius membri resolutio: nam cum vniuersum corpus resoluitur, apoplexia est. Ergo paralysis alias dimidium corpus occupat, alias artus supernos, qui sunt ab vmbilico ad caput, alias infernos, qui ab eodem vmbilico ad pedes existunt, alias linguam, œsophagum, vesicam, penem, oculos, singulas denique corporis particulas. Differt toto genere à conuulsione: in hac enim partis contentio & contractio est, in illa resolutio & relaxatio: quin in paralysi fere fit, vt sensus vel abolitus sit, vel valde obtusus, qui in conuulsione fere integer esse solet. Visuntur nonnulli, quibus dolor pungens & velut ingens in parte sentitur. Causæ internæ sunt, vel externæ: internæ sunt humores alterum ventriculorum cerebri obstruentes, vel spinalis medullæ latus alterutrum irrigantes, sic, vt per neruos animalis facultas sensus & motus opifex ad partem, à qua editur, actio peruenire nequeat. Causæ externæ sunt lapsus, ictus, & similes iniuriæ, ex quibus sæpe artuum luxationes, spinæ dorsi contorsiones, vertebrarum constrictiones & compressiones oboriuntur: quæ causæ existunt, cur spiritus animalis tota substantia ad organa peruenire nequeat. Omnino vero ex parte resoluta, facile est intelligere causæ morbificæ sedem, per anatomes corporis humani peritiam: nam cum paralysis subest proprie dicta, id est, cum dextrum aut sinistrum latus totum occupatur, tum scire licet obstructionem in cerebro vel spinali medulla existere: si capitis partibus illæsis latus alterutrum totum resolutum est, in spinalis medullæ origine vitium subesse: si brachia resoluta iaceant, pro certo habendum, in quinta, sexta, & septima ceruicis vertebra mali materiam delitescere. Quod si inferiores artus langueant, lumborum & ossis sacri vertebras paralyticam causam continere, est existimandum. Quæ res Chirurgo diligenter notanda est, vt semper ad mali originem recurrat. Quæ paralysis venit à secto neruo vel vehementer contuso, incurabilis est, quod sic interclusa sit spiritui animali ad partem via. Vix à paralysi aut nunquã conualescunt senes, quod calor natiuus illis langueat & excrementitiorum humorum mole obruantur. Nec sperabiliorem salutem facit inueterata & quæ iam dudum partem occupat, paralysis, vt nec illa, quæ apoplexiæ succedit. *Febrem paralysi superuenire, bonum est, sperabilem enim* facit humoris resoluentis & relaxantis dissipationem. Cum membrum paralyticum multum emarcuit, & oppositum contra magnam accessionem fecit molis, caloris & coloris, malum est; signum enim hoc existit extremæ partis affectæ infirmitatis, quæ se suo genio fraudari patiatur, omni ad sanam seu oppositam partem comeatu confluente.

Paralysis quid propriè sit.

Paralysis differentiæ.

Quid à conuulsione differat.

Causa.

Vnde sit quærenda materia resoluentis sedes.

Prognosis.

Bonum paralysi superuenire febrē.

C

D

E

De Paralyseos curatione. Cap. XIII.

IN Paralyseos curatione non nisi præmissis generalibus remediis, diæta & purgatione, quidquam tentandum: quæ cura omnis docto & prudenti Medico incumbit. Decoctum ligni indici est in hanc rem valde opportunum: nam sudores prouocat, humorem omnem, qui neruos relaxat vel attenuat, vel digerit, & absorbet. Dum vero sudor non profluit, non erit inutile candentes ab igne lateres in decocto vini & aceti, atque herbarum resoluentium extinctos resoluto membro circumponere, vel etiam testaceas lagenas aut vesicas bubulas, suillasue eodem decocto semiplenas: nam eiusmodi calor, qui actu est, calorem partis exuscitat & roborat, qui in hoc morbo valde languidus esse solet: hinc æger in cuppam descendet, velamine seu papilione subtenso obductam, plane quemadmodum descripsimus *tractatu de balneis*, vt sequentis decocti vaporem excipiat.

Guaiaci decoctum paralyticis vtile.

Calida actu paralyticis membris vtiliter apponi.

A

℞.*fol.saluiæ.lauend.lauri,maior.absynth.thymi,angelicæ,rutæ an.m.ß.florum chamæ.melil. anethi.anthos an.p.ij. baccarum lauri & iuniperi conquassatarum an.ʒj.caryophyl.ʒij. aquæ fontanæ & vini albi..an.℔.iiij.ponantur omnia in vase, citato nuper tractatu descripto, ad vsum.* In ea cuppa continebitur æger tamdiu,quamdiu per vires licebit: hinc lecto tradetur bene coopertus, in eoque iterum sudabit, detergebitur & quiescet.

Vnguentum Leonelli.

Mox sequenti vnguento inungetur,quod Leonellus Fauentinus valde commendat. ℞ *oleor: laurini & de Terebinth.an.℥iij.oleor:nardini & petrolei an.℥j.vini maluatici.℥iiij. aquæ vitæ ℥ij.pyrethri, piperis, synap.granorum iunip.gummi,hederæ,anacard.ladani puri an.ʒj.ß. terantur & misceantur omnia cum oleis & vino: bulliant in vase duplici vsque ad vini consumptionem,facta forti expreßione adde galbani,bdellii,euphorbi,myrrhæ,castorei,adipis vrsi,anatis,ciconiæ an.ʒij.fiat vnguentum ad formam linimenti,addendo ceræ parum,si opus fuerit.*

Probatum ad paralysim vnguentum.

Vel sequens remedium vsurpabis à multis Medicis probatum. ℞. *myrrhæ,aloes,spicæ nardi, sanguinis draconis, thuris, opoponacis,bdellii,carpobalsami,amomi,sarcocollæ, croci, mastic.gummi arabici, styracis liquidæ, ladani, castorei an. ʒij.moschi ʒj. aquæ vitæ ʒj. terebinthinæ venetæ ad pondus omnium, puluerabuntur puluerisanda & gummi eliquabuntur cum aqua vitæ & aceti tantillo, & vasis idoneis omnia includentur, vt in balneo mariæ destillentur*, atque ex manante liquore, vniuersa dorsi spina & artus paralytici inungentur.

Stillatitius liquor paralyticis irrigandis & potandis vtilis.

Sequentis remedij vis sæpius à me experimento comprobata est. ℞,*rad.angel.ireos flor.genti.cyperi,an.ʒj. calami aromat.cinam.caryophill.nucis mosch.macis an.ʒij.saluiæ maior.iuæ arthriticæ,lauend.rorism.satureiæ,puleg.calament. mentastri an.m.ß.florum chamæ.melil.hyperi.anthos, stœchad.an.p.j concisa omnia contundantur & in aquæ vitæ & vini maluatici. an.℔.ij. infundantur,atque in balneo mariæ eo,qui supradictus est,modo destillentur:* cum manante liquore partes affectæ imbuantur, de quo eodem exhiberi poterit cochlear vnum mane cum saccharo ægro sorbendum. Sic enim incalescet ventriculus, & pituita multa in eo contenta, huius mali fomes, absumetur.

B

Exercitia & frictiones.
Olea chymica.

Imperanda insuper partium affectarum exercitia,& cum linteis calidis multæ & asperæ frictiones,vt reuocetur calor natiuus & excrementa partibus contenta digerantur,vti etiam licebit oleis rorismarini, Thymi, lauendulæ,caryophillorum,nucis moschatæ,omnium denique aromatum:de quorum eliciendorum ratione proprio tractatu dicemus postea.

De Syncope & animi defectu. CAP. XIV.

Quid syncope.

SYncope est *præceps & contumax virium omnium lapsus, sed vitalium præsertim*: in hac sine motu & sensu iacent ægri,sic, vt à morte sola magnitudine & temporis diturnitate differre veteribus creditum sit. Syncopes, quæ vulneribus interuenit, causa fere est hæmorrhagia, quæ spirituum dissipationem facit: vel metus,qui subitam & confertam facit spirituum ad cor reuocationem, vnde cogitur à proprio munere,dum sic interturbatur feriari,ex quo etiam reliquarum facultatum sequitur intermissio. A vapore etiam putrido & venenato per arterias,ad cor,& per neruos, ad cerebrum elato contingit syncope.

C

Tres omnis syncopes caussa.

Ex quo intelligere licet,syncopem omnem tribus de causis contingere: Primum spirituum & caloris natiui dissipatione, vt in ingenti hæmorrhagia: Deinde eorundem spirituum oppressione, obstructione aut compressione, vt in timore & tumultu; sic enim spiritus à corporis superficie & habitu confertim in cor & centrum remaneant: Denique corruptione,vt in corporibus cacochymis & vulneribus venenatis.

Signa syncopes.

Signa syncopes sunt pallor,mador & sudatiuncula repente oborta,asphygmia, præceps in terram corporis lapsus sine sensu, & motu, frigus vniuersum corpus occupans, sic vt mortuo, quam viuo propior videatur æger.

Syncopes à dissipatione curatio.

Multi enim eorum,qui in syncopem incidunt, moriuntur, nisi promptum adsit auxilium. Ergo succurretur, si illis iamiã lapsuris, frigida multa aqua facies aspergatur, si quidem a dissipatione syncope fuerit, si supini in lecto aut in terra quam mollissime fieri poterit collocentur, si panis in vino intinctus ore versandus & mandendus efferatur.

Syncopes à corruptione & aura venenata curatio.

Quod si a vapore putrido & venenata aura syncope fuerit, propinabitur Mithridatij aut Theriaces tantillum, in aqua vitæ ex cochleari dissolutum,quemadmodum ego peste correptis & gangræna aut sphacelo partem aliquam detentis soleo exhibere.

D

Syncopes ab oppressione & obstructione curatio.

Quod si propter contumacem spirituum circa cor oppressionem & compressionem ad se redire,& a syncope exurgere ægri nequeant, ea omnia illis erunt offerenda, quibus diffundendorum & ex alto euocandorum,exsuscitandorumque spirituum vis inést; cuiusmodi sunt vinum generosum propinatum, odorata naribus admota: nomine proprio in aurem inclamabuntur altius, pili temporum & ceruicis violentius vellentur,frictiones temporum, narium,carporum, & volæ manuum fient ex aqua vitæ,in qua caryophylli,nux moschata & zinziber maduerint.

De Delirio. CAP. XV.

Quid delirium symptomaticum.
Quas caussas habeat.
Cur cerebrũ diaphragmati condoleat.

DElirium hic pro symptomate vsurpatur,quod fere febribus, a vulnere & inflammatione excitatis, superuenire solet:estque *phantasiæ & functionum mentis perturbatio minime diuturna*. Tale ergo delirium vulneribus superuenit ex vehementi dolore & febre, cum partes neruosæ, vt articuli, stomachus, & diaphragma violatæ fuerint. Nam septum transuersum ideo Veteres phrenas dixerunt, quod hoc læso, tanquam mente læsa phrenitis quædam consequatur, id est, facultatis animalis, quæ in ratiocinando versatur, perturbatio: propter communicationem, quam habet diaphragma cum cerebro per neruos a sexta coniugatione productos,qui iidem ad stomachum proferuntur. Contingit ergo delirium ex nimio sanguinis fluxu, qui spirituum facit dissipationem, quo fit, vt mentis motus & conuersiones aberrent, vt videre est in his, quibus ab amputato membro multa contingit hæmorrhagia: contingit & deliriũ ex punctura feræ venenatæ,aut a semine retento aut corrupto in vtero,vel a gangræna aut sphaceli aura venenata & putrida ad cerebrum elata,vel a repentino tumultu & timore. Denique quæcunque intemperie aliqua,præsertim calida,humorum,qui maxime biliosi sint, affluxu,spirituum dissipa-

E

A dissipatione, oppressione, aut corruptione, mentem lædunt & debilitant, ea delirium inferre possunt. Ergo si à cerebri & meningum inflammatione extiterit, præmissis purgatione & phlebotomia ex Medici præscripto, raso vel resecto capillitio caput oxyrrhodino fouebitur, superimposito inde emplastro diachalciteos in oleo rosaceo & aceto dissoluto. Prouocabitur somnus hordeatis, in quibus papaueris albi semina nodulo inclusa bullierint, iusculis ex decocto seminum frigidiorum, lactucæ, portulacæ, acetosæ, & aliorum similium paratis, frigida naribus admouebuntur, vt semina papaueris, leniter trita cum aqua rosarum & aceti tantillo. Accedant etiam congerrones faceti & lepidi, qui animum à rerum tristium cogitatione diuertant, curas leniant & eximant, ipsum denique sibi ægrum blandis cohortationibus restituant. Quod si spirituum vitio contingat malum, curatio petenda veniet ex his, quæ *capite de syncope* notata fuere.

Curatio.

Quatenus verba leniāt dolores.

FINIS LIBRI OCTAVI.

B

C

DE RECENTIBVS ET CRVENTIS SINGVLARVM PARTIVM VVLNERIBVS.

LIBER NONVS.

De fracti cranii speciebus seu differentiis.

CAP. I.

POSTQVAM breuiter de Vulneribus in genere, id est, de vulnerum differentiis, signis, causis, prognosi & curatione dictum à nobis est, simulque exposita ratio accidentium & symptomatũ, quæ illis superuenire solent, restat, vt de his agamus, quatenus in singulas partes incurrunt, quod pro partiũ varietate, varie instituatur vulnerum curatio. Initium autẽ à vulneribus capitis ducemus. Ergo D caput alias leuiter iuxta capillatam cutẽ contunditur sine vulnere, alias vulneratur sine cõtusione, alias complicatis affectionibus vna contunditur & vulneratur. At capiti seu cranio illata fractura, alias superficiaria est, aliquando ad vsq; diploen descendit, alias pertusis duabus laminis cũ meningibus in ipsam etiã cerebri substantiã penetrat: quin etiam, non ita raro nullo apparente in capite vulneris vestigio, cerebrũ cõmouetur & concutitur, cum vasorum internorũ ruptione & variis symptomatis: de quibus singulis ordine dicemus, singulorũ affectuum præscripta curatione, ex diuini præsertim Hippocratis sententia. Is *libro de capitis vulneribus*, quatuor, vel etiam quinque fracti cranij species fecisse visus est. Prima dicitur Fissura, seu Fractura. Secunda Contusio seu Collisio. Tertia Effractura. Quarta Sedes. Quintam, si adiicere libet, Contrafissuram nominare possis, seu Resonitum (vt loquitur Pauli interpres) cum scilicet altera parte os fissum est, quam ictum fuerit. Harum quinque fracti cranij specierum multæ sunt differentiæ. Nam fracturarum aliæ magnæ sunt, paruæ, & mediocres: aliæ longius aut latius excurrunt; aliæ breuius contrahuntur: Quædam in superficie insident: aliæ ad diploen descendunt, vel etiam ambas cranij laminas peruadunt: aliæ recta linea feruntur, aliæ obliqua & circulari: quædam complicatæ sunt inter se, vt fissura necessario & semper cum collisione seu contusione: aliæ cum variis accidentibus, vt E dolore, calore, tumore, hæmorrhagia & similibus. Aliquando ita fracta calua est, vt ossis quisquiliis, tanquam pungentibus aculeis, subiecta membrana comprimatur, alias nihil ossis ipsius excidit. Quæ differentiæ omnes, quia varie curationem instituere cogunt, diligenter notandæ sunt, ideoq; memoriæ subleuandæ gratia, placuit illas subiecta tabula describere.

Fracti capitis differentia.

Fracti cranij species ex Hippocrate.

Differentiæ à quantitate.

A figura.

A complicatione.

Fracturarum Cranii Tabula.

Fractura, seu continui solutio in cranio fit, vel per

- *Contusionem, id est, collisionem à re contundente, dura, graui, & obtusa, quæ in cranium illapsa impulsaue fuerit, vel ad quam craniũ alliserit, sic vt fracti ossis partes diuisæ vel*
  - *Figuram & situm seruet naturalem contiguitate manente, vnde emergit fracturæ cranii ea species, quæ fissura dicitur: hæc vero*
    - *Vel est manifesta & apparens, id est,*
      - *Visu.*
      - *Tactu.*
      - *Scalpro.*
    - *Vel obscura, & cæca cũ non quæ ictũ excepit pars sed ipsi opposita frangitur: id vero contingit vel*
      - *In eodem osse idque duobus modis.*
        - *Lateraliter, cum verbi gatia, ossis frontis dextra parte icta, sinistra finditur.*
        - *Superna deorsum, cum non prima, quæ ictum excepit, sed secũda lamina finditur.*
      - *In diuersis ossibus, his nempe hominibus qui suturis caret, vel eas admodum compressas & constrictas habent vel secus, quam oportet dispositas, oppositio vero illa spectatur vel*
        - *A parte dextra in sinistram, & contra, vt cum icto bregmate dextro, sinistrum finditur.*
        - *Ab antica in posticam, & contra vt cum icto fronte occiput finditur.*
    - *Vel medio inter obscuram & manifestam se habet modo, cuiusmodi fissura capillaris nominatur, & inducto oleo & atramẽto sutorio manifestatur*
  - *Aut eundem situm amittant: idque vel*
    - *Penitus: sic vt ossis icti particulæ sua sede emotæ & depressæ membranam comprimant, vnde emergit effracturæ ea species, quæ attritionis speciem retinet, cum in multa velut fragmenta, schidia & testulas, apparentes vel osse sano abditas, os ictum adeo est, vt depressum concidat.*
    - *Quadamtenus: cùm scilicet os fractum, parte quadam diuulsum est: alia vero sano ossi hæret, vnde effracturæ alia species suboritur: concameratam possis dicere, cum ita sursum os turget vt inane spatium subtus relinquat.*
- *Vel per incisionem, à re acuta & incidente: fit vero incisio illa vel per*
  - *Succisionem, cum ita incisum est os, vt hæreat adhuc parte aliqua ossi sano.*
  - *Rescissionem, cum penitus exemptum ossis fragmentum decidit.*
  - *Sedem, cum impressum in vulnere manet teli vestigium, sic vt nec longius nec latius excurrat vulnus, quam telum ipsum insederit.*

Alia de fracturarum cranii differentiis Tabula.

Fracturarum differentiæ, omnibus omnium partium fracturis communes ducuntur, vel à

- *Natura, secundum quam dicuntur fracturæ.*
  - *Simplices, cum solitariæ & seorsim per se reperiuntur.*
  - *Compositæ, idque vel*
    - *Mutuo secum, vt contusio seu collisio, cum incisione, fissura cum effractura.*
    - *Cum aliis symptomatis, vt tumore, dolore, ardore, hæmorrhagia, conuulsione, & cæteris.*
- *Quantitate, vnde dicuntur magnæ, mediocres, & paruæ, secundum trinam longitudinis, latitudinis, profunditatis dimensionem.*
- *Figura, à qua dicuntur*
  - *Rectæ,*
  - *Obliquæ,*
  - *Transuersæ,*
  - *Rotundæ,*
  - *Triangulares.*
- *Situ, vnde anticæ posticæ, dextræ, sinistræ, altæ & imæ dicuntur seu superficiariæ & profundæ.*
- *Parte, vnde fractura frontis, occipitis, bregmatis, & petrosorum ossium nominatur, & hinc qualis sit lethalis, aut salutis sperabilis, curatu facilis aut difficilis, indicatur.*

De causis

A

De cauſis & ſignis. CAP. II.

FRacti cranij cauſæ externæ ſunt, vt lapſus, ictus à quouis teli genere, acuto, obtuſo, graui, duro, beſtiarum morſus, & alia eiuſdem generis multa. Signa vero, quibus in notitiam venimus fracti cranij, duorum ſunt generum: alia enim ratione & diſcurſu mentis comprehenduntur; alia ſenſu, quæ nempe digito & oculis malum ipſum ſubiiciunt. Rationalia ſigna ex his quæ ſuperuenerunt, rem ipſam an ſit, & cuiuſmodi ſit, denuntiant. Fractum enim cranium intelligere licet ſi ex ictu æger conciderit, vel ſi ex alto in rem duram præceps deciderit. Si ad aliquod ab ictu tempus ſine voce, viſu & auditu iacuerit, ſi multum perdoluerit & perdoleat, adeo, vt ſæpe manum vulneri admouere cogatur. Sed & teli ratio eſt ineunda, nempe ſi graue ſit, ſi obtuſum, ſi pungens, ſi acutum. Conſiderandum etiam, quibus & quantis viribus impreſſum fuerit, & quanto iræ ardore ex alto & ad perpendiculum impulſum. Aduertendum etiam, num æger inermi & nudo capite ictum exceperit: ſi in ſyncopen ſtatim ab ictu inciderit, B num à ſyncope excitatus mente aberrarit, oculi occæcati fuerint, vertigine tentatus fuerit, per nares, os, aures, oculoſue ſanguis ipſi fluxerit, ſi denique vomuerit. Scripſit enim Hippocrates, *Quibus præciſum cerebrum eſt, iis neceſſe eſſe febrem, & bilis vomitum ſuperuenire.* Quod Galenus *in commentario* confirmans ait, id etiam ipſum contingere, cum ad cerebri membranas vulnus peruenerit. Sed & ſi à cranio, cute capillata, & pericranio denudato & ſpecillo ferreo leuiter pulſato, obtuſus tanquam à vaſe fiſſo dimanet ſonitus, fracti cranij ſignum eſſe aiunt, vt eſt à Paulo Æginea memoriæ proditum. Profecto ſigna hæc omnia magnam coniecturam vel fidem potius faciunt vulnerati cranij & cerebri læſi: vt quæ niſi fracto oſſe non eueniant, vt Celſus literis mandauit. Quanquam multis, quibus tale nihil ſtatim ab ictu ſuperuenit, cranium fractum compertum eſt. Sed rarum admodũ id exiſtit: nec vero inter tot ſigna id, quod à Guidone commemoratum eſt, hoc loco prætermittendum videtur. *Si quis* (inquit) *ſcire velit, qua parte cranium fractum eſt, ægro contentione valida, funiculum dentibus primoribus altero extremo continendum præbeat, & altero Chirurgus eundem manu contendat, contentum ſic funiculum digitis leniter impellat: nam in ipſo impulſus & tinnitus funiculi articulo, æger certo admonebitur, partis cranii fractæ, & hanc doloris ſenſu, quaſi victus & coactus, ſublata manu demonſtrabit.* Eius tamen ſigni veritatem nondum potui experientia comprobare, etſi C in multis tentauerim. Quare de eo ſigno nihil certi habeo, quod pronuntiem, vt nec de eo, quod *in Coacis* ab Hippocrate commemoratur. *De quibus* (inquit) *ambiguum eſt, ruptane ſint, an non cranii oſſa, iudicare oportet exhibito ad manducandum in vtramque maxillam aſphodeli caule aut ferula, ita vt animaduertere iubeas, an os aliquod ipſi ſtrepere videatur, nam fracta ſtrepere videntur.* Sed his miſſis, nunc ad ea ſigna tranſeamus, quæ in ſenſum cadunt.

Cauſa externa.
Signa rationalia.
Aph. 50. ſec. 6.
Lib. 8. cap. 4.
Lib. 8. ca. 4.
Hippocratis & Guidonis coniecturalia fracti cranij ſigna.

De fracti cranii ſignis ſenſui ſubiectis. CAP. III.

SEnſui ſubiecta ſigna hic dicuntur ea, quæ oculis, digitis & ſcalpro vulnus ipſum denudato oſſe ſubiiciunt. Sed *ſi arrecti in vulnere ſtent, & viſantur capilli*, os fractum eſſe intelligitur, quod vix incidi poſſe videatur capillus, qui violento teli incurſui cedit, haud violato oſſe, quod reſiſtit, vt eſt ab Hippocrate adnotatum: itaque huius vnius rei inſpectione, ante vulneris ipſius inſpectionem, in fracti cranij ſuſpicionem venire & ad ſtantes inducere coniectura probabili poſſumus. Quin & nondum cutis decuſſatione, oſſe renudato, fracti cranij cõiecturam tactu inire poſſumus, ſi appreſſis ictui digitis extare os vel D deprimi præter naturam perceperimus. Diſcuſſa decuſſatim cute & oſſe renudato, ſi fractura oculis nõ pateat percontandum eſt ſpecillo, quod neque nimis tenue, neque acutum: ne cum in quoſdam ſinus naturales inciderit, opinionem fracti oſſis fruſtra faciat: neque nimis plenum ſit, ne paruulæ rimulæ fallant. Si vbi ſpecillum ad os venit, nihil niſi lene & lubricum occurrit, integrum id videri poteſt. At contra ſi quid aſperi occurrat, vtique qua ſuturæ non ſint, fractum eſſe os teſtatur. Cogitet vero Chirurgus, fracturas non ita raro, qua ſuturæ ſunt, infligi; ipſas vero ſuturas non eodem ſemper & naturali ſitu exiſtere. Sed & ſæpe fit, vt colliſum os, fiſſum aut ſciſſum, neque oculis, neque ſpecillo deprehendi poſſit: itaque ſi ex ſignis rationalibus ſupra commemoratis, eius rei coniectura ſubſit, inducendum eſt ſuper atramentum ſutorium & oleum, & eo, quo poſtea dicemus, artificio, rima perueſtiganda. Vbi de fractura conſtabit, tum morbi magnitudo diligenter expendenda eſt, & prompte adhibenda remedia. Certe cum in ſuturæ alicuius ſedem fractura incidit, cognitu difficile malum eſt, niſi ingens admodum fractura extiterit, quod ſuturæ rimoſa ſua aſperitate, fracturas adumbrent: itaque ab his deceptum ſe fuiſſe Hippoc. teſtatur. Expoſitis breuiter fracti cranij differentiis & ſignis, nunc tempeſtiuum eſt, ad ſingulas ſeorſim ſpecies accedere, initio à fiſſura ducto.

Senſibilia fracti cranij ante diuiſam cutem ſigna.
Lib. de cap. Vulner.
Quale ſpecillum quod ad explorandum os adhibetur, eſſe debeat.
Lib. 5. epid. hiſt. Autonõmi Omilõ à futuris deceptus Hipp.

E

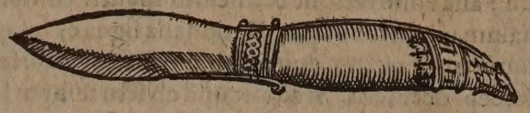
De fiſſura, fracti cranii prima ſpecie. CAP. IV.

EX præmiſſis ſignis ſi cranium fractum fiſſumue cognouerit Chirurgus, ac inflictum cuti muſculoſæ vulnus: fiſſuræ tractandæ haud ex animo ſatisfaciat, tum radendus pilus eſt, mox cutis muſculoſa cum ſubiecto pericranio, trigona vel tetragona figura magnitudinis debitæ nouacula reſcindenda eſt, vitatis ſemper, quantum fieri poteſt, ſuturis & temporibus: nec vero quicquam inde mali metuendum: eſt enim longe ſatius inciſa cute os renudare, quam fracturæ ſpeciem & naturam, religioſius ſeruata cute, ignotam & obſcuram eſſe permittere: nam haud magno negotio cutis ſaneſcit, etiamſi fruſtra deſecta eſt. Multo vero magis expedit Hippocra. ſententia, morbos non ita breui tempore, ſed tamen tuto, & ſecure curare, quam breuiori tempore & cum relapſus aut grauiorum

Quo caſu cutis capillata incidenda.
Celſus.
Hippocrati.

malorum metu. Fiet igitur cutis illa diſſectio nouacula, ac ſi ex teli impreſſione plaga cuti inflicta fuerit, ea cedet in alteratram moliendarum inciſionum. A

Nouacula inciſoria.

Ratio diuellendæ cutis capillatæ à facto cranio.

Ergo bene ſecante nouacula, validius & ponderoſa manu impreſſa, vna cum cute muſculoſa pericranium diuidendum & diſcindendum eſt, mox ipſum à ſubiecto cranio ita reuellendum, vt ne quid ipſius ſuper os relinquatur: dehinc enim terebris laceratum vehementes febres cum inflammationibus excitaret: initium vero reuulſionis ab angulis orthogonaliter ſe decuſſantium linearum ducendum eſt cultro, cuius hic ſubiectam vides figuram:

Culter reuellendo ſeu diducendo à calua pericranio idoneus. B

Deligandi vaſis in hæmorrhagiæ metu ratio.

Hinc puluillis linteis molliſſime carptis, totum vulnus eſt complendum, quo labra à ſe inuicem diductiora ſint. Supra autem imponenda remedia ſanguinis fluxum reprimentia. Quod ſi tanto impetu manare ſanguinem contingat, vt nullis adſtringentibus ſiſti poſſit, vas ipſum deligandum erit, adacta primum acu filum ducente per cutis muſculoſæ partem externam, indeque reuocata & reducta ipſa per partem internam: tum nodo forinſecus ſubnectendum filum, impoſito prius & eodem nodo, vna cum tota cute muſculoſa, comprehenſo penicillo linteo magnitudinis pennæ anſerinæ, ne fili arctior conſtrictio, quæ cohibendo ſanguini ſufficiat, vel cutem diſſecet & dilaniet, vel dolorem inferat: tum demum caput altiuſcule excitandum.

Hiſtoria.

Id ego nuper tentaui & perfeci in auriga quodam, qui ex curru pronus in caput ſuper quadrato lapide ſtratum pauimentum deuolutus bregmatis partem poſteriorẽ vehementer ſibi contudit, quo nomine decuſſato vulnere fuit illi cutis muſculoſa incidenda, tum vt ſanguis concretus exprimeretur, tum vt vitium, ſi quod in cranio eſſet, animaduerteretur. Sed diuiſa in illo opere faciundo arteria, cum qui aderat Chirurgus ſanguinem impetu ſalientem reprimere non poſſet, ac tantam eius copiam auriga ille iam amiſiſſet, vt præ virium exolutione non in lecto ſe commouere, vix vero loqui poſſet. Vocatus ego facto ipſo docui, cum ante fruſtra adſtringentia remedia tentauerit, ſatius eſſe vinculo ſanguinem comprehenſo vaſe cohibere, quam ægrum puerili punctura metu, vicinæ morti prodere. C

Ars prauidendæ fracturæ cranij cum ſe primo obtutu non offert.

Sed vt ad inſtitutum ſermonem redeamus, poſtera die animaduerteret Chirurgus, qua fracturæ ſpecie os læſum ſit, ac læſionis ſi nulla oculis, ſi nulla digitis & ſcalpro ſe ſigna ſubiiciant, ſubeſſe tamen opinionem & coniecturam faciet ſignorum rationalium aliquod, inducendum, vt ſupra monuimus, eſt ſuper os renudatum atramentum ſcriptorium cum olei roſacei tantillo, vt eo penetret & imbuatur rima, ſi qua ſubeſt. Sequenti inde apparatu os ipſum linteo exuccandum, ſcalpriſque ſeu radulis id atramentum detrahendum, ſi quid eius in os ſubiuerit, nigritiem enim continet, ſi quid fiſſum eſt. Quare in radendo perſeuerare oportet, donec fiſſuræ ſignum obſcuretur, aut ad meningem vſque ventum fuerit.

Indicium laminæ vtriuſque cranij pertuſæ.

Quo vero ſit certius, num laminas caluæ geminas fiſſura penetret, imperandum ægro, vt obturatis naribus & ore magna contentione expiret. D Tum enim per fiſſuram exudabit ſanies cruenta: aer enim thorace expulſus, exituque prohibitus, cerebri & meningum ſubſtantiam tumefacit & attollit, vnde ſpumoſæ illius humiditatis & ſaniei exudatio: tum ergo exſcidendum os eſt ad craſſam vſque meningem, ipſa tamen intacta radulis & aliis inſtrumentis ad eam rem idoneis. Quod ſi longior fuerit fiſſura, non decet eam ad vltimum vſque terminum perſequi: natura enim quod fiſſuræ reliquum eſt, id callo genito reponet & reſtituet. Adde, quod Celſi ſententia, Chirurgus quam minimum poteſt oſſis ipſius eximere debet, quod tegendo cerebro nullum ſit operculum aptius calua. Itaque exitum ſanguini & ſaniei, quo tranſpiret exhauriaturque, moliri ſufficiet: ne materia illa ſuppreſſa os corrumpat, & inflammationem in cerebro faciat. Cęterum intra triduum, ſi fieri poteſt, os fractum eximendum eſt, æſtate præſertim, metu inflammationis. Terebrata ſunt tamen à me multoties, & ſcalpris exempta capitis oſſa, poſt ſeptimum & decimũ diem hyeme & æſtate, fœlici ſucceſſu.

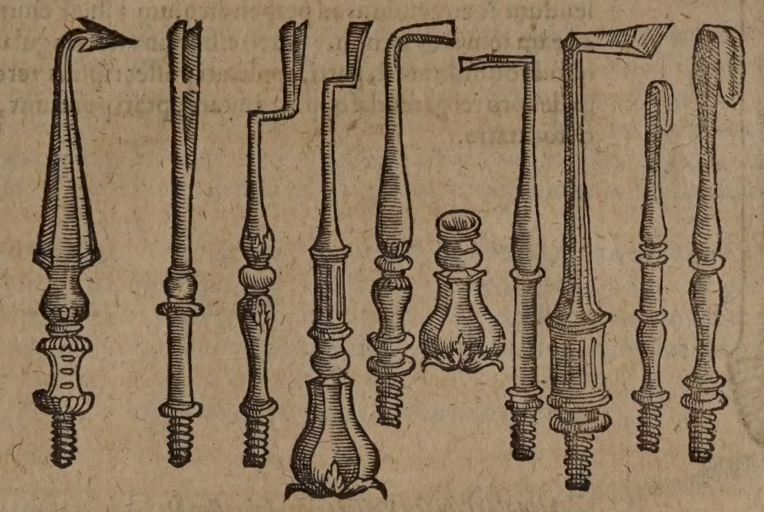
Licet etiam poſt decimũ diem terebrare.

Quod eo ego libentius dictum velim, ne quis vnquam ægros, ſine remedio derelictos eſſe patiatur: præſtat enim remedium aliquod anceps experiri, quam nullum: de periculo tamen ante adſtantes erunt monendi, longe enim plures intereunt, quibus fracta capitis oſſa exempta non fuere, quam quibus fuere. E cæterum inſtrumenta, quibus cæſim vulnerata ſeu fiſſa capitis oſſa eximuntur, Scalpri ſeu Radulæ nominantur, quorum hic varias formas depingendas curaui, vt delectui eſſet locus, pro cuiuſque arbitrio & inſtituto. Poterunt vero omnia ſigillatim in manubrium cochleatum inſeri & aptari, cuius etiam figuram ſubieci.

Radulæ

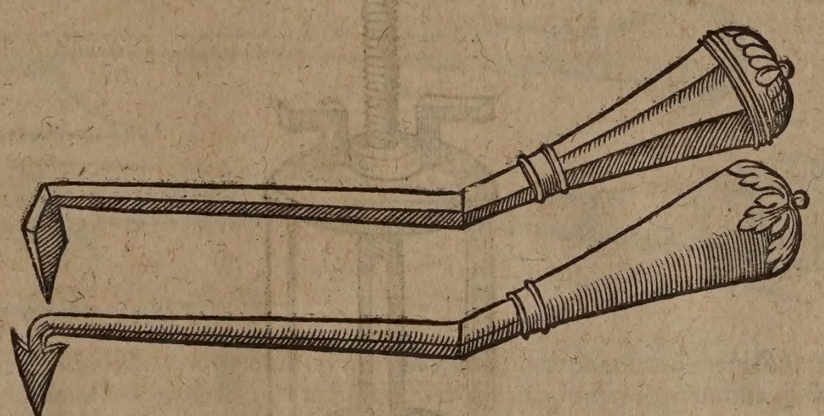
Radulæ, seu Scalpri.

B

Alterius formæ Radulæ, ad oſſa maiora penitus exſcindenda.

C

Denique cum calua ſimplici fiſſura vulnerata, fractaue fuerit, ſatisfactum ægro & arti Chirurgus putare debebit, ſi deſcriptis ſcalpris os diuiſerit & fiſſuram dilatauerit, haud adhibita terebra, etiãſi fiſſura geminas laminas penetret. Quod ſi primam laminam non excedat in primo ſecundæ occurſu, erit ſcalpro conſiſtendum, Pauli ſententia. At ſi contuſum & in multa fragmenta colliſum os fuerit, inſtrumentis idoneis eximenda illa erunt, adhibita etiam terebra, ſi opus ſit, eo, quo mox dicturi ſumus, modo.

In ſimplici fiſſura ſufficere ſcalpris fiſſuram dilatare nec eſſe neceſſe terebrare.

D

De Contuſione, quæ ſecunda fracturæ ſpecies eſt. Cap. V.

Contuſionis impetu ſæpe fit Ecchymoſis, id eſt, ſanguinis mox concreſcentis effuſio ſub cute muſculoſa ſine vulnere. Hæc contuſio ingens ſi fuerit, ſic vt à cranio cutis abſceſſerit, ſectionem moliri oportet, qua ſanguis exire & expurgari poſſit. Hic enim abſtinendum prorſus à ſuppuratibus remediis, quæ alias in parte carnoſa locum haberent, quod humida omnia oſſibus ſint inimica, vt demonſtrabitur poſtea. Contuſiones eiuſmodi ſæpius in pueris contingunt, contuſæ partis mollitie & inundatione conſpicuæ, quibus à me ſæpe ſcalpello apertis manauit ſanguis ſeroſus, concretus, & nigricans. Reliquumque curationis partis compreſſione moderata, & deſiccantibus remediis perfectum eſt. Sed & ingenti contuſione puerorum cranium intrinſecus deprimi poteſt, quemadmodum in vaſis ex tenui æris lamina contextis, plumbeis & ſtanneis contingere videmus: nam appreſſione digiti ſæpe ita deprimuntur, vt cauitatis ſubſit veſtigium: aliquando etiam ipſa per ſe reſiliunt, reſurguntque priſtinæ æquabilitati reſtituta, quod aliquando puerorum, fœminarum, molliorum, humidiorum, ac pituitoſarum oſſibus contingit. Quod ſi ipſa per ſe oſſa non reſiliant, admouenda cucurbitula eſt, cum magna flamma, & imperandum ægro, vt ore, naribuſque compreſſis, ſpiritum magna contentione ſurſum exprimat: ſic enim impetu ſurſum ad cerebrum & caluam compulſi ſpiritus, & cucurbitulæ attrahentis vi, ſpes eſt reuocandi in ſuum locum depreſſi oſſis. Quod ſi ne ſic quidem reſtitui os poſſit, tum inciſio in cute facienda erit, & terebellum ſimile illi, quod hic appictum vides, in oſſis depreſſam partem impellendum, indeque eo prorſum modo os ipſum ſurſum retrahendum, quo vietores ſolent ſcandulum ſeu aſſulam depreſſam intus foras attollere & reuocare.

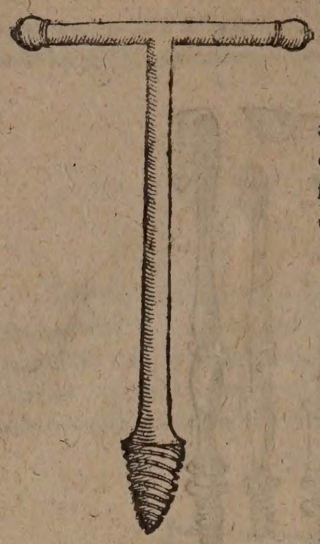
Ecchymoſis quid.

Qui curanda cranij contuſio.

Cranij depreſſi curatio varia.

E

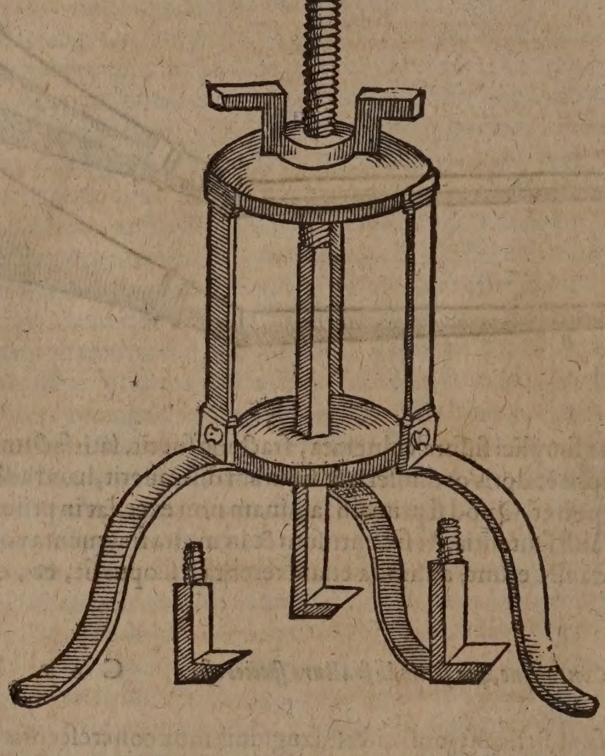
Quod

Quod si robustius & crassius, densiúsque os fuerit, vt id instrumẽtum A
retrahẽdo ossi non sufficiat, forandum cranium erit in ipsius depressionis centro, & per apertum foramen vecte hoc Tripode, subnixum os, attollendum & erigendum ad perpendiculum: inest enim huic instrumento ad eam rem satis virium. Ideo effictum est triangulare, vt omni capitis, quod rotundum est, parti, applicari posset: ipsius vero extremis variæ cuspides pro rei gerendæ opportunitate aptari poterunt, vt subiecta docet deformatio.

B

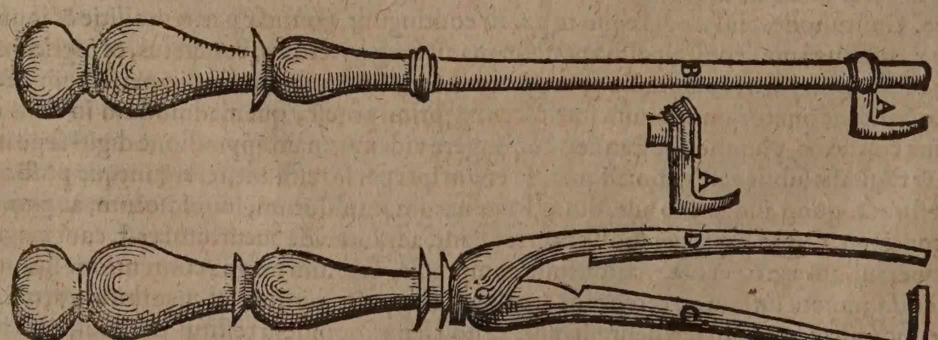
Eleuatorium seu Vectis tripes subrectorius.

C

D

Aliorum Vectium deformatio.

E

A A A. *Monstrat vectis cuspidem seu linguam, quæ obtusa esse debet, quo facilius & suauius sese in cranii fracturam ad crassam meningem insinuet: tantum hæc capite seu manubrio comprehensa surrigitur, quantum pro præsentis operis necessitate satis esse videtur.*

B. *Vectis corpus, quod quadratum esse debet, ne quæ in ipsum inseritur lingua, seu cuspis non bene stabilis nutet. Corporis vero illius extremitas ossi sano inniti debet, vt hoc tanquam stabili fundamento firmius stet. Vsus eius est, vt dum cuspis fractum os subiuit sursum manu surrigatur manubrium, quo sic os depressum erigatur.*

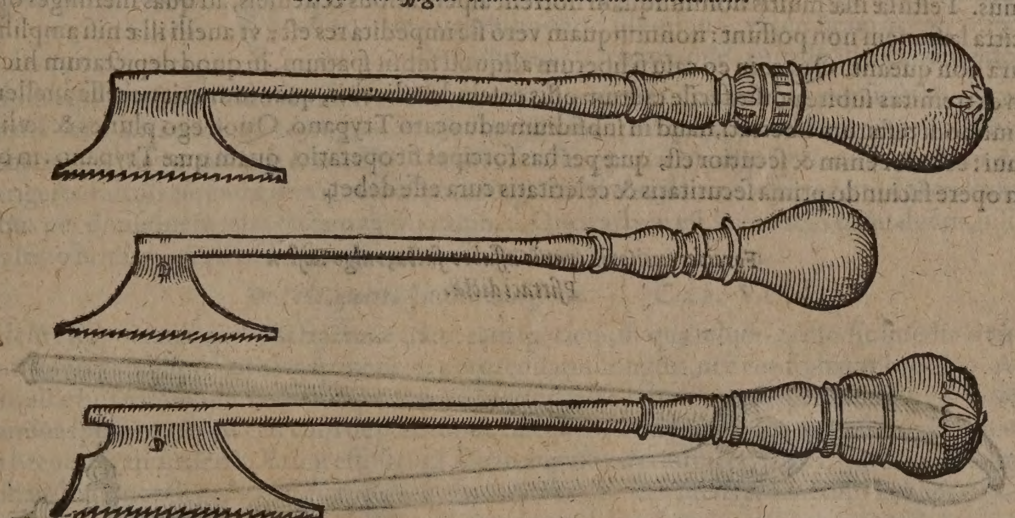
C. *Monstrat primum brachium alterius vectis, cuius adunca extremitas sub os depressum sensim inditur.*

D. *Secundum brachium, quod ossi sano inniti debet, vt constanti illo suo nixu, depressum os sursum attollat.*

Eo ita vtaris, licet, vt manubrium deprimas: tali enim depressione primum eius brachium, depressum erigit os.

Si quando vero contingat, vt os non quidem totum: sed altera tantum ex parte fractum & depressum fuerit, operępretium est, quo ipsum attollas, & vna conclusis materiis exitum aperias, serris his similibus, quas hic depictas vides, cranium diuidere, sic sine compressione tantum ossis exciditur, quan-
B tum opus esse videtur, nec vllum subest compellendi ossis fracti in membranas aut cerebrum periculum.

Serrarum effigies cranio diuidendo idonearum.

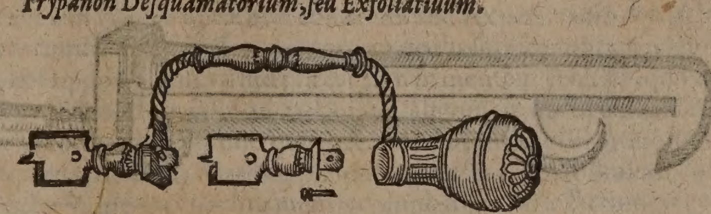

C

Quod si ex signis, quæ erunt, quæque apparebunt, intelligamus, contusionem in secunda lamina subsistere, ac ne vsque ad ipsam quidem peruenire, ossis renudatio, iisdem illis finibus, quibus contusio terminanda erit, id enim inflammationi & quibusuis aliis symptomatis vitandis & auertendis, sufficiet: hoc vero fiet Trypano exfoliatiuo (vt loquuntur) seu desquamatorio, quo facile tantum ossis eximas licet, quantum videbitur. Eius ideo hic imaginem subiunxi.

Trypanon Desquamatorium, seu Exfoliatiuum.

D

De Effractura, seu ossis depreßione, tertia fracturæ cranii specie.

Cap. VI.

ANtequam de Effractura dicam, venia mihi à beneuolo & idoneo Lectore petenda videtur, vel hoc maxime, quod vt *superiore capite*, cum de Contusione dicere instituissem, multa de Depressione inserui, sic & hoc quid de Effractura est sermone, nonnulla de Contusione sum inserturus: non rei ipsius ignorantia occæcati hoc facimus: quippe scientes, Contusionem dici, quando opprimitur & colliditur os, sed non labat. Effracturam vero esse, quando vehementissimo ictu labat os, & intro effringitur. Ve-
E rum vix fieri potest, quin res ipsæ, vt dum agūtur, sic & dum dicuntur, confundantur, & permisceantur: adeo vix Contusionem sine Effractura, & hanc sine illa cernere possis. Ergo validis obtusisque fustium, grauiumque telorum, seu rotunda illa, seu quadrata fuerint, irruentibus aut inflictis ictibus, lapsibus etiam ex alto, superne deorsum, ad perpendiculum, sæpe intro effringuntur & compelluntur ossa, magis minusue, pro ictus vehementia, teli specie, & partis suscipientis conditione: vnde remediorum & instrumentorum quibus periculo occurratur, diuersitas. Demus ergo, os depressum esse, vnaque in multas testas distractum: eiusmodi testæ, quia Trypano, quo auellantur, facile carere possunt, id operis vectibus ad eam rem comparatis & affabre factis erit perficiendum. Cuiusmodi illi sunt, quos hic depictos vides.

Quid Contusio. *Quid Effractura.* *Causa Effracturarum.* *Curatio.*

Vectes.

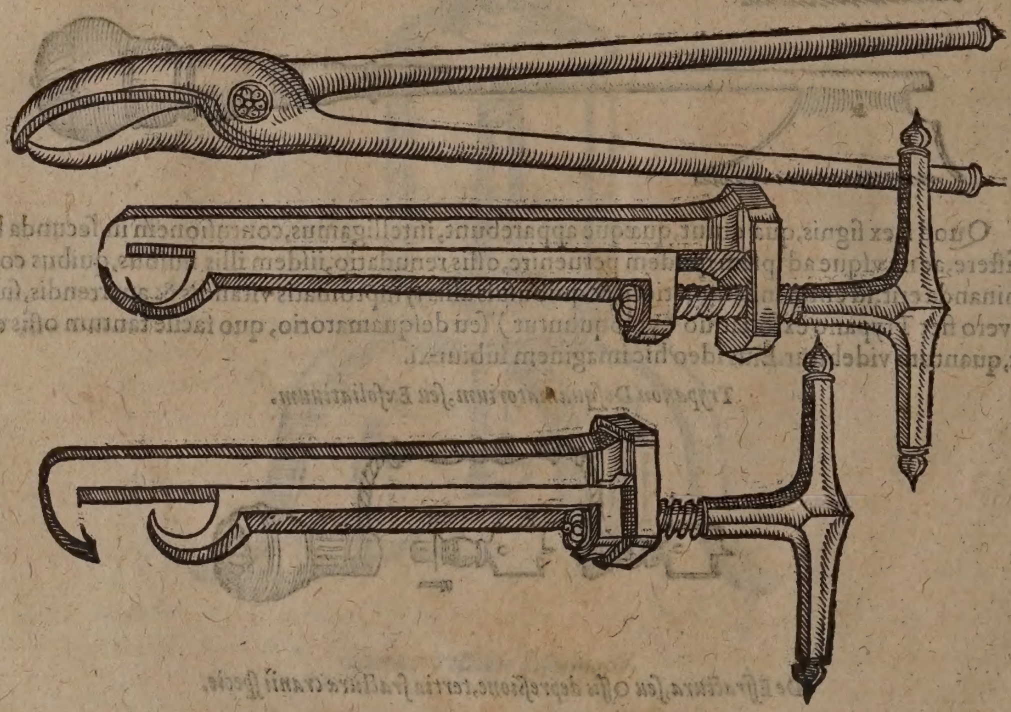
 A

Vectes.

Cauendum vero diligenter est, ne dum eiusmodi ossium testas & spinas auellimus, membranas lædamus. Testulæ illæ multis nonnunquam horrent asperitatibus & aculeis, ad quas meninges offendere citra læsionem non possunt: nonnunquam vero sic impedita res est, vt auelli illæ nisi amplificata fractura non queant. Quare in eo casu si liberum aliquod subsit spatium, in quod depictarum hic forcipum extremitas subire possit, facile tantum ossis excindere licebit, quantum erit necesse auellendarum eiusmodi testarum libertati, haud in subsidium aduocato Trypano. Quod ego pluries & fœliciter factitaui: celerior enim & securior est, quæ per has forcipes fit operatio, quam quæ Trypano: in omni autem opere faciundo prima securitatis & celeritatis cura esse debet. B

Forcipes excisoriæ cranio affabre factæ, vulgo Rostra Psittaci dictæ.

C

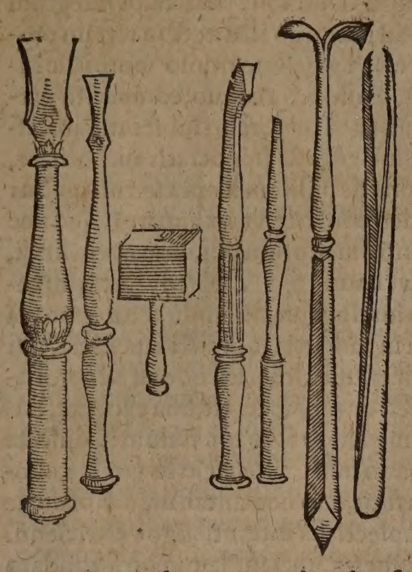
D

Sed & scalprorum, & volsellarum, cum plumbeo malleo figuras hic subiicere operępretium visum est, quod non modo eximendis ossium testis, sed & complanandis relictorum ossium asperitatibus, eiusmodi instrumenta in primis necessaria sint.

E

Scalpro-

A *Scalprorum & Volsellarum, cum malleo plumbeo effigies.*

Notandum vero hoc loco est, nunquam Trypanon, nunquam Vectem ossi penitus fracto, applicanda esse, ne ipsius compressione subiectæ lædantur membranæ. Ergo ossi quidem sano applicabuntur illa, sed quam fieri poterit proxime fracturam, vt cranii quam minimum eximatur, ne cerebrum osseo suo operculo denudatum noxam contrahat: nec vero effracturas, vt nec fissuras si longius processerint, persequeris vsque ad extremum, contentus exitum saniei aperuisse, & id ossis auulsisse, quod membranas pungebat. Callo enim genito & supposito cranii, vt & reliquorum ossium, fracturas natura resarcire solet: quemadmodum ab Hippo. & Gal. testatum legimus: in quem finem illa singulari prouidentia geminas cranii laminas alimentaria quadam & sanguinea materia iuferciuit, vt hac tanquam medulla ossis iacturas repararet. *Lib. de Vuln. cap. Lib. 6. met. cap. Vlt.* B Ergo eius rei nuper patuit veritas in seruo D. Grolo graui mulini pedis calcitratu effracturam in coronali osse passo: id ipse cum intelligerem, trigona sectione cutem musculosam eo consilio parte illa diuisi, vt terebram liceret admouere. Sequenti die ergo terebrato osse, cum de illo extrahendo cogitarem, imo ipsum iam terebra diuisum auellere conarer, enormem effracturæ productionem, ex ossis sub manu vacillantis mobilitate, cognoui: à media enim fronte vsque ad minorem oculi canthum protendebatur. *Historia.* Itaque extrahendi & consilio & conatu misso ęgro satisfactum putaui, si os ipsum depressum erigerem altius: sic enim non iam crassæ meningi comprimendo molestum erat, & conclusus materiebus per diuisionem serra factam exitus patebat. Quo factum est, vt tandem conualuerit, nisi quod inde altero lumine, quod ad fracturam erat, orbatus fuerit.

De Sede, quarta fracti cranii specie. CAP. VII.

SEdem Hippocrates appellat fracturæ cranii eam speciem, in qua telum cranio sic insedit, vt impres- *Quid sedes.*
C sum ipsius vestigium fractura retinens, nec protendatur longius, nec contrahatur breuius. Ac sedis cum multæ sint formę, omnes, siue superficiales fuerint, seu ad diploen vsq; peruaserint, aut etiam ambas laminas penetrauerint, seu cum deperditione osseę substantię extiterint, seu in longum excurrant, *Curatio.* seu in breuē cogantur, seu in latum effusæ sint, seu in angustum contractę; seu cæsim, seu punctim, sica, stylo, hastili alioue teli genere inflictę fuerint, seu hoc, seu illud accidens cōiunctum habuerint, omnes, inquam, quam multæ & quam variæ sunt, aliquo supra descriptorum instrumentorum & modorum curari & sanescere debent. Notandum id tamen est, cuius nondum meminimus, quod si cōtingat ictu valido & ingenti vulnere ossis portionem sic penitus excisam esse, vt à reliquo cranio omnino distracta, pericranio tantum & cuti musculosæ pendula hæreat, haud à pericranio euellendam esse, & tanquam inutilem abiiciendam, sed ipsam suo loco & statui restituendam, callo mox genito, ossis velut cicatrice naturæ vi glutinandam, vt est à Celso adnotatum. Huius rei veritatem certa experientia in Ca- *Lib. 8. cap. 4.* pitaneo Hydron non ita pridem comprobaui: Illi ossis coronalis portio media tres digitos longa, lata- *Historia.* que ense valido sic excisa erat, vt iam viciniæ osseæ non cohæreret, sed vix pericranio & cuti musculosæ adhærens in faciem inuersa procumberet, ac crassam meningem oculis subiiceret: itaq; ipsam à sua cute
D reuulsam parabam abiicere, ni Hippocraticum illud præceptum in mentem venisset, quo cautum est, cerebrum operculo suo exarmare, & nudum relinquere. Quare sanguinem qui in crassam meningem, *Preceptum Hippocraticum.* cuius motum oculis erat percipere, exciderat, primo quoq; tempore abstersi, ossis prouolutam portionem suo loco reddidi, & ex superna parte sutura, tribus punctibus adacta acu, stabiliui: atq; quo reliquę saniei pateret effluxus, interiectas vulneris rimas linamentis compleui: hac arte factum est, vt etsi eodē illo tempore multis aliis & ingentibus vulneribus corpus confossum haberet, per Dei tamen misericordiam conualuerit: exemplo certissimo, nihil neq; cranii, neque pericranii, ac ne musculosæ quidem cutis quidquam nisi poscente necessitate abiiciendum, multo vero minus, vt cerebrum suis operculis nudum maneat committendum.

De Resonitu, seu Contrafissura, quinta fracturæ specie. CAP. VIII.

FIt nonnunquam fractura in parte illi opposita, quæ ictum excepit: vt si ictum pars dextra exceperit, *Quid resonitus.* & sinistra findatur: hoc fracturæ genus est valde periculosum, quod id nullo certo signo deprehendere valeas: vt est ab Hippocrate proditum, *libr. de Vulneribus capitis.* Quare si quando ex eiusmodi fractura mors consecuta fuerit, venia dignus censendus est Chirurgus. Et quamuis hanc fracturæ speciem *Lib. 6. ca. 90.* risu excipiat Paulus Ægineta, nec in capite humano duro nempe & pleno, vt in vasis vitreis vacuis dari
E posse putet, à me tamen aliquando visa & obseruata est. Nec valet eorum ratio, qui ideo putant, naturā *In quibus hæc fractura locum habere possit in diuersis cranii ossibus.* ex multis ossibus suturarum compage contextis, caput conflauisse, ne vnius partis fractura in oppositā protenderetur. Locum enim id forte habere potest in his, quibus suturæ sunt expressæ, & naturaliter sitæ ac constitutę. At non in his, quibus vel desunt, vel è natura sitæ non sunt, vel sunt admodum confertæ: atq; ita obliteratę, vt vnum veluti os ex multis colauisse videatur: id fiet sequentis historiæ commemoratione manifestum: Massi dispositorum equorum custodis, seruo cuidam grauis lapidis ictus in bregmate dextro est inflictus, vnde vulnus quidem exiguum, sed grandis contusio tumorque extitit; quare quo certius pateret, si quæ noxa ossi inflicta esset, quoque facilius concretus sanguis exprime- *Historia.*

 tur,

tur,cute patefacta latius apertum vulnus est à Theodorico Hereo Chirurgo,qui vt erat peritus artifex, A & vir probus,nihil eorum,quę ars prę∫criberet ad curationem,omi∫it. Diui∫ione peracta,os integrum animaduer∫um e∫t,quanquam eius fracti multa erat cõiectura, quod ∫tatim ab ictu æger in terram prociderat,vomuerat,& alia fracti cranii ∫igna pertulerat:quo factum e∫t,vt vige∫imo primo morbi die interierit.Ego vero aduocatus,qui,quã ex cau∫a interii∫∫et,edicerem, diui∫o ∫erra cranio,comperi in parte ictui oppo∫ita,ingentem ∫aniei copiam,& in cra∫∫a meninge,ip∫iusq; etiam cerebri ∫ub∫tantia ab∫ce∫∫um:∫uturam vero nullam pręter duas ∫quammo∫as. Ratum ergo illud e∫t, ex Hippocratis authoritate, ratione & experientia confirmatũ,alia parte ictum,& alia fracturam e∫∫e po∫∫e: in his præ∫ertim quibus aut nullę ∫uturę erunt,aut illę admodum arctę & valido adhę∫u adeo con∫ertę,vt vix appareãt.Sed nec ab∫urdum e∫t,oppo∫itam ei,quę ictum exceperit,o∫∫is eiu∫dem ac nõ diuer∫orum o∫∫ium partem findi, in his hominibus,quib.cranium e∫t bene confirmatum,& ∫uturis vt natura fert & ∫olet di∫tinctum: fuitq; & e∫t germana hęc Hippocratis mens & ∫entẽtia.Id quo magis intelligatur,notandũ,ictui oppo∫itã eiu∫dem o∫∫is partem intelligi duobus modis.Primo,cum fractura in eadem e∫t o∫∫is icti ∫uperficie,vt ∫i parte alterius o∫∫ium bregmatis,quę e∫t ad ∫uturam lambdoidem icta,fi∫∫a altera ∫it, quę e∫t ad coronalem.Secundo,cum non quę ictum excepit,∫uperficies & lamina,∫ed quę ∫ubiecta e∫t,fi∫∫a extiterit, B cuiu∫modi fracturę genus animaduerti in nobili quodã Equite , turmę Ducis Stẽpani. Is dum in di∫iecta murorum ca∫tri Hi∫dini,parte propugnaret,glãde, tormẽto manuario mi∫∫a,ictus e∫t in bregmate,alioqui ca∫∫ide armato.Ca∫∫idem quidem glans impul∫a depre∫∫it,non fidit,imo nec cutem mu∫culo∫am nedum cranium,quod ∫altem cerni po∫∫et nihilominus ∫exto die apoplecticus interiit. Ego vero ∫ciendi auidus,quę ip∫i iu∫ta interitus cau∫a extiti∫∫et , cranio diui∫o animaduerti, fractam laminam ∫ecundam te∫tasq; ex ∫e remittentem,quib.tanquam aculeis cerebri ∫ub∫tantia a∫∫idue compungebatur , integra interim cranii lamina prima.Simile exemplum feci po∫tea cernere Capellano Regis,& Ca∫tellano Reginę primariis Medicis in Rhotomagen∫i expugnatione.Cęterum curandę fracturę huius quintæ ∫peciei methodum nullam pręscribit Hippocrates,quod nullis illam indiciis ve∫tigari po∫∫e putet, quo ∫it, vt ∫æpius ∫it lethalis.Eniti tamen nos oportet,vt eiu∫modi fracturę,∫i quando contigerit,∫en∫um aliquẽ & coniecturã habeamus.Ra∫o ergo diligenter capillitio empla∫trum imponemus ex pice,tum liquida, tum nigra,cera, terebinthina , puluere ireos & ma∫tiches:hinc enim ∫i quis cutis locus humidior, mollior & tumidior apparuerit,huic fi∫∫uram o∫∫is ∫ube∫∫e erit veri∫imile,adeo quod ęger , et∫i nihil tale cogitans,cogitur ∫ubinde manus ei cranii parti admouere:Quibus & aliis ∫ignis ante commemoratis cõ- C firmati,aduocato doctorum Medicorum con∫ilio,& prænuntiato ad∫tantibus amicis periculo,ne quis calumniæ ∫it locus,audacter cranium terebrabimus:id enim longe ∫atius e∫t,quam ægrum latentis mali magnitudine vincẽdum,breui moribundum de∫erere.Sunt vero quatuor fracturæ conditiones, quib. ita decipi Chirurgus pote∫t,vt fracto reuera cranio, fracturam tamen nullam ∫ube∫∫e putet.Prima quãdo ip∫um ∫ic deprimitur , vt ilico in ∫uum locum & natiuam æquabilitatem re∫iliat. Secunda , cum fi∫∫ura ∫ube∫t capillaris. Tertia , cum os intro colliditur, extima interim ∫uperficie illibata,quod quidem cerni queat.Quarta,cum altera parte os ictum e∫t,& altera fi∫∫um.

Po∫∫e etiam Re∫onitum in cranii eodem o∫∫e locum habere.

Hi∫toria.

Cur Hippo. ∫onitus curandi rationem nullam ∫ubiecerit.

Ratio digno∫cendi cranii fracti per re∫onitum.

De cerebri commotione ∫eu concu∫∫ione. Cap. IX.

PRæter commemoratas fracturæ ∫pecies quibus cerebrum compatitur,aliud affectionis genus præter naturam,à cau∫æ pariter externæ violento incur∫u,ip∫um inuadit:commotionem cerebri ∫eu cõcu∫∫ionem appellant,vnde ∫imilia quæ ex cranii fractura emergunt ∫ymptomata. Commotionem inferunt ca∫us ab alto in corpus ∫olidum & durum, ictus obtu∫i & graues,vt ∫ilicis, clauæ,lanceæ , bombardæ,aut tonitru fragor,imo etiam manus illi∫io.Sic enim vt narrat Hippocrat. virgo illa pulchra Nerii filia , cum e∫∫et annorum viginti,à muliercula amica ludente,lata manu percu∫∫a e∫t in ∫inciput , & tunc D quidem vertigine capta e∫t , & ∫ine ∫piritu erat , & cum ad domum veni∫∫et,∫tatim febris vehemens ip∫am corripiebat , & caput dolebat , & rubor circa faciem erat. Septima die circa aurem dextram pus proce∫∫it graueolens,∫ubrubrum,amplius cyatho,& videbatur ∫ibi melius habere,& alleuata e∫t. Rur∫us augebatur febris,& in ∫oporem deferebatur,& loqui non poterat , & faciei pars dextra trahebatur, & difficulter ∫pirabat,& conuul∫io ac tremor aderat,& lingua detinebatur,& oculus ∫tupidus erat:nona mortua e∫t.Notandum vero quod capite etiam ca∫∫ide munito , ictus tamen violentia concu∫∫o venas & arterias di∫rumpi po∫∫e,non eas modo quæ per ∫uturas ∫ubeunt,∫ed illas etiam quæ inter geminas laminas ad diploen ∫parguntur , tum vt cra∫∫am meningem cranio alligarent, quo liberior e∫∫et cerebro motus,tum vt eidem cranio medulla carenti ∫uccum alimentarium,quo nutritur, id e∫t , ∫anguinem deferrent,vt in Anatome diximus.Hinc vero ∫anguinis inter caluam & membranas,aut inter mẽbranas & cerebrum decurrentis effluxus: ibi vero concretus ∫anguis magnos dolores mouet , & oculi occæcantur,vomitus cietur compatiente affectui cerebri ventriculi orificio,per neruos ∫extæ coniugationis,qui à cerebro in id,indeque in totam ventriculi capacitatem effunduntur:quo fit,vt offen∫ionis particeps contrahatur in ∫e∫e,& mox velut inuertatur ventriculus : vnde primo quidem ∫equitur , eo- E rum,quæ ip∫ius capacitate concluduntur,exclu∫io,inde vero eorum etiam,quę in ip∫um ex partibus vicinis & communibus affluere & allabi po∫∫unt,vt iecore & ve∫ica fellea : ex quibus omnibus bilis in∫ita velocitate & leuitate ad motum,qui ∫ur∫um fit,agilior,prima & copio∫ior excernitur: quæ vera ratio eius vomitus exi∫tit,qui ad cranii fracturas & cerebri concu∫∫ionem ∫equi ∫olet. Aliquanto po∫t membranas,cerebrumque ip∫um corripit inflammatio,quam excitat ∫anguis corruptus & putridus , va∫is ictus violentia ruptis expre∫∫us,& per cerebri ∫ub∫tantiam effu∫us.Eiu∫modi inflammatio partium continuatione cordi,& toti corpori communicata febrem accendit. Febris vero cerebri alteratione , delirium acce∫∫it:ad quam ∫i per eiu∫dem cerebri alienationem ∫equatur ∫tupor,pe∫∫ime cum ægro agitur, ex ∫en-

Gal. libr. 2. de comp. medic. ca. 6. & commen. ad apho. 58. ∫ect. Lib. 5. epid.

Cerebri cõmotio obrupta ip∫ius va∫a.

Signa. Cel∫us.

Cau∫a vomitus capite vulnerato.

Vomitus bilio∫i ratio.

A ex ſententia Hippocr. *in capitis ictu obſtupeſcentia & deſipientia malum.* Quod ſi ad hæc mala cerebri ſuccedat ſphacelus & corruptio, cum ingenti ſpirandi difficultate propter impeditam facultatem animalem, quæ à cerebro mouendi vim, muſculis thoracicis, reſpirationis inſtrumentis impertit, mors ſequatur neceſſum eſt. Horum accidentium magna pars apparuit in fœlicis memoriæ Henrico Rege, paulo antequam è viuis excederet. Is compoſitis Galliæ reb⁹, & pace cum finitimis parta, dum filiæ & ſororis nuptias celebri & feſtiuo haſtiludiorum exercitio feſtiuiores reddere conaretur, procurrens & ipſe in catadromo pyxidata lancea adeo grauem ictum pectore excepit, vt ictus violentia, lamina ductilis, qua è galea proſpicitur, ſurrigeretur, & diſſultantis in fruſta lanceæ truncus ſupra dextrum ſupercilium impingeretur, cutiſq; muſculoſa frontis ad minorem vſq; oculi ſiniſtri canthum laniaretur, multis eiuſdẽ trunci fruſtulis in commemorati oculi ſubſtantiam depactis, penitus tamen intactis & illibatis oſſibus: fuit vero commoti inde & concuſſi cerebri tanta vis, vt vndecimo ab ictu die, interierit. Poſt obitum diſſecto cranio in parte ictui oppoſita ad mediam occipitis ſuturam effuſi inter craſſam & tenuem meningem ſanguinis copia comperta eſt, & corruptæ cerebri ſubſtantiæ quantum pollice tegi poſſet, indicia ex coloris natiui in flauum mutatione, apparuere. Quæ cauſæ Regi Chriſtianiſſimo mortis conſe- B cutionem attulerint, non ſola vulnerati oculi læſio, vt plerique falſo ſunt ſuſpicati. Pleroſque enim alios vidimus, qui ex longe grauioribus in oculo vulneribus non interiere. *Hiſtoria.* *Quares mortendi ab ictu neceſſitatem Regi Henrico attulerit.*

Recentis eſt Memoriæ domini à Sancto-Ioanne hiſtoria. Is in catadromo, ante ædes Guiſianas pro tempore poſito, confractæ lanceæ fruſto digiti longitudinem & craſſitiem æquante, per ductilem laminam, qua è galea prouiſitur, ſub oculo in orbitam ſubeunte, & trium digitorum latitudine in caput penetrante vulneratus, mea opera præſentibus Medicis Regiis, Valerano & Dureto, adiuuante Iacobo Regio Chirurgo curatus, Dei beneficio conualuit. *Hiſtoria.*

Quid ingens illud, & plane memorabile Franciſci Lotharingi ducis Guiſiani vulnus memorem? Is in Bononiæ vrbis proſpectu, lancea ita caput tranſuerberatus eſt, vt ſub oculo dextro ad naſum cuſpis penetrans, per ceruices inter aurem, vertebraſque exiliret, abrupto violenti ictus impetu, & intro relicto ferro, tanta contumacia illic hærente, vt niſi tenaculis veterinariis extrahi inde & auelli nequiuerit. Quanquam vero ea fuerit ictus rapiditas & violentia, vt contingere non potuerit ſine oſſium fractura, neruorum, venarum, arteriarum, aliarumque partium laniatu & attritu: conualuit tamen Dei fauore generoſus princeps. Ex quo intelligere licet, multos ab exiguis vulneribus mortem oppetere, alios ex ingentibus & penitus magnis deſperatiſque conualeſcere. Quorum cauſa euentuum, in Deum qui- C dem humanæ vitæ authorem & propagatorem præcipue & primario eſt conferenda: ſecundario autem in temperamentorum varietatem & conditionem. Atque hæc de cerebri commotione ſeu concuſſione: qua euenit vt oſſe quidem toto integro manente, intus ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid ſanguinis emittat, qui ibi concretus magnos dolores moueat, quibus oculos obcæcet, ita tamen, vt contra id dolor exiſtat, adeo, vt eo loco cute inciſa pallidum os, mox ideo excidendum, reperiatur, quemadmodum eſt à Celſo proditum. Sequitur, vt dicamus; qua ratione in commemoratis cranii fracturis omnibus, prognoſim inſtituere oporteat. *Hiſtoria.* *Cur ex paruis vulneribus plerique intereant, alii ex magnis minime* *Lib.8.ca.4.*

De prognoſi in cranii fracturis inſtituenda. Cap. X.

NVlla capitis vulnera ſunt negligenda, ac ne ea quidem, quæ inciſione vel contuſione ſolam cutem muſculoſam attingunt: multo certe minus cum fractura cranium attingit: nam ſæpe ad illa omnia horrenda ſequuntur ſymptomata, adeoque ipſa mors, in corporibus præſertim cacochymis & cachecticis, cuiuſmodi ſunt illa, quæ lue venerea, elephantiaſi, hydrope, phthiſi, & maraſmo detinentur: talibus enim vulnera ſimplicia haud facile ac ſæpe nunquam ſanantur: vulnerum enim curatio vnio eſt, D hæc vero niſi naturæ robore ex præexiſtente laudabili ſanguine non fit: at hecticis & maraſmo obſeſſis, ſanguinis deeſt comeatus: cacochymis vero & cachecticis eiuſdem laudabilis affluxus & prouentus, vtriſque vero naturæ robur, conualeſcentium & à morbo reſurgentium eadem ferme ratio eſt. Quæ contundendo, quam quæ incidendo facta ſunt vulnera, longe difficilius ſanantur. Fracto cranio, ſuperinductæ carnis continuitatem lædi ac ſolui neceſſe eſt, niſi in Reſonitu. Oſſa puerorum molliora, ſunt, tenuiora, & ſanguineo rore humentia magis, quam ſenum, ideoque putredini magis obnoxia: propterea quæ puerorum oſſibus contingunt vulnera, etſi ex ſeſe & natura ſua facilius ſanentur (quia molliora ſunt, quo fit, vt facilius agglutinentur, nec agglutinationi materia deeſt idonea, ex ſanguinis conſiſtentia & qualitate laudabilis copia) quam ſenum, quorum oſſa ſicciora & duriora ſunt, adeoque vnioni, quæ mixtione fit, rebellia, ſanguis vero ſeroſus adeoque minus aptum vnionis & agglutinationis vinculum: ſuperuenientium tamen ſæpe ſymptomatum occaſione, putredinis nempe & corruptionis, quæ in calido humidoque corpore facilius oboritur, & in molli teneroque citius propagatur, ſuſpecta magis eſſe ſolent & ſanationi rebellia. Ex cranii fractura lethali, diutius æger vitam trahit hyeme, quam æſtate, quod illa, quam hac tempeſtate natiuus calor ſit vegetior: E ſed & æſtate citius humores putrent, quia tum calor contra naturam facile accenditur & magis exultat, vt ex Hippocrate notatum à pleriſque eſt. Cerebri & meningum vulnera ſæpius lethifera ſunt, quod hinc muſculorum thoracicorum & aliorum reſpirationi inſeruientium actio non raro interturbetur & intercipiatur, vnde mortis conſecutio. *Si capitis vulneri tumor ſuperueniens ſtatim euaneſcat, malum ſignum eſt, niſi forte euaneſcentia illius iuſta ſubſit aliqua ratio*, vt phlebotomia, purgatio, aut reſoluentium topicorum vſus, vt ex Hippocrate in Aphoriſmis intelligere eſt. *Si per vulnerum capitis initia febris oboriatur, nempe quarto aut ſeptimo die, quod ſæpius contingit, eius occaſionem à puris generatione exiſtere putandum eſt*, vt eſt ab Hippocrate commemoratum. Nec vero tam ſuſpecta eſſe debet eiuſmodi febris, quam ea, quæ *Hip. de vuln cap.* *Cur hecticorum & cachecticorum vulnera nõ facile ſaneſcant.* *Puerorum an ſenum vulnera facilius ſaneſcant.* *Aph.15.ſe.1.* *Aph.65.ſe.5.* *Aph.47. ſect.2.*

poſt ſeptimum diem incidit, quo nempe tempore terminari debet: at ſi decimo, aut decimo quarto die A
cum frigore aut horrore incidat, periculoſa eſt, quia opinionem facit putredinis conceptæ in cerebro, meningibus, aut cranio, cuius occaſione oboriatur, ſi maxime alia vna adfuerint ſigna, quæ putrediné ſubeſſe teſtentur, vt ſi pallidus & ſubflauus fuerit vulneris color, qualis carnium lotarum eſſe ſolet. Nã vt eſt apud Hippocratem, *Aphoriſ.2.ſectio.7. In oſſe ægrotante, caro liuida malum*: id enim caloris extinctionem portendit, cuius occaſione viuidus, vel moderato rubore ſuffuſus partis color, emoritur & languet, & eliquata circumſtante carne pus viſcidum adhæret. Hanc fere diſpoſitionem excipit peior alia, qua vulnus aridum & ſiccum, ſalitarum carnium inſtar apparet, nihil ſaniei remittens, liuidum & atrũ, vnde oſſis corruptionem ominari licet, ſi præſertim exaſperetur, cum antea lene eſſet & æquabile: exaſperatur enim, cum caries ipſum inuadit: ſed & procedente amplius carie liueſcit & denigratur, reſudante inſuper ex ipſa diploe ſanie, vt in multis obſeruaui, quæ omnia extincti iam caloris, adeoq; propinquæ mortis indicia ſunt: at ſi eiuſmodi febri occaſio ſit ab eryſipelate, quod iam adſit, vel in propinquo exiſtat, minus terrifica eſſe ſolet. His vero indiciis intelliges, ab eryſipelate & bilioſæ materiæ confluxu febrem eſſe, nempe ſi tertianarum typum ſeruet, ſi cum rigore inuadat, atque ſudore terminetur paroxyſmus, ſi non ante terminetur, quam in pus verſa aut reſoluta ſit materia bilioſa, ſi vulneris la- B
bra ſubtumida exiſtant, vnaque tota facies, ſi oculi flammei ſint, ſi ceruix & maxillæ adeo rigeant, vt vix caput contorqueri, vel os diduci poſſit, ſi mordicantis aut pungentis doloris, ſi caloris ſumma ſint omnia, & longe, quam in phlegmone maiora. Eryſipelatoſa autem eiuſmodi diſpoſitio, à tenui & feruido ſanguine genita, in faciem potiſſimum inuolat, duabus de cauſis: Prima quidem propter inſitam humori bilioſo leuitatem, altera propter cutis earum partium raritatem. Eiuſmodi affectionis curatio duo ſibi proponit, euacuationem, & cum humectatione refrigerationem. Si ſola bilis tumorem hunc committat, haud facile mittendus ſanguis, ſed cholagogis agendum. Si eryſipelas ſit phlegmonodes, è cęphalica partis magis affectæ, phlebotomia peragenda, adhibito in conſilium ſemper Medico. Vniuerſalibus peractis, refrigerantia & humectantia admouenda, cuiuſmodi ſunt ſolani ſuccus, ſem petuiũi, portulacæ, lactucæ, vmbilici veneris, lenticulæ paluſtris, cucurbitæ: proderit & litus ex acetoſa in aqua communi ad manipulos duos cocta, tritaque, & per ſetaceum traiecta, addendo vnguenti roſacei, vel populeonis portionem aliquam: eiuſmodi & alia remedia ſæpius & tamdiu erunt renouanda, quouſque calor contra naturam extinctus fuerit. Abſtinendum vero diligenter erit ab vnctuoſis & oleoſis omnibus, quia facile inflammantur, vnde mali incrementum. Hinc ad reſoluentia veniendum e- G
rit. Cæterum *humorem intus foras propelli bonum eſt: contra vero foris intro remigrare, peſſimum*, vt experientia, & Hippocratis authoritas teſtantur. Si quando os purulentum euaſerit, puſtulæ per linguam extuberant ex acris ſaniei per palati foramina in ſubiectam linguam ſtillicidio, & mora: hocque apparente ſymptomate pauci euadunt. Lethale etiam eſt, à capitis ictu mutum & ſtupidum, id eſt, apoplecticum fieri: id enim non oſſis modo, ſed etiam cerebri læſi indicium eſt. Sæpe vero eouſque cerebri peruadit læſio, vt ex corruptione, ſphacelum ipſi inducat, quo in caſu, præterquam quod omnibus lingua puſtulis exurgit, aliis cum ſtupore & aphonia mors aduenit, aliis cum partis oppoſitæ conuulſione, nec quenquam cum eiuſmodi ſymptomatum alterutro ex capitis vulnere mortuum animaduerti, qui diducto à morte cranio cerebri ſubſtantiam ſphacelo obſeſſam non habuerit.

Vulnera arida, aſpera, liuida, & nigra mala.

Febris ab eryſipelate indicia.

Cur eryſipelas faciem præſertim occupet.

Curatio eryſipelatis in facie orti.

Cur oleoſa vitanda in eryſipelate faciei.

Aph. 25. ſe. 6

Signa lethalia in capitis vulneribus.

Cur ex capitis vulnere, cerebro læſo partis oppoſitæ ſequatur conuulſio.

CAP. XI.

QVæſitum huc vſque à multis eſt, nondum tamen, quod ſciam, ſatis explicatum, cur conuulſio in capitis vulneribus, ſuperueniat parti, quæ eſt ictui oppoſita. Itaque viſum mihi eſt ſeorſim hoc loco controuerſiam illam definire. Mea ſic ratio eſt, in parte ſana id ſuperuenire ſymptomatis genus per inanitionem & ſiccitatem: inanitionis autem & ſiccitatis partis ſanæ ſeu oppoſitæ cauſa D
duplex eſt, eaque omnis in parte vulnerata: dolor nempe, occaſione inflicti vulneris, & ſpirituum, humorumque eo loci concurſus, tum ratione doloris attrahentis, tum naturæ, præſidia ſua, ad afflictam partem, impetu ſuo, tranſmittentis. His ex cauſis pars ſana exhauſta ſpiritu & humore facile conuellitur. Sic enim Galenus ſcribit, naturę opificem Deum triplicem corporum noſtrorum ſubſtantiam ſpirituoſam eo concordiæ nexu & fœdere, per meatuum productiones colligaſſe, venas nempe, neruos, & arterias, vt ſi vna ex his partem aliquam deſerat, reliquæ mox illam negligant: quo fit, vt ipſa langueat, & ſenſim nutritionis defectu emoriatur. Quod ſi quis obiiciat, naturam corpus geminum effeciſſe, eo conſilio, vt vna parte læſa, altera ſuperſtes & incolumis vitæ ſufficeret & neceſſitati, negabo id in vaſis & ductibus corporis veritatem habere axioma. Non enim vaſa vbique geminauit: vnica enim vena cerebri & membranarum eius nutritioni eſt deſtinata, ea nempe, quam torcular nominant; per quam ſcilicet pars ſiniſtra læſa, dextræ & ſanæ partis alimentum poteſt exhaurire, illaque occaſione conuulſioné à ſiccitate ipſi inferre: verum quidem eſt, quod quando in oppoſitis partib. muſculi congeneres ſunt pares magnitudine, robore, & numero, vnius partis reſolutio, ex euentu conuulſionem facit alterius: at in cerebro non ita fit. Cerebri enim geminæ partes, dextra & ſiniſtra ipſæ per ſe, quod ſui E
muneris eſt, ſine oppoſitæ conſenſu, conſpiratione aut commercio exequitur: alias enim ſequeretur, vt paralyſis proprie dicta, id eſt, dimidii totius corporis, quæ fit reſolutionis cauſa, nempe mollificatione vel obſtructione, in cerebri parte alterutra exiſtente, inferret vna ſecum conuulſionem partis oppoſitæ. Cuius tamen rei falſitatem quotidiana experientia conuincit. Ratum ergo illud eſſe debet, in vulneribus capitis, quæ cerebro læſionem inferunt, cauſam, cur pars ſana ſeu oppoſita conuellatur, eſſe inanitionem, ſeu exhauſtum, & atrophiam. Franciſcus Dalechampius *in Chirurgia gallica* aliam huius quæſtionis rationem reddit, *vt*, inquit, *veritas propoſitionis illius ſtet & retineatur, ſupponendũ eſt, conuulſionem illam*

Conuulſio à ſiccitate.

Siccitatis conuulſifica cauſa duplex.

Li. 4. de vſu part.

Qui intelligendum, corpus eſſe geminum.

Axioma medicum.

Ratio ex authoris mente.

Dalechãpii ſententia.

A *illam partis opposita ab Hippocrate commemoratam, tum demum & solum contingere, cum propter inflammationis in parte cerebri læsa magnitudinem, quæ iam corruptionem, gangrænamque cerebro intulit, ac meningibus, moxque sphacelum cranio illatura est, ad mortem morbus terminari debet: in hoc enim, & his conditionibus definito morbi statu, necesse est sensum motumque in parte obsessa perire, quemadmodum ex aliis gangrænis contingere cernimus, per natiui caloris extinctionem. Necesse insuper est, eiusdem inflammationis seu phlegmones magnitudine spiritus animalis canales ita obstrui, vt inde ad eiusdem lateris subiectas & cerebro vicinas partes influere ipse nequeat: ac etsi illabatur, fit inutilis sentiendi & mouendi viribus ac facultati deferendæ: nempe putridorum & gangrænosorum vaporum admixtione infectus & alienatus. Quo fit, vt pars vulnerata, sensu orbata, minime irritetur ad eius, quod molestum ipsi esset, si sensus constaret, excretionem, quare nec nerui inde orti conuulsione tententur & contrahantur. Efficitur insuper, vt quoniam iidem illi nerui spiritus animalis præsentia & fulgore priuantur, paralysi pariter partes eiusdem lateris motum & sensum inde haurientes detineantur; fit enim paralysis, vel secto neruo, vel obstructo, vel tenui & aquoso humore madefacto & mollificato, vel aliqua vehementi intemperie, ita affecto, vt spiritum animalem excipere nequeat.* Causa quatuor paralyseos.

Quod vero spectat ad partem oppositam & eius conuulsionem, scitum illud & ratum est, apud omnes conuulsionem fieri, vel a repletione quæ neruos in latitudinem distendens decurtat; vel ab inanitione, cum natiuo & primigenio ipsorum Conuulsionis causa.
B *neruorum humido consumpto, propria eorundem substantia resiccata corrugatur & contrahitur; vel à vaporis alicuius aut saniosi & mordacis humoris vellicatu & acrimonia, aut doloris vehementia. Ita enim epilepsiam inuadere scimus ab exhalatione venenata, à pede ad cerebrum elata. Scimus etiam in punctura neruorum oboriri conuulsionem, cum puncturæ obserato orificio suppressus illic hæret acris & saniosus humor; in neruorum vero vulneribus neruo aliquo ex dimidio secto, doloris acerbitate conuulsio accidit. At vero in parte opposita duæ eiusmodi conuulsionis causæ insunt insigniter: Putridus scilicet & cadauerosus vapor, à parte cerebri læsa & gangræna obsessa, exhalans: & insuper ab eadem parte affecta & gangrænosa virulenta acris & mordax sanies, in oppositam sanam exudans, cuius saniei, vt cacoethiam Hipp. designaret, in signorum vulnerati capitis lethalium commemoratione, Ichoris nomine expressit: & libro de Fracturis Dacryodes, & non Pyon id humoris genus nominauit. Nihil igitur mirum est, si pars opposita, sana sensu exquisito & integro prædita, offensaque vtriusque materiæ, tum vaporosæ, tum saniosæ appulsu, viribus vsa suis, quantum potest contendat & concutiatur ad expulsionem rei molestæ: hanc concussionem, vt quæ frustra suscipiatur, morte iam propinqua existente, & natura morbi dominatu detenta, sequitur conuulsio, quemadmodum in epilepsia cernimus.* Sic (inquit, Dalecamphius) *de Hippocratis & Auicennæ illa propositione, meo iudicio est statuendum.* At subiungit idē; *in capitis vulneribus haud lethalibus, adnotant pragmatici alias paralysi partem læsam detineri, conuulsione vero sa-*
C *nam; alias contra læsam conuulsione, sanam vero paralysi: alias vtramque vel conuulsione vel paralysi: alias alterutram vel conuulsione vel paralysi occupari, altera ab vtroque vitio immuni: quorum omnium causas exponere non est huius loci.* Huc vsque Dalechampius. *In capitis vulneribus minime lethalibus qualiter paralysis & conuulsio superueniant.*

De Signorum in capitis vulneribus lethalium epilogo. Cap. XII.

Ergo vt ad institutum sermonem redeamus; certo moriturum ægrum prædicere licebit, cum rationis & iudicii vi peruersa desipit, cum memoria aboletur, cum lingua fit incontinens, cum caligant & obscurantur oculi, cum aures obsurdescunt, cum vel à lecto præcipitem se dare vult, vel in eo iacet immobilis, cum febris continua est cum delirio, cum pustulis lingua extuberat, cum ipsa præ siccitate finditur & denigratur, cum vulnus inarescit & nihil aut parum admodum remittit, cum color vulneris ante floridus salitæ carnis colori similis, fuluus iam & subliuidus emoritur, cum vrina & alia excrementa supprimuntur, cum paralysis, conuulsio, apoplexia denique & crebra contumaxque cum pulsu formicante syncope inuadit. Eiusmodi signa omnia alias statim à vulnere inflicto apparent, alias aliquot demum diebus postea: cum igitur cerebrum ipsius incisionis seu fissuræ, contusionis, compressionis, D puncturæ, concussionis aut cuiusuis alterius fracturæ impetu læditur & vulneratur, commemorata signa primis statim diebus apparent: at cum nisi multis post ictum diebus non compareant, à cerebri inflammatione & phlegmone putrescentis sanguinis in ipsum effusi occasione orta esse & apparere illa licet intelligere. Id vero obiter adnotandum, quod etiam ad prognosim spectat, carnem in omnibus capitis partibus facile regenerari & induci, excepta frontis ea parte, quæ paulum super id existit, quod inter supercilia est, vt per omnem ætatem fit exulceratio, quę linteolo medicamentum habente contegenda sit. Credo, quod eo loci interna subsit in osse cauitas, quæ ad nasi cribrosa ossa pertingit aeris plena, à quo carnis inductio impediatur, vel quod eo loci os valde densum sit, vt vix inde satis succi alibilis exudare possit, qui regenerandæ carni sufficiat: adde, quod in id vlcus magnus fit excrementorū, quæ alioqui per oculos & nares efferrentur, confluxus, qui vlceris exsiccationem, adeoque sanationem intercipit. Hinc certe contingit, vt si sic affectum ægrum iubeas ore & naribus interclusis expirare, aer spiritusve ab vlcere tanta vi erumpat, vt accensam admotamque crassiusculam candelam facile extinguat. Quod sancte affirmo me obseruasse in quodam, quem ob os frontis fractum & depressum eo loci terebrare necesse habueram.

A functionibus læsis lethiferi tromatis signa. Ab habitu corporis.

A tempore quo talia signa appareant.

Celsus lib. 8. cap. 4.

E

De signis secundi iudicii in capitis vulneribus. Cap. XIII.

Contra vero salutaria signa sunt, non febrire ęgrum, mente constare, ad oblata bene habere, somnū iucundum inire, vētre molli existere, vulnus colore florido & natiuo renidere, pus coctum ac laudabile deponere, & crassę meningis motum liberum esse. Notandum tamen, quod à veterib, est proditum, & experientia confirmatū, in cranii fractura neminem extra aleā & periculum positū cēseri debere, nisi post exactum diem centesimum. Quare Medicum de ęgro eousque sollicitum esse decet, nempe vt qualiter se habeat in cibo, potu, somno, & venere, rebusque aliis consideret. Diligenter vero æger à frigore

Quando tuti a tromate ægri. Frigus cauendum.

frigore ſibi caueat: multi enim ex vulneribus capitis ſanati, frigore imprudenter admiſſo, in vitæ diſcri- A
men adducti ſunt. Aduertendum autem, callum, quo cranii oſſa ferruminantur, fere quadraginta aut
Quanto tempore occalleſcat, capitis vulnus. quinquaginta dierum ſpatium ad ſui perfectam coagmentationem & concretionem requirere. Quan-
quam reuera certus dierum numerus præfiniri non poſſit, propter corporum aut temperamentorum
varietatem. Iuuenibus enim citius, ſenibus tardius abſoluitur, atq; hæc de prognoſi ſufficiant. Nunc de
cura tum vniuerſali, tum particulari, quam breuiſſime & dilucidiſſime fieri poterit, agendum. Itaque à
generali ducto initio, diætam in primis conuenientem ex rerum ſex non naturalium moderato vſu pre-
ſcribemus.

De Fracti cranii & ſymptomatum, quæ ipſi fracto ſuperuenire ſolent, cura vniuerſali.

CAP. XIV.

Aer qualis eſſe debeat. PRima cura ſit, vt æger in aere temperato contineatur: ac ſi quidem is ex ſeſe & natura ſua talis non
fuerit, arte corrigendus erit. Nempe hyeme ignis in conclaui excitabitur, iſq; luculentus, ne fumus
ſternutationem & alia accidentia prouocet, feneſtris & ianuis diligenter obſeratis, aditus ventis inter-
cludetur: quandiu curationis ergo recluſum vulnus eſſe oportebit, præſto ſeruus aderit, qui labrum æ-
neum prunis ardentibus plenum, vel candentem ferream laminam ea altitudine vulneri ſuperpoſitam B
continebit, vt caloris vis moderata ad vulnus perueniat, & aeris ambientis frigus, effuſi inde caloris a-
Aph. 18. ſec. 5 ſpiratione corrigatur. Eſt enim Hippocratis ſententia, *frigus inimicum cerebro, oſsibus, neruis, & ſpinali me-
dullæ*: inimicum etiam vlceribus exiſtit, dum ipſorum excrementa ſupprimit, quæ ſuppreſſa non modo
Lib. 8. de vſu part. cap. 2. ſuppurationem remorantur, ſed etiam exedendo ſinuoſa ipſa reddunt. Itaque recte Galenus admonet,
arcendum eſſe frigus a cerebro, non modo in, ſed etiam à terebratione. Non enim aliunde maius &
certius damnum fracto cranio contingere, quam ab imprudentibus, admiſſo aere. Nam ſi aer cerebro
Aer etiam æſtiuus cerebro frigidior. calidior eſſet, haud inde cerebrum refrigeraretur, atqui æſtate media ſi cerebrum ad aerem, qui tum
calidiſſimus eſt, renudetur, refrigeratur: ac niſi calidis ſuccurratur, noxam contrahit: hæc Galeni ſen-
tentia eſt, ex qua licet intelligere multos fracto cranio imprudentis curationis vitio potius, quam fra-
cturæ magnitudine interire. Cæterum (ſuis linamentis, pannis, ſpleniis, faſciiſque tecto vulnere) ſi quæ
ſubſit in aere maior caliditas, quam vt ipſam æger, alioqui moroſus, ferre poſſit, corrigetur, conclaui,
aqua frigida, oxycrato, ſalicis, & vitium ramalibus, conſperſo. Nec ſat eſt, aerem frigidiorem vitauiſſe,
niſi & lumine plus æquo illuſtratum vitaueris, quouſque maxime maligna & metuenda in hoc morbo
Maioris luminis incommoda. accidentia exceſſerint. Maius enim lumen ſpiritus diſſipat, dolorem auget, febris & aliorum ſympto- C
matum exacerbationem infert. Vino penitus interdicit Hippocrates, itaque eius loco ægro potus erit
aqua decoctionis hordei, aqua ſimplex, cocta, iulepo roſaceo, ſyrupo violaceo, acetoſo & ſimilibus
temperata: aqua, in qua mica panis maduerit, hydroſacchara, ſucco limonum, & mali citrei addito, a-
Potus qualis eſſe debeat. liiſque ſimilibus, prout dabunt ſe ægri facultas, & palatum. In eiuſmodi potu conſiſtet, quoad à prauis
ſymptomatis ſecurus fuerit, quod fere contingit intra decimum quartum diem. Cibus erit panatella,
Amygdala cephalalgica. ptiſana, vitato amygdalato: dicuntur enim amygdala vapore caput implere & dolorem inferre: pruna
damaſcena elixa, vuæ paſſæ, vuæ damaſcenæ cum ſaccharo & pauco cinamomo (quod conſolando
ſtomacho & exhilarandis ſpiritibus mirificam vim habet) conditæ: pulli gallinacei, columbacei, caro
vitulina, hœdina, lepuſculorum, auicularum campeſtrium, phaſianorum, merularum, turturum, per-
dicum, turdorum, alaudarum, & eiuſmodi euchimorum animalium cum lactuca, portulaca, oxalide,
borragine, bugloſſo, cichorio, endiuia, & ſimilibus elixa valde vtilia in hoc caſu alimenta eſſe cenſen-
tur. Si quando carnibus illis aſſis vti volet, poterit, modo inſuccentur omphacio, malorum arancio-
Piſces ſalubres in eſum. rum, citreorum, limonum, granatorum & acetoſis ſuccis, nunc his, nunc illis, pro palati & faculta-
tum ratione. Si quis eſt, qui piſcibus delectetur, ipſi trutta, cobites fluuiatilis, lucius & ſimiles in aqua D
viua & pura haud cœnoſa enutriti, erunt deligendi: olera vitabit, & legumina omnia, quod caput ten-
tent & impleant. A paſtu vtile erit tragetam communem mandere, vel aniſum, fœniculum, & corian-
Apho. 13. & 14. ſect. 1. drum condita: conſeruam etiam roſarum aut cydoniatum ad conſtringendum ventriculi orificium,
ne vaporibus inde ſurſum elatis lædatur caput. Puerile corpus crebrius, ſed parcius erit cibandum. Non
Aph. 15 ſec. 1. enim pueri, vt ætate prouecti ferre poſſunt inediam, quia plus habent calidi innati: quocirca pluribus
egent alimentis: ſic *& hyeme*, quia *ventres quam æſtate ſunt calidiores*, copioſiora alimenta adhibenda erũt
cuiuſuis ætatis hominibus. Poſt decimum quartum diem ſi neque febris, neque quicquam aliud pro-
hibeat, vinum modicum exhiberi poterit, ſenſimque cibus augeri: ad cuiuſque tamen naturam, robur
Cur inflammato cerebro ſomnus diurnus proſit. & conſuetudinem accommodate. Somnum diurnum quam maxime poterit, vitabit, niſi forte phle-
gmone cerebrum aut meninges inuaſerit. In hoc enim caſu ſomnum interdiu, præſertim ab aurora ad
meridiem inire præſtabit, hac namque diei tempeſtate, vt & Vere ſanguis in corpore dominatur, Hip-
Lib. 2. epid. pocratis ſententia: Eſt vero notius, quam vt dici debeat, ſanguinem per vigilias, in habitum & ſuperfi-
ciem corporis effundi: ſomno contra intro ad partes nobiles, cor & hepar reuocari. Quare ſi cum hoc,
quod ſolis exortu ſuo radios in terrã effundentis vi ſanguis in corporis habitũ effunditur, rurſum vigi- E
liarũ impetu & motu magis magiſq; effunderetur, multa fieret inflammationis in cerebro & meningi-
bus acceſſio. Ergo ſatius erit tum maxime ſanguinis in corporis habitum excurrentis impetum ſomno
Immoderatarum vigiliarum incommoda. ſiſtere, cum furere & viam illam effrenatius affectare videbitur. Vigiliæ pariter moderatæ eſſe debent:
nimiæ enim cerebri & habitus vniuerſi corporis temperiem vitiant, cruditates, dolores, & capitis gra-
uitates inuehunt, vulneraque arida & maligna reddunt. Quod ſi ſomnum inire nequeat æger propter
13. meth. inflammationis cerebri & meningum vehementiam, iubet Galenus perfundi, obliniri, inungi caput,
nares, tempora, & aures ex refrigerantibus & humectantibus, talia enim cerebrum & eius membranas
Hypnotica. plus æquo incaleſcentes ſtupefaciunt & ſoporant. In hanc igitur rem inungentur tempora vnguento
popu-

A populeone, vel rosato, cum oxyrrhodino aut oxycrato: naribus subinde admouebitur spongia madefacta in decocto seminis papaueris albi aut nigri, corticis mandragoræ, seminis hyoscyami, lactucæ, portulacæ, plantaginis, solani, & similium. Parari etiam poterit iusculum vel hordeatum, in quo infundetur emulsio seminis papaueris albi: vel parabitur potus ex ℥j. vel ℥ j. ß. syrupi papauerini, cum ℥ij. aquæ lactucæ, his vtetur æger horis quatuor á pastu, vt prouocetur somnus. Somnus enim coctionem magnopere adiuuat, triplicis substantiæ effluuium, per vigilias factum, resarcit, dolores lenit, lassos reficit, iras & mœrores mitigat, rationem sede motam restituit, vt his de causis omnino necesse sit, ægro somnum prouocare. Si plethoricus fuerit æger, minuatur plethora sanguinis detractione, purgatione, aut tenui diæta, pro eius, qui præerit, Medici arbitrio. Cæterum fortes purgationes in huius generis vulneribus, præsertim per initia, sunt vitandæ, ne concitatis humoribus, febris, inflammatio, dolor, & alia eiusmodi symptomata exacerbentur. Phlebotomia vero non modo pro ratione copiæ sanguinis, Galeni iudicio, facienda est, sed etiam pro ratione magnitudinis morbi præsentis, aut impendentis, ad diuertendum & reuellendum eum, qui influit, humorem per contraria: ad eum, qui iam impactus est, per ipsam partem vacuandum, aut per proximam deriuandum. Ergo exempli gratia,

Somni commoda.

Lib. 4. meth.

B si pars capitis dextra vulnerata est, secabitur cephalica dextri brachii, nisi ingens plethora Basilicam aperiri imperet, vel Medianam, quanquam si neutra commode diuidi possit, Basilica etiam minime plethorico corpore erit aperienda. Eadem ratio est vulneris sinistro cranio inflicti: id enim longe satius est propter fibrarum rectitudinem, quam ex opposita parte sanguinem detrahere: in quo opere faciundo diligenter erit virium ægri habenda ratio, admota manu pulsui, nisi præsens adsit Medicus, penes quem huius rei iudicium omne esse debet. Pulsus enim virium certissimus est iudex, Galeni sententia. Quare mutationes eius & inæqualitates sunt considerandæ. Nam vbi primum paruus & tardior apparuerit; vbi tenuis sudor frontem imbuerit, vbi cardialgia oboriri cœperit, cum vomendi aut etiam exonerandæ alui desiderio & oscitationibus, colorisque mutatione & labiorum pallore, quam primum sistendus erit sanguinis cursus, obserata vena: alias vna cum sanguine ne vita vanescat, periculum est: hinc æger pane in vino intincto & ore ingesto, narium & temporum ex forti aceto litu, supinoque decubitu est reficiendus. Impacti vero & coniuncti humoris portione pars exonerabitur leui labrorum vulneris scarificatu, vel admotis hirudinibus. At deriuabitur apertis venis illis, quæ sunt vulneratæ parti proximæ, nempe vena pubis, vel frontis media, vel temporum, vel iis, quæ

Lib. de cur. per sanguinis missionem.

Frictionum vsus.

C sunt sub lingua: sed & cucurbitulæ alias cum scarificatu, alias sine scarificatu scapulis erunt affigendæ, nec toto curationis tempore totius corporis, capite excepto, frictiones diuturnæ & fortes cum linteis asperiusculis erunt omittendæ: hæ enim vel hoc nomine proficient, quod materias, quæ per halitum sursum ad caput alioqui efferrentur, deorsum reuellent: cuiusmodi certe materiæ in corpore iacente & consuetæ exercitationis vsu ac beneficio orbato cumulari maxime solent. Quantum vero sanguinis detractio ad minuendam & mitigandam cerebri vel meningum in capitis vulneribus inflammationem valeat, sequenti & notando exemplo fiet manifestum. Nuper fui vocatus ad suburbia diui Germani, qui illic iuuenem octo & viginti annos natum in ædibus Ioannis Martialis ad diui Michaelis insigne inuiserem: Erat iuuenis ille ex domesticis Doraduri Oeconomi Thalassiarchæ á Brionio; Pronus in bregma sinistrum super durum marmor deciderat: inde illi vulnus contusum sine vlla cranii fractura: cumque sanguineo esset temperamento, vulneris occasione, septima die febris inuasit cum delirio continuo & inflammatione, seu phlegmonoso tumore læsi pericranii: Idem ille tumor partium continuatione & sympathia vniuersum caput & ceruices occupans, in tantam se molem sustulerat, vt obliteratis faciei lineamentis, nec á familiaribus agnosci, nec loqui, nec audire, nec denique

Historia.

D deglutire quidquam, nisi valde liquidum, posset: Quibus animaduersis etsi scirem, pridie, qui erat morbi dies octauus, à Germano Agace eiusdem suburbii Chirurgo detractum ipsi fuisse ad quatuor vascula sanguinem, expensa tamen ægri ipsius virium integritate & constantia, phlebotomiam repetere visum est: itaque sanguinem ad quatuordecim vascula ipsi vna illa vice detraxi: sequenti die cum rediuissem, neque febrem vllumve commemoratorum symptomatum remisisse quidquam intuerer, imò potius exacerbata omnia, repetita phlebotomia, quatuor illi sanguinis vascula ex tempore detraho, quæ duorum & viginti vasculorum numerum conficerent: die sequenti cum ne adhuc quidem quidquam minuisse accidentia animaduerterem, non sum ipse ausus, quam quarto meditabar sanguinis detractionem, priuato consilio exequi; Itaque Violanium Doctorem Medicum famatissimum ad ipsum deduco, is vbi primum pulsum admota arteriæ manu attigit, certus ex illius vehementia de ægri viribus, expensa insuper, quæ se oculis videndam obtrudebat inflammationis & tumoris magnitudine, extemplo scalpellum expediri, & venam aperiri imperauit. Cum vero de industria cunctarer, ediceremque iam illi duo & viginti sanguinis subducta vascula fuisse, tum ille, esto, plura detracta fuerint licet, non propterea tamen ab incœpto desistendum: cum præsertim mittendi sanguinis duæ, quæ sum-

Duæ principes mittendi sanguinis indicationes.

E mæ habentur indicationes, adhuc supersint, nempe morbi magnitudo, & virium constans robur. Lætus igitur tria ipso præsente sanguinis vascula detraho, plura detracturus, nisi id consilium in horas pomeridianas remisisset: reuersus ergo á meridie duo denuo sanguinis vascula impleo, omnino vt septem & viginti vascula quinque vicibus quatuor dierum spatio iuuenis illius sanguine redundarint, nec id sine summo eius commodo. Nam quæ subsecuta est nox, fuit illi valde placida, sub meridiem febris dimisit, tumor insigniter resedit, inflammationis ardor restinctus est in omnibus partibus, nisi forte in superioribus palpebris & auricularum lobis, in quibus abscessus factus magnam effudit puris copiã. Hanc ego historiam eo consilio recitaui, vt puerilem permultis metum demittendo sanguine in virium constanti robore tollerem, vtq; innotesceret, quam sit promptũ & certum id capitis cerebriq; in-

Veneris capite vulnerato incommoda.

flammationum remedium. Itaque ad rem, de qua instituta est disputatio, redeuntes, notandum, nihil æquæ vitandum esse in fractura cranii, quam venerem non modo quo adhuc tempore morbus præsens est, sed etiam diu post ipsum exactum. Nam in exiguo seminis corpore multi spiritus continentur, & maxima seminis portio à cerebro defluit: hinc ergo facultatum quidem omniũ, sed animalis præsertim exolutio, vnde factam mortis consecutionem in exiguis capitis vulneribus, etiam absoluta agglutinatione & vnione, aliquoties animaduerti. Vitanda insuper animi pathemata omnia, quia spirituum cõtractione aut dissipatione maximas in animis, corporibusq; turbas excitent. A

Quantum noceat strepitus fracto cranio.

Locus ægro deligendus est ab omni, quantum fieri potest, strepitu remotus, nolarum nempe & tintinabulorum, fabri ferrarii, vietoris, capsularii, viarum, per quas curribus quadrigis actus esse solet: strepitus enim dolorem auget, febrem accendit, & alia multa symptomata inuehit.

Historia.

Memini cum essem Hisdini, quo tempore hostilibus Caroli Quinti copiis cinctum teneretur, quod interim cum tormentis æneis murus pulsaretur, fragor ex bombardis bellicis sublatus, tãtum doloris cruciatum ægris quidem omnibus, sed præsertim capite sauciatis excitabat, vt dictitarent, videri sibi ad singulas machinarum igniuomarum displosiones, verberibus se & fustibus crudeliter, qua parte vulnera inflicta erant, cædi: & certe hinc adeo recandescebant vulnera, vt multus per ipsa tum sanguis stillaret, & dolore febreque exacerbatis multo cum gemitu expirare cogerentur. B Hæc de cura vniuersali sufficiant; nunc ex veterum monumentis de particulari agendum.

De Vulnerum capitis & cutis musculosæ cura particulari. Cap. XV.

Vlceris in carne & cute simplicis indicatio.

Initium ducamus à vulnere simplici; ad eius curationem scopus vnicus propositus Chirurgo esse debet, nempe vnio: nisi enim vulnus ad cranium peruenerit, eodem cum reliquis partium corporis nostri carnosarum vulneribus, curatur modo. At si compositum fuerit, quot erunt complicationes, tot suggerunt se indicationes. In his habenda ratio ordinis vrgentioris & causæ.

Digestiuum vnguentum.

Ergo si vulnus simplex fuerit & superficiarium, primum circumradendus capillus, inde apponendum medicamentum ex oui albumine, bolo armenio & aloe: Sequenti die emplastrum de ianua vel de gratia dei applicandum, quousque perfecte coiuerit vulnus. At si profundius sit, & vsque ad pericranium peruenerit, non errauerit Chirurgus, qui secundo apparatu, digestiuum, quod vocant, medicamentum in ipsum immiserit, quod fit ex terebinthina veneta, vitellis ouorum, oleo rosaceo, & croci tantillo, tam diu id vsurpabitur, quoad saniem vulnus reddiderit: tum enim digestiuo illi addendum mel rosaceum & farina hordei. C Hinc ad ea medicamenta transeundum, quorum compositionem nihil oleosum, nihil vnctuosum subit, quale est hoc,

Sarcoticum.

℞. terebinth. venetæ ℥ ij. syrupi ros. ℥ j. puluer. aloes, myrrhæ & mastich. an. ʒ ß. concorporentur omnia & fiat vnguentum. Cuius vsus erit vsque ad integram carnis regenerationem. Hinc inducenda veniet cicatrix puluere sequenti.

Epuloticum.

℞. aluminis combusti, corticis granatorum combustorum an. ʒ j. misceantur simul & fiat puluis: quod si adeo vastum vulnus extiterit, vt suturam desideret, tot punctus acu erunt inducendi, quot necessitas postulare videbitur.

Historia.

Dum ego Hisdini essem, militi cuidã ex proruta terra dum suffoderet, musculosa capitis cutis vsq; ad pericranium depressa est, & tota ab occipitis initio in frontem vsque sic diuulsa, vt in faciem propenderet. Huius curationem hoc sum ordine aggressus.

Quid attendendum in suendo.

Primum totum vulnus vino tepido laui, vt concretum sanguinem fœce terrena permixtum eluerem, inde molli linteo datersi, toti vulneri terebinthinam venetam mixtam cum pauca aqua vitæ, in qua sanguinis draconis, mastiches, & aloes aliquid dissolueram, imposui: hinc pendulam cutem sedi suæ restitui, stabiliui ductis acu punctis, nec plus, quam par esset, pressis, nec densioribus, metu doloris & inflammationis, quæ duo, dum pus fit, potissimum contingunt, sed quantum satis esset ipsi vndique continendæ, & aeri arcendo, qui D suo ingressu vulnerib. plurimum nocet: quæ deorsum vergebant, vulneris oras penicillis longioribus, latioribusque inditis compleui, quo saniei pateret effluxus. Toti vero capiti, quod sequitur, cataplasma imposui. *℞. farinæ hordei & fabarum an. ℥ vj. olei rosati ℥ iij. aceti quantum sufficit, fiat cataplasma ad formam pultis*; huic desiccandi vis inest, refrigerandi, repellendi, doloris sedandi, inflammationes mitigandi, & sanguinem sistendi.

Quando in vulnere sanguis non mittendus.

Ægro sanguinem non detraxi, quod multus illi fluxisset ruptis maxime arteriis quibusdam, quæ sunt ad tempora, hac arte curatus breui conualuit.

Historia.

At si morsu feræ illatum esset vulnus, alia arte veniret tractandum, vt sequenti patebit historia. Cum aliquando multa plebs leones regios, qui Lutetiæ in Catradromo ad regis Henrici secundi delitias, regis sumptibus alebantur, inspectaret, contigit, vt vnus ferocior, vincula, quibus tenebatur, abrumperet, & in turbam insiliens, virginem duodecim circiter annos natam vnguibus in terram sterneret, & hiantibus faucibus caput comprehensum, dente impresso multis locis musculosæ cutis laniaret, intacto tamen cranio: vix tandem ab ipso leonum magistro orci & leonis faucibus erepta, curanda tradita est Rolando Clareto Tonsori Chirurgo, qui tum ibi forte aderat: paucis post diebus vocatus sum, qui ipsam inuiserem, febricitabat, tumore & inflammatione totum caput, omoplatæ, thorax, partesque omnes, quas dente, vnguibusque leo E defixerat, turgebant: vulnerum oræ liuebant & sanie aquosa, acri, virulenta, cadauerosa, nigra virente, fœtidaq; adeo, vt vix fœtor ferri posset, manabant.

Ferarum hominumq; morsus venenati.

Dolores vero punctorii, mordaces & omnino magni premebant, quibus animaduersis statim mentem meam placitum vetus subiit, quo dicuntur ferarum, imo etiam hominum morsu inflicta vulnera omnia veneni esse participia. Itaque impressionis venenatæ in ipsis vulneribus, vngue, dentibusq; relictæ, magnam esse inprimis habendam rationem, ideoq; applicanda ea, quibus vis inesset obtundendi veneni. Multis ergo locis vulnerum labra scalpello à me excisa sunt, sanguisugæ appositæ, quæ venenatam saniem foras in se elicerent, & inflammationem partium leuarent, hinc lotio facta ex ægyptiaco, theriaca & mithridatio in sequentem modum.

℞. mithri.

A *℞. mithri. ℥ j. theriac. ℥ ij. ægyptiac. ℥ ß. dissoluantur, omnia cũ aqua vitæ & cardui benedicti, foueantur, lauenturq; vulnera calide*: sed & medicamentis omnib. quibus seu implebãtur, seu oblinebantur vulnera, theriaca & mithridatiũ admiscebãtur, quin & ex iisdẽ cum conseruis rosarum & buglossę in aqua oxalidis minoris, & cardui benedicti dissolutis potiones paratæ, quæ cor corroborarent, & à malignis vaporibus vindicarent. In quam etiam rem regioni cordis hoc epithema est appositum. *℞. aquæ rosar. & nenuphar. an. ℥ iiij. aceti scilitici ℥ j. corallorum, santalorum alborum & rubrorum, rosar. rub. pulueris spodii an. ʒ j. mithridatii, theriacæ an. ʒ ij. florum cord. puluerisatorum p. ij. croci ʒ j. dissolue omnia simul; fiat epithema*: superponatur cordi cum panno coccineo, aut spongia, repetatur sæpius. Certe hac arte curata, & semel commemoratis remediis vsurpatis, dolor, inflammatio, malignaque omnia symptomata multum remissa sunt; denique conualuit, nisi quod toto biennio post macrescebat in dies; tandem tamen sibi & naturæ suæ omnino restituta est. Ex quibus licet intelligere, alia arte simplicia vulnera, alia, quæ veneni naturam redolent, esse tractanda. Nunc vero vt reliquas cutis capillatæ vulneratæ noxas persequamur, sit obtuso ictu sine vulnere contusa: quod ante omnia & semper faciendum est, quo scilicet malum innotescat magis, & apposita remedia proficiant amplius, pilus est circumradendus ac primo apparatu repellentia admo-

Topica theriacalia.

Epithema cardiacum.

Contusa capillata cutis curatio.

B uenda, quale est oxyrrhodinum sequens. *℞. olei ros. ℥ iij. album. ouorum nu. ij pulueris nucis cupressi balaust. aluminis rochæ, rosar. rub. an. ʒ j. concorporentur omnia, fiat medicamentum ad vsum dictum*, vel eius loco apponi potest cataplasma ex farina hordei fabarum, aceto & oleo rosaceo supra præscriptum. Debent vero sæpius renouari eiusmodi remedia. Dolore, fluxioneque sedatis, discutientia erunt vsurpanda ad eius, qui parti impactus hæret, humoris dissipationem: vt *℞. emplastri de mucilag. ℥ ij. oxycrocei, & emplastri de meliloto an. ℥ j. olei chamæl, & anethi. an. ℥ ß. malaxentur simul & fiat emplastrum ad vsum dictum.* Huc facient etiam fotus hac formula. *℞. vin. rub. ℔. iiij. lixiuii com. ℔. iij. nuces cupressi contusus nu. x. pulueris myrtillorum ℥ j. rosar. rub. absynth. fol. saluiæ, maioranæ, stœchados, florum chamæ. melil. an. m. ß. aluminis rochæ, radicis cyperi, calami aromat. an. ℥. ß. bulliant omnia simul, & fiat decoctio pro fotu partis dolentis*: à fotu eiusmodi paulo diuturniore, quo discutiat magis, & concretum humorem exsiccet exhauriatque extergendum, desiccandumque est caput, rursumque magis discutientia apponenda, cuiusmodi est ceratum à Vigonio descriptum, de Minio nuncupatum, cui vis inest remolliendi & digerendi, hac forma. *℞. oleor. chamæ. lilior. an. ℥ x. olei mastich. ℥ ij. pinguedinis veruecis ℔. litharg. auri ℥ viij. minii ℥ ij. vini boni cyathum vnum, bulliant omnia simul baculo agitando, primum quidem lento igni, mox vero luculentiore, donec tota massa colorem nigrum vel subni-*

Repellens medicamentum.

Digerens.

Fotus discutiens.

Ceratum de minio.

C *grum contrahat; adde in fine cocturæ* Terebinth. *℔. ß. pulueris mastich. ℥ ij. gummi elemii ℥ j. ceræ quantum sufficit, bulliant rursus vna ebullitione, & fiat emplastrum molle.* Quod si sic haud discutiatur humor, sed tantũ mellescat; ociter aperiendus est tumor: nam cum humoris contenti occasione caro inflammatur & putret, os subiectum vna putrefacit, inflammationis videlicet contagione, & stillantis in os ipsum saniei acrimonia. Apertione facta sequenti detersorio eluendæ erunt vlceris sordes. *℞. syrupi ros. & absynth. an. ℥ j. terebinth. ℥ j. ß. puluer. ireos, aloes, mastichis, myrrhæ, farinæ hordei. an. ʒ ß. eius loco*, si magna subsit putredo, ægyptiacum, vel solum per se, vel cum æquali portione vnguenti apostolorũ mixtum immitti in vlcus poterit. Emundato vlcere locus erit sarcoticis & epuloticis.

Ad carnis corruptionem sequitur subiecti ossis corruptio.

Detergentia

De Cranii fracti cura particulari. CAP. XVI.

SI cranium fractum est, adeo vt ipsum terebrare sit necesse, vel excitare, & erigere, vel circumradere, incisa, vt ante notauimus, cute musculosa, reuellendum erit à cranio pericranium, eo, quo diximus, modo: quod quia vix sine magno dolore perfici potest, propter sensum ipsius exquisitum, & cum cerebri membranis connexionem, in dolore mitigando incumbendum erit, metu inflammationis & alio-

Pericraniũ cur exquisite sentiat.

D rum accidentium. Primo igitur apparatu completo, & vulneris seorsum abductis angulis; secundo apparatu digestiuum, quod vocant, in vulnus immittetur, ex oui vitello & oleo rosaceo. Ossi vero, quod sanum & integrum conseruare voluerimus, nihil humidum est imponendũ. Galeni enim sententia est, ossa renudata rebus vnctuosis nõ esse contingenda, contra potius sicca omnia illis esse admouenda, quę superfluam humiditatem consumant. Ossi ergo illi quod conseruare nobis est animus, carptum linum siccum & pulueres Cephalicos, quos describemus postea, imponemus, atq; summopere cauebimus, ne vel aeris, vel medicamentorum humidorum contactu lædatur. Terebratione vero celebrata cura diligens de crassa meninge habenda est: Sæpe enim animaduerti, magnam sanguinis copiam vase aliquo rupto, quod secundæ laminæ adhærebat, profluxisse, neq; tamen statim eiusmodi sistendus aut compescendus sanguis est, sed pro plethora & ægri viribus fluere sinendus: sic enim febris vnaq; symptomata reliqua minuuntur. Nam Hippocratis sententia, omni recenti vlceri, præterquam in ventre, conducit frequenter sanguinis defluxum procurare: sic enim doloris, inflammationis, & aliorum accidentium vehementia minus molestum futurum est: prȩterea etiam vlcera sanguine multo manare est saluberrimum, sic enim humorum ipsis impactorum sarcina leuãtur. Vbi satis fluxisse sanguis videbitur, sequen-

6. Meth. Humidorũ appulsu ossa offendi.

Lib. de Vlce.

6. Meth.

E ti medicamento à Galeno descripto, sistetur.

℞. pulueris aloes ʒ ij. thuris, mastiches, an. ʒ j. ß. albumina ouorum nu. ij. agitentur simul cum pilis leporinis minutim incisis, fiat medicamentum. Sanguinis fluxu cohibito, sedandi doloris ergo instillabitur in meningem sanguis columbinus ex aperta sub alis vena adhuc calens, hinc sequenti puluere veniet aspergenda.

℞. aloes, thuris, myrrhæ, sanguinis Draconis an. ʒ j. misce, fiat puluis subtilis. Poterit & irrigatio fieri ex oxyrrhodino, vel alio repellẽte. Cuiusmodi est cataplasma ex farinis, aceto, & oleo rosaceo, ꝙ leniendo, & dolori sedando ad quartum vsq; diem apponitur. Huic vtilis erit vsus cerati de vigo, quod fracturis

Ceratum de Vigo fracto cranio vtile.

cranii

cranii mihi videtur esse commodissimum, quia ex alto in superficiem attrahit, resoluit, desiccatq; moderate, & odoris gratia spiritus animales reficit, ac cerebrum, membranasq; roborat: vt ex his, quę ipsius compositionem subeunt, medicamentis facile licet intelligere. A

℞. olei ros. omphacini, resinæ pini, gummi elem. an. ℥ij. masticis ℥j.ß. pinguedinis veruecis castrati ℥ij.ß. folior. beton. caprifol. anthos. an. m. j. ammoniaci. ℥ß. granorum tinctorum ʒx. liquata pinguedine, terenda terantur, & ammoniacum simul cum aceto scillitico eliquetur: deinde bulliant omnia simul in ℔.ij. vini boni, lento igne vsq; ad consumptionem vini, deinde exprimantur; expreßioni, addantur terebinth. venetæ ℥iiij. ceræ albæ quantum sufficit, fiat cerotum molle ad vsum prædictum. Ceruix insuper, totaq; spina dorsi illinentur linimento, cui vis insit remolliendorum neruorum, ne conuulsione tententur, cuiusmodi est illud.

Litus in metu conuulsionis.

℞. rutæ, marrubrii, rorismar. ebulor. saluiæ, herbæ paraly. an. m. ß. radicis ireos, cyperi, baccarum lauri an. ℥j. florum chamæ. melil. hyperico. an. m. j. pistentur, & macerentur omnia in vino albo per noctem, deinde coquantur in vase duplici cum oleor. lumbricorum, lilior. de terebinthina, axung. anseris & humanæ an. ℥ij. vsque ad consumptionem vini, postea colentur, & colaturæ adde terebinthinæ venetæ ℥iij. aquæ vitæ ℥ß. ceræ quantum sufficit, fiat linimentum secundum artem. At sedato dolore ab eiusmodi vnctuosis omnibus abstinendum, ne vulnus sordidum & malignum reddant, neque vicinæ partes, tandemque crassa meninx & cranium putrescant; B partium enim omnium integritas conseruatur similibus, cuiusmodi sunt in fractura cranii sicca. Quare humida, oleosaque omnia á curatione fracturarum cranii sunt arcenda, nisi forte doloris mitigandi & humoris ad suppuratum perducendi inciderit necessitas. Nam Galeni sententia, *sæpe propriam curam ad tempus intermittere cogimur, quo accidentibus occurramus*: quin ne vino quidem foueri cranium fractum vult Hippocrates, vel certe eo admodum pauco. *Paucum* vero id interpretatur Vidius, cum subest metus inflammationis: vino enim, si nigrum sit, acerbum & adstringens, vis inest reprimendi, refrigerandi, & resiccandi. Alioqui omne vinum etsi facultate siccet & calefaciat, actu tamen humectat & refrigerat: quæ duo in capitis, seu cranii fracti vulneribus, valde nocent, cum præsertim os nudum est: ex nimia enim cerebri refrigeratione metus conuulsionis aut alterius alicuius mali symptomatis. Sit ergo hoc ratum, *non esse vtendum in capitis vulneribus medicamentis humidis & vnctuosis, nisi ad arcendam inflammationem & doloris ab inflammatione excitari mitigationem.* Affundentur igitur cranio denudato catagmatici & cephalici pulueres, ita veteribus dicti, quod cranii & reliquorum ossium fracturis sint idonei & salubres: nam siccitate sua, humorem superfluum consumunt, sicque naturam adiuuant in fractis ossibus separandis & carnis regeneratione. Eiusmodi puluerum materia est thus, farina hordei, puluis aloes hepaticæ, sanguis Draconis, mastiche, myrrha, radix aristolochiæ, gentiana, & in genere simplicia omnia, C quæ desiccandi & abstergendi vi pollent, sine morsu, quibus non ante vti licebit, quam doloris abscessus & inflammationis notæ præterierint: tum scilicet cum abstergendæ erunt membranæ, ossa desquamanda & caro his inducenda. Nam os cranii, quo siccius est, eo validiora & licciora medicamenta postulat, & perfert, quam crassa meninx, aut pericranium, vt quibus sensus acumine cedat. Quocirca cum commemorati cephalici pulueres meningibus admouebuntur, melli, syrupo rosato, vel de absynthio & aliis similibus adiungendi & admiscendi erunt, vt sic desiccandi vis illa paulo tristior diluatur & temperetur.

Quatenus humida fracto cranio conueniant.

4. Meth.

Ne vino quidem fractū cranium cōtingendum.

Cephalici seu catagmatici pulueres cur salubres.

Quando cephalicis puluerib. vtendum.

Qui temperandi cum affundendi erunt meningi.

Cur Terebratio locum habeat in fracturis cranii. CAP. XVII.

QVatuor sunt huius remedii causæ. Prima est, vt ossa depressa excitentur, & ipsorum fragmēta, quæ meninges vel etiam cerebri substantiam comprimunt, eximantur. Secunda, vt vacuari, elui, & absumi siccarique sanies possit; quæ rupto vase aliquo effusa est in membranas, vnde ipsis, imo etiam cerebro, non leue imminet periculum corruptionis. Tertia, quo sit opportunitas maior applicandorum remediorum ad vulnus & fracturam necessariorum. Quarta, vt sit aliquid, quo supplere possimus fasciæ D repellentis, & fluxiones cohibentis defectum: talis enim deligatura hic, vt in aliis corporis partibus, locum habere nequit: Impedimento est capitis sphærica figura, quæ haud facile constrictionem admittit: deinde interiecti cranii densitas & durities: impedimento est, quo minus subiecta vasa, per quæ cohibenda fluxio fieri solet, fascia constringi queant, quantum sit satis currenti sanguini repellendo. Externa vero vasa, ad quæ deligaturæ vis peruenire potest, sine summo dolore & inflammationis periculo, constringi nequeunt. Tali enim cōpressione interciperetur arteriarum pulsatio, supprimeretur fuliginosorum excrementorum, quibus per cranii suturas exitus esse solet, effluuium, propter suturarum cōstrictionem. Sed & sic compelleretur sanguis à loco vulnerato foris intro, in membranas & cerebrum, vnde dolor, inflammatio, febris, abscessus, conuulsio, paralysis, apoplexia, ac mors denique. Hæc potissima existit causa, cur in cranii, non item aliorum ossium fracturis terebratio sit necessaria. Sed antequā terebram admoueas, æger apte collocandus est, & ipsius capiti, multis obuolutionib. complicatus pannus est supponendus, atq; ita puluinar comprimendum, vt cum ad operationem ventum erit, deprimi amplius nequeat, sed sub ipso caput inconcussum perstare possit. Hinc ægro aures bombace sunt obstruendæ, ne terebræ, alteriusve cephalicæ machinæ motu citatum strepitum exaudiat. Antequam vero E terebra adigatur, os ipsum forandum est instrumento, cui cuspis insit trigona, quo celerius & certius forare queat. Cuspis eiusmodi non debet esse crassior clauo terebræ, quo mox adigenda terebra stet firmius, nec in foramine ampliori titubet. Instrumēti illius figura à terebello doliari non est valde aliena, nisi forte cuspide trigona, non autem striis, strigibusq; clauiculatim spiratimque obuolutis cochleata: Quemadmodum Typo subiecto docemur.

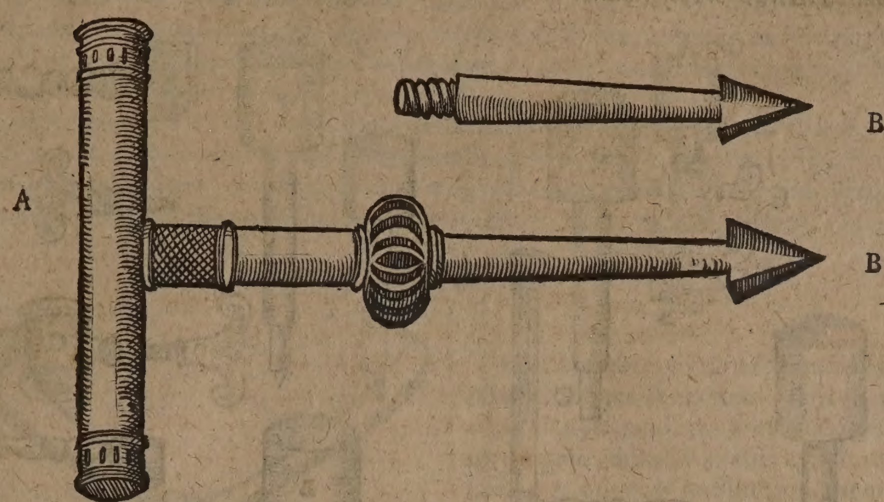
Cur fascia repellens in cranii fracturis locum habere nequeat.

Qui collocandus ager terebrādus.

Qua pramittenda terebra appresſioni.

A

Terebellum forando cranio idoneum ante terebræ admotionem.

B

A. *Manubrium ſeu capulum oſtendit.*
B. *Cuſpides, quæ in ipſum cochleatum immituntur, aptanturve.*

Terebrarum deſcriptio. Cap. XVIII.

TErebræ *ſerræ ſunt rotundæ, quibus os circulari ambitu exciditur*, magis minuſve, pro ipſarum magnitudine, medius per ipſas clauus demitti, & paulum eminere ſerratis denticulis debet, vt hoc tanquam centro axe aut cardine, dum circumaguntur, ſtent in ea, quam ſemel attriuerint, ſede defixæ, non autem deerrantes incerto & titubante nixu vacillent. Vbi primam cranii laminam multiplici & ſecante conuerſione exciderint & exceſſerint, clauus demendus eſt, ne ſi penitus ſubeat, exciſo tandem toto oſſe craſſam meningem compungat. Ergo dempto illo clauo, licet ſecure circumagendo, vel ambas laminas reſcindere: terebras præterea capitium cingere & circumcurrere debet, ne illæ nullo obice cohibitæ plus oſſis, quam volumus, excindant, & tandem in meningem demergantur. Oleo inſuper inungendæ ſunt, quo expeditius & mitius ſecent. Sic enim qui fabrilia opera tractant, ſerras ſuas vnguine illinire ſolent. Inter agendum vero ſæpius in frigidam immergendæ ſunt, ne os attritu nimium incaleſcat, dura enim ſolida omnia ſi rapidius circumferantur, incaleſcunt: calidius vero & ſiccius redditum os, alteratur, & propriæ naturæ mutationem ſubit, quo fit, vt ab exciſione plus ipſius ſeparetur & excidat. Non eſt autem ignorandũ, quod os, quod terebra attigerit, vel aer afflarit, ſquamas ſemper remittit, ad quam deſquamationem celerius promouendam, aſpergendi erunt puluiſculi ex eruca, bryonia, cucumere ſylueſtri, & ariſtolochia. Deſquamato, quod ſatis eſt, oſſe, ſequens affundetur puluis, cui vis ineſt carnis oſſi inducendæ, & conuenienti ſuæ ſpeciei ſiccitate indurandæ.

Terebra quid.

Ratio Terebrandi.

C

Terebra capitium.

Incaleſcentis a terebra oſſis damna.

℞. *pulue. ireos illyricæ, aloes, mannæ thuris, myrrhæ, ariſtolochiæ an.* ℥ j. *miſce.* Inducta ſic carne cicatrix procuretur aſperſo puluere corticis cranatorum & aluminis vſtorum. Nec vero vi ſquamas illas detrahet Chirurgus, ſed totum id negotium naturæ permittet, quæ non ante ſquamas depellere ſolet, quam ipſis carnem ſubiecerit. Alias ſi præcipitet quidquam oſſi nouam corruptionem accerſet, vt fuſius dicemus, cum de oſſium carie agemus. Qui terebrat, conſiderare hoc debet, capitis ſphæricam figurã eſſe, pariterque terebram rotundo eſſe ambitu, vt impoſſibile ſit os ipſum qualibet ſui parte æqualiter ita excidere, ac ſi in plano res ageretur. Adde, quod cranii non eſt vbique eadem craſſities: quare ſæpius illi inſpiciendum, num parte vna, quam alia, altius terebram demergat, quod fiet, ſi ſubinde acicula metiatur, & exploret circuitus & demerſionis terebræ profunditatem. Atque ſi vna, quam alia parte, os altius ampliusque exciſum comperiat, in oppoſitam partem comprimenda & deprimenda terebra erit. Cum vero à multis multæ terebrarum deformationes ſint inuentæ & expreſſæ, expenſis tamen riteque ſubductis omnibus, nullam tutiorem comperies illa a me excogitata, quam hic deformatam vides. Nam ne hilum quidem in cranium, ſupra verſantis arbitrium, demergi poteſt, nec proinde meninges aut cranium oblædere. Eius enim altiorem, quam animo propoſuerimus, demerſionem obductum ferreum capitium, tanquam obiectus obex cohibet. Id capitium ductile eſt: ita vt pro vtentis arbitrio altius excitetur, aut deprimatur, ſicque terebram remoratur, ne vel lineam latum fines a nobis præſcriptos excedat: vt dehinc Chirurgus nullus futurus ſit, quantumuis in artis operibus rudis, qui terebræ eiuſmodi beneficio ſine vllo attingendæ meningis, id eſt, vitæ periculo, vel periculi metu, terebrare nequeat.

Quæ oſſis deſquamationem accelerent.

Non vi præcipitandam eſſe oſſis deſquamationem.

D

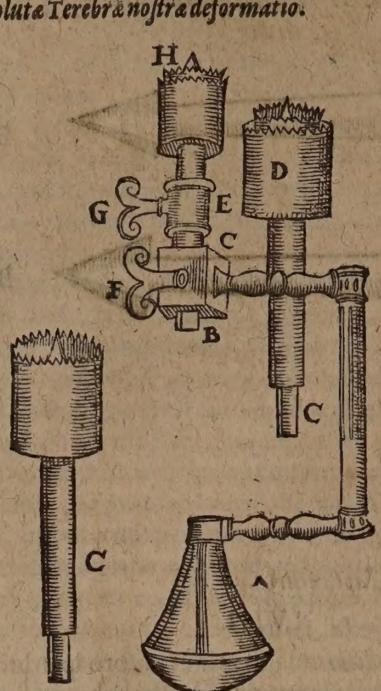
Notanda cautio.

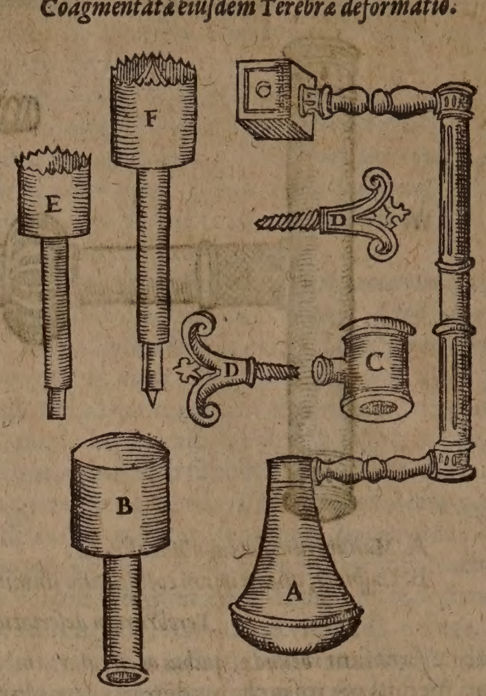
Tuta & expedita terebra.

E

Diſſolutæ

Dissolutæ Terebræ nostræ deformatio. | *Coagmentatæ eiusdem Terebræ deformatio.* A

B

A. *Monstrat integrum terebræ manubrium.*

B. *Capitium.*

C. *Carchebum.*

DD. *Cochleas, quæ carchebum & terebram continent & stabiliunt.*

E. *Terebram sua cuspide vacuam.*

F. *Terebram sua cuspide instructam.*

A. *Manubrium monstrat & terebram partib. suis omnibus coagmentatam.*

B. *Sedem, in quam inditur, aptaturq; terebra.*

CCC. *Terebra extrema, quæ in manubrium induntur & aptantur.*

D. *Terebram capitio suo adductam.*

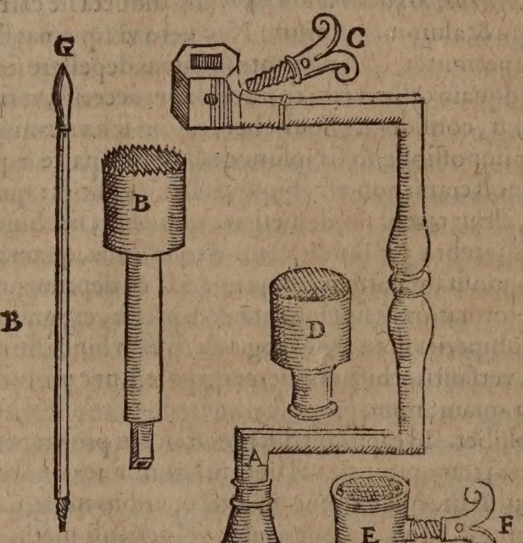
E. *Carchebum.*

F. *Cochleam seu cochleatim tortilem scapum, cuius conuersione terebræ in manubrium firmatur insertio.*

G. *Alteram cochleam, quæ carchebum arctius alligat Terebræ.*

H. *Cuspidem trigonam.* C

Alterius terebræ dissolutæ deformatio. | *Alterius terebræ coagmentatæ deformatio.*

D

E

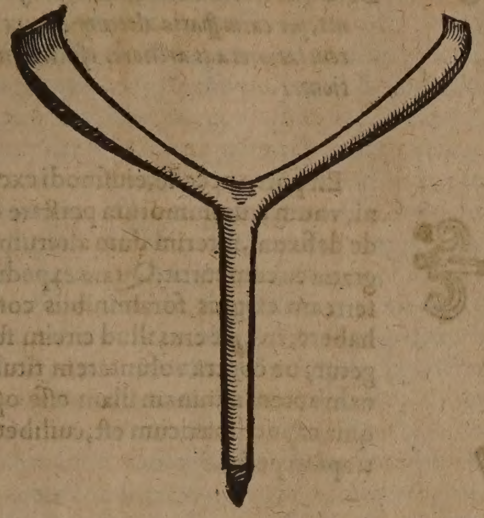
A. *Manubrium monstrat.*
B. *Terebram.*
C. *Cochleam, quæ terebram manubrio obfirmat.*
D. *Capitium, quod altius, quam par est, terebram demergi prohibet.*
E. *Carchebum, qui quantum necesse est, excitatur sursum, quo terebra ingressum aperiat.*
F. *Alteram cochleam, quæ Carchebum arctius continet.*

G. *Cuspidem*

A *G. Cuſpidem trigonam, quæ per mediam omnino terebram inducta, ſerratis ipſius denticulis paulum eminere debet, quò terebræ conuerſionem inconcußam regat. Eius cuſpidis alterum, id eſt, ſuperius extremum, cochleatum eße debet, vt hic effictum eſt, quo in ipſum aptetur exiguus ille Carchebus, quem litera* H. *notatum vides, quo ſic detrahi commodius cuſpis illa poßit, cùm ad diploen terebrando peruentum fuerit.*

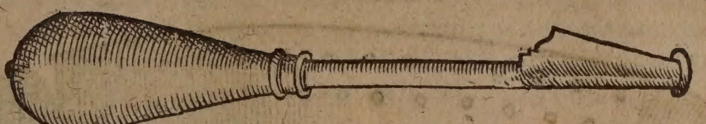
Omnes illæ terebræ partes diſſolutæ altera deformatione in vnam terebram coagmentatæ cernuntur. Atque vbi os terebræ circumactu exciſum extrahi eadem opera non poterit, deformato hic terebello vt detrahas licebit: defixo nempe cochleato ipſius extremo, ſeu mucrone in foramen, quod clauus ſeu cuſpis trigona terebræ in cranio forauerit, cuius etiam brachia vectium munus & vicem ſubire poſſunt.

Terebellum tribus brachiis conſtans.

Exciſa terebrę circumactu cranii pars, vbi terebello dempta & extracta fuerit, ſi quæ in ſecunda lamina aculeatæ ſubſint aſperitates, quæ meningem, dum ad cerebri motum attollitur,
B lædere & pungere poſſint, derahendæ illæ & complanandæ ſunt lenticulato ſcalpro, ita dicto, quod cuſpidatam partem ad finem prominentem obtuſam ac lenem lentis inſtar habeat, ne complanando membranam acuto contactu oblæderet. *Gal. 6. meth.*

C *Lenticulatum exciſorium ſcalprum.*

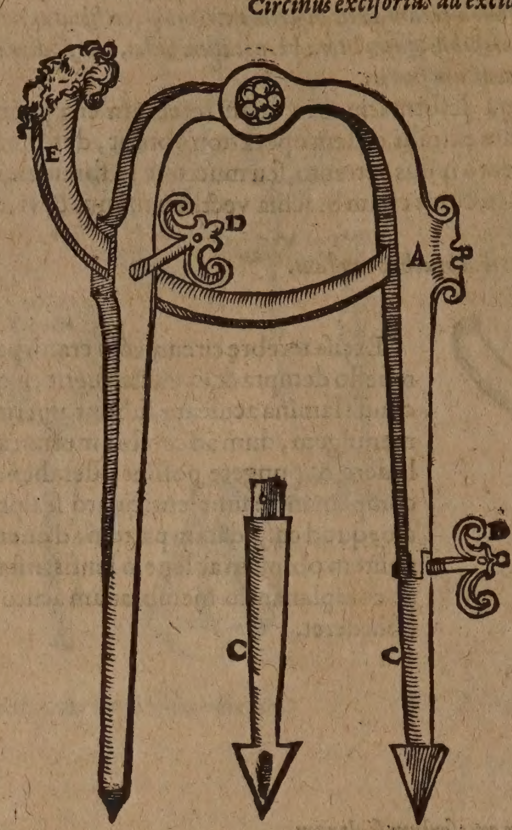

Quod ſi propter craſſitiem, lenticulatum ſcalprum excidere cranium nequeat, exciſoriis ſcalpris vti licebit, malleolo impellente adactis. Is malleolus plumbeus erit, vt quam minimum cerebrum concutiat: Volſellis vero oſſium aculeata fragmenta eximentur induſtria. Quod ſi cranii pars fracta eiuſmodi ſit, vt ſectionem renudato oſſi neceſſariam non admittat, vt cum fractura ad temporalem muſculum, vel ad ſuturas exiſtit, tum pro vna terebra duæ vel tres, ſi ita neceſſitas præſentis caſus exigat, exiguo admodum ambitu, non quidem fractæ parti, ſed ſecus ipſam apprimendæ erunt, vt *capite ſequenti* fuſius dicetur. *Plumbei malleoli vſus.*
D Sibi vero proxime adeò terebræ admoueantur, vt ſecundæ ambitus, primæ & tertiæ oras contingat & prehendat. Quod ſi in ſuturam fractura inciderit, ne quidem terebra ipſi apprimenda erit, ſed hinc & hinc ad ipſius latera duplex erit admouenda: aliter qui fecerit fibras neruoſas membranoſasque, & venas atque arterias, quibus craſſa meninx cranio appenſa adhæret, & pericranio materiam ſuppeditat, dilacerauerit. *Cur ſuturis haud apprimenda terebra.* Qui vero vnam modo terebram, ſcilicet ex vno tantum ſuturę latere admouerit, haud vniuerſam ſaniem, quæ in hanc & in illam ſe partem effudit, exhaurire poterit, propter interiectæ & ſurrectæ ſurſum per cranii ſuturas craſſæ meningis diſſepimentum. *Cur fracta ſutura duplex terebra admouenda.* Denique ſi quando quacunque ex cauſa terebrare non liceat, poterimus hoc inſtrumento vti, modo os, quantum ſatis eſt, renudatum ſit, ad circini effigiem efformatum id eſt, atque pro arbitrio magis minuſve diuaricatur beneficio cochleæ. Eius pro incidente neceſſitate mutare licet cuſpides, aliasque pro aliis ſubſtituere, circini enim ſcapo aptantur cochlearum nexibus.

E

Circinus excisorius ad excidendum cranium.

A

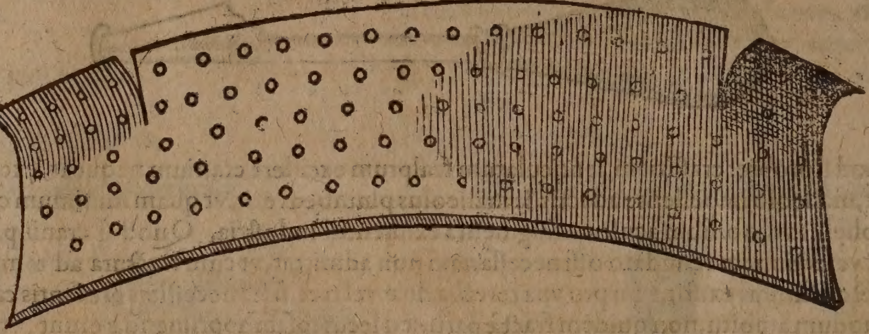
A. *Monstrat excisorii circini crus, quod dum circumagitur cranium rescindit.*
B. *Cochleam, quæ cuspidem, circini scapo seu cruri aptat, arctatque.*
C C. *Duas cuspides dißimiles, quæ circini cruri cochleæ nexu aptari poßunt pro incidente neceßitate.*
D. *Magnam cochleam, quæ virgam ferream continet, per cuius spatia alterum circini crus excurrens latiores aut arctiores efficit ipsius diuaricationes.*

B

Est porro necesse, eiusmodi excisorii circini, vnum crus immotum perstare certa in sede defixum, interim dum alterum excidendi gratia circumcurrit. Quare expedit laminam ferream exiguis foraminibus compunctam habere, in quæ crus illud circini stabile defigetur, ne contra voluntatem titubet: incuruam autem laminam illam esse oportet, vt quia caput sphæricum est, cuilibet ipsius parti aptari possit.

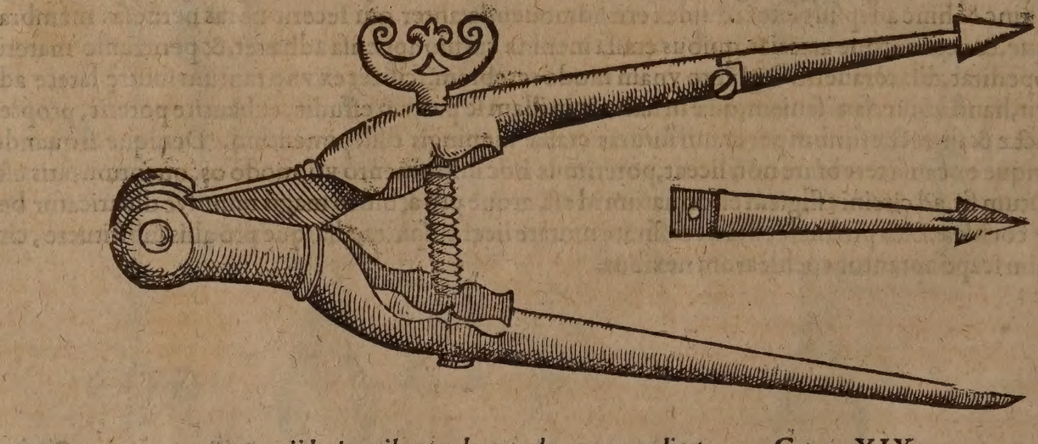
Lamina ferrea incurua fulciendo & stabiliendo circini cruri supra cranium apta.

C

Alius eiusdem ingenii & vsus Circinus, qui amplius arctiusve diuaricatur cochleæ nexu.

D

E

De Cranii locis, quibus terebram admouere non licet. CAP. XIX.

Os fere a cranio diuulsum non esse terebrandum.

Cauitas notanda in osse frontis.

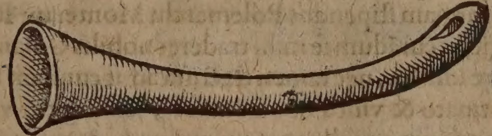
IN primis ossi ita fracto, vt omnino aut magna parte à cranio ictus violentia diuisum sit, terebra non est imponenda, ni eius appressæ pondere & innixu in membranas deprimatur. Secundo, fractis suturis propter causas *superiore capite* commemoratas. Tertio, frontis illi regioni, quæ paulum supra supercilia est, ob eas, quas ante *capite duodecimo* exposuimus, rationes. Nam eo loci sub ipsius ossis prima lamina cauitas ampla existit humoris cuiusdam albi & lenti, simulque spirituosæ cuiusdam & aereæ substantiæ differta, illic à natura collocatæ, vt aerem, qui per nares ad cerebrum ascendit, præpararet: hoc nisi animaduertat & cogitet Chirurgus, decipi poterit, ratus, illam cauitatem ossis effractionem, depressionemque

nemque

A nemque eſſe, quæ terebram efflagitet. Quarto, imis cranii ſeu capitis partibus, ne per apertum terebra cranium, cerebri ſubſtantia medulloſa ſuo pondere delabatur. Quinto, puerorum ſincipitis oſſibus, vt quibus nondum iuſta adſit ſoliditas ad ferendam terebræ impreſſionem. Sexto, temporibus; propter temporalem muſculum, cuius ſectio Hippocratis ſententia oppoſitæ partis conuulſionem facit. Tranſuerſim enim ſectus propriæ actionis iacturam facit, nempe mouendi, & ſurſum adducendi maxillã inferiorem: tum vero oppoſitus temporalis muſculus integer, viribus ſuis vſus feriente, & haud repugnãte, aut contranitente antagoniſta eandem ad ſe adducet maxillam, vnde oris & omnium faciei partium tortura, ac verſus ſanam partem conuulſio, reſoluta altera per Hippocratis regulam: quod quoties muſculi congeneres in oppoſitis partibus ſunt pares numero, magnitudine & robore vnius partis reſolutio, conuulſionem facit alterius. Nec vero ex ſectione temporalis muſculi hoc ſolum manat periculum, ſed & aliud, quod ſcilicet is muſculus in mandendo & loquendo in perpetuo eſt motu, quò fit vt ſemel ſectus vix vnquam vnionem admittat: adde, quod ſub ipſa petroſorum oſſium commiſſura latet. At in ſuturis terebrare ſecunda cautione prohibemur: ſed & per eius ſubſtantiam multæ venæ, arteriæ, & nerui ſparguntur, vt his ſectis multorum & malignorum ſymptomatum metus immineat, doloris nempe, B inflammationis, febris, conuulſionis non modo partis ipſius, ſed & corporis totius; vnde tandem mors. Ne quis ergo Chirurgus eò temeritatis veniat, vt muſculi illius ſectionem aggredi auſit ad ſubiectum os terebrandum: ſupra potius aut ad latus, ac quam proxime partem affectam fieri poterit ſibi terebrandum putet. Quod ego feci in nobili Bretechio. Is in triumphali Regis Henrici ſecundi in vrbem ingreſſu, lapide ita ſauciatus eſt, vt ictus impetu os petroſum fractum, & vehementer contuſus temporalis muſculus, ſine vulnere tamen extiterit. Sequenti die aduocatus, perſpecta læſionis ſpecie, & læſæ partis conditione, Medicorum & aliorum mecum Chirurgorum conſilium cogendum cenſui, ex quibus cum quidam cenſerent diuidendum quamprimum temporalem muſculum, vt renudato oſſe terebrare liceret, ſicque fracta oſſa eximere. Ego contra acriter reſiſtere cœpi, citata Hippocratis ſententia ex *libro de Vulneribus capitis*, qua interdicitur Chirurgis eiuſmodi muſculorum ſectione, metu commemoratorum ſymptomatum: citata etiam experientia, qua cerebro animaduerteram, cunctos, quibus is ſectus fuiſſet muſculus, conuulſos interiiſſe: ſatius multo futurum, ſi proxime ſupra fracturam, os terebra aperiretur intacto quam minimum temporali muſculo. In eam ſententiam cum tandem omnes deſcendiſſent: ipſe ex tempore ſectione trigona cutem muſculoſam, quæ ſupernæ fracturæ immineret, C diuiſi. Poſtero die, qui tertius erat morbi, terebraui, ac terebratione peracta, diebus aliquot poſt quatuor aculeata fracti oſſis fragmenta exemi, tubulumque plumbeum planum immiſi, per quem iuſſo ægro, quoties curaretur caput deprimere, & ore naribusq; obturatis contentius expirare, multa manabat ſanies inter cranium & craſſam meningem collecta. Reliquæ ſordes, ſi quæ contumacius adhærerent, rerum detergentium decocto Syringe hic deformata iniecto, elui: tantumque, Deo conatus meos fortunante, perfeci, vt tandem conualuerit.

Lib. de cap. vulner. — *Regula Hippocratica.* — *Quot ex ſecto temporali muſculo incom modã* — *Hiſtoria.*

Tubulus plumbeus planus ad exitum saniei ſub cranio collectæ muniendum.

Syrinx ſeu Siphunculus liquoribus exprimendis vtilis.

D

Par caſus & ſimilis fortuna in Metarum obſidione contigit Pienarum domino. Is enim cum ad dirutam muri partem propugnaret, fracto temporum oſſe læſus eſt lapidis ictu ex adſtante muro eliſi, æneo tormento ab Imperatoriis caſtris diploſo: ab ictu ſtatim concidit, ſanguinem ore, naribus & auribus cum multo vomitu reddidit, ac totos fere quatuordecim dies mutus & attonitus ſic extitit, vt neminem adſtantium agnoſceret: Crebræ palpitationes ac ſubſultus conuulſorii illum exercebant, facies tumida erat. Terebratum autem fuit illi os frontis ad latus temporalis muſculi, manu Petri Auberti Chirurgi Regii: ac quamuis die quinto & viceſimo caro mollis & exquiſito ſenſu prædita, per foramen terebra factum emerſiſſet, cuius ortum cathæretici pulueres prohibere non potuerunt, tandem tamen conualuit. Emergentis hanc carnis ſpeciem veteres Fungum nominarunt, quod mollis fit & radice ſubnixa fungi inſtar ſuperne latior, inferne tenuior: augetur vero & decreſcit pro materiæ affluentis copia, & Chirurgi arte incrementum intercipientis induſtria. Fœtet valde hæc caro: vulgo *Ficum ſancti Fiacrii* nũcupant. Ortum habet id mali genus hoc fere modo: Quemadmodum in arborum tunicis ab alimenti E excrementis humor quidam ſemiputris, craſſus & glutinoſus per corticem exudat, ſenſimque accumulatus cogitur in fungum, ſic ex craſſæ meningis & cranii vaſis ruptis ſanguis exilit, temperie & conſiſtentia melancholicus, quem etiam aliquando natura ad carnis illis locis neceſſariæ reperationem tranſmittit, vnde concreſcit quidam veluti fungus, qui Galeni ſententia partium, quibus adnaſcitur, naturam & conditionem redolet: quanquam in genere de natura verrucarum malignarum. Cæterum ad eiuſmodi fungorum profligationem admouenda ſunt remedia, quibus ſpecifica facultas inſit abſumendæ carnis ſuperfluæ, qualia ſunt, quæ validius exſiccant, & blandius atterunt, & exedunt: quale eſt quod ſequitur.

Hiſtoria. — *Fungi generatio.*

℞.sabinæ ℥ ij.ocræ ʒj.pulueri ſentur ſimul,aſpergatur caro excreſcens Vel *℞. hermodactylorum combuſtorum* A
ʒ ß.fiat puluis in eundem vſum. Quod ſi eiuſmodi caro fungoſa, eo, vt ſæpe fit,incrementi veniat, vt oui magnitudinem æquet,quam proxime radicem ſerico filo liganda eſt & conſtringenda arctius,cumque vi conſtrictionis deciderit,commemoratis puluiſculis eſt aſpergenda:ſic enim certius,quam acrioribus cathæreticis,profligabitur.

De oßium capitis corruptione & carie. CAP. XX.

Cur fracto cranio oſſa aliquando cariem trahant.

NOnnunquam ad vulnera capitis corruptio ſequitur, & Sphacelus oſſium cranii fractorum: quod contingit,vel quia ab aere,cuius appulſum nũquam ſenſere, tacta ſunt:vel quia putreſcens & ſuppreſſa ſub illis ſanies in putredinis ſuæ contagionem ipſa rapuit: vel quia curatione perperam inſtituta ſuppurantium & oleoginoſorum medicamentorum temeraria applicatione, humidiora reddita, propriæ complexionis & natiuæ temperiei mutationem contra naturam paſſa ſunt, quemadmodum pluribus docebimus cum in *tractatu de Carie*, nodorum luis venereæ rationem exponemus. Hanc contra naturam mutationem,corruptionemque cognoſcemus partim viſu,cum ſcilicet ex candidis ſubflaua, liuida,& nigra euadunt:partim ſpecillo,demiſſo,cum ipſi nihil fere lene,aut lubricum, ſed aſpera multa occurrunt,& cum præterea in ipſorum ſubſtantiam tanquam fungoſam facile & leui impulſu ſubit, penetratque. Eſt tamen poſtremum hoc ſignum ſæpe fallax:nam non raro animaduerti, oſſa carioſa, quæ hoc ipſo quod renudata aeris appulſum diu pertulerant, adeo dura euaſerant, vt ipſa vix terebra ſubire poſſet:nam quod mollia & fungoſa reddit oſſa putrida humiditas eſt:hanc autem humiditatem ſiccitate inducta exhaurit,abſorbetq; tandem aer,vnde contumax durities.Longe certius id ſignum erit,ſi quæ oſſi ſuperinducitur,caro mollior eſt,diffluens & exiguo aut nullo prope ſenſu prædita. Hanc corruptionem oſſis corrigere & emendare licet cauteriis,tum his,quæ actu talia ſunt,tum quæ facultate:vel pulueribus aloes,gentianæ,ariſtolochiæ,centaurii,corticis pini:vt, B

Signa cariei

Oſſa carioſa nonnunquã dura eſſe.

℞.radic.ireos,flor.ariſtolochiæ an. ʒj. centaur. ʒ ij. corticis pini ʒ ß. miſce, & fiat puluis ſubtiliſsimus oſſi inſpergendus.Quod ſi maior fuerit corruptio,ſcalpris eradenda illa erit.Corrupti vero oſſis caſum,& ab integro ſeceſſum expectare oportet,non vi procurare: alias enim quod ſubeſſet os integrum,nulla adhuc carne ſuperinducta tectum,aeris appulſu corrumperetur. Senſim tamen carioſa oſſa commouebuntur,& ſpecillo exagitabuntur,quo facilius & naturæ minore moleſtia poſtea ſecedant. Obiter vero n otandum, oſſis,quod terebra circumcurrerit,deſquamationem & ſeceſſum fere intra quadraginta aut quinquaginta dies fieri.Par eius ratio eſt,eam quam aeris inſuetus appulſus,aut appoſitum cauterium, aut pulueris cephalici aſperſio fecerit:ſed & pari fere dierum numero oſſa fracta callo genito,qui ipſis eſt veluti cicatrix,glutinantur & vniuntur. Alias tamen citius, alias tardius pro ætatum, temperamentorum, & habituum variorum hominum varietate. Quod ſi remediis commemoratis neque caries vinci & emendari, neque ſoluta continuitas agglutinari & vniri poteſt, vulneraria potio ægris eſt adhibenda, hinc enim fœlicem ſucceſſum in multis expertus ſum. Nonnunquam vero non ſolum oſſis portio quædam carie corrumpitur,ſed & totum ſæpe ſphacelo prehenditur,hocq; totum excidit. Nam Hippocratis ſententia, *lib.de Vulnerib.cap.*os cranii fractum à ſano plus minuſve abſcedit pro ictus vehementia. Cui ſententiæ & ſuffragatur experientia.In quam rem placet hoc loco hiſtoriam, cuius ipſe teſtis oculatus extiti, dum apud Subalpinos chirurgiam ſtipendiis Polemarchi Monteiani Regis, Gallorum proregis facerem,commemorare.Contigit,vt curãdum ſe mihi traderet nobilis Golanii pediſſequus: fractum illi os bregmatis enſe fuerat,parte ſiniſtra, nec tamen fractura ad ſecundam laminam pertingebat:paucis poſtquam diebus oſſe agglutinato & vnito conualuiſſet, contigit, vt Vaſconum militum conterraneorum ſuorum turma Taurinum appelleret,cum quibus ſe & mero generoſo,& defrixorum inteſtinorum & cepis ſpeciebusque ſaporatorum plenis patinis,repleuit largius:Ex quo mox in febrem continuam incidit, voce & mente priuabatur caput intumuit,oculi flammei, & è capite velut prominuli rubore ſuffuſi ſunt.Quibus animaduerſis,ex Medicorum conſilio iniecto clyſtere ſanguinem detraxi,& capiti,quæ conueniebant,appoſitis medicamentis,frictionibus,& vinculis artuum extremitatibus iniectis humores deorſum reuellere ſtudui: nihilominus pars ſincipitis ante affecta,ſuppuratum concepit,quo aperto ingens ſaniei vis erupit,tandemque ſubſidente cute muſculoſa cum pericranio, ambæ cranii laminæ putredine & carie tentatæ ſunt, vt ex ipſarum nigrore & fœtore erat intelligere: Hanc ego labem vt emendarem, vtque quod oſſis vitium inemendabile contraxerat, abſcederet, cauteria, quæ actu talia ſunt, ex interuallis admoui: ſed ecce poſt exactum menſem,vermium vis,per cariei foramina,ex locis,quæ ſub putrente cranio erant,emerſit:quæ res impulit me,vt oſſis nutantis abſceſſum lapſumq; accelerarem.Quo facto,ſupra ipſam craſſam meningem,quod eſt admirabili⁹,quo loco natura carnẽ induxerat,tres animaduerti cauitates pollicari amplitudine, vermib.capite nigris adſtrictoriæ ligulę ferrum æquantibus & vario ſe implexu obuoluentibus, differtas, Erat vero oſſis,quod natura abſcedere fecerat,magnitudo palmaris,vt non videretur tam inſigni cranii portione vi naturæ abacta,non æger ipſe interiturus:conualuit tamen contra ſpem omnium, ſed poſt vulneris agglutinationem cicatrix admodum caua extitit iuxta Hippocratis decretum.Non enim caro facile callo ſuperinducitur,quia callus naturæ quid eſt alienum & ſuppoſititium: adde, quod vt cicatrix cute,ſic callus oſſe eſt aliquid denſius, vt per compactiorem ipſius ſubſtantiam nec libere, nec liberaliter ſanguis in carnis inducendæ materiam,poſſit exudare. Hinc fit,vt vndecunque cranii portio aliqua integra exceſſit,illac admota manu cerebri pulſatio pcipiatur.Ex quo neceſſe eſt,infirmius multo illa parte cranium exiſtere.Huic ego infirmitati vt cõſulerem,iuſſi pediſſequũ illum pileũ geſtare ex denſo C D E

Vulneraria potionis vtilitas.

Hiſtoria.

Ingens carioſi oßis abſceſſus. Aph.45. ſect.6.

A densò corio præparato, quo facilius externis iniuriis obsisteret, & certe inde multo melius illi fuit. Placet vero hoc loco quorundam impostorum Chirurgi titulo falso gloriantium fraudem recludere. Hi vbi ad curanda capitis vulnera vocantur, quæ cum ossis deperditione coniuncta sunt, persuadent ægro & assidentibus in locum deperditi ossis laminam auream esse substituendam. Itaq; coram ægro illam cudunt, atque vt conuenientis figuræ sit, varie versant, parti apponunt, sed paulo post ipsam furtim in crumenam subducunt, atque hac arte delusum ægrum deserunt. Alii gloriantur, se sua industria perficere, vt in locum amissi ossis cucurbitæ resiccatus cortex, superstiti cranio inseratur, & tanquam scutica emplastretur, atq; hoc est artis ignaris nimium pueriliter illudere. Nam tantum abest, vt hoc fieri possit, vt natura ne pilum quidem aut minutulum quoduis aliud corpusculum cicatrice inclusum tollerare aut pati possit: nec vero par ratio est, globuli plumbei, qui in corpus impulsus illic ad multos annos cunctari cernitur sine ægri noxa: nam & familiaritas quędam plumbo cum humano corpore intercedit, & tamen id tantum nisi oppositæ carnis, aut ligamenti, aut tendinis, aut similis alterius substantiæ densitas impediat, à natura, peregrini omnis corporis impatiente, foras protruditur. Atque hæc de fractorum ossium carie: nunc de vitiis, quæ per capitis fracti vulnera meningibus contingunt, dicendum videtur.

Impostorum fraus aperta.

B

De vitiis, quæ crassam meningem inuadunt per cranii fracti vulnera.

Cap. XXI.

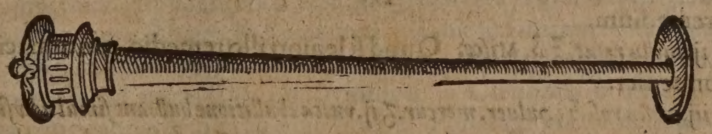
Mvlta, crassam præsertim meningem, ex cranii fractura & terebratione temeraria, manant incommoda: aliquando enim ipsam incidi & dilacerari contingit. Huic morbo remedio est agglutinatio, quam Hippocrates procurari iubet nepetæ succo cum farina hordei mixto. In cuius remedii locum, sequens etiam puluis pari facultate præditus, succedere potest.

℞. coloph. ℥ iij. myrrhæ, aloes. mastichis, sanguinis Dracon. an. ʒ j. croci ℈ ß. sarcocollæ an. ʒ ß. misceantur, & fiat puluis subtilis. Expurgandæ vero saniei ergo, quæ collecta crassam meningem, craniumque interiacet, penicillum ex quadruplicato, aut quintuplicato tenui linteo intortum, syrupo rosaceo aut absynthii, & pauca aqua vitæ insuccatum, intus demerges, inseresque: sic enim & crassam meningem deprimes, ne ad cranii oras à recenti adhuc terebratione aculeatis officulorum spinis horrentes cerebri solita & natiua pulsatione impulsu, offendat, & liberiorem exitum allectis materiebus aperies. Quoties

Ad laniatam meningem remedia.

C vero ægrum curabis, toties commemoratum penicillum renouabis, quoad vniuersa sanies expurgata fuerit. Toties subscripto instrumento crassam meningem, quæ dilaniata intumuit, seq; sursum extulit, deprimes, imperabisque ægro, vt contento spiritu, ore, naribusque occlusis contentius expiret, vt sic collectam saniem extundat promptius. Instrumentum illud, quo crassa meninx deprimetur, extremo suo debet esse rotundum, latum, expolitum & leue, cuiusmodi hic depictum est.

Decussorium, ad decutiendam & deprimendam crassam meningem, quo liberior pateat collectæ sub cranio saniei exitus.

D Crassæ meningi commemorato puluere conspersæ, imponetur spongia decocto siccante & roborante ex aromaticis & cephalicis imbuta atq; expressa, cuiusmodi est, quod sequitur.

℞. fol. salu. maiora. beton. rosar. rub. absynth. myrtillorum, florum chamel. melil. stœchad. vtriusq; an. m. iij. ß. rad. cyperi, cala. aromat. ireos, caryophyllatæ, angelicæ an. ℥ ß. bulliant omnia secundum artem cum aqua fabrorum & vino rubro, fiat decoctio ad vsum dictum: Eius loco imbui poterit spongia vino fuluo cum aquæ vitæ parte aliqua, vt sic contentæ materiæ foras euocentur & exsiccentur. Erit ad eam rem magis idonea spongia, quam linteum aut quiduis aliud simile: tum quia ex sese ad exhauriẽdos humores valet, tum quia mollitie propria pulsanti cerebro cedit. Toti vero dehinc vulneri & vicinis partibus apponetur emplastrum diachalciteos, cum aceto vel vino & rosa liquefactum, vt minus caloris habeat, plusquam mollitiei. Nam Hipp. sententia nihil paulo grauius vel durius vulneribus capitis est imponendum, nec vlla id validiore, pressiore, arctioreve ligatura stringendum doloris & inflammationis metu. Refert enim Galenus ex authoritate Mantiæ, cuidam ex inflammatione & abscessu aborto procidisse oculos, quod ipsius capiti & faciei Pharmacopola validius adstringentem fasciam adhibuisset: nam talis tamq; arcta deligatura comprimebat suturas, adeo vt fuliginosi vapores, quibus per eas & cranii poros exitus esse solet, exitu prohiberentur: præterea arteriarum pulsandi libertas intercipiebatur: quibus ex causis eo incre-

Spongia ad fouendum comoditas.

Lib. de Vul. capitis.

Lib. de fasciis.

Arctioris capitis deligatura incommoda.

E menti dolor atque inflammatio venere, vt oculi rimis diffinderentur, & creparent, atque ex sua orbita exciderent.

Quare iure mediocrem deligaturam laudat Hipp. iure item iubet mollia vt sint emplastra, quæ capiti imponuntur, itemque splenia ex molli & tenui linteo, vel ex gossipio, aut stuppis, aut lana. Curatus æger, siquidem multum saniei per vulnus remittat, iubendum, vt in ipsum vulnus, si fieri possit, cubet, atque ex interuallis ore, naribusq; obseratis expiret contentius, quo sic sublato, & sursum tumefacto cerebro, sanies excernatur promptius: alias permittendum, vt eum sibi situm in lecto deligat,

Splenia qualia esse debeant.

Aegri decubitus.

qui gratior erit & minus molestus. Effundetur vero in crassam meningem vtiliter oleum de terebinthina, cum aqua vitæ aloës atque croci tenuissime puluer atorum tantillo, ad saniem detergendam & exhauriendam. Vel, A

℞. mellis rosar. ℥ ij. far. hord. pulu. aloes, mastich. & ireos florentiæ, an. ℥ ß. aqua vitæ parum, incorporentur simul, fiat detersorium medicamentum ad vsum dictum. Aliquando etiam à terebratione crassa meninx inflammatur, atque ex phlegmone intumescit, adeò vt loci sui impatiens, per foramen excisum exiliat, & supra cranii oras multum se attollat, vnde grauia consequuntur symptomata. Ergo vt morti, cuius inde metus esse debet, occurratur, cranii foramen ipsum amplificandum est forcipibus nostris excisoriis, vt materiæ sub cranio contentæ, quarum mole intumescit membrana, expirent, effundanturque liberius: tumq; ex Medici præscripto de sanguinis repetenda detractione, de purgatione & diæta tenui ineunda ratio: inflammatio contrariis remediis appositis oppugnanda erit, vt fotu sequenti. *℞. sem. lin. alth. fœn. psil. rosar. rub. an. ℥ j. fola. plant. an. m. j. bulliant in aqua tepida communi, ex qua fiat fotus.* Instillanda erunt autem anodyna remedia & repellentia: cum vehementius intumuerit, quo residat tumor, affundenda erit farina lentium, vel vitis folia cum adipe anserino intrita. Quibus remediis omnibus si tumor non vanescat, atque coniectura sit puris conclusi, aperienda ipsa crassa meninx veniet scalpello, B obuerso ipsius sursum & extrorsum mucrone: sic enim illibata & illæsa cerebri substantia effundetur sanies. Hoc plerique alii Chirurgi, hoc nos ipsi in multis ægris, varia fortuna, factitauimus. Præstat enim in morbis desperatis anceps remedium experiri, quam nullum: non raro etiam contingit, vt seu contusionis & ictus vehementia, seu sanguinis effusi concretione & thrombo, seu aeris frigidi appulsu, seu remediorum meningis crassæ nec complexioni, nec temperiei respondentium temeraria appositione, aut etiam propriæ substantiæ putredine, vt ipsa crassa meninx denigretur. Cuius symptomatis magna & diligens cura Chirurgo habenda est. Ergo vt nigrorem contusionis vehementia impressum eluas, affundendum erit oleum de vitellis ouorum cum aqua vitæ tantillo, & croci, atque radicis ireos puluer atorum portiuncula: fotus instituendus ex discutientibus & aromaticis in aqua & vino decoctis, applicabitur & ceratum de Vigo antea descriptum. Quod si à sanguine concreto malum est, id erit sequenti remedio oppugnandum.

Paulus lib. 6. cap. 90.

Crassæ meningis inflammatæ remedium. Ratio aperiendæ crassæ meningis quando vomicum fecerit.

Contusæ & denigratæ meningis crassæ causæ & remedia.

Ad sanguinis grumos remedium.

℞. aqua vitæ ℥ ij. granor. tinctorum in tenuem puluerem tritorum, ℥ ij. ß. croci ℈ j. mellis rosat. ℥ j. ß. sarcocol. ℥ iij. leuiter & simul bulliant omnia, & de colatura infundatur, quousque nigrities fuerit obliterata. Si ab aeris contactu malum venerit, sequenti remedio profligetur. C

℞. terebinth. ven. ℥ iij. mellis ros. ℥ ij. vitellum oui vnum, far. hord. ℥ iij. croci ℈ j. sarcocol. ℥ ij. aqua vitæ ℥ iij. incorporentur simul, & bulliant paulalum. Tamdiu id remedium applicetur, quoad nigrities sublata fuerit, & suus meningi color redditus. At si id mali genus temere vsurpatorum remediorum vsus inuexerit, contrariorum oppositione erit delendum & oppugnandum. Sic enim ab humidiorũ & oleaginosorum diuturniore vsu relicta eluuies, desiccantium, vt puluerum catagmaticorum & cephalicorum vsu eluetur: acrium autem calor & morsus, lenientium vsu contrario mitigabitur: vtraque enim & humida & acria, nigrorem parti, inferunt diutius vsurpata: illa quidem genitis & congestis sordibus, hæc vero assante & deurente calore. Cum vero à putredine eiusmodi labes venit, Ioannes de Vigo sequens commendat remedium.

Quæ medicamenta nigrorẽ crassæ meningi inferant.

Aduersus meningis putredinem remedium.

℞. aqua vitæ ℥ ij. mellis rosat. ℥ ß. Misce. Quod si leuiori illo remedio contumacius malum corrigi nequeat, sequens conueniet.

℞. aqua vitæ ℥ iij. mellis ros. ℥ j. puluer. mercur. ℥ ij. vnica ebullitione bulliant simul ad vsum dictum. Vel, *℞. aqua vitæ ℥ j. ß. syrup. absynth. & mellis rosa. an. ℥ ij. vnguenti ægyptiaci ℥ ij. ß. sarcocol. myrrh. aloes an. ℥ j. vini albi boni & odoriferi ℥ j. bulliant leuiter omnia simul, colentur ad vsum dictum.* Quod si putredinis vis tam contumax sit, vt illis remediis non cedat ægyptiaco (in aqua plantaginis aceti loco composito) solo & per se D appositio, profligabitur: vel solo per se mercurii puluere, vel cum aluminis puluere mixto. Nec vero in extremo, præsertim crassæ meningis, illo morbo verenda sunt talia remedia: nã Galeni sententia, crassa meninx acribus, id est, vehementibus, & valde siccantibus post forationes, si maxime non occupetur phlegmone, gaudet medicamentis. Idque duabus de causis: Prior, quod durã & siccã corpora, qualia sunt membranosa, non facile nisi à vehementibus afficiantur: altera quod præcipua semper & prima Medico cura esse debet, vt natiuam partis temperiem similibus conseruet & restituat. Quod si auditorius meatus non solum vsq; ad cerebri duram membranam pertinens, sed etiam neruum contingens, qui in ipsum à cerebro descendit, vehementissima tollerat medicamenta, etsi ita in vicino positus sit; certe longe facilius & sine noxa illa tolerabit crassa meninx. Quod si his artibus putredo non coerceatur tumorque in tantum augetur, vt alte admodum crassa meninx supra cranium assurgat, immota manens, nigra & arida, ægri vero flammei sint oculi, prominentes & vagi cum iactatione, & phrenitide, minimeq; fugacia, sed constantia sint illa tot & tanta mala scito, mortem esse in propinquo, tum propter partis nobilis corruptelam & gangrænam, tum caloris natiui extinctionem.

Cur acria facile tolleret medicamẽta crassa meninx.

Mortis a crassa meninge inflammata signa.

De perculsi, seu concussi, & commoti cerebri curatione. CAP. XXII.

COmmotionis cerebri, quam cerebri perculsionem esse diximus sine vulnere in cute musculosa, & E fractura in osse, cum signa causasque ante persecuti fuerimus, nunc tempestiuum est, eiusdem curationem aggredi. Ergo in hoc casu, quia rupti sub cranio alicuius vasis metus est, statim detrahere sanguinem secta cephalica expedit. Detrahetur autem liberaliter sanguis pro ægri viribus, tum præsentis morbi ratione, tum eius, qui imminet, & metu grauiore terret, aduocato in consilium Medico. Hinc deraso pilo, cataplasma commemoratum ex farinis, oleo rosaceo & oxymelite, aliisve similibus repellentibus frigidis & humidis toti cranio erit imponendum, & sæpius renouari-

Quid cerebri commotio.

Cur Galeni sententia vitanda.

A nouandum. Sicca vero & validius adstringentia vitanda sunt, qualia sunt vnguentum de bolo & similia: obstruunt enim vehementius, fuliginemque transitu & exitu, tum per suturas, tum per cæca cranii spiracula, prohibent. Quare non modo nõ inflãmationem arcent, sed & absentẽ accersunt, aut præsentem augent. Clystere sollicitanda erit aluus, & à capite vapores acres reuocandi: quam etiam in rem vtile erit frictiones superne, deorsum instituere, vincula extremis artub. iniicere, cucurbitulas magnas cũ magna flamma scapulis & origini spinalis medullæ affigere, quo maior sit sanguinis sursum ad cerebrũ impetu ruentis, phlegmonemque illaturi reuulsio. Die sequenti venam puppis, quæ supra lamboidem suturam sita est, propter eam, quæ illi est cum cerebri venis, communionem aperire vtile erit, obturatisque ore & naribus, spiritum magna contentione elidere. Sic enim intumescunt membranæ, sanguisq; inter ipsas & cranium collectus extunditur, at non ille, qui cerebro membranisque includitur: cuius si maior fuerit copia, prope desperata res est, nisi natura viribus validioribus fulta, eum in pus versum expurato excludat. Sed & paucis post diebus vena frontis aperiri potest, arteriæ temporum & venæ sub lingua: vt tot apertis ductibus, coniuncta materia foras elici possit. Interim diæta tenuis ægro imperanda est, & vini abstinentia maxime adusque quartum & decimum diem, quod ad id vsque tem-
B pus sæua symptomata fere vigere solent. Repellentia vero vsurpanda sunt ad vsque quartum exactum diem: hinc ad discutientia veniendum, initio à mitioribus ducto, quale est sequens decoctum.

Sectio venæ puppis.

℞. rad. alth. ℥ vj. ireos, cyperi, calami aromat. an. ℥ij. fol. salu. maior. bet. flol. cham. melil. rosf. rubr. stœchad. an. m. ß. sal. comm. ℥iij bulliant, omnia simul secundum artem cum vino rub. & aqua fabrorum, fiat decoctio. qua foueatur caput bis in die cum spongia. Sed tamen dum hæc fiunt, vide ne eiusmodi fotu vel re alia simili caput vehementius incalescat, metu doloris & inflammationis. Huic applicabis ceratum de Vigo, cui vis inest discutiendi mediocriter, desiccandi, & humores, qui sub cranio sunt, euocandi, ac vi aromatica cerebri roborandi: eius est descriptio huiusmodi.

Fotus capitis discutiens.

Cautio in fouendo capite.

℞ furfuris bene triturati ℥ iij. far. lentiũ ℥ij. rosf. myrtillor. fol. & granor. eius an. ℥j. calã. aromat. ℥j. ʒ. chamemel. melil. an. m. ß. nuces cupressi nu. vj. olei rosac. & chamẽ. an. ℥iij. ceræ albæ ℥ij. ß. thuris, mastich. an. ℥iij. myrrh. ℥ij. in puluerem, quæ redigi debent, redactis, & liquefactis oleis cũ cera, omnia misceantur simul, & fiat mixtura, quæ erit inter formam emplastri & ceroti. Huius virtutem magno suo commodo expertum Ducis Vrbini nobilem quendam refert Vigonius. Is ex equo in marmor durissimum capite prono deciderat, iacuerat mortuo similis, sanguis ipsi naribus, ore & auribus eruperat, caput faciesque tota intumuerant colore liuido
C suffusa, mutus viginti totos dies manserat, nullo cibo sumpto: nisi gelatiua eliquata, & pullorum, caponumque iusculis cum saccharo, conualuit tamen, quanquam memoria captus & balbus in reliquum vitæ tempus mansit. In quam rem extat Hippocratis aphorismus: *Quibuscunque quacunque ex causa cerebrum concussum est, hos necesse est mutos fieri*: imo etiam, vt notat Galenus *in commentario*, motum, sensumque amittere: non est minimæ hoc virtutis, sed multum prædicandæ & admirandæ, ceratum illud, abscessum, qui ex illo lapsu cerebro, imminebat, prohibuisse. Permulti tamen existunt peruicaci ingenio homines, pertinaciter hoc negantes, in cerebri substantia abscessum fieri posse, erroremque hunc alio errore cumulantes, negant, quenquam cerebri portione dissecta posse conualescere aut resurgere: sed rationum, quibus nituntur, vanitatem veterum scriptorum authoritas & experientia abunde refellunt. Nam quod ad primum attinet, Hipp. sententia, *caput dolenti pus vel aqua, vel sanguis effluens per nares, os, aut aures morbum soluit.* Galenus vero, Rhases, & Auicennas, affirmant naturam sanie in cerebro genita sese per nares, os & aures exonerare: multos vero ipse obseruaui, quibus talia contigissent. Auditum habeo ex Prothasio Colono, nobilis Langæi Chirurgo, vidisse se in Cœnomanorum oppido adolescentem quendam, qui sæpius concitandæ & sonandæ crassiori nolæ operam præstaret: is aliquando ludibun-
D dus ex fune cum penderet perpendicularis in altum sublatus, in caput super silicem pronus deuolutus, aphonos factus, sensibus omnibus & mente captus est, suppressa insuper penitus aluo. Mox igitur febre & delirio, aliisque horrendis symptomatis superuenientibus cum minime terebratus fuisset, quod nulla in cranio fracturæ species appareret, die septimo oborto ingenti sudore cum frequenti sternutatione, cuius impetu magna illi materierum vis & puris, per aures, os, & nares effluxit, secuta est symptomatum omnium leuatio atque sanitatis restitutio. Quod vero ad secundum spectat, asserit Galenus, vidisse se puerum in Smirna Ioniæ, qui ex insigni cerebri vulnere, haud tamen ad aliquem eius ventriculorum penetrante conualuerit. Narrat vero Guido à Cauliaco, visum sibi ægrum, qui superstes vixerit, cum ei ex vulnere in postica capitis parte illato, magna cerebri portio excidisset.

58 sect. 7.

Quod in cerebro abscessus fieri possit.

Aph. 10. sect. 6.

Li. de inæq. intemp. cap. 4. cõtinent. cap. de exitu fen. 3 lib. 4. cap. 20.

Historia.

Li. 8. de vsu part. & comment. ad aph. 18 sect. 6.

Anno Domini 1538. dum ego Polemarchi Monte-iani Chirurgus Taurini essem, quendam ex Prætextatis eius assæclis curaui, cui disco ludenti inflictum lapide fuerat vulnus in dextro bregmate cũ fractura & effractura ossis tanta, vt per eam, cerebri substantia dimidiæ nucis auellanæ crassitie exiliret. Quo animaduerso statim pronuntiaui vulnus esse lethale: obtrectabat huic meæ opinioni, qui tum aderat Medicus, asserens eiusmodi substantiam haud cerebri esse portionem, sed adiposum quoddam
E corpusculum. At ego hominis pertinaciam ratione & experientia adstante multorum nobilium corona conuici: ratione quidem, quod sub cranio adeps gigni nequeat: nam etsi conceptæ illic partes frigidæ sint, tamen quia spirituum animalium calidissimorum & prætenuium copia, quia vaporum è toto corpore eo suscitatorum calore feruent, adipem circum se concrescere non patiuntur. Experientia vero, quod per cadauerum dissectiones nunquam eo loci animaduersus esset adeps: iam vero adeps, aquæ eminet & innatat: hæc vero substantia, vtpote medullosa, in aquam iniecta fundum statim mersa petiuit. Denique adeps igni admotus funditur & liquitur; at hæc candenti laminæ imposita substantia, resiccabatur quidem & inarescebat, contrahebaturque in sese lori instar, quod omni

Cur sub cranio adeps gigni nequeat.

Signa adiposæ substantiæ.

medullæ familiare est, minime vero liquabatur. Ex quo omnium, qui aderant, clara voce intellectum A est, quam verum esset meum de illa substantia, quæ cranio eminebat, iudicium. Rescissa tamen ea, conualuit nobilis adolescens, cætera sanus, nisi quod in vitæ reliquum surdus mansit.

De Vulneribus faciei. CAP. XXIII.

Cur de faciei vulneribus particularis tractatus institutus.

EXpositis capitis vulneribus per suas causas, signa, & curationem: sequitur, vt de faciei vulneribus dicamus, vel eo saltem nomine, quod negligentius tractata, cicatrices fœdas in parte corporis speciosissima & spectatissima relinquunt. Causæ eædem, quæ in cranium incidere possunt, externæ scilicet. Ad species vero & vulnerum differentias hæc adiungenda est, quod superstite vita, faciei pars vna aliquaintegra, vt auricula, oculus, nasus, labrum vulnere tolli & amputari potest, capitis autem seu cranii minime: ergo à superciliorum vulneribus ducto initio, reliquarum faciei partium vulnera ordine persequemur. In vulneratis superciliis id maxime notandum venit, quod ipsa per transuersum sic sæpeceduntur, vt qui illa mouent, surriguntque musculi, & panniculus carnosus penitus laceri sint & laniati. Quo in casu palpebræ surrigi nequeunt, & oculi recti, palpebrarumque tanquam vagina clausi, manet: sic vt etiam post vulneris agglutinationem si aciem in rem aliquam intendere velit æger, cogatur manu palpebram erigere: quo infortunio multos laborantes animaduerti: sæpe tamen id non tam vulneris B inflicti vehementia, quam Chirurgi, à quo curati fuerant, imperitia: nempe diplomatum linteorum appositione neglecta, inepta fascia, & ineptiore sutura. Hoc in casu tantum cutis & panniculi carnosi, peritus, qui superuenerit, Chirurgus, amputabit, quantum satis est palpebris, quo ipsæ iusta contentione suo se rigore sursum erigere & continere queant citra manus subsidium. Hinc pellionum sutura vulnus, vt decet, consuet: supra vero balsamum à me descriptum affundet, vicinis vero partibus tale medicamentum.

Notandus casus in superciliis vulneratis.

Casus illius remedium.

℞. *olei rosar.* ℥ ß. *albumina ouor. nu. ij. boli armen. sanguinis Draconis, mast. an.* ʒj *agitentur simul, fiat medicamentum:* hinc decenti vinculo pars constringatur. His peractis in vsum veniet emplastrum de gratia Dei, de betonica, diachalciteos, vel simile aliud, vsque quo cicatrice obductum fuerit vulnus. Cæterum eiusmodi & alia omnia faciei vulnera facile sanantur, nisi vel vna adfuerint maligna symptomata, vel ægri corpus valde cacochymum extiterit.

Lagophthalmia, procidentiæ palpebrarũ affectio contraria.

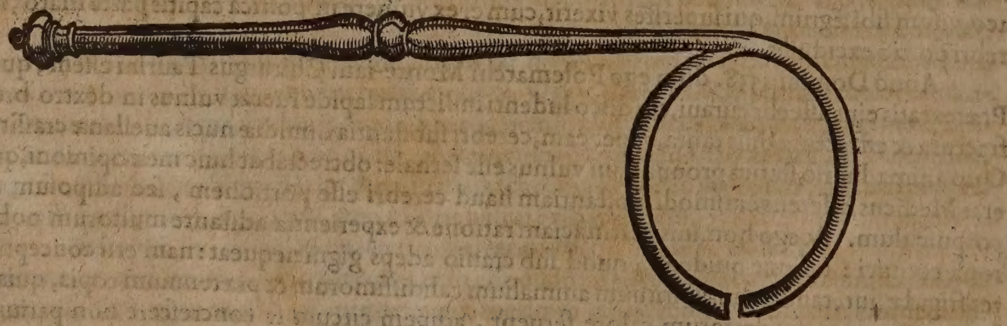
Illi casui alius plane contrarius in superciliorum vulneribus, aliquando contingit: cum nempe palpebra sursum surrecta perstat sic vt oculis apertis dormire cogantur ægri, ex quo LagophthalmiGræcis dicuntur. Affectus illius causa sæpe interna est, vt carbunculus, aliudve abscessus genus, sæpe externa, vt ictus. Curabitur, sanabiturque falcata seu semicirculi in modum supra palpebras facta incisione, C ita vt semicirculi extrema vergant deorsum, vt quantum necesse est, rigori palpebræ corrigendo, tantum deprimatur adiungaturque. Cæterum haud ferro violanda cartilago: sic enim desperata esset surrectio: reliquum curationis, vt decet, perficietur.

De vulneribus oculorum. CAP. XXIV.

OCulorum vulnera fiunt rerum pungentium, incidentium, contundentium, vel vnitatem alioqui soluentium, violento incursu. Semper vero pro causarum & differentiarum varietate varie curatio est instituenda. Primum caput curationis est, vt si quid peregrinum, heterogeneumque in oculos inciderit, id quam primum auellatur, spatulę extremo inuersa & resupinata palpebra. Quod si Medici aspectum fugiat peregrinum id corpusculum, tria, quatuorve Ormini grana erunt in dolentem oculum immittenda. Ormino enim purgandorum oculorum & eliminandorum ab ipsis tenuium eiusmodi corpusculorum, vis inesse creditur, quæ modo non altius defixa sint, & contumacius ad membranas adhærentia. Nam in hoc casu, infra descripto instrumento erit vtendum, hoc enim palpebris supposito, D & ipsi oculo applicito palpebras longius à se inuicem abducimus, oculumque molliter compressum immotum esse cogimus, quo sic Volsellis corpus extraneum liceat auellere: instrumenti eiusmodi hic est Typus.

Ormini vis in purgando oculo, & eliminandis peregrinis corpusculis.

Deformatio speculi oculi dilatandis, & seorsim longius abducendis palpebris, oculoq; immoto continendo idonei, id ea arte contextum est, vt dilatari & contrahi, pro magnitudine oculorum poßit.

E

Repercutiẽs in oculum instillandũ. Varia repercutientia oculo apponenda.

Peregrinis omnibus auulsis corpusculis id in oculum immittetur medicamentum. ℞. *germina ouinum. xij. agitentur in mortario plumbeo cum tantillo aquæ rosaceæ, immittentur in oculum*: at supra oculum, partesque vicinas id ponatur repercutiens ℞. *album. ouor. num. iiij. pulueris aluminis rochæ combusti* ʒ ij. *sanguinis Draconis* ʒj. *aquæ ros. & plant. an.* ℥ ij. *agitentur simul, fiat repercußiuum*, cuius vsus erit frequens. Vel caseum

A ſeum recenter glaciatum, cremore diligenter caſtratum cum aquæ roſaceæ oui albuminis, & acaciæ quód ſatis eſt appone. Quod ſequitur, fluentem humorem validius ſiſtit. *℞. gum. arab. & tragac. an. ℨ ij. pſilli cydon. ſemi. portul. plant. ſumach. an. ℨij. fiat mucag. cum aqua plantag. ſolan. & roſar. concinetur collyrium,* de quo inſtillare licebit cum intra, tum circum oculum. Notandum vero, eiuſmodi remedia omnia tepida eſſe applicanda, tum vt calore moderato penetrent facilius, tum quod omnia actu frigida oculis & viſui ſint inimica, quia viſiuos ſpiritus incraſſando viſum hebetant. Itaq; multos noui, qui actu frigidorũ oculis admotorum vſu crebriore in hebetudinem inciderunt, non paucos contra ipſe vidi, qui acu vel ſtylo oculi quamlibet partem, modo ne pupillam, ſic compuncti, vt multum humoris aquei efflueret: eiuſmodi remediorum vſu opportuno conualuerunt. Dolorem vero lenit & deterget lac mulieris virginem lactantis, id enim frigidius creditur, in oculos è mamma expreſſum: in quam etiam rem conferet ſanguis turturum, columborum, aut pullorum inciſa, quæ ſub alis eſt, vena in oculum inſtillatus: dolorem etiã ſedat, inflammationemq; & fluxionẽ arcet ſequens cataplaſma, oculo viciniſq; partib. admotũ.

Frigida actu oculis inimica.

Anodyna ocularia.

℞. carnis pomorum ſub cinere calido decoctorum ℥ v. vitellos ouorum num. iij. caſſiæ fiſtul. recenter extractæ ℥ ß. mucaginis pſillii. althe, & cydon. an. ℥ j. farin, hordei parum, incorporentur omnia ſimul, fiat cataplaſma. Sedando

B præterea dolori conferent pulmones veruecini in lacte elixi, & calide appoſiti, ſubindeque, vbi refrixerint, renouati. Quod ſi ardor dolorq; vehementior talia remedia aſpernentur, ac vehementiora poſtulent, folio hyoſc. m. j. ſub cineribus coquatur, atq; in mortario cum mucagine ſeminis pſilii & cydoniorum, extracta in aquis ſolani & plantaginis, piſtetur id remedium linteo inuolutum oculis & temporibus imponatur. In eundem vſum ſumuntur mucagines pſillii & cydoniorum, extractę in decocto papaueris, & cum pauco opio & aqua roſacea miſcentur.

Narcotica ocularia.

Cum vero detergentibus & ſarcoticis erit opus. *℞. ſyrup. roſar. ſiccar. ℥ j. aquar. fœnic. & rutæ an. ℨ ij. aloes lotæ, olibani an. ℨ ß. miſce ad vſum dictum.* Fella raiæ, leporis & perdicis in aqua euphraſiæ & fœniculi diſſoluta detergendis eiuſmodi vulneribus ſunt idonea: vt & quod ſequitur collyrium; *℞. aquæ hordei ℥ j. mellis deſpumati ℨ iij. aloes ter lotæ in aqua plantaginis & ſacchari cand. ℨ j. fiat collyrium.* Sed & quod ſequitur valde ſarcoticum eſt.

Detergentia.

℞. mucag. gummi olibani, arabici, tragacanth. & ſarcocol. in aqua hordei extract. an. ℨ iij. aloes ter lotæ in aqua roſarum ℨ j. ceruſ. vſtæ & ablutæ, tuthi. præparat. an. ℨ ß. fiat collyrium. Cæterum hic notandum venit, vulneris vel ſimilis alterius iniuriæ occaſione. Adnatam tunicam ſæpe adeo intumeſcere, humorumq; de-

Sarcoticum oculare.

C curſu, & flatuum incurſu ac permixtione adeo turgere, vt totam pupillam contegat, foraſq; è palpebris promineat, ſuccreſcentis præter naturam carnis inſtar, & colorem natiuum amittat, multumq; rubeat, nec claudi, nec diduci oculus queat. Qua ſpecie deceptus aliquando iunior quidam Chirurgus, parabat hanc Adnatæ protuberantiam, tanquam ſuperfluam quandam carnem amputare, & cathæreticis puluiſculis conſumere, niſi ego prænuntiato cæcitatis inde ægro imprudentis certo periculo prohibuiſſem. Itaque præſcripſi fotum ex decoctis in lacte, chamemelo, meliloto, roſis, abſynthio, ruta, fœniculo, aniſo: radice ireos & calendulæ; mox ſequentem fotum validiorem & ſiccandi vi maiore præditum ſubieci.

Digerentes & deſiccantes fotus.

℞. nucis cupreſſi, gallar. balauſt. an. ℥ j. plantag. abſynth. hippuris, flor. chamemel. roſar. rubr. an. m. ß. bulliant ſimul cum aqua fabrorum, & fiat decoctum pro fotu cum ſpongia. Sed & cataplaſma imponi poteſt ex farina hordei, fabarum, pulueris maſtic. myrrh. aloes & deſcripto nuper decocto. Ad declinationem properante tumore ſequentem liquorem in oculum inſtillaui, cui maxima vis ineſt adſtringendi, deſiccandi & roborandi. Ouum recenter excluſum ad prunas induretur, ſtatimque teſtacea concha ſpolietur, vitellus detrahatur, inque eius locum vitrioli romani pulueriſati ſcrupulus vnus ſubſtituatur, totum id

Aqua Vitrioli.

D linteo inuolutum exprimatur, liquor mundo vaſculo excipiatur, atque cum aqua fabrorum ſumach & roſæ rubeæ incoxerint, in oculum per aliquot dies inſtilletur. Huius remedii vim certam ſum expertus: quod ſi tamen hyperſarcoſis in Adnata tunica reuera fiat, ſequenti puluere conſumi poterit. *℞. oſſis ſepiæ & teſtæ ouo. calcinatæ an. ℨ j. fiat puluis ſubtilis.* Vtilis etiam in eam rem vſus eſſe poteſt vitrioli calcinati & aluminis vſti, aliorumque ſimilium. Caute tamen eiuſmodi omnibus eſt vtendum, ſemperque repercutientibus circa oculum admotis, ne quid inde mali contingat. Nam non raro tanto impetu humorum acrium in oculum ruit influxus, vt inde diſrumpatur, crepetq; cornea tunica, ex quo oculi humorum ſequitur effuſio. Aduertendum etiam, quod in morbis oculorum ſemper ægri caput altius eſt excitandum, ac non modo dolens, ſed & ſanus oculus claudendus, quia parti dolenti quies eſt ſemper neceſſaria. At oculus vnus altero immoto moueri nequit, propter eam, quæ ipſis ineſt per neruos opticos & motorios, vtramque meningem, pericranium, venas, & arterias, connexionẽ: quæ cauſa exiſtit, cur patienti vni, alter condoleat. Quod ſi omnibus illis ſupraſcriptis remediis fluxioni ſiſtendæ idoneis nihil profecerimus, reſtat, vt pyrotico ſeu ignito ferro ceruices inuramus, & ſetone tranſuerberemus: eſt enim ſingulare inueteratarum in oculos fluxionum remedium. Quotidiana namque experientia

Ad hyperſarcoſis conſumptionem citra morſum.

Seto remedium ad inueteratas in oculos fluxiones.

E ſcimus, permultis, quibus ex aſſidua & multa defluxione viſus hebes caligabat, adeo vt iam fere cæcutirent, priſtino ſplendori & acumini oculos, ac videndi aciem reſtitui paulatim, vbi primum ab vlcere, cauterio appreſſo, pus manare cœperit. Cuius rei patuit veritas in Paulo Aurario Fabro Italo, qui ad Auguſtinianum ſodalitium habitabat. Is enim, multis multorũ & Medicorum & Chirurgorum fruſtra vſurpatis remediis, cũ fere conclamatæ eſſet viſionis, appreſſo, me conſultore, pyrotico, ſenſim pro puris manantis ratione, acutius cernere cœpit, donec tandẽ acutiſſime cerneret. Tum igitur, etſi ſemper pure vlcus manaret, ſetonis, quam annum integrum circumtulerat, pertæſus ipſum detraxit atque vlcus cicatrice ſibi obduci voluit: verum illo fluxionis ſublato diuerticulo, cum humor in oculos iterum ſe inferret, ac iam cæcitatis periculũ immineret, me vocato vlcus cauterio aperiri, & ſetonem denuo immitti

Hiſtoria.

ſibi

Seto remedium ad epilepsiam.

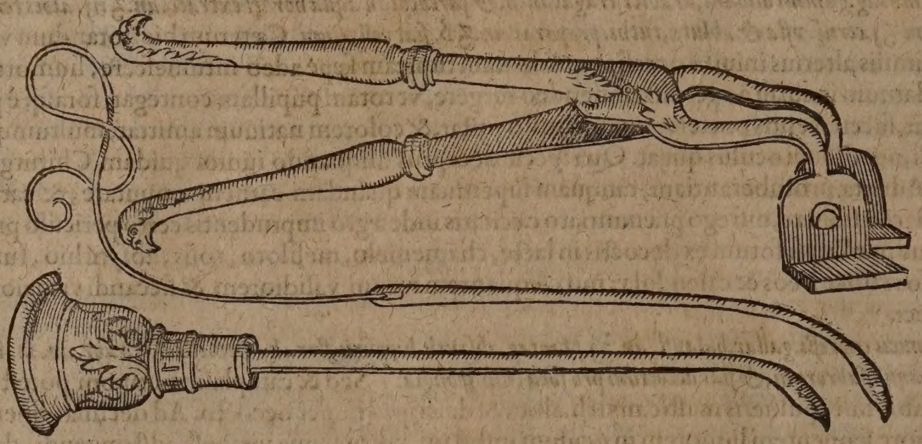
Ratio setonis inducendi.

Fibrarum rectitudo quantum valeat ad vacuationes.

ſibi curauit. Ex quo priſtinæ oculorum & viſionis integritati reſtitutus, etiam nunc ſetonem illum circumfert. Sed & alias hoc remedii genere Hollerii Medici vndequaq; doctiſſimi decreto, adoleſcentem quendam viginti annos natum morbo caduco, cuius inſultibus ante crebro prehendebatur, liberaui, deriuatis, vt credere par eſt, illa arte ichoribus mali fomitibus. Quare cum ſetonis tanta ſit vtilitas, viſum eſt, eius inducendi rationem hoc loco in tyronum gratiam ſcripto & figura ſubiicere. Ægro vt ſcabello inſideat, & caput deorſum ita inclinet imperandum, vt cutis panniculuſque carnoſus laxentur: hinc cutem digitis ſeorſum à muſculis & ſurſum abducere, eiuſque quam plurimum fieri poteſt, tenaculis comprehendere conuenit, intactis ceruicis muſculis, conuulſionis, & aliorum ſymptomatū metu: cum per forcipum foramina, quæ in ipſarum medio peruia eſſe debent, ignitū ferrum Chirurgus tranſadiget, comprehenſam ipſis cutem arctius conſtringet: quo ſic vna conſtrictis neruis, pyrotici dolorificus ſenſus minus ad partem perueniat, vulnus in longum & non in tranſuerſum infligi & inuri debet, vt ea arte, per fibrarum rectitudinem, materiæ vacuentur promptius. Ignitum vero ferrum, quo facilius & citius penetret, extremo acutum & triangulare vel quadrangulare effingendum eſt. Hinc forcipibus immotis eadem illa igniti ferri via, acum, quæ bombacinum filum triplicatum vel quadruplicatum, atque oui albumine & roſas: imbutum, trahat, immittere oportebit: denique diplomatis eodem medicamento imbutis & impoſitis, pars conuenienti vinculo eſt deliganda. Sequenti die irrigabuntur ceruices oleo roſaceo, atque ad aliquot dies diplomata, quo diximus medicamento, imbuta, apponentur. Setonem vero digeſtiuo, quod vocant, ex oui vitello & roſas compoſito imbuere conueniet, quouſque vlcus multo pure manat: tum vero bombacinus ille funiculus ſequenti remedio erit oblinendus ℞ *terebinthinæ ven.* ℥ *iiij. ſyrupi roſati & abſynthini an* ℥ *ß. pulueris ireos, diacrydii, agarici, trochiſcati & rhei an.* ℨ *ß. incorporentur omnia ſimul & fiat medicamentum,* quo tamdiu vtendum erit, quamdiu vlcus apertum tenere animus fuerit. Illi enim euocandorum ex alto humorum & ſine morſu extergendorum vis ineſt.

A B

Forcipum ſeu Tenacularum igniti ferri & acus bombacinum funiculum trahentis deformatio.

C

De Genarum vulneribus. CAP. XXV.

Vſus ſuturæ ſiccæ.

Modus ſuturæ ſiccæ.

CVm vulnus genis inflictum ſutura egere videbitur, ſiccam illam, vt loquuntur, eſſe oportet, ne cicatrices deformes relinquantur: multis enim vt mulierculis, quibus formoſitas valde cordi eſt, ea deformitas grauiſſima eſſe ſolet. Ergo recentis telæ, cuius mediocris ſit conſiſtentia, fruſta duo debitæ magnitudinis ſequenti medicamento oblines. ℞. *puluerum maſtich. ſanguinis draconis, thuris, farinæ volatilis, tragacanthæ contuſæ, gypſi, picis, ſarcocollæ an.* ℨ *ij. picis nigræ* ℨ *j. ß. albumina ouorum, quæ ſufficiant, fiat medicamentum,* quo oblita telę fruſta hinc inde ad vulneris latera, digitum latum diſſita, applicabis, illique, quoad inaruerint, carni firmiter affixa eſſe ſines: Tum ipſorum extrema violenta, & quæ acu contracta ſit ſutura, ſic ſibi admouebis, vt vna ipſis adhærentes tenaciter carnes ſequentur, & mutuo ſibi adiungantur, quemadmodum depicta hic intuemur imagine. Hac arte, tum præterea idoneis medicamentis, diplomatis, vinculis, vulnus agglutinabitur. Cæterum vincula, faſciæque omnes, quæ eius rei gratia parabuntur, ex pileolo nocturno, quo æger opertum caput habebit, reuincta eſſe debebunt.

D E

A

B

C Quanquam cum vulnus magnum eſt & profundum, multumq; a ſe diſtant vulneris labra, huiuſmodi ſuturæ ſiccæ nullus vſus eſſe poteſt. Quare vtendum eſt acubus quadrangularibus, vel triangularibus, quo in carnem promptius ſubeant & facilius, ceratum filum ducentibus; hiſque vulneris labra tranſuerberare, & acum in vulnere relinquere oportet, atque per illius duo extrema filum ſequens hinc inde ſurſum deorſumque, quinquies vel decies obducere, eo plane modo, quo mulierculæ ſolent, cum acum, quæ filum ducit, ad manicæ brachiale, vel ſutores ad pileum adnectunt, ne excidat: Sic impacta acus relinquenda erit, quoad vulnus perfecte agglutinatum fuerit: hoc ſuturæ genus locum habet in labiorum vulneribus. Tum etiam in labris leporinis: ita enim vocant noſtrates, labra, a prima in vtero conformatione vitio formatricis facultatis fiſſa. Cæterum nullum agglutinationis fructum factura eſt eiuſmodi ſutura, ſi quid cutis inter vulneris labra interiacuerit. Quare quicquid eius intererit, excidendum eſt: alias vnio non eſt ſperabilis. Alia ſuturæ genera in harum partium vulneribus haud magnopere proſunt, nam propter mandendi & loquendi neceſſitatem, in perpetuo ſunt motu, quare filum carnem reſcinderet: quo etiam nomine eiuſmodi acubus, in nouiſſime deſcripto Suturæ genere, multum carnis eſt comprehendendum, vt ſubiecta figura docet.

Sutura labris leporinis idonea.

Eius modus.

Quid ſint labra leporina.

D *Suturarum labris fiſſis idonearum figura, itemque deformatio acus, circum cuius extrema filum ſuperne & inferne obuoluitur.*

E

Hac arte Vaſco, cui prælio Laurentiano Gallis funeſto gena ſuperna enſe tranſuerſim inflicto ad os vſque reſciſſa fuerat, curatus eſt. Illi in vulnere magna vis vermium cum ingenti fœtore ſuccreuerat, *Hiſtoria.*

quod

Decoctum eluenda putredini aptũ. quod nisi triduo post acceptum vulnus, opportunitatem Chirurgi nactus non erat. Quare decocto absynthii, aloes, & pauco ægyptiaco id laui, tum vt exciderent vermes, tum vt putrida omnis substantia inde elueretur, tumores fotu & cataplasmate resoluente discussi, vulneris labra sutura nouissime descripta sibi adiunxi. Toti vero parti sequens medicamentum imposui. A

℞. *terebinth. venetæ, ℥ vj. gummi elemii. ℥ ij. puluerum boli armeni, sanguinis draconis, mastiches, myrrhæ, aloes an. ℥ ß. incorporentur simul, fiat medicamentum.* Intra paucos dies vulnus agglutinatum est, nisi quod ad genæ inferioris cum superiore commissuram exiguum quoddam foramen restabat, quod vix aciculę caput admitteret: ex quo nihilominus multa serosa & tenuis humiditas, illi præsertim loquenti vel mandenti, manabat: quod ego & in multis aliis obseruaui. Sed sistendæ illius aquosæ humiditatis ergo, aquam fortem chymistarum in vlceris profundum instillaui, aliquotiesque vitrioli combusti puluisculum immisi; hac cura Dei beneficio conualuit. *Curatio magnis vulneribus exiguũ foramen superstes.*

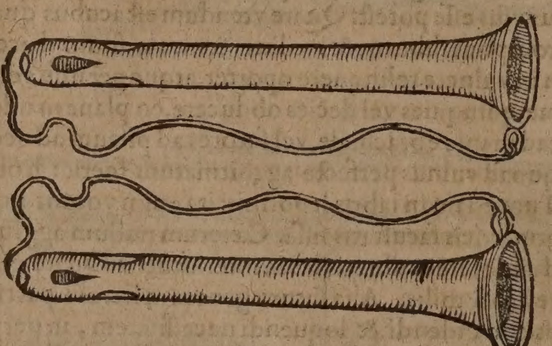
De nasi vulneribus. Cap. XXVI.

Quot modis nasi vnitas violetur. Multis modus nasus continui solutionem patitur: nempe vulnere, fractura, & contusione, ac parte quidem superna colliditur & frangitur; quod cum contigerit, immissa in nares spatulæ cauda, vel bacillo idoneo, stuppis, bombace, vel linteo inuoluto, depressa ossa sedi natiuæ & figuræ sunt restituenda. Hinc diplomatis, restringente medicamento ex oui albumine, mastiche, bolo armeno, sanguine draconis, & vsto alumine composito imbutis, & ad nasi latera appositis, restitutis ossibus stabilitatem parare oportet, & conuenienti mox deligatura constringere, quæ non nimium premat, ne resimæ reddantur nares, vt multis contigit per Chirurgorum imperitiam. Hinc tubuli in nares immittendi, non illi quidem exacte rotundi, sed quadantenus lati & depressi, filo vtrinque ex nocturno pileolo, ne excidant, reuincti. Horum tubulorum beneficio ossa nasi situ suo continebuntur, & exitus saniei, inspirationique & expirationi via patebit. B *Fracti nasi curatio.* *Tubulorum in fracturis narium vsus.*

Quod si integer nasus vel nasi portio penitus excisa fuerit, non est sperabilis restitutio. At si quadantenus excisæ nares multæ adhuc circumpositæ carni hæreant, à qua vitam & alimoniam excipere queant, suendæ erunt. Narium enim pars illa ima, cum sit cartilaginea, quassari quidem, deprimi & contorqueri potest: at non frangi, vt superior, quæ natura ossea constat.

Tubulorum in nares immittendorum deformatio.

C

De Vulneribus linguæ. Cap. XXVII.

Quib. modis linguæ continuitas violetur. Lingua ita vulneratur, vt vel rescindatur penitus, & portione aliqua substantiæ suæ mutiletur, vel findatur tantum seu in longum, seu in transuersum. Substantiæ iactura resarciri nequit, quia pars omnis, a corpore viuente, a quo vitam, spiritus, sanguinemque ducebat, distracta & reuulsa, vitam statim amittit. Philosophorum vero sententia, *à priuatione ad habitum non est regressus.* At fissa in longum aut latum seu transuersum, facile sutura restituitur, modo fissa pars suo corpori adhuc viuenti hæreat, à quo vitæ materiam & formam mutare queat. Ergo corpus linguæ, linteo molli & mundo, ne lubricitate sua elabatur, minister sedulus arcte tenebit, interim dum Chirurgus inferne superneque adactis punctis consuet, vbi, quod satis est, fuisse visus fuerit, filum quam proxime nodum exsecabit, ne si longius sit in dentium superstitiis inter mandendum implicetur; & consutarum partium pernicialem dilaceratione inferat. Hordeatis interim amygdalatis, gelatina, colatitiis & expressis iusculis, ouorumque vitellis æger nutriendus erit: ore saccharum rosarum, syrupum cydoniorum, versabit sæpius: talia enim præterquam quod nutriunt, detergentis medicamenti & agglutinantis vicem subeunt. Hæc ego de linguæ vulnerum curatione neque ex magistris, quos audiui sedulo, neque ex libris didici: ita tamen sunt, vt à me prospero successu experientia fuerint comprobata. In multis quidem, vt in Marigniani inquisitionum præsidis filio, in Ioanne Pieto lignario fabro, ad sancti Germani suburbia commoranti: lucu-lentissime vero in Coeti causarum Patroni famatissimi trimo puerulo. Is in mentum super saxum deciderat, ipseque sibi interiectæ forte dentibus insignem extremæ linguæ portionem exciderat, vix è tenui carnis fibra pendebat illa, sic vt agglutinandæ & vniendæ ipsius exigua admodum spes esset, quæ me cogitatio fere impulit, vt ipsam penitus reuellerem: auertit me tamen ab isto consilio actionis nobilissimæ, loquendi scilicet inde consecutura abolitio, & naturæ miranda sæpe, & quæ Medicorum expectationem superent in morbis patrantis expensa prouidentia: Hoc insuper cogitabam, linguæ carnem mollem, D *Fissæ linguæ curatio.* E *Historia.* *Natura sæpe velut miracula facere in morborũ curatione.*

A mollem, laxam, fungiosam esse & spongiosam; nec præterea aeris externis iniuriis omnino obuiam, itaque cum semel atque iterum, sursum deorsumque acum, quæ filum trahebat adegissem, atque de cætero puerum, quo nuper dixi, modo curari & nutriri iussissem, intra paucos dies conualuit, valetq; adhuc diserte & distincte loquens.

De vulneribus aurium. CAP. XXVIII.

Quibus modis auricularum vnio violetur.

AVriculæ aliquando totæ amputantur, aliquando parte sui aliqua penitus resciſſa mutilantur, aliàs ita modo finduntur, vt diffiſſa portio ſuo adhuc toti hærens vitæ communione cum ipſo coniūcta ſit. In hoc demum poſtremo caſu ſuturam adhibere conuenit: ita tamen, ne cartilaginem attingas acu: hinc enim promptum gangrenæ periculum, quod multis ſtolida curatione contingit: ergo acu cutem ſolam & exiguum id carnis, quod cartilaginem ambit, tranſadiges & comprehendes: curationis reliquum diplomatis linteis & vinculis artificioſe ductis perficies, atque medicamētis idoneis inflammationem & alia ſymptomata arcebis. Diligenter vero cauebis, ne in meatu auditorio ſuperflua caro, quæ audiendo obſtruat, gignatur, qua de cauſa meatus illius libertatem ſpongiæ immiſſo fruſtulo diligenter tueberis. Partis vero cartilaginoſæ, adeoque poſt oſſa ſicciſſimæ habita ratione, medicamentis
B ſiccis agglutinationem, conſolidationemque procurabis. Quibus vero auricula tota penitus exciſa eſt, iis nihil aliud reſtat, niſi vt infortunii ſui deformitatem pileolo, tomento bombacino parte illa farcto, obuelent.

Ratio consuendæ auriculæ vulneratæ.

De Ceruicis & Iuguli vulneribus. CAP. XXIX.

Differentia vulnerum ceruicis & iuguli.

CEruicis & Iuguli vulnera alias ſimplicia ſunt, quæ ſcilicet muſculorum tantum continuitatem ſoluunt. Alias compoſita, cuiuſmodi ea exiſtunt, quæ oſſium, vt vertebrarum fracturam, quæ venarū iugulariū internarū externarūque, aut etiam carotidū læſionem coniunctam habent: aliquando Trachea arteria & œſophagus ferro violantur, aliquando penitus exſecantur, vnde prompta mors. Quare talia vulnera niſi mortis aut motus alicuius deperdendi prænuntiato adſtantibus periculo, Chirurgus non attinget. Nam per ceruicis vulnera ſæpe inſignem aliquem neruum aut tendinem violari contingit, vnde paralyſis: omnino illa quidem incurabilis, ſi ad ſpinalem vſque medullam, inde etiam oblæſam, vulnus penetrauerit. Oeſophagi & aſperæ arteriæ vulnera difficulter ſanantur, propterea quod in
C perpetuo exiſtunt motu: huius quidem maxime, quod inſuper cartilaginea ſit & exanguis. Oeſophagi vulnera cognoſcuntur, ſanguinis per os ſcreando reiectione, & cibi, potuſque per vulnus eruptione, ac ſiquidem œſophagus penitus reſciſſus fuerit, deglutiendi beneficio æger priuabitur. Nam reſciſſi illius partes ambæ in ſeſe contrahuntur, ſurſum quidem vna, altera vero deorſum. Aſpera vero arteria læſa cognoſcitur, ſanguinis per os cum aſſidua tuſſi, excluſione, & flatus ſpiritusque per vulnus eruptione. Venarum iugularium & carotidum arteriarum vulnera, ſi magna fuerint, lethalia eſſe ſolent, quod vinculis conſtringi nequeant, iugulum enim citra ſtrangulatus & ſuffocationis diſcrimen arctari nequit. At non arctæ in hoc caſu deligaturæ defectu ſanguinis lethiferum contingit profluuium. Neruus recurrens ſi alterutra parte vulneratus fuerit, vocem raucam facit: ſi vtraque, fandi potentiam adimit, læſis illis inſtrumentis, quæ laryngis muſculis motum impertiuntur.

Ad ceruicis vulnera ſequitur paralyſis. *Cur aſpera arteriæ vulnera difficulter ſanentur.* *Signa œſophagi vulnerati.* *Iugularium & carotidū vaſorum vulnera ex euētu lethalia.* *Neruo recurrente læſo vox vna læditur.*

Quod ad curationem attinet, ſi exiguum ſit vulnus, quodque nullius inſignis vaſis, non arteriæ aſperæ aut œſophagi læſionem coniunctam habeat, facile illa & breui abſoluitur, atque ſi res poſtulet, ſutura adhibebitur: hinc terebinthinæ venetæ cum bolo armeno quantum ſatis erit, inſtillabitur, vel balſamum noſtrum, cuius talis eſt confectio, affundetur.

℞. terebinthinæ venetæ ℔.ß. gum. elemii ℥ iiij. olei hypericonis ℥iij. boli armeni & ſanguinis draconis an ʒj. a-
D *quæ vitæ ℥ ij. liqueſiant ſimul omnia lento igne, & fiat balſamū vt artis eſt, addendo pulueris ireos florentiæ, aloes, maſtiches, myrrhæ an. ʒ j.* hoc balſamo mira in vulnerum ſimplicium, quæque nullum peregrinum corpus obſideret agglutinatione præſtiti. Affuſo ergo eo inducetur emplaſtrum diachalciteos in oleo roſaceo & aceto diſſolutum, vt cui vis inſit reprimendi affluxus humorum & arcendæ inflammationis, vel illius loco emplaſtrum de gratia dei, aut de ianua, apponetur. Quod ſi cæſæ fuerint venæ iugulares, & carotides arteriæ, ſanguinis profluuium ea arte, quam capite hac de re inſtituto expoſuimus, ſiſtetur. Aſpera arteria & œſophago vulneratis ſuturam quam artificioſiſſime poterit Chirurgus adhibebit: æger nihil eorum, quæ deglutitu difficilia ſunt, deuorare tentabit, iuſculis & gelatina contentus: vbi gargariſmate fuerit opus, quod ſequitur, valde ex vſu erit.

Balſami authoris deſcriptio. *Vis emplaſtri diachalciteos.* *Curatio ad aſperam arteriam & gulam vulneratam.*

℞. hordei m. i. florum roſar. p. i. paſſul. mund. iuiubarum an. ʒß. glycyrrh. ʒj. bulliant omnia ſimul, addendo mellis roſ. & iulep. roſ. an ℥ ij. fiat gargariſma, vt artis eſt, cum quo tepido æger os & fauces irrigabit; parti lenitatē inducit, dolorem mitigat, detergit, & agglutinat, reſpirationiſque libertatem promouet. Cæterum ne quid in huiuſmodi vulneribus deſperet, aut intentatum relinquat Chirurgus, placet aliquot exemplis, quam mira ſint naturæ arte adiutæ opera, patefacere. Seruo cuidam domini de Campagne,
E nobilis Andegauēſis enſe vulnus ad iugulum inflictum eſt, ex quo iugularium venarum alterutra cum aſpera arteria exciſa erat; ſanguinis aderat ingens profluuium, & fandi impotentia, eaque ſymptomata eouſque perſeuerarunt, quoad ſututum vulnus eſſet, & medicamentis obductum. Medicamenta vero ſi quando liquidiora eſſent, ea per vulnus & ſuturæ interſtitia, tanquam ſugebat, & ſucta allectaque ore mox reddebat æger. Itaque exactius mecum vulneris magnitudinem; partium affectarum, præſertim vero aſperæ arteriæ & iugularis venæ, ſpermaticam, adeoque ſiccam & exanguem naturam agglutinationi rebellem expendens, tum etiam quod trachea arteria iis motibus, quæ inter deglutiendum œſophagus obit, obnoxia ſit, propter tunicam internam, quæ œſophagi tunicæ continua eſt, cuius occaſione partes illæ mutuo ſibi obſequioſe motu reciproco inſeruiunt, quemadmodum ductarius funis dire-

Gargariſma multiplicis vſus. *Hiſtoria.*

ctis ductionibus per trochleæ orbiculos circumactus:preterea arteriæ vſum reſpirationi & cordis calori A
temperando neceſſarium cogitans, quemadmodum venæ iugularis ad nutritionem partium ſuperna-
rum:expenſa porro apud me ſanguinis, in quo naturæ theſaurus eſt, magna vi, quæ ipſi profluxerat, pro-
pinquam & certam apud adſtantes illi inſtare mortem præſagiebam; & tamen præter expectationem
diuino potius fauore, quam noſtris artibus ſuperſtes conualuit. Æque admirabilis eſt, quæ ſequitur hi-
Hiſtoria mirabilis. ſtoria. Angli duo ad Vincenarum ſyluam animi gratia obambulabant: Sed vnus comitis ſui nummis &
torqui aureo, quem ponderoſum circumferebat, inhians, ipſum incautum oppreſſit, iugulatumque &
ſpoliatum in illis, quæ ob iter ſunt, vitibus dimiſit, interfeciſſe ratus, trachea arteria & œſophago pugio-
ne confoſſis. Sicarius prædo in vrbem ſe recepit. Alter ſemianimis cum vix tandem hinc in ruſtici cuiuſ-
dam caſam ſe ſubſtraxiſſet, præſentibus & quæ ad manum erant, remediis curatus in vrbem perductus,
mihi, qui curam eius agerem à familiaribus ſuis traditus eſt. Ego primo quoq; tempore exciſam penitus
tracheam arteriam ſutura quam ſedulo potui, comprehendi, atque vulneris labra ſibi quam proxime li-
cuit, admoui, œſophagum comprehendere non potui, quod totus ſe in ſtomachum ſubduxerat: hinc
totum vulnus medicamentis, diplomatis linteis, & faſciis idoneis obduxi. Sic curatus loqui cœpit, & ſi-
carium prædonem facinoris authorem nomine proprio exprimere, adeo vt ille deprehenſus rotæque B
affixus, confractis membris vitam miſerrimam pro innocentis anima, qui quarto à vulnere die obierat,
Hiſtoria. reddiderit. Par vulneris caſus Germano cuidam contigit, qui in vico Nucum apud Perotum trapezitam
commorabatur, ille diris furialibus percitus de nocte gladio ipſe ſibi iugulum confodit, mane ab ami-
cis, qui ipſum inuiſebant, vocatus, hominem, iiſdem prorſus, quibus Anglum, artibus curaui. Itaque re-
pente locutus, qui ante ne mutire quidē poterat, ſeruum, qui in eodem cum ipſo cubiculo dormiebat,
tanquam ſceleris authorem in vincula coniectum criminis ſuſpicione atq; carcere liberauit: remque, vt
geſta erat, profeſſus, quatriduum à vulnere ſuperuixit, iuſculorum per anum clyſteris inſtar infuſorum
& ſuccorum alendo idoneorum, vt panis recenter à clibano extracti, & vino generoſo macerati ſuaui
vapore ſuſtentatus. Id profecto arte Chirurgica conſecutus, vt ex aphono loquens per quatriduum
fieret.

De Vulneribus thoracis. Cap. XXX.

Differentia vulnerum thoracis. VVlnerum thoracis alia auerſa ſunt, alia aduerſa, quædam altius penetrant, alia in eius capacitatem
haud deſcendunt, nonnulla in partes vſque contentas peruadunt, mediaſtinum nempe, pulmo- C
nes, cor, diaphragma, venam cauam, aſcendentem arteriam: alia corpus totum tranſuerberant: quo
Signa. fit, vt alia lethalia ſint, alia minime. Penetrare in capacitatem vulnus hinc intelliges, ſi ægri ore nari-
buſque obturatis, ſpiritus per hoc cum ſtrepitu erumpat, adeo vt oppoſitum candelæ lumen diſſipet
aut extinguat. Si vix æger ſpiritum ducat reddatque, quod etiam ſanguinis in diaphragma effuſi ſignum
Cordis vulnerati ſigna. eſt. Cor vulneratum eſſe, his ſignis cognoſcemus; Si ingens ſanguinis vis erumpat, ſi tremor vniuerſi
corporis membra quatiat; ſi pulſus paruus ſit & langueat; ſi color pallidus, ſi ſudor frigidus, ſi crebra
Hiſtoria. ſyncope oboriatur, extremiſque partibus frigidis, matura mors ſequitur. Vidi tamen, dum apud Tau-
rinos agerem, nobilem quendā, qui ſingulari certamine cum alio decertans, accepto ſub ſiniſtra mam-
ma vulnere in cordis ſubſtantiam penetrante, vibratis in aduerſarium aliquot enſe ictibus, ipſum fugi-
tantem ad ducentos paſſus eſt proſecutus, donec in terram mortuus caderet: diſſecto cadauere vulnus
comperi in cordis ſubſtantia, amplitudine, quæ digitum capere poſſet; ingentem præterea ſanguinis in
Vulnerati pulmonis ſigna. diaphragma effuſi copiam. Vulneratis pulmonibus ſigna hæc ſuperueniunt; ſanguis ſpumans ex vul-
nere prodit, tuſſis ægrum exercet, ingens ſpirandi difficultas & lateris dolor, qui ante non erat, oppri-
mit; facilior eſt ægro in vulnus decubitus, fitque aliquando vt ita decumbens, facilius, liberiuſque lo- D
Vulnerati pulmonis ſigna. quatur, in oppoſitum vero latus prouolutus, ſtatim fandi fiat impotens. Cum diaphragma vulnera-
tum eſt, ponderis ſenſus eo loci moleſtus eſt, delirium inuadit per neruorum, qui à ſexta coniugatio-
Diaphragmatis vulnerati ſigna. ne in diaphragma effunduntur, ſympathiam, diſpnoea, tuſſis & dolor acutus ægrum male habent, ſur-
ſum illa conuelluntur, adeo vt inſpirationis vehementia contingat aliquando ventriculum & inteſtina
per vulnus in thoracis capacitatem pertrahi: quod ego in duobus obſeruaui. Horum vnus latomus
medium diaphragma, qua parte neruoſum eſt, transfixus, triduo poſt interiit: Diſſecto ventre infe-
riore ventriculum cum non reperirem, rem monſtri ſimilem arbitrabar. Sed tandem anxie perquirens,
Hiſtoria. raptum ipſum in thoracem animaduerti, etſi vulnus pollicem vix eſſet latum. Erat vero ventriculus
flatu multo, pauco admodum humore diſtentus. Alter Franciſcus Dalon dicebatur, Capitaneus San-
Hiſtoria. to. Huic ad Rupellam glans manuario tormento emiſſa, per ſterni fines iuxta xyphoidem cartilagi-
nem ſubiens, diaphragmatis partem carneam transfodit: atque per interſtitium, quot quintæ & ſextæ
coſtæ nothis interiacet, exceſſit: vulnere parte externa cicatrice obducto, reſtabat ipſi nihilominus ven-
triculi debilitas, ex quo inteſtinorum dolor colico ſimilis ſub veſperum & de nocte præſertim exurge-
bat: qua de cauſa cœnare ipſe niſi admodum parce non audebat. Sed octauo demum menſe acrius ſo- E
lito ſæuiente per imum ventrem dolore, è viuis exceſſit, etſi ad minuendam doloris acerbitatem nul-
lum remedii genus á Simone Malmediano & Antonio Vallenſi Medicis, in omni medicinæ parte ver-
ſatiſſimis, qui ipſi aderant, eſſet prætermiſſum. Mortui cadauer Iacobi Guillemeau Chirurgi peritiſſi-
mi manu diſſectum eſt, animaduerſumque, magnam coli inteſtini partem flatu multo turgidam, ipſi
per diaphragmatis vulnus in thoracem irrupiſſe, vulneris tamen amplitudo vix minime digiti capax
Sanguinis in thoracis capacitatem effuſi ſigna. erat. Nunc ab eiuſmodi rerum commemoratione ad inſtitutum ſermonem redeamus. Sanguinem
in thoracis capacitatem effuſum, intelligimus ex ſpirandi difficultate, febris increſcentis vehemen-
tia, anhelitus fœtore, ſanguinis per os reiectione, & aliis ſymptomatis, quæ illis contingere ſolent,
quibus

A quibus ſanguis ex vaſis in ventrem effuſus computruit, vel in thrombos concreuit, ſubſtantiæ corruptæ tetro vapore partes, ad quas peruenerit, inficiens. Sed & niſi in dorſum æger decumbere nequit, nauſea infeſtatur, & exurgere ſubinde geſtit, vnde frequens ſyncope, vitali facultate, quæ corpus fulcit, fractâ & debilitata, tum vulneris, tum ſanguinis thromboſi ratione: ſic enim veneni qualitatem induens cordis robur inſigniter diſſipat & exoluit. Spinalem medullam vulneratam teſtantur oborta conuulſio aut paralyſis, id eſt, ſenſus, motusq; in ſubiectis partibus ſubita deperditio, vrinæ & fœcum citra voluntatem excretio, aut omnimoda ſuppreſſio. Vena caua & arteria magna vulneratis, breui moritur æger propter ſubitam & affatim factam ſanguinis & ſpirituum effuſionem, quæ pulmonum & cordis motũ intercipit, vnde mors à ſuffocatio.

Spina vulneratæ ſigna.

De Vulnerum thoracis cura. Cap. XXXI.

SCriptis proditum apud Ioannem de Vigo legimus, controuerſum inter Chirurgos eſſe de vulnerum in thoracis capacitatem ſubeuntium conſolidatione. Quibuſdam enim videri eiuſmodi vulnera B quam primum claudenda, & cicatrice quam fieri poterit ociſſime obducenda eſſe, ne frigidus aër in cor ſubeat, & vitales ſpiritus exiliant, ac diſſipentur. Alii contra ſentiunt; talia vulnera diutius aperta eſſe debere: imo ſi per ſe non ſatis pateant, Chirurgia amplificanda, quo ſanguini in thoracis ſpatium effuſo exitus pateat, alioqui cunctando putredinem contracturo, ex quo febris incrementum, ſinus fiſtuloſus, & alia accidentia pernicialia. Prior quidem ſententia, ratione, & veritate nititur, modo nihil aut parum ſanguinis in illam capacitatem effuſum ſit: poſterior vero locum habet, cum magna vis ſanguinis in illa ſe effudit thoracis ſpatia. Quod ne temere ſtatuere videar, placet vtramque ſententiam conſentiente hiſtoriam comprobare. Dum ego Taurini Domini Monteiani proregis Gallorum Chirurgum agerem, militem Leutetianum, cui nomen erat Leueſque, quique ſub Capitaneo Renouart ſtipendia merebat, curandum ſuſcepi: tribus erat confoſſus vulneribus, ſed vnum reliquis grauius ſub dextra mamma altius in thoracis ſpatium penetrabat, ex quo ingens ſanguinis in diaphragma effuſio facta eſt, quæ diſpnoeam tantam inferebat, vt etiam ſermonis libertatem interciperet: Hinc præterea febris vehemens, tuſſis cruenta, dolor in latere vulnerato acutus. Qui primo apparatu ipſum curauerat Chirurgus, vulnus futura adeo arcta denſaque ſtrinxerat, vt nihil inde dimanare poſſet. Ego vero ſequenti die vocatus, expenſis præſentibus ſymptomatis, quę promptã C mortem intentabant, ſoluendam quamprimum vulneris ſuturam cenſui, & certe ad eius orificium ſanguinis craſſior thrombus ſtatim apparuit: quæ me res admonuit, vt ægrum reliquo corpore ex lecto pendulum pronum in caput eſſe iuberem, interimque manu ex ſcabello, quod lecto eſſet depreſſius, inniti, hocque in ſtatu exiſtentem os nares que comprimere, quo pulmones intumeſcerent, diaphragma ſurrigeretur intercoſtales atque abdominis muſculi comprimerentur, vt ſanguis in thoracem effuſus per vulnus, exprimeretur, quin etiam, vt ea excretio fœlicius ſuccederet, digitum altiuſcule in vulnus immergebam, vt ea ſanguinis coagulati infarctu, vulneris orificium plenius liberarem, & certe eius iam fœtentis vncias ſeptem vel octo hac arte extraxi: vbi lecto reſtitutus eſt, iniectiones frequentius in vulnus, ex decocto hordei, melle roſaceo & ſaccharo rubro, fieri procuraui, quibus exceptis vt ſe modo in hoc, modo in illud latus obuerteret, ſuaſi: hinc ipſum ex lecto pendulum iterum ſtatui. Sic enim exiguos illos quidem, ſed multos ſanguinis thrombos vna cum facta paulo ante iniectione reddidit: quibus exactis ſymptomata mituerunt, ſenſimque tandem dimiſerunt. Poſtera luce aliam iniectionem validius detergentem paraui addito abſynthio, centaurio, aloe. Sed tantus amaror in eius os ſurrexit cum nauſea, vt diutius ſuſtinere non poſſet. Tum ſubiit in mentem, quod D olim paris remedii parem fortunam in quodam, cui fiſtuloſus erat ad thoracem ſinus in Noſocomio Pariſienſi obſeruaueram. Itaque cum animo repeterem, res eiuſmodi amaras facile tranſumi in pulmonem, indeque in aſperam arteriam, fauces atque os aſſurgere profeſſus ſum, me nunquam eiuſmodi amara ægris exhibiturum: hinc enim multo plus moleſtiarum accedit, quam fructus & emolumenti. Cæterum hac & ſimili arte tandem æger ille præter meam expectationem conualuit. At contra aliquando vocatus à nobili quodam Germano, cui enſe vulnus in thoracis capacitatem impactum fuerat, quod vicinus Chirurgus primo apparatu craſſius peniculum in eiuſmodi vulnus immiſerat, detrahi iuſſi: cum certo intelligerem, nihil ſanguinis in thoracis capacitatem effuſum eſſe, quod æger febris erat expers, quod nullum diaphragma pondus premeret, quod ſanguinem non expuiſſet. Itaque ſolo balſamo meo inſtillato, atque emplaſtro diachalciteos impoſito, intra paucos dies ſanatus eſt. Par mihi curatio in multis aliis fœliciter ſucceſſit: denique hoc profiteri audeo, diuturniore peniculorum vſu thoracis vulnera in fiſtulam degenerare. Ergo ſi quando curandum ſuſceperis vulnus, quod in thoracis penetret capacitatem, haud quidem primo ſtatim apparatu id obturabis, ſed ad duos vel tres dies apertum patenſque tenebis: at cum animaduerteris ægrum nul- E lo aut exiguo dolore diuexari, nullo pondere diaphragma premi, ſpirandique libertatem adeſſe, detrahetur peniculum, atque quam citiſſime fieri poterit ad cicatricem vulnus perducetur, impoſito linteo ampliore, quam vulnus ſit, & balſamo, cui glutinandi vis inſit, obducto: linamenta huic vulneri generi nunquam imponentur, ne ipſa æger inter ſpirandum in thoracis capacitatem abſorbeat. Quare & curandum, vt quę his vulneribus induntur penicula, ad diplomata lintea adhereant, & capite preterea ſint craſſiore, ne in eam, quam diximus, thoracis capacitatem incidant: ſemel enim illapſa putredinem, mortemq; inferrent. Vulneri imponetur emplaſtrum diachalciteos vel aliud ſimile. At ſi contra propriis & certis ſignis innoteſcat, multum ſanguinis in thoracis ſpatia illapſum eſſe, peniculis craſſioribus vulneris orificium patens tenendum, quouſque vniuerſa ſanies, in quam ſanguis degenerauit,

Tract. de vulner. thoracis cap. 10.

Cõtrouerſiæ compoſitio.

Hiſtoria.

Cur amara minime in thoracem exprimenda.

Marylli mimographi hiſtoriam lege apud Gal. 7. de anato. adminiſtrat.

Peniculorũ diuturnior vſus quid apportet mali.

Linamentorum in thoracis vulneribus nullus eſſe debet vſus.

Qualia penicula eſſe debeant.

rauit,exhausta fuerit. Quod si quando contingat,vt certe contingit aliquando, quicquid contra arte & ratione moliantur Medici,vt vulnus in fistulam facessat,deterioris mali longe grauior fit accessio. Thoracis enim fistulæ vix vnquam curationem admittunt,multis ex causis. Prima,quod thoracis musculi in perpetuo sint motu. Altera;quod interna parte sola membrana costas succingente, quæ exanguis est, obducantur. Tertia,quod nullum adsit vulneri adminiculum, ad quod admittatur, vt comprimi, sui, & vinciri possit,quibus artibus labris commissis vulnus tandem carne repletur, & cicatrice obducitur. Cur vero thoracis vulnera tantam quotidie saniei copiam accumulent & effundant,causa esse videtur, quod cordi vicina sunt:quod cum sanguinis fons existat, ab ipso ad partem affectam perpetuus fit sanguinis affluxus. Hoc enim est naturæ in conseruandis partibus afflictis studium, vt ad eas indesinenter & affuse sine mensura & modo omnia sua præsidia,sanguinē nempe & spiritus transmittat. Adde,quod multum eiusmodi sanguinis in sese partes afflictæ dolore, calore, & continuo motu, quo pulmones & diaphragma cientur,alliciūt & transumunt. Eiusmodi sanguis vlceris illic existentis malignitate & sordibus inquinatus, citissime corrumpitur: quo fit,vt ex perpetuo sanguinis affluxu perpetuo fit saniei effluxus, qui tandem hominem in tabem & marasmum deducit: quod vlcere pars obsita, tanquam vorax lupus plus sanguinis absumat dolore,calore,& motu, quam ipsi à corde subministrari queat. Si tamen curandæ,& sanandę fistulæ spes aliqua adsit,ea,diæta,phlebotomia,& pharmacia,eius,qui aderit, Medici præscripto præmissis,præficietur potione vulneraria,describenda *tractatu de ossium carie*. Itaque ex ea iniectiones crebræ in fistulam fient addito & vna permixto syrupo de rosis siccis & melle rosato. Neque vero ego si quando ingens quędam subsit putredo,verear ægyptiacum immiscere. Cæterum iniecti liquoris quantitas animo & memoria cōprehendenda est,vt deterfionis munere, postquā functa fuerit,intelligamus,num omnis reddita & exclusa fuerit. Nam si quid eius in sinu & anfractibus restiterit,parti ipsi nocet, vtpote cuius contagione corrumpatur.

Thoracis vulnera facile in fistulam abire.

Cur thoracis fistulæ vix sanentur.

Cur ex thoracis vulneribus tanta saniei copia effundatur.

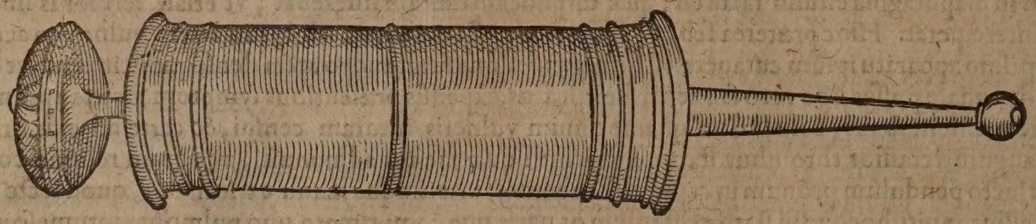
Fistulæ thoracis curatio.

Ægyptiacū quando admiscendum iniectioni-bus, quæ in thorace fiūt.

A

B

Siphonis iniectionibus faciendis apti, cum liquoris magna copia in partem quamlibet effundenda & exprimenda est, deformatio.

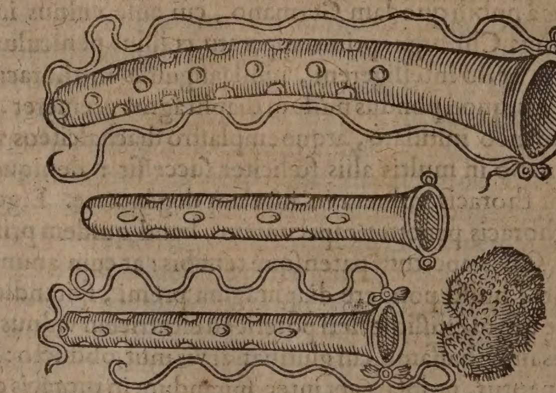

C

Immissus,acceptusq; liquor, postquam fuerit redditus, tubulus aureus, argenteus aut plumbeus in sinum fistulosum immittetur. Erit vero ille multis foraminibus peruius, vt his sanies subire & exire possit. Loris reuincietur arctius, ne in thoracis excidat capacitatem. Ad ipsius orificium spongia magna vino & aqua vitæ macerata atq; expressa,calens imponetur, tum vt aeri aditum in sinum fistulosum intercludat,tum vt sordes vlceris foras suo illo calore alliciat,cui muneri sedulam operam prȩstabit æger, si interdiu,noctuq; sæpius obturatis ore & naribus spiritum comprimat, in latus affectum prouolutus, quo maiore impetu excludatur illa sanies. Nec vero ante à tubulo immittendo desistendum, quam fistulosus ille sinus sicco,id est,sano,finitimus factus fuerit,nempe cum quod sordium remittet,id omnino paucum erit: tum vero cicatrix inducenda. Quod si orificium fistulosi sinus in superna parte existens sanationem remoretur, tum Chirurgica sectione via fundo aperienda, quemadmodum supra in empyemate diximus. D

Tubulorum cum vinculis seu loris suis & spongiis deformatio.

Notet lector,tubulorum ad hoc opus necessariorum,non debere tot esse foramina, quot hic conspiciuntur: sed tantum in extremo bina,ternave: nam in reliqua caro se demergens & immittens, causa est, cur sine magno dolore tubuli detrahi nequeant.

E

Quæ pulmonū vulnera sanabilia.

Tussis incommoda in pulmonū vulnerib.

Vulnus pulmonibus inflictum sanationem admittit, nisi plus æquo magnū fuerit, si inflammatione vacet,si extremas pulmonum oras attingat, ac non supernam partem, si cessationem sibi à tussi, multo & contentioso sermone, magnaq; spiratione concedat æger. Tussi enim vulnus dilatatur, superuenit inde inflammatio, cuius pus & saniem dum pulmones tussi, qua sola sibi inutilium excretionem

moliri

Qui eclegmata degluti enda.

A moliri possunt, conantur excludere, rursus vlcus dilatatur, inflammatio denuo augetur, tabes ægrum occupat, fitque malum incurabile. Detergendo vlceri Eclegmata multa á Medicis fuere comparata: quibus dum vtetur æger, supinus iacebit, eaque diutius ore versabit, laryngis musculos relaxando: sic enim secundum tracheæ arteriæ tunicas sensim medicamentum stillabit: nam & ne affatim defluat, cauendum, ne tussim excitet. Lac vaccinum, asininum, aut caprinum cum pauco melle, ne in ventriculo corrumpatur, huic instituto valde sunt opportuna remedia. Sed inter cætera excellit lac muliebre. Cæteris tamen medicamentis saccharum rosatum præfertur, Auicennæ sententia, quod huic detergendi simul & adstringendi, roborandique vis insit, quo nihil optabilius in curandis vlceribus contingere potest. Detersum vlcus vbi agglutinandum videbitur, alimenta medicamentaque emplastica austera & adstringentia erunt ægro imperanda, cuiusmodi existunt terra sigillata, bolus armenus, hypocystis, balaustia, plantago, polygonum, sumach, acacia & similia, quorum vsus ægro præscribetur in iusculis & eclegmatis, admixto melle rosaceo, quod ipsis pro vehiculo existens, impactas etiam sordes & agglutinationem remorantes, eluat. Verum cum huius vulnerum generis thoracisque & pulmonum affectibus omnibus febris hectica facile superueniat, non erit inutile hic de febris hecticæ curatione nonnulla subiicere, vt habeat Chirurgus, vnde aliquid opis ægris adferre possit, interim dum accersitur Medi-

Sacchari rosati vlcerato aut vulnerato pulmone quanta vtilitas.

B cus, qui maioribus & certioribus remediis totum hunc morbum conficiat.

De Febris hecticæ differentiis, causis, signis, & curatione. CAP. XXXII.

Nominis ratio.

FEbris Hectica id nominis sortita est, vel quod stabilis sit & curatu solutuque difficilis, tanquam res, quæ habitum contraxerunt, Hexis enim Græcis habitum significat, vel quod partes corporis nostri solidas occupat, quas Hexeis Græci dicunt, nam & nomen Habitus Latinis vtrumque significat. Tres huius febris species, vel potius gradus constituuntur. Primus gradus est, quando calor hecticus partium solidarum humiditatem absumit. Secundus, quando earundem carnosam substantiam depascitur. Tertius & incurabilis, quando partes ipsas solidas depopulatur. Ita enim lucernæ flamma absumit primo oleum, inde ellychnii propriam humiditatem, denique ipsum ellychnii corpus. Quo vero tum cum fuerit, rursum eius accendendi nulla spes esse potest, affuso copioso quantumuis oleo. Hæc febris nisi raro admodum ex se incipere potest, sed fere alterius consectaria est. Quare

Differentia.

Causa.

C febris hecticæ causæ sunt, febres acutæ & ardentes male curatæ, si præsertim earum ardor appositis cordi & hypochondriis epithematis refrigerantibus repressus non fuerit: Si frigida opportune non fuerit propinata. Potest etiam diariæ febri succedere, quæ initia causasque duxerit ex longa aliqua forti & vehementi tristitia, vel ita, aut ex effreni aliquo labore, quem quis corpore tenui & exangui sole subardenti susceperit. Sæpe etiam ortum habet ex vlcere & inflammatione pulmonum, thoracis empyemate, ex ingenti aliqua & diu perseuerante hepatis, ventriculi, mesenterii, vteri, renum, vesicæ, intestinorum ieiuni, & coli phlegmone: imo & aliorum intestinorum, si longam diarrhoeam, lienteriam, aut dysenteriam exceperit horum phlegmone: vnde corporis totius marcor, tandemq; hectica febris, quod corporis absumpta humiditate calor reddatur acrior.

Signa.

Hoc febris genus vt est cognitu facillimum, ita curatu existit difficilimum: pulsus ergo in hac febre est durus, propter arteriæ, quæ pars est solida, siccitatem: est & debilis, propter vitalis facultatis infirmitatem, cordis obsessa substantia. Cęterum paruus & frequens, ob intemperiem & cordis ardorem, quod cum nequeat ad sui refrigerium magnum pulsum edere ob imbecillitatem, conatur id frequẽtia, quod deest, supplere: Propriũ vero, quod ad pulsum attinet, hui⁹ febris signũ est, quod vna vel duab. à ci

D bo horis pulsus solito maior & celerior apparet: quin & tunc calor toto ægri corpore acrior percipitur. Hic excitatæ velut flammæ impetus tamdiu persistit, quamdiu alimenti in omne corpus distributio fit: quo scilicet tempore siccitate cordis quodammodo temperata, & appulsu humidi alimenti diluta & recreata augescit calor haud aliter, quam calx paulo ante ad tactum frigida eousque incalescit, vt effumet & ebulliat, cum aqua aspergitur. Reliquo tempore perpetua adest caloris, pulsusque æqualitas, in paruitate, languore, obscuritate, frequentia, & duritate, sine vlla exacerbatione, vt ne quidem æger febricitare se putet, imo nihil habeat, de quo conqueratur, nullum dolorem persentiscat, quod est proprium febris hecticæ aliud signum. Causa est, quod non se calor prodit, vt qui corporis superficiem, spiritus nempe & humores haud occupet, sed velut sepultus latitet in terreno partium solidarum crassamento. Quanquam si diutius appositam manum continueris, calor tandem percipitur acrior & mordacior, aperta illi per cutem rarefactam blando temperatæ manus contactu, via. Itaq; si quando per has febres æger dolorem percipit, calorisque inæqualitate & exacerbatione febricitare se sentiat, signum est hecticæ febris non simplicis, sed cum putrida complicatæ, quæ eiusmodi inuehat inæqualitatem, prout materiam putredini obnoxiam calor magis minusve corripuerit, alias febris hectica ex sese o-

Cur a pastu hecticis calor acrior.

Cur hecticorum calor reliquo tempore sit obscurus.

Signum hecticæ cum putrida febre complicatæ.

E mnis est expers inæqualitatis, nisi aliunde aduenerit extrinsecus, vt á cibo: ceterum si vllo in morbo facies hippocratica, certe in febre hectica locum habet propter substantiæ triplicis colliquationem.

Curatio.

Hectica symptomatica.

Ad febris huius curationem attendendum diligenter, quibus fuerit affectibus implicita, quib. ex causis fuerit excitata. In primis ergo sciendum, sitne hæc febris morbus, an symptoma. Si n. sit symptomatica, curari non poterit morbo, cuius occasione nata fuerit, persistente, vt si hanc excitauerit vlcus intestinorum dysentericum, vel vlcus in thorace fistulosum, natum occasione vulneris ea in parte accepti, curationem nunquam admittet, nisi prius fistuloso aut dysenterico vlcere curatis: quod morbus symptomata fouerit, vt causa effectum. At si simplex sit & essentialis hectica febris, quia essentiã habet in intemperie calida & sicca positam, quę defixa sit non in humoribus, sed in partibus solidis, omne

Hectica essentialis.

Assumēda. Medici consilium ad corporis nouationē, minime vero ad purgationem est conferendum, soli enim humores purgationē postulant, non partium solidarū vitia. Partes ergo solidæ refrigerandæ veniūt & humectandæ. Id consequemur intro in corpus assumptis & appositis medicamentis. *Alimentorum medicatorum vtilitas.* Quæ res intro in corpus fœliciter assumi in eam rem possunt, sunt alimēta medicamentosa. Hinc enim longe certior & manifestior fructus, quam ex medicamentis alterantibus, id est, omnino refrigerantibus & humectantibus citra alendi vim vllam. Nam propter admixtam alendo idoneam portionem auidius à partibus attrahuntur & apponuntur, atque in ipsarum substantiam conuertuntur: quo fit, vt ipsas non leuiter & superficietenus humectent & refrigerent, instar medicamentorum, quibus alterandi seu nouandi corporis vis sola inest, sed & penitius in intimam vsque substantiam qualitates suas deferant. Eiusmodi rerum aliæ censu herbarum numerantur viola, portulaca, buglossum, endiuia, lenticula palustris, malua, cum præsertim venter fuerit adstrictior. In censu fructuum habentur, cucurbita, cucumer, poma, pruna, vua passa, amygdalæ dulces, & nuclei pinei recentes. In seminum numero existunt quatuor semina frigida, maiora & minora, eaque recentia ob coniunctam humiditatem, semina papaueris, oxyacanthæ, cydoniorum. Flores celebrantur buglossi, violarum, nenupharis, quibus omnibus ex rebus cum carne pulli incoctis fiunt iuscula mane, prima coctione peracta, per octo vel nouem dies sumenda. B

Ciborum delectus. Quod ad cibos attinet, morbi initio, cum nondum facultates vehementius debilitatæ sunt, impetrentur cibi, qui etsi difficilis sint concoctionis, plurimum tamen & diu nutriant: cuiusmodi sunt animantium extremæ partes, vt pedes vitulorum, porcellorum non salitorum, caro testudinis, quæ diu ante in hortis enutrita fuerit, quod sit satis excrementitiæ suæ humiditati despuendæ: caro limacum alborum & vineaticorum, ranarum, cancrorum fluuiatilium, anguillarum puræ aquæ incolarum, & probe conditarum, oua dura cum succo oxalidis sine aromatibus sumpta, asellorum & omnium piscium, quorum caro siccata assulis verberata tenerescit. Eiusmodi enim omnia cum succum lentum & glutinosum habeant, facile apponuntur, & agglutinantur corporis nostri partibus, nec tam facile ab ardore febrili dissipantur: at cum à diuturna hectica homo elanguerit, facilis coctionis cibi erunt offerendi, iique elixi potius, quam assi: elixa enim humectant magis, assa vero facilius bilescunt. *Elixa magis humectare.* Ergo ex vsu erunt carnes vitulinæ, hœdinæ, caponum, pullorum cum herbis refrigerantibus & humectantibus incoctæ. Ex vsu quoque erunt hordeata, amygdalata, vt & panis infriatus, aqua rosacea aspersus, & in decocto quatuor seminum frigidorum elixus cum saccharo rosato: ex eiusmodi enim panatella refrigerium hepati & totius corporis habitui, alimentumque accedit. Valde etiam nutriunt testiculi, alæ C & iecora pullastrorum, itemque ficus & vuæ damescenæ: *Assis qui vtendum in hectica.* Quod si tandem æger elixa fastidire cœperit: ita vtatur assis, vt vstulatam superficiem vitet, interiore tantum carne vescatur, eaque aqua rosacea succo citreorum, malorum arantiorum, aut granatorum temperata. Salitis & duris piscibus abstineat, saxatiles eligat propter exercitia, quæ illis, fluctibus ad rupes vexatis & allisis sunt obeunda. Lac asininum recens mulctum & pauco sale, saccharo, melle aut feniculo, ne in ventriculo corrumpatur aut acescat, conditum, vel humanum è papillis ab ęgro suctum valde commendatur ad selibram sumptum: humanum certe salubrius existit, quia dulcius & substantiæ nostræ magis familiare, dummodo nutrix *Humanum lac salubrius asinino.* bene temperata, beneque habita sit. Sic enim & ad erosiones stomachi, & ad vlcera pulmonum, vnde frequentius tabes contingit, valde est salubre. Asina ad mulctram deligatur, enutrita hordeo, auena, & foliis quercus, quod si ventris oboriatur interim profluuium, astringendi vis lacti comparabitur leni ebullitione, & extinctis in eo candentibus calculis: *Quibus ab asinino lacte abstinendū.* quoniam vero vsum lactis asinini omnes naturæ ferre non possunt, ab eo illis erit abstinendum, quibus ructus acidos mouet, difficultatem spirandi, æstum & fluctuationem ventriculi hypochondriorumque infert & capitis dolorem. Temperet vinum æger pauca aqua lactucæ, portulacæ, & nenupharis, multa autem buglossi; tum quod insigniter humectet, tum quod vim habet specificam recreandi cordis, cuius substantia solida in hoc morbi genere grauiter affligitur: atque hactenus de introsumendis. D

Admouēda. Quæ extrinsecus veniunt applicanda, sunt, inunctiones, balnea, epithemata, clysteres. Inunctiones variæ sunt, pro varia partium, quibus applicandæ sunt, indicatione. Totam enim spinam Gal. inungit rebus refrigerantibus & adstringentibus moderate, quæ scilicet sufficiant roborandis partibus & illarum colliquationi cohibendæ, minimeque intercludendæ perspirationi; haec enim interclusa calor acrior, suppressa fuligine redderetur. Ad hanc rem faciunt oleum rosaceum, nenupharinum, cydoniorum, mucagines gummi tragacanthæ, arabici, in aqua solani extractæ, pauca camphora admixta, & pauca cera, si res postulet: at contra partes thoracicæ inungi debent rebus refrigerantibus & relaxantibus: refrigerantes res intelligo, quæ moderate refrigerent, *est enim frigidum thoraci inimicum.* *Cautio in delectu oleorum.* Adstringentes vero res musculorum thoracis motum præpedirent & dispnoeam inferrent. Eiusmodi inunctiones fiunt ex oleo violaceo, de salice, de semine lactucæ, papaueris, de nenuphare, admixto oleo amygdalarum dulcium, ad temperandam ex frigiditate adstrictionem, quam habere possent. Cauendum vero in primis, ne Pharmacopola per auaritiam loco eiusmodi oleorum recentium vetera supponat, rancida & salita, sic enim pro refrigeratione calorem parti inferremus: quandoquidem vinum, mel & E oleum ætate caloris acrimoniam acquirunt: in oleorum conuenientium inopia, butyrum diligenter lotum in aquis violarum & solani vsurpabimus. Eiusmodi inunctionum vsus est refrigerare, humectare & consolari partes, quibus adhibentur, adhiberi vero mane & vesperi debent præsertim à balneo.

Balneorum differentia. Quod ad balnea spectat, ea præscribimus vel ad humectandū tantum, tumq; aqua tepida, simplex sufficiet, incoctis vna violarū & nenupharis floribus, foliis salicis & hordeo mundato: vel ad non modo humectādum, sed insuper ad relaxandas partes siccitate & ariditate hectica pretensas, conciliandumq;

A vna illis lætiorem quendam & pinguiorem habitum: tumque balneo admiſceri poteſt decoctum capitis & interaneorum veruecinorum cum butyro. Non debebit vero in labrum demitti æger ieiunus; ſed peracta prima ventriculi concoctione, vt ſic balnei tepore in omnem corporis habitum alimentum attrahatur; qui contra tabidus balneum ingredietur vacuo ſtomacho, balnei calore maiorem patietur triplicis ſubſtantiæ diſſipationem, quam eius vires ferre poſſint. Ergo ſic pręparare corpora decet, priuſquam ea in balneum demergas. Pridie mane iniicietur clyſter emolliens, ad extrahendas fæces, quæ ſiccitate hectica in inteſtinis induratæ reſtitant: dehinc ſub horam nonam prandeat cibos ſolidos: cœnet ſub quartam paulo parcius, & cibos coctu faciles. Paulo poſt mediam noctem, vel pulli decoctum, vel hordeatum ſorbeat, vel oua dua ſorbilia pauca aqua roſacea & ſaccharo roſato; ſalis loco aſperſa, condita. Quatuor inde vel quinque exactis horis in balneum deſcendat, his, quæ prædixi, obſeruatis. Egreſſus è balneo detergeatur, friceturque molliter mollibus linteis: inde vngatur illo, quo ante expoſui, modo: hinc, ſi fieri poſſit, duas vel tres horas in lecto dormiat. Experrectus ptiſanam, vel eiuſdem ſpeciei cibum ſumat, deinde repetat balneum modo prædicto. Erit hoc balneum ſingulis decem diebus vſurpandum per triduum: quod ſi ventriculi cruditatibus ſit æger obnoxius, ſic vt balneum B ferre nequeat ſine metu ſyncopes & eiuſmodi ſymptomatum, erit illi corroborandus ventriculus oleo cydoniorum, abſynthino, & maſtichino, vel panis toſti cruſta vino generoſo & odorifero macerata, aſperſaque pulueribus roſarum ſantalorum, caryophyllorum, ipſi ſtomacho impoſita aut à tergo ad decimamtertiam deorſi vertebram, quo loco docet anatomia, orificium ventriculi ſubeſſe. Epithemata hepati & cordi erunt apponenda, ad earum partium acriorem calorem temperandum, & ſiccitatem immoderatam moderata humiditate corrigendam. Parabuntur vero illa ex rebus refrigerantibus & humectantibus, præſertim tamen humectantibus: nam maior frigiditas humiditati in ſubiectum viſcus penetraturæ viam præcluderet. Huc ſpectant aquæ bugloſſi & violarum vſque ad quartarium vnum cum tantillo vini albi. Quod vero paratur ex hordei mundati, ſeminis cucurbitæ, peponum, aut cucumeris ſingulorum in ſingula decocta dragmis tribus, admixto forti agitatione oleo violaceo, vel amygdalarum dulcium, omnibus epithematis refrigerandi & humectandi virtute excellit. In eiuſmodi epithemata immerguntur panni, & inſuccati parti imponuntur, ſæpiusque ſubinde, vbi partis contactu incaluerunt, mutantur. Et quia in hecticis ob coctricis facultatis imbecillitatem multa excrementa colligi, & in inteſtinis ob ſiccitatem cunctari ſolent, vtile erit toto morbi decurſu frequenti vti clyſtere C parato ex herbarum, florum, & ſeminum refrigerantium & humectantium decocto, in quo diſſoluetur caſſia cum ſaccharo & oleo violaceo, vel nenupharino. Sed tamen quia in febrem hecticam confirmatam ſæpe alui incidunt profluuia valde perniciosa, quæ indicio ſunt facultatum omnium corporis vniuerſi collabentium, & colliquationis ſubſtantiæ corporeæ, illis occurrendum erit remediis refrigerantibus & adſtringentibus, craſſioris ſucci alimentis, vt oryza, cicere, & appoſitis adſtringentibus, roborantibusque, aqua decoctionis auenæ vel hordei toſti in potu vſurpata. In quiete & ſomno quam maxime fieri poterit æger contineatur, ſi præſertim puer ſit. Nam & pueros ab iracundia, vel metu graui & diuturno, aut feruidiore nutricis lacte, inſolatione, vini vſu, & ſimilium cauſarum incurſu hoc genus febris ſæpe inuadit: continendi erunt in aere calido & humido, nutrix alia deligenda, inungendi violaceo: denique contrariorum remediorum vis cauſarum morbificarum incurſui erit opponenda.

Cur tabidi deſcendere in balneum haud debeant ieiuni.

Corporum ad balnea præparatio.

Roborantia ventriculi.

Epithemata

Alui profluuium hecticæ febri ſuperueniens quid indicet & meri tabidi qui curandi.

De Epigaſtrii & ventris totius inferioris vulneribus. CAP. XXXIII.

VEntris inferioris vulnerum alia antica ſunt alia poſtica; alia ſuperficiem modo attingunt, alia intro D penetrant; alia totum corpus tranſuerberant, ſic vt ſæpe etiam ferrum in eo relinquant; alia ſine contentarum partium læſione contingunt, alia contentas partes, iecur, lienem, ventriculum, inteſtina, renes, vterum, veſicam, vreteres, magna vaſa grauiter offendunt, adeo, vt non raro etiam omenti portio inſignis foras excidat. Vulneratum iecur intelligimus, cum ſanguinis magna copia per vulnus effunditur, cum dolor pungens ad xiphoidem vſque cartilaginem protenditur, cui adhęret hepar. Sæpe fomitu mera bilis excluditur, & pronus in ventrem decubitus facilior & gratior eſt. Ventriculo vel tenuium inteſtinorum aliquo vulneratis, cibus potuſque per vulnus erumpunt, ilia intumeſcunt & indurantur, ſingultus ægrum exercet, ſæpe & bilis meræ vomitus adeſt, ſæuus doloris cruciatus ventrem, aluumque torquet, frigidæ ſudatiunculæ obrepunt, extrema refrigerantur. Si craſſorum inteſtinorum aliquod læſum extiterit, fœces per vulnus exeunt. Liene vulnerato, ſanguis emanat craſſus & niger, ægrum ſitis premit, reliquaque ſigna adſunt, quæ iecore vulnerato adeſſe diximus. Renibus vulneratis meiendi difficultas ægrum habet, cum vrina ſanguis excernitur, dolorque ad inguina, & veſicæ, ac teſtium regiones protenditur. Veſica aut vreteribus vulneratis dolor ilia habet, pectinis tenſio adeſt, pro vrina ſanguis meiendo redditur vel certe vrina valde cruenta eſt, quæ ipſa non E raro etiam per vulnus prodit. Vtero vulnerato ſanguis per pudenda erumpit, atque ſimilia, quæ veſica vulnerata exercent ſymptomata.

Iecoris vulnera lethalia ſunt: eſt enim hæc pars ſanguinis officina, quare ad vitam neceſſaria: adde quod per hepatis vulnera Venę portę vel Cauæ rami exſcindũtur, vnde ingens ſanguinis non modo intro, ſed & foris profluuium: adeoq; ſpirituum & virium diſſipatio: Sanguis vero, qui intro in viſcera effuſus eſt, putreſcit vel corrumpitur: vnde dolor, febris, inflammatio, ac tandẽ mors. Scribit tamen Paulus Ægineta, hepatis lobum reſcindi poſſe ſine mortis neceſſaria conſecutione. Ventriculi etiam, gracilium inteſtinorum ac præcipue ieiuni vulnera lethalia exiſtunt: nam in ieiunum multa vaſa pertinẽt, ſubſtantia vero admodum tenuis & neruoſa eſt, & præterea bilioſum humorem à cyſti fellea excipit.

Differentiæ.

Hepatis vulnerati ſigna

Ventriculi & tenuium inteſtinorũ vulneratorum ſigna.

Craſſorum inteſtinorũ vulneratorum ſigna.

Renum vulneratorum ſigna.

Veſicæ vulneratæ ſigna.

Vteri vulnerati ſigna.

Prognoſticon. l. 6. ca. 88.

Sic lienis, renum, vreterum, vesicæ, vteri, & cystis felleæ vulnera fere lethalia, semper vero mala existunt, quod eiusmodi partium actiones sint ad vitam necessariæ, quin & multæ ex his exangues sunt & neruosæ: aliæ totius corporis excrementa humida excipiunt, & in intimo latent corpore, vt remedia non facile admittant. Quinimo omnia, quæ in ventrium capacitates penetrant, vulnera, valde periculosa censentur, etsi contenta viscera non attingant: aer enim ambiens crudusque in viscera subiens, ipsis eius contactum nunquam expertis, insigniter nocet: adde & spirituum dissipationem, quæ vires maxime exoluit. Sed nec eiusmodi vlcerum sordes ex Medici voto elui possunt, quo fit, vt non raro in fistulas degenerent: quemadmodum in Thoracicis vulneribus diximus, tandemque collectione materiæ mortem inferant. Multos tamen curaui, qui ex vulneribus medium corpus transuerberantibus, Dei beneficio conualuerunt. Testem proferre possum Legati Portulagensis dispensatorem, quem ego Meloduni curaui ex vulnere ense inflicto, & totum corpus sic transfodiente, vt vulneratis intestinis magna fæcum copia dum curaretur, per vulnus erumperet, conualuit tamen. Non ita pridem Ægidio le Maistre nobili Lutetiano ense medium corpus transfixum fuerat, sic vt per multos dies sanguis multus ei per os & anum manaret, ex quo erat intelligere, vulnerata esse intestina, & tamen intra viginti dies sanatus est. A

Historia. *Historia.* B

De Ventris inferioris vulnerum curatione. CAP. XXXIV.

IN his curandis vulneribus prima cogitatio esse debet, penetrentne in capacitatem vulnera: nam quæ peritonæum non excedunt, vulnerum simplicium instar, quę solam vnionem postulant, curabuntur. At quæ in capacitatem subeunt, alia via curanda sunt. Nam sæpe per illa omentum vel intestina aut vtraque excidunt. Intestinum vulneratum sutura pellionum sui debet, vt ante admonuimus, superque dehinc affundendus puluisculus ex mastiche, myrrha, aloe, & bolo. Consutum non affatim, non simul & semel vno impetu, sed sensim in suum locum restitui debet, in oppositum vulneri latus decumbente ægro, Nam verbi gratia, dextra intestinorum parte vulnerata & per vulnus procidente in sinistrum latus ad faciliorem lapsi intestini repositionem erit ægro decumbendum, & contra: si intestinorum pars inferna vulnerata, per vulnus elabatur, depresso iacebit capite, altius excitatis submisso puluinari natibus: si superna, decubitus contrarius est deligendus, vt intestina eiusmodi situ deorsum ruentia, locum cedant his, quæ per vulnus elapsa sunt, restituendis. Sæpe vero in hoc casu ab aere ambiente frigus passa intestina intumescunt, & flatibus distenduntur, quos, antequam intestinorum restitutionem tentes, discutere oportebit fotu ex decocto chamemeli, meliloti, anisi & fœniculi cum spongia admoto, vel vesica concluso: vel pullis gallinaceis, catulisve viuis medium corpus sectis, & tumori impositis: sic enim non modo flatus discutiuntur, sed & parti afflictæ solatium adfertur. Quod si ne sic quidem discuti inflatio queat, dilatandum erit vulnus, quo liberior sit intestinis in suum locum regressus. Si omentum exciderit, quam citissime reponi debet, est enim putredini valde obnoxium, quod adeps, quo multo constat, aeri expositis facile insiti caloris, quem exiguum & debilem habet extinctionem ferat, vnde necrosis. Hinc illud Hippocratis; *Si omentum excidat, necessario putrescit*: putruerit autem necne, intelliget Chirurgus ex liuore, nigredine, & ea, quæ contactu percipitur, frigiditate: nec vero cum putruerit statim restituendum suo loco, sic enim putredinis contagium in reliquas partes serperet: sed quicquid computruit, torto funiculo comprehendet & ligabit, indeque rescindet, reliquum natiuæ sedi restituet. Vtile vero est post eam excisionem filum adhuc pendulum relinquere, vt sic liceat foras reuocare & extrahere, quidquid filo arctius constrictum excidere in alui capacitatem posset. Nonnulli satius esse putant, Omentum sic funiculo constrictum foras pendulum esse sinere, donec quæ eius computruit portio per se excidat, ac non ferro rescindere. Sed longe falluntur, sic enim pendulum nec intestinis incubans diuulsionem facit, vnde sæui in aluo torminum cruciatus. Intestino, omentoque repositis, si vulnus magnum & effatu dignum fuerit, Gastroraphia sui debet. Fit vero suturæ id genus hoc modo. Acus qua primum parte transmittetur, solum peritonæum comprehendere debet: opposita deinde parte, seu aduerso illi vulneris labro solam carnem præterito peritonæo, sicque deinceps alterius nunc foris intro, nunc intus foras acu transmissa, modo solam carnem musculosam cum supertensa cute comprehendes, modo solum peritonæum transmittes, quoad totum vulnus similiter consueris. Qui secus facit, hoc subibit damnum, quod cum peritonæos tunica ex se sit exanguis, diuisa vulnerataque, cohærescere ipsa per se sibique adiungi nequit: itaq; carnis interuentum efflagitat: alias nisi sic sibi vnita carnis intertextæ beneficio fuerit, post cicatrice obductum parte externa vulnus, tumor restabit incurabilis. Cæterum quod ante ex Galeni mente diximus, totum vulnus similiter esse consuendum, non est sic accipiendum, quasi ad extremum vsque futura sit persequendum vulnus: nam in decliuiori vulneris parte, exiguum quoddam orificium relinquendum est, per quod saniei sit exitus, sanie omni detersa & exhausta, tum demum cicatrix vulneri toti inducetur. Vulnera vero, quæ in hepatis, lienis, ventriculi, & aliorum viscerum substantiam penetrabunt, haud tanquam deplorata, remediis deserta esse patietur Chirurgus, imo in ipsis sedulo curandis, nec labori, nec industriæ parcet. *Dubia enim spes certa desperatione est potior*: Vesica, vtero & recto intestino vulneratis iniectiones detergentes & agglutinantes propriis affundentur ductibus. De vulneribus adipis nihil adhuc apud quemquam scriptorem legi: omnes enim eorum curandorum methodum ad musculorum vulnera relegant. Id tamen obiter dicam, adipis vulnera quantumlibet profunda, modo simplicia existant, nullo immisso peniculo, sed solo balsamo nostro instillato, indeq; emplastro de gratia Dei, aut alio simili imposito curanda esse, sic enim breui sanescunt.

Cura intestini vulnerati. *Ad flatuosum intestinorum tumorem curatio.* C *Ad omentū per vulnus elapsum.* *Aph. 58. sect. 6.* *Gastroraphia.* D *Lib. 6. meth. cap. 4.* E *Vulnerati adipis curatio.*

De

A *De Bubonum, Penis, & Testium vulneribus.* CAP. XXXV.

CVm Bubones, viciñæque partes vulnus acceperint, attendendum inprimis est, num intro penetret: & si penetret, ad quas demum internas partes peruenerit, vesicamne, vterum, intestinum rectum: hæ enim partes adeo sunt in vicino positæ, vt non raro eodem simul ictu vulnerentur.

Quod verò ad testium & partium genitalium vulnera, quia conseruandæ speciei per generationẽ seu indiuiduorum successionem, & ad res domesticas concordi pace ligandas instrumenta hęc sunt necessaria, circa illorum conseruationem diligentem atque attentum valde esse Chirurgum decet. Itaque si quando vulnerentur, iis, quas ante diximus, artibus curabuntur, variatis pro vulneris temporibus, & apparentibus, superuenientibusque symptomatis remediis, nam sigillatim omnia persequi immensi esset laboris.

Ad genitalium vulnera curanda cur attentũ chirurgum esse oporteat

De Femorum & Crurum vulneribus. CAP. XXXVI.

VVlnera, quæ interna in femorum parte infliguntur, repentinæ sæpe mortis causas attulere, si ad sapheiam venam, aut magnam arteriam, neruosque eiusmodi vasorum comites perueniant. At cum B simplicia sunt, nihil est, quod curationis ordinem peruertat. Cæterum de decubitu in lecto studiosum ægrum esse decet. Est enim verum id Italis vernaculum prouerbium, *La mano al petto, la gamma al letto.* Cum vero altius in substantiam partis penetrant, grauia symptomata horrendaque inferunt, vt inflãmationem, abscessum, quo tanta sæpe puris erumpit copia, vt in atrophiam & tabem æger incurrat. Quare vulnera vlcerave eiusmodi attentum & industrium postulant Chirurgum, qui incisiones corruptis partibus, obductisque intra sinus fistulosos callis, necessarias opportune moliatur. Poplitis tendines, aliosve aliarum artium similes, quidam Chirurgi aliquando ausi sunt cum penitus secti essent, extremis admotis, consuere ad vnionem. Id tamen ego tentare nunquam sum ausus, doloris, conuulsionis, & similium horrendorum symptomatum metu. Quod ad crassi illius tendinis, qui in cruris sura ex trium musculorum concursu conflatur, atque ad calcem pertingit, vulnera, animaduerti, illum ense resectum, vulnera relinquere diuturnæ & difficilis consolidationis, quin etiam cicatrice tandem obducta, cum primum è lecto surgens in viam se daret æger & incedere conaretur, recrudescere illa, iterumque dehiscere. Quare in eiusmodi vulneribus caueat æger, ne ante progredi incipiat, aut crure afflicto ad incedendum vti, quam cicatrix inducta perfectissime occaluerit & obduruerit. Itaque quo res C ægri tutiore sint loco, omnino necessarium esse puto, vt diu etiam post cicatricem inductam nitatur ad incedendum fulcimentis subalaribus.

Cur femorum interna vulnera lethalia.

Tendinis extrema suræ operosa consolidatio

De Neruorum & partium neruosarum vulneribus. CAP. XXXVII.

PArtium neruosarum continuitas, externarum rerum violento incursu, multis modis soluitur. Contundentium nempe, collidentium, & atterentium, vt lapidis, teli, fustis, mallei, hastæ, glandis tormentariæ, & tragulæ ictu, crassiorum dentium morsu: aut pungentium, vt acus, styli, scalpelli, sagittæ aristæ mucrone: aut feræ, vt Draconis marini punctura. Vel incidentium, vt ensis & gladii acie: aut distendentium, quæ rapida contentione neruosa corpora dilacerant. Hinc igitur fit, vt eiusmodi vulnerum alia simplicia sint, alia composita, & ex compositis alia aliis compositiora. Nam ex his quædam sunt superficiaria, & breuia, alia profunda & oblonga: alia per neruosi corporis longitudinem extenduntur, alia per latitudinem diffunduntur, alia partem omnino rescindunt, alia eius modo portionem exsecant. Eiusmodi vulneribus, quæ superueniunt symptomata, sunt, dolor vehemens, fluxio, inflammatio, abscessus, febris, delirium, syncope, conuulsio, gangræna, sphacelus, à quo sæpe mors, propter eam, quæ toti neruoso generi cum cerebro intercedit, sympathiam. Inter omnia partium neruosarum D vulnera, nullum est formidabilius, punctura, nullum, quod sæuiora & magis pernicialia inducat symptomata. Nam cum angustum sit vulnus eiusmodi, vix subituris medicamentis, vix exituris materiebus saniosis est peruium: Saniosa autem materia longiore mora virulentiam acquirit, qua imbuta neruosa corpora ac turgida dolent, inflammantur, conuelluntur, aliaque infinita subeunt symptomata. Ab illis periculosa maxime ea existunt vulnera, quibus nisi ex dimidio secta sunt neruosa & membranosa corpora: Quæ enim continua manet portio, sui versus principium contractione, ingentem dolorem & conuulsionem per sympathiam inducit. Eius rei veritas ex capitis vulneribus apparet, cum pericranium ex dimidio sectum est, vel cum inciditur affigendæ terebræ causa. Nam dum scinditur, longe maiorem dolorem inducit, quam vbi sectio perfecta est. Quare tutius est totum neruosum corpus penitus esse rescissum: exinde enim supernis partibus nihil communicat aut consentit, nec ipsi sese contrahenti quicquam obnititur, aut reluctatur. Contrarietas autem illa, & quasi pugna doloris causa existit: aliud tamen ex vulnere emergit damnum, pars, in quam resectus omnino neruus inseritur, actione sua exinde orbatur.

Differentia petita a rebus vulnerantibus.

Symptomata.

Punctura nerui cur lethifera.

De vulnerum partium neruosarum curatione. CAP. XXXVIII.

E VEtus veterum Medicorum doctrina est, vt neruosarum partium vulnera non (quod tamen poscit generalis & prima indicatio à continui solutione duci solita) statim agglutinentur, sed potius, si præsertim angustiora sint, vt puncturæ dilatentur, eius, quod superinductum est, incisione, atq; diu cõtineantur, quo sit liber exitus saniei & ingressus medicamento. Quanquam ego in multis eiusmodi doctrinã non sum secutus, imo id potius, quod communis illa dictitat indicatio. Recẽs est adhuc domini Galli, in Pontificia iurisdictione Procuratoris, in vico, quo itur ad basilicã D. Marię commorantis me-

Vulnus partium neruosarum contra indicare generali vulnerum curationi.

Hiſtoria.

moria. Is dum quoſdam papyraceos codicillos colligeret & conſtringeret, latente in ipſis cultro pennario manum ſibi transfixit. Recens item memoria vicini cuiuſdam mei, qui carnis bubulæ congelatum fruſtum impalaturus, veru mediam ſibi manum transfodit: atqui ego ſuum vtrique vulnus ſtatim agglutinaui, inſtillato in primo ſtatim apparatu balſamo meo calente ſine periculo, circumpoſito præterea repellente & adſtringente medicamento, hacq; arte breui vterq; ſanatus eſt, nullo ſuperueniente ſymptomate. Nolim tamen tyronem Chirurgum hanc aleam ſubire: prius multo vſu exercitatum eſſe decet, in hominum temperaturis habitibusq; dignoſcendis: non enim illa curandi ratio fœliciter ſuccederet in corpore plethorico, cacochymo, vel ſenſu exquiſitiſſimo prædito. Itaque in tali caſu tutius erit hanc, quam mox dicturus ſum, artem ſequi. Nec vero ſolum ab aliis, ſed etiam à ſeipſis differunt in curandi ratione neruorum vulnera. Etſi enim medicamenta omnia, quæ ex alto trahunt & conſumunt ſanioſos humores, neruorum vulneribus vtilia cenſeantur, quæ tamen puncturis, quæ haud penitus recluſis, & nequaquam nudis neruis adhibentur, longe validiora, acutiora & magis ſiccantia eſſe debent, ſic tamen, vt ſine morſu ſint, quo altius ſubeuntia ſaniem allicere & euocare poſſint, aut etiam conſumere & diſcutere, quæ vel neruis circumpoſita eſt, vel ipſorum ſubſtantiam irrigat. Contra cum carne & circumpoſitis particulis denudati ſunt: mitioribus medicamentis, quæ modo ſiccent, opus eſt. B
Eiuſmodi omnium medicamentorum neruis quomodocunque punctis ſalubrium copiam hinc potes nanciſci.

Neruorum vulneribus idonea medicamenta.

℞. terebinth. venet. & olei veteris, an. ℥ *j. aquæ vitæ parum.* Vel.

℞. olei terebinth. ℥ *j. aquæ vitæ* ʒ *j. euphorb.* ʒ *ß.* Vel.

℞. radices draconteæ, bryoniæ, valerianæ & gentianæ exſiccatas, & in puluerem redactas, miſce cum decocto centaurii aut oleo, aut axungia veteri: inſtilletur inde in vulnus calide, quod ſufficit: vel *galbano, reſinæ puri, opopanaci in aqua vitæ & aceto acerrimo liquatis, admiſce axungiam porci, anſeris, gallinæ, capi, vrſi, oleum vetus, oleum liliorum*, & ſimilia. Vel,

℞. oleor. hypericonis, ſampſuchi. & de euphorbio an. ℥ *j. ſulphuris viui ſubtiliter puluerati* ℥ *ß. gummi ammoniaci, bdellii, an.* ʒ *ij. aceti boni* ℥ *ij. vermium terreſtrium præparatorum* ℥ *j. bulliant omnia ſimul ad conſumptionem aceti*, inſtilletur in vulnus quantum ſufficit, inde admoueatur ſequens ceratum, cui vis ineſt ex alto trahendi.

℞. olei ſupraſcripti ℥ *j. terebinthinæ venet.* ℥ *ß. diachylonis albi cum gummis,* ʒ *x. ammoniac. bdellii in aceto diſſolutorum: an.* ʒ *ij. reſin. pini, gummi elemii, picis naualis an.* ʒ *v. ceræ quod ſufficit, fiat ceratum ſatis molle*; nunc C
Quæ neruorum vulnera iuuarenda
his, nunc illis remediis in punctura neruorum, cum delectu & iudicio varie vtendum, pro ipſorum conditione, more, altitudine, atque læſorum corporum temperamento & habitu. Quod ſi præſidiis eiuſmodi non miteſcat dolor, ſed exacerbetur potius, cum partis affectæ inflammatione, labrorum vulneris tumore, & ſeroſæ, tenuis atque virulentæ ſaniei exudatione, oleum feruens affundendum eſt, eoque imbuto linteo ſpatulæ extremo alligato ter aut quater contingenda non modo vulneris ſuperficies, ſed & imum eius fundum. Hoc enim tanquam cauterio inuſtis, neruo, tendine aut membrana ſenſus, adimitur, proindeq; dolor leuatur: ſic in acutiſſimis dentium carie perforatorum, dolorib. certiſſimum anodynum eſt, ferri candentis ad radicum ima depreſſio, vel olei de vitriolo ſeu calchanto, vel aquæ vitæ affuſio ex bombace: exuſto enim, qui in radicem inſeritur, neruo, ſenſus, vnaq; doloris ſenſus tollitur. Sic etiam malignis exedentibus, arrodentibus phagædenicis atq; obambulantibus vlceribus, quæ ſemper ingens comitatur dolor, admoto eſcharotico, vt aluminis aut mercurii puluere, vel ægyptiaco viribus aucto, dolor ceſſat. Ad hanc praxim ſuperiorumque remediorum vſum quo ſit inſtructior tyro Chirurgus, viſum eſt ſequentem hiſtoriam propter recentem adhuc rei geſtæ, & laudatiſſimi principis iucundam mihi memoriam attexere.

Anodynum certum ad dentium dolores.

Eſcharotica ſerpentibus vlceribus cur apprimenda.

Hiſtoria celebris.

Carolo nono Gallorum Regi febricitanti, ſanguinis detractio de domini Capellani & Caſtellani Medicorum regiorum ſententia, præſcripta eſt; ad quam celebrandam vocatus eſt Chirurgus eius operis gloria famatiſſimus: ſed is cum forte fortuna neruum pro vena pupugiſſet, exclamauit Rex, dolorem ſe eo loci ingentem percipere. Tum ego edixi, vt extemplo vincula ſoluerentur, alias breui in altum tumorem actum iri brachium: Sed cum id ſegnius fieret, ecce tumor inuaſit brachium, cum contractione tanta, vt flectendi aut exporrigendi non eſſet libertas, dolor vero ſæuus non punctam modo particulam, ſed & totum membrum habebat. Ego vero pro tempore & re nata, ſtatim vulneri emplaſtrum ex baſilicone, quod ipſius agglutinationem remoraretur, impoſui: hincque toti brachio diplomata lintea oxycrato imbuta, inſuper inducta faſcia expulſiua, quæ à carpo initio ducto in ſummum humeri articulum deſinens, ſanguinem, ſpirituſq; fluxionis & inflammationis metu compelleret. His factis ſeceſſimus, prouiſuri, quid facto eſſet opus, tum ad dolorem ſedandum, tum ad reliqua ſymptomata auertenda, quæ neruis punctis ſuperuenire ſolent. Rogatus, ſententiam dixi, meo iudicio melius nihil fieri poſſe, quam ſi illico oleum de terebinthina calens cum aqua vitæ in vulnus affunderetur. Toti vero brachio emplaſtrum diachalciteos in aceto & oleo roſaceo diſſolutum induceretur, obuoluta inſuper faſcia, cuius iam meminimus, expulſiua. Oleo enim & aquæ vitæ vim ineſſe, in vulneris fundum penetrandi, ſeroſique humoris ac virulenti, qui ex nerui puncti ſubſtantia exudabat, exhauriendi & reſiccādi: doloris præterea ſedandi, calore illo, qui ipſis actu inerat: Emplaſtro vero diachalciteos facultatem adeſſe eius, qui iam in brachium influxiſſet, humoris reſoluendi, & noui aduenæ aditu & influxu prohibendi. Faſciam eiuſmodi eſſe, quæ roborandis moderata conſtrictione muſculis, exprimendisque & repellendis in partes ſupernas, qui iam influxerant, humoribus, his vero, qui influxuri erant aditu & ingreſſu arcendis ſufficeret. Probato à Medicis verbo & opere, conſilio, dolor mitior factus eſt. Reſtabat in parte humor, cui reſoluendo & deficcando adhibitum eſt ſequens remedium.

℞. far.

A ℞.*far.hord.& orobi an.℥ ij.flor.chamem.& melilot.an.p.ij.butyr. recentis ſine ſale ℥ j.ß. lixiuii barbitonſoris,quod ſufficit, fiat cataplaſma ad formam pultis.* His remediis generoſiſſimus Rex tandem poſt trimeſtre ſpatium ſanatus eſt,ſic vt vitiatæ actionis in parte læſa veſtigia nulla ſupereſſent. At ſi quando doloris tanta fuerit contumacia,vt ne ſic quidem miteſcat, imo etiam conuulſionis impendentis metus adſit, ſatius erit ſeu neruum ſeu tendinem,ſeu membranam penitus reſcindere,quam lethiferæ conuulſionis periculo ægrum exponere: ſic quidem parti actio propria deperit, ac toti corpori vita conſeruatur: ita enim & communi conſilio ſtatueramus, ſi qui Regem affligebat dolor præſcriptis remediis non cederet,vel oleum feruens affundere, vel neruum ipſum in totum reſcindere. Nomarchæ enim Cortinæ,in ſanctæ Crucis vico commorantis,recens adhuc & triſtis memoria verſabatur ante oculos, quæ ex male ſecta vena in brachii gangrænam ſphacelumque incidit, vnde tandem è vita exceſſit, quod ſuprascriptis auxiliis illi prouiſum non eſſet. Abſtinendum tamen à validioribus illis remediis,quando punctus neruus nudus extiterit:hinc enim doloris incrementum & grauiorum ſymptomatum acceſſio fieret.Quare,vt ante admonui,mitiora erunt admouenda,quæ humorem ſeroſum deſiccare poſſint citra morſum,quorum hic refricare memoriam propoſitis exemplis non pigebit.

Cataplaſma diſcutiens & deſiccans.

Hiſtoria.

B ℞.*terebint.venet.in aqua roſ.lotæ.℥ ij.boli.armen.ſubtiliter pulueriſati,℥ ij.incorporentur ſimul.* In hoc etiam caſu excellit balſamum noſtrum, & quod ſequitur Vigonii.

Balſamum anodynum & ſacroticum.

℞.*olei roſar.omphacini.℥ j.ß.olei dè terebinth.℥ iij.ſucci plantag.℥ ß ſemin.hypericonis aliquantulum contriti.m.ß.tuthiæ præparatæ ℥ iij.calcis decies lotæ cum aqua plantagin.℥ ij. antimonii. ℥ j. ſepi hircini & vitulini, an. ℥ v. vermium terreſtrium cum vino lotorum ℥ j. ß. bulliant omnia ſimul, dempta tuthia in cyatho decoctionis hordei ad conſumptionem aquæ & vini,colentur,rurſumque,igni admoueantur,addendo tuthiam, & fiat linimentum cum cera alba. & ℥ ß. croci.* Hoc linimentum dolorem demulcet, nudatiſque neruis carnem inducit. Hæc punctorum neruorum curatio,cum delectu& iudicio partium ſeruata proportione,ad tendines membranasque compunctas transferri poteſt.Generale vero & commune omnibus erit, vt neruoſa omnia corpora,quacunque ratione affliguntur, conſoleris litu ex oleis calidis, cuiuſmodi eſt lautinum, liliaceum,de vermibus,de ſaluia,aliove ſimili remedio admoto , ipſorum originibus & aditibus inſignioribus,vt origini ſpinalis medullæ,alis & inguinibus. Nec vero prætereundum hoc loco arbitror eſſe affectum,qui in craſſum illum calcis tendinem,de quo ante diximus, cadere ſolet. Is enim leui ſæpe occaſione,vt leuiculo ſaltu, incerti & vacillantis pedis ingreſſu aſcenſu in equum vel fruſtrato vel rapi-

Generalis regula ad omnia vulnera omnium neruoſarum partium.

C diore, dilaniatur & dilaceratur, ſine iniuriæ vel ſolutionis continui vllo in ſupertexta cute iudicio. Cum is caſus contingit, ſtrepitus tanquam verberati flagello aeris exauditur, ſupra calcem, qua parte dilaceratus eſt tendo,depreſſa cauitas tactu percipitur,dolor in parte ingens diuexat, incedendi facultas adimitur. Sanatur id malum longa in lecto mora & quiete,repellentibus per morbi initia admotis parti affectæ,metu grauiorum ſymptomatum.Hinc emplaſtro nigro vel diachalciteos,vel alio ſimili,prout poſcet neceſſitas:nec tamen hinc certam ſalutem,vel ſanitatem perfectam nobis,vel ęgris polliceri debemus. Contra ab initio morbi prædicendum , nunquam futurum , quin mali reliquiæ ſuperſint , nempe depreſſio partis affectæ, & actionis inceſſuſque deprauatio : non enim tendinis illius rupti vel laxati propter craſſitiem & contumaciam extrema facile ſibi adiungi, aut adiuncta vniri poſſunt.

Signa.

Curatio.

De vulneribus Articulorum. CAP. XXXIX.

QVia Articulorum vulnera proprium aliquid habent & peculiare, ſupra communem vulnerũ neruorum naturam,propterea particularis tractatus de ipſis fuit inſtituendus. Sunt vero hæc ſemper periculoſa:vt plurimum vero lethalia,propter aponeuroſes & tendines membraneos,quibus vinciun-
D tur & cinguntur,quibuſque nerui inſeruntur: quo fit, vt eiuſmodi partium exquiſitus ſenſus maligna ſymptomata facile inuehat,præſertim vero ſi vulnus internam, & vt loquuntur, domeſticam ipſorum partem occupet,vt alas,flexum cubiti,carpum interiorem, & poplitem, propter inſignes eo loco venas,arterias & neruos,quorum omnium ſoluta continuitas hæmorrhagiam, dolorem acutum, & alia maligna accidentia inuehit:quorum ſingulis pro cuiuſque natura & conditione eſt occurrendum, vt hæmorrhagiæ his,quæ ſanguinem ſiſtunt;dolori anodynis. Si vulnere facta diuiſio fuerit inſignis,ſutura diſtractæ partes ſibi admouebuntur,relicto in parte decliuiore orificio, per quod ſaniei ſit effluxus. Huic ſequens ſuturæ affundatur puluiſculus á Vigonio præſcriptus.

Cur maligna ſunt articulorum vulnera.

Curatio.

℞.*thur.ſanguin dracon.bol.armen.& terræ ſigillatæ an.℥ ij.aloes,maſtich.an.ʒj fiat puluis ſubtilis,* Inde repellens medicamentum articulo circumponendum ex ouorum albuminibus, pauco oleo roſato, bolo,maſtiche, & farina hordei.Peniculi ſi neceſſarius videbitur vſus, breue admodum id ſit, & pro vulneris ratione craſſum, ne dolorem inducat,ac pręterea inunctum digeſtiuo ex oui vitello,roſa,terebinthina lota,& pauco croco. Quod ſi breuius, ſtrictiusque fuerit vulnus,dilatabitur,ſi præſens id poſcat neceſſitas,quo liber adſit humoribus effluxus,quos dolor in partẽ attraxit. Quies parti imperanda eſt,
E & à frigore,relaxantium,emollientium,humectantium, oleoſorumque medicamentorum vſu cauendum,niſi forte doloris acrioris ſedandi cogat neceſſitas: nam è contrario adſtringentia & deſiccantia conueniunt cuiuſmodi eſt cataplaſma ſequens.

℞.*furfur macri,farin.hordei & fabar.an.℥ iiij florum chame.& melil.an.m.ß.terebinth. ℥ iij.mellis commũ. ℥ ij.olei myrtin.ʒj.oxymelitis vel oxycrati, vel lixiuii communis quantum ſufficit, fiat cataplaſma ad formam pultis:* vel ex fæce vini,furfure frumentaceo,puluere corticis querni,nucibus cupreſſi,gallarum & terebinthina concinnabitur,aliiſque ſimilibus,quibus vis ineſt adſtringendi,roborandi & deſiccandi,atq; adeo doloris ſedandi,& arcendorum influxu humorum.Quod ſequitur medicamentum, adſtringens eſt & agglutinatiuum.

Cataplaſma adſtringens & deſiccans.

℞. *terebinth.*

℞. *terebinth. venet.* ℥ ij. *aquæ vitæ parum, puluerum mastichis, aloes, myrrh. boli armen. an.* ℈ ij. *Misce. Salubris* A & hic etiam erit vsus balsami nostri, si tantum desiccantis sine morsu pulueris addas, quantum res feret. A frigore diligenter cauendum edixi, & nunc iterum edico: nam omnibus quidem, maxime vero partium neruosarum vulneribus atq; vlceribus est inimicum: hinc est, quod multi ab exiguis vulnerib. hyeme intereunt, qui ex iisdem maioribus æstate conualescerent. *Frigidum* enim Hippocratis sententia *vlceribus mordax*, cutem obdurat, dolorem insuperabilem, caloris natiui extinctionem facit, liuorem obducit, rigores febriles, conuulsiones & distentiones.

Aphor. 20. sect. 5.

Qualia excrementa manent ab Vlceribus articulorum.

Cæterum varia ab articulorum vulneribus funduntur excrementa, maxime vero albuginea & mucosa, alias etiam liquida, quæ omnia humoris eiusmodi partium alimentarii naturam redolent. Nam cuique parti suum veluti balsamum est nutriendæ & tuendæ ipsi idoneum: quod ab eadem per vulnera effluit, quemadmodum ex vitium sarmentis cum putantur, radicalis illa saliua seu stacte, ex quo etiam callus fracturis obducitur. Arguit vero mucosus eiusmodi & albugineus, ac tanquam glacie lentus, piger, ab articulis vulneratis manans humor, partis frigidam intemperiem, quæ dolorem parit, remediis potentia tantum calidis indomabilem.

Cur actu calida admouenda articulis Vulneratis.

Quare ad eam corrigendam actu calida admouenda sunt, vt bubulæ aut suillæ vesicæ decocto discutiente semiplenæ, candentes lateres in vino extincti: Calor eiusmodi actu existens, naturam promouet ad coquendum B & discutiendum humorem illum excrementitium, qui articulis impactus est, ipsorumq; habitum roborat: quæ omnia hic valde necessaria sunt, quia articulorum calor natiuus adeo debilis est, vt vix possit medicamentorum vim in actum proferre, nisi aliunde à medicamentis actu calidis auxilium venerit.

De artuum Vulneratorum situ & figura.

Neque vero figuræ situsq; partis postrema Chirurgo cura esse debet, vitiosus enim situs prauorum symptomatum incrementum facit, & parti ipsi, sanato vulnere, obliquitatem, rigiditatem, & contractionem inemendabilem, inferre solet: in quod vitium ne incurrat, quæ nunc dicturi sumus, obseruabit, & vsurpabit diligenter. Si anticam humeri partem vulnus obsideat, Alæ diploma crassius subiiciendum est, & mitella brachium inuoluendum, sic, vt ea cubitum sustineat, sustentetq; maxime: atque ita caput humeri sursum altius excitetur, ex quo fœlicior & velocior agglutinatio & consolidatio consequatur. Si ima pars vulnerata fuerit, cum primum natura carnem reponet, & vulneris oras committet, imperandum ægro, vt brachium ex interuallis in varias partes commoueat & exagitet: nam id si omissum aut negligentius factum fuerit, cicatrice inducta rigidius & minus ad omnem motum sequax, habileque brachium fiet: imo etiam periculum non leue imminet, ne anchilosis consequatur.

Anchilosis.

Si vulnus cubiti articulum occupet, media figura, ea nempe, quæ neque arctius stringit, & inflectit, neque rigidius C exporrigit, brachium collocabitur & colligabitur: alias cicatrice obducta vitium erit, vel in contractione, vel in extensione, cum vulnus carpo, vel articulis digitorum, seu interna seu externa parte impactum est, semiflecta manus continenda est, vola ipsius pila assidue circumlata. Si enim recti & rigidius exporrecti digiti contineantur, cicatrice inducta ad capiendum, quod ipsorum peculiare munus est, inhabiles fient. At etsi post inductam cicatricem semiflexa maneat, haud magnum inde ægrum manet incommodum: nam & sic manu vti ad diuersa instrumenta capienda & tractanda, vt ensem, hastam, freni equini lora, & multa alia poterit.

De totius cruris Vulnerati situ.

Si coxæ articulus vulneratus fuerit, ita collocandus erit æger, vt os femoris in ischii cauitate semper contineatur, ac ne vnguem latum inde commoueatur: quod fiet diplomatis linteis & fasciis, vt decet, circumpositis, atq; decubitu in spinam dorsi. Cum vulnus cicatrice obduci incipiet, variis motibus femur concitabit æger, ne per anchilosim femoris caput ad ischii cauitatẽ adhærescat, quemadmodũ in brachio diximus. In vulnere articuli genu, crus figura recta collocandum, si modo clauditatis periculum vitare velit æger. Pedis & digitorum articulis vulneratis, partes illæ neq; curuo neque inflexo situ collocabuntur: alias haud facilis futurus est ægro ingressus. Denique pedis & cruris decubitus, brachii & manus decubitui est plane contrarius. D

De Ligamentorum vulneribus. CAP. XL.

Ligamentorum vulnera, præter communem neruorum curandorum rationem & regulam, nihil habent peculiare, nisi quod ad sui agglutinationem, desiccationem, & cõsolidationem validiora medicamenta flagitant, tum quia ligamentales partes duriores existunt, & sicciores, tum quia sensu careãt. Ergo neruorum, articulorumq; descripta ante curatio in hæc vulnera transferenda venit: sunt enim vtrobique medicamenta eadem specie: sed hic gradu & viribus siccandi auctiora esse debent.

Ligamenta neruis sicciora, porro insensibilia.

Symptomatum omnium superuenientium contemplatio & curatio, *capite de neruosarum partium vulneribus curandis* confecta est: vt hic nihil sit necesse de illis quicquam dicere: illinc enim haurias licet ad satietatem. Quare hoc tandem loco tractatui de vulneribus finem imponemus, atque Deo bonorum omnium authori & largitori immortales gratias, pro fœlici laborum nostrorum cursu, habebimns, precabimurq; vt quæ supersunt reliqua, pari fauore prosequi, & ad optatum, vtilemque mortalium saluti & incolumitati exitum perducere velit.

E

FINIS LIBRI NONI.

DE VVL-

A

DE VVLNERIBVS, SCLOPO, ALIISQVE IGNIARIIS MACHINIS, ET TElorum omni genere illiſis.

B

LIBER DECIMVS.

PRAEFATIO.

DE machinarum igniuomarum ortu, incremento, & pernicie quid ſentirem, viſum eſt hic proloqui, quod hinc multum ornamenti toti meo operi acceſſurum ſperarem: tum vt Lectorem his tanquam præmiſſis cupediis, ad ſequentes pulueris bombardici nidore defrictas epulas ineſcarem. Sic enim vnde bellicis tormentis initium fuerit, quam varios habitus cultuſque ab humilibus admodum & obſcuris initiis orta acceperint, & quam pernicioſus humano generi horum exiſtat vſus, omnibus conſtabit.

Polydorus Vergilius tradit, nouitii inuenti, quæ Bombardam vocant, inuentorem extitiſſe Germanici ſanguinis ignobilem alioqui hominem, hac inductum occaſione. Aſſeruabat ille alios quoſdam & certos in vſus in mortario puluerem, qui inde à principe & nouo munere Bombardicus eſt cognominatus, operculo lapideo tegebatur puluis: cõtigit ergo, vt dum ſemina flam-

Lib.2. de inuent. rer.

C mæ abſtruſa in venis ſilicis chalybe igniario excuderet, forte ſcintilla in mortarium inſiliret, extemplo puluis igneſcens lapideum illud corpus in altum excuſſit: obſtupuit ille rei & effectus nouitate: ſimulq; ignotas antea pulueris vires annotauit, adeo vt earum in exigua canna ferrea ad conceptũ animo finem affabrefacta periculum faceret. Cum omnia votis reſponderent, machinæ vſum Venetis in illo bello primum oſtendit, quod circa foſſam Clodiam eſt cum Genuenſibus geſtum, anno à natali Saluatoris octogeſimo ſupra milleſimum & treceteſimum. Quanquam Petri Meſſiæ ſententia debet huius inuentionis antiquior eſſe origo: nam in Alphonſi vndecimi Caſtellæ Regis, qui Argeziras inſulas ſubegit, chronicis legitur, ipſo Metropolim obſidente anno Domini 1343. Mauros obſeſſos quædam velut tonitrua in oppugnatores ex mortariis ferreis contorſiſſe. Sed & multo ante quadringentis ſcilicet annis ac plus eo, in eius Alphonſi, qui Toletum ſubegit, Chronicis a Petro Legionenſi Epiſcopo exaratis legimus, in pugna quadam nauali, quæ fuit Tuniciorum Regi aduerſus Maurum Regem Iſpalis, cuius partes Alphonſus rex tuebatur, Tunicios ex doliaribus quibuſdam machinis, ſeu cannis ferreis ignita fulmina in hoſtes cum multo bombo detonuiſſe: quod ipſum non aliud quicquam eſſe potuit, quam bombarda noſtra bellica, etſi eo artificii, operis, atq; perfectionis, quæ nunc viſitur, nondũ perueniſſet.

Cap.8 prim. par. Var. lect.

D Tam lethiferæ machinæ repertor pro mercede, opinor, accepit, vt nomen ſuum perpetuæ ignorantiæ tenebris occultaretur, tanquam indigniſſimus, vel hoc vno pernicioſiſſimo inuento, omni poſteritatis memoria. Quanquam Andreas Theuetus, in ea, quã ſuperioribus annis edidit, Coſmographia, vbi de Sueuis Germaniæ populis loquitur; profert ex authoritate & fide veteris cuiuſdam manuſcripti Codicis, Germanum huius tormenti bellici inuentorem, profeſſione Monachum & Philoſophum ſeu Chymiſtam extitiſſe, Friburgo natum, nomine Conſtantini Anclzem. Quicquid ſit, id machinæ genus bombardæ appellatione donatum eſt, à ſonoro, quòd edit, murmure, quod Græci & Latini per onomatopœiam *Bombum* vocant, ſubſequentibus inde ſeculis, rudi illi & impolito inuento multum tempus, multumque ars, ſed multa inprimis hominum addidit malitia. Primum enim quod ad materiã ſpectat ferro, æs, cuprum & orichalcum ſucceſſere, metalla longe tractabiliora, magis fuſilia, & rubigini minus obnoxia. Hinc quod ad formam attinet, rudis illa, indigeſtaque, ſeu doliaris, ſeu mortaria moles, mille prope artes accepit, in mille figuras artificioſe mutata eſt, eouſque, vt etiam fatalis illa machina in rotas ſcanderet, vt ſic nõ ſolum ex editiore loco, ſed & rapidiore quaſi impetu in humani generis ruinã curreret: cum prima illa & rudia mortaria, nec arbitraria agilitate tractabilia, nec ſolo ferri & ignis in noſtram

Author. bombardæ bellicæ.

Ratio nominis.

Materia tormentorum bellicorum.

Figura varia.

E perniciem vomitu ſatis crudelia viderentur. Hinc manarunt Muralium cannarum horribilia illa monſtra, Diploidum, Adulterinarum, Pegaſearum, Campeſtrium: hinc ferales & furiatæ feræ Colubrinæ, Serpentinæ, Baſiliſci, Hyeraces, Accipitres, Falconelli: hinc præſentis mortis Occentrices, illæ Tibiæ & Organa: omnia & bellica tormenta, & gallica nomina, non modo à figura & operis conformatione, ſed multo magis à crudelitate & effectus ſimilitudine ducta. In quo certe maiorũ noſtrorum, qui eiuſmodi rebus nomina accommodate ad ipſorum naturam impoſuerunt, ſatis nequeo mirari ſapientiã: vt qui ea duxerint, non modo à feris omnium rapidiſſimis, cuiuſmodi ſunt Hyerax & Accipiter, ſed & humano generi infenſiſſimis, quales ſunt Serpens, Coluber & Baſiliſcus. Plane vt intelligeremus, nõ in aliũ vſum

Species.

deſtinatas,non alio conſilio inuentas fuiſſe eiuſmodi machinas,niſi vt illarum pernicie ad humani ge- A
Mannariorum tormẽtorum pernicies.
neris citam & crudelem internecionem abuti liceret, vt vel ſolo audito nomine, tam capitalem vitæ
noſtræ peſtem deteſtaremur & abhorreremus. Mitto alias huius generis machinas mole quidem mi-
nores,at viribus & atrocitate eo pernicioſiores, quod vitam noſtram propius inuadunt, & cominus,
ac proditorie,nihil hoſtile cogitantes& metuentes occupare poſſunt:ſic vt vix vlla ictus declinandi ad-
ſit facultas:cuiuſmodi exiſtunt Lacertæ,Scorpii,& alia huius generis manuaria tormenta,quæ propter
breuitatem femoralium loculis recondere licet, quo clanculũ & momento deprompta oſcitantes &
ſecuros opprimant.Medium inter eiuſmodi machinas tenent manuales ſclopi, qui vulgo humeris cir-
cumferuntur.Sclopi vncinati,quos niſi ad fuſtem præligatos diſplodere non licet. Sclopi pectorales,
Sclopi manuarii deſcriptio.
quos non è gena,ſed tantum è pectore torquere fas eſt,propter machinæ pondus & breuitatem. Quæ
omnia ad Ferentariorum peditum & Hipposclopiſtarum,omninoque leuis armaturæ militum, com-
moditatem ſunt inuenta,vt his ferales,plumbeaſque glandes & ſimilis materiæ lethifera tragemata e-
uibrare.Hanc mediæ machinæ ſpeciem Latini generali nomine Sclopum dixerunt,nomine efficto per
imitationem,tum ſoni,tum ſermonis Italici,Sclopeterium enim dicunt: Gallis Arcus buzius dicta eſt;
nomine pariter ab Italis mutuato:propter foramen,quo ignis in illecebra ellychnio excitatus, penitus B
in cannam ſubit. Nam foramen Italis Buzio dicitur, arcus vero nominatur,quod eum hodie locum
in re militari hæc machina obtineat,quem olim arcus:& certe vt tum ſagittarii, ſic hodie ſclopetarii in
De cuniculis ſeu ſuffoſſionibus.
aciei fronte collocantur. Ex eadem illa carnificina nobis prodierunt Cuniculi,tum recti,quibus ado-
rimur,tum tranſuerſi,quibus hoſtium cuniculos excipimus: ſuffoſſiones, vrceoli, pyrophori, ſagittæ,
lanceæ,& arcubaliſtæ igniariæ,internecina & igniuoma dolia,folliculi, ductus ignis illecebris clancu-
De miſſilibus igniariis machinis.
lum conſperſi,ignes miſſiles,faſciculi ardentes,circuli,mala punica, granata, ſimileſque omnes pyro-
thecæ,&igniariæ machinæ quæ ignis fomitibus&ſuccendiculis furtim farctæ à propugnatoribus in op-
pugnatorum caſtra & corpora immiſſæ,ipſo vibrationis impetu facile igneſcunt. Miſerrimum omni-
no & pernicioſiſſimũ inuenti genus,quo ſæpe male cautorum hominum myriadas ſub defoſſis à ſe cu-
niculis & hypogæis pyrii, ſeu bombardici pulueris & ſimilium ignis fomituum incenſione defrictas,
deflendo ſpectaculo intuemur:alias in ipſo conflictus ardore fortiſſimos milites eiuſmodi igniariarum
machinarum aliqua afflatos,lorica implicitos vri & conflagare, aquis neutiquam eiuſmodi ignis furẽ-
te,& populabundo impetu crudeliſſime per corpora & viſcera graſſantis, ardorem compeſcere & re-
ſtringere valentibus.Adeo non ſatis erat & ferrum & ignes in hominum perniciem armaſſe, niſi quo C
celerior eſſet ictus,velut pennis & pinnulis arma illa inſtruxiſſemus,quo rapidius in vitam noſtram in-
uolarent,alis falcatæ iam morti additis,quo ocius hominem,cuius conſeruandi gratia, omnia, quæ or-
Comparatio veterum machinarum bellicarum cum hodiernis.
be tenentur,condita à Deo ſunt,opprimeret. Profecto cum apud me repeto machinarum bellicarum
genera omnia,quibus Veteres vtebantur,ſeu in conflictu & acie ad pugnam inſtructa,vt arcus,tela ar-
cubaliſtas,fundas; ſeu in vrbibus oppugnandis & muris quatiendis, vt arietes, equos, vineas, te-
ſtudines,baliſtas, pueriles quoſdam ludos, iocoſque ad ea, quæ commemorata ſunt, conten-
tione facta,videre videor.Sunt enim eiuſmodi hodierna hæc,vt omnia, quæ dici vel fingi poſſunt, in-
ſtructiſſima, & crudeliſſima operis ſpecie, apparatu & crudelitate facile ſuperent. Quid enim in toto
orbe,fulgure,tonitru & fulmine horrendum magis & formidoloſum cogitari poteſt? Et tamen fulmi-
nis pernicies ad hanc feralium machinarum diritatem, vix quicquam æſtimanda eſt, quod compara-
Plin.lib.2. cap.54.
tione facta effectuum vtriuſque,facile innoteſcet: vnum animal hominem non ſemper extinguit ful-
men:cætera,quæ modo fulmini obnoxia ſint, illico. Hunc videlicet natura tribuente honorem, cum
tot belluæ viribus præſtent.Omnia enim contrarias incubant in partes: homo niſi conuertatur vi per-
cuſſus non expirat.At igniuomæ hæ machinæ nõ magis homini, quam ceteris animantibus obuiis par- D
cunt, atque ſine diſcrimine vndecunque veniant,quacunque impulſæ ferantur,quomodocunque at-
Remedia aduerſum fulmina. Plin.lib.2. cap 55. Tranquil. in Tiber.
tingant,necant.Multa ſunt,plura feruntur aduerſus fulmina remedia:nam præter carmina, quibus in-
cantari & auerti illa poſſe veteres rebantur Romani,nunquam quinque altius pedibus deſcendunt in
terram:ideo pauiti,altiores ſpecus tutiſſimas putant.Ex his, quæ terra gignuntur, lauri fruticem non i-
ciunt,idque ipſum eſt,cur olim,& etiamnum hodie victoriæ index, & argumentum habetur. Quare
Tiberius Cæſar, Deorum alioqui & religionum contemptor, vt qui fato omnia ferri Mathematicis
diſciplinis impenſe imbutus crederet, tonitrua tamen cũ præter modũ expaueſceret, turbatiore cœlo
nunquam coronam lauream ceruice geſtauit,quod fulmine afflari negetur id frontis genus.Narrantur
nonnulli tabernacula à pellibus belluarum,quas Vitulos appellant, ſibi excitaſſe,quoniam hoc ſolum
animal ex marinis non percutiat,ſicut nec ex volucribus Aquilam,quæ ab hoc armiger Iouis fingitur.
At contra catapultarum igniariarum impetus nihil concepta verba,nihil carmina,nihil victrix laurus,
nihil vitulus marinus, nihil aquila, nihil quicquam prodeſt: imo ne oppoſitus quidem decempedalis
Cannarum muralium vis indomabilis.
murus.Denique tormentorum æneorum ſupra tonitrua vim indomabilem hoc arguit, quod hæc no-
larum & tintinabulorum ſono & ſtrepitu, tubarum clangore, lebetum æreorum tinnitu: imo etiam i-
pſo tormentorum eiuſmodi æneorum murmure,diſpergi & vaneſcere poſſunt: nempe nubibus, qua- E
rũ colliſione & pugna tonitru excitatur vehemẽti illa aeris agitatione diſſipatis, aut longius in remo-
tiſſimas cœli regiones depulſis. At illorum ſemel citatus furor nullo molimine ſiſtitur,nullo remedio
lenitur.Vt anni quædam tempeſtates,ſic & terræ quædam exiſtunt regiones,per quas vel raro,vel haud
omnino tonitrua exaudiuntur.Hyeme enim & æſtate rara ſunt fulmina,contrariis de cauſis:quoniam
hyeme denſatus aer nubium craſſiore corio ſpiſſatur, omniſque terrarum exhalatio rigens ac gelida,
Plin.lib.2. cap.50.
quicquid accipit ignei vaporis extinguit.Quæ ratio immunem Scythiam,& circa rigentia à fulminum
caſu præſtat:& è diuerſo nimius ardor Ægyptum. Siquidem calidi ſiccique halitus terræ raras admodũ
tenueſque

A tenuesq; & infirmas densantur in nubes. At vt inuentum, sic & pernicies tempestasq; cannarum muralium, tanquam pestifera quædam lues in omnes orbis plagas hodie effusa bacchatur, nulloq; non tempore cœlum eorum questibus resonat, quos huius tormenti vis perculerit, vel etiam afflarit. Tonitru vnicum fere habet ictum, fulmen vnicum: illoq; fere ictu vnum ex infinita hominum turba attingit: at igniuoma machina vna vnius globi diplosione centum homines atterere & opprimere potest. Fulmen vt res est naturalis, casu illabitur, nunc in præcelsam quercum, nunc in altum montis cacumen, nunc in cœlo æquatam turrim, raro in hominem: at feralis hæc canna hominis malitia & ductu temperata, vnicum hominem appetit, vnicum hunc scopum sibi proponit, in vnum hunc è multis rerũ millibus collimat, & missiles globos dirigit. Fulmen tonitru sui fragore, tanquã quodam prodromo aliquo ante temporis spatio futuram tempestatem prænuntiat: at, quod caput mali est, phlegethontea hæc machina obmurmurando ferit, & feriendo obmurmurat, vno eodemq; momento globum lethiferum in pectus & horrendum murmur in aurem immittens. Iure ergo omnes tam pernicialis machinæ authorem execramur: contra laudibus in cœlum eos tollimus, qui vel verbis & sanctis cohortationibus reges ab eius vsu reuocare conantur, vel scriptis & opere idonea remedia vulneribus hac machina inflictis adhibere co- B nantur. Quæ me res impulit, vt de hac materia fere inter Gallos primus scriberem. Sed antequam id faciam, commodum visum est, quo facilior velut sternatur via, illi, quem paro de vulneribus sclopo illisis, tractatui, duos velut apologismos præmittere, quibus erroneas quasdam opiniones, quæ multorum animis insederũt, arguã & euellam: quod nisi his reuulsis, mali totius essentia & natura intelligi nequeat, nec ignoto ipsi malo remediũ, quod saltem sanitatis fructus, adferat, apponi. Primus apologismus, qui lectori dicatur, rationibus & exemplis, curandi rationem à Ioanne Vigonio præscriptam, qua is vulnera sclopis illisa causticis inurebat, ratus venenata esse, refellit & damnat: eam contra, quæ suppurantibus instituitur, tam salubrem & mitem esse conuincit, quam quæ à Vigonio instituta est, erroris & crudelitatis plena existit. Secundus Regi consecratus, docet eadem illa vulnera, omnis ex se veneni esse expertia: itaq; omnem ipsorum cacoethiam ex vitio aeris & corporum patientium cacochymia pendere.

Fragor muralis cannæ & ictus simul sunt tempore.

Sequentium apologismorum argumenta.

C

APOLOGISMVS PRIMVS, QVO SCLOPIS ILLISA VVLNERA AMbustionis opinione liberantur.

D ANNO Domini millesimo quingentesimo trigesimo sexto, Franciscus Galliarum Rex, à rerum bello & pace gestarum magnitudine Magnus dictus, ingentem exercitum trans Alpes misit, Annæ Mommorantii equitum & prætorii magistri ductu & auspiciis: tum vt Taurinum annona, præsidio & omni comeatu firmaret, tum vt eius prouincię vrbes, à Marchione Guasto imperatoriarum copiarũ legato, captas reciperet: eram ego in regio exercitu Chirurgus Monte-iani peditatus ductoris, Cæsariani, armato milite, Susarum angustias, castrum Villanum, omnesque alios aditus completos, occupauerant: vt nisi summa vi, ex illis propugnaculis deturbari, nisi ferro viam sibi aperire regius exercitus, non potuerit. In illo animorum ardore & armorum tanta contentione, multa vtrinque omni quidem telorum genere, sed sclopis præsertim accepta & inflicta vulnera fuere: verum fatebor, quod nondum animum meum rerum Chirurgicarum notitia admodum condiueram: nec dum in vulnerũ sclopo illisorum curatione versatus eram. Legeram quidem apud Ioannem Vigonium, vulnera igniariis machinis inflicta propter pyrium puluerem venenata esse: itaq; vt sanentur, oleo sambucino calentissimo, cui nonnihil theriacæ admixtum sit, inurenda esse. Sed cum nec authori, nec remedio magnopere fiderem, quod scirem caustica vulneribus sine summo doloris cruciatu, affundi non posse, ipse antequam me illi aleæ committerem, obseruare volui & oculorum fide addiscere, nunquid aliud, qui castra mecum sequebantur Chirurgi, super E eiusmodi vulneribus molirentur. Animaduerti omnes eandem illam à Vigonio præscriptam curandi viam tenere, ac quã maxime possent peniculis atq; setonibus oleo illo quã feruentissimo vulnera sclopis illisa, primo quoq; apparatu complere: quæ mihi res animum addidit, vt ipse quoq; idem in his, qui se mihi tradiderant, tentarem. Contigit aliquando, vt propter vulneratorum, qui tum aderant, multitudinem, mihi oleũ illud deficeret: Itaq; cum aliquot adhuc alii restarent curandi, coactus, fui, ne nihil viderer egisse, ac remedio desertos reliquisse, digestiuum, quod vocant medicamentum, ex oui vitello, oleo rosaceo & terebinthina paratum, apponere: Insomnem noctem duxi; si quidem angebar animo, meque superioris diei curatio, quam perperam factam putabam, remordebat; veritus, ne sequenti die vulneris veneno mortuos eos vel moribundos comperirem, quos caustico oleo nõ inussissem. Summo

Lib 1. de Vul. cap. 8.

Fortuna quid possit in inuentione remediorum.

igitur mane ſurgo,ægros inuiſo,atq; præter ſpem animaduerto eos,quo ſolo digeſtiuo curaueram, doloris vehementia immunes,placidam noctem traduxiſſe, vulneraq; inflammationis & tumoris expertia habere,reliquos contra,quos feruente oleo inuſſeram,febricitare, dolore atroci cruciari, & circum vulnera tumore. Idem ego cum multoties in pluribus aliis expertus eſſem, in animum induxi meum, nunquam vt mihi vel alteri cuiquam ſclopo vulneratos inurendos putarem. Taurini, cum primum eo venimus,Chirurgus erat,gloria artificioſe & fœliciter curandorum ſclopo illiſorum vulnerum cæteris eminens: eius ideo gratiam per duos annos omni arte demereri ſtudui: quo tandem ex eo ediſcerem, cuiuſmodi id eſſet remedii genus,quod balſami inſigni titulo ornabat, quod ipſi tam glorioſum, ægris vero tam fœlix & fauſtum erat:non potui tamen impetrare. Contigit paulo poſt,vt Monte-ianus, eius tum prouinciæ prorex, fatis concederet: Chirurgum ergo illum adeo. Edico vitam in illis regionibus mihi acerbam eſſe,illo ſtudiorum meorum tanquã fautore & Mœcenate ſublato; animum eſſe quamprimum Lutetiam redire,ipſi nec damno dehinc, nec dedecori futurum, ſi me tanta locorum intercapedine diſtractum, remedium illud edoceret. His ille auditis, nihil tum cunctatus eſt. Iuſſit ergo me

Olei catellorum deſcriptio. Curlauandi Vermes. *caninos duos catulos, vermium terreſtrium libram vnam, olei liliacei libras duas, terebinthinæ venetæ vncias ſex, & aquæ vitæ vnciam vnam parare. Me præſente catulos viuos in oleum illud coniectos incoxit, quouſque carnem oſſa deſererent, mox vermes, quos antea in vino albo ſuffocauerat, vt illic, fæces terrenas, quas multas in inteſtinis habere ſolent, deponerent, in eodem oleo eouſque feruefecit, quoad elixationis vehementia arefacti, ſuccum omnem ſuum in illo decocto remitterent: mox totum id mantili tranſmiſit non admodum arcta facta expreßione. Colatis ſuccis terebinthinam addidit, denique & aquam vitæ*: Deum obteſtatus, non aliud ſibi eſſe balſamum,quo vulnera ſclopis inflicta curaret,& ad ſuppurationem perduceret. Hoc me tanquam pretioſiſſimo munere donatum dimiſit, rogans vt id ſecreti magni loco haberem,neque cuiquam patefacerem. Lutetiam reuerſus ſaluto Syluium medicinæ profeſſorem Regium doctis omnibus eruditionis raræ, nomine apprime notum: detinet me ille diutius ſecum, vt pranderem,ſciſcitaturque diligentius,ſi quam ego curandorum vulnerum ſclopo inflictorum,& combuſtionum pyrii pulueris occaſione natorum,methodum nouam

Puluis bombardicus minime Venenoſus. apud Alpinos obſeruaſſem. Tum ego bombardicum illum puluerem veneni nullatenus participem eſſe adſtruo,quod nihil eorum,quæ ipſius ingrediuntur compoſitionem venenatum exiſtat: quæ ratio totum compoſitum veneni ſuſpicione liberare debet: quod rationi illi ſuffragaretur experientia, multos enim viſos à me milites, qui eius pulueris inſignem copiam cum vino haurirent, quod eo potu liberari ſe à malignis ſymptomatibus,cum eſſent vulnerati,perſuaſum haberent,etſi ei perſuaſioni fidem C

Glandes ſclopo eliſas cauſtica Vi carere. non habeam,quod denique plærique eo puluere vlcera rebellia innoxie aſpergerent.Quod ad glandes attinet, illas tantum calorem concipere non poſſe aſſero, vt vim cauſticam nanciſcantur. Ipſas enim ſclopo contra durum ſaxum exploſas,innoxie manibus ſtatim ab ictu tractari poſſe: quanquam ſaxi alliſione, magis incaluiſſe debuiſſent. Quod ad combuſtiones pyrio puluere impreſſas ſpectat, nullum me remedii genus ſpeciale & proprium obſeruaſſe, quod harum curandarum rationem ab aliis com-

Hiſtoria. buſtionibus diuerſam faceret. In quam rem hanc illi narraui hiſtoriam. Coquinarius quidam ex familia Monte iani ſeruus, deciderat caſu in caldarium oleo feruente plenum, vocatus ego, qui ipſum curarem, in proximi pharmacopolæ ædes me confero, medicamenta refrigerantia, in his malis vſurpari ſolita, elaturus; aderat ibi forte vetula quædam vicana mulier,quæ audito, quod remedia combuſtio-

Remedium prohibens ampullas in combuſtionibus. ni quærerem,ſuaſit, vt primo quoque apparatu, cæpas crudas cum pauco ſale intritas apponerem. Sic enim ampullarum ſeu puſtularum eruptionem certo &probato ſibi pluries experimento impediri.Placuit ergo in ſordiculo illo culinario ſeruo remedii vim experiri. Comperio ſequenti die corporis loca, quæ cæpæ attigiſſent, ampullarum expertia, reliqua vero, quæ non attigiſſent, iiſdem extuberantia. D Contigit paulo poſt, vt Germano cuidam ex Monte-iani ſtipatoribus, ignis in lagunculam puluere py-

Hiſtoria. rio plenam inſiliret: ex quo ille manus, faciemque miſere vſtulatus eſt, vocatus ego, cæpas, vt dixi, intritas, mediæ faciei appoſui, reliquæ parti remediis ad ambuſta vulgaribus conſului. Secundo apparatu partem cępis obductam ampullis &excoriatione omnino vacuam animaduerti,altera iiſdem protuberante: ex quo mihi remedii conſtitit fides. Addidi præterea & hoc poſtremo, obſeruaſſe me, eam demum viam, glandibus in corpus impulſis extrahendis eſſe compendiariam, quæ ægrum eodem in ſtatu ac ſitu, quo erat, cum vulneratus eſt,collocaret. Quæ ego & multa alia hoc opuſculo fuſius expoſita, cum enarraſſem, rogauit me bonus ſenex vt meas ea de re cogitationes literis & typis mandarem: quo Vigonii falſa & damnoſa opinio, hominum mentibus eximeretur. Cuius precibus obnixis cum eſſem aſſenſus,inſtrumenta multa glandibus,aliiſque peregrinis corpuſculis extrahendis idonea, ſculpenda & efformanda ante omnia curaui. Inde mox typis excuſſum hoc opuſculum anno Domini 1545. primum euulgaui. Id cum populare & gratum multis eſſe intelligerem, placuit ipſum recognitum ſecundo typis mandare, anno Domini milleſimo quingenteſimo quinquageſimo ſecundo. Tertio denique multis partibus auctum anno Domini milleſimo quingenteſimo ſexageſimo quarto. Multa enim ipſe denuo bella omnia ſecutus, in vrbibus obſeſſis, vt Metis & Hiſdini detentus Chirurgus, E multa ſub quinque regibus, quibus ſedulam, diligentem & iucundam operam nauaui, notaueram, multa ab experientiſſimis Chirurgis, plura à doctis omnibus Medicis didiceram, quorum eo nomine familiaritatem & gratiam omni ſemper obſequio & honeſtis artibus ambiui: quo ipſorum conſuetudine & colloquiis fierem doctior & peritior, ſi quid, in hac præſertim materia & vulnerũ ſpecie eſſet, quod me lateret, vel de quo non omnino mihi conſtaret. Ex quo numero, paucos admodum noui, qui modo quid ſtudio & bellorum experientia in hoc genere operis conſecuti eſſent, qui non cenſerent vulnera ſclopis & igniariis machinis illiſa, ſuppurantibus remediis per initia eſſe curanda minime vero

feruente

A feruente & caustico oleo. Hoc enim affirmo, quod & illi bono viro tum testatus sum, me permulta vulnera carnosis partib. sclopo illisa, tam curatu facilia animaduertisse, quam sunt reliqua, quæ à rebus cæteris contundentibus fiunt. At quibus in corporis partibus glans obuiam habet ossa, & neruosa corpora, tum quia ipsa obnitentia atterit, lacerat, & in minutas partes diffringit, non modo qua parte attingit, sed longius propagato ictus impetu, propterea grauia & multa symptomata inuehit, quorum est contumax & difficilis, imo sæpe desperata sanatio, in corporibus præsertim cacochymis, tempestate cœli & aeris maligna, cuiusmodi est calida & humida ac præfocans adeoq; putredini obnoxia, itemq; sæuo gelu ac frigore rigens, qualis morticinio partium oblæsarum infamis esse solet, quod ipsum contingit non modo in vulneribus sclopo, sed & quouis alio instrumento bellico illisis, nec modo in osseis aut neruosis particulis, sed etiam in musculosis. Ex quo licet intelligere, curandi illam difficultatem non à vulnerum venenosa qualitate, aut combustione puluere bombardico appressa; sed à corporum patientium malitia, & aeris, cœliq; inclementia existere. Cuius rei ampliorem fidem faciet, quod non ita pridem animaduerti in nobili Scoto Comite de Cordon, Domino Dachindon, quem ego iussu Reginæ Regis matris curaui. Illi, sclopo manuario vtrumq; femur, illæso & intacto osse, transuerberatum fuerat: & tamen trigesimo secundo à vulnere die perfecte sanatus conualuit; sic, vt nec à vulnere febris, nec vllum
B aliud symptoma superuenerit. Cuius rei testes locupletissimi sunt, Archiepiscopus de Glasco Scotorum legatus, & qui curæ præerant Franciscus Brigargus, & Ioannes Altinus, Medici Doctores: ac præterea Iacobus Guillemeau Regius & Parisiensis Chirurgus, & Egidius Buzescotus Chirurgus, qui omnes tam breui tempore conualuisse nobilem illum virum mirabantur, nullo remedio, quod acrius esset, apposito. Quæ eo recitata & præmissa volui, vt intelligerent lectores, me triginta ab hinc annis viam inuenisse, qua vulnera sclopo inflicta, sine oleo feruenti aut acriore vllo alio medicamēto curarem: nisi forte patientium corporum cacochymia, aeris & cœli inclementia maligna symptomata superuenerint, quæ id remedii genus præter curandi rationem regularem & ordinariam exposcerent, quod ipsum, sequenti Apologismo, fusius demonstrabitur.

Vulnera sclopo illisa suppurantibus curāda.

Quid faciat difficilem vulnerum sclopo illisorum sanationem.

Historia.

Quid cogat Chirurgum nonnunquā vti causticis in vulnerum sclopo illisorum curatione.

C

APOLOGISMVS ALTER DE HIS, QVÆ A ROTHOMAGENSI EXPEDITIONE ET EXPVGNATIONE REVERSVS REX CAROLVS Nonus, ex me super vulneribus sclopo inflictis, quæsiuit.

Ad Fœlicis memoriæ Carolum nonum, Galliarum Regem Christianissimum.

QVIA Regiæ maiestati, Reginæ matri, principi à Rupesurionensi, multisque aliis, qui tum aderant, principibus, & nobilibus viris visum est, aliquando ex me quærere, quid causæ esset, cur nobilium & gregariorum militum sclopo, aliisque machinis bellicis vulneratorū pars longe maxima, frustra omnino adhibitis remediis, vel interirent, vel vix & multo labore ex vulnerib. resurgerent, etsi illa non
D admodum magna viderentur, nihilq; ex arte agendorum vocati Chirurgi omitterent: ausus sum, & hunc velut Apologismum opusculo illi, quod de vulnerum sclopo inflictorum curatione meditor, præmittere, vt principum multorumque nobilium desideriis, tum vt expectationi de me, & primarii Chirurgi Regii muneri, quod mihi ab Henrico secundo collatum, Carolus Nonus, tanto patre dignissimus filius, cōfirmauerat, satisfacerem. Nec dubito, quin plerique, qui suis nimium fidunt iudiciis, neq; res ipsas penitus explorant, mirentur, & ab omni ratione procul remotum putent, quod ego à maiorum vestigiis, penitusq; olim infixis opinionib. discedens, ab ea sententia longe absim, quæ vulnerum sclopo illisorum cacoethiæ causam in venenum puluere pyrio in corpus illatum, vel glandibus dum temperantur & concinnantur admixtum conferendum censet. Tamē si, quod fere hominis est, rationes meas diligētius expendere velint, vna id, quod sentio, probabunt, vel saltē id meum inceptum, quod communis vtilitatis causa à me suscipitur, neutiquam condemnandum putabunt. Faciam enim rationib. firmissimis ex veterū &
E Philosophorum & Medicorum cōmentariis deprōptis, ac certis præterea meis aliorumq; Chirurgorum experimentis, vt omnes intelligant, illam, quam sæpe experimur in vulneribus sclopor ū curandis cacoethiam & contumaciā, neq; ad venenū puluere bombardico aut glande in corpus intrusum, neq; ad combustionem, quam puluis ille pyrius in læsa parte imprimat, esse conferendam. Ergo vt exordiar, ea primum sententia expugnanda est, quæ vulnera sclopo inflicta veneni accusat, docendūque, neq; in puluere bombardico venenatā vllam substantiam aut qualitatē latere, neque, si adsit, corpora patientia suo illo veneno inficere posse. Quod quo facilius fiat, eiusmodi pulueris examinanda compositio est, inqui-

Occasio scribendi huius apologismi.

Qui vulnera sclopo inflicta videri possint venenosa.

Argumentum huius apologismi.

Puluerem bombardicum non esse venenatum.

inquirendumq; in ſingula (ex quib. cõponitur) ſimplicia corpora, quam eſſentiam habeant, quas vires A
Ex quibus componatur pyrius puluis.
& qualitates, quouſq; demum effectus producant. Sic enim ſimplicib. cognitis, compoſiti, quod ex his
conflatur, ratio omnis innoteſcet. Simplicia, quæ in pyrii pulueris veniunt cõpoſitionem, ſunt omnino
tria, carbo ſalicis, vel ſcapi cannabini, ſulphur, ſal petræ, & nonnunquã aqua vitæ. Hæc ſingula ſi per ſe
conſideres, veneni & venenatæ omnis qualitatis expertia comperies. Primũ enim in carbone nihil no-
tare poſſis præter ſiccitatem, & ſubſtantiæ quandam tenuitatem, cuius vi tam prompte igneſcit, quam
fomes ſeu lintea illecebra igniarii ſcintillas admittit. Sulphur calidum & ſiccum in gradu non ſummo,
Lib. 5. ca. 73. Lib. 9. ſimp. cap. 36.
ſubſtantiæ eſt oleoſæ & viſcidæ, ſic tamen, vt non tam facile igneſcat, quam carbo, etſi ignem, quem ſe-
mel concepit, tenacius retineat, nec tam facile extinguatur. Sal petræ eiuſmodi eſt, vt eo multi pro ſale
vtantur, ex quibus patet, ſimplicium eiuſmodi naturã omnis veneni eſſe expertem, præſertim vero ſul-
phuris, quod tamẽ reliquis ſuſpectum magis eſt. Nam Dioſcorides ſulphur potandũ exhibet, vel ex ouo
ſorbendum aſthmaticis, tuſſiculoſis, purulenta expuentibus & ictericis. Galenus vero id ipſum à vene-
nata beſtia demorſis, & ad pſoras, lichenas & lepras apponit. Quod ad aquã vitæ ſpectat, tam tenuis illa
eſt ſubſtantiæ, vt in aerem exploſa vaneſcat, ſed & multis potanda præſcribitur, & in corporis partium
frictiones innoxie adhibetur. Vnde intelligere licet, totũ illum puluerem veneno omni vacare, cum ea, B
ex quibus exſurgit & componitur, omni veneni ſuſpicione careant. Itaq; Germani equites ſclopo vul-
nerati, non dubitant pulueris bombardici ſemunciam in vino diſſolutã alacriter haurire: hinc ſibi à ma-
lignis ſymptomatibus, quæ vulneribus eiuſmodi ſuperuenire ſolent, immunitatẽ pollicentes, quod iu-
re, an iniuria faciant, non ſtatuo, id ipſum & Galli pleriq; milites nulla neceſſitate coacti, tantum quo
alacriores videantur, innoxie factitant, à pleriſq; vero, ſubortis vlceribus deſiccandis fœlici ſucceſſu a-
Quod glans tormentaria veneno infici nequeat.
ſpergitur. Quod autẽ ad eos ſpectat, qui venenatã vulnerum ſclopo inflictorum qualitatẽ, non quidem
ex puluere dimanare, ſed ex glande, cui veneni aliquid immixtum, affuſum aut adiectum ſit, vel quæ in
venenato aliquo ſucco temperata aut macerata fuerit, exiſtimant: hoc nunc reponere ſufficiet, igni ſatis
ſuperq; virium eſſe ad veneni vim omnẽ diſſipandam, ſi quod glandi affuſum aut adiectum fuerit. Sen-
tentiam meam hoc valde confirmat, quod nemo non nouit, in Rothomagenſi obſidione glandes à re-
giis militibus explodi in oppidanos ſolitas, omnis veneni fuiſſe expertes, & tamẽ oppidani, cum intue-
rentur immedicabilia & lethalia inde infligi vulnera, eas omnes veneno infectas perſuaſum habebant.
Eiuſdẽ criminis falſa ſuſpicione, illi ipſi oppidani, in regio exercitu laborabant, cum cernerent omnes,
Chirurgorũ fere omnẽ operam vulnerũ ſclopis Rothomagenſibus inflictorũ, contumacia & cacoethia
Vt not. Gal. ad ſent. 20. & 21. ſect. 3. lib. 3. epid.
eludi, vtriſq; nempe cauſæ vulneris magnitudinẽ & malitiam ex infauſto ſucceſſu reputantibus. Pro- C
fectò quemadmodum apud Medicos ex Hippocratis ſententia, morbi omnes peſtilentes dicuntur, qui
ex cauſis communibus cuiuſcunq; generis ſint excitati, multos paſſim occidunt: ſic & vulnera ſclopis
inflicta, quodammodo venenata dici poterunt, quod reliquis ſint curatu contumaciora & magis rebel-
lia: non quidem, quod vllius veneni ſint participantia, ſed vitio communis alicuius cauſæ ſcilicet affe-
ctorum corporum cacochymia, cœli & aeris infectione, eſculentorum & poculentorum corruptione:
Quibus ex cauſis male morata euadant vulnera.
His enim ex cauſis male morata, & medicamentis haud obſequentia fiunt vulnera. His rationibus er-
roris conuicta ea ſententia, quæ veneni crimine vulnera ſclopo inflicta damnabat, ad eam nunc expu-
gnandam accedamus, quæ combuſtionis nititur argumento. Primum enim intelligi vix poteſt, qui
glandes, quæ vulgo ex plumbo conflantur, tantum calorem concipere poſſint, quin inde liquentur,
Quod vulnera ſclopo inflicta combuſtionis ſint expertia.
& tamen tantum abſunt ab eliquatione, vt vi igneſcentis pulueris canna ænea exploſæ, loricas chaly-
beas, integrumque corpus integræ ipſæ vel minimam ſubſtantiæ ſuæ fuſionem paſſæ, tranſadigant. Sed
& illas ſi contra ſaxum diſploſeris, ſtatim ab ictu nonmodo innoxie manibus tractare licet, ſed & citra
manifeſti caloris ſenſum: etſi ſaxi illiſu intendi illarum calor deberet, ſi vllus ſubeſſet. Præterea glande
in vas bombardico puluere plenum exploſa, igneſcere ſtatim puluerem oporteret, ſiquidem cauſticam D
Mirum experimentũ.
vim glans ab ipſa exploſione conciperet. Atqui id non fit. Nam ſi quando inde igneſcat puluis, non vi
glandis ignem ſecum deferentis id fieri putandum eſt, ſed ipſius contra ferrum aliquod aut ſaxum ob-
Vnde nigredo vulnerũ ſclopo inflictorum.
uium attritu & colliſione. Vnde igneis ſcintillis tanquam ab igniario excuſſis, mox ignis totum pulue-
rem momento corripiat & abſorbeat. Par eſt de tectis culmineis ſeu ſtramineis iudicium: non enim ipſa
glandis exploſæ ardore flammam concipiunt, ſed vi potius ſcruti alicuius & veteramenti ignis fomitis,
quod glandibus alligare incendiarii ſolent & vaſtatores. Aliud eſt ; quod me magis in hac ſententia
retinet. Nam ſi quis glandem ceream, quæ nullum tantum ardorem concipere poteſt, alias enim eli-
quaretur, tormento manuario exploſerit in oppoſitum lignum duos digitos altum, ipſum tranſadiget:
ex quo eſt intelligere, glandes exploſione, calorem nullum tantum poſſe concipere, vt cauterii inſtar
Quæ cauſa frequentis gangrenæ in vulneribus ſclopo inflictis.
inurant. At nigræ cernuntur eiuſmodi vulnerum omnium oræ? Certe id quidem, ſed is haud ignis
glande illati, verum contuſionis eſt effectus: contuſio vero eo maxima exiſtit, quod & glans globoſa
eſt figura, & incredibili impetu in corpus impellitur. Cuius rei fidem abunde facient vulnerati ipſi,
nemo enim eorum eſt, qui ſtatim ab ictu non putet, ſibi in affectum membrum velut trabem, & ſimi-
lis ponderis corpus, procubuiſſe, ex quo grauis dolor & ſtupor membrum occupat: quibus ex cauſis E
ſæpe caloris natiui, & ſpirituum tanta exiſtit diſſipatio, vt gangræna conſequatur. Quod vero ad eſcha-
ram attinet, quam ab ictu excitari & poſtmodum prolabi aſſerunt, falluntur; imponunt ipſis membra-
narum & carnium contuſæ quædam & laniatæ glandis impetu portiunculæ, quæ mox putreſcentes na-
turæ & caloris ſecernentis vi à ſanis partibus ſegregantur, quod in omnibus magnis contuſionibus ple-
Ratio aduerſariorũ refellitur.
rumque fieri & apparere ſolet. Quamuis vero hæ tot & tam multæ rationes, puluerem pyrium omnis
veneni, glandem vero omnis combuſtionis, ſuſpicione liberent: exiſtunt tamen plerique, qui phyſicis
principiis nixi, noua prælia tentant. Cannarum enim muralium ictus, inquiunt, tonitruo, fulgori,
& ful-

A & fulmini, quæ ruptæ & diffractæ in media aeris regione nubes in terras præcipitant, est omnino simi-
lis:quare venenatam,causticamque esse oportet glandem seu ferreum tormentarium globum,qui inde
exploditur.Non equidem ignoro fulmen ab exhalatione crassa & viscosa genitum, diffisa, quæ inuol- *Quæst.nat. li.2.cap.49.*
uitur,nube,nunquam in terras ruere,quin vna secum ignem importet, nunc tenuiorem, nunc crassio-
rem pro materiæ,ex qua surgit exhalatio varia,conditione.Scribit enim Seneca tria fulminum esse ge-
nera à se mutuo dissita, inflammatione, specie,& copia.Vnum esse,quod materiæ tenuitate in ea, quæ
attingit,obiecta,tanquam perforando penetret.Alterum,quod violento impetu illa eadem diffringat
& dissipet,quod materiam habeat densiorem,compactiorem & rapidam magis, cuiusmodi est turbo.
Tertium, quod ex materia magis terrestri conflatum, contacta adurit, impressa relinquens ardoris ve-
stigia.Nec me præterea latet,fulmen naturæ esse pestilentis & fœtidę, propter materiæ, ex qua fit,cras-
sitiem & viscíditatem,quæ incendio concepto adeo fœtidum odorem exhalat, vt eum ne ipse quidem
feræ sustinere valeant,propriaq; cubilia & spelæa relinquant, si forte eiusmodi fulmine tacta fuerint.
Nam & in historia Septentrionali notatum ab Olao Magno legimus,quibusdam in locis post fulminis *Fœtus fulminum odor*
lapsum,planitiem late conspersam sulphure comperiri,quod tamē extinctum inutile& euanidū fit.Sed
B hęc quamuis ita sint,non tamen propterea colligendum, cannarum muralium ictus, venenum atque
ignem secum in vulnera inferre.Nam etsi permulta existant fulmini cum bombardarum ictib. similia, *Quid simile & dissimile sit fulmini cum ictu bōbardico.*
non tamen materiæ & substantię ipsis intercedit similitudo:sed tantum affectuum quibus obiecta cor-
pora quatiunt,diffringunt,atterunt,& dissipant:nempe fulmina id ipsum pręstant vi ignis ac sæpe la-
pidis,quē inde tonitrualē dicunt,in ipsis geniti:at cannarum muralium ictus vi aeris rapidius agitati,
obuium & obnitentem orbem ferreum rapidiore impetu impellentis.Nec vero si quis validiorib.rati- *Lapis tonitrualis.*
onibus à me extorserit,similem fulminū & bombardalium ictuum esse materiā non tamen cogar pro-
pterea fateri,bombardales ictus ignitos esse.Nā Plinii sententia inter fulmina quędam habentur, quæ *Lib.2.ca.51.*
ex siccissima materia cōflata,ita atterunt obuia omnia,vt ne tantillum quidē adurant: alia,quæ naturæ *Fulminum quorundam diuina natura.*
humentioris nihilo magis adurant,sed tantū contracta denigrent,alia deniq; ex tenuiore magis mate-
ria,quorū naturam,vt ait Seneca,diuinam esse,non est dubitandum,vel hoc argumēto,quod aurum &
argentum illęsis loculis,ensem illęsa vagina,hastę cuspidē,illęso hastili eliquent,vinū deniq; dolijs illi-
batis effundant.Ex cuius sententię pręscripto,possum ego fateri, fulmina illa,quę atterūt, franguntq;,
fundunt & dissipant,aliosq; effectus admirationis plenos sine cōbustione vlla moliuntur,cannarū mu-
C ralium ictib. substantia similia esse.at non ea,quę secum ignē,flammamq; deferunt.In cuius rei fidē oc- *Historia.*
currit animo meo militis cuiusdā historia: ex cuius femore memini me olim glandē extraxisse,femora-
liū multitio integro,nullaq; dilacerationis aut vstionis signa prę se ferente, inuolutā. Multos præterea
vidi,qui nullo modo icti,ac ne attacti quidē,prętervolantis tantum vertici vel aurib.bombardici ictus
fragore & impetu,sic attoniti ꝓcubuere,vt liuentib.& deatratis mēbris gangręna mox inuadente inte-
rierint.Hęc & similia alia effecta fulminum paulo ante commemoratorū effectis similia sunt,& tamen
neque veneni impressa,vlla relinquunt vestigia.Ex quib.ausim nunc cōcludere,veneno omni & com-
bustione vacare bombardarū vulnera.At cum eiusmodi vulnerum tanta fuerit superiorib.bellis ciuili-
bus,& omnib.communis,totq; heroib.& fortissimis viris lethifera pernicies, quę tandem illius causa
assignari potest,si ea neq; in combustionē,neque in venenatam vulneris conditionem conferri potest?
Ea hoc tandem loco nobis expedienda & plurib.explicanda est.Qui omne suum tempus philosophiæ *Cur tam lethalia fuerint superioribus annis sclopo inflicta vulnera.*
naturalis mysteriis, addiscendis & peruestigandis transmiserunt, ratum illud & persuasum omnibus
esse voluerunt: eam elementis quatuor esse inter se sympathiam,vt in se inuicem transmutari possint,
sic vt non modo qualitatum primarum caloris,frigoris, siccitatis & humiditatis subeant alterationes,
sed & propriarum substantiarum mutationes per rarefactionem & condensationem. Sic enim ignis in
D aerem frequens est transmutatio,aeris in aquam,aquæ in aerem & aquæ in terram contraque terræ in *Causa transmutationis elementorū in se inuicem.*
aquam, aquæ in aerem, aeris in ignem: quod quatuor prima illa corpora in materia communi con-
trarias & pugnantes sint sortita primas qualitates omnium efficacissimas. Cuius rei exemplum habe-
mus in Æolopylis Germanicis, quæ æreæ, cauæ, & in orbem actæ punctum habent angustissimum,
quo aqua infunditur atque ad ignem collocatæ, ignis actione aqua in aerem flatumque mutata, spiri- *Æolopylis. Æolopyla.*
tum seu aerem,quem ante nullum habebant,magno murmure & strepitu remittunt,efficiuntque,vbi
primum feruere cœperint,ad ignem,vehementem flatum. Id ipsum & experiri licet in castaneis, quæ
integræ,indiuisæq; in ignem iniectæ,mox sonoro cum strepitu crepant mediæ: quod aquosa & insita
humiditas vi ignis in flatum versa,vi rumpat sibi exitum.Aer enim seu flatus, ex aqua rarefactione sus-
citatus,maiorem locum quærit,nec iam angustis,quibus antea concludebatur castaneę inuolucris,cō-
tineri potest.Eodem plane modo puluis bombardicus ignescens,in multo maiorem facessit aeris copi- *Bombardici murmuris & ictus causa.*
am;per ratam propositionis physicæ veritatem,quæ ait,*ex vna parte terræ decem fieri aquæ, ex vna aquæ, de-
tem aeris, & ex vna aeris fieri decem ignis.* Is igitur aer,cum iam angustis illis, quibus antea puluis bom-
bardicus, cannæ conceptaculis coerceri nequeat,impetu violento exitum inde sibi molitur,atque ob-
uiam sibi bombardicam pilam vna expellit?exploditque: sic tamen,vt statim in auras vanescat, neque
E ipsam, vsque ad obiecta corpora, quæ qualicunque illa sint, rumpit, atterit, & cassat, comitetur.
Quanquam pila illa bombardica obuium aerem tanto impetu propellat, vt sæpe eo prius, quam *Cur pleriq; bombardico ictu intereant nulla corporis parte violati.*
ipsa pila occupentur, attritisque & fractis ossibus absque vlla carnis prætensæ noxa homines intere-
ant:quod ipsi cum fulmine commune esse antea notauimus. Idem experimur in suffossionibus, cum
cuniculis inclusus puluis hic bombardicus admoto igne inflatum conuersus, æquas montibus terræ
moles, à sedibus reuellit. Anno domini millesimo, quingentesimo sexagesimo secundo, non ita in-
gens huius pulueris copia, concepto forte in publico Armamentario igne tantum fragorē excitauit,vt

tota inde vrbs contremuerit, vicinas vero ædes non paucas solo æquarit, alias remotiores vehementer A
Historia. concussas tegulis, fenestrisque spoliarit: denique procellosi fulminis instar multos semianimes hac illac prostrauerit, aliis oculorum, aliis aurium sensum ademerit, alios membris laceratos tam misere mulctauerit, quam si furiis equorum distracti fuissent, idque sola aeris agitatione in quem pyrius puluis ignescens conuertitur.
Terræ motus causa. Eodem plane modo, quo venti subterraneis locis spiraculo carentibus conclusi. Nã dum exitum quærunt, vehementius terræ latera quatiunt, & magno murmure circum claustra fremen-tes totam ipsam tremefaciunt: sic vt varia agitatione nunc in altum, nunc in imum, concussam demoliatur, & alio deportent. Ita enim Megaram Æginamque, Græciæ vrbes olim celeberrimas, terræ motu absorptas & solo æquatas legimus: mitto luctantium in subterraneis specubus ventorum tempestates sonoras, quæ vrbium frementes oppugnationes, taurorum mugitus, & leonum horrendos rugitus subaudientibus repræsentant, nec à muralium cannarum seu æneorum tormentorum fragore longe
Aeris ad vitam necessitas. absunt; his positis & præmissis, ad rem, de qua agitur, veniamus. Inter res ad vitam necessarias, nulla est, quæ maiores in nobis faciat mutationes, quam aer: quem continenter per ductus à natura destinatos in viscera vigilantes, dormientes, nihilque non agentes allicere inspiratu & transpiratu cogimur.
In præf. prognost. Quo nomine diuini titulo aerem expressit Hippocrates, quod per mundanum hunc orbem spirans, omnia mundo conclusa ambit, alit, tuetur, & concordi pace ligat, amice cum astris, quibus diuina virtus B infusa est, conspirans: aer enim ab astris varie mutatus, varias pariter edit in his inferioribus mutationes. Hinc est, quod Medici & Philosophi tam religiose iubent cultus habitusque locorum, aerisque constitutionem inspici, cum de sanitate tuenda vel arcendis morbis agitur. In hæc enim insignis apparet aeris dominatus, vt ex quatuor anni tempestatibus licet intelligere: nam æstate aer calidus & siccus corpora calefacit & exsiccat: hyeme vero hyemaliũ qualitatum, frigoris nempe & humiditatis, parit in nobis effectus; eo tamẽ ordine & naturæ prouidentia, vt etsi pro tempestatũ varietate, varie nostra corpora immutentur, nullam tamen hinc noxam ferant, modo tempestates ipsæ suas seruent tempestiuitates, à quibus si ipsas contingat discedere, magnæ non modo in corporibus, sed & in animis nostris cientur perturbationes, quarum noxam fugere vix possumus, quod nos vndique ambiant, & naturæ
Qui aer nobis noxius euadat. lege in corporis penetralia vna cum aere cæcis apertisque spiraculis hospites succedant. Nam quis est, qui ventorum, quibus aer confluus agitatur, effectus varios pro variis mundi regionibus, à quibus & per quas spirant, sanitatis commodo aut incommodo non experiatur? Cum igitur Auster
Aph.1.sect.3 calidus sit & humidus; qui vero à Septentrione flat ventus, frigidus & siccus; qui ab Oriente, serenus & nitidus, qui ad Occidente nubilus; non est dubium, quin aer, quem inspirando ducimus, eius, C
Aph.17.sect.3 qui tum dominatur regnatque, mutationes vna secum in viscera deferat. Itaque ab Hippocrate notatum legimus, mutationes temporum, siue illæ ventorum vario afflatu siue tempestatum vicissitudine contingant, potissimum parere morbos: nam Aquiloniæ constitutiones corpora densant, confirmant, & bene mobilia, coloratiora, ac melius audientia, suscitato, vegetatoque calore natiuo, faciunt. Austrinæ vero dissoluunt corpora & humectant, capita aggrauant, auditum obtundunt, vertigines faciunt, oculis atque corporibus difficilem motum præstant, quemadmodum magno suo
Aph.15.sect.3 damno Narbonenses, alioqui inter alacriores Galliarum populos siti, experiuntur. Si vero tem-
Carnes facile putrescere in locis maritimis. pestatum & constitutionum anni contentio facienda est, eiusdem decreto siccitates in totum imbribus sunt salubriores, & minus mortiferæ: Credo, quod nimia humiditas putredinis mater est, vt est intelligere ex his regionibus, quæ marino vento afflantur: In his enim carnes, quæ in vsum humanum asseruantur, intra horam putredine tentantur, & quæ vlcera alibi facile & momento sanantur, illic à sordium confluxu ac collectione, annua, & remediis contumacia esse solent. Vt igitur cum anni tempestatum vicissitudo naturæ lege aduenit, & in his tempestiua omnia tempestiue redduntur, vel D non omnino morbis corpus tentatur, vel certe minus periculosis, si contra corporum nostrorum sym-
Ab aere cacoethia vulnerum sclopo inflictorum. metria, & sanitas in deterius labitur, cum anni tempestates in tempore & temperie peruertuntur. Cum igitur multis ab his annis tempestates anni quatuor suis caruerint tempestiuitatibus, & æstati suus calor, hyemi vero suum frigus defuerit, humiditatibus vero & Austri dominatu omnia maduerint & languerint, neminem puto futurum tam parum in physicis, tam parum in Astrologia versatum, qui ab aere & cœlo morborum malitiæ & contumaciæ, quibus iam dudum tota Gallia affligitur, causas non censeat repetendas, alioqui vnde nobis tot morbi pestilentes & contagiosi, per omnis ætatis & sexus ac conditionis homines grassati sunt? vnde tot grauedines & raucedines? tot pleuritides tumores, variolæ, & scabies coctionem & remedia arte præscripta non admittentes? Vnde tot venenatæ bestiæ, buffones, locustæ, bruchi, aranei, vespæ, crabrones, scarabei, limaces, viperæ, colubri, lacerti, scorpii, atque aspides, nisi ab ingenti putredine, quam aeris humiditas cum calore languido & sopito excitauit in nobis, totoque orbe Gallico? Hinc caloris natiui infirmitas & sanguinis humo-
Auster cum æstu suffocante. rumque, ex quibus constamus, corruptio, quam pluuiosus Auster cum æstu suffocante inuexit. Itaque superioribus illis annis, paucis admodum detractus est sanguis, qui non statim propriæ sub- E stantiæ corruptionem liuore, aut virore prætulerit: quemadmodum studiose in illis omnibus obseruaui, quibus ex Medicorum præscripto seu ad futuri præcautionem, seu ad præsentis morbi curationem venam aperui. Ex quibus efficitur, vt carnea corporum nostrorum moles, non potuerit non esse & temperie, & consistentia, in vitio, cum sanguis, ex quo carni generatio est, corruptionis semina ab inquinato aere contraxisset. Vnde accidit, vt vulnera, quæ substantiæ deperditionem coniunctam
Cacochymorum & cachecticorum vlce- haberent, vix coalescere: & ad vnionem redire potuerint, propter sanguinis cacochymiam. Ita enim hydropicorum, quibus sanguis frigidior, vel omnino aquosior est: ita Elephanticorum, quibus sanguis corruptus est, nec omnino omnium cacochymia & cachexia laborantium vulnera & vlcera facile sanan-

A sanantur. Imo ne si quidem pars ipsa læsa de temperie naturali, vel sola decesserit, vulnus facile sanabile existit. Cum igitur hæc omnia, & aeris iniquitati labes, & corporum cacochymia, & partium affectarum intemperies in vulneratorum perniciem coniurarent, quid mirum, si superioribus bellis ciuilibus, vulnera, quæ vel mole & amplitudine, vel partium obsessarum conditione exigua erant, tot & tam grauia accidentia, mortem denique ipsam inuexerint? Cum præsertim, qui nos ambit, aer putredinis inquinamentis conspersus inspiratu & transpiratu vulnera putrefaciat & labefactet, accedente maxime corporum & humorum præparatione & cacochymia. Profecto ab eiusmodi vulneribus dum curarentur, tantus fœtor, putredinis certissimus index emanabat, vt eum vix astantes ferre valerent. Nec curationis vitio, vel Chirurgorum negligentię eius fœtoris culpa tribui poterat: nam ex principum heroumque & ex gregariorum militum vulneribus, similis fœtor manabat. Et vero corruptio tanta erat, vt si cui propter vulneratorum multitudinem dies vnus absque curatione elaberetur, sequenti vermes è vulnere pullularent. Quinetiam, quod ingentem humorum putredinem amplius arguit, multis in partibus vulneri oppositis abscessus emergebant, vt in genu sinistro, si dextra omoplata vulnerata esset, in brachio læuo, si dextrum crus vulnus occuparet. Quod contigisse memini Nauarrę Regi, duci Nięuernensi, & domino Rendano multisque aliis; omnibus enim tum hominibus, tam graui vitiosorum humorum sarcina natura oppressa erat, vt eius portionem, si non in habitum abscessu excerneret, certe alio in partem aliquam in corpore latentem deponeret, dissectis enim cadaueribus lien, hepar, pulmones, & reliqua viscera purulenta visebantur. Hinc vaporibus elatis ad cor, febribus continuis diuexabantur ægri. Iecore vero & toto venoso genere inquinato, laudabilis sanguinis intercepta generatione, atrophia languebant. At cerebro, vaporum commercio in sympathiam rapto, deliriis & conuulsionibus iactabantur. Si quid igitur in tanta vulnerum malitia infœliciter successerit, haud in Chirurgum culpa conferenda, quod contra Deum aeremque, in quo diuinæ iustitiæ latent verbera, nephas sit pugnare. Ergo si ex diuini Hippocratis sententia, quæ iubet, omne contusum vulnus ad suppurationem perducere, quo sanescat, conati, sumus vulnera igniariis machinis inflicta, adeoque contusa, suppurantibus ad sanitatem promouere quis nobis iure succenseat, si id minus obtinuimus, propter eas, quæ ab aere corrupto interuenerunt, putredines, gangrænas & sphacelos, quanquam haud solis suppurantibus vsi sumus, sed aliis sæpe remediis pugnare coacti fuimus, à morbi cura reuocati tantisper, dum illis symptomatibus, quæ eiusmodi & aliis ense, aut alio quouis teli genere inflictis vulneribus superuenire solent, atque ægrum in vitæ discrimen adducere, mederemur? Quemadmodum sequenti tractatu planum fiet, ad quem nos aggredi nunc videtur opportunum.

ra cur non facile sanentur.

Putrentium humorum indicia.

Argumentum multa in humoribus putredinis.

Contusa omnia in pus verti oportere.

B, C

Vulnerum ex læsarum partium, & glandium tormentariarum lædentium varietate ducta diuisio. Cap. I.

VVlnera omnia, quæ igniariis machinis in corpore humano fiunt, seu simplicia illa sint, seu composita, scilicet cum contusione, dilaceratione, intemperie, tumore: omnia, in quam, illa, vel partes nobiles occupant, vel ignobiles, carnosas, neruosas aut osseas, alias ruptis & laniatis, alias illæsis insignioribus vasis. Eadem vel corporis superficiei insident, vel altius penetrantia, totum ipsum transfodiunt. Est vero & alia vulnerum eiusmodi diuisio, à glandium, quibus vulnera infliguntur, varietate ducta. Glandium enim tormentariarum aliæ crassiores cernuntur, aliæ mediocres, aliæ minimæ, tragematum blando nomine donatæ, vulgo ex plumbo conflantur, nonnunquam tamen ex chalybe, ferro, ære, stanno, vix ex argento, multo minus ex auro. A figura distinctio nulla petitur. Si quidem rotunda fere omnia huius generis vulnera esse solent. Ex his differentiis Chirurgo ducendæ sunt agendorum indicationes, & remediorum varietas instituenda. Primum caput est, ne horrenda & maligna symptomata, quæ huic vulnerum generi superuenire solent, à combustione, vel veneno in partem affectam glande illato, dimanare putes: propter eas quas fusius ante exposuimus, rationes. Sed potius à contusionis, dilacerationis, & fracturæ vehementia, quam violetiore impetu in neruosa, osseaque corpora se intrudés glans facit. Nam si quando in partes tantum carnosas glans inciderit, vulnera exurgunt tam remediis obsequentia & curatu facilia, quam ea esse solent, quæ ab alio quouis teli genere contundente & in orbem acto infliguntur: vt certa experientia pluries à me deprehensum est, dum ego castra secutus, & variis bellorum casibus exercitatus, vulneratis principibus ac gregariis militibus Chirurgiam facerem, ex eorum, qui præerant, Medicorum consilio.

A partium vulneratarum varietate vulnerum diuisio.

A glandium vulnerantium varietate vulnerum diuisio.

Sclopetorum vulnera omnia fere rotunda.

Vnde sclopetorum vulneribus maligna superueniant accidentia.

D

De Signis vulnerum sclopis inflictorum. Cap. II.

SClopo inflicta vulnera cognoscuntur figura, quæ fere orbicularis est: colore, cum scilicet, qui parti natiuus est, deperit, ac pro eo liuidus, ex cæruleo virens, violaceus alterve succedit: Ictus sensu, cum in ipso inflicti vulneris articulo, velut illapsi lapidis, trabis, similisve alterius grauis ponderis sensus extitit: pauci sanguinis eruptione, nam cum contusæ partes sint, non ita multo post, ab ictu tumescunt, adeo, vt neque peniculum, neque seronem admittant, quo fit, vt sanguis supprimatur, qui alioqui vulneris orificia exiliret: calore, qui accidit, vel motus rapiditate, vel vehementi aeris impulsione, vel contusarum partium, vt carnium & neruorum attritu: Coniectura etiam est, sclopo inflicta fuisse vulnera, si ossa fracta fuerint, & aculei vicina corpora pungendo, fluxionem, inflammationemque excitent. Ideo vero glans ingentem facit contusionem, quod non angulis, sed rotundo & sphærico corpore suo, in corpus subeat, nisi magna vi penetrare nequit: quo fit, vt denigretur vulnus, liueant vero vicina vulneri loca. Hinc tot grauium symptomatum, doloris, fluxionis, inflamationis, abscessus, conuulsionis, phrenitidis, paralyseos, gangrænæ & sphaceli accessio, vnde tandem mors. Virulentam vero & valde

A figura.
A colore.
Ab ictus penes sensum conditione.
Ab hæmorrhagia.
Ab ardore loci vulnerati.
Vnde tanta contusio a glande sclopo elisa.
Fœtentis sanieicausa.

E

valde fœtentem sæpe saniem vulnus ideo eructat, quod propter insignem contusionem, & circumstantium particularum laniatum & attritionem, humorum è toto corpore magna vis confluat, ruatque in locum affectum, quam dum calor parti natiuus imminutus, deserit, statim calor præter naturam occupat. Huc facit vniuersalis, particularisque cacochymia, si maxime partes neruosas, vt articulos, vulnus teneat, certe nec ceruus impacto cornu, nec funda contorto silice, tam insignem ictum, tamque grande vulnus infligere possunt, quam machinæ bellicæ hoc genere glans plumbea, ferreave displosa: vt quæ violento vibrata impetu fulminis modo penetret in corpus. A

Quo primum apparatu, hæc curanda veniant vulnera.

CAP. III.

Peregrina corpora primum auellenda.

VVlnus statim, nisi partis repugnet conditio, amplificandum est, quo liber sit exitus tum saniei, tum intrusis, aut alioqui contentis corpusculis, cuiusmodi sunt vestimentorum fragmenta, tomentum, panni lintei, papyrus, ferreæ loricæ frustulum, squamæ, glandes, tragemata, ossium aculei, carnes contritæ, & similia, quæ omnia quamprimum & quam citissime fieri poterit, veniunt auellenda. Nam per prima vulnerum initia, doloris & inflammationis non sunt æque magna omnia, atque subsequentibus postea temporibus. B Huius operis primum hoc caput est, vt eodem situ collocetur æger, quo erat, dum vulnus accepit, alias enim musculorum alia conuersio, contentis corpusculis viam exitumque vel intercludit, vel angustiorem facit. Sunt vero, si fieri potest, corpuscula illa digito exploranda, quod sic certior & exactior sit sensus. Quanquam si altius glans impulsa subiuerit, tum specillo obrotundo & obtuso vestiganda venit, ne dolor inferatur, quanquam & hanc sæpe industriam fugiat glans, nec specillo comperiri possit. Vt contigit polemarcho Brissacio, cui in Parpiniensi obsidione ad dextram omoplatam glande vulnerato, putabatur illa ab his, qui aderant, Chirurgis, in corporis capacitatem subiuisse. At ego eodem in corporis statu, ægro esse iusso, quo erat, dum vulnus accepit, digitis vicinas vulneris partes, & alias, de quibus suspicabar, blande comprimendo, tandem glandis latibulum comperi, partis tumore, duritie, dolore, & liuiditate in carne. Id autem erat in parte inferna omoplatæ, ad septimam & octauam dorsi vertebram. Eo igitur loco facta incisione educta glans, facilem & breuem mihi curationem, nobili viro & generoso ægro sanationem parauit. Notanda igitur hæc ars, & digiti potius, quam specilli credendum iudicio.

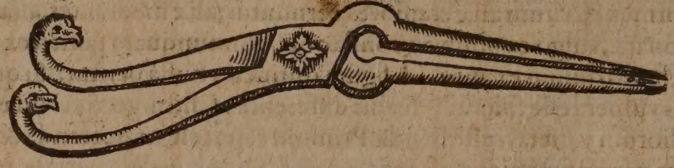
Ars extrahendorum corporum peregrinorum.

Historia.

Instrumentorum glandibus, aliisq; peregrinis corporibus extrahendis idoneorum descriptio. CAP. IV. C

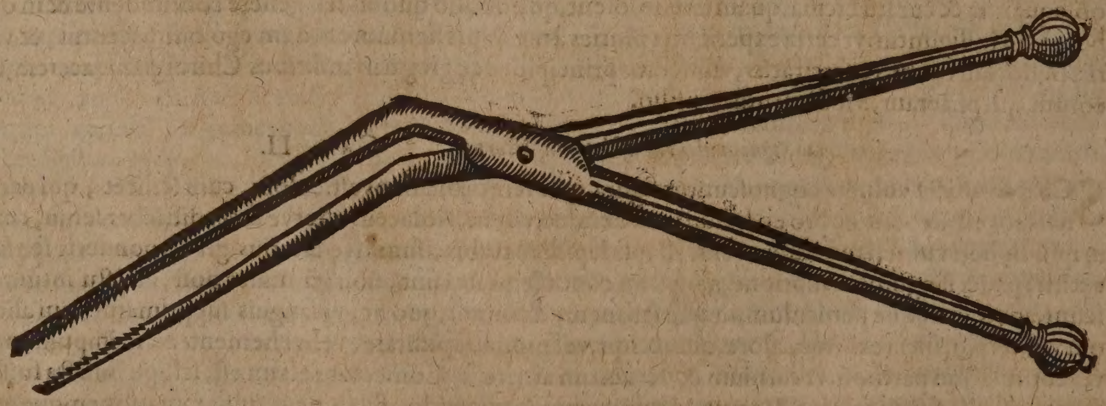
INstrumentorum glandibus aliisque peregrinis corporibus extrahendis idoneorũ, varia est, pro incidentium occasionum varietate, & magnitudo, & figura. Alia enim sunt dentata, alia leuia, alia alterius figuræ & magnitudinis, quorum omniũ varia genera Chirurgo ad manum esse debent, vt ea corporibus, vulneribusque aptare possit, non autem corpora vulneraque instrumentis.

Instrumentorum eiusmodi sequitur deformatio.
Rostrum coruinum dentatum.

D

Rostrum gruinum in anconem actum, & serratum, seu dentatum.

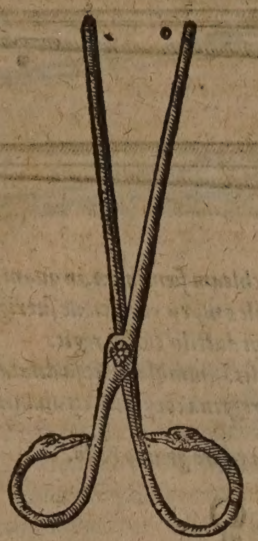
E

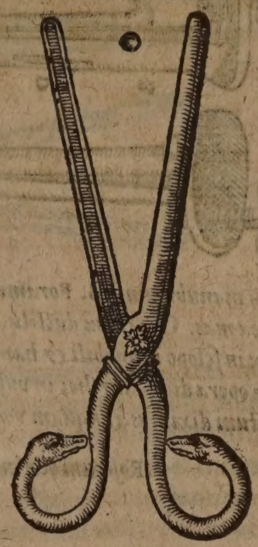
Rostrum

A *Rostrum gruinum rectum, pariterq; dentatum, tragematis, squamis, oßiumq; aculeis altius insidentibus, extrahendis idoneum.*

Rostrum anatinum.

B

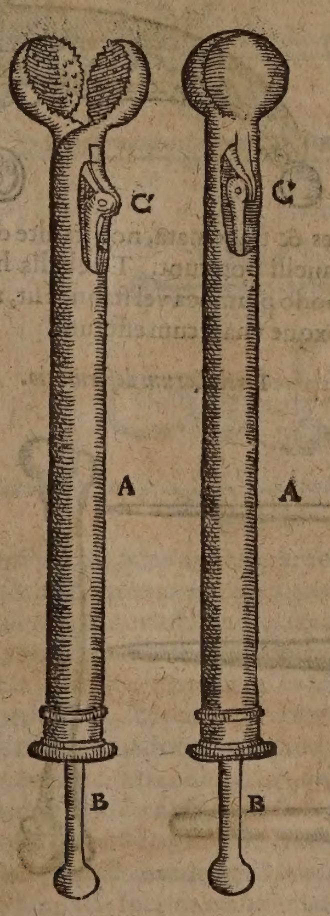

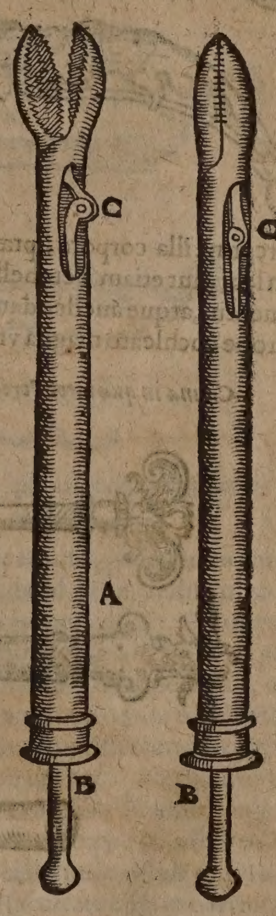
Rostrum id anatinum cauitatem in extremo excisam habet latam, rotundam, & dentatam. Sic enim glandem facilius comprehendit, cum præsertim illa carnosis corporibus intertexta est.

Aliud extrahendis glandibus idoneum organum, quod glandium illex nuncupare possumus.

Rostrum lacertinum glandium etiam illex, glandi nempe, quæ allisu ad os obtusior & planior euasit illicienda affabrefactum.

C

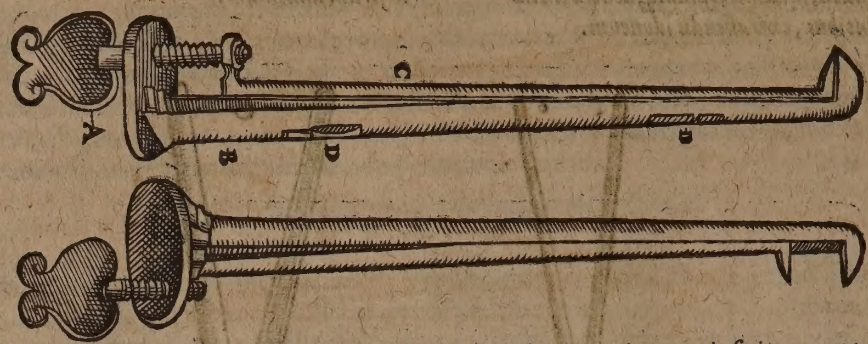
D

E

A. Monstrat eius cannulam. B. Virgulam, qua cardo obseratur & reseratur. C. Cardinem.

Extrahendis vero & avellendis loricarum squammis & frustulis in carnes vel ossa intrusis, comparatum est rostrum psitacinum: cuius hæc est figura.

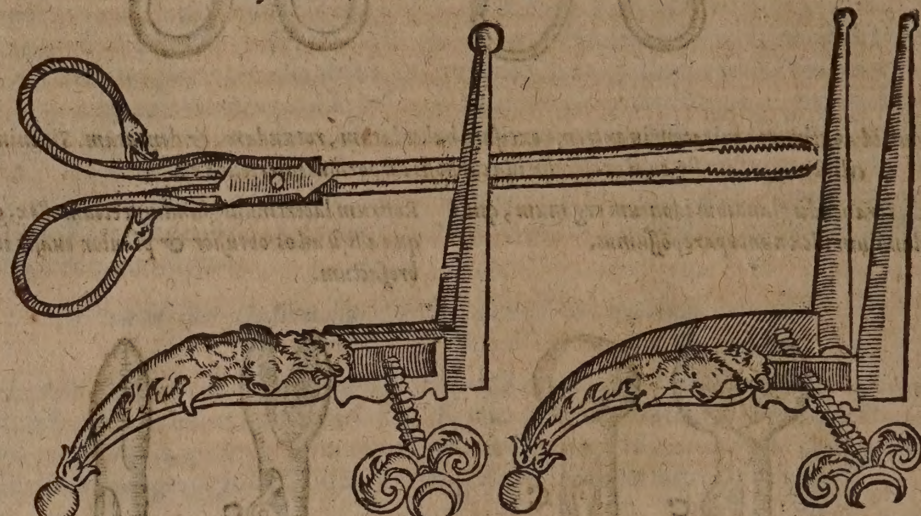
Rostrum psitacinum.

A. Monstrat cochleæ maris manubrium. B. Foramen seu cochleam fœminam, in quam inseritur, receptaque versatur & torquetur cochlea mas. C. *Scapus ductilis, qui cochleæ maris versatione surrigitur & deprimitur.* DD. *Cataracta, quæ duplex in sclopo immobili & hamato scapi ductilis cursus regit.* B

Rostrum olorinum cochleæ opera diducitur, hoc in vulnera indito, immissoque ipsa dilatantur, vt mox inserto gruino, quod paulo ante rectum diximus, tanquam volsella, peregrina corpora extrahantur.

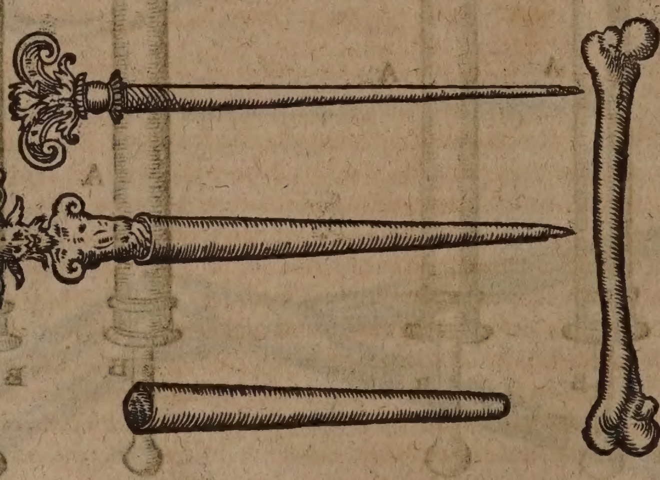
Rostrum olorinum, cum rostro gruino recto.

C

Quod si peregrina illa corpora, præsertim glandes & tragemata, non ita alte demersa in vulnus fuerint, Vectium leui, aut etiam Terebellorum opera auelli poterunt. Terebella hæc cochleatim in sua cannula torquentur, atque auellendam glandem, modo plumbea vel stannea sit, non durioris alterius metalli, mucrone cochleato magna vi defigunt, moxque vna secum efferunt.

Canna in qua latet Terebellum. *Terebellorum deformatio.* D

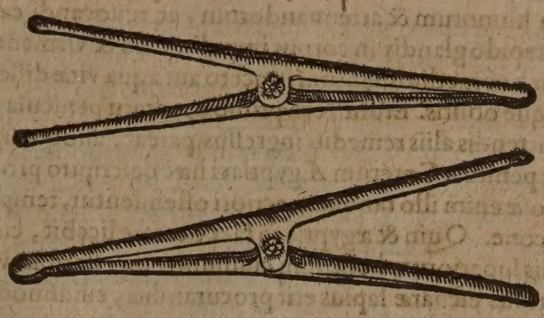
E

Præter olorinum, de quo paulo ante diximus, rostrum, habentur & dilatandis vulneribus dicata organa: Dilatatoria inde dicta, quibus scilicet ducto amplius & hiante vulnere extrahenda & latentia corpora, in conspectum veniunt. Nam eiusmodi organi duobus compressis extremis reliqua duo diuaricantur. Potest & eius vsus esse in partibus plerisque corporis, vt naribus, ano, & aliis similibus dilatandis,

Dilatatoria

A

Dilatatoria.

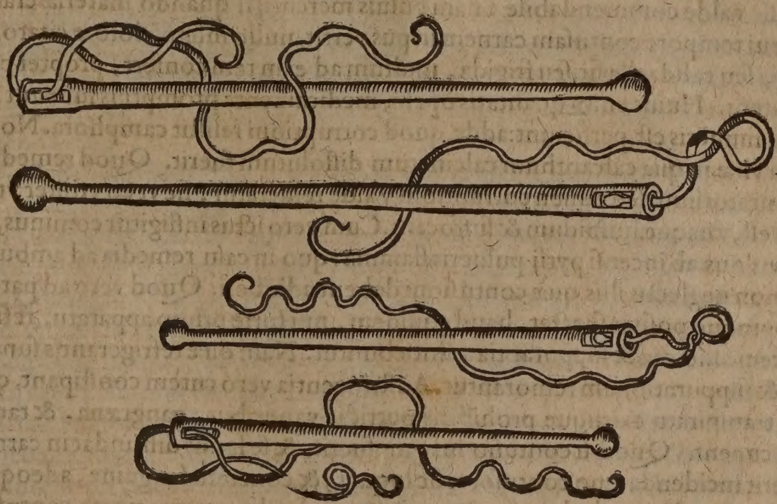
B

Quæ ſequuntur organa, acuum ſetam trahentium nomine ſunt donata; quorum vſus eſt, cum ſetam traiicere per medium vulnus volumus, vt ipſo diducto manente, oculis & inſtrumentis via pateat ad infixam & latentem glandem. Sed & iiſdem acubus vtimur, ad explorandam & veluti percontandã vulnerum profunditatem, glandeſque perueſtigandas: non enim dolorem inferre poſſunt, quod leui & rotundato ſint extremo. Sic certe vulnerum omnia ſpecilla, quibus glandem latentem perueſtigamus, craſſiuſculo, leui, & rotundo extremo eſſe debent. Nam cum vulneris oræ ab ictu ſtatim coeant, ſi tenuiora Specilla fuerint, hærebunt in carnis tanquam ſalebra, neque ad glandem vſque peruenire valebunt. Iam ſi acuto & mucronato, ſi aſpero fuerint extremo, obuiam carnem pungendo, dolorem inferent & renouabunt: ſicque incœptum veſtigandæ glandis opus interturbabitur. Cæterum longitudo acuum eiuſmodi varia pro partium craſſitie comparanda erit: nam niſi longioribus femur traiici non poterit.

Specilla qua lia eſſe deceat percontando apta.

Specilla traiiciendis per vulnus ſetis, ſeu vinculis idonea.

C

D

Reuulſis & extractis peregrinis e vulnere corporibus, quæ primum curatio adhibenda ſit. CAP. V.

PEregrinis corporibus, his, quas diximus, artibus pellectis & euulſis, præcipuum curationis erit contuſioni mederi, & aeris intemperiem, ſi quæ calida & humida, id eſt, putredini obnoxia ſubſit, emẽdare. Id fiet remediis tum per os aſſumptis, tum adhibitis, tum vulneri inditis. Aſſumenda, faciendaque tum in diæta, tum in pharmacia relinquo doctorum Medicorum iudicio. Quod ad particularia & topica remedia ſpectat, niſi ab aeris præſenti conſtitutione, partis affectæ conditione, aut aliunde, gangrænæ immineat periculum, ſuppurantibus erit vtendum, quemadmodum in contuſionibus fieri ſolet: cuiuſmodi ſunt oleum catellorum, & quod vocant digeſtiuum: præſertim vero tum ſuppurantibus veniet parcendum, cum pars læſa ex his erit, quæ ſunt de genere neruoſo. Neruoſa enim omnia ſiccioribus curari poſtulant, quam carnoſa, vt *tractatu de Articulorum vulneribus* diximus: ergo in articulorum & neruoſorum corporum vulneribus plus terebinthinæ venetæ, quam olei adhibebitur. Laurentius Ioubertus Regius Medicus, & Academiæ Monſpelienſis Cancellarius, *opuſculo* quod *de ſcloporum vulneribus* edidit, in his, ſi ſimplicia fuerint, eſcharoticis ſeu actu, ſeu facultate talia extiterint, interdicit: quod dolorem, inflammationem, febrem, gangrænam, & alia lethalia inducant ſymptomata. Adde, quod eſchara inducta ſuppurationem prohibet, quæ tamen in hoc vulnerum genere expetitur, quo fiat contuſæ carnis à ſana ſecretio, ne ipſa in putredinem contagio trahatur. Quod ipſum facile contingit, cum eſchara obducta, tanquam obice oppoſito, excrementitius humor diutius in parte reſtitat, & vapores putredinoſi exitu prohibiti multiplicantur, & à vaſis minoribus in maiora, indeque in vniuerſum corpus diffunduntur. Ergo vbi putredinis incidet ſuſpicio, miſſis ſuppurantibus remediis, ea, quæ putredini reſiſtunt, venient primo quoque tempore vſurpanda, cuiuſmodi eſt, quod ſequitur vnguentum.

E

Qua cautiõe ſuppurantia vſurpanda ſint in hoc vulnerũ genere curãdo.

Cur eſcharotica in hoc vulnerum genere fugiẽda, ſi ſimplicia vulnera fuerint.

Qui eſcharã putredinem inuehat.

Ægyptiaci descriptio.

℞. puluer alumin. rochæ, viridis æris, vitrioli romani, mellis rosat. an. ℥ij. aceti boni quantum sufficit, bulliant omnia simul secundum artem, & fiat medicamentum ad formam mellis. A Huic à calore & substantiæ tenuitate facultas inest incidendorum humorum & attenuandorum, ac reuocandi caloris natiui intro conuulsi dissipatique, violento & rapido glandis in corpus impulsu: sed & virulenti humoris virosa contagia corrigit. Vsurpabitur igitur hoc medicamentum in aceto aut aqua vitæ dissolutum, indeturque vulneribus, setis ex eo peniculisque oblitis. Erunt vero primo apparatu penicula paulo longiora & crassiora, vt dilatato vulnere, immittendis aliis remediis ingressus pateat, alioqui siphunculo iniectiones ex eo facere licebit, quo subeat penitus. Cæterum Ægyptiaci hæc descriptio pro partium obsessarum conditione temperabitur, neruosæ enim illo tanquam acriori offendentur, temperabitur vero admixto oleo de terebinthina & hypericone. Quin & ægyptiaco facile carere licebit, cum nulla talis suberit in aere pestilens constitutio, qualis superiorum bellorum ciuilium tempestatibus visa est. Post ægyptiaci vsum remollientibus & lenientibus escharæ lapsus erit procurandus, cuiusmodi est oleum sequens, plus; quam tepidum admotum.

Qui & quando temperandum Ægyptiacum.

Oleum catellorum pepticum, anodynũ, & escharam deturbans.

℞. olei violati ℔iiij. in quibus coquantur catelli duo nuper nati, vsque ad dissolutionem ossium, addendo vermium terrestrium, vt decet, præparatorum ℔j. coquantur simul lento igne, deinde fiat expressio ad vsum, addendo terebinthinæ venetæ ℥iij. aquæ vitæ ℥j. B Est illi oleo vis mirifica tum sedandi doloris, tum puris in vulnere maturandi & escharæ deturbandæ. Quod sequitur oleum, parabilius est.

℞. oleor. semin. lini, & liliorum an. ℥iij. vnguent. basilic. ℥j. liquefiant simul, & fiat medicamentum, de quo vulneri indatur quantum sufficit: huic enim mediocriter calenti apposito leniendi doloris vis inest, vulneris oras remolliendi & humectandi, omninoque vulnera ad suppurationem promouendi: quæ germana existit huius generis vulnerum curandorum ratio, per Hippocratis regulam, qua omne contusum vulnus statim est ad suppurationem perducendum, sic enim minus phlegmone tentabitur: & præterea caro omnis contrita & contusa putrescere debet, liquari, & in pus conuerti, vt in eius locum alia noua recensque reponi & substitui possit. Laurentius Ioubertus valde commendat sequens remedium cuius tamen vires, mihi nondum experiri contigit.

Lib. de Vlce.

Pulueris mercurij dotes.

℞. puluer. mercur. bis calcinati, ʒj. adipis porci recentis, vel butyri recentis, ℥viij. camphoræ in aqua vitæ dissolutæ, ʒij. misce omnia simul, addendo tantillum olei liliorum, aut lini. Docuit illum experientia, docet & ratio, id remedij genus esse valde commendabile: nam puluis mercurij si quando materiæ crassæ & humectæ admisceatur, breui tempore contusam carnem in pus vertit, nullo insigni dolore citato. C Quod ad camphoram attinet, seu calida illa sit, seu frigida, multum ad eam rem confert, propter partium, quibus constat, tenuitatem. Huius enim qualitatis opera, medicamenta promptius subeunt in patientia corpora, & quod sui muneris est, perficiunt: adde, quod corruptioni resistit camphora. Nonnulli in vulnus instillant aquam vitæ, in qua calcanthum calcinatum dissolutum fuerit. Quod remedij genus haud equidem est suppuratorium, sed tamen corruptioni valde reluctatur, sic vt eo vtiliter vti possimus, cum cœlum calidum est, vnaque humidum & suffocans. Cum vero ictus infligitur cominus, non potest non ambustum esse vulnus, ab incensi pyrij pulueris flamma: quo in casu remedia ad ambusta vsurpari solita, erunt ex vsu, non neglectis illis, quæ contusioni debent adhiberi. Quod vero ad partes vulneri contiguas, & in propinquo positas spectat, haud equidem, nisi forte primo apparatu, refrigerantia & adstringentia; sed remollientia & suppurantia adhibebuntur. Nam quæ refrigerantis sunt facultatis, partem debilitant, & suppurationem remorantur. Adstringentia vero cutem constipant, quæ causa existit, cur conclusis ac transpiratu exituque prohibitis putridis vaporibus, gangræna, & tandem sphacelus facile partem occupent. Quod si contusio insignis fuerit, & se latius diffundat in carnem, multiplici scarificatu pars erit incidenda: quo contuso, vt sic loquar, & concreto sanguine, adeoq; in putredinem prono, pars deoneretur. D At quod ad eas spectat partes, quæ à vulnere remotiores, contusam carnem ambiunt, refrigerantia & corroborantia illæ postulant remedia, vt humorum in partem decubitum & fluxionem compescant, cuiusmodi est sequens remedium.

Vitrioli cinefacti vis.

Qui sclopetorũ vulnera cõbustioni coniuncta esse possint.

Scarificatio.

Adstringens & repellens medicamentum.

℞. puluer. boli armen. sanguin. Dracon. puluer. myrrhæ an. ʒj. succor. solan. semperuiui, portulac. an. ℥j. ß. albũ. iiij ouor. oxyrrhodini quantum sufficit, fiat linimentum, vt decet. Hoc & similibus vti licebit, quoad accidentia suspecta, non iam in metu sint. Nec vero ligandi, & fascia inuoluendi membri minor, quam remediorum cura esse debet: non enim parum ad sanationem refert, si apto, conuenienti & in dolenti situ collocatum fuerit. Per initia non est nisi semel in die, id est, viginti quatuor horarum spatio vulnus curandum, quoad scilicet pure vulnus manare incipiat: at cum pus fieri incipiet, adeoque dolor & febris magis vrgebunt, bis in die, id est, singulis duodecim horis semel curandum veniet, Cum vero pus maiore solito copia effluet, sic vt eius collectio ægro valde molesta sit, singulis quibusque octo horis, id est, ter in die, curatio renouanda erit. At vbi puris ille copiosior effluxus subsistere, & sensim minui incipiet, bis in die curasse sufficiet. Cum vero vlcus carne impletur, adeoque pauco admodum pure manat, sat erit semel in die curationis apparatum, quemadmodum per prima initia fiebat, repetere. E

Deligatio.

Quoties in die vulnus curandum.

Quæ

Quæ secundo apparatu curatio adhibenda.

CAP. VI.

APparatu ſecundo & ſequentibus, niſi putredinis & gangrænæ adſit ſuſpicio, ſolum aliquod ex ſupradictis oleum, vulneri affundendum eſt, additis ouorum vitellis & pauco croco, eiuſque remedij vſus erit, quouſque vulneris excrementum coctum appareat, & in pus verſum. In quo notandum illud venit, puris in hoc vulnerum genere longe tardiorem eſſe, quam in reliquis vulnerum generibus, alio quouis telo illatis, generationem: quod tum glans, tum aer, quem rapido glans præ ſe pellit impetu late contuſa carne, natiuum calorem diſſipant, & partis ſpiritus exhauriunt. Quæ res pepaſmi tarditatem infert, ac ſæpe ſaniei fœtorem & aliorum pernicialium ſymptomatum conſecutionem. Sæpius tamen intra tertium vel quartum diem apparet pus, citius, tardiuſue pro varia corporum patiētium complexione & temperamento, aeriſque ambientis in calore & frigore conditione: hinc ad deterſionem paulatim veniendum, addita illi medicamento terebinthina, in aqua roſarum, vel hordei, aut alia simi-
B li lota ad eluendam eius mordacitatem. Si aer ambiens frigore rigeat, ſalubriter addi poterit aqua vitæ: nam ex Galeni præſcripto, hyeme calentiora, æſtate vero minus calida medicamenta vſurpanda ſunt: hinc detergentibus locus erit: vt,

Cur ſcloporũ vulnera tardius ſuppurentur.

Cur lauanda terebinthina.

Lib. 3. meth.

℞. aquæ decoctionis hordei quantum ſufficit, ſuccor: plantaginis, apij, agrimo. centauri minoris, an. ℥j. bulliant omnia ſimul; in fine decoctonis adde terebinthinæ venetæ ℥iij. mellis roſ. ℥ij. far. hord. ʒiij. croci ℈j. miſceantur omnia ſimul bene agitando, fiat mundificatiuum mediocris conſiſtentiæ. Vel,

Detergens medicamentum.

℞. ſuccor: clymeni, plantag. abſynth apij, an. ℥ij. tereb. venet. ℥iiij. ſyrup. abſynth. & mellis roſ. an. ℥ij. bulliant omnia ſecundum artem, poſtea colentur, in colatura adde puluer. aloes, maſtich, ireos florent. far. hord. an. ʒj. fiat mundificatiuum ad vſum dictum. Vel,

℞. terebinth. venet. lotæ in aqua roſ. ℥v. olei roſ. ℥j. mellis roſ. ℥iij. myrrhæ, aloes, maſtich. ariſtoloch. rotundæ, an. ʒj. ß. far. hord ʒiij. miſce, fiat mundificatiuum, quod peniculis in vulnus immittetur, neque longioribus, neque craſſioribus, ne ſaniei & vaporibus ſuſcitatis exitus præcludatur, vnde vulneratæ partis eroſio, dolor, fluxio, inflammatio, abſceſſus, putredo, quæ omnia tum ipſa per ſe, tum contagione partium nobilium, & membro læſo, & toti corpori moleſta ſunt. Penicula igitur niſi gracilia, & mediocris conſiſtētiæ,
C in vulnus haud erunt immittenda, ne materiebus, vt dixi, intercludatur exitus, ne contractu preſſiore dolorifica ſint, ſicque maligna ſymptomata inferant. Cum vero peniculorum ſetarumq; is ſit vſus, tum vt vulnera aperta tamdiu teneant, quoad peregrina corpora excluſa fuerint, tum vt medicamenta, quibus oblinuntur, vſque ad ima vulnerum deferant. Certe ſi ſinuoſum & profundius vulnus extiterit, ſic, vt ne ſic quidem ad omnes vulneris partes medicamentum peruenire queat, iniectionibus ex ſequenti decocto res agenda erit.

Cur penicula neque longiora neque craßiora eſſe deceat.

℞. aquæ hord. ℔ iiij. agrimon centaur. minor. pimpinellæ, abſynth plantag. an. m. ß. rad. ariſtoloch. rotun. ʒß. fiat decoctio ad ℔ j. in colatura expreſſa, diſſolue aloes hepaticæ ʒiij. mellis roſ. ℥ij. bulliant modicum. Ex eo decocto ter, quaterue in vulnus fiat iniectio, quoties æger curabitur: atque ſi id remediũ non ſufficiat detergendæ ſaniei, & carni ſpongioſæ, putrenti, atque emortuæ conſumendæ, addendum decocto erit Ægyptiacum diſſolutum, quantum præſens neceſſitas poſcere videbitur: fere autem in decocti libra vna diſſoluitur Ægyptiaci vncia vna: mirifica certe Ægyptiaco vis ineſt ſpongioſæ carnis, quæ vulnerum cauis inſederit, exedendæ: quin & ſolum increſcentem carnem compeſcit. In quam rem & ipſe expertus ſum pulueri mercurij atque alumini vſto pari portione mixtis inſignes eſſe vires, & pares ſublimato aut arſe-
D nico, niſi quod haud tantum dolorem illa, quantum hæc inferunt: certe ipſe miratus ſum eſcharæ, quæ his aſperſis ſurgebat, amplitudinem. Pragmaticorum permulti iniectę decoctionis magnam portionem in vulnerum ſinuoſorum cauis relinqui volunt, quod mihi nunquam probari potuit. Nam & illis partibus tenſionem præter naturam humor ille concluſus infert, & humiditate ſuperflua imbuit, ex quo carnis regeneratio retardatur: quoniam omne vlcus, qua vlcus eſt, ſiccari poſtulat, Hippocratis ſententia. Multi etiam frequentiore ſetarum vſu aberrant: has enim dum ad ſingulas horas immutant, ad vulneris parietes allidunt, dolorem refricant, & alia maligna ſymptomata renouant: quare quæ vlcera copioſiore pure manant, malim curare fiſtulatis peniculis, cuiuſmodi ea exiſtunt, quæ confoſſo thoraci indũtur. Sunt inſuper diplomata lintea fundo vulneris apprimenda, quo partes ipſæ ſibi inuicem illa compreſſione addēſentur, ſanieſque foras protrudatur: nec vero fuerit inutile illud diploma amplo foramine eſſe peruium ad ſinuoſi vulneris orificium, & fiſtulata penicula, quo appoſita illic & adiuncta ſpongia manantem ſaniem liceat excipere, ſic enim puris longe celerior futura eſt excluſio & abſumptio, ſi prælertim faſcia à fundo ſinuoſi vlceris initio ducto, ad orificium obuoluatur. Faſciæ & diplomata, quæ huic vulnerum generi adhibebuntur, omnia oxycrato vel auſtero vino imbuentur, vt ſic parti robur ad-
E datur, & fluxio intercipiatur. Verendum vero, ne arctius partem ſtringas, hinc enim doloris ab intercepto putredinoſis vaporibus & excrementis, quæ contuſæ carnes de ſe effundunt, exitu, & atrophiæ metus, ſuccis alimentariis ad partem occluſo aditu.

Liquorum in vulnera expreßionibus quando vtendum.

Ægyptiaci quantitas in expreßionibus.

Cur expreßi liquoris nihil in vulnerum ſinubus hærere debeat.

De ſetarum vſu.

Peniculi fiſtulati.

Diplomatũ & faſciarũ ratio.

Quibus remediis peregrina corpora, ſi quæ forte à primo apparatu remanſerint, veniunt extrahenda.

CAP. VII.

NOn raro contingit, vt attritorum & colliſorum ictus vehementia, oſſium quædam teſtulæ primo apparatu auelli nequeant, quod vel non cedant, vel non ſedent deſcriptis ante inſtrumentis. Quo in caſu magna eſt & probata ſequentis remedij ad reliquum id, quicquid eſt, eliminandum, vtilitas.

Cur peregrina corpora difficilius auellantur, cauſa duæ.

*℞.radic.ireos florent.panac.& cappar.an.℥ij.ariſtoloch.rotund.manna thuris,an.ʒj.in pollinem redacta conincorporentur cum mell.roſar.& terebinthin.venet.an.℥ij.*Vel, A

℞.reſin.pini.ſiccæ,℥iij pumicis combuſti & extincti in vino albo,radic.ireos,ariſtoloch.an.ʒß.thuris,ʒj.ſquamæ æris ʒij.in pollinem redigantur diligenter,incorporentur cum melle roſato,fiat medicamentum.

De indicationibus in hoc vulnerum genere obſeruandis.

Cap. VIII.

DEterſo & purgato vlcere,peregriniſque omnibus corpuſculis reuulſis,naturæ conatus,in carne regeneranda,& cicatrice inducenda,iuuandus remediis conuenientibus, tũ aſſumptis, tũ admotis. In quam rem facile & tuto deducemur indicationibus,ſumptis primum ab eſſentia morbi,tum à cauſa, ſi adhuc præſens morbum foueat. Nam quod ait Galenus, à cauſa primitiua, & tempore nullam ſumi indicationem,id intelligendum venit de tempore præterito & cauſa abſente.Iam vero & à temporibus morbi vniuerſalibus principio,incremento,ſtatu,& declinatione ſumenda indicatio eſt.Hæc enim ſingula quatuor ſua petunt remedia:alia etiam ab ægri temperie ſumitur, vt nemo Chirurgus debeat dubitare alia bilioſo,alia pituitoſo conuenire remedia. Huc referenda indicatio, quæ ab ætate duci ſolet: ducitur etiam ab ægri diæta:nam ei, cui ſit omnium horarum ventriculus, nemo tenuiſſimum victum præſcripſerit,vel æque tenuem atque ei,qui ſemel, vel bis tantum in die cibari ſit ſolitus.Hinc eſt,quod diætæ,quæ pro omni victu panatella ſunt contentæ,non tam Gallis, quam Italis conueniunt: dandum enim eſt aliquid conſuetudini,quæ altera velut natura eſt.Ad diætam referuntur vitæ inſtitutum, & exercitia familiaria: nam ruſticis, quibus eſt denſa caro, & à multo labore calloſa cutis alia conueniunt, quam feriatis & delicatis hominibus. Sed præ cæteris eius indicationis,quæ à viribus ægri ſumitur, habenda ratio eſt: nam viribus vel deficientibus, vel debilibus, ſtatim omnibus poſthabitis eſt ſuccurrendum:itaque reſcindendi membri,quod computruit,incidente neceſſitate differenda operatio eſt, ſi ægri vires adeo fuerint deiectæ, vt eam ferre citra vitæ euidens periculum nequeat. Ab ambiente præterea aere ſumenda indicatio eſt,ſub qua illa etiam cõprehenditur,quæ ab anni tẽpeſtate, regione,ac cœli & ſoli,quod incolumis ſtatu temporiſque præſentis particulari conditione petitur. Hinc eſt, quod à Guidone ſcriptum legimus, capitis vulnera ſanatu eſſe longe contumaciora Lutetiæ, quam apud Auenionenſes, apud quos contra tibiarum vulnera difficilius ſanantur, quam Lutetiæ, quod Lutetiæ aer frigidus ſit & humidus, quæ conſtitutio cum cerebro & capiti inimica ſit, non poteſt non eſſe infenſa earum partium vulneribus. At apud Auenionenſes,qui eſt ambientis aeris feruor humores liquefacit,& ſuperna deorſum decurrere facit. Quod ſi quis huic Guidonis decreto contrariam experientiam obiiciat, atque ſæpius lethalia eſſe & animaduerti in calidis regionibus capitis vulnera dicat, is intelligat, non eſſe eum caſum acceptum ferendum aeris manifeſto calori, ſed maligno cuidam & venenato humori vel vapori per aerem ſparſo & à mari ſuſcitato:vt obſeruare in his demum locis Narbonenſis Galliæ & Italiæ licet,quæ mari Mediterraneo ſunt vicina.Petenda præterea curandi indicatio eſt ex partium vulneratarum propria & priuata temperie: nam alia muſculoſis, alia oſſeis partibus debetur curatio. Hanc eandem remediorum varietatem indicat, & petit partium ſenſibilitas: non enim tam acria neruis & tendinibus, quam ſenſus expertibus ligamentis appoſueris. Par ratio eſt dignitatis & muneris partium ad vitam tuendam neceſſarij: ſæpe enim vulnera cerebri, vel alicuius naturalium, & vitalium partium,hoc ipſo, quod in illis ſunt partibus defixa, totam peruertunt curandi rationem, quæ vulneribus communis & generalis eſſe ſolet,nec immerito:nam ſæpe ex partis conditione de toto morbi euentu certo pronuntiamus: nam vulnera, quæ in cerebri ventriculos penetrant,in cor,magna vaſa, thoracem,partem diaphragmatis neruoſam, iecur, ventriculum, inteſtina tenuia, veſicam, ſi paulo maiora fuerint,lethalia exiſtunt,quemadmodum & illa,quæ articulos occupant in corpore cacochymo,vt ſupra notauimus.Nec vero negligenda ea indicatio, quæ à partis ſitu,& cum vicinis commercio, vel à figura ducitur:cum ne Galenus quidem eam negligendam duxerit.In ſumendis vero commemoratis indicationibus conſiderandum eſt, num morborum adſit compoſitio ſeu complicatio : nam vt vnius & ſimplicis morbi vna & ſimplex indicatio eſt,ſic compoſiti & complicati multiplex eſſe debet. Affectuũ vero præter naturam triplex notatur compoſitio: nam vel morbus morbo componitur, vt vulnus, aut phlegmone,fracturæ oſſis:vel morbus cauſæ,vt vlcus,fluxioni:vel morbus ſymptomati, vt vulnus cum dolore aut hæmorrhagia. Incidit nonnunquam, vt tria hæc in vnum caſum & affectum concurrant, morbus,cauſa,& ſymptoma.In his artificioſe tractandis, ſequendum eſt Galeni conſilium, qui iubet in complicatis & compoſitis affectibus, vt vrgentiori occurratur: tum cauſæ morbi occurramus, denique ei affectui,ſine quo reliqui affectus ſanari nequeunt. Quod conſilium apprime notandum venit:nam in illa affectuum compoſitione cum incertus empyricorum vagetur animus, contra habet rationalis Medicus,paucis & plane aureis verbis,præſcriptam viam,quam ordine in curando ſi ſequatur,à ſanitate aberrare non poſſit.Symptomata equidem,qua ſunt ſymptomata, nullam faciunt agendorum indicationem,nec ordinem curandi immutant:nam ſanato morbo, vna & ſymptoma, quod morbum tanquam vmbra corpus ſequitur,tollitur.At ſæpe adeo vrgent, premũtque ſymptomata,vt peruerſa omni curandi œconomia,ipſis occurrere primum cogamur,quod tum cauſæ incrementi morbi rationem obtineant. Cæterum omnes notatæ indicationes duo ſpectant. Primum eſt, vt pars natiuæ ſuæ temperei reſtituatur: Alterum,vt neque quantitate,neque qualitate ſanguis in vitio ſit:hæc enim duo cum adſunt,nihil eſt,quod regenerationem ſeu repoſitionem,nihil,quod vnionem vulnerum,vlcerumue remorari poſſit.

Marginalia: *8.meth.* — *Italicus victus.* — *Quæ à viribus ægri ſumitur indicatio præcipuam eſſe.* — *Cur capitis Lutetiæ lethaliora,crurum autem vulnera Auenione ſanatu ſint difficiliora.* — *A partium læſarum actu aut hebete ſenſu petẽda curandi indicatio.* — *7.meth. & 2.ad Glau.* — *Quot modis affectus componantur.* — *Lib.7.meth.* — *Qui & quãdo à ſymptomate curandi ducatur indicatio.* — *Quo ſpectent omnes in curatione vulnerum.*

Qua

Quæ restent Chirurgo agenda in hoc vulnerum genere.

CAP. IX.

AB initio Chirurgum in dolore sedando operatum esse decet, fluxiones reprimendo, diætam in sex illis rebus, quæ non naturalium nomine intelliguntur, præscribendo, calidorum & acrium, vini etiam vsu interdicto: talia enim humores attenuant, & ad influxum paratiores reddunt. Sit igitur initio victus tenuis, quo à parte affecta reuellatur humorum cursus: vacuus enim nec satis plenus ventriculus vndique ex circumstantibus corporis partibus attrahit: quo fit, vt consecutione quadam, tandem extimæ & extremæ corporis partes inaniantur: quæ causa existit, cur primis diebus, parcius sint cibandi vulnerati. Coitus est perniciosus, quod spiritus, humoresque præ cæteris motibus inflammat: quo fit, vt humores incalescentes in partem vulneratam & incalescentem plus æquo cieantur. Sanguinis fluxus non est statim accepto vulnere sistendus: eius enim copiosiore effluxu pars inflammationis & plethoræ periculis liberatur.

Cur tenuis diæta vulneratis præscribenda.

B Itaque si non satis sanguinis fusum inflicto fuerit vulnere, secta vena sanguis sequenti die pro viribus & plenitudine ægri erit reuellendus: nam per huius generis vulnera non multus sanguis manare solet: quod contusionis magnitudine, & aeris agitati vehementia, spiritus intro compelluntur, quemadmodum in his etiam obseruaui, quibus ferreus globus crassior, integrum aliquod membrum, abstulerat. Nam in ipso accepto vulneris articulo, haud multus effluit sanguis, etsi eo insignes venæ & arteriæ ruptæ & attritæ sint. At quarto, quinto, sexto, pluribusue aliquot diebus post, sanguis maiore copia & impetu diffluit, calore nempe natiuo, & spiritibus in partem remigrantibus. Aluus libera esse debet, nempe vt saltem semel in die descendat, seu natura, seu arte: idque clystere potius, quam catharticis, quod humorum agitatio, primis præsertim diebus suspecta sit, ne maior cieatur in partem affectam fluxio. Quanquam Galenus scribit vtramque vacuationem, tum quæ secta vena, tum quæ catharsi instituitur, hic esse necessariam, etsi à plethora & cacochymia immunis sit æger: sed eius rei cura omnis Doctorum Medicorum arbitrio permittenda est. Dolor, siquidem inflammationi sit iunctus, sedabitur litu partium vulneri vicinarum ex vnguento nutrito cum succo plantaginis, semperuiui, solani & similium composito.

Cur à vulnere sclopo illato sanguis secta vena detrahendus.

Lib. 4. meth. cap. 6.

C Vnguentum diachalciteos, à Galeno descriptum, dissolutum cum aceto, oleo papauerino, & rosaceo non minoris est efficaciæ, nec vnguentum de bolo, nec multa alia eiusdem facultatis, etsi proprie anodyna non sint, vt quæ calida & humida in primo gradu non existant, sed potius frigida, non adeo tamen, vt narcoticam vim habeant. Ergo illa commemorata dolores leniunt, quod intemperiem calidam corrigant, & fluxiones acres ac biliosas, quibus, quam frigidis, maior est impetus, sistant. Post vsum repercutientium vtilis erit vsus sequentis cataplasmatis.

Lib. 1. de compos. med. secundum gen. cap. 6.

℞. micæ panis infusæ in lacte vaccino ℔. j. ß. bulliant parum, addendo oleor: viola. & rosa. an. ℥iij. vitellos ouorum, iiij. puluer. rosar. rubr. flor. chamemel. & melilot. an. ℥ij. far. fabar. & hord. an. ℥j. misce, fiat cataplasma secundum artem. Paratu etiam facile in simili affectu erit remedium ex mica panis cum oxycrato & oleo rosaceo cocta. Tumorum, si qui vulneri coniuncti sint, curatio, ex proprio tractatu repetenda est. Naturæ vero motus, seu suppuratum, seu aliud quiduis moliatur, Medico & Chirurgo naturæ ministris, semper spectandus est & iuuandus.

Cataplasma anodynum & digerens.

De glandibus, quæ tempore multo post vulneris sanationem, in parte & corpore resident.

CAP. X.

D HÆrent infixæ septem, nonnunquam octo, pluribusue annis in parte corporis plumbeæ glandes, sic vt nec inde vulneris agglutinatio retardetur, nec vllum aliquod symptoma superueniat, vt à me pluries obseruatum est: quousque tandem naturæ excernentis robore, & propria grauitate deorsum pulsæ, in parte aliqua inferna, suo se tumore prodant, Chirurgi manu eximendæ. Aiunt enim plumbo occultam quandam esse cum humani corporis, carnosa præsertim mole, sympathiam, & familiaritatem. Ideo in corpore nec putrescere, nec putrefacere. Itaque insignem eius in antiquis vlceribus cicatrice obducendis esse vim: aliam vero rationem esse glandium lapidearum, ferrearum, aut alterius metalli: non posse enim diutius perstare illas in corporibus citra perniciem, rubiginem enim ferrum contrahere, vnde vicinorum corporum sequatur erosio, & aliorum malorum symptomatum consecutio: quanquam ne diutius quidem in neruosis, vel nobilibus partibus cunctari possit plumbea glans, citra perniciem.

Cur tot annos plumbeæ glandes innoxie in corpore maneant

Quibus artibus aeris vitia corrigenda sint, sic, vt inde partes nobiles & corpus totum corroboretur.

CAP. XI.

E QVia vero, vt ante monuimus, contingunt nonnunquam tempora, in quibus vel leuia scloporum vulnera, non suo, sed aeris vitio lethalia sint, ideo & hæc quoque Chirurgo cura incumbit, vt omni arte aerem corrigat, & ad quandam qualitatem, & substantiæ moderationem reducat, partesque nobiles & totum corpus confirmet, quod fiet sequentibus præsidiis, tum assumptis, tum admotis. Mane tribus horis ante pastum deglutiet æger electuarij diarrhodon abbatis, aut aromatici rosati, triasantali, diamosci, vel lætificantis Galeni, alteriusue similis, certum, quod Medico videbitur pondus. Epithemata cordi & iecori admouebuntur hoc, qui fere sequitur, modo.

Cardiaca ad viscerum robur.

℞. aquæ ros. ℥iiij. aquæ buglos. acet. boni an. ℥ij. coriandri præparati ℥ß. carioph. cortic. citri an. ℥j. sant. rub. ℥ß. coralli vtriusque ℥ß camphoræ ℈j. croci ℈ß. pulueris diarrhodon abbatis ℥ij. theriacæ & mithridatij an. ℥ß. pulu. flo. cham. & mel an. ℥iij. misce, fiat epithema, admoueatur tepide, coccino panno inde intincto.

Epithema cardiacum.

Odorata & refrigerantia naribus ægri ſæpe ſunt admouenda ad facultatis animalis confirmationem: Vt, A

Suauiter olentia.

℞. aquæ roſ. & acet. boni an. ℥iij. caryophyl. nucis moſch. cinamomi conquaſſatorum, & theriacæ Galeni an. ʒj. imbutum eo medicamento linteum ægri naribus ſubinde admoueatur. In eundem vſum malum odoratum ſæpius olfaciendum geſtabit æger: Vt,

℞. roſ. rub. vio. an. ʒiij. baccarum myr. iunip. ſantal. rub. an. ʒij. ß. ſtyracis cala. ʒij. aquæ roſar. quantum ſatis eſt: liqueſiant ſimul cum cera alba, quod ſufficit, fiat ceratum ad comprehendos ſupradictos pulueres cum piſtillo calido, & ducatur in pomum. Vel,

℞. rad. ireos florent. maiora. calam. aromat. ladan. benioini, rad. cype. caryoph. an. ʒij. moſchi gr. iiij. fiat puluis cum gummi tragacanthea, quod ſufficit: Vel,

℞. ladan. puri ℥j. benioni ʒß. ſtyracis calami. ʒvj. ireos floren. ℥ß. caryophyl. ʒiij. maioran. roſ. rub. calami arom. an. ʒß in pollinem redigantur omnia, & bulliant cum aqua roſ. quantum ſufficit: colentur, colata liqueſiant cum iuſta ceræ albæ quantitate, ſtyracis liquid. ℥j. fiat ad modum cerati, & cum piſtillo fiat pomum addita moſchi ʒj. pitaciis B etiam fronti admotis, poterit facultas animalis roborari, ſomnus prouocari, & dolor capitis leniri: Vt,

Pitacia ſomnifera & facultatem animalem roborantia.

℞ aquæ roſ. ℥ij. olei roſ. & papau. an ℥j. ß. acet. boni ℥j. trochiſcorum de camphor. ʒß. fiat frontale. Lintei panni hoc medicamento imbuti temporibus & frumenti admoueantur, & ſubinde renouentur, alias calore, ſiccitate, & duritia, vigilias pro ſomno inducent. Nec vero arctius interim conſtringendum caput, ne libera arteriarum temporalium pulſatione intercepta, capitis dolor ingraueſcat. Ignis excitandus in ægri cubiculo, ex lignis odoratis, vt iuniperino, laurino, ſarmentis vitium, roriſmarino, & radice ireos. Eodem conſilio aquæ odoratæ in pauimentum effunduntur, ſi æger eos ſumptus ferre poſſit: Vt.

Aquæ odoratæ.

℞ maioranæ, menthæ radic. cyper calam aromatic. ſaluiæ, lauendulæ, fœniculi, thymi, ſtœchados, flor. chamem. melil. ſatureiæ, baccarum lauri & iuniperi. an m. iij. pulu. caryoph. nucis moſchat. an. ℥j. aquæ roſ. & vitæ an. ℔ ij. vini albi boni & odorifici ℔x. bulliant omnia in balneo Mariæ ad vſum dictum. Poſſunt & ſuffumigia componi, forma, vt loquuntur, auicularum cypriarum.

Auiculæ cypriæ.

℞ carbonis ſalicis ℥viij. ladani puri ℥ij. thuris maſculi, ligni, & baccarum iuniperi, an. ℥j. xyloaloes, benioini, ſtyracis calamitæ, an. ℥ß. nucis moſchatæ, ſantali lutei, an. ʒiij. caryoph. ſtyracis liquidæ, an. ʒij. zedoariæ, calam. arom. an. ʒj. gummi tragacant. aquâ roſarum ſoluti, quod ſit ſatis, fiant auiculæ cypriæ, ſeu ſuffitus, qua forma libebit. C Quod vero ad caries & oſſium corruptiones ſpectat, quæ de his videbuntur dicenda, dicentur poſtea.

Historiæ memorabiles. Cap. XII.

Cvrandorum ſclopo inflictorum vulnerum deſcriptas leges, placet nunc in Tyronum gratiam appoſitis exemplis illuſtrare. Clariſſimus & bellicoſiſſimus Comes Mansfeldtanus, Auguſtæ Romanduorum Prorex, Burgundiani ordinis eques torquatus, inter auxiliares copias Gallorum Regi ad Moncontortium prælium aderat. Ibi in conflictu manuario tormento cominus tam grande vulnus ad ſiniſtri cubiti articulum accepit, vt fractis inſigniter oſſibus, multa quaſi à malleo ſupra incudem, contrita & comminuta cernerentur. Hinc maligna pleraque ſymptomata emerſere, dolorum nempe acerbi & immanes cruciatus, inflammatio, febris, brachij totius ad extremos vſque digitos tumor œdematoſus & flatulentus, ac quædam ad gangrænam diſpoſitio. Huic vt occurrerent, Nicolaus Lambertus & Richardus Hubertus Regij Chirurgi, multas & profundas ſcarificationes inflixerant. Ego vero ad eum, qui inuiſerem & curarem Regis iuſſu cum veniſſem, ingentemque fœtorem & putredinem animaduerterem, ſuaſi, vt lotiones ex ægyptiaco viribus aucto, & aceto ac aqua vitæ diſſoluto, inſtituerentur, aliaque fierent, quæ *capite de Gangræna* fuſius explicantur. D Nam & diarrhœa ægro ſuperuenerat, qua purulentam & fœtidam ſaniem à brachio & vulnere manantem reddebat. Quod quo modo fieret, abunde dicetur *tractatu De ſuppreſſa vrina:* permultis enim abſurdum id videbatur, quod vt è brachio purulentus ille humor in aluum deflueret, neceſſe haberet in venas remeare, ſanguini miſceri, ſuoque perniciali & contagioſo per cor & hepar tranſitu, peſſima omnium ſymptomata, tandemque mortem inferre. Certe crebræ nobilem ægrum ſyncopæ inuadebant, tetrorum vaporum ab vlceribus ſuſcitatorum, ad partes nobiles translatione: quibus vt occurrerem, deglutire ipſum iubebam aquæ vitæ, in qua theriacæ parum diſſolueram cochlear vnum. Tumorem œdematoſum & flatulentum, brachium totum occupantem, reprimere conabar ſpleniis oxycrato imbutis, cui ſalis momentum & aquæ vitæ parum affuſum eſſet. Eiuſmodi ſplenia duplatis linteis, quam arctiſſime poſſem conſutis, continebam & ſtabiliebam. Talis compreſſio oſſa fracta ſua ſede continebat, ſaniem ab vlceribus exprimebat, affluentes in partem humores retro in corporis centrum compellebat. Hanc compreſſionem ſi quando intermitterem, adeo augebatur tumor, vt non leuis me metus haberet, ne partis natiuus calor inde ſuffocaretur. Nec vero alia faſciandi erat commoditas aut facultas propter doloris acerbum cruciatum, quo habebatur æger, ſi E quando vel leniter brachium commoueretur. Multi inſuper abſceſſus ad cubiti articulum, perque totum brachium paſſim eruperunt. Quorum materiebus vt exitum aperirem, nouas moliri inciſiones coactus fui: quas ille vt omnia forti & intrepido animo tollerabat, detergendorum vlcerum & putredinis corrigendæ ab ægyptiaco in vino vel melle roſato diſſoluto, & vlceribus infuſo, ſpongiolæ carnis luxuriantis caſtigandæ, à puluere aluminis, deſiccationis poſt deterſionem completam à linamentis, ſanitatis denique à potione vulneraria compendium *illi* comparaui. Vere hoc affirmare & profiteri poſſum, me pendente curatione, illi è brachio pluſquam ſexaginta oſſium teſtulas exemiſſe, & eximere neceſſe habuiſſe, inter quas vna viſebatur digiti longitudine: Dei tamen fauore ſuperſtes & incolumis euaſit, cætera ſanus, niſi quod contrahendi aut explicandi brachij ſit illi non libertas.

Symptomata maligna, quæ vulneri ſclopo inflicto fere ſuperueniunt.

Remedia ad gangrænam incipientem.

Pus a læſis artubus in aluum confluere poteſt.

Compendia ſanitatis in vulnere recuperanda.

Non

A Non ita multo post iussu Regis inuisi haud longe à Monte, vrbe Hannoniæ, Carolum Philippum de Croy, Haureti dominum, Aschotij ducis fratrem. Is à septem mensibus lecto afflictus iacebat, ex sclopi vulnere trium digitorum interstitio supra genu accepto. Eum hæc tum symptomata habebant: dolores intolerabiles, febris continua, sudores frigidi, vigiliæ, coccigis excoriationes ob diuturnum in illam partem decubitum, deiecta ciborum appetentia, cum multa siti. Cadebat sæpe epileptico similis, cum nausea & continuo tremore, vt ne manum quidem ori, citra alterius auxilium admouere posset: crebra à vaporum translatione ad partes nobiles Leipothymia prehendebatur. Nam os femoris fractũ erat in longum & transuersum cum multis testulis ossium, quarum nonnullæ iam exciderant diuulsæ à viuente osse, aliæ tenacius adhuc hærebant. Erat insuper ei vlcus ad bubones, quod in medium femur desinebat: sed & alia ipsi iuxta genu erant vlcera sinuosa. Musculi omnes femoris, crurisque insigniter tumebant, humore pituitoso, frigido, & flatuoso, adeo vt earum partium calor natiuus prope omnis extinctus videretur. Quibus omnibus expensis vix vnquam sperabam ipsum conualiturum, adeo vt me incœpti mei pœniteret. Tandem tamen fretus virium, & florentis in eo ætatis fiducia, cœpi mihi aliquid B melius polliceri. Itaque cum bona eius venia, ante omnia duas incisiones molior, vt exitum materiebus patefacerem, quæ ossi circumpositæ, musculorum substantiam irrigabant. Successit res fœliciter, & multa humoris copia educta est, hinc siphunculo expressum in illas excisiones à me est ægyptiacum multum, in vino & pauca aqua vitæ dissolutum, quo sic putredinem comprimerem & emendarem, carnem spongiosam, laxam & mollem corrigerem, tumorem œdematosum & flatulentum resoluerem, dolorem sedarem, & calorem natiuum sub humoris excrementitij mole fere oppressum, sic vt vix alimenti quidquam assimilare & partibus adiungere posset, excitarem & roborarem. Hinc partem affectam foui saluia, rorismarino, thymo, lauendula, floribus chamemeli, meliloti, rosis rubris in vino albo, & lixiuio ligni quercini incoctis, salis & aceti quod sufficere videbatur, addito. Eiusmodi fotui vis erat humoris morbifici attenuandi & exhauriendi. Diu vero & multum hi admouebantur fotus, quo sic plus humoris dissiparetur, siccando, & cutis spiracula reserando, quam in partem aduocaretur. In eundem hunc finem frictiones illi ex linteis calidis instituimus, mixtas seu rotundas, id est, quæ superne deorsum, inferne sursum atque in omnem partem fierent, quæque fierent diutius: nam breuis frictio plus in partem attrahit humoris, quam resoluere queat: interpositis diebus illi circum crus, femur, & pedis vestigium lateres ab igne candentes admoueri iussi. Extinguebantur vero & irrigabantur illi aceto & vino albo C cum tantula portione aquæ vitæ. Suscitati inde vaporis vi, multi aquosi humores sudoribus diffluebant tumor minuebatur, natiuus sensim ipsi calor restituebatur: inde splenia circumponebantur imbuta lixiuio ex cinere querno, in quo incoxissent saluia, rosmarinus, lauendula, sal, aqua vitæ, caryophylli. Fasciæ vero tam artificiose & suauiter ipsi aduoluebantur, vt earum constrictionem sine dolore & facile ferre posset: tam fœlici successu, vt si vel diem vnum intermitterentur: tumor ingenti mole attolleretur. Diplomata vero lintea crassiora vlcerum sinubus imis admouebantur, quo sic facilius compressa sanies foras exprimeretur.

Horrenda symptomata ex vulnere sclopo inflicto.

Incisiones quo consilio factæ.

Fotus partis affectæ quorsum facti.

Frictiones mixtæ seu rotundæ quæ dicantur.

Lixiuium medicatum.

Cæterum hoc sedulo curaui semper vt vlcerum orificia hiarent, immissis peniculis fistulatis: nonnunquam ad tumoris resolutionem sequens cataplasma apponebatur.

℞. *far. hord. fab. & orob. an. ℥vj. mel. comm. & tereb. an. ℥ij. flo. cham. melil. & rosf. rub. an. ℥ß. pulue. rad. ireos floren. cype mast. an. ℥iij. oxymelitis simplicis quantum sufficit, fiat cataplasma ad formam pultis satis liquidæ.* Apposita & fuere emplastra de Vigo sine mercurio, quibus mirifice sedatus est dolor & resedit tumor: non tamen ante apponebantur, quam partes incaluissent fotu, frictionibus & euaporationibus, alias è facultate in actum nunquam id emplastrum potuisset emergere, propter insignem partium affectarum in-D temperiem frigidam: nec vero pulueres catagmatici, eliminandis, eximendisque collisis ossibus idonei, omissi fuere. Vsus est per dies quindecim potione vulneraria: iam vero præter particulares affectarum partium frictiones, alias generales instituebam ad vniuersum corpus multum emaciatum: his enim attrahebatur vna cum spiritu ad partes sanguis, fuligo acris & subcutanea resoluebatur. Denique febre doloribusque sedatis, restituta appetentia, cibis boni succi abunde pro virium ratione assumptis, breui habilior factus, omnino tandem singulari Dei beneficio sibi & sanitati est restitutus, nisi quod plena flectendi genu libertas non fuerit restituta. Hæc eo ego recitare volui, non quod mihi gloriæ apponerem, quæ Dei fauore in his ægris meæ fidei commissis fœliciter successere: sed quo Chirurgiæ tyronem ad artis opera exemplorum propositione familiari efformarem plenius & perfectius.

Fascia cum diplomatiu, Cataplasma discutiens. Emplastrũ de Vigo.

E

Apologia super vulneribus sclopo illisis. A

CAP. XIII.

Occasio scribendæ huius apologiæ.

INcidit nuper in manus meas libellus, ex Medici cuiusdã officina profectus, quo is quę de vulnerũ sclopo inflictorum curatione à me huc vsque scripta sunt, eleuare & labefactare contendit. Certe si nulla alia res, quã nominis mei iactura, illa cõtentione ageretur, tacere lubens, & modesto silentio homini os occluderem Sed cum tot hominum salus, hoc vno tanquam capitis iudicio, agatur, occurrendum errori putaui: ne ille magno vitæ mortalium dispendio serpat in plures, & latius diffundatur. *Mortis* (inquit) *causas plerisque vel leuiter sclopo vulneratis, attulit suppurantium vt basiliconis, pluribus acrium medicamentorum, vt ægyptiaci vsus. Neque vero Hippocr. in hoc curando vulnerum genere consilium, quo is contusum omne vulnus, ad suppurationem perducendum monet, est obseruandum. Nam cum noua hæc sit vulnerum species, noua quoque, nec veteribus vsitata poscit remedia. Iam aeris à naturali constitutione mutata temperies, remediorum mutationem indicare haud debet: multo vero minus tonitru & fulmen cannarum muralium, seu tormentorum æneorum ictibus assimilanda fuere.*

Summa capita libelli aduersariorum.

Omne vulnus sclopo inflictum esse contusum.

Hæc sunt summa libelli illius capita, quæ quia à veritate & his, quæ ante à me tradita, videntur dissentire, refellere ipsa nunc visum est. Primum enim cum glandes plumbeæ sclopis explodi solitæ rotundæ sint, seu obtusæ & ponderosæ ac graues, corporis continuitatem soluere citra contusionem & attritum nequeunt. At nulla contusio citra suppurationem sanationem admittere potest: non Hippoc. modo, sed & Gal. omniumque qui de re Medica scripserunt, sententia. Nec vero huic nouo vulnerum generi noua sunt comminiscenda remedia: non enim, vt Regum & Imperatorum, sic sacræ artis & diuinæ medicinæ leges mutationi sunt obnoxiæ, aut moribus hominum, temporibusue obtemperant. Sunt illæ immutabili necessitate firmatæ, quam constantiam illis non tempus edax, non vetustas inuidiosa, non tyrannis extorquere possit. Itaque neque illi, qui hodie magna cum laude medicinam Regibus & principibus faciunt, Iobertum dico, & Botallum ab illa Hippoc. regula sibi discedendum putant. Hanc nõ modo in curando, & operibus artis sequuntur & amplectuntur, sed & editis de huius generis vulnerũ curatione libris laudibus extollunt in cœlum, stabiliunt, & sancte omnibus obseruandam proponunt. Et tamen Medici illi eiusmodi sunt, vt quotidie & assidue in castris, in exercitu, in regia domo versantes plures sclopo vulneratos sanauerint, & quotidie ad sanitatem perducant, quam noster vnquam Medicus viderit. Nec vero modo quos nominaui, sed & omnium fere, qui hæc vulnera tractant, hæc agendi ratio est, vt si nihil sit quod impediat, aut contra indicet, statim suppurantia adhibeant. Et miror, quomodo Chirurgum empyricum, qui ipsi in vicinia positus est, Dobletum illum dico, non animaduertat, deplorata huius generis vulnera, non alio, quam suppurante medicamento ad sanitatem perducere: ex lardo liquefacto, oui vitello, terebinthina & pauco croco confecto.

Deuia ab olim positis medicinæ regulis remedia minime cõminiscenda. B

Medicamentum suppurans exploratarum virium. C

Anno Domini 1538. erat Taurini, dum ego illic agerem Chirurgus Monte-iani Alpinarum gentium Proregis, Chirurgus quidam horum vulnerum curandorum fama in primis nobilis, & tamen is solo oleo catellorum, cuius descriptionem, magnis tandem precibus & sumptibus ab eo vix extorquere potui, ea curabat, eoque non feruente, vt nonnulli putarunt, sed tantum non calente vulneribus affuso, ipsorum dolorem lenibat, & ad suppurationem fœliciter perducebat. Quod dehinc plerique omnes chirurgi, vbi olei illius descriptionem ex me, edito hoc opusculo habuere, fœlicissimo successu factitarunt, & quotidie factitant. Quod vero ægyptiacum contemnit, solus, credo, in ea est hęresi: cum nullum aliud hucusque habitum fuerit remedium, putredini auertendæ, si in propinquo esset, & corrigendæ, si iam præsens adesset, præsentius & valentius. Atqui hæc vulnera sæpe in vlcera degenerant virulenta, serpentia, arrodentia, maligna, & fœtidam ac cadauerosam saniem eructantia, vnde gangræna parti aduenit, nisi ægyptiaco & aliis acribus remediis, his, quos ante nominaui, Medicis, Chirurgisque omnibus commendatissimis occurratur. At (inquit) venenatum est hoc vnguentum, quodque ideo vulneribus, igniariis telis illatis, mortis causas plerisque attulit. Profecto si quis in huius vnguenti compositionem, & singulorum, omniumque ex quibus conflatur, medicamentorum naturam despiciat, intelliget tantum abesse, vt venenatum sit hoc vnguenti genus, vt contra omni veneno & putredini, quæ parti carnosæ vulneris cuiusuis occasione contingere possit, è directo contrarietur & resistat. Falsissimum vero est & ab Hippocratis doctrina alienissimum, asserere, anni tempestatibus à naturæ lege aberrantibus, aeris, non quidem simplicis & elementaris, sed varia vaporum putridorum & pestilentium, vel è ferra suscitatorum, vel cælitus demissorum admixtione inquinati & corrupti, vulnera alio atque alio tempore haud maligniora & remediis contumaciora non effici. Nam aer vel incalescens vel frigore torpescẽs, inspiratione, transpiratione in corpus assumptus, similem suis qualitatibus conditionem nobis ingenerat. Cur non igitur putredinosis insepultorum post dira prælia, & naualium exercituum naufragia, vaporibus inquinatus, corpora, vulneraque simili qualitate inficiet.

Ægyptiaci aduersum putredinem vires.

Aeris vis in morbis creãdis & exaggerandis. D

Historia.

Anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, qui annus bellorum ciuilium, primis tumultibus toti Galliæ fuit funestus, cum Penæ, quod castrum est Loto flumini impositum, multa interfectorum hominum cadauera in puteum centum vlnas altum proiecta fuissent, tam fœtidus hinc & adeo venenatus vapor post duos menses suscitatus est, vt multa inde hominum millia passim per totam Agenensium prouinciam, tanquam peste interierint, veneni sui perniciali lue, late per viginti vndique in ambitu milliaria diffusa.

Quod mirum cuiquam videri non debet, cum præsertim ventorum afflatu putridæ exhalationes, in varias & distantissimas regiones impelli & iactari, sparsis tanquam pestis seminibus possint: vnde spirituum humorumque & vulnerum lethalis corruptio contingat: haud

vulnerum

A vulnerum malignitati propriæ aut peruerſæ curationi, ſed aeris vitio attribuenda. Itaque Franciſcus Dalechampius in gallica ſua Chirurgia, inter ea, quæ vlcerum ſanationem impediunt, non omiſit illam, quæ ab aere peſtilentiæ ſeminibus inquinato aduenit, cauſam communem. Didicerat nempe à magiſtro Hippocrate, mutationes temporum potiſſimum parere morbos: & legerat apud Guidonem, hanc maxime cauſam exiſtere, cur vulnera capitis Lutetiæ, crurum vero Auenione, curatu & ſanatu eſſent contumaciora. Denique ipſis etiam eſt tonſoribus notum, per aeris conſtitutiones calidas & humidas, vulnera facile in gangrænam faceſſere. Itaque Auſtrali tempeſtate per aerem regnante, ne ipſi quidem lanij carnes niſi in diem mactant. Adnotaui antea, quæ vulnerum fuiſſet in Rothomagenſi obſidione ab aeris vitio malignitas, quæ nemini, ne regio quidem ſanguine ortis principibus, quibus omnia ſanitatis compendia abunde ſuppetebant, parceret. Quæ me cauſa impulit, vt tandem experientia factus peritior, ſuppurantium loco ægyptiacum vnguentum, & ſimilis facultatis medicamenta, vulneribus tota illa tempeſtate admouerem: quo graſſanti paſſim putredini & gangrænæ occurrerem. Sed ſi aſtrorum varius motus, influxu ſuo peſtem demittere in aerem poteſt: cur non & vulnera, corporaque vulnerata, B ſuis, & aeris mutationibus obnoxia, qualitatum ſuarum vitio inficere, & tanquam immiſſo veneno corrumpere poterit? Magiſtra experientia didicimus iamdudum, dolores omnes, ſed vulnerum præſertim, pluuioſo & vdo cœlo ingraueſcere, maxime quod Auſtrali illa conſtitutione craſſis & nebuloſis vaporibus grauis aer, humores intus in corpore exagitet: qui mox facile in partes affectas decumbant, & dolorum exacerbationem faciant. *At*, inquit aduerſarius, *in Druedarum & Dyoniſiaco conflictu media etiam hyeme, infinita ſclopo vulneratorum militum millia interiere, non alio profecto, quam peruerſæ curationis, quæ ſuppurantibus aut acribus medicamentis inſtituitur vitio.* At eiuſmodi hæc verba niſi hominis eſſe nequeunt ignorantis, frigus vulneribus, vlceribuſque eſſe inimiciſſimum, quod Hippoc. ſententia ſit mordax, cutem obduret, liuorem, id eſt, gangrænam obducat. Si ille mecum in Metenſi obſidione fuiſſet, oculorum fide intellexiſſet, multis militibus crura computruiſſe, moxque gangræna correpta concidiſſe, ſola frigoris ſæuitia: ſi mihi non credit, faciat ipſe periculum. Cellam catalepticorum & frigore enectorum in humandis corporibus inter Alpes Cottias, ſeu montem Cineſium dicatam adeat, intelliget, ſentietque, quam vera loquar. Interim placet vltimum reprehenſionum eius caput refellere. Calumniatur, quod tonitrui fulminiſque & fragoris, ictusque tormentorum muralium igniuomorum ſimilitudinem contexuerim: primum effectis ſimilia eſſe hæc, negari nequit. Ignem enim accenſo puluere pyrio emican- C tem fulguri ſimilem eſſe certum eſt: vel eo etiam, quod ante videatur, quam auribus percipiatur tonitru. Credo, quod oculus obiecta propria percipiat fere in momento: auris niſi in tempore, & manifeſtis interuallis diſtincta ſucceſſione. Confragoſum vero murmur vtrique ſimile eſt, & certe cannarum muralium diſploſiones nonnunquam ex quadraginta milliarium interuallo exaudiuntur, dum magna contentione hoſtilium vrbium mœnia tormentariis globis quatiuntur. Sed & orbes ferrei, ab igneſcente bombardico puluere incredibili celeritate exploſi, horrendoque impetu obuia omnia proruentes, eoque magis & citius, quo duritie propria magis reſtiterint, fulmen referunt illæſa crumena incluſum argentum liquefaciens. Quin & multi, ſola agitati & rapidius diſploſo æneo tormento commoti aeris vehementia, tanquam de cœlo tacti, comminutis attritiſque oſſibus, nullo in cute apparente læſionis veſtigio, in ipſo momento interiere. Pulueri bombardico igneſcenti odor eſt fœtidus & ſulphureus, eius nempe æmulus, quo flagrant corpora fulmine tacta: hunc enim odorem nonmodo homines fugiunt, ſed feræ propria latibula & cubilia relinquunt, ſi quando ea fulmen attigerit: quàm vero haud minores ædificiorum ruinas, quam non leuiores hominum omniſque generis animantium ſtrages edat muralium cannarum diſploſarum feritas, his, quæ fulminis fiunt impetu, antea docuimus ſuffoſionum & cuniculorum, Armamentarij Lutetiani, Medinienſis vrbis cladium non viſu modo, ſed & auditu horrendis exemplis, Hæc ſufficere videri debent, ad docendum, magnam eſſe fulmini cum ænearum D machinarum ictibus & fragore ſimilitudinem, quam tamen nolim per omnia reſpondere. Neque enim ſubſtantia, neque materia conueniunt, ſed tantum quatiendi & conterendi obiecta modo, atque impetu. Nunc quam curandorum ſclopo inflictorum vulnerum rationem pro noſtra ſubſtituat aduerſarius, videamus & examinemus.

Aph.1.ſect.3

2. Apologiſmo.

Aſtrorum vis in aerem & corpora noſtra.

Aph.20.ſec.5.

Adſtruitur ſimilitudo fulminis & ictus bõbardarum igniuomarum.

Mirus bõmbardæ igniuomæ effectus.

2. Apologiſ.

Reprehenditur curandi ratio aduerſariorum.

Primum enim ſuppurantia quidem his adhiberi & admoueri vult, quæ tamen calida & humida viribus non ſint, aut conſiſtentia emplaſtica, ſed calida & ſicca. Non enim inquit, hic eadem, quæ abſceſſuum ratio eſt: in quibus non eſt aliud Medico, quam ſuppurandi conſilium. At hic quia cum vulnere contuſio præſens eſt, hæc quidem maturari ſuppurantibus poſtulat, ac vulnus deſiccari. Obiectioni illi vt ſatis faciam, hominem relegabo ad Galenum, qui eum, quæ ſit ſuppurantium natura, doceat. A quo etiam diſcat, in morborum compoſitorum curatione cauſæ, ordinis, & vrgentioris habendam eſſe rationem, inde lubens ex eo ſciſcitabor, num vulnus glande inflictum ad ſanitatem perducere ipſe poſſit, non ante ad perfectam maturitatem eo, quod contuſum eſt, deducto. Si poſſe ſe reſpondeat, arbitros citabo, quos voluerit ille pragmaticos, qui quam hæc obſcura ſint, iudicent: ex quibus clarius etiam licet intelligere noſtro baſilicone, aut oleo catellorum ad maturanda ſclopo inflicta vulnera, modo E non putredo, gangræna, corruptio, aut aliud quidquam repugnet, nihil eſſe accommodatius: deinde vult, oxycratum, huius generis vulneribus ad ſiſtendum ſanguinem effundi: qui ſi ne ſic quidem ſiſti queat, medicamentum apponi vult ex oui albumine, bolo armeniæ, aceto roſaceo & ſale.

Lib.9.ſimplici.10.meth.

Acetum ciere non ſiſtere fluxiones, ſi infundantur vulneri.

At ego cuiuis iudicandum relinquo, num hiſce medicamentis vis inſit ſiſtendi fluentis ſanguinis, ſi in vulnus infundantur: certe fluxum magis, magiſque prouocabunt. Nam acetum cum tenue ſit & mordax, non eſt dubium, quin dolorem ſit illaturum, fluxionem & inflammationem. In quam ſententiam

Hiſtoria.

memini

Balsama simplicibus vulneribus sanandis idonea esse, non item contusis.

memini me aliquando Mauro cuidam equiti,ex familia comitis Rossiani,cui Anglus eques lancea brachium traiecerat,ea arte Medicinam fecisse fluentem enim sanguinem dum sistere cuperem, adstringēs medicamentum,cui acetum admixtum erat,alterius melioris remedij penuria,in vulnus indidi: At ille paulo post ad me rediit,quærens,eiulans sibi totum brachium tanquam ab igne ardere.Itaque eum denuo curare coactus,aliud medicamentum in vulnus inieci, adstringens remedium vulneri superposui, non infudi.Deinde supra reliqua omnia remedia extollit balsamum suum ex oleo, cera, & myrrha cum oui albumine agitatis conflatum: cui gloria respondere prædicat balsamum naturale Perusianum. His enim consumendæ humiditatis vulnerum excrementitiæ vim inesse affirmat,adeoque roborandarum partium,vt ipsis nullum dehinc symptoma molestum superueniat.Quanquam non ea vis illis insit,qua huius generis vulnera, quemadmodum reliqua, quæ cæsim illata sunt, agglutinare & complanare queant. A

De peniculis disputatio.

Profecto ridiculū est,putare,posse contusa vulnera eadem arte sanari, qua simplicia vulnera, quæ solam solutæ continuitatis vnionem postulant.Quare nec ea balsama sanandis sclopo inflictis vulneribus idonea remedia esse possunt cum siccitate sua suppurationem impediant, qua nisi perfecta sanitatem obtinere nequeunt: itaque illa non ante huic generi vulnerum affundi queunt, quam maturata & sordibus suis elota,detersaque fuerint. Quanquam vix concipere mente possim, vnde nam gentium tot chymistas nancisci possemus, qui nobis tot militibus in exercitu vulneratis ipsa subministrare queant, & vnde ad eam rem militibus ipsis sumptus subministrari & suppetere possint. Absurdum vero etiam illud est, quod ait, instillanda in vulnera hæc esse balsama sine peniculis: moxque sui immemor haud abs re futurum erit,si peniculum paruum & tenue indatur, tantum quod sufficiat impediendæ labrorū vulneris agglutinationi.At qui balsama illa in ima vulneris subire possent sine peniculis, cum his maxime hoc tributum sit, vt medicamenta in penitissimos vsque vulnerum recessus deferant, & collectis sordibus exitum semper apertum conseruent? Notatu vero dignum est, quod postquam ægyptiacum vnguentum respuit, nihilominus illud applicari iubet ab initio ad vsque absolutam contusionis maturationem, dissolutum in decocto summitatum absynthij, hyperici, centaurij minoris, & plantaginis & syringe in vulnus exprimi. Quin & paulo post aliam eius rationem tradit, nempe vt mellis rosati portio in aqua plantaginis diligenter dispumando, ad mellis vsque consistentiam decoquatur, inde tantundem ægyptiaci addatur.Hinc enim consurgere vnguentum suppurandis hisce vulneribus accommodatissimum.At ego cuiuis Chirurgiæ perito iudicandum relinquo, num talia suppuratoria esse possint: ac non potius detergentia existant.Ad extremum scribit,non esse nisi quarto quoq; die huius generis vulnera curanda.Atque si ossis fractura vna adfuerit,nihil mouendum post primum apparatum ante octauum à vulnere diem exactum. Mox alio loco vtile futurum scribit, si balsami descripti decem vel duodecim guttæ, vno quoque die in vulnera instillentur. Profecto non potest non valde perturbare tyronem & nouitium Chirurgum,nondum in arte, nondum in artis operibus confirmatum, eiusmodi doctrina,quæ nec sibi,nec veritati conueniat.

B

Ægyptiacū quacunque forma paretur, detersoriū esse,nō suppurans.

C

Ad eos,qui nouis rationibus sclopetorum vulnera esse venenata adstruxerunt, Apologia.

Cap. XIV.

Occasio huius apologiæ.

PAucis ab hinc mensibus, inuisebam vna ægrum cum doctissimis aliquot Medicis & Chirurgis peritissimis.Hi animi,vt fit,gratia,renouata & in medium posita quæstione de sclopeto inflictorum vulnerum conditione, & qualitate, venenata illa esse posse, quinque potissimum rationibus adstruere conabantur:non quidem pyrij pulueris occasione:hunc enim ab omni veneno immunem esse,seu quis eius essentiam,seu compositionem spectet, fatebantur: sed glandis opportunitate, in quam transmitti, & transfundi,atque,vt sic loquar,incorporari venenum posset. Prima ratio est,*quod plumbum, cum raræ sit & spongiosæ naturæ,quod ipsa fusionis facilitas & mollities arguunt, valde sit opportunum ad ebibendos & transsumendos in se quosuis liquores.* At mihi parum stabilitatis hæc videtur habere conclusio. Nam in omni mixtione arte facta,cuiusmodi est hæc,de qua loquimur,duo veniunt consideranda:nempe materia rerum quæ in mixtionem veniunt, & forma. Penes materiam eiusmodi corpora debent esse, vel liquida, vel mollia,vel friabilia.Denique in exiguas portiones findi & diuidi habilia,vt facile partibus omnibus cōcurrere,coniungi,& vniri possint. At penes formam debet ipsis intercedere quædam velut affinitas, consensus,& sympathia.Id ipsum videre est in aqua & oleo: vtrumque enim etsi materia liquidum sit, & eiusmodi,vt facile cum infinitis aliis rebus misceri possint, sibi tamen mutuo commisceri nequeunt, propter formarum antipathiam. Sic enim aurum & argentum adeo sunt amica plumbo, vt quoties liquari debent, vna & confundatur plumbum. At æs tam refugit plumbum, quam aurum & argentum stannum fugiunt & plumbum album. Si igitur æs & plumbum liquefacta misceri nequeunt, etsi eodem genere & communi metallorum natura contineantur,qui cum alia re toto genere, imo etiā specifica differentia,ac forma distincta, veneno nempe, plumbum commisceri poterit? Secunda ratio est:*Ferrum,* inquiunt, *quod densius, solidius & minus porosum est, venenatam aliquam substantiam & qualitatem recipere potest,quemadmodum testantur veterum sagittæ veneno tinctæ:Ergo & plumbum multo magis.* Respondeo, posse quidem venenum ferri in superficie recipi: haud vero interiore substantia per mixtionem. At hic de vnione quæstio est,non de illitu & inunctione. Tertia ratio est: *Etsi,* inquiunt,*plumbum faces suas & crassamentum fusione deponat ac deserat, non propterea tamen non se imbuet peregrino aliquo liquore & corpore.* Sic enim chalybs, ferrum solidissimum, eam rerum toto genere cō trariarum artificiosa perfusione temperationē recipit,quæ ipsum indurat. Respōdeo,chalybem ipsa perfusione,temperationeq; nihil succorū quibus

Quod concorporari glandi plumbeæ venenum queat,aduersariorū rationes. Refellitur prima ratio. Formarum consensus ad mixtionem necessarius. Refellitur secunda ratio. Refellitur tertia ratio.

D E

A quibus perfunditur & intingitur, in ſe admittere. Si enim id neceſſe eſſet, melius multo & facilius id tum fieret, cum chalybs à conflatoribus funditur, quam cum in longurios aut bracteas eſt conflatus, quæ reſponſio ad quartam etiam eorum rationem refutationis loco erit. Hac enim aiunt, *ſuccis napelli, rhododendri, ranunculi, & aliis ſimilibus, qui tota ſubſtantia noſtræ ſubſtantiæ aduerſantur, plumbo commixtis, conflari poſſe glandes adeo venenatas, vt his inflicta vulnera non poßint non eſſe venenata.* At ego contra aſſero, mixtionem eſſe earum ſolummodo rerum, quæ poſſint non modo apponi, ſed etiam adhæreſcere, denique vniri ſibi mutuo: at qui aqua, aliuſue quiuis ſuccus liquidus, vel ſolum plumbo, ſolido nempe & conſtanti corpori, adhæreſcere poterit, tantum abeſt, vt vniri queat. Eius rei experientia certius, quam ratione feceris iudiciũ. Eliquetur ergo plumbum cũ ſuccis commemoratis, aliiſue ſimilibus: inde conflato in maſſam plumbo vtrumque ſeorſim libretur: eandem ſuccis, quæ antea, adeſſe menſuram comperies, ſuum quoque par plumbo pondus. Quod argumentum eſt certiſſimum, neque plumbum ſibi quidquam eiuſmodi ſuccorum admiſcuiſſe, & vnione adiunxiſſe, neque ſuccos vel minimam ſubſtantiæ ſuę iacturam feciſſe. Quinta ratio eſt eiuſmodi, *glans ſclopeto diſploſa contra durum aliquod marmor non adeo incaleſcit, quin ſtatim ab ictu innoxie manibus tractari poßit: Falſum ergo eſt venenum plumbo mixtum & vnitum micantis & incenſi pyrii pulueris ignibus poſſe vaneſcere.* Facilis eſt ad hanc rationem reſponſio: Nam cum dici-

B mus, quod etſi glans, veneno perfecta vnione plumbo commixto, infici queat, veneni tamen vim omnẽ conſumptam iri ignibus, intellectum hoc volumus, non de igne, quem edit, ſuſcitatque pyrius puluis accenſus, cum diſploditur machina, ſed de eo, quo plumbum fuſum cum ſucco venenato commiſcetur, & conflatur, vt vnum tandem ex multis fiat. Is enim ignis nullius medij interuentu in venenatos ſuccos nondum ipſius plumbi admixtione & vnione implicitos, vires ſuas exerens, & quidem cum tempore exerens, non momento impartibili, poteſt ſi non conſumere, at ſaltem valde vim veneni omnem retundere. Si qui ſint, quibus expoſitæ rationes non ſatisfaciant, Mathiolum illi legant. *Sunt* (inquit) *ex recentioribus nonnulli rerum prorſus imperiti, qui (ſi verum fateri liceat,) eo dementiæ deuenerunt, vt præceperint in liquatum igne aurum vel argentum, ex quo vaſa confici debent, theriacam, aut mithridatis antidotum, & alia adiungi debere, vt aſcita inde antidoti facultate, venenis repugnent. Sed quam abſurda, ridendaque ſit illorum opinio, ii iudicent (ea enim eſt, quæ non indigeat clariori reprobatione) qui mediocrem etiam rerum naturalium, ac metallorum præcipue peritiam ſunt aſſecuti.* Hæ ſunt rationes, hæ virorum doctrinæ & iudicio præſtantium authoritates, quæ me in vetere & priſtina mea de ſclopetorum vulneribus haud vllius venenatæ qualitatis participibus, ſententia retinent.

Refellitur quarta ratio.

Refellitur quinta ratio.

In præf. lib. 6. Dioſc.

C

Quid differant vulnera ſagittis inflicta, ab his, quæ ſclopeto facta ſunt.

CAP. XV.

VVlnera ſagittis arcubaliſtarum, ſimiliumque machinarum telis inflicta, duplici potiſſimum nomine ab his, quæ ſclopeto, igniariiſque machinis infliguntur, differunt. Primum eſt, quod ſæpe ſine contuſione exiſtunt, quod nunquam ſclopetorum vulneribus contingit. Alterum quod ſæpe venenata viſuntur. Vtroque nomine diuerſa horum ab illis eſt curatio. Sed ipſorum, quæ ſagittis fiunt, inter ſe varia curatio exiſtit, propter telorum & ſagittarum varietatem.

Vulnera ſagittis & telis inflicta ſæpe contuſionis eſſe expertia.

Eadem ſæpe eſſe venenata.

De ſagittarum & telorum differentiis.

CAP. XVI.

SAgittarum, telorumque generi diſcrimen exiſtit inter ſe, tum in materia, tum in forma ſeu figura, in numero, modo & facultate, ſeu viribus. In materia quidẽ, quod telorũ alia ſint lignea alia, arundinacea, alia extremo pura ſunt, alia præpilata, ſeu pyxidata, alia infeſto & vulnifico ferro, ſtanno, plumbo,

D ære, cornu, vitro, oſſe ſunt armata. In figura vero, quod alia rotunda, alia angulata, alia mucronata, alia ſpicatim ſulcata: ſulcata, inquam, ſulcis vel verſus mucronem, vel verſus haſtile conuerſis, vel tranſuerſis, vel his illiſque ſimul. Quin & nonnulla lata habentur in formam ſcalpri ſecantia. Quod ad magnitudinem ſpectat, nonnulla ſunt tres digitos longa, alia mediocria. Penes numerum vero in eo differunt, quod nonnulla ſimplicia ſint & vna cuſpide pungentia, alia pluribus. In modo autem variant, quod alia ſint ferro haſtili inſerto, alia contra haſtili ſint in ferrum immiſſo: alia mucronatum ferrum clauis haſtili habent affixum; alia minime, quorum ſcilicet mucronatum ferrum adeo languide & molliter haſtili affixum eſt, vt leui haſtilis auulſione relinquatur defixum in vulnere, ex quo vulnera ſequuntur pernicioſa. In viribus vero diſtant, quod alia ſolo ferro nocent, alia inſuper veneno, quo delibuta ſunt, has omnes telorum differentias ſequenti ſchemate deſcriptas, inſpicere potes.

Telorum differentia penes materiã.

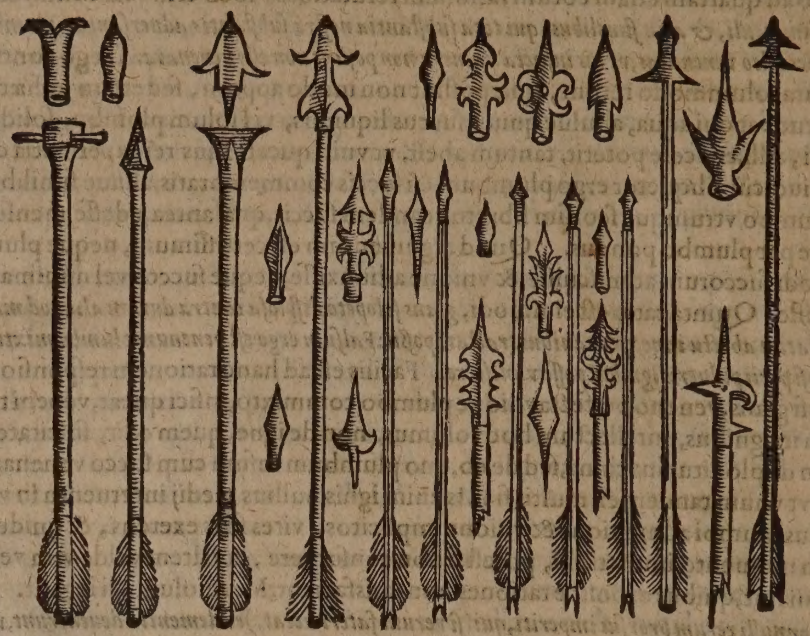
Penes formam.

Penes modum.

Penes vires ſeu nocendi efficaciam.

E

Telorum variæ species.

A

B

De partium vulneratarum differentiis.

CAP. XVII.

Ferrũ haud relinquendum in vulnere.

PArtes affectæ vulnere, vel sunt carnosæ, vel osseæ; aliæ articulis vicinæ, aliæ in ipsis sitæ articulis; quędam principes sunt quædam principibus seruiunt; quædam extimæ sunt, aliæ intimæ. Iam quibus in vulneribus lethalia signa apparebunt, prognosim in eam sententiam diserte instituere te, priusquam vulnus attingas, decet: ne artem ignorantium calumniæ obiicias. Cæterum relinquere in vulnere ferrum inhumanum est, & ab arte remotissimum, eximere vero anceps quidem est, sed pium & artificiosum. Præstat enim anceps remedium experiri, quam nullum. C

De extrahendis sagittis. CAP. XVIII.

Eliminandorum e vulnere telorũ ratio duplex

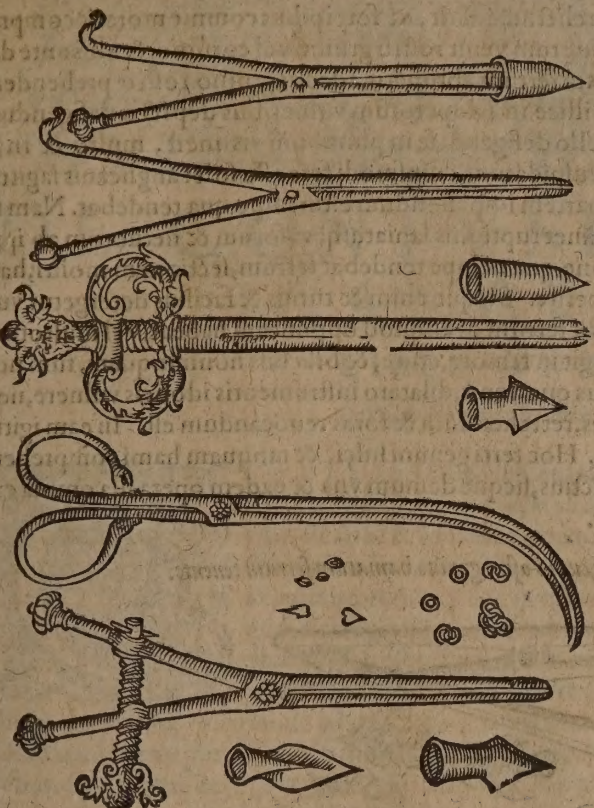
IN extrahendis sagittis vitandæ sunt excisiones, aut dilacerationes, venarum & arteriarum, neruorum & tendinum. Turpe enim fuerit & parum artificiosum, si quando plus manus, quam ferrum noceat. Auelluntur sagittæ duobus modis, nempe vel extractione, vel impulsione. Cæterum primo statim apparatu corpora peregrina auellere oportet, quod vt facile & fœliciter fiat, eo statu æger collocandus est quo erat, dum vulnus accepit, parataque ad manum habere instrumenta idonea, cuiusmodi id maxime existit, cui fissa cannula est & extrinsecus dentata, in quam virga inseritur, ei similis, quam antea sclopecorum terebellis propriam esse diximus, nisi quod extremo non est cochleata, crassior tamen existit, vt cannulam amplius diuaticet, quo sic diuaricata, teli foramen in quod hastile inseritur, impleat, sicq; secum abducat, tum è carnosis, tum ex osseis partibus, dummodo abruptum hastilis extremum, & in D foramine teli relictum, foramen ipsum haud occupet. In rem eandem id etiam est accommodatum instrumentum, ad cuius manubrij extremorum compressionem, sequitur anteriorum extremitatum extrinsecus dentatarum diuaricatio. Ferrum latens his signis deprehenderis, ea parte asperitas quædam & inæqualitas, tactu exploratore animaduertitur: caro ibidem contusa & liuens aut nigra vi-[illegible]tur, grauitas, dolorque illic & in vulnere assiduus ab ægro percipitur.

Signa ferri hic vel illic latentis.

Instru-

E

A *Instrumentorum extrahendis sagittarum & telorum ferramentis, quæ in vulnere, hastili vacua relicta sunt, idoneorum, deformatio.*

Hoc cochlea, quæ in cannulam eius inditur, opera diducitur.

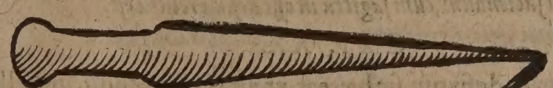
Hoc compresso manubrio diuaricatur.

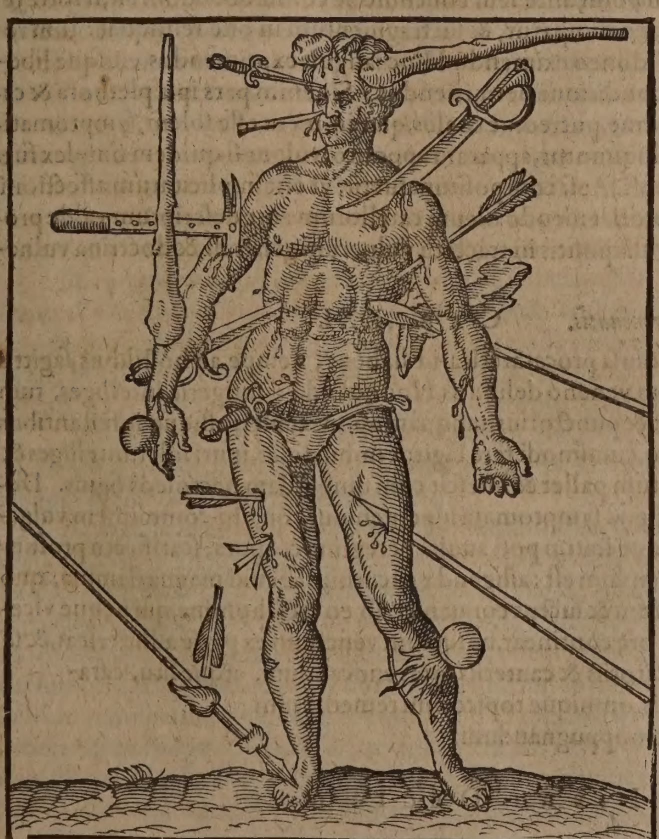
B

Forcipes cochleati cum rostro coruino. Illi quidem cochleæ opera diduci & contrahi solent, ad sagittarum telorumque ferramenta abducenda hoc vero loricarum orbiculi nexiles in corpus vna cum telo impressi & relicti eximuntur.

C

Vncus extrahendis loricarum orbiculis nexilibus, & aliis peregrinis corporibus, quæ tanquam fibula & vnco subnecti, stringi & comprehendi poterunt extrahendis idoneus: cuius etiam in vulneribus sclopeto illysis vsus esse poterit.

D

Quod si forte seu sagittæ seu lanceæ, seu cuiusuis alterius teli sulcatum multipliciter ferrum in parte aliqua corporis vt femore aut crure relictum hæserit, cum hastilis portione frustulatim seu assulatim abrupta, tum oportebit Chirurgum excisoriis forcipibus hastile supra frustra comprehensum exscindere moxque forficibus dentatis ferrum extrahere, vt ex præsenti figura patet.

E

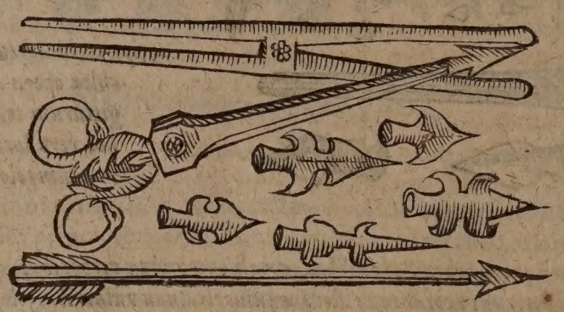
Qua arte fracta in vulnere sagittæ sint extrahendæ. A

C A P. XIX.

QVod si forte telum fractum in vulnere sic relictum fuerit, vt forcipibus commemoratis comprehendi nequat, eliciendum, extrahendumque tum venit rostro gruino vel coruino, & aliis ante depictis idoneis instrumentis. Quod si hastile se iuxta ferrum abruperit, adeo vt gruino rostro prehendendi sui ansam non præbeat, terebello glandium illice in sclopetorum vulneribus depicto defigendum & abducendum veniet, nam si eiusmodi terebello defigendi se in plumbum vis inest, multo & in lignum magis. At si ferrum multis sulcis fuerit cuspidatum, cuiusmodi fere esse solet anglicanis sagittis, tum si fieri potest, instrumento ad id apto, vltra partem impellendum est: nempe qua tendebat. Nam si, qua venit, retrahatur, periculum non leue imminet ruptionis laniatusq; vasorum & neruorum ab ipsis tanquam hamatis sulcis. Quare satius est è regione, qua nempe tendebat ferrum, sectionem moliri, hacque ipsi exitum, si quidem compendio id fiat, aperire. Sicque enim & tutius & facilius detergetur vulnus & consolidabitur. Contra vero si qua tendit ferrum os aliquod oppositum habeat, vel multorum musculorum & densæ carnis obicem, vt contingit in femore, crure, & brachiis nonnunquam, tum non qua tendit, compellendum ferrum est, sed potius qua venit, dilatato instrumentis idoneis vulnere, neruis & maioribus vasis ex anatomes peritia vitatis, retrahendum & foras reuocandum est. In eam igitur rem dilatatorium cauum in vulnus immittatur. Hoc ferri gemini sulci, & tanquam hami comprehendantur. Hinc rostro gruino stringatur ferrum arctius, sicque demum vna & eadem opera illa omnia extrahantur, vt sequenti deformatione indicatur. B

Quando qua tendebat ferrum extrahendũ. Quando qua venit ferrum extrahendum.

Dilatatorium parte interna cauum, cum rostro gruino hamatum ferrum tenente.

C

Quid faciendum, cum sagitta in osse defixa relicta est.

C A P. XX.

QVod si telum in os depactum & defixum sic hæreat, vt vltra, qua tendit, impellendo eximi nequeat neque alia via, quam qua venit, extrahi possit ante leui concussione commouendum est, si forte tenacius hæreat, diligenti adhibita cautione, ne rumpatur, & sui fragmentum in osse relinquat: tum rostro coruino aut aliquo ante descriptorum idoneo eximendũ. Hinc sanguis exprimendus, eiusque liberalior effluxus, pro virium tamen & partis conditione permittendus: Sic enim pars ipsa plethora & cacochymia leuabitur, minusque inflammatione, putredine & aliis, quæ in metu esse solent, symptomatibus, tentabitur. Extracto telo, & primo, vt loquuntur, apparatu apposito, vulnus si quidem simplex fuerit, qua arte simplicia vulnera debent, curabis. At si compositum fuerit, vt erit implicitarum affectionũ conditio & modus, sic tractabis: certe dolori leniendo oleum catellorum ante descriptum valde proderit. Reliqua denique symptomata ex regulis positis in tractatu vulnerum generali, & doctrina vulnerum sclopeto inflictorum, curabis. D

Cautio notanda. Commoda liberalioris hæmorrhagia in vulneribus.

De Vulneribus venenatis. C A P. XXI.

SI quando hæc sint venenata vulnera, à causa procatarctica id habent, nempe ab hostilibus sagittis perduellium & internecinorum hostium veneno delibutis. Hoc quando contigerit, intelliges, tum ex doloris proprietate: si quidem ingens sit & punctorius, tanquam apum aculeis assidue infestantibus talis enim dolor à veneno, præsertim calido, cuiusmodi fere sagittæ imbui solet, inuri solet: intelliges & ex carnis vulneratæ conditione: hæc enim tum pallet & liuescit cum quibusdam necroseos signis. Denique venenatis vulneribus, multa & maligna symptomata superueniunt, quæ in communem vulgarium vulnerum naturam non cadunt. Itaque statim post auulsa peregrina corpora, scarificatu profundiore & frequenti vulnus in ambitu stringendum est: affigendæ cucurbitulæ cum magna flamma, quo maior fiat veneni foras attractio. In quam rem & suctus conueniet, ab eo facti homine, qui neque vlcera in ore & palato habeat, & olei tantillum ore contineat, ne suctum venenum ea parte adhæresca, & se applicet: denique phœnigmis, vesicatoriis & cauteriis foras euocandum, atque litu, cataplasmate, emplastris, omnique topicorum remediorum arte oppugnandum. E

Signa venenatorũ vulnerum.

Remedia aduersus venena in vulneribus.

F I N I S L I B R I D E C I M I.

DE CON-

A

DE CONTVSIONIBVS ET GANGRÆNIS

B

LIBER VNDECIMVS.

De contusionum differentiis. CAP. I.

CONTVSIO, Galeni ſententia, eſt *continui ſolutio in carne aut oſſe, quam rei grauis & obtuſæ incurſus fecerit, aut lapſus ab alto.* Huiuſmodi morbi ſymptoma Hippocrati dicitur Pelioſis & Melaſma, quaſi nigrorem & liuorem dixeris: Latini Sugillatum dicunt. Eiuſmodi ſugillatorum ſeu liuorum varij ſunt modi, pro vt ſanguinis nũc in corporis intima, nunc in extima effunditur. Effunditur in corpus ſanguis, cum quis, verbi gratia, ex alto cadit, cum graui alicuius ponderis ruina oppreſſus fuerit, vt ſæpe foſſoribus ſub cuniculis contingit, cum tenſum corpus vehementius extiterit, vt à tortura, ab altiore & contentiore voce. Sed & eliſa & ſclopo in medium corpus impulſa glande ſanguis à vaſis in ventres effuſus, ſæpe per fæcum & vrinæ vias redditur.
C Idem contingere poteſt à violentioribus & obtuſis ictibus, vt duro ſtipite, claua, lapide, omnibuſque rebus, quæ contundere & ſanguinem è vaſis, ſeu tentione, ſeu ruptione exprimere poſſunt. Qua etiam ex cauſa intimæ partes contunduntnr, alias cum vulnere alias ſine vulnere: adeo vt cute integra, & quod quidem appareat, illibata, ſanguis ſe in muſculorum ſpatia inania, atque inter cutem & muſculos effundat. Quam affectionem veteres Ecchymoſim nominauerint: Hippocrates nomine ſibi peculiari Nauſioſim dixit, quod in hoc affectu turgentes venæ quaſi vomiturire, imo & reuera euomere quod ſuperflui ſanguinis ipſis ineſt, videantur. Ex his contuſionum differentiis curandi petuntur indicationes, vt ſequentibus patebit.

Lib. de artiũ conſtitut.
Sect. 2. lib. de fract.
Cauſa ſugillatorum & ecchymoſiũ.
Sect. 2. lib. de fract.

De inſignium & anormium contuſionum cura vniuerſali. CAP. II.

SAnguis in corpus effuſus, aſpectabili aut inaſpectabili vacuatione purgari debet. Aſpectabilis quidem erit vacuatio, quæ ſecta fiet vena, cucurbitulis, corniculis, ſcarificatu, ſanguiſugis & catharticis
D idoneis: modo continua & vehemens febris ægrum non habeat: inaſpectabilis inſtituetur vacuatio, potionibus reſoluentibus, & ſudorificis, balneis & diæta tenui. De phlebotomia quidem aperta Galeni ſententia eſt, quo loco iubet, in caſu ab alto, atque in genere ob percuſſiones in quibuſuis corporis partibus illatas, venam ſecari, licet qui id patiuntur, pleni habitu non ſint: quod niſi vena inciſa ſanguis detrahatur, à concreto ſanguine inflammationes oriantur, ex quibus mala proculdubio accidentia conſequantur. Miſſo ſanguine oxycrati quatuor vnciæ in potum exhibendæ: id enim ſubſtantiæ tenuitate ſanguinis in ventre coagulationem impedit, vel in oxycrati locum ſequentem ſubſtitues potionem.

℞. *rad. gentianæ, ℥iij. bulliant in oxycrato, in colatura diſſolue rhei electi. ʒj. fiat potio.* Hæc remedia diſſoluunt, & ſcreatu, aut vomitu excludunt concretum ſanguinem, ſi quidem ventriculo aut pulmonibus contineatur, proderit mox ægrum pelle arietina, adhuc ab excoriato animali calente, myrrha, naſturtio & ſale puluer atis conſperſa inuoluere, lectoque valde coopertum tradere, vt illic copioſius ſudet. Sequenti die detrahenda pellis, & inungendum corpus ſequenti litu anodyno & reſoluente.

℞. *vnguẽti de althæa. ℥vi. oleor: lumbricorum, chamæ. aneth. an. ℥ij. terebinthinæ venetæ ℥iiij. farinæ, fœnugr. roſar. rubrarum pulueriſatarum, pulueris myrtillorum an. ℥j. fiat litus, vt dictum eſt.* Inde ſudorifica & thrombos ſanguinis reſoluens hæc exhibeatur potio.

E ℞. *ligni guaiaci ℥viij. radicis enulæ camp. conſolidæ maioris, ireos florentiæ, polypod. querni, ſeminis coriandri, aniſi an. ℥ß. glycyr. ℥ij. nepetæ, centaureæ, caryophyll. cardui benedicti, verbenæ an. m. ß. aquæ fontanæ ℔. xij. omnia conquaſſata infundantur per ſpatium duodecim horarum, hincque bulliant lento igne ad conſumptionem medietatis;* vbi æger eiuſmodi potionis ſelibram mane hauſerit, ſudet horæ ſpatio in lecto, idemque per ſeptem vel octo dies factitet. Si contuſionis ille caſus tenui alicui homini contigerit, cui per rei familiaris anguſtias, tot ſumptus & apparatus facere non liceat, ante linteo mundo inuolutum in fimum modico fœno aut ſtramine conſperſum, mento tenus immergere expediet, ibique detinere, quoad ipſi multus ſudor manauerit. Id enim ego ſalubriter admodum in multis peregi. Potionandi inſuper erunt ægri ſyrupis, quibus vis ineſt impediẽdæ ſanguinis coagulationis & putredinis: cuiuſmodi ſunt ſyrupus acetoſus, de limonibus, de acetoſitate citri & allij ad vnciæ vnius pondus exhibiti, & in aqua ſcabioſæ, aut cardui benedicti

Ad ſent. 61. ſect. 3. li. de articulis.
Oxycrati vires.
Potio reſoluens & excernens ſanguinis thrõbos.
Pellis arietina adhuc calens.
Litus diſcutiens.
Sudorifica & diſſoluens thrõboſum ſanguinem potio.
Syrupi impedientes putredinem & thrombos.

 diſſoluti.

luti. Exhiberi etiam statim à lapsu hic poterit potus, cui vis inest impediendi ne sanguis concrescat & roborandi viscera. A

Potus eiusdem efficacia.

℞. *rhei electi in pollinem redacti* ʒj. *aquæ rubiæ maioris, & plantag. an.* ℥j. *theriacæ* ʒß. *syrupi de rosis siccis* ℥ß. *fiat potus*, exhibeatur mane per quatuor aut quinque dies. Eius loco parabitur potio *ex spermatis ceti* ʒj. *dissoluti in aqua buglossi* vel alia simili, ex his, quæ ante sunt commemoratæ, & semiuncia syrupi capilli veneris: præscriptis omnibus remediis si malum omnino non cedat, proderit per nouem dies, horis duabus vel tribus ante pastum, qui sequitur, puluerem ægro exhibere.

Puluis aduersum thrõbos & putredinem.
Aqua iuglãdium stillaticia.
Balnea.

℞. *rhei torrefacti, rad. rubiæ maioris, centaurij, gentianæ, aristolochiæ rotundæ an.* ʒß. *Misce detur.* ʒj. cum syrupo acetoso & aqua cardui. Aiunt, aquam ex iuglandibus adhuc virentibus in alembico extractam, sanguinis in thrombos concreti dissoluendi vim habere. Vti etiam licet balneis ex decocto radicis ireos, enulæ camp. oxalidis, fœniculi, altheæ, osmundæ regalis, consolidæ maioris, seminis fœnugr. foliorum saluiæ, maioranæ, florum chamæm. meliloti, & similium: nam tepido balneo vis inest cutis rarefaciendę thrombosi sanguinis resoluendi, lentorem humorum incidendi, acrium mitigandi, ab alto in superficiem corporis euocandi, & ductuum corporis relaxandorum: sic vt euictis rebellibus qualitatibus, materiæ facilis mox sequatur exclusio, per vomitum, aut expectoratum, si quidem in stomacho natet, aut pectore contineatur: per anum & vrinas, si inferioribus in partibus lateat: per sudores & transpiratum, si in cutem sparsa sit. B

Lib. 3. de victu acu. & lib. 3. de mor.

Itaque peripneumonicis & pleuriticis salubriter etiam administrantur balnea Hippocratis sententia, si modo tum administrentur, cum iam febris incipit mitescere: sic enim dolorem sedant, suppuratum promouent, & expuratum per expectoratum accelerant. Cæterum nisi præmissis vniuersalibus remediis phlebotomia & catharsi, nolumus ægrum in balneum descendere: alioqui enim non leue periculum imminet, ne balnei tepore, fusis humoribus, fluxio noua in partes affectas procumbat. Quare nefas tibi esse puta, horum aut similium remediorum, quidquam tentare, inconsulto Medico.

Qua arte tractandæ sint contusiones cum vulnere coniunctæ.

Cap. III.

Sect. 2. lib. fract.
Cataplasma pepticum.

OMnis magna contusio sanguinis primo quoque tempore detractionem aut purgationem, aut vtrumque flagitat: idque tum ad euacuationem, tum ad reuulsionem. Sic enim Hippocrates in calcis contusione vomitoriam exhibet purgationem, eodem, quo quis calcem sibi fregit, die, aut ad summum postero. Deinde si contusio vulnus habeat adiunctum, intercipienda ab initio fluxio est vnguento ex bolo armeno, albuminibus ouorum, rosaceo myrtino, puluere rosarum rubrarum, aluminis & mastiches. Secundo apparatu, apponetur digestiuum ex vitello oui, oleo violaceo & terebinthina. Partibus vicinis ad promouendam suppurationem, sequens admouebitur cataplasma. C

℞. *rad. altheæ & lilior. an.* ℥iiij. *fol. malu. violar. senecionis an. m.* ß. *coquantur complete, & passentur per setaceum addendo butyri recentis & olei viol. an.* ℥iij. *farinæ volatilis quantum sufficit, fiat cataplasma ad formam pultis satis liquidæ.*

Cautio notanda.

Quanquam in vsu cataplasmatum vide ne mediocritatis limites excedas: horum enim immoderatior, vel importunus vsus, vulnera facit phlegmonosa, sordida & putrida. Ergo suppuratione facta detergendum vulnus, carne implendum, & cicatrice obducendum, nisi forte caro contusa vehementius laniata fuerit, adeo, vt eam calor natiuus deseruerit: tum enim amputanda est. At si spes aliqua affulgeat agglutinationis, suetur, cæteraque fient, quæ ars præscribit.

Contusa vulnera qualiter suenda.

Cæterum punctus acu ducta non adeo frequentes erunt, ac si simplex esset vulnus sine contusione: talia enim vulnera facile inflammantur, & intumescunt, quæ causa esset, cur vel fili abruptio, vel carnis, cutisque dilaceratio consequeretur. D

De his, quæ sine vulnere sunt, contusionibus. Cap. IV.

Phlebotomia.

SI integra illæsaque, quod quidem cerni queat, cute subiecta caro contusa sit, sanguisq; sub cutem effusus ecchymosim fecerit, ex artis regulis regendus est æger, quousque maligna, quæ superuenire solent, accidentia, non iam in metu sint. Ergo ab initio detrahetur sanguis ex parte opposita, tum ad euacuationem, tum ad reuulsionem. Contusa pars scarificabitur æqualibus scarificationibus. Hinc cucurbitulæ seu cornicula affigentur, tum ad vacuandum sanguinem, qui tumorem, tensionemque in parte excitat, tum ad calorem partis, vt loquuntur, flabellandum & ventilandum, ne res in abscessum abeat. Nec interim omittenda alui subductio est.

Adstringentia quid valeant in contusione.
Post adstringentia sequi debent digerentia.

Topica primum adstringentia, paulo super partem contusam apponi debebunt, vt constringantur, ac quasi obserentur venæ & arteriæ, sicque fluxio intercipiatur: tum etiam, vt pars ipsa roboretur: eiusmodi remedij hæc erit forma.

℞. *albumina ouorum num. iij. olei myrtini & rosacei an.* ℥j. *boli armeni & sanguinis draconis an.* ℥ß. *nucum cupressi, gallarum, pulueris aluminis vsti. an.* ʒij. *incorporentur omnia, addendo aceti parum, fiat medicamentum*: hinc resolutio procurabitur fotu, cataplasmate, & emplastris digerentibus. E

Quibus artibus contusa pars gangrænæ immminentis metu & periculis explicari possit.

Cap. V.

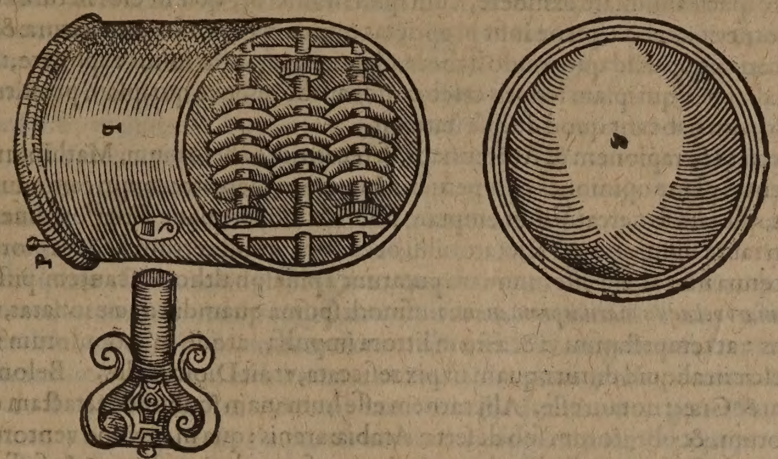
Sect. 2. lib. de fract.
Causa gangrænæ.

INgentes contusiones vel hoc nomine periculosæ existunt, quod ad eas nonnunquam gangræna & necrosis sequantur, quod Hippocrates contingere tum docet, cum pars affecta valde induruit & liuida est. Cum igitur pars liuet, aut denigratur, natiuusque ipsius calor, propter concreti ad ipsam sanguinis affluxum, prope extinctus est, inprimis ad leuandam eo onere partem cucurbitulæ, vel cornicula affigi debebunt parti ipsi, ante nouacula vel scalpro aut scalpello scarificatæ, aut instrumento, cui scarificator nomen est hic depicto, in quo decem & octo rotulæ nouaculæ instar

excisoriæ

A excisoriæ positæ sunt sub nota literæ. F. F. F. quæ suis manuculis sub noxa. C. & D. contenduntur & remittuntur. Hoc instrumentum ideo probatur, quia ad celeritatem facit operationis & leuitatem: nam octodecim incisiones pari, cum vnica, quæ nouacula fieret, obsoluuntur tempore.

Scarificator.

B

A. *Operculum ostendit.*

B. *Thecam.*

Tum forti aceto pars fouenda est, in quo radices raphani vel serpetariæ maioris, Ari, aut sigilli Salomonis, auripigmentum & similia incoxerint: eiusmodi enim acria potenter calefaciunt, resoluunt, & ab imo corpore in cutem attrahunt sanguinem concretum, qui suo in partem affectam influxu, spiritui vitali, ipsius integritatis conseruatori, ad eum aditum prohibet, imo & partis eiusdem natiuum calorem C extinguit. His tamen nisi admodum caute non est vtendum, ne sic, non eum modo sanguinem, qui extra vasa effusus est attrahamus, sed & eum, qui vasis continetur exhauriamus. Nec præterea eorum vsus esse debet, nisi cum iam constiterit fluxio, Exiguis contusionibus (quos Galenus, partis liuentis mollitie æstimat) discutiendis cera virginalis cum cumino, caryophyllis, radice sigilli B. Mariæ (cui mirifica vis inest omnium ecchymoseon & sugillatorum dissipandorum) liquata sufficiet: eodem consilio apponi potest absynthium leuiter tritum, in patella candente extinctum; & pauco vino albo aspersum. Frigitur etiam absynthium in patella cum oleo chamæm. furfure, puluere caryophyllorum, & nucis moschatæ, addita sub finem pauca aqua vitæ, mox totum in linteis intextum, calensque parti apponitur. Quod sequitur emplastrum, potenter concretum sanguinem discutit.

Fotus discutiens & in cutem euocans.

In sectione. 2. lib. de fract.

Emplastrū digerens.

℞. picis nigræ. ℥ij. gummi elemi. ℥jß. styracis liquidæ & Terebinthinæ cōmunis. an. ℥ß. pulueris sulphuris viui ℥j. liquefaciant simul, fiat emplastrum, extendatur super alutam.

De miro syptomatis genere, quod costarum contusionibus superuenit.

CAP. VI.

VAlido nonnunquam attritu contuso caro mucosa euadit, & turgidula carnium vitulinarum instar, quæ in lanienis vento inspirato inflatæ turgent; cute integra manente. Id visitur & contingit maxime in ea, quæ circa costas existit, carne: hæc enim aut ictu, aut casu, aut renitentia, aut aliqua alia causa huiusmodi cōtusa cū fuerit, si manu comprimatur, aer quidā flatulentus inde exprimitur, cum tenui quodam, qui obauditur, sibilo: manetque impressum appressorum digitorum vestigium, tanquam in œdematibus. Illi symptomati, nisi opportune prouisum fuerit, in illo, quod natura ab ossibus abscedens relinquit, interstitio, purulenta quædam colligitur sanies, quæ non raro costæ facit syderationem. Remedium erit, si statim mucosus tumor comprimatur, & fasciis arctissime constringatur, sic tamen, vt respirationis libertas maneat, vbi malum costas & thoracis partes inuaserit. Inde parti apponetur emplastrum ex oxycroceo vel diachylone ireato, cum emplastro de meliloto: admouebuntur & fotus digerentes.

Hipp. sect. 3. li. de ar. sen. 58. & 65.

Remedia ad mucosum & flatulentum costarum tumorem.

Eiusmodi tumoris causa, est mucosa quædam pituita: cum natura ita imbecillis est, vt bene conficere alimentum & parti ipsi assimilare nequeat: sed quasi semicoctum quid relinquat. Non secus, quam E coniunctiuā oculi tunica, contusione sic nonnunquam attollitur & intumescit, vt oculi quasi orbita exiliat, sordes eas relinquens, quas per lippitudines, lippis fundi intuemur: quod oculorum vis & natura imbecillior euaserit, siue propriæ intemperaturæ vitio, siue multitudine humoris, qui illuc confluxit, quemadmodum in his, quæ præter naturam sunt, tumoribus euenit. Nam ab humore aquoso & pituitoso caloris imbecilli interuentu, facile suscitantur flatus, qui reliquo humori permixti tumorem altius attollunt.

Causa. Lippitudinis ratio.

De Mumia non inutilis digressio.

CAP. VII.

Mumia tritum in contusionibus remedium.

MIrum forte videri poterit, quid causæ sit, cur ego in hoc de contusionibus curandis tractatu, Mumiæ, vel in potum, vel in bolum, lapsis ab alto aut alioqui contusis exhibendæ non meminerim,

cùm tamen vulgare id ſit, imo primum & vltimum, omnium fere, qui hodie medicinam faciunt, Medicorum in tali caſu remedium. A

Cur mumia author non meminerit inter remedia.

At cum intelligerem & à magiſtris Medicis didiciſſem, in vſurpandis remediis indicationem ſemper ab eo, quod morbo contrarium eſt, ſumendam eſſe, qui potuiſſem ego, qui poteſt aliuſquiſquam iure in hac morbi ſpecie mumiam exhibere, cum quid mumia ſit, quæ ſit eius natura aut eſſentia, nondum conſtare potuerit, adeo vt ipſi ne inſit proprietas quædam contuſionum naturæ & effectis contraria, certo diiudicari nequeat? Id quo modo habeat, placet nunc paulo fuſius exponere, nec qui mumiam præſcribunt Medici, nec qui ipſam ſcriptis celebrarunt authores, nec qui ipſam proſtituunt pharmacopolæ, certi quidquam habeant quod de ipſa ſtatuant.

Quid mumia ſit, ignorari.
Arabum de mumia opinio.
Piſſas phaltum quid.
Lib. 4. c. 84.

Nam ſi veteres Serapionem & Auicennam, ſi recentiores Belonium, Mathiolum, & Theuetum legeris, diſſentientes plane opiniones comperueris. Interroga mercatores, qui eam aduehunt, interroga pharmacopolas, qui eam à mercatoribus emptam nobis exhibent, plane diuerſos, diuerſa de mumia loqui audies: vt in tanta opinionum varietate nihil occurrat, quod certum ſit & exploratum, Serapion quidem & Auicenna non aliam eſſe mumiam putarunt à piſſaſphaltho: eſt autem piſſaſphaltum *ſpumæ cuiuſdam ſpecies è mari vel aquis marinis promanans:* eiuſmodi ſpuma quamdiu aquæ innatat, mollis eſt & tanquam liqueſcens: at tempeſtatum vi & æſtu in littora impulſa, atque in ſcopulorum ſalebris reſtitans coit, & concreſcit in aliquid durius, quam ſit pix reſiccata, vt ait Dioſcorides. Belonius Mumiam ait Ægypto tantum & Græci notam eſſe. Alij carnem eſſe humanam ſcribunt detractam cadaueribus hominum mortuorum, & obrutorum ſub deſertæ Arabiæ arenis: qua in regione ventorum vi & turbinibus arena tanta mole ſurſum attolli dicuntur, vt viatores forte obuios obruant & ſuffocent, has carnes arena & vento ſiccatas, Mumiam eſſe. B

Alia opinio de mumia quid ſit.
Alia opinio.

Mathiolus tritam & vulgarem magis opinionem ſecutus, ſcribit Mumiam, nihil eſſe aliud, quam cadauerum aromatibus conditorum fluentem liquorem, qui reſiccatus concreuerit. Quod vt intelligatur, ſciendum, olim ab omni antiquitatis memoria, Ægyptios ſepeliendorum cadauerum humanorum fuiſſe ſtudioſiſſimos: non eo conſilio, vt viuentibus in remedia poſtea venirent, tantum enim & tam horrendum nefas ne ſuſpicati quidem ſunt. Sed vel quod animos reſurrectionis vniuerſalis opinione delibutos haberent: vel vt in his tanquam monimentis haberent aliquid, quo defunctos amicos pia & ſempiterna colerent memoria.

Non valde ab hac opinione abhorrens Theuetus, ſcribit, veram Mumiam detrahi ex monumentis & lapideis vrnis ſeu capſis defunctorum in Ægypto, quarum rimæ tanta eſſent diligentia obſeratæ, & lutatæ, incluſa vero corpora tanta arte nobilibus ad æternitatem aromatibus condita, vt quę ipſis ſtatim mortuis obuolutæ eſſent linteæ, ſtolæ, eæ integræ hodie adhuc viſantur: ipſa autem corpora adeo florida, vt vix tridui eſſe cadauera iudicentur. C

Et tamen in illis cauernis & ſpecubus ſubterraneis, è quibus illæ reconditæ eruuntur vrnæ, nonnulla occurrere duorum millium annorum cadauera. Hæc ipſa vel horum delecta membra Venetias ex Syria & Ægypto deportantur: & inde in vniuerſum Chriſtianum orbem differuntur. Cæterum pro varia hominum conditione varia eſt aromatum, quibus farciuntur conditura. Nobilium enim cadauera, myrrha, aloe, croco & aliis pretioſis aromatibus condiuntur. At plebeiorum hominum, quorum tenuitas & rei familiaris anguſtia, tantos ſumptus ferre nequit, ex aſphalto aut piſſaſphalto. Huius vltimæ ſpeciei & conditionis vniuerſam eſſe Mumiam, quæ in noſtras has regiones importatur, Mathiolus ait. Nunquam enim paſſuros prouinciæ Magnates & principes viros, ſepulturæ religioſis ſacris tanta pietate addictos, amicorum & cognatorum ſuorum cadauera huc, ad turpem queſtum, & horrendum miniſterium aduehi, vt *ad finem huius operis fuſius* docetur. D

Varia cadauerum conditura.
Qualis ſit mumia, quæ huc aduehitur.

Quæ res quoſdam aliquando ex noſtratibus pharmacopolis mouit, homines inſigniter audaces, & lucri auidos, vt ſuſpenſorum cadauera de nocte raperent, & ſale atque aromatibus condita, furno exſiccarent, vt hoc mangonio interpollata pro vera Mumia venderent. Sic igitur & ſtulte & crudeliter cogimur vel viliſſimæ Ægyptiorum plebeculæ, vel ſuſpenſorum diſſectas & putrentes cadauerum portiones deuorare, quaſi lapſi ab alto hominis ac contuſi ab orco eripiendi ars non eſſet alia, quam ſi hominem horrenda plane inſitione, in ſua, id eſt, humana viſcera conderes. Et tamé ſi illi pharmaco vis quędam ineſſet ad id, quod expetunt, eſſet fortaſſe quod aliquam excuſationem ſuæ illi pluſquam barbaræ inhumanitati prætexere poſſent. At ſic ſe res habet, vt peſſimum hoc pharmaci genus, non modo nihil ægris, in eo, cui comparatum eſt, caſu, præſidij aut adiumenti adferat, quemadmodum centies expertus ſum, & quemadmodum Theuetus expertum ſe in ſeipſo teſtatur, cum in Ægypto, vnde aduehitur, eius aliquantulum Medici cuiuſdam Iudæi conſilio ſumpſiſſet: ſed multa præterea moleſta ſymptomata inferat, vt cardialgiam, ventriculi tumultum, conturbationem, vomitum, oris fœtorem. Quibus ego rationibus perſuaſus, non modo eius pharmaci nihil ægris præſcribere ſoleo, ſed etiam in conciliis, ne preſcribatur magnopere contendo. E

Ad contuſiones nullius eſſe efficacia mumiam.
Quorum malorum acceſſionem faciat mumia.
Oxycrati efficacia in contuſionibus.

Longe eſt ſatius ex Gal. ſententia in methodo, oxycratum haurire, quod ſua frigiditate fluentem ſanguinem cohibet, tenuitate autem concreti ſanguinis thrombos diſſoluit & diſcutit. Multas ego Doctorum Medicorum, à quibus hanc de Mumia hiſtoriam didici, & huic meo operi inſerendam putaui, rationes, è media philoſophia petitas, quibus huius aut illius Mumiæ nullum poſſe ad contuſiones & ſanguinem fluentem aut thromboſum eſſe vſum, demonſtrabant, lubens omitto: quod eas huic operi inſerere non magnopere Chirurgorum intereſſe arbitror. Quare de combuſtionibus nunc aggredi dicere ſatius eſſe duco.

De Com-

De combuſtionibus,& earum differentiis.

C A P. VIII.

Combuſtionis ratio & ſymptomata.

COmbuſtiones omnes ſeu à pyrio puluere incenſo,ſeu à feruente oleo, aqua, metallo, aut aliis quibusuis rebus fiant,ſola inter ſe magnitudine differunt. Hæ primo quoque tempore dolorem parti inferunt, & calorem præter naturam imprimunt. Qui ignis naturam redolens impreſſionem illam relinquit, quam Græci Empyreuma nominant, impreſſionis illius magis minuſue expreſſa cernuntur veſtigia,pro rei comburentis efficacia, ſuſcipientis ſeu patientis partis conditione,& in eadem mora. Si ſuperficiaria ſit combuſtio in puſtulas & veſiculas cutis exurgit, niſi mature fuerit prouiſum. Si ima& profundior extiterit, eſchara ſeu cruſta inducitur, ambuſta carne, vi ignis in cruſtaceam illam duritiem abeunte.Ignis in quamcunq; partem inciderit vis adurens, intemperiem in ipſa relinquit calidam, cutem condenſat,contrahit & inſpiſſat,vnde dolor:à dolore humorum ex partibusvicinis & remotis attractio: humores illi in aquoſos & ſeroſos humores mox verſi,dum exitum quærunt,ſibi ab inſpiſſata cute ignis actione præcluſum,ipſam altius attollunt, & veſicas, quas cernimus, excitant. Hinc variæ indicationes B ducũtur, vnde remediorum ad ambuſta varietas. Alia enim empyreuma,id eſt,impreſſum igniti caloris in parte veſtigium delent,atque dolorem demulcent: alia veſicularum generationem intercipiunt:alia vlceri curando dicata ſunt procurato eſcharæ ante omnia lapſu, detergendo, carnem & cicatricem inducendo. Tollendo dolori,& ignito calori comparata remedia duorum ſunt generum: alia enim vi refrigerante id faciunt, quæ nempe calorem præter naturam extinguunt, ſanguinemque & humores, qui in partem vi caloris & doloris influebant,reprimunt. Alia viribus contrariis prædita,calida ſunt & attrahentia:quæ nempe cutem relaxando, & poros reſerando, reſoluunt, & diſſipant ſeroſos humores, qui puſtulis ortum & materiam præbent, ſicque per accidens dolorem & ardorem ſedant. Refrigerantia ſunt,aqua ſimplex,aqua plantaginis,ſolani,hyoſcyami,cicutæ: ſucci herbarum refrigerantium, vt portulacæ lactucæ,plantaginis, aizoi,papaueris, mandragoræ, & ſimilium. Ex his alia componi poterunt, cuiuſmodi ſunt prædicti ſucci cum ouorum albumine agitati: lutum viarum tritarum in forti aceto diſſolutum: alumen rochæ in aqua eliquatum, cum oui albuminibus agitatis: atramentum ſcriptorium C cum aceto & camphoræ tantillo mixtum: vnguentum nutritum, itemque populeum recenter parata. Hæc & ſimilia ſubinde renouabuntur,per initia præſertim,quouſque calor & dolor euanuerint. Cæterum eadem illa remedia tepida ſunt applicanda:nam ſi actu frigida apponerentur,dolorem excitarent, adeoque fluxionem:adde,quod eorum vires in partem ipſam ſubire & peruadere non poſſent,& de potentia in actum educi: profecto ſic appoſita dolorem ſedant, inflammationemque & veſicarum exortum prohibent.

Veſicularũ a combuſtione cauſa.

Remediorũ varietas ad tollendã intemperiẽ & dolorẽm demulcendũ.

Putat Matthiolus quod alumen rocha dicimus eſſe Plinij alumen albũ.

De medicamentis calidis & attrahentibus ad ambuſta.

C A P. IX.

Ignis,qui dolorem a bambuſtione ſedare poſſit.

INter calida & attrahentia, quæ rarefaciendo & foras attrahendo, atque diſſoluendo, dolorem ardoremque ambuſtorum leniunt,primum obtinet locum ignis,cum aduſtio leuicula fuerit. Sciunt enim & experiuntur plebeij homines,ambuſtæ leuiter partis ardorem vaneſcere, & dolorem leuari,ſi partem ipſam ardentis candelæ, vel accenſarum prunarum ardori aliquandiu admouerint, attractionem enim facit ſimilitudo. Itaque ignis extrinſecus intrinſecum & inuſtum à ſe parti ignem dum foras euocat, mali,quod intulerat & creauerat,alexiterium eſt. Paratu etiam facile & expertum remedium eſt, ſi quis D ſtatim à combuſtione cæpas crudas,& cum ſale intritas dolenti parti apponat. Notandum tamen,quod remedio huic locus non eſt, ſi iam in vlcus abierit malum: dolorẽ enim exacerbaret, & inflammationẽ augeret:at cute adhuc integra ac non excoriata,ſi adponatur,nihil tale facit,ſed puſtularum & veſicularum exortum prohibet. Eam ob cauſam hoc etiam remedij genere vtitur Hippocrates in eſcharæ lapſu procurando.

Cæpas tritas ad combuſtiones valere & qui.

Si quis eius remedij vſum ex principio medico,quo contraria contrariis curari dicuntur,refellere contendat,atque ideo cæpas Galeni authoritate in quarto gradu calidas ad ambuſta nõ eſſe vtiles aſſeueret,is intelligat,poteſtate quidem cæpas eſſe calidas,& actu humidas: itaque temperie calida rarefacere,humiditate autem actiua remollire cutem: quo fit, vt attrahant & foras euocent,diſſipentque inuſtum calorem,ſicque puſtularum generationem intercipiant. Denique ignis,vt initio notauimus,igni remedio eſt. Nec vero Galeni ſententia,morbi ſemper contrariis ſanantur,ſed aliquando ſimilibus:etſi omnis ſanitas à contrario ſit, contrarij nomine latius & laxius ſumpto, ita enim & phlegmone ſæpe curatur reſoluentibus medicamentis, quæ nempe vacuata phlegmones materia, ipſam phlegmonem ſanant. Ergo ambuſtis partibus nondum quidem exulceratis aut excoriatis,eſt vtilis cæparum vſus. Sunt E vero & alia pleraque remedia veſicularum generationi prohibendæ vtilia,cuiuſmodi eſt ſimus equinus recens, in oleo nucum aut roſaceo defrictus, & parti impoſitus. Item ſambuci aut ebuli folia in oleo nucum cocta,& addito pauco ſale intrita. Item calx extincta in puluerem redacta,& cum vnguento roſaceo incorporata. Item iari & ſaluiæ folia cum pauco ſale contrita. Prodeſt etiam ad ambuſta ſabrile glutinum,in aqua ex vaſe duplici liquatum,& penna parti ambuſtæ oblitum. Item craſſior vernix, quo politores, ſeu enſium fabri vtuntur. Cæterum ſi dolor acerbius vrgeat,ter quaterue in die ac nocte,hæc erunt renouanda remedia,quo illa demulceatur doloris acerbitas. Quod ſi his remediis impedire non poſſimus puſtularum generationem, primum atque ſubortæ erũt,excidendæ venient,quod humor cõcluſus exitu prohibitus,acrimoniã acquirit,quæ carnẽ ſubiectã arrodit, vnde emergunt vlcera caua: ſic cauſarũ multiplicatione,& materiæ incremẽto,augetur inflãmatio,nõ per nouem modo dies,vt vulgus dictitat,ſed p lõge plures: nõnũquã etiã p pauciores,ſi corp⁹ neq; cacochymũ,neq; plethoricũ extiterit,

Lib.5.ſimpl.

Ad prorup tas veſiculas remedia.

Quoties in die curandã ambuſti.

Ad eſcharã remedia.

& dolori atque ardori mature opportunis remediis occurſum fuerit. Cum combuſtio tanta fuerit, vt
eſcharam induxerit, eius lapſus eſt procurandus remollientium, & humectantium medicamentorum
vſu, vt axungiarum, oleorum, butyri cum pauco baſilicone, vel vnguenti ſequentis.

℞. mucagin pſillii, & cydon. an. ℥iiij. gummi trag. ℥ij. extrahantur cum aqua parietariæ, olei lilior. ℥ij.ß. ceræ nouæ quantum ſufficit, fiat vnguentum molle.

Vlceribus atque excoriationibus remedia conuenientia apponentur: quæ nempe nullam habent
acrimoniam, cuiuſmodi eſt vnguentum album Rhaſis camphoratum, deſiccatiuum rubrum, vnguentum roſatum ſine aceto concinnatum, vel nutritum hoc, qui ſequitur, modo deſcriptum.

Nutriti vnguenti deſcriptio.

℞. lithargyr. auri ℥iiij. olei roſ. ℥iij. olei de papaue. ℥ij.ß. vnguent. populeon. ℥iiij. camphoræ ʒj. fiat vnguentum in mortario plumbeo ſecundum artem.

Oleum ouorum.

Vel oleum ouorum in mortario plumbeo agitato. Itemque calcem viuam nouies lotam, & cum
vnguento roſaceo, vel butyro recenti, ſaliſque experte, & aliquot ouorum vitellis induratis mixtam. Vel,

℞. but. recen. ſine ſale vſtulati & colati ℥vj. vitellos ouo. iiij. ceru. lotæ in aqua plan. vel roſ. ℥ß. tuth. ſimiliter lotæ ℥iij. plumbi vſti & loti ℥ij. miſceantur omnia ſimul, fiat linimentum vt decet. Vel, B

℞. cortic ſambuc. virid. & olei roſ. an. ℔j. bulliant ſimul lento igne, poſtea colentur, & adde olei ouor. ℥iiij. pulue. ceruſ. & tuth. præparatæ an. ʒj. ceræ albæ quantum ſufficit, fiat vnguentum molle ſecundum artem.

Anodyna.

Cæterum ſiccantium remediorum quantitas ſemper augeatur, vel minuatur, pro vt vlceris conditio poſtulare videbitur. Dolori demulcendo ſequentia conueniunt, nempe mucagines ſeminis, lini,
pſillij, & cydo. extractæ in aqua roſ. vel cõmuni, & pauca camphora addita: ac ne citius, quam par eſt,
reſiccetur id remedium, addendum eſt oleum roſaceum. Ouorum etiam vitelli ſex vel quinque cum
mucilaginibus ſeminis lini, pſillii & cydoniorum mixti & ſæpius renouati dolori ſedando valde conferunt. Quæ ægris miniſtrant in noſocomio Pariſienſi mulierculæ ad ambuſta hoc fœliciter vtuntur
remedio.

Remedium ad ambuſta tritum in noſocomio Pariſienſi.

℞. lard. conciſi ℔j. liqueſiat in aqua roſarum, deinde coletur per rarum linteum & frigidum; lauetur quater cum aqua hyoſcyami, vel alterius generis eiuſdem, deinde illi incorporentur vitelli ouorum recentium, num. viij. fiat vnguentum. Si acris eſt dolor, vt in hoc vlcerum genere eſſe ſolet, byſſina tela velanda erunt vlcera, ne cum detergentur, aſperiore lintei conſiſtentia irritentur. Sic enim per byſſi raritatem liber ſaniei exitus, & medicamentis ingreſſus atque contactus extiterit. Cauendum etiam, cum ambuſtæ fuerint palpebræ, la- C
bra, digitorum latera, iugula, axillæ, poplites, cubiti flexus, ne ſibi inuicem nullius rei interuentu committantur, alioqui tandem mutuo contactu ſibi adhærebunt & agglutinabuntur. Itaque illi rei prouidebitur, apta membri collocatione ex lintei mollis interiectione.

Cur profundæ combuſtiones ſuperficiariis, minus dolorificæ.

Adnotandum vero venit, quod profundiores combuſtiones, quæque denſiorem eſcharam faciunt, ſuperficiariis minus dolorificæ ſunt.
Cuius rei veritas, eorum exemplo intelligitur, qui ſectis artubus candente ferro inuruntur, nam mox à
combuſtione exiguum dolorem ſentiunt. Ingens enim illa combuſtio ſenſum adimit, ſenſorij vehementia ſentientibus partibus ſenſum adimente, quemadmodum ſupra, cum de neruorum vulneribus & doloribus ageremus, notatum à nobis eſt.

Ad quam eſcharam neceſſarius ſcarificatus.

Eiuſmodi eſchararum lapſus procurabitur profundiore ſcarificatu, qui ad viuum vſque penetret: vt ſic perſpiratu liberiore ſubiecti & concluſi humores gaudeant, ſitq; remollientibus medicamentis patentior ingreſſus, vt perfundere poſſit eſcharam, atque ſic emollire, vt
tandem decidat. Reliquum curationis detergentibus medicamentis & ſarcoticis perficietur, additis ſupradictis vnguentis, puluiſculis metallicis, cum præſens neceſſitas videbitur poſtulare. Qua vero quantitate miſceri ſingula hæc debeāt, dici nequit, propter eam, quæ in corporum temperie & conſiſtentia
eſt, varietatem, morborumque contumaciam aut facilitatem. A combuſtione, cicatrix fere aſpera hiul- D
cula & fœda viſu relinqui ſolet. Itaque illa, qua arte complanari & molliri debeat, dicetur *tractatu de Peſte*.

Inuſta carni à pyrio puluere ſtigmata ineluibilia eſſe.

Non eſt vero hoc loco omittendum, quod puluis pyrius igneſcens, ſæpe in carnem penetrat, haud vlcerata vel excoriata cute: itaque tenuitate ſua ſic in carnes ſe inſinuat, & penitus infigit, vt nullis remediis, non phœnigmis, non veſicatoriis non ſcarificatu, non cucurbitulis aut corniculis eximi, & inde elici queat: adeo vt ſemper impreſſa eius maneant veſtigia: haud aliter, quam barbaris ſeruis inuſta ſemel
ſtygmata, nulla poſtea arte deleri & obliterari poſſunt.

De Gangrana & Necroſi. CAP. X.

Gal. 2. ad gl.

MVlta quidem vulneribus & continui ſolutionibus maligna ſuperueniunt ſymptomata, vel Chirurgi inſcitia, aut negligentia, vel ægri aut aſſidentium errore, vel morbi malignitate & vehementia: at nullum maius gangræna ſuperuenire poteſt, vt à quo parti & ſæpe toti corpori necroſis & mors
immineat. Quare de Grangræna viſum eſt hoc loco ſcribere, poſita primo definitione, deinde cauſis,
ſignis, prognoſi, ac denique curandi ratione inſtituta. Eſt igitur Gangræna diſpoſitio quædam & via ad E
necroſim, partis, quam obſederit, paulatim & ſenſim emorientis. Nam necroſis vbi perfecta
fuerit, Sphacelus Græcis dicitur, Latinis Syderatio, noſtratibus Ignis
S. Antonij, vel Marcelli.

De Gan-

De Gangrænæ causis generalibus & particularibus.

CAP. XI.

GAngrænæ causa maxime omnium generalis est, cum propter dissolutam quatuor primarum qualitatum harmoniam & contemperationem, inepta redditur pars excipiendis facultatibus, spiritibus naturalibus, vitalibus, & animalibus, quibus nutritur, viuit & sentit, atque mouetur. Horum enim tanquam lumine pars quouis ex casu orbata languet, moxque emoritur. At causæ particulares multæ existunt: hæ igitur vel primitiuæ sunt, vel antecedentes. Primitiuæ seu externæ sunt combustiones illatæ à rebus actu vel potentia ignitis: actu quidem, vt ab igne, oleo, aut aqua feruentibus, pyrio puluere ignescente & similibus. Potentia vero à medicamentis acribus, vt sublimato, calcantho, cauteriis potentialibus & aliis eiusmodi: hæc enim omnia inflammationem ingentem in parte excitant. Perfrigerationes vero inuehere potest aer ambiens, simulque & gangrænam: quæ causa est, cur Hippocrates *lib. de Aere*, magnas cerebri perfrigerationes Sphacelismos nominet. Incauta ergo & importuna frigidorum & narcoticorum remediorum applicatio, fractura, luxatio, insignis contusio, arctior ligatura bestiarum præ-B cipue venenatarum morsus, neruorum aut tendinum punctura, neruosarum partium & articulorum vulnera, in corporibus præsertim plethoricis & cacochymis, vulnera ingentia, quibus vasa vitam deferentia maxima parte excisa sunt, vnde Aneurisma, aliæ denique multæ causæ quæ illam, quam initio diximus, quatuor primarum qualitatum harmoniam perturbant, Gangrænam inferre possunt. *Causa generalis gangrænæ.* *Causæ speciales externæ.* *Frigus gangrænam inuehere.*

De causis Gangrænæ antecedentibus. CAP. XII.

CAusæ vero gangrænæ antecedentes, seu internæ & corporeæ, sunt copiosæ & affatim factæ humorum calidorum, frigidorumue in partem aliquam defluxiones. Nam humorum tantæ copiæ sustinendæ aut regendæ, cum sit impar partis facultas, fit, vt calor ipsi insitus transpirationis defectu suffocetur, aut extinguatur. Arteriæ enim hinc adeo in angustum concluduntur, vt motus suos contractionis & dilationis, quibus calor natiuus fouetur & temperatur, obire nequeant. Tum vero præsertim insanabilis gangræna est, cum humorum influxus ossa primum imbuerit, & ab ossibus inflammatio initium habuerit. Siquidē Galeni sententia omnia, quæ in carnem, eadē quoq; in ossa cadant affectionū genera. Nec C modo phlegmone seu inflammatio, sed & caries & corruptio sæpe ossa primum inuadit, & ab ossibus initium ducit: sic enim multos elephanticos & lue venerea infectos cute ac carnibus integros pulchrosque videas, quorum tamen ossa carie exesa ac pertusa, insigni etiam sæpe cum propriæ substantiæ iactura conspiciuntur. Id mali genus fit à materia venenata, cuius qualitatem occultam vix alio, quam veneni intus geniti nomine possumus exprimere. Sed sæpe carne vlcere maligno & antiquo obsessa, gignitur acris quædam & fœtida sanies: qua si ossa imbui contigerit, cariem & tandem mortificationem contrahunt: de quibus extat Hippocratis sententia : *Vlcera si annua aut etiam diuturniora fuerint, os abscedere necesse est, & cicatrices cauas fieri.* Quo etiam pertinet eiusdem hæc sententia : *in ossis denudatione Erysipelas malum.* Cæterum materia illa venenata influens & gangrænosa, alias calida est, vt in anthracibus & carbunculis pestilentibus: qui intra quatuor & viginti horas eschara inusta, partem ad necrosim deducunt: alias frigida, vt non raro contingere cernitur in partibus, quas nullo dolore, tumore, liuore, nullo denique alio gangrænæ præcedente signo, gangræna occupat. Id enim contigisse nobili cuidam Genuensi mulieri, se inspectante & curante, narrat Ioannes Vigonius. *Qui fluxiones gangrænam accersant.* *Gangræna insanabilis.* *Lib. de tumo præter nat.* *Aph. 5. sect. 6* *Ab influxu materiæ frigidæ gangræna.*

D Idem ego memini contigisse cuidam in hac vrbe, qui cum cœnasset hilariter & doloris omnis (vt hucusque fuerat) expers, lecto se tradidisset, oborta derepente noctu gangræna in duabus tibiis, necrosim intulit sine tumore, sine inflammatione, tantum locis quibusdam tibiæ liuidis, nigris, viridibusque maculis conspersæ erant; reliqua substantia colore natiuo suffusæ sensus tamen earum partium emortuus erat, ad contactum frigidæ apparebant, & adacto in cutem scalpello nihil cruoris manabat. Coacto concilio Medicorum, visum est curem cum subiecta carne, profundis multis scarificationibus incidere: quod cum fecissem, manauit sanguis ater, crassus, velut congelatus, & paucus. Itaque hoc ei vt & pleraque alia, fuit inutile remedium: tandem enim liuore in faciem totumque corpus assurgente, phreneticus interiit. *Historia notanda.* *Frigus simplex gangrænā inuehit.*

Lectorum iudiciis æstimandum permitto, num aliunde, quam à venenata materia, tam præceps, tamque ferale derepente malum contingere potuerit: quanquam materiæ venenatæ peculiaris non est ea pernicies. Sæpe enim frigoris vis, seu ab ambiente aere, seu ex narcoticorū remediorum immoderatiore vsu, tanta existit, vt paucis horis membrorum alicui, imo etiam non raro toti corpori vitam adimat vt eorum exemplo intelligitur, qui per niues, montesque gelu & glacie concretos & horrentes iter fa-E ciunt. Hinc enim caloris natiui & spirituum in parte existentium extinctio, eorum vero, qui naturæ prouidentia eo suppetias mittuntur, exclusio.

Nam cum rigido frigore constricta, & tanquam gelu concreta teneatur pars, aspirare ad eam & ingredi prohibentur. Nec vero si in partem subiuerint, morari illic diutius possunt, quod peruersa & frigoris naturæ infensissimi hostis dominatu, omni naturæ œconomia, quatuorque primarum qualitatum illa, de qua ante diximus, harmonia conturbata, domicilium illic idoneum non inueniant. Quo fit vt eo, vnde primum venerant, resilientes, partem ipsam nutritionis, vitæ, sensus & motus commodis, orbam relinquant. *Cur spiritus partem, quā à natura insigniter deficit, deserant.*

Lutetiæ Brito quidam seruus à stabulo, cum à cœna probe potus supra lectum se coniecisset, per proximam fenestram, quam patentem reliquerat, frigus subiens sic alterum eius crus occupauit, vt mox à somno excitatus, nec tibiis ingredi, nec pedibus se sustentare posset. Cū igitur crus stupefactū tantum putaretur, iussus est igni adstare: sed cum illud propius admonuisset, plantam pedis sibi sine vllo doloris *Historia.*

ſenſu digiti craſſitudine,inuſſit,iam enim pluſquam dimidiam cruris partem necroſis occupauerat. Itaque in Noſocomium deportatus cum eſſet, conatus eius loci Chirurgus eſt, cruris emortui amputatione reliquum corpus à morte imminente vindicare,ſed fruſtra:gliſcente enim in ſupernas partes necroſi, intra triduum mortuus eſt,cum laborioſis ructibus & ſingultibus, deliriis,frigido ſudore,& crebra ſyncope. Profectò totâ illa hyeme frigoris tanta extitit inclementia, vt pleriſque in Noſocomionarium alas, ſeu pinnas necroſis ſine vlla putredine occuparit. Itaque cum ex tam multis quatuor delegiſſem, quibus nares amputarem, duo quidem incolumes euaſere, reliqui ſerpente malo interiere. Cæterum notandum venit, quod gangræna, quæ à frigore ortum ducat, primùm & maximè occupentur partes à corde,caloris fonte diſtantiſſimæ,nempe pedes & crura: itemque illæ, quæ proprio temperamento frigidæ exiſtunt,vt cartilagineæ,quales exiſtunt nares & auriculæ. A

Quæ potiſſimum partes gangræna à frigore orta tententur.

De Gangrænæ ſignis. Cap. XIII.

GAngrænæ,quam inflammatio ſeu phlegmone inuexerit, ſigna ſunt doloris & pulſationis ſine cauſa manifeſta,id eſt,tumoris reſolutione aut expuratione diminutio:coloris in parte flammei & rubetis ſubito in fuſcum aut liuidum mutatio,vt fuſiſſime docet Hippocrates, vbi de calcis fractæ gangræna loquitur: Dolorem pulſatilem hic intellectum velim non eum modo, quem arteriarũ concitatior motus edit, ſed iactabundum illum & punctorium velut pulſum, quem pugna caloris natiui, & eius, qui præter naturam eſt,efficit,ſuſcitata craſſa vaporum nebula ex humoribus,quos gangræna iactat & adoritur. Gangrænæ verò à frigore ſigna erunt,ſi derepente acutus dolor, pungẽs & vrens partem inuadat: nam penetrabile frigus adurit:ſi micans rubor tanquam à niue manibus tractata, mox in liuidum colorem abeat: ſi pro accidentario, qui inerat, calore, mox frigus & ſtupor cum horrore partem occuper, quaſi quartanario inſultu quateretur.Frigus eiuſmodi ſi eouſque proceſſerit,vt calorem natiuum extinguat,necroſim poſt gangrænam infert:ſæpe verò etiam conuulſiones & violentas totius corporis concuſſiones cerebro & reliquis vitæ principiis valde moleſtas. Gangrænas verò vinculo arctiore,fractura, luxatione,& contuſione inuectas cognoueris, duritie, quam humorum attractio & incurſus intulerit: obortis & ſparſis per cutem puſtulis ſeu veſiculis,propter ardorem inſignem,tanquam à combuſtione: partis pondere,propter ſpirituum membri molem haud iam ſuſtentantium, penuriam: denique ex eo, quod appreſſus parti digitus tanquam in œdemate impreſſum relinquit veſtigium:itemque ex eo,quod cutis citra cauſam manifeſtam,à carnib. abſcedit.Iam ex morſu,punctura,aneuriſmate, vulnere in corporibus plethoricis & cacochymis, parteque exquiſitiſſimo ſenſu prædita ortas gangrænas iiſdem fere ſignis,quibus ab inflammatione natam cognoueris.His enim & ſimilibus ex cauſis fit humorum ſupra quam par eſt,in partem fluxio & attractio:vnde intercepta perſpiratione, obſtructiſque meatibus, caloris natiui oppreſſio & ſuffocatio. Cæterum hoc admonitum velim Chirurgiæ tyronem, vbi præſentem gangrænam ex ſignis commemoratis deprehenderit,ne differendã amputationem putet,eo nomine,quod aliquis adhuc in parte ſenſus vel tenuis aliquis motus ſuperſtes ſit. Nam ſæpe in hoc caſu mouentur obſeſſæ partes, non motu integri muſculi, ſed hoc tantum, quod muſculi caput nondum gangræna obſeſſum,dum ſe ſuis viribus mouet, vna continuum ſibi tendinem & caudam ſuam, etſi iam emortuam iactet & commoueat:quare cunctari in talibus malum eſt.

Sect.2.lib.de fract. *Dolor pulſatilis qui.* B

Gangrænæ ſigna à frigore orta.

Signa gangrænæ ortæ à fluxione & materia. C

Non differẽdã eſſe amputationẽ etiã manente in parte tenui aliquo motu aut ſenſu.

Super Gangrænis qui Prognoſis inſtituenda. Cap. XIV.

COmmemoratis ſignis Gangrænæ cognitæ,Prognoſim oportet inſtituere.Eſt autem eius tanta ferocia & malignitas,vt niſi citiſſime occurratur,pars moritura ſit,& mortificationis ſuæ contagio vicinas comprehenſura:quo factum eſt,vt à multis gangræna Eſtiomenos diceretur. Graſſatur enim veneni inſtar corruptio eiuſmodi,vicinaque omnia ignis inſtar exeſt,arrodit & depopulatur,quouſque corpus vniuerſum peruaſerit.Nam vt ſcribit Hipp.*li.de Vulner.capitis,Mortui & viuentis nulla eſt proportio.*Itaque oportet mortuum à viuo ſtatim excludi, aut niſi id fiat, viuum mortui contagione interire. Moribundis ſudor frigidus toto manat corpore, deliria exercent & inſomnia, ructus & ſingultus fatigant, crebra ſyncope oboritur. Vaporibus nempe,copioſe & continenter per venas,neruos & arterias ad viſcera & partes principes, ab humorum & carnium corruptione,ſuſcitatis. Hæc ergo vbi præfatus fueris, & ægri amicis edixeris,tum demum vt ad opus te accingas,feſtinandum. D

Cur gangræna Eſtiomenus dicatur.

Viuum mortui impatiẽs

De Gangrænæ cura generali. Cap. XV.

GAngrænarum curandarum indicationes ab ipſarum varietate ſunt petendæ, nam pro ipſarum eſſentia & magnitudine variè inſtituitur curatio. Gangrænæ enim aliæ totum membrum occupant, aliæ membri tantum portionem:aliæ profundæ ſunt,aliæ extimæ & ſuperficiariæ. Habenda & ratio eſt temperiei corporis. Nam corpora mollia & delicata, vt puerorum,mulierum, eunuchorum & otioſorum hominum,mitiora multo remedia flagitant, quam qui natura & conſuetudine, ſeu vitæ inſtituto, robuſtiores & duriores exiſtunt, cuiuſmodi ſunt agricolæ,foſſores,nautæ,venatores,baiuli,& alij id genus homines,parce ac duriter qui vitam inſtituunt. E

Curanda gãgrænæ variæ indicationes

Nec vniuerſi ſolum corporis, ſed & obſeſſarum partium ineunda eſt ratio: nam partium carnoſarum ſeu muſculoſarum alia ratio eſt,quam ſolidarum,vt neruoſarum & articulorum,aut ſolidiorum, vt vertebrarum. Iam partes calidæ & humidæ, vt pudenda,os, vterus & anus,facilius à putredine tentantur,

tantur,

A tantur,& citius occupantur. Itaque tanto maturius occurrendum. Ergo ſi maxime ab interna cauſa ortum gangræna ducat, diæta in decenti rerum ſex non naturalium vſu eſt præſcribenda. Si corpus plethoricum vel cacochymum fuerit, de phlebotomia & purgatione aduocato Medico cogitandum. Cõtra vaporum ad partes nobiles translationes, cor præſertim roborandum theriaca in aqua acetoſæ, aut cardui benedicti diſſoluta, bolo mithridatij, conſeruis roſarum & bugloſſi, atque opiatis ex arte in rem præſentem confectis: extrinſecus ſequens epithema apponetur regioni cordis.

Quæ partes gangrænaa facile tentantur.

℞. aquæ roſ. & nenuph. an. ℥iiij. acet. ſcillitici ℥j. corallorum, ſantalorum alborum & rubrorum, roſ. rubr. in puluerem redactarum & ſpodij an. ʒj. mithrid. & ther. an. ʒij. ß. trochiſcorum de camphora ʒij. flor. cordialium in pollinem redactarum, p. ij. croci ʒj. ex omnibus in pollinem redactis, fiat epithema, quod ſuperimponatur cordi, cum panno coccineo aut ſpongia: hæc fere ſunt, quæ in omnis gangrænæ curationem cadunt.

Epithema cardiacum.

De Gangrænæ cura particulari. CAP. XVI.

Gangrænæ, quam ſanguinis, & humorum partis natiuum calorem ſuffocantium influxus copioſior & rapidior pepererit, per ingentes phlegmonas, inſtituitur curatio euacuando & deſiccando humores qui mora & collectione in parte dolente computruerint. In eam rem laudantur maxime ſcarificationes & inciſiones magnæ, mediocres, paruæ, profundæ, & ſuperficiariæ pro gangrænæ conditione: vt ſic pars exonerata perſpirationis, humores vero concluſi difflationis ſeu excretæ fuliginis beneficio gaudeant. Inciſiones fiunt cum malum grande eſt, profundum & necroſi proximum. Scarificatus, cum iam primum pars computreſcit, nam pro morbi magnitudine remedij magnitudo eſſe debet. Quare ſi ad oſſa vſque penetret multis & profundis ſectionibus cutem & carnes, nouacula ad eam rem comparata, incidere oportebit: vitatis tamen inſignioribus neruis & vaſis, niſi penitus computruerint nam ſi ea nondum putredo inuaſerit, ſectiones in horum interſtitiis ſunt moliendæ: ſi minor eſt gangræna, ſcarificationibus contenti eſſe debemus. Scarificationibus & inciſionibus factis multum ſanguinis effluere ſinendum, vt ſic materia coniuncta euacuetur. Huic affundenda remedia, quæ calefaciendo, ſiccando, reſoluendo, detergendo & aperiendo putredinem emendent & caſtigent: in imum vero penetrando, abſumendæ virulentiæ parti iam infixæ vim habeant. In hanc rem inſtituuntur lotiones ex lixiuio cinerum ficulnearum aut quercinarum, in quo lupini ad perfectam elixationem coxerint. Vel paratu faciliora remedia habebuntur ex aqua ſalſa, in qua bullierint aloe & ægyptiacum, addita ſub finem

Curatio gangrænæ ab inflammatione.

B

Lixiuium ad elotionẽ.

C aqua vitæ: nam aqua vitæ & calcanthum cinefactum ſingularia ſunt ad gangrænam remedia. Vel,

℞. acet. optimi ℔j. mel. roſ. ℥iiij. ſyru. acetoſi ℥iij. ſalis. com. ℥v. bulliant ſimul: adde aquæ vitæ ℔. ß. hoc remedio pars ſæpius abluatur, eſt enim eius ad gangrænas coercendas magna vis. A lotione, ægyptiacum linamentis impones, atque in inciſiones immittes: non enim hoc remedio aliud eſt efficacius ad putredines nam eſchara inducta, abſcedere facit putridam carnem à ſana. Nec vero in hoc mali genere expectandum, vt putridæ carnes ipſæ per ſe à ſanis excidant: ſed potius quicquid corruptum eſt, id nouacula vel forficibus reſcindere oportet, inde toties ægyptiacum indere, quoties opus videbitur Cuius rei ſcientiã comparabis ex carnis ipſius colore, odore, & ſenſibilitate: ægyptiaci, cuius ſemper in his caſibus ſum admirabiles vires expertus, deſcriptio eſt eiuſmodi.

℞. floris æris, alumi. roch. mellis com. an. ℥iij. aceti acerrimi ℥v. ſalis com. ℥j. vitrio. rom. ℥ß. ſublim. pulueriſati ʒij. bulliant omnia ſimul ad ignem. fiat vnguentum.

Ægyptiaci deſcriptio.

Si putredininis in parte non ſit tanta vis, ægyptiacum imbecillius inſtituetur. Immiſſo ægyptiaco mox toti parti ſequens cataplaſma eſt imponendum: impedit enim putrefactionem, reſoluit, deterget, deſiccat virulentam ſaniem, & partium ſicca tenuitate in membrum penetrat, ipſum roborat & eſt anodynum.

D *℞. far. fab. hord. orobi, lent. lupi. an. ℔. ß ſal. com & mel roſ. an. ℥iiij. ſucci abſynth. marrub. an. ℥ij. ß. aloes, maſt. myrrh. & aquæ vit. an. ℥ij, oxymelitis ſimplicis quantum ſufficit. fiat cataplaſma molle ſecundum artem:* ſupra malum adſtringens hoc ſeu defenſiuum ad reprimendum humorum in partem influxum, & vaporum à parte putrida in totum corpus ſublationem eſt imponendum.

Cataplaſma arcens putredinẽ.

℞. olei roſati & myrtil. an. ℥iiij. ſuccor. plant. ſolani, ſemperuiui an. ℥ii. album. ouo. v. boli armen. terræ ſigillatæ ſubtiliter pulueriſatorum an. ʒj. oxycrati quantum ſufficit, miſce ad vſum dictum. Debent vero hæc ſæpius renouari remedia: Si malum contumax adeo ſit, vt deſcriptis remediis non cedat, ad fortiora veniendum, nempe cauteria: poſt quorum applicationem iubet Galenus, ſuccum porri cum ſale trito & diſſoluto apponi quod huic remedio vis inſit penetrandi & ſiccandi, adeoque putredinem arcendi. Quod ſi nihil cauteriis profeceris, veniendum eſt ad id, quod eſt extremum remedium, nempe partis amputationem: nam ex Hippocratis ſententia, *extremis morbis extrema exquiſite remedia ſunt optima*; prius tamen certiſſimum te eſſe oportet de partis necroſi & mortificatione: non enim parum intereſt, ſi quis perperam aut neceſſario membrum amputarit. Itaque quibus ſignis necroſim perfectam cognoſcere poſſis, nunc placet ſubiicere.

Adſtringentia quem vſum habeãt in curandis gangrænis.
2. ad glauc.
Aph. 6. ſect 11.

E

De Signis perfectæ necroſis ſeu mortificationis. CAP. XVII.

Gangrænam in ſphacelum tranſiuiſſe, partemque omnino & penitus emortuam eſſe, certo ſcies, ſi ipſa colore nigra viſatur, tactu autem marmore frigidior ſentiatur, cuius frigoris cauſa non ſit aeris gelu rigentis inclementia, Si magna ſubſit mollities, adeo, vt pars digito compreſſa non reſurgat, ſed impreſſionis expreſſum retineat veſtigium. Si cutis à ſubiacente carne abſcedat, ſi fœtor tantus, tamque acris exhalet (in ſphacelo præſertim vlcerato) vt eum præſentes ferre nequeãt: ſi ſanioſus liquor

liquor inde effluat viſcidus, viridis aut nigricans: ſi penitus nec ſentiat, nec motus potentiam pars habeat, ſeu vellatur, verberetur, comprimatur, pungatur, inuratur, amputetur. Hic admonitum velim Chirurgiæ tyronem, quod ad ſenſus partis priuationem attinet, ne fallatur. Scio enim permultos deceptos eo nomine, quod ægri parte illa puncti, dicerent magnum ſe dolorem percipere. Eſt enim plerumque falſus ille ſenſus: quique contingit potius ingentis doloris, qui antea in parte regnabat, forti apprehenſione, quam à ſuperſtite vlla adhuc ſentiendi facultate. Falſi huius fallaciſque ſenſus argumentum longe clariſſimum apparet, poſt membri amputationem: diu enim poſt conqueruntur de dolore partis amputatæ: Mira profecto res & plane prodigioſa, quæque vix fidem habitura ſit, niſi apud eos, qui oculis intuiti ſunt, & auribus hauſerunt, multos poſt amputationem menſes, ægros dolere ſibi adhuc crus amputatum grauiter conquerentes. Quare ne ea res deflendam quidem, ſed tamen hominis & reliqui totius corporis vitæ conſeruandæ neceſſariam membri alicuius, cui reliqua ſphaceli & perfectæ mortificationis ſigna adfuerint, amputationem remoretur, iterum atque iterum vide, alias neglectum incendium momento in vniuerſum corpus graſſabitur, nec iam remedio locus erit. Sic enim Hippocrates ſectiones, vſtiones & terebrationes, quam primum neceſſitas exigit, perficiendas iubet. A

Cautio notanda de partis inſenſibilitate.

Mirum ſymptoma.

Sect.7.lib.6. epid.

Quo loco amputandum ſit. CAP. XVIII. B

NOn eſt ſatis neceſſariam eſſe amputationem intelligere, quo præterea partis emortuæ loco illa facienda ſit, oportet noſſe: in quo Chirurgi prudentia elucet maxime. Ars iubet viuum apprehendere, & in ſana carne membrum præcidere: at eadem ars iubet, vt ſanum corpus, quantum in nobis ſitum erit, integrum conſeruemus. In his rerum difficultatibus qualiter te gerere debeas, familiari exemplo aperiam. Supponamus ſphacelo pedem vſque ad malleolos occupari, hic attente conſiderandum, quo loco amputare debeas. Nam niſi viuam carnem amputatione comprehenderis, atque putredinis vel momentum reliqueris, nihil amputatione profeceris, ſerpet enim id mox in reliquum corpus. Medicinam vero, ad humani corporis conſeruationem comparatam, decet quantum licet à ferro, omnique iniuria id, quod vita & ſanitate fruitur, defendere. Itaque quam minimum eius, quod ſanum eſt, amputabis: ſic tamen, vt potius ex ſana parte aliquid excidas, quam ex ægra relinquas, Celſi conſilio. Sæpe tamen conſilium id immutat actionis reliquæ partis commoditas, atque quidam quaſi ornatus. Hæc enim duo ſi in mentem reuocaueris, ſuadebunt in caſu & exemplo propoſito, vt crus ad quinque digitos contra genu præcidas.

Controuerſia deciſio.

Lib.7.ca 33.

Sic enim, reliquo crure commodius, & cum minore moleſtia vti poterit æger: id eſt, crure ligneo incedere: alias enim ſi minimum ſupra malum, ex artis communibus regulis, amputaueris, æger tribus ſe ſuſtentare cruribus pro duobus maiore tædio cogetur. Sic enim noui Franciſcum Clericum capitaneum, cum ipſi ex naue pugnanti pes nonnihil ſupra malleolum, pila ferrea, æneo tormento exploſa abreptus eſſet, atque ex eo vulnere poſtea conualuiſſet, poſtmodum reliqui & inutilis vel potius onerosi, grauiſque cruris tædio affectum, id ſibi viuo & ſentienti ad quinque digitos contra genu abſcindi curaſſe, & profecto longe nunc expeditius eo ad omnem motum vtitur. In brachio ſi quid tale contigerit, ſecus agendum eſt: nempe quam minimum ſanæ partis abſcindere oportet. Longe enim cruris actiones à brachiorum actionibus euariant, vel hoc maxime, quod corpus brachiis non innititur & ſuſtentatur, vt pedibus & cruribus. C

Hiſtoria notanda.

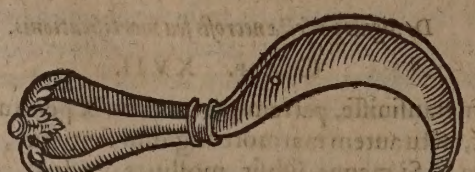
Sectionis alia ratio in crure, alia in brachio.

Qua arte ſectio facienda. CAP. XIX.

IN primis virium habeatur ratio, roboretur itaq; æger, ſi opus ſit, alimentis euchymis, coctu facilibus, & multos ſpiritus generantibus: vt vitellis ouorum, & pane toſto in generoſo vino macerato. Hinc collocetur, vt decet, tractiſque ſurſum verſus partes ſanas, muſculis, arcta deligatura aliquantum ſupra excidendi membri locum inducatur, vinculo valido & lato, ei ſimili, quo ſolent mulieres capillos paſſos nectere: habet hæc deligatura triplicem vſum: Primus eſt, quod ſurſum abductos cum cute muſculos continet, vt mox opere peracto, deorſum deuoluti, exciſorum oſſium extrema opperiant, iiſdemq; cicatrice tandem inducta, puluilli & tomenti loco ſint, ſicque compreſſionem, in reliqua corporis mole ſuſtentanda, indolentius ferant: adde quod ſic ad ſanitatem & cicatricem regreſſus expeditior & celerior eſt: nempe quo plus carnis, cutiſque oſſium extremis relinquitur, eo citius carne & cicatrice obducuntur. Secundus eſt, quod fluxum ſanguinis prohibet compreſſis, præcluſiſque venis & arteriis. Tertius eſt, quod ſenſum partis, ſtupore inducto, valde hebetat, ſpiritui animali ingreſſu in partem per neruos, compreſſione arcta intercluſo. Ergo peracta deligatura incidenda ad os vſque caro erit nouacula acuta & bene ſecante, aut cultro falcato, cuius hæc figura eſt. D

Deligatura partis amputanda.

Culter falcatus excidendis membris idoneus.

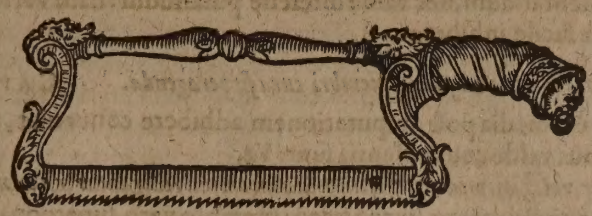

E

Notandum vero, quod inter oſſa, muſculorum quorundam portio latere ſolet, quam facile nouacula aut falcato cultro incidere non poteris: ergo eam diligenter diuides, & totam ab oſſe ſubduces inſtru-

A instrumento ad instar falcati scalpelli affabre facto. Huius rei admonitum te volui, quod si serrulæ aliud ab osse diuidendum relinquas, magnum doloris cruciatum ægro inter secandum inferes: non enim serra res molles, vt carnes, tendines, membranas, facile diuidere potest. Vbi igitur subsectis & abductis aliis omnibus corpusculis ad os vsque nudum ventum est, serrula pedem vnum & tres pollices fere longa, id expedite est præcidendum, quam proxime sanæ carni etiam inhærenti: ac tum frons ossis, quam serrula exasperauit, læuiganda est. *Cautio notanda.*

Serrulæ figura.

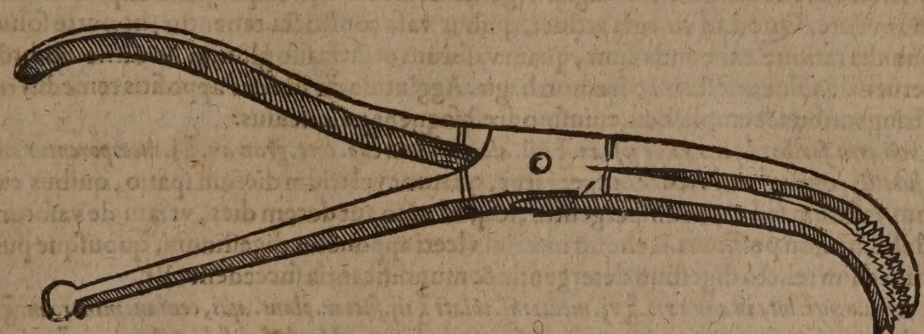
B

Qua arte amputato membro sanguinis fluxus sit sistendus.
CAP. XX.

AMputato membro & exciso, sanguis fluere sinendus est, pro virium ratione, quo pars reliqua inflammationi & aliis symptomatibus minus sit postea obnoxia: hinc citissime & arctissime venæ arteriæq; deligandæ: quo sanguinis fluentis cursus inhibeatur, & sistatur penitus. Quod fiet, comprehensis vasis rostro coruino, cuius hæc figura est.

Rostrum coruinum eliciendis extrahendisq, è carne, in qua latent, vasis, vt deligari & constringi vinculis queant, idoneum.

C

Hoc instrumento vellenda & comprehendenda sunt vasorum in carne delitescentium extrema, forasque è musculis, in quos statim ab amputatione se subduxerunt, vt partes omnes sese semper versus origines suas contrahere solent, proferenda: in quo opere peragendo non admodum interesse putabis, si alias vicinarum partium, vt carnis portiunculas, vna cum ipsis vasis comprehenderis, hinc enim nihil timendum periculi: imo sic vasa consolidabuntur facilius, quam si sola ipsa per se exanguia coalescerent: sic demum prolata, duplici & valido filo constringenda. *Qua arte vasa expromenda & deliganda.*

D

Quo modo sanguine inhibito curandum sit excisum membrum.
CAP. XXI.

COnstrictis vasis, soluenda est deligatura supra excisionis locum obducta: hinc vulneris labra, ductis decussatim acu quatuor punctis, & penitius in carnem adactis, nectes: sic enim cutis & abscissorum musculorum, sursum ante amputationem abductas portiones, laxe ossibus ipsis induces, ac quã maxime ipsa vndique conteges, vt minus aeris appulsu feriantur, & vulnus citius agglutinetur. Quod vero de nexu labrorum vulneris, quatuor acu ductis punctis dicimus, non est ita audiendum, quasi contentius conari debeas, vt ipsa sibi mutuo applices, & quodam contactu adiungas: id enim est impossibile, citius se puncta ruperint, ex quo partis denudatio consequetur. Sufficiet ergo, si ipsa mediocri contentione sibi propius adducas: vt sic cutem, subiectamque vna carnem, pristinæ suæ, quam ante retractionem habebant laxitati, restituas: tandemque naturæ accedente opera, vulnus facilius agglutines. *Secta partis labra qui coniungenda.*

Qua arte compescendus sit sanguinis fluxus, vasorum deligatorum aliquo forte soluto.
CAP. XXII.

E RE, quemadmodum huc vsq; diximus, gesta, si forte contingit alicuius vasorum vinculum resolui, membrum eo rursum deligaturæ genere, quod ante amputationem ipsi inducendum diximus, vinciendum est. Vel, quod magis probo, quodque facilius & minus dolorificum est, minister comprehenso ambabus manibus membro, arctius appressis digitis, soluti vasis ductum comprimet, sic enim sanguinem sistet. Inde operis magister acum eliget quatuor fere digitos longam, quadratam & acutis angulis bene secantem, filum validum triplicem vel quadruplicem ducentem. Hac resolutum vas eo, qui sequitur, modo reuinciet. Acum extrinsecus semidigiti interuallo contra vas resolutum transfixa

carne adiget, quousque ad ipsius vasis extremum penetrauerit. Tum subter illud idem vas, denuo acum adactam reuocabit: ita vt inter adactam acum & reuocatam, nō plus, quam digitus transuersus intersit. In interiecto illo digitali spatio, peniculum aut splenium exduplicato triplicatoue linteo collocabit & interseret, ac super ipsum fili capita arctiore nodo constringet. Sic enim, ne nodus constrictionis vi in interiectam carnem penetret, prouidebit, & vna firmitatem illi comparabit. Ita fit, vt breui reuinctum vasis orificium vicinis carnibus agglutinetur, tanta prorsum pertinacia, vt ex vase ita reuincto nunquam visa sit, vel sanguinis guttula, effluxisse. Quod si qui sanguis fluit, ab exiguo aliquo vase fluat, nihil hoc futuræ & vinculi genere tentandum, nec valde interesse putandum: nam vel sola adstringentium mox dicendorum appositione facile inhibetur. A

Ab exiguis vasis hæmorrhagia negligenda.

Qua arte reliqua amputati membri cura sit peragenda. Cap. XXIII.

NVnc dicendum, quæ remedia post amputationem adhibere conueniat, nempe emplastica, quæ vulneribus recentibus valde conuenientia sunt: Vt,

Emplasticū remedium. ℞ *boli arm.* ℥ *iiij. far. vol.* ℥ *iij. picis ref.* ℥ *ij. in pollinem omnia redigantur, & ex mixtis fiat puluis*, quo conspergatur vulnus, superinducto carpto linteo sicco: membro vero superponatur repercutiens seu defensiuum medicamentum sequens. B

Repellens medicamētum. ℞ *album. ouo. vj. boli arm. sang. drac. gypsi, terræ sigil. aloes, mast. gallar. comb. an.* ℥ *ij. in pollinem redigantur omnia, & bene agitentur, addendo olei ros. & myrth. an.* ℥ *j. fiat defensiuum ad formam mellis.* Debet hoc vnguentum applicari cum Stupis oxycrato imbutis, ita vt non ipsum modo sectum membrū tegat, sed & altius in vicinum etiam se diffundat & cooperiat: vt crure amputato, debet articulo imponi, & altius à genu in femur se quatuor digitorum latitudine diffundere: nam non modo repercutiendi vim habet, sed etiam roborādæ partis, fluxionis sanguine temperato coercendæ, sedandi doloris & inflammationis prohibendæ. Proderit insuper diplomata lintea & fascias oxycrato macerare: hinc membrum figura media situm, in puluinis auenæ gluma, pilis ceruinis, aut furfure frumentaceo fartis, collocare. Apparatus ille primus non est renouandus, nisi magna vrgente necessitate, nempe quatuor post diebus hyeme, paucioribus æstate. Quod ad vincula attinet, quibus vasa constricta tenentur, non arte soluenda, aut quacunque alia ratione eximenda sunt, quam vasorum orificia suo glutino & carne obducta sint, ne noua superueniat, soluere festinanti hæmorrhagia. Agglutinatio illa fiet appositis remediis refrigerantibus, adstringentibus & emplasticis, cuiusmodi est sequens puluisculus. C

Qua figura collocandū & quoties curandum membrum.

Puluis emplasticus. ℞ *boli arm. far. hord. picis, res. gyps. an.* ℥ *iiij. aloes, nucum cup. cort. gran an.* ℥ *j. incorporentur omnia simul, fiat puluis subtilis*, quo totum vlcus conspergatur, quatuor vel trium dierum spatio, quibus exactis solæ orificiorum vasorum sedes eo conspergentur, idq; ad octo aut decem dies, vt iam de vasorum agglutinatione dubitare non possimus. Reliquo interim vlceri apponetur digestiuum, quousque purulentum euaserit: tum enim relicto digestiuo detergentia & mundificantia succedent: Vt,

Detergētia. ℞ *tereb. venet. lotæ in aqua vit.* ℥ *vj. mellis ros. colati* ℥ *iij. succor. plant. apii, centau. minor. an.* ℥ *ij. bulliant omnia simul vsque ad consumptionem succorum; auferantur ab igne, addendo far. fab. & hord. an.* ℥ *j. theria. gal.* ℥ *ß. aloes, myrrh. aristoloc. an.* ℥ *iij. croci* ℈ *j. fiat mundificatiuum.* Cæterum cum sic se res habeat, vt diu post amputationem ægri suum sibi adhuc membrum integrum esse imaginentur, ac de eius dolore conquerantur (quod verisimile mihi sit contingere ob id, quod secti nerui versus originem suam contrahant se, sicque conuulsionibus similem dolorem excitent. Nam vt scribit Gal. *lib. de Motu musculorum*, nerui & musculi vera propriaq; actio, contractio est: contra contensio non tam actio est, quam motus) ideo vt ei quoq; symptomati medeamur, opera danda est. Id fiet oblita dorsi spina, totaq; parte affecta sequente linimento, cui magna vis inest aduersus conuulsionem, paralysim, stuporem, omnes denique neruosi generis frigidos affectus:

Cur secto membro de eius dolore quasi adhuc existentis diu post conquerantur ægri.

Litus ad spinam dorsi contra neruorū omnes affectus. ℞ *saluiæ, chamæpytheos, maioranæ, rorismar. menth. rutæ, lauend. an. m. j, florum chamemel. melilot. summitatum anet. & hyperic. an. p. ij. baccarum lauri & iuniperi. an.* ℥ *ij. radicis pyrethri* ℥ *ij. mastichis, asæ odoratæ, an.* ℥ *j. ß. terebinthinæ venetæ.* ℔ *j. olei lumbr. aneth. & catel. an.* ℥ *vj. olei tereb.* ℥ *iij. axun. hum.* ℥ *ij. croci* ℥ *j. vini albi odoriferi* ℔ *j. ceræ quantum sufficit, contundenda contundantur, puluerisanda puluerisentur, deinde macerentur omnia in vino per noctem, postea coquantur cum oleis & axungia prædictis in vase duplici, fiat linimentum secundum artem. In fine adde aquæ vit.* ℥ *iij.* Præterea inter curandum hoc vulnus, decet Chirurgum attentum esse in procurando lapsu extremitatum ossis, quas serrula & aeris appulsus, nunquam antea expertus percuterint, quod fiet appositis ipsis extremitatibus cauteriis actualibus, id est, ferro candente, in quorum vsu magnopere cauendum est, ne sensiles partes igne attingas: sed nec vi ossa ipsa auellenda sunt, sed leui concussione sensim commouenda, sic vt præclare tecum & cum ægro actum putes, si post trigesimum ab amputatione diem, excidant. His omnibus peractis luxuriantem & spongiosam carnem incremento cathæreticis prohibebis, cuiusmodi sunt, calcanthum vstum, puluis mercurii, & alia, inter quæ alumen coctum & in pollinem redactum in hoc vulnerum genere excellit, seu per se sumatur, seu cum aliis misceatur. Hæc & his similia ad perfectam vsque agglutinationem & cicatricis obductionem vsurpabis, & alia ad horum exemplar pro re nata, vt se res offerent, ipse per te comminisci poteris. D E

Extremorū ossium qui procurādus lapsus.

Cathæretica.

A *Quæ causa authori iusta visa fuerit, vt ad compescenda sanguinis post amputatum membrum profluuia, nouam remediorum formam comminisceretur, veterem verò & Chirurgis ferè omnibus tritam, quæ cauteriis actualibus fit, desereret.*

CAP. XXIV.

FAteor equidem, me olim alia via sanguinis ab amputatione membrorum fluores cōpescuisse, quàm quæ paulo ante tradita est. Cuius equidem rei pudet me, & piget: sed quid facerem? sic á magistris, quos mihi imitandos proposueram, semper factitari animaduerteram: qui nempe tum demum se præclare instructos ad hæmorrhagiam sistendam arbitrabantur, cum ignitorum ferramentorum & medicamentorū causticorum varia suppellectile circumfusi, nunc hæc, nunc illa pro arbitrio amputatæ parti apprimerent. Quod profectò facinus sine summo horrore dici aut cogitari, nedum fieri potest. Id enim remedii genus non poterat non summum doloris cruciatum ægris inferre: cum eiusmodi vulnera recentia, & viuam, sanamque carnem comprehendentia, exquisitissimo sensu prædita sint. Nec verò neruosis corporibus causticum quidquam apprimi potest, quin statim ignis sæua illa impressio, visceribus communicetur: vnde perniciosorum symptomatum, ac mortis sæpius consecutio. Et certe ex ita B inustis vix vnquam tertia pars conualescebat, & id admodum ægre, quod ambusta vulnera difficillime ad cicatricem deducantur: illa enim vstulatione sæui dolores excitantur, vnde febris, conuulsio, & sæpe his alia peiora accidentia. Adde, quod eschara lapsa noua sæpius hæmorrhagia superueniebat, cui coercendæ aliis pyroticis & ignitis ferramentis opus. Neque enim aliam viam nouerant boni illi viri, ex quorum repetitione magna fiebat carnosæ & neruosæ substantiæ consumptio & deperditio: cuius occasione ossa denudabantur, vnde plurimis cicatricis inducendæ spes adempta est, coactis in vitæ miseræ reliquum tempus, vlcus eo loco, quo membrum excisum fuerat, circumferre: quæ res opportunitatem illis adimebat, cruris aut brachii arte parati in excisi locum aptandi. Itaque Chirurgos omnes obnixe rogatos velim, vt vetere illa, & crudelitatis crimine oblita medendi via relicta, hanc nouam amplectantur, quam me edoctum Dei numine arbitror: non enim illam à magistris, non à quoquam alio didici, aut vsurpatam vnquam animaduerti. Tantum apud Galenum legi, ad sanguinis fluxum sistendum, nihil esse præsentius, quam vasa ipsa, quorum ductibus fit fluxio, versus radices suas, hepar nempe & cor religare. Hoc Galeni præceptum de vinciendis & suendis venis & arteriis, in vulneribus reC centibus, ad ea, quæ membrorum amputatione fiunt, cum traduci posse putarem, tentaui in plerisque: sic tamen vt per initia & prima experimenta, cauteria & ignita ferramenta parata semper haberem, vt si mihi minus quid fœliciter nouo illo opere successisset, subsidium mihi ex vetere doctrina compararē: donec tandem magistra & fœlici prope infinitorum experientia confirmatus, ignitis ferramētis, omnibusque cauteriis, quod ad hoc opus interesset, vale in sempiternum dixi. Idem ego Chirurgus omnibus censeo faciendum: non enim vt in negotiis ciuilibus, sic in his rebus, quæ arte geruntur, præscriptio, ius, authoritatem, aut locum contra rationem habere potest: ne quis obtrudat, sic semper à maioribus fuisse factitatum.

> *Ignita ferramenta reiicienda.*
>
> *Lib. 5. meth.*
>
> *Præscriptio & consuetudo in scientiis contra rationem non habere locum.*

Superiorum præceptorum praxis, historia memorabili de quodam milite, cui brachium ad cubiti articulum amputatum est, subiicitur. CAP. XXV.

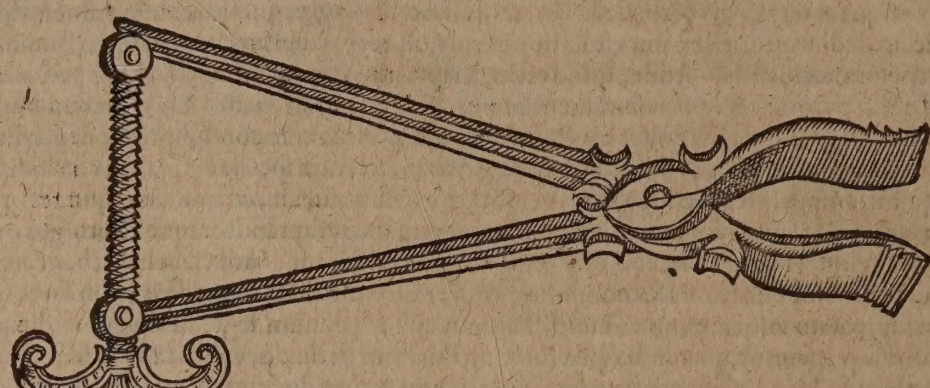
PLacet nunc gangrænæ & sphaceli curandorum positas leges proposito exemplo confirmare. Dum ego Taurini agerem Chirurgus Polemarchi Monte-iani, miles quidam Gregarius, vulnus ad carpum seu manus articulum, glande plumbea sclopo explosa, accepit: vnde fractis insigniter ossibus & D tendinibus, neruosisque corporibus crudeliter laceratis, gangrænæ ac tandem sphaceli ad cubiti vsque articulum, consecutio facta est, sed & mediam thoracis partem inflammatio inuasit, & ad gangrænam quædam velut dispositio, quo factum est, vt ructibus, singultibus, vigiliis, iactationibus, & crebra syncope laboriose & periculose admodum exerceretur, quæ causa fuit, cur multi illum Chirurgi relinquerent, tanquam deploratum. Ita factum est, vt amicorum eius precibus coactus, miserum illum & omni humano præsidio orbum, curādum susciperem. Cognito igitur suis signis sphacelo, brachium ad cubiti articulum primo quoq; tempore amputo, superinducta prius, de qua dixi, deligatura: amputo inquam, non ferra, sed sola nouacula: excisis, quæ ossa, id est, humerū brachiumq; continebant, ligamentis, quod in articulo cubiti sphacelus consisteret: etsi gangræna ad humerum ascenderet, nec verò noua cuiquam hæc in articulo sectio videri debet. Illam enim Hipp. valde commendat, atque sanatu facilem prædicat, nihilque ex ea timendum præter syncopem, propter dolorem, qui incisione tendinum & ligamentorum communium excitatur. Cæterum incisione eiusmodi à me peracta, prohibere non potuit superinducta ligatura, quin multus sanguis inde manaret, propter insignia, quæ illac perreptant, vasa. Sino igitur sanguinem liberius fluere, quo partem deonerarem, atque inflammationis ac gangrænæ pericuE lis, metuque in posterum expedirem: mox ignito ferro fluorem cohibui, neque dum enim aliam viam noueram. Inde soluta blande deligatura, humeri partem gangræna obsessam, multis & profundis incisionibus disseco, vitata & intacta interna parte, propter insignium vasorum & neruorum, qui illac feruntur, multitudinem, mox incisionum quibusdam pyroticum admoui, tum vt sanguinem sisterem, tum virulentam saniem in parte restitantem exhaurirem. Inde immissis, appositisque remediis ante descriptis, serpentem putredinem debellaui: ad thoracis coercendam inflammationē omni medicamentorum refrænantium genere sum vsus: epithemata etiam regioni cordis adhibui, & cardiaca ægro potanda, deuorandaq; exhibui, nec ante destiti ab illorum vsu, quam illi ructus, singultusq; atq; leipothymiæ vanescerent. His ego dum attentius intendo, aliud ægrum mali genus occupat, conuulsio nempe,

> *Historia.*
>
> *Ad articulū amputatio.*
>
> *Sect. 4. lib. de art.*

Desessio in fimo equino calente a conuulsione corpus liberat.

non vlla mea, aut eius culpa, sed loci, in quo iacebat, vitio, in granario enim decumbebat, rimis vndiq; dehiscente, & ventorum omnium afflatui peruio, media vero tum & pruinis, gelu, omnique frigore horrida sæuiebat hyems, nec has cœli, locique iniurias, ignis aut eorum aliud, quæ ad vitam tuendam necessaria sunt, minuebat: iam artuum contractio, dentiũ constrictio, & oris, facieq; partium omnium tortura miserum exercebant, cum ego eius misertus, in proximum stabulum multo fimo fumans deportari curaui, importatoque in duas pyrothecas igne, descriptis antea ad conuulsionem linimentis, quamprimum ceruices, totamque homini dorsi spinam oblino, vitatis partibus thoracicis: mox ipsum calido linteo inuolutum, in fimum pariter calens & recenti stramine ante constratum ad ceruices vsq; defodio. Illic cum triduum mansisset, oborto tandem leui alui profluuio, & copioso sudore, os sensim, dentesq; ante constrictos & rigentes diducere cœpit. Hinc rei melius gerendæ opportunitatem nactus, descripto huc instrumento, & in dentes inserto, os illi amplius diduco.

Dilatatorium, ori, dentibusq; diducendis comparatum, quod cochlea torquetur.

Illum oris hiatum, subducto dehinc dilatatorio, insertis hinc & hinc salicis bacillis seruo integrum, vt liceret mihi ipsum paulo liberalius cibis paratu facilibus, nempe lacte bubulo & ouis sorbilibus cibare, tantisper dum mandendi libertas deuicta conuulsione rediret. His igitur artibus conuulsionis illo casu mox liberatus, tum demum brachii curam repeto, ferro candente extremum os denuo inuro, vt saniei affluxum perpetuum exhaurirem. Notatu vero haud omnino indignum est, quod eiusmodi cauteriorum actualium appressione, mira se voluptate perfundi dicebat, titillante quodam pruritu per totam ossis illius longitudinem grassante, ob caloris ab admoto caustico blandam diffusionem, quod idem ego in multis aliis, præsertim in Nosocomio Lutetiano decumbentibus simili in casu animaduerti. Secutus est hanc inustionem multarum & insignium ossis squamarum & testarum prolapsus, ad id etiam faciente aeris liberiore, quam par erat, appulsu, quin etiam vbi fotui locus datus est, rosarum rubrarum, absynthii, saluiæ, foliorum lauri, florum chamæmeli, meliloti, anethi decocto, sic parti solatium paraui, vt interim saniem virulentam, carnes, ossaque pertinacius imbuentem, vna eademque opera exhaurirem. Denique factum est, vt Dei ope & illa, quam dixi, arte, & sollicita cura tandem conualuerit. Ex quo monitum velim Chirurgiæ tyronem, vt nunquam quemquam sic deploratum habeat, vt ipsum penitus pro derelicto habere velit, hominem cum prognosticis dimisisse contentus. Nam vt apposite à veterum Doctorum quodam scriptum est,

vt in natura, sic etiam in morbis monstra contingunt.

Ferramenti igniti ad extremum os appressio iucunda.

Fotus ad conuulsionẽ.

Monstra seu miracula in morbis.

FINIS LIBRI VNDECIMI.

DE VL-

A

DE VLCERIBVS, FISTVLIS, ET HÆMORRHOIDIBVS.

B

LIBER DVODECIMVS.

De natura, causis, & differentiis vlcerum. CAP. I.

VVlnerum recentium & cruentorum natura, differentiis, causis, signis, & curatione exposita, ordinis & doctrinæ ratio poscere videtur, vt de Vlceribus dicamus, initio ducto ab ambiguitate nominis. Nam in disciplina Hippocratica vlceris nomen sumi potest generalissime pro omni solutione continui. Quo sensu legitur, omnem dolorem esse vlcus generaliter pro vulnere & vlcere proprie dicto, vt apparet ex eius *libro de Vlceribus*. Proprie, vt cum dixit, vlcus atrophiæ vitio siccum mortis argumentum esse. In vltima hac & propria significatione hic de Vlcere loqui tantum instituimus. Atque secundum illam dicimus, quod vlcus sit *continui in parte molli solutio, haud quidem cruenta, sed sordida & impura, multo pure, sanie, aut quauis alia corruptione manans, vno vel multis contra naturam affectibus implicita*, qui eius sanationem & coagmentationem remorantur, vel, vt breuius dicamus ex Galeni sententia, Vlcus est *continui solutio ab erosione facta*. Vlceris causæ vel internæ sunt, vel externæ. Internæ quidem sunt humorum qualitate potius, quam copia, aut etiam vtroque peccantium, & acrimonia sua ac malignitate erosionem in crure & mollibus partibus facientium vitia, contingunt vero vitia illa aut ex improba & irregulari diæta, aut ex viscerum praua affectione, sua illa cacochymia in corporis habitum se exonerantium. Causæ externæ sunt, inclementia frigoris partem aliquam, præsertim à fronte caloris remotiorem occupantis, vnde dolor, quem sequitur spirituum & humorum in partem attractio, attractorumque ibidem ab extincto mox aut debilitato calore natiuo corruptio, vnde tandem exulceratio. Hoc etiam causarum externarum genere comprehenduntur ictus, contusio, acrium medicamentorum, vt pyroticorum, appositio, ambustio, item & impura contagio, vt ex luis venereæ fœdo concubitu, vel accubitu contractæ, virulentis vlceribus apparet. Iam vero vlcerum differentiæ quam variæ & multiplices sint, sequenti schemate describitur.

Vlceris acceptiones varia.
Sent. 34. sec. 3. li. de fract.
Sect. 1. prognost.
Quibus Vlcus propriè.
Li. de consti. artis cap. 6.
Causa externa.

C

D

E

De Vlcerum differentiis Tabula. A

Vlcus est continui solutio impura in parte molli, pure & sanie aut alia corruptione manans. Eius duæ sunt primæ differentiæ: aliud enim,

- *Simplex est, & solidarium ipsum per se citra alterius contra naturam affectus complicationem: hoc differentiis euariat, vel*
  - *Propriis: quæ ex tribus fere rebus ducuntur, nempe*
    - *Figura: vnde vlcus aliud dicitur*
      - *Rotundum seu orbiculare.*
      - *Sinuosum & varie sparsum.*
      - *Rectum aut obliquum.*
      - *Angulatum, vt triangulare.*
    - *Quantitate: idque vel penes*
      - *Longitudinem; vnde vlcus longum, breue, mediocre.*
      - *Latitudinem; vnde vlcus latum, strictum, mediocre.*
      - *Profunditatem; vnde vlcus altum, superficiarium, mediocre.*
    - *AEqualitate, vel inæqualitate, nempe quod*
      - *In illis, quas nouissime diximus, dimensionum differentiis, longitudine, inquam, latitudine & profunditate, pari similiq; modo se habet, aut dispari & dissimili.* B
  - *Communibus & accidentariis: iisq; ductis, vel*
    - *A tempore: vnde vlcus recens, inueteratum, breuis aut longæ curationis & durationis.*
    - *A specie: vnde aliud apparens vlcus dicitur, aliud latens & occultum.*
    - *A generationis modo; nempe si à re graui, contundente, secante, pungente, aut erodente factum est, vnde vlcus incisum, lacerum, mixtum.*
    - *A situ: vnde vlcus anticum, posticum, summum, imum, in musculi capite, cauda, ventre.* C
    - *A parte, quam occupat: vnde vlcus in carne & cute existens, vel cartilagines & ossa depascens cuiusmodi sunt narium palati, & aurium vlcera.*
    - *Ab aliis accidentibus communibus: vnde telephium vlcus, ei nempe, quo Telephus laborauit, simile. Chironium, quod Chironis manum & solertiam postulat. Cancrosum, quod Cancros imitatur.*
- *Compositum & multis variisque modis complicatum, nempe cum*
  - *Causa, vnde vlcus*
    - *Cacochymum,*
    - *Catarrhosum,*
    - *Venenatum,*
    - *quod nempe cacochymia, catarrhus & venenum fouent.*
  - *Morbo nempe* D
    - *Intemperie, seu simplici, seu composita; vnde vlcus calidum, frigidum, humidum, siccum, mixtum.*
    - *Tumore; vnde vlcus phlegmonosum, erysipelatosum, œdematosum, schirrosum, cancrosum.*
    - *Solutione continui, & alia quauis incommoderatione; vnde vlcus asperum, callosum, fistulosum, cancernosum, sinuosum, cum luxatione, fractura.*
  - *Symptomate: vnde phagedenicum vlcus, depascens, dolorificum, sordidum, virulentum.*
  - *Causa & morbo.*
  - *Causa & symptomate.*
  - *Morbo & symptomate.*
  - *Causa, morbo, & symptomate.*
  - *Quorum omnium exempla ex superioribus petenda.*

E

De signis vlcerum. CAP. II.

Vlceris putridi signa. *Depascentis.* *Sordidi.* *Carnosi.*

PRo Vlcerum differentiis varia vlcerum existunt signa. Nam quod tetrum vaporem, grauem, fœtidum & cadauerosum exhalat, cum fœdis sordibus, vlceris putridi signum est. Depascens vlcus cognoscitur, partis, cui insidet & vicinarum exesione, excauatione & attritu. Sordidum, excrementorum, quæ remittit, crassitie & lentore supercrescentisque carnis vel laxa & spongiosa mollitie, vel crustacea inæqualitate. Cauernosum, orificii angustia hiatus in imo latentis anfractibus ac profunditate.

Fistulo-

A Fiſtuloſum,ſi ad ea, quæ proxime dicta ſunt ſigna, labiorum & velut parietum durities calloſa accreſ- *Fiſtuloſi.* ſerit. Cancroſum aſpectu horribile eſt, labris inuerſis, duris & prætumidis, virulentaque & fœtida cor- *Cancroſi.* ruptione, aliquando etiam cruenta manans, cum circumſtantium venarum tumore & ſublatione. Intemperatum, ſeu vt loquuntur, diſcraſiatum vlcus dicitur, quod intemperies aliqua inſignis ſeu calida, *Intemperati.* ſeu frigida, ſeu humida, ſeu ſicca, ſeu ex his compoſita fouet. Vlcus cacoethes, curandi difficultate cæca, & ad remedia arte & ratione inſtituta rebelli contumacia, dignoſcitur. *Male morati. Gal. c. 5. li. 4. meth.* Catarrhoicum vlcus agnoſcimus, ſi in ipſum à vicinis varicibus dilatatiſque tumentibus aut ruptis venis, aut viſcere aliquo, aut à toto corpore male affecto materia fouens defluat. *Catarrhoici* Apoſtematoſum tumoris alicuius contra naturam cuius ſpeciem tactu, viſu, deprehendere licet, præſentia: *Apoſtematoſi.* Telephia, quibus Telephus laborauit: & Chironia quorum medela Chiron excelluit vlcera, cognoſcuntur magnitudine imputri, tetrumque adeo odorem haud exhalante, non depaſcente, non dolore excruciante, ſed oras tumentes, prædurás, prætumidasque habente, adeoque ægre ſanabili. *Telephii & chironii.* Nam cicatrice etſi interdum obducantur, tenui ea tamen mox dirupta vlcus renouat, exulcerato fere cancro ſimilia ſunt, niſi quod tumore nullo obſidentur in ambitu: his etiam, quæ cacoethe, id eſt, maligna dicuntur deteriora, quò fit, vt horum præter vulgare *Com. ad aph 22. ſect. 5.* B humoris vitium, cæcam quoque malignitatis cauſam ſtatuendam putarit Fernelius quæ vix abigi ac profligari poſſit: eiuſmodi fere ex peſtilentia relinqui ſolent. Itaque Galenus talia maligna eſſe, nec ſuppurari, ſeu pus generare poſſe putat.

De Vlcerum prognoſi. Cap. III.

Ab *vlceribus malignis, annuis aut diuturnioribus, & remediis conuenienter inſtitutis rebellibus, os abſcedere neceſſarium eſt, & cicatrices cauas fieri.* *Aph. 45. ſect. 6.* Abſcedere quidem os oportet, propter aſſiduam humoris, qui compagem & glutinum, quo partes ipſius cohærent, remittit, alluuionem, & ab acrimonia detritionem. Cicatrices vero cauas fieri, quod oſſe, vnde carnis omnis prima origo eſt, vel oſſis portione, tanquam fundamento carni ſubtracto, tantum carni de mole priſtina decedere neceſſe eſt, quanta fuerit deraſæ portionis oſſis magnitudo. *Vlceribus, quæ in morbis vel ante morbos oborta fuerint, derepente vel liuentibus & reſiccatis, vel pallentibus & areſactis mortem in propinquo eſſe, ſcire licet.* *Sect. 25. ſec. 2 prognoſt.* Nam reſiccatio deficientis naturæ, nec iam familiare & ſolitum ad partem vlcere obſeſſam alimentum, tranſmittere valentis eſt index. Color vero liuens vel pallidus non exuberantis modo bilioſi aut atrabilarii humoris eſt argumen- C tum, ſed & extincti caloris. *Quibus tumores in vlceribus apparent, non conuelluntur maxime neque inſaniunt:* *Aph. 65. ſe. 5. aphoriſmi ratio.* tumor enim in habitu corporis vlcere obſeſſo exiſtens, librum ab humore noxio eſſe neruoſum genus, & neruorum principium arguit. Verum *tumoribus illis euaneſcentibus derepente, & præter rationem, vt citra diſcutientis medicamenti appoſitionem, aut hæmorrhagiam obortam, quibus quidem à tergo, conuulſiones & diſtentiones fiunt, quod ſpina dorſi tota fere neruoſa ſit: quibus vero in anteriori parte, inſania, vel dolor lateris acutus, vel ſuppuratio, vel difficultas inteſtinorum, ſi tumores ſunt rubicundi*: nam antica corporis pars vaſis pluribus & inſignioribus obſita & conſperſa eſt, in quorum ductus, translata materia morbifica, mox ad eas partes transfertur, quæ morborum eiuſmodi ſedes exiſtunt. *Tumores in vlceribus molles & laxi boni;* *Aph. 67. ſect. 5.* humorum enim mitificationem & facilitatem ſignificant: *crudi vero & duri, mali*: Nam omnis coctio in nobis elixationis habet ſpeciem. *Vlcera circum glabra praua ſunt*, *Aph. 4. ſec. 6* ſubeſſe enim humorem acrimonia malignum oſtendunt, qui pilorum radices erodat, & pororum cutis conſtitutionem corrumpat, quo fit, vt quartanariis, elephaticis & lue venerea infectis pili excidãt. *In Vlceribus oſſium carni ſubiectorum cariem inducentibus, caro liuida malũ eſt;* *Aph. 2. ſec. 7* id enim moribundi caloris & oſſis, vnde carnis ortus & integritas, corruptionis eſt argumentum. *Quæ vlcera morbi alicuius, vt hydropis, occaſione contingunt, ea ægre ſanabilia* *Hippoc. li. de Vlc. Gal. ca. 2 & 5. lib. met.* D *exiſtunt: vt & illa, in quæ varix aſſidue materiam eructat; quæ præſens intemperies fouet: quæ tumentibus & duris ac calloſis ſunt labris, quæque orbicularia ſunt.* *Vlceribus haud diligenter deterſis, hyperſacroſis ſuperuenire ſolet: atque ſi brachia vel crura occupent, phlegmonem, aut alium quemuis tumorem in glandulis excitant: ſi maxime ſit corpus cacochymum*, vt notauit Auicenna. Sunt enim illæ partes, ob raritatem & imbecillitatem, fluxioni opportunæ. *Quibus de cauſis Vlcera difficulter ſaneſcãt.* Albucaſis nouem omnino de cauſis vlcera difficulter carne & cicatrice obduci ſcribit: Prima ob ſanguinis in exangui corpore penuriam: Altera ob cacochymiam, eiuſdemque ſanguinis impuritatem. Tertia ob remediorum non conuenientium, indecentem appoſitionem. Quarta ob vlceris ſorditiem: Quinta ob circumfuſæ vlceri carnis mollis, & cadaueroſæ putrilaginem: Sexta cum à cauſa communi, quæ paſſim cum furore bacchatur, ortum ducunt, qualia ſunt, quæ ex peſtilentia relinquuntur: Septima ob labiorum vlceris calloſum duritiem: Octaua, cum cœli & aeris natalis ea eſt conditio, vt vlceribus ad diuturnitatem fomites ſubminiſtret; vt Syracuſis in Tarconenſi Hiſpania. Nona, cum oſſa ſubiecta carie deteruntur. Vlcus, quod pus effundit album, leue, æquale, & quã minime fœtidum, ſano proximum eſt: *Quod laue æquale & album pus dicatur.* nam caloris natiui victoriam & partium ſolidarum integritatem arguit. Læue pus dicimus, quod partibus omnibus ſuis coctum eſt, neq; vllam præ ſe fert ad tactũ aſpe- E ritatem, ex quo liceat ſuſpicari, ſubeſſe adhuc humoris portionem quandam crudam: Æquale dicimus, in quo nullã partium diuerſitatem notare licet. Album vero non quod perfecte albet, ſed quod coloris eſt cinerei, vt notat Galenus. *Ad ſentem. 32. ſect. 2. de frac.* At ſi, cum valde iam proceſſerit curatio: hæmorrhagia derepente in iis vlceribus, quæ ob inſignem adiunctam inflammationem vehementer pulſant, oboriatur, malum eſt. Nã vt notat Hippocrates *à forti in vlceribus pulſu profluuium ſanguinis ſuperueniens malum*: *Aph. 21. ſect. 7.* nam ab arteria ſanguis erumpens vi cohibetur. Eſtq; inſuper ille ſanguinis furor, quo conceptacula ſua effringit, inflãmationis, atq; doloris præſentia ſua vlcus fouẽtis index: adde, quod hinc tandẽ caloris natiui extinctio

A maligno Vlcere duo excrementorum genera.

A vnde ſuppurationis defectus & gangræna. Cæterum cum à malignis vlceribus duo excrementorum genera manent, tenuius quidem ichor ſeu ſanies dicitur, craſſius vero ſordes nominatur: illud virulẽtum eſt, punctisque neruis & perioſtiis male affectis effluit: hoc vero ab articulorum vlceribus manare conſueuit, deteriuſque eſt, ſi atrum, ſi ſubrubrum, ſi cineritium, ſi inæquale fæcis vini inſtar, ſi fœtidũ funditur. Sanies loturæ carnium ſimilis calorem partis præter naturam arguit: pallida vero caloris extinctionem teſtari dicitur.

De Vlcerum curatione generali. Cap. IV.

Simplicis Vlceris ſanationem eſſe exſiccationem. 7. meth. c. 12

VLcus vel ſimplex eſt, vel compoſitum. Simplici vlceri qua vlcus eſt, vna & ſimplex eſt propoſita indicatio, nempe exſiccatio: eoque quam in vulnere maior, quo vlcus vulnere eſt humidius. Compoſito vlceri ad curationem multæ ſunt indicationes propoſitæ, in quibus expediendis cum Galenns ordinem ſeruari vult, vt primo vrgentioris, inde cauſæ, tum eius, quo niſi ſublato vlcus ſanari nequit, ratio habeatur. Exemplo propoſito id facile innoteſcet. Sit vlcus in interiore crure paulum ſupra malleolum, dolore magno excrucians, cauum, putridum, cum oſſis carie coniunctum, circulare, labris callosis & tumentibus obſitum, circumſtantium partium inflammatione & varicibus cinctum. B Id ſi ſanandum tibi proponatur, antequam circa vlcus quidquam moliaris, niſi eius, quod vrget, vt doloris, vehementia reuoceris, præmittere te generalia oportebit áduocato & conſulto Medico: nam Galeni ſententia, ſi corpus totum præparationem quandam requirat, hanc prius factam eſſe oportet: nonnullis ſiquidem vlceribus vel purgatio ſola ſufficit: quibuſdam ſanguinis detractio: aliis vtraque hæc adhibere profuerit: nempe pro vt vlceris cauſa à plethora eſt aut cacochymia. Hoc igitur procurato, cauſam vlceris ſuſtuleris: tum demum in curam vlceris particularem deſcendere oportet, initio ab eo ducto quod magis vrget.

Li. 4. de cõp. med. ſecundum genera

Dolor a tumore Vlceri coniuncto qui ſedandus.

Ergo dolorem in primis ſedabis, contrariorum dolori cauſarum appoſitione, nempe ſi á phlegmone parti vlceratæ inſidente illicq; inueteratá, & calore, tenſione, ac renixu moleſta dolor ſit, euacuatio, quæ phlegmonem ſeu tumorem tollat, procuranda, præmiſſo prius fotu aquæ tepidæ, quo ſic durities, & cutis tenſio relaxatione inducta corrigatur, vnde mox facilior vacuatio ſequatur: mox ſcarificatu, ſi æger cordatior fuerit, aut ſanguiſugis, ſi delicatior ſit, appoſitis, materiæ tumorificæ & dolorificæ portionem deduces: inde eius ardorem appoſito Galeni refrigeraute, temperabis. Denique ea omnia tentabis, quæ propoſita ante de tumoribus doctrina ad tumorum curationem præſcribit. C Hæc cum ex voto tibi ſucceſſerint, venies ad ea, quæ ſunt eiuſmodi, vt ſine ipſis tolli & ſanari nequeat, quod fiet ordine debellatis affectibus contra naturam vlceri implicitis, nempe oſſis carie, quam emendabis demerſis cauteriis & ferro candente: interimque obiter vlceri aliam figuram, nempe angulatam comparabis, & calloſam duritiem excides, ac putrilaginem caſtigabis. Hinc eſcharæ lapſus procurabitur, indeque oſſis exſquammationi, expoſitis ante legibus, conſuletur: denique purgatum vlcus carne replebitur.

Quæ cauſæ carnis generationem compleant.

Ad carnis generationem duæ cauſæ conuenire debent, efficiens, & materialis. Efficiens quidem eſt bona, tum totius corporis, tum partis vlceratæ temperies: Hac enim vigente, fit laudabilis ſucci ad partem affectam attractio, coctio, appoſitio, & aſſimilatio. Laudabilis quidem temperies ſimilibus conſeruatur: vitioſa vero contrariis corrigitur. Materia in carnem abſumenda, eſt ſanguis laudabilis, qui nec copia, nec qualitate peccet. In hac carnis regeneratione duo apparent excrementorum genera, vnum tenuius & humidius, ſanies dictum, alterum craſſius ſordes nuncupatum. Ambo, quia contra naturam ſunt, ideo carnis regenerationem remorantur, adeoque contrariis admotis tollenda ſunt, vt deſiccantibus in primo gradu, & detergentibus validius aut debilius, pro partis & corporis totius complexione, ac excrementitii humoris copia & qualitate atque vlceris immunditie. Nã pars quidem ſimilium vſu conſeruari vult: vlcus vero contrariorum admotione oppugnari. D Poſtquam vlcus natura agente & Chirurgo adiuuante carne impletum fuerit, cicatrice obducendum eſt, id eſt, cute callosa, cutis veræ & natiuæ loco.

Quid cicatrix.

Cicatricem inducentia.

Cicatrix inducitur aſperſione medicamentorum & puluiſculorum valde deſiccantium, ſine morſu aut eo exiguo. Sic alumen & calcanthum vſta, & in puluerem redacta, tenuiterque aſperſa carneo operi cicatricem addunt. Huc & ſpectant radix ariſtolochiæ, aloe, plumbum vſtum, cortex granatorum combuſta, lythargyros, pompholix, plumbi etiam lamina hydrargyro illita: cuius aliquando in hanc rem vires efficatiores & certiores, quam cuiuſuis alterius remedii experiuntur Chirurgi.

De Vlcere intemperato. Cap. V.

Sicci intemperanter Vlceris ſigna. 4. meth.

Remedia ad Vlcus intemperanter ſiccum.

ANtequam de Vlcere intemperato dicamus, æquum eſt, ne aliam pro alia intemperiem vſurpet Chirurgus, cuiuſque ſigna breuiter proponere. Intemperiem ſiccam vlceri implicitam cognoſcere licet aſpectu, nempe ſi vlcus velut rugoſum ſit, ſi nullum aut exiguũ humorẽ remittat: cognoſcitur etiam tactu; Si nempe aſperum & durum percipiatur: hanc intemperiem correxeris remediis humectantibus, fotu ſcilicet aquæ tepidæ ex Galeni ſententia: vel Hydrælæi: præmiſſa ſemper purgatione, ſi corpus fuerit cacochymum, aut phlebotomia, ſi plethoricũ: E alioqui fotu, plus humoris in partem attraxeris, quam ipſa ferre poſſit. Tamdiu vero fouebis, quoad caro circumſtans rubeſcat, molleſcat, & humeſcat, parsque ipſa intumeſcat. Si vltra proceſſeris, quod humoris attraxeris, id totum reſolueris, ſicque oleum & operám luſeris. A fotu id remedii genus vlceratæ parti imponetur; *℞. cremoris hordei ℥ ij. fol. maluæ in aqua coctarum ℥j. pinguedinis porci ℥j ß. mellis comm. ℥ ß. miſce in mortario & fiat vngueneum.*

Signa humidioris Vlceris. Lib. 1. ſimpl cap. 7.

Humidam intemperiem vlceri implicitam cognoueris excrementitii humoris copia, quod vlcus remittit, circũſtantis carnis ſpongioſa & fungoſa mollitie & ſuccreſcentia. Hanc emendaueris remediis ſiccantibus, cuiuſmodi ſunt, quæ dicuntur ſarcotica, habita ſemper ratione copiæ humoris, temperiei partis propriꝫ, & aliarum ante commemoratarũ indicationum. Inter cætera remedia aquã aluminoſam valde

A valde commendat Galenus, nam desiccat, deterget & roborat affectam partem. Potest etiam vtiliter sequens fotus adhiberi. *℞. rosar. rub. absynth. beton. tapsi barbati an. m. j. gallarum, nucum cupressi an. ℥ ij. aluminis rochæ. ℥ j. fiat decoctio in vino austero, instituatur fotus:* hinc vlceri admouebitur emplastrum de cerusa, de minio. Expertus etiam sum in hoc affectu valde efficacem pulueris aluminis vsti leuem aspersionem.

Fotus desiccani.

Calidam intemperiem vlceri adiũctam cognoueris rubore vel flauitate, calore tactui manifesto, & doloris proprietate. Tum recurrendum ad refrigerantia, cuiusmodi est vnguentum rosatum Mesuei, refrigerans Galeni, populeon: splenia & fasciæ aqua plantaginis, solani, oxycrato maceratæ. Sæpe expertus sum plus hic scarificatus, aut admotas sanguisugas proficere, quam aliud quoduis remedii genus. Sic enim sanguis feruidus, adeoque corruptioni opportunus detrahitur, & simul onere illo pars leuatur.

Calidi intemperanter vlceris signa.

Intemperiem frigidam cognoscimus colore albescente seu pallente, tactu Chirurgi, & ægri sermone de partis vlceratæ frigore conquerentis. Hanc correxeris admotis & parti circumfusis lagenis aqua calida plenis, aut etiam vesicis suillis sequenti decocto semiplenis: *℞. origani, puleg. chamæm. meliloti an. m. j. absynthii, maioranæ, saluiæ, rorismar. an. m. ß. fiat decoctio in vino generoso, addendo aquæ vitæ quod sufficit.* B Vtiliter etiam foueri vlcus poterit spongiis eodem decocto imbutis, apponetur & emplastrum oxycroceum, de meliloto, de vigo cum mercurio & sine mercurio.

Vlceris intemperanter frigidi signa.

Quod si vlceri iuncta intemperies mixta & composita fuerit, commiscenda pariter & componẽda erunt remedia; Reliquum Chirurgici muneris in vlceris, vt vlcus est, propria & peculiari cura consumetur: quam *superiori capite* diximus contineri detersione, carnis reparatione, & cicatricis inductione.

De Vlcere cum dolore. Cap. VI.

SÆpe Vlceribus dolor coniunctus tantus est, vt ad se Medici consilium euocet. Is igitur si ab aliqua sit intemperie, tolletur remediis propriis aduersus illam intemperiem *superiori capite* commemoratis. Quod si non cesserit, ad narcotica transeundum. Talia sunt cataplasmata ex foliis mandragoræ, nymphææ, hyoscyami, solani, cicutæ, semine papaueris, & oleis eorundem, quibus etiam opium additur, populeon, & alia viribus similia. At si dolorem & excitet, faciatque humoris corrodẽtis, & carnem subiectam circumiectaque labra exedentis acrimonia maligna & virulentia, neque anodynis, neque narcoticis sedari poteris, imo blandis medicamentis appositis magis ac magis irritabitur. Itaque ad C catherætica confugiendnm erit: nempe fortibus morbis fortia remedia sunt optima. Quare vlceri imponetur pulillus forti & viribus aucto Ægyptiaco, aut paulo oleo chalcanti imbutus, his enim domandi efferi illius doloris & virulenti humoris vis inest. Interim vlceri circumponentur refrigerantia, ne acrium remediorum vehementia fluxionem excitet.

Materia cataplasmatũ narcoticorum.

Catheratica vim habere sedandi doloris.

De vlceribus cum hypersarcosi. Cap. VII.

VLceribus tum Chirurgi negligentia, tum ægri culpa sæpe hypersarcosis superuenit. Aduersus hanc desiccantia, & blande extergentia medicamenta apponuntur. Cuiusmodi sunt galla, cortex thuris, aloe, tuthia, antimonium, pompholyx, chalcitis, plumbum, vsta omnia & lota si res postulet. Ex his puluisculis fient, & vnguenta cum pauco oleo & cera, quod si supercrescens caro, dura nempe & densa, his non cedat, transeundum erit ad caustica, vel certe ad ferrum, vt rescindatur. Nam Galeni sententia, non vt carnem generare, & aliam in deperditæ locum reponere & agglutinare naturæ opus est, sic eandem supercrescentem tollere medicamenti potius valde desiccãtis, aut Chirurgi id opus est: ergo inter remedia huic operi idonea valde mihi efficax videtur puluis mercurii cum aliqua portione D aluminis vsti, vel chalcãtum solum vstum. Quod ad vlceris labra dura & callosa, mollientur illa remediis, quæ eam vim habeant, vt adipibus vitulino, anserino, gallinaceo, anatino, oleis liliorum, amygdalarum dulcium, lumbricorum, catellorum, œsipo, mucaginibus altheæ, lini, fœnugræci, gum. ammon, galbani, bdellii, ex quibus mixtis fient emplastra, vnguenta, & linimenta, vel vsurpabitur emplastrum diachylon, de mucaginibus, de vigo cum mercurio: denique postquam aliquot dies vsi fuerimus eiusmodi remediis, imponetur vlceri lamina plumbea hydrargyro illita: hinc enim complanandi vlceris, & labiorum deprimendorum magna vis est, his si nihil profeceris ad caustica veniendum, quibus si nihilo magis voti compos fias, quod vlceris labra adeo callosa sint, vt caustica in ipsa subire nequeant, ante leui scarificatu diffidenda erunt, aut etiam ad viuum vsque resecanda, vt agendi ansa, & subeundi velut fenestra, aperiatur medicamento, Galeni sententia. Neque interim omittendum Hippocratis consilium, vt nempe eadem opera vlcus, si rotundum fuerit, in aliam figuram, oblongam nempe aut triangularem, deducamus.

Extergentiã carnem superfluam.

Lib 3. meth. cap 6.

Ad callosa vlcerum labra.

Lamina plumbea hydrargyro illita efficacia.

Li. 4. meth. cap. 2.

De Vlcere putrido & vermibus fœto. Cap. VIII.

VLceribus non raro innascuntur vermes, ex quo vermibus fœta dicuntur. Causa est excrementitiæ humiditatis copia à calore præter naturam correpta & putrente, quod contingit, vel quia vlceris E cura negligitur, vel quia totum corpus aut partem obsessam insignis habet cacochymia, vel quia collectus in vlcere excrementitius humor, apertum & liberum non habet exitum: vt contingit vlceribus aurium, narium, ani, ceruicis, vteri, sinuosis denique omnibus & cuniculosis. Quanquam non est necesse, vermibus exundare vlcera, vt putrida dicãtur: quemadmodum ex definitione putridi vlceris ante posita est intelligere.

Causa vermium in vlcere succ essentium.

Cap. 2.

Ad curam eiusmodi vlcerum pręmissis generalibus, primum eximendi vermes erũt, inde exhauriendus veniet ille excrementitius humor, vnde ipsis origo est. Itaque sequenti decocto, cui vis inest ipsorum necandorum, vlcus fouebitur; nam si quis tentet viuos omnes inde eximere, vehementer errat

sæpe

sæpe enim adeo tenaciter hærent vlceratæ parti,vt sine summa vi,& doloris cruciatu auelli nequeant. A

Fotus ad vermes necandos. ℞.*absynth.centaur.maioris,marrubii,an.m.j.fiet decoctio ad* ℔.ß, *in qua dissolue aloes.* ℥ß. *Vnguenti ægyptiaci* ℥j *misce hoc* remedio foueatur & lauetur vlcus,intinctique eo pululli in vlcus indantur, vel si vlcus sit cuniculis anfractuosum,fiat inde iniectio, quę omnes eius partes peruadat. Archigenes sequēs valde laudet remedium.℞.*cerusæ,polii montani,an.*℥ß.*picis naualis liquidæ quantum sufficit, misce in mortario pro linimento.*

4.de compos. med.

Si putredo tanta adsit,vt illi corrigendæ illa non sufficiant, ad validiora veniendum, vel ad cauteria etiam,ignitumque ferrum vel ad sectionem, à leuioribus tamen semper ducendum initium, cuiusmodi est hoc,Galeni descriptione:℞.*ceræ* ℥ij.*cerusæ* ℥j.*olei ros.*℥ij.*salis ammon.*℥ß.*squamm.æris* ℥ij.*thuris.alum.ærug.malicor.calcis viuæ.an.*ʒj.*fiat emplastrum,* Vel ℞.*terebinth.lotæ* ℥ij.*ceræ albæ* ℥ß.*liquefiant simul, addendo sublimati.*ʒß.*salis torrefacti & vitrioli calcinati an.*ʒj.*fiat mundificatiuum.* Vel vtendum nostro ægyptiaco puro,quod recipit sublimatum.Vlceris interim ambitus munietur refrigerantibus & refrænatibus metu doloris.

De Vlcere sordido. Cap. IX. B

Lotio detergens.

VLcus sordidum præmissa vniuersi corporis cura sanabitur detergentibus: sumpta indicatione ab excremento crasso & lento, quod cum sanie excrementitia, vlceratas partes velut obsidens & obuallans,medicamentorum,quamuis validorum, vires infringit & hebetat, quæ causa cogit curationē exordiri à fotu & lotione sic:℞.*lixiuii com.* ℔.j.*absynthii,marrubii,apii, centaur. vtriusque, hypericonis an.m.ß.coquantur in colatura quod sufficit, adde mellis rosati* ℥j. *vnguenti ægyptiaci* ℥ß. *fiat fotus.* Hinc adhibeatur, quod sequitur detergens:℞.*succor.apii & plantag.an.*℥ij.*mellis comm.*℥j.*terebinth.* ℥j.ß.*pulueris ireos florentiæ & aloes,an.*℥ß.*fiat medicamentum.* Chirurgo considerandum est diligenter,quod apparatibus poterit crassas illas vlceri affixas sordes eluere, & saniem excrementitiam exsiccare. Sæpe enim hæc vno fieri possunt apparatu. Aliis,quibus est sensus acrior,minime. Liberato autem eiusmodi crassis sordibus vlcere, abstinendum est ab acrioribus,metu doloris,fluxionis,inflammationis, & erosionis, ex quibus maior vlceri accederet cauitas.Tum igitur contenti erimus appositione remediorum,quę siccent & detergeant sine acrimonia,vt sic naturæ conatus in generanda carne iuuemus: eiusmodi sunt puluisculi ex aloe,mastiche,myrrha,iride,lythargyro,antimonio,radice gentianę,farina hordei & similibus,hinc vbi aspersi fuerint,tegendi sunt carpo linteo veteri, superindita plumbi lamina,hydrargyro illita,quorum omnium quantitas,in copia, & in tempore Medici præsentis prudentia temperabitur. Nam diuturnior & copiosior siccantium & detergentium vsus, vlcera excauat indies:quo fit, vt indies, pariter maior saniei copia ex vlcere erumpat fusa & eliquata tum propria carnis substantia, medicamenti detergentis vi aut acrimonia,tum proprio humore alimentario,qui ad partem affluit,vitiato: quæ res incautum Chirurgum decipit. Quo enim copiosiori sanie vlcus manare videt, eo acrioribus illas tanquā excrementitias humiditates exhaurire & resiccare conatur:atqui id ipsum vt caueremus, iam pridem monuit Galenus,proposita Empyrici cuiusdam historia, qui sordidum vlcus viridi medicamento acri & arrodente curans,carnes eliquabat adeoque amplius vlcus excauabat,dolorem & fluxionem maiorem accersebat:quo fiebat,vt in dies acrioribus additis,& in horas inditis, in horas etiam colliquationis carnium,amplitudinis vlceris,& excrementitiæ humiditatis,ignorantia & imprudentia occæcatus, accessionem faceret.Quare diligenter attendendum,num vlcus sordidum indies sordescat magis proprio vitio,& totius corporis impuritate; an carnium colliquatione,& humoris benigni,atque alimentarii ad partis nutritionem transmissi corruptione,ab importuno & incauto acrioris medicamenti vsu. Cuius rei coniecturam facies doloris præter rationem exacerbatione,& vlceris labiorum calore & rubore.Itaque id in primis etiam oportebit attendere,vt suo quemque modulo,id est, suis cuiusque viribus conuenienti & congruo medicamento ægrum metiaris, sumpta indicatione à totius corporis & partis laborantis robore,intemperie,& consistentia; interest enim multum,an aratori & duro fossori, an eunucho & mulieris,crurine,an oculis, medicinam facias. Nam quæ medicamenta denso ac duro corpori partique sunt tantum detergentia & exsiccantia, eadem mollibus & delicatulis corporibus ac partibus sunt catheretica & exedentia,colliquatione carnium, atq; alimenti corruptione sordium accessionem facientia;contra quæ laudabiliter & sufficienter, molli corpori sordes detergunt, & saniem exsiccant,ea ipsa duro corpori admota sordes augent,& saniem,dum eas colligi patiuntur, neque sufficientibus virib.ad eluendam densi corporis tenacem impuritatem instructa sunt.Quare prudens videbit Medicus,quando à valenter detergentibus & erodentibus ad mitiora sit digrediendum.

Detergentia sine acrimonia.

C

Curatio notanda in vsu detergentium.

Distinctio notanda de vlcerum impuritate.

D

Ægrorum corporum & ægrarum partium habenda diligens ratio.

De Vlcere virulento,exedente,maligno,quod Cacoethes nominant,& de Chironio. Cap. X.

Quid virulentia & depascentia vlcera differant.

VIrulentia & exedentia seu depascentia vlcera non differunt, nisi penes magis & minus; virulentum enim vlcus dicitur,quod virulentam saniem,virus proprie dictum fundit:Id virus cum malignius redditur,arrodit & depascitur subiecta vlcerique vicina corpora, vlcus depascens facit. Eiusmodi vlcera Galeno disepulotica, id est,cicatricem ægre admittentia, dicuntur. *Contingit enim, inquit, vt disepuloticum sit vlcus,vel quia pars affecta sit,seu in habitu seu in temperamento, est vitiata, vt influentem corrumpat humorem:cuiusmodi vlcus speciali nomine cacoethes dicitur:vel quia propter affluentis sanguinis, partem exedentis, cacochymiam, pars affecta nimium humida non coalescit,* Addit denique, chironium vlcus, his, quæ cacoethe vlcera dicuntur,longe esse malignius. Ad curationem, quia hisce vlceribus omnibus magna intercedit latitudo, alia enim aliis sunt magis cacoethe & disepulotica, necesse quoque est, varia adesse,& ad manum habere medicamenta,viribus pariter & virium gradibus distincta:vt nihil mitum sit, si suo E

Lib.4. de comp.med. secundum gene.

Quid chironium a depascente differat, vide antea ca.2.

A si suo sæpe excidant fine, qui eodem medicamento, omnia cacoethe seu maligna vlcera curant & sana-
re se posse putant, quod sequitur ab Asclepiade descriptum, valde Gal. commendatur: ℞. *squamæ æris, æ-
ruginis rasæ an.* ℥ j. *ceræ* ℔. ß. *resinæ laricis* ℔. j. ß. *quæ liquari possunt, aridis affundantur, & fiat emplastrum* vlceri
tandum imponendum: nam circum vlcus aliud refrænans applicandum, metu inflammationis. At Pri-
mionis sequens epuloticum cæteris excellere, Galenus ait: vt quod ad desperata vlcera, quorum nempe
curationem plerique aggressi non absoluerunt, sed tanquam ab insanabilibus destiterunt, vsu certum,
compertum & probatum est: ℞. *soreos* ʒ iij. *aluminis scissilis, calcis viuæ an.* ʒ ij. *thuris, gallarum an.* ʒ iiij. *ceræ* ℔.
j. *&* ʒ iij. *seui vitulini* ℔. j. *&* ʒ vij. *olei veteris quantum sufficit, fiat emplastrum.*

Lib. 4. de comp. med. secundum gen. cap. 5.
Lib. 4. de comp. med. secundum gen. cap. 6.

Adnotanda doctrina de temporum, quibus cacoethe vlcera sunt curanda interuallis.

CAP. XI.

AD Asclepiadei medicamenti *capite superiore* descripti vsum demonstrandum, & eorum Chirurgorũ
errorem coarguendum, qui ægris suis bene se consuluisse putant, si bis aut ter in die vlcera curaue-
B rint cacoethe, placuit hic euagari paululum à proposito, & Galeni authoritatem interponere. *Recte*, in-
quit Galenus, *Asclepiades ad finem superioris medicamenti descripti hæc verba adiecit: Et hæc triduo soluito, fomentis-
que mitigato, idemque emplastrum ablutum emollito, rursumq; apponito: nisi enim diutius cuti pharmacum adhæreat,
nihil efficiet. Quod tamen plerosque Medicos latuit, arbitrantes, si ter die saniem ab vlcere deterserint, melius se facturos
iis qui bis idem faciunt. Qui vero semel soluunt, ab ipsis quoq; ægris tanquam negligentes male audiunt. At longe fallun-
tur: meminisse enim debetis, quod in plerisq; nostris commentariis dictum est, qualitates omnium vicinorum corporum
in se mutuo aliquid agere, etsi alterum ipsorum multo sit validius, hac namque ratione specie quadam modo inter se fi-
unt similes spatio temporis, tametsi permultum differant: vbi autem qualitas medicamenti curando corpori specie simi-
lis fuerit, vtilitas maior sequitur. His igitur rationibus qui primus emplastro ante imposito vti statuit, laude dignus est,
& nos ipsum sequi multo magis decet, cum quod ratione inuenit, experientia comprobatum cognouerimus, nec temere
triduo quoq; ipsum vulnus foueri, singulis videlicet solutionibus, præcepit: nam quia valens medicamentum est, merito
solutionem postulat.* Hæc Galenus. Cuius ratione nixam sententiam alia rursum ratione possumus confir-
mare, nempe notius est, quam vt dici debeat, medicamenta nihil agere in nobis, nisi vi caloris natiui,
quæ facultatem medicamenti ad opus excitat. At in malignis omnino vlceribus, partis affectæ calor in-
situs valde languet, caloris præter naturam præsentia fractus & debilitatus: sic vt multo temporis spatio
C egeat, ad medicamenti virtutem & facultatem in actum excitandam. Itaq; si quo tempore iam calor na-
tiuus valde commouit, excitauitq; medicamenti facultatem, vlcus soluatur, & eo, qui parti insidet, ab-
iecto emplastro, nouum aliud substituatur, calor parti insitus aeris contactu vel dissipatus, vel intro cõ-
pulsus debilitabitur: & frustra emplastro impressa iam vis fuerit, qua ad opus excitetur, dum à medio
tanquam agendi cursu reuocabitur: Nouo vero imposito emplastro, nouus rursum labor calori partis
subeundus est, ad excitandam ipsius facultatem, quo in actum erumpat. Nam medicamenta omnia id
totum, quod sunt, facultate sunt. Illi errori par eorum error est, qui sæpius eodem die emplastra reno-
uantes, validius detergent, sic enim nonmodo excrementitium humorem, tum sordes, tum saniem e-
luunt, sed & succum alimentarium: nempe ros, cambium & gluten, ex quibus laudabili carni materia
proxima existit. Quare non est salubre toties in dies vlcus curare, & noui emplastri admouendi gratia i-
psum soluere, nisi graue aliquod symptoma, vt dolor, idipsum suadeat, qui anodynonum crebra muta-
tione leniri & demulceri efflagitet.

Lib. 4. de comp. med. sec. gen. ca. 5.
Omne agens agendo repati.
Fusius exponitur Galeni ratio.
Medicamenta tantum facultate esse & desinere.

Quæ sit fasciandorum vlcerum ratio. CAP. XII.

D QVod ad deliganda vlcera attinet, semper fasciæ initium ab vlcere ducendum. Fascia vero ita lata
sit, vt nonmodo vlcus tegat & comprehendat, sed & portionem aliquam supra infraque contigu-
arum partium, ea autem moderatione vlcus comprimat, vt excrementitios tãtum humores exprimat.
Sic enim vlcus siccius euadet, adeoque sano propinquius, vt ab Hippocrate notatum est: deligationis is
modus sit, vt nec nimis adstringat, hinc enim dolor & fluxio: nec laxior sit, talis enim nulli est vsui. Li-
cet splenia & fascias oxycrato, aut vino crasso rubro & adstringente temperare, æstate præsertim: Deli-
gatione peracta pars in otio continenda est. Hipp. enim sententia, *quibus vlcus in crure est, iis neque stare ex-
pedit neque sedere, sed quiescere.* Vlceratis ergo cruribus exercenda brachia, varias res tractando attollendo,
deprimendo: Sin contra vlcus brachia occupet, crura deambulationibus exercenda, aut frictionibus su-
perne deorsum, si deambulationes ferre nequeat æger; sic enim humorum & spirituum, qui impetu &
maiore copia in partem affectam decurrunt, reuulsio fiet & deriuatio.

Deligandi initium ab vlcere ducendum.
Lib. de Vlceribus.
Reuulsio in contraria.

De Vlcerum particularium curatione, ac primum de Oculorum vlceribus.

CAP. XIII.

E QVia Galeni sententia curandorum morborum varia indicatio petitur ex partis conditione, tempe-
rie nempe, complexione, situ, figura, vsu, sensu acuto vel hebete, ideo vlcerum tum simplicium, tũ
implicitorum absoluta breuiter generali curatione, de iisdem, vt partibus sunt distincta, agẽdum nunc
videtur, initio ab oculorum vlceribus ducto. Hæc authore Celso ex pustulis interdum fiunt, aut flu-
ctione acri, quæ membranas seu tunicas arroserit; aut ab ictu. Paulus has vlcerum ocularium differen-
tias notat. *Si* inquit, *vlcus corneæ insideat angustum, paruum & cauum Botryon Græcis dicitur: at si latius & minus
profundum extiterit, Cæloma nuncupatur: Circa iridis circulum, Argemon dicitur: Si crustosum & sordidum est, Epi-
cauma nominatur.* Hę in genere eandem cum superioribus curationem postulant, nempe vt detergeãtur,
carne

4. meth.
Lib. 6. ca. 6.
Lib. 3.
Botryon.
Cæloma.
Argemon.
Epicauma.
Curatio.

carne impleantur,exſiccentur,& cicatrice obducantur:at pars affecta blandiorem remediorum indica- A
tionem facit. Ergo purgatione inſtituta & phlebotomia tum è brachio, tum ex venis, arteriisque temporalibus,ægro item,ſi res poſtulat,balneato, ad auertendam fluxionem, cucurbitulæ ſcapulis affigentur cum ſcarificatu:vel panis recens ex furno extractus aqua vitæ aut generoſo vino aſperſus,origini ſpinalis medullæ,admouebitur: Fronti vero & temporibus emplaſtrum adſtringens,ex eo,quod contra rupturam inſtitui ſolet, comitiſſæ & deſiccatiuo rubro mixtum. In oculum vero ſequens collyrium à Celſo deſcriptum & Hollerio probatum inſtillabitur: ℞. *æris vſti,cadmiæ vſtæ & lotæ an.* ʒ *j. mirrhæ, opii an.* ʒ *ij.acaciæ,gummi arabici an.* ʒ *iij.ex aqua fingatur collyrium,quod liquore oui diſſoluatur.*

Collyrium ad vlcera oculorum detergenda.

Interim diligenter obſeruandum, ne dolor hinc oculo moleſtus ſit. Quare ex interuallis anodynis affuſis, ipſi conſulere erit operæpretium. Inſtitui etiam collyria poterunt ex decocto plantaginis, fœnugræci,abſynthio diſſolutis vna ſaccharo cando,tuthia, gummi tragacanthæ,myrrha & calcanthi momento.

Collyrium ſarcoticum

Deterſo vlcere ſequens ſarcoticum erit ex vſu: ℞. *ſarcocollæ in lacte muliebri nutritæ,* ʒ *iij. pulueris diaireos ſimplicis,gummi arabici,tragacanth.an.* ʒ *ß. mucilaginis fœnugræci quantum ſufficit, vt inde fiat collyrium.*

Notandum vero,quod vlceribus humidioribus pulueres vtiliores ſunt,quam collyria. B

Collyrium epuloticum. Lib.6.ca.6.

Iam complanato,ſeu propria carne vlcere impleto,cicatrix ſequenti collyrio inducetur: ℞. *tuthiæ,cadmiæ,vt decet,præparatæ,ceruſæ,antimonii,olibani an.* ʒ *ß.myrrhæ,ſarcocollæ,ſanguinis draconis,aloes,opii.an* ℈ *ß.cum aqua plantaginis fiat collyrium,vel puluis ſolus aſpergatur.*

Collyrium ad cauas cicatrices.

Cicatrices corneæ albeſcere adnatæ rubeſcere.

Celſus duob.vitiis oculo inductas cicatrices periclitari notauit, nēpe,ne aut cauæ aut craſſæ ſint. *Si* cauæ ſunt,poſtulant impleri ſequenti remedio: ℞. *papaueris lachrimæ, ſagapeni. opopanacis, an.* ʒ *ß. æruginis.* ʒ *j.cumini.* ʒ *iij.piperis.* ʒ *ij.cadmiæ elotæ & ceruſæ.an* ʒ *j.ß.cum aqua pluuiali,fiat collyrium.* At ſi craſſę cicatrices ſunt,ſequens remedium extenuat: ℞ *cinnam.acaciæ,an.* ʒ *ß.cadmiæ elotæ.croci,myrrhæ papaueris lachrymæ, gummi arabici.an.* ʒ *j.piperis albi,Thuris an.* ʒ *j.ß.æris combuſti* ʒ *iij.cum aqua pluuiali fiat collyrium.* At ſi cicatrix ſupra corneam ſit,adeo,vt tegat pupillam, intercipietur viſio denſitate membranæ: hic etiam notandum quod quæ corneæ incident cicatrices,albeſcunt;quæ vero adnatæ,rubeſcunt,quia hæc,quam illa, pluribus eſt conſperſa venulis.

De Ozæna & Narium vlceribus. Cap. XIV.

Lib.6.ca.8. Li.3.de cōp. med. ſecundum locos. cap.3.

OZæna *vlcus eſt profundum & fœtidum in interiore naſo,cruſtacea multa & fœtida remittens.* Vix ei vlcerum generi ſuccurri poſſe,Celſus ait.Cauſam habet,vt ait Galenus, ab humorum acrium & putridorũ C
à capite in nares diſtillatione,circa mammillares proceſſus.

Curatio.

Ad curationem,cibus modicus eſſe debet,neque acer ,neque valentiſſimus. Præparatum humorem purgare decet. Caput reſiccandum & roborandum, quo humores excrementitios nec admittat, nec demittat:hinc ad partem vlcere affectam veniendum. Vlcus deſiccandum medicamento,cui vis inſit repellendi,& reſoluendi,cuiuſmodi ſunt ſuccus granatorum in vaſe æreo ad medias coctus; puluis coralli,ſantala,puluis calaminthæ,naſturtii,ellebori albi,ſuccus naſturtii cum alumine,& alia,quæ apud Celſum leguntur. Galenus ex Archigene,vt calamenthæ ſuccus naribus attrahatur, vel vt calamentha ipſa arida & in puluerem redacta per fiſtulam in nares inſufflētur,ſuadet. Aliis in vſu eſt ſequēs puluis: ℞. *roſar.rub.myrtil.calam arom.rad.angel,gentiā.macis,caryophyl.an.* ʒ *ß. camph. ambræ an.g iiij. moſchi g.vj.fiat puluis ſubtiliſſimus* Manardus ad hanc affectionem caput purgium ex vrina aſini,etſi fœdum,valde tamen eximium eſſe remedium ſcribit. Quod ſi inueteratum & contumax malum his remediis non cedat,currendum erit ad calcanthum,viride æris,ſal ammoniacum, & alumen cum aceto. Non raro contingit,vt amplius depaſcente vlcere, hoc mali vis ad ethmoïdea oſſa perueniat:quo in caſu vi minima illa reuellenda erunt,ſed totum id negotium naturæ permittendum,expectandumque, vt ipſa per D
ſe abſcedant:iniectionibus interim in nares factis,ex aqua vitæ, in qua pulueres cephalici ad maiorem deſiccationem infuſi maduerint.

Li.10. epi.5.

Iniectio vbi ad oſſa ethmoidea ozæna peruenerit.

De Oris vlceribus. Cap. XV.

Aph.24.ſe.3 Lib.6.ca.11. Com.ad ſept 12.ſect.5.lib. 3 epidem.

EX hoc genere ſunt *Aphthæ, vlcera puerulis familiaria*, Hippocratis ſententia. A gingiuis ſæpe incipiunt, & per palatum in vuam, fauces, totumque os ſerpunt, vt ait Celſus. Galenus Aphtharum duo facit genera;vnum facile curabilium,cuiuſmodi eſt id, quod ab acrimonia nutritii lactis pueros vulgo infeſtat;alterum cacoethes ab humoris mali, id eſt, venenati & putris in os affluxu. Ad ſanationem proderit abſtinere ab omnibus acribus, ac ſiquidem puer fuerit, non erit alienum nutricis lac cibis refrigerantibus,balneo vniuerſi corporis, & mammarum fotu ex aqua tepida temperare:nam puerorum membra omnia ſunt molliſſima,& quaſi mūcoſa,os vero cibariis inſuetum & poculis. Quod remedia topica ſpectat,ea deligenda ſunt,quæ,quod agere nata ſunt,cito & prompte agant:nam hic affectæ partis ea eſt conditio,vt ipſi diu inſidere & hærere nequeant. Ergo ſi vlcus malignũ fuerit,leuiter E
contingendum eſt aqua Chymiſtarum,quę in metallis ſeparandis robur ſuum eluſerit: quæq; præterea ſex partibus aquę communis admixtis temperata ſit.In eandem rem vti licebit oleis vitrioli, ſulphuris, antimonii,aqua ſublimata,& ſimilibus. Aetius flocco oleo feruente imbuto,ſpecillo affixo eiuſmodi putrida vlcera corrigi & contingi eouſque vult, quoad vndique albeſcant & complanentur. Sic enim demum erodentem ipſorum vim compeſci, carnem laudabilem in eius, quæ exeſa eſt, locum ſuccreſcere.poſt eam inuſtionem ſequenti gargariſmate,proficiet os colluere, quod etiam ipſum ſolũ aphthis haud malignis ſufficit: ℞. *hordei integri p.j.plātag.ceterach.piloſel.agrim.an.m.j.fiat decoctio ad* ℔ *.j.in qua diſſolue.*

Curatio aphtharum.

Gargariſma ad aphthas.

mellis

A *mellis rof.℥ j.diamoron.ʒß.fiat gargarifma.* Fiunt & alia ex malicorio,balauftiis,fumach,berberis,rofis rubris,diffolutis in colatura diamo. & dianuc. cum pauco alumine. Galenus enim fcribit, fimplicia oris vlcera fanari mediocriter deficcantibus. At diamorum & dianucum funt eiufmodi: alia vero validioribus egere.Eiufmodi vlceribus fi palatum obfeffum fit,maiori diligentia,& fide eft prouidendum: periculum enim eft,ne cum pars calida fit & humida,os fubiectum,quod rarum eft& humidum,contagione corrumpatur,abfcedatque & excidat, atque vox vitietur. Si vlcus è lue fit venerea, omiffis communibus remediis vlcerum,ftatim currendum ad alexiterium eius morbi proprium,nempe hydrargyrum.

Lib.6.meth. cap.10.

Vlcera palati feftinanter & fideliter curanda.

Fiftulofa fæpe vlcera gingiuas obfident, vnde vicini dentis radix cariem contrahit,eoufque vt faniei acrimonia fibi fæpe exitum extrinfecus aperiat fub mento: quæ res falfam plurimis fcrophularum, adeoque incurabilis morbi,opinionem facit.In tali cafu Aetii & Celfi confilio cariofum dentem eximere oportet:fic enim fiftula extirpabitur, gingiua in exempti dentis locum fe deprimet & fubftituet: ficq; fouente putredinem caufa fublata,id eft,dente,reliqua facilior erit curatio.

Lib.6.cap.3. Celf.lib.6. cap.12.

Linguæ vlcera iifdem remediis curantur,quibus reliqua oris totius; quanquam quæ in eius latere nafcuntur,diutiffime durant,videndumque eft,num contra dens aliquis acutior fit,qui fanefcere fæpe B vlcus eo loco non finit,ideoque limandus eft.

De Aurium vlceribus. Cap. XVI.

Vlcera fiunt in meatu auditorio,tum ab externa caufa,vt ictu, lapfu:tum ab interna, vt abfceffu illic genito.Manant fæpe multo pure,non illic genito(funt enim talia vlcera fere exigua,& preterea in parte fpermatica) fed decubitu facto ab vniuerfo cerebro.

Caufa.

Ad curationem habenda in primis ratio eft caufæ antecedentis,quæ vlcus fouet,eaque diuertenda catharticis,mafticatoriis & errhinis.Mafticatorii quidem hæc forma eft:℞.*maftic.ʒj ftaphyfagr.& pyreth.an.℈ j.cinam.& caryoph.an.ʒß.fiant mafticatoria* quibus vtatur mane & vefperi.

Curatio. *Mafticatorium.*

Errhini vero hæc forma eft:℞.*fuccor.beton.mercuria.& melif.an.ʒß.vin.albi ℥j.mifce & frequenter naribus attrahatur.*Quod ad topica remedia fpectat,pingnia omnia & oleofa vitanda funt,vt à Galeno notatum *in medendi methodo*:vbi reprehendit Theffali quendam fectatorem, qui tetrapharmaco adhibito vlcus auris fordidius indies reddebat, quod Galenus fanauit trochifcis Andronii in aceto diffolutis, quorum compofitio eft eiufmodi:℞.*balauft.atramen.futor.thur.ariftol.gallar.an.℥ ij.alumi: myrrh.falis am*C*monia.ʒj.excipiantur omnia melicrato,& fiant trochifci.* Galenus *eodem loco* teftatur,fe huius generis vlcera inueterata ac duorum annorum,fanaffe cum ferri fcoria in puluerem redacta, indeque cocta cum aceto acerrimo,quoad mellis acquireret confiftentiam. Sed & putredinem, qua hæc diffluunt vlcera,emendat & ficcat fel bubulum in forti aceto diffolutum tepide inftillatum. Itemque fæx ferri in pollinem redacta in acetoque acerrimo decocta,reficcata & afperfa. Quod fi viarum anguftia,non pateret contento in aurium anfractibus puri exitus,eliciendum id foras erit inftrumento Pyulcum inde dicto, cuius hæc eft figura.

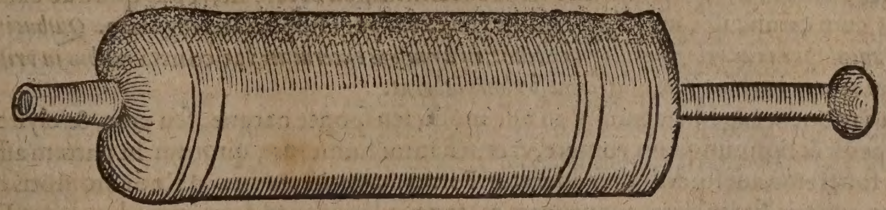
Errhinum.

Trochifcorum Andronii compofitio.

Ferrifcoria.

De pyuleo Gal.1.ad Gl. & 5. meth.

Pyulci deformatio.

D

De vlceribus Tracheæ arteriæ,Oefophagi,Stomachi,& Inteftinorum. Cap. XVII.

HÆ partes vlcerantur vel à caufa externa,vt acri medicamento; vel veneno deglutito: vel ab interna,vt humore maligno,arrodente,quodque veneni vim adæquet intus in corpore genito,& in illis partibus coercito.

Caufæ.

Si inter deglutiendum aut fpirandum dolor exacerbatur, vlceris in œfophago, vel afpera arteria œfophago vicina,exiftentis fignum eft.Percipitur autem maxime doloris, cum id, quod deglutitur, acidum aut acre;vel qui ducitur aer, calidior aut frigidior eft. At fi in ftomacho doloris caufa defixa fit, vehementiora vrgent fymptomata:nam & animi deliquium adeft,naufea,& aliquando vomitus,conuulfiones,morfus,dolorq; pene intolerabilis,extremorum refrigeratio: quę cum fimul adfunt omnia, pauci,nifi forte iuuenes&validi,euadunt.Eadem affectio in totum ventriculum poteft cadere:fed quia doloris acerbitate & periculi magnitudine longe grauius eft vlcus,quod os ventriculi feu ftomachum, E veteribus cordis nomine donatum,occupat;ideo Medici id,quod in parte ventriculi inferiore contingit,non admodum magni facere folent. Vlcerata vero effe inteftina cognofcimus,fi ægro pus vel purulenta multa per anum erumpant:fi fanguis reddatur cum torminofis expreffionibus: à cunctante enim & collecto eo loci pure,perpetuus velut quidam adeft Tenefmus.

Signa.

Gal.lib.5.de loc.affect. cap.5.

Ceterum eiufmodi vlcera omnia efculentorum,& poculentorum,magis,quam medicamentorũ vfu curantur,Galeni fententia. Deligenda ergo in cibum & potum omnia, quæ mitia fint,& leniendi vim habeant,vitatis acribus:non enim tuthia,lythargiros,cerufa,viride æris,& fimilia hic vt in reliquis

Lib.4.&5. meth.

Curatio. vlceribus locum habent. At cum in œſophago aut áſpera arteria vlcus erit, videndum, vt talia aliquid A lentoris habeant, & ſenſim ac pluribus vicibus deglutiantur, alias non magnopere iuuabunt: quia in illis aeris & ciborum communibus viis adhærere nequeunt. *Qua arte deglutienda remedia ad gula vlcera.* Itaque præterlabentur ſtatim & diffluent, quare talia omnia in forma eclegmatis vſurpabuntur ſupino corpore, & relaxatis laryngis muſculis ſenſim eliquando, ne confertim ſubiens medicamentum, tuſſim interat huic vlcerum generi valde inimicam. Cum detergendum erit, mel crudum vſurpabitur, cuius præ ceteris detergentibus mira eſt in hoc vlcerum genere vtilitas. At cum glutinandi erit opportunitas, admiſcendum erit gummi tragacanthæ in decocto aliquo adſtringente diſſolutum. *Acria cur vitanda in hoc vlcerum genere.* In ſtomachi & ventriculi vlceribus vitabuntur (vt iam præmonui) acria omnia, vt quæ dolorem, inflammationem & vomitum cieant; ac præterea ciborum coctionem interturbent. Ergo frequens vſus erit priſanæ, multum ſaccharatæ, gelatinæ cum diſſoluto gummi tragacanthæ, & bolo armeno, decocti prunorum, dactylorum, ficuum, paſſularum damaſcenarum, mellis, lactis bubuli elixi cum vitellis ouorum, & mellis communis tantillo. Cum agglutinandi tempus erit, vti oportebit auſteris adſtringentib. & glutinantib. omni acrimonia & ſapore ingrato carentibus: cuiuſmodi ſunt hypocyſtis, balauſtia, cytini, terra ſigillata, ſumach, acacia, decoctum cydoniorũ, lentiſci, ſummitatum vitis, rubi, myrti in vino adſtringente, niſi adſit metus inflammationis. *Mel quam vim habeat ad ſananda huius generis vlcera.* Potus erit B hydromel, hydroſacchara, ſyrupus violaceus & iuiubinus. Inteſtinorum aliarumque à ventre remotiorum partium vlceribus, valde idoneum eſt remedium mel, aliis medicamentis mixtum: nam adſtringentia medicamenta ſi ſola per ſe vſurpes, hærebunt ventriculo, neque vltra vires ſuas proferent: admixtum ipſis mel, preterquam quod ipſa in reliquum corpus diſtribuit, & ad affectas partes promouet, etiam vlcera ipſa deterget: vtiliter hic etiam vſurpatur lac aſininum, loco caprini aut bubuli lactis. *Ægyptiacum ad vlcera craſſorum inteſtinorum.* Salubris inſuper eſt vſus potionis vulnerariæ, modo his conſtet herbis & ſimplicibus, quæ tacita quadam familiaritate partes affectas reſpiciant. Vlceribus inteſtinorum hoc inter ſe intereſt, quod ſi craſſa inteſtina obſideantur, licet clyſtere & iniectionibus mederi, etiam acribus ad putredinis vitium corrigendum: cuiuſmodi ſunt, quæ ægyptiacum recipiunt in hordei decocto vel vino. *Lib. 5. meth.* Si vero tenuia vlcerata fuerint, potionibus, & aliis ore ingeſtis, medelam recipiunt potius: quia vt ait Galenus, quæ per ſedem in corpus immittuntur, vſque ad gracilia ſeu tenuia inteſtina non fere aſcendunt: quæ vero ore, ex viribus integris ad craſſa vſque inteſtina peruenire nequeunt.

De Renum & Veſicæ vlceribus. CAP. XVIII.

C

Cauſa. VLcera in Renibus & Veſica fiunt, vel ab acrium ciborum & poculentorum ac medicamentorum, vt cantharidum vſu, vel ab humoris acris eo loci geniti vel tranſmiſſi aut delapſi collectione vel à vaſis alicuius ruptione, vel à rupto abſceſſu in vlcus, vt fit, degenerante. *Signa.* Diſcernuntur ſitu; nam vlcerum renalium dolor, & grauitas ad lumbos pertingit: & confuſum beneque permixtum vrinæ pus exhibet. *Hipp. aph. 81 sect. 4.* Neque vero pus à renibus manans adeo fœtet, atque id, quod à veſica effunditur: quia veſicæ parti exangui, excarni & membranoſæ, non tanta vis ineſt ad prohibendam putredinem, *quod à renibus manat pus, nunquam ſine vrina manat*: atque etſi longa in vaſe, in quo aſſeruatur, mora, tandem in imum vaſis ſubſidat, & ſecretum viſatur, tamen cum primum effuſum eſt, perfecte cum vrina mixtum cernitur: *Aph. 76. ſe. 4.* at quod à veſica pus manat, ſæpe ſolum ſine vrina excernitur, ſed & fere fit, vt pus quod ab exulceratis manat renibus, cum carunculis, aut veluti capillis vna exeat per Hippocratis regulam. *Aph. 76. ſect. 4.* *Quibus in vrina craſſa exiſtente carunculæ paruæ ac veluti capilli vna exeunt, iis à renibus excernitur*: at contra *quibus in vrina craſſa furfurea quædam exeunt, iis veſica ſcabie, ſeu ſcabioſo vlcere laborat.*

Curatio. Ad ſanationem expedit ægrum aluo eſſe molli, ſeu ſponte naturæ, ſeu arte, & clyſterum mollium vſu. Expedit & nonnunquam vomere, vt reuellantur humores, quorum in partem affectam confluxu vlcus foueretur, aut ſordidum redderetur. *Cur valida cathartica vitanda.* Fortes purgationes vitandæ, ne commotis humoribus, D nimiumque agitatis, fiat in renes aut veſicam materiæ, vlceri fouendo idoneæ, decubitus. *Detergentia huius generis vlcera.* Detergendis hiſce vlceribus ſequens potio valde eſt efficax. ℞ *hord. integ. m. ij. glycyrrh. raſ. & contuſ. ℥ ß. rad. acetoſæ & petroſ. an. ʒ vj. fiat decoctio ad ℔ j. in colatura diſſolue mell. deſpu. ℥ ij. capiat ſingulis matutinis ad ℥ iiij.* Sequentes trochiſci valde commendantur Gordonio. *Trochiſci ad renum & veſicæ vlcera. 4. meth.* ℞ *4. ſeminum frigid. maiorum mundatorum, ſeminis papauer albi, ſem. malu. portul. cydon. baccarum myrt. tragacan. gummi arab. nucum pinearum mundatarum, piſtacior. glycyrrh. mundatæ, mucaginis, ſeminis pſilii, amygdalarum dulcium, hord. mundati, an. ʒ ij. bol. armen. ſangu. drac. ſpodii, roſ. myrrhæ an. ʒ ß excipiantur hydromelite, & fingantur trochiſci ſinguli ponderis ʒ ij.* capiat mane vnum diſſolutum in decocto hordei, aut lacte caprino: Galenus iubet medicamentis ad renum & veſicæ vlcera mel & diuretica admiſceri, quia vrinas blande promouent, & ipſis medicamentis ad partem affectam diducendis velut vehicula ſunt.

Signa fundi veſicæ & ceruicis eiuſdem vlcerata. Vlcera veſicæ vel fundum eius obſident; vel ceruicem ad meatum vrinarium. Si in fundo ſint, dolor fere vexat continuus. Si in ceruice, tum maxime vrit, vrgetque dolor, cum vrina redditur, & poſt mictionem. Quod fundum obſidet vlcus, ſquamacea quædam & pellicuoſa cum vrina remittit: quod vero ceruicem, perpetuam fere inducit tentiginem. *Cur fundi veſicæ vlcera ſint incurabilia.* Illa fere incurabilia ſunt, tum propter exanguem & neruoſam partis naturam, tum quia ab vrinæ acrimonia aſſidue mordicatur & refricatur vlcus, vt cicatrice vix obduci queat: E nam etiam poſt mictionem vrinæ quædam in veſicæ fundo ſemper remanent reliquiæ, quæ vna cum reliqua vrina ideo exire non potuerunt, quod pro exeuntis vrinæ modo, veſica ante diſtenta ſubſideat in ſeſe & comprimatur. Iiſdem remediis vlcera veſicæ ſanantur, quibus vlcera renum: ſed ea non aſſumpta modo, verum etiam per meatum vrinarium iniecta. Parabuntur illæ iniectiones ex trochiſcis Gordonii, ante deſcriptis, & diſſolutis in liquore conuenienti: ſed quoniam vlcera veſicæ maiores & acriores doloris ſtimulos habet, quam renum, propterea in anodynis admouendis atten-

A attentiorem hic Chirurgum esse oportebit. Ad eam rem certam esse in oleo hyoscyami per expressionem elicito opem, sæpe sum expertus. Idem fiet cataplasmatis, linimentis pectini, totiq; imo ventri & perinæo admotis itemq; clysteribus inditis. Si fœtor adiunctus sit, non erit importuna iniectio ex pauco ægyptiaco in vino vel aqua plantaginis, aut rosarum dissoluto. Id enim ego sæpe admodum remedium in tali casu vsurpaui, prospero successu.

Ægyptiacū ad Vlcera Vesicæ.

De vlceribus Vteri. Cap. XIX.

IN vtero vlcera fiunt vel ab humoris acris, & mordacis ipsius tunicas erodentis confluxu, vel à tumore contra naturam in abscessum degenerante, vel à difficili & laborioso partu. Cognoscuntur dolore ad perinæum, puris & saniei per pudenda eruptione. Omnia, Auicennæ sententia, vel putrida sunt, cum erumpens sanies odore fœtet, colore vero carnium loturam refert: vel sordida, cum multis manant virulentis & crudis humoribus; vel corrodentia seu depascentia, cum sanie nigra diffluunt, atque pulsationem cum vehementi dolore coniunctam habent. Situ præterea inter se differunt; nam vel ceruicem obsident & cognoscuntur oculorum sensu, immisso speculo: vel fundum, & innotescunt excrementorum liquidiorum & magis serosorum conditione & doloris situ.

Causæ. *Signa.* *Lib. 3. fen 21. tract. 2. cap. 5.*

B Iisdem remediis, quibus oris vlcera, curantur, nempe aqua chymistica, oleo ex calcantho & antimonio atque aliis, vt decet, virium suarum summo gradu minutis, eaque moderatione correctis, vt his innoxie, vlcerata vteri loca contingi possint. Oportet, vt quæ vlceribus vteri admouentur remedia, momento fere agant id, quod agere nata sunt: non enim vtero diu hærere possunt, vt nec ori. Galenus vteri vlceribus valde idonea esse ait valide desiccantia remedia, nempe vt sic putredo prohibeatur aut coerceatur, cui pars hæc calida nempe & humida, valde obnoxia est. Adde, quod in eam partem tanquam in sentinam, vniuersum corpus excrementa sua deponit. Si fundum vteri vlcus occupet, sequenti facta iniectione detergetur, vnaq; pars roborabitur: *℞. hord. integ. p. ij. guaia. ℥ j. rad. ireos ℥ ß. absynth. plant. centau. vtriusque an. m. j. fiat decoctio in aqua fabrorum, ad ℔. ij. in quibus dissolue mellis rosati, & syrupi de absynthio an. ℥ iij. fiat iniectio.*

Curatio. *Cur valide desiccantia vteri vlceribus conueniant.* *Iniectio ad vlcus in vteri fundo.*

Fœtori vero coercendo hoc sæpe certum sum expertus remedium: *℞. vini rub. ℔. j. vnguenti ægyptiaci ℥ ij. bulliant parum*: sic putredo corrigitur, & humoris dolorifica malitia obtunditur: detersa vlcera mox cicatrice erunt obducenda; id fiet aqua aluminosa, aqua plantaginis, in qua calcanthi aut aluminis parum dissolueris. Si denique nihil proficientibus remediis in cancrum abeat vlcus, anodynis & cancro C dicatis remediis, curandum erit ex proprio de Cancris tractatu repetendis.

Putredinē coercens iniectio.

Vteri vlcerum curationi hic subiungenda erat vlcerum ani curatio; sed eam in tractatum de Fistulis differre visum est, quemadmodū vlcerum vrinarii meatus curationem, in tractatum de Lue venerea.

De Varicibus, & Varicum per excisionem curatione. Cap. XX.

VArix *venæ dilatatio* est, alias simplicis & vnius rami venosi, alias multorum. Omnis varix vel rectus est, vel incuruus, & velut in plures quosdam orbes inter se inuolutos implicitus. Multæ corporis partes varicibus sunt obnoxiæ, vt tempora, ventris regio, quæ sub vmbilico est, testes, vterus, anus, præsertim vero femora & crura. Varicum materia fere est sanguis melancholicus, tam frequenter in hominibus temperamento melancholicis & cibis crassis seu crassos ac melancholicos succos gignentibus vesci solitis varices oboriuntur. His etiam infestantur fere grauidæ mulieres, ob menstrualis materiæ suppressæ congestionem. Causæ procatarcticæ sunt corporis concussio vehemens, saltus, cursus, laboriosum & pedestre iter, lapsus, grauis oneris gestatio, tortura. Manifesta sui signa id genus morbi præbet venarum amplitudine, crassitie, tumore, & colore.

Varix quid & quas habeat differentias. *Causæ.* *Signa.*

D Inueteratos non attingere melius est, nam ex illis curatis metuendus est refluxus sanguinis melancholici ad partes nobiles, vnde promptum malignorum vlcerum, cancri, maniæ, aut suffocationis periculum. Cum multi varices & varie impliciti in cruribus existunt, thromboso sæpe & resiccato sanguini tument, doloremque faciunt qui incessu & compressione exacerbatur. Eiusmodi varices scalpello diuisa vena aperiendi sunt, & compressione sursum, deorsumque facta sanguis ille exprimendus atque vacuandus: quod à me pluries factum, ægris successit fœlicissime, ipsis deinceps aliquot dierum imperata quiete, & conuenientium medicamentorum appositione. Sæpe inciditur varix in cruris interna parte paulum infra genu, quo fere loco eius origo cernitur. Inferius ab illa prima origine, & tanquam scaturigine, qui varicem intercipere cōtendit difficiliorem longe curationem facit: Hinc enim in multos quasi riuulos finditur, quos singulos sectari Chirurgus cogitur. Eximitur autem seu inciditur varix, vt sic sanguini, humoribusque vna cum sanguine mixtis, subiectum vlcus alluentibus via intercipiatur: vel vt humorum deprauantium in partem influxus prohibeatur: vel ne sanguinis immoderatiore copia tandem vas rumpatur, atque hæmorrhagiæ consecutione mortis consecutio inferatur. Exciditur vero hoc modo: Æger resupinus cruribus modice inflexis in scamno collocatur, tum crus fascia ligatur, duo- E bus locis relicto quatuor digitorum interuallo, in quo excisio fiat, sic enim vena tumebit, & in conspectu magis erit, sed & insuper atramento illa notatur: tum cutis eleuata & digitis sursum abducta, qua nota est, in longum secatur, inde vena renudata à circumiacentibus corporibus explicatur, ipsi dehinc acus obtusa, ne venam violet, duplex linum trahens subiicitur, ac subter transmittitur, & tanquam habenula sublata excipitur: tum cruris ligaturæ soluuntur, ac parte superna arctius vena ligatur: & infra deligaturam non aliter, quam in phlebotomia fieri solet, scalpello per medium diuiditur, ac sanguis ex parte inferiore, quantum satis est, detrahitur. Inferna mox parte, eadem vena vinculo constringitur,

Curatio. *Varicum sectio.* *Quo consilio secetur varix.* *Paulus cap. 82. lib. 6.* *Qua arte secetur varix.*

tum id, quod superest venæ medium inter duas deligaturas, abscinditur, subducentibus se in carnem eius, quæ supersunt superne & inferne, extremitatibus: venæ deligatura finitur, dum per se & sponte cadat. Peracto opere, adstringens medicamentnm vulneri, vicinisque partibus imponitur: neque nisi exacto triduo circa vulnus quicquam mouetur. Cætera deinde, quæ reliquis communia sunt peraguntur. A

De Fistulis. Cap. XXI.

Quid fistula. *Quid callus.* *Fistularum differentia.*

FIstula *vlcus est sinuosum, album, angustum, callosum, & non raro imperceptibile.* Fistulæ nomen obtinuit ab arundinearum fistularum similitudine, quibus similiter caua existit. Fit fistula in variis corporis partibus, fereque abscessibus aut vlceribus male curatis succedit. Callus *carnea quædam substantia est alba, solida, seu densa & dura, sicca atque indolens*, genita per congestionem pituitæ excrementitii ę resiccatæ, aut humoris melancholici adusti, vlceris circumferentiam obducentis, & se in carnis laudabilis locum substituentis. Fistulæ sinus alias siccus est, alias stillante humiditate madet assidue, alias derepente represso humoris stillicidio madere desinit, & sic ipsius orificium occluditur, vt ægro & Chirurgo falsa absolutæ curationis specie imponat: mox enim referatur & similiter atque antea stillat Fistularum aliæ osse, aliæ neruo, aliæ membranis, aliæ aliis corporis partibus vitiatis fiunt. Quædam recta intus feruntur, aliæ, multoque plures, transuersim intorquentur; aliæ vno, aliæ pluribus orificiis & sinubus excauantur; aliæ articulos attingunt, aliæ in aliquam corporis capacitatem penetrant, vt in thoracem, ventrem, intestina, vterum, vesicam: aliæ facile, aliæ ægre curantur, quædam etiam existunt incurabiles. B

Signa. *Ossis renudati signum ab excreta materia conditione.* *Aetius tetra. 4. ser. 2. c. 55.* *Veteres fistulæ si occludantur mortiferæ.*

Fistularum varia signa sunt pro partium, quas occupant, varietate: nam si id, quod vltimo specillo tangitur, renititur & resonat, ad os vsque vitium peruenisse sciendum est: ibi deinde tanquam in lubrico, leui & polito si elabitur specillum, ossis adhuc integri signum est: at si quo in loco tanquam in salebra subsistat & hæreat, asperi, exesi, carieque corrupti ossis est argumentum: nonnunquam os ipsum renudatum oculis cernitur, tumque demittere specillum nihil est necesse. Insuper enim os affectum se prodit materiæ oleaginæ purulento effluxu, ei medullæ haud absimilis, qua os nutritur. Siquidē omne excrementum, alimenti partis eius, à qua excernitur, conditionem refert: in fistula, quę ad neruum pertingit doloris punctorii sensus maxime cum specillo tentatur, ægrum exercet, si præsertim acrior est, quę effluit materia. Sæpe enim si frigida sit, stupor membrum habet debilitato motu: sed & quæ inde effertur materia, tenuior est, ei quidē similis, quæ ab ossib. diffluit: nō tamē oleagina aut pinguis, sed saniosa, & glutinosa, humoris neruorū alimentarii conditionem exprimens. Eadē fere apparēt & fiunt in fistulis, quæ ad tendines penetrant, & eas membranas, quæ musculos inuoluunt. Si intra carnem fistula subsistit, crassior & copiosior est, quæ dimanat, materia, læuis, alba & æqualis. Si in venas aut arterias descēdit, eadem contingunt, quæ in neruorum fistulis: nisi quod specilli contactu minus molestus sensus excitatur, nec vlla in vllius membri motū offensio cernitur: quanquam si fistulosi vlceris materia adeo acris est, vt vasa corrodat, sanguis profluet: crassior quidem vena, tenuior autem & cum murmure arteria exesa. Veteres & quæ per multos annos fluxerunt fistulæ, si subito occludantur, mortem inferunt, in corpore præsertim senili & infirmo. C

De Fistularum curatione. Cap. XXII.

Qua arte sinus exitusque fistulæ explorare liceat. *Caustica in sectiones.* *Cels. lib. 5.* *Ad cariosi ossis fistulas remedia.*

AD curationem, ante omnia demitti specillum in fistulam conuenit: hoc cereo, plumbeo, aureo aut argenteo fistulæ altitudinem & sinuum anfractus explorabimus. Quod si duobus, pluribusve orificiis, iisque cuniculosis excauata sit fistula, sic vt singula vestigare & specillo explorare certo non liceat, tum in vnum aliquod ex eiusmodi orificiis iniectio immittēda est, & qua effluxum exitumve habeat speculandum: sic enim quod cauitatibus, & quam altis aut superficialibus aperta sit, scire licebit, tum incisionibus callos renudare & amputare oportebit. Incisiones fient nouaculo, caustico medicamento, vel ferro ignito: non enim nisi excisis callis carnem natura restituere & sufficere, vel distantia corpora agglutinare potest. Nam dura nisi glutini, cuiusmodi laudabilis existit sanguis, interuentu coire nequeunt: at callosum corpus dum vndique vlceratæ carnis superficiem occupat, sanguinis è venis capillaribus ad deperditæ substantiæ repositionem, & distractarum partium vnionem affluxum intercipit. Si quando causticæ iniectiones in fistulam immittentur, occludendum mox erit orificium, quo per tempus illis id agere liceat, quod agere natæ sunt: Cuius rei coniecturam ex partis tumore, materiæ effluentis coctione, & copia parciore habebimus, mox eschara lapsus erit accelerandus: denique vlcus reliquis vlceribus similiter curandum. Sæpe vero callus qui fistulæ sinuosam cauitatem occupat acrium, & escharoticorum medicamentorum vi victus, totus exit, & simul tubuli instar habens excidit, infraque vlcus purum reliquit. Quod ego in nobili quodam animaduerti, cum ipsi fistulosum vlcus in femore glande traiecto, forti ægyptiaco immisso aliquoties lauissem: mox enim instillato balsamo à me descripto, breui conualuit. Fistulę, quæ sunt iuxta magna vasa, neruos, aut viscera nobilia, nō debent, nisi summa adhibita cautione, attingi. Cum ossis corrupti vitio fistula nascitur, considerandum venit, superficiarium ne id in osse vitium sit, an altius depressum, an totum ipsum carie exesum. Nam si superficiarium sit vitium, radulis facile eluetur: si altius caries insederit, desquammante terebra reuellenda est: at si ad medullam vsque penetrarit, forcipe inclsoria eximenda est, præmisso, quod viam ipsi aperiat, terebello. Quod si sphacelo obsessum & penitus cariosum os sit, radicitus erit eximendum: quod cōmode fiet in digitorū radii, cubiti & tibiæ articulis, nequaquā vero in ischii acetabulo, femoris capite, aut vertebrarum aliqua sphacelo obsessis, simile quid tētaueris, vt nec illis fistulis, quę natura D E

sua

A ſua inſanabiles ſunt:ſed ſatisfactum muneri tuo & ægris putabis, ſi cum prognoſtico malum reliqueris. Huiuſmodi ſunt fiſtulæ, quæ ad viſcera vſque penetrant, quæ ad partes inſignibus vaſis aut neruis conſperſas pertingunt, quæ ſemiuiris & molliculis hominibus accidunt, quibus longe mori optabilius ſit, quam operationis tormenta & cruciatus ſubire. Par adhibebitur cautio, quando ex fiſtulæ exciſione grauioris damni metus imminet, vt conuulſionis, ſi in parte neruoſa malum exiſtat. In his & ſimilibus caſibus mali perfectam curationem haud aggredietur Chirurgus, ſed ſatius eſſe putabit, omni arte cauere, ne malum nouis incrementis peius reddatur; quod fiet, ſi prouideat, ne qua noua fluxio in partem ingruat: ſi diæta artificioſa curet, ne excrementitii humores in corpore congerantur; aut perficiat, vt cōgeſti ex interuallis vacuentur, vel in partes minus nobiles à nobilioribus diuertant. Sed interim vitioſam carnem, quæ in vlcere plúſquam par eſt excreſcit, exterere, & ſaniem detergere oportebit, medicamentis, quæ citra morſum ſeu acrimoniam & putrefactionem id perficiant.

Quarum fiſtularum tentanda curatio, quarum non.

Fiſtularum curā, vt dicunt palliatiua.

De fiſtulis Ani. CAP. XXIII.

FIſtulæ in ano iiſdem ex cauſis fiunt, quibus reliqua fiſtularum genera: nempe ex vulnere aut abſceſſu perperam curatis, aut ex hæmorrhoide ſuppurata. Quæ occultæ erunt, cognoſcentur ſanioſi & B purulenti humoris per ſedem ſtillicidio, & partium circumiacentium dolore. At quæ manifeſtæ ſunt, quo vadant, quoque pertingant, ſpecillo exploratore dignoſcetur. Hoc igitur conſilio Chirurgus digitum in anum immittet, ſimulque plumbeum ſpecillum per fiſtulæ orificium demittet, id ſi digito nullius medii interuentu occurrat, ſignum eſt penetrare ipſam in inteſtini cauitatem. Adde quod tunc non modo per anum, ſed etiam per eiuſmodi orificium, quod ſibi humor efferus ſua acrimonia aperuerit, multa proluuies effluit, alias ſanioſa, non raro etiam vermibus fœta. Multis cuniculis intortæ, & in labyrinthum anfractuoſę fiſtulæ iudicantur, ſi non alte deſcendant ſpecillum, & nihilominus plus ſaniei effluat, quam exigui vlceris ratio ferat.

Cauſa.
Signa.

Sinuoſa fiſtula ſigna.

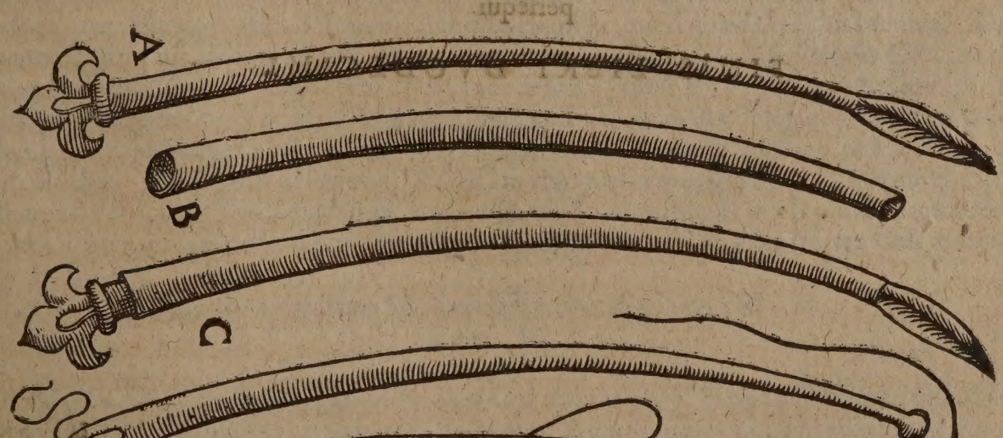
In omnium fiſtularum orificiis calloſam quandam verrucam cernere licet, quam Chirurgorum vulgus Gallinæ podicem nominat. Fiſtulas, quæ in ano ſunt, multa conſequuntur ſymptomata: vt Teneſmus, Stranguria, & Ani procidentia. Si manu curādæ ſunt fiſtulæ, æger ſupinus ſic iaceat, vt cruribus ſublatis femorum velut appreſſu ventriculum comprimat: tum Chirurgus vngue præciſo, digitum vnguine delibutum in anum immittet: inde craſſiorem ex plumbo acum funiculum ex filo, & ſeta equina contextum trahentem, per fiſtulæ orificium intrudet, hancque immiſſo digito exceptam, & nonnihil C intortam, extrorſum per ſedem, vnaque funiculi alterum caput educet. Tum funiculi capita nodo laxo ſeu reſolubili conſtringet, quo indies arctius conſtringendi ſit libertas. Sed antequam conſtringas paulo immitius, ipſum quaſi comprehenſam carnem ſerraturus, verſum te adduces, vt hoc veluti morſu, fiſtulam ſine vllo hæmorrhagiæ metu incidat. Aliquando contingit, vt eiuſmodi fiſtulæ in inteſtinū vſque non penetrent, ſic vt digitus propter calloſum aliquod corpus interiectum ſpecillo non occurrat. Tum ſpecillum ferreum aut argenteum cauum demittere conuenit, in eiuſque cauitatem acum mucronatam & ſecantem inſerere, vt ſic punctim cæſimque interiectus callus deſtruatur: quod de ſcripto ante ſpecillo plumbeo, in extremo vertice retuſo, aut certe ſine magno dolore, perficere non poſſis.

Symptomata.

Ars cōſtringendæ & ſecandæ ani fiſtula.

Specilli argentei caui cum acu inſerenda, ſimul & acus plumbeæ deſcriptio.

D

E

A. *Monſtrat acum.*
B. *Specillum cauum.*
C. *Acum vna cum ſpecillo.*
D. *Acum plumbeam funiculum trahentem.*

Quæ fistula recidiuam facit. Detrito callo, fistula eo, qui ante dictus, modo deligabitur. Quæ superficiaria est, non eget deligatione, tantum scalpro falcato excidetur; & detrito callo, quod reliquum est curationis reliquorum vlcerum modo perficietur. Notandum vero, quod si quid callosi corporis, quod medicamento aut ferro elapsum sit, reliqui feceris, rediuiua fistula, recidiuæ locum faciet. A

De Hæmorrhoidibus. CAP. XXIV.

Quid hæmorrhoides. HÆmorrhoides, vt nomen vulgo sonat, tumores sunt ad extremas venas anum ambientes, humoris fere melancholici influxu excitati, varicum speciem quandam præferentes. Ex his quædam aperto foramine fluunt, quod nonnunquam temporis successu callum contrahit: aliæ tantum tument, neque quicquam humoris remittunt: aliæ manifestæ sunt, aliæ intus abditæ latent. Quæ fluunt, sanguinem fere fundunt, permixtum sero citrino, quod sanguini impetum ad procursum dedit, & acrimonia *Differentiæ.* sua venarum oscula diduxit. Quæ vero non fluunt, vel ambustorum vesiculis similes existunt, & practicis vulgo Vesicales dicuntur, fiuntque influxu humoris pituitosi & serosi: vel vuam referunt, ex quo & Vuales nominantur, ab affluxu sanguinis qualitate laudabilis, sed copia redundantis genitæ: vel morborum typum exprimunt, ex quo Morales, sanguinis melancholici suppressione: vel verrucarum imaginem habent, vnde & Verrucalium nomen retulerunt, eandem cum his, quæ Morales dicuntur generationis causam materialem obtinentes. *Symptomata.* Hic affectus multorum præter naturam symptomatum consecutionem infert: nam sanguinis perenni affluxio, faciei viuidum colorem extinguit, hydropem accersit, vniuersi corporis vires prosternit, Hæmorrhoidum fluxus singulis fere mensibus citatur: nonnunquam quater in anno tantum. Fluxum sæpe præcedunt, aliquando etiam comitantur dolor ingens, inflammatio, abscessus, qui tandem in fistulam desinat, nisi conuenientibus remediis occurratur. Cæterum si moderata copia fluant hæmorrhoides, si ægri leniter ferunt, sisti non debent, quia imminentium *Sent. 37. sect. 6. epi.* malorum, vt melancholiæ, elephantiasis, stranguriæ, & similium metu ægros liberant. Adde, quod si præter rationem sistantur, suo in pulmones refluxu tixim, in hepar vero hydropem, per natiui caloris suffocationem inferunt. Contra si immodice fluant, quia vacuato sanguine hepar refrigerant, hydropem accersunt, & toti corpori maciem: ideo eum effreni & copia, & impetu fluunt, penicillo ex pilis leporinis sequenti medicamento tincto sistendæ sunt. B

Remedium ad hæmorrhoides immoderatius fluentes. *℞. pulueris aloes, thuris, balaust. sanguinis draconis, an. ℥ ß. incorporentur simul cum oui albumine, fiat medicamentum ad vsum.* Cum distentæ tument citra fluxionem, cepam sub cineribus coctam cum felle bubulo pinsere oportet, & conflatum inde medicamentum tumidis locis admouere, & singulis quinque horis renouare. Id remedii genus apprime valet ad hæmorrhoides internas & latentes. *Ad suppressas hæmorrhoidas.* Manifestas vero hirudinibus, vel scalpro aperire licet. Succus atque magma galiopsis herbæ, quam etiam Vrticam Labeonis nominant, hæmorrhoidibus impositus ipsas tumentes aperit, & sanguine congesto manare facit. *Fungus & thymus in ano.* Eodem remedio fungus & thymus, affectus circa anum, curantur. Si acrimonia, ardore, & dolore acerbius infestetur, ægrum in Semicupium descendere iubebimus: moxque vlceribus, si quæ adfuerint, quod sequitur medicamentum imponemus. C

℞. olei ros. ℥ iiij. cerusæ ℥ j. litharg. ℥ ß. ceræ nouæ ʒ vj. opii ℈ j. fiat vnguentum secundum artem. Vel. *℞. thuris, myrrh. croci an. ʒ j. opii ℈ j. fiat vnguentum cum oleo rosar. & mucagine seminis psilii: addendo vitellum vnius oui.* Reliquum curationis ex regulis artis vniuersalibus facile erit persequi.

FINIS LIBRI DVODECIMI. D

DE FRA-

E

A

DE FASCIIS.

LIBER DECIMVSTERTIVS.

B

De Fasciarum differentiis. CAP. I.

FAsciæ, quibus ad deligandum vtimur, multum inter se differunt. Ipsarum au-
tem differentiæ à sex potissimum rebus, Galeni sententia, ducuntur: materia sci- *Lib. de fasc.*
licet, figura, longitudine, latitudine, structura & his, quibus constant, partibus.
Fasciarum quidem materia est triplex: membranea, seu coriacea, quæ fractis nasi
cartilaginibus accommodata est. Lanea, partibus inflammatis propria, quibus
scilicet nulla est opus astrictione. Denique lintea, quando nempe aliquid ad- *Sect. 3. de*
stringendum est: ac lintearum rursus aliæ lineæ sunt, aliæ cannabinæ, vt est ab *chi. off.*
Hippoc. notatum. Structura vero sic fasciæ inter se differunt, quod ex his aliæ ex
ea materia constant, quæ per se & ex sese satis coacta & robusta est, quales sunt membraneæ: aliæ con-
textæ sunt, vt linteæ. Cæterũ lintea materia in fascias deligenda est, & optima censenda, non quæ nunc *Commodæ*
primum ad hunc vsum facta sit, sed quæ aliis iam vsibus inseruierit: quo nempe inde contextæ fasciæ *fasciæ condi-*
molliores sint ac tractabiliores: validas tamẽ ipsas ita esse oportet, ne abrumpantur, dum extenduntur, *tiones.*
C arcteque contineant, ac influxurum humorem repellant, & aditu ad partem arceant. Has insuper nul-
la contorta & quasi complicata ora præditas esse decet, nullo limbo, nulla sutura: contorta enim seu
complicata ora, quemadmodum & sutura, sua duritie comprimendo, subiectam carnem lædunt. Lim-
bus telæ lateribus extremis, atque oris, seu contextus, seu consutus fuerit, inæqualem reddit deligatio-
nem: membrum enim, qua parte limbo vtpote haud cedente, attingitur, arctius comprimitur: media
vero fascia seu tela, vtpote molli laxius. Mundæ præterea fasciæ esse debent, vt si aliquo conspergendæ
& irrigandæ sint affectui, idoneo liquore, eum admittere possint: ac non ipsum, dum perfunduntur,
corrumpere & male afficere. Iam fasciæ, quæ ex inciso linteolo fient, eo non transuerso, sed in longitu-
dinem recta scisso, fieri debent: sic enim firmius & validius, quod vinctum est, continebunt: & preterea
sibi perpetuo similes, atq; vnius tenoris erunt, non alia parte latiores, alia strictiores. Figura vero fasciæ *Glomeratæ*
sic distant quod ex his quædam sunt glomeratæ, quibus nihil est assuendũ, quia sua & debita inuoluen- *fasciæ.*
do membro longitudine, constare debent: aliæ scissæ, quæ vno quidem constant linteo, sed eo vel ex- *Scissæ fasciæ.* *Assutæ.*
tremis partibus scisso (cuiusmodi mammis vinciendis deligi solent) vel mediis: aliæ assutæ, quæ ex mul-
tis quasi habenis consutis constant, in varia capita desinentibus, & varias figuras referentibus, quales
D fasciæ sunt, quæ capiti aptantur. At longitudine discrepant sic, quod quædam ex his breuiores sunt, aliæ
longiores. Latitudinis eadem ratio est, quædam enim latiores sunt, quædã strictiores. Cæterum fascia-
rum neq; longitudo, neq; latitudo certo definiri aut describi potest, sed varie ipsa instituitur, pro mem-
brorum varia longitudine & crassitie. In genere enim tam hæ, quam illæ deligandis partibus congrue-
re debent: aliter enim caput, aliter guttur, aliter iugula, brachia, mammæ, inguina, testes, anum, coxas, *Fasciarum*
femora, crura, pedes & digitos deligaueris. Fasciarum vero partes ipsarum corpus, ipsarumque item ca- *partes quæ*
pita dicimus. Per corpus debitam illarum longitudinem & latitudinem intelligimus: capita vero, ex- *dicantur.* *Com. ad sec.*
tremitates nominamus tum in rectum, seu longum, tum in transuersum exporrectas Galeni sententia. *21. sect. 1. de off. chir.*

Quæ sint aptandarum fasciarum indicationes & præcepta generalia. CAP. II.

APtandarum fasciarum seu deligationum duæ sunt indicationes, Hippoc. sententia, vna quidem à *1. & 2. sect.*
parte affecta ducitur: altera vero ab ipsa affectione. A parte affecta sic: crus enim si quando deli- *li. de fract.*
E gandum susceperis, in longum exporrectum deligare decet: si enim inflexum deligaueris, deligatio ipsa
resoluetur ad primam exporrigendi & explicandi cruris necessitatem, tum enim musculi aliam figuram
induunt. Contra brachium seu cubitum inflexum & in pectus adductum deligare oportet: alias si por-
rectum deligaueris, ac primam inflectendi eius occasionem exoluetur deligatura, quia sicut dictum est, *Qua figura*
musculorum figura peruertitur. Quod igitur ad hanc indicationem spectat, sit hoc persuasum, omnib. *omnis pars*
deligandam esse ea figura partẽ, qua illam volumus permanere. Quod vero spectat ad eam, quæ à mor- *deliganda.*
bo sumitur, deligandi indicationem, si vlcus subest cauum, sinuosum & cuniculosum, saniei magnam *A sinus fun-*
vim eructans, deligaturæ & constrictionis initium á sinus fundo ducendum est, & in vlceris orificio de- *do deligatio-*
sinendum: idq; præceptum perpetuũ esse debet, seu summa, seu ima, seu media & latera sinus occupet. *nis initium semper du-* *cendum.*

Sic enim repurgabitur & excludetur contenta ſanies,& vlceris labra nimium diſiuncta ſibi mutuo ad- A
mouebuntur. Alias retenta ſanies proxima quæque corrodit, vlcus amplificat, & inſanabile reddit,
Hip. ſent. 4. ſect. 2. off. dum ſubiectis oſſibus,quæ ſe acri illa ſanie imbuunt, cariem inuehit. Cæterum vinculorum quædam
ipſa ex ſeſe remedia ſunt,quæ nempe per ſe ſuum munus præſtant: vtpote quibus curatio ſit commiſſa,
qualia ſunt illa,quæ ea,quæ á ſe inuicem abſceſſere, natiuæ vnitati reſtituunt: alia non propter ſe iniici-
untur,ſed tantum,vt remediis,quæ vim curandi habent,inſeruiant. Id vinculi genus vel fit adhuc & in-
iicitur, diciturq; Hippoc. Deligatio operans:vel factum & iam iniectum eſt, diciturque Deligatio ope-
Initio 2. ſect. off. rata.Quod ad primum attinet,vt deligatio bene fiat, oportet faſciam ſibi, & partibus omnibus ſuis,ar-
ćte comglomeratam eſſe,& præterea vt illam Chirurgus preſſius & firmiter, non negligenter manu te-
neat,ſic enim deligando membro melius obuoluetur. Animaduertendum etiam inter deligādum eſt,
ne faſciæ extrema,ipſaq; adeo ſutura,in locum affectum & dolentem incidant: ſatius eſt,vt ſupra,infra-
ve ipſum aut ad latus veniant:ſed & ne nodus in eundem illum locum aut in dorſi,natium,laterum,ar-
ticulorum, occipitis regionem, aut vllam denique aliam partem, in quam æger inniti, reclinare,& de-
cumbere ſolet,incidat,ſummopere eſt cauendum.Quin & aqua parte ſuere faſcias & nectere volumus:
ipſarum extrema in ſe complicare oportet,quo nexus ſuturave firmior ſit: alias quantumlibet arcte ipſi B
Faſcia non modo recte obuolui debent, ſed etiam eleganter. membro obductæ & agglomeratæ fuerint,non adhæreſcent tamen fideliter,ſi præſertim paulo latiores
fuerint. Quod vero ſpectat ad ſecundum vinculi genus, quod ſcilicet iam factum & iniectum eſt,qui
faſcias obuoluerit Chirurgus,conſiderare debet,in quem finem obuolutæ ipſæ fuerint, an recte & pul-
chre imo etiam & eleganter,vt ægro & adſtantibus viſu gratæ ſint, ipſas obduxerit. Eſt enim periti arti-
ficis,vbicunq; recte,pulchre agere poteſt,pulchre ac recte agere. In fracturis & luxationibus,omnibuſ-
que oſſium elocationibus, vulneribus & contuſionibus deligationis initium faciendum eſt, primis fa-
ſciæ ſpiris & circumuolutionibus,duabus,tribuſve ibidem obductis,arctiuſque ſi fieri poteſt,quam ali-
bi conſtrictis, vt reſtituta oſſa fidelius loco ſuo contineantur; ſi qui iam influxerint humores, fortiore
illa compreſſione exprimantur,ac ſi qui præter naturam & modum parati ſint influere,aditu & ingreſſu
prohibeantur. In fracturis enim,vt quæ ſine contuſione nunquam exiſtant; ſanguis extra propria vaſa,
vtpote violentius colliſa & attrita,exilit & exprimitur: quæ res ſugillatum in carne circumſtante facit,
coloris primo rubri, inde liuidi, ſeu ſubatri, ob ſanguinis ſub cutem effuſi corruptionem. Quare poſt
primas illas,de quibus nunc dixi,ſpiras,faſcia quã longiſſime à parte fracta luxatave continuis circum-
uolutionibus promouenda eſt: qui ſecus faxit, ſanguinem, humoreſq; in locum affectum magis ac ma- C
Gal. com. ad ſent. 25. ſect. 1. li. de fract. gis compellet,& apoſtemata,aliaque maligna accidentia inuehet. Cæterum qui fluit ſanguis,deorſum
vno ductu tendit:atqui exprimitur,duobus tanquam itineribus fertur,nempe ſuperne deorſum, & in-
ferne ſurſum. Curandum tamen eſt,vt ipſum potius in corpus & viſcera repellas, quam verſus corporis
extremitates,vt quæ tam multæ materiæ non ſint capaces,neq; robore iuſto inſtructæ, ad id, quod im-
minet oneris impune, & ſine accidentium præter naturam prouentu ſufferendum. At cum in corpus
humorum illa moles & ſarcina retruditur,regitur illa tum & á noxa vindicatur,facultatum in viſceribus
exiſtentium & natiui caloris robore & beneficio.

De tribus faſciarum in fracturis neceſſariarum generibus. CAP. III.

Sent. 24. ſec. 2. off. VT oſſa tum fracta, tum luxata,ſuo naturali loco reſtituta cõtineantur, duæ inprimis faſciarum ſpe-
cies Chirurgo ſunt neceſſariæ, ex Hippocr. doctrina.Illarum aliæ Hypodeſmides dicuntur, id eſt,
Hypodeſmides. ſubligamina, ſeu ſubfaſciationes. Aliæ Epideſmi ſeu ſuperligamina. Hypodeſmides quidem nonnun-
quam duæ tantum,at ſæpius tres adhibentur. Prima primo ſupra fracturam iniecta,ibidemq; tribus aut D
quatuor orbibus circumacta, inde deligationis initium ducit:quod dum fit, Chirurgo in fracturæ figu-
ram eſt animaduertendũ,vt enim hæc erit,ita deligationis modus variabitur.Nam ducenda faſcia eſt in
oppoſitum latus ei,in quod luxatio aut fractura magis inclinat, vt ſic quod extat os, in ſuam ſedem cõ-
pellatur, & compulſum firmius contineatur. Ergo ſi latus dextrum ſit prominentius hinc deligationis
exordium ſumetur,indeq; faſcia in ſiniſtrum latus ducetur. Contra ſi pars ſiniſtra magis promineat, ab
Ambidexter chirurgus. ea initio ducto in oppoſitam partem faſcia conſtringendo & obuoluendo promouebitur. Quare am-
bidextrum hic Chirurgum deſiderem,vt eiuſmodi deligationũ varietates expedire poſſit.Obuoluendo
autem producet & promouebit primam iſtam faſciam ſurſum,id eſt, in corpus, propter poſitas ante ra-
tiones.Nec vero hæc deligationis ratio fracturis propria eſt,ſed ipſis etiam cum luxatione communis:ſi
quam enim in partem os luxatum exceſſerit,tum vbi reſtitutum eſt,laxius ſeu mollius conſtringendum
Deligandi ratio in luxatis. eſt id latus,vnde os exceſſit, arctius contra id comprimendum eſt, in quod abſceſſit. Ergo faſcia adduci
decet à latere, in quod os abſceſſit: ſic vt hic mollior ſit & laxior deligatio, non autem arcta admodum
plagulis faſciave compreſſa,vt ſic tendatur magis in oppoſito latere, in quod luxatio magis inclinat. Si
aliter deligatio inſtituatur,ipſa male cedet,pars enim relaxata eſt & naturali ſua ſede emota: itaque pe- E
riculum non leue imminet, ne os iterum depellatur, & è ſede ſua, in quam arte & manu reſtitutum eſt,
iterum dimoueatur. Quod adeo timuit Hippoc. vt contra iuſſerit os elocatum in contrariam partem
ei, in quam vi abſceſſit, paulo magis abduci, quam naturalis & proprius ipſius ſitus requirat. Sed vt ad
inſtitutum de tribus ſubligaminibus ſermonem reuertamur, prima illa ſub faſcia obtorta & circumuo-
luta,alteram ſeu ſecundam accipimus, cuius obuoluendæ initium ab ipſa pariter fractura ducemus,ſed
vna tantum, aut altera illic circumactione peracta, quia vt ante demonſtrauimus, non tantum ſangui-
nis verſus extremitates repellendum & exprimendum eſt,quantum in ipſum corpus & viſcera. Ducen-
da igitur iſta faſcia erit ſuperne deorſum, modice comprimendo ad ſanguinem parte læſa concluſum
expri-

A exprimendum. Vbi ad extrema partis eiusmodi circumuoluendo venerimus, tum eandem fasciam, si modo quid eius restet, retro vnde venit, sursum scilicet agemus. Sin minus tertiam subfasciam accipiemus: cuius circumuoluendæ initium inde ducemus, vbi secunda desierit, ageturque sic circumuoluendo inferne sursum. His peractis subfasciationibus, plagulæ apponentur, post plagulas epidesmi seu superligamina, quæ duo sæpius, tria etiam nonnunquam aduoluuntur. Primum duo habet capita, atque tam dextrorsum, quam sinistrorsum obducitur ad primi subligaminis & plagularum conseruationem, atque musculos suæ natiuæ figuræ restituendos. Duo reliqua vno constant capite, atq; horum alterum inferne sursum, aliud superne deorsum contrario plane modo, quam subligamina, contorquetur: nempe si dextrorsum contorta fuere, illa sinistrorsum erunt contorquenda & conuoluenda. Atq; hæc Hippocratica est circumuolutionis ratio, quæ quia nunc exoleuit, ascribenda hic ea est, quæ in vsu est vulgari. Superligaminibus hodie non vtuntur; sed tertium quod subligamen diximus, nostris Chirurgis est vice trium superligaminum commemoratorum. Tertium igitur hoc subligamen, inferne sursum, vt prædiximus, obuolutum in contrariam partem agunt primo ac secundo subligamini; nempe si hæc in partem dextram oborta sunt, illud in sinistram circumuoluendo agetur, desinetque vbi primum subligamen desiuerit. Eius non modo mediocres erunt constrictiones, sed etiam rariores spiræ & circumuo-
B lutiones. Eum igitur in hac deligationis specie vsum præstat hoc tertium subligamen, quod musculos natiuæ suæ figuræ restituat, à qua detorsione quadam deflexerant, vi & circumuolutione duorum priorum subligaminum. Cæterum semper videndum, vt in constringendis fasciis eum modum teneamus, quem ratio, quem ægri sensus & tolerandi facilitas præscribent. Illud attendentes ne tumor inflammationem concipiet, modum etiam in constringendo corporis habitus præscribere debet: corpora enim mollia tantam constrictionem, quantam dura ferre nequeunt. Certe in fracturis, luxationibusque arctiore constrictione humores in corporis extrema exprimuntur: vnde grauia & ingentia sæpe œdemata contingunt: quibus vt medeamur, resoluenda est deligatio, tum tumidæ partes, noua deligatione, quæ inferne sursum fiat, sicque tumoris, materia eo compulsa, ipsas expediat, comprimendæ: non enim alia spes, aut via est humoris sursum regerendi. Hoc qui curat, morbi curam propriam deserit, quo symptomati succurrat, quod facere nunquam recusabit Chirurgus, quoties necessarius aliquis casus postulabit. Ea de causa iubet Hippocrates singulo quoque triduo deligationem dissolui, tumque partem aqua calida foueri; quo sic humores, qui doloris vehementia attracti in partem decubuere, vanescant & resoluantur: pruritus, aliaq; similia accidentia prohibeantur. Accidentium omnium metu exacto, tar-
C dius seu rarius resoluetur deligatio, & laxior solito fiet: vt sanguini ac laudabili materiæ, ex qua callus fieri debet, liberior fit ad partem affectam affluxus.

Quãdo tertia subfascia necessaria sit.

Epidesmi.

Hodierna deligandi ratio.

In constringendis fasciis qui modus.

Cur tertio quoq; die deligationẽ solui iusserit Hippocr.

De Fracturarum cum vulnere coniunctarum deligationibus.

CAP. IV.

CONtingit nonnunquam, fracturam cum vulnere complicari, tumque nihilominus partem fascia deligare oportet, alias tumoris, inflammationis, aliorumque malorum non leue periculum imminet, ab humorum ex vicinis vberiore affluxu. At non oportet eam deligationis speciem molliri, quam spirarum multis circumuolutionibus fieri diximus. Nam cum vulnus quotidie purgari, adeoque tractari ac curari velit, quotidie partem exagitare, deligationem tot gyris & orbibus implicitam explicando, oporteret, quæ res doloris consecutionem inferret, adeoque vnionis, quæ quiete absoluitur, impedimentum. Quare id deligationis genus vnica circum vulnus obuolutione absoluetur, & fascia, quæ duplici, triplicive linteo in plagulæ modum contexta, ac quam maxima fieri poterit dexteritate oris sui
D consuta tam lata sit, vt totum vulnus ambire ac contegere possit: propter rationes, quæ *tractatu de Fracturis* fuse exponentur. Cæterum si vulnus in longum excurrat, plagulæ ac ferulæ vulneris lateribus circumponentur, vt sic vulneris labra compingantur, & conclusa sanies exprimatur. Si vero in transuersum agatur, plagulis ferulisque abstinebimus: ita enim Galeni sententia amplius dilataretur vulnus, saniesque purulenta in vulnus exprimeretur & reiiceretur.

Qui deligandum in fractura cum vulnere.

Ad sent. 12. sect. de fract.

De Deligationibus communia quædam Fracturis, & luxationibus præcepta.

CAP. V.

IN omni fractura & luxatione partes depressæ cauæ & extenuatæ, quales ad articulos sunt, plagulis, vel fasciis circumpositis impleri debent ad æqualitatem toti parti conciliandam, quo à ferulis vndique & æqualiter comprimantur, ossaque firmius in naturali sua sede contineantur. Sic cum deligatur genu, poplitem seu illam, quæ in poplite visitur, cauitatem implere oportet, vt melius & expeditius deligatio absoluatur. Idem faciendum sub axillis, supra calcem, in brachio iuxta carpum, in omnibus de-
E nique aliis partibus, quæ ex cauitate manifesta conspicuam inæqualitatem habent. Peracta deligatione interrogandus æger, num membrum sibi arctius constrictũ videatur. Nam si neget, se tam arctam constrictionẽ ferre posse, dissoluenda & laxanda deligatio est. Arctior enim dolorem excitat, calorẽ, fluxionem, gangrenam, deniq; sphacelum & necrosim: laxior vero inutilis est, quia partes, quo volumus statu, non continet. Iustæ deligationis, quæ nempe nec laxior nec arctior sit, signũ est, si sequenti die tumore œdematoso pars intumescat: nẽpe propter sanguinẽ ex loco confracto expressum. Arctioris vero, si pars duriter tumeat: laxioris eius scilicet, quæ ex affecta parte nihil sanguinis expresserit, si nullatenus tumeat.

Deligata parte æqualis tractus & velut planities adstringenda est.

Hipp. sen. 57. & 58 sect. 1. de fract.

Si

Arctioris & laxioris deligaturæ signa.

Si igitur tumor durus ex arctiore deligatura infestat, statim resoluenda illa est metum grauiorum symptomatum, fouendaque pars hydræleo tepido; aliaque mediocris, imo etiam paulo laxior substituenda, quandiu dolor & inflammatio perseuerabunt: quo tempore & nomine nihil quod paulo onerosius sit parti imponendum. Quando æger conualescit, toto triduo vel quatriduo, si præsertim densioris habitus, & robustiorem hominem nactus fueris, continenda deligatio est, ac minime resoluenda, sed indissoluta sinenda. Tertio die, indeque vsque ad septimum, laxiores spiræ comperiuntur, & pars affecta gracilior: quod ad melius apparere putandum est. Hinc enim intelligere licet, humorum tumefacientium factam vi deligaturæ expressionem ac digestionem. Certe ossa fracta iusta deligatione constricta expeditius sibi mutuo apponuntur, & fidelius agglutinantur, quæ causa existit, cur in ipso fracturæ loco, deligandum sit arctius: alibi laxius. Si qua parte os fractum promineat, ibi etiam arctius plagulis & ferulis comprimendum est. Denique septimo die exacto, arctius, quam antea, deligandum, quod tum inflammatio, dolor & similia accidentia non iam fere in metu sint. Cæterum quæ huc vsque de tribus deligationum speciebus diximus, locum in quauis parte corporis fracta habere nequeunt, vt in maxilla, iugulis, capite, naso, costis. Nam cum eiusmodi partes teretes & oblongæ non sint, circumuolui ipsis fascia nequit, quemadmodum in brachiis, femoribus, & cruribus circumuolui potest, sed tantum extrinsecus apponitur.

Cur in fracto loco arctius deligandum.

A … B (section letters in the right margin)

Quos deligationes vsus præstent. CAP. VI.

Prima deligationum vtilitas. *Secunda.*

EX his, quæ ante exposita sunt, licet intelligere, cum fascias vsum præstare, vt quæ seiuncta, & sua sede sunt dimota, restituantur, quæ hiant, conglutinentur, vt in fracturis, vulneribus, seu fissuris, contusionibus, vlceribus sinuosis, similibusque aliis præter naturam affectibus, in quibus soluta vnitas ad sui reparationem fasciarum indiget adminiculo. Sed & fasciarum ope, quæ alioqui contra naturam coalescerent, ea secernuntur, vel secreta potius, vt natura esse voluit, conseruantur, vt in ambustis, in quibus digiti poplitesque sibi mutuo, axillæ autem thoraci, mentum sterno adhærescerent, nisi debita deligatio obstaculo esset: quin & reficiendis partibus emaciatis, deligationes conferunt. Dextro enim crure ex atrophia tabido, sinistrum crus ad inguen vsque, ducto à pede obuolutionis initio, salubriter deligatur. Si dextrum brachium tabescit, sinistrum fascia constringitur, quæ à manu sumpto principio in axillam desinat. Sic enim à parte deligata magna sanguinis portio in venam cauam regeritur à qua demum in emaciatæ vasa prope inania exundat. Cæterum sic partem sanam deligari velim, vt interim dolor vitetur, dolorifica enim per fascias & vincula constrictio, ampliorem facit sanguinis & spirituum attractionem, vt & exercitatio: quare ipsam tantisper à proprio munere feriari velim. Faciunt insuper ad sistendam hæmorrhagiam fasciæ: cuius rei vel ex eo fides fit, quod scalpello aperta vena sanguis erumpens statim apposita plagula & fascia obuoluta cohibetur. Veniunt etiam salubriter in vsum fasciæ mulieribus statim à partu: constricta enim fasciis ipsarum aluo sanguis, quo nimium madebat vterus, excernitur, excitato sic ad eius expulsionem excretricis facultatis robore: simul & ne flatus exinanitum vterum confertim subeat, prohibetur. Eadem fascia grauidis auxilio est ad facilius gestandum fœtum iis præsertim, quibus fœtus sic deorsum inclinatur, vt in coxarum quasi antrum deiectus, inter femora propendeat, ingrediendi libertate pleniore matri intercepta. Ergo fasciæ, quæ vulgo vmbilicalis dicitur, beneficio non modo grauida illo fœtus fasce leuatur, sed etiam fœtu in summam aluum compulso, plenius & expeditius incedendi facultatem adipiscitur. Reuellendo præterea & deriuando, continendisque in parte vt ceruice, iugulo, thorace & ventre, appositis medicamentis vtiles sunt fasciæ. Denique in membrorum, vt brachiorum & crurum amputatione, fasciarum triplex est vsus: Primus quod cutem subiectusque ipsi musculos sursum surrigunt, vt opere peracto, suo deorsum relapsu, resciſſorum ossium extrema cooperiant sicque expeditior sit agglutinatio, & cicatricis obductio, obductaque cicatrice alacrius & indolentius mutila membra commoueri, & prioribus muneribus fungi queant, substracto ipsis delapsæ musculosæ carnis tanquam tomento & puluino: Secundus, quod hæmorrhagiam compressis venis, arteriisque intercipiant, Tertius, quod arctiore deligatione spiritibus animalibus pro cursus libertate interclusa, sentiendi vi partem subiectam mulctent velut stupore ipsi inducto.

Tertia ad conciliandū parti emaciatæ habitum latiorē. C

Quarta. *Quinta.* *Sexta.* *Septima.*

Particularis fasciarū vtilitas in artuum amputatione. D

De Plagulis. CAP. VII.

Primus plagularum vsus.

DVplicem plagulæ vsum præstant. Primus est explendis cauitatibus, & tanquam lacunis earum, quæ à medio tumentiore, sensim ad extremum gracilescunt. Cauitatum exempla habemus in axillis, clauiculis, poplitibus & inguinibus: partium vero ad extrema gracilescentium in brachiis carpum versus, cruribus iuxta pedem, femoribus ad genua. Has ideo partes plagulis, & obuolutis fasciis implere oportet, quo ad extrema æquali cum medio planitie visantur. Secundus plagularum vsus est, in tuendis & conseruandis primis duabus seu tribus fasciis, subligaminibusve, quæ fractæ parti statim applicanda ante commonuimus. Penes duplicem hunc vsum inter se plagulæ differunt, quod prioris vsus gratia transuersæ apponuntur, posterioris vero rectæ & in longum. Licet etiam vti plagulis, ne fasciarum arctior constrictio, his, quæ nuper luxata erant, restitutis ossibus continendis necessaria, laborem doloremque inferat. Cæterum plagularum crassities triplicato vel quadruplicato linteo, longitudo vero & latitudo maior, minorve esse debet, pro partium quibus apponendæ veniunt, & morbi conditione.

Alter plagularum vsus. E

Tertius plagularum vsus.

De

A

De Ferularum, Tortulorum & Capsularum vsu. Cap. VIII.

FAsciarum & plagularum vsibus expositis, restat, vt de reliquis dicamus, quæ restitutis ossibus continendis inseruiunt: ferulis nempe, sacculis, puluillis, intortis ex calamo torulis, & capsulis. Fiunt, paranturve ferulæ ex multa papyro conglutinata, ex tenuissimis ligni assulis, ex corio, quod calceis in soleas supponitur, ex arborum corticibus aut ferri albi, plumbive lamellis, aliaque materia simili, quæ rigorem habeat mollem, & flexibilem, velim tamen eam deligi leuissimam, ne pondere suo parti dolenti molesta sit. Longitudine vero, latitudine & numero parentur ferulæ ad læsæ partis opportunitatem. Figura item curua aut recta pro membri, cui applicandæ erunt, conditione, apprime videndum, ne se proferant, prouehantve in ossium tubercula, seu eminentias, vt in malleolos, genua, cubitos & similes proiecturas, ne ipsas compressione lædant: itemque vt extremis suis tenuiores sint, crassiores vero, qua parte fracto ossi incumbunt. Ferularum vsus est, vt ossa fracta ac luxata, postquam restituta fuerint, contineant, ac fideliter sistant, ne incerto vacillent motu. Eum vsum vt prestent, non oportet crassiores subesse plagulas, vel plures æque fasciarum circumuolutiones: sic enim per interiectum crassius interstitium, minus arcte membrum complectentur.

Ferularum materia.

Ferularum vsus.

B

Toruli seu césticilli fiunt ex bacillis digitum crassis, calamo deinde linteo inuolutis, vsurpantur maxime in crurum & femorum fracturis.

Toruli quid.

Capsulæ ex ferri albi laminis, vel ex leni aliquo ligno fiunt, vsus ipsarum est, vt ossa in figura debita contineant, tum præsertim, cum ægri è cubiculo in aliud cubile transferendi, vel alui exonerandæ necessitas est. Denique si paulo firmius fractis, luxatisve membris innitendum est, impedimento sunt capsulæ, ne dextrorsum, sinistrorsum, sursum, deorsumve dormiendo aut vigilando, volentibus aut imprudentibus nobis ossa ipsa nutent aut transferantur: itemque ne nondum fideliter ferruminata aut laxius, doloris, inflammationis, ac gangrænæ metu deligata, per lecti inæqualitates & depressiones propendeant, excidant, dissiliant. Eiusmodi capsulas, torulos & similia quæ fractis luxatisve ossibus restituendis, & indolenter continendis in vsum veniunt, ex Hippocratis mente glossocomia in genere nominare possumus. Quæ omnia qualia sint, vix ab eo intelligi poterunt, qui in artis operibus nondum est versatus. Interim vero dum versari licebit, aut magistros operantes intueri, ego, qua verborum perspicuitate potui, horum speciem & imaginem, quasi oculis tyroni Chirurgo subieci.

Capsularũ materia & vsus.

Glossocomii generale nomen est.

C

FINIS LIBRI DECIMITERTII.

D

E

DE FRA-

 A

DE FRACTVRIS.

LIBER DECIMVSQVARTVS.

Quid Fractura, & quæ sint eius differentiæ. CAP. I.

Lib.6. meth.

FRactura, Galeni sententia, est *continui in osse solutio*, Græcis Catagma dicta. Læsionis equidem & offensionis ossium multæ sunt species: nempe ipsorum à se inuicem distractio, Luxatio, præter naturam coalitus, excisio seu diuisio, contusio, abscessus, putredo, caries, denudatio violato & deperdito periostio, ea denique, de qua nunc nobis est suscepta tractatio, Fractura. Sed fracturæ rursum prope infinitæ sunt varietates. Alia enim completa & perfecta est, alia imperfecta; alia in longum excurrit, alia in transuersum, alia in obliquum: alias in grandia fit fragmenta, alias in exiguas & plures testulas, quæ extremo sunt vel obtuso, vel acuto, & vicina musculorum, neruorum, aut vasorum corpora pungente. Fit nonnunquam, vt non assulatim os frangatur, id est, in rectum, sed simul & semel in duo fragmenta transuersim rumpatur, eamque fracturam Raphanidon, id est, raphani in modum fieri dicunt. Caryedon autem, seu nucatim fit fractura, quando os in multas tenues partes à se inuicem secretas & dissilientes, tanquam nux malleo in incude confringitur, quæ & ipsa Alphitidon, ad similitudinem farinæ vel pollinis dicitur: talisq; sæpe visitur in fracturis glande, sclopeto, aliisque igniariis machinis emissa factis. His contrariæ sunt, quæ Schidacidon, quasi assulose seu asseris in modum fiunt, rectæ nempe & oblongæ ossis fissuræ: eæque vel aspectabiles, vel inaspectabiles & capillares dictæ, adeo exiguæ, vt nisi atramento sutorio demisso, & mox radulis deraso, oculis non pateant. Ex ictu aliquando os tantum deprimitur, aliquando contra sursum quasi testudinatim resilit. Attritionem dicunt, quando os in multa fragmenta tenuia & tanquã schidia, seu assulas frangitur. Fractorum ossium fragmenta alias læuia & polita existunt, alias inæqualia & tan quam denticulis, spinulisque aspera & horrida. Fracturæ quædam ossis tantum superficiem attingunt, quadam inde tanquam lamina & squamma diuulsa & abrasa; aliæ fractorum ossium situm minime violant, sed ipsa tantum in longum findunt, citra fragmenti cuiusquam reuulsionem: aliæ ad ipsorum vsque medullam penetrant. Quinetiam fracturarum quædam simplices & solæ per se existunt, aliæ aliorum affectuum & symptomatum caterua comitatæ, vulneris nempe, hæmorrhagiæ, inflammationis, gangrænæ, & similium. Huc adde & differentias à partibus, quas fracturæ obsident petitas, vt à capite, costis, artubus, articulis, aliisque corporis membris. Adde & eas, quæ à corporum senilium, iuuenilium, cacochymorum, & bene temperatorum habitu petuntur, quæ fere omnes propriis, & suis ad curationem nituntur indicationibus. Fracturarum vero causæ sunt omnium externarum rerum, quæ incidere, elidere, atterere: & quassare possunt violentior incursus. In hoc causarum genere etiam habentur casus ab alto, & alia infinita, quæ longum ac prope infinitum sit connumerare.

Quid sit os frangi raphanidon. Quid caryedon seu alphitidon. Quid schidacidon.

Causa fracturarum.

B C D

De Fracturæ indiciis. CAP. II.

FRactum esse os, manifestis indiciis licet assequi; quorum primum & certius est, cum partem, quam fractam esse suspicamur, tractando, ossis frusta diuisa tactu percipimus, frustorumque sub manu crepitantium strepitus quidam obauditur ex ipsorum collisorum attritu. Alterum signum est ex partis impotentia, quæ se maxime prodit, cum os vtrumque tibia & fibula, cubitus & radius fracta sunt. Nam si fibula solum aut radius fracta fuerint, poterit etiam æger cruribus ambulare & brachium agitare: fibula enim fulciendis tantum musculis præsidio est, non corpori, vt tibia. Tertium signum à figura partis præter naturam mutata ducitur; ibi enim caua est, vnde os abscessit gibba vero quo se loco intulit. Dolor interim ingens ægrum excruciat, propter læsum periostium, & eam membranam, quæ medullam inuoluit, vicinarumq; partium compressarum aut compunctarum sympathiam.

Primum fracti ossis signum.

Alterum.

Tertium.

De Prognosi in fracturis instituenda. CAP. III. E

IN fracturis præcidendum est, ad perniciemne, an ad salutem ægri sint desituræ: si longi aut breuis, facilisve, an difficilis & ancipitis iudicii temporis futuræ sint, quæ denique accidentia, quæ symptomata sint ipsis superuentura. Harum omnium rerum notitiam facile consequetur is, cui perspecta erit nonmodo ossium anatomica descriptio, sed etiam corporis vniuersi temperies, complexio & compositio. In primis igitur, illud monitum esse velim Chirurgum, hyeme cum gelu rigent omnia, vel ex leui lapsu, & simili alia occasione, facilem & promptam esse ossium fracturam. Tum enim ab aeris ambiente siccitate, ossa resiccata fragiliora redduntur, quod in candelis etiam & cereis & sebaceis quilibet è plebe adnotare

Quæ prædicenda fracto osse.

Cur sæuo gelu ossa sint fragiliora.

A adnotare solet: humido verò cœlo, humidiora etiam ossa sunt, adeòque flexibilia magis & incursantis causę impetui cedentia. Ex quo etiam id ad prognosim instituendam scire licet, ossa propter insitam siccitatem non tam facilis esse agglutinationis & consolidationis, quam caro, quanquam in puellis Galeni sententia, propter substantiæ humidæ copiam, ossium deperdita substantia reparatur secundum primam, vt loquuntur, intentionem, id est, eiusdem substantiæ seu materiæ repositionem. In aliis vero circum fracturas, dura quædam substantia concrescere solet, ex fracti ossis, eo, quod superfluit, alimento, quæ ipsius fragmenta sibi mutuo apposita, conglutinat. Hæc substantia tum callus dicitur, temporeque adeo induratur, vt in posterum os parte fracta firmius visatur & durius, quam quauis alia: non igitur sine ratione inter Medicos iactatur, ossibus fractis ad vnionem quietem esse necessariam. Nam si ante perfectam & solidam agglutinationem commoueantur, facile callus dissoluitur. Calli materia quantitate & qualitate moderata, & laudabilis esse debet: quemadmodum sanguinis ad deperditæ per vulnera carnis regenerationem confluentis. Talis calli materia vt suppetat, partis laudabilem temperiem adesse oportet, alias vel non fiet callus, vel certe tardius fiet. In iuuenibus facilius multo fracturæ reparantur, quam in senibus. Illis enim humidi primigenii & radicalis, id est, laudabiliter tenacis &

Cur ossium soluta continuitas non facile reparetur.

In arte parua.

Quies ad vnionis restitutionem necessaria.

Cur iuuenū ossa citius occaleant.

B glutinosi copia adest: his vero aquosi & excrementitii. Ex his facile est coniicere non posse certo definiri tempus calli generationi necessarium: aliis enim tardius, aliis citius concrescit, cuius varietatis causa referenda etiam est ad anni & regionis constitutionem, ægri temperiem, diætam, & deligationis rationem. Nam quibus ægris vires sunt infirmæ, & sanguis aquosus atque tenuis, his calli generatio tardior esse solet: contra vires validæ ossa conglutinare properant, si materia crassa & viscosa subiacet, quo fit, vt tum alimenta crassioris succi exhibenda sint, & medicamenta adhibenda, quæ naturæ conatus adiuuent, vt dicemus postea. Quando ossa iuxta articulos franguntur, motus postea difficilior esse solet, si præsertim qui substitutus est callus, crassior & protuberantior sit. At si vna etiam fracturæ impetu & excursu articuli attriti & contusi fuerint, non modo deperit motus, sed etiam vita in discrimine est, propter inflammationis, quæ fere eiusmodi affectioni superuenit, magnitudinem, & doloris in corpore tendineo immanitatem. Quæ fracturæ amborum brachii & cruris ossium continuitatem violant, curatu difficiliores sunt, quam quæ ad alterutrum tantum perueniunt. Difficilius enim tractantur & continentur, quia quod integrum perstat, alteri fracto pro adminiculo est, ad quod adnitatur. Quin-

Crassioris & lenti succi alimenta conferre ad calli generationem.

Fractura ad articulos perniciosa.

Hipp. sent. 18 & 19 sect. 1. de fract.

C etiam plus temporis desideratur ad crasso, quam ad exiguo ossi callum substituendum, contra quæ rariora & magis spongiosa sunt ossa, citius calli interuentu agglutinantur, quam densa & solida. Sanguineis, quam biliosis, callus citius concrescit. Cæterum nulli corpori ossa fracta tam fœliciter adglutinari & restitui possunt, quin aliqua semper, qua parte callus obductus est, visatur asperitas & protuberans inæqualitas. Itaque Chirurgus artificiose deligationem facere debet, ne callus vel promineat crassior, vel subsideat tenuior. Fracturarum minus molesta est ea, quæ simplex existit: molestior contra ea, quæ assulose seu scidacidon facta est. At omnium molestissima & pessima est, quæ in fragmenta fit aculeata: quia puncto neruo, vel periostio conuulsionis imminet periculum. Nonnunquam fracti ossis fragmēta sua sede continentur, sępe etiam exiliunt, sic vt vnum alteri se superinducat: quod quando contingit, inæqualitas partis vnius depressione, & alterius tubere percipiuntur, dolorque item ex punctura. Sed & membrum se ipso & sano opposito breuius efficitur, atque musculorum versus suum principium contractione tumidius. Quare osse fracto, sicubi depressum aliquid percipitur, statim vtrinque superne inferneque admota manu, os vi magna extendendum est: alias enim musculi neruique tensi & contracti, nunquam permittent ossa sibi & suæ sedi sua sponte restitui. Ea extensio, nisi à primis statim diebus fiat, superuenit inflammatio, qua præsente periculosum est, neruos, tendinesque violentius tra-

Deligatio ad calli venustatem confert.

Omnium pessima fractura.

Extensionē statim a fracto osse esse faciendam.

D ctare: hinc enim apostema, conuulsio, gangræna, sphacelus. Itaq; vetat Hippocrates in tertium aut quartum diem eiusmodi extensionem differri. Fracturæ censentur periculosæ, quarum fragmenta sunt magna, foras exilientia, in his præsertim ossibus, quæ medulla intus plena sunt. Quando fracta aut luxata ossa sibi & naturali loco restitui nequeunt, pars atrophia macrescit, tum quia venarum, arteriarum & neruorum situs naturalis peruersus est, tum quia pars ipsa immobilis, aut ægre mobilis iacet: quo fit, vt spiritus ad eam haud libere confluat, atq; alibilis succus iusta copia non affluat. Quando membrum luxatum, fractumve insigni inflammatione laborat, periculum est, ne si ipsum, vel ipsius partes sedi suę restituere tentemus, conuulsio superueniat: itaque satius est, si fieri potest, reductionem eousque differre, quoad humor, qui partem obsidet resolutione euanuerit, tumor resider: doloris acerbitas remiserit.

Sent. 36. sect. 3. de fract.

Per inflammationes ossium restitutionem non esse tentandam.

De Fractorum, luxatorumq́ue ossium generali curatione. Cap. IV.

OS fractum, luxatumque & elocatum curare, est ipsum pristinæ suæ figuræ & situi restituere. Quod vt perficiat Chirurgus, tres sibi scopos ob oculos debet ponere. Primus est, vt os in suum locum re-

Tria facienda in curandis elocatis ossibus

E ponat. Secundus, vt repositum contineat atque stabiliat. Tertius, vt malignorum symptomatum atque accidentium prouentum impediat, aut si superuenerint, præsentem malignitatem temperet & corrigat. Eiusmodi accidentia sunt dolor, inflammatio, febris, abscessus, gangræna, sphacelus. Quod ad primum scopum attinet, fractum luxatumve os facile restitueris si statim atq; contractum malum est, aut eadem in illa die restitutionem aggressus fueris; nondum enim magna est, quæ ægrum diuexet, doloris aut inflammationis acerbitas, nec insignis adhuc aut contumax musculorum sursum contractio. Ante omnia igitur æger corpore quidem suo toto, præsertim vero parte fracta aut luxata, itemque Chirurgus in luce clara versentur. Fideles & periti adsint ministri, bonæ fasciæ, bonæque item, si necessitas postulet, machinæ. Qui adstant amici rem taciti spectent, neque quidquam dicant, faciantve, quod Chirurgi

Tempus restituendi ossis.

Qua arte ossa suo loco reponantur.

opus remorari possit. Tum manu superne, id est, versus centrum corporis, inferneque quam proxime A
locum affectum admota, membrum extendatur: nam si longius à parte affecta manus admoueris, com-
Hipp. sen. 60. sect. 2. de fra. pressione nimia partes sanas læseris, neque è longinquo extendendo valde profeceris. Quod si inferne
tantum manu fasciave adiuncta extensionem moliaris, periculū est, si nihil superne sit quod reluctetur
contineatque, ne æger toto corpore trahentem facile sequatur. His vt dictum est, ordine peractis, opor-
tet vt Chirurgus rectam faciat membri affecti extensionem, osse enim fracto luxatove musculorum
versus suum principium contractio fit, adeoque ossis ipsius, vt est à Galeno notatum: itaque ossa pristi-
Ad sent. 1. sec. 1. de fra. no suo loco restituere citra musculorum extensionem est impossibile. Sic extensa parte, ossa fracta faci-
lius suo loco restituentur. Ea vbi restitueris, mox apposita manu comprimenda sunt, si quid sit, quod
emineat. Denique appositis plagulis, ferulisque, vt decet, deliganda: At si luxatum est os, mox ab exten-
sione ipsum in suam cauitatem, mediocriter membrum circumagendo & contorquendo, impellere o-
Quando machinis ad repositionem opus sit. portebit. Cogitur nonnunquam Chirurgus machinas ad id opus adhibere, si præsertim luxatio sit in-
ueterata, si fracta luxatave ossa magna sint, idque in corporibus robustis & duris magnisque articulis:
quia tum viribus maioribus est opus, quam quas Chirurgi sola manus sufficere valeat, quo enim robu-
stiores sunt in ægro musculi, eo contumacius & validius sui sum, suum principium versus contrahuntur.
Cauendum tamē, ne violentior sit extensio, ne laniatis ruptisque musculis & neruis, ante commemo- B
Qua corpora extensione violētiore citius lædantur. rata symptomata, dolorem, conuulsionem, paralysim, & gangrænam inuehamus: quæ omnia robustis
& senilibus corporibus citius adueniunt, quam adolescentibus, eunuchis, mulieribus, iuuenibus, & in
genere humidis omnibus: quia violenta extensione & tractione propter multam & innatam humidi-
tatem atque mollitiem minus læduntur. Sic enim coria vbi liquore ebibito madent, facile & ad trahē-
tis arbitrium extenduntur: sicca vero & dura, quia sequacia non se præbent, franguntur potius & dila-
Signa ossis bene repositi cerantur, quam latius extendi possint. Itaque eum in extendendo & trahendis membris modum sibi
statuet & imponet Chirurgus, qui erit corporum habitui conuenientissimus. Repositum os, reductio-
nemque vt decet factam, ex eo licet cognoscere, si dolor sedatus sit: restitutis nempe pristino suo situi
musculorum, aliarumque partium fibris, omnique sublata compressione, quam ossa suo loco mota fa-
ciebant: si ad tactum nihil prominens aut asperum, sed æqualis & leuis apparet membri superficies. Si
deniq; fractum, luxatumve membrum, sibi opposito, articulorum, vt genuum & malleolorum compo-
sitione collatum, in longitudine & crassitie pariter æqualiterque respondeat. Ad quam rem non semel
Relapsus repositi ossis causæ & signa. Chirurgo inspiciendum est, sed quoties ægrum membrum curaturus tractabit. Potest enim continge-
re, vt os bene repositum, casu aliquo, ægri nempe in lecto inconsiderata conuersione, vel membrorum C
artuumve conuulsiuo inter dormiendum quasi subsultu, musculis sua sponte se versus suum principiū
contrahentibus, rursum excidat, suique excessus, doloris renouatione vicina corpora comprimendo
aut pungendo, manifesta det indicia, qui dolor non ante conquiescet, quam ipsum loco suo fuerit resti-
Ratio continendorum ossium, postquam reposita fuerint. tutum, atque in id Chirurgus debet diligenter intueri. Nam si, dum callus fit, ossa ossibus superposita
adequitent, tanto breuius os ipsum, adeoque totum membrum, in posterum erit: adeo vt si in crure
fracto is error contigerit, æger perpetuo sit claudicaturus magno suo mœrore, & Chirurgi dedecore.
Cauebit igitur æger quantum in se erit, ne fractum membrum ante moueat, quam callus induruerit. In
luxatis non est necessaria tam diligens cautio. Hæc semel restituta & artificiose deligata, non tam facile
postea excidunt quam fracta.

Secundus scopus est, vt ossa, quæ restituta fuerint, suo in statu & loco fideliter contineantur. Id
fiet deligationibus, fasciis nempe, plagulis, & aliis, quæ sigillatim dicemus postea. Huc faciunt medica-
menta propria & idonea, affusio nempe olei rosati cum albuminibus ouorum, & similium repellen-
tium; inde & resoluentium, prout præsens admonebit necessitas. Fascias, plagulasque oxycrato in eum
finem imbutas esse oportet, aut oxyrrhodino, si fractura simplex est: vel vino crasso, austero, & simili li- D
Ad sen. 21. sec. 1. de fra. quore tepido, si cum fractura vulnus coniunctum est ex Galeni sententia: ac æstate quidem fracturas
crebrius humectare oportet: Sic enim pars repulsa fluxione roboratur, ex quo inflammatio & dolor
prohibentur. Vbi accidentia & symptomata præterierint, ab humectando & irrigando desistendum
est: ne calli tardetur generatio, ad quam artibus illis progredi decet, quas postea aperiemus. Ad hunc
scopum etiam confert partis quies ac decubitus in figura propria & situ per sanitatem consueto, quo
diutius immota in eodem loco perstare possit. Sed & expedit tum solum curare partem, quando opus
Media figura quæ, & cur optima. & qua arte opus est, vitatis quam maxime fieri potest, inflammatione & dolore. Figura ea censetur opti-
ma, quæ media est, quæ nempe musculos situ suo continet, quæ denique indolens est, adeo, vt eam æger
diu sine labore & molestia ferre valeat. His omnibus peractis interrogandus æger, num sibi constrictum
sit membrum arctius: si minime id quidem respondeat (nisi forte aliquantulum supra fracturam, luxa-
tionemve, illic enim constringi arctius expedit) tum scire licet, moderatam esse deligationem. Atq; in
Designationi in fractis luxatisque membris soluendæ tempus idoneum. fracturis quidem prima deligatio eadem citra dissolutionem triduo vel quatriduo toto seruanda est,
nisi forte dolor vrgeat. In luxationibus vero in septimum vel etiam octauum diem eadem deligatio ser-
uari potest, nisi forte symptoma quoddam superueniat, quod nos ante id tempus resoluere cogat: nam E
omni arte Chirurgo videndum est, vt accidentium, malignorumque symptomatum aduentum prohi-
beat: quod quomodo consequi possit, sequenti capite dicetur.

Quibus artibus liceat tertium in sanandis fractis, luxatisve ossibus scopum qui est de accidentium & symptomatum prohibitione & correctione, consequi.

CAP. V.

Quatuor prohibendorum accidentium summa capita.

TErtium illum scopum vt contingamus, oportet fractum, luxatumve membrum quam blandissime
& indolentissime tractare; fluxionem in partem decubiturā arcere medicamentis humorē repellē-
tibus

A tibus & partem roborantibus; diæta optima excrementorum in corpore generationem prohibere, & purgatione atque phlebotomia diuertere. Quod ſi iam præſentia ſint illa accidentia, ipſis pro ſua cuiuſque ſpecie & natura eſt medendum: varia enim ea ſunt; inter quæ cenſetur pruritus, qui ab initio ægrum vrit, naſcitur is à ſubacri vaporum ex ſanguine & aliis humoribus ſuſcitatorum, ſub cutem collectione, & ſuppreſſione: vnde leuis mordicatio; quæ pruritum ſimplicem facit: vel grauior acriorque, ex qua, Galeni ſententia, pruritus doloroſus. Itaque tali materia tanquam cauſa vacuata, pruritus omnis ceſſat; Sed ipſa facile & libere vacuari & expirare nequit, quia partis ſpiracula circumpoſitorum emplaſtrorum, plagularum, & faſciarum tanquam onere opprimuntur: adde quod pars ipſa ſolitis muneribus & officiis non amplius fungitur, quo fit, vt calor eius languidior ſit, quam vt diſcutiendæ fuligini collectæ ſatis eſſe poſſit. Quare expedit faſcias tertio quoque die reſoluere, vt ſolutis tanquam vinculis, liber pateat exitus fuliginoſis, ſanioſiſque excrementis ſub cute concluſis, ne ipſam tandem erodant & exulcerent, vt pleriſque contingit, quibus deligationis reſolutione prouiſum non eſt. Sed & aqua calida ſola, vel ſaluiæ, chamæmeli, roſarum, & meliloti in aqua & vino decocto diu fouenda pars eſt: diuturnus enim fotus attenuat & euacuat; breuior vero replet & remollit, vt eſt ab Hippocrate pro-
B ditum. Proſunt etiam leues frictiones, manu vel calente linteo ſurſum, dextrorſum, ſiniſtrorſum, atque in orbem ſecundum omnes ſitus differentias actæ. Quod ſi in ampullas cutis iam ſurrexerit, excidendę illæ ſunt, ne concluſa ſubtus materia cutem erodat & exulceret; mox inungenda cutis medicamento aliquo refrigerante & reſiccante, vt vnguento albo Rhaſis camphorato, deſiccatiuo rubro, vnguento roſato ſine aceto, addito ligni carioſi puluiſculo, aut tuthia præparata & ſimilibus. Alia his grauiora nō raro ſuperueniunt accidentia. Sed de illis dicemus poſtea. Quod ſi quæ ſubſint fracti oſſis teſtulæ, à ſuo toto penitus abruptæ, auellendæ illæ extemplo ſunt, ſi præſertim muſculos pungant: at ſi aſſuloſe fractum os eſt, & è perrupta carne adeo prominens, vt reſtitui in ſuam ſedem nequeat, tenaculis ſeu forcipibus exciſoriis, aut roſtro pſitacino pro re nata reſcindendum eſt. Videndum interim, vt pars perſpiratione gaudeat, & loci mutatione, atque per interualla ſurrectione tanquam flabelletur, videndum etiam, ne nimium oneretur aut conſtringatur: alias promptum eſt inflammationis periculum. His de fracturis, luxationibuſque in genere præmiſſis: nunc ad particularia deſcendendum, ducto à fractura naſi initio.

Pruritus cauſa & differentia.

Ad ſen. 4. ſect. 1. de fr.

Ad pruritū remedia.

In officina ſect. 3.

Hipp. ſent. 4. 6. ſect. 3. de fract.

De Fractura Naſi. CAP. VI.

C NAſus ima ſui parte cartilagineus eſt, ſumma vero oſſeus. Itaque parte cartilaginea fracturam non patitur, niſi forte ſedem, ſed tantum depreſſionem, diſtorſionem, aut contuſionem. At parti oſſeę ſæpe aduenit fractura, & ad interiora depreſſio tanta, vt niſi ſolerti reſtitutione prouiſum fuerit, ſimus naſus relinquatur, aut contortus, vnde ſpirandi difficultas. Huius generis fractura vt reſtituatur, quod nimium eminet os, deprimendum, quod vero depreſſum eſt, ſurrigi debet ſpatula aut bacillo affabre facto, bombace aut linteolo inuoluto, vt dolor vitetur. Altera igitur manu ſpatula tenebitur: altera vero reductio fiet & temperabitur. Reſtituto oſſe, directoria ſeu turundæ conuenientis magnitudinis in nares immittentur, factæ ex ſpongiis, aut ſtupis, aut lobo pulmonis bubuli aut ouilli. Hæc enim mollia ſunt, & oſſa narium nonmodo, ne iterum concidant, impediunt, ſed etiam altius erigunt. Inde plagulis vtrinque ad latera ad perfectam vſque oſſium agglutinationem appoſitis; quodammodo nares coercebuntur, ne figura vitietur, & ſua ipſis rectitudo pereat. Sępe vero fiſtulas aureas, argenteas, plumbeas in fractas nares intruſi, ad pileolum ægri nocturnum filo appenſas, quæ vna eademque opera oſſa, ne iterum deprimerentur, continebant & exitum ſaniei, aliiſque excrementis permittebant, ac inſpirationi atque exſpirationi nihil officiebant. Interim videndum, ne arctiore deligatione nares, niſi forte
D aliud quidpiam ſuadeat, comprimamus, ne vel patulæ fiant, vel ſimæ, vel diſtortæ. Vulnus ſi quod cum fractura ſubſit, id eodem modo, quo capitis vulnera, curabitur. Reſtituta fractura ſequēs apponendum naribus, partibuſque omnibus aliis ſiccis medicamentum, cui repercutiendæ ac reprimendæ fluxionis vis ineſt, partis vero adſtringendæ, ſeu loco ſuo continendæ, & eius, quæ iam influxit, materiæ reſiccandæ & abſumendæ.

Hipp. ſent. 4. 6. ſect. 2. de art.

Ratio depreſſi naſi reſtituendi.

℞. thuris, maſtiches, boli armeniæ, ſanguinis draconis. an. ℥ ß. aluminis rochæ, reſinæ pini an. ʒ ij. pulueriſentur ſubtiliſſime: vel cape farinæ volatilis ℥ ß. albuminum ouorum quantum ſufficit, incorporentur ſimul & fiat medicamentum. Nec vero alia curandi via erit in fracta narium parte cartilaginea. Itaque quæ & illic fit continui ſolutio, fractura, quaſi in oſſe facta eſſet, Hippocrati nominatur: quia aliud nomen ad eam exprimendam accommodatius non potuit inueniri: poſt os enim omnium corporis partium cartilago eſt duriſſima. Callus fractis naribus intra duodecim aut quindecim dies, niſi quid impediat, concreſcere ſolet.

Deſiccando & adſtringendo idoneum medicamentum.

Sen. 47 ſect. 2. de art. & Gal. in com.

Intra quod tempus occalleſcat naſus.

De Maxillæ inferioris fractura. CAP. VII.

E MAxilla inferior in duo tanquam cornua & apices terminatur, quorum vnum in acumen deſinit, tendinemque excipit à muſculo temporali, alterum in obtuſum & rotundum finitur ſub proceſſu mammillari, exigua cauitate conditum & alligatum tuberculum ad medium mentum per ſymphyſim coaleſcit, intus medulloſa. Fractura, quæ ipſi aduenit, reſtituitur, immiſſis in os ægri digitis, atque intus, extuſque compreſſis, vt ſic fracta oſſa ſibi appoſita complanentur & vniantur. Quod ſi penitus in tranſuerſim fracta ſit, adeo, vt oſſa ipſa ſibi ſupereemineant, vtrinq; contrariis ex partibus ſurſum, deorſumq; extenſio, & vt ſic loquar, contra extenſio molienda eſt, quo facilius oſſa frontibus aduerſis componantur & concurrant. Dentes interim ſi vel commoti fuerint, vel ſuis alueolis dimoti, priſtinis ſedibus reſtituendi erunt, aureoq; aut argenteo, vel etiam lineo filo ad proximos ſtabiles adnectendi, donec

Maxillæ inferioris deſcriptio.

Fractæ maxillæ reſtituendæ ratio.

Ad dimotos dentes, remedium.

ipſi ſtabiliti fuerint, & calli ferrumine oſſa conglutinata perfecte coaluerint, in quam rem, compoſita A
fracti oſſis fragmenta ſtabilientur, appoſita extrorſum ferula, ex eo corio facta, quo calceis in ſoleas ſubaſſuitur, media ipſa ad mentum diuiſa longitudinis & latitudinis, quæ maxillæ conueniat: tum deligatio fiet faſcia duos digitos lata, longa vero quantum erit ſatis, duobus extremis ſuis fiſſa, media quoque ſui parte in longitudinem inciſa, vt vtrinque mentum complectatur. Quatuor igitur tum eiuſmodi faſciæ extremis ſuis fiſſæ erunt capita, quorum duo inferiora ad ſummum caput adducta, ibi deligabuntur, & ad pileolum nocturnum conſuentur. Superiora duo tranſuerſim traducta, ad imum occiput eidem pileolo, quam fieri poterit artificioſiſſime, aſſuentur. Maxillæ reſtitutæ certiſſimum ſignum eſt, ſi dentes in ipſa locati ſuo & æquali ſitu diſpoſiti cernantur. Non decumbet æger in fractam maxillam, ne oſſis fragmenta iterum dilabantur, & fluxio concitetur maior. Niſi ſuperuenerit inflammatio, aut aliud graue ſymptoma, intra vigeſimum diem callo firmatur, quia ſpongioſa eſt, cauernoſa, & medulla plena, ſui præſertim medio: nonnunquam tamen tardius ipſa ſaneſcit, prout eſt ægri temperies, quod in reliquis quoque fractis oſſibus locum habet. Vſurpabitur agglutinans & repellens medicamentum *ſuperiori capite* deſcriptum, & alia pro re nata. Liquidis cibis quoſque mandere non ſit neceſſe, nutriri æger debet, quouſque callus obduruerit, ne mandendi labore, male ferruminata fragmenta diſſiliant. Nutriendus B
ergo veniet pulticula, panatella, colatitiis, expreſſiſq; carnibus, ptiſana ſeu hordeato, gelatina, iuſculis, ouis ſorbilibus, tremulis, inſtauratitiis liquoribus, & aliis huius generis.

Faſciæ ad fractam maxillam inferiorem idoneæ deſcriptio.

Intra quod tempus occaleſcat maxilla inferior.

De Fractura Iuguli. CAP. VIII.

Hip. ſent. 63. ſect. 1. de art.

VT erit fracti iuguli ſpecies, ſic curatio & reſtitutio inſtituenda veniet. Quacunq; vero ratione hoc os fractum fuerit, ſemper extremum, quod humero & ſcapulæ connectitur, eſt eo depreſſius, quod ſterno excipitur: quia brachium deorſum illud rapit. Iugulum ſi tranſuerſim fractum eſt, facilius reſtituitur & ſaneſcit, quam ſi in longum & rectum fiſſum ſit. Nam & omne os tranſuerſim fractum facilius in priorem ſtatum & ſedem redit, dum hinc aut illinc digitis ſurrigitur. At quod ſchidacidon ſeu aſſulatim in longumve fractum eſt, extremitatibus & fragmētis difficilius coit, & coaleſcit: nam vel leui brachiorum motu, quæ compoſita fuerant fragmenta, à ſe inuicem diuelluntur, atque quod humero connexū eſt in inferiorem pectoris partem dilabitur. Cuius ea ratio eſt, quod iugulum per ſe non mouetur, ſed cum humeri motu conſentit. Hanc fracturam & aliam quamuis vt reſtituas, cura, ne fragmenta ſibi ſuperimpoſita promineant, vel longius à ſe inuicem diſtrahantur & abſcedant, oportet, vt vnus miniſter C
brachium in poſteriora, alter contra humerum in oppoſita verſus ſe trahat: ſic enim fiet, vt ſic loquar contra extenſio: quæ dum geruntur, Chirurgus fracturam digitis reſtituet, deprimens id, quod eminebat altius, ſurſum vero proferens id, quod erat depreſſum. Nonnulli quo facilius hoc fracturæ genus reſtituant, axillæ ægri glomum, qui ipſius cauitatem impleat, ſubiiciunt, hinc valide cubitum coſtis apprimunt, tumque os in priſtinam ſedem compellunt. Quod ſi forte fragmentorum extrema adeo depreſſa fuerint, vt commemoratis artibus ſurſum reuocari nequeant, æger reſupinandus eſt puluino, duriore tomento farto, aut gabata inuerſa, & gauſape ſimilive alia re tecta, ipſius ſpinæ, qua parte ſcapulis intercurrit, ſubiectis. Tum enim miniſter eouſque ægri humeros manuum innixu deprimet, quoad fragmentorum externa latentia & depreſſa reſiliant & foras ſe dent. Quibus peractis facilis relinquetur Chirurgo fracturæ correctio, ſeu reductio. At ſi os ſchidacidon ſic fractum ſit, vt reſtitui nequeat, & ſchidiarum ſeu aſſularum aliqua carnem pungat vulneretque, vnde ſpirandi inuehatur difficultas, incidi contra cutis debet, & vnco ſchidia depreſſa attollenda, & præcidendi aculei omnes, quo lethifera accidentia omnia, quæ inde in metu eſſe poſſunt, vitentur: ſi vero plura fragmenta ſunt, ea poſtquam D
reſtituta erunt, medicamēto colletico appoſito venient excipienda, concinnato ex farina frumentacea thure, bolo armenio, ſanguine draconis, reſina pini in pollinem comminutis, & ouorum albuminibus exceptis, circumpoſitis inſuper ferulis linteolo vſu trito veſtitis, eodem illo medicamento imbutis, præterea tribus plagulis pariter inunctis, quarum duæ lateribus imponentur, tertia vero craſſior prominēti fragmento, quia ſcilicet ipſum prominentius reprimit. Sic enim nec ad dextram, nec ad ſiniſtram declinare; vel ſurſum attollere ſe ſupra ſortem ſuam fragmenta valebunt. Cæterum eiuſmodi plagulæ conuenientis inſtituentur craſſitiei & latitudinis, quæ nempe ſatis ſit implendis cauitatibus, quæ ſupra infraque id os exiſtunt. Tum conueniens deligatio facienda eſt, faſcia decuſſatim iniecta, quæ duplex caput habeat: palmum lata, ſeſquiperticam longa, plus minuſue, pro corporum ratione. Sic vero obuoluetur, vt brachium in poſteriora deducat: interim axillarum cauitates plagulis complendæ erunt, ea præſertim, quæ ægro oſſi vicina eſt: ſic enim æger deligationem facilius tolerat. Imperandum etiam ægro, vt brachium ipſe per ſe in poſteriora reflectat, manu iſchio appoſita & affixa, quomodo ruſtici ſolent, quando præſultores choreas ducunt. Cæterum quantumuis magna diligentia in hac fractura curanda adhibeantur, vix tamen fieri poterit, quin deformitas in parte ſuperſtes maneat, quod faſcia vt brachio E
aut cruri, ſic iugulo toti obuolui nequeat. Obfirmatur in hoc oſſe callus ſæpius intra vigeſimum diem, quia rarum eſt & ſpongioſum.

Reſtituendi fracti iuguli ratio. 1.

Ratio 2.

Ratio. 3.

Ad iuguli fragmenta curatio.

Deligationis in fracto iugulo ratio.

Fracti iuguli perfecta reſtitutio difficilis.

Intra quod tempus callo firmetur iugulum.

De Fractura omoplatæ CAP. IX.

Omoplatæ anatomica deſcriptio.

OMoplata Græcis idem eſt, quod Latinis Scapula, ſeu Scapulæ patella. Coſtis à tergo occipiti, thoracis, ceruicisq; vertebris haud articulata eſt, ſed tantum muſculorū, de quib. in Anatome diximus, interuentu affixa. Ab antica autem parte cum iugulis & humero aliorum oſſium more articulatur: nam proceſſu ſuo, qui iugi ſeu ſpinæ ſpeciem præfert, quique aliis, quia longior ac prominentior eſt.

Acro-

A Acromion, quasi apex & summitas eiusdē spinæ, cristæ, seu iugi scapulæ dicitur, iugulum excipit. Itaque nonnulli anatomici totam hanc iuguli cum scapulæ excauato processu articulationem Acromion ex Hippocratis, vt rentur, sententia appellant. Alter eiusdem scapulæ processus existit, Ceruix omoplatæ dictus, breuissimus ille quidem, sed in caput latum sinuatumque desinens, excipiendo summo humero paratus. Ab hoc processu non longe est alter processus Coracoides dictus, quod extremo suo adunco coruini rostri instar habeat. Hic os humeri in sua sede continet, atque ad eius partis robur confert. *Acromii duo significata.*

Scapula frangi sui qualibet parte potest: nempe crista seu spina, quæ iugi instar, per mediā ipsam assurgit tutelæ gratia quemadmodum in dorsi vertebris cernere est. Sic & parte sua latiore introrsum intrudi & deprimi potest: itemque eo articulo, quo ipsi sumus, humerus connectitur. Pro fractarum eiusmodi partium hac varietate, quæ superueniunt accidentia, grauiora vel leuiora existunt. *Quot modis frangi scapula possit.*

Spinam seu cristam Omoplatæ fractam esse intelligimus, quando tactu inæqualitas percipitur dolorifica. Latiorem vero seu tenuiorem ipsius partem depressam esse, scire licet, si tangenti occurrit cauitas, & punctorius dolor partem exercet, brachium vero è directo positum stupor occupat. Fragmenta si suo ossi adhuc hæreant, & carnem minime pungant, suo statui & loco restituenda sunt, illicq; continenda remediis agglutinantibus & callum gignentibus, itemque plagulis & fasciis huic parti accommodatis. At si scapulæ non cohærent, aut subtensas carnes pungant, incidi contra caro debet, vt rostro coruino eximantur, & inde auellantur. At quamtumuis nutent, si tamen perioſtio & ligamentis adhuc cohæreant, modo ne pungendo musculis molesta sint, eximenda non sunt: nam non semel animaduerti, ea aliquandiu post vicinis ossibus coalescere. At si penitus secreta, nec perioſtio quidem adhæreant, necessario auellenda sunt, alias mox naturæ vi propellentur: quia communi cum toto vita amplius non fruuntur. *Quod vero viuum est*, ait Hippocrates, *mortuum procul à se amandare solet*. Cuius rei patuit veritas in Marchione de Villars. Huic in conflictu ad Druidas sclopeto manuario in scapula vulnerato, fracti ossis quædam schidiæ cum depressæ loricæ & intrusæ glādis plumbeæ frustis euulsæ sunt, ac non multo tempore post vulnus ad cicatricem perductum, plane & perfecte coaluit. At plusquam septennio post ex labore in armis & loricæ grauitate ad pugnā Moncontortiam oborta, secundum cicatricem fluxione, & inflammatione, vulnus recruduit, adeo vt ex rupta & reserata cicatrice multæ ossium testulæ & reliquiæ, ac resides glandis portiones sponte naturæ prodierint. At si fractura in omoplatæ ceruice, aut humeri dearticulatione contigerit, vix inde datur conualescere: quemadmodum in Antonio Borbonio Nauarrorum Rege, Francisco Lotharingo duce Guisio, Comite Rhenano seu Rhingraffio Philiberto, aliisque permultis bellis hisce ciuilibus ipsi vidimus. Nam circum hanc dearticulationem multa extant vasa insignia, nempe vena & arteria axillares, nerui ex ceruicis vertebris orti, qui inde in omnes brachii musculos disseminātur. Sed & suborta illic inflammatio atque putredo cordi, aliisque principibus partibus viciniæ iure facile communicantur, vnde grauissimorum symptomatum, ac mortis sæpe consecutio infertur.

Curatio fracta omoplata. B *Lib. de vul. capitis. Historia.* *Naturam sponte sua viam sibi moliri peregrinis corporibus & materiebus eliminandis.* C *Cur fractura in dearticulatione humeri & scapula ceruice sit lethalis.*

De Sterni fractura & depreßione. CAP. X.

Sternum aliquando frangitur, alias sine fractura introrsum deprimitur tantum. Fracturam prodit inæqualitas tactu perceptibilis, ad digiti impulsum introcessio, & crepitantium sub digitis ossium strepitus. Depressionem vero manifesta in parte cauitas, tussis, sputum sanguinis, atque ex membranæ costas succingentis ac pulmonum compressione dispnoea arguunt. *Fracti sterni signa.* *Depressi sterni signa.*

Id os seu fractum, seu depressum fuerit, vt pristino statui restituatur, substrato vertebris dorsi puluinari, tomento aut fœno infracto, æger est resupinandus, quemadmodum in restituenda iuguli fractura diximus. Tum minister ambabus manibus, in eius humeros quasi depressurus, magna vi innitetur, interim dum artifex costas vtrinque comprimens, manu temperabit molieturque restitutionem: inde prohibendæ inflammationi, & sedando dolori ante descripta remedia apponentur, plagulæ aptabuntur & decussatim supra humeros deligatio fasciis instituetur, haud illa quidem arctior, ne spirandi libertatem ægro adimat. His ego artibus iussu Antonii Borbonii Nauarrorum regis curaui, & sanaui Antoninum Benandum equitem torquatum, cum ipsi globo ferreo campestri tormento emisso lorica ita subsidens, & intro compulsa, sternum pariter depressisset, ex quo ictu tanquam mortuus concidisset, is totum trimestre post procuratam à me ossis restitutionem cruenta expuit, & nihilominus viuit etiam hodie fœliciter. *Curatio.* D *Historia.*

De Fractura costarum CAP. XI.

Costæ veræ, quia osseæ sunt, frangi qualibet sui parte possunt. At spuriæ, nisi ad spinam dorsalē vere frangi nequeunt, quia illa tantum parte osseæ sunt; anteriore autem ad sternum, cartilaginosæ; itaque illic tantum plicari & incuruari possunt. Quæ fracturæ obnoxiæ sunt, intus frangi & extus queunt. Sæpe vero fit, vt non penitus frangantur, sed tantum assulatim findantur, idque intus nonnunquā ac non extus: sic fissura sæpe mediam costarum substantiam, quæ rara & spongiosa est, non excedit, sæpe vero sic totam ipsam perrumpit, vt fragmenta & testulæ membranam, quæ ipsis introrsum subtensa est, pungant ac vulnerent: tumque graue subest periculum. At cum simplex fractura est, sine membranæ vulnere, punctura, compressione, denique sine vllo alio symptomate, tum leue malum est. Itaque iubet Hippocrates, vt sic affecti liberalius se cibo impleant, quia ventris moderata repletio costarum est quoddam veluti fulcrum, & vt sic loquar, directorium, illas suo loco & statu probe continens: quę regula veritatem præsertim obtinet in fractura costarum notharū. Nam quib. hæ fractæ sunt, à pastu, quā ante pastum, melius esse solet. Ciborum enim vacuitas seu ventriculi inanitas, costarum facit suspensionem,

Quæ nothæ costa frangi possint. *Differentia.* E *Sent. 56. sect. 3. de art.*

Cur intrinseca costarũ fractura lethalis.

sionem,vtpote nullo cibi tanquam fulcro substentatarum. Iam vero quæ fractura extrinseca est, curatu A
longe est facilior intrinseca:quia hæc membranam costalem pungit, inflammationem excitat, in em-
pyema facile desituram:adde quod hæc,vt illa,tractabilis non est, quo fit, vt tam facile restitui neque-
at,quia libere & plene absolui nequeant in hoc fracturæ genere,quæ sunt ad restitutionem necessaria,
nempe trahere,continere,impellere,seu adiungere. Illa igitur intra vigesimum diem sanescit, si nihil
præterea impediat.

Signa.

Fractarum costarum signa obscura non sunt:dolentem enim locum digitis contrectando,fractu-
ram facile est percipere, ex inæqualitate ossium,& eorundem crepitantium strepitu;si maxime penitus
fractæ sint. At si interna fracta est,punctorius dolor ægrum longe acerbius exercet, quam in pleuritide:
quod costalem membranam fragmentorum aculei pungunt,vnde dispnoea ingens, tussis, & sputum
cruentum. Nam ex ruptis rei frangentis impetu vasis sanguis erumpens, à pulmonibus quasi sugitur,
indeque in tracheam arteriam tussicula,explosus tandem per os reiicitur: nonnulli vt os fractum peni-
tus ac depressum proliciant,cucurbitulam apponunt,& male;nam vicinarum & circumiacentium par-
tium per cucurbitulam compressione ac contractione,fit humorum in partem maior attractio, & do-
loris exaggeratio,itaque id etiam vetat Hippocrates. Satius igitur est restitutionem hac, quæ sequitur, B
arte aggredi. Decumbat æger in latus sanum,& supra locum fractum ponatur emplastrum ex terebin-
thina,resina,pice nigra,farina frumentacea,mastiche & aloe,compositum super telam nouam & vali-
dam extensum. Vbi aliquandiu hæserit,impetu inferne sursum facto magna vi auellatur: sic enim vna
costa sequetur, sursum reuelletur & reuocabitur. Id non semel fecisse sat est, sed sæpius tentandum,
quousque æger sibi melius esse sentiat,& facilius spiret. Hæc dum Chirurgus studiose agit,si simul æger
de industria tussiat sedulo,& spiritum contineat,multo certior affulgebit restitutionis spes. Alias si vr-
geat necessitas, nempe si costalem membranam multis neruis, venisque & arteriis, quæ sub costas fe-
runtur,conspersam,aculeata fragmenta acerbissimo doloris cruciatu pungant,vnde dispnoea, sangui-
nis sputum,tussis & febris,tum mortis inde impendẽtis periculis æger,vt expediatur,vnica via est,si sci-
licet qua parte fracta costa est,incisio fiat,vt in ea renudata,oculis pungentia fragmenta intueri liceat,
eaque vel vnco reuellere, vel præcidere. Atque si magnum incisione vulnus factum est, suendum id e-
rit,& secundum communes vulnerum regulas curandum. Diæta vero,phlebotomia & purgatio (quæ
vt ait Hippocra. in simplici fractura non magnopere desiderantur,quod nulla adsint symptomata,quę
talia præsidia requirant) hic symptomatum complicatorum,vt conuulsionis, febris, empyematis & si- C
milium ratione,eius,qui præerit,Medici consilio præscribenda erunt. Loco dolenti ceratum & alia re-
media pro re nata imponentur. Deligationes non aliæ institui possunt, quam quæ continendis topicis
remediis comparatæ sunt. Situs & decubitus non fere alia, quam quæ ex ægri voluntate & voluptate
sumitur, regula.

Causa sputi cruenti fractis costis. — Sent. 51. sect. 3. de art. — Paul. lib. 6. cap. 96. — Auic. 4. — Curatio. — Incisio ad costam fractam. — Simplicẽ fracturam sola chirurgia curari.

De quibusdam præter naturam affectionibus quæ ad costas fractas sequuntur.
Cap. XII.

Inflatio contusæ carnis ex fracto osse symptoma. — Causa inflationis. — Signa. — Signa. — Curatio.

AD fractas,contusasque costas multa sequuntur symptomata:sed inter cætera duo existunt minime
vulgaria,de quibus hic nobis est agendum. Primum est contusæ carnis inflatio,quæ etiam ad leues
ossis affectiones ab initio neglectas sequitur. Inflatur autem caro non pure,sed humore quodam pitui-
toso, glutinoso & nucis simili intus coeunte. Causa est partis in coquendo, ex ictu & intemperie, im-
becillitas:quæ alimentum solito copiosius affluens,seu doloris occasione tractum, seu naturæ sui con-
seruãdi studio incitatæ,impetu cæco, transmissum,sibi assimilare nequit. Itaque semicrudum illic per-
manens,multos de se suscitat flatus,vel à calore imbecilliore agitatum in vapores nebulosos resolui-
tur: Quo fit,vt turgidula eo loco caro visatur,& mollescat contra cutis,quasi calamo inflata. Itaque ap- D
pressa manu,audire licet cedentis aeris strepitum,& videre relictam in parte cauitatem:quemadmodũ
in tumoribus œdematosis cõtingere solet. Huic inflationi nisi occursum fuerit, succedit inflammatio,
febris,abscessus,dispnoea,denique id affectionis secundum genus, quod explicandum hoc capite su-
scepimus,nempe costarum putredo,corruptio seu syderatio. Causa est carnis ab osse abscessus & sepa-
ratio:inde enim fit,vt integumento naturali & carneo illo,quo fouebatur, os velut tomento denuda-
tum,subeuntis aeris,quem nunquam expertum erat,contactu facile offendatur,& tandem quasi syde-
ratione quadam corrumpatur:quod quando contingit,pus spuendo ab ore manat, indeque tabescũt,
ac tandem moriuntur. His omnibus vt occurratur,fracta costa illis,quas diximus,artibus quam citissi-
me est restituenda: Inde tumor ille mucosus,remediis propriis calefacientibus & digerentibus resol-
uendus,plagulisque ac fasciis coercendus,vt ossi caro contigua fiat, & vt solebat,ipsum vestiat. Cæte-
rum haud tam arcta fiet deligatio,quin sua costis,ad inspirationem & expirationem, libertas seruetur.
Si in abscessum tumor degeneret,mature erit aperiendus,ne diutius coercita materia subiectum os pu-
tredinis contagione corrumpat. Aperta vomica,materia effundetur immissa in vlcus fistula,cuius sum-
mum lino sit deuinctum,ne in capacitatem thoracis excidat,& pro arbitrio reuocari queat. E

De Vertebrarum dorsi, & apophyseon, quæ in eis sunt, fractura.
Cap. XIII.

Vertebrarũ affectiones.

VErtebræ alias franguntur,alias contunduntur,alias ad interiora luxantur: ex quibus fit, vt mem-
branæ:quæ spinalem medullam vestiunt,vel ipsa etiam spinalis medulla compressæ, & in angustũ
coactæ, multa maligna accidentia inuehant, quæ sanabilia sint,necne,ex eorum magnitudine certo
prædici potest. In his sunt brachiorũ,crurum,ani & vesicę stupor atq; paralysis,quę sentiẽdi & mouẽdi
facultatem

A facultatem ipsis minuunt vel adimunt, adeo vt vrinæ & fæcum excremeta non sentienti & inuito prorumpant, vel penitus supprimantur: quæ vbi contingunt, ait Hippocr. spinalis medullæ læsæ vitio, mortem in propinquo esse prædicere licet. *Sect. 2. pror.* Eiusmodi præfatione præmissa molienda incisio est, ad eximenda fractæ vertebræ fragmenta, quæ intro compulsa spinalem medullam, eiusque neruos comprimunt. *Curatio fractarum vertebrarum.* Id si non licet, saltem apponenda sunt medicamenta, quæ dolorem sedent, & inflammationem prohibeant: tum ossa fracta suo statui restituenda sunt, continendaque illis artibus, quas in luxatione spinæ dicemus. Quod si solæ vertebrarum apophyses fractæ sint, fragmenta suo loco erunt reponenda, nisi à suo periostio omnino abrupta fuerint: quod si contigerit, incisa cute auellenda sunt, & vulnus inde, vt decet, curandum. *Ad apophyseon vertebrarum fragmenta curatio.* Solas vero vertebrarum apophyses fractas esse cognoscimus, si in commemoratorum ante stuporis & paralyseos symptomatum absentia, ducto supra dolentem locum digito aliquid, tanquam fragmentum osseum sub ipso natans & vacillans percipitur, cum crepero quodam strepitu, & cauitate atque depressione: deinde si cum pronus æger spina deflexa in caput inclinatur, longe grauius dolet quam cum rectus stat in pedes. *Solius apophysis fractæ signa.* Nam in pronitate cutis spinæ subtensa extenditur, & ad fragmentorum aculeos alliditur, vnde dolorifica continui solutio ac punctura: in erectione contra cutis subtensa relaxatur ac remittitur, quo fit, vt aculeatis fragmentis minus prematur. B Fractæ vertebrarum apophyses facile sanescunt, nisi complicatum grauius aliquod symptoma, quale est ingens quædam contusio & simile aliud impediat. Nam vt ante ex Hippoc. diximus, rara omnia & spongiosa ossa intra paucos dies callo firmantur.

De Fractura ossis sacri. Cap. XIV.

OS etiam sacrum sui quadam parte, quæ facile sanescat, frangi rerum contudentium, vt glandis ferreæ, sclopeto seu manuario tormento emissæ, incursu potest, vt in multis est à me animaduersum. *Quæ sanabilis & quæ lethalis ossis sacri fractura.* At si vna cum vertebris ipsius conclusam spinalem medullam fractura violet, vix mors vitari potest, propter causas *superiori capite* commemoratas.

De Fractura Coccygis. Cap. XV.

QVatuor ossibus coagmentatus est Coccyx, quorum primum cauitatem habet, qua ossis sacri vltimam vertebram excipit. *Coccygis descriptio.* C Reliqua tria sibi sunt per symphysim coagmentata, ab horum extremo exigua quædam cartilago pendet. Eiusmodi ossium fractura curabitur immisso in ægri anum digito, & ad fractum vsque locum intruso. Sic enim fragmentum inde ossis expellere licebit, idemque ipsum, altera manu extrorsum spinæ obducta, cum vicinis sibi ossibus æquare & restituere. Cæterum quo citius callo glutinetur pars, expedit ægrum in lecto decumbere per totum curationis tempus. *Curatio.* Quod si surgendi incidat necessitas, sic in sella perforata sedebit, vt nihil sit, quod fractam sedem comprimat: apponentur vero fracturis sanandis destinata remedia, hæc aut illa pro re nata.

De fractura Coxendicis, seu Ossis Ilium. Cap. XVI.

TRibus ossibus constat Coxendix. Primum nominatur Ilium, alterum Ischion, tertium Pubis os dicitur. *Coxendicis descriptio.* Tria hæc ossa in constantis ætatis hominibus adeo tenaciter sibi mutuo vnita cohærent, vt diuelli nulla arte possint, at in pueris haud difficulter separantur. Id os qualibet sui parte frangi potest seu ex ictu, seu ex lapsu ab alto in durum aliquod corpus. *Signa.* Fracturam iisdem specie signis, quibus alias, cognoueris, nempe dolore, & quidem punctorio, depressa cauitate, & inæqualitate, ac præterea cruris è directo positi stupore.

D Fragmenta ossium si omnino abrupta fuerint, incisione cutis facta, primo statim apparatu sunt eximenda: in quo opere perficiendo cauendum, ne musculorum capita, vel vas aliquod, ac præsertim insigne & crassum, vel denique neruus ille crassior, qui in femoris & cruris musculos effunditur, ferro violentur. *Curatio.* Quæ contra fragmenta à suo periostio abrupta non erunt, digitis vt decet, complanabuntur & restituentur. Reliqua, pro vt res erunt & apparebunt, ex arte fient.

De fractura Humeri. Cap. XVII.

HVmerus *os est rotundum, cauum, medulla plenum, ceruice mediocri assurgens, & in caput crassius parte superna desinens.* *Humeri descriptio.* Parte inferna duabus donatum est apophysibus, anteriore vna, posteriore altera: inter quas intercedit velut in trochlea orbiculi, exculpta dimidia quædam orbita, cuius singula extrema in suam quæque cauitatem ducunt, quarum vna exterior est, altera interior, vt his tanquam excauatis obicibus, brachio flexio & extensio sisteretur: ne scilicet os cubiti, si illa integra fuisset orbita, hac, illac æque dilapsus, integrum circulum, tanquam ductarius in orbiculo funis circumuolutione sua absoluisset; quæ res cubiti motum valde conturbasset: æqualis enim fuisset inflexio, seu dilapsus potius in E partem externam flexioni necessariæ, quæ est in internam. *Curatio.* Ista scire Chirurgum in primis interest, ad huius partis fracturas & luxationes restituendas. Si fracti huius ossis fragmētorum alterum alteri valde superiectum fuerit, & robore corporis valeat æger, valide extendendū brachiū est, humiliori sede ante iusso sedere ægro, ne cū restituetur fractura, exurgere possit, sicq; inceptū opus perturbare: atque etiam vt sic Chirurgo facilior sit in submisso sibi ægro operatio: quanquam Hippocrates aliud spectans, altius sedere ægrum velit. Videndum vero inter extendendum, vt ipse humerus terram versus ad perpendiculum trahatur, similisq; sit cubiti flexi inclinatio, quādo mitella inuoluēdus est. *Restituto humero qua brachiu debeat esse collocatio.* Nam si quis altius erecto brachio, aut aliter extensio restitutionem humeri tenet, continendum in eadem illa figura erit: alias si figura mutetur, facile restitutio dissoluetur, quando mitella erit brachium includendum. Id igitur

Chirurgo diligenter & fideliter obseruandum venit, vt dum humerum fractum restituet, brachium eo situ collocet, vt pectori appositum zonam spectet decliue. In ferulis circumponendis & fasciis obuoluendis sit cautio, ne illæ articulos comprimant. Nam Hippocratis sententia ex neruosorum, excarniũ, adeoque sensu exquisito præditorum corporum à ferulis compressione periculum imminet grauissimi doloris, inflammationis, denudationis, tum ossis, tum nerui: præsertim vero si talis compressio internam partem vrgeat, in quam brachium inflectitur: quare quæ illi parti circumponentur ferulæ, breuiores erunt efformandæ. Ergo humerus, postquam restitutus fuerit, pectori ad angulos rectos brachium apponetur, illicque mitella deligabitur, ne cum mouendi incesset necessitas, fracti ossis restitutionem & figuram peruertat & corrumpat æger. Cæterum in quiete brachium continendum, quoad fragmenta callo firmata fuerint, quod fere fit die quadragesimo citius, tardiusve pro corporum varia constitutione. A

Sect.3.off. & sect.1.de fra.

Intra quod tempus callo firmetur humerus.

De Cubiti, seu Vlnæ, & Radii fractura. Cap. XVIII.

Differentiæ.

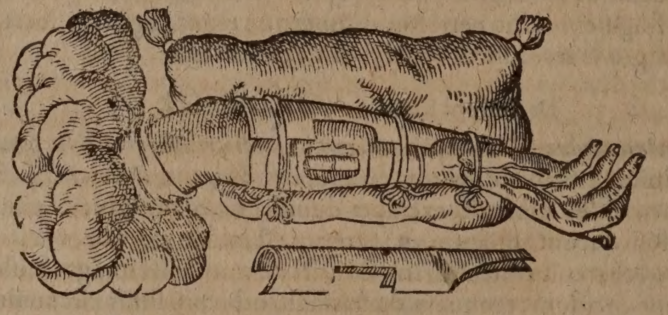
Accidit nonnunquam, vt simul & semel cubitus & radius frangantur, nonnunquam alterutrum horum tantum. Franguntur vero vel media, vel extrema: extrema, inquam, quæ vel ad cubiti articulum sunt, vel quæ ad carpum. Pessima omnium fractura est, quæ vtrumque os violat: tum enim ad omnes plane actiones impotens membrum redditur, & curatio difficilior relinquitur: non enim tam facile suo statu contineri membrum potest, quia quod perstat os integrum, id brachium fulcit, impeditque quo minus musculi retrahantur, qui conuelli & retrahi solent, quoties vtrumque os fractum extiterit: hinc peior ea censetur fractura, qua os cubiti fractum est. Omnium vero facillima ea, in qua solus radius fractus est: fractus enim osse cubiti sustentatur: vtroque fracto osse contra extensio validior facienda est, quia contractiores sunt musculi. Itaque si quando alterutrum restat integrum, alteri fulciendo id plus prodest, quam quæuis vel fasciæ, vel ferulæ: quia id masculos rectos, ne conuellantur, suo statu continet. Postquam igitur restituta ossa fuerint, fasciisque & ferulis inuoluta, brachium mitella ex ceruice reuincta sic inuoluetur, vt manus non multo altior sit cubito, ne sanguis & reliqui humores in eam decumbant. Manus vero ea figura statuetur, quæ media est inter pronam & supinam: sic enim demum radius cubito ad perpendiculum incumbit: quemadmodum adnotatum ab Hippoc. legimus. Ratio est, quod per figuram supinam peruersio est, tum in osse, tum in musculis. In osse quidẽ, nam styloides apophysis & cubiti Olecranon seu gibbum æquali planitie esse debent, & ex aduerso sibi componi, quod in figura supina non contingit, vt qua processus styloides cubiti, è regione statuatur interioris processus ossis brachii. In musculis vero, quia qualis est insertio, & situs capitis musculi, talis quoque est situs ventris eius, talis denique insertio caudæ eiusdem: at per figuram supinam musculi orti ab interna apophysi ossis brachii cubitum flectentes, caudam superiore & exteriore situ positam habet. Interim non omittendum, vt ex interuallis ægri brachium quam indolentissime fieri poterit, flectatur & extendatur, ne diuturniore mitellatæ partis, otio atque proprii officii intermissione, fluxionis, quæ multa in cubiti articulum & partes vicinas decumbit, interuentu tanquam glutine, articulationis ossa sibi conferruminentur, vnde ipsius perstrictio & immobilitas veluti à concreto illic callo: ex quo contingat, vt brachium postea neque flecti neque extendi possit, quod multis contigisse obseruaui. Cuius rei meminit etiam Galenus, cui id vitiosæ conformationis genus Ancyle & Ancylosis nuncupatur. Si vero ad brachii fracturam vulnus etiam accesserit, videndũ, vt circumpositis ferri albi, aut chartę laminis brachium fasciis conuenienter inuoluatur, ossiumque fragmenta eodem statu, quo reposita & restituta fuere, contineantur: insuper in molli substrato puluino brachium collocetur, quemadmodum subiecta figura docet. B C D

Curatio.

Sent.3.sect.1 de fract.

Com. in lib de art.

Fracti cum vulnere brachii, vt decet, deligati ac siti Figura.

De Fractura Manus. Cap. XIX.

Sec.2.de fractu. sent.9. Curatio.

Glomus vola gestatus, quem præstet vsum manus fracta.

Ossa Carpi & Metacarpii franguntur, sed Hippocratis sententia ea potissimum fracturæ specie, quæ sedes nuncupatur, si tamen confringi ea contigerit, modus restitutionis hic erit. Manum æger supra æquale & læue aliquod tabulatum expandat: hinc fracta ossa minister extendat, extensa, artifex restituat, & in suam quodque sedem compellat. Restituta vero continenda sunt illis remediis, quæ in cæteris fracturis adhiberi solent: nempe cerato, plagulis, linteis & ferulis. Cæterum læsi digiti ad sibi vicinos alligabuntur, quo facilius tanquam ad palum reuincti in eo statu contineri possint, in quo artificis manu repositi fuerint. Horũ vero ossa cum raræ sint & spongiosæ naturæ, breui tempore & facile callo firmantur. His peractis glomere linteo vola manus complenda est: sic enim ossa fracta non modo facilius suo statu continentur, sed & digiti ipsi in figura media cõseruantur, plane vt nec omnino explicati sint, E

A ſint,nec in pugnum compreſſi. Si alia in figura contineantur, qui concreſcet callus, actionem manus, quæ in comprehendendo eſt,vel deprauabit,vel abolebit penitus. Res aliter in fractis pedum digitis habebit.Recti enim illi & explicati continendi erunt, ne ingrediendi, ſtandiq; libertas præpediatur.

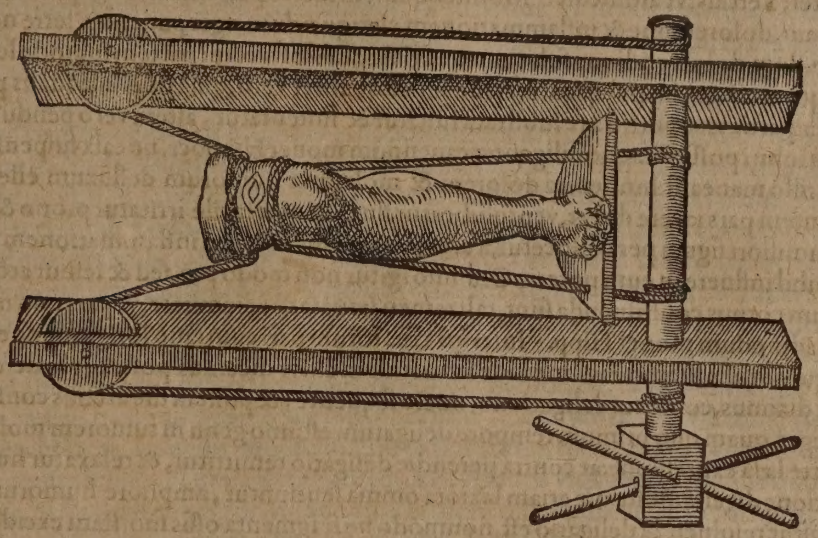
De fractura Femoris. CAP. XX.

FEre fit,vt fracti femoris fragmenta ipſa ſibi ſuperiiciantur,propter partis illius craſſos & validos muſculos,qui dum motu & naturali & conuulſiuo verſus originem ſuam retrahuntur, vna ſecum oſſis, in quod inſeruntur & deſinunt,fragmentum rapiunt. Itaque cum huius oſſis fractura reſtituenda erit, æger ſupinus iacere debet crure exporrecto,& femur ipſum Chirurgus fortiter & magna vi extendere. Extenſioni neceſſariæ ſi ipſe ſolus ſufficere nequeat,validos duos miniſtros adhibebit,quo congruente ipſorum opera fragmenta ipſa ſibi frontibus aduerſis aptare & componere poſſit. In hanc rem vbi ne manuum quidem opera ſufficiebat, veteres inſtrumentum Gloſſocomium dictum adhibebant, cuius hæc eſt effigies.

Cur fracti femoris fragmenta componantur difficilius.

B

Gloſſocomii deformatio.

C

Gloſſocomii loco vti licet noſtra trochlea, nam Hippoc. extenſionem in hoc oſſe fracto tam magnam fieri probat, vt etiamſi extenſionis magnitudine fragmentorum extrema à ſe inuicem diſtent, inani ſpatio in medio relicto,deligationem nihilominus eſſe faciendam. Non enim vt in aliorum oſſium extenſionibus,in quibus faſciarum iniectio immotos muſculos ſeruat, ſic hic in femore extenſo, deligationis tantam vim eſſe,vt oſſa,muſculoſve eo ſtatu,quo Chirurgus poſuit, continere & cohibere valeat.In femore enim craſſi ac validi muſculi cum ſint, deligationem ſuperant, non ab ea ſuperantur.

Sent. 67. & 68. ſect. 2. de fract.

D Præterea inter reſtituendum conſiderabit Chirurgus,os femoris parte interna ſimum eſſe,externa vero gibbum: itaque in natiua illa figura reponendum eſſe. Alias ſi quis conſiderationis illius immemor, rectum ipſum eſſe velit,ægrum in vitæ reliquum claudicare coget: ideo interna illa & natiua ſimitas, impoſita plagula, vnguento roſato aut ſimili glutinoſo ne excidat,oblita implenda & conſeruanda eſt: ſic enim inſuper deligatio fidelius ſuo loco oſſis fragmenta continebit: quia etiam plagulæ aliis femoris partibus tenuioribus ac minus protuberantibus,vt his, quæ ad genu & poplitem exiſtunt, erunt applicandæ, vt æqualis ſit omnis deligatio, adeoque fidelior. Deligationes vero, quemadmodum ante notatum à nobis eſt,trium rerum gratia inſtituuntur. Prima,vt eo ſtatu oſſa cōtineantur, quo repoſita fuerunt,quoad obducto callo firmentur. Secunda,vt prohibeatur fluxio, quæ facile in partes fractas,luxataſve decumbit,tum doloris,tum debilitatis occaſione. Tertia, ad continendas ferulas & medicamenta,quę apponuntur.Prohibetur inflammatio reprimendo,ad partemq; aditu arcendo ſanguinē,& alios humores influere paratos,eoſque, qui præter naturam parte continentur in vicinas partes infernas, ſupernaſque exprimendo. Quare non leuis de parandis faſciis cura eſſe debet, ſcilicet vt ex electa & valide contexta tela fiant: non tamen aſpera: longitudinis & latitudinis ſint, quam Chirurgus artifi-

Natiua & interna femoris curuitas inter reſtituendum conſeruāda.

Deliganda partis æqualem eſſe debere vel natura vel arte planitiem.

E ciali coniectura perſuaſus parem eſſe membri craſſitiei & longitudini, ac fracturæ magnitudini iudicabit, debent enim faſciæ latitudine ſua totam partem fractam obtegere & inuoluere, ac magnam partem eius, quæ ſana eſt. Cæterum quia *libro de Faſciis*, deligandi modum Hippocraticum præcipue probare & deſcribere viſus ſum, hic placet eum nunc appingere, qui noſtris Chirurgis in vſu eſt vulgari. Hodie igitur Chirurgi ad fracturas tres ſibi faſcias depoſcunt: harum primam ſupra læſam partem ſtatim iniiciunt ſiue fracta illa ſit, ſiue luxata, ſiue tantummodo paulum emota, conuolutionibus primis ſupra ipſam factis, ita vt maxime atque arctius ibi, minus vero & laxius hinc & inde conſtringant. Eiuſmodi circumuolutiones ſurſum deducuntur, ibique terminantur.

Hodiernus Chirurgorū deligandi modus.

Debent

Cur fasciarum circumuolutiones, superna inferni densiores arctioresque esse debeant.

Debent vero ſibi addenſatæ eſſe ac non raræ,ſic enim ſi proxime ſeſe ſubſequantur & excipiant,fidelius A
oſſa continebunt & longius,latiuſque ſanguinem ſuperfluum à parte ſana exprimẽt reprimentq;. Se-
cundam faſciam ſuper ipſam pariter fracturam ſtatim iniiciunt duabus factis circumuolutionibus,inde
deorſum tendendo,ſic tamen, vt rariores ſint, ac latiore interſtitio à ſe inuicem diſtantes, nec tam ſibi
addenſatæ,quam primæ faſciȩ circumuolutiones, vt minus humorum ad partis extrema exprimant, vt
quæ citra inflammationẽ ac gangrænæ periculum tantam humorũ copiam capere & ferre nequeant,
quia nec ita capacia ſint,& à fonte caloris natiui, qui in centro, quam in circumferentia maior eſt, lon-
giùs diſtant.In læſæ partis extremo inferno circumuolutiones vel terminant, vel ſurſum inde quaſi re-

Tertia fascia cur in contrarium priorum obuoluatur.

ciprocas referunt. Tertiam faſciam in illo partis læſæ extremo inferno iniiciunt, & ſurſum leniter ac
blande obuoluunt, circumuolutionibus in contrariam partem primæ ac ſecundæ faſciæ circumuolu-
tionum actis:vt muſculos, qui vi priorum circumuolutionum diſtorti forte ſunt, in naturalẽ ſuum ſta-
tum reuocent.His perfectis deligationibus tres ferulas chartaceas aut ex ſimili aliqua materia applicãt:
primam infra fracturam,latiorem illam quidem,& quantum ſatis eſt longam: duas reliquas hinc inde
fracturæ circumponunt,digiti interſtitio relicto in vtriuſq; medio, vt oſſis fragmenta ſtuppis aut bom-
bace obuoluta reſtitutaque vinculis confirment,impediantque,ne huc illuc vacillent: tum de collo- B
canda parte cogitant,in quam rem tres ſibi ſcopos proponũt.Primus eſt,vt pars molliter iaceat; Secun-

In collocando membro tres chirurgo debent esse scopi.

dus,vt æqualiter; Tertius,vt altiuſcule. Molliter quidem iacere pars læſa debet, quia durior decubitus
ipſam comprimit,doloremque & inflammationem ciet:quæ dum æger patienter ferre nequit, cogitur
locum mutare,dum dolori vndique ſolatium quærit atque ſic fractam partem ſubinde loci alteratione
commouere,quæ immota in quiete cõtineri debet.Æqualiter vero,quia ſitus inæqualis partem diſtor-
quet,dum læſæ partis vna portio à re ſubſtrata fulcitur & ſuſtentatur, altera vero pendula, nihil habet

Sect.2.de fra

ſubiectum,cui inniti poſſit: itaque diligenter cauendum monet Hippocr. ne calx ſuſpenſa, aut pes ſine
ſubſtrato puluillo maneant:hinc enim dolorem & moleſtum humorum defluxum eſſe metuendum.
Paulo altius autem pars iacere debet,vt prohibeatur fluxio, quæ facile irritatur prono & decliui decu-
bitu:nam ſi humiliori figura pes collocetur,à crure eo ſanguis influens inflammationem faciet: Si con-
tra altior ſit,nihil influere in eum poterit.Omnino igitur non modo pes, ſed & femur atque crus altius,
quam reliquum corpus conſtituenda ſunt,tali tamen ſeruata mediocritate,vt pars non nimium diſten-

Sen.33. & 56 sect.2.de fra.

datur, quemadmodum monet Hipp. Interim crus totum pari cum ſano longitudine eſſe & conſtitui C
debet,ob idque torulis ſtramineis hinc inde fulciendum eſt:vt dicemus poſtea, vbi de eius fractura a-
gemus.Sic,vt diximus,contexta deligatione, nocte ſequente, & poſtera die arctius conſtrictum mem-
brum ſentit æger, quam quo primum tempore deligatum eſt:imo genu in tumorem mollem attollitur,
humoris à parte læſa expreſſione:at contra perendie deligatio remittitur, & relaxatur humoris in parte

Quando fracto femore resoluenda primum deligatio.

contenti portione digeſta.Poſtridie etiam laxiora omnia ſentiuntur, ampliore humorum facta reſolu-
tione.Tum igitur reſoluenda deligatio eſt,nonmodo ne fragmenta oſſis ſuo ſtatu excidant, ſed etiam
vt illa loci alternatione ægro gratificemur,ac præterea vt pruritum vitemus, qui in partibus diutius de-
ligatis ſolet contingere, ſuppreſſione acrium & fuliginoſorum excrementorum, quæ multa in parte
quieſcente & deligata ab humoribus excrementitiis, quibus pars perfuſa eſt,& alimentariis in mem-

Hipp sen.40. & 41.sect.1. de fract.

bro quieſcente,colligi ſolent:propter difflationem ac tranſpirationem,denegato exercitio, & occluſis
faſciarum mole cutis ſpiraculis prohibitam,adeo vt horum ſuppreſſione multis non modo pruritus ex-
citetur, ſed etiam rupta cute, ab acrimonia eorum tum vaporum,tum humorum, qui concluſi tenen-
tur,vlcera erumpant. Ergo vbi eiuſmodi accidentia in metu erunt,aqua tepida,& oleo tam diu fouen-
da pars erit, quamdiu videbitur opus; talis enim fotus dolorem lenit, quod deligationis conſtrictione D
nimis tenſum eſt,relaxat,partiſque refrigerationem ſanguinis & ſpirituum repercuſſione atque expreſ-
ſione inuectam emendat,ſuſcitato calore natiuo & interno. Si vna cum tumore contuſio adſit, & ſu-
gillatum,diutius fouendum eſt, vt qui in parte humor reſidet excrementitius digeratur. Quod ſi tem-

Sen.15.sect. 3.de off.

poris illa longinquitas non omnino ſatis facit,validius digerentia aduocanda erunt. Cauendum tamẽ,
ne horum ſit diuturnior vſus, calli enim generatio inde impediretur. Itaque Hippocr. ſententia hic in
memoriam erit reuocanda, quæ dictat, Exigui temporis & imbecillem fotum attrahere quidem, ſed
nihil diſcutere:diuturniorem vero & validiorem carnium ſubſidentiam inferre. Sed & habenda ratio
temperiei atque habitus ægri: fotus enim plethoricis corporibus adhibiti humores ſuperfluos ad par-
tem attrahunt.Iubent Veteres in ſeptimum vſque diem deligationes reſolui tertio quoque die: poſt ſe-
ptimum vero ſeptimo quoque:ſed hac de re nihil certum & perpetuum ſtatui poteſt. Nam pro acci-
dentium ratione citius aut rarius curandi veniunt ægri, renouatis deligationibus, & reliquo apparatu.
Itaque ſi nullum accidens vrgeat,nihil niſi quam tardiſſime & rariſſime cenſuerim, eorum, quæ primo

Fracti ossis fragmentis compositis quiete opus esse ad calli concretionẽ.

apparatu circa ægrum facta ſunt, mouendum. Nam fragmentorum extrema ſi vel tantillum commo-
ueantur,calli concretio retardatur:vt enim glutine ligna & ſtannea vaſa,ſic oſſium fragmenta callo na- E
turæ prouidentia,ferruminantur & coagmentantur.Itaque fractis oſsibus quiete valde opus eſt,ad cal-
li concretionem:alias calli materia affluens, ſtatim diffluit, & nihil agglutinatur: calli concretionem,
quæ ſub decimũtertium, aut decimumquintum diem fieri incipit, magnopere promouet, appoſitum
emplaſtrum ex oui albumine,vna in ipſo agitatis & commixtis roſarum rubrarum & farinæ
frumentaceæ puluiſculis,aliaque emplaſtra catagmatica,quæ
poſtea in fractura cruris deſcri-
bentur.

De Femo-

A

De Femoris fractura, articulo seu ossis capiti superiori vel inferiori propinqua.

CAP. XXI.

Histori a.

COntingit nonnunquam ad coxæ articulum, in ossis femoris ceruice fractura, qualem ego in honesta matrona animaduerti. Ad eam igitur vocatus, cum statim animaduertissem, crus ægrum sano esse breuius, cum trochanteris externa prominentia supra ischion, quam primo aspectu ab ossis femoris capite esse rebar luxationem, ac non fracturam subesse, facile mihi persuasi: tum itaq; extendi os, eiusq;, vt mihi videbatur, caput in suam cauitatem compuli. Augebat istam de luxatione persuasionẽ, vtriusq; cruris in magnitudine, ad factam à me extensionem subsecuta paritas. Itaque reliqua feci, quæ in luxationibus fieri solent. Postridie secundo inuisi, grauiter dolentem comperi, crus partis affectæ breuius, pedem intro contortum animaduerti. Tum deligationes omnes resolui, atq; prominentiam, qualem antea, conspexi. Conatus itaq; sum caput ossis rursum, vt primo feceram, compellere. Sed id dum conor, ipsius strepitum subaudio, simulq; cauitatem seu depressionem nullam in iunctura subesse considero, B ex quibus fractum esse os, non luxatũ, certo mihi persuadeo: neq; vero eiusmodi tantum fracturę species opinionem facit luxationis, sed & epiphyseos seu capitis huius ossis è sua sede diuulsio: quæ res minus cautis Chirurgis aliquando imposuit, non epiphyseos è summo osse femoris diuulsionem & separationem, sed luxationem subesse reputantibus. Tum igitur, vt ad institutam narrationem redeam, os complanatis eius fragmentis restitui, ferulas appositis plagulis circumposui, fascia duobus capitibus prædita supra iuncturam, & circum corpus decussando obuoluta, deligationem feci, arcula pedem, ne quid integumentorum ipsum premeret, muniui. Funem ex laqueari, in medium cubile propendentem multis nodis ad comprehensionis & subnixus opportunitatem intortum appendi, quod semper in femoris crurisque fracturis & luxationibus est faciendum, vt habeant ægri aliquod adminiculũ, ad quod manibus adniti possint, quoties assurgere, & se aliquantulum è cubili erigere volunt, seu ad aluum exonerandam: seu vt lumbis, natibus, coccygi, aliisq; partibus longo decubitu compressis & lassatis, perspirationem & quasi flabellationem præbeant: cuius defectu dolore & calore præter naturã corripiuntur: vnde vlcera, quæ sæpe tanto ardoris & doloris cruciatu ægrum diuexant, vt suborta febre, vigiliis & inquietudine cõficiatur. Hæc excitandi è lecto corporis opportunitas tanto magis hic necessariã est, quanto fractura iuncturæ proprior est: illic enim, quam in medio femore, periculosior est, adeoq; C curatu & sanatu difficilior, quia pars est exanguis, & propter neruorum, tendinum, atque ligamentorum multitudinem multis malignis symptomatibus obnoxia. Cæterum in hac fracturæ specie diligenter Chirurgo cauendum est, & sæpius intuendum, ne os restitutum mox excidat: quod hic facile fit, leui aliqua corporis commotione, & simili occasione, quia os femoris vnicum est. Itaque quoties deligationes resoluentur, & fractura curabitur, intuendum acute in ossis figuram, & partis ægræ, facta cum sana collatione, magnitudinem: nam restituta & composita fracti ossis fragmenta, denuo excidere vix possunt, quin aliud super aliud efferatur. Sed & antequam callus fiat, sic extendenda & suo statui reddenda pars est, vt ne in vitam reliquam æger claudicare cogatur. Proditum enim ab Auicenna legimus, vix cuiquam tam fœliciter succedere fracti femoris curationem, vt claudìtatem effugiat: itaq; ægro id etiã curandum est, vt se, corpusve suum quam minimum commoueat. Veterum permulti, consolidationis huius ossis tempus quinquaginta dierum numero definiuerunt: sed istius, vt ante diximus, rei, nullus certus terminus esse potest. Cæterum quantocunque tempore os hoc firmarit callus, non tamen ipsi inniti vel ingredi æger statim à consolidatione poterit: quia parti etiam diu post superstes remanet imbecillitas: vt interim cogantur ægri fulcimentis subalaribus ad incedendum vti.

Alia etiam femoris fractura luxationem mentiens.

Ossis iuxta de articulationem fractura cur periculosior.

Cur femoris fracti composita fragmenta facile excidant.

Lib. 4. fen. 6. tract. 1. c. 14.

Intra quod tempus femur callo firmetur.

D

De fractura Patellæ genu. CAP. XXII.

PAtella genu sæpe contunditur, sed minus sæpe frangitur: cum tamen id contingit, in duo aut tria fragmenta abit, alias in longum, alias in transuersum. Nonnunquam media ipsa finditur, nonnunquam in multas testulas distringitur, omnia hæc cum vulnere & sine vulnere. Signa sunt: incedendi impotentia, eo loci cauitas, fragmentorum attritæ partis perceptibilis discretio, & discretorum sub manu strepitus. Restitutio fit hoc modo: Iubetur æger crus extendere, imo extentum toto tempore, quo callus fiet, tenere: eaque de causa ne ipsum imprudens flectat, poplitis cauitas imposito glomere impletur: cruris enim flexu composita patellæ fragmenta rursum dissilirent. His peractis ipsa fragmenta Chirurgi manu, vt decet, aptantur, aptata remediorum conuenientium appositione continentur, factis, deligationibus, & circumpositis torulis stramineis, quemadmodum in fracto osse femoris fieri diximus. Cætera denique obseruanda & facienda, quæ crure ipso fracto fieri solent. Quod ad prognosticon attinet, hoc assero, neminem mihi visum eorum, cui hoc os fractum esset, qui non in vitæ reliquum claudicauerit. E Causa est, quod inducta calli concretione consolidatio liberam genu inflexionem impedit: incessus præsertim per planum, ægris facilior est: at ascensus longe difficilior & plane laboriosus, huic fracturæ speciei decubitus ad quadraginta dies, quod minimum est, censetur necessarius.

Differentia.

Signa.

Curatio.

A fractura patellæ sanata ægri cur claudicent.

De fractura Cruris. CAP. XXIII.

HOc fracturæ genus eodem modo curatur, quo brachii seu cubiti fractura: admonet Hipp. tibiam periculosius frangi, difficiliusq; ac tardius sanari, quam fibulã: quia illud crassius est, & totius corporeæ molis tanquam fulcrum, hoc vero tanquam additamentum tantum quoddam est, fulciendis

Sen. 65. sect. 2. de fract.

cruris

cruris muſculis,quibus pes mouetur, comparatum. Sola tibia fracta fracturæ ſigna in interna tantum A
cruris parte percipiuntur, quia fibula integra non ſinit illam ſe proiicere aut proferre. Contra ſola fibula fracta,fracturæ ſigna in ſola cruris parte externa apparent, quia oppoſita tibia: ipſam ſe iniicere, & fragmentis ſuis intro ſe dare non patitur. At vtroq; oſſe fracto, æque hic atq; illic fracturæ ſigna apparere poſſunt. Alterutro tantũ horum oſſium fracto, fractura curatu & ſanatu longe facilior eſt,quia quod integrum reſtat,læſo longe firmius eſt ſtabilimentum, quam quæuis ferulæ. Cæterum quo inſtructior & paratior ad huius fracturæ reſtitutionem veniat Chirurgus, appoſito de me exemplo rem placet illuſtrare. Ioannes Neſtor Doctor Medicus, Ricardus Hubertus,& ego vna proficiſcebamur ægrum ad fanum fratrum Minimorum inuiſuri. Sequanam igitur in fani conſpectu traiecturi, equum, quo vectus veneram, virgulto in clunes inflicto in nauigium compellere conor. Sed inde fera irridata, ſic calcibus in me irruit, vt cruris ſiniſtri vtrumque os perfregerit, quatuor ſupra pedis articulum digitos. Tum ego grauiora metuens, ictum ne geminaret bellua, dum retrocedo, fracta oſſa diſſiluere, & perrupta carne, caliga, atque ocrea,foras ſe prodidere, ex quo tantum dolorem ſenſi, quantum hominẽ tolerare poſſe credibile eſt. Statim igitur in nauigium deportor,quo aqua traiecta curarer: ſed nauigii remis acti commotio,doloris acerbitate fere me enecauit,quod hic oſſium fragmenta aculeata ad carnes circumſtantes allidebantur. Traiecto flumine in proximas ædes cum efferor, longe acerbior mihi extitit doloris renouatio, dum variorum hominum manib. ſublatus,nunc ſurſum, nunc deorſum, nunc dextrorſum, nunc ſiniſtrorſum,dum incedunt ipſi, toto corpore, partibuſque corporis omnib. differor. Lecto tandem traditus cum eſſem,à doloris immanitate aliquantulum reſpirare datum eſt, & ſudorem, quo totus diffluebam, abſtergere. Hinc medicamento,quale pro tempore & loco parari potuit, curatus ſum: id concinnauimus ex oui albumine, farina frumentacea, fuligine furni, & butyro liquato. De cætero Richardum Hubertum obteſtatus ſum,vt perinde me tractaret, quaſi non noſſet, neque de artis ſeueritate,amore mei motus, quidquam remitteret: maxime vero pedem in rectum extenderet, atque ſi vulnus ſatis non pateret,nouacula amplius faceret,quo facilius oſſium fragmenta debito ſtatu comprimeret:digitis,quorum certius eſt,quam affabrefactorum inſtrumentorum iudicium,perquireret,num quæ intra vulnus ſubeſſent teſtulæ,à ſuo oſſe penitus diuulſæ,adeoq; eximendæ:manu ſanguinem,ſanguiniſq; thrombos,qui multi circum vulneris labra concreuerant, exprimeret: crus deligaret ac collocaret,quo ipſe ſitu ac modo optimum noſſet; nempe tres faſcias paratas haberet, quarum primam ſupra vulnus ſtatim ad perpendiculum coniiceret,adeo vt à vulnere deligationis initium duceret,ferulas C
etiam circumponeret,alias quidem tres,alias vero duos digitos latas, ſemipedem longas, nonnihil depreſſas & reſimas,quo facilius cruri circumponerentur, extremis ſuis ſtrictiores, & digiti interſtitio à ſe mutuo diſſitas,quas demum vittis illis ſimilibus ſtringeret,quibus mulieres crines ſuos redimere ſolẽt: ita tamen,vt arctior eſſet in vulnere conſtrictio: poplitis & quæ ad malleolos ſunt cauitates plagulis ex ſtuppa linteo inuoluta cõtextis compleret: torulis ſtramineis ſiue ceſticillis intromiſſo fuſte rigentibus linteolo veſtitis, à calce ad inguem exporrectis,& quatuor locis reuinctis, cruris latera muniret: adeo vt figura recta,qua crus donatum fuerat, vix vlla vi peruerti poſſet, mediocri altitudine crus erigeret molliter & æqualiter:denique ab extrinſecus ingruentium occurſu, arcula pedi circumpoſita,armaret. Notandum vero tantum in cruris debita collocatione eſſe momentum, vt ſi quis hic error commiſſus ſit,non leuiore,quam clauditatis diſpendio conſtet. Nam ſi altius,quam par eſt, erigatur, callus concauus fiet parte antica: ſi humilius, gibbus exiſtet. Nec etiam leuiter errant, qui cauitates, quæ ad malleolos ſunt,eo,quo diximus,modo non replent: hinc enim grauiter affligitur calx, dum diuturnam & dolorificam compreſſionem ſuſtinere cogitur,quæ tandem ipſi intemperiem calidam inuehit,quod ſpiritus libere ad ipſam confluere nequeant,quod ego ipſe cum experirer,cauſa incognita,iubebam mihi ex D
interuallis calcem alleuari, quo perſpirationis beneficio frueretur,ſpiritibus liber ad ipſam eſſet ingreſſus,concluſiſque vaporibus digreſſus:denique compoſitum in puluillo molli fuit mihi crus eo,quo deſcripta figura cernere eſt, modo.

Signa tibiæ & fibulæ fractæ. — *Hiſtoria.* — *Medicamẽtum paratu facile.* — *Facienda crure fracto.* — *Quantum momentum in debita fracti cruris collocatione.*

Cruris cum vulnere fracti ac deligati figura.

E

De quibuſdam ſuper deligationes obſeruandis, quoties cum fractura vulnus coniunctum eſt.

CAP. XXIV.

Quod deligatio ſupra vulnus arctior eſſe debeat.

RAtum illud apud omnes ex Veterum doctrina eſſe debet,deligationẽ ſupra vulnus eſſe faciendam, alias in ingentem mox tumorem pars vulnerata ſe attollet, exceptis humoribus hinc inde deligationis,ſurſum, deorſumq; factæ vi expreſſis: vnde malignorum multorum ſymptomatum prouentus. Huius rei facere licet periculum in parte carnoſa ſana: hanc ſi ſurſum & deorſum intacta,quæ media interiacet, deligaueris, ipſa in grandem tumorem attolletur, floridum & natiuum colorem in liuidum mutabit,

A mutabit, propter humorum vndique à partibus vicinis expressorum inundationem & copiam. Talia igitur multo magis contingent, parte vulnerata aut vlcerata. Hac vero de causa vlcus insupurabile manet & lachrymosum, cruda & liquida sanie diffluente, ei simili, quem oculi stillare solent, inflammatione obsessi. Eiusmodi sanies si in ossa diffluat, illicque reses aliquandiu cunctetur, ipsa suo contactu adurit & corrumpit, eoq; magis si rara ipsa sint & mollia. Eiusmodi ossium corruptionis signa erunt, si plus ab vlcere saniei, eiusque fœtidioris erumpat, quam solet ac debet pro vlceris simplicis ratione, si oræ vlceris inuersæ visuntur, si circum caro mollior & flaccida: si pulsantis doloris simul & profundi tristis sensio ægrum ex interuallis exerceat: si demisso specillo os periostio denudatum percipitur: si denique scabrum ipsum & asperum offenditur, vel etiamsi paulo pressius adactum specillum in ossis substātiam demergitur. Sed de his satis multa *proprio de ossium carie tractatu* dicta sunt à nobis. At vero talis caries nunquam ossi continget, si pars ægra, vt decet, & ex arte deligata fuerit. Itaque hoc iterum monitum Chirurgum velim, vt quantum res patietur, fasciarum primas obuolutiones supra vulnus faciat: nisi forte doloris tanta sit acerbitas, & inflammationis magnitudo, vt eiusmodi symptomatis & accidentium occasione à propria hac & legitima morbi cura reuocetur. Tum igitur, quia maius præstare nihil

Quæ symptomata sequantur parte vulnerata in deligando prætermissa.

Ossium corruptionis signa.

Quando locus vulneratus in deligando prætermittendus.

B potest, hoc saltem agat quod citra noxam licet: nempe linteo haud inualido nimiumve trito, duplato, triplatove, quod vnica obuolutione vulneri comprehendo, vicinęque eius sufficiat, deligationis & fasciarum vicem suppleat: eius oras ad vulneris latera consuat, ne quoties vulnus curandum erit ossium fragmenta, quæ semel restituta, immota manere oportet, commouere cogatur. Non enim vt vulnera, vlcerave, si ossa fracta frequentem curationem postulant. Ex his patet, quod vt deligationis vacuitas, nimiaque laxitas in doloris & phlegmones vacuitate, sic & arctior deligatio in doloris præsentia vulneri phlegmonem & abscessum inuehit. Sint igitur expositis ante regulis & circumstantiis omnia hic mediocria. Hæc eo consilio mihi inculcare visum est, quod plerique adhuc reperiuntur, qui Pauli praxim sequuntur, ac circumuolutiones multas hinc inde supra infraque vulnus faciunt, quas mox decussatim referunt. Sed clathratum id & fenestratum deligationis genus omnino est improbandum: atque id modo vsurpandum, quod ante ex Hippocra. mente descripsimus: nunc tempus est, vt ad institutum infortunii mei historiam regrediar, & quæ post primum illum, quem dixi, apparatum circum me acta sunt, aperiam.

Deligationis vicaria obuolutio.

Clathrata deligatio fugienda.

C

Quæ deinceps post primum apparatum cura fracto Authoris cruri fuerit adhibita.

Cap. XXV.

POst Meridiem mihi Lutetiam in ædes meas delato, detractus est sanguis è sinistra basilica ad tria vascula. Secundo deinde apparatu vulneris orę, & circum in ambitu loca vnguento rosato oblita fuere, quod de communi Veterum sententia in fracturarum initiis valde commendatur: id enim eiusmodi est, vt dolorem sedet, inflammationem prohibeat, humores longe à parte læsa repellendo; frigidum enim est, adstringens & repellens vt eius indicat compositio: nam fit ex oleo omphacino, aqua ros. pauco aceto, & cera alba. Itaque eo litu per sex dies sum vsus, plagulas & fascias alias in oxycrato, alias in vino rub. crasso & adstringente mergebam, ad partis robur & humorum repulsionem, quæ duo in fracturis, cum vulnere præsertim, curanda sunt Hipp. sententia. Quare si quando nimium resiccatæ tum plagulæ, tum illę fasciæ viderentur, eas subinde vel illo oxycrato, vel oxyrrhodino imbuebam: nam ex illis plus æquo resiccatis, dolor & inflammatio superueniunt, quod sic partem arctius constringant & duritie lædant. Multos cernere est Chirurgos, qui in hoc morbi genere à principio ad exitum solis vtuntur adstringentibus & emplasticis medicamētis: omnino contra methodum ab Hipp. positam & Gal. cele-

Illitus ex vnguento rosato ad quid vtilis in fracturis.

Ne siccitate indurentur plagulæ & fasciæ proinde madendum.

D bratam. Talium enim continuo vsu, pori & spiracula cutis occæcantur: vnde suppressa fuligine, caloris extranei incrementum & prurigo, tandemque ab humoris serosi & acris diutius suppressi, errosione vlcus. Ex quo licet intelligere, adstringentibus & emplasticis vltra sex dies non esse vtendum. Horum loco vsurpanda sunt, quæ mox describentur, emplastra. Per morbi initia diæta adeo tenui sum vsus, vt per nouem dies nihil quoque die præter duodecim pruna damascena cocta, & sex panis buccellas esitarem, aquæ saccharatæ heminam Parisiensem potarem; eiusmodi aquæ talis erat compositio:

℞. *sacch. albis.* ℥ *xij. aquæ font.* ℔ *xij. cinam.* ʒ *iij. bulliant simul secundum artem*: alias vtebar syrupo capilli vene. cum aqua cocta, alias potu diuino dicto, cuius hæc est compositio. ℞. *aquæ coctæ* ℔. *vj. sacch. albis.* ℥ *iiij. succ. lim.* ʒ *j. agitentur & transuasentur sæpius in vasis vitreis.* Purgabar, cum opus erat, bolo cassiæ cum rheo puluerato, pigram aluum balanis ex sapone sollicitabam: nam si quādo tardior cessaret, calor præter naturam statim renes vrebat. Hac, etsi exquisita vitæ ratione, consequi non potui, quin febris me morbi die vndecimo occuparet, fluxioque inuaderet, quæ in abscessum abiuit, multo pure diu manantem. His occasionem dedisse arbitror, tum portionem humoris in vulneris fundo suppressam, tum laxiorem deligationem, cum ego iustam seu arctiorem ferre non possem: denique ossium testulas penitus

Aquæ saccharatæ descriptio.

Potus diuini descriptio.

E diuulsas, adeoque agglutinari inhabiles. hæ enim ideo putrescentes, in suæ putredinis contagium partis proprios succos trahebant, & calore putredinali suscitato, fluxioni, & inflammationi causam materialem & efficientem abunde subministrabant. Testularum à suo osse diuulsarum opinionem faciebat liquida & cruda sanies á vulnere dimanans, vulneris oræ tumentiores, & caro circum laxior & spōgiosa. Ad has causas hæc accessit insuper, quod nocte quadam inter dormiendum musculi violento impetu sese adeo contraxerunt, vt totum crus in sublime raperent; sic vt conuulsionis vehemētia, ossa suo statu dissilirent, & vulneris oras premerent, nec nisi noua extensione & impulsione, quę mihi longe priore fuit molestior, perfecta restitui & componi potuerint. Febris cum septem dies durasset tandem crisim finemque sortita est, partim puris, partim copiosi sudoris eruptione.

Febris abscessusque fracturæ superuenientis causæ.

Signa testularum a suo osse diuulsarum.

 A

Quæ cauſa ſit conuulſiui fractorum membrorum ſubſultus.
CAP. XXVI.

Cur dormientibus extrema frigent.

COntractio illa ſubſultusque quaſi conuulſiuus, fractis membris fere inter dormiendum accidit. Cauſam eſſe arbitror, quod calor natiuus per ſomnum ſe in corporis centrum ſubducat: quo fit, vt extrema refrigeſcant. Interim natura ſolita prouidentia in auxilium parti læſæ ſpiritus tranſmittit. Sed quia à parte male affecta & inhabili non excipiuntur, confertim & raptim, qua ſunt celeritate, eo, vnde venerunt, ſe referunt: horum motum muſculi ſequuntur: cum muſculis oſſa, in quæ inſeruntur, vna raptantur: quo fit, vt hæc iterum diſſiliant, & doloris magno cruciatu citato, ſuo ſtatu excidant. Muſculorum illa contractio fit verſus ſuum principium.

Documenta quædam de partibus, quibus æger neceſſario incumbit, dum in lecto decumbit.
CAP. XXVII.

Otio languere in partibus vires naturales, negotio roborari.

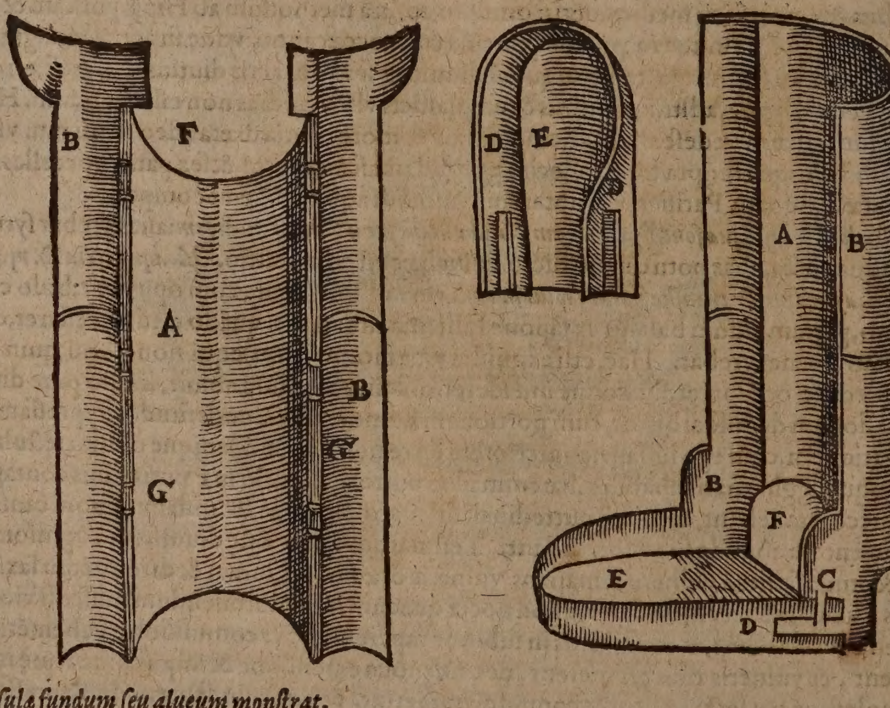
Qui & qualia fracto crure coccygi & calci vlcera ſuperueniant.

Remedia ad præcautionem prædictorum vlcerum.

Capſulæ ferreæ vſus.

QVibus crus, ſimileve os fractum eſt, hi quia & doloris acerbitate impediuntur, & valetudinis ſeu conſolidationis cauſa iubentur, diu immoti & reſupini in lecto ſe continere coguntur. Interim partes, quibus neceſſe habent incumbere, vt calx, dorſum, os ſacrum, coccyx, femoris, crurisve fracti muſculi, diſtenti & immoti manent, à ſolitis muneribus feriati: Qu o fit, vt earum omnes langueſcant B
vires, & ſenſim obtorpeſcant. Inſuper etiam per fuliginis & acrium excrementorum ſuppreſſionem, atque perſpirationis defectum præter naturam incaleſcant, vnde fluxio, abſceſſus, & vlcus ipſis aduenit, præſertim vero oſſi ſacro, coccygi & calci: illis quidem, quod pauca carne ſint munitæ; huic vero, quod exquiſitiore ſit ſenſu. Vlcera vero earum partium difficulter ſaneſcunt: imo non raro carnibus gangrænam, ſubiectis vero oſſibus cariem, ſphacelum ac necroſim inferunt: vt plurimum autem febrem continuam, delirium, conuulſionem, atq; per eam ſympathiæ ſpeciem, quæ ex generis pendet ſimilitudine, ſingultum. Neruoſa enim valde exiſtunt calx & ventriculus, hic quidem corpore ſuo, & neruorum à ſexto pari diffuſa inſigni portione: ille vero è ſubtenſo craſſo tendine, quem trium ſuræ muſculorum côcurſus, & quaſi in vnum coalitus parit. Quæ omnia lethifera ſunt, tum caloris natiui à febrili, & eo, qui præter naturam eſt, diſſipatione, tum partium nobilium, quibus vita carere nequit, à morticinis vaporibus infectione. Hæc omnia cum mecum expenderem, & aliorum exemplis peritior factus, quam vim ad perniciem haberent intelligerem, per interualla attolli mihi in ſublime è lecto calcem iubebam: & comprehenſo, qui ex laqueari pendebat, fune, memet ſubrigebam, vt perpetuo decubitu compreſſæ partes tranſpirarent & difflarentur. Quin & puluillo orbiculato, medio ambitu feneſtrato, mollioreq; C
plumula farto coccygi & calci ſubſtrato, partes illas vt aeris commercio, aſpiratione & afflatu gauderent, ſuſtentabam, linteolaque vnguento roſato, ad doloris & ardoris ſedationem oblita ſæpius admouebam. Sed & capſulam ex ferro albo excogitaui, in qua fractum crus compoſitum, longe tutius & certius ſuo ſtatu continetur, quam vllis ſtramineis torulis: & præterea totum ad ægri voluntatem huc illuc transfertur. Hæc capſula impedimento inſuper eſt, ne calx toto ſuo corpore ac pôdere lecto incumbat, ſuppoſita ſuræ molli & craſſa plagula, qua parte eiuſmodi capſula excauata eſt: imo etiam aduerſum integumentorum lecti illapſum & illiſionem ſolea ſuppoſita, additaque deſuper ex eadem materia arcula, tuetur & obuallat. Quæ omnia ſubiecta imagine fient tibi manifeſta.

Capſulæ imago.

D

E

A A. *Capſula fundum ſeu alueum monſtrat.*
B B. *Alaria quæ ad arbitrium clauduntur & recluduntur.*

C. *Ala-*

A C. *Alariorum extremum, cui solea inseritur & aptatur.*

D D. *Arcula.*

E E. *Solea.*

F F. *Lacuna, qua calx è capsula prominet.*

Nunc quæ remedia ad abscessum, qui fiebat, apposuerim, exponendum restat. Vbi igitur abscessum fieri & superuenire animaduerti, suppurans medicamentum composui ex vitellis ouorum, oleo communi, terebinthina & pauca farina frumentacea, eoq; ad puris vsq; eruptionem sum vsus, mox ad vulnus detergendum remedium, quod sequitur, adhibui.

Pepticum medicamentum.

℞. syrupi rosati & terebinth. venetæ. an. ℥ ij. pulueris radicis ireos florentinæ, aloes, mastiches, farinæ hordei, an. ℥ ß. incorporentur omnia simul & fiat mundificatiuum, locum vero, quo coniiciebam ossium penitus diuulsas testulas erumpere debere, complendum curaui peniculis ex spongia aut stupa linea concinnatis, vt hac arte vlcus ad arbitrium mihi pateret. At in vlceris profundum pulueres catagmaticos & cephalicos immisi cum pauco alumine cocto, ad commemoratarum testularum exitum procurandum. His tandem exclusis vlcus cicatrice obduxi alumine cocto. Huic enim cum vis insit desiccandi & adstringendi,
B laxas & spongiosas sanieq; liquida diffluentes carnes confirmat & indurat, atq; ad cicatricis generationem naturam adiuuat. Quod ad ossium fragmenta attinet, ea propter innatam siccitatem & duritiem sibi adiungi & coalescere per sese sine medio nequeunt, sed substantia quadam egent, quę ad ipsorum extrema inspissata & concrescens, illa demum sibi agglutinat, & tanquam ferrumine consolidat, materiam substantia illa sortitur ex propria ossium substantia & medulla: formam vero à calore natiuo & medicamentis emplasticis, quæ moderate calefaciunt. Contra enim quæ medicamina nimio calore digerunt & attenuant, ea calli materiam velut liquefaciunt & resoluunt, adeoque porosim impediunt. Quare ad eam rem sequentium emplastrorum, quorum efficaciam experimento comprobaui, vsum suadeo: hinc enim porotica dicuntur.

Detergens.

Pulueres catagmatici vim habent eliminandarum testularum ossearum.

Calli causæ tum efficientes tum materiales.

℞. oleor. myrtillo. rosar, & omphac. an. ℔. ß. rad. altheæ ℔. ij. rad. fraxini & fol. eiusdem, rad. consolidæ maioris & fol. eiusdem, fol. salicis, an. m. j. fiat decoctio in sufficienti quantitate vini nigri, & aquæ fabrorum ad medietatis consumptionem, adde in colatura pulueris myrrhæ & thuris, an. ℥ ß. adipis hirci ℔. ß. terebinth. lotæ ℥ iiij. mastiches ʒ iij. lithargyri auri & argenti an. ℥ ij. boli armeniæ, & terræ sigillatæ. an, ℥ j. ß. minii ℥ vj. ceræ albæ quantum sufficit, fiat emplastrum, vt ars docet. Eius loco licet vti emplastro nigro, cuius hæc est descriptio.

Ad calli generationem conferentia medicamenta.

C *℞. lithargyri auri. ℔. j. olei & aceti an. ℔. ij. coquantur simul lento igne, donec nigrum & splendens reddatur emplastrum, & non adhæreat digitis*, vel *℞. oleor. rosat. & myrtill. an. ℥ ij. nucis cupreßi, boli armeniæ, sanguinis draconis puluerisatorum. an. ℥ ß. emplastri diachalciteos. ℥ iiij. liquefaciant simul & fiat emplastrum secundum artem.* In horum penuria licebit vti sparadrapo, id est, panno Hispanico, seu Galteri tela, cuius hæc est descriptio.

Emplastri nigri descriptio.

℞. pulerum thuris, farinæ volatilis, mastiches, boli armeniæ, resinæ pini, nucum cupreßi, rubeæ tinctorum, an. ℥ ij. seui arietini & ceræ albæ an. ℔. ß. fiat emplastrum: in quod dum calet, inculcetur linteum vsu vtcumque tritum ad vsum commemoratum. Emplastrum diacalcith. veterum omnium sententia valde commendatur ad fracturas: sed pro temporis conditione varie præparandum est, æstate enim dissolui debet in succo plantaginis & solani, ne plus æquo calefaciat: interim etiam ad corporum affectorum temperiem intueri oportet: neq; enim tam desiccanda sunt corpora puerorum, quam senum, alias si tam siccantia medicamenta adhibeantur corpori puerili atque senili, calli materia resoluetur, tantum abest, vt concrescat: quare in remediorum delectu cautio magna Chirurgo adhibenda est. Sæpe enim remedia natura sua bona vsu fiunt non bona, quia sine iudicio vsurpata & applicata fuere, quæ causa existit, cur non
D raro perniciosa accidentia superueniant, vel callus fiat mollior, crassior, tenuior, exilior, distortus, vel deniq; tardius concrescat, magno Chirurgi errore & dedecore.

Sparadrapi descriptio.

Emplastri diacalciteos varia preparatio.

Bona ex se remedia ex euentu non bona.

Quibus signis intelligere liceat callum fieri. CAP. XXVIII.

TVm demum mihi firmari callo crus intellexi, cum saniei solito minus ab vlcere erumperet, cum dolores remiserunt cum denique conuulsiui subsultus quieuerunt, quæ causa existit, cur solito etiam rarius dehinc crus mihi curandum putarim. Nam frequenti inter curandum vlceris detersione, dũ callus fit, materiæ in callum cessuræ exhauriuntur & absumuntur, nempe, vt loquuntur, ros, cambium & gluten, quæ tum osseæ, tum carneæ substantiæ propria sunt & germana alimenta. Aliis etiam signis in coniecturam veni calli concrescẽtis: nempe rorulenti cuiusdam sanguinis per vulneris oras & poros resudatione, qui splenia fasciasque simili sibi colore leniter tingeret & aspergeret: ab effluxu scilicet tenuioris & benignioris portionis eius materiæ, quæ in calli coagmentationem abunde afflueret. Quinetiam vaporis cuiusdam cum moderato calore & blando, à supernis partibus ad vulneris vsque locum continenter irrepentis titillante & demulcente sensu. Quare tempore ab illo laxiorem esse deligationem volui, ne arctiore, materiæ calli, quæ sanguinis qualitate temperati & quantitate moderati deci-
E dua portio est, ad ossium fragmenta aditum intercluderem. Tum igitur mihi vtendum putaui alimentis sanguini paulo crassiori, tenaciori, ac lentiori generando, ac callo sufficiendo idoneis; cuiusmodi sunt animalium extrema, tendinea, & cartilaginea, porcorum, boum, arietum, hœdorum rostra, pedes, femora, capita, auriculæ quia omnia incoquebam cum oryza, hordeo mundato, & aliis similibus, nunc his, nunc illis ad stomachi & palati gratiam. Vescebar etiam nonnunquam alica, seu pulte frumentacea panatellave siliginea cocta in capi iusculo cum vitellis ouorum, vinum bibebã rubrum, crassum, adstringens, aqua mediocriter temperatum. In secunda mensa, castaneas & mespilos comedebam: nec vero præter rationem hæc in specie de alimentis adnotaui; quia à durioribus alimentis, si præsertim simul friabilia sint & fragilia, vt est caro bubula, æqualis est noxa, quod ad calli generatio-

Dum callus fit, rarius curandum vlcu[illegible]

Hipp. sen. 43 sect. 1. de fra.

Alimenta generando callo idonea.

Alica quid.

nem & concretionem attinet, atque à leuioribus. Illa enim callum ſicciorem, hæc teneriorem A ſuppeditant, quare ea demum alimenta callo gignendo apta pronunciat Galenus, quæ nec fragilia ſint, nec friabilia, nec ſeroſa & tenuia, aut ſicciora, ſed moderate craſſa ſimul & viſcida, ſeu pinguia, & tenacia. Hæc alimenta à ventriculo in chilum mitificata inteſtinis demandantur, hincque per venas meſaraicas in portam & ſima hepatis, mox in venam cauam, denique in venas per totum corpus eiuſq; partes omnes ſparſas: ex his venis quædam etiam exiſtunt, quæ ſanguinem in oſſa inuehunt, oſſium autem cauitatibus amplis medulla quemadmodum exilibus ſuccus quidam medulloſus proprium ipſorum alimentum medullæ vicarius concluditur. Medullæ vero generatio eſt ex ſanguinis craſſiore portione, quæ in maiores oſſium cauitates, maioribus venis & arteriis, in minores vero minoribus, quæ in ipſorũ deſinunt poros ac ſpiracula, influit. In magnis enim oſſibus licet notare inſignes & manifeſtos meatus, per quos in vſum commemoratum venæ ſubeunt & arteriæ, iiſdem etiam & nerui vna ſe inferunt, ex quibus coit membrana, quæ oſſium medullam inuoluit, ſenſu ob id exquiſitiſſimo prædita, quemadmodum experientia docet: quæ cauſa eſt, cur pleriſque medulla ſentire videatur, quod eius membranæ læſæ dolores ſint acerbiſſimi. Ex medulla igitur & propria oſſis ſubſtantia, reſudat craſſus quidam & B terreſtris ſuccus, ex quo, vi aſſimilatricis facultatis, quę eſt loco formatricis, coit & cõcreſcit callus. Simplices cruris fracturæ fere quinquageſimo die callo firmantur; at vulneris coniuncti & teſtularum penitus diuulſarum, aliorumque, quæ ſuperuenerunt, accidentium occaſione, totum trimeſtre exactum mihi eſt, antequam oſſium fragmenta callo ſubſtituto perfecte conſolidarentur, quin & alius menſis exactus eſt, priuſquam cruri inniti poſſem ſine ſubalari fulcimento. Erat vero mihi per primos dies inceſſus dolorificus, quod ſubſtitutus callus muſculorum locum occuparet: nam antequam priſtina motus libertas fractæ & callo firmatæ parti redire poſſit, neceſſe eſt, vt tendines ac membranæ ſeſe ſenſim ab obducta cicatrice diuellant. His omnibus in rebus perficiendis ſedulam mihi & fidelem operam inter Chirurgos præbuit, vt Medicos prætermittam, Antonius Portalus Regius & Pariſiẽſis Chirurgus.

Lib. 6. meth. cap. 5.

Medullæ generatio.

Cur medulla ſentire videatur.

Quod dierũ ſpatio callus crure fracto concreſcat.

De his, quæ calli generationem remorantur, & corrigendis eius ſi male conformatum ſit, vitiis. CAP. XXIX.

HIs de calli concreſcentis ſignis, de ipſius generatione, & generationis modo expoſitis, reſtat, vt ea explicemus, quæ eius generationem remorantur: & quæ contra eiuſdem conformationem & con- C cretionem promouent. Quæ igitur calli generationem vel penitus impediunt, vel tardant, digerendi ſeu reſoluendi & attenuandi vim maximam habent: aut etiam vnctuoſa ſunt, oleagina & humida. Talibus enim liqueſit & tabeſcit, atque conſumitur, aut molleſcit & relaxatur ſuccus, ex quo callus concreſcere debet. At contra quæ callum promouent, deſiccantia, incraſſantia, inſpiſſantia, indurantia, & emplaſtica eſſe debent, moderate calida & adſtringentia. Quod vero ad medicamenta humida & relaxantia ſpectat, locum hic habere non debent, niſi cum contigerit, callum male cõformatum eſſe, nempe craſſiorem eſſe aut diſtortum, aut alioqui praue figuratum, quo deteratur & diffringatur reparandus denuo. Sed tamen talia tentanda non ſunt, niſi recente adhuc callo, & ita deprauato, vt ipſius vitium partis natiuam conformationem inſigniter peruertat, & actionem vehementer offendat. Tum igitur fouendus locus eſt capitis & inteſtinorum arietis decocto, in quo bullierint radices biſmaluæ, bryoniæ, ſemina lini, fœnugræci, ſtercus columbinum, grana lauri & ſimilia. Vtendum etiam erit litu & emplaſtro ſequentibus.

Diaphoretica calli generationem impedire vt & vnctuoſa.

Quæ calli generationem promoueant.

Qui mollientia ad callum valeant.

Quando & qui calli deterendi, vt denuo reparentur.

℞. *vng. de althea.* ℥ *iiij. olei liliorum, & axungiæ anſeris an.* ℥*j. aquæ vitæ parum, liqueſiant ſimul, fiat linimentum*, quo liniatur pars. Hinc ipſi ſequens apponatur emplaſtrum.

D

℞. *emplaſtri de vigo cum mercurio, cerati œſipi deſcriptione philagrii an.* ℥ *iij. olei anethini & liliorum, an.* ℥*j. liqueſaciant omnia ſimul fiat emplaſtrum, extendatur ſuper alutam ad vſum dictum.* Vbi ſic mollitus callus videbitur, diffringendus erit & naturali ſuo ſtatui oſſa reſtituenda, & fracturæ tanquam ab initio retexenda curatio. Si ætate nimium callus obduruerit, præſtat non diffringere, ac nihil moliri, ne quid inde ægro deterius contingat, contingere namque poteſt, vt ipſo diffringendi conatu, os alia quauis parte potius, quam qua callo firmatum eſt, frangatur. Itaque cautus æger claudus viuere mallet, quam clauditatis fuga, vitę periculum ſubire. Si craſſior eſt callus, minuetur, ſi quidẽ adhuc recens eſt, medicamẽtis remollientibus, reſoluentib. & validiſſime adſtringentibus, quib. vis ineſt liquefaciendi, deſiccãdi & exhauriẽdi. Vtile etiã erit callum oleo laurino, in quo ſal petræ aut ſalis aliud quoduis genus diſſolutum fuerit, validius fricare, hinc faſcia obuolutum impoſita lamina plumbea arctiſſime conſtringere, quo humoris alimentarii in partem affluxus prohibeatur; ſicque ſenſim callus contabeſcat & minuatur. Si contra contingat callum tenuiorem & exiliorem eſſe, aut tardius concreſcere, quod faſciis arctius conſtringatur, aut quod pars deſes diutius in otio, quam par eſt, contineatur, citra proprii officii exercitationem (quæ cauſa vel inter præcipuas emaciationis cauſas cenſenda eſt, vel hoc nomine, quod exercitatio partis natiuum calorem exſuſcitet concoctionis & nutritionis opificem) aut quod alimenta ingerantur, E quæ in qualitate peccent, aut quantitate, aut vtroque, aut quod frequentius deligatura parti adhibita reſoluta fuerit, vel quod pars ipſa præpropere & ante tempus ſolidis muneribus & motionibus obeundis ſe expoſuerit, pro cauſarum varietate, remedia erunt adhibenda. Nam ſi membri ſit arctior deligatura, reſoluenda illa erit, imo fractus ipſe locus exempta faſcia deligatione penitus expedienda, & nouum deligationis genus obducendum eſt, quod à radice vaſorum, nempe alis ſi brachium, aut inguinibus, ſi crus fractum ſit, initio ducto fracturæ aduoluatur, ipſa tamen intactæ & incomprehenſa: ſic enim à fonte & ſcaturigine exprimitur ſanguis & in partem affectam compellitur: contraria plane

Qui callus minime diffringendus, quantum[illegible]tortus aut alioqui male conformatus.

Craſſior callus qui minuatur.

Exilioris calli cauſa.

Remedia ad exiliorem callum.

A via ei, qua ante docuimus, in inflammationis metu ad partem affectam aditu arceri. Fient etiam vtiliter frictiones molles & fotus ex aqua tepida, à quibus tum erit desistendum, cum pars incalescere & intumescere videbitur. Si qui frictionem, fotumq; persequatur diutius, id ipsum resoluet, quod attraxerit. Hoc enim iam pluries notauimus, quod frictionum & fotuum contrarii sint affectus, pro temporis breuitate & mora. Conferent quoq; ad hoc institutum picationes, & reliqua, quæ membris atrophia laborantibus fieri solent.

Quando a fouendo & fricando desistendum.

De fomentis, quæ ad ossa fracta adhibentur. Cap. XXX.

Fomenta ossibus fractis adhibentur varia variis de causis. Calidam aquam in fotum cum vsurpamus, eam intelligimus, quæ in medio plane existit ferventis & frigidæ: quæ scilicet moderato tepore prædita, tum Medico, tum ægro admota manu percipitur: ex tali aqua fotus breui tempore adhibitus, humorem, qui in corporis superficie est, moderate calefacit, attenuat, & ad resolutionem præparat: ad partem atrophia laborantem sanguinem & humorem alimentarium euocat, dolores sedat, nimis tensa relaxat, membrum adstrictioris deligationis, aut alterius cuiusuis rei occasione refrigeratum, moderate
B calefacit, calidius contra refrigerat per accidens, digesto humore calido, qui in membro conclusus erat. Breue tempus in fouendo exactum esse intelligimus, cum rubere & tumere pars incipit: iustum vero, quando pars manifeste iam rubet & tumet. Multum vero ac nimium tempus impensum, ex eo coniicimus, si qui paulo ante rubor apparebat, euanescit, & tumor, qui partem attollebat subsidet. In fouendo etiam, corporis, cui fotus adhibetur, habenda ratio est: Nam si plethoricum sit, fomentum vel mediocre partem superfluorum humorum copia distentet: at si macie extenuatũ est, partem carnosiorem & succulentiorem reddet. Restare nunc videtur, vt de ossium pedis fractura dicamus.

Aqua tepida qua & quos effectus pariat.

Nota breuis tempus iusti, & nimii fotus. Plethoricis fomenta nocere.

De fractura ossium pedis. Cap. XXXI.

Ossa tarsi, pedii, & digitorum pedis, quemadmodum ossa manus frangi possunt: quare eadem illis, quæ his curatio erit adhibenda, nisi quod digitorum pedis ossa figura curua continenda non sunt, quemadmodum ossa digitorum manus: ne illorum actio pereat aut deprauetur. Siquidem vt cruribus ad ambulandum, sic pedibus vtimur ad standum. Sed & æger in lecto continendus est, quousque callus confirmatus fuerit.

Cur recta figura pedis ossa fracta collocanda & continenda sint.

C

FINIS LIBRI DECIMIQVARTI.

D

E

A

DE LVXATIONIBVS.

LIBER DECIMVSQVINTVS.

De Luxationum ſpeciebus & modis. CAP. I.

B

Quid propriè dicta luxatio.

Minus propriè dicta luxatio quid,

Tertia velut luxationis ſpecies.

Quarta velut luxationis ſpecies.

LVxatio eſt *capitis oßis e ſua cauitate in locum inſuetum præter naturam exceſſus, motum voluntarium impediens.* Eſt alia luxationis ſpecies, quam facit violenta diſtentio, & quædam quaſi diuaricatio, ac dilatatio, ſeu exolutio in latum & longum ligamentorum, neruoſorumq; omnium corporum, quæ articulos continent, firmãt & deuinciunt. Sic tormenta & fidiculas paſſis, craſſum illud ligamentum, quod in interna eſt iſchii cauitate, violentius extenditur: qui ex axillis proiecti pependerunt, ligamenta his humeri cum ſcapula dearticulationem cingentia rapidius dilatantur. Eadem ratio eſt eorum, quibus pes ab incerto in lubrico greſſu contorquetur. Tertia exiſtit luxationis ſpecies, cum quæ modo iuncta contigua & alterum alterius lateri aduincta ſunt oſſa, dehiſcunt, vt in brachio cum radius à cubito, in crure tibia á ſura ſeu fibula recedit: quanquam hæc ad illam ſecundam referri poteſt, quia citra dilatationem, aut etiam abruptionem ligamentorum non fit. Quarta his etiam additur: cum ſcilicet oſſium epiphyſes & capita, á ſuo oſſe, cui impoſita & addita inſident, diuelluntur: cuiuſmodi luxationis impropriè dictæ ſpecies locum habet maxime in oſſibus iuuenum, cognoſciturque partis impotentia, oſſium crepitantium ſtrepitu, & cum attractantur, colliſione. Hæc eadem iuuenum oſſa alteri etiam caſui obnoxia ſunt: nam vt ſenilia à violento impetu franguntur, propter acquiſitam ſiccitatem & duritiem: ſic puerilia propter inſitam mollitiem & humiditatem incuruantur. C

De Luxationum differentiis. CAP. II.

Luxationes ſimplices quæ.

Quæ compoſita dicantur.

Quid luxatio completa, quid item ſubluxatio.

LVxationum aliæ ſimplices ſunt, aliæ compoſitæ. Simplices dicimus, quæ nullam aliam præter naturam affectionem coniunctam habent: Compoſitas, quæ vno vel pluribus præter naturam affectibus ſunt complicatæ, vt cum ad luxationem vulnus, fractura, dolor ingens, inflammatio, abſceſſus acceſſit. Horum enim occaſione ſæpe cogimur luxationem miſſam facere tantiſper, dum illa remiſſionem ex ſeſe vel arte noſtra habuerint. Sunt & luxationum aliæ completæ ac perfectæ, cum nempe os ſua cauitate penitus excidit: aliæ imperfectæ, cum leuiter tantum emotum eſt, non autem omnino elapſum: ex quo & ſubluxationis nomen is caſus habuit. A loco etiam luxationum differentiæ ducuntur: nam aliquando in anteriorem partem alias in poſteriorem, ſuperiorem, inferioremque os luxatur, D nonnunquam ſecundum omnes ſitus iſtas differentias luxari poteſt: nonnunquam ſecundum quaſdã tantummodo. Ab articuli etiam luxati conditione in magnitudine & paruitate: á ſinus excauatione ſuperficiaria, aut depreſſiore: denique á tempore, ſi ſcilicet recens, ſi inueterata ſit luxatio, ſumuntur differentiæ. Has omnes notaſſe operæpretium eſt, quia pro ſingularum varietate curandi exiſtunt indicationes, vt docebimus poſtea.

De cauſis Luxationum. CAP. III.

Internæ luxationum cauſæ quæ.

Externæ luxationum cauſa quæ.

Hæreditaria cauſæ quæ.

LVxationum tres in genere exiſtunt cauſæ; internæ, externæ, & hæreditariæ. Internæ ſunt excrementitii humores & flatus, qui in dearticulationes magna vi & copia decumbentes, ligamenta, quę oſſa mutuo ſibi nexu colligant, ſic lubricant, remolliunt, & relaxant, vt ipſa facile ſuis ſinubus excidant: vel eadem ligamenta ſic replent, & diſtendunt, adeoque decurtant, vt contracta vna oſſium appendices, à quib. oriuntur, contrahant, & ab oſſe cui ſunt ſuperpoſitæ, diuellant, vel etiam oſſium capita ſuis ſinub. ſubtrahant, ſi maxime ſimul concurrat noxii humoris impetus, qui cauitates dearticulationum E occupans & replens, ipſa ſuis ſedibus depellat, vt ſæpe per iſchiadas, iſchii dearticulationi contingit, & ſpinæ vertebris, quarum luxatione gibboſi aut alioqui diſtorti homines euadunt. Externæ vero luxationum cauſæ ſunt, caſus ex alto, ictus contundens, & grauis, tormenta ex inceſſu in lubrico conſortio, & ſimilia omnia, quæ oſſium capita ſuis ſedibus ac ſinubus excedere cogunt, quod etiam infantulis in ipſo enixu & partu accidit, cum ab obſtetricibus imprudentius & violentius extrahuntur, adeo vt his brachia vel crura luxentur. Cauſæ hæreditariæ ſunt, quas ipſi parentes in prolẽ transfundũt: hinc eſt, ꝙ gibboſis gibboſi, & claudis claudi nõ neceſſario quidẽ, ſed haud ita raro generãtur. Cuiꝰ rei quotidiana expe-

A experientia fidem facit. Quin & ipse Hippocrates author est, infantibus in ipso vtero artus luxari posse ex lapsu, ictu, & compressione, articulationumque humiditate nimia, & laxitate: ex quo & varos vaciasque multos ab ipso ortu intuemur, vt mirari & in dubium reuocare iam nemo debeat. Quod *in libro de Articulis* à Galeno notatum legimus, pueris in vtero materno abscessus contingere posse, qui sua sponte aperta vomica pus effundant, & cicatricem solo naturæ beneficio contrahant: accidit etiam permultis à prima conformatione, articulationum cauitates minus, quam decet, depressas ipsasque cauitatum oras seu crepidines valde resimas esse: quo fit, vt ossiũ capita minus alte in ipsas subire possint. Contingit aliis, vt ligamenta, quæ ossibus articulationum connectendis à natura destinata, insertaque aut circumposita sunt, tenuia sint, ab ipso primo ortu, & parum valida, aut pituita multa, seu congenita, seu aliunde affluente diffluant, adeo vt lubrica ipsa, ossium nexus minus fideliter cõtineant. His omnibus vt ossa facile luxantur, sic mox facile etiam sine Chirurgi opera restituuntur, quemadmodum in nonnullis est à me aliquando obseruatum.

Sect. 3. sen. 88 & 94. sec. 82. 4. sen. 3. & 4 lib. de art.

Pueris etiã abscessum in vtero cõtingere.

Quibus facile ossa luxentur & restituãtur.

Luxationum signa. CAP. IV.

B SIgnorum, quibus in luxati ossis cognitionem ducimur, alia sunt luxationibus omnibus communia, alia cuiusque propria. Commune est, vt semper fit tumor ea parte, in qua os prorumpit, ea sinus, à qua recessit. Propria vero simulatque de singulis luxationum speciebus dicemus, proponentur. Completam luxationem cognoscimus actione partis deperdita, id est, motu abolito, dolor etiam luxationis opinionem facit, caput enim ossis, quod suo loco motum, cogitur alieno, carnes premit, neruisq; pariter sua sede motis distentionem infert. Huc etiam facit articulationis sanæ cum ea, quæ læsa creditur, collatio, in qua comparatione oportet sanam partem, quæ alteri confertur, nullatenus nec natura, nec casu esse vitiatam, non distortam, non emaciatam, non supra modum tumidam: alioqui fucum faciet, ac minus cautis imponet. Luxationis incompletæ signum est actionis in mouendo labor atque difficultas. Ligamenta vero articulationum connexioni inseruientia, extensa ac relaxata ex eo cognoscimus, si digitis caput ossis pressum, in contrariam partem facile dispellitur, indeque subito resiliat: si adactus in articulationem digitus, facile ac nullo resistente corpore, quasi intus inania omnia essent, subit: si motus sit difficilis, aut etiam nullus.

Commune luxationum omnium signum.

Cur luxata dolent.

Luxationis impropriè dicta signa.

De Prognosi in luxationibus instituenda. CAP. V.

C ARticuli omnes peruerti seu luxari possunt, sed non perinde omnes restitui. Luxatur enim caput; sed inde cita mors venit, propter spinalis medullæ totius suo statim ab exortu compressionem. Par est vertebræ in spina & maxillæ, quæ vtraque parte prolapsæ, antequam reponerentur, inflammationem & insignem tumorem mouerunt, indicium. Reliquarum dearticulationum ossa vt magis minusve luxata, & sua sede dimota erunt, ita facilius aut difficilius restituentur. Nam quo propius à sua cauitate aberunt, eo citius; quo lõgius, eo tardius ac difficilius reponentur. A figura etiam luxati ossis ductũ indicium facit indicium facile aut difficulter restituendæ luxationis, vt in cubito. Iam, quod facilius ossa luxantur, eo facilius semel luxata restituuntur. Carnosis enim & bene habitis corporibus ossa non facile excidunt: at vbi excesserunt, non facile reponuntur. Talibus enim dearticulatio arcte vndique constricta tenetur musculorum crassitie, & affusi adipis copia. Emaciatis contra, his præsertim, qui ex habitioribus tales euaserunt, dearticulationes laxiores existunt, quo fit, vt ossa facile excidant, adde quod concoquentis facultatis vitio, iisdem articulationes mucosis humoribus implentur, quo fit, vt tanquam in lubrico ossium capita minus stabilia sint, vt est ab Hippocrate commemoratum. At gracilibus, scilicet corpus siccum & compactum est ac densum, musculi validiores
D sunt & ligamenta robustiora ac sicciora; quare his difficilius elocantur ossa, & elocata difficilius restituuntur. Quædam ossa iuncta inter se nonnunquam dehiscunt, vt cum latum scapularum os ab humero recidit ad acromion, & in brachio radius à cubito; & in crure tibia à sura, calcis os à talo. Sic diducta ossa nunquam rursus inter se iunguntur, nunquam pristinam formæ gratiam, nunquam actionum robur recuperant. Tum enim plurimum fit, vt ligamenta vel abrumpantur, vel exoluantur & effœminentur. Quibus ab interna causa ossa luxata sunt, illa postquam restituta sunt facile, rursum excidere possunt, quod humore excrementitio madida & imbuta ligamenta, ipsa fideliter continere nequeant: sæpe ligamenta haud tota, sed portione tantum sui abrupta sunt, hincque actio partis vel perit vel debilitatur: est & insanabilis illa luxatio, cum ligamenta humore excrementitio madentia & turgentia decurtantur & contrahuntur tantum, quantum in latum crassescunt: sicque vna secum ossium appendices, à quibus oriuntur, auellunt & abstrahunt, quia enim multis sinubus & tuberculis sese os & appendix subeunt & excipiunt, non possunt ea, quantumlibet perita manu tractentur, pari rursum ingressu congredi & concurrere. Inueteratæ luxationes, per quas lentus humor in locum capitis ossis cauitatem occupans concreuit, non restituuntur: vt nec, cum ipsa luxatorum ossium capita cauitatem sibi in vicino osse nouam assiduo attritu excauarunt, nec vero si resti-
E tuantur, stabilis & fidelis est restitutio: quia naturalis cauitas occupata tenetur, & noua in propinquo parata est non bene & fideliter conceptum ossis caput excipere. Quibus humerus luxatus est, his manu ad multas actiones perinde atque opposita sana vti licet: non enim vt cruribus, sic manibus corporis onus gestatur: atq; quo magis exercetur manus, eo etiam brachium euadit corpulentius. Contra si luxatum sit os femoris, maxime si intus luxetur, totum crus celeriter atrophia contabescit, quia omnis motus parti in totum deperit: nam Hippocratis sententia, proprii officii exercitatio robur auget, & habitiorem partem facit: ignauia vero debilitat & emaciat. Si ad luxationem ingens vulnus & fractura

Quæ luxationes sint insanabiles.

Cur quibus articuli difficulter luxantur, difficulter restituantur.

Sect. 1. de art sent. 29.

Celsus lib. 8. cap. 11.

Appendicum à suo osse diuulsio cur insanabilis.

Hipp. sent. 88. sect. 3. de art.

Sen. 10. se. 5. li. 6 epid. & sect. 3. de art. sent. 88.

accesserint, periculum est, ne, dum restitutionis gratia extensionem molimur, violentius neruos distrahamus, & ligamenta venasque & arterias abrumpamus, vnde inflammationis, conuulsionis, & aliorū pessimorum symptomatum metus. Quare satius esse putat Hippocrates in tali affectuum contra naturam concursu & complicatione, restitutionem luxati ossis omnino non aggredi: nam ex tentata restitutione certa mors: ex omissa, claudicatio tantum in metu est. *Omnis luxatio restituenda est antequam inflammatio venerit*: quod si iam præsens illa adsit, de tollenda sollicitum statim Medicum esse oportet, *De cætero ægrum quiescere*: ne si irritetur malum doloris exacerbatio, conuulsionis, gangrænæ, & tandem mortis adferat consecutionem, vt aliquando à me obseruatum memini. Ergo vbi inflammatio, & alia maligna symptomata sedata & correcta fuerint, tum demum aggredienda luxationis restitutio est, si præsertim corporis & membri affecti habitus eam admittere possit. Nam si corpus tenue, delicatum, ac molliculum fuerit, promptior & facilior erit restitutio. Difficilior contra, si densum & compactum: atque hæc de prognosi in luxationibus instituenda sufficiant. A

Inflammatione præsente haud tentandam esse luxati articuli restitutionem.

De Luxationum cura vniuersali. Cap. VI.

Quinque curandarum luxationum scopi.

QVanquam antea generalem fracturarum, luxationumque curandarum methodum attigerimus, non erit tamen inutile, hic ea repetere, quæ ad hanc de curandis luxationibus tractationem accommodari possunt. Igitur curandas luxationes suscepturo, in quinque scopos est intuendum, quos ordine adimplere conuenit. Primus est de tenendo: Alter de trahendo seu extendendo. Tertius de impellendo: Quartus de debita figura & situ collocando: Quintus de adiuncto aut superueniente symptomate corrigendo. B

Quis tenendi membri in luxatis sit vsus.

Primus scopus intelligitur de tenendo vel corpore toto, vel parte tantummodo. Totum quidem corpus valido ministri complexu tenendum est, vbi humerus, aut vertebræ, aut femoris ossa sunt luxata. At in iuguli, cubiti, manus, genu, aut pedis, crurisque luxatione, partem arcte manibus tenere satis est. Tenendi seu corporis, seu partis vnius tanta necessitas est, ne, dum luxatum os extenditur, vna partium consecutione totum corpus sequatur, si nihil sit, quod contra nitatur: nam si trahentem seu extendentem ministrum corpus sequatur, futurus est artificis irritus omnis in restituendo conatus. Secundi scopi, id est, trahendi & extēdendi vsus est, vt liberum sit inter dimota ossa spatium & interuallum, quo tanquam excursu luxatum os, alacrius in suam cauitatem compelli possit. Trahendi autem seu extendendi ratio varia est, in quantitate & modo, pro vario musculorum ac ligamentorum robore & ossium in hanc aut illam partem luxatione. Manibus igitur fere semper hoc opus absoluitur, quæ quando non sufficiunt, organa & machinæ aduocantur, quarum imagines mox appingentur. Cæterum, ne quid peccetur, eousque licebit extendere, quoad caput ossis è sui sinus regione positum fuerit. Hoc vbi consecutus erit Chirurgus tum ad tertium scopum properabit, qui est de ossis capite ante commoto & leniter circumacto in suum sinum compellendo. Cauendum enim est diligenter, ne aliorsum impellat, quam in propriam cauitatem: periculum inde esset, ne ipsum ab vno extremo in aliud conuerteret, os-que, verbi gratia, femoris, quod in anteriorem partem luxatum esset, vehementiore impulsu, mediam eius cauitatem excedendo, in posteriorem adigeret & luxaret. Hæc culpa vt videtur, os eadem via reuocandum erit, qua excesserit, quod facile consequi licet in luxationibus recentibus. Os restitutum intelligimus strepitu & velut sclopo seu sono, ei simili, quem res solidæ & sonoræ in suum cauum confestim intrusæ aut relatæ solent edere: partis affectæ cum sana similitudine & conuenientia in figura, magnitudine omnique conformatione, denique doloris sedatione. Quartus scopus, qui est de partis conuenienti situ, eo consilio adimpletur, vt os postquam restitutum fuerit, sua cauitate contineatur, neque rursum exiliat. Brachium igitur si luxatum fuerit, mitella ex ceruicibus renodata, inuolutum gestabitur: si femur, genu, crus, pes, in lecto composita continebuntur, interim vero statim à restitutione videbit Chirurgus, vt stupis, splenijsque, seu plagulis in oxyrrhodino maceratis, & conuenientibus medicamentis oblitis, articulatio affecta inuoluatur: inde artificiosa deligatione constringatur, aduolutis fasciis in contrariam partem ei, in quam os luxatum excesserat. Quo eodem consilio plagulæ crassiores inde adhibebuntur, vnde os excesserit, alias periculum est, ne denuo elocetur. Hæc vbi peracta fuerint, toto quatriduo, vel quinque dierum spatio nihil circa luxationem mouebit, nisi dolor, aliudve symptoma simile superuenerit. Tum enim ab illa cessatione & quiete, reuocabit nos quintus scopus, qui est de corrigendis symptomatibus & affectionibus complicatis, vt dolore, inflammatione, vulnere, fractura & aliis, de quibus *in tractatu de fracturis* abunde diximus. C D

Quis extendendi.

Quis impellendi seu cōstituendi suo loco articuli sit vsus.

Signa constituti seu restituti articuli.

Quis collocandi membri restituto articulo vsus.

Deligationis restituto articulo ratio.

Ad inueteratas luxationes curatio.

Inueteratas luxationes antequam restituere tentemus, fotu, cataplasmate, emplastro, litu, aliisq; remediis humectare ligamenta, vincula & musculos tentabimus, quo sint illæ partes manui Chirurgi obsequentiores: tum moderata circumactione & leui quodam quasi excursu, luxata ossa commouenda sunt, vt qui diuturnitate temporis excrementitius influxit humor, incalescat, attenuetur, dissoluatur, aut lubricetur, simulq; musculorum, ligamētorum, & aponeuroseon articulationi ad tutelam circumpositarum fibræ, laxentur, moxque liberius extendantur. At si ingens tumor, dolor, & inflammatio vrgeant, prius de illis sedandis & medicandis cogitandum, quam de luxatione restituenda. E

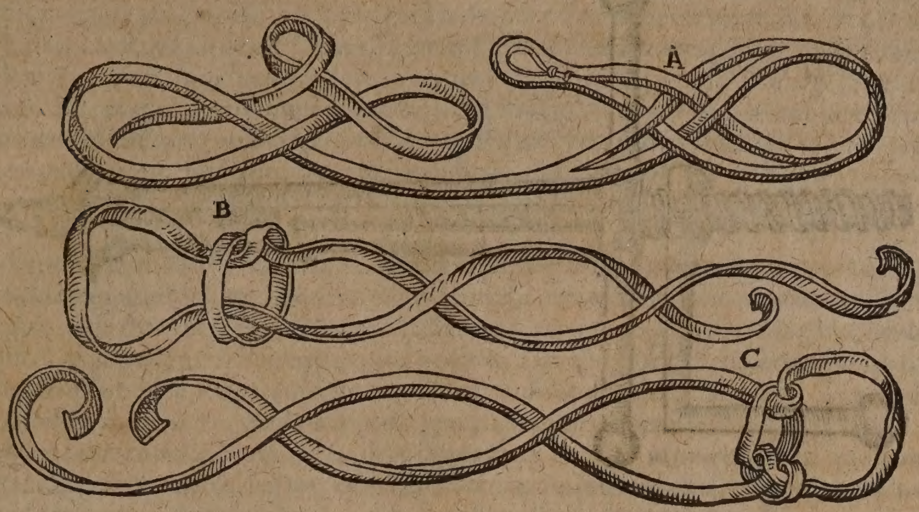
Machinarum quarundam luxatis restituendis inseruientium descriptio. Cap. VII.

Hæc vincula non ad epidesim sed ad tasim cōparata sunt.

ANtequam ad singulas luxationum species veniam, operæpretium fore duxi, tres vinculorum formas describere, & spectādas ꝓponere: quorū ad luxata tenēda & trahēda magna est opportunitas. Primum vinculum Nota. A. designatum membro tenendo cōparatum est. Secundum, cui Nota B. est apposi-

A appoſita, trahendo ſeu extendendo idoneum eſt, vnicoque nodo conſtat. Tertium, cui litera C. affixa eſt, duobus nodis conſtat ad continendum & conſtringendum arctius.

Vinculorum trium deſcriptio.

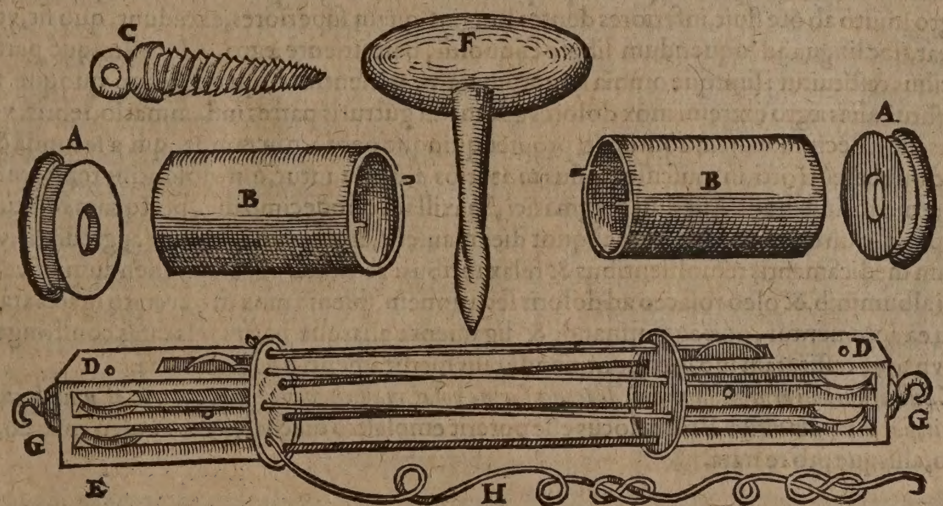

B

Placuit & ſequens organum appingere, validius trahendo & extendendo comparatum, quando manus non ſufficit. Factum eſt ad inſtar trochleæ literis. D D. notatæ intra hanc tres conditæ ſunt rotulæ, per quarum canales obuoluitur funis ductarius, nota. H. deſignatus. Ad trochleæ extrema inſerti ſunt vncinelli, quorum vnus affigendæ ad columnam trochleæ dicatus eſt, alter funi ductario attrahendo & circumagendo. Literis B B. notantur pyxides, quibus trochlea concluditur. A A. Pyxidum illarum opercula. C. Veruculum cochleatum, quod in columnam ligneam depangitur, vt ad ipſius caput ſeu extremum armillatum affigatur, alterum ex vncinellis trochleæ commemoratis. F. Terebellum, quo in columna foratur foramen ad veruculum cochleatum indendum. Quæ omnia ſubiecta figura cernere licet.

C

Trochlea mechanica ſeu machinalis.

D

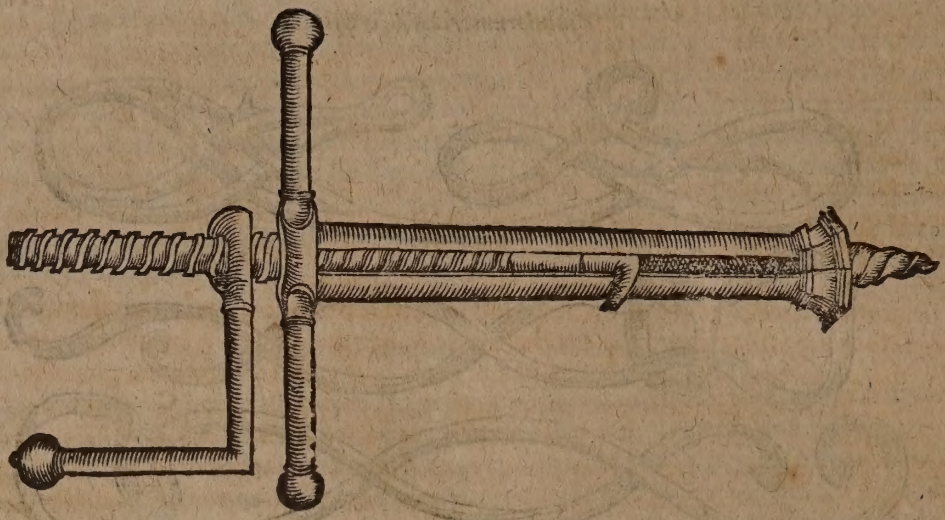
Loco trochleæ nonnulli pragmatici vtuntur infra deſcripto organo, quod Manubrium verſatile nominant. Huius mucro in terebelli ſeu terebræ formam exſcalptum & ſtriatum eſt, implumbaturque ſeu adigitur in columna lignea. Intus in illo manubrio incluſa latet cochlea, vncinato extremo, ad quod adnexum vinculum eſt. Clauiculæ vero circumactione tortilis ſcapus ſeu cochlea mas, in cochlea fœmina verſatur: ſic tantum demittitur & contrahitur vinculum, quantum elocati oſſis repoſitioni ſatis eſt.

E

Manubrii

 A

Manubrii versatilis delineatio.

B

His in genere præmissis, nunc partium singularum luxationes exequemur, à maxilla ad pedum vsque digitos.

Causæ.

De Maxillæ luxatione. CAP. VIII.

Differentia. *Signa altera tantum parte luxata.* *Signa vtraque parte luxata.* *Prognosis.*

LVxatur maxilla multis ex causis, sed non raro ab oscitatione, aliisque validioribus oris diductionibus. Frequentius in anteriorem, quam in posteriorem partem, propter additamenta mammillaria, quæ retro ipsam excedere prohibent. Fit modo altera tantum parte luxatio, modo vero vtraque. Si altera tantum parte luxata est, ipsa cum mento in contrariã partem, qua luxata non est, obtorquetur in obliquum, vnde excessit cauitas est, qua recessit tumor, conserere os æger nequit, sed hianti esse cogitur, adeo vt mandendi munere fungi non possit, ipsa cum dentibus suis in priorem partem prominet, C nec dentes paribus respondent, sed sub incisoriis canini sunt. At si vtraque parte luxata est, ipsa tota cum mento in exteriorem partem, pectusque promouetur, intenti super musculi temporales apparent, saliua ægro inuito ab ore fluit, inferiores dentes longius, quam superiores, excedunt, quo fit, vt os claudi nequeat, nec lingua ad loquendum libere conuolui, balbutiente ægro. Cum vtraque parte luxata est, difficilius restituitur: suntque omnia symptomata vehementiora, quare primo quoque tempore debet restitui, alias ægro extremi mox dolores adsunt ad gutturis partes inflammatio, febris, vnde non raro mors intra decimum diem contingit; propter quinque neruorum ramos, qui à secunda & quinta coniugatione cerebri orti, in musculos ipsius motorios distribuuntur, qui violentius tensi commemorata symptomata inuehunt. Asserunt pragmatici, maxillam duodecimo die, postquam restituta est, extra relapsus aleam esse: si in luxatione aliquot dies manserit, antequam restituere aggrediaris, vtendum circa ipsam medicamentis remollientibus & relaxantibus: restitutæ vero apponendum medicamentũ ex oui albuminib. & oleo rosaceo ad doloris sedationem, splenia mox in oxycrato macerata. Secũdo apparatu ea apponentur, quæ agglutinandi & ligamenta aliasque partes relaxatas constringendi vim D habent, vnaque restitutam suo loco continendi; talis medicamenti hæc erit forma.

Cura maxillæ vtraq; parte luxata cita mors

℞. puluerum boli armeni, sanguinis draconis, farinæ volat. mastich. picis resinæ, an. ℥ ß. albuminis ouor. quantum sufficit, fiat medicamentum. Postea locus esse poterit emplastro diachalciteos in oleo rosaceo, & aceto dissoluto, aliisque pro re nata.

Constringẽs medicamentum.

De restituenda Maxilla ad anteriora vtraq; parte luxata. CAP. IX.

Prima restituendæ maxillæ ratio.

PRimo quoque tempore æger humi resupinus, aut in humili aliqua sede collocandus est, arcteque continendum per ministrum caput quo sit immobilius, tum Chirurgus vtriusque manus pollices, linteolis, vel fasciis ne dentium aspero occursu lædantur, tum ne dilabantur, inuolutus, in os ægri coniicere debet, hisque crassiores luxatæ maxillæ dentes comprimere, cæteros digitos extrinsecus sub mento admouere, iisdemque maxillam totam surrigere. Quod si hac arte restitutio perfici non possit, quod os parte illa interna adeo consertum & constrictum sit, vt coniici in id pollices nequeant, adigendi intro cunei lignei sunt ex molliore materia, vt corylo aut abiete quadrati & crassitie digitali. Incuneabũtur hi vtrinque supra molares dentes: mox mento fascia subiicietur, cuius extrema manibus minister compre- E hendet, genubusque super ægri scapulas innixus, sursum attrahet: tum simul Chirurgus cuneos ligneos deorsum deprimet, sicque maxillæ ossa restituta conuenienti deligatione continenda erunt, & medicamentis, vt decet, curanda; ægro interim sermone omnique oris otiosa diductione interdicendum. Quare & à cibis durioribus, & mansu contumacibus, ad dolorem vsque exactum, abstinendum, quibus liquida tantum in vsu erunt, vt hordeatum, panatella, gelatina, expressa & colatitia iuscula, aliaque his similia.

Altera ratio *Diæta.*

A *De Restituenda Maxilla, altera tantum parte ad anteriora luxata.*

C A P. X.

HVmiliori in sede æger collocandus est sic, vt sit infra Chirurgum, minister à tergo caput comprehensum rigide continebit, ne Chirurgum trahentem, extendentem, & alia ad restitutionem necessaria facientem sequatur. Hinc Chirurgus immisso in molares dentes pollice, maxillam deprimet, & in latus leniter adductam in suam cauitatem compellet, interim æger ipse Chirurgi conatus, quantum in se est, iuuabit, os quam minimum diducendo, ne musculi tendantur: tantum nempe hiabit, quantum admittendo Chirurgi pollici sat erit: sic enim demum crotaphyræ musculi suo loco restituuntur, fauentque restitutioni. Si, quantum potest, os diducat, æger, conuulsorio quodam quasi modo illi tenduntur: si illud contra obstinatius & arctius obseret, pollici Chirurgi ingressus non patebit ad dentes molares.

Quid Chirurgum facere conueniat. Quid ægrũ.

Asserunt nonnulli, maxillam in posteriorem partem nonnunquam luxari, tumq; os ita obserari, vt æger diducere ipsum & hiare nequeat, dentium ordinem inferiorem contractiore esse, & intro magis ad guttur adductum superiore. Porro vt restituatur, caput ægri à tergo arcte continendum esse, interim dum Chirurgus immisso in os vtroque pollice, cæteris digitis extrinsecus sub mento admotis, concutiendo ipsam ad se, seu ad anteriora, adducet, suoque sic loco componet. Quod ad me attinet, profiteor mihi nunquam visum id luxationis genus, vixque vnquam contingere posse propter rationem *superiori capite* commemoratam, facile mihi persuadeo. Quod si tamen casu quodam contingat, completa luxatio esse nequit, sed imperfecta: paulo tantum retro ad guttur emota maxilla ad mammillaria illa additamenta: Tumque facile restituetur surrecta excitataque maxilla, & pugni velut ictu inferne sursum compulsa.

B

Maxilla in posteriore luxata signa. Curatio.

De Iuguli luxatione. C A P. XI.

IVguli ossa vt frangi, obtorqueri, & incuruari, sic & luxari possunt. Luxantur vero vel contra sternum, vel contra scapulam, seu scapulæ acromion. Est tamen omnino rarum vtrumque id luxationis genus propter arctam & firmam connexionem, quæ iugulo est cum partibus commemoratis, præsertim vero, qua sterno connectitur, vix deprimi potest, quod prima velut costa fulciatur. Cæterum ad interiora, exteriora, & latera luxari potest, atq; pro illa varietate, variæ erunt restitutionis artes: restituitur tamen in genere iugulum, impellendo & extendendo brachium. Si igitur res postulet, humi æger reclinabitur supinus, inuersa gabata aut scorteo puluino duro, similiue alia re scapulæ supposita: fiet enim hac arte, vt scapula thoraxq; sic ad exteriora protuberent, vt mox attollendo, deprimendo aut protrahendo brachium antrorsum retrorsumve, prout in hanc, aut in illam partem os excesserit, fracturæ aut luxationis sequatur restitutio, tum enim compressa prominentia in suum sinum compelletur. Cæterum deligare oportet, plagulis comprimere, & in quiete continere, tanquam fractum esset. Scribit Galenus sibi quinque & triginta annos nato, dum in gymnasio exerceretur, elocatum fuisse tam enormiter ab acromio iugulum, vt inter vtrumque trium digitorum interuallum interesset. Hanc porro luxationem sibi tam valida & arcta deligatione quadragesimo demum die restitutam fuisse, vt arteriarum sub iugulo pulsantium sibi perceptibilis esset motus, paucos vero homines reperiri, qui etsi necessariam, tam arctam tamen tamque diuturnam deligationem tolerare velint. Profecto difficile est cognitu id luxationis genus, sed sanatu longe difficilius. Multos Chirurgos deceptos noui, quibus iuguli luxatio summi humeri luxati opinionem fecit. Tum namque humeri quasi apex Epomis intumescit: locus vero, vnde iugulum excessit, manifesta cauitate deprimitur, cum dolore vehementi, inflammatione, & surrigendi aut alioqui mouendi brachii, aliarum denique actionum, quæ humeri opera fiunt, obeundarum impotentia. Certe id os luxatum nisi restituatur, mancus in vitæ reliquum erit æger, sic vt manum neque ad caput, neque ad os promouere possit.

C

D

Iuguli luxatis differentia. Curatio. Com. ad sen. 62. sect. 1. de art. Cautio.

De luxatione Spinæ. C A P. XII.

SPina dorsi osseis multis vertebris, tanquam rotulis & orbiculis, mutuo nexu dearticulatis, constat, suo læuore & circinnato ambitu, in ipsius ad anteriora mouendi & inflectendi habilitatem conspirantibus. Quod si vnico osse constaret, perpetuo tanquam tetano rigidi, & pallo medium velut traiecti, toto corporis trunco staremus immobiles. Vertebræ illæ medio foramine perterebratæ sunt, quo medulla hac è cerebro tanquam per fistulam delapsa, neruorum sensoriorum & motoriorum generationi, & in omnes, quæ sub capite sunt, partes distributioni sufficeret. In quem vsum multis foraminibus ad latera peruia est, per quorum singula, singulæ neruorum coniugationes in reliquum corpus erumpunt, irrumpuntque venæ & arteriæ ad nutritionis & vitæ propagationem. Tota spinæ facies exterior quatuor apophyseon generibus velut horret & armatur, quarum aliæ sursum, aliæ deorsum, aliæ in rectum, aliæ in transuersum vibrantur. Ex harum ergo horridulis, aculeatisque proiecturis, spinæ nomen ipsa tota obtinuit. Vertebræ quo magis à ceruice recedunt, eo magis augescunt, adeo vt illæ, quæ sunt in imo positæ, omnium existant maxime: est enim rationi consonum, vt quod gerat, maius sit eo, quod geritur. Hinc os sacrum reliquis tanquam basis substratum cernitur: apophyses laterales vertebrarum metaphreni præter illam tuendæ ab externis iniuriis conclusæ medullæ vtilitatem, aliam insuper habent, nempe quod costarum ossa valido nexu firmant & stabiliunt. Vertebris interiacet cartilago, & lentus ac quasi albumineus quidam humor, qui ipsas, vt & reliquas corporis dearticulationes ad motus agilitatem lubricat: insigni agilitate in anteriora tantum, non etiam in posteriora flexibilis est spina, quod sic singulis pene momentis venæ cauæ ascendenti, & magnæ arteriæ descendenti, ipsi

E

Spina anatomica descriptio. Spinæ apophyseon varietas. Gal. cap. 7. lib. 13. de vsu part.

ipsi intus subtensis, á nimia tensione ruptionis immineret periculum. Itaq; vertebrarum dearticulationes validis mutuo ligamentis firmatæ posteriora magis spectāt. Hæc de spinæ natura præmittenda fuere, antequam ad luxationes, quæ ipsi accidunt, descenderemus: multa alia consulto omittimus, quæ á Galeno fusissime enarrantur; hoc addidisse contenti, nihil in tota ossium humanorum compage reperiri, quod summi opificis Dei industriam clarius attestetur, hoc spinæ & vertebrarum eius contextu. A

Li. 13. de vsu part.

De Capite luxato. CAP. XIII.

Capitis cum prima ceruicis vertebra conexio.

CAput ceruici insidet, primæ ipsius vertebræ per dearticulationem connexum, interuentu duarum apophyseon, quæ ab eius basi iuxta foramen, per quod cerebri medulla in dorsi spinam defluit, surgunt, excipiunturque paribus sinubus in prima illa vertebra excauatis. Hæ apophyses interdum cauitate sua excidunt, faciuntq; luxationem in partem posteriorem: quo fit, vt spinalis medulla comprimatur & contendatur violentius, mentum pectori agglutinetur, neq; bibere, neque loqui æger possit: quare ex hac luxationis specie mors celerrime superuenit, non vlla Chirurgi culpa, sed morbi omnem curationem respuentis magnitudine.

Prognosis.

De Ceruicis vertebrarum luxatione. CAP. XIV. B

Luxatarum spinæ vertebrarum pernicies.

REliquæ ceruicis vertebræ & luxari & subluxari possunt. Luxatio quidem, nisi extemplo corrigatur, citam mortem infert: sic enim spinalis medulla sui statim á prima origine comprimitur, comprimuntur & nerui ab ea orti, illi maxime, qui respirationi inseruiunt: quo fit, vt spiritus animalis in reliquum corpus subiectum peruenire & radiare nequeat: hinc subita inflammatio, angina & dispnoea seu apnoea potius. Subluxatio vero parem calamitatem non infert: per hanc vertebræ in posteriorem aut anteriorem partem suis sedibus paulum dimotæ peruertuntur, tum collum distorquetur, liuet facies, loquendi & spirandi difficultas adest. Talis seu luxatio seu subluxatio sic restituitur. Æger humili in sella collocandus est, tum minister eius humeris ac scapulis toto corporis pondere inniti & insistere debet: Chirurgus interim caput manibus vtrinque ad aures comprehensum concutiendo, & in omnem partem versando excitare, quoad suo loco vertebra reddita & restituta sit, Restitutam vero intelligimus repentina doloris, qui ante ægrū grauiter exercebat, sedatione, & libera capitis ac colli in omnem partem versatione. Post restitutionem caput in oppositam luxationi partem reclinandum est, ceruixq; circum humeri dearticulationem sic deliganda, vt arctior non sit deligatio, ne guttur & gulam, respirandi & deglutiendi vias comprimat. C

Subluxatarum ceruicis vertebrarū signa & symptomata.

Curatio.

Signa vertebrarum ceruicis restitutarum.

De dorsi vertebris luxatis. CAP. XV.

Differentia & signa.

Causa.

LVxantur dorsi vertebræ, introrsum, extrorsum, dextrorsum, sinistrorsum. Introrsum luxatas intelligimus, cum depressam cauitatem in spina relinquunt. Extrorsum, cum gibbum faciunt: vt & cum in hoc aut in illud latus obliquatim extuberant, læuorsum vel dextrorsum luxatas cognoscimus. Luxationis vertebrarum ad exteriorā, vt omnis luxationis causa duplex esse potest, interna vna, altera externa: interna est vel humorum á toto corpore, parteve aliqua in ipsas ipsarumque ligamenta decursus: vel á propria & natiua earum partium imbecillitate congestio: aut á dolore & calore attractio. Externa est lapsus ab alto in durum aliquod corpus, ictus grauis & contundens, pronitas multa & frequens, qualis in vinitoribus & fistucatoribus, senibus silicerniis, hisq; item omnibus, qui ab ossis femoris luxatione insanabili, coguntur interambulandum proni, manu femori inniti. Cæterum nisi magna admodum vi, vertebra á posteriore parte in interiorem propelli & excidere nequit: ac si id quando contingat, nisi vinculis & ligamentis ruptis non fit: rumpuntur enim potius, quam tantam extensionem ferre valeant. Talis luxatio mortifera est, quia arctiore compressione spinalis medulla vehementer violatur, vnde in subiectis membris stupor, & sensus priuatio. Nec vero sperabilis esse potest restitutio: non enim, vel per ventrem, in suum locum compelli queunt: vrina tum supprimitur, supprimuntur & alui excrementa: nonnunquam contra præter voluntatem vtraque prorumpunt, genua & crura refrigerantur, sensu & motu abolito. Talia spina introrsum luxata frequentius, quam extrorsum contingunt, quod nerui, qui á spina oriuntur, intro in corpus magis ferantur & tendant: adde quod compressa spinalis medulla inflammationem concipit: Hac inflammata simul & partes aliquo sympathiæ genere ipsi affines & coniunctæ inflammantur: quo fit, vt lotium vesica reddere nequeat. Nerui vero vbi comprimuntur, facultatis animalis irradiationem haud amplius excipiunt: hinc sensus, motusq; in partibus, ad quas feruntur, abolitio, quare neq; molesta contenti excrementi sensu amplius irritantur, neque ad cohibitionem constringuntur. Illinc suppressio, hinc præter voluntatem excrementorum proruptio. At spina extrorsum luxata vix medullæ, vix neruis compressionem infert. D

Vertebra dorsi ad anteriora seu interiora luxata pernicies.

Hipp. sent. 51 sect. 3. de art. & Gal. in com.

Cohibita & præter voluntatem fluentis vrinæ causa.

De luxata extrorsum spina restituenda. CAP. XVI. E

Curatio.

VErtebræ extrorsum luxatæ, quando gibbum faciunt, pronum ægrum super mensam collocare, extendere, & vinculis linteis sub alis & ad ilia cruraq; arcte vincire oportet. Tum sursum, deorsumq; quam maxime, citra vim tamen, poterimus trahere & extendere: nisi enim talis extensio fiat, restitutio sperabilis esse nequit, propter vertebrarum apophyses & cælatos sinus, quibus ad firmiorem nexum se mutuo excipiunt & excipiuntur. Tum manib. super gibbū consistendū est, prominensq; vertebra intus impellēda. Quod si hac arte restitutio fieri neqt, fustes duos, quatuor digitos lōgos & vnū crassos fasciis

Alia curationis via.

linteis

A linteis inuoluere oportet,& hic inde ſingulos ad luxatarum vertebrarum latera applicare,ipſoſque manibus contra protuberantes vertebras vtrinque & certatim apprimere, quouſque in ſuam ſedem compulſæ fuerint,eo plane modo,quo in ſubiecta imagine cernis.

B

Reſtitutarũ dorſi vertebrarum in ſuo loco confirmatio.

Interim caue,ne apophyſes, quæ mediæ in ſpina extant,attingas:facile enim atteruntur. Reſtitutas vertebras intelliges ex æquali totius ſpinæ planitie: poſt reſtitutionem, deligare partem oportet, & C ferulas ſeu laminas plumbeas in eam rem affabre factas circumponere,ſic, vt ne vertebrarum illas,quas dixi,criſtas,ſeu medias apophyſes,ſed tantum latera comprimant:hinc ſupinus æger in lecto collocandus,ferulæque diutius continendæ,ne iterum vertebræ excidant.

De vertebrarum à cauſa interna luxatione,ſpecialior doctrina.

CAP. XVII.

Spina dorſi natiua imbecillitas.

VErtebræ luxantur etiam à cauſa antecedente,ſeu corporea,vt ante diximus.Cauſam illam velut acceríere & inuitare videtur ſpinæ dorſi partiumque eius natiua imbecillitas,maxime vero ligamenti neruoſi, quo vertebræ omnes mutuo nexu colligantur, id ligamentum haud equidem ad ſpinalem medullam pertingit,ſed tantum vertebras extrinſecus connectit. Nam præter duas membranas, à duabus cerebri meningibus prolatas, quibus tanquam inuolucris medulla illa conueſtitur, tertia quoque ſupra has tunica fortis ac neruoſa circumiecta eſt,ne dum ſpina varie inflectitur, flexa qnoque medulla diſrumpatur. Naſcitur tertia hæc tunica à pericranio, ſtatim atque primam ceruicis vertebram id attigit. D Ligamentum porro illud,quo diximus vertebrarum nodos, tanquam vinculo inter ſe compingi & coniugari, tenaci & glutinoſo humore ad motus vertebrarum procliuitatem circumfuſum eſt. Huic humori nonnunquam alius frigidus, crudus, craſſus & viſcidus per magnas fluxiones & catarrhos confuſus tumorem gignit, qui non modo neruos per vertebrarum foramina prodeuntes, ſed & ipſarum quoque,quibus vinciuntur,ligamenta diſtendit : quæ inde diſtenta & quaſi conuulſa vna ſecum vertebras nunc dextrorſum, nunc ſiniſtroſum, alias introrſum, alias extrorſum rapiunt, ſicque ſua ſede dimouent & luxant.Extrorſum protuberans & gibbum faciens, luxata vertebra Cyphoſis Græce dicitur, id eſt,Gibberoſitas, Introrſum vero depreſſa Repanditas ſeu Lordoſis nominatur. At eadem dextrorſum aut læuorſum luxata. Scolioſin facit,ſeu Obſtipitatem,quæ ſpinæ figuram diſtorquens in literæ S. ſimilitudinem obliquat.Addit Gal.quartum vertebrarum vitium:cum earum quidem dimotæ iuncturæ ac compages laxatis ligamentis exiſtunt, ſed tamen vertebræ in ſua ſede permanent, & Quaſſationẽ appellat,ſeu Seiſin. Notant & aliud vitium medullæ ſpinali proprium, cum ipſa immotis illis, quibus adhæret vertebris,ab ipſis diuellitur & abſcedit:id vitium cauſam habet à lapſu ex alto,à graui ictu,& ab omnibus occaſionibus, quæ magnopere concutere, adeoque ſpinalem medullam deprimere, vel alio E quouis modo ſuo loco dimouere & excutere poſſunt. Vix quiſquam ex hoc malo conualeſcit,propter multas rationes,quas quiuis in arte verſatus,ipſe per ſe excogitare poteſt:ſed ad cauſam luxationum internam redeamus.Fluxionis internæ illi cauſæ gignendæ valde ſunt opportuna corpora,fluxa & mollia, qualia eſſe ſolent puerilia.Ad internam illam cauſam ſi externæ acceſſerint occaſiones, & cauſæ præincipientes prõptius excident vertebræ. Sic nutrices dũ puellarũ pectus coſtaſque conſtringunt arctius, quo poſtea corpore ſint tenuiore,&ilibus tumidioribus,cogunt pectoris os antrorſum ſe,aut retrorſum proiicere,aut ſcapularum vnam habitiorem vel tumidiorem eſſe, altera emaciata & depreſſa. Idem error contingit,ſi frequentius & diutius puellos in latera,quam in dorſum collocent,vel ſi excitatos ſomno ſic lecto attollant,vt pedes comprehendiſſe contentæ,dorſum altera manu nequaquam fulciant:ne id quidem cogitantes,quod in caput infantes maxime excreſcunt.

Cyphoſis quid.
Lordoſis.
Scolioſis.
Cum ad ſen. 2 ſect.3 lib. de art.
Seiſis.
Medulla ſpinalis à circũſtãtibus vertebris diuulſio.
Nutricum in faſciandis & tractãdis infantibus error.

De Prognosi in luxatis dorsi vertebris.

CAP. XVIII.

SI protinus ab infantia dorsi vertebræ luxatæ fuerint, vel nihil, vel parum admodum in latum costæ crescunt, sed foras antrorsum proiiciuntur: itaque pectori & sterno sua & naturæ lege debita latitudo deperit, ac tanquam in conum acuminatur. Hinc pulmonibus, musculisque qui respirationi inseruiunt, compressis & coactis asthmatici fiunt, quoque facilius spirent, coguntur ceruicem ad magnam vertebram repandam habere, ex quo & gutturosi apparent. Quia vero pressa sic aspera arteria spiritus per angusta eliditur, ideo inter spirandum strident, & inter dormiendum stertunt, eo quod pulmones, qui spiritum seu aerem excipiunt, & reddunt, minori sint amplitudine: sed & crebris in pulmonem destillationibus obnoxij sunt, quo fit, vt vitæ fere sint breuioris. At quibus infra septum gibber est, morbis renum & vesicæ hi obnoxij sunt, femoribus & cruribus graciliores euadunt, tardius parciusque pubescunt, & barbam promittunt: infœcundiores denique sunt, ac minus prolifici, quam quibus gibber supra septum contigit. Quæ à causa externa fiunt gibberositates, sæpe sanabiles: at quæ sunt ab interna causa, insanabiles omnino existunt, nisi statim ab initio magna solertia & diligentia occursum fuerit. Itaque quibus hoc malum est hæreditarium, nunquam conualescunt. Quibus dum adhuc pueri sunt, priusquam corpus integre adoleuerit, spina in gibberum incuruatur, iis corpus ad spinam augeri non solet, sed crura & brachia ad perfectum & debitum incrementum deueniunt, partes vero ad pectus & spinam attinentes exiliores euadunt: nec mirum, cum enim venæ, arteriæ & nerui suo loco non sint, nec spiritus libere, nec alimentarij succi liberaliter, constrictis viis affluunt, vnde emaciatio necessario consequitur: at artus læsionem prorsus nullam inde sentiunt, quia non totum corpus, sed propinqua tantum huius mali contagine afficiantur. Cum plures vertebræ se ordine consequentes vno impetu simul & semel luxantur, minus periculosa est luxatio, quam si vna sola excidat: nam vna tantum vertebra cum luxatur, spinalem medullam ita secum abripit, vt in acutum pene angulum illam cogat: idcirco arctius compressa, vel frangatur, vel comminuatur necesse est, id quod omnino est lethale: siquidem cerebri vicaria sit. At cum plures vertebræ simul luxantur, in angulum obtusum tantum, vel semicirculum potius deduci ipsam necesse est: ex qua compressione patitur quidem, sed non adeo, vt mors necessario consequatur. Hic igitur spectare videri potest, quod est ab Hippocrate pronuntiatum, circularem vertebrarum è suo loco dimotionem angulari minus esse periculosam.

Hipp. sent. 6. sect. 3. de art. *Cur gibbi gutturosi & stertentes.* *Qui gibbi minus prolifici.* *Cur spinalu xatæ partes ad pectus attinentes minus belle nutriantur & crescant.* *Cur vnius quam plurium vertebrarum periculosior sit luxatio.* *Sent. 51. sect. 3. lib. de art.*

De Coccygis luxatione. CAP. XIX.

COccyx introrsum à violento in nates lapsu, aut graui ictu, non raro tanquam luxatur: per id mali genus æger calcem ad clunes adducere nequit, imo nisi magna vi genu flectere. Laboriosa est fæcum per anum excretio, sedere nisi in sella perforata non potis est. Vt restituatur ea veluti luxatio, digitum per anum intus ad locum vsque affectum intrudere oportet, quemadmodum in fractura dictum à nobis est: tum magna vi id os surrigendum est, & altera manu eodem momento, sibi & cum vicinis partibus extrinsecus complanandum: remediis denique ante commemoratis stabiliendum & in suo loco confirmandum. Confirmatur vero vigesimo fere postquam restitutum fuerit, die: quo toto tempore nisi in sella forata sedens æger aluum non exoneret, ne iterum os, nondum bene & fideliter stabilitum excidat.

Signa. *Curatio.*

De Costarum luxatione. CAP. XX.

AB ictu graui & contundente costæ luxari, & vertebris, quibus coarticulantur excidere, introque vel in latus impelli possunt. Cuius speciei luxationis, etsi à Veteribus nulla fiat mentio, in genere tamē ossa omnia suis sedibus & sinubus, quibus excipiuntur articulanturque, excidere posse fatetur. Signum luxatæ & in latus elapsæ costæ est palbabilis inæqualitas, quæ hic cauitatem, illic tuber facit: intro vero compulsæ signum est, depressa tantum eo loco, quo vertebris excipitur & articulatur, cauitas. Eiusmodi luxationes varia inuehunt symptomata, nempe dispnoeam, motus thoracis, læsa costa, intercepta libertate flectendi & erigendi corporis, difficultatem, doloris pleuritidem mentientis occasione: musculosæ carnis costæ subtensæ inflationem à mucoso humore & flatuoso illic genito, propter rationes *lib. de Fracturis* commemoratas. His omnibus vt occurratur, statim restituenda luxatio est, tum inflationi carnis medendum. Si igitur luxata costa exciderit in vertebræ latus superius, rectus statuetur æger suspensis ex ostij aut fenestræ alicuius altioris supercilio brachiis, tum qua eminet costæ capitulum comprimetur, quoad in suum sinum fuerit compulsum. Contra si in latus vertebræ inferius costa exciderit, oportet, vt æger pronus incuruetur, manibus super genua nixus, tum compresso & impulso tubere luxatio restituatur. At si intro luxata exciderit costa, non magis Chirurgi manu restitui potest, quam luxata introrsum vertebra reuocari, propter expositas ante rationes.

Causa. *Signa.* *Curatio.* *Com. ad sen. 3 sect. 1. de art.*

De luxato Humero. CAP. XXI.

FAcile luxatur humerus, quod eius dearticulationis mollia sint & laxa ligamenta, tum quod omoplatæ cauitas non admodum profunda sit, & præterea vndique lenis & polita, haud secus, quam humeri, quod ea excipitur caput. Adde, quod nullum est ab osse in os internum ligamentum, quod eam dearticulationem confirmet, quemadmodum in femore & genu: In quo tamen defecisse naturam haud putandum est quin potius eius hac in re prouidentiā admirari decet, quod hęc articulatio non extensionis tantum & flexionis gratia comparata sit, vt ea, quæ in cubito est, sed præterea circumactionis, vt quæ

Cur ab osse humeri in cauitatem omoplatæ nullum sit interius ligamentum.

A vt quæ brachium in gyrum contorqueat, nunc in pronum, nunc in supinum, in omnem denique situs differentiam. Os humeri, quod Hippocrates brachium appellat, luxari potest quatuor modis, sursum, deorsum seu in alam, antrorsum, & extrorsum, nunquam vero retrorsum seu in posteriorem partem. Nam cum inde scapulæ cauitas, quæ humeri caput, quod Articulum appellat Hippocrates, excipit, incumbat & obnitatur, quis est, qui eam luxationem vel animo possit concipere? nunquam item intror sum, hac enim parte validi musculi, qui Deltoides dicitur, carnem superiectam habet, scapulæ præterea dorsum & acromion, denique ancyroidem seu coracoidem processum: quæ quatuor omnia vetant, quominus in partem interiorem prolabi hic articulus possit. Hippocrates vero vnicam tantum sibi visam huius ossis luxati speciem pronuntiat, eam scilicet, quæ deorsum seu in alam fit, & certe vulgatior illa est, frequentiusque contingit: itaque primum de illa aggrediemur dicere.

Differentiæ luxati humeri.

Sent. 1. sect. 1. lib. de art.

Cum humerus deorsum in alam luxatus est, depressa in superna dearticulationis parte cauitas percipitur: omoplatæ acromion acuminatius solito apparet & proiectius, quod scilicet humeri caput B sub alam delapsum & conditum est, illic tuber efficiens: cubitus etiam extrosum tanquam se proiicit, & à costis longius abscedit: quanquam vi compulsus proprius illi admoueri atque adiungi possit, ad eiusdem partis autem, osue, aut scapulam, manum surrigere æger non potest: quod signum non est luxato humero proprium, sed ipsi cum contusione, fractura, inflammatione, vulnere, abscessu, scyrrho, quauisque in neruos à ceruicis vertebris ortos, & in brachium diffusos fluxione commune: longius etiam altero id brachium est. Denique, quod cuiuis luxati humeri differentiæ commune est, nulla motus specie brachium citra doloris sensum mouere æger potest, propter tensos & compressos, ruptis etiam quibusdam ipsorum fibris, musculos.

Humeri deorsum luxati signa.

Humeri deorsum in alam luxati reponendi sex sunt modi. Primus cum pugno id fit, aut mantili. Secundus glomere filaceo, qui alæ submissus fuerit calce impulso. Tertius humero alæ subiecto: qui modus cum primo, recentibus & restitutu facilibus luxationibus, mollium præsertim excarnium humore diffluentium, & effœminatorum hominum, vt puerorum, eunuchorum & mulierum est accommodatissimus. Quartus glomere alæ subiecto, simulque traiecto super perticam, duorum ministrorum armis aut duobus arrectariis subnixam, brachio. Quintus scala. Sextus organo Ambi dicto. Hos sex C modos describemus, & oculis subiiciemus.

Curationis differentia.

De primo reponendi humeri modo, digitis nempe in pugnum contractis.

Cap. XXII.

Validus inprimis adsit minister, qui ex opposito latere positus, ægrum supra humeri articulum firmiter contineat, ne ad necessariam extensionem & molitionem, impulsionemque huc illuc toto corpore temere feratur, hinc alter comprehensum supra cubitum eius humerum, deorsum versus sic trahat & extendat, vt ipsius caput statuatur è regione cauitatis suæ in omoplata cælatæ. Tum denique Chirurgus surrigat, impellatque manu in pugnum compressa, id ossis caput in illam cauitatem. Hic notandum id in primis venit, in luxationibus recentibus, corpore præsertim molli, effœminato, humidiore, & haud adeo carnoso, contingere, vt solius iustæ extensionis vi, caput ossis, expeditum musculis, alijsque particulis, quibus quasi vinctum tenebatur, in suam se cauitatem restituat: restitutis nempe sic suo D loco & figuræ musculis, vnaque dum se ad sua capita retrahunt, os secum trahentibus, ac quodam quasi subsultu compellentibus. Itaque in plerisque, nobis nihil tale cogitantibus, satis fuit ad restitutionem humerum extendisse. Quod si inueterata sit luxatio, & manus non satisfaciant, ægri humerum ad palū vinculo ante descripto alligandum, vel ministro à tergo stanti, vt fideliter contineatur, mandandum. Mox brachium paulo supra cubitum deuinciendum, spira filacea, cui funis adiunctus erit: is per trochleam traiectus & tractus pro arbitrio quantum necesse est, deducetur & demittetur. Denique Chirurgus mantili, aliove simili vinculo, ex collo renodato & pendente, sub ægri alam iuxta luxationem traiecto, humerum in pedes se attollens, toto ceruicis nixu surriget, vnaque eodem momento brachio ad pectus ægri adducto, ambabus manibus humeri caput, in suam cauitatem compulsum reponet, quemadmodum subiecta figura licet intueri.

Gal. com. ad sent. 23. sect. 1. de art.

Sola extensione perfecta restitutio luxati humeri.

E

Primi modi restituendi humeri delineatio.

B

Inde vicinis partibus omnibus apponendum medicamentum ex farina volatili, bolo armenio, myrtillis, pice resina, & alumine in pollinem tritis, & oui albumine exceptis. Hinc alæ cauitas implenda glomere laneo, aut xylino, aut splenio linteo, oleo rosato aut myrtino, pauco aceto, & vnguento rosaceo, aut Galeni refrigerante, ne ad pilos, si qui subsint, adhærescat, oblito. Pars postea deligāda est, fascia duobus capitibus constante, quinque digitos lata, duas vlnas longa, plus minusue pro corporum ratione. Media ipsa statim alæ subiiciatur, inde supra humerum ægrum decussetur, & decussatis semper, quantumque videbitur, circumuolutionibus, ad oppositam alam deuoluatur. Brachium denique pectori admotum, & media figura ad angulos fere rectos compositum, sic vt manus altius adducta, humerum sanum pene contingat, ne os recenter repositum iterum excidat, mitella includatur: nec primus is apparatus, nisi post quartum aut quintum diem, mutetur, nisi superuenientis alicuius symptomatis magnitudo ab illo nos instituto reuocet. C

Media figura.

De secundo reponendi humeri modo, calce scilicet: cum æger præ dolore, neque in pedes rectus, nec sedens consistere potest. C A P. XXIII.

Hipp. sent. 12. sect. 1. de art.

HVmi supinus æger in matta collocandus est, eiusque alæ glomus filaceus subiiciēdus, aut pila scortea, tomento vel bombace farta, eius crassitiei quæ cauitati implendæ sufficiat, vt mox calce in suū sinum os facilius compelli possit. Tum Chirurgus ipsi assideat, humero luxato è regione oppositus: ac siquidem dexter humerus luxatus sit, calcem dextram pilæ applicet, quæ alam implet: sin sinister, sinistram: mox ægri brachium, manibus ambabus comprehensum, versus pedes attrahat, eodemque momento calce alam valide comprimat. Dum hæc fiunt, stabit à tergo ægri minister, qui eius humerum mantili aliquo lineo, laqueoue aut loro ad id facto surriget, simulque calce nitens summam omoplatam deorsum deprimet: alter præterea minister ab altero latere ægro assidebit qui ipsum complexus prohibebit, ne ad necessarias inter restituendi opus extensiones hucilluc temere feratur, vt subiecta imagine licet intueri. D

A

Secundi modi restituendi humeri delineatio.

B

De tertio restituendi humeri modo. CAP. XXIV.

ALæ ægri, altior aliquis & validus minister, summi humeri acuminatam partem subiiciet, vnaq; eius brachium violentius versus pectus suum pertrahet, sic vt æger toto inde quasi corpore pendeat. Interim alius minister ad maiorem impressionem, pondusque, ægri luxato humero scapulæque toto se corpore concutiendo incumbet. Sic à priore, subiecto alæ ministro humerus deorsum tractus, & ab altero incumbente impulsus, concussusque concurrente vna Chirurgi opera, & violentos motus manibus regente, in suam sedem restituetur, quemadmodum subiecta figura docet.

C

Tertii restituendi humeri modi figura.

D

De quarto modo luxati humeri restituendi.
CAP. XXV.

SVmitur pertica fitulariæ similis, duos pollices lata, & hexapodem circiter longa. In ea media defigitur glomus filaceus, aut pila crassitiei, quæ alæ cauitati implendæ sit satis. Duo hinc inde pari interuallo depacti surgent axiculi lignei, quibus tanquam repagulis cohibetur humerus, ne semel traiectus, in subiecta alæ cauitati pila non consistat, sed dilabatur. Perticam illam duo valentes & ægro altiores, seu natura, seu arte homines, armis suis imponent: tum super ipsam, qua parte pila protuberat, alam traiiciet æger: præsto aderit Chirurgus, qui pendulum brachium deorsum trahet. Sic æger è pertica, humero velut pendebit, adeoque humeri caput in suam cauitatem compelletur, vt appicta hic imago demõstrat, in qua seorsum perticam fitulariam intueri licet cum depactis axiculis, seu clauis ligneis, & defixa in medio protuberante pila.

E

A

Quarti modi reſtituendi humeri figura.

B

C

De quinto, qui per ſcalam eſt, reſtituendi luxati in alam humeri modo.

Cap. XXVI.

Licet & ex ſcalæ gradu, quo ſequitur modo, luxatum in alam humerum reſtituere. In altiore ſcalæ gradu rotundum aliquod corpus tanquam pila aut glomus defigitur, quod, vt ante diximus, implẽdæ alæ ſufficiat: ad ima ſcalæ ſtat ſcabellum, quod æger aſcendit, tum vtrumque illi crus ſimul, ſanum vero brachium poſt tergum religatur, ne, cum mox reſtitutio fiet, ſcalæ gradu manu comprehenſo, aut pede ſubnixus, totum opus interturbet, & fruſtraneum reddat. Mox igitur humerus ſuper ſcalæ gradum traiicitur, defixæque pilæ ala applicatur, iuſſo interim ægro ſcalæ gradui, toto corpore ſuo proxime adeſſe: alias, præterquam quod luxationis reſtituendæ alia ſpes non eſt, tum præterea frangendi humeri non leue periculum imminet. Cauebit inſuper æger, ne è ſcalæ gradibus caput proferat inferatue. Hinc brachium illi ſpira filacea ſimiliue ad id facta habena, ſupra cubitum religatum, deorſum miniſtri manibus trahetur, eodemque momento ſcabellum eius pedibus ſubtrahetur, ſic vt ex ſcala pendulus ſit: D
Hac demum arte caput humeri ex ſeſe reſtituetur, concurrente chirurgi opera, qui ſcapulam deprimet, humerum huic inde commouendo. Reſtituto oſſe, ſtatim quod paulo ante ſubtractum fuerat ſcabellum, ægri pedibus ſubiicietur, vt facilius & minus laborioſe brachium à ſcalæ gradu reuocare poſſit. Nam ſi ipſum patiens ſurſum trahendo reuocet, periculum eſt, ne recenter reſtitutum, nec dum in ſua ſede bene ſtabilitum humeri caput, rurſum excidat. Harum omnium rerum imaginem hic ideo appingendam duxi, vt illam artem oculis quaſi iudicibus aſſequi poſſes.

E

Quinti modi restituendi humeri delineatio.

B

C

Non putaui hoc loco prætermittendam Nicolai Picardi Lotharingiæ ducis Chirurgi industriam. Is vocatus à rustico quodam, qui ipsi luxatum in alam humerum restitueret, nec in villa præter ægrum, eiusque vxorem quisquam esset, qui sibi tanto operi necessariam operam ministrare posset, ægrum ipsum, quo diximus modo, vinctum scalæ admouit, mox fustem ex demisso & inferiore capite habenæ quæ humerum ægrum supra cubitum deuinciebat, religatum, vni ex scalæ gradibus, vna maxime demitti poterat, subiecit, & hoc tanquam retinaculo obstrinxit ac firmauit: in eum mox fustem velut in arundine equitaturus, toto corporis pondere connixus se intulit, eodemque in articulo iussit vxorem
D adstantem, scabellum mariti pedibus subiectum subtrahere: quo facto, extemplo os in suum locum rediit, vt subiecta figura est intelligere.

E

A

Figura alia, quintum restituendi humeri modum exprimens.

Figura alia in eandem rem.

B

C

Si scalæ copia non sit, vti licet pertica transuersaria, duobus arrectariis fulta. Vti licet & ostio, quẽadmodum alia figura docet: in qua aduertere te oportet fustem seu spatulam cum suis loris & laqueis, cuius sequenti capite vsus describitur.

De sexto restituendi humeri in alam luxati modo.

Cap. XXVII.

Sect.1.lib.de art.sent.19.

Glossocomij quod Ambi- dicitur, descriptio.

Sect.1. de art.sent.21.

HVmeri restituendi optimam omnium hanc esse viam Hippoc. scribit. Ligneam spatulam sumere oportet, quæ latitudine sit quatuor aut quinque digitorum, crassitie duorum, aut etiam tenuior: longitudine vero bicubitali, vel paulo minus: altera eius extremitas angustissima sit & tenuissima, cum extante capitulo rotundo, & leuiter cauo, vt alæ subiectum, recipere particulam aliquam ex capite humeri possit, quodque ideo non ad costas, sed ad caput humeri vergat. Ea spathæ summa pars linteo, aut panno, quauisue alia re molli inuoluatur, quo leuior sit, & minus contactu lædat: tumque sub alam sic impellatur, vt inter costas & caput humeri, interiorem penitissime in partem penetret. D In ea præterea spatha bina sint, tribus locis iusto interuallo distinctis, foramina, in quæ lora mollia coniiciantur, quibus ad reliquum brachium, ipsi totum ad digitos vsque in longitudinem porrectum deligetur: vno loco paulum infra humeri caput, altero paulum supra cubitum, tertio supra manum, vt quam maxime firmum permaneat. Itaque ei rei protinus interualla, tunc quoque foraminum aptata sint: in primis vero id curandum est, vt summa spathæ pars superato capite brachij, in quam intimum alæ sinum ingrediatur: postea inter duas columnas cauterius transuersus constituendus est, eisque bene deligandus, supraque eum, brachium cum ligno ita transmittendum est, vt in alteram partem brachio, in alteram corpore propendente, sub alam cauterius subeat: quod vbi factum fuerit, hinc brachium, inde corpus circum cauterium detrahendum est. In eam autem altitudinem deligari cauterius debet, vt corpus suspensum summis digitis insistat. Hæc reponendi humeri ratio longe optima est. Loco duarum columnarum vti licebit scala, ianua, fulcris, lectis, aliisque similibus, quæ forte affuerint. Auditum habeo ab Henrico Ha- E rueto Chirurgo Aurelianensi optimo, nunquam sibi frustra tentatam fuisse restituendi humeri in alam luxati hanc rationem: nisi forte, quod etiam ab Hippocrate notatum est, ob vetustatem luxationis, & caro in acetabulum ingressa fuisset, & caput humeri in loco, quem inciderat, nouum sibi sinum excauasset: tum enim vel restitui os non posse, vel non mansurum in sua sede: sed relapsurum nihilominus in recenter excauatum sinum, qui ipsi acetabuli naturalis loco est. Cæterum monendi hic sunt Chirurgiæ tyrones, quod si os primo conatu & molitione non restituatur, non desperandum, & statim desistendũ ab incœpto, sed præmoliendum tum, & leniter præagitandum articulum. Ita enim demum facilius commouebitur, & naturalem cauitatem subibit: vbi subiuerit plagulis appositis, obuolutisque fasciis curabi-

Sect.1.de art. sent.21.

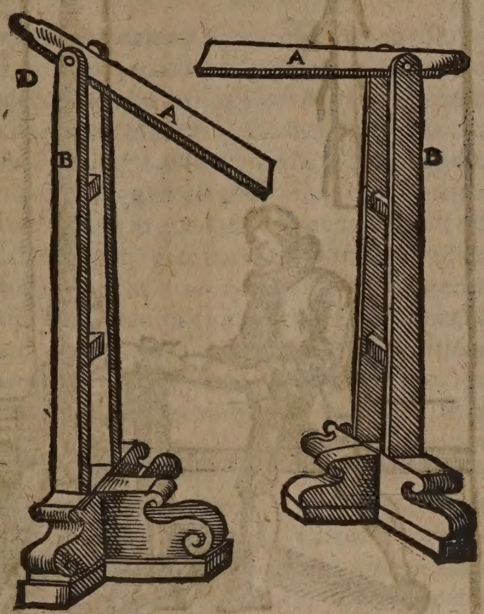
Hippo. sent. 64. sect.4. de art.

A curabitur, quo ſupra dictum eſt, modo. Ad exhibitas vero ante figuras hanc etiam addere volui, quæ cum ſpatha Hippocratica reſtituendi humeri in alam luxati rationem ſubiicit. Hæc ſpatha ſubicibus arrectariis, axiculo ferreo traiecta, media inſidens pro arbitrio verſari, attolli, & deprimi poterit.

A. Spatham ligneam verſatilem monſtrat.
B. Subices arrectarios.

Gloſſocomium Hippocrati Ambi dictum.

B

C

Huius machinæ vt certior ſit vſus, æger in ſedili debet ſedere, quod paulo humilius ſit ſubice arrectario, quo maior ſit vis in alam intruſæ ſpathæ cum deprimetur, ad caput humeri compellendum: vinctis præterea ſimul pedibus æger ſit oportet, ne ſe erigat dum reſtitutionem tentabit Chirurgus: tum vero tentabit, cum luxati humeri brachium ſecundum ſpathæ longitudinem exporrectum, eidem loris alligauerat, ipſamque ſummam ſpatham, ſub caput humeri elapſum intruſerit, vt ante dictum eſt: mox enim depreſſo altero ſpathæ, quod ad manum pertingit, extremo, os in ſuam cauitatem cogitur. Diligenter vero te contemplari oportet ligneam ſpatham ſeorſim ea gratia à me depictam, quam Ambi nominat Hippo. cuius ſummum caput leuiter excauatum eſt notatum litera B. Tota vero ipſa elemento A. deſignatur, cum tribus loris pendulis ligando brachio comparatis, vt certo loco ſtet immotum, quemadmodum ſubiecta figura docet. *Quarationè vt liceat machina Ambi dicta.*

D

A

Ambi, luxato humero applicati, effigies.

B

C

Ad hanc Ambi designatam effigiem alia additamenaa accesserunt, ingenio Nicolai Picardi Chirurgi Lotharingiæ ducis: quorum vsum & cognitionem mihi ab ipso artifice fideliter traditam, nolui Lectori studioso inuidere.

Alia Ambi effigies cum suis additamentis.

D

E

AA. *Mon-*

A A. *Monstrat duos auriculares tanquam obices, continendo & coercendo summo humero comparatos, ne applicata machina ipse dilabatur.*

BB. *Columnam, cui ambi insidet.*

CC. *Axiculum seu clauum, qui traiectam ambi, versatilem continet in sua columna.*

DD. *Cochleas seu cochleatos scapos, quibus pes, seu columnæ basis firmatur, ne dum restitutio fit, vacillet.*

EE. *Pedis foramina, quibus per insertos cochleatos scapus subiecto solo affigitur, in eum, qui dictus est, vsum.*

De modo restituendi humeri antrorsum luxati

CAP. XXVIII.

RArum est, vt humerus in anteriorem partem luxetur: sed tamen nihil adeo stabile & confirmatum in corpore existit, quod non violento incursu violetur: ita vt ea etiam ossa suis locis excidant, quorum articuli validis vndique carneis, neruosis, cartilagineis & osseis obicibus cinguntur ad connexionis stabilitatem. Id intelligere licet hac luxati humeri specie firmo omni ex parte vallo munitæ: nempe acromio, summo iugulo tanquam obnitente, crassis & validis musculis epomide nempe & bicipite. Hāc luxationem Hippocrati, Asiæ minoris angustis claustris olim coercito nunquam, Galeno vero quinquies visam, profiteor me semel obseruasse in quadam monacha, quæ claustri pertæsa, cum se è fenestra in terram præcipitasset, lapsusque ac corporis grauitatem cubitus sustinuisset, ipsi antrorsum luxatus est humerus. Cognoscitur id luxationis genus ex conformationis seu figuræ membri deprauatione: ex humeri capite in pectus detorto: denique summum quidem tum brachium extenditur, minus tamen quā naturaliter: difficiliusque in priorem partem, quam in posteriorem cubitus porrigitur. Repositio iisdem efficitur artibus, quibus reliquarum luxationum: nempe arcte tenendo, extendendo, & impellendo. Æger igitur humi supinus collocandus est, humerumque contrario, quam cum in alam excidit, in modo extendere oportet. Nam cum in alam excidit, in anteriorem partem primum, deinde sursum articulus impellitur, quo ad è regione ad sinum, in quem est ingressurus, fuerit deductus. In hac vero luxationis specie quia in anterioribus dearticulationis partibus est summus humerus, siue ad exteriorem, siue ad interiorem partem musculis diductis interclusus, in contrarium agendus est, nempe in posteriorem. Sed in primis à tergo ministrum constituere oportet, qui validum laqueum (cuiusmodi est Carchesius, qui ex duobus aduersariis loris & perpetuis constat) & latum alæ circumiectum retrahat, ne cum mox humerus extendetur, scapula sequatur, glomumq; ante indere filaceum, qui alam expleat. Inde humerum, iniecto paulo supra cubitum altero laqueo, extendere, interimque cauere, ne eius caput in alam procidat: quod fiet & subiecto illo, de quo diximus, alæ glomo, & ipsum caput in diuersa trahendo: tū vero ex circumstringentibus musculis, articulum expeditum remissa extensione permittere à musculis in seipsos originesque suas, vnanimi velut impetu recurrentibus attrahi, in cauitatemque compelli, sic enim facile reuertetur, satisque est sola talis extensio.

Rara luxati humeri species.

Com. ad sen. 2. & 23. sect. 1. de art.

Signa.

Curatio.

Sent. 23. sect. 1. de art.

De Humero extrorsum seu ad exteriora luxato.

CAP. XXIX.

RAra etiam humeri ad exteriora luxatio est: sed tamen si quando contingat, omnino quidem difficilius est brachij extensio, difficilior tamen in exteriorem partem, quam in anteriorem. Versum pectus depressa cauitas percipitur, extrorsum vero tuber, à qua scilicet parte humeri caput abscessit. Vt restituatur, pronus in ventrem æger collocandus est, cubitusque magna contentione in contrarias partes eis, in quas abscessit, adducendus, nempe introrsum ad pectus: simul vero humeri caput protuberans in sinum suum compellendum est, sic enim facile reuertetur. *Cæterum in quamcunque partem os humeri luxatum exciderit, extendendum, & deorsum directe trahendum brachium est.* Post repositionem medicamenta idonea dearticulationi circumponentur. Immittetur in alam aliquid, quod eam explere possit, plagulæque ei parti apponentur, in quam os luxatum exciderat, mox hæc omnia confirmabuntur, & continebuntur valida & lata fascia bicipite, alæ subiecta, indeque decussatim supra humeri dearticulationem adducta, atque hinc in oppositam alam tot circumuolutionibus, quot res exigere videbitur, deducta. Tum brachium in mitella ad angulos rectos componendum est: quæ figura in omni non modo humeri, sed & cubiti fracti luxatione seruanda est, quia minus est dolorifica, adeoq; talis, vt in ea diutius brachium immotum perstare possit.

Signa.

Curatio.

Faciēda ad continendum humerum, postquam repositus fuerit.

De sursum luxato humero. CAP. XXX.

NOnnunquam etiam in superiorem partem humeri caput luxatur. Quod quando contingit, tubere suo se id prodit ad iugulum, cauitas vero sub ala solito amplior percipitur: cubitus magis recedit à costis, quam cum deorsum id excidit. Omnino vero ad actiones consuetas brachium est impotens. Vt talis restituatur luxatio, oportet, vt Chirurgus humerum suum ægri cubito subiiciat, seque sursum in summos pedes sublatus erigat, simulque humeri caput in suam cauitatem comprimat, aut comprimi, compellique ministri adstantis manu iubeat. Alias ægrum resupinum humi collocare oportet, dumq; minister affectum brachium deorsum trahendo extendet, Chirurgus manu propria caput humeri in suum sinum compellet. Repositione peracta, eadem fient, quæ in reliquis luxationibus, appositis plagulis ei parti, in quam os abscesserat, similiterque deligatione obuoluta.

Intelliges vero in his quatuor luxationum commemoratis speciebus, quod exciderat os, esse restitutum ex sono, qui subauditus fuerit, dum compulsio facta est: ex actionum solitarum, quę inflectendo, extendendo & attollendo cernuntur, restituta facultate; doloris cessatione, collatione denique affecti brachij ad sanum, & cum eo similitudine ac parilitate.

Signa.

Curatio.

Signa restitutorum in suam cauitatem ossiū.

Authori cū Hipp. sen. 1. sect. 3. fra. & Celso non conuenire videtur, in luxati cubiti speciebus nominādis.

Quæ partes introrsum spectare dicantur.

De luxa-

De luxatione cubiti CAP. XXXI. A

Quæ extrorsum, sursum & deorsum. Ad finem sect. 3. de fract. Authoricũ Hipp. & Celso non conuenit in harũ luxationum notis apponendis nam quæ hic ad exteriora & interiora luxationi attribuuntur, ea Celsus attribuit luxato cubito in priorem & exteriorem partem, & quæ mox sursum & deorsum luxato cubito, ea Celsus ad exteriora & interiora luxationi attribuit. Inflammatio impedit repositionẽ.

CVbitus etiam luxari quatuor modis potest, nempe introrsum, extrorsum, sursum, & deorsum. Per partem, quæ introrsum est, eam intelligo, quæ corporis centrum spectat, cum brachium naturali situ collocatum est, figura nempe, quæ inter pronam & supinam media est. Extrorsum partem intelligo eam, quæ illi est opposita. Per superiorem eam, quæ cœlum, per inferiorem eam, quæ terram respicit. Cubiti dearticulatio, quo pluribus capitulis pluribusque sinubus absoluitur, quam humeri, eo, si quando luxetur, molestior esse solet, magisque inflammationem insuper patitur & super occalescit, vt ait Hippocrates: ac difficilius quidem cubiti, quam humeri articulus excidit, sed restituitur & reponitur difficilius, quia ossa cubiti, humerique sese mutuo excipiunt & subeunt per ginglymum dearticulata, vt pluribus *in anatome & paulo ante in fractura cubiti* docuimus. Ideo vero cubitus luxatur, quia apophyses eius circa humerum pleno orbe, & absoluta conuersione non conuertuntur. Itaque si quando arctius, pressiusque flectitur cubitus, quam vt apophysis interior locum & stationem in sui sinus fundo retinere possit, apophysis posterior retrorsum excidit ac luxatur. Cum vero violentius extenditur apophysis anterior, ad suæ cauitatis fundum alliditur, allisa vero & quasi pulsata exilit, exciditque suo loco, atque hæc luxationis species restitutu longe difficilior est priore: adde quod cubiti extremum exterius, quod olecranum dicitur, altius est: interius vero alterum depressius est, quo etiam fit, vt omnibus cubitum flectere, quam extendere, sit facilius. Itaque à causa violentiore extrorsum, quam introrsum cubitus elabitur. Cum in hanc exteriorem partem cubitus prolapsus est, extentum brachium manet, neque incuruari potest: quod tum eius apophysis interior in cauitate externa, quæ in imo humero excisa est, hæret, quæ ante ab olecrani interna parte occupabatur: quæ res repositionem facit difficilem: quod illic tanquam obsessa teneatur illa apophysis. At cum anteriorem in partem cubitus luxatus excidit, brachiũ curuum est, neque extenditur, breuiusque altero est. At si secundum alios luxationum modos sursum nempe aut deorsum cubitus sua sede elapsus sit, ipsius naturalis figura peruertitur, nempe exporrectum quidem brachium est, sed paulum tamẽ in eam partem, à qua os recessit, recuruatum, id est, medio quodam modo inter flexionem & extensionem figuratum. Quæcunque luxationis species inciderit, cubiti actio vel omnino non fit, vel certe bene non fit, quoad sibi ex suo loco restitutus ipse fuerit: tuber est in parte, in quam abscessit, cauitas, à qua excessit, quod etiam in omnium partium luxationibus cernitur. Præterea cubiti luxatio alia completa & perfecta est, alia imperfecta. Hæc vt facile & leui quadam ex occasione incidit, sic facile restituitur: perfecta contra, vt difficulter, & nisi vehementi aliquo ab impetu fit, sic non ita facilem habet repositionem: præsertim nisi inflammationem præueneris; suborta enim inflammatio repositionem vel difficillimam, vel omnino impossibilem reddit, maxime eam, quæ extrorsum seu in exteriorem partem incidit.

De restituenda luxatione cubiti, quæ in exteriorem partem incidit.

CAP. XXXII.

Signum. SI quando distentum brachium, neque flecti habile animaduerterimus, extrorsum luxatum cubitum esse, licet intelligere. Itaque repositionem eius quamprimum esse aggrediẽdam, fluxionis & inflammationis metu, quas doloris acerbitas accersere solet. *Curatio.* In quamcunque partem inciderit luxatio, reponendi vna ratio est; nempe curandum vt minister arcte & firmiter ægri brachium infra humeri dearticulationem teneat, interim vero Chirurgus brachium manu comprehensum trahat, simulque humerum extrorsum, cubitiq; tuber introrsum compellat, brachium autem sensim trahet & extẽdet, hac illac leniter intorquendo, vt quod excidit os, in suam cauitatem deducat. *Cautio.* Hæc eo à me conceptis verbis dicta sunt, vt intelligat Chirurgiæ tyro, ad hanc luxationis speciem restituendam, non esse flectendum brachium: non enim sic restitutio sperabilis esse potest, quia per hanc luxationis speciem, apophysis interior ossis cubiti, locum occupat apophyseos exterioris in humeri cauitate. Itaque dum brachium incuruatur seu inflectitur, cubitus tantum attollitur, non in suam sedem pertrahitur. Quod si repositionem illam manu consequi non possimus, curandum est, vt brachium luxatum columnam aliquam amplectatur leuiter inflexum: tum forti habena cubiti extremitas, olecranum dicta, comprehendenda venit, insertoque in habenam fuste in suam cauitatem intorquendo compellenda est: quemadmodum subiecta imagine demonstratur. *Olecranum quid.*

B C D E

Figura,

A

Figura, quæ rationem docet, qua cubitus columnam amplexatus iniecta habena, intortoque fuste reponi poßit.

B

C

Figura, quæ rationem monstrat, qua sola habena iniecta cubitus restitui queat.

D

E

Est & alia expeditior restituendi via, quæ figura nouissime expressa monstratur: qua scilicet columnam amplexo brachio laqueus pollicem latus ad olecranum iniicitur, tamdiuque pertrahitur, quoad os elocatum in suam sedem redierit. Tum vero rediisse os & restitutum esse intelligimus, quando dolor quieuit, figura omnisque naturalis conformatio brachio rediit, facilisque & minime laboriosa ipsi est flexio atque extensio. A

De cubiti ad interiora, deque completa & incompleta luxatione.

CAP. XXXIII.

Curatio.

SI ad interiora luxatus est cubitus, valide rigideque extendendum brachium est: hinc statim, velociter & rapido impetu inflectendum, adeo vt manus suum humerum feriat, nonnulli rotundum aliquid in cubiti flexu ponunt, & super id cubitum repente ad humerum, vt prædiximus, impellunt. Si leuiter tantum à sua sede commotum est os cubiti in superiorem aut inferiorem partem, tractu & versum cauitatem suam impulsione facile restituitur, hoc, qui sequitur, modo. Ministri duo brachium humero, & B carpo comprehensum extendent, ac pro se quisque, ad se in diuersas partes trahant: simul vero qui aderit Chirurgus, quod emotum fuerit os, ab ea parte, in quam deflexit, in contrarium manu impellet, postquam sic restituerit, brachium ad angulos rectos componet, eumque deligabit: & idonea ante commemorata medicamenta apponet, mitella denique ex ceruicibus appensa inuoluet, quemadmodum in humeri luxatione diximus. Iubet Hippocrates, vt post repositionem æger sæpius brachium in pronum & supinum mouere aggrediatur, extendatque & inflectat, imo manu graue aliquod onus attollere tentet: sic enim fore, vt huius dearticulationis ligamenta molliora, expeditiora, & ad motus solitos habiliora fiant, vindicenturque ossa cubiti & humeri ab ancyloseos morbo, cui per huius partis luxationes sunt opportuna. Est autem ancylosis *ossium diuersorum in eandem dearticulationem deiunctorum quædam præter naturam agglutinatio, coagmentatio & quasi vnio*, quæ dearticulationis illius flexus, extensionesque postea prohibet. In cubito vero celerius, quam in vllo articulo, siue extra remansit, siue intus reuertit, callus circumdatur, quod per quietem & à solitis motibus cessationem humor viscidus, qui naturæ lege articulis obductus est, aliusque insuper præter naturam, qui tum doloris occasione tractus affluit, induratur, occalescit, ossaque sibi mutuo compingit & ferruminat, quemadmodum in multis per C huius partis inertiam, & diuturniorem quietem obseruaui. Huic igitur vitio vt occurratur, celerius sæpiusque, nempe triduo quoque, tota deligatio resoluenda est, atque in omnem partem brachium leniter ægro motitandum.

Sent. 63. sect. 3. de fract.

Ancylosis quid.

Cur cubitus ancylosi sit maxime obnoxius.

Præcautio.

Intra vigesimum aut quintum & vigesimum diem luxatorum horum ossium repositio firmatur, citius tardiusue pro superuenientium accidentium occasione. Scire præterea Chirurgus debet, contingere, vt cubito loco suo penitus elapso radius vna excidat, itaque videbit inter restituendum cubitum, vt pariter radium suo loco restituat: superna parte apophysim habet rotundam leniter excauatam, qua humerum excipit: habet & tuberculum, quod bicipitem admittit musculum.

Radius cum cubiti luxatio excidit.

De styliformis cubiti processus luxatione.

CAP. XXXIV.

Differentia & causæ.

Curatio.

EXcidit nonnunquam, à radioque abducitur cubiti apophysis, Styloides dicta, carpo etiam diarthrosi articulata, à quo nempe parua cauitate excipitur: excidit vero alias introrsum, alias extrorsum. Causa fere est lapsus corporis in manus ex alto. Reponitur, si in suam sedem impellatur, fideliter deli- D getur, ac medicamentis multum adstringentibus ac deficcantibus obducatur. Sed quamuis omnia sedulo feceris, quæ fieri aduersum luxationes iure possunt, nunquam tamen consequeris, vt os id omnino restitui, & in locum, vnde excessit, penitus redire possit: quod ipsum ab Hippocrate adnotatum legimus quando (inquit) *os crassius, nempe cubitus, ab altero, id est, radio dimouetur, id in suam naturam restituere facile non est: quippe cum neque alia vlla duorum ossium communis cohærentia, quam Symphyada, quasi vnionem appellant, vbi distracta & destructa est, in pristinam naturam reduci valeat, propterea quod ea, quibus ante continebantur, & quasi continuabantur ligamenta, violentius distenta & relaxata sunt, ex quo contigit, vt in his casibus sæpe elusam Chirurgorum diligentiam & solertiam animaduerterim.*

Sen. 1. sect. 2. & sent. vlt. sect. 3. de fra.

De Carpi luxatione: CAP. XXXV.

Carpi dearticulatio.

Hic par quæ ante cap. 31. authori cum Celso & Hip. sen. 1. sect. 2. de art. discordia in nominibus luxationum exprimendis & insignis designandis.

Differentia & signa.

CArpum hic intelligimus, osseum quoddam corpus ex octo ossibus coagmentatum, cubito toti per diarthrosim connexum. Carpus enim in se totus consideratus, & cubito specialius dicto, grandiori nempe cubiti generaliter dicti, ossi & radio connectitur atque articulatur. Illi quidem ad minimum E digitum, huic vero ad pollicem: sic enim firmior futura erat ex duabus connexionibus dearticulatio. Luxatur tamen ad interiora, exteriora, & latera. Ad interiora luxationem incidisse intelligimus, cum manus resupinata permanet: ad exteriora vero, quando incuruatur, neque extendi potest. At si in latera luxatio inciderit, obliquatur ipsa nunc ad pollicem, nunc ad minimum digitum, prout in hoc aut illud latus luxatio contigit. Causa pendere videri potest à varia radij & cubiti cum manu seu carpo dearticulatione. Nam radius, qui parte inferna cum carpo ad pollicem dearticulatur, parte superna dum cauitate sua externum cubiti condylum excipit, motus manuum circulares in pronum nempe & supinum perficit. Cubitus vero, qui parte inferna cum carpo ad minimum digitum diarthrosi similiter connectitur, parte superna cum humero dearticulatur, manum flectit & extendit, seu exporrigit.

Restitutionis cōmemoratarum eiusmodi luxationum via vna est. Super durum locum, renitētem &

læuem

A leuem ex altera parte brachium, ex altera manus intendi debet, sic vt prona sit: curandumque, vt pars, vnde os luxatum excidit, inferiore sit situ ac loco, pars vero, ad quam accessit, superiore. Tum denique ossium prominentiæ Chirurgi manu premantur, quoad compressionis vi & situs decliuitate in suum locum sinumue ipsa luxata ossa intrusa & compulsa fuerint.

De luxatis carpi oßibus. CAP. XXXVI.

Signa.

Curatio.

CArpus octo coagmentatur ossibus, quæ nisi magna vi loco moueri & excidere nequeunt. Si quando tamen exciderint, id testantur tumore partis, in quam accesserunt, & depressione eius, à qua abscesserunt. Repositio fit, si manus ægra supra mensam extendatur, at si introrsum luxata sint ossa, manus supina collocabitur: tum Chirurgus ossium eminentias palma comprimet: atque in suum quodque os sinum compellet. At si extrorsum luxatio sit, prona manus in mensa extendetur, atque similiter comprimetur. Denique si in alterutrum latus luxatio inciderit, in contrarium luxata ossa retrudentur, reposita

B mox ossa sua sede continebuntur, remediis necessariis, deligatione, fascia, & mitella.

De Metacarpii oßibus luxatis. CAP. XXXVII.

Celsus lib. 8. ca. 18.

IN palma seu Metacarpio quatuor ossa existunt, quorum duo media in latus luxari nequeunt, quod partium, tanquam contranitentium oppositione, ne excidant, impediantur & fulciantur. Nec vero id, quod minimo digito, aut id, quod indici respondet, luxari, excidereue in id latus possunt, quo mediis de quibus nunc diximus, ossibus contigua sunt, sed tantum in alterum latus, ossium vicinia nudum: omnia vero introrsum & extrorsum luxari possunt. Reponendi hic eadem, quæ in carpo, via est.

De luxatis digitis. CAP. XXXVIII.

Luxatorum digitorum cur facilis sit restitutio.

DIgitorum ossa luxari etiam quatuor modis possunt, introrsum, extrorsum, & in latera. Vt reponantur, extendenda in rectum super mensam & compellenda sunt. Sic enim facile restituuntur, quod ipsorum sinus alti non sint, omninoque articuli existant breuiores: ligamenta vero minus valida sint.

C Intra duodecimum diem hæc demum confirmatur repositio, quemadmodum & ea, quæ in carpo ac metacarpio facta fuerit.

De luxato femore. CAP. XXXIX.

Hip sent. 68. sect. 3. de art. Gal. com. ad sent 47. sect. 4. de art.

FEmur in omnes quatuor partes promoueri seu excidere potest. Sæpissime quidem in anteriorem, deinde in exteriorem, raro admodum in priorem aut posteriorem. Subluxatio in hac dearticulatione fieri nequit, vt nec in humero, à causa præsertim externa: contra quam in cubito, manu, genu, ac pedib. contingere solet. Causa est, quod vtrumque & femoris & humeri caput exacte rotundum est: sinus vero, quo vtrumque conditur supercilia & quasi crepidines habet in ambitu, adde, quod validi vtramque dearticulationem cingant musculi: omnino vt fieri non possit, vt capitis eiusmodi ossium pars sua cauitate condita sit, alia vero promineat & exciderit: quin ipsa mox dearticulationis motu & circumactione, atque circumstantium musculorum robore in suum locum rapta relabatur. A causa vero interna subluxatio in illis partibus contingere posse videtur. Tum enim remollita & relaxata ligamenta ac vincula, ossis caput in acetabuli supercilio insidens referre & reuehere nequeunt.

A causa interna femori subluxationem contingere posse

Signa femoris ad interiora luxati.

Gal. ad sent. 70. sect. 3. de art.

D Si in interiorem partem femur prolapsum est, crus longius altero & vastius est, genu vero depressius apparet, atque extra cum toto pede spectat, nec æger crus inflectere valet: denique ipsum femoris caput ad inguem aspectabili & tractabili tumore adhærens se prodit: longius vero crus eo, quod sanum est, existit, quod femoris caput extra suum sit acetabulum, inferiorique, nempe ad inguem, sede subsistat itaque tanto crus vastius redditur. Extra vero spectat genu, quia necessario inferius femoris caput in contrarium acetabulo suo situm obuertitur. Hoc enim luxatis ossibus omnibus commune est, vt cum in vnum latus incidit luxatio, alterum ossis caput in contrarium obuertatur, luxato eiusdem ossis capiti. Ita fit, vt si femoris caput superius intro exciderit, foras necessario spectat caput alterum quod ad genu est. Similis est in aliis luxationibus ratio. Plicari vero & inflecti ad inguem crus nequit, quod luxatum os, tensores eiusdem partis musculos sic rigidos & tensos detinet, vt flectoribus cedere atq; obsequentes se præbere nequeant. Extensionem enim flexio, & flexionem extensio præcedere debet.

De prognosi instituenda in femoris luxatione. CAP. XL.

Cur femur luxatum difficulter restituatur vel restitutum facile relabatur.

Ligamenti interni rupto & relaxatio.

E IN femoris luxationibus id periculi est, ne vel os omnino restitui nequeat saltem nisi summo cum labore: vel ne restitutum mox iterum excidat. Nam si partis huius tendines, musculi, ligamenta, reliquaque neruosa corpore prædura & præualida sint, vix patientur præ contumacia & rigiditate, os in suum locum redire. Si mollia sint, laxa, effœminata, & inualida restitutum os sua sede non continebunt. Nihilo vero magis continetur, si breue illud quidem, sed rotundum & robustum ligamentum, quod femoris caput, in coxæ acetabulo, parte interna compingit, ruptum sit aut relaxatum. Rumpitur autem violento aliquo impetu: relaxatur humoris excrementitii, lenti, ac viscidi circum dearticulationem illam congestione & mora, cuius occasione dilutum mollescit. Ac si quidem ruptum fuerit, quantum libet os reposueris, denuo statim relabetur. Si vero relaxatum, vna spes est ossis repositi continendi, si congesta humiditas medicamentis, cauteriisque vtriusque generis circumpositis absorbeatur, quam in rem efficaciora

caciora ſunt, quæ actu vrunt, quia potentius deſiccant & roborant: auget continendi difficultatem, A
Gal. cum. ad ſent. 41. ſect. 4. de art.
corporis macies, aponeuroſeos, id eſt, latorum tendinum, externorum denique ligamentorum, quæ in genu multa circumpoſita cernuntur, in hac dearticulatione defectus. Cæterum partes oſſi luxato ac nō repoſito vicinæ ſenſim emaciantur & atrophia contabeſcunt: tum quod pars ipſa à ſolitis muneribus & functionibus feriari cogitur, tum quod venis, arteriis, neruiſque arctius conſtrictis, & ſede ſua motis alimentum, ſpiritusque ad partem libere non confluant, quo fit, vt pars ipſa debilior reddita, calore natiuo debilitato ob ignauiam, ſuccum alimentarium nec attrahere, nec id pauxillum, quod allapſum eſt,
Cur ad crus luxatum eiuſdem ſequatur atrophia.
conficere & aſſimilare poſſit. Certe os femoris quandiu extra ſuam cauitatem eſt, non amplius creſcit, reliquorum corporis oſſium more tandemque etiam breuius oſſe ſano viſitur. Nec tamen propterea oſſa cruris ac pedis incrementis ſuis prohibentur, quia ſede ſua mota non ſunt. Nam quod crus totum apparet exilius, contingere putandum eſt propriorum tantum muſculorum extenuatione & macie. Idē toti, ſeu magnæ manui contingit, humero luxato: niſi quod minor hic ſolet eſſe calamitas. Nam humeri oſſe elocato, licet etiam manibus aliquid moliri & facere, quo fit, vt etiam in partes illas alimenti non contemnenda portio commeet. At femoris oſſe, introrſum præſertim, fœtuique adhuc vtero concluſo, B
aut puero à prima infantia luxato, minus multo confluit alimentarij humoris: quod per femoris luxa-
Hippocrates exponitur. Sect. 1. & 3. lib. de art.
tionem crure & pede multo minus vti licet, quam manibus per humeri luxationes. Cæterum luxata oſſa nec repoſita decreſcere, ſeu iuſtis incrementis prohiberi, in his demum ab Hippocrate dictum eſt intelligendum, qui ad debitam & à natura conſtitutam trinæ dimenſionis ſuam magnitudinem nondum peruenerunt. Nam in conſtantis ætatis hominibus, quæ non reſtituuntur oſſa exiliora quidem euadunt, ſed non proinde breuiora, vt apparet ex eo, quod ipſe de humero prodidit.

De femoris extrorſum atque introrſum luxati ſignis.

CAP. XLI.

FEmur quando extrorſum luxatur & non reſtituitur, poſt aliquot tempus miteſcit dolor, ac circum occaleſcit caro, caput vero oſſis in vicina coxa nouum ſibi ſinum attritu excauat, in quem ſe condit, ita vt tādem ſine ſcipione incedere poſſit ægri, nec tam deformis macies ipſorum crus conficiat. At ſi introrſum luxatio contingat, maior continget emaciatio, quod vaſa naturæ ductu intro magis ferantur,
Ad ſen. 51. ſec. 3. art.
vt eſt à Galeno adnotatum, in vertebrarum ad interiora luxatione: ideo fit, vt grauius comprimantur, C
adde, quod cōtra os pubis femur ipſum moueri, ne tātillū quidē queat, quod ſi ſic elapſus articulis reſtitutus non fuerit, iis circumuolutim, vt bobus, ambulatio fit, crura nempe extrorſum obuertendo. Itaque ſanum crus in motu ſuo obeundo minus multo ſpatij obit, quam ægrum, quia hoc, dum ſe transfert & mouetur, in curuum obtorquere ſe neceſſe habet, illud vero recta via ſeu linea motum ſuum perficit. Præterea dum luxato cruri innituntur ægri, vt ſanum traducunt, coguntur obſtipi eſſe, quo fit, vt ſcipione fulcire ſe greſſuſque ſuos cogantur & procidant Præterea quibus id os ſeu retrorſum ſeu extrorſum luxatum reſtitui non potuit, iis pars ipſa occaleſcit: quod cauſæ eſt, cur poples ſine magno dolore flectatur, ac in ſolos digitorum articulos niti & incedere poſſunt: quin & cum contentius incedere volunt, coguntur inclinari & manu ægro femori admota ſe ad ſingulos paſſus confirmare: tum quia ſibi crus ægrum breuius eſt, tum quia corporis moles haud toto pondere femoris articulo, ſeu capiti ad perpendiculum ingruat, & innitatur. Succeſſu tamen temporis, vbi aſſueuerint, nullo dextram baculo fulciente incedere poſſunt. Interim tamen crus ſanum in compoſitione & figura deformius euadit, quia dum oppoſito & ægro cruri velut ſuccenturitatum ſuccurrit, firmo in terram nixu corporis pondus fulcit: quod dum fit, poplitem ſubinde incuruari eſt neceſſe. At contra quando introrſum luxatum D
femoris caput, haud repoſitum fuerit, ſi quidem æger ad magnitudinis ſuæ ſtatum deuenerit, poſtquam oſſi caput cauitatem, in qua torqueatur, ſibi in vicino oſſe excauarit, tandem ſine ſcipione rectus incedit, quia luxatum crus non facile in inguina aut poplitem flecti poteſt, promptiusque in calcem, quam in digitorum articulos innititur. Id luxationis genus ſi inueterauerit, nunquam reſtitui poteſt. Atque hæc contingunt, quando introrſum femur luxatum eſt, vel cum ligamentum internum, quod dearticu-
Femoris extrorſum luxati ſigna.
lationem compingit, ruptum aut relaxatum fuerit Contraria vero plane apparent, ſi extrorſum luxatio inciderit: tum enim ægrum crus breuius viſitur, quia caput femoris in locum excidit ſua cauitate altiorem, eiuſque partis muſculi ſuum principium verſus contrahantur, vnaque ſecum os id ſurſum conuulſorie rapiant. Crus ipſum totum ſimul cum genu & pede intro ſpectat: in calcem incedere non licet, ſed tantum in digitorum radices. Flectere tamen crus licet, quod in luxatione femoris introrſum potis non
Lib. 6. ca. 8. Sent. 91. ſect. 3. lib. de art.
eſt quemadmodum demonſtrat Paulus. Itaque aduertendum eſt diligenter, Hippocratis ſententiam, quæ cum negatione legitur his verbis: *ſed neque conflectere, quemadmodum ſanum crus poſſunt*, legendum eſſe cum affirmatione hoc fere modo: *ſed &c. Quin & crus ipſum &c.* Iam vero crus ægrum corporis molem melius ſuſtinet in externa, quam in interna luxatione: Illic enim caput femoris corporis moli ad perpendi- E
culum magis ſubiectum eſt. Itaque quando temporis ſucceſſu in vicino oſſe ſibi ſinum attritu excauauerit, qui tandem occaluerit, adeo, vt reſtituendæ luxationis ſpes nulla reſtet, nihilominus ſine ſcipione incedere æger poterit, quod nullus tum doloris ſenſus laceſſat: ex quo ſequitur, vt totum etiam crus minus emacietur, quia minus laborioſus eſt inceſſus, nec inſuper vaſa tam grauiter comprimantur, quam in ea, quæ introrſum fit, luxatione.

De fe-

De femore antrorsum luxato. CAP. XLII.

RAro fit, vt femur antrorsum luxetur. Id tamen cum inciderit, his indiciis intelligitur. Caput femoris ad pubem incumbit: vnde inguina tument, clunisque contra corrugatur & extenuatur propter musculorum contractionem, extendere crus citra dolorem æger nequit: imo ne quidem versum inguina flectere, quod anterior musculos, qui ab ilio nascitur, comprimitur adeo à capite femoris, vt distendi nequeat. Sed nec poplitem curuare sine doloris cruciatu licet. Cæterum crus affectum alteri cruri ad calcem par est, in digitorum tamen radices inniti æger nequit: itaque cum ingredi cogitur, sola calce terram contingit, imo vero planta minus in priorem partem inclinatur, nec vero rarum est in hoc casu, vt vrina supprimatur: quod caput femoris neruos maiores comprimat, à quibus oriuntur illi, qui ad vesicam feruntur, compressionis illius occasione vesica per sympathiam dolet & inflammatur, inflammatio vero cum sphincterem musculum inuaserit, vix elabi vrina potest, quod tumore intercipiatur. *Ischuria ab interna femoris luxatione.*

B

De luxato retrorsum femore. CAP. XLIII.

RAra etiã est femoris in posteriora luxatio, quod cauitatis ischij pars posterior altior sit, & magis depressa anteriore: quo fit, vt femoris ad interiora luxatio cęteris sit frequentior: æger neque extendere, neque flectere crus potest, propter musculorum, qui femoris caput ambiunt, multam in hac luxationis specie compressionem, & tensionem. Intenditur vero dolor, cum poplitem inflectere vult, quod tum validius contendantur musculi. Crus ægrum sano breuius est; cum nates comprimuntur, inter eius partis musculos caput femoris conditum percipitur: oppositum contra inguem laxum ac molle est, & perceptibili cauitate depressum. Calx terram non contingit, quod caput femoris rursum, à musculis natium, inter quos abditum latet, conuellitur, præsertim vero ab eo, qui crassior est, qui natium velut puluinar constituere dicitur. Is enim in hac luxatione longe magis cæteris comprimitur, quo fit, vt ægro genu flectere fas non sit, quod sic ingens fit extensio, aponeurosis, seu tendinis lati, qui genu obducit. Quod si in luxati femoris, pedem æger se substentare sine scipione velit, præceps retrorsum delabitur, quod in illam partem corpus inclinetur, quia caput femoris corpori fulciendo ad perpendiculum subiectum non sit: itaque subalari fulcro se sustinere è latere luxato cogitur. *Signa.*

C His de luxati femoris differentiis, signis, symptomatibus & prognosi præmissis, restat vt reponendi rationem, pro partium, in quas elapsum est, varietate, variam breuiter describamus. Ægrum subiecta molli culcitra, quo iaceat mollius, in scamno aut mensa pronum resupinumue aut in latus in primis collocare oportet: sic vt pars, in quam os abscedit, altior sit, à qua vero abscessit, inferior. Si namque extrorsum aut retrorsum femur luxatum sit, pronus æger veniet collocandus: si introrsum, supinus: si antrorsum, in latus. Hinc extensio impulsioque cauitatem versus facienda, quo tandem in eam compellatur. At si quidem luxatio recens sit, & in corpori molli, vt muliebri, puerili, aliisque, quibus est dearticulationum compages laxior, nihil erit necesse ad repositionem magnam extensionem validis laqueis moliri: sola Chirurgi manus sufficiet, vel ad summum, quæ panno attexitur ora, aut mappæ portio iniecta. Os interim firmum plagulis circum dearticulationem appositis continebitur. Tum Chirurgus femur supra genu comprehensum, ad rectam lineam extendet, atque è directo cauitatis suæ constituet, ipsumque in eam mox intrudet. Sic enim reponet, modo inter intrudendum ipsius caput paulo altius erigat, ne circumposita cauitati labra ipsum repellant, & ingressu prohibeant. Ac quoniam, nisi iusta sit

D extensio, non potest esse sperabilis repositio, satius est, in eam partem peccare, vt paulo plus, quam sit necesse, extendas; sic tamen ne musculus aliquis, tendo, aliudue neruosum corpus rumpatur. Nam vt scribit Hippocrates, quando musculi robusti & validi sunt, licet tuto extendere, modo ne quid extensionis impetu distorqueatur. Si iustæ extensioni manus non sufficiat, aduocanda erit in subsidium machina, cuiusmodi est nostra trochlea ad duos postes depacta, ductario fune tantum submisso, contractoque quantum res ipsa videbitur exigere: quæ dum fiant, abscedere à tristi illo spectaculo ægri amicos oportet, intrepidumque adesse Chirurgum, qui nullo neque ægri, neque amicorum eiulatu, ab incœpto deterreatur. Sed quoniam has commentationes nostras in tyronum potissimum gratiam comparamus, æquum videtur, vt his in genere de reponendo femore præmissis, per singulas species præcepta illa generalia exerceamus, ab ea, quæ introrsum fit luxatione ducto initio. *Curatio generalis.* *Sect. 2. lib. de fract.*

De reponendo femore introrsum luxato.

CAP. XLIV.

SVper mensam aut scamnum, quo diximus modo, ægrum collocare oportet, in media mensa depactus stabit ligneus clauus, pedem vnum longus, tantum vero crassus, quanta esse solet crassities ma-

E nubrij ligonis: cæterum molli aliquo panno obuolutus, ne coxarum regionem, cui interstare debet, asperitate aliqua violet, vt ab Hippocrate factitatum legimus, in fracti cruris extensione. Eum clauus ille ligneus vsum habet, vt corpus, ne trahentem extendentemque sequatur, sistat: vtque facta, quãtum necesse est, extensione inter perinæum, & luxati femoris caput intercedat. Sic enim contra extensione ad partes superiores non est magnopere opus: & præterea repellendo in suum sinum ossi auxilio est, concurrente Chirurgi opera, qui manu modo in hanc, modo in illam partem obtorquendo, totum compulsionis opus dirigit. Cæterum quando extensioni opposita contra extensione est opus, præsto adesse vincula oportet, qualia in luxato humero restituendo descripsimus, supra humerum dirigenda: horum vnum supra coxæ dearticulationem obuoluetur; & à valido ministro contendetur: alterum supra genu iniicietur & ab antagonista ministro pari contentione contrahe- *Sect. 1 lib. de fra.* *Qua arte extensio & contraextensio in hoc luxationis genere administranda.*

 A

trahetur. Quod ſi claui lignei copia non adſit, eius loco validum & par aliud vinculum, ipſi dearticulationi ad coxæ perpendiculum obducendum, & robuſti hominis manibus rigide continendum :ſic tamen, vt ne caput femoris comprimendo contingat:ita enim reſtitutionē impediret. Hæc extendēdi ratio quatuor luxati femoris ſpeciebus communis eſt. At in ſingulis varianda compellendi in ſuum ſinum oſſis ratio eſt, pro partium, ad quas eius caput inclinat, varia conditione : nempe extrorſum compellendum, ſi introrſum exciderit:contraque in reliquis, vt erit luxationis ſpecies. Nonnulli nimium ruſtici & ſtolidi nodatores, inferius vinculum ad pedium obuoluunt, ſicque pedis ac genu dearticulationes magis extenduntur, quam iſchij:quod vinculo, id eſt, vi agenti ſint viciniores : at contra fieri debuit:itaque neque in luxato humero manui ſeu carpo, vincula iniicies, ſed ſupra cubitum. Quod ſi manus ad id opus non ſufficiant, aduocandæ erunt machinæ. Tum igitur collocato, vt decet, ægro, ſtabilitaque parte ægra, inguini rotundum aliquod corpus imponitur, ſupraque id ægri genu violentius cum toto crure intro ad alterum crus adducitur. Interim vero femoris: caput valide cauitatem iſchij verſus comprimitur, ſicque demum reſtituitur, vt ſubiecta imago demonſtrat.

Vincula, quæ extenſionis gratia iniiciuntur extendendæ parti proxima eſſe debere.

Figura, quæ oculis ſubiicit rationem reſtituendi femoris introrſum luxati. B

C

Præceptum generale.

Cæterum femoris capite iuſta extenſione, à muſculis, quibus implicabatur expedito, extenſiſque vna, quo cedant, obſequentioreſque ſe præbeant, muſculis, remittenda funis contenſio eſt, & ab extendendo dehinc abſtinendum, alias reſtitutio perfici non poterit, quia intrudentis & in cauitatem compellentis Chirurgi manui valentior machinarum contentio reluctabitur. Quod præceptum in hac & in reliquis luxationibus reſtituendis obſeruandum venit. Intelliges vero repoſitum femur eſſe, ex crurum paritate, ex libera & indolente ægri cruris extenſione & inflexione. Tum demum igitur appoſitis agglutinantibus, de quibus ante diximus, remediis, repoſitum os in ſua ſede confirmabitur, in quam etiam rem deligatio inſtituetur, faſcia primum in locum, in quem femoris caput exciderat, iniecta; indeq; in oppoſitum ſeu ſanum latus per ventrem & lumbos deducta. Interim craſſiore plagula inguinis cauitas cōplenda eſt, quæ oſſis caput in ſua cauitate contineat. Nec omittendi ſtraminei toruli ad malleolū vſq; producti, quemadmodū in femoris fractura notauimus. Hincq; vtrumq; femur colligandū, quo luxatum membrum immotū ſtet, & magis magisque ſtabiliatur. Nec is reſoluendus apparatus, niſi poſt quartum aut quintum diem exactum : ni forte repentinus grauioris alicuius ſymptomatis exortus aliud ſuaſerit. Continendus denique per integrum menſem in lecto æger, vt ſit ſpatium muſculis, neruis, ligamentiſque relaxatis ad priſtinum robur recuperandum. alias periculum eſt, ne nimium præcoci deambulatione os iterum excidat. Quod ad cruris ſitum, media id figura collocandum & continendum eſt, conſiſtit tamen media hæc figura in extenſione, non in flexione, vt eſt ab Hippocrate demonſtratum:quod cruri talis figura familiaris ſit & conſueta. E

Reſtituto crure quam diu continēdus ægèr in lecto.

Sect. 2. lib. de fract.

De reponendo femore extrorſum luxato. CAP. XLV.

IN hac etiam luxationis ſpecie, æger pronus in ſcamno, vt ante diximus, collocandus eſt, vinculaque vt ſupra iniicienda in coxa & imo femore, tum extenſio deorſum, & contra extenſio ſurſum facienda mox Chirurgi manu oſſis caput in ſuum locum compellendum. Ad id ſi manus non ſufficiat, trochlea noſtra adhibenda eſt, quemadmodum ſubiecta figura docet.

Figura,

Figura, quæ femoris extrorsum luxati reponendi rationem exprimit.

B

Id luxationis genus omnium, quæ in femore contingunt, facillime restituitur, adeo, vt non raro animaduerterim, solo musculorum extensorum in seipsos originem suam versus regressu, femoris caput in suam cauitatem esse reuocatum, alias cum sono, alias sine sono: quod cum contigerit, plagula dearticulationi imposita, cætera omnia, quæ in interna luxatione notauimus, vt fasciæ, toruli, & similia, hic adhibenda & perficienda erunt. *Quando sola extensio sufficiat restituendo luxato femori.*

De reponendo femore antrorsum luxato. CAP. XLVI.

C LVxato antrorsum femore, in latus sanum æger collocandus est, atque, vt dictum est, deligandus. Hinc plagulam Chirurgus prominenti ossis capiti imponet, hancque à ministro firmiter contineri curabit: mox iusta extensione peracta, ipse manu os in suam pyxidem compellet: quod si manus non sufficiat, genu adacto id tentabit. Tum denique reliqua, quæ ante diximus, ad restitutum os continendum adhibebit.

De reponendo femore retrorsum luxato. CAP. XLVII.

PRonus æger in scamno collocabitur: extendendumque vt in cæteris membrum habena vna ab inguine, altera à genu intensa: tum Chirurgus id, quod eminet, retro manu compellere, simulque genu à crure sano abducere conabitur. Posito sic & restituto osse, nihil aliud noui curatio requirit, quam vt deligatum diutius in lecto contineatur, ne si femur neruis adhuc laxioribus motum fuerit, rursus erumpat: magnum enim relapsus femori periculum est, quia pyxidis ischij cauitas tantum deprimitur, quantum procedit: appensi autem seu adiuncti femoris onus graue est. *Cur restitutum femoris caput facilè relabatur.*

De luxata genu Patella. CAP. XLVIII.

PAtella genu excidere in interiorem, exteriorem, superiorem, & inferiorem partem potest, in posteriorem vero nunquam, quia quæ ipsa operit, ossa non permittunt. Vt restituatur, ægrum pede firmiter in æquata planitie insistere oportet, tumque Chirurgum, ipsam manibus à parte, in quam præter naturam inclinabat, compellere & reuocare. Vbi restituta fuerit, complenda plagulis poplitis est cauitas, sic vt flectendi cruris facultas non sit: nam si flectatur, non leue relapsus patellæ periculum est. Canalis mox seu capsula à latere, præsertim, id quod exciderat, circumponetur, nonnihil depressa & rotunda, ad ipsius patellæ imaginem, fasciisque deligabitur, & medicamentis adeo arcte continebitur, vt ne tantillum quidem dimoueri queat. Postquam quieti pars ipsa satis indulsisse videbitur, oportet, vt æger genu flectere sensim tentet & assuescat, donec tandem cognouerit, eum sibi dearticulationis illius motum, & facilem & minime periculosum esse. *Differentia. Curatio.*

D

De luxato genu. CAP. XLIX.

GEnu etiam tribus modis luxari potest: nempe in interiorem, exteriorem & posteriorem partem: in priorem vero rarissime, ac nisi graui aliquo & violento impetu: obstat enim ibi opposita patella partis illius ossa continens. Reliqui modi faciles sunt, quia tibialis ossis cauitas superficiaria est, & valde lenis: at imi femoris cauitas in orbitæ aut stillicidij formam excisa est, & præterea eius capitula valde lenia ac lubrica sunt: tota vero dearticulatio cubiti dearticulatione multo laxior: adeo, vt facilius, vt luxari, ita & restitui possit: nec modo facilius, sed & tutius luxatur, quia hic minus est formidabilis inflammatio, vt est ab Hippocrate notatum. Causa luxationis sunt casus ex alto, saltus, rapidior cursus. Signum est flectendi & ad femur adducendi cruris impotentia, nempe vt calce contingere nates nequeant ægri. *Differentia. Ad finem sect. 3. de frac.*

E

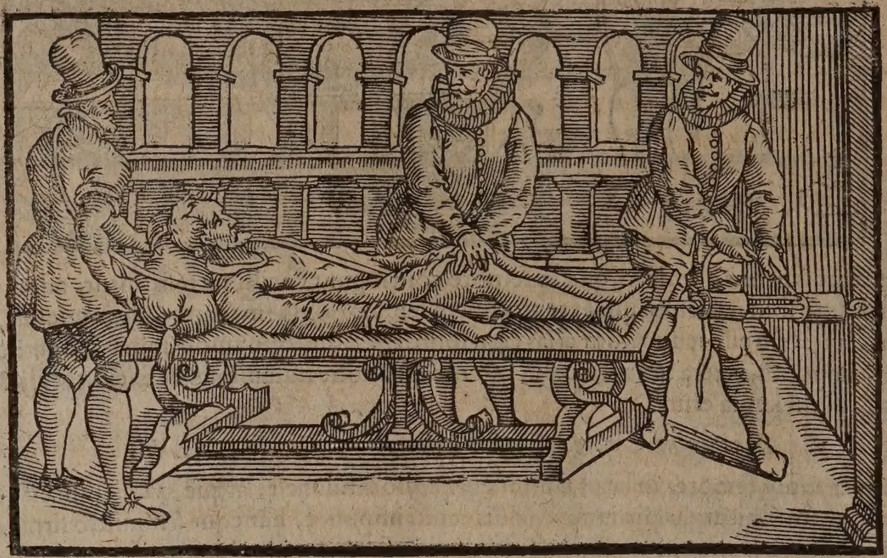
Quæ introrsum & extrorsum in genu fit luxatio, mediocri extensione, ossiumque in suas sedes ab illis partibus, in quas exciderant, manu facta compulsione restituitur. At vero vt retrorsum facta luxatio restituatur, collocandus æger est in scamno moderatæ altitudinis, sic vt ipsi à tergo sit Chirurgus, qui crus eius inter crura sua comprehensum, ambabus manibus flectat, & ad nates adducat. Quod si ne sic *Curatio genu introrsum & extrorsum luxati.*

quidem procedat restitutio, fingendus est glomus linteus, vsque ad medium fustem religandus: hunc minister ad poplitis cauitatem, qua parte os protuberat, subiiciet, & anteriora versus compellet. Hinc alter minister fasciam tres digitos latam in genu iniiciet, quam manibus sursum contrahet, inde exemplo, simulque omnes crus ægrum ita inflectent & curuabunt, vt calx nates contingant. A

De Genu antrorsum luxato. CAP. L.

Curatio. AT si, quod rarum est, antrorsum genu luxatum sit, æger in mensa collocandus est, conueniensque deligatio, hinc ab imo femore, inde à genu facienda. Tum Chirurgus vtraque manu tamdiu supra os, quod excidit, comprimendo insistet, quoad in suam sedem redierit. In quam rem si manuum opera non sufficit, ad iustas hinc & hinc extensiones, licebit vti machina nostra, quemadmodum subiecta imagine intueri licet.

Figura, quæ monstrat rationem restituendi genu antrorsum luxati.

B

C

Repositum esse os intelliges ex cruris libera & indolente extensione: tum igitur medicamentis, plagulis, deligationibusque confirmantibus & stabilientibus locus erit. Interim æger tamdiu ab incessu abstinebit, quamdiu res ipsa postulare videbitur.

De fibulæ a tibia distractione. CAP. LI.

Fibulæ cum tibia coarticulatio. *Differentia & causæ.* TIbiæ fibula apposita est, & adhæret sine cauitate: superne quidem ad genu, inferne autem ad astragalum. Tribus vero modis inde diuelli & distrahi potest, nempe in anteriora, & in vtrumque latus: contingit hic casus, quando inter incedendum parum fidelibus insistimus vestigiis, adeo vt incertus, & tanquam in lubrico pes nos deficiat, introrsumque aut extrorsum nutans contorqueatur: tum enim superpositi corporis pondus facit, vt tanquam diducatur crus, ac diuulsa à tibia fibula veluti luxetur. Idē ex lapsu ab alto, aut graui aliquo & contundente ictu contingere potest: quin & ab ipsa suæ nonnunquam diuelluntur epiphyses. *Curatio.* Hæc omnia vt restituantur, suisque locis simul reddantur, oportet, vt Chirurgi manibus in suam quæque sedem deducantur & cogantur: tum arcte deligentur, appositis ei parti plagulis, in quam fibula excidit, deligandi ab ipsa statim luxatione, propter rationes commemoratas, ducto initio. Quadraginta dierum quies imperabitur ægro, quantum scilicet confirmandis ligamentis sit satis. D

De luxata, & ab Astragalo diuisa tibia. CAP. LII.

Differentia & signa. LVxatur etiam diuelliturque ab Astragalo tibia, tum introrsum, tum extrorsum. Id tumore protuberantis in hanc aut illam partem ossis cognoscitur: ac si quidem subluxatio tantum fit, leuis operæ restitutio est: nam leui compulsione facile restituitur. Postquam repositum fuerit os, appositis plagulis & apta deligatione, obuersa scilicet obuolutaque in latus oppositum ei, id quod os exciderat, fascia, vt sic etiam quodammodo in suam sedem magis, magisque compellatur, continendum erit. Interim cauendum est, ne qui ad calcem est magnus crassusque tendo, arctius comprimatur. Intra quadragesimum diem, nisi quod symptoma superueniat, confirmatur id restitutæ luxationis genus.

De luxata calce CAP. LIII.

Causæ & differentia. QVicunque ex alto desilientes grauiter in calcem lapsi sunt, his calx luxatur, & ab astragalo diuellitur. Frequentius hæc introrsum, quam extrorsum fit luxatio, quod proiecta fibula astragalum cōplectatur: quo fit, vt illinc arctius fideliusque contineatur. *Curatio.* Restitutio perficitur extensione & compulsione, haudque admodum difficilis existit, nisi fluxio ingens & inflammatio obstiterint. Quod ad deligationem, arctior esse debet in affecto loco, vt hinc in vicinas partes exprimatur sanguis: eo tamen adhibito modo, vt ne dolorifica sit, atque quam par est arctius neruos & crassum tendinem, qui ad calcem pertingit, comprimat. Non ante quadragesimum diem hæc confirmatur luxatio, etiamsi nihil superueniat, quod impedimento esse possit. Quanquam fere fit, vt ex contusionis vehementia multa superueniant. Quare de his proprium caput instituere non erit superuacaneum. E

De sym-

De symptomatibus, quæ ad calcis contusionem sequuntur.

CAP. LIV.

VEhementia contusionis illius contingit, vt venæ & arteriæ sanguinem cùm per tunicarum suarum cæca spiracula, tum etiam per extrema oscula quasi euomant: vnde Ecchymosis seu sugillatum per totam calcem, dolor, tumor, & alia superueniunt, quæ remedia opemque medicam implorant: nempe diætam conuenientem, sanguinis secta vena detractionem (cuius etsi Hippocrates non meminerit, necessaria hic tamen est, febris & inflammationis occasione) & si res exigat, purgationem, præsertim vero eam, quæ citato vomitu reuellit. Denique localium medicamentorum appositionem, eorum maxime, quæ cutem calci subtensam, fere alioqui duriorem & densiorem, remolliant & rarefaciant, cuiusmodi sunt fotus ex aqua tepida & oleo: adeo, vt non raro nouacula rescindi, viua carne vitata, necesse habeat. Sic enim demum effusus in partem, congestusque sanguis, facilius attenuatur & tandem resoluitur. Hæc B autem omnia à Medico fieri debent, antequam inflammatio partem prehendat: alioqui conuulsionis est periculum. Sanguis enim vbi è vasis excidit, prompte putrescit, quod partis huius densitas difflari ipsum, in ambitumque digeri prohibeat. Adde quod crassus ille & insignis tendo, qui calci subtensus est, exquisito sit sensu prædictus, multisque præterea neruis hinc & hinc pars ipsa conspersa. Sed & ex supino in dorsum calcemque ipsam decubitu aliud inflammationis imminet periculum, quemadmodum in fractura cruris ante monuimus. Quare attentissimum, diligentissimumque hic Chirurgum esse velim, ad ea, quæ diximus, præstanda, ne ab inflammatione Gangræna & Sphacelus (hic enim caro saniosa in os continenter destillat) cum febre continua & acuta, cum tremore, singultu, & delirio superueniant. Huius enim partis corruptio in vicina primum contagione serpit, indeque per compressas, incalescenteique calore putrido arterias cor, febrem, per neruos vero & crassum illum insignemque tendinem, ex trium suræ musculorum concursu conflatum, musculi, cerebrum, stomachusque male affecta, & in consensum rapta, conuulsionem, delirium, & singultum lethiferum accersunt.

Hipp. sect. 3. de fract. — *Sanguinis detractio cur necessaria in fractura calcis.* — *Quæ circa cutem contusa calcis facienda.* — *Cur calx in flammationi obnoxia.* — *Gal. ad sent. 23 sect. 2. lib. de fract.*

De luxato Astragalo seu Talo. CAP. LV.

C LVxari, & in omnem partem excidere Astragalus potest. Vbi igitur in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorem partem conuertitur. Vbi in contrarium erupit, contrarium etiam signum extat: si in anteriorem partem luxatus est, à posteriore latus tendo calci subtensus induratur & distenditur: si vero in posteriorem, calx pene tota pede conditur: nec vero nisi summa vi id contingit luxationis genus. Reponitur manibus, extendendo, & compellendo in partem ei contrariam, à qua excidit. Repositus continetur remediis appositis, & conuenienti deligatione. In hoc casu diutius in lectulo perseuerandum est, ne id os, quod totum corpus sustinet, parum confirmatis neruis, ferendo oneri cedat, rursumque prorumpat.

Signa. — *Curatio.*

De Tarso & Pedio luxatis. CAP. LVI.

LVxantur etiam Tarsis ac Pedij ossa, idque vel infra plantam, vel supra, vel ad latus: etsi ad latus difficillime, propter rationem supra citatam. Si supra plantam prominet, oportet ægrum vestigio pertinaci æquata in aliquam planitiem premere, tum Chirurgum manibus comprimendo ipsa in suum lo- D cum compellere. Contra, si infra plantam proruperint, oportet inde sursum versus comprimere, & suæ sedi quodque os reddere. Eadem ratione conduntur, si in hoc aut illud latus excesserint. Notandum vero quod etsi subligamina in reliquis luxationibus vnico capite constent, hic tamen Hippoc. vult ea deligi, quæ sunt bicipitia, quod luxatio frequentius contingat inferne sursum, aut superne deorsum, quam in latus.

Curatio. — *Sent. 14. sect. 2. de lib. de fract.*

De luxatis Digitis. CAP. LVII.

DIgiti verò pedum quatuor modis luxari possunt, quemadmodum & hi qui in manu sunt. Conduntur vero eadem etiam arte, nempe recta extenduntur, & in suam quique articuli sedem compelluntur, tandemque, vt decet, deligantur. Facilis omnium repositio est, quia singulorum è sua sede transgressio magna esse nequit. Denique plantæ ossa iisdem modis, quibus in manu, prodeunt, iisdemque conduntur. Nisi quod vbi aliquid in pede luxatum est, lecto pes continetur: vbi vero in manu, mitella manus concluditur. Viginti autem dierum quies ægro imperanda est, quoad scilicet pedibus firmiter insistere possit.

Differentiæ. — *Curatio.*

E De Symptomatibus, aliisque accidentibus, quæ fracto, luxatoue membro superuenire possunt.

CAP. LVIII.

MVlta fractis, luxatisue membris, fracturæ ipsius & luxationis occasione superuenire possunt: cuiusmodi sunt contusio dolor ingens, inflammatio, febris, abscessus, gangræna, sphacelus, vlcus, fistula, atrophia: quæ omnia ad sui curationem solertem & diligentem Medicum postulant. Contusio contingit ex rei grauis in partem illapsu, aut ab alto lapsu: vnde sanguinis sub cutem, expressi effusio. Is si magna copia effusus est, scarificatu statim euacuandus venit, eoque onere leuanda pars, ne ipsi inde gangræna oboriatur. Quo vero sanguis crassior apparebit, obiectaque cutis densior, eo profundior scarificatus erit: eodem consilio apponi hirudines possunt.

Ad contusionem remedia.

De do-

Ad dolorem quæ sequantur.

De dolore diximus supra, nempe quod is contingit ex eo, quod ossa suo loco mota sint, quo fit, vt ipsa musculos, neruosque pungendo & comprimendo, molesta sint. Hinc inflammatio, simulque abscessus ac febris, sæpe gangræna, denique & sphacelus ossa carie corrumpens: alias vero vlcus, sinus ac fistula. Atrophia vero ac macies oboritur ex membri ignauia ac quiete, eius omne robur exoluente, & ex arctiore deligatione, vias allapsuro alioqui sanguini intercipiente. A

Ad maciem seu membri alicuius atrophiam remedia.

In fouendo qui modus.

Macies quidem, quæ ab arctiore est deligatione, sanationem recipit, vinculorum, quibus constrictum membrum tenetur, resolutione. Quæ vero ab otio est, moderato exercitio sanatur, membrum extendendo, flectendo, attollendo, deprimendo, si modo exercitij laborem ferre possit. Alias frictiones imperandæ sunt, & fotus ex aqua tepida. Frictiones quidem moderatæ erunt inter duras, mollesque, breues, & diuturnas. Eadem erit fotus mediocritas tenenda in aquæ tepore, & in fouendo mora ac tempore. Nam diuturnior fotus, quod sanguinis attractum est, resoluit. At qui paucioris est temporis, parum aut nihil omnino attrahit. Post fotum medicamenta calida & emplastica admouebuntur ex pice composita, terebinthina, euphorbio, pyrethro, sulphure, & similibus. Singulis vero diebus renouanda erunt, frequentius aut rarius, prout res videbitur exigere. Dropaces hæc medicamenta nominantur, quorum forma talis est. B

Dropax.

℞. picis nigræ, ammoniaci, bdellij, gummi elemij, in aqua vitæ dissolutorum an ℥ij. olei laurini, ℥j. puluerum piperis, zinziberis, granorum paradisi, baccarum lauri, & iuniperi, an ʒij. fiat emplastrum secundum artem, extendatur super alutam. Prodest etiam partem sanam oppositam deligatione, citra dolorem tamen, constringere nempe si brachium dextrum alimenti defectu contabuerit, sinistrum deligabitur, deligationis initio ab ima manu sumpto, & in ala consistendo. Si vero hoc idem malum dextrum crus apprehenderit, sinistrum deligandum veniet ab imo pede ad inguen procedendo. Sic enim sanguinis multa portio in venam cauam repellitur, & ab hac distenta ac pleniore, in partem laborantem, & vasis fere vacuis hiantem: sed & sanam partem in otio continere expedit, quo minus attrahat alimenti, sic enim ægræ reficiendæ plus suppetet.

Deligatio partis sanæ ad atrophiā opposita.

Macilenti membri deligatio qualis esse debeat.

Signa atrophiæ sanabilis & insanabilis.

Quidam probant quoque, tabidum membrum moderata deligatione constringi: sic enim attrahi ad ipsum sanguinem perhibent: nam & scalpello aperta vena sanguinem detracturi, brachium & crus constringimus. Prodest & ipsum in aquam calidiorem, quam tepida sit, demergere, continereque quoad rubescat & intumescat: sic enim pellicitur in venas sanguis, vt experiuntur, qui de sapheia & saluatella sanguinem sunt detracturi. Quod si, dum hæc & similia fiunt, pars ægra incalescat, rubescat & intumescat, sperabilem scito esse sanationem: sin contra, desperata salus est: itaque nihil præterea tentare oportet. C

Nonnunquam preterea durities in articulationibus post fracturas luxationesque restitutas relinquitur. Hanc remollire oportet, humorem contentum resoluendo fotu, litu, cataplasmate, emplastro facto ex radicibus, bismaluæ, bryoniæ, liliorum, semine lini, fænugræci & similibus: itemque ex gummi in forti aceto dissolutis, vt ammoniaco, bdellio, opopanace, ladano, sagapeno, styrace liquida, ex adipe anserino, gallinaceo, humano, ex oleo liliorum & similibus. Imperandum insuper ægro, vt partem subinde & assidue, vitato tamen dolore, motitet, vt sic incalescat, tenuetur, ac tandem digeratur conclusus humor, denique sibi pars ipsa, quantum ars permittit, restituatur: sæpe enim omnino restitui nequit. Nam si debile ac mancum membrum sit, hoc ipso quod iuxta articulum fractura contigerit, in reliquū vitæ motus laboriosus & difficilis, sæpe vero omnino nullus esse solet: si præsertim obortus callus crassior sit: si denique ipsa articulatio ab ictu ipso contusa & contrita fuerit, vt in vulneribus, quæ sclopeto illiduntur, non raro est cernere. D

FINIS LIBRI DECIMIQVINTI.

DE PLE-

DE PLERISQVE PARTIVM PRÆTER NATVRAM AFFECTIONIBVS, QVARVM CVRATIO MANV FERE PERFICITVR.

LIBER DECIMVSSEXTVS.

De Alopecia. CAP. I.

Alopecia quid. *Gal. ca. 2. li. 1. de compos. med. sec. locos.* *Causa.*

ALOPECIA est *pilorum capitis defluuium: nonnunquam etiam superciliorum, menti, aliarumque partium.* Depilationem vulgo nominant. Huic affectui annosæ vulpes, oborta per ætatem scabie, obnoxiæ sunt, hinc tractum à Medicis Alopeciæ nomen. Fit hæc affectio vel defectu alimenti pilis alendis idonei, vt in senecta humoris primigenij penuria, vel eiusdem alimentariæ materiæ corruptione, vt post longas febres, à lue venerea, elephantiasi, corporis totius humorumque omnium vitio, vnde vaporum & fuliginis sequitur corruptela: vel pororum cutis viciata constitutione in raritate & constrictione, seu densitate: quemadmodum ab vnguentorum calidiorum pilis denigrandis comparatorum, aut eorum, quæ Depilatoria nominant, vsu nimio, aut cutis ambustione, deperditioneue, quæ pro ipsa cicatricem substituit, ob cuius densitatem emergere pilus nequit, quemadmodum per nimiam laxitatem fuliginosa pili materia non subsistit, sed in auras dissipata vanescit.

Quæ alopecia insanabilis. *Quæ & quo sanabilis.*

Quæ à senectute, febre hectica, ambustione, caluitio, elephantiasi & tinea venit alopecia, insanabilis est: quæ vero curationem admittit, ea sublata causa tollitur. Itaque si à corruptione sit humorum, accersetur Medicus, qui de diæta, purgatione, & phlebotomia pro arbitrio statuet. Hinc Chirurgus, quod supererit capillitij, abradet, fotibus vtetur primum resoluentibus, hirudines & cornicula admouebit, ad vitiosum humorem, qui sub cute est digerendum, tum lixiuio ex radice ireos & aloes, decocto ad sordium detersionem caput lauabit. Denique attrahentia tum fomenta, tum medicamenta admouebit, ad eum, qui laudabilis toto corpore, conuenienter institutæ diætæ beneficio, succreuit, humorem euocandum. Quod si alimenti defectu Alopecia venerit, asperiore linteo, aut folio ficulneo, aut cæpis crudis fricanda tamdiu pars erit, donec rubescat: quin & cutis multis locis acu pungenda, indeque vnguenta admouenda concinnata ex ladano, stercore columbino, staphysagria, oleo laurino, terebinthina & cera, ad sanguinem, pilorumque materiam pelliciendam. Si à lue venerea capillus deciduus sit, hydrargyro inungendus est æger, vsque ad sufficientem saliuationem. Denique vt erunt Alopeciæ causæ, ita remedia venient vsurpanda.

De Tinea. CAP. II.

Tinea quid. *Lib. 1. de cõpos. med. sec. locos.* *Differentia.*

TInea (liceat sic loqui, dum vocabulum fuerit inuentum aptius) *morbus est cutem capitis seu cranii musculosam occupans, ac tineæ vermis instar depascens.* Tres eius sunt differentiæ: Prima dicitur squamosa seu furfurosa Galeno, quia, dum scalpitur, furfuraceas multas squamas de se remittit: Pragmaticorum nonnullis tinea sicca dicitur, ob humoris committentis ingentem adustionem. Altera ficosa nuncupatur, 1 quia dum crusta sua, quæ flaua est, spoliatur, apparent viuæ rubræque carnis grana, ficuum interioribus 2 granis similia, cruentam de se materiam remittentia. Tertia Achor Galeno dicta, vulgo etiam corrosiua 3 & vlcerosa nominatur, quod multa, quibus scatet, vlcera, pluribus exiguis foraminibus aperta sint, sanie liquida manantia, carnium loturæ simili, fœtida, putrilaginosa & cadauerosa, alias liuida, alias flaua: Foramina illa si paulo maiora sint, aliam speciem constituunt, quæ Cerion seu Fauosa dicitur: quod per hæc materia fundatur melli colore & crassitie similis, Gal. sententia.

Causa. *Cap. 8. lib. citati.* *Prognostica.*

Fiunt omnes ab humore, qui corruptione maiore, minoreue in vitio sit: nam furfurosam minus corruptus humor, ficosam corruptior, vlcerosam corruptissimus committit. Si infanti nutricis vitio & contagione contigerit, aut etiam statim à primo ortu, vix sanationem admittit: ac ne ea quidem procuranda, antequam puer eam ætatem attigerit, qua curationis & medicamentorum laborem ferre possit. Interim tamen caulium aut betæ folia, butyro recenti oblita, applicari poterunt, aliudue blandum remedium, cui molliendi vis insit, exitumque conclusis materiebus aperiendi.

Curatio. *Ad furfurosam tineam.*

His, qui ætatem medicamentorum patientem attigerint, ex aduocati & præsentis Medici decreto, sanguis detrahetur, purgans medicamentum propinabitur, balneaque qua decet arte parabuntur. Quod ad topica remedia attinet in furfurosa fotus instituentur remollientes & discutientes, ex radicibus altheæ, liliorum, lapathi, acetosæ in lixiuio incoctis, pauco aceto addito. Tali decocto bis in die caput fouebitur, ac sexto demũ die de-

die deraſo capillitio ſcarificabitur,ſcarificatoque hirudines & cornicula apprimentur.Mox oleo de ſta- A
phyſagria cum ſapone nigro inungetur cum attractionis gratia, tum etiam ad obtundendam, humoris
parti impacti, malignitatem. Licebit etiam vti ſequenti medicamento aduſque perfectam morbi ſana-
tionem,quod in hoc affectus genere Vigonio,Gordonio,& Guidoni valde commendatur.

Vng. ad tineam.

*℞.elleb.albi,& nigri,atram Sutor:auripigmenti,lithargyri auri,calcis viuæ,vitriol.alum.galla.fulig. ciner.
fæcis vini vſti,an.℥ ß.argen.viui,extincti,an.℥iij.æruginis æris,ʒij.fiat puluis,qui incorporetur cum ſuccor:borraginis
ſcabioſæ,fumariæ,oxylapathi,aceti, an. quart. j.olei antiqui ℔. j.bulliant vſque ad conſumptionem ſuccorum,in fine
decoctionis cineres ponantur, addendo picis liquidæ ℥ ß. ceræ quantum ſufficit,fiat vnguentum,* id tineæ ſpeciem o-
mnem ad ſanitatem perducere authores illi teſtantur.Certe nemini,ad eorum,ex quibus conſtat,com-
poſitionem intuenti,non probari poteſt.

Ad cruſtoſam. *Cataplaſma ex naſturtio.* *Lib.7.ſimpl.*

Cruſtoſa etiam ſeu ficoſa tamdiu fotu præſcripto fouebitur, quoad cruſtæ excidant. ſed tamen ad
eam rem nihil tam promptum eſt & efficax , quam naſturtium tritum aut frixum cum porci axungia.
Nam intra viginti quatuor horas vt decidant, perficit; quin etiam, ſi eo quis vtatur diutius, perſanat, vt
ego experientia cognoui,quod & ratio confirmat:eſt enim Galeno calidum & ſiccum naſturtium. Vbi
cruſtæ deciderint,vnguento ante deſcripto partes affectæ erunt inungendæ.Multos ipſe curaui, qui ſa-
nati ſunt litu ex pauco oleo de calcantho,nonnunquam etiam ægyptiaco viribus aucto. Quod ſi pilo-
rum radix putris appareat,volſella ſinguli reuellendi ſunt: ac ſi talis putredo vniuerſum cranium occu- B
pet,& ſingulas capillitij totius radices infeſtet,quo promptior ſit, & minori cum labore auulſio, xylina
fruſta,qua parte villoſa ſunt,ſequenti medicamento conſpergere oportet.

*℞.picis nigræ ℥ vj.picis reſ.℥ij.pulu.viridis æris,& vitriol.rom an.℥j.vel ℥ß.ſulph.viui, ʒß. coquantur omnia
ſimul in aceti acerrimi quantitate ſufficiente, fiat medicamentum ad vſum*, applicetur capiti, hæreatque totum
triduum,mox magna vi aduerſum pilos eundo,auellatur,vt vna pili emplaſtro hærentes radicitus auel-
lantur:eius remedij tamdiu erit vſus,quamdiu res ipſa poſcere videtur.

Quod vero ad tertiam tineæ ſpeciem,quæ Corroſiua ſeu Vlceroſa nominatur, prima indicatio eſt
detergendorum ſequenti vnguento vlcerum.

Ad Vlceroſam.

*℞.vnguent.enulati cum mercurio duplicato, ægyptiaci,an.℥iij.vitr.albi in puluerem redacti,℥j.incorporentur
ſimul,fiat vnguentum ad vſum:*vti etiam ſupraſcripto licebit.

Quod ſi dolor aliquis, aliuſue caſus ſuperueniat, ipſi ex docti Medici ſententia occurrendum
erit.

Certe in omni tineæ ſpecie,quæ ſequentur remedia, mihi ratione comperta & vſu probata fuere.

*℞.camphor.ʒß.alum.roch.vitr.viridis æris,ſulph.viui,fulig.forn.an.ʒvj.olei amyg.dulcium & axungiæ porci
an.℥ij.incorporentur ſimul in mortario,fiat vnguentum.* Sunt,qui fimi ouili in chorte villatica defoſſi & ma- C
cerati, id quod liquidum eſt vſurpent, & vlceratis locis affricent, duplicatumque & eo liquore imbutū
linteum ſuperimponant.Quod ſi his & tot remediis ſanari æger nequeat,ſimiliterque inſuper cruſtoſis
vlceribus corpus eius locis aliquot obſitum viſatur,probarem, vt ipſi illineretur caput litu ex axungia,
argento viuo, & pauco ſulphure conflato : indeque emplaſtrum de Vigo cum mercurio in pileoli for-
mam aptaretur: ſimilia præterea emplaſtra ſcapulis, femoribus & cruribus applicarentur, omninoque

Tinea contumax remedio luis Venereæ curanda.

conclaui calido contineretur,ac cætera omnia fierent, quaſi lue venerea laboraret. Id curationis genus
primus(quod ſciam)tentauit Simon Blancus Chirurgus Regius expertiſſimus in iuuene quodam,cum
ipſe fruſtra reliqua omnia remedia, quæ vulgo adhiberi ſolent, ſedulo adhibuiſſet. Tinea horrendum
viſu ſæpe malum eſt,ſaniem de ſe virulentam & morticinam effundens:recens difficillime ſanatur, ſed
inueterata longe difficilius. Nam non raro rediuiua mox reſurgit, quæ reſtincta credebatur,propter
malignæ putredinis in parte relictam impreſſionem,quæ ipſius temperiem plane corrupit. Quin etiam
ſæpe ſanata ſuperſtitem inuexit alopeciam,Chirurgorum turpe opprobrium. Quæ cauſa extitit,cur ti-
neæ curationem plerique empyricis & mulierculis relinquendam cenſuerint.

De Vertigine. Cap. III. D

Quid Vertigo & quas cauſas habeat.

VErtigo *repentina oculorum & viſus caligatio* eſt, à ſpiritu vaporoſo & calido, qui per carotides arterias
ad caput aſcendit,cerebrumque replet,humores & ſpiritus,qui in ipſo ſunt,conturbando,inæqua-
literque quaſi rapto in gyrum corpore,aut capta vino mentis arce verſando. Feruens ille ſpiritus ſæpius
à corde ſurſum per carotides arterias internas ad rete mirabile perrumpit:alias in ipſo cerebro æquo ca-
lidiore ac feruido gignitur:ſæpe etiam à ventriculo,ſplene,hepate,aliiſque viſceribus æſtu incandeſcen

Signa.

tibus exurgit.Signum huius mali eſt repentina illa viſus caligatio, & oculorum quaſi præſtrictio,vel le-
uiter circumacto corpore,aut in res circumactas,vt rotas verſatiles,aquaſue vorticoſas, omniaque pro-
funda & alta conuerſo aſpectu.Si à cerebro mali origo eſt,cephalalgia, capitis grauitate, & aurium tin-
nitu exercentur ægri:imo ſæpe odorabilia olfactorio inſtrumento non percipiunt.Paulus Ægin. ad cu-

Lib.6.

rationem,arterias,quæ in temporibus ſunt,ſecari iubet. At ſi aliunde,vt à ſubiecto aliquo viſcere,mali
materia manat,non admodum prodeſt talis arteriotomia. Itaque tum accerſendus & conſulendus pe-
ritus Medicus,qui ærgo conſultat phlebotomia, ſi ab ardore viſcerum mali origo eſt : purgatione, ſi à
ventriculi & ſtomachi impuritate. Ita tamen ſi talis vertigo accidens criticum non ſit acuti

Vertigo critica.

alicuius morbi, vomitu aut hæmorrhagia criſim affectantis: tum enim expe- E
diendi inde ægri negotium omne naturæ commit-
tendum eſt.

A *De Hemicrania.* CAP. IV.

HEmicrania proprie dicitur *dolor mediam capitis partem dextram aut sinistram, diuexans.* Is alias supra temporum musculos non assurgit, alias ad summum vsque verticem porrigitur. Doloris eiusmodi causa, vel à venis est & arteriis externis, aut à meningibus, aut ab ipsa cerebri substantia, aut à pericranio, aut à musculosa cute pericranium tegente, aut denique à putridis vaporibus, à ventriculo, vtero, aliove viscere subiecto ad caput assurgentibus. Potest tamen extrinsecus adueniens causa hunc affectum inferre, nempe ambientis aëris calidior aut frigidior constitutio, ebrietas, crapula, ciborum calidiorum & vaporosorum vsus, teter aliquis vapor, fumusve ab antimonio, argento viuo, & aliis eiusdem generis naribus haustus: quæ causa existit, cur aurifices & bracteatores id fore mali genus infestet. Cæterum vndecunque mali causa venerit, ea vel simplex intemperies est, vel cum materia: materia, inquam, quæ vel simplex sit, vel composita. Cæterum affectio hæc solitaria est, aut aliis affectibus comitata, vt inflammatione & tensione. Capitis grauitas humoris copiam arguit; punctionis, pulsationis, & tensionis sensus vaporem humori permixtum in neruoso, arterioso, aut membranoso capitis corpore conclusum demonstrat. Si ab inflammatis meningibus dolor est, febris superuenit, si præsertim humor dolorem committens putrescat. Si superficiarius sit, dolor, sedem habet in pericranio. Si altus &
B profundus, atque ad oculorum radices perueniat, obsessarum meningum argumentum est, febrisque superuenit, si inflammatio adsit, & materia putrescat: tumque tam acerbus nonnunquam est doloris cruciatus, vt sibi vel leui & summo digito caput attingi vereatur, & perhorrescat æger, imo nec strepitum, nec susurros leues nec splendorem, nec odores quantumuis suaues, vinive halitus ferre possit. Cõtinuus is nonnunquam est dolor, nonnunquam & periodicus. Si doloris causa est à sanguine feruido, tenui & vaporoso, quæ nullis remediis vinci potuerit, ab arteriotomia in temporibus celebrata pernecessarium, perutile & promptum habebit remedium, siue ab internis, seu ab externis vasis malum existat. Hinc enim semper materiæ coniunctæ, sanguinis & spirituum sequitur euacuatio. Id ego expertus sum in permultis, sed præcipue in principe à RupeSurionẽsi: Huic atroci hemicrania diuexato, dominus Capellanus Regius, & Castellanus Reginæ primarius Medicus, denique Ludouicus Duretus medicinam faciebant, nec tamen phlebotomia, cucurbitulis, balneis, frictionibus, diæta, vllove remedii genere seu assumpto, seu admoto quidquam opis adferebant: Vocatus ego dixi vnicam salutis spem restare, si ipsi, arteria in temporibus phlebotomo diuideretur, qua parte dolor sæuiret: Mihi enim verisimile fieri, doloris eius causam non venis, sed arteriis concludi: quo in casu nullum arteriotomia præ-
C stantius esse remedium veteribus proditum fuisse, cuius ego in meipso magno meo bono, periculum fecissem. Meum istud Medici cum probassent consilium, ad opus à vestigio me accingo, arteriamque in tempore dolente seligo, quæ & tumentior esset, & vehementius cæteris pulsaret. Hanc ego vnica incisione, quemadmodum in phlebotomia fieri solet, aperio, sanguinisque magno cum impetu & saltu prosilientis plusquam duo vascula elicio: quieuit statim dolor, neque vnquam relapsum habuit. Plurimis tamen suspecta est arteriotomia, quod prorumpentem inde sanguinem sistere, quod cicatricem obducere sit operosum, propter arteriæ densitatem, duritatem, & pulsationis perennitatem, quod denique cicatrix obducta aneurismatis periculum inferat. Itaque satius esse putant cutem primo diuidere, deinde à circumstantibus omnibus particulis diuellere, inde vtrinque arteriam vincire, denique diuidere, quemadmodum in varicibus faciendum monuimus. Sed hæc opinio hominum est omnia tuta timentium: ego enim multiplici experientia didici non esse periculosam arteriæ, quæ scalpello fit, quemadmodum in phlebotomia fieri solet, apertionem: consolidationem vero paulo quidem vena tardiorem esse, tandem tamen fieri. Sanguinis vero fluxum nullum vnquam superuenire, modo deligatio apte facta sit, hæreatque totum quatriduum appositis, vt decet, plagulis.

Hemicrania propriè quid.
Causa.
Differentia.
Arteriotomia ad quã hemicraniam valeat.
Historia.
Ab arteriotomia nullũ periculum.

D *De quibusdam oculorum affectibus, ac primum de coercenda superiore palpebra, cum laxior est.* CAP. V.

MOrborum, qui in oculo sunt, alii vniuersam oculi substantiam occupant, vt ophthalmia, ipsius phlegmone, alii partium ipsius proprii & peculiares existunt, cuiusmodi est gutta Serena dicta, neruo optico. Ex quo Gal. oculorum morbos triplici in differentia posuit, nempe vt alii oculo euenirent, quatenus primario eius organo, crystallino scilicet humori officiunt: alii quatenus animalem facultatem, quæ visus est opifex, aditu ad ipsum prohibent: alii denique, quatenus partium eius principi organo subseruientium aliquam offendũt. Cæterum eiusmodi morborum omnium alii oculo cum reliquis corporis partibus communes sunt, cuiusmodi existunt vlcus, vulnus, phlegmone, contusio & similes: alii oculo sunt particulares & proprii, quales sunt Ægilops, Cataracta, Glaucoma, & huius generis pleriq; alii. Nonnullis palpebra superior procidit, quia ipsius summa cutis amplius relaxatur, quam tegendo oculo necesse sit, haud se interim simul pariterq; remittente cartilagine. Hinc vero molestia duplex: Prior, quod oculus facile detegi non possit: altera quod sic relaxatæ palpebræ pili protinus in-
E tus ad oculum tendunt, ipsique pungendo molesti sunt. Relaxationis eiusmodi causa est, vel peculiaris eius loci paralysis, quæ senibus frequens est, vel fluxio, seu rheuma humoris aquosi, & minime acris aut mordicãtis: quod ex eo apparet, quod sic affectis, vnus alterve pilorum ordo sub ordine naturali succrescit, ab humoris congesti, vt credere par est, copia. Ita enim solum vdum & vliginosum pluribus herbis luxuriat. Iam si is humor acris esset, ægro prurigiinosus, adeoque dolorificus foret, & naturalium pilorum radices arroderet, exureretque, tantum abest, vt nouis præter naturam suborientib. materiam supeditare posset. Ad curationem, antequam quidquam agas, superfluam adeoque amputandam portionem, atramẽto notare oportet, ne si amplius, quam oportet, rescindas, inuersa palpebra

Differentia.
Paul. cap. 8. lib. 6.
Causa.

Curatio. maneat, aliudq; vitii genus, quod Veteres Ectropion dixerunt, inferat. Inde contecto oculo, mediam palpebræ cutem, omissa, quæ subest, cartilagine, digitis apprehendere & leuare: tumq; ipsam transuersam secare, tantulo detracto, quantum necesse est, vt naturaliter se habeat. Deniq; oræ vulneris ter aut quater acu adacta simplici sutura sunt committendæ, vt ad cicatricem perducatur: obducta enim cicatrix palpebram, ne laxius procidat, tantulo scilicet decurtatam coercet. Modus esse debet in amputando, alioqui duorum incommodorum alterutrum incurrere oportet; si nimium resciſſum fuerit, ne contegi oculos non possit: si parum, ne nihil actum sit, & frustra æger sectus fuerit. *Ad pilos præter naturam in palpebra succretos.* Quod si multi pili præter naturam succreuerint, exiguis & ad id factis volsellis auellendi sunt: tum ipsorum radices tenui cauterio inurendæ oculo intacto: mox enim oborta cicatrix ne renascantur, impediet. A

De Lagophthalmo oculorum. Cap. VI.

Paul. lib.6. cap. 10. *Causa.* QVibus sursum contractior est palpebra, hi oculis apertis dormiunt, quia à breuiore palpebrarum cute contegi nequeunt, Lagophthalmon Græci nominant. Causa venit vel intrinsecus, vel extrinsecus. Intrinsecus quidem, vt è carbunculo, abscessu, vlcere. Extrinsecus, vt à vulnere gladio inflicto, vstione, lapsu & similibus. Si ab obducta cicatrice id malum fit, sanabile est, modo palpebræ mediocris restet crassities. At si à prima extiterit conformatione, aut alio, qui multum substantiæ deperditum sit; quemadmodum ab vstione & carbunculo contingit, insanabile existit. B *Curatio.* Ad curationem igitur fotus adhibendi sunt relaxantes & remollientes, inde cutis supra totam cicatricem incidenda est, falcatæ lunæ figura, cornubus eius deorsum ad cilium spectantibus. Hinc plagæ diducentur oræ, in interstitioq; inferendum linamentum, quod cutis sectæ diductas oras coniungi prohibeat. Emplastrũ mox linamento imponendum, decentique fascia pars deliganda, & in totum subiectum oculũ deprimenda est, ne sursum se reflectat, redeatque in pristinam & non naturalem figuram. Cæterum dum cutis inciditur, cauendum, ne plaga cartilaginem violet: nam si ea incisa est, palpebra concidit, neque attolli postea potest.

Quod vero ad inferiorem palpebram spectat, multis illa contra naturam affectibus obnoxia est, inter quos vnum est, quod illi commemorato proportione respondet, quando scil. parum sursum attollitur, sed pendet & hiat, neq; potest cum superiore committi, ideoque oculum non contegit, quod *Ectropion.* malum senibus familiare est; Ectropion dicitur, eademq; arte, qua superius, curandum. C

De Chalazio & Hordeolo palpebrarum. Cap. VII.

Chalazion quid. *Paul ca.16. lib.6.* CHalazion *tuberculum* est *rotundum & pellucidum, quod in palpebra superiori concrescit, mobile simul atque digito huc illucve impellitur.* *Grando.* Grando Latinis dicitur, quod grandineo grano simile sit. *Hordeolum.* Aliud huic non dissimile tuberculum in palpebrarum oris super pilorum locum assurgit, Hordeolum ab hordei similitudine nuncupatum. *Causa.* Horum materia cysti propria continetur, vixque adeo ad suppurationem perducitur. Per initia resolui quidem ac discuti potest. At vbi inueterauit, & in gypseam aut tophaceam duritiem concreuit, vix sanationem admittit. *Curatio.* Itaq; manu aperiendo ista tubercula curare aggredi satius est, vt contenta materia diffluat aut exprimatur. Si exiguum tuberculum sit, traiicitur acu filum trahente, quod in plaga relinquitur, ea longitudine, vt eius extrema exiguo gratia Dei emplastro, tanquam glutine, affigi possint: ad frontem quidem, si in superiori palpebra tuberculum insederit; aut ad genas, si in inferiori. Nouum vero biduo quoq; substituendum, quemadmodum in setonibus chirurgicis fieri solet. Sic enim demum tuberculum complanabitur.

De Palpebrarum hydatidibus. Cap. VIII.

Quid hydatis. HYdatis *pinguis quædam substantia est, tanquam adipis frustulum, sub palpebræ superioris cute insidens & latens.* D Familiare id puerulis malum est, qui natura sunt humidiore. Itaque mollis & laxus tumor est, totam palpebram, quam obsederit, œdematosam reddens, adeo vt tanquam pondere degrauata surrigi nequeat. *Com ad aph 55. sect. 7.* Id nominis obtinuit, quia vesiculæ humore seroso distentæ instar habeat, quod vitii genus in hepate à Galeno notatum est. His rubent & lachrymis diffluunt oculi, nec solem intueri aut sustinere lucem possunt. *Curatio.* Curatio sectione eiusmodi substantiæ superfluæ illæsis vicinis partibus, perficitur: mox sal mansum loco, vnde excisio facta est, imponitur, nisi doloris vehementia impediat, vt resiccetur ac confirmetur locus, tabescatq; si quid reliquum est materiei, neq; renascatur. Denique totus oculus oui albumine in aqua rosacea dissoluto, aliove repellente medicamento obducendus.

De commiſsis & conglutinatis inter se palpebris. Cap. IX.

Paul. cap.15. lib.6. FIt interdũ, vt palpebra superior inferiori agglutinetur, adeo vt aperiri oculus nõ possit: aut vt ipsarum alterutra cum alba oculi tunica, vel cum cornea cohærescat. Quæ vitia á primo ortu trahuntur, vitio scilicet facultatis formatricis in vtero (ita enim plurimi infantes in lucem prodeunt, digitis inter se cohærentibus, ano, vulua, & auribus imperforatis) oculo, quod ad cætera spectat, bene composito. E *Causa.* Mali huius alias à vulnere, alias ab adustione, abscessu vt variolarum ruptis pustulis, causa est. *Curatio.* Curatur inserto instrumento idoneo, quo mox cohærentia diducas, ea moderatione, vt ne corneam attingas, alioqui enim procideret. Ergo specilli caudam seu mucronatam partem palpebris inserere & subiicere oportet, sursumque sic sublatas (ne oculi substantia violetur) falcato scalpello diuidere. Peracta excisione indatur in oculum oui albumen cum aqua rosacea agitatum, diducta palpebra teneatur: imo æger ipse hoc agat sedulo, vt sæpius ipsam euertat, digitisque attollat, non solum vt vlceri medicamentum inducatur, sed etiam ne rursus inhæreat: de nocte inferatur peniculum tenue aqua, vel simplici,

A vel in qua dissolutum fuerit calcanthum, intinctum. Sic enim impedietur, ne iterum agglutinentur palpebræ. Die deinde tertio contingentur partes palpebrarum aquis citra morsum desiccantibus, vt cicatrice obducantur. Quod si corneæ adhæreat palpebra ad pupillam, vel plane cæcus, vel certe hebes in videndo æger futurus est. Nam cicatrix obducta rerum species ingressu ad crystallinum humorem prohibebit, visiuosque spiritus egressu ad obiecta. Quod ad prognosim attinet, ex Celso disces relapsui obnoxiam esse hanc curationem: adeo vt nulla neque diligentia, neque industria vitari possit, quin semper iterum palpebra oculo adhærescat. *Morbus relapsui obnoxius.*

De Palpebrarum pruritu. Cap. X.

VEhementer multis palpebræ pruriunt à pituita salsa, quæ non ita raro partes ipsas excorians & exulcerans, saniem, quæ ipsas palpebras quodam velut glutine de nocte committit, & fluentes ac lippientes reddit. Id ægros ita male exercet, vt opem medicam sæpe efflagitare cogat. Quare vniuersalibus remediis præmissis vlcera sequenti collyrio colluentur.

℞. *aquæ mellis in balneo mariæ destillatæ* ℥ iij. *sacch. candi* ℥ j. *aloes lotæ & in pollinem redactæ*, ʒß. *fiat collyrium*. Quod si non succedat, sequenti licebit vti. *Collyrium detergens.*

B ℞. *vngu. ægyptia.* ʒ j. *dissolue in aqua plantaginis quantitate sufficienti*, linteoque molli ex eo imbuto exulceratę palpebrę contingentur, ea cautione adhibita, vt ne quid in oculum destillet. Vesperi vero dormiturus æger easdem sibi inungi curabit sequenti vnguento, valde in hoc mali genere efficaci. ℞. *axungiæ porci & butyri recentis, an.* ʒß. *tuth. præpar.* ʒ.ß. *antim. in aqua euphrasiæ preparati.* ℈ij. *camphoræ gr iiij. misce, & in mortario plumbeo ducantur per tres horas*, conflatum inde vnguentum seruetur in pyxide plumbea. Laudantur etiam & vsurpantur aquæ quædam detergendis, resiccandis, adstringendis, roborandis omninoque à pruritu & rubore vindicandis palpebris idoneæ. *Ægyptiacum ad prurientes palpebras.*

℞. *aquar. euphr. fœniculi & chelid. an.* ℥ß. *sarcoc. nutritæ* ℈ ij. *vitrio. rom.* ʒj. *misceantur simul & bulliant vnica ebullitione: postea coletur liquor, & seruetur ad vsum dictum*. Vel, ℞. *aquæ ros. & vini alb. boni, an.* ℥ iiij. *tuth. prep. aloes an.* ʒ. j. *flor. æris* ℈ ij. *campho. g* ij. *bulliant omnia secundum artem, & seruentur in vase vitreo ad colluendas palpebras*. Vel, ℞. *vini albi* ℔ ß. *salis comm.* ʒ j. *coniiciantur in peluim tonsoriam nitentem, nitidam & coopertam, maneantque illic quinque aut sex dies, semel quoque die commoueantur*, contingatur eo liquore palpebræ. Sunt, qui ipsius ægri vrina in pelui tonsoria per noctem asseruata, ablui palpebras iubeant. Certe in hoc mali genere acriorum remediorum vsus non est formidandus: nam & mihi visa aliquando mulier est quinquagenaria, quæ sibi prurientes palpebras aceto quam acerrimo proluebat, idque vnum remedii genus præ cæteris fœliciter sibi successisse asserebat. Ioannnes Vigonius aquam præscribit, cuius efficaciam supra cætera remedia in hoc affectu probatam esse, plurisque auro & argento æstimandam prædicat hac forma. *Acria remedia in pruritu palpebrarum minime esse formidanda.*

C *Lib. 2. cap. 4. tract. 3.*

℞. *aquæ ros. vini albi odoriferi mediocris vinositatis, an.* ℥ iiij. *myrobala. citrini triturati* ʒj. ß. *thuris* ℥ ij. *bulliant omnia simul vsq, ad consumptionem tertiæ partis: Deinde immediate addantur flor. æris* ℈ ij. *campho. g* ij. *Reseruetur liquor in vase vitreo bene obturato ad vsum commemoratum*. *Aqua Vigonis ophthalmica.*

De Lippitudine. Cap. XI.

PLerosque videas, quibus nunquam siccescunt oculi, sed tenui semper humore madent acri & calido, quæ res asperitudinem inuehit, & ex leuibus momentis inflammationes, lippitudinesque excitat, tandem etiam strabismum. Est autem lippitudo nihil aliud, quam *alba quædam sordes ab oculis profluens, quæ sæpe palpebras sibi inuicem agglutinat*. Id malum sæpe totam hominis vitam infestat, nulla ope medicabile: In quibusdam sanabile est. Quibus ab infantia malum contractum est, his superuacua est curatio: *Lippitudo quid. Quæ insanabilis.*

D necessario enim mansurum est vsque ad mortis diem. Lata etiam capita & excrementitia pituita acri, aut multa differta vix medicinæ patent. Multum vero interest, internisne vasis, quæ sub calua sunt, an externis, quæ inter caluam & cutem existunt, pituita diffluat, an vero vtrisque. Ac si quidem internæ venæ materiam illam effundant, vix ac ne vix quidem sanabile malum est. Si vero externæ emittant, non est inutilis curatio, quæ remediis toti corpori prospicientibus præmissis, raso vertici adstringentia medicamenta, vt emplastrum contra rupturam apponit, quę venas constringant, & pituitam velut suspendant, cucurbitulas affigit, frictiones occiput versus imperat, ac denique setam chirurgicam transadigit. Sunt, qui summum verticem ignito ferro vsq; ad os adurant, sic vt squamam remittat, ad diuertendam & sistendam fluxionem. Quod ad topica remedia attinet, omnium instar habebit collyrium ex vitriolo pauco in multa aqua rosacea dissoluto paratum. *Collyrium ex vitriolo sistens fluxiones oculorum.*

De Ophthalmia. Cap. XII.

OPhthalmia *Adnatæ membranæ, totiusque adeo oculi inflammatio* est, *calore, rubore, pulsu, renixu, dolore denique molesta*. Originem habet vel ab occasione causave aliqua primitiua, vt lapsu, ictu, E puluere & tenui sabulo in oculos insiliente. Est enim oculus pars læuis, ideo ab asperis facile offenditur, vt ait Hipp. Vel à causa antecedente, vt fluxione in oculos irruente. Signa sequuntur naturam materialis causæ: à sanguine enim, bilioso præsertim & tenui, caloris, ruboris, ac doloris sunt omnia: ab eodem vero pituita diluto cuncta existunt remissiora. Ac si quidem totum caput grauitas occupet, à capite mali exortus est. Si vero frontem inflammatorius dolor exerceat, à crassæ meningis aut pericranii intemperie aliqua calida, morbos venire putatur. At si in ipso incandescentis doloris articulo æger vomituriat, à ventriculo morbi materia repit. Cæterum vndecunque veniat, vix est vllius in corpore partis dolor, qui cum inflammatorum oculorum dolore sit conferendus: certe non paucis inflammationis *Quid ophthalmia, & quas causas habeat. Lib. de caribus. Signa.*

A magnitudo oculos propria orbita depulit,ac disrupit.Ideo nulla medicinæ pars magis per nationes exposita est, quam dolentium oculorum.

Curatio.

Ad curationem tria sibi ob oculos ponet Chirurgus; diætam, vacuationem causæ antecedentis,& coniunctæ,topicis remediis expugnationem. Victus erit mediocris,his omnibus vitatis,quæ vaporibus caput implent:vsurpabuntur ea,quæ os ventriculi constringēdo corroborant, & fumidas exhalationes aditu ad caput prohibent: vino interdicetur æger, nisi forte ab humore crasso & viscido morbus veniat, vt est à Gal. proditum.

Com.ad aph 31.sect.6. Li.13. meth. cap.vlt.

Vacuatio vero fluentis in oculum materiæ,fiet per cathartica,phlebotomiam in brachio,cucurbitulas cum scarificatu,& sine scarificatu, scapulis & ceruici affixas.Denique per frixiones ex eius,qui præerit,Medici sententia. Post vniuersalia remedia Galenus ad inueteratas ophthalmias valde commendat phlebotomiam & arteriotomiam, in fronte,& temporibus,quod plerumque sanguine acri, calido & vaporoso, vasa, quæ circumstant, distenta, acres in oculo dolores cieant.

Expugnatio causæ coniunctæ.

Coniunctæ causæ expugnandæ, varia apponentur topica pro quatuor, quæ phlegmone omnis decurrere solet,temporum distinctione. Nam per initia cum materia acris multo impetu decurrit, repellentia valde prosunt:hæc eadem additis resoluentibus temperata in incremento vtilia sunt.

Repellens collyrium.

B ℞.*aquar.ros.& plant.an.℥ ß.mucagin.gum.tragacant.ʒ ij.album.oui quod sufficit,fiat collyrium*,tepens in oculum instilletur,superimponatur ipsi toti linteolum duplex eodem collyrio imbutum: Vel: ℞.*mucag.sem.psil.& cyd.extractæ in aqua plant.an.℥ ß.aquæ sol.& lactis muliebris,an.ʒj.trochiscorum albo Rhasis ℈j.fiat collyrium*,cuius vsus sit,vt superioris.

Adstringētia emplastra.

Venæ temporum sequenti medicamento constringantur.℞.*bol.arm.sang.drac.& mast.an.ʒj ß.alb.oui,aquæ ros.& acet.an.ʒj.tereb.lotæ,& olei cyd.an.℥ j ß.fiat defensiuum.*

Vti & licebit vnguento de bolo, emplastro diach. aut contra rupturam in oleo myrtil. & pauco aceto dissolutis.

Cataplasma anodynum.

Quod si doloris acerbitas intolerabilis sit,apponendum erit sequens cataplasma: ℞ *medul.pomor.sub.ciner.coctor.℥ iij lactis mul.eb.℥ ß.apponatur oculo,instillato prius collyrio ante descripto.* Vel, ℞ *mucag.sem.psil.& cyd.an.ʒß.micæ panis albi in lacte infusi,℥ ij.aquæ ros.ʒß.fiat cataplasma.* Sanguis turturis, columbi,aut gallinæ aperta sub alis vena,in oculum instillatus,dolorem sedat:balnea vero nō modo anodyna sunt, sed & fluxionem sistunt,fluxionis materiam per sudores diuertendo;Itaque ea in fluxionibus ophthalmicis periodicis, valde laudat Gal.

Balneorum vis in dolore oculorum.

Ad aph.se.7

Collyria detergentia.

C In statu,cum dolor vel sublatus fuerit,vel resederit,sequentibus vti licebit: ℞.*sarcocol.in lacte muliebri nutritæ,ʒj.aloes lotæ in aqua ros.℈ij.troschis.albor.Rhasis.ʒß.sacch.candi.ʒij.aquæ ros.℥iij.fiat collyrium.* Vel, ℞.*sem.fœniculi & fœnug.an.ʒ.ij.flo.chamæ.& melil.an.m.ß.coquantur in aqua comm.ad ℥iij. colaturæ adde tuthiæ præp.& sarcoc.nutritæ in lacte muliebri an.ʒ j.ß.sacch.candi ʒß.fiat collyrium,vt artis est.*

In declinatione fouebitur oculus ex decocto carminatiuo,hinc hoc affundetur collyrium: ℞.*sarcoc.nutritæ ʒij.aloes,& myrrh.an.ʒ.j.aquar.ros.& euphr.an.℥ ij.fiat collyrium,vt artis est.*

De Proptosi,seu Procidentia oculi,eiusdemque Phthisi & Chemosi.

CAP. XIII.

Quid Proptosis oculi. Causæ.

GRæci Proptosim,Latini Procidentiam,seu exitum nominant *oculi affectionem, quando materiæ replentis,oculumque in maiorem molem, & substantiæ amplitudinem attollentis occasione prominet, proiiciturq; extra orbitam.* Hius morbi causa etiam nonnunquam externa est à conatu in vomendo violentiore,ab enixu laborioso in parturientibus, à clamore & immani vociferatione. Est,vbi ingens & dirus capitis dolor,aut frontis & temporum ad doloris illius leuamen arctior constrictio, aut musculorum ocularium paralysis huic malo originem præbet. Certe ab influxu humorum tanta nonnunquam fit oculi distentio,vt oculus crepet medius,humores ipsius effundantur,cæcitasque consequatur,vt contigisse memini sorori Ludouici Billiaci mercatoris,Lutetiæ ad pontem D.Michaelis commorantis. D

Curatio.

Pro causarum varietate varia remedia ab eo,qui præerit, Medico instituentur.Itaque vniuersalibus remediis præmissis,origini spinalis medullæ,& scapulis affigentur cucurbitulæ:imo & cauteria,aut setæ chirurgicæ intrudentur, comprimetur oculus linteolis duplicatis, maceratis in decocto adstringente ex succo acaciæ,ros.rub:foliis papaueris,hyoscyami,rosar.& cortice granatorum,parato. Ex quibus rebus cataplasmata etiam fingi poterunt,addita hordei & similium farina.

Quid oculi atrophia.

Huic affectioni alia nonnunquam in oculo cernitur contraria, quæ Atrophia nuncupatur. Per hanc vniuersa oculi substantia flaccessit,& marcet,pupillaque seipsa multo fit angustior.At si solam pupillam consumptio & emaciatio attigerit,Græcis peculiari nomine,& à generali significatione ad oculi affectionem propriam significandam pressius constricto,Phthisis dicitur, vt docet Paulus,ad vtrumque affectum opponentur causæ contrariæ: fotus instituentur calidi & attrahentes : frictiones fient in vicinis partibus. Omnia denique applicabuntur,quæ ad sanguinem,spiritusque in partem alliciendos innoxie applicari poterunt.

Quid phthisis oculi. Lib.3.ca.22.

Paulus lib. 3.cap.2. Chemosis quid.

E Proptosi affinis est alia affectio oculi,quæ Chemosis nominatur Græcis.Hæc vero nihil aliud est, quam *palbebrarum inuersio ab inflammatione tanta Adnatæ tumore ita magno, vt album oculi supra nigrum alte sublatum prominet*:adeo vt ipsæ vix oculos contegere possint palpebræ. Nonnunquam Adnata immutato habitu rubet:potest tamen & ab externis causis id malum ducere originem,vt vulnere,contusione & similibus.Cæterum pro causarum varietate,& præsentis affectionis fixæ,& in parte relictæ conditione,varia præscribentur à præsente Medico remedia.

A

De Vngula. CAP. XIV.

VNgula seu Pterygion *carnis cuiusdam fibrosæ & membranosæ supra Adnatam oculi tunicam incrementum est, sæpius à maiore, interdum etiam in temporum angulo oriens.* Cum negligitur, non Adnatam modo integit, sed & corneæ portionem occupat, atq; ad pupillam perueniens, ipsi atque ægri luminibus officit. Eiusmodi vngula nihil aliquando adhæret Adnatæ, sed ipsi tantum ab angulis oculi subtensa est; adeo, vt inter ipsam & Adnatam specillum inserere liceat, vario visitur colore; aliis scilicet rubro, aliis citrino, aliis fusco, aliis albo. Ortum habet vel à præincipientibus seu externis causis, ictu, lapsu, & similibus, vel ab internis, humorum scilicet in oculos influxu. Quæ inueterauit vngula, adeo, vt ei iam crassitudo & latitudo multa accesserit, prætereaque Adnatæ tenaciter adhæreat, difficulter exciditur, nedum medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur, discutitur. At quæ pupillam totam integit, Chirurgo minime attingenda est: nam ipsa rescissa, quæ relinquetur cicatrix, densitate sua, obiectus ad crystallinum humorem ingressum, animali vero spiritui ad ipsa egressum intercludet. Cæterum sæpe ophthalmiam, pruritum ardentem, fluxum lachrymosum, & palpebrarum tumorē comites habet. Vt rite & fœliciter procedat curatio, statim ab initio cauta diæta vtendum est, purgantia assumenda, sanguisq; B secta vena detrahendus, si præsertim magna subest inflammatio. Quod ad particularia remedia spectat, ea hypersarcosis deteretur, aut saltem augmento prohibebitur, instillato in oculum collyrio ex vitriolo,, descripto in vulneribus oculorum. Quod si nihil sic proficimus, restat, vt manu excidatur eo, qui sequitur, modo.

Vngula quid.

Qua vix, quæ nunquam sanabilis sit.

Curatio.

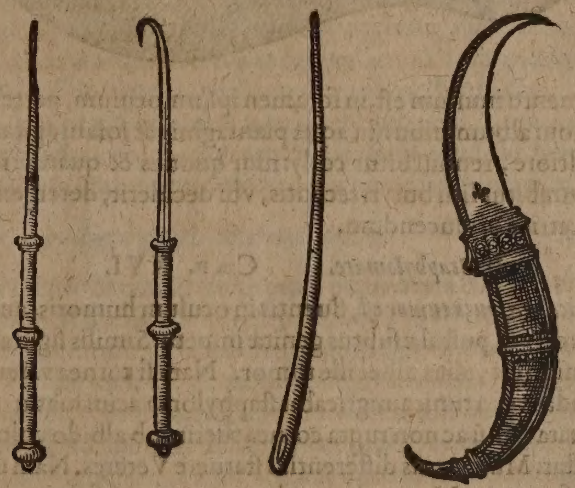
Ægrum fere resupinum, & tantum non iacentem in scamno collocare, arcteque ne dissiliat, ministri manibus constringere oportet: tum ipsi dolentem oculum, immisso speculo oculi, ante in huius partis vulneribus descripto diducere, indeque hamulo acuto paulum mucrone intus incuruato, & medio vngui subiecto vnguem ipsum leuare: sublato, acum, quæ politum filum trahet, subiicere, atque inter ipsum & Adnatam inserere; mox hamulo acuque positis fili duo capita apprehendere, & per ea erecto vngue, eius à subiecta oculi substantia, ducto ab ipsius exortu initio diductionem scalpello falcato, molliter aggredi, eamq; persequi vsq; ad extremum, sic vt ne quid ex Adnata aut cornea lædatur.

Sectio vngula.

Hamulorum, acus, & falcati scalpelli imagines.

C

Hamuli. *Acus.* *Falcatus scalpellus.*

D

Hinc forfice rescindetur, eoque albumen oui cum aqua rosacea agitatum superdandum est, sæpiusque renouandum: Proximis inde diebus diducendus quotidie oculus est, ne cicatrice suborta palpebræ inter se glutinentur, qua parte detracta est vngula, quod etiam prohibebitur inspersis in oculum sale communi & cumino, saliua in ore ante subactis ac præmansis. Sunt, qui scalpelli falcati loco vngulam ab Adnata diducant seta equina: alii calamo anserino ad id parato, & laterum tenuitate acuto, ea adhibita cautione, ne caruncula, quę ad angulum nasi est violetur: sequitur enim si vehementius vnguis diducitur; ac si abscissa est, patescit foramen, per quod in vitæ reliquum lachrymosus humor continenter stillat, malum Græcis Rhyas dicitur. Si post rescissionem inflammatio in metu est, supra oculum linteola ponentur, repellentibus medicamentis ante descriptis in oculi vulneribus imbuta.

De AEgilopa seu Oculorum fistula lachrymosa. CAP. XV.

E

AD maiorem oculi angulum glandula subest, excipiendo continendoque humori condita, qui lubricando & humectando oculo sufficeret, ne perenni agitatione arescat. Glandula hæc irruente à cerebro sanguinea aut pituitosa fluxione aliquando turget, intumescit, & abscedit, vlceraturque vlcere non raro in fistulam abeunte, adeo, vt temporis successu subiectum os carie corrumpatur. Ex eiusmodi fistulis aliæ foras apertæ sunt, illæ maxime, quibus à phlegmone origo extitit: aliæ intro, quæ scil. materiæ pituitosæ incursu aut congestione primo intumuerunt, adeo, vt foras nullum visatur foramen, sed tantum tumor pisi magnitudine, hic tumor compressus liquore manat sanioso, seroso, & ruffo, alias albo & viscido, idque vel per oculi angulum, vel per interiores nares, quibusdam talis sanies continenter

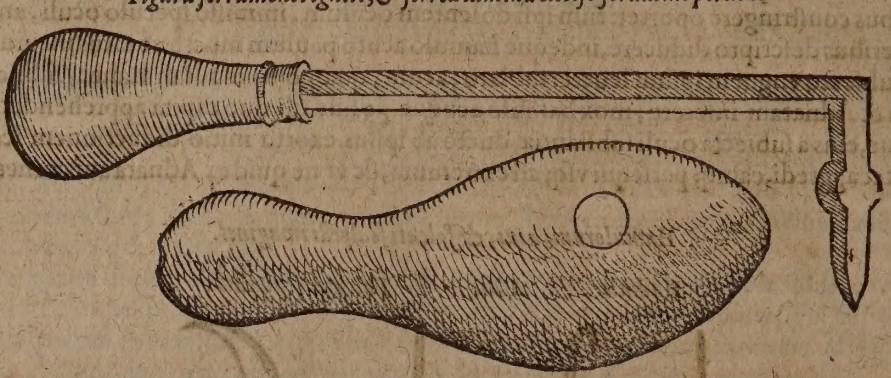
Glandula, quæ ad maiorem oculi canthum est, & vsus.

Differentia.

Fistulæ periodica & typica. *Curatio.* *Candentis ab igne ferri vsus.*

profluit, aliis menstruis tantum circuitibus, quod quibusdam fistulis est proprium. Eiusmodi lachrymosæ fistulæ si inueterauerint, oculo atrophiam, ac nō raro cæcitatem, spiritui autem, quem reddimus, fœtorem conciliant. Quare diligenter & mature, medica chirurgicaq; ope venienti malo est occurrendum. Ergo præmissis vniuersalibus remediis ad particularia veniendum. Quare si satis vlcus non pateat, intrusis ex spongia peniculis amplificabitur: glandulæ caro plus æquo increscens corrigetur, immissis catheræticis puluisculis mercurii, vitrioli calcinati, & in pollinem minuti, aut aqua forti, vel oleo de vitriolo, denique potentiali cauterio. His si nihil profectum fuerit, cariesq; iam os excedat, & cordatus est æger; infigendum est actuale cauterium: cuius vsus longe efficacior, promptior, certior, & præstantior est, quam cauterii potentialis, quemadmodum in multis fælici successu mihi experiri licuit. Mihi vero interesse nihil videtur, ex aurone sit, argento, an ferro id cauterium. Nam quod agit, haud à materia habet, sed ab igne. Quin si delectus metallorum hic religiose est habendus, mallem ex ferro parare, vt cui quam auro aut argento vires sint longe magis deliccantes & adstringentes, quod in ipso terrenum elementum dominetur, vt patet argumento aquarum per ferri fodinas fluentium. Ferrum igitur triangulare parabitur, in extremo acuminatum, quo celerius penetret, oculo sano & vicinis partib. bene obtectis, capiteq; ministri manibus stabilito, ne in ipso operis articulo æger perterrefactus commoueat se. Oculo vero dolenti lamina ferrea aptabitur in medio depressa, pro anguli maioris cauitate. Peruia hæc lamina erit, vt per eius foramen ferro ignito via ad subiectam fistulam pateat, sicque id solum, quod inurendum est, contingatur.

Figura ferramenti igniti, & ferreæ laminæ exciso foramine peruiæ.

Agenda post inustionem.

Postquam os ferramento inustum est, in foramen ipsum, oculum, partesq; omnes vicinas, affundendum est collyrium ex oui albuminibus, in aqua plantaginis & solani agitatis: æger vero in lecto collocabitur, capite paulo altiore, renouabitur collyrium quoties & quamprimum resiccari videbitur. Hinc escharæ lapsus procurabitur litu butyri recentis, vbi deciderit, detergendum veniet vlcus, carne implendum, denique cicatrice obducendum.

De Staphylomate. CAP. XVI.

Staphyloma quid & quas causas habeat. *Paulus & Aetius.* *Staphyloma omne cæcitatem inferre inemendabilē.*

STaphyloma *corneæ tunicæ atq; vueæ tumor est*, fluentis in oculum humoris, aut vlceris occasione natus, cornea relaxata, aut protrusa, pustulæ subtus genitæ impetu. Similis figura acino fit: vnde Staphyloma Græcis dictum, alias nigricat, alias albet ille tumor. Nam si cornea vlcerata est & arrosa sic, vt per vlcus proferat se, & procidat vuea tunica, nigricabit staphyloma acini maturi instar, nigricat enim vuea externa sui parte. At si laxata tantū ac non rupta cornea fuerit, sub albido colore cernetur staphyloma, acini nondum maturi instar. Multas eius differentias statuere Veteres. Nam si perexiguum sit foramen ruptæ corneæ, quo se profert vuea, Myocephalon dixerunt, capiti scilicet muscæ simile. At si amplum id foramen extiterit, simul & callosum caluum nominarunt. Si deniq; amplius, iam vero acinum nuncuparunt. Cæterum quacunq; specie aut figura contigerit id malum, duo secum inuehit incommoda, vnum cæcitatis: alterum deformitatis. Itaq; hic adeo Chirurgiæ locus est, non vt visus, qui iam amissus est, restituatur, sed vt oculi deformitas corrigatur: abscindendo scilicet id, quod prominentius est. Cauendum vero, ne plus, quam decet abscindas: hinc enim periculum effusionis humorum oculi.

De Hypopyo. CAP. XVII.

Quid & quas causas habeat. *Li.14.meth. cap. vlt.*

COlligitur aliquando inter corneam & vueam pus á causa intrinseca aut extrinseca. Intrinseca quidem, vt à multa fluxione, & sæpe post inflammationem: extrinseca vero ab ictu; cuius occasione vena aperta sanguinem eo effuderit, qui mox in pus vertatur. Ad curationem præmissis vniuersalibus remediis, affigentur cucurbitulę cum scarificatu, frictiones imperabuntur superne deorsum. Affundentur collyria anodyna & digerentia. Scribit Galenus, se materiam illam aliquando vacuasse, aperta ad iridem cornea, quo scilicet loco tunicæ omnes conueniunt, concurrunt, & terminantur. Idem ego feci præsente Iacobo Guillemeau Regio & Parisiensi Chirurgo, & perfeci felicissime: expresso & vacuato post apertionem pure, detergebitur vlcus hydromelite similive alio medicamento.

De Mydriasi. CAP. XVIII.

Quid & quas causas habeat.

MYdriasis *pupillæ dilatatio* est. Contingit hæc vel natura, vel casu: illa à vitio est primæ cōformationis, nec sanabilis. Hęc v. duas habet differentias: nā vel à causa interna est defluētis à cerebro humoris

sobo-

A ſoboles, itaque de ea curanda conſulendus Medicus. Quæ vero occaſione aliqua externa venit, vt ictu, lapſu, contuſione oculo illata, curatur appoſitis extemplo repellentibus & anodynis: prohibenda fluxio diæta prudenter inſtituta, phlebotomia, cucurbitulis, ſcarificatu, frictionibus, & aliis, quæ vtilia videbuntur remediis: hinc ad reſoluentia veniendum, ſanguinem nempe adhuc à vena tepentem turturis, columbi, aut gallinæ, oculo & vicinis partibus affuſum. Hinc ſequens cataplaſma imponendum. *Curatio.*

℞. farinar. fabarum & hordei an. ℥. iiij. oleor. roſar. & myrtillor. an. ℥j. ß. pulueris ireos florentiæ. ℥ ij. cum ſapa fiat cataplaſma. *Cataplaſma digerẽs.*

Vti etiam licebit ſequenti fotu: *℞. roſar. rub. & myrtil. an. m. j. florum meliloti & chamæm. an. p. j. nucum cupreſſi ℥j. vini auſteri. ℔. ß. aquæ roſar. & plantag. an. ℥iij. fiat omnium decoctio pro fotu cum ſpongia.*

De Cataracta. Cap. XIX.

Cataracta Græcis etiam Hypochyma dicitur, Latinis Suffuſio, quocunque nomine vocetur, nihil illa aliud eſt quam *humoris in tenuem quandam velut pelliculam concretio, ſub cornea tunica, è regione pupillæ, humori aqueo tanquam innatans, quaque locum vatuum eſſe decuit, interiori videndi potentiæ ſe opponens*: quo *Quid hypochyma.*
B differt à maculis & cicatricibus ſupra corneam aut adnatam concreſcentibus. Totam pupillam aliquando integit, alias dimidiam ipſam tantum, alias exiguam ipſius portionem: pro hac varietate viſio vel abolетur, vel debilis fit, vel deprauatur: quia ſpiritus animalis viſorius tota ſubſtantia per eius denſitatem ſubire nequit. Humoris illius, vnde concreſcit, influxus, vel externo vitio citatur, ictu nempe, lapſu, ambientis calore aut frigore capiti & oculis dolorifico, vel proprio & interno, nempe ab humorum multitudine, aut qualitate acri calida & tenui. Malo etiam huic aliquando originem præbent craſſi vapores & fumidi, à crudo ventriculo aut vaporoſis eſculentis potulentiſque ſublati ad cerebrum, indeque in oculos delapſi, vbi loci frigiditate, anguſtia, & mora in humorem: ac tandem in illam, quam cernimus, concretionem coeunt. Signa ex his, quæ ſunt commemorata, facile elici poſſunt. Nam vbi cataracta confirmata eſt, & matura, membranæ cuiuſdam tenuis pupillæ obtenſæ ſpecie viſitur, vario pro humoris, ex quo cogitur, varietate colore apparet, alias albo, alias nigro cæruleo, cinereo, liuido, citrino, viridi. Eſt vbi hydrargirum exprimit, qualis præ cæteris valde tremula & fugitiua eſt. Per initia quibus coit, fugacia viſa multa, vt muſcæ volitantes, pili, retia & ſimilia ſurſum, deorſumque temere velut agitata ægri oculis obuerſantur: gemina nonnunquam omnia apparent, nonnunquam minora, quam
C ſint: quia ſpiritus viſorius denſitate pelliculæ, tanquam nubeculæ, ſolis lumini obiectæ, aditu ad viſibilia prohibetur. Quo fit, vt ſub meridiem hebetiore ſint ægri viſu, ſub diluculum vero & crepuſculum certius & acutius cernant: quia ſpiritus viſorius paucus per aerem diffuſus à maiori lumine diſpergitur, à minori vero cogitur. Certe ſi dimidiam pupillam occuperet pellicula illa, dimidiata omnia apparebunt: ſi vero medium eius, & cryſtallini humoris quaſi centrum, feneſtrata. At ſi totam contegat, nihil iam viſu diſcernere potis eſt, ſed corporum tantum aſpectabilium & ſolis, lunæ, ſtellarum, accenſæ candelæ, & ſimilium luminoſorum vmbras confuſe, & quaſi coniectura quadam ſubintueri.

Differentia. *Cauſa.* *Signa.* *Cur dimidiata aut feneſtrata obiecta appareant in ſuffuſione.*

De Cataractæ incipientis curatione Medica. Cap. XX.

Incipiens cataracta incremento & concretione prohibetur diæta conuenienter & artificioſe præſcripta, vini præſertim potentioris & caput implentis abſtinentia, vitato vſu ciborum, quibus ſuccus ineſt pituitoſus & vaporoſus, vt piſorum, fabarum, naporum, caſtanearum, omnium denique rerum, quibus vis ineſt humores in corpore ciendi, & ad fluxum proritandi: cuiuſmodi ſunt ſalſa omnia & ſpeciata, vt allia, cæpe, ſinapi. Præ cæteris vero immoderatior coitus nocet, quia totum corpus
D vehementius exagitat, cerebrum, caputque debilitat, & crudos ſuccos parit. Panis imperetur fœniculi ſemine conditus, huic enim vis ineſſe creditur viſionis iuuandæ, & oculi illuſtrandi, vapores nebuloſos ante in ventriculo diſſipando, quam conſurgere ad cerebrum poſſint. Quare eadem ratione cydoniati, conſeruæ roſarum & tragetæ communis, aut cuiuſuis alterius ex rebus flatus diſcutientibus, aut ventriculum conſtringentibus compoſitæ vtilis eſt vſus: Phlebotomia & purgationes ſi res poſtulet, opportune præſcribentur, frictiones diuertentes imperabuntur, cucurbitulæ ſcapulis & ceruici affigentur: matutino tempore maſticatoriis pituita per palatum deriuabitur. Sunt, qui incipientem cataractam diſſipari & diſcuti credant, palpebrarum crebra per digitos frictione, crebro item & pertinaci ſyderum & lunæ cum pleno orbe lucet, ſpeculi chalybei, gemmarum, omnium denique rerum fulgore quodam micantium intuitu. Credo, quod radiis confertim à re fulgida in oculum ex oppoſito protelatis & diffuſis, penetrandi, diffindendi, diſſoluendi, imo & abſumendi deficcandique vis ineſſe videri poſſit. Sed & calens anhelitus eius, qui fœniculum, aniſum, coriandrum, nucem moſchatam, cinamomum, caryophyllos & ſimilia ore verſet, & dentibus mandat, oculis digito ante leuiter attritis, cominus & frequenter exceptus, magnum ad humorem concretioni proximum calefaciendum, atte-
E nuandum, reſoluendum, digerendum, ac diffindendum momentum habet. Quinetiam illuſtrandorũ oculorum, viſionis roborandæ, & prohibendarum ſuffuſionum, diſcutiendarumq; , ſi quando concreſcant, & cogi incipiant, vis maxima ineſſe creditur huic Ioannis Vigonii collyrio: *℞. hepatis hircini ſani & recentis ℔ ij. calami aromatici & mellis an. ℥ ß ſucci rutæ. ℥ iij. aquar. chelidoniæ, fœniculi, verbenæ, & euphraſiæ an. ℥ iij. piperis longi, nucis moſchatæ, caryophyllorum an. ℥ ij. croci. ℈ j. floris roriſmarini aliquantum contriti. m. ß. ſarcocollæ, aloes hepaticæ an. ℥ iij. fellis ratæ, leporis & perdicis, an. ℥ j. terantur omnia, tritisque adde ſacchari albi. ℥ ij mellis roſati. ℥ vj. coniiciantur in alembicum vitreum, & deſtillentur in balneo mariæ:* Stillatitius liquor

Diæta ſuffuſione laborantium. *Panis fœniculacea conditus.* *Cur fulgore micantia diſſipent cataractam incipientem* *Collyrium cataractam incipientem diſſipans.*

frequenter oculis affundatur. Quod si his & tot remediis nihil profectum fuerit, congestusque nebulo- A
sus humor indies augeatur, & inspissetur, abstinendum à remediis est, expectandumque, donec iam nõ
congeri sed cogi, imo durities quædam concreuisse videatur. Sic enim demum acu decuti poterit: alias,
si nondum matura ac iusto tenerior sit illa velut pellicula, cum ventum ad opus erit, acu transadigetur,
non decutietur. Si contra durior sit, resistet acui, nec decuti se facile patietur. Itaque, quę eius sit quasi
tempestiuitas, Chirurgo noscendum est, diligenterque tenenda signa, quibus maturam suffusionem
ab immatura, & sanabilem, ab insanabili discernere possit. Nã, sola, quæ matura & sanabilis est, manu
& acu curanda: quæ immatura est, id est, quæ tenerior & quasi cruda adhuc, quæque durior & densior
est, quæ denique insanabilis, ne tentanda quidem.

Cataractã nisi maturuerit acu haud esse decutiendã.

Quibus signis cataractæ maturæ & curabiles ab immaturis & incurabilibus dignoscantur.

Cap. XXI.

OCulo sano clauso, si suffusi, postquam pollice attritus fuerit, pupilla statim dilatetur & diffunda-
tur, eademque celeritate in suum locum, figuram, colorem, & statum redeat, opinionem facere
nonnullis creditur, maturæ & confirmatæ cataractæ. Immaturæ vero & nõdum attingendæ, si diu post B
pupilla dilatata & diffusa maneat. At maturæ, itemque densioris adeoque insanabilis commune signũ
est, nihil eorum, quæ aspectabilia sunt, præter lucem & lumen cernere, distinguere vero aliquid reli-
quarum rerum aspectabilium nondum maturæ est argumentum. Ideo vero clauso compressoque ocu-
lo sano, alterius pollice attriti pupilla dilatatur, qui amplificatur, intumescit, diffunditurque amplius,
compressione illa quasi compulsis à sano in ægrum oculum visoriis spiritibus. Cæterum quæ sequun-
tur cataractę, insanabiles cẽsentur, illę scilicet, quæ magnę sunt, quę affricta, attritave palpebra, nihil di-
latantur, aut diffundũtur; quarum pupilla nihilo pariter, illo attritu, latior fit: hinc enim intelligere est,
oppilationem subesse in neruo optico: adeo vt decussa quantumuis fœliciter cataracta, superstes cæci-
tas sit mansura: nihilo plus proficias decutienda ea cataracta, cuius oculus multum emacruit, & phthisi
laborat. Insanabilis illa etiam est, quæ ex grauissimo morbo, acerbissimis nempe & diris capitis dolori-
bus, vel ictu vehementissimo orta est. Quæ gypsei sunt coloris, virides, nigræ, liuidæ, citrinæ & coloris
argenti viui æmulæ, fere sunt insanabiles: Contra quę colore corticẽ castaneæ æmulantur, quæ cœli seu
aquę marinę colorem habẽt, cum quadã albedine, hę fœliciter successurę curationis magnã spẽ faciũt.

Cataractæ insanabiles.

Sanabiles.

De Cataractæ curatione Chirurgica. Cap. XXII. C

POstquam sanabilem esse cataractam commemoratis signis cognoueris, restat, vt manu eius curatio-
nem adoriaris: ita tamen, si nihil sit, quod impediat. Nam si capitis dolor, si tussis, si nausea, vomitus-
ve ægrum tunc temporis habeat, frustra operam impenderis. Expectandum itaque est, donec talia sym-
ptomata euanuerint. Tempus deligandum ad eam rem opportunum, scilicet sitiente luna, à fulgere &
tonitru silente cœlo, & sub alio, quam Arietis, quod capiti dominatur, signo. Tum medicum consulet
Chirurgus, si purgatio aut sanguinis detractio ægro necessaria sit, vt plethoricis symptomatibus occur-
ratur, relapsui materiam alioqui suppediaturis. Biduo post eligendus est locus mediocri lumine perfu-
sus, ieiunusque æger in angusto sedili collocandus est, sic vt non aduersum, sed à latere lumen habe-
at. Oculus, qui curabitur, immobilior faciendns est, super alterum lana imposita & deligata, mox Chi-
rurgus ægro se aduersum statuet in scamno paulo altiore, iussoque eo manus ad zonam demittere ge-
nubus suis eius crura comprehendet & concludet. A tergo autem adstabit minister, qui eiusdem caput
contineat & immobile præstet: nam leui momento eripi acies in perpetuum potest. Acus inde præpa-
randa est, & in densum aliquem pannum pluries intrudenda, vt illo velut motu læuigetur, & ad iam-
iam futurum opus minori dolore perficiendum tanquam incalescat. Ferrea sit oportet, aut chalybea, D
non aurea argenteave, sed aliquantulum lato & lateribus acuto mucrone, quo in oculum penetret,
comprehensamque cataractam decutiat penitus: ac ne in manu Chirurgi labet minusque stabilis sit,
manubriolo inseretur, quemadmodum subiecta figura licet intueri.

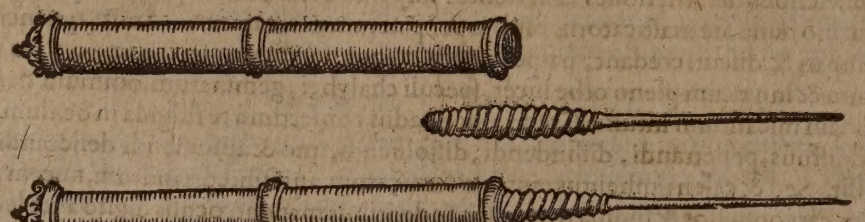
Quando opportunitas adsit decutiendæ cataractæ.

De loco.

De oculo.

De acu.

Acus manubriolo inserta, decutiendis cataractis affabre facta.

Hac tanquam præparatione rebus omnibus adhibita, imperandum ęgro, vt oculorum aciem na- E
res versus contorqueat. Tumq; acus intrepide (inani enim & spiritibus tantum pleno loco excipitur) re-
ctam per Adnatam tunicam medio inter minorem canthum & corneam loco è regione mediæ catara-
ctæ, sic, vt ne qua Adnatæ vena lædatur, intrudenda est, varieq; tum quasi versanda, donec ad mediam
pupillã suffusionemq; peruenerit. Vbi eo ventum est, superne deorsum inclinãda acus est ad ipsam suf-
fusionem, leniterque ibi vertenda, quoad paulatim eam, quantum fieri potest, integram infra pupillæ
regionem deduxerit, depressæ instandum acu nihilominus, vehementiusque ad breue aliquod tem-
poris momentum imprimendum & immorandum, vt inferiori illi, in quam decussa est, parti insidat.

Gal. li. 10. de vsu part. ca. 5. Cels. lib. 7.

Insidat

A Insidat autem, necne, tenaciter, periculum faciet Chirurgus iusso ex tempore ægro oculum commouere. Nam si sic constans hæret, neq; redit, expleta curatio est. Tum acus paulatim sursum referenda est, neque tamen statim eximenda, vt si reuehatur, resurgatve suffusio, iterum, & toties, dum adhuc opus calet, & res in procinctu est, decutiatur versus minorem angulum, donec plane & fideliter condita fuerit. Tum igitur molliter, & pari, qua intromissa fuerat, inclinatione reuocanda acus est, ne si moderationem non adhibeas, vna cataractam eo, vnde decusseras, referas, aut ad crystallinum humorem, primum videndi instrumentum pupillamve cum eius dilatandæ periculo grauiter offendas. Quidam opere statim peracto, aspectabile aliquid ægro videndum exhibet: sed non probat Paulus: timet enim, ne intuendi ille conatus suffusionem sursum reuehat: itaque & sanius & certius statim ab educta acu, oui albumen in aqua rosacea cum alumine electo agitatum molli linteo excipere, & adstrictionis, arcendæque inflammationis gratia oculo ac vicinis partibus imponere: tumque vna etiam sanum deligare, ne si ad intuendum moueatur, vna etiam per sympathiam, & quæ ipsis per neruos intercedit connexionem, ægrum quasi rapiat, & ad motum incitet. Post hæc lecto molli æger tradendus est, atque ita collocandus, vt capite sit altiore: procul sit ab omni strepitu; ne loquatur, nec quid mandat durius, ne B maxillæ laborent: liquidis ergo nutriatur, vt panatella, hordeato, colatitiis, aut expressis carnium euchymarum succis, gelatina, ouis sorbilibus & aliis huius generis. Octauo demum die resoluenda, quæ oculos obuallat, fascia, ipsi aqua rosacea proluendi sunt, oppositisque specillis aut serico panno sensim lumini ac diei æger est assuefaciendus, ne repentino lucis occursu offendatur. Quod si paucis post diebus sursum se referat suffusio, decutienda iterum illa est, sed nouo foramine, priori enim dolet oculus.

Signum cataractæ fideliter decussæ.
Lib. 6. ca. 21.
Cur vno oculorum moto alter vna moueatur.
Quæ sint agenda post decussam cataractam.

Contingit aliquando, vt acus occursu, non decutiatur integra suffusio, sed concidatur, & in plures partes dissipetur. Tum igitur seorsim singulæ persequendæ & decutiendæ: si quæ minima portio subsit, quæ acus velut ansam effugiat, relinquenda illa est: nam virtute caloris natiui, quin tempore resoluatur, non est dubitandum.

De cataracta, quæ in fragmenta conciditur.

Nonnullæ etiam occurrunt cataractæ, quæ ad primum acus contactum, in lacteam quandam aut aquæ turbidæ persimilem substantiam diffunduntur & abeunt, quod nondum plena concretione maturuerint, hæ tamen vel eo nomine sperabilem sanitatem promittunt, quod nunquam postea in vnum, vt antea, corpus coire possunt. Quare tandem etiam robore innati caloris discutiuntur: tumque pristinus splendor oculo restituitur. Si quæ alia de insperato superueniant symptomata, nouis illa consiliis C & suis quæque remediis profligabuntur.

De aurium meatu occluso, & rerum in ipsum præter naturam illapsu.
CAP. XXIII.

EVenit nonnunquam, vt pueris à prima natali die foramen in auribus nullum sit, oborta scilicet carnea aliqua aut membranosa in meatus ipsarum fundo aut primo ingressu substātia. Id ipsum etiam nonnunquam postea per accidens contingit ab abscessu aliquo, aut vulnere facta exulceratione, & per hypersarcosin aut cicatricem aure repleta. Quando in meatus fundo oppilatio est, difficilior existit curatio, quam si in primo ingressu extiterit. Curationis vero duplex est via. Nam vel excidenda illa, quæcunque sit, substantia est, vel acribus & cathæreticis exedenda & consumenda, quibus in perficiendis, summa mentis manusq; moderatione est opus. Est enim pars exquisitissimo sensu prædita, & cerebro vicina: itaq; ab ea inclementius tractata distentionis neruorum, adeoque mortis periculum imminet.

Causa.
Curatio.

Nonnunquam etiam peregrinorum præter naturam corpusculorum in meatum illum illapsus, D facit, vt foramen præpediatur aurium, cuiusmodi sunt scrupi, auri, argenti, ferri & similium metallorũ frustula, vitiones, cerasorum aut nuclei aut ossicula, pisa, & similis generis grana: ac solida quidē & ossea corpuscula eadem & sua illic semper perstant magnitudine: at pisa, grana & cerasorum nuclei, humore auriũ meatui insito in se transumpto intumescunt, sæuosque ideo distentione vicinarum partium dolores cient: quare quo citius inde extrahentur, eo ægro erit melius. Id fiet tenuibus volsellis instrumentisque in formam auriscalpii excisis. Quod si nihil ista proficitur arte, terebella, quibus plumbeæ glandes altius in corpus impulsa eliciuntur, erunt adhibenda. Scrupi & similis lapideæ duritiei corpuscula, sternutatoriis proritato ad concussionem cerebro, oleoq; amygdalarum dulcium ante in meatum aurium, quo via magis lubrica sit, instillato, ad exitum sollicitabuntur: fiet enim concussionis illius sternutatoriæ, seu aeris interni exitum magna vi quærentis impetu, vt tandem, manu præclusis ore & naribus, excutiantur. Quod si ne sic quidem proficimus, restat, vt meatus nouacula, quātum satis est, diuidatur, quo plena libertate instrumenta ad extrahendum idonea immittere versareque liceat. Si quæ animalcula, vt pulices, cimices, formicæ, culices, & similia, quod aliquando contingit, eo subiuerint, instillato oleo & pauco aceto suffocabuntur. Est vermiculi quoddam genus, quod à perforandis auribus noE men apud Gallos obtinuit: Id si eo forte penetrarit, tum illa arte interimetur, tum admoto meatui auditorio pomo dulci dimidio tanquam illecebra, capietur, & eximetur.

Variorum corpusculorum in aurium meatū illapsus.
Sternutamenti vis concussiua.

De aristarum, & similium in gula, faucibus & gutture obhærentium corporum extractione.
CAP. XXIV.

Varia curatio pro locorum, quibus defixa insident corpuscula, varietate.

INter auidius edendum, ossicula nonnunquam & aristæ in faucibus aut gula obhærere, & se tanquam defigere solent. Talia corpora si hiante ore appareant, longis & tenuibus, rostrique gruini in modum curuis volsellis eximenda erunt. Si non appareant, ansamque nullam sui eximendi præbeant, citato vomitu

vomitu excludenda erunt,vel panis rubidi seu molliculi frustulo,aut arido ficu leuiter pręmanso & deuorato deglutienda erunt:aut deniq; porro, similive alio oblongo & rigidiusculo corpore incuruato, & oleo inuncto gulæ inserto,in ventriculum intrudenda aut reuellenda venient. In trachæam vero arteriam si quid simile subiuerit,tussis ingestis acidis prouocanda est vel sternutamentum concitandum, vt explodatur,si quid eo loci molestum concluditur. A

De dolore dentium. Cap. XXV.

Dentium dolor sæuissimus.

OMnium dolorum nullus est, qui ægros inclementius excruciet, dentium dolore. Nam & sæpe, reliquorum ossium more,inflammationem,quæ mox suppuret,concipiunt,ac putrent,tandemque frustatim excidunt,atrodi enim ipsi & perforari, vermesque ex putrente sui portione concipere, quotidiana experientia visuntur. Tanti doloris causa vel interna est, vel externa & præincipiens. Interna est calidus frigidusve humorum in ipsos defluxus,alueolos implens, indeq; adeo dentes depellens, quod causæ est,cur se sic aliquando exerti proferant,vt ipsorum ad mandendum officio ęger vti doloris metu nec ausit,nec possit: quod fluxionis incursu relaxatis gingiuis vacillent, nec stabiliter in suis alueolis sedeant. Cum vero cariosi & ad radices vsq; perforati sunt,si quid forte inter bibendum potulenti eo inciderit,tanquam ab adacto & pungente stylo dolor excitatur, tanta eius est acerbitas. Signa fluxionis calidæ sunt dolor acutus & pungens,tanquam ab acubus intrusis, pulsatio ingens in radice dentis dolentis & temporibus, leuamen ex frigidorum vsu. Frigidæ vero ingens capitis grauitas, saliuatio multa & frequens,ex calidiorum remediorum vsu mitigatio. In doloris acerbitate haud statim ad dentispices currere oportet, vel ipsos ad euellendum dentem extemplo se accingere. Consulendus ante Medicus, qui de remediis pro causarum varietate statuat. Curandi igitur hic tres sunt scopi. Primus est de diæta; Alter de fluxionis seu causæ antecedentis vacuatione : Tertius de propriorum remediorum sedando dolori idoneorum appositione. Duo priores scopi, qui nempe sunt de diæta in victus ratione, & vitæ instituto,tum de fluxione euertenda catharsi, phlebotomia, appositis ceruici & scapulis cucurbitulis, scarificatu, omnino ad Medicum spectant. Quod vero ad propria & topica remedia attinet, ea causæ contraria eligentur. Itaq; in causa calida,prodest oris ex succo granatorum,aqua plantaginis, aceti tantillo,cum rosis, balaustiis & sumachio incoctis collutio. Cæterum quæ dentium dolori sedando applicabuntur remedia, omnia tenuium sint partium oportet,quod dentes densæ sint consistentiæ. Itaque acetum eiusmodi remediis semper veteres admiscuere. vt; *℞. rosar. rub. sumach. hordei, an. m. ß. seminis hyoscyami conquassati ʒ ij. santalorum an. ʒ j. lactucæ, summitatum rubi, solani, plantaginis an. m. ß. bulliant omnia in aqua* ℔. *iiij. & pauco aceto ad hordei crepaturam.* Ex eiusmodi decocto tepente colluatur os.

Causa. — *Signa huius aut illius fluxionis.* — *Curãdi tres scopi.* — B — *Collutio oris frigida & repellens.* — C

Finguntur etiam eodem consilio trochisci hac fere forma; *℞. seminis hyoscyami, sandaracæ, coriandri opii an. ʒ ß. terantur, & cum aceto incorporentur, formenturque trochisci* apponendi dentibus dolentibus. Vel, *℞. seminis portulacæ, hyoscyami, coriandri, lentium, corticis santali citrini, rosar. rub. pyrethri, camphoræ an. ʒ ß. terantur omnia simul cum aceto forti, & in trochiscos concinnentur,* quibus in aqua rosarum dissolutis, gingiuæ, totumq; os, cum erit opus, colluatur.

Trochisci ad calidam fluxionem.

Quod si his nequaquam sedetur dolor,ad narcotica erit veniendum, quæ neruum stupefaciant. vt; *℞. seminis hyoscyami albi, opii, camphoræ, papaueris albi an. quantum sufficit: coquantur cum sapa,* & denti applicentur.

Narcotica.

Sed & quod sequitur,in aurem immittendum lateris dolentis: *℞. opii & castorei. an.* ℈. j. *misceantur cum oleo rosato.*

Tumentibus gingiuis & distentis,ante tamen dentiscalpio leniter scarificatis, sanguisugas apposuisse aliquando profuit,ad materiæ coniunctę euacuationem,vt & venas sub lingua scapello aperuisse, D vel eas etiam,quæ pone aures conspiciuntur. Tribus enim his remediorũ generibus sedatos á me olim ingentes dentium dolores memini. Quanquam sint, qui non eas,quæ pone aures sunt, venas in hoc affectu secent,sed eas,quæ in auris meatu parte superna sunt conspicuæ.

Venæ sectio.

A causa vero & fluxione frigida subortus dentium dolor his remediis curatur:libanotide coronaria,saluia,& pyrethro in vino & aceto decoctis aquã vitæ admiscent, in eo mox liquore theriacæ quantitatem exiguam dissoluunt, ex eo dentes colluunt. Alii ammoniacum in aqua vitæ dissolutum cum pauca sandaracha & myrrha miscent, & dolenti denti Vigonii consilio imponunt. Putat Mesuæus, trita allia manu dextra aut sinistra, prout dextri aut sinistri dentes doluerint, gestata dolorem sedare. At ego cum aliquando graui huius generis dolore diuexarer, vetulæ cuiusdam consilio allium sub cineribus coctum dolenti denti imposui, nec mora facta dolor mituit : traductum ad alios simili symptomate afflictos, id remedium similem exitum habuit, quin & ipsum prodesse censent, si in meatum auditorium immittatur. Instillant alii in aures oleum de castoreo, aut de caryophyllis, aliudve simile per quintam essentiam extractum. Prodest & sequenti decocto dentes colluisse: *℞. rad. pyrethri. ʒ ß. menthæ & rutæ an. p. j. bulliant in aceto, & ex eo decocto tepido collutio fiat.* Sunt, qui suffumigia magis probent; E componunt vero ea ex granis colocyntidos, sinapi, & aliis: fumum per infundibuli tubulum hianti ore excipiunt: alii radicem pyrethri, zingiberis, cinamomum, alumen electum, sal commune, nucem moschatam, nucem cupressi, anisi semina, euphorbium in oxycrato incoquunt, sub decoctionis finem paucam aquam vitæ affundunt, vaporem per infundibulum excipiunt: imo & ipso decocto dentes colluunt: intinctum eo bombacem in auris meatum imponũt, guttula eius ante instillata. Sunt, qui dentes decocto tithymalli colluisse, summum & valde anodynum dolentibus dentibus remedium esse prædicant. Ego vero dentium cruciatus intolerabiles sæpe sedaui, vesicatoriis remediis sub aurem admotis, in ea scilicet cauitate, qua maxilla inferior superiori dearticulatur : subsunt enim

Oris collutio ad fluxionẽ frigidam. — *Alliorum vis in dolore dentium a causa frigida sedando.* — *Suffumigia calida.* — *Vesicatoria.*

A enim illic vena, arteria, & neruus, quæ ad dentium radices distribuuntur. Itaque rescissis mox vesiculis manat liquor tenuis, nonmodo qui malum facit, sed & qui fouet. Quod si dens pertusus sit, nec ipsum sibi euelli æger velit nullum est præsentius remedium, quam caustica remedia immittere, vt oleum de calcantho, aquam Chymistarum, imo & ignitum ferrum. Sic enim exuritur neruus, omnique sentiendi potentia exuitur. Putant tamen nonnulli, lacteum illum humorem, qui à tithymallo fluit, thuris & amyli polline exceptum, & carioso denti impositum, facere, vt ipse mox per frusta decidat. Cum gingiuæ & genæ aspectabili tumore tument, melius ægro & mitius esse incipit. Sic enim naturæ robore, humoris dolorem committentis, translatio fit intus foras. Cæterum cuiuscunque generis sit materia, quæ influit, prodest eius cursum intercipere emplastro contra rupturam ex pice & mastiche concinnato, & tempori, qua parte dens dolet, admoto. *Caustica.*

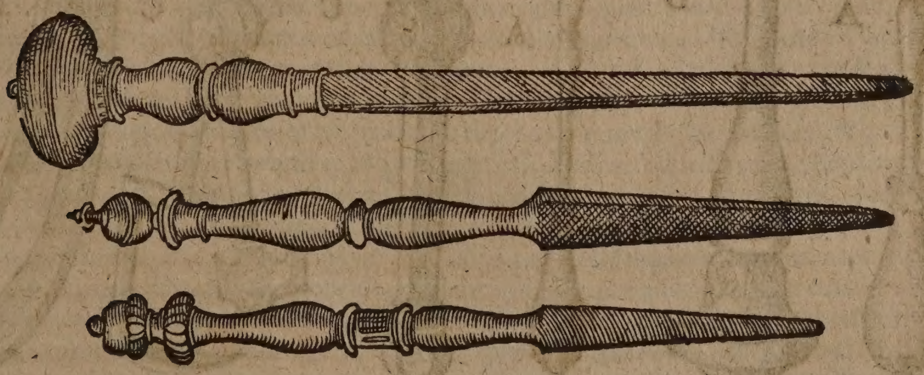
De aliis dentium affectionibus. Cap. XXVI.

ALiis etiam præter naturam affectibus tentantur dentes. Nam vel relaxatis gingiuis vacillant, vel putredine corrumpuntur, vel carie exeduntur, vel genitis vermibus exuberant, vel congelatione stupent. *Dentium reliqui affectus.*
B Quod ad primum affectum attinet, relaxantur gingiuæ vel à causa primitiua seu præincipiente: vt lapsu, ictu: vel interna & antecedente, vt humorum acrium, aquosorumve à cerebro fluxione, aut senili ariditate alimenti penuria. Si gingiuarum arescentium vitio dentes nutant, immedicabile malum est: reliquis vero causis mederi licebit eorum vsu, quæ dentes stabiliant: vitatis contra illis, quæ ipsos commouere possint. Itaque neque contentius loquendum, neque dura mandenda sunt. Si lapsus aut ictus violentia commoti labant, minime extimendi sunt, sed restituendi, & ad proximos qui bene hærent, vinciendi, tempore enim in suis alueolis confirmantur, quemadmodum expertus sum in Antonio de la Rue vestiario: cui pugionis capulo cum maxilla fracta esset, & tres dentes concussi, ac fere suis alueolis excussi, restituta maxilla, redditi sunt suo loco dentes, & filo duplici ceratoque proximis aduincti, de cætero expressis & colatitiis similibusque iusculis hominem nutriui, adstringentia gargarismata ex nucibus cupressi, myrtil. & pauco alumine in oxycrato incoctis concinnaui, eaque ore versare iussi, his artibus perfeci, vt mox illi æque facilis esset atque antea in omnem dentium partem mansus. Auditum habeo ab homine fide digno, visam sibi primæ nobilitatis mulierem, quæ in auulsi dentis locum alium sibi sanum, pedisequæ cuidam suæ eodem tempore exemptum, extemplo substitui & inseri iussit, qui temporis progressu sese velut actis radicibus obfirmarit, sic vt in ipsum indolenter, vt in reliquos, ipsa
C manderet. Sed vt iam dixi, de hac re nihil præter auditum habeo. *Male stabilium in gingiuis dentium causæ.* *Historia.* *Historia.*

Corroduntur vero seu exeduntur dentes, ab humore acri & tenui, copioso & crebro influxu ad ipsorum vsque radices penetrante: illic enim conclusus putrescit, & acrior factus non modo in putredinis suæ contagium dentes trahit, sed etiam perforat & arrodit. Putredo corrigetur, si præmissis vniuersalibus remediis oleum de calcantho, vel aqua Chymistarum in dentis exesi foramen immittatur: vel etiam dens ipse radicitus intruso tenui ignito ferro peruratur: id ignitum ferrum, ne quid sani in ambitu suo contractu violet, fistula seu cannula ad id facta includetur, atque ita putredo, arrosionis causa, sistetur. Quod si foramen non medium dentem occupet, sed dentium interstitia, tum de sano vicino dente tantum lima deradendum erit, quantum suscipiendo innoxie ferro sufficere videbitur. *Exesorum dentium causa.* *Curatio.*

Limarum ad limandos dentes factarum effigies.

D

Succrescentium vero in dentium radicibus, ex putredine vermium fœtura suffocabitur, causticorum
E vsu, collutionibus ex aceto, in quo vel pyrethrum maduerit, vel theriaca dissoluta fuerit: ad id etiã valent apposita & intrusa allia & aloe. *Verminosorum dentium causa.*

Congelatio seu Stupor dentibus aduenit ab esu immodico ciborum acidorum, aut vaporum eadem qualitate præditorum, à ventriculi orificio ad os perenni ascẽsu, aut frigida acidæ præsertim pituitæ à cerebro in dentes fluxione, aut denique collutionum frigidarum & stupefacientium vsu immoderatiore. Tollitur eiusmodi affectio, si præmissis vniuersalibus remediis, & his, quæ malum fouent, vitatis, crebro colluantur dentes aqua vitæ, aut vino generoso, in quo saluia, rosmarinus, caryophylli, nux moschata, & huius generis alia bullierint. *Stuporis dentium causa.* *Cura.*

De Den-

De Dentibus ferro auellendis. Cap. XXVII. A

Causa.

AVelluntur ferro dentes, vel quod dolorum intolerabiles cruciatus moueant, qui medicamentis nõ cedant, vel quod putridi ſint & carioſi, adeo vt animam corrumpant, & olidam reddant: vel quia vicinos dentes ſanos & integros inficiant, & in corruptionis ſuæ contagium trahant, vel quod exerti ſe extra ſuum ordinem proferant. Quin & cum altius firmioribus radicibus hærent, adeo vt auelli non poſſint, frangi ſæpe neceſſe habent, vt cauſticum aliquid in ipſorum radices liceat inſtillare, quod ſenſum adeoque dolorem adimat. Summa manus moderatione in auellendo dente vtendum eſt: violentiore enim dentis inferioris tractione nonnunquam maxilla loco mouetur. Superioris vero maiore periculo tempora, oculi, cerebrumque concutiuntur. Itaq; ante circumradi debent, vt gingiuæ ab illis reſoluantur, tum digitis concutiendi, eaque facienda, donec bene moueantur: firmiter enim hærens cum vno impetu reuellitur, frangitur ſæpe maxilla, eiuſque fragmentum non raro cum reuulſo dente abripitur vnde febris, & hæmorrhagia ingens non facile ſiſtenda, (ſanguis enim aut pus maiore copia profluens fracti oſſis, Celſi ſententia nota eſt) aliaque multa maligna & lethifera ſymptomata: nonnullis os obtortum in vite reliquũ manſit, adeo vt vix ſumma vi hiare poſſent. Quinetiam ſi exeſus dens eſt, eius foramen vel linamento, vel ſubere, vel bene accommodato plumbo ante replendum eſt, ne eum reuulſionis gratia arctius conſtringitur, ſub forcipe confringatur, radixque remaneat mox dolorem ſæuius renouatura. Iudicium vero adhibendum eſt, acriterque intuendum, ne ſanum dentem pro dolente eximas: ſæpe enim æger non diſcernit, quod viciniæ iure doloris acerbitas æqualiter in omnem maxillam diffundatur. Ergo vt dentis reuulſio fæliciter ſuccedat, his, quæ dixi, obſeruatis, humili in ſede collocetur æger, capite inter dentiſpicis crura reclinato: tum dentiſpex dentem altius circumradat, gingiuas ab ipſo diducendo dentiſcalpiis litera A. notatis; at tum ſi gingiuarum velut vallo nudatus vacillet concutiendus eſt, adurgendoq; vecte trifido, litera B. notato, protrudendus, & excutiendus. At ſi tenacius hæreat, neq; ad prolapſum nutet, dentario forcipe omnis generis, literis C.D. & E. notato excipiendus eſt: nunc hoc, nunc illo, prout dentis magnitudo, figura & ſitus poſcere videbitur. In huiuſmodi dentariorum forcipum vſu exercitatum & induſtrium dentiſpicem deſiderem: his enim niſi quis ſolerter vti nouerit, committere vix poterit, quin tres vnica concuſſione dentes excutiat, eo ſæpe inconcuſſo & relicto, qui dolorem mouet.

Cautio in dentibus auellendis. *Lib.7.c.12.* B *Dentis ferro eximendi ratio.* C

Dentiſcalpiorum, & impulſorii, ſeu trifidi vectis effigies. *Dentariorum forcipum effigies.*

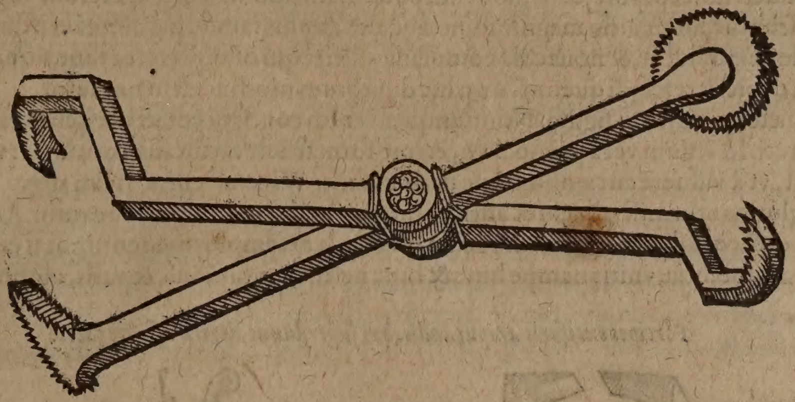

D

E

Alterius

A *Alterius forcipis dentarii effigies.*

B Post excussum reuulsumque dentem, vt sanguis liberaliter fluat, sinendum, quo pars ipsi doloris & tumoris materia exoneretur. Tum dentispex gingiuarum carnem, vnde dens exemptus est, digitis vtrinque comprimet, vt cogatur alueolus illo excussionis impetu nimium dilatatus & sæpe diffractus. Denique os oxycrato proluetur; ac si frigus viget, aer ventis perflatus vitabitur, ne noua in dentes fluxio proritetur. *Quid agendum exempto dente.*

De arcenda dentium rubigine. Cap. XXVIII.

Ciborum inter mandendum frustula dentium interstitiis impingunt nonnunquam, diuturnoque adhæsu corrupta, dentes ipsos, simulque anhelitus suauitatem corrumpunt. Id vitium qui vitare volet, debet mox à pastu os vino aqua temperato, aut oxycrato colluere, curiosiu sque dentes extergere, ne quid lentoris ad ipsos adhærescat. Multis vero suopte vitio terrenam coloris citrini eluuiem dentes colligunt, quæ ipsos, tanquam rubigo ferrum sensim exedit. Is rubiginosus dentium quasi situs sæpe etiam proprii officii, id est, mandendi intermissione succrescit. Vndecunque vero existat limosa e-
C iusmodi sordes; dentis fricia comparanda sunt, quibus deradatur, mox aqua Chymistarum, & vitæ mixtis dentes intergendi, vt si quid superfit, quod dentisfricii ansam effugerit, id vniuersum eluatur: quàquam eiusmodi collutiones acriores dentibus sanis noxiæ existunt, quia gingiuarum carnem paulatim absumunt & deterunt. Dentisfricia parabuntur ex altheæ radicibus, in vino albo & alumine incoctis: ac quemadmodum in dentibus tremulis ab his, quæ dura sunt, mandendis, multo vero magis ab illis, quæ osseæ sunt consistentię confringendis abstinendum est: sic hic vitanda omnia, quæ suo ad dentes lentore, sordido præsertim, adhærescunt. Ad detergendos dentes commendatur à multis puluisculus ex osse sæpiæ, buccino, pumice, alumine cocto, cornu ceruiuo, & pauco cinnamono, quod dentibus quomodocunque affectis singulare est remedium, in pollinem redactis. Plerique alii solo pane tosto & intrito contenti sunt: at quæ sequitur aqua dealbandis dentibus valde est efficax: ℞. *sal. ammon. & gemmi an.* ℥ j. *alumin. roch.* ℥ ß. *aqua rosi. quod sufficit, destillentur, & ex liquore stillatitio dentes detergeantur.*

Causa rubiginosorum dentium. *Curatio.* *Cautio in vsu collutionum acriorum.* *Aqua ad dentes dealbandos.*

De Linguæ impedimento & contractione. Cap. XXIX.

Vinctæ & contractioris quasi linguæ impedimentum nonnunquam à primo natali die existit: cum
D scilicet à subiectis vicinisque cum membranis, tum musculis, primæ conformationis vitio vel breuioribus, vel durioribus linguæ libertas cohibetur. Nonnunquam nobis natis ab euentu, & aliquo præter naturam affectu id superuenit malum, vt à duriore cicatrice post vlcus sub lingua solidatum. Æger per sermonis initia in loquendo tardior est, mox vero rupta tarditate concitatior, adeo, vt balbutiat. Si à membranæ ligamentalis (filum vulgus appellat) linguæ subiacentis adstrictione & breuitate malum est, incisio eius secundum latum facienda venit, magna cura habita, ne venæ & arteriæ, quæ illic sunt, violentur, hæmorrhagiæ non facile sistendæ metu, mox oxycrato colluendum est os, in mediamq; incisionem inducendum linamentum syrupo de rosis siccis, aut melle rosato imbutum, ne rursus pars ligamenti, de nocte præsertim, quo tempore altum silentium, altaque quies linguam continet, reliquo ligamento consuescat. In eundem finem hac sæpe transadigendus digitus, & lingua vehemētius versanda, atque ab ore proferenda. Nonnunquam tamen id ligamentum adeo crassum & breue est, linguamque adeo arcte constringit, vt incisioni, quæ ferro fit, locus esse nequeat, sine magno & manifesto ab hæmorrhagia vitæ periculo. Tum igitur acus filum ducens transadigenda est, indeque filum indies arctius, arctiusque constringendum, donec sensim linguę ligamentale id vinculum, quod immodica breuitate sua motus eius libertatem intercipiebat, tabefecerit & disruperit.

Lingua impedita & contractionis causa. *Fili linguæ excisio.* *Alia eius excidendi ratio.*

E

De superfluis & cohærentibus digitis. Cap. XXX.

Digiti cuiusque manus quinque omnino secundum naturam existunt: quicquid infra vel supra quinarium est, contra naturam est: ac siquidem pauciores sint, non est arte emendabile vitium. Si vero plures, corrigi vt plurimum morbus potest. Qui superfluunt digiti, fere pollici aut minimo digito adnascuntur, rarissime alibi. Hi vel carnei omnino sunt, vel prӕterea etiam ossibus sui generis constant, supertextisque vnguibus. Qui ossea natura constant, vel ab ipsa naturalium digitorum dearticulatione *Differentia.*

ſuboriuntur,ſimiliter & ipſi dearticulati, adeoq; ſæpius mobiles, vel á medio aliquo eorum, quibus in A
phalanges diducti ſunt corpore,& hi mouendi potentiam non habent. Cæterum digitis naturalibus,
quibus adnaſcuntur,aliquando magnitudine æquales,ſæpius tamen breuiores exiſtunt.Qui plane car-
nei ſunt,facile amputantur,& nouacula complanantur:at qui oſſei pręterea ſunt,nonniſi exciſoriis for-
cipibus,infra depictis reſcindi queunt. Atq; hic digitorum morbus eſt in numero.

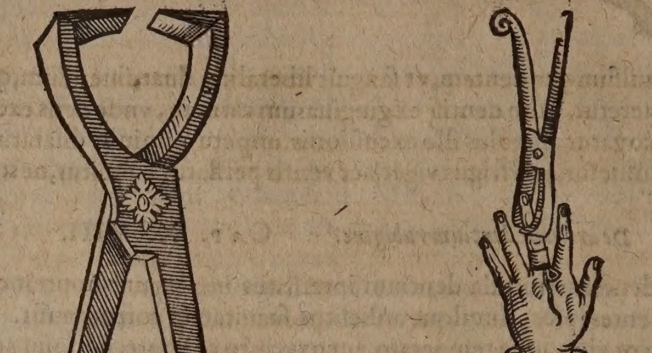
Curatio.

Alius præterea exiſtit in figura. Nonnunquam enim contigui cohærent ipſi;alias vero paulum ad-
modum diſcreti. Id vitium vel à primo ortu, errore formatricis facultatis contingit: vel poſtea ex acci-
denti aduenit, vt à vulnere aut ambuſtione male curatis. Vlcerati enim vicini digiti facile ſibi coale-
ſcunt & conglutinantur,niſi adhæſu & affrictu interiecto linamento prohibeantur.Ac ſiquidem pauca
& tenui cute carneq; ſuborta coaluerint,acuta nouacula extemplo diuidentur: at ſi craſſiore,denſiore-
que interiecta ſubſtantia,vnitis nempe hinc & hinc neruis,tendinibus, & vaſis, abſtinere ſatius eſt.

Curatio.

Forcipes exciſorii amputandis,qui ſuperfluunt,digitis affabre facti.

B

C

Vnguium ſe in digitorũ carnem defigentium curatio.

Nec vero omittendum,quod pleriſq; vngues,ſuo nonnunquam velut oſſeo acumine, ſe in digi-
torum ſubiectam carnem alte adeo inferunt,vt ſæuiſſimos dolores moueant, nec fere amputandis vn-
guibus proficitur.mox enim breui ſuccreſcentes validiore ſe quaſi nixu imprimunt. Itaq; ſæpe neceſſe
habet Chirurgus,totam carnem,in quam ſe vnguis acumen intulit, reſcindere. Quod ego in pleriſque
feci fœlici ſucceſſu. Multi etiam corneoli quaſi calli in digitis multiplici figura ſuboriuntur. Tolluntur
reſciſſa ſenſim,& velut laminatim, calloſa duritie, appoſito mox allio trito. Expeditior tamen & cer-
tior curatio eſt, quæ cauſticis perficitur: inſtillata videlicet Chymiſtarum aqua, aut oleo de calcantho.

Qui tollantur digitorum calli.

De curtiore præputio, deque Recutitis. Cap. XXXI.

Cauſa.

QVando præputium breuius eſt,colis glandem operire non poteſt. Id vero contingit vel natura, à
prima nempe conformatione; vel poſtea caſu aliquo,vt quibus religionis &gentis ſuę ritu iubetur
eſſe circumciſis.Curatio eiuſmodi eſt.Inuertitur præputium,tum eius membrana interior in orbem in-
ciditur,magnaq;cura cauetur,ne vena,vel arteria,quę ibi inter vtramq; pręputii membranam exiſtunt, D
incidantur. Hinc deorſum extendendo trahitur,donec glandẽ ipſam condat, inſerto prius inter ipſum
& glandem emplaſtro deſiccatiuo,ne conglutinentur.Tum,immiſſo ante in vrethram tubulo,quo vri-
na effluat, ibi præputium deligatur,quoad cicatrix inciſioni ſe obduxerit. Hæc curatio Iudæis adhibe-
tur,cum abiurata ſuperſtitionum plena religione, decoris cauſa, nudam præputio glandem tegere vo-
lunt,cutemq; abſciſſam recuperare,ex quo latius Recutiti poſtea nominantur.

Curatio.

Qui dicantur recutiti.

De Phymoſi & Paraphymoſi, id eſt, præputii circa glandem conſtrictione tanta, vt glans ad arbitrium nudari & detegi nequeat. Cap. XXXII.

Quid phymoſis.

COnſtringitur circa glandem præputium duobus modis: vel enim glandem totam opperit, ſed eius
extrema ſic arcte complectitur, vt ſurſum reuocari, adeoq; glans renudari nequeat: vel glandem
ſub ſe nudam relinquit, ſic tenaciter ad eius radices & colis extrema velut affixum, vt nec inuerti, nec
deorſum trahi, & glandi obduci poſſit. Prior conſtrictionis modus Phymoſis nominatur: poſterior Pa-
raphymoſis. Phymoſis contingit, vel à natura, primæ conformationis vitio, vel à cicatrice aliqua cuius E
occaſione præputium creuit, vt ex obortis verrucis. Paraphymoſis vero cauſam ſæpe habet mentulæ
inflammationem ex impuro concubitu. Hinc enim vlcera inter præputium & balanum exoriuntur,
cum tumore & inflammatione tanta, vt inuerti nequeat præputium. Ex quo fit, vt ea tractari & curari
ex animi ſententia nequeant: ſequaturque partis gangræna, toti mox corpori contagione lethifera:
niſi amputatione prouiſum & occurſum fuerit: at ſi oborta cicatrix conſtrictionis præputii cauſa ſit,
conuenienti ſitu collocato ægro profertur, extenditurque præputium, ac, quam maxime fieri poteſt,
diducitur & dilatatur. Tum tribus quatuorve locis ſcalpello falcato cicatrix parte interna leniter exci-
ditur,

Quid paraphymoſis.

Cauſa.

A ditur, plagis nempe ad exteriorem partem minime peruenientibus, & æqualiter à se inuicem distantibus. At si suborta hypersarcosis aut verruca huic stricturæ & constrictioni causam dederit, iisdem remediis consumenda erit, quibus exteri vteri & mentulæ verrucæ solent. At cum pertinaci adhæsu vndique in orbem glandi adiunctum sit præputium, non est speranda, itaque ne aggredienda quidem curatio. *Curatio.*

De his, quibus glans medio ductu perforata non est, deque breuiore, strictioreq́ue penis freno seu ligamento. CAP. XXXIII.

NOnnullis à primo ortu ex praua conformatione glans medio ductu perforata non est, sed exiguo subter foramine, frenum seu penis ligamentum, quod filum appellant, versus. Quod causæ est, cur vrinam recto ductu non profundunt, nisi forte mentulam in ventrem resupinauerint: nec vero eadem ratione prolem gignere possunt, quia isto conformationis vitio semen recta in vterum eiaculari prohibentur. Curatio tota Chirurgica est, & hoc modo perficitur. Sinistra manu præputium apprehenditur & extenditur, dextra autem extremum ipsum cum extrema glande, ad id, quod subter est foramen præciditur. *Causa.* *Curatio.*

B At quibus frenum seu penis ligamentum breuius est, sic vt penis recta esse non possit arrectio, sed obtorta, & deorsum velut conuulsa, his etiam prolis generatio impeditur, quia seminis in vuluam recta & conferta esse nequit immissio. Itaque resecandum id summa dexteritate ligamentum est, vulnusque cæterorum vulnerum more habita partis ratione curandum.

Prodeunt etiam nonnunquam in lucem pueri ano imperforato: obiecta enim præter naturam membrana fæcibus exitum intercludit: his foramen arte & ferro aperire oportet: sic enim demum fęces prodeunt. Magistra tamen experientia notaui, tales pueros natura minime viuaces esse, neque multos dies eiusmodi sectioni esse superstites. *Ano imperforato nati haud viuaces.*

De Calculi causis. CAP. XXXIV.

QVi in vesica existunt calculi, sæpius in renibus ortus sui primordia habuerunt, inde nempe in vesicam per vreteres delapsi. Horum causa duplex est, materialis & efficiens. Materiam calculo suppeditant crassi, lenti & viscidi humores, quos cruditates pariunt, per viscerum intemperies, & exercitia immodica, statim à pastu maxime: quo fit, vt pueri huic morbo supra reliquarum ætatum homines sint *Cur pueri calculo vesicæ obnoxii.*

C obnoxii. Causa vero efficiens est, vel calor renum immodicus, cuius efficientia humorum tenuior pars resoluitur, crassior autem & terrena subsidet, quemadmodum in lateribus sole & igne excoctis fieri solet: vel vesicæ calor remissior, vrinæ fæcibus magna copia in vesicæ capacitate collectis, in calculum cogendis sufficiens. Causæ adiuuantis rationem habent ductuum vreteris & vrethræ angustia. Huius enim occasione liquidior vrina portio effluit, quæ vero fæculentior est, subsistens additione & collectione, velut laminatim in lapideam molem accrescit: atque vt lychnus in sebum liquefactum, à candelariis sæpius immersus, sebosæ substantiæ copiosa appositione, mox in candelam amplam assurgit: sic vrinæ crassæ magis & viscidæ fæces in collectarum arenularum velut obicibus restitant, & assiduo appulsu in verum tandem calculum exaggerantur & coagmentantur. *Qui fiant calculi in vesica.*

De signis Calculi, Renum, & Vesicæ. CAP. XXXV.

CAlculi in renibus existentis signa sunt arenularum rubarum aut citrinarum in vrina subsidentia, obscurus quidam ad renem pruritus, ad lumbos autem ponderis sensus: acutus & pungens inter mouendum, inclinandumque corpus dolor, femoris, quod è directo est stupor, propter neruorum ex *Cur in renū calculo stupet femur.*

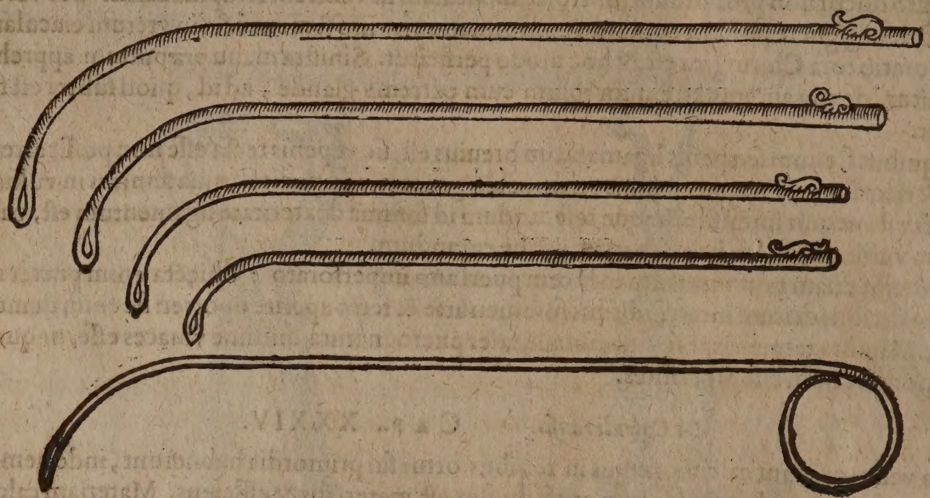
D lumborum vertebris ad femur descendentium à calculo compressionem. At vesicam calculo obsidente anus, totumque perinæum à graui velut pondere, si præsertim crassior sit calculus, premitur, dolor diuexans ac pungens ad extremam vsque glandem protenditur, pruritus eius partis assiduus adest, cum scalpendi libidine, hinc simulque à dolore & calore virgæ tensio, meiendi cupiditas sæpius irrita, nonnunquam vrinæ stillicidium: dolor inter meiendum grauissimus ægrum excruciat, quem testari cogitur pulsato pedibus solo, totius corporis incuruatione, & dentium crepitantium collisione. Sæuis sæpe torminibus adeo exercetur, vt luxato sphinctere procidat rectum intestinum, cum venarum eius loci hæmorrhoidalium tumore, calore & dolore. Torminum causa est, vesicæ, ad excernendum calculum toto genere naturæ contrarium, frequens contentio, cui per sympathiam intestinorum, omniumque aluinarum partium excretrix facultas, veluti in auxilium accurrit. Vrinarum subsidentia crassa est & viscida, sæpeque velut albuminea, quod natiui coloris succos minime attenuantis arguit infirmitatem. Visitur æger pallida & citrina facie & oculis concauis, propter assiduas fere vigilias, quas doloris inuehit acerbitas: certiore tamen nota deprehenditur immisso cathætere. *Cur calculosis à vesica prolabatur anus.*

E Quod vt fiat, æger stare iubetur prono nonnihil corpore, rei alicui à tergo innixus, cruribus vero pedis vnius interstitio à se inuicem dissitis: item cathæter pro corporis ratione maior, minorve, oleo aut butyro ante inunctus, in vrinæ iter, indeque in vesicæ capacitatem solerti manu demittitur. Quod si tali situ collocato ægro ad illam vsque capacitatem cathæter peruenire nequeat, nonnihil resupinus super subsellium aut lecti spondam collocandus flexis genibus, calcibusque ad nates adductis, quo fere modo figuratur, cum lithotomia facienda est, vt describemus *paulo post.* Sic enim cathæter facilius in vesicam dimittitur, & obuii corporis duri ac renitentis occursu, ac sonitu obscuro, calculum prodit. Plures cathæteres habendi sunt, vt omni corpori, ampliori, minorive sufficiant, hique incurui, leues & fistulosi. Vbi in vrethram immissi (quod imprudens ante omiseram) ad ceruicē vesicę peruenerant nō recta in *Qui cathætere explorandi vesicæ calculi.*

Aliter figuratum esse vesicæ virilis collum, aliter mulieris.

vesicam intrudendi sunt, sed simul cum cole sinistra manu comprehenso in ipsam vesicam dextra molliter demergendi, in viris præsertim ob viæ longitudinem, & inflexionem, quæ fit in modum literæ S. In mulieribus non ita, ob colli vesicæ breuitatem & rectitudinem. Fistulosos vero seu cauos in fistulæ modum cathæteres esse oportet, vt argenteam virgulam excipiant, quæ prohibeat, quo minus crassus aliquis & viscidus humor, grumusve, aut simile aliud corpus extremo cathæteris foramini, qua vrina suppressa subire, reddiq; debet, se opponat. Mox vero postquam in vesicæ capacitatem cathæterem peruenisse intelligimus, reuocanda virgula est, vt liberius per inanem cathæteris tubulum vrina effluat. Instrumenta hæc sequenti imagine tibi innotescent. A

Cathæterum seu fistularum, & virgulæ argenteæ imago.

B

De Prognosi in calculis instituenda. CAP. XXXVI. C

Vrina suppressa qua mors veniat.

EXcluso calculo è rene, (in quo sensim collectus concreuerat,) *& in vreterem sic propulso, vt ipsum totum occupet, non proinde vrinæ sequitur suppressio:* natura enim cum corpus nostrum geminum fecerit, vrina tota in alium vreterem confluet. At si vterque calculo obsessus fuerit, non est dubium, quin vrina in totum supprimatur, morsque consequatur, per caloris natiui suffocationem & extinctionem, ab vrina in vniuersum corpus per venarum riuos reflua. *Quibus exiguus à renibus calculus excretus, in vreterum ductibus consistit, his quoad ille in vesicam prolapsus sit, dolores acuti fiunt cum torminibus, cum egerendi, meiendiq; conatu, sed & plurimum irrito*: Talibus enim sæpe aluinæ omnes partes flatibus distentæ & constipatæ sunt: argumento est ructus assiduus. Citata vero vel sternutatione, vel tussi, vel alia quauis corporis totius concussione, dolor pungens statim illic, vbi subsistit calculus, suboritur, præsertim si is vel scabritie asper sit, vel spinis tanquam cornibus horreat. Dolor ille per sympathiam coxæ & femori communicatur, plurimisque testes sursum quasi magna vi conuelli videntur. His accedit colicus cruciatus, vomitus biliosus, & vniuersalis fere sudor. *A Ætate prouectis frequentius in renibus calculus gignitur*, propter excretricis facultatis infirmitatem. *Iunioribus vero in vesica*; quia calor natiuus in his vegetior, & validi atque inordinati motus excretricis facultatis robur acuunt. *Quando in vesica calculus est, manatque vrina cruenta,* D *signum est calculi & exigui, atque spinosi, & scabri*: sic enim in vesicæ ceruicem subit facilius, ipsamque carnosam exulcerat, vnde sanguinis cum vrina sub stillum, & sæuissimus ab impactis velut acubus dolor, præsertim à labore & multo exercitio: contra crassior læuisque calculus tantos dolorum cruciatus non ciet, & vrinam profert lacteam.

Cur renum calculi varia figura.

Calculorum in renibus collectorum variæ sunt figuræ, pro incerniculorum, in qua, dum colliguntur, impingunt, varietate. Certe visi sunt à me, qui leporarii canis, qui porci, qui aliorum animalium, ac rerum toto genere contra humanam naturam, spinarum suarum & quasi ramalium productionibus, imaginem præ se ferrent. Visuntur nonnulli quadrata, alii oblonga, & velut digiti, alii rotunda figura cum multis asperitatibus, pinei mali instar: nec minor in magnitudine, numero, & colore citrino, albido, rubro, cinereo, alioq; simili varietas pro corporum affectorum varia temperie. *Biliosorum & macilentorum hominum calculi, fere calore & siccitate præter naturam concrescunt. Pituitosorum contra & obesulorum à quadam veluti congelatione & meatuum obstructione.* Nonnunquam à vesicæ fundo in vrethram prolapsus calculus eius iter totum occupat, indeque vrinæ in totum suppressio. Tum igitur æger supinus collocandus est, cruribusq; in altum sublatis concutiendus & exagitandus, tanquam si quis peram explere vellet: sic enim ab vrethra, in quam se intulerat, repellitur in vesicam, à qua manauerat: quanquam etiam immisso cathætere repelli possit. *Qui calculosos affligit dolor, aliquando continuus est, sæpius tamen ex interuallis alias menstruis, alias annuis repetit. Calculosi ex renibus vrinas magnam partem fundunt aqueas. Mulieres calculo non sunt adeo obnoxiæ atq; viri*: vesicæ enim ceruicem breuiorem & latiorem, simulq; rectã habent. Itaq; per illud viæ cõpendium calculi materia ante arenulatim excernitur, quam cogi, & in iustæ magnitudinis calculum assurgere possit: concrescunt tamẽ nonnullis mulieribus calculi, hiq; æque magni atq; viris: itaq; sectione similibusq; remediis curandi. *Quando oui magnitudinem calculus excedit, vix extrahi citra vesicæ dilacerationem potest*: ex quo vrinæ contingit inuoluntarium profluuiũ, nulla arte, sanabile: quia vesica cum neruosa sit, E

Cur viri mulieribus magis calculosi.

Vrina profluuium insanabile.

& ex-

A & exanguis, ſemel laniata conſolidationem non admittit: Adde quod inflammatio & gangræna laniatæ veſicæ ſæpe conſequens, mortem infert ineuitabilem. Par ægrum manet fortuna, ſi oblongus calculus tranſuerſim ferramento vellatur: vel ſi membrana incluſus ſit, (quod genus calculi cathætere vix probari poteſt) quę veſicæ adiuncta ſit, aut aliqui ipſe calculus in veſicæ ſubſtantiam defixus ſit, aut deniq; caſu aliquo Chirurgus calculum reuulſurus, ipſum veſicę corpus ferramentis laniauerit. Mediocris tamen magnitudinis calculi quam minores tutius è veſica reuelluntur, ſæpiuſq; & fœlicius his reuulſis æger conualeſcit: non enim ferramentorum anſam effugiunt, & æger multo tempore, quo maior concreuit calculus, dolori tolerando aſſuetus, inflammationē, dolorem, & alia, quæ lithotomiæ, imo inter ſecandum ſuperueniunt, accidentia, facilius & conſtantius perfert. His de calculorum cauſis, ſignis, locis, ſymptomatibus, & prognoſi præmiſſis ad curationem veniendum, ducto ab ea initio, quæ Prophylactice dicitur.

Qui e veſica calculi citra mortem extrahi nequeant.

Quæ curatio adhibenda ſit quando metuitur Calculus.

CAP. XXXVII.

DIæta inſtituenda in primis eſt, quæ conuenienti vſu rerum ſex (vt loquuntur) non naturalium minimum in corporibus craſſorum, lentorum, & viſcidorum humorum coaceruet. Ergo fugiendus B aer craſſus, & nebuloſus. Piſcibus abſtinendum, carne bubula, ſuilla, auium paluſtrium, leguminibus, caſeo, lactantiis, ouis frixis & duris, oryza, placentis, piſtoriiſque omnibus operibus, pane azymo, omni deniq; alimentorum obſtruentium genere. Vitanda etiam allia, cepe, porra, ſinapi, ſpeciata, omnia denique, quæ ſanguinem, humoreſque ardoribus extorrent, ſi præſertim ſuſpicio ſit concreti à calore renum calculi. Fugiendæ aquæ paluſtres & limoſæ, vina craſſa & turbida, zitum, & huius generis potulēta. Fugienda in cibo & potu ſatietas, vt quæ cruditatis ſit parens: itaque & ſomnus ſtatim à paſtu fugiendus eſt, quia cruditates gignit. Iuges etiam vigiliæ, labor aſſiduus, quia ſanguinem inflammant, cruditates acceſſunt, & calorem præter naturam inuehunt, vitari ſummopere debent: vt & vehementiora omnia animi pathemata.

Victus eorū, quibus metuitur calculus.

Vita inſtitutum.

Si plethora ſubeſt, vacuandum corpus eſt, phlebotomia, catharſi & vomitu, qui ad præcauendum hunc morbum pro ſingulari habetur remedio. Ad quas res omnes & aggrediendas & proficiendas, accerſendus eſt, qui præſit, Medicus. Sed quia medici non ſemper nec vbique locorum copia eſt, ideo quę C ſequuntur remedia, operæpretium eſt adſcribere: ante tamen notandum hoc Galeni conſilium: Noxium eſſe diureticorum & valide purgantium medicamentorum vſum, quoties in renibus aut veſica inflammatio ſubeſt, ſic enim humorum ad partes affectas maior fit confluxus, vnde inflammationis & doloris incrementum.

Vomitus remedium calculi prophylacticum.

Li. 13. meth.

Quare præmiſſis laxantibus medicamentis ex *caßiæ recenter extractæ ℥ vj. cum rhei electi ℈ iiij.* lenientia & refrigerantia medicamenta intus foriſq; venient vſurpanda: cuiuſmodi eſt ſequens ſyrupus.

℞. ſummitatum malu. biſmal. & viol. an. m. ß: rad. alth. ʒj. glycyr. ʒß. 4. ſeminum frigid. maiorum an. ʒj. fiat decoctio. ℞. prædictæ decoctionis ℔ ß, in colatura diſſolue ſacch. albiſ. ℥ ij. mellis albi ʒj ß. fiat ſyrupus ſecundum artem, quo æger crebro vtatur.

Syrupus leniens & lubricans.

Sequentis etiam apozæmatis magna eſt ad eandem rem efficacia: *℞. rad. aſparag. graminis, polyp. quercini, paſſul. mund. an. ℥ ß. betonic. herniariæ, agrimoniæ, omnium capil. & pimpinellæ an. m. ß. quatuor ſeminum frigidorum maiorum & ſeminis fœni. an. ʒj. folio. ſenæ ʒvj. fiat decoctio ad ℔ ß. in colatura diſſolue ſyrupi de althæa & de herniaria an. ℥ j. ß. Fiat apozæma clarum & aromatiſatum cum tantillo cinnamomi pro duabus doſibus*; capiat primam doſim mane horis duabus ante cibum, & alteram quarta pomeridiana.

Apozæma diureticum.

Quin etiam ad huius morbi præcautionem inſignes & certas vires habet, quod ſequitur iuſculū. *℞. hordei integr. p. j. radic. petroſelin, acetoſæ, fœnicul. cichor. bruſci an. ʒj. quatuor ſeminum frigidorum conquaßato-* D *rum an. ℥ ß. fol. acetoſæ, portulacæ, lactucæ, ſummitatum maluæ & violarum an. m. ß. bulliant in aqua fluuiatili cum gallo gallinaceo & crure vitulino: ſeruetur decoctum*; de eo capiat æger vncias ſex per quatuor dies mane, horis duabus ante cibum, cum vncia vna ſucci mali citrei leuiter ante cum eodem iuſculo, ſub ipſum ſumptionis tempus, ferueſacta: ſic enim mox vrinæ funduntur multæ, ſubſidentia multa arenoſa, & humore craſſo ac viſcido præditæ. Ex quo facile eſt intelligere, efficax admodum eſſe hoc iuſculi genus vrinę viis repurgandis, neque interim ventriculo, aliiſque partibus, per quas ipſi iter eſt nocere: iure vt videri poſſit alimentum medicamentoſum.

Iuſculum diureticum & lenitiuū.

Licebit etiam vtiliter vti ſequenti puluiſculo: *℞. nucleorum meſpilorum ℥ j. ſpec. electua. diamarg. frigidi ℥ ij. quatuor ſeminum frigidorum maiorum mundatorum, glycyrrhizæ raſæ ʒ. j. ſemin. ſaxifrag. ʒij ſem. milii ſolis, geniſtæ, pimpinellæ, bruſci & aſparag. an. ℈ j. ſem. althex ʒj. ß. ſaccha. albiſ. ℥ vj. fiat puluis*; capiatur cochlear vnum mane horis tribus ante paſtum.

Puluis diureticus.

Putant etiam lixiuium paratum ex cineribus truncorum ſcaporumque fabaceorum magno eſſe aduerſus hunc morbum emolumento. Quin & clyſtere ſequenti aluum proluiſſe multis profuit. *℞. fol. lactuc. ſcario. port. an. m. j. flor. viol. & nenuph. an. p. j. fiat decoctio ad ℔. j. in colatura diſſolue caßiæ fiſtulæ ʒ. j. mellis* E *viol. & ſacch. rub. an. ℥ j. ß. olei viol. ℥ iiij. fiat clyſter.* Qui ſequitur dolori leniendo aptior eſt. *℞. flo. cham. melil. ſummitatum aneth ſiſymbrii an. p. ij. fiat decoctio in lacte vaccino: in colatura diſſolue caßiæ, fiſtul. & ſacchr albi. an. ʒj vitellos ouor. num. ij. olei anethini & chamem. an. ℥ ij fiat clyſter.*

Lixiuium ex cineribus ſcaporum fabaceorum diureticum eſſe.

Clyſteres anodyni in calculo.

Extrinſecus interim inungentur renes vnguento roſato, refrigerante Galeni & populeone ſeorſum vſurpatis, vel ſimul mixtis, impoſito inſuper linteo duplicato in oxycrato macerato: at ſi calculi concretio eſt à cauſa frigida, varianda ſunt, vt ſequitur, remedia.

℞. terebint. venet ʒj. corti. citri ʒ ij. aquæ coctæ ʒij. fiat potio. Vel; *℞. caß. recenter extr. ʒvj. benedict. ʒiij. aquæ fœnic. ʒij. aquæ aſparag. ʒj. fiat potio*; capiatur horis tribus ante prandiū. Vtile etiam erit ſequēs apozæma:

Ad calculum renum a cauſa frigida ortum remedia.

*℞.rad.cyper.bardanæ & gram.an.℥ iij.bismal.cum toto,beton.an. m.ß. semin. milii solis, bardan. vrtic. an. ʒ ij.semin.melo.glycyrrhiz.rasæ an. ʒ ij.ß. ficus num. iiij. fiat decoctio ad quart. iij. in expressa colatura, dissolue syrupi de rapha.& oxymelitis scillitici an.℥j.ß.sacch.albis.℥ iij.fiat apozema pro tribus dosibus,clarificetur & aromatizetur cum ʒ j.cinamo.& ʒß.sant.citri.capiat ℥ iiij.*tribus horis ante prandium.Vel, A

*℞.rad.petros.fœni.an.℥j.saxifr pimpinellæ gran & bardan.an.m.ß. quatuor seminum frigid.maior.mundat, & milii solis an.ʒ ij.fiat decoctio;cape de colatura ℔.ß.in qua dissolue sacch.rub.& syrupi capil.vener.an.℥j.ß.*capiat in tribus dosibus horis duabus ante cibum.

Carduus stellatus Mathiolo dicitur calcatrippa.

Sequens puluis est valde efficax ad calculi materiam dissipandam: *℞. semi. petrosel. & rad. eiusdem mund.an.ʒ ß.sem.cardui,quem calcatrippam vocant ℥j.desiccentur in furno,lento igne, postea pistentur separatim, fiatque puluis,*de quo capiat æger ℈j.ß.vel ℈ ij.cum vino albo,vel iure pulli gallinacei ieiuno stomacho per triduum.Vel:*℞.coriand.præp.℈ iiij.anis.marathri,granor.alkekengi, milii solis an. ʒ. ij. zinziberis & cinam. an. ℈ ij.turbith.electi ʒ j.cari ℈ ij.galang.nuc.mosch.& lapid.iudai.an.℈ j.fol senæ mund.ad duplum omnium, diacrydii ʒ ij ß. misce,fiat puluis:*dosis erit ad ℥j. cum vino albo horis tribus ante pastum.

Clysteres carminatiui.

Contra flatus,qui in hoc morbi genere intestina valde distendunt, instituentur clysteres sic: *℞. malu.bismal.pariet.origa:calament.flo.chamem.summitatum aneth. an. m.ß.anis. cari.cum.fœnic. an. ʒ ß. bacca. laur.ʒ iij.semin.rutæ ʒ ij.fiat decoctio:In colatura dissolue bened.laxat.vel diaph.ʒ ß.confect.bacca.lauri ʒ iij. saccar. rub.℥j.oleor.aneti cham. & rutac.an.℥ j fiat clyster.*Vel;*℞ olei nucum.& vin.malua.an.℔.ß.aquæ vit.ʒß.fiat clyster,*qui diu contineatur,vt ipsi spatium sit ad flatus discutiendos. B

Calculo e rene in vreterem deturbato,quid agendum sit.

CAP. XXXVIII.

Calculi in vretere resistantis signa.

CONtingit sæpe,vt renes excretrice facultate vsi calculum (cuius concretionem & generationem Medicus descriptis supra remediis impedire non potuit) a se in vreteres depellant,qui illic vel loci angustia,vel,naturæ excernentis infirmitate restitet. Tum igitur ægrum grauis eo loci, quo hæsit calculus,exercet dolor,qui etiam sympathia ad coxam,vesicam,testes,& penem perueniat,cum meiendi & exonerandæ alui assidua voluntate.In hoc casu partes Medici erunt, vt naturæ defectum,& languidiores conatus adiuuet & promoueat.

Remedia ad deturbandum ab vretere in vesicam calculum.

Ergo æger,si possit,equum succussatorem conscendat, atque in eo duo circiter milliaria conficiat,vel si eius rei facultas aut copia non sit,gradus plures pluries ascendat & descendat, ad lassitudinem vsque & sudorem:hoc enim exercitio sæpe in vesicam calculus excutitur:dentur mox & ore sumantur, quæ leniendi & relaxandi vim habent, vt oleum amygdalarum dulcium recenter & sine igne extractum,cum aqua parietariæ & vino albo: Frictiones totius corporis superne deorsum cum linteis calentibus fiant:applicentur nunc lumbis,nunc imo ventri cucurbitulæ cum magna flamma,paulo infra dolentem locum:ac nisi æger sponte aut doloris acerbitate vomat,prouocetur vomitus aquæ & olei tepentis potione:vomitui enim ad deturbandum calculum magna vis est, propter partium, quæ in tali conatu fit,compressionem:denique si horum remediorum vi non descendat calculus,demittendus est æger in semicupium ex sequenti decocto paratum:*℞.maluæ,bismal.cum toto an.m.ij.beton.nasturt.saxifrag.berul. parietar.violar.an.m.iij.semin.melon.milii solis,alkekengi.an.ʒ vj.cicer.rubr.℔ j.rad. apii,graminis, fœniculi & eryngii an ℥ iiij.in sufficienti quantitate aquæ pro incessu* coquantur ista omnia inclusa sacco, in quo sedeat æger, vmbilico tenus demersus: nec vero diutius,quam par est,in eiusmodi balneo morari ægrum oportet,nam longiore mora spirituum fit dissipatio & virium exolutio. Contra vero si quantum satis est,in his rite paratis æger resideat,mitescit dolor,tensæ partes relaxantur,& vrinarii meatus referantur,ac dilatantur,sicque descedit in vesicam calculus. Quod si ne sic quidem moueatur loco quidquam,restetque adhuc eadem vrinæ omnimoda suppressio,nec antequam demergeretur in balneum æger,tentata cathæteris in vesicam demissio Chirurgi voto responderit, tentanda nihilominus iterum in digressu à balneo illa erit,vt penitus exploratum sit, nunquid forte aliud in primis illis vrethræ & ceruicis vesicæ ductibus subsit,quod vrinam retineat: relaxatis enim balnei tepore partibus longe facilius subibit cathæter,inde oleum amygdalarum dulcium syringe in vrethram exprimendum: quæ omnia dum fiunt, æger frigidum aerem ne admittat.Cæterum describendum hic sellam balneariam putaui, in qua æger commode sederet. C D

Vomitum etiam valere ad deturbandum calculum.

Decoctum pro semicupio.

Qui balneũ dolorem sedet.

E

A

Sellæ balneariæ pro semicupio imago.

B

C *a. Totum sellæ corpus monstrat.*
b. Foramen, in quo sedet æger.
C. Cupam, quæ aquam continet.
d. Epistomium ad vacuandam aquam, quando refrixerit.
e. Infundibulum, quo aqua calida seu tepens affunditur.

Potest & alia institui pro balneo decoctio, sic: *℞. rad. raph. an. ℔. ij. rust. petrosel. & aspar. an. ℔. j. sem. cumi. fœnic, ameos an. ℥ iiij. lin. & fænug. an. ℥ vj. fol. marub. parietar. flor. chamem. melil. & aneth. an. m. ij. bulleiant omnia secundum artem in aqua sufficiente, & vini albi odoriferi exigua quantitate ad consumptionem tertiæ partis pro semicupio.* Poterit & id decoctum in clysteres vsurpari, additis *duobus ouorum vitellis, & olei liliorum vnciis quatuor, cum dragma vna olei iuniperi*, qui sedandi nephritici & colici cruciatus certa vis inest. Ceterum longe minor in his affectibus vsurpanda venit decocti pro clystere quantitas, quam vulgo fiat in reliquis morbis: alioqui periculum est, ne distenta intestina, renes, vreteresq; inflammatoria dispositione obsessos, magis comprimant, dolorisq; & aliorum symptomatum accessionem faciant.

Oleo iuniperino vim esse contra dolorem nephriticum.

Dolenti etiam loco vtrinque lumbis nempe & imo ventri ac pectini sequens cataplasma vtiliter
D apponetur: est enim ipsi magna vis leuandi doloris, & calculi ad delapsum sollicitandi: *℞ rad. alth. & raph. an. ℥. iiij. pariet. fœnic. senecionis, nastur. & berul. an. m. j. herniariæ m. ß. omnibus in aqua sufficiente decoctis, & deinde contritis, adde oleor. anethin. chamem. & pinguedinis cuniculi an. ℥ ij. far. cice. quantum sufficit, fiat cataplasma ad vsum commemoratum.* Postquam illis artibus lapis vretere excussus in vesicam prociderit, statim dolor (siquidem vnus subsit calculus, plures namq; aliquando cum multa arena vicissim in vreterem illabuntur) mitescit, pruritusque exinde ægrum habet, stimulans ad extremum penem & podicem. Tum igitur, nisi vires languidæ sint, equitare ipsum & pedibus ambulare oportet. & pulueris electuarii lithontribon ℥ iiii. in quatuor doses cum vino albo vel iure cicerum rubrorũ sumere tribus ante prandium & cœnam horis. Præterea liberaliter potare vinum generosum, & à potu vrinam quam maxime potest cohibere, vt eius copia maior collecta maiore mox impetu calculum extra vesicam protrudat, in quam rem etiam prodest sequentem iniectionem in vesicam moliri. *℞. syrup. capil. vener. ℥ j. aquæ alkekengi ℥ iij. olei de scorpio. ℥ ß. in vesicam immittatur per Siphonem.*

Cataplasma anodynum.

Signa calculi ab vretere in vesicam deturbati.

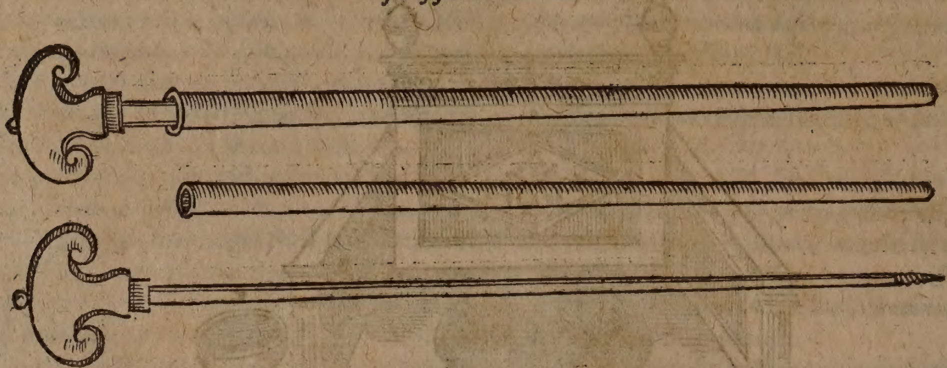
Quid agendum sit, calculo ad vesicæ ceruicem aut vrethram prolapso.

Cap. XXXIX.

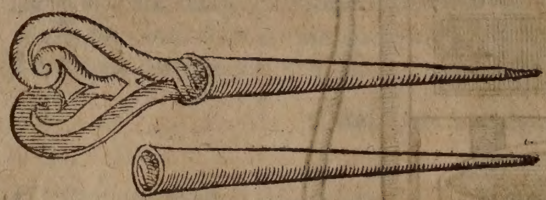
E POstquam vesicæ capacitate elapsus, in vesicæ ceruicem aut vrinæ fistulam illapsus impegerit calculus, cauebit diligenter Chirurgus, ne ipsum eo, vnde venit, compellat, & intro retrudat: quin potius blande digitis ad extremam glandem deducere, lubricata ante via iniecto oleo amygdalarum dulcium oportebit. Quod si in extremo balano restitet, vncinis reuellendus: quibus si non cedat, terebra, cum fistula in vrethram ipsi admota erit, veniet illaqueandus: ipsaq; inde conuersa & sensim contorta terebra comminuendus in frusta: quod à me tentatum & perfectum aliquoties memini; sunt enim eiusmodi terebræ extrema striata, & cochleata, terebelli doliaris instar.

Illaqueandi & deterendi calculi ratio cum reuelli non poterit.

Terebræ ad comminuendos & deterendos in vrethra calculos facta cum sua fistula delineatio. A

Alterius terebræ minoris effigies. B

Certe quotquot ad id opus parabuntur terebræ, scapo ipsas, mucroneque haud crassiore esse oportebit, quam sit specillum, ne dum in vrethram impellentur, vicina corpora violento ingressu violent.

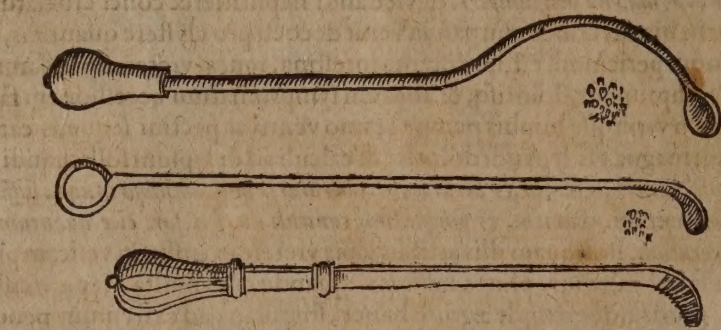
Quid moliri oporteat, si calculus in vrethra hærescens commemoratis artibus reuelli nequeat.

CAP. XL.

Qua parte tuto incidi coles possit.

AT si crassior, durior, asperior, & ab extrema glande remotior sit calculus, quam vt commemoratis capite superiore artibus reuelli queat, vrinaque ideo penitus supprimatur: tum à latere recta plaga coles incidendus est: non enim in superna parte incisio facienda est hæmorrhagiæ metu, crassior enim illic arteria subest & vena: non in inferna; vix enim vnquam coalesceret, quia pars exanguis est, & præterea vrina assiduo & acri illapsu agglutinationem impediret: quare à latere, qua maxime parte renititur, tumetque calculus, incisio molienda est, est namq; pars illa carnosior: ante tamen cutis præputii extrema quam plurimum attrahenda est, & condita glande vrethra paulum supra calculum lino vincienda est, vt calculus consistat, neque retro remeare possit. Tum igitur incisione facta calculus eximendus est, & cutis, quæ violentius ad tegendam glandem attracta fuerat, remittenda: sic enim fit, vt incisum colem integra pars cutis contegat, adeoque mox vnio facilior sit, & vrina naturaliter profluat. Hac ego via instrumentis hic appictis sæpius calculos exemi. C

Instrumenta calculo ab excisa vrethra eximendo idonea:

D

Glutinans medicamentum.

Ad agglutinationem inde, si opus est, filo vulneris labra transuere oportet, & glutinans quod sequitur medicamentum imponere: ℞. *tereb. venet.* ℥ *iij. gum. elem.* ℥ *j. sang. drac. & mast. an.* ʒ ß. *fiat medicamentum, vt dictum est*, inde tota vrethra repercutiente medicamine ex albuminibus ouorum cum puluere boli armeni, aloes, farina volatili & oleo rosato est obducenda. Deniq; si res postulet, candela cerea, vel virgula plumbea terebinthina veneta inuncta, in illam vrethram immittetur, ad agglutinationem accelerandam, & vrinarii meatus natiuam læuitatem & rectitudinem retinendam, ne forte illic accrescat caruncula.

Qui vrethra agglutinatio acceleretur.

Quæ sectio calculo in vesica puerorum masculorum existenti facienda sit. E

CAP. XLI.

Cur assultibus concutiendus puer ante sectionem.

Qui collocandus ad sectionem.

HActenus quibus artibus exiguos ex vretere, vesica & vrethra calculos elicere conueniat, dictum à nobis est: nunc de grandiorum è vesica, quæ ferramentis fit, extractione, breuiter dicendum: qualisque sit eiusmodi praxis primum in pueris, deinde in viris, tum in fœminis docendum. In primis igitur puerum, in quo vltima experiri statutum est, sub axillis comprehensum quinque aut sex assultibus succussabit Chirurgus, vt calculus deorsum ad vesicæ ceruicem magis descendat. Hinc curandum, vt homo præualens in sedili alto sedeat, supinumque puerum & auersum, super genua sua coxis eius collocatis, comprehendat. Supinum ipsum nonnihil esse decet, quo liberius spiret, absit à nerMosis

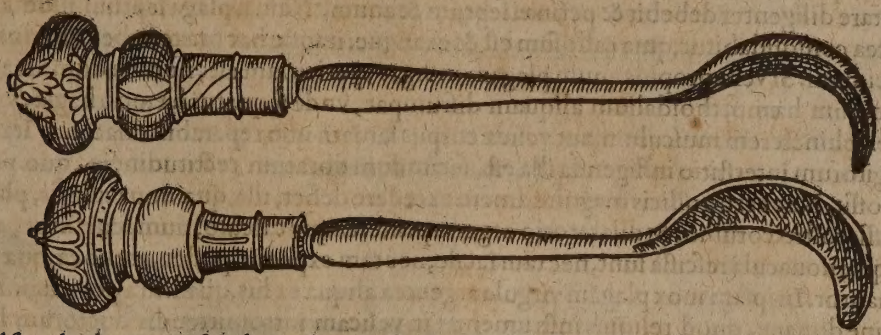
A uosis corporibus omnis tensio, laxaque sint omnia & calculo extrahendo peruia. Oportet insuper, vt præualens ille homo, reductis pueri cruribus ipsum iubeat manibus ad suos poplites datis, eos, quam maxime possit, attrahere, simulque ipse sic eos contineat. Is enim pueri situs valde ad operis sedulitatem & securitatem confert. Tum igitur Chirurgus duos sinistræ manus suæ digitos in anum pueri, quã poterit, penitissime immittet: altera vero manu vẽtrem inferiorem comprimet, linteo ante obtectum, quo minus ipsi molesta sit compressio, & ne hac potius, quam incisionis occasione inflammatio superueniat. Eum vero vsum habet ista compressio, vt calculus è vesicæ fundo, subter os pubis in ipsius ceruicem descendat, quo postquam peruenerit, continendus illic & tanquam sub manus imperio habendus, ne eo, vnde subductus est, relabatur. His expeditis, nihil iam restat aliud, nisi vt idem Chirurgus plaga, duorum ab ano digitorum interstitio ad septi latera vtrinque scindente nouacula perinæum aperiat, atque quicquid se carneum opposuerit, rescindat, quousque ad calculum peruenerit. Caueat interim, ne rectum intestinum violet: fieri enim potest, & solet, vt dum calculus ad ceruicẽ vesicæ è fundo adducitur, id intestinum reduplicetur. Si igitur nouacula rescissum fuerit, fit, vt fæces per vulnus e-

B rumpant, vrina autem per anum: quæ res in plerisque agglutinationem & consolidationem vulneris impediuit: quanquam in aliquot aliis nihilo deterior ipsa secuta est: quia in tenella ista ætate permulta contingunt, quæ naturam ipsam videntur superare: peracta incisione, depicto hic ferramento, reuellendus est calculus.

Quo loco perinæum diuidendum.

In pueris natura opera mira sunt.

Vncini ad calculos pueris è vesica reuellendos.

C

Reuulso calculo tenuis fistula in plagam demergenda est, & illic ad aliquod tempus continenda, propter rationes mox retegendas, inde colliganda genua: sic enim citius coit & agglutinatur plaga. Reliqua vulneris curatio perficietur, generales vulnerum curandorum regulas ad specialem puerilis ætatis temperiem, & particularem pueri, qui nobis in manibus tum erit, naturam reuocando.

Generales regula ad ea, qua particularia sunt, reuocanda.

Quæ sit ars extrahendi viris e vesica calculi, eo apparatu, quem Magnum appellant.

CAP. XLII.

EX vesica calculosis viris, cum aliter succurri non potest, ad extremum remedium, sectionem nempe veniendum. Sed ante æger purgandus est, & si res poscat, sanguis detrahendus: neque tamen his peractis statim aut sequenti die ad opus properandum: nam ex medicamento & phlebotomia non potest non esse æger debilior. Expedit etiam aliquot ante diebus, pudenda, his, quæ relaxant & remolliunt, fouere, vt per obsequentia, calculus cum extrahitur, meare facilius possit. Tum igitur curatio sic ordinanda. Æger in mensa, scamnove stabili collocandus est, linteo multiplici nati-

D bus, puluino autem lumbis & dorso sic subiecto, vt semisupinus iaceat, femoribus sublatis, cruribus autem calcibusque ad nates reductis. Tum fascia tres digitos lata, malleolis iniecta pedes deligandi sunt: eiusdemque capitibus sursum ad ceruicem adductis, & circum ipsam obuolutis, mox deorsum reuocatis, manus ambæ ad suum quæque genu viciendæ sunt, vt subiecta docet imago.

Quæ facienda ante sectionem. Qui collocandus æger

Viri vt decet siti effigies, cum ipsi e vesica calculus reuellendus est.

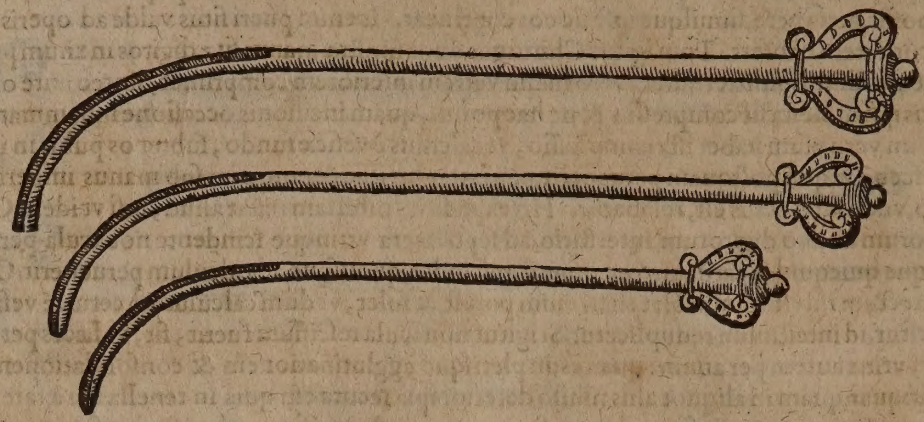
E

Ita reuincto ægro quatuor cordatos & valentes ministros præsto adesse oportet; duo nempe, qui eius brachia; duo reliqui qui vna manu genu, altera vero pedem adeo arcte & valide cõtineant, vt neque artus mouere, neque nates surrigere possit, sed in eodem statu toto corpore immotus esse cogatur. Tum argenteum, ferreumve & fistulosum specillum, externa superficie rescissa apertum, vt in illam nouaculæ acumen subire, & resistere, ne incisione super ipsam, tanquam manus artificis directricem facta, vlterius in subiecta corpora peruadat, oleo inunctum in vrethram ad vesicam vsque Chirurgus demittet, eius hæc est effigies.

Cur specillum externa superficie rescissum esse oporteat.

Specilla

Specilla, externa superficie resciſſa aperta. A

B

Cur perinæi ſeptum ferro minime violandum.

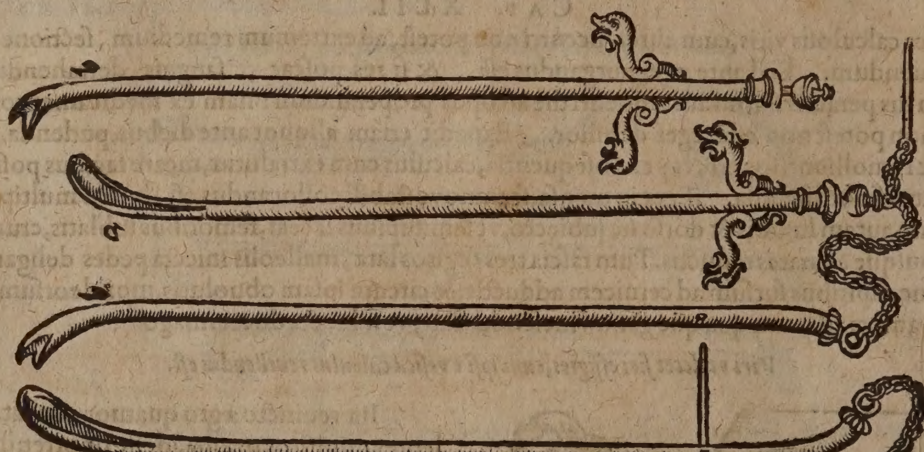
Demiſſum mox in ſiniſtrum latus leniter obtorquebit, ſimulq; miniſter, qui ad dextrã eſt, ſcrotum læua ſurſum ad ſe attrahet, vt tum in libero & vacuo ſiniſtri perinæi ſpatio, Chirurgo maior ſit opportunitas plagæ ſupra demiſſum & eo inflexum ſpecillum nouacula infligendæ. Cæterum in ea plaga perficienda, vitare diligenter debebit & perinæi ſeptum & anum. Nam ſi plaga ſeptum illud attingat, non facile poſtea conſolidabitur, quia calloſum eſt & exangue: itaque hac prætetlabentis vrinæ perpetuum eſſet ſtillicidium. Si vero propius anum plagam infligat, periculum eſt, ne mox dum vi reuelletur calculus, venarum hæmorrhoidalium aliquam diſrumpat, vnde ſequatur hæmorrhagia, vix vlla arte ſiſtenda, vel ſphincterem muſculum, aut veſicæ corpus laniatu non reparabili dilaceret. Itaque duorum ab ano digitorum interſtitio infligenda illa eſt, ſecundum fibrarum rectitudinem, quo poſtea facilius reſarciri poſſit. Nec vero pollicis magnitudinem excedere debet, illa, quæ nouacula fit, plaga, quia poſtea immiſſis roſtro coruino, & dilatatorio organo prætereaque calculo, dum reuellitur, amplius dilatatur. At quæ nouacula reſciſſa ſunt, nec tam facile, nec tam expedite poſtea, atque ea, quæ laniata ſunt, conglutinantur. In ipſam mox plagam virgula argentea aliqua ex his, quæ infra depictæ ſunt, & ductorum nomine donatæ, quod reliquis inſtrumentis in veſicam intromittendis ductorum loco ſint, demergenda eſt, extremo hæc eſt orbiculato & prominente, quo ſcilicet in ſpecilli deſcriptam cauitatem conditur: notataque cernitur litera a a. inde & altera, litera b b. deſignata, & ſimili nomine dicta ſub illa priore demittenda eſt, exciſa in extremo crena velut bifurcata, quo ſcilicet prioris illius extremum complecti poſſit.

Quo loco plaga, qua eximatur calculus, infligenda.

Laniata facilius coire reſciſſis.

C

Ductorum, quæ in duplici ſunt differentia, effigies.

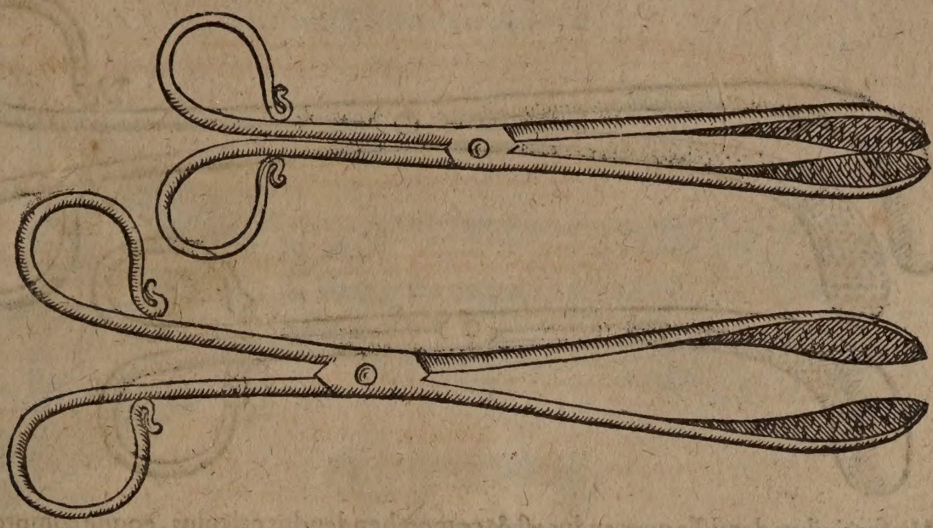

D

Tumque ſpecillum reuocandum eſt, altiuſq; in veſicæ cauitatem ductores demittendi & ſuſque deque obuertendi, tandemq; immiſſo axiculo retinendi: quanquam qui eiuſmodi axiculo carent ductores, magis ſunt ad manum, & ab artificibus Spathæ vocantur. Hinc inter Chirurgi digitos conſtringendi. Chirurgi vero mox intereſt inter duos ductores in ipſam veſicæ capacitatem organum aliud, roſtrum anatinum dictum, violentius intrudere, intruſumque ambabus manibus diducere, ipſum in omnem partem obuertendo, ad plagam dilatandam, quantum ſatis ſit reliquis organis, quæ in veſicam demittenda reſtant: quanquam ægro melius longe & fœlicius futurum ſit, ſi vno illo organo ſufficienter plaga dilatari & eadem opera calculus reuelli poſſit, citra alterius opem. E

Roſtri

A *Rostri anatini parte interna caui seu sulcati effigies.*

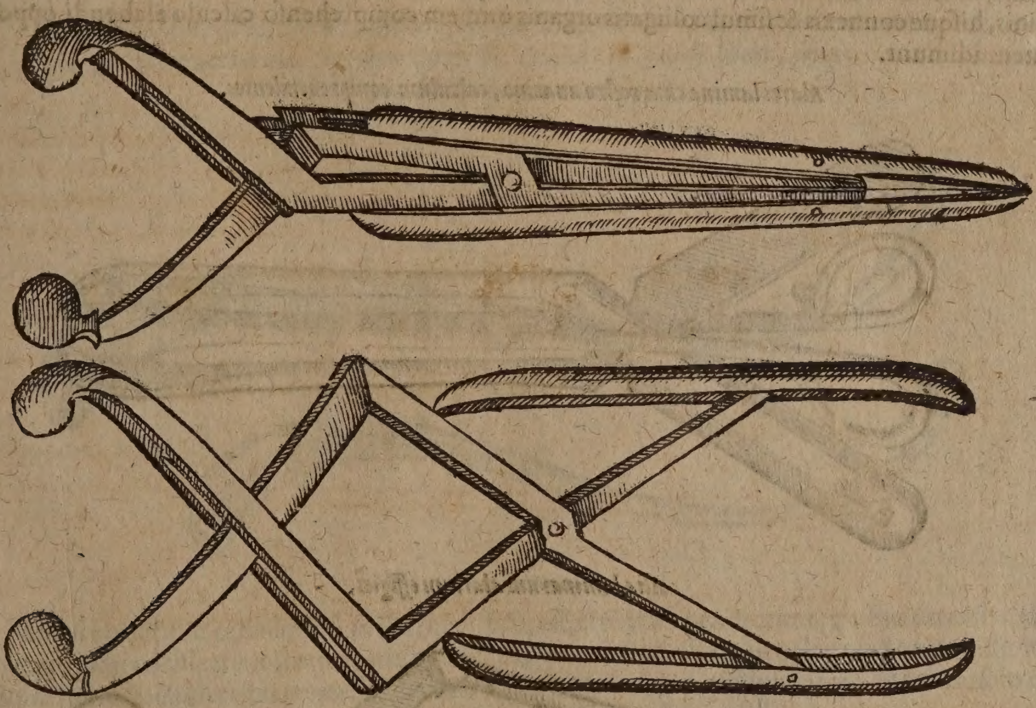

B

Cuius rei si facultas non sit, & calculi crassities maiorem dilatationem flagitet, demittendum est dilatatorium organum. Eius enim in vesicam demissi manubrium manu compressum, arbitrariam facit incisionis dilatationem.

Dilatatorii clausi & aperti effigies.

C

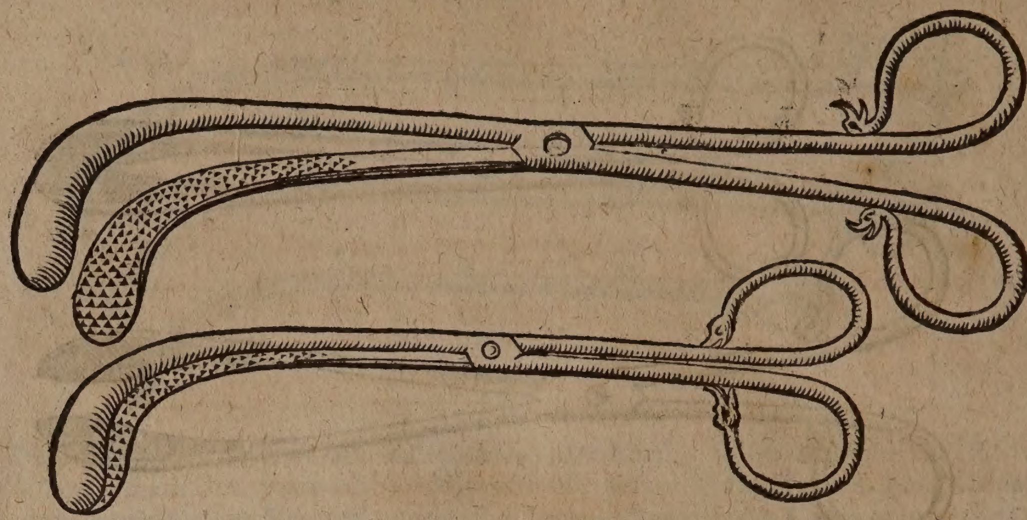

D

Huius organi ope dilatata quantum satis est plaga, demittendum rostrum anatinum rectum supra descriptum, vel incuruum hic appictum.

E

Forcipes ad instar rostri anatini incurui. A

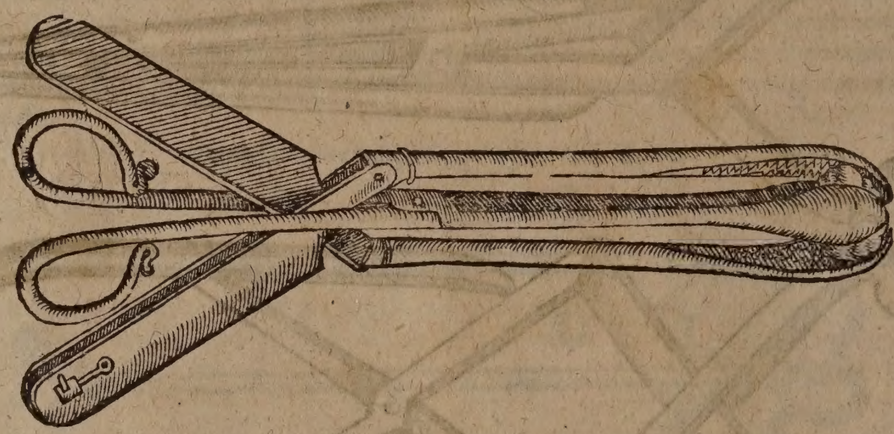

B

Qui semel comprehensus calculus extrahendus.

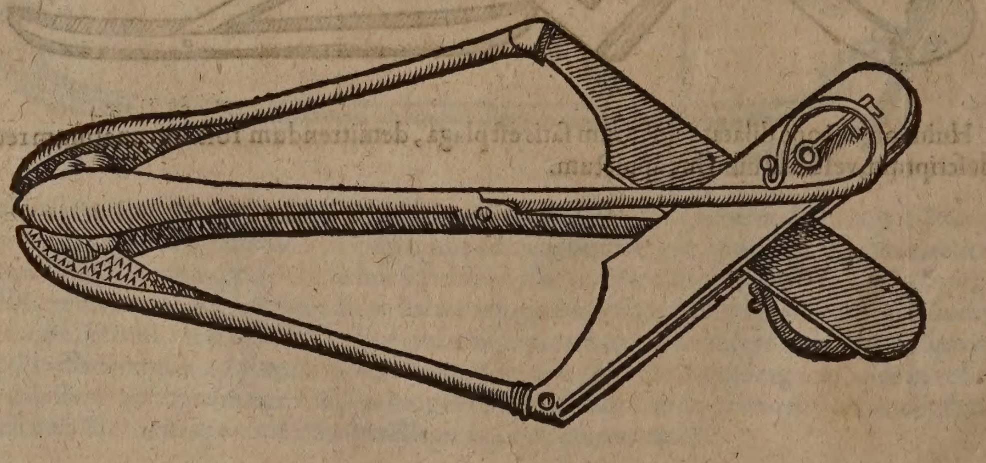
His forcipibus demissis quærendus est & comprehendendus calculus, eoque comprehenso colliganda sunt forcipis ramalia, ne, quod semel comprehenderunt, elabi sinant. Nec vero confertim calculus reuellendus est, sed sensim hac illac concutiendus, demumque molliter extrahendus. Cauendum tamen, ne sub forcipe constringatur arctius, ne in frustula conteratur: nonnulli, ne comprehensus elabatur, digitos duos in anum demittunt, ipsosque superne calculo, ne excidat & regrediatur, opponunt; quod multum valere puto ad extractionis facilitatem. Sunt, qui comprehensionem istam confirmant, demissis & hinc inde ad latera obiectis superque & subter datis alaribus, quas vocant, duabus laminis, hisque connexis & simul colligatis organis omnem comprehenso calculo elabendi opportunitatem adimunt.

Alares laminæ cum rostro anatino, calculum comprehendentes. C

D

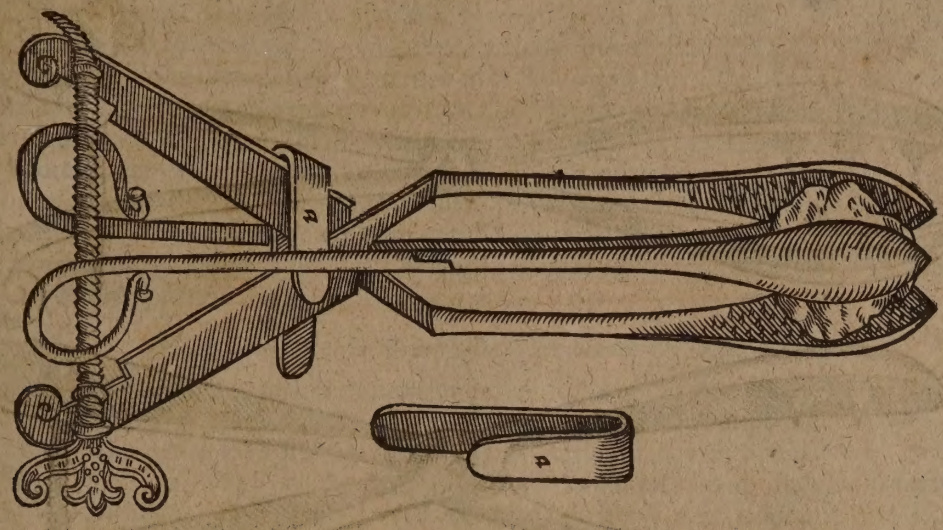
Alia laminarum alarium effigies.

E

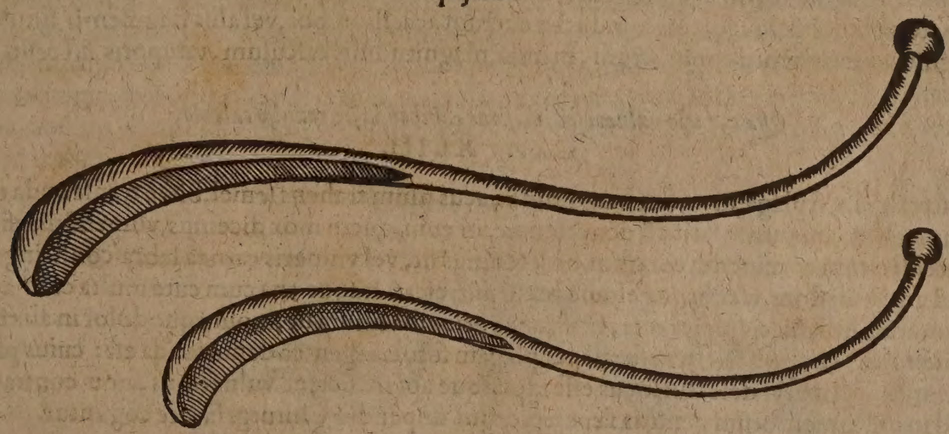
A *Aliarum laminarum alarium effigies: quarum scilicet extrema manubria traiecta cochlea insuperq; bractea ferrea plicata, & litera a. notata, ad maiorem stabilitatem connectuntur.*

B

Illis artibus postquam extractus calculus fuerit, intuendum diligenter, num qua sui parte detritus, & quasi læuigatus existat: id enim ab attritu est affrictuque vnius alterius, aut plurium calculorum: nulla tamen certior nota esse potest, ea, quæ cathætere probatur. Cathæteris seu specilli vicem supplebit alterum extremum instrumenti infra depicti, quo scilicet tanquam specillo & euerriculo vti licebit. *Nota pluriũ calculorum.*

C *Euerriculum, quo post extractum calculum explorare licet, num alii subsint, vesicamque erudare & expurgare arena, sanguinis thrombis, & aliis, quæ subesse solent, post extractum calculum præter naturam corpusculis.*

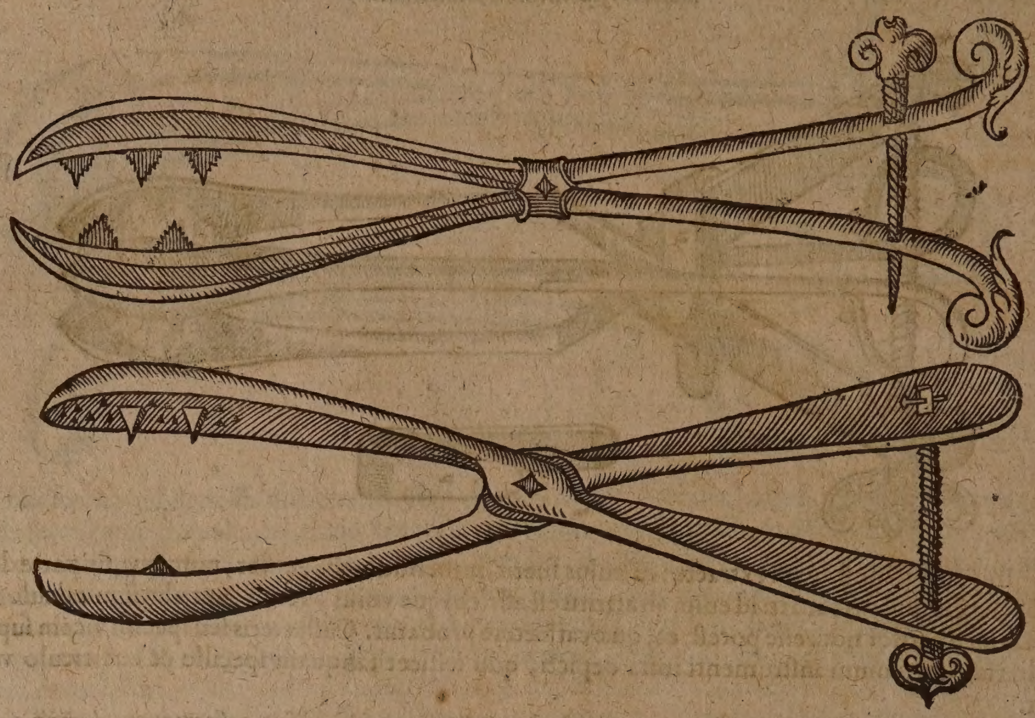
D

Nam si alii subsint calculi, eadem illa, quæ dicta est, arte extrahendi erunt, quibus extractis, aliud extremum, quod cochlearis instar sinuatum & excauatum est, in vesicam per plagam demittendum, & quidquid illic collectum restat arenæ, concreti sanguinis & similium quisquiliarum, id vniuersum colligendum & eximendum est, quia alteri calculo materiam suppeditare posset. *De erudẽranda vesica.*

At si calculus, qui in vesica est, crassior animaduertatur, adeo vt auelli nequeat citra magnam & enormem vesicæ dilacerationem, satius est eum rostro coruino comprehensum in particulas confringere. *De confringendo calculo, qui simul & semel reuelli nequeat.*

E

Rostri coruini dentati confringendis crassioribus calculis affabre facti, & cochlea per manubrium traiecta constringi soliti, effigies. A

B

Id rostrum coruinum tribus tantum dentibus, hisque acuminatis, intus assurgit: quorum duo superiore, vnus inferiore situ est ita collocatus, vt medius duo superiores ineat. Calculo confracto eliminanda sunt eius fragmenta omnia, diligenterque cauendum, ne quid intus illatebratum maneat: id enim vel materiæ lentæ & viscidæ superinductæ auctum accessionibus, vel aliis fragmentis, similis materiæ velut glutinis interuentu coniunctum, in iustæ magnitudinis calculum, temporis successu consurgere posset. C

Quæ curatio vulneri seu incisioni adhibenda sit, reuulso calculo.

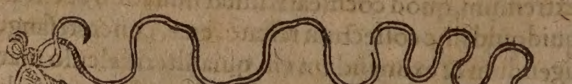
CAP. XLIII.

Desuenda eruto calculo plaga.

Reuulso calculo, si plagæ id poscat magnitudo, acus filum trahens semel, bisve transeunda est, spatii tantum relicto, quantum satis est demittendæ, in eum, quem mox dicemus, vsum fistulæ: filum eligere oportet sericum coccineum ceratum, ne si tenuius sit, vel vulneris carnea labra constringendo dilaceret, vel vrinæ madore, vlcerisque eluuie breui putrescat. Itaque vna cum cute multa caro acu comprehendenda est, ne laniatis plagæ oris, frustranea prior illa sutura sit, nouusque dolor in alia facienda ægro hauriendus. His peractis in vesicam per plagam fistula argentea demittenda est: cuius plures hic deformationes appinxi, vt delectui locus esset, ipsasque aptare liceret vulneribus, non contra vulnera ipsis, quod in instrumentorum penuria sæpe ægrorum dispendio Chirurgi facere coguntur.

D

Fistulæ argenteæ in vesicam extracto calculo demittendæ.

Tubulorum in plagam consutam demissorum vsus.

Hæ non quidem per ductus & tubuli sui longitudinem, sed tantum extremo suo foraminibus apertæ esse debent, vt hac vulneris sanies omnis, vniuersæque in vesica collectæ & concretæ sordes dilabi & expurgari possint, cum per plagam vrina pura manare occipiet, nulla iam fistulæ necessitas erit: itaque si pergas eam demittere, diutiusque in plaga continere, periculum est, ne natura assuescat illi itineri, vrinamque dehinc per vrethram transmittere negligat. Nec vero omittendum, vt vicinas vulneri partes repellente, quod sequitur, medicamento ad fluxionem, inflammationemq;, cuius à dolore metus est, reprimendam munias. E

Repellens medicamentum.

℞. album. ouor. nu. iij. pulueris boli armeni & sanguinis draconis. an. ℥iij. olei. ros. ℥j. pilorum leporinorum quantum sufficit, fiat medicamentum ad mellis consistentiam.

Quo

A *Quo situ collocandus sit æger extracto calculo.* CAP. XLIV.

OMnibus, quæ dicta sunt, fideliter, diligenterq; peractis, æger in lecto collocandus est, subiecto ipsi velut puluinari, furfure aut auenæ gluma pleno, ad vrinam, quæ effluit, ebibendum. Plura vero habenda sunt, vt mutari pro necessitate possint. Nonnunquam post extractum calculum sanguis magna copia ruit in scrotum: cui nisi discutientibus desiccantibus absumentibusque remediis prouisum fuerit, à gangræna scroto metuendum est. Itaq; si quæ inter curandum vulnus huius generis accidentia occurrant, intuendum in ea diligenter erit. Post aliquot dies iniectio subtepida in vesicam, per plagam facienda est ex aquis plantaginis, solani, rosarum & pauco syrupo de rosis siccis: valebit ad temperandũ vesicæ ardorem, tum vulneris, tum contusionis occasione & instrumentorum violentia intrusione natam. Contingit etiam nonnunquam, vt post calculi extractionem sanguinis grumi, aliaq; impuritas in vrethram confluat, vrinæq; se opponat, adeo, vt diffluere nequeat. Itaque demittendum pariter ad aliquot dies in vrethram fistulosum specillum, vt seruata ductus continuitate, crassior omnis sordes cum vrina pleno & libero meatu dilabi possit. *Ad scrotum ne gangræna occupetur. remedia.*

B *Qua cura vulneri ab incisione relicto sit adhibenda.* CAP. XLV.

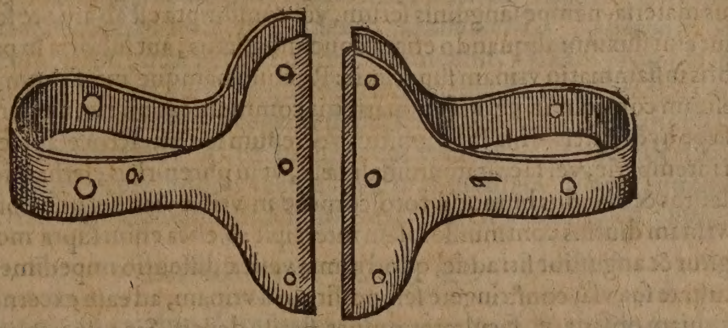
CVrandum id venit vulnus more reliquorum vulnerum cruentorum, scilicet glutinando & ad cicatricem deducendo, sublatis tamen prius sordium, si quæ subsint, impedimentis per ea, quæ detergent. Vnionem accelerabit æger, si crura decussatim contineat, & victum tenuem in septimum vsq; aut nonum diem seruet. Vino penitus abstinendum, nisi admodum tenui. Eius loco vtatur decocto hordei, aut glycyrrhizæ: aqua vel mellita, vel saccharata, vel elixa & cum syrupis rosarum siccarum, capillorum veneris & similibus mixta. Cibus sit panatella, vuæ passæ, pruna cocta, pupilli elixi, cum seminibus refrigerantibus lactuca, portulaca, acetosa, borragine, spinachio, & similibus. Si aluus pigra sit, aduocabitur Medicus, qui vel cassia, vel clystere, vel alio remedii genere pro arbitrio prouideat. *Quæ vnionem accelerent.*

Quæ cura vlceribus adhibenda sit, cum diu etiam post extractum calculum vrina per ipsa elabitur.
CAP. XLVI.

MVltis extracto calculo vlcus consolidari nequit, itaq; hac in reliquũ vitæ vrina continenter sensim & præter voluntatem elabitur, nisi Chirurgus occurrerit. Callosæ itaq; vulneris oræ amputandæ C sunt, vt ex veteri vulnere recens fiat: mox ipse instrumento, quod Retinaculum, fibulæ nempe speciem, nominamus, comprehendendæ & constringendę: id tribus foraminibus, tribus aliis ex aduerso respondentibus peruium erit: per ea foramina, multa comprehensa carne, acus adigentur, & circum ipsum connectentur, mox medicamenta glutinantia imponentur; cuiusmodi sunt terebinthina veneta, gummi elemi, sanguis draconis, bolus armenus, & similia, post quinq; vel sex dies eximendæ erunt acus vnaque retinaculum. Tum enim vlcus ferme glutinatum comperietur, sic vt nihil restet aliud, nisi vt cicatrice obducatur. *Ex veteri vulnere qui recens fiat.*

Retinaculi seu fibulæ figura.

D

a. Maius. b. vero minus retinaculum monstrat, vt intelligas, varia esse vsurpanda, pro vulnerum magnitudine.

Si fibulæ seu retinacula desint, licebit hoc, qui sequitur, modo vulneris labra coniungere. Pennę scriptoriæ tubuli duo paulò vulnere longiores ipsius lateribus adiungendi sunt, moxque acu filum ducente toties, comprehensa interiecta carne, transadigendi, quoties opus videbitur, filo super ipsos renodato. Sic enim vulnus conglutinabitur, neque carneæ vulneris oræ dilacerabuntur, cuius rei à sola E acu & filo periculum est. *In fibularũ defectu quid agendum.*

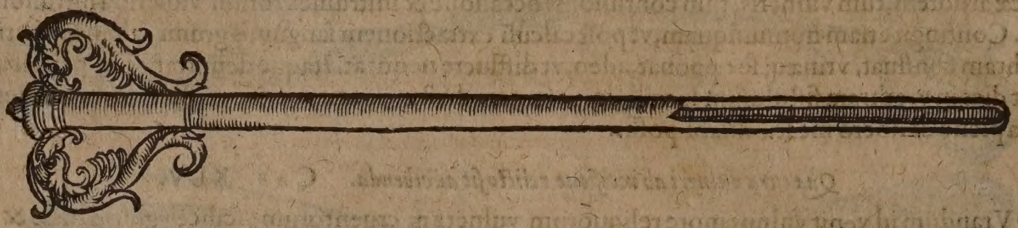
Qua arte fœminis extrahantur calculi. CAP. XLVII.

IIsdem signis subesse calculum in fœminæ intelligimus, quibus in maris vesica, longe tamen facilius cathetere probatur, qui in fœminæ vesica latet: quod illi vesicę ceruix breuior, latior, & magis recta sit. Itaq; non modo cathetere probatur in vesicam immisso, sed etiam digitis in vteri ceruicem immissis, ipsos versus interiorem ossis pubis partem surrigendo, & ægram fœminam eodem situ, qui in masculorum curatione dictus est, collocando. Notandum tamen, quod virgines septem annis minores calculosæ, per vteri ceruicem probari nequeunt, citra magnam vim. Itaque illis eadem arte extrahi debet calculus, quæ masculis pueris extrahi diximus: nempe immissis in anum digitis: sic enim com- *Qui explorandus fœminarum calculus. Virgini, quæ nondum septimũ ætatis annum attigerit, qui extrahendus calculus.*

Qui grandioribus fœminis.

pertus calculus compresso simul altera manu hypogastrio ad vesicæ ceruicem adducendus est, tumque A
commemorata arte extrahendus. Quanquam si grandior virginis ætas, citra vim eam ferre possit, quæ in muliebris vuluæ ceruicem fit digitorum intrusione, facilius & fœlicius totum opus perficietur, quia vtero vesica vicinior est, quam recto intestino. Sic igitur immissis digitis mox in vesicæ ceruicem catheter demittendus est, externa parte, instar eorum, qui ante descripti sunt, cauus, at non incuruus, sed rectus, vt subiecta figura docet.

Catheter, supra quem in vesicam demissum inciditur vesicæ ceruix, extrahendi fœminei calculi ergo.

B

Supra hunc vesicæ ceruix incidatur: inde dilatatorio ad id facto, incisio quantum opus videbitur, dilatetur, hac tamen cautione adhibita, quod cum breuior fœminæ sit, haud tantam dilatationem admittit, quantum mascula ceruix, alias periculum est, ne ad vesicæ corpus perueniat & inde sequatur, superstesq; maneat vrinæ incontinentia: laniatu dilatata incisione, Chirurgus in vteri ceruicem vno aut altero digito immisso, vesicæ fundum comprimet, inde per plagam vncinos seu forcipes demittet, hisq; calculum, quem immotum à parte postica ne retrocedat, digiti continebunt, facile reuellet: aliter tamen Laurentius Collo Chirurgus Regius, aliter eius ambo filii, quibus haud scio, an vnquam lithotomi extiterint præstantiores, id opus absoluunt: non enim in anum aut vuluam digitos immittunt, sed ductores, de quibus ante meminimus, in vrinæ meatum demisisse contenti, mox supra incisionem rectam moliuntur ad perpendiculum osculi ceruicis vesicæ, & non ad latus, vt in masculis fieri solet. Inde forcipes facie externa cauos, ante depictos, blande eadem vi inferunt, ipsis ductoribus, tantum dilatantes laniando, quantum opus erit extrahendo è vesica calculo. Reliqua curatio eadem est cum ea, quæ ante de masculis est dicta, hoc tantum addendum, quod si laniatus occasione vlcus in vteri ceruice subnascatur, licebit speculo matricis immisso, ipsius ceruicem dilatare, vt idonea remedia facilius applicentur. C

Alia ratio extrahendi muliebris calculi.

De vrinæ suppreßione à causis internis. CAP. XLVIII.

In ischuria haud statim ad diuretica confugiendum.

PRæter causas suppressæ vrinæ aut difficilis mictionis commemoratas, multæ esse solent; ne quis putet, à solo calculo aut arenulis vrinam supprimi, vt Chirurgi putant, qui in hoc casu statim diuretica exhibent. Ergo à causis externis internisq; vrina supprimitur. Internæ sunt sanguis concretus, phlegma crassius, verrucæ, carunculæ in vrinæ ductibus genitæ calculi & arenulæ: supprimitur nonnunquã vrina, quia eius materia, nempe sanguinis serum, vel consumpta est ab ardore febrili, vel alio translata per sudores, aut alui fluxum: aliquando etiam conclusus flatus, aut suborta in partibus vrinæ dicatis vicinisve membris inflammatio vrinam supprimit: Rectum namque intestinum si inflammetur, vel tumore, quo vesicam comprimit, vel inflammationis communicatione vrinæ iter intercipit. Sic hepatis oblæsi vitio, sæpe hydropicis vrina supprimitur, vel renum seri attractrice, aut segregatrice emortua, ab aliqua insigni intemperie, vel facultate animali læsa, vt in phreniticis, lethargicis, conuulsis, apoplecticis. Sed & lentus & viscidus humor à toto corpore in vrinæ vias delapsus obstruit, intercluditque iter. Quin & vrinam diutius continuisse ipsam intercipit: Vesica enim supra modum distenta, meatus eius constringitur & angustior fit: adde, quod nimia vesicæ distentio impedimento est, quominus ipsa excretrice facultate sua vsa, constringere sese possit circa vrinam, ad eam excernendam. Accedit & dolor, qui partis, quam obsederit, facultates omnes statim deiicit. Sic nuper iuueni cuidam equo vecto, & dominam à tergo habenti, eaque occasione vrinam, in summa meiendi necessitate reddere non audenti, ita suppressa est, vt ab itinere domum in vrbem relatus, ipsam nullo conatu reddere potuerit: interim quia ingentes dolorum cruciatus per totum hypogastrium & perinæum ipsum exercebant, cum torminibus & sudore vniuersali, adeo vt ferme animo linqueretur, vocatus ego cum immisso fistuloso cathetere, & compresso hypogastrio vrinæ profluuium procurassem, eiusque ille extempore libras duas reddidisset, docui à calculo non contigisse, quod tamen adstantes putabant, illam vrinę suppressionem: Nam ab eo tempore nulla in illo iuuene apparuerunt calculi signa, nec illa rediit vrinæ suppressio. D

Cur vrina voluntatis arbitrio diutius cohibita ischuriam inferat. Historia.

De eorum, quæ toto corpore inutilia sunt, per vrinas expurgatione digreßio. CAP. XLIX. E

Historia.

NAturæ prouidentiam in his, quæ toto corpore inutilia sunt, excernendis, sequentibus historiis testatã esse volo. Dominus Sarrestus Regi à secretis vulnus in brachio dextro, glande manuario tormento elisa, acceperat, vulneri illi multa & maligna accidentia superuenerunt, præsertim vero ingentes inflammationes, multa sanie & pure fluentes: contigit aliquando, vt præter rationem purulentus ille & saniosus in ipsa inflãmatione fluxus sisteretur: cuius rei causam dum anxie quæreremus, animaduertimus,

A uertimus fæces, vrinasq; multa tum purulenta sanie perfusas, hocq; toto morbi decursu, ex quo Dei beneficio conualuit, & valet adhuc: obseruauimus, quod quamdiu illi pure & sanie brachium manabat, tamdiu pura erant saniosis & purulentis sordibus alui & vesicæ excrementa: quamdiu contra sicca erat brachii vlcera, tamdiu saniosæ, purulentæque fæces & vrinæ reddebantur. Idem contigit nobili Domino à Cruce, cum ense vulnus lethale in brachio sinistro accepisset: Id sibi persuadere non poterant Germanus Caballus, & magister Rassior Chirurgi expertissimi, aliique, qui vna mecum ipsum curabant. Hoc argumento, quod tantum viæ in corpore pus illud obire non posset: nec si posset, posse id citra totius sanguinariæ massæ, dum per venas ferretur, infectionem & corruptionem: itaque probabilius esse puris illam fæcibus & vrinis permixti copiam à iecoris aut alterius visceris vitio, quam à brachio vulnerato manare: ego contra id sequentibus rationibus adstruebam. Prima, ex his, quæ in illo ægro manifeste apparerent, quam diu enim pure & à purulenta eluuie sinceræ essent fæces & vrinæ, tamdiu multo illi pure brachium manare: hoc contra sicco multam purulentam saniem in fæcibus & vrinis conspici. Altera, quod vt totum corpus nostrum est transpirabile, sic totum est confluxile. Tertia, exemplo à vasis vitreis ducto, quæ Gallorum vulgus vini scansoria nominat: ei enim, quod aqua plenum est, si alte-B rum vino refertum subiiciatur, cernere licet, vinum ex inferiore vase sursum ad superius per mediam aquam se traiicere & scandere, aquamq; pariter per medium vinum sic descendere, vt sese interim non permisceant, sed alterum sincerum alterius impermixti locum occupet. Hoc arte in rebus sola natura constantibus si fit, & oculorum fide consequimur, in corporibus nostris, in quibus propter nobilioris animæ præsentiam omnia naturæ opera longe perfectiora sunt, quid fiet? quid est, de quo fieri posse in pari casu desperes? nonne enim ad intestina, renes, lienem, vesicam felleam, vna cum excrementis naturæ impulsu laudabilis sanguis confluit, quem mox partes ipsæ ad sui nutritionem secernant? Nonne recenter puerperis lac è mammis per vterum diffluit? At eo deuolui id nequit, nisi venarum & arteriarum mammillarium ductibus, qui vteri vasorum osculis occurrunt in mediis musculis rectis epigastrii. Nihil igitur mirum, si Gal. sententia, pus sanguini impermixtum à toto corpore per venas & arterias in renes & vesicam confluens, vna cum vrinis repurgatur. Hæc & similia à natura fiunt, non vllo consilio aut ratione edocta, sed tantum secretricis & excretricis facultatis viribus subnixa, & profecto dissecto illico cadauere animaduertimus, id totum, visceraque eius omnia omni phlegmones, omni concepti C puris labe vacare.

Historia.

Qui pus vulnerato brachio manare per vrinas & anum possit.

Lib. de locis affect. 6. c. 4.

A quibus causis externis vrina supprimatur: & de suppressa vrina prognosi. CAP. L.

MVltæ etiam extrinsecus causæ incurrunt, quarum vi vrina potest supprimi. Eiusmodi sunt balneū, & natatio in frigida: narcoticorum supra renum & perinæi ac pectinis regiones diuturnior appositio: frigidiorum esculentorum & poculentorum vsus, aliæque his similes. Quin etiam alicuius lumborum vertebræ ad interiora luxatio, quia neruos inde in vesicam disseminatos comprimit. Ideo & stuporem vesicæ infert: quo fit, vt vrinæ acrimonia vellicari se non sentiat, ideoque ad excretionem eius non incitetur.

Cur vertebra lumbaris ad interiora luxatio ischuriā inferat.

Cæterum *vndecunque vrina supprimitur, si ad aliquot dies ea suppressio perseueret, mors inde in metu esse debet, nisi vel febris, quæ vrinæ materiam consumat; vel alui fluxus, qui eam diuertat, superuenerit*: Sic enim acrem & venenatam qualitatem acquirit, quæ per venas conflua sanguinis massam prompte inficit, in cerebrumque translata ipsum male afficit, per eam, quæ vesicæ & meningibus intercedit, generis similitudinem & sympathiam. Ac natura quidem si vegeta est, per sese illa se molestia, manifesta per aluum ex-D cretione, facile explicat: alias calorem febrilem in suppetias velut accersere necesse habet, qui redundantem seri copiam, vel sensibili per sudores vacuatione foras in cutem ableget, quoniam sudoris & vrinæ materia est eadē; vel trāspiratione, quæ insensibilis excretio est, in halitus & tenues auras dissipet.

Cur vrina suppressa lethalis.

Febrim superuenientē esse ischuriæ remedio.

De vrina cruenta. CAP. LI.

NOnnulli purum sanguinem meiunt: alii mixtum: Idq; vel cum vrina, tumq; quod excernitur carnium recens mactatarum loturam refert; vel cum pure, eoq; vel sincero, vel vrinę permixto. Huius symptomatis causæ plures esse possunt, scilicet sanguinis immoderatior in corpore collecta copia, quæ solemni & periodica per menses aut hæmorrhoidas suppressa vacuatione, cursum nunc ad renes & vesicam inflectit: vel vasis alicuius ab acri humore erosio: vel ruptio eiusdem à grauioris oneris gestatione, saltu, ruina ab alto, graui ictu, ponderis in lumbos illapsu, rapidiore in veredo cursu, venere immoderata, à quauis denique exercitii laboriosi & violentioris specie, à calculo in renibus aspero & spinoso: ab imbecillitate retentricis renum facultatis; vulnere alicuius partium vrinæ seruientium; alimentorū E & medicamentorum diureticorum & calidiorum, vel etiam vrinariis partibus toto genere contrariorum, vt cantharidum crebriore vsu; his enim & similibus ex causis tanta sæpe in renibus suboritur inflāmatio, vt in abscessum abire necesse habeat, tandemq; rupta vomica, in vlcus, pure per vrinas fluēte. In tanta causarum vrinæ cruentæ varietate, vnde id veniat symptoma, colligemus, ex huius aut illius partis actione læsa, sanguinis manantis conditione, puris scilicet aut mixti, idque cum vrina sola vel pure. Nam exempli gratia, si à pulmone, hepate, renibus, vertebris luxatis, intestino recto, aliave simili parte cruenta illa sanies manat, discernere licebit doloris situ, & symptomatibus, vt febre & doloris proprietate, aliisque, quæ præcesserunt, vel adhuc præsentia sunt. Idipsum & dignoscemus copia & qualitate: nam si ab vlcere, verbi gratia, brachii pus fluat, vicissitudine quadam sic nunc per vrinas

Differentiæ.

Causæ.

Signa cruentæ vrinæ ab hac aut illa causa ortæ.

fluet purulenta sanies, vt interim paucum sit, quod per vlcus redditur: mox contra vlcere multo pure manante, puriores fundentur vrinæ. Quod à pulmone per empyemata, aut hepate, aut alio supra diaphragma posito viscere manat, cum vrina pus, & copiosius est & vrinæ permixtum exactius, quam id, quod à renibus fluit aut vesica. A

Curatio.

Curationem vero huius affectus vel aggredi vel exponere non est nostri, id est, Chirurgi instituti. Id tantum adnotasse sufficiet, quod non sit sperabilis huius symptomatis, nisi sublata causa, profligatio. Ac si quidem aperto vase fluat ille cruor, adstringentibus; si rupto, agglutinantibus: si eroso, sarcoticis sistetur.

De signis vlceratorum renum. CAP. LII.

Cur minus fœteat pus a rene manãs, quam a vesica.

VRinæ cruentæ causas speciatim persequi non decreueram, tamen, quia quæ à renibus aut vesica vlceratis est, frequentius occurrit, propterea visum est mihi, de ea hic paucis agere. Vlceris renum signa sunt, dolor ad lumbos, sanies vrinæ vtcunq; permixta; nunquam ipsa per se, sed semper cum vrina fluens, & in fundo matulæ residens sedimentum saniosum & rubrum, carneæ & cruentæ velut fibræ per vrinam innatantes, puris fœtor haud tantus, quam qui à vesica manat vlcerata; quia renes carnosæ substantiæ cum sint, longe perfectius maturant, subigunt & mitificant materiam purulentam, quam vesica, quæ neruosa est & exanguis. B

De signis vesicæ vlceratæ. CAP. LIII.

Differentia.

VLcera in vesicæ fundo fiunt & eius ceruice. Vlceris in vesica existentis signa sunt, profundus ad ossa pubis dolor: manantis puris ingens fœtor: albæ & tenues pelliculæ per vrinam innatantes. At vesicæ ceruicem cum occupat vlcus, dolor lenior est, nec is ante mictionem fatigans, sed in ipsa mictione & paulo post ipsam. Cæterum & huic & illi vlceri commune est, vt inter meiendum tensio virgæ adsit; doloris scilicet occasione ab vrina vlceratum locũ præterlabendo abradente: nec vero pus vrinæ mixtũ cernitur, quemadmodum cum ab vlcere partium superiorum venit, quia non simul cum vrina, sed post ipsam effunditur.

Cur pus a vesica vrina mixtum perfecte non sit.

De Vlceratorum renum ac vesicæ prognosi. CAP. LIV.

Cur vlcera vesicæ difficilius sanentur.

REnum quam vesicæ vlcera facilius & promptius sanantur; carnosa enim exanguibus & neruosis expeditius coeunt. Quæ in vesicæ fundo sunt vlcera, insanabilia sunt, aut certe sanatu difficillima, quia præterquam quod in parte exangui existunt, contentæ vrinæ præsentia assidue vellicantur & exasperantur, nunquam enim vrina tota euacuatur: quod vero à mictione reliquum fit, ab intemperie & partis calore acrius redditur; quia circa id ipsum vesica semper cogitur: hæc enim pro contentæ vrinæ ratione dilatatur aut constringitur. Itaque per ischurias videre est vrinæ sæpe duas libras vnico impetu effundi. *Quibus exulcerata vesica contabescunt crura, iis mors propinqua est. Quæ in his partibus suboriuntur vlcera, nisi breui consolidentur, insanabilia permanent.* C

Quæ suppressæ vrinæ curatio adhibenda. CAP. LV.

Scopi curationis.

IN suppressa vrina curanda, indicatio sumenda est à natura morbi, & causa eius, si scilicet adhuc præsens sit, aut non. Sed & partium, quibus læsis ischuria contingit, diuersitas remediorum insinuat varietatem; nec vero in hoc casu statim ad diuretica, & calculos exterentia, quod plærique empyrici factitant, currendum. Hinc enim grauia & maligna sæpe suboriuntur symptomata: si præsertim ab humore acri, aut sanguine per contusionem expresso, venere immodica, omniq; vehementiore exercitio, potione calida & acri ex cantharidibus, mictionis longiore abstinentia, partium vrinæ dicatarum phlegmone aut vlcere contingat ischuria. Nam sic doloris & inflammationis fit accressio, vnde gangræna ac tandem mors. Itaque inconsulto Medico nihil hic tentandum, ne quidem cum ad Chirurgiam ventum fuerit. Diuretica enim vix in alia causa locum habere possunt, quam cum ab arenula aut humore crasso & viscido vrinarii ductus obstructi tenentur, vel natione in frigida, aut narcoticorum ad lumbos appositione, quanquam ne hic quidem his ante vtendum, quam vniuersalia remedia fuerint præmissa. D

Ad quam ischuriæ causam diuretica non sint adhibenda. Ad quam, & quando adhibenda.

Diuretica v. multis modis exhiberi possunt, vt hinc patebit: ℞. *agrim. vrticæ, pariet. surculos rubros habentis, an. m. j. rad. asparagi mund.* ℥ *iiij. gran. alkekengi. num. xx. seminis maluæ* ℥ ß. *rad. acori.* ℥ *j. bulliant omnia simul in sex libris aquæ dulcis ad tertias, deinde coletur*, de ea capiat æger ℥ iiij. cum ℥ j. sacchari candi, & calidam bibat ieiuno stomacho horis tribus ante cibum. Ad idem valent baccæ hederæ triginta vel quadraginta in vino albo tritæ, & in potum ægro exhibitæ, horis duabus ante cibum. Vtiliter etiam adhibetur seminis vrticæ in pollinem redactæ ℨ j. in pulli decocto festinantur hausta, ne ad fauces & gulam adhærescens, contacta adurat. Valet ad id etiam decoctum milii solis, pimpinellæ, parietar. saxifragiæ, rad. petroselini, asparagi, acori, brusci, & ireos propinatum trium aut quatuor vnciarum mensura. Præ cęteris tamen commendatur sequens aqua ad ciendam vrinam & infarctos eius meatus expediẽdos, à quacunque causa infracti sint: ℞. *rad. osmundæ regal. cyperi, bismal. gramin. petrosel. fœnic. an.* ℥ *ij. raphani crassioris in taleolas secti.* ℥ *iiij. macerentur per noctem in aceto albo acerrimo, bulliant postea in aquæ fluuialis* ℔. *x. saxifrag. cristæ marinæ, rubiæ tinct. milii solis, summitatum maluæ, bismal. an. p. ij. berulæ cicer. rub. an. p. j. Seminis melonum, citrulli, an.* ℥ *ij.* ß. *alkekengi gr. xx. glycyr.* ℨ *j. bulliant omnia simul ad tertias: in colatura infunde per noctem folior. senæ orient.* ℔. ß. *fiat iterum parua ebullitio, in expressione colata infunde cinam. electi.* ℥ *vj. colentur iterum; colatura iniiciatur in alembicum vitreum addendo postea terebinth. venetæ lucidæ* ℔. *ij, aquæ vitæ,* ℥ *vj. agitentur omnia simul diligentissime: Lutetur alembicum luto sapientiæ, fiat destillatio lento igne in* E

Infusum ex baccis hederæ.

Aqua diuretica.

balneo

A *balneo mariæ vtere in sequentem modum* : ℞. *aquæ stillatitiæ præscriptæ*, ℥ij.*aut* iij.secundum operationem quam præstabit, capiat æger horis quatuor ante pastum. Vtiliter etiam exhibetur aqua raphani destillata in balneo mariæ ad ℥ iiij.cum saccharo:Balnea & semicupia artificiose parata vniuersum corpus relaxant,remolliunt,dilatant,& aperiunt: itaque commode in exitu balnei aut semicupii, diuretica præscripta cum theriacæ semidragma dissoluta exhibebuntur. Quæ vero sequuntur detergendis renum & vesicæ vlceribus vtilia putantur.Syrupus capill.vener.rosar. ad vnciam vnam haustus, cum hydromelite aut aqua decoctionibus hordei : lac asininum aut caprinum in hoc etiam affectu commendantur, quia serosa sui portione vlcera detergent,caseosa autem glutinant, debent autem sumi adhuc ab vbere calentia, cum melle rosato aut pauco sale, ne in ventriculo corrumpantur, ad quantitatem vnciarum quatuor,nihil desuper bibendo aut comedendo.

Diureticorũ vsus cur a balneo vtilior sit.

Ad detergenda renũ & vesicæ vlcera.

Ad idem valent qui sequuntur trocisci: ℞. *quatuor seminum frigid. maior. seminis papauer albi portul. plantag. cydon. myrtil. gummi tragacanthæ & arab. pinear. glycyrrh. mund. hordei mund. mucag psillii, amygdal. dulcium an.* ℥ j.*boli armen. sanguinis drac. spodii, rosar. mastich. terræ sigill. myrrhæ. an* ʒ i;. *cum oxymelite conficiantur: secundum artem throcisci*;capiat æger,ʒ ß.dissolutam cum sero lactis,ptisana,decocto hordei & similibus B vtiliter etiam dissoluuntur in aqua plantaginis & in vesicam iniiciuntur. Abstineat vino æger,atque eius loco vtatur aqua hordei aut hydromelite aut ptisana confecta ex vncia vna passularum damascenarum,ab acinis mund.cum aquæ fluuialis libris quinque, in olla figulino vernice incrustata, aut phiala vitrea ad consumptionem libræ vnius incocta:additis mox glycyrrh. rasæ & mundatæ vncia vna seminum frigidorum conquassatorum dragmis duabus. Totum id postquam leniter iterum bullierit, coletur per manicam Hippocratis cum sacchari optimi quartario vno,&cinnamoni electi dragmis duabus: seruetur in potum quotidianum.

Trocisci ad renum vlcera glutinanda.

Potus loco vini.

De Diabete. CAP. LVI.

DIabete *affectus* est, *quo statim a potu vrina magna copia confertim redditur* , exolutione facultatis renum retentricis,& deprauatione seu immoderatione attractricis.Externæ causæ sunt intempestiuus & immoderatior rerum calidiorum &diureticarum vsus,rapidiusque omne & vehementius exercitium. Internæ sunt hepatis,pulmonum,lienis,præsertim vero renum & vesicæ inflammatio. Distinguendus diligenter hic affectus à critica causarum morbificarum per vrinas excretione.Lumborum in hoc affectu dolor pungens & mordax adest,sitisque assidua & inexhausta, ac quamuis ab intemperie calida id C malum fit,haud tamen vrinæ tinctæ,rubræ,turbidæ,aut crassæ fundũtur,sed tenues &albæ,seu aqueæ, quia scilicet eius materia exiguam admodum in ventriculo,hepate,& vena caua moram trahit,renum statim aut vesicæ ardore pertracta.Si diutius perseueret affectus,alimenti defectu contabescit æger,vnde certa mors. Ad tanti mali curationem,purganda materia est,quæ phlogosim aut phlegmonem facit,& fouet,sanguisque mittendus.Abstinendum à quatuor seminibus frigidis : Nam etsi prima qualitate prosint,diuretica tamen vi nocent, præscribenda alimenta refrigerantia & adstringentia, quæque crassos succos gignunt,vt oryza,vinum crassum &adstringens,multa aqua temperatum. Valde frigida,imo narcotica lumbis admouenda:alias enim per musculorum lumbarium crassitiem, nisi summe refrigerantium vis ad renes peruenire non valebit; huius generis sunt oleum papaueris albi, hyoscyamus,opium,semen portulacæ,lactucæ,mandragora,acetum,& similia,ex quibus cataplasmata,litus& vnguenta concinnabuntur,partibus roborandis,& earum ardori corrigendo idonea.

Quid diabete.

Causa.

Signa.

Cur diabeticorum vrina aquosa.

Curatio.

Narcotica lumbis admouenda.

De Stranguria. CAP. LVII.

STranguria *affectus* est *quodammodo affinis diabete,quo scilicet non confertim, sed guttatim, aßidue, & cum dolore,præter voluntatem redditur vrina.* Stranguriam excitant causæ externæ, vt frigidæ potus nimius, D moraque omnis nimia in loco frigido:internæ, vt frigidorum humorum in vrinarias partes defluxus: hinc enim quadam paralysi resoluuntur, vesicæque sphincter relaxatur, adeo vt vrinam ex animi sententia nequeat retinere : inflammatio quoque,imo & omnis intemperies hunc affectum inuehit, & quicquid vrinæ meatum quadam ex parte obstruit,vt sanguinis grumus,pituita crassa, arenula & similia. Ac quoniam Galeni sententia. *Omnis intemperies hunc affectum inuehere potest*, varia remedia pro intemperiei ratione paranda erunt. Ergo aduersus frigidam intemperiem comparandi fotus ex decocto maluæ,rosar.orig.calament.& similium,pudendisque partibus adhibendi, subiuncto mox litu ex oleo laurino,de castoreo & similibus:Præscribendum in potu vinum generosum &purum non in hac modo causa, sed & quando stranguria venit obstructionis occasione, quam humor crassus & frigidus pepererit,si modo corpus non sit plethoricum. At si inflammatio cum plethora id mali genus inuexerit,ipsi,sanguine secta vena misso, Galeni consilio medebimur. Si vero obstructio in causa sit,tolletur ea diureticis, vel calidis,vel frigidis,pro materiæ obstruentis conditione.

Quid stranguria.

Causa.

Com. ad aph 15. sect. 3.

De dysuria hic nihil dicimus,quia eius remedia eadem genere sunt cum his,quæ ad ischuriam seu vrinæ suppressionem adhibentur.

Ad aph. 48. sect. 7.

E

De Colico affectu. CAP. LVIII.

QVandocunque obstructis seu aliter affectis intestinis fæces exitu prohibentur,*siquidem vitium in tenuibus sit intestinis*, Voluulus,Ileos & Miserere mei affectio nuncupatur : Si vero in crassis, colica passio dicitur à parte affecta,quę est colon,id est,continuitas crassorum intestinorum, maxime vero ea intestinorum crassorum portio,quæ colon proprie& specialiter nominatur.Itaq; iure Auicennę colica passio definitur,*Dolor intestinalis in quo difficulter fæces per anũ excernuntur*.Paulus Ægineta colicę passionis

Quid ileus.

Quid colica passio,

Causa eius que.

Lib. 3.

Lib. 3. c. 43

causas omnes, quam variæ sunt, ad quatuor reuocat: nempe humorum tunicis intestinalibus impacto- A
rum crassitiem; flatus exiti prohibitos; intestinorum inflammationem; humorum denique acrium & mordacium collectionem: nos tamen singulas speciatim persequemur. Humorum crassitiem, flatusq; in intestinis colligunt eædem fere causæ, nempe ciborum flatuosorum, & pituitosorum lentorum, ac viscidorum vsus, imo etiam eorum, qui boni sunt succi, si modo multi & varii generis illi, eadem cœna, & maiore, quam par est, copia, in ventrem demissi fuerint. Hinc enim cruditas & obstructio, tandemque flatuum collectio, á quibus tensiuus excitatur dolor. Huius etiam speciei colicam inuehit crudorum fructuum vsus, ac frigidior potus, præsertim quando quis ab exercitio, aut alio quouis modo plus æquo incaluerit, haustus: sic enim ventriculo, & huic continuata intestina refrigerantur, humoresque & fæces contentæ congelantur, & illigantur.

Colica nephritica ratio.

Quæ ex nephritide venit colica affectio, fit per sympathiam dolentium renum á calculo aut arenulis, in renibus aut vreteribus conclusis. Itaque tum vna ægrum dolor exercet ad coxam & lumbos, quia calculi aut arenularum pondere premuntur nerui, qui á lumborum vertebris orti, circa coxæ articulum in musculos lumborum & femoris disseminantur. Dolent quoque vreteres (nihil enim aliud hi esse videntur, quam nerui quidam caui) & cremasteres musculi, adeo vt ægris sursum magna vi conuelli videantur testiculi: Hinc vomitus ingens, pituitosus, B
ac biliosus, vniuersique corporis sudor, quæ omnia non ante desinunt, quam calculus, aut arena in vesicam deturbata fuerint. In hoc vero affectu contingit vomitus, quia ventriculus, propter continuitatem & vicinam, quæ illi cum intestinis intercedit, intestinis ipsis compatitur & condolet. Est enim præterea ventriculus eiusdem cum intestinis generis seu materiæ, vt intestina nihil aliud esse videantur, quam ventriculi quædam productio. Itaque si quando quod in renibus, vreteribus, intestinorum tunicis, mesenterio, pancrea, hypochondriis molestum præter naturam concluditur, natura excernere conetur, colicum dolorem infert, cum cruciatu & vomitu.

Vomitus in colica causa.

Qui intemperies calida colicam faciat.

Colicam etiam passionem infert intemperies calida & sicca, punctorii & mordacis doloris procreatrix, resiccando fæces intestinis conclusas, simul & absumendo velut congenitos eius loci humores ad lubricanda intestina comparatos. Idem facit acris, viscida & lenta pituita. Est & alia colicæ passionis causa minime adeo vulgaris, contorsio scilicet intestinorum, quando nempe sic intorquentur, implicantur & reduplicantur intestina, vt ipsorum velut nodis vinctæ fæces, foras excerni nequeant: quemadmodum manifeste contingit in Enterocele ex intestini in scrotum prolapsu. Similiter & vermes in colo geniti, dum vibrato complexu se mutuo implicant, simul ipsum colon contorquent, & sibi ipsi implicant. Diuturnior etiam fæcum in intestinis C
mora seu proprio ægri calidioris & siccioris, seu diætæ vitio contigerit, id est, ciborum sicciorum, exercitiorum & laborum sole sub ardenti, seu negociorum magnitudine alio versa mente, colicam inuehit affectionem, cum capitis dolore, & vaporum sursum elatorum copia.

Intestinorum contorsio & complicatio colica causa.

Historia.

Memini á me olim dissectum cadauer pueri duodecim annos nati, cui intestina multis velut cohibitarum duriorum & sicciorum fæcum nexibus erant implicita, cum ipsas paulo ante mortem ore redderet, quæ illi interitus causa extitit, cum remediis opportune exhibitis prouisum non fuisset. Atque hæ sunt colicæ affectionis ex veterum & recentiorum Medicorum sententia causæ: de quarum signis sigillatim nunc agendum videtur.

Signa quibus intelligamus colicam ab hac aut illa causa manare.

Colicam nephriticam ægrum diuexare intelliges, ex dolore fixo, & vno velut loco, renum scilicet coercito, ex anteacta vita, si scilicet æger calculos aut arenulas olim cum vrina excreuerit, & ischii & testium ob commemoratas ante causas dolore, ex eo denique, quod æger egesturit & micturit: quia scilicet naturæ in renibus existentis ad excernendum calculum summus & laboriosus conatus, sympathia quadam propagatur, & pari studio vicinarum partium excretrices facultates concitat ad suum quasque opus. Colicæ flatuosæ signa sunt tensiuus dolor, qualis esset laniatis intestinis, cum alui totius murmure & borborygmis. Certe conclusi eiusmodi flatus aliquando tanta vis est, vt crepent, rumpanturq; in- D
testina, haud secus, quam nimio flatu distentis fibris vesica suilla: Quod cum contingit, moritur æger, cum multo vomitu, quod flatibus pressus ventriculus nihil ciborum continere & complecti possit. Quæ á cohibitis diutius fæcibus est colica, cum alui est pondere & dolore, intestinorum tensione, cephalalgia, alui palpabili duritie, & ægri querela á multo se tempore aluum non exonerasse conquerentis. Quæ ab inflammatione est biliosa, caloris ingentis sensum & pulsationis exhibet in media aluo, propter venas & arterias, quæ sunt in pancrea & intestinorum tunicis: reliqua denique signa adsunt phlegmones: quanquam etiam á pituita salsa, acri & viscida, quam natura neque vomitu sursum, neque torminibus deorsum excludere potest, illa suboritur velut inflammatio: cum hac non raro vrinæ adest difficultas, quod inflammato recto intestino societatis & viciniæ iure vesica comprimitur. Quæ á contorsione intestinorum est colica, prodit se doloris acerbissimo cruciatu, ex eo nato, quod debito & suo situ ac loco non sint intestina, & quod fæces diuturniore illic mora calorem præter naturam acquirant: hæcque causa necis plerisque herniosis existit, quod scilicet á naturali loco in scrotum, præter naturam locum, delapsum intestinum reduplicatur, & tanquam vinculo constrictum illic tenetur: ex quo fæces induratæ acrius incalescentes inflammationem faciunt, ac suscitatis de se flatibus distentionem per omnia intestina augent, donec tandem suborto lethali ileo per os redundent. E

Herniosis qua sæpe mortis causa.

Auic lib.3. Hip. aph. 10. sect. 4.

Quod ad prognosim spectat, bonum est in colico affectu dolorem non esse fixum, sed vagum; bonum item, fæces haud penitus supprimi. Mala vero, quæ hic apparent, signa, vel difficilem, vel lethalem affectum pronuntiant. Lethalem quidem, dolorum cruciatus intolerabiles, vomitus assidui, sudor frigidus, extremitatum perfrigeratio, singultus ventriculi cum intestinis, sympathia, phrenitis cerebri cũ stomacho, sæpe & conuulsio, materiæ in neruos raptu. Cæterum *quibus tormina & circa vmbilicum labores, & lumborum dolor, qui neq; a medicamento, neque aliter soluitur, in aquam inter cutem finitur.*

Curatio

A Curatio pro cauſarum varietate varie eſt inſtituenda. Nam quæ nephritica eſt colica, remediis nephritidi propriis curationem recipit. Quæ enteroceles venit occaſione, ſola inteſtini repoſitione ſanatur. Quæ à vermibus ſuſcitatur, remedia requirit necandis & deturbandis vermibus idonea. Quæ vero eſt ab inteſtinorum & ventriculi debilitate & refrigeratione, calefacientibus & roborantibus, tũ admotis, tum ſurſum, deorſumque ingeſtis curabitur. Eius, quæ à pituita viſcida & flatibus eſt, curandæ initium à doloris mitigatione ducendum erit, quandoquidem nihil ſit, quod vires æque deiiciat, quam dolor. Itaque paranda erunt balnea, ſemicupia, fomenta ex malua, biſmalua, violaria, pulegio, fœniculo, origano, ſeminibus lini, fœnugræci, floribus chamemeli, meliloti, aliiſque eiuſmodi: quibus vis ineſt calefaciendi, reſiccandi, attenuandi & rarefaciendi cutem, quo diſſipentur flatus. Cæterum talia omnia actu calida eſſe oportet. Inſtituendi etiam erunt alui litus ex *olei chamem. aneth. but. recent. an. ℥ j. ſem. apii. petroſ. & galang. an. ʒ ß. cum aquæ vit. & portiuncula olei ſaluiæ aut thymi per quintam eſſentiam extractorum.* Qui ſequitur litus valde probatur Hollerio: *℞. olei rut. & nardi an. ʒ vj. galba. cum aquæ vit. diſſoluti ʒ ij. liquefactis ſimul, adde zibetæ g. iiij. croci g. vj. fiat linimentum.*

Curatio.

Semicupia & fomenta anodyna.

Apponentur & ſacculi ex milio, auena & ſale in ſartagine frixis, cum vini albi tantillo calide ſupra
B aluum, & iſchion: & antequam refrixerint, renouabuntur.

Litus carminatiui.

Sacculorum loco licebit vſurpare veſicas bubulas, ſemiplenas decocto rerum reſoluentium, vt ſaluiæ, roſ. thym. lauẽd. bacca. lauri, & ſimiliũ. Hinc iniicietur clyſter ſeq. formæ *℞. quatuor herb. remol. an. m. j. orig. puleg. calamen. an. m. ß. aniſi, carui an. ʒ j. flor. anet. an. p. j. bulliant in hydromele ad ℔ j. in qua diſſolue bened. laxat. mellis anthoſati, ſac. rub. an. ℥ j. olei anet. & chame. an. ℥ ß. paretur clyſter pro duabus iniectionibus:* repleta enim inteſtina, ſolitam clyſteris doſin capere nequeunt. Qui ſequitur clyſter valde etiam probatur: *℞. vini malua. & olei nucum an. ℥ iij. aquæ vit. ʒ j. olei iuniperi & rut. per quintam eſſentiam extractorum an. ʒ iij. iniiciatur*, quam calidiſſime æger ferre poterit. Hoc clyſtere dolores intolerabiles à flatu & pituita contumaci, ſæpe quaſi miraculo ſedaui. Præſcribit Auicennas clyſterem carminatiuum ex hyſſopo, origano, acoro, ſemine aniſi, ciperi.

In colica clyſterũ quantitas minor eſſe cur debeat.

Æger cibis nutriatur boni ſucci, & coctu facilibus, iuſculis, in quibus diſſoluti fuerint ouorum vitelli, crocus, & herbæ calefacientes, cũ nuce moſchata. Bibat vinum generoſum, aut maluaticum, aut hypocraticum, ex vino generoſo mixtum vt ſic incaleſcant ventriculus & inteſtina, nam Galeni ſententia, *Omnis flatus caloris infirmi eſt ſoboles.* Quod ſi dolor perſeueret, applicanda eſt vmbilico ingens cucurbitula, ad eliciendos & diſſipandos flatus: conſtringenda aluus validis & latis faſciis, ad roboranda
C inteſtina, & depellendam flatuum materiam. Id remedium ab ipſa natura edocti ſibi adhibent ægri, dum nemine monente manibus aluum in doloris acerbitate comprimunt. Quod ſi ne ſic quidem dolor ſedatur, veniendum erit ad ea medicamenta, quæ occulta operantur proprietate, vt inteſtinum lupi reſiccatum, huius enim dragma in pollinem redacta vtiliter cum vino propinatur.

Remedia a proprietate.

Colica bilioſa curatio.

Colica vero bilioſa quam parit inflammatio, contraria remedia flagitat, nempe phlebotomiam & victum refrigerantem: potiones ex diacatholicone & caſſia diſſolutis in decocto hordei: clyſteres item refrigerantes. Auicenna præſcribit narcotica, quia frigida cum ſint, cauſæ morbificæ calidæ & ſiccæ contrariantur: eiuſmodi ſunt pilulæ de Philonio. Vſurpantur & pilulæ ex hyera picra doſi ℈ iiij. cum opii & croci an. g j. Inſtituuntur & balnea ex aqua dulci, in qua coxerint malua, biſmalua, violaria, flores nenupharis, lactuca, portulaca, ad corrigendam bilioſorum & calidorum humorum, vnde morbi & ſymptomatis occaſio eſt, acrimoniam.

Quæ huic ſimilis á pituita ſalſa, acri, craſſa, & viſcida fit affectio colica, curatur attenuato prius humore, fuſo, tandemque deturbato remediis calidis, ore, anoque ingeſtis & appoſitis, ex docti Medici præſcripto.

Curatio colicæ a pituita ſalſa acri & viſcida.

D At eam, quæ fit ab induratarum fæcum ſuppreſſione, & inteſtinorum reduplicatione, curat Auicenna alimentis, quibus remolliendæ alui vis inſit: cuiuſmodi ſunt iuſcula humectantia, quale eſt, quod paratur ex gallo decrepito, flagris & curſu laſſato, elixo cum anetho, polypod. & pauco ſale ad oſſium ſeparationem. Curat & clyſteribus detergentibus, qualis eſt, qui ſequitur: *℞. betæ alth. an. m. j. furfuris p. j. ficus nu. x. fiat decoctio ad ℔ j. in qua diſſolue nitri & muriæ an. ʒ ij. ſacch. rub ℥ j. olei ſeſamini ʒ ij.* At ſi obſtructio fuerit contumacior, vtendum erit validioribus ex cyclamine, centaurio & hiera diacolochint. ad ʒ ij. Quod ſi nihilominus perſeueret obſtructio, adeo vt fæces per os redundent, Marianus Sautus ſuadet, (multorum conſilio, qui ſic ſe à lethali vindicarunt ſymptomate) haurire *cum ſola aqua* argenti viui libras tres: Pondere enim hydrargyri explicatur duplicatum ac vinctum inteſtinum, deprimuntur ac detruduntur fæces, necanturque vermes, qui illi reduplicationi cauſam præbuerunt. Narrauit mihi Ioannes à S. Germano Pharmacopola fideliſſimus, vidiſſe ſe nobilem quendam, qui cum nullis remediorũ à doctis medicis præſcriptorum machinis doloris colici acerbitate liberari poſſet, tandem Germani cuiuſdam amici ſui conſilio, hauſtis olei amygdalarum dulcium ſine igne extracti ℥ iij. cum vino albo, & aqua parietariæ mixtis, deinde deuorata glande plumbea argento viuo illita, eademque mox ano red-
E dito, cruciatu colico plane ſit liberatus.

Curatio colicæ ab induratis fæcibus & inteſtinorum reduplicatione.

Hydrargyri vis in explicando complicato inteſtino. Hiſtoria.

De Phlebotomia. CAP. LIX.

PHlebotomia *venæ inciſio* eſt, *ſanguinem cum reliquis humoribus euacuans*: ſic enim arteriotomia, arteriæ inciſio eſt. Primus phlebotomiæ ſcopus eſt, ſanguinis quantitate peccantis euacuatio: quanquam Medici etiam ſæpe ſcopus eſt, eum, qui qualitate aut vtroque modo peccet, ſanguinem ſecta vena detrahere. Repletio, quam quantitas parit, eſt duplex, vna ad vires, venis non alioqui admodum tumentibus. Hæc infirmos, debileſque homines reddit: natura id humorum qualecunq; eſt, fere haud valente.

Quid phlebotomia.

Vſus.

Plethora duplex. Signa.

valente. Altera est ad vasa, quæ ita dicitur comparatione ad sanguinis copiam, quantumuis eam vires alacriter ferre valeant. Per hanc repletionis speciem vasa sæpe rumpuntur, adeo, vt æger sanguinem spuat, vomat, de naribus, vtero, hæmorrhoidibus, varicibus fundat aut meiat. Quæ ad vires est repletio, cognoscitur totius corporis grauitate, & lassitudine: quæ vero est ad vasa, ipsorum distentione & plenitudine. Vtraque vacuatione indiget. A

Quinque mittendi sanguinis scopi.

Cæterum ob quinque omnino scopos sanguis secta vena detrahitur. Primo, ad minuendam sanguinis copiam, vt in plethoricis, & his, quos etiam citra plethoram inflammatio exercet. Secundo, ad diuertendum seu reuellendum, vt quando ad hæmorrhagiam è sinistra nare sistendam dextri brachii vena secatur. Tertio, ad alliciendum & attrahendum, vt cum secta in malleolo sapheia, menses mulieribus prouocamus. Quarto, ad alterationem, seu alterius qualitatis introductionem, vt quando in febribus acutis venam aperimus ad eum, qui in vasis feruet, sanguinem vacuandum, & eum, qui superest, refrigerandum. Quinto, ad imminentes morbos præcauendum, vt quando Vere & Autumno hominibus cruetæ sputioni, anginæ, pleuritidi, epilepsiæ, apoplexiæ, maniæ, arthritidi obnoxiis secta vena sanguinem detrahimus, aut vulneratis ad præcauendam, quæ in metu est, inflammationem.

Antequam sanguis mittatur, si quæ vetustæ fæces in intestinis subsint, blando clystere, suppositorio aut nodulis vacuandæ sunt, ne aliquam inde impuritatem in se transumant venæ mesaraicæ. B

Quibus sanguis haud detrahendus.

Senibus nisi præsens aliqua necessitas cogat, sanguis non est detrahendus, ne qui in ipsis languet calor natiuus, ad extremum debilitatis deducatur, ipsorumque substantia inarescat: neque item pueris, exolutionis virium metu, propter substantiæ ipsorum mollitiem, & habitus raritatem. Detrahendi sanguinis quantitas ex ægri viribus & morbi magnitudine expendenda est: itaque si æger debilis est, & magnam vacuationem morbus postulet, partiri sanguinis detractionem oportebit, etiam diebus aliquot interpositis. *Posteriorem capitis partem dolenti vena in fronte secta prodest:* ante tamen partem aqua tepida fouemus, quo cutis mollior sit, & sanguis maiore copia in venas trahatur. In angina transuersim, quæ sub lingua sunt, venæ aperiri debent, nullis ceruici iniectis vinculis, strangulationis metu. *In omnibus morbis, qui spiritum seu anhelitum præcludunt, & vocem aut fandi potentiam adimunt, phlebotomia necessaria est: quemadmodum in omnibus ex graui & alto lapsu, aut ictu contusionibus, in apoplexia, angina, & febre ardente, etiamsi vires validæ non sint, nec quantitate aut qualitate sanguis in vitio sit:* in febris vigore sanguis non est mittendus. Plerique à remotissimis affectæ & inflammatæ parti venis, sanguinem detrahendum putant, quod sic humorum cursus diuertatur, secta contra proxima vena humores in partem affectam magis attrahantur, oneris & doloris incrementum facturi. Sed erroris plena est ista opinio, secta enim vena proxima semper partem euacuat & exonerat: nec vero semel affectæ partis venæ & arteriæ à me apertæ sunt, vt manuum ac pedum in chiragra & podagra: temporum in hemicrania: quo facto semper secuta est dolorum sedatio, quia vna cum detracto sanguine arthritidis virus, feruidique spiritus cephalalgiæ authores euacuabantur. Sic enim Galenus iubet temporum arterias secari fluxione magna & contumaci in oculos irruente aut cephalæa infestante. C

Quibus in affectionibus phlebotomia sit necessaria.

Li. 13. meth. cap. vlt.

Quæ vena secanda, & detrahendi inde sanguinis sit ars. CAP. LX.

Ægri collocatio.
Frictio brachii.

PRimum est, vt quam optio in situ & statu æger collocetur, nempe in lecto, si debilis sit: in cathedra vero, si validus: sic tamen, vt vicinum lumen recta aperiendæ venæ affulgeat. Tum Chirurgus manu vel linteo calente brachium fricabit, vt sanguis copiosior in venam veniat. Tum venam ipsam paulo supra designatum apertioni locum vinculo deligabit, & à subiecta parte sanguinem sursum vinculum versus regeret: ac si brachium dextrum est, id sinistra manu sua comprehendet. Si vero sinistrum dextra, pressa interim paulo infra futurum sectionis locum pollice vena, ne ipsa fluctuet, & vt regesto sanguine amplius intumescat. Hinc vngue cuti impresso vulnerandum locum designabit, designatumque butyro vel oleo oblinet, quo relaxetur cutis, faciliusque subeat scalpellus, ac proinde minus dolorifica sit sectio: scalpellum pollice & indice tenebit, nec propius nec longius à mucrone, reliquis tribus digitis ægri brachio innitetur, quo tota manus firmior sit, certior & minime tremula. Tum demum incisione pro vasis magnitudine, & contenti sanguinis crassitie mediocri, nonnihil obliquata, venam aperiet, vitata diligenter arteria, quæ sub basilica; & neruo, aut bicipitis musculi tendine, qui sub mediana latet. Nam quod ad cephalicam attinet, nihil est metuendum periculi. Detracto quod satis est, pro Medici arbitrio, sanguine, vinculum resoluet, & tenui splenio supposita, fascia vulneratum locum deligabit ad sistendum sanguinem: nec arctior, nec laxior erit deligatio, sic nempe, vt ægro libertas adsit flectendi & extendendi brachii. Itaque dum ea fit, haud exporrectum, sed leniter inflexum brachium sit, alias non est futura libera inflexio. D

Deligatio ante venæ sectionem.

Cur non tā tuto basilica & mediana secentur, quam cephalica.

Deligatio post venam sectam.

E

Scal-

A

Scalpelli venæ secandæ idonei effigies.

De Cucurbitulis. Cap. LXI.

APponuntur cucurbitulæ, quando præsertim materia coniuncta, & parti alicui impacta vacuanda est, tumq; maxime scarificationi post cucurbitulas locus est: quanquam etiam reuulsionis & deriuationis ergo apponuntur. Nam cum humor perennis defluit in oculos, scapulis cum magna flamma applicantur, sic enim validior, & maior sequitur attractio. Sub muliebribus etiam mammis apponuntur, ad menses immoderatius fluentes reuellendos: femoribus vero ad eosdem prouocandos. B Demorsis præterea à venenato animante, & bubone, ac carbone pestifero occupatis membris, ad venenum intus foras eliciendum. Nam (vt inquit Celsus) *cucurbitula, vbi inhæsit, si concisa ante scalpello cutis est, sanguinem extrahit; si integra est, spiritum.* Apponuntur etiam ventriculo cucurbitulæ, quãdo crassior aliquis & nebulosus flatus intestinis, aut musculorum epigastrii membranis conclusus, cholicum cruciatum inferens, resoluendus est. Sed & hypochondriis, quando flatus in hepate, aut liene, subiectum viscus in tumorem attollit, aut immoderatior per nares sanguis fluit. Renibus quoq; & abdomini, qua parte decurrunt vreteres, ad calculum, in media primave vreterum via restitantem, in vesicam præcipitandum. Maiores minoresve cucurbitulæ eliguntur, pro partis & materiæ contentæ conditione. Quibus vero locis hæ propter amplitudinem apprimi nequeunt, licebit cornicula in eundem vsum aptare.

Quis cucurbitularum vsus.

Lib. 2. cap. 1.

Cornicula cucurbitulæ vicaria.

Cucurbitularum diuersæ magnitudinis effigies, cum exiguis in ventre foraminibus, quæ cera occlusa erunt, dum parti apprimentur. Recludentur vero, vt subeunte aere facilius auellantur.

C

D

E

Multi

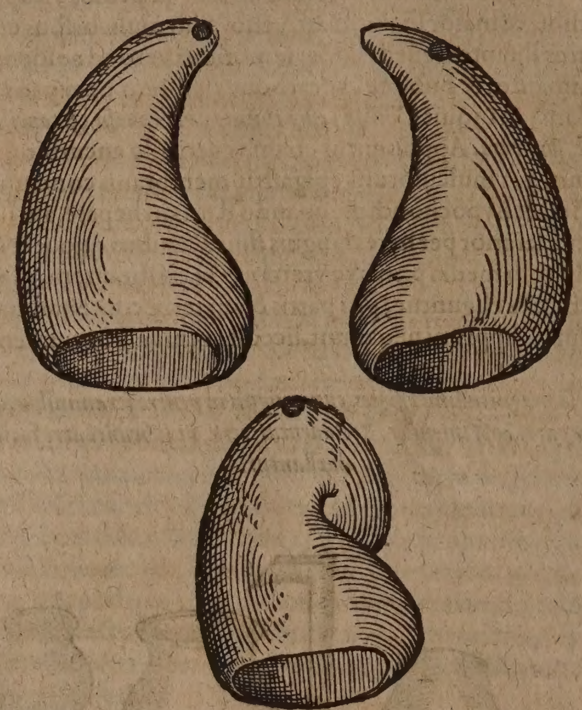
 A

Multi generis cornicula, cum ſcarificatoribus, & ſcalpellis.

Cornicula, quæ ſine igne ſola ſpiritus per ſummum foramen reuocatione ex ſubiecta parte attrahunt.

B

C

De ſanguiſugis, & earum vſu. CAP. LXII

Hirudinum vſus.

QVibus in corporis locis cucurbitulæ & cornicula conſiſtere nequeunt, in his vt plurimum ſanguiſugę applicantur, vt ano ad venarum hæmorrhoidalium tunicam perrumpendam, oſtio vteri, gingiuis, labris, naſo, digitis. Poſtquam hirudo cruoris plena deciderit, ſi maiorem ſanguinis vacuationem morbus poſtulet, locusque affectus patiatur, apprimendæ ſunt cucurbitulæ aut cornicula, vel aliæ hirudines ſubſtituendæ. Si manu nuda tractantur hirudines, redduntur iracundiores & faſtidioſæ adeo, vt dedignētur carnes amordere. Quare linteo albo & mundo comprehendendæ, & cuti leniter ante ſcarificatæ, vel alterius animalis cruore oblitæ applicandę erunt. Sic enim auidius & plenius cum cute carnem morſu prehendent. Vt excidant, caput puluere aloes, ſale aut cinere aſpergitur. Si quis ſcire volet, quantum ſanguinis hauſerint, mox vt cutem dimiſere, conſpergantur ſale in pollinem redacto: Sic enim quicquid cruoris hauſerunt, irritatæ reuomunt. Si pluſquam capere poſſunt ſanguinis, ipſas haurire vis, caudam, dum ex amorſa carne adhuc pendent, præſcinde, ſic enim ſugendi finem non faciunt, quia quantum ſugitur, tantum effluit. Hirudo ſuctu ſuo non à parte modo ægra, cui applicatur, ſed etiam è vicinis & diſtantibus partibus attrahit: Ipſa enim dilapſa multus adhuc multo tempore ſanguis non facile ſiſtendus ſtillat; quod ex ſcarificatu poſt appreſſas cucurbitulas aut cornicula non contingit. D

Vtendi modus.

Vt hirudo excidat.

Hirudines etiam e longinquo trahere.

Si poſt dilapſam hirudinem ſanguinis ſtillicidium ſiſti nequit, dimidia faba vulneri eſt apprimenda, donec per ſe hæreat, ſic enim ſiſtitur. Vtiliter etiam linteum vſtum apponitur cum ſplenio & decenti deligatione.

FINIS LIBRI DECIMISEXTI. E

DE AR-

A

DE ARTHRITIDE.

LIBER DECIMVSSEPTIMVS.

Arthritidis descriptio. CAP. I.

B

ARthritis *morbus est, articulorum substantiam occupans, & destruens, materia virulenta, quatuor humoribus comitata illapsu & collectione.* Arthritidis seu articularis morbi nomen generale est ad detentum quemlibet articulum: varia tamen in variis partium articulis speciatim nomina sortitur, vt quæ in maxillæ articulum irruit, Siagonagra nominatur, quia Græcis Siagon maxilla dicitur: Quæ collum, Trachelagra, quia Trachelos Græcis Ceruix est: Quæ spinam dorsi Rhachisagra, spina enim dorsi Rhachis est: Quæ scapulas, Omagra, quia humeri cum scapula articulus Omos dicitur: Quæ iugulorum articulos, Cleisagra, quia Cleis Clauis seu iugulum Græcis nuncupatur: Quæ cubitum, Pechyagra, nam Pechys Cubitus est: Quæ manus, Chiragra: quæ coxam, Ischias: quæ genu, Gonagra: quæ pedes, Podagra: quia Cheir, Ischion, Gony, & Pous, Graiis Manus, Coxa, Genu & Pes dicuntur. Vbi magna subest humorum in corpore copia, & sedentariam vitam æger degit, non vnus aliquis, sed omnes simul corporis articuli arthritide infestantur.

Quid arthritis.

Particulares arthritides.

C

De Arthritidis causis occultis. CAP. II.

HVmor, qui Arthritidem committit, non notioris naturæ est, aut magis effabilis, quam qui pestem, veneream luem, aut epilepsiam facit. Est enim alterius plane generis & naturæ, quam is, qui phlegmones, œdematis, erysipelatis, aut scirrhi author est: nunquam enim ad suppurationem peruenit, vt ait Aetius, reliquorum humorum instar, non tam, vt ego arbitror, quod in partes incidat exangues, quam occultæ cuiusdam malignitatis occasione. Adde, quod qui tumores commemoratos committunt humores, cum in partem aliquam influxerint, ne tum quidem cum in pus vertuntur, tam acres dolores cient, atq; is, qui arthritidem facit, vtpote cuius dolorifici morsus longe sunt acriores, quam eius, qui cancrum excitat vlceratum. Præterea illi humores cum alia ex causa in articulos incidũt, haud vnquam in nodos abeunt; solus is, qui arthritidem in articulis facit, postquam eo illapsus fuerit, tandem in nodosum quid ac veluti gypseum nullis remediis expugnandum induratur. At cum partibus, per quas decurrit, minime noxius sit, haud magis, quam materia, quæ ab inferioribus partibus sursum ad cerebrum irrepens epilepsiam facit, simul atq; in articulorum spatia incidit, extremos dolores ciet, alias D cum caloris, alias cum frigoris sensu. Nonnullos enim videas arthriticos, qui sibi dolentes articulos vri dicunt, alii, quibus iidem quauis glacie frigidiores videantur, sic, vt ex animi sententia satis calefieri nequeant: imo videre nonnunquam licet in eodem arthritico corpore, dextræ partis articulos velut ardoribus extorreri, sinistræ vero frigore torpere: vel etiam in eodem latere genu calida intemperie, pedis vero articulum frigida diuexari. Denique dierum quadam successione intemperierum fieri successionem, vt hodie calida, cras frigida intemperie iidem articuli laborent, vt nihil mirum esse debeat, si aduersus eundem, eiusdem partis & corporis morbum, nunc calida, nunc frigida à Medicis præscribantur. Fit etiam nonnunquam, vt huius humoris malignitas, non modo remediis non cedat, sed irritetur & efferetur potius: adeo, vt ægri sibi longe melius esse dicant, non appositis, quam appositis remediis. Rebus enim omnibus rite & ex ratione factis, certis tamen periodis per paroxysmos redit malum, ex quo ab Horatio dictum est:

Lib. 12. c. 12.

Arthritidis ad epilepsiã proportio.

Mira arthritidis varietas.

Qui cupit, aut metuit, iuuat illum sic domus aut res,
Vt lippum picta tabula, fomenta podagram.

Lib. 1. Epistolarum Epistola 2. ad Loblium circa finem.

Certe quibus hæreditarius est hic morbus, non magis ex eo conualescere, & plane liberari possunt, quam quibus in nodos morbi materia concreuit. At id scitum est ex Ouidio:

E

Tollere nodosam nescit medicina podagram.

Hæ rationes persuasere multis, esse incognitam huius mali essentiam; virus enim quoddam occultum, & inexplicabile, tantæ malignitatis & contumaciæ authorem esse. Quod videtur agnouisse Auicenna, cum scribit, arthritidis speciem quandam esse, cuius materia adeo acuta & maligna sit, vt si aliquando animi irati impetu exacerbetur, subita morte homini necando sufficiat. Itaque Galenus ipse scribit, theriacen podagricis, arthriticisque omnibus ex vsu esse: non alia, credo, ratione, quam quod desiccat, consumit, & obtundit huius materiam virulentam. Idem censet Gordonius, hoc addito, quod

Lib. 3. sec. 22 tract. 2. c. 5.

Lib. de the. ad pis. ca. 15.

 ante

Materia arthritidis occulta malignitatis particeps rursum adstruitur.

ante theriacæ vſum, corpus præparari & præpurgari oporteat. Materia igitur arthritidis *tenuis eſt humor* A *& virulentus non tamen contagioſus, qualitate peccans potius, quam copia, extremos dolores ciens; ideoq́, humores vna cum caliginoſis & flatuoſis ſpiritibus ad influxum paratos in affectas partes incitans.* Itaque vt aſpidum, & veſparum morſus, dolores acutos cum calore, ſubito tumore, & ampullis excitat, ob humorum ſcilicet feruorem, quem venenum intulit, non ob ſimplicem continui ſolutionem, cum quotidie ſutores, ſartoreſque cerñamus acu cutem, carnemque transfixos nullis eiuſmodi malignis ſymptomatibus ſubſequentibus. Sic virus arthriticum dolorum cruciatus intolerabiles inuehit, non copia, quia pleriſque arthriticis hi contingunt, nullo in articulis apparente fluxionis ſigno, ſed ſola qualitate maligna & inexplicabili, qua niſi medicamentorum oppoſitorum, aut naturæ, aut vtriuſque beneficio retuſa, dolores illi non ceſſant.

Hiſtoria.

Terrificus paroxyſmus.

Inexplicabili illi & virulentæ materiæ arthriticæ malignitati multum lucis adferet ſequentium hiſtoriarũ commemoratio. Dum fœlicis memoriæ Rex Carolus nonus Burdigalæ eſſet, Capellano & Caſtellano Medicis Regis, Taſtæo vrbis Burdigalenſis Medico, Nicolao Lamberto, & mihi Chirurgis oblata eſt nobilis quædam mulier nata annos quadraginta, ex tumore vix ciceris magnitudinem B æquante, ſub iſchii ſiniſtri parte externa, dearticulatione, perdolenter multos iam annos ægra: me præſente dolorificus eam paroxyſmus inuaſit derepente inclamare & vociferari cœpit, corpus huc illuc temere & violenter motibus & inſultibus ſupra muliebrem, imo humanam omnino naturam iactare. Caput enim inter crura condebat, pedes ſcapulis imponebat, mulierem à dæmone habitam dixiſſes. Durauit illi is paroxyſmus horæ fere quadrantem: toto illo tempore diligenter obſeruaui, num amplius ſolito pars dolens intumeſceret, num noua ſuboriretur inflammatio: ſed nihil nouum, quod quidem tactu aut viſu diſcerni poſſet, ſuperueniebat: tum cum pars illa tangebatur, mulier inclamabat altius: exacto paroxyſmo calor ingens illam habebat, totum corpus ſudore diffluebat, cum tanta laſſitudine, & membrorum omnium confractione, vt ne vel minimum quidem digitum dimouere poſſet.

Epileptici inſultus a iactatione arthritica diſcrimen.

Epileptici inſultus ſuſpicio nulla eſſe poterat, nam ea mulier interim ſenſuum omnium miniſteriis integré vtebatur, loquebatur, ratiocinabatur, neque conuellebatur. Nec vero illa ſumptibus vllis aut diligentiæ pepercerat, quo Medicis & Chirurgis famatiſſimis morbo remedia nanciſceretur: ſagas etiam mulieres, ſortilegos, & incantatores conſuluerat, adeo nihil intentatum reliquerat, ſed mali magnitudine omnis ars ſuperata fuerat.

C

Hęc ego omnia cum in conſilio retuliſſem, communi omnium conſenſu in eam ſententiam itum eſt, vt dolenti loco ſeu tumori affigeretur cauterium potentiale. Id ego ipſe affixi, poſt eſcharæ lapſum defluxit valde atra & virulenta ſanies, quæ doloris omnis & morbi eiuſmodi in poſterum ceſſationem mulieri attulit. Ex quo intelligere licet tanti mali cauſam extitiſſe venenatum quoddam virus, qualitate inexplicabili nocens potius, quam quantitate: quo vi cauterii dilapſo & debellato omnis prorſum dolor conquieuit. Super ſimili prorſum malo, ſed brachium dextrum occupante, conſuluit Capellanum, Caſtellanum, & me, Aureliæ vxor Ciſiarii reginæ, ſupplex doloris leuamen implorans: nam per paroxyſmos doloris acerbitate ſic affligebatur, vt præ impatientia, ſui immemor è feneſtris præcipitem ſe dare conaretur: cuius rei metu cuſtodes additos habebat. Simile monſtrum ſimili remedio debellandum cenſuimus, nec nos noſtra decepit opinio: nam adhibito potentiali cauterio, par omnino huius, qui & illius fuit, ſucceſſus. Ergo non à ſola articulorum imbecillitate doloris arthritici acerbitas cauſam habet: ſic enim continuus & ſemper ſibi ſimilis eſſet dolor: non à ſimplicis humoris intemperie, nihil enim in reliquis, quotquot ſunt, tumoribus ſimile contingit: ſed à venenata, maligna, occulta, & inexplicabili materiæ qualitate, quo magis id mali genus ſolertem Medicum, & ſtrenuum Chirurgum D deſiderat.

De manifeſtis Arthritidis cauſis. CAP. III.

Cauſa arthritidis primitiua prior.

QVanquam hæc, quæ de arthritidis occulta cauſa diximus, vera ſint: ſunt tamen, & vulgo aſſignantur aliæ, quarum probabilis ratio reddi poteſt, in quibus illud, de quo diximus, virus latet, & ſedem habet. Ergo vt permultorum aliorum, ſic & arthritidis tres notantur cauſæ: Primitiua, Antecedens, & coniuncta. Primitiua duplex eſt: Vna à prima origine, & vtero contracta, quæ locum habet in his, qui arthriticis parentibus gignuntur, ſi maxime dum illi concepti ſunt, arthritici hi actu erant, turgente, & in articulos ruente arthritidis materia. Eſt enim ſemen ab omnibus partibus deciduum, vt ait Hippocr. & eſt ab Ariſtotel. commemoratum, *lib. de generat. animal*: Quanquam ineuitabilem arthritidis neceſſitatem non continet hæc cauſa, nam vt plerique ſanis & recte valentibus parentibus geniti, articulari tamen morbo, proprio & primario vitio capiuntur: ſic permulti ab hac morbi labe immunes viuunt, quibus tamen arthriticus pater extitit. Id beneficium & priuilegium contingere probabile eſt, ex muliebris ſeminis bonitate & vteri laudabili temperie: quorum illud ſui permixtione, hic E benigno fotu virilis ſeminis vitia emendare poteſt & corrigere: alias enim fit hæreditarius morbus, & arthriticis neceſſario generantur arthritici: ſemen enim generãtis ſequitur temperiem & complexionem, vt eſt ab Auicenna demonſtratum. Altera primitiua cauſa eſt ab inordinata diæta, in cibi præſertim, potus, exercitiorum & venereorum vſu. Deniq; inutilibus, quæ in corpore generantur & cumulantur, quæ tempore virulentã malignitatem acquirunt: hęc enim ſuſcitatis de ſe vaporibus caput implent, ex quo membranæ, nerui & tendines, adeoq; dearticulationes laxiores & imbecilliores redduntur. In victu peccant qui multa & diuerſi generis edulia eadem menſa ingerunt, qui potentia vina mera bibũt, qui ſtatim à cibo ſomnum ineunt, quiq; moderatis exercitiis nõ vtuntur: hinc enim plethora, vaſorum obſtructio, cruditates & excrementorum, præſertim ſeroſorum, prouentus. Quæ ſi in articulos decur-

Lib. de aere, loc. & aqua. Lib. 1. c. 17.

Li. 3. fen. 22. tract. 2. c. 5.

Altera arthritidis cauſa primitiua.

rant,

A rant, haud dubie morbum hunc suscitant. Sunt enim articuli præ cæteris partibus vel natura, vel ex euentu infirmi: natura quidem, vt si à primo ortu laxi sint & molles: ex euentu, vt ictu, lapsu, multo itinere, cursu sub sole, de frigida nocte, tormentis in equuleo, nimia venere, præsertim statim à cibo: sic enim calor exoluitur, ob eam, quæ fit in seminis effusione, spirituum dissipationem; vnde crudi humores multi, qui intempestiuo motu in neruos & articulos excutiuntur. Hac de causa senes, quia calore natiuo sunt infirmiore, fere sunt arthritici. Sed & excrementorum solenni vacuatione excerni solitorum, vt mensium, hæmorrhoidum, vomitus, alui fluxus, suppressio, morbum hunc accersit. Hinc est, quod Hippocratis sententia, *Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint.* Eadem est ratio eorum, quibus vetera & fluentia vlcera cicatrice derepente obducta sunt, aut varices sectæ & curatæ, nisi cauta victus ratione excrementorum cumulari consuetorum generationem impediant. Iam qui ex magnis & diuturnis morbis conualescunt, nisi natura vel arte plene & perfecte purgati fuerint, irruentibus his in articulos, quæ ex morbo relicta sunt, arthritici fiunt, atque hæc de primitiua causa sufficiant. Interna seu antecedens causa est, humorum crudorum redundantia, vasorum & meatuum, qui ad articulos tendunt, amplitudo, viscerum mandantium robur, laxitas, mollities & imbecillitas excipientium articulorum. Causa coniuncta est humor ipse articulorum capacitatibus & cauitatibus impactus & conclusus. *Aph. 29. sec. 6.* *Arthritidis causa antecedens.* *Coniuncta.*

B Inutilis autem humor excretricis facultatis robore vndique propulsus, in articulos moratur citius, quia frigidæ sunt naturæ, densæ præterea, adeo vt semel eo loci impactus facile digeri & resolui nequeat. Dolorem hic humor tum ciet propter distentionem, seu solutionem continui, intemperiem & præterea virus, & malignam, quam acquirit, qualitatem. Cæterum alias vnius, alias plurium humorum naturam resipit: ex quo vel phlegmonosa, vel erysipelatosa, vel œdematosa, vel mixta existit arthritis. Distentionem dolorificam in membranis, tendinibus, ligamentis, aliisq; corporibus, quibus articulatio compingitur, auget flatuum vna cum influentibus humoribus concursus, & impedita transpiratione quasi tumultus. *Doloris arthritici causa quinque.* *Differentia arthritidis.*

E qua parte in articulos decurrat Arthritidis materia. CAP. IV.

AB hepate, aut cerebro vt plurimum venit Arthritidis materia. Quæ à cerebro decurrit, pituitosa est, serosa, limpida, & tenuis, qualis è naribus stillare consueuit, maligna & venenata qualitate imbuta. Fertur autem è cute musculosa & pericranio, itemq; ex eo foramine amplo, per quod spinalis medul-

C la, cerebri vicaria, in spinam propagatur per neruorum tunicas & tendines in dearticulationum spatia, fereq; frigida existit. Quæ ab hepate est, per venam magnam & arterias differtas turgidasq; diffunditur, quatuor humorum, ex quibus sanguinis massa consurgit, naturam redolens, intemperie calida sæpius insignita, cum malignitate arthritica. Præter hunc, qui per fluxionem fit, arthritidis modum, alius est, qui ex congestione existit: quando scilicet articulorum concoctrix imbecillior, succos sibi transmissos assimilare nequit. *Qualis & qui e cerebro defluat arthritidis materia.* *A congestione arthritis.*

Quæ signa sint fluentis à cerebro humoris arthritici. CAP. V.

CVm instat fluxio, capitis adest grauitas, in somnum propensio, atq; hebetudo cum extimarum eius partium dolore, tum maxime perceptibili, quando capilli inuertuntur: quinetiam turgidula cutis cranii musculosa quodam quasi œdemate tumet: multum sibi à seipsis mutati esse videntur ægri, propter læsas humoris malignitate animi functiones, à qua immunes non sunt naturæ facultates, vt ventriculi cruditates, & ructus frequentes, atq; acidi testantur.

Quæ signa sint exundantis ab hepate humoris Arthritici. CAP. VI.

EIusmodi arthriticis calet Hypochondrion dextrum, imo interiora viscera ardent, sanguinis & bilis

D dominium adest, venæ amplæ & tumentes existunt, fluxio repente irruit, si præsertim bilis, quam reliquorum humorum in sanguinis massa maior existat copia. At si, vt sæpe fit, sanguis totus, cruditatum occasione, in pituitam & seri naturam degeneret: tum continget vt ea etiam, quæ ab hepate ortum habet, arthritis pituitosa sit, & œdematis naturam, vt illa, quæ à cerebro est, redoleat. Quemadmodum si eadem sanguinis massa in melancholicum succum vergat, quæ inde consurget arthritis, scirrhi conditiones exprimet: quanquam vix id contingere possit, vt humor melancholicus propter crassitiem, & ad motum tarditatem in articulos irruat. Sed tamen quia id ex his, quæ fieri possunt, non erit inutile, singulorum humorum signa, & ex illis ductas arthritidum differentias breuiter distinguere. *Quãdo, quã hepatis vitio fit arthritis, œdematis naturam redoleat.* *Cur ab humore melancholico rara arthritis.*

Quibus signis intelligere liceat, hunc aut illum humorem virus arthriticum comitari. CAP. VII.

EIus rei coniecturam facere licebit ex ægri ætate, temperie, anni parte, regionis, quam incolit, conditione, diæta in victus ratione & vitæ instituto, doloris circa matutinum, meridianum, vespertinum, aut nocturnum tempus exacerbatione, pulsantis, punctorii, seu acuti, grauisque proprietate: stu-

E poris, vt in melancholica arthritide: aut pruritus, vt in ea, quam pituita salsa parit sensu: partis in carathere, colore, (nam verbi gratia in arthritide pituitosa, partis obsessæ color parum admodum à seipso & vicinis naturaliter constitutis partibus est mutatus, in sanguinea rubet, in biliosa flammeus est seu citrinus, in melancholica liuet,) calore & mole, quæ in sanguinea & pituitosa amplior est, quã in reliquis, mutatione, deniq; ex iuuantibus & lædentibus. Sunt & qui ad earum differentiarum dignotionem vrinas ægrorũ inspici iubent, & pulsum attrectari, eaq; excrementa considerari, quæ in cuiusq; natura peculiari, cumulari & fluere consueta, nunc repente & præter consuetudinem suppressa sunt: Hinc etiam *Articulorũ tumor maior opinionẽ facit sanguinea aut pituitosa materia.*

huius aut illius humoris dominantis ſigna haberi. Sed amplior harum rerum cognitio ex humorum in A ſingulis hominibus dominantium,& tumorum ſignis ante expoſitis eſt repetenda. Hoc tantum hic adnotandum, raram admodum eſſe arthritidem, quæ à melancholico humore fieri perhibetur.

De prognoſi in Arthritide inſtituenda. CAP. VIII.

Vere & Autumno frequentes eſſe arthritides.

ARthritici dolores Medicorum ſcriptis inter grauiſſimos & acutiſſimos habentur: adeo vt doloris acerbitate multi menti moueantur & mortem optent. Periodos habent & paroxyſmos varios pro materia, & humoris, cui malignum & arthriticum illud inexplicabile virus inſidet conditione. Inuadunt tamen ſæpius Vere & Autumno. *Quibus eſt hæreditaria arthritis, vix vnquam plane liberantur: quemadmodum nec quibus nodoſa euaſit:* illis enim connatum eſt, & vitæ principiis inſitum, infixumq; malum: his vero gypſea materia facta eſt, adeoq; nec reſolui, nec maturari habilis. *Quæ à materia frigida & pituitoſa*

Quæ arthritis inſanabilis.

eſt, non tam ſæuos dolorum infert cruciatus, atq; ea, quæ eſt à calida, ſanguinea nempe aut biliosa; Sed nec tam cito ſanatur; quia calida materia & tenuis promptius diſſoluitur: itaque non fere conquieſcit, niſi exacto quadrageſimo die. Sed & *partis obſeſſæ ſubſtantia, quo denſior eſt & expultrix imbecillior, eo dolor diuturnior.* Hinc qui genu, calcem, & iſchion occupant arthritici dolores, ſunt contumaciores. *Quæ à materia calida*

Gal. ad aph. 49. ſect. 6.

eſt arthritis, non ante decimumquartum, aut etiam viceſimum diem quieſcit. Quæ à bile eſt acri, inflammationis & B *doloris acerbitate dyſpnoeam, delirium, non raro & partis obſeſſæ gangrænam, tandemque mortem inuehit: ſanata vero ſæpe paralyſim ſuperſtitem relinquit. Inter dolores omnes arthriticos, iſchiadicus principatum obtinet doloris magni-*

A bile arthritis maligna & lethalis.

tudine, & ſymptomatum multitudine, iactationem & vigilias infert, febrem, luxationem, clauditatem perpetuam, & totius cruris, imo & ſæpe totius corporis emaciationem. Clauditas vero & emaciatio ex eo veniunt, quod decurrens humor caput femoris iſchii cauitate depulit: depulſum id comprimit muſculos, venas, arterias,

Cur ab iſchiade clauditas & emaciatio

& inſignem illum craſſumque neruum, qui ſecundum femur ad extremos digitorum articulos defertur, & in ipſa via per muſculos totius cruris varie diſpergitur. Ergo quia caput femoris ſuo loco motum eſt, claudicare æger cogitur, quia vaſa & nerui comprimuntur, alimentum, ſpirituſque non libere influunt in ſubiectas partes, vnde emaciatio. Fit tamen non raro, vt femoris capite minime elocato, ple-

Cur femoris articulo non elocato, clauditas aliquando contingat.

rique claudicent, quia qui à natura eo loci inſitus eſt, & quotidie affluit humor viſcidus, tum ad earum partium nutritionem, tum ad lubricandam dearticulationem, expeditioris motus gratia, calore & otio induratur: reliqui vero inutiles, qui influxerunt, humores concreſcunt, ſicque mouendi libertatem intercipiunt. Idem facit humor craſſus ac viſcidus, in quemcunque articulum inciderit, & moram fece- C rit: concretione enim in gypſeam naturam verſus pedum manuumque articulos cauitatibus ipſorum occupatis deiicit, totiuſque partis figuram corrumpit, pro recta & plana, curuam, nodiſque multiplicibus tuberoſam reddens. Intemperies præterea omnis, quam humorum facit decubitus, ſi diutius parti alicui inſederit, actiones omnes deprauat, ſæpe & abolet omnino: vt emaciationis artuum ab arthri-

Tres emaciatorũ artuũ cauſæ.

Duæ clauditatis.

tide tres ſint cauſæ, vaſorum obſtructio ſeu compreſſio, ignauia, & intemperies hectica: clauditatis vero duplex, luxatio, & inſiti aduenæque humoris concretio. *Si præter rationem, ſua & ſolita periodo arthritici dolores non moueantur & redeant, ſæuiſſimorum & lethalium morborum conſecutio inde fit:* materia enim in

Arthritis inueterata ſi præter rationem ſtata periodo non repetat, lethalis.

articulos decurrere ſolita, ſi in iecoris ſubſtantiam irruat, phlegmonem parit: ſi in maioribus venis conſiſtat, febrem continuam: ſi in membranam coſtas ſuccingentem, pleuritidem: ſi ad inteſtina ſe applicet, eorumque tunicis adhæreſcat, colicum dolorem, aut ileum: alia denique varia ſymptomata, pro partis, in quam ingruerit & conſtiterit, conditione facit. Sic enim quidam arthritici fiunt paralytici, quia materia, quæ ante in articulos decurrebat, in neruorum ſubſtantia & poris conſiſtit, impeditque,

Qui arthritis mutetur in paralyſim.

quo minus ſpiritus tota ſubſtantia per ipſos ſubire poſſit; hinc ergo partis, in quam inſeritur neruus, reſolutio. *Senes nunquam ab arthritide liberari poſſunt;* quia ſanguinis ipſorum maſſa, à naturæ primaria bonitate ſic deſciuit, vt non magis reſtitui poſſit, quam vinum vappidum & acidum. *Quæ à materia frigida ſuſcitatur arthritis, ſenſim inuadit, & calidorum vſu iuuatur: quæ à calida, repente apparet, & frigidorum vſu leua-* D *tur.* Et ſi vero Vere & Autumno frequentius repetat arthritis, tamen media hyeme, frigoris inclementia debilitatis neruis, & expreſſis humoribus, alias media æſtate iiſdem fuſis liquatiſq; ſuperuenit. De-

Qui hyeme & media æſtate arthritidis inuadat paroxyſmus.

nique quauis anni parte & cœli conditione, ſi qui huic morbo obnoxii ſunt, genio indulgeant, & pro animi ſui libidine omnia agant. *Arthritici tempeſtates, procellas, pluuias, niues, ventos, omneſque aeris mutationes præſentiunt.* Auſtrina enim, verbi gratia, cœli conſtitutio, quia corpora humiditatibus replet, humoreſque in corporibus reſides exagitat, ideo fluxiones in partes imbecilliores, cuiuſmodi ſunt articuli, tum natura, quia exangues, & excarnes, tum & ex euentu, quia doloribus à multo tempore vexari ſoliti, concitant: itaque vdo cœlo dolores illis exacerbantur. Horum plærique venerem in ipſa doloris

Cur actu arthritici venerem pleriq; appetãt.

acerbitate appetunt, quia internus ardor quo tunc æſtuant, haud equidem in ſpiritus & auras digerit, vt calor febrilis, ſed fundit, liquatque ſeminalem humorem qui fuſus ad genitalia deſcendit, & ipſa implet, inflatque. Idem veterinis, idem equis curſoribus accidit, his enim à labore calor multus flatus de-

Venus noxia arthriticis.

mittit ad ima ventris: *venus* tamen *valde arthriticis eſt noxia*, quia ſpirituum & caloris natiui facit diſſipationem, atq; incrementum caloris peregrini: ex quibus contingit, vt neruoſum genus infirmetur, dolor vero exaſperetur. *Diuites, id eſt, qui regifico luxu inſtructis epulis veſcuntur, & interim otioſi ſunt, crebrius, ſæui-* E *uſque arthritide tentantur, quam pauperes, qui parce ac duriter viuunt:* Itaque viſi ſunt eiuſmodi diuitum non pauci, qui rebus omnibus abſumptis, cum fortunæ, & diæta valetudinis mutationem ſubierunt, & arthritidis morbo plane liberati ſunt.

Quæ ſit generalis methodus præcauendæ & curandæ arthritidis. CAP. IX.

Aph. 30. ſec. 6

EOs, qui ſibi ab arthritide cauere volunt, decet non ſatiari cibis, impigros eſſe ad labores, vino & venere abſtinere, aut certe his niſi ad ſanitatẽ non vti, vomere, & purgari ex interuallis. Scribit Hipp,

pueros

A *pueros podagra non laborare ante venereorum vsum.* Hodie tamen plærique eunuchii visuntur podagrici, sed hi maxime, qui otio & deliciis diffluunt, quanquam non ad præcautionem modo, sed & ad præsentis morbi curationem, hæc, quæ commemorata sunt, magnas vires habent. In primis tamen distinguere causas oportet, quæ sint & vnde veniant, atque his vt singulæ erunt, & quantitate aut qualitate vitium facient, remedia contraria opponere. Sunt omnino tres arthritidis distinctæ causæ; Contractum à parentibus vitium; humorum à diæta & spiritu corruptio: articulorum natiua aut aduentitia imbecillitas. Aduersus has duplex est indicatio: prima peccantium humorum euacuatio & alteratio, altera infirmorum articulorum corroboratio. Fient hæc duo diæta conuenienter instituta, catharsi, phlebotomia, hæmorrhoidum, mensium, vomitus, sudorum, vrinarum prouocatione, & localium remediorum debita appositione. Ergo cum instabit tempus, quo periodice redire consueuit arthritis, cauebit sibi æger cauta victus ratione, malo subtrahet materiam phlebotomia (siquidem à sanguine fuerit arthritis) de parte opposita, vt eadem opera reuulsio fiat & vacuatio: vt si partes superiores inflammatæ sint, mittetur sanguis ex inferioribus: si contra inferiores, ex superioribus, seruata semper fibrarum rectitudine. Sic brachio dextro arthritica inflammatione obsesso, aperietur sapheia cruris dextri, & contra. Quod si vniuersali hac sanguinis detractione præmissa, dolor non quieuerit, tum proximum dolori venam secare oportebit, quod pluries à me factum successit fœlicissime. Non habet tamen phlebotomia parem vim apud omnes, non enim ea vtilis est his, qui continuis & sine periodo conficiuntur arthriticis doloribus, quibus corpus est debile & frigidum, quibus pituita sola in vitio est. Eadem est ratio catharseos, hæc enim etsi sæpe sit necessaria, crebrius tamen repetita nocet: quin neque vtrumque id remedium admodum vtile esse solet his, qui in cibo & potu nullam legem tenent, qui venere vtuntur intemperantius, quibus crudorum & contumacium humorum copia adest: quorum articuli diuturna morbi afflictione, hecticam contraxerunt intemperiem & debilitatem, sic vt à naturali constitutione sua desciuerint, & propriæ substantiæ magnam mutationem subiuerint. Quare quoties maiora illa remedia vsurpanda erunt, aduocabitur Medicus, qui pro arbitrio suo de his statuat. Sæpe enim plus diæta, quam medicamentis proficitur. Vinum igitur, si præsertim calida sit arthritidis materia, vel omnino non degustabit æger, vel certe quam dilutissimum, quantum scilicet consuetudo & ventriculi constitutio ferre poterit. Purgationi phlebotomiæque tempus idoneum est vernum, & autumnale, quia Hippocratis sententia illis potissimum temporibus cientur arthritides; autumno quidem quia præcedẽtis æstatis ardores, dissipato calore natiuo, coctricem facultatem debilitarunt; fructuum horariorum esus humorum crudorum copiam cumulauit in corpore, qui in articulorum ductus æstiuo calore reseratos & dilatatos facile decurrunt: adde, quod Autumni inæqualitas, totum neruosum genus, ipsosq; adeo articulos valde debilitat; Vere vero, quia humores hyemis frigore intro cõpulsi, à centro ad corporis circũferentiam euocantur, attenuatique in articulos leui ex occasione irruũt. Itaque tum vacuandi magna & necessitas est simul & opportunitas, quam qui secutus fuerit, arthriticam periodum si non interceperit, saltem lõge leuiorem & breuiorem reddiderit.

Scopi duo generales curanda arthritidis.

Vnde sanguis mittendus in arthritide.

Quibus arthriticis noceat phlebotomia

Quibus itẽ & purgatio.

In qua arthritide plus proficiatur diæta, quam medicamẽtis

Aph. 55. se. 6.

De Vomitu. Cap. X.

VEteres omnes in huius morbi non præcautione modo, sed & curatione vomitum valde commendarunt, quando præsertim à cerebro & ventriculo veniret materia; vomitu enim fit exclusio & diuersio humorum pituitosorum, serosorum, & biliosorum, quibus vt plurimum ad articulos excursus est; eius præterea pituitæ, quæ crassior & viscidior ventriculi tunicis adhæret, attenuatio: videndum tamen ne thorace & cerebro debilioribus sit æger: nam in hoc casu suspectus vomitus esse solet. Quod ad tempus attinet, his ante pastum vomendum est, quibus quauis ex occasione, exercitio & motu excrementitii humores in ventriculum diffluunt; contra qui veteri humorum congestione grauantur, hi post pastum vomere debent. Certe pastis quam ieiunis tutior est vomitus. Siccus enim ventriculus non nisi magna & prægrandi contentione expedit se viscidis humoribus tunicis suis impactis; hinc vero periculum non leue imminet ruptionis venæ aut arteriæ in thorace, aut pulmonibus: si præsertim thorax angustior sit, & longa proceraque ceruix, si frigus viget, & æger tali vacuationi non assueuerit. Memini hoc remedii genere curatum & persanatum à me nobilem quendam Ligurem, dolore acutissimo in humeri cum scapula dearticulatione grauiter diuexatum, eaque occasione totius brachii sinistri impotentem, nihil reliqui fecisse videbantur Medici & Chirurgi Lugdunenses, quo eum sanarent. Nam catharsi, phlebotomia, fame, potione ex guaiaci & Chinæ decocto (etsi ex lue venerea minime id contractum esset malum) variis topicis ipsi prouiderant, neque tamen quicquam profecerant. Cum vero ex ipso resciuissem, difficilem illi esse vomitum, consului, vt dissolutius epularetur, atque multis ac diuersis eduliis, pinguibus, cæpis, porris, potionibusq; variis, zito, ptisana, vino dulci, acido tanquã saburra ventrem suum eadem mensa oneraret, ac paulo post se lecto traderet: sic enim futurum, vt tantam esculentorum & poculentorum, quorum alia iam in vẽtriculo computruissent, alia ne alterata quidem essent, confusionem ac perturbationem natura non ferens ventriculum ad vomitum facile & spõte proritaret, quo tamen etiam facilior succederet vomitus, naturæ nauseantis conatus, digito aut penna in fauces immissa promoueret, quo crassius & tenacius phlegma eodem impetu excluderetur: nec semel hoc fecisse contentus, secundo & tertio die subsequentibus, idem moliretur: sic enim fit, vt, Hippocratis sententia, primi diei reliquias secundus & tertius dies excludant: in reliquum vero bis in mense vomeret, mastichem ore ieiuno manderet, ceruicem & dolentem locum, aqua vitæ roborata, infusis rore marino, lauendula, caryophyllis contusis, perfricaret, brachium mediocri exercitio confirmaret,

Vomitus cui maxime arthritidi vtilis.

Quod vomitui sit opportunum tempus.

Historia.

Qui vomitus succedat facilius.

Lib. de rat. victus.

ret,perfecit omnia,ficque articuli dolore & brachii debilitate pulcherrime defunctus eft. Quibus cra- A
pula difplicet,multam tepidam haurient decoctionis radicum raphani, cum femiuncia oxymelitis, vi-
debuntque ne dum ventriculum illi per vomitum excretioni affuefaciunt,coctricem, & eius vim reté-
tricem labefactent.Quare qui per naturam poterunt,fibi & valetudini fatis effe putabunt, fi bis in mé-
fe vomant.

Quæ fint alia arthritidis vniuerfalia remedia. CAP. XI.

Diuretica quid valeant ad arthritidem.
Pyrotica eſcharotica.

PEropportune ferofórum humorum curfus ab articulis per vrinas diureticis diuertitur. Ergo in iuf-
culis radices oxalidis,petrofelini, rufci,afparagi,graminis & fimilia incoquentur,& arthriticis exhi-
bebuntur:multa enim & craffa vrina fluente dolorum remiffionem obtinent.Multis profuerunt aper-
ta & fluentia vlcera,admotis pyroticis excitata.His enim tanquam riuulis virus arthriticum diffluit,ex-
perientia id demonftrat in lue venerea affectis, quibus enim non licet virus venereum proprio alexite-
rio,id eft, hydrargyro expugnare, aliunde dolorum, quam ex appreffis pyroticis maius leuamen non

Quibus locis apprimẽda.

fentiunt. Variis illa locis pro dolentium articulorum fitu apprimentur, nempe ceruicis initio, fi à cere- B
bro fluxio fiat in clauicularum articulos aut humerorum:fi in cubitum & manus, fub epomide mufcu-
lo:fi in coxam,genua,& pedes,trium fub genu digitorum,parte interna,interuallo:fic enim propter fa-
pheiæ eo loci excurfum copiofior fequetur euacuatio. Si tamen homo fit negotiofus, & cui multum i-
ter in equo fit obeundum, apprimentur illa parte externa inter duo tibiæ offa, quominus ipfa molefta

Cauterium actuale.

fit equitatio. Si cui magis placet cauterium actuale, triangulare, id & acutum eligetur,quo celerius &
indolentius,quod quærimus,perficiat; poterit tum id per laminam ferream foramine peruiam adigi,
ne deerret,& circumfcriptum habeat locum quem feriat, vlcus apertum tenebitur intrufa pilula au-
rea,argentea lintea ex iride hermodactylis,gentiana,cui vitrioli puluis,mercurii, aut aluminis concor-
poratus fuerit,ne citius,quam Medico vifum fuerit,carne repleatur.Interim caput, fæpe mali fons, ex-
hauriendum eft, fumptis hyeme pilulis cochiis, de affaieret : æftate fine quibus aut imperialibus ante

Pilula.

plenilunium. ℞.*fpec.hyeræ fimpl.*℥ j.*agar.recenter troch.& rhei.an.*℥ ij.*myrobal.chebul*℥ ß.*tamarind.*℈ ij.*cum in-
fufione fenæ,fiat maffa,de qua formentur pilulæ. v j.pro dragma*, capiat duas ante cœnam octauo quoque die:
fequenti die forbebit iufculum decoctionis cicerum & radicum diureticarum.

Erunt & fequentes pilulæ vtiles expurgando humori pituitofo ac ferofo. C
℞.*pilular.fœtid.& de hermodacty.an.*℥ ß.*formentur cum fucco vel fyrupo rofar.folut.* Vel; ℞.*aloes* ℥ iij.*aga-
rici trochifc.& rhei.an.*℥ j.*maffæ pilular.arthrit.& de hernio.an.*℈ ij.*diacryd.*℈ j.*cum melle rofato,fiat maffa*, capiat
pondus ℥ j.vt vifum erit præfenti Medico:cuius confilio hæc vfurpabuntur,& mutabuntur pro re nata,
& humoris morborum committentis fpecie,remedia.

Pilulæ communes addito fcamonio.

Sequenti à purgatione die,exhibebitur ieiuno tribus ante paftum horis,femidragma theriacæ ad
roboranda vifcera.Præferuntur pilulæ liquidis pharmacis, quia mora fua in ventriculo facilius ex cere-
bro & aliis diftantiffimis partibus humorem noxium attrahunt.Noui aliquot Medicos, qui pilulis cõ-
munibus multo fcamonio,vt feptem aut octo granis admixto, & zinzibere, ne læderetur ventriculus,
magnam ferofi humoris vim per inferiora eliciebant:poftera die hordeatum parabant ad corrigendam

Theriacæ vis in arthritide.

noxam,quam inurere potuerat ventriculo fcamonium. Alii eodem confilio theriacam exhibent, qui
non modo vifcera roborat,fed & virus arthritici malignam qualitatem infringit, à paftu ventriculi ori-
ficium cogendum eft,quo vapores ad cerebrum afcendentes inhibeantur,trageta communi, cydonia-
to,aut conferua rofarum vdo cœlo fiant cephalica fuffumigia fic:

Suffitus cephalici.

℞.*thuris,vernicis & maftich.an.*℥ j.*granorum iuniperi,baccarum lauri an.vnc.ß.ligni aloes,* ℥ ij.*affæ odorat.* D
℥ j.ß.*conquaffentur groffo modo*: excipiatur fumus ftupis cannabinis aut bombace carminato, applicando
capiti.

Sacculi cephalici.

Sed & fequenti puluere,per quindecim fere dies ægri capite afperfo, deficcabuntur excrementi-
tii humores.℞.*rofa rub.fol.fenæ,ftœchad. vtriufq; an. m.ß. milii.vnc.iiij.furfuris loti in vino albo. vnc. iij.florum
chama.melil.an p.j.feminis anifi.vnc.j.falis com.vnc.ij.fiat omnium puluis,includatur facculis linteis, quibus in far-
tagine ad ignem verfando concalefactis,fricetur caput.*

Mafticatorium.

Tempore irruentis fluxionis mandetur ore,& verfetur fequens mafticatorii forma: ℞.*cubebar.nu-
cis mofch.glycyrrh.anifi an.*℥ j.*pyrethri.*℥ ij.*maftiches,rad.ftaphyfagriæ eryngii an.*℥ ij.*in puluerem redigãtur omnia,
& mifceantur,& nodulis fericis auellanæ magnitudine inclufa,lingua in ore ad fputum promouendum verfentur*,po-
dagricis vtiles funt,mane præfertim & exonerata aluo,manuum labores & brachiorum frictiones:fic e-
nim non modo à pedibus reuulfio fit,fed etiam inutilium refolutio.

Qualis debeat effe arthriticis victus. CAP. XII.

Præcedentis coctionis vitia fequentes non emendare.

PAfto femel corpore,non ante ad cibum redeundum eft,quam prioris perfecta fit in ventriculo con- E
coctio: ne iecur cruda adhuc & male confecta cogatur per venas mefaraicas attrahere,vel pulfa po-
tius excipere : Vnde nutritionis per vniuerfum corpus deprauatio: primæ enim coctionis vitium fe-
quentes non emendant. Cibi eligantur boni fucci & coctu faciles ; tofti quidem pituitofis : elixi ve-
ro biliofis; vt ciborum varietas fic leguminum, lactanciorum,acidorum, & acetariorum,vt omphacii,

Capi podagræ obnoxii.

aceti,aranciorum,& citreorum vfus vitari debet.Non accumbendum menfæ, nifi vrgente fame, inde
furgendum,antequam fatietas venerit,vel hoc nomine,quod dum calor natiuus in copiofioribus ali-
mentis fubigendis occupatur,à noxiorum humorum mitificatione reuocatur, magnarũ auium carnes,
vt cygnorum,gruum,pauonum haud laudabilis fucci funt,& difficilius fubiguntur in ventriculo.Vete-
rum nonnulli improbarunt vfum carnis caponum, & fimilium altilium, quia podagræ funt obnoxia:
fugi-

A fugiendi pisces, quia excrementitios humores cumulant,& facile corrumpuntur in ventriculo, imo & ipsum vsu continuo relaxant. Inter quadrupedum carnes vitulina est commendatissima, quia tempe-ratum sanguinem & laudabilem succum gignit, ac facile coquitur. Nec interim improbanda verueci-na. Cæterum non est par fames omnibus arthriticis imperanda, sanguinei enim & biliosi, quia multo & multum absumente calore præditi sunt, copiosioribus alimentis sunt reficiendi: fames enim bilem acuit, itaque dolores exacerbat: neque interim humidis nimium sunt alendi, humiditas namque nimia præterquam quod putredinis author est, fluxiones ciet, & materias in articulos deducit. Itaque bilio-sus humor sumptis, admotisque incrassandus est & refrigerandus, ne tenuitate sua in partes dolentes ruat. Ex vsu igitur erunt iusculа, lactuca, portulaca, acetosa, & similibus herbis saporata: & hordeata in quatuor seminum frigidorum decocto parata. Pituitosi, quia calore sunt non ita vegeto, suum velut secum circumferunt alimentum: itaque nec multis nec humidis cibis sunt alendi. Omnibus vero ar-thriticis ea fugienda sunt, quæ difficile coquuntur, & facile corrumpuntur, eos enim omnes habet len-

Biliosos non facile ferre ineediam.

Pituitosos per inedias suo succo vi-uere.

B ta quædam febris, quæ calorem natiuum minuit, & alimenta ad putrendum habilia reddit. Copiosior non modo vini, sed & cuiusuis alterius liquoris potus fugiendus est. Nam ab humoris maiore copia na-tant cibi in ventriculo, & calor natiuus restringitur quodammodo, vnde cruditatum prouentus. Qui-dam Medici commendant vsum vini albi, quia vrinas ciet: quod non est omnino improbandum, mo-do corpus vacet excrementis: alias hoc tanquam vehiculo, si præsertim corporis paulo calidior sit tem-peratura, in articulos deferentur. Itaque in tali casu mallem rubellum debile & adstringens, quod sci-licet nec caput nec articulos tentet, & vasorum orificia cogat ac confirmet. Satius tamen foret penitus abstinere, & eius loco hydromel bibere hac forma: *℞. aquæ* ℔*.iiij. mellis optimi.q.j. bulliant ad consumptio-nem* ℔*.vnius, bene despumando, adde ad finem saluiæ. p.j. imo si æger sit pituitosus, cinamomi aut caryophyllorum mo-mentum.* Biliosis parabitur hydrosachara hac forma: *℞. aquæ fontis* ℔*.iiij. sacchari* ℔*. ß. colentur per mani-cam sine ebullitione. addendo in fine cinamomi.* ℥ *ij.* Sic enim simul roborabitur ventriculus. Licebit etiam ptisanam bibere, in qua sub coctionis finem bullierint rosæ siccæ, aut syrupus de granatis, ne vilescat in ventriculo, vbi primum ab igne fuerit semota, curandum, vt resīdat, moxque per manicam aut mun-dum linteum coletur.

Vinum album non esse vtile arthriticis.

Rubellum tutius bibi.

Hydromel tutissime.

Hydrosacchara.

Quid impe-diat aquam aut ptisanā bilescere in ventriculo.

C

Qua arte roborandi sint articuli. Cap. XIII.

AD huius mali præcautionem magnum est in roborandis articulis momentum, quo irruentibus præ-ter naturam humoribus resistere possint. Itaque eos mane & vesperi vtile est perfricare oleo om-phacino ex olea nondum matura parato, vel ex oleo rosato concorporato vna sale communi tenuissi-me trito. Poterit etiam admisceri oleo communi, addita scobe cornu ceruini, vt cui resiccandi & ad-stringendi vis insit. Lotiones etiam ex sequenti lixiuio vtiles censentur: *℞. corticum granat. nucum cupressi, gallarum, sumach. corticis querni an. vnc.ij. salis com. aluminis rochæ an. vnc.j. saluiæ, rorismarini, lauendulæ, lauri, iuæ arthriticæ. an. m.j. rosar. rub. m. ß. bulliant omnia in sex libris vini crassi & adstringentis & lixiuio parato ex a-qua chalybeata & cinere querno,* inde instituuntur fotus cum spongiis vel filtris, à fotu partes diligenter ab-stergendæ & resiccandæ sunt linteis calidis, vitato frigore. Sinellarum viridium succus cum oxycrato temperatus, singulare est ad hanc rem præsidium.

Quid oleum omphacinū.

Fotus robo-randis arti-culis vtiles.

Sinellarum succus cum oxycrato.

Quod si à causa frigida debilitatis articulis robur quæritur: *℞. saluiæ, rorismar, thymi, lauendulæ, lau-ri, absynthii. an. m.j. caryophyllor. zinzibe. & piperis conquassatorum an. vnc.j. infundantur in aqua vitæ & vini ru-bri adstringentis an.* ℔*.iiij. bulliant leniter in balneo mariæ,* ex eo liquore foueantur articuli mane & vesperi.

D Vuas etiam in cuppis, vindemiarū tempore calcare, putant ad roborandos articulos valere; quod si præstare non poterit, fouebit pedes musto adhuc feruente.

Parantur eodem consilio in hunc, qui sequitur, modum sacculi. *℞. salis com. aluminis rochæ, corti-cum granat. sumach, berberis, nucum cupressi an. vnc. iij. fol. saluiæ, rorismar. rosar. rub. an. m. ß. includantur omnia sacculis linteis, & bulliant simul cum lixiuio, fiat decoctio pro fotu articulorum.*

Sacculi.

De arthritidis cura, quam Palliatiuam dicunt, & causarum arthritidis materialium. Cap. XIIII.

HAbenda & hic quoq; ratio causarum, ex quibus fit hic morbus; temperiei corporum, quæ affligit; partium, quibus insidet; & earum, vnde venit. Vt enim hæc haud semper similia sunt, sic nec vnū in omni arthritide & simile remedium esse potest. Primum enim, quæ ex materia frigida fiunt, alia re-media postulant, quam quæ ex calida: & quæ ex simplici vno aliquo humore, quam quæ ex pluribus commixtis & compositis. Bilis enim solitaria acutos dolores ciet: at admixtione pituitæ temperata, leniores. Iam alia initiis, alia incremento, aliis alia temporibus remedia conueniunt. Nec vero in

Scopi curan-di.

E ischiade, vt in podagra & aliis aliorum artuum arthritidibus licet vti repellentibus: nisi forte horren-da aliqua adsit inflammatio. His in mentem reuocatis animaduertendum, quod eius arthritidis, quæ penitus profligari nequit, cuiusmodi est hæreditaria & inueterata, cura, quam Fucatam seu Palliati-uam dicunt, quatuor scopis continetur. Primus est de diæta conuenienter instituenda, secundum sex illas res, quas non naturales vocant: Secundus de euacuanda & diuertenda antecedente materia, tum purgantibus, tum phlebotomia: Tertius de topicis pro humoris morbifici conditione, & partis natura apponendis. Quartus de corrigendis accidentibus, præsertim vero dolore, cuius per hos affe-ctus tanta sæpe est acerbitas, propter virulentæ qualitatis humori coniunctæ inexplicabilem & ex-pugnabilem qualitatem, vt ipsa per se necando ægro sæpe sufficiat. Et quoniam causarum morbifica-rum varietas, remediorum in hos quatuor scopos collatorum parit varietatem, ideo in causarum

Num in i-schiade vtē-dum repel-lentibus.

Cura pal-liatiua qua-tuor scopis continetur.

A iuuantibus sumptũ argumentũ non esse semper certum.

distinctione attentissimum Medicum esse oportet. Falli enim & aliam pro alia sumere facile est, arthri- A
tici enim à materia frigida dolores, si narcoticis frigidisque remediis impositis sedantur, opinionem fa-
cere possunt causæ materialis calidæ, quanquam non est ita: narcotica enim dolorem sedant, non quia
causæ contrarientur, sed quia sensum, stupore inducto, destruunt: contra videri nonnunquam possit
causa materialis calida, quæ tamen frigida est: quod scilicet admonitis calidis remediis mitior sit: nem-

Qui frigidi morbi frigidis & calidi calidis iuuari possint. Primum ergo id est, quod imponit Medico in dignoscendis & distinguẽdis causis morbificis.

pe à iuuantibus sumpto argumento, quod contraria contrariis curentur, & similia similibus conser-
uentur. Sed in eo error est, quod non contrarietate, sed attenuatione materiæ frigidæ, cutis rarefa-
ctione, in tenues auras dissipando, remedia calida profuerint: ex quo intelligere licet, sumptum à iu-
uantibus & lædentibus argumentum fallax esse: quin etiam contingere potest, vt materiæ frigidæ ma-
gna copia à cerebro decurrens, ingentes dolores moueat propter virus admixtum, & biliosi humoris
exiguam portiunculam, quæ vehiculi instar lentam & tardam pituitam in articulos deducit: vnde ea-
rum partium calor & inflammatio ægro sitifera, & febrifera, ex quo minus cauti & calidi, adducentur
facile, vt credant, materiam calidam eiusmodi arthritidis causam esse. Iam quando non vnus aliquis B
simplex, sed admixtione multiplex humor arthritidem facit, imponere potest partis color citrinus,
quasi à sola bile mala materia existeret, quæ tenuitate suæ substantiæ centro relicto, corporis seu partis
circumferentiam facile occupat: & tamen multa pituita paucæ bilis admixtione velut efferata, morbi
materia erit præcipua, nocturnis forte exacerbationibus dignoscenda. Augere etiam potest conceptam
2 de bile opinionem, doloris & vigiliarum occasione febris nata, quæ humores attenuans & liquefa-
ciens in articulos impellit, vrinasque flammeas, multa bile tinctas & pulsum incitatum facit: errauerit
3 tamen Medicus, si his tanquam præstigiis deceptus, hanc arthritidem tanquam à calida & non à frigida
causa natam curare aggrediatur, quanquam non me latet proprii interdum morbi curam, symptoma-
4 tum correctioni esse posthabendam. Sed & fieri potest, vt bilis arthritidis causa sit, interim vero nulla
eius in cute & partis laborantis superficie signa ex colore appareant: quia ambientis aeris frigus & im-
positorum narcoticorum vis, subiectorum succorum colorem obliterarint, & liuiditatem velut appin-
5 xerint. Contingit etiam, vt corpore humorum crassorum & viscidorum sarcina onerato, portionem
eius aliquam natura excretrix in articulos deponat, reliquam vero in visceris alicuius cauo relinquat,
6 vbi obstructionem & putredinem faciens, febrem mox accendat: intermittentem quidem, si pauca ea
sit & minores tantum, habitusque venas inferciat. Tum igitur non satis est operatum esse Medicum C

Cathartica cur arthritidis debeat exhiberi Valida.

Id demum certum iudicium esse, quod signorum nititur congerie.

Cur in arthritide vacuandum catharsi & phlebotomia

in arthritidis curationem, sed multo magis attendere ipsum oportet, ad febris profligationem, quia si
continua sit, dedecus Medico, ægro vero periculum creat: si intermittens, facile in continuam dege-
nerat, nisi accommodatis remediis occurratur: nempe nisi blande subducta aluo sanguis detrahatur,
moxque validiori cathartico, molesto humorum onere natura expediatur. Validius vero ideo id opor-
tet esse catharticum, quia si debilius sit, humores quidem concitabit, sed citatos non deturbabit, citati
vero in dolentes & debiles articulos irruent, & arthritidis incrementum facient. Ex his apparet, quam
sit fallax ea coniectura, quæ vno signo nititur, quoties de causis morbificis ferendum iudicium est. Ita-
que certam eam demum videri de morbi materia sententiam, quæ signorum nititur congerie, ducto-
rum scilicet, à colore partis, calore aut frigore, tactu manifesto, iuuantium & lædentium argumento,
ægro familiari & consuetæ diæta, temperie, ætate, regione, anni tempestate, doloris, proprietate, die-
rum & in diebus horarum exacerbatione, exacerbationis diuturnitate, vrinis & aliis, quæ ab ægri cor-
pore manant, excrementis. Cæterum quia non pauci in ea sunt hæresi, vt putent in arthritide neque
purgandum, neque sanguinem esse detrahendum, minuenda hic nobis ea opinio est. Nam cum Me-
dicina eorum, quæ desunt, additio sit, & eorum, quæ supersunt, detractio, arthritis autem morbus sit, D
qui in humorum turgentium copia essentiam habet, certe citra ipsorum, quæ catharsi & phlebotomia

Li. de affect. vbi de arthri. loquitur.

Ad aph. 23. sect. 1.

Li. de curat. per sang. missionem.

fit, detractionem, non eius, nec doloris, qui ipsi adiunctus est, sperabilis esse potest curatio. Metrius
suo de arthritide tractatu scribit, arthritidem curari purgatione, non in declinatione modo exhibita, sed
etiam in ipso morbi vigore, quod nos experientia verum deprehendimus: Hippocratisque congruit
sententiæ, quæ dictat, *in doloribus per inferiora purgandum est.* Sed & Galenus, in magnis inflammationi-
bus, febribus, & doloribus, nullum maius neque præstantius nouisse se remedium, sanguinis, ad animi
vsq; defectionẽ, missione profitetur. Si qui sint quę in eiusmodi affectibus conuenienter pręscripta pur-
gatione & phlebotomia non habuerint melius, ebrietatis, gulæ & similis intemperantiæ vitio id con-
tingere. Hinc enim humorum crudorum copia congeritur, quæ sua contumacia remediis se minus prę-
bet obsequentem. Itaque intemperantes & gulæ ac veneri dediti arthritici, nullum ex remediorum vsu
sanitatis fructum sperare possunt.

De topicis, quæ ad frigidam arthritidem adhibentur. CAP. XV.

Nisi præmissa purgatione non esse tutum in arthritide Vti repellentibus.

PArum admodum topica prosunt remedia, nisi arthritici corpus ab excrementitiis humoribus fuerit E
repurgatum: quin & *periculum est, ne repellentium vsu humorum virus in viscera compellatur, quæ res repen-
tinæ mortis multis causa extitit.* Primo igitur loco de topicis agemus, quæ ad pituitosam arthritidem ido-
nea censentur, quia frequentior hæc est, quam quæ à causa est calida, per initia in omni arthritide, præ-
terquam ischiade, vtendum est adstringentibus quibus constringendorum seu roborandorum articu-
lorum & resiccandi, absumendique humoris excrementitii vis insit. Vt; *℞. fol. sabinæ. m. ß. nucis cupressi,*

Adstringens cataplasma.

Fotus digerens.

℥ iij. aluminis rochæ ℥ j. gummi tragacantæ, ℥ iiij. mucaginis psilii & cydon. quantum sufficit, fiat cataplasma. Vel:
℞. stercoris bubuli recentis. ℔. j. mellis ros. ℥ iiij. olei ros. & aceti. an. ℥ ij. bulliant simul parum, fiat cataplasma. Vel;
*℞. oleor. ros. & mirth. an. ℥ ij. pulueris myrrhæ & aloes an. ℥ j. acaciæ. ℥ ij. ß. incorporentur cum aqua gallarum co-
ctarum & fiat vnguentum.*

Nonnulli

A Nonnulli in aceti sufficienti quantitate incoquunt saluiæ, florum chamæmeli, meliloti, absynthii & ebuli an.m.ij. in decoctum calens dolentem partem demergunt, hocque remedio sæpius repetito repelli consumique humorum noxium; non frigidum modo, sed & biliosum, roborari partem exploratum est: recentes olearum fæces impositæ dolorem sedant: idem præstant arantia sicca in aceto elixa, tritaque & imposita. Vel; ℞.*medii corticis vlmi* ℔.ß. *caudæ equinæ, stœchad. consolid. maioris, an.m.ß. aluminis rochæ, thuris an.* ʒ *iij. farinæ hordei* ʒ *v. lixiuii communis quantum sufficit, fiat cataplasma ad formam pultis satis liquidæ.* Tum fere, cum intumescit pars, dolor remittitur, quia facultas excretrix à centro humorem depulit in partis circumferentiam, id est, intus foras. Sic enim dolentibus dentes dolor cessat, cum genæ intumescunt.

Partim adstringens partim digerens.

Post repellentium vsum, veniendum est ad ea, quæ resoluendo seu digerendo humorem conclusum vacuant. Omnis enim humoris fluxio in parte aliqua consistens, vacuationem efflagitat. Nec mirum videri debet, si primo quoque tempore haud vanescit digestus humor: habenda enim ratio pituitæ frigidæ, quæ crassa est & viscida: habenda & ratio partis ligamentosæ, membranosæ, & neruosæ, adeoque densioris, quam carnosæ partes existant;

B ℞. *rad. bryon. sigilli beatæ mariæ an.* ʒ *iiij. bulliant in lixiuio; postea terantur, & colentur per setaceum, addendo farinæ hordei & fabar. an.* ʒ *j. olei chamæ.* ʒ *iij. fiat cataplasma.* Vel;

Cur humor arthriticus non statim vanescat appositis digerentibus.

℞. *far. hordei & lupin. an.* ʒ *iij. sulphuris viui & salis com. an.* ʒ *j. mellis com.* ʒ. *v. pulueris aloes & myrrhæ an.* ʒ ß. *aquæ vitæ* ʒ *j. cum lixiuio fiat cataplasma.* Vel; ℞ *succi caulium rub. aceti boni an.* ʒ *iiij. farinæ hordei,* ʒ *j.ß. pulueris hermodactyl.* ʒ ß. *vitellos ouorum nu. iij. olei chamæ.* ʒ *iij. croci.* ℈ *ij.* Alii radices & caules brassicæ vrunt, cineremque miscent cum axungia suilla & puluere ireos, medicamentum componunt. Vel: ℞. *lactis vaccini* ℔ *ij. micæ panis albi quantum sufficit, bulliant simul, addendo pulueris subtilis florum chamæ. & meliloti. an.m.ß. croci.* ℈ *j. vitellos ouorum nu. iiij. olei rosar.* ʒ *iij. butyri recentis,* ʒ *j terebinth.* ʒ *ij. fiat cataplasma ad formam pultis satis liquidæ.* Id cataplasma non pituitosis modo seu frigidis, sed cuiuis arthritidi, quibusuis temporibus vtiliter imponitur ad doloris leniendam acerbitatem, in quauis hominum temperie, debetque bis aut ter in die repeti. Theriaca etiam in vino dissoluta & ilita hunc dolorem dicitur sedare. Licet eodem consilio, emplastra, vnguenta, cerata, & litus præparare & imponere: emplastri forma talis esse potest:

Plenius digerentia.

Cataplasma ad omnem arthritidem quouis tempore vtile.

℞. *gummi ammoniaci, bdellii, styracis an* ʒ *ij. cum aceto & aqua vitæ dissolue, & adde farinæ fœnugr. vnc.ß. olei chamæ. & anethi. an. vnc. ij. ceræ quantum sufficit, fiat emplastrum molle.* Vel; ℞. *rad. bryon. sigilli beatæ mariæ an. vnc. v. bulliant in lixiuio complete, & colentur per setaceum addendo olei chamæ. vnc. iij. seui hircini. vnc. iiij. ceræ nouæ*

C *quantum sufficit, fiat emplastrum molle.* Vel; ℞. *gummi ammon. opponacis, galbani. an.* ʒ *ij; dissoluantur in aceto, postea colentur, adde olei liliorum, terebinth. venetæ an. vnc. j. picis naualis & ceræ nouæ quantum sufficit, fiat emplastrum molle.* Vel; ℞. *succi rad. enulæ camp. & ebuli. an. vnc. iij. rad. altheæ* ℔.ß. *coquantur & colentur per setaceũ, addẽdo florum chamæ. melil. sambuci, rorisin. & hyperici, an. p. ij. nuces cupressi nu. iiij. oleor. chamæ. aneth.. hyperici, lilior, de spica an.* ʒ. *ij. pinguedinis anatis, gallinæ & anseris an.* ʒ ß. *ranas virides viuas nu. vj. catellos duos nuper natos, bulliant omnia simul in* ℔. *ij.ß. vini odoriferi, & vna aquæ vitæ ad consumptionem succorum ac vini, & ossium catellorum dissolutionem, & fortiter exprimantur: expressioni adde terebinth. vnc. iij. ceræ quantum sufficit fiat emplastrum molle.* Valent etiam ad resoluendum emplastra de vigo, oxycroceum, de mucaginibus, de meliloto, & similia mixta & liquida cum oleis & axungiis similis facultatis. Vnguenti forma hæc esto. ℞. *anserem pinguem, & imple catellis duobus, de quibus deme cutem, viscera, caput & pedes. Item accipe ranas nu. x. colubros detracta cute in frusta dissectos nu. iiij. mithridat. & theriac an. vnc.ß. fol. saluiæ, rorismar. thymi, rutæ an.m.ß. baccar. lauri & iuniperi conquassat. an. vnc. j. pulueris nucis mosca. zinziberis, caryophill. & piper. an.* ʒ *j. de eo, quod stillabit, fiat vnguentum; vel linimentum cum cera & terebinth. veneta, pauca aqua vitæ addita,* mirifice arthriticos dolores sedat à causa frigida subortos.

Emplastra digerentia.

D ℞. *gummi, pini & ladani an. vnc. iiij. gummi elemi & picis naual. an.* ʒ ß. *terebinth. venetæ claræ* ʒ *vj. olei chamamel. & lilior. an. vnc. iiij. vini. rub.* ℔. *j.ß. aquæ vitæ & saluiæ an.* ʒ *vj. dissoluantur omnia simul lento igne, baculo semper agitando: deinde adde pulueris ireos flor. baccar. lauri & hermodactyl an. vnc. ij.ß. mastiches, myrrhæ & olibani an. vnc. ij farinæ fabar vnc. iiij. incorporentur omnia simul, fiat vnguentum molle,* Vel;

Vnguentum.

℞ *mucag. seminis fœnugr. in aceto extractæ quantum volueris, cui misce mellis quantum sufficit, coquantur simul, donec vnguenti spissitudinem acquirant.* Mutentur hæc, quoties opus videbitur.

Hic etiam ad resoluendum valent fotus anodyni & digerentes: ℞ *fol. rutæ, salu. rorism. an. m. j. florum chamæ. meliloti an.m.ß. vini albi & lixiuii. sarment. an.* ℔. *iiij. bulliant omnia simul pro fotu.* Vel; ℞. *origani, saturciæ, calaminthæ, salu. rorism. florum chamæ. melil. lauendulæ, hyperici, rosar. rub. absynth. an. m. i. bulliant cum aceto & vino, fiat decoctio pro fotu,* quo vti licebit non in frigida modo arthritide, sed & calida, quia resoluit, & adstringendo partem roborat, atque à fluxione vindicat. Curandum, vt quæ arthriticis doloribus adhibentur remedia, subinde mutentur: Nam in hoc morbi genere, quod paulo ante profuit, & nunc prodest remedium, id mox est nociturum.

Fotus digerentes.

Subinde mutanda in arthritide eodem paroxysmo remedia.

Quod si doloris tanta contumacia est, vt descriptis remediis non cedat, oportet tum, quia extre-

E mus est morbus, extrema Hippocratis consilio adhibere remedia, cuiusmodi sunt, quæ sequuntur. ℞. *axungiæ gallinæ, olear. laurini, mastic. & euphor. an. vnc. j. pulue. euphor. & pyreth. an.* ʒ *j. fiat litus,* quo quotidie fricetur pars; valde efficax est id remedium. Nam euphorbium & pyrethrum calefaciendo attenuat & resoluunt, gallinæ axungia & oleum laurinũ relaxant, mastichinum vero partem roborat, & nouã fluxionem arcet. Fit etiã vnguentum valde anodynum ex oleo vulpino, in quo lumbrici seu vermes terrestres, radix enulæ & bryoniæ bullierint, cum pauca terebinth. & cera, remollit, attenuat, & resoluit humorem frigidum articulis impactum: ℞. *seminis synapi puluerisati, & aceto acerrimo dissoluti, vnc. iij.*

Insigniter digerens.

Anodynum.

mellis

Insigniter digerens. *mellis anacardini ℥ ij.aquæ vitæ ℥ j.salis com.℥ ij.misceantur omnia simul & dolori imponantur.* Vel; ℞.*picis nigræ.* A
℥ iij.terebin th.venetæ.℥ ij.sulphuris viui subtiliter puluerisati.℥ iij.olei quantum sufficit, liquefiant simul, fiat emplastrum,extendatur super alutam,relinquaturque biduum aut triduum totum in affecta parte,si inde doloris leuamen percipit æger:Sin minus,mutetur,vt supra dictum est. Imponunt nonnulli eodem consilio vrticam Græcam, moxque aqua marina seu salsa locum abluunt. *Vesicatoriū ad materiā coniunctā contumaciam.* Alii fouent partem aceto,in quo stercus columbinum coxerit,ad vacuandam materiam coniunctam:valde potens remedium est vesicatorium ex fermento valde acri, cantharidibus, & pauca aqua vitæ conflatum: sic enim prosilit serum malignum ac virulentum,vnde dolorum sequitur leuamen. Sunt enim dolores quidam arthritici, qui nisi validioribus quam sit intemperies ipsa,remediis tolli aut minui nequeunt, quare vesicatoria reiici non debent,cum etiam in hoc affectu ferrum ignitum veteres laudauerint, vt dicemus postea. Christophorus Andreas *in sua œcoiatria* valde commendat stercus bubulum,caulium foliis aut pampinis inuolutum,cineribus calidis suppositum,indeque dolenti loco calide admotum.

De topicis,quæ ad calidam seu sanguineam arthritidem adhibentur. CAP. XVI.

Qualia hic desiderentur repellentia. VTendum est hic repercutientibus initio,quæ frigida sint & sicca, vt vtraque qualitate cum morbifica materia pugnent,sint etiam ad robur partis adstringentia. Præmissa vero vniuersalia remedia semper intelligi velim. ℞.*albumina ouorum nu.iiij.succor.lactucæ & solani,an.℥ j.aquæ ros.℥ ij. incorporentur simul & fiat linimentum sæpius renouandum.* Alii farinam hordei lentium,acaciam, oleum rosaceum & myrtillorum capiunt,& cum pauco aceto cataplasma concinnant. Vel; B

℞.*sumach.myrtillor.boli armeni an.℥ ß.acaciæ, corticis granatorum, balaust. an. ℥ j. aquæ plantag. & rosar. an.℥ iij.olei rosati,℥ j.ß.aceti.℥ j. farinæ hordei & lentium quantum satis erit, fiat cataplasma.* Id valde nobile & efficax ad tumores phlegmonosos & erysipelatosos sistendos. Licet etiam cataplasma fingere ex mucagine Cydoniorum,in aqua rosarum extracta,cassia fistula,oleo rosato & aceto, Vel; ℞.*pampinorum vitis viridum m.ij.terantur & bulliant in oxycrato ex aqua fabrorum,adde sumach.conquassati.℥ j.olei rosati.℥ ij.farinæ hordei quantum sufficit fiat cataplasma.* *Optimum cataplasma adstringens.* Vel; ℞.*succor.semperuiui, hyosciami & portulacæ an ℥ iiij.corticum mali granati.℥ j.ß.farinæ hordei. ℥ v.vini austeri quantum sufficit,fiat cataplasma*:valde commendatur id; vinum enim & corticem granatorum habet insigniter adstringentia, succos vero insigniter refrigerantes; farinā insuper,quo sanguineos humores influere paratos inspissat,& cataplasmati corpus præbet. Vel. ℞.*fol. hyosciami & acetosæ an.m.j.inuoluantur papyro,& sub cineribus coquantur; mox cum vnguenti populeon. aut rosati.* C
℥ ij concorporentur,cataplasma tepidum parti imponatur. Vel; ℞.*florum hyosciami ℔. ij.ponatur in phiala vitreata, & reconde in fimo equino,donec putruerint,accipe ex putredine ℥ ij.in quibus dissolue olei de iunipero ℥ ß.fiat linimentum ad vsum.* Alii carnem citrulli in mortario contundunt & imponunt. Vel; ℞.*mucag.seminis psilii & cydon extractæ in aqua rosar.& solani an.℥ iiij olei rosati omphacini ℥ iij.vini granatorum.℥ j.vitellos ouorum cum albumine.nu.iij.camphoræ ℥ j.incorporentur simul,fiat linimentum.* Vel; ℞.*olei rosati omphacini ℥ iiij. albumina ouorum cum vitellis nu.vj.succi plantag.& solani.℥ j.farinæ hordei.vnc.iij.incorporentur simul,fiat cataplasma.* Vel;

℞.*farinæ fabar.& hordei an. vnc.iij.olei rosati.vnc.ij oxycrati,quantum sufficit, coquantur simul, fiat cataplasma.* Vel; ℞.*mucag.seminis psilii.vnc.iiij.olei rosati.vnc.ij.aceti.vnc.j.vitellos ouorum nu.iij.croci.℈ j.misce.* *Li.22.ca.25*

Phlebotomia ad materiam coniunctam & dolorem leuandum. Narrat Plinius,Sextum Pomponium prætorii viri patrem, Hispaniæ citerioris principem, cum horreis suis ventilandis præsideret, correptum podagræ dolore mersisse in triticum sese super genua, leuatumque siccatis pedibus mirabilem in modum,hocque postea remedio vsum. Notatu dignum est, quod sæpe fit,vt omnino talibus remediis dolor sedari nequeat,propter sanguinis in parte impacti multitudinem,quare restat,vt vacuetur:quod multorum commodo perfeci, aperta vena, quæ in parte obsessa,magis tumore,& dolenti loco vicinior videbatur:extemplo enim sedabatur dolor. Nec vero nimii esse debemus in vsu repellentium,ne sic induretur materia, vix postea resoluenda, vbi scilicet in D
nodos & calculos gypseos concreuerit. Repercutientibus conuenienter impositis, subiungenda sunt resoluentia,ad discutiendum humorem,qui reliquus in parte hæret, de quibus *sequenti* dicetur *capite.*

De topicis ad biliosam arthritidem remediis. CAP. XVII.

Qualia hic desideret repellentia. FRigida & humida,quæ initio vsurpantur,repellentia,in hac arthritidis specie esse debent,vt bilis vtrique qualitati resistant,eiusmodi sunt folia solani, portulacæ,semperuiui,hyoscyami,acetosæ,plātaginis,papaueris,aqua frigida & similia,ex quibus variæ consurgunt compositiones, vt; ℞.*succor. hyoscyami,semperuiui,lactucæ.an. vnc. ij.farinæ hordei.vnc.j.olei rosati.vnc. ij. agitando simul fiat medicamentum, sæpius renouandum*: sic enim demum sedabit inflammationem. Remedium insigne esse putant cerebrum porci tritum cum amylo aut hordei farina,& oleo rosato,sic & maluarum folia in aqua cocta,& pystillo contusa,atque imposita ardorem sedant.

℞.*mucag.seminis psilii extractæ in aqua solani vel rosar.vnc.ij.farinæ hordei.vnc.j. aceti quantum sufficit,fiat linimentum.* Vel; E

℞.*vnguenti rosati Mesuæ,& populeo.an.vnc. iij.succi melonum. vnc. ij. albumina ouorum nu. iij. misceantur simul pro litu*,spongia etiam in oxycrato mersa & expressa,impositaque idem præstat. Vel,

℞.*fol.caul.rub.m.ij.coquantur in oxycrato,& terantur,adde ouorum vitellos, iij. olei rosati, vnc. iij.farinæ hordei quantum sufficit, fingatur cataplasma.* Licet etiam capere succum crudum caulium, ebulorum, & rosarum pystillo expressum,ex hisque cum oleo rosato & hordei farina concorporatis fingere cataplasma. Hyeme,quo scilicet tempore herbas recentes habere non licet, vsurpandum erit vnguentum Galeni refrigerans,& populeonis. Vel;

℞.ceræ

A ℞.*ceræ albæ*, ℥ j. *croci*. ℈ j. *opii* ℈ iiij. *olei rosati quantum sufficit*, *macerentur opium & crocus in aceto*, *deinde terantur & incorporentur cum cera & oleo*, *fiat ceratum*, quod supra telam extensum parti dolenti totique eius vicinæ imponatur, & sæpius renouetur.

Ceratum cũ opio.

Quidam ranas viuas per medium ventrem diuisas dolenti loco imponunt.

Compertum est multorum experimentis etiam ischiadicos dolores cum nullis aliis remediis cessissent, litui ex aqua limacum mucosa per septem aut octo dies vsurpato sedasse, cuius rei fidem mihi fecit nobilis dominus à Longemello, vir rei & fidei plenus, cum ipse totos sex menses ischiade fuisset diuexatus: Hac arte eiusmodi paratur aqua. *Cape limaces rubros quinquaginta aut sexaginta*, *pone in olla cuprea & sale communi consperge*. *illicque contine per diem integrum*, *mox per cilicium exprime*, *in expressa colatura lintea demerge imbutaque illo liquore dolenti loco impone sæpius reuouanda*. *Cæterum si magna subest inflammatio*, *incoquendi erunt limaces in aceto & aqua rosarum*.

Aqua limacum.

Tradunt ad eos etiam dolores valere mala citrea aut arantia cocta in aceto & pistillo tusa, atque cum pauca farina hordei aut fabarum concorporata. Vel; ℞.*pomorum coctorum in lacte* ℔.j.*butyri*, ℥ j.*vitel-*
B *los ij*.*aceti* ℥ j.*fiat cataplasma*. Sunt, qui caseum recenter expressum, & pingui lactis substantia castratum, cum oleo rosato & farina hordei pistillo in mortario concorporant & applicant, reprimit inflammationem & sedat dolorem. Alii cassiam recenter à canna extractam cum succo cucurbitæ aut melonum commiscent. Alii folia caulium & ebuli aut apii vel trium simul cum pauco aceto trita parti imponunt. Alii seminis lini vnciam vnam in zitho macerant, illectamque inde mucaginem cum oleo rosato & farina hordei in cataplasma conformant. Alii oleum papauerinum carni citrullorum contritæ affundunt, incorporataque apponunt. Quod sequitur remedium, authoritatem habuit ex Vascone quodam Basatensi persanato, cum ipse arthriticis doloribus diu multumq; supra communem arthriticorum sortem fuisset diuexatus. *Capito imbricem seu tegulam fastigiariam magnam*, *densam*, *& crassam*, *curatoque vt ignibus vsta candeat*: *illam in alia pari magnitudine tegula includito*, *frigida tamen*, *ne lecti linteamina*, *eius comburantur contactu*, *mox calentem illam foliis ebuli tam multis impleto*, *vt in ipsa pars ægra citra noxam*, *quæ ab igne metuitur*, *componi & consistere posit*. *Calorem inde manantem*, *calorisque fructum*, *sudorem*, *sustineat æger horæ spatio*, *subiectis aliis ebuli foliis*, *si primo imposita inaruerint*, *subiecta etiam alia tegula calente*, *si prior ante exactam horam refrixerit*. *His perfectis pars extergenda venit linteis siccis*: *repetẽdum particulare id laconicum per quindecim dies mane ieiuno stoma-*
C *cho*: *post inungetur pars litu sequenti tepido*: ℞.*succi ebuli*, ℔.j.ß.*olei com*. ℔ j.*misceantur simul*, *& ponantur in vase fictili*, *cuius orificium sit strictum admodum*, *& tenaci luto bene obturatum*, *postea bulliant in duplici vase cum vino ad medias diluto*, *per spatium decem vel duodecim horarum*, *refrigerentur*, *& seruentur vsui*, *addendo vnctionis tempore guttas aliquot aquæ vitæ*: inungi poterit bis aut ter in die longe à pastu. Quinetiam radices & folia ebuli in aqua cocta & contusa sedant dolorem imposita. Idem præstat oleum ebuli per quintam essentiam extractum. Quod si rebellis dolor descriptis remediis sedari nequeat, & calore feruoreque intolerabilis syncopes periculum minetur, ad narcotica erit veniendum: His enim licet partis temperies labefactetur, calor natiuus minuatur vel extinguatur potius, id tamen longe est, satius, quam totum corpus doloribus conficiendum prodere, vim habent insigniter refrigerandi & siccandi, sensum partis obtundendi, humores præterea tenues, acres, & mordaces, cuiusmodi sunt biliosi, incrassandi. Itaque si quæ materia dolorem facit, crassa est, narcoticis abstinendum, vel certe magna cautione adhibita vtendum:

Particulare laconicum.

Litus ex succo ebuli.

Quando ad narcotica veniendum.

℞. *micæ panis secalini parum cocti in lacte* ℥ ij. *vitellos ouorum nu*.ij. *opii* ʒ j.*succorum solani*, *hyosciami*, *mandragoræ*, *portulacæ*, *semperuiui*.*an*. ℥ j.*misceantur simul*, *& imponantur*, *sæpiusque mutentur*. Vel; ℞ *fol*.*hyosciami*, *cicutæ*, *acetosæ an*.*m*.j.*bulliant in oxycrato*, *& contundantur*, *cumque vitellis ouorum crudorum nu*. ij. *& olei rosati*.
D ℥ ij.*farina hordei quod sit satis*, *incorporentur*, *fiat cataplasma*. eius vsu ingentes dolores sedare soleo. Vel;

Cataplasma cum opio.

℞.*opii*. ʒ ij.*camphoræ*. ʒ ß *olei nenuphar*. ℥ j.*lactis* ℥ ij.*vng*.*rosati Galeni*. ℥ iiij.*incorporentur simul in mortario*, *applicentur*. Quinetiam inquit Hippocrates, *podagricos & conuulsa magna ex parte aqua large affusa leuat & extenuat*, *soluitque dolores*. Nam modicus torpor dolorem soluit. Est & alia ratio, cur omnibus articulorum doloribus vtiliter affundatur: quia scilicet repellendo humores influxum in partem prohibet. Poma mandragoræ in lacte cocta & tusa idem præstant. Idem & folia hyoscyami, cicutæ, lactucæ, portulacæ similiter cocta. Si quis his frigidioribus vti volet, cruda & non cocta imponere debebit. Cæterum doloris remissa acerbitate desistendum ab eiusmodi narcoticorum vsu, quin potius roboranda pars venit calidis & digerentibus: alias periculum est, ne destructa eius temperie nimium debilitetur: sicque postmodum omni fluxionum generi obnoxia sit. Quare fotibus digerentibus ante descriptis, & quæ sequuntur remediis roborabitur.

Apho. 29. sect. 5.

Narcoticorum vsu impressa partis noxa qui corrigenda.

℞.*gummi ammoniaci & bdellii an*. ℥ j.*dissoluantur in aceto*, *& passentur per setaceum*, *addendo styracis liquidæ*, *& farinæ fænugr*. *an*. ʒ ß. *pulueris ireos* ℥ iiij. *olei chamæ*. ℥ ij. *pulueris pyrethri*. ʒ ij. *cum cera fiat emplastrum molle*. Vel; ℞.*rad*.*enulæ*, *ebuli*, *althea an*. ℔.ß.*seminis lini*, *fænugr*.*an*. ʒ ij.*ficuum ping*.*nu*.*xx*.*coquantur complete*, *&*
E *traiiciantur per setaceum*, *addendo pulueris euphor*. ʒ ij.*oleor*.*chamæ*, *aneth*.*& rutacei*, *an*. ℥ iij. *medullæ cerui*. ℥ iiij. *fiat cataplasma*. Modus tamen adhibendus in digerendo, ne digesta impacti humoris tenuiori portione reliqua fœculenta concrescat in tophos: quod etiam in repellendo est metuendum. Omisi etiam, quod veterum sententia ad doloris sedationem plurimum conferunt balnea aquæ dulcis, in qua coxerint herbæ refrigerantes, trihorio à leui pastu vsurpata: sic enim demum biliosis naturis gracilibus, & quibus corporis est rarior textura, sunt accommodatiora, quia magis humectant, & tenues ac biliosos adeoque acres vapores expeditius digerunt, tepore nempe balnei, apertis poris & liquatis humoribus. A balneo inungendum corpus hydræleo, ne calor natiuus exhalet, & corpus fiat infirmius. Crassi succi alimenta conuenientiora sunt, vt bubula caro, pedes verueciui & similia, modo talia concoquere æger possit, his enim impissatur sanguis biliosus, & ad fluxum redditur ineptior.

Digerentia.

Modus in digerendo & repellendo.

Balnea dolorem athriticum sedant.

Crassi succi alimenta qui vtilia.

Quæ

Quæ auxilia sint adhibenda in articulorum doloribus ab intemperie solitaria sine materia.

Cap. XVIII.

Historia.

FIunt etiam in articulis dolores ab intemperie sine materia, qui etsi rari sunt, quia tamen mihi experiri contigit, quibus aduersum remediis vsus sim, visum est aperire. Mihi aliquando maiore animi contentione in studio occupato, ideoque externas, quæ in corpus ingruere poterant, iniurias non sentienti, ventulus per bibliothecæ angusta rimarum clanculum subiens, coxam sinistram perculit: tandem studendo lassus, cum primum surrexi progressurus, stare in pedes non potui, tanta erat doloris sine vllo tumore aut humore, qui quidem cerni posset, acerbitas. Itaq; coactus sum lecto me tradere, reuocatoque in memoriam, quod *frigus, neruis plane inimicum*, mihi dolorem illum creasset, depellere id tentaui frequenti linteorum calidissimorum appositione: quæ etsi contractu suo sanas partes, dolenti & perculso loco vicinas, vesiculis inde surgentibus amburerent, vix tamen illic, vbi defixa erat doloris acerbitas, sui sensum faciebant, tanta erat & tam firmiter fixa intemperies. Imposui & marsupia auena & milio frixo plena, vinoque rubro calente imbuta, vesicas item bubulas calefacientium herbarum decocto semiplenas. Denique & catinum ligneum cinere calenti pene plenum, saluia, roremarino, & ruta leuiter contusis obtectum, inuolutumque linteo, quod aqua vitæ conspersum vaporem remittebat, qui dolorem leniba: impositus etiam panis ater, recens à furno extractus, & aqua rosarum aspersus valde profuit. Atque quo lenius inimicum illud frigus expugnarem, pedum plātis lagenas testaceas aqua feruente plenas admoui, vt inde etiam cerebrum per neruorum rectitudinem & continuitatem incalesceret, horum remediorum vi tandem contumaci illa intemperie, cum per viginti quatuor horas me detinuisset, præclare sum defunctus. Aliquando ab excrementitia quadam materia, sed tenui adeo & subtili, vt oculorum sensum fugiat, excitatur doloris arthritici alia species: Fuligo quædam est, accensarum candelarum fungis, seu atræ illi vligini, quæ cohibito ad obiectum aliquod corpus lampadum ardentium fumo cogitur & concrescit, similis: quæ virulenti seri admixtione infecta, quaquauersum peruadit, nunc in his, nunc in illis articulis extremos dolores ciens, nisi illi exitum affectanti, aperiatur via corniculis, cucurbitulis, vesicatoriis, cauteriis aut alia simili arte. B

Hipp. aph. 10 sect. 5.

Varia ad dolorem ab intemperie frigida sine materia ortum remedia.

Fuliginosus vapor arthritidis aliquando causa.

Quæ agenda sint post exactum dolorem arthriticum. Cap. XIX.

Quibus omnino modis roborentur articuli. Remedia ad relictam exacto dolore in articulis imbecillitatem.

SEdato dolore, roborare articulos conuenit. Roborare autem non est tantum adstringere & desiccare, sed omnino imbecillitatem ex morbida dispositione in parte relictam emendare: nempe humorem, si quis restat superfluus, discutere: si ab exhausto & sicco laborent articuli, humectare. Cæterum podagricis postquam doloribus articulorum defuncti sunt, superstes diu remanet incedendi impotentia: quia qui in pedibus magno numero existunt nerui & tendines, multo humore pituitoso irrigati, relaxantur, vt non magis se aut pedes fulcire possint, quam papyrus madefacta. Ergo vt incedendi facultas restituatur, humor ille impactus omni arte discutiendus & exhauriendus est; fotu nempe, cataplasmate, & emplastris desiccantibus & adstringentibus, vt sequitur. Fotus quidem vsurpabitur, qui descriptus est antea, aucta quantitate aluminis & salis, addita sulphuris viui pari quantitate: inde quod sequitur emplastrum veniet imponendum: *℞. mas. emplast. contra rupturam ℥ iiij. tereb. ℥ ij. pulu. ros. rub. nucum cupr. galla. gran. myrtil. & fol. eiusdem thuris, mastich. & caryoph. an. ʒ j. malaxentur omnia simul manibus inunctis oleo myrtino, & mastichino fiat emplastrum*, extensum super alutam debitæ magnitudinis & latitudinis, imponatur pedum regioni supernæ & infernæ. Emplastro superdanda est caliga ex corio canino præparato per totum crus subnexa: id emplastrum roborat neruos, humorem ipsis impactum exhaurit, & fluxionem intercipit. Caliga vero canina calorem partis natiuum conseruat, & quia constringit, fluxionem in pedes coercet. C

Caliga ex corio canino vsus.

D

De Tophis, seu nodis, qui in arthriticorum articulis concrescunt. Cap. XX.

Tophis vnde origo.

ARthriticis quibusdam concrescunt in articulis nodosa tubercula, veteribus Tophi nuncupata. His generatio est à pituitæ crassæ, viscidæ, & crudæ congestione, & cum pauco acri ac bilioso humore permixtione. Resides hæ materiæ in parte remanent, quia ab ea imbecilliore digeri & dissipari non potuerunt: impactæ igitur in gypseam & cætaceam quandam substantiam facile concrescunt: dum à calore peregrino & adurente, quem dolor & arthriticum virus inuexere, earum pars tenuior vanescit, crassior autem velut fæx subsidet: quanquam his tophis gignendis aliquando etiam occasio est importunus remediorum repellentium aut digerentium vsus. Nam ab illis materiæ impactæ incrassantur & coguntur, ab his vero, eo, quod tenuius est, digesto, reliquum, quod subsidet, concrescit. Quæ ad remolliendum parantur medicamenta, calefaciendi & humectandi vi mediocri prædita esse debent, vt materiam impactam fundere & liquefacere possint, cuiusmodi est aqua tepida, decoctum herbarum remollientium, decoctum intestinorum & capitum pedumque vitulinorum & veruecinorum. Post hos & similes fotus, vtendum erit sequenti medicamento: *℞. axungia human. anser. & gallina, medul. ceruina an. ℥ ij. tereb. venet. ℥ j. aqua vit. parum, cera quantum sufficit, fiat vnguentum molle.* Hinc quod sequitur vtile erit: *℞. rad. alth. lilior. bryo. lapat. acuti an. ℥ iiij. coquantur complete, & traiiciantur per setaceum: adde gum. ammo. bde. galb. opopana. in aceto dissolutorum. an. ℥ j. medu. ceru. ℥ j. ß. incorporentur simul & applicentur.* Vel; *℞. oleor. lilior. amygd. dul. medul. cruris cerui, an. ℥ ij. ß. muca. sem. lin. alth. & fœnug. an. ʒ j. cera quantum sufficit, fiat ceratum.* Vel; *℞. empl. de Vigo cum merc. & cerat. de œsipo humida descriptione philagrii. an. ℥ ij. malaxentur simul cum oleo liliorum fiat massa* Vel; *℞. gum. amon. opopan. galb. bdel. dissolutorum in aceto an. ℥ ij. panno lineo colatis, adde pulu. sulph. nitr. synap. pyret. an. ℥ ß. styra. liq. & axung. hum. an. ℥ j. res. pini, tereb. venet. an. ℥ ß. cera quantum sufficit, fiat ceratum molle.* E

Importunum digerentium & repellentium vsum tophos inuehere.

Remollientia.

Liquefacit & humectat.

Li. 10. sim. c. 7. se. 22. li. 3. tract. 2. c. 21.

Quod

Emplastra ex veteri caseo ac pernæ decocto.

A Quod sequitur, Galeni & Auicennæ sententia putatur efficacissimum: ℞. *pedes porcel. bene salsos, nu. iiij. veterem pernam cum illis coque: addendo sub finem radicum bryoniæ, lapathi acuti, an. ℥iij. axungiæ tauri, & medullæ ceruinæ, an. ℥j. cum caseo putrefacto, fiat emplastrum molle ad vsum.*

Quod sequitur, etiam efficacissimum est: ℞. *casei acris & putrefacti ℥iiij. pulu. sulph. viui, euphor. & pyre. an. ℥ij. decoctionis veteris pernæ & porcellorum, quod sufficit ad incorporandum, ducantur in mortario, & fiat emplastrum ad vsum.* Vel: ℞ *spumæ nitri ℥vj. tereb. ℥ij. olei veteris ℥viij. lixiuij, quo lanæ pileorum lauantur, & ceræ quantum sufficit, fiat ceratum satis molle.*

Suffitus efficax.

Post vsum remollientium suffitus fiet in hunc modum. Lapis pyrites, aut molaris, vel lateritius, ab igne candens præsto erit: in hunc coniicietur aceti acerrimi & aquæ vitæ quod sufficit, vapor elatus membro affecto diligenter excipietur, huic enim vis inest attenuandi, incidendique crassam, viscidam & gypseam materiam, imo & cutem perrumpendi: quanquam hæc ipsa sæpe sua sponte nulla vi medicamentorum vel ferri distringitur. Denique quæ ad scirrhos, eadem ad arthriticos nodos, tophosque remolliendos valent remedia.

Qui tophi aliquando suppurare videantur.

Cæterum animaduertendum est, quod nō nunquā suppurantur nodosa hæc tubercula, non quidem ab impacta & gypsea materia, sed à fluxione noua & de improuiso superueniente: tumque necesse B est materiebus contentis viam aperire: prodit humor velut lacteus primo, tum gypsea materia: hinc relinquitur vlcus curandum imposito emplastro de gratia Dei, & aliis, vt Chirurgo visum erit.

De flatibus articulis conclusis, & veras arthritides mentientibus, remediisque quæ ad eos adhiberi debent.

CAP. XXI.

Quibus præsertim in de articulationibus colligantur flatus.

Signa flatuum.

SÆpe paucus humor subest, qui arthriticos dolores mouet: at flatus multi admixti, in magnis præsertim articulis, vt ischio, & genubus tantam nonnunquam distentionem faciunt, vt ossium capita propriis locis depellant. Hos subesse in parte intelligere licet, si dolor vrget tensiuus, sine grauitatis sensu: si cum digitis tumor pressus fuerit, cauitatis impressum vestigium non retinet, vt in œdemate, sed contra spiritus flatuosus quodam quasi renixu surrigitur, tanquam qui follem vento distentum præmeret: hinc pars suo fungi munere nequit, quia flatuum multitudine articuli spatia occupantur, sic vt motus libertas intercepta sit, & constrictum quasi membrum teneatur. Plerique non admodum callidi ac periti Chirurgi, impositis huic tumorum generi digitis sic, vt vno sublato premerent altero, cum sentirent veC lut surgentem inter digitos flatum, puris iam facti & fluctuantis, vt in abscessibus solet, inundationem subesse rati, ferro vomicam fecerunt & aperuerunt: Sed cum nihil manaret, patuit, quantum decepti essent: interim tamen sua illa temeritate multis & magnis accidentibus causam præbuerunt, vt dolorū incremento, humorum fluxioni, quorum impetu ossa suis sedibus elocata inemendabilem clauditatem ægris intulerunt. Cæterum vix flatuosæ illæ arthritides sine materia aliqua pituitosa, quæ nec nimiū cruda sit, nec nimium viscida, existunt. Non facile, nec primo conatu discutiuntur eiusmodi flatus, propter intemperiem frigidam, quam parti conciliant, & membranarum ac ligamentorum, quibus articulatio nectitur & continetur, densitatem, sic vt vix quidquam eorum, quæ conclusa sunt, per tam angustos poros expirare possit. Suscipienda igitur curatio est fotibus resoluentibus, discutientibus, & deiccantibus: nempe ex decocto fœnicul. anis. rut. chamem. melil. salu. rorism. orig. calam. marrub. & similium, in vino, lixiuio pauco, aceto ros. & sale comm. elixorum. Post fotum litus vsurpabitur sequens: ℞. *oleor: chamem. aneth. rut laur. an. ℥ij. cum cera alba fiat linimentum, addendo aquæ vit. parum.* A litu sequens imponetur cataplasma: ℞. *flor. cham. melil. anet. ros. rubr. pulu. an. m. j. fol. malu. & absyn. an. m. ß furf. m. j. bulliāt omnia simul cum lixiuio & vino rubro: deinde pistentur cum medulla panis & farina fabarum, quantum sufficit, fiat* D *cataplasma: addendo olei rosarum & myrtini an. ℥ij.* Nonnullis sequens remedium valde probatur ad absumendos flatus. ℞. *axung. suillæ ℥iiij. calcis viuæ ℥jß. terantur diligenter in mortario & incorporata applicentur.* Vel: ℞. *stercor. capr. cocti cum vino & aceto an. ℔ß. tereb. venet. & mell. comm. an. ℥ij. aquæ vir. ℥ß. pulu. rad. ireos florent. & sabin. an. ℥iij olei rut. & aneth an. ℥j. far. fab. quantum sufficit. fiat cataplasma ad formam pultis.*

Qui flatus imponant puris speciē. Cur flatuū articulis conclusorum curatio difficilis.

Curatio.

Deligatio.

Applicanda etiam veniunt splenia oxycrato imbuta & expressa, in quo bullierint absynthium, origanum, chamemelum, melilotum, ruta, sal commune, addita aqua vitę Deligabitur deinde pars quam arctissime æger ferre poterit. Ad extremum, quo parti natiuum robur sensim restituatur, fouenda erit lixiuio ex querno & sarmentitio cinere, in quo bullierint sal, sulphur, alumen electum & spleniis eo maceratis atque imbutis super datis deligatione arctissima constringenda: si tamen dolor ingens partem diuexet atrocius, tum neglecta ad aliquod tempus morbi proprij curatione, symptomati prouidendum erit, partis frictione & litu ex oleo discutiente cum lana succida & aliis anodynis.

De Ischiade. CAP. XXII.

Cur ischias symptomata omnium obtineat vehementissima.

Causa tam lateßarsi doloris ischiadici.

QVia Ischias causarum magnitudine, doloris acerbitate, & reliquorum symptomatum vehementia E cæteris arthritidis speciebus facile eminet, propterea visum est, proprio capite de illa agere. Ideo vero Ischiadis dolor acerbissimus est, symptomataque omnium vehementiora obtinet, quod Ischij cū femoris capite dearticulatio reliquis profundior sit: quod humor, qui eam committit, pituitosus fere copiosior, frigidior, crassior, & viscidior in hāc dearticulationem defluat: quod denique Ischias diuturni fere alicuius morbi successione veniat, per materiæ malignæ & longo morbi primigenij decursu corruptæ, eo loci translationem & decubitum. Cæterum dolor non modo Ischion exercet, sed & profundius subiens ad natium musculos, inguina, genua, extremosq; digitorum pedis articulos portenditur, imo sæpe in lumborum vertebris sui sensum excitat ægro permolestum, adeo vt ipsis ægris, sæpe etiam

Medicis ac Chirurgis colicæ flatuoſæ aut calculoſæ opinionem fecerit. Cauſa tam vagi ac ſparſi doloris A
eſt à multiplici neruorum, qui à lumbis & oſſe ſacro ad eam dearticulationem veniunt, diſtributione repetenda. Simul enim in natium muſculos crus totum, extremoſque digitos diffunduntur, vt in Anatome demonſtratum eſt. Ideo late dolor expanditur, quocunque nimirum ab affecta coxendice deductus neruus pertingit. Sæpius tumor nullus, rubor nullus, nullaue intemperies oculis manifeſta eſt, quod paucæ admodum ſint venæ, quæ in huius partis ſuperficiem cutemq; aſſurgant, & humor demerſus intro lateat: quæ cauſa eſt, cur non ita raro excrementitij humores flatibus permixti tanta vi in huius dearticulationis cauitatem quaſi impetu quodam incurrant, vt relaxatis ligamentis, tum proprio, tum communibus caput oſſis femoris hinc facile depellant, nunquam reſtituendam, ſi paulo diutius abfuerit: quia interim in illam cauitatem illapſus humor, mora velut in lapideum quid concreſcit, femoris verò ille articulus in vicino oſſe nouam ſibi cauitatem attriuit, veræ vero cauitatis labra, quæ cartilaginea ſunt, ſtrictiora & depreſſiora euaſerunt, ligamentalia denique omnia corpuſcula humore excrementitio proluta laxiora, longiora & infirmiora facta ſunt: ex quo ſymptomatum multorum & grauiſſimorũ B
conſecutio: nempe clauditatis, maciei non femoris modo ac cruris, ſed & totius tandem corporis, febris denique lentæ & hecticæ, quæ longa tabe ægrum conſumit, propter cauſas ante commemoratas. Quare videbunt Medici ac Chirurgi, vt principiis obſtent, & validis remediis *ſequenti capite* explicandis prædictorum ſymptomatum fœturam intercipiant.

Ab iſchiade ſæpe elocatio femoris.

Quæ Iſchiadi cura ſit adhibenda. Cap. XXIII.

Cur ſecanda vena in iſchiade. Quando iſchiadica & ſapheia in iſchiade ſecanda.

ETſi Iſchias fere ſit à pituita craſſa, tamen ſi æger validus ſit, ſanguine abundet, & reliqua conſentiãt, ſanguinem ſecta vena detrahere erit perutile, phlebotomia enim fit æqualis omnium humorum vacuatio: itaque per eam inhibetur aut retardatur humorum in partem affectam incurſus. Certe ſedando dolori inflammatorio nullum noui promptius remedium venæ ſectione, primum è baſilica lateris dolentis facta, reuulſionis ergo, deinde vacuationis materiæ coniunctæ gratia è vena iſchiadica, quæ eſt ad malleolum externum, nempe ſi iſchiadis dolor magis extrorſum vergat: aut ſapheia, quæ ad internum malleolum exiſtit, ſi interiora magis doleant. Detrahendi ſanguinis quantitas Medici arbitrio eſt permittenda, quo inconſulto nihil hic tentari velim. Proſunt & clyſteres acres, ſi nihil ſit, quod impediat, C
nempe inteſtinorum vlcera aut hæmorrhoides: Vt. *℞. rad. acori ℥ij. centau. rut. ſalu. roriſm. calam. orig. puleg. an. m ß. ſtœcha. arabic. flor. chamem. melil. anet. an. p. j. ſem. aniſ. & fœnic. an. ℥ß. fiat decoctio ad ℔j. in colatura diſſolue el. hieræ & diaphœn. an. ℥ß. mellis anthoſ. & ſaccha. rub. an. ℥j. olei lilior. ℥iij. fiat clyſter.* Locum quoque hic habent validæ purgationes ex pilulis fœtidis, arthriticis, aſſaieret de hermodactylis, & aliis, quæ ad pituitoſos adhibentur. Electuarium diacarthami bilem & pituitam purgat. Frequentes vomitus non humores modo vacuant, ſed etiam reuellunt, vt *ante* docuimus. Balnea & ſudores proſunt, non ſecus quam guaiaci, & ſalſæ parillæ decoctum. Si calor parti moleſtus ſit, inſtituetur litus ex oxyrrhodino, ſi præſertim dolor ſit profundior: nam acetum tenuitate ſua ad ima penetrat, & oleo, quod ſua natura anodynum eſt, viam facit. Præmiſſis vero vniuerſalibus remediis attrahentia & reſoluentia medicamenta venient imponenda. Humorem à profundo in ſuperficiem euocant emplaſtra ex pice & ſulphure, vel ex ammoniaco, euphorbio, terebinthina, propoli, galbano, bdellio, opopanace. Similiter & litus ex oleo de ſaluia, roremarino, pyrethro, & aliis per quintam eſſentiam, vt vocant, extractis: quibus ſcilicet ob ſubſtantiæ tenuitatem, & à fæcibus terrenis abſtractionem, vires tum ad ſubeundum, tum ad digerendum longe ſunt valentiores & expeditiores. His tamen omnibus niſi adhibito iudicio non eſt vtendũ, D
alioqui inflammationis periculum ſubeſt.

Validæ purgationes in iſchiade.

Inſtituentur etiam fotus ex herbis diſcutientibus & reſoluentibus, vt radicibus & foliis ebuli, ireos, baccis lauri, iuniperi, ſeminibus fœnugræci, aniſi, fœniculi, ex ſaluia, roremarino, chamemelo, meliloto, ſambuco, & ſimilibus, in vino & oleo incoctis.

Emplaſtra ex alto attrahentia.

Quod ſequitur emplaſtrum, Veteribus valde probatur, ad digerendum ſeu reſoluendum, & dolorem ſedandum, cum hoc, quod ſpinas, teſtulaſque & oſſa putrida extrorſum euocat: *℞ ſem. vrtic. mundæ. ſpumæ boracis, ſalis ammon. rad. ariſtoloc. rot. colochyn. terebin. ven. an. ʒx fœnug. pipe. longi, xylobalſam. thur. myrr. adipis cap. gum. pini. an. ʒv. ceræ ℔ß. lactis ficus ſylueſtris, ℥ß. arida liquefacienda ſunt, cum olei lilio & vini generoſi quãtitate ſufficienti, atque ex omnibus concorporatis fieri debet emplaſtrum* iſchio imponendum. Vel: *℞ ſynap. acerrimo aceto diſſoluti ℥ij. fermenti acris ℥ß. pulu. hermodact. ℥ij. mel. com. ℥iii. tereb. ℥iiij oleor: laur. & de ſpica, an. ℥ij. far. fœnugr. ℥j. ß. terræ formicæ cum ouis ℔j. fol. lauri, ſaluiæ, rutæ, roriſmarini. an. m. ß. vermium terreſtrium præparatorum, ℔ß. Terra formicarum cum ouis, & vermes ſeorſim in vino albo incoquentur cum herbis conciſis, hiſque traiectis ac colatis reliqua adiicientur ſecundum artẽ,* iſchio ſimiliter imponẽda. Vel: *℞. rad. enul. camp. ſigil. ſalom. bryon. biſmal. an. ℥ij. coquantur complete & terantur, traiiciantur per ſetaceum, addendo far. fœnug. & hord. an. ℥j. oleor: lilio & chame. an. ℥iij. tereb ℥iiij. ceræ quantũ ſufficit, Fiat cataplaſma*: reſoluit, dolorem ſedat, & materias in ſu- E
pficiẽ euocat. Vel: *℞. rad. ſigil. beatæ mariæ ℥vj. emplaſtri diachylonis albi ℥iiij. croci in aqua vitæ diſſoluti ℥ij. terebinth. ℥j. olei de ſpica nardi, quantum ſufficit, fiat emplaſtrum*; applicetur ſuper alutam calide. Sæpe ego iſchiadicos multos dolores extemplo ſedaui, impoſita dolenti iſchio radice ſigilli beatæ mariæ in taleolas ſecta, quando à materia frigida erant. Vel: *℞. ceræ citrinæ, & tereb. abietis an. ℥ij. liquefiant ſimul in vaſe duplici, & vbi refrixerint, adde pulu. hermodact. ℥ß. flor. chamem. irid. floren. an. ℥iij ſpicæ nardi. flor. thymi an. ℥ij interioris cinamomi electi, & ſemi. naſtur. an. ℥ij croci ℈iiij. malaxentur ſimul manibus axungia porci vetere non ſalita vnctis, & fiat maſſa emplaſtri.* Quod ſi his remediis non ſedetur dolor, tum ad valentiora erit veniendum, vt ad cucurbitulas magnas cum multa flamma impoſitas, ad veſicatoria.

Sigillum beatæ mariæ diſcutit.

℞. ca-

A ℞ canthari d. quibus detractæ sunt alæ, ℨij. staphisagr. ℨiij. synapi ℨjß. fermenti acerrimi ℥ß. incorporentur simul & fiat vesicatorium. *Vesicatoriũ Valens.*

Excitantur etiam vesicæ, imposito paulo infra dolentem locum viburni interiore cortice, pondere duorum aureorum: vlcera rescissis vesiculis, vt diu maneant & fluant, erit procurandum, quo plus exhauriatur humoris in parte contenti. Quod si ne sic quidem proficitur, veniendum, Hippocratis consilio, ad vltimum & extremum remedium. *Quibus* (inquit) *à diuturno coxendicum dolore vexatis, coxa excidit iis crus tabescit, & claudicant, nisi vrantur.* Id ipsum & Celso probatum legimus: *Vltimum* (inquit) *est, & in veteribus quoque morbis efficacissimum, tribus aut quatuor locis super coxam, cutem, candentibus ferramentis exulcerare. Indeque non, vt primum fieri potest, vlcera sanare, sed ea trahere, impositis aureis aut argenteis globulis, vel gentiana, aut cera cum puluere vitrioli, mercurij, & similibus cathæreticis liquata & coacta in globulos, donec id vitium, cui per hæc opitulamur, conquiescat: sic enim plurimis conquieuit.* *Viburni cortex interior vesicatorius. Aph. vlt. se. 6. Lib. 4. c. 22.*

B Itaque tria aut quatuor cauteria actualia, seu ignita ferramenta, circa ischij dearticulationem sic apprimenda sunt, vt in carnem digitum latum subeant, vitatis tamen neruis. Hoc certe nomine hic cauteria proficiunt, quia partem calefaciendo, humores quoque frigidos calefaciunt, & dissoluunt, crassos & viscidos incidunt & attenuant, foras euocant, vt per vlcera cum pure manante effluant. Adde quod obductis mox cicatricibus ligamenta constringuntur, & eorum laxitas corrigitur: totaque eo modo pars insigniter roboratur. *Quis cauteriorum in ischiade vsus.*

De conuulsione flatulenta, seu contractione conuulsoria, quam Gallorum vulgus Guttam Crampam nominant. CAP. XXIV.

QVæ Gallorum vulgo Gutta crampa dicitur, ex nominis potius, quam ex rei affinitate huc à nobis illata est, quæ exponeretur: nam ad rei veritatem loquenti conuulsionis quædam species est, quam flatulenta materia gignit, huius decurrentis impetu, sæpe ceruix, brachia, & crura, vel extenduntur, vel in sese contrahuntur summo dolore, sed eo breui. Causa igitur est crassus lentusque vapor in neruorum propagines, musculorumque membranas insiliens. Noctu impetit potius, quam interdiu, quia tum calor & spiritus in viscera & corporis centrum subducere se consueuerunt, quo fit, vt facile flatus exurgat, & partem, in quam irruerint, haud secus atque cytharæ chordas impleant, distendant & conuellant. *Quid cõuulsio flatulenta. Quas causas habeat.*

C Sæpe id malum eos adoritur, qui in frigida aqua natant, eaque res multis quamlibet egregiis natatoribus submersionis causa extitit, sic arcte tum contractis membris, vt nulla vi exporrigi queant. Aquæ enim frigiditate cutis cogitur & condensatur, eiusque spiracula occluduntur, adeo vt conceptis flatibus exitus non pateat. His qui vino & crapulæ, aut socordiæ ac desidiæ sese dediderunt, frequentius esse solet id malum, ob congestas cruditates. Itaque curatur victu, cultuque corporis, atque exercitio singularum eius partium moderato: sic enim robur ipsis accedit, & materiæ flatulentæ generatio impeditur. In ipso inuasionis articulo, curandi ægri sunt frictione longa ex linteis calidis & aqua vitæ, in qua infusa maduerint saluiæ folia, rorismarini, thymi, satureiæ, lauendulæ, caryophylli, zinziber & similia discutientia ac resoluentia. Prosunt quoque membrorum extensiones, flexiones circumactiones & deambulationes. *Quos sibi obnoxios homines reddat. Curatio.*

FINIS LIBRI DECIMISEPTIMI.

D

E

 A

DE LVE VENEREA, ET HIS QVÆ PER EAM CONTINGVNT, SYMPTOMATIBVS. B

LIBER DECIMVSOCTAVVS.

Descriptio Luis venereæ. CAP. I.

Quid lues venerea.

LVEM veneream Galli morbum Neapolitanum, Itali & Germani Gallicum, Latini Pudendagram, alij aliter nominant. Cæterum parum intereſt, quo nomine vocetur, modo res ipſa intelligatur. Eſt igitur Lues venerea, *morbus, contactu quidem, ſed eo præſertim, qui per impurum concubitum fit, genitus, occultæ qualitatis particeps, fere, à pudendorum vlceribus initium ducens, inde capitis, cæterarumque partium externarum puſtulis amplius innoteſcens, viſcera denique & partes internas inficiens, cum capitis, ſcapularum, articulorum, aliarumque partium ſæuis & nocturnis dolorum cruciatibus.* Temporis ſucceſſu nodos, tophoſque præduros, tandem & cariem oſſibus infert, ipſa liquefaciens, intactis ſæpe circumiectis carnibus: aliarum vero partium ſubſtantiam, pro ſua cuiuſque conditione, corporum affectorum intemperie, & cachexia, cauſæ morbificæ inueteratione, corrumpit & labefactat. Alij enim altero, alij vtroque lumine orbantur, alij inſigni palpebrarum portione mulctantur, alij horrida omnino & multum ſibi diſſimili viſuntur facie, ſtrabiſque oculis. Quibuſdam auditus deperit, nonnullis naſus excidit, palatum perforatur, cum iactura oſſis ethmoidis, adeo vt proclara & articulata, obſcura his & confuſa, turbidaque vox edatur. His os obtorquetur, illis genitale membrum præciditur, mulieribus pudendarum partium magna pars corruptione contaminatur. Sunt, quibus vrethra ex ſtranguriæ venenatæ reliquiis, progerminantibus carunculis, vel inflammatis puſtulis obſtruitur, ſic vt vrinam effundere, niſi demiſſo cathetere nequeant, indies vel ex ſuppreſſa vrina, vel ab orta in illis locis gangræna moribundi, niſi ſectæ virilitatis diſpendio ipſis conſulatur. Alij brachiis manci, alij cruribus impotentes redduntur, alij membris omnibus contractis rigent, adeo, vt nihil iam præter vocem integri habeant: quæ & ipſa nulli iam vſui eſt, niſi deflendis miſeriis, quibus vix etiam pro dignitate ſufficit. Quid eos memorem, quibus aſthmate pectus anhelat, quibus hectica febre, & lenta tabe corpus conſumitur? Longe peius cum illis agitur, quibus inde nata elephantiaſi totum corpus deformatur, putridis & cancroſis vlceribus pharinx, larinx, totaque gula corroditur, capillus defluit, rimis ſerpiginoſis & ſquamoſis manus & pedes fatiſcunt: nec multo melior eorum conditio eſt, quibus ab hac lue vitiatum cerebrum, epilepticis inſultibus totum corpus concutit, quibus fœdo & diro alui fluxu oborto, ſordida & cruenta eluuies continenter effunditur. *Denique nullæ morborum, nullæ ſymptomatum ſpecies ſunt, quibus complicata non ſit lues venerea*, nunquam tollendæ niſi penitus ſublata huius luis virulentia, proprioque alexipharmaco, id eſt, argento viuo, expugnata.

Quas ruinas corpori inferat lues Venerea. C

Elephantia ſoboles luis Venereæ. D

De cauſis luis venereæ. CAP. II.

Lues Venerea ſcortatorum flagellum.

LVis venereæ duæ ſunt efficientes cauſæ: Prima qualitas quædam occulta & ſpecifica, quę in demonſtrationem non cadit, in Deum tamen conferri poteſt, cuius ſcilicet nutu, hoc in humanum genus venerit tanquam flagellum, quod impurorum ſcortorum nimium vagas & laſciuas libidines coerceret. Altera eſt impurus contactus, iſque maxime, qui venereo fit concubitu. Siue enim mas, ſiue fœmina virulentis vlceribus obſita pudenda habeat, ſiue virulenta ſtranguria laboret (quod vitium fluoris vteri nomine, callidæ meretrices prætexere ſolent) ſerpit in alterum virus: nempe mulier hoc malum ſibi adſciſcit, viro id in vuluam feruidam, hiantem & bibulam excutiente: vir vero à muliere, quæ verbi gratia, paulo ante hac labe inquinati ſcortatoris virulentum ſemen exceperit, cuius mucoſa ſanies in ceruicis vterinæ rugis oblita, arrectæ & apertæ mentulæ poris hauriatur, vnde vlcera maligna & ſtranguria virulenta. Id virus ignis inſtar in ellychnio accenſi, ſenſim propagabitur, per venaſque, arterias, & neruos ad partes nobiles manabit: cuius malignitatem iecur validum non ferens, ex cretrice inſita vi in inguina amandabit, vnde aſſurgent abſceſſus, quos inde Bubones venereos nominant. Hi ſi intro recurrant, ac non aperta vomica virus eructent, ſuo in venas & arterias relapſu ſanguinis maſſam pari labe inficient, emergetque venerea lues.

Bubones Venereos intro recurrentes luem Veneream inuehere. E

Poteſt tamen occultiore contactus modo hic morbus contrahi, nempe *halitu ſolo*. Non enim præter rationem aut experientiam eſt, vt inueterata hac labe infecta mulier, importunis & crebrioribus baſiis

A basiis virus in puerum transfundat. Exceptis enim tetris & toto genere malignis vaporibus lactea mollis pueruli substantia alterari, infici ac sensim corrumpi poterit. Notum enim & tritum iam est, obstetrices, excepto lue venerea infectæ puerperæ infante, id mali genus sibi adsciuisse, hausto per manuum spiracula, venarumque & arteriarum ductibus in corpus introducto veneno. Nec vero vlli hominum conditioni, sexui, aut ætati parcit: quisquis enim non concubuerit modo, sed & accubuerit, virulento corripietur: imo si vel in linteis integumentisue, quæ eius sudorem, aut expressum ab vlcere virus impressum retineant, volutatus fuerit. Idem periculum manet illos, qui eodem in vase post lue hac infectos homines, biberint. Labrorum enim impuro contactu, ad poculorum margines virulentam saniem ac saliuam relinquunt, quæ in suo genere non minus est contagiosa quam elephanticorum aut canum rabidorum virus. Itaque non iam mirum erit, si pueri lactati à nutrice infecta, eius luis semina vna cum lacte, quod sanguis est in mammis dealbatus, hauriant: aut infecti lactantes pueri ore feruido, & vlcerato id venenum in nutricis corpus per papillarum continenter suctarum laxam, raram & porosam substantiam transfundant. In hanc rem commemorabilis est, quæ sequitur historia. Optimus quidam huius vrbis ciuis castissimæ coniugi suæ concessit, ea lege, vt infantem, quem nuper enixa erat, enutriret, si

Sola vaporũ communicatione luem veneream inferri.

Qui nutrices in alumnos, & alũni in nutrices virulentiam transferant.

Historia.

B nutricem laborum sociam habere vellet. Quæ forte oblata est nutrix, lue venerea infecta erat: itaque hanc mox in communem alumnum transfundit, hic in matrem, mater in maritum, maritus in duos natos suos, quos mensæ & lecti consortes sibi frequenter adsciscebat, inscius eius veneni, quod præcordiis conceptum foueret. Interim mater cum animaduerteret, natum illum & alumnum suum minime nutricatu proficere, quinimo in perpetuis clamoribus esse, consuluit me, vt quidquid morbificæ causæ subesset, declararem: nec fuit difficile illam assequi, exanthematibus enim & papulis pustulisque venereis totum ei corpus erat obsitum, accitæ vero nutricis, itemque matris papillæ virulentis vlceribus arrosæ: patris vero & duorum, quos dixi, natorum, quorum alter tertium, alter quartum annum ætatis non excesserat, corpora similibus cum alumno pustulis ac tuberculis surgebant. Enarraui ergo omnes lue venerea inquinatos esse, cuius principia & quasi suscitabula ab accita nutrice per malignam contagionem ducta & propagata essent. Omnes curaui, & Deo fauente ad sanitatem perduxi, excepto alumno, qui in ipso curæ labore mortuus est. Accita vero nutrix flagris in carcere cæsa pœnas luit: cædenda publice per omnia vrbis compita, nisi infœlicis familiæ honori magistratus consultum esse voluisset.

C

Quem humorem insideat luis venereæ virus.

CAP. III.

ETsi multorum sententia morbi huius causa antecedens, sit sanguinis quatuor humores complexi massa, malim tamẽ in pituita crassa & viscida maligna veneni venerei qualitate infecta, illius materiam sedemque primariam ac præcipuam collocare, hincque initio ac fundamento ducto contagiosa quadam consecutione in reliquos humores citius tardiusue, prout cuiusque est ad patiendum dispositio, peruagari putare. Cuius meæ opinionis multa sunt argumenta: sed hoc primum, quod pituitosi humoris euacuatione, siue ea per os & sputa, siue per intestina, siue per vrinas, siue per sudores in cuiusuis temperiei biliosæ, sanguineæ, aut melancholicæ hominibus fiat, luis venereæ curatio & sanatio consequatur. Secundo quod dolorum exacerbatio noctu potius, quam interdiu contingat, quia scilicet tum pituita turgens, periostium ab osse diuellat, vel illud cæteraque membranosa & neruosa corpora malignitatis suæ acrimonia feriat. Tertio, quod ægri frigidiorum vsu læduntur, calidorum autem seu vnguentorum, emplastrorum, suffituum, & aliorum, quæ intus forisque sumuntur, iuuari solent. Quarto,

Cur noctu potius exacerbetur lues venerea.

D quod in venereis pustulis animaduertitur quædam velut ad radicem durities, etsi foris speciem bilis, sanguinisue præ se ferant: Apertæ enim illæ differtæ cernuntur, gypsea quadam & tophacea materia, vel crassiore pituita, aut pure viscido: præduri vero in ossibus tophi seu exostoses, vnde succrescunt, quam à pituitosis humoribus coagmentatis & concretis: Quinto, quod partes spermaticæ ac frigidæ huius morbi damna primum & potissimum sentiant. Sexto, quod vlcera, quæ à huius morbi occasione per corpus serpunt, curationem non admittunt, nisi citatis sudoribus. Itaque si morbi & eiusmodi vlcerum materia calida esset, & sicca, guaiaci, radicis chinæ, aut salsæ parillæ decocto efferaretur & foueretur potius. Septimo, quod non raro hic morbus hausto sui & concepto in corpore seminio, per annum sic latet, vt nulla sui signa prodat, quod morbis à materia calida, quæ nempe acutos & rapidos habet motus, denegatum est. Ex his patet, in humore pituitoso luis venereæ basim ac fundamentum esse positum, non negauerim tamen, huic implicitos humores alios vitium facere, & pari contagione inquinari. Vix enim dantur tumores, qui à simplici aliquo, & vnius generis humore existant: sed vt in tumoribus, sic & hic ab humoris dominatione denominatio est facienda.

Diu latere in corpore luẽ veneream antequam se prodat.

E

De signis luis venereæ CAP. IV.

CVm recens est lues venerea, vlcera maligna in pudendis apparent, tumores in inguinibus: strangurìa virulenta manat, sanie sæpius fœtida, cuius vel à prostatis, vel ab vrethræ vlceribus origo est: dolores articulorum, capitis & scapularum ægros exercent, brachiorum, crurum membrorumque omnium quasi confractiones, ac spontaneæ lassitudines adsunt, sic vt nec pes, nec manus facile officium suum facere possint: in ore toto inflammatio, in adenibus tumor superuenit, quæ res & loquendi, & deglutiendi, imo & saliuæ resorbendæ libertatem adimit, pustulæ per totum corpus surgunt, præcipue vero quadam corolla frontem caputque ambire cernuntur: cranium, mentumque pilorum defluuium

Causa saniosa & fœtida in strangurìa virulenta vrina.

Certissima luis Venereæ signa.

totum vero corpus macies deformat: non omnia tamen in omnibus, sed alia in aliis comparare solent. A
Cæterum certissima morbi signa sunt, vlcus in pudendis callosum, durum, & cacoethes, idque idem eandem ad prognosim vim habere censetur, si postquam cicatrice obductum fuerit, eandem, callosamque duritiem retinet: inguinum bubones citra suppurationem, aliamve causam manifestam, retro in corpus reflui. Hæc duo signa si in eodem ægro concurrant, de præsenti aut iamiam adfutura lue venerea iudicium est ferendum. Multis tamen citra horum duorum signorum concursum contingit hic morbus, qui etiam aliis signis se prodit manifestis, vel vlceribus, pustulisue in reliquo corpore, aduersus remedia, quamuis valida & prudenter instituta, contumacibus, nisi toti corpori hydrargyro prospectum fuerit. At cum inueteratus est morbus, plurimis cum fascino languet venus, symptomatum malignitas numerusque crescit, dolores fixi sunt & stabiles, præduri, ac nodosi, tophi in ossibus coagmentantur. Sæpe & ipsa carie ac putrilagine, vt & manus ac pedes pituitæ salsæ corruptione rhagadiis, capita vero ophiasi & alopecia tentantur: tumores cretacei, & alte actis radicibus defixi multis corporis locis insurgunt, materia differti castaneæ aut tendinis æmula: si aperti in varia vlcera degenerant, putrida nempe, B depascentia, & alia pro affectorum corporum natura & conditione. Cur vero noctu dolores exacerbentur, ad veram, quæ *capite superiore* dicta est, rationem hæc adiungi potest, quod lecti, culcitræ, & integumenti tepore, virus venereum velut sopitum excitatur & efferat. Huc facit & cogitatio, quæ de nocte tota in vnum doloris obiectum conuersa & defixa tenetur.

Causa dua alia nocturna dolorum virulentorũ exacerbationis.

De Prognosi. CAP. V.

Signa luis venereæ sanabilis.

SI morbus sit recens, cum paucis symptomatibus, vt aliquot tantum pustulis & exiguis doloribus ac vagis, corpus præterea sit iuuenile & bene habitum, & bona sit ac fauens temporis constitutio, vt verna, facilis futura est & fœlix curatio. At contra qui inueteratus est, multorumque ac malignorum symptomatum comitatu efferus, vt capitis dolore fixo, nodis & carie ossium, vlceribus cacoethis in corpore valde emaciato, & debili, & cuius iam pluries ab empyricis, sed perperam, suscepta sit cautio, aut à doctis quidem Medicis, sed quorum ratione & experientia probatis remediis, morbi malignitas, & rebelle virus cedere recusarit, incurabilis est censendus, si præsertim ad tot mala hoc accesserit, vt æger tabe ac macie hectica, per humidi primigenij consumptionem, prope confectus sit. Itaque hos cura tantum fucata curare aggredi oportet: quanquam etiam in prognosi facienda hic cautum esse decet. Multi C enim pro deploratæ sanitatis habiti sunt, qui conualuerunt: nam Dei & naturæ beneficio mira in morbis plerunque contingunt. Iuuenes, qui raro sunt corporis habitu, magis patent huic morbo, quam quibus contraria est textura & complexio. Vt enim non omnes, qui cum peste correptis, aut in aere pestilenti versantur, pariter afficiuntur, sic nec omnes, qui cum lue venerea infectis concumbunt, vel accumbunt, pariter inquinantur. Dolores lue infectorum, longe ab arthriticorum doloribus differunt. Hi enim certis periodis & paroxysmis repetunt & exacerbantur, at illi continui sunt, & sibi semper fere similes: arthritici dolores articulos occupant, in hisque gypseam materiam in nodos cogunt: venerei vero in mediis potius ossibus defixi sunt, ipsaque tandem carie & putredine dissoluũt. Venerea vlcera, quę peni insident, curatu contumacia sunt, semel vero cicatrice obducta, si dura & callosa remanent, luis venereæ in corpore latentis signa sunt. In genere vero quę nostro hoc tempore grassatur lues venerea, longe mitior est, & curatu facilior, quam quæ olim, quo primo tempore emergere & grassari cœpit, quin etiam indies mitescere videtur. Cuius rei causam hanc esse putant Astrologi, quod cœlestes influentiæ, quæ primum hunc inuexere morbum, successu temporis contrariis syderum obortis reuolutionibus, D viribus suis minutæ & debilitatę sint: adeo vt verisimile inde fiat, tandem post aliquot annos, plane desiturum. Haud secus, quam quæ huic multorum symptomatum concursu similis est, Mentagra, quæ regnante Tyberio Romanorum multos afflixit: & Lichen, qui Claudij (quem Tyberius successorem habuit) temporibus, non Italiam modo, sed & totam Europam diuexauit. Malunt tamen Medici desæuientis huius morbi gloriam sibi vindicare, conferteque in tot & tam salutaria media, quæ nobilissimorum ingeniorum fœlicissimis laboribus inuenta & exculta, sæuienti malo fuere opposita.

Signa insanabilis.

Quid arthritici dolores à virulentis differant.

Mitescere in dies luem venerea.

Quot, & quæ sint artes expugnandæ luis venereæ.

CAP. VI.

Cur guaiaci decoctum non sufficiat expugnandæ lui Venereæ.

A Multis multa excogitata sunt remediorum genera ad huius morbi oppugnationem & expugnationem. Sunt tamen hodie omnino quatuor, quæ potissimum vsurpantur. Primum est guaiaci decoctum, secundum litus, tertium emplastra, quartum suffitus: omnia ex hydrargyro, si primum exceperis. Id haud totum ac validum est: docuit enim experientia in guaiaci decocto vires non esse restringuẽdo venereæ virulentiæ veneno pares, sed tantum consopiendo, quia enim calefacit, attenuat, sudores, E vrinasque prouocat, humores excrementitios desiccando absumit, morbum videtur expugnare, quia inde ad aliquod tempus dolores, reliquaque omnia symptomata remissiora visuntur: at infirmi & fallaces sunt hi conatus, vt quibus id tantum, quod in humorum vitio tenuius est, per sudores digestum exhauriatur. At hydrargyros, veluti vis quędã superior, guaiacivires omnes in se cõtinet, multo tamẽ excellentius & efficacius: nam præter quam quod *calefacit, attenuat, incidit, resoluit & desiccat, sudoresque & vrinas prouocat, humores præterea noxios sursum deorsumque per os & aluum concitat.* Quibus vacuationibus non tenuiora modo discutiuntur excrementa, sed & crassiora ac fæculentiora, in quibus scilicet huius morbi sedes proprie defixa est, fugantur & deturbantur, ex quibus certam sibi morbi victoriam pollicere ausit Medicus. At post decoctionis guaiacinæ vsum, rediuiui dolores, vndique surgunt ab humorum crassiorum, viscidorumque reliquiis in viscerum cauis relictorum: reliquias vero nullas facit hydrargyros.

In hydrargyro vires esse expugnandæ lui venereæ pares.

De de-

A ## *De delectu ligni guaiacini.* CAP. VII.

PRæfertur reliquis id, quod est crassiore trunco, colore fuscum, recens, gummosum, flagranti odore, graue, sapore acri & submordicante, cortice ipsi ligno firmiter hærente. Vim habet calefaciendi, rarefaciendi, attenuandi, attrahendi, sudores & vrinas promouendi, & præterea specifica proprietate virus venereum obtundendi. *Vires.* Tres in hoc ligno notantur substantiæ: prima cortex est: altera albida, cui proxime cortex adhæret: tertia cor dicitur, interior nempe illa nigricans & obscurior. *Partes.* Cortex siccior est: itaque is in vsum veniet, cum siccandum erit validius. Quæ in meditullio est substantia, humidior existit, quia succulentior & pinguior: quæ vtrique interiacet, medio se habent modo. Quare duæ postremæ naturis delicatioribus, & raris corporibus, quæ minus desiccari postulant, conuenientiores sunt. Robustis vero & densis naturis cortex prætea adhibédus est, vt eius admixti ignea vi, humores fluidiores reddantur, & corporis ductus magis meabiles. *Corticis ignea vires.* Cæterum corticem hic intelligi velim, qui vetustate putris & cariosus non sit: cui vitio valde est opportunus: quod diu, antequam à nostratibus in naues inferatur, in littore in strues dispositum lignum sub dio diu iacuit, emptores quærens, quod in naues illatum in fundum sentinamque detrudi soleat, quo & inferne à mari per tabulatorum rimas, & superne à vectoribus
B multa illuuies affluere & colligi solet, huc ad nos aduectum, pondere æstimatur & venditur. Itaque quo ipsi suum pondus maneat integrum, à Pharmacopolis in cryptis, cellisque subterraneis asseruatur, vbi multa vligine eius superficies madens, vix situm & putrilaginem, cariémque potest effugere. Itaque nec corticis, nec ligni, quod huic proxime adhæreat, decoctum ægris exhiberi probauerim.

De decocti guaiacini præparatione. CAP. VIII.

IN primis lignum guaiacinum in ramenta minuere oportet, atque in singulas ramentorum libras aquæ fontanæ octo, decem aut duodecim libras affundere, plus minusue, prout ægri natura & morbi conditio ex indicationum antepositarum regula videbitur exigere. *Guaiaci ad aquam proportio.* Sit vero aqua tepida, si præsertim hyems sit, quod facilis ac penitius in ligni corpus subire, ipsiusq; vires quatuor & viginti horarum spatio, quo maceratio fiet, in se transumere possit. Hinc decoctio fiat in balneo mariæ, ad vitandum empyreuma, quod ex ebullitione ad ardentes prunas contraheret. *Calore sicco cur guaiaci decoctio fieri haud debeat.* Quanquam sunt, qui nihil hoc morentur, abundeque ægris satisfactum putent, si in vase fictili, vernice obducto decoctionem ad lentum ignem pere-
C gerint, ita, vt supra vasis oras nihil liquoris diffugiat, quia sic tantum decocti virium vanescat. Quicquid sit, fiat decoctio ad medias, tertias, aut quartas, vt ægri & ægritudinis ratio efflagitabit. Sunt, qui simplicia quædam admiscent, quibus cum parte corporis, quæ præ cæteris ex morbo læsa sit, occulta & propria sympathia est, quæ saltem vehiculi loco sint, ad decocti vires eo, vbi morbus maior est, deferendas. *An decocto guaiacino cathartica admiscenda.* Alij etiam cathartica adiungunt, quorum mihi ratio probari non potest, quod è re ægri non esse putem, duas simul vacuationes moliri: nempe sudoribus per habitum corporis, & purgatione per aluum humores vacuare: quia *vt mictus, sic & sudor plurimus paruam deiectionem significat.* *Hipp. aph. vlt. sect. 6.* Sunt enim duo illi motus contrarij, quos natura simul ferre nequeat: Purgatio namque à circumferentia ad centrum trahit: sudor vero contrario agit modo, hæcque multorum & magnorum in arte Medica virorum sententia est. Peracta & colata prima illa decoctione, tandundem aquæ materiei illi & magmati affundetur, vt ebullitioni citra macerationem iterum subiectum, cinnamomoque ad robur ventriculi addito colatum, ægro veniat in pastu, atque inter pastus: si quando sitiuerit, in familiarem potum. *Qua quantitate & qualiter assumendum guaiaci decoctum.* Quantitas prioris decocti, singulis, quibus assumetur, vicibus esse debet quinque vel sex vnciarum: nec nisi tepidium hauriendum, quo citius in actum educatur, ac ne actiua frigiditate stomachum offendat, inde coopertus æger lecto se con-
D tinebit, ibique sudorem expectabit: qui si tardius erumpat, prouocandus erit lagenis testaceis aqua calida plenis pedum plantis admotis.

Si quæ interim partes insigniter doleant, fouendæ erunt impositis vesicis suillis, eodem decocto calido semiplenis. Nec erit inutile, antequam hauriatur decoctum, vniuersum corpus calentibus linteis circumfricare, quo sic humores attenuentur, & cutis spiracula aperiantur. Vbi duas circiter horas sudauerit, partes dolentibus locis oppositæ primo extergentur: mox, sed blandius, dolentes ipsæ, ne maior fiat humorum ad eas confluxus. *Qualiter extergendus sudor ab hausto guaiaco.* His peractis, in lecto se vitata aura frigida continebit, quoad egelidus & sibi restitutus fuerit: duabus post horis prandebit, quantum morbi ratio & peculiaris consuetudo permittere videbitur. Sex horis post iterato prædictam decocti dosim, lecto traditus, iisdem, quibus ante, legibus hauriret. Quod si ipsum vel debilitas habeat, vel lecti tædeat, sat erit, si citra decubitum domi se contineat: & si enim sic non sudet, fiet nihilominus per insensilem transpiratum magna dissipatio vaporum & spirituum venenatorum: nam & horum sola communicatione serpit sæpe & propagatur lues venerea per accubitum in lecti consortem. Cæterum vt sanguinem detraxisse, corpusque ex Medici sententia purgasse ante potionem guaiacinam necesse est, sic dum ipsa sumitur, alui libertatem, quæ ta-
E lis potionis calore & siccitate maxime intercipitur, & primarum venarum puritatem clystere, aut solutiuo medicamento, ex quinque vel sex dierum interuallis sumpto, tueri valde conducit.

Quandiu vero vtendum sit, caute animaduertendum est, sumpta indicatione non ex morbi modo malignitate & contumacia, sed etiam ex ægri peculiari natura: quibus enim ardore & macie defectũ est corpus, aridaque siccitate & squamis defœdata cutis, ex quo summam humorum adustionem, & habitus corporis quandam quasi incinerationem colligere licet, his parcius vtendum est, quinimo contemperandum corpus potius intro assumptis & admotis humectantibus, vt balneis, vnguentis hydrargyri expertibus, & similibus aliis. *Quandiu vtendum guaiaci decocto.* Tum frictioni ex hydrargyro valde diluta, & paucorum

 dierum

dierum guaiacina potio est præmittenda. Victus plenior, vt morbum hunc natura sua longum in plures A
menses prorogat, sic parcior, tenuiorque vlcera rebellia & hectica siccitate contumaciora reddit. Quare
media via tenenda est, deligendique cibi, qui bonum & laudabilem in corpore succum gignere nati

Victus ratio.

sunt. Omnes enim ægros nullo discrimine angustis quatuor panis nautici vnciarum, & duodecim pru-
norum damascenorum limitibus velle continere, summæ nonmodo inscitiæ, sed & carnificinæ est: sa-
tius enim esse iudico, agninis, vitulinis, hœdinis, pullastrorum, alaudarum pinguium, & merularum car-
nibus ægrum nutrire, vt quibus longe maior sit cum corpore nostro familiaritas, quam prunis & simi-

Quibus & quale vini permittendum.

libus cupediis. Panis sit siligineus bene fermentatus, nec recentior, seu tenacior, nec durior. Potus sit
decoctum magmatis, seu spissamenti guaiacini: quanquam si quæ oboriatur virium infirmitas, vinelli
cuiusdam vsus permitti poterit, præmisso præsertim singulis pastibus cyatho vno decocti illius magma-
tis. Somnum vitabit statim à pastu, sic enim caput repletur crassis vaporibus. Vitandæ perturbationes
animi, quia his spiritus inflammantur & dissipantur: honestæ voluptatis oblectamenta omnia
perquirenda: venus vero penitus fugienda, vt quæ vniuersum neruosum genus debilitet:
Multi decoctionis guaiacinæ loco vtuntur decocto chynæ. Est autem chyna *iunci cuiusdam ra-* B
dix nodosa, rara, cum recens est grauis, leuis vero, vbi vetustate exoleuit, inodora est: ex quo permultis
efficacis omnis qualitatis expers videtur: ex India aduehitur: sic vero præparatur, in orbiculares taleolas
diuiditur, & in aqua fontana aut fluuiali coquitur, ægris in potum mane & vesperi hac forma ex-
hibetur.

Chyna descriptio.

℞. rad. chyn. in taleolas secta ℥ij. aqu. fonta. ℔ xij. infundantur per horas xij. & coquantur ad consumptionem
iij. part. capiat mane ℥vj. totidem vesperi. Sudorem in lecto expectet, ex subsidente magmate secunda etiam

Præparatio.

paratur decoctio, sed pauciore affusa aqua, quæ diuturniore etiam elixatione, quæ in magmate restant,
vires eliciat per pastus vsurpanda. Sunt, qui tertiam præterea inde decoctionem parant: sed quæ omnino
sit inefficax, Zarzæ parillæ eadem est præparatio.

De Zarza parilla.

De secundo curandæ luis venereæ modo, per frictionem. CAP. IX.

Quando humectantib. præparandum corpus ante frictionem ex hydrargyro.

CErtior est, quæ per litum & frictionem fit luis venereæ curatio, quanquam non in quauis eius spe-
cie, conditione & tempore. Si namque morbus sit inueteratus, ab humore lento, crasso, viscido &
solidis partibus tenacius infixo, quemadmodum ex ossium nodosis tumoribus licet intelligere: tum C
tantum abest, vt frictione primo quoque tempore vsurpata, quidquam proficiamus, vt contra ægrum
in vitæ discrimen abducamus, nisi præmissis remollientibus & concoquentibus, humorem ad exclusio-
nem præparauerimus. At si recens sit cum doloribus mobilibus, pustulisque & vlceribus in faucibus,
gutture, gula & pudendis, tum facile curare licebit eiusmodi præparantibus, si præsertim humor satis ex
sese & natura sua obsequens sit, & velut apparatus. Ergo præmissis vniuersalibus remediis licebit ad li-
tum ex hydrargyro venire.

De delectu, præparatione, & mixtione argenti viui. CAP. X.

Quid sit extinguere argentum viuum.

QVod melius est, clarum est, tenue, album & fluidum: quod contra liuet, nec fluidum est, admixto
plumbo adulteratum putatur. Quod purius sit, per pellem arietinam colatur: conclusum enim si
comprimatur, tenuitate sua penetrat, sordesque suas & plumbeas admixtas fæces in interiore superficie
relinquit. Elixatur inde in aceto cum saluia, rore marino, thymo, chamemelo, meliloto, iterumque co-
latur, & tot artibus excultum in vnguenta atque emplastra venit & admiscetur. Vt extinguatur certius
diu agitandum, & veluti tribulandum est in mortario, vt in quam tenuissimas partes frangatur, separe- D
tur, hacque arte facultas ipsi adimatur, qua possit in pristinum corpus coire: in quam rem licet etiam
sulphuris ac sublimati aliquid addere, vt mox dicetur. Sæpius miscetur cum axungia suilla, addito oleo

Quæ pro corporum affectorum varietate admiscenda sint argento viuo.

terebinthinæ, nucis moschatæ, caryophyllorum, saluiæ, theriaca Galeni. Si vna cum lue venerea corpus
leucophlegmatia occupat, addenda sunt remedia calida attenuantia, incidentia & desiccantia medica-
mento, quod ad litum parabitur: idem fiet cum in ossium substantiam subire ipsum volumus. At si æger
temperamento sit biliosus, sanguineque facile inflammabili, minus calida, attrahentia & discutienda
deligenda erunt. Quemadmodum cum nodosis, scirrhosisue tumoribus obsitum erit corpus, aut aridi-
tate nimia squallidum, admiscenda erunt remollientia & humectantia. Cæterum quo melior sit eius-
modi litubus consistentia, in singulas eorum libras addere soleo, quatuor, quinque, vel sex ouorum in-
duratorum vitellos. Ergo erit medicamenti de Vigo dicti hæc forma.

Vnguenti ex argento viuo descriptio. Modus faciendi. Axungia, cui argentum viuum admiscetur, præparatio.

℞. axungia porci lib. j oleor: chamem. aneth. mastich. & laurini an. ℥j. styra. liquid. ʒx. rad. enul. camp. parum
contritæ, & ebuli an. ℥iij. puluer. euphorb. ℥ß. vini odorif. lib. j. bulliant omnia simul vsque ad consumptionem vini, dein- E
de colentur, colaturæ adde lythargyri auri ℥vj. thuris, mastich. an. ʒvj. res. pini ℥j. ß. tereb. venet. ℥j. argenti viui ℥iiij. ce-
ræ albæ ℥jß. liquefactis oleis cum cera incorporentur omnia simul, fiat linimentum ad vsum. Vel: *℞. argen. viui præpar.*
℥vj. sublimati ʒß. sulphur. viui ℥ß. axung. porci salis expertis, lib. j. vitellos ouor. sub cineribus coctorum nu. iij. olei tere-
binth & laurini an. ℥ij theria. vete. & mithridat. an. ℥ß. fiat linimentum, vt artis est. Modus vero faciendi, erit
eiusmodi: In primis sublimatum sulphurque in pollinem redigentur, tum affundetur argenti viui ali-
qua portio, simul & axungiæ, mox & vitellorum induratorum, continuo omnia & diligenter agitan-
do: His omnibus fideliter concorporatis, tantundem rursum affundetur argenti viui, axungiæ, & vi-
tellorum, ac priori massæ incorporabitur, extremo loco affundentur olea, mox theriaca & mithrida-
tium, simulque omnia per diem integrum tundentur, hacque arte parabitur laudabilis consi-
stentiæ vnguentum, quo ego multoties fœliciter sum vsus. In coquenda tamen ante axungia

est cum

A eſt cum herbis nerualibus,ſaluia nempe,roremarino,thymo,maiorana,lauendula, & aliis, quæ tempeſtiue haberi poterunt. Sic enim axungia attenuandi vim maiorem acquirit, earumque partium conſolandarum,quas lues venerea afflixit.Præterea cũ vnguenta eo conſilio parentur, vt eiuſmodi virulentia intus foras eliciatur,ſudoribus & tranſpiratione per cutis ſpiracula,nemini dubium eſſe poteſt,quin relaxandi viribus, rarefaciendi & attrahendi prædita eſſe debeant. At axungia præterquam quod extinguendo argento viuo valde idonea eſt,inſuper etiam relaxat & remollit. Oleum vero laurinum,de ſpica,rutaceum rarefaciunt,digerunt,doloreſque minuunt. Terebinthina argentum viuum etiam reſtinguit,& inhibet,moderate calefacit,reſoluit,& partes neruoſas roborat. At argentum viuum luis venereæ propria eſt antidotus, vt quam curet quocunque modo appoſitum, partium tenuitate deſiccando & ſudores promouendo. Conferunt quidem aliquid theriaca & mithridatium ad obtundendum huius morbi virus : ſed niſi argentum viuum tanquam viuerra & alexiterium vnicum acceſſerit, non faciunt operæ pretium.

Vires ſingulorum, ex quibus conſurgit deſcriptum Vnguentum.
Hydrargyros Viuerra.

Quæ ſit ars oblinendi ſeu perfricandi corporis.

B CAP. XI.

Corpore, humoribuſque plethoram aut inflammationem facientibus & fouentibus, per ſyrupos concoquentes præparatis,& per cathartica & phlebotomiam,vt decet,ex Medici ſententia excluſis,æger in conclaui,ſeu natura,ſeu arte calido,& à frigidorum ventorum afflatu ſemoto concludendus eſt.Nam *in hoc morbo frigus eſt inimiciſsimum*, tum quia partes neruoſas morbi occaſione iam peſſime affectas lædit,tum quia medicamentorum efficaciam minuit.Itaque in eo permulti grauiter errant, qui ſeu hyeme,ſeu æſtate in vaſto cubiculo conſpirantium vndique ventorum afflatui expoſito ægros oblinũt. Cautius agunt,qui ſtatim etiam ad ignem,dum ſub camino oblinitur,ægro,vela dimidij in tentorij formam,ne qua parte frigida aura aſpirare poſſit,obiiciunt.Nihil tamen tutius eſt,quam ægrum vel in anguſto conclaui, vel in vaſti cubiculi angulo obtenſis tapetibus velut reuulſo, in quo hypocauſtum extructum ſit,ſtatuere & oblinere: ſic enim diutius & ſine tædio ſtans, ſedenſue vt libitum animo fuerit, durare poterit, & æquali vndique calore afflabitur, qui ſtantibus & perunctis ſub camino ad ignem nõ poteſt non eſſe inæqualis,inde vſtulans, hinc tantum non refrigerans : qui motus contrarij ſunt, & ei, quod quærimus,inimici:adde,quod ſi æger debilis ſit,ignis calorem ſtans perferre non valebit. Vel ſi verecundior exiſtat, corpus vniuerſum ſimul Chirurgis nudum oſtentare recuſabit :poterit vero,innoxie

C & ſaluo pudore in anguſto conclaui, in quo hypocauſtum extructum ſit, in lectulo iacens artus ſingulos, ſecundum articulos obliniendos, moxque vel ſtuppis vel bombace carminatis aut atra papyro inuoluendos, renudare.

Frigus lue Venerea infectis inimiciſsimum.
Ignis calorem ægrum,dum oblinitur, æqualiter afficere debet.

Quæ cautiones obſeruandæ ſint in obluendo ſeu perfricando ægro. CAP. XII.

Litus ſeu frictio fiet matutino tempore, coctione ciborum & diſtributione perfecta, quæ alioqui functiones male fierent,naturæ viribus in plura opera diſtractis Quanquam ſi æger debilior ſit,poterit vna hora ante litum gelatina, vitello oui, aut iuſculo ex tabefactis elixatione carnibus cibari, ſed modice:ne ſolidorum aut plurium ciborum coctioni intenta natura, ab eo, quod intendimus, auocetur.Initio oblinentur membrorum tantum articuli, manuum nempe,cubitorum, pedum, genuum & humerorum. At poſtea ſi æger robuſtior ſit, & humorum corporiſque maior commotio neceſſaria videatur,oblini præterea poterunt viſcerum nobilium emunctoria, totaque ſpina dorſi, cautione tamen multa adhibita, vitatiſque ſemper principibus & nobilibus partibus, ne faciamus, quod carnifices illi empyrici, qui totum corpus à planta pedum ad verticem vſque pariter æqualiterque oblinunt & perfricant. Habenda inſuper diligens ratio earum partium, quæ huius morbi ſymptomatibus obſidentur:

D vt magis illæ oblinantur & validius perfricentur.Ducendum tamen ſemper litus frictioniſque initium ab illis, quæ minus dolent, ne ad dolentes amplior ſemper fiat humorum raptus. Atque vt blandiores frictiones cutis ſpiracula haud ſatis reſerant, ſic validiores & duriores obſerant, dolorem commouent, & materiam morbificam copioſius attrahunt. Itaque mediocres frictiones facere ſatius erit, à viribus ægri indicatione ſumpta,vt quæ ſemper præcipua habenda ſit.

Ieiunus ſi fieri poteſt æger oblini debet.
Quibus locis corpus obliniendum.
Litus initiũ vnde ducendum.

Eſt & aliud, in quod Medico Chirurgoque, diligentiſſime omnino eſt intuendum, vt quod niſi aſtu prouiſum fuerit,ægrum vel ad exitum præcipitet,vel recidiuæ obnoxium reddat. Quantitas ſcilicet remediorum,& lituum,frictionumque numerus. Quæ contemplatio cum ea,quæ eſt de temperamentorum corporis vniuerſi,& ſingularum eius partium gradibus,valde ſollicitos tenet bonorum Medicorum animos,artemque coniecturalem facit,tantum abeſt,vt eam empyrici conſequi mente valeãt. Conandum tamen methodo & ratione, vt ex indicationum toties repetitarum regula ad eius cognitionem quam proxime fieri poterit,accedamus.Perfectam enim eius ſcientiam habere,hiſque omnino quatuor, aliis quinque, aliis ſex plures pauciorefue frictiones ab initio, quod empyrici faciunt, præſcribere impoſſibile eſt & ſuperſtitioſum.

Quæ artem medicam coniecturalem faciant.

Mutanda hæc omnia pro morbi malignitate, inueteratione, & ægrorum corporum conditione.

E Certe tamdiu linendum perfricandumque eſt, quoad humorum virulentorum perfecta expurgatio expuitione ſeu ſaliuatione,alui deiectione, vrinarum profluuio,ſudoribus,aut inſenſili tranſpiratione facta fuerit:Quod intelligere licebit ex puſtularum,vlcerumque extinctione & reſiccatione, dolorum & aliorum huic morbo propriorum ſymptomatum ſedatione. In permultis propter denſiorem compactioremque corporis habitum natura in excernendo pigrior eſt.

Quamdiu linendum.
Signa corporis ſufficienter perfricti.

Hos tandem bis in die,mane ſcilicet, & veſperi ſex à prandio horis, linere & perfricare optimum eſſe , multa experientia didici : Sic plus vno die proficitur , quam ſingulorum trium dierum

ſingulis

Qui semel, quibus in die, qui alternis tantum diebus perfricandi. *Lib. de Ven. sect.*

singulis frictionibus. Contra vero rariora, & delicatiora corpora, sæpe & fœliciter alterius tantum perfricui, vnius aut etiam duorum dierum quiete permissa ad vires recolligendas, quæ spirituum nimia resolutione imbecilliores redditæ erant, suffecturæ morbificæ materiæ reliquiis excernendis. Et certe sub institutæ frictionis extremum, cum præsertim ægri spuere incipiunt, corpora cum noxiis humoribus præcedentium frictionum opera sic fluida reddita sunt, vt sit tum vna frictio efficacior, quam duæ sint per initia. Itaque vt morbo existente magno, & ægri viribus infirmis, Galenus iubet partiri sanguinis detractionem, sic & hic, cum naturam, velut in procinctu, aliquo excretionis genere per os, aluum similiue alio incitatam animaduerterimus, sæpius vna die semel linere aut fricare non decet, imo etiam dies aliquos intermittere forte satius est. Sic enim narrat Massa, extitisse quendam, qui marasmo prope confectus, grauissimis huius morbi doloribus continentur afflictus, & à reliquis Medicis pro deplorato habitus, à se tandem integræ sanitati sit restitutus, cum ipsum interpollatis vicibus ad virium instaurationem tricesies septies perfricuisset. Animaduersi sunt à me alij, qui sic, die vno aut altero interiecto decies quinquies, decies septies perfricti plane conualuerunt. Hic ergo modus in exolutis debilibusque corporibus tenendus. Sed interim spectandum, ne frictiones imbecilliores sint, & adeo paucæ, vt causa morbifica haud adviuum perstringatur. In hoc enim morbi genere, natura ipsa per se crises non molitur, medicamentorum auxiliares copias requirit, quibus adiuta vniuersum hoc venenum exigere queat.

Virulenta materia critice excernenda naturam non sufficere. Signa immi nentis critica excretionis.

Eiusmodi crisis vel impendentis, vel iam præsentis signa sunt, si æger sic se iactet, sic fastidiat omnia, vt nec stans, nec iacens eodem se statu continere possit, non edere, non bibere queat: si perpetua lassitudine, fere ad leipothymiam vsq; prematur, cum pulsu bono tamen & æquali: superueniant tormina cum cruentis & viscidis deiectionibus: donec tandem natura post vnum aut alterum diem morbificæ materiæ portione expedita, tantum dolores, tantum symptomata omnia minuantur, quantum excretiones procedunt. At vbi remedia vel numero vel viribus paria non sunt, crisis sequitur imperfecta, morbificæ materiæ reliquias faciens, quæ fermenti instar, humorum vniuersam massam sic sensim inficiunt, vt sæpe post decennium morbus quasi ex latebris emergat, priore longe deterior. Pariter vero videndum est, ne violentiora sint, quæ assumuntur, aut adhibentur medicamenta.

Quæ damna sequantur ex immoderata perfrictione.

Talis enim humoris primigenij & solidarum partium colliquatione inuecta, ægros ad tabem immedicabilem deduxerunt. Aliis vlcera sordida & putrida inde ore toto emerserunt, quæ palati & linguæ bona parte exesa, in mortiferum & morticinum cancrum degenerarunt. Aliis hinc sic lingua intumuit, vt omnem oris capacitatem impleret, adeo, vt in nullam eius partem mandendi ergo sese inflectere posset, ex quo lenta fame moriebantur. Aliis tanta humorum colliquatio facta est, vt per mensem integrum post lenta & fœda saliua os ipsis assidue manarit. Aliis resolutio superuenit musculorum maxillam mouentium: aliis conuulsio, adeo vt in vitæ reliquum vix hiare potuerint. Alij maxillæ portione deperdita dentium aliquot iacturam fecerunt.

Quibus prosit guaiaci decoctum purgans. Dysenteria à validiore perfrictione oborta remedium.

Cæterum non semper corpus eousque oblinendum & fricandum est, donec oris aut alui profluuium appareat. Non paucos enim reperias, quos ne si ad necem quidem oblinas aut perfrices, ad Sialismum deducere possis: conualescunt illi tamen nihilominus, facta crisi vel per insensile transpirationem, vel vrinarum profluuium cum leui aliqua, seu arte procurata, seu sponte oborta diarrhoea, in quo casu multis profuisse animaduerti decoctum guaiaci pro humoris peccantis copia purgans per aliquot dies mane exhibitum, addito vino albo, si lentis aut viscidis humoribus corpus scateret.

Dysenteriæ à frictionibus obortæ remedio sunt clysteres, in quibus multa axungia suilla dissoluta sit, ad obtundendam medicamenti, quod inuexit, & humoris, qui dysenteriam fouet, acrimoniam. Recens etiam theriaca in lacte pingui dissoluta tale symtoma mirifice sedare creditur.

De Tertio curationis genere, quod per Ceronea & emplastra, frictionis vicaria, suscipitur.

CAP. XIII.

Curationem per emplastra esse tardiorem.

QVia multi à nomine de vsu frictionis, quæ per commemorata vnguenta suscipitur, abhorrent, ideo inuenta alia curandi ratio est per ceronea & emplastra frictionis vicaria, nisi quod paulo tardior esse solet, in quam rem non est necesse, ea tantum vsurpare, quæ à Vigonio descripta sunt, sed licet alia etiam excogitare, quæ magis minusue anodyna, emollientia, incidentia, discutientia, aut desiccantia existunt, pro præsentis morbi, symptomatum, humorum & ægri conditione: nunquam omisso argento viuo, vnico huius morbi alexiterio. Talia emplastra mitigant dolores, & nodos, duritiasque omnes resoluunt, omninoque valde efficacia sunt: quia cum continenter corpori inhæreant, continenter etiam agunt.

Quando vtilior sit, quæ per emplastra suscipitur curatio.

Itaque horum vsus præcipue esse debet in huius morbi relapsibus, vel quando humores crassi subsunt & viscidi, vel alioqui in imo corpore demersi, omninoque eradicatu contumaces. Sed quia tardius agunt, sæpe qui ea vsurpant, coguntur ad extremum frictiones aliquot moliri, ad stimulandam naturam & celeriorem excretionem. Quanquam nonnullis, quibus corpora humoresque vel natura vel arte fluida erant, apposita emplastra triduo vacuationem, quæ morbo par esset, procurauerunt, adeo vt nisi tum exempta fuissent, colliquationem ei similem, cuius meminimus in frictione violentiore, inuectura essent. Itaque idem de his eximendis iudicium esse debet, quo de litubus & frictionibus esse diximus.

Emplastri descriptio.

Loco emplastri de Vigo, sequens valde commode vsurpari potest: *℞. massæ emplastri de meliloto & oxycrocei an.* ℔.ß. *argenti viui extincti.* ℥vj. *oleo laurino & de spica, reducantur ad formam emplastri.* Extendi emplastra debent super alutam æqualiter, iisdemque articulorum locis imponi, qui in ea, quæ perfrictione fit, curatione dicti sunt. Sunt tamen, qui brachium totum à manu ad scapulam vsque, & crus totum à summo

A ſummo genu ad extremos vſque digitos emplaſtro contegunt,quod ego non improbo,modo articulorum loca craſſiore emplaſtro obducantur. Tamdiu illic ſini debent, quoad natura excitata, virulentorum humorum perfecta criſi excretionem fecerit. Quanquam ſi interim pruritus multus in partibus ſuboriatur,poterunt eximi tantiſper,dum partes illæ fouebuntur,decocto florum chamæmeli,melioti, roſarum rubrarum, & ſimilium in vino parato, ad id, quod pruritum facit, diſcutiendum, tumque rurſum reſtitui. Sunt,qui vt pruritum ortu impediant, emplaſtra haud nuda parti apponunt, ſed byſſi obiectu velata, ne adhæreant, ſicque tranſpirationem partis intercipiant,pruritus cauſam: validiora vero vel debiliora erunt, diutius breuiuſque parti hærebunt, prout indicationes toties decantatæ poſtulare videbuntur.Emplaſtrorum effectus iidem ſunt,qui & frictionum. Criſim enim procurant alias per inſenſilem tranſpirationem,alias per diarrhoeam,aliquando per vrinas,ſæpius vero,quæ etiam criſis fidelior eſt,per ſyaliſmum. Ex ſyaliſmo, propter virulentorum humorum oris parietibus adhæreſcentium acrimoniam,vlcera ſordida & virulenta toto ſæpe ore,lingua, palato, & gingiuis ſurgunt, quæ vt incremento prohibeantur,permulti frequentes clyſteres ex remollientibus iniiciunt, præſertim ſub initium ſyaliſmi,quo humores maiore copia,quam par eſt (quamquam pars ipſa ferre poſſit) ſurſum citato im-

Quæ excretio hic fidelius morbū indicet:

B petu ſcadentes,deorſum reuocent. Sunt etiam,qui eodem conſilio catharticum in ipſo articulo,quo humores in procinctu ſunt, admotum ſurſum,exhibent, quod mihi non ſatis tutum videtur. Talium vlcerum curatio longe differt à reliquorum curatione:non enim vllo modo reprimi aut repelli debent, quantumuis inflammata ſint, ſed ſolum temperari gargariſmatibus anodynis, tantum vt ardor minuatur, & vt oris frequenti illa collutione viſcidorum humorum ad eiuſmodi vlcera adhæſus impediatur. In hanc rem prodeſt decoctum hordei,lac vaccinum tepidum ore contentum,& verſatum,mucagines ſeminum maluæ,altheæ,pſilij,lactucæ,lini extractæ in aqua hordei, maluæ, vel parietariæ:ſic enim miteſcunt,vlcera,& humorum adhærentium tenacitas diluitur. Cauendum per initia à valide detergentibus:talia enim omnia coniunctam fere acrimoniam habent,doloris incrementum illaturam. In ſtatu vero multo magis:Tum enim frequenti collutione blande deterſa vlcera,acrium appulſu denuo irritarentur.Sufficiet igitur commemoratis remediis vti, impedireque ne vlcerum ſordities & inflammatio augeatur,modo tamen talia vlcera maligniora & ardentiora non ſint. Si enim vel admotorum emplaſtrorum effreni efficacia, vel naturæ in motu ſurſum deprauatæ impetu, contigerit tantam viſcidorum

Ad vitanda oris vlcera.

Ad curanda cum oborta fuerint.

Quando in hoc vlcerum genere locus ſit repellentibus.

C & craſſorum humorum copiam ad os efferri, vt parum abſit, quin pars illa materiæ morbificæ dominio teneatur,adeo vt anadromes rapiditate & perennitate tumefactis genis, gangrænæ, ab intercluſis aditu ſpiritibus, & partium earum extincto calore natiuo, periculum immineat, tum cogitur Medicus propriam morbi curationem pro derelicta ad tempus habere, vt funeſto ſymptomati occurrat Itaque collutiones imperabit ex decocto earum rerum,quæ refrænant,ſiſtunt,& repellunt, vt plantaginis,ſolani, polygoni,burſæ paſtoris,cum ſyrupis roſarum ſiccarum,nympheæ,cydoniorum, berberis, granatorum & ſimilium.

Eandem vim habent decocta & mucagines ſeminum lactucæ,pſylij, cydoniorum, plantaginis, cucumeris, melonum, papaueris albi, hyoſcyami albi in aquis roſarum,plantaginis, ſolani, nympheæ, caprifolij,prodeſt & ſudores prouocare laconicis omninoque calidis & ſiccis admotis: ſic enim humorum à vaſis in vniuerſam corporis ſuperficiem currentium reuulſio fit. At cum inhiberi incipiet humorum ad os excurſus, & tumorum vlcerumque incrementum minui, tum nihil impediet blande detergere ſyrupo roſar.ſiccarum,melle roſato,diamorum,dianucum & ſimilibus.Cum vero deſiccandorum vlcerum opportunitas aderit,contingi leniter poterunt aqua aluminoſa, vel etiam aqua chymiſtarum, quæ in metallis dirimendis vires ſuas ſummas eliſerit. Vtendum præterea frequenter erit gargariſmatibus deſiccantibus,cum adſtrictione paratis ex aquis roſar.plantag.ſolani,burſæ paſt. polygoni & cyno-

Gargariſmata repellentia & refrenantia.

Quæ oris virulenta vlcera deſiccent.

D gloſſi,incoctis vna balauſtiis,roſis rub.myrtil.ſumachio,alumine,acacia,berber. gallis, malicor. & ſimilibus,per ſyaliſmum ægrum inſtaurare & nutrire oportet cibis liquidis & euchymis, & coctu facillimis, quia tum nec mandendi, nec deglutiendi, nec dura coquendi facilitas adeſt: Natura enim tota in noxiorum humorum excretionem intenta, præterea etiam dolorum acerbitate, vigiliis & inquietudine, adeoque ſpirituum mala reſolutione debilitata,in validæ coctionis opus nequit incumbere Ergo exhibebuntur oua tremula,iuſcula ex iiſdem parata,hordeata, conſumpta ex decocti partium extremarum carnis vitulinæ & gallinaceæ, gelatina expreſſa colatitia, parca quidem, ſed frequenti manu, colluto ſemper ante cibum ore.In potum exhibebitur decoctum guaiaci conditum cinamomo: vel ſi quis velit in potu eſſe alimentum,quia cibis non veſcuntur ægri ſolidioribus,licebit exhibere vinum vetus maturum,rubellum & tenue,aqua decoctionis hordei dilutum.Sunt,qui panis albiſſimi bene ſubacti micam in vino prædicto macerant, exprimuntque, vt aliquid panis vino mixtum id tum alibilius reddat, tum minuta acrimonia mitius.Alij calentem à furno panem in vino per noctem macerant,totum id deſtillationi,quæ per balneum mariæ fit,ſubiiciunt, quod liquoris primum effluet validius & calidius erit: at quod dehinc manabit, mitius, & quo æger innoxie cum vino mixto ad ampliorem nutritionem & vi-

Victus ratio in vlcerato ore.

Vt in potu ſit alimentum.

E rium inſtaurationem vti poterit.

Reparandis ſpiritibus in leipothymiæ metu,ſufficient vinum maluaticum,aromatites,acetum roſatum,& ſimilia naribus ad odorandum admota, niſi forte ea naturæ ſponte æger horreat: ſic enim magis vires & ſpiritus conſternarent. Alui interim cura diligens habenda eſt,atque vt leuium, molliumque clyſterum vſu libera ſit,ex Medici ſententia procurandum.

De quarto curandæ luis venereæ modo.

CAP. XIV.

Quæ incorpore damna ſuffitus creët

COmmenti ſunt nonnulli quartam viam curandæ luis venereæ per ſuffitus. Hanc ego non admodum probandam cenſeo, propter maligna multa, quæ inde exurgunt, ſymptomata. Cerebrum enim & pulmones, quibus primo & pleno appulſu excipiuntur, venenata contagione inficiunt & corrumpunt, vnde ægris in vitæ reliquum ſuperſtes manet ſpiritus ſeu anhelitus fœtor. Imo plerique dum ſic curarentur, conuulſione prehenſi ſunt, capitis, manuum, & tibiarum tremore, ſurditate, apoplexia, miſeraque tandem morte conflicti, propter tetros ſulphuris & argenti viui, quibus cinnabaris conſtat, vapores, ore, naribus, totoque corpore hauſtos. Quare eiuſmodi ſuffituum vſum, qui vniuerſi corporis gratia per os & nares exceptis halitibus inſtituitur, nunquam probauerim: at eum haud improbandum duxerim, qui partis tantum alicuius cauſa ſuſcipitur, ad deſiccanda male morata quæ eam ſic occupant

Qui ſuffitus probandi.

Suffituum ex cinnabari vniuerſalium ratio.

vlcera, vt aliis artibus debellari nequeant: aut ad fundendos & digerendos nodos: doloreſque fixos reſoluendos, alioqui indomabiles. His enim ſuffitibus propter admixtum argentum viuum vis ineſt attenuandi, incidendi, reſoluendi, liquandi. Qui ad vniuerſi morbi, corporiſque curationem hos ſuffitus parant, hac via procedunt: Ægrum ſub papilione vndique fideliter obtenſo, ne qua quid expirare poſſit, ſtatuunt, vnaque vaſculum prunis candentibus plenum, in quas cinnabarim copioſe aſpergunt, vt ſic vndique exhalante fumo perfungatur, quo plane modo veterinarij ſolent equos grauedinoſos & mucoſos, id ſingulis diebus tamdiu iterant, quoad os multa ſaliua ſtillare incipiat. Eiuſmodi ſuffituum, vt

Materia ſuffituum.

iam notatum eſt, princeps materia ſeu baſis eſt cinnabaris, ſulphure & argento viuo ſimul commixtis, conſtans, additur radix ireos florentię, thus, olibanum, myrrha, iuncus odoratus, aſſa odorata, maſtiche, terebinthina, & theriaca, quibus omnibus vis ineſt reſolutionis ſpirituum cohibendæ, naturæ roborandæ, fœtoriſque & malignæ qualitatis argenti viui corrigendæ. Parantur etiam alij alia arte ſuffitus, omnino tamen poſtquam extinctum fuerit, & hac, quæ ſequitur, arte velut fixum argentum viuum, liquatur plumbum, eique, cum iam fere refrixerit, affunditur & admiſcetur argentum viuum, totum id in puluerem redigitur, addito antimonio, aloe, maſtiche, calcantho, auripigmento, benionio in puluiſculum redactis, & cum terebinthina in trochiſcorum formam coagmentatis. Vel: *℞. cinnaberis ℥j. ſtyracis rubri & calamitæ, nucis moſch. an. ʒiij. benionij ℥ß. excipe terebinthina, fiant trochiſci ponderis, ʒij. ad vſum dictum:*

Trochiſci in ſuffitus.

additur terebinthina ad ea compingēda, quæ ſicca ſunt, adduntur & gummi, vt fumis ſuffitibuſque materiam præbeant. Cæterum virulenta luis venereæ vlcera non ante ſuffiuntur, quam deterſa fuerint. Probatur etiam ſequens ſuffitus:

℞. cinnabaris ℥j. beionij, myrrhæ, ſtyracis, olibani, opopanacis an. ℥ß. maſtich. macis, thuris. an. ʒij. excipiantur terebinthina, & fiat ſuffumigium.

De Symptomatum ſeu ſymptomaticorum luis venereæ affectuum curatione, imprimiſque vlcerum penis.

CAP. XV.

Præputij quam glandis vlcera maligniora.

VLcera in toto quidem pene calloſa & maligna ex hoc morbo aſſurgunt, ſed longe ea ſunt maligniora, quæ in præputio, quam quæ in glande oriuntur: Sunt enim communibus vlcerum, quæ aliunde veniunt, remediis rebellia, & in gangrænam faceſſere obnoxia, ſic vt plærique qui ſibi mature argento viuo non prouiderunt, eam imprudentiam glandis ſæpe & totius penis iactura & amputatione luere neceſſe habeant. Sum tamen in ea ſententia, vt putem, omnium vlcerum, quæ in pene oboriuntur, curandorum initium à generalibus vlcerum remediis eſſe ducendum. Non enim omnia, quæ coitus occaſione in ea parte naſcuntur, vlcera virulēta ſunt. At cum nihil proficere nos hac arte animaduerterimus, ſerpetque nihilominus indies malum, tum ad veniendum, quæ argentum viuum admittunt, vt his obuiam eatur virulentiæ in totum mox corpus ſeſe propagaturæ, omnino tamen omnia viribus illis prædita ſint oportet, quæ acrimoniam huius veneni malignam queant obtundere, quale eſt quod ſequitur

Lanfranci collyrium.

Pudendorū frictiones.

Lanfranci collyrium: *℞. vini albi ℔j. aquæ roſar. & plantag. an. quart. j. auripig. ʒij. viridis æris ʒj. aloes myrrhæ an. ℈ij. terantur ſubtiliſſime & fiat collyrium.* Contingi illa etiam vlcera vtiliter poterunt aqua ex ſublimato aut etiam chymiſtarum, quæ dirimendis metallis inſeruierit, vel imponetur puluis mercurij, vel ægyptiacum à nobis deſcriptum: Eſcharæ vero lapſus procurabitur baſilicone, aut butyro recenti. His tamē acribus niſi caute admodum non vtendum cenſeo, gangrænæ metu, quæ huic parti facilis eſt. Quod ſi eiuſmodi vlcerum tanta ſit pertinacia, vt his remediis non cedant, tum ad frictiones ſeu litus inguinum

Cur aliquādo ſanatis virulentis penis vlceribus ſuperueniat vniuerſalis virulentia.

perinæi & vlcerum veniendum, ex vnguentis ante ad frictionem vniuerſalem deſcriptis. Fieri etiam ſuffitus poterunt, quo *ſuperiore capite* diximus modo. Sic enim demum virulenti humoris malignitas obtundetur, calloſæ durities moleſcent, vlcera denique ipſa deſiccabuntur, deterſaque conſolidabuntur. Nonnunquam poſt perfectam eiuſmodi vlcerum curationem, apparent in permultis manifeſta luis venereæ ſigna, quæ ſe ante non prodebant, quod per manantia vlcera virus manaret: nunc obſerato illo velut diffugio in corpus interius refluat, atque in aliis partibus ſui notas exhibeat, his hominibus vniuerſalis frictio neceſſaria eſt.

In quo gonorrhoea à ſtranguria virulenta differat. CAP. XVI.

Quid gonorrhoea.

Lib. de locis affr.

AD hanc vſque diem permulti putarunt ſtranguriæ virulentæ aliquid cum gonorrhoea veterum eſſe commune, at longe differre eas affectiones, ex his, quæ ſequuntur, intelliges. Eſt enim gonorrhoea *ſeminis profluuium inuoluntarium ex toto corpore ad genitalia decurrentis, propter reſolutionem & paralyſim facultatis retentricis earum partium*, vt eſt à Galeno proditum. Aliis naſcitur id malum ex ſan-

A ex ſanguinis & materiæ ſeminalis per vniuerſi corporis vaſa collectione, quæ in adipem, lætiorem que habitum non concreſcens, curſum inflectit ad genitalia : contra vero ſtranguria virulenta *profluuium eſt vel ſtillicidium potius ſaniei flauæ, liuidæ, cruentæ fœtidæ, puri haud bene elaborato ſimilis, per ductum vrinarium, ipſum ſæpe acrimonia ſua erodentis & exulcerantis, penis, partiumque omnium genitalium erectionem dolorificam inferentis.* In hac enim erectione, fit earum conuulſiua velut contractio. Hinc eſt quod ægri queruntur ſubtenſam velut ſe chordam eo loco ſentire, quæ penem quaſi deorſum conuellat. Cauſa eſt ſpiritus craſſus & flatulentus, totum canalem ſeu neruum cauernoſum, imo & poroſam omnem penis ſubſtantiam copia replens & diſtendens. Ad hæc ſymptomata ſi hoc acceſſerit, vt exulceretur vrethra, ægrum, dum vrinam effundit, acer dolor diuexat, quia obiter ab vrina acri vlcera irritantur: virulentæ ſtranguriæ tale profluuium, ſæpe ad duos aut etiam tres annos prorogatur: at ſeminis profluuium tamdiu durare nequit, quin corpus ad extremam & mortiferam maciem deducat, quia ſemini materia eſt ex benigniore ſanguinis portione, quemadmodum ex his intelligere eſt, qui vel noctem vnam intemperantius coitu vſi ſunt: his enim totius faciei fere moles ſubſidet, reliquum vero corpus eneruatum languet & torpet. B Ex quibus omnibus efficitur, ſtranguriæ virulentæ profluuium, non eſſe humoris ſeminalis ad fœtus generationem apti, ſed ſaniei potius acris & viſcidæ, quæ corruptione totius ſubſtantiæ venenatam malignitatem acquiſiuit.

Lib. de locis aff.
Quid ſtranguria virulenta.
Cauſa conuulſiuæ diſtentionis penis.
Vide authorem, definit. med. apud Gal.
Qualis per ſtranguriã virulentam fluat materia.

De cauſis ardoris vrinæ, eiuſque differentiis.

Cap. XVII.

VRinæ ardor, cuius ſtranguria virulenta ſpecies eſt, trium ex cauſarum aliqua naſcitur, repletione nempe, inanitione, & contagione. Eam, quæ à repletione eſt, facit vel ſanguinis nimia copia, vel laborioſum & multum ſub ardente & auerſo ſole iter, vel ciborum calidiorum, acrium, diureticorum & flatulentorum eſus tenſionem & calorem in partibus vrinariis inferens, vnde ipſarum, ſimulque & partium genitalium inflammatio: quo fit, vt non ſeminalis modo, ſed & multus alius humor in eas partes defluat præſertim vero in proſtatas glandulas, quæ ſunt ad radices ſeu initia ceruicis veſicæ, quo loco deſinunt vaſa ſpermatica: plethoram etiam illam facit coitus abſtinentia in his, qui mulierum conſortio vti conſueuerunt, debili præſertim exiſtente ſeminalium & vrinæ dicatarum partium excretrice, adeo C vt eo ſe onere ipſæ per ſe expedire nequeant. Tum enim ſuppreſſa materia corrumpitur, acrimoniaque ſua à calore peregrino & putredinoſo contracta ardorem, doloremque in exitu facit. Eiuſmodi materia inflammatoria tumentes proſtatæ, ſucceſſu temporis vomicam rupto abſceſſu faciunt. Hinc ſtillans fluenſue ſecundum vrinarium ductum purulenta ſanies, abradendo vlcera creat, in quæ vrina poſtea impingens exaſperat: vnde acris dolor, qui etiam aliquandiu poſt mictionem durat : vna vero inflammationis, doloris attrahentis & nebuloſi ſpiritus diſtendentis occaſione, penis cum triſti ſenſu erigitur & conuellitur, quemadmodum *capite ſuperiore* notauimus. At eam, quæ ab inanitione eſt, creat intempeſtiuus & nimius veneris vſus. Hinc enim commemoratarum glandularum oleoſum & congenitum humidum exhauritur, quo exhauſto vrina non poteſt non eſſe toti vrethræ obiter moleſta & acris : ex quo potiſſimum doloris abradentis ſenſu ardor vrinæ nomen habuit. Illam vero, quæ à contagione eſt, facit impurus coitus cum homine immundo & virulento, ſeu muliere, quæ paulo ante virulenti viri virulentum ſemen exceperit, vel fluores albos patiatur, vel vlceribus occultis obſita pudenda habeat, vel ſpiritum virulentum illic concluſum & latentem circumferat, qui coitu incaleſcens & excitatus mox D pari contagione totum corpus inficiat, haud ſecus quam ſcorpionis aut phalangij punctura, tantulo veneno in cutem immiſſo, vniuerſum mox corpus, ſparſa latius, quam quis credere poſſet, mali vi corripitur, breuique animal concidit. Sic igitur ſeminalis humor proſtatis concluſus, hauſta inde per penem mali labe corrumpitur, partemque ipſam contagio inficit, vnde inflammationis abſceſſus, quo virus per vrethram eructante, ſtranguria virulenta contingit: tetro vero vapore in viſcera parteſque principes cũ humoris reflui portiuncula elato, lues venerea.

Particularis pudendarum partiũ plethora cauſa.
Quid inanitionem genitalium faciat.
Contagionis ſtrangurioſa ratio.
Qui ſtranguria virulenta degeneret in generalẽ virulentiã.

De Prognoſi in ſtranguria virulenta. Cap. XVIII.

HAud negligi vel ſegniter curari id malum debet, nam ex ſeſe pernicioſa accidentia, vt prædiximus, inuehit, & neglectum incurabile euadit, adeo vt per totam vitam ſanie virulenta quibuſdam vrethra fluat: ſæpe & vrinæ ſuppreſſio ad hæc mala accedat, inflammatis tumefactiſque ſupramodum proſtatis & veſicæ ceruice. Inflammationem iſtam augent, vnaque iſchuriam faciunt coitus, vſus ciborum vel acriorum vel flatulentorum: produnt vero & quaſi exacerbant lunæ exitus ſeu menſium fines. Ab eiuſmodi iſchuria certa mors venit, vt in quodam animaduerti, qui decennium totum ſtranguria virulenta vexatus, tandem ex ſuppreſſa vrina interiit. Solebat ille iſchuria prehendi quoties vehementius E exercebatur, ſeque illa leuare immiſſa argentea fiſtula, quam eo conſilio in omnem euentum ſecum ſemper circumferebat: accidit die quadam, vt eam in veſicam vſque intromittere non poſſet, me igitur accerſit, qui vrinam ipſi cierem, in quam rem cum nihil non tentaſſem, fruſtranei fuerunt omnes mei conatus, mortuo & diſſecto, veſica vrina differta & quam diſtentiſſima animaduerſa eſt, proſtatæ vero præter naturam tumentes vlceratæ & pure differtæ, ei ſimili, quod ipſi ſtillare per vrethram ſolebat, ex quo intelligere licet, à proſtatis manare id virus, quod per virulentam ſtranguriam ſtillat, non à renibus vt plerique opinati ſunt. Certe ſtranguria virulenta ſi inueterauerit, particularis lues quædam venerea cenſenda eſt, adeo vt niſi frictione ex hydrargyro nequeat curari. Cæterum quæ ceruicem veſicæ occupant vlcera, facile diſcernuntur ab his, quæ corpus eius ſeu capacitatem intercipiunt : Hic enim quæ diffluit inter meiendum ſanies, vrinæ permixta cernitur, cum filamentis quibuſdam & membra-

Stranguriã virulentam quibuſdam conſeneſcere & commori.
Hiſtoria.
A qua parte manet virus ſtranguria virulentæ.
In quo corporis veſica & ceruicis vlcera differant.

naceis corpuſculis per vrinam delatis:huc accedit longe magis inſignis tum ſaniei illius fœtor. Nunc di- A
cendum de vtriuſq; affectus, tum gonorrhoeæ, tum ſtranguriæ virulentę curatione, initio ab illa ducto.

De Summis capitibus curandæ gonorrhoeæ.

CAP. XIX.

Qiæta.

ACcerſendus Medicus, qui de purgatione, phlebotomia & diæta ſtatuat: ſi à plethora, copiaque ſan-
guinis & ſeminalis materiæ malum eſt, vitanda omnia, quæ ſanguinis copioſioris prouentum in
corpore faciunt, quæ ſemen augent, quæ ad venerem ſtimulant. Itaque abſtinendum vino, niſi forte a-
quoſo, & auſtero: vitanda non modo mulierū cōſortia, ſed & imagines, omniaq; ea, quę ipſas, maxime ſi
egregiæ charæque fuerint, in mentem reuocant: exercitia valida proſunt, vt grauium onerum ad ſudo-
rem vſque geſtationes, natatus in frigida, parcior ſomnus, lumborum & partium genitalium refrigera-
tiones ex litu vnguenti roſati, refrigerantis Galeni & nutriti, impoſito inſuper duplici panno in oxycra-
to macerato & ſæpius renouato.

Ad exolutā genitalium retentricem.

At ſi exolutio facultatis retentricis earundem partium mali cauſa ſit,
contracta ex nimio ante maturam illi exercitio ætatem coitu, roborantia, & adſtringentia, tum aſſumē-
da, tum adhibenda ſunt. Sed ad virulentam ſtranguriam, quæ noſtri inſtituti magis propria eſt, mea iam
feſtinat oratio.

De Cura generali tum ardoris vrinæ, tum ſtranguriæ virulentæ. B

CAP. XX.

Diæta.

VArie huius morbi curatio inſtituenda eſt pro cauſarum eius & accidentium varietate. Habenda in
primis diætæ ratio, vitandaque omnia, quæ ſanguinem inflammant vel inflant, cuius generis ſunt

Ad ſtranguriam à repletione.

diuretica omnia & flatulenta, tum etiam rapida & valida exercitia. Purgatio & phlebotomia proſunt, ſi
præſertim plethora morbi cauſa ſit. Fugienda mulierum conſortia, & de rebus venereis meditationes:
haud molli in lectulo cubare debet æger, ſed in ſtrato duriore & matta, nunquam ſi fieri poſſit ſupinus.
Elixa aſſis præſtant, cocta cum oxalide, lactuca, portulaca, hordeo mundato, & quatuor ſeminibus fri-
gidis conquaſſatis, in condimenta præter ſuccum mali, arantij, granati, & omphacium nihil adhibeat:
vinum ſibi fugiendum putet, pro eo vtatur decocto hordei, glycyrrhyzæ, hydromelite, hydroſacchara
cum pauco cinnamomo, potu diuino: mane quatuor horis ante paſtum ſorbeat hordeatum, in quo co-
xerit nodulus ex quatuor ſeminibus frigidis conquaſſatis, & ſemine papaueris albi: ſic enim refrigerat,
lenit & deterget: vtilis etiam eſt ſyrupus de althea & capilli veneris, vtilis & alui vacuatio ex caſſiæ
ſemuncia, aliquando ſolius, aliquando cum rhei pulueráti dragma vna vel ſemidragma: proſunt & ſe-

Hordeatum. Vacuantia. Terebinthina Veneta vires in hoc morbo.

quentes pilulæ: *℞. maſſæ pilular. ſine quibus ℈j. rhei electi, ʒß. camphoræ g. iiij. cum terebinthina, formentur pilulæ* C
deuorandæ poſt primum ſomnum. Terebinthina vero veneta ſola, vel addito rhei puluere, cum oleo amyg-
dalarum dulcium ſine igne recenter extracto, ſyrupoue capilli veneris ſingulare remedium eſt ad hunc
affectum, inſignes enim vires habet leniendi & detergendi, excretricemque facultatem promouendi
ad expulſionem materiæ virulentæ proſtatis concluſæ: Adde, quod quam ſit putredini inimica, intelli-
gitur ex ipſius amarore: quam vero renibus & vrinariis partibus operam ſuam dicauerit, eo odore pro-

Terebinthina qui reddatur potabilis.

prio, cuius impreſſionem relinquit in vrina, poſtquam deglutita eſt. *Quod ſi quis eſt, qui in bolos confractam*
deglutire nequeat, facile eſt eam potabilem reddere, diluendo ipſam in mortario cum oui vitello & vino albo, quemad-
modum ex pharmacopola quodam didici, qui eam rem pro magno ſecreto habebat.

Ad ſtranguriam ab inanitione.

Si ab inanitione morbus venerit, curabitur pinguibus iniectionibus, oleoſis & remollientibus po-
tionibus, omninoque aſſumptis & admotis his, quæ pari facultate inſtructa ſunt: vitatis denique his,
vnde mali origo extitit.

Qui vero curandus ſit huius generis morbus, qui ex contagione ſeu impuro concubitu venerit,
ſequenti capite abunde dicetur.

D

De Stranguriæ virulentæ curatione propria. CAP. XXI.

Iniectio inflammationem reſtringens.

INitium ducendum eſt à doloris mitigatione & inflammationis reſtinctione, quod fiet iniectione in
vrethram facta ex decocto ſequenti tepido: *℞. ſeminis pſilij, lactucæ, papaueris albi, plantag. cydon. lini, hyoſ-*
cya. albi an. ʒij. detrahantur mucores in aquis ſolani & roſar. ad quantitatem ſufficientem: adde trochiſcor. alborum
Rhaſis camphoratorum in pollinem redactorum, ʒj. miſce ſimul, & fiat iniectio frequens. Hæc enim, quia refrige-
randi vi pollet, inflammationem reſtinguet, dolorem mitigabit, & lentore ſuo vrethræ aſperitates le-

Lactis dotes ad ſtranguriam virulentam.

niet, tuebiturque obducto velut mucore aduerſus vrinæ & virulentorum humorum acrimoniam. Eius
loco licebit vti lacte bubulo ab vbere vel igne tepente. Nec iniectum modo lac in hoc affectu prodeſt,
ſed etiam ore aſſumptum: refrigerandi enim & detergendi vim habet, tenuitateque partium ad vrinæ
ductus non lente permeat: extrinſecus litus fiet ex cerato Galeni refrigerante addita camphora, ex ce-
rato ſcroti & penis totius. Hæc antequam admoueantur, ſufficit ſi ab igne tepeſcant. Nam ſi incaleſcant
amplius, refrigerandi, qua valent facultate, ſpoliantur. Poſt litum lintea iiſdem partibus imponenda
ſunt, macerata in oxycrato ex aqua plantaginis, ſolani, ſemperuiui & roſarum compoſito. Quod ſi in-
ter meiendum, & aliquandiu etiam poſt intolerabilis dolor ægrum excruciet, vt fere fit, ſuaſerim, vt
vrinam reddat, demerſa mentula in matellam lacte vel aqua tepente plenam. E

Vt iniectio ſit indolens. Iniectiones detergentes.

Dolore his artibus mitigato ad deterſionem vlcerum veniendum, hac aut ſimili iniectione: *℞. hy-*
dromelit ſimpl. ℥iiij ſyrupor: de roſis ſiccis, & de abſynt. an. ℥ß. fiat iniectio. Quod ſi validiori deterſione ſit opus
licebit addere valde ſalubriter, vt ſæpiſſime ſum expertus, ægyptiaci modicum. Animaduerti etiam ſe-
quens decoctum valde ad eam rem prodeſſe.

℞. vini

A *℞. vini albi odoriferi ℔ ß. aquarum plantag. & rosar. an. ℥ij. auripigmenti. ʒß. viridis æris ℈j. aloes optimæ ʒß. puluerisentur puluerisanda, & bulliant simul, seruetur decoctum pro iniectione.* Ingredientium huius decocti compositionem medicamentorum licebit quantitatem & vim augere vel diminuere, prout æger & ægritudo flagitare videbuntur.

Qui detersa siccentur vlcera.

Vlceribus sic deterfis ad reficcationem properandum, quò tandem cicatrice obducantur. Id fiet reficcato humore superfluo, & roboratis partibus quæ diuturna fluxione imbutæ & relaxatæ fuere, in quam rem sequens decoctio valde vtilis est. *℞. aquæ fabrorum ℔ j. psidiarum, balaust. nucum cupreßi conquassatarum an. ℥j. ß. sumach. & berber: an. ℥ij. syrup: rosati & de absynthio an. ℥j fiat decoctio*, seruetur pro iniectione sæpius in vrethram syringe immittenda, quousque nihil iam saniei effluat, tum enim de salute spes certa affulget.

De carunculis, quæ in vrethra ab ardore vrinæ veniunt.

CAP. XXII.

Qui vlceribus partium genitalium superueniant caruncula.

B Acris humor, qui ex prostatis glandulis stillat, assidueque per vrinarium ductũ manat, obiter ipsum locis quibusdam erodit, & sua acrimonia exulcerat: vrethram quidem viris, fœminis vero vteri ceruicem. His vt & reliquis vlceribus, accrescit aliquando caro superflua, quę sæpe impedimento, est quominus semen & vrina præterlabi & diffluere solita, & communi sibi via poßint, vnde multorum malorum origo: quo fit, vt eiusmodi vlcera, quibus accreuerunt carunculæ, diligentissime curanda sint. In primis vero sciendum, num illa recentia sint, num inueterata. Hæc enim illis curatu eo sunt difficiliora, quod quæ illis superuenerunt carunculæ, in callum, cicatrice etiam sæpe ducta obdurruerint. Cognoscimus subesse carunculas, si catheter per vrinæ ductum libere permeare nequeat, sed toties in via offendat quoties carũculæ obstruentes occurrunt: si meiendi magna difficultas sit, si tenui admodum filo, vel bifurcato vel tortuoso vrina effluat: vel si guttatim tantum stillet cum torminum tanto cruciatu, vt sæpe æger fæces egestuiat, imo & sæpe egerat, instar eorum, quibus calculus est in vesica. Post mictum, itemque post coitum vrinæ & seminis aliqua portio ad carunculaum salebras restitat, adeo vt æger penem comprimere cogatur ad eiusmodi exprimendas reliquias. Aliquando plane vrina supprimitur, vnde vesicæ tanta distentio, vt inde data inflammatio vrinaque retro in corpus, reflua ægrum ad exitium præcipitarint: visa vero est nonnunquam vrina sic expressa, multis locis præter naturam quaqua versum diffluere & exudare per anum, perinæum, scrotum, penem, inguina.

Caruncula callosa sanatu difficiles.

Signa.

A caruncula ischuria. Vrina suppressa qua data porta ruens.

C Cum primum subesse carunculæ aliquod seminium, ex commemoratis ante signis suspicamur, curationem statim adhibere conuenit: crescit enim paruo admodum initio indies adeo caruncula, vt tandem insanabilis euadat, curandi certe difficultatem his, quæ ante de eius essentia dicta sunt facile augurari licet, adde quod difficulter remedia ad malum peruenire poßint. Tempus ad eam suscipiendam opportunius est vernum ab hoc hyems: quanquam si malum premat, nihil est differendum. Dum procedit curatio, æger à venere penitus abstinere debet, hoc enim exercitio, renes, vasa spermatica, prostatæ glandes, rotusque penis intumescunt & incalescunt, adeoque ex vicinis & supernis partibus attrahunt: vnde excrementorum in locis laborantibus cumulus, curationem longo interuallo retardans. In detergentium iniectionum vsu fugienda sunt acria & corrodentia, quod sic vrethra exquisitissimo sensu prædita facile offendatur, vnde multorum & malorum accidentium consecutio. Nec debemus terreri, si per interualla sanguis ex latentibus carunculis fluere cernatur. Est enim id ad curationem compendium: quia materiæ coniunctæ portione sublata, incremento malum prohibetur, pars ipsa pondere premente leuatur, quia carunculaum causa materialis est sanguis superfluus. Itaque nisi talis hæmorrhagia sponte sua venerit, vtile erit eam prouocare intruso paulo durius, cum cautione tamen, cathetere.

Curatio generalis.

Quid faciat carunculã difficilem sanationem.

Tempus curationis oportunum.

Cur Venus fugienda.

Cur acria vel fugienda vel parce vsurpanda.

Curatio particularis.

D Si inueteratæ sint & callosæ carunculæ, fotu, litu, cataplasmate, emplastro, & suffitu sunt molliendæ, fotus hæc tibi erit species: *℞. Rad. altheæ & lilior. alb. an. ℥iiij rad. bryoniæ & fœnicul. an. ℥j. ß. fol. maluar. violar. parietar. & mercu an. m. ß. seminum lini. fœnugr an. ʒß. caricas pingues nu xij. florũm chamam. & meliloti an. p. j. contundantur contundenda, & incidenda incidantur, bulliant omnia in aqua communi, & fiat fotus cum spongiis* tenellis & mollibus ex magmate cataplasma conficies in sequentem modum: *℞. prædicta materialia, terantur & traiiciantur, adde axungiæ porci, vnguenti basiliconis an. ℥ij. fiat cataplasma*: imponatur post fotum vel statim à fotu. Sequens linimentum, interim dum cataplasma parabitur, adhibere poteris: *℞. vnguentor. de althea & agrippæ an. ℥jß. æsipi humidæ & axungiæ humanæ an. ℥j. butyri recentis, olei lilior. & chamæ. an. ʒvj. liquefiant simul addendo aquæ vitæ, ℥j. fiat linimentum*, admoueatur extrinsecus, qua parte subsunt carunculæ. Eodem consilio imponuntur emplastra, quæ pro animi arbitrio varia ex variis fingere & concinnare poteris, excellit tamen supra omnia vi remolliendi, & eiusmodi callosas scabrities atterendi, emplastrum de Vigo fideliter dispensatum. Valet & ad eam rem sequens suffitus: Elige lapidis molaris frusta aliquot (hoc enim vtimur pro pyrite veterum) vel crassiores lateres, postquam incanduerint igni, coniiciantur in haud ita magnum lebetem sellæ deiectoriæ suppositum, in sella sedere iusso ægro, quasi aluum exoneraturo, affunde in candentes lapides acerrimi aceti & aquæ vitæ optimæ partes æquales, circumiectisque vndique vestibus, ne quid frustra exhalet, ascendentem vaporem ano, perinæo, scroto & vrethra æger excipiat: quinetiam, quo huius remedij vis fœlicius succedat, ægrum nudum in dolio a: litera notato statuere poteris, sic vt super asserem, qua parte genitalia subsunt perforatum sedeat: inde lebetem, candentes lapides continentem, inter ipsius crura subiicere: mox per ostiolum litera b. notatum lapides illos liquore commemorato, irrigare, exhalantem fumum sic facile æger partibus laborantibus excipiet vt nihil eius, vndique ipsi obtecto & obuelato, depereat.

Fotus.

Cataplasma.

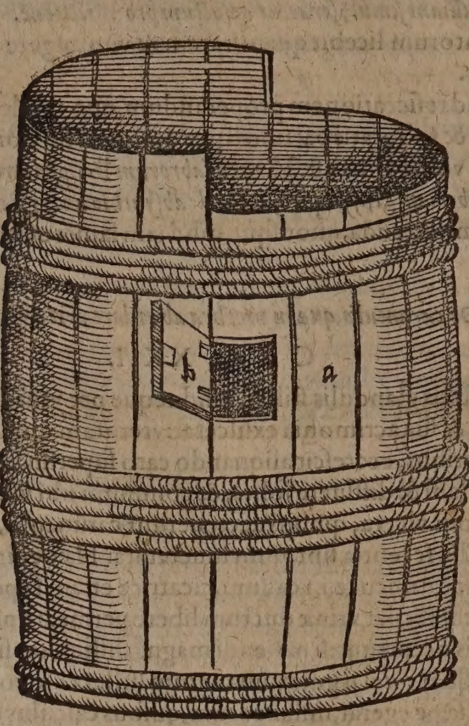
Litus.

Emplastr ũ de Vigo efficax ad molliendam carunculam.

E

Suffitus.

Dolium ad excipiendum suffitum affabre factum.

B

Ad Glauc. Lib.2.ca.5.

Tali suffitui, Galeni sententia, vis inest penetrandi, incidendi, liquefaciendi, remolliendi & digerendi scirrhosas durities.

C

Quæ insuper remedia carunculis occasione luis venereæ natis, sint adhibenda.

Cap. XXIII.

Particularia luis venereæ vitia nisi generali virulentiæ remedio non sanari.

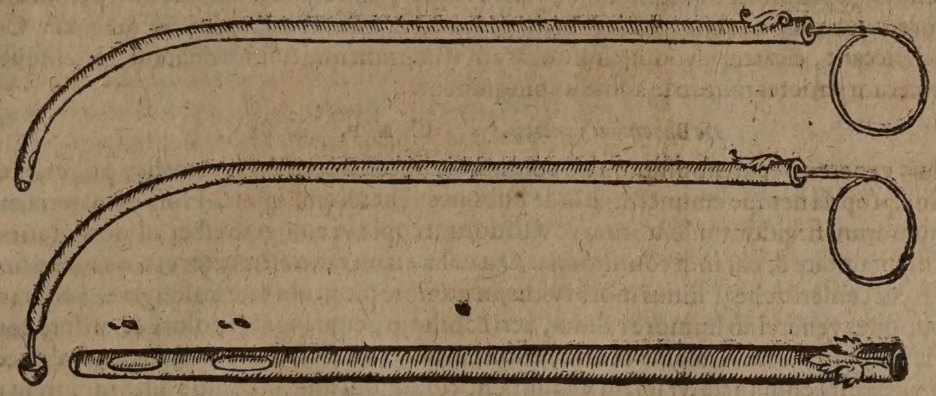
Remollienda ergo primum caruncula si callosa fuerint. Inde deterenda & consumenda.

AT si suspicio est ab humore virulento, seu luis venereæ veneno has carunculas venisse, oportet vt æger diætam illam obseruet, quæ lue venerea infectis præscribi solet: vtatur decocto guaiaci, linaturque ipsi perinæum, ac totus penis vnguento ad luem veneream concinnato: alias oleum & operam perdet Chirurgus. Interim dum in lecto sudabit, iubebitur tenere inter crura diuaricata lagenam testaceam aqua feruēte plenam, vel laterem calidum inuolutum linteis, aceto & aqua vitæ irrigatis: sic enim calor, vaporque ad genitalia se efferet, qui vnguenti impositi auxilio concurrente, materiam caruncularum liquabit. Remollitæ sic carunculæ remediis conuenientibus sunt consumendæ. Principio igitur si callum cicatricemque duxerint (quod ex eo suspicari licet, si nihil excrementitij humoris remittant) exasperandæ sunt, excoriandæ & atterendæ cathetere plumbeo, extremo suo surgentibus asperitatibus limæ rotundæ instar scabro. Immissum illum in vrethram catheterem tamdiu versabit, iens rediensque toties eandem viam Chirurgus, quamdiu & quoties ipsis comminuendis & atterendis necesse videbitur, attritas sanguine multo manare sinet, ad affectæ partis leuamen. Licet & in vrethram eodem consilio demittere fistulam litera B. notatam, in quam inserta ductilis argentea virgula, extremo suo rotundo excisoria, occursu suo allisu & attritu repetito, obnitentes carunculas deterere & complanare possit. Certe hac arte multos grauissimis huius mali periculis implicitos explicui. Alijs magis placet fistula notata litera a. sic vsurpata. Immittitur in vrethram obuersis ad carunculas eius prominulis incisuris excisoriis, insuperque manu extrinsecus appresso ad eas pene, qua parte carunculæ subsunt. D

Fistula

E

Fiſtulæ atterendis carunculis idoneæ.

B

A. *Oſtendit fiſtulam cum inſerta, ſed non ſe proferente argentea ſua virgula.*
B. *Fiſtulam oſtendit cum inſerta virgula argentea, ſed ab extremo fiſtulæ prominente.*
a. *Oſtendit fiſtulam cum inciſuris exciſoriis.*
b. *Oſtendit inciſuras ſeu rugas & aſperitates exciſorias.*

Sic contrita caruncula conſpergenda eſt ſequenti puluiſculo, valde efficaci ad omnes pudendarum partium carunculas exterendas & conſumendas ſine magno dolore. ℞. *herbæ ſabinæ in vmbra exſiccatæ ʒij. ochræ, antimonij, tuthiæ præparatæ an. ʒß. fiat puluis ſubtiliſſimus*, applicetur in ſequentem modum. Immittatur puluiſculus in fiſtulam feneſtratam vltimo nuper loco deſcriptam. Intrudatur fiſtula in vrethram, quoad inciſura feneſtrata ad carunculam peruenerit: tum in fiſtulæ tubum virgula argentea immittatur, cuius mucro linteolo obuoluto præfixus ſit. Sic enim promota, vna etiam præ ſe obuium puluiſculum promouebit, quouſque ad inciſuram feneſtratam, carunculæ ex aduerſo poſitam peruenerit, tum igitur ad recenti attritu cruentam carunculam ſe applicabit. Hinc reuocabitur fiſtula obuerſa ſeu auerſa ipſius feneſtra, ne obiter affixum carunculæ puluiſculum abripiat.

Puluis conſumens carunculas. *Applicandi modus.*

C

Si dolor ingens ſuperueniat, lenietur, vnaque inflammatio reſtinguetur ſequenti iniectione: ℞. *ſuccorum portulacæ, plantag. ſolani, & ſuperuiui an. ℥ß. albumina ouorum num. vj. agitentur diu in mortario plumbeo, & tepida in vrethram ſyringe exprimantur.* Eius loco aliam etiam iniectionem facere licebit, quæ ante deſcripta eſt. Nec erit inutile genitalibus partibus repellentia remedia circumponere ad dolorem ardoremque prohibendum. Licet etiam alia adhibere remedia, conſumendæ carunculæ vi prædita, inter quæ, quæ ſequuntur, excellunt:

Iniectio reſtringens inflammationem.

℞. *viridis æris, auripigmenti, vitrioli rom. aluminis rochæ. an. ℥ij. infundantur omnia in acetum acerrimum, atque inter duo marmora in pollinem redigantur, tum æſtiuo ſoli exponantur, ſiccata rurſus in acetum acerrimum infundantur, indeque vt antea marmorum attritu, ſic comminuta, vt digitis ſubiecta nihil occurrat aſperum ſoli denuo* D *exponantur, quouſque in pollinem tenuiſſimum reducantur, omniſque eorum euanuerit acrimonia, quod fiet octo fere dierum ſpatio. Hinc:* ℞. *olei roſati ℥iiij. lithargyri. ℥ij. coquantur ad ignem quouſque coierint in emplaſtrum ſolidæ conſiſtentiæ: ab igne tum ſemotis, adde pulueris prædicti ℥ij. miſceantur ſpatula, & igni ſubiiciantur, quouſque totum id in durum medicamentum concreſcat, adeo vt ipſi candela cerea vel virga plumbea adhæreſcere poſſit, ſic vt ne manibus quidem tractata excidat.* Hoc remedio vtuntur Chirurgi Monſpelienſes. Sequitur aliud:

Cap. 21. Emplaſtrũ Chirurgorũ Monſpelienſium ad carunculas.

℞. *tuthiæ præparatæ, ʒvj. antimonii, ℥iij. trochiſcorum alborum Rhaſis camphoratorum, ʒj. corticis granat. aluminis vſti. an. ʒj ß. ſpongiæ vſtæ. ℈ij. in pollinem omnia redigantur, poſtea.* ℞. *vng. diapompholigos & albi Rhaſis an. ℥ij. miſceantur cum prædictis pulueribus in mortario plumbeo, & diu agitentur, oblinatur hoc vnguento linteum tenuiſſimum, indeque candelæ cereæ obuolutum in vrethram immittatur,* reuocata mox candela obtorſionibus contrariis his, quibus obuolutum fuit circa ipſam linteum. Lintei extremum pendebit ex vrethra, quo poſtea etiam reuocetur, vbi abunde effeciſſe aliquid in carunculam videbitur, cuius rei dabit ſigna ea ſui parte medicamento obducta, qua ipſam contigerit.

Aliud emplaſtrum. *Ratio applicandi.*

Parantur etiam à nonnullis candelæ cereæ ex ellychnio, valido illo quidem, ſed tenui: quarum extremum, quod carunculas efficaci & atterente contactu attingere debet, compingitur ex ſequenti medicamento: ℞. *empl. nigri, vel diachylonis ireat. ℥ij. pulu. ſab. ochr. vitr. rom. calcin. pulu. mer. an. ʒß. omnia liqueſ-* E *cant ſimul ad dictum vſum.* Dum eiuſmodi remediis malum profligabitur, hoc ſedulo agat æger, vt amictu ſic mentulam concutiat, vt quidquid vrinæ reliquiarum reſtitare circum carunculacarum obices poſſet, id omne excutiat: nam vel ſubſiſtens illic guttula, ipſa per ſe ſatis eſt ad medicamentorum admotorum vires omnes eludendas.

Cautio in reddenda vrina.

Poſtquam deſcriptis remediis detrita & plane conſumpta fuerit caruncula, quod intelligere licet vrina libere & pleno meatu prodeunte, atque inoffenſo curſu cathetere per vrethram in veſicam penetrante, reſtat, vt exſiccentur vlcera & ad cicatricem perducantur: in quam rem efficax eſt & ſine morſu ſequens iniectio. ℞. *aqu. fabr. ℔ ß. nuc. cupr. gallæ. cort. grana an. ʒj. ß. alum. roch. ʒß. bulliant omnia ſimul ſecundum artem, fiat decoctio pro iniectione,* qua tamdiu vtendum, quoad nulla humiditas excrementitia ſtillet è mentula. Sequens puluis validius deſiccat, adeoque cicatricem accelerat, tum etiam ſine morſu eſt.

Signa detritæ carunculæ.

Iniectio epuloticа.

Cape lapidem calaminarem lotum, testas ouorum vstas, corallum rubrum, corticem granatorum, comminue omnia in pollinem, applicetur puluisculus vlceribus, cum candela cerea iuncta vnguento desiccatiuo rubro, alioue simili. Ad id etiam valent virgæ plumbeæ in vrethram, ad vlcera vsque, quam crassissimæ poterunt demissæ, ante tamen argenteo viuo oblitæ, diu & præsertim noctu quam diutissime æger poterit, detentæ. Contactu enim suo desiccant, cicatricem obducunt: meatum vrinarium sine dolore dilatant, ac denique prohibent, ne vlcerum parietes mutuo se adhæsu coinquinent.

Argentum viuum desiccando cicatricem obducere.

De Bubonibus venereis. CAP. XXIV.

Bubonum venereorum causæ efficientes & materiales.

VIrus luis venereæ hepati nonnunquam communicatur: id si facultate excretrice pollet, excernit in inguina, propria nempe emunctoria: inde bubones venerei emergunt. Horum materia magna ex parte est humorum frigidorum, lentorum & viscidorum copia, vt colligere est ex tumoris duritie, albedine, doloris prauitate & curandi contumacia. Quæ alia etiam ratio est, præter eas, quæ ante sunt commemoratæ, cur censeri debeat huius morbi virus, in humore pituitoso fere se defigere. Sunt tamen aliquando bubones venerei ab humore calido, acri & bilioso, cum ingenti dolore & ardore coniuncti, quique adeo sæpe in vlcera virulenta & arrodentia degenerent. Bubonum venereorum alij accidentia sunt luis venereæ ita coniuncta, vt ipsam denuntient: cuiusmodi sunt, qui paulo ante tumorem manifeste conspicui, mox sine occasione manifesta delitescunt, & intro ad partes nobiles remeant. Alij seorsum à lue venerea existunt, etsi essentiæ & materiæ similitudinem cum illa habeant, quique ideo etiam perstante lue sanescere possunt. Cuiusmodi illi sunt, qui vulgo visuntur, quique adeo cum prioribus comparati, simplices & minime impliciti dici possunt.

Qui bubones prænuntient luem veneream.

Ad curationem non sunt vsupanda digerentia, ne tenuiore parte resoluta, crassior fæx intus se defigat & concrescat: multo vero minus vtendum repellentibus, quia virulenta materia est. Solis ergo attrahentibus & suppurantibus locus esse debet humori prædominanti, & tumorem committenti, & conuenientibus: calidioribus nempe in œdematosis & scirrhosis, quam in his, qui phlegmones aut erysipelatis naturam, sapiunt & retinent. Tumoribus eandem varietatem insinuat à corporum raritate & densitate sumpta indicatio. Cucurbitularum applicatio valde efficax est ad extrahendum. Sed his detractis emplastricum medicamentum statim imponendum, denique suppurantibus agendum est. Pure confecto aperiendus tumor est cauterio potentiali, si ab humore frigido sit: inducto enim calore, materiei crudæ reliquum facilius coquetur: adde, quod aperta huius generis vomica, facilius euacuabitur materia, nec penicula indere oportebit, sed puluillos apponere sufficiet. Reliquum curationis detergentibus perficietur: dehinc, si res exigat, ægro sanguis detrahetur, & cathartico humores purgabuntur, sed non ante perfectam prius maturationem.

Cucurbitulæ.

Cauterium potentiale.

De Exostosi, tophis, nodisque luis venereæ occasione subortis.

CAP. XXV.

Nodorum & tophorum virulentorũ materia.

Emplast. ad exostoses.

TVmores duri, exostoses, nodique materiam habent à pituita crassa & viscida, quæ dissolui nequit, nisi remediis calidis, quibus molliendi & liquandi vis insit. In quam rem præter ea medicamenta, quæ scirrhis adhiberi solent, accersendum est argentum viuum, hac fere forma. *℞. emplast. filij Zach. & Ceronei an. ℥iij. euphorb. ℥ß. emplast. de Vigo ℥ij. cerot. œsyp. descriptione philag. ℥j. arg. viu. extin. ℥vj. fiat emplastrum* extendatur super alutam ad vsum. Interea æger sobrie viuat: sic enim curabitur, modo ossium substantia illæsa sit. Si enim putredine & carie tentetur, non iam locus est descriptis remediis, sed apertione facta os necessario renudandum est, seu nouacula, seu cauterio potentiali, seu actuali: malim vero actuali id moliri, quia virus ossibus imbibitum vna exhaurit, corruptique ossis abscessum seu lapsum accelerat. Figura id instituetur apta nodo vrendo, rotunda nempe, quadrata, oblonga. Soleo ante candentis eiusmodi ferri impressionem, nouacula superiacentem carnem diuellere, quo dolor inde leuior sit: quia nisi multo tempore obiecta caro comburi nequit, per quam ad os ignis peruenire debet. Sed non erit alienum, antequam de hac arte dicamus, cariei ossium naturam expendere.

Cur ossa cariem contrahant, & quibus signis ea caries deprehendatur.

CAP. XXVI.

6. Meth.

Cariei ossiũ frequens causa.

Hipp. lib. de vlc. & fra. Lib. de tum. cont. nat.

COntinui solutio in ossibus facta, Galeno Catagma nominatur: hæc cariei fere causam præbet: attrita enim, collisa, fissa, pertusa, fracta, luxata, inflammata propria carne & cute renudata facile carie tentantur: operculo namque suo spoliata alterantur, aeris, quem nunquam experta sunt, appulsu: à quo præterea sanguis propriumque ipsorum alimentum reficcatur & exhauritur. Sed & per vulnera, vlcerane antiqua sanies decurrens, successu temporis in ipsorum se substantiam defigit, sensimque putrefacit: putredinem istam auget, & facit nimius oleorum & pinguium medicamentorum, humidorum nempe & suppurantium vsus: hinc enim vlcus sordidius euadit & malignius, vicinarum partium caro incalescit, in pus vertitur, quod mox in subiectum os defluens ipsum inflammat. Denique ossa iisdem omnino morbis obnoxia sunt, quibus caro subiecta: quin & Galeno authore inflammationis initium sæpe ab ossibus est: at non pulsant, quia Veterum sententia pulsus est arteriarum motus dolorificus: sensu vero carent ossa. Quod equidem non negauerim, sed fatendum etiam est, quæ ipsa inuoluit membranam, quæque ipsorum corpus subeunt arterias exquisito sensu esse præditas. Itaque ab inflammato osse compressæ & incalescentes arteriæ, tristem sensum in periostio excitant, adeo vt depulsanti & profundo, seu in ossium substantiam demerso dolore, ægri conquerantur. Caries sæpe oculis cernitur, nempe quando os renudatum est, tum enim à naturali colore in liuidum, flauum, aut nigrum euariat. Alias tactu demisso

Signa cariei.

specillo

A ſpecillo innoteſcit,cum nempe inæquale aliquid occurrit & aſperum;vel leui appreſſu in oſſis ſubſtantiam ſpecillum tanquam in carioſum lignum demergitur: os enim naturaliter conſtitutum durum eſt, carioſū vero molle.Non eſt tamen duritie certum integri oſſis ſignum.Mihi enim viſa ſunt carioſa oſſa & renudata,ſic aliquando aeris cōtactu induruiſſe, vt ne terebra quidem, niſi valido conatu ipſa ſubire poſſet.Innoteſcit etiam oſſis caries,ſaniei ab vlcere manantis conditione:tenuior enim eſt & liquidior, quam quæ à ſimplici carnoſæ partis vlcere defluit:nec modo tenuior eſt & liquidior, ſed & fœtidior. Habent præterea talia vlcera carnem mollem,laxam, & mydoſam:ſuntque inſuper moroſa, & ſarcoticis epuloticiſque rebellia:quibus ſi aliquando paruerint cicatrice obducta, mox tamen ſponte ſua relinitur cicatrix, quia natura ſolido & ſano oſſium fundamento deſtituta, laudabilem & conſtantem carnem ſuperſtruere nequit. Nec vero ſatis eſt Chirurgo, carioſum & corruptum os pro cognito habere, teneat præterea oportet,ſitne ſuperficiaria illa corruptio,an altius in oſſis ſubſtantiam pertineat,vt ſciat quantum oſſis abſcedere debeat.Eius enim,quod corruptum eſt,abſceſſus ſola curatio eſt: abſcedit vero his,quæ inſigniter deſiccando,omnem eius humiditatem tum excremētitiam cariei authorem, tum alimentariam exhaurit.Sic enim exangue manet,& nutritionis adeoque vitæ expers. Quo fit,vt neceſ-

Duritiem non eſſe certum integri oſſis ſignum.

Carioſi oſſis curatio.

B ſario abſcedat,glutine eo,quo cum ſanis partibus vicinia & vitæ communione continebatur deſtitutū: foliorum inſtar,quæ decidunt, exhauſto humido, quo tanquam glutine ramis propriis adhærebant. In hunc vſum catagmatici pulueres inſtituti ſunt,ad eam cariem, quæ ſuperficiaria eſt,eliminandam. Vt; ℞.*puluu.aloes,cretæ combuſtæ,pompholygos an.ʒij.ireos flor.ariſto.rot.myrr.cerus.an.ʒj.pulu.oſtreo.combuſt.ʒß.terantur ſubtiliſſime,fiat puluis*,applicetur,vel ſolus per ſe,vel cum melle & pauca aqua vitæ. Impoſitum etiam ſequens emplaſtrum naturam excitat ad oſſium fractorum excluſionem,craſſioriſque & viſcidæ ſaniei in vlceribus deterſionem:℞.*ceræ nouæ,reſ.pini,gum.amm.& elemi.an.ʒvj.tereb.℥iij.pulu.maſtic.myrr.an.℥ß.ariſtol.rot.ireos flor.aloes,opopa.eupho. an.ʒj. olei roſat. quantum ſufficit,fiat emplaſtrum ſecundum artem.* Euphorbium oſſium teſtulas ſquamaſque eadem die eximit Dioſc. ſententia. Huc etiam confert emplaſtrum de betonica.Vel,℞.*olei caryoph.℥ß.campb.ʒij.miſceantur ſimul in mortario,& vtere.*Quod ſi ſic,quod oſſis corruptum eſt, eximi nequeat, terebellis deſquamatoriis,radulisque deſcriptis in capitis vulneribus vti licebit:ſi præſertim caries grandius aliquod os & ſolidius inuaſerit.Quinetiam terebello hic appicto vtile erit os carioſum locis pluribus, qua caries occupat, perforare eouſque, dum quidam veluti cruor per foramina exudet:ſic enim aere fruitur liberius, inſuperque his tanquam viis medicamento-

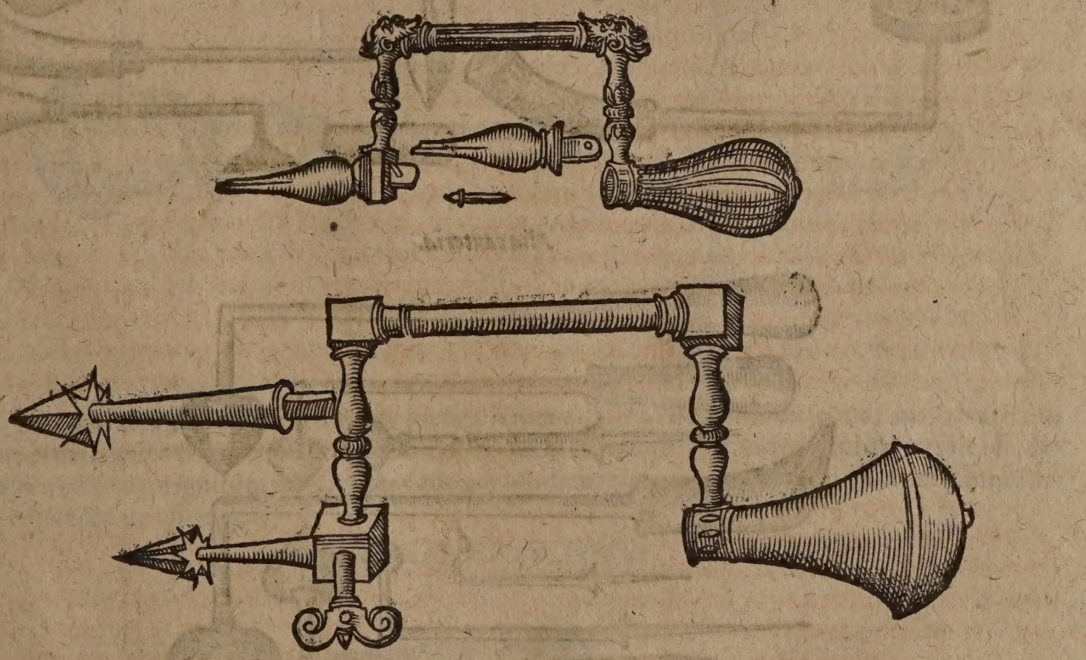
Puluis catagmaticus.

Emplaſtrū deſquamatorium.

Lib.3.c.78.

C rum vis admiſſa efficacius agit.

Terebellum cum duabus cuſpidibus triangularibus,& clauicula,qua in manubrio continentur. Itemque aliud,habens cuſpides quadrangulares & ſexangulares:grandiorum oſſium cariei conueniens.

D

Quod ſi profundior eſt caries,& os vel natura,vel euentū,occaſione ſcilicet aeris diutius admiſſi,

E ſolidius ſit, tum excidendæ ſunt carioſæ teſtæ inſtrumentis deſcriptis in capitis vulneribus, ea in os adigendo,malleis plumbeis,ne pars grauiore ictu percuſſa & attonita turbetur. Teſtulæ & fragmenta volſellis eximenda erunt.Signa ademptæ omnis cariei ſunt,oſſis,quod ſubeſt,ſoliditas,& cruentus humor exudans.

Signa adempta omnis cariei.

A

De Cauteriis actualibus & potentialibus.

Cap. XXVII.

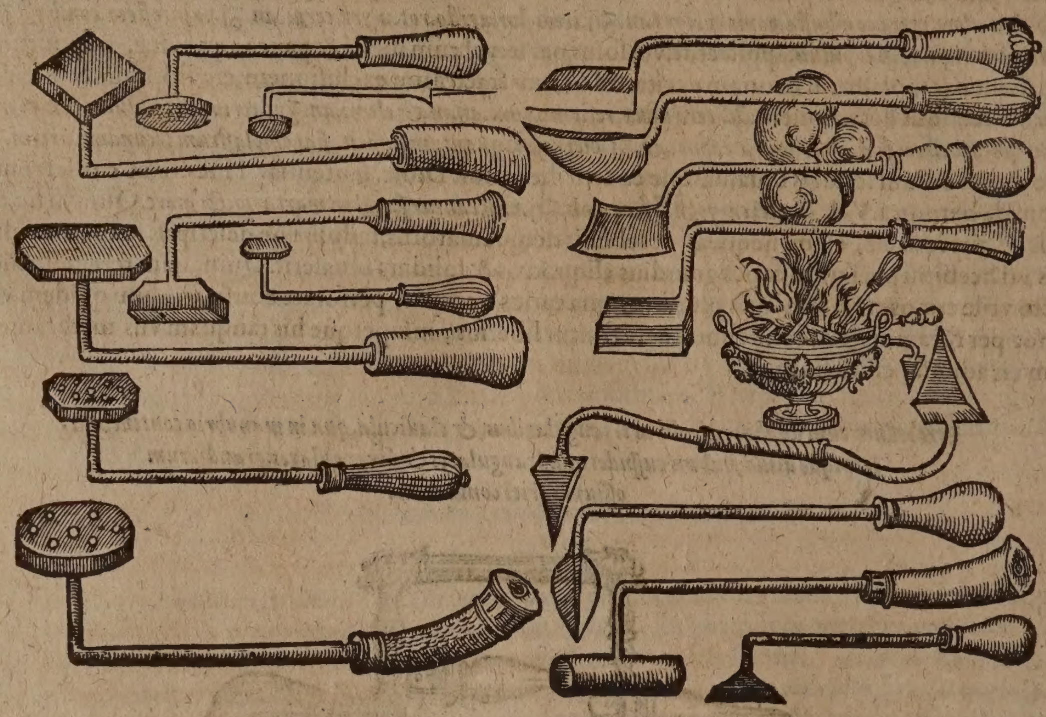
Cauteria actualia præferenda potentialibus.

QVod si descriptis instrumentis locus non sit, propter cariei malignitatem & magnitudinem, tum veniendum ad cauteria actualia & potentialia. Sed magis probarim actualia, quia partem roborãdo excrementitios humores, quibus ipsa imbuta est, consumunt, cariei nempe materiam; quod non sic efficaciter fit potentialibus. Sæpe tamen his vti cogimur vt ægris, ignitum ferrum horrentibus, indulgeamus. Potentialia sunt aqua chymistarum, aqua vitrioli, oleum feruens, sulphur fusum & bulliens & similia: in quibus affũdendis prudentem Chirurgũ esse velim, & industrium, ne temere partes vicinas sanas vrente contactu violet: quæ temeritas dolores vehementes, inflammationes, & alia horrenda symptomata accerseret. Quod ad actualia cauteria attinet, horum tanta est in figura varietas vt definiri nequeat, multo minus scribi. Varianda enim sunt pro cariei amplitudine, & ossium cariosorum figura & conformatione. Quæ vulgatiores habentur, horum formas hic visum est appingere, hoc admonuisse contentus, horum alia punctim alia cæsim, alia latiore & oliuæ folij in formam acto mucrone agere. B

Cauteria potentialia.

Oliua forma qua.

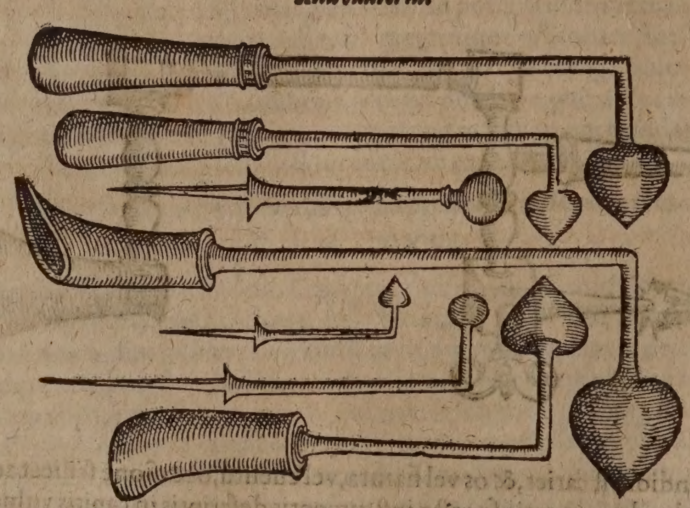
Varia cauteriorum actualium formæ ad omnes omnium partium necessarios casus.

C

Alia cauteria.

D

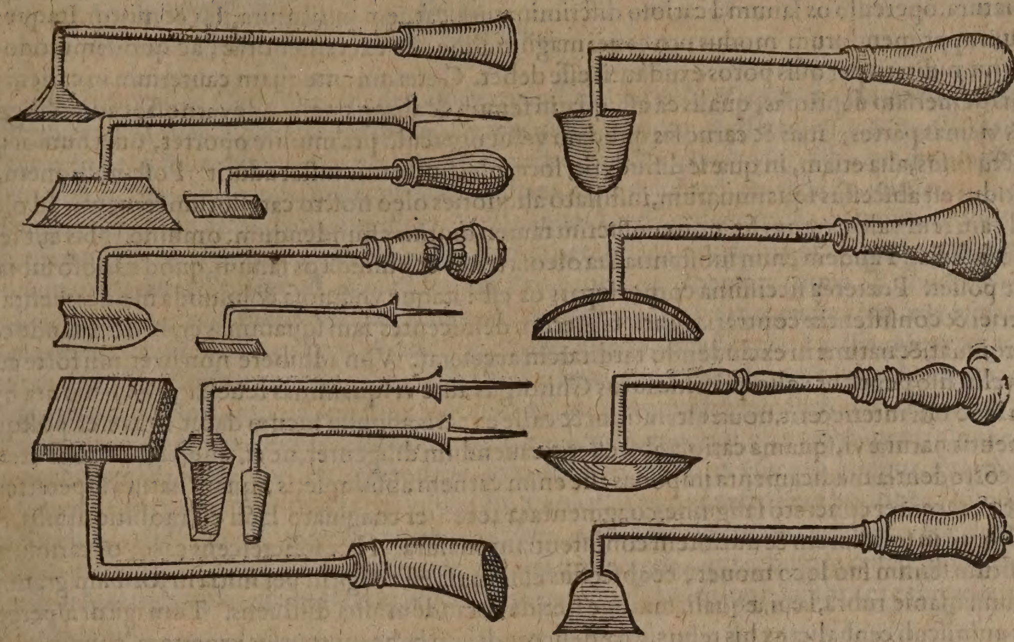

E

Alia ad

A

Alia ad eandem rem cauteria.

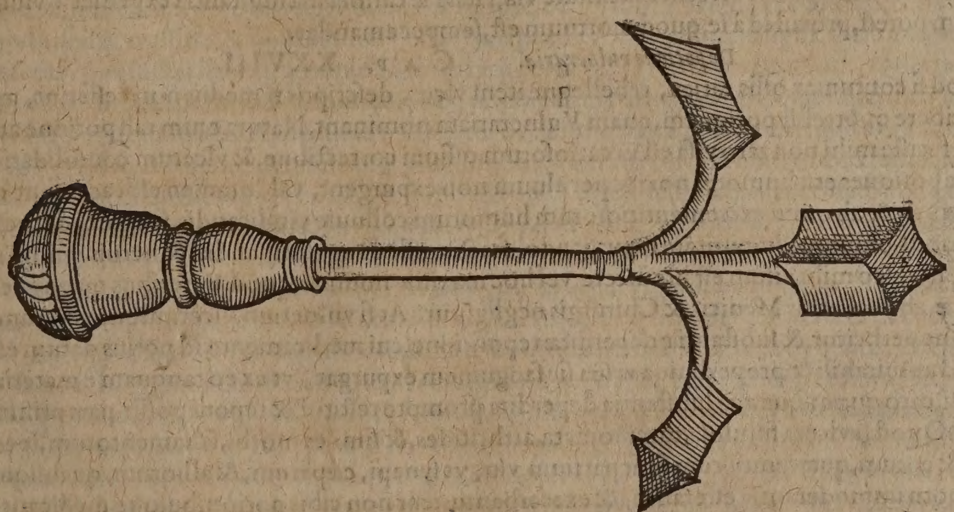

B

Quæ ſequitur cauterij forma nodis virulentis, qui in cranio ſunt, apta eſt, quando carnem, quæ os integit, eximere conſilium eſt: ea gratia cauum & ſcindens factum eſt figura triangulari & quadrangulari, in tria veluti brachia diuiſum vt quouis vti liceat pro arbitrio.

C

Caui & exciſorij cauterij delineatio.

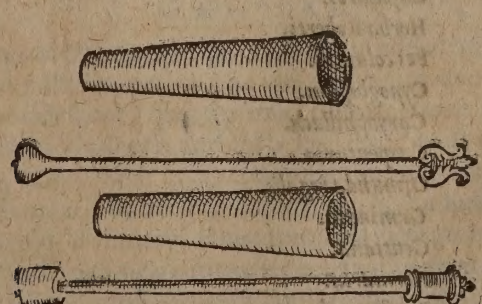

D

Quæ ſequuntur cauteriorum formæ, locum habent in altius demerſis cariebus, in quibus haud liceat ſupra deſcriptis vti ſine contactu partium vicinarum ſanarum. Quod periculum vt vitetur, demittendum eſt ferrum ignitum ad carnem vſque per fiſtulam ferream; quæ cauſticum contactum à vicinis partibus & carnoſis arceat.

Cauteria actualia cum ſuis fiſtulis.

E

Magna ſequuntur incommoda ex temere, id eſt, frequentius appreſſis, vel diutius hærentibus oſſi

 A

cauteriis:immoderato enim illo & igneo calore non modo excrementitia cariosi ossis humiditas absumitur, sed & humidum partis radicale & substantificum exhauritur: quo vno natura cariosas testulas eliminatura, operculo os sanum à carioso discriminatura, carnem substitutura, stat & nititur. Itaque cauteriorum apprimendorum modus pro cariei magnitudine, & excrementitiæ, ac quodammodo spumantis humiditatis per ossis poros exudantis esse debet. Cæterum antequam cauterium in cariem profundius demersam deprimas, qualis ea est, quæ in femur, & alias partes valde carnosas cadit, diligenter vlceris vicinas partes, sanas & carnosas quodam velut operculo præmunire oportet, quia humor ignis contactu fusus, alia etiam, in quæ se diffuderit, loca, olei bullientis instar adurit. Post inustionem promouendus est abscessus squammarum, instillato aliquoties oleo nostro catellorum feruenti. Id oleum etsi ad eam rem valde aptum sit, non censuerim tamen diutius effundendum, omnino vt bis aut ter instillasse sufficiat. Tandem enim substantia sua oleosa tenui & humida os sanum, quod carioso subiacet, violare posset. Præterea siccissima corporis pars os est: itaque vnctuosa & humida medicamenta eius temperiei & consistentiæ contraria sunt. Cæterum dehiscentes iam squammas crebro & blande commouere iuuat, & naturæ in excludendo tarditatem accelerat. Vim adhibere non licet, nisi forte cum à tenui velut filo pendent: alioqui si incautus Chirurgus ante vi squammas reuellat, quam natura operculum sano ossi interiecerit, nouæ alterationi & carie ex aeris appulsu locum dabit. Præterea postquam excernentis naturæ vi, squama cariosa abscesserit, cauendum diligenter, ne ei, quod subest, ossi exedentia seu corrodentia medicamenta imponas: sic enim carnem absumpseris, quam natura superattexuerit, quæ ex recenter concreto sanguine coagmentata recenter coagulato lacti est mollitie similis, tempore alioqui in solidiorem & duriorem consistentiam euasura. Hæc subcrescens caro, os cariosum suprapositum sensim suo loco mouet, & abscessus eius causa est: cogitur per initia in formam granorum mali punici, sanie rubra, læui, æquali, minime fœtida & tandem alba diffluens. Tum igitur aspergendi potius puluisculi cephalici ex his rebus, quæ desiccandi vim habeant morsus expertem, cuiusmodi sunt ex radice ireos florētiæ, aloe lota, mastiche, myrrha, farina hordei, & similibus. Tandem cicatrix obducenda. Squamas ossium satius est solo naturæ impulsu abscedere, quam medicamentorum aut instrumentorum vi auelli: quia quæ violentius & rapidius auelluntur, sinus fistulosis vlceribus similes relinquunt. Quin nec membranæ, quæ computruerint in pus versæ, violentius auelli debent, vel acrioribus medicamentis contingi: hinc enim subortus dolor inflammationis, conuulsionis, & aliorum perniciosorum symptomatum consecutionem non raro attulit. Itaque est satius id negotium naturæ committere, quæ successu temporis excretrice facultate vsa, facile se cariosa illa substantia expediet: viuum enim quantum potest, procul id à se, quod mortuum est, semper amandat. B C

Modus cauteriorum applicandorum.

Oleum catellorum instillarum testularum abscessum promouere.

Cautio in cōmouendis ossium inustorum testulis.

Cephalici puluisculi quales.

De potione vulneraria. CAP. XXVIII.

Vsus potionum vulnerariarum.

QVod si contumax ossis caries, rebelleque item vlcus, descriptis remediis non cesserint, ægro præscribere oportebit potionem, quam Vulnerariam nominant. Natura enim tali potione adiuta plane mira fecisse mihi non raro visa est in cariosorum ossium correctione, & vlcerum consolidatione. Hæ namque potiones etsi humores noxios per aluum non expurgent, valde tamen efficaces sunt detergēdis vlceribus, & ab omni excrementitiosorum humorum colluuie vindicandis, sanguini defæcando, & ab ichoribus omnique impuritate repurgando, fractis ossibus agglutinandis, & neruis vnioni restituēdis. De his ideo mihi visum est hic dicere, vel hoc maxime nomine, quod Veteribus magnopere commendatæ, ab hodiernis Medicis & Chirurgis negligūtur. At si vulnerum, vlcerumque veterum curatio detersione perficitur, & substantiæ deperditæ repositione, cui medicamento id potius datum est, quam ei, quod admirabili & prope diuina vi sua sic sanguinem expurgat, vt ex eo tanquam è materia apta & laudabili, caro quæuisque alia substantia deperdita prompte restitui, & reponi possit, pars pristinę vnioni reddi? Quod si vlcera fistulosa, carcinomata, arthritides, & similes morbi, salsamentorum, speciatorū, acrium & eorum, quæ tenuiorum sunt partium, vsu, vt synapi, cæparum, & alliorum, quauisque alia in cibo & potu immoderantia efferantur & exacerbantur: cur non cibis potionibusque medicatis & contrariis mitescere, & ad æquiorem saltem conditionem reuocari poterunt? Ergo vt sciant Chirurgi, ex quibus rebus tales compositiones exurgant, visum est hic earum censum facere, vt componendi facultas adsit. D

Scabiosa.	*Aristolochia.*
Sanicula.	*Veronica.*
Buglosa.	*Agrimonium.*
Pilosella.	*Capillares.*
Pimpinella.	*Herba Roberti.*
Erythrodanum.	*Pes columbi.*
Tanacetum.	*Cynoglossum.*
Summitates canabis.	*Caryophillata.*
Summitates rubi.	*Carpentaria.*
Cyclamen.	*Osmunda regalis.*
Consolida maior, minorque.	*Orminum.*
Verbena.	*Gentiana.*
Serpentaria.	*Herniaria.*
Arthemisia.	*Brasica rubra.*
Vinca peruinca.	*Scordium.*
Centaurum.	*Nepeta.*

E

Ophio-

A

Ophiogloſſum.	*Pentaphyllon.*
Betonica.	*Cancri fluuiatiles.*
Carduus benedictus.	*Macis.*
Flores cardiaci.	*Bolus armenus.*

Ex his omnibus Chirurgus, Medici arbitratu iudicioque deliget, quæ cuique vlceri, vulneri, partique vlceratæ idonea & propria putabit, pro temporis conditione, ægri temperie, & morbi ſpecie. Parantur vero decoctiones ex horum non modo decoctis, ſed & ſuccis in vino albo aut œnomelite, quæ valent non ad ſanguinis modo maſſam emaculandam, detergenda vlcera ſanioſa, virulenta, ſordida & dyſenterica, ſed & ad arcendam putredinem, deſquamanda oſſa, diſſoluendos in contuſionibus thrombos, elicienda, reuellenda, omninoque eliminanda peregrina omnia corpora, quemadmodum ſæpe quodam quaſi miraculo à me eſt animaduerſum. Parabantur vero hac fere forma. ℞. *ſanic. bugloſſ. ſcabio. beto. ſcordij & nepe. an. m. ß. vuar. mund. ſem. hype. & card. benedict. an. ℥j. trium flor. cord. an. p. ij. coquantur complete in aqua communi: poſtea in fine adde vini albi, mel. roſa. & cinnamomi quod ſufficit fiat decoctio, coletur per manicam,* B detur mane tribus horis ante paſtum ad ℥iij. Poſſunt etiam vtiliter ex eo liquore iniectiones effici, & immitti in vlcera fiſtuloſa, ſinuoſa, itemque inde parari ſordidorum vlcerum lotiones: ea vero, ex quibus parantur ſimplicia, herbæ, flores & ſemina in ægrorum iuſculis incoqui, vt medicamenti alimentoſi vicem præbeant. Quod ad morbi tempus attinet, quo demum ſalubriter vſurpari poſſunt, ſcriptum apud Guidonem legimus, non ſolitum ſe per vulnerum initia illas ægris præſcribere potiones, quod fere ex aperientibus, calidiſque, & ſanguinem attenuantibus, calefacientibuſque conſtent, vnde fluxionis in affectam partem periculum imminet. Itaque materia in pus verſa, cum nihil iam reſtat, niſi vt vlcus detergeatur, & carne impleatur, nulla iam ſuperſtite in parte inflammatione, ſalubriter eas potiones vſurpari poſſe puto.

Scopi componendarum potionum vulnerariarum.

Potionis vulnerariæ forma.

Quo morbi tempore ſalubriter vſurpari poſſit potio vulneraria.

De Herpetibus & Rhagadibus luis venereæ.

CAP. XXIX.

CVratæ lui venereæ fere Herpetes & Rhagades ſuperueniunt, per palmas manuum plantaſque pedum ſulcos agentes: materiam obtinent à pituita ſalſa, aut bile aduſta, vel virus venerei reliquiis eo C tranſmiſſis. Curatio, quando præſertim inueterauit malum, difficilis eſt, quod iam humor eo influere multo tempore aſſueuerit, & quod aſſiduo influxu partis habitum imbutum corruperit: facilior vero ſi recens ſit malum. Recens vero eſſe cognoueris ex rubore, cum pruritu magno coniuncto, cutis non ariditate modo, ſed & craſſitie & ſpiſſitudine. Vetus vero præter commemorata ſigna, durities ſquamoſas & furfuraceas coniunctas habet, quæque adeo ſcalptu & frictione furfures remittant. Quod ad generalia remedia attinet, hepatis, habituſque corporis intemperies corrigenda eſt, quæ ſuperioris morbi & remediorum ſanguinis maſſam inflammare natorum occaſione, non poteſt non multum à natiua deſciuiſſe. Id fiet diæta conuenienter inſtituta, purgantibus, alterantibus ſeu nouantibus remediis, phlebotomia, balneis, cucurbitulis & corniculis quod ad topica & particularia, recenti malo allinetur aqua deſiccatiua & tenuis ſubſtantiæ ſequens: ℞. *aquæ roſ. & pariet. an. ℥j. aquæ alum. ℥ij. calchit. ℥ij. alum. ℥iij. pulu. ſubl. ℈iiij. fiat lenta & minima ebullitio in balneo mar.* Huius aquæ vis augebitur aut minuetur, pro mali more & conditione. Vel: ℞. *olei de tartar. ℥ij. ſapo. com. ℥iiij miſce fiat vnguentum ad vſum.* Si Medico videatur, vtatur æger potione guaiacina, ſed dilutiſſima. At Herpetes Rhagadeſque veteres decoctis emollientibus, attenuantibus, & incidentibus remollire oportet, ſimul & litubus, vnguentis, & emplaſtris eiuſdem facultatis. Tum ſuffitibus reliquam curationem perficere, cuiuſmodi eſt ſuffitus ſequens. ℞. *pulu. cinnab. ℥ij. ladani, aſſæ odor. ſtyrac. calā an. ℥ ß. oliban. maſtich. an. ℥iij. olei tartari & theriac. quantum ſufficit, fiant trochiſci, quorum vſus erit ad ℥ß. in ſingulas vices:* D fumum partes ſolæ affectæ excipiant. Nonnulli frictionem manuum imperant vtiliter ex ſequenti remedio. *Cape cinerem fæciuium, de quo fiat capitellum in manica. in capitello diſſolue coagulum, agitentur diu in mortario, fricentur, linanturque inde manus.* Vel: ℞. *vngu. enul. ℥iij. fugitiui ℥ij.* Vel: ℞. *reſ. pini ℥j. ceruſ. ℥ß. argen. viui ℥iij. ſucci citri & lapath. acuti an. ℥ß. incorporentur ſimul. & fiat linimentum ad vſum partis.* Huic ſi addideris ſublimatum lotum & præparatum, quo modo præparatur illud, quod in fucos venit, efficacius reddideris. Alij capiunt alumen vſtum in pollinem redactum incorporatumque cum oui vitello, ſucco citri, & pauca aloe diſtemperata in oxymelite ſcillitico.

Recentis mali nota.

Curatio recentium herpetum.

Aqua deſiccans herpetes virulentos.

Curatio veterum.

Suffitus.

Litus.

De Infantum puerulorumque lue venerea.

CAP. XXX.

SÆpe in ipſo vtero huius morbi ſemina concipiunt fœtus, prodeuntque in lucem virulenti, ſurgentibus mox per totum corpus puſtulis, pari morbo inficientes quotquot ſibi vbera ſuggenda præbuerint nutrices: *vix vnquam* conualeſcunt, quia à prima conformatione malum contraxerunt: at qui grandiuſculi poſtea ſeu ex ſuctu virulentæ nutricis, ſeu alia quauis occaſione & contagionis ſpe- E cie id malum contraxerunt, ſanationem non raro recipiunt. In primis enim iubetur nutrix vti viginti vel amplius dies aqua theriacali, nunc deſcribenda, quo ſic ſe aduerſus morbi huius contagionem præmuniat, & lac de ſe fundat, quod alimenti & medicamenti vices gerat: meminerit, quoties infantem lactabit, papillam abluere & extergere, ne quod pueri per os halitu expirat virus, papillæ, quib. lac exudat, foraminulis apprimatur. Puerulorum vero puſtulæ illinentur vnguento, argentum viuū, ſed exigua quantitate, recipiente, vt enulato cū mercurio & alio ſimili. Tū cunis faſciiſq; inuoluetur, quæ ſuffitib. ante deſcriptis afflatæ fuerint. De cætero quam fieri poterit calide loco calido continebitur. Hæc &

Curatio.

Ex interuallo inungi & ſuffiri infās debet.

A ſimilia fieri debent non vno & continuo tractu, ſed ex interuallis, alioqui ab oris inflammatione & ſyaliſmo periculum eſt. Si quæ vlcera in ore oriantur & ſerpant, contingenda erunt aquis ante deſcriptis, ſed viribus ſuis minutis, tantulæ & tenellæ ætatis habita ratione: ſi à nutrice malum infans contraxerit, quamprimum mutanda nutrix eſt, alias ſanguine corrupto & virulento altus ſanari nunquam poterit. Multi his artibus ſanationem receperunt: ſi qui perierunt, non remediorum culpa, ſed morbi malignitate & vehementia perierunt.

Deſcriptio aquæ Theriacalis.

℞. faſ. interioris ligni S. Gummoſi ℔ij. polypod. querni ℥iiij. vini alb. dulcedinis expertis ℔ ij. aquæ font. puriſ. ℔viij. aquar. cicho. & fumar. an. ℥iiij. ſem. iunip. heder. & bacca. lauri an. ℥ij. caryoph. & macis an. ℥ß. cortic. citr. ſaccharo conditi, conſ. roſ. anthos, cicho. bugl. borra. an. ℥ß. conſ. enul. camp. theriæ. vet. & mithrid. an. ℥ij. fiat omnium deſtillatio in balneo mariæ modo ſequenti. Infundetur guaiacum in mediis partibus vini & aquarum commemoratarum duodecim horarum ſpatio, reliquum medicamentorum in reliqua vini & earundem aquarum parte, conquaſſatis his, quæ conquaſſari poſſunt, ſex ſolum horarum interuallo: inde miſcebuntur omnia ſimul, quo liquor omnium in ſe vires facilius pellicere poſſit: Quod vt expeditius fiat, lagenis vitreis & diligenter obturatis incluſa bulliant, per quartam diei integri partem, in lebete amplo aqua calida pleno, mox, in alembicum vitreum coniiciantur, & deſtillationi ſubiiciantur. Stillatitij liquoris dentur in ſingulas vices ℥iiij. aromatiſentur: ʒj. cinnam. & ℈j. diamarg. addita ℥ß. ſacchari, quo gratior ſit potio. Luis venereæ virulentiam talis potio non modo obtundit, ſed nobilia viſcera confirmat. B

Modus faciendi.

Aqua theriacalis deſcriptione Rondeletij.

Paratur etiam à Rondeletio hoc modo. *℞. theriæ. vet. ℔j. acetoſ. m. iij. rad. gram. ℥iij. puleg. card. ben. an. m. ij. florum cham. p. ij. temperentur omnia in vino albo, & deſtillentur in vaſe vitreo, aqua ſeruetur vſui, de qua capiat æger ℥ij. cum ℥iij. aqu. acetoſ. & bugl.* Hoc faciendum eſſe monet, cum ingredietur lectum, aut æſtuarium: ſic enim demum ſtillatitium hunc liquorem ſudores facilius elicere, doloreſque lenire, ſiue per ſe detur, ſeu cum decoctionem milij ſolis, vel rad. chynæ vel bardanæ: quanquam ſi pituitoſus ſit æger, loco decocti chynæ vſurpabitur decoctum guaiaci, nam propter tenuitatem cito penetrat, & dolorificas materias expellit.

C

FINIS LIBRI DECIMIOCTAVI.

D

E

DE IN-

A

DE INFANTVM VARIOLIS, SEV MORBILLIS, ECTHYMATIBVS NEMPE, ET EXANTHEMATIBVS: Itemque de Vermibus & Elephantiasi.

B

LIBER DECIMVSNONVS.

De Variolarum seu Exanthematum causis. CAP. I.

QVia Variolæ & Rubeolæ (sic Ecthymata & Exanthemata vulgus nominat) affectus sunt, pestis velut præcursores & prænuntii ab humorum non modo vitio, sed & sæpe ab aeris inquinati labe geniti, & quia insuper vermes multis in peste nascuntur. Propterea visum est, pestis ei, quem meditamur, tractatui, hunc de Ecthymatibus, Exanthematibus ac Vermibus præmittere: vnaque alium de Elephantiasi, quia summæ humorum in corpore corruptionis soboles est, adiungere. C Sunt igitur Ecthymata *pustulæ*, Exanthemata vero *maculæ*, quæ in summa cute emergunt, à sanguinis corrupti, eo naturæ impetu excreti, impuritate. Impuritatem illam, menstrui sanguinis reliquias esse Veterum pleriq; prodiderunt, in infantis corpore superstites, ex ea materia, vnde alimentum hausit in vtero: quæ ad aliquod tempus resides, ad primam calidioris æstatis aut austrinæ & pluuiosæ tempestatis, vel cæcæ in aere perniciei opportunitatem excitatæ, & cum tota sanguinis massa efferuescentes, expandunt sese in omnem corporis habitum. Argumento esse quod pauci sint, aut fere nulli, quos saltem semel in vita morbus hic nõ inuaserit, quod cum apparere incipit, non vnum aliquem adoriri contentus, in plures populariter grassetur. Fere vero tantum inter Ecthymata & Exanthemata interest, quantum inter carbunculum & bubonem pestilentem. Fiunt enim Ecthymata ex materia crassiore & magis viscida, sanguine nempe pituitoso. Exanthemata vero ex tenuiore & calidiore, nempe bilioso: itaq; hæc nullas sui notas præbent, nisi maculas exiles sine tumore, vel rubras, vel purpureas, vel nigras. Ecthymata vero pustulæ sunt extuberantes, albæ quidem in medio, sed in ambitu rubræ, mixtæ sanguini pituitæ argumentum: quanquam vix per initia, primo nẽpe & secundo, quo apparere solent, die, dignoscuntur: at tertio & quarto die ecthymata in molem & D tumorem assurgunt album, antequam in crustam facessant. Exanthemata vero sibi similia manent. Præterea ecthymata acrimoniæ quibusdam velut aculeis pungunt, & pruritum excitant, exanthemata minime, vel quia materia haud adeo est acris & mordax, vel quia tenuior cum sit, facile exhalat, nec sub cute conclusa hæret.

Quid ecthymata & exanthemata.

Materia Variolarũ.

Signa.

Cur exanthemata nõ sint pruriginosa.

Crebro sternutant ægri, cum exitum hæ materiæ affectant, ob vapores putridos ab infernis partibus sursum ad cerebrum ascendentes: febribus velut synochis tentantur cum dorsi doloribus, narium pruritu, capitis dolore, & vertiginosa grauitate, quodam quasi animi deliquio, nausea, vomitu, vocis raucedine, difficili & crebra respiratione, in somnum inclinatione, membrorum omnium pondere, flammeis & tumidis oculis, vrinis rubris, & turbidis, deliris denique.

Quod ad prognosticon attinet, vere hoc pronuntiare licet, materiam, ex qua his affectibus origo est, qualitatis adeo malignæ, pestilentis & contagiosæ participem esse, vt carnosas partes laniasse non contenta, ossa etiam arrodat, & corrumpat, luis venereæ instar: vt mihi obseruare licuit non modo an. D 1568. sed & pluries multorum, quo vixi annorum decursu: cuius rei exemplum hoc proponere visum est nobilissimum. Filia Claudii Piquei bibliopolæ regii in via Iacobea, quatuor vel quinque annos nata, ecthymatibus cum per mensem laborasset, nec natura veneni malignitatem vincere potuisset, E abscessus oborti sunt in sterno & humerorum dearticulationibus: quorum edax & virulenta materia ossa sterni arrosit, & à se inuicem diremit, ossium vero brachii epiphyses & omoplatæ capitulum pariter erosa, insigni portione mulctauit. Cuius rei occulati testes mecum fuere Marcus Myron Medicus Parisiensis, & Regis hodie primarius, Ioan. Doreau Comitis Briani Chirurgus, dissecto coram cadauere. Quinetiam animaduertere licet in plerisque huius morbi malignitate mortuis & dissectis, eam in principibus partibus inuehi corruptionis impressionem, quæ hydropis, phthiseos, raucitatis, asthmatis, dysenteriæ vlceratis intestinis, ac tandem mortis consecutionem attulerit: prout pustulæ per hæc

Prognosticõ.

Histo ria.

Quam grauium & pernicialium symptomatum consectionem inferant ecthymata.

hæc aut illa viſcera pari rabie debacchatæ ſunt, qua per corporis ſuperficiē furere cernuntur: non enim A
externas modo partes deturbant, puſtularum, vlcerumq; altius ſeſe in carnem defigentium impreſſio-
nibus & cicatricibus relictis, ſed & ſæpe mouendi facultatem adimunt, arroſis & labefactatis cubiti,
carpi, genu & pedum dearticulationibus. Quinetiam multi inde videndi ſenſum amiſerunt, vt nobilis
Do. Guymeneus: alii audiendi; alii olfaciendi, oborta hyperſarcoſi in meatu, tum narium, tum aurium.
Quod ſi reliquias fecerit morbus, haudq; eius vniuerſa materia naturæ robore excreta fuerit, ſympto-
mata poſtea emergunt, quæ humoris malignitatem reſipiunt, imo & ſymptomatum luis venereæ per-
niciem adæquant.

De curatione Variolarum ſeu Morbillorum, Ecthymatum nempe & Exanthematum.
CAP. II.

VAria eſſe ſolet huius morbi curatio, pro humoris venenatæ peſtilentiſque qualitatis expertis aut
participis conditione. Si namquē peſtilens ſit, & lacteus exiſtat puer, nutrici ea exhibenda, quæ ve-
neni vim infringunt & expugnant, quemadmodum fuſius dicetur, cum ad curationem puerulorum
peſte correptorum venerimus: vtcumque ſit, continendus eſt puer in conclaui calido, & à ventis tuto, B
contegendus ſtragulis, veliſque lecti coccineis, quouſq; in ſummam cutim morbilli eruperint. Nutrici
parentur iuſcula medicata ex portul. lactu. oxalide, cich. borra. & hordeo gluma ſua caſtrato in nodu-
lo incluſo, ſalita, ſpeciata, piſtorioq; opere confecta omnia vitabit, vini loco decoctum glycyrrhiz. vel
paſſul. & rad. oxalidis potabit. Cathartica vero aſſumet, quaſi ipſa eo ipſo morbo laboraret. quo lac ipſi
Pulticula puero deneganda. euadat medicamentoſum. Deniq; eandem diætam ſeruabit, quæ peſte correptis præſcribi ſolet, pueru-
lo haud exhibenda pulticula, aut quam parciſſime. Quod ſi ablactatus ſit, carniū eſu abſtinebit: quoad
febris eum dimiſerit, & morbilli plane eruperint: earum loco veſcetur hordeato, amygdalato, iuſculis
pullorum herbis, quæ ante dictæ ſunt ſaporatis, panatella, gelatina, colatitiis, prunis, paſſuliſque dama-
ſcenis. Potus ipſi erit ptiſana, vulgo dicta, parata ex hordeo caſtrato, radice graminis & oxalidis, vel ex
nodulo quatuor ſeminum frigidorum, pulpa prunorum & paſſularum damaſcenarum cum eboris &
cornu cerui puluiſculo. Inter paſtus eadem aqua temperari poterit ſyrupo violato, minime autem ro-
Somnus profundior hic cur noceat maxime. ſato, aut alio quouis adſtringente, ne humoris curſum foraſq; inclinationem reuocemus. Somnus ſit
mediocris, profundior enim materias in centrum reuocat, & febrem auget: minime purgare, non ſan-
guinē detrahere oportet morbo creſcente aut vigente: niſi forte ingens aliqua adſit plenitudo, vel mor-
bus aliquis complicatus, vt pleuritis, ophthalmia, angina id poſtulet, ne naturæ motus interturbetur, C
De purgatione, phlebotomia & ſudorificis. ſed blando enemate aluum exoneraſſe ſufficiet: at à prima ſtatim morbi die & in declinatione licet
caſſia, vel validiore medicamento humorum ſarcinam, & morbi reliquias ē corpore exigere. In ſtatu
vero & incremento ſatius eſt ſudorificis vti, quæ attenuatis humoribus & apertis cutis ſpiraculis à cen-
tro ad circumferentiam morbi cauſam propellant, quę in corpore reſes ad mortem ſufficeret, quemad-
Hiſtoria. modum mihi & Ricardo Huberto Chirurgo videre licuit in duabus puellis, quarū vna quatuor, altera
ſeptemdecim annos nata erat: vtriq; n. ex morbillis mortuæ & diſſectæ interiora viſcera cruſtoſis puſtu-
lis, his ſimilibus, quæ in cute emergunt, obſita viſa ſunt. Hæmorrhagiam per principia, nempe intra
quartum aut quintum diem, è naribus obortam, non eſt putandum morbi materiam ortumq; abſcin-
dere: non enim propterea papulæ per cutem erumpere deſinunt, quia vera hæc eſt & naturalis huius
morbi criſis, quæ ſcilicet per ſuperficiem & corporis circumferentiam fit. Cæterum ſiſtenda non eſt ta-
Decoctum ſudorificum. lis hæmorrhagia, niſi forte exolutionis virium metum adferat. Prouocabitur foras materia decocto fi-
cuum, lentium decorticatarum, ſeminis citri, fœniculi, apii, petroſelini, radicis graminis, paſſularum
demaſcenarum, & dactylorum. Tale enim decoctum ſi ſudoris, certe & morbifici humoris foras in cutē
propellendi vim habet; ſemina enim fœniculi & ſimilia aperiētia cutem reſerant; ficus leniunt materiæ D
acrimoniam, & blande abſtergunt, lentes, fauces & laryngem interaneaq; omnia à puſtulis & alui fluxu
moderata adſtrictione tuentur, cortice ſuo validius, quam morbi ratio poſtulet, adſtricturæ; dactyli
ſtomacho conferre creduntur, vt & ſemen citri cor à veneno vindicare, glycyrrhiza gulæ ductum leni-
Sudorem prouocare quando expediat. re, rauim impedire, blandoque halitu ſudorem ciere. Cæterum talia longe à paſtu exhibebuntur, non
enim ſtatim à paſtu ſudare conducit. Sunt, qui probent puerulum inuolui linteis illo decocto calide im-
butis, & poſtmodum expreſſis. Malim tamen veſicas, ſpongias & lateres calidos eodem conſilio admo-
uere: certe milii, ficuum & paſſularum cum ſaccharo decoctum potenter ſudores promouet. Nec vero
inutile eſt, interim, dum æger toto reliquo corpore coopertus ſudat, faciem flabello ventilare; ſic enim
conſeruatur intus, adeoq; roboratur calor natiuus; propinquum animi deliquium auertitur, & excre-
mentitiorum humorum foras validior fit excretio. In quam etiam rem valet nodulus ægri naribus ad-
motus ex aceto & aqua roſacea cum camphora, ſantalorum puluere, & aliis odoratis, quæ vna refrige-
randi vim habent, id enim inſuper à naribus puſtulas arcet.

Quæ partes ab ecthymatibus ſint muniendæ & præſeruandæ. E
CAP. III.

Oculi qui muniendi. OCuli, nares, guttur, pulmones, & inteſtina præ cæteris partibus ab erumpentibus puſtulis ſunt vin-
dicandæ: quia naturam obtinent & conſiſtentiam, quæ huius veneni malignitati obnoxia, facile
corrumpitur & labefactatur. Oculi ergo ne lædantur, ſtatim à prima morbi ſuſpicione muniendi ſunt,
cum coniunctis ſibi palpebris, aqua roſacea, omphacio cum camphoræ tantillo. Sunt, qui etiam in hāc
rem parent decoctum ex ſumachio, berberide, cortice granatorum, aloe & croco pauco ſuccus grana-

A torum acidorum & aqua albuminis ouorum cum rosacea instillata eodem confert. Itemque lac muliebre eadem aqua rosacea mixtum & sæpius renouatum: denique omnia, quæ repellendi vim habent. Quanquam si insigniter tumeant & rubeant oculi, sola repellentia admouenda non sunt, sed admixtis digerentibus & abstergentibus, naturæ familiaritate visum roborare natis, temperanda sunt, vt aqua fœniculi & euphrasiæ. Tum vero lucem aut rubra æger haud intuebitur, metu doloris & inflammationis quare in statu morbi, cum doloris & inflammationis summa in oculis sunt omnia, blande desiccantia & digerentia oculis proprietate conferentia, conuenientiora sunt, vt aloe, tuthia & antimonium lota, aqua fœniculi, euphrasiæ & rosarum. Nares tuetur nodulus ante commemoratus, linamentaque ex decocto adstringēte exposito imbuta, indita & admota. Fauces, gulam, laryngēq; tuebimur, & vocis integritatem conseruabimus gargarismate ex oxycrato, vel succo granatorum acidorum, grauis eorundem ore & dentibus crebro versatis: itemque nodulis ex psilio, semine cydo. & similibus frigidis atque adstringentibus. Pulmonibus & respirationi consulendum est syrupo de iuiubis, violato, rosato, papaueris albi, granatorum, nenupharino & similibus. Quando vero pustulæ plane eruperunt, tum liberius paulo viuendi potestas ægro facienda est, atque in maturando, pure vacuando, desiccando, desquamando-

Quando solu repellentibus oculi minime mu-niendi.

Os interius qui muniendum.

Qui pulmones.

B que totos nos esse decet. Nam quod ad exanthemata attinet, resolutione sola, non autem suppuratione curationem recipiunt, ad ecthymata suppurant litu ex butyro recenti, fotu ex decocto rad. maluæ, lilio. ficuum, sem. lini & similium. Postquam maturuerint pustulæ, excidendę sunt volsellis, vel aperiendæ acu aurea vel argentea, ne conclusum pus subiectam carnem erodat, atque à morbo depressa vestigia, cicatriculasque cauas, visu fœdas relinquat. Vacuato pure desiccabuntur vnguento rosato, addita cerusa, lithargyro, aloe in pollinem tritis cum croci tantillo. His enim non siccandi modo, sed & carne implendi vis inest. Eodem consilio farin. hordei & lupinorum dissoluitur in aqua rosf. & cum tenui linteo inunguntur partes ægræ. Sunt, qui cute suilla in aqua & vino subelixa inungunt, mox farinam hord. aut lupinorum, vel vtraque affundunt. Alii crudum mel & recens expressum cum hordei farina miscent, pustulasq; quo siccescant, illinunt: siccatas in crustarum modum rosaceo oleo, violaceo, amygdalarum dulcium vel cremore lactis illinunt, vt excidant citius proruptis pustulis. Acuti pruritus ægros ad scalpendum sollicitant, vnde excoriationes & fœda vlcera: scalptus enim maioris attractionis causa est. Itaque ægro puerulo vinciendæ manus erunt, & prurientes partes fouendæ decocto bismaluæ, hordei, & lupi-

Ad vitandas cicatriculas cauas.

Vt scalptus pruriginosus vitetur.

C norum adiecto sale. At iam excoriatæ cuti medendum est vnguento albo Rhasis camphorato, addita pulueris aloes & cinnabaris, vel desiccatiui rubri portione. Si quantumuis appositis impositisque, quæ repellerent, remediis, nihilominus per oculos pustulæ eruperint, curandæ diligenter erunt collyriis omnis generis, cauendo, ne inflammatio eius partis in eam molem exurgat, qua dirumpantur oculi, & quod aliquando contingit, ex propria orbita exiliant. Crustosa vlcera si quæ in naribus suboriantur, inditis linamentis promptissime desiccabuntur, & ad dilapsum sollicitabuntur.

Ad excoriationes remedia.

Ad oris & faucium vlcera.

Quæ in ore, palato, & gutture, cum raucitate, & deglutiendi difficultate exurgent, ea gargarismatibus ex aqua hordei, plantaginis, & chærefolii dissoluto vna syrupo rosato & diamorone sanescent, versabit æger ore saccharum rosatum, aut tabellas electuarii diatragacanthi frigidi. Cicatrices in facie relictæ si ad fœditatem vsque extuberarunt, volsellis excidendæ erunt, & inde inungendæ vnguento citrino recenti, vel hoc linimento: ℞. *amyli triticei & amygdalarum excorticatarum an.* ℥ j ß. *gum. tragach.* ℥ ß. *seminis melonum, fabarum sic carum excorticat. farinæ hordei an.* ℥ iij. *in puluerem redigantur omnia subtiliter, deinde incorporentur aqua rosacea, & fiat linimentum ad faciei litum cum penna*: mane id extergatur facie lota aqua furfuris frumentacei, ad id & conducit lac virginale, adeps anserinus, anatinus & gallinaceus vtilis est, D leniendæ cutis asperitati, vt & oleum liliorum, sanguis leporinus recens & calidus replendis & complanandis cicatricum cauitatibus, & dealbandis idoneus censetur, si sæpius allinatur. Cuius loco cutem suillam calentem plærique affricant, putant etiam aquam stillatitiam florum fabarum, radicum liliorũ, radicum arundinum, testarum ouorum, & oleum ouorum valde valere ad delendas & complanandas cicatrices.

Ad fœdas faciei cicatrices complanandas.

Sanguis leporinus.

De animalibus quibusdam & monstrosis eorum figuris, quæ contra naturam in corporibus humanis nascuntur, excursus, ad futuram de vermibus disquisitionem velut prooemium.

Vt in maiore, sic in minore hoc mundo nostro venti fiunt, tonitrua, terræ motus, pluuiæ, aquarum inundationes, sterilitates, fertilitates, lapides, montes, fructuum, itemque animalium variæ species exurgunt. Nam in abscessibus flatuosis, hominum colico dolore cruciatorum intestinis flatus conclusus teneri, quis negabit? Plærisque mulieribus flatus adeo alte per intestinorum anfractus obmurmurant, vt ranarum intempesta nocte coaxantium gregem audire te putes, si adstes propius. In abscessibus aquosis, & hydropicorum aluo aquas contineri, ipsa indicat, quæ aquarum fit effusione, curatio. Per fe- E briles rigores & horrores, haud aliter vniuersum corpus tremit & quatitur, quam per terræ motus, mugire & concuti sub pedibus solum auditur. Calculos vero, qui è vesica extrahi, è renibus, ac plærisque aliis corporis partibus excerni viderit, in nobis lapides gigni, haud poterit inficiari. Quot vero occurrunt sexus vtriusque homines, qui in facie, aut quauis alia parte, impressam ostentant, vel concretam & pendentem gestant, cerasi, pruni, sorbi, ficus, mori & similium fructuum imaginem? Cuius rei, imaginatricis facultatis vim, concurrente formatricis opera, embryonis, in quamuis formam & figuram propriæ & natiuæ humiditatis occasione sequacis & cerei, mollitiem causam esse putant. Omnibus enim matres dum vtero gestarentur, vehementi rerum similium desiderio æstuasse comperias, quas dum ani-

Maioris & minoris mundi similitudo.

Ventorum in humano corpore generatio.

Aquarum.

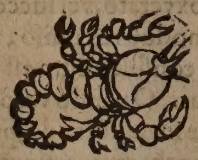
Lapidum.

Fructuum a prima conformatione.

Causa eorũ, quæ a matre in fœtum,

dum vtero geritur, imprimuntur. mo ardentius conciperent, species in conceptum & fœtum transtulerunt, dum rebus ipsis frui non possent. Gibbi verro, & crassiores lupiæ montium instar habere quis ibit inficias? squallidam sterilitatem, quis hectica siccitate emaciatorum hominum habitui similitudine respondere negare ausit? fertilitatem vero multorum carne & adipe luxurianti adeo abdomini, vt corporis pondus vix pedibus sustinere queant? Animalia vero in animali, id est, homine varia variis locis gigni, sequentes historiæ fidem facient. *Li. 1. de morbis int. cap. 1.* Narrat Hollerius, cuidam Italo ex frequenti odoratu basilicæ herbæ, natum scorpium in cerebro, vehementes dolores & longos, mortem deniq; attulisse. Scorpii illius aperto cranio inuenti imaginem hic adeo appinxi. A

Figura Scorpii.

Li. 5. de partium morbis cap. 7. Hollerii coniecturam de Scorpii illius causa & ortu probabilem facit, quod scribunt Chrysippus, Dyophanes, & Plinius, ex Basilisco inter duos lapides contrito, & ad solem posito, proditurum Scorpium. Scripsit Fernelius, in quodam milite, qui resimis erat naribus, ex fœdiore quadam eluuie diutius cohibita, vermes duos villosos instar digiti illic genitos, inuentosque esse, qui tandem in furorem illum adegerunt, febreque non admodum manifesta, de medio sustulerunt die circiter vigesimo, horum talis erat, quantum ex Fernelii verbis licet intelligere, effigies. B

Vermium Fernelianorum effigies.

C

Historia. Narrauit mihi Ludouicus Duretus, vir doctrinæ & fidei plenissimus, excretum sibi per vrethram cum vrina, post longum & difficilem morbum, animal viuum, colore rubrum, cætera millepedi simile, hac fere imagine.

Imago millepedis per vrinam excreti.

Historia. Comes Carolus de Mansfeldt, æstate superiore graui & continua febre vexatus, in basilica Guisiana, illuuiem excreuit per vrinarium ductum, animalis effigie adumbratam hac omnino forma.

Vermiformis illuuies per vrinam excreta. D

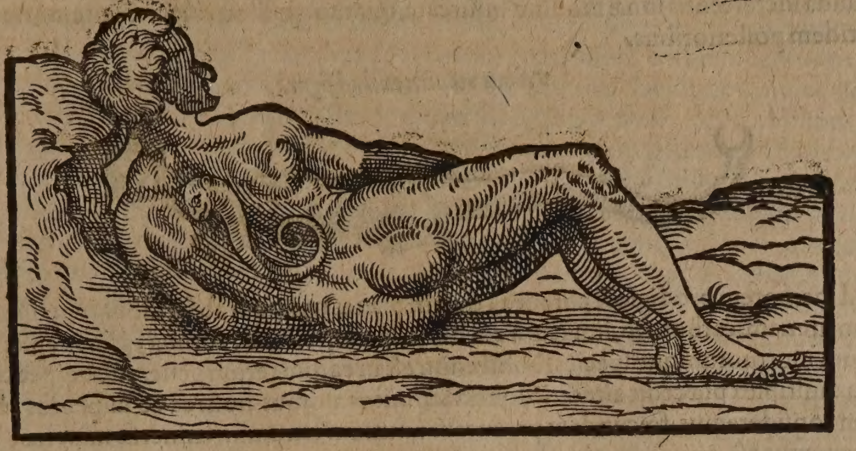

Nicolaus Florent. Gordon. lib. 7. cap. 18. In mulierum quoque vtero, variæ monstrosorum animantium gignuntur formæ: alias solæ, alias cum mola, alias cum fœtu naturaliter & bene conformato, vt ranarum, buffonum, serpentem, lacertorum & harpiarum, quas ob id Longobardorum fratres dictas veteribus fuisse constat, quia his mulieribus frequens id esset, vt vna cum naturali & perfecto fœtu vermes, serpentes, & monstrosa id genus animalia, in vtero suo genita excluderet, quia seper illis charior fuerit corporis ornatus in vestitu, quã cult⁹ in victu. Ita fiebat, vt fructibus, vrtica, herbis & aliis rebus mali succi dum viuerent, materiam congererent putridam, vel certe putredini & corruptioni valde obnoxiam, adeoque gignendis imperfectis illis animalculis opportunam. *Lib. errorũ popularium.* Narrat Iobertus, duas mulieres Italas, eodem mense singulas monstrosum partum exclusisse: quæ vestium interpollatori nupserat, adeo exiguum edidit, vt murem crassiorem cauda carentem referret. At quæ nobilis erat maiorem, felis crassitie: ambo insuper colore atros, vt primum ab vtero prodierunt, in altum secundum parietem vnguium velut nixu erupisse, & tenacius adhæsisse. Scripsit Licosthenes, anno domini 1494. mulierem Cracouiæ, in platea, cui à sancto Spiritu nomen est, mortuum fœtum enixam, qui affixum dorso serpentem viuum gestabat, mortuumque istum fœtum arrodebat, vt ex appicta hic imagine licet intelligere. E

Figura

A

Figura serpentis fœtui affixi.

B

Leuinus valde miram in hanc rem historiam narrat: *superioribus*, inquit, *annis, me vsa est Medico mulier quædam insularis, quæ ex cõgressu cum nauta cum concepisset, celeriter illi adeo aluus intumuit, vt ad præscriptum à natura vsque terminum gestando oneri non videretur suffectura: nono mense exacto obstetricem accersit moxque post validos conatus & enixus, exclusit primo informem carnis concretionem, duabus vtrinque ansis in brachiorum longitudinem & modum experrectis præditam, & à vitali quodam principio se spongiarum & vrticarum more motilantem ac palpitantem, postmodum delapsum ab vtero monstrum est rostro adunco, longo teretiq; collo, oculis vibrantibus, cauda acuminata, eximiaq; pedum agilitate, tali prope forma.* *Li. de occul. nat. cap. 8.*

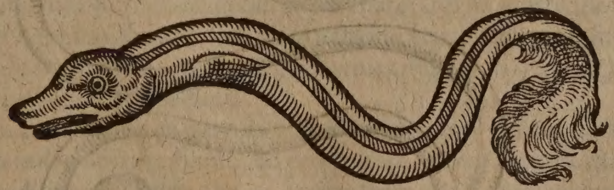
Monstri ab humano vtero exclusi effigies.

C

Vt primum id prodiit in lucem, fremitu, sibilisque totum cubiculum impleuit, in omnem se partem proripiens, vt latebram nancisceretur: sed ipsum mox vnanimi impetu facto, quæ aderant mulieres, puluinis coniectis suffocarunt. Tandem misella multo labore fracta, fœtum masculum peperit, ad. o male mulctatum & excarnificatum ab isto monstro, vt statim à baptismo mortuus sit. Cornelius Gemma Louaniensis Medicus narrat, ab aluo puellæ Louaniensis quindecim annos natæ, multa sursum deorsumq; plane monstrosa prodiisse. Inter cætera per anum cum fæcibus excretum animal viuum sesquipedem longum, pollice crassiorem, anguillæ plane similem, nisi quod cauda esset valde pilosa: effigiem monstri ab eo positam in hunc ideo locum transtuli. D *Lib. de diuinis naturæ characterismis.*

Monstri à virginali aluo exclusi effigies.

E

Magister Petrus Barque, & Claudius Magnus, Chirurgi Vertoduniani nuper mihi affirmarunt, curasse se vxorem cuiusdam ciuis Vertodunensis, quæ ex abscessu in ventre rupto, cum pure magnam vermium copiam reddidit, digitali crassitie, capite acuto, qui ipsi intestina sic arroserant, vt diu fæces per vlcus reddiderit, nunc vero plane conualuerit. *Historia.*

Antonius Beneuenius Medicus Florentinus narrat, Ioannem Menusierium quadragenariũ assiduis stomachi doloribus diuexatum, sæpe in mortis propinquo extitisse, nec multis Medicorum consiliis, quibus vsus erat, adiutum. Tandem cum se adiisset, ei vomitorium propinasse, cuius vi magnam copiam materiæ corruptæ & putridæ reddiderit, non tamen propterea dolore leuatum. Itaq; illi secundo *Historia.*

aliud vomitorium exhibuiſſe, cuius vi multam materiam priori ſimilem excreuit: Sed vna vermẽ quatuor digitos longum, capite rubro, rotundo, piſi craſſioris magnitudine, lanugine prima toto corpore obſitum, cauda increſcentis lunæ modum bifurcata, quatuor pedibus ingredientem, duobus anterioribus & totidem poſterioribus. A

Vermis vomitu excluſi figura.

Cauſæ efficientes materialeſq; eorum, quæ in corporib. noſtris præter naturam gignuntur, corporum.

Quid memorem prodigioſa corpora, quæ in præter naturam abſceſſibus reperiuntur, calculos dico, cretam, arenam, carbonem, limacum cochleas, ſpicas, fœnum, cornua, pilos & pleraſque animalium viuorum mortuorumque ſpecies? Nihil enim eſt in earum rerum generatione (per corruptionem facta, quam multiplex præcedit alteratio) quod attonitos animos noſtros & ſuſpenſos tenere debeat: B Si præſertim conſideremus, fœcundam parentem omnium naturam, vniuerſæ materiæ, ex qua maior mundus contextus eſt, varias portiones & particulas in microcoſmum hominem indidiſſe, quo amplius ad magni illius imaginem, & vnum exemplar factus eſſe videretur. Itaque in eo ſibi placere, vt omnes actiones, motusque, quos obire & edere in maioris illius mundi ſcena ſolet, eoſdem in hoc paruo effingat nunquam in nobis otioſam, modo ne materia deſit.

De vermibus, quibus in inteſtinis generatio eſſe ſolet. CAP. IV.

Qui vermes generentur.

Cur ſæpe vermes ad os aſcendãt.

VErmium cauſa materialis eſt humor craſſus, viſcidus, & crudus, qui corruptionis initium in ventriculo nactus, mox in inteſtina delabitur: ibique computreſcit, haud laudabilis chyli formam in prima coctione nactus. Hic cum viſcidus ſit, tenaciter inteſtinis adhæret, nec facile cum reliquis fæcibus excernitur: itaque mora putreſcit amplius, caloriſque efficacia in vermium materiam & alimentum cadit: alimentario illo humore conſumpto, niſi nouus aliunde ſuppetat, qui famem ipſorum leuet, magna vi ſe per inteſtina vibrant, graues & magnos dolores cient, imo ſæpe ad ſtomachum irrepunt, indeque per os excernuntur, nonnunquam in palati foramina aſcendunt, & per nares prodeunt. C

Vermium differentiæ.

Vermes in triplici ſunt differentia: quidam enim rotundi ſunt & longi, alii lati & longi, alii parui & tenues. Primi dicti veteribus ſunt teretes, quaſi in longitudinem rotundi. Secundi Teniæ, quod faſciæ inſtar in longum & latum expanſum corpus habeant. Tertii Aſcarides, quod fere ſubſiliant. Aliæ vermium notantur differentiæ à colore petitæ, rubrorum, alborum, nigrorum, cinereorum, citrinorũ. Notantur & nonnulli villoſi, capite ad cotti piſcis inſtar, vaſto; quibuſdam in morbis vermes multi gignuntur, & per anum excernuntur, pili modo minuti, fere albi. Hiq; ſunt, qui Aſcarides dicuntur. Colorum in vermibus diuerſitatem, haud pari humorum, ex quibus fiunt, ſpecie diſtincta diuerſitas. Nam melancholicus & bilioſus humor qualitatibus ſuis ad vermium generationem plane ſunt inepti. Sed humoris chyloſi ſeu pituitoſi, ex quo fiunt, multiplex in colore propter corruptionem, varietas: longi & lati per tota ſæpe inteſtina expanduntur, mucoſæ & albuminoſæ ſubſtantiæ inſtar habentes, & certe viſus eſt mihi, qui è muliere prodierat ſerpenti ſimilis hexapodem longus, quod mirum videri non debet, cum á veteribus notatum ſit, viſos ſibi vermes tam longos, quanta eſt omnium inteſtinorum longitudo, id eſt, quanta eſt humani corporis longitudo ſepties ſumpta. Scribit Wierus viſum ſibi ruſticum, qui vermem excluſerit octo pedes & digitum vnum longum, rictu oris capiteq; anati ſimillimum, quem ob id ſubiecta figura ſpectandum exhibere placuit. D

Cauſa varietatis colorum in vermibus.

Hiſtoria.

Hiſtoria.

Vermis in inteſtini geniti & excluſi effigies.

E

In obſeruat. Quibus in alui locis gignantur vermes.

Narrat Valeriola, viſum ſibi vermem nouem amplius pedes longum. Atque vt vermes ſpecies, ſic locis generationis à ſe inuicem diſcluſi ſunt. Teretes enim ſeu rotundi & longi fere in tenuibus inteſtinis gignuntur, reliqui in craſſioribus, præſertim vero Aſcarides. Nulli vero ortus eſt in ventriculo, vtpote

A vtpote primæ coctionis officina. Ibi quidem vermium futura materia corruptionis rudimentum nanciscitur: at complementum in solis intestinis. Quibusdam infantibus in vtero nascuntur: propter humoris à matre ad ipsorum nutritionem confluentis vitium & cacochymiam: quam quia tum per anum non excernunt, cunctando putrescit amplius, & vermium generationi conuenientem materiam sufficit, quemadmodum ex Hippocratis sententia nonnulli adnotarunt. Denique quauis ætate helluonibus & gulosis nascuntur vermes, hisque item, qui praui succi cibis & facile corruptibilibus nutriuntur, vt fructibus horariis crudis caseo & lactantiis. Cæterum vt innotescat, quibus in intestinorum locis degant vermes, hæc sunt notanda, quando intestina tenuia obsident, dolore stomachi vexantur ægri, cum appetentia canina, qua multa & varia sine ratione expetunt, magna nempe alimenti parte à vermibus illic degentibus absumpta, frequenter in animi deliquium incidunt, propter stomachi exquisitissimo sensu præditi cum corde sympathiam, pruriunt nares, fœtet anima, propter exhalationum sursum à corruptis in ventriculo cibis ascensum, fœtorem, & acrimoniam: qua occasione in somnum etiam procliues sunt, sed à quo crebris assultibus & pauoribus subinde excitentur, febre continua & lenta detinentur, cum tussi sicca, palpebrarum comminentia, & coloris faciei crebra mutatione. At longi & lati, B crassorum nempe intestinorum incolæ, produnt se deiectionibus conspersis hac illac corpusculis multis, seminis melonum vel cucurbitæ æmulis. Ascarides vero innotescunt pruritu, quem in ano excitant, quasi formicarum decurrentium sensu: tenesmo, & ani procidentia. Horum omnium symptomatum causa talis est. Somnus his turbulentus est, & sæpe clamosus, quando vapores, qui à concitatis in humore & pabulo suo consimili vermibus, ad caput submittuntur, calidi sunt, acres & tenues: profundior contra est, quando vapor nebulosus est, à materia nempe crassa & frigida submissus. Deglutire se inter dormiendum somniant, quia dum vermes chylosam intestinorum materiam auidius absumunt, consimilis rei sensum in phantasia excitant. Dentibus strident repletione quadam conuulsifica, vaporum copia distentis temporum & maxillarum musculis. Tussis sicca venit per consensum vitalium & respirationi dicatarum partium cum naturalibus: perculso nempe diaphragmate à vaporibus acribus, & quasi subesset humor aliquis excernendus, ad exclusionem, quæ tussi suscipitur, irritato, acres iidem fumi orificium ventriculi impetentes, vel singultum, vel deliquium animi inferunt, pro consistentiæ suæ, crassæ vel tenuis conditione: ad faciei partes elati narium pruritum, caliginem oculis, & genis colorum mutationem repentinam inuehunt. Magni paruis sunt calamitosiores, rubri albis, viui mortuis, multi paucis, variegati vnicoloribus, quia maioris corruptionis sunt indices. Qui cruenti, & sanguine C conspersi excernuntur, funesti sunt: nam indicant erosam intestinorum substantiam. Sæpe enim corrodunt perforantque intestini, quo concluduntur, corpus, inde in varias alui partes penetrant, adeo vt aliquando per inguina, alias per vmbilicum proruperint, via exedendo facta, vt narrat Hollerius. Quando verminatione laborantes pueri difficulter spiritum ducunt, & toto corpore madent, instantis mortis indicium est. Per febrium acutarũ initia, si teretes vermes viui prodeant, pestilentis febris argumentum est, cuius nempe materiei malignitatem cum ferre nequiuerint, foras prodire necesse habuerint. Si vero mortui prodeant maioris in humore corruptionis, & venenatæ malignitatis indices sunt.

Ad finem li. 4. de morb.

Signa vermium in tenuibus intestinis existentium.

Vermium in crassis intestinis degentium signa.

Ascaridum signa.

Symptomatum quæ in verminosis apparent signa.

Varii calorū vermes cur calamitosiores.

Instantis verminosa mortis indicia.

De curatione in vermibus adhibenda. CAP. V.

VNa omnino in hoc morbo indicatio est, vermium nempe seu viuorum seu mortuorum è corpore exclusio, vt qui ex his sint, quæ sunt toto genere contra naturam, vitanda omnia sunt, quæ prompta sui corruptione putredinem in corpore cumulant, cuiusmodi sunt fructus crudi, caseus, lactantia omnia, pisces, cætera denique, quæ operosæ sunt & difficilis concoctionis, facilis autem corruptio- D nis. Pulticula pueris vtilis est, quia humidis nutriri postulant, hisque omnino, quæ lactis consistentiæ & crassitiei similitudine quadam respondeant & facile coqui & assimilari possint, cuiusmodi omnino pulticula est, modo fiat ex farina frumentacea, minime cruda, sed ante in furno cocta, ne vel parata inde pulticula viscidior & crassior fit: si tantum in patella bulliant, quantum lacti sufficit, vel lac terrestre nimis, nimisque item aquosum, exoluta omni eius pingui portione, sola caseosa & serosa remanente, si tantum bulliat, quantum farinæ crudæ ad iustam coctionem necesse est, qui secus farina in pulticulas vtitur, crassorum & viscidorum humorum generationi materiam in ventriculo suppeditat, vnde obstructio in primis venis, & hepatis substantia, ab obstructione vermium in intestinis prouentus, & calculorum in renibus & vesica concretio. Crebro & euchymis cibis cibari debet æger, ne vermes alimenti defectu, intestinorum substantiam arrodant.

Generalis curādæ verminationis indicatio.

Qualiter paranda farina sit, quæ pueris in pulticulā sumitur.

Qui a male parata pulticula vermes & calculi.

Cum vero eiusmodi animalibus ex putrida materia sit origo, purgandus est æger, & reprimenda putredo, remediis *in tractatu de peste* describendis ad promptam eorum exclusionem necemque, syrupus de cichorio, vel de limonibus cum rheubarbaro, pauco saccharo & theriaca pauca, aut mithridatio, singulare est remedium, modo febris absit, licebit in eundem finem etiam vti sequenti remedio: ℞. *cor-* E *nu cerui, pulueris rasuræ eboris an.* ℥ j. ß. *seminis tanaceti & contra verm. an.* ℥ j. *fiat decoctio pro parua dosi, in colatura infunde rhei optimi* ʒ j. *cinam.* ℈ j. *dißolue syrupi de absynthio.* ℥ ß. *fiat potiuncula*, detur mane tribus horis ante iusculum: oleum ex oliuis expressum, ore sumptum vermes necat: quemadmodum & aqua polygoni cum lacte pota, omnia item amara vermes necant. Suaserim tamen, ante indere clysterem ex lacte, melle, & saccharo sine oleis, & amaris: ne hæc dum fugiunt, inferioribus intestinis relictis, superiora petant. Hoc enim vermibus insitum est, vt amara fugiant, dulcia persequantur, ex quo scire etiam licet, amaris, quæ per os ingeruntur, dulcia semper esse admiscēda, vt dulcedine illecti, deuorent auidius, id quod necem inferre potest. Itaque lacti saccharato probarim admisceri semina

Cur & quib. purgandi verminosi.

Qua arte deorsum facile detrahentur vermes.

Cornu ceruinum contra vermes efficax. Portulacam valere contra vermes. Glandes ad quos potissimum vermes valeant.

centaurii,rutæ,abſynthii,aloem & ſimilia; cornu ceruinum magnam vim habet contra vermes.Itaque A eius ſcobs,in aqua,quæ ægro in potum venit,vtiliter infunditur, vnaque etiam cum iuſculis in nodulo incoquitur.Sic & theriaca pota,vel in iuſculo diſſoluta vermes necat,portulaca in iuſculis cocta & deſtillationi ſubiecta,potaque contra vermes valet,quemadmodum cichorium & menta, valet & decoctum ex ſemperuiuo minore,& ſebeſten cum ſaccharo ante paſtum exhibitum, non minus efficaciter, quæ verminoſis exhibetur pulticula,quæque item poma cocta ſemine contra vermes dicto aſperguntur.Glandes vero hac forma parari & indi poterunt: *℞.coralli ſubalbi,raſuræ eboris,cornu cerui vſti & ireos an.℈ ij.mellis albi,℥ ij.ß.aquæ centinodiæ quantum ſatis eſt ad omnia concorporanda, fiant glandes*, ſingulæ ſingulis diebus immittantur pondere ʒ ij.pro puerulis:locum habent glandes maxime in aſcaridibus,vt qui adhæreant recto inteſtino,quibus pueris nihil poteſt indi per os, his cataplaſmata vmbilico imponenda ſunt ex puluere cumini,farina lupinorum,abſynthio, abrothano,tanaceto, foliis articardui, rutæ, puluere colocynthidos,ſemine citri,aloe,perſicaria,mentaſtro,foliis mali perſici, coſti amari, zedoariæ,ſapone molli,& felle bubulo.

Extenditur ſæpe tale cataplaſma in totum etiam ventrẽ, admixtis adſtringentibus ad robur partis,vt oleo myrtillorum,cydoniorum,& maſtichino,imponitur & cæpa excau ita in medio, impletaque aloe & theriaca,coquitur ſub cineribus aut prunis candentibus,teritur cum amygdalis amaris & felle bubulo,parantur & emplaſtra ex amaris,quale eſt,quod ſequitur:*℞.fellis bubuli & ſucci abſynth.an. ʒij.colocynt.ʒj.terantur & miſceantur ſimul,incorporentur cum farina lupinorum, formetur emplaſtrum vmbilico imponendum.* Litus etiam & vnguenta eodem con ſilio parari poterunt,ad oblinendum ventrem. Parantur & ex pilulis communibus emplaſtra vmbilico admouenda, iniuncto interim ano melle & ſaccharo,vt ſuperne amaris fugentur, inferne dulcibus illiciantur. Vel, B

Emplaſtrũ contra vermes.

Vermium puluerem aſſumptum vermes fugare.

Cape vermes,qui iam excreti fuerint,vel ſponte prodierint,ſiccentur in patina ferrea candente, in pollinem redigantur cum vino vel alio liquore,exhibeantur per os,reliquos vermes prompte necare creduntur. Eodem confert ſuccus citri cum oleo amygdalarum amararum, aut oleo communi potus.Parantur & balnea aduerſus hunc morbum ex abſynthio,gallis,foliis mali perſici in aqua incoctis, demergitur infans.

Cautio.

Cæterum in vermium curatione animaduertendum maxime eſt,hunc morbum morbo grauiori ſæpe implicitum eſſe,vt febri acutæ & ardenti, diarrhoeæ & ſimilibus, in quibus,ſi,verbi gratia,præſente & coniuncta febre,ſemen vermes contra exhibueris,theriacam antiquam,myrrham, aloem, febris ardorem & diarrhoeam dyſenteriamve auxeris quia amara,horum affectuum curationi valde ſunt C contraria.Quod ſi contra ad diarrhoem,qua vermes excluduntur, corallum & farinam lentium exhibueris,febrem vehementiorem feceris, ſiccis, & adſtringentibus contumaciore reddita eius materia. Itaque attentum Medicum eſſe oportet in perſpiciendo, num febris verminationis ſit ſymptoma,an contra eſſentialis ſit,an non ſymptomatica,vt hoc poſito in his maxime remediis inſiſtat,quæ aduerſus eſſentialem morbum præcipue pugnant, alias reperiuntur etiam remedia, quæ vtrique affectui repugnant, vt purgantia & ſubamara in febre & verminatione: amara & ſubadſtringentia in verminatione & diarrhoea.

Febris aliquando ſymptoma aliquando morbus.

Elephantiaſis breuis deſcriptio,ac de eius cauſis. CAP. VI.

Elephantiaſis cur ita dicta.

ELephantiaſis morbus dicitur,*quod hoc laborantibus cutis aſpera ſit,ſcabra, rugoſa & inæqualis, vt elephantis*:quanquam propter magnitudinem morbi id ei nomen impoſitum videri poſſit. Nonnulli ex Arabum ſententia,lepræ nomen ei impoſuere (improprie, tamen, quia lepra ſcabiei ſpecies quædam eſt,& cutis vitium,vulgo *Malum ſancti Manus* dictum) quo & nos in præſentiarum vtemur, vt quod vſu & vetuſtate iam inualuerit.Eſt igitur lepra Paulo *cancer vniuerſi corporis*,qui,vt addit Auicenna,complectionem, formam & figuram membrorum corrumpit. D Cauſam Galenus manare putat ab errore facultatis ſanguificæ,cuius vitio aſſimulatio in carne & habitu corporis deprauatur, & à ſe naturæque regula valde mutatur. Ad Glauconem vero definit hunc morbum *effuſionem ſanguinis turbidi ac craſſi in venas,& totius corporis habitum.* Magnus cenſetur, quia virus cuiuſdam venenati eſt particeps, membra & vniuerſi corporis decorem corrumpentis. Virus vero venenati participem eſſe elephantiaſim,ex eo patet,quod nihil ſit neceſſe,eos, qui toto corpore ſuo ſunt melancholici, eſſe elephanticos: ex tribus morborum differentiis compoſitus eſt hic morbus. Primum enim intemperie conſtat contra naturã, calida nempe & ſicca per initia,& tandem humorum reſidente ebullitione,ardoreque exoluto frigida & ſicca,quæ cauſa eſt huius ſymptomatis coniuncta. Conſtat & mala compoſitione ſeu conformatione,quia figuram membrorum & pulchritudinem corrumpit.Conſtat & ſolutione continui, cum tandem vlceribus & rhagadiis caro,cutiſque multis locis findantur.

Lib.4.cap.1. Lepra quid. Lib.2.ca.11.

In elephantia occultũ quoddam virus ſubeſſe.

Elephantia cauſa primitiua. Qui ſint a prima conformatione elephantici. Cur calidiores frigidioreſque item regiones faciant elephanticos

Elephantia ſeu lepra tres plerumque habet generales cauſas.Primitiuam,antecedentem, & coniunctam.Cauſa primitiua vel à prima conformatione eſt,vel iam natis ſuperuenit.A prima conformatione ineſſe ei creditur,qui menſibus vitioſis & corruptis, adque artam bilem vergentibus conceptus E ſit,qui ſemine alterutrius, vel vtriuſque parentum elephantico natu, eſt, elephanticis enim generantur elephantici,quia principibus partibus melancholico & venenato ſucco obſitis & corruptis:vniuerſam ſanguinis maſſam ſemenque ex ea & toto corpore deciduum infici neceſſe eſt. Iam natis vero hæc cauſa venit ex mora & incolatu in regionibus maritimis, vbi aer craſſus & nebuloſus temporis ſucceſſione ſimile vitium in corporis humores infert:quia Hippocratis ſententia,qualis aer, talis ſpiritus, tales & humores,mora quoque in locis calidioribus,quia ſanguinem ardoribus extorret,in frigidioribus vero,quia incrâſſat,& congelatis ſpiritibus quodammodo ſtupefacit,primitiuæ huius morbi cauſæ ce-

ſeri

A fieri possunt. Sic in Germaniæ quibusdam oris non infrequentes sunt elephantici: in Hispania vero & Aphrica tota frequentiores, quam in reliquo orbe, in prouincia Gallica, Narbonensi Gallia, & Aquitania plures, quam in reliqua Gallia. Huius etiam generis causarum censentur consuetudo & coitus coniuctusque cum elephanticis, quia halitu, sudore & saliua in poculorum oris relicta, malum in contubernales & sodales transferunt. Inuehunt & hunc morbum salsamentorum, speciatorum, acrium, crassiorumq; ciborum, vt carnis suillæ, asininæ, vrsinæ, leguminum, lactantium assiduus vsus: sic & vina crassa & potentia, ebrietas, crapula, vita laboriosa, anxia, mœroris, curarum, & sollicitudinum plena, quia sanguinem incrassant & adurunt. At retentio melancholicorum excrementorum, vt hæmorrhoidum, mensium, morbillorum, febris quoque quartanæ, certis tempestatum interuallis redire solitæ suppressio, antiquorum vlcerum resiccatio, quia sanguinis massam melancholica eluuie & fæce inquinant, hunc morbum accrescere primitiuarum causarum specie creduntur, quia eius impuritatis occasione assimilatrix facultas suo munere frustratur. *Elephantiæ causæ antecedens.* Causæ antecedētes sunt, humores ad incensionē corruptionemque & in atrum humorem à calore retorrido dispositi: nam in corporibus quæ talis caloris dominatu tenentur, humores per adustionem facile in atram bilem facessunt, quæ tempore virus venenateque qualitatis malignitatem & corruptionem acquirens, ortum dat & essentiam elephantiæ. B *Coniuncta.* Coniunctæ causæ sunt humores atrabilarii, iamque venenatæ & malignæ qualitatis participes in vniuersum corporis habitum effusi, ipsum intemperie primum calida & sicca, deinde frigida & sicca, vitæ principiis contraria, insuperq; maligna virulentia corrumpentes & destruentes. *Cur elephantia sit lethalis.* Hinc enim mortem consequi ineuitabilem oportet, quia caloris & humiditatis moderatione continetur vita nostra.

Quæ sint elephantiæ signa prænuntia, & præsentis, & iam confirmatæ.

Cap. VII.

CORporum atq; humorum ad lepram dispositionem significant coloris natiui & floridi in facie mutatio, gutta, vt loquuntur, rosacea, rubræ, subliuidæq; suffusiones & pustulæ pilorum defluuium, ingens sitis, orisq; siccitas diurna, nocturnaq;, anima olida, vlcuscula in ore, vocis in raucitatem mutatio, veneris supra naturam & consuetudinem desiderium. Sunt vero huius morbi quatuor tempora. *Principium elephantiæ.* principium, incrementum, status & declinatio. Principium dicitur, quando virus interiora & viscera C nondum excessit: ex quo ipsorum vires languidiores fieri est necesse. *Incrementū.* Incrementum, quando virus foras prodit, signaq; & symptomata numero & viribus in dies augentur. *Status.* Status, quando membra exulcerantur. *Declinatio.* Declinatio, quando faciei horridus iam est aspectus, extrema, vlcerum profunditate & malignitate decidunt, adeo vt, nemini, vel ex plebe, dubius morbus esse possit. *Signa præsentis & cōfirmata.* Ex veterū doctrina in exquirendis morbi huius præsentis signis, ad caput in primis attendere oportet. In facie enim morborum signa magis propria & vera maxime elucescunt, propter substantiæ ipsius mollitiem & raritatem, subtensæque cutis tenuitatem: itaq; humor niger & adustus ipsi suffusus, se facile prodit, non modo coloris, sed characteris & molis mutatione, sæpe etiam manifesta læsione. *Cur sanitas morbusq; facilius leguntur in facie.* Ergo in cranio animaduertendum, num alopecia areas faciat, atq; eorum, qui defluerunt, pilorum loco, tenuiores alii, breuiores & rariores succrescant, quod contingere verisimile est alimenti pilis tuendis & gignendis idonei defectu, cutis capillatæ, eiusmodi alimento perfusæ, habituq; ipsius corruptione, & ad continendos pilos ineptitudine: deniq; fuliginum ab humorib. & visceris. adustis sursum elatorū acrimonia, pilorum radices erodente: *Cur defluuium capillorū arguat elephantiā.* quod si trahentem non modo pilus, sed & circumstantis pili radicem cutis carnisq; portio aliqua sequatur, id erit perfectæ corruptionis argumentum. *Primum elephantiæ signum.* Sit igitur hoc primum elephantiæ signum. Secundum D & valde certum est tuberculorum sub superciliis, & pone aures, variisq; faciei locis grani multiplicis instar rotundorum & durorum numerosa & palpabilis circumscriptio, facultatis assimilatricis defectu. *Secundum.* Defectus huius causa est appellentis alimenti crassities, qua in viarum angustiis impactum & subsistens, locoq; in quo hæret, velut circumscriptum conglobatur, cruditatisq; occasione, quia non assimilatur, & mora, amplius induratur. *Cur in elephanticis assimulatiō non bene fiat.* Tertium signum est auricularum contractior & exactior rotunditas, crassities & granosa velut spissitudo: rotunditatis causa est loborum & carnosæ ipsarum partis ab alimenti inopia & caloris vredine consumptio: granosæ vero crassitiei alimenti affluentis terrestris crassities. *Tertium.* Quartum signum est frontis rugositas velut leonina, cuius occasione nonnullis dictus est hic morbus leoninus: causa est habitus corporis ingens siccitas: quæ eadem ratione, in annosa quercu, rugosum facit & asperum scabrumq; corticem. *Quartum.* *Elephantia cur morbus leoninus dicta.* Quintum est oculorum exacta rotunditas, & eorundem obtutus fixus ac immobilis. Certe oculi natura sua ferme rotundi sunt, apparent tamen obtusi & latiusculi parte antica, in conum vero desinunt postica, ex concursu & figura musculorum atq; adipis ipsos vestientis. His igitur vel laudabilis alimenti defectu, vel acrimonia transmissi humoris consumptis, propriæ figuræ & rotunditati restituuntur. *Quintum.* Consumptis vero, qui oculos mouent, musculis, consumpto, qui lubricos ipsos E reddebat, adipe, fit, vt rigidi stent velut immobiles, partibus motum & motus facilitatem præstantibus destituti. *Sextum.* Sextum signum est nares extrinsecus patulæ, intrinsecus constrictæ & contractæ: nempe intus foras pulsus effususque humor terrestris & crassus narium extremas pinnas in tumorem attollit: quo fit, vt eiusdem humoris crassitie quasi obstructi narium meatus appareant: depressi vero & resimi propter reliquam faciem, omnemque viciniam, in molem solito maiorem sublatam, adde, quod consumpto, depulsi eo humoris arrodentis & exulcerantis acrimonia narium septo, subsidere ipsas & cruentas remittere crustas est necesse. *Septimum.* Septimum est labrorum sublatio, crassities & tumor, gingiuarum vero sordities, fœtor & arrosio, à vaporibus acribus ad os scandentibus; labra vero elephanticis à calore interno humores adurente & incrassante eadem de causa tumidiora sunt, qua

Mauri-

Octauum.
Mauritanis, à solis ardore externo. Octauum signum est linguæ venarumque ei subiacentium velut va- A
ricosarum tumor & nigrities, quod linguæ corpus natura spongiosum & rarum facile imbuatur humo-
ribus excrementitiis, & ab interioribus visceribus in corporis habitum expansis: quæ eadem causa est,
cur circumpositæ ipsi linguæ sursum deorsumque glandulæ rotundo tumore & duriusculo circumscri-
ptæ, haud aliter, quam scrophulosis suibus sentiantur. Denique tota ipsis facies rubris tuberculis &
grandinosis assurgit, liuido & obscuro rubore suffusa est, oculi tanquam satyris flammei sunt, truces &
fixi, à totius corporis melancholica & atrabilaria cachexia, cuius in facie signa se produnt propter cau-
Elephantiæ differentiæ tres à colore.
sas ante commemoratas manifesta, quanquam quibusdam elephanticis facies etiam flauo, aliis subal-
bido colore tincta est, pro humoris elephantico veneno basis instar substrati, conditione: Medicis e-
nim elephantiæ inde tres traduntur species, vna colore subrubro nigricans, in melancholico humore:
Altera subflauo virescens in bilioso: Tertia subalbido pallescens in pituita adusta fundata. Nonum si-
Nonum.
gnum est animæ, vt & omnium ab elephanticis manantium excrementorum fœtor, propter virus in hu-
Decimum.
moribus conceptum. Decimum est raucitas, quassaque & clangosa atque obscura vox, quasi è naribus
manans; propter pulmones, neruos recurrentes, laryngisque musculos humoris virulenti & adusti B
crassitie imbutos, narium meatus interioris commemoratam constrictionem & obstructionem: Tra-
cheæ denique arteriæ ab immoderata siccitate asperitatem & inæqualitatem, qualis contingit his, qui
potentia & mera vina largius hauserunt. Hæc immoderata musculorum respirationi seruientium sic-
Vndecimũ.
citas, facit, vt dispnoea etiam laborent. Vndecimum signum est & valde notandum, Morphæa, seu
Quid morphea & quas causas habeat.
vniuersæ cutis defœdatio, cum arida scabritie & granosa inæqualitate, qualis in anseribus implumibus
apparet, cum multis passim herpetibus, scabieque fœda & vlceribus, non furfures modo, sed & squa-
mas crustasque remittentibus. Scabritiei aridæ causa est viscerum humorumque incendio conflagran-
tium ardor, cutem inæqualiter contrahens, constringens & corrugans, haud secus, quam coria á calo-
re solis & ignis corrugantur. Fœdæ vero scabiei, & serpiginosorum vlcerum causa est humoris atrabila-
rii exedens & corrodens conditio, corruptioque venenata, corruptionis & ipsa author, plane vt nihil
mirum sit, si hepatis coctrice deprauata, assimilatrix ex inepta & maligna materia in habitum corporis
Duodecimũ.
transmissa, nihil bene, pulchre & quod in rem corporis sit, resarcire possit. Duodecimum signum est
Decimum tertium.
compunctionis cuiusdam, veluti à stimulis & aculeis per vniuersam cutem sensus, à vapore acri exitu
prohibito, feriente & subdensata cute intercepto. Decimumtertium, consumptio & emaciatio muscu- C
lorum, qui sunt inter pollicem & indicem, non ob id modo, quod altrici & assimilatrici facultati ido-
neum desit alimentum, quo resarcire queant earum partium iacturam, id enim ipsis cum reliquo cor-
pore commune est: sed quod cum in montosum velut tumorem sublati illi musculi naturaliter assur-
Cur elephãtici velut alati.
gant, eo ipsorum sit depressio manifestior. Hæc eadem causa est, cur elephanticis alarum instar scapu-
læ promineant: emaciatio nempe partis interioris trapezitæ musculi. Decimumquartum stupor seu
Decimumquartum.
sensus per vniuersum corpus diminutio, propter oppilatos neruos ab humoris melancholici crassitie
intercludente iter animali spiritui, ne peruenire possit ad partes, à quibus sensus suscipitur, liberis in-
Qua nota elephantici probandi.
terim iis, qui in musculos motus gratia sparguntur: hacque maxime nota elephanticos probare soleo,
intrusa scilicet altius longiore & crassiore acu, in crassum tendinem exquisitissimo sensu præditum, qui
ad calcem extenditur, alioqui penitissime in tendinem illum aut quemuis alium musculum impulsam
acum, vix est quisquam tam confirmatus elephanticus, qui sensurus non sit, propter neruorum, vt iam
Decimumquintum.
dixi, in musculos sparsorum ab obstruente humore libertatem. Decimumquintum est partium extre-
marum putrilago, à putrilagine & gangræna abscessus, propter humorum, eo viscerum robore aman-
datorum corruptionem, pari labe partes, in quibus restitant, inficientem, adde quod ibidem exoleuit D
facultas animalis sensoria: at quoties facultatum aliqua partem aliquam deseruit, reliquæ mox ean-
Decimum sextum.
dem dedignantur. Decimumsextum est, quod terrificis insomniis exterrentur: Nam per somnum vi-
dere sibi videntur dæmones, serpentes, antra, sepulchra, cadauera & similia, propter atros humoris
melancholici vapores, visis atris & tristibus phantasiam perturbantes, qua & ratione à cane rabido de-
Decimum septimum.
morsi in hydrophobiam incidunt. Decimumseptimum quod per morbi initia & incrementa vafri sint
& furiosi ab humorum & sanguinis ardore: tandem vero in statu & declinatione vafri & suspiciosi, sen-
sim exolescente sanguinis & viscerum incendio. Tum igitur omnia tuta timentes, & de propriis viri-
bus diffidentes, conantur astu malitiose eos, cum quibus sibi res est, circumuenire, quoniam viribus de-
Decimum octauum.
stitui se sentiunt. Decimumoctauum est coitus venerei supra naturam desiderium, tum quod calore
peregrino intus vrantur, tum à flatu (ad cuius generationem humor melancholicus est aptissimus) per-
Elephantici cur ad venerem cæteris magis appetent.
mixto, varieq; tanquam œstro, per venas & partes genitales à calore preter naturam agitato & commo-
to. At tandem, postquam in frigidam & siccam intemperiem delapsis, refrixit ille ardor, venerem hor-
rent maxime: sibi certe tum, imo etiam à morbi principio valde noxiam, quod spirituum & caloris na-
tiui, quorum dissipationem facit venus, haud exigua illis adsit copia. Decimumnonum est sanguinis E
Decimum nonum.
atri & liuidi crassities tanta, vt si lauetur, arenosum, quorundam iactata experientia, comperiatur: pro-
Vigesimum elephantiæ signum.
pter adustionem & assationem ingentem. Vigesimum est pulsus languor, ac debilitas (propter faculta-
tis vitalis & pulsificæ à vaporum crassorum nebulæ oppressionem) vna vero vrinarum alias iumentorũ
similes crassities, si meabilia vrinaria vasa: alias tenuitas, si obstructio subest, quæ per vrinæ ductus sinat
Cur elephanticus vnctuosa velut facies splendeat.
id modo, quod tenuius est, elabi; eadem vrina colore sæpe cinereo pallet, sæpe & reliquorum per hunc
morbum excrementorum more fœtet. Sunt certe multa alia elephantiæ signa, vt alui segnities ob he-
patis ardorem; ructus frequentes, ob ventriculi ab humoribus melancholicis refluxu conturbationem;
frequens sternutatio, ob cerebri plethoram; ad id frequentissimũ, quod facies totaq; cutis vnctuosa est,
adeo

A adeo vt effusa super eam aqua nusquam hæreat, occasione credo interni ardoris, subcutaneum adipem colliquantis, quod ideo semper perfusa & delibuta in elephanticis cernitur. Cæterum eiusmodi signorum omnium alia esse dicuntur vniuoca, quæ tanquam pathagnomonica elephantiam necessario arguunt; alia æquiuoca, quæ etsi propria non sint huic morbo, tamen ad eius dignotionem conferunt. Ea enim demum certa est elephantia, quæ omnibus vel certe plurimis ex signis commemoratis est comitata. *Quæ vniuoca, & æquiuoca elephantiæ signa.*

De prognosi in elephantia: & quæ cura adhibenda sit his, quibus à lepra timetur. Cap. VIII.

Elephantia morbus est, qui in prolem transit, contagiosus fere pestis instar. Vix curabilis est incipiens; haud curabilis confirmatus, quia cancer est vniuersi corporis: at vnus aliquis, partis vnius alte radices si egerit cancer, incurabilis censetur. Iam quæ ad hanc vsque diem inuenta sunt aduersus eum remedia, inferiora sunt & viribus imparia. Deinde non ante huius morbi signa se produnt foras, quam humoris malignitate obsita & corrupta fuerint viscera, præsertim in his quos alba dicta tenet elephan- B tia, quales circa Burdigalam, & in Gallica, quæ mare attingit, Britannia non pauci occurrunt: qui tamẽ tanto intus ardore æstuant, vt pomum quod ad breue tempus manu continuerint, tanquam à multorum dierum sole, mox corrugatur & inarescat. Aliud est, quod curandi huius morbi auget difficultatem: trium nempe principum facultatum, quibus vita continetur æquale per hunc morbum vitium. Fallacia enim & terrifica per somnum visa, in sentiendo stupor, animalis facultatis vitium arguunt: vitalis vero, pulsus languor, vocis raucæ clangosæque obscuritas, spirandi difficultas, anima olida: naturalis denique hepatis in hæmatosi deprauatio, vnde prima & summa huius mali labes. Ergo quia elephantia confirmata correptis salutem non possumus polliceri; his vero, quos nuper ea labes inuasit, nõ audemus, restat, vt quibus artibus homines ab imminente tanto morbo expedire possimus, breuiter aperiamus. His primum in victu & vitæ genere fugienda sunt omnia quibus sanguis & humores vehementius incalescere possunt, quorum permulta ante sunt commemorata. Eligant cibos boni & mediocris succi, quales describemus in diæta, his, qui peste correpti sunt, adhibenda purgatio, phlebotomia, balnea & cornicula ad exhauriendam sanguinis impuritatem, refrænandumq; hepatis ardorem ex docti Medici sententia præscribantur. Valescus de Tarenta castrationem in hoc casu valde probat, nec e- C go eam improbandam censeo. Testium enim amputatione euirantur homines in morbum proni, sicque in fœmineam naturam degenerant, & hepatis sanguinem assantis ardore restincto, humidi & frigidi euadunt: quæ temperies elephanticorum intemperiei calidæ & siccæ toto est genere contraria, adde quod sublata elephanticis gignendi facultate, tollitur ea huius mali contagio, quæ per prolis propagationem in humanum genus serpit & effunditur.

Cur elephãtia sit insanabilis.

Leuce vniuersalis.

Curatio.

Diæta elephanticorũ.

Castrationẽ vindicare ab imminẽte elephantia.

FINIS LIBRI XIX.

D

E

DE VE-

 A

DE VENENIS, DEQVE RABIOSORVM CANVM, ET VENENATORVM ANIMANTIVM MORSV ac puncturis. B

LIBER VIGESIMVS.

Quæ fuerit causa susceptæ huius de Venenis tractationis.

CAP. I.

AD suscipiendam hanc de Venenis ex Veterum sententia tractationem me quinque potissimum rationes impulerunt. Prima est, vt Chirurgum docerem, quæ remedia statim exhibenda sunt his, qui venenis læsi sunt, interim dum maiora à Medico præsidia expectantur. Secunda, vt certis notis indiciisque dignoscere possit, qui venenis affecti vel infecti sint, eaque de re ad iudices, eosque omnes, quorum interest, referre. Tertia, vt qui procul ab vrbibus & maiorum remediorum copia in agris degunt agricolæ & nobiles, habeant aliquid ex liberis meis, quo familiares suos ab angue, rabioso cane, & aliis virulentis animalibus morsos vel punctos in tanto, & tam repentino, tamque frequenti casu iuuare possint. Quarta, vt quisque sibi à venenis cauere, & accidentia, cum adsunt, internosse, notis vero extemplo remedium quærere queat. Quinta, vt ex mea hac lucubratiuncula cuique pateret, quæ mea sit, quamque bene animata in Rempub. & singulos, ad Dei gloriam, voluntas: non enim hic tam veneficis arma, quam Chirurgis præsidia, quibus singulorum vitam aduersum veneni tueri possint, porrigo: quod non intellexerũt, vel saltem intelligere se dissimularunt, qui hanc meam opellam in deteriorem partem rapientes, maligne mentem meam interpretati sunt. Ergo vt in rem tandem ingrediamur, initium ducemus à venenorum generali diuisione, deinde singulas seorsim species persequemur. C

Quid Venenum.

Sed ante hoc pro rato ponemus, venenum id esse, *quod vel admotum, impulsumque, vel assumptum in humanum corpus, vim habet ipsius conficiendi*, haud secus, quam alimentum bene subactum reficiendi. Scribit enim Conciliator, veneno proprietates esse tota substantia alimentis contrarias: vt enim alimentum in sanguinem vertitur, singulisque corporis partibus, quibus alendis apponitur, perfecta assimilatione substituitur in earum illam portionem, quæ singulis momentis effluit. D Sic contra venenum corpus nostrum in naturam sibi similem & venenatam conuertit; vt enim omne agens vires suas & qualitates in subiectum patiens imprimit, sic venenum virium nobis toto genere contrariarum immoderatione, substantiam nostram in naturam suam commutat: haud secus, quam ignis paleas momento in se conuertit, vnaque ipsas consumit. Itaque à Veteribus, qui diligenter rerum naturalium vires peruestigarunt, vere hoc statutum est, venenum id esse quod homines interficiat, ipsorum temperie, & corporis compositione, ac conformatione destructa & corrupta.

Veneni & alimenti natura sunt contraria.

Venenorum differentia

Cæterum venena omnia esse dicuntur, vel ab aere corrupto, vel ab animalibus, plantis, & mineralibus, vel ab artificiosa in destillando, sublimando, & varie miscendo veneficorum & suffitorum malignitate. Hinc variæ ducuntur venenorum differentiæ. Nec vero omnia eodem modo agunt: quædam enim naturam nostram corrumpunt qualitatum manifestarum & elementariarum, ex quibus constant, immoderatione: alia à specifica & occulta proprietate. Hinc alia aliis citius enecant: nec verum est, omnia statim cor impetere, sed alia aliis partibus perniciale bellum à natura indixerunt, vt cantharides vesicæ, cicuta cerebro, lepus marinus pulmonibus, torpedo manibus, quas vel per mediam piscatoriam virgam stupefacit. Sic ex medicamentis quædam sunt, quæ statim cor iuuare & roborare nata sunt, E vt crocus: alia, quæ cerebrum, vt stœchas: alia ventriculum, vt cinamomum. Sunt etiam quædam venena quæ vtroque modo, manifestis & occultis qualitatibus agunt, vt euphorbium: id enim & caloris excessu, & tota substantia, seu substantiæ totius cum nostra dissidio, naturam nostram corrumpit. Argumento est, quod theriaca, quæ qualitatibus suis manifeste calida est, ipsius vires, vt & omnium occultæ proprietatis venenorum infringit. Venena, quæ à specifica & occulta proprietate agunt, non ob id agunt, quod calida, frigida, sicca, humida sint immoderatius, sed quia talia sint absolute, eamque ab astris & cœlesti influxu habeant essentiam, quæ corporis humani vires dissoluere & destruere nata sit, quia

Non omnia Venena antipathiam peculiarem cum corde habere.

Euphorbiũ qui naturã nostram corrumpat.

A quia vel exigua quantitate ſumpta, qualitate tamen adeo perniciali ſunt, vt momento fere interficiant. Nec vero aſſumpta modo, ſed & appoſita venena necant: nec animalia venenata morſu modo, aut punctura, aut laniatu nocent, ſed & excrementis, vt ſaliua, cruore hauſto, contactu, anhelitu, ſpiritu.

Qui parua molis venena, vel ſolo tactu, tantas alterationes inducant. Cap. II.

MIrum permultis videtur, qui fiat, vt venenum exigua quantitate aſſumptum, vel immiſſum, momento fere tam perniciales vires in vniuerſum corpus, omnes eius partes, facultateſque ac actiones inferat: adeo vt vel tantula mole admiſſa, non raro in altum homo intumeſcat. Nec minus mirum videri debet, qui, quæ veneno opponuntur alexiteria, & alexipharmaca, tam ſubito tantas & tam perniciales veneni vires infringant, cum haud fiat veriſimile, tam exiguam veneni aut antidoti particulam, ſe in tot & tam late diuiſas corporis noſtri particulas diuidere. *Sunt* inquit Galenus, *qui putant, res quaſdã ſolo tactu per qualitatis vim ea, quæ ipſis vicina ſunt, alterare poße: idque plane videri in marina torpedine, vtpote cui* B *tam vehemens ſit potentia, vt per piſcatoris tridentem, tranſmißa ad manum alteratione, derepente totam reddat torpidam.* At contra Philoſophi docent accidentia, cuiuſmodi qualitates ſunt, ſine ſuis ſubiectis, in alia ſubiecta migrare & diffundi non poſſe. Ergo rationi magis conſentanea eſt altera Gal. reſponſio, vt vel à ſpiritu quodam, vel tenui humiditate iniecta, venenorum & remediorum tot & tanti ſurgant effectus: non quidem quod ſpiritus ille tenuiſve humiditas in totum corpus, ſingulaſque eius, quod afficit, portiunculas dirimatur, ſed tantillum id, quod ſubiuit in corpus, iniectum nempe phalangii ictu, aut ſcorpii aculeo, proxima quæque pari per contagionem inficit & corrumpit qualitate, hæc alia ſibi vicina, donec à minima ſanguinis portione, ſi in venas ictus inciderit, in vniuerſam ſanguinis maſſam: aut pituitæ, ſi in ventriculum irruperit venenata labes, in omnes humores viſceraque veneni vis propagata & diffuſa fuerit. Minor de antidotis dubitatio eſt: hæc enim cum maiore mole ſumantur, vbi in ventriculum inciderint, loci calore tepefacta incaleſcunt, vaporeſque de ſe ſuſcitant, qui mox cum tenui ſubſtantia in totũ corpus effuſi, veneni perniciem viribus contrariis obtundunt & debellant. Itaque ſępe cernas, antipharmaca parciori, quam decet, mole exhibita, minus valere, nec votis noſtris in expugnanda veneni malignitate reſpondere: omnino vt neceſſe ſit, ea non modo viribus, ſed & mole veneno eſſe ſuperiora. C

Cap. 5. lib. 6. de loc. affe.

Vera ratio tam mira venenorum efficacia.

Antidotorum contra venena efficacia vera ratio.

Num venena ſint, quæ ad certum tempus interficiant. Cap. III.

SVper quæſtione propoſita. Num venena ſint, quæ intra certum & definitum tempus (vt intra menſem aut annum) homines conficere poſſint. Reſpondet Theophraſtus, ex venenis alia quidem citius, alia tardius vim pernicialem ſuam exerere & proferre, certis tamen temporis limitibus, pro hominum arbitrio & voto, haud vlla reperiri, quæ agant. Nam quod alia aliis citius tardiusve necem inferant, non id à ſe & propria natura habent, vt recte Medici cenſent, ſed ex eo, quod ſubiectum, in quod inciderint, magis minuſve ipſorum reluctatur, aut obſequitur efficaciæ. Id experientia verum arguit. Idem enim ſpecie venenum, eodem pondere & menſura, diuerſis diuerſa temperie & complexione hominibus exhibitum, hunc intra horam, illum intra ſex horas vel intra diem exanimabit, alteri contra ne nocebit quidem. Idipſum & experiri licet in purgantibus medicamentis: Idem enim catharticum variis hominibus eadem quantitate exhibitum, alios citius, alios tardius purgabit, alios parcius, alios copioſius, quoſdam ne hilum quidem purgabit; alios facile, alios cum dolore & torminibus. Cuius diuerſitatis non alia eſſe cauſa poteſt, quam hominum diuerſa in complexione & temperie natura, quam nemo ſic exa- D cte tenere & complecti poteſt, vt mente comprehendat, quouſque tandem calor natiuus, veneni viribus reſiſtere & obluctari queat; vel quam peruia, aut quam meabilia & patentia ſint corpora, quibus ad cor & partes principes veneno iter eſſe debet. Nam quibus (verbi gratia) latiores ſunt arteriarum ductus, his non modo celeriter, ſed & facile vna cum aere, qui continenter in corpus allicitur, venenum in cor permeat.

Nulla venena definito tempore necare.

Qui citius tardiusve venena necant.

Num quæ animalia venenatis nutriuntur, venenata etiam ſint & tuto atque innoxie comedi poßint. Cap. IV.

ANates, Ciconiæ, Ardeæ, Pauones, Meleagrides, & alia volatilia, buffonibus, viperis, aſpidibus, colubris, ſcorpionibus, araneis, bruchis, & aliis venenatis beſtiis nutriuntur: Num igitur eius generis animalia, tali eſca enutrita, homines, à quibus poſtea eſitantur, inficere poſſint, quæſtione eſt digniſſimum. Scribit Mathiolus, recentiores omnes, qui de venenis ſcripſerunt, hoc plane ſentire, talia animantia ſecure & innoxie ab hominibus comedi poſſe, quia venenatas beſtias in naturam ſuam con- E uertant, dum illis veſcuntur, non viciſſim ab illis immutentur. Quæ ratio etſi multum habet probabilitatis, non efficit tamen, eiuſmodi beſtias penitus innoxias eſſe, ſi præſertim crebro in menſam & cibum veniant. Hanc opinionem tueri videntur Dioſco. & Galen. dum ſcribunt, lac, quod nihil aliud eſt, quam *ſanguis recoctus*, animantium ſcammonium depaſcentium, elleborum & tithymalum mirum in modum purgare hauſtum, Itaque Medici lactantem puerulum purgaturi, cathartica nutricibus exhibent: quo ſic earum lac purgandi vires nactum, pueris in alimentum & medicamentum cedat. Turdorum iuniperi baccas depaſcentium, carnes iuniperum redolent. Volatilia, quæ abſynthio aut allio nutriuntur, amarorem aut allii viroſum odorem ſaporemque eſitata præferunt. Aſelli cum alliis capti, ſic allium redolent, vt odorem illum aut ſaporem nulla ſalitura, nulla frictura, nulla elixatione deponant, quo ſolo no-

Innoxie comedi poſſe, quæ venenatis nutriuntur animantia & contra.

Lac quid.

Nutricum lac qui fiat medicamentoſum & purgans.

Caro asellorum cur nõnunquam allium redoleat.
Lib. de sym. facul.

mine plerique, quibus allium videtur cicutis nocentius & ingratius, ab illis piſcibus abſtinere coguntur. A
Cuniculorum pulegio & iunipero nutritorum, carnes pulegium & iuniperum ſapiunt, contra braſſica & ſanguine bubulo altorum ingratum illum ſaporem & odorem præferunt: iubent Medici, capras, vaccas, & aſinas, quarum lac hecticis exhibere volunt, his & illis herbis, quas ad huius aut illius morbi expugnationem valere autumant, multo ante & quotidie enutriri: non enim dubitare ſe Galenus profitetur, quin ſucceſſu temporis animalium carnes immutentur à cibis, quibus veſcuntur, & illorum odore tandem ſuffiantur. Itaque non probauerim, animalium, quæ venenatis nutriuntur; carnes in eſcam apponi; niſi multo poſt quam eiuſmodi cibis veſci deſierint, & vniuerſum venenum vi caloris proprii euictum & domitum fuerit, vt nihil eius in ſapore, odore aut ſubſtãtia reſtet, quin exolutum ſit vniuerſum.

Vnde plerũque repentinæ mortes.

Mortes enim repentinæ ſæpe contingunt, quarum cauſa ignoratur, quæ fortaße non aliunde petenda foret, ſed corporum euphatia & diſpathia facit, vt aliis in necem & morbum ſumantur, aliis in refectionem & alimentum.

Quæ ſint veneno infectorum hominum generalia ſigna. CAP. V.

Communia omnibus impotionatis ſigna.

QVæ ſint veneno infectorum hominum generalia ſigna primum dicemus, deinde ad particularia, B
quibus hoc aut illo veneno infectum eſſe quempiam pronuntiare liceat, deſcendemus. Impotionatum veneno hominem omnino cognoſcimus, quando conqueritur de ingenti corporis totius grauitate, ſic vt ipſe ſibi diſpliceat. quando à ventriculi orificio ad os & linguam triſtis aliquis & horribilis ſapor exudat, omnino alius ab eo, quem cibi quantumlibet corrupti præferre ſolent: quando repentinæ fiunt coloris in vultu mutationes, nunc in liuidum, nunc in flauum, aliumve quemuis à communi hominum natura valde diſſitum: quando nauſea frequentique faſtidio vomiturit: inquietudo denique tanta ægrum exercet, vt omnia ſurſum deorſumque verſari videantur.

A propria & tota ſubſtantia ſumptum venenum agere intelligimus, quando ſine vllo inſignis caloris aut frigoris ſenſu, æger in crebram ſyncopem incidit, cum ſudore frigido: Talia enim venena fere non habent certam & deſtinatam partem, cui bellum indixerint, vt cantharides veſicæ; Sed vt tota ſubſtantia & occulta formæ proprietate agunt, ſic ſtatim & recta eſſentiam vitamque noſtram, & vitalis facultatis arcem atque principium, cor impetunt. Nunc quæ ſint ſigna, quibus internoſci queant venena, quæ manifeſtis & elementaribus qualitatibus agunt, expediamus.

Signa venenorum calore agentium

Quæ caloris exuperantia præcellunt, linguæ, orique toti, gulæ, ventriculo, inteſtinis, interaneiſq; C
omnibus ardorem inurunt, cum magna ſiti, iactatione, & ſudore perpetuo. Quod ſi ad caloris exceſſum erodendi & putrefaciendi vim adiunctam habeant, vt arſenicum, ſublimatum, riſagallum, viride æris, auripigmentum & ſimilia, ventriculo & inteſtinis punctionum intollerabiles cruciatus, borborygmos cum ſonoro flatu, & per aluinas partes murmure, inferunt, ſitim præterea intolerabilem: His ſuperueniunt vomitus, cum ſudoribus nunc calidis, nunc frigidis, cum ſyncope, vnde cita mors.

Signa frigidorum venenorum.

Quæ refrigerandi vi necant venena, veternoſum ſoporem inferunt, à quo excitari non eſt facile: aliquando ſic cerebrum conturbant, vt ægri indecoros multos motus ore & oculis, brachiis & cruribus edant, phreneticorum more: ſudor frigidus ſuperuenit, facies liuet vel flauet, ſemper horrida: totum corpus ſtupet, breui moriuntur, niſi ſtatim ſuccurratur: huius generis venena ſunt, cicuta, papauer, ſolanum, hyoſcyamus, mandragora.

Siccorum ſigna.

Venena ſicca calorem ferme comitem habent, cum humiditate: nam etſi ſulphur calidum ſit & ſiccum, humiditatem tamen habet, quæ ipſius partes contineat: quomodo omnia, quæ conſiſtentiam habent, à vincente tamen ſiccitate ſicca dicuntur. Talia linguæ & gulæ ariditatem ſcabritiemque inferunt, cum ſiti inextinguibili: venter conſtringitur adeo, vt ne vrina quidem libere effluat: membra omnia ſiccitate ſquallent: ægri ſomnum inire nequeunt: huius generis venena ſunt, lythargyros, ceruſa, D
gypſum, ſquama æris, limatura plumbi, antimonium præparatum.

Humidorũ ſigna.

Humida contra venena, perpetuum ſoporem inducunt, diarrhoeam, neruorum omnium & articulorum exolutionem, adeo vt ne oculi quidem orbita ſua fideliter contineantur, ſed prominuli velut excidant: corporis extrema, vt manus, pedes, nares & aures putrilagine corruunt ſeu abſcedunt: quo tempore ſitis etiam vrget propter peregrinum calorem putredinis ſemper comitem, ſæpe authorem, tum mors propinqua eſt. Permulti negant reperiri venena humida, id eſt, quæ humiditatis efficacia enecent: quod in humidorum ſpecie, quæ ad quartum vſque gradum perueniant, non reperiuntur.

Hiſtoria.

Stat tamen contra exemplum eius, qui noctu dormiens, morſus eſt à ſerpente, quemadmodum Gilbertus Anglicus narrat: moriens enim, cum ei brachium ſeruus, dominum à ſomno excitaturus, traheret, caro omnis putrilagine conſumpta corruit, moxque & oſſa corruerunt omni carne exuta. Quod contingere non potuit, niſi ab exceſſu humiditatis venenatæ, quæ in ſerpentis dentibus & ſaliua latebat.

Sect. 3. lib. 3. epid.

Itaque adnotatum ab Hippocrate legimus, *anni tempeſtate pluuioſa, humida & auſtrali contigiſſe vt venenatæ & putrefacientis humiditatis maligna vi brachiorum & crurum carnes putridæ per fruſta corruerent, oßaque nuda manerent: imo & ipſa oßa pleriſque putreſcerent & deciderent.* Nec certe lues venerea alia, quam humiditatis ſceptica & putrefaciente vi necat: cuius efficacia oſſium ſoliditas liqueſcit, nedum carnes putrilagine tentatæ & arroſæ diffluunt. E

Luem veneream humiditatis exceſſu necare.

His & talibus venenis, quæ qualitate manifeſta & elementari agunt, cum in corpus quocunque modo recepta fuerint, opponendum eſt extemplo contrarium: etſi forte non conſtet, quæ & qualis ſit illa veneni ſpecies in indiuiduo.

Non omne venenum eſſe frigidum.

Quæ proprietate agunt venena, quo modo agant, ratione nondum inuentum eſt, ſed tantum experientia. Itaq; oppugnanda paribus antipharmacis venient, quæ ſcilicet tota ſua ſubſtantia, cor & vitalem facultatem roborare, & venenorum vires retundere nata ſunt.

Cæterum

A Cæterum nostræ huic de Venenis qualitate manifesta & elementari agentibus distinctioni, contrariatur eorum opinio, qui venenatorum omnium animantium venenum ex eo frigidum esse adstruunt, quod ab illis demorsi, aut puncti, statim marmore frigidiores sentiuntur: Quodque serpentes, frigoris metu, cum hyems instat, subterraneis se continent speluncis, vel (quod solent viperæ) sub lapidibus latent, sub quibus sæpe rigidæ & stupidæ deprehenduntur, immobilesque facile manu capiuntur. At quæ percipitur in demorsis vel punctis frigiditas, non à veneni frigore inuecta est, sed ex absentia caloris natiui, vniuersum se in ipso inflicti veneni articulo à superficie corporis in centrum contrahentis, tum tuendi cordis seu principis gratia, tum quia calorem vitalem nihil æque dissipet, nihil æque oppugnet, quam venenum, cuiuscunque sit generis. *Cur veneno impotionati aut icti frigeant.*

Qua arte & cautione declinentur venena. CAP. VI.

Declinare venena valde operosum est; quod qui ea hodie miscent egregie adeo ad fraudem & maleficium instructi sunt, vt etiam oculatissimos fallant: dulcium enim & suauiter olentium rerum admixtione, sic illorum ingratum saporem & odorem temperant, vt facile vel peritos lateant. Itaque B qui sibi à venenis metuunt, à cibis multa arte conditis, valde dulcibus, salsis, acidis, vel alioqui sapore alio insigniter præditis cauere debent. Cum vero siti aut fame premuntur, haud auidius cibo potuve se implere debent, sed diligenter ad eorum, quæ comedunt bibuntve, saporem attendere: præterea ante pastus ea ingerere, quæ venenorum vires infringere valent, cuiusmodi est euchymarum carnium iusculum pingue: primo mane theriaca vel mithridatio cum conserua rosarum, vel foliis rutæ, nuce, & siccis ficubus se præmunire: insuper mox hausto generosi aut maluatici vini tantillo. In suspicione vero hausti iam ore veneni, somno sibi interdicendum est. Nam præter quam quod vis sæpe veneni tam rapida est, vt tanquam ignis stipulam, sic vitam nostram breui absumat, tum vero somno in corporis penetralia magis allicitur. Extemplo igitur satius est sibi vomitum ciere hausto hydræleo tepido, vel butyro in calente oleo liquato, vel decocto seminis lini aut fœnugræci, vel iusculo pingui, sic enim vna venenum ingestum foras excluditur, vel acrimonia eius obtunditur, & aluus laxatur. Id quotidiana experientia cernere licet, vnctæ enim parti pyrotica, vesicatoria, similiaque acria admota, nequaquam exulcerant. Nec vero vomitus hoc tantum prodest, quod venenum excludit, sed eo etiam quod vel sapore, vel odore, vel colore arguit sumpti veneni speciem: adeo vt tum propria alexiterio sumpto tutius & facilius occurratur: si nihilominus altius in intestina descedisse venenum opinio sit, clystere id quod reliquum C est, & adhærescit tunicis intestinorum, reuellere licebit. Quod si æger vomere nequeat, cathartica illi statim exhibenda erunt, quæ magis proprie venenis obsistere dicuntur, qualia sunt agaricum, aloe, centaurium minus, rheum barbarum, & alia ex docti Medici præscripto. Inde infundendi clysteres ex cassia, decoctis pinguibus, sebo veruecino, aut butyro, aut lacte bubulo cum mucaginibus lini, psilii, cydoniorum & aliis, qui in dysenteria exhiberi solent: vt talia veneni ad intestinorum tunicas adhæsum impediant, vnguine suo veneni acrimoniam obtundant, ac si quid exulceratum iam fuerit, leniant, omninoque partes sanas à veneni efficacia maligna tueantur. Sit vero hoc perpetuum, *vt qua via venenum in corpus subiuerit, eadem mox reuellatur*; vt si naribus per odorata, sternutatoriis excutiatur: si ore in ventriculum, vomitu excludatur: si ano in aluum, clystere: si per pudenda in vterum, iniectionibus per metrenchitem: si morsu, punctura aut laniatu, his, quibus vis inest ex alto corpore foras euocandi, reuellatur. Hoc diuersiones moliuntur: his enim non tantum, ne venenum cor petat, impedimus, sed & intus foras reuocamus. Quare vincula valida brachiis, femoribus, & cruribus iniecta in hoc casu perutilia sunt. Valent & amplæ cucurbitulæ cum multa flamma, variis corporis partibus admotæ. Valent & balnea aquæ calidæ, ex eorum decocto, quæ venenis resistunt, vt abrotani, calamenthi, rutæ, betonicæ, marrubii, pulegii, lauri, scordii, apii, scabiosæ, mentæ, valerianæ, & similium. Valent & sudationes, sudore tam D multo prouocato, quam ægri vires ferre valebunt. Quod si prædiues fuerit is, quem impotionatum vel veneno ictum suspicamur, tutius in aluum bouis, equi aut muli condetur, mox in aliam postquam prior illa refrixerit, vt blando calore & halituoso iugulati recens animalis, venenum foras euocetur, hora tamen nihil inconsulto Medico agatur. *Venenum metuentib. quæ in victu cautio adhibenda.* *Cur somnus noceat impotionatis. Cur & qui vomitus prouocãdus.* *Quando & quibus catharticis purgandus impotionatus.* *Ad ictos veneno remedia.*

Qui corruptus & venenatus aer hominem inficiat & enecet.
CAP. VII.

Inficitur aer & corrumpitur malignorum vaporum admixtione, seu à cadauerum inhumatorum post ingentes conflictus, seu ex terræ hiatibus post terræ motus exhalantium: in specubus enim subterraneis aer diu conclusus, libertate & patentis aeris commercio priuatus corrumpitur, malignam qualitatem acquirit, quam mox in obuios transfert. Inest quoque auræ, quæ tonitrua, fulmina, fulguraque comitatur, certa malignitas, sulphureum virus redolens, adeo, vt quæcunque feræ suffocata ea vi animalia comederint, rabida moriantur repente: inest enim fulminis igni vis rapidior, longeque tenuior, & maior, quam cæteris ignibus, adeo vt iure ignis velut ignium vulgo vocetur. Argumento est, quod E illibato ligno ferrum hastæ præfixum, integra crumena conclusum argentum aurumque liquat. Suffitorum quoque artificio aer inquinatur, qui mox ore & naribus respirando, cute & arteriis perspirando, in corpus & viscera admissus, facile enecat, infectis primum spiritibus & humoribus, mox etiam solida principum partium præcipueque cordis substantia, & in suam naturam versa, nisi ante citatis mature sternutamento, vomitu, sudoribus, aluo aut alia quauis excretionis specie, homini prouisum fuerit. Est enim, quod odore in corpus se fert venenum, rapidissimum & efficacissimum, quanto scilicet va- *Quot & quibus modis aer inficiatur.* *Qui tonitrua & fulmina aerem inficiant.*

Num vapore ab incensa re venenata suscitato intoxicari quisquam possit. poris aut exhalationis, quàm humoris tenuior & rapidior est essentia. At nihilominus, ittquies, non est credibile, vapore ignis vi suscitato, vt facis accēsæ, aut foculi, seu pyrothecæ quenquam necari, quia venenata rei, quæ vritur, qualitas, ignis omnia perpurgantis & lustrantis viribus digeritur & consumitur. Falsa in vitæ male cautorum mortalium perniciem fictaque hæc ratio est: accensæ enim ad luculentā flammam affusæ sulphuratæ, vaporem nihilominus sulphureum remittunt & effundunt: lignum vero aloes aut iuniperi, an quia flammis vritur, minus suauiter olet? Clemens septimus eius nominis Pontifex maximus, Reginæ Regis matris patruus, præeuntis venenatæ facis toxico per fumum in corpus admisso infectus, interiit. *Historia.* Narrat Matthiolus, extitisse in foro Senensi circulatores duos, quorum vnus cū oblatum ab altero veronicæ coronariæ florem intoxicatum naribus admouisset, repente mortuus corruerit. Quidam non ita pridem, cum malum odoratum clam intoxicatum olfecisset, naribus admotum, vertigine derepente correptus, faciem totam intumuit, ac nisi mature sternutatoriis aliisque remediis consultum fuisset, eodem lethi genere, quo Clemēns Pontifex breui interiturus erat. Tutissimum omnino aduersus talia venena alexiterium est non olfecisse. *Miræ perniciales venenorum vires.* Quin etiam parari venena adeo rapida vi ferunt, vt ephippio oblita, lethiferam vim in insessorem transferant: alia vero quibus stapedes obliti, funestam prorsus veneni qualitatem, in equitem, breui moriturum, per ocreas immittant. Quę etsi creditu difficilia sint, quia carnem nudam non attingunt eiusmodi venena, habent tamen exemplum in natura, quo se tueantur. Torpedo enim per intermedium rete narcoticam vim, lethalem certe, in brachium, indeque in corpus piscatoris transmittit.

Quod singulis venenorum speciebus sua & propria sint signa & effecta.
CAP. VIII.

VT venena specie distincta sunt, sic singulæ species signis & effectis differunt: neque enim vnum aliquod veneni genus reperire est, in quod omnia omnium venenorum signa & effecta cadant: alias frustra Medici de singulorum signis & effectis propriisque item singulorum remediis scripsissent. Cuiusmodi enim id tandem erit venenum, quod stomacho, ventriculo, hepati, vesicæ & renibus ardorem inferat, quod singultum cieat, quod tremore & horrore totum corpus concutiat, quod vocem, quod orationem adimat, quod conuellat, quod pulsificam facultatem eneruet, quod respirationis libertatem intercipiat, quod veterno hominem consopiat & stupefaciat, quod capiti vertiginem, oculis caliginem, quod strangulatum, quod sitim, quod hæmorrhagiam, febrem, ischuriam, vomitum indesinentem, faciei ruborem, liuiditatem, pallorem, virium exolutionem; & alia multa, quæ singula singulæ venenorum species inuehunt, simul & semel inferat? Déniq; nemo negabit, quin calida venena promptius interficiant, quam frigida, quia citius à calore natiuo de facultate in actum euocantur. *Calida venena citius interficere frigidis.*

Quæ sint venenorum ex singulis animalibus venenatis affecta, quaq; inde eruenda prógnosis.
CAP. IX.

Lib. 5. c. 27. CORnelii Celsi, omniumque fere Veterum sententia est, *omnem feræ morsum quoddam habere virus, alium tamen alio magis.* Magis virulenti sunt, qui à venenatis bestiis infliguntur, vt aspidibus, viperis, colubris, totoque serpentum genere, basilisco, dracone, buffone, cane rabido, scorpio, aranea, ape, vespa, & similibus. *Omnium ferarum morsus esse virulentos.* Minus virulenti sunt veneni expertium animantium, vt equi, simiæ, felis, canis haud rabidi, & multorum aliorum, quæ etsi natura sua veneni expertia sint, in ipsorum tamen morsibus inest aliquid magis dolorificum & cacoethes, quam in communibus vulneribus ab aliis causis inflictis: credo, quod in eorum saliua & sanie inest, nescio, quid naturæ nostræ inimicum, quod malignam vlceri qualitatem inurit, quod etiam in laniatu animantium vngulatorum, vt leonum & felium experiri licet. Quin ne morsum quidem hominum virus eiusmodi expertem esse plerique adstruunt, *Rufforum hominum morsus virulenti.* rufforum præcipue & lentiginosorum, cum maxime ira incanduerint. Reliquorum morsus maligna qualitate vacare credibile est, cum ipsorum saliua vlceribus haud ita magnis pro remedio sit. *Saliua humana mederi vlceribus.* Itaque si difficultas curandi inciderit in vulnus illatum morsu hominis, qui neque ruffus, neque lentiginosus, neque ira percitus sit, non ratione immissæ saliuæ, malignæve vllius qualitatis occasione illa contingit, sed ratione contusionis, quam haud incidentes, sed contundentes, vtpote obtusi, minime vero acuti dentes intulerint: quo fit, vt in carnem subire nequeant: nisi contundendo & conterendo, grauium & obtusorum ictuum, telorumve more, quibus illata vulnera curatu contumaciora sunt, quàm quæ incidentibus & acutis telis inferuntur. *Contusa vulnera difficilius sanari incisis.* Cæterum ex commemoratis venenatorum animantium morsibus pauci sunt, qui non breui & fere momento mortem inferant: maxime vero si subierit venenum in corpus à viuo animali immissum, tali enim veneno inest calor multus, inest & tenuitas maior, quæ ipsi quaqua versum in corpus mox penetraturo, pro vehiculo futura sint; quo exempta animali mortuo venena carent. Horum igitur alia horæ spatio hominem conficiunt, vt aspidum, basiliscorum & buffonum venena: alia non ante biduum, triduumve necant, vt colubrorum: aranea vero & scorpius plus temporis ad necem postulant, omnia tamen vel minima mole admissa, breui magnas & perniciales, pestifera velut aspirante aura, mutationes in corpore excitant, simili vi membra singula & viscera corrumpentia, & in suam naturam mutantia, qua eadem illa membra laudabiles cibos per sanitatem in suam naturam mutant & substantiam adsciscunt. *Quorum locorum & temporum venenata feræ morsus magis nocent.* Faciunt vero ad veneni perniciem locus, in quo vixerint feræ, & tempus: quæ enim arentium, montuosorum & sole perustorum locorum indigenæ sunt, promptius interimunt, quam humidorum & palustrium. æstate, quam hyeme pernicior etiā vis inest: à famelicis & irritatis, ieiunisq; quam

A quam à paſtis pacatiſque venenum eſt lethalius, quemadmodum & à iuuenibus, quo præſertim tempore in venerem ruunt, quam ab effœtis & decrepitis: à fœminis, quam à maribus; ab his, quæ alias pariter venenatas deuorant, quam quæ ab iiſdem abſtinent, vt à colubris, qui buffones, viperis, quæ ſcorpios, araneas & bupreſtes deuorant: quanquam efficaciæ venenorum ratio à propria, id eſt, tenui vel craſſa conſiſtentia, & corporis affecti ad patiendum aptitudine maiore minoreve pendet. Calidi namque homines, & venis arteriiſque amplis ac patentibus, veneno expeditius ad cor iter exhibent. Itaque frigidis anguſtiſque vaſis à pari veneno tardius moriuntur. Cibo refectis, non tam nocet venenum quam ieiunis: alimentis enim præterquam quod vaſa repleta, locum veneno non tam facile cedunt, cor inſuper ſpirituum multiplicatione roborant, adeo vt hoc renitatur validius perniciei venenatæ. Si ab occulta & ſpecifica proprietate venenum agit, curationem, prognoſimque facit difficilem: tumque ad alexiteria currendum, vt quæ tota etiam ſubſtantia venena oppugnent, maxime vero ad theriacam. quia eius compoſitionem remedia calida, frigida, humida & ſicca ſubeunt, quo fit, vt omnium venenorum vires obtundat: eorum maxime, quæ ſimplici & ſua natura conſtant, qualia ſunt, quæ à feris veniunt, plantis & mineralibus, non autem veneficorum & ſuffitorum deteſtanda arte miſcentur & parantur. *Cur theriaca omnium naturalium & ſimpliciũ venenorum vires obtundat.*

B

Quæ morſibus & puncturis venenatarum ferarum adhibenda ſit curatio.
CAP. X.

MOribus puncturiſque ferarũ venenatarum nulla interpoſita mora curatio eſt adhibenda, quæ omni arte venenum digerat, ac ne in corpus ſubeat, impediat: occupatis enim principibus partibus fruſtra poſtea remedia adferuntur. A veteribus igitur duplex eſt propoſita indicatio, quæ nos ad remediorum in tali caſu inuentionem duceret, nempe virulenti & venenati humoris vacuatio, & eiuſdem, affectique corporis immutatio ſeu alteratio. Cum vero vacuandi duplex ſit ratio, nempe vniuerſalis, quæ per interiora fit, & particularis, quæ per exteriora. A particulari ducendum eſt initium, per ea topica quæ eliciendis reuocandiſque venenis & retundendis idonea ſunt: non enim ſemper ab vniuerſalibus, quod plerique putant, curatio inchoanda, præſertim vero in morbis externis, vt vulneribus, fracturis, luxationibus, morſibus, puncturiſque virulentis. Itaque hic primo quoque tempore imponentur idonea ad venenatarum ferarum morſus & puncturas remedia: nempe ſtatim lauabitur vulnus vrina, aqua marina, vitæ, vel vino, acetove, in quo theriaca antiquiſſima diſſoluta fuerit, aut ſinapi. Sit talis lotio calidiſſima, & cum frictione validiſſima: relinquantur inde ſupra vulnus, & in eius ambitu linamenta in illo liquore macerata. Sunt, qui theriacam haud imponendam putant; quia (vt inquiunt) venenum intro compellat. At Galeni authoritas eam opinionem conuincit, ſcribit enim, theriacam ſi huic vulnerum generi ante imponatur, quam venena ad partes nobiles peruenerint, magno præſidio eſſe. Conuincit & ratio: theriaces enim compoſitionem viperina caro ſubit, quæ ſubſtantiæ ſimilitudine allicit, & vt magnes ferrum, aut ambra paleas euocat, venenum mox digerendum, vi calidorum medicamentorum admixtorum: at ingeſta in corpus, cor, parteſque principes à veneno tuetur, & ſpiritus auget ac confirmat. Theriacæ loco docet experientia opportune adhibitum mithridatium ſimiles ſanitatis fructus parere. Quæ vacuationis gratia intro foriſque ſumentur medicamenta, tenuium ſint partium oportet, quo prompte in omnem ſe partem inſinuent ad veneni malitiam retundendam. Itaque allia, cæpæ, porra hic valent apprime, quia vaporoſa: valent & ſcordium, ruta, dictamnus, centaurium minus, praſſium, eruca, lac ficuum immaturarum & ſimilia: bugloſſum ſylueſtre inter omnes plãtas vim habet inſignem aduerſum virulentos morſus, ex quo echium & viperinum dictum eſt, duabus de cauſis. Prima, qui in floribus ſecundum folia purpureis, ſemina capiti viperarum ſimilia geſtat: Altera quod non impoſitum modo viperæ morſum ſanat, ſed & percuſſis à ſerpentibus ex vino prodeſt, imo etiam eos, qui antea biberint, feriri non patitur. Eandem vim habet ſerpillum. Hæc etſi ſæpe qualitate, vt calore, cum veneno conſentiunt, proſunt tamen digerendo id & reſoluendo: quanquam quãtum fieri poterit, vacuationi ſimul & alterationi eſt conſulendum. Cucurbitulas magnas cum multa flamma, corniculaque imponere, ſi locus affectus patitur, eſt vtiliſſimum. Proſunt & ſuctus, ore ante eloto vino, in quo theriaca diſſoluta fuerit, & oleo, ne quid adhæreſcat, præmunito: ſic enim nihil adhæreſcet, modo vlcera nulla ſubſint. Prodeſt & hirudines appoſuiſſe: ſunt, qui gallinas vel noſtrates, vel meleagrides oua ponentes, culo (qui his patentior eſt) vulneri inſidere iubeant, indito in ipſum ante ſale, quo magis hiet, roſtro clauſo, & ex interuallis aperto, ne ſuffocentur, atque in mortuarum ſuffocatarumque locum alias ſubinde imponi, quod ſic venenum euocari, perque anum in volatile migrare putent. Sunt, qui malint volatilia viua, & per medium corpus diuiſa vulneri imponi, quod naturali diſcordia venenis reſiſtere ea autument. Certe calore, quo non buffones modo aſpides, viperas, ſcorpios & alia venenata animalcula concoquunt, ſed & arenam, calculos, & lapidoſa ſicciſſimaque ſemina ventriculo atterunt, & molliunt, veneno eliciendo, digerendoque apprime vtilia eſſe cenſendum eſt. Sed nihil æque prodeſt digerendo & retundendo veneno, quam cauteria impreſſiſſe, præſertim actualia: ignitum enim ferrum efficacia maiore & promptiore agit, vlcuſque in plures dies patens inurit. Itaque vt eſchara citiſſime excidat, procurandum ſcarificatu ad viuum vſque facto, multoque vnguine loco delibuto. Sic enim veneno promptius patebit exitus. Sed velim nondum ſubiiſſe altius in corpus venenum, alias cauteria, non modo non proficient, ſed & vano labore cruciatum ægrum debilitabunt. Vulneri, viciniſque locis imponantur emplaſtra attrahentia ex galbano, terebinthina, pice nigra, & pingui, aliiſque gummoſis & reſinoſis. Poſt eſcharæ lapſum imponetur baſilicum, addito mercurii puluiſculo roboratum: huius puluiſculi in hoc caſu ſunt

Duplex curandorum morſuum venenatorum indicatio.

Lotiones ad virulentos morſus.

C

Lib. de the.

Theriacam & admotã & aſſumptam pro deſ ſe contra venena.

Bugloſſi ſylueſtris alexiteria vires.

D

E

Cauterii vires ad inflicta venena.

sunt insignes vires,quia virulentam saniem è vulneris fundo euocat, neque vulnus cito claudi permittit.Quam in rem vel spongiam demittunt, vel radicem gentianæ, aut hermodactylorum vel acria medicamenta,vt ægyptiacum, vel mercurii puluisculum cum aluminis puluisculo mixtum, vel pollinem contriti pyrotici. Cæterum perpetuum hoc esse debet, vt vnguentis semper theriaca aut mithridatiũ, aut succus hyperici,aut similia, quibus vis inest attrahendi, digerendique veneni, vlceris vero abstergendi,admisceantur:quanquam si vehementior calor dolorem faceret, spirituum dissipatione in gangrænam mox abiturum, cum proprii morbi curatione ad tempus neglecta, in symptomatis correctionem esset incumbendum. At vero in hoc casu perpetuum hoc esse debet, *vt non sanguis detrahatur, non catharticum,non clyster,non vomitorium,non balneum, non aliud quidquam sudoris prouocatorium exhibeatur, ante triduum a morsu aut punctura exactum.* Fugiat interim æger omnem laborem,præcipue vero coitum,ne perturbatione humoribus inuecta,venenum citius ad cor rapiatur. Tum igitur vacuationibus illis vniuersalibus locus erit,cum veneni in venosum genus vniuersumque interius præsertim corpus effusi suspicio erit. Ante nihil nisi theriacalia aut mithridatium exhibendum, similiaque, quibus infringendi veneni,& vniuersi corporis benigno & vitali habitu roborandi vis insit, etsi substantia eorum ventriculum non prætergrediatur.Sic enim pilulæ ingestæ,etsi ventriculum non excedant,ex articulis tamen & capite:clysteres vero acriores, etsi intestinis cohibeantur, qualitate tamen cum halitu latius diffusa ex distantissimis partibus attrahunt : quanquam alexiterium oportet exhiberi non qualitate tantum veneno validius,sed & quantitate maius,vt facilius venenum superare & exigere possit. Itaque bis in die exhibendum est,tamdiuque perseuerandum, quousq; veneni vires fractas, prauorum symptomatum remissione & exolutione cognouerimus.Interim tamen non negligenda est parti à veneno inusta intemperies,quin potius ea corrigenda venit contrariæ intemperiei remediorum appositione:frigidorum quidem,si ardor summus partem afflictam vniuersumque corpus occupet;calidorum contra,si illa marmore,quod sæpe fit,frigidior sentiatur:atq; hæc de generali in venenis curatione sufficiant,nunc singulorum specialis curatio exponenda.

Pulueris mercurii cõtra venenata vulnera vires.

Quando calida vulneribus venenatis non conueniant.

Alexiteria etiam magna dosi exhibenda.

A

B

Cur canes cæteris animalibus facilius in rabiem agantur,& quæ sint signa.
CAP. XI.

RAbiunt cæteris animantibus facilius canes,quia à natura eam sunt sortiti temperiem,& humorum conditionem,quæ ad id morbi genus facilem haberet inclinationem, & quandam veluti dispositionem,quia cadaueribus & rebus corruptis,putridis, verminosisque vescantur, & aquas lambunt similis naturæ:sed mœror anxietasque ex amisso domino, sæpe eos in varia itinera transuersos, olfactu obuia quæque laboriose tentantes,& pastus immemores agit. Ex eo labore sequitur sanguinis feruor, ex feruore eiusdem in artam bilem conuersio,vnde rabies. Quanquam non semper caloris,sed & frigoris etiam occasione,contrariis nempe ex causis rabiunt canes:non enim sub canicula tantum, sed & per sæuam hyemem in id morbi genus incidunt. Nam abundant humoribus melancholicis,frigidis nempe & siccis,canes.At eiusmodi humores vt æstate ardoris,sic hyeme inclementi constipationis occasione,per suppressionem fuliginosorum excrementorum, facile in atram bilem facessunt. Hinc febris continua valde ardens,quæ maniæ seu rabiei consecutionem adfert. Adde quod sæua hyeme, calor intro conclusus conduplicatur,pariterque vt æstas retorrida humores melancholicos afficit, & in atram bilem conuertit. Aguntur etiam in rabiem canes cõtagione, morsi nempe ab alio cane rabido.

Canis rabiosus oculis est micantibus & flammeis,cum obtutu fixo,truci & transuerso,caput haud alacriter gestat,sed ad humum depressum in latus torquet; hianti est ore, & lingua exerta, liuida & nigricante;anhelosus multam saniem naribus, multam saliuam spumeam ore eructat:in incessu, quasi omnia suspecta haberet & timeret,haud vnam & certam viam tenet,sed nunc dextorsum, nunc læuorsum ruit,titubansque ebriorum more non raro in terram præceps fertur: in omnia obuia qualiacunq; illa sint,hominem,arborem,parietem,canem impetu inuadit: hunc reliqui canes fugiunt, & odora vi eminus præsagiunt.Quod si alter imprudens in hũc forte inciderit,ei se demittit, abblanditur,clanculum sese subducere tentans,fortior licet & grandior. Cibi potusque est immemor & negligens,non latrat,sine discrimine tamen obuios omnes mordet,ne domino quidem parcens, vt quem ab hoste non iam dignoscat. Est enim atrabilarii & melancholici humoris hoc proprium, animam turbare,adeo vt melancholici non modo in amicos & parentes,sed & sæpe in seipsos sæuiant.Cæterum conspecta aqua totus tremit horretque arrectis sursum pilis.

Canum naturam ad rabiem esse dispositam.

Non ab æstiuo tantum calore, sed & ab hyemali frigore rabie tentari canes.

Canis rabidi signa.

Canes rabiosos etiam omnia tuta timere.

Melancholici cur sæui in seipsos.

C

D

Quibus signis cognoscamus hominem demorsum à cane rabido.
CAP. XII.

HOminem à cane rabido demorsum per initia non ita facile est cognoscere, vel hoc maxime nomine,quod vulnus rabiosi canis dente inflictum, non magis initio ægrum diuexat quam vulnera quæuis alia : contraria plane ratione , quam à cæteris venenatis animantibus inflicta morsu vel punctura vulnera : vt quæ statim ab initio dolorem acutum, summum ardorem, tumorem & aliorum malignorum accidentium congeriem pro veneni specie coniunctam habeant : at non ante rabidi morsus apparet malignitas , quam venenata vis ad partes nobiles inuasione perniciali peruenerit. Cum tamen suspicio erit eiusmodi vulneris , licebit certam eius rei scientiam & experientiam nancisci , ex intincto in vulneris saniem pane. Nam si eum famelicus canis negligat , imo auersetur,

Morsum rabidum per initia non valde vexare.

E

acne

A ac ne olfacere quidem audeat, signum esse putant certum, vulneris à rabido cane inflicti. Adduntalii, Si quis panis illud frustum gallinis in escam dederit, morituras eodem die, quo deuorarint: mihi tamen posterius hoc experientia tentanti non successit: deglutito enim pane illo virulento, nequaquam habuerunt deterius. Itaque certius arbitror esse prius signum, est enim canum generi odora vis admodum insignis & certa, qua virus animalis consimilis olfactu facile deprehendant. Cum vero virulentia rabiosi partes nobiles iamiam inuasit, ægroti multa taciti & mœsti cogitant, dentibusq; per initia obmurmurant: ad rem haud respondent, solito iracundiores sunt, atque inter dormiendum sibi somnia fingunt visis fallacibus & horrendis territi: deniq; in hydrophobiam incidunt. At postquam se iam in viscerum nobilium substantiam venenum defixerit, omni eorum perturbata œconomia, omne protinus phantasiæ, omne memoriæ, omne omnium sensuum, omne rationis & iudicii lumen extinguitur. Itaq; tum phanatici ægri, non iam præsentes, non familiares, imo ne seipsos quidem agnoscunt, in obuios & in seipsos vnguibus, dentibus & calcitratu molesti. Frequentes illis artuum oboriuntur de improuiso cõtractiones velut conuulsoriæ; credo, propter siccitatem extraordinariam, quæ neruosi generis omnem pene humiditatem absorpsit: magna oris adest siccitas, sitis intolerabilis citra potus tamen desiderium:

Signa morsus rabidi.

Signa, quib. apparet, partes nobiles esse infectas.

B quod perturbata mente sui & eorum quæ necessaria sunt, fiant immemores & negligentes, flammei rubent oculi, totaque facies simili colore horret: canes cogitant, videreque videntur, imo & latrare ac mordere canum more gestiunt; credo, quod virulentus ille humor in sibi similem naturam omnes eorum humores, totumque corpus iam demutauit, adeo, vt se quoque canes esse credant: ex quo vox illis raucescit, ex multo ad latrandum conatu decoris omnis impudentium canum more obliti, magno adstantium horrore. Raucessit etiam vox illis à multa asperæ arteriæ ariditate: lumen refugiunt, vtpote humori melancholico, quo imbutam omnem cerebri substantiam habent, inimicum: tenebras contra quærunt, sibi nempe similes & amicas. Cæterum aquam timent (etsi sibi salutarem ad summam ardoris & siccitatis temperandam intemperiem) refugiuntque specula, quod in his videre canes videantur, à quibus valde sibi timent, quo nomine aquam politaque omnia & lucida, quæ speculi vsum præstant, horrent: adeo vt se tum humi sternant, quasi terra se occlusuri, ne iterum morsu rabido impetantur: aiunt enim demorsos à cane rabido semper eum animo versare canem, in tristem illam cogitationem defixa mente. Itaq; illo quasi in aqua viso, cohorrescere metu, adeoque aquam refugere. Alii scri-

Cur rabidi homines latrent more canum.

Cur lumen fugiunt.

Cur aquam timeant.

C bunt rabie summam induci corpori siccitatem, cui contrariam, humidissimum omnino elementum, aquam auersentur, eamque esse formidatarum aquarum rationem. Ruffus scribit rabiem melancholiæ speciem esse, melancholiæ vero proprium omnino symptoma est metus, Hippoc. sententia. Itaq; hanc illamque melancholię speciem harum aut illarum rerum metum ingenerare: præsertim vero rerum lucidarum, cuiusmodi sunt aquæ & specula, quia tenebras & solitudines quærant melancholici, eo impellente humoris, quo suffusi sunt, atra eluuie. Sudore madent frigido, virus spumeum, fœtidum, vel æruginosum diffluit ab vlcere, propter causæ antecedentis & partis vlceratæ ardorem. Vrina sæpius visitur aquosa, propter renum incernicula, & quasi cribra constricta, veneni ardore & siccitate. Quanquam aliquando etiam crassior appareat & nigrior, quando scilicet natura, valida excretrice facultate vsa, humorem melancholicum veneni sedem per vrinas exigere aggreditur. Nonnunquam etiam plane supprimitur, vel calida siccitate incrassata, vel alio versa mente & muneris sui oblita, quousq; tandem ægri tot symptomatum atrocitate vexati, & doloris acerbitate victi, phanatici moriantur, propter remedia haud mature & opportune adhibita. Pauci enim eorum, quibus remediis mature prouisum est, ex tali affectu perierunt.

Aphor. 25, sect. 6.

Rabie mature curatā esse sanabilem vt plurimum.

De prognosi in rabie instituenda. Cap. XIII.

D NOn tam facile declinari potest, quæ à cane rabido nobis imminet pernicies, quam quæ à reliquis feris: quod domesticum istud per sanitatem animal nobiscum hospitetur excubans. Virus vero, quod eius in saliua insidet, calidum est & siccum, malignum, venenatum & contagiosum: sic vt similem sibi intemperiem, corpori, cui se applicuerit, inurat, arteriarumque ductibus in vniuersum corpus transmittat: non enim morsu punctura ve immissum tantum nocet, sed & cuti applicitum, nisi ex tempore abstergentur aqua salsa, vel vrina. Nec vero omni tempore pariter æqualiterque nocet id virus: nam pro aeris ad calorem aut frigus inclinatione, vulneris profunditate, corporis patientis robore, aut cacochymia, & ad putrendum dispositione, ductuum libertate & latitudine magis minusue nocet, citius aut serius maligna superueniunt symptomata: aliis nempe quadragesimo demum die, aliis semestre, aliis annum vnum post. Sunt, qui inde epileptici fiunt, tandemque phanatici. Qui in hydrophobiam inciderunt, nunquam conualescunt: quanquam non despondeat Auicenna, modo se adhuc in speculo nosse possint: hinc enim licet intelligere, nondum prostratas esse omnes facultates animales, sed valentibus egent purgationibus, vt dicemus postea. Narrat Aetius, extitisse Philosophum quen-

Rabidi canis venenū vel tantum appositum in rabiem agere.

Hydrophobia sit ne insanabilis.

E dam, qui hoc morbo & hydrophobia correptus, cum magno animo in balneum descendisset, atque in aqua intuitus esset canis, à quo demorsus fuerat, imaginem, ibique substitisset, pudore correptum mox exclamasse. Quid cani cum balneo? quo dicto magna vi se in balneum demersisse, de aqua intrepide hausisse, sicque vna cum illa hæresi malum exuisse. Funestum signū est sese humi volutare, voce rauca esse: est enim id argumentum inductæ in aspera arteria asperitatis ab extrema ariditate. Denique principibus partibus occupatis nulla amplius salus vitæ sperabilis esse potest.

Historia.

Possunt prehendi rabie homines, etsi à cane rabido demorsi non fuerint. Vt enim ex sese humores sæpe inflammantur, & cancrum excitant aut elephantiam, sic in melancholicis rabiem. Morsus viperarum & aliarū virulentarum ferarum haud similia eorū, qui à cane demorsi sunt, excitant symptomata:

 quia

quia ante necant, quam illa prodire & demergere possint, magna vulnera morsu rabido inflicta, haud aeque periculosa sunt atque parua: illis enim multa sanies venenata exudat, his vero conclusa intus fere omnis tenetur. A

Quae curatio à cane rabido demorsis sit adhibenda. CAP. XIV.

Historia. HIc quoque casus cita remedia postulat: frustra enim adhibentur, quae tarde post principia veniūt. Id expertus magno suo malo didicit Baldus Iurisconsultus. Forte enim à catulo, quem in deliciis habebat, labium leniter morsus, cum rabire ipsum nesciret, & vulnus ob exiguitatem negligeret, quarto post mense phanaticus interiit, in vanum tum tentatis omnibus remediis. Ergo his, quae ante de curatione generali vulnerum à virulentis feris morsu, puncturave inflictorum, tum euacuationis, tum alterationis ergo obseruatis, omni arte ibidem exposita venenum foras euocabimus: ac si quidem vulnus magnum sit, sanguinem diu & multum fluere sinemus, sic enim tantum veneni exhauritur: si magnum non sit, amplificabitur scarificatu, ignito ferro, neque nisi exactis quadraginta, quod minus est, diebus replebitur & obserabitur. *Oxalidis vires.* Oxalis trita & imposita, eiusdemque decoctum assumptum, magnarum est in hoc casu virium, vt est ab Aetio proditum. Eodem consilio ex synapi dissoluto in vrina, vel aceto, paratur lotio frictioque valde salubriter, relicto super vulnus duplici panno eo liquore imbuto: deniq; omnia acria, pungentia, & validius attrahentia conueniunt. Itaque nonnulli erucam coctam, & cum butyro ac sale tritam imponunt. Alii farinam orobi capiunt, melleq; sale & aceto subigunt, calide imponunt. Valet fimus equinus in acri aceto elixus, vel sulphur in pollinem redactum, & saliua humana subactum: confert & pix nigra fusa cum sale & modico euphorbio imposita. B *Pilos canis rabidi vulneri a se inflicto remedio esse.* Scribunt, canis, qui rabiē morsu intulerit, pilos per se impositos, substantiae concordia seu similitudine venenum intus foras elicere: ita enim & scorpium contritum, puncturaeque, quam inflixerit, impositum, euocato immisso veneno sanitatem restituere: vtrumq; certe pluries expertum certum euentum habuisse narratur. Alii frumentum crudum mandunt, & vulneri imponunt: alii fabas cineribus calentib. subiiciunt, inde decorticant & findunt, demumq; imponunt. *Oxylapathi vires.* Salubriter etiam oxylapathi decocto abluitur vulnus, & fouetur, indeque trita herba imponitur: decoctum praeterea bibendum datur: Hocq; vno remedio multos se incolumitati restituisse. Aetius praedicat: sic enim vrinam cieri copiosius, quod sanitatis in hoc morbo compendium esse creditur. Sunt, qui betonicae & vrticae folia cum sale communi conterunt, adhibent: alii caepam communem, rutae folia & sal eodem consilio & modo parant: excellit tamen caeteris theriaca, in aqua vitae, vel vino generoso dissoluta, duriusq; parti affricta, sic vt cruore manet, impositis, illo deterso, linamentis eodem medicamento imbutis, moxq; superpositis alliis vel caepis communibus cum sale vulgari & terebinthina intritis. C *Historia.* Hoc solo remedio, vnam ex filiabus nobilis dominae Gron à rabiei symptomatibus vindicaui, vulnusq; persanaui, cum ipsam, altius impressis in suram dextri cruris virulentis dentibus, canis rabiosus momordisset. Prodest & extemplo allium cum pane edere, indeque vini generosi modicum bibere: nam allium calore spirituoso partes nobiles à veneno tuetur. Sunt qui canis, qui momorderit, vel capri iecur tostum comedi imperant: cuius remedii nondum mihi experimento constitit fides. Alii praescribunt seminis agni casti dragmam vnam, cum vino & butyro bibendam. Alii puluerem astacorum fluuiatilium vstorum in vino dissolutum, in potum exhibent. Vel; *Astacorum fluuiatiliū vires.* ℞. *rad. gent.* ʒ ij. *astacorum fluuiatilium in furno combust. & in pollinem redact.* ʒ iij. *terr. sigill.* ʒ ß. *misce & ʒ j. eiusmodi puluiusculi in decocto astacorum fluuiatilium dissolue, & in singulas pluresq; vices potandam praebe.* *Demersionē in mare non esse certum contra rabiem remedium.* Permulti se in mare demersere, nec tamen inde aduersum rabiem quidquam adiumenti sensere: quemadmodum *libro suo de Venenis* prodit Ferrandus Pozetus Cardinalis: quare non est illi remedio fidendum: ad ea currendum potius, quae libris Medicorum prodita, experientia certa & multiplici comprobata sunt. D Caeterum cum nullum venenum nisi admissum in corpus noceat, non est quidquam mali ab aspersa corpori nostro, canis rabidi, viperae, buffonis, similisve alterius virulenti animalis sanie, quae eodem momento extersa fuerit, metuendum.

Quae curatio hydrophobis, se tamen adhuc in speculo agnoscentibus, sit adhibenda. CAP. XV.

Antimonii vires ad rabiem. QVibus nondum facultas animalis rabiosi veneni malignitate obsessa tenetur, his validiores purgationes sunt exhibendae. Itaq; si alicubi, hic certe antimonio locus esse posse videtur, vt quod sudores cieat, alui fluxum & vomitum. Leuioribus enim catharticis sperare se efferam huius veneni malignitatem visceribus iam admissam expugnare, extremae est & periculosae dementiae. Profecto tale tantumque periculum nunquam sine periculo vincitur. Conducunt vero & balnea, quae sudore citato venenum digerant & exhauriant. Conducunt & multae ac frequentes theriacales potiones, quae malignum virus retundant & viscera confirment: aquam vero liquidaq; omnia, quae tantopere horrent, potanda exhibere oportebit in operto cyatho. Omnino impotionati, & à cane rabido aliisque virulentis feris demorsi, aut puncti, loco calido contineantur, & lucido, vt venenum, frigore intro compellendum, caloris vi foras euocetur citius, & aeris splendore spiritus recreentur, atque à centro ad corporis circumferentiam moueantur, odoratis rebus conclaue suffiendum. E *Implere se cibis paulo liberalius valere contra rabiem & omnia venena.* Insigniter calida salsaque statim ab initio esitasse vt caepas, porra, speciata omnia & vinum generosum merum, haud praeter rationem esse videtur: quod talia spirituoso calore diffusionem veneni in corpus prohibeant, & impleta viscera corroborent. Sunt etiam, qui probent crassa & viscida comedi, quae nempe illata vasis obstructione, iter veneno ad cor & partes intercludant. Eodemque nomine praestare cibis se ad satietatem implere, quam infra modum edere: quod fame humorum exacerbetur malignitas, quo nihil virulentis vulneribus potest

A poteſt eſſe infeſtius. Quanquam mox nempe ſub quintum aut ſextum diem, ad mediocritatē redeundum eſt, temperataq; omnia exhibenda, elixa potius, quam aſſa in aperientium decocto ad ciendam vrinam. Deniq; diæta eadem, quę melancholicis tenenda; nec vero ante ſanguis mittendus, ne venenum ſic in venas trahatur amplius: at aluo eſſe libera ægrum ab initio bonum eſt. Potus ſit vinum dilutum mediocriter, oxymel ſimplex, vel ſyrupus de acetoſitate citri, cum aqua cocta, vel iulepus ſequens.

℞. ſuccor. limonum & malo. citr. an. ℥ ß. ſuc. gran. acid. ℥ ij. aquæ acetoſ. min. & roſ. an. ℥ j. aqu. font. coctæ quantum ſufficit, fiat iulepus, vt artis eſt. Vitandus ſomnus quouſque exolutæ veneni vires fuerint; ſomno enim humores in viſcera refluunt. Omnia, quæ venenis reſiſtunt, quocunque modo exhibenda limones, mala arantia, radices angelicæ, gentianæ, tormentillæ, pimpinella, verbena, carduus benedictus, borrago, bugloſſum, & ſimilia. Omnia vero euchyma ſint, quæ ægro dehinc apponuntur, quales cenſentur carnes vitulinæ, hœdinæ, veruecinæ, perdicum, gallinaceæ, & alia eiuſmodi.

Somnus cur noceat demorſis a cane rabido, & omnino impotionatis.

De viperæ morſu & punctura, ſymptomatibus & curatione.

Cap. XVI.

B QVæ antea ad canes rabidos commemorata ſunt remedia, eadem in omnes puncturas virulentas, morſuſque transferri poſſunt: ſunt tamen præterea ſua cuiuſque propria. Viperæ in gingiuis, dentiumq; interſtitiis veſicæ ſubſunt, virulenta ſanie plenæ, quæ parti imprimitur, quā dentes morſu violarunt. Dolor pungens ſtatim oboritur, pars in molem primo attollitur ampliſſimam, indeque vniuerſum corpus, niſi occurratur: exudat è vulnere craſſa & cruenta ſanies, ſurgunt in ambitu veſiculæ, quales ab ambuſtione, carnem arrodit depaſciturque vulnus, iecur gingiuaſque ingens inflammatio occupat, totumque corpus ariditate ſquallet, colore ſubflauo & pallido ſuffuſum, cum ſiti inexhauſta: tormina ex interuallis aluum excruciant, vomitus vexat bilioſus, ſingultu conuellitur ventriculus, crebra syncope prehenduntur ægri, cum ſudore frigido mortis prænuntio, niſi partibus nobilibus antequam ipſas venenum inuaſerit, remediis opportunis conſultum fuerit. Narrat Mathiolus, viſum ſibi ruſticū, qui dum falce pratum demeteret viperam forte mediam diuiſit, hanc cum putaret mortuam, fruſtum alterum, è quo caput prominebat, intrepidus manu prehendit: ſed fera irritata, capite vibrato, digitum eius momordit acriter: quem, vt fieri vel nihil tale cogitantibus ſolet, dum ori protinus admouiſſet, ſuctu ſanguinem ſaniemque expreſſurus, repente mortuus cecidit.

Viperæ morſus quā virulentus.

Symptomata.

Hiſtoria.

Rex Carolus nonus Monſpeſſuli cum eſſet, contuli me in Fargii pharmacopolæ officinam, in qua tum theriaca, magno & ſplendido apparatu parabatur. Ibi non contentus intueri & circumſpicere vi-
C peras, quæ eam compoſitionem ſubituræ, multæ in ampulla vitrea habebantur, vnam tractare manu placuit: ſed dum eius dentes, qui in maxilla ſuperiore ſunt, membranula tanquam vagina veneni aſſeruatrice incluſi curioſius & incautius tracto, fera extremum indicem, qua inter vnguem carnemq; hiat, morſu mihi prehendit: vnde ſtatim ſubortus eſt acer dolor, tum partis exquiſitiſſimo ſenſu pręditæ, tum veneni efferi occaſione: è veſtigio digitum ſupra vulnus arctiſſime conſtrinxi, vt ſanguinem, venenumque, ne ſe latius in corpus diffunderet, exprimerem: Theriacam antiquam in aqua vitæ diſſolui, ex qua intinctum, imbutumque bombacem vulneri impoſui, atque intra paucos dies hoc vno remedio plane conualui. Licet vti & mithridatio loco theriacæ ac pleriſque aliis ex alto ſubacri ſuo calore attrahentibus, vt ſcilla ſub cineribus cocta, alliis, porriſque tritis & impoſitis, hordei farina, cum aceto, melle, & ſtercore caprino ſubacta, impoſitaq; cataplaſmatis inſtar. Quibuſdam ſatis eſt extemplo lauiſſe & fouiſſe vulnus aceto, ſale, & pauco melle. Scribit Galenus, elici à vipera inflictum morſu venenum, impoſito vulneri viperæ capite: aſt alii viperam integram tritam imponunt.

Remedia ad morſum viperæ.

Lib. de theriaca.

De Hæmorrhoo ſerpente. Cap. XVII.

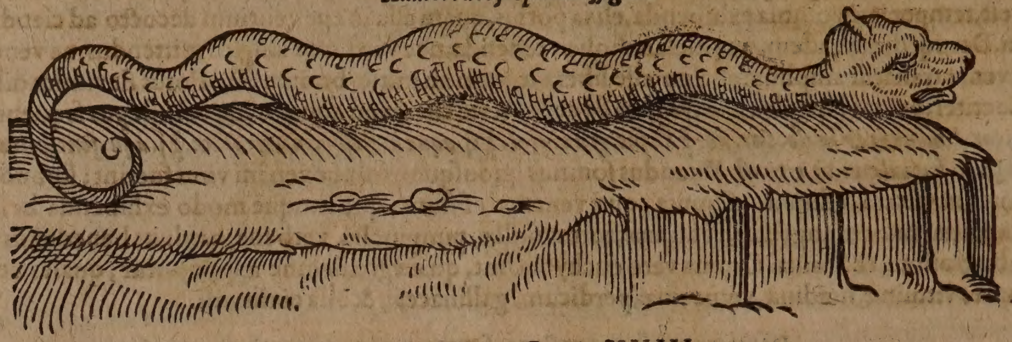
D HÆmorrhous ſerpens id nominis habuit, quia demorſu ſuo ſanguinem ex omnibus icti corporis ductibus ſtillare facit, corpore puſillo eſt, vt vipera, ardentibus igneo quodam fulgore oculis, & cute ſplendidiſſima. Dorſum ei, vt ſcribit Auicenna, eſt maculatum, multis notis nigris albiſque, ceruix anguſta, cauda prætenuis. Pars, quam momorderit, ſtatim nigricat, propter caloris natiui, quam eiuſmodi venenum, tota ſubſtantia inimicum molitur, extinctionem: ſuperuenit ſtomachi cordiſque dolor, afflatis veneni peſtifera qualitate his partibus: Sequuntur dolores illos, vomitus, exoluto ventriculi orificio; ſequitur & diarrhœa labefactata omnium aluinarum partium in retinēdo œconomina, inteſtinorumque venis per ipſa ſparſis ſanguinem concluſum retinere haud valentibus. Nam & naribus, ore, auribus, ano, pene, vulua, oculorum angulis, vnguium radicibus, gingiuiſque, quæ putreſcunt, collabentibus inde dentibus, ſeu riuis ſanguis ſtillare cernitur. Sed & vrinæ ac ſpirandi difficultas ſuperuenit cum lethifera conuulſione. Remedium eſt ſcarificare è veſtigio, inurereque demorſam partem, vel etiam totam, ſi ſalua vita fieri poteſt reſcindere. Inde ex alto euocantia alexiteria adhibere.

Hæmorrhous vnde dictus. Symptomata.

Mira hæmorrhagia.

E

Hæmorrhoi serpentis effigies.

De serpente seps dicto. CAP. XVIII.

Nominis ratio & sepis descriptio.

SEps serpens id nominis habuit, quia parti, quam morsu violarit, subitam infert putredinem, virus sui effera malignitate. Hæmorrhoo non est absimilis, nisi quod caudam sursum sinum more multiplici gyro, contorquet: coloris cinerei hunc serpentem esse scribit Pausanias, lato capite, collo angusto, aluo crassiore, intorta cauda, dum incedit in obliquum deerrare cæterorum more. Cæterum variegatis & à se inuicem secretis maculis distingui villosi tapetis instar. Caustici & putrefacientis veneni feritate partem, quam momorderit acerbissimo dolore perurit, pilorum defluuium infert, atque, vt addit Aetius, primo manifesti sanguinis, paulo post vero saniei graueolentis ex vulnere facit excretionem. Affectæ partes putrefactæ dealbantur, ac totum corpus vitiligini, quæ Alphos dicitur, simili colore inficitur, adeo septici huius veneni diritate, nõ modo spiritus exoluuntur, sed & vniuersum corpus, quasi ab igne, pestifero anthrace, aliisque putridis tumoribus, calida & humida seu suffocante aeris constrictione surgentibus, tabescit. Porro opem & hi sentiunt ex iisdẽ rebus, quæ in viperæ morsu relatæ sunt. B

Symptomata.

Sepis serpentis effigies.

C

De Basilisco. CAP. XIX.

Quanta veneni vis in basilisco.

SErpentum genera omnia veneni diritate Basiliscus facile superat. Itaque á Nicandro proditum est, quod in quemcunque locum tranarit, reliqua protinus venenata diffugiunt animalia, quod nulla ex eis queant vel sibilum eius sustinere: cuncta enim hoc necare creditur, non vero solo morsu aut contactu, quin etsi quod ex eis ad cibum potumve capiendum properet, & basilisci iuxta locũ præsentiam persentiscat, recedit, necessarii etiam ad vitam alimenti negligens. D Basiliscum serpentem esse flauum scribit Galenus, capite acuto, & eminentiis tribus, maculis albis distinctis, coronæ in modum assurgente: quo nomine serpentum rex dictus sit. Certe veneni eius tanta est in necando rapiditas, vt inde solo cum aspectu homines reliquaque animantia conficere creditum sit. Scribit Solinus mortui basilisci cadaueri admirandas etiam vires inesse. Itaque magno id olim à Pergamenis emptum esse, vt eius ad laquearia appensi præsentia, araneas, auesq; ab Apollinis templo auerterent: ne sacro illæ loco telas suas texerent, hæ vero nidificarent. Certe eius mortui corpus nullũ animal carniuorum attingit: si vero fame coactum attingat, tum & ipsi illico eodem loci mors instat. Vim etiam tam perniciem atq; pernicialem inesse animantibus illis, quæ ab ipso demorsæ interierint, quamcunq; in partem se conuerterit, herbas, fructicesq; non contactu tantũ suo, sed & anhelitu suffocat. Apud Hesperios Æthiopas fons est Nigris: iuxta hũc fera appellatur Catoblepas modica alioquin, cęterisq; membris iners, caput tantũ prægraue ægre ferens, id deiectũ semper in terrã: alias internecio humani generis omnibus, q oculos eius videre, confestim expirantibus: eadẽ & basilisci serpentis est vis: Cyrenaica hunc generat prouincia, duodecim non amplius digitorũ magnitudine, candida in capite macula, vt quodã diademate insigni: sibilo oẽs fugat serpẽtes, tali monstro mustellarũ virus exitio est, adeo nihil naturæ placuit esse sine pari. E Iniiciunt eas cauernis facile cognitis, sola tabe necant illæ simul odore, moriunturq; & naturæ pugnã conficiũt. Si magnanimo leoni, ne nihil esset, quod timeret, natura inualidũ animal gallũ gallinaceũ opposuit, cuius vel solo cantu terretur, & in fugam vertitur. Scribit Erasistratus percussos à basilisco demorsæ partis auream flauitiẽ comitari, reliqui vero corporis liuorẽ & tumorem, omnium paulo post musculorũ carnibus frustatim putrilagine diffluentibus. Antidotũ ei parari ex dragma vna castorei, dissoluta in vino & bibita, vel succo papaueris. At Ætius superfluum esse putat contra basiliscum auxilia scribere, quando conspectus modo, & sibilans auditus, eos, qui ipsum audiunt, tollat, similiterq; ab ipso conspectos.

Lib. de theriaca.

Cur basiliscus solo aspectu necare credatur.

Plin. lib. 8. cap. 21.

Catoblepas.

Nihil in natura esse sine pari.

Symptomata.

Curatio.

Basilisci-

A

Basilisci effigies.

B

De Salamandra. CAP. XX.

SAlamandra non homines modo demorsos immisso veneno interficit, sed etiam fructus, herbasque, quas perreptarit, saliua, humoreq; crasso, qui illi è toto corpore exudat, inficit, magno eorum, qui imprudentes herbas illas esitarint, sanitatis & vitæ incommodo, quare mirum videri non debet, quod à quibusdam recentioribus proditum est, quasdam familias ad vltimum interiisse, cum aquam è puteis bibissent in quos forte Salamandra deciderat. Nam si in arborem irrepserit, fructum vniuersum inficit, interficitque omnes, qui inde lectos fructus ederint, veneni qualitatibus frigida & humida, quibus aconito non cedit. Scribit Aetius, his, qui Salamandræ veneno infecti sint, quasdam corporis partes per ambitum liuescere, adeo, vt etiam decidant sæpius putrefactæ. Primum quidem maculas albas per corpus apparere, deinde rubras, postea nigras cum putrefactione & defluuio capillorum. Remedium est vomitum prouocare, clystere aluum exonerare, theriaca & mithridatio potionare. Auicenna C aduersus hoc veneni genus eadem præscribit, quæ aduersum opium, propter frigidam vtriusque naturam: alexiterium est terebinthina, styrax, semen vrticæ, folia cupressi. Scribit Dioscorides, Salamandram lacertæ genus esse, iners, varium, quod frustra creditum est ignibus non vri. At Plinius tam frigidam esse prodit, vt solo contactu ignem extinguat, candentibus carbonibus imposita. Contra Mathiolus in ingentem flammam coniectam breui consumi ait. Repugnantes illas sententias ex Aetio conciliare facile est. *Penetrat, inquit, hoc animal per ignem ardentem, nihilque læditur, dissecta & discedente ab eo flamma: Si vero per tempus aliquod in ipso igne moretur, consumpto frigido in eo humore consumitur:* Nigricat Salamandra, maculis flauis stellatim distincta.

Salamandra vis pernicialis. *Salamandra temperies.* *Symptomata.* *Curatio.* *Lib. 2. cap. 54.* *Qui Salamandra in ignibus viuat.*

Salamandræ effigies.

D

De Torpedine. CAP. XXI.

TOrpedo ab efficatia nomen sortita, quod ipsius contactu & viribus membra torpescant, in limosis littoribus piscium carnibus viuit, quos astu occupauerit. In imo enim latens sic illos, qui sibi propius adstiterint, stupefacit, vt facile his vesci possit. Easdem vires contra homines obtinet, stuporem enim in piscatoris non modo brachium, sed & totum corpus, vel per intermediam piscatoriam virgam transmittit.

Torpedinis prædatricis astus. *Vis stupefactoria.*

Torpedinis effigies.

E

De morsu aspidum. CAP. XXII.

AB Aspide ictus vulnus prorsum exiguum, quasi ab adacta acu, citra tumorem conspicitur. Demorsis hæc superueniunt accidẽtia: caligo velox oculos obnubit, labor in totũ corpus multiplex, omnino leuis

Symptomata.

leuis tamen, mediocris ſtomachi dolor afficit, frons perpetuo reuellitur: genæ contremiſcunt, ciliaque A
quaſi ſine ſenſu in ſomno vacillant: ſanguis, ille quidem exiguus, ſed ater deſtillat: hos mors, ſubortis
conuulſionibus tollit, ad diei trientem non dilata, niſi opportunis remediis occurſum fuerit: mas duo
vulnera, femella quatuor infert, vt in viperis contingit.

Curandi ratio.

Cæterum quia aſpidis venenum ſanguinem in venis arteriiſq; congelat, ideo aduerſum id calida
& tenuium partium exhibenda ſunt, vt mithridatium aut theriaca in aqua vitæ diſſoluta, eademque in
vulnus infundenda, calefaciendus æger balneis, frictionibus, ambulationibus & ſimilibus. Cum pars
icta purpurea, nigra, viridiſve euadit, ſignum eſt veneni malignitate extincti & ſuffocati caloris natiui.

Hiſtoria.

Tum igitur amputare membrum ſatius eſt, ſi vires ferre poſſint, & nihil ſit, quod impediat. Scribit de
Vigo, viſum à ſe Florentiæ circulatorem, qui quo melius & pluris pharmaca ſuo populo venderet, aſpi-
di mordendum digitum ſuum exhibuit, ſed quadrihorio poſt interiit. In quam rem luculentam hiſto-
riam apud Mathiolum legere licet, quo loco ſcribit, impoſtores illos, quo magis fucum faciant, popu-
loque imponant, ſolere venari & captare viperas & aſpides longe poſt vernum tempus, cum ſcilicet le-
thalius venenum ſuum expuerint: tum ipſas inſolentibus & quibus non aſſueuerint, cibis cicurare, ſic
vt curatura multa tandem id conſequantur, vt virulentæ naturæ magnam partem exuant, nec hoc con- B
tentos cogere ipſas, vt multiplici morſu fruſta carnis defigant, vt in ea venenum, membranula inter
dentes & gingiuas ſita concluſum deponant. Denique eaſdem compellere, vt adſtringens medicamen-
tum, quod ipſi in eam rem componunt & circumferunt, remordeant, lambant, & deglutiant; quod
meatus obſtruat, quibus venenum diffluere conſueuit: tum enim demum innoxium eſſe earum mor-
ſum adeo, vt ictus nihil noceant. Illis igitur eas artes eſſe, quibus adulterinam theriacam ſuam cariſſime
populo diuendant, quaſi, quæ tutiſſimum ſit aduerſus virulentos ictus remedium, Chriſtophorus An-
dreas *in æcoiatria* ſcribit, Hiſpaniæ inſulas ſerpentibus, aſpidibus, omnique genere ferarum virulenta-
rum, paſſim differtas & fœtas eſſe: contra quarum morſus nunquam quidquam præſidii in theriaca a-
nimaduerſum & compertum ſit. At in ſequenti antidoto vires multiplici experientia comprobatas,
adeo certas & inſignes exiſtere, vt illius fiducia non dubitauerit ſe mordendum quantumlubet effero
offerre aſpidi. Capit vero id remedium folia thapſi barbati, caryophillatæ, leucoii rubri pari pondere,
quæ in aceto acerrimo & ſani hominis vrina bulliant, ad partis læſæ fotum. Quanquam, ſi ab ictu mul-
tum iam tempus ſine remedio exactum ſit, omnino ſatius & certius eſſe, ſi æger eius decocti vncias tres C
ieiunus, duabus ante paſtum horis hauriat.

Quà arte aſpides redduntur innoxia.

Gal. lib. de theriaca ad Piſ.

Contra quorum ſerpentũ morſus theriaca nihil proſit.

Certum cõtra aſpidum morſus remedium.

De Colubri morſu. Cap. XXIII.

Hiſtoria.

COlubri morſus virulentam malignitatem, eiuſque malignitatis remedia fideli hiſtoria viſum eſt
ſubiicere. Dum rex Carolus nonus apud Molinios ageret, D. le Feure Regius Medicus & ego vo-
cati fuimus, vt curaremus coquum dominæ à Caſtro-perſeo. Hic cum lupulum in ſepibus legeret, ictus
manuum à latente colubro, ipſa ſtatim ori admota, vulnus, male callidus, ſuxit, ſaniei expreſſione do-
lorem, vt putabat, leuaturus. Sed extemplo ſic ei lingua intumuit, vt quæ ſentiret, proloqui non poſſet,
brachium præterea totum ad ſcapulam vſque ſimiliter in altum tumorem ſublatum, tam acres ei dolo-
rum cruciatus mouit, vt me præſente bis ſyncope præhenſus corruerit, facie flaueſcente & liuida, mor-
tuo ſimilis, ac quamuis de ſalute deſperarem, penitus tamen deſertum hominem non paſſus, laui illi os
theriaca in vino albo diſſoluta, eademque addita aqua vitæ potionaui. Tumidum brachium multiplici
& profundo ſcarificatu aperui, qua maxime parte morſus inflictus eſſet, ſanguinem, qui totus ſeroſus
ſeu ſanioſus erat, fluere copioſius permiſi, plagas theriaca & mithridatio in aqua vitæ diſſolutis laui, æ-
grum deinde in lecto calidiſſime ſtatui, ſudore procurato, & vigiliis iugibus imperatis, ne ſomnus ve-
neni ad viſcera faceret euocationem. Hac arte tantum profeci, vt poſtera die ſymptomatum omnium
malignorum eſſet expers. Itaq; id vnum ad perfectam ſanitatem reſtare putaui, vt vulnus diu apertum D
teneretur, & theriaca ablueretur, nec me fefellit opinio, paucis enim poſt diebus omnino conualuit.

Curandi ratio.

De Buffonum morſu. Cap. XXIV.

Buffonum morſus quã noxius.

ETſi Buffones dentibus careant, gingiuis tamen, quas præduras & ſcabras habent, partem; cui ad-
hæſerint, ſic arcte conſtringunt, vt venenum ſuum in partem, totumque inde corpus per conſtri-
ctæ partis poros adigant. Id inſuper venenum mictu, ſaliuatione & vomitu in herbas eructant, præſer-
tim vero in fraga, quæ vehementer appetere dicuntur. Hinc repentinæ & occultæ mortis cauſa mul-
tis conflatur. Auditum habeo à viro fide digniſſimo, extitiſſe mercatores duos, qui non longe ab vrbe
Tholoſana; interim dum pararetur prandium, in hoſpitii hortum cum deambulandi cauſa ſoli di-
uertiſſent, folia ſaluiæ legerunt, eaque illota vt lecta fuerant, in vinum ſuum merſerunt. Nondum
pranſi erant, cum illis repentina vertigine præhenſis totum diuerſorium ſuſque deque verti viſum
eſt; tum occæcati in ſyncopem lapſi ſunt, obortis per interualla conuulſionibus interruptam. Cæ- E
terum labris linguaque nigricantibus balbutiebant; aſpectu toruo; & horrido, cum effreni vomitu,
ſudore frigido, mortis, quæ mox illis, in altum tumorem toto corpore ſublatis; contigit, prænuntio.
Cum de veneno ipſis exhibito iuſtitiæ eius municipii cuſtodibus iniecta eſſet ſuſpicio, manus in hoſpi-
tii dominum omneſque conuiuas iniectæ ſunt: quæſtione habita conſtanti & vna voce ſinguli reſpon-
derunt, iiſdem mortuos illos cibatos potionatoſque; quibus & reliqui, hoc vno excepto, quod ſal-
uiam vino ſuo non affudiſſent. Quæſitum ex Medico eſt, num ſaluia veneno infici poſſet. Reſpon-
ſum eſt poſſe: ſed in rem præſentem veniendum; vt innoteſceret, num virulenta aliqua fera ſaliua ſua

Hiſtoria.

Quæ buffonum venenũ ſymptomata inferat.

Qui plantæ & arbores afflari & aſpergi aura.

&c ſanie

A & fanie venenata arbufculum afperfiffet. Id leuicule & per coniecturam tantum pronuntiatum, oculis verum compertum eft. Subterraneum enim foramen ad eius radicem inuentum eft, totum buffonibus differtum, qui inftillata aqua tepida illecti, fidem fecerunt venenum à fe in plantam illam faliua & vrina illatum. Ex quo intelligere licet, quam parum prudenter agant, qui herbas fructufque recenter lectos illotos deuorent. Cauendum etiam, ne in agris obrepente fomno decumbamus iuxta foramen, quod fibi velut domicilium buffones aut fimilis perniciei aliæ virulentæ feræ delegerint. Inde enim in pulmones duci poteft aura venenata, lethifera. Abftinendū eadem de caufa à ranarum efu menfe Maio, quod tum buffonibus prolis gratia coeant. A bobus inter pafcendum exiles nonnunquam buffones vna cum herbis deuorantur, futuri mox magna mali caufæ: inde enim tantum boues intumefcunt, vt fæpe rumpantur. Nec vero buffonum venenum intus modo ingeftum perniciale eft, fed etiam cuti afperfum: nifi quis locum ftatim abfterferit vrina aut aqua & fale. Admiffo buffonum veneno ægri flauefcunt, toto corpore intumefcunt, difpnoea afthmatica corripiuntur, vertigine, conuulfione, fyncope & tandem morte prehenduntur. Hæc tam horrenda fymptomata nonmodo ratione elementarium huius veneni qualitatum, frigiditatis & humiditatis, quæ fummæ buffonum veneno infunt, fed multo magis occultæ proprietatis, quæ nata eft humores eius corporis, ad quod peruenerit, putrefacere, credendum eft contingere.

& fanie virulenta ferarum venenatarum queant.

Vel folo afflatu buffones nocere.

Ranæ maiales.

B Ergo procurare vomitum oportebit, fi præferrim ore id fumptum venenum eft, clyfterem indere, veneni vim omnibus alexiteriis calidis & attenuantibus infringere, vt theriaca & mithridatio in vino generofo diffolutis: tandem vero balneis, æftuariis, & valido multoque exercitio ipfum digerere. Rondeletius *lib. de Pifcibus*, eadem illa de veneni buffonum, quæ diximus, diritate adftruit, raro tamen ipfos mordere, fed vel vrinam, quam multam in ampla vefica colligunt, vel faliuam fpiritumque virulentum in obuios & eos, qui adoriūtur, eiaculari: quin etiam herbas, vel venenato eorum fpiritu afflatas, multo magis vrina vel faliua afperfas, his, qui eas efitant, ad mortē fufficere. Alexiteria vero effe fuccum betonicæ, plantaginis, arthemifiæ, præterea & teftudinis fanguinem, cum farina in pilulas fubactum, mox in vino diffolutum & ingeftum. Proditum à Plinio eft, buffonum corda & lienes venenis obfiftere. *Falfa vulgi opinio eft, in buffonum capitibus lapillum reperiri chelonitidem, aduerfum venena efficacem.*

Curandi ratio.

Alexiteria ad buffonū venenum.

Chelonitis.

De Scorpii punctura. CAP. XXV.

SCorpius *animalculum* eft *corpore in oui formam obrotundo, multis pedibus, & cauda oblonga, vertebris multis, tanquam articulis coagmentata vertebrarum eiufmodi vltima, reliquis craßior & paulo longior eft, ad cuius api-* C *cem præfixus eft aculeus, quibufdam duplex, cauus, frigido veneno differtus*, quod defixo illo aculeo in corpus obuium eiaculatur, vtrinque quinque habet crura, chelis & forcipibus folidis furcata, anteriora duo reliquis grandiora funt, fluuiatilibus aftacis haud abfimilia: fubatro & veluti fuligineo colore eft, obliquo inceffu, roftro, pedibufque tam pertinaci fæpe adhæfu obuiis hominibus fe affigens, vt vix inde auelli poffit. Sunt, qui alas habent fimiles alis locuftarum, fata, virentiaq; omnia morfu & vredine vaftantiū. Tales Galliæ ignoti funt: Euolant hi, regiones varias, volantium formicarum inftar. Id ex eo, quod narrat Mathiolus, fit verifimile, quia Caftellę in Hifpania coloni terram fodiendo fæpe fcorpiorum agmen reperiunt. quod eo fe hyeme intulit. Scribit Plinius, Scorpiones, Æthiopicæ cuidā regioni fugatis colonis, vaftitatem induxiffe. Multas fcorpionum fpecies Veteres diftinxere, pro colorum, quibus prælucent, varietate: nam alii flaui, alii fului, ruffi rutiliue, alii cinerei, alii virides, alii albicantes, alii atri, obfcurique, alii alis prædiri, alii minime, pro regionibus, quas incolunt, magis minufue lethales perhibentur. In Thufcia enim & Scythia plane lethiferi funt, at Tridenti & in Pharo infula innoxio ictu. Locus à fcorpio venenato defixus ftatim inflammari incipit, rubefcit, indurefcit & tumefcit, viciffimque dolore premitur, modo fiquidem æftuat, modo frigore occupatur, labor repente fatigat, fubinde auctior, fubinde remiffior: confequitur fudor, horroris febrilis fenfus & capillorum arrectio, pallor membra deco-

Scorpii defcriptio.

Scorpii cauda.

Scorpii alati

Symptomata, quæ fcorpii venenum infert.

D lorat, & tanquam ex pungente acu per vniuerfam cutem dolor fentitur: flatus per fedem exeunt, vomitturit æger & egefturit, fed fruftraneo conatu, febri continua & fyncopali habetur, tandem mortifera, nifi occurfum fuerit. Scribit Diofcorides, terreftrem fcorpionem tritum & impofitum fuæ plagæ remediū effe, quin & affatum ad eadem comedi. Commune, fed certum alexiterium eft, plagam perungere ipfo fcorpionum oleo. Sunt, qui lac ficulneum vulneri inftillant, alii calamentum tritum imponunt, alii farinam hordeaceam rutæ decocto fubactam. Limaces cum tefta triti & impofiti dolorem ftatim fedant. Sulphur ignem non expertum, refina terebinthina exceptum, & emplaftri modo adiectum opitulatur, opitulatur & ruta trita impofita. Similiter &, quæ inde nomē traxit, fcorpioides herba confert, & bryoniæ radix elixa, & cum pauco fulphure ac veteri oleo mixta. Agaricum in pollinem redactum, vel ex vino fumptum, venenorum antidotum Diofcoridi cum fit, certe fi ferpentes ictum vibrarunt, morfumq; fubfixerunt, mire auxiliatur. Horum tamen omnium vicem penfat iugis balnei vfus, euocatus fudor, & dilutæ vini potiones: fugantur vero fcorpii fuffitu ex fulphure & galbano oleum quoque fcorpionum, ipforum foraminib. inftillatum, exitu eos arcet. Idem præftat raphani fuccus. Nam vel eo vel allii fucco oblitum hominem nunquam adorientur: imo ne ad eum quidem accedere propius audebunt.

Lib. 2. c. 10. & lib. 6. cap. 44.

Diofcor. lib. 3 cap. 1.

Allii vel raphani fucco arceri fcorpios.

E

De morfu & punctura Apum & Erucarum. CAP. XXVI.

Vefparum, crabronum & æftrorum puncturas haud femper effe lethales.

APes, Vefpæ, Crabrones, Fuci, Oeftra, morfu puncturave cute vulnerata ingentem dolorē inferūt, propter veneni, quod in corpus per vulnus immittunt, diritatem, haud femper tamen lethalem, quanquam fi quando denfiore agmine in hominem inuolent, interficere poffunt. Sic enim & equos ali-

 quando

quando interfecerunt. Ergo quia ab his puncti aut alioqui icti propter doloris acerbitatem à virulentiore & lethaliore animali vulnus sibi inflictum putant, sciendum, quæ eiusmodi ictus signa comitentur. Ingens igitur statim dolor oboritur, qui eousque perseuerat, quoad denticuli, aculeive in parte relicti exempti fuerint: rubore pars suffunditur, tumore circum attollitur, pustula denique vesiculave assurgit. Remedio est è vestigio ictum suxisse vehementius, suctuque infixos aculeos reuulsisse, quod si sic reuelli nequeant, locus, si nihil impediat, incidendus est, vel cineres cum fermento & oleo subacti imponendi. Salubriter etiam in calentem aquam pars demergitur, & per integram fere horam fouetur, tandemque aqua marina abluitur. Nasturtium tritum & impositum dolorem sedat, humoremque tumore contentum discutit. Idem præstat fimus bubulus, in oleo & aceto maceratus, calensque impositus. Sunt qui eadem animalcula trita parti allinunt, & imponunt, quemadmodum de scorpiis dictum est. Fabæ præmansæ & impositæ dolorem sedant. Acetum, mel, & sal calidissime imposita prosunt, si præterea intinctus pannus relinquatur in parte; remedio est & sulphur viuum saliua humana subactũ. Ficuum immaturarum lac melli concorporatum efficacius esse putant, multum tamen theriaca illita præstantius. Vespæ non mordent punguntve eos, qui corpus suum succo maluæ cum oleo mixto obliuerint; citissime fugantur suffitu sulphuris & aliorum. Vespa sicubi viperam mortuam viderit, in eius virus demergere aculeum dicitur, indeque homines tingendorum intoxicandorumq; telorum, artem edoctos. Erucæ ruffæ & pilosæ, multipedes Latinis dictæ, maxime quæ pinorum alumnæ sunt, ingentem pruritum, ruborem, tumoremque in parte, quam momorderint, aut quacunq; ratione attigerint, si præsertim duriore attritu, excitant. Remedio sunt cæpæ contritæ cum aceto, & singula, quæ ante sunt commemorata. A B

Symptomata puncturæ vesparum & crabronum. Remedia.

Intoxicandorum telorum artem vnde didicerimus.

Erucarum morsus quales.

De morsu Araneorum. Cap. XXVII.

Araneorum differentia.

ARanei telas varia arte texunt, in his tamen foramen sibi semper excauant, in quo tanquam in insidiis latentes, irretitas muscas retinere in escam ac deprædari possint. Araneorum multa sunt genera;
1 vnum *Rhagium* dicitur, rotundum, acino nigro simile, vnde nomen habuit, ore minimo sub media
2 aluo, pedibus breuissimis tanquam imperfectis, dolor à morsu eius qualis à scorpione. Alterum *Lupus* nuncupatur, quod non tantum muscis insidietur, sed & apibus & vespis, omnibusq; ad telam aduolan-
3 tibus animalculis. Tertium *Myrmecion* nominatur, formica maius est, sed capite illi simili, corpore nigro & lucentibus tanquam guttis albis, deorsum maxime versus intercursantibus distincto. Quartum
4 *Vesparium* dici potest, vespis nempe cætera simile, nisi quod alis careat, colore subrubro, herbis tantum victitans, horum morsus virulentos esse Veteribus creditum est. Venenum vero ex eo frigidum videri, quod quæ emergant symptomata, sint flatus in aluo, extremitatum corporis refrigerationes, stupor in demorsa parte cum frigoris sensu, & horrore. Abluendum è vestigio vulnus aceto quam calentissimo. Imponere inde cæpas & allia contrita decet: sudorem denique arte, balneis & æstuariis prouocare; nihil tamen æque efficax est, atque theriaca & mithridatium. C

Qualesit araneorum venenum.

De Cantharidibus & Bupresti. Cap. XXVIII.

Cantharidum descriptio. Bellum indixere vesicæ. Qualia excitant symptomata.

CAntharides aureo velut colore splendent, visu gratę propter cæruleum colorem aureo distinctum, odore tamen ingrato. Calidæ sunt & siccæ in quarto gradu, adeoque causticæ, & arrodentes, venenatæque: non tantum perurentis illius qualitatis occasione, sed ob cæcam quandam, quam natura illis indidit aduersum vrinæ dicatas partes, discordiam & antipathiam: cuius effectus proferunt nonmodo si ore in corpus ingerantur, sed etsi corpori ad excitandas vesicas applicentur. Quibus hę datę sunt, picé aut simile quid cedrię resipiunt, odorem illum manare verisimile est à liquatis putredinoso calore, in ventriculo, intestinis, & hepate humoribus, sublatisq; inde vaporibus: ingestę enim, ab ore ad ventrem vsq; cuncta arrodunt, exulcerant & perurunt: vnde dysenteria, manantibus excrementis carnium recés mactatarum loturam referentibus. Hinc febris ardens superuenit, vertigo, amentia, iactatio, vaporum à fusis vstulatisq; partibus & humorib. elatorum copia turbato cerebro, quę ideo cum apparent, immedicabile esse malum scire licet. In partib. vrinę dicatis ardorem inflammatorium excitant, excoriationem, penis inuitam arrectionem, inde cruentam & dolorificam stranguriam, cuius loco perfecta sæpe superuenit ischuria, vnde gangrena & partis necrosis, toti mortifera. Ingestis cantharidib. remedium est vomitus, lactis bubuli potus temperando ardori, siccitati corrigendę, mitigandis vlcerib. & dysenteriæ sistendæ perutilis: adeo per clysteres etiam id lactis genus infundendum. Eius loco vti licebit oleo communi vel amygdalarum dulcium ad veneni ventriculi parietibus affixi retundendam acrimoniam. Reliquam & integram huius veneni curandi rationem licebit ex sequenti historia colligere. Scortũ quoddam, quo iuuenem Abbatem, in sui amore detineret, lauta cœna excepit, additis etiam conditibus puluisculo cantharidum conspersis. Postera die cum merum sanguinem ano virgaque rigida Abbas redderet, Medicos vocauit: qui statim, ex commemoratis supra, quæ ipsi abunde aderant, symptomatibus, intellexerunt, ei cantharides exhibitas fuisse, vomitoriis ergo aluum superne ciet, clysteres ex hordeo mundato, oryza, decocto maluarum, seminis lini, fœnugræci, oleo liliaceo, sebo hircino infundunt, paucam mox theriacam cum multa conserua violarum, quę venenũ foras eliceret, exhibent, lac potandum præbent, iniectiones in vrethram & intestina, ex refrigerantibus, vt succis lactucæ, portulacæ, cucumeris, cucurbitæ, melonum, ex lentis & viscidis, quo facilius & diutius vlceratis partibus blãdo oblitu adhærescerent, vt mucaginibus psilii, maluarum, cydoniorum, syrupo de nenuphare, papauere & violis, butyro recenti, & oleo amygdalarum dulcium fieri procurant, solum hordei decoctum, D E

Remedia ad cantharides. Historia.

A coctum,aut ptisanam vulgo dictam ei in potum concedunt,cibant vitulinis, hœdinis, & porcellorum cum lactuca,portulaca,hordeo,& violaria elixis carnibus: quæ sua humiditate aluum laxarent, & lentore inductam asperitatem oblinirent,refrigerantia lumbis,pectini, & perinæo admouent ad ardorem temperandum: Tandem in balneum tepidum ægrum demergunt, nihil denique non tentarunt, si qua arte venenum foras elicere aut infringere possent; Sed frustranei omnes illorum fuere conatus: Interiit enim Abbas non remediis conuenienter præscriptis destitutus, sed veneni efficaci contumacia victus.

Victus his Ѵtilis quos cantharides male habet.

Longe fœlicius cessit nobili cuidam mulieri Medicorum labor aduersus hoc ipsum malum; rubris huic & ardentibus fœdisque pustulis facies vniuersa deformis erat, adeo vt hanc tanquam elephanticam omnes aduersarentur, parati hominum consortio interdicere: Lutetiam venit, vocatisque Hollerio & Grealmo Medicis, me vero & Caballo Chirurgis, anxie quærit, ecquid aduersum faciei tantam deformitatem remedii sit. Expenso diligẽter malo, elephantia vacare ipsam pronuntiamus. Ceterum vniuersæ faciei imponendum esse vesicatorium ex cantharidibus; tribus vel quatuor horis post è facultate in actum redacto medicamento, insigniter illi ardere vesica, ceruix vero vteri intumescere cœpit, cum torminibus, assiduo vomitu, mixtione & deiectione, corporis & membrorum phanatica iactatione, febre

B perurente & plane ignea. Cogo repente Medicos, in eam sententiam itum est, vt illi lac multum potandum exhiberetur, per anum in intestina per vrethram in vesicæ & vteri ceruicem iniiceretur, in lauacro tepido decoctionis seminis lini, radicum & foliorum maluæ, bismaluæ, violariæ, hyoscyami, portulacæ, & lactucæ ad doloris vsque sedationem contineretur. Lumbi & genitalia vnguento rosato & populeone in oxycrato agitatis & concorporatis linerentur. His artibus mituerunt omnia symptomata. E facie interim tota in vesicas sublata, cum purulenta multa sanies protupisset, euanuit in perpetuum, quæ ante faciem occupabat, deformitas, adeo, vt paulo post viro desponsata, multa prole fœlix, hodie etiam superstes incolumi sanitate fruatur.

Historia.

Etiam capiti admotas cantharides Ѵesicam Ѵlcerare.

Remedium ad pustulas elephanticas.

Buprestes & ipsæ de cantharidum genere sunt, ipsis nempe tũ specie tũ virib. absimiles. Buprestin si bos, veruexve, aut aliud animal inter pascendum deuorarit, continuo tympani instar intumescit, ex quo & nomen inditum: homo si ingesserit, similia, quæ à cantharidibus, patietur, sed præterea tam ventriculus, quam tota aluus mirum in modum vt in aqua inter cutem difflata, turgescit. Inflationem illam tympani similem contingere verisimile est ab humoribus, veneni ignea acrimonia, liquatis & in vapores resolutis. His eadem, quæ potis cantharidibus, auxiliantur. Deniq; vt in omni alio veneno ingesto, sic &

C hic: si virus ore sumptum adhuc in ventriculo esse intelligatur, vomitus prouocandus est: Si in intestina descenderit, clysteribus euocandum: Si in vniuersum iam corpus effusum, ea exhibenda, quæ vim habẽt exigendi veneni intus foras à centro ad circumferentiam, cuiusmodi sunt balnea & æstuaria.

Nominis ratio.

Cur a bupresti aluinarũ partium inflatio.

Remedia ad buprestes.

De Hirudinibus. Cap. XXIX.

Virulentæ sunt hirudines; præsertim vero, quæ aquarum limosarum sunt alumnæ: minus illæ, quæ nitentes & puras aquas incolunt. Itaque quoties in vsum medicum venire debent, ante dies aliquot sunt aqua lympida continendæ, vt illic saniem suam deponant: alias partibus, quibus morsu adhæserũt, vlcera relinquunt curatu difficilia, eoque magis, si vi auellantur: quia denticulos suos in carne defixos relinquunt. Qui igitur forte hirudinem deuorarit, interrogandus est de parte, in qua hirudo sui, id est, suctionis sensum excitet. Nam si in gulæ principio vel medio adhæserit, quo reuellatur, proluendæ sæpius fauces erunt collutione ex synapi in aceto dissoluto. Si iuxta ventriculi orificium impegerit, oportet vt sensim deglutiat oleum æger cum pauco aceto. At si stomacho vel ventriculi fundo adhæreat, par-

D tium diuulsione, quandam velut suctionis imaginem præbebit, sanguinem expuet æger, ac præ timore melancholicus fiet. Inde vt reuellatur, sorbenda aqua tepida cum oleo, quod si ne sic quidem erui possit, admiscenda aloe, aut quid simili amarore præditum, sic refigetur, & vomitu excludetur. Id cernere licet in his, quæ externæ cuti adhærentes, rerum amararum conspersione, cruoris plenæ, vel inanes decidunt. Tum sumenda adstringentia, quæ sanguinem ex demorsa parte manantem compescant, cuiusmodi est conserua rosarum cum terra sigillata, bolo armeno, atq; aliis, quæ validius adstringunt, si opus sit. Nam si crassiori venæ alicuius vel arteriæ ramo adhæserint, difficilius erit currentem sanguinem sistere. Sed quoniam non modo terra virulenta animalia educat, sed mare etiam, de his nunc dicendum, à Muræna ducto exordio.

Quæ hirudines sint Ѵirulentiores.

Qui præparandæ in Ѵsum medicum.

Varia pro partium, quibus adhærent hirudines, Ѵarietate remedia.

Hirudinum corpori affixarum lapsus qui procuretur.

De Muræna. Cap. XXX.

Muræna *piscis marinus* est, *lampetræ similis, latior tamen & rictu ampliore, dentibus longis, acutis, & introflexis, colore est fusco, subalbis maculis distincto, duorum cubitorum longitudine.* Veteribus in deliciis erat, quia laudabili succo est, & quia diu in piscinis viua nutriri, & quando visum est, apponi potest, quemadmo-

E dum ex Crassi historia satis notum est, morsu suo eadem, quæ vipera, infert symptomata, quibus eadem etiam remedia auxiliantur. Certe murænæ tanta est cum vipera familiaritas, vt illo relicto natali maris elemento in terras insiliat, viperamque in sua vsque latibula perquirat, vt ei se venereo coitu coniungat, quemadmodum ab Æliano & Nicandro est proditum.

Murænæ descriptio.

Viperæ & murænæ naturalis amicitia.

De Dracone marino. Cap. XXXI.

Draco marinus, Viuæ nomen apud Gallos, à viuacitate obtinuisse creditur: quod expiscatus, & mari subductus diu postea viuere dicatur, venenati sunt eius aculei, illi maxime, qui ad branchiarum apices sunt. Quæ causa est, cur ei piscium generi caput amputent coqui, antequam in mensa offerãt: imo

 Rho-

Rhotomagi non ante macello exponitur, quam caput exemptum fuerit: ictum pars vulnerata grauiter A dolet, cum inflammatione, febre, animi deliquio, gangræna & necrosi mox lethifera, nisi occursum celeriter fuerit. Non ita pridem vxor Fromagetii curiæ libellorum supplicum scribæ, huius piscis aculeo icta est in digito medio: ictum subsecuti sunt partis tumor & rubor sine magno dolore. Cum videret tumorem in horas augeri, vicinæ suæ vxoris Bragelonii rerum priuatarum iuridici comitialis, quæ ex simili casu neglecto paulo ante interierat, periculis facta cautior, me accersit, ego intellecta morbi causa, digito dolenti totique pariter manui cataplasma imposui ex crassiore cæpa sub prunis cocta, fermento & pauca theriaca. Postera die iussi, vt manum totam demergeret in aquam calentem, ad venenum foras eliciendum, mox multiplici scarificatu, sed superficiario, cutem in ambitu diuisi, diuisionibus hirudines apposui, suctu detracto sufficienter sanguine, theriacam in aqua vitæ dissolutam admoui. Sequenti die detumuerat manus, doloris plane expers, paucisque post diebus plane conualuit. Hunc piscem dissectũ suoque vulneri impositum remedio esse scripsit Dioscorides.

A dracone marino icti quæ patiantur.

Historia. Remedia ad ictos a dracone marino.

De Pastinaca. Cap. XXXII.

QVi à marina Pastinaca percussi sunt, vt scripsit Aetius, his vulneris locus manifeste apparet. Sequitur autem dolor pertinax, & totius corporis stupor: Cumque acutum & firmum habeat aculeum, B quo vehementissima vi in altum impulso nerui sauciantur, fit, vt in aliquibus mors derepente totum conuellens corpus, comitetur. Quin & arboribus, quarum radicibus infixus fuerit, exitialis est & mortiferus. Quanquam dentium doloribus vtilem, si eo gingiuæ circumscalpantur, prodit Plinius: imo in pollinem redactum cum elleboro albo, vt per se sine alia vi, nullo dolore excidant, perficere. Vtiliter comeditur iste piscis, si caput & caudam exceperis, quibusdam duo sunt aculei, aliis vnus tantum; acuti sunt illi aculei, vtrinque denticulis ad caput conuersis serrati, scribit Oppianus illos virulentiores esse Persarum sagittis toxico tinctis: veneni enim vim seruare pisce mortuo, quam non in animantia modo, sed & in plantas exerant. Piscatores capto huic pisci, statim aculeos detrahunt, ne veneno lædant. Quod si forte icti fuerint dissecto hepar eximunt, & vulneri imponunt: vstus præterea piscis in pollinem redactus, vulneris sui verum est alexiterium. Viuit pastinaca in locis cœnosis iuxta littora maris, piscibus, quos suo aculeo, denticulos in eam rem ad caput conuersos habente, venatur & retinet. Non est absimilis Raiæ, eius ob id effigiem hic apposui.

Quæ patiuntur percussi a pastinaca.

Lib 9. ca 48.

Quam virulentus sit pastinacæ aculeus.

Pastinacæ marinæ effigies: C

D

E

De Leporine marino. Cap. XXXIII.

Leporis marini descriptio.

LEpus Marinus Plinio massa, seu informis caro nominatur. Galenus enim limaci, testa exempto, similem adstruit: valde virulentus est Veterum omnium iudicio, quare non est eius inutilis cognita descriptio: ne forte imprudentes vescamur, intentius intueamur, aut olfaciamus: tum etiam vt eo possimus vti aduersum venenum suum: non maris modo, sed & stagnorum marinorum, præsertim cœnosorũ

A incola eſt. Coloris eiuſdem cum pilis leporis terreſtris, foramen ei in capite eſt, quo carnem quandam profert, retrahitque, cum viſum eſt. Pauli, Aetii, Plinii, Galeni, & Nicandri vna eſt & conſentiens opinio, grauidam mulierem ſi hunc intentius intueatur, vomituram, mox vero aborſuram. Qui huius venenum biberunt, ait Dioſcorides, hi alui dolore afficiuntur, & vrina ſiſtitur. Si vero vrinam reddunt, cruenta illa eſt & ſanguinea: ſudore manant fœtido, & virus piſcium redolente: bilioſus vomitus ſanguini interdum promiſcuus ſubſequitur. Toto illos corpore flaueſcere ſcribit Aetius: facies intumeſcit, pedeſque, ſed præcipue membrum genitale, quæ cauſa eſt, cur non libere fluat vrina. Galenus proprium leporis marini eſſe ſcribit, vt pulmonem exulceret. Alexiterium eſt lac aſininum, vel paſſum continue datum: aut radicis maluæ, foliorumque decoctum. Ad capillorum defluuium vtilis eſt: eius hic effigiem ex Rondeletii *de Piſcibus libro* appinxi.

Conſpectum leporem marinum abortum facere.
Quæ patiantur ingeſto leporis marini veneno.
Alexiteriū ad leporis marini venenum.

Leporis marini effigies.

B

De Felis veneno. CAP. XXXIV.

FElis cerebrum deuoratum, nonmodo homini venenum & peſtiferum eſt, ſed præterea eiuſdem pilus, anima, quibuſdam etiam & conſpectus eſt exitialis. Et ſi vero omnis pilus, nihil cogitantibus nobis ingeſtus, ſuffocando fit ſatis, obſtructis reſpirationis inſtrumentis, felis tamen pili occulta qua-
C dam vi cæteris ad hanc rem nocentiores perhibentur, ſed & eorum ſpiritus tabifico quodam veneno infectus eſt. Nouiſſe enim ſe quoſdam ait Mathiolus, qui cum felibus adeo delectarentur, vt nunquā ſine ipſis lectum ſomni cauſa peterent, inſpirato inde diutius vna cum aere eorum ſpiritu in tabem viriato pulmone incidere, qua tandem confecti obiere. Quinetiam lædere illos ſuo oculorum intuitu, ex eo conſtat, quod quidam reperiantur, qui his viſis aut auditis pauore quodam illico conſternentur, quanquam id non ex felium modo malefica vi prouenire exiſtimauerim, ſed etiam ex propria hominū natura, congenita & à cœlo demiſſa qualitate; Cum, inquit Mathiolus, *Germanus quidam hyemis tempore nobiſcum cœnaturus in hypocauſtum intraſſet, quo plurium amicorum ſodalitas conuenerat, mulier quadam huius viri naturæ conſcia, ne is viſo felis catulo, quem educauerat, iratus diſcederet, illum in arcula quadam in eodem cœnaculo concluſerat. Sed quamuis nec vidiſſet ille, nec audiuiſſet catulum, cū pauco poſt tempore aerem felis halitu infectum inſpiraſſet, irritata ſtatim ea temperamenti qualitate felium inimica, prorumpente ſudore, pallida admodum facie omnibus admirantibus conclamare cœpit tremebundus. Hic aliquo in angulo latet felis, nec niſi fele foras elato ſibi reſtitui potuit.* Cæterum qui felis cerebrum in cibis ederint, crebris percelluntur vertiginibus, fiuntque ſubinde ſtolidi & amentes. Sanantur procurato vomitu, exhibitoque huius veneni alexiterio, id eſt, mo-
D ſchi dimidio ſcrupulo in vino diſſoluto & epoto. Sunt, qui Diamoſchi confectionem quotidie mane horis quatuor ante cibum præſcribant. Ex his intelligere eſt, quam minime fabuloſum ſit, quod vulgus dictitat, *feles infantibus eſſe exitiales*, ipſorum enim ori, toto corpore incumbentes, fuliginis exitum & thoracis motum intercipiunt, ac peſtifera, quam de ſe dimittunt, aura & exhalatione tenellorum infantum ſpiritus inficiunt & præfocant.

Felis ingeſtum pilum maxime ſuffocare.
Felis autem pulmoni eſſe tabificam.
Hiſtoria.
Mira felis & hominis antipathia.
Alexiteriū ad felis cerebrum.
Feles infantibus præſertim eſſe noxios.

De Plantarum quarundam venenis. CAP. XXXV.

DEſcriptis animalium venenis, ad ea, quæ plantarum ſunt, nunc veniendum, initio à Sardonia ducto, quam & Apium riſus nominant. Ranunculi hæc ſpecies eſt, quæ veſcentibus mentem adimit, & quadam neruorum diſtentione labia in rictum contrahit, vt riſus ſpeciem præbeant; ab hac affectione de ſardonio riſu Adagium in vulgus infauſto omine, manauit. Eius, vt loquuntur, bezahardicum eſt meliſſæ ſuccus.

Napelli ſucc⁹, fructus, ſubſtantiave ſumpta, hominem eodem die interemit, vel quod tardiſſimū eſt, triduo. Imo, qui antidotis, alexiteriiſque mature & conuenienter exhibitis, lethiferam eius vim euadunt, in febrem hecticam & maraſmum incidunt, vel epilepſiæ redduntur obnoxii, quemadmodū
E ab Auicenna eſt proditum. Indeque eſt, quod Barbarini eo tela tingunt: Statim enim labra inflammantur, lingua vero intumeſcit adeo, vt præ tumore ore amplius contineri nequeat, ſed foras magno horrore prodeat, oculi inflammantur è capite prominuli, vertigine & animi deliquiis tentantur ægri, crura præ debilitate promouere nequeunt, toto corpore turgiduli & cachectici, tanta huius veneni feritas eſt. Bezahardicum eius proditur eſſe animalculum quoddam, quod muris inſtar in radice napelli gignitur & victitat: reſiccatum enim & duarum dragmarum pondere bibitum remedio eſt. In eius inopia vtilicet ſemine raphani, aut napi epoto, oleo ſcorpionum corpore vna perunctо.

Dorycino & ſolano manico ſeu mortali accidentia effectaque ſunt haud multum diſſimilia. Do-

A Sardonia Sardonium riſum.
Sardonia bezahardicum.
A napelli veneno ferietas.
Napelli bezahardica.
Mus napelli

A dorycini veneno quæ symptomata.

rycinum epotum lactis saporem in gustu refert, continentes singultus ciet, linguam humoris pondere A vexat, sanguinem ore, mucosa quædam quasi dysentericis aluo excerni cogit. Remedio sunt conchylia omnia tam cruda, quam tosta, locustæ etiam marinæ, & gammari, & pota eorundem iuscula.

A solano manico quæ symptomata.

Solani vero manici radix dragmæ vnius pondere pota ex vino, species faci vanas, imaginesq; non iniucundas obuersari, sed duplicatus hic modus, ad tres vsque dies mentis alienationem adfert, quadruplicatus vero interimit. Eadem huic remedia sunt, quæ & dorycino.

Ab hyosyamo quæ symptomata.

Hyoscyamus potus aut cornesus similem ebriis alienationem mouet: hanc insequitur corporis iactatio cum distortione, exolutio animi deliquio similis. Sed inter cætera id insigne est symptoma, quod sic delirant ægri, vt putent, se flagris corpore cædi: vnde vocis diuersitas tanta, vt quandoque rudant asinorum mulorumque more, aliquando hinniant equorum modo, vt est ab Auicenna proditum. Antidotum sunt pistacia largius manducata, theriaca quoque & mithridatium cum vino generoso meraco, absynthium etiam, ruta, & lac.

Fungi natura lethales.

Fungorum alii specie sua & natura venenati sunt & lethiferi, qui scilicet fracti varios illico mutāt colores, statimq; computrescunt (quales eos dicit Auicenna, qui cæsii & lethales deprehenduntur) alii etsi natura tales non sint, maiore tamen, quam par est, copia in ventriculum ingesti tales, id est, lethiferi B fiunt: nam cum natura frigidi admodum sint & humidi, adeoq; lentore non modico scateant, vtpote terræ aut arborum, quibus adnascuntur, pituita excrementitia, victum, vinctumq; sua quantitate corporis calorem suffocant: strangulatusq; suspendio similes, deniq; mortem cōcitant. Certe non possum, quin helluonū misertus, qui etsi sciant, fungos esse mortis seminum, hospitiumque, eos tamen magno apparatu in cibis auidissime deuorant, ipsos doceam, explicemque artes, quibus concupitam tanto ardore escam, sine vllo sanitatis dispendio ingerant. Sciant igitur, tum demum innoxie fungos sumi posse, si prius cum syluestribus pyris decocti fuerint. Quod si syluestria pyra desiderentur, ea supplere possunt ex domesticis, quæ cæteris austeriora habentur, seu recentia illa sint, seu sole siccata. Præstant idem arboris tam folia, quam cortex, præsertimq; syluestris. Siquidem fungorum bezahardicum pyra sunt: aliud tamen profert Conciliator, alium scilicet crudum, & comestum: cui similiter & acetum commode addi potest, vt humores lentos, viscidos, & crassos incidere & attenuare possit, esu fungorum copiosius in nobis cumulatos & suffocationis periculum importantes, vt est Galeni sententia.

Qui innoxie fungi possint comedi.

Fungorum bezahardicum.

In 5. epid.

Ephemerū quæ inferat symptomata.

Sumpto Ephemero, quod aliqui Colchicon, aut syluestrem Bulbum appellant, pruritus in toto corpore excitatur, non secus atque iis, qui vrtica aut scilla lacessantur. Interna rosionem sentiunt; stomachus cum ingenti grauitate exæstuat: at cum inualescit morbus, cruor strigmentis admixtus per aluum exigitur: Antidotum eius est lac muliebre, asininum aut vaccinum, tepidum & multum. C

Mandragora quæ inferat symptomata.

Mandragora copiosius sumpta, tum radice, tum fructu veternosum soporem inducit, tristitiam animo, corpori exolutionem & languorem: adeo vt post multos clamores & torsiones ægri eodem in statu, quo deprehensi sunt, lethargico velut modo, consopiantur. Itaq; olim mandragoram exhibebāt, cum rescindendi membri sensum adimere volebant. Poma quidem matura, & semine vacua tuto edi possunt: viridia vero & cum semine mortifera sunt. Siquidē exoritur intolerabilis ardor, qui vniuersam corporis superficiem adurit; lingua & os arescunt; quam ob causam ore perpetuo hiante cernuntur, frigidum aerem captantes, quib. nisi illico succuratur, pereunt conuulsi. Contra vero facile liberantur, si statim hauserint, quæ opem ferre possunt. Inter quæ Conciliatoris sententia excellit, semen raphani e-stum cum sale & pane per triduum. Sternutamenta mouenda sunt si ægre illo remedio reuocentur, & decoctum coriandri aut pulegii in aqua tepida exhibendum.

Cur venefici non sit in vsu opium.

Ingratus succi papaueris nigri: quem Opium appellant, sapor, perinde atq; mandragoræ facile obstat, ne cibis potuive insertus lateat capientem: præsertim cum necem non inferat, nisi insigni quantitate sumatur. Sed quia periculum est, ne Medicorum aut Pharmacopolarum ignorantia largius, quam par D sit, exhibeatur, innotescet error his signis. Consequitur veternus cum perfrictione & pruritu vehementi, adeo vt sæpe excitatus æger veternum, quo vinctus tenebatur, discutiat, commissis tamen semper palpebris cum impotentia diducendi. Sed & ex eo labore opii virus redolens sudor distillat, corpus pallescit, ardent labia, maxilla laxatur, respiratio parua adest & rara, id est, frigidum expirant. Cum oculi liuent, nisi distorsio adsit, & oculorum in sua orbita depressio, propinquam esse mortem sciendum est. Bezahardicum eius est castorei puluis pondere dragmarum duarum in vino exhibitus.

Ab opio sumpto quæ symptomata.

A cicuta quæ symptomata.

Cicuta pota vertigines excitat, mentem turbat, adeo vt pro phanaticis ægri haberi possint: oculis caliginem offundit, singultus ciet, extremos artus congelat: denique conuulsos suppresso arteriæ spiritu strangulat. Quare statim ab initio, vt etiam in reliquis cicuta vomitu excutienda est: deinde deiectio clysmatis molienda, vt quod ad intestina prolapsum est, excernatur: tum demum ad vinum meracum, quod magno hic auxilio est, veniendum. Petrus Aponensis putat antidotum esse potionem ex theriacæ dragmis duabus, cum decocto dictamni, aut gentianæ in vino: qui effecta cicutæ planius scire cupiet, prælegat ea de re commemoratam historiam, quæ scribitur apud Mathiolum.

In 6. Diosc.

Ab aconito symptomata.

Plin. lib. 27. cap. 2.

Aetius. Lib. 17. c. 2.

Aconitum, ab Aconis vico Periendinorum, vbi plurimū nascitur, dictum. Mathioli sententia, lupos, vulpes, canes, feles, apros, pantheras, leopardos, & omnes syluestres feras carnib. admixtū & deuoratum necat: at mures solo odoratu interficit. Scorpii si aconiti radice tanguntur, torpescunt, atq; a torpore moriuntur: tincta eius succo tela immedicabilia vulnera faciunt. Cui aconitū inter bibendum exhibitum est, ei statim lingua cum adstrictione quadam dulcescit, qui paulo post in amarorē degenerat, vertigines offundit, lachrymas ciet, grauitatem pectori & præcordiis adfert, flatuū ex aluo proruptionē facit, omnium artuum tremorem inducit. Plinius huius veneno tantam attribuit rapiditatem, vt tactis, eo genitalibus fœminini sexus animalium, eodem die mortem inferat: nullum præsentius remedium, E

quam

A quam citus à sumpto veneno vomitus. At conciliator eius antidotum aristolochiam esse putat. Aconitũ tamen in vsus humanę salutis vertere, Scorpionum ictibus aduersari experiundo, datum in vino calido: ea nempe est natura, vt hominem occidat, nisi inuenerit, quod in homine perimat: cum eo solo colluctatur velut pari intus inuento. *Sola hæc pugna est, cum venenum in visceribus reperit, mirumq; exitialia per se ambo cum sint duo venena, in homine commoriuntur, vt homo supersit*, ait Plinius. Plures eius species, quarum vna florem fert cassidis instar habentem, quasi in hominum armata perniciem: altera vero hic appicta, folia habet cyclamini aut cucumeris, radicem Scorpii caudæ æmulam.

Aconitum mederi scorpij veneno ingesto.

Differentia aconiti.

Figura speciei cuiusdam Aconiti.

B

C

Sunt etiã in arborum genere venena: exemplo erunt Taxus & Nux. Iumẽta si Taxi folia comederint, emoriũtur. At homines si sub ea dormiãt, aut in eius vmbra subsideant, læduntur, & sępenumero moriuntur. Si v. ederint, alui profluuio corripiuntur dysenterico, frigore per vniuersum corpus, & strãgulatu ex faucib. Quæ omnia Taxus facit nõ tam elementari & frigida qualitate, quã occulta malignitate, qua humores corripit, & intestina abradit: huic eadẽ, quæ cicutæ cõueniunt, remedio n. esse generosum vinum epotũ, Nicander prodit. Est quoq; in nuce arbore venenũ, quod se expertũ Greuinus testatur, dum imprudens sub ea consedisset, dormiuissetq; media æstate. Experrectus enim frigoris sensum toto corpore habuit, capitisq; grauitatẽ, & senarium dierũ dolorem. Eadem, quæ & aduersus Taxum, prosunt.

A taxo symptomata.

In nuce arbore est venenum.

Quæ sint & dicantur Bezahardica. Cap. XXXVI.

QVia Bezahardi in singulorũ venenorum remediis exponendis frequens à nobis facta mentio est, quid sibi velit id nomẽ, & quæ eius ratio sit, si exposuero, operæpretium fecero. Venenũ absolute, id est, *quod specifica quadam, & naturæ nostræ inimica antipathia vitã rapit*. Itaq; antidota & alexiteria Arabib.
D patria & vernacula lingua Bezahardica dicta sunt, quasi vitæ tutamina. Gręcis, Latinisq; id nomẽ ignotum, solis Arabibus & Persis celebratũ est, quia inde res ipsa primum venit: quemadmodũ est diserte à Garcia de Hortis Medico Proregis Indiæ enarratũ, *in historia*, quã edidit *de Aromatibus & Simplicib. Indiæ. In Persia*, inqt, *& Indiæ quadã regione, visitur hirci genus, dictum Pazain* (itaq; proprie loquẽdo lapis dici deberet Pazar, ex dictione Pazain, quę Hircum significat: sed nos corrupto vocabulo Bezar dicimus) *colore fere ruffum, altitudine mediocri, in cuius ventriculo concrescit calculus Bezar, in formã coaguli. Sensim vero aggeritur circum festucam laminatim, instar tunicarum capæ, sic vt prima lamina sublata, quæ sequuntur, clariores & splendidiores, quo vlterius progressus sit, appareant: quod inter cætera boni Bezahardi, ac minime adulterini est argumentum. Variis ille lapis formis visitur, fere tamen glandis figura est aut ossiculi dactylorũ, coloris nunc sanguinei, nunc mellei, alias subflaui, sæpius tamen viridis nigrantis, qualis color in his, quæ Mala insania dicuntur, vel in felibus zibetam fundentibus lucet. Nullum in sui medio cor seu nucleum habet hic lapis, sed parte caua puluisculum eius loco insitum continet, iisdem secum viribus præditum. Cæterũ leuis est & haud ita durus: verum, qui facile scalpi & limari possit, alabastritæ modo, adeo vt liquescat diutius in aqua maceratus: initio vulgaris apud nos, nec magni admodum pretii erat, quia nostrates, qui in Persia negotiabantur, facile illum recuperabant. At postquam eius vires innotuere, rarior & carior esse*
E *cœpit, & edicto Regum regionis cautum, nè quis hircum peregrinis negotiatoribus venderet, nisi prius iugulatum, lapide statim detracto ad Regem deferendo. Ex notis, quibus hic lapis probatur (multi enim adulterini huc ad nos importantur) prior iam exposita est, altera est, quod digitis compressus flatu oris bubalini corii instar inflatur: nam si flatus perrumpit, nec in eius densitate subsistit, pro adulterino habetur. Vtuntur eo, nostro exemplo edocti, non aduersum venena modo, sed & contra ferarum virulentarum morsus. Purgantur bis in anno ditiores regionis, Martio scilicet & Septembri mense: Quinque inde diebus continuis huius lapidis in aqua rosarum macerati, puluisculum granorum decem pondere in singulas vices sumunt: hoc enim remedio iuuentutem sibi & membrorum robur conseruari putant. Sunt, qui pondus triginta granorum assumunt: cautiores tamen duodecim grana non excedunt.*

Quid venenum absolute.

Signum veri Bezahardi.

Reliqua nota veri bezahardi.

Vsus bezahardi.

Addit idem author, fœliciſſime ſe vti ſolitum eiuſmodi puluiſculo in morbis melancholicis inueteratis, vt pruritu, ſcabie, impetigine, & lepra: itaq; eadem ratione ſalubriter aduerſus quartanam febrem adhiberi poſſe. Se præterea pro comperto habere, ſcobem illum, qui in meditullio lapidis concluſus latet, aſperſum morſibus ferarum virulentarum, virulentiæ protinus periculis ægros liberare, quin & anthracibus peſtilentibus rupta vomica impoſitum vniuerſum virus peſtilens exigere. Quoniam vero variolarum & rubeolarum morbus Indiæ eſt epidemius, ſæpe vero & perniciosus, aduerſum eiuſmodi morbillos fœliciter quotidie ſumitur duorum granorum pondere in aqua roſacea. Huic Garciæ Medici ſententiæ ſuffragatur Mathiolus, teſtatus ſe pluribus experimentis compertum habere, lapidē hunc longe magis præſtare aduerſum deleteria venena, quam cætera non modo huius facultatis ſimplicia medicamenta, ſed etiam quam theriacalia, & alia quæuis antidota. Suffragatur & Abdalanarach: *Lapidem*, inquit, *quem vocant Bezahar, iam ipſi vidimus apud filios Almirama cuſtodis legis Dei: pro quo lapide is magnificam ac prope regiam ædem Cordubæ rependit.* A

Li. 5. in Dioſcor. cap. 73.

Hiſtoria.

Iactabat ſuperioribus annis coram Carolo Rege, tum apud Claromontanos Aluerniæ agente, huius lapidis aduerſum omnia venena certiſſimas vires nobilis quidam, penes quem ex eo genere vnus erat Hiſpania importatus. Quærenti tum ex me Regi, Num quod eſſet alexiterium, quod contra deleteria omnia pariter æqualiterque valeret, Reſpondi, nequaquam id naturam admittere: neq; enim venenorum omnium ſimiles eſſe effectus, neque ab eadem cauſa manantes: quædam enim ab occulta & ſpecifica totius naturæ proprietate agere, alia ab elementari aliqua qualitate præcellente. Itaq; ſuo cuique ſuum & proprium contrarium opponendum eſſe, calido frigidum, eique quod formæ proprietate occulta oppugnaret, aliud, quod eadem vi propugnaret: facile vero eſſe eius rei periculum facere in facinoroſis cruci damnatis. Placuit Regi conditio: Adductus eſt à Latrunculatore coquus, qui ob pelues argenteas duas furto in domini ædibus ſubductas, patibulo breui affigendus erat. Reſciri tamen ex eo ante Rex voluit, Num venenum ſumere vellet, ea lege, vt ſi alexiterium, quod vires diuinas contra venena omnia habere dicebatur, ſtatim ipſi à veneno exhibendum eum à morte vindicaret, vita illi ſarta tectaque eſſet. Alacriter aleam iſtam ſubiturum ſe reſpondit coquus, grauiora etiam non redimendæ modo vitæ, ſed & infamis mortis vitandæ gratia ſubiturus. Ergo à Pharmacopola, qui tum in officio erat, exhibitum illi fuit venenum, extemploq; à veneno Hiſpania aduectum bezahardicum. Quibus ingeſtis mox vomere cœpit, & per inferiora multa cum diris torminibus excernere, inclamareque ſibi igne quodam viſcera perüri. Itaque aqua ſitienti & poſcenti oblata eſt: horam vnam poſt cum bona Latrunculatoris venia ad ipſum intromiſſus, hominem comperio in terram prouolutum, manibus pedibuſque feræ more gradientem, lingua ab ore exerta, flammeis oculis, vomiturientem cum frigidis ſudoribus copioſis, ſanguine denique per aures, nares, os, anum, & vrethram manante. Exhibui hauriendas olei vncias octo, ſed nihil opis attulit, id enim tardius venit remedium. Itaq; magno cum cruciatu & vlulatu tandem mortuus eſt, cum vix ſeptima à ſumpto veneno hora eſſet exacta. Cadauer præſente Latrunculatore, & quatuor aliis diſſecui, comperique ventriculi fundum tanquam ab inuſto cauterio atrum, aridumque: ex quo intellexi ſublimatum ipſi fuiſſe exhibitum: cuius vim, bezahardicum Hiſpanicum eludere non potuit: Rex id in ignem dari iuſſit. B C

Nequaquā vnum aduerſus omnia venena eſſe poſſe alexiteriū.

Sublimati vis cauſtica.

De Metallicis venenatis. CAP. XXXVII.

Aſublimato ſymptomata.

Metallica vel è terræ viſceribus eruuntur, vel ex fornacibus petuntur. Horum permulta ſunt venenata, vt arſenicum, ſublimatum, gypſum, ceruſa, lythargyros, ærugo raſilis, auripigmentum, limatura ferri, æris, magnetis, calx & ſimilia.

Qui ſublimatum ſumpſerunt, his lingua & fauces tam conſtringuntur & exaſperantur, quam ſi cornorum acrium ſuccum hauſiſſent: illam aſperitatem lenientibus collutionibus emendare, niſi multo labore & tempore potis non eſt: nam ſimul atque in ventriculum deſcendit, contra adhæreſcit: Itaq; breui poſt rodit atque exulcerat; ſitim inexhauſtam & angores inexplicabiles infert: linguæ tumor; deliquium cordi, vrinæ ſuppreſſio, thoraci diſpnoea, ventri tormina, artubus omnibus contorſiones adeo ingentes ſuperueniunt, vt niſi ſuccurratur, moriantur ægri: mox enim ipſis inſuper, niſi mature cohibitus fuerit, veneni furor edax & igneus, laniata cum ventriculo inteſtina, & pertuſa, tanquam à candente ferro denigrantur, & auribus, naribus, ore, vrethra, & ano ſanguis profluit, ac tum deſperata res eſt. Hi & quicunq; ſimiliter corrodentia medicamenta hauſerunt, iiſdem omnibus remediis curantur, quibus illi, qui Cantharides ſumpſerunt. D

Ærugo raſilis.

Lithargyros.

Ærugo raſilis ſic reſpirandi inſtrumenta obſtruit, vt ſtrangulentur, qui deuorarint. Curantur iiſdem remediis, quibus illi, qui Arſenicum ſumpſerunt.

Lithargyros, ſeu argenti ſpuma, ventriculi & ſtomachi pondus infert, vrinam ſupprimit, corpus tumidum & liuidum facit. Medemur his malis citato ſtatim vomitu, moxque fimo columbino in vino generoſo diſtemperato propinato. Petrus Aponenſis iubet exhiberi oleum amygdalarum dulcium, & caricas. Vtile eſt etiam clyſmata relaxantia & humectantia exhibere, aluumque butyro recenti aut oleo liliorum inungere. E

Squama æris.

Squama æris bibita, alui fluxum & vomitus ob ſtomachi tormina inuehit. Remedio eſt, ſi æger ſtatim vomat, ſi in balneum deſcendat ex limacum decocto paratum, ſi butyro & oleo liliorū ventrem & thoracem inungat, ſi clyſmatibus relaxantibus & humectantibus ſollicitetur aluus.

Magnes.

Limatura plumbi & ferri.

Magnes dementat eos, qui ipſum ingeſſerint. Alexiterium eius eſt ſcobs auri & ſmaragdi in vino generoſo epotus, clyſmata ex lacte & oleo amygdalarum dulcium.

Limatura plumbi, & ferri ſcoria, ſeu ſtercus, aut recrementum, magnorum his, qui ſumpſerunt,

cru-

A cruciatuum causæ sunt. Quibus medemur multo lacte & butyro recenti liquato; vel oleo amygdalarum dulcium sine igne extracto, clysmatibus relaxantibus & humectantibus ad doloris integram vsque leuationem.

Risagallum, quia naturæ est calidissimæ & siccissimæ, sitim ardoremque totum in corpus infert; tantamque humorum omnium colliquationem, vt etsi præsidiis mature adhibitis ægri mortem effugiant, in reliquum tamen vitæ membris ad solita munia vti nequeunt, eorum vigore destituti, propter ingentem resiccationem, & articulorum contractionem. Alexiterium est oleum de nucleis pineis mature & ad selibram vsque exhibitum; inde vomitus, postea multi lactis potus, ex eodemque clysmata & iusculorum sorbitiones pingues. *Arsenicum seu Risagallum.*

Calx viua & auripigmentum, Arthenicum Græcis dictum, epota stomachum & intestina summo cum doloris cruciatu arrodunt, sitim inexplebilem, faucium & gulæ asperitatem, dispnoeam, ischuriam & dysenteriam inuehunt. Adiuuantur omnibus pinguibus, humectantibus, & relaxantibus, adeoque acrimoniam obtundentibus, potionibus lenientibus, & aluum lubricam reddentibus, tum etiam cremoribus, atq; seminum quorundam spissamentis, vt decocto seminis lini, maluæ, bismaluæ, & B aliis in Cantharidum curatione fusius expositis. *Calx viua, auripigmentum seu arthenicum.*

Aquæ illi omnium acerrimæ, qua aurifices & chymistæ aurum ab argento separant, omnino difficilis cura est, quod illico in totum corpus diffundatur, perustis ante gula & stomacho: mederi tamen eadem arte licet, qua calci viuæ & auripigmento. *Aqua fortis chymistarũ.*

Cerusa singultus ciet, tussimq; linguam aridam facit, & corporis extremas partes frigore torpentes, oculos grauitate nutantes. Ægri sæpissime media luce vanum phantasma, quod reipsa nullum est, cernunt, vrinam nigram fundunt, sæpe & cruentam, suffocati moriuntur, nisi quis auxilium adhibuerit. Auxilium est Aetii & Auicennæ sententia scammonium ex mulsa potum, aliaque diuretica, eaque etiam, quæ vomitus & aluum cient. *Cerusa.*

Gypsum, quia in ventriculo receptum lapidescit, propterea strangulationem creat, constrictis & obstructis respirandi instrumentis. Iisdem remediis ex eo ingesto curantur ægri, quibus qui ex fungorum esu laborant, aut ex cerusa. Addendus in clysmata adeps anserinus, oleoque liliorum & butyro venter inungendus. *Gypsum.*

C De Argento viuo. Cap. XXXVIII.

ARgentum viuum id nominis habuit, quia argentum colore refert, & in perpetuo est motu, quasi agitante anima & Endelechia præditum. Magna de ipso inter authores controuersia est. Plerique enim illud calidum adstruunt: inter quos est Galenus, Haliabas, Rhases, Aristoteles, Constantinus, Isachius, Platearius, Nicolaus Massa; opinioni suæ fidem faciunt; argumento ex iuuantibus & lædentibus sumpto. Præterea ex eo, quod partium tenuitate tanta polleat, vt metallica densa & dura penetret, dissoluat, omnesque caloris effectus proferat: nempe attenuet, incidat, siccet, ore saliuam, aluo fæces, vesica vrinam, & toto corpore sudores promoueat, nec tenuiores modo humores ciet, sed & crassos, lentos ac viscidos, vt lue venerea tentati experiuntur, hoc in litus aut emplastra adhibito. *Ratio nominis. Lib. 4. simp. in 2. pract. cap. 148. 3. ad Alm. 4. Meteor.*

Alii id summe frigidum affirmant, summeque humidum, quia stupefaciendo dolores sedat in emplastris appositum, inhibita pustularum, inflammationumque biliosarum acrimonia. Humiditate vero sua scirrhosos tumores emollit, concretiones dissoluit & liquat, vt in tophaceis, nodosisque tumoribus apparet: quin & perunctis anhelitus animæq; fœtorem inducit, non alia ratione, quam quod humores obuios summa sua humiditate putrefacit. Sententiam hanc confirmant Auicennæ experientia, qua in Simia, quæ argentum viuum ebiberat, sanguinem circa cor concretum esse inuentum disse- D cto cadauere affirmat.

Quibus rationibus motus Mathiolus scribit argentum viuum excessu summe frigido & humido homines interimere, si largius bibatur, quia sanguinem, vitalesque spiritus congelet, tandemq; ipsam cordis substantiam: quemadmodum Pharmacopolæ cuiusdam apud Conciliatorem narrata historia intelligere licet, qui febrilis sitis restinguendæ causa exhausto argenti viui pleno vasculo, id enim primũ se obtulerat, aquam subesse ratus, paucis post horis interiit, reddita ante eiusmodi argenti viui per anum portione multa, reliqua vero in eius dissecti & euiscerati ventriculo inuenta ponderis libræ vnius, reperto præterea sanguine circa cor concreto. Alii frigiditatis argenti viui alia argumenta statuunt; ex eius nempe compositione sumpta, quia ex plumbo & aliis metallis frigidis constet. Sed debile id censendum est argumentum. Calx enim viua ex silice & lapidea materia, quæ frigida est, coaluit, & tamen caustico calore præpollet. *In li. 6. Diosc. cap. 28. Historia.*

Paracelsus argentum viuum statuit interiore substantia calidum, externa vero frigidũ esse, nempe quale ex fodinis manat, frigidum est. At arte præparatum frigiditate illa exui, solamq; apparere, & relinqui caliditatem: ita vt metallorum transmutationi tincturæ loco sit. Et certe ratum habetur id apud E Chymistas, metalla omnia extrinsecus frigida esse, propter aqueam, quæ illic dominatur, substantiam: intrinsecus vero calore multo esse prædita, qui tum apparet cum frigiditas simul cum humiditate secernitur, calcinatione enim caustica euadunt. *Li. 4. de nat. rer.*

Multis præterea pro venenato habetur argentum viuum, repugnat tamen experientia: narrat enim Marianus Sautus Baralitanus visam sibi mulierem, quæ certis de causis & affectionibus, pluribus vicibus argenti viui sesquilibram hauserit, quam sine noxa per aluum reddebat. Quinetiam multos se nouisse, qui in ileo desperato (quem Miserere mei nuncupant) imminente morte liberati sint, haustis argenti viui cum aqua sola libris tribus. Pondere enim suo intestinum velut vinctum expedit *Tra. de casu & offen.*

& euo-

& euoluit, prædurasq; & obstruentes fæces deorsum deturbat: addit & valuisse in colico affectu apud alios id medicamentum trium vnciarum pondere haustum. Scribit Antonius Musa, sibi familiare esse argentum viuum puerulis ex vermibus moribundis exhibere. Confirmat id Auicenna, asserens argenti viui potum multis fuisse innoxium: itaq; id ipsum vnguentis suis ad puerorum tineam & scabiem admiscet, ex quo manauit in vulgus rusticorum remediū, vt argento viuo cum butyro aut axungia mixto, & capiti illito pediculi extinguantur. Affirmat Matthiolus, videri plerisque summum id, & extremum remedium parturientibus mulieribus, quæ parere nequeunt. Sancte affirmo, me, quo de hac controuersia mihi constaret, periculum fecisse in canis catulo exhibita argenti viui libra vna, quam epotam innoxie per aluum deiecerit. Ex quibus licet intelligere, id venenatæ qualitatis omnino esse expers. Certe vnicum id est luis venereæ & verum alexiterium, vlceribus præterea malignis valde accommodatum remedium, vtpote quorum malignitatem validius expugnet, quam alia quæuis primis qualitatibus agentia medicamenta. Imo ad scabiem illam contumacem, quæ vulgo *Malum sancti Manis* dicitur, non est aliud præsentius remedium. Quin est à Guidone scriptum, si eo oblita lamina plumbea vlceri imponatur aliquandiu & conuenienter deligetur, orarum callosam duritiem remolliri, ipsumq; ad cicatricem perduci, quod & sæpius est à me expertum. B

Ad parturientes remedium ab argēto viuo.

Ad malum S. Manu.

Profecto ante Guidonem Galenus valde commendauerat argentum viuum ad vlcera maligna & cancros, nec vero plumbum (quod plerique venenatum adstruunt, quia plurimo dicitur constare argento viuo) Galenus adstruit venenatum: sed hoc tantum prodit, aquam, diutius in fistulis & vasis plumbeis cunctantem, propter cænum, quod in plumbo colligi solet, dysenterias inferre, quod idem æri cupro contingeret: alioqui haud innoxie plerique tot annos glandes plumbeas imo corpore suo circumtulissent, & quotidie circumferrent. At argentum viuum quantam vim habeat resoluendi, & dolores inflammatorios sedandi, sequentibus historiis est à Theodorico Hereo comprobatum. *Non ita pridem, inquit, puero Doctoris cuiusdam Medici suborta erant parotides cum ingenti tumore, calore, dolore & pulsu. Huic de communi Medicorum, qui aderant, sententia medicamentum imposui anodynum, cuius tanta fuit vis, vt primo apparatu tumor manifeste resederit, dolor vero valde mituerit. Secundo apparatu remißiora rursum facta sunt omnia. Tertio cum cataplasmatis anodyni tantas vires admirarer, animaduerti admixtum ipsi eße argentum viuum, contigisseque id incuria Pharmacopolæ, qui simplex anodynum à nobis præscriptum medicamentum, miscuerat in mortario, in quo paulo ante vnguentum, argentum viuum recipiens, admixtum fuerat, relictis eius ibidem & adhuc adhærentibus reliquiis. Id quod semel casu fæliciter contigerat, in consilium postea versum est. Simili enim morbo nobili cuidam mulieri laboranti, & regionem omnem, qua pone aures est, ac præterea gulam, genæque multam partem occupanti, cum natura remediis communibus adiuta, nec resolutione, nec suppuratione, materiam conclusam dolore & pulsu grauiter diuexantem, vacuare posset, de Medicorum consensu ante vsurpatis medicamentis, argentū viuum admiscui, sicque paucis post diebus digestus tumor resolutione euanuit.* At neruorum robur exoluit, dicet aliquis, vt cernere est in his, qui eo ob luem veneream obliti, artubus omnibus in vitæ reliquum contremiscunt. Verum id quidem, si quis eo intemperantius sine modo & morbo, qui tantum remedium requirat, fuerit vsus: sic enim inauratores, plumbi fusores, eosque, qui in fodinis operam præstant, assiduo vaporum argenti viui ad cerebrum, neruorum principium consensu, resolutis spiritibus, dissipatoque humido radicali & substantifico, neruorum tremori obnoxios cernimus. Profecto si extinctum & concorporatū axungiæ suillæ, panni oræ oblinatur, quæ cinguli instar corpus cingat, abiguntur pediculi, pulices & cimices: illitum vero vmbilico vermes conficit in intestinis. C

Lib. 7. de comp. med. sec. locos.
Historia.
Ad parotides.
Historia.
Contra pediculos.
Contra vermes.

Argenti viui species.

Duæ sunt argenti viui species; naturalis vna, artificialis altera. Naturalis per venas, visceraq; subterranea diffluere cernitur, reperiturque inter metalla, & in formicibus fodinarum argentearum. Artificialis fit ex minio, vt est apud Vitruuium, & ex scobe eboris. Verisimile quoque est, ex omnibus id metallis elici posse artificio quodam, præsertim vero ex plumbo & cinabari. Has species colore fusco & nigrante, substantia lenta & crassa, quæque dum fluit, vestigium lentum, adipis fusi instar relinquit, tanquam plumbi excrementum facile distinxeris. D

Rationes expurgandi argēti viui.

Omnium probatissimum argentum viuum est purum, clarum, tenue & candidissimum: expurgatur plumbea fæce, tenuiusque redditur elixum in acri aceto, cum saluia, roremarino, thymo, lauendula. Vel catulo libræ pondere in singulas vices datur epotandum, per anumque deiectum rursum in aceto elixatur: sic enim vires admirandas sortitur, effectus parit mirabiles opportune exhibitum, nihil ipsi magis contrarium est igne: Ignis enim vi argentum viuum natura sua ponderosum superiora scandit, aurumque deserere cogitur, quo ipsi nihil est amicius.

De cornu Vnicornis. CAP. XXXIX.

PErmulti hodie sunt, qui egregie se aduersum venena, veneficiaque omnia putant munitos, si cornu Vnicornis puluisculum, vel certe infusum paratum & ad manum habeant. Itaque me operæpretium facturum putaui, si quantum veritatis inueterata hæc & penitus hominum animis insidens opinio haberet, examinarem diligentius. Id quo fiat melius, tres mihi scopos ipse proponam, in quos omnes rationes conferam. E

Primus erit de significatione vocabuli Vnicornis.

Secundus, an aliquid sit huic nomini subiectum, quod reuera existat, an potius imaginarium sit, & tanquam Chymæra aut Tragelaphus.

Tertius, si id, quod animalis eiusmodi dicitur esse cornu, aliquid virium & facultatis habeat contra venena.

Quod ad primum attinet, de dictione Vnicornis obscuritas paulo maior est, quid significet apud Gallos,

A Gallos,quam apud Latinos aut Græcos. Receſſit enim Gallica dictio longius à voce & ſignificato: at apud Latinos quod dictione Vnicornis,animal ſignificetur vnico cornu inſtructum,tam clarum & perſpicuum eſt,quam vulgo notum idem illud portendi apud Græcos,dictione Monoceros.

Quid ſignificetur nomine Vnicornis.

Quod vero ad ſecundum ſcopum ſpectat,arbitror, id animal, quod Vnicornis dicitur, & vulgo intelligitur,imaginarium quid potius eſſe,quam in rerum natura exiſtens. In quam ſententiam his potiſſimum coniecturis ducor: quod ex his,qui terrarum orbem peragrarunt, nullus hodie ſit, qui profiteatur viſum ſibi eiuſmodi animal. Profecto Romani domito orbe, omnium, quæ rara adeoq; pulchra eſſent,inquiſitores diligentiſſimi,ſi vſpiam aliquo orbis in angulo talis latuiſſet fera,eius ſibi copiam feciſſent,& nummis ſuis aut armis inſculpſiſſent,quemadmodum Crocodilos,Elephantes,Aquilas,Pantheras,Leones,Tigres,& alia his regionibus ignota animantia inſculpſerunt.

Quod Vnicornis, qualis dicitur fera, non exiſtat.

Quod ad eos,qui de Vnicorni ſiue audita,ſeu tradita,ſeu animo ad voluptatem & arbitrium concepta ſcripſerunt,vix duos reperias,qui ſibi conſentiant, ſeu in corporis ſeu in morum & conditionum eius deſcriptione. Plinius ſcribit, Vnicornes reliquo corpore equo ſimiles eſſe, id eſt, vt interpretatur Cardanus,equina magnitudine,capite Ceruo,pedibus Elephanto,cauda Apro,vno cornu nigro media fronte,cubitorum duum. Munſterus,qui (vt ludit Mathiolus) Vnicornes nunquam niſi pictas viderat,
B has contra non equina magnitudine eſſe prædicat, ſed trimeſtris hinnuli, non pedibus elephantinis, ſed fiſſis caprinorum in modum,cornu non duum modo, ſed & trium ſæpe cubitorum altitudinis, colore muſtelino,ceruice non admodum procera, nec valde crinita, rarioribus nempe & breuioribus pilis inſtructa, ex altero tantum latere pendentibus,cruribus macilentis & tenuibus, natibus quidem ardeis,ſed valde piloſis. Cardanus ab vtroque diſſentiens ſcribit cornu illi in media fronte tres tantum digitos longum prominere.

Lib.8.c.21. *Munſteri de Vnicornibus opinio.*

Andreas Theuetus meminit Vnicornis, viſæ nobili cuidam Turcæ Sengeaco, quæ magnitudine ſemeſtrem aut quinqueméſtrem Taurum æquaret, vnico vero cornu non in media fronte, ſed in ſummo capitis vertice geſtaret, at cruribus & pedibus aſininis eſſet, pilo tamen longiore,& auribus Rengifero animali ſuppolaribus noto haud abſimilibus, tanta eſt de huius feræ effigie varietas. Sed non minor de moribus & ingenio. Plinius enim aſperrimam eſſe feram Monocerotem,mugituq; graui ſcribit, itaque viuam nunquam capi. Aſperitatis eius rationem reddit Cardanus, quod ſcilicet indigena ſit & incola deſertorum Æthiopiæ regionis, ſqualidæ, fœdæ, buffonibuſque & virulentis eiuſmodi feris obſitæ.

Tom.1.lib.5. ca.5.coſm.

Alii contra ingenio illam mitiſſimo, omninoque amabili, & omnium facillimo prædicant, mo-
C do ne quis ipſam data opera offendat,& inclementius tractet. Nam cum ex terra capite demiſſo paſtum non petat, quia cornu inde arcetur longitudine, neceſſe eſt, vt ex arboribus pendentes fructus decerpat,ex raſtris, è manu denique humana, è qua profecto fructuum oblata omnia genera, herbas, ſpicarum faſciculos, poma,pyra, arantia, legumina intrepide & innoxie legit. Eo vero vſque res proceſſit,vt fingant eam virginum amore capi, ipſarum pulchritudine delinita, adeo vt in earum contemplatione defixa,& blandimentis allecta, hoc ſæpe compendio à venatoribus capiatur.

In hac ſententia eſt Ludouicus Vartomanus, negans feroces eſſe Vnicornes: duas enim ait vidiſſe ſe ex Æthiopia miſſas ad Sultanum, qui eas in Meha fœlicis Arabiæ vrbe,Mahumetis ſepulchro nobili, cratibus concluſas continebat & alebat. Theuetus eouſque peregrinando iactat, diligentiſſimeque ab incolis perquiſiuiſſe,quid ſentirent de eiuſmodi fera, nunquam tamé de ea reſcire quidquam potuiſſe. Ex quo videre facile eſt,haud viſas fuiſſe noſtris, nec Vartomani temporibus eiuſmodi feras. Opinionum profecto tam diſſentientium tanta contrarietas, facile adducit me, vt credam, Vnicornis haud eſſe proprium animalis exiſtentis in rerum natura nomen: remque plane commentitiam eſſe à pictoribus,& rerum naturalium ſcriptoribus ad legentium aut ſpectantium voluptatem pro arbitrio effictam. Vt enim via recta vna eſt, flexus vero multi: ſic veritatis vna eſt, ſibi perpetuo ſimilis & ſimplex oratio,
D mendacii multiplex, & quæ ſe opinionum repugnantia & diſſimilitudine, omnibus etiam tacentibus, facile refellat.

Vartomani de Vnicornium ingenio ſententia.

Quid igitur, dicet aliquis,cuiuſmodi animantium ſunt cornua,quæ toto genere à reliquis differre cernimus, ſi Vnicornium non ſunt? Theuetus cenſet, ea nihil eſſe aliud, quam Elephantorum oſſa, eo, quod cernimus, artificio circinata & donata: ſic enim in Orientalibus regionibus Ardeliones iſti & circumforanei homines, Rohardi piſcis mari Rubro & Æthiopico noti dentes, circumagunt, excauãt, ſequaceſq; arte redditas arbitraria voluntate producunt, & pro cornu Vnicornis exponunt, venduntque. Certe id, quod dicitur Cornu Vnicornis vſtum, ſimilem ebori odorem ſpirat. Aſſerit vero Cardanus Elephantis dentes ſeu oſſa arte mollia reddita, quo & quantum voluerimus ſequi & extendi bubulorum cornuum inſtar. Quid enim eſt in omni rerum natura, quod non auri ſacra fames in huius aut illius effigiem ſimulata expreſſaq; imagine adulteret?

Cuiuſmodi ſint Vnicornium, quæ iactantur, cornua.

Sed tempus eſt,vt ad tertium ſcopum veniamus. Demus Vnicornes eſſe, an propterea efficitur, eorum cornua tantæ aduerſum venena & veneficia eſſe efficaciæ? Si experientia & rerum euentis agendum eſt,ſancte hoc affirmare poſſum, pluries me tentaſſe, nunquam tamen quidquam ex cornu iſto,
E quod pro Vnicornis iactatur, aduerſum venena fœliciter ægris mihi commiſſis ſucceſſiſſe. Si teſtibus & authoritatibus pugnandum,magna pars melioris notæ Medicorum iampridem hoc cornu valere iuſſit, & diuinas illi admirandaſq; vires, propter quas antea tantopere expetebatur, detraxit, multis quidem iuſtis,ſed duabus potiſſimum rationibus.

Vnicornis cornu non eſſe efficax contra venena.

Prima eſt Rondeletii, qui hoc in genere adſtruit, cornua nullo neque ſapore, neque odore eſſe prædita. Itaque nihil virium in re Medica poſſidere, niſi forte ad deſiccandum. *Nec me latet*, inquit,

Li. de pond. cap. 19.

plures

A

plures facultates illarum prædicari ab iis, qui lucrum, quæstumque de iis faciunt: vt & rasuræ Vnicornis, quam auro pendunt, propterea quod venenis & vermibus vt plurimum aduersetur. Quod non minus præstare cornu cerui, rasuramque eboris existimo: quod causæ est, cur ad eundem morbum pauperibus Elephanti dentem, diuitibus autem cornu Vnicornis, quod vnum præ cæteris expetunt, pari successu præscribam.

Cornua ossaque nullas nisi desiccandi vires habere.

Hæc Rondeletii sententia est, qui sine discrimine pro vnicornis cornu solebat substituere nonmodo cornu cerui aut dentem Elephantis, sed etiam ossa equina, canina & myrobolarum.

Altera ratio est, quod quicquid venenis resistit, est cardiacum, id est, cordi quod venena præsertim appetunt & oppugnant, roborando natum: at nibil roborandi cordis vim habet, propter laudabilem sanguinem & aerem, quia duo illa solum cordi sunt familiaria, vtpote sanguinis arteriosi & spirituum vitalium officinæ. Conseruantur enim omnia similibus, vt destruuntur à contrariis, singula vero, quæ gignunt, gignunt sibi simile. At cornu Vnicornis vt nullum odorem, sic nec vllum in se aerem continet totum terrestre & aridum. Nec vero facultatis concoquentis vi in sanguinem verti potest, quia vt exuccum, sic & excarne est: Quare vt nec in chylum, sic nec in chymum sanguinemve facessere aptum est. Nulla igitur similitudine aut familiaritate cordi iungitur. Iam vero apud Hippocratem & Galenum de cornu Vnicornis ne verbum quidem vnum, qui tamen tot sententiis cornu ceruinum commendarunt. Itaque Capellanus primarius Caroli noni Regis Medicus, crebro dicere solebat, se perlubenter eum morem sublaturum, de cornu Vnicornis frusto in pateram regiam demergendo, ni nosset, eam opinionem tam alte in hominum animis infixam esse, vt vereretur, ne non ratione expugnari posset. Adde quod (dicebat) si superstitiosum eiusmodi remedium non prodest, certe nec admodum obest: nisi forte eorum fortunis, qui id auro redimunt, vel etiam ex euentu, quod principes dum decantatis huius cornu viribus plus æquo confidunt, negligunt sibi aliis conuenientioribus aduersum venena remediis cauere.

B

Superstitiosum remedium.

Ita sæpe incautos mors inopina rapit.

Cum aliquando ex Ludouico Dureto Regis Medico & Professore, propter excellentem, quam iure de eius doctrina docti omnes animo cōceptam habent opinionem, quæsiuissem, quid de eiusmodi cornu sentiret: Respondit ille, nihil se ei virium attribuere. In cuius rei confirmationem secundam rationem multis ante verbis expositam, pluribus ille & disertius enarrauit: nec vereri se in auditorio suo, doctorum hominum vndique ad ipsum audiendum concurrentium theatro, id alta voce & explanata oratione prædicare. Quod si quando temporum & consuetudinis vitio victus id cornu præscriberet, non alio se id consilio facere, quam, vt mederetur animi deliquiis, quæ contingunt ex serosorum humorum in ventriculi orificio natantium copia, quæ incompositos homines facit: quod huic cum aliis pari facultate præditis mixto, vis insit terrestri sua siccitate aquosi humoris absorbendi.

C

Quibus cordis passionibus cornu Vnicornis vtile.

At dicet aliquis, nullus neque Lemniæ, neque Armenæ terræ succus inest, nullus item odor aut spiritus aereus? Certe quidem. Sed nec talia vere & proprie cardiaca dicuntur: at tantum ex euentu & accidenti, quia scilicet adstringendi vi, qua pollent, obseratis vasorum ductibus, veneno ad cor aditum intercludunt. Hæc mea est de cornu Vnicornis sententia, quam si quis non probauerit, mihi gratissimum fecerit, si suam publicæ vtilitatis gratia candide opposuerit: interim hoc, quod nunc facio, æqui bonique consulerit.

FINIS LIBRI VIGESIMI.

D

DE PE-

E

A

DE PESTE.

LIBER VIGESIMVSPRIMVS.

B

Pestis descriptio. CAP. I.

PEstis *morbus* est *ferus & contagiosus, qui sub vulgarium specie passim in bruta & homines* *Quid pestis.*
inuolans, multos de medio tollit, febris continuæ, bubonum, anthracum, exanthematum,
nauseæ, vomituum, & aliorum eiusmodi malignorum accidentium comitatu cinctus. Per-
niciosus est hic morbus non tam qualitate elementari, quam venenata quadam
malignitate, cuius vires communis putredinis conditionem superant. Quan-
quam negare nolim, certis illam corporibus, temporibus, & regionibus magis
noxiam esse, quemadmodum & plerique alii morbi, de quibus meminit Hipp. *Sect. 3. aph.*
Sed hic tantum colligere licet, pestis vim & diritatem augeri aut minui posse
pro concurrentium qualitatum elementarium conditione, non autem omnem eius inde naturam &
essentiam pendere.

C Pestiferum venenum vitali præsertim spiritui, cuius officina & fons est cor, bellum indixit, adeo
vt si vitalis spiritus robustior sit, venenum illud longe à corde exigat: Sin debilior, victus & iam impres-
sione hostili infectus, in cordis arcem recedit, pari contagione cor, totumque adeo corpus, in ipsum *Qui pestis*
arteriarum ductibus sparsus, inficiens. Hinc febres pestilentes, alias simplices & solitariæ, alias aliorum *hominem*
affectuum turba cinctæ, vt bubonum, carbunculorum, pustularum, & exanthematum vnius, plurium- *enecet.*
ve colorum. Eiusmodi affectus ortum habere verisimile est à facultate excretrice valida aut debili, irri-
tata efferæ materiæ malignitate. Omnino tamen varia symptomata, mutationesque emergunt pro pa- *Causa bu-*
tientis corporis constitutione, & humoris, in quo maxime defixum est, pestis virus conditione, causæ *bonum, an-*
denique efficientis natura. Hac mihi descriptione visum est primo in hanc materiam aditu pestis natu- *thracum &*
ram adumbrare. Hanc enim propria definitione complecti vix licet, quod etsi in natura definitæ & *exanthema-*
certæ sint eius vires, in hominum tamen animis haud omnino certæ & manifestæ sint, tum quod nun- *tum in peste.*
quam vniusmodi contingat: adeo vt in tanta varietate generale aliquid statuere & exploratum, per-
arduum sit.

De Pestis extraordinaria causis diuinis. CAP. II.

D RAta, constans, & ab omni seculorum memoria inter Christianos recepta opinio est, pestem, alios-
que morbos, qui in hominum vitam grassantur, sæpe iusta Dei vindicis ira immitti. Id iamdudum *Amos. 3.*
docuit Propheta: *Quæ, inquit, afflictio? quæ lues ciuitatem corripiet, quam nõ magna Dei manus intulerit?* Quod *Act. 17.*
equidem meditari nos nunquam non decet: duabus de causis est. Prior est; vt semper obuersetur animo
idipsum, quod sanitate fruimur, viuimus, mouemur, & sumus, à Deo esse, & ab illo patre luminum de-
scendere: eoque nomine magnas illi semper merito habendas gratias. Altera, vt cognitis calamitatibus,
quibus immissis in sui vindictam diuina procedit ira, resipiscamus tandem, & nequitiæ via relicta, ea,
quæ recta est, insistamus. Sic enim discemus quærere in Deo, nobis, cœlo & terra veram causarum pe- *Causas se-*
stis cognitionem, & philosophia quadam diuina doceri, Deum esse principium, & causam causarum *cundas a*
secundarum, quæ sine prima illa nihil prorsum moliri, tentare, multo minus perficere possint. Ab hac *Deo seu pri-*
enim vim, ordinem, & ordinis constantiam mutuantur: sic vt primo illi & principi in nobis, totoque *ma causa*
mundo Deo, instrumenti vice inseruiant ad singula opera sua perficienda, constanti illa ordinis vicissi- *vim, ordinẽ*
tudine, quam ab initio immutabilem posuit. Quare pestis omnis causa in propinqua inferioraque hæc *& constan-*
principia conferenda non est: quod solent Epicuri & Luciani asseclæ; qui naturæ nimium multa, imo *tiam habe-*
E omnia tribuentes, Dei nihil reliquerunt prouidentiæ. Contra assidua cogitatione expendere & tenere *re.*
debemus, Quod quemadmodum Deus omnipotenti sua vi, omnia ex nihilo summa, media, infima *Contra Epi-*
creauit, sic idem immortali sua sapientia eadem conseruat, moderatur, quo vult, deducit & inclinat, *curum diui-*
imo ipsarum ordinem totamque naturæ œconomiam pro arbitrio immutat. Hanc nos pestis extraor- *na prouiden*
dinariæ causam vt agnoscimus & recolimus, sic hic non persequimur, Theologisque relinquendam *tia oppugna-*
censemus, quod naturæ limites, in quibus nunc consistere volumus, excedat. Itaque ad *torem.*
causas pestis naturales veniamus.

De Pestis naturalibus caussis, omninoq; de Pestis ab aeris corruptione seminio. A

Cap. III.

Pestis duæ generales caussæ. Lib. 6. de loc. affect.

PEstis naturales & generales caussæ omnino duæ sunt, nempe aeris corrupti infectio, & humorum vitiatorum ad illam infectionem suscipiendam præparatio: corrumpi enim humores nostros posse, & in eam desciscere alienationem, quæ veneni adæquet malignitatem, ex Galeni doctrina ante notatum est. Corrumpitur vero aer, quando temporum quatuor anni tempestates suas non habent tempestiuitates, seu à seipsis degenerant, vel per alterationem, vel per alienationem: vt si vniuersa anni constitutio humida sit, & à crassis, atrisque nubibus pluuiosa. Si Hyems fuerit mollis & tepida, sine aquiloniæ tempestatis, quæ frigida & sicca est, adeoq; putredini contraria, vlla successione. Si Ver, quod temperatum esse debet, intemperiei aliquo excessu laborauerit Si Autumnus facibus per aerem medium ardentibus, stellis currentibus, aut quasi decidentibus, cometis terrificis & nunquam impune visis ominosus fuerit. Si Æstas austrina & silens. Si denique visæ sint nubes à Meridie ferri in Septentrionem. Eiusmodi & alias tempestatum anni haud naturales constitutiones, nemo vnquam melius vel diuinius persecutus est Hippocrate *in libris Epidem.* Hinc ergo aer corruptionis, pestisque semina haurit, quæ demum qualitatum excessu simili inuecto, in corporum nostrorum humores, tenues præsertim & serosos, B spargit. Quanquam non hinc semper pestis necessario emergat: sed alias aliud morbi diri & contagiosi genus. Nec vero à superioribus tantum caussis aer corrumpitur: sed & vaporibus putridis & inquinatis, vt insepultorum cadauerum, terræ hiatuum, apertarum cloacarum per aerem confluum disseminatis. Sæpe etenim mare in terras se effundens, & in limo, vel in apertis terræ motu hiatibus vasta piscium monstrorumq;, quæ suo æquore occultat, corpora relinquens pesti, ob putredinem inde suscitatam, occasionem materiamq; dedit. Sic enim nostris temporib. Balæna in Tuscum littus eiecta, pestem mox toti regioni intulit. Sed vt pisces in aerem, sic aer quoq; corruptus sæpe in mare & piscium genus pestem infert: cum præsertim vel summis aquis innatant, vel etiam terræ subiectæ vaporibus pestilentibus, & per medium aquæ corpus in aerem surgentibus inficiuntur: quod postremum raro accidere meminit Aristoteles. Sed tamen non est infrequens, vt peste per aliquam regionem grassante, pisces multi passim circa littora eiecti, & magnis aggeribus iacentes visantur. Sulphurei vero, aut malignæ cuiuscuis alterius qualitatis participes vapores, ex subterraneis locis per terræ motus apertis hiatib. & voraginibus effusi, non aerem modo corrumpunt, sed & semina plantasq;, & fructus omnes, quibus vescimur, inficiunt: C sicq; pestiferam labem vna cum alimento in nos animantiaq;, quibus vescimur, transferunt.

Qui anni tempestatibus suæ desint tempestiuitates.

Quibus ex caussis inficiatur & corrumpatur aer.

Li. 8. de hist. anim.

Quod quam verum sit, declarauit Empedocles, qui occluso obturatoq; magno terræ hiatu in montium conuallibus aperto, totam Siciliam à peste, quæ inde grassabatur, vindicauit. Tetras eiusmodi expirationes si venti derepente exorti à regionibus, quibus ante pestiferæ erant, in alias depulerint, simul quoque pestem immiserint. Hæc si ita sunt, dicet aliquis, oportebit igitur vbicunque fœtidæ & putrentes assurgunt exhalationes, vt circum stagna, cloacas, & laniarias, ibi pestem regnare, hominesque illic operam præstantes, veneno pestifero statim suffocari: at id falsum experientia deprehendit. Respondemus, pestiferam putredinem longe aliam & diuersi generis esse à communi, vt quæ occultæ cuiusdam malignitatis, & toto genere vitæ nostræ infensæ sit particeps, cuius non est facile rationem plane atque aperte exponere. Pestiferam tamen contagionem quotiescunque & vndecunque erepserit, tanquam familiaritate quadam sibi iunctam, facile & quamprimum excipit, fouetque vulgaris illa vbicunque fit putrefactio, tandem & ipsa in pestiferam malignitatem degenerans, haud certe secus, quam qui peste grassante suboriuntur, in corporibus nostris morbi putridi, feritatis tamen & contagionis primo expertes, vt abscessus, febres putridæ, & alii vitio humorum proprio suscitati, facile in pestiferos degenerant, pestis labe, ad quam præparationem iam quandam habent, statim excepta. Itaque peste regnante sua- D serim eiusmodi famosa fœtore loca, tanquam pestem ipsam fugienda: ne si ad eam labem suscipiendam aliqua sit in corporibus nostris & humoribus præparatio, (sine qua, vt docet Galenus, nulla est agentis in subiectum efficacia, alioqui pestifera tempestate omnes æquo pestis corriperet) sequatur mox dispositionem illam pestiferæ qualitatis impressio. Cæterum aerem pestilentem cum dicimus, haud syncerum & elementarem, simplicemque, qualis est natura sua, intelligimus: talis enim non est corruptioni obnoxius, sed malignis vaporibus, terra, stagnis, cloacis, mari suscitatis inquinatum iam, & à natiua puritate & simplicitate degenerantem & alienatum. At vero inter omnes aeris ad pestilentem luem suscipiendam apti constitutiones, nulla est aptior calida, humidaque & silente. Eiusmodi enim qualitatum excessus putredinem facile accersit. Itaque Austro calido, humidoque, maritimis præsertim in locis, flante, haud diu carnes seruari possunt, quin statim corrumpantur. Notandum præterea, quod quæ pestilens malignitas ex hominum cadaueribus suscitatur, ea humano generi, quæ ex boum, bubulo, quæ ex ouium, ouillo propter naturæ sympathiam & familiaritatem facilius communicatur, haud secus, quam quæ vnum aliquem in vna familia prehenderit pestis, ea mox in cæteros eiusdem familiæ propter temperamenti similitudinem grassatur velocius, quam in alios alterius familiæ toto tem- E peramento dissimiles. Sic igitur à naturæ bonitate alteratus, alienatusve aer, in corpora præparata & disposita, inspiratu & transpiratu necessario allectus, pestis semina, adeoque pestem ipsam infert.

Pestiferam putredinem longe differre a communi putredine.

Per pestilentem aeris constitutionem morbos omnes in pestem degenerare.

Lib. 1. diff. feb.

Aerem putrescere qui intelligendum sit.

Austriam aeris constitutionem pesti esse fomitem.

Pestis a quibus in quos maxime grassetur.

De humorum ad putrendum, pestiferasque impressiones admittendas, præparatione.

Cap. IV.

EXpositis caussis, à quibus aer putrescit & corrumpitur, fitque pestilentis & venenatæ constitutionis particeps, exponendum nunc, quæ res putrere humores faciant, ipsosque adeo ad recipiendam & retinendam

A retinendam peſtilentem auram, venenatamq; qualitatem diſponant. Putreſcunt humores vel à plenitudine, quæ obſtructionem parit; vel intemperiei exceſſu; vel denique corruptæ & mali ſucci materiæ admixtione, quam potiſſimum in corpore cumulat deprauata in victu diæta: ebibitis enim abunde vinis vapidis & mucidis; aquiſve cœnoſis, cloacas, ſordeſq; vrbis excipientibus & ſtagnantibus; fructibus vero & leguminibus, in annonæ penuria, ſine delectu in ventrem ingeſtis, vt piſis, fabis, lentibus, viſcia, glandibus, filicis & graminis radicibus in panem denſatis, peſtis ſuccedere ſolet. Tales enim cibi obſtruunt, malos ſuccos in corpore cumulant, facultatumque robur exoluunt, vnde humorum putredo, & in humorum putredine ad peſtis ſemina excipienda, concipienda, edendaque præparatio & diſpoſitio. Quod teſtantur, quæ tum erumpunt, fœda ſcabies, maligni abſceſſus, vlcera rebellia, febreſque putridæ, omnia maioris putredinis & corruptionis prænuntia. Hanc humorum corruptionem promouent animi vehementes perturbationes, iræ, mœrores, triſtitiæ, angores, metus: quæ omnia naturæ in coquendo œconomiam omnem labefactant, vt enim per dies caniculares æſtus & ardoris efficacia, vini ſubſidentes fæces in altum attolluntur, & vinoſæ toti ſubſtantiæ per quandam velut ebullitionem permiſcentur: ſic melancholici humores, ſanguineæ maſſæ craſſamenta, per animi pathemata excitati, vniuerſum ſanguinem fœculenta impuritate ſua conſpurcant. Id experiebamur ſuperiorib. B annis prælio ad ſancti Dionyſii fanum conſerto, vulnera enim omnia quouis telo inflicta in magnas fœdaſque putredines, corruptiones cum febribus eiuſdem generis abibant, ad mortemque fere terminabantur, admotis quantumlibet diligenter remediis omnibus, quæ res multis ſuſpicionem falſam iniiciebat, intoxicatorum vtrinque ab hoſtibus telorum. Non enim aliunde, quam ab aeris praua conſtitutione, exulceratiſque odio, ira, & metu militum animis. Putredinis & corruptionis ſigna manifeſta in ſanguine, eadem die, qua quis vulneratus fuerat, miſſo, & in diſſectorum poſt principibus viſceribus elucebant.

Tres cauſæ cur putreſcant humores.

Animi pathemata humorum putredinem promouere.

Vina ſub canicula cur conturbentur.

Quæ ſigna in aere & terra peſtem prænuntient. CAP. V.

Cur tempeſtate peſtifera frequentes ſint abortus.

SI quando aer, annique tempeſtates à naturali conſtitutione deſciuerint, iis, quos ante dixi, modis, ſi frequentia & per aerem volitantia diuve pendentia meteora, ſi ſulphurea tonitrua aerem infecerint, ſi fructus, ſemina, legumina vermiculantur, ſi aues nidos, oua fœtuſque ſine cauſa deſerant, ſi mulieres vulgo abortire cernantur, hauſto ſcilicet & continenter inſpirato aere vaporoſo, corrupto & fœtui vitæque principiis infenſo, quo ſuffocatus fœtus mox excidit & exigitur, imminere iamiam peſtem ſcire C licet. Non tamen impreſſiones illæ aereæ ſolæ aerem corrumpunt, ſed ex tetris terræ aquarumque aut cadauerum halitibus, & venenatis vaporibus agente ſole ſuſcitantur, qui ſui præter naturam mixtione aerem alterabilem, tenuem nempe & humidum facile corrumpunt, vnde varii pro ſua quæq; corruptionis ſpecie emergunt epidemii, & in vulgus paſſim graſſantes morbi, qualis illa omnibus decantata grauedo anheloſa. Anno Chriſti milleſimo quingenteſimo decimo in omnes fere mundi regiones, Galliæ vero oppida pagoſq; cunctos debacchata, cum ſumma capitis grauitate (vnde Cuculla Gallis dicta) cum cordis pulmonumq; anguſtia atq; tuſſi, cum febre continua, nonnunquam & delirio. Hæc quanquam plures attigit, quam iugulauit, quia tamen, qui vel ſanguinem ſibi detrahi, vel corpus cathartico purgari patiebantur, fere moriebantur, ideo ſe illo ſuo impetu, proprioque ac inaudito veneni genere peſtilentem prodidit. Talis etiam extitit ſudor Anglicus, ſeu febris ſudorifica: quæ inſolens, magno terrore à Britannia in omnem inferiorem Germaniam, Galliamque Belgicam ab anno Chriſti milleſimo quingenteſimo vigeſimo quinto, in annum milleſimum quingenteſimum trigeſimum, Autumno potiſſimum peruagata eſt: vt primum lues hæc in ciuitatem quandam inuaſerat, derepente ſupra quingentos aut trecentos in dies corripiebat, dum hinc alio cõmigraſſet, perculſi mox quaſi eſſent D languore diſſoluti, animi defectione corruebant, decumbenteſque perpetuo ſudore diffluebant, cum febre, cum pulſu crebro, celeri & inæquali, neque ſudori modus erat ante morbi ſolutionem, ſoluebatur autem vno aut ſummum altero die, quanquam liberati diu poſtea languebant, omnibus cordis palpitatio conquiſita, alios quidem duos treſve annos, alios omnem vitam comitata. Initio multos ſuſtulit, cum nondum illius vis eſſet percepta. At poſtea admodum paucos, vbi exercitatione & vſu deprehenſum eſt, eos, qui ſudores exciperet, proliceréntque, & ſe cardiacis munirent omnes reſtituti. Cæterum certis temporibus pleriq; alii populares morbi ſerpere ſolent, vt febres putridæ, diarrhoeæ, dyſenteriæ, rheumatiſmi, tuſſes, phrenitides, anginæ, pleuritides, perineumoniæ, ophthalmiæ, apoplexiæ, lethargi, exanthemata, rubeolæ, variolæ, ſcabies, anthraces ſeu carbunculi, puſtulæ malignæ. Quare peſtis nec ſemper, nec vbiq; vnius & eiuſdẽ generis eſt, ſed diuerſi: quæ cauſa exiſtit, cur varia illi nomina imponerentur, pro effectuum, nempe, quos pareret, & ſymptomatum, quibus comitata eſſet, varietate & putredinis modo, ſpecie, occultaq; in aere proprietate. Aiunt, peſte imminente fungos boletoſque ſolito frequentiores è terra emergere, per ipſam vero longe plurima ſerpere virulentorum animalculorum genera, aranearum nempe, erucarum, bruchorum, papilionum, cicadarum, ſcarabeorum, crabronum, muſcarum, ſcorpionum, limacum, locuſtarum, rubetarum, vermium & ſimilium è putredine ſo- E boleſcentium. Sed & feræ ſpecuum, & ſubterraneorum locorum vaporoſæ malignitatis pertæſæ, ſpelęa, latibulaq; propria deſerunt, & alio magnis agminibus talpæ, buffones, viperæ, colubri, lacertæ, aſpides, crocodili migrare cernuntur. His enim vt tempeſtatum aeris, pluuiarum nempe, nimborum & ſerenitatis: anniq; temporum, vt veris, æſtatis, autumni, hyemis præſagiendorum Dei beneficio & naturæ inſtinctu vis manifeſta ineſt, quam cantu, occentu, garritu, volatu, tripudiis, alarum plauſu & ſimilibus ſignis teſtantur, ſic & peſtilentiæ præſentiendæ. Quin etiam earum, quæ minus mature & opportune ſibi cauerint, malignæ ſubterraneæ auræ veneno peſtifero ſuffocata, non in ſpecubus modo, ſed & in campo-

Cur aer facile inficiatur.

Grauedo anheloſa multis lethifera.

Sudor anglicus peſtilens.

Peſtem non eſſe vnius morbi definitũ nomen.

Quæ ſigna in terra peſtem prænuntiant.

Feris vt tempeſtatũ mutationumq; aeris, ſic peſtis præſagienda vim ineſſe.

Peſtiferi vapores qui plantis & animantib. ſint lethiferi

camporum planitie passim occurrunt cadauera, vapores illi non simplici, sed occulta malignitatis putredine corrupti, è subterraneis locis solis & syderum vi in aerem proiiciuntur, illicque in nubes densati suo in fata, arbores herbasque delapsi, omnia terra edita inficiunt & corrumpunt, simulque quæ his vescuntur, animantia conficiunt, bruta tamen citius, quam homines: vt quæ in terram, talis veneni fomitem & parentem, semper prona, ad parabilem è terra pastum abiecta sunt. Itaq; tum callidi multoq; vsu periti agricolæ, nunquam armenta aut pecudes ad pastum eo tempore dimittunt, antequam sol radiorum sua vi pendulum insidentem ve ramis foliis, herbis, spicis, fructibusque pestiferum hunc rorém exinaniuerit, & in auras insensiles dissiparit. Contra vero ei pestilentiæ, quæ à maligna qualitate cœlitus, ob malignum certumq; syderum concursum, demissa est, volucrum hominumque genus, vtpote cœlo vicinius, magis est obnoxium. A

Quæ astu pastores pecudibus, ne rore pestilenti suffocentur, prouideant.

Quibus cautionibus in spiritu & diata adhibitis, præcauere sibi à peste liceat.

Cap. VI.

Loci mutatio certissimum ad præcauendam pestem præsidium.

Duo ad præcauendam in regione pestilenti pestem præsidia.

Diæta præcauendæ pesti salubris.

Signa pestilentiæ prænuntia exposita sunt, nunc quibus artibus imminétem illam tempestatem auertere, & nobis ab illa præcauere liceat, exponendum. Nullum certius præsidium Veteribus visum est, quam citissime in remotissimas à loco pestilenti terras emigrare, tardissime vero remigrare. At quibus per negotia & occupationes mutare locum nõ licet, duo in primis omnino erunt curanda. Primum est, vt corpus, corporisq; partes principes aduersus veneni seu pestiferæ & venenatæ auræ quotidie imminentes insultus roborentur. Alterum, vt venenati aeris vires retundantur, quominus virus suum corpori imprimere possint; quod fiet qualitatis in eo eminentis excessum contrariæ oppositione corrigendo. Nam si æquo calidior sit, refrigerantibus erit temperandus. Si frigidior, calefacientibus; quanquam minime id sufficit. Oportet præterea venenatæ luis inquinamenta per ipsum sparsa, effusis odoratis & venenum expugnantibus halitibus emendare & repurgare. Corpus roborabitur, validiusque infecto aeri resistet, si excrementitiis humoribus vacet, quod fiet catharsi & phlebotomia: diæta de cætero conuenienter instituta: nempe ciborum immensa varietate vitata, vitatis calidis & humidis, hisque omnibus, quæ facile in ventriculo corrumpuntur & obstruunt, qualia sunt, quæ à pistore dulciario parantur. Satietatem & ebrietatem fugere decet: vtrumq; enim vires deiicit, quas tuetur ciborum euchymorum mediocris vsus. Exercitia mediocria pastus præcedant in aere libero, & venenata labe vacuo. Aluus sit libera, seu natura, seu arte. Cor vitæ domicilium, cæteraque viscera roborentur cardiacis & alexiteriis epithematum, lituum, emplastrorum, aquarum, pilularum, puluisculorum, tabellarum, opiatarum, suffituum, & aliorum, quæ mox dicemus, forma adhibitis & assumptis. Aer eligatur purus, & ab omni inquinamento liber, à locisque fœtentibus valde dissitus: talis enim vitæ tuendæ, spiritibus recreandis & reparandis est accommodatissimus; contra nebulosus, crassisque & fœtidis vaporibus infectus spiritus obtenebrat, appetentiam deiicit, corpus languidum & male coloratum reddit, cor opprimit, multorum morborum author. Borealis ventus à Septemtrione flans, quia frigidus est & siccus, salubris existit. Australis contra, flans à Meridie, quia calidus & humidus est, corpus ignauia exoluit, poros aperit, & pestifero veneno peruios reddit. Occidentalis etiam insalubris est, quia ad Meridiem valde accedit, quare vnde spirant illi venti, ea parte obserandæ erunt fenestræ, aperiendæ vero ad Septentrionem & Orientem, nisi forte pestis inde veniat. Ignis luculentus in omnibus ædium cubiculis excitabitur, totaque domus rebus aromaticis suffietur, vt thure, myrrha, benioino, ladano, styrace, rosis, myrti foliis, lauendula, roremarino, saluia, satureia, serpillo, maiorana, genista, pomis pini ligni abietini frustulis, granis iuniperi, caryophyllis, auiculis cypriis, iisdem vestimenta suffientur. Sunt, qui hircum domi habere magnum esse præsidium putent contra auram pestiferam, quia ædium vastitas viroso vapore, quem hircus expirat, repleta, refellat aditu auram venenatam, quæ eadem ratio in suffitu odorato locũ habet. Prætereaq; demonstrat famelicos peste facilius occupari, quam mediocriter cibatos: cibo enim non modo corpus roboratur, sed & diffusis vaporibus ductus omnes replentur, quibus alioqui pestifera aura viam sibi ad cor faceret. De hirco tamen aliam rationem plebs subiicit, quod scilicet malus vapor malo alio vapore, tanquam cuneus cuneo fugetur: quæ res mihi in mentem reuocat id, quod est ab Alexandro Benedicto proditum, extitisse Scytham Medicum, qui pestem ab aeris infectione manantem cessare fecit, interfici iussis omnibus vrbis canibus, felibus, similibusque animalibus, horum enim cadaueribus per vicos abiectis, noui putridi vaporis tanquam recentis aduenæ vi, vetus hospes pestiferis aeris sedibus deiectus est, sicq; pestilentia quieuit. Venenorum enim non modo cum alexiteriis, sed etiã cum venenis antipathia est. Dum pestilentia sæuit, non est vtile pedem domo efferre ante solis ortum. Expectandum ergo est, quousq; radiorum suorum viuifico lumine aerem lustrarit, dispersis nebulosis omnibus & nocturnis ipsius inquinamentis: qualia in aere pendere solent in locis cœnosis, præsertim & conuallibus. Fugiendæ sunt conciones, cœtusve omnes populares. Si pestis æstate incœperit, calorisque æstiui ministerio sæuire potissimum videatur, satius est, de nocte iter ob necessaria negotia incœptum, institutumve peragere, quã de die, quia à solis ardore vim, robur, & substantiæ, qua permeare & intro subire citius possit, tenuitatem, accipit venenum, corpora vero humana tum patétiora sunt, de nocte crassiora, & densiora omnia. Contraria erit ratio, si à frigore vires & celeritatem mutuari venenum videatur. Cæterum semper vitanda erit luna, præsertim plena. Tum enim corpora languidiora sunt & effœta, atq; humoribus excrementitiis magis differta; quemadmodum & ligna: quæ ob id sua luna, id est, decrescéte cædi debent. Post leues aliquot in cubiculo deambulationes statim tentandum, vt suscitato calore, spiritibusque viscera nobilia roborentur & ad ipsa ductus impleantur, interclusa sic

Nebulosi & fœtidi aeris incommoda.

Cur australis ventus pestifer.

Ignis contra pestẽ vires.

Moderatam repletionem esse præsidiũ contra pestẽ

Mira ars abigẽda pestis.

Venenorum cum venenis antipathia.

Noctune an interdiu tempestate pestifera iter ingrediendum.

Cur vitanda luna tẽpore pestis.

A sic venturo extrinsecus veneno via. Quibus alliorum vsu caput non tentatur, nec æstu viscera incandescunt, vt rusticis, & assuetis, his ea primo mane cum vino generoso ingerere, quolibet antidoto aduersum pestiferas nebulas, nocturnasque caligines certius est præsidium & incantamentum: vapore enim calido, multoque in corpus vniuersum statim diffuso, ipsum replent & roborant momento. Quod ad aquam spectat, si quidem pestis venenum ab aeris labe sit, aqua pluuialis penitus fugienda est, quia aeris contagio non potest non esse infecta. Quare fontium, & quam altissime depressorum puteorum aqua præferenda est. Si vero à vaporibus subterraneis malum manarit, pluuia eligenda est. Tutius tamen est omnem aquam coctione ante mitificare, eamque cæteris præferre, quæ oculis pura & nitens, linguæ saporis omnis expers, naribus inodora probabitur, quæque præterea extremas caloris & frigoris mutationes celerrime subibit.

Alliorum esum tueri a peste.

Qua aqua eligenda tempestate pestifera.

De cardiacis remediis, quibus præmunire corpora in pestis metu, & curare peste iam obsessa licet. Cap. VII.

QVibus cibus nisi multo labore, exercitio, & fame emptus, non est gratus, quique ientaculorum amantes non sunt, his antequam domo pedem efferant, redditis alui excrementis, alexiterio aduersum pestilentiæ virus cor est præmuniendum. Inter quæ excellit aqua theriacalis duarum vnciarum pondere, cum vini generosi pari quantitate sumpta, naribus hausta, ore & auribus affricta: cor enim roborat aqua theriacalis, venenum fugat, nec ad præcautionem tantum valet, sed etiam ad præsentis mali curationem. Sudoribus enim prouocatis venenum intus foras propellit: parari debet mense Iunio, quo tempore à solis calore vitali omnium simplicium medicamentorum summa vis est, compositio est huiusmodi:

B

Aqua theriacalis & assumpta & admota vires contra pestem.

℞.rad.gentianæ, cyperi, tormentillæ, dictamni, enulæ camp.an.℥j.fol.tapsi bar.card.bened.morsus diab.pimpinellæ, scabiosæ, oxalidis agrestis minoris, an.m.ß.summitatum rutæ.p.j.baccarum myrti.℥j.rosar.purpurearum, flor. buglossi, borrag.& hyperic.an.℥j.mundentur omnia, pistentur & macerentur, xx iiij. horarum spatio in vini albi aut maluatici, aquæ rosar.& oxalidis an.℔j.deinde reponantur in vase vitreo, addantur theriacæ & mithridat.an.℥iiij. fiat destillatio in balneo mariæ, aqua stillatitia phiala vitrea excipiatur, eique rursum addantur croci.℥j.terræ sigillatæ, boli armeniæ, santali citrini, rasuræ eboris, limaturæ cornu cerui iunioru prope caput assumpti an.℥ß. obserata tum phiala soli exponatur, octo vel decem dierum spatio, sumatur quantitas præscripta mane quoties opus erit: innoxie datur lactantibus puerulis, grauidisque; sed quo gratior sit, colari debet per manicam, addito saccharo & cinamomo conquassato. *Sunt*, qui radice enulæ camp. zedoariæ aut angelicæ ore versatæ, & dentibus prçmansæ, sibi satis cautum esse putent. Alii *rad. gentianæ tritæ.℥j.in vini albi ℥ij.per noctem macerant* & mane ebibunt. Alii vinum Absynthites sumunt. Alii *terræ sigillatæ vel scobis cornu cerui, ℥j.in ouo tremulo* excrbent cum croci tantillo, & vini, ℥*ij*.superbibunt. Sunt, qui in aqua vitæ & vino albo generoso bolum armenum, radicem gentianæ, tormentillæ, dictamni, semen iuniperi, caryophyllos, macis, cinamonum, crocum & similia infundunt, destillationique in balneó mariæ subiiciunt.

Compositio aquæ theriacalis.

C

Quæ sequitur aqua cardiaca, magnarum est virium: *℞.rad.arist.longæ & rotundæ, tormentillæ dictamni an.℥iij.zedoariæ, ℥ij.ligni aloes, santali citrini, an.℥j.fol.scordii, hyperic. acetosæ, rutæ, saluiæ an ℥ß.seminis iuniperi, baccarum lauri, an.℥iij.seminis citri.℥j.caryophyl.macis, nucis mosch.an.℥ij.mastiches, olibani, boli armeni, terræ sigillatæ, rasuræ eboris, cornu cerui, an.℥j.croci ℈j.conseruæ rosar. florum buglossi & nenuphur. theriacæ veteris an.℥j.camphoræ, ℥ß.aquæ vitæ ℔.ß.vini albi ℔.ij.ß.fiat distillatio in balneo mariæ.* Vsus aquæ huius stillatitię idem est, qui & aquæ theriacilis.

Aqua cardiaca.

Valet etiam electuarium sequens: *℞.theriacæ optimæ ℥iij.radicis tormentillæ, seminis iuniperi & cardui bened.an.℥j.ß.boli armeni præparati ℥ß.specier. electuarii de gemmis & diamarg.frigidi, rasuræ cornu ceru. coralli rubei, an.℥j.cum syrupo de corticib.& acetositate citr.misce fiat electuarium liquidum in forma opiatæ*; sumatur singulis matutinis ad quantitatem nucis auellanæ, superbibendo, ℥ij. aquæ scabiosæ, cerasorum, cardui bened.& similis cardiacæ, vel vini generosi.

D

Electuarium cardiacum.

Vtilis est etiam opiata sequens, ex qua tabellæ concinnari possunt: *℞ rad.angelicæ, gentianæ, zedoariæ, enulæ camp.an.℥ij.seminis citri & acetosæ an.℥ß.corticis citri sicci, cinamoni, baccarum lauri, iuniperi & croci, an.℈j.conseruæ rosar.& bugloss.an.℥j. sacchari optimi quantum sufficit formentur tabellæ ponderis*, ℥ß.capiat vnam horis duabus ante pastus; vel fiat opiata cum æquis partibus conseruæ buglossi & mellis anthosati, arida illa omnia excipiendo. Vel:

Tabella cardiaca.

℞.rad.valer.torment.dictamni.fol.rutæ, an.℥ß.croci, macis, nucis mosch.an ℥ß.boli armeni prep.℥ß.conseruæ rosar.& syrupi de limonibus an.quantum sufficit, fiat opiata satis liquida, Vel:

Opiata cardiaca.

℞.rad.aristol. vtriusque, gentianæ, tormentillæ, dictamni an.℥j.ß.zinziber.℥iij.fol, rutæ, saluiæ, menthæ, puleg.an.℥ij.baccarum lauri, iuniperi, seminis citri, an ℈iiij.macis, nucis mosch.caryophyl.cinam.an. ℥ij. xyloaloes & santali citrini, an.℥j.thuris masculi, mastiches, rasuræ ebor.cornu cerui an.℈ij.croci ℥ß.boli armeni, terræ sigil.coralli rub.margari.electuar.an. ℥j.conseruæ rosar.florum buglossi & nympheæ, theriacæ optimæ veteris an.℥j.sacchari albissimi quart. v. adde sub finem confect. alkermes ℥ij.camphoræ in aqua rosar. dissoluta ℈j.fiat opiata secundum artem; dosis est a ℥ß.ad ℈j ß.

E

Theriaca & mithridatium fideliter composita, cæteris cardiacis omnibus excellunt, addendo pro singulorum ℥.ß.conseruæ rosar.vel buglossi, violæ. ℥j.ß.boli arm. præpa.℥iij.ex his mixtis & agitando concorporatis fiat conserua, capienda mane ad quantitatem auellanæ: Eligatur theriaca haud recentior quatuor annis, nec vetustior duodecim, quæ paulo recentior est, biliosis censetur magis idonea: vetus vero pituitosis & senibus. Initio enim opii admixti vires ad annum fere vnum manent integræ. Postea quo pluribus annis proceditur, eo longa velut fermentatione vires eius abolentur: sic vt tandem

Cuius ætatis theriaca probatissima.

Cur theriacapaulo recentior biliosis sit salubrior. *Conditum cardiacum.* *Panis marsicus.*

tota compositio euadat calidissima. Confectio alkermes valet etiam ad huius morbi tum præcautionem, tum curationem Rhabarbarum quoque nucis auellanę magnitudine cum caryophyllo vno, dentibus attritum & ore versatum, creditur appulsum aeris pestilentis arcere, quemadmodum & sequens compositio: *℞.corticum citri & mali aurei sacchard conditorum an.℥ j.conserua rosar. & rad.buglosi an.℥ iij.seminis citri.ʒ ß.seminum anisi & fœnu.an.ʒ j.rad.angel.℈ iiij.sacchari rosati quantum sufficit, fiat conditum coopertum foliis aureis,* quo vtatur ex cochleari in exitu à domo. Vel; *℞.gran.pini mundatorum & pistaciorum infusorum per vj. horas in aquis rosar.& scabiosæ.an.℥ ij.amygdal. excorticatarum in aquis prædictis ℔.ß. corticum citri & mali aurei saccharo conditorum an.ʒ j.ß.rad. angelicæ.℈ iiij. misce secundum artem ad formam panis marsici, vel confectionis alterius,* & teneatur frustulum frequenter in ore. A

Sequentes tabellæ sunt efficacissimæ in eodem casu. *℞.rad.dictamni, tormen.valer.enulæ camp. eryng. an.ʒ ß.boli armeni, terræ sigil.an.℈ j.camphoræ cinam.seminis oxalid.agrestis, zedoariæ an.℈j.specier. electuarii diamarg.frigidi,℈ ij.conseruæ.rosar. bugloss.corticis citri conditi, mithrid.theriacæ an. ℥ j.sacchari optimi dissoluti in aqua scabiosæ, & cardui bened.quantum sufficit, fiant tabellæ ponderis, ʒ j.vel ʒß.* capiat mane ante pastum.

Pilularum ruffi contra pestem vsus. *Compositio.*

Pilulæ Ruffi habitæ sunt semper ad præcautionem valde efficaces, adeo vt Ruffus ipse, qui his diligenter vsus fuerit, neminem prehensum nouisse se prædicet, compositio est talis; *℞. aloes hepaticæ ʒ ß. ammoniaci electi ʒ ii.myrrhæ.ʒ ij.ß.mastiches, ʒ ij. croci g. vij.confundantur omnia & concorporentur cum succo mali citrei aut syrupo de limonibus, fiat massa, seruetur in aluta,* capiatur pondus, ʒß.mane duabus vel tribus horis ante pastum, superbibatur aqua acetosæ, quæ aciditate sua & partium tenuitate veneni putredinisque vires adeo infringit, vt experientia docuerit, acetosam præmansam & deuoratam, scorpionum puncturas innoxias reddere. Quod ad ea, quæ præscriptarum pilularum compositionem subeunt, aloe deterget & purgat, mirrha resistit putredini, mastiche roborat, crocus facultates, quibus corpus regitur, vitales præsertim & animales, exhilarat & alacriores reddit. B

Aloeticarũ pilularum vsus noxius his, qui sunt hæmorrhoidibus obnoxii.

Quæ sequuntur pilulæ, valde etiam probantur: *℞. aloes, ℥ j,myrrh.℥ ß.croci orien.℈ j.agar.tro.℥ ij. rhei.electi pulue.ʒj.cinam.electi ℈ ij.mastiches, ʒ j. ß.seminis citri. g xij. puluerisentur omnia vt decet, & cum syrupo capill.ven.fiat massa,* vsurpetur vt dictum est. Si indurerit massa, pilulæ in præsens deuorandæ remollientur syrupo limonum. Vel; *℞.aloes lotæ.ʒ ij.croci.ʒ j.myrrhæ.ʒ ß.ammoniaci in vino albo dissoluti.ʒ j.mellis rosati, zedoariæ, santali rub.an.ʒj.boli armen.præp.ʒ ij.coralli.rub.ʒß.camphoræ ℈ß.fiant pilulæ secundum artem.* Cæterum si qui sint hæmorrhoidibus obnoxii, non debent hoc genere pilularum, quæ multam aloem recipiunt, omnino, aut certe sæpius vti.

Vetus & verum mithridatium. *Ruta grauidis noxia.*

Aiunt, Mithridatẽ propria manu obsignasse, qua die quis ex sequẽti antidoto nucis auellanæ magnitudinem sumpserit, pauco vino superbibito, eum à veneno fore immunem. *℞.nuces iugl siccas non mucidas nu.ij.ficus nu.ij.folia rutæ xx.salis gr.iij.terantur & concorporentur, vtatur vt dictum est*: id remedium vtile etiam esse prædicatur demorsis punctisve á fera virulenta, vel hoc nomine, quod rutam recipiat. Sed propterea eius medicamenti vsu grauidis interdicere oportet, ruta enim calida & sicca cum sit in tertio gradu, dicitur vterum valide purgare & menses ciere, vnde succus fœtui subducitur. Ex tanta præscriptorum remediorum varietate sibi quisque quod palato magis arridebit, quantum satis esse videbitur, deliget. C

De topicis remediis extrinsecus adhibendis. Cap. VIII.

Qualia sint topica, quæ valent contra pestem.

NOn sunt negligenda foris imposita aut manu gestata remedia, quæ vires habent aduersum pestilentiam insignes & proprias. Sunt vero talia omnia aromatica, adstringentia, halituosa, adeoq; arcendi longe aditu ingressuque in corpus venenatæ & pestiferæ auræ, cordis & cerebri roborandi viribus prædita. Huius generis sunt ruta, melissa, rosmarinus, scordium, saluia, absynthium, caryophylli, nux moschata, crocus, radix angelicæ, leuistici, & similium, quæ per noctem in acri aceto & aqua vitæ macerabuntur, & oui crassitie sumpta nodulo includentur: vel potius spongia eiusmodi infuso madefacta & imbuta gestabitur. *Nihil enim est quod rerum aromaticarum vim spirituosam facilius ebibat, & constantius retineat, quam spongia.* Quare eius vsus debet esse præcipuus, seu odorata naribus, seu epithemata, fotusve cordi parentur, odorata illa calida frigidave pro temporis & pestis specie varia deligentur. Æstate igitur, verbi gratia, in aceti rosati & aquæ rosarum portiones æquas cinamomum & caryophyllos contritos cum pauco croco infundes & macerabis, in id totum spongiam demerges, linteoque mundo inuolutum manu circumferes, naribus sæpius admouendam Vel; *℞.absynth.m.ß.caryophyl.nu.x.rad. gentian. & angel.an.ʒ ij. aceti & aquæ rosar.an. ℥ ij. theriacæ & mithrid.an. ʒ j. conterantur & commisceantur omnia simul; spongia, vt dictum est, demergatur & gestetur.* Possunt illa eadem includi pyxidulis ex ligno odorato comparatis, vt iunipero, cedro, cupresso, & in eundem vsum circumferri. Sed malis odoratis nihil est gestatu facilius: horum forma talis est: *℞.santali citrini, macis, corticum citri, rosar.fol.myrt.an.ʒ ij.benioini, ladani, styracis an.ʒ ß.cinam.croci.an.℈ ij. camphoræ & ambræ an.℈ j. algaliæ, moschi an.gr.iij.cum aqua rosarum infusionis tragacanth formetur pomum odoriferum.* Vel; *℞.rosar.rub.florum nymph.viol.an.ʒ j.santalor.omnium, coriandr. corticis citri, an.ʒ ß.camphor ʒ j.puluerisentur omnia, & cum aqua rosar. & tragacanth.fiat pomum.* Hyeme tale parabitur: *℞.styracis calamitæ, benioini an ʒ j.ß.moschi algaliæ an ℈ ß. caryophyl. lauend. cyperi an.ʒ ij. rad. ireos flor. & calami arom.an.ʒ ij.ß.ambræ.gris.ʒ ii.gummi traga.dissolutæ in aqua vitæ & rosar.quantum sufficit, fiat pomum.* Licet etiam in eandem rem circumferre puluisculos odoriferos ex ambra, styrace, iride florent, nuce mosch.cinamo: mace, caryophill.croco, benioino, moscho.camphora, rosis, violis schœnantho, maiora.& similibus, ex quibus mixtis parari poterunt puluisculi compositi sic. D E

Spongia liquorib. odoratis & cardiacis inebriata. *Mala odorata.* *Puluisculi odoriferi.*

℞.rad.

A *℞. rad. ireos flor. ℥ ij. cyperi, calami aromat. rosar. rub. an. ℥ ß. caryophyl. ℥ ß. styracis calam. ℥ j. moschi gr. viij. misce, fiat puluis in sacculo.* Vel: *℞. rad. ireos flo. ℥ ij. rosar. rub. santali albi, styracis calam. an. ℥ j. cyperi, ℥ j. calami aromat. ℥ j. maiora. ℥ ß. caryophyll. ℥ iij. lauendu. ℥ ß. coriandri. ℥ ij. moschi boni, ℈ ß. ladani, benioini an. ℥ j. nucis mosch. cinam. an. ℥ ij. fiat puluis subtilis, concludatur sacculo.* Proderit præterea regioni cordis sacculum imponere ex santalo citrino, macere, caryophyllis, cinamomo, croco, theriaca conquassatis, concorporatis & aceto forti atq; aqua rosarum conspersis æstate; generoso vero & maluatico vino hyeme. Aromatica hæc & spirituum suauiter fortiterq; olentium plena, admirabiles habent vires ad principes corporis partes roborandas, stimulandum excretricem facultatem ad veneni depulsionem. Contra fœtida & male olentia nauseam excitant, & animi adeoq; virium exolutionem, ex quo patet, quam *inepti sint, qui ex cloacis & latrinis pestilenti aeris constitutione hauriendos, primo præsertim mane, tetros vapores suadent.*

Sacculi odorati.

Fætentia omnia cor spiritus, facultatesq; omnes dissoluere.

Nec sufficiet talia circumferre antidota, proderit totum corpus lauisse aceto decoctionis granorum iuniperi, baccarum lauri, radicis gentianæ, calendulæ, hyperici & similium, dissoluta mox in decocto eiusmodi theriaca aut mithridatio. Cæterum *acetum omnibus in genere venenis seu calida sint, seu frigida aduersatur, putredinem arcet,* quia frigidum & siccum: itaq; in hoc cadauera, carnes, herbæ, fructus, & alia plęraque B in multum tempus imputria asseruantur. Nec verendum, ne illitum corpori, frigore suo obstruat. Nam tenuium est partium, & incocta aromatica aperiendi vim habent. Qui totum corpus eo lauare molestum duxerit, lauet saltem axillas, regionem cordis, tempora, inguina, & genitalia, quibus cum visceribus nobilibus magna est & aperta sympathia.

Aceti aduersum venena omnia vires.

Si lotus displicet, fiat litus, ex vnguento sequenti: *℞. olei rosati ℥ iiij. olei de spica. ℥ ij. pulueris cinamo. caryophyl. an. ℥ j. ß. assæ odoratæ, ℥ ß. moschi gr. vj. theriacæ ℥ ß. terebinth. venetæ, ℥ j. ß. ceræ quantum sufficit, fiat vnguentum molle.* Licet & auribus olei mastichini, de saliua, caryophyllis & similium guttas aliquot, cum pauca zibetho, vel moscho instillare.

Vnguentum cardianum.

Alia in pestis metu ad præcautionem obseruanda. CAP. IX.

IN primis fugiendus est coitus venereus: hoc enim virtutes exoluuntur, spiritus dissipantur, corporum spiracula rarescunt, naturæ denique præsidia omnia labefactantur. Fugienda vita sedentaria & crapula. C Hinc enim obstructio, succorum corruptio & ad putredinem pestilentiamq; corporum præparatio. Mulieribus hoc studiose agendum, vt menses liberaliter fluant: nam præter consuetudinem subsistentes corruptionem facile acquirunt, & reliquos humores in sui consortium contagione pertrahunt. *Quibus fistulosa aut alioqui antiqua erunt vlcera, illa ad cicatricem perducere pestilenti constitutione minime oportebit, satius erit noua potius facere, & conuenientibus ac decliuibus locis aperire,* vt his tanquam ductibus, corporis humorum sentina diffluat. Haud sistēdæ hæmorrhoides, hæmorrhagiæ & similes solemnes euacuationes, nisi forte modum excesserint. Nihil quidquam eorum cœnandum, in quibus fomitem pestilentia facile nanciscitur, cuiusmodi sunt cannabis, linum, culcitræ, stragulæque, in quibus peste correpti decubuerint, pelles, pelliculataque omnia vestimenta, tapetia, panni, procul habitandum à cœmeteriis, illis præsertim, in quibus haud alte in terram defodiuntur cadauera, vt in Lutetiano sanctorum Innocentium cœmeterio fieri solet: in quo propterea non raro contingit à canibus suffodi, erui & laniari cadauera, procul etiam à patibulis, carnificinis, lanienis, piscariis, locis, in quibus coria perficiuntur: longe à tinctoribus, candelariis, interpolatoribus, propolis, pellionibus, alutariis, locisq; in quibus metalla funduntur & ducuntur. Fimi, stercoraque, maxime suum, cloacæ, stagnantes aquæ & cœnosæ, similis denique fœtoris omnia procul arcenda ab ædibus, minime in his latrinis exoneranda aluus, in quas peste correptorum D excrementa deiiciuntur. Vitanda consortia eorum, qui peste correptos inuisere solent. Medicorum nempe, Chirurgorum, Pharmacopolarum, Sacerdotum, clinicarum mulierum, & fossorum, vespilonumve. Nam etsi quis peste minime inquinatus sit, prodiens tamen è pestilente loco, poterit pestilentiæ semina secum in vestimentis tanquam fomitus circumferre. Id intelligere licet exemplo eorū, qui in aromatariorum & suffitorum officina aliquandiu manserunt: suffitus enim per aera sparsus perfundit suo seu bono seu malo odore eiusmodi hominum vestes, adeo vt & ipsi inde digressi iis, quibus occurrerint, circumferre vnguenta credantur, vitandæ vigiliæ iuges, somnus profundior, animi perturbationes omnes, ita præsertim, fames, sitis, iter sub ardenti sole: hinc enim feruor spirituum ac sanguinis diariam sæpe excitauit, quæ in pestilentem non raro visa est degenerare: simul vero dilatata cutis spiracula aeri pestilenti ingressum in corpus præbuere, qui dispositos ad putredinem illa occasione humores contagione pestifera facile corripuit.

Venus cur fugienda.

Fluentia & fistulosa vlcera constitutione pestifera salubria.

Loca vitanda tempestate pestifera.

Quorum præsertim hominum consortia vitanda.

Nihil agere decet tempestate pestifera, vnde vehementius incalescere possis.

De Magistratuum in pestilenti constitutione officio. CAP. X.

HOc curare sedulo debent Magistratus, vt nihil sordium in locis cum priuatis tum publicis colligatur, E omnia in singulis ædibus, vicisq; munda sint, fimi, sordiumq; genera omnia extra vrbem deportentur: ipsa etiam bestiarum vt canum & felium interfectorum cadauera, quia enim peste correptorum excrementa sæpe lambunt, sæpe deglutiunt, ideo familiari suo in vicinas ædes sanas ingressu pestem propagare possunt. Itaque vrbe exigi aut interfici debent, efferri & altius in terram effodi. Putei, fontes, ipsaque flumina omni impuritate liberanda, & repurganda, ne frumenta mucida, corruptæ carnes, olidi pisces veneant & exponantur, cauendum. Publicæ balneæ & æstuaria prohibenda: quia in his corpora exoluuntur, & aeri pestifero magis peruia redduntur. Curam peste correptorum Medicis, Chirurgis, Pharmacopolisque doctis, peritis & probis committent, qui probati erunt pestis

Cur canes & feles potissimum necādi tempestate pestifera.

Cur balnea publica & æstuaria prohibenda pestilenti aeris statu.

pestis correpti, hi à sana plebe segregabuntur, & in loca ei rei destinata dimittentur: Id enim longe satius & humanius est, quam in sua quemq; domo occludere. Prouidebunt, ne suppellex peste correptorum venundetur, signa, notasq; certas apponent ædibus pestifera calamitate famosis, ne quis obiter in periculum ruat. Quare eadem de causa vt Chirurgi, reliquique, qui ægris ex peste assident, nota aliqua aspectabili, & in omnium oculis posita insignantur, procurabunt, vt prætereuntes periculi admoneantur, vt cadauera defunctorum, quamprimum inhumentur, prouidebunt: momento enim amplius & grauius putrescunt, quam reliquorum alio quouis mortis genere defunctorum cadauera. Itaque ipsa ne aues quidem reliquæve feræ carniuoræ abiecta attingere audent: si degustarint mox & ipsæ interituræ. Custodes portarum vrbis admonebunt, qui diligenter explorent ne hoc mali genere infecti, aut ex pestilenti loco venientes in vrbem subeant. Ab vno enim mox malum propagabitur latius, & veneni scintilla, breui tota vrbe clara dabit incendia. A

Peste defunctorum cadauera citissime putrescere.

——— velut grex totus in agris.
Vnius scabie cadit & porrigine porci.

Et quia nihil est, quod aërem perfectius lustrare, & omnium sordium aut inquinamentorum genere repurgare queat, quam ignis, ideo luculentos ignes ex lignis rebusque odoratis, iunipero, terebinthina, genista & similibus passim per compita publicis, priuatisque locis excitari & perpetuo foueri imperabunt. Cuius remedii loco narrat Leuinus Tornacenses milites præsidiarios de more habuisse grassante peste, murales cannas igniuomasque machinas puluere bombardico implere sine globo solitos, vtrique obuersas, explodereque sub noctis & diei crepusculum, vt impulsi aeris vehementia pestiferæ nebulæ alio depellerentur, & succensi pyrii pulueris ardore aëris venenata & pestifera qualitas corrigeretur. Deniq; monitos magistratus peruelim, vt intentos oculos animosque habeant in parricidale quoddam & impium vespilonum genus, qui lucri, quod grassante peste longe maximum faciunt, cupiditate amplius illecti, parietes, ianuas, limina, serrasque ædium sanie & vnguentis hominum peste laborantium oblinunt, vt peste in illas quoq; mox grassante diffugientibus dominis, dilapsaque omni familia soli in illis regnent, & quicquid placuerit, libere & impune inde efferre valeant, strangulatis etiam sæpe his, qui illic iacent moribundi, ne conualescentes ipsos reos peragere possint. Quod contigisse Lugduni anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo quinto, ipse memini. B

Lib. 2. de occul. nat. mirac. Bombardas igniuomas displosas aerem expurgare. Vespilonum fraus nefaria.

Quæ cautio adhibenda sit in Medicis, Chirurgis & Pharmacopolis deligendis, qui curæ peste correptorum præsint. CAP. XI. C

MAgistratuum interest in tanta Reip. afflictæ necessitate, Medicos doctos, Chirurgos, Pharmacopolasque peritos, probos præterea & Dei legem magis, quam questum præ oculis habentes, curæ hominum peste correptorum præficere: in primis vero haud Chirurgos & Pharmacopolas ad buccinæ sonum spe magisterii gratis & sine examine consequendi proclamatos euocabunt: sed præmiis & honesta mercede, non modo tum, cum necessitas vrget, sed etiam post exactam pestilentem tempestatem, persoluenda allicient. Nam qui per præconem tanquam ad pileum serui, Chirurgi, & Pharmacopolæ euocantur, sæpius imperiti & inexperti homunculi sunt, qui sibi quam inscii sint conscii, magistrorum examen veriti, nullam aleam quantumuis periculosam recusant, magisterii Chirurgici obtinendi cupiditate. In tales homines incidere longe est deterius & periculosius, quam in latrones & sicarios: hos enim consilio & viribus quantumlicet fugimus: illos quærimus & amplectimur: inuentis apertum & nudum iugulum porrigimus, succidias humanas de nobis per imperitiam facturis, certe temporum vitio & magistratuum incuria fere fit, vt si qui Medici Chirurgique probi, docti & periti in hanc curam venerint; hi fere exilii aut mulctæ metu à magistratu coacti veniant, & id officium faciant: Ergo quia inuiti, etiam minus se alacres, vigilantes & industrios in eo ægris præstando exhibent. Inuiti autem & coacti ideo veniunt, quia anteacti temporis memoria satis norunt, quam sordidos & illiberales magistratus, exacta pestilenti tempestate se in pacta mercede persoluenda, erga suæ conditionis homines, qui fortiter pericula adierint, præbere soleant, inde enim contingit, vt in reliquum vitæ domi otiosi frigeat: dum infames, & metuendi populo sunt, hoc vno nomine, quod peste correptos non ita pridem curarent. Ergo in probis, doctis, & peritis hominibus qui hanc tam periculosam & difficilem prouinciam expediant, deligendis, magistratus peruelim esse prudentes, fideles, & liberales. D

Non magisterii, sed honestæ mercedis spe inuitandos esse Chirurgos.

Quibus artibus sibi cauere debeant, qui peste correptos curandos suscipiunt. CAP. XII.

IN primis cogitare & pro certo tenere debent, haud se ab hominibus, sed à Deo hominum consilia actionesque, quo visum est, dirigente ad id munus vocatos esse. Itaq; confidenter sibi in eam curam ingrediendum esse, quod sortes nostræ vitaque & mors in manibus Domini sint, neq; tamen interim negligenda putabunt remedia, quæ præcautiones ergo à Deo hominibus subministrata sunt, ne Dei dona negligendo, Deum negligere & impie in tot bonorum largitorem agere videantur. Itaque primo quoque tempore, purgatione & phlebotomia humores ad putredinem & pestilentiæ semina concipienda aptos sibi detrahent, duo sibi vlcera, tanquam excrementitiorum humorum quæ quotidie in nobis sensim congeruntur, riuos, appressis cauteriis aperiant, vnum quidem in brachio dextro paulo infra epomidem musculum, alterum trium sub genu digitorum interuallo parte externa cruris sinistri. Id ad præcautionem vsu valde certum & comprobatum est remedium; totum corpus abluant sequenti lotione. ℞ *aquæ rosar. aceti rosati aut sambucini, vini albi aut maluatici an.* ℔. *vj. rad. enulæ camp. angelicæ, gentian.* E

Sortes nostræ in manibus Dei.

Quibus locis apprimenda cauteria tẽ pestate pestifera.

A *cian. bistorta zedoariæ, an. ℥iii. baccarum iuniperi & hederæ an. ℥ii. saluiæ, rorismarini, absynthii, rutæ an. m. j. corticis citri. ℥ ß. theriacæ & mithridat. an. ℥ j. conquassanda conquassentur, bulliant lento igni, & seruentur ad vsum ante commemoratum.* Imponenda cordi epithemata, vnguenta & marsupia ibidem fusius descripta. Adnotatum à Ioanne Baptista Theodosio legimus, vtiliter inter cætera *cordis regioni imponi arsenicum, vt sensim venenis cor assuescat, minusque postea ipsorum vnum ipsum primo petentium incursu lædi.* Non laneis, non pellicu- latis indumentis, in quibus insidere, latere & foueri venenata aura potest, sed bisso, multitio, aut si minus licet, coriis barbaris & perfectis, tela germanorum vndulata & cancellata, hisque similibus induantur. Mutent sæpe vestes, indusia, lintea, eaque suffiant halitu rerum aromaticarum: caute ad ægrum accedant, cautius eundem alloquantur, auersi nempe potius, quam aduersi, sic denique, vt oris eius neq; anhelitum, neque corporis, vlcerumve, vrinæ, fæcum, vllius denique generis eius excrementorum halitum, vaporem, aut odorem excipiant. Ego cum aliquando peste correpto homini, ad quem inuisendum vocatus eram, propius & imprudentius adstarem, vtque bubonem, quem in inguine dextro, anthraces vero duos, quos in aluo habebat intuerer, confertim diductis stragulis ipsum renudassem, actutum densus vapor, teter, & putridus ex rupto carbunculorum abscessu, tanquam è fimo agitato, per na-
B res in cerebrum mihi insiluit, ex quo oborta leipothymia mortuo similis præceps in terram sine sensu decidi: paulo post excitato omnia velut vertiginoso in gyrum circumagi videbantur. Iterumque relapsurus eram, nisi apprehensa lecti columna me substentassem. Cæterum vna res me tum consolata est, quod affecti mihi cordis dolore aut palpitatione, fortiue virium & contumaci exolutione, nulla apparuerunt signa: argumentum dissipatorum tantum spirituum à venenato vapore animalium, nullatenus vero læsæ cordis substantiæ: confirmauit opinionem, subsecutum mox sternutamentum tanto impetu decies repetitum, vt hæmorrhagiæ consecutionem attulerit, quæ me excretio, credo, omni veneni impressione liberauit. Discant, sapiantque moniti meo exemplo cæteri.

Cap. 9. Epist. 2.

Arsenicum cordi imponendum ad pestem & qua de causa.

Quomodo adeundi Medico ægri.

Historia.

De signis præsentis pestilentiæ. CAP. XIII.

VT quis dicatur peste correptus, non est expectandum, vt dolor, tumorve in axillis aut inguinibus oboriatur, exanthemata vel ecthymata per corpus spargantur, anthraces succrescant: permulti enim veneni vi ante moriuntur, quam talia appareant: quare à corde, vitæ domicilio primario quodque veneni impetu primum, maximeque impeti solet, prima & certissima huius morbi signa sunt petenda. Ergo peste correpti crebris animi deliquiis tentantur: Pulsus ipsis alias remissior & rarior est, alias fre-
C quentior, de nocte maxime: Punctiones tanquam ab aciculis toto corpore sentiunt, sed nares pruriunt præsertim: occasione scilicet malignorum vaporum à visceribus sursum & in superficiem effusorum: ardet pectus, palpitat cor, cum dolore sub papilla sinistra, dispnoea & asthmate, tussi, cardialgia, hypochondriorum, à vaporum caloris febrilis vi suscitatorum copia distentorum, elatione sæpe tanta, vt tympanite laborare videantur. Nausea exercentur, sæpe & vomitu multo & laborioso, quo viridia, nigra omninoque varia, his per inferiora deiici solent proportione respondentia excernuntur: rapto scilicet in cordis consensum ventriculo per viciniam & vasorum communionem. Sanguis sæpe solus & sincerus vomitu tandem reiicitur. Sæpe non vomitu tantum è ventriculo, sed & non raro ex naribus, ano, & mulieribus ex vtero. Interiora nonnunquam vruntur, exteriora algent, rapto à forti viscerum incendio intus cucurbitulæ modo animantis vniuerso calore. Tum palpebræ tanquam à sugillato liuent, vniuersa facies visu horrida est, & plumbeo colore tincta, oculi flammei rubent, & tanquam sanguine aut alio humore turgentes collachrymantur. Denique vniuerso corporis habitu multum à se mutato, & subflauo sibi penitus sunt dissimiles. Quibusdam febris ardens, quæ se vlceratis faucibus, inexhausta siti, linguæ ariditate & nigritie prodit, tantam phrenitidem inflammato cerebro immittit, vt nudi diffugien-
D tes è fenestris se aut in puteos vicinaue flumina præcipites agant. Aliis sic membrorum compages exoluitur, vt se sustinere nequeant; ab initio profundiore & inexpugnabili somno sepulti, febre vapores crassos ab humoribus crudis, frigidis quibus abundant, tanquam à succensis viridibus lignis ad cerebrum submittente. Talis somnus illos præcipue detinet, dum materia bubonis aut carbunculi cogitur & suppuratim concipit. Sępe à somno illo excitatis sparsæ, per cutem apparent maculæ cum sudore fœtido. Quod si acriores sint, qui excitantur ad caput halitus, pro somno vigilias iuges inferent, omnino vt pro corporum temperie & humorum conditione varia in peste correptis emergant symptomata, vrinæ, nec semper, nec omnibus eiusdem sunt coloris & consistentiæ. Nam aliquando sanorum sunt vrinis similes, colore nempe & substantia laudabiles: quod corde, præsertim affecto à venenata aura subeunte, spiritus magis afficiantur, quam humores. Imo illi iam confecti sint, & corrupti, his affici & corrumpi adhuc incipientibus. At vrinæ, humorum effectorum & partium, in quibus fiunt, colliguntur, & per quas meant, tantum sunt indices. Hæc ratio longe mihi videtur verisimilior, quam eorum, qui dicunt naturam veneni malignitate deterritam certamen fugere, nec morbificam materiam aggredi. Quibusdam sic deiecta est appetentia, vt totum triduum & quatriduum in inedia & omnis cibi abstinentia exi-
E gant. Denique mira & prope infinita est symptomatum varietas, quæ in hoc morbi genere apparet & pullulat, pro veneni, vt diximus, specie, corporum & partium effectarum conditione. Non enim omnia in omnibus apparent, sed alia in aliis, & certa tantum in certis.

Vnde præsentis pestis signa certa petenda.

Causa vomitus in his, quos pestis tenet.

Peste correptis faciem repente a se ipsa mutari.

Peste correpti cur soporosi.

Causa tantæ varietatis symptomatum in variis hominibus peste correptis.

Cur in peste vrina aliquando sanorum vrinis similes.

Quæ signa pestis sint lethifera. CAP. XIV.

IN peste funestum est continenter & ardenter febricitare: lingua arida scabra & nigra esse, dispnoea laborare, intro magnam, foris paruam respirationem esse: siti inexhauste, iugibusque vigiliis, deliria, phreni-

Vlcerosa & clamosa ab initio lassitudo pestem lethiferam arguit.

Vrina.

phrenetidem & furorem superuenire; conuelli etiam, singultire, corde palpitare, frequenter & vehementer animo linqui. Iactatio præterea cum nausea, vomitu assiduo, porraceo, atro, cruento, facie liuida, nigra, horrida, aspectu truci, & sudore frigido mortifera est. Sunt, quibus statim ab initio vlcerosæ lassitudines, clamosæ & sub cute cum atroci doloris cruciatu pungentes veniunt, oculi in orbita atrociter vibrãtur, vox raucescit, lingua tremula balbutit, anim⁹ delirans absurda loquitur. Hi certe periculosissime ægrotant, non secus, quam illi, quibus vrinæ liuent, nigricant, turbatæ sunt lixiuio vel vrinis iumentorum similes, cum æneoremate vario, liuido nempe, viridi, nigro, & pingui, oleosoque araneorũ telis simili, rotundo corpusculo supernatante. Si anthracum caro nigra est & arida, tanquam ab inusto candente ferro, si illi vicina liuet, si materia reflua & foris intro relapsa delitescit. Si diarrhoea superueniat cum deiectionibus valde fœtentibus, liquidis, tenuibus, viscidis, nigris, viridibus, æruginosis: si vermes ab insigni humorum corruptione deiiciantur totque excretionibus nihil æger iuuetur: si caligent frequenter oculi: si nares contrahantur; si spasmus cynicus, si tortura oris conuulsis æqualiter vel inæqualiter faciei musculis: si vngues nigrescant; si denique creber singultus, toti vero corpori conuulsio aut resolutio superueniat, mors est in propinquo, & cardiacis tantum, minime vero catharsi, aut phlebotomia pugnandum.

Anthraces pestem lethiferam facere.

B

De signis pestis ab aeris inquinamentis citra humorum vitium manantis.
CAP. XV.

Cur iisdem bubones haud erumpunt.

AB aeris corruptione manare pestilentiam intelliges, si valde contagiosa est, & momento in plures serpit. Si velociter & multos interficit, adeo, vt multi, dum solita negotia obeunt, per porticus, plateas & vicos deambulant, nullo morbi malive signo apparente, nullo dolore premente, repente corruant & moriantur: nam aeris corrupti pernix & valde cita est pernicies in spiritibus nostris inficiendis, cordis viribus conficiendis, ægroque interficiendo, haud tanta iactatio ægros diuexat, quia labori illi vires statim veneni rapida malignitate dissipatæ non sufficiunt, frequenti propterea syncope prehenduntur, paucis bubones, paucis pustulæ surgunt: eadem omnino de causa, qua vrinæ sanorum similes sunt.

De Signis pestis ab humorum vitio & putredine in corpus allecta.
CAP. XVI.

C

Quib. signis scire liceat, pestem in hoc aut illo humore insidere.

Signa pestis in biliosa humore insidentis.

Signa pestis sanguine insidentis.

Pestis pituitæ insidentis signa.

Pestis humori melancholico insidentis signa

In qua spectie pestis inspicienda vrina.

Cur peste correptorum alii sitiant, alii minime

CAusas corruptionis humorum à phlethora, obstructione, intemperie & ciborum cacochymia antè repetiuimus: nunc corrupti cuiusque humoris in nobis dominantis signa exponenda sunt, vt contrarii oppositione ad sanitatem naturæque integritatem reuocari, vel excerni arte medica possit. Ergo si flauius solito corpus appareat, vitium facientis & copia & qualitate bilis signum est: Si nigrius, melancholici humoris: si pallidius, pituitosi: si rubidius venisque elatis tumentius, sanguinis. Pustularum, tumorumque & macularum surgentium color humoris prædominantis colorem quoque exprimit; vt & excrementa vomitu, ano, & aliis locis deiecta: corporis affecti segnities & alacritas, febris præsentis circuitus, tempus anni, ætas, regio, diæta.

Obstructionẽ tollunt, quę vim habẽt incidẽdi, penetrandi, attenuãdi, detergendi. Obstructionis occasione febres vna cum peste veniunt, non continuæ modo, sed & intermittentes paroxysmo, tertianario vel quartanario. Quę igitur in humoris biliosi infectione corruptioneve defixa est pestis, seipsum ipsum signis commemoratis bilis prædominantis prodit, nempe calore cutis, pustularum & excrementorum, tum pręterea interficiendi rapiditate & symptomatum vehementia, oris amaritudine, deiiciendi laborioso & assiduo conatu propter bilis intestina, in ipso transitu stimulantis & abradentis acrimoniam. Quæ in crassiorum humorum, vt sanguinis, corrupta substantia insidet: multis & copiosis se sudoribus prodit, diarrhoea, per quam multa & varia deiiciuntur: sæpe etiam cruenta. Quæ à corrupta pituita est, cum profundiore somno inuadit, omnium membrorum spontanea lassitudine: à somno tãdem excitatis omnium artuum tremor non raro superuenit: obstructa humoris crassitie spiritus in mẽbra via. Quæ vero in melancholici humoris vitio sedem habet, cum capitis grauitate & dolore coniuncta est, multa tristitia, pulsu profundo & paruo.

D

Cæterum pestis in humorum corruptione residentis certissimum omnino signum ab vrinis petẽdum est. Nam vitiatorum humorum signa in vrinis non possunt non elucere. Itaque turbatæ vrinæ & iumentorũ vrinis similes, nigræ aut virides eius rei fidem facient, clarissimam. Cæterum quosdam sitis male habet, alios ne tantillum exercet quidem, quia in stomacho seu ventriculi orificio bilis pituitave aliquando tantum putrent, aliquando præterea naturalium partis facultatum, vt appetentiæ œconomiam labefactent. Quod si tum aeris, tum humorum vitio & infectione febris contingat, magna erit commemoratorum signorum confusio.

De prognosi in pestilentia instituenda. CAP. XVII.

E

Historia.

FVturos morborum motus & euentus optime prædicere licet, perspecta morbi & symptomatum eius natura, corporis totius & partis obsessæ conditione, functione & præstantia: quanquam hoc dici in genere potest, morborum pestilentium non esse certas prædictiones salutis aut mortis. habent enim motus valde inconstantes, nunc rapidos aut celeres; alias tardiores, alias momento fere eodem, quo quis afflatus fuerit aura venenata inter ambulandum, negotiave solita obeundum suffocantes, surgentibus per cutem pustulis cum acri dolore, ac si vniuersum corp⁹ apum aculeis vndiq; compungeretur, quod in peste Lugdunensi Carolo Rege Lugduni agente, ipsi oculis iudicibus obseruauimus. Contingit nonnunquam, vt sæuientium paulo ante symptomatum subita fiat remissio,

ægriq;

A ægrique melius habere videantur, imo omnino belle. Id Mariæ, vni ex mitellatis Reginæ matris ancillis contigit famosa illa pestilenti anni constitutione, dum Rex Carolus in Rossilionensi castro ageret. Illi enim peste afflatæ, bubo in inguine obortus, subito ad interiora reflexu euanuerat, adeo vt tertio morbi die, mali, morbique expertem se prædicaret, nisi quod vrinæ difficultate premeretur (inflammata credo vesica materiæ intro relapsu) cæterum animo & corpore constans, perque cubiculum obambulans eadem illa die interiit. Cuius rei nouitas perterritum Regem, discessum illinc maturare cocgit.

Quinam pesti sint maxime obnoxii.

Cur iuuenes citius peste corripiuntur quam senes.

Hoc morbi genus etsi neminem, cuiuscunque ætatis, temperiei, complexionis, diætæ & conditionis sit, prætereat: sæpius tamen iuuenes biliosos & sanguineos inuadit, quam senes frigidos & siccos, quibus humiditas putredinis fomes longo ætatis decursu est desumpta, & viæ, vasaque & cutis spiracula, quibus intro subire & penetrare aura venenata possit, angustiora. Adde quod senes domi se contineant, iuuenes vero voluptatum & negotiorum causa in aere & sub dio sæpius versentur, vnde pestis inquinamenta crebrius veniunt.

Cur peste regnante reliqui morbi cessent.

Quæ a corruptione humorum pestis nascitur, haud ita contagiosa est, quam quæ aeris vitio serpit. Sed eo pestilentiæ genere pituitosi & melancholici citius grauiusque affliguntur, quia ipsis humores sunt viscidiores, & crassiores, corporaque frigida, & minus perspirabilia, quibus ex causis humores citius grauiusque B putrescunt. Cacochymi homines huic etiam pestilentiæ magis sunt opportuni: nam in succorum prauitate magna est ad putredinem præparatio. Hoc ex eo intelligas quod peste regnante nulli fere alii morbi per vulgus grassentur eorum, qui ex cacochymia ortum habent: statim enim omnes in pestem degenerant. Itaque cum apparere & vagari incipiunt, pestis breui desituræ, iamque desinentis est argumentum. Cæterum cacochymos eos hic demum intellectos volo, quibus nulli patent in cute meatus, & tanquam riui præter naturam, quibus cacochymia diffluat & repurgetur. Obseruaui enim eos peste minus tentari, quibus cancri sunt vlcerati, quibus nares fœda ozæna diffluunt, lue venerea abscessibus & vlcerib. fœta correptos, scrophulosos, elephāticos, leprosos, scabiosos: omnes denique, quib. vlcera sunt in corpore fistulosa & fluētia: eodem priuilegio gaudere etiā putem quartanarios, quia sudorifico, qui in quartum quemque diem incidit, horrore multam congestæ cacochymiæ excretionem faciunt. Id verisimilius est, quam credere, venenum, quod extrinsecus imminet, ab eo, qui in interno corpore latet, fugari.

Cur grauidæ facilius peste corripiantur.

Grauidas contra mulieres, quia multa cacochymia menstruali exitu prohibita turgent, huic morbo magis patere animaduerti, correptasque rarissime conualescere. *Atri liuidiue abscessus, ecthymata, exanthemata eodem colore suffusa lethalem omnino morbum arguunt. Bubonem præcedere, & antequam febris* C *veniat, apparere, salutare est*: mitioris enim veneni indicium est, & victricis naturæ, quæ ipsa per se multam eius portionem foras depellere à visceribus potuit. *At si febri bubo superueniat, omnino funestum & lethale signum est*: ab effera enim venenatæ materiæ malignitate non quidem translatæ, sed propagatæ id contingere certum est: non per naturæ victoriam, sed materiæ multitudinem: cuius pondere natura oppressa vincitur.

Cur Luna decrescens peste correptis sit perniciales.

Li. 7. de hist. anim. ca. 2.

Luna decrescens peste correptis sæpe fatalis est ad interitum, quia tum humores sub plena Luna collecti magis turgent mora & copia, & facultates, quibus corpus regitur, sunt debiliores, propter caloris natiui, qui ante Lunæ plenæ lumine, adeoque calore fouebatur & augebatur, imbecillitatem. Nam vt est ab Aristotele proditum, *exitus mensium frigidiores sunt & debiliores*: ideo mulierum generi tum fere mēstrua profluuia contingunt. *In aere crasso & nebuloso pestis minus sæuit, & contagiosa est*, quam in tenui, siue à calore solis ea sit tenuitas, siue ab Aquilonari flatu & frigore. Ideo Lutetiæ, vbi natura & sordium copia aer caliginosior & crassior est, pestilentia minus sæua, minusque contagiosa esse solet, quam in Prouincia Gallica; tenuitas enim aeri pro stimulo est.

Cur pestis vbique sit lethalis.

Est tamen omnino & vbique lethale hoc malum, quia scilicet statim cor, vitę arcem, impetit: saltem non fere ante eius signa per corpus apparent, quam corde iam occupato: at vix quemquam reperias, qui de aduocando Medico cogitet, qui sibi & tanto malo mederi velit, antequam morbi signa oculis & tactui manifesta emergant, tum vero cor obsessum tenetur: corde D vero obsesso & occupato, quæ iam salus vitæ sperabilis esse potest? Ergo quia tardius remedia veniunt, promptum vero & veluti alatum in vitæ nostræ perniciem est malum, ideo ex eo plures intereunt.

Metus & confidentia quam vim habeant in nos peste grassante.

Adde, quod ad primam tam diri & efferi mali suspicionem, sic imaginatio, sic mens, cuius in corpus & corporis humores varie concitandos, magna & incredibilis vis est, metu imminentis mortis, & desperatione salutis perturbatur, vt vna perturbatis humoribus, naturæ præsidia omnia collabi & ruere sit necesse. Hoc ex eo intelligere est, quod imperterriti isti & mire confidentes, tum clinici, tum vespilones, etsi peste correptis ad omnia etiam trulæ & matellæ vilissima officia præsto sint, non fere tamen afficiantur malo, & affecti rarius conficiantur.

Quomodo fiat suscitetur que in nobis febris pestilens. CAP. XVIII.

Pestis prima origo semper ab aere.

Fomitem quidem sæpe in corporibus nostris inuenit, sæpe & illecebram pestis humorum nempe putredinem, aut ad putrendum habilitatem: *nunquam autem primam originem; ab aere inquinato hæc semper est.* Febris ergo pestilens sic in corpore suscitatur. Pestilenti aere per inspirationem in pulmones, & transpirationem in extrema venarum, & arteriarum in cutem sparsarum oscula attracto, sanE guis vel in sanguine humores putrentes iam, vel ad putrendum paratiores primum inficiuntur, & in venenatum quid, agenti nempe simile, conuertuntur. Humores illi calcis viuæ aqua primum affusa conspersæ instar vaporem de se putridum excitant, qui in principes partes & cor maxime elatus, sanguinem spirituosum in ipsius ventriculis feruentem, vnaque vitales spiritus contagione inficit; hinc feruor quidem febrilis: Is feruor cum maligna qualitate in vniuersum corpus per arterias effusus,

pestife-

pestifero veneno omnia, etiam solidas ossium partes, imbuit, variasque præterea turbas pro sui specie, A
& corporis, humorumque, in quibus præcipue pestis se defigit, conditione excitat. Veneni tum &
naturæ oppugnatæ conflictus emicat, à quo si natura victrix recesserit, excretrice facultate vsa, ipsum
longe à partibus nobilibus amandabit depelletque, vel sudoribus, vel vomitibus, hæmorrhagia alui,
aut vrinæ profluuio, bubonibus, carbunculis, pustulis, maculis, cæterisque id genus per cutem eruptio-
Naturæ victæ signa.
nibus. Sin contra venenum potentius est, natura suppar & prostrata iacet, subortaque crebra primum
palpitatione, mox frequenti syncope, homo tandem interit. Est enim id præ cæteris pestis, pestilentisq;
febris indicium, virium statim ab initio, nullo labore, nulla præcedente effatu digna vacuatione con-
fractio & exolutio. Cætera signa ex præcedentibus sunt repetenda.

Quem in locum se recipere debeat æger pestifera aura primum afflatus.

Cap. XIX.

Aeris mutationem valere ad sanationem pestis.
Diximus, perpetuam pesti primamque originem ab aere esse: ergo vbi primum pestifera aura affla-
tus erit æger, postquam sumpto alexiterio sibi prouiderit, in aerem salubrem & à peste immunem
quantum fieri potest, se subducet: in aeris enim mutatione magna spes futuræ sanitatis consistit. Vnum
namque ex omnibus aerem frequentius & copiosius allicimus, vt quo ne ad punctum quidem tempo- B
ris vita carere possit: itaque ex illo allecto intromissi veneni pendet emendatio & correctio, vel incre-
mentum, prout scilicet purus & syncerus veniet, vel inquinatus. Sunt, qui putent, arcto conclaui aerem
vndiq; quantū fieri & ferri potest, obseratis fideliter fenestris ab ingressu arcente, ægrū concludendum
esse: at ego satius esse existimo, fenestras illas apertas esse, vnde flat, subitque ventus ei, qui venenatam
auram intulit, ex diametro contrarius: nam etsi nulla alia aliunde causa affluat, certe à seipso aer mini-
me difflatus, & arcto loco citra flabellationem conclusus facile corrumpitur. Itaque per immotum si-
Aerem conclusum facile corrumpi.
lentemque à ventulo vel minimo aerem suaserim ipsum circa ægrum concitandum flabello, vel cras-
siore & maiore tela in oxycrato macerata, sic in alto librata ex fuste crassiore, vt illius concussione aer
concuti & agitari, æger vero leui refrigerio recreari & exhilarari possit. Transferendus quotidie in no-
uum cubiculum æger est, mutandæ stragulæ & lintea, ignis perpetuus & luculentus sit, præsertim de
nocte in conclaui, quo decumbit æger, quo purior aer fiat & defæcatior à nocturnis vaporibus, tetris-
Calorem vires resoluere
que & pestilentibus ægri & excrementorum eius halitibus. Interim ne, (si æstas vigeat) excitati ignis ca-
lore æger resoluatur, & dissipatis spiritibus languidior euadat, conspergendum erit cubiculi solum oxy-
crato, vitium pampinis in aqua frigida madefactis, foliis floribusque nenupharis, populi & similibus.
Abstinendum ardentissima æstate à suffitibus validioribus & nimium odorantibus, quia caput tentan- C
do dolorem augent. Ægri lecto cubiculoque toti circumponentur lintea crassiora, in oxycrato ex aqua
rosarum, si sumptus ferre potest, parato, madefacta. Illa ex non admodum alba tela sint oportet, sed
subatra: quia albedo multa & ingens dissipat visum, doloremq; capitis auget dissipatis spiritibus: qua
de causa claro & multo sole illustrari cubiculum minime decet. Contra de nocte accensa fumalia præ-
Peste correptos continendos esse loco moderate luminoso.
sto sint oportet, quæ moderato lumine spirituum foras moderatam reuocationem faciant. Odorati i-
gnes parabuntur ex frustulis ligni iuniperi, genistæ, fraxini, tamaricis, corticis malorum arantiorum,
medicorum, limonum, caryophyllorum, benioini, gummi arabici, radicis ireos, & myrrhæ, crassiuscule
cõquassatis, coniectisq; simul in prunas ardẽtes pyrotheca conclusas. Certe accensi iuniperini ligni aut
baccarum halitus serpentes è tota vicinia fugare creditur, Fraxini vero, authore Plinio, contra venena
tanta vis est, vt ne matutinas quidem, occidentesve vmbras, quam sunt longissimæ, serpens arbori eius
Materia ignium odoratorum.
attingat, adeo ipsam procul fugiat. Experti prodimus, si fronde ea gyro claudatur ignis & serpens, in i-
gnem potius, quam in fraxinum fugere serpentem. Alia est etiam ars aeris corrigendi. In candentes la-
pides lebete conclusos, acetum decoctionis rutæ, saluiæ, rorismarini, baccarum lauri, iuniperi, nucum
Lib. 16. c. 13. Fraxini & serpentum mira antipathia.
cupressi, & similium effunditur, inde vapor, fumusve crassior, & odoratus in cubiculum vniuersum ef-
funditur. Parari præterea suffitus possunt ex materia crassiore & viscida magis, vt crassiorem, diuturnio- D
remque fumum ignis vi exhalet, cuiusmodi sunt ladanum, myrrha, mastiche, resina, terebinthina, sty-
rax calamita, olibanum, benioinum, baccæ lauri, iuniperi, caryophylli, vna intritis saluia, roremarino,
maiorana & similibus. Diuitibus parantur candelæ & fumalia cerata, sebo vel ceræ aromaticis rebus
admixtis, flagrantia. Spongia macerata in oxycrato ex aceto rosato & aqua rosarum parato decoctionis
caryophyllorum, camphora pauca addita ægro ad manum esse debet, vt hac crebro naribus admota
spiritus animales recreentur & roborentur,
Aqua odorata.
Aqua sequens in hanc rem est valde efficax: ℞. *rad. ireos flor.* ℥ *iiij. zedoar. spicæ nard. an.* ʒ *vj. sty-
rac. calam. benioin. cinamo. nucis mosc. caryoph. an.* ʒ *j. ß. theria. vet.* ℥ *ß. crassiusculum conterantur in puluerem, & per
duodecim horas, macerentur in lib. iiij vini albi generosi super cineres calidos destillentur in alembico vitreo*; in liquo-
re stillatitio spongia immergatur, imbutaque linteo aut pyxidula concludatur, & naribus sæpe admo-
ueatur. Vel, ℞. *aqu. ros. & acet. ros. an.* ℥ *iiij. camph. g. vj. theria.* ʒ *ß. dissoluantur simul, includantur phiala vitrea,
quam æger sæpe naribus admoueat.*
Nodulus.
Opportunior est etiam sequens in hanc rem nodulus: ℞. *ros. p. ij. rad. ireos flo.* ℥ *ß. calam. arom. cinam.
caryophyl. an.* ʒ *ij. styra. calam. & benioini an.* ℥ *ß. cyperi* ʒ *ß. redigantur in puluerem crassiorem, & fiat nodulus inter
duas syndones crassitudinis pilæ palmariæ.* Madefiat subinde in aqu. ros. ℥ viij. & acet. ros. ℥ ij. admoueat æger E
naribus. Pro temporum ratione varianda sunt aromatica: nam æstate nec moscho, nec zibetho, nec si-
Quibus valida odorata noceant.
milibus calidis vtendum: quin nec omnino odoratis validioribus & flagrantioribus mulieres strangu-
lationi ab vtero obnoxiæ, aut febricitantes, aut cephalalgici vti debent: mitiora eligenda venient. Suf-
ficient itaque parata ex pauca camphora, & caryophyllis conquassatis & maceratis in aqua rosarum &
aceto rosato.

Quæ

Quæ victus ratio esse debeat, ac primum quis ciborum delectus.

CAP. XX.

Cur pleniùs nutriendi peste correpti.

VIctus ratio in pestilente morbo debet esse refrigerans, & resiccans: minime tenuis, sed paulo plenior. Quia enim per id genus morbi multa fit dissipatio spirituum, & facultatum exolutio, quam sequitur frequens syncope, ideo copiosiore cibo, coctu distributuque facili, ea iactura, quam citissime fieri potest, reparanda venit. Itaque nemo eorum, qui peste correptus tenuiter vixit, vnquam conualuit: pauci eorum, qui plenius nutriti, cibos appetiuerunt, perierunt. Dulcia, crassa, humida, viscida, quæque omnino & exquisite tenuium sunt partium, edulia vitanda sunt: dulcia enim flammam facile concipiũt humida putrescunt, crassa & viscida obstruunt, putredinemque adeo accersunt: quæ tenuium sunt partium, humores nimium attenuant, inflammant, calidosque & acres halitus in cerebrum suscitant, à quibus febris augetur. Itaque vitanda *allia*, cæpe, sinapi, salsa: speciata omnia, legumina, quia flatus crassos gignunt obstructionis authores, fugienda sunt: at eorum decoctum, quia diureticum est non omnino est contemnendum. Sit igitur hæc cibandi ratio panis eligatur bene coctus, subactus, fermentatus, & subsalsus, frumentaceus, vel farragineus, nec tenerior, nec plurium dierum. Eligantur carnes, quæ facile coquantur & distribuantur, laudabilem succum multum gignant, paucum vero excrementosum. Cuiusmodi sunt veruecinæ iuuenes, vitulinæ, hœdinæ, lepusculorum, pullorum, pullastrorum, perdicularum, pipionum, turdorum, alaudarum, coturnicum, merularum, turturum, attagenarum, phasianorum & similium, vitatis fluuiaticis auibus. Insuccentur carnes in omphacio, aceto, succo limonum, arantiorum, citreorum, punicorum acidorum, fructuum oxyacanthæ, vuæ crispæ, & ribes, oxalidis domesticæ & syluestris. Sunt enim omnia eiusmodi acetosa in hoc morbi genere valde salubria: nam appetentiam excitant, febris ardorem compescunt, ciborum in ventriculo corruptionem remorantur, humorum putredini & venenatæ qualitati resistunt. Quanquam his minus vtantur, qui ventriculo sunt imbecilliore, sensu exactiore prædito, & pulmonum morbis, tussique obnoxij, vel vtentur temperatis saccharo & cinamomo. Elixis si quando vescatur æger, saporabuntur iuscula lactuca, portulaca, scariola, borragine acetosa, lupulo, buglossa, cressone, pimpinella, calendula, chærefolio, seminibus refrigerantibus, hordeo & auena mundatis, cum pauco croco: nam crocus spiritus multos gignit, & veneno resistit. His addantur radices aperientes ad liberanda obstructa: omnino tamen iuscula multa humiditatis occasione erunt vitanda: capparum fructus prima mensa comesti appetentiam excitant, obstructionesque expediunt, sed non admodum multo oleo & sale condiri debebunt, vtiliter iusculis incoquuntur. Pisces omnino improbandi sunt, quia facile in aluo corrumpuntur. Si tamen his delectetur æger, eligendi sunt saxatiles, aquarum nempe purarum, arenosarum, calculis rupibusque attritarum incolæ, & friabiles: huiusmodi sunt truttæ, lucij, percæ, gobites fluuiatiles, astaci fluuiatiles in lacte extincti testudines, & id genus alij. Quod ad marinos attinet, vesci poterit auratis, cuculis, lyris, asellorum speciebus omnibus, ericis, trichiis sale minime conditis, his, quibus à margaritarum niueo splendore nomen est, & rhombis. Oua in aqua elixa, & cum succo acetosæ comesta prosunt: quemadmodum & hordeata saporata granis mali punici acidi, & si febris vehemens est, seminibus papaueris albi. Talia hordeata coctu distributuque facilia sunt, nonnihil detergent, multum humectant & aluum molliunt. Sunt tamen, quibus nauseam mouent & capitis dolorem, his abstinendum erit: sed in hordeati locum veniet panatella, panis infriatus in decocto capi. In secundam mensam apponentur vuæ passæ in aqua rosacea cum saccharo in præsens elixa, pruna damascena acida, cerasa acidula, poma curtipendula, pyra panchrestana. Vltima deniq; mensa cydonia sub prunis cocta, cydoniatum, conserua rosarum, buglossi & similia exhiberi poterunt. Vel sequens puluis: ℞ *.coriand.præp.* ℥ *ij.marg.electar.rosar.rasu.ebor.cornu cerui, an.* ʒ *ß.carabes* ℈ *ij.cin.* ℈ *j.ras.cornu vnicor.& ossis de corde cerui, an.* ℈ *ß.sacch.ros.* ℥ *iiij.fiat puluis* vsurpetur post pastum. Si debilior sit æger, vescetur gelatina parata ex carne capi & vitulina elixis in aqua oxalidis, cardui benedicti, borraginis cum portione aliqua aceti rosati, cinamomo, saccharo, & aliis, vt præsens necessitas postulare videbitur. De nocte parata in omnem euentum adesse oportet, euchymarum carnium expressa cum tantillo succi citrei mali aut punici.

Leguminà fugienda, at ipsum decoctum appetendum.

Acida laudātur in peste.

Quibus acida vitanda.

Crocum esse cardiacum.

Pisces.

Hordeatā quibus prosint & obsint.

Puluis post pastum.

Liquor restaurans.

Quod sequitur, restaurans omnium instar esse poterit: ℞. *conf.bugl.borrag.violar.nenuph.& cich.an.* ℥ *ij spec.elect.diamarg.frig.trochisc.de camph.an.* ℥ *iij.semi citr.card.bened.acetos.rad.dictam.torment.an* ℥ *j aquæ decoctionis capi iuuenis cum lactuca, portulaca, buglos. & borrag incocti* ℔ *vj ponantur in alembico vitreo cum carne duorum pullorum, totidem perdicum, & quindecim foliis auri puri, fiat destillatio lento igne. Tum cape liquoris stillatitij* ℔ *vj.ß.coletur per manicam cum sacch.albi* ℥ *ij.& cinam.* ʒ *ß.* vtatur æger tempore suis. Vel *carnem vnius capi veteris & cruris vitulini, duas perdices concisas, cinamo.integri* ℥ *ij.compones sine vllo liquore in alembico vitreo fideliter obturato, curabisque, vt bulliant in balneo mariæ ad perfectam vsque coctionem*. Si enim coquuntur carnes illæ in proprio succo citra vllam ab igne noxam, succus inde prælo exprimatur: expressi succi exhibe in singulas doses ægro vnciam vnam cum aquis cardiacis, triansantalo & diamargarito frigido. Condituræ fructuũ dulcium vitandæ sunt, quia dulcia se in bilem vertunt: at acidulorum prunorum, cerasorum, & similium vtiliter sumi possunt. Cæterum cum *nullum morbi genus sit, quod æque vires debilitet atque pestis*, omninò necessarium est, parca quidem manu, sed frequenter ægrum cibare, habita semper ratione consuetudinis, ætatis, regionis, & temporis: nam per inanitionem periculum est ne venenata materia in superficiem corporis depulsa, à ventriculo famelico ad interiora reuocetur, & ventriculus ipse excrementitiis humoribus biliosis, calidis, tenuibus & acribus repleatur, vnde stomachi morsus & alui tormina.

Fames quā sit noxia peste correptis.

 A

Qualis peste correptis debeat esse potus.

CAP. XXI.

Oxymel. SI febris subest magna & ardens, vino abstinendum, nisi forte oborta syncope, eius loco bibetur oxi-
mel sequens. ℞ *aqu. opti.* ℔ *vj. in his bulliant mellis* ℥ *iiij. ad consumptionem tertiæ partis continenter despuman-
do, colato liquori & in vase syncero reposito, adde acet.* ℥ *iiij. cinam. quod sufficit ad aromatisandum*, vel parabitur
hydro sacchara vt sequitur: ℞ *aqu font* ℔ *iiij sacchа. optimi* ℥ *vj. cinamon.* ℥ *ij. colentur per manicam citra vllam
coctionem: cum vti volet, adde succi citreorum parum.*

Hydrosacchara. Syrupus de acetositate citri excellit inter omnes, qui aduersus pestem vsurpantur.

Salubris etiam est vsus iulapij sequentis: ℞ *succi oxalidis diligenter depurati* ℔ *ß. succi lactucæ pariter defæ-
cati* ℥ *iiij. sacchari optimi lib. j. bulliant simul ad perfectionem, colentur, clarificentur, addendo sub finem aceti parum,*
vtatur inter pastus cum aqua cocta, vel aquæ oxalidis, lactucæ, scabiosæ & buglossi paribus portionibus,
vel *julapij descripti colati & clarificati cape* ℥ *iiij. misceatur cum libra vna aquarum cord. commemoratarum, bulliant* B
parum: ab igne substractis infunde santali citrini ʒ *j. cinam. conquassati* ʒ *ß. coletur per manicam*: Vbi refrixerit, de-
tur ægro in potum cum succo citri. Qui pomatium, pyratium, cereuisiam, aut zythum bibere consue-
runt, poterunt ei potioni indulgere, modo perspicua sit, nitens, nitida ac tenuis, parataque ex fructibus
subacidis, nam turbida & fæculenta non modo crassos humores gignit, sed etiam primæ corporis regi-
onis cruditates, inflationes & obstructiones, vnde febri incrementum.

Oxycrati commoda. Quibus noceat. Oxycrati potus sequenti modo exhibitus ardorem febrilem contemperat, humorum putredinem,
veneniq; feritatem reprimit, & aquam per venas meare facit, modo tamen hæmoptoici, tussiculosi, sin-
gultientes, omninoq; debili stomacto & ventriculo non sint ægri: talibus enim acida omnia sunt fu-
gienda: ℞ *aqu. font. lib. ij. acet. albi rubriue* ℥ *iiij. facch. albiss.* ℥ *iiij syru. ros.* ℥ *ij. bulliant parum*, detur ægro in po-
tum. Vel; ℞. *succor. limonum & citreorum an.* ℥ *ß. vini granat. acidorum* ℥ *ij. aquæ oxalidis minoris & ros. an.* ℥ *j.
aquæ fontanæ coctæ quantum sufficit, fiat iulepus*, vtatur inter pastus. Vel: ℞. *syrup. de limon. & de riues an.* ℥ *j. aqu.
nenuph.* ℥ *iiij. aquæ font. coctæ lib. ß. fiat iulepus* Vel: ℞. *syrup. de nenup. & acetos. simp. an.* ℥ *ß. dissolue in aquæ oxalidis
min.* ℥ *v. aqu font. lib. j. fiat iulepus:*

Aqua gelida potus quibus & quando vtilis. Lib. 3. cap. 7. Quod si æger iuuenis sit, valenti ventriculo, & biliosus natura, non improbarim ipsum aquam fon- C
tanam gelidam pleno haustu copiosius haurire: id enim demum efficax est ad restinguendum & suffo-
candum ardorem febrilem, contra, qui frigidam sæpe & parca manu bibunt, tanquam igni fabrili a-
quam instillarent, flammam incendiumq; augent, & in plures dies velut fouent. Ergo Celsi sententia,
cum in summo morbus est incremento, vtique non ante diem quartum magna siti antecedente, frigi-
da aqua copiose præstanda est, vt bibat etiam vltra satietatem: at cum iam venter & præcordia vltra
modum repleta satisque refrigerata sunt, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt, sed
ipsa aqua frigida tantum ad satietatem data pro medicamento vtuntur. Vbi vtrumlibet factum est,
multa veste operiendus est, & collocandus æger, vt dormiat; fere enim post longam sitim & vigiliam,
post multam satietatem, post infractum calorem plenus somnus venit, per quem ingens sudor effun-
ditur, idque præsentissimum auxilium est. Fallenda tamen interdum sitis veniet frusto carnis melo-
num, cucurbitæ, cucumeris, foliis lactucæ, acetosæ, portulacæ, in aqua frigida madefactis, aut tessela ma-
li citrei in aqua rosarum macerata, & saccharo aspersa ore contentis, & subinde mutatis. At si ætate
confectus sit æger, viribus infirmis, natura pituitosus, vinoq; deditus, exacto febris statu, ac summo iam
ardore deferuescente, poterit vinum dilutissimum in pastu bibere ad virium restaurationem, & spiri- D
Quibus artibus fallenda sitis in febri. tuum dissipatorum suffectionem. Omnino sitim magnam ferre non debet æger, sed hanc vel potu re-
stinguere, vel oris ex oxycrato & similibus collutione fallere, eademque faciem & manus lauare, id e-
nim etiam vires recreat. Si diarrhoea fertur aluus, aqua chalybeata bibita erit ex vsu, lacque insuper co-
Ad linguæ & oris scabritiem. ctum extinctis in eo pluribus & pluries candentibus ab igne calculis. Ad linguæ orisque totius sicci-
tatem & scabritiem confert collutio refrigerata, humectans & leniens, ex aqua mucosa infusionis semi-
num cydoniorum, psillij, addito camphoræ tantillo, cum aqua plantaginis & rosarum. Sordes inde
rudicula reuellendæ & abstergendæ, hinc humectandum os contento aliquandiu & versato oleo a-
mygdalarum dulcium cum syrupo violaceo mixto. Si scabrities in vlcera degenerauerit, contingenda
Ad linguæ & oris vlcera. erunt aqua infusionis sublimati, aut aqua chymistarum. Cæterum quia aquæ potus frequentem supra
mentionem fecimus, visum est hic de aquæ delectu & bonitate pauca adiungere. Non est negligendus
aquarum delectus, quia victus multa pars ex aqua pendet: nam præter quam quod ea vel sola, vel cum
vino mixta in potu vtimur, tum ipsa panem subigimus & densamus, carnes elixamus, iuscula sorbemus.
Aquarum delectus. Putant igitur permulti, aquam pluuialem, quæ æstate decidit, & cisterna bene posita constructaque
colligitur, omnium esse saluberrimam: Inde fontanam, quæ è montium iugis per rupium, silicum, & E
calculorum confragosa decurrit: Tertio ordine putealem, vel quæ è montium imis emergit radicibus.
Fluuiatilis etiam bona est, quæ media hauritur & ex profluente.

Palustris pessima est, si præsertim reses sit: talis enim ferax est & patiens multorum virulentorum
animalium, vt colubrorum, buffonum, & similium. Niualis etiam & glacialis pessimæ sunt propter no-
xiam vim refrigerandi & terrestrem naturam. Sed inter puteanas & fontanas illæ censeri debent proba-
tissimæ, quæ insipidæ sunt, inodoræ, decolores: cæterum claræ, aeris sereni instar, hyeme subtepidæ, &
Hip. sect. 5. aph. 26. æstate frigidæ, quæ cito calent & cito refrigerantur, id est, quæ sunt leuissimæ, in quibus legumina, napi
& similia facile & cito coquuntur: quas denique qui de more bibunt voce clara sunt & ca-
nora, pectore integro & sano; renidenti & viuido fa-
ciei colore.

A *De Alexiteriis in peste vsurpandis* CAP. XXII.

AGendum nunc de propria huius morbi curatione, quæ quam citissime adhibenda est, quia id veneni genus pernicitate remediorum vincit celeritatem. Itaque in hanc partem peccandum potius, vt tempestate pestifera quemlibet morbum pestilentem esse putes, & tanquam pestilentem cures, quia quandiu pestilentiæ seminibus inquinatus est aer, humores in corpore excrementitij talis aeris ineuitabili comercio facile inficiuntur, vt nullus tum fere veniat morbus pestilentiæ expers, id est, qui non sit pestilens natura sua ab initio, vel qui mox talis non fiat. Plerique à sanguinis detractione, alij purgatione, alij ab alexiterio curationis initium ducendum putant. Nos habita ratione præstantiæ partis illius, quæ à pestifero veneno oppugnatur, primo quoque tempore exhibendum alexiterium putamus, quod proprietate specifica tantum tueatur cor à veneno, quantum oppugnatur. Quanquam sunt etiam alia alexiteria, quæ veneni, pestisque periculis cor ægrumque expediunt, non tantum, quia veneni vires tota sua substantia infringunt, sed etiam quia id toto corpore fugant & exigunt vomitu, diarrhoea, sudore, aut alio simili vacuationis genere.

Initium curationis morborum pestilentium ab alexiteriodu cendum.

Ea quantitate alexiterium exhibeatur, quæ debellando quoquomodo veneno sufficiat. Itaque id
B quia ampliore quantitate ingerere non est tutum, ne naturam nostram, cui conseruandæ adhibetur, euertat, ideo quod simul & semel ingerere non licet, id vicibus partiendum censeo, vt tamdiu eius aliqua portio quotidie exhibeatur, quoad omnibus veneni accidentibus, effectis, impressionibusque deletis nihil iam à veneno corpori sit metuendum.

Qua quantitate exhibendum alexiterium.

Eiusmodi alexiteriorum quædam ex ipsorum venenorum portionibus apta proportione cum aliis medicamentis vim veneno contrariam habentibus contemperatis & commixtis constant, vt theriaca, quæ viperina carne constat, vt scilicet admixta venena vehiculi loco sint ad deducendum totum illic alexiterium, seu potius alexiterij vires, vbi præcipuum venenum & magis lethalem fecit impressionem: quia naturæ similitudine & sympathiæ lege, venenum ad venenum statim rapitur,ferturque. Alia mera venena sunt, sed quæ alterum alteri, & vicissim sibi mutuo alexiteria sunt, quomodo scorpij puncturæ medetur scorpius ipse. At cæteris omnibus alexiteriis præcellunt theriaca & mithridatium: nam roborando viscus nobilissimum & vitæ arcem, spiritus etiam dissipatos recreant & reparant, venenumque debellant, non assumpta modo, sed & admota cordis regioni, bubonibus & carbunculis: venenum enim ad se occulta proprietate, vt succinum paleas attrahunt & attractum digerunt, dissipant, interne-
C cinisque omnibus viribus spoliant, quemadmodum *lib. de ther. ad Pis.* rationibus & verissimis experimentis à Gal. est demonstratum.

Cur alexiteriis venena admisceantur.

Venena quædam venenis esse alexiteria.

Theriacæ dotes.

At, inquies, calida hæc sunt, pestis vero ardenti febri sæpe est implicita. Dicimus non tantum imminere homini à febre quantum à peste periculum: quanquam ne febrem in exhibenda theriaca omnino negligere videamur dum ipsam cum cardiacis refrigerantibus mixtam propinamus & admouemus, vt cum trociscis de camphora, syrupo limonum, de nenuphare, aqua oxalidis & similibus. Quo eodem consilio, non nimium annosam, sed mediæ ætatis theriacam eligimus, vt annotinam, aut duorum annorum: fortioribus datur ad sesquidragmam, aliis ad dragmam. Sumpta theriaca, mithridatio, vel alio quouis alexiterio deambulare debet æger, omnino tamen, quam poterit moderate: non vt plerique, qui vbi se peste afflatos senserint, bacchari & impetu cursare non desistunt, quoad vires corpori sustinendo iam non sint, sic enim naturam exoluunt, adeo vt debellando veneno sufficere nequeat.

Quis modus in deambulando à sumpta theriaca.

Post mediocrem igitur deambulationem lecto calide tradendus erit æger, & multa veste operiendus, admotis insuper plantis pedum calidis lateribus, & vesicis suillis, aqua calida repletis inguinibus & axillis, vt sudor prouocetur. Est enim sudor in hoc morbi genere præstantissimũ auxilium, tum febri ad humorum vacuationem, tum pesti ad veneni foras euocationem, quanquam non omnis sudor sanitatis fructus proferat. Narrat enim Georgius Agricola, visam sibi Misniæ in Germania mulierem, cui sudore triduano sanguis per caput & thoracem manabat, & nihilominus interiit.

Historia.

Sudorem prouocabit sequens potio: *℞. rad. chinæ in taleolas sectæ ℥j. ß. guaiaci ℥ij. corticis tamarisci ℥j. rad. angel. ʒij. rasuræ cornu cerui ℥j. baccarum iuniperi ʒiij. ponantur in phiala vitrea duodecim libras capiente, affundatur aquæ fontanæ vel fluuiatilis optimæ ℔viij. macerentur noctem totam super cineres calidos: Mane bulliant omnia in balneo mariæ ad consumptionem medietatis, quod sex vere horarum spatio fiet: Colentur per manicam, inde iterum colentur; sed cum ℥vj. sacchari rosati & theriacæ tantillo*: dentur eius liquoris vnciæ septem vel octo; prouocabunt sudorem.

Sudorifica potio.

Vtiliter etiam sequens puluis præscribitur: *℞. fol. dicta. rut. rad. torment. bet. an. ʒ. ß. bol. arm. præ. an. ʒj. terræ sig. ʒ. iij. aloes, myrrhæ an. ʒß. croci orient. ʒj. mastic. ʒij. puluerentur omnia secundum artem*. Detur ʒj. dissoluta in aqua rosat. vel oxalidis syluestris: assumpto puluisculo illo deambulabit æger, inde in lecto collocabitur, & sudorem sibi, quo diximus modo, prouocabit.

Puluis sudorificus.

Sequens aqua valde commendatur contra venena: *℞. rad. gent. & cype. an. ʒiij. card. bened. pimpinel. an. m. j. sem. oxalid syluestris, & morsus diab. an. p. ij. baccar. heder. & iunipe. an. ʒß. flor. bugl. viol. & rosf. rubr. an. p. ij.*
E *crassiuscule puluerentur omnia: inde madescant per noctem in vino albo & aqua ros. tum addatur bol. arm. ʒj. ther. ʒß. destillentur omnia in balneo mariæ, seruetur stillatitius liquor in phiala fideliter obturata*. Capiat æger sex vnicas cum saccharo, & cinamomi ac croci tantillo: tum deambulet, sudorem sibi prædicto modo peracta deambulatione prouocet.

Stillatitius contra venena liquor.

Aquæ theriacales & cardiacæ ante descriptæ huic instituto sunt perutiles. Sed & sequens valde probatur:

℞. oxalid. agrest. minor. m. vj. rutæ m. j pistentur & macerentur in aceto viginti quatuor horarum spatio, addendo theria ʒiiij. fiat destillatio in balneo mariæ: statim atq; se perculsum æger præsenserit, capiat eius aquæ ʒiij.

In sudando quis modus.

inde ambulet & ſudet. Sudandi finis erit, cum vel exolui incipient vires, vel refrigerari manans humor, tum enim ſiccis linteis & ſubcalidis detergendum corpus, *nunquam ſudor prouocandus pleno ventriculo* : ſic enim calor à coquendi munere auocatur. *Interdicendum ſomno inter ſudandum*, ne cum calore & ſpiritibus venenum intro ſe condat in viſcera. Ergo ſi in ſomnum æger propenſior ſit, valida frictione, vinculis extremitatibus corporis iniectis, multo ſtrepitu adſtantium & confabulationibus excitetur, bona de morbo ſpe impleatur: quod ſi ne ſic quidem ſomnus impediri poſſit, diſſoluatur caſtoreum in acri aceto & aqua vitæ, in nares & aures immittatur. Denique in perpetuis, quantum fieri poterit, vigiliis primo die contineatur, reliquis vel ad quartum vſque diebus, id eſt, ad perfectam vſque veneni excretionem vltra tres vel quatuor horas non dormiat. Interim tamen ex viribus, qui præſens aderit, Medicus æſtimabit omnia: virium enim timenda diſſolutio, quam iuges vigiliæ inferunt, niſi poſt tres à ſudore horas non cibetur, interim vt vires conſtent, ſumat corticem citri conditum, conſeruam roſarum, panem toſtum vino intinctum, carnem myrobalani aut ſimile quid. A

Interdicendum ſomno & qui.

De Epithematibus, & fotu ad nobilium partium robur comparandis.

Cap. XXIII. B

Etiam inter alexiteria cenſenda ſunt topica quædam, quæ, quam citiſſime fieri poteſt, admouenda extrinſecus, vt epithemata cardiaca, & hepatica, ad partium nobilium tutelam & facultatum robur: longe nempe à viſceribus venenatam auram repellentia. Miſcentur ex cardiacis non modo calidis, ſed etiam frigidis, vt æſtum contemperent & repellant validius. Imponuntur tepida cum panno coccino, aut diplomate linteo, vel ſpongia molli in his madefactis, modo ne partium eiuſmodi nobilium regiones carbunculus occupet: ad carbunculum enim non decet vti repellentibus.

Ex qualibus comparanda epithemata in peſte.

Carbunculo non conuenire repellentia.

Epithematum ſequentes habes formulas. ℞. *aquar. roſ. planta. & ſol. an. ℥iiij. aquæ acetoſ. vini gran. & acet. an. ℥iij. ſanta. rub. & coral. rub. pulueriſ. an. ʒiij. theriac. vet. ℥ß. campho. ℈ij. croc. ℈j. caryoph. ʒß. miſce, fiat epithema.* Vel: ℞ *aqu. roſ. & plantag. an. ℥x. acet. roſ. ℥iiij. caryoph. ſant. rub. coral. rub. pulueriſatorum, ſpec. diamargaritifrigid. an. ʒi ß. camphoræ & moſchi an. ℈j. fiat epithema.* Vel: ℞. *aquarum roſarum & meliſſæ an. ℥iiij. aceti roſat. ℥iij. ſantal. rub. ʒj. caryophyl. ʒß. croci ℈ij. camphoræ ℈j. boli armeni, terræ ſigillatæ, & zedoariæ an. ʒj. fiat epithema.* Vel. ℞. *acet. roſ. & aquæ roſ. an. ℔. ß. camphoræ ℥ ß. theriac. & mithridat. an. ℥. j. fiat epithema.* Vel: ℞. *aqu. roſæ. nenup. bugl. aceto. aceti roſ. an. ℔ß. ſant. rub. roſ. rub. an. ℥iij. florum nenuphar. violar. campho. an. ʒß. mithridat. & theria. an. ʒij. Terantur & miſceantur ſimul omnia.* In ipſo, quo vtendum erit, articulo ſeorſim in vaſculo eorum excipiatur portio, qua tepida foueatur viſcus affectum. C

Epithematũ cardiacorũ formula.

Sintne purgatio & phlebotomia neceſſariæ per morborum peſtilentium initia.

Cap. XXIV.

Firmato præſidiis & alexiteriis corde, ad phlebotomiam & purgationem veniendum. De phlebotomia ingens eſt inter Medicos controuerſia. Quia illam ſuadent, aiunt, febrem peſtilentem defigere ſe in ſanguine, in eodemque venenum peſtilens ſedem ſuam ſtabilire: itaque inde in reliquos humores facile ſerpere, niſi detracto ſanguine vna & venenum ſanguini inſidens dematur. Qui contra ſanguinem mitti non probant, aſſerunt, ſæpius contingere, vt à putredine ſanguis ſit immunis, reliquos tantum humores veneni infici contagio. Si quis meum iudicium in quæſtione illa ancipiti requirat, dico, peſtem alias à ſolo aeris vitio pendere, alias inſuper ab humorum corruptione & infectione: cuius initium ab aeris vitio & contage venerit, id virium per ductus corporis in viſcera tandem peruenit, quemadmodum ex abſceſſibus intelligere eſt, qui nunc pone aures, nunc ſub axillis, alias in inguinibus prorumpunt, prout cerebrum, cor aut hepar inuectione affecta fuerint. Hinc enim & anthraces manant, aliæque materiæ collectiones, & eruptiones, quæ quauis corporis parte cernuntur, natura nempe excretricis facultatis robore vſa, ad excernendum intus foras, quod moleſtum & inimicum eſt. Hunc igitur naturæ motum ſi Medicus imitari debet, profecto nec purgandum, nec ſanguinem detrahendum putabit: ne motu contrario foris intro reuellendo, naturæ motum, qui fit intus foras, interturbet. Sic ſæpe videmus, quibus ob bubones venereos purgatio præſcribitur, vel ſanguis detrahitur, his materiam reddi inſupurabilem, eiuſdemque intro reuocatione luis venereæ inferri conſecutionem. Quare *emergentibus bubonibus, carbunculis, aliiſque eruptionibus peſtilentibus, quarum cauſa ſit in ſolo aeris vitio, à purgatione & phlebotomia abſtinendum.* D

Rationes probantium & improbãtium phlebotomiam in peſte.

Controuerſiæ compoſitio.

Cur purgatio & phlebotomia non [illegible]niant [illegible] ſpiritu [illegible] affixa.

Sufficiet vero cor, omneſque partes nobiles alexiteriis, vi veneni retundendi propria præditis, intrinſecus & extrinſecus præmunire.

Non enim dubium eſt, quin debilitata vtroque vacuationis genere natura, exhauſtiſq; vna cum ſanguine ſpiritibus, aura venenata in vacuum corpus facilius ſubeat & recipiatur, receptaque in idem debilius factum, tyrannidem exerceat. E

Anno Domini ſeſquimilleſimo ſexageſimo quinto, qui annus toti fere Galliæ peſte peſtilentibuſque morbis fœtus & funeſtus fuit, ex omnibus vrbium, per quas Carolo nono Regi iter Bayonam erat, Medicis & Chirurgis diligenter & ſtudioſe ſciſcitatus ſum, quid ægris ſucceſſiſſet ex purgatione & phlebotomia, vna voce reſponderunt, obſeruaſſe ſe ſedulo; omnes peſte correptos, quib. liberaliter ſanguis detractus fuerat, & corpus valide purgatum, deterius inde habuiſſe, tandemque interiiſſe: reliquos quibus ſolis alexiteriis prouiſum eſſet, fere cunctos euaſiſſe: id enim genus peſtis haud ab humorũ corruptione, ſed à primario & ſolitario aeris vitio cauſam habebat. Idem euentus antea notatus fuerat in [illegible] grauedine, cuius ſupra meminimus: nempe ex purgatione & ſanguinis detractione deterius [illegible] ſucceſſiſſe. Non negauerim tamen, quin ſi ingens aliqua in corpore plethora ſubſit vtri-

Hiſtoria.

A vtriq; remedio locus esse possit, præsertim per initia, etsi materia efferum habeat orgasmum, vnde metus immineat irruptionis in partem aliquam nobilem. Scimus enim ab Hippocrate sancitum, quod *quicunque morbi ex repletione fiunt, hi vacuatione curentur: & quod in morbis valde acutis, si materia turget, medicari eadem die expedit: tardare enim in talibus malum esse*: sed talia non pestis ratione & occasione fiunt, verum corporum affectorum, & affectuum vna cum peste complicatorum. Tum igitur licet fortasse liberalissime sanguinem mittere & validissime purgare, ne pestilens venenum materiam paratam offendat, & correptam contagione inficiat, vnde pestis nouas & longe maximas vires assumat: præsertim cum moneat Celsus. *Quo celerius eiusmodi tempestates corripiunt, eo maturius auxilia, etiam cum quadam temeritate esse rapienda.*

Quando in peste purgationi & phlebotomia sit locus.
Aph.22. sect.1.
Aph.10. sect.4.
Cap.7. lib.3.

Ergo si venarum tumor magnus subest, si oculorum & faciei flammeus rubor, si arteriarum in temporibus pulsatio, si spirandi ex pondere difficultas, si sputum cruentum, mittere statim sanguinem ob illas, quas dixi, causas, nulla mora facta, expediet. Sed ex basilica sinistra mittere videbitur satius, quo materierum phlethoricarum onere cor & lien promptius expediantur. Non quolibet tamen tempore missus sanguis prodest: nam per rigores febriles tutum non est, tum enim reuocatis calore & spiritibus B ad interiora, exteriora sanguine destituta algent: itaque sine virium iactura, summa humorum perturbatione sanguis tum detrahi nequit. Est & animaduertendum, præsentibus eiusmodi causis plethoricis aliam esse mittendi sanguinis indicationem in febre pestilente simplici, aliam in ea, quæ bubonum & anthracum comitatum habet adiunctum. Nam horum alterutro aut vtroque cum vehementi & ardentissima febre coniunctis aperienda erit vena, quæ præter naturam tumori erit magis vicina, seruata fibrarum rectitudine, vt hac aperta sanguis magis è directo trahatur: omnis enim putrentis ad partes nobiles sanguinis attractio vitanda, vt quæ sit ægro & naturæ molestissima. Sit ergo, exempli gratia, plethoricus æger repletione, quæ ad vasa dicitur, & quæ ad vires: subsit vna tumor pestilens in partibus ad caput & collum attinentibus, è cephalica vel mediana detrahendus erit sanguis, aut ex aliquo earum ramo per brachium lateris dolentis sparso. Quod si adipis, aut alia occasione tales venæ non se prodant in brachio, sunt, qui probant eam aperiri venam, quæ est inter pollicem & indicem, demersa in aquam calentem manu, quo illa tumeat vena, & allecto caloris opera sanguine impleatur. Si sub axillis & circum eiusmodi loca tumor est, aperienda basilica erit, aut mediana, quæ supra manum perreptat: si ad inguina, poplitea vel saphena, aut alia quæuis supra pedem tumentior, ex affecto semper latere. C Cæterum *ante tertium diem phlebotomia fieri debet*: est enim hic morbus ex genere acutorum, vt qui non raro intra viginti quatuor horas omnia sua tempora percurrat. In detrahendo sanguine virium rationem habebis. Animi deliquium instare intelliges ex leui sudore, quo repente oborto frons madet, ex cardialgia cum nausea, ex deiiciendi voluntate, oscedine, labiorum liuore, totius faciei subita in pallorem mutatione: denique & certissime ex pulsu paruo & tardo. Tum igitur digito admoto statim occludenda vena, quoad redierit ad se æger, vel naturæ sponte, vel arte, exhibito pane vino tincto, vel alia re simili: tũ sanguinem, si haud iusta copia detractus sit, rursus sines fluere, quantum morbi magnitudo & vires postulare videbuntur. Quo facto, proderit alexiterium aliquod ex commemoratis ægro bibendum exhibere, quod simul vires reparet & venenum infringat.

Cur ex basilica sinistra in peste sanguis detrahendus.

E qua vena in singulis in morbis pestilentibus sanguis detrahendus.

Quo morbi tempore sanguis detrahendus.

De purgantibus in morbo pestilente medicamentis

CAP. XXV.

SI propriis in memoriam reuocatis indicationibus, necessaria videatur in hoc morbi genere purgatio ea vt præsens casus & necessitas postulare videbuntur, præscribenda veniet: expenso scilicet quod morbus rapidus sit, quique remediis egeat, quæ prompte humorem noxium, in quo insedit fouetur que D aura venenata, e corpore exigant: variis pro humoris specie & ægri conditione. Exhibentur in hanc rem scommonij in puluerem redacti gran.vj. vel etiam decem, cum dragma vna theriacæ. Fiunt & pilulæ hac fere forma:

Qualia in peste conueniat cathartica.

℞ *theria. & mithrid. an. ʒj. sulph. viui subtiliter puluerati ʒß. dyacryd. gr. iiij. fiant pilulæ.* Vel:

℞ *aloes ʒiij. myrrhæ & croci an. ʒj. ellebo. albi & asari an. ℈iiij. cum theriaca veteri, fiat massa*, capiat ℈iiij. pro dosi tribus horis ante pastum, pilulæ Rufi vtiliter dantur imbecillioribus. Veteres valde commendarunt ad hunc affectum agaricum, quia humores noxios ex omnibus membris prolicit, viresque habet theriacæ affines, cor enim roborare creditur & venenum purgando exhaurire. Robustioribus pondere dragmarum duarum datur, imbecillioribus pondere semidragmæ. Præstat infusum in decocto exhiberi, quam in substantia: *sic enim electum, & in trochiscos fideliter præparatum diuinum dici potest medicamenti genus.* Multorum experimentis antimonium prædicatur: sed quia eius vsum Medicorum scholæ Parisiensis concilio & decreto condemnatum scio, de eo hic dicere supersedebo.

Pilula contra pestem.

Agarici contra pestem dotes.

Antimonij vsus.

Sudorifica reliquis præcellere putandum, quando ab aura venenata pestilentia est. Inter quę eius quod sequitur, efficacia magno multorum bono probata est in peste, quæ nuper per Germaniam grasE sata est, quemadmodum literis mihi significauit Matthias Rodlerus ducis Georgij Comitis Palatini Cancellarius.

Capiunt arthemisiæ fasciculum vnum, & ex eius cinefacti cinere lixiuium conficiunt cum aquæ lib. iiij. id mox in vase figulino vernice oblito ignibus subiicitur, vt bulliat ad liquoris consumptionem, subsidente terrena fæce salis instar ex qua fingantur trochisci ponderis vnius floreni aurei.

Efficax remedium sudorificum simul & catharticum.

Eiusmodi trochiscorum vnus, duoue pro robore ægri dissoluuntur in vnciis tribus vini generosi maluatici: bibitur, à potione obambulat æger semihoræ spatio, inde lecto se traditur, sudat ibi duas tresue horas: vomitus superueniunt, aluus quoque laxatur tanquam sumpto antimonio, sic fere omnes liberabantur,

 qui

Arthemisiæ dotes.

qui præsertim mature id remedium, antequam ad cor vsque peruenisset, sumpserant, quemadmodum & ego fœlici successu Lutetiæ in aliquot ægris sum expertus. Certe arthemisia Veteribus valde laudata est, sumpta admotaque in serpentum venenatis morsibus, vt non dubitem, quin magnas contra pestem vires habeat. Auditum habeo ex Gilberto Heroaldo Monspeliensi Medico certissimum, multorumque experimentis, tum suis, tum aliorum probatissimum aduersus pestem remedium esse muriæ encrasicholorum, seu gari ℥viij. haustu vno ebibitas. Est enim pestis nihil fere aliud, quam *insignis quædam putredo, cui corrigendæ & edomandæ nihil tam est accommodatum quam garum* illud seu encrasicholorum vi aspersi salis ad solem fusa liquataque substantia. Sunt, qui seminis ebuli ʒj. in vino albo infundunt, id haustum similia ferme antimonio præstare affirmant. Alij par pondus seminis rutæ contriti cum theriaca, quod fabæ magnitudinem æquet, in vino maluatico dissoluunt, bibuntque. Alij foliorum & summitatum genistæ m. j. cum vini albi selibra conterunt, bibendum ægris exhibent, vomitus mox, aluum & sudores promoturum. Certe qui à virulentis bestiis morsi sunt, adligata supra vulnus genista, venenum vltra diffundi & serpere prohibent. Itaque & potus ex eo comparatus venenum aditu ad cor prohibere poterit. Quidam capiunt *radicis enulæ campanæ, gentianæ, tormentillæ, grani tinctorii & genistæ, scobis eboris & cornu cerui singulorum semidragmam, omniaque contrita in vino albo, & aqua vitæ horarum quatuor & viginti spatio infundunt supra cineres calidos, mox colo transmittunt*, vncias fere quatuor exhibent, sudores prouocat inde comparata potio, & venenum infringit. Easdem vires habet sequens potio: ℞. *syna. acris* (ex musto minime comparati) ℥ß. *theria. aut mithri. quod æquet fabæ magnitudinem, dissolue in vino albo & pauca aqua vitæ*, bibat æger, deambulet & sudet.

Vide Rond. lib. 7. de piscib cap. 3.

Pestis quid.

Synapi haustum contra pestem.

Licet etiam crassiorem cæpam excauatam, theriacæque semidragma & aceto impletam sub cineribus coquere, inde exprimere: expressum succum cum aqua oxalidis, cardui benedicti, aut alia quauis cardiaca, vinoque generoso diluere, & ægro propinare ad sudorem proliciendum & venenum debellandum. Vel *cape alliorum crassiusculæ nucis magnitudinem, rutæ & chelidonij maioris, cuiusque folia viginti, terantur omnia in vino albo & pauca aqua vitæ*, expressum detur bibendum. Sunt, qui chelidonij maioris & maluarum succum cum aceti vnciis tribus expressum, & olei nucum sesquuncia bibunt, mox enim à multa deambulatione venter sursum deorsumque laxatur, & sic liberantur. Cum venenata aura iam in humores irrepsit, infecitque, putant foliorum laureolæ siccorum dragmam vnam in aceto biduum maceratam & bibitam, præstantissimum esse remedium ad sudorem, deiectionem, & vomitum ciendum. Mathiolus *tractatu de Morbo gallico*, scribit puluerem mercurij cum succo cardui benedicti, aut electuario de gemmis exhibitum, pestem priusquam se in corpore obfirmauerit, abigere, vomitu, deiectione, & sudore prouocatis. Eundem effectum in eodem morbo præstare calcanthi dragmam vnam in aqua rosarum dissolutam. Sunt, qui olei scorpionum paruam quantitatem cum vino albo exhibent, ad vomitu exhauriendum venenum, quo eodem cordis regionem carpi & temporum illinunt. His sæpius repetitis in corporibus præsertim fortibus & exercitatis vtendum censeo, quia debiliora medicamenta nihil aut parum vacuant, humores tantum exagitant, vnde febris incrementum. Vbi venenum abunde euacuatum videbitur, exhibenda erunt, quæ ventriculum roborent, humorumque agitationem compescant: cuiusmodi compositio alkermes esse dicitur.

Pulueris mercurij & calcanthi cōtra pestem vires.

Confectionis alkermes facultas.

De multis, quæ vna cum peste inuadant, symptomatibus, & primum de capitis dolore.

Cap. XXVI.

Phrenitidis in peste causa.

SI venenum in cerebrum rapitur, idque natura expellere nequeat, inflammatio ipsi membranisque ipsum vestientibus superuenit: quæ nunc imaginationem, nunc iudicium, nunc memoriam lædit, turbat, abolet, prout cerebri anteriora, media aut posteriora inflammatione vehementius correpta fuerint: omnino certe hinc emergit phrenitis, cum oculorum & faciei flammeo rubore, capitis totius grauitate & ardore. Si clysteribus & sanguinis aperta brachij cephalica detractioni id malum non cedat, arteriæ temporum venient aperiendæ, detracta inde sanguinis copia tanta, quantam symptomatis magnitudo & vires ægri postulare videbuntur: certe *apertæ arteriæ vulnus æque facile & prompte coalescit atque apertæ venæ*. Cæterum ex tali arteriotomia promptum sequitur auxilium propter tensiuos vapores, & acres, vna cum sanguine arterioso longe copiosissimos exhalantes. Iuuat & hæmorrhagiam prouocare, si per hanc viam natura se exonerare gestiat. Nam vt est ab Hippocrate pronuntiatum, *caput dolenti & vndique laboranti pus vel aqua, vel sanguis per nares, os aut, aures effluens morbum soluit*. Prouocatur talis hæmorrhagia forti in mungendo contentione, interiorum narium scalptu, punctura ex seta equina, diuturna capitis depressione. Domino Fontano Equiti torquato, dum essemus Bayonæ, sanguis sponte naturæ profluxit è naribus biduum totum, sic demum febris pestilens, qua laborabat, quieuit, oborto vna copioso sudore, moxque anthraces suppuratum conceperunt, & me curante Dei beneficio conualuit. Si nimium fluat sanguis, vinculis ante manibus, brachiis & cruribus iniectis, spongiis oxycrato imbutis axillis submissis, cucurbitulis, mammis, & hepati, lienique admotis, immittere in nares oportebit gossipium saligneum, vel adstringens aliquod medicamentum confectum ex interfeminei vel iuguli leporum pilis, bolo armeno, terra sigillata, succo plantaginis & centinodiæ concorporatis, ægro præterea in altiore loco collocato.

Arteriotomiæ fructus.

Aphor. 10. sect. 6.

Historia.

Hæmorrhagia quibus artibus cohibeatur.

Si post eiusmodi hæmorrhagias nihilo dolor lenior fuerit, veniendum ad hypnotica comparata hac forma:

Hypnotica.

℞. *lactu. recentium m. j. flor. nenuph. & violar. an. p. ij. caput vnum papaueris albi contusum, seminum quatuor frigidor. ʒij. liquiritiæ, passul. an. ʒj. ß. fiat decoctio: in colatura dissolue diacodij sine speciebus ʒj. ß. fiat potio larga danda hora*

A *hora somni.* Paratur & hordeatum *in aqua nenupharis & acetosæ singulorum vnciis duabus, additis opij gr. vj. aut octo, quatuor seminum frigidorum, & papaueris albi singulorum semuncia, eadem cum lactuca & portulaca in iusculis incoquuntur.* Dantur & pilulæ de cynoglosso infundendi clysteres hypnotici sic parati: *℞ decoctionis hordei mundati, quart. iiij. olei violati & nenupharini an. ℥ij. aquæ plantaginis & portulacæ, vel succorum potius ℥iij. camphoræ gran. vij. album. ouorum iij. fiat clyster.* Oxyrrhodino, raso ante capillitio, caput fouendum, relicto duplici panno eodem madefacto & sæpius renouato. Pulmones veruecini à mactato recens animali adhuc calentes capiti imponentur, cucurbitulæ ceruici & scapulis cum scarificatu & sine scarificatu apprimentur. Brachiorum & crurum frictiones validæ & constrictiones fient, ad vaporum humorumque acrium à capite diuersionem.

Clyster hypnoticus.

Frontalia parabuntur hoc modo: *℞. olei rosati & nenupharini, an. ℥ij. olei papauerini, ℥ß. opij. ʒj. aceti rosati, ℥j. camphoræ, ʒß misceantur simul.*

Frontalia hypnotica.

Parabuntur noduli ex floribus papaueris, hyoscyami, nenupharis & mandragoræ, tritis in aqua rosacea cum pauco aceto & camphoræ tantillo, naribus sæpe admouendi.

Fronti etiam in hunc finem admouentur cataplasmata. Vel: *℞. mucag. seminis psilij & cydon. in aqua* B *rosar. extractæ ℥iij. farinæ hordei. ℥iiij. pulueris rosar rubr florum nenuph. & viol. an. ℥ß. seminis papaueris & portulacæ an. ℥ij. aquæ rosar. & aceti rosati an. ℥iij. fiat cataplasma,* tepidum fronti & capiti imponatur. Vel: *℞. succorum lactucæ, nenuphar. hyoscyami, portul. an. ℔. ß. rosar. rubr. puluerisatarum, seminis papaueris, an. ℥ß. olei rosſ. ℥iij. aceti ℥ij. farinæ hordei quantum sufficit. fiat cataplasma ad formam pultis liquidæ.* Sedato his remediis capitis ardore, & cerebri inflãmatione, ad fotus digerẽtes, & resoluentes erit veniendum, qui materias vaporum discutiant. Cæterum frontis & sincipitis validæ constrictiones, vulgo in capitis dolore fieri solitæ, hic omnino fugiendæ, propter eas, quas in capitis vulneribus diximus, causas.

Post hypnotica capiti admota admouenda esse digerentia.

De ardore Renum. CAP. XXVII.

Renum ardor temperatur litũ ex vnguento refrigerante Galeni recenter dispensato, additis ouorum albuminibus diligenter agitatis, quo vnguenti humiditas diutius perstet integra. Renouandus is litus prioris absterſis reliquiis, singulis horarum quadrantibus. Vel,

Litus ad renes.

℞. aquæ rosar. ℔. ß. succi plantag. ℥iiij. albumina ouorum iiij. olei rosacei & nenupharini an. ℥ij. aceti rosati. C *℥iij. misce ad vsum:* Litu facto imponentur folia nenupharina recentia, vel similium herbarum refrigerantium, mox & diploma linteum oxycrato imbutum & expressum, sæpiusque mutatum. Haud in calcitra plumea cubabit æger, sed in stragula ex auenæ gluma farta, vel in matta subiecta vndula multiplici Regioni cordis interim refrigerans medicamentum & venenum infringens admoueri poterit, quale sequitur.

℞. vng. rosati. ℥iij. olei nenupharini ℥ij. aceti rosſ. & aquæ rosar. an ℥j. theriacæ ʒj. croci, ʒß. ex his liquefactis & confusis fiat vnguentum molle, quod panno coccino obductum regioni cordis imponatur. Vel: *℞. theriacæ optimæ, ʒj. ß. succi citri acidi & limonis an. ℥ß. coralli rubri & seminis rosar. rub. an. ʒß. camphoræ & croci an. gr. iiij. incorporentur omnia simul, & fiat vnguentum vel linimentum.* Ad ægri in cubili iacentis caput ab epistomio in subiectam peluim stillans aqua pluuiæ emula collocabitur, fient lenes scaptus in volis manuum & plantis pedum. Obscuro loco procul ab omni strepitu æger continebitur, sic demum somnum inire poterit.

Vnguentum ad cor.

Murmur stillantis aquæ inuitat somnum.

De eruptionibus & maculis, quas Purpuræ nomine intelligunt.

D CAP. XXVIII.

Maculis per pestilentes febres cutis suffunditur variis locis, pulicum aut cimicum morsui similibus: nec simplices semper maculæ sunt, sed assurgunt nonnunquam in grani milij formam. Quo plures visuntur, eo ægro melius futurum est, pro veneni feritate & materiæ conditione, vario visuntur colore, rubræ, flauæ, subnigræ, violaceæ, seu purpureæ, cœruleæ, liuidæ, nigræ. Et quia fere purpurei sunt coloris, ideo Purpuræ nomine Gallis intelliguntur. Lenticulæ aliis dicuntur, quod sæpe lenticulari colore & effigie visuntur. Papiliones etiam nominantur, quia alatorum papilionum instar varias subito inuolent corporis velut regiones, nunc faciem, nunc brachia, nunc crura, nunc totum corpus, sæpe non superficiem modo cutis occupant; sed altius in carnem depressæ cernuntur, cum præsertim à materia fiunt crassa & adusta. Visuntur nonnunquam magnæ & latæ, integrum brachium, crus aut faciem erysipelatis instar occupantes: denique variæ omnino sunt pro humoris quantitate aut qualitate peccantis varietate. Si purpureo aut nigro colore sunt, eum crebra syncope, subitoque sine causa manifesta intro refugiant, mortem portendunt. Eruptionis macularum eiusmodi causa est, sanguinis feruor ob admissi aut concepti veneni feritatem.

Exanthematum pestilentium differentia.

Varia nomina & nominum ratio.

Euanescentia per delitescentiam exanthemata lethifera.

E Sæpe cum febre pestilenti oboriuntur: nonnunquam ante bubonis aut anthracis eruptionem, nonnunquam post: sed tum ingentem humorum in corpore corruptionem testantur: vt cui deplendæ non suffecerint bubones & anthraces, itaque sæpe sic ad mortem apparent. Sæpe solæ erumpunt sine bubone aut anthrace: & hæ si rubræ sint, nec malorum præterea symptomatum adiunctionem habeant minime lethales existere solent, apparent fere tertio aut quarto morbi die, nonnunquam tardius: aliquando nisi post mortem non apparent, quia nondum restrictus est humorum feruor putredinis soboles: quare tũ maxime putredinosus calor, qui sub mortẽ maximus est, in cutẽ excrementitios humores excernit, macularũ materiã: vel quia natura in extremo cõflictu maiore aliquo, quã soleret, conatu enixa

Cur nonnunquam post mortem erumpant exanthemata.

(quod rebus omnibus moribũdis familiare eſt) ſub ipſum interitus articulum humoris peſtiferi portione ſe in cutem expediunt: de cætero extremo illo conatu ſic debilitata, vt ſub reliquo pondere proſtrata fatiſcat. A

De curatione eruptionum ſeu macularum.

CAP. XXIX.

Intus foras attrahere & propellere remedium eſſe exanthematum.

CAuendum in primis, ne humorem foras viam affectantem repellentibus intro adigas. Itaque frigus vitandum, purgantia omnia, phlebotomia, ſomnus profundior ſeu ſoporoſus. Talia enim omnia humores intro reuocant & in contrarium naturæ eunt. Satius erit attrahentibus admotis, & ſudorificis aſſumptis naturæ ad exteriora motum promouere, alias ſuppreſſis eruptionibus, periculum eſt, ne vel cor veneni reflui copia opprimatur, vel in aluum conuerſione lethalis dyſenteria exoriatur. Quę incommoda vt vitentur, ſtatui hic remedium proponere, cuius efficacia mihi multis experimentis nota & explorata eſt, cum ob expultricis infirmitatem, & cutis denſitatem ac duritiem, macularum materia erumpere prohibetur, & ſub cute deliteſcere cogitur ipſa in tubercula ſublata, in eius remedij inuentionem per ſimilium comparationem deductus fui. Nam cum intelligerem venereæ luis eſſentiam (quemadmodum & peſtis) in virulentia quadam occulta & venenata qualitate poſitam eſſe, in eam facile opinionem deſcendi, quod quemadmodum vnguenti ex argento viuo compoſiti illitu humores craſſi, viſcidi, fixi in oſſibus, & immoti funduntur, liquantur, atque roborata irritataue expultrice è centro corporis in ſuperficiem euocantur, ſudoribus citatis & ſaliuatione expurgantur: ſic futurum in febribus peſtilentibus, vt eodem litu roborata natura patefactis meatibus ſe venenati & peſtilentis humoris portione illis maculis, puſtulis, omnique eruptionum genere in cutem exoneraret. Itaque multos, in quibus natura viam ad cutim ſegnius affectare videbatur, aluo ante clyſtere laxata, & aqua theriacali propinata, quæ vitalem cordis facultatem muniret, ventriculum autem minime diſtenderet, tanquam lue venerea laborarent, oblini, & quem ſperaueram euentum, obtinui. A quæ theriacalis loco vti licebit decocto guaiaci, quod calefacit, deſiccat, ſudorem prouocat, & putredinem arcet, addito præterea aceto, vt tenuitate ſubeat promptius, & à putredine magis vindicet. Vnguenti talis eſt deſcriptio. B

Indicatio agendi per ſimilium comparationem.

Vnguentum ex hydrargyro ad exanthemata ſegnius in peſte erumpentia.

℞. *axungiæ ſuillæ* ℔. j. *coquatur aliquantulum cum foliorum ſaluiæ, thymi, roriſmarini an. m. ß. coletur, & in ea extinguatur argenti viui, quod prius in aceto bullierit cum prædictis herbis* ℥v. *ſalis nitri.* ℥iij. *theriacæ & mithrid. an.* ℥ß. *terebinth. ven. olei ſcorpionum & laurini an.* ℥iij. *vitelli ouorum ad duritiem coctorum nu. vj. incorporentur omnia in mortario, fiat vnguentum*, quo inungatur æger ad alas præſertim & inguina, vitatis partibus ad caput, pectus, & ſpinam dorſi attinentibus, hinc in lecto calide collocatus, & multum coopertus, ſudet per duas horas: à ſudore detergeatur, & ſi fieri poteſt in alium lectum transferatur, ibique iuſculo ex capi decocto & ouis ſorbilibus, ſimilibuſue aliis cibis euchymis & coctu ac diſtributu facilibus reficiatur: reiteretur ſecundo, imo etiam tertio die frictio, niſi ante maculæ prodierint. Si ſaliuatio ſuperueniat minime impedienda illa erit, proruptis omnino maculis ac puſtulis, & ſudandi fine facto diuretica exhibere ex vſu eſt: his enim reliqua macularum materia, quæ forte tota erumpere non potuit, facile per vrinas expurgatur. Si qui potentes & primæ nobilitatis homines eiuſmodi vnguento inungi recuſent, includantur in recenter euiſcerato mulo equoue, atque ex vno in aliud eiuſmodi animalium corpus, poſtquam prius refrixerit, transferantur, donec eruptiones ſe prodiderint natiuo calore allectæ. Sic enim Valentinum Alexandri ſexti Pontificis FILIVM, veneno lethifero, quod hauſerat, ſe expediuiſſe, prod.t Mathiolus. C

Diuretica ad exanthematum reliquias detur bandas.

In proœmio lib. 6. Dioſco.

De Bubone peſtilenti. CAP. XXX.

Bubonis peſtilentis deſcriptio.

Quo differat bubonis materia à materia anthracis.

Signa ſalutarium & lethalium bubonum.

Bubones colore cuti ſimiles.

BVbo peſtilens *tumor eſt per initia oblongus & mobilis, in vigore turbinato mucrone acutus, immobilis alteque glandulis infixus, quo ſe materiæ venenatæ & peſtiferæ cerebrum exonerat in glandulas, quæ ad aures & gulã ſunt: cor ad eas, quæ in axillis exiſtunt: Hepar ad eas, quæ in inguinibus*: cum ſcilicet tota maculis, puſtuliſque per cutem erumpentibus exhauriri non potuit. Materia conſtat craſſiore & viſcidiore, quemadmodum anthrax acriore, feruenti nempe adeo, vt eſcharam inducat parti, in quam ſe defixerit. Initio dum adhuc fit & generatur bubo, funiculi prætenſi vel neruii indurati ſenſum cum dolore punctorio infert: mox materia velut in glandem colligitur, ſenſimque ac breui tempore attollitur & inflammatur, his, quæ commemorata ſunt, comitantibus ſymptomatibus. Si ruber eſt tumor & ſenſim augeſcit, ſalutare ſignum eſt. At ſi liuet aut ater eſt, & tardiſſime ad iuſtam magnitudinem peruenit, lethale: lethale etiam eſt, derepente augeri, & furente velut impetu ad debitam magnitudinem perueniſſe, ſummaque omnia doloris, tumoris, & ardoris ſymptomata ſubito & momento habuiſſe. Viſi ſunt nonnunquam bubones colore natiuæ cuti ſimiles, cætera tumoris œdematoſi æmuli, qui tamen mox ægrum ad exitium præcipitabant, eorum more, qui liuidi & atri exiſtunt, *quare buboni fidere omnino non conuenit.* D

De Bubonum curatione. CAP. XXXI.

Cucurbitularum in bubone curando vſus.

BVboni, cum primum apparuerit, cucurbitula cum magna flamma imponenda eſt: niſi forte ex eo ſit genere bubonum, qui ardoris & tumoris ſumma ſtatim habent omnia, ſed ante cutis liliaceo oleo inungenda eſt, quo laxior facta, potentius, ampliuſque attrahat cucurbitula: hærere parti illa debet per horæ quadrantem, & repeti iterumque imponi ſingulo quoque trihorio, ſic enim demum potentius venenum à viſcere nobili foras attrahitur, ſuppurationis, vel reſolutionis, quodcunque tentauerit opus natura, citius abſoluitur. Quod etiam fiet impoſito ſequenti litu. E

℞. vng.

A *℞.vng.de althea.℥j.ß.olei de scorp.ʒß.mithridat.dissoluti cum aqua vitæ,ʒß.* relaxandæ cutis vim habet id linimentum,reserandi spiracula ipsius, discutiendæque portionis materiæ eius,cuius attractionem cucurbitula fecerit,eius loco fiunt fotus remollientes,discutientes,attrahentiaque alia remedia & suppurantia mox describenda. Vesicatorium loco infra bubonem idoneo impositum magnam vtilitatem adfert, non autem supra. Exempli gratia:Si gulam occupet bubo, apprimendum erit scapulæ eiusdem lateris vesicatorium:Si alas,medio brachio seu humero parte interna:si inguina medio interiori femori, vt duplici ductu materiæ ad exitum aperto, pars, in qua venenum colligitur, promptius exoneretur. Vesicis excitandis conueniunt tithymalus,batrachium,persicaria,pes leonis, bryonia, medius viburni cortex,cortex tapsi barbati,flammula. Si simplicium eiusmodi remediorum copia non sit, imponendum sequens compositum omni tempore parabile:

Litus. *Fotus.* *Vesicatoria ad bubonem quibus locis apprimenda.* *Vesicatoria simplicia.*

℞.cantharidum pulueris piperis,euphorbij,pyrethri an.ʒß.fermenti acris ℥ij.synapi.ʒj.aceti parum. Additur acetum ad cantharidum vim effrenem quodammodo retundendam, quin etiam in eiusmodi medicamenti inopia sufficiet oleum feruens, aut aquam feruentem instillare, vel accensam candelam, aut etiam candentem carbonem imponere: sic enim vesicæ excitabuntur, hæ mox rescindendæ sunt, curan-
B dumque vt vlcera diu maneant aperta & fluentia, impositis caulium rubrorum foliis, betæ aut hederæ in aqua calente extinctis,oleoque aut butyro recenti iunctis. Sunt,qui cauteria apprimunt:at vesicatoria celerius agunt:contra antequam cauteriorum escharæ deciderint,æger animam exhalare potest:sufficiunt vero euacuando pestilenti veneno vlcera relicta à vesicatoriis, quia id qualitate magis, quam quantitate pugnat.Fouebitur abscessus,quemadmodum ante præscriptum est:Inde sequens remedium quod attrahendi vim habet,imponetur: *Cæpam magnam excaua, & imple theriaca cum foliis rutæ:deinde coque sub cineribus calidis,postea contunde cum pauco fermento & axungia suilla ad quantitatem sufficientem*: imponatur calidum abscessui,mutetur,substituatur aliud nouum singulis sex horis. Vel: *℞.rad.bismaluæ & lilior. an. ℔ß.seminis lini,fœnugr. & synapi an.℥ß.theriacæ,ʒj.ficus ping.nu.x.axungiæ suillæ quantum sufficit, fiat cataplasma secundum artem.* Vel: *℞ cæpar. & alliorum sub cineribus coctorum an. ℥iij. contunde cum fermenti acris ℥j.addendo vnguenti basilic ℥j.theriacæ,ʒj.mithrid.ʒß. axungiæ suillæ veter. ℥j. cantharid. puluerisatarum ℈j. stercoris columbini ʒij. contundantur,misceanturque omnia in cataplasma.* Huc valet etiam vetus coagulum:calidum enim est & proinde attrahens cum fermento veteri & basilicone mixtum.His vti licebit quoad in iustum tumorem abscessus sublatus sit. At si statim ab initio magna subest inflammatio cum dolore acuto,vt sæpe fit, præsertim
C cum abscessus sunt de genere carbunculorum, abstinendum ab eiusmodi remediis calidis & attrahentibus, itemque ab his, quæ valde emplastica sunt & viscida:quæ nempe poros penitus occludunt: vel quod in collecta materia tenuius est,resoluunt,profuturum,si maneret, accelerandæ suppurationi: vel plus etiam materiæ calidæ,quam pars ferre possit,attrahunt,vnde corruptio potius sequitur,quam maturatio:denique febrem & dolorem augent, vnde conuulsionis & gangrænæ mortiferæ metus. In tali igitur casu, frigidis & temperatis topicis vti satius est, cuiusmodi sunt hyoscyami & acetosæ folia sub prunis cocta,puls Galeni & similia.

Affluentia vlcera ne claudantur. *Vesicatoria cum cauteriis vtiliora in bubone pestilenti.* *Cataplasmata valide attrahentia.* *Quando calida minime bubonibus imponenda.*

Non pauci extiterunt ægri,qui mortis metu ipsi sibi constanti manu bubonẽ forcipibus fabrilibus reuulserunt:alij circum effoderunt. Alij denique eo immanitatis deuenerunt, vt sibi ipsi ea parte candens ferrum altissime imprimerent,vt veneno via pateret.Quorum ego omnium nihil probare possum non enim vt virulentarum bestiarum morsus, sic tales abscessus foris veniunt, sed intrinsecus: adde quod sic incrementum accipit dolor,humorque malignus efferatior redditur.Itaque sufficere putanda sunt remedia relaxantia, & poros reserantia, foras que transpiratu veneni portionem digerentia huiusmodi sunt sequentia.

Contra eos, qui bubonẽ pestilentem ferro euellunt.

D *℞.rad. bismal. & liliorum an. ℥vj.florum chamæm. & meliloti an.m.ß.seminis lini.ʒß.fol.rutæ.m ß.bulliant & colentur,in colatura spōgiæ immergantur, hisq; tumor diu foueatur.* Vel: *℞.micam panis calidi, & asperge aqua theriacali, vel aqua vitæ cum lacte vaccino vel caprillo, & tribus vitellis ouorum, excipiantur omnia stupis & calide imponantur.* Vel: *℞.fermenti acris secalini,℥iiij basiliconis,℥ij.vitellos ouorũ n iij.olei lilior.℥ij.theriacæ.ʒj.excepta stupis applicentur similiter.* Vel: *℞.diachylon. cōmunis & basiliconis,an.℥ij. olei lilio.℥jß.liquefiant & misceantur simul,*applicentur vt supra.

Vbi pure facto maturuisse bubonem visu, tactu & ratione cognoueris, aperienda vomica est, vel scalpello, vel potentiali cauterio aut actuali, sed præstat potentiale, (nisi forte omnino immanis subsit inflammatio) quia venenum ex alto in superficiem attrahunt, & materiebus ampliore moliuntur exitum. Nec vero expectandum,vt natura ipsa per se vomicam sibi aperiat: sic enim periculum est,ne dum tardat natura,suscitetur vapor venenatus,qui,per arterias cor per neruos cerebrum,per venas hepar feriens,pestilentis luis nouam accessionem faciat. In Cuius rei metu sunt etiam,qui perfectam maturationem seu suppurationem haud expectari velint, & in media quasi cruditatis & maturitatis via aperiendum dictitent.

Fotus digerens. *Cataplasma anodynum.* *Cur potentiali, quam actuali cauterio præstat vomicam bubonum aperire.* *Ante pestilẽtis bubonis vomica aperienda, quã plane maturuerit.*

Quanquam nisi tumor ante,quantum satis est,maturuerit,dolor,febris, symptomataque omnia, irritata veluti fera,exacerbantur, vnde vlcus emergit malignum, sæpe in gangrænam degenerans. Fere
E decimo aut duodecimo die absolutum apparet suppurationis opus, citius, tardiusue pro cura adhibita & materiæ,partisque conditione, rupta vomica vtendum etiam adhuc suppurantibus & remollientibus ad materiæ reliquias maturandas, deterso interim vlcere detergentibus in ipsum demersis, vt dicetur in anthracũ curatione. At si tumor intro recurrere seque recondere videatur,tum impositis cucurbitulis cum scarificatu,omnino acribus remediis, imo & cauteriis cum potentialibus tum actualibus est reuocandus. Cauteria cum imposita fuerint,prodest inferius apprimere vesicatoria, vt veneno exitus aliquis apertus sit,tantisper dum eschara deciderit.

Ad delitescẽtiam retro relabentis in viscera bubonis remedia.

Sic enim qui lue venerea laborant,quandiu vlcera quæpiam aperta & fluentia habent,tãdiu à dolore

qui

Ad dolores luis venereæ ad aliquod tempus mitigandos.

qui saltem effatu dignus sit, immunes sunt: quæ si casu aliquo se occluserint, mox cruciatus rediuiui repetunt. A Si bubonis malignioris suspicio sit ex colore viridi, aut nigro & flammato, cuiusmodi fiunt ab humore melancholico per adustionem in atrabilarium conuerso crasso & rebelli, adeo vt ex eius copiosiore in partem influxu gangrænæ metus sit & necrosis, tum repellentibus circum abscessum loca munienda erunt: minime vero abscessus ipse repellentium hæc erit forma.

Quando repellētia bubonι pestilenti admouenda.

℞ succ. semperuiui, portul. acetosæ, solani an. ℥ij. aceti ℥j. albumina ouor. nu. iij. olei rosati & nenuph. an. ℥ij. ß. agitentur & buboni circumponantur sæpe renouanda. Vel malum granatum acidum coque in aceto, contunde cum vnguento rosato vel populeone recenter facto, applicetur, vt dictum est. Si hæc ne influxum quidem retardent, abscessus ipse, quæque vicina in ambitu loca erunt, multo scarificatu venient aperienda si modo eum pars permiserit: vt portione veneni pars exonerata extinctionis caloris natiui & proprij, à maiore humorum confluentium mole & malignitate in metu non sit. Inter scarificandum vitabuntur maiora vasa effrenis hæmorrhagiæ metu, quam in hoc casu non est facile sistere, tum quod pars ipsa insigniter inflammata sit, humor ipse effrenis, cuius præterea excernendi magno desiderio natura partis, totiusque animantis commodis & conseruationi excubans, æstuare videtur. Interim tamen tantum B sanguinis humorisque effluere sines, quantum æger ipse citra virium iacturam tolerare posse videbitur.

Quando scarificandus bubo pestilēs.

Cur in bubone præsertim pestilenti effrenis hæmorrhagia metuenda.

Gallinæ oua ponentes impofita bubonibus pestilentibus.

Licebit insuper fotibus relaxantibus, remollientibus, & resoluentibus superfluam veneni portionem discutere. Vt: *℞ rad. althææ, lilior. & enulæ camp. an. ℔. j. seminis lini & fœnugr. an. ℥j. seminum fœnic. & anisi an. ℥ß. fol. rutæ, saluiæ, rorismar. an. m. j. florum chamæm. melil. an. m. iij. bulliant omnia simul fiat decoctio pro fotu ex spongia secundum artem.* Licet etiam post prædictum scarificatum, gallinas seu nostrates, seu meleagrides oua ponentes, quo hiantiore sint culo, in eam rem ipsi insuper sale inserto, turbini mucronato bubonis imponere, vt mox clauso ex interuallis rostro venenum in se inspirent & transumant, longe potentius, quam cucurbitulæ, vt quæ præterea proprietate quadam contra venena à natura donatæ sint: argumento, quod buffones, aspides, & similes virulentas bestias deuorent & concoquant, oportebit in suffocatæ ab attracto veneno gallinæ locum alteram sufficere, mox tertiam, quartam, quintam & sextā intra semihoræ spatium. Sunt, qui malunt ipsas aut catulos dissectos calentes imponere, vt semiviuentis adhuc animantis calore, veneni portio in auras discussa vanescat.

Ad partis bubone obsessæ gangrænam.

Quod si nihilominus gangræna in propinquo sit, scarificatu profundiore carnes incidere oportet, vitatis maioribus, non modo vasis, sed & neruis, conuulsionis metu: & post sufficientem hæmorrhagiam abluere ægyptiaco, theriaca & mi- C thridatio dissolutis in aqua marina, vitæ, & aceto. Tali enim lotioni vis inest sistendæ putredinis, retundendi veneni & sanguinis à concretione prohibendi. Denique, si ne sic quidem vitare gangrænam licet cauteria apprimenda parti erunt actualia præsertim, vt quæ efficacius vim veneni hebetent, & partem roborent, mox ab impresso candente ferro eschara ad viuam vsque carnem scarificatu rescindetur, vt venenati vapores, humoresque exitum ad effluxum habeant, non enim expectandum est, quoad sponte sua excidat.

Linimenta ad accelerandum eschara lapsum.

His inunctionibus solent eius lapsum accelerare. *℞ mucaginis althææ, seminis lini. an. ℥ij. butyri recentis vel axungiæ porci ℥j. vitellos ouorum nu. iij. incorporentur simul, fiat linimentum*: id etiam præstant butyrum, axungia suilla, oleum rosatum cum vitellis ouorum.

Detergētia.

Eschara lapsa, vtendum erit detergentibus, Vt: *℞ succor. plantag. clymeni & apij. an. ℥iij. mellis ros. ℥iiij. terebinthinæ venetæ ℥v farinæ hordei ℥iij. aloes ℥ij. olei ros. ℥iiij. theriacæ ʒ ß. fiat mundificatiuum secundum artem.* Vel: *℞ terebinth. venetæ, ℥iiij. syrupi de rosis siccis & de absynthio an. ʒ. j. puluerum aloes, mastiches, myrrhæ, farinæ hordei an. ʒj. mithridatij ʒ ß. incorporentur simul.*

Ad depascētia Vlcera.

Quod sequitur, vlceribus depascentibus & putridis est valde idoneum: *℞ auripigmenti rubri. ʒj. calcis viuæ, aluminis vsti, corticum granat. an. ʒvj. thuris, gallarum an. ℥iij. ceræ & olei quantum sufficit, fiat vnguentū* valide; id deterget, putridas carnes absumit, humiditates virulentas gangrænæ procreatrices absorbet. Nullum tamen excellentius est, Ægyptiaco viribus aucto, vt quod præterea succrescentem luxurian- D temque carnem absumit, eius enim compositionem neque olea, neque ceræ subeunt, quibus rebus acrium medicamentorum, eiusmodi vlceribus conuenientium, vis retunditur & quodammodo hebetatur, quam diutissime vlcus apertum tenebitur. Permulti enim visi sunt, quibus cum per abscessus multum satisque sordidæ & venenatæ eluuiei effluxisse videretur, adeoque ipsi conualuisse putarentur, paulo post interierunt. Interim dum hæc fient, non erunt omittenda cardiaca ad cordis robur. Repetenda etiam ex interuallis erunt purgantia, vt vndequaque venenatorum humorum onere natura leuetur.

Vlcera pestilentia tardius ad cicatricem deducenda.

De carbunculi pestilentis natura, causis & signis.

CAP. XXXII.

Quid carbunculus.

Signa carbunculi.

PEstilens carbunculus *exiguus tumor* est, vel *pustula maligna potius, feruens & furens, à sanguine per propriæ substantiæ corruptionem vitiato.* Indomabilis huius malignitatis occasione sæpius fit, vt anthrax naturæ dominio regi aut vinci nequeat. Initio vix grani milij, aut pisi magnitudinem æquat, tenaciter adhærens parti, & immobilis, adeo, vt superiectam cutem à subiecta carne diuellere non sit potis. At mox breui excrescit bubonum instar, idque in rotundum & acutum cum ingenti ardore, dolore lancinante, & tā- E quam ab infixis acubus punctorio, vrente & intolerabili, sub vesperam præsertim, de nocte & dum ciborum in ventriculo coctio fit, magis, quam cum facta est. In medio visitur vesicula, quæ sanie distenta apparet. Hanc si rescindas, subiectam carnem vstulatam cum nigrore comperies, tanquam à candente carbone appresso: ex quo carbunculi forte nomen meruit. Quæ vero circumstat caro, cœlestis velut iridis, vario colore fulget, rubro, obscuro, cæruleo, purpureo, liuido, nigro: semper tamen cum flammato fulgore picis atræ instar, vel gemmæ verius carbunculum nominant, vnde & carbunculi nomen traductum

Carbunculi nomen vnde ductum.

A ctum putant. Clauum vulgus appellat, quod dolorem infixo clauo haud absimilem inferat. Existunt nonnulli carbunculi, qui ab vlcere crustaceo sine pustula, tanquam ab inusto pyrotico aut candente ferro initium ducunt. Colore & hi nigro sunt, crescuntque celeriter, pro materiæ tamen, ex qua fiunt conditione: *omnes pestilentes carbunculi febrem continuam adiunctam habent*, pars obsessa velut ab incumbente plumbo grauiter onerari videtur, imo etiam arctius vinculo velut quodam constringi: credo propter spirituum partis oppressionem, & caloris natiui suffocationem: superueniunt animi deliquia, iactationes, deliria, furores, gangrænæ, necroses non parti modo, sed & toti animanti mortiferæ: quemadmodum nonnunquam à bubone pestilenti contingere cernimus. *Sunt enim bubo & carbunculus valde cognati tumores, & quorum vix vnus sine altero inuadat, materia eiusdem* generis constantes: nisi quod quæ bubonem facit, crassior est & viscidior, que carbunculum, acrior, feruidior, & maiori tenuitate furens: adeo, vt escharam parti, cui insiderit, inurat, vt paulo ante notauimus.

Symptomata carbunculi.

Quid carbunculus à bubone penes materiam differat.

Quæ in bubonibus, quæque in carbunculis pestilentibus sit prognosis.

CAP. XXXIII.

B SVnt, qui peste correpti vnico modo carbunculo obsidentur, sunt qui pluribus in plures corporis partes sparsis. Contingit plerisque, vt bubone & carbunculo ante prehendantur, quam febre: quod salutem sperabilem facit, si modo nulla præterea maligna accidentia superueniant. Signum enim est victricis naturæ, quæ ante pestilens venenum foras excluserit, quam cor occupare potuerit. At *post febrem carbunculum venire & bubonem, funestum est*: Signum enim id existit occupati cordis, & furore veneni agitati incensique: vnde mox febrilis ardor & humorum corruptio in vniuersam corporis superficiem ab illo velut centro propagatur. *Non turbari mente ab initio ad septimum vsque diem bonum est signum. Funestum est carbunculum bubonemque intro mox, postquam emerserint, recedere & se condere*: si præsertim mala accidentia hanc delitescentiam consequantur.

Tumores pestilentes febri superuenire cur funestum.

Si postquam ad suppurationem perducti fuerint, statim sine ratione resiccentur, malum est. Qui ex sanguine fiunt carbunculi maiorem escharam faciunt, quam qui a bile: quia sanguis crassioris est consistentiæ, itaque plus carnis occupat: humor contra biliosus parcior & tenuior est, summam fere tantum cutem occupans, vt in erysipelate cernere est. Animaduerti carbunculos, qui eschara sua medium fere dorsum occuparent: alios, qui clauiculas sursum gulam versus spectantes subtensam ipsis carnem adeo exederent, vt trachea

C arteria nuda conspiceretur, mihi obortus aliquando carbunculus medium epigastrium occupabat, adeo, vt delapsa eschara peritonæum nudum oculis se videndum præberet: relicta cicatrix manus palmam æquat. Haud fere citra animantis perniciem & mortem in tantum se spatij diffundunt. Existunt carbunculi, qui à subiectis mento partibus incipientes, sensim ad clauiculas vsque propagantur, & hominem strangulant. Sic multis bubones ab inguinibus in magnam epigastrij musculorum partem assurgunt. Denique ab eiusmodi abscessibus magnitudine vastis, & aspectu horridis mors vel toti animanti vel certe parti imminet. Nam post consolidationem, tumor restat elephanticus, qui partis actionem abolet, vt in multis obseruaui. Sæpe etiam materiæ putrentis corruptio tanta est, vt caro ossa nuda relinquat: articulos vero & ligamenta, ebibitæ humiditatis occasione, plane resoluta: saniem enim putridam & virulentam sæpe carbunculi remittunt: à qua vlcera ipsorum phagædenica & serpentia fiunt, multis vesiculis in vicinis & circumiacentibus partibus excitatis, quibus mox in vnum dehiscentibus ingens fit vlcus.

Vastos abscessus pestilentes esse lethiferos.

Raro hi & tardissime ad suppurationem perueniunt, saltem, quæ pus fundat laudabile, si præsertim ex bile fiant, quia ab ardore resiccata facile materia assatur, non maturatur. Tum igitur, si nulla medicamentorum ope ad suppurationem perduci possunt. Si tumori interim sua nigredo permaneat, si

D tentata apertione, vel nihil humiditatis, vel saltem paucum modo quid & atrum remittant, funesti omnino sunt, & ab his vix vnus è multis millibus seruatus est. Vesiculæ miliares à vaporibus ex subiecta materia excitatis, & exitu denegato sub cute cohibitis, non necessario mortem in carbunculis portendunt.

Membrorum syderationes intelligi, quarum Hip. & Thucid. meminerunt.

At si vna pars turgidula & tanquam inflata cernatur, si colore viridi aut atro visatur, si puncta vsta ve pars non sentit, signum est gangrænæ mortiferæ. *Vix vnquam sine febre sunt bubones aut carbunculi*: vehementior tamen ea est, cum emunctoria aut neruosas partes occupant, quam cum carnosas: minor nihilominus est, leuioraque item omnia accidentia sunt bene temperatis hominibus & robustioribus. *Non externas modo, sed & internas nonnunquam partes occupant carbunculi: sæpe vtrasque simul.* Si cor sic carbunculo obsideatur, vt nihil eius foras conspicuum emergat, actum est de vita, repenteque tales ægri moriuntur bibentes, edentes, ambulantes, nihil denique de more cogitantes. Si in diaphragma aut pulmones ruit carbunculus suffocati intereunt: si in cerebrum, phanatici: Si in partes vrinæ dicatas, à suppressa vrina, quemadmodum contigit Capitiatæ isti Reginæ matris ancillæ in castro Rossilionensi, de qua memini antea. Si in ventriculum, signa profert, quæ sequenti historia commemorabuntur. Dum in Nosocomio

Funesti carbunculi.

Carbunculi viscera obsidentes.

E Parisiensi Chirurgum agerem, iuuenis quidam & vegetus ex sodalitio sancti Victoris monachus, clinicarum eius loci fœminarum procurator in continuam febrem derepente incidit, cum lingua nigra, arida, scabra (ob putridos, ardentes & corruptos plane humores exudantes, vaporesque in eam & totũ os ab interaneis assurgẽtes) & venatico velut cani exerta, siti inexhausta, syncope crebra, ac nausea. Morbi vehementia & malignitate totus cõuulsus, mortuus est tertio die, ex quo extinctum propinato veneno inter nosocomij clinicas percrebuit, qua de re vt cõstaret, iubent nosocomij gubernatores eius cadauer dissecari, aduocato mecum Medico & Chirurgo. Animaduertimus in fundo ventriculi vestigium quasi ab inusto cauterio, cum eschara seu crusta vnguem lata, reliquum ventriculum valde contractum

Historia.

& velut

A & velut corneum, quibus visis, præsertimque eschara, quæ altius subibat in ventriculi substantiam, vna omnes voce impotionatum illum sublimato, aut arsenico pronunciauimus. Sed ecce, dum epigastrium consuetem, multas maculas nigras varie per cutem cadaueris sparsas animaduerti. Tum igitur concilium rogo, vt animaduertant maculas eiusmodi: mihi enim fieri verisimile à pestilente, vt loquuntur, purpura illas esse. Negabant Chirurgus Medicusque, atque à pulicum, cimicumque morsu illas esse dictitabant. At ego & numerum earum toto corpore copiosum expendere suadeo, simul & altam in carnes depressionem. Nam impulsis altius aciculis nouaculaque mox rescissa cute, subiectam carnem valde nigram deprehendimus, narium, vnguium & aurium liuorem, totiusque corporis reliquis communibus motibus minime familiarem constitutionem animaduertimus. Tum vero & faciem sic à se ipsa mutatam, vt vix à familiaribus recognosci posset. His argumentis persuasi, sententiam mutauimus, retulimusque subsignato elogio, ipsum ex pestilenti carbunculo interiisse.

Qui distinguere liceat, pulicumne an pestis occasione maculæ incorpus surrexerint.

De Pestilentis carbunculi curatione. CAP. XXXIV.

Cur emplastica & multo calore attrahentia non sint salubria carbunculo.

B EX commemoratis ante pestilentis anthracis symptomatibus, maxime vero ex doloris acerbitate, materiæ venenatæ malignitate, & febre ardente coniuncta, patere arbitror, cur huic tumorum generi valde calida emplastica & attrahentia non sint imponenda: quia veneni in tenues auras exhalationem & dissipationem impediunt, quia constipando poros maiorem, quam ante esset, calorem in parte accendunt. Itaque satius est relaxantia imponere, quæ ardorem temperent, & cutis spiracula halituum gratia reserent. Ergo per initia fouebitur locus hydrœleo calido, in quo theriacæ modicum dissolutum fuerit, relictis insuper eo imbutis stupis, vel gossipio, vti etiam licebit decocto maluarum, radicum liliorum, seminis lini, ficuum pinguium cum oleo hypericonis ad rarefaciendam cutem, materiamque foras alliciendam, sequenti die imponendum sequens cataplasma: *℞. fol. acetosæ & hyoscyami an m. ij. coquantur sub cineribus calidis postea pistentur cum ouorum vitellis iiij. theriacæ ℥ij. olei liliorum, ℥iij. & farinæ hordei quantitate sufficienti. fiat cataplasma ad formam pultis satis liquidæ*: dolorem sedat, ardorem reprimit & pus mouet. Vel: *℞. rad. altheæ & lilior. an. ℥iiij. seminis lini. ℥ß. coquantur complete & traiiciantur per setaceum, addendo butyri recentis, ℥j. ß. mithridat. ʒj. farinæ hordei, quantum sufficit, fiat cataplasma*, vt decet.

Cataplasmata ad pestilentem carbunculum.

Quæ sequuntur, efficacissima sunt ad materiam venenatam foras alliciendam, & suppurationem perficiendã, quando præsertim humorũ influxus maior non est, quã vt pars sit ferendo: *℞. rad. alth. & lilior. alborum, cæparum, fermenti. an ℥ß. seminis synapi. fumi columbini, saponis mollis an. ʒj. limaces cum testis, vj. sacchari optimi, theriacæ & mithridat. an. ʒ ß. pistentur omnia & incorporentur cum vitellis ouorum, fiat cataplasma*, imponatur calide. C Vel: *℞. vitellos ouorum, vj. salis com. puluerati ʒj. olei liliorum & theriacæ an. ʒß. farinæ hordei quantum sufficit, fiat cataplasma.* Vel: *℞. diachylonis parui ℥iiij. vng. basiliconis ℥. ij. olei violar. ʒß. fiat medicamentum.*

Scabiosæ vis contra carbunculos.

Veterum permulti magnopere commendarunt scabiosam inter duos silices contritam, mixtamque cum axungia veteri, vitellis ouorum & pauco sale, ad pus in carbunculis mouendum, quin & ouum ipsum cum oleo violaceo & farina hordei mixtum anodynum est & suppurans.

Radicem raphani attrahere potenter venenũ.

Radix raphani in taleolas secta, sæpiusque carbunculis, & pestilentibus omnibus abscessibus imposita potenter attrahit venenum.

Tussilaginis succus carbunculorum ardorem extinguit, quemadmodum & morsus diaboli herba contrita & imposita.

Carbunculi mucro quando, cur & quibus inurendus.

Sequenti remedio sæpe vsus sum fœliciter ad carbunculorum ardores, doloresque sedandos, & promouendam suppurationem: *℞. fuliginis e caminorum parietibus derasæ ℥iiij. salis com. ℥ij. redigantur in pollinem, additisque duobus ouor. vitellis agitentur simul, quoad pultis consistentiam adeptum fuerit medicamentum*, tepidum carbunculo imponatur. D In incremento inurendus est carbunculi mucro, siquidem niger visatur, instillato feruenti oleo vel aqua chymistarum. Tali enim inustione tanquam fulmine ictum venenum suffocatur, dolorque mitior multo redditur. quemadmodum multiplici & frequenti experientia comprobaui, nec verendum est, ne instillatio illa feruentium rerum nimium sit dolorifica, nihil enim præter carbũculi mucronem attingit: qui escharæ, quæ inde incipit, occasione fere sensu caret. Post inustionem perseuerandum erit in commemoratis remediis, quousque orbiculi instar circum abscedere eschara videbitur, quod futuræ sanitatis augurium est, signum nempe validæ naturæ & veneni potentis. Post lapsum escharæ detergentibus blandis vtendum erit, qualia sunt, quæ in bubone pestilenti descripsimus, non omissis interim suppurantibus medicamentis & remollientibus, vt dum quod purulentum est, abstergatur, quod crudum adhuc subest, simul ad suppurationem perducatur. Tum enim duplex se ostentat indicatio: vna eius, quod in parte crudum resistit, maturandi: altera eius, quod coctum & purulentum in vlcere subest, detergendi.

Abscessũ escharæ sanitatem polliceri.

Duplex indicatio.

De Pruritu & Vredine vlceribus pestilentibus superueniente, deque obducendæ cicatricis ratione. E

CAP. XXXV.

Cur pruritu diuexentur partes tumori pestilenti vicinæ.

Fotus ad pruritum.

Cur tumorũ pestilentium vlcera difficulter cicatrice obducantur.

QVæ circum vlcus pestilens sunt partes, sæpe in superficie excoriantur, propter pustulas vlcerosas, quæ hinc inde cum vredine & pruritu acuto pungunt, vellicantque partem. Causa tum extrinsecus, tum intrinsecus venire potest. Intrinsecus quidem ex sanie tenui & mordicante, quæ ab vlcere resudans partes vicinas irrigat Extrinsecus vero à pororum cutis constipatione, quam inferunt remedia assidue imposita. Ei vitio vt occurratur, foueri debet locus rebus discutientibus & relaxantibus, vt aqua chymistarum, quæ iam separandis metallis inseruierit, aqua aluminosa, aqua calcis, muria & similibus. Cæterum vlcera, quæ à carbunculis & bubonibus relinquuntur, cicatrice difficulter obducuntur, proter corrodentem saniem à sanguine bilioso, aut pituitoso & salso, qui totius substantiæ

corruptione

A corruptione in vitio existens abscessum facit. Adde, quod eiusmodi vlcera fere orbicularia sunt, taliaue-ro ideo difficilius cicatricem ducunt, quia collectæ in fundo saniei liberum exitum ad effluxum non permittũt. Ita sanies ex se acris & corrodens mora rursum maiorem acrimoniam & nitrositatem acquirit, adeo vt vrente suo & proximas carnes liquante contactu, coire, coniungique, & vniri vlceris latera impediat: interim vero vlceris labra callum contrahunt, quo nisi resciſſo, vel medicamentis consumpto coalescere vlcus nequit, quia rorulenti glutinis materiam adimplenda vlcera sufficientis exudationem d...sitate sua prohibet. Vlcere igitur complanato, & ad reliquæ carnis æqualitatem redacto, carne insuper repleto, epuloticis agendum est, quibus nempe vis inest vlcera cicatrice obducendi, densata & indurata carnis superficie. Horum duo sunt genera: Quædam enim citra morsum validum adstringunt & desiccant, cuiusmodi sunt malicorium & cortex quernus, tuthia, lythargyros, cremata ossa, squama æris gallæ, nuces cupressi, minium, pompholix lota, antimonium, bolus armenus, testæ ostreorum crematæ & lotæ, calx nouies lota, & multa metallica. Alia vicina sunt his, quibus excrescens caro consumitur: sed parce omnino illa adhiberi oportet, cuius generis sunt vitriolum elotum, alumen coctum, quod reliquis epuloticis præstat propter insignem resiccandi & adstringendi vim, carnes consolidans, quæ excre-
B mentitio humore imbutæ flacescunt. Cicatrix ducta quia fere in hoc vlcerum genere deformis manet, rubra nempe, liuida, atra, tumida, scabra, propter ingentem adustionem tanquam à pruna ardente parti inustam, ideo breuiter delibanda hic remedia quædam censui, quibus eius vitia corrigi & emendari possint.

Cur orbicularia vlcera difficulter sanescant.

Epuloticorũ duo genera.

Aluminis vis epulotica.

Si igitur tumidior sit cicatrix, complanabitur imposita conuenienti deligatura, & arcte appressa parti lamina plumbea argento viuo illata. Dealbabitur vero, si inungatur calce viua nouies lota (vt mãsuescat & acrimoniam deponat) cum oleo rosaceo concorporata. Alij tartari, id est, fæcis eius vini generosi, quæ assulis doliaribus adhæret, libras duas sumunt, vrunt, & in puluerem deducunt, linteo excipiunt, & ex testudine cellæ subterraneæ & humidæ, algidæque pendere sinunt, vasculum subiiciunt, quo stillantem liquorem excipiunt, oblinendæ & fricandæ diu cicatrici expetitum. Eadem vis inesse creditur ouorum ei humori, qui per testam, dum ad prunas coquuntur, exudat, vt & vnguento citrino & emplastro de cerusa recenter paratis.

Ad cicatricum deformitatem remedia.

Sequentes tres compositiones valde probantur: *℞. axungiæ suillæ nouies lotæ in aceto acerrimo ℥iiij. cinnabaris, succi citri, & aluminis vsti an. ℥ß. sulphuris viui ignem haud experti ʒij. camphoræ. ℈ij. fiat puluis, deinde in-*
C *corporentur omnia simul & fiat vnguentum:* Cutem attenuat & maculas absterget.

℞. olei hyoscyami, olei seminis cucurbitæ. an. ℥j. olei tartari. ℥ß. ceræ albæ. ʒiij. liquefiant simul lento igne: deinde adde spermatis ceti. ʒvj. remoueantur prædicta ab igne, donec infrigidentur: postea adde trociscorum alborum Rhasis pulueratorum ʒiij. camphoræ ʒj. tandem cum mali citrei succo omnia diligenter commisce. fiat linimentum.

℞. rad. serpentar. ℥j. bulliat in aquæ com. ℔j. ad dimidias, deinde adde sulphuris viui ignem non experti, & aluminis crudi puluerisati an. ʒiß. colentur prædicta & addatur camphoræ ʒj succi hyoscyami. ʒjß. seruetur medicamentum in vase plumbeo aut vitreo, & cum vti volueris, imbuantur eo lintea parti imponenda. Iisdem medicamentis licebit vti in faciei ruboribus emaculandis, mane faciem extergere oportebit aqua furfurum tepida.

Vnguenta ad cicatrices attenuãdas & emaculandas.

De multis aliis euacuationum generibus, & inprimis de Sudore & Vomitu.

CAP. XXXVI.

NOn abscessibus modo commemoratis, & pustularum, macularumque eruptionibus pestilens venenum expurgatur, sed etiam sudore, vomitu hemorrhagia, hæmorrhoidibus, mensibus, alui fluxu & aliis, adeo, vt omni excretionis genere natura veneno expediatur lethifero, eo præsertim, quod non-
D dum ad cor peruenerit. Sed habenda in primis ratio inclinationis naturæ, attendendumque, quam potissimum viam meditetur & quo crisim affectet. Quanquam tales euacuationes non semper sunt criticæ, sed non raro symptomaticæ: quod sæpe natura sic irritatur materiæ indomabili malignitate, vt ipsam nec mitificare possit, penitusque crudam à se amandare quacunque ratione cogatur. Ergo si per sudores crisim & excretionem natura affectare ex madore cutis, vrinæ suppressione, aliisque signis natura videatur, sudorem his, quibus ante diximus, artibus prouocabimus. Proditum à Veteribus est, *omnes sudores in morbis acutis salutares esse, qui in diem criticum incidunt, qui vniuersales sunt & calidi, & ante die decretorio præsignificati.* Sed in tam rapido & funesto hoc pestilentiæ morbo, crisim minime expectare oportet, sed quamprimum & quacunque licebit naturam tam diro & potenti hoste expedire.

Cur non vna sed vt multiplici sæpe via pestilens venenum expurgetur.

Attendendum diligenter ad naturæ motus & inclinationes.

Sudoris futuri signa.

Sudores salutares seu critici.

Crisin in peste non esse expectandã.

At vero vomitu sæpe humores lentore & crassitie excrementitij repurgantur, qui validis catharticis excludi non potuere. Itaque & hoc quoque excretionis genere sperari potest pestilentis veneni exclusio: si nihil ergo sit, quod impediat, & frequenti nausea natura hanc viam affectare videatur, promouebitur eius conatus exhibita potione ex aquæ tepidæ selibra, olei communis vnciis quatuor, aceti vncia vna, succi raphani tantillo, sumpta potione penna anserina eodem oleo imbuta, vel rorismarini ramo fauces irritare oportebit, vel digitis eodem immissis vomitum sibi prouocare. Vomitum etiam ciet
E potio tepida ex aquæ decoctionis seminis lini, mucilaginosæ vnciis octo. Vel: *℞. rad. raphani in taleolas secti. vel seminis eius & seminis attriplicis an. ʒiij. bulliant in aquæ communis, quod sufficit pro dosi, in colatura dissolue oxymelitis & syrupi acetosi an. ℥ß. exhibeatur potio larga & tepida.* Vel: *℞. oxymelitis Gal: ℥vj. olei com. ℥ij. paretur potio tepida.*

Ad vomitũ in nausea promouendum.

Cæterum natura, nisi sponte sua motum illum suscipiat, non cogenda, coactus enim & violentus vomitus ventriculi fibras neruosas distendit, vires prosternit, vas in pulmone rumpit, vnde cruenta & letha-

Vomitus cur minime cogendus.

lethalis expuitio. Itaque si vano se & nocituro vomendi conatu ventriculus concusserit, roborandus A potius veniet sacculis fartis ex rosis, absynthio & santalis. Intrinsecus autem succo cydoniorum, berberis & iusculis in eundem finem paratis.

De Sputo, Saliuatione, Sternutamento, Emunctione, Ructu, Singultu, & Mictione.

Cap. XXXVII.

Expuitionis in morborũ curatione vires. Saliuationis vires. Sternutationis & munctionis vires & causa. Cur sternutamentum fiat cum strepitu. Qui plethoricis & pulmonariis noceat sternutatio.

QVod sputis & saliuatione insignes fiant euacuationes, pleuriticorum exemplo intelligere est, versa enim in pus pleuritidis materia, purulenta sanies à pulmonum rara & spongiosa substantia sucta, indeque in tracheam arteriam transumpta ore reiicitur. Saliuatione vero & expuitione quantopore iuuentur lue venerea infecti, nemo est, qui nesciat. Cæterum prouocabuntur hæc masticatoriis ex radice ireos, pyrethri, mastiche, & similibus. Idem fiet ore versata mucagine seminis lini.

Sternutatione & Emunctione, cerebro excretricis facultatis suæ robore, ad noxiorum exclusionem incitato, superfluos excerni humores, eorum, quibus cerebrum humidius est, argumento, vt senũ & puerorum, qui per nares assidue purgantur, licet cognoscere: incitatur cerebrum ad vtrumque excre- B tionis genus à causa vel interiore vel exteriore. Interiore, vt pituitosa vel vaporosa materia, quæ cerebro conclusa ipsum offendit: exteriore, vt solis radio naribus excepto, vel eo penna immissa vel insufflato acri & vellicante puluisculo ex helleboro, euphorbio, pyrethro, synapi & similibus sternutatoriis. Tum enim cerebrum excretrice propria constringitur ad rerum molestarum excretionem. Cum strepitu prosilit sternutamentum, quia materiebus per loca angusta exitus est: nempe per ossis cribrosi, quod ad narium radices est, colatorios ductus. In corpore insigniter plethorico cieri sternutamentum non debet, nisi præcesserint vniuersalia remedia, ne maior fiat in cerebrum attractio, apoplexiæ, vertiginis & similium symptomatum consecutionem illatura.

Ructus commoda.

Ructu flatus ventriculo conclusi cruditatis vel ciborum flatuosorum soboles excernuntur, hi odore suo & sapore suaui, fœtido, dulci, amaro aut acido humorum, è quibus suscitantur, conditionem & cruditatis speciem ostendunt. Cruditatibus ventriculum exonerat vomitus. Intemperies vero contrariis alterantibus corrigitur à Medico præscribendis. Singultus *contractio & extensio* est *fibrarum ventriculi neruosarum ad ea, quæ eius tunicis contumacius impacta hærent, excludenda* quanquam non repletio tantum sed & inanitio eius in causa est. Sæpe & teter vapor aliunde, vt ex bubone anthraceue pestilenti, in ven- C triculum irrumpens: acida quoque & acria omnia, quia pungunt, vellicant irritantque ventriculi tunicas, vt acetum, speciata similiaque singultum excitant: *à purgatione, à vulnere, à vomitu singultus frequẽns & contumax malum est: at si mox conuulsio superueniat, mortiferum.* Remedia ipsi pro causarum varietate varia adhibebũtur. Nam ei, qui ab inanitione est, singultui repletio medetur: ei, qui est à repletione, vacuatio: qui à putrido & venenato vapore est, theriaca & alexiteriis tollitur: qui ab acidis & acribus, curatur vsu crassorum, pinguium & frigidorum.

Singultus quid. Singultus causa.

Per vrinas etiam vniuersum corpus indicari.

Vniuersum vero corpus sæpe & per vrinas expurgatur: *His enim maxime & proprie febrilis materia euacuari solet*: non pauci vero lue venerea infecti, cum litu ex argento viuo ad expuitionem & saliuationem deduci non possent, diureticis exhibitis vrinarum multarum copioso effluxu curationem receperunt. Diuretica, quibus vrinæ profluuium promouere licet, descripta sunt *tractatu de Calculo.* Cæterum abstinendum est ab acrioribus diureticis, cum præsertim in vesica inflammatio subest: sic enim humores noxij in partem affectam deducuntur, vnde gangrænæ mortiferæ periculum. Tum igitur per sudores diuersionem moliri satius erit.

Quæ & quibus noceant diuretica.

De Menstrua & hæmorrhoidali purgatione.

Cap. XXXVIII. D

Quæ menses cieant.

MVlieres menstruæ purgationis beneficio magnis, pestilentibus & omnino funestis sæpe morbis defungi fidem facit non ratio modo, sed & multiplex experientia: incitanda ergo ea venit remediis tum assumptis, tum admotis: assumitur igitur vtiliter cortex cassiæ, vel cinamomum potius, cortex radicis mori, crocus, agaricus, nux moschata, sabina, diacrydium. Quod si affectus vehementiora remedia requirit, radices tithymali, antimonium, cantharides (parca manu sumptæ) menses potentissime mouent. Conferunt ad id frictiones & ligaturæ in femoribus & cruribus factæ: cucurbitulæ in interiore & media femorum parte impositæ, sanguinis è sapheia detractio: hirudines appositæ orificio ceruicis vteri pessaria, noduli, clysteres, balnea, fotus ex rebus odoratis, quæ odoris sui fragrãtia se calore potius, crassos humores attenuent, incidant, obstructa venarum orificia reserent, cuiusmodi sunt radices bismaluæ, ireos, petroselini, fœniculi, brusci, folia floresque hyperici, asparagi, erucæ, melissæ, chærefolij, arthemisiæ, menthæ, pulegij, satureiæ, rorismarini, rutæ, thymi, hyssopi, saluiæ, baccarum lauri, genistæ, zinziber, caryophylli, piper, nux moschata & similia: quorum ebullientium vaporem ceruice vteri E per infundibulum in forato sedili sedens mulier vndique tecta, ne quis temere exhalet, excipiet. Ex iisdem parabuntur balnea tum vniuersalia, tum particularia. Vtilia etiam sunt pessaria hac forma.

Aromatica quæ vi menses cieant.

Pessaria ad ciendos menses.

℞. theriacæ & mithrid. an. ℥ß. castorei & gummi ammoniaci an. ʒj. misce cum bombace in succo mercurialis tincto, fiat pessarium, vel *Cape radices petroselini & fœnugr. sub cineribus coctas: deinde contusas cum puluere staphysagriæ, pyrethri, croco, & oleo liliorum*, fiat inde pessarium ad formam suppositorij aut nodulorum. Vel,

℞ puluer. myrrhæ & aloes, an. ʒj. fol. sabinæ, nigellæ, arthemis. an. ℥ij. rad. ellebori nigri ʒj. croci ℈j. cum succo mercur. & melle communi, fiat pessarium in bombace. Quod sequitur validius est: *℞. succi rutæ & absynth. an. ℥ij. myrrhæ, euphorbi, castorei, sabinæ, diacrydij, terebinth. galbani, theriacæ an. ʒj. fiat.*

Menſes immoderatius fluentes qui cohibeantur.

A ℥j. *fiat peſſarium ſecundum artem*; ab peſſariorum altero extremo pendeat funiculus, vt facile, cum libitum fuerit ex ceruice vteri reuocari queant. At ſi fluxus ille menſium ſemel citatus mox immoderatius ruat, ſiſtendus erit alimentis craſſioris & viſcidi ſucci exhibitis, ſectione venæ brachij, admotis ſub mammarum regione cucurbitulis, ſupernarum partium, vt brachiorum frictionibus & ligaturis, immiſſis peſſariis admotiſque hypogaſtrio, pectini & lumbis, emplaſtris refrigerantibus & adſtringentibus, repoſita in conuenienti loco muliere, nec ſuper culcitram plumeam iacente.

Iniectio in vterum ad ſiſtendos menſes.

Sequens iniectio erumpentem per vterum ſanguinem ſiſtit: *℞. aquæ plantag. & fabror. an.* ℔ j. *nucum cupreſſi, gallar. immaturarum an.* ℥ij. *verber. ſumach balauſt. vitrioli rom. aluminis rochæ an.* ℥ij. *bulliant omnia ſimul, & fiat decoctio, de qua fiat in vterum iniectio.* In his omnibus adminiſtrandis, quantum res locuſque patientur, pendere velim Chirurgum ex Medici ſententia. At ſi per hæmorrhoidas natura ſe expedire velit peſtilenti materia, licebit eas prouocare frictionibus & ligaturis validis in partibus inferioribus, vt femoribus & cruribus factis, cucurbitulis cum magna flamma interiori femori appreſſis, calidis & attrahentibus ano impoſitis, cuiuſmodi ſunt fotus, emplaſtra, vnguenta, quale vulgo fit ex cæpa ſub cineribus cocta, & cum theriaca atque oleo rutæ concorporata. Hæmorrhoidales venæ, poſtquam his artibus ſe in conſpectum dederint, aſperioribus linteis fricandæ erunt, vel foliis ficulneis, vel cæpa cruda, aut felle bubulo concorporato cum puluere colocynthidos, applicabuntur denique hirudines præparatæ, vel etiam ſcalpello aperientur, ſi ex ano inſigniter promineant, & multo ſanguine turgeant. Quod ſi immoderatius fluant, ſiſtentur iiſdem, quibus menſes, remediis.

Quibus prouocentur hæmorrhoides.
Quibus hæmorrhoidales venæ reſerentur.

B

De Alui fluxu prouocando. CAP. XXXIX.

Diarrhoëa quid.

IN aluum & inteſtina ſæpiſſime natura tum per ſe & ſponte ſua, tum laxantibus & purgantibus remediis adiuta, vniuerſam peſtilentis morbi materiam, tanquam in corporis vniuerſi ſentinam, deponit, vnde diarrhoeæ fiunt, lienteriæ, & dyſenteriæ, has excretionis per aluum ſpecies diſtinxeris ex excrementorum deiectorum ſpecie. Nam ſi liquida & ſincera ſint, id eſt, vnius ſimpliciſque humoris naturam retineant, bilioſi nempe melancholici, aut pituitoſi, & ſi magna copia excernantur, ſine inteſtinorum vlcere aut excoriatione, vehementique & abradente dolore, Diarrhoea dicitur, aliis vero humoralis alui fluxus. Lientericus fluxus dicitur, cum ventriculi inteſtinorumque facultate retentrice, à cacochymiæ vel collectæ, vel aliunde influentis, aut frigidæ & humidæ intemperiei vitio exoluta, cibi crudi, & quales fere aſſumpti ſunt, deturbantur. Dyſentericus quando multa & varia, cum cruciatu, torminibus & vlcere inteſtinorum, ab acri & vaſorum tunicas erodente bile, excernuntur, cruore ſæpe reſperſa.

C

Lienteria quid.
Dyſenteria quid.

Cæterum ſi in vllo morbi genere, certe in peſtilenti alui fluxus ſuperueniunt quantitate immoderati, & contentorum qualitate horribiles, liquidorum nempe, viſcidorum, ſpumantium tanquam à fuſo adipe, fuluorum, ruſſorum, purpureorum, viridium, cinereorum, nigrorum, & omnino valde fœtentium. Cauſa eſt varia & multiplex cacochymia, quæ à veneno peſtilenti correpta, in varias & toto genere à natura tum ſua, tum vniuerſali differentes abeunt ſpecies; per propriæ ſubſtantiæ corruptionem: cuius ſignum inſeparabile eſt fœtor, quam non raro etiam comitatur verminatio.

Cauſa variarum & fœtentium deiectionum in peſte.

Hiſtoria.

In caſtris Ambianenſibus peſtilens dyſenteria per exercitum vagabatur, hac merus ſanguis, robuſtiſſimis etiam militibus, per anum manabat: diſſectis quorundam cadaueribus animaduerti venarum & arteriarum meſaraicarum oſcula reſerata, elata & tumentia, omnino, qua in inteſtina deſinebant cotyledonum inſtar habentia, à quibus, dum comprimerem, ſanguis expreſſus ſtillabat. Nam ſolis æſtiui tum ſæuiſſimis ardoribus, & ira accenſis militum animis, multus humor bilioſus & acris genitus ſeceſſum habebat in aluum.

D

Signa craſſorum & tenuium inteſtinorum vlceratorum.
Clyſteres ad ciendam aluum.

Cæterum craſſane an tenuia inteſtina vlcerata ſint, intelliges magis ex cruoris cum fæcibus permixtione, quam ex doloris ſitu: illic clyſtere magis agendum eſt, hic ſumptis ore medicamentis. Ergo ſi ex torminibus, teneſmo, murmure, & fluctuatione inteſtinorum, ſuſpicio ſit in peſtilenti morbo naturæ per inferiora ſeſe exonerare ſtudentis, neque interim illi ex voto ille ſuccedat conatus, arte iuuandus & promouendus erit: vt ſumpta potione ex *hieræ ſimplicis ſemuncia & diaphænici dragma vna diſſolutis in aqua abſynthij.* Vtiles ſunt & in hanc rem clyſteres, non modo quia tormina & dolores ſedant, & continuatione, ſucceſſioneque ex toto corpore attrahunt, ſed etiam quia inteſtina & venas meſaraicas infarctu liberant, adeo vt apertis reſeratiſque meatibus natura ſe poſtea liberius expediat humoribus noxiis. Talibus clyſteribus etiam theriacam ad duas treſue dragmas nonnunquam admiſcent, vt vna eademque opera venenatam materierum malignitatem obtundant. Parantur eodem conſilio glandes ſeu ſuppoſitoria *ex mellis cocti vncia vna, & hieræ picræ ac ſalis communis ſingulorum ſemidragma*: vel quo acriora ſint, *ex mellis* ℥iij. *fellis bubuli* ℥j. *ſcammonii in pollinem redacti, euphorbii & colocynthidis an.* ʒ ß.

Suppoſitoria.
Noduli.

E Horum vicem ſæpe ſupplent noduli hac forma parandi: *℞. vitellos ouo. nu. iij fellis bubuli & mellis an.* ℥ß. *ſalis comm.* ℥ß. *agitentur & concorporentur ſimul, exceptæq́ue inde linteolo portiones, reuinctæ in nodulos formentur, nucis auellanæ magnitudine, in anum intrudantur.* Hos acriores effeceris addito euphorbii aut colocynthidos puluiſculo.

De ſiſtendo alui fluxu. CAP. XL.

EFfrenes & immoderati alui fluxus, quia facultates exoluunt, & ægrum in tabem mortemque deducunt, ideo mature, ſi tales futuri appareant, ſiſtendi ſunt, ore anoque ingeſtis & admotis. In eam rem paratur pulticula ex farina frumentacea cocta in aqua decoctionis vnius granati mali acidi, berberidis, boli armeni, terræ ſigillatæ, & ſeminis papaueris albi, ſingulorum dragma vna.

Pulticula aluum cohibens.

Sequens amygdalatum ventriculum roborat,& biliosi humoris intestina ad excretionem proritantis,acrimoniam mitigat: *Cape amygdalas dulces coctas in aqua hordei extinctionis chalybis aut ferri, terantur in mortario marmoreo, traiiciantur, exprimanturque in amygdalatum, quod addita dragma vna pulueris diarrhoe abbatis ægro exhibeatur.*

Remedium Capellani ad sistendū aluı fluxum

Quod sequitur remedium,didici ex Capellano Regis Medico primario, qui id à patre acceptum magni secreti loco habebat,& ægris fœlici admodum successu præscribere solebat: *℞.boli armen.terræ sigillatæ,lapidis hæmat.an.ʒj.picis naualis ʒjß.coral.rubr.margar.elect.cornu cerui vsti & loti in aqua plantag.an.℈j. sacchar.ros.℥ij.fiat puluisculus,*de quo capiat æger cochlear vnum ante cibum vel cum oui vitello.Christophorus Andreas *in Oecoiatria*,valde commendat stercus canis, qui solis ossibus arrosis per triduum ante

Victus.

victitarit. Cydoniorum carnes vel cydonia ipsa sub cineribus cocta,vel in olla elixa,cornorum conserua, fructus berberis conditi, myrobalanus, nux moschata tosta ante cibum si sumantur, ventriculum roborant & aluum sistunt.

Potus.

Euchymis & assis potius, quam elixis vesci debet æger. Potus erit aqua chalybeata, decoctionis mali granati acidi & conquassati,vel decoctionis mali cydoniati,mespilorū, sorborum,mororū, rubi & similium adstringendi & corporis humiditates consumendi vi præditorū:misceri poterit hæc aqua cum B

Litus.

syrupis de ribes, iulepo rosato & similibus.

Illinetur ventriculi aluique regio oleo mastichino,moschatelino,myrthino & cydoniorum. Vtiliter etiam imponitur panis recenter è clibano extracti crusta macerata in aceto & aqua rosarum:vel cataplasma ex rosis rubris,sumach,berberis,myrtillis carne cydoniorum,mastiche,farina fabarum & melle rosato,exceptis aqua chalybeata. Iniicientur clysteres anodyni, abstergentes, adstringentes, consolidantes,nutrientes.

Clysteres ad aluı fluoré.

Sequenti humorum acrimonia obtunditur,& dolor sedatur: *℞.fol. lact.hyosc.acetos.portul.an.m.j. florum violar.& nenuph.an.p.j fiat decoctio ad ℔ j.in colatura dissolue cassiæ fistul.ʒvj.olei rosati & nenuphar. an.℥j. ß.fiat clyster.* Vel: *℞.ros.rub.hord.mund.& sem.plant.an.p.j fiat decoctio colaturæ adde olei ros. ℥ij. vitel. ouo. ij. fiat clyster.* Vel: *℞.decoctionis capi,cruris vitulini,& capitis veruecis vna cum pelle,℔ij.in qua coquantur fol.violar. maluæ,mercur.& plant.an.m.j.hord.mund.ʒj.quatuor sem.fri.maior.an.ʒß.in colaturæ ℔ ß dissolue cassiæ recenter extr. ʒj.olei viol.℥iiij.vitel.ouo ij.sacch.rub.ʒj.fiat clyster.* Vel: *℞.flor.cham.melil.& aneth.an.p.j.rad.bismal.ʒj.fiat decoctio in lacte. collaturæ adde mucag.semi.lini & fœnugr.extractæ in aqua maluæ ℥ij.sacchar.rubr. ʒj. olei chame. & aneth. an. ℥jß. vitel.ouor. ij. fiat clyster.* Tales clysteres diu continendi aluo sunt,vt dolorem promptius C sedent.

Quando intestinorum ramenta in deiectionibus apparent, argumentum est subesse in intestinis vlcus:itaque tum vtendum clysteribus detergentibus & consolidantibus,cuiusmodi est sequens: *℞.hor. integri p.ij ros.rub.flor.cham.plant.apii an.p j.fiat decoctio.In colatura dissolue mellis rosati,& syrupi de absynthio an. ʒjß.vitellos ouorum ii.*

Clyster ad vlcerata intestina.

Qui sequitur consolidat: *℞ suc.plantag.centinod.& portulac.an.℥ij.bol. armen.sangui.dracon.amyli an. ʒj.sebi hircini dissoluti ℥iij.fiat clyster.*

Lac vaccinū elixū cum plantagine & syrupo rosato vlceratis intestinis optimū etiam est remediū.

Clyster valde adstringens.

Adstringit,qui sequitur clyster: *℞.caud.equinæ,plant.polygo.an.m.j.fiat decoctio in lacte vstulato ad quart. iij.& colaturæ adde bol.armen.terræ sigil.sang.dracon.an.ʒij.albumina duor.ouor.fiat clyster.* Vel: *℞.succorum plantaginis,arnoglossi,centinodiæ,portulacæ,residentia facta depuratorum quantum sufficit pro clystere. Addendo pulueris boli armeni,terræ sigillatæ,sanguinis draconis an.ʒj.olei myrthini & rosati an.℥ij.*Si sanguis purus manet per intestina,suaserim validius adstringentia vsurpare. In quam rem valde commendanda puto decocta malicorij, nucum cupressi, rosarum rubrarum, sumach, aluminis & vitrioli parata in aqua fabrorum sine D oleis in clysteres indita.Eodem decocto proderit anum & perinæum totamque aluum fouere.Non ante adstringentes clysteres vsurpari debent, quam exhibitis catharticis humores noxij attracti & expurgati fuerint,alias enim ex his suppressis in corpore oppressio morbifica continget.

Clyster nutriens.

Si adeo fractis viribus sit æger, vt ore alimenta capessere vel deglutire nequeat, clysteres nutrientes exhibendi erunt. Vt: *℞. decoctionis capi pinguis, & cruris vitulini coctorum cum acetosa,buglosso,borragine, pimpinella & lactuca ℥x.vel xij.in quibus dissolue vitellos ouor.num.iij.sacchari rosati & aquæ vitæ an. ℥j. butyri recentis non saliti,ʒij.fiat clyster.*

De euacuatione,quæ fit per insensibilem transpirationem. CAP. XLI.

Tumores iā pure confecto sæpe digeri naturæ vi.

PEstilens venenum, vt sæpe transpiratu per poros cutis hauritur in corpus, sic sæpe eadem via inaspectabili vacuatione exhauritur. Calor enim noster natiuus in nobis nunquam otiosus attenuatos in vapores,halitusque noxios humores in auras per cæca cutis spiracula digerit. Argumento est, quod tumores abscessusque contra naturam, confecto iam etiam pure, sola naturæ & caloris efficientia sine vllis artis præsidiis vanescere & resolui,discutique non raro videmus. Itaque dubium non est,quin natura vegeta expedire se pestilenti veneno per transpirationem queat, iam etiam abscessu aliquo, vt bubone E aut anthrace prorupto,& certa in corporis parte collecta materia: naturæ enim robustæ & vegeto calore subnixæ nihil est impossibile,cum præsertim meatuum libertas adest.

Quæ curatio infantibus & pueris peste correptis adhibenda. CAP. XLII.

Mulierē nutricem puerulo esse medicinam.

LActantium & ablactatorum puerorum, si quando peste correpti fuerint, alia paulo est curandi ratio,ab ea,quæ huc vsque descripta est.Lactantis igitur infantis nutricem ita se gerere in diæta & medicamentis oportet,ac si ipsa peste correpta esset.Diæta consistit in rerum sex non naturalium vsu.

A Diæta igitur si moderata fuerit, non potest non eius moderationis fructus ac lac nutricium, proindeque ad infantem peruenire, vt qui solo fere lacte nutriatur. Eandem diætam & ipse infans, quantum licebit, seruare cogetur in somno, vigiliis, & eorum præsertim, quæ superflua sunt, excretione. His vescetur nutrix, quæ febrilis ardoris vim mitigant, iusculis nempe refrigerantibus, herbis medicatis, & mediæ materiæ cibis: vino penitus abstinebit, papillam aqua vel succo oxalidis sacchato rosato diluto, quoties infantem mammæ admotura est, oblinet. Ipsius vero infantis cor theriacæ scrupul. vno in lacte nutricis, iusculo pulli vel aqua cardiaca dissoluto, & pluribus vicibus exhibito, præmunire contra gliscentis veneni impetum licebit. Eodem medicamento cordis regionem, emunctoria, & vtrumque carpum oblinere extrinsecus oportebit: nec erit inutile theriacam in aceto rosato, aqua rosarum & aquæ vitæ tantillo dissolutam, naribus odorandam crebrius admouere, vt sic natura, quacunque licebit, arte iuuetur in retundenda veneni malignitate.

Cardiaca puerulo exhibenda.

Ablactati pueri, iamque grandiusculi medicamenta per os sumere possunt: nam cum crassiores,
B lacteque solidiores cibos concoquere, & in sanguinem conuertere possint, facile etiam leue aliquod medicamentum de potentia in actum excitare poterunt. Itaque potio illis erit paranda ex theriacæ granis duodecim, cum aliqua syrupi de cichorio portione dissolutum in aqua cardiaca, vel in capi iusculo: nisi quis malit cum conserua rosarum boli forma exhibere: *parce tamen exhibenda puerulis est theriaca, quia largius sumpta, accensis humoribus, ne febrem inferat, periculum est.* Parabitur iisdem iusculum crebro ex cochleari sumendum, ex capi oxalide, lactuca, portulaca, seminibus frigidis saporati, additis boli armeni & terræ sigillatæ singulorum vncia vna in nodulo vinctis & expressis, decocto. Bolus enim armenus seu à siccandi vi insigni, seu à proprietate occulta hoc habet, vt potus peste affectos (Galeni sententia) celeriter curet, qui modo arte Medica curari possunt: adeo, vt *qui bolo armeno peste expediri nequeunt, nullis aliis remediis iuuari possint.*

Cathartica ablactatis exhiberi posse.
Theriaca cur pueris parcius exhibenda.
Boli armeni vis.
Lib. 9. simpl. cap. 7.

Quia vero puerorum corpora calida, humida & halituosa sunt, sudore prouocato ex decocto seminis petroselini, vuarum damascenarum, ficuum, radicis oxalidis, scobe cornu ceruini, aut eboris cum pauco croco, facile venenatæ materiæ portione per cutem liberantur. Sudor quo promptius & copiosius manet, admotis spongiis, in saluiæ, rorismarini, lauendulæ, lauri, chamemeli, meliloti, & maluarum,
C decocto immersis expressisque, vel vesicis suillis eodem decocto semiplenis axillis, inguinibusque admotis promouebitur amplius. Ipsis interim dum sudant, flabellabitur facies, admouebitur naribus theriacæ in aceto rosato, & aqua rosarum dissolutæ nodulus, omnino in sudando modus erit adhibendus, quod dissipabili & facile resolubili substantia sint pueri: adeo vt sæpe etsi non sudent, sudoris tamen commoda sine sudore sentiant, digesta caloris vi in tenues auras veneni materia.

Sudorifica quos pueris adferant sanitatis fructus.

Cæterum inter sudandum, dum flabellatur facies, odorataque cardiaca naribus admouentur, recreata natura & roborata, quæ alioqui sudore languet, vegetius, validiusque incumbit in veneni excretionem. Post sudorem detersum prodest sumpta potiuncula ex conserua rosarum, scobe cornu ceruini, aut eboris, in aquis buglossi & acetosæ dissolutis ad refrigerium & cordis præsidium.

In sudando modus.

Si quis in axillis, inguinibusue illis tumor superueniat, iuuabitur fotu remolliente, relaxante & attrahente, cataplasmate inde suppurante aliquo ex præscriptis, omnino blande, reliqua curatione, tenellæ ætatis habita ratione, peracta.

Si purgandi inciderit necessitas, sequens catharticum tuto & vtiliter præscribi poterit.

℞. rhabarbari puluerisati ℥j. infunde in aqua cardui benedicti cum cinamomi ℈j. in colatura dissolue catholic.
D *℥ij. syrupi rosar. laxat. ℥iij. fiat parua potio.*

Carthartici pueris exhibendi forma.

Hæc est pestilentiæ, febrisque pestilentis, quantum ego à Doctoribus Medicis intelligere, & quantum ipse varia & multiplici experientia discere per Dei gratiam potui, curatio: à quo vno bonorum omnium, quæ mortalibus contingunt, authore vera & certa pestis præsidia petenda & speranda sunt.

FINIS LIBRI VIGESIMIPRIMI.

DE EORVM, QVÆ SEV NATVRA, SEV EX EVENTV DESVNT, REPARANDORVM ARTIBVS.

LIBER VIGESIMVSSECVNDVS.

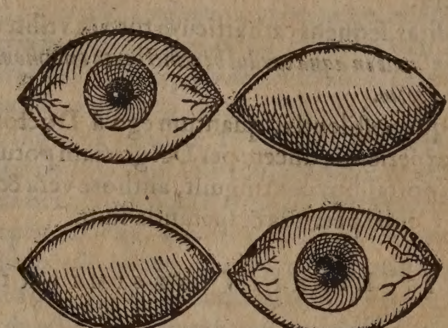
Qua arte veri oculi iactura cælari poßit.

Cap. I.

Quartum Chirurgi munus.

LIBRIS ſuperioribus de Tumoribus, Vulneribus, Vlceribus, Fracturis, Luxationibus, abunde diximus, quibus artibus diſſoluta & diſtracta vnirentur, vnita diſtraherentur, ſuperflua demerentur. Reſtat nunc, vt de quarto Chirurgi munere dicamus: quo, quæ ſeu natura primę conformationis vitio, ſeu poſtea ex euentu deſunt, ſupplemus. Ergo ſi caſu aliquo, vt ab inflammatione, vnus alicui oculus effuſis humoribus crepet & diſrumpatur, vel ingenti ictu orbita ſua excutiatur, aut propriæ ſubſtantiæ conſumptione tabeſcat, haud equidem reparandæ hac ex parte viſionis aut oculi functionis ſpes vlla eſſe poteſt; amiſſi tamen oculi deformitatem, quod vnum in tanto caſu supereſt ſolatium, hac arte cælare poteris, ſi curato & ſanato vlcere, in excuſſi effuſiue aut conſumpti, locum, alium factitium aureum, argenteumue opere tectorio expolitum, ſic encauſto pictum ſubſtitueris, vt natiui oculi perluciditatem & gemmeum decorem habere videatur.

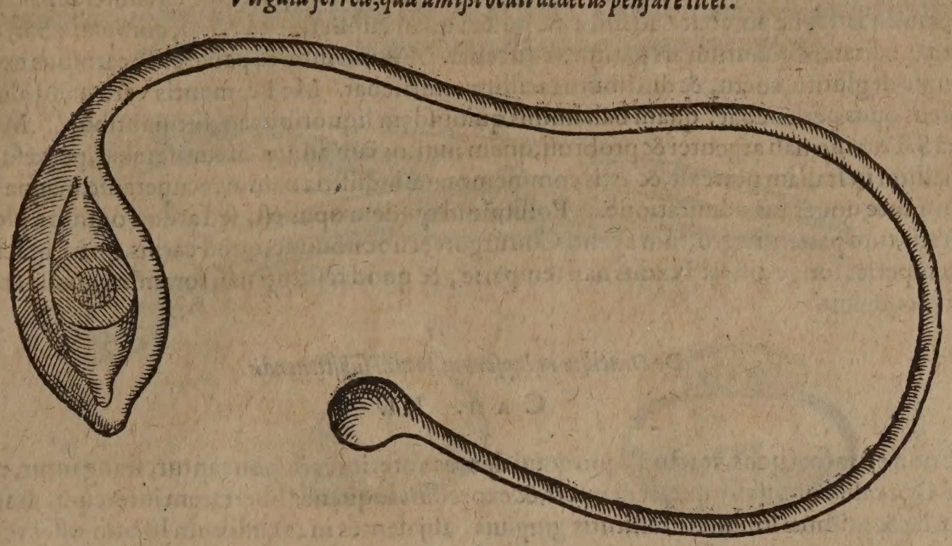
Oculi factitij, vtraque facie externa & interna exhibiti, ex auro, encauſto depicto & tectorio opere expolito.

Quod ſi hunc arte paratum oculum, vel nolit æger, vel caſu aliquo impeditus orbita non poſſit admittere, alium hac via parare licebit. Virgula ferrea flexilis & incurua præſto erit, ei ſimilis, qua mulieres paſſos alioqui crines coercere & reuincire ſolent: quo ſcilicet arctius aut laxius dimidium caput, cui cingendo ab imo occipite ſupra auriculam, ad maiorem oculi angulum circumponetur, conſtringere queat. Hæc ſerico obducta, vtraque extremitate latiuſcula erit, ne quam partem acumine pungere & premere poſſit. Sed ea, qua vacuæ orbitæ obducetur, erit latior & tenui aluta obducta, vt in ea pictoris arte oculi amiſſi colores expreſſi ipſum adumbrare poſſint. Eius virgulæ figura talis eſt.

A

Virgula ferrea, qua amissi oculi dedecus pensare licet.

B

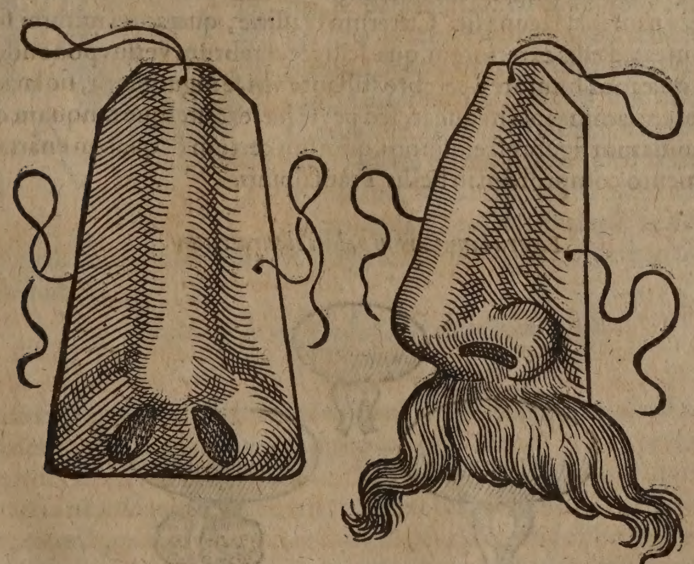
Qua arte execta naris portio reparari, aut in execti nasi locum alter fictus assui possit. CAP. II.

RE∫ci∫∫us ∫emel à facie na∫us totus, vel à na∫o narium portio re∫titui & ∫uo toti vniri rur∫um nequit: non enim in hominibus res perinde ∫e habet, atque in plantis. Languidus enim calor plantis obtigit atque iners, in omnem porro ∫tirpis ∫ub∫tantiam æquabiliter diffu∫us, nec facile di∫∫ipabilis, hoc iudicio, quod arborum defracti, auul∫i, aut ab∫ci∫∫i rami aliquantum viuunt, po∫∫untque in∫iti reuire∫cere & fruticari: neque enim in iis vlla e∫t ∫edes cordi vere comparata, è qua nece∫∫e ∫it hunc calorem quoquouer∫um in omnes partes influere & illabi. At contra perfectiorum animantium, vt hominum, partes di∫∫ectæ continuo vita priuantur, quoniã non ex ∫e, ∫ed aliunde influentibus virib. nutriũtur, viuunt, ∫entiunt, omninoque ∫u∫tinentur: neque proprio ∫olum calore, vt ∫tirpes, verum etiam a∫cito gubernantur, vt ∫upra iecoris vim naturalem, alia etiam ex corde vitalis eis adueniat. Quare in re∫ecti na∫i locum alium factitium ∫ub∫tituere ars nece∫∫e habet, quia eam iacturam natura ∫arcire nequit: ∫uppo∫itus ille artificio na∫us ex auro erit, argento, papyro, aut conglutinatis linteis, eius coloris & figuræ, quæ ad naturalem proxime accedat, reuinctus ad occiput aut pileum ∫tabilietur funiculis. Quin etiam∫i vna cum na∫o labri ∫uperioris portio re∫ecta fuerit, licebit eam appendice, na∫o illi factitio adiecta, quam my∫tax velabit, adumbrare, ne quid, quod ad faciei ornatum faciat, mi∫ero homini de∫it. Vtriu∫que ideo na∫i effigiem hic appingendam duxi. *Cur plantarum resecta partes viuiscere possint hominum vero nequeunt.*

C

Nasi factitii, tum solius per se, tum cum labro superiore mystace obducto, effigies.

D

E

Extitit ∫uperioribus annis in Italia Chirurgus, qui re∫ectæ portionis na∫i reparandæ hanc rationem inierat: na∫i mutili callo∫a labra circumcidebat, quomodo in implendis ro∫tris leporinis fieri ∫olet. Inde lacunam nouacula tam magnam in bicipite brachij mu∫culo excauabat, quantum amputatæ na∫i portionis amplitudo exigere videbatur: in eam mox na∫um, qua parte mutilus erat, demergebat, capite ad brachium tanquam ad palum, ∫ic tum reuincto & colligato, vt immotum & ∫tabile nullam in partem flecti po∫∫et. Quadrage∫imo inde demum die, quo ∫cilicet tempore peractam carnis brachij cum *Mira reparanda narium portionis abscissa ars.*

naſo agglutinationem ſuſpicabatur, tantum eius pro deperdita naſi portione circumcidebat, quantum ipſi reparandæ ſatis eſſe putabat. Id informe poſtea quaſi lambendo parabat, complanabat, & ad reliqui naſi æqualitatem quantum ars patitur, reducebat. Ægrum interea panatella, carnibus expreſſis, omnibuſque deglutitu, coctu, & diſtributu facillimis nutriebat. Medicamentis vero haud aliis tantum ſiſſarcoſeos opus perficiebat, quam balſaminis quibuſdam liquoribus agglutinantibus. Minor natu familię à S. Thoano naſi argentei & probroſi, quem multos iam annos circumferebat, pertæſus, ad Chirurgum illum in Italiam perrexit, & artis commemoratæ induſtria naſum recuperauit, magna omnium qui ipſum ante nouerant, admiratione. Poſſibile id quidem opus eſt, ſed arduæ omnino plenumque difficultatis, tum patienti ægro, tum agenti Chirurgo: vel hoc nomine, quod carnis, quæ è brachio reponitur, temperies longe differt à carnis naſi temperie, & quod reſtituti naſi foramina qualia ante erant, excauari nequeunt.

Hiſtoria.

A

De Dentibus in lapſorum, locum ſubſtituendis.

C A P. III.

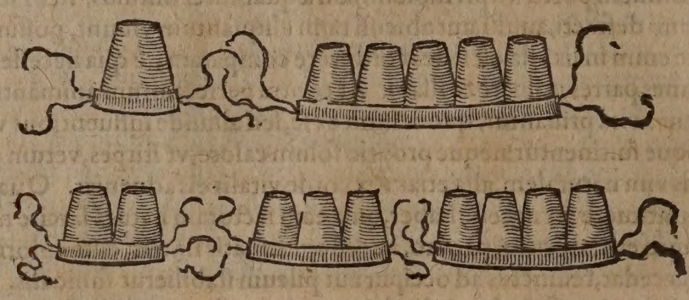
B

Quæ facienda, antequã noui dentes ſubſtituantur.

Sect. 2. lib. de art. ſent. 25.

HOc non eſt infrequens, vt ictu aliquo graui dentes anteriores dimoueantur, frangantur, excutiantur. Qui caſus oris deformitatem infert, & expreſſius loquendi libertatem intercipit. Itaque reſtituta maxilla & priſtinæ ſoliditati reſtitutis gingiuis, alij dentes in excuſſorum locum oſſei vel eburnei reponendi ſunt, & tum inter ſe, tum ad proximos ſanos & integros, præcipue quidem aureo aut argenteo filo, ſin minus, etiam lineo alligandi & deuinciendi, quemadmodum ab Hippocrate proditur, & ſubiecta figura demonſtratur.

Dentium inſitorum & colligatorum effigies.

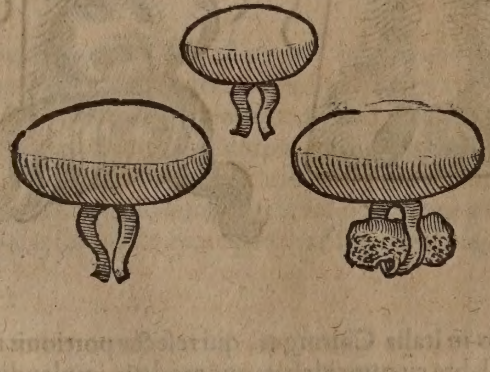
C

De Palati lacuna replenda. C A P. IV.

Cauſa & noxa palati deperditi.

NOn raro fit, vt bombardulæ igniuomæ miſſili globo oſſis palati portio fracta, vel virulentæ luis carie exeſa procidat, quo fit, vt minus expreſſe loquãtur ægri, ſed obſcurius & turbidius: his etiam opis aliquid adferre arte noſtra operæpretium duximus. Id fiet repleta palati lacuna, argentea vel aurea lamina paulo maiore, quam ipſa lacuna ſit. Cæterum craſſitie, quæ aurei nummi ſolati craſſitiem non excedat, figura teſtudinea: ad eius exteriorem, quæ ſcilicet cerebrum verſus ponenda eſt, partem religata hærebit ſpongiola, quæ mox humore à cerebro ſtillante vbi ſe ingurgitarit, ſic lacunam, tumidior facta, implebit, vt excidere lamina ipſa nequeat, ſed per ſe hæreat, ſtetque tanquam defixa. Horum inſtrumentorum ſeu laminarum figura eſt eiuſmodi, quorum certum & qualem enarraui, vſum, non vno, ſed frequenti experimento comprobaui in bellis Tranſalpinis. D

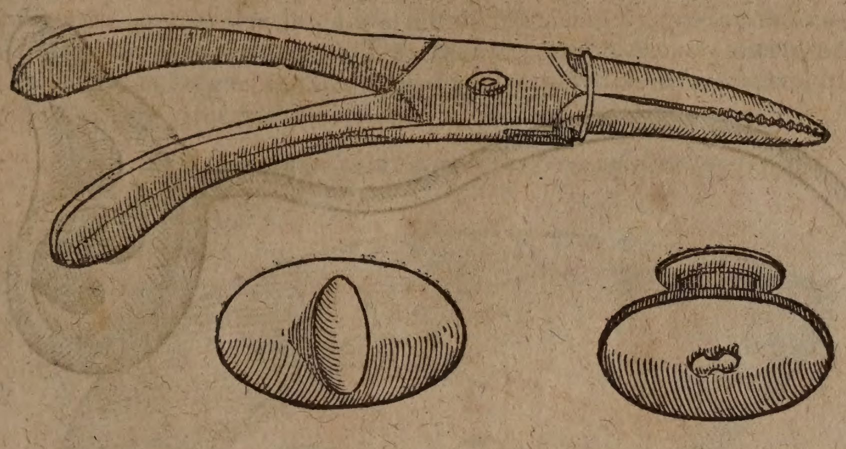
Figura laminarum palati obturatricum.

E

Obtura-

A *Obturatricis alterius sine spongiola laminæ figura, cui retinaculum à postica parte prominet, quod exiguo rostro coruino, hic etiam appicto, obuertitur, cum illa in palati cauum inserenda est.*

B

Quæ sit ars iuuandi eos, qui ab amputata linguæ portione fari nequeunt.

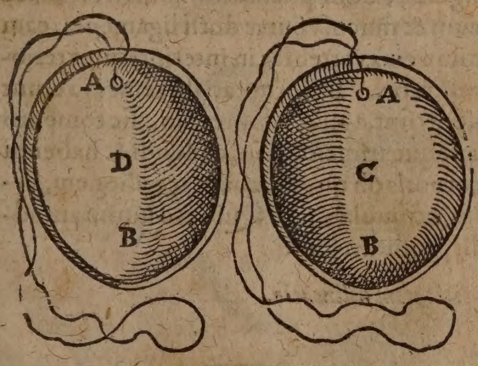
CAP. V.

CAsus huic remedio, vt multis aliis, locum in arte & authoritatem dedit. Cuidam in Iuoyo castro quatuor & viginti à Biturigum vrbe miliaribus commoranti, linguæ insignis portio resecta fuerat, ex quo infans totum triennium mansit. Contigit aliquando, vt dum in agris cum falcariis ex scutula lignea biberet, ab aliquo circumstantium titillaretur, titillatum non ferens, subito in voces articulatas & intelligibiles erumperet. Id ipse miratus, & rei nouitate tanquam miraculo delectatus, eandem C scutulam, eodem, quo ante situ, in os indidit, planeque tum & articulate sic loquebatur, vt ab omnibus intelligi posset. Itaque diu postea in sinu semper habuit scutulam ad sensa mentis proloquenda: quousque tandem artium magistra, & ingenij largitrice necessitate suadente, excidi sibi & affabre fieri instrumentum ligneum curauit, quale est, quod hic appictum cernitur, quod semper ex collo appensum circumferebat, tanquam vnicum mentis interpretem, & loquelæ ministrum.

Remedium casu inuentum.

Artium magistram & ingenii largitricem esse necessitatem.

Instrumentum ad amputata lingua loquelaque inde intercepta defectum supplendum.

D Eiusmodi instrumenti vsus talis est. A. pars eius superior est, quæ sesquicapitati argentei crassitie esse debet, quâ sic ille inter incisorios dentem continebat; vt ab ore haud promineret, imo nihil ore præter naturam habere videretur. B. pars inferior est & tenuior, nempe capitati argentei crassitie, quam reliquæ linguæ tenaci adhæsu componebat, recta ad ligamentum membraneum, quod sub lingua est. Quod interius scalptum & nonnihil excauatum est litera C. notatum, interior instrumenti pars est. D. exterior. Reste vero, quam cernis suspensum è ceruice gestabat id instrumentum. Cuius cum mihi Textor Medicus Bituricensis doctissimus copiam fecisset, eius ipse periculum feci certissimo & quale narratum est euentu, in adolescente, cui lingua amputata fuerat. Idem in simili casu, reliquis Chirurgis censeo faciendum.

Vsus eius instrumenti.

De celandis & reparandis faciei quibusdam vitiis.

CAP. VI.

COntingit non infrequenter, vt à subito incensi pulueris in faciem inuolatu, aut à pestilenti carbunculo sic facies deformetur, vt citra horrorem inspici vix queat. His sic persona aptanda est, vt non omnino inuenuste inter homines versari possint. Labra vero si vel ense amputata fuerint, vel anthracis E pestiferi, aut vlcerati cancri edacitate populata, adeo vt magna deformitate renudati dentes visantur; Si quidem consumptio magna non sit, reparanda erunt, ea, quam in rostris leporinis & cura cancri vlcerati diximus, arte. At si vegrandis illa fuerit, aptandum erit aureum labrum opere tectorio sic expolitum & pictum, vt à faciei colore non plane dissimile sit. Affixum id & reuinctum pendebit ex pileolo.

De raptis auriculis. CAP. VII.

QVi vel natura mutuli sunt auriculis, vel casu aliquo, vt vulnere, anthrace, cancro, ferarumue morsu, siquidem haud tota rapta sit auricula, sed eius adhuc non contemnenda restet portio, ea stylo locis aliquod perforabitur: foramina, postquam peruia cicatrice obducta fuerint, ad ea vinculis adnectetur côueniens & desideratus auriculæ lobus. At si omnino rapta & populata fuerit auricula, integra alia ex conglutinata papyro, vel corio aptanda erit, sic reuincta funiculis ex vertice aut occipite, vt nutritus, prom is-

promissusque capillus, vel gestatus pileolus, fraudem & deformitatem cælet. Nisi mauis eam pictoris industria carnis colore infucatam virgula ferrea occipiti circumpositam, sic in deperditæ locum affigere quemadmodum ante in oculi iactura diximus, delineatio talis est. A

B

De gibborum corrigenda deformitate.

CAP. VIII.

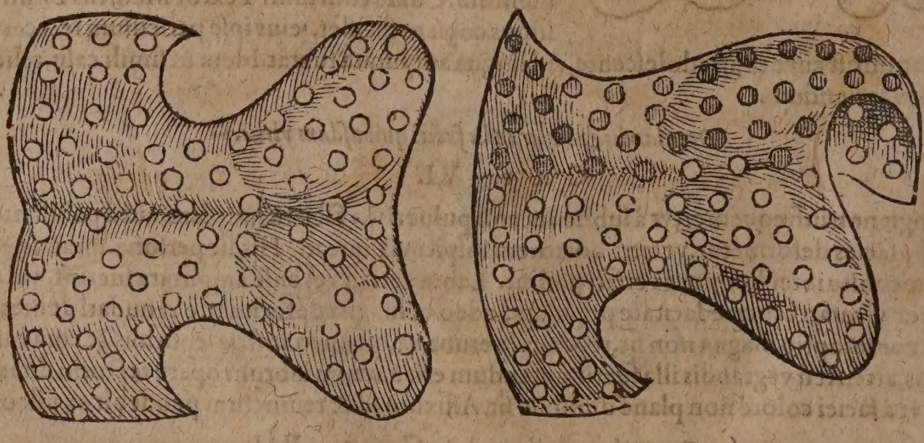
MVltorum, præsertim vero puellarum corpora, quia humidiora & molliora sunt, gibba, ætatis progressu, fiunt, præsertim ex spinæ dorsi scoliosi & obstipitate. Id vitium multis quidem de causis nascitur, nempe à prima in vtero conformatione, & postea casu aliquo, vt ictu, lapsu, sed præsertim indecoro iuuenilium & mollium adhuc corporum situ & positu in stando, ambulando (cum maxime præcocius ad ingrediendum coguntur) saltando, suendo, scribendo, aut simile quid agendo. Vt interim omittam raram rusticis, vrbanis vero frequentissimam & passim obuiã stipitatis & gibberositatis, aut repandiatis occasionem ex vestimentorum constrictione & angustia, dum puellas stultæ matres iunceo corpore esse student: tenella enim ista ætate molliaque nimium & mucosa spinæ dorsi ligamenta, eam recto & constanti casu continere nequeunt, sed sequacia nimium eius vertebras in interiorem, exteriorem, aut lateralem partem proruere & proiicere se facile permittunt. Deformitati illi remedio erunt thoraces ferrei multis & crebris foraminulis peruij, quo leuiores sint, apti & affabrefacti, sic tomento farti, vt nullam corporis partem oblædere queant. Singulo quoque trimestri noui cudendi & habendi his, qui nondum incrementi metam attigerunt: alias enim corporis ob quotidianam accessionem, arctiore constrictione, malum præsens accessione causæ morbificæ cumulabitur. Qui vero suum iam adepti sunt incrementi modum, his non magnopere thoraces illi profuturi sunt. C

Causa obstipatus spinæ dorsi.

Frequens gibberositatis causa in puellis.

D

Thoracis ferrei ad corrigendam corporis obstipitatem delineatio.

E

Qua arte liceat his succurrere, quibus inuoluntarie vrina effluit, & vrethra deficit.

CAP. IX.

Qui dicantur strangurtiosi.

STranguriosis, quacunque ex causa vitium id nascatur, vrina guttatim & præter voluntatem effluit. Valde molestum hoc symptoma est, negotiosis præsertim hominibus: itaque in eorum gratiam hic

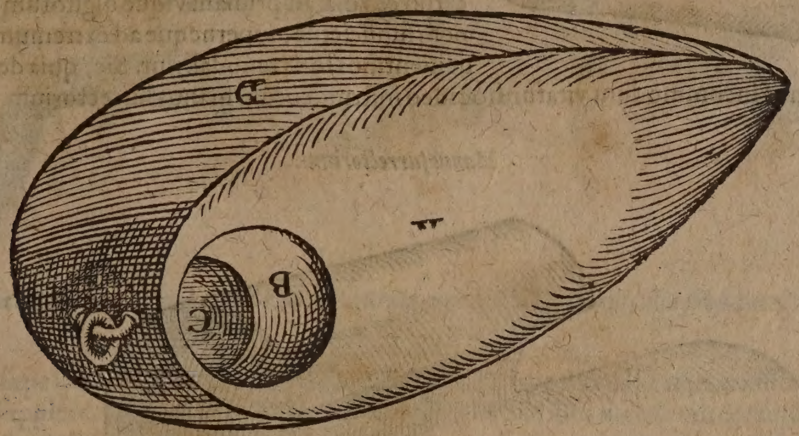
appictum

A appictum excogitaui instrumentum. Effictum est ad subligaculi interfemoralis effigiem, ex ferro albo, quatuor vnciarum capax. Inferendum est in ægri interfemorale subligaculum, cui etiam ligula adiuncta erit per armillam conspicuam. In eius instrumenti apertam & hiantem oram litera C. notatam penis sui extremum demissum æger habebit. In hac ferrea bracheola est altiuscule demersa, litera B. notata, tum sustinendo extremo peni dicata, tum subtili coagmentatione collocata, ne quæ in eius instrumenti catinum stillauit vrina, retro compulsa & reflua regeratur & recurrat inter incedendum. A. vero & D. totum illud instrumentum monstrant. Illud quidem anteriorem eius faciem, hoc vero posteriorem: ipsius igitur talis est deformatio.

Instrumenti ad stranguriosos situs.

Figura instrumenti, quod Catinum, siue Vrinæ castellum dicere possis.

B

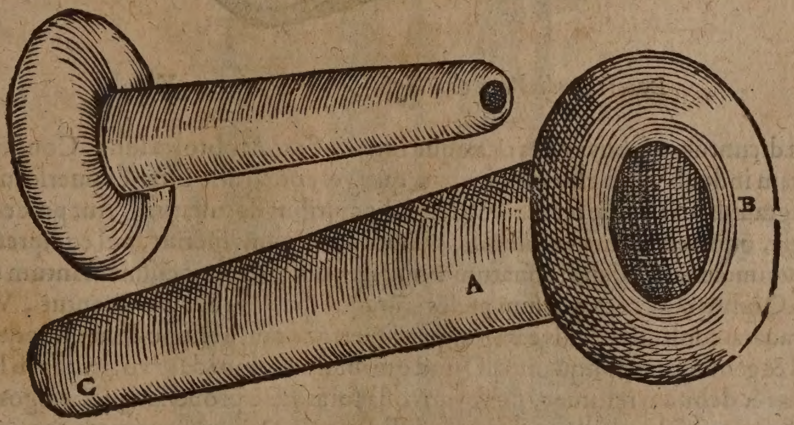

Quibus totius virilitatis amputatione radicitus & aluotenus resciffus est penis, valde laborant hi in reddenda vrina, ita vt mulierum more tum residere cogantur. In illorum gratiam hanc fistulam per-
C uio ductu digitum crassam excogitaui, quam ex ligno, vel ferro albo potius monstrare licebit. A. & C. ductus eius crassitiem & longitudinem monstrant. B. circumiectum ipsi in summo marginem ipso ductu longe latiorem & potentiorem. D. Extremam marginis superficiem. Applicandum imo pectini id venit instrumentum, parte summa margine circumfusa ad vrinæ meatum. Sic enim fluentem vrinam ductu suo excipiet, emittetque recto & minime residere coacto homine.

Instrumenti ad euiratos vsus.

Fistulæ, quæ amissi penis in reddenda vrina vicem præbet, deformatio, quam ideo Vrethram factitiam possis nominare.

D

Qua arte pollicis, aut alterius cuiusuis digiti aut manus emortua arrectio, corrigi possit.

CAP. X.

NEruo, tendineue penitus resectis, actio illa, cuius in parte authores erant, vna plane aboletur: itaque flecti intendiue membrum inhabile est, nisi ipsi opis aliquid arte chirurgica allatum fuerit. Id ego præstiti nobili cuidam è familia Annæ Mommorētij Galliæ equitum magistri, cui in prælio ad Druidas commisso, vulnus tantum gladio militari ad dextræ manus externa parte articulum inflictum erat,
E vt tendinibus, qui pollicem erigunt, plane resectis, etiam consolidata & persanata plaga, pollex intro inflexus & in manus volam demissus maneret, nec extendi & surrigi posset, nisi forte vi reuulsus ab altera manu, sed tum etiam statim reuoluebatur. Itaque nec ensem ipse, nec pugionem, nec hastam capere aut tractare poterat, armis omnino inutilis, sine quibus vitam nullam putabat.

Historia.

Cum igitur de amputando inutili illo & comprehensioni officiente pollice me consuleret, negaui facturum: aliam enim rationem comprehensam me animo habere, qua pollici afflicto succurrerem. Itaque thecam ex ferro albo ipsi deformandam curaui, in quam pollicem ipsum inderet: duobus loris ad armillas duas supra manus articulum sic artificiose theca illa vincta & colligata erat, vt inten-

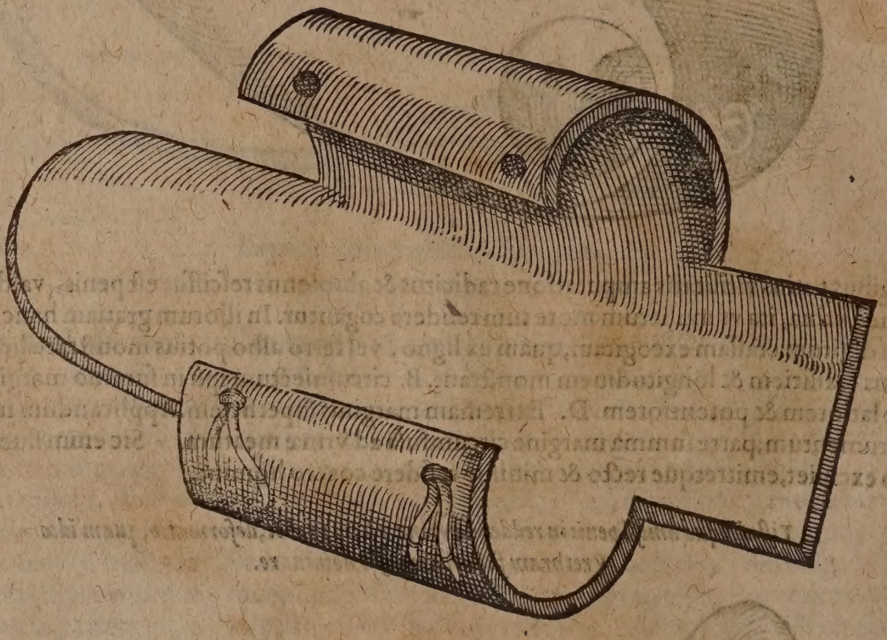
vt intentus, erectusque pollex maneret, ideoque militarium armorum genus omne captare & tractare illi posset. A

Dactylothecæ ferreæ ad pollicem vel alium quemuis digitum contendendum & erigendum deformatio

Si cui, vulnere, nerui tendinesque, qui superne manum continent, dissecti fuerint, adeo vt iam manum surrigere non liceat, hoc, quod sequitur, instrumento, recta & plana facile continebitur, tenuis, rigida tamen, ferri albi lamina serico, similiue fascia molli obducta interno carpo & volæ ad primam vsque digitorum dearticulationem subiicietur, superneque ad extremum carpum conuenientibus loris renodabitur. Sic, quia depressæ semper & pendulæ manus incommodum vitatur; hoc ideo instrumentum manus surrectorium dicetur. B

Manus surrectorium.

C

De corrigendis Varis & Valgis. CAP. XI.

Qui dicantur Vari.

VAri Latinis dicuntur, quibus pedes cruraque intro inflexa & obtorta sunt. Conformationis id vitium, vel iam inde ab vtero est, culpa matris, quæ vel eodem illo intro conuersorum crurum vitio tenetur, vel per grauiditatis omne fere tempus desedit cruribus decussatis. Aut post editum in lucem D fœtum contingit, quod eius crura vitiose fasciis obuoluta in cunis fuerint, vel compressa & deprauato situ inter gestandum, aut ambulandi conatum à nutrice collocata: sunt enim infantum ossa valde mollia & fere cerea. Quibus contra extrorsum pedes cruraque spectant & intorquentur, Valgi nominantur. Huius deprauatæ conformationis eædem, quæ superioris causæ esse possunt: vtroque vitio non pedes tantum, sed & genua sæpe obliquantur. Quod qui vitare & emendare volet, ossa in locum suum sedemque natiuam & debitam restituet, sic vt varis ossa foras adeo propellat quasi valgos: valgis contra introrsum, quasi varos reddere vellet: nec compulisse satis est, compulsa præterea continere illic decet, alias haud firmiter stabilita relabentur. Continebuntur fasciis & plagulis appositis, his partibus, in quas vitiose ossa sese inferunt, & inclinant. Parantur in eam rem ocreæ ex corio elixo, capitati nummi crassitie, anteriore parte secundum ossis tibiæ rectitudinem & sub planta pedis fissæ: vt vndique diductæ, pedi, crurique aptentur facilius, parti affectæ imponetur sequens remedium.

Causa cur pueri Vari fiant.

Valgi, qui dicantur & quibus ex causis fiant.

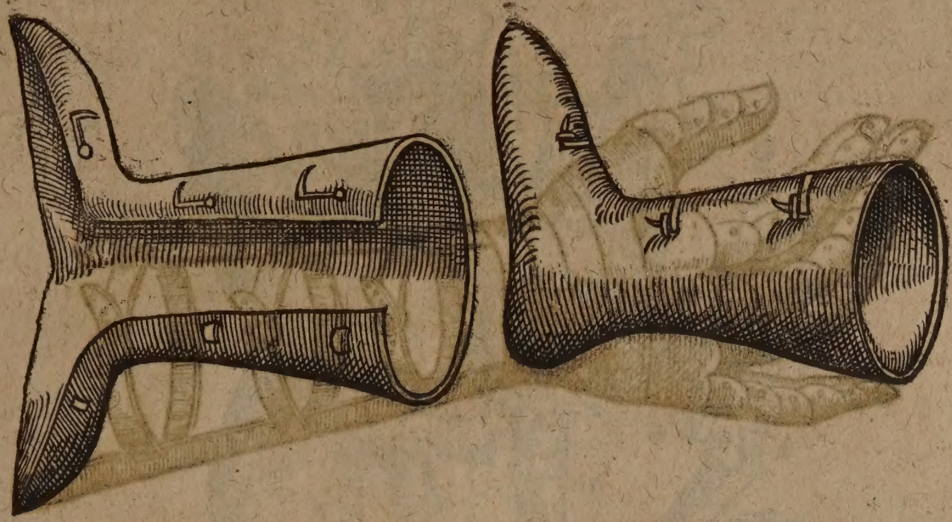
Ad continenda ossa composita emplastrũ.

℞. thuris, mastiches, aloes, boli armeni. an ℥j. aluminis rochæ, resinæ pini siccæ, subtilißime puluerisatorum, an. ℥iij farinæ volatil. ℥jß. albuminum ouorum quantum sufficit, fiat medicamentum. Addere licet terebinthinam E ne citius & vehementius quam pars est exsiccetur.

Cæterum cauendum, ne pueros, qui valgi vel vari nuper fuerunt, ad incedendum ante cogas, quam firmatis fuerint articulis, alias composita & restituta ossa, incedendi labore præcoci rursum excident. Quin etiam cum iustum erit ad incedendi conatum tempus, induentur ipsis calcei altiusculi loculorum instar, supra pedium nexi, vel fibula constricti, vt ossa suis sedibus firmius contineant. Cæterum calcei solea sit ibi altior, qu o pes vitiose videtur inclinare.

Parua-

A *Paruarum ocrearum, quarum vna clausa, altera aperta est, deformatio.*

B

Qua arte in manuum, brachiorum, & crurum amputatorum locum, alia substituere liceat.

CAP. XII.

COgit nos sæpe necessitas, artes inuenire, quibus naturam possimus imitari, amissorumque artuum defectus supplere. Itaq; eo iam ventum est, vt factitiis cruribus incedendi & standi, brachiis comprehendendi, complectendi, & omnino tractandi munere fungeremur: vtrisque denique flexiones & extensiones necessarias obiremus. Eiusmodi factitiorum membrorum deformationem, & singulorum organorum, quibus tales machinæ mouentur, vsum, & proprias nomenclaturas, magnis & multis precibus erui ex ingeniosissimo fabro ferrario Lutetiæ habitante, quem noti, pariterque ignoti omnes
C paruum Lotharingum cognominabant: vt qui fabrilia tractant opera ad horum exemplar & imitationem alia similia moliri & cudere possint, profutura non corporis modo necessitati, sed etiam ornatui, ipsorum ideo hic imagines appingere placuit.

Manus factitia ex ferro imago.

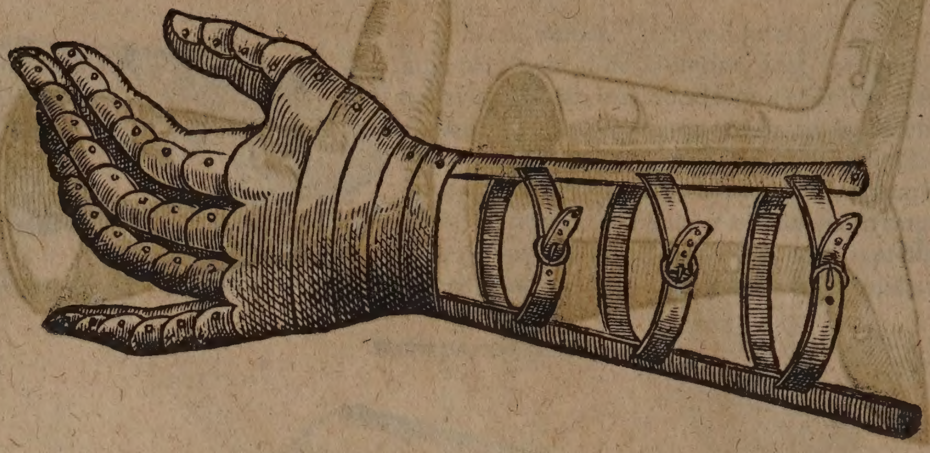
D

E

Monstrat sequens figura externam manum factitiam, quaque ipsam liceat brachio vel manicæ thoracis adnectere.

A

B

Factitii & ferrei brachii deformatio.

C

D

Factitiorum

E

A

Factitiorum crurum deformatio.

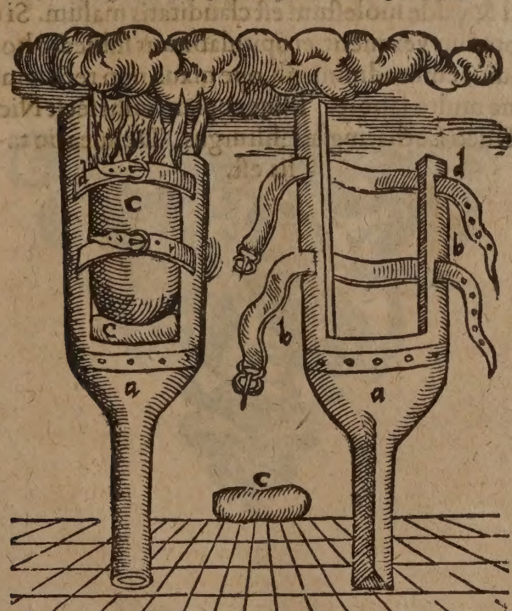

B

C

Cruris lignei in pauperum gratiam deformatio.

D

E a. *Monstrat factitii cruris arborem siue arrectarium.*
b b. *Duo velut furculata obnitentia fulcra, in qua media crus inditur, horum, quod breuius est, interius esse debet.*
CC. *Puluinar, genu in fundo duorum obnitentium fulcrorum subiiciendum, quo quiescat mollius.*
d d. *Corrigias cum suis in annulo fibulis per obnitentia fulcra duobus loris traiectas ad reuinctum crus in medio constringendum & continendum.*
E. *Femur ipsum; vt intelligatur, quo esse debeat situ in crure factitio.*

Contingit non infrequenter, vt ex tendinum aut cruris neruorum vulnere æger post consolidationem, nisi ægre & admodum laboriose incedere queat, cruris nempe surrigentibus musculis male obsequenti pedi, vix trahendo sufficientibus. Huic malo vt medeamur, oportet ad calceolum, ægro illi pedi obuolutum, adnectere fasciam, literis A A. notatam, linteam tres digitos latam, in medio crure toto, qua proferat se genu, fissam, arctius ad occultata thoracis foramina adstrictam ligulis, quæ pedem ad faciliorem incessum quodammodo surrigat. A

Fasciæ ad erigendum pedem comparatæ, delineatio.

B

C

De clauditate corrigenda & subleuanda. CAP. XIII.

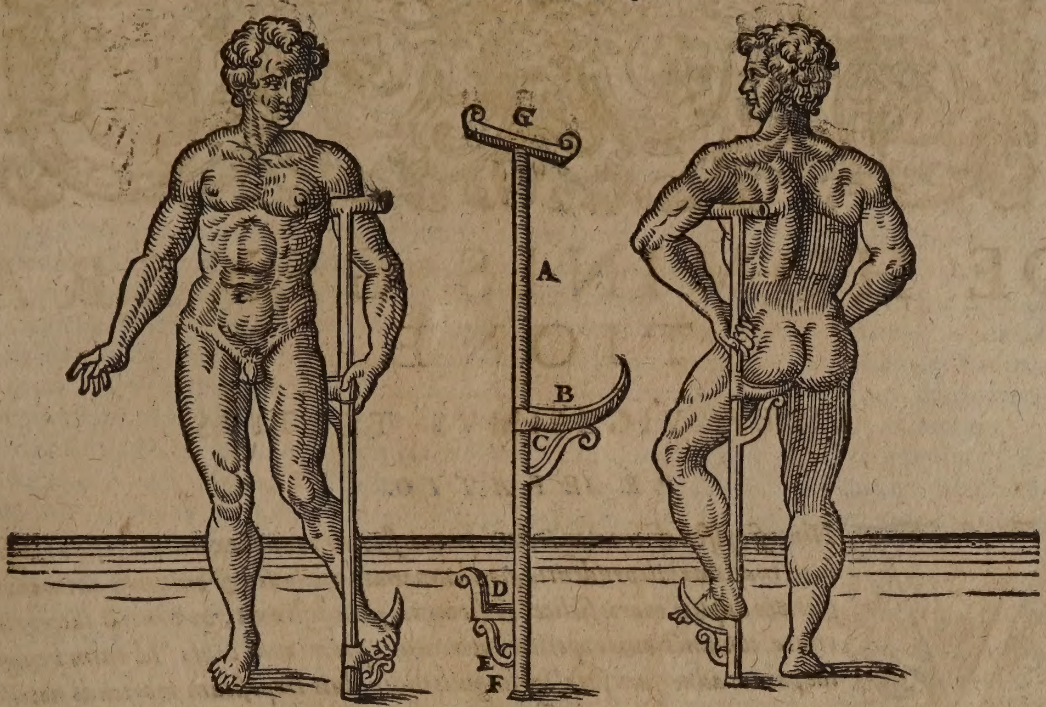
NOn deforme modo, sed & valde molestum est clauditatis malum. Si quem igitur id symptomatis genus ob alterum crus breuius vexauerit, ei opitulabimur subiecto hoc, quod nunc descripturi sumus, subalari fulcro sessili. Huius enim adminiculi ope nixus, non rectus modo incedere poterit, sed etiam facile & sine multo labore. Illius copiam mihi fecit Nicolaus Picardus Ducis Lotharingiæ Chirurgus. Delineatio talis est.

D

E

Subalaris

A *Subalaris fulcri sessilis descriptio.*

B

A. *Monstrat subalaris illius adminiculi arrectarium, quod ligneum est.*
B. *Sedeculam ferream, quæ femur secundum natium ductum complectitur.*
C. *Obnitens fulcimentum, quod sedeculam, cui tota fere mole incumbit corpus, fulcit.*
D. *Stapedem ferreum incuruum, vt firmiore & minus labili nixu in eo pes stare & niti possit.*
E. *Obnitens stapedis fulcimentum.*
C F. *Carchebum ferreum, multi cuspidatum: quo tanquam annulo præcingitur arrectarii extremum inferius, ne in lubrico prolabatur.*
G. *Subalaris fulcri transuersarium tigillum, quod alæ subiicitur.*

FINIS LIBRI VIGESIMISECVNDI.

D

E

 A

DE HOMINIS GENERATIONE.

LIBER VIGESIMVS TERTIVS. B

PRAEFATIO.

Maris & fœminæ distinctio.

Causa distinctionis.

VNiuersi opifex & creator Deus, à primis statim mundi exordiis, consilio ineffabili, & inæstimabili prudentia, non humanam modo, sed & omnium animantium speciem duplici, maris scilicet & fœminæ, sexu distinxit, vt veneris illecebris incitata, coniunctionis appetitu tenerentur, procreandi causa. Id enim benignus ille parens aduersum fatalem singulis indiuiduis impositam moriendi necessitatem, tanquam solatium esse voluit: vt quoniam singulares substantiæ indiuiduo æterne conseruari nequeunt, in specie saltem per propagationem, & singulorum indiuiduorum, quæ procreatione fit, successionem persistant. In illa iucundæ voluptatis plena coniunctione, quam maxime Deus matrimonii fœdere sanciuerit, mas & fœmina semina effundunt, quæ statim concursu facto commixta & confusa recipiuntur, & conseruantur in muliebri vtero.

Semen quid.

Est vero semen spumosus humor, vitali spiritu differtus, cuius beneficio quadam velut ebullitione & fermentatione, attollitur & crescit amplius, vtrumq; ex parentis vtriusque sanguine puriori secretum, fœtus materiale & formale principium confert, virile quidem in vterum immissum & conceptum principis causę & efficientis ratione obtinet, fœmineum vero materiæ subiacentis. C

Laudabilis seminis conditiones.

Laudabile semen debet esse album, splendens, lentum, globulentum, sambuci vel palmæ odore, apib. expetitum, & in aquæ fundum mersabile, nam quod innatat infœcundum censetur. Eius quidem multa portio à cerebro, ab vniuerso tamen corpore singulisq; eius, tum solidis, tum mollibus particulis, ipsum totum deciduum est.

Semen a toto corpore deciduum.

Nisi enim à toto corpore id totum deflueret, ex eo omnes & singulæ fœtus partes minime formarentur: quandoquidem similia à similibus fiunt. Hinc est, quod fœtus non effigie modo & facie, sed & artuum conformatione, partiumq; interiorum complexione & temperie parentes refert: adeo vt morbi, translata huius aut illius visceris in prolem imbecillitate, sæpe hæreditarii fiant.

Morbi plerique cur hæreditarii.

Qui intelligendum, semen a toto corpore defluere.

Sunt tamen, qui hanc seminis à toto corpore decisionem non penes molē & materiam, vt quæ sanguinis totius defecta tantum quædam portio sit, sed penes vim & formam intelligendum putent, nempe à singulis tantum partibus spiritus animales naturales & vitales formationis & vitæ opifices, idemq; & vim formatricem in semen à testibus elaboratum defluere. Argumento esse, quod plerisq; mutilis parentibus, integri & omnium partium numeris absoluti edantur fœtus. D

Quas ob causas natura cum partium genitalium vsu maximam voluntatem coniunctam esse voluerit. CAP. I.

Orgasmus, quo incitata ruūt in coitum animātia.

PArtium generationi dicatarum functionem ingens quædam voluptas comitatur: eandem, cum in ipsis partibus materia turget, furens quædam cupiditas in omnibus ætate florentibus animalibus præcedit, multis ex causis, quarum præcipua est, vt species in perpetuum salua, indiuiduorum propagatione & substitutione conseruaretur. Bruta enim, quæ ratione carent, quæq; propterea de conseruatione suæ speciei sollicita esse nequeunt, nunquā fere in mutuos complexus venirent, nisi effrenis cuiusdam libidinis œstro, & veneris tanquā stimulis incitata adigerentur.

Quæ res hominem adigant ad coitum.

Homo vero rationis particeps, diuinum plane & excelsum animal, nunquam se, nunquam animum suum in rem tam turpem tamque abiectam quam venereus est coitus, demitteret, atque prosterneret, nisi vel incitæ partibus istis venereæ catulitiones mentis eius seueritatem remollirent, vel ipsa etiam ratio admoneret, non cum vitæ tempore esse dimittendam commemorationem nominis sui, sed cum omni posteritate, quantum fieri potest, & consequi licet, prolis propagatione, adæquandam. E

Genitalia cur seroso humore proluta.

Itaque propter hanc vtilitatem natura genitales partes longe exactiore & exquisitiore sensu, quam reliqua corporis membra donauit per insignes neruos ad eas transmissos. Tum easdem humore quodam seroso,

semini

A ſemini haud abſimili, ſed liquidiore & tenuiore, proſtatis ſeu glandulis, quæ viris ad initia ceruicis veſicæ, mulieribus autem ad fundum vteri ſitæ ſunt, proluí voluit. Hæc humiditas acrimoniam quandam & mordacitatem habet: id enim humoris genus omnium maxime poteſt partes ipſas ad agendum irritare, voluptatemque, dum ipſæ agunt, geſtientem præbere. Sic plane humores ſeroſi & acres ſub cute aceruati, ſi incaleſcunt, iucundo quodam pruritu titillant, & ſuo motu voluptatem excitant. At non his modo humorum copia & qualitate turgentium ſtimulis genitalium membrorum natura ad excretionem pungitur & irritatur: ſed concluſus præterea ſpiritus multus ac calidus expirare gliſcit, ex quo naſcitur incredibilis quidam voluptatis exceſſus, quo perfuſa genitalia in omnem partem expanduntur. Penis quidem viris, quo recta ſemen in muliebrem vterum eiaculentur: mulieribus vero vteri ceruix, quo ſemen id effuſum hianti velut ceruicis illo ore excipiant, tum etiam, vt ſuum per vaſa ſpermatica ad proprios teſtes tranſmiſſum effundant. Hæc vaſa ſpermatica, ſuperiacens nempe vena & ſubiacens arteria, flexus multos numero æquales efficiunt, capreolorum varie implexorum inſtar, eiuſmodi implexu ſanguis & ſpiritus, qui ad teſtes feruntur, diutiſſime coquuntur, & in ſeminalem ſubſtantiam dealbantur. Hi flexus poſtremi in teſtes terminantur. Teſtes vero cum ſint laxi, rari, & cauernoſi ſeu B ſpongioſi, humorem, qui in vaſis cœptus erat concoqui, excipientes, & ipſi rurſus percoquunt: perfectius quidem ad fœtus procreationem maſculorum teſtes, imperfectius autem fœminarum teſtes, vt qui frigidiores ſint, minores & debiliores. Albeſcit vero ſemen contactu teſtium, quorum ſubſtantia albet. Mas *animal* eſt, *quod in alio generat*: fœmina, *quod in ſeipſo*, per vaſa ſpermatica, quæ in internam vteri capacitatem implantantur. Profecto niſi tot voluptatum illecebras & irritamenta natura parauiſſet, vix quiſquam vnquam mas extitiſſet, qui conceptionis humanæ locum, tot ſordes, quæ aſſiduo influxu ipſum alluunt, viciniam ſubiecti craſſi inteſtini & ſuperpoſitæ veſicæ contemplatus, mulierum amplexus perſequi voluiſſet. Nec vlla viro ſe iungere fœmina appetiuiſſet, quæ nonimeſtris geſtationis labores, quæ partus matri ſæpe funeſtos dolores animo voluiſſet. Qui coitu intemperanter vtuntur viri, ſæpe pro ſemine crudum & cruentum humorem, ſæpe & merum cruorem reiiciunt, vnde non infrequenter à virium exolutione mors ſuccedit, nonnunquam meiendi difficultas ſuperuenit, conſumpto humore illo viſcido & oleoſo, quem natura proſtatis inſitum eſſe voluit, ad vrinæ vias lubricandas, & aduerſum vrinæ ipſius præterlabentis acrimoniam muniendas, adeo vt Chirurgi poſtea neceſſe habeant, expreſſo ſyringe in vrethram oleo, reddendæ vrinæ facilitatem & indolentium procurare. Ad generationem oportet marem diſtento & rigido pene ſemen in vterum eiaculatorio quodam C impetu effundere. Idem vero ipſum, mulierem hianti & patente vtero incunctanter excipere: ne mora obiecta ſemen refrigeſcat, & ſpirituum diſſipatione infœcundum euadat. Diſtenditur penis, dum neruoſa, ſpongioſa & caua ipſius ſubſtantia ſanguine & ſpiritu flatulento impletur & turget. Vterus oſculo ſuo maſculum ſemen in ſe allicit: Per cornua autem, exceptum vaſis ſpermaticis, quæ iuxta ipſa ſunt, à teſtibus muliebribus muliebre ſemen cauitate ſua admittit, vt eius cum virili coniunctione, confuſione, & commiſtione temperetur, & ad quandam æqualitatem reuocetur. Non enim citra duorum ſeminum perfecte elaboratorum in eodem temporis articulo concurſum, & vteri intemperie & complexione laudabilem diſpoſitionem generatio ſeu conceptio ſuccedit in hac ſeminum mixtione. Si virile ſemen qualitate & copia muliebri præpolleat, mas edetur: Sin contra, fœmina. Quanquam in vtroque ſexu & maſculinum & fœmineum ſemen ineſt, quemadmodum experientia quotidiana intelligere eſt, eorum virorum, qui cum ex priore vxore fœmineam tantum prolem ſuſcepiſſent, ex altera, cui ſecundo nupſerunt, tantum maſculam ſuſcipiunt. Idem licet animaduertere in quibuſdam mulieribus, quæ primis nuptiis mares tantum pepererunt, ſecundis vero fœminas demum pariunt. Quinimo nec idem homo eodem ſemper modo affectus eſt ad marem aut fœmellam gignendam. Nam pro ætatis, tempera- D menti, & diætæ varietate, ſemen nunc maſcula virtute præditum effundit, nunc euiratum & fœmineū, vt nihil iam mirum ſit, ſi ex iiſdem nunc mares, nunc fœminæ gignantur.

Vaſorum ſpermaticorum flexus cauſa.

Fœminis teſtes eſſe imperfectiores.

Quid mas, quid fœmina.

Cur pleriq; viri mulieresq; a coitu abhorreant.

Cur ab intemperanti coitu ſtranguria.

Quæ neceſſaria ad generationem.

Cur mas, cur fœmina gignantur.

Qua qualitate ſit ſemen, è quo mas, quaque id, è quo fœmina gignitur. CAP. II.

Ex ſemine calidiore & ſicciore mares, ex frigidiore & humidiore fœminæ gignuntur. In frigore enim, quã in calore virium multo minus eſt, & in humiditate, quam in ſiccitate. Idque cauſæ eſt, cur fœmina tardius in vtero, quam mas formetur. In ſemine latet vis procreatrix & formatrix: in melonis e-nim (verbi gratia) ſeminio poteſtate inſunt truncus, rami, folia, flores, fructus, forma, color, odor, ſapor, & ſemen. Par eſt de reliquis ſeminibus ratio. Sic pyri caudex ſectus inſitis pomi ſurculis, poma fert: omninoque experimur inſitionis vi & intuemur, ſectam arborem ſe in alterius arboris, eius nempe, quæ inſita & inſerta fuerit, ramos vertere. Cæterum etſi, qui prodit fœtus, patrem aut matrem ſimilitudine exprimat; prout huius aut illius ſemen in mixtione excelluerit, fere tamen fit, vt liberi patri, quam matri ſimiliores ſint, quod mulier um in concubitu magis in maritum defixa ſit mens, quam E mariti in vxorem. Eorum autem, quæ in concubitu & conceptu animo grauiter obuerſantur ideæ, in fœtum mox transferuntur & imprimuntur. Sic enim narrant, Æthiopiæ quandam reginam fœtum album ediďiſſe, cum in mariti complexu aliquid candidiſſimum valida cogitatione animo voluiſſet. Itaque nolebat Heſiodus coniuges dare operam liberis, cum è funere redirent, ſed cum è conuiuiis aut ludis, ne triſtis & funeſta cogitatio in fœtum illata, vitæ eius iucunditatem, mœſta triſtium imaginationum aſpergine confunderet. Contingit nonnunquam, etſi raro, vt fœtus nec patrem, nec matrem, ſed auum aut aliquem aliũ ex conſanguineis vultus effigie exprimat: quod in parentũ viſcerib. imis, inſita lateat vis & natura auorum: quę cum iners diu latuerit, nonnunquam ſe occultæ alicuius

Cur mas citius in vtero, quam fœmina formetur.

Semen vſie poteſtate id, vnde defluit.

Cur fœtus patri magis ſimiles ſint.

Quando danda opera liberis.

Cur fœtus nonnunquã auum referat.

occasionis vi exprompsit. In quo pictori, res ad viuum exprimenti, similis natura videri possit: quæ quantum subiecta materia patitur, prolem in omnem parentum habitum effingat, adeo vt sæpe etiam parentum morbi, hæreditario velut iure, in fœtus transferantur. Nam & simi, simos: & claudi, claudos: & elephantici, elephanticos: calculosi, calculosos: asthmatici, asthmaticos: & arthritici, arthriticos generant. Semen enim gignentis vim, naturam, temperiem, & complexionem sequitur. Itaque sani, sanis: & morbosi fere morbosis eduntur, nisi forte alterutrius è parentibus sani semen, alterius morbosi impressionem morbidam correxerit, vel vterus temperatus & sanus, benigno velut fotu suo emendarit. A

Cur aliquando a morbosis sani gignantur.

Quid causæ sit, cur in brutorum genere fœminæ grauidæ, marem quousque peperint, nec appetunt, nec admittunt. Cap. III.

Venerearum rerum sensus cur brutis datus.

Cur in brutorum genere mares ad fœminas venere fruentes vndique & e longinquo accurrant.

Cur mulier etiam grauida venerem appetat.

Causa est, quod tantum, quantum sensu mouentur, ad id solum, quod adest, quodque præsens est, se accommodant, paululum admodum sentientes præteritum & futurum. Ita fit, vt elapsæ voluptatis, postquam conceperint, immemores, à coitu abhorreant. Veneris enim sensus illis tantum datus est à natura ad speciei suæ conseruationem, minime vero ad voluptatem & delectationem. Cæterum mares ad eas libidinis æstu furentes, turgentes, & velut œstro percitas ideo accurrunt, quod tum ex earum vulua & obscœnis genitalibusque partibus, virosus odor in aerem efferatur, qui ipsorum nares ac cerebrum feriens coitus imaginationem, desiderium, & ardorem iniicit. Mulieribus contra videtur venerei coitus sensus à natura datus, non tantum ad sobolis propagationem & speciei humanæ conseruationem, sed etiam ad humanæ vitæ miserias, voluptatis illius tanquam blandimentis leniendas & demulcendas; facit etiam ad id multus & calidus circum præcordia sanguis, quo turgent, qui imaginationis, cuius in humores imperium est, impulsu, à corde & visceribus per proprios ductus, in genitalia detrusus, ipsas ad venerem nouam subinde incitat. Brutorum quidem mares libidinis stimulis perciti & agitati furent, tentigine rumpuntur, sæpe & rabiunt. At mox postquam cum sui generis fœmina libidinem expleuerint, omnino mansuescunt, & feritatem illam deponunt. B

Quæ in coitu ad generationem obseruanda sint. Cap. IV.

Quibus accendatur mulier ad venerem & conceptum.

Seminum concursum ad conceptionem esse necessarium.

Maritus cum in coniugis thalamum venerit, omni illam deliciarum, omni blandimentorum genere excipiet, at si paulo tardiorem aut frigidiorem senserit, molli complexu fouebit, demulcebit, titillabit, nec ex abrupto, tensis derepente neruis, in agrum naturæ irrumpet, sed sensim irrepet potius, lasciuis verbis oscula lasciuiora miscendo, genitalia & mammas contrectando, vt flammam ipsa accipiat, & ad venerem incendatur. Sic enim demum proprii seminis excernendi, & virilis vna concipiendi desiderio fremit & ardet vterus. Quod si talia inflammandæ mulieri non sufficiunt, sunt enim fere mulieres viris ad seminis excretionem tardiores, iuuabit ante vuluam fouisse decocto herbarum calidarũ in vino maluatico, aut alioqui generoso incoctarum, indidisse in vteri ceruicem & osculum moschi aut zibethæ tantillum. Cum instare proprii seminis effluxum ex titillante voluptate percipiet, virum eade re admonebit, vt eodem, si fieri possit, temporis articulo, & ipse semen suum eiaculetur, vt ex seminum concursu conceptus fiat, fœtusque tandem prodeat. Id quo fœlicius succedat, non statim se opere peracto à complexu muliebri diuellet vir, ne aer in vterum adhuc hiantem subeat, seminaque appulsu suo corrumpat, antequam plane confusa coierint. Quieta, digresso viro, se continebit mulier, cruribus decussatis, & molliter in altum sublatis: ne motu, decliuiq; situ semen excutiatur. Quæ causa est, cur sibi etiam tum à sermone, præsertim contentioso, tussi, & sternutatione temperare debeat, & somno, si fieri possit, se tradere. C

Quibus signis concepisse mulierem intelligere liceat. Cap. V.

Varii in facie grauidarum.

Cur multa grauidæ laudabiles cibos auersentur, illaudabiles vero expetant.

Suppressa menstrua tripartito diuidi.

Hip. 1. de morb. mul.

Si à coitu semen exceptum haud exciderit, si in seminum concursu totum corpus leniter cohorruerit, contrahente nempe se vtero ad eorum compressionem & complexum, si lenis doloris sensus circa vmbilicum & hypogastrium oberret, si somnolenta sit mulier, si à viri complexu abhorreat, si facies sit decolor, concepisse illam scire licet. Quibusdam post conceptum vari surgunt in facie, oculi deprimuntur, album ipsorum liuescit, vertigine caput tentatur, elatis à suppresso menstruali sanguine vaporibus, mœror & mœstitia mentem occupat, cum fastidio & morositate, vaporum nempe caligine obductis spiritibus, & insolito onere grauato corpore, dentium & gingiuarum dolores, animi deliquia superueniunt, appetentia deprauatur cum nausea & pica, quo fit, vt boni succi cibos auersentur, illaudabiles vero & multa præter naturam appetant, vt carbones, lutum, cineres, salsamenta rancida, acerbos, austeros, & acidos fructus, piper, acetum & similia acria, omninoque alia à natura & vsu abhorrentia, pro suppressi humoris in ventriculi orificium redundantis conditione. Deprauata eiusmodi appetentia, quibusdam ad partem vsq; durat, aliis tertio grauiditatis mense, cum capilli fœtui succrescunt ingrauescens: tandem sub quartum grauiditatis mensem exoluitur, quod grandior & vegetior iam fœtus, excrementitii & superflui humoris magnam partem absumat. Suppressa enim in grauidis menstrua tripartito diuiduntur: purior portio in fœtus alimoniam facessit: quæ huic purior est, ad mammas sensim ascendit: omnium impurissima in vtero circum fœtum subsistit, secundinasque facit, in quibus fœtus molli tanquam in culcitra, recubet. Sunt grauidæ, quibus vrina fluit acrior, feruentior & subcruenta: non incalescente tantum vesica ex subiecti vteri sanguine concluso feruentis compressione, sed & tenuiore eiusmodi sanguinis portione in vesicam expressa & exudante. Mammarum vero & venarum, quę sub mammis in pectore & circum ipsas existunt, tumor, soliditas, & lactis expressi fluxus, signa D E

A signa grauiditatis cum subsultorio in aluo motu sunt certissima. Nec vero per grauiditatem mammarum tantum venæ, sed & vniuersi corporis tumentiores existunt, præsertim vero femorum & crurum: adeo vt sæpe multiformi plexu sibi mutuo intertextæ varicosæ appareant. Vnde corporis totius inertia, grauitas, & incedendi, appetente præsertim partus tempore, difficultas. Denique *si vis noscere, an conceperit mulier, cum dormitura est, ei aquam mulsam potandum dato: Nam si alui tormina patiatur, concepit: sin minus, non concepit*, ait Hippocratis.

Aphor. 41. sect. 5.

Vterum statim contrahi excepto & concepto semine. CAP. VI.

POstquam effusa in vteri capacitatem coierint maris & fœminę semina, tum orificium eius arctissime constringitur & conniuet, ne ipsa excidant. Ibi fœmineum in masculini feminis alimoniam & incrementum cedit, quia singula his nutriuntur & crescunt, quæ sibi similia & familiaria sunt. Est vero feminis cum semine, quam cum sanguine familiaritas & similitudo longe maior, cum coaluerint coagulantur, & arcto parietum vteri complexu sic incalescunt, vt circum tenuis concrescat pellicula, ei similis, quæ supra lac pingue & cremore suo minime castratum obtenditur. Denique seminalis illa concretio

Cur fœmineum semen in alimentum virili cedat.

B oui abortiui instar habet, cuius nempe in testaceam duritiem nondum concreuit inuolucrum, circum implexu multo se intersecantia visuntur filamenta, cum substantia quadam viscida, albuginea & rubra, atro velut sanguine suffusa. In medio subapparet vmbilicus, vnde illa producitur pellicula. Certe multa, quæ ad fœtus humani in vtero conceptionem attinent, intelligere licet ex obseruatione viginti ouorum, quæ quis fouenda gallinæ supposuerit, sic vt singula singulis diebus frangas & diligenter contemplerіs. Vigesimo enim demum die, pullus perfectus apparet, cum vmbilico. Humani fœtus illa pellicula secundina seu chorion nominatur, vulgo vero fœtus culcitra. Hæc sexto demum die perficitur Hippocratis sententia: non continendis modo confusis seminibus vtilis, sed etiam sugendo per vasorum orificia in vterum desinentia alimento. Eiusmodi orificia Græci Cotyledonas, Latini Acetabula nominant. Sunt autem excauatæ velut eminentiæ, his similes, quæ in sepiarum velut pedibus & promuscidibus, duplici ordine frequentes ad arctionem ciborum complexum cernuntur. Non admodum apparent illa in mulieribus, vt in brutorum plerisq; fœminis acetabula. His igitur secundina vndique vtero adhærescit ad conceptorum seminum conseruationem, nutritionem, & incrementum.

Compendiũ intelligendæ conceptionis humanæ.

Lib. de nat. pueri.

Cotyledones quid.

C

De generatione Vmbilici. CAP. VII.

POstquam mulier conceperit, commemoratorum acetabulorum cuique aliud mox vas adnascitur, vena nempe venæ, & arteria arteriæ: mollia hæc & recentia adhuc vascula tenui membranula compinguntur, quæ ipsis extrinsecus subtensa adhærescit, his enim & membranæ, & ligamenti, & tunicæ, seu munimenti loco est, & cum reliquis reduplicatur ad cingendum vmbilicum ex vena & arteria vmbilicali conflatum. Nouella fœtus hæc vascula suis osculis vteri cotyledonibus singula singulis respondent, perexigua & pertenuia sunt tanquam radicum in terram depactarum vltimæ fibræ; vbi processerint longius, combinantur sic, vt ex duobus vnum vas fiat: donec tandem connexionis continuatione, vascula illa omnia in duo ingentia vasa desinant & degenerent, vmbilicalia dicta, quia vmbilicum cōstituant, & in fœtus corpus per vmbilici foramen subeant. Hic singularem naturæ & Dei prouidentiam Galenus admiratur, quod in tanta vasorum multitudine, tam longo productionis & itineris tractu, nunquam vena arteriæ, aut arteria venæ se applicet & confundat, sed quodque tantum vas sui generis vasi se adiungat. Vena quidem vmbilicalis in corpus pueri ingressa, statim se cauæ hepatis parti applicat, arteria vero in duas finditur: quæ secundum vesicæ latera duabus se arteriis iliacis applicant, statimque peritonæo tunica integuntur, & eiusdem beneficio partibus, quas obeunt, adnectuntur. Nouellæ illæ

Nunquam venam arteria se applicare.

D venæ & arteriæ sunt veluti fœtus radices: vena vero & arteria vmbilicalis trunci arborei instar habent, ad deducendum alimentum fœtui nutriendo idoneum. Primum enim viuimus vita plantæ in vtero, deinde vita animali, atque vt prior fœtus tunica Chorion seu Allantoides, sic altera Amnios seu Agnina dicitur, quæ semen seu fœtum vndique inuoluit. Tenuissimæ sunt hæ membranæ, telis aranearum tenuitate similes, sibi inuicem superattextæ, multisque præterea locis connexæ villorum quibusdam tenuitatibus, quæ similium adiunctione tandem robur acquirunt. Ex quo intelligere est, quid causæ sit, cur variis & violentis tum grauidæ matris inter eundum & saltandum, tum fœtus in vtero motibus, non fere membranæ illæ abrumpantur: Sic enim villorum eiusmodi nexibus coniunguntur, vt inter ipsas nihil, neque vrina, neque sudor interueniat, quemadmodum dissecto grauidæ mulieris cadauere, diligenter inspicienti, ac non ex aliena opinione, quantumlibet inueterata, pendenti, certa fide intelligere licebit, nequaquam tamen tantum est eiusmodi membranarum robur, quin facile in ipso partus articulo distringi à calcitrante puero, & diuelli possunt.

Hominem viuere primum vita plantæ.

Hip. membranas ob's, quæ fœtum in vtero inuoluunt, secundas appellat, Galeni sententia de vsu part.

E

De Vasis vmbilicalibus. CAP. VIII.

VEterum permulti scripserunt in vmbilico quinque cerni vasa, venas nempe duas, duas arterias, & vrachum. At mihi multa in multis cadaueribus obseruatione peruestiganti, nunquam nisi tria notare licuit: venam nempe vnicam, quæ valde ampla est, adeo vt suo ductu linguæ adstrictoriæ ferrum facile admittat, & duas arterias, haud ita amplas, sed longe angustiores, quod copiosiori sanguine opus esset fœtui ad conformationem, partium nutritionem & incrementum, quam spiritu vitali. Eiusmodi vasa, vmbilici corpus, quod nono demum die conformari creditur, constituentia, sui velut reduplicatione & implexu nodos, cinguli Franciscani nodis similes faciunt, vt nodosis illis suis amfra-

Vetus opinio confutata.

Vmbilici è puerilis nodi quem vsum habeant.

amfractibus currentem sanguinem remorantes perfectius concoquerent & elaborarent: quemadmodum in eiaculatoriis vasis spermaticis cernere est, quem etiam in vsum semiulnæ longitudine vmbilic⁹ ille visitur, adeo, vt plerisq; nascentibus, terna, quaternave obuolutione collo femorive implicitus cernatur. A

Fœtum vmbilico non ore cibum sumere. Quandiu vtero materno concluditur fœtus, vmbilico tantum, non etiam ore cibum capescit, imo neque oculorum, neque aurium, neque narium, neque ani munere fungitur, nec vero cordis officia desiderat. Sanguis enim spirituosus ad ipsum per vmbilicales arterias commeat in arterias iliacas, & ab arteriis iliacis in reliquas omnes corporis totius arterias, harum enim solo motu spirat fœtus. *Fœtus quomodo spiret.* Itaque haud putandum est, in fœtu aerem per pulmones in cor inferri, sed contra à corde in pulmones. Nam nec cor in sanguinis spiritumve vitalium generationem aut elaborationem incumbit. His enim, vt sunt à matre confecta & elaborata, contentus est fœtus: qui quousque plenam, integramque & euidentem membrorum & artuum omnium descriptionem nactus fuerit, pueri nomen haud mereri videtur, sed geniture tantum, embryonis aut fœtus.

De seminum in vtero ebullitione seu fermentatione, & trium ampullarum, seu trium principum viscerum concretione. Cap. IX. B

PRimis sex conceptionis diebus nouella vascula fieri proferrique ex maternorum vasorum acetabulis, tanquam fibræ in totum semen sparsæ creduntur. Illa vt vterum, sic & Chorion ipsum pariter, æqualiterque perforant. Hacque via non in fœtum modo commeatus partium conformationi & nutritioni necessarius defertur, sed etiam in venulas ipsi chorio varie intextas. Ita fit, vt non loci modo, sed & sanguinis etiam, spirituumque vitalium influentium occasione bulliat, & tanquam fermentetur semen ipsum, moxque in tres ampullas surgat, bullis similes, quas aqua pluuia suo in flumen illapsu excitat, ampullæ illæ trium principum viscerum, hepatis nempe, cordis & cerebri concretiones quædam, & inchoatę deformationes existunt: huc vsque semen, seminis modo appellatione censetur, postea vero surgentibus illis ampullis, embryonis nomine, ad perfectam vsque membrorum deformationem, donatur; quarto die, postquam vmbilicalis vena conformata est, sanguinem crassiorem & plenioris alimenti ex cotyledonibus sugit. Hic quia crassior est, facile eo concrescit & coagulatur loco, quo mox hepar plenum absolutumque comparere debet. Tum enim insigni supra reliquas partes magnitudine notabile est, ex eo Parenchyma dictum, quod affusi sanguinis concretio tantum quædam fit: ab eius gibba parte enascitur crassior venæ cauæ truncus, qui tenues velut villos suos in omnem eius substantiam diffundit: inde in duos ramos finditur, quorum vnus in superiores, alter in inferiores partes, partiumque particulas propagatur. Vmbilicales interim arteriæ, sanguinem spirituosum ex arteriarum maternarum acetabulis sugunt: ex quo, feruidiore nempe & magis spirituoso, in secunda ampulla conformatur cor, substantia carnosa solidiore & densiore præditum, qualem decebat esse eius visceris, quod caloris fonte manat, & perenni cietur motu. In hoc vis formatrix duos sinus excauauit, dextrum vnum, sinistrum alterum. In dextrum inferitur venæ cauæ truncus, alimentum cordi necessarium deferens. In sinistro efformatur arteriæ caudex: qui & mox bipartito finditur, maiore ramo sese in superas, inferiore vero, qui amplior est, in inferas partes, partiumque particulas inferens, & vitam caloremque vna secum vitalem deferens. C

Tres ampullæ.

Quando semen embryonis nomine donetur.

Hepar cur parenchyma dicatur.

De tertia velut ampulla, in qua cerebrum caputque conformatur. Cap. X.

Cur potior seminis portio facessat in capitis & cerebri generationem. SEminis portio longe maxima in tertiam hanc ampullam facessit: cerebro scilicet, capitique toti materiam suffectura. Multum vero semen in capitis & cerebri conformationem ideo facessere oportuit, quia partes non vt cor & hepar sanguineæ sunt, sed fere exangues: osseæ nempe, medullosæ, cartilaginosæ, neruosæ, & membranaceæ: cuiusmodi partes, vt venæ, arteriæ, nerui, ligamenta, panniculi & cutis spermaticæ dicuntur, quia primam ex solo fere semine conformationis materiam sortitæ sunt. Quanquam postea sanguine, vt reliquæ etiam carnosæ & musculosæ partes, nutriuntur: sed qui mox vbi ad ipsas appulerit, in spermaticum quid, assimilatricis insitæ viribus, degeneret. D

Cur caput in corporis summo locatum. Formato cerebro reliquæ capitis partes se adiungunt, maximeque illæ, quæ muniminis loco ipsi circumpositæ in ossa sensim indurantur. Caput sensuum sedes & mentis rationisque domicilium, in supremo ideo locatum est, vt hinc, tanquam ex arce, subiecta reliqua membra, ipsorumq; actiones & functiones regeret. Illic enim anima rectrix residet, hincque in reliquum corpus deriuatur & influit. Conformatis tribus illis principiis, natura futuræ corporis moli palos, & velut sustentacula quærit. In quam rem ossa architectatur. Prima omnium formari putantur, seu potius conformata apparent, ossa ilium interiectis vertebris connexa: inde reliqua omnia membra, suis exsculpta cauitatibus & foraminibus: quæ in capite septem manifesta & peruia notantur: duo nempe aurium, duo nasi, duo oculorum &, vnum oris: in subiectis capiti partibus, vnum est ani, alterum vrethræ seu vesicæ canali, fœminis præterea vnum ceruici vteri, sine quo matres fieri nunquam possent. His perfectis natura tandem nobile illud suum opus, obducta cute vndique expolit. E

Exod. 20. quæst. 52. Absoluto operi & microcosmo Deus, naturæ & rerum omnium author, animam demum infundit, quod ex Mosis sententia probat D. Augustinus: *si quis,* inquit, *grauidam percusserit adeo, vt inde abortiat, morte luat, siquidem infans formatus in vtero fuerit. At si nondum membrorum conformationem & distinctionem adeptus fuerit, luat ære.* Itaque ab Adamo, aut parentibus deriuari animam non est credendum: sed singulis momentis, & in ipso conformati fœtus articulo à Deo creari, & in fœtum infundi. Sic igitur molæ, similisque confusionis & indigestæ molis monstra, etsi ob tremulum quendam & incertum motũ vitæ participia videantur, minime tamen mente & rationali anima informata censenda sunt: sed quod mouentur, nutriuntur & crescunt, id ab vteri insita facultate, & spiritu

Mola non viuit vt fœtus.

A & spiritu prolifico semini permixto totum habent. Cæterum infans in vtero, vt ante trigesimum diem conformationem perfectam non adipiscitur, sic non ante sexagesimum mouetur: quod tempus sæpius etiam mulieres latet, propter motionis exilitatem. Sed iam de anima, à qua vt omnis in corpore functionis, sic & generationis principium est, paucis dicere aggrediamur.

De anima. Cap. XI.

Anima in corpus migrat, simulatque id perfectam in vtero membrorum distinctionem & conformationem adeptum fuerit: quod maribus fere, ab insito & informante calore vegetiore, contingit die quadragesimo: fœmellis vero quadragesimo quinto, alias citius, alias tardius, pro agentis efficacia, & materiæ subiectæ obedientia. Nec tamē infusa anima suis statim elucet functionibus omnibus, quod circumformata instrumenta solidam consistentiam, nisi multo post tempore & ætatis progressu, animę ministeriis, præsertim diuinioribus, necessariam non adipiscantur. Vitiantur vero animæ illa instrumenta, vel à prima in vtero conformatione, quemadmodum quibus in turbinem acutum est caput, vt Troiani belli temporibus Thersiti, nostris vero Tribuletio & Tonino: vel postea casu aliquo, vt obstetricum violenta manu, quæ molli cranio, subiectis cerebri ventriculis compressionem & angustiam in-
B tulerit: lapsu, ictu, errore in victu, vt ebrietate, febre, quæ lethargum, carum, aut phrenitidem inuehant.

Animā non migrare in fœtum nisi post typosim.

Cur anima suis functionibus omnibus non statim eluceat in fœtu.

Infusæ animæ varias statim dotes indidit Deus: hinc aliis datus est per spiritum sermo sapientiæ, aliis scientiæ, aliis efficacia sanationum, aliis potestatum, dominatuum & imperiorum, aliis prophetiæ, aliis linguarum, aliis aliarum gratiarum, vt primæ & æternæ Dei visum est prouidentiæ, cui nemo obloqui aut obsistere debet. Num enim dicet figmentum ei, qui finxit, cur me finxisti ad hunc modum? An non habet potestatem figulus, vt ex eadem massa fingat, aliud quidem vas in honorem, aliud vero in ignominiam? Harum rerum rationes nec mei instituti est, nec ad quemquam pertinet peruestigare, sed tantum suspicere cum humilitate. Id vnum dicam, nobilem & ingenuam animam elementaria & caduca negligere: rapi vero in cœlestium & diuinarum rerum contemplationem, qua non ante libere fruitur, quam ab hac concretione corporea secreta fuerit, & suæ origini restituta.

Paul. 1. Cor. cap. 12.

Est igitur anima *Entelechia seu perfectio interior, omnium in nobis motionum seu functionum naturalium & animalium causa prima, & vera hominis forma.* Essentiam eius obscuram, multis descriptionibus exprimere conati sunt Veteres: nam & spiritum cœlestem & essentiam superiorem incorpoream, inuisibilem, immortalem, à se ipsa tantum, id est, mente & intellectu comprehensibilem eam dixerunt. Alii nun-
C quam dubitarunt, quin ex vniuersa mente diuina delibatas animas haberemus, quæ vt viuæ sunt, sic corporibus, quibus vniuntur, vitam largiuntur. Anima hæc etsi in totum corpus, singulasque eius particulas corporeæ omnis molis & mixtionis expers fusa sit, est tamen tota & integra & in singulis seorsim partibus, vna simplex, indiuisibilis, compositionis & concretionis omnis expers, plurimis tamen facultatibus & virtutibus instructa, quas per varias edit corporis partes: sentit enim, imaginatur, iudicat, meminit, intelligit, cupiditates, voluntates, animalesque omnes motus regit, videt, audit, olfacit, gustat, tangit, variis omnino corporis membris: ab hisque tot & tantis viribus, varias sortitur appellationes. Anima dicitur, quia corpus ex se mortuum animat. Spiritus nominatur, quia spirat in corporibus. Ratio vero, quia verum à falso tanquam radius quidam diuinitatis discernit. Mens quia præterita cogitat, recolit & meminit. Animus, quia animos inerti præbet corporeæ moli. Sensus denique & intellectus, quia sensibilia & intelligibilia comprehendit. Incorporea cum sit, locum extensione corporea minimè occupat, etsi totum corpus repleat. Simplex vero, quia est, nec crescit, nec minuitur; neque enim in pumilione minor est quam in gygante, æque perfecta & magna secundum naturam suam in infante, quā in viro.

Anima quid.

Animam in toto esse corpore, & singulis eius partibus.

Animam vnam esse simplicem & impartibilem.

Formæ humanæ variæ nomina & nominum rationes.

D Sunt vero corporum anima, qua viuunt, informatorum, genera tria: primum imperfectissimum omnium, plantarum est: alterum est brutorum: tertium hominum. Plantæ viuunt per animam vegetantem: bruta per sensitiuam: homines per intelligentem. Atque vt sensitiua brutorum anima vegetātis viribus omnibus instructa est, & functionibus fungitur, sic humana intelligens, inferiorem vires omnes sub se comprehendit non vlla diuisione secretas, sed cum ratione & intelligentia in vnam humanam formam & animam, à qua pendent, indiuisibiliter vnitas. Cæterum quia paulo ante diximus, animę varias in variis corporis partib⁹ esse & apparere functiones, hic reliquis omissis, eas modo persequemur quæ principes dicuntur.

Corporum animatorū tria genera.

Animam superiorem inferioris vires omnes in se continere.

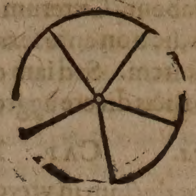
Quatuor multorum sententia humanæ animæ numerantur functiones principes, à totidem facultatibus, tandemque ab vna anima prodeuntes: Sensus communis, Imaginatio, Ratiocinatio, & Memoria.

Sensum communem seu interiorem, à sensuum exteriorum instrumentis, sensibilium rerum delatus, tanquam ab internuntiis, species & simulachra, vehente per neruorum ductus spiritu, excipere putant: nec excipere modo, sed & cognoscere, percipere & discernere. Non enim oculus, in quo viden-
E di sensus est exterior, album, nigrumve cognoscit: Itaque colorum discrimina discernere nequit, vt nec lingua saporum, nec nares odorum, aut auris sonorum, aut denique manus qualitatum tactilium: Imo ne se quidem videre oculus sentit, aut auris audire, aut nares olfacere, lingua sapere, manus tangere: hæc enim omnia sensus communis opera & munia sunt. Hic enim cognoscit, oculum album quid vidisse, nigrum, rubrum, hominem, equum, nauem, & simile aliud materiale, etiam tum, cum abest, nec se amplius videndum, olfaciendum, audiendum, gustandum, tangendum subiicet. Exteriores enim sensus omnes, ipsorumque vniuersæ functiones in communem sensum desinunt & referuntur, tanquā circuli lineæ à circumferentia in centrum, vt hæc figura demonstrat.

Sensus communis quid.

Sensus communis functio duplex.

Quæ

Quo nomine sensus communis seu princeps, in quo sita sit primaria sentiendi anima nuncupatur, quod sensuum exteriorum tanquam ministerio & satellitio vtatur ad multa & varia cognoscenda, quorum discrimina cernit & diiudicat: simplicia tamen, & seorsim, ac citra compositionem & connexionem, quæ ex eis verum quicquam aut falsum constituat, aut vllam argumentationem concludat: id enim solius est mentis & intelligentiæ seu rationis. Hoc namque naturæ fuit consilium, vt externi sensus rerum simulachra superficiare tantum, leuiter & obiter exciperent, speculi instar, haud in alium finem, quam vt ea mox in sensum communem, tanquam in centrum & principem referrent, quæ ipse tandem intelligenti seu ratiocinanti animæ facultati, quam in anteriore cerebro sitam esse Auicenna & B Auerroes crediderunt, colligenda traderet.

Sensus interior cur cõmunis dicatur.
Sensum communem simplicia tantum cognoscere.

Sensum communem sequitur Phantasia, seu Imaginatio; sic dicta, quod ab ea rerum imagines & ideæ, Phantasmata Græcis dicta surgant. Hæc nunquam nisi dormientibus quiescit: quanquam ne his quidem semper: sæpe enim inter dormiendum ipsis somnia fingit, earum rerum imagines obiicit, quæ nunquam sensibus perceptæ fuerant, quæ rerum natura & vniuersi ordo non admiserit. Magna huius animæ facultatis in nobis vis est, adeo vt sæpe corpus totum sibi obsequens reddat. Sic enim produnt historiæ, Alexandrum Magnum, Timotheo Musico bellicum ad citharam canente, continuo è mensa surrexisse, armaque poposcisse: eodem contra concentus ardorem remittente, mensæ sese reddidisse & consedisse; tanta erat vis imaginationis Musico immissa concentu, quæ victoris terrarum animos sibi obnoxios reddebat, quorum nempe varia agitatione, nunc ipsum ferocientum velut in prælia truderet, nunc pacatum & remollitum poculis & epulis restitueret. Quotus vero quisque extitit, qui superioribus annis Græculum illum & Mahumetanum Schœnobatem pedibus in pelui compositis in fine salientem intuitus, oculos à tam horrendo spectaculo, cuius gratia venerat, non auerterit, toto corpore & artubus omnibus non contremuerit, metu perculsus, ne subita ille ruina ceruices sibi frangeret. Hoc C eodem metu turbati plurimi ex altissimo loco spectantes, repente præcipites labuntur, periculi imaginatione victi, & vincti sic, vt viribus propriis fulcire se nequeant. Recte igitur & benigne nobiscum Deus egisse videtur, qui ad hanc imaginandi tantam vim, aliam adiunxit, quæ rationis & intelligentiæ dicitur: quæ falsa à veris pericula discernens, hominem erigeret, ac ne vanis imaginibus consternaretu, contineret.

Imaginatio quid.
Imaginationis vis.
Graculus schœnobates

Sub hæc igitur insurgit, & in opus erumpit Ratio, principum animæ facultatum facile princeps: quæ simplicia, & seorsum posita rerum simulachra congerit, copulat, componit, & in vnum aceruum confert: vt diuidendo, colligendo, ratiocinando verum à falso discernat & diiudicet. Hæc intelligentiæ & mentis facultas nullo corporis organo obnoxia est, libera ipsa & in intima quæque atque abdita incredibili celeritate penetrans: per quam scilicet homo consequentia cernit, principia & causas rerum videt, earumque progressus, & quasi antecessiones non ignorat, similitudines comparat, rebusq; præsentibus adiungit atque annectit futuras, quid sequendum aut fugiendum sit, certo statuens. Hæc eadem animorum motus ferocientes refrænat, linguam præcipitem coercet, admonetque non ante verba oris claustris laxanda esse, quam multo & diligenti adhibito examine de rebus ipsis, quarum mentio incidit, iudicium & sententiam tulerit. D

Ratio quid.
Rationis opera.

Rationem, iudiciumque sequitur Memoria, quæ suscepta è sensibus simulachra omnia, quæque ratio statuerit, conseruans, fidelis custos & conseruatrix cuncta amplectitur & continet, moxque tum propria vi & potestate, tum illorum adnixu & impulsu in cerebri corpore insculpit & consignat citra vllum materiæ vestigium: vt cum opus fuerit, tanquam è thesauro & tabellis recondita & inscripta illa depromere possimus: Alioqui quid referret tam multa legere, audire, animaduertere, nisi illa animo concepta cerebri & memoriæ custodia asseruare valeremus? Hoc profecto vnicum nobis à Deo aduersus rerum ignorationem & obliuionem datum est remedium & subsidium: quod etsi per se naturaque sua multum valeat, frequenti tamen & assidua excolitur & stabilitur meditatione. Hinc sapientiam memoriæ & experientiæ filiam Veteres prodidere. Huius domicilium in posteriore, seu cerebelli ventriculo plerique esse prodiderunt; insita nempe siccitate & soliditate apto continendis rerum imaginibus.

Memoria quid.
Sapientia memoriæ & experientiæ filia.

De naturalibus excrementis in genere: deque iis in specie, quæ fœtus in vtero conclusus excludere solet. CAP. XII.

E

Antequam qualia & quibus ductibus excrementa fœtus in vtero conclusus excernat, dixero, dicendum in genere arbitror, quæ sint excrementa, quæ omnibus hominibus secundum naturam excerni solent. Excrementum id omne dicitur, *quod natura à laudabili & alibili succo secernere & excernere solet.* Eiusmodi excrementorum plura sunt genera. Primum primæ est coctionis, quæ in ventriculo absoluitur, quod ab intestinis propulsum per anum excluditur. Alterum à iecore manat & triplex esse solet, vnum biliosum, quod multa sui portione in vesicam felleam deponitur, vt illinc in intestina exudans, excretricem ipsorum facultatem sollicitet & irritet ad fæcum excretionem: Alterum est serosum, quod

Quid excrementum.
Excrementum primæ coctionis.
Triplex secundæ coctionis excrementum.

A quod cum sanguine in venas subit, vt ipsi pro vehiculo sit in omnes corporis particulas & capillares venas, nutritionis gratia penetraturo; quo munere postquam functum est, partim per sudores exigitur, partim in vesicam reuocatum vna cum vrinis excernitur. Tertium est melancholicum, quod à liene attractum, postquam tenuiore & puriore sui portione ipsi in alimentum cesserit, partim per hæmorrhoidales venas infra expurgatur, partim in ventriculi orificium, stimulandæ appetentiæ ergo deponitur. Vltimum, vltimæ coctionis, quæ in habitu corporis absoluitur, proprium, partim per transpirationem insensibiliter exhalat, partim sudoribus exhauritur, partim etiam manifestis & cuique parti propriis canalibus effluit, vt cerebro præ cæteris partibus accidit: id enim genito hoc excrementi genere se exonerat per narium, oris, aurium, oculorum, & ossis palati ductus, per cranii suturas. Si quid eiusmodi excrementorum, vel omnino, vel diutius, quam par est, retineatur, retentionis causis mederi oportebit diæta & pharmacia. Sunt aliæ præterea excrementorum non naturalium species, de quibus abunde *in tractatu de Peste* diximus. *Triplex tertiæ coctionis excrementum.*

Vrachi vsus. Infans materna aluo conclusus, vrinam, cum primum partium integram conformationem adeptus est, reddere incipit per vmbilici ductum seu vrachum. At instante partus tempore occluditur vrachus, tumque masculus per vrethram, fœmella vero per vesicæ ceruicem vrinam deponit. Cum reliquis
B excrementis, sudoribus nempe & serosis eiusmodi menstruæ materiæ superfluitatibus in chorio seu allantoide colligitur hæc vrina innatanti fœtui facilius gestando vtilis. At in enixu, membranas calcitrando fœtus dum disrumpit, humores eiusmodi effluunt, quod obstetricibus iamiam prodituri fœtus indicium esse solet. Etenim si vna cum fluentibus illis aquis fœtus prodeat, facilis & fœlix partus est: illarum enim humiditate ceruix vteri, genitalesque omnes partes relaxantur & lubricantur, conantique & exitum tentanti fœtui facilius & citius obsequitur. Contra si illis excretis tardet fœtus, difficilis sequitur partus: in arido enim & sicco manet infans moxque præ siccitate ceruix vteri obscœnaque omnia contrahuntur, nisi forte artificio ad imitationem naturæ comparato, multo oleo relaxante muliebria obstetrices in tali casu inunxerint. Cæterum nihil fæcum per anum fœtus in vtero excernit, nisi forte appetente partu, & ruptis enixu membranis propriisque conceptaculis: non enim cibum ore capit, quare otiosus est illi ventriculus, nec tum chyloseos vlliusve coctionis munere fungens. Quo fit, vt ex ipso nihil in intestina deponi possit. Nec vero semel animaduerti, infantes suo & stato tempore in lucem editos, qui imperforato essent ano, adeo vt rescissa ferro membrana, quæ obiecta erat, foramen ipsis moliri necesse habuerim. Et certe fœtui laudabiliore menstrui sanguinis portione in vtero nutrito, qui possunt talia excrementa congeri? Ergo fœtus duo tantum excrementorum genera, quandiu vtero conclusus tenetur, deponere solet, sudorem & vrinam, in quibus ipse natat, non autem seorsim habentur allantoide quadam membrana seclusi, vt in hœdis, canibus, ouibus aliisque brutis cernere est, cum in humano genere chorion & allantoides seu farciminalis eadem plane membrana sint. *Prodituri iamiam fœtus & facilis partus indicium.* *Fœtus prodeuntes ano imperfecto.*
C

Mulier si marem concepit, alacrior, vegetior, & toto grauiditatis tempore coloratior est: si vero fœminam, male colorata; quoniam frigidior est fœmina mare, mas vero calidior maternum calorem conduplicat, quo fit, vt melius fœta appetat, & ad oblata melius se habeat. *Mares moueri incipiunt tertio mense & dimidio, fœmellæ tardius. Grauidæ si marem conceperint, dextras partes ad omne opus validiores habent & promptiores*: quare in pedem dextrum primum progredi incipiunt, in manumque dextram, cum exurgunt, innituntur lubentius, dextra mamma citius intumescit, & solidior est. *Fœtus mares in dextris magis, fœminæ vero in sinistris mouentur.* *Aph.42 sec.5.* *Aph.47 sec.5*

Quo enixu fœtus in lucem prodeat, deque enixus seu conatus illius causis.

CAP. XIII.

D QVando statum & definitum partus tempus aduenerit, grandior tum fœtus copiosiori eget alimento: quod cum ipsi abunde ab vmbilico non suppetat, magno conatu foras viam affectat: tunc igitur impetu quodam validius mouetur, membranas, quibus continetur, disrumpit. Tam violentos motus quia vterus ferre nequit, nec diuulsis membranarum conceptaculis fœtum amplius fulcire, laxatur. Per vteri dehiscentis osculum, aerem subeuntem dum persequitur, fœtus in caput pronus fertur, sicq; tandem nascitur, & naturæ ordine in lucem prodit, magno tum suo propter corpusculi mollitiem, tum matris propter ceruicis vteri neruosæ, & ossium ilium ab osse sacro, quo via fœtui pateat, diuulsionem, dolore: alioqui nisi eiusmodi ossa diuellerentur, qui non modo gemelli duo mutuo complexu sibi cohærentes & coniuncti, sed vel vnicus fœtus tam angusto colli vteri ductu prodire & emergere posset? Id ita esse, non ratio modo, sed & experientia verum persuadet. Puerperas enim statim à partu dissecui, in quibus animaduerti ossa ilium ab osse sacro digiti interuallo distracta, quin etiam plerisque parientibus, qui me auxilii in tam difficili conatu gratia aduocarant, subiecta coccygi manu certo & auribus hausi, & contactu percepi crepitantium diuulsionis vi ossium strepitum. Sed & narrarunt mihi honestissimæ matronæ multæ, se aliquot ante partum diebus, eorum iam se distrahentium fragorem cum
E dolore percepisse. Multis etiam post partum diebus, coccygis regio, ossisque sacri (quam Renum regionem nominant) sic plerisque dolet, vt natura solutam ossium ilium continuitatem reparare haud valente in reliquum vitæ claudicent: ossa vero pubis, quod plerique putant, distracta nunquam animaduerti. Ferunt nascentibus in Italia puellis os coccygis abrumpi, quo foturis postea matribus via latior & laxior sit. Sed falso id iactatur commentum: fractum enim id os, naturæ, vt fieri solet, vel solius sponte, substituto callo repararetur, ex quo postea partus difficilior & laboriosior existeret. *Cur infans in caput nascatur.* *Ossium ilium a sacro diuulsio in partu adstruitur.* *Italicum commentum.*

De situ infantis in vtero. CAP. XIV. A

Varia fœtus in vtero collocatio.

INfantis in vtero certa situs Ratio notari nequit. Variam enim illam omnino tum in viuis, tum in mortuis mulieribus animaduerti: has quidem statim atq; expirassent dissecando: illas vero qua poteram industria & manus dexteritate in enixu iuuando: immissa enim in vterum manu fœtum alias in caput, alias in pedes, aliquando in manus, nonnunquam in pedes manusque simul obuersum obseruaui, quemadmodum subiecta figura demonstrat.

In genua nonnunquam prodeuntem, in vnum alias in pedem, alias in dorsum, alias in ventrem, pedibus manibusque sursum elatis, vt præcedens figura docet, comperi. C

Diuaricatis nonnunquam pedibus sese mihi ad egressum obtulit, alias vnico brachio protenso, eratq; talis fœtus Hermaphroditus.

Visi sunt mihi aliquando gemelli, quorum vnus in caput se offerebat, alter in pedes, vt subiecta figura docet.

D

Dissectis grauidarum mulierum cadaueribus, tenellos adhuc fœtus, quales quadrimi sunt, animaduerti, figura velut orbiculari sitos, capite in genua reclinato, geminis manibus sub genubus, calcibus vero ad nates iunctis. Sancte affirmo, mihi visum fœtum, dissecta matre statim atq; expirasset, in longum exporrectum, viuentemque adhuc facie in cœlum conuersa, iunctis velut ad supplicandum manibus.

Quod legitimum & naturale, quodq; contra naturam sit nascendi tempus. E

CAP. XV.

Homini non esse definitũ nascendi tempus.

OMnibus animantibus certum est & definitum concipiendi & pariendi tempus, vni homini nullum fere est definitum. Alias enim septimo mense, alias octauo, alias, quod plurimum fit, nono, alias decimo, nonnunquam etiam incipiente vndecimo humani fœtus prodeunt. Massurius author est, L. Papyrium Prætorem secundo hærede lege agente, bonorum possessionem contra eum dedisse, cum

A cum mater partum ſe tredecim menſibus diceret tuliſſe, quoniam nullum certum tempus pariendi ſtatutum videretur. Qui ſexto menſe prodit infans, vitalis eſſe nequit, quod nec toto corpori, nec membris ſua adhuc ſit perfectio & maturitas. Septimo menſe maxime vitalis ratione & experientia deprehenditur. At octimeſtris raro, aut nunquam eſt vitalis. Rationem putant eſſe Aſtronomi, quod Saturnum habeat horoſcopum, cuius frigiditas ac ſiccitas vitæ principiis plurimum contrariæ ſint. Phyſica tamen ratio verior eſt: Siquidem commenti ſunt Phyſici Embryon ſæpe menſe ſeptimo ab vteri conceptaculis egreſſum affectare, ac in id colluctari plurimum, verum conatu excidere, atque interim fatigatum effici imbecillius. Quod ſi nec dum refectis viribus, octauo rurſum eundem petat conatum, oblæſum frequentius intermori. Quanquam vegetæ quædam & validæ mulieres fœtus vitales octauo menſe edere creduntur, vt de Ægyptiis teſtatur Ariſtoteles, de Naxiis Poetæ, de Hiſpanis plerique.

Plin. lib. 7. cap. 5.

Octimeſtris partus cur haud fere vitalis.

Lib. 4. de hiſt. anim. cap. 7.

Id porro in partu mirari ſatis non poſſum, vterum, qui toto grauiditatis tempore ſic obſeratus fuit, vt ne ſpecillum quidem admitteret, niſi forte quando ſuperfœtationis ergo, aut vterinæ expurgationis ad breue tempus dehiſcat, derepente in ipſo partus articulo dehiſcere, adeo vt exitum fœtui præbeat, pauloque poſt ſe contrahere quaſi nunquam hiaſſet.

B Cæterum quia primi partus difficiles & valde laborioſi ſolent eſſe, ſuaſerim primiparis aliquot ante partum diebus, locos ſequentibus vnguentis remollire: ℞: *ſpermatis cæti ℥ ij. olei amygdalarum dulcium ℥ iiij. ceræ albæ, & medullæ ceruinæ ℥ iij. axungiæ anſeris & gallinæ, an. ℥ j. terebinthinæ venet. ℨij. fiat vnguentum pro femorum, pectinis, perinæi, & locorum ſeu obſcœnarum partium ac genitalium litu.* Non erit inutile, faſciam ex corio canino tenuiſſimo parare, quæ eodem vnguento illita & geſtata, facilius geſtando fœtui vtilis erit. Balnea quoque ex herbarum remollientium decocto parata, relaxandis genitalibus appetente partu valde conducent.

Partus naturalis & facilis is demum cenſetur, *quo in caput infans prodit, aquarum effluxum ſine mora ſecutus*: difficilior eſt, qui in pedes prodeunte fœtu fit; reliqui omnes difficillimi. Itaque obſtetrices monendæ ſunt, vt quoties neutro commemoratarum partium prodire infantem cognouerint, ſed vel in dorſum, vel in ventrem, vel in pedes manusque ſimul, vel in porrectum brachium, vel quauis alia denique contra naturam forma, ipſum conuertant, & in pedes trahant; cui operi perficiundo ſi ipſæ non ſufficiant, Chirurgum exercitatum accerſant.

Partus naturalis & facilis. Difficilis.

De Inſtantis partus ſignis. CAP. XVI.

C

Dolor acrior ſub vmbilico & ad inguina premit, inde ſe ad lumborum vertebras reflectens, tum præcipue, cum ab oſſe ſacro diuelluntur, ilia & coccyx foras diſpellitur, genitalia cum dolore intumeſcunt, febrilis quidam velut horror corpus inuadit, ex naturæ ad excretionem accinctæ conatu facies rubet. His apparentibus, parentur omnia ad partum parturienti neceſſaria. In primis igitur conuenienter & media figura in lecto collocetur, ſic nempe, vt nec ſupina penitus iaceat, nec ſedens, ſed erecto, & nonnihil ſublimi dorſo, quo liberior ſit reſpiratio, & eniti validius poſſit. Curuatis vnaque diuaricatis abductiſque à ſe inuicem cruribus eſſe debet; calcibus vero ad nates reductis, elatis præterea aliquantum natibus, ſic vt ad fuſtem lecto in tranſuerſum poſitum adnitatur. Sunt quædam, quæ in ſedili pariunt, ad eam rem affabrefacto: aliæ rectæ & in pedes ſtantes pariunt, manibus tantum in ſpondam lecti aut ſcamnum nixæ.

Quomodo collocanda in lecto grauida inſtante partu.

Cæterum cauendum diligenter eſt, ne fœtam mulierem ante in partus labores coniicias, quam imminentis partus commemorata ſigna apparuerint. Irrito enim ſic labore franguntur, vt cum ſerio enitendum eſt, vires illis deficiant. Si omnia in enixu pulchre cedant, naturæ & obſtetrici partus negotium
D totum committendum eſt. Monenda tantum parturiens eſt, vt cum acuti torminum dolores aderunt, ipſa quam validiſſima expreſſione, clauſis, ſi ita videtur, ore & naribus enitatur, obſtetrice interim ſuperne deorſum fœtum protrudente.

Quod ſi multo ante excretarum aquarum, & reſiccati vteri occaſione partus ſit difficilior & laborioſior, ſequens litus eſt parandus: ℞. *butyri recentis ſine ſale in aqua arthemiſiæ loti ℥ ij. mucaginum ficuum, ſeminis lini, & altheæ cum aqua ſabinæ extractæ, an. ℥ ß. olei liliorum vnciam vnam, fiat linimentum*, quo obſtetrix frequenter oblinat genitalia.

Litus effuſarum præcocius in pariendi conatu aquarũ defectum ſupplens.

Paretur & qui ſequitur, puluis: ℞. *cinnamom. corticis caſſiæ fiſtulæ, dictamni, an. ʒ j. ß. ſacchari albi ad pondus omnium, fiat puluis tenuiſſimus*, capiat ſemunciam in vices ſingulas, cum decocto ſeminis lini, aut vini albi, celeriorem enim & faciliorem partum facit.

Puluis ad accelerandum partum.

Oblinet etiam obſtetrix manus ſuas ſequenti vnguento, quoties in locos demittendæ erunt, eodemque genitalia inunget: ℞. *olei de ſemi. li: ℥ j. ß. olei de caſtor. ℥ ß. galliæ moſchatæ ʒ iij. ladani ʒ j. fiat linimentum.* Sternutamentum autem prouocabitur, immiſſo in nares piperis aut ellebori albi pulueriſati tantillo. Semen lini contuſum cum aqua arthemiſiæ & ſabinæ exhibitum, partum accelerare creditur.
E Commendatur ad id ſequens etiam remedium. ℞. *corticis caſſiæ fiſtulæ coquaſſatæ ℥ ij. cicerum rubr. m. ß. bulliant cum vino albo, & aqua ſufficienti, addendo ſub finem ſabinæ ʒ ij. fiat decoctio: In colatura pro doſi adde cinamomi ʒ ß. croci grana vj. fiat potio*: qua ſumpta cieatur ſternutamentum, quo dictum eſt modo, ore & naribus occluſis.

Aph. 35. & 49. ſect. 5.

Potio partũ accelerans.

Contingit nonnunquam, vt in lucem prodeat infans portione agninæ membranæ caput velatus, cum præſertim multo, valido, & fœlici enixu matris, genitalibus naturæ robore dilatatis, vna cum effuſis aquis ſeſe protulit, tumque fœlicem fore fœtum ominantur obſtetrices, tanquam cum capitio, vt loquuntur, natum. At ego huic non fœtui modo, ſed & fœtæ fœlicitatem, corporiſque incolumitatem

portendi puto, quia facilis partus id indicium eſt. Nam cum partus difficilis eſt, & laborioſus, nunquam A
fœtus ſecum vna eiuſmodi membranam profert, ſed reſtitat illa in viæ & genitalium anguſtiis. Sic enim
coluber cum ſenectam exuere vult, per anguſta locorum inferre ſeſe ſolet.

Quæ puerperæ ſtatim à partu exhibenda.

Statim à partu puerperæ exhibenda ſunt ſucci amygdalarum dulcium ſaccharati & ſine igne ex-
tracti, cochlearia duo vel tria. Sunt, quibus vitelli ouorum cum ſaccharo magis placent, aliis magis ar-
ridet hypocraticum vinum, aliis carnium conſumptum, aliis gelatina: omnino varia exhiberi poſſunt
pro variis, quæ ęgram præmunt, caſibus, & Medici conſiliis, in torminum dolore ſedando, vires fractas

Cauſa torminũ à partu.

prompte recreando, aut nutriendo. Puerperis vero mox à partu oboriuntur, tormina, quod tum venæ,
natura ad excretionem tota, conuerſa, menſtrualis materiæ ſuppreſſas per nouem menſes reliquias in
vterum magna vi eructent; quæ quia craſſæ ſunt, limoſæ & fœculentæ, ſine magno labore, conatu &
dolore tum venarum, vnde prodeunt, tum vteri, per quem eunt, prorumpere nequeunt: inde vero ex
reſtitantis earum portionis in flatus conuerſione, & aeris ambientis imprudenti admiſſione intumeſcat
vterus cum omnibus genitalibus, niſi digerente & remolliente oleo, aluinarumque partium commo-
da per faſcias deligatione prouiſum fuerit. B

Edito fœtu quid ſtatim agendum. CAP. XVII.

Cur ſecunda citiſſime à partu reuellenda.

EDito fœtu debet obſtetrix ſecundinam blande, quantum fieri poteſt, ſtatim educere: ſin minus, et-
iam immiſſa in vterum manu reuellere, alias ſi quæ interponatur mora, maior erit in extrahẽdo la-
bor, quia à partu vteri orificium ſtatim contrahitur, & obſeratur. Inde à ſecundina puer expediendus
eſt. Duplici igitur filo vinciendus eſt pollicis ab abdomine latitudine vmbilicus. Vinculum arctius non
ſit, ne quæ vltra ipſum vmbilici pars eſt, citius, quam par eſt, excidat; nec laxius, ne funeſta hæmorrha-

Vmbilici pueriliſ à partu deligatio.

gia ſanguis per vaſa vmbilicalia diffluat, & aer frigidus intro in puerum ſubeat. Nexu, vt decet, peracto,
reſecandus vmbilicus nouacula peracuta duobus infra nexum digitis. Sectioni imponendus pannus
linteus duplex, in oleo roſato, aut amygdalarum dulcium maceratus ad doloris ſedationem: ſic enim
paucis poſt diebus, quod infra nexum eſt, vna cum vinculo excidet, conſtricta nempe vena & arteria nu-
tritionis & vitæ beneficio deſtitutum: id vulgo obſtetrices nudo fœtus abdomini incumbere faciunt,
vnde dolorifica tormina propter frigiditatem eius, quod calore vitali deſtitutum ſenſim emoritur. Hoc
ipſum igitur linoxylo inuoluere ſatius eſt, donec gangræna correptum deciderit. C

Inconſulte agunt obſtetrices, quæ ſtatim edito fœtu vinctum vmbilicum reſcindunt, non expe-
ctata excluſione ſecundinæ.

His peractis, roſaceo vel myrtillorum oleo extergendus & à ſordibus fæculentis vindicandus eſt
infans, quæ cuti tenacius adhærent. Sic præterea cutis ſpiracula coarctantur, & corpuſculi habitus ro-
boratur magis. Sunt, qui aqua calida & vino adſtringente infantes abluunt, deinde commemoratis o-
leis oblinunt. Alii non ſimplici vino abluunt, ſed in eo roſas rubras, folia myrti, addito pauco ſale inco-
quunt, & inde lotione per ſex aut quinque dies repetita non ſordes modo eluunt, ſed & ſi quid in te-
nello infantis corpuſculo contuſum à duro enixu colliſumque eſt, digerunt, & carnibus eliſis robur ad-

Vitia, quæ vulgo recens natis pueruliſ ineſſe cernuntur.

dunt. Singuli manus pedumque digiti tractandi præterea ſunt & explicandi, crurum & brachiorum ar-
ticuli extendendi, & contrahendi pluribus diebus, pluries; vt quod humoris excrementitii in articulis
reſidet, id motu concalefactum & agitatum reſoluatur. Si quod artubus in conformatione aut conſtru-
ctione, ac cum vicinis ſocietate vitium ſit, id mature corrigatur. Spectandum, num naturalium ductuũ
aliquis obiecta membranula, vt nonnunquam fit, obductus ſit: nam ſi quid tale aurium, narium, oris,
penis, & vteri orificiis officiat, id à Chirurgo reſcindendum, & immiſſis, inſertiſque peſſis aut linamen- D

Conformationis vitia mature corrigenda.

tis meatus libertas retinenda, ne vulneris oræ rurſum agglutinatæ coeant. Si ſextus adnatus fuerit di-
gitus, ſi digiti ſibi mutuo cohæreant, anſerini pedis inſtar, ſi ligamentalis, quæ ſub lingua eſt, membrana
breuior & adſtrictior lactandi facultatem adimat, mox loquendi opportunitatem ademptura: ſi quid
denique ſimile contra naturam occurrat, id omne Chirurgi induſtria emendabitur.

Adhæreſcit nonnunquam recens editis puellis colore & conſiſtentia cretaceum aliquod ex-
crementum ad oris internas partes, linguamque totam. Id vitium ab oris intemperie natum, Can-

Remedia ad cancroſum os puerile.

crum album Gallorum vulgus nominat, & lactandi libertatem intercipit, in vlcera mox in fauces
vſque gulamque ſerpentia, niſi detergeatur, degenerans, & mortis cauſas pleriſque inferens. Quod
ne accidat, medendum ipſi erit deterſione procurata ex linteolo bacillo alligato, immerſoque in me-
dicamentum mediocris conſiſtentiæ ex oleo amygdalarum dulcium, melle & ſaccharo paratum. Hoc
enim blande affricto madefactæ & deterſæ ſordes eluuntur. Prodeſt etiam olei amygdalini co-
chlear vnum deglutiendum ad aluum lubricandam, ad faucium & tracheæ arteriæ gulæque aſperi-
tates leniendas, diluendam viſcidam pituitam, quæ tuſſim, imo & diſpnoeam ipſis plerumque infert.
Si palpebræ cohæreant, vel ſibi mutuo, vel adnatæ aut corneæ tunicæ agglutinatæ: ſi hydrocephalos E
in capite ſubſit, commemoratis ante proprio cuiuſque vitii tractatu remediis medebimur. Ple-
riſque ab vtero ſuccreſcunt maculæ, quas Gallorum vulgus Signa nominat. Ex his aliæ planæ ſunt &
cuti æquales, aliæ in tumorem exaltatæ & verrucoſæ, alias villoſæ, nonnunquam læues, atræ, liuidæ,
fere tamen rubræ. In facie ortæ ipſam ſæpe totam ſucceſſu temporis magna deformitate occupant,
Cauſa nonnullis putatur menſtruæ materiæ portio quædam, vteri parietibus à recenti fluxu adhuc,
ſi forte tum cum viro coeat mulier, adhæreſcens, aut quodam velut rore in vterum è venis ſtillans,
ſeminibusque eodem, quo coagulantur, articulo, permixta & concorporata, ſuo proinde colore.

A fœtus hanc aut illam partem è ſeminali corpore ductam, inficiens. Mulieres in picam aut malaciam cauſam referunt, quæ vt fœtui nondum conformato imaginatæ & ardenter concupitæ rei imaginem imprimere poteſt (vt phantaſiæ admirabiles ſunt in corporibus noſtris vires) ita iam conformato non magis poteſt, quam potuit Chypo regi, à taurorum conſpectu attentius certamine, mox dormienti cornua in fronte excitare. Eiuſmodi macularum aliæ ſunt ſanabiles, aliæ minime, quales ſunt grandiores & quæ labra, nares aut palpebras obſident. Verrucoſæ vero quia malignæ cuiuſdam qualitatis & melancholiæ materiæ ſunt participes, quæ curatione irritantur, tangendæ non ſunt: facile enim in carcinoma (Noli me tangere nominant) irritatæ abeunt. Quæ igitur curabiles ſunt, exiguæ ſunt, & in parte, quę pro arbitrio tractari poteſt. Ergo radicitus tranſadigentur acu filum ducente, & fili velut anſis in altum ſublatæ reſcindentur; quod reſtabit vulnus, generali vulnerum methodo curabitur. Sunt, qui putant maculas rubras in tuber elatas, elui litu frequenti ſanguinis menſtrualis, aut ſecundinæ ſeu farcimina-lis. Quæ villoſa talpæ, vel ſoricis in morem, & mediocriter elata, lataque erunt huius generis tubercula, radicitus tribus, quatuorve locis acu filum ducente tranſadigentur, & arcte deligabuntur, ſic vt tandem nutritione & vita deſtitutæ decidant. Poſtquam delapſæ erunt, relictum vlcus curabitur, quo vlcera B ſolent modo.

Deluſa vetus de Chypo rege hiſtoria.

Quæ ſint in ſanabiles.

Quæ & qui ſanabiles.

Si quæ caro inde ſuperflua ſuperſit, impoſito ægyptiaco, mercurii puluere & ſimilibus: ſi metus ſit, ne ab radice repullulent, radicitus inuratur oleo de vitriolo, aut aqua forti.

Eſt & aliud macularum genus liuidi coloris aut violacei, faciei præſertim labra occupans, cum tumore molli, laxo, raro, indolente, venis in ambitu velut varicoſis: id tumorum genus pueris exclamantibus, & adultis iraſcentibus ſpiritu flatulento intumeſcit amplius, varioque tum viſitur colore, Meleagridum criſtæ æmulo, eiulatu & ira exactis reſidet tumor ſibi iam ſimilis. Cæterum ne his quidem attingendus eſt curationis ergo.

Quæ ſit ratio auellendarum à partu ſecundarum. Cap. XVIII.

SEcundas crediderim id habuiſſe nominis, quia à fœtu ſecundæ ſunt, altero veluti faſce fœtam mulierem grauantes: nam ſi plures ſint in vtero fœtus ſexu diſtincti, totidem ſeorſim habebuntur ſecundæ, quæ res obſtetricibus valde notanda venit. Excluſo fœtu nonnunquam reſtitant in vtero, multis ex cauſis: vt ab infirmitate fœtæ mulieris, quæ in excludendo fœtu vires prope omnes ſuas conſumpſerit: vel à repente exorto in ceruice vteri, genitalibusque omnibus tumore, propter longum & difficilem C partum, & aerem frigidum imprudenter admiſſum: ſic enim viarum libertas intercipitur, adeo vt nihil intus foras prodire poſſit: vel quia in vtero intorquentur & reduplicantur, effuſis affatim vna cum fœtu omnibus aquis, adeo vt in arido & ſicco maneant: vel quia vtero adhuc hærent venarum & arteriarum nexibus, quod fere fit in his, quæ abortiunt. Et quemadmodum poma ex arboribus, ſi cruda ſint, vi auelluntur, ſi matura & cocta, decidunt; ſic ſecundas immaturo partu vix vis aufert, maturo ipſa facile maturitas.

Secūda cur ita dicta.

Cauſa reſtitantium ſecundarum.

A ſecundis retentis multa & difficilia veniunt ſymptomata, vt ſuffocatio hyſterica, & crebra ſyncope elatis in diaphragma cor & cerebrum & ex eis putreſcentibus, craſſis vaporum nebulis: itaque quam citiſſime reuellendæ veniunt ab vtero, molli ſi fieri poteſt, vmbilici tractu. Quod ſi ſic non licet, collocanda erit mulier, quo ſolet locari modo, cum ipſi fœtus, qui naturæ ſponte non prodit, arte extrahendus eſt. Ergo obſtetrix oleo inunctam manum blande in vterum immittet, ducem ſecuta vmbilicum, ſicque comprehenſas ſecundas, ſi adhuc hæreant vtero per cotyledonas, leniter hac & illac concutiet, vt ſic excuſſas leniter educat, non autem violentius extrahat, ne vna ſequens vterus procidat: violenta enim attractione vaſorum aliquod, aliquod item lignamentorum neruoſorum, quibus vicinis D corporibus adhæret vterus, laniari poteſt, vnde ſanguinis è propriis conceptaculis effuſi corruptio, à corrupto & putrente inflammato, abſceſſus & gangræna mortifera. Nec leuius eſt à conuulſione ruptis neruoſis corporibus periculum, nec item minus ab vteri procidentia manifeſta. Si qui vna cum ſecundis in vtero ſubſint ſanguinei thrombi, hos vna eademque opera obſtetrix reuellet, & ad vltimum minimumque vſque perſequetur. Viſæ ſunt mulieres, quæ ſecundas, quas nulla ars reuellere potuerat, putridas & temperie corruptas, fruſtatim per vuluam multis horrendis ſymptomatibus, ſuperuenientib⁹ excluſerunt. Promouere etiam licet excernentis naturæ conatus ſternutatoriis, ceruicique vteri fotibus aromaticis, iniectionibus remollientibus & lubricantibus: his contra, quæ fœtidum odorem ſpirant, naribus admotis, potione ex arthemiſia & baccis lauri in œnomelite exhibita, aut pulueris ſabinę ſemidragma, vel mulieris capillis vſtis, & in puluiſculum redactis, atque in potum oblatis, omnibus deniq; menſes mouentibus.

Symptoma a reſtitantibus ſecundis.

Extrahendarum reſtantium ſecundarum ratio.

Procidētia vteri cauſa.

A rapto violentius vna cum ſecundis vtero quæ ſymptomata.

Quæ fœtui per os exhibenda ſint, antequam papillæ admoueatur. Cap. XIX.

E PRodeſt palatum totumque pueri os interius theriaca leniter & melle aut ſucco amygdalarum dulcium ſine igne extracto fricare, & ita agere, vt eiuſmodi rerum deglutiat aliquid: ſic enim multa ab ore prolicitur pituitoſa humiditas, imo & commoto ſtomacho vomitu excluditur. Excrementitiis illis humoribus ſi lac ſuctum admiſceatur, facile corrumpitur: à corrupto lacte elati ad cerebrum vapores, pernicioſa pueris ſymptomata inferunt. Excrementitia autem multa ventriculo puerorum & inteſtinis contineri, ex eo ſcire licet, quod cum primum prodierint in lucem, ſæpe antequam lac ſuxerint, vel aliud quicquam ore deglutiuerint, multa varie colorata, citrina, virida, nigra, inferne excludunt. Itaque multi ad torminum materias mature vacuandas non tantum commemorata exhibent, ſeu cy-

Ad proliciendam e ſtomacho puerili pituitam.

In ventriculo pituitoſo lac facile corrūpitur.

rupum laxatiuum ex rosis pallidis. Cæterum antequam serio lactetur infans, proderit lac illi è papilla sæpius in os exprimere, vt sic sensim consuescant attrahendo lacti ventriculi fibræ.

Quod matres fœtum nutrire debeant. Cap. XX.

Lac maternum familiarissimum fœtui alimentum.

OPtandum esset, vt matres omnes nutricatus officium liberis præstarent: est enim lac maternum fœtui longe familiarius alimentum, quam cuiusuis alterius nutricis, quia illud nihil aliud est, quam sanguis ille in mammas dealbatus, quo ante in vtero alebatur. Non tamen primis statim à partu diebus puerum puerpera lactare debet, sed absolutam expectare lochiorum expurgationem. Interim vero sugi se ab alio pluribusue alumnis aliis, vel etiam virgine abstemia patietur, quo lac sensim ad mammas attrahatur, & sensim quoque depuretur. Primis enim puerperii diebus ex partus labore commotior adhuc est, & perturbatis in corpore humoribus. Lac vero, quo ipsius tument mammæ, longa illic mora, à bonitate naturæ desciuisse videri potest, quemadmodum ipsius quodammodo concreti crassities, calor ad tactum manifestus, citrinusque color abunde testatur. Itaque in eius euacuati locum alter purior successisse debet, quo infans nutriatur: quinetiam si quando postea quopiam preter naturam affectu febre, diarrhoea, & simili prehendatur, alteri lactandum infantem præbebit, ne nutricis morbi in alumnum transeant. Adde, quod matres longe vigilantiores sunt in liberis suis educandis, quam stipendiariæ nutrices, quæ non tam fœtum, quam fructum amare solent. Quæ matres filios suos non nutriunt, hæ integræ matres non sunt, nec materno plene officio libros demerentur, vt dicebat Marcus Aurelius Romanorum Imperator. Quod vero hoc est contra naturam imperfectum aque dimidiatum matris genus? peperisse ac statim à sese abiecisse? aluisse in vtero sanguine suo nescio quid, quod non videant, non alere nunc suo lacte, quod videant iam viuentem? iam hominem? iam matris officia implorantem?

Nutricum morbi vna cum lacte in alumnũ transeunt.

Gal. lib. 12. cap. 1.

De Nutricum delectu. Cap. XXI.

PLerique mariti tenellis vxoribus suis parcendum esse volunt: adhiberique puero nutrices, nec ad dolores, quos in pariendo tulerunt, minus quoque nutricationis graue & difficile accedere: propterea deligenda nutrix est, quæ iam secundo aut tertio pepererit. Nam mammæ, quæ plenæ olim fuerunt, & impleri consueuerunt, venas arteriasque habent crassiores, & copiosioris lactis capaciores. In nutrice decem sunt, quæ diligenter veniunt expendenda; ætas, habitus corporis, mores, lactis conditio, non mammarum modo, sed & papillarum forma, tempus à partu, vltimi infantis sexus, vt grauida non sit, vt sana sit.

Quæ in nutrice requirantur.

1 *Aetas nutrici optima.*

Quod ætatem spectat, non debet esse minor viginti quinque annis, nec maior triginta quinque: quod enim interiacet tempus, vigoris tempus est, temperatum magis, magisque sanum, & excrementitiis humoribus minus abundans. Cæterum quia corpus haud iam crescit, ideo sanguine tum magis abundat. Post trigesimum quintum vero menstrua plerisque desinunt, ex quo intelligere est parciore illas alimento frui.

2 *Habitus nutrici optimus.*

Bene habitam & corpore quadrato nutricem esse decet, pectoreque lato, viuido colore, nec pinguem, nec macram, sed gracilem, haud molli carne, sed densa & solida, quo robustior sit, & vigiliarum, laborumque circa alumnum obeundorum tolerantissima, minime ruffa sit, aut lentiginosa, sed fusca: tales certe candidis sunt calidiores, quo fit, vt alimentum in sanguinem perfectius concoquant, & excrementa digerant melius. Nam Sexti Cueronensis sententia, *vt terra fusca fertilior est alba; sic fusca mulier lacte est pinguiore.* Inspici debet diligenter caput, si non sit tinæa, seu achoribus germinans, si rubiginosis & cariosis non sit dentibus, anima olida, cute vlceribus fœda, arthritico aut elephantico minime genita.

Lib. de inf. nutrit.

3 *Qualiter moratam nutricem esse debeat.*

Alacris esse debet, diligensque in puero nitide & munde tenendo, casta, sobria, hilaris, alumno assidue arridens, circa ipsum assidue cantillans, distincte & articulate loquatur: hanc enim solam habet puer loquendi magistram. Bene morata sit, quia nutricum mores vna cum lacte in natos abeunt. Sic canum catuli, quos lupa aut leæna nutrierint, ferociores erunt: contra leunculi sæuitiam deponunt, si lacte caprillo aut bubulo nutriantur. Agnis si capra nutrix adhibeatur, lana videbuntur duriore: contra capreoli, quos ouis educarit, pilo erunt molliore.

Cur à coitu nutrix abstinere debet.

Sobria sit, vel hoc nomine, quod pleræque vino & epulis, graues, quos sibi & papillis inter dormiendum admouerant, infantulos suffocarunt. Abstineat à concubitu cum viris, conturbat enim sanguinem coitus, adeoque lac ipsum: lactis copiam minuit, quia menses ciet, virosam quandam qualitaté lacti conciliat, qualem spirare eos sentimus, qui veneris desiderio & feruida libidine incalescunt. Adde, quod inde non raro grauidæ recedunt, vnde & lactanti alumno, & concepto fœtui incommodum: illi quidem deterioris alimenti & deprauatæ nutritionis, quia laudabilior sanguis subsistit circum locos à conceptu ad nutritionem & incrementum fœtus, impurior vero facessit in mammas, vnde lac impurius gignitur: huic vero paupertatis alimenti, quia quantum accedit alumno, tantum decedit fœtui concepto.

4 *Qualibus mammis nutricem esse debeat.*

Pectore lato esse debet, & mammis mediocriter tumentibus, non laxis & pendentibus, sed mediæ inter molle & durum consistentiæ, tales enim sanguinem in lac perfectius excoquunt, quia in carne solida calor vegetior est, & magis coactus. Solidæ densæque carnis fidem faciet, non ipse modo contactus, sed & venarum tumore & liuore manifestatum per mammas, tanquam in multiplices riuos descriptio: nam in carne laxa latent, quia subsident. Quæ mediocri tumore exaltatæ sunt mammæ, lactis quantum satis est alendo fœtui, comprehendunt. In durioribus vero & densioribus, lac velut constrictum suffocatur. Itaque à sugente puello non facile elicitur: deinde durioris mammæ occursu nasus

A nasus ei eliditur, quo fit, vt vel fastidiēs statim recedat à mamma, vel si pergat nasum apprimere, tandem simus euadat.

Papillæ vero si latent intro contractæ, non facile comprehendi pueri labellis poterunt: itaque 5 suctus ei erit laboriosus. Si crassiores sint, totum eius os implebunt; itaq; lingua ad suctum & deglutionem vti expedite non poterit.

Lactis naturam & conditionem ex quantitate, qualitate, colore, odore & gustu metimur. Par- 6 cius lac præterquam quod alendo fœtui non sufficit, insuper laudabile esse nequit: intemperiem enim aliquam, vel corporis totius, vel certe mammarum arguit, præsertim vero feruidam & siccam: copiosius vero tandem nutricem succo exhaurit, & dum totum non consumitur à puero, concrescit & coagulatur, corrumpiturque in mammis: quanquam in hanc partem peccare lac malim, redundanti enim copiæ remedio est effusio, antequam papillæ alumno admoueantur. Quod consistentia medium est inter crassum & tenue, id demum est laudabile: fidem enim facit vegetæ & validæ facultatis lac in mammis gignentis. Ergo eius gutta in politum & mundum vnguem instillata, si immoto vngue diffluat, aquosi lactis signum est. Si depresso & commoto hæreat, coagulati & crassioris. At si immoto vngue persistet immotum, & depresso diffluat sensim, boni lactis fidem facit.

B Quod exquisite album est, id demum est optimum: est enim lac nihil aliud, quam *sanguis dealbatus*. Itaq; si alio visatur colore, sanguinis ex quo fit, vitium arguit: vt si fuscum sit, sanguinem arguit melancholicum. Si flauum, biliosi; si liuens & pallidum, pituitosi; si subrubrum, cruditatis à virtute lac gignente infirma est argumentum. Odore debet esse suaue, blandum & iucundum. Nam si velut acrimonia quadam nares feriat, quale fere est lac ruffarum mulierum & lentiginosarum, feruidam & biliosam naturam arguit: si acore, frigidam & melancholicam. Gustu dulce & velut saccharatum esse debet; amarum enim, salsum, acidum aut stipticum vitiosum est. Hic subit, naturæ prouidentiam admirari, quæ sanguinem, quo pueri nutriremur, in lac dealbari voluerit. Quod ni ita extitisset, quis est, qui à tam tristi & horrendo spectaculo delibuti cruore rictus puerilis oculos & mentem non aduertisset? quæ mater, quæ nutrix non expauisset, singulis momentis exanimata, metu sanguinis toties & tanta copia in fœtus alimoniam effusi? adde quod duobus victus compendiis butyro & caseo caruissemus.

Quæ in lacte expendenda.

Consistentia lactis laudabilis.

Cur lac exquisite album esse debeat.

Lac quid sit.

Cur ruffa aut lentiginosa bona nutrix esse nequeat.

Nec vero nisi quinq; aut sex à partu exactis diebus puerum mammis lactandum admouere debet, 7
C tum propter commemoratas ante rationes, tum quod tantuli temporis quiete ad fractas vires recolligendas opus habet. Interim curet sibi à virgunculis abstemiis lac sugi, vel ipsa sibi sugat factitia papilla, 8 cuius paulo post figuram subiiciemus.

Ab edito in lucem masculo nutrix præferenda est: Eius enim lac minus excrementosum est, quia melius excoctum, masculi concepti calore matris calorem conduplicante. Sed & cum ex masculo grauidæ mulieres melius toto grauiditatis tempore habeant, argumento, quod melius coloratæ sunt, & ad omnia obeunda alacriores, nemini dubium esse potest, quin & sanguis ipsis laudabilior sit, proindeque lac melius. Oportet præterea nutricem puerū stato & legitimo tempore peperisse. Nam ab interna caussa abortus, arguit latens aliquod in corpore & humoribus subesse vitium.

Cur nutrix ex masculi partu præferenda sit.

Ab abortu nutrix cur non sit optima.

Qua nutrix diæta vti debeat, & quo situ infantem in cunis collocare.

CAP. XXII.

Diæta nutrici varie præscribenda est in cibo, potu, somno, vigilia, exercitio & quiete, pro varia pueri in habitu & temperie natura. Nam si, verbi gratia, puer sanguine omnino feruidiore sit, diætam in victus ratione & vitæ instituto refrigerantem sequi nutrix debet. In genere cibabitur cibis euchymis, quantitate & qualitate moderatis, in aere versabitur puro & libero, salsis, speciatis & omnibus acribus, vino, præsertim mero, & virorum concubitu abstinebit, omnes quidem animi perturbationes, sed iram maxime vitabit:

D exercitio vtetur mediocri, sed brachiorum & partium superiorum potius, quam inferiorum, quo sanguinis in lac conuertendi maior fiat ad mammas attractio. In cunis sic infantem collocabit, vt caput reliquo corpore sit altius: quo sic excrementitii humores à cerebro, in subiectos canales deriuentur & excernantur facilius. Sic vero fasciis inuoluet, vt ceruicis & dorsi, totiusque spinæ æqualis sit tractus. Quandiu lactatur infans, nec dum cibo vescitur solidiore, in dorsum omnino recumbere ipsum est satius, quam in alterutrum latus: Est enim dorsum tanquam carina in naui, corporis totius basis & fundamentum, quo propterea facile & tuto quiescere potest infans. At in latus si decumbat, periculum est, ne costarum ossa mollia adhuc, nec satis solida, & laxioribus vinculis nexa, sub reliqui corporis pondere fatiscant, & obtorqueantur, sicque gibbosus euadat. Cum vero dentire incipit, & cibo vesci paulo solidiore, simulque ossibus & ossium compagine solidescere, sensim consuescere debet decubitui nunc in hoc, nunc in illud latus. Denique quo magis ætate & robore crescet, eo magis & frequentius in latera recumbet, eum vero in locum obuertatur in cunis positus, vnde lumen ex opposito & directo capere possit, alias periculum est, ne luscus fiat. Oculus enim cum natura sua perlucidus sit & luminosus, lumen semper quærit, tenebras vero horret, vt omnia sibi similibus gaudent, contraria auersantur.

E Itaque nisi è directo lumen infanti affulserit, anxie omnem in partem se vibrat, oculos caputque contorquet, quo potiri ipso possit, frequens vero vibratorum oculorum illa contorsio in naturam tandem abit, & habitum contrahit. Ita fit, vt vel luscus euadat infans, si in vnam solum partem pertinaciter & diu oculos obtorserit, vel iisdem tremulis, assiduè nictantibus, & male stabilibus, si in multas, varias omnesq; partes circum vicinas. Quæ caussa est, cur à magistra experientia edoctæ nutrices, in cunis iacentium capiti, vimineum arcum, pannis velatum subtendere soleant, quę incertos & vagos puerilium oculorū motus contineat, stabiliat & dirigat.

Iram nutricibus valde officere.

Exercitiū, quod brachiis obitur, nutrici melius esse.

Qualis puerili in cunis debeat esse collocatio.

Qualiter ad lucem obuerti infans in cunis debeat.

Cur arcus vimineus iacentium in cunis capiti subtendatur.

Cur lusca nutrix puerulũ luscum reddat.

Lusca nutrix puerum nisi transuersim intueri nequit: Inde fit, vt puer, quemadmodum reliquo corpore, sic & oculo humidus, mollis, & flexibilis, longa & assidua consuetudine habitum ita inspiciendi facile contrahat, quem postea mutare & deponere nequeat. Nam *deteriora, quibus à teneris annis assueuimus, pertinaciter hærent; bona facile mutantur in peius*. In luscorum enim oculis maxime & frequentissime agunt musculi illi duo, qui oculos ad maiorem, aut minorem canthum adducunt. Hi ergo, ille ve in contorsione illa multo vsu roborati, vt proprii officii exercitatio robur auget, antagonistas musculos facile vincunt, & sibi obsequi cogunt, atque adeo iisdem inuitis oculum in hunc aut illum angulum trahunt & conuertunt. Sic pueri scæuolæ seu læui euadunt, dum otio & inertia dextram manum languere sinunt, agendi autem continuo vsu & exercitio sinistram roborant, & copiosius in se alimentum trahere permittunt. Quod si viri iam facti membrisq; omnibus conformati, & confirmati, multa cum claudis consuetudine nescio quid clauditatis inter ambulandum, vel inuiti & nihil cogitantes mentiri cogimur, adeo vt tandem etiam claudicemus, cur idem in puerulis non continget, quorum laxa mollisque substantia in omnem habitum fluxa est & cerea? Cæterum parentum etiam hæreditario vitio vt claudi & gibbosi, sic & lusci euadunt pueri.

Pueri qui scæuolæ euadant.

Quæ sit ratio parandæ puerulis pulticulæ. Cap. XXIII.

Tres laudabilis pulticulæ conditiones. *Coquendæ in pulticulã farinæ ratio.* *Cur farina, quæ in pulticulam puerilem paratur, ante coqui debeat.* *1. de sanit. tuenda.*

Alimentum pueris idoneum est pulticula, quia humido egent cibo: itemq; eo, quod crassitie lacti respondeat, neq; coctu & distributu sit difficile. Has tres conditiones habet pulticula, modo paretur ex frumentacea farina, minime illa quidem cruda, sed cocta. Reponitur in fictili olla noua, quę mox in clibanum immittitur, ibiq; tamdiu relinquitur, quoad panis, qui vna immissus fuerit, coctus extrahatur; sic cocta minus viscida est & cruda. Qui crudam farinam lacti miscent, coguntur alterutrum subire incommodorum, vt crassam viscidamq; farinam pueri ingerant, si nempe tantummodo pulticula coquatur ignibus in patella, quantum lacti satis est; vnde obstructiones in venis mesaraicis, & hepatis venulis in intestinis tormina & vermes, atq; calculi in renibus. Vel lac ingerant portione sua pingui seu butyrosa & serosa castratum, sola remanente terrestri & caseosa, si tam diu pulticula elixetur, quamdiu farinæ est satis: tantam enim elixationem lac non requirit, nec certe ferre potest, quantum farina. Quibus ex cruda farina vsurpata nihil accidit damni, hi magnas merito gratias naturæ agere debent. Quin & Galenus solo nutricio lacte pueros nutriri vult, quandiu id abunde nutrici supererit ad nutritionem & incrementum. Multi profecto visuntur pueri, qui solo lacte contenti sunt, & pulticulam respuunt, nec nisi trimestres admittunt.

Ad puerilẽ aluum laxandam cataplasma.

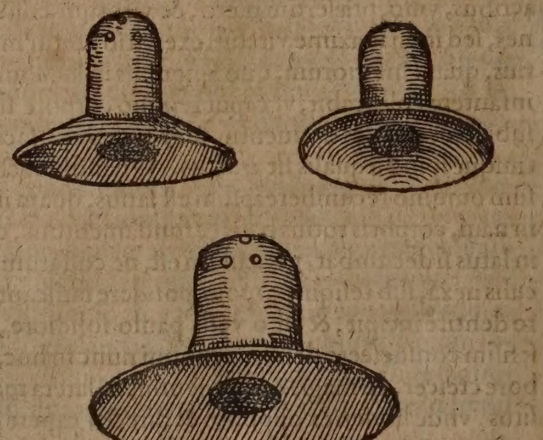
Si quando suppressa aluo sint pueri, parandum illis cataplasma ex *aloes dragma vna, ellebori albi & nigri singulorum granis quindecim omnibus cum felle bubulo, quod satis est, incorporatis, & super gossipium pulticulæ instar extensis, ad palmæ manus amplitudinem, vmbilico imponendum calide*. Sed & eidem huic cataplasmati vis etiam inest vermium necandorum.

Ad puerorũ tormina. *Ad papillæ vlcuscula.*

Contingunt pueris tormina clamosa, à cruditatibus: his medendum, imposita ventri lana succida in oleo chamæmelino calente macerata.

Si quando inciforiorum dentium acumine grandior iam puer nutricis papillam momorderit, vlcus relinquitur curatu contumax, quod subinde & à lactante puero, & vestimentorum astrictu refricetur, curatur fotu aquæ aluminosæ imposito mox operculo plumbeo, galeri instar, facto, multis in summo foraminibus peruio, quibus tum lac, tum collecta vlceris sanies exudare possit, nam & plumbum vlceribus ipsum per se remedio est.

Operculi plumbei nutricis pupillæ vlceratæ imponendi figura.

Quot & quibus modis eiulantes infantes placentur. *Agitatio rapidior quãtum infanti noceat.* *Clamor moderatus puerulo quid conferat.* *Immoderatus quid noceat.*

Quatuor modis licet eiulantes pueros placare, nempe exhibita papilla, agitatione in cunis, cantu, & linteaminum, quibus inuoluitur, mutatione. Haud vehementius agitandi in cunis sunt, ne lac suctum violentiore motu corrumpatur, quare neque quauis alia ratione vehementius aut rapidius concutiendi. Non admodum clamore prohibendi sunt: Sic enim pectus & pulmones dilatantur amplius, calor natiuus vegetior fit, cerebrum, nares, oculi, & os fusis lachrymis & pituita expurgantur, non tamen diutius illos, aut contentiosius clamare permittendum, enteroceles aut epiploceles rupto aut laxato peritonæi processu metu.

De Ablactandis pueris. Cap. XXIV.

Quando ablactandi pueri.

Ablactantur nonnulli mense decimo octauo, alii vigesimo: fere omnes secundo anno, tũ enim dentibus instructi sunt, quorum presentia videtur natura solidius quoddam lacte & pulticula alimentum poscere, quo etiam delectantur, oblatoque vescuntur auidius. Itaque ablactationis certus non est termi-

A terminus, nec omnino alius, quam exertorum dentium; latentes autem in gingiuarum velut vagina dentes aliis citius, aliis tardius exeruntur: non enim alium in finem, quam ad mandendum à natura proferuntur, ante proruptos dentes si ablactantur pueri, & solidiore cibo nutriantur, multis à cruditate morbis obnoxii fiunt, Auicennæ sententia: quia infirmus adhuc ipsorum ventriculus ea caret ciborum, quę in ore fit mandendo, præparatione: qua ne viri quidem citra noxam carere possunt. Duobus annis exactis, & dentibus proruptis, si vehementius appetat puer solidiores cibos, & concupitis cum voluptate & fructu vescatur, tuto illum iam ablactare possumus; credere enim par est, non illi frustra hâc suggeri naturæ instinctu solidiorum ciborum appetentiam. Sine hac, ne si cætera quidem adsint, id est, dentes, & anni, ablactandus venit. Nam quæ sine appetentia ingeruntur, nequaquam proficere ne viris quidem possunt. Iam si imbecillis sit & tenui ac varia valetudine, ablactari non debet. At cum tandem ablactando opportunum aderit tempus, nutrix haud tam frequenter illum ad papillam admittet, quo sensim desuescat, tandem amaris oblinetur papilla, vt aloe, aqua infusionis colocynthidis; aut absynthii, synapi, fuligine in aqua diluta & similibus. Cæterum qui pueri capite & toto corpore scabiosi sunt, qui multam ore & naribus pituitam fundunt, qui aluo abunde deiiciunt, sani & validi futuri sunt.

Cur nisi proruptis dentibus pueri haud ablactandi.

Qui ablactādi pueri.

Qui validi & sani pueruli.

B Sic enim demum excrementitiis humoribus repurgantur: qui contra foris nitent, multorum in corpore morborum materias congerunt, qui ætatis successu se prodent. Certe eiusmodi materierum in dorsi spinam delapsu multi repente gibbosi aut obstippi aut repandi facti sunt.

Repentinæ gibbositatis frequens causa.

Quibus signis cognoscere liceat, viuatne, an mortuus sit, qui in vtero latet, infans.

CAP. XXV.

SI nec Medici imposita manus, nec mater moueri fœtum percipiat: si aquæ effluxerint, si secundinæ prodierint, mortuum esse fœtum, qui vtero cōcluditur, pronuntiare licet; est enim hoc postremum, certissimum huius rei signum. Nam cum fœtus in vtero non spiret, nisi per arteriam vmbilicalem, excepto per arteriarum vteri cotyledonas spiritu, efficitur necessario secundina ab infante diuulsa nullum dehinc aerem, spiritum nullum ad infantem commeare. Quare quoties ante exclusum fœtum secundina exclusa fuerit, scire licet, mortuũ ipsum in vtero esse. Fœtus mortuus matri ponderosior est, quam idem ante viuus esset, quia spiritibus & facultatibus, quibus ante regebatur, non sustinetur amplius. C Sic cernimus, mortuos homines, itemque ieiunos se ipsis viuis, & moderate cibatis, esse ponderosiores. Cum in hanc aut illam partem conuertitur fœta, vna & fœtus velut immobile quoddam saxum prouoluitur: Acuti dolores ad vmbilicum & genitalia excruciant matrem, cum meiendi & egerendi perpetuo desiderio: quod in eius, quod molestum & mortuum est, excretionem natura tota sit. Quicquid enim viuum est, quantum potest, procul à se id, quod mortuum est, amandat, quia illud ab hoc toto differt genere. At similitudo, si quid aliud, res conciliat & coniungit. Tactu frigida genitalia sentiuntur, frigorisque sensum percipere se in vtero mater queritur, propter extinctum fœtus calorem, quo ante fœtę calor conduplicabatur: fœtida multa ab vtero manant, imo & matri fœtet anima: crebra syncope corripitur: quæ omnia feræ sub secundum aut tertium à mortuo fœtu diem contingunt. Nam citius multo in vtero materno mortuus infans corrumpitur, quam in libero & perflato aere, quod Galeni sententia omnia calida & humida calido pariter & humido loco conclusa, si præsertim afflatu aeris loci vel densitate vel angustia careant, prompte putrescant. Ergo ab elatis sursum ad cor & cerebrum á cadauere vaporibus, talia manare symptomata probabile est; facies plane à seipsa mutata desciuit, liuida, horrida, mammæ flaccescunt, venter fit solito tumidior & durior. In omnibus siquidem putrescentibus calor natiuus euanescit, in eiusque locum subito alter, qui præter naturam est, succedit: huius actione D putridi & liquati humores mox in vapores & flatus conuertuntur, vapores illi quia plus occupant replentque spatii (sic enim aiunt physici ex vna parte aquæ fieri decem aeris) ideo corpus putridum in maiorem molem attollunt. Id animaduertere licet in corporibus, quæ gangrænam concipiunt. Nam & multos acres vapores de seipsa effundere, & nihilominus intumescere intuemur. His signis cum primũ cognouerit fœtum mortuum Chirurgus, hoc curabit, vt matri quam celerrime consulat. Ac si quidem nihil Medici potionibus, balneis, suffitibus, sternutatoriis, vomitoriis, litubus expellendo fœtui dicatis profecerint, ad sequens opus se accinget, ante tamen vires fœtæ æstimabit. Nam si ipsas ex pulsu paruo & debili, expiratione parua & rara adeoque frigida, ex facie plane à seipsa mutata & cadauerosa, ex frigidis sudoribus, ex gelidis extremitatibus, deiectas esse suspicatus fuerit, abstinebit ab opere, imminentem mortem prædixisse contentus. Si contra vires validæ adhuc subsint, confidenter & industrie, qua sequitur arte, matrem mortis periculis expediet.

Certissimũ fœtus in vtero mortui signum.

Fœtus in aluo mortuus cur matri ponderosior.

Viuum esse mortui impatiens.

Li. de tumor.

Cur fœta mortuo fœtu aluo fit tumidiore.

Deiectarum fœtæ virium signa.

De fœtus, tum viui, tum mortui chirurgica ab vtero extractione.

CAP. XXVI.

E

PRima cura esse debet de aere cubiculi temperando, & ad mediocritatem quandam, ne frigidior aut feruidior sit, reuocando. Inde opportuno situ collocanda ægra: nempe in sponda lecti extrema, trāsuersim, natibus, subiecto puluinari solido, elatioribus, media figura ita cōponenda est, vt nec plane supina sit, nec omnino insidens & erecta. Sic n. molliter quiescet, & spiritũ facile ducet, nec tensa erũt vteri ligamēta, vt resupinatæ tenderētur, calces ad nates subadducendi sunt, illicq; fasciis linteis & latis omninoque mollibus reuinciendi. Fascia primum ceruicib. aptabitur, inde per clauiculas decussatim ad

Quo situ cōllocanda fœta, cui fœtus mortuus est extrahēdus.

Qualiter deliganda.

singulos pedes adducetur, illicque iterum decussabitur, & circum crura femoraq; diuaricata obuolue- A
tur, tandemque ad ceruices, vnde primum manauit, referetur, adeoq; ibidem firmiter nectetur, vt æ-
gra se commouere nequeat, quo plane modo in calculo à vesica extrahendo diximus. Cæterum ne vel
tandem defatigetur, vel dum extrahitur fœtus, attrahentis Chirurgi manum corpus fœtæ sequens at-
tractionis vim dissoluat, hoc curabit Chirurgus, vt mulier pedum plantis spondæ lecti innitatur vali-
disque ministris hinc inde cruribus & humeris contineatur. Inde ne aer in vterum subeat, & opus hone-
stius peragatur, calido & duplici linteamine pudenda eius & femora velabuntur. Tum vero Chirurgus
vnguibus resectis, & annulis, si qui digitos cingerent, extractis, nudatis & liberis brachiis manibusque
multo oleo perunctis, molliter vuluæ alas diducet, & in ostium vteri, multo ante vnguine illitum & lu-
bricatum, leni & blando motu sensim manum inferet, pertentabitque ac disquiret pueri situm ac for-
mam, solusne, an cum alio geminus, vel cum mola sit. Dato igitur, quod naturaliter in caput pronus
se ad vteri ostium offerat, molliter sursum versus repellendus & circumuoluendus erit, vestigatosque
pedes ad vteri ostium adducere oportebit, atque alterutrum foras proferre, & supra calcem nodo laxo
iniecta latiuscula instita & simili, qua mulieres capillos redimere solent, vincire: sic vinctum pedem in
vterum restituere, mox similiter vestigatum alterum, ab vtero proferre, tumque eum, qui vinctus est, B
vinculo reuocare, ambobusque iunctis sensim & blande ab vtero fœtum extrahere. Chirurgi conatus
iuuabunt ministri compresso matris abdomine, mater vero anhelitum comprimendo, & ore naribus-
que occlusis, quam magna vi poterit ad diaphragma exprimendo, quo validior fiat excretio. Ideo au-
tem velim vinctum pedem in vterum retrudi, ne si in vteri ostio stet, manui Chirurgi in vterum ad al-
terum vestigandum & proferendum immittendæ, tanquam obex officiat.

Qualiter se ad extrahendũ fœtum opus accingere Chirurgus debeat.

Qualiter fœtus mortuus in vtero sit obuertendus & deligandus.

Cæterum si geminus sit in vtero fœtus, caueat Chirurgus, ne vnius pede prolato alterius fœtus pe-
dem prolatum ipsi disparem coniungat, sic enim trahendo nihil proficeret, & mater plurimum læde-
retur: non falletur autem, si vinculum secutus recta ad pedem vinctum intro feratur, indeq; tentando
ad eiusdem fœtus, cuius pes vinctus est, inguina perueniat. Inde enim in oppositum & socium femur,
tandemq; in crus & pedem, qui sæpe ad dorsum, sæpe ad ceruices reuolutus latet, certo deducetur. Sic
vt dictum est, trahendo cum ilibus tenus puerum foras produxerit ibi subsistet, neq; enim æquum est
brachiis secundum laterum longitudinem expansis reliquum opus trahendo persequi. Alterutro ergo
ex his sic, vt dictum est, expanso, alterum sursum secundum colli longitudinem supra caput protruda-
tur, alias vteri orificium crasso illo corporis trunco liberatum, mox vbi trahendo ad ceruices ventum
erit, constringet sese, naturæ, vnionem vnice appetentis, sponte, sicq; strangulabitur fœtus eliso guttu- C
re, inde nisi vnco sub mentum, in os, aut oculorum orbitam iniecto, non extrahendus. Quod si, quod
non raro contingit, in manus se proferat infans, non proinde tamen sibi extractionis exordium inde
sumendum Chirurgus putabit, quantumuis partes illæ in conspectum se dent, & facilem educandi fœ-
tus ansam ostentare videantur: sic enim capite & scapulis reduplicatus prodire necesse haberet: quod
nec tentatum succedit, nec sine summa matris pernicie tentari potest. Vocatus ego aliquando ad infan-
tis eductionem, quem obstetrices brachio se ostentante extrahere cum tentassent, gangrænæ, adeoque
mortis causam intulerant, indicaui, è vestigio retrudendum esse in vterum, quod se ostentabat, brachiũ,
& aliter fœtum obuertendum. Sed cum retrudi non posset propter tum genitalium matris, tum bra-
chii fœtus tumorem ingentem, rescindendum è vestigio putaui sectis nouacula musculis omnibus pro-
xime humerum, ante tamen sursum, quam maxime fieri potuit, carne reducta, vt forcipe dehinc exci-
sorio amputato osse caro relabens, & amputati ossis testulis se opponens, impediret, ne contactus sui a-
speritate matris genitalia vulneraret: quibus peractis tentando & vestigando in pedes obuertendum
esse infantem, & qua ante exposuimus arte, extrahendum curaui. Quod si tantus eius tumor sit vel na-
tura, vel ex euentu, nempe putredinis, quæ ipsi mortuo superuenerit, occasione, vt ad Chirurgi arbitriũ D
obuerti nequeat, neq; qua se parte obtulerit, extrahi, minuendus tumor indeque extrahendus. Id vna
eademq; opera sic fiet. Ad vteri, exempli gratia, dilatatum & hians orificium, quod nostrates obstetri-
ces Coronamentum appellant, se ostentet, sed capite omnino, quam par est, crassiore & flatuoso, eoq;
morbi genere deformato, quod Mucrophisocephalos Græcis dicitur, vncinum Chirurgus sub mento,
vel in os, vel in orbitam oculorum, vel quod citius & expeditius est, in occiput defiget. Sic enim aperto
cranio concluso flatui exitum aperiet, & detumescente ac subsidente capitis tumore, sensim infantem
trahet, non autem confertim, ne disrumpatur, quod vncino arreptum est. Vncinorum figura est
eiusmodi.

Ad cauendũ fœtus, qui extrahitur strangulatum cautio.

Cur in manus non extrahendus fœtus mortuus.

Historia.

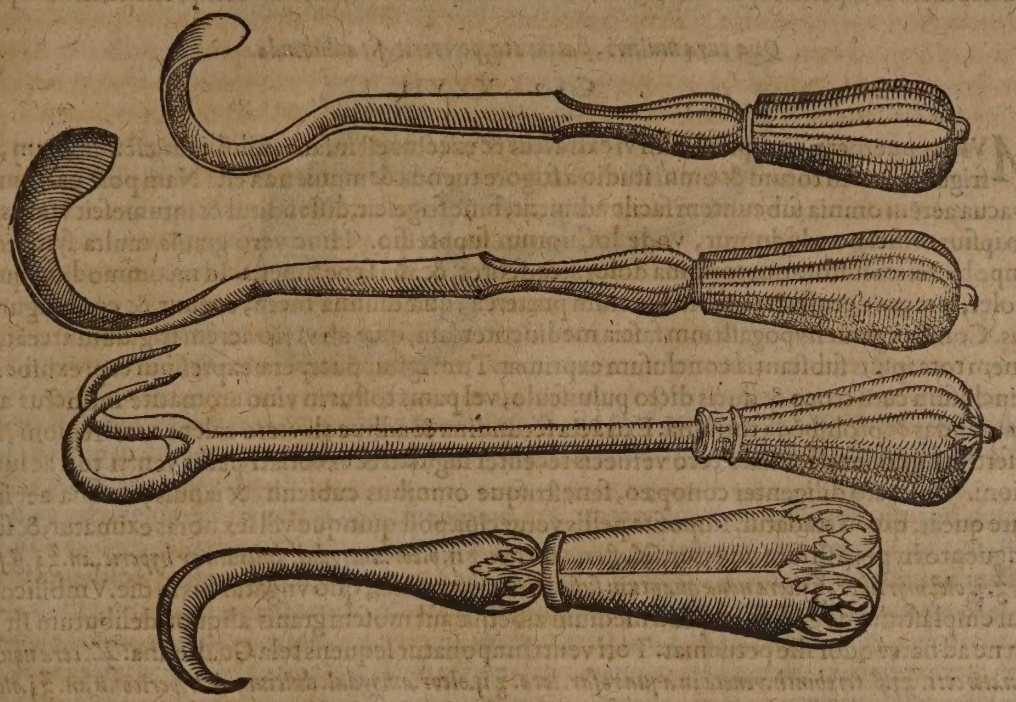
Adflatus, quibus tumet mortuus fœtus, minuendos.

E

Vncino-

A *Vncinorum extrahendo fœtui mortuo idoneorum, itemq́; cultelli curui reſcindendo puerili in vtero abdomini idonei deformationes.*

B

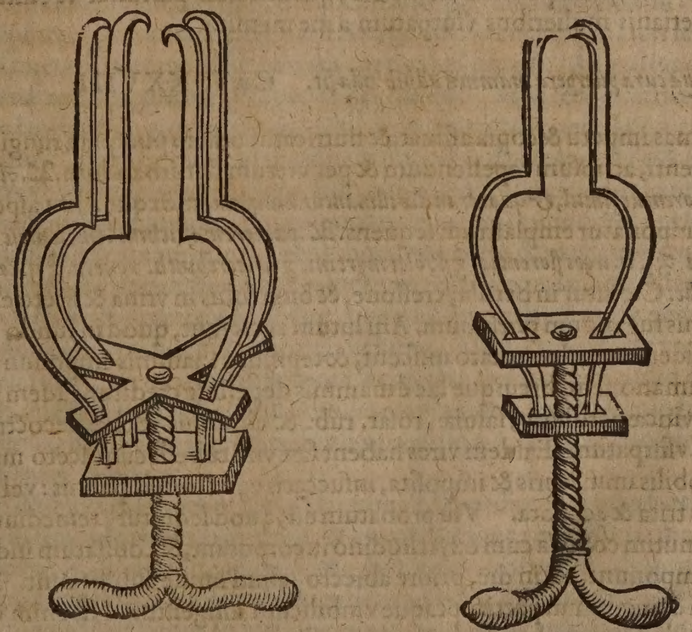

Quod ſi torax ſimili tumoris vitio laboret, vncinos in clauiculas defiget. Si venter hydrope vel tympanite teneatur, vncinum vel in notis coſtis, id eſt, intercoſtalibus muſculis, vel, ſi præſertim in pedes deſcendat, ad oſſa, quæ ſunt ſupra pubem infiget, vel cultello incuruo, hic appicto, leui manu in vterum demiſſo exciſionem in abdomine puerili molietur, per vulnus interanea omnia amolietur, ſic enim exenterato aquæ vna effluent. Sed horum omnium nihil aggredietur Chirurgus, niſi fœtu mortuo, & fœta in tantum tamque præſens vitæ periculum adducta, vt euadendi ſpes alia nulla ſit. C

Quod ſi quo caſu contingat, vt reſectis ſigillatim reliquis fœtus membris, ſolum caput in vtero reſtet, quod nos aliquando inuiti & dolentes vidimus, tum ſiniſtra manus oleo liliorum vel butyro recenti illita in vterum demittenda eſt, tentandoque, os inſertis in ipſum digitis veſtigandum: tum dextra, ſecundum ſiniſtræ manus ductum, vncinus ſenſim & quaſi furtim ſubmittendus eſt, in osque aut oculum, aut ſub mentum defigendus, ac vbi bene firmatus fuerit, paulatim caput extrahendum. Vncini loco licebit vti depictis infra inſtrumentis, quæ ego ex Franciſci Dalechampii Chirurgia huc intuli. Sunt enim eiuſmodi, vt corpus ſphæricum & globoſum ſuis ramalibus, tanquam digitis, facile comprehendere poſſint. *Qua arte quod ſolum fœtus in vtero reſtat caput extrahendum ſit.*

Pedes gryphii, inſtrumenta nempe comprehendendo infantis capiti, ſi quando ſolum in vtero remanſerit, idonea.

D

E

Cæterum

Cur ſolum caput difficilius ex vtero reuellatur.

Cæterum non admodum facile eſt, caput, cum ſolum remanſit in vtero, comprehendere & auel- A
lere. Nam lubrica rotunditate ſua inſtabile huc illuc dilabitur & fluctuat: niſi forte ventris ſuperne &
ad latera facta compreſſio ipſum coerceat, & coercitum his inſtrumentis comprehendendum præbeat.

Quæ cura mulieri, ſtatim atq; pepererit, ſit adhibenda.

CAP. XXVII.

Frigus inimicum puerperis.

MVlieri puerperæ, cui præſertim vi extractus & exectus eſt infans, nihil tam eſt inimicum, quam
frigus, quare in totum & omni ſtudio à frigore tuenda & munienda eſt. Nam poſt partum inanis
& vacua aerem omnia ſubeuntem facile admittit, hinc frigeſcit, diſtenditur & intumeſcit vterus, vaſo-
rum ipſius orificia occluduntur, vnde lochiorum ſuppreſſio. Hinc vero grauia multa ſymptomata,
nempe hyſterica ſuffocatio, tormina dolorifica, febres, & alia ſæpe funeſta. Id incommodum quæ vita-
re volet, femora decuſſata tenebit, ſic enim præterea, quæ diuulſa fuere, coeunt & coniunguntur ar-
ctius. Conſtringetur hypogaſtrium faſcia mediocriter lata, quæ ab vtero aerem frigidum arceat, & ſan-
guinem tota ipſius ſubſtantia concluſum exprimat. Tum igitur puerperæ expreſſum capi exhibendum, B
vel incluſum cum croco & ducis dicto puluiſculo, vel panis toſtus in vino aromatite intinctus ad vires
reſtaurandas & prohibẽda tormina. Extracta ſecundina & adhuc ab vtero calens vteri regioni, hyeme
præſertim imponenda, æſtate vero veruecis recenter iugulati & excoriati pellis ventri toti ac lumborũ
regioni. Obſerato diligenter conopæo, feneſtriſque omnibus cubiculi, & ianuis, ne qua aer frigidus
ſubire queat, quieti tradatur. Impoſita pellis veruecina poſt quinque vel ſex horas eximatur, & ſequen-
ti vnguento hypogaſtrium vngatur. *℞. ſpermatis ceti. ℥ ij. oleor. amygdal. dulcium & hyperic, an. ℥ j. ß. ſepi hir-
cini. ʒ. j. olei myrtillor. ℥ j. ceræ nouæ quantum ſufficit, fiat vnguentum*, quo vngatur bis in die. Vmbilico impo-
natur emplaſtrum de galbano, quod medium zibethæ aut moſchi granis aliquot delibutum ſit, ſic ta-
men ne ad nares odor ille perueniat. Toti ventri imponatur ſequens tela Gualterina: *℞. ceræ nouæ. ℥ iiij.
ſpermatis ceti. ℥ j. ß. terebinth. venetæ in aqua roſar. lotæ. ℥ ij. oleor. amygdal. dulcium & hypericonis an. ℥ j. oleor. ma-
ſtichini & myrtini an. ℥ ß. axungiæ cerui. ʒ j. ß. liquefiant ſimul, auferendo ab igne, immerge telam canabinam ad ven-
tris, cui applicanda erit, magnitudinem*. Hæc remedia, ne corrugetur ventris externa regio, prohibent.

Secunda ab vtero adhuc calẽtes puerperæ hypogaſtrio imponenda.

Vnguenta ad puerperæ hypogaſtriũ, ne corrugetur.

Gaulterina tela vulgo dicta.

Sed inter omnia excellit ſequens remedium: *℞. limacum rub. ℔. j. florum anthos quart. iij. conciſa
omnia coniiciantur in vas figulinum plumbo oblitum, & fideliter obſeratum, demergatur in fimum equinum, ibique
ſit per quadraginta dies: Inde totum id exprimatur, expreſſuſq; liquor in ampulla vitrea bene obturata aſſeruetur, &* C
per triduum aut quatriduum ſoli exponatur, illinatur puerperæ venter.

Puluiſculus ad tormina.

Torminibus ſi excrucietur inſigniter, exhibebitur illi ſequens puluiſculus. *℞. aniſi conditi. ʒ ij. nu-
cis moſch. cornu cerui vſti an. ʒ j. ß. nucleorum dactyl. ʒ iij. ligni aloes & cinamomi an. ʒ ij. fiat puluis ſubtiliſſimus*;
capiat. ʒ j. cum vino albo calido. Vel; *℞. rad. conſolidæ maior. ʒ j. ß. nucleorum perſicorum, nucis moſch. an. ℈
ij. carab. ℈ ß. ambræ griſ. gra. iiij. fiat puluis*; capiat ʒ j. cum vino albo, vel ſi febricitet cum capi decocto.

Applicabuntur genitalibus, ventri & renibus marſupia calida ex auena & milio, frixis in ſartagine
cum vini albi tantillo.

Ad laniatũ ab enixu & partu perinæum.

Quod ſi extractionis ab vtero violentia, quod contingere poſſe, Veteres prodiderunt, matris ge-
nitalia laniata ſint, adeo vt duo ani & vuluæ foramina in vnum coierint, tum perinæi, quod laniatũ eſt,
ſutura ſarciendum venit, vulnuſq; de cætero arte tractandum. Is caſus matri, etiam in poſterum infœlix
eſſe ſolet, nam ipſi parturienti, genitalia, quod fœtui ſit ſatis ad exitum, pateſcere & diduci nequeunt,
propter obductam cicatricem. Itaque neceſſe habet Chirurgus eius primam oram nouacula diuidere,
tum totam dilaniare, alias nunquam paritura eſt mulier, quantumuis parturiat & enitatur. Id curatio- D
nis genus in duabus Lutetianis mulieribus vſurpatum à me memini.

Quæ cura puerperæ mammis adhibenda ſit. CAP. XXVIII.

Ad lac a mammis deorſum per lochia deturbandum.

SI lac maiore ad mammas impetu & copia affluat, & nutricatus officio puerpera fungi nolit, inungen-
dæ ipſæ ſunt litu ſequenti, ad ipſum repellendum & per vterum deturbandum. *℞. olei roſ. & myrtini,
an. ℥ iij. aceti roſ. ℥ j. incorporentur ſimul, & quater in die illinantur mammæ*, moxque à litu aſpergantur pulue-
re myrtillorum, poſtea imponatur emplaſtrum ſequens. *℞. puluer. maſtichini, nucis moſc. an. ʒ ij. nucis cu-
preſſi ʒ iij. myrt, balauſt. an. ʒ j. ß. ireos florentiæ. ℥ ß. olei myrtini. ℥ iij. terebinth. venetæ. ℥ ij. ceræ nouæ quantum
ſufficit, fiat emplaſtrum molle*. Creditur in berula, creſſone, & buxi foliis in vrina & aceto elixis, efficaciſſi-
mum eſſe ad lac è mammis fugandum præſidium. Alii lutum accipiunt, quod in fundo vaſculi eorum,
qui gladios acuunt, ſubſidet, cum oleo roſato miſcent, & tepidum mammis imponunt: ſedare dolo-
rem, compeſcere inflammationem, breuique lac è mammis depellere creditur. Idem præſtare perhi-
betur hederæ terreſtris, vincæ peruincæ, ſaluiæ, roſar. rub. & aluminis rochæ decoctum in oxycrato
paratum, & fotus forma vſurpatum: Eaſdem vires habent fæx vini rubelli cum aceto mammis impoſi-
ta: aqua deſtillata ex ſtrobilis immaturis & impoſita, inſuccatis ex ea linteis pannis: vel cicuta cum cu- E
curbitæ foliis recentibus trita & admota. Vſu probatum eſt, quod ſequitur, remedium. Saluiæ, apii,
rutæ, chærefolii folia minutim conciſa cum oxyrrhodino incorporant, & conflatum inde medicamen-
tum mammis tepidum imponunt, ter in die, priore abiecto, aliud ſimile ſubſtituunt. Interim cucur-
bitulæ internæ femorum & inguinum parti ſupraque vmbilicum affigentur. His enim vis ineſt lactis è
mammis in vterum reuocandi & attrahendi per venas, quibus vterus cum mammis communicat. Sed
& puerpera ſibi vel virgines, vel catulos admouebit, qui lac tenacius mãmis, impactũ ſuctu exhaurient;

Cucurbitulæ quæ vi & quibus viis lac e mammis reuellãt inguinibus & ſupra vmbilicum affixæ.

A in quorum inopia hoc commenti sumus instrumentum vitreum, cuius osculo ampliore papillæ affixo, altero angustiore & fistulato ori indito, poterit ipsa sibi sugendo lactantis officium præstare.

Guttuli, & tanquam factitiæ ex vitro papillæ deformatio.

B

Eius factitiæ papillæ loco, ampulla vitrea ante calefacta & osculo suo mammæ affixa, calore & fuga vacui lac foras in fundum suum quodam velut suctu pellicit: expurgatis, vt decet, lochiis, quod fere fit viginti à partu dierum spatio.

Quod diarũ spatio lochia expurgentur.

Si puerpera neque febricitet, neque alio quouis symptomate prohibeatur, in balneum descendet, paratum ex decocto maioranæ, menthæ, saluiæ, rorismarini, arthemisiæ, agrimoniæ, pulegii, florũ chamæmeli, meliloti & anethi, in aqua fluuiatili aut fontana purissima. Sequenti die simile aliud balneum parabitur, cui addentur sequentia: *℞ far. fabarum & auenæ an. ℔ iij. farinæ orobi, lupinorum & gland. an ℔ j. aluminis rochæ. ℥ iiij. salis comm. ℔ ij. gallarum, nucum cupreßi, an. ℥ iij. rosar. rub. m. vj. caryophyl. nucis mosc. an. ℥ iij. bulliant omnia in aqua com. fiat saccus in panno lineo, coniiciatur in balneum, in quo frequenter extinctum sit ferrum candens.* in eo resideat puerpera pro arbitrio suo; egressa è balneo, tradatur lecto calide, sumatque vel citri corticem conditi, vel panem tostum in vino aromatite intinctum, sudetque, si forte emergat sudor illic suo arbitratu. Postera luce fotus adstringentes genitalibus admoueantur hoc modo:

Balneum lochiis purgata puerpera conueniens.

℞. gal. nucum cupreßi, corticum granat. an. ℥ j. rosar. rub m. j. maioranæ, thymi, an. m. ß. aluminis rochæ & sa- C *lis com. an. ℥ ij. bulliant in vino austero, fiat decoctio pro fotu ad vsum dictum.*

Fotus adstringentes pro locis.

Qui sequitur stillatitius liquor, valde nobilis & efficax est ad mammas, partesque alias quasuis laxiores constringendas & coercendas: *℞. caryophyl. nucis mosc. nucum cupreßi. an. ℥ j ß. mastich. ℥ ij. alumin. rochæ. ℥ j ß glandium & corticis querni an. ℔ ß. rosar. rub. m. j. cort. granat. ℥ ij. terræ sigill. ℥ j. cornu cerui vsti ℥ ß. myrtillor. sanguinis draco. an. ℥ j. boli armeni. ℥ ij. ireos floren. ℥ j. sumac. berber, Hypuris an m. ß. conquassentur omnia, & macerentur spatio duorum dierum in ℔ j ß. aquæ rosar. ℔ ij. prunorum syluestr. mespilor. pomorum quernorum, & ℔ ß. aquæ fabrorum, aceti denique fortißimi ℥ iiij.* postea fiat destillatio lento igne, & seruetur vsui stillatitius liquor, quo foueantur partes bis in die: & à fotu relinquantur panni lanei densi, aut stuppæ lineæ insuccatæ & expressæ supra eas. His peractis in mariti complexus puerpera redire poterit.

Ad laxiores mammas constringendas stillatitius liquor.

Quæ sint difficilis & laboriosi partus causæ. CAP. XXIX.

A Fœta id, à fœtu alias vitium pendet. A fœta quidem, si pinguior sit & abdominosa, aut macrior, aut iunior, vt quæ Saüanarolæ visa est nono ætatis anno grauida, aut inexperta, aut annosior, aut debi- D lior, vel natura, vel ex euentu; his nempe, qui paulo ante partum præcesserunt, morbis, hæmorrhagia ingenti, quæ sub ipsum enixus tempus inciderit. Sed & qui enixus ante maturi fœtus tempus venit, partum facit difficilem, crudo nempe adhuc fructu, nec excessu facili. Angustius etiam vteri orificium & collum, vel à prima conformatione, vel postea casu aliquo, vt vlcere cicatrice obducto: aut durius & callosius ob ipsius laniatum, qui præcedentis difficilis partus vitio contigerit, vel obstetricum nimium rustica & rudi manu, liberam vteri dilatationem impedit ad partum facile & fœliciter excludendum necessariam, adeo, vt nisi in ipso pariendi articulo obducta cicatrix ferro rescindatur, fœtus & fœta in vitæ discrimen veniant: Prohibentur nonnunquam parturientes pudore & præsentis alicuius viri reuerentia, vel mulieris alicuius, quam odio habent, horrore parere, & magno enixu fœtum excludere. Si quam par est citius ab vtero secundina diuulsa fuerit, ingenti hæmorrhagia citata cruore vterum complet, quo fit, vt vteri facultas excretrix, expedite, quod sui muneris est, agere nequeat: haud aliter, quam vesica vrina nimium plena & distenta contingit ischuria. Multo vero magis vterus impeditur, & pariendi & facilitas retardatur, si vna cum obstruente secundina, vel mola, vel aliud contra naturam corpus subsit in vtero. Animaduerti ego aliquando mulierum duarum, quas mortuo in vtero fœtu expediuE eram, secundinas plenas & distentas arena, ei simili, quæ in fluminum ripis conspicitur, adeo vt sua vtriusque arena libram vnam penderet.

Difficilis partus a fœta causa.

Pathemata animi enixum adeoque partum impedire.

A fœtu vero difficilis & laboriosi partus vitium est; Si crassior sit, si transuersus veniat: si auersus & in nates, si in manus simul & pedes, si mortuus & ex corruptione tumidior: si monstrosus, vt si biceps, si geminus, si multiplex, vt septemplex, quemadmodum visum sibi narrat Albucasis: si addita mola, si infirmior, si post effusas aquas haud se statim concusserit ad exitum & obtulerit.

Difficilis partus a fœtu causa.

Fit tamen aliquando, vt neque in fœta, neque in fœtu mali causa sit, sed in aere, qui frigidior genitalia constringit, nec laxari patitur: calidior autem ignauia fœtam exoluit, resolutis spiritibus, in quibus

Externa difficilis partus causa.

bus omne robur: aut etiam in obstetrice ignara & inexperta, quæ matris & infantis conatus non arte regit, non adiuuat. A

Facilis partus qui. Quæ partū faciliorem reddant.

Facilis partus esse solet, si stato & legitimo fit pariendi tempore, si statim post effusas aquas fœtus alacriter & in caput se offerat, matre pariter alacri & vegeta. Quæ difficulter parere solent, sub ipsum partus tempus in semicupium demergendæ sunt, paratum ex decocto radicum & seminum remollientium, oblinendæ genitalibus, vtero præsertim & ceruice, vnguine multo; expedienda fæcum eluuie onerosa intestina, inde excretrix facultas sollicitanda acriore clystere, vt vna concurrentibus partus tumoribus facilior sequatur fœtus exclusio. Cæterum collocandam parturientem suaserim potius in reclinatoria sella perforata, quam in lecto, quo ossibus, quæ diduci in partu debent, minor sit ad se dilatandum opportunitas.

Quæ sint abortionis causæ. Cap. XXX.

Quid abortio. Effluxio quid. Ab effluxione peius habere mulieres quam a vero partu.

ALiud Abortio, aliud Effluxio est. Abortionem vocant *fœtus iam formati & vitalis præcipitatam ante maturitatis tempus exclusionem*: Effluxionem vero *seminum commixtorum, & iam per aliquot dies coagulatorum dilapsum, membranarum & concreti sanguinis ac informis carnis quadam specie, obstetrices nostrates Falsum germen appellant*. Ingentium mulieribus dolorum & torminum acerbissimorum effluxio hæc causa est: superstitem relinquens corporis infirmitatem longe maiorem, quam à vero & maturo partu. B

Abortionis causæ.

Abortionis, à qua Abortiuus fœtus nominatur, multæ sunt causæ, vt diarrhoea ingens, stranguria cum ardore & inflammatione coniuncta, tormina acuta, valida & continua tussis, vomitus effrenis, labor improbus ex cursu, saltu, choreis, lapsu ab alto, grauioris oneris sublatione, gestatione ex equo succussatorio, ex curru, ex frequentiore & ardentiore cum viris coitu, ex graui ad ventrem ictu: Inordinati enim omnes eiusmodi & vehementiores rapidioresque motus vteri ligamenta dissoluunt. Abortum etiam faciunt quęcunque maternam aluum subiectumque huic vterum comprimunt, cuiusmodi sunt assulæ illæ ligneæ, eburneæ, aut balenaceæ, quas mulierculæ vestibus ad sternum & pubem subiiciunt, ad corpusculi venustatem, quo iunceæ appareant. His enim & similibus iustum & debitum incrementum capessere prohibetur fœtus, adeo, vt ante legitimum tempus prodire velut per expressionem cogatur. Tonitru, bombardarum bellicarum fragor, nolarum vehemens sonus abortire mulieres cogunt iuniores præsertim, quarum corpus mollius, laxius, & rarius est, quam grandiorum. Idem faciunt longa & arcta ieiunia, hæmorrhagia, cum præsertim fœtus grandior est: nam si bimestris tantum sit, non par subest periculum, quod tum haud multo egeat alimento. Chronicus quoque matris morbus, qui sanguinem absumit, fœtum ante tempus alimenti copia destitutum egredi cogit. Sed & plethora ex ciborum ingestorum copia maiore, quia vires & fœtum deprauat & apprimit, abortum sæpe facit: quemadmodum & cacochymorum ciborum vsus ex pica & malacia. Balnea vero quia vteri ligamenta relaxant, & æstuaria quia feruido & suffocante aere hausto ad frigidam auram foris captandam fœtum incitant, abortionis sæpe causas intulere. *Quæcunque mulieres mediocriter corpora habentes, secundo aut tertio mense sine causa manifesta abortiunt, iis acetabula vteri plena mucoris sunt, & non possunt ex pondere fœtum continere, sed disrumpuntur. Rapidæ quoque, vehementes, & continuæ animi perturbationes seu ex ira, seu ex metu, quia turbas magnas in corpore cient, inter abortus causas censentur. Quæ corruptura sunt fœtus seu aborsuræ, iis mammæ extenuantur. Itaque mulieri vtero gerenti si mammæ repente graciles fiant, futuri abortus signum est*: Mammarum enim talis subsidentia contingit, reuocata à mammis per venas & arterias communes in vterum lactis materia alimenti fœtui necessarii inopia. Hanc inopiam diutius non ferens fœtus extra quærit, quod intus deficit: inter enim causas, quæ fœtum ad exitum sollicitant, frequentes illæ passim habentur apud Hippocratem, copiosioris aeris & alimenti necessitas. *Ergo mulieri vtero gerenti si altera mammarum gracilis fiat, geminos habenti alterum abortit: & si quidem dextra mamma gracilis fiat, marem: si vero sinistra, fœminam. In abortu quam in legitimo partu longe grauius afficiuntur & torquentur mulieres*; quia quicquid contra naturam est, molestum & onerosum esse solet sæpe & periculosum. *Si quis in primo partu error commissus sit, is fere & in reliquos subsequentes manare solet.* Itaque erroris illius consulto Medico exquirendæ causæ, iisdemque ex sententia occurrendum.

Alui constrictio arctior abortionem facit.

Balnea & æstuaria qui abortionem faciāt.

Hip. aph. 45. sect. 5.

Hip aph. 53. & 37. sect. 5.

C

Aph. 38 se 5

Ab abortu quam a maturo partu grauius affici mulieres.

Primi partus errorem in sequentē manare

D

Emplastrum fœtum continens.

Certe quod sequitur emplastrum renibus impositum vterum firmat, & fœtum continet: ℞. *ladani.* ʒ ij. *galangæ* ℥ j. *nucis mosch. nucis cupreßi, boli armeni, terræ sigill. sanguinis draconis, balaust. an.* ʒ ß. *acaciæ, psidiorum, hypocystis. an.* ℥ j. *mastich. myrrhæ. an.* ʒ ij. *gummi arabici* ʒ j. *terebinth. venetæ.* ℥ ij. *picis naualis.* ℥ j. ß. *ceræ quantum sufficit, fiat emplastrum secundum artem, extendatur super alutam ad vsum.* Si parti pruritus superueniant, eximetur emplastrum & eius loco vng. rosatum aut refrigerans Galeni, vel quod sequitur imponetur: ℞. *oleor. myrthi, cydonior. & mastich. an.* ʒ j. *hypost. acaciæ, bol. armeni, sanguinis dracon. an.* ʒ j. *santali citrini.* ℥ ß. *ceræ quantum sufficit, fiat vnguentum secundum artem.*

Qui fœtus in hominū genere decem & vndecim mensibus gestentur.

Marem citius excludi & vterum calidiorem citius excludere.

Sunt mulieres, quæ decem totos & vndecim menses fœtum gestant in vtero, eiusmodi fœtus ex multa & copiosa mole, viribusque & semine conformationem habuerunt; vnde & ipsi maiores, crassiores, validioresque existunt, quo fit, vt ad plenam sui absolutionem perfectionemque plus temporis requirant; nam ne in fructibus quidem crassorum tam cita est & velox, quam tenuiorum maturatio. At fœtus tenuiores citius, septimo nempe aut nono mense ad maturitatem perueniunt. Si cætera in magnitudine & mole corpora paria sint, fere fit, vt fœtus fœmina nisi confecto aut certo affecto nono mense non prodeat in lucem. Mas vero insiti caloris maturitatem prouidentis occasione sub eiusdem mensis initium. In calido præterea vtero citius maturatur & perficitur fœtus, tardius vero in frigido; est enim caloris maturare. E

Quibus

A *Quibus artibus fœtum in vtero matre mortua iuuare liceat.*

Cap. XXXI.

Cur matri mortuæ os, genitaliaq; hiare fœtus concluso & viuo non sufficiat ad respirationem.

SI parturiente muliere lethalia omnia appareant, præsto adesse debebit Chirurgus, qui ipsam statim atque animam exhalarit aperto vtero dissecet: quo saluum & incolumen seruare fœtum liceat, neq; enim ad eam rem sufficere putandum est, si matre mortua os apertum, si hiantia genitalia, qua licet arte, contineantur, non enim nisi per vmbilicalis arteriæ dilatationes & contractiones infans materna aluo conclusus, & membranis inuolutus spiritum ducere potest. At matris mortuæ pulmones haud iam suo funguntur munere. Non igitur aerem ambientem per os & asperam arteriam in suam substantiam & arteriolas per corpus suum sparsas allicere queunt: quare neque ipsum per venalem arteriam in cor transmittere. Cordi si deficiat aer, deficit quoque & Aortæ seu magnæ arteriæ, quæ à corde ipsum hau- rire solet: deficit & vteri arteriis, quę magnæ illius canaliculi sunt, in quos haustus à corde aer deriuatur, & influit in minores has omnium corporis partium adeoque vteri arterias. Quare & secundinæ cotyledonibus, & vmbilicali fœtus arteriæ, & arteriis eiusdem iliacis, ipsiusque tandem cordi & corporis toti deficiat necesse est. Hac enim ductuum continuatione è pulmonibus maternis haustus aer in fœtum dimanare solet. Quia igitur mors motuum omnium matri cessationem infert, tutius est ipsam statim atque expirarit, incidere. Incisione vero initium à xyphoide cartilagine ducendum, cute, musculis & peritonæo in scuti formam excisis, illæsis tamen intestinis: tum elatus sursum vter⁹ incidendus, ne imprudentius adacta nouacula violetur fœtus. Hunc sæpe immotum intueberis ac tanquam mortuum. Non quidem quod vere mortuus sit, sed quod matre mortua spirituum affluxu destitutus, imbecillitatem magnam contraxerit: quanquam vere mortuus sit necne, cognosces tractato vmbilico, ex arteriæ pulsu illic existentis; adde, quod mox postquam aerem hauserit, & eius tanquam appulsu recreatus fuerit, membra singula ac totum denique corpus motitabit. In tanta virium fœtus infirmitate haud equidem ab ipso secundas, dissecto vmbilico diuelles, sed potius aluinæ toti eius regioni impones, vt extremus, si quis caloris spirituumque halitus superfit, eo velut fomento excitari & foueri possit. Cæterum non possum satis mirari eos, qui sibi visas mulieres affirmant, quibus non semel nouacula abdomen cum subiecto vtero rescissum sit ad fœtum nunquam alioqui proditurum, extrahendum. Id enim salua matre fieri posse mihi persuadere nunquam potui, propter necessariam vulneris in epigastrii musculis, vteriq; substantia magnitudinem: grauidæ enim & parturienti mulieri cum vterus multo sanguine, vndiq; distentis vasis turgeat, ingentem inde hæmorrhagiam, prorsumque lethalem consequi necessum foret. Deinde consolidato vteri vulnere, haud permissura est obducta cicatrix ipsum denuo ad nouæ prolis gestationem dilatari. His aliisque ex causis id curationis genus, quod periculi & desperationis plenum est, minime vsurpandum censeo.

Qui excidenda al uus matris mortuæ ad saluum retinendum fœtum.

Qui scire liceat mortuusne sit fœtus an non.

B, C

De Superfœtatione.

Cap. XXXII.

SI duos pluresve fœtus vtero gestet mulier, eosque suis singulos secundis inuolutos & disclusos, ea fit, quæ superfœtatio dici solet. At qui iisdem secundis inuoluuntur, vno eodemque concubitu ex multo & copioso semine concepti creduntur, nullo nec concipiendi, nec pariendi dierum interiecto numero, vt enim statim à pastu ventriculus bene & secundum naturam habens, sic circum cibos contrahitur, vt ipsos, quamuis pauci sint, geminis velut manibus vndique comprehendat, adeo vt neque in hanc, neque in illam partem fluctuare queant, quo concoquere & in chylum vertere ipsos possit: sic vterus circum duo semina simul atque in ipsius capacitatem effusa fuerint, ad conceptionem cogitur: & ita cogitur, vt suis vndiq; lateribus constricta ipsa in vnum confundat, neque eorum vnam portionem in hoc, aliam in illud vteri latus & regionem deerrare permittat, adeo vt vno concubitu ex eodem semine plures edi fœtus nequeant, suis quique secundis discreti. Adde, quod nullæ sint eiusmodi in mulierū vtero cellæ, quales in brutorū vteris esse memorantur: quæ ob id plures vno conceptu & partu fœtus edere solent. Iam vero si qua sui regione vterus muliebris se exceptis seminibus ad conceptionem non appresserit & proxime admouerit, aerem ipsa contineri, ne quid in rerum natura vacui detur, necesse fuerit, ab eoque mox semina illa alterari & corrumpi. Ergo plurium fœtuum secundis discretorum, id est, minime gemellorum, generatio est eiusmodi. Mulier si ex hodierno cum viro concubitu conceperit, sed ipsi aliquot mox à conceptu diebus vteri orificium exacto non claudatur, imo etiam dehiscat non nihil, si tum illa rursum cum viro coierit, & ita coeat, vt ab vtroque seminis fæcundi in vterum fiat effusio, noua sequetur conceptio, seu superfœtatio. Est enim superfœtatio nihil aliud, quam *secunda quædam conceptio, cum scilicet grauida iam mulier iterum viri concubitu vsa concipit*, Hippocratis sententia. Cur vero post primam conceptionem vterus, qui conniuebat, reseretur & dehiscat, multiplex causa profertur. Sunt enim, qui putent, vterum post conceptionem certis temporum interuallis aperiri, vt excrementitiis quibusdam materiebus, quæ in ipso congeri solent exitus pateat: itaque grauidam, quæ tum in viri amplexus venerit, concipere. Alii aiunt, vterum vel ex sese & natura sua seminis & veneris auidiorem, vel iucunda, quæ à viro fit, titillatione, præferuida libidine effe- ratum & incitatum, denuo dehiscere ad seminis virilis exceptionem: Sic enim nec admodum raro ventriculi orificium à pastu clausum mox reseratur, oblatis nouis cibis, quanquam non quibusuis, sed delicatioribus, & velut cupediis, nec quibusuis hominibus, sed edacioribus. Dehiscere autem sic vterus certis temporum interuallis pluries potest, inde multiplex nasci soboles, cuius, vt concipiendi, sic & pariendi tempus sit varium. Nam vt scribit Plinius, vbi paululum temporis inter duos conceptus intercessit, vterque perfertur, vt in Hercule & Iphiclo fratre eius apparuit: & in ea, quæ gemino partu alterum marito similem, alterum adultero genuit. Item in Proconnesia ancilla, quæ eiusdem diei coitu, alte-

Vterum muliebrem cellis variis non esse distinctum.

Ratio superfœtationis.

Superfœtatio quid.

Lib. de superfœtatio.

Cur vterus post conceptū semen denuo nonnunquā aperiatur.

Lib 7. c. 11.

Arist. l. 7. de hist. ani. c. 4.

D, E

A alterum domino ſimilem, alterum procuratori eius: & in alia, quę vnum iuſto partu, quinque menſium alterum edidit. Rurſus in alia, quæ ſeptem menſium edito puerperio, inſecutis menſibus geminos enixa eſt. Superfœtationis id etiam argumentum eſt, quod quot ſunt in vtero fœtus (niſi forte gemini ſint eiuſdem ſexus) tot erunt ſecundæ, quemadmodum mihi ſæpe videre contigit. Veriſimile vero eſt, quod ſi eodem conciperentur temporis articulo, vna etiam eſſet, qua inuoluerētur, ſecundina. Cæterum numeroſior, quam duorum fœtuum in muliere ſoboles monſtroſa ex eo videri poſſit, quod duæ tantum mammæ ſint à natura mulieri tributæ: quanquam numeroſæ ſobolis exempla referemus poſtea.

De Mola: CAP. XXXIII.

Ratio nominis. *Quid mola.* *Lib. de ſteri.* *Molam non fieri abſque congreſſu viri.* *Cap. 7. li. 4. de vſu par.* *Qui fiat mola.*

MOlæ nomen à Mylē Græco nomine, quod piſtrinariam molam notat, detortum eſt. Nam piſtrinariæ molæ mola ſimilis eſt tum figura circulari, tum dura & denſa conſiſtentia: qua eadem ratione rotula Gena vulgo dicta, Græcis Latiniſque Mola, & Myle etiam dicta eſt. Eſt igitur, de qua hic agimus, mola, nihil aliud, quam *falſa quædam impragnatio carnis informis, rotundæ ac duræ vtero conceptæ, tanquam rudis, indigeſtæ minimeque in membra dearticulatæ, ad diſtinctæ molis, a ſemine corrupto morboſo aut imbecillo, & menſium affluxu immodico*, quemadmodum eſt ab Hippocrate definitum: Hæc nulla ſecundina, ſed propria tantum membrana inuoluitur. Sunt, qui putent, ex muliebris ſeminis, & ſanguinis menſtrui concurſu citra ſeminis virilis commercium, molam conflari. At Galeni ſententia. Non vt gallinæ ſine maribus oua pariunt, ita mulierem aliquis aliquando vidit ſine viro, vel molam, vel eiuſmodi aliud quidpiam concepiſſe: nam à ſemine virili cauſa tantum & principium motionis exiſtit, à muliebri vero generationis tantum materia ſubminiſtratur. In eadem ſententia eſt Auicenna, qui molam fieri putat, ex ſeminis virilis infœcundi cum ſemine muliebri confluxu, dum illud hoc ipſo, quod infœcundum eſt, muliebre ſemen & menſtrualem materiam tanquam fermentum, mazam aut coagulum caſeum attollere in ampliorem molem poteſt, minime vero conformare. Quæ eadem Fernelii ex Hippocratis & Auicennæ placitis ſententia exiſtit. Faciunt etiam ad molæ generationem immodica menſium copia, quæ virile ſemen iam infœcundum & imbecillius obruit, & ab incœpto conformationis opere victum deſiſtere cogit. Non enim vt vermibus, ſic molæ à ſimplici calore in viſcidum & craſſum humorem agente generationem eſſe, ſed ab vtroque ſemine prolifici quodammodo ſpiritus efficientia, ex membranis intelligere licet, quibus mola inuoluitur, ex ligamentis, quibus nonnunquam vero fœtui per ſuperfœtationem genito colligatur: denique ex incremento & graui quodam atque inerti motu: ad molæ generationem niſi neceſſarium eſſe ſeminis virilis confluxum omnib. perſuaſum fuerit, non inualidum ſane, non exiguum fuerit mulieribus ad proſtituti pudoris prætexendū dedecus argumentum & velum.

Quibus ſignis molæ geſtationem à veri fœtus geſtatione liceat diſtinguere. CAP. XXXIV.

Mola vtero concluſa ſigna.

IN mola vtero concluſa eadem fere, quæ in vero fœtu concepto apparent. Molæ tamen ſigna magis propria hæc ſunt: dolor ab initio pungens ventrem ferit tanquam à colica paſſione, venter celerius, quam ex vero fœtu intumeſcit, maioreque cum duritate tenditur, difficilius geſtatur, vt quæ contra naturā ſit, & animæ animalitatiſque expers. Statim ab initio intumeſcunt mammæ, ſed mox ſubſident & flacceſcunt, fruſtra enim lac eo natura tranſmitteret nullo exiſtente in vtero fœtu & alumno. Ante tertium menſem mouetur mola, quanquam obſcure, fœtus vero nequaquam. Cæterum motus ille molæ non eſt ab anima intelligente, ſed a b vteri facultate, & ſpiritu ſeminali per molæ ſubſtantiam diffuſo: nutritur enim tantum & creſcit plantarum more mola, non ab anima extrinſecus è cœlo adueniente, vt fœtus. Cæterum qui ſuo & legitimo tempore fœtui aduenit motus, longe differt à motu molæ: fœtus enim dextrorſum & ſiniſtrorſum in omnemque partem blande & leniter mouetur; mola autem grauitate figitur, atque impetu quodam prouoluitur in quodcunque latus mulier incumbat, globi inſtar. Mulier molam in vtero geſtans in dies macreſcit, artubus quidem omnibus, ſed præſertim cruribus, quanquam eadem illi ſub veſperum intumeſcant, adeo vt ad inceſſum euadat tardior, calore natiuo partes à corde remotiores paulatim deſtituente: ſed & aluus ipſi, reſtitante circum locos menſtruali materia, nec molæ in nutritionem abſumpta, tanquam ab hydrope tumet, niſi quod & durior eſt, & pulſata digitis non tumuit. Vmbilicus non prominet vt ſæpe ex vero & legitimo fœtu concepto, nec vnquam menſes profluunt, vt non raro in vera grauiditate: ſed non raro ingentes fluores ſuperueniunt, qui ventris pondus non mediocriter importuno faſce leuant. Mola plerique leuiter adhęreſcens tertio quartoue menſe excidit, nondum ad iuſtam magnitudinem perducta: nonnunquam vero hæret vteri parietibus, acetabuliſque firmiſſime, vt hanc aliquæ quatuor quinqueve annos, interdum & totam vitam vtero geſtarint.

Qua vi moueatur mola. *Quam differat molæ motus a motu fœtus.* *Mola in vtero fluctuans.*

Hiſtoria.

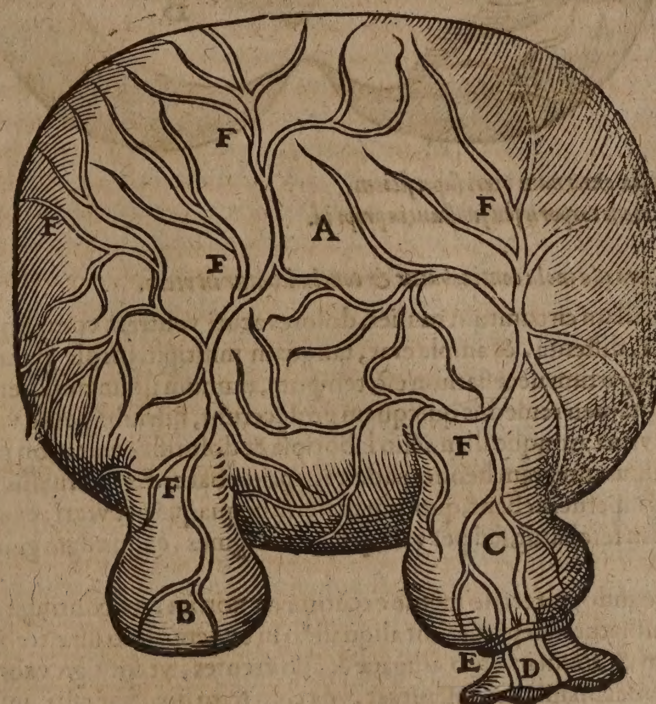
Molam totos ſeptemdecim annos vtero circumtulit vxor Guillelmi Rogerii vaſorum ſtanneorum figuli, in S. Victoris vico, quam quinquagenariam & mortuam cum diſſecuiſſem, vteri corpus comperi fere ſolutum, & nequaquam his, quibus ſolet, vinculis adſtrictum, tantum ceruice ſua vinctum, & prætereà proximo omento ſubhærentem, vnico teſticulo dextro præditum, eoque latiore & laxiore. Cornua nequaquam niſi forte parte illa conſpicua erant: vaſa ſola ceruice admittebat, eaq; manifeſta & tumentia: caput humanum amplum totus æquabat. Hunc a reliquo cadauere reuulſum in ædes meas detuli, vt per otium, quid concluſum totos iam ſeptemdecim annos contineret, oculis, manibus & mente cōſequerer, aduocatis primariis in arte Medicis, Maſilęo, Alexio, Vigoreo, à Sācto-pōte,

Feureo,

A Feureo, Broeto, Violaneo, Grealmo, Rauinio, Marescotio, Miloto, Altino, Riolano, Lussonio: Chirurgis vero Bruno, Cointerello, Guillemeau. Talibus igitur & tot viris præsentibus vterum dissecui, reperique toto corpore suo, propriaque tunica (altera quæ ipsi à peritonæo adest, integra & sana) scirrhosum, durumq; adeo, vt in ipsum ferri validis viridis adacti acumen vix subire posset: trium digitorum spissitudinem eius corpus habebat. In media capacitate carnea moles inuenta est, manus ambas in pugnum contractas crassitie æquans, mammæ vaccinæ similis, vteri parietibus nisi certis locis adhærens, densa valde & inæquali grumosaque substantia, corporibus multis, qualia in atheromatibus reperiri solent, cartilaginibus præterea & tanquam ossibus consperfa. Vna omnium sententia fuit, eiusmodi molem initio molam fuisse, quæ temporis successu in scirrhosum corpus vna cum vteri propria substantia degenerasset. In media insuper vteri ceruice tumorem notauimus crassitie & rotunditate meleagridis ouo similem, substantia durum, cartilaginosum & osseum, totam ceruicem occupans, præsertim vero vteri interius orificium, quod Gallorum vulgus Coronamentum nominat, adeo vt hac nihil in vterum ingredi aut egredi posset. Pendebat omnis illa moles libras nouem & vncias duas: quam B ego, quod monstri aliquid habere videatur, propter rei nouitatem & raritatem in conclaui meo & armamentario reponendam & asseruandam duxi, imo & hic appingendam. *Descriptio gestata septemdecim annos mola.*

Vteri commemorati externa integraq; facies & descriptio.

C

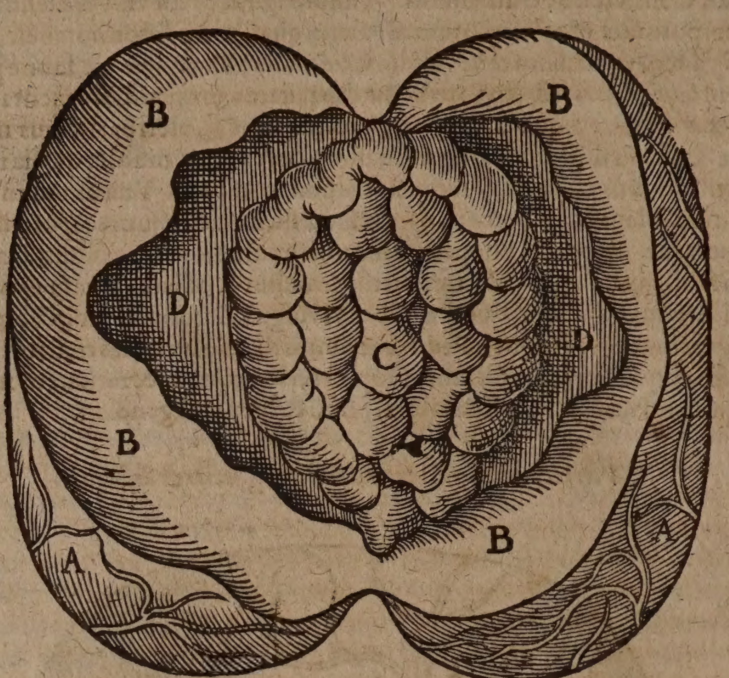

D

A. *Vteri corpus monstrat.*
B. *Testiculum.*
C. *Ceruicem vteri, qua minor ille tumor molesq; continebatur.*
D. *Reuulsam ceruicis vteri extremitatem, simulq; vasa, quibus vterus alimentum sibi trahebat.*
E. *Vinculum.*
FFF. *Vasa per vterum consperfa.*

E

Vteri aperti, & conclusam molem molamque monstrantis descriptio. A

A A. *Superiorem seu externam vteri superficiem.*
B B B B. *Spißitudinem corporis seu substantiæ propriæ.*
C. *Molam.*
D D. *Cauitatem, qua illa mola continebatur & concludebatur in vtero.*

B

Quandiu molam illam circumtulit mulier, dolores acuti ventrem compungebant, aluina regio mirum in modum dura, distenta, & ampla erat, tanquam multiplici prole grauidæ, adeo vt plerique Medici exacto, quod ad partum necessarium est, tempore, aluinum illum tumorem pro hydrope habuerint, & curauerint, nec tamen remediis quicquam profecerunt, nisi subsidente ventre. Sæpe triduum totum supprimebatur vrina, tumque illi mictio laboriosa & dolorifica erat: non raro etiam pressis molæ pondere intestinis aluus integram hebdomaden supprimebatur. Ex interuallis vero, vt tertio quoq; mense, effrenes fluores superueniebant, quorum materia nequaquã per vteri, exacte, vt diximus clausi & obstructi, capacitatem ferebatur, sed per vasa, per quæ virgines, & quædam grauidæ menstrualem eluuiem deponunt. C

Irritus & inutilis conceptus.

Mola si primo, secundo, aut tertio mense excutitur, vt non ita raro contingit, mulieribus irritus & inutilis conceptus nominatur. Repertæ sunt aliquando in eodem vtero duæ tresve molæ à se inuicem discretæ, nonnunquam & fœtui integro alligatæ & adhærentes, vt contigit vxori Medici Valleriolæ, quæ molam, quam duodecim menses gestauerat, vna cum fœtu quadrimestri, ipsi alligato, cui & alimentum & locum subducebat, eiecit. Pro rato enim id haberi debet, quod semper mola tanquam crudelis fera, fœtum sibi colligatum commeatu & loci debita amplitudine prohibendo interficit. Memini dissectum à me mulieris cadauer ex eo mortuæ, quod ipsi mola ouo anserino magnitudine æqualis, quã natura expellere vanis conatibus tentauerat, substitisset, & computruisset, atque in putredinis contagium totum vterum pertraxisset. D

Molam fœtum sibi alligatum in vtero interficere.

Sunt, quæ grauidæ se existimantes, nono demum aut decimo mense, nihil nisi sonoros flatus excernunt: ex quo, subsidente inde vtero, bombum crepitumque peperisse per iocum dicuntur. Denique quicquid id est, quod grauitatem mentitur, si adueniente partus tempore sua sponte, aut naturæ vi non excluditur, arte excludendum & depellendum est.

Quæ curatio ad molam sit adhibenda. Cap. XXXV.

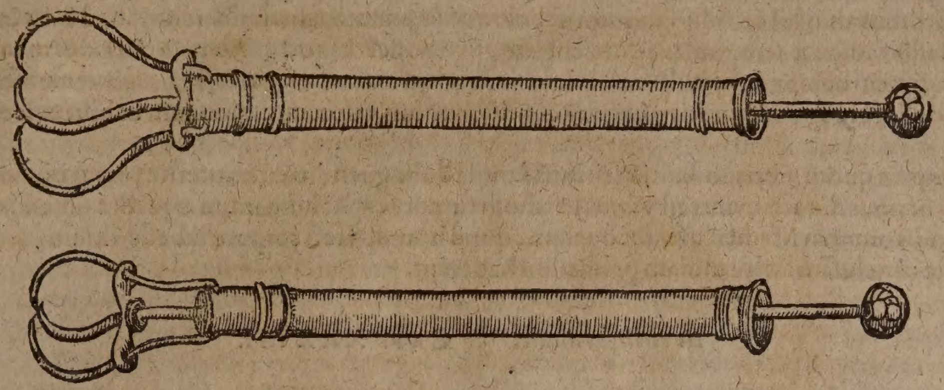
PRæscribenda, ingerenda, admouendaque omnia sunt, quæ menses cient & secundas, fœtumq; mortuum excludunt: cuiusmodi sunt trochisci de myrrha, hermodactyli & similia, fotis semper ante locis rebus relaxantibus & remollientibus. His remediis, quemadmodum & phlebotomia, diæta tenui & balneis, tum & tam diu vtendum est, cum & quandiu adstanti Medico videbitur. At si ab vtero diuelli & velut eradicari molam contigerit, neq; hanc diuulsam natura expellere possit, mulierem eo situ collocabit Chirurg⁹, quo ante collocandã esse dixim⁹ in infantis ab vtero extractione. Tũ diductis mulieris obscœnis partibus, immissoq; extractorio organo, cui à similitudine, pedis gryphii nomen impositũ est, & cum in vteri capacitatẽ peruenerit, reserato ac dilatato, molam comprehendet. Neq; aliter, si præsertim crassior sit, propter rotunditatem comprehendi potest: ansam enim, qua prehendatur nõ habet. Itaq; cum sola id tentatur manu, lubricitate sua elabitur, & per vteri capacitatem globi instar diffugit. Facilius vero gryphii pedis vnguibus comprehendetur, si aluus mulieris hinc inde comprimatur, & & tandem in angustum locum, vnde diffugium non sit, compellatur, sic enim demum comprehensa facile extrahetur. Extracta mola mulieri eadem cura, quæ & puerperæ adhibenda est. E

Validius menses cientia molam deturbare.

Chirurgica molæ extractio.

Pes gry-

Pes gryphius ad extrahendam molam.

B

De tumoribus in Pancrea & Mesenterio toto. CAP. XXXVI.

AMola vteriq; tumoribus reliquarum, quæ in aluo & abdomine continentur, partium tumores diligenter distinguendi veniunt. In Pancrea enim maxime, totoq; mesenterio suborti tumores, multos nec satis peritos Chirurgos, specie molæ, vel vterini scirrhi præcipites in errorem egerunt, vt ex sequentibus historiis innotescet. Isabella Rolant Ioannis Bony vxor Lutetiæ in vico Monceo ad D. Geruasii ædem commorantis, sexagenaria anno Domini 1578. die 22. Octobr. ex vita migrauit. Dissectum est eius cadauer, dissectioni præerat Milotius Doctor Medicus. Is in suas ædes auulsum mesenterium totum deferri iussit, vt ibi per otium Varadeo, Brœto, Capello, Marescotio, Arragonio, Baillutio, Reburtio & Riolano Doctoribus Medicis, meque & Pineo Chirurgis aduocatis, lethiferi morbi causam, quam semper in mesenterio delitescere suspicatus erat, contemplari & rimari liceret. Ergo mesenterium totum, atq; in mesenterio pancreas, tumore miro propeq; incredibili turgens animaduertimus, adeo vt libras decem & dimidiam penderet, scirrhosum omnino extrinsecus, solisq; postica parte, lumborum vertebris adhærescens, antica autem peritonæo scirrhoso pariter ac penitus cartilaginoso. Suberant infiniti in eodem mesenterio abscessus sua quiq; cysti inclusi, alii quidem oleoso, alii melleo, alii sebaceo, alii albugineo, alii aquoso humore & liquore differti, erant, quorum conclusa materia pulticulæ similis esset: deniq; quot ferme abscessus erant, tot erant materierum contentarum species & ideę. Octauus iam annus agebatur, ex quo tumor ille inceperat sensim ac sine sensu & dolore ad tantam magnitudinem progredi, quod mesenterium ipsum doloris fere sit expers. Ægre interim ipsi perinde fere ac sanæ licebat naturæ animæ ac vitæ munera omnia obire, nisi quod duobus, antequam moreretur, mensibus, coacta fuerit lecto se tradere, quod febris continua, quæ illi ad extremum vsque vitæ diem perpetua fuit, superuenisset: & quod præ tumoris pondere mesenterium suis velut radicibus & sedibus diuulsum fluctuaret, non sine molesto oneris & doloris sensu: nam, vt prædiximus, lumbaribus modo vertebris ac peritonæo adhærebat, nullatenus autem intestinis & aliis partibus, quibus velut connatum alligatur. Itaq; sua id mole & corpore vesicam premens & coarctans difficilem mictionem faciebat: intestinis vero incumbens, vt aluus pigrior esset, in causa erat: adeo vt nisi deuorato laxante aut purgante medicamento fæces non descenderent: nam quod ad clysteres spectat, subire illi in intestina tumoris vias coarctantis magnitudine prohibebantur, intrusæ vero glandes nihil proficiebant. Respiratio ob diaphragmatis à tumore compressionem difficilis erat. Non deerant, qui molam subesse opinabantur, alii ab hydrope eum excitari tumorem. Certè malum id hydropis consecutionem attulit, nec obscura causa est, frustrata functione hepatica per interceptam tumoris occasione chyli anadosin, sed & proprio vitio hepar tenebatur, scirrho nempe & crebris abscessibus per intimam extimamque eius substantiam varie sparsis. A putredinis labe lien haud immunis erat: intestina & omentum maculis conspersa liuebant: deniq; in ventre inferiore nihil erat integrum.

Historia.

C

Mesenterii abscessus diuersi generis.

Mesenterii a vicinis corporibus diuulsi sympto mata.

D

Hydrops a tumore mesenterii.

Similis huic historia apud Philippũ Ingrassiam, *libro de Tumoribus præter naturam*, legitur de suspenso quodam ob furtum Mauro. Dissecto publice cadauere, repertæ in eius mesenterio fuere septuaginta scrophulæ, totidem abscessus sua quique cysti inclusi, externæ, intestinorum præsertim crassorum tunicæ, adhærentes, varia suberat materia, nempe solida & gypsea, viscida & glutinosa, liquida & aquosa. Viscera, præsertim iecur & lien sana & ab omni labe immunia erant: quod scilicet, vt idem author adstruit, omnem cacochymiam, viscerumque vniuersam eluuiem in mesenterium natura robusta deposuisset, & certe quandiu Maurus ille vixit, integra & alacri fruebatur sanitate. Tanta profecto, vt notatum Fernelio legimus, superuacaneorum plerumque humorum est colluuies, vt destinatis à natura receptaculis tota excipi haud possit: tum igitur non parua superfluentis portio in vicinas quoque sedes illabitur, maxime quidem in pancreas & in mesenterium, quæ totius corporis velut sentina sunt. Itaque quibus assidua ingluuie magnus fit vtriusque bilis & pituitæ prouentus, eas tempestiue non expurgatas natura valens ac robusta plerumque in pancreas & in mesenterium, ignobiles sedes, deponit: idque fere è iecore & è liene per eos venæ portæ ramos, qui non in intestina, sed in ipsum mesenterium & pancreas desinunt & obliterãtur. His locis & glandulis tempore exaggerãtur varii humores, qui primum laxum mollemq; tumorem, deinde crescentes renitentem, durum ac vere scirrhosum

To. 1. tract. 1. cap. 1.

E

Lib. 6. de part morb. cap. 7.

Mesenteriũ corporis sentina.

ingenerant. Ex quo profitetur Fernelius, choleræ, melancholiæ, diarrhoeæ, dyſenteriæ, cachexiæ, atrophiæ, languoris, lentarum errantiumque febrium, latentium denique morborum cauſas ſe in his plerumque ſedibus animaduertiſſe, quorum depulſione deploratis ſalus redderetur. Sed & ex Iulio Polluce Ingraſſias adſtruit, ſcrophulas in meſenterio gigni poſſe. Quod à Galeni doctrina & mente minime abhorret, cui nempe ſcrophulæ, nihil aliud ſunt, quam *induratæ & ſcirrhoſæ glandulæ* at menſenterium ſuis glandulis & magnis & multis pancreas conſtituentibus vaſorem diuiſionem ſtabilit & ſecuriorem efficit. A

Scrophulæ in meſenterio.

Scirrhus vteri. Propriæ quoq; vteri ſubſtantiæ ſcirrhus à mola diſtinguendus eſt: extiterunt enim mulieres, quarum cadaueribus diſſectis, viſus eſt vterus ſcirrhoſo tumore caput humanum æquante obſeſſus, in quibus curandis omnem Medici luſerant operam, quod non in vteri corpore ſubeſſe vitium, ſed in vteri capacitate concluſam latere molam perſuaſum haberent.

De virili ſterilitate. CAP. XXXVII.

CAuſæ ſterilitatis in maſculis plures ſunt, nẽpe ſeminis calidior intemperies, frigidior, ſiccior aut humidior, eiuſdem conſiſtentia liquidior & fluidior, adeo vt in vtero conſiſtere nequeat, ſed ſtatim diffluat. Eiuſmodi eſt ſenum & adoleſcentulorum ſemen, eorumque item, qui frequentius intemperãtius coitu vtuntur: hinc enim ſemen euadit crudum & aquoſum, vt quod debito tempore ad perfectam elaborationem, coctionem & incraſſationem in teſtibus non moretur, ſed coitus laſciuia ſubinde excernatur. Etenim vt ſemen fœcundum ſit, quantitate copioſum eſſe debet, qualitate vero coctum, mediocriter craſſum, lentum ac ſpirituum vbertate turgidum: vtraque conditio eorum ſemini deeſt, qui crebriore venere laſciuiunt. Adde, quod eiuſmodi hominum vxoribus nunquam ſeminis qualitate & conſiſtentia laudabilis iuſta copia in teſtibus colligatur, quo fit, vt veneris ſtimulis minus vrgeantur, ſegniuſque in viri amplexus veniant, adeoque ad concipiendum minus ſe alacres præbeant. Itaque qui ſe multa prole beatos optabunt parentes, in rerum venerearum vſu modum adhibebunt & temperantiam. B

Quale fœcundum & infœcundũ ſit ſemen.

Intemperati ſeminis virilis vitium mulier deprehendit, ſi dum ipſum vtero excipit, acrimoniæ & caloris, frigoriſve ſenſu percellatur, ſi vir celerius aut tardius opus abſoluit.

Qui ſectio venarum pone aures infœcundos reddat. Multi à lithotomia ſteriles euaſerunt, vt & à vulnere pone aures, ſectis ſic venarum & arteriarum iugularium quibuſdam ramis, vnde vaſorũ eiuſmodi obducta cicatrice, ſeminalis materiæ inde deorſum, eiuſque inſuper commercii, quod cerebro cum teſtibus neceſſario intercedit, interceptio eſt conſecuta, adeo, vt interclusis ductibus ex cerebri arce, nec materiam, nec ſpiritus animales ſolita amplius liberalitate & copia teſtes recipere poſſint, vnde parcius & inualidius ſemen euadat, neceſſe eſt. C

Quibus ſunt execti teſtes, vel etiam vi compreſſi ac contuſi, gignere nequeunt, quia vel teſtium irradiatione carent, vel obducto callo intercipitur materiæ ſeminali via. Itaque haud equidem ſemen, ſed viſcidum tantum quendam humorem emittunt (cum voluptatis tamen aliquo ſenſu) qui proſtatis glandulis continetur.

Penis vitia. Pudendi quoque vitia ſterilitatis conſecutionem inferunt: vt ſi breuius ſit, ſi in omnem dimenſionem grandius, adeo vt locorum laniatu cum hæmorrhagia mulieri dolorificum ſit: ſic enim prohibetur ſemen excernere, quod id citra voluptatem excerni nequeat: ſed & ſubtenſi ligamenti, quod Filum vocant, breuitas pudendum obtorquet, & rigidam ipſius rectitudinem violat, adeo, vt intromitti facile in mulieris pudendum nequeat. Sunt, quibus id ad extremum perforatum & peruium non eſt, ſed paulo altius, adeo, vt ſemen recto impetu in vterum nequeant eiaculari. Pudendi quoque paralyſis particularis inter ſterilitatis cauſas cenſetur. Paralyticum autem ſit necne pudendum, probabis genitalium in frigidam demerſione: nam niſi inde contrahantur, paralyſeos eſt argumentum. Paralytica enim mẽbra frigidæ occurſu non contrahuntur, ſed in eadem & ſolita ſibi laxitate ſemper manent: ſed & in hoc caſu exiguo ſenſu prædita ſunt genitalia, ſemen ſine voluptate & penis contentione effluit, teſtes ad cõtactum frigida apparent. D

Paralytici penis ſigna.

Denique quibus tabe corpus indies marceſcit, qui cachexia, aut viſcerum alicuius obſtructione tenentur, ſteriles ſunt & infœcundi, vt & illi, quibus pars aliqua nobilis & ad vitam generationemque neceſſaria, inſigni aliqua intemperie naturæ limites excedit, quibus denique quacunque ratione genitalia male conformata ſunt.

Magica vincula & incantati nodi. Taceo eos, quibus maleficis, magicis, & incantatis nodis, nexibus ac vinculis coeundi ac gignendi potentia intercipitur: non enim ea ſterilitatis cauſa Medicæ eſt contemplationis, nec forte naturalibus & artis noſtræ remediis cedit. Iſta tamen magica vincula eſſe eiuſmodi, quæ vim aliquam habere poſſint, meminerunt iuris Pontificii Doctores, *titulo particulari de frigidis, maleficiatis, impotentibus & incantatis*: meminit & D. Auguſt. *tract. 7. in Ioan.* E

De muliebri ſterilitate. CAP. XXXVIII.

Ceruicis vteri anguſtioris cauſa. MVlier infœcunda & ſterilis euadit à ſeminalis ductus obſtructione, ceruicis vteri anguſtia, ſeu natura formatricis facultatis vitio, ſeu poſtea ex euentu & caſu aliquo contigerit, vt abſceſſu, ſcirrho, verrucis,

A verrucis, rhagadibus, vlcere, quod cicatrice obductum vias coarctat, nec subeunti peni liberas esse permittit. Opposita quoque seu in media, seu in ima vteri ceruice membrana, Hymen dicta, seminis virilis exceptionem impedit. Vterus quoque si nimium lubricus sit, si æquo laxior & nimium diuaricatus sterilem facit mulierem, quemadmodum mensium suppressio, aut immodica purgatio & muliebris fluor, qui seu vteri, seu visceris alicuius, seu corporis totius vitio contigerit, menstrualem materiam exhaurit, & vna secum semen abripit. Frigida & humida vteri intemperies virile semen extinguit & suffocat, aut quo minus hæreat cunctetur que ad conceptionem, facit: calidior vero & siccior alimenti defectu corrumpit, nam nec palustri, nec arenoso solo bene creduntur semina. Mola quoque vtero concepta, vteri procidentia, muliebris corporis macies, cacochymia ex crudorum fructuum & fugacium esu, aquæ largiore potu; vnde cruditates & obstructiones fiunt, fœcunditatem impediunt. Rerum vero narcoticarum vsu seminalis materia concrescit & cohibetur, & quamuis fluat, effundaturq; viuifici tamen caloris & spirituum prolifica vi priuatur, venarum arteriarumque orificia seu acetabula obstruuntur, sicque menstruali materiæ in vteri capacitatem via intercluditur. Vteri nimia coarctatio ab omento pingui, quo minus virile semen excipiatur, impedit. Impedit quoque generationem viri B mulierisq; habitus carnosior & pinguior, adiposæ namq; molis obiectu, minus conuenire & concurrere vtriusque sexus genitalia possunt: quantoque plus sanguinis in adipem coit, tanto minus eius restat, quod in semen & menstruum, quæ duo sunt generationis & fœtus principia, facessere queat. Fuscæ mulieres, submacræ & subpallidæ, quia genitalia humore salso, acri, & titillante imbuta habent, veneris sunt appetentiores, quam rubræ & pinguiores.

Hymen membrana.

Muliebris fluoris causa.

Aph. 56. sec. 5. Gal. lib. 14. de vsu par. cap. 9. Arist. in prob. sect. de ster. qua. 3. & 4.

Quatuor deniq; omnino notantur apud Hippocratem causæ, cur mulieres steriles sint & infœcundæ. Prima, quod virile semen excipere nequeant, vt imperforatæ: altera, quod exceptum concipere nequeant: tertia, quod nutrire id non valeant: quarta denique, quod ad legitimum vsq; tempus perferre id & gestare non possint. Ad generationẽ vero hæc sunt necessaria obiectum, voluntas, facultas, seminum concursus, & in vtero ad statum vsq; à natura tempus permansio.

Sterilitatis muliebris causæ quatuor.

De intemperati vteri signis. Cap. XXXIX.

Calidiore vtero mulier illa censetur, cui menses parce & cum labore emanant, ardoreque exulcerant, dissipata caloris vi in halitum superflua sanguinis materia: cui, quod fluit menstrui sanguinis, C crassius est & atrius. Est enim caloris proprium digesta tenuiore substantia reliquam incrassare & per adustionem denigrare. Cui denique genitalia veneris desiderio pruriunt, semen prompte in coitu excernitur, & acrius suo per loca transitu percipitur.

Signa vteri calidioris.

Frigidiore vero vtero ea est, cui menses aut supprimuntur, aut parce fluunt, hique pallidi & decolores; cui venus ignauior est, voluptas in coitu minor, semenque, quod parce & segniter emittitur, liquidior, & aquosior, nec lintea tenaci adhæsu inficiens.

Frigidioris.

Humidior vterus est, qui multis continenter & liquidis excrementis manat; qui ob id semen non continet, sed mox á coitu dilabi sinit, qui facile abortum patitur.

Humidioris.

Siccioris vteri signa elucent in mensium parciore copia, in exigui seminis profusione, veneris desiderio, quo ipse seminali humiditate lubricetur, ceruicis eius fissuris, rhagadibus, & pruritu: nam ab humoris inopia cuncta facile rimis dehiscunt, terræ instar, quæ æstiuis squalloribus hac & illac finditur, humore contra tanquam glutine cohærescunt, & illabata vnitate continentur.

Siccioris.

Ad conceptum opportunitates omnes habere censetur mulier desinentibus mensibus: tum enim D excrementitiis sordibus vacat vterus, adhucq; dehiscens virile semen facile excipit, exceptum in cotyledonũ adhuc hiantium rugis, & tanquam asperitatibus facile retinet. Quanquam sub ipsum etiã tempus, quo fluere debent menses, facile mulier concipit: quia stillantis per initia menstrualis materię velut ros, nutriendo semini opportunus est, non autem deturbando aut suffocando. Quæ fluentibus abunde mensibus coeunt, difficilius & rarius concipiunt, & si conceperint, debiles fœtus pariunt & morbosos, si præsertim male sanus mulieri fluat sanguis: omnibus vero plethoricis affectibus obnoxios, quantumlibet laudabilis sit & sanus. Sunt quædam mulieres, quibus statim à mensium fluxu occluditur vteri orificium, adeo vt necesse habeant fluentibus mensibus cum viro congredi, si modo concipere velint.

Opportunũ tempus ad conceptum.

Mulier ab anno ætatis decimo quarto ad quadragesimum & quinquagesimum annum vsque gignere potest: quod tempus quæ excesserint, iis ad sexagesimum vsque, quia seruantur menstrua, seruatur quoq; prolifica vis: itaq; nonnullæ etiam eo tempore pepererunt, sed vltra hoc tempus nulla potest protrahere, vt scribit Aristoteles. Plinius tamen testatur, à Cornelia (quæ fuit Scipionum gentis) editũ fuisse anno ætatis sexagesimo secundo Volusium Saturnium, qui fuit Consul. Affirmat quoq; Valescus de Tarenta, visam sibi mulierem, quæ ætatis anno sexagesimo secundo puerum peperit, cum etiam sexagesimo & sexagesimo primo peperisset. Itaque putandum est pro aeris, regionum, diætæ & tempe- E ramenti varietate aliis citius, aliis tardius menstruam purgationem & vim prolificam desinere: quæ varietas etiam in viris locum habet. His enim etsi semen ferè genitale sit anno peracto bis septimo, reuera tamen infœcundum est vsq; ad ter septimum annum: cumque mares plurimi ad sexagesimum annum generent, quem si excesserint, vsq; ad septuagesimum procedunt: visi tamen quidam sunt, qui octoginta annos nati genuerunt. Quin etiam Masinissam Regem post sextum & octogesimum annum generasse filium, scribit Plinius. Catonem item Censorium octogesimo exacto.

Arist. lib. 7. de hist. ani. cap. 2. & c. 5. Lib. 7. c. 14.

Lib. 6. c. 12.

Lib. 7. de histor. anim. cap. 1. & cap. 6.

Lib. 7. c. 14.

De vteri procidentia & peruersione. CAP. XL.

A

Procidentia vteri quid. PRocidere peruertiq; dicitur vterus, *quando proprio & naturali loco motus est*, vt si solutis & relaxatis vinculis propriis fundo suo in alterutrum ille, aut in propriam ceruicem abscedat, vel etiam ceruicem ipsam excedat, & extra vuluam magna sui parte promineat. Huius ergo symptomatis causæ censendæ sunt, quæcunq; ligamenta vinculaque, quibus vterus continetur, exoluunt, relaxant, vel abrumpunt. Id interdum contingit ex vehementiore pariendi conatu, quo vterus fœtum secundasq; excludens impetu consequitur, seque inuertens præcipitat. *Causa.* Interdum & imprudentis obstetricis temeritas, cum vterū cum fœtu, aut cum secundis tenacius vtero obhærentibus inuertit, detrahitque. His etiam symptomatibus sæpe occasionem attulit vteri grauis gestatio, grauioris oneris sublatio, brachiorum, totiusque corporis sursum per grauiditatis tempus extensio & contentio, casus, contusió, concussio seu in rheda, seu in equo, seu in saltu & choreis, copiosioris humoris perfusio, clamor ingens, valida & continua tussis, tenesmus, sternutatio, partus quoq; multiplex & grauis, difficilisq; vteri gestatio, dispnoea asthmatica & orthopnoica, quicquid diaphragma, & epigastrii musculos grauius comprimit, auræ frigidæ in ipso partu aut mensium fluxu admissio, super frigidum marmor sessio, hæc enim & similia omnia vterum sua sede dimouere possunt. *Li. 7. de hist. anim. ca. 2.* *Multis etiam*, inquit Aristoteles, *desiderio coitus, quo vel iuuenilis ætatis ratione, vel quia longo tempore abstinuerunt, tenentur, descendunt vteri & menstrua sæpe ter in mense citantur, donec concipiant, quo facto ascendunt, & suo situ constituuntur.* Procidisse vterum scire licet ex earum partium, quibus vterus est alligatus, dolore, nempe ilium, lumborum, & ossis sacri: tumore ad ipsius ceruicem tractabili, prominentia etiam nonnunquam aspectabili variæ magnitudinis & molis prolapsus ratione. *Signa.* Visus enim aliquando est rubræ carnis instar è vulua propendens, oui anserini magnitudine & figura: laborans si rectâ steterit, grauitatis pondus in pudendum incumbere percipit: si vero vel sedeat, vel supina iaceat, vel aluum exoneret, quasi ab onere rectum intestinum premi; sin prona iaceat, vrinæ difficultatem nasci, vt etiam viri congressum pertimescat. *Prognosis.* Vteri in iuuencula muliere recens relaxatio curationem recipit; vetus vero in vetula minime. Si ligamentorum eius paralysis prolapsui causam dederit, vix curationem admittit: at si putredinis occasione procidat, penitus insanabile malum est. Si magna mole è vulua inter coxas pendulus procidat, restitui in suum vix locū potest, sed aeris appulsu corrumpitur, vrinæque prætetea & fæcum alluuione, femorumque inter incedendum attritu exulceratur & putrescit. Memini curatam à me iuuenem mulierem, cui oui gallinacei magnitudine extra vuluam vterus propendebat, tantumque curatione profecisse, vt postea pluries conceperit, pepererit, nec denuo vterus relapsus sit. *Historia.*

B

C

De Procidentiæ vteri curatione. CAP. XLI.

Ad vteri ascensum remedia. PRocidentiæ nomine hic omnem vteri è suo loco dimotionem intelligimus. Ergo si sursum ascenderit vterus, eadem, quæ in strangulatu vteri, remedia adhibere licebit. Si in alterutrum ilium conuersus fuerit, sano adhibitis cucurbitulis reuocandus & restituendus erit. Si vero descenderit, & in suam tantum ceruicem, nec admodum magna mole inciderit, ita collocanda mulier est, vt clunibus sit altioribus, & femoribus decussatis, tumque apprimendæ vmbilico & hypogastrio cucurbitulæ, restitutoq; sic vtero adstringentes iniectiones, valdeq; desiccantes in vuluam & ceruicem exprimendæ, suffitus fœtidi iisdem locis, suaueolentes vero ore & naribus admittendi. At si vterus magna mole inter femora propendeat, alio situs, & alio remediorum genere curatio adhibenda erit.

Ad prociden tiam proprie dictam. Inprimis igitur resupinanda ægra est, sic clunibus, femoribusque sublatis, & cruribus reductis, quasi ipsi fœtus, aut secundæ extrahendæ essent, tum vteri ceruix, & quicquid ab vtero prominet & propendet, illinendum oleo liliaceo, butyro recenti, adipe gallinæ, & similibus, inde sensim blando digitorum impulsu in suam sedem compellendum, ægra interim spiritum quasi resorbente, & inspiratu aeris operi fauente, quodq; excidit, velut reuocante. Vterus postquam restitutus fuerit, quicquid vnguine delibutum est, abstergendum molli linteo venit, ne per id lubricum iterum dilabatur vterus, genitalia vero decoctô adstringente fouenda, parato ex cortice granatorum, nucibus cupressi, gallarum, alumine rochæ, cauda equina, sumachio, berber. in aqua fabrorum incoctis. Ex iisdem materialibus fiat puluis, quo eadem loca conspergentur. Intrudetur in vteri ceruicem pessus debitæ crassitiei, longitudinis autem octo, vel nouem digitorum pro corporis ægri proportione. Parabuntur hi vel ex ferro albo, vel ex subere cera tecto ouata figura, funiculo, quo reuocari possint ad alterum extremum substricti.

D

E

Pessorum ouatorum effigies.

A. *Monstrat pessi corpus.*

B. *Funiculum ad femur religandum.*

His peractis continebit se in lecto quieta ægra octo vel decem dies clunibus sublatis, & cruribus decussatis: admotis interim cucurbitulis suo statu & loco restitutus vterus continebitur, ac si quam ab aere frigido noxam contraxerit, decocto calefaciente flatusq; discutiente fouebitur sic: ℞. *fol. alth. saluiæ, lauend. rorismarini, arthemis. florum chamemel. melilot. an. m. ß. seminis anisi, fœnugr. an. ℥ j. coquantur omnia complete in aqua & vino & fiat decoctio ad vsum.*

Fotus calefaciens & discutiens.

Iniiciantur clysteres, quo fæcibus vacuis intestinis, in alui amplitudine vterus facilius admitti & contineri possit. Hoc eodem consilio vesica diligenter exoneretur, alias periculum est, ne inter vtrumque iacens vterus illorum repletorum sursum, deorsumq; compressione foras exprimatur, & tanquam denuo explodatur. Vomitus quoque singulare putatur esse remedium ad prolapsum vterum reuocandum: præterea enim pituitam expurgat, quæ vteri ligamenta madefaciebat & relaxabat. Vt enim vterus in coitu prima conceptione deorsum semini obuius promouetur, sic ventriculus sua plane sponte, siue arbitrio nostro surrigitur sursum, cum rei alienæ iniuria lacessitus magno impetu hac vomitione repellit: at cum eo sic permoto vna peritonæos tunica, vterus, ipsiq; connexa omnia corpora consecutione quadam sursum promouentur.

Vomitus qui vtilis ad prolapsum vteri.

Quod si præscriptis remediis restitui nequeat vterus, aerisque & aliarum, quas diximus, rerum incursu vlceratus computruerit, iubemur Veterum præscripto illum amputare; ante tamen ipsum vinciri volunt, eiusq; id tantum, quod necesse est, rescindi, reliquum cauterio inuri, & ex artis regulis curari. Visæ namque sunt permultæ mulieres, quibus totus ferme vterus excissus fuerat, nullo vitæ dispendio, quemadmodum testatur Paulus. Ioannes Langius Comitis Palatini Medicus; scribit se præsente Chirurgum Carpum mulieri Bononiensi vterum extirpasse ipsa superstite & incolumi. Antonius Beniuenius Medicus Florentinus, scribit vocatum se à Medico Vgolio ad curandam mulierem, cui vterus cum frustatim corruptus procidisset, decennium totum superuixerit.

Vteri putridi excisio.

Lib. 6.

Epist. 39. lib. 2. epist. med.

Tract. de mirand. morb. causis.

Mulieri cuidam fere trigenariæ sanæ, menstruali, & bene famatæ conceptionis signa paulo post secundas nuptias, quas anno 1571. contraxit, cum ex priore matrimonio prolem nullam suscepisset, apparuerunt. Progressu temporis obortus est ad partes imas & pudendas ponderis sensus dolore & vrinæ retentione adeo molestus, vt Christophoro Mombeo Chirurgo vicino suo in suburbiis S. Germani commoranti, patefacere se infortuniumque suum coacta fuerit. Is viso tumore in perinæo, fotu & cataplasmatibus anodynis & remollientibus dolorem sedauit, sed mox ad pudendi labrum interius, vomica velut ab abscessu rupto apparuit, sanie subrubra, citrina & pallida multo tempore manans. Interim haud euanescebat ponderis ille sensus, quin potius augebatur in dies, adeo vt ab anno Domini 1573. ne se quidem in lecto in hoc illudve latus conuertere posset, nisi admota manu hypogastrio ad oneris leuamen, sed & tum quidam veluti globus toto corpore & pondere suo sibi prouolui videbatur in quocunque latus decumberet, nec stans, nec sedens alui excrementa reddere valebat, nisi pondere illo sursum manib. ad diaphragma sublato. Incessura vix crura promouere poterat, quasi sibi semper ex interfœmineo aliquid penderet, quod progressum remoraretur. Ex interuallis vomica illa recludebatur sanie solita manãs: sed tũ capitis membrorumq; omniũ dolor, animi deliquia, fastidia, vomitus, suffocationes miserã vrgebãt, adeo vt ab empyrica muliere persuasa, facile adducta fuerit, vt antimoniũ hauriret cuius tanta fuit & tã effera vis, vt post multas cũ multis torminib. vomitiones, & aquosas per aluũ deiectiones visus sit sibi anus procidere. Sed admonita à familiari quadã sua, cui se videndã crediderat, haud ab ano id ꝓcidere, sed à vulua, an. Do. 1575. Chirurgos vocauit, me, Iacobũ Guillemeau, & Antoniũ de Vieux, q sibi auxilio afflictæ sanitati essemus. Expensa re tota & diligẽter animaduersa, communi cõsilio censuimus, id, ꝙ ꝓciderat, extirpandũ esse: ꝙ atro colore, fœtore, & aliis eiusmodi signis putridæ ac corruptę rei argumẽta manifesta prębεret. Ergo p duos dies sensim, frustatim, & sine dolore corpus extraxim⁹, ꝙ aduocatis Medicis Alexio, Gaudino, Feureo, Violaneo, & nobis vteri corpus esse visum est.

Historia.

Antimoniũ haustum procidentiã vteri intulit.

Cuius

Vterinæ ſubſtantiæ extractæ ſigna.

Cuius rei fidem fecere vnus ex teſticulis, qui integer extractus eſt, craſſiorque item membrana, reliqua A
ex mola, quæ ſuppurata rupto abſceſſu, ſenſim diffluxerat. Reuulſo omni eiuſmodi corpore, melius
ægra habere cœpit, & tamen ante extirpationem nouem totos dies nihil per aluum excreuerat, quatuor
vero dies vrina ſuppreſſa fuerat. De hinc omnia ſibi, naturæ ſuæ, & ſtato curſui reddita ſunt totumque
trimeſtre ſana & egregie incolumis mulier ſuperuixit, donec ſuborta repente pleuritide interiit. Diſſe-
ctæ à me & ſedulo ſingula exquirenti nuſquam comparuit vterus, ſed eius loco calloſum quoddam cor-
pus, quod natura, quæ nunquam in nobis otiatur, iacturam eius partis quaſi reparatura, vel lacunam
potius alui repletura, ſubſtituerat.

De membrana Hymen dicta. Cap. XLII.

Hymen an ſit.

QVibuſdam virginibus in ceruicis vteri orificio membrana reperitur, Hymen Veteribus dicta, quæ
quia viri congreſſum arcet, ſterilitatis cauſam mulieri infert. Hanc plerique non vulgares modo,
ſed & docti Medici, virginibus omnibus tanquam virginitatis clauſtrum ineſſe credunt. Sed illam ego
cum in pleriſq; virgunculis omnis fere ætatis à trimatu ad duodecimum vſq; annum, quarum mihi ex
Noſocomio Pariſienſi plena copia erat, ſtudioſe exquirerem, dum rem anatomicam commentarer, non B
potui reperiri.

Hiſtoria.

Ipſam ſemel tantum licuit mihi obſeruare in virgine ſeptemdecim annos nata, quam cum mater
viro deſpondiſſet, ſciretq; nihilominus, ipſi in pudendis ſubeſſe aliquid, quod, quo minus mater & fœ-
cunda eſſe poſſet, impediret, rogauit me, vt ipſam inuiſerem; Reperi igitur membranam quandam ner-
uoſam, tenuiſſimam, ſub nymphis, proxime id foramen, per quod mulieribus vrina effluit, præ foribus
(vt ſic loquar) orificii ceruicis vteri: medio, ſed exiguo, foramine membranula illa peruia erat, qua men-
ſes diffluere poſſent. Contemplatus ergo membranulæ illius tenuitatem, ipſam adactis volſellis reſci-
di, quidque ad reliquam curationem facto eſſet opus, matrem admonui: certe nupſit illa paulo poſt, &
prolem peperit.

Lib. 11. c. 16.

Raro reperiri hanc membranulam, mecum ſentit Realdus Columbus: *Sub nymphis*, inquit, *in non-
nullis virginibus, non omnibus, alia membrana cernitur, Hymen à Veteribus appellata, quæ cum adeſt, (raro autem
adeſt) obſtat, quo minus penis in vterum immittatur: nam craſſa eſt valde; ſupra, veſicam verſus; foramine donatur,
per quos menſes fluunt.* Addit & hanc ſe tantum obſeruaſſe in duab. virgunculis, & in vna grandiore. Scri-

Lib. 3 fen. 21. tract. 1. ca. 1.

bit Auicenna, virginibus in collo matricis panniculos ſubeſſe contextos ex venis & ligamentis valde te-
nuibus, ortis ex eius colli omni parte, qui primo concubitu profuſo ſanguine diſrumpi ſolent. Scribit
Almanſor, virginibus ductum ſeu ceruicem vteri valde anguſtam & rugoſam eſſe: rugas vero illas venu- C
lis multis & arteriolis intertexi, quas primus concubitus diuellat. Hæ ſunt Medicorum de hac membra-
nula ſententiæ. Affirmant obſtetrices, poſſe ſe certo virginem à corrupta dignoſcere, huius membranu-
læ integræ vel ruptæ & violatæ argumento. Harum obnuntiationibus dum nimium creduli iudices fi-

Obſtetricum de hymene membrana nugæ.

dem adhibent, ſæpe in errorem impelluntur: nihil enim de illa membrana certum habere obſtetrices,
ex eo eſt intelligere, quod ſitum ei nonnullæ ex his affingunt, primo in pudendi limine, aliæ in media
ceruicis vteri via, aliæ in extrema ad vteri interius orificium. Imo quædam in ea ſunt hæreſi, vt illam in-
aſpectabilem & inperceptibilem eſſe putent ante primum partum. Profecto de re tam rara, & quæ con-
tra naturam ſit, certum quid, quod omnes ſequantur, ſtatui nequit. Itaq; qui ſanguis primo concubitu
effunditur, non ſemper eſt ab hac membrana rupta, ſed à venulis ruptis & violatis, quę ſecundum inter-

Quæ nullum primo concubitu ſanguinem profundant.

nam vteri ſuperficiem in ceruicem eius deſcendentes ipſis rugis, quæ venerem nondum expertis quaſi
conglutinatæ conniuent, implicantur & attexuntur. Quanquam quæ maturæ viro ſunt, & plenis annis
nubiles, nullum neq; dolorem, neq; ſanguinis fluorem, vllamve continui ſolutionem patiuntur, ſi præ-
ſertim virum ſortitæ ſint, cui penis ſit vteri ceruici magnitudine reſpondens. Ex quo ſcire licet, quam
fallantur Fezæ metropolis in Mauritania incolæ: *apud eos*, inquit Leo Afer, *ſponſus & ſponſa ſimulatque ex* D
Sponſalium ſolemni apparatu domum ſunt regreſſi, conclauiſe obſerato abdunt oſtio, dum nuptiale paratur conuiuium.

Lib. 3.

*Interim annoſa quædam mulier præ foribus expectat, quæ porrectum ſibi a ſponſo, iam marito, cruentatum linteolum,
in mediam inuitatorum turbam ouans defert, tanquam raptæ virginitatis opimum ſpolium & ſymbolum, hacq; de-
mum lege licet diſcumbere & conuiuari: at ſi forte fortuna genioq; ſiniſtro, ſolenni illo coitu, nihil cruoris ſponſæ per ge-
nitalia ſtillarit, redditur illa parentibus: his inde magnum dedecus accedit, inuitatorum vero turba triſtis & mœſta
impranſaque domum recedit.* Quin etiam reperiuntur, quæ lenarum, meretrices ad quęſtum pro virguncu-

Malæ Vafrarum meretricularum artes.

lis proſtituentium, infames artes edoctæ, dum laborioſam & cruentam expugnatæ iam ſæpius pudicitię
oppugnationem, adſtringentibus iniectionibus corrugata & cōſtricta vteri ceruice, ſic vt lateribus ſuis
conniuere videatur, intruliſq; ac penitus inſertis in vuluam vtriculis piſcium, aut felleis quadrupedum
veſiculis ſanguine refertis, fraudis & doli malarumq; artium neſcio veneris tyrunculo parant, ita agunt
mixtis cum gemitu ſuſpiriis, fœmineis vlulatibus, & crocodili lachrymis, vt virgines & ante hanc diem
illibatæ caſtitatis videantur.

Memorabilis de membrana Hymen dicta, hiſtoria. Cap. XLIII.

E

Cap. 38. lib. de præſt. dæmonum.

REfert Ioannes Vuierus. Camburgi virginem extitiſſe, cui obtenſa media in vteri ceruice membra-
na denſa & valida prohibebat, ne menſes, cum primum erumpere cœperunt, foras prorumperent:
ex eo contigiſſe, vt ſuppreſſa & reflua menſtrualis materia, ingentem in ventre tumorem & tenſionem
faceret, cum dolorum cruciatu, quaſi ipſa parturiret: vocatæ obſtetrices his, quæ fiebant & apparebāt,
animaduerſis, ipſam partus dolores pati vna voce affirmabant, etſi ipſa conſtanter aſſereret, nunquam
ſibi

A ſibi rem cum viro fuiſſe. Se igitur tum vocatum, qui conſilii remediiq; inopibus obſtetricibus, miſellæ
illi virgunculæ extrema tres iam integras ſeptimanas cum vrinæ ſuppreſſione, iugibus vigiliis & dolori-
bus, anorexia & faſtidio patienti, ſuccurreret. Animaduerſa è veſtigio parte patiente, viſum ſibi ceruicis
cis vteri orificium, denſæ membranæ obiectu obſtructum, atq; à repentina ſanguinis in vterum, vteriq;
vaſa irruptione exitu materiebus denegato, tumorem illum dolorificum exortum. Ea de cauſa aduoca-
to ex tempore Chirurgo, edixiſſe, vt mediam membranam, quæ currenti ſanguini obſtruebat, diuide-
ret, quo facto, ſanguinis concreti nigri iamque putreſcentis ad octo libras dimanaſſe, triduoque poſt
omnis morbi, omniſq; doloris expertem virginem euaſiſſe. Id exemplum hic proponendum duximus,
quia & notatu iucundum, & vtile ad imitandum eſſe putauimus.

De ſtrangulatu vteri. CAP. XLIV.

VTeri, vel ab vtero ſtrangulatus, *libere reſpirationis interceptio eſt, ex eo nata, quod vterus contenta humorum* *Strangulatus vteri*
vaporumque craſſorum ſaburra intumeſcens, diſtentis plenitudine vaſis & ligamentis, conuulſiuo velut motu ra- *quid.*
ptus, in diaphragma thoracisque partes effertur, reſpirationem breuem, crebramq; tanquam compreſſo pectore faciens.
B Intumeſcit autem ideo vterus, quod concluſa collectaque in ipſo ſubſtantia quædam ſeu ſeminalis, ſeu *Cur intumeſcat vterus.*
menſtrualis, ſeu vterini, mulieribriſve fluoris, ſeu cuiuſuis alterius humoris, tumoris, abſceſſus, vomi-
cæque & cacochymia quæuis putreſcens ac malignam qualitatem acquirens, in flatus craſſos & nebu-
loſos reſoluitur. Hi dum varias partes impetunt, varia ſymptomata inuehunt: nempe borborygmos, *Symptomata a ſtrangulatu vteri.*
murmura, & rugitus alui, ſi inteſtina: nauſeam, cui raro vomitus ſuccedat, tædium, faſtidiumq; cibi, ſi
ventriculum & viſcera: præfocationem cum ſtrangulatu, ſi thoracem fauceſque: ſyncopem, ſi confuro- *Cur a ſemine, quam a ſanguine corrupto, vteri ſtrangulatus ſit pernicioſior.*
rem aut ei contrarium ſoporem veternumq; ſi cerebrum feriant: quæ omnia non raro tam maligna vi-
ſuntur, vt canis rabidi morſus, aut ferarum venenatarum puncturas malignitate adæquent. Obſerua-
tum tamen eſt à ſuppreſſo corruptoque ſemine, quam à menſtruo ſanguine grauiora ſequi huius gene-
ris accidentia. Quanto enim vnumquodque, dum naturæ ſuæ integritate continetur, perfectius & no-
bilius eſt, eo grauius & exitialius eſt, vbi ſemel à præſtantis illius naturæ legibus, per corruptionem de-
uiarit. Raro id ſymptomatis genus eas mulieres, quæ bene menſtruales ſunt, & viri conſuetudine fami-
liariter vtuntur, fatigat: at crebro non menſtruales & maritis orbas, ſi præſertim edaciores ſint & ſeden-
tariæ. Diſtentis ſic, vt diximus, vteri vaſis & vinculis, quantum eorum latitudini & craſſitie additur, *Cauſa varia in varias corporis partes vteri conuerſionis.*
tantum longitudini detrahitur. Ita fit, vt ſua ſede emotus vterus, nunc dextrorſum ad hepar, nunc ſini-
C ſtrorſum ad lienem, alias ſurſum ad diaphragma & ventriculum, alias deorſum idq; antrorſum ad veſi-
cam, vnde iſchuria, ſtranguria; vel retrorſum, vnde recti inteſtini oppreſſio, fœcum ſuppreſſio aut te-
neſmus inflectatur. Cæterum etſi agnoſcimus, vterum ad illas, quas diximus partes, irruere, non per ac- *Vterum non per accident modo moueri, ſed etiam per ſe concitu.*
cidens modo, à vinculis propriis & communibus, dum plenitudine diſtenta contrahuntur, breuioraq;
fiunt; ſed etiam per ſe, dum rei præter naturam contentæ moleſtia irritatus, & quaſi ſuccenſens, alias in
aliam partem oberrat, motu plane naturali, ventriculi inſtar, quod infenſum & inimicum eſt, fugiens,
quod vero iucundum & blandum, perſequens. Tamen ſolius eius ad has illaſve partes acceſſione tam
ſæua ſymptomata excitari negamus, ſic enim grauidas, quibus grādiore fœtu vterus diſtentus diaphra-
gma premit, ſtrangulatu huic ſimili corripi contingeret, ſed multo magis à venenato humore conclu- *Vnde tam varia in vteri ſtrangulatu ſymptomata.*
ſum tetrum vaporem & craſſum, non per venas modo & arterias, ſed & per cæca ſpiracula in hanc aut
illam partem expirante, qui partium, quas attigerit, facultates venenata malignitate ſua ac pernicie oſ-
fundat, earumque functiones intercipiat. Nec vero ſola excipientium partium, ſed ipſa etiam exceptæ
materiæ varietas ſymptomatum facit varietatem, Alia enim menſibus ſuppreſſis, alia corrupto ſemine *Soporis in vteri ſtrangulatu cauſa.*
contingunt ſymptomata: ac ſi quidem materia frigida eſt, veternum in cerebrum elata inducet, quo
mulier corruens velut attonita iacet ſine motu, ſine ſenſu vllo, arteriarum pulſatione, thoraciſq; reſpi-
D ratione, adeo parua & rara, vt interdum nulla eſſe credatur, tanquam ipſa iam mortua & extincta ſit. Si *Furoris vterini cauſa.*
craſſior, conuulſionem infert: ſi melancholici humoris & atræ fuliginis naturam ſpirat, triſtitiam, me-
tum, & mœſtitiam ſic infert, vt ſe mox morituram ægra putet, nullaq; ratione in ſpem erigi & recreari
poſſit: ſi bilioſi, furorem vterinum dictum, loquacitatem, qua dicenda tacendaq; effutiunt, tenebrico- *Hiſtoria.*
ſam vertiginem, perturbato & temere agitato ſpiritu animali, admixtione putridi vaporis & feruidi ſpi-
ritus, inducit, ſed nihil eſt admirabilius, quam quod alias cum riſu, alias cum lachrymis prehendit hoc
malum, aliis prius lachrymæ, deinde riſus mouetur in eodem affectu. Omnem vero ſuperat admiratio-
nem, quod duabus filiabus præſidis Rothomagenſis contingere ſolitum, narrat Hollerius: Riſu enim
longo ad horam & horas duas, imminente paroxyſmo capiebantur, quem neque metu iniecto, neque
hortatu, neq; aliis artibus poterant compeſcere; à parentibus interrogatæ & obiurgatæ, reſpondebant,
ſe non poſſe continere riſum. A ſtrangulatu vteri diligenter diſtinguendus venit aſcenſus. Nam aſcenſu *Aſcenſus vteri a ſtrāgulatu diſtinguēdus.*
haud, quæ ſtrangulatu, ſymptomata fiunt, ſed duntaxat premitur mulier quodam præcordiorum dolo-
re, ſpirandi difficultate, aut animi defectione: at ſine metu, ſine delirio, aut alio grauiore ſymptomate.
Itaque aſcenſum ſæpe contrariæ cauſæ inuehunt: vteri nempe ab exhauſto laborantis nimia ſiccitas,
E qua cogitur poſt effrenes & nimias menſium, lochiorum & ſimiles vacuationes, poſt laborioſos & do-
lorificos enixus, quorum occaſione præter naturam incaleſcit, & exareſcit, ſeſe impetu quodam con-
uertere ad vicinas partes, hepar nempe, ventriculum & diaphragma; ſi forte inde humorem in ſe deri-
uare poſſit. Omitto, quod frequenti rerum aromaticarum naribus admotarum odore, vterus ſurſum
aſcendit, etſi interim, quem deſcripſimus, ſtrangulatum non inferat.

De Imminentis strangulatus vterini signis. Cap. XLV. A

Ascensum non tam facit vterus, quam vapor ab vtero.

ANtequam commemorata præhendant symptomata, mulier ab vtero sibi surgere ad ventriculi orificium & ad cor dolorificum aliquid sentit, opprimi & præfocari sibi videtur, queritur promoueri, sensimq; scandere aliquod velut frustulum ab infernis partibus ad gulam, quod sibi fauces præcludat, palpitatione cor æstuat. Sic vterus & vteri vasa plerisq; intumescunt, vt recte & in pedes stare nequeat, sed pronæ in ventrem se continere coguntur, quominus dolore premantur: ipsum præterea, quod sursum conscendere videatur, admota appressaq; manu comprimere valide, quanquam non tam vterus ipse, quam ab vtero vapor ascendit, vt antea diximus: cum iamiam imminet accessio, pallor quidem faciei derepente adest, torpor mentis, pigritia, crurum imbecillitas cum standi impotentia. Hinc sopor grauis, mentis desipientia, sensuum & respirationis velut emortuæ interceptio, aphonia, crurum contractio & similia.

Quibus signis intelligere liceat, mortua sit, necne mulier in vteri strangulatu. Cap. XLVI.

Viua pro mortuis elata.

QVia permultæ mulieres non priscis tantum seculis, sed nostra etiam & patrum memoria hoc symptomate correptæ pro mortuis, etsi viuerent, elatæ sunt, pernecessarium esse duxi, signa, quæ in tali casu mortem & vitam arguerent, describere. In primis igitur, viuatne, an vero mortua sit ægra, licebit explorare speculo politissimo, leuissimo & lucidissimo ori & naribus admoto. Nam si vel qualibet obscura adhuc subsit respiratio, tenuis vapor expiratus speculum inficiet, & velut aspergine obnubilabit. Plumula quoq; mollior & subalaris, vel carptæ lanæ floccus ac tanquam lanugo admota, tremulo motu suo subesse adhuc spiritum, adeoque vitam testabitur, omnino vero certissime argues, substtne adhuc aliquid in corpore animulæ ac vitæ, insufflatis in nares puluisculis sternutatoriis ex elleboro & pyrethro. Cæterum etsi nulla appareat respiratio, non tamen propterea mortua ægra statim censeri debet, exiguus enim calor vitalis, quo in corde contracto superstes adhuc viuit, sola transpiratione contentus multam aeris, quę respiratione, thoracisq; ac pulmonum dilatatione & contractione obitur, attractionem ad sui conseruationem non requirit. Sic enim insecta, vt quæ frigido sint temperamento, hyeme tota latebris inclusa degunt torpida, nulla in ipsis apparente spirationis nota, quod exiguus calor in ipsis relictus, arteriarum cordisque officio, id est, perspiratione facile conseruari possit citra thoracis motum: quod maximus respirationis vsus est, vt intimus calor refrigeratione & ventilatione seruetur. Qui hæc non animaduertunt, in eum errorem incidunt, qui anatomicæ commentationis iacentis & prope neglectæ parenti ac restauratori nostra memoria pene pernicialis fuit. Is in Hispania cum esset vocatus ad nobilem mulierem, quæ ex hysterico strangulatu mortua credebatur, dissecandam, ecce ad secundam adactæ nouaculę impressionem derepente ad se illa redire, & artuum corporisque, quod pro cadauere habebatur, motu ac clamore, vitæ adhuc superstitis signa præbere cœpit. Quæ res circumstantes amicos in tantam admirationem, horroremq; rapuit, sic primæ & melioris notæ Medicum illum infamem, odiosum, & intestabilem reddidit, vt parum abfuerit, quin vnguibus omniũ è vestigio discerperetur & laniaretur: nihilq; prius sibi esse duxerit, si saluus esse vellet, quam prouincia quam citissime excedere, seque fuga inuidiæ subtrahere. Sed ne sic quidem intestinum tortorem ac carnificem, quo iudice nemo nocens absoluitur, male nempe rei gestæ conscientiam fugere potuit: Itaque non ita multo post mœstitia confectus, magno rei & publicæ & Medicinæ detrimento interiit.

Qui hysterica sola transpiratione sine respiratione viuāt. B

Insecta tota hyeme sola transpiratione viuere. C

Historia.

Quibus signis, à mensibusne suppressis, an à semine corrupto vteri strangulatus sit, cognoscere liceat. Cap. XLVII.

Signa hysterica suffocationis a semine corrupto. D

HYstericæ suffocationis duæ illæ potissimum, tanquam maxime frequentes, celebrantur causæ. Sed à semine corrupto symptomata omnia grauiora sunt & rapidiora: præeunte dispnoeam non longo interuallo post sequitur apnœa: vniuersus corporis habitus marmore frigidior sentitur; mulier est vidua; cæterum multi & copiosi seminis, ac consueta virorum vti consuetudine: per quorum absentiam antea capitis grauitate tentari solebat, cibos fastidire, mœstitia & metu, omninoq; melancholia percelli. Deniq; cum nihil ad libidinem reliqui fecisset, derepente continere cœpit.

Signa hysterica affectionis a suppressis mensibus.

Signa resurgentis ab hysterica affectione.

Cur virũ suppressum semen non sit perniciale. E

A mensibus suppressis suffocari eam verisimile est, quæ antea bene & copiose menstrualis erat, quæ calidis, humidisq; & multis multumq; adeo sanguinem gignentibus eduliis repleri solet, quæ sedentaria est, quæ aluinæ regionis pondere & tumore, quæ stomachi dolore & nausea, reliquisq; symptomatibus, quæ à suppressis mensibus suboriri solent, laborat. Quibus post aliquod tempus suffocationis hystericæ paroxysmus vel sponte ac robore naturæ, vel remediis adhibitis exoluitur, paulatim rubor in faciem assurgere incipit, vniuersum corpus confirmari, conserti dentes, mandibulis laxatis reserari, humor deniq; aliquis, quibusdam etiam semen crassum cum voluptate, quibus præsertim obstetricis digito demulcetur ceruix vteri, è genitalibus diffluere: quo dilapso vterus antea velut furens sibi, loco suo restituitur, sensimq; symptomata omnia vanescunt. Viris & suppresso semine non quæ mulieribus symptomata veniunt: quia virile semen haud ita frigidum & humidum longeque perfectius & magis elaboratum putredini magis resistit, & dum illud sensim congeritur, multo ac valido exercitio simul quoque dissipari ac digeri solet.

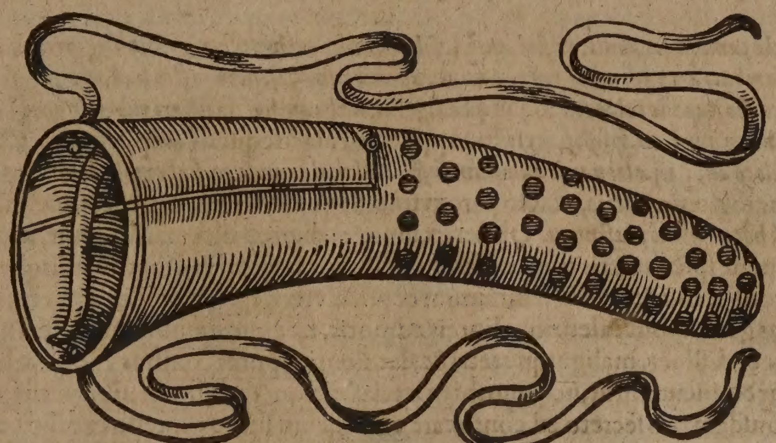
De

De vteri strangulatus curatione. Cap. XLVIII.

A HYstericæ ſuffocationis, quia rapidum eſt & acutum malum, propterea præſens quoq; & ſubitum remedium poſtulat, vel neglecta eius in præſens cauſa. Ergo ſtatim in dorſum collocetur ægra elatiore thorace, ſolutis ac diſtrictis veſtimentis omnibus, quo ſpiritum ducat facilius, alta voce & in aures inclametur nomine proprio, temporum & ceruicis pilis vellicetur acrius, præſertim vero pudendorum, vt dolore infernis illis in locis citato, non excitetur modo ægra, ſed & vapor teter ſurſum aſcendens in contrarium reuellatur, dolorificis vinculis crura & brachia conſtringantur, aſperioribus linteis, ſale etiam & aceto conſperſis, totum corpus ad dolorem, ruboremque vſque confricetur. Immittatur in vterum peſſarium ſequens. *Pilorum, qui in pudendis ſunt, vulſione ſæuire ad ſymptoma & ad cauſam ſymptomatis.*

℞. ſuccor. mercuri. & arthemiſ. an. ℥ ij. in quibus diſſolue pulueris bened. ʒ iij. pulueris rad. enulæ camp. galangæ, maior. an. ʒ j. fiat peſſarium. Inungantur inde plantæ pedum oleo laurino, vel ſimili alio: applicetur cucurbitula ingens, cum multa flamma hypogaſtrio infra vmbilicum, femorum internæ parti, & ad pectinem, quo tum materiæ ſurſum ſcandentes, tum vterus ipſe eo irruens reuocetur & reuellatur. Parandus ſuffitus aromatum, qui vtero excipiatur, quod quo facilius fiat, immiſſo in eius ceruicem inſtrumento, B hic appicto, apertus ſemper & hians teneatur. In peſſi formam ex auro, argentove aut ferro albo exſculpetur, altero, quod ſcilicet ſubit in vteri ceruicem extremo, multis foraminibus hac illac vndique peruium ſit: inferiore vero, manucla inſtructum, quo reſerari & obſerari pro arbitrio queat. Duobus autem vinculis ad faſciam ægræ ilia cingentem religabitur. Eius hæc eſt delineatio. *Peſſarium.*

Peſſi, quo immiſſo hiare cogitur vteri ceruix, delineatio.

C

Vaſis ſua penula inſtructi ad vterum ſuffiendum deſcriptio.

D

E

Suffitaum aromaticorũ materia. *Aromata quibus viribus vterum sibi restituant.* *Fœtida naribus admouenda.*

Materia suffituum aromaticorum sunt cinnamomum, calamus aromat.xyloaloe, ladanum, benioini, A
thym.piper.caryophyll:lauendula,calament.arthemis.puleg.al ipta moch.nux mosch.moschum, muscus,ambra,iuncus odoratus,& similia,quæ odoris gratia & sympathia vterum alliciunt,reuocantque, & nebulosos vapores putridamque cacochymiam calore suo consumunt & digerunt. Fœtidis contra suffientur nares,parantur autem hæc ex galbano,sagapeno,ammoniaco, assa fœtida,bitumine,oleo gagatino,fumo candelarum sebacearum extinctarum,pennarum auium, præsertim vero perdicum & rusticularum,pilorum humanorum,villorum caprillorum,bubulorum,veterum coriorum, vngularum cornuum,& similium vstulatorum:quorum infensum odorem fugiens vterus in suum se refert locum. Expedit etiam prouocare vomitum,intrusa in gulam altius penna anserina,vel ipsius etiam ægræ capillis. Mox adhibebitur potio ex piperis nigri granis quindecim tusis, & in hydromelite aut vino generoso dissolutis,quod remedium Auicennæ pro secreto est. Eius etiam loco potest tribus horis ante pastum exhiberi theriacæ semidragma in aquæ absynthii vncia vna dissoluta: prodesse etiam creditur remediũ paratum ex olei gagatini gutta vna linguæ instillato. Sunt,qui probent potionem ex semidragma castorei in vino albo aut iusculo capi dissoluta. Proderit etiam non bibendam modo dare, sed & exprimere in vterum theriacam in aqua vitæ dissolutam , interimque olei saluiæ aut alterius similis per quintam essentiam extracti guttas duas,tresve in aures instillare. Sopita excitabitur sternutatoriis puluisculis ex elleboro albo & pyrethro. Vtiliter etiam induntur in anum & vuluam clysteres ex decocto rerum flatus discutientium,vt calamenthi,arthemisiæ,lauendulæ,pulegii, chamæm. meliloti,fiant pessi & glandes ex ladano,zinzibere,gallia moschata,theriaca, mithridatio,zibetha,moscho,ex oleo caryophyllorum,anisi,saluiæ,rorismarini,& similibus per quintam essentiam extractis. Clysteris hæc erit conueniens descriptio: B

Auicennæ secretum ad strangulatũ vteri. *Oleum gagatinum.* *Castoreum haustum.* *Expressiones in vterum.* *Pessorum materia.*

Clyster discutiens vaporescrassos.

℞.rad.enulæ camp.ireos,ebuli,aristol.an.℥ j.fol. absinth. arthemis. matric. puleg. origan.an. m. j. baccarum lauri,iuniperi & sambuci an.p.j.seminis rutæ,cumini, ammios an. ʒ ij. florum stœchad. rorism. saluiæ centaurii minor.an.p.ij.fiat decoctio,cape de colatura ℔.j.in qua dissolue mellis anthos. sacchari rubri & bened.an. ℥ j. diacarthami. ʒij.olei anethini & nard.an.℥ j.ß.fiat clyster. Applicetur aluo sequens emplastrum : *℞. massæ emplastri oxycrocei & de meliloto an. ℥ iij.olei nard. quantum sufficit ad malaxandum,fiat emplastrum*,extendatur super alutam,applicetur regioni ventris,exacto paroxysmo. Si quidem nupserit,coeat,ineaturque *valide* à viro:*nullum enim est hoc remedio præsentius.* Obstetrix inunget digitos oleo nardino aut moschatellino, caryophyllorum aut de spica,mixtis cum moscho , ambaro cineritio & zibetho aliisque puluisculis aromaticis,hisque confricabit & titillabit summum ceruicis vteri, quod orificium interius pertingit, calefactis tamen prius genitalibus calentibus linteis admotis, sic enim demum venenata materia vtero cõtenta eliquabitur & diffluet, malignique tetri & flatulenti vapores, quibus vterus velut in furorem agitur, resoluentur & discutientur,sicq; morbi materia coniuncta dissipata,sibi vterus, sibiq; mulier restituetur. Quibusdam pro secreto est confricare vmbilicum succo expresso ex allio cocto & cum aloe commixto. C

Citum, certum & iucundum ad hystericam passionem remedium. *Titillatus ceruicis vteri.*

De mulierum mensibus. Cap. XLIX.

Nominum menstrualis excretionis ratio.

SAnguinis, qui mulieribus per genitalia manare solet, furorem, Menses nominare solent, quod his singulis potissimum mensibus, quandiu sanæ sunt, cieatur. Sunt, qui tempus nominant, quod flato recurrat tempore. Septimanas Galli plerique appellant, quia sedentariis & gulosis septem fere dierum spatio duret. Purgationes etiam quidam nominant , quod hoc fluere totum muliebre corpus superfluis humoribus repurgetur. Sunt denique , qui Flores vocitent, quod vt flos fructum in plantis, sic in mulierum genere hic fluor fœtum seu fœtus conceptionem soleat præcedere. Non enim ante mulier ad conceptionem habilis censetur , quam ipsi menses fluant. Vnde enim semen in vterum iniectum alimentum & incrementum , vnde fœtus ex semine formatus alimoniam capesset, si necessarius is humor vtero desit ? Fieri tamen potest, vt aliquæ etiam sine hoc mensium profluuio concipiant : videlicet quibus tantum humoris colligitur, quantum iis, quæ purgantur, restare solet,quanquam non tanta copia,vt foras possit profluere, vt est ab Aristotele proditum. Cæterum vt quædam copiosius , aliæ parcius , sic quædam rarius, quædam frequentius hunc fluorem patiuntur. Sunt enim, quæ bis, quæ ter in mense purgantur, omnino enim quæ hepate sunt amplo,venis latis, multis cibis & multum nutrientibus replentur, quæ otiosæ totos dies domi sedent, quæ integræ noctis somnum in multam lucem protrahunt, quæ in aere calido, humido, pluuioso & australi degunt, quæ tepidis aquarum dulcium balneis & blandis frictionibus, quæ viri consuetudine vtuntur & delectantur,frequentius illæ & copiosius & crebrius, hoc fluoris genere purgari solent. Quibus contra venæ angustæ sunt & abditæ,quibus habitius est seu carne seu adipe corpus,rarius, purgantur & parcius, quod in corporis habitum facessere soleat sanguinis superflua copia. Molles etiam & albę mulieres, fuscis & densa carne præditis minus purgantur,quod propter corporis raritatem, maiorem patiantur substantiæ per transpiratum dissipationem. Sed & minus etiam hoc fluoris genere purgantur, quibus solennis aliqua est per aliam corporis regionem vacuatio,vt per nares & hæmorrhoidas. Quod ad ętates attinet,luna vetus,vetulas,iuuenes noua luna repurgare creditur: causam esse puto , quod luna corporibus humidis dominatur,huius enim vario motu mare fluit & refluit,ossa,medulla,plantæ genitali humore turgent. Itaque iuuenes,quibus multus sanguis est,& fluidior, corpusque patentius, facile ad fluxum commouentur,vel prima orientis & crescentis lunę quadra: vetularum autem humores, quia quodã velut frigore rigent,& parciores sunt,& corporib. densioribus,vasisq; arctiorib. coercentur,non tã facile,nec nisi valida & plena luna cientur & fluunt,aut certe decrescente. quia scilicet sanguis plena D E

Quæ nullo apparente mensium fluore concipiant. *Quæ frequentius, copiosius & diutius purgentur menstruali materia.* *Quæ rarius, parcius & breuius.* *Cur iuuenes noua luna repurget.* *Cur vetus vetulas.*

A luna collectus, ipsi corpori, vel suo pondere elabitur: quod propter lunæ decrementum & defectionē tempus hoc mensis frigidius & humidius fit.

Quæ sint menstrualis fluxus causæ. CAP. L.

MVlier quia frigidior est, adeoque languidiore coctrice facultate, fit, vt plus appetat alimenti, quam concoquere possit. Superfluum id quia exercitiis, quia vegeti caloris efficacia non digeritur, ideo naturæ prouidentia per vteri venas excretricis impetu foras stato tempore & circuitu propellitur. Fluere vero id tum maxime incipit, & cruda velut sanguinis portio excerni, *nulla alioqui qualitate noxia & maligna*, quando natura incrementi corporis præcipua iecit fundamenta, adeo vt corporis magnitudine ad summum prope fastigium peruenerit, nempe à decimotertio ætatis anno ad quinquagesimum. Sed nec citra hunc fluorem fœtus in vtero conformari, & alimentum incrementumque capessere poterat: est ergo altera hæc & finalis menstrualis fluxus causa. Plerisque persuasum est, mulieres copiosiori longe esse sanguine, quam sint viri: reputantibus, quantam eius copiam singulis mensibus ab anno ætatis decimotertio ad annum quinquagesimum effundant: quantum grauidæ, quarum pleræque simul etB iam menstruales sunt, in fœtus alimentum & incrementum impendant: quantum plerisque grauidis detrahere secta vena Medici necesse habeant, alioqui aborsuris; quantum in partu, lochiorum per decem aut duodecim dies purgatione exhauriant, quantum interim plerisque quæ fœtum nutriunt, in mammas ad lactis, quod nihil est aliud, quam *sanguis vi glandularum mammalium dealbatus*, generationē assurgat, diu noctuque lactanti fœtui, si quidem grandior sit, abunde suffecturum, vel profundendum, si fœtus adhuc minor sit & imbecillior, nihilominus tamen pleræque interim nutrices menstruales esse non desinunt; atque vt forte illud, sic certe hoc vere dici potest, sanguinis virilis dragmam (vt sic loquar) vnam, nutriendo augendoque efficaciorem esse, libris duabus sanguinis muliebris, quia longe perfectior sit, magis coctus, elaboratus, & spirituum copia differtus, quo fit, vt vir efficaciore calore præditus, facile quicquid ingesserit cibi, in corporis alimoniam & substantiam conuertat. Si quid superflui restet, id vniuersum per insensilem transpirationem prompte digerat & discutiat. At mulier mare frigidior, quia plus appetit, quam concoquere possit, multos humores congerit; quos quia per caloris inertiam & infirmitatem discutere non potest, menstruam purgationem pati, cum præsertim ipsi altius corpus increuit, necesse habuit; vir vero minime.

Materialis mensium causa.

Quando fluere incipiant menses.

Finalis.

Mulier superat virum sanguinis quantitate.

Lac quid sit

At vir mulierem qualitate.

Vir fœmina calidior, adeoque minime menstrualis.

C

De causis suppressorum mensium. CAP. LI.

SVpprimuntur menses multis ex causis, vt ob morbos acutos & vehementes, ob diuturnos, ob metum, ob mœstitiam, famem, labores immodicos, vigilias, alui fluxum, hæmorrhagiam, hæmorrhoidas, sanguinis per os, & quacunque alia parte reiectiones, frequentes phlebotomias, sudores copiosiores, vlcera multum & diu fluentia, totius cutis scabiem, sanguinis crassitiem immodicam & lentorem, & à crudorum fructuum esu, frigidæque potu inertiam, vasorum densitatem, obstructionem, vteri vitia & morbos ob intemperiem, abscessum, vlcus, orificii eius interioris à callo, caruncula adnata, cicatrice ex vulnere aut vlcere, adnata membrana obstructionem, rerum adstringentium per ceruicem eius, cui pleræque mulieres nimium stolide angustiam comparare student, expressionem. Taceo ætatem, grauiditatem, & nutricatum, quod hæ causæ præter naturam non sint, nec Medici industriam implorent. Pleræque suppressis mensibus in naturam virilem quodammodo degenerant, ex quo Viragines nominantur. Itaque vox illis asperior fit & grauior, virum sonans, barbam promittunt. *Id Abderis*, inquit Hippocrates, *Phaetusa Pythea vxor, priore quidem tempore fœcunda erat: pulso autem in exilium marito, menses multo* D *tempore suppressi sunt: Hæc autem vbi contigissent, corpus virile factum est, & hirsuta penitus euasit, & barbam produxit, & vox aspera facta est.* Idem hoc contigit etiam Namysiæ Gorgippi vxori in Thaso. Quæ virgines ab initio tales sunt, vt menstruam purgationem non patiantur & nihilominus fecunda fruantur valetudine, has calidas, siccasque, imo calore siccitateque fere virili esse necesse est, vt collecta excrementa transpiratu virorum more discutere possint, certe omnes steriles sunt.

Studium angustandi orificii vteri luitur suppressorum mensium dispendio.

Viragines quæ.

Lib. 6. epid. sect. 7.

Viragines esse steriles.

Quæ accidentia ad suppressos menses sequantur. CAP. LII.

MEnsibus suppressis, & ab vtero toti corpori & in vtero morbi contingunt. Hinc igitur suffocatio hysterica, cephalalgia, syncope, palpitatio cordis, genitalium & mammarum tumores, vteri inflammatio, abscessus, vlcus, cancer, febris, nausea, vomitus, dispepsia, bradipepsia, hydrops, stranguria, repleto vtero vesicæ orificium comprimente, vrina nigra & cruenta, exudante in vesicam sanguinis portione. Plerisque menstrualis materia in vtero suppressa vomitu excluditur, vrinis, hæmorrhoidibus: aliis in varices abit. Vxori meæ, dum virgo esset, deriuabatur & purgabatur per nares menstrualis materia. Vxor Petri Fabri Castrodunensis, mensium materia se per mammas singulis mensi-E bus tanta copia exonerat, vt ei ebibendæ & exhauriendæ vix tria aut quatuor mantilla sufficiant. *Quibus non menstrualibus alia corporis parte ea plethora non vacuatur, his difficultates spirandi, melancholiæ, maniæ, podagræ, cachexiæ, virium corporis exolutiones, anorexiæ, tabes, epilepsiæ, apoplexiæ superueniunt. Quibus sanguis laudabilior est, nec ita copiosus, ex mensibus suppressis, nihil aliud accedit incommodi, nisi quod pruriente, & distento sanguine vtero coitus desiderio inardescunt, & veneris aculeis tentantur & stimulantur crebrius, si præsertim sedentarie viuant. Quæ vtero gerere solent mulieres, ex suppressis casu aliquo præter naturam mensibus, minus laborant, minusque male habent, quam quæ nunquam conceperunt*, quia repleri consueuerunt, & vasa ex repletionis ac distentionis consuetudine capaciora habent. *Fluentibus mensibus deiecta fere appetentia est*, quia tum inex-

Cur à suppressis mensibus stranguria & cruenta vrina.

Deriuatio mensium per nares & mammas menstruorum historia.

Quib. minus grauis sit mensium suppressio.

in excretionem tota natura intenta minus belle coctionem obire poteſt; *decolor* vero *ſubſidet facies*, quia A calor vna cum ſpiritibus foris intro ad iuuandam excretricem facultatem refluit.

De ciendis menſibus. CAP. LIII.

Cur ante ſapheiam baſilica aperienda.

Hirudines ad vteri ceruicem.

Menſes cientia ex re herbaria.

Aromatica.

MEnſium ſuppreſſio plethorica affectio eſt, quæ ideo vacuatione curari poſtulat. Id fiet aperta, quæ ad malleolum eſt, ſapheia vena: ante tamen brachii ſecta baſilica, ſi maxime plethoricum ſit corpus, ne maior fiat in vterum attractio, & ab attractione influxuque obſtructio maior. Aſpectabili tumore diſtentis vteri venis, vtiliter admouentur hirudines ceruici eius, peſſaria mulieribus, aromatum vero ſuffimenta per infundibulum excepta, virginibus, verecundiæ ergo, magis conueniunt. Præſcribenda, quæ in rem eam ſunt, vnguenta, litus, emplaſtra, cataplaſmata, & pudendis admouenda: non omittenda vincula, frictiones femorum & crurum, fomenta, ſternutatoria, cucurbitulæ pectinum apprimendę. Promouent menſes inambulatio, ſaltatio, equitatio, frequens & alacris cum marito forti & vegeto coitus, & ſimilia exercitia. Ex plantarum genere menſtrua cient folia & flores hyperici, radices fœniculi, aſparagi, bruſci, petroſelini, berula, baſilicum, meliſſa, betonica, allia, cæpæ, criſta marina, cortex caſſiæ fiſtulæ, calamenthum, origanum, pulegium, arthemiſia, thymus, hyſſopus, ſaluia, maiorana, roſmarinus, B marrubium, ruta, ſabina, tithymallus, crocus, agaricus, flores ſambuci, baccæ lauri, hederæ, ſcammonium, cantharides, pyrethrum, euphorbium. Aromatica ſunt amomum, cinamomum, iuncus odoratus, calamus aromat. cyperus, zinziber, nux moſchata, caryophylli, galanga, piper, cubebæ, ambra; moſch⁹, ſpica nardi & ſimilia, ex quibus omnibus parantur fotus, ſuffitus, balnea, iuſcula, boli, potus, pilulæ, ſyrupi, apozemata, opiatæ, omnino vt Medico viſum erit.

Apozema ad ciendos menſes.

Peſſaria.

Quod ſequitur apozema, vſu efficax & probatum eſt. ℞. *fol. & florum dictamni an. p. ij. pimpinellæ m. ß. omnium capillar. an. p. j. arthemiſ. maioranæ, thymi. origani an. m. ß. rad. rubiæ maior. petroſel. fœnic. an.* ℥ j. ß. *rad. pæoniæ, biſtortæ an.* ℥ ß. *cicerum rubr. ſeminum pæoniæ, fœnic. an.* ℥ ß. *fiat decoctio in aqua ſufficienti, addendo cinam.* ℥ iij. *in decoctionis* ℔. j. *colata diſſolue ſyr. de arthemiſia & hyſſopo an.* ℥ ij. *ſpec. diarrhod. abb.* ʒ j. *paſſentur per manicam cum* ℥ ij. *nucleorum dactyl. capiat* ℥ iiij. *mane.* Peſſaria finguntur ex Galbano, ammoniaco & ſimilibus remollientibus in maſſam calente piſtillo in mortario reductis & in peſſi formam concinnatis: moxque oleo de iaſmino, de euphorbio, felle bubulo, arthemiſiæ ſucco, & aliis, quibus ciendorum menſium vis ineſt, cum ſcammonio in pollinem redacto mixtis, craſſitie erunt pollicari, ſex digitorum longitudine, ſandalo aut linteo ſimiliter raro inuoluentur. Ex iiſdem rebus parabuntur noduli. Parari etiam peſſi C poterunt ex melle cocto, additis puluiſculis conuenientibus ex ſcammonio, pyrethro & ſimilibus. Nec hos diutius in ceruice vteri hærere oportet, ne exulcerent: his reuocatis traiecto funiculo, fouendū erit vteri orificium vino albo decoctionis pulegii aut matricariæ. Notandum vero, quod ſi menſium contingat ſuppreſſio obſtructi orificii vteri vitio, aut inflammatione, ante illis affectibus medendum eſſe, quam ad ea veniamus, quæ propria vi menſes cient. Nam verbi gratia, ſi vtero inflammato talia fiant, & exhibeantur, citato in affectam partem ſanguine, attenuatis humoribus, & vteri calefacto corpore augebitur inflammatio. Sic ſi quæ caro ſuperflua, ſi quis callus à vulnere aut vlcere, ſi quæ membrana orificium vteri occludens currentibus menſibus obſtruat, exterenda & reſecanda ante hæc omnia veniunt. Cæterum admouendorum & aſſumendorum opportunitas captanda erit ex tempore, quo ante ſuppreſſionem ſolebat purgari ægra mulier: vel ſi nunquam experta ſit menſtruam purgationem, ex luna decreſcente. Sic enim arti, conſuetudinem, naturam, & cauſam externam efficientem adminiculantem habebimus. His, quæ diximus, remediis vſurpatis, haud in æſtuaria, quod plerique faciunt, ablegandæ erunt mulieres, niſi forte à vaſorum denſitate & ſanguinis craſſitie & lentore malum cauſam habuerit. Sudores materias alio diuertendo menſtruam purgationem impediunt. D

Quæ cauſa ſuppreſſorū menſium ante affectum ipſum curanda.

Opportunum tempus ad ciendos menſes.

Cur æſtuaria noceant his, quibus prouocandi ſunt menſes.

Quæ ſint ſigna menſtrualis fluoris appetentis. CAP. LIV.

Quæ ſuppreſſis menſibus venerem magis appetant, quæ horreant.

Quibus ſymptomatibus exerceantur nubiles, quæ non nubunt

Cauſa tot ſymptomatum.

APpetentibus primum menſibus mammæ pruriunt, ſolito tumidiores & ſolidiores fiunt, coitus fit appetentior mulier, à ſanguinis incitati orgaſmo, aut ſubſiſtentis acrimonia, vox grauior fit, genitalia pruriunt, ardent, tument, & rubent. Si diutius tardent, dolor lumbos & caput habet, nauſea & vomitus ventriculum exercet, quanquam ſi quæ in vterum confluunt materiæ, vel natura ſua vel corruptione frigidæ ſint, à venere abhorrent, torpente inertia vtero, & aquoſis excrementis, ſæpe etiam per genitalia pigro lapſu diffluentibus, differto. Quæ viro maturæ ſunt virgines, etſi pulchre menſtruales ſint, cephalalgia tamen, nauſea, vomitu crebro, anorexia, pica, cachexia, diſpnoea, palpitatione cordis, ſyncope, melancholia, & inſomniis terrificis aut vigiliis cum ſuſpirio laborant: quod catullientibus & prurientibus genitalibus, ipſæ ſibi venerem figurent, quo fit, vt ſeminalis materia vel in teſtibus magna copia ſubſiſtens, vel in vteri capacitatem genitalium titillatu effuſa corrumpantur, venenatam qualitatem acquirat & ſtrangulatui vteri ſimilia excitet ſymptomata. His affectibus haud tentantur ruſticæ in agris virgines, quod nemo ſit, qui earum virginitati inſidias E ſtruat, quod parce ac duriter viuant, quod in continuis laboribus ætatem exigant. Videre eſt pleraſque virgines adeo ſucci, adeo ſanguinis plenas, vt ipſis tanquam non menſtrualibus in mammas magna copia ruens in lac conuertatur, quod ipſis pleno vbere diffluat, tanquam nutricibus, vt expreſſum ab Hippocrate legimus: *Si mulier*, inquit, *quæ neque grauida eſt, neque peperit, lac habet, huic menſtrua defecerunt* Ex quo intelligere eſt, male vulgo concludi, mulierem, quæ lac habet, peperiſſe vel grauidam eſſe. Nam & Gennæ nouiſſe Antonium Buzum ſcribit Cardanus, cui triginta annos nato lac colligebatur in mammis, quod puello alendo ſatis eſſet. Lactis enim generatio & cauſa efficiens non à ſola eſt mammarū glādulosę ſubſtantię inſita facultate, ſed multo magis ab actione ſeminis maſculi, argumēto, quod

Aph. 36. ſe. 5.

Lib. 12. de ſubt.

A quod plerisq; hominibus mammæ lacte diffluant,& quod mulieres nisi recepto & concepto semine virili,fere lacte non redundent. Viragines quoque, quorum scilicet semen ad naturam virilem accedit, vbi menses retinentur, cōcoquunt sanguinem & edulcant,atq; ob id, dum exitu caret, trahitur á mammis similitudine substantiæ,& in perfectum lac euadit. *Quibus menses affatim & continuo quatuor aut quinq; dierum spatio vacuantur, melius & fœlicius purgantur, quam quibus longo dierum interuallo.*

Lactis causa efficiens notanda.

Quæ ad profluuia mensium immodica sequantur accidentia.

CAP. LV.

SI copiosius fluant menses, symptomata quoq; fiunt, frustrata concoctio, deiecta appetentia, totius corporis perfrigeratio, facultatum eius omnium exolutio, cachexia, tabes, hydrops, febris hectica, conuulsio, syncope, mors sæpe repentina. Si cui fluit immodice, sanguis acer est & ardens, fœtor vna ipsium, ægrum vero febris assidua, lingua aridá comitabitur, vlcera in gingiuis surgent, & ore toto. Fluūt mulieribus menses venis & arteriis, quæ ex vasis spermaticis ortæ in vteri fundum & latera terminantur; virginibus vero & grauidis, quibus sanus futurus est fœtus, per ramos venæ & arteriæ hypogastriæ, B quæ reiiciuntur & sparguntur in vteri ceruicem. Immodici mensium profluuii causa est sanguinis quantitate, aut qualitate vel vtroque peccantis vitium, effrenis coitus, præsertim cum viro, cui sit mentula monstrosæ & vegrandis magnitudinis, retentricis vasorum facultatis exolutio. Sæpe etiam à laborioso & difficili partu menses immoderatius fluunt, fœtu vel secundis per vim ab vteri cotyledonibus reuulsis, aut venis & arteriis ceruicis vteri à fœtu magno enixu, prodeunte laniatis: non raro ab vsu medicamentorum acrium, vt pessorum exulcerantium. Sæpe etiam totius corporis cacochymiam natura critice per vterum post ingentem morbum deponit: cuiusmodi fluxus haud temere sistendus est. Qui ab vtero manat, menstruus sanguis crassior, nigrior & thrombosus est, qui vero ab vteri ceruice liquidior & rubicundior.

Quibus vijs mulieri, quibus virgini mēsis fluāt.

Causa immoderati mensium fluoris.

C...icus mensium fluor.

Signa mensium ab vtero & ab vteri ceruice manantiū.

De sistendo mensium fluxu immodico. CAP. LVI.

CIbus potusque eligendus est, cui sanguinis incrassandi vis insit, vt enim calidis & tenuium partium edulijs cientur menses, sic refrigerantibus, incrassantibus, adstringentibus & stipticis cohibentur, C cuiusmodi sunt hordeata, oryza cocta, animantium extremæ partes, vt bubuli, vitulini, veruecini pedes, vel frixi, vel cocti cum acetosa, portulaca, plantagine, bursa pastoris, sumachio, summitatibus rubi, berberide & similibus. Cornu ceruinum vstum & lotum, & in aqua adstringente propinatum fluxus omnes immodicos cohibere creditur; quemadmodum & sanguis draconis, terra sigillata, bolus armenus, lapis hæmathites, coralla in pollinem redacta & in aqua chalybeata pota: & ad id etiam efficax est pulticula parata ex lacte sæpius chalybeato, & farina frumentacea, hordeacea, fabacea, amylo aut oryza. Mala cotonea, sorba, mespila & corna eodem consilio secunda mensa ingeruntur, vsurpanda iulepi ex aqua chalybeata cum syrupis rosarum siccarum, granatorum, acetoso, myrtino, cydoniorum, aut conserua rosarum veteri, vinum fugiendum: Si tamen vires exolutæ id flagitent, eligendum crassum & adstringens vinulum, aqua chalybeata temperatum. Fugienda exercitia, præsertim venerea; fugienda ira: Eligendus aer frigidus, ac si natura talis non sit, talis erit arte parandus rebus frigidis conspersо solo, si præsertim æstas vigeat. Somnus profundior omnes vacuationes sistit præter sudores. Secta in brachiis vena cucurbitulæ mammis affixæ, superiorum partium vincula & frictiones dolorificæ valde in hoc affectu commēdantur. Quod si ab admixta sanguini cacochymia biliosa hoc symptoma causam habere cognoueris, purgandum erit corpus cholagogis, & hydragogis, vt rhabarbaro, myrobala- D nis, tamarindis, sebesten & syrupo rosarum solutiuo.

Victus.

Vitæ ratio seu institutum.

Catharsis.

De topicis ad mensium fluxum immodicum. CAP. LVII.

PArantur etiam ad refrænandos menses immodice fluentes vnguenta, iniectiones, pessaria: vnguentum erit eiusmodi. *℞. olei mastichini & myrtini an. ℥ ij. nucum cupressi, olibani, myrtill. an. ʒ ij. succi rosar. rub. ℥ j. pulueris mastichis. ℥ ij. boli armeni, terræ sigillatæ an. ʒ ß. ceræ quantum sufficit, fiat vnguentum ad vsum.* Iniectio talis erit. *℞. aquæ plantag. rosar. bursæ pastoris & centinod. an. ℔. ß. corticis querni, nucum cupressi, gallar. non maturarum, an. ℥ ij. berberis, sumach, balaust. aluminis rochæ an. ʒ j. fiat decoctio*, de qua fiat expressio in vterum syringe obtuso mucrone prædita, ne acuto allisu ceruicis vteri latera lædat. Valent etiam ad id limaces cum sua testa triti, & vmbilico impositi. Mala cydonia sub prunis cocta puluisculo myrtillorum & boli armeni concorporata in ceruicemque vteri indita ad hanc rem mirifice conferunt.

Vnguentū.

Iniectio adstringens.

Pessi vero species erit eiusmodi. *℞. pulueris gallar. immaturarum combusta. & in aceto extinctarum ʒ. ij. ammo. ʒ ß. sanguinis draconis, puluer. rad. symphyti. sumach. mastiches, succi acaciæ, cornu cerui vsti, coloph.* E *myrrh. scoriæ ferri. an. ʒ j, camphoræ. ℈ ij misce & incorporentur omnia simul cum succo centinod. semperuiui, solani, hyoscyami, nenupha. plantag. an. quantum sufficit, fiat pessarium.* Regioni lumborum, femorum, & genitalium refrigerantia vtiliter imponuntur, vt oxycratum, vng. rosarum & similia. At si per erosionem veniat immodicus is mensium fluxus, adeo vt eius materia vteri ceruicem obiter exulcerauerit, oblinetur locus lacte asinæ cum hordeo aut mucaginibus constringentibus, psilii, cydoniorum, gummi tragacanthæ, arabicæ & similibus.

Pessi adstringentes.

De fluxu muliebri. Cap. LVIII. A

Nominis ratio. Differentia.

PRæter commemoratum illum, qui naturæ lege fit, menſtrualem fluxum, eſt inſuper alius, muliebris ex eo dictus, quod mulieribus in fœminarum genere proprius ſit. Hic alias longe & continuæ deſtillationis ab vtero, aut per vterum à toto corpore manantis inſtar, ſine dolore fatigat, haud aliter, quam per renes ſeu vrinas ſæpe vniuerſi corporis eluuies repurgatur, alias ex incertis interuallis, ſed cum dolore repetit, obiter etiam vteri loca exulcerans. Differt à fluxu menſtruali, quod hic ſanguinem laudabilem paucorum dierum interuallo, quantum naturæ expedit, profundit; muliebris impuram cacochymiam, alias ſanioſam, alias ſeroſam & liuentem, alias albam & craſſiorem velut cremorem hordei à ſanguine pituitoſo deponit. Hæc poſtrema eius ſpecies frequentior eſt. Itaq; fluxu muliebri crebrius tentari intuemur pituitoſas, mollique & laxo corporis habitu mulieres, ex eoque flores ſe albos pati interſe iactitant. Materia vt varia eſt, ita vario colore ſubuculas inficiet. Profectò ſi exquiſite rubra ſit & ſanguinea, per eroſionem venire putandum eſt, aut exolutionem ſubſtantiæ vaſorum vteri vel ceruicis eius. Raro ergo à ſanguine eſt, nec fere niſi cum mulier vel grauida eſt, vel menſtrualis eſſe caſu aliquo deſinit, tum enim menſium loco manat ſeroſum excrementum, quod ipſius pannos colore loturæ carnium inficit. B Raro etiam ab humore melancholico eſt: tumque fere cancrum in vtero excitat. Sæpe vero purulenta vlceris in vtero latentis materia incautum Medicum Chirurgumque fallit. Sed non ita difficile eſt hos affectus diſtinguere. Nam ab vlcere quæ manat materia, quia, vt dixi, purulenta eſt, parcior quoque, craſſior, fœtidior, & magis alba eſt. Sed nec quibus his in locis vlcera ſunt, præſertim in ceruice vterina, viri congreſſum citra dolorem ferre poſſunt.

Quæ fluori muliebri mulieres obnoxiæ.

Raro a ſanguine fluor muliebris.

Quib. ſignis diſtinguendum ſit vlcus vteri a fluore albo.

De cauſis fluxus muliebris. Cap. LIX.

FLuxus muliebris cauſa aliquando in propria vteri imbecillitate & impuritate, alias in nobilium viſcerum vitio conſiſtit. Nam ſiue cerebrum, ſeu ventriculus refrigerata ſint; ſeu hepar obſtructum, aut ſcirrho durum, cruditates multæ gignuntur: quæ ſi in vterum natura imbecillum decurrerint, aut depoſitæ fuerint, vterinum ſeu muliebrem fluorem inuehunt. Qui ſi moderatus ſit & minime acer, corpus ſæpe á malignis vindicat morbis, alias atrophiam, maciem, decolorationem, crurum œdematoſum tumorem, vteri prolapſum, appetentiæ & facultatum omnium deiectionem, mœſtitiam, (á qua C ægram reuocare non eſt facile, propter fractum à perenniter fluentium ſordium pudore animum) inferre ſolet. Conceptionem impedit, quia vel ſemen exceptum corrumpit, vel deturbat. Sæpe, ſi ſubſiſtat ad aliquot menſes, eius circum vterum, vel in vteri corpore aut ceruice, materia reſtitans abſceſſum facit, & à rupto abſceſſu vlcera putrida & cancroſa, alias in vtero, alias in inguinibus, ſæpe etiam in coxis. Hic affectus eſt curatu difficilis, non tantum ſui ratione, quod in vterum tanquam in ſentinam totius corporis muliebris vniuerſa confluere ſoleant eluuies, quod pars ſit natura debilis, quod ſitum inferum habeat, quod in ipſum multa terminentur vaſa, denique quod per ipſum effluxus fieri ſoleant: ſed etiam ratione ægræ mulieris, quæ ſæpe mori malit, quam vel partem morbumque ipſum renudare, vel remedia localia admittere. Sic enim narrat Montanus, ſe præſente, nobilem quandam Italam, cui detergentium decoctorum in vterum propter hoc affectus genus neceſſarias eſſe expreſſiones dixerat, in ſyncopem incidiſſe, & maritum rogaſſe, ne eius Medici vnquam conſilio vti veller.

Fluor muliebris ſalubris malorum acceſſionem faciens.

Qui conceptionem impediat.

Cur ſanatu difficilis.

Hiſtoria.

De cura fluoris muliebris. Cap. LX.

SI quæ defluit per hunc affectum materia, quæ colore rubro tincta ſit, à menſium naturali profluuio hoc ſolo diſtabit, quod nullo ordine, nulloque certo circuitu redeat. D Itaque phlebotomia & alia, quæ fluentibus immodice menſibus diximus eſſe remedia, hic locum merito habere poterunt. At ſi albet, aut alio quouis colore huius aut illius humoris cacochymiam teſtetur, remediis cuique humori propriis præſcribenda purgatio erit. Non enim ſtatim cohibere talem fluxum oportet; expedit enim ſic humorum eiuſmodi eluuie reliquum corpus repurgari: Qui feſtinant adſtringere, hydropem, recurrente in hepar illa ſentina, aut in vtero cohibita cancrum, febrem, & alios affectus pro partis ſuſcipientis conditione inuehunt. Itaque niſi arte vſurpatis vniuerſalibus remediis ad topica detergentia, ſiccantia & adſtringentia, non erit veniendum. Balnea aluminoſa, ſulphurea, bituminoſa, aut ferraria fluori vterino à pituitoſo humore conueniunt; quorum loco parari arte poſſunt ex decocto herbarum calidarum, ſiccarum & aromatica vi præditarum cum alumine, coniectis præterea ſilicibus & calculis candentibus.

Fluor muliebris ruber quid a menſtruali purgatione differat.

Muliebris fluor nō ſtatim cohibendus.

Balnea quæ vtilia.

Decocti & iniectionis detergentis forma erit eiuſmodi: *℞ fol. abſynth. agrimon. centinod. burſæ paſt. an. m. ß. bulliant ſimul & fiat decoctio in qua diſſolue mellis roſ. ℥ ij. aloes, myrrhæ, ſalis nitri an. ʒ j. fiat iniectio*, muliere puluinari natibus ſubiecto ſic collocata, vt altior vteri ceruix dehiſcat. Excepta iniectione mulier decuſſata crura ad nates adducat, ſic enim continebit, quod iniectum eſt. E Qui amplius adſtringere & ſiccare ſtudent, addunt ſuccum acaciæ, gallarum viridium, corticum granat. alumen rochæ, vitriolum Romanum, omniaque ferueſaciunt in aqua fabrorum & vino adſtringente. Poſſunt parari peſſaria eiuſdem facultatis. Si, quæ prodeunt materiæ, mali coloris ſint & odoris, ſubeſſe vlcus putridum veriſimile eſt. Itaque licebit ea iniicere, quæ vim habent putredinis corrigendæ: in quibus excellit ægyptiacum diſſolutum in lixiuio aut vino nigro. Sunt mulieres, quæ cum gonorrhœa virulenta laborent, honeſto nomine culpam prætexentes, fluore muliebri ſeu vterino laborare ſe mentiuntur, quod in vtroque affectu ingens profundatur eluuies. Sed ex purulentia facile affine id malum diſtin-

Iniectio adſtringens.

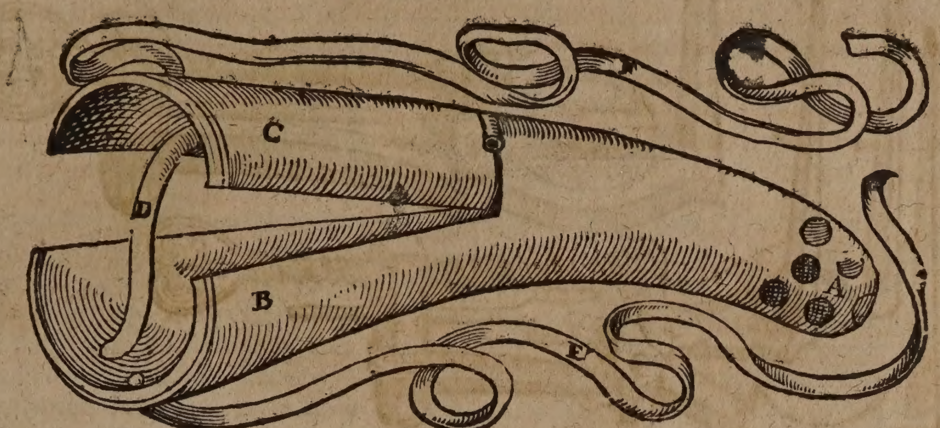
Signa vlcerꝰ putridi in vtero.

Gonorrhoea virulenta affine fluori muliebri malum.

A distinguet Chirurgus, ac nisi saliuatione, sudoribusq; citatis sanari id non posse sibi persuadebit. Interim in vteri ceruicem intrudet, vtq; contineat ægra, iubebit instrumentum, in pessi formam concinnatum, multis foraminibus extremo suo peruium, quo materiebus purulentis pateat effluuium, mora & suppressione acrimoniam alioqui contracturis: tum etiam, vt sic vterus perspiret liberius, atque manuclæ, quæ pessiforme id instrumentum reseratum tenet beneficio, admisso aere temperetur.

Pessiforme vteri ventilabrum.

B

A. *Eam notat instrumenti extremitatem, quæ foraminibus peruia & pertusa est.*
B. *Corpus instrumenti.*
C. *Laminam illam, quæ ventilationis liberioris gratia surrigitur & deprimitur.*
D. *Manuclam.*
E E. *Lora, quibus medium ægræ corpus cingentibus instrumentum id stabilitur.*

De ceruicis vteri Hæmorrhoidibus & Verrucis. CAP. LXI.

VT in ano, sic etiam in vteri ceruice fiunt Hæmorrhoides, & venæ velut varicosæ, multo sæpe sanguine manantes cum sero ruffo & fœtido. Harum aliæ rubore, & multa velut tuberculorum inæqualitate ab circumscriptione Moris similes sunt, ex quo Morales vulgo appellantur: aliæ vuis, vnde Vuales: aliæ verrucis, Verrucales inde cognominatæ. Quædam insigni se tumore produnt, aliæ tenues sunt, & in ima vteri ceruice abditæ, aliæ in eius margine sitæ. Acrochordon *verruca cum calloso tuberculo species est*, radice tenui, & crassiore capitulo tanquam funis nodulus, è tenui velut filo dependens, Verruca botoralis Arabibus dicitur. Alia etiam verrucæ species est, *quæ quia tuberculorum multa inæqualitate & asperitate thymi florem refert*, Thymus nominatur. Eiusmodi omnes affectus exercitio quouis, sed venereo præsertim exasperantur, malignitatem nonnunquam coniunctam habent & feritatem latentem, cuius occasione vel solo contactu exacerbantur, quia ab humore effero materiam habent. Itaque his haud equidem veram, sed tantum palliatiuam (vt loquuntur) curationem adhibueris. Ficos Latini absolute: Galli cum adiuncto, S. Fiacrii ficos nominant.

C

Hæmorrhoidum ceruicis vteri differentiæ.

Acrochordon quid.

Thymus quid.

Fici S. Fiacrii.

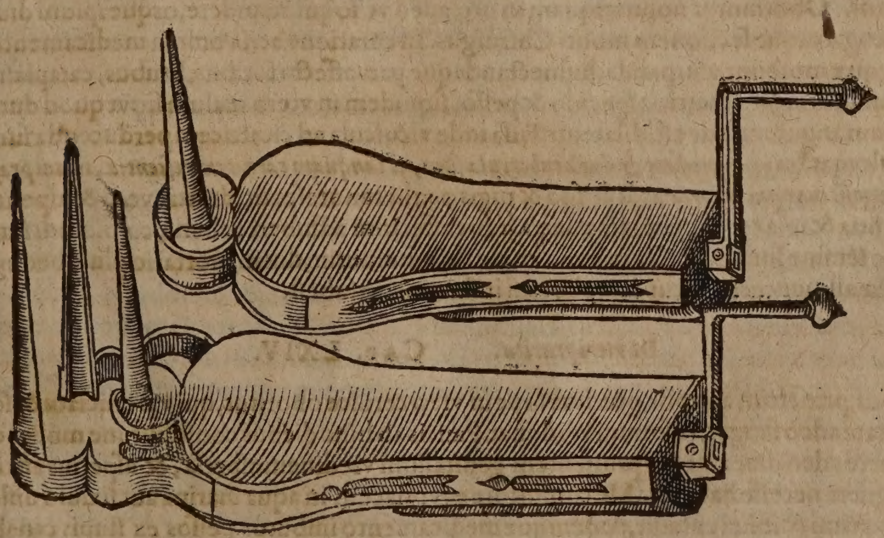
De Verrucarum ceruicis vteri curatione. CAP. LXII.

D QVæ in vteri ceruice succrescunt verrucæ, siquidem minime malignæ sint, filo constringendæ erunt, & exsecandæ. Quæ altius in vtero abditæ delitescent, speculo matricis immisso oculis & digitis venient subiiciendæ.

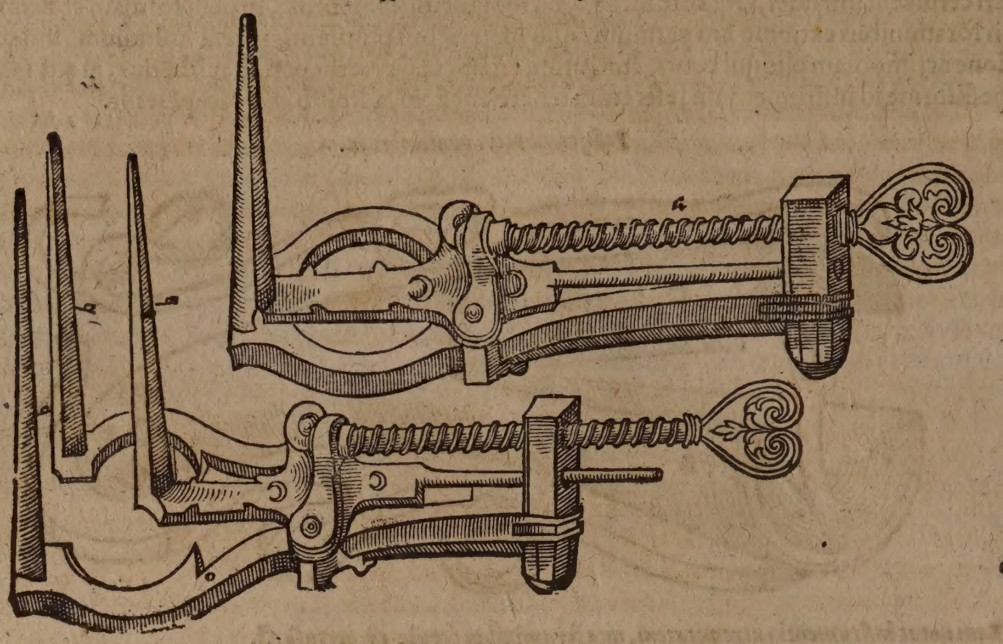
Quæ vteri verrucæ vinciendæ & exsecandæ.

Variæ speculorum matricis imagines.

E

Alia ſpeculorum matricis forma A

B

a. *Monſtrat cochleam, quæ ſpeculum matricis obſerat, reſeratque.*
bbb. *Brachia, quæ octo vel nouem digitos longa eſſe debent.*

Cæterum matricis illa ſpecula magnitudinis erunt debitæ, pro patientis corporis magnitudine. Demittentur, muliere eo ſitu collocata, quo in fœtus ab vtero extractione collocandam eſſe diximus. Vinciendis verrucis conueniet id inſtrumentum, quod in gargareonis relaxatione deſcripſimus. Conſtringentur autem quotidie magis, quoad decidant. Ergo curandarum verrucarum tria erũt velut ſumma capita, vinculum, ſectio, & cauterium. Ne autem repullulent, inſtillabitur oleum de vitriolo, aqua fortis ſeu chryſulca, aut capitelli, ex qua cauteria potentialia concinnamus. C

Curandarũ verrucarũ vteri tria capita.

Aqua efficax conſumendis verrucis.

Quæ ſequitur aqua efficaciſſima eſt, conſumendis & tabefaciendis verrucis. ℞. *aquæ plantag.* ℥ *vj. viridis æris* ʒ *ij. alumi rochæ* ʒ *iij. ſalis commu.* ℥ ß. *vitrioli rom. & ſublimati an.* ʒß. *terantur omnia ſimul, & bulliant.* Aquæ ſtillatitiæ gutta vna aut altera contingatur pars affecta, reliquis intactis Si quod ſubſit vlcus, curabitur, quemadmodum ante dictum eſt. Affirmabat mihi nuper Medicinæ quidam ſtudioſus, ſtercus bubulum additis foliis aut puluere ſabinæ, verrucas vteri tabefacere, ſi calidum imponatur: quod an certum ſit, necne, experientia rerum magiſtra iudex eſto. Certe Cantharides vnguentis exceptæ id præſtant, & quidem vt credere par eſt, efficacius: nam & callos, qui digitis internaſcuntur, exterunt. Expertum habeo verrucas, quæ in manibus ſuccreſcunt, ſanari impoſita portulaca trita, & ſuo ſucco madente: Idem faciunt folia & flores calendulæ.

Vnguenta ad conſumendas verrucas.

De Rhagadibus, & Condylomatibus. CAP. LXIII.

Rhagades quid.

Curatio.

RHagades ſeu fiſſuræ, *fiſſa & oblonga vlcuſcula* ſunt, *cum dolore acerrimo & ardore, ab humoris acris, ſalſi, ſiccantiſque morſu, contractionem ſæpe & conſtrictionem in ano, & ceruice vteri tantam facientia*, vt ſuo orificio vix ſummum digitum admittant, membranularum inſtar, quæ ignibus propius admotæ corrugantur & vibrantur. Oboriuntur nonnunquam in ore, adeo vt loqui, mandere, osque ipſum diducere æger nequeat, cogaturque ſectionem moliri Chirurgus. In curatione acria omnia medicamenta fugienda ſunt, & ea, quæ molliunt vſurpanda, humectandaque pars affecta fotibus, litubus, cataplaſmatibus, emplaſtris, immiſſo ſæpius matricis ſpeculo & peſſo, ſiquidem in vtero malum ſit: vt quod durius & nimis conſtrictum anguſtumque eſt, dilatetur: Fiſſa inde vlcuſcula ad cicatricem perducenda ſunt. D

Cõdylomata quid.
Curatio.

Condylomata *rugoſa quædam & dura tubercula ſunt, ac tanquam carnis excreſcentiæ, in ani præſertim & ceruicis vteri rugoſis marginibus ortæ*: ardore ſuo & rugis oculis innoteſcunt, duritia vero & aſperitate digitis. Refrigerantia & relaxantia remedia contra hunc affectum adhiberi debent, cuiuſmodi ſunt oleum ouorum, & de ſemine lini, ſingulorum enim vnciæ duæ ſumuntur, diu in mortario plumbeo agitantur, & parti affectæ allinuntur: additur camphora, ſi inflammatio ſubeſt.

De vteri pruritu. CAP. LXIV.

E

Pruritus vteri quid.
Hiſtoria.

Cauſa pruritus.

MVlieribus, præſertim annoſis, pruritus ſæpe in vteri ceruice oboritur, qui eas cruciatu & ſcalpendi neceſſitate adeo fatigat, vt ſomnum adimat. Paucis ab hinc diebus conſuluit me mulier quædam hoc mali genere adeo diuexata, vt prurientem genitalium vredinem aſperſa, & aſperius affricta parti fauilla reſtinguere neceſſe haberet. Me conſultore ęgyptiacum in aqua marina aut lixiuio diſſolutum, ſibi ſyringe exprimi & iniici curauit, eodemque medicamento imbutos peſſos ex ſtupis canabini in vterum demitti, & ſanata eſt. Nõ taro ſcrotum & anum, vetulorum præſertim virorum, exercet; hic pruritus, à congeſtione aut affluxu pituitæ ſalſæ, quæ cum in oculos decumbit, importuno ſcalpendi deſiderio

A fiderio illato, multum exhibet negotii. Cum in corporis vniuersum habitum sese hæc materia sparserit, vrentem & prurientem scabiem facit. Diæta refrigerante & humectante, phlebotomia, catharsi humoris salsi, balneo, corniculis cum scarificatu phlebotomo facto, & sequenti totius corporis litu curandū. *Curatio.*

℞ axung. porc. recent. ℔ j. ß. sapo. nigri vel gallici, sal. nitr, assat. tartar. staphys. an. ℥ ij ß. sulph. viui ℥ j. arg. viui ℥ ij. acet. ros. quar. j. incorporentur omnia simul, & fiat linimentum secundum artem quo vtatur, vt dictum est. Vnguentum enulatum cum mercurio magnam quoque vim merito habere creditur ad pruritum consopiendum & scabiem resiccandam. *Vnguentum enulatū vires.*

Sunt qui sequenti vtantur: *℞ alumi. spu. nitr. sulph. viui an. ℥ vj. staphys. ℥ j. dissoluantur omnia in aceto rosat. addendo butyri recentis quantum sufficit, fiat linimentum ad vsum commemoratum.*

De crassi intestini, quæ mulieribus accidit, relaxatione. CAP. LXV.

QVibusdam mulieribus, quæ vehementius in partu enixæ fuerint, crassum intestinum relaxatur, & excidit. Quod morbi genus frequens est pueris, ab humore pituitoso sphincterem ani musculum, *Causa.*
B & duos leuatores madefaciente. Ad curationem lauandum & fouendum ante omnia rectum id intestinum est decocto herbarum calefacientium & resoluentium, vt saluiæ, rorismarini, lauendulæ, thymi & similium: mox etiam rerum adstringentium, vt rosarum, myrtillorum, corticis granatorum, nucum cupressi, & gallarum cum pauco alumine: inde puluisculo conspergendum ex rebus adstringentibus citra morsum, denique restituendum & molliter intrudendum in suum locum. Efficax & singulare putatur in hanc rem remedium, quod paratur ex duodecim limacibus rubris conspersis in olla, salis & aluminis singulorum semuncia, crebroque successu agitatis: his enim tandem mortuis subsidet humor, qui gossipio exceptus deciduo intestino imponitur. *Curatio.* *Remedium efficax.*

Eadem ex causa, laborioso scilicet partu, quibusdam mulieribus ingens in vmbilico tumor oboritur: relaxato enim peritonæo, aut etiam rupto omentum aliquando etiam intestina excidunt: nonnunquam flatus eo se insinuant. Causa, vt iam dixi, est alui nimia distentio, ex graui in vtero gestatione, & multo inter pariendum enixu. Si deuoluta intestina tumorem faciunt, dolor vna cum tumore coniunctus ægrum diuexat, appressuque regredientium intestinorum murmur inauditur. Si omentum, tumor mollis est, & fere indolens, nec compressione rugitum vllum exaudias. Si flatus, laxus quoque & *Differentia & signa.*
C mollis tumor est, sed qui comprimenti digito facile & cum aliquo sono cedat, mox rediturus. Si ingens fuerit tumor, sanari nequit, nisi exciso, vt in herniis dictum est, peritonæo. Vidi Lutetiæ in templorum porticu mendicantes mulieres, quibus ex intestinorum prolapsu tumor id genus insigni crassitie globum æquabat: quibus nihilominus licebit progredi, & omnia sanorum munera exequi: credo quod fæces per tumoris amplitudinem, & delapsi intestini capacitatem, ingressum, egressumque haberent liberum. *Historia.*

De vmbilici relaxati tumore puerili. CAP. LXVI.

NOnnunquam recens natis pueris, oui magnitudine vmbilicus intumescit, quod perperam sectus aut vinctus fuerit, vel quod humores serosi eo confluxerint, vel quod eiulatu ex torminum puerilium doloribus ea pars se amplius æquo dilatauerit, nonnunquam ab vtero eum tumorem cum abscessu coniunctum secum efferunt. Sed abscessum illum nequaquam tentabit aperire Chirurgus. Facta enim apertione intestina prodeunt & effunduntur, quemadmodum in multis, maxime vero in puerulo Domini de Martigues obseruaui. Eiusmodi enim abscessum cum Petrus à Rupe Chirurgus aperuisset, effundentibus mox se per plagam intestinis, mortuo nobili puerulo, parum ab- *Causa.* *Abscessus minime aperiendus.*
D fuit, quin satellitum domesticorum manibus strangularetur. Itaque cum Ioannes Gromontius sculptor, nuper me rogaret, vt tale quid tentarem in filio suo, negaui me facturum, quod ex præsenti illo infortunio satis ad mortem ipsi esset: certe triduo post rupit se abscessus & proruentibus intestinis mortuus est. *Historia.*

De dolore, qui ex dentitione pueris oboritur. CAP. LXVII.

PVeros valde excruciat ex dentibus dolor, cum è vagina velut prorumpere, & ruptis gingiuis prodire appetunt, quod fere sub septimum mensem contingit. Dolorem illum pruritus scalptusq; gingiuarum comitatur, inflammatio, alui fluxus, vnde non raro febris, epilepsia, conuulsio, tandemque mors. Doloris causa est continui gingiuarum à prodituro dente solutio. Signa eius doloris sunt oris puerilis ardor insolitus, lactanti nutrici perceptibilis, gingiuarum & genarum tumor, clamosus præter modum & consuetudinem est puer, digitos ori subinde admouet, affricatque gingiuis quasi scalpticius, multa ipsi stillat saliua. Ei dolori vt medeatur Medicus, nutricem, quasi ipsa febri- *Dentitionis tempus.* *Causa.* *Signa.* *Curatio.*
E citaret, curabit: haud tam frequenter puerum ad suctum & papillam nutrix admittet, sed refrigerium sitienti & ardenti illi comparabit, propinato ex interuallis iulepo Alexandrino, syrupo de limonibus aut granatorum cum aqua cocta: quanquam quæ actu refrigerant, haud temere puer ore continebit, talia enim gingiuis constrictis, proditturis mox dentibus velut remoram iniiciunt: lenientia potius & remollientia conueniunt: quæ scilicet gingiuarum laxam carnem magis ac magis relaxant, & dolorem mitigant. Itaque nutrix oleo amygdalarum dulcium, butyro recenti, melle saccharo, mucagine seminis psilii, aut bismaluæ in aqua parietariæ extractis, iūctos digitos puerilib. gingiuis crebro affricabit.

Scalptus gingiuarum quam vim habeat ad sedandum dentium dolorem.

Valere ad eam rem occulta proprietate putant cerebrum leporinum tostum, elixumve, aut etiam nefrendis. Extrinsecus apponetur cataplasma ex farina hordeacea, lacte, oleo rosato & vitellis ouorum. A Prodest etiam glycyrrhizæ rasæ & contusæ baculus, melle aut syrupo aliquo ex commemoratis illitus, ori gingiuisque crebro affrictu admotus, quemadmodum & crepundium, cui insertus sit dens lupinus: hoc enim scalptu, dolorifico pruritui medentur, & gingiuas rarefaciunt, ac quodammodo atterunt, quo mox expeditius dentes prodeant. Sed non raro fit, vt eiusmodi omnia remedia propter gingiuarũ ex duritie contumaciam, aut naturæ puerilis infirmitatem, nihil proficiant. Itaque in tali casu, antequã lethalia ante dicta symptomata superueniant, suaserim Chirurgo, vt scalpello gingiuas, qua se tumore produnt dentes, aperiat, rupta sic & illis aperta vi & ferro via, vnaq; tensione gingiuarum leni hæmorrhagia citata. Cuius ego remedii periculum secundo & optato successu ipse feci in aliquot ex meis liberis, præsentibus Feureo, Altino, Cortino Medicis, & Guillemeau Chirurgo Regio. Id satius & expeditius est, quam quarundam nutricum naturæ solo instinctu edoctarum more, vnguibus & scalptu gingiuas pueriles laniare & atterere.

Historia.

Duci Niuernensi mortuus est nuper octimestris puer, mortis causam cum anxie vna cum Medicis, qui illi ęgro adfuerant, exquireremus, non aliam inuenimus, quam gingiuarum ex duritie contumaciam maiorem, quam quæ ætati illi conueniret, sic enim prorumpere & viam sibi moliri dentes ipsi per B se non potuerant. Cuius sententiæ id extitit argumentum, quod rescissis scalpello gingiuis, dentes omnes velut in procinctu ad egressum apparuerunt, si tantum illi viuo hoc remedium & auxilium non defuisset.

FINIS LIBRI VIGESIMI TERTII.

C

D

E

DE MON-

A

DE MONSTRIS ET PRODIGIIS.

B *LIBER VIGESIMVS QVARTVS.*

PRÆFATIO.

QVÆCVNQVE contra communem naturę legem & ordinem fiunt, *Monstra nominamus. Sic monstrosum dicimus infantem, qui vnico cum brachio, vel qui biceps in lucem prodierit. Prodigia vero definimus ea,* quæ contra omnem naturæ normam eueniunt, à natura nempe plane aliena & abhorrentia: *quemadmodum si ex muliere Anguis aut Canis nascatur. Prioris generis censentur omnia, quibus deest aliquid, aut abundat, mutatũ, detritũ, munitum, læsum, aut suo loco minime positũ, eorum, quæ secundum naturam in esse debent, & solent. Gignuntur .n. nonnulla interdum pluribus, quã iustum sit digitis, alia vno tantũ: alia fissis, qui cohærentes esse debent: alia cohærentibus, cũ diuisos esse natura voluerit; nonnulla etiam duplici genitali, altero maris, altero fœminæ nascuntur. Iam & cornu gerens in crure capra Aristoteli conspecta est: sed corde carẽs animal nullum vnquam ortũ est: at liene carens, duplicẽ habens lienem, & altero vacans rene visum est. Iecore etiã carens totũ nullum notatum est, quanquam quod non totũ haberet, iã patuit. Felle itẽ priuata prodierunt, cum sua natura habere deberent. Iam locis etiam permutatis iecur latere sinistro, lien dextro contineri visus est. Mulieres etiam quædam haud peruia vulua & perforata, obstaculo membranaceo, quod Hymen vocant, opposito, & homines ano, auribus, naribus, & cæteris meatibus haud apertis nascuntur, & pro monstrosis aberrante à scopo suo natura, habentur. Sed ea demum monstra infaustum aliquid monstrare putant, quæ valde à sua natura discesserunt.*

Monstrum quid. Prodigium quid. Lib. de gen. anim, ca. 4.

C

De causis Monstrorum, ac primum de Monstris, quæ ad Dei gloriam & ad vlciscenda hominum scelera apparent.

CAP. I.

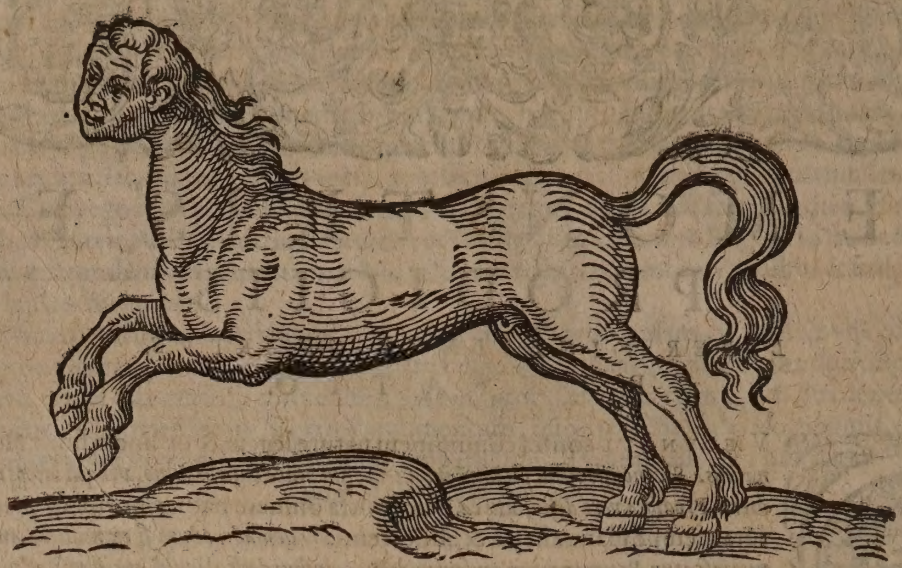
MOnstrorum plures numerantur causæ. Prima est Dei gloria, vt scilicet restitutis his, quæ præter naturã sunt, eius magna vis innotescat hominibus nescientibus eã. Sic enim discipulis Domini quærentibus, quid vel ille, cui cæco nato visum ipse dederat, vel parentes eius peccassent: Respondit Christus, nec cæcum, nec cæci illius parentes tantum in se errorem admisisse, sed hoc tantum contigisse, vt Dei gloria & maiestas illo miraculo & tantis operibus diuulgaretur.

D

Altera, vt Deus hominum scelera vel vlciscatur, vel mox futuræ vltionis signa præmonstret. Quia enim sine modo, sine lege, vel vago, vel nefando concubitu, vel quo tempore Dei & Ecclesiæ mandato abstinere decet, miscent se parentes, ideo nefanda sæpe, horrenda & à naturæ comunis regula deuia nascuntur. Sic enim apud Esdram Prophetam legimus, quod mulieres, quæ fluentibus mensibus viris se miscuerint, monstra parient.

Anno Domini *1254*. Veronæ equa pullum equinum peperit, cætera quidem equum, sed humana plane facie. Paulo post bellum inter Tuscos & Pisanos exarsit, quo vniuersa fere Italia conflagrauit. Eius monstri effigiem hic ideo appingere placuit.

Equini pulli facie plane humana effigies. A

B

Quo fere tempore Iulius secundus Pontifex maxim. vniuersam Italiam, maximamque adeo orbis Christiani partem in Ludouicum XII. Gallorum Regem concitauit, ex quo ad Rauennam Paschatis die, anno Domini 1512. consecutum est prælium illud longe grauissimum quo Pontificius exercitus concidit, Rauennæ monstrum natum est, cornu in summo capite gerens, duabus alis instructum, vnico pede rapacium auium pedibus simillimo, & in genu oculato nixum; duplici genitali maris & fœminæ præditum: cætera homo, vt subiecta imagine intueri licet.

Monstri Rauennatis effigies. C

3. Tertia causa est seminis copia maior, & materia exundãs.
4.5. Quarta eadem parcior & deficiens. Quinta imaginationis vis
6.7. & efficacia. Sexta vteri angustia. Septima indecens grauidæ si-
8. sus, & partium corporis positio. Octaua casus, lapsus, ictus, præ-
9. tertim vero ad grauidæ aluum inflicti. Nona hæreditarij mor-
10. bi, seu ex alio quouis euentu affectus. Decima seminum con-
11. fusio & commixtio. Vndecima dæmonum ars & vaframentum.

Sunt præterea quædam, quæ, quia ortum vel essentiam admirationis plenam habent, vel mendicantium arte subdola prodigij quandam speciem assumunt; pro monstrosis censentur, ideo de illis etiam in hac de Monstris commentatione breuiter & ordine dicemus. D

De monstris ex seminis vberiore copia causam habentibus.

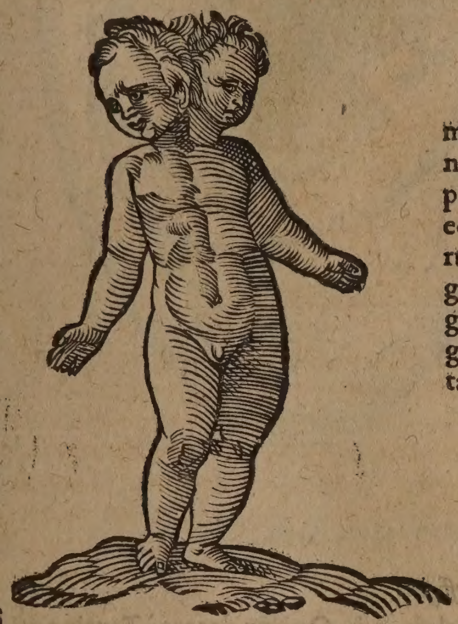
Cap. II.

EXpositis duabus prioribus monstrorum causis, & iis quidem finalibus, ad eas nunc veniendum, quæ materiales, corporeæ & efficientes sunt, initio ab ea ducto, quam materiæ seminalis vberiorem copiam dicimus. Philosophorum, qui de Monstris scripserunt, sententia est, quod si quando animal sua maxime natura vniparum, cuiusmodi homo est, plus materiæ seminalis in coitu excreuerit, quam necesse sit, ad vnius animalis generationem, fieri non posse, vt ex eo toto vnum animal gignatur: itaque inde vel geminos, vel plures fœtus nasci. Quo fit, vt hæc portenta potius iudicentur, quoniam præter solitum, & quod magna ex parte agatur, proueniunt. Partium vero superfluarum eandem esse causam, quæ geminorum & multiparæ præter solitum generationis: ex copiosioris enim seminis effusione, quam pro partis natura requiritur, fieri: vt ipsa vel magnitudine, vel numero auctior existat. Sic narrat Augustinus, suo tempore natum in Oriente infantem, qui à ventre sursum duplicia omnia membra habebat, deorsum vero simplicia. Duo namque habuisse capita, quatuor oculos, pectus duplex, E

Lib. 4. de gene. anim. ca. 4.

A plex, manus quatuor: cætera reliquorum infantium similem extitisse, & aliquandiu vixisse. Narrant, Cœlio Rhodigino visa fuisse duo in Italia monstra, marem vnum, fœminam alterum, corporibus per omnia pulchre & concinne compositis, nisi quod capite essent duplici: ac marem quidem paucis ab ortu diebus interiisse: fœminam vero, cuius hic appictam effigiem cernis, quinque & viginti annos vixisse: quod à monstrorum communi conditione abhorret: fere enim fit, vt breuis admodum vitæ sint, quod vt inuita natura nascuntur, sic & viuant. Adde, quod sibi admodum displiceant, quod reliquis mortalibus ludibrio sint, itaque vitam sibi acerbam putant. *Monstra nõ esse longæua.*

Virginis bicipitis effigies.

B

Est vero notatu dignissimum, quod de hoc monstro fœmina narrat Lycosthenes: dempta enim capitis geminatione, à natura velut ad amussim membrorum omnium venustate & perfectione contextum erat. Duo illa capita idem habebant edendi & bibendi, idem dormiendi, idem loquendi, idem rerum omnium desiderium, ostiatim victum quæritabant: benigneque omnes porrigebant. Tandem tamen Bauaria illud exigere visum est: quod frequenti sui conspectione, mota fortiter grauidarum imaginatione, similem fœtibus in vtero deformitatis impressionem affingere posset.

C

Virginum dorso cohærentium effigies.

D

Anno Domini 1475. Verone in Italia natæ produntur duæ virgunculæ sibi dorso ab imis humeris ad nates vsque arctissime cohærentes. Monstri nouitas pauperes parentes impulit, vt id per omnia Italiæ oppida ad corrogandam ex accurrẽte ad spectaculum vndique multitudine pecuniam circumferrent.

E

A

Viri, ex cuius alvo alter velut consitus homo pendebat, effigies.

Anno Domini 1530. visus est vir Lutetiæ, ex cuius aluo alter velut consitus homo pendebat, membris omnibus, capite excepto absolutus. Vir ille quadragenarius erat, insertumque illum & velut prodeuntem ex sese hominem tanta omnium admiratione vlnis suis gestabat, vt certatim ad spectaculum accurrerent.

C

Cornuti & capitiati monstri effigies.

Apud Subalpinos in Quiero decem à Taurino miliaribus posito oppidulo anno Domini 1578. die 17. Ianuarij ad octauam horam vespertinam honesta matrona fœtum peperit, cornua quinque sibi aduersa & arietinis similia capite gerentem: cui præterea à summa fronte ad occiput in dorsum fere totum, prælongum carneum frustum pendebat, capitij muliebris instar habens. Circum collum vero alia caro duplex aduoluebatur, tãquam colare subuculæ. Extrema vtriusque manus digitorum vncos rapaciũ auium referebant, genua tanquam in poplitibus erant. Crus dextrum, pesque item dexter rubro colore præfulgebant. Reliquum corpus bætico erat colore, magno cum clamore in lucem prodiisse dicitur, quo sic consternatæ obstetrices, & reliquæ mulieres clinicæ fuerunt, vt è vestigio in fugam se ab ædibus puerperæ dederunt. De eo monstro cum Subalpinorum princeps resciuisset, iussit id ad se adduci, nec dici potest, quam varia fuerint tum aulicorum de ipso iudicia.

D

E

Monstri

Monſtri ouo excluſi effigies.

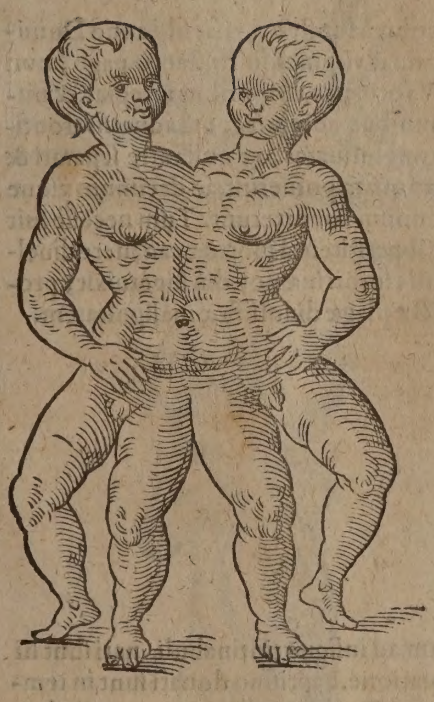

Quod hic appictum cernitur monſtrum, medio intimoque in ouo compertum eſt, facie quidem humana, ſed capillitio colubris vndiq; horrente: mentum ipſi tribus aliis colubris vibratis velut barba germinabat. Conſpectum primum eſt Auguſtodini in ædibus Bancheronis cauſidici, dum ancilla oua multa frangeret butyro incoquenda. Oui illius albumen feli exhibitum, repentinam mortem intulit. Id demũ monſtrum in manus Baronis Senecij cum veniſſet, ad Carolum nonum Regem Metis agentem perlatum eſt.

B

Monſtroſi infantis geminum caput, bina brachia, & quaterna crura habentis effigies.

C

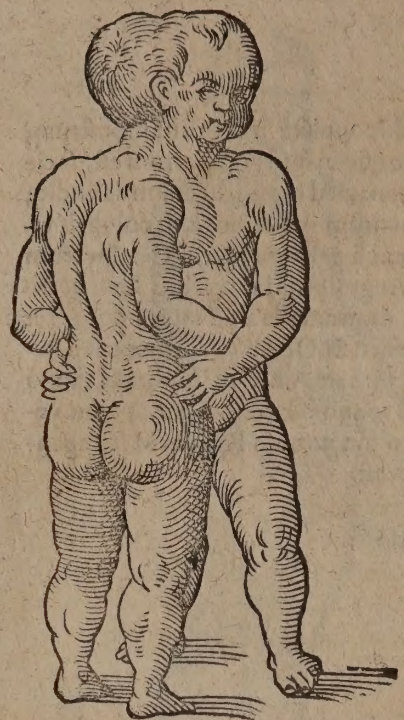
Anno domini 1546. mulier Lutetiæ ſexto grauiditatis menſe, fœtum peperit geminum caput, bina brachia, & quaterna crura habentem. Eius mortui cadauer cum diſſecuiſſem vnicum cor reperi: ex quo ſcire licet, vnicum eum infantem extitiſſe. Nam illud ex Ariſtotele ſciẽdum eſt, vnumne an plura ſint per coagmentationem, quod monſtrificum prodit animal, iudicandum eſſe ex principij ratione. Nam ſi corpus eiuſmodi eſt, quod vnum cor habeat, vnum animal eſt: quod duo, animal item duplex coalitum propter conceptuum coniunctionem.

In problem. Vnde ſcire licet, quæ corporibus multiplicia videntur, vnum animal ſint, an plura.

D

E

Gemellorum vnico capite coniunctorum effigies.

Anno domini 1569. Turonensis quædam mulier gemellos peperit, vnico capite coniunctos, & se mutuo complectentes. Horum ad me sceleton misit Renatus Ciretus tota Turonensi regione famatissimus.

B

Gemellarum virginum aduersis frontibus cohærentium effigies.

C

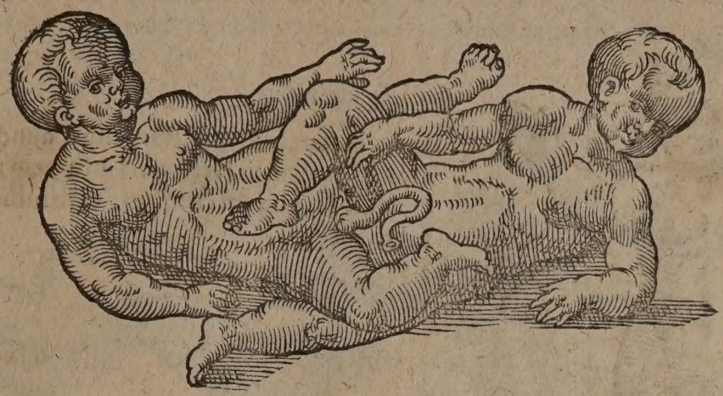
Scribit Munsterus, visas sibi anno Domini 1495. duas virgines in Bristanto pago, non longe à Vvormacia, corporibus integras, & numeris omnibus absolutas, sed aduersis frontibus sic conglutinatas, vt nulla arte separari & distrahi vnquam potuerint, ad decimum vsque ab ortu annum conuixerunt. Tum necesse fuit viuam & superstitem à mortuæ cadauere diuellere: sed illa sorori suæ non diu superuixit, propter inflictæ plagæ diuulsificæ malignitatem.

D

Anno Domini 1570. 20. Iulij, Lutetiæ in vico Grauillierorum, ad insigne tintinabuli, nati sunt hi duo infantes sexu distincti, qua cernitis partium corporis configuratione. Baptismo donati sunt in templo S. Nicolai de Campis, & Ludouici & Ludouicæ nomine insigniti. Pater latomis operam præbebat, ei Petrus Germanus nomen erat. Agnomen Paruus Deus: matri vero Mathea Petronilla.

E

Infantum gemellorum Lutetiæ nuper natorum effi.

B

Virguncularum anterioribus cohærentium effigies.

Anno Domini 1572. in Ponte Sæo ad Andes oppidulo, prodierunt in lucem, decimo die Iulij gemellæ fœminę, cætera membris omnibus perfectæ, nisi quod alterutrius manus sinistra quatuor tantum digitis distincta erat. Cohærebāt autem anterioribus partibus, nempe à mento ad vmbilicum vsque, qui ipsis vnicus vt & cor vnū erat; hepar vero in lobos quatuor diuisum. Vixere semihoram, & regenerationis lauacro insignitæ fuere.

C

Bicipitis & quadrimestri magnitudine cum primum natus est, infantis effigies.

D

Refert Cœlius Rhodiginus, in pātrij soli vico, cui Sarzanò nomen est, flagrante intestinis discordiis Italia, editum inusitatæ magnitudinis monstrum. Infantem enim extitisse bicipitem, quadrimestri magnitudine, membris omnibus cū proceritate responsum habentibus & amussitatis, vtrumque inter caput, quod similitudinis erat indiscretæ, ex collimitio humerorum tertia surrigebatur manus, sed quæ aures longitudine non excederet, nec integra visceretur omnino. Apparuit 5. Idus Martias anno 1514.

E

 A

Infantis quaternis cruribus & brachiis effigies.

Refert Iouianus Pontanus, anno Domini 1529. die 9. Ianuarij, visum in Germania infantem masculum, quaternis brachiis & totidem cruribus, vt in subiecta imagine intueri licet.

B

Viri, cui ex medio ventre alterum caput applicitum prominebat, effigies.

C

Quo anno Franciscus primus Gallorum Rex fœdus cum Heluetiis iniuit, natum est in Germania monstrum, cuius è medio ventre caput insigne extabat, ad virilem ætatem peruenit, nec secus, quam verum & summum monstri illius caput, hoc monstrificum & tanquam applicitum nutriebatur.

D

Gemellorum monstrosorum vnico sexu insignitorum, effigies.

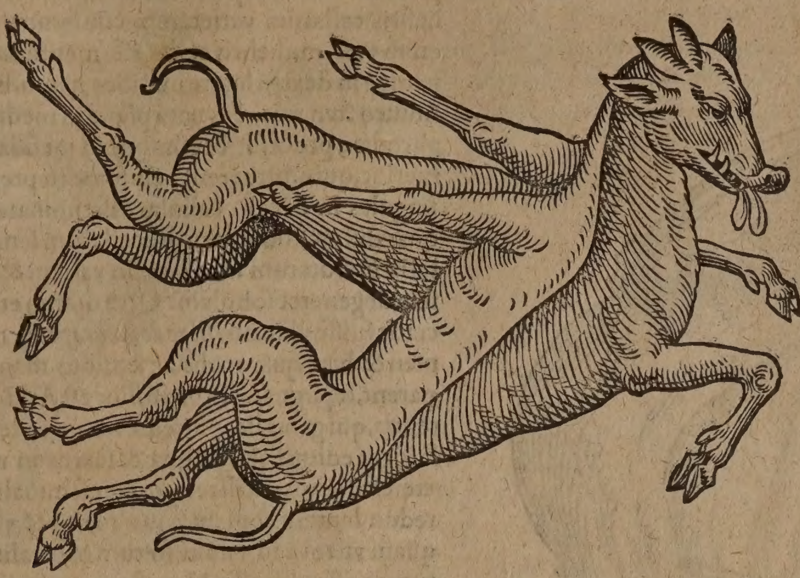

E

Anno

A Anno Domini 1572. vltima Februarij in Viabani Parœcia, via, qua Carnutum Lutetia itur, in pagulo, cui Paruarum Bordarum nomen est, Cypriana Giranda Iacobi Mercatoris agricolæ vxor, peperit hoc quod in antecedenti imagine vides monstrum, quod in subsequentem vsque dominicum diem vixit, vnico sexu fœmineo insignitum.

Nefrendis monstrosi effigies.

Anno Domini 1572. postera à Paschate die, Metis in Lotharingia, in hospitio, cui sancti Spiritus C imago pro insigni est, sus nefrendem peperit octonis cruribus, quaternis auribus, & capite canino præditum. Posteriora corporum à ventre deorsum tanquam gemellorum distincta erant, anteriora sursum vnita, duas in ore linguas habebat cum dentibus quaternis in superioris maxillæ totidemque in inferioribus lateribus. Haud satis expressa erat sexus distinctio, ita vt masne, an fœmina id monstrum esset, dignoscere nemo posset. Vnica enim sub cauda rima: singula quæque corporum posteriora fissa & aperta erant, eius, vt hic appicta est, monstri effigiem misit ad me Borgesius Medicus Metensis clarissimus.

De mulieribus multiparis. CAP. III.

MVlier vniparum vt plurimum natura animal est. Sunt tamen quædam, quæ gemellos: quædam etiam, quæ ternos, quaternos, quinos, senos & his etiam plures fœtus vno partu in lucem edunt. Multiplicis partus causam seminalis materiæ copiam esse putat Empedocles. Stoici eam in varias vteri velut cellulas conferunt: in has enim varie distracto semine, fissoque conceptu plures gigni fœtus, haud secus, quam in fluuiis aqua cautibus allisa vertigines geminantur. At id opinari nihil rationis est, inquit Aristoteles in mulierum enim genere ista brutorum, vt canum & suum vteri in cellas discriminatio locum non habet. Harum namque vterus vnica cauitate præditus est, duos sinus ex se promente, dextrum & sinistrum, nullo intercurrente corpore, nisi forte quadam linea discretos. Sæpe vero eodem in vteri sinu gemini consistunt. Aristotelis sententia est, haud plures quinque fœtibus mulierem parere posse. Quinos fœtus vno partu edidit Augusti Cæsaris ancilla, breui mox cum prole mortua. Anno Domini 1554. Bernæ apud Heluetios, vxor Ioannis Gelingeri Doctoris, quinos pariter fœtus vno partu edidit, tres mares & duas fœminas. Asserit Albucasis, extitisse mulierem septenis vno partu fœtibus matrem: aliam vero, quamuis extrinsecus illata abortire cogebat, quindecim, membris omnibus integre descriptos fœtus edidisse. Extare scribit Plinius in monumentis Medicorum, vno partu duodecim puerperia eiecta: compertum quoque aliam in Peloponeso, quæ quinos quater enixa sit, maioremque partem ex eius vixisse partu. Proditum à D. Dalechampio est, Bonauenturam Sauelli nobilis Senensis mancipium vno partu septenos edidisse fœtus, quorum quatuor baptismo donati fuerint. Nostra ætate inter Sartã & Mænum in parœcia Sigillorum ad Cambellayum familia est & domus nobilis, dicta Maldemera, Domini Maldemeræ vxor, primo, quo nupsit, anno, gemellos peperit. Secundo ternos: Tertio quater- E nos: Quarto quinos: Quinto senos fœtus, ex eoque partu mortua est. Ex senis his vnus adhuc superstes viuit Maldemeræ dominus. Beauforti in valle in Andium agro, iuuencula mulier, filia Macei Cannerij vnum fœtum iusto partu cum edidisset, decimo post die alterum enixa est, qui nisi vi aluulsus ab vtero edi non potuit, matrique lethifer extitit. Martinus Cromerus scribit in Cracouiensi agro Margaretam nobili & antiqua familia ortam mulierem, Virboslai Comitis vxorem, vno peperisse partu sex & triginta viuos fœtus, 20. die Ianuarij anno Domini, 1296. Scribit Franciscus Picus Mirandula, Dorotheam Italam gemino partu viginti liberos peperisse. Primo quidem nouem, altero autem vndecim: adeo vero grauidam extitisse, vt aluum, quæ in genua procumbebat, lata & magna fascia ex ceruicibus nodata fulcire cogeretur, vt subiecta imagine licet intueri.

Causa multiplicis partus.

4. de general. animal. cap. 4.

Vterum muliebrem nullis cellus distingui.

Lib. 7. ca. 11.

Cap. 3.

Cap. 74. Chirurgiæ.

Lib 9. histor. Polonicæ.

Dorotheæ multiplici sobole grauidæ effigies.

Iterum & hic coarguendi sunt, qui multiplicis sobolis vno partu editæ causam in vteri muliebris cellarum varietatem conferunt. Septem enim vteri muliebris cellas esse mentiuntur. Tres nempe in dextro latere maribus gerendis, tres in sinistro fœminis, & vnam plane in medio hermaphroditis processit & eousque id mendacium, vt fuerint, qui adstruerent, eiusmodi septem cellarũ singulas in decem cellulas discriminatas esse, in quas distractum semen procellarum seminali materia imbutarum varietate, in variam & numerosam degeneret sobolem. Quæ opinio etsi Hippocratis fuisse videatur *libro de natura pueri*, rationi tamen & his, quæ oculis ac sensibus manifeste apparent, repugnat. Probabilior est Aristotelis sententia, qui gemellas pluresue fœtus eadem ex causa gigni edique ait, ex qua & sextus in manu succrescit digitus, scilicet propter seminalis materiæ redundantem copiam, quæ maior & vberior est, quam vt tota in vnum fœtum naturaliter constitutum assumi possit. Nam si tota in vnum cogatur vnum quidem fœtum edet, sed partibus in magnitudine, vel multitudine auctioribus: si vero veluti findatur in plures distracta partes, plures fœtus edet. B

Lib. 4. de gener. anim. cap. 4.

C

De Hermaphroditis seu Androginis. CAP. IV.

Ratio nominis. *Ratio generationis androginorũ.* *Hermaphroditorum differentia.*

Agendum & hic quoque de Hermaphroditis seu Androginis, quoniam à seminalis materiæ vbertate, monstrosi hi fœtus etiam causam suæ generationis & conformationis obtinent. Ita vocantur, *qui vtroque gignuntur sexu:* matre scilicet tantum seminalis materiæ, quantum vir effundente. Hinc enim fit, vt dum formatrix facultas, quæ simile semper sibi aliquid fingere conatur, in vtramque materiam paribus ferme viribus incumbit, faciat, vt in eodem corpore vterque visatur sexus. Quanquam sunt, qui hermaphroditorum quatuor constituunt differentias. Prima est hermaphroditus mas: qui scilicet virilem sexum perfectum & potentem habet, in perinæo autem excisam tantum in vuluæ formam rimam, minime tamen peruiam, vt à qua nihil neque vrinarij, neque seminalis humoris prodeat. Secunda est hermaphroditus fœmina: quæ scilicet præter vuluam naturaliter constitutam, seminali nempe & menstruo fluxu manantem, supra ad os pectinis membri virilis carneam & cutaceam quandam similitudinem habet arrectionis & profusionis seminis impotentem, scroto & testibus carentem. Tertia est eorum Hermaphroditorum, qui etsi vtriusque sexus expressam habeant imaginem, sæpius aduerso sibi situ respondentem, inefficacem tamen ad generationem & seminis profusionem experiuntur, alterutra ad mictionem tantum conferente. Quarta eorum, qui vtroque sexu valent, marisque & fœminæ munera potenter obeunt, quod vtriusque genitalia omnibus numeris ad generationem necessariis completa & perfecta, imo mammam dextram mari, sinistram fœminæ similem habeant. Hos leges sexum, quo vti & in quo manere ac viuere velint, eligere iubent, capitali pœna addita, si ab electo semel sexu discessisse deprehendantur, quidam enim vtroque abusi creduntur, & promiscue cum viris & fœminis voluptuati. Signa sunt, quibus virilisne, an fœminei sexus potentes sint androgini, an vero vtriusque impotentes, dignoscere Medici valent. D

Mirum hermaphroditos esse, qui vtroque sexu valeant.

Quibus signis scire liceat, hermaphroditum huius aut illius sexus esse potentem aut vtriusq; impotentẽ.

Apparent hæc in genitalibus præsertim, & facie. Nam si vulua sic ad amussim omnibus suis dimensionibus exacta, & peruia sit, vt virile membrum admittere possit, si menses illac profluant, si promissi sint & tenues ac molles capilli, si denique ad illam totius corporis effœminati mollitiem, animi quoque fracti & timidi parem conditionem additam habeant, fœminei sexus potentiores, & plane fœminæ iudicantur. E

At si pilis obsitum perinæum & anum habent, quæ fere loca muliebribus glabra sunt, si penem conuenienti magnitudine compositum habent, si valide & alacriter arrigentem, si semine manantem, virilis sexus potentiores & plane viri pronunciantur.

Si par sit vtriusque genitalis in figura, mole, & efficacia conformatio, vtriusque sexus potens, hermaphroditus censetur.

Quan-

A *Hermaphroditi vtroque sexu donati effigies.*

Quanquam Aristotelis sententia, hi quibus gemina habere genitalia accidit, alterum maris, alterum fœminæ, iis semper alterum ratum, alterum irritum redditur, cum per alimentum subinde delitescat, quoniam præter naturam est: agnatum est enim modo abscessus. Nam abscessus assumunt aliquid nutrimenti, quamuis post geniti sint & præter naturam.

B

Gemellorum dorsibus cohærentium & hermaphroditorum effigies.

C

Anno Domini 1486. ad **Heidelbergam** in agri Palatini pago, Roibachio gemelli duo nati sunt dorsibus cohærentes, & hermaphroditi ambo.

D

Herma-

Hermaphroditi quaternis pedibus & manibus instructi effigies. A

Quo die Veneti & Genuenses fœdus inierunt, natum est in Italia monstrum quaternis brachiis & pedibus, vnico vero capite præditum. Id sacra baptismatis aqua lustratum aliquandiu post vixit: Iacobus Ruefius Chirurgus Heluetius sibi simile visum narrat, sed quod maris & fœminæ insuper genitalia haberet, hic ideo appictum. B

De sexus mutatione. CAP. V.

NArrat Amatus Lusitanus in Esgucina pago, extitisse virginem Maria Pateca dictam, cui sub pubertatis tempus mensium loco prodiit membrum virile, intro ante latens & abditum, sicque ex fœmina marem euasisse, adeoque vestitu virili, misso virgineo, indutum, & mutato nomine Emanuel dictum Hic cum ex multis in India & magnis negotiis ac commerciis multas & ingentes opes comparasset, in patriam regressus nupsit. Sed liberos ne aliquando genuerit, nihil certi se habere, Lusitanus ait, illud sibi C constare imberbem perpetuo mansisse.

Historia. Antonius Loqueneus Indictionum ad S. Quintini apud Veromanduos fanum Regius quæstor, nuper affirmauit mihi, vidisse se virum Rhemis in hospitio, cui Cygnus pro insigni est, anno Domini 1560. qui pro fœmina ad annum vsque ætatis decimumquartum habitus fuerat. Tum enim contigisse, vt cum ludibundus cum ancilla, cui eodem in lecto accubabat, lasciuiret, virilia ipsi huc vsque implicita se explicarent & erumperent. Quod cum parentes resciuissent, interueniente ecclesiastica potestate, ipsum nomine mutato Ioannem pro Ioanna nominarunt, & virili habitu induerunt.

Superioribus annis cum essem in Caroli noni Regis comitatu, in Vitriaco Francico ostensus est mihi vir Germanus Garnierus, quibusdam Germanus Maria dictus, quod olim fœmina, Maria vocaretur, statura mediocri, quadrato corporis habitu, barba densa & rufa. Is ad quintum vsque & decimum ætatis annum pro virgine habitus fuerat, quod virilitatis in eius corpore nulla vestigia apparerent, & quod fœmineo vestitu indutus inter fœminas muliebria obeundo assidue versaretur. Decimo quinto igitur ætatis anno, dum in agris porcos suæ curæ demandatos, & in messem irruentes acrius persequeretur, fossam obuiam magno impetu transiliuit: quo factum est, vt ruptis velut inuolucris & vinculis, D abdita virilia derepente & haud sine dolore emergerent. In casam regressus apud matrem eiulans conquestus est, sibi ab aluo intestina prosilire. Quo spectaculo attonita mater Medicis, Chirurgisque in cōsilium adhibitis, audit eum in virum euasisse. Itaque re tota ad Cardinalem Lenuncurium Episcopum delata, conuocata concione viri nomen habitumque recepit.

Lib. 7. ca. 4. Narrat Plinius Cassini puerum factum ex virgine sub parentibus, iussuque Aruspicum deportatum in insulam desertam, quod eiusmodi monstra semper monstri aliquid alere & portendere putarent. Certe fœminis tot & similes partes latent in intima aluo, quot & quales viris foris prominulæ visuntur. Calor tantum vegetus & alacris deesse videtur, qui quod abditum intus est, propellat foras. Ergo ætatis progressu calore aucto, & deuicta pueritiæ humiditate regnante, ac clara iam incendia dante, non est impossibile, virilia, quæ huc vsque ignaua, per caloris inertiam latuerant, protrudi: si præsertim ad illum caloris velut emicantis vigorem, corporis totius vehemens aliqua concussio & iactatio accesserit. Ex his igitur, & experimentia & ratione constare arbitror, homines ex fœminis mutari in mares, non esse fabulosum. At ex maribus, qui in fœminas degenerauerint, nusquam in historia reperias. Natura enim tendit semper progressusque facit ab imperfectis ad perfecta, nunquam contra turpi relapsu à perfectis ad imperfecta refertur. E

Fœminarū in mares mutatio ratione adstruitur.

Cur mares nunquam in fœminas mutentur.

De monstris ex seminalis materiæ defectu causam habentibus.

CAP. VI.

SI quid contra seminali materiæ ad institutam fœtus aut fœtuum conformationem in quantitate deest, vnum aliquod, pluraue membra deficient, vel certe breuiora, omninoque detrita erunt. Hinc est, quod natura gemellos parante, nascitur haud raro fœtus [illegible] biceps, sed vno brachio præditus, vel certe omnino omnibus artubus mancus.

A *Monstrosi infantis ex materiæ seminalis inopia effigies.*

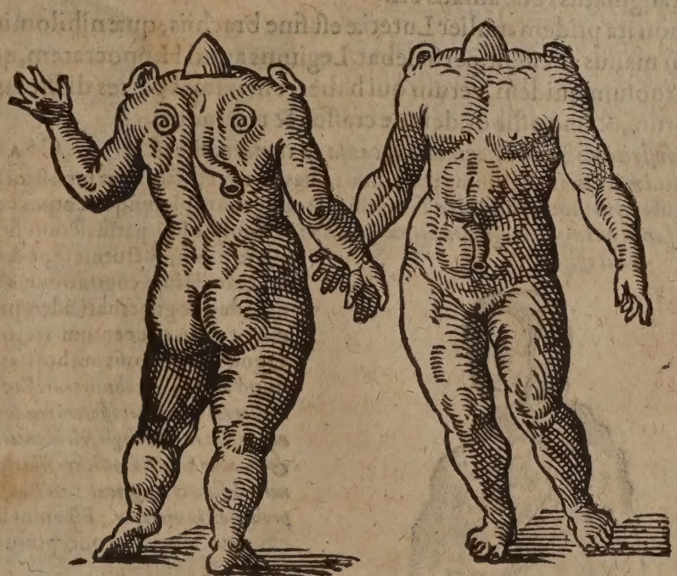

Anno Domini 1573. vidi Lutetiæ ad diui Andreæ ædem, puerum nouem annos natum Parpanilla pago sex à Guisio oppido milliaribus, Petro Renardo & matre Marqueta genitum. Huic tantum duo digiti in dextra manu erāt, brachium haud inuenuste à summo humero ad cubitum vsque deformatum erat: at inde ad extremos duos digitos valde deforme visebatur: cruribus carebat, quanquam à nate dextra, pedis imperfecta quædam velut figura quatuor tanquam digitis distincta proferre se videbatur, à sinistræ vero natis medio, duo digiti prosiliebant, quorum vnus genitali virili haud erat absimilis, vt in ista imagine licet intueri.

B

Anno Domini 1562. calendis Nouembris, Villæ-francæ in Vasconia, natum est quod appictum hic vides, monstrum, fœmina Acephalon, cuius imaginem à Fontano Agenensi Medico, qui se id vidisse sanctè affirmabat, acceptam, mihi hanc de monstris commentationem paranti obtulit Ioannes Altinus doctor Medicus. C

Monstrosæ & sine capite fœminæ anterior posteriorque effigies.

D

 A

Monſtri bicipitis & duo crura at vnum brachium habentis effigies.

N. B. Figura tertia bicipitis infantis, quæ ex errore typographi fol. 547. fuit poſita, huc pertinet & quemadmodum hæc præſens eo.

Viri ſine brachiis omnia, quæ manibus fieri ſolent obeuntis, effigies.

B

Paucis abhinc annis viſus eſt Lutetiæ vir quadragenarius quadrato corpore, qui etſi brachiis careret, omnia tamen, quæ manibus perfici ſolent munia, haud infœliciter obibat. Humeri.n. trunco, & capite, colloq; vibrato, ſecurim in palū oppoſitū tam certo & valido ictu, quā manu quiuis alius vir, eiaculabatur, aurigæ flagellū tanta vi diſtringebat, vt aere validius percuſſo reſonaret. C Cæterum pedibus edebat, bibebat, chartis luſoriis & talis colludebat. Tandem latro & ſicarius deprehenſus, ex cruce ſtrangulatus rotæ affixus eſt.

Sect. 2. lib. 2. epid.

Viſa etiam non ita pridem mulier Lutetiæ eſt ſine brachiis, quæ nihilominus ſecabat, ſuebat, & pleraque alia, quaſi manus adeſſent, perficiebat. Legimus apud Hippocratem, quod Antigenis vxor peperit puerum carnoſum quidem, verum qui haberet maximas partes diſcretas, magnitudine vero eſſet quatuor digitorum, & ſine oſſibus, deinde craſſus & rotundus.

De monſtris, quibus ab imaginatione cauſa & conformatio eſt. CAP. VII.

Imaginationis vis in corpora & humores.

VEteres omnia naturæ arcana ſolertiſſime perſcrutati, alias etiam cauſas ortus monſtrorum animaduerterunt. Nam cum imaginationis vires tantas in nobis eſſe intelligerent, vt etiam plerunque corpus cogitantis immutarent, facile quoque ſibi perſuaſerunt firma & obſtinata vel parentū gignentium, nocturnis ſæpe & fallacibus ſpectris deluſorū, vel grauidarum cogitatione, vim eam, quæ fœtum conformat, duci & gubernari, adeoque pertinaciter conceptā animo, rem in conceptum vtero fœtum vim ſuam conferre. D

Cap. 30.

Quod ipſum Moſis authoritate pleriq; confirmari putant, quod narret, *Iacobum conceſſam à ſocro Laban ouium partem, meliorem & numeroſiorem reddidiſſe, demerſis in alucos, ad quos aquatum ibant, virgis, viridantis corticis parte exempta lineatis, & ex albo ac viridi pulchre variegatis, quo maxime tempore veneris deſiderio turgerent: vt hauſta ſub ipſum conceptum imago, proli mox inureretur.* Eſt enim hæc imaginationis in fœtum efficacia, vt rerum conceptarum notas, & tanquam characteres ipſi apprimat.

Virginis quæ piloſa & infantis qui niger imaginationis parentum vi euaſit effigies.

Proditum ab Heliodoro legimus, Perſinam Æthiopiæ Reginam ex Hiduſte marito pariter Æthiope, filiam ſuſcepiſſe albo colore inſignem, quod cum in viri amplexibus, ex quibus grauida euaſit, eſſet, fixis oculis intentoque animo, in oppoſitam pulchræ Andromedæ imaginem ſe conuertiſſet. Teſtatur Damaſcenus, viſam ſibi puellam vrſi inſtar villoſam, quæ non aliunde eam deformitatem contraxiſſet quam ex eo, quod mater in ipſo excepti & concepti ſeminis articulo, in D. Ioannis Camelina, vt ſolet, pelle tecti imaginem, ex lecti oppoſitis fulcris pendentem, acrius intuita eſſet. Narrant Hippocratem hac cauſarū explicatione, principem quandam mulierem, quæ alba ex marito pariter albo prolem Æthiopis inſtar nigram ob id ſuſceperat, quod concumbens, oculis obuerſantem Æthiopis imaginem fortiter & aſſidue animo comprehendiſſet, adulterii ſuſpicione explicuiſſe. E

Monſtri

A

Monstri pedibus manibusque bubulis & aliis membris valde horrendi, effigies.

Sunt, qui putent infante in vtero formato, quod ad summum intra duos & quadraginta à conceptu dies fit, nihil iam periculi ipsi à materna imaginatione, vt nec à paterno effuso in vterum semine imminere: quod cum typosim perfectam adeptus sit nullis iam rerum extrinsecus appellentium formis conturbari possit, quod verum sit, necne, non est huius loci disquirere. Certe satius esse arbitror ab rerum eiusmodi omnium spectris & imaginibus grauidam toto gestationis tempore, quantum fieri potest, abstinere. *Imaginationis in conclusum vtero fœtū post typosim nullam vim esse.*

B

In Stecquer Saxoniæ pago, proditum monstrum memorant, quaternis pedibus bubulis, oculis, ore & naribus vitulinis, carneo rubro & rotundo in vertice tuberculo, carnea præterea ex collo in dorsum velut cuculla pendente, lacerisque & discissis femoribus deforme.

Infantis ranula facie effigies.

C

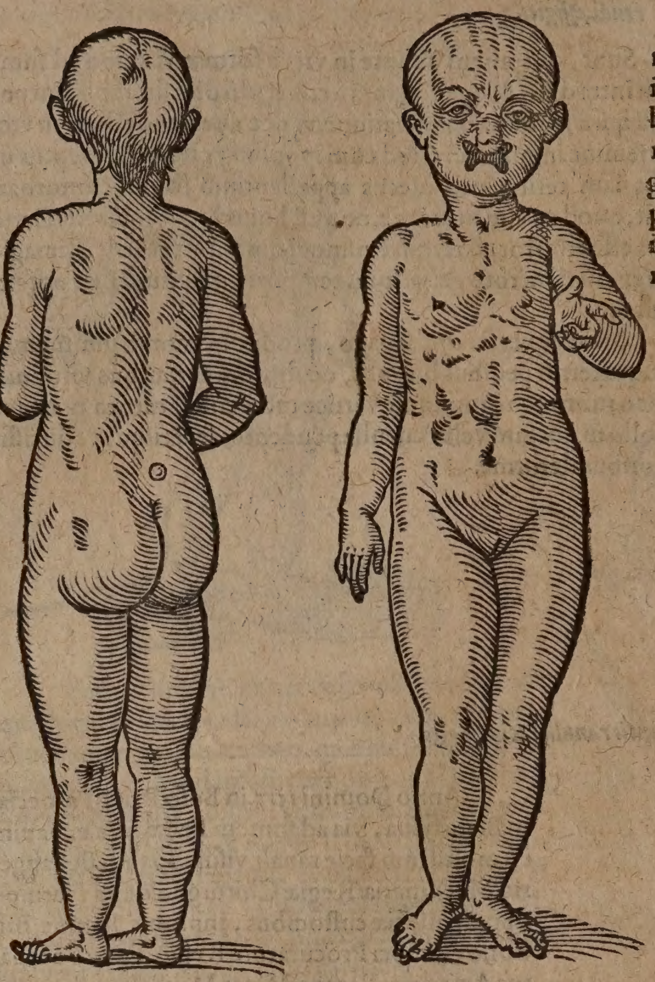

Anno Domini 1517. in Bosci Regis Paroecia, in Biera sylua, via ad fontem Bellæ-aquæ, natum est monstrum facie ranali, visum Ioanni Bellangerio Machinariæ Regiæ Chirurgo, coram Harmoij oppidi iustitiæ custodibus, inprimis Ioanne Bribono eius loci Procuratore Regio. Pater vocabatur Amadæus Paruus: Mater Magdalena Sarbucata. Hæc febre diuexata mulierculæ cuiusdam consilio ranam viuam manus palmæ affixerat, tamdiu detinendam, quo ad immoreretur parti, eo habitu in viri amplexus venerat de nocte, & conceperat, eam Bellangerius, perspicaci ingenio vir, monstrosæ deformitatis fœtus causam esse arbitrabatur.

D

E

Effigies infantis cum ore & fronte leoninis.

Subſequens monſtrum in Italia à muliere Hebræa natum, erat ore leonino, intuſque eo dentibus duobus candidioribus & alio quodam oſſe pectori gallinaceo non abſimili deformatum. Poſterius ad regionem, vbi alias cauda propendere ſolet, paulo tamen ſuperius, habebat characterẽ inſtar verucæ, cęteris omnibus erat homini ad naturæ leges nato conforme, viuumque ſeptimanas quinque manebat.

B

C

De monſtris, quibus ab vteri anguſtia cauſa eſt.

C A P. VIII.

Quod vteri anguſtia mõſtroſi partus cauſa eſſe poſſit.

MOnſtris quoque ab vteri & locorum anguſtia originem & cauſam eſſe, rerum euentis cogimur fateri: ſic enim pendentia ex arboribus poma, ſi antequam ad debitam magnitudinem peruenerint anguſtis vaſculis excipiantur, iuſtis incrementis prohibentur. Sic qui mulieribus in deliciis ſunt catuli, ſupra eam, quam à primis ortus diebus habuerint altitudinem, ſurgere vetantur, ædicularum, in quibus altiles habentur, contractionibus. Quis neſcit, depactas in terra plantas, duræ ſilicis aut rei cuiuſuis alterius ſolidioris occurſu, longiori progreſſu, & fibrarum propagatione arceri. Itaque totas tortuoſas, parte illa exiles & marcidas, alia parte, qua liberum venit alimentum, lætas, & amplius videri? Nam cum Phyſicorum ſententia, locus ſit forma locati neceſſe eſt, vt ea, quæ ſtrictioribus locis concluſa tenentur, motionum ſuarum libertate prohibita, diminuta ſint, manca & mutila. D

Empedocles & Diphilus cum monſtrorum ortus tres cauſas agnoſcerent, ſeminis materiam auctiorem aut parciorem, ſeminum corruptionem, & vteri ſeu locorum in amplitudine anguſtia & figura deprauationem, hanc maxime & præſertim celebrarunt: quod in fœtuum ortu, rem perinde, vt in metallorum & rerum fuſilium formatione ſe habere crederent: ex quibus ducta & conflata ſimulachra, res minus exprimerent, ſi formæ, in quas materiæ effunduntur, ſcabræ, aſperæ, contractæ, aut alioqui vitioſæ extiterint.

De monſtris, quibus cauſa eſt à vitioſa matris in accubitu, decubitu, aut alio quouis corporis ſitu per grauiditatis tempus, collocatione.

C A P. IX. E

SÆpe naturæ beneficia corporeæque conformationis in venuſtate & dignitate dotes. praua collocãdi corporis conſuetudine, ſupini nimium & negligentes corrumpimus. Id in omni quidem hominum, præſertim vero in mulierum grauidarum genere deflendum & calamitoſum eſt, quia vitium id non matris modo, ſed & vtero concluſæ prolis corpus diſtorquet & peruertit Motus enim quacunque ratione nobis, omnia etiam, quæ in nobis ſunt moueri neceſſe eſt Itaque quæ toto grauiditatis tempore domi otioſæ ſedent, quæ decuſſatis cruribus, quæ incuruo & prono in genua corpore telam acu & lana pingunt, ſuunt aut aliud quoduis onus obeunt, quæ arctius ventrem faſciis, ſubligaculis aut veſtimentis comprimunt, fœtus edunt obſtipos, repandos, incuruos, gibboſos, pedibus, manibus, omnibuſque artubus diſtortos, vt in ſubiecta imagine licet intueri.

A *Infantis, qui à prima in vtero conformatione situs materni vitio pedibus, manibusque distortis euasit, effigies.*

B

De monstris ab ictu, lapsu, aut simili aliqua occasione, causam habentibus.

C

C A P. X.

DVbium esse non potest, quin si qua ex ictu, ab alto lapsu, similiue occasione ad grauidam perueniat iniuria, pernicies quoque in fœtum peruadat. Hinc ergo sæpe tenella illi ossa franguntur intorquentur, luxantur, aut alia quauis monstrosa fœditate deprauantur. Adde quod sæpe eiusmodi casuum violento incursu rupta, apertaue vena, aut concusso vehementius toto corpore, vel hæmorrhagia, vel vomitus ingens cietur, vnde fœtui subducitur alimentum, inde mox tenui & minutulo planeq; monstroso futuro.

De monstris, quibus à morbis hæreditariis origo est.

C A P. XI.

MOrborum quoque hæreditariorum iniuria monstrosi euadunt infantes, id est, ad monstrum vsq; deformes. Nam & gibbosis nascuntur gibbosi, & quidem sæpe gibbosi vsque adeo, vt anterior posteriorque gibba in tantam altitudinem assurgat, vt in his caput tanquam in sua testa testudo, reconditum lateat. Sic claudis claudi, simis simi, & nanis nani, macilentis excarnes & ossei, prępinguibus & ventrosis, ventrosi, mutilis denique mutili gignuntur.

D *De monstris ex seminum diuersæ speciei confusione.*

C A P. XII.

HOrrendum dictu, quod sequitur est, sed dabit veniam castus lectoris animus, cogitabitque, id; quod non Stoicis modo, sed & Philosophis omnibus rerum causas sedulo perquirentibus, persuasum esse debet, *nihil esse obscœnum, nihil turpe dictu. Quæ obscœna putantur, sine scelere dici possunt, at patrari sine summo scelere, furore & amentia nequeunt.* Itaq; si quod in obscœnitate flagitium, id haud in verbo est, at totum certe in facto. Fuisse tamen olim memorantur, qui nihil Dei numen, nihil leges, nihil seipsos, id est, animum suum veriti, sic se abiecerunt atque prostrauerunt, vt inter se & pecudem nihil putauerunt interesse. Itaque Athei, Sodomitæ, exleges, præstantiæ & diuinitatis suæ obliti, sed iam pecudes, sed turpi in belluas transmutatione deformati, detestando se cum belluis concubitu flagitiose miscere non dubitarunt. Tantum hoc scelus, tam horrendum facinus, cui expiando omnes, quotquot sunt, orbis totius E ignes non suffecerint, etsi ipsi nimium malitiose callidi tacuerint, consciæ belluæ effari non potuerint, suscepta tamen biformis proles abunde, Dei vindicis & scelerum vltoris opera, locuta & testata est. Ex varia enim illa & promiscua seminum diuersæ speciei confusione, monstra semihomines & semibelluæ nata sunt. Par editur prolis deformitas, si varij generis belluæ coeant, natura semper aliquid sibi, quod simile sit, gignere affectante, nam triticum non nisi de pacto in terram tritici grano nascitur, nec malum armeniacum nisi ex nuce armeniaca. Est enim conseruationis sui & specierum natura diligentissima.

Semihominis & semicanis fœtus effigies. A

Anno Domini 1493. genitus est ex muliere & cane fœtus, qui ab vmbilico sursum versus humanam, id est, matris effigiem integre referret: inde vero deorsum patrem, id est, canem. Id monstrum ad summum, qui tum sedebat, Pontificem, missum scribit Volaterranus, meminit & Cardanus. Eius hic ideo appinxi imaginem. C

Lib. 14 de varie. c. 64. Cœlius Rhodiginus scribit, apud Sybarim, pastorem, nomine Chrathin, capellam deperiuisse, & iniuisse, exque detestando & brutino illo concubitu natum infantem, qui cruribus matrem referret, facie vero patrem.

Nefrendis, capite, facie, pedibus, manibusque humanis, effigies.

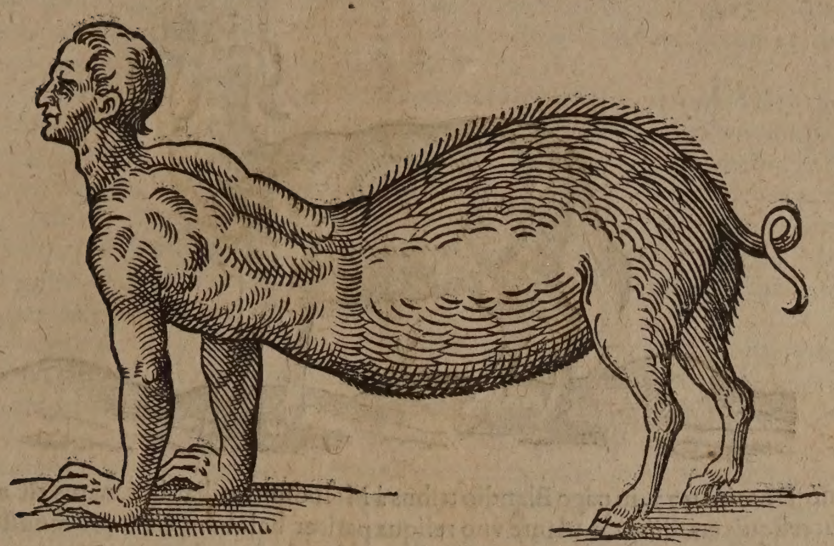
D

Anno Domini 1110. in Eburonum quodam pago, Sue nefrendem editum refert Licosthenes, qui capite, facie, pedibus, manibusque humanis, reliquo corpore suillum fœtum exprimeret.

Anno Dom. 1564. Bruxellæ in ædibus Ioest Dictzpeert, vico Warmoesbroectz Sus sex peperit nefrendes, quorum primus monstrum erat, capite, facie, anterioribusque pedibus & omoplatis hominem referens, reliquo toto corpore nefrendem: nam & genitalia fœminæ Sus habebat, cæterorum more suilla vbera sugebat. Sed secundo sui ortus die à plebe monstri diritate incitata cum matre confossus est. Eius hic habes imaginem. E

Nefrendis

Nefrendis semihominis & semisuis effigies.

B

Anno Domini 1571. Antuerpiæ vxor Michaelis cuiusdam, qui chalcographo operam locabat, commorantis apud Ioannem Mollinum sculptorem ad insigne pedis aurei, vico Cameristrato, die D. Thomæ sacra, hora decima matutina monstrum peperit canis prorsum effigie, nisi quod ceruice esset breuiore, capite vero auis, sed implumi. Vitæ exors fuit id monstrum quod mater ante tempus pepe- risset. In ipso partus articulo ipsa magnum clamorem dante, ædium caminus procidit, nemine læso, ne quatuor quidem infantulorum vllo, qui ad focum sedebant.

C

Monstri, capite auis, corpore vero canis effigies.

D

Ludouicus Celleus scribit, legisse se in probato quodam authore, oue aliquando natum leonem, disparis plane & inimicæ conditionis ac naturæ animal.

Anno Domini 1573. in Zezanæ vrbis suburbio, loco qui dicitur Campus Benedictus, in ædibus Ioannis Poleti, salis mensoris, natus est agnus, hac qua cernis, effigie: editus in lucem mox interiit, nec vitæ, nisi exiguo motu, signa vlla dedit, sub auribus osculum ipsi visebatur, Lampetræ osculo simile.

E

 A

Agni monstrosi effigies.

B

Anno Domini 1577. in pago Blandio tribus à Meloduno miliaribus, natus est agnus triceps, medium caput reliquis crassius erat. Blante vno reliqua pariter balabant capita. Id monstrum sibi visum affirmauit Ioannes Belangerius Chirurgus Melodunensis, sculpendumque, & cum monstro humano, quod capite ranali ante descripsimus, excludendum curauit.

Agni tricipitis effigies.

Monstra patre cælo edita.

Sunt quædam monstra, in quorum generatione ex eo diuini aliquid esse videtur, quod huius principia ex generali monstrorum causa, id est, natura, seu errore naturæ, propter commemoratarum causarum particularium aliquam repetere non possis. Eiusmodi ea sunt monstra, quæ omnino contra omnem naturã sunt, quale illud est, cuius ante meminimus, editus oue Leo. Horum tamen causam Astrologi, ne aliquid esse, quod nesciant, videatur, ex certis constellationibus, astrorum cõtuitu, influxuque syderum, Aristotelis *in Problematibus* sententia euocant. Cuius rei exemplum, quod sequitur, commemorant. Alberti Magni temporibus contigit, vt in villa quadam vacca vitulum semihominem ederet. Pagani concursu facto pastorem quasi tanti sceleris conscium in iudicium rapuerunt, mox cum vacca comburendum: Sed opportune adfuit Albertus Magnus, cui propter Astronomicæ artis multiplicem & certam experientiam creditum est, non humano aliquo scelere, sed stellarum certæ constitutionis efficacia id generis monstrum editum.

C D

De monstris, quæ dæmonum arte & vaframento fiunt.

Cap. XIII.

Sortilegos esse, & qui fiant.

In hoc de Monstris, quæ dæmonum vaframento fiunt, tractatu, veniam à beneuolo Lectore precamur, si forte à proposito discedentes longius, de dæmonum existentia, natura, & speciebus dicere videamur liberius. In primis igitur constat, sortilegos esse, incantatores, & veneficos, qui quicquid agunt, ex pacto & commercio cum dæmone, cui se addixerunt, agunt. Nemo enim in sortilegorum & incantatorum collegium admitti potest, qui Deum Creatorem, & Saluatorem suũ non eiurauerit, ipsiq; vni debitũ obsequium, in dæmonẽque, cui se deuouerit, non transtulerit. Et certe quisquis sortilegorũ supstionib. addicit, id agit, vel quia de Dei numine, promissis & studio, ꝓpẽsaq; erga nos voluntate diffidit: vel qa futurorũ pręsciẽdorũ insano amore tenetur: vel qa paupertatẽ fastidiẽs ex humili fortuna ad maximas opes momẽto viã affectat. Tales quosdã homines existere, & cũ semel dæmoniacis impiisq; sacris addixerũt, arte dæmonũ mira multa efficere, corpora corporũq; sanitatẽ, vitã, rerũq; omniũ mũdanarum condi- E

Quid homines ad sortilegia inuitet.

A conditionem pro arbitrio verſare,& corrumpere, conſtans omnium tum Philoſophorum, tum Theologorum veterum ac recentium ſententia eſt. Id & nos cogit fateri experientia: eas enim artes factitantibus hominibus ſtatuta ſunt legum decretis ſupplicia. At de his, quæ nec fuerunt, nec vnquam in hominum notitiam venerunt, leges nullæ conduntur. Iura enim pro impoſſibilibus & non exiſtentibus ea habent, quæ nunquam viſa ſunt, nunquam audita fuere.

Ante natum Chriſtum multi extitere eiuſmodi homines: nam à Moſe, per quem Deus populo ſuo legem dedit, leges in eos latæ leguntur *in Exodo & Leuitico*. In Ochaſiam mortis ſententiam per Prophetam tulit Deus, quod ad huius farinæ homines diuertiſſet. Docemur ſacræ ſcripturæ elogiis, bonos eſſe & malos ſpiritus, ſiue dæmones: illos Angelos, hos vero diabolos nominari, nam & lex data dicitur per miniſterium Angelorum. Dicitur vero, quod corpora noſtra reſurgent ad ſonum tubæ & vocem Archangeli, dixit Chriſtus Deum miſſurum Angelos, qui electos a terminis cœli excipiant. Teſtatur hiſtoria Iob, diabolum ignem de cœlo dimiſiſſe, pecudes & armenta trucidaſſe, ventos concitaſſe, qui domus quatuor angulos quaterent, & liberos eius ruina inuolutos obruerent.

Quid dæmones ſint. Exo. cap. 22. Leu. cap. 19. Pau. ad Hé. 1. 14. ad Galat. 3. 19. 1. Theſ. 4. 16.

B Hiſtoria Achab meminit Spiritus cuiuſdam mendacij reſidentis in ore Pſeudoprophetarū. Diabolus Satanas ingreſſus in Iudam impulit ipſum ad prodendum Chriſtum. Diaboli, qui magno numero hominis corpus occupabant, dicebantur Legio, impetraruntque à Chriſto, vt ſibi liceret ſubire in porcos, quos mox in mare præcipitarunt. Ab initio magnum numerum Angelorum creauit Deus, qui diuini ſpiritus & incorporei cœlum incolerent, Dei voluntatem tanquam nuntij hominibus ſignificarét, & tanquam miniſtri exequerentur, qui hominum rebus tanquam curatores & cuſtodes additi conſulerent. Ex tanto tamen numero extitere nonnulli, quos ſuperbia occæcauit, & præcipites ex Dei Creatoris conſpectu, totoque cœleſti domicilio deturbauit. Hi nocentes & maligni variis præſtigiis hominum mentibus illudunt, ſemperque aliquid ſtruunt in perniciem noſtram, humanum genus breui exitio daturi, niſi Deus eorum furorem cohiberet, tantum poſſunt, quantum Deus permittit. Cœlo abacti, alij in aere degunt, alij in terræ penetralibus, illic manſuri, donec Deus apparuerit iudicaturus mundum. Ac tanquam in medio aere nubes nunc ſe in centauros, alias in ſerpentes, rupes, caſtra, homines, aues, piſces, & alias formas conuertere videntur, ſic ſpiritus hi in omnia ſe rerum miracula & ſpecies induunt: ſæpe vero in feras, ſerpentes, buffones, noctuas, vpupas, coruos, capros, aſinos, canes, feles, lupos, tauros, & ſimiles alias. Quin & crebro humana corpora, tum mortua, tum viua corripiunt, pœnis exercent & C fatigant: imo etiam in Angelos lucis ſe transformant. Simulant ſe includi cogique annulis magicis, ſed inſidioſa eſt omnis ſimulatio iſta: optant, timent, amant, horrent, ſæpe tanquam ex officio Dei nutu & mandato à ſceleratis malefactorum pœnas exigunt: nam & malos Angelos Deus in Ægyptum miſiſſe legitur, qui hoſtilia agerent. Vlulant de nocte, fremuntque, & obſtrepunt quaſi vincti catenis conſtringerentur, ſcamna, menſas, abacos, fulcra, menſaria commouent, puerulos in cunis motitant, fritillo ludunt, libros euoluunt, nummos numerant, deambulantes per cubicula & cachinnantes inaudiuntur, oſtia, feneſtraſque adaperiunt, tinnientia vaſa in terram proiiciunt, figulina & vitrea allidunt, aliosque ſimiles ſtrepitus cient. Horum tamen omnium tumultum nihil mane ſurgentibus nobis apparet, nihil loco mutatum, nihil fractum cernitur. Variis notantur nominibus, nam & dæmones, cacodæmones, incubi, ſuccubi, lemures, laruæ, mali Angeli, ſatanæ, luciferi, lucifugi, mendacij parentes, tenebrarum & mundi principes, legio, & aliis nominibus, pro officij, quo funguntur, diritate, inſigniuntur.

Ioan. 13. Mar. 1. 26. 34.

Malignorū Angelorum poteſtas in humanum genus.

Dæmonum differentiæ.

Diabolicæ fraudis ludibria.

Dæmonum nomina.

De Subterraneis & lapicidinas incolentibus dæmonibus.

CAP. XIV.

LVdouicus Lauaterus ſcribit ex metallicorum certa renuntiatione, in fodinis quibuſdam videri ſpi- D ritus, qui humano more induti, opus illic faciant, & varie diſcurſando multum operati eſſe videantur, cum tamen quieti eodem in loco ſtent. Interim vero nemini adſtantium noceant, niſi forte dicteriis aut cachinno laceſſiti. Tum enim graue aliquid & durum, quod obuium fuerit, in ipſum, qui læſerit, coniicere, aut quauis alia ratione nocere. Eſſe vero in Rhetia argenti fodinam idem author prodit, ex qua magnam vim argenti Petrus Briotus loci illius Conſul ſuis temporibus eruebat. In ea dæmon erat, qui Veneris præſertim die, cum metallici, quod metalli eruerant, in cuppas effundebant, rerum multarum, tanquam opera vehemente miniſter, ſatagebat, & ex cuppis in alias cuppas metalla pro arbitrio tranſuaſabat. Contigit die quadam, vt ſolito amplius tumultuaretur, adeo vt ex metallicis vnus ei conuitiatus fuerit, abireque in malam inferorum crucem, & deſtinata ſibi ſupplicia iuſſerit. Imprecatione & conuitio offenſus dæmon, capite comprehenſum metallicum ſic contorſit, vt vibrato collo os poſteriora ſpectaret: neque tamen inde mortuus eſt metallicus, ſed aliquot annis poſtea ſuperſtes intorta ſemper ceruice multis probe notus vixit.

Metallici dæmones quarum rerum ſatagunt.

Quibus modis nos fallant dæmones.

E

CAP. XV.

MVltis modis illudere animis noſtris, terrena corporum fæce inuolutis, dæmones poſſunt: nam eſſentiæ tenuitate ac ſubtilitate, & multo rerum vſu pollent: præterea in ſublimaria omnia multū ſibi iuris mundi illi velut principes vendicant. Itaque non eſt mirum, ſi mendacij doctores ac parentes ab initio nubes & caligines oculis noſtris obiiciant, in mille rerum corporumque ſpecies ſe induant, quo his præſtigiis & futelis tenebras mortalium animis offundant.

Dæmones ſpiritus eſſe & ab æterno.

De Sucu-

De Sucubis & incubis. CAP. XVI.

Nominis ratio. *Lib.15. de ciuit.Dei.c. 22.& 23.*

HIs, quæ diximus, artibus & dolis potentes, non raro ſe hominibus tanquam per concubitum miſcuerunt, ex quo, qui ſe viris ſubiiciebant, Sucubi, qui mulieres appetebant, Incubi ſunt nominati. Equidem haud omnino abnuiſſe videtur D. Auguſtinus, quin in hominem ſe induentes, genitalia velut naturę opera implere poſſint, eo conſilio, vt incautos libidinum ſubiectis flammis tranſuerſos à virtute & caſtitate agant.

Hiſtoria. Ioannes Ruepff, *in libris de Conceptu & Generatione hominis*, ſcribit, temporibus ſuis mulierem quandam libidinis perditæ, & deploratæ verecundiæ, noctu cum dæmone, qui ſe in virum induerat, rem habuiſſe, repenteque à concubitu aluo tumidam euaſiſſe, cumque grauidam ſe crederet, in dirum adeo morbi genus incidiſſe, vt interanea omnia illi per anum exciderint, nihil contra valentibus remediis.

Hiſtoria. Similiis de Lanij cuiuſdam ſeruo narratur hiſtoria: Ei in venereas cogitationes de nocte profundius demerſo, apparuit diabolus muliebri facie, cum quo (mulierem eſſe ratus) rem cum habuiſſet, genitalia ſic à coitu exarſerunt, vt ſuborto igne ſacro multo cum dolorum cruciatu interierit. *Falſitatis cõuicta opinio.* Nec vero Petro Paludano & Martino Arelatenſi abſurdum eſſe videtur, aſſerere, dæmones hominem gignere poſſe B ſi ſemen viro alicui ſeu mortuo, ſeu viuo ſubductum, in vterum muliebrem effuderint. Eſt tamen abſurdiſſima & falſitatis plena hæc opinio. Semen enim virile ſeminali ſeu ſanguinea materia & ſpiritu multo conſtans, ſi alio à teſticulis, quam in vterum, vel minima mora diuertat, euaneſcentibus è veſtigio calore & ſpiritibus extinguitur. Nam vel ſola virilis membri longitudo maior inter ſterilitatis cauſa cenſetur, quod per illam viæ longitudinem refrigeretur ſemen. Si qui ſint, qui inter concubandum, poſt effuſum ſemen ſtatim à complexu muliebri ſe reuellant, propter ſubeuntem in hiantem adhuc vterum aerem, qui ſemen corrumpere creditur, gignere non putantur.

Auerrhois hiſtoria falſi conuincitur. Ex quibus patet etiam, quam falſa ſit Auerrhois de muliere quadam hiſtoria, quæ ſe filium concepiſſe narrabat ex ſemine virili in balneum, in quod mox digreſſo viro deſcenderat, effuſo, & vtero ſuſcepto. Multo vero minus credibile eſt, dæmones cum mulieribus concumbere poſſe: ſunt enim illi naturæ plane ſpiritalis, atqui ad generationem hominum ſanguis & caro neceſſaria ſunt. Incorporeos dæmones corporearum mulierum amoribus teneri, quæ ratio dabit naturalis? Quibus generationis inſtrumenta deſunt, qui hos gignere poſſe credemus? Qui nec cibo, nec potu replentur, ſemine turgere dici qui poterunt? Iam vero vbi propagatio ſpeciei per ſucceſſionem indiuiduorum neceſſaria non eſt, C veneris deſiderium natura non immiſit, & generationis vſum non impertiuit: atqui ſemel creati, Dei nutu immortales ſunt dæmones. *Dæmonum præſtigia.* Quod ſi gignendi facultas dæmonibus conceſſa eſſet, iamdudum dæmonibus omnia plena eſſent. Si quando ergo ex dæmonum conſortio grauidæ mulieres parere videantur, id illis, quas *ſuperiore capite* diximus, artibus fieri putandum eſt, nempe viuentium mulierum corpora detritis pannis, oſſibus, ferramentis, ſpinis, intortis pilis, fruſtis ligneis, ſerpentibus, & mille aliarum diſcordantium contra naturam muliebrem rerum farragine infarcire ſolent: quibus poſtea adueniente velut partus tempore, per eius, quæ falſo prægnans creditur, vuluam, ante occæcatis & præſtrictis adſtantium muliercularum oculis, exitum ſuis præſtigiis moliuntur: cuius rei fidem faciet ſequens multorum fide digniſſimorum ſcriptorum literis conſignata hiſtoria.

Hiſtoria. Extitit Conſtantiæ formoſa virgo Margareta nomine, quæ ditiſſimo ciui ancillabatur: hæc paſſim prædicabat grauidam ſe ex dæmonis conſortio nocte quadam factam. Qua de cauſa eam iuſtitiæ cuſtodes in carcere continendam putarunt, vt qualem exitum habitura eſſet hæc fabula, certo ſibi & omnib. conſtaret. Adueniente legitimi velut partus tempore, dolores ſenſit parturientium & enitentium mulierum ſimillimos: tandemq; poſt multos & prægrandes obſtetricum conatus, pro humano fœtu, aperto D vtero ferrei claui, fruſtula tum lignea, tum vitrea, oſſa, lapides, pili, ſtupæ & ſimiles plane tum à ſe, tũ natura parturientium abhorrentes quiſquiliæ, veteramenta, ac ſcruta, ante à dæmone ad illudendum humanis & nimium credulis mentibus intruſa, dimanarunt. *Scelera noſtra in cauſa eſſe, cur dæmones nobis abutantur.* Agnoſcit equidem Eccleſia dæmones, Dei ſcelerum noſtrorum vltoris nutu, hominibus ad coitus quandam ſpeciem abuti poſſe. At quod inde humanus fœtus prodire poſſit, non modo falſum eſſe adſtruit, ſed & tanquam impium deteſtatur, vt quæ credat, neminem vnquam, ſi Chriſtum Saluatorem exceperis, hominem ſine ſemine virili genitum. Iam vero quæ confuſio & creaturarum perturbatio hunc orbem (vt dicebat Caſſianus) occuparet, ſi liceret dæmonibus ex virorum coitu concipere, aut ſi poſſent mulieres dæmonum conſortio grauidæ fieri? Quot iam monſtra à condito mundo nobis dæmones peperiſſent: quot prodigia protuliſſent, immiſſo in ferarum & brutorum animantium paſſim vuluas ſemine ſuo? Philoſophorum enim ſententia, quoties facultas & voluntas in idem concurrunt, effectus neceſſario proferri & prodire ſolet: at dæmonibus nunquam defuit voluntas humani generis & mundani huius ordinis conturbandi: E Eſt enim (vt aiunt) Dæmon inimicus noſter ab initio, & vt Deus ordinis & pulchritudinis author eſt, ſic dæmon per ſuperbiam Deo aduerſus, confuſionis & turpitudinis. Ergo ſi ad malam illam mentem, malumque animum, ſi ad nequitiæ & inuidiæ voluntatem pleniſſimam, par poteſtas accederet, quis dubitare poteſt, quin ſumma rerum omnium & ſpecierum confuſio, quin ſumma deformitas, mundi huius munditiem comptam, & ornatam monſtris vndique coorientibus ſit inuaſura? Iam vero quæ coeundi, quæ gignendi poteſt eſſe voluntas, vbi nulla voluptas eſt, nulla ſpeciei metuenda mortalitas? Cum igitur dæmones incorporei ſint, venereis illecebris teneri & tentari, quæ dabit ratio? Cum Dei nutu immortales ſint, vt in pœnam miſeri viuant, quid ſucceſſione per indiuiduorum generationem eſt opus? Quare ſi nec volunt, nec poſſunt, nefas eſt putare, eos hominibus commiſceri.

De Ma-

A

De Magicis, & trans naturam morbis ac remediis.

Cap. XVII.

QVò Lectoris animum ad has de monstris dæmonum, veneficorumque & sortilegorum hominum ipsis inseruientium arte suscitatis historias inuitatum plenius reficerem, visum est, sequentes de morbis quibusdam remediisque trans naturam ac plane magicis ex Fernelio deceptas cumuli loco superaddere. Existunt morbi, qui vt in homines ab irato Deo immissi sæuiunt, sic aliunde, quam à Deo remedia expectare nequeunt: ex quo essentiam & curationem trans naturam habere creduntur. Sic aer plerumque, maxime tamen Dauidis pestilentia contaminatus, sexaginta & amplius hominum millia neci dedit. Sic Ezechias graui morbo percussus est. Iob vlcere pessimo à Satana Dei iussu fœdatus. Atq; vt hos cacodæmon humani generis hostis ferus & immanis fere solet Dei permissu infligere, ita homines malefici miris dæmonum artibus vim multis noxamque inferunt. Alij nescio quos inuocant, adiurantque, herbis, exorcismis, imprecationibus, incantamentis & carminibus: alij collo subnectunt, aliter ue gestant scripta quædam, characteres, annulos, imagines, aliaque nefanda. Alij cantibus vtuntur sonis B vel numeris: interdum potionibus, suffitibus, & odoribus, interdum fascinatione & præstigiis. Sunt, qui absentis imaginem cera effingant, & quauis illius parte compuncta, verborum atque syderum vi, in similem absentis sedem, morbum inferre iactitent, aliaque non pauca de infligendis morbis præcepta. Compertum habemus, magos, sagas, sortilegos incantamentis nonnullos ita vinxisse, vt cum vxore cōcumbere non possent: alios concubitus impotentes, quasi exectos aut eunuchos reddidisse. Neque solum morbos, verumetiam dæmonas scelerati homines in corpora immittunt. Hi quidem visuntur furoris quadam specie distorti, hoc vno tamen à simplici furore distant, quod summe ardua obloquantur, præterita & occulta renuntient, assidentiumque arcana referent, eosque multis conuiciis impetant, & diuinorum verborum potestate terreantur, contremiscant, aut succenseant.

Lib. 2. de abd. cap. 16

Sortilegos vi dæmonica instructos nocere.

Quidam non ita pridem cum per æstus nocte vehementer sitiret, è somno surgens potu non inuento, obuium malum forte prehendit, idque mandens, fauces sibi quasi manu præcludi, strangulariq; sensit: simulque à subeunte dæmone iam obsessus, visus est in tenebris videre à prægandi, nigerrimoque cane vorari, qui postea restitutus integra mente nobis ordine recensuit. Hunc non pauci ex pulsu, ex calore & scabritie linguæ febricitare, ex vigiliis & mentis perturbatione simplciter delirare iudicabant.

Historia.

Iuuenis alius familia equestri paucis ante annis, corporis concussione, & quasi conuulsione ex tē-C porum interuallis laborauit, qua nunc solum sinistrum brachium, nunc dextrum, interdum etiam digitum vnicum, alias crus alterum, alias vtrumque, alias corporis truncum tanta celeritate exagitaret, vix vt à ministris quatuor decumbens cohiberetur. Caput autem inconcussum iacebat, lingua & locutio libera, mens sana, omnesque sensus integri, vel in conuulsionis ferocia. Decies minimum quotidie corripiebatur, in interuallis sanus, sed labore confractus. Vera epilepsia iudicari poterat, si mentis sensuumque læsio accessisset. Peritissimi quique Medici adhibiti conuulsionem epilepsiæ finitimam à maligno venenatoque vapore spinæ dorsi impacto censuerunt, è quo vapor in eos neruos manaret, qui à spina in artus quoquouersum, non autem in cerebrum disseminantur. Hæc credita causa vt submoueretur, clysteres imperantur frequentes, purgationes generis omnis & validæ, cucurbitulæ infiguntur neruorū initiis, fotus, vnctiones, emplastra primum, quæ discuterent, deinde quæ roborarent & malignam qualitatem obtererent. His parum proficientibus sudores proliciuntur, balneis, æstuariis, & guaiacinæ ebeni decocto, quæ nihil magis profuerunt, quoniam omnes longe aberamus à cognitione veri. Nam mense tertio primum deprehensus dæmon quidam totius mali author, voce, insuetisque verbis ac sententiis tum Latinis, tum Græcis (quanquam ignarus linguæ Græcæ laborans esset) se prodens multa assidentiū, maximeque Medicorum secreta detegebat: deridens, quod eos magno periculo circumuenisset, quod-D que irritis pharmacis corpus hoc pene iugulassent. Quoties laborantem pater inuisebat, is procul à conspectu inclamabat, appellentem hunc arcete, & ab ingressu propulsate, aut torquem è ceruice detrahite ex hoc enim, (vt Gallorum torquatis equitibus in more est,) D. Michaelis imago propendebat. Si sacra, diuinaque coram legebantur, ferocius subsaltabat & inhorrescebat. Cum intermissio erat ferociæ, laborans in quiete omnium meminerat, quæ inuitum se protulisse fatebatur, & dolebat. Ceremoniis & execrationibus compulsus dæmon, negabat se crimine damnatum, & spiritum se nuncupabat: Interrogatus, quis esset, aut quo modo, & qua potestate hæc moliretur, dixit, multa esse intus domicilia, in quæ se recondat, & in quiete ad alios commigrare: se in hoc corpus iniectum à quodam, cuius nomen non efferret: à pedibus ingressum in regiam, & à pedibus egressurum cum præstitutus dies aduentarit. De aliis non paucis disserebat, quæ etiam ex aliis dæmonum laqueis irretitis interdum audiri solent. Neq; hæc vt noua profero, sed vt constet, dæmones alias intro subeuntes in corpus, id ipsum variis & inauditis interdum modis lacessere: alias non intro subire, sed vel vtiles corporis humores exagitare, vel noxios E in principes partes traducere, vel hisce venas aliosque ductus obstruere, vel instrumentorum structuram permutare, quibus ex causis innumeri morbi fiunt. Horum dæmones authores sunt, scelerati, perditique homines ministri, omnisque eorum trans naturam est ratio.

Historia.

Dæmon prodit se sermone Græco.

Succensent dæmones & terrentur diuinorum potestate.

Plinius cōmemorat ætate sua principem Neronem vanas, falsissimasq; cōperiisse magicas artes. Sed quid ꝓfana persequimur, cū magica & esse & fuisse, quæ in sacris extant de Pythonissa, de muliere vētriloqua, de Nabuchodonosor Rege, de magis Pharaonis, aliaq; nō pauca perhibeāt; De Denarcho narrat Plinius, cū degustatis extis pueri in sacrificio immolati, in Lupū se cōuertisse. Circē vero Vlyssis socios in

Dæmones duobus modis sanitatē nostram labefactare.

illo errore diuturno, poculo mutasse in feras, apud Homerum legimus, & apud Virg. messes satas, alio carmine traduci. Quæ nisi multorum fide comprobata, contestataque forent, non tam multas leges iurisconsultorum prudentia in magos tulisset, nec iis, qui messes incantassent, in lege duodecim tabularũ pœna esset constituta. Vt autem magicis artibus dæmon, non res ipsas, quippe quas generare non possit, sed solas rerum species & spectra quædam exhibet: ita & in his, quæ ad medendi vsum quouis modo accommodantur, nec certa, nec tuta, sed fallax, captiosa, & periculosa est sanatio. A

Captiosam esse, quæ à dæmone immittitur sanationem & sanitatis tãtum speciem non re vera sanitatem.

Vidi scripta chartula collo subnexa vniuersi corporis icterum vna nocte detergeri. Vidi & febres verbis, cerimoniis quadamtenus profligari, sed quæ mox similiter, aut multo deterius recurrerent. Existunt autem & quædam inania, vereque anilia, quæ quoniam hominum imbecillitatem nimia superstitione iamdiu occupant, superstitiosa dicimus: ea sunt, de quibus dicere nemo possit, cur & vnde creditas vires habent. Neque enim à temperamento, neque ab aliis manifestis qualitatibus, neque à tota substantia, neque a diuina, vel magica potestate, quibus duobus postremis remedia omnia, quæ trans naturam sunt, adeoque morbis essentiam trans naturam habentibus adhiberi debent, continentur. Illiusmodi vero anilia & superstitiosa remedia sunt scripta signa, characteres, annuli, qui nec Dei, nec spirituũ opem implorant.

Anilia & superstitiosa ad multos morbos remedia.

Rogo, nonne superstitiosum remedium est, comitialem morbum sanari gestatis nominibus triũ Regum, Gasparis, Melchioris, & Balthasaris, qui Christum adoratum venerunt? Dentium dolorem mitescere, si quis, dum Sacrum fit, dentes contingat, hæc verba efferens, *Os non comminuetis ex eo*; Vomitiones conquiescere, cerimoniis & verbis quibusdam, quæ medicaturi vel absentes pronuntiant, satis fore rati, si modo laborantis nomen cognitum habeant? B

Vidi quendam, qui è quacunque corporis parte profluentem sanguinem cohiberet, partis contactu, verba quædam obmurmurans: Sunt, qui hæc commemorent, *De latere eius exiuit sanguis & aqua.* Ad febres sanandas quam multæ circumferuntur preces: Est, qui laborantis prehensa manu dicat: *Æque facilis tibi febris hæc sit, atque Mariæ virgini Christi partus.* Alius ante paroxysmum manus cum ægro lauat, recitans secreto Psalmum illum solennem: *Exaltabo te Deus meus Rex.* Si quis asino in aurem dixerit, percussum se à scorpione, transire malum protinus tradunt.

Vt verba, ita & scripta in superstitiosis multa numerantur. Ad arcendam lippitudinem, charta, in qua duæ Græcæ litteræ P. & A, inscriptæ sint, circumligata lino subnectatur collo.

Ad dentium dolorem ridiculum hoc scriptum appensum, *strigiles, falcesque dentatæ dentium dolorem persanare.* In his etiam, quæ foris admouentur, non leuis plerumque superstitio est. Eiusmodi illud est Apollonij apud Plinium, *vi interempti dente, gingiuas in dolore scarificari.* Ex calua suspendio interempti, catapotia contra fieri canis rapidi morsus. Comitialem morbum sanari cibo è carne feræ occisæ eodem ferro, quo homo interfectus sit. A quartana febre eum liberari, qui vinum biberit, in quod immersus fuerit gladius, quo sit caput abscissum: & eum, cuius vnguium resegmina anguillæ viuæ collo subnectantur in linteolo, illa mox in aquam dimissa. Lienis dolorem sedari, si pecudis lien illi supertendatur, dicatque Medicus, lieni se medicinam facere. A tussi vnumquemque liberari, qui in os rubetæ ranæ inspuerit, ea mox viua dimissa. Laqueum suspensi circumdatum temporibus, temporis dolorem sedare. Hoc verbum *Abracadabra*, chartæ ea figura inscriptum, qua Serenus tradit, ex collo appensum, à febribus, maximeque ab hemitritæo liberare. Quid etiam veri id habere potest, quod multi affirmant, Lathyris, quæ Tithymali species est, folium sursum auulsum, si sumatur, vomitionem mouere, deorsum ruptum deiectionem? Quin & in herbis non pauca videat superstitiosa figmenta, qualia Galenus ab Andrea & Pamphilo conscripta commemorat incantationes, transformationes, & decantatorum dæmoniorumque herbas sacras. C

Ad lienis dolorem.

Ad tussim.

8. simpl.

Hæc & similia nunquam putassem hic adscribenda, nisi passim reperirentur tam male feriati homines, qui relictis artibus illis & modis, qui à Deo ad corporis humani sanitatem conseruandam pertinent, alio ad superstitiosa & sortilegorum hominum vel dæmonum potius ridicula remedia confugiũt: quibus tamen, quem sperabant, euentum aliquando conficit dęmon, quo sic perpetuo illos irretitos, & nefandis sacris suis mancipatos detineat. Neque vero quod plerique hodie iactitant, *abs quouis & quauis arte sanitatem, cum opus est, recipere, bonum est*: *Indignum est Christiano hoc prouerbium*: *eum potius resipit, qui dæmoni magis, quam Deo confidit.* Non sunt huius sortilegorum & magorum farinæ empyrici illi, qui carpto lino sicco, vel aqua pura tincto, vulnera simplicia sanant. Non est magicum, non miraculosum hoc remediũ, vt plerique putant: sed plane naturale, à naturæ, vulnerum & fracturarum medicatricis fontibus profectum, cui Chirurgus tantum opitulatur, ea modo impedimenta tollendo, dolorem dico, fluxionem, inflammationem, abscessum & gangrænam, quæ eiusmodi morborum curationem remorantur. Quæ sequuntur exempla, dæmonicæ peruersitatis in salutem & vitam nostram maligne aliquid semper & insidiose machinantis fidem facient abunde. D

Non esse bonum à dæmone sanitatem accipere.

Mulier quædam Florentiæ, vt scribit Langius, maligno vlcere obsessa, dum intolerabilibus ventriculi doloribus diuelleretur, nec Medici opem vllam ferre possent, en, repente oblongos & recuruos clauos, æneasq; acus vna cum cera & capillis conglomeratas euomit: & postremo ingens carneum ientaculi frustum, quale nec Gigantis fauces deglutirent, eructauit. E

Lib. epistol. 18. epist.

Sed illud, quod à Christo ex Deipara virgine nato 1539. in quodam Eistettensis episcopatus ditionis pago Fugenstal accidit, omnem superaret fidem, nisi oculati spectatæ fidei testes adhuc superessent: In quo pago Vlrichus Neusesser agricola, cum crudelibus dolorum tormentis in altero hypochondriorum latere conficeretur, subito clauum ferreum sub illæsa cute manu apprehẽdit, quem Chirurgus illic balneator nouacula exciderat, nec tamen dolores cessarunt, sed magis in dies recrudescebant:

Quare

A Quare cum nec aliud doloris fore remedium miser, quam mortem suspicaretur; arrepto cultello sibi guttur abscidit: Mortuum apertum est cadauer, & dissecto ventriculo lignum teres & oblongum, quatuor ex chalybe cultri partim acuti, partim serræ instar dentali ac duo ferramenta aspera reperta fuere, quorum singula Spithami magnitudinem excedebant. Aderant & capillorum instar globi inuolucrum, Dæmonis omnia astu & dolo ingesta. Hæc Langius.

De Mendicantium vafrامentis. CAP. XVIII.

EXposita monstrorum historia, sequitur, vt de his dicamus, quæ vel ex sese propter naturam admirationis plenam monstri speciem quandam habent: vel aliunde, nempe hominum fraudibus & sutellis assumunt. Ac quoniam dæmonum proxime expositis præstigiis, mendicantium dolosæ artes, quibus id potissimum efficitur, affines sunt, ideo ab his initium ducemus; quo monitus edoctusq; earum Chirurgus, cautior sit & callidior in ipsis, cum occurrerint, discernendis.

Historia de adulterino brachio.

Anno Domini 1525. cum essem Andegaui, stabat pro templi foribus vafer mendicus, qui proprio brachio post terga reuincto & abdito, in eius locum ex suspensi cadauere resectum thoraci adiunctum furcula fulciente populo ostentabat, quasi igne sacro correptum, quo prætereuntes in sui commisera-
B tionem magis incitaret. Latuitq; fraus, omnibus certatim stipem erogantibus, donec tandem haud fideliter adnexum, solutis omnibus vinculis in terram procidit, spectantibus & obseruantibus multis. Comprehensus & in carcerem deiectus, magistratus sententia, alligato ex ceruice & in pectus propendente adulterino brachio, virgis publice cæsus est, & in exilium eiectus.

De mamma cancrosa.

Erat mihi frater Ioannes Pareus Chirurgus, Vitrei in Britania Gallica habitans. Is aliquando animaduertit mulierculam mendicantem, quæ mammam ostentabat velut cancroso vlcere obsessam, aspectu horribili, propter multum & sordidum pus, quo id subiectum linteum manare videbatur. Mulierculæ faciem viuidumque in facie & circumstantibus vlcus locis colorem, totius denique corporis colori illi consentientem euexiam (erat enim præpinguis & optimo corporis totius habitu) cum propius & diligentius esset contemplatus, facile adductus est in suspicionem latentis doli: Coniecturam suam magistratui indicauit, impetrauitque, vt mendicam illam sibi liceret in suas ædes deducere, quo certiore nota rem omnem exploraret. Renudato igitur eius pectore, comperit sub axilla spongiam imbutam liquore ex brutino sanguine & lacte commixto, sambucino tubulo per latentia ficti cancrosi vl-
C ceris foramina decurrente. Ergo calente aqua mammam fouit, vdoq; fotu sibi inuicem supertextas, & glutine ex bolo armeno, oui albumine ac farina cohærentes, ranarum nigrarum, viridium, & citrinarum pelliculas resoluit; hisque resolutis subiectam mammam integra sanitate fruentem comperit. Coniecta in carcerem eo nomine mendica fassa est eas se fraudes edoctam à mendico adultero, qui & ipse circumposito tibiæ liene bubulo, certisque locis, quibus commemoratus liquor stillaret perforato, monstrosæ magnitudinis & malignitatis vlcus, circumtectis vndique sordidato linteolo lienis appositi marginibus effingebat. Quæsitus sedulo mendicus adulter comperi non potuit, ipsa lotis operta in exilium acta est.

De tibia vlcere mentito.

De elephanticum simulante.

Vix annus exactus erat, cum in eandem vrbem appulit mire versipellis alter eiusdem farinæ mendicus, qui occupatis statim templi foribus merces suas explicuit, ricam nempe minuta stipe, qualis in pauperes erogari solet, onustam, ligneum doliolum, & crepitacula, quæ dextra manu comprehensa magno strepitu ex interuallis concutiebat. Facies illi crassioribus pustulis conspersa assurgebat, confictis fabrili glutino ex rubro, elephanticorum in morem, liuescente. Hæc cum persona horridum aspectu, omnibus miserabilem reddebat, quod causæ erat, cur illi quisque de suo erogaret. Tum frater meus se illi propius admouit, quæsiuitque, ex quo tempore, tam diro morbo correptus esset: ille obscura voce & rauca respondit ab vtero se materno elephanticum prodiisse, elephante tam diro sibi
D vtrumque parentem mortuum, vt membra frustatim conciderent. Cæterum laneam circum fauces fasciolam habebat, qua manu læua sub pallio constricta guttur sibi sic arctabat, vt simul multus sanguis ater in faciem assurgeret, & vox vix vi erumpens magis raucesceret: continere tamen se non potuit, quin inter loquendum ducendi liberius aeris gratia fasciam remitteret. Quod postquam animaduertit frater, fraudem subesse ratus, à magistratu impetrauit, vt sibi liceret, hominem, verene elephanticus esset, probare, & examinare. Primum igitur ipsi fasciam ceruicibus circumfusam exemit, inde tepente aqua faciem lauit, sic vt ficta & glutine coagmentata tubercula dissoluerentur, faciesque vitii omnis expers, naturali & bono colore ac charactere renideret. Totum inde ipsi corpus renudauit, anxieque vestigatis & lustratis omnibus membris, nullum elephantis signum vniuocum aut æquiuocum comperuit.

Quod postquam resciuit magistratus, comprehensum ipsum & in vincula coniectum, iterum tertiumque per vrbis compita flagris cædendum, pendente in pectus doliolo, in dorso vero crepitaculis tortori tradidit, addita perpetui exilii pœna. Accidit, dum tertia nundinali die cæderetur, vt per iocum conclamaret populus, ne vereretur eum grauiter cædere, qui se elephāticum professus, nihil plane sen-
E tiret: acclamatione vrgentis populi accensus carnifex, adeo cædendo inuectus est, vt paucis post diebus miser ille, & mendicus flagris interierit: dignus profecto tali mercede. Nam impostorum genus præterquam, quod tanquam ignauum fucorum pecus, hoc vel illo morbo miris modis simulato, alieno labore otiosum viuit, tum etiam non raro coniuratione facta, proborum & frugi ciuium vitæ & fortunis insidiatur.

Mendicantium multitudo vrbi perniciosa.

Sunt enim, qui sub vesperam, tanquam sine lare & foco homines, in ædes exigendæ noctis gratia intromitti flagitent, intromissique mox hospite dormiente commilitionibus suis similis nequitiæ ho-

minibus fores patefaciant,omnibusque,quæ possunt, elatis,totam familiam trucident. Profecto im- A

Mendicitatem esse omnis nequitia scholam.

postoriam istam mendicitatem iure omnis improbitatis matrem & scholam dicere possis. Quot enim lenocinia, veneficia, intoxicatis passim puteorum, fontiumque publicorum aquis, & incendia fiunt mendicitatis specie? Vnde exploratores? vnde malarum omnium artium artifices,& ministros magis idoneos nancisci possis,quam ex nefario isto mendicabulorum cœtu?

Qui deprehendantur icterum simulantes.

Sunt,qui fuligine in aqua diluta,faciem sibi,quo icterici appareant, oblinunt. Sed fucum, postquam ex oculorum Adnatę tunicę natiua albedine,quę in vere ictericis flauo colore maxime infici & offundi solet,primo appulsu & aspectu subolfeceris,tum certiore nota deprehenderis, si aqua vel saliua madefacto linteo detersa facies,vanescente extemplo affuta flauitie, laudabili colore refulgeat.

Sunt,qui vrentibus herbis sæuius affrictis artus laniasse,& turpiter exulcerasse,cauteriis membra vario stigmate inussisse,proprium corpus medicatorum succorum haustu tumidius,macrius & depressius reddidisse,aut alio quouis modo deformasse,non contenti, ingenuos etiam optimatum & bonorum ciuium,à quibus benigne excepti fuerant,pueros furto subduxerunt,brachia & crura aut fregerũt aut intorserunt,linguam absciderunt,sternum, pectusque totum depresserunt,vt his tanquam propriis liberis,per totum orbem quæstuosa peregrinatione circumlatis,nummos vndique corrogarent, flebi- B liter inclamantes tantam sibi cladem fulminis diritate & inclementia inflictam esse. Denique vniuersum orbem inter se tanquam in prouincias partiuntur, ac quicquid illic noui geritur, quicquid noui adinuenitur, quod ad personatæ mendicitatis mangonia & vaframenta amplificanda pertineat, sibi mutuo literis communicant:in quam rem peculiare idioma,& sibi solis sic notum, vt in eo reliqui surdi sint,garritum habent.

De ficos,procidentiamque ani simulante.

Flexellius Lutetiæ Doctor Medicus, inuitarat & deduxerat me olim in villam suam Champinianam,quatuor ab vrbe miliaribus. Ibi dum forte in chorte deambularemus, subito adstitit crassa quædam & bene habita virago,eleemosynam petens in honorem D. Fiacrii, cycladem hæc subuculamque subrigens,crassum intestinum semipedali longitudine ostentabat, quod illi ex ano velut prociduum propendebat,è quo stillabat liquor puri similis,qui crura & subuculas turpi & visu horribili velut tabo, vndique infecerat. Quæsiuit Flexellius, ex quo tempore tali morbo correpta esset,respondit quartum iam annum morbi agi, hinc subesse fraudem facile suspicatus est. Non enim verisimile esse tam bene habitæ & coloratæ,tantam purulentæ eluuiei copiam,ab interno corpore dimanasse: emacruisset enim potius,hectica tabe consumpta: itaque iusta ex doli indignitate ira accensus, toto in eam corpore insiluit,in terram prostrauit,conculcauit,pessundedit pluribus pedem in ventrem inflictis ictibus,reuulso- C que cum sono pendente intestino,grauiora veritam coegit technam fateri: haud scilicet verum & suũ, sed ascitum & bubulum intestinum esse,quod lacte & sanguine impletum,duobusque extremis renodatum,altero in anum indiderat,stillante per cæca foramina tabo.

De vteri procidentiam simulante.

Non ita pridem æque prostituti pudoris mendica Lutetianis pauperum curatoribus se obtulit, rogans, vt in album pauperum stipendiosorum referretur, sibi enim ex laborioso & difficili partu vterum procidisse,itaque non potis esse aliquid operæ facere,vnde victum compararet. Tum illi,eam de more à Chirurgis ei muneri destinatis,probari & examinari iusserunt. Hi re tota eius lustrata& cognita, fraudem subesse renuntiarunt. Vesicam namque bubulam inspirato flatu semiplenam, & turpi sanguine oblitam,ceruicis extremo,ad quod spongiolam attexuerat, in vteri sui ceruicem intruserat, mox enim vteri solita & humida eluuie differta & turgente spongiola, bubulam vesicam propendentem stabiliri sic,vt sine prolapsionis metu facilis mendicæ incessus esset, nec nisi summa vi reuelli posset. Ob hæc vaframenta in carcerem coniecta est,& loris ante à carnifice operta,in exilium relegata. Haud huic absimilis est eorum techna,qui scite apposito inguini ventre ouillo,herniosos se simulant.

De mendica anguem ventre conclusum simulante.

Anno Domini 1561. Lutetiam appulit virago Normana carnosa,succulenta, & egregie opima,fe- D re trigenaria,ostiatim hæc victum quæritans,lubenter optimates mulieres conueniebat, infortunium his suum enarrans perquam familiariter,& flebiliter: dictitans,sibi in aluo anguem esse, qui per os irrepsisset,dum in segete canabina forte obdormiuisset. Hunc se perenni iactatione vibrantem, tactu explorandum,manu abdomini admota singulis exhibebat: addens hoc etiam, illum interaneorum torminosa arrosione diu noctuque sibi esse infensissimum. Mouebat omnes & in admirationem rapiebat tristis casus nouitas,itaque quod poterant,re & consilio iuuabant. Extitit vna inter cæteras pia benignitate insignis,quæ Hollerio Doctore Medico,Caballo & me Chirurgis aduocatis,quæsiuit num qua via anguis ille eliminari posset. Hollerius illi valens catharticum exhibuit, sperans futurum, vt irrita excretrice vi,vna cum noxiis humoribus fera latibulo suo depelleretur. Sed spes illa euentum non habuit. Itaque cum rursum conuenissemus,visum est, vt intromisso in vteri ceruicem speculo,specularemur,nũ quid eius caudam aut caput oculis assequi possemus. Sed facta per me ampla vteri dilatatione, nihil tale intueri licuit. Tantum animaduertimus voluntarium quendam motum, cuius ipsa mendica sibi author erat,contractis & dilatatis epigastrii musculis. Quod cum notassemus,fraude & impostura perspecta,visum est,quo illam perterrefaceremus, atque ad profitendam technam compelleremus, edicere, E illi rursus aliud,sed valentius catharticum esse sumendum, vt quod priore, quia blandius esset, consequi non valueramus,id posteriore longe validiore perficeremus. Illa dissimulato metu, sibi doli probe conscia,cum discessissemus,sub vesperam compositis sarcinulis, vnaque aliis, quæ ad se non pertinebant,consertis,clam discessit insalutata hospite,sicque demum fraus bene dissimulata nobilis & probę mulieris dispendio patuit. Mendicam ego illam sex diebus post equo sarcinario viriliter insidentem,& vna cum Pelagiorum piscium abactoribus effuse ridentem,atque,vt credere par est,in patriam redeuntem,cum iam hic eius impostura diuulgata esset,ad Montis Martyrum portam conspexi.

Qui se

A Qui se mutos simulant, linguam in os contrahunt & reduplicant. Qui pro epilepticis se iactant, vtrumque carpum manicis sibi ferreis arcte cingi curant, in lutum se mergunt & voluunt, sanguine ferino caput sibi conspergunt & defœdant, artus, totumq; corp⁹ vibrato motu cócutiunt, Deniq; sapone in os indito spumantem saliuam euomunt, eorum instar, qui epileptico insultu agitantur. Alii glutinum quoddam ex diluta farina conficiunt, quo totum oblinunt corpus, quasi lepra seu sancti Manis morbo incrustarentur. Nec vero nouum esse & hodiernum hoc personatæ mendicitatis & subdolæ imposturæ mangonium putandum est: Vigebat iam olim in Asia Hippocratis temporibus, quemadmodum ipse meminit *libro de Aere, Locis & Aquis*. Sed quo altius radices egit, & temporum multo decursu magis inueterauit id malum, eo diligentius & studiosius rescindendum est, acribus suppliciis in eius artifices sancitis & irrogatis, quia personata hac mendicitate tanquam desidiæ altrice, & omnis improbitatis officina, quod bonis adimitur, transit ad impios. Vnus vero impius & ingratus miseris omnibus nocet.

Techna epilepticos simulantium.

Techna lepram simulantium.

De his, quæ monstrosa in morbis contigerunt. CAP. XIX.

B NOuissime commemoratis, monstri aliqua species mendicabulorum sutelis ad turpem quęstum assuitur. Sequentibus vero si quid inest monstrifici à natura est: sed cæca & occultis quibusdam modis quasi miraculose agente. Sic certe in morbis etiam sæpe contingunt monstra. Ad sancti Angeli oppidum Franciscus Miles ex turma Capitanei Mureti vulnus in ventre accipit, manuario tormento inflictum, inter vmbilicum & ilia. Haud equidem glans extracta est, quia sedulo vestigantibus Chirurgis reperiri & occurrere non potuit. Quà de causa grauibus & torminosis doloribus conflictatus est: donec nono demum post vulnus die, glandem per anum excreuit. Itaque intra tres dehinc hebdomadas plane conualuit. Curabat illum Simon Crineus Chirurgus turmarum gallicarum.

In morbis etiam contingere monstra.

Glans sclopeto in ventrem exclusa & tandem per anum reddita.

Ioannes Papa sancti Albani in Delphinatu dominus, in conflictu ad Casenium, tria manuario tormento in corpus penetrantia vulnera tulit, quorum vnum sub larynge, qua parte velut nodo protuberat iuxta pulmonis fistulam ad vsque vertebrarum ceruicis initia penetrabat, quo loco hæsit, adhucque hæret glans plumbea. Hinc multa & horrenda hominem corripuere symptomata, vt febris & ingens colli totius tumor: adeo vt totos decem dies nihil nisi iuscula & liquida deglutire potuerit. Conualuit tamen hodieque etiam valet cura Iacobi Alanii Chirurgi.

Glans plumbea per laryngem ad vsq; primã ceruicis vertebram intrusa & hærens incolumi ægro.

C Meminit Alexander Benedictus rustici cuiusdam, cui missili telo dorsum transuerberatum cum fuisset, hastili extracto ferrum intus restitit, duos transuersos digitos longum, & hamulis consertum, lateribusque horridum. Cum id Chirurgus anxie & solerter quæsiuisset, comprehendere nunquam potuit, itaq; vulnus occlusit. Sed secundo mense post ferrum id quamlibet hamulatum per anum prodiit.

Lib. 3. anat. cap. 9.

Ferrum hamulatum dorso intrusum & per anum postea redditum.

Narrat idem, Venetiis virginem acum deglutiuisse, quam biennio post cum vrina reddidit, calculosa materia circum viscosos humores collecta, & coagmentata obductam. Margareta Perlana Guilelmi Guerrerii pannarii mercatoris Lutetiæ ad Iudæorum vicum commorantis vxor, dum rus equo veheretur, acus ex subiecto forte aciculario in dextram natem se ita alte intrusit, vt nulla arte, nulla vi reuelli inde potuerit: Quadrimestri post misit ad me, qui se inuiserem, coramque narrauit, se quoties in mariti amplexus veniret, extremos & pungentes dolores in dextro inguine pati, admota manu, dum locum tractarem, occurrit digitis asperum quid & durum: Itaque sic egi, vt acum inde plane iam rubiginosum extraxerim. Miraculo apponi hoc debet, quod chalybs natura sua grauis sursum à nate ad inguen conscenderit, & femoris musculos nullo abscessu genito penetrauerit.

Acus deglutita & cum vrina excreta.

Acus per natem intrusa & inguine tandem reddita.

Anno Domini 1566. Laurentii Collo duo liberi calculorum extrahendorum artifices experien-
D tissimi calculum extraxerunt, nucis iuglandis crassitie, in quo medio acus ei plane, quo sutores suere solent, similis depacta visebatur. Calculoso nomen erat Petrus Coquinus via Galandea ad plateam Malbertinam, puto illum adhuc superstitem viuere. Carolo nono Regi propter rei monstrificæ nouitatem calculus ille me præsente oblatus est, quem mihi à Chirurgis illis dono datum diligenter in secretioribus capsulis asseruo.

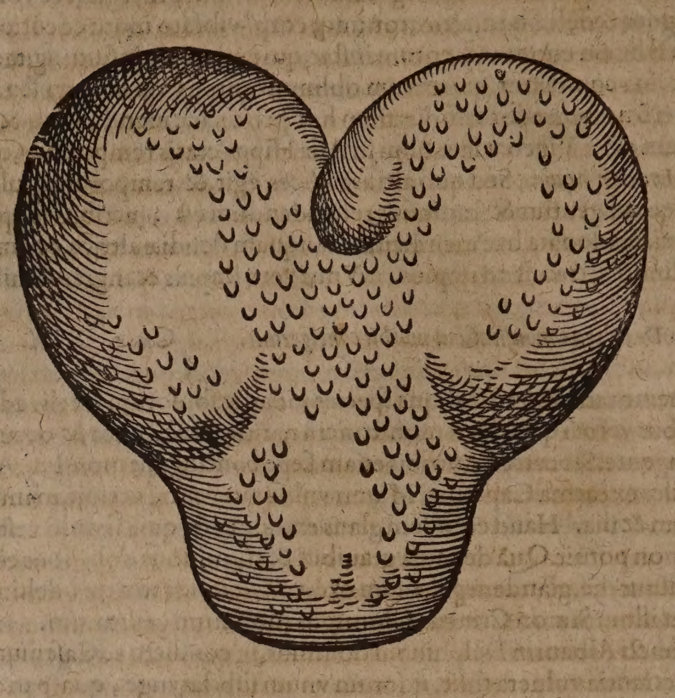
Acus in calculo e vesica extracta depacta.

Anno Domini 1570. Ducissa Ferrariensis Lutetia Montem-argiuum acciuit Ioannem Collo, qui calculum è vesica pistori dulciario extraheret. Calculus ille etsi pugni crassitiem haberet, nouemque vncias penderet, fœlicissime tamen incolumi ægro reuulsus fuit. Francisco Rosseto & Iosepho Iauello Ducissæ medicis experientissimis & doctissimis præsentibus. Non multum tamen temporis post pistor ille interiit ex vrinæ suppressione, per obstructionem ab exiguis duobus aliis calculis, qui è renibus in vesicam descensuri, in media vretherum via substiterant.

Calculi extracti figura fuit eiusmodi.

E

Calculi dulciario pistori extracti figura.

B

An. natiu.

Anno Domini 1566 Laurentius Collo filius, cuidam, Marlium comoranti, mentulæ tractor ex eo cognominato, quod ab ætatis suæ anno decimo, calculo iam obnoxius, pudendū assidue scalperet, calculos tres è vesica extraxit, singulos oui gallinacei crassitie, omnes colore albos, & simul duodecim vncias pendentes, Regi Carolo tum ad Sancti Mauri à fossis fanum degenti, cum oblati essent, vnum malleolo confregit, in eoque medio alius inuentus est colore castaneo, cæteraque nuci mali persici similis. Tres illos calculos mihi à Chirurgis illis fratribus dono datos hic ad viuum appingendos curaui. C

Calculorum trium commemoratorum, quorum vnum confractum cernitur effigies.

D

E

Multos ego mortuorum dissectis cadaueribus variæ formæ ac figuræ calculos, vt nefrendum, catulorum & similium adnotaui. Narrat Dalechampius, visum sibi hominem, qui per lumborum abscessum, qui in fistulam degenerauerat, multos è renibus calculos excerneret, nihiloque minus in equo & curru vehi facile ferret. Mulieri diris torminum & dolorum alui & ani cruciatibus exercitatæ Ioannes Magnus Medicus Regius doctissimus & experientissimus medicinam cum faceret, accersiuit me, vt indito in anum speculo, specularetur, num quæ tanti, tamque pertinacis doloris causa subesset aspectabilis. Cum nihil intuitus esset oculis, vnde in causæ dolorificæ cognitionem duceretur,

Calculus vi catharticorum ano excretus.

rationem

A rationem ducem ſecutus crebro clyſtere indito, & catharticis propinatis ita egit, vt tandem calculum ægra excerneret, pilæ palmariæ craſſitie: quo excreto dolores omnes quieuere.

Famula Dyſeridis, vt narrat Hippocrates, in Lariſſa cum iuuencula eſſet, vbi venere vterêtur, fortiter circum circa dolebat, alias autem ſine dolore erat, concepit autem nunquam. Et cum ſexaginta eſſet annorum, dolebat à meridie, velut ex partu laboraret. Hæc cum ante meridiem porrum ediſſet multum, poſtquam ipſam dolor corripuit vehementiſſimus & priores omnes excedens, exurgens aſperum quiddam in ore vteri deprehendit. Poſtea cum ipſa in animi deliquium incideret, alia mulier immiſſa manu, expreſſit lapidem aſperum magnitudine verticilli fuſi, & ſana tunc ſtatim & poſtea erat.

5. epid.

Calculus vteri ceruice redditus.

In muliere, quæ vt narrat Hollerius, quatuor menſium ſpatio, incredibili vrinæ cruciatu laborauerat, duo calculi reperti in corde ſunt, cum multis abſceſſibus, integris renibus & veſica.

Lib. 1. cap. de palpit. cord.

Anno Domini 1558. Ioanni Bourlierio ſutori veſtium in ſancti Honorati vico aquoſum in genu abſceſſum aperui, in quo calculum reperi, album, durum & leuem, amygdalæ craſſitiei, quo extracto conualuit. *Nulla certe corporis pars eſt, in qua calculi non facile concreſcant.*

Nullam corporis partem eſſe in qua calculi concreſcere nequeant.

Antonius Beniueni⁹ Medicus Florentinus ſcribit, mulierem quandam acum æream ſine vllo do-
B lore deuoraſſe, indeque annum integrum indolentem exegiſſe: ſed hoc exacto ingentes dolores ventrem adorti ſunt: quos vt ſedaret, Medicos quoſcunque potuit, conſuluit, nulla interim deuoratæ acus mentione facta. Itaque nihil illi opis etſi infinita remedia tentarentur, allatum eſt, integrumque biennium in doloribus exegit, donec tandem per exiguum ad vmbilicum foramen prodiit acus, tumque ſibi reſtituta eſt.

Acus deglutita & biennio poſt vmbilico reddita.

Studioſus adoleſcens Chambellanus Biturix in Prælæo collegio graminis ramulum deglutiuit, qui poſtea integer per intercoſtale ſpatium magno cum adoleſcentis vitæ periculo erupit. Non potuit eo penetrare, niſi ante pulmonum, ſuccingentis membranæ, & intercoſtalium muſculorum pertuſa & perrupta ſubſtantia, ſuperſtes tamen euaſit adoleſcens medicinam ei Fernelio & Huguetio facientibus.

Graminis ramulus deglutitus & integer per intercoſtale ſpatium redditus.

Gabrolius Polemarchi Danuilani Chirurgus, narrabat mihi nuper Franciſcum Guillemetum Someriæ, octo à Monſpeſſulo miliaribus Chirurgum, curaſſe & ſanaſſe paſtorem quendam, quem deglutire gladium ſemipedem longum, cum corneo manubrio pollicari craſſitie, obuii prædones coegerant. Eũ ſemeſtre integrum magnis tamen cum doloribus in dies macreſcens, ac tantum non tabeſcens continuit, donec tandem abſceſſu ſub inguine cum magna puris valde fœtidi copia oborto, præſentibus
C iuſticiæ cuſtodibus erupit & extractus eſt, depoſitusque apud Iobertum Medicum Monſpeſſulanum.

Gladius deuoratus oborto ſub inguine abſceſſu erupit.

Principi Rohano erat Morio, Guido nomine, deglutiuit ille aliquando enſis mucronem tres digitos longum, duodecimoque poſt die per anum, quanquam ægerrime reddidit: viuunt adhuc nobiles multi Britones, huius rei oculati teſtes.

Enſis mucro deglutitus & ano redditus.

Viſæ ſunt grauidæ non paucæ mulieres, quæ fœtum in vtero mortuum fruſtatim ſic excreuerunt, vt oſſa, rupto ad vmbilicum exitu, manarent: carnes vero, velut in pus colliquatæ, per vteri ceruicem & anum diffluerent, ſuperſtitibus matribus, quemadmodum ex Albucaſi notat Dalechampius.

Miræ fœtuum ab vtero excretiones.

Nonne vero monſtri ſimile eſt, extitiſſe mulieres, quæ hyſterica ſuffocatione correptæ, triduum totum ſine motu, ſine reſpiratione, pulſusque, quod equidem appareret, iacuerint, pro mortuis per errorem elatæ.

Hyſterica promortuis elata.

Adoleſcens quidam, vt prodit Fernelius, à paulo vehementiore exercitatione, cum acerba tuſſi nullo puncto temporis intermiſſo torqueretur, vomicam integram columbini oui magnitudine excreauit, in qua aperta pus exquiſite album & æquale deprehenſum eſt. Cruenta excreatio integrum biduũ perſtitit magna febre, magnaque corporis perturbatione. At nihilominus ſeruatus is eſt atque ſanitati
D reſtitutus.

Expectorata vomica oui columbini magnitudine.

Anno Domini 1578. Stephana Chartieria ſancti Mauri à foſſis incola, vidua quadragenaria, febre tertiana laborans, paroxyſmi initio magnam vim euomuit humoris bilioſi, vnaque villoſos tres vermes figura, colore & magnitudine erucis ſimiles, ſubatriores tamen, qui inde integros octo dies vixerunt ſine vllo alimento: hos pagi illius Chirurgus ad Milotum Doctorem medicum detulit, qui ipſorum copiam Feureo, Craſſo, Mareſcotio & Cortino Medicis mihique fecit.

Vermes febrili excluſi paroxyſmo.

Quod ſequitur ex Monſtreleti chronicis, omnem ſuperat admirationem. Immunis quidam ſagittarius, ex Medono quatuor à Lutetia miliaribus, propter latrocinia damnatus erat rei capitalis. Interim à Medicis Regi renunciatum eſt, multos ea tempeſtate calculoſis torminibus Lutetiæ diuexari, & præ cæteris Boſci Dominum: è re & ſalute multorum futurum, ſi partes ipſas, in quibus tam dirum morbi genus concreſceret, oculis luſtrare & contemplari daretur. Longe id melius in viuo homine, quam in mortui cadauere perſpici. Experiri id licere in ſagittarii immunis morti additi, & olim his malis diſcruciari ſoliti corpore. Impetratum à Rege eſt: itaque recluſo corpore ſpirantes partes contemplati & ex voto rimati ſunt Medici, hisque diligenter & exacte conſultis ac ſuo loco reſtitutis, iuſſu
E Regis conſutum corpus eſt, qua recluſum fuerat, & ſummo ſtudio adhibito curatum. Ita factum eſt, vt ſagittarius ille intra paucos dies conualuerit, culpæque venia impetrata, grandi inſuper pecunia donatus.

Superat hæc narratio nõ omnem modo admirationẽ ſed & fidem.

Pract. li. 64. cap. 1.

Narrat Alexander, viſam ſibi mulierem nomine Victoriam, quæ prolapſis omnibus dentibus cũ calua euaſiſſet, alios demum in amiſſorum locum ſuccreſcentes recuperauit anno ætatis octogeſimo.

Renati dentes anno ætatis octogeſimo.

Stephanus Teſſierus Chirurgus Aurelianenſis narrauit mihi, non ita pridem, curaſſe ſe Carolum Veriguellum apparitorem Aurelianenſem ex vulnere in poplite accepto, quo duo tendines poplitem flectentes penitus reſciſſi erant. Curationis vero hanc rationem iniuiſſe. Iuſſiſſe ſcilicet ægro, vt crus flecte-

flecteret, tum resciſſorum tendinum extrema extremis oppoſitis aſſuiſſe, inde membrum eo ſitu collocaſſe, & ea arte tractaſſe, vt vulnus tandem ad cicatricem perduxerit, ægro nullatenus claudicante, facinus profecto memorabile, & tyroni Chirurgo caute imitandum. A

Quam multos ipſi vidimus, qui enſe, telo, glande manuario tormento eliſa, traiecto corpore, qui ex capitis vulnere cerebri portione abſciſſa, qui brachio aut crure toto globo murali canna excuſſo abreptis, ſuperſtites conualuere? quam multos contra, qui ex minimis & leuiſſimis vulneribus interiere.

5. epid.

Quidam iuxta inguem ſagitta percuſſus, quem nos ipſi vidimus, prodit Hippocrates, *maxime præter omnium opinionem ſeruatus eſt: neque enim cuſpis exempta eſt; erat enim valde in profundo; neq; ſanguinis eruptio vlla fiebat memorabilis, neque inflammatio, neque claudicauit. Cæterum cuſpidem inuenimus nos, ipſamque exemimus, cum iam ſex eſſent anni, ex quo ſauciatus erat.* Nec vero tam longæ moræ aliam ille reddit Hippocrates rationem, niſi quod, inquit, ſuſpicio erat, inter medios neruos cuſpidem occultatam fuiſſe, nullamque venam aut arteriam diſſectam eſſe.

De mirabili quorundam animalium ortu. CAP. XX.

In hiſtoriis prodigioſis. Ex cadauere humano vulgare eſſe ſerpentes naſci.

PRoditum apud Boiſtæum legimus, Auenionenſem quendam opificem, quo tempore ipſe in ea vrbe habitabat, feretrum plumbeum, in quo cadauer erat, fideliter vndique ferruminatum, ſic, vt ne aer quidem ſubire poſſet, recluſiſſe; dumque recluderet, à ſerpente intus concluſo demorſum, lethali & venenato adeo morſu, vt parum abfuerit, quin moreretur: non eſt tamen tam prodigioſus huius animalis ortus, quam ille putat, vulgare enim eſt, ex putrente quouis cadauere, præſertim vero humano, ſerpentem naſci. B

Serpens viuus viuensque in ſolido marmore.

Scribit Baptiſta Leo, Martini Quinti ſummi Pontificis temporibus, in vaſto ſed ſolido marmore, inuentum fuiſſe ſerpentem viuum incluſum, nulla in tam denſa ſoliditate apparente rimula, qua aerem ducere viuum id animal poſſet.

Cauſa tam miræ animalium in ſolidis marmoribus generationis.

Dum in vinea mea, quæ ad Medonum eſt pagum, diffringenda curarem vegrandia quædam ſaxa, in vnius medio buffo compertus eſt: Cum ego id magnopere mirarer, quod nullum extaret ſpatiũ, in quo id animal gigni, augeri, & viuere poſſet, vt deſinerem mirari, monuit lapicida: peruulgare enim, & pluſquam quotidianum id eſſe. Fieri certe poteſt, vt ex lapidum ſubterraneis & vdis locis incluſorũ, humidiore portione per putredinem diffluente, & à cœleſti calore ſe per vniuerſam mundi molem miſcente ac diffundente, animata ſuppetat materia eiuſmodi animalium generationi. C

De marinorum aliorumque animantium mirabili natura. CAP. XXI.

Raritas quandam habet monſtri ſpeciem.

ATque hæc ortu, vel incremento potius mirabilia ſunt animantia: quæ vero ſequuntur, etſi ex ſeſe mirabilia non ſint, vt quę natura propria & ſua conſtent, eademque bene & ordinario modo agente: nobis tamen mira ſunt, vel etiam monſtroſa, quod non admodum nobis familiaria ſint, & frequentia. Nam & ipſa raritas, & corporum vaſtitas monſtrifica quodammodo eſt. Huius generis multa, præſertim in mari, cuius penitiores receſſus homini peruii non ſunt, exiſtunt: vt Tritones, qui à pube ſurſum verſus humana & Virili effigie perhibentur. Et Sirenes ſeu Nereides (quæ Plinio authore) muliebri facie, ſquamis modo hiſpido corpore ſunt, etiam qua humanam effigiem habent, neque tamen monſtrifica ante dicta ſeminum confuſio & coniunctio, hic locum habet: quandoquidem, vt nuper dicebamus, ſua natura conſtant & propria.

Lib. 9. cap. 5.

Mena, quo tempore Præfectus Ægyptum regeret, & ad Nili ripam deambularet, prodeuntem, vidit ab aquis marinum hominem, humana plane ad pubem vſque effigie, facie ad grauitatem compoſita, cæſarie flaua, canis tamen aliquot pilis obſita, ſtomacho oſſeo, brachiis vero ſcite diſtinctis & dearticulatis: cętera in piſcē deſinebat. Triduo poſt ſub aurorā monſtrum aliud marinũ apparuit, ſed muliebri vultu, quemadmodum facie lineamentorum mollities, promiſſus capillus, tumentesque mammæ ſatis indicabant, vtrumque id monſtrum tamdiu aquis eminuit: vt cuilibet pro arbitrio contemplari liceret. D

Tritonis & Sirenis Niliacorum effigies.

E

Noſtra

A Nostra ætate, inquit Rondeletius, in Nortuegia, captum est mari procelloso monstrum, cui, quotquot viderunt, Monachi nomen statim imposuerunt, propter hanc eius, quam cernere erat, effigiem.

Piscis monachi habitu effigies.

B

C

Anno Domini 1531. visum est monstrum marinum, episcopi habitu squamis obtectum, id descripserunt Rondeletius & Gesnerus.

Piscis episcopi habitu effigies.

D

E

Ab Hieronymo Cardano accepisse se monstrum hoc, quod capite esset vrsino, brachiis, manibus- A que simiæ, profitetur Gesnerus.

Capite vrsino monstri marini effigies.

Non diu ante obitum Pontificis Pauli tertii, in medio mari Tyrrheno captum fuit id monstrum, & B Pauli successori oblatum, figura & magnitudine plane Leonina erat, sed corpore squamoso, vocem humanæ similem sonabat. Deductum Romam est magna cum omnium admiratione, sed illic haud diu vixit, proprio naturalique loco & alimento destitutum, quemadmodum à Philippo Foresto proditum est.

Lib. 5. chron.

Piscis Leonini & squamosi effigies.

C

Anno Domini 1523. tertio Nouembris, visum est Romæ marinum hoc monstrum, magnitudine pueri quinquennis, humana ad vmbilicum vsque, auribus exceptis, effigie, reliqua vero piscis.

Monstri marini humana facie effigies.

D

Monstri huius marini meminit Gesnerus, eiusq; imaginem à pictore, qui id Antuerpiæ viuum viderat, accepisse se prodit. Caput furiale plane quid præ se fert, cornu duplici insigne, & auribus prominentibus, brachiis homini haud absimilibus, cætera piscis est. Captum est in mari Illyrico, dum ab aquis in littus puerulum illic existentem abrepturũ, emersisset, coniectis enim à piscatoribus, qui ipsum obseruabant, lapidibus, læsum paulo post in littus vnde aufugerat, regressum, expirauit. E

Dæmonis

A

Dæmonis marini effigies.

B

Monstrum marinum capite, crinibus, & pectore equino, reliquo corpore piscis, visum in mari Oceano & Romam allatum, summoque Pontifici oblatum prodit Gesnerus.

Monstri marini effigies.

C

Prodit Olaus Magnus, sibi vitulino capite & facie monstrum ad littus Bergæ, cuius incola est, captum, dono datum fuisse à nobili quodam Anglo. Simile huic nuper Carolo IX. Regi oblatum est: nutritum in viuario Fontis-bellæ aquę diu vixit, ex aquis sæpe in terram progrediens. Alius est hic piscis à vitulo marino vulgari.

Vituli marini monstrosi effigies.

D

E

In mari Oceano visum est ingens id monstrum, capite apri, caninis dentibus longioribus incidentibus & acutis squamis miro ordine à natura distinctis obiectum, vt in hac imagine intueri, licet.

Apri

Apri marini effigies. A

B

Marinum id monſtrum captum ad Thylem inſulam Septentrionalem ſcribit Olaus Magnus Anno Domini 1538. magnitudine fere incredibili: vt quod duorum & ſeptuaginta pedum longitudinem haberet, altitudinem vero quatuordecim, ſeptem pedum inter oculos interſtitium, iecur vero adeo vaſtum, vt ex eo quinque dolia impleta fuerint, caput ſuillum, creſcentem velut in ſummo dorſo lunam, ternos in ſingulorum laterum medio oculos, totum corpus ſquamoſum.

Suis marinæ monſtroſæ effigies.

C

Elephas marinus terreſtri maior.

Veternoſus elephantis marini ſomnus.

Elephas marinus, elephante terreſtri maior eſt, quemadmodum ſcribit Hector Boetius *in deſcriptione Scotiæ*, amphibium animal eſt, dentes duos habens elephantis ſimiles, quibus quoties ſomnum inire vult, ad rupes ſe infixu tenaci ſuſpendit, tumque adeo alte dormit, vt nautis id ex alto conſpicientibus otium ſit appellere ad littus, circumiectiſque craſſioribus funibus ipſum conſtringere. Sed cum ne ſic quidem excitetur lapidibus coniectis impetunt, magnum ſtrepitum cient, quibus expergefactus conatur in mare magno & ſolito impetu reſilire, ſed vinctum cum intuetur, adeo manſueſcit, vt tractandum ſe ad arbitrium præbeat. Tum igitur ipſum mactant, adipem eliciunt, detractumq; corium in corrigias diuidunt, quæ quia validæ ſunt, & nunquam putreſcunt, magno in prætio habentur. D

Elephantis marini effigies.

E

Orobo.

Arabes Mazouanii montis, qui ſecundum mare rubrum porrigitur, incolæ, Orobone fere piſce nutriuntur, is reliquis piſcibus terribilis & valde ferus eſt, nouem aut decem pedes longus, latus vero pro longitudinis ratione, ſquamis Crocodili inſtar integitur.

Effigies

A

Effigies Orobonis.

B

Crocodilus vastum animal est, quindecim cubitos longum, cumque haud viuiparum, sed ouiparum sit, oua, quod summum est, ponere solet sexaginta, anserinis non maiora; ex tantulo principio ad tantam prouectum magnitudinem (exclusus enim fœtus ouo genitali proportionatus est) viuax valde est. Linguam adeo constrictam & impeditam habet, vt nullam habere videatur. itaque amphibium cum sit, quatenus in terra viuit, ea illi pars pro lingua censetur: quatenus vero vitæ etiam partem in aquis exigit, linguæ vsum cum non habeat, haud pro lingua numeratur. *Pisces enim vel lingua penitus carent, vel eam sic impeditam & constrictam habent, vt nullo sit vsui.* Solus inter reliqua Crocodilus maxillam superiorem mouet, inferiore immota. Pedes enim ipsi neque ad præhendendum, neque ad retinendum vsui sunt. Oculos habet Suum oculis haud absimiles, dentes longos & ab ore exertos, vngues acutissimos, corium adeo durum, vt ipsum nulla teli vis transmittere possit. Ex Crocodilo terrestri, huic amphibio simili, medicinam parant Crocodileam, oculorum vitiis vtilissimam cum porri succo inunctis, & contra suffusiones vel caligines; lentigines, tollit, & varos omnesque maculas, fel eius oculis inunctum ad cataractas valet, sanguis vero visum illustrat. Incolas esse fontium Nili Crocodilos, vel potius lacus cuiusdam ex eiusmodi fontibus manantis, prodit Theuetus: visosque sibi, qui sex passus longi essent, tres vero pedes dorsum lati; adeo, vt solo essent aspectu horribiles. Hac arte capiuntur. Cum Nili aqua subsidet, funem Ægyptii demittunt, ex fune religatus pendet hamus ferreus crassior & latior trium librarum pondere, affigitur hamo camelinæ aut alterius cuiusuis carnis frustum: quo viso irruit in prædam fera, vnaque hamum cum illecebra deuorat, quo cum se atrocius vellicari & pungi sentit, iuuat intueri, quantopere se iactet, & in altum subsiliat: tum ipsam irretitam sensim ad littus pertrahunt, funemque ad vicinam arborem deligant strictius, ne in circumstantes irruat. Tum multis vectium ictibus ventrem, qua parte mollis, omninoque tenuis Crocodilo subest cutis, impetunt, opprimuntque. Detracto corio carnes suauissimas & esui futuras, mensæ apponunt. Ioannes Lereus in Bresilana historia scribit, Syluestres eius regionis homines Crocodilos lubenter esitare, vidisseque qui Crocodilorum fœtus viuos in ædes suas deferrent, cum quibus pueri congregati innoxie colluderent.

Crocodilus.

C *Solum crocodilum maxillam superiorem mouere.*

Expende diligenter Plinii locum lib. 28. ca. 8.

Cosmograp. Tom 1. li. 2. cap. 8.

Qua arte capiantur crocodili.

D *Cap. 10.*

Effigies

E

Effigies Crocodili. A

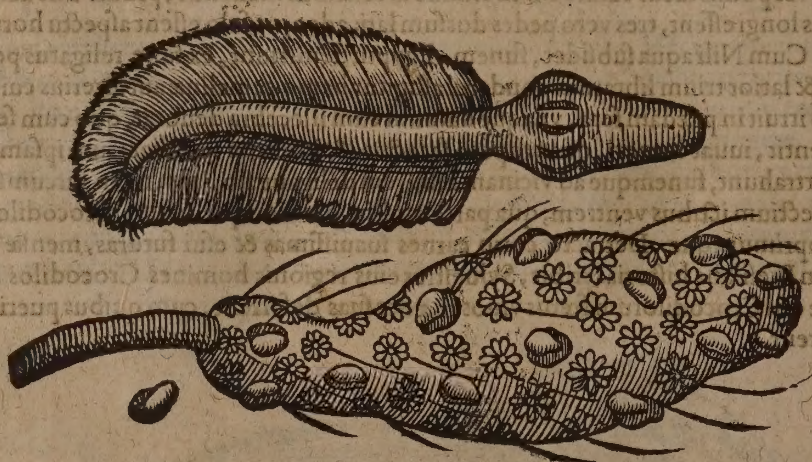

B

Lib. 9. ca. 2. *Vera est vulgi opinio*, inquit Plinius. *Quicquid nascatur in parte naturæ vlla, & in mari esse: præterque multa, quæ nusquam alibi.* Rerum quidem, non solum animalium simulachra esse, licet intelligere, intuentibus gladium, serras, cucumin terrestri odore & colore similem, quominus iam mirer pennam & vuam, quorum imagines ex Rondeletio in hunc locum transtuli. Penna quidem marina pennæ auium, quæ ornamenti gratia galeris, postquam arte comptum & fucum recepit, affigitur, similis est. A piscatoribus Penis pennatus dicitur, quod altero extremo suo, extremam penis virilis glandem præputio denudatam repræsentat. Quandiu viuit, intumescit, fitque ex interuallis solito maior: emortua flaccescit penitus, Lucet autem micatque noctu, stellæ instar. C

Vuam vero cuius meminit Plinius, hanc esse, quam hic exprimimus, ex eo est intelligere, quod superficie sua & facie vuam seu botrum florentem valde refert. Oblonga est clauæ informis modo, penderque ex oblongo pediculo. Internis partibus nihil nisi confusio est, glandulis nonnunquam distincta his similibus, quas hic seorsim appinximus.

Penna & Vua marinæ imago.

D

In mari insulæ Hispanicæ noui orbis, plures cernuntur monstrosi pisces, inter quos Theuetus in Cosmographia, hunc tanquam rarissimum notandum duxit, qui patria lingua Aloes dicitur. Anseri enim plane similis est, collo procero & erecto, capite in acumen & conum desinente, pyro pancrestano non absimili, corpore haud maiore est, quam anser, squamis caret, pinnas quatuor, nandi gratia sub ventre habet, cum aquis eminet, anserem natantem diceres.

E

A

Aloes monstrosi piscis Effigies.

B

Mare Sarmaticum,ſeu Germanicum Orientale, piſces alit calidis regionibus ignotos & valde monſtroſos. Eiuſmodi eſt is,qui limaci ſimilis, dolium corporis mole æquat, arboreis autem cornibus ceruum,extrema cornua in orbiculos rotundantur,vnionum inſtar ſplendentes:ceruice eſt craſſa,oculis accenſæ candelæ modo micantibns, naſo obrotundo, & pilis felium ad inſtar obueſtito, rictu oris magno,ſub quo pendet,prominetque carnea moles,aſpectu ſubhorrida. Quatuor nititur cruribus,totidem latis & aduncis palmis,quæ illi cum cauda oblonga, & tigridis inſtar variegata,pinnarum ad natandum loco eſt.Meticuloſum adeo hoc animal eſt, vt etſi amphibium ſit,alto tamen ſe fere mari contineat,nec niſi ſereno valde cœlo ad littus applicet paſcendi gratia. Caro enim valde grata eſt eſui, ſanguis vero his medicatus,quibus vel hepar vitiatum eſt,vel pulmones vlcerati, vt eſt magnarum teſtudinum ſanguis elephanticis,Id in Dania ſe vidiſſe aſſerit Theuetus in Coſmographia.

C

Magnarum teſtudinum ſanguis elephanticis medicina. Tom.2.li.20.

Effigies limacis Sarmatici.

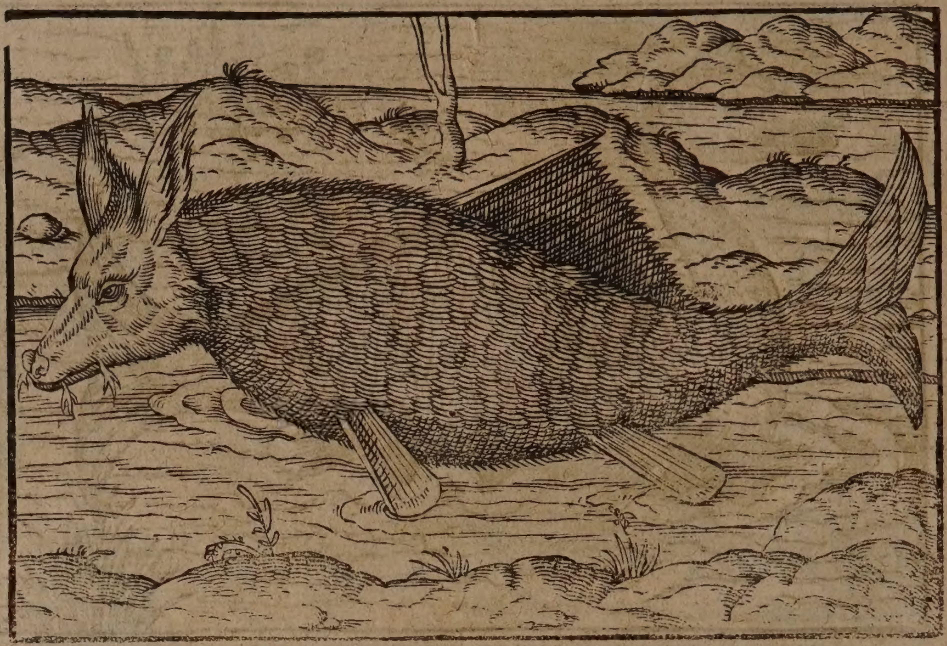

D

In alto lacu dulci,cui impoſita eſt, & Venetiarum inſtar palis ſubnixa, Mexici regni metropolis Themiſtitana vrbs, viſitur piſcis vituli magnitudine, Sylueſtribus Antarcticis dictus Andura. Incolis autem & Hiſpanis,qui eam regionem armis occuparunt Hóga. Capite eſt & auriculis fere ſuillis,ex maxillis pendent cirrhi quinque & velut barbatæ appendices ſemipedem longæ mulli barbatuli geminæ barbæ ſimiles.Carnem eſui valde gratam & vtilem habet. Viuiparum eſt,Balænæ inſtar. Dum in aquis natitat,viridis,flauus,ruber,omninoque Chameleontis inſtar verſicolor apparet. In lacus littore lubentius verſatur,illicque veſcitur foliis arboris Hoga dictæ,vnde & nomen piſcis habuit. Valde dentatus eſt & furioſus piſcis,reliquos obuios etiam ſe maiores necans & deuorans: quod cauſæ eſt, cur ipſum præſertim piſcatores appetant,perſequantur,& interficiãt,vt prodit Theuetus in Coſmographia.

E

Hogæ piscis monstrosus. A

B

Andreas Theuetus in Cosmographia scribit, sibi, dum nouum orbem nauigando obiret, visos infinitos pisces volantes Syluestribus incolis dictos Bulampech, qui ab aquis subsilientes, quinquaginta passus volando procedant, dum maiores alios pisces, qui se in prædam & escam appetunt, fugiunt. Hoc volantis piscis genus Scombri magnitudinem non excedit, capite rotundo est, dorso cæruleo, alis duabus, quæ totius fere corporis longitudinem æquant, præditum, quas sub axillis occultat. Tanta sæpe multitudine conuolant, vt non raro ad nauium vela offendant, dum mutuo sibi luminibus officiunt, C sicque in naues decidant vectoribus & incolis esca futuri. Quod ipsum etiam à Ioanne Lereo confirmatum legimus historia Bresilana.

Volantium piscium effigies.

D

In mari Veneto inter Venetias & Rauennam, duobus supra Quiozam miliaribus, anno Domini 1550. captus est piscis volans, valde horribilis & monstrosus, quatuor pedes longus. Capite erat crassissimo, binis oculis ad perpendiculum non è regione positis, duabus auribus & ore duplici, rostro valde E carnoso & viridi, alis geminis quinque in gula foraminibus, Lampetræ foraminum æmulis, cauda vlnam longa, in cuius summo duæ visebantur alæ exiguæ. Viuum id monstrum Quiozam allatum est, & vrbis primatibus, vt nunquam antea visum, oblatum.

Monstrosi

Monstrosi Piscis volantis effigies.

B

Tot & tam varia concharum genera in mari reperiuntur, vere vt dici possit, naturam, Dei Optimi Maximi ancillam, in earum fabrica ludere. In tanta diuersitate tria potissimum delegi, quæ hic depingerem, quod præcipua sint admiratione digna. In his latent pisciculi quidam, tanquam limaces in sua cochlea, quos Aristoteles Cancellos nominat, communesque fere socios crustati & testati generis piscium esse adstruit: quippe qui specie, id est, natura crustata locustis similes spectentur, nascique seorsim per se soliti sint. Quatenus vero testas ingrediuntur, illicque viuunt testaceis similes sunt. In his est, qui Eremita nuncupatur. Duo longiuscula habet cornua & minutula, sub quibus oculi sunt semper prominentes, vt quos intro cæterorum cancrorum more reuocare, & abdere nequeat. Pedes anteriores illi bisulci sunt, quibus se tuetur, & ad os escam defert, binis aliis lateri vtrinque hærentibus, & tertio paruo vtitur ad incedendum. Oua ponit fœmina, quæ ex postica parte pendentia, tanquam filo traiecta & velut membranulis quibusdam adiuncta cernuntur. Denique Æliani sententia, Cancellus nudus nascitur & sine testa: sed paulo post ex multis, quas inanes & vacuas offenderit, idoneam sibi deligit, cumque magnitudine auctus ea amplius contineri & capi nequit, vel etiam coeundi naturali desiderio stimulatur, migrat in capaciorem & magis conuenientem. Dimicant sæpe inter se cancelli hospitii gratia, fortiorque inanem testam occupat, aut de ea occupata debiliorem decedere cogit. Eiusmodi testa vel Neritæ est, vel turbinis, sæpe etiam paruæ buccinæ, ingressusque eam circumfert, ibidem nutritur & augetur, deinde capaciorem petit, vt ait Aristoteles *loco citato.*

C — *4. de histor. anis cap. 4.*

Cancelli Eremita descriptio.

Lib. 7. c. 31.

Duabus de causis cancelli mutant hospitia.

D

Concharum inanium, quas Cancelli immigrare solent, effigies.

E

Concha, aduena Cancello, seu Bernardo Eremita plena, effigies. A

Cancelli, seu Bernardi Eremitæ, imago.

Lib. 9. ca. 31.

Pinnoter seu Cancer paruus quid.

Putant Bernardum hunc Eremitam Cancelli eam esse speciem, quæ Pinnoter Plinio dicitur: at reuera Pinnoter non Cancelli, sed parui Cancri species est. Longe autem differunt apud Arist. Cancellus & Cancer paruus, etsi Plinius confudisse videatur, nam ille nudus cum sola crusta nascitur, cæterum sine testa. Hanc igitur, cum natura careat, diligentia quærit in eaque inuenta solus habitat: at Pinnoter non per se solus, sed in pinnis, nonnullisque aliis nascitur, & sedes non mutat, quia Arist. sententia, cum sit de genere paruorum cancrorum, nunquam accrescit, nec in inanibus habitat. *Est autem concharum seu testarum generis pinna: nascitur in limosis, subiecta semper, nec vnquam sine comite, quem pinnoterem, seu pinnophylacem ob id nominant,* ait Plin. Hæc profecto ita esse, intelligere clare licet ex his Athenæi verbis. *Chrysippus Solensis 5. de Honest. & volupt. ait: Pinna & pinnoter operas mutuas præstant, seorsum viuere non possunt: Pinna ex ostreis est; pinnoter cancer paruus: pinna testam pandit ingredientes pisciculos obseruans; pinnoter adstans si quid subierit, morsu pinnæ significat, qua demorsa testam claudit, eoque quod inclusum sit communiter vescuntur.* Hæc Athenæus. Ex hac tanta astutia Plut. etiam scriptis commemorata, pinnoter Plin. aliquando nominatur, cancer dapis affectator. Sed quod ab his authoribus cancro paruo tribuitur id à Cic. squillæ paruæ adscribitur *Pinna vero,* inquit, *duab. grandibus patula conchis, cum parua squilla societatem init comparandi cibi. Itaque cum pisciculi parui in concham hiantem innatauerint, tum admonita à squilla pinna, morsu comprimit conchas, sic dissimillimis bestiolis communiter cibus quæritur.* Cæterum pinnam concham esse margaritiferam, Plut. indicasse videtur, opusculo, quo quærit, Terrestribusne, an aquatilibus bestiis maior insit prudentia.

Pinna quid. — *Li. 9. ca. 42.* — *Lib. 3.* — *Pinnæ & pinnoteris consortium & consensus Li. 2. de nat. deor.*

B C D

Lib. 9. ca. 29.

Inter præcipua vero piscium miracula est, qui vocatur Nautilos, ab aliis Pompylos (Polypi species creditur) supinus in summa æquorum peruenit, ita se paulatim subrigens, vt emissa omni per fistulam aqua, velut exoneratus sentina, facile nauiget. Postea prima duo brachia retorquens, membranam inter illa miræ tenuitatis extendit: qua velificante in aura, cæteris subremigans brachiis, media cauda vt gubernaculo se regit. Ita vadit alto, liburnicarum ludens imagine: & si quid pauoris interueniat, hausta se mergens aqua.

Nautili, seu Nautici piscis effigies.

E

Quo

A Quo sit hic de Monstris tractatus locupletior, nomine monstri cum Poetis abutentes, inter ma- *Balæna cur*
rina monstra propter monstrosam & admirandam magnitudinem, Balænam recensemus. Est igitur Ba- *in monstris*
læna omnium pelagiorum piscium longe maximus. Plurimum enim bellua hæc sex & triginta cubitos *censeatur.*
longa, octo alta, oris scissura ad duodeuiginti pedes porrigitur, dentes in ea nulli, sed horum loco in v-
traque maxilla corneæ sunt laminæ nigræ, sensim in pilos suillis similes desinentes, quę ab ore prodeun-
tes & prominentes, sibi sunt ductorum loco, ne dum cæco & rapido natat impetu, ad rupes & cautes
allidat. Oculi quatuor vlnarum spatio à se distant, foris quidem parui apparentes, intus vero capitis hu-
mani magnitudinem superantes: quamobrem falluntur hi, qui bubulis maiores esse negant. Rostro est
breui. In media vero fronte fistulam habet, qua aerem attrahit & aquarum nimbosam quandam allu- *Balænæ fi-*
uiem exprimit, vt plerunque etiam alueos, cymbasque nauigantium deprimat. Cum se supra modum *stula.*
ingurgitauit, clamat vel mugit tam magno & contento sono, vt qui binis Gallicis milliarib. absunt, ex-
audire possint. Pinnas duas maximas in lateribus habet, quibus natat & catulos in metu occultat: in
dorso nullam habet. Cauda situ caudis delphinorum similis est, figura non multum absimilis, quam
cum mouet, ita mare agitat, vt nauiculas submergat & euertat, quas attigerit. Balænam viuiparum esse *Balænam*
B animal, fœtusque lactare, ex anatomia intelligere licet: mas enim testes & penem habet, fœminæ vero *viuum pa-*
vterum & mammas. Multis in locis circa Brumam capitur, maximeque in Aquitanico littore ad oppi- *rere & la-*
dulum, quod vernacula lingua Biarris dicitur, à Baiona sex distans milliaribus: in quod, à Carolo nono *ctare.*
Rege dum Baionæ essem missus, qui ex morbo iacentem illic principem à Rupe-surionensi curarem,
qua arte capiantur, oculis iudicibus assecutus sum, simulque confirmaui, quod in eam rem legeram in
Rondeletii nobilissima & verissima de Piscibus historia. Ergo ad id oppidulum monticulus est, in cuius
vertice turris ab omni seculorum memoria exædificata cernitur, ex qua tanquam è specula noctu, diu-
que explorant, num quæ balæna adnatet. E turre igitur stationarii speculati, vel ex sono horribili audi- *Qua solertia*
entes adnauigantem balænam, tympanorum & tintinabuli sonitu loci incolas conuocant: quo signo *capiantur*
dato omnes tanquam ad vrbis excidium accurrunt, telis, & omnibus, quæ necessaria sunt, instructi. *balænæ.*
Sunt enim eius regionis homines in balænis capiendis admodum solertes & expediti. In singulis igitur
cymbis, ad insequendum vel fugiendum omnium rerum copia instructis, deni collocantur robusti re-
miges, & præterea bellatores multi, qui multa tela longa cuspide hamata, in belluam coniiciunt: qui-
bus infixis, & altius inhærentibus, funes longissimos telis annexos relaxant, vsque dum vitam cum san-
C guine fuderit, tum vna cum funibus balænam multo iam cursu & labore fatigatam, vulnerumque ma-
gnitudine & multitudine fractam in littus, quo inter pugnandum studiose semper adigitur & compel-
litur, retrahunt adiuti maris vndis: prædam partiuntur læti, cuius pars vnicuique cedit pro telorum
coniectorum copia, vulneris magnitudine, partisque vulneratæ ad vitam necessitate & præstantia: cu-
iusque autem tela propriis insculptis notis internoscuntur. Dum ardet conflictus, multi in nauigiis ad-
stant, ad hoc tantum constituti, vt bellatores, qui forte in mare prociderint, excipiant, ne demergantur.
Mares difficilius capiuntur, fœminæ facilius, maxime si fœtus sequantur: cum enim in his protegendis *Balænæ fœ-*
immorantur, fugiendi occasio perit. Caro nullo in pretio est, lingua sola commendatur: nam cum ma- *mina cur fa-*
xima sit, & laxa admodum substantia, sale conditur, & à plerisque nobilibus maximis habetur in deli- *cilius capia-*
ciis. Lardum in multas regiones destribuitur, Carnispriuii tempore cum pisis elixandum & comeden- *tur, quam*
dum, quo carnis prohibitæ desiderium heluonibus leniatur. Pinguitudinis maxima copia, ex partibus *mas.*
cuti subiectis & ex ventre colligitur, quæ liquefacta non concrescit ob partium tenuitatem, eam ad lu-
cernarum vsus & nauigia inungenda seruant. Ossibus apud Ichthyophagos populos tecta sepiuntur, *Balænarum*
nec non horti in Aquitanico littore, Prætenturis; quibus ab ore exertis tanquam ductoribus, sibi præ- *prætentura.*
D tendit iter, ne ad cautes & rupes offendat (has vulgus falso interdum caudam, interdum costam balænæ
appellant) in tenues assulas exsiccatis ac perpolitis, politiores mulierculæ sua pectoralia, quæ Busta vo-
cant, communire, vestiumque fibras rigidiores ac rotundiores continere, apparitores vero publici vir-
gulas concinnare, & fascium loco gestare solent. Ex vertebris vero multi sedilia sibi comparant.

Captationis, capturæ, & partitionis Balænæ deformatio.

E

In Scaldi fluuio decem ab Antuerpia milliaribus, anno Do. 1577. die 2. Iulii capta est Balæna hæc. A Colore erat ex cæruleo nigrante, fistulam in vertice habebat, qua aquam eructabat magna vi. Longitudo eius erat pedum octo & quinquaginta, altitudo autem sexdecim. Cauda quatuordecim pedes lata, ab oculo ad extremum rostrum interuallum sexdecim pedum. Maxilla inferior senum in singulis lateribus pedum erat, vigintiquinque dentibus armata, qui totidem foraminibus, in superiore, dentibus omnino carente, excauatis, recondi poterant: quo vel vno nomine monstrosa hæc balæna censeri debebat, quod balænæ natura dentes negauerit: & quod in animalibus minime cornutis ita sit natura comparatum, vt cum dentes subsunt in ore inferiori eorum ordini, superior ex opposito ad conterendos intercurrentes cibos respondeat. Tot dentium longissimus sex pollices non excedebat.

Balæna naturam dentes negasse.

Monstrosæ Balenæ in Scaldi flumine captæ effigies.

B

C

Lib. 9. ca. 25. & li. 32. c. 1.

Est paruus admodum piscis, vt narrat Plinius, assuetus petris, Echeneis appellatus, ad summum pedalis: hoc carinis adhærente naues tardius ire creduntur. Vnde Latinis etiam Remoræ nomen ipsi impositum, quod scilicet nauim secundis ventis impulsam, passisque velis per mare currentem Echeneis tanquam voratura ore admoto sistat, inuitisque nautis retineat, perinde, ac si in tranquillo portu quiesceret. Itaque fertur Actiaco marte tenuisse prætoriam nauim Antonii properantis circumire & exhortari suos, donec transiret in aliam, ideoque Cæsariana classis impetu maiore protinus venit. Tenuit & Caii principis ab Astura Antium remigrantis, nec longa fuit moræ illius admiratio, statim causa intellecta, cum è tota classe quinqueremis sola non proficeret: exilientibus protinus, qui id quærerent, circa nauem inuenere adhærentem gubernaculo, ostenderuntque Caio, indignanti hoc fuisse, quod se reuocaret, quadringentorumque remigium obsequio contra se intercederet. Domat igitur mundi rabiem & infrænat impetus tantus pisciculus, nullo suo labore, non retinendo aut alio modo, quam adhærendo. D Certe quocunque id modo fiat, quis ab hoc tenendi nauigia exemplo de vlla potentia naturæ atque effectu in remediis sponte nascentium rerum dubitet? Quin & siue hoc exemplo per se satis esset ex eodem mari torpedo: etiam procul & è longinquo, vel si hasta virgave attingatur, quamuis prævalidos lacertos torpescere, quamlibet ad cursum veloces alligari pedes.

Remora vis mira.

Torpedinis vis mira.

De Auium, & quorundam Quadrupedum admirabili natura.

CAP. XXII.

QVanquam non in mari modo, sed & in aere ac terra multa sint, quæ naturæ admiranda conditione monstrorum adæquent naturam, vnus Struthiocamelus exemplo erit. Auis est omnium maxima, quanquam partim auem, partim quadrupedem reuera referat, Africæ & Æthiopiæ familiaris: quippe qui vt non quadrupes pennas habeat: at vt non auis sublime non volet: non enim pennas ad volandum commodas gerit, sed pilis similes. Cursus tamen velocitate equum superat. Miraculosa est eius ventriculi in coquendo naturæ vis, vt cui nihil sit indomabile. Oua ponit admirandæ magnitudinis, vt quæ E etiam in pateras concinnentur. Pennas habet pulcherrimas, vt ex eius effigie intelligere licet.

Struthiocamelum inter auem & quadrupedem quodammodò ambigere. Ventriculi eius mira vis.

Stru-

A *Struthiocameli effigies.*

Quam vero prodigiosa sit Struthiocameli magnitudo, ex ossium eius magnitudine facile quiuis consequetur. Tres eiusmodi aues in ædibus Polemarchi Retii regio sumptu alebantur: quarum vnam (cum forte interiisset) mihi dono datam in sceleton diligentia summa paraui.

A. caput igitur eius gruis capite paulo crassius erat, palmi longitudine, à vertice ad rostrum vsq; planum, rostro fisso ad mediam vsque oculi regionem, in sui extremitate obrotundo.

b. Ceruix tres pedes longa, septemdecim vertebris coagmentata, quarum singulæ singulis lateribus donatæ sunt; apophysi transuersa deorsum spectante pollicari longitudine, B si primam & secundam capiti proximas exceperis, vt quæ his careant, ginglimo coniunctæ.

c. Dorsum pedali est longitudine, septem vertebris connexum.

d. Os sacrum bipedali est longitudine, in cuius summo apophysis visitur transuersa, cui magnum subiacet foramen.

e. Quod tria alia sequuntur, sed minora.

f. g. h. Post quæ sequitur acetabulum seu pyxis, in quam caput ossis femoris excipitur & conditur. Id parte externa & laterali profert os perforatum, litera l. notatum. Perforatum, inquam, sui initio: mox enim vnitur, qua litera K. subest. Inde bifurcatur, in duoque alia ossa finditur, quorum vnum alio maius est. Minus litera L. notatur. Ambo qua litera m. affixa est, vniuntur, singula semipedem & quatuor digitos longa. Cæterum ei parti, vnde primum bifurcari incipiunt, & ei, in quam concursu facto vniuntur, medium interiacet foramen quatuor digitos latum. Longius vero palmo, vt litera n. notatur, quod C ossis illius restat, falcis vinitoriæ instar habet, latum tres transuersos digitos, longum vero sex pollices. Ad extremum, vbi litera O. subest, Synchondrosi subiungitur.

P. Coccyx nouem vertebris, humanis similibus coagmentatur. Femoris ossa duo sunt, quorum quod litera Q. notatur, pedali est longitudine, crassitie vero, quæ equini femoris crassitiem æquet. Alterum ipsi subiectum (quod forte os cruris seu tibiæ possis dicere) litera R. notatum, sesquipedem longum est: coniunctam habet fibulam seu focile minus, eiusdem longitudinis, sed quod tantum gracilescat, quantum deorsum procedit.

S. Tibia est, cui pes adhæret, sesquipedem longa, in duas ad extremum vngulas fissa, maiorem vnam, & minorem alteram, quarum singulæ tribus constant ossibus.

T. Octo costæ sunt, quæ in sternum inseruntur. Harum tres mediæ osseam productionem habent, vnco similem.

V. Sternum est vnico osse pedali constans, scutulatum clypeum repræsentans. Huic aliud os adiungitur, quod tribus primis costis supertensum clauicularum loco est.

X. Primum alæ os, quod sesquipedale est.

Y. Duo hinc subiecta ossa, radii & cubiti æmula, quibus alia sex subsunt ossa extremam alam litera Z. notatam constituentia. Totum id animal osseum, septem pedes longum est, totidemque & amplius à pedibus ad rostrum procedendo altum. Multa sunt alia in illius conformatione notatu digna, D sed quæ breuitatis gratia censui omittenda.

Offei Struthiocameli delineatio.

B

C

Manucodiata descriptio. Hieronymus Cardanus *libro de Subtilitate* ſcribit, in Moluccarum inſulis videri in terra iacentem, aut in aquis ſublatam auem mortuam, Manucodiatam nomine, id eſt, Hebræorum lingua auem Dei, viuam nunquam conſpici. In ſummo aere habitat, corpore eſt & roſtro hirundinino, variis tamen pennis diſtincto. Nam quæ ſummum caput veſtiunt, aurei ſunt coloris; quæ gulam, anatinis ſimiles exiſtũt, caudæ vero & alarum pauoninis; pedibus caret. Itaq; ſi quæ obrepat inter volandũ laſſitudo, vel ſomni neceſſitas, pennis ad arboris ramum obuolutis & obtortis corpus ſuſpendit. Aerem, in quo nempe ſemper ſibi viuæ eſt agendum, ſumma pennarum celeritate tranſmittit, ſolo aere, ſoloq; rore hauſto viuit. Mas depreſſam in dorſo cauitatem habet, in qua fœmina incubatu oua fouet. Manucodiatam Lutetiæ vidi Carolo nono Regi oblatam.

Manucodiata, ſeu Auis paradiſi effigies.

D

Tom. 2. lib. 21. cap. 12. Touca. Proditum à Theueto in Coſmographia legimus, viſam ſibi in nouo orbe auem, patria barbarorum lingua Toucam dictam, hoc maxime nomine monſtroſum & deformem, quod roſtri ſui longitudine & craſſitie reliqui corporis ſuperet magnitudinẽ: viuit de paſto pipere, vt apud nos turdi, merulæ, & ſturni corimbis hederę, pipere haud minus calidis. Aduexerat ex ea regionę huius generis auem prouincialis quidã nobilis, Carolo nono Regi offerendã, ſed in itinere mortuam, viuam offerre nõ potuit. Itaq; illã Polemarchum Retium iuſſit Rex mihi tradere, qui exenterarem & embammatibus condirẽ, in regiis capſulis aſſeruandã, ꝙ potui, præſtiti. Non multo tamen poſt cõputruit. Corpore, plumaq; coruo ſimilis eſt, roſtro vero ſubflauo, perlucido, leuiſſimo, ſerratim dentato, & ea, quã diximus, longitudine & craſſitie. Id apud me habeo velut monſtroſum quidpiam. E

A

Toucan auis effigies.

B

Scribit Theuetus in Zocotera insula frequentem esse feram Hulpalim Cercopitheci Æthiopici magnitudine. Monstrosum valde animal est. Sed nihil monstrosius, quã quod solo aere viuere creditur, pellis quasi cocco tincta esset, rubet, maculis tamen locis aliquot conspersa & variegata; capite rotundo est globi instar, pedibus rotundis & latis, nociuis vnguibus vacuis. Id mactant Mauri, eiusq; carnem assulis verberatam, quo euadat tenerior, comedere solent. *Tom. i. c. iii. lib. 4.*

C

Feræ Hulpalim effigies.

D

In Camotæ regno, aliisq; Indiæ interioris, quæ vltra Gangem est, locis, quinque vltra Tropicum cancri gradibus, visuntur feræ, quas Germani Occidentales Giraffas nominãt. Id animal capite, auriculis, & pedibus bisulcis, non valde nostrati ceruæ dissimilis est. Ceruice est valde gracili, sed hexapodem procera: crurum vero proceritate pauca sunt, quæ ipsum superent, animalia. Cauda rotunda est, sed poplites non excedens: pellis vero mirificis modis pulchra, asperiuscula tamen, & pilo, quam vacca, promissiore; aliquot locis maculata & variegata est, maculis colore medio inter album & castaneum lucentibus, cuiusmodi visuntur Leopardi: quo argumento Græcis quibusdam Historiographis Camelopardalis dicitur, adeo ferum est antequam capiatur, vt se conspici, quantum in se est, non patiatur. Itaq; in desertis tantum, & reliquis feris ignotis regionis latibulis hospitatur & viuit. Viso homine statim se in fugam tradit, tandem tamen capitur, quia in fuga & cursu non est admodum pernix: captum semel, tam facile & cito cicuratur ac mansuescit, quam vllum aliud feræ genus. Ipsi supra verticem prominent duo cornua recta, pilis circumuestita & pedalia. Cum ceruices, caputque erigit, militarem lanceam altitudine æquat. Herbas depascitur, folia, arborumq; ramalia, imo & pane delectatur. *Theu. tom. i. li. xi. ca. iii.*

E

Giraffa

Giraffæ effigies.

B

In mari rubro ſecundum Arabiam nauigantibus, apparet inſula Arabibus Cademota dicta, in cuius ea regione, quam Plata flumen aluit, viſitur fera Barbaris incolis Pyraſſouppi dicta, mulo magnitudine par, capite haud abſimili, hirta tamen, vrſinis velut pilis veſtita, ſed haud adeo obſcuris, verum ad flauum inclinantibus, biſulcis, vt ceruus pedibus, duo procera capite, ſed minime arborea geſtat cornua, vnicornium cornibus illis famatiſſimis affinia. Indigenæ enim, beſtiæ aut piſcis venenati dente demorſi, aqua epota, in qua ſex vel ſeptem dies eiuſmodi cornua demerſa & infuſa fuerint, ſtatim leuantur & conualeſcunt, vt narrat Theuetus *in Coſmographia.* C

Pyraſſouppi feræ effigies.

D

E

In Moluccarum inſularum vna amphibium Crocodoli inſtar viſitur animal, Camphurch dictum, magnitudine ceruum æquat; cornu geſtat in fronte mobile, fere vt criſta Galli Indici, trium pedum & dimidii longitudine, haud vnquam humano brachio craſſius, pilo cinerei coloris ceruix obueſtita ipſi eſt: palmas duas habet anſerinis ſimiles, quibus in aquis dulcibus ſalſiſque ad nandum vtitur. Pedes anteriores ceruinis ſunt affines, piſcibus viuit. Pleriq; ſibi perſuaſerunt, id animal vnicornis ſpeciem eſſe: itaq; eius cornu aduerſum venena eſſe efficacem. Rex inſulæ eius feræ nomine inſigniri gaudet: ſic enim alii reges ferarum, piſcium, aut fructuum tota regione ſua nobiliſſimorum nomen ſibi adoptant, vt narrat Theuetus.

Camphurch

Camphurch feræ Effigies.

B

Mauritania & Æthiopia, eaq; quę trans deserta, Syrticasq; solitudines est Africa Elephãtes gignit, sed Indici longe maiores sunt. Etsi vero corporis magnitudine quadrupeda omnia superent, reliquis tamen magis & expeditius cicurantur. Multa n. supra communem brutorum naturam munia obire docẽtur. Corio integuntur bubalino simili, pilo raro consperso, sed cinereo, capite crasso, ceruice breui, auribus duos palmos latis, naso longissimo, & fere in terram promisso, buccinę instar cauo, quo manuum loco vtuntur, os non longe à pectore habent, suillo haud absimile: ex cuius superna parte, duo magni dentes se foras exerunt, crura crassa, robustaq; non vno osse constantia, vt plerisq; olim persuasum fuit (quandoquidem ingeniculantur, vt sessorem, vel onus admittant, exurguntq; inde ipsi per se) in pedes desinunt disci instar rotundos, duos, tresve palmos latos, inq; vngues quinq; diuisos. Caudam habent bubalinę similem, haud admodum hirtam, tres palmos longam: itaq; pessime à muscis, vespisque vexarentur, nisi natura illam caudę breuitatem alio subsidio compensasset: vbi enim acrius se pungi sentiũt, tanta rigiditate cutem contrahunt, vt ipsius rugis implicita constrictaq; hęc animalcula suffocent & enecent. Currentem hominem solo assequuntur passu. Est enim his corporis, & crurum magnitudini proportionatus. Fructibus & foliis arborum viuunt, nec vero vlla est tam valida tamq; altis defixa radicib. arbor, quam non prosternant & diffringant. Ad sexdecim palmorum altitudinem crescunt, itaq; tã conturbantur, qui elephantem, quam qui mare primum conscendunt. Adeo effrenes sunt natura vt habenarum omnino sint impatientes. Itaq; iter, cursumq; tenere, quem voluerint, sinendi sunt. Suę tamẽ regionis hominibus non grauate obsequuntur, indigenam enim linguam non sine intelligentia audire videntur. Itaque notis vocibus, verbisq; facile reguntur, hominem, cui irati sunt, proboscide arreptum, & in altum sublatum magna inde vi in terram prosternunt, pedibusque conculcatum non ante dimittunt, quam animam exhalarit. Non gignere elephantes, antequam vigesimum ætatis annum attigerint, prodit Aristoteles. Adulteria nesciunt, neque enim præter vnam fœminam attingunt, à qua etiam sedulo abstinent, cum grauidam esse cognouerint: quandiu fœminæ vtero ferant, sciri nequit: Causa, quod non pateat coitus: nam nisi in abdito mares non ineunt. Pariunt fœminæ enitentes posterioribus cruribus, & cum dolore mulierum instar, recens editus fœtus lambunt, hi statim editi cernunt & ambulant, oreq; sugunt, non promuscide. Elephantorum dentes monstrosę ac stupendę magnitudinis, Venetiis, Romæ, Neapoli, & Lutetiæ visuntur: ebur appellant, quod in arculas, lyras, pectines, & similia hominum vsibus apta materia cedit.

Elephantes Indicos Africanis esse maiores.

Elephantũ crura pluribus ossibus esse dearticulata.

C

Quo se præsidio contra vespas tueantur elephantes.

Qui vehuntur elephante conturbari, vt qui naue in mari.

Linguam indigenam intelligentiam habere elephantes.

D

Li. 9. de hist. anim. ca. 27

Nascituri quandiu Elephantes ferant in vtero fœtum.

Elephantis effigies.

E

Prodi-

Tom.2.lib. 23.cap.2. Proditum apud Theuetum legimus, in noui orbis Florida ingentes cerni Tauros, Butrol Barbarorum lingua dictos, pedalia cornua gerentes, gibbamq; in dorso camelinæ similem, pilo promisso & fuluo, cauda leonina. Non est fere aliud magis ferum animal, nunquam enim cicuratur, nisi matri ereptum. Pellium tegminibus Barbari aduersum hyemis inclementiam, cornibus vero velut alexiteriam vim habentibus aduersum venena se muniunt. A

Cornua alexiteriam vim habentia.

Tauri Floridæ noui orbis insulæ effigies.

B

Tom.1 lib.2. cap.10. Idem author prodit, vidisse se, dum Mari rubro veheretur, penes Indos mercatores monstrum magnitudine & membrorum conformatione Tigridi haud absimile, facie tamen humana, sed naribus valde resimis. Quin anteriores palmæ humanis manibus, posteriores vero Tigridis pedibus similes erant. Cauda carebat, pilo vestitum fusco: denique capite, auriculis, ceruice & ore hominem referebat, subnigris vero, sed crispis capillis Æthiopem cætera Tigris. Thanacth nominabant. C

Thanacth.

Thanacth monstri indici effigies.

D

Haiit. Vix nisi apud eos, qui viderint, quod sequitur monstrum, fidem impetrabit. Id fert Africa, vernaculaque lingua Haiit nominat magnitudine Cercopitheco minori par est, ventre valde prouoluto & in terram promisso, capite & facie puerum referens. Captum gemit, suspiriaque de imo pectore trahit hominis anxii & dolentis instar, colore cineritio est, pedumque palmis in tres vngues, quatuor digitos longos leoninis vncis acutiores, distinctis. In arbores scandit, illicque frequentius, quam in terra degit, cauda tres non amplius digitos longa. Mirum est & monstro simile, quod id genus monstra depasci & esitare quidquam nunquam quisquam conspexerit. Secum enim mapalibus inclusa diu Barbari periculum eius rei facturi detinuerunt: itaque ventorum afflatu viuere credunt. E

Haiit

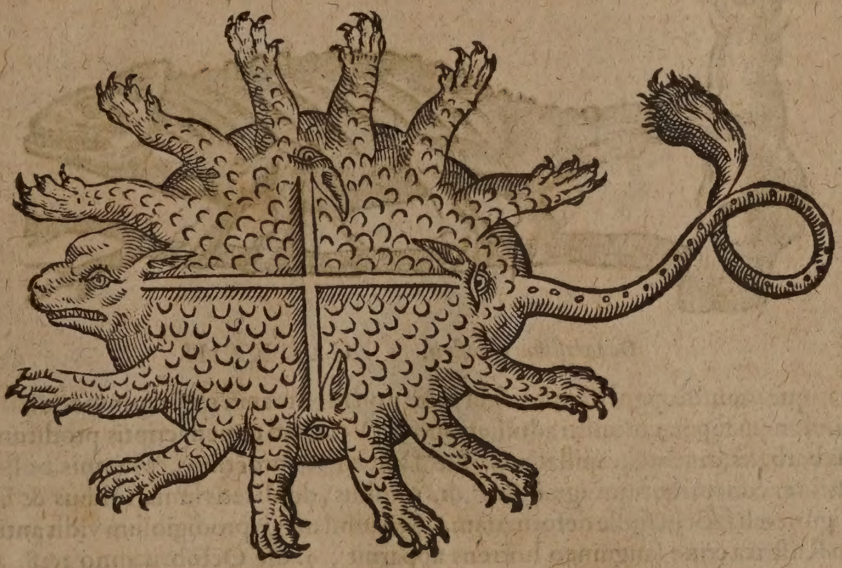
Haiit feræ hausto vento victitantis effigies.

B

Ex Leonis Africana historia, quod sequitur monstrum, transtuli, valde deforme est, & rotundo testudinis in modum ambitu, dorsum eius lineæ duæ flauæ mutuo se ad angulos rectos diuidentes intersecant, ad quarum singula extrema singuli oculi, singulæque aures affixæ visuntur, adeo, vt tale animal vndique quatuor oculis videat, totidem auribus audiat. Vnicum tamen os, ventremq; vnicum habet, ciborum receptaculum. Pluribus vero pedibus globosum eius corpus cinctum est, quorum opera C in omnem partem, qua libitum est, incedere valet, absque vllo corporis circumactu. Cauda oblonga est & in extremo sui valde villosa. Asserunt incolæ eius animalis sanguinem vulneribus glutinandis quouis balsamo esse efficaciorem. *Sanguis balsami instar colleticus.*

Africani monstri effigies.

D

Mirum est genitum Elephanti hostem esse Rhinocerota. Itaque cornu, quod vnicum in nare gestat, ad saxa limato præparat se pugnæ, in dimicatione aluum maxime petens, quam scit esse molliorem. Longitudo Elephanti par, crura vero multo breuiora, color buxeus, aliquot tamen locis maculis distinctus. Spectandum Rhinocerota primus Romæ Pompeius exhibuit. *Plin. lib. 8. cap. 20.*

E

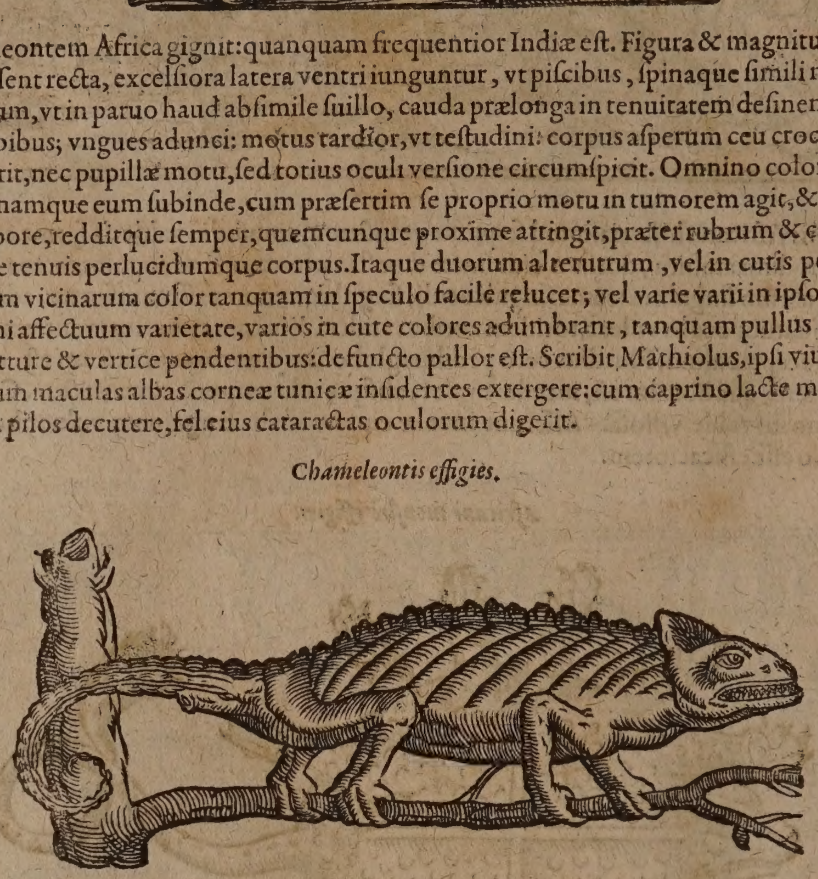
Rhinocerotis effigies.

B

Plin. lib. 8. ca. 33. Arist. lib. 2. de hist. animal. cap. 11. Chameleontem Africa gignit: quanquam frequentior Indiæ est. Figura & magnitudo erat lacertæ: nisi crura essent recta, excelsiora latera ventri iunguntur, vt piscibus, spinaque simili modo eminet. Eminere rostrum, vt in paruo haud absimile suillo, cauda prælonga in tenuitatem desinens, & implicans se viperinis orbibus; vngues adunci: motus tardior, vt testudini: corpus asperum ceu crocodilo: oculos *Chameleon qui circumspiciat.* nunquam aperit, nec pupillæ motu, sed totius oculi versione circumspicit. Omnino coloris ei mirabilis *Coloris chameleontis natura mirabilis.* natura: mutat namque eum subinde, cum præsertim se proprio motu in tumorem agit, & oculis & cauda & toto corpore, redditque semper, quemcunque proxime attingit, præter rubrum & candidum. Cutis ipsi est valde tenuis perlucidumque corpus. Itaque duorum alterutrum, vel in cutis perlucidæ tanta tenuitate rerum vicinarum color tanquam in speculo facile relucet; vel varie varii in ipso humores cômoti pro animi affectuum varietate, varios in cute colores adumbrant, tanquam pullus Indicus in palearibus ex gutture & vertice pendentibus: defuncto pallor est. Scribit Mathiolus, ipsi viuo dextrum o- *Ad maculas corneæ albas remedium.* culum remotum maculas albas corneæ tunicæ insidentes extergere: cum caprino lacte mixtum, & cor- C *Depilatorium.* pori affrictum pilos decutere, fel eius cataractas oculorum digerit.

Chameleontis effigies.

D

De cœlestibus monstris. CAP. XXIII.

IN terra, marique monstra gigni monstrosum forte non fuerit: at in cœlo summoque aere monstra esse & videri, omnem superat monstri admirationem. Veterum tamen scriptis proditum crebro legimus, cometis barbatis, caudatis, capillatis, facibus, lampadibus ardentibus, columnis, bolidibus, clypeis, nubium hostiliter concurrentium agminibus, draconibus, duplicatis lunis, solibus & similibus monstris ac prodigiis, cœli faciem fuisse deformatam. Sed nihil magis prodigiosum vidit antiquitas, eo cometa, qui in Rustrica crine sanguineo horrens apparuit, 9. die Octobris anno 1528. adeo enim vi- *Cometa crine sanguineo horridus.* su horribilis, adeo formidolosus erat, vt non pauci metu horrifico interierint, multi in morbos graues inciderint. Ab Oriente ad Meridiem progressus horam non amplius vnam & quartam eius partem durauit. In eius summo brachium incuruum visebatur, ingentem ensem manu minitabunda tenens, ad extremum tres apparebant stellæ, sed cui ad perpendiculum imminebat mucro, reliquis clarior & splendidior erat, vtrinque ad radiantia huius cometæ latera hastæ multæ, enses, pugiones, gladiorumque genera plura sanguine tincta, quibus humana capita multa capillis horrentibus, hispidaque E barba tristia interiecta, visebantur.

Decidui e cœlo ferrei longurii. Visi quoque sunt magni crassique longurii ferrei è cœlo procidisse, qui in gladios ensesq; mox exclusi sunt. Sugoliç ad Hungariç fines saxum è cœlo cũ ingenti fragore lapsum est. 7. die Septembris anno Domini 1514. pondo ducentarum quinquaginta librarum: id ciues ingenti catena ferrea traiectum ex medio ciuitatis templo pendere voluerunt, viatoribusque per regionem suam diuitibus magni miraculi loco monstrari. Armorum crepitus & tubæ sonitus auditos è cœlo Cimbricis bellis, crebrosque *Li. 2. ca. 57.* prius & postea author est Plinius. Tertio vero consulatu Marii ab Amerinis & Tudertibus spectata arma

A arma cœlestia ab Ortu Occasúque, inter se concurrentia, pulsis, quæ ab ortu erant, idem author prodit. Quod idem in Lusalia visum est ad Iubenum pagum duabus post mediam noctem horis, anno Domini 1535. sed & anno Domini 1550. die 19. Iulii in Saxonia non longe à Witemberga apparuit in aere ingens ceruus duabus armatis aciebus cinctus, magnum inter confligendum strepitum cientibus: eodemque momento sanguine copioso pluit, sol in duo fragmenta findi, eorum altero in terram prolapso visus est. Paulo ante ereptam Christianis Constantinopolim apparuit ingens in aere ad pugnam instructum & armatum agmen, cum canum & aliarum ferarum multa turba. Anno Domini 458. carne pluisse in Italia maioribus, minoribusq; frustis, prodit Iulius Obsequius. Horum pars antequam in terram laberetur, ab auibus exsorbta est, quæ in terram decidit, diu non putruit, nec colore, nec odore mutata. Anno Domini 989 imperante Othone tertio, frumento pluit in Italia. Anno Domini 180. lacte & oleo magna vi pluit, fructiferéq; arbores frumentum tulere. Narrat Lycosthenes, imperante Carolo quinto, dum Magdeburgum obsidebatur, tres soles sub horam septimam matutinam primum, indeque per totum diem visos, quorum medius lucidissimus, reliqui duo subrubri & sanguineo colore essent; nocte vero tres lunas apparuisse. Idem in Bauaria apparuit anno Domini 1554. Quod si in cœlo præter communem naturæ ordinem tam prodigiosa, portentosaq; fiunt, eadem in terra fieri, incredibile ducemus?

Præsagia Constantinopolitanæ euersionis.

Pluuia monstrosa.

B Anno Domini 542. tota terra contremuit, mons Ætna flammas, scintillantesque ignes vomuit, quibus vacinorum oppidorum & pagorum multorum ædificia conflagrarunt. Anno Domini 1531. in Portugalia octo dies terra tremuit, & singulis diebus septies octiesve, adeo vt in vna Lisbona vrbe 1050. ædificia ruerint, & amplius sexcenta rimis acta crepuerint. Nuper Ferraria terræ motu horrendo tota fere diruta est. Super omnia, quæ vnquam audita sunt, est prodigium, quod Plinii æuo Neronis principis ruina factum in agro Marrucino, Vectii Marcelli è primis equestris ordinis Olíueto vniuerso publicam viam transgresso, armisq; inde contrario in locum Oliueti profectis.

Terræmotus

Terra de loco ad locum ingenti motu mutatio.

Quid aquarum miracula commemorem? ex quarum abyssis & gurgitibus sæpe ignes flammarumque globi ingentes eruperunt. Produnt ex D. Augustino, ignem sacrificii, qui per septuaginta annos Babylonicæ ciuitatis sub aquis vixerat, extinctum fuisse Antiocho vendente Iasoni sacrificium. Quid hoc miraculi est, ignem in aqua valere supra vim suam virtutemque insitam, aquam vero extinguentis naturæ obliuisci? Profecto vere hoc Philosophi dicunt, elementa sibi mutuis complexibus illigari & mirabili coniungi confœderatione, quæ inter se contraria intelliguntur, varietate pugnare.

Ignes ex aquarum abyssis erumpentes.

Ignis sub aquis viuens.

C

FINIS LIBRI VIGESIMIQVARTI.

D

E

DE SIMPLICIVM MEDICAMENTORVM FACVLTATIBVS, VNAQVE DE EORVM COMPOSITIONE ET VSV.

LIBER VIGESIMVS QVINTVS.

PRAEFATIO.

Eccles. 35.

Medicamentum Deorum manus.

INTER *causas, quas salubres dicimus, aliaq; quæ hominis sanitatem & morborum depulsionem spectant, facile principatum obtinent medicamenta: quæ, vt est à Solomone proditum, Deus de terra produxit, viro sapienti minime abhorrenda. Nihil enim in rerum natura existit, quod citius & tanquam miraculo ingentes morborum cruciatus sedet. Itaque ea, vt decet, exhibita, Deorum manus Herophilus nuncupabat. Inde adeo factum est, vt qui medicamentorum notitia claruerunt Medici, diuinitatis opinionem apud Veteres retulerint. Dici enim vix potest, quantas vires obtineant in arte medendi. Horum ob id cognitio non modo ad præcautionem, sed etiam ad morborum depulsionem per quam necessaria est.*

Quid Medicamentum, quidque ab alimento differat.

CAP. I.

Medicamentum quid. Cur alimentum & medicamentum potestate talia dicantur.

MEdicamentum definitur id, *cui mutandi corporis secundum vnam aut plures qualitates vis inest, neq; ipsum vicissim in naturam nostram mutatur:* contra quam alimentum, quod in corporis nostri substantiam conuerti potest. Potestatis vero nomine, hæc definiuntur, quod naturam non habeant absolutam, sed in relatione quasi positam, atque ex corporum, à quibus sumuntur, conditione pendentem. Nam quod vni medicamentum est, id alteri existit alimentum; & quod huic alimentum est, hoc idem alteri est medicamentum. Sic enim, exempli causa, Elleborus est coturnici alimentum, hominibus vero medicamentum. Cicuta sturnis est alimentum, anseri venenum. Ferula asino pabulum est, reliquis iumentis toxicum. Atque hæc diuersitas accepta ferenda est naturæ animalium diuersitati. Idem enim in hominibus longo vsu contingere posse historiis proditum est. Narrant virginem Alexandro Regi oblatam, quæ napello & aliis venenis nutrita, ea sibi diuturno vsu & esu familiaria fecerat, sic, vt quem spirabat halitus circumstantibus hominibus venenatus & lethifer esset. Itaq; haud mirum videri debet, si quando contingat, medicamenta in corporis naturam & alimoniam facessere. Passim enim altilia & sues, serpentibus & buffonibus vesci innoxie intuemur, denique.

Virgo Venenis nutrita.

serpenti Ciconia pullos
Nutrit, & inuenta per deuia rura lacerta,
Illi eadem sumptis quærunt animalia pennis.

De Medicamentorum penes materiam & substantiam differentiis.

CAP. II.

Terra opum & medicamentorum parens.

QVemadmodum terræ visceribus, & maris atque aquarum voraginibus opum mundanarum, vt auri, argenti, & omnium metallorum, gemmarum & lapidum pretiosorum admirãdis virtutibus à natura instructorum abdita latet superbia: sic eiusdem terræ superficies infinita prope arborum, herbarum, & arbuscularum varietate vestita cernitur: in qua contemplari & mirari licet innumerabiles radicum, foliorum, florum, fructuum, lachrymarum, odorum, saporum dotes, & colorum, multo vero magis virtutum varietates. Eadem terra parens suo tanquam vbere inenarrabiles animantium species ortu, nutricatu, & viribus distinctas educat. In quo Dei omnium architecti & opificis in homines immensa bonitas clarissime innotescit: qui tam amplam & opulentam naturæ supellectilem, tanquam patrimonium, nostro imperio subiecit, vt hac ad delitias nutricandi & medendi necessitatem vti liceret. Iure igitur à veteribus Medicis proditum est, medicamenta omnia ab animantibus, plantis, terra, aqua, & aere abunde subministrari.

Homo rerum mundanarum rex.

A Ab animantibus quidem totis & integris, vel ipſarum particulis, & excrementis medicamenta petuntur. Totis quidem: nam & ſæpe vulpem integram & catulum, erinaceum, ranam, limacem, lumbricos, cancros, & alia animantium genera in vſum medicum aſſumimus. Particulis vero; quia iecur lupi aut hœdi, pulmo vulpis, os de corde cerui, cranium humanum, adeps, ſanguis, caro, medulla, teſtes caſtoris, vnde caſtoreum, & ſimiles aliæ particulæ in materiam medicam cedunt. Ab excrementis vero peti medicamenta intelligimus, cum cornua, vngues, pilos, pennas, cutem, vel, vrinam, ſtercus, ſaliuam, mel, oua, ceram, lac, lanam, ſudorem & ſimilia ad medendum transferimus. Quo etiam genere vniones, moſchum, zibethum, œſypum, & alia huius generis comprehendimus. *Quæ ab animantibus veniant medicamenta.*

A plantis tum integris, tum ipſarum partibus, ſeu arbores illæ ſint, ſeu arbuſculæ, ſeu herbæ medicamenta ſumimus. Sæpe enim cichorio toto, biſmalua, malua, plantagine & ſimilibus: alias vero plantarum ſolis radicibus, medulla, ligno, cortice, ſurculis, caulæ, foliis, floribus, ſeminibus, fructu, ſuccis, lachrymis, gummi, & muſco vtimur. *A plantis.*

B E terra quæ eruuntur in materiam medicam, vel terræ quædam ſpecies exiſtunt, vel lapides aut metalla. Terræ quidem ſpecies ſunt, bolus armenus, terra ſigillata, cimolia, creta, argilla & ſimilia. Lapides ſunt pumex, pyrites ſeu marchaſita auri, argenti, aut æris, marmor, magnes, gypſum, calx viua, lapis ſpecularis, & quæ ſunt huius generis. Metalla & metallica ſunt aurum, argentum, ſtannum, plumbum, æs, ferrum, chalybs, antimonium ſeu ſtibium, ceruſa, ſulphur, cinabaris, lithargyros auri, argenti, tuthia vulgaris, pompholix vera, ærugo, alumen, atramentum ſutorium vtrumque, ſalis genera, auripigmentum ſeu arſenicon vtrumque, & ſimilia. *A terra.*

Ex aqua dulci quę ſequuntur medicamina, depromũtur. Aqua pluuia, fontana, fluuiatilis, omniaque inde orta, vt lenticula aquatica, acorus vulgaris, nymphea, ſiſymbrium, aquatiliaque omnia animalia. Ex aqua ſalſa, ſal, alcyonium, omnia corolla, omnes teſtæ piſcium, vt oſſa ſæpiæ, ſpongiæ, marinaq; omnia animalia. Ab aqua mixta ex dulci & ſalſa androſaces herba, quæ frequens in ſtagnis ad Fontignanum & Setinum Narbonenſis Galliæ promontorium exurgit: aſphaltum, quod in mari mortuo reperitur. *Ab aqua.*

Ab aere manant manna, mel aerium ob id dicta, omneque aliud roris genus, quod in vſum medicum venire poteſt, propter virtutes quas tum à ſole, à quo ſurſum excitatur, tum ab aere, in quo aliquandiu moratur, tum à plantis, in quibus hæret, mutuatur. *Ab aere.*

C

De Medicamentorum ſimplicium penes qualitates & effectus ſuos differentiis.

CAP. III.

DEſignatæ medicamentorum ſimplicium ſpecies omnes, vna vel pluribus quatuor facultatum inſtructæ ſunt, de quibus mox mihi futurus ſermo eſt.

Prima facultas reliquis omnibus communis, & earum quoddam quaſi fundamentum ex quatuor primis primorum corporum, ſeu elementorum qualitatibus, calore, inquam, frigiditate, humiditate, & ſiccitate manat. Atq; ea vel ſimplex eſt, vel compoſita, prout vna aut duæ primarum eiuſmodi qualitatum in medicamenti temperie excellunt, quemadmodum ſubiectis tabellis deſcribitur.

D

Simplex igitur eſt
- *Calefaciendi.*
- *Refrigerandi.*
- *Humectandi.*
- *Siccandi.*

Compoſita ex duarum qualitatum excellentium complexu eſt.
- *Calefaciendi & ſiccandi.*
- *Calefaciendi & humectandi.*
- *Refrigerandi & ſiccandi.*
- *Refrigerandi & humectandi.*

Calor quidem
- *Moderatus*
  - *Calefacit.*
  - *Attenuat.*
  - *Rarefacit.*
  - *Meatus reſerat.*
  - *Digerit.*
  - *Suppurat.*
- *Immoderatus*
  - *Inflammat & adurit.*
  - *Mordicat, vnde ſequuntur.*
    - *Rapida attractio.*
    - *Rubificatio.*
    - *Conſumptio.*
    - *Colliquatio.*
    - *Eſchara.*
    - *Mortificatio.*

E

Frigiditas vero
- *Moderata.*
  - *Refrigerat.*
  - *Condenſat.*
  - *Obſtruit.*
- *Immoderata.*
  - *Congelat.*
  - *Stupefacit.*
  - *Tabefacit, ſeu, vt loquuntur, extinctione mortificat.*

A

- *Humiditas.*
  - *Moderata*
    - *Humectat.*
    - *Lubricat.*
    - *Læuigat & mitificat.*
    - *Glutinat.*
  - *Immoderata*
    - *Obstruit.*
    - *In tumorem flatuosum attollit, si præsertim vaporosa sit humiditas.*
- *Siccitas.*
  - *Moderata.*
    - *Desiccat.*
    - *Rarefacit.*
    - *Attenuat.*
  - *Immoderata.*
    - *Constringit.*
    - *Contrahit.*
    - *Fissuras inducit & furfuracea.* B

5. simp. & 5. de alim. Eiusmodi qualitatum effectus distinguitur & iis ordinibus, vt notat Galenus, digeruntur, quos gradus nominamus, vt certa proportione & mensura morbis debellandis opponi possint, vt est ab eodem Galeno proditum. Nam morbo, verbi gratia, calido in secundo gradu, non alia, quam frigida in pari gradu remedia opponenda sunt. Quare medicamenta simplicia omnia sunt,

Calida, Frigida, Humida, Sicca in *principio, medio, summo* *Primi, Secundi, Tertii, Quarti* *gradus*

Caliditas	*Primi*	*Obscura est*
Frigiditas	*Secundi*	*Manifesta*
Humiditas	*Tertii*	*Vehemens*
Siccitas	*Quarti gradus.*	*Immoderatissima*

C

Graduum caloris exempla. Caliditatis igitur suis gradibus distinctæ, exemplum potest esse eiusmodi; aqua tepida temperata est, quæ paulo calidior est, in primo gradu caliditatis consistit: si calorem manifestum præ se fert, in secundo est gradu caliditatis: at si vehementius calefaciat, tertium attingere gradum putanda est: at si vrit, ad quartum iam ascendisse caloris gradum sciendum est. Par est frigiditatis, humiditatis & siccitatis suis gradibus distinguendæ ratio. Itaque nunc operæpretium facturi sumus, si medicamentorum ordinibus & gradu distinctorum exempla quædam protulerimus, ex quibus de reliquis coniecturam facere liceat.

Medicamenta simplicia calida in gradu & ordine.

Primo

Absynthium.
Althea.
Amygdala dulcia.
Beta.
Brassica.
Chamemelum.
Ladanum.
Semen lini.
Saccharum.
Eruum siue Orobus.
Vinum nouum. Vetus enim, prout plurium est aut pauciorum annorum, in secundo aut tertio gradu calidum censetur.

Secundo

Ammoniacum.
Apium.
Arthemisia.
Chamæpytis.
Anethum.
Crocus.
Fœnugræcum.
Ficus.
Mastiche.
Thus.
Saluia.
Myrrha.
Marrubium.
Mel.
Melissa.
Nux moschata.
Pix vtraque tum arida corporibus particulisque solidioribus aptior, tum liquida delicatioribus.
Scylla.
Sal.
Sarcocolla.
Opopanax.
Bryonia.
Ammi.

D E

Tertio.

A Tertio.

Abrotonum.
Agnus.
Anisum.
Asarum.
Aristolochia.
Chamædris.
Sabina.
Calamintha.
Chelidonium maius.
Cinamomum.
Hyssopus.
Iris.
B *Iuniperus.*
Origanum.
Ruta satiua.
Sagapenum.

Quarto.

Allium.
Anacardi.
Cæpa.
Chelidonium minus, Galeno: etsi nostras ob cœli & soli humentis mollitiem, ne tantam præ se fert acrimoniam.
Euphorbium.
Nasturtium.
Pyrethrum.
Ruta syluestris, hæc enim, vt syluestria & inculta omnia, satiua vegetior & acrior est.
Synapi.
Tithymalli.

Medicamenta simplicia frigida in gradu & ordine.

Primo.

Attriplex.
Cydonia mala.
Hordeum.
Malua.
Pyra.
Pruna.
Rosa.
C *Viola.*

Secundo.

Acacia.
Cucurbita.
Cucumis.
Mala granata acida; dulcia enim temperata sunt potius.
Plantago.
Polygonum.
Solanum hortense, nam id, quod somniferum dicitur, vi refrigerandi, ad papauer accedit.

Tertio.

Hyoscyamus.
Mandragora.
Portulaca.
Semperuiuum.
Solanum somniferum.

Quarto.

Cicuta.
Opium.
Papaueris genera omnia, excepto corniculato. Huic enim incidendi & abstergendi vim attribuit Gal. certe nitrosum & salsum gustu percipitur, quo fit, vt calidæ & siccæ sit naturæ.

Medicamenta simplitia humida ordine & gradu.

D Primo.

Buglossum.
Malua.
Rapum.
Spinacea.
Viola.

Secundo.

Ammoniacum.
Cucurbita.
Cucumis.
Lactuca.
Melones.
Portulaca.

Medicamenta simplicia sicca ordine & gradu.

Primo.

Brassica.
Chamemelum.
Crocus.
E *Faba.*
Fœnugræcum.
Hordeum integrum.
Sarcocolla.
Thus.

Secundo.

Anethum.
Arthemisia.
Balaustia.
Lens.
Mastiche.
Mel.
Myrrhæ.
Nux moschata.
Orobus.
Plantago.
Pix arida.
Sal.

Tertio.	Quarto.
Abrotonum vstum.	*Allium.*
Absynthium.	*Euphorbium.*
Acetum.	*Nasturtium.*
Aloe.	*Piper.*
Cuminum.	*Sinapi.*
Galla.	
Milium.	
Myrtus.	
Sabina.	
Sanguis draconis.	

A

Primarum qualitatum effecta per accidens.

Omnes eiusmodi qualitates ea, quæ diximus, efficiunt per se, & natura sua: quanquam longe alia per accidens, & præter propriam naturam in corporibus nostris moliuntur, quorum ratione causæ accidentales nuncupantur. Id sequentibus exemplis fiet manifestum. B

Calor externus internum corpus per accidens refrigerat, quia meatus, porosque aperit, atque internum calorem vna cum spiritibus & humore per sudores euocat. Ex quo sequitur, vt deteriores sint concoctiones, & imminuatur appetentia. Idem calor ambiens ex euentu etiam humectat, dum humores frigore concretos fundit, & liquefacit: sic enim & Venus humectare creditur.

Par est frigoris ratio, id enim non propria & natiua, sed aduentitia vi calefacit. Cuius rei periculum facere licet hyemali tempestate, qua frigus ambiens dum corporis spiracula occludit, caloris natiui expiratum & dissipationem impedit. Ita fit, vt conduplicetur intus & felicior obeatur concoctio, meliorque succedat appetentia. Idem frigus per accidens etiam desiccat, dum humorem, qui in partem aliquam paratus erat influere, repellit, & dum eius, qui in parte collectus est, concretionem facit: sic enim repellentium vsu immoderatiore tumor œdematosus à pituita crassa & viscida in scirrhum degenerat.

Siccitas & humiditas passiua qualitatis.

Siccitas & humiditas quia qualitates sunt magis passiuæ, vires suas non tam manifestis operibus produnt, quam calor & frigus, sed harum comparatione materiæ potius rationem subeunt.

De secundis medicamentorum facultatibus. CAP. IV. C

MEDICAMENTORVM secundas facultates dicimus, quæ à primis iam commemoratis pendent, vt,

A calore: *Aperire*, *Attenuare*, *Attrahere*, *Detergere*, *Læuigare*, *Rarefacere*.

A frigiditate: *Condensare*, *Constipare*, *Exasperare*, *Incrassare*, *Occludere*, *Repellere*.

Ab humiditate: *Laxare*, *Mollire*.

A siccitate: *Indurare*, *Tendere*.

Hinc medicamentum attrahens dicimus, cui attrahendi vis inest, contra repercutiens, cui repellendi. Detergens, quod viscosa extergit. Emplasticum, quod non modo corporis meatus occludit, sed & liquidiora intus conclusa corpora ad substantiæ quandam æquabilitatem reuocat. Sic & remollientibus, laxantibus ac reliquis nomina ex eo, quod agere possunt, sunt imposita, de quibus dicemus. D

De tertiis medicamentorum facultatibus. CAP. V.

Tertiam facultatem medic. esse à proprietate.

MEdicamentorum facultas tertia magna ex parte pendet à prima & secunda facultatibus, alias simul iunctis, alias seorsim sumptis. Nonnunquam etiam neutram eiusmodi facultatum sequitur, sed proprietatem quandam & qualitatem inexplicabilem, quæ sola experientia cognoscitur. Eiusmodi igitur tertiæ facultatis opera sunt glutinare, carne implere, cicatrice obducere, dolorem sedare, mouere vel sistere vrinas, lac, semen, menses, sudores, vomitus & quæ his sunt similia, in corpore aut circa corpus agere.

Sic enim carnis opus duarum facultatum concursu prodit, siccandi nempe & detergendi. Siccitas vero & adstrictio agglutinandi & cicatrice obducendi facultatem pariunt. Calefaciendi vero & attenuandi facultas eius authores sunt, quæ sudores, vrinas, menses & similia in corpore citat & promouet: contrariæ vero facultates eadem illa tardant & sistunt. E

Dolorem sedare à prima tantum facultate est, nempe à caliditate, seu calefaciendi vi moderata: somnum inducere à frigiditate simplici, vel frigiditate, quæ adiunctam habeat humiditatem. Vomitum vero prouocare, neque à prima, neque à secunda facultate est, sed à proprietate quadam occulta & essentiali, quæ agarico & aliis nauseam parientibus, vomitumque cientibus medicamentis à natura est insita.

A

De quarta medicamentorum facultate. CAP. VI.

Quartam medicamentorum facultatem pendere tantum ab occulta proprietate.

QVarta medicamentorum facultas non est eiusdem cum his, quæ commemoratæ sunt, conditionis: non enim ab his, aut ab vlla qualitate manifesta, elementariue pendet, sed ab occulta totius substantiæ proprietate, cuius beneficio in hanc potius, quam in illam partem, in hunc potius, quam in illũ humorem agit. Hanc itaque facultatem non est datum Medicis ratione vlla vestigare, sed tantum experientia cognoscere, quemadmodum paulo ante de medicamento, quod vomitum citat, diximus. Hinc est, quod his medicamentis nomina sunt indita ab his partibus, quibus præcipue suam dicarunt operam. Ergo cephalica dicuntur, quæ capiti seruiunt, vt betonica, maiorana, saluia, rosmarinus, stœchas. Pneumonica, quæ pulmoni, vt glycyrrhiza, amygdalę dulces, iris, enula campana. Cardiaca, quæ cordi, vt crocus, cinamomum, malum Medicum ac præcipue cortex eius, buglossum, corallus, ebur. Stomachica, quæ ventriculum & eius orificium respiciunt, vt nux moschata, mentha, anisum, mastiche, piper, zinziber. Hepatica, quæ hepar, vt absynthium, eupatorium, spica nardi, cichorium, santala. Splenica, vt thymus, epithymus, flos genistæ, ceterach, cappares, cortex radicum capparis, cortex tamarisci. Renalia, quæ renes spectant, cuiusmodi sunt radix apii, asparagi, fœniculi rusci; semina quatuor frigida maiora, terebinthina, plantago, saxifraga. Arthritica, quæ articulos iuuant, cuiusmodi sunt arthriticca, chamæpytis, enula, calamentum, hermodactyli & similia.

Cephalica. *Pneumonica.* *Cardiaca.* *Stomachica.* *Hepatica.* *Splenica.* *Renalia.* *Arthritica.*

B

Huius etiam ordinis censeri possunt purgantia medicamenta, quod proprietate specifica instructa, non modo in hunc potius, quam in illum humorem vires suas exerant, sed etiam eum, qui huic, quã alteri parti infixus hæret, trahant. Sic enim agaricus phlegma ex capite & articulis allicit maxime; rheũ bilem, quæ in hepate & renibus vitium facit. Sed ab eiusmodi rerum contemplatione nobis hic abstinendum est, quia chirurgici non sit muneris. Cæterum huius generis medicamentorum quædam simplici & vnica facultate sunt instructa, alia pluribus & contrariis: Cuius rei abunde gustus fidem facit. Nam rheum primo linguæ quasi linctu acre & calidum percipitur, at mox penitiori dentium, linguæ & palati contactu adstrictionis terrenæ particeps intelligitur. Ergo quia sapores de medicamentorum facultatibus iudicium faciunt, propterea & de illis hic breuiter dicere expedit.

Rheum barbar: pluribus facultatibus præditum.

De saporibus. CAP. VII.

Lib. 1. simp.

Saporum differentia.

Sapor quid eius differentia.

C

SApor, quemadmodum ex Aristotelis & Theophrasti sententia refert Galenus, est *humidi in sicco quædam concoctio, caloris beneficio facta*, quam lingua bene temperata, saliua; vt decet, imbuta, neruoq; perfusa cognoscimus. Saporum differentiæ nouem existunt, nam tres sapores censentur calidi, nempe acris, amarus & salsus: tres frigidi, acidus, austerus & acerbus. Tres temperati, dulcis, oleosus seu pinguis, & insipidus. Tot vero censentur pro concoctionis variis gradibus: maior enim in saporibus calidis, & quædam veluti assatio elucet; minor in frigidis; mediocris, & quædam quasi elixatio in temperatis. Itaque natura hunc ordinem tenet in corporum sapidorum concoctione, vt primo acerbus sapor eluceat, inde austerus, tum acidus. Ab his tanquam coctionis rudimentis mox emergit insipidus, inde oleosus, tum dulcis, vere coctus & temperatus.

Non omnia sapida saporum distinctos gradus percurrere.

Coctione mox mediocritatis limites excedente fit salsus sapor, inde amarus, denique caloris fere ignei summo excessu acris. Quanquam hæc ita accepta velim, non quod omnia, quę sapida natura sunt, acerbitatis, austeritatis & aciditatis gradib. ad dulcedinem perueniant, quasi immutabili necessitate contingat, vt omnia, quæ dulcia sunt, ea ante acerba, austera & acida fuerint. Multa enim inueniuntur, in plantis præsertim earumque fructibus, quæ cum ad perfectionem speciemque suam peruenerint, acida sunt, amara aut salsa, quinimo incocta & imperfecta cum & quandiu quadam veluti dulcedine sunt
D
perfusa, deinde ampliori digestione, seu perfectione & coctione perueniant ad amarum, austerum, acidumve saporem. Sic enim amaritudo in absynthio, & aloe, acrimonia in pipere aut pyrethro, naturæ perfectio est, & plena maturitas, perfectaque concoctio, non caloris in ea specie excessus: acerbitas vero & austeritas naturæ perfectio est, non rudimentum in sorbis & cornis: aciditas in omphacio. Verum in longe pluribus ita fit, vt dulcis pinguisque sapor concoctione fiant & perfectione consistant: vt in vuis, ficubus, pyris, pomis, & reliquo, quo vescimur, fere omni fructuum genere cernere est. Itaque de singulis nunc gradatim dicamus, initio à frigidis saporibus ducto.

Acerbi ratio.

Acerbus sapor frigidus est, & terrestris, crassæque plane substantiæ, ac minus austero, longe vero minus acido humidus. Refrigerat & siccat insigniter, condensat, adstringit, repellit, præsertim à superficie atque exasperat. Existit, percipiturque is sapor in malicorio, galla, rhoe, & cupressi nucibus.

Austeri.

Austerus acerbo temperie & effectis est finitimus, sed paulo humidior: acerbus enim in substantia terrestri & frigida absolute consistit. Hic igitur concoctionis gradu auctus accessionem habet, vel caloris solius, vel solius humoris: vel caloris simul, & humoris: humoris, inquam, qui aereus sit, vel aqueus. Si qui igitur fructus acerbi ante maturitatem existant, indeque caloris accessionem habeant, tũ
E
ipsi dulcescunt, vt in castaneis cernere licet: si solius humoris eiusque crassioris fiat accessio, ex acerbis fiunt austeri: est enim vterque sapor in pari gradu frigiditatis, at austerus humidior est. Sed si frigiditate eadem manente in fructibus, tenuis quædam humiditas adueniat, acidus excitatur sapor. Si vero simul caloris & aqueæ humiditatis accessionem habeant, saporem dulcem consequentur: vel oleosum, si qui cum calore accessit humor, aereus sit.

Huius rei admonuisse operæpretium fuit, vt innotesceret, quibus viis sapida corpora ex acerbis per intermedios tanquam austeritatis, aciditatis & oleosi saporis gradus mitificata dulcescerent, pro vt variam caloris & humoris, seorsim aut coniunctim accessionem obtinent.

Cæterum

Cæterum ex his omnibus,quæ dicta sunt,licet intelligere,acerba, austeraq; omnia frigida & sicca esse:atque qua frigida sunt,fluxiones repellere;qua sicca & terrestria,densare, incrassare, viasq; constipare & adstringere:imo & cicatrice obducere:at longe potentius acerba id præstare, vt quæ absolute terrena & frigida siccaque sint,nec humoris, nec aquæ participia: austera vero in media quasi materia consistere,id est,in terreno corpore dilutiore,vt in sorbis,vua immatura,cornis,mespilis,pomis, pyrisque syluestribus,& omni immaturorum fructuum genere cernitur,ex quo & crudus sapor nucupatur. A

Sapor crudus. *Acidi ratio.* Acidus sapor frigidæ est & aqueæ naturæ,sed tenuissimæ, cuius beneficio ad penetrandum & incidendum nihilo fere infirmior est acri sapore.Incidit igitur,attenuat,mordicat,deterget, obstructa liberat,repellit & siccat.Frigoris enim alte subeuntis beneficio fluxiones omnes repellit; siccandi vero vi,quæ in aquea etiam ipsius consistentia valida est, hæmorrhagias, hæmorrhoidas, dysenteriasque omnes sistit & cohibet.Eius vis in aceto maxime deprehenditur,tum in succo mali citrei,in oxalide, cerasis,oxyacantha & similibus.Atque hæc frigidorum saporum est natura, nunc de temperatis tempus est dicere.

Insipidi. Insipidus improprie sapor dicitur,vt qui saporum potius priuatio sit;frigidæ est vtcunque, & valde aquosæ crassiorisque naturæ,inspissat,constipat,stupefacit.Id saporis gen⁹ in aqua excellit maxime, inde in cucurbita,citrullo,& aliis quamplurimis similibus. B

Oleosi. Oleosus sapor calidus est,humidus & aereus:itaque humectat,laxat,mollit,lubricat. Huius generis sunt oleum, butyrum, adeps nec vetustate rancidus, nec natura acrior, cuiusmodi est leonum & vulpium.

Dulcis. Dulcis sapor à moderato fit & bene concoquente calore,in materia tenuiore & calidiore, quam insipidus consistens,sed in paulo crassiore,quam oleosus,à quo primis qualitatibus non differt: itaque calidæ est & aereæ ac temperatæ naturæ.Ideo omne dulce deterget,læuigat,coquit,maturat, laxat & anodynum est.Huius saporis exempla, in saccharo,melle,manna,amygdalis dulcibus, lacte & aliis habemus. His expositis,ad calidos sapores veniendum.

Salsi. Salsus sapor calidus est & adstringens, minus terrestris, quam amarus, vt qui quasi in mediocri materia consistat.Fit enim à terreno sicco,quod in aqueo humido caloris vi præassatum,attenuatumq; est.Itaque quod salsum est,poros contrahit, incidit, deterget, digerit vel absorbet potius sua siccitate humores,sine manifesto caloris sensu:quo fit,vt à putredine vindicet.Hoc genere continentur salis species omnes,salpetræ,sal nitrum,sal ammoniacum, sal gemmæ,sal vulgare,aqua marina & his similia.

Amari. Sapor amarus,calidus est,terrestris & siccans:crassa enim est eius materia atque terrena, quã exuperans calor præassauit & exsiccauit. Itaque humores corporis superfluos amara sumpta, vlcerum vero saniem admota purgant & detergent,meatus,oraque venarum diuellunt,sæpe etiam abradendo: quo fit,vt menses & hæmorrhoidas cieant.Hoc sapore insignis est aloe,fel,absynthium,gentiana,centauriũ minus,colocynthis,fumus terræ,fuligo & alia eiusmodi. C

Acris. Acris sapor calidus est,tenuis & igneæ naturæ: suscitatur enim ex calida, tenui, siccaque materia, nec in alia consistere potest.Os itaque,quod acre est,acrimonia ferit & compungit: calefacit, sæpeque etiam exurit,penetrat, meatus aperit,crassos humores extenuat,attrahit,& foras euocat, vrinas, menses,& sudores pellit.At & scepticum est,vesicatorium, escharoticum, vrens denique & causticum. Sceptica quidem seu putrefactiua sunt & colliquatia sublimatũ,chamelea,thapsiæ succus.Vesicas excitant lepidium,cantharis,ranunculus,synapi,pyrethrum,euphorbium. Caustica vero & escharotica calx, cinis quernus & similia.

Gustum esse iudicem reliquos sensus indices naturæ medicamentorum. Cæterum medicamenta non solo gustu, sed & aliis sensibus cognoscimus,vt tactu, visu, auditu, olfactu.Vt enim gustu iudice,sic his *tanquam* iudicibus medicamentorum bonitatem exploramus, & legitimum ac verum ab adulterino distinguimus.Tactus quidem,quæ calida sint & frigida, humida & sicca,aspera & lenia,dura & mollia,tenera seu friabilia, & glutinosa ac viscida, arida aut lubrica iudicat.Ex calore,splendore aut obscuritate,quorum oculus est iudex, medicamentorum bonitatem probamus.Nam sennæ folliculos nigro in viride inclinante laudamus,sub albo vero colore improbamus: vt & cassiam amplectimur,quæ foris,intusque nigra sit,collucens ac splendens, non autem situlenta. Quanquam ex colore de qualitatibus primis fallax est,aut nullum iudicium: non enim quæ alba aut niuea sunt,statim frigida existunt.Ex his enim pleraque calida,vt calx;nec quæ rubra,statim calida, rosæ enim refrigerant.Odoratu etiam medicamenta æstimantur, nam quæ odore suo & natiuo fragrant, fere calida sunt & viribus integris. Contra inodora frigida magna parte & euanida. Auditu vacua à plenis distinguimus:sic enim cassiam eligimus,quæ concussa clausis intus granis non strepat. Huc vsq: medicamentorum facultates primas,secundas,tertias & quartas in genere exposuimus,ac quibus iudiciis cognosci possent, diximus: nunc paulo specialior nobis facultatum secundarum & tertiarum tractatio instituenda est,quod harum ratione in vsum chirurgicum medicamenta potissimum veniant:si tamen prius,quibus modis & artibus præparentur,breuiter indicauerimus. D

E

De medi-

A

De medicamentorum præparatione. CAP. VIII.

Medicamenta præparare nihil est aliud, quam ipsa per artem usui, vel compositioni commodiora reddere, quo ipsa vel

- *Mitiora sint*
- *Valentiora*
- *Gratiora*
- *Salubriora*
- *Magis miscibilia.*

Quæ omnia fiunt.

- *Tritura, cum scilicet comminuuntur medicamenta, idoneo percussu vel friatu pistillo in mortario.*
  - *Æneo.*
  - *Ferreo.*
  - *Plumbeo.*
  - *Vitreo.*
  - *Ligneo.*
  - *Marmoreo & aliis eiusmodi*
  - *Expendendo.*
    - *Rem, quæ teritur.*
    - *Vehementiam, qua teri debet.*
    - *Tempus seu spatium.*
    - *Situm, quod una additur.*
    - *Consistentiã, quæ rei tritæ inesse debet.*

B

- *Cribratione, qua purum & minutius à sordido & crassiori secernimus, quod fit incerniculis atq; cribris*
  - *Tiliaceis.*
  - *Pergamenaceis.*
  - *Setaceis.*
  - *Sericis.*
  - *In quo notandum, quod cribrationis eadem est, atq; trituræ ratio: ob id quæ tenuiter pulverisanda, tenuiore seu densiore cribro sunt cernenda, quæ crassius, rariore.*
- *Dissolutione seu dilutione, ac mollitione.*
  - *Quæ nihil est aliud, quam medicamenti, vel simplicis, vel compositi, consistentiæ crassioris aut durioris resolutio in consistentiam vel mediocrem, vel paulo crassiorem, vel liquidiorem, vel molliorem, quod fit,*
    - *Vel solo calore; nam & calore mollescunt cornua, lachrymæ.*
    - *Vel liquore, ut aqua, aceto, vino, succo limonum.*
- *Desiccatione, seu induratione, quæ*
  - *Nihil est aliud, quam humiditatis superfluæ & nociuæ consumptio, hæc fit*
    - *Vel à sole.*
    - *Vel ab igne.*

C

- *Infusione, quæ nihil aliud est, quam medicamenti parum triti aut concisi temperatio & maceratio in humore aliquo nostris scopis apto; lacte nempe, aceto, aqua, oleo & similibus, tamdiu, quandiu oportet pro medicamenti natura. Ad infusionem.*
  - *Nutritio revocatur, quæ nihil aliud est, quã medicamenti quædam veluti accressio, dum humore aliquo imbuitur, maceratur, confricatur aut tribulatur, præsertim calefacto.*

D

- *Ustione, id est, humiditatis consumptione, quæ ipsis inest. Idq; vel ut pulverari facilius possint, alioqui glutinosiora; vel ut essentiæ crassitiem deponant, & tenuitatem induant, vel qualitatem aliquam igneam; vel ut acrimoniam minuant, Galen. cap. 9. libri quarti simplicium: Vel ut colorem novum acquirant, atque omnia uruntur, vel*
  - *Per se, humore nempe præpingui prædita, ut pili, lana succida, cornua.*
  - *Vel cum materia aliqua inflammabili, ut sulphure, alumine, sale, hordeo.*
- *Coctione, seu elixatione, quæ nempe fit a calore humido, ut ustio à sicco, idq; vel ut eorũ, quæ coquũtur, medicamentorũ vires imbecilles augeamus, incoctis simul his, quæ sunt validiora; vel ut validiores minuamus; vel ut alienas in totũ abigamus; vel ut ex omnibus facultate diversis aut contrariis simul coquendis facultas una coalescat, vel ob custodiæ diuturnitatem; vel destinatam quandam formam & consistentiã, quæ omnia fiunt, vel*
  - *Igne.*
  - *Sole.*

E

- *Lavatione seu purgatione, quæ medicamẽti sordes eluat. Quæ lavantur, vel sunt*
  - *Dura, ut metalla, lapides, partes animalium, succi desiccati, & alia.*
  - *Mollia, ut resinæ, gummi, axungia, olea.*
  - *Qualia*
    - *Teri subtilissime ante debẽt; ut in omnẽ eorũ substantiã aqua penetrare possit, liquari ante debẽt, & in vas aqua plenũ coniici atq; agitari, tandemq; residere, dum, quod pingue est, supernatet, idq; toties, dũ aqua nullã suarũ qualitatũ retineat in colore, odore, sapore.*

De

De medicamentis repellentibus, seu repercutientibus. CAP. IX.

Adstringẽtia repellentium nomine intelligi. Repellentiũ differentia.

REpellentia seu repercutientia medicamenta frigida sunt, & crassarum ac terrenarum partium: quo etiam nomine adstringentia, quia humorum in partem illapsum prohibent, intelliguntur. Repellentia talia sunt, vel natura sua & per se, vel ex euentu, ex sese alioqui minime talia. Quæ per se eiusmodi existunt, duorum sunt generum: nam alia aquea sunt & humida, sine vlla adstringendi vi, quæ tota fere à terrestri essentia est. Itaque quod repellunt, id omne frigiditati, qua pollent, acceptum referunt. Huius generis sunt lactuca, portulaca, sonchus, lenticula palustris, vmbilicus veneris, cucumis, melones, cucurbita, aizoon, poma mandragoræ, solanum, hyoscyamus, & similia, quæ summopere refrigerant, ac ni antequam pars liuescat, submoueantur, eius calorem natiuum extinguunt. Alia sunt terrestria, & hoc ipso adstringentia: cæterum alias calida, alias frigida. Quæ frigida sunt temperie, & consistentia terrestri, ea proprie & vere repellentia sunt: & ex his alia simplicia sunt, alia composita. Simplicia sunt plantago, folia vitium, capita rosarum, quercus, rubus, cupressus, oxyacantha, thus, cauda equina, fructus sorborum, cornorum, mespillorum, cydoniorum, myrtillorum, nuces cupressi, nuces aliæ virides, gallæ, glandes, sumach, omnes fructus immaturi, omphacium, acetum, vinum austerum, succus granatorum acidorum, acacia, succus berberis, succus cydoniorum, hypocistis, malicoriũ, cortex quercus: cytini, balaustia, farina hordei, fabarum, panici, auenæ, milii, orobi, admixta succis ad modum pultis, bolus armenus, sanguis draconis, cerusa, lithargyros, terra sigillata, cimolia, creta, argilla, magnes, plumbum, coralla, marchasitæ omnes, antimonium, spodium, pompholix vera, omnis terræ species, & huius generis alia.

Quæ repellentia simul & proprie adstringentia sint.

Composita vero sunt oleum rosaceum, omphacinum, myrtillorum, papaueris, cydoniorum, nenupharis, vnguentum rosatum, album Rhasis camphoratum, emplastrum diachalciteos dissolutum in aceto & oleo rosato, desiccatiuum rubeum, populeon, emplastrum nigrum seu tetrapharmacum descriptione Gal. emplastrum contra rupturam, de cerusa, pro matrice. Eiusmodi repellentia omnia frigida plus virium obtinent, si substantiæ tenuitatem, seu ex se, seu adiuncta admixtione habeant: hoc enim consilio sæpe crassarum partium repellentibus acetum, camphoram & similia tenuis substantiæ admiscemus, vt tanquam vehicula sint repellendi viribus intro deferendis. Repellentia crassarum partium & calida sunt absynthium, centaurium, gentiana, eupatorium, sabina, coriandrum, mentha, lauri folia, cardamomum, calamus aromaticus, aloe, spica, crocus, nux moschata, cinamomum, succinum, sal, alumen, vitriolum, sulphur, oleum absynthinum, mastichinum, nardinum, costinum, ceratum Gal. stomachicum, santalinum, emplastrum diachalciteos. At quæ per accidens repellunt, sunt vincula, diplomata, lintea, omnisque generis splenia, canales, cauteria, phlebotomiæ, cucurbitulæ, frictiones dolorificæ in partib. oppositis, & alia eiusmodi, quæ proprie reuellere dicuntur. Repellentium vsus est, humorem, qui aliunde in partem influit, retro compellere, sicque inflammationis ardorem sedare, quem ille humorum influxus inuehit: imo sæpe dolorem, febrem, abscessum, vlcus cacoethes, gangrænam & sphacelum. Eiusmodi repellentia morbo sic semper opponenda sunt, vt partis, cui admouentur, habeatur, ratio in temperie, complexione & natura particulari: non enim omnes ex æquo parem vim repellentium ferre possunt, vt neruosæ & aliæ spermaticæ ac frigidæ. Quin nonnullæ existunt, quibus repellentia nullo modo admouenda sunt, vt inguina, alæ, & quæ pone aures ac cerebrum sunt glandulæ, ne in viscus nobile fiat recursus. Par est & corporum ratio: non enim tam valida repellentia & parem frigoris excessum tolerabunt muliebria, puerilia, eunuchorum corpora, quam virilia & calore multo vegeta, quin ne omnis quidem morbus repellentia flagitat: nam si quando cachochymia, si plethora adsunt, repellentium vsus nisi præmissa purgatione vniuersali, tutus esse non potest: vt nec si humor, qui in motu est, venenatus fuerit, crassus, acris aut criticus, vel ingentem doloris cruciatum in parte excitet: tum enim contra attrahentibus potius locus esse debet. Iam vero si morbus magnus sit, nihil imbecillis repellentibus aduersus illum profeceris, vt lactuca contra ingentem inflammationem, & inique egeris, si exiguam fluxionem validis repellentibus adortus fueris: huic enim cutis constringitur, meatusque occluduntur, ex quo inflammatio augetur vel in scirrhum deducitur. Quare Chirurgo videndum, vt pro morbi magnitudine repellentium vires temperet.

Cur repellentib. sæpe admisceantur quæ tenuiũ sunt partiũ.

Repellentia per accidens. Repellentiũ vsus.

Repellentia qui & quib. partibus apponenda.

De medicamentis attrahentibus. CAP. X.

Quale medicamentum attrahens dicatur. Attrahentia simplicia.

ATtrahens medicamentum repellenti contrarium, helcticum Græcis dictum, calidæ est & tenuis substantiæ, qua foras in corporis superficiem euocat, quod in centro & imo delitescit: quanquam aliquando id agat proprietate occulta: alias etiam per accidens ab acrimonia.

Quæ qualitate manifesta attrahunt, simplicia sunt aut composita.

Simplicia quidem, vt bryonia, allium, cæpa, porrum, aristolochia, hermodactyli, cyclamen, liliũ, sigyllum beatæ Mariæ, arum, asarum, asphodelus, gentiana, pyrethrum, ruta, sabina, calamentum, omnes tithymalorum species, viscum, abrotanum, anagallis, vrtica, ranunculus, struthium & similia. Ammoniacum, bdellium, galbanum, sagapenum, euphorbium, asphaltum, cinis è fæce vini vel aceti, calx viua, sulphur, sal ammoniacus, omnes salis species, auripigmentum. Oleum vetus, adeps leonis, vrsi, canis, anseris, viperæ, ranarum, axungia porci vetustate acris, aut attritu rotarum. Composita vero; vt oleum de spica, philosophorum, de terebinthina, de croco, de scorpionibus, rutaceum, vulpinum, laurinum, anethinum, de vitriolo, vnguentum Agrippæ, Aregon seu auxiliare, martiatum, enulatum, theriaca, mithridatium. Emplastrum de meliloto, diachylon magnum & paruum, oxycroceum, diuinum &c.

A Quæ occulta naturæ proprietate attrahunt, sunt magnes, argentum viuum, pæonia, succinum, omnia alexipharmaca, omnia theriacalia, id est, quæ morsui ferarum medentur, omnia denique purgãtia medicamenta. *Proprietate attrahentia.*

Quæ per accidens attrahunt, id aliunde, quam ex natura sua consequuntur, vt ex putredine & corruptione, quemadmodum stercus columbinum, caprinum, vaccinum, humanum, stercorum denique genera omnia: item fermentum, caseus vetus & similia. *Attrahẽtia per accidens.*

Attrahunt etiam, sed modo à superioribus plane diuerso, cucurbitulæ, sanguisugæ, syrinx, frictio asperior & durior, suctus, dolor, arcta vincula, cauteria.

Attrahentia medicamenta neque vrere, neque digerere debent, itaque validiora, acrioraque, oleo rosato & aliis lenibus admixtis sunt temperanda: debilia vero addito oleo laurino, calce viua & similibus roboranda.

Attrahentium vsus est, vt venena in cutem euocent, criticos abscessus accelerent, tabidas ac velut syderatas partes vitæ restituaut, perfrigeratas spiritu refoueant, vitiosam malignorum vlcerum saniem, quæ neruis & cuniculosis vulneribus latet, exhauriant: squamas ossium detrahant, paxillos, clauos, B spinas, sagittas reuellant & quod impactum in inflammationibus induratis hæret, eliciant. *Attrahentium vsus.*

De medicamentis resoluentibus. Cap. XI.

Medicamentum resoluens id dicitur, *quod calore & substantiæ suæ tenuitate poros aperit, humores attenuat, dissipat, & inutiles materias in halitum discutit.* Eiusmodi medicamenti duæ sunt species: quoddam enim aræoticum seu rarefaciens dicitur: aliud diaphoreticum seu digerens nuncupatur. Aræoticum calore mediocri ac minime sicco, & substantiæ tenuitate præditum cutem aperit, & relaxat, conclusisq; sub ea materiebus exitum patefacit, ex quo & dolorem lenire more anodynorum potest, quia à calore temperato non valde recedit. Diaphoreticum vero vegetiori calore instructum, quicquid impactum in parte hæret, in tenues auras insensibiliter dissipat. Itaque acrius sæpe calidiusque in eam rem deligendum est, quam id, quod attrahendi muneri est destinatum, pro humoris frigidi crassique digerendi contumacia, viarum longinquitate & anfractibus. *Resoluentia medicamẽta quæ dicantur. Differentia.*

Aræotica, quæ resoluentia debilia dicere possumus, simplicia sunt vel composita.

C Simplicia sunt bismalua tota, parietaria, adianthum, mercurialis, ebulus, valeriana, rosmarinus, saluia, thymus, chamemelum, melilotum, anethus, farina hordei, tritici, seminis lini, fœnugræci, nigella, furfur, adeps gallinæ, anseris, anatis, cuniculi, vituli: Metallica fere omnia, nisi acria sint. *Aræotica simplicia.*

Composita sunt oleum chamemelinum, anethinum, liliaceum, catellorum, lumbricorum, keirinum, de vitellis ouorum, de tritico, amygdalarum dulcium. Vnguentum de althea, emplastrum diachylum ireatum. *Composita.*

Diaphoretica vero seu digerentia similiter simplicia sunt aut composita. Simplicia sunt Aristolochia, enula campana, iris, cæpa, scylla, sigillum Salomonis, sigillum beatæ Mariæ, bryonia, panis porcinus, dracunculus, asphodelus, origanum, mentha, pulegium, sabina, serpillum, calamenthum, hyssopus, vrtica, arthemisia, lauendula, chamepytis, anisum, fœniculum, cuminum, piper, nux moschata, coriandrum, baccæ lauri & iuniperi, farina fabarum, lupinorum, orobi, milii, frumenti, furfur, mica panis. Acetum tepidum, oxycratum, vinum vetus aut aromaticum, mel, aqua vitæ, muria, adeps tauri, equi, leonis, canis, hirci, medulla cerui, cruris bouis & arietis, ammoniacum, galbanum, opponax, sagapenum, myrrha, bdellium, thus, terebinthina, pix nigra, ladanum, styrax, calamita, benioinum, sterc⁹ caprinum, D columbinum, caninum, bubulum, & aliæ stercorum species. *Diaphoretica simplicia.*

Composita diaphoretica sunt oleum amygdalarum amararum, iuniperinum, laurinum, de scorpionibus, irinum, costinum, nardinum, de terebinthina, de croco, canabinum, raphaninum, è cucumere agresti, vulpinum, rutaceum, philosophorum de lateribus, de euphorbio, de tartaro, de petroleo, de kerua siue ricininum. Vnguentum Agrippæ, Aregon, martiatum, enulatum: Emplastrum de vigo, sine additione, & cum additione, oxycroceum, diachalciteos dissolutum in oleo digerente ad formã cerati. *Composita.*

Aræotica vtiliter adhibentur tumorum superficialium incrementis & statui, in parte molli & materia calida ac humida, aut flatuosa. *Aræoticorũ vsus.*

Diaphoretica vero tumorum incrementis apponi non debent, nisi addito aliquo adstringente, ne validius digerendo attrahant, & fluxionem augeant. At in tumorum declinatione sola per se admoueri debent, in partibus præsertim, quibus densa & dura cutis est, quando frigidus & crassus subest humor, & in imo corpore delitescens, quo vix medicamentorum virtus peruenire potest. Habenda tamen ratio partium, quibus resoluentia sunt admouenda. Iecori enim, lieni, ventriculo, & eiusmodi visceribus nequaquam diaphoretica aut relaxantia admoueris, ni adiuncto adstringente aliquo, cuiusmodi est aromaticorum magna pars. Parti, cui sensus hebetior est, validiora diaphoretica sunt admouenda: at exquisitiori sensu præditis, vt oculo & neruis, debiliora. Cum materia crassa est & frigida incidentia & attenuantia, indeque emollientia, præmittenda sunt, hincque sensim veniendum ad diaphoretica: alias id modo materiæ inutilis, quod terminus est, resoluetur, quod crassius est, concrescet & indurabitur. Sed & cum perenni fluxione pars tentatur, adeo vt gangrænæ & sphaceli periculum immineat, missa facere oportet resoluentia, & illorum loco crebro scarificatu cutis diuidenda, vt ab Hollerio doctissime est annotatum, *libro* quem *de materia chirurgica* magno rei chirurgices commodo, posteritati reliquit. *Diaphoreticorum vsus.*

De Suppurantibus. CAP. XII. A

Quid suppurans medicamentum.

MEdicamentum suppurans id definitur, *quod consistentia sua emplastica poros occludens, & transpiratum intercipiens, caloris natiui substantiam auget, adeoque materias è vasis effusas in pus & saniem vertit.* Naturæ est calidæ & humidæ, & natiuo partis, cui applicatur, calori symmetron. Consistentiæ vero emplasticæ, vt sic calorem natiuum, ne exhalet, cohibeat, quo nomine ab emollientibus & malacticis, de quibus mox dicturi sumus, differt.

Suppurantium duo sunt genera: alia enim per se id agunt, & vi sua; alia per accidens.

Quæ vi sua pus mouent, simplicia sunt vel composita.

Suppurantium differentia.
Simplicia.

Simplicia sunt radix liliorum, cæpa, allium, maluæ omnes, buglossum, maluarum omnium folia & semina, acanthus, senecio, violæ, parietaria, crocus, caules, ficus, & passulæ mundatæ, earumque decoctum, farina tritici, farina volatilis, farina hordei excorticati, lolii, seminis lini, & fœnugræci. Galbanũ, ammoniacum, styrax pinguis, ladanum, viscum aucupatorum, thus, pix, cera, resina, colla, adeps suillus, vitulinus, vaccinus, caprinus, butyrum, vitellus oui, œsipus humida, stercus suillum, columbinum caprinum, pueri.

Composita.

Composita sunt oleum liliorum, lumbricorum, de croco. Vnguentum basilicum. Emplastrum B diachylon commune, magnum, de mucilaginibus.

Quæ per accidens suppurent.

Per accidens suppurant, quæ solius emplasticæ consistentiæ beneficio id agunt. Sic enim sæpe adstringentia, quia terrenarum sunt & crassarum partium, pus mouere cernuntur. Tale est vnguentum de bolo nutritum, & alia huius generis.

Oxalis cur tantopere commendetur ad suppurandum.

Talia etiam sunt, quæ suo frigore calorem intro cohibent & poros occludunt. Hinc oxalidis vires ad puris generationem commendantur. Dum enim calorem intus continet, eius vires ad materiæ suppurabilis crassitiem, & reliquas qualitates rebelles euincendas, auget. Vtimur suppurantibus in magnis inflammationibus, quas nascentes repellentibus cohibere, aut crescentes resoluentibus digerere non potuimus.

De mollientibus. CAP. XIII.

Gal. c. 7. lib. 5. simpl.
Quid suppurāti & mollienti intersit.
Cur pleraq; simplicia medicamēta in diuersis medicamentorum classibus censeantur.

MOlliens medicamentum definitur, *quod calore sui validiore, quam qui suppurantium propius est, citra siccandi aut humectandi vim manifestam, indurata corpora remollit.* Itaque hoc differt à suppurante, quod id in primo aut secundo gradu calidum esse potest, pro corporis & partis, cui admouetur, varia tempe- C rie, quantitate caloris potius, quam qualitate agere natum: contra molliens validiore calore instructum caloris qualitate magis pugnat: de cætero in siccitate & humiditate temperatum. Quanquam, vt omnia fere multiplici natura coierunt, in mollientibus censentur plurima, quæ primo ordine calefaciant, secundo siccent & tertio: nempe vt, quod congelatum est, fundant, & sensim per habitum digerant, paulum eius humiditatis, quæ parti affectæ inest, absumendo, non autem caloris aut siccitatis violentia penitus exhauriendo, hinc enim maior sequitur duritas,

Molliētium differentia.
Simplicia.

Mollientia simplicia sunt aut composita, valida, vel debilia. Debilia sunt radix liliorum alborum, cucumeris agrestis, althea. Folia maluæ, bismaluæ, liliorum, summitates anethi, viola, acanthus, semina maluæ, bismaluæ, lini, fœnugræci, caricæ pingues, passulæ mundatæ, pedum, capitum, & intestinorum veruecinorum decoctum, adeps ex iunioribus castratis, domesticis & fœminis animalibus, adeps suillus, vitulinus, Hœdinus, Caprinus, Bubulus, Vulpinus, Gallinaceus, Anserinus, Anatinus, Olorinus, efficaces: ex anguillis & piscibus fluuitalibus, debiles: ad omnia mediocris humanus, butyrum, lana succida, cera pinguis, vitellus oui, medulla ex ossibus ceruina, ouilla, caprina.

Composita.

Composita sunt oleum simplex, in quo coxerint herbæ mollientes, liliaceum, chamæmelinum, amygdalinum dulce. Validiora e- D mollientia sunt acetum, adeps taurinus, vrsinus, ceruinus, leoninus, pardalinus, aprinus, equi, sebum. Pinea, picea, abietina, terebinthina, ammoniacum, bdellium, styrax, galbanum, ladanum, propolis, opoponax: vnguentum de althea. Emplastrum diachylon commune & magnum, de mucilaginibus, ceroneum, oxycroceum, Ioannis de vigo.

Vsus remollientium.

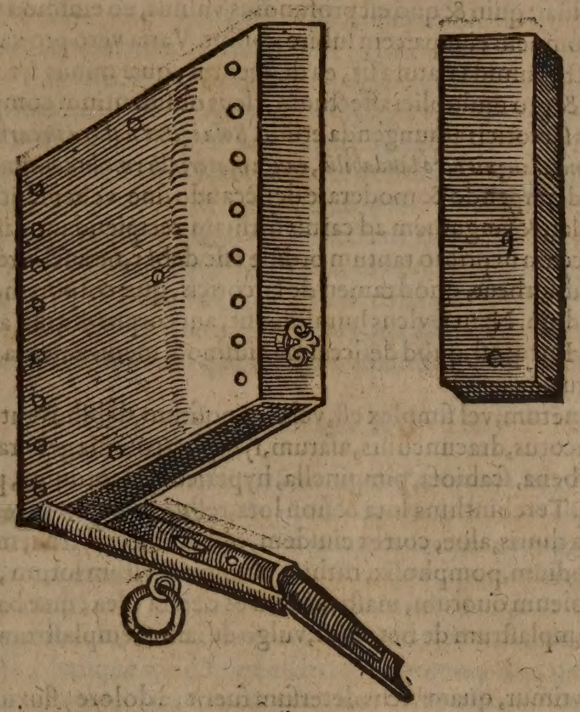
Remollientibus medicamentis vtimur in tumoribus schyrrhosis, qui in musculorum cauda aut ventre, glandulis, visceribus, vlcerum labris concrescere solent ex materia crassa, frigida & viscida: pituitosa nempe aut melancholica, quanquam qui ex melancholico humore concrescunt tumores omnino cancrosi euadunt, itaque mollientibus exasperari solent. Qui contra ex pituita fiunt, mollientium vsu consistentiæ æqualitatem nanciscuntur:

Quot & quæ in vsu emollientium sint obseruanda.

Cæterum in vsu mollientium tria sunt obseruanda. Primum est, vt expendamus, quantum pars ęgra à propria & naturali symmetria recesserit, quantumque vitium increuerit, vt sic paria ipsi remedia opponamus. Secundum, vt partium naturas distinguamus. Tertium, vt artificiose colligamus, qua ratione emolliẽdum sit, nempe nunquid immiscendum sit, quod detergeat, incidat, discutiat. Schyrrhosi enim existunt plerique tumores desperati, id est, qui nullo molliente seu malactico medicamento domari possunt: qui scilicet sic occaluerunt, vt iam non sentiat, & inde glabrescat locus. Hic notandum E venit, partem nonnunquam intemperiei frigidæ tanto excessu teneri, vt calor eius natiuus plane langueat, ita, vt medicamentorum vires in actum proferre nequeat. Calor ille emortuus vt suscitetur, parti æstuarium ferreum admouebitur, in quo longurius ab igne candens concludetur, sic enim diu æstuarii calor conseruabitur.

A

AEstuarii Typus.

B

A. Monstrat æstuarii capsam.
q. Longurium ferreum.
C. AEstuarii operculum.

De medicamentis detergentibus. Cap. XIV.

C DEtergens medicamentum definitur, *quod siccitate & tenuitate vlcus deterget, & duplici excrementi genere expurgat*; quorum vnum crassius est, Sordes vulgo dictum, quod è fundo vlceris efficaci medicamenti qualitate prolicitur: alterum tenuius & aquosius est, Græcis Ichoris nomine donatum, Latinis vero saniei, quod medicamenti siccitate absumitur. Itaq; recte monet Hippocrates, vlcus omne detergendum seu siccandum esse. *Quid detergens.*

Detergentium alia simplicia sunt, alia composita: alia fortia, alia debilia. Simplicia quidem vel amara sunt, vel dulcia, vel acida. Amara sunt Gentiana, Aristolochia, iris, enula, scilla, serpentaria, centaurium minus, absynthium, marrubium, perforata, abrotonon, apium, chelidonium, ruta, hyssopus, scabiosa, arthemisia, eupatorium, aloe, fumus terræ, hedera terrestris, lixiuium ex horum cineribus factum, lupini, orobus, amygdala amara, faba, terebinthina, myrrha, mastiche, sagapenum, galbanum, ammoniacum, fella animalium, stercus caprinum, vrina bene cocta, squamma æris, æs vstum, ærugo, scoria æris, antimonium, calx, chalcitis, misy, sory, alumen. Dulcia sunt viola, rosa, melilotum, ficus pingues, dactyli, vuæ passæ, glycyrrhiza, aqua hordei, aqua mulsa, vinum dulce, mel, saccharum, serum lactis, manna, thus. Acida sunt omnes acetosæ species, capreoli vitium, acetum, & cætera acida. Composita sunt syrupus de absynthio, de fumaria, de marrubio, de eupatorio, de arthemisia, acetosus, lixiuium. Oleum de vitellis ouorum, de terebinthina, de tartaro, vnguentum mundificatiuum, de apio, *Duplex vlcerum excrementum. Differentia detergentiũ simplicia. Composita.*
D apostolorum, puluis mercurialis.

Vtimur detergentibus, vt detersis vlcerum recrementis, naturæ opportunitas sit ad carnem regenerandam, & ipsorum implendam cauitatem. Sed in vsu ipsorum habenda in primis ratio totius corporis. Id enim sanum est, plethoricum aut cacochymum. Habenda & ratio partis, quæ humidior aut siccior est, sensu exquisitiore aut hebetiore prædita. Sed & vlceribus sæpe casus aliquis præter naturam interuenit, vt callus, calidi humoris aut alioqui maligni influxus, & similia his symptomata. Denique considerandum, sintne vlcus recens, an inueteratum. Hinc enim petita indicatione varia remedia instituuntur in quantitate & qualitate: adeo vt pro dulci sępe amarum substituere cogamur remedium. Nec vero sicciori & dolenti vlceri alia, quam liquida detergentia conueniunt: nec humidiori alia, quam quę consistentia sicca sunt, vt puluisculi. *Vsus detergentium.*

De Sarcoticis. Cap. XV.

SArcoticum medicamentum definitur, *quod sua siccitate naturæ auxilio est ad carnem regenerandam in vlcere cauo, & ab excrementis diligenter deterso.* Id vero proprie fit ex sanguine mediocri in qualitate & copia. Itaque si ad veritatem loquendum est, *nullum extat medicamentum, quod proprie & vere sarcoticon dici debeat.* *Sarcoticum quid.*
E Nam quæ hoc nomine vulgo circumferuntur, talia sunt tantum per accidens: quod scilicet sine morsu & erosione desiccant & detergent vlceris excrementa, naturæ in carne restituenda opus retardantia. Vt enim stata naturæ lege ab eo, quod ad partis nutritionem affluit, alimento, reliquum fit, aut aliunde illabitur, excrementum quoddam tenuius, Græcis Ichor & Latinis Sanies dictum, sic ex partis corruptela alterum crassius concrescit, Græcis Rypos, Latinis Sordes dictum. Illud efficit vlcus humidius, hoc sordidius. Hinc fit, vt omne vulnus, quod deperditæ substantiæ restaurationem postulat, duplici medi- *Nullum proprie medicamẽtum esse sarcoticum. Duorum in vlcerib. excrementorũ conditio.*

medicamenti genere curari velit, vno quidem, quod humiditatem ipsius superfluam exsiccet & absu- A
mat, altero, quod sordes eluat: quin & quo est profundius vulnus, eo eiusmodi medicaméta liquidiora efflagitat, vt sic facilius in omnem eius partem subire possint. Varia vero pro varia partis temperie instituentur. Si enim pars affecta humida natura sit, ea deligentur, quæ minus sicca erunt: Si contra sicca, quæ magis siccabunt. Sed & pro multiplici affectuum vlcus obsidentium complicatione, multi quoq; generis medicamenta ipsis sarcoticis adiungenda erunt. *Sola igitur natura in carnis regeneratione opificis, & causæ efficientis rationem obtinet: sanguis vero laudabilis, causæ materialis: medicamentum vero causæ adiuuantis seu potius sine qua non*: vt quod detergendo & moderate desiccando sine vehementiore calore omnia incarnationis impedimenta tollat, & sanguinem ad carnis formam recipiendam disponat. Id medicamenti genus Galeni sententia, siccum in primo tantum ordine esse debet, ne auctiore siccitate sanguinem, futuræque carnis materiam absorbeat, quod tamen de sarcoticis, quæ corpori molli & temperato admouenda veniunt, est audiendum. Nam si vlcus humidius sit, aut corpus durius, ad tertii vsque gradus desiccantia procedere licet. Hincq; est, quod desiccantia eiusmodi medicamenta primo detergentia, mox etiam sarcotica nominantur.

Conseruandam semper esse partis temperiem. Caro quibus reparetur. Lib. 5. simpl.

Sarcoticorũ medicamétorum differentia. Simplicia.

Sarcoticon medicamẽtum, vel simplex est, vel compositum, debilius aut validius. Simplicia sunt B
aristolochia vtraque, iris, acorus, dracunculus, asarum, symphyti omnia genera, betonica, sanicula, millefolium, lingua canis, verbena, scabiosa, pimpinella, hypericum, scordium, plantago, rubia & maior & minor, eorumque succi. Terebinthina lota & non lota, resina pini, gummi arabicum, sarcocolla, mastiche, colophonia, manna thuris, aloe, cortex eiusdem, olibanum, myrrha, mel, vinum, sanguis draconis, lithargyros auri, spodium, pompholix, tuthia, plumbum vstum lotum, scoria ferri. Composita sunt oleum hypericonis, oleum ouorum, mastichinum & cætera olea, quæ balsani nomine appellantur: vnguentum aureum; emplastrum de betonica, vulgo de ianua, emplastrum gratia Dei, emplastrum nigrum.

Composita.

Vsus sarcoticorum.

Sarcoticis non ante vtimur, quam vlcus detersum fuerit, à dolore, fluxione, inflammatione seu phlegmone, callo & intemperie immune. In his vsurpandis spectanda temperies corporis & partis affectæ. Sæpe enim pars, minus alioqui natura sicca, validius desiccans medicamentum & fortius sarcoticum requirit, quam alia siccior: idque propter aliquid aliud, quod in considerationem venire debet. Nam exempli gratia, balanus magis exsiccari vult, quam præputium, quamuis temperie minus sicca sit: C
quia scilicet via vrinæ est. Ergo ad partium affectarum conditionem est attendendum, indeque sumpta indicatione vegetius aut imbecillius sarcoticum deligendum. Nam & quod minus, & quod nimis sarcoticon est, vlcus sordidum facit. Illud quidem quia non satis desiccat; hoc vero, quia acrimonia sua fluxionem protitat. In huius igitur rei examine diligens cautio est adhibenda.

Quomodo minus nimiumq; desiccantia sordidum Vlcus reddunt.

De Epuloticis. Cap. XVI.

Epuloticum quid.

EPuloticum medicamentum, quod cute partem obducit, definitur id, *quod siccitate sua & adstrictione morsus experte desiccat, adstringit & condensat carnem in callosam quandam substantiam cutis æmulam*, quam vulgo cicatricem dicimus, quanquam id ipsum, vt & carne implere, naturæ opus est. Itaque epuloticum ideo medicamentum dicitur, quia naturam iuuat in corio substituendo & gignendo, veræ cutis æmulo, dum humiditates absumit, proximamque carnem condensat, incrassat & adstringit; quare validius, quam sarcoticon siccare debet.

Differentia epuloticorũ. Epuloticorũ materia.

Epulotici medicamenti tres statuuntur species. Prima est veri epulotici, quod desiccat tantum & adstringit. Altera est acris & mordacis, quod quia supercrescentem carnem exedit, epuloticon dicitur, atque id parce, durioribusque tantum corporibus adhibendum est. Tertia eius est, quod desiccat quidem, sed non adstringit. Horum omnium materia est eiusmodi. Aristolochia vtraque gentiana, iris, centaurium maius, pentaphyllon, symphytum, maius, chamædrys, betonica, cauda equina, eupatorium, D
verbenaca, plantaginis & symphyti folia, gallæ, baccæ myrti, glandes & earum calices, balaustia, cupressi nuces, malicorium, cortex quercus, cortex tamaricis, cortex ligni aloes, acacia, colophonia, sarcocolla, sanguis draconis, ladanum, lithargyros auri, argenti, cerusa, plumbum vstum, alumen vstum, tuthia, squamma æris & ferri, & eorum scoria, ærugo, flos æris, æs vstum & lotum, sulphur viuum, chrysocolla, coralli, bolus armenus, terra sigillata, cineres buccinarum, ostreorum, filicis, ossa vsta & siccata, caries lignorum: vngentum diapompholygos, vnguentum album Rhasis, desiccatiuum rubrum; emplastrum de cerusa, de betonica, diachalciteos, emplastrum nigrum.

Vsus epuloticorum.

Vtimur epuloticis, cum vlcus iam fere plenum est, & circumpositæ cuti ferme æquale. In horum vsu habenda etiam corporis ratio est penes mollitiem & duritatem. Nam quæ delicatis & mollibus corporibus sunt cathæretica, ea duris sunt epulotica: prospiciendum etiam, num corpus plethoricum sit, aut cacochimum, talia enim cicatricem remorantur. Animaduersione vero dignissimum est, num vlcus, quod cicatrice obducendum est, foueatur partis alicuius, vt hepatis, lienis, pulmonum, aut superpositæ varicis præsenti vitio. Non enim ante cicatrice obduci poterit, quam eiusmodi cicatricis impe- E
dimenta sublata fuerint. Deniq; callosi vlceris margines nisi excisi aut emolliti fuerint, cicatricem fieri prohibent. Tollenda igitur eiusmodi omnia sunt & tum demum tale epuloticum admouendum, quod neq; nimia siccitate cicatricem cauam, neq; parciore altiorem relinquat.

Quæ impediant cicatrice Vlcus obduci.

De Glutinantibus. Cap. XVII.

Quid collecticum. Collecticorũ differentia.

COllecticum seu glutinans medicamentum *media natura est inter sarcoticon & epuloticon*: illo enim validius, hoc vero infirmius: desiccat nempe ad secundum vsq; desiccantium ordinem. Id siccandi & adstringendi vi, omnis detersionis experte, partes distantes coniungit, seu potius in eam rem naturæ principi agenti auxiliares manus subministrat. Glutinantia seu valida illa sint, seu infirma, talia existunt,

vel

A vel vi ſua propria, vel accidentaria, natura ſua glutinant plantaginis ſpecies omnes; conſolida vtraque, bugloſſa, millefolium, verbena, pimpinella, piloſella, cauda equina, ſemperuiuum, telephium, ſanicula, atractylis, folia quercus & dracunculi, ſalix, ebulus, ſambucus, pentaphyllon, veronica, cortex pini, vlmi, palmæ, quercus. Aqua vitis, aqua è folliculis vlmi, ſuccus calaminthæ, vinum auſterum, terebinthina, myrrha, ſanguis draconis, bolus, armenus, terra ſigillata, omnia denique acerba. Glutinantia per accidens ſunt ea, quæ fluxionem impediunt, & partem conſtringunt, vt ſuturæ, vincula, quies ſplenia & ſimilia. Glutinantibus vtimur in vulneribus recentibus, atque adhuc cruentis, ex quo & Græcis glutinans medicamentum encema dicitur, quanquam etiam inueteratis malignis, fiſtuloſis & ſinuoſis vlceribus adhibeantur. Fluxionem enim, ne ad vlcerum labra obueniat, prohibent. Conſiderandum, cum ea adhibere mens eſt, num cutis integra ſit, an non. Nam difficilius coaleſcunt vlcera, ſi abraſa, ſi præciſa, vel alio quouis modo attrita & deperdita cutis ſit. Nec memoria excidere debent cautiones ante commemoratæ & indicationes à ſexu, corporis affecti mollitie & duritie, ab vlceris tem-
B pore & magnitudine petitæ. Hinc enim quæ remedii quantitas, quæ qualitas eſſe debeat, petendum indicium. *Vſus collecticorum.*

De Pyroticis. Cap. XXVIII.

PYroticum ſeu cauſticum medicamentum definitur, *quod acrimonia ſua & mordacitate, fere terreſtri conſiſtentia ſubnixa, vel ſuperficie tenus corrodit, vel profundius liquefacit & putrefacit, aut denique vrit & abſumit cutem & carnem, adeo, vt etiam in calloſa & dura corpora penetret.* Itaque pyroticorum tres ſtatuuntur differentiæ: Quædam enim cathæretica ſeu corrodentia dicuntur, quia ſupercreſcentem vlceratæ vel cuilibet alteri parti carnem exedunt: & hæc in genere pyroticorum debilia cenſentur: Alia ſceptica ſeu putrefacientia dicuntur, quæ tenellam intus carnem tabefaciunt, & veſicas in cute excitant, atque cathæreticis validiora ſunt: Alia denique validiſſima eſcharotica nominantur, quæ qualitate ſua ignea & terreſtri cruſtas generant, ex quo etiam ruptoria & cauteria potentialia nominantur. Atque omnes hæ differentiæ ex eo, quod magis aut minus eſt, ductæ ſunt. Sæpe enim fit, vt pro varia partium temperie ac conſiſtentia, pro diuturni aut exigui temporis mora, nihilo ſegnius cathæreticum, quam ſcepticum penetret, contra haud altius eſcharoticum, quam ſcepticum ſubeat. *Pyroticum quid.* *Differentia pyroticorũ.*

C Cathæretica cenſentur ſpongia vſta, alumen vſtum & non vſtum, vitriolum vſtum, calx mediocriter lota, ærugo, chalcanthum, ſquamma æris, oleum de vitriolo, trochiſci andronis, phaſionis, aſphodelorum; vnguentum ægyptiacum, apoſtolorum; puluis mercurii, arſenicum ſublimatum. *Cathæretica.*

Sceptica & veſicatoria ſunt radix ſcyllæ, bryoniæ, ſigil. beatæ mariæ, bugloſſa, radix ranunculi, panis porcini, apium riſus, lac tithymallorum, lac fici, euphorbium, anacardus, ſynapi, cantharides, arſenium ſublimatum: hæc enim omnia natiuam partis temperiem & conſiſtentiam labefactant, in eamque humores plane contra naturam attrahunt. *Sceptica.*

Eſcharotica ſeu cauſtica ſunt calx viua, fæx vini cremata, & præcipue aceti; ignis, ad quem referuntur omnia cauteria, tum actualia, tum potentialia, vt loquuntur, de quibus dicemus poſtea. *Eſcharotica.*

Cathæreticis vtimur in corpore molli, & morbis haud admodum contumacibus. Itaque quo minus acria ſunt & dolorifica, eo ſæpe profundius ſubeunt, quia mora minus moleſta ſunt. Scepticis vero, nonnunquã & eſcharoticis vtimur in calloſis, putrilaginoſis, & inexhauſtæ humiditatis vlceribus, præcipue vero in cancris, carbunculis, & effreni hæmorrhagia. Cum his vtimur, imperanda ægro conueniens diæta, vino abſtinendum: denique niſi admodum caute vſurpanda ſunt, quod alioqui febres, in-
D flammationes ingentes, dolores intolerabiles, ſyncopas, gangrænas & ſphacelos inuehant. Prudenter adhibita cauteria partem roborant & deſiccant, intemperiem emendant indomabilem, veneni vim hebetant, corruptionem refrænant ac necroſim; alia denique commoda multa pariunt. *Vſus cathæreticorum. Scepticorũ.* *Cauſticorũ.*

De Anodynis. Cap. XIX.

ANtequam de Anodynis medicamentis dicamus, doloris natura explicanda eſt. Eſt igitur dolor *triſtis & moleſta ſenſio, quam ſubita intemperies vel continui inuehit ſolutio.* Tria igitur ad dolorem ſunt neceſſaria. Cauſa efficiens, id eſt, ſubita de naturali temperie aut vnione deceſſio, corporis dolorificam cauſam excipientis ſenſio. Denique inductæ illius mutationis intemperie vel vnione comprehenſio: alioqui quantumlibet exquiſito ſenſu corpus doloris cauſam excipiens præditum ſit, niſi ipſam comprehenderit & animaduerterit, dolor haud aderit. Hinc illud ſcriptum extat Hippocratis; *quicunque parte aliqua corporis dolentes dolorem omnino non ſentiunt, his mens ægrotat.* Subitam temperiei mutationem inuehunt, calor, frigus, humiditas & ſiccitas; ac dolorem quidem acrem calor & frigus inuehunt, ſiccitas modicum, vix vllum humiditas: non enim humiditas tam qualitate, quam copia dolorifica eſt. Solu-
E tionem continui inferunt tum prædictæ qualitates, præſertim cum materia coniunctæ; tum cauſæ quædam externæ violentius incurrentes; cuiuſmodi ſunt, quæ contundere, incidere, pungere & extendere poſſunt. *Eſt igitur dolor tactus ſymptoma, omnes fere morbos concomitans*, ſæpe his relictis ad ſui leniendi curam Medici conſilium aduocans; id fit vel doloris cauſas efficientes mitigando, vel partis ſenſum hebetando. Hinc anodynorum tres ſtatuuntur differentiæ. Alia enim ſunt morborum curatiua, alia lenitiua, alia narcotica. Morborum curatiua ea dicimus, *quæ morborum cauſis obſiſtunt & contrariantur.* Sic ab intemperie calida, dolorem tollunt oleum roſaceum, oxycratum & alia, quæ doloris cauſam, id eſt, caloris exceſſum emendant: ab intemperie frigida dolorem tollunt oleum laurinum, nardinum, de caſtoreo: ab intemperie ſicca hydræleum, balneum aquæ dulcis & tepidæ. Denique hac anodynorum laxius vſurpata notatione purgantia omnia medicamenta, phlebotomiam, ſcarificatum, cauteria, *Dolor quid. Quæ & quot ad dolorem neceſſaria.* *Aph. ſect. 2.* *Anodynorũ tres differentia.* *Anodina morborum curatiua quæ.*

Anodyna proprie dicta ſeu lenitiua quæ.

cucurbitulas,clyſteres & alia,quæ materiæ dolorificæ copiam vacuant,intelligimus. At proprie dicta a- A nodyna duorum ſunt generum:alia enim ſunt temperata; alia calida & humida in primo gradu,adeoq; illis temperatis proxima:illa calorem natiuum in ſua integritate conſeruant, ſic omnes intemperantias emendant.In hoc cenſu habentur oleum ſimplex,amygdalinum dulce,vitelli ouorum & pauca alia his ſimilia,hæc calorem natiuum roborant, vt ſic ſubſtantia auctus, doloris cauſam expugnet facilius: ſed & rarefaciunt,extenuant,digerunt,adeoque vacuant tum humores craſſos & viſcidos,tum flatus nebuloſos exitu prohibitos.Eiuſmodi ſunt flores chamæmeli,meliloti;crocus;oleum chamæmelinum, anethinum,oleum lini,oleum ex ſemine altheæ,lumbricorum,ouorum,ex tritico;butyrum; lana ſuccida; adeps ſuillus,vitulinus,gallinaceus,anſerinus, humanus,ex anguilla,cuniculo & aliis:Lac muliebre & vaccinum;mucago ſeminis lini,fœnugræci,altheæ,maluæ,vel eiuſmodi ſeminum decoctum: vt & decoctum liliorum,violariæ,capitis,pedum & inteſtinorum arietis & hœdi. Narcotica improprie dicta a-

Anodyna narcotica quæ.

nodyna,frigida ſunt in quarto ordine: itaque frigoris exceſſu ſpiritui animali ad partem aditum intercludunt:quo fit,vt ipſi ſenſum adimant.Huiuſmodi ſunt hyoſcyamus,cicuta,ſolanum maniacum, mādragora,papauer,opium,arctiſſima vincula. B

Vſus anodynorum.

Primæ ſpeciei anodynorum vſum in ſingulis morbis, qui contrarii oppoſitione curantur, obſeruare licet. Secundæ vero in doloribus haud adeo contumacibus expugnandis, vt eorum appoſitionibus fluxioni, inflammationi, febri & aliis ſymptomatibus occurratur. At vbi doloris acerbitas tanta eſt, vt remediorum cæterorum vires eludat, tum demum ad tertiæ ſpeciei anodyna veniendum, quanquam non raro doloris tanta eſt atrocitas, vt ipſa narcotica, ſi partem, imo hominem ſaluum volumus, primo quoque tempore ſint apponenda. Horum tamen frequentior vſus, præſertim ipſorum per ſe, haud addito croco,myrrha,caſtoreo, ſimiliue alio, valde periculoſus eſſe ſolet. Nam nati-

Narcotica ſola non imponenda. Tetrab. 1. ſemi. 3. cap. 35.

ui caloris extinctionem, adeoque necroſim liuore partis manifeſtum inferunt. Cæterum dolores intolerabiles, qui ſcilicet doloris ſumma habebunt omnia, ab inflammatione & gangrænis, citius ſedaueris venæ ſectione, purgatione, & ſcarificatu partis dolentis, quam vel proprie dictis anodynis, vel narcoticis: nempe vt ſit dolor medicina doloris. Purgantia vero hic intelligimus non ea modo, quæ ore ſumpta id præſtant, ſed etiam, quæ admota extrinſecus id perficiunt, quorum meminit Aetius. Vt,

Epithemata purgantia.

℞. pulpæ ſeu medullæ colocynth. ſeminis erucæ, rutæ ſylueſtris, elaterii, grani cnidii, lathyridum expurgatarum, galbani, nitri, ceræ ſingulorum, ʒ iiij. opopanacis ʒ ij. terebinth. ʒ vj. terenda terito & taurino felle paulatim irrigato, donec apte imbibantur. Deinde circa vmbilicum apponito vſque ad pubem. Sic enim ventrem id epithema inferius ducet. Si contra fundo ſtomachi appoſueris, vomitum concitabit. Aliud. C

℞. elaterii ʒ iij. colocynthydis, ſcammoniæ, ſquamæ æris, radicis cucumeris agreſtis, lathyridum an. ʒ j. aut pro lathyride thitymali ſuccum terito & cribrato, ac cum oleo plurimum ſalis habente ſubigito: magnam inde pilam è lana confectam hoc medicamento illitam vmbilico aut lumbis applicato. Vel;

Compoſitio olei & vnguenti purgantis.

℞. fellis taurini, ℥ j. grani cnidii viridis, ʒ iiij. ſucci lupinorum viridum vnc. ij. euphorbii. vnc. j. pulpæ colocynthidos tantundem, adipis vulpini recentis, vnc. ij. adipis viperæ vnc. ij ß. ſtercoris muris, vnc. iiij. ſucci pæoniæ, caſtorei ſingulorum ʒ iiij. olei liguſtrini vnc. vj. olei antiqui vnc. j. fiat vnguentum, vel oleum: purgat abſque moleſtia, & præter cæteras vtilitates etiam mentis delirio confert. Menſura vero, quæ ad vſum aſſumitur maxima, eſt cochlearia duo. Nam quibuſdam vnum ſufficit. Illinitur vmbilicus, & integra purgatio ſequitur, quæ ſi plus æquo exuberauerit, ſpongia vino tepido imbuta & expreſſa ventrem fouebis, & confeſtim ſiſtetur, Sed & vnguenti laxatiui meminit Fernelius *lib. 7. Methodi.*

De medicamentorum compoſitione & vſu. CAP. XX. D

HVc vſque de medicamentorum ſimplicium facultatibus diximus. Nunc de ipſorum compoſitione nobis agendum videtur. Ita enim architecto noſcenda & habenda ante ſingula ſunt, quam manū operi admoueat, & ad ædificium, cuius formam iam diu animo conceptam habent, aggrediatur. Com-

Compoſitio medicamentorum quid. Gal. 2. ſimpl. 4. de ſanit. tuend.

poſitio igitur *medicamentorum viribus & effectis diuerſorum miſcella eſt, arte à Medico inſtituta.* Hinc igitur rheum, aloe, roſa, abſynthium etſi plures ſubſtantias facultatesque habeant, ſimplicia tamen medicamenta dicuntur, quod à natura, non ab arte eam varietatem habeant. Sed & multa arte compoſita medicamenta ſimplicia dicimus, vt oxymel ſimplex, oxyſaccharum ſimplex, comparatione facta ad ea, quę

Compoſitorum medicamentorū neceſſitas.

magis compoſita ſunt. Ideo vero medicamentis compoſitis ſæpe vti cogimur, quod non ſemper ſimplicia ipſa per ſe ſumpta, viribus ſufficienter inſtructa ſint ad morbum expugnandum. Quin & plerumque complicatis, ac non ſimplicibus affectibus ægri laborant: ex quibus indicatione ſumpta, varia & cuique affectui contraria ſimplicia medicamenta in vnam medicamenti compoſitionem intendere cogimur. Sed & ſæpe partis patientis aut affecti corporis natura, aliud medicamenti genus ab eo, qui morbo depellendo idoneus eſt, requirit; quo fit, vt ne corpus lædat, eum morbum oppugnat, ipſi plæraque alia, E quæ vires eius temperent, adiungere cogamur. Denique medicamentorum compoſitio vel hoc nomine neceſſaria fuit, vt ea, quæ per ſe ſumpta ingratum ſaporem, colorem vel odorem habitura erant, gratiam aliquam arte & compoſitione adipiſcerentur.

Compoſita medicamenta, de quibus dicturi ſumus, ſunt clyſteres, ſuppoſitoria, noduli, peſſaria, olea, litus, vnguenta, emplaſtra, cerata, pultes, cataplaſmata, fotus, embrochæ, epithemata, veſicatoria, cauteria, collyria, errhina, ſternutatoria, maſticatoria, gargariſmata, dentifricia, ſacculi, ſuffitus, inſeſſus, balnea: ante tamen de ponderibus & menſuris, eiuſmodique ponderum & menſurarum notis, quibus vulgo medicamenta metiuntur, & notant Medici, aliquid dicere expedit.

A *De ponderibus & mensuris, ponderumque & mensurarum notis.*

Cap. XXI.

OMne pondus ex quodam initio & quasi elemento consurgit. Vt enim corpora nostra ex quatuor primis corporibus simplicibus seu elementis, in quæ tandem resoluuntur, consurgunt, sic pondera omnia ex grano, quod reliquorum tanquam initium est & terminus: granum intelligimus hordaceum, nec siccius, nec situ obductum, aut rancidum, sed bene habitum & mediocriter crassum. Ex eiusmodi decem granis consurgit obolus, ex duobus obolis seu viginti granis scrupulus. Ex tribus scrupulis, seu sexaginta granis drachma, ex octo drachmis vncia, ex duodecim vnciis libra medica. Atque id fere grauissimum pondus, quod vix solent excedere Medici, resoluiturq; in vncias, drachmas, scrupulos, obolos, & grana, infra quæ nihil existit. Ad ea pondera exprimenda certis quibusdam notis vtimur, libra exprimitur nota ℔. vncia nota ℥ drachma nota ʒ scrupulus ℈. obolus initialibus suis literis sic obol. granum initiali sua litera sic gr. Nec vero ponderibus semper, sed aliquando mensuris medica-
B mentorum quantitatem metimur. Itaque manipulum nota m. exprimimus: pugillum nota p. numerum nota N. dimidiam vero singulorum eiusmodi ponderum & mensurarum partem hac nota singulis prædictorum ponderum & mensurarum notis postposita, s. vt selibram, ℔. s. semunciam ℥ s. & sic de cæteris. Cæterum in describendo eodem medicamento alias ponderum, alias mensurarum notis vtimur. Itaque notandum, quod herbas seu virides seu siccas designamus nota. m. aut p. at siccas, quas in puluerem comminui volumus, notis ℥. ʒ. aut p.

Granũ esse omnis ponderis principium. Obolus quid. Mensurarũ notæ. Scrupulus quid. Quid drachma, vncia, & libra. Quæ mensuris, quæ ponderibus notentur.

Radices		℥. ʒ. p. m.
Cortices		℥. ʒ.
Semina		℥. ʒ.
Fructus	*notis*	p. ℥. ʒ. ℈. n.
Flores		p. m. ℥. ʒ.
Legumina		p. ℥. ʒ.

Reliqua omnia medicamenta seu sicca, seu liquida, describuntur notis ℔. ℥. ʒ. ℈. obol. gr. His ex-
C positis, nunc medicamentorum compositorum descriptionem aggrediamur, à clysteribus ducto initio: ab eo nempe remedio, quod magis commune est & familiare, fereq; omnium maxime necessarium.

De Clysteribus. Cap. XXII.

CLyster seu ablutio, *iniectio est sedi & crassis intestinis primo & proprie destinata*, alias enim fiunt etiam nonnunquam clysteres ventriculi ergo, lienis, renum, vesicæ, vteri, mesenterii: imo etiam capitis, è quo scilicet non raro clystere acriori fit reuulsio deorsum materiæ noxiæ, vt in curanda apoplexia experimur. Itaque *nulla corporis pars est, ad quam fructus aliquis ex clystere non perueniat*, sed ad has & illas plus minusve pro ea, quam habent cum aluo vicinia, & medicamentorum clysteris compositionem subeuntium vehementia. Clysterum enim multæ sunt differentiæ; alii namq; remollientes sunt, alii vacuantes, alii anodyni, alii adstringentes, alii detergentes, alii sarcotici & epulotici, alii deniq; quodammodo alimentarii. Conflantur vero omnes ex plantarum aut animalium partibus, medicamentis compositis, seu solutiuis, seu alterantibus, aliisq; pro variis Medici consiliis. Plantarum partes, quibus in hanc rem vtimur, sunt radices, semina, folia, flores, fructus, germina, succi, mucagines. Animalium partes sunt
D ouorum vitelli & albumina, mel, pulli, capi, galli veteres & flagris lassati, capita & pedes veruecum, intestina, serum lactis, lac, sebum, axungia & similia, in quorum decoctis simplicia & composita medicamenta miscemus & dissoluimus. Nonnunquam sine alio vllo medicamento ex solis oleis, vt oleo nucum ad colicum dolorem, ex solo lactis sero, ex solo decocto capitis & pedum veruecinorum, ex solo decocto cicerum & hordei clysteres paramus. Clysteris quantitas alias minor est, pro varia hominum & morborum conditione, pueris debilibus, grauidis minor præscribitur quantitas: vt & in affectibus colicis, dysentericis, lientericis, aut cum multis & induratis fæcibus aluus constricta tenetur. At cum aluũ plenius mouere volumus, & nihil est, quod impediat, dosis clysteris fere est sesquilibræ, libræ vnius, aut trium quartariorum. Clyster iniici debet tepidus vel etiam calidus, plus minusve pro laborantis natura & conditione, frigidus enim offendit intestina, & vicinas partes neruosas, adeoq, ex se frigidas. Infundi debet sensim, nam confertim si affundatur, flatus, qui fere intestinis contineri solent, sursum compellet, vnde torminum intolerabilis cruciatus. Sed quo doctrina hæc sit clarior, commemoratarum clysteris differentiarum exempla subiicere satius est.

Quid clyster. Clysterum differentia. Materia clysterum. Clysteris quantitas. Qui iniiciendus clyster.

Pro emollitione itaque. ℞. *maluæ, violarum, bismaluæ, acanthi an. m. j. rad. alth. & lilior. alborum an.*
E *vnc. j. passular. & ficuum ping. an. vnc. ß. fiat decoctio ad* ℔. *j. in qua dissolue cassiæ & butyri recentis an. vnc. j. olei viol. vnc. iij. fiat clyster.*

Clyster molliens.

Clysteres vacuantes parantur ex variorum simplicium pro vario Medici consilio decocto. Ergo si humores frigidi vacuandi sint, talis erit clysteris forma.

℞. *saluiæ, origani, abrotani, chamæm. melil. an. m. ß. seminum anisi, fœnic. cucum. an.* ʒ *iij. seminis carthami.* ʒ *ij. fiat decoctio, in qua dissolue diaphæn. & hyeræ simpl. an. vnc. ß. olei anethi. & chamæ. an. vnc. j. ß. mellis anthosati & sacchari rub. an. vnc. j. fiat clyster.*

Clyster vacuans humorum pituitosum frigidum.

Ad vacuandum humorem biliosum, parabitur hac arte: ℞. *quatuor remollientium, pariet. cichor. & endi. an. m. ß. seminum quatuor frigidorum maiorum, an.* ʒ *iij. hordei integri p. j. fiat decoctio, in colatura dissolue cassiæ. vnc. j. olei viol. & mellis viol. an. vnc. ij. fiat clyster.*

Ad bilem.

Ad humorē melancholicum.

A

Humori melancholico vacuando, qui ſequitur, erit idoneus: *℞. fumiterræ, centaurii minoris, mercurialis an. m. j. polypod. querni, foliculorum ſenæ an. ʒ iij. ſeminis agni caſti, thymi. an. ʒ ij. fiat decoctio, in qua diſſolue cōfectionis hamech. ℥ ß. caßiæ recens extractæ ʒ iij. olei violat. & liliorum an. ℥ ß. ſacchari rub. & mellis viol. an. ℥ j. ß. ſalis ʒ j.* Eiuſmodi clyſteres non modo peccantes humores vacuant, ſed etiam ſæpe inteſtinorum & viſcerum intemperies corrigunt. Nam qui ad pituitoſum & melancholicum humorem deſcriptus eſt clyſter, frigidam intemperiem emendat: calidam vero is, qui ad bilem eſt. Purgantia medicamenta, quæ in decoctis clyſterum diſſoluuntur, ſiquidem valida fuerint, vt confectio hamech, benedicta, diaprunis ſolutiuum, diaphænicum, ipſa per ſe ad ʒ v j. aut ℥ j. ad ſummum vſurpantur, debilia vero ſeu benigniora, vt catholicon, caſſia, hiera ſimplex à ʒ vj. vſque ad ℥ ij. ad ſummum.

Clyſter anodynus.

Clyſter anodynis fere paratur ſine vacuantibus. Vt; *℞. flor. chamæ. melil. anethi. an. p. j. rad. biſmal. ℥ j. fiat decoctio in lacte, colaturæ, adde muſaginis ſeminis lini & fœnugræci extractæ in aqua maluæ ℥ ij. ſacchari albi, olei aneth. & chamæ. an. ℥ j. vitellos ouorum duos, fiat clyſter.* Eiuſmodi clyſteres in inteſtinis diu continendi ſunt, quo facilius dolorem ſedare queant.

Clyſter adſtringens.

Clyſteris adſtringentis hoc exemplum eſt: *℞. equiſeti, plantag. & polygoni an. m. j. fiat decoctio in lacte vſtulato ad quart. iij. colaturæ adde boli armeni & ſanguinis draconis an. ʒ ij. olei roſati. ℥ ij. albumina duorum ouorum, fiat clyſter.* Eiuſmodi clyſtere vtimur in dyſenteria, aut fluxu venarum hæmorrhoidalium immoderatiore, vacuatis ante fæcibus communibus.

B

Alimentariorum clyſterum materia.

Sarcotici, epulotici, & detergentes clyſteres craſſorum inteſtinorum vlceribus curandis idonei, parandi ſunt ex medicamentis, quæ propriis capitibus ante deſcripta ſunt.

Alimentarii clyſteres fiunt ex decocto pullorum, caponum, gallorum ad putrilaginem vſque coctorum, & fortiter expreſſorum. Parantur etiam ex medulla, gelatina, & ſimilibus, quæ coctu faciliora ſint, quam quæ vulgo per os ſumuntur: quod inteſtinis, quam ventriculo longe debilior ſit coquendi facultas. Paratur etiam ſæpe eiuſmodi clyſterum materia in vino, vbi febris abeſt, & cephalalgia: ſæpius in hordei decocto & in lacte, additis ouorum vitellis, affunditur ſaccharum album, ſed parca manu, ne deterſoria vi inteſtina ad excretionem irritet. Itaque in eam rem roſatum aptius eſt, quod nonnihil adſtringere credatur.

Clyſteres alimentarii.

Vt; *℞. decoctionis capi perfecte cocti ℔ j ß. ſacchari albi. ℥ ß. miſce fiat clyſter.* Vel; *℞. decocti pulli & gelatinæ. an. ℔ ß. vini optimi. ℥ iiij. fiat clyſter.* Vel;

Vſus clyſterum alimētariorum.

℞. decocti hordei mundati & in cremorem redacti. ℔ ß. lactis boni ℔ j. vitellos ouorum duos, fiat clyſter. Eiuſmodi clyſteribus vtimur ad ſuſtentanda puerorum, ſenum & debilium, atque atrophia defectorum hominum corpora: vel cùm ventriculus ſui officii immemor, nihil inteſtinorum ciborum retinet. In horum tamen vſu tria ſunt obſeruanda: primum eſt, vt aluus ſeu per ſe & naturæ impetu, ſeu arte, vt ſubiecta glande, aut clyſtere molliente, communia ante & fæculenta excrementa depoſuerit; ne ipſis alimentaria materia permixta inquinetur & corrumpatur: alterum eſt, vt magna copia infundantur, vt ſic quantum fieri poteſt aliquid ad ſuperiora inteſtina conſcendat: Tertium eſt, vt ab illis ingeſtis æger ſomnum ineat. Sic enim facilius in alimoniam cedet, & facilius retinebitur alimentaria materia, quod ſomnus ventris vacuationes ſiſtat: quo nomine, huic clyſterum generi cautum eſt ſal, mel & oleum admiſcere. Nam priora duo excretricem acrimonia ſua irritant: hoc vero humiditate laxat & lubricat.

C

Contra eos, qui negant vſum clyſterum alimentariorum.

Qui putant, nullo clyſterum genere corpus ali & ſuſtentari poſſe, hac nituntur ratione: quod quicquid nutrit, triplicem in corpore commutationem vt ſubiuerit, oporteat: primam in ventriculo, alteram in hepate, tertiam in ſingulis membris: Sed rationi & experientiæ hæc repugnat opinio: rationi quidem, quod ſingulis, & omnibus corporis noſtri partibus naturalibus, quidam ſenſus inſit eorum, quæ deficiunt.

Nutritio quid.

Cum igitur nutritio ſit *vacuati repletio*, attrahent proculdubio inanitæ & famelicæ partes vndecunq; id, quod ſibi aptum eſt & conueniens alimentum, atque in eius inopia, quicquid erit obuium, quod familiaritate aliqua deſiderium earum lenire & ſatiare poterit. At qui à nobis deſcripti ſunt alimentarii clyſteres, rebus conſtant naturæ corporis noſtri amiciſſimis, & multa arte, quæ ventriculi chyloſim ſuppleat, decoctis & ſubactis: attrahentur igitur à venis inteſtinorum meſaraicis, quibus etiam Galeni ſententia quædam hæmatoſeos facultas ineſt. Inde vero facile in venam portam, hepar, & vniuerſum corpus rapientur. Experientia vero docet, multos ægros, cum per multos dies nihil ore capere potuiſſent, ad aliquot dies eiuſmodi clyſterum ope fuiſſe ſuſtentatos.

D

Glandes ano indita ore reddita.

Quid pluribus opus eſt? permultos ipſi vidimus, qui ſuppoſitoria ano excepta ore reddiderint, ex quo conſtat, dimanare etiam poſſe aliquid citra ægri perniciem ab aluo in ventrem.

Infunduntur vulgo clyſteres ſine diſcrimine qualibet hora diei, non tamen niſi longe à paſtu id faciendum, alioqui vna cibi è ventriculo rapti cum clyſtere deturbabuntur.

Clyſterum communis vſus.

Clyſteribus vtimur, vt his inteſtinorum & conſecutione quadam reliquarum etiam partium excretrix facultas languidior iuuetur. Tum vt, qui per puerilem, aut ſenilem, aut morbidam imbecillitatem, purgantis medicamenti vim ferre nequeunt, hoc ſaltem compendio humorum noxiorum onere & moleſtia leuari poſſint.

E

In introd.

Inuenti clyſteris laudem ciconiis tribuit Galenus, quæ hauſta roſtro aqua marina, cui ob ſalſedinem purgandi vis ineſt, ea ſe parte proluunt, qua reddi corporis & ciborum excrementa, vtile eſt.

Qua maxime ratione excipiendi clyſteres.

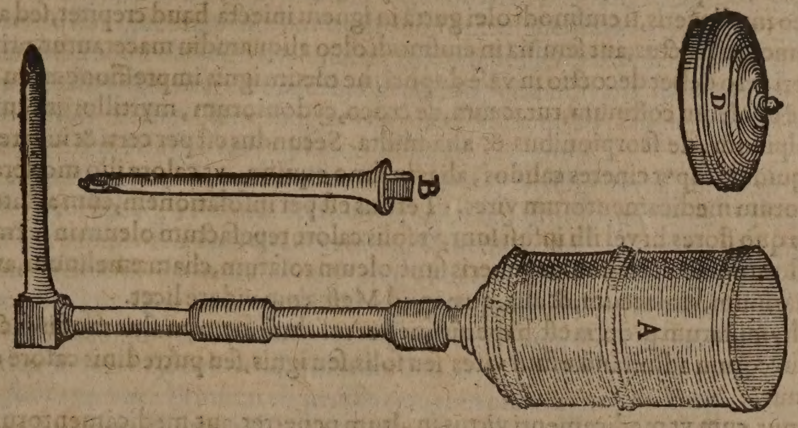
Commode autem ſic excipitur clyſter. Dum ſyringe exprimitur, æger ore ſit hianti: ſic enim abdominis muſculi omnes, qui inteſtinorum excretionem compreſſione iuuant, laxantur, nihil circumferat; quod ipſi ventrem comprimat, figura curua ſeu ſemicirculari ac plane media in dextrum latus iaceat, ſic facilius ſubibit clyſter in ſumma inteſtina, & quadam quaſi alluuione vniuerſam aluum rigabit & proluet; contrarium contingit in ſiniſtum latus decumbentibus; ſic enim infuſus clyſter in recto aut colo inteſtino ſubſiſtere, & quaſi reſtitare cogitur, quod in iſto ſitu duo hæc inteſtina, ſuperio-

rum

A rum intestinorum quasi pondere & mole opprimantur, & velut occludantur. Excepto clystere in dorsum supinus aliquandiu iaceat, mox se in vtrumque latus conuertat: vel si dolor parte aliqua subest, in istam, quam diutissime fieri poterit, inclinet. Cæterum quia multos videri est, quos nulla ratione adducere queas, vt podicem ad excipiendum clysterem coram ministro renudent, ita ipsos deterret pudor quidam subrusticus, ideo depingendum hic id instrumenti & fistulæ genus putaui, quo ipsi sibi clysteres exhibere poterunt, immisso antrorsum in anum, sublatis paulum natibus, eius orificio. B. litera notato: infuso mox in pyxidem litera A. notatam, liquore. D. notat pyxidis operculum.

Excepto clystere conuertere se æger debet in latus dolens.

Fistulæ, qua quisque sibi clysterem infundere potest, descriptio.

B

De Suppositoriis, nodulis & pessis. CAP. XXIII.

SVppositorium, *penniculi seu turundæ quædam species est, quæ in anum inditur*, vt sphincterem musculum ad excernendas eas fæces, quæ intestinis continentur, proritet, olim glandis typum habebat: ex quo etiam hodie Glans Latinis dicitur. Quæ fiunt hodie suppositoria, pessi formam exprimunt, rotunda nempe & oblonga, in cereæ candelæ speciem. Debilia sunt, mediocria, aut acria. Debilia fiunt ex betæ cauli-
C culis aut radice, ex lardo melle cocto cum sale, aut ex sapone. Mediocria ex pulueribus purgantibus, vt hiera cum sale & melle. Acria ex scammonio, euphorbio, colocynthide & similibus pulueratis, atque cum melle aut succis herbarum acrium, aut fellibus animaliũ contemperatis. Fit vulgo ex mellis drach. j. & salis aut pulueris alterius irritantis ʒ j. sic: ℞. *mellis cocti* ℥ j. *pulueris colocynthidos* ℈ ß. *salis gemmæ* ℈ j. *fiat suppositorium.*

Suppositorium quid. *Differentia.* *Forma suppositorii.*

Vtimur suppositoriis, cum æger præ infirmitate clysterem ferre vel recusat vel nequit vt per febres ardentes, vel segnior in intestinis restitat immissus. Denique in capitis soporosis affectibus, suppositorio acriore vtimur, vt excitetur sopita vis intestinorum. Itemque cum morbi ea est conditio, vt manifestam ex clysterum vsu noxam ferat, vt in enterocele, in qua intestinum adeo tumet, vt si insuper infuso clystere compleatur, peritonęum magis comprimat, adeo vt mox facile per partem eius laxatam vel ruptam in scrotum deuoluatur.

Vsus suppositorii.

Noduli eundem vsum obtinent, quem suppositoria. Itaque in horum, clysterumque locum sæpe substituuntur: fiunt ex medicamentis paratu facilibus, vt vitellis ouorum cum pauco sale & butyro: vel
D ex felle & melle, linteo ad formam auellanæ reuincto inclusis, ex cuius extremo funiculus pendet, quo extrahi intrusus in anum nodulus possit. Descriptionis nodulorum sit hoc exemplum: ℞. *vitellum vnius oui, cui adde salis modicum, fellis veruecis & mellis an.* ʒ ß. *butyri* ℥ iij. *misce fiant noduli filo appensi.*

Nodulorum ratio. *Noduli forma.*

Pessus crassior est suppositorio, & vtero destinatur. Fit ex bombace, serico, aut lana carpta, aliquo medicamento imbutis, moxque in vteri ceruicem immittendis. Instituitur pessus vel ad vlcera ceruicis vteri, vel ad prouocanda aut sistenda menstrua, vel ad vteri sordes & noxios humores per hystericas passiones eluendas, & foras euocandas. Ergo in pessorum compositionem veniunt gummi, succi, semina, herbæ, radices & alia multa pro Medici consilio, concinnanturque in solidam consistentiam, & digiti figuram, vt in vteri ceruicem intrudi possint, his alligatus funiculus extrorsum prominere & pendere debet: Horum descriptionis sit hoc exemplum.

Pessorum ratio & vsus.

℞. *myrrhæ, aloes an.* ʒ j. *sabinæ, seminis nigellæ, arthemisiæ an.* ʒ ij. *radicis ellebori nigri* ʒ j. *croci.* ℈ j. *cum succo mercurialis & melle, fiat pessus femori filo alligatus.* Vel; ℞. *mastiches, thuris an.* ʒ iij. *aluminis, rosar rubr. nucum cupressi an.* ʒ ij. *ladani, hypocistidos, sumach. myrtillorum an.* ʒ iij. *fiat pessi cum succo arno glossi & cotone.*

Pessus ad ciendos menses. *Ad sistendos*

Ad horum exemplum alii concinnari poterunt ad remolliendum, adstringendum, detergendum incarnandum & cicatrice obducenda vteri vlcera idonei. Intrudendi sunt in vterum, cum ægra lectum
E subit, & per noctem seruandi. Fiunt etiam pessi ex pulueribus medicamentosis, nonmodo succo aliquo medicato, sed etiam ex solis ipsis pulueribus, sacculo aliquo ex materia rara pauco bombace farta, vt solidiusculam consistentiam consequatur, exceptis; hocque pessorum genere commode vti licet in prolapsu vteri: Exemplum à Rondeletio propositum *lib. de Internis*, est tale: ℞. *benioini, styracis, caryophyll. an.* ʒ j. *galliæ mosch.* ʒ ß. *moschi gr. vj. fiat puluis exceptus bombace*, indatur in vuluam.

Ad suffocat. vteri.

De Oleis. CAP. XXIV.

OLeum Proprie & vulgo dicimus *succum ex oleis expressum.* At laxius vsurpato vocabulo, oleum dicimus *succum omnem fluxilis vnctuosæ & aereæ substantiæ.* Oleaginorũ eiusmodi succorum tres statuuntur differen-

Olei nomine quid intelligendum.

Oleorum differentia. Oleorum ratio per trituram. differentiæ: Prima eſt eorum, qui habentur per expreſſionem, tam fructuum, quam ſeminum tritorum A & conquaſſatorum, vt illo attrito exprimatur ſuccus ille oleagineus; alias quidem ſine igne, quo modo haberi poſſunt oleum amygdalinum dulce & amarum, oleum nucum, oleum de Kerua, ſeu palma Chriſti: alias ignis concurrente auxilio, quo modo habentur oleum laurinum, de lino, de napo, canabinum, & ſimilia. Seminum exprimendorum rationem lege apud Meſuæum *lib. tertio.*

Oleorum ratio per infuſionem. Secunda eſt eorum, qui habentur per infuſionem medicamentorum ſimplicium in oleum ſimplex, quo ipſi vires ſuas imprimant. Id fit tribus modis. Primus eſt per decoctionem radicum, foliorum, ſumitatum, florum, fructuum, ſeminum, gummi, animalium integrorum cum vino, aqua aut alio ſucco in oleo communi, omphacino, aut alio quouis vſque ad vini, aquæ aut ſucci conſumptionem: quam perfectam ex eo intellexeris, ſi eiuſmodi olei gutta in ignem iniecta haud crepitet, ſed ardeat. Nonnunquam commemorati fructus, aut ſemina in eiuſmodi oleo aliquamdiu macerantur, priuſquam igni admoueantur: fieri vero debet decoctio in vaſe duplici, ne oleum ignis impreſſionem ſeu empyreuma retineat. Hac arte fit oleum coſtinum, rutaceum, de croco, cydoniorum, myrtillorum, maſtichinum, de euphorbio, vulpinum, de ſcorpionibus & alia multa. Secundus eſt per certi & iuſti temporis macerationem, alias quidem ſuper cineres calidos, alias in fimo equino, vt calore illo moderato oleum in ſe B pelliceat infuſorum medicamentorum vires. Tertius eſt per inſolationem, cum æſtate ad ſolem exponitur oleum, in quo flores hi vel illi infuſi ſunt, vt ſolis calore tepefactum oleum in ſe trahat, & tranſſumat infuſorũ florum facultates: huius generis ſunt oleum roſatum, chamæmelinum, anethinum, liliaceum, nenupharinum, violaceum, & alia, quæ apud Meſuæum videre licet.

Oleorum ratio per reſolutionem. Tertia chymiſtarum propria eſt, haberurque per reſolutionem multis modis factam. Eiuſmodi oleaginorum ſuccorum admirandæ ſunt vires ſeu ſolis, ſeu ignis, ſeu putredinis calore eliciti fuerint, vt ſuo loco dicemus.

Vſus oleorũ. Oleis vtimur, cum vt medicamenti virtus in altum penetret, aut medicamentorum ſubſtantia admixto oleo miteſcat, conſilium eſt.

Cæterum ſi quando olea refrigerandi gratia paramus, deligendum oleum commune omphacinum, ex eo fieri debet oleum roſatum. Contra cum calefaciendi cauſa olea quærimus, cuiuſmodi eſt oleum philoſophorum, lateritium ſeu benedictum: oleum deligendum eſt dulce, maturum, vetus aut etiam infuſis roriſmarini.

De Litu. CAP. XXV.

C

Linimẽtum quid. Differentia. LItus *medicamentum* eſt *externum, media inter oleum & vnguentum conſiſtentia:* oleo enim craſſior eſt, quia eius compoſitio præter oleum recipit butyrum, axungiam, & ſimilia. Quæ cauſa exiſtit, cur maturando & dolori ſedando litus efficacior ſit ſimplici oleo. Lituum varietas ab effectis ducitur: quidam enim refrigerant, alii calefaciunt, alii humectant, nonnulli maturant, alii alia faciunt pro varia compoſitione. *Materia.* Horum materia ſunt oleum, axungia, ſebum, butyrum, omnia, quę olei habent conſiſtentiam, vt ſtyrax liquida, terebinthina, mucagines fœnugræci, biſmalue, medulla & huius generis alia. His nonnunquam adduntur puluiſculi radicum, ſeminum, florum, corticum, metallicorum, ſed parca manu, vt ſit ſemper litus conſiſtentia liquida.

Linimẽtum calefaciens & digerens. Litus calefaciendo, attenuando & digerendo idonei eſt hoc exemplum: *℞. oleor. amygd. amar. & liliorum an. ℥ j. axungiæ anatis & gallinæ an. ℥ ß. butyri ſalem experti. ℥ j. mucaginis, ſeminis altheæ & fœnugr. extractæ in aqua hyßopi an. ℥ ß. pulueris croci & ireos an. ℈ j. fiat linimentum.*

Remolliens. Humectantis & remollientis eſt hoc exemplum: *℞ olei amygd. dulcium ℥ ij. axungiæ humanæ ℥ ß. mucag. ſeminis maluæ extractæ in aqua parietariæ vnc. ß. fiat linimentnm, addito croco.*

Multi alii varie ad varios affectus ad horum imitationem concinnari poterunt, facile partibus o- D mnibus corporis applicari poſſunt & adhæreſcere, quia haud tam liquidi ſunt, quam olea.

Confutata opinio. Nõ omnium vnguentorum compoſitionem cera ſubit. Habenda ratio partium, quibus erunt aptandi. Si enim per meatum flexuoſum, qualis eſt auditorius, ſubeundum ſit, liquidiores eſſe debent, & plus olei recipere, ſi parti adhæreſcere debent, plus adipis & axungiæ admittent. Falluntur, qui putant, hoc intereſſe inter vnguenta & litus, quod in lituum cõpoſitionem cera non veniat, vt in vnguentorum. Nam nonnulla ſunt vnguenta, quæ ceram non admittunt, vt ægyptiacum, omniaque quæ ad gangrænas & vlcera putrida parantur: quia huic morborum generi pinguia omnia, vt oleum, adeps, reſina, cera, ſunt inimica. Itaque horum loco ſubſtituimus in ægyptiaco componendo mel & viride æris. Ex his enim & conſiſtentiam acquirit, & detergendi vim maximam.

De Vnguentis CAP. XXVI.

Vnguentorũ materia. VNguenta ſolidioris ſunt conſiſtentiæ, quam litus, maiorumque adeo virium. Horum differentiæ partim ab effectis ſumuntur: alia enim calefaciunt, refrigerant, ſiccant, humectant, alia detergent, corroborant partes, ſuperfluam carnem atterunt, cicatrices obducunt: partim à calorum varietate, par- E tim ab inuentoribus, vt album Rhaſis, deſiccatiuum rubrum: partim à numero ſimplicium medicamẽtorum, quibus conſtant, vt tetrapharmacum ſeu baſilicum, & tripharmacum ſeu nutritum: partim ab eo medicamẽto, quod cæteris in compoſitione præpollet; hinc vnguentum de lithargyro, de minio, diapompholygos & ſimilia. Componuntur ex herbis, radicibus, ſeminibus, fructibus, metallicis & animalium partibus. Succi & alia liquida coctione conſumuntur, quemadmodum in oleis compoſitis dictũ eſt. Herbę earumque partes, ſi ſiccæ ſunt, in pollinem rediguntur, vt & metallica: at ſi virides ſunt, coquuntur, exprimuntur, ſuccuſque expreſſus coctione conſumitur, gummi & reſinæ alias in pollinem com-

A comminuuntur, alias igni vel liquore cōuenienti funduntur, & liquefiunt; cera vna cum oleo ad ignem eliquatur. In vnguentorum compositione hæc ſeruatur proportio, *vt pro pulueris vncia vna, duæ addantur ceræ & octo olei.* Quanquam cum cera vnguentis ſeruiat tantum ad compoſitionem, præſtat eius quantitatem Pharmacopolæ arbitrio permittere: ſed & æſtate, quam hyeme, parcior ceræ quantitas vnguentis addenda eſt: æſtatis enim calor deſiccans, conſiſtentiam vnguento addit. Exemplis propoſitis communia illa præcepta fient clariora.

Ingredientiū vnguentorum proportio.

Pro vnguento adſtringente. *℞. olei roſ. ℥ iiij. pil. lepor. bol. armen. terræ ſigil. an. ʒ j. balauſt. & gallar. an. ʒ ß. tritis terendis & ſimul mixtis, addita cera, quod ſufficit, fiat vnguentum.*

Vnguentum adſtringens.

Hic aduertendum, quod componendorum vnguentorum tres ſunt modi. Primus is eſt, quo attritu ſolo in mortario ſine igne vnguenta fiunt, quo modo fit vnguentum nutritum. Secundus cum igni ceram in oleo aut ſimili adipe eliquamus, eliquatiſq; omnib. pulueres admiſcemus, ea, qua notauimus, proportione, quomodo vnguentum aureum baſilicum, diapompholygos, deſiccatiuum, rubrum & enulatum componuntur. Tertius cum axungias vna cum herbis piſtillo terimus, vna coquimus & colamus: colatura vnguentum eſt. Igitur exemplis hæc illuſtrare pergamus.

Tres componendorum vnguentorū modi.

B Pro vnguento nutrito conficiendo. *℞. lythar. auri triti & loti ℔. ß. olei roſ. ℔. j. aceti roſ. ℥ iiij. fiat vnguentum.* Primum igitur lithargyrum in mortarium iniiciemus, affuſo pauco oleo, vt illa craſſeſcat, piſtillo agitando, mox parem oleo aceti quantitatem affundemus, tamdiu ſemper agitando, quoad in vnum corpus coierint, addito ex interuallis nunc olei, nūc aceti tantillo, quoad totum id vnguenti conſiſtentiam fuerit adeptum. Quod ſi ex eiuſmodi vnguento emplaſtrum nigrum formare volueris, vniuerſum acetum ſenſim conſumendum: ſic enim ſplendeſcet & nigreſcet emplaſtrum.

Vnguentum nutritum.

Pro conficiendo aureo. *℞. ceræ citr. ℥ vj. olei boni ℔. ij. tereb. ℥ ij. reſin. & coloph. an. vnc. j. ß. olib. maſtich. an. vnc. j. croci ʒ j. fiat vnguentum.* Primum eliquanda cera cum olei magna portione, mox addentur reſina & colophonia in fruſta comminutæ. His eliquatis ab igne ſubtrahetur compoſitio, tumq; terebinthina addetur. Id totum vbi nonnihil refrixerit, olibanum & maſtiche puluerata addentur, denique & crocus in reliquo olei macerabitur.

Vnguentum aureum.

Tetrapharmacum id nominis habuit, quod ex quatuor ſimplicibus medicamentis coaluit, cera, reſina, pice & ſebo taurino vel vitulino pariter, æqualiterq; mixtis & liquatis. Sic; *℞. reſin. picis nigr. adip. vituli. & ceræ an. vnc. ij. ß. olei veteris oliuarum maturarum. ℔. j. ß. aut ſi durius id eſſe vis ℔. ij. miſce.* Baſilicum etiam id vnguentum dicitur: cera fruſtulatim conciſa, in oleo liqueſcat, mox adde reliqua, quæ pariter liqueſcant, vnguentum habebis expetitum.

C *Vngu. tetrapharm. ſeu baſilicum.*

Ad conficiendum vnguentum diapompholygos, *℞. olei roſ. ℥ ix. ceræ albæ vnc. iij. ſucci ſolan. hortenſis vnc. iiij. ceruſ. lotæ vnc. j. pompholygos, plumbi vſti & loti, olib. puri an. vnc. ß. fiat vnguentum.* In oleo eliquabitur cera lento igni, hanc vbi igni ſubduxeris, reliqua commemorata addes, diuque in mortario marmoreo teres, ſenſim affuſo ſucco, illud, quod concorporari non poterit, abiicies.

Vng. diapompholygos.

Ad deſiccatiuum rubrum, *℞. lap. calam. ter. ſigil. an. vnc. ij. litharg. auri, ceruſ. an. vnc. j. ß. camphor. ʒ ß. ceræ ℥ ij. ß. olei roſ. & viol. an. ℥. iij. fiat vnguentum.* Cera in oleo liqueſcet, vbi refrixerint, affundentur pulueres ſpatula agitando, ad finem camphoram cum pauco oleo roſaceo, vel aqua roſacea diſſolutam addes.

Vng. deſiccatiuum rubrum.

Ad confectionem enulati, *℞. rad. enul. campan. coctæ cum aceto & contuſæ, vt decet ℔. ß. axung. porci, olei comm. an. ℥ j. ß. argen. viui extincti, & tereb. lotæ an. ʒ j. ſal. commu. puluerati ʒ ij. incorporentur, vt decet.* Radices coctas ſetaceo tranſmittes, & lento igni cum axungia coques, ſemper agitando, mox ſal ſimul cum cera & oleo affundes: id totum igni cum ſubduxeris, refrigeſcere ſines, tumq; argentum viuum pauca axungia & terebinthina extinctum addes.

Enulatum.

D Ad præparandum album Rhaſis, *℞. olei roſ. ℥ ix. cer. alb. vnc. iij. ceruſ. vnc. ij. conficeſic: Ceruſam diligenter in puluerem redige; in hanc oleum & ceram calide mixta coniice, totum id tamdiu agita, quoad perfecte in vnum coaluiſſe videbuntur.*

Album Rhaſis.

Pro vngu. dialth. *℞. rad. alth. ℔. j. ſemi. lini, fœnugr. an. ℔. ß. ſcillæ vnc. iij. olei com. ℔. ij. ceræ ℔. s. terebinth. galb. gum. hæder. an. vnc. j colph. & reſ. an. vnc. iij. Radices, fruſta, & ſemina ſingula per ſe infundentur toto triduo in aquæ libris quinque, in iiſdem bulliant ad conſumptionem trium vnciarum: hinc extrahantur mucagines, qui cum oleo addita cera in fruſta diſſecta, coquantur: his igni ſubtractis, addetur galbanum diſſolutum in aceto & cum terebinthina mixtum, addentur & gummi hederæ, colophonia, ac reſina in puluerem redacta.* Poterunt tamen, & forte melius, colophonia & reſina cum cera & oleo eliquari.

De althæa.

Pro vnguento populeonis, *℞. ocul. populi arb. ℔. j. s. fol. papau. nigri, mandrag. hyoſcyami, lactucæ, ſemperuiui parui & magni, violæ nigræ, ſolani, vmbilici veneris ſeu cymbalaris, bardanæ, an. vnc. s.* (Cordus, Fernelius & Nicolaus ſingulorum vnc. iii. præſcribunt) *adipis ſuilli recentis ſalis expertis ℔. ij. vini boni ℔. j. fiat vnguentum.* Oculi populi & folia violarum contundantur & macerentur in axungia per duos circiter menſes, ſcilicet donec reliquæ herbæ vigeant. Æſtate igitur collectæ (non enim ante colligi poſſunt, oculi autem

E populi & violæ Martio erumpunt) concidantur minutim atque ſimul mixtæ loco tepido per octo dies aſſeruentur, addita aceti fortis ℔ i. inde coquantur ad conſumptionem humoris, quam explorabimus crepitu, vbi in ignem iniecta fuerit portiuncula. Poſtea colentur & exprimantur; expreſſum vnguentum reponatur.

Vng. populeum.

Ad vnguentū Apoſtolorum, *℞. tereb. ceræ alb. reſ. an. ℥ xiiij. opopanacis & floris ſeu viridis æris* (nam hic flos æris non proprie accipitur pro granulis, quæ ſcintillarum inſtar ab ære exiliunt, dum à fabris ferrariis aqua tingitur; ſed pro viridi æris vſurpatur, cuius contra maligna vlcera notæ ſunt vires, contra quæ omnino id vnguentum eſt comparatum) *an. ʒ ij. ammoniaci. ʒ xiiij. ariſtol. longæ, thuris maſculi an. ʒ vj. myrrhæ & galbani an. drach. iij. bdellii drach. vj. lithargyri ʒ ix. olei ℔. ij. fiat vnguentum.* Lithargyros nutrienda per

Apoſtolorum.

Ad maligna vlcera.

horas

horas quinque in olei vnc.ii.mox coquenda lento igni, quoad mellis consistentiam acquirat, semperq; A agitanda, ne ignibus vratur. Igni extractæ & calenti ceram eliquatam cum reliquo oleo & resina adde. His, vbi refrixerint, gummi dissoluta in aceto cocta & incorporata cum terebinthina adiunge, vel in puluerem redacta immisce. Mox pulueres aristolochiæ; myrrhæ & thuris venient in compositionem. Deniq; viride æris in pollinem redactum, & additum vnguentum complebit.

Comitissæ.

Pro conficiendo vnguento comitissæ. *℞. corticum medianorum castanearum, corticum medianorum quercus, corticum medianorum glandium, myrtillorum, equiseti, corticum fabarum, acinorum vuarum, sorborum siccorum immaturorum, mespillorum immaturorum, radicum chelidoniæ, foliorum prunorum syluestrium, an. ℥ j. ß. aquæ plantaginis ℔. viij. ceræ nouæ ℥ viij. ß. olei myrtillorum, ℔. ij. ß. mox confertim & minutim, qui sequuntur pulueres inspergendi: ℞. puluer. corticis mediani castanearum, corticis mediani glandium, corticum medianorum arb. glandium, id est, quercus, gallarum, an. ℥ j. cineris ossium cruris bouis, myrtillorum, acinorum vuarum, sorborum siccorum, an. ℥ ß. trociscorum de karabe, ℥ ij. fiat vnguentum.* Primum igitur fiet decoctio corticis mediani arboris quercus, acini vuarum, radicis chelidoniæ, mespillorum, sorborum, equiseti, seminis myrtillorum, foliorum pruni syluestris, corticum fabarum, corticis mediani glandium, corticum castanearum & gallarum in aqua plantaginis, in qua peracta coctione per horas duas macerabuntur, colatura B in nouem portiones diuidetur, & cum singulis cera eliquata cum oleo myrtillorum abluetur septies, humoreque omni spoliata, cum cera & oleo eliquabitur, inspersis pulueribus ossium cruris bouis, corticum medianorum quercus, medianorum corticum glandium, castanearum, gallarum, sorborum, mespillorum, seminum myrtillorum, acinorum vuarum, & ad extremum trociscorum de karabe: hacque arte habebitur vnguentum.

Pro stomacho.

Ad vnguentum stomachale. *℞. olei absynth. mastich. de spica & ros. an. ℥ ß. puluer. absynth. ros. maior. menth. an. ʒ j. caryoph. cinam. mastich. galang. an. ʒ j. puluerisanda puluerisentur, & cum sufficienti quantitate ceræ, fiat vnguentum molle,* de quo vngatur stomachus calide hora vna ante pastum continuando.

Ad rabiosos morsus ex 1. de comp. sect. genera.

Ad morsus rabiosos. *℞. ceræ albæ ℔. ij. ceruss. lithargyr. auri, an. ℔. j. myrrhæ & medullæ cerui, an. ℥ ij. thuris ℥ j. olei ℔. ß. coquatur lithargyros in oleo ad mediocrem consistentiam, mox immittantur cera & cerusa, cumq; amplius digitis non adhærebunt, ab igne dimoueantur,* & medulla immittatur, vbi refrixerint, myrrha & thus in pollinem trita inspergantur, vnguentum in vsus dictos recondatur. Valet & ad rhagades ani, fiuntq; etiam ex eo pessi remollientes.

3. de compo. med. sect. ge. Ad relinendas cicatrices.

Aliud ad rabidorum canum morsus, & neruorum ac tendinum puncturas, prohibens ne vulnera C agglutinentur: *℞. picis pinguis lib. j. opopanacis in aceto forti, oleo liliorum, & veteri porci axungia cocti ℥ iij. fiat vnguentum.* Ad eosdem rabidorum animantium morsus, & neruorum puncturas valeat oleum ex synapi, vt quod vulnera recenti cicatrice obducta relinat. Vtimur vnguentis, vt mali peruicacis contumaciam suo firmiore & contumaci adhæsu euincunt, si præsertim nihil necesse sit, medicamentum altius subire in corpus.

De Ceratis & Emplastris. Cap. XXVII.

Ceratum quid. Differentia.

CErati & emplastri tanta est penes compositionem affinitas, vt sæpe vnum pro altero substituatur, quemadmodum de vnguentis & linimentis fieri solet. Ceratum igitur *compositio est vnguento durior & solidior, emplastro vero mollior*; nomen habens à cera, quæ olei fluiditatem cohibens ipsi consistentiam præbet. Ceratorum differentiæ alias à partibus, quibus dicatæ sunt, sumuntur; vnde ceratum stomachicum; alias ab effectis, vnde ceratum refrigerans Galeni; alias è medicamentis simplicibus, quæ basis rationem in ipsorum compositione obtinent, vnde ceratum santalinum. Propria ceratorum materia est cera noua, & olea harum vel illarum partium morbis dicata, sic vt vix quicquam à ceratis differant litus & vnguenta, si ceram admittant. Itaq; vnguentum rosaceum si ceram recipiat, non iam vnguen- D tum, sed ceratum dicimus.

Qui & cur ex emplastris fiant cerata.

Cerata, quæ ex resinis, gummis & metallis fiunt, emplastri nomen merentur potius, quam cerati. Itaque ceratum ad hernias, vulgo Emplastrum contra rupturam dicimus. Quod si dolor aut inflammatio partem aliquam premant, ex emplastris oleo liquefactis cerata efficimus, ne emplastri durior & grauior consistentia parti molesta sit prohibita perspiratione. Itaque missa ceratorum compositione, de Emplastris dicemus.

Emplastrũ quid.

Emplastrum *compositio est, quæ ex omni medicamentorum specie consurgit, pinguium præsertim & siccorum in vnum corpus crassum, viscosum, solidum, durum & digitis adhærens concurrentium.* Differentiæ emplastrorum iisdem ex rebus ducuntur, ex quibus vnguentorum varietates. Eorum, quæ in emplastri cõpositionem veniunt, alia vires tantum suas & facultates ipsi conferunt, vt vinum, acetum, succi; alia consistentiam, vt lithargyros (quæ Galeni sententia maxime propria est emplastrorum materia) cera, oleum, & resinæ: alia vtrumque conferunt, vt gummi, metallica, partes animalium, resinæ, vt terebinthina ad digerendum, detergendum, & desiccandum. Emplastrorum alia coctione fiunt, alia sine coctione formam suam sortiuntur; quæ sine igne fiunt, statim siccescunt, nec viscosa sunt: fiuntque ex farina, & pul- E ueribus, cum succo aliquo, aut re quauis humida commixtis: atque eiusmodi emplastra vnguenti duri aut cataplasmatis nomen merentur. Vera enim emplastra coctione fiunt, quæ aliis breuior, aliis longior esse solet, pro corporum emplastri compositionem subeuntium natura. Est igitur operæpretium scire, quæ emplastra longam, quæ breuem coctionem requirant. Ergo radices, ligna, folia, caules, flores, semina sicca & in puluerem redacta, postremo fere loco immittatur, cum iam quasi emplastrum coctum est, vel igni subductum: alias horum virtus deperibit & vanescet. At si illa in compositionem veniant viridia, seorsim incoquentur in aliquo liquore, exprimenturq; , & colatura reliquę cõpositioni misce-

Differentia emplastrorum.

Vera methodus componendorum emplastrorum.

A miſcebitur:vel ſi ſuccum remittant,is attritu exprimitur,ceditque in humorem reliquis rebus coquendis idoneum,ſic,vt coctione conſumptus,nihil præter vires in mixto relinquat,vt videre eſt in compoſitione emplaſtri de ianua ſeu betonica, & gratia Dei. Idem fit de mucaginibus,niſi quod lentore ſuo ignibus reſiſtunt magis.Olei vero & mellis multum remanet in emplaſtro iam perfecto. Quod ad ſuccos,qui concretione induruerunt,vt aloe,hypocyſtis,acacia,ſi quando in emplaſtri compoſitionem veniant, atque adhuc recentia ſint, in aliquo liquore fini noſtro idoneo diſſoluendi, macerandiq; erunt, & coquendi ad liquoris conſumptionem.Gummi,vt opopanax,galbanum,ſagapenum,ammoniacum diſſolui debent in vino, aceto aut aqua vitæ, mox cerni & coqui ad liquorum eiuſmodi conſumptionem,ac reliquæ emplaſtrorum materiæ iam excoctæ permiſceri: atque vt gummi & picis quantitas exacta habeatur,ante diſſolui, cerni & coqui debent,propter fruſtula lignea & ſimiles quiſquilias ac ſordes ipſis vt plurimum admixtas.Habenda & ratio eſt liquoris,in quo diſſoluentur:acetum enim ex vino generoſo longe potentius penetrat,quam id,quod habetur ex vino tenui & imbecillo.

Alia gummi, quæ ſicciora ſunt, in puluerem rediguntur, & poſtremo loco emplaſtris miſcentur. Metallica,vt æs vſtum,chalcitis,magnes,bolus armenus,ſulphur,auripigmentum, & alia, quæ in pollinem comminui poſſunt,extrema quoque miſceri debent,niſi conſilium ſit,effrenatas eorum vires longa

B coctione obtundere.Par eſt reſinæ,picis,& terebinthinæ ratio,vt quæ poſt ceram adiicienda ſint,nec coctionem pati,niſi forte leniſſimam:adipes vero admiſcentur,dum reliqua materia coquitur. Lithargyros cum oleo ad iuſtam conſiſtentiam coquenda eſt, ſi velimus, vt emplaſtrum deſiccet ſine morſu. Ceruſa forte tam longam coctionẽ ferre poterit:at ſic haud ab ea albebit emplaſtrum:nec certe lithargyros argenti tam gratum colorem emplaſtris præbet,quam lithargyros auri. Deniq; in coquenda emplaſtrorum materia is ordo ſeruabitur.Lithargyros coquetur ad perfectam conſiſtẽtiam,ſuccis aut mucaginibus iam conſumptis,hinc adipes immittentur,inde reſinæ ſiccæ,cera,gummi,terebinthina,denique pulueres.Emplaſtri perfectam coctionem cognoueris ex conſiſtentia craſſa, dura, glutinoſa, & cohærente digitis,vbi aere,aqua aut marmore refrixerit: cognoueris etiam ex exacta mixtione, ſi in vnam maſſam omnia coierint in fruſta rumpi contumacem. *Ordo eorum quæ in emplaſtri materiam cedunt coquendorũ.* *Signa emplaſtri perfecte cocti.*

Quantitas medicamentorum,quæ in emplaſtra veniunt,vix certo deſcribi poteſt, ſed tantum artificioſa coniectura deſignari,ſpectando in ea medicamenta,quæ conſiſtentiam,& lentorem emplaſtro præbent,& ex coctione coniiciendo de iuſta eius mollitie aut duritie. *Cera non venit in emplaſtra, quæ admittunt ladanum,eſt enim id ceræ loco.* Quod ſi in emplaſtri compoſitionem quædam medicamenta veniant

C emplaſtica, minuetur ceræ quantitas : contra ſi omnia fere liquida fuerint, augebitur, quantum conſiſtentiæ emplaſtri ratio videbitur exigere. Mutat etiam ceræ quantitatem temporis ſeu aeris ratio: itaque ſatius eſt rei huius iudicium Pharmacopolæ relinquere. Ex vnguentis fiunt emplaſtra addita cera, aut reſinis ſiccis, vel alia re dura aut ſolida. Nonnulli volunt,vt pro manipulo medicamentorum craſſius pulueratorum miſceatur vncia vna, vel ſeſquuncia olei, ſimiliſue liquoris, ſed de hac tota re nihil certo definiri poteſt:tantum in emplaſtra à Veteribus deſcripta diligenter eſt intuendum,in quibus bene verſatum eum eſſe oportet,qui in ipſorum doſi deſcribenda non ſit erraturus. Itaque emplaſtrorum magis communes formulas hic proponemus. *Qui ex vnguentis fiũt emplaſtra.*

Ad præparandum Empl de vigo cum mercurio, *℞. olei chamem.anet.de ſpica,liliacei an.℥ij.olei de croco ℥j.pinguedinis porci lib.j.pinguedinis vituli lib.ß.euphorb.ʒv.thuris ʒx.olei laur ℥j.ß.ranas viuas num. vj.pinguedinis viperæ vel eius loco humanæ ℥ij.ß.lumbricorum lotorum in vino ℥iij.ß.ſucci ebuli, enulæ, an.℥ij.ſchœnanthi ſtœchados, matricariæ,an.m.ij.vini odoriferi lib.ij.lithargyri auri lib.j.tereb.claræ ℥ij.ſtyracis liquidæ ℥j.ß.argenti viui extincti quantum præſens caſus poſcere,& æger ferre poſſe videbitur,fiat emplaſtrum.* Pro reliquæ maſſæ lib. j. miſcentur *Emplaſtrũ de Vigo cum mercurio.*

D vulgo argenti viui ℥iiij.quanquam ſæpe ea doſis multiplicatur, quo ſit emplaſtrum efficacius. Vermes debent ablui aqua fontana,pauco inde vino,vt terrenis fæcibus, quibus ſcatent, liberentur. Sic loti in vino,quod hanc compoſitionem ingredi debet, macerabuntur additis ranis viuis, vnaque elixabuntur ad conſumptionem tertiæ partis, mox & ſchœnanthum contuſum, matricariaque ad ſtœchas conciſæ addentur, denuoque coquentur ad conſumptionem vnius libræ, imo ad perfectionem & claritatem. Vbi decoctio refrixerit, colabitur & ſeruabitur, quouſque lithargyros nutrita fuerit per horas duodecim in oleo chamemelino,anethino,liliorum,de croco,& commemoratis axungiis.Hinc lento igni id totum coquetur, mox igni ſubtrahetur, & addetur quartarium vnum ſupradictæ decoctionis, rurſum ignibus apponetur ad humoris conſumptionem , ſenſim denique reliquum decoctionis affundetur. Cæterum olei de ſpica portio quædam ad extremum reſeruabitur, quæ emplaſtro odoris gratiam conciliet.Tum addentur ſucci ebuli & enulæ, coquenturque quoad euanuerint. Mox ſubductæ ab igne compoſitioni addetur thus & euphorbium,ac ceræ albæ quantum fuerit ſatis.Vbi maſſa vniuerſa refrixerit,tum demum argentum viuum,terebinthina,oleo amygdalarum amararum, laurino, de ſpica, de lino, ſtyrace aut axungia extinctum immittetur, continenter agitando, & ſuper marmor in magdalia concinnabitur. *Doſis argenti Vivi.*

E Niſi probe extinxeris,mox ipſum ſibi reſtituetur fugitiuum:niſi quoad refrixerit compoſitio, expectaueris,in fumos vaneſcet.

Pro cerato œſypi ex philagrio:*℞.croci ʒij.bdelij,maſtic.ammon.ſtyra.liquidæ an.℥ß.ceræ alb.lib.ß.tereb. ℥vj.medullæ cruris vaccæ,adipis anſer.an.℥j.œſypi,vel ſi deſit,axungiæ gal.ʒix.olei nard.quantum ſatis ad magdaleones formandos,expreßionis ſcillæ ℥j.ß.oliban ſepi vitul.℥j. vna eliquabuntur œſypus, ſepum, adeps, medulla cum cera : Vbi refrixerint,addetur ammoniacum diſſolutum in ſemuncia decoctionis fœnugræci,& chamæmeli,& in ſeſquuncia ſucci ſcillæ,mox immittentur ſtyrax & terebinthina continenter agitando : tum addentur bdellium, olibanum, maſtiche, aloe in puluerem redacta:vbi omnia in vnam maſſam perfecte coaluiſſe videbuntur,cum oleo nardino fingentur in mag-* *Ceratum œſypi ex philagrio.*

daleones. Pro Emplaſtro de Gratia Dei ℞. *tereb. lib ß.reſin.lib.j.ceræ.alb.℥iiij. maſtich.℥j.fol.verben.beton.* A
pimpinel an.m.j.herbæ virides, earumque præſertim ſummitates concidantur, & conterantur in mortario marmoreo, ac in vino rubro generoſo & odorifero coquantur ad conſumptionem tertiæ partis: In colatura addatur cera fruſtulatim fracta, eliquanda igni. Conſumpto liquore immittetur reſina: id omne vbi refrixerit, addatur maſtiche in puluerem redacta, manibus malaxando, quo facilius coire in vnum cum reliquis corpus poßit.

De gratia Dei.

De ianua ſeu de betonica.

Pro Emplaſtro de Ianua ſeu de betonica ℞. *ſuccor: beton.plantag.apii, an. lib.j.ceræ, picis, reſin. tereb.an. lib.ß.fiat emplaſtrum.* Succi vna cum cera eliquanda miſcebuntur: his vero ad tertias conſumptis addantur reſina & pix: quibus eliquatis & calide colatis addita terebinthina fingantur magdalia.

Emplaſtri oxycrocei vſus.

Ad conficiendum Emplaſtrum oxycroceum ℞. *croci, picis communis (vel naualis potius,* quia diſcutiendo & ab imo articulorum doloris materiam euocando eſt hoc comparatum emplaſtrum) *colophoniæ, cer. an. ℥ij.terebin galban.ammon.thuris, myrrhæ, maſtich.an.ʒv.ß.ſenſim eliquabitur, cera addita pice & colophonia: Huic gummi diſſoluta vt decet, & terebinthinæ mixta immittentur: Quibus igni ſubmotis thus, inde myrrha addetur, ad extremum crocus in pollinem redactus: Fingentur inde magdalia cum oleo vermium.* B

De ceruſa.

Ad Emplaſtrum de ceruſa ℞. *olei commun lib. ij.ceruſæ ſubtiliſſimæ li.j. ſenſim lento igni coquentur vna, continenter agitando, quoad emplaſtri conſiſtentiam acquiſiuerint.* Si vis emplaſtrum magis albere, olei cape tantum ℥jx.

Tripharmacum ſeu nigrum.

Ad Tripharmacum ſeu nigrum ℞. *lithargyri triti, aceti fortiſſimi an. lib. ß. olei antiqui lib. j. fiat emplaſtrum.* Lithargyros in oleo nutriatur horarum xij ſpatio: coquatur ad ignem, quoad craſſitiem iuſtam acquiſiuerit, inde ſenſim acetũ affundatur: non ante totum id igni ſubmoueatur, quam perfecta coctione acetum vanuerit.

De palma ſeu diachalciteos.

Ad Empl. diapalma ℞. *olei vet.lib.iij.axungiæ vet ſine ſale lib.ij.lithargyri triti lib.iij. vitrio.℥iiij. nutriatur in oleo lithargyros per horas duodecim, coquatur ad iuſtam craßitiem, addita axungia, continenter agitando ſpatula palmea, arundinacea, aut ſaligna: coctione perfecta, totum id igni ſubducatur, & vitriolum in pollinem redactum addatur.*

Contra rupturam.

Ad Empl: contra rupturam ℞ *picis naualis & aloes an.℥iij.lithargyri, ceræ, colophoniæ, galbani, ammon.an. ℥ij.viſci querni, ʒvj.gypſi vſti, vtriuſque ariſtolochiæ an.℥iiij.myrrhæ, thuris an. ʒvj.tereb. ℥ij.pulueris vermium terreſtrium, gallarum, vtriuſque conſolidæ, boli armeni, an.℥iiij.ſanguinis humani lib.j.fiat emplaſtrum.* C

Quod ſi optimam ipſi conſiſtentiam parare vis: adde olei myrtillorum vel maſtichini, lib.ß. Modus faciendi hic eſt. Integram arietinam pellem in fruſta concidito, in aquæ & aceti libris centum, quouſque in collam ſeu gelatinam concreuerint decoque. In illa gelatina ſeu colla viſcum quernum diſſoluito, additis cera & pice fruſtulatim fractis: potes & oleum, ſi vis, vna addere, mox galbanum & ammoniacum in aceto diſſoluta, addito & cum terebinthina miſceto: veniant inde in compoſitionem lithargyros, gypſum, bolus, ariſtolochia, conſolida, vermes, & ſanguis humanus, ad extremum myrrha, thus, colophonia, & aloe continenter agitando, quo ſit perfectior mixtio, diu tundendum in mortario emplaſtrum piſtillo calido.

De mucaginibus.

Ad Empl. de mucilaginibus ℞. *mucaginis, ſemin.lini, rad.altheæ, fœnugræci & mediani corticis vlmi, an. ℥iiij.olei liliacei, chamem.aneth.an ℥j.ß.ammon.opopanac.ſagapen.an. ℥ß. croci ℥ij.cer. nouæ lib.j.ß.tereb. ℥ij. fiat emplaſtrum.* Fernelius ceræ ℥xx. tantum requirit. Mucagines & cera fruſtatim conciſa miſcebuntur cum oleis, ſpatula lignea continenter agitando ad liquoris conſumptionem. Mox addentur gummi diſſoluta, & cum terebinthina mixta, denique & crocus in pollinem ductus,

De minio.

Ad Empl. de minio ℞. *olei roſ.myrtil.vngu popu.an.℥iiij.pingued.gal.℥. ij. ſebi arie. caſtrati, ſepi vaccini. an.* D
ʒvj.pinguedin.porci ℥x.litharg.auri & argent.an.℥iij.ceruſ ℥iiij.minii ℥iij.tereb.℥iiij.ceræ quantum ſit ſatis, fiat emplaſtrum vel ceratum molle. Lithargyros, ceruſa & minium ſeorſim in pollinem ſuper marmor conterantur, & pauca roſacea aſpergantur, ne quod tenuius eſt, vaneſcat, hinc cum oleo roſato & myrtino cogantur ac lento igni apponantur, quoad mellis conſiſtentiam acquiſiuerint. Inde axungias addatur coquanturque quoad totum nigreſcat: mox ſebum vtrumque immittatur, hiſque liquatis ab igne deponatur, addito tum vnguento populeone, addita & cera, ſi opus ſit, tum magdalia ducãtur.

Diachylon magnum.

Ad præparandum Diachylon magnum ℞ *lithargyri puri & pulueriſati ℥xij.olei irini, chamemel. aneth. an.ʒviij.mucaginis ſeminis lini fœnug. & rad.alth.ficuum pinguium, vuarum paſſarum, ſucci ireos, ſcillæ, œſypi, ichthyocollæ an.ʒxij.ß tereb.℥iij.reſ.pini, cer.flauæ, an.℥ij fiat emplaſtrum.* Lithargyros, antequam igni apponatur, oleo nutrienda eſt, inde lento igni coquenda ad iuſtam vſque craſſitiem, mox mucagines ſenſim iniiciendi, quibus conſumptis ſucci & ichthyocolla affundendi, quibus etiam abſorptis cera & reſina addenda: totum tum igni ſubtrahendum, & terebinthina cum œſypo apponenda.

Vſus emplaſtrorum.

Vtimur emplaſtris cum diutius & contumacius parti remedia adhærere volumus, atq; cauere, ne medicamẽti vis tam cito exhalet.

De Cataplaſmatibus & Pultibus. CAP. XXVIII.

Materia cataplaſmatũ.

CAtaplaſmata emplaſtris minus proprie dictis haud abſimilia ſunt: Nam ad emplaſtrorum inſtar linteis aut ſtupis inſterni, & partibus dolẽtib. applicari poſſunt. Fiunt ex radicibus, folijs fructibus, floribus, ſeminibus, herbis, ſuccis, oleis, axungiis, medullis, farinis, reſinis. Horum alia cocta, alia cruda ſunt. Cocta fiunt ex herbis ad putrilaginem coctis, indeque per ſetaceum cretis, addito oleo aut axungia. Cruda fiunt ex herbis tuſis aut earum ſuccis mixtis cum oleo & farina, aut aliis puluiſculis parti, aut morbo dicatis, pro Medici conſilio. Quantitas remediorum hanc compoſitionem ſubeuntium definiri vix poteſt, ſed varia, prout molliorem vel denſiorem compoſito conſiſtentiam eſſe volumus. Certe craſſior & denſior eſſe debet, vbi maturandum eſt: at mollior & liquidior, vbi digerendum. E

Vſus cataplaſmatum.

Cataplaſmatibus vtimur ad dolorem, ſedandum, coquendum, diſcutiendum, tumores contra naturam & flatus reſoluendos. Calida moderata eſſe debent, & tenuium partium, vt attrahant euocent-

A euocentque foras. Quanquam horum etiam vſus ſuſpectus eſt, nondum purgato corpore: ſic enim in partem affectam attrahunt. Nec vero his vtendum, cum materia digerenda craſſior eſt & terreſtris: ſic enim tenuiorum partium fiet digeſtio, craſſior ſola concreſcet, niſi forte concinnetur cataplaſma ex æquali mixtione rerum non modo digerentium, ſed etiam emollientium, vt eſt à Galeno ampliſſime adnotatum. Exemplorum appoſitio hanc doctrinam illuſtrabit.

Lib. 2. ad Glau. vbi de ſcirrho.

Ad præparandum cataplaſma anodynum: ℞. *medullæ panis* ℔. ß. *decoquatur in lacte pingui, adde olei cham.* ℥ß. *axun. gal.* ℥j. *fiat cataplaſma.* Ad maturandum. ℞. *rad. alth.* ℥iij. *fol. maluæ, ſenecionis an. m. j. ſemi. lin. fœnug. an.* ℥ij. *ficus pingu. num. vj decoquantur in aqua, & per ſetaceum tranſmittantur, addendo olei lilio.* ℥j. *far. hord.* ℥. *axung. porc.* ℥j. ß. *fiat cataplaſma.* Ad digerendum ℞. *far. fab. & orob. an.* ℥ij. *pulu. cham. & melil. an.* ℥iij. *olei irini & amyg. amarar. an.* ℥j. *ſucci rut.* ℥ß *fiat cataplaſma.*

Cataplaſma anodynum. *Digerens.*

Pultes à cataplaſmatibus non differunt, niſi, quod ex farinis fere conſtant coctis in oleo, aqua, melle, aut axungia. Fiunt pultes ad tumorum maturationem ex farina hordei, frumenti & lacte, præſertim in viſcerum affectibus: vel ad deſiccandum & adſtringendum ex farina oryzæ, lentium, aut orobi cum aceto. Vel ad detergendum, fiuntque ex melle, farina fabarum, lupinorum: addito oleo vetere, aut
B quouis alio oleo calidarum virium, fiet puls diſcutiens. Parantur & anodynæ pultes ex lacte. Exemplorum appoſitio rem illuſtrabit.

Puls quid à cataplaſmate differat.

Pro pulticula maturante. ℞. *farin. triticeæ* ℥ij. *micæ panis puriſſimi* ℥iij. *decoquantur in lacte, & fiat pulticula.*

Pulticula maturans.

Pro reſoluente. ℞. *farin. hord. & fab. an.* ℥ij. *far. orob.* ℥iij. *decoquantur in hydromelite, addendo mellis quart. j. olei amyg. amar.* ℥ij. *fiat pulticula.*

Pulticulis in eandem rem vtimur, in quam & cataplaſmatibus ad affectus tum internarum, tum externarum partium. Vtimur his aliquando ad necandos vermes, fiũtque eiuſmodi pultes ex farina lupinorum in aceto cocta cum felle bubulo, vel in decocto abſynthij & aliorum amarorum.

Pulticula ad necandos vermes.

De Fotibus. Cap. XXIX.

FOtus *euaporatio, vel calida lotio eſt, ad molliendum, laxandumque & dolorem ſedandum maxime comparata,* ex medicamentis eas vires habentibus. Fotus fere humidus eſſe ſolet, ex iiſdem rebus, ex quibus em-
C brochæ parari ſolitus, nempe herbis, radicibus, ſeminibus, floribus in aqua aut vino coctis. Radices fere ſunt maluæ, biſmaluæ, & liliorum. Semina maluæ, biſmaluæ, petroſelini, apij, lini, fœnug. flores cham. melil. ficus, paſſulæ, & ſimilia: quæ omnia in vino, aqua aut lixiuio coquuntur ad tertias aut mediæ partis conſumptionem. Vt,

Fotus quid. *Materia.*

℞. *rad. alth. & lili. an.* ℥. ij. *ſem. lin. fœnug. cum: an.* ℥iij. *flo. cham. melil. & ane. an. p. j. ſummitatum orig. m.* ß. *bulliant in æquis partibus aquæ & vini aut in duabus partibus aquæ & vna vini, aut in lixiuio cineris ſarmentorum, ad tertiæ partis conſumptionem, fiat fotus.* Ad huius imitationem alios deſcribere fotus facile erit, pro præſenti neceſſitate.

Vtimur fotibus antequam cataplaſmata, vnguenta aut emplaſtra parti adhibeamus, vt ſpiracula cutis reſeremus, partes relaxemus, humorẽ attenuemus, ſicque via ſequentibus remediis fit expeditior. Purgato ante corpore fotus ad partes quaslibet adhiberi poſſunt. Adhibentur vero cum ſpongia fœmina (hæc mitior eſt mare, quia lenior & mollior) filtro, linteis & ſimilibus in decocto calente immerſis & expreſſis ſæpiuſque renouatis: alias dimidia veſica ſuilla (præſertim in laterum doloribus) decocto impletur, aut teſtacea, quo calor diutius conſeruetur: ſic tamen, vt teſtagoſſipio, lana ſuccida aut ſimili re
D molli obducatur: ne parti duritie & aſperitate moleſta ſit, ex Hippocratis decreto.

Vſus. *Spongia fœmina.* *2. de victu in acutis.*

De Embrochis. Cap. XXX.

EMbroche *irrigatio eſt, cum ex alto humorem imbris inſtar in partem aliquam inſtillamus.* Id remedij genus in capitis partibus vſurpatur maxime, & ad ſuturam coronalem adhibetur, *quod ea parte cranium tenuius ſit,* ſic vt per eiuſmodi ſuturæ ſpiracula, reliquarum ſuturarum ſpiraculis patentiora, vis medicamenti facilius penetrare in meninges poſſit. Embrocharum materia ſunt radices, folia, flores, ſemina, fructus, & alia pro Medici fine & arbitrio. Coquuntur in aqua & vino ad medias aut tertias. Parantur embrochæ etiam ex lixiuio & muria, ad cerebri frigidos & humidos affectus. Aliquando ex oleo & aceto, alias ex ſolo oleo. Vel:

Embroche quid. *Cur Embroche maxime adhibeatur ſuturæ coronali.* *Embrocharum materia.*

℞. *fol. plant. & ſola. an. m. j. ſem. portul. & cucurb. an.* ℥ij. *myrtil.* ℥j. *flor. nymph. & roſ. an. p.* ß. *fiat decoctio ad* ℔j. *cum aceti* ℥ij *ſi alte ſubeundum ſit, ex qua irrigetur pars inflammata.* In cerebri affectibus, cum repellendum eſt, frequenter & ſalubriter vtimur oleo roſato cum aceti quarta parte.

Embrochis vtimur, vt vna cum aere arteriarum diaſtole & ſpiratione in corpus allecto, humoris pars tenuior penetrare poſſit, & parti inflammatæ refrigerium inferre. Nam embrocharum in calidis af-
E fectibus vſus cernitur maxime. Vtimur etiam embrochis, cum metu hæmorrhagiæ, aut diſſultus membri fracti, vel luxati, vincula, quibus membrum conſtringitur, ſoluere non audemus. Tum enim decoctum, vel oleum ex alto in vincula inſtillamus, vt per ea vis medicamẽti in membrum affectum ſubeat.

Vſus.

De Epithematibus. Cap. XXXI.

EPithema *compoſitio eſt morbis partium imi & medij ventris dicata, fotui ſimilis, & embrochis haud abſimilis.* Fit ex aquis, ſuccis & pulueribus, quorum opera cordi, thoraci, & iecori atque aliis dicata eſt. Additur vinum ad penetrationem plus minuſue, prout affectionis frigidæ aut calidæ conditio requirere videtur:

Qui epithema. *Eius materia.*

nam si calefaciendum est, plus vini additur, vt in syncope à sanguinis grumo, à seminis corruptione, ab A
hausto frigido veneno: contra fit in syncope à dissipatione spirituum per febriles ardores: additur etiam acetum. Medicamentorum materia visceribus propria descripta ante est: frequenter tamen vtimur pulueribus, quibus electuaria composita constant, vt puluere electuarij triasantali affecto iecore, diamargariti affecto corde. Succorum seu liquorum ad pulueres ea dosis esse solet, vt pro illorum libra vna horum vncia vna aut sesquuncia ponatur, vini vero vel aceti vncia vna. Id intelligere licebit exemplo sequenti.

Cap 6. huius tract.

Epithema cardiacum.

℞. aqu. rof. bugl. & borrag. an. ℥iij. succi scabiof. ℥ij. pulu. electua. diamarg frig ʒij. cort. citr. sicci ʒj. coral raf. ebor. an. ʒß. semin. citri & card. bened. an. ʒij ß. croci & moschi an. gr. v. addendo vini alb. ℥ij. fiat epithema pro corde.

Vsus.

Hepatis, cordis, & thoracis gratia, epithemata per febres hecticas & ardentes vtiliter vsurpantur, modo regioni pulmonum potius apponantur, quam cordis: sic enim temperato ardore pulmonum minus incalescit aer attractus per febres pestilentes & resiccantes: parantur vero ex rebus humectantibus & refrigerantibus atque cardiacis, vt æstus contemperetur atque vitalis facultas recreetur. Aliquando etiam epithematibus vtimur ad muniendum cor, & arcendas ab eo venenatas exhalationes elatas à B
parte aliqua grangræna aut sphacelo obsessa. Maceratus & imbutus eiusmodi succis calentibus ac puluisculis bombax, aut quid simile visceri affecto subinde apponitur. Id genus remedij, vt nec aliud locale & particulare remedium, nisi præmissis vniuersalibus remediis vsurpari nequaquam debet.

De cauteriis potentialibus. CAP. XXXII.

Cauterij potentialis vsus.

PYrotici ea species, quam Cauterium potentiale vocant, vrit, & escharam facit. Is eius generis cauteriorum vsus est, vt per partes eas, quibus applicantur, humorum fiat vacuatio, deriuatio, reuulsio, aut attractio. Itaque & sæpe vtiliter vsurpantur in puncturis, & morsu bestiarum venenatarum, in phlegmone luis venereæ, in bubonibus & carbunculis pestilentibus, nisi magna subsit inflammatio. Ignis enim non modo partem aperit, sed & veneni vim obtundit, foras euocat, & materiam coniunctam vacuat abunde. Prosunt etiam in pituitosis & contumacibus tumoribus calore enim suo, caloris nostri imbecilli vim & conatus adimunt.

Vtiliter etiam apponuntur ad sistendam hæmorrhagiam, ad exedendam, exterendamque vlce- C
rum & gangliorum carnem superfluam ad deterendos vlcerum margines callosos, & alia, quæ longum sit commemorare. Materia eiusmodi cauteriorum sunt cinis quercinus, tartarum seu cinis fæcinius è tithymalis, ficu, caulium truncis, fabarum scabis, sarmento vitium: item ex sale ammoniaco, alkali, axungia vitri, sale nitro, vitriolo romano & similibus: nam ex his fit sal, quod calore suo causticum est & escharoticum ferri ardentis, aut accensi carbonis instar. Itaque soluit violenter continuum erodendo cutem, vna cum carne subiecta. Plures hic eiusmodi cauteriorum formulas adscribere libet.

Materia.

Cauterium potentiale.

Cape calcis viuæ in situla lixiuij tonsorum extinctæ vncias tres: Vbi lixiuium resederit, coletur: in id colatum immitte axungiæ vitri, cineris e fæce vini concremata singulorum libras duas: salis nitri & ammoniaci singulorum vnicas quatuor: crassiusculum hæc in puluerem exteri debent: indeque igne ebullire, ac post ebullitionem in suo illo lixiuio macerari per viginti quatuor horas, idemtidem & sæpius conuoluendo, inde per linteum densius, crassius & duplex transcolari, ne quid terrenæ fæcis vna cum liquore elabatur: Hunc, qui destillauit, liquorem, aquæ instar perlucidum, Capitellum nominant: excipiuntque in pelui ænea, qua solent Tonsores vti.

Ignibus & flammis rursum & quamprimum, vt ferueat, subiicitur, continenter agitando, ne sal ad peluim adhærescat, capitello ad medias consumpto vitrioli in puluerem triti, quo eschara labatur citius, vncias duas affundunt, ac peluim supra ignem relinquunt, quousque omnis ferme liquor vanuerit: Tum sal, seu terrestrem illam, quæ capitello ignibus resoluto remansit, materiam cultro, tanquam fæcem aut argillam, in frusta dissecant, & in cauteria huius aut illius D
magnitudinis & figuræ pro arbitrio spatula ferrea calente conformant; ea inde phiala seu capsula vitrea, arcte obturata, ne aerem admittat, recondunt, & in vsus asseruant. Vel:

Alia descriptio cauterij potentialis.

℞. paleæ aut truncorum fabaceorum fasciculum vnum, truncorum caulium fasciculos duos, sarmentorum vitis fasciculos quatuor, fiat cinis, immittatur in situlam aquæ fluuiatilis, infundatur per diem integrum, subinde agitando: Huic adde calcis viuæ libras duas, axungiæ vitri libræ semissem, cineris fæcini libras duas, salis nitri vncias quatuor: omnia in puluerem redacta infundantur in prædictum lixiuium per duos aut tres dies, sæpiusque versentur: inde per densum linteum coletur capitellum donec perlucidam appareat.

Pelui exceptum igni subiiciatur, iamque omni fere liquore resoluto, addantur vitrioli vnciæ duæ vel tres, exhausto, quod sufficit, humore, formentur ex terrena fæce cauteria, eo, quo prædictum est, modo. Vel:

Cape cineris ligni querni nodosi & veteris, sed imputris, quantum voles, fiat lixiuium: Id lixiuium iterum per alios eiusdem ligni cineres transfundatur, idem tertio & quarto fiat: mox in illo lixiuio calx viua extinguatur, ex duobus illis apitellum fiat, ex quo probatissima fient cauteria.

Nam eiusmodi cinis calidus est in quarto gradu, pariterque lapides, ex quibus calx fit, coctione se assatione ignescunt & incalescunt ad quartum vsque gradum: imo ipse aliquando cauteria ex solo ci- E
nere querno confeci, quæ celeriter & potenter operabantur. *Capitellum seu lixiuium probatis censetur viribus, si in ipso ouum natet, neque mergatur.* Vel,

Signum boni capitelli.

Cape cineris truncorum fabarum libras tres, calcis viuæ, tartari, cinerum ligni querni valde coctorum singulorum libras duas. Infundantur per duos dies in situla lixiuij cineris querni, crebro versando: Id lixiuium mox in aliud vas deponatur, quod in fundo multis foraminibus hiet, stramineis tubulis obductis, vt per angusta viarum capitellum diffluens clarius euadat.

Sic ter

A *Sic ter quaterque transcolandum, vt perfectius se imbuat cinerum empyreumate & causticis viribus: Exceptum pelui tonsoria subiiciatur ignibus, vbi crassescere & inspissari incipiet, ignis maior excitandus est, & ex concreta materia formanda cauteria.*

Quæ sequuntur cauteria, omnium, quæ huc vsque mihi experiri contigit, sunt probatissima, vt quæ vel pisi magnitudine brachio imposita semihoræ spatio sine dolore, si præsertim pars ex sese indolens sit, & inflammationis expers, cutem carnemque ad os vsque subiectam exedant, & vlcus pollicari amplitudine faciant: escharam vero relinquant, adeo mollem & humidam, vt ipsa intra quatuor vel quinque dies sine vllo scarificatu facile excidat. Eiusmodi cauteria placuit Serica nominare, non modo quod serici instar mitia sint & sine dolore, sed & quod eorum descriptionem à chymista quodam, qui ea magni & chari cuiusdam secreti loco habebat serico & multis precibus emerim. Sic autem habet descriptio. *Cauteriorũ sericorum dotes.* *Nominis ratio.*

Cape cineris scaporum aut truncorum fabaceorum, cineris ligni querni bene cocti singulorum libras tres, infundantur in aquæ fluuiatilis semisitula, agitentur in caldario frequenter: Hinc adde calcis viuæ libras quatuor, quibus extinctis versetur subinde id totum diligenter per duos dies integros, quo capitellum euadat vegetius, hinc percoletur per densum & B *crassum linteum, exceptumque capitellum subiecta pelui, ter quaterque superaffundatur suis cineribus, vt sic ignea illorum facultate facilius & certius se imbuat: Bulliat post in pelui tonsoria, vel figulino vernice fictili incrustato, igne multo ex carbonibus accensis excitato, quousque spissius euadat.* *Descriptio.*

Sed in inspissationis illius modo ac termino magna pars secreti seu artis consistit: nõ enim capitellum illud spissius factum & in sal concretum tamdiu super prunas accensas hærere oportet, quoad liquor omnis ignis vi absorptus euanuerit, sic enim simul vis medicamentorum commemoratorum, quæ etiam in spiritu consistit, magna ex parte euanescit: itaque antequam ad extrema siccitatis ventum sit, igni subducetur, tum nempe, cum superstes adhuc erit aliquis liquor spissior, qui ad arbitrium fingi cauteria & formam acceptam ipsa retinere non impediat. Ficta cauteria densa, ampulla vitrea, arctissime lutata, ne aeris contactu liquescant, recondantur & in loco sudo reponantur atque asseruentur.

Cauteriis quia effectis & facultate affinis est puluis mercurij, qui virium præstantia puluis angelicus dictus est: ideo hic eius descriptionem adscribere placuit.

℞. auripigmenti citrini, floris æris, an. ℥ij. salis nitri, ℔jß. alumin. rochæ ℔ij. vitrioli rom. ℔iij. pistentur omnia, & in pollinem redigantur, atque in retortam seu matulam vitream aut figulinam coniiciantur, subiecto excipulo capaci & C *bene lutato. Retorta mox fornaci admoueatur, destillatioque perficiatur igni ab initio exiguo, mox paulatim augescente, sic, vt excipulus nonnihil rubescat: ℞. argenti viui ℔ß. aquæ fortis, ℔j ponantur in phiala, & fiat puluis, vt sequitur.* *Pulueris mercurii seu angelici descriptio.*

Cape figulinum vas amplæ magnitudinis, in quod pone prædictam matulam, in qua argentum viuum & aqua fortis reposita erunt, substratis matulæ ac circumpositis cineribus, sic vt ipsis ceruice tenus mersa sit: fictili inde circumponantur accensæ prunæ, sic ebulliet & exhalabit aqua fortis, nec interim matulæ à fractura periculi quidquam imminebit: vbi exhalarit & euanuerit omnis aqua, quod ex eo cognosces, si nihil amplius fumi ex matula prodeat, refrigescere eam sines, mox cineribus eximes: tum enim in eius fundo calcinatum mercurium colore minij comperies, sepositum ab omni excremento albo, flauo, aut nigro: quod enim album in summo concrescit, sublimatum dicitur, quod cum mercuriali calce si remaneret, ipsum dolorificum redderet. *Seorsim igitur abductum calcinatum illum mercurium in puluerem comminues, & in vase æneo prunis impones, agitando & versando ipsum spatula per vnam vel horas duas:* sic enim magnam acrimoniæ & mordacitatis partem deponit, quo fit, vt inter operandum minus se præbeat dolorificum.

De Vesicatoriis. CAP. XXXIII.

D VEsicatoria & rubrificantia seu phœnigmi, *vnguenta seu cataplasmata aut emplastra sunt facta ex medicamentis acribus, quibus vis insit humores ex alto foras in superficiem corporis attrahendi, cutem exulcerandi & vesicas mouendi.* *Quid vesicatoria & rubrificantia.*

Materia eadem est, quæ septicorum, nempe synapi, anacardus, cantharides, euphorbium, radices scillæ, bryoniæ, & similia, quæ cum melle, terebinthina, fermento, gummi, aut resina, vt inde fiant cataplasmata, vnguenta aut emplastra, corporantur. Itaque vesicatoriorum compositio ab vnguentorum durorum aut mollium compositione non differt. Vno ergo exemplo proposito sufficiet eorum descriptionem mentibus subiicere.

℞. cantharidum, euphorbij, sinapi an. ʒß. mellis anacardini ʒj. modico aceti & fermento, quod sit satis, excipiantur & fiat vesicatorium Sunt inter Veteres, qui aqua quam aceto malunt in medicamentum, dum pinsitur, excipere, quod experimento didicerint, sinapi vim aceto exolescere. Vtimur hoc remedii genere in morbis longis, cum aliis remediis nihil profecimus, maxime in cephalæa, hemicrania, epilepsia, ischiade arhritide, morsibus & puncturis venenatorum animantium, anthracibus pestilentibus, aliisque inueteratis & contumacibus morbis. *Vesicatorii descriptio.*

E Vtimur etiam, cum emortuæ parti vitam & vigorem restituere volumus, sic enim vna cum calore spiritus reuocantur: in quam rem deligenda blandiora vesicatoria sunt, nempe rubrificantia tantum, scilicet vt efflorescat locus leniter in ruborem, non etiam vratur: ante laboriosius exercenda frictionibus pars est, vt sopitus calor excitetur, spiracula cutis potentiora sint, & medicamenti vis altius subeat in corpus. *Vesicatorii & phænigmi vsus.*

De collyriis. CAP. XXXIV.

Collyrium quid. Collyriorum differentia. Vsus collyriorum.

A

COllyrium *medicamentum est oculis accommodatum, ex tenuibus puluisculis in formam Alcohol*, vt Arabes loquuntur, *comminutis*: laxius tamen etiam collyrium vsurpatur pro quolibet medicamento liquido, ex liquore & puluisculis, parti cuilibet accommodato. Itaque collyria trium sunt generum, quædam humida seu liquida sunt proprie dicta collyria: alia sicca, quæ cum trochiscis eadem consistentia sunt: alia mellis consistentiam habent aut linimenti. Liquida oculorum canthis maiori & minori seruiunt: quæ mellis sunt consistentia, pupillæ destinantur: sicca vero in pollinem comminuuntur, vt in oculos insufflentur: nonnunquam etiam cum succo & liquore aliquo dissoluuntur, vt in humida collyria träseant. Varios igitur vsus habent, & variis partibus applicantur collyria pro Medici fine & consilio. Liquida enim oculorum canthis affusa inflammationum ardores promptius mitigant, quia tenuitate substantiæ facile subeunt: quæ firmiorem consistentiam habent, ea tenacius adhærent & certius operantur.

Humidorũ & siccorum collyriorum materia.

Humida collyria fiunt ex succis, mucaginibus, liquoribus, herbarum, florum, seminum, metallicorum, fellium & aliorum eiusmodi medicamentorum, repercutientium, resoluentium, detergentium, anodynorum, & similium pro præsentis affectus occasione. Nonnunquam fiunt ex solis succis & aquis destillatis: alias ipsis puluisculi, aut in pollinem comminuta collyria sicca immiscentur cum oui albumine. B Puluisculi ad drachmas duas, liquores ad quatuor aut quinque vncias oculorum gratia præscribuntur: at aliarum partium ergo, vt cum iniectio in vrethram facienda est, ad libram vnam præscribi possunt. Arida seu sicca collyria fiunt ex pulueribus in pollinẽ redactis, & cum succo aliquo corporatis, quo fit, vt à trochiscis parum differant. Itaque collyrium album Rhasis hodie trochisci nomine donatur, & cum trochiscis asseruatur. Cathæretici pulueres haud in forma collyrij humidi applicantur, sed specie linimenti, nempe cum adipe aut oleo corporantur. Omnia hæc sequentibus exemplis innotescent.

Collyrium repellens. Pro collyrio repellente ℞. *aquar. plant. & ros. an. ℥ij. albumen oui vnum bene agitatum, misce. fiat collyrium.*

Anodynum. Pro anodyno ℞. *aquar. rosarum & violar. an. ℥iij. trochiscorum alborum Rhasis cum opio ʒij. fiat collyrium.* Vel:

℞. *decoctionis fœnugr. ℥iij. mucaginis semin. lini ℥ij. sachari candi ʒj. croci ℈j. fiat collyrium.*

Detergens. Pro detergente ℞. *thur. myrrh. an. ℈ij. tuth. præparatæ & antim. loti an. ʒij cum succo chelidoniæ, fiat collyrium in vmbra siccandum.* Vel:

℞. *fellis perdic. aut leporis ʒß. succi fœnic. ʒj. sacch. candi ʒij syrupo rosato excipiantur, fiat collyrium.* Vtimur C collyriis in vulneribus, vlceribus, fistulis, suffusionibus, inflammationibus & aliis oculorum morbis.

De Errhinis & Sternutatoriis. CAP. XXXV.

Errhinum quid. Errhinorum differentiæ.

ERrhina seu Nasalia *medicamenta sunt naribus consecrata, ad cerebrum excrementitiis humoribus suis per nares expurgandum, vel ad excrementa ea detergenda, quæ naribus ipsis per ozænas, polypos & alios nasi morbos adhærent.* Errhina vel liquida sunt, vel sicca vel duræ & emplastri consistentiæ. Liquida, quæ sæpe sunt caputpurgia, fiunt ex herbarum, vt betæ, caulium, maior, anagallidis, hyssopi, aut melissæ succis, vel ex earum decoctis per se sumptis, vel cum vino, syrupo, oxymelite scillitico, syrupo de hyssopo, rosato vel melle anthosato mixtis: aliquando eiusmodi liquoribus puluisculi immiscentur, de pipere, euphorbio, pyrethro, marrubio, nigella romana, castoreo, myrrha, elleboro albo, cyclamine, & aliis parca manu, nempe ad drachmam vnam, paulo plus, minusue pro morbi vehementia. Exemplis hæc fiet doctrina illustrior.

℞. *suc. betæ, maior. & bras. an. ʒj depurentur, & modice bulliant cum vini alb. ℥ij. oxymelit. scillitici ℥ß. fiat errhinum.*

Errhini descriptio.

Possunt dissolui in errhinis, vbi validius è cerebro attrahendum est, purgantia medicamenta, vt D agaricus, diaphænicum, sena, carthamus & similia. Hinc manauit distinctio errhinorum, in ea, quæ pituitæ, bili, & melancholico humori purgandis sunt consecrata.

Errhinum trahens pituitam.

Exemplum id à Rondeletio propositum legitur, pro attrahenda pituita: ℞. *rad. pyret. iridis an. ʒj. puleg. calam. orig. an. m. j. agar. trochiscati ℥iij. flor. anthos & stœchados an. p. j. fiat decoctio in colaturæ ℔j. dissolue mellis anthosati & scillæ an. ℥iij. fiat caputpurgiũ.* Cæterum satius est purgantibus in hanc rem vti simplicibus, vt agarico, turbetho, colocynthide & similibus, quam compositis, vt diaphænicone: his enim decoctio crassior euadit, & peruadendis narium meatibus, ossibusque ethmoidibus male habilis, apta potius, quæ illic obstructionem pariat, & respirandi libertatem intercipiat.

Ad conficiendum errhinum cum puluisculis ℞. *suc. betæ ʒj. aquæ sal. & beto. an. ℥ijß. puluer. castorei ℈ß. piper & pyreth. an. ℈j. fiat caputpurgium.*

Errhinum cum puluisculis.

Errhina sicca, quæ sternutatoria dicuntur, quod sternutamentum cieant, ex solis puluisculis fiunt in quam rem qui modo commemorati sunt, deliguntur, itemque aromatici, parca manu, nempe ad drachmas duas, quod summum est. Vt,

Sternutatorium.

℞. *maior. nigel. caryoph. zinziberis an. ℈i. acor. pyreth. & panis porc. an. ℈ß. euphorb. ℈j. terantur diligenter, & in nares mittantur, aut insufflentur.*

E

Errhinorum solidorum materia. Vsus errhinorum.

Consistentiæ emplastri errhina, Latinis vulgo Nasalia dicta, fiunt ex descriptis puluisculis, aut gummi malaxatis cum aliquo herbarum commemoratarum succo, corporatis cum terebinthina & cera, quo melius in formam pyramidalem eant, in narium meatus immittendam. Vt: ℞. *maior. sal. nigel. an. ℈ii. pip. albi, caryoph. galan. an. ℈j. pyrethri, euph. an. ʒß. panis porc. ellebori alb. an. ℈j. terantur & in puluerem redigantur, deinde cum terebinthina & cera quantum satis est, incorporentur, fiantque nasalia pyramidali figura.*

Vtimur errhinis in cerebri morbis inueteratis, vt epilepsia, cæcitatis impendentis metu, apoplexia, lethargo,

A lethargo,conuulſione,odoratu læſo,præmiſſis tamẽ vniuerſalibus vacuationibus,ne ſternutamento, & ſimili cerebri concuſſione ad excuſſionem rei moleſtæ,maior fiat ſurſum ex ſubiectorum viſcerum impuritate attractio. Liquida attrahi in nares debent tepide ex vola manus ad ſemũciam,ore interim aqua pleno,ne attractus liquor in palatum remeet, & inde in pulmones illabatur. Sicca errhina ex canna in nares inſufflantur.Solida filo reuincta,quo reuocari cum libet poſſint,in narium meatus aptantur. Matutinum tempus ventre vacuo,eſt errhinorum vſui accommodatius. Si ex eorum vſu pruritus aliquis male nares habeat,lacte muliebri vel oleo violaceo demulcendus dolor eſt.Attrahentium errhinorum vſus noxius eſt iis, qui oculorum morbis aut narium vlceribus ſunt obnoxij, vt non raro contingit in lue venerea Itaque in hoc caſu ſatius erit vti apophlegmatiſmis qui à naribus diuertant.

Vtendi modus.

Quibus noceant errhina.

De Apophlegmatiſmis ſeu Maſticatoriis.

Cap. XXXVI.

B Apophlegmatiſmi Græcis,Maſticatoria Latinis,*medicamenta ſunt quæ ore verſata,& aliquandiu maſticata, per palatum humores excrementitios,præſertim pituitoſos, e cerebro eliciunt.* Quatuor maxime conflantur modis:Primus eſt,cum medicamenta melle aut cera excipiuntur,& in pilulas conformantur,atque maſticanda exhibentur:Secundus eſt,cum eadem linteo tenui,tanquam nodulo includuntur mandenda: Tertius,cum aerium medicamentorum decoctum diutius ore continetur : Quartus,cum medicamentum aliquod acre, vel alioqui pituitam proliciens, vt pyrethrum, maſtiche per ſe citra mixtionem ad quantitatem nucis auellanæ ore ſumitur,continetur,& verſatur. Maſticatoriorum materia eſt ex genere medicamentorum acrium,vt ex pipere,ſynapi,hyſſopo,zinzibere, pyrethro,& ſimilibus. Inter quæ ea ſunt potiſſimum deligenda, quæ ſapore nullo ingrato moleſta erunt, quo diutius ſine faſtidio ore verſari & contineri poſſint.

Quid apophlegmatiſmus.

Differentiæ.

Fiunt tamen & ex acerbis medicamentis maſticatoria, vt fructu berberis, prunorum aut ceraſorum nucibus,quæ ore aliquandiu verſata,non multo minorem pituitæ copiam proliciunt, quam acria: nam & ipſe motus ipſaque in ore verſatio attrahit,quia calefacit,comprimit & exprimit: quantitas medicamenti eſt à ſemuncia ad ſeſquunciam. Vt,

C *℞ pyreth:ſtaphyſagr.an.℥jß.maſtich.ʒß.pulnerentur & inuoluentur nodulis in maſticatoria.* Vel:

℞.zinzib.ſinap an.ʒj.euphor.℈ij.pipe.ʒß.excipiantur melle,& fiant paſtilli pro maſticatorio. Vel:

℞.hyſſ:thym.orig.ſal.an.p.j.decoquantur in aqua pro collutione oris. Vel:

℞.zinzib.caryoph.an. ʒj.pyrethri,pip.an. ʒß.ſtaphyſagr.ʒij.maſtiches ʒß.excipiantur,fiant paſtilli pro maſticatorio.

Vſus apophlegmatiſmorũ

Maſticatoriis vtimur in cerebri morbis inueteratis, obſcuratione viſus, ſurditate, capitis & faciei puſtulis,aliquando & ad deriuanda excrementa,quibus per nares vlcere obſeſſas curſus eſt.

Quibus noceant apophlegmatiſmi.

Maſticatoria valde illis noxia ſunt, quibus os interius, gula vel guttur vlceribus tenentur : pariter quibus pulmones inflammationibus,deſtillationibus,& vlceribus ſunt obnoxij. Tum enim errhina vtiliora ſunt ad deriuandam per nares morbi materiam : etſi enim maſticatorij vi humor è cerebro in palatum attractus ſcreatu foras depellatur, aſſueſit tamen interim natura eiuſmodi decurſui humoris, ſic vt poſtea etiam dormientibus nobis humor ſolita via feratur, ſtilletque in partes ſubiectas vel natura,vel ex euentu infirmas.Tempus apophlegmatiſmorum vſui opportunum eſt matutinum,repurgato ante corpore,ſi quæ ex maſticatorio ingrati ſaporis ori & linguæ adhæſerit, id mox lotione ex aqua tubD tepida,vel ex decocto glycyrrhizæ,& hordei eſt eluendum.

De Gargariſmatibus. **Cap. XXXVII.**

Gargariſma liquida eſt *compoſitio, oris & omnium partium lotioni dicata*, ad prohibendam fluxionem & inflammationem:ad vlcera,quæ partibus illis defixa ſunt,ſananda:ad dolores leniendos. Gargariſmatum compoſitio eſt duplex Prima eſt ex radicum,foliorum, florum, fructuum & ſeminum propoſito morbo idoneorum decocto:fit autem decoctio vel in aqua ſimplici & ſola, vel admixto vna vino albo,rubro,craſſo & ſtiptico,vel in glycyrrhizæ & hordei,vel in rerum pectoralium decocto: prout ſcilicet Medico conſilium fuerit repellere,refrigerare,inflammationem compeſcere,vt in dolore dentium, qui fit adhuc,digerere,vt in dolore dentium iam facto:vel detergere,vt in oris vlceribus:vel deſiccare& adſtringere, vt cum deterſa iam vlcera claudi oportet. Altera gargariſmatum componendorum ratio ſine decoctione fit,cum illa paramus vel ex aquis deſtillatis ſolis,vel mixtis cum ſyrupis, mucagine, laE cte bubulo,ſero caprino diligenter colato. Admiſcetur nonnunquam decocto,aquis ſtillatitiis & mucaginibus,mel roſatum,oxymel ſimplex,diamoron,dianucum,hiera picra,oxyſacchara, ſyrupus de roſis ſiccis, ſyrupus acetoſus & alia, prout res præſens poſcere videtur, nempe alumen, balauſtia, myrrha, thus,zinziber,piper,cinamomum,roſæ ſiccæ,& huius generis multa: eouſque vt ſæpe in decoctum gargariſmatum veniant medicamenta,quæ è cerebro trahere poſſunt,vt pyrethrum,carthamus, radix turbethi,& alia nullo,quantum fieri poteſt, amarore prædita:quæ cauſa exiſtit, cur neque agaricus, neque colocynthis in gargariſmata venire debeant. Quantitas liquoris gargariſmatis eſt à ſelibra ad libram vnam. Syrupi admiſcentur ad vncias duas,pulueres parca manu,nempe ad drachmas tres,alumen vſq; ad drachmas ſex, mucagines eliciuntur ex drachmis duabus ſeminum. Huius doctrinæ hæc exempla ſunto.Pro aſtringente & repellente *℞.plantag.polygoni.oxalidis an.m.j.roſar. rub.p.ß. hordei p j.fiat decoctio ad ℥viij.in qua diſſolue ſyrupi myrtillor.℥vi.dianucum ℥ß.fiat gargariſma.*

Gargariſma quid.

Differentia gargariſmatum.

Materia.

Deſcriptio.

Gargariſma adſtringens & repellens.

Garg. anodynum. *Detergens.*

Pro anodyno ℞. *chamæm. melil. aneth. an p. j. rosar. rub. p. ß. passul. mund. & ficuum an. p. iij decoquantur in æquis partibus vini & aquæ ad ℥vj. addendo mucaginis seminis lini & fœnugr. an. ℥ij. fiat gargarisma.* A

Pro detergente ℞. *aquæ plantag. aquæ ligustri & absynthii, an. ℥ij. mellis ros. colati. ℥vj. syrupi rosarum siccarum & de absynthio, an. ℥vj. fiat gargarisma*

Vtimur gargarismatibus mane, ieiuno ventriculo post vniuersales purgationes: capiuntur nonnunquam frigida cum ferinus, acris & tenuis humor destillat: aliquando tepida ingeruntur, omnia pro Medici præsentis consilio.

De Dentifriciis. CAP. XXXVIII.

Dentisfricium quid. *Differentiæ.* *Materia.*

DEntifricia seu dentiscalpia, *medicamenta sunt composita dentibus detergendis, dealbandis, confirmandis, multis denique modis inseruientia*: ex eo enim vsu id nominis habuerunt. Horum alia sicca sunt, alia humida. Siccorum alia opiatæ formam obtinent, alia puluerum crassiuscule comminutorum. Humida fere per destillationem fiunt. Siccorum materia sumitur ex detergentibus & desiccantibus, cuiusmodi sunt coralla, cornu cerui, os sæpiæ, alumen, crystallus, pumex, sal nitrum, myrrha, thus, balaustia, glandes, omnes testæ piscium. Hæc omnia alias vstione præcedente, alia citra hanc in puluerem rediguntur, os enim sæpiæ vstum, fœtidum & ingratum odorem spirat. His ad odoris gratiam adduntur quædam aromatica, vt cinamomum, caryophylli, nux moschata & similia. Eiusmodi pulueres, si syrupo aliquo, vt oxymelite scillitico vel mucagine arabico, tragacanthæ exceperis, opiatas facies, pyramidali forma digitum longas, rotundas, quadratas, mucronato extremo vt siccatæ dentiscalpij vsum præbeant. Nonnunquam radices emollientes coquuntur cum sale aut alumine, vt mox siccatæ dentis fricij loco sunt. Humida fiunt ex herbis desiccantibus cum medicamentis desiccantibus & adstringentibus destillatis. Exemplis appositis singulæ differentiæ innotescent. B

Puluis pro dentiscalpio

℞. *lapidis spongiæ, pumicis & cornu cerui vsti an. ℥ij. coralli rubri & crystalli an. ʒj. aluminis & salis vsti an. ʒjß. cinamomi & caryophyllorum, rosarum rub. pulueratarum an. ℈ij. fiat puluis pro dentisfricio.* Vel:

℞. *ossis sæpiæ, ʒß. mastiches, coralli rub. vsti an. ʒij. cornu cerui vsti ʒj. ß. aluminis, carbonis, rorismarini an. ʒj. cinamomi, ʒij. fiat puluis pro dentisfricio.* Vel,

℞. *ossis sæpiæ, aluminis & salis vsti an. ʒj. crystalli, glandium, myrrhæ, thuris an. ℈ij. corticis granatorum, macis, cinamomi an. scr. j. fiat puluis, qui excipiatur mucagine gummi, tragacanthæ, & formentur pyramides longæ, siccandæ pro dentisfricio.* Vel: C

Opiata pro dẽtiscalpio. *Radix cocta pro dentiscalpio.*

℞. *rad. maluæ iunioris & bismaluæ an. ℥ij. coquantur in aqua salsa aut aluminosa, deinde siccentur in furno pro dentisfricio.* Vel:

℞. *salis ℥vj. alumi. ℥iij. thuris, mastichis, sanguinis drac. an. ℥ß. aquæ rosar. ℥vj. destillentur in alembico vitreo pro dentisfricio.*

Dentiscalpium humidum. *Vsus.*

Dentisfricia non modo poliendis, detergendis, & confirmandis dentibus seruiunt, sed his etiam sæpe vtimur ad dolores dentium, ad oris vitia, & gingiuarum vlcera. Adhibere ea licet mane, ante & post pastum. Veteres ex lentisci ligno sibi ad tremulos dentes confirmandos, dentiscalpia siue alia artificio parabant, quod etiam hodie vulgo Narbonensibus in vsu est, apud quos lignum illud frequentissimum est, adeo vt illinc ad nos in nobilium & principum gratiam aduehatur. In hanc etiam rem myrrha vsui esse posset, & quoduis aliud lignum adstringens. Nostrates vulgo vtuntur caulibus fœniculi, his tamen confirmandorum dentium nulla vis est: valent tantum odoris gratia.

De Sacculis. CAP. XXXIX. D

Quid sacculus. *Differentia.* *Materia.*

SAcculum Medici dicunt, *medicamentorum siccorum & pulueratorum in sacculum seu marsupium, congestionem seu compositionem*. Est igitur sacculus, quidam quasi fotus aridus & siccus. Sacculorum non aliunde sumuntur differentiæ, quam ex partium, quibus applicantur, varietate. Qui capiti aptantur, fingi debent in pileoli formam: qui ventriculo toti, ad formam phormingis: qui lieni, ad linguæ bubulæ: denique qui hepati, cordi & aliis apponuntur, ad earum partium figuram effinguntur. Eorum materia fere sumitur ex seminibus integris in sartagine frictis, vel in puluerem redactis, adduntur aliquando radices, flores, fructus, cortices, puluisculi cardiaci & alia sicca medicamenta, quæ in puluerem facile comminui possunt, & partibus ægris conueniunt, quantitas varia est pro partium laborantium magnitudine, in pragmaticorum libris fere legitur ab vnciis tribus ad vncias sex supra dimidiam. Præscribuntur nonnunquam flores & herbæ siccæ manipulis & pugillis, hicque artificiosa coniectura opus est ad puluerum copiam coniiciendam: Ad exempla veniamus.

Sacculus pro ventriculo.

Ad conficiendum sacculum pro ventriculo ℞. *rosar. rub. p. j. mastiches ℥ß. coralli rub. ʒiij. seminis anisi & fœnic. an. ʒij. nucis moschatæ, ʒj. summitatum absynthij & menthæ an. m. j. tritis omnibus fiat sacculus consutus & compunctus pro ventriculo.* E

Capiti frigido.

Pro sacculo ad caput frigidum ℞. *furfuris macri p. j. milii. ʒj. salis ʒij. rosar. rub. florum rorismarini, stœchados, caryophyllorum an. m. ij. fol. beton. & saluiæ an. ʒiij. tritis omnibus fiat cucuffa, intersuta & calefacta fumo thuris & sandaracæ exustorum,* capiti apponatur.

Cordi.

Pro cordiali ℞. *florum borrag. buglos. & violar. an p. ij. corticis citri sicci, macis, ligni aloes, rasuræ eboris an. ʒj. ossis de corde cerui, croci an. ℈ij. fol. melissæ m. ß. pulueris diambræ ʒß. contritis omnibus fiat sacculus, e serico pro corde, irrorandus aqua scabiosæ.*

Vtimur

A Vtimur ſacculis ad robur & confirmationem partium, tum nobilium vt cerebri, cordis, hepatis: tum aliorum minus nobilium vt ventriculi, lienis, thoracis: denique ad diſcutiendos flatus quibuſuis partibus impactos, vt in colicis doloribus & nota pleuritide à flatu. Pulueres carminato & expanſo bõbaci inſterni debent, ne ſe temere effundant, tumque ſacculo concludi & interſui. Sæpe ſacculos irroramus vino vel aqua deſtillata: alias nõ ſubſtantia ſed ſolo vapore eiuſmodi liquorum in candentẽ patinam effuſorum. Sic ſæpe ſolo ſuffitu, ſæpe ad ignem in patina verſatione incaleſcunt ſacculi. Hi ſi cordis gratia inſtituantur, contexi debent ſerico Kermeſino ſeu coccineo, quod coccus tinctoria Arabibus Kermes dicta, cor reficere & recreare dicatur. Certe tenui & rara aliqua ſubſtantia, ſeu lintea illa, ſeu ſerica ſit, conſtitui ſemper debent.

Vſus.

Coccus tinctoria eſt Kermes Arabũ.

De Suffitibus. Cap. XL.

Suffitus quid. *Differentia.*

SVffitus *euaporatio eſt medicamentorum humidi aliquid viſcoſi & pinguis habentium.* Suffituum alij ſunt ſicci, alij humidi: ſicci trochiſcorum, vel pilularum formam habent. Horum materia adipoſa & viſcoſa eſſe debet, vt vſtione fumum remittere poſſit: eiuſmodi ſunt ladanum, myrrha, maſtiche, pix, cera, reſina, B terebinthina, caſtoreum, ſtyrax, thus, olibanum & alia gummi, quæ cum puluiſculis conuenientibus miſceri poſſunt. Ipſis enim corpus & conſiſtentiam ſtabilem præbent. Qui ſolis ex puluiſculis inſtituuntur ſuffitus, nec tam validum, nec tam diuturnum fumum reddunt. Puluiſculorum quantitas eſt à ſemuncia ad ſeſquunciam, gummi vero duarum eſt vnciarum. Vt,

Materia ſuffituum.

Pro conficiendo ſuffitu cephalico ℞.*ſandaracæ, maſtiches & roſarum an.* ℨj.*benioini, galangæ an.* ℨiij.*terebinthina excipiantur, & fiant trochiſci*, quibus incenſis ſuffumigentur tegumenta capitis.

Suffitus cephalicus.

℞.Marcaſitæ ℥ij.bdelij, myrrhæ, ſtyracis an. ℥j.ß. ceræ flauæ & terebinth. quod ſufficit, fiant formulæ pro ſuffumigio. Vel: ℞.*cinnabaris* ℥ij.*ſtyracis & benioini an.* ℥ii. *cum terebint. fiant trochiſci pro ſuffumigio per embotum.*

Ad neruorũ duritias.

Suffitibus vtimur in magnis cerebri obſtructionibus, pulmonum vlceribus, aſthmate, tuſſi inueterata, coſtarum doloribus, vteri aliarumque aliquot partium affectibus. Suffitu nonnunquam totum corpus ſuffunditur, vt in luis venereæ curatione, ad mouendos ſudores, alias vna pars quæpiam, cui luis venereæ reliquiæ quędam adhæſerunt. Tales ſuffitus fiunt ex cinnabari, cui multum hydrargyri admixtum eſt. C Excipi debet ſuffitus per infundibuli anguſtam fiſtulam, ne fumus diſpergatur, ſed totus vna feratur in partem affectam, quomodo in vteri & aurium affectibus fieri ſolet. In ſuffitibus tum cerebri, tum thoracis hianti ore excipi vult vapor, qui inde per aſperam arteriam in thoracem, per palatum & nares in cerebrum ſubeat: ſed caput interim velatum ſit, ne quod vapori pateat diffugium. Humidi ſuffitus fiunt alias ex decocto herbarum, alias ex vno & ſimplici aliquo medicamento in ardente oleo incocto, nonnunquam pyrites lapis candens in aceto, vino, aqua vitæ, & ſimili liquore extinguitur, vt ſic vapor ſuſcitetur humidus. Id ſuffitus genus crebro vſurpamus in ſcyrrhoſis affectibus debellandis, cum incidere, diſcutere, ſubire altius & deſiccare volumus: exemplum eſt eiuſmodi.

Ad luis venereæ reliquias. *Vſus ſuffituum.* *Vtendi modus.*

℞.*laterem vnum ſatis craſſum, aut marcaſitam ponderis* ℔.j *candeat ab ignitis & accenſis carbonibus, deinde extinguatur in aceto acerrimo, effundendo interim paucam aquam vitæ, fiat ſuffumigatio pro parte laborante.*

Suffitus humidi ratio.

Suffitus ex herbarum decocto parum admodum à fotibus proprie dictis, id eſt, humidis differũt. Nam quod ad compoſitionem attinet, nihil intereſt, applicatione tantum ad partem affectam differunt. Suffitus humidi igitur ſit hoc exemplum:

Suffitus humidus ad aures.

℞.*abſynth. ſaluiæ, rutæ, origani an. p.j. radicis bryoniæ & aſari an.* ℥ß.*ſeminis ſinapi & cumini an.* ℨij.*deco duabus* D *partibus quantur in aqua & vna vini pro ſuffitu auris cum emboto.* Parantur & vniuerſi corporis gratia ſæpe eiuſmodi ſuffitus, de quibus dicemus poſtea.

De Inſeßionibus. Cap. XLI.

Inſeſſus quid. *Materia.*

INſeſſio ſeu ſemicupium *dimidij corporis, id eſt, partium ab imo ventre deorſum balneum eſt*: ita dictum, quod decocto herbarum ęger inſidens balneetur. Qua forma & ratione à fotu humido differt inſeſſio. Nam ex eadem materia fit, decocto nempe herbarum, radicum, ſeminum, fructuum. At decocti quantitas hic maior eſt, vt ſequenti exemplo docemur.

Inſeſſus ad calculoſos renes.

Pro inſeſſu ad calculoſos renes ℞.*maluæ, biſmaluæ cum toto an. m.j.ß. beton. ſaxifragæ, pariet. an. m.j. ſeminum melonis, milij ſolis, alkekengi. an.* ℨiij.*cicerum rubr. p.ij. radicis apij. graminis, fœniculi, eryngii, an.* ℨj.*decoquantur in ſufficienti quantitate aquæ pro inſeſſu.*

Vſus. *Vtendi modus.*

Inſeſſibus vtimur in affectibus renum, veſicæ, vteri, ceruicis partis vtriuſque, ſedis, ventris inferioris: vel alioqui, cum æger præ imbecillitate & metu diſſipationis ſpirituum integrum balneum ferre E nequit, vtendi modus talis eſt.

Implentur ſacculi decoctis herbis plantarumque partibus aliis, iubeturque æger ipſis inſidere. Interim tamen à capite, ne impleatur, arcendi vapores obiecto linteo velo, vel non ante in cupam deſcendendum, quam vapor omnis in auras vanuerit.

De Bal-

De Balneis. Cap. XLII.

Dotes balneorum.

BAlnea nihil aliud sunt, quam *vniuersi corporis quidam quasi fotus*, sanitati tum tuendæ, tum morbis depellendis. Hoc remedij genus valde est accommodatum, atque inter cætera externa remedia Græcis, Arabibus, Latinisque Medicis valde celebratum. Balneum enim præter quam quod humores acres & fuligines sub cute hærentes digerit, dolores & lassitudines demulcet, omnemque intemperiei excessum corrigit, tum etiam in febrium ac permultorum aliorum contumacium & inueteratorum morborum curatione summum & extremum est remedium, ac salutis perfugium, iucundæ voluptatis plenum.

Differentia. Balnea naturalia.

Balneorum duæ statuuntur differentiæ: quædam enim natura, quædam arte constant. Naturalia sunt quæ sua sponte citra artis operam opemve qualitate aliqua medicamentosa valent: aqua enim, quæ ex se qualitatis omnis, quæ gustu percipi possit, expers est, si forte per metallorum venas percoletur, ipsorum se qualitatibus & effectis imbuit. Hinc est, quod eiusmodi omnis aqua desiccandi viribus pollet, alias cum calore & digerendi facultate, alias cum refrigerio & adstrictione.

Ratio balneorum natura calidorum & feruentium.

Quorum igitur balneorum B aquæ calidæ aut tepidæ bulliunt, id habent à terræ & fodinarum interueniis, ignibus plenis: quæ res magnam habet admirationem, vnde ille suscitetur ignis in subterraneis locis, quid ipsum accendat, quidque per tot annorum decursus foueat, & ab extinctione vindicet. Philosophi nōnulli solis radiis ipsum accendi volunt, alij fulminum terræ viscera penetrantium vi, alij aeris vehementius concussi & quasi collisi impetu, haud secus, quam silicis & ferri attritu excluditur & excutitur ignis. Pręstat tamen in vniuersitatis opificem Deum tanti effectus causam referre: cuius prouidentia quoquo versum in omnes mundi partes penetrans, ipsa quoque subit & regit terræ penetralia. Quanquam proxime ad veritatem accessisse videntur, qui eiusmodi in aquis caloris causam in sulphuris copiam certis quibusdam terræ locis conclusi transferunt, quod inter metallica omnia id corpus plus ignis & materiæ igni fouendo idoneæ habet. Itaque & ipsi ignes attribuunt, quos flammis indesinentibus Æthna Siciliæ mons euomit.

Signa aquarum natura aluminosarum sulphurearum & similium.

Hinc est, quod eiusmodi aquarum maxima pars sulphur redolet, aliæ tamen alumen, aliæ sal nitrum, aliæ bitumen, aliæ chalcanthum redolent. Scire vero licet, cuius metallici corporis admixtione vel cōtagio eas vires aquæ obtineant, sapore, odore, colore, limo, qui canalibus, quibus aqua deducitur, adhæret, & partium terrestrium à tenuibus artificiosa separatione. Nam eiusmodi aquarum elixatione, C quæ subsidebit terrena fæx, sulphuris, aluminis, & similium metallorum vires, & substantiam retinebit: sed & ex effectis & horum vel illorum morborum curatione scire etiam licebit cuiusmodi naturæ existant. Itaque singulas huius generis aquas suis effectis describamus, ducto à sulphureis initio.

Sulphurearum natura aquarum conditio.

Aquæ sulphureæ potenter calefaciunt, desiccant, resoluunt, aperiunt, & à centro in corporis superficiem attrahunt. Cutem scabie & serpigine obsessam detergent: pruritus vlcerum, & arthriditum causas digerunt & exhauriunt colicis doloribus & lienibus induratis medentur. Cæterum ad potum inutiles non modo propter odoris & saporis ingratitudinem, sed & substantiæ interno corpori infensæ ac præsertim iecori malitiam.

Aluminosarum.

Aluminosæ sapore magnam præferunt adstringendi vim. Itaque potenter desiccant: calorem adeo manifestum non habent, epotæ tamen aluum laxant: calore credo, & nitrosa qualitate detergent & fluxiones reprimunt, mensesque immoderatius fluentes sistunt, dentium doloribus, depascentibus vlceribus, & gingiuarum, cæterarumque oris partium abditis abscessibus vtiles.

Nitrosarũ.

Salsæ & nitrosæ se satis suo calore produnt, calefaciunt, desiccant, adstringunt, detergent, digerũt, extenuant, putredini resistunt, sugillata delent, vlceribus scabiosis & malignis, œdematosisque omnibus tumoribus medentur.

Bituminosarum.

Bituminosæ calefaciunt, digerunt, & multo adhæsu induratos neruos remolliunt, varię sunt pro D bituminis, quod ipsæ alluunt, & cuius qualitatibus perfunduntur, variis conditionibus.

Ænearum.

Æneæ aquæ, id est, quæ æris qualitates referunt, calefaciunt, desiccant, detergent, digerunt, incidunt, adstringunt, aduersus phagædenica vlcera, fistulas, palpebrarum durities valent, atque narium anique carnosa tubercula exterunt & exedunt.

Ferrearum.

Ferreę refrigerant, desiccant, & potenter adstringunt: ideoque abscessibus, lienibus induratis, stomachi & ventriculi imbecillitatibus, vrinæ fluori, mensium immoderato fluxui, hepatis & rerum calidæ intemperiei medentur. Eiusmodi quædam visuntur in agro Lucano.

Plumbearũ.

Plumbeæ refrigerant, desiccant & alia, quæ plumbum, præstant, par est de gypsosis, cretaceis, aliisque aquis iudicium: vt quæ omnes corporum, quæ præterlabuntur, vires accipiant, reddantque.

Calidorum balneorum.

Aquæ calidæ morbis frigidis & humidis auxiliantur, vt paralysi, conuulsioni, neruorum rigoribus ac tetano, tremori, palpitationibus, frigidis in articulos destillationibus, membrorum inflationibus hydropi, ictero, ab humoris crassi, lenti, & frigidi obstructioni, laterum, coli, & renum doloribus, mulierũ sterilitati, mensium suppressioni, vteri suffocationi, spontaneis lassitudinibus, cutis defœdationibus, herpetibus, elephantiasi, lepræ, scabiei, aliisque morbis ab humore crasso, frigido, & obstruente obortis:

Quibus balnea calidæ noceant.

sudores enim prouocant. Vitandæ tamen sunt naturis biliosis, & feruido hepate præditis: nam cache- E xiam & hydropem iecore afflato inueherent.

Balneorum frigidorum dotes.

Aquæ frigidæ calidæ intemperiei vniuersi corporis partiumque eius singularum medentur, ac frequentius ingeruntur, quam admouentur: viscerum laxitatem, vt retentricis ventriculi, intestinorum renum, vesicæ exolutionem emendant, roburque conciliant: Itaque & hepatis ardores temperant,

Spadenses Eburonum balnea.

ipsumque roborant: diarrhoeam, dysenteriam, menses, vrinæ fluorem, gonorrhoeam, sudores, & hæmorrhagias sistunt. In hoc genere commendabiles sunt maxime Eburonum Spadenses aquæ, quæ intus

A forisque similem ferè habent agendi vim, multiplicemque simul vtilitatem sine noxa adferunt, vt quæ in potum & iusculaloci incolis vulgo cedant.

Ad naturalium balneorum imitationem parantur in horum inopia, balnea arte constantia, infusis admixtisque descriptorum metallicorum pulueribus, vt sulphure, alumine, sale nitro, bitumine. Licet & ferrum, æs, argentum & aurum candentia in aqua communi aut pluuiali pluries extinguere, & ægris in potum exhibere:extinctorum enim in ipsis metallorum qualitates ac vires, eiusmodi aquæ non raro retinent, vt ex fœlici dysentericorum successu licet intelligere. Præter hæc alia etiam arte parantur balnea ex aqua simplici, aliquando equidem citra rei vllius admixtionem, alias admixtis medicaminibus & vna incoctis. Cæterum qualiacunque hæc sint, tepida esse debent, tepida enim aqua humectat, relaxat, mollit partes solidas, si quando aridiores sint, duriores & magis tensæ: calore accititio cutis poros aperit, coquit, attrahit, & discutit excrementa fuliginosa & acria inter carnem & cutem hærentia. Ad insolatum vtilis est, & lassitudines, per quas partes similares plus æquo reficcatæ sunt. Denique siue plus æquo incalescamus, aut frigeamus, aut siccitate squaleamus, siue nauseemus, manifestam vtilitatem ex balneis aquæ dulcis & tepidæ percipimus, quæ nempe frictionum & exercitij vicem supplere
B possunt. Temperiei enim mediocritatem corpori conciliant, natiuum colorem augent & roborant, promotisque sudoribus flatus discutiunt.

Balneorum arte constantium ratio.

Dotes balnei ex tepida aqua arte parati.

Itaque vtiliter admodum ad febres hecticas adhibentur, & ad febrium omnium declinationes, deliriaque:somnum enim conciliant. Verum quia aqua sola diu corpori hærere non potest, admiscetur oleum, quod aquæ liquorem cohibeat, tenaciusque cuti apponat. Pulmonum & laterum inflammationibus eadem balnea conferunt: dolorem enim mitigant & suppuratum promouent ad exclusionem, cum ex arte generalia remedia præcesserunt:alias namque fluxionem maiorem in afflictas partes concitabunt:balneum enim, Galeni sententia, vtiliter ad morbos adhibetur, cum materia morbifica cocta est in hanc rem eligitur aqua pluuia, inde fluuiatilis, modo limosa non sit, hinc fontana. Stagnorum & paludum aqua improbatur, oportet enim aquam, quæ in balnea aquæ dulcis eligitur, lenem esse & tenuium partium.

Cur aquæ dulcis balneis oleum admiscetur.

Aqua dulcis in balnea delectus.

Balnea aquarum, quæ plus æquo calent aut frigent, haud tales fructus adferunt, imo hoc ipso nocent, quod corporis poros constringunt, & excrementa fuliginosa sub cute cohibent: Reliqua balnea aquæ dulcis ex eadem materia constant, ex qua fotus humidi:quo fit, vt horum alia relaxantia sint, alia
C dolorum sedatiua, alia detergentia, alia menses mouentia, nempe composita ex decocto medicamentorum seu plantarum earum rerum potentium. His alias vinum, alias oleum, alias butyrum recens, alias lac additur: nempe cum vrina suppressa est, cum dolores nephritici vrgent, cum nerui contracti sunt, cum habitus corporis hectica siccitate contabescit & corrugatur: relaxantibus enim corrugatio illa emendatur; humectantibus vero, quæ penetrare possunt, & oleosam pinguemue humiditatem in corpus balnei tepore iam rarefactum & reseratum, transfundere, irrigatur & tanquam impinguatur. Anodyna balnea fiunt ex decocto medicamentorum mediæ materiæ, cuiusmodi sunt temperata & relaxantia, quibus etiam nonnunquam admiscere licet resoluentia, coquuntur in aqua & vino, præsertim in colicis doloribus à pituita vitrea, aut crassis & nebulosis flatibus aluo conclusis, renibus, aut vtero. In eiusmodi balneis non oportet sudare, sed tantisper tantum residere, dum sedetur, aut mitescat doloris acerbitas, ne vires dolore debilitatæ, sudoris eruptione magis exoluantur. Leniter detergentibus aliquando admiscentur remollentia, quando scabra & frigida cutis est, aut vbi scabiei squamæ ac crustæ plus æquo induruerunt, tum demum ad valide detergentia & desiccantia veniendum:postremo ad desiccantia & nonnihil adstringentia, vt corroboretur cutis, nec tam facilem & patentem excipiendis postea fluxionibus
D se præbeat, vnico exemplo proposito præscribendi balnei ratio omnis facile innotescet.

Cur in balneis morari non oporteat ad sudoris vsque proruptionem.

Ad scabiem qualia balnea conuenia nt.

Ad præparandum balneum relaxans & anodynum ℞. *rad: liliorum alborum & bismaluæ an.* ℔ *ij. maluæ, pariet. violar. an. m.* ß. *seminum lini, fœnugr. & bismal. an.* ℔. *j. florum chamæm. melil. & anethi. an. p. vj. fiat decoctio in sufficienti aquæ quantitate, cui permisceto olei liliorum & lini an.* ℔. *ij fiat balneum*, in quo diutius natet æger.

Balneum relaxans & anodynum.

Balnea, quantumlibet nobilia, & vsu ratione que probata remedia sint, nisi tamen opportune & legitime adhibeantur in tempore, copia & qualitate, valde nocent: horrores enim & perfrigerationes inuehunt, dolores, cutis densitatem, aut nimiam rarefactionem, sæpe & facultatum omnium resolutionem. Ergo antequam quis balneo committatur, hæ cautiones sunt adhibendæ. Primum, vt nulla subsit nobilis alicuius & principis visceris infirmitas; partes enim debiles facile excipiunt humores, quos balneum fudit & liquefecit, patentibus viis, quæ ex vniuerso corpore in principia pergunt. Denique nullam subesse oportet humorum crudorum in prima regione copiam; sic enim horum fieret in vniuersum corpus attractio & diffusio. Itaque generales purgationes non modo præcessisse oportet, sed & particulares fæcum & vrinæ. Quin & oportet ægro vires validas adesse, quibus balneum ieiunus, quandiu necesse est, ferre possit.

Cautiones adhibendæ in vsu balneorum.

Denique tepido & silenti in loco balneum constitutum esse decet, ne qua frigidior aura aspi-
E ratu suo, aut ipsa aqua frigido suo contractu horrorem corpori inferat, vnde febris periculum.

Tempus balneo idoneum est matutinum, ieiuno ventriculo & vacuo, vel horis sex à pastu, si bis in die lauari ægrum oporteat: alias fit ciborum adhuc crudorum, à calore balnei in venas & corporis habitum è ventriculo raptus. Permulti ex omnibus anni tempestatibus, ver, & æstatis finem, & in illis tempestatibus diem serenam, nec ventorum afflatu turbulentam, nec aura frigida horrentem eligunt.

Balneum statim à pastu qui noceat.

Quandiu

Quandiu reſidebit in balneo æger, nihil ipſum cibi capere oportet, niſi forte ad virium inſtaurationem tantillum panis vino tincti, vel arancij ſuccum aut vuas aliquot damaſcenas ad ſitim fallendam. Quandiu reſidere conueniat, vires indicabunt non enim ad virium exolutionem morari illic decet: fit enim in balneis ingens humidæ & ſpirituoſæ ſubſtantiæ diſſipatio. A

A balneo qui tractandi ægri.

Egreſſi balneo cubili excipi & ſtatim tradi debent, & diligenter operiri, vt ſudore citato, excrementa balnei calore in cutem attracta, erumpant. Sudore deterſo frictiones lenes, vel deambulationes inſtituendæ ſunt, mox cibandi ægri cibis boni ſucci, facilis coctionis & diſtributionis: quod ſcilicet balneo non poſſit non eſſe quodammodo debilitatus ventriculus. Ciborum copia moderata cenſebitur, quæ pondere ventriculum non grauabit. Venere à balneo interdicendum, quod hæc ad virium à balneo exolutionem nouam aliam exolutionis cauſam adiungat. Nonnulli iubent eos, qui balneo contractionis vel doloris & affectionis alterius cuiuſuis neruorum cauſa traduntur, ſtatim à balneo, luto, limoque balnei neruoſas partes affectas inungi & oblini, vt hac tanquam cruſta obducta balnei virtus peruicacius agat, & penitius in affectum locum introducatur. His diligenter obſeruatis cautionibus, non eſt dubium, quin balneorum maxima & mira futura ſit vtilitas. Illæ eædem in vſu laconici obſeruandæ ſunt: eſt enim balneorum & laconicorum idem prope vſus & effectus, quibus ideo viciſſim Veteres vtebantur: ſic vt à balneo in laconicum deſcenderent, & hoc etiam balnei nomine appellarent, vt intelligere eſt ex pleriſque Galeni locis *in Methodo medendi.* Itaque & nunc de Laconicis dicendum aliquid videtur. B

Laconicum balnei nomine cur donarint Veteres.

De Laconicis. CAP. XLIII.

Laconicorũ differentia.

Qua arte parentur æſtuaria.

Laconica vel ſicca ſunt, vel humida. Sicca ſuſcitata exhalatione aerea calida & arida, vires ſuas ſic corpori imprimunt, vt inde incaleſcat, & reſeratis poris, ſeu cutis ſpiraculis ſudore diffluat. Eiuſmodi ſuſcitandæ exhalationis varij ſunt modi. Lutetiæ, & vbicunque laconica ſeu æſtuaria habentur publica, excitantur igne luculento fornaci teſtitudinatæ ſubiecto & inducto: vnde mox diffuſa ipſa totum cubiculum incaleſcat. Quiſque tamen poteſt ſibi ſuo modo & marte ſudatoria eiuſmodi parare. In cupa enim candentes & igniti ſilices ſubtractis lateribus, aut ferreis laminis imponi poſſunt: atque in medio ſella ſtatui, in qua æger reſidens, ab ſubtenſo capiti conopeo bene tectus exhalationem à circumfuſis ſilicibus naſcentem & ſuſcitatã excipiat, & ſudationum vtilitates percipiat. C Sic vero ſæpius in ægrum inſpiciendum & aduertendum eſt: aliquoties enim contingit, vt nonnulli a clinicis alio aduertentibus neglecti oborto per ſpirituum diſſipationem calidæ exhalationis vi, vel leui deliquio, in ſubiectos ſilices totius corporis ruina deuoluti ſint, & in lectum inde ſemianimes & ſemivſtulati deportati. Sunt etiam nonnulli, qui has ſudationum vtilitates captent in furno, ſeu clibano, è quo nunc primum panis extractus ſit: Sed hoc ſudatorij genus non magnopere probo, quod in eo æger non ad arbitrium, nedum ad voluptatem reſidere aut conuerti queat.

In ægrum ſudationes aſſas capientẽ cur crebro inſpiciendum.

Elixarum ſudationum ratio & ars.

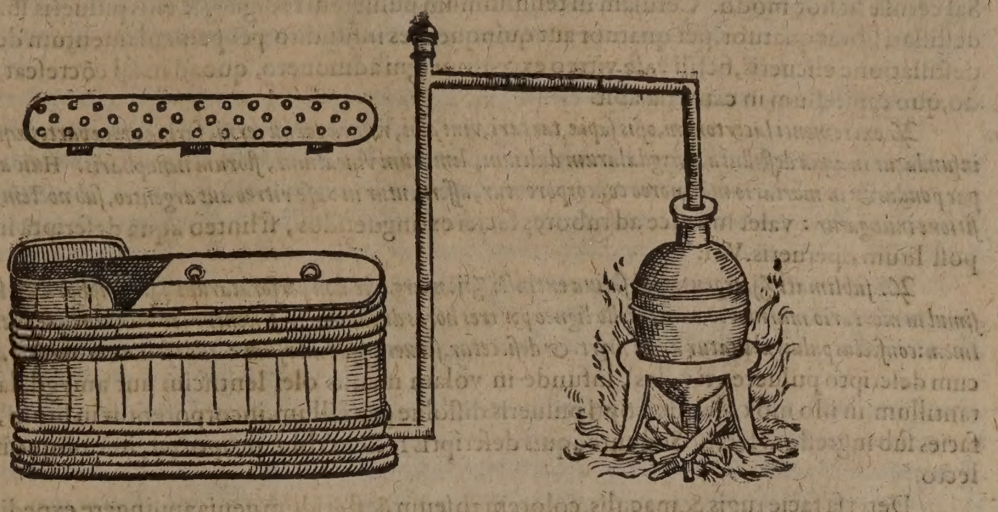
Sudatoria humida, vel, vt ſic loquar, elixæ ſudationes dicuntur, in quibus vapore, id eſt, calore humido elicitur ſudor. Is vapor ſuſcitatur ex decocto radicum, foliorum, florum & ſeminum, quæ ad hanc rem idonea cenſentur: decoctio fit in aqua, vel vino aut vtroque ſimul. Coniiciuntur igitur omnia in ingentem lebetem luto tenaci obſeratam: à cuius ſummo operculo tubuli ferrei ad vicinam cupam inter vtrumque eius fundum perueniunt, quibus tanquam ductibus vapor feruidus in ipſam peruenire ac diffundi poſſit. Duplici vero fundo inſtructam cupam illam eſſe oportet, vno imo, & integro, altero ſublatiore & multis foraminibus peruio ac aperto, tanquam tabulato, quo ſuſtentatus æger vaporem ſudorificum toto corpore haurit & excipit, vapor vero ille ſi quando feruidior ſit, temperatur aperto foramine, quod in eam rem in ſummo canali exciſum eſt, vt pro arbitrio claudi & recludi poſſet. Interim cupa, in qua reſidebit æger, ſubtenſis velis cincta erit, ex quibus ſolum caput exeret, vt frigidam auram ſpirando ducere poſſit. D In eiuſmodi tubulorum inopia, ſeorſim in caldario decoquentur herbæ: id caldarium mox in cupa ad ægri pedes deponetur, in ipſumque iniectis ardentibus calculis vapor multus & ſudorificus excitabitur.

Cupa

E

Cupæ duplici fundo instructæ, cum vicino lebete & tubulis ad ipsam inter vtrumque fundum pertinentibus, deformatio.

B

De fucis ad faciem decorandam.

CAP. XLIV.

MVlieribus, quæ fœdis amoribus mancipatæ, turpissimæ voluptati illecebras, faciei venustate venantur, hic qui sequitur, tractatus non est paratus: sed illis tantum, quæ quo maritorum libidines vagas cohibeant, eas, quæ vel casu contigerunt, vel ætate obrepserunt, in facie maculas arte conantur eluere. Color, qui in facie elucet, laudabilis vel illaudabilis, temperiei tum corporis, tum eorum, qui
C corpore dominantur, humorum abunde testis est. Nam quivis humor suo colore totius corporis ac præsertim faciei cutem tingit. Bile enim in corpore dominante, facies flauescit: piutuita, albescit aut pallescit: melancholico humore, nigrescit aut liuescit: sanguine vero suaui, rubenti colore efflorescit. Sunt tamen alia extrinsecus incurrentia, quæ faciei colorem natiuum immutant, nempe insolatus, frigus, voluptas, mœror, metus, vigiliæ, ieiunia, dolor, morbi inueteratio, esculentorum & poculentorum corruptela. Nam aceti vsu nimio genarum color floridus extinguitur: corruptarum vero aquarum potu facies turgidula pallescit. Contra laudabilia poculenta & esculenta, coloris gratiam & venustatem corpori conciliant, quia euchymiam adeoque euexiam inuehunt. Si igitur faciei maculæ ab humorum sint plethora & cacochymia, sanguine misso purgandum erit corpus. Si à principis alicuius visceris infirmitate, id ante omnia roborandum est, sed eiusmodi rerum omnium cura Medico incumbit, nos hic tantum particularia remedia quærimus, quæ faciei rugas, maculas, & reliqua vitia deterant, & floridum ipsi colorem adsciscant. In primis lauabitur facies aqua florum liliorum, fabarum, nenupharis, lactis bubuli destillati, vel aqua macerationis hordei, amyli. Desiccata facies inungetur describendis mox vnguentis, illæ enim lotiones detergent, & præparant faciem ad vnguentorum vim recipiendam, haud secus, quam
D lixiuium aluminosum, præparat pilos ad eum colorem, quem volumus ebibendum & retinendum. Sic igitur deterſa & præparata facie remediis sequentibus vti licebit, quibus nempe vis inest illustrandæ cutis, tendendæ & erugandæ, Vt,

Qualis in cute color, talis sub cute humor.

A cacochymia cachexia.

Aqua ad faciem abluendam.

Lixiuium aluminosum tingendis pilis quid conferat.

Liquores compositi ad abluendam faciem.

Lac virginale.

℞. *gummi tragatanthæ, conquass.* ℥ij. *distemperetur in vase vitreo cum* ℔ ij. *aquæ communis.* Sic gummi dissoluetur, indeque albescet aqua. Vel:

℞. *lithargyri auri* ℥ij. *cerusæ & salis comm. an.* ℥ß. *aceti, aquæ plantag. an.* ℥ij. *camphoræ* ʒß. *macerentur lithargyros & cerusa in aceto seorsum per tres aut quatuor horas: sal vero & camphora in aqua, quam instituto tuo aptam delegeris: Singula mox seorsim destillentur per filtrum,* destillata, dum vti voles, misceantur. Vel:

℞. *lactis vaccini* ℔. ij. *aranciorum & limonum an. nu.* iiij: *sacchari albissimi & aluminis rochæ an.* ℥j. *destillentur omnia simul. Limones & arancia in frustula seu taleolas concidantur, inde in lac infundantur addito saccharo & alumine omnia mox simul destillentur in balneo mariæ.* Quæ manabit aqua faciei lætum habitum & pulchritudinem conciliabit. Itaque sub horam somni operæpretium fuerit linteis illa imbutis faciem obtergere. Ad eandem rem valet aqua destillata ex limacibus vinealibus, succo limonum, floribus tapsi albi æquali pon-
E dere mixtis, cui tantundem admiscueris eius liquoris, qui vlmi vesiculis continetur. Vt:

℞. *micæ panis albi* ℔. iij *florum fabarum, rosar. albar. florum nenuphar. lilior. & ireos an.* ℔. ij *lactis vaccini* ℔. vj. *oua num.* viij. *aceti optimi* ℔. j. *destillentur omnia simul in alembico vitreo; & fiat aqua ad faciei & manuum lotionem.* Vel:

Liquor vlmi vesiculis contentus.

℞. *olei de tartaro.* ℥iij. *mucaginis seminis psilij* ℥j. *cerusæ in oleo rosar. dissolutæ,* ℥j ß. *boracis, salis gemmæ an* ʒj. *fiat linimentum pro facie.* Vel:

℞. *caponem vnum & caseum ex lacte caprino recenter confectum, limon. num.* iiij. *ouo num.* vj. *cerusæ lotæ in a rosar.* ℥ij. *boracis* ℥j. ß. *camph.* ʒij. *aquæ florum fabarum* ℔. iiij. *fiat omnium infusio per viginti quatuor horas, postea destillentur in alembico vitreo.*

Ex medulla ossium veruecinorum fit fucus nobilissimus, qui cutis asperitates lenit, & faciem illustrat, extrahitur medulla hoc modo: ossa cum elixatione à carne abscesserint, capiuntur, & conquassata

Medulla ossium veruecinorum extracta.

in aqua elixantur, decoctio vbi perfecta videbitur, ab igne ſubmouetur, & cum refrixerit, quod ſupernatat, pingue colligitur, & ex eo facies ſub ingreſſum lecti illinitur: mane ſupraſcripta aqua lauatur. Vel: A

Sal ceruſæ qui pareiur. *℞. ſalis ceruſæ ʒij. vng. citrini vel ſpermat. ceti ℥j malaxentur ſimul & fiat linimentum, addendo olei ouorum ʒij.* Sal ceruſæ fit hoc modo. Ceruſam in tenuiſſimum puluerem redigito, & eius pulueris ℔. vnam in aceti deſtillati libras quatuor, per quatuor aut quinque dies infundito per periculamentum deſtillato: quod deſtillatione elicueris, fictili vaſe vitreo exceptum igni admoueto, quoad in ſal cõcreſcat, eo plane modo, quo capitellum in cauteria abit.

Litus ad faciei rubores. *℞. excrementi lacertorum, oſsis ſæpiæ, tartari, vini albi, raſuræ cornu cerui, farinæ orycæ partes æquales, fiat puluis, infundatur in aqua deſtillata amygdalarum dulcium, limacum vinealium, florum nenupharis. Huic addito mellis albi par pondus & in mortario marmoreo concorporentur, aſſeruentur in vaſe vitreo aut argenteo, ſub noctem facies ea compoſitione inungatur:* valet mirifice ad rubores faciei extinguendos, ſi linteo aqua deſcripta imbuto faciem poſt litum operueris. Vel:

℞. ſublimati ʒj. argenti viui ſaliua extincti ʒij. margarit. non perforatarum ʒj. camphoræ ʒj. ß. incorporentur ſimul in mortario marmoreo, cum piſtillo ligneo per tres horas ducantur & fricentur, reducanturque in tenuiſsimum pollinem: confectus puluis abluatur aqua myrt. & deſiccetur, ſeruetùrque ad vſum: adde foliorum auri & argentei num. x. B
cum deſcripto puluere, vti voles, infunde in volam manus olei lentiſcini aut amygdalarum dulcium tantillum, in illo mox oleo deſcripti pulueris diſſolue pauxillum, incorporentur in litum, quo vngatur facies ſub ingreſſum lecti. Sed ante aquis deſcriptis faciem abluere oportet, iterumque mane egreſſu è lecto.

Faciei florido colore pingenda quæ conferant. Deterſa facie rugis & maculis, colorem roſeum & floridum genis appingere expediet. Nam ex albo & rubro commixtis conſurgit natiuus & floridus color: in hanc rem diſſolue raſuræ breſili & anchuſæ quantum videbitur, in aqua aluminoſa genas inde & labra ſubpingito, & ſicceſſere ſinito. Habetur etiam in hanc rem paratum rubrum Hiſpaniæ. Alij pelle veruecina rubro colore tincta commemoratas partes fricant, quin & frictio, quæ ſola manu fit, ruborem iucundum faciei conciliat, dum ſanguinem & ſpiritus eo euocat.

De gutta roſacea. C A P. XLV. C

HÆc de fucis tractatio admonet me, vt de expugnando rubore præter naturam hic agam, qui nares & genas, ſæpe & totam faciem occupat, alias cum tumore, alias ſine tumore: nonnunquam cum puſtulis & cruſtis ab admixto humore nitroſo & aduſto. Guttam roſaceam pragmatici Medici dixerunt.

Cur hyeme, quam æſtate fœdior ſit gutta roſacea. Magis hæc & fœdior apparet hyeme, quam æſtate, quia frigus cutis ſpiracula conſtringit, ſic, vt concluſa ſubtus materia difflatione prohibita coërceatur: quo fit, vt acrimoniam & mordacitatem acquirat, adeo vt velut efferueſcens in puſtulas cruſtuloſas cutem attollat. Morbus remediis eſt contumax & ſæpe ineluibilis.

Diæta. Quod ad generalem curandi huius morbi rationem attinet, oportet, vt æger à vino abſtineat, & ab omnibus in vniuerſum rebus, quæ ſanguinem calore ſuo accendunt, & vaporoſa ſubſtantia diffundunt. Calida quoque & impenſe frigida loca vitabit: vt aluus ſit libera, ſeu natura, ſeu arte procurabit: detrahetur primum ſanguis de baſilica, tum de vena frontis, denique de vena naſi. Hirudines multis faciei locis applicabuntur: ſcapulis vero cucurbitulæ cum ſcarificatu apprimentur.

Chirurgia. Quod vero ad particularia ſeu propria remedia attinet, ſi malum ſit vetus, primum emollientibus eius contumacia mollietur: deinde vnguentis ſequentibus expugnabitur: quæ Chirurgo vſurpanda & mutanda erunt pro Medici aſtantis conſilio. Vt: D

Vnguentum expertum. *℞. ſucci citri ℥iij. ceruſæ quantum ſufficit ad eum inſpiſſandum, argenti viui cum ſaliua & ſulphure viuo extincti, ʒß. incorporentur ſimul & fiat vnguentum.* Vel:

℞. boracis ʒij farinæ cicerum & fabar. an. ʒj. ß. camphoræ ʒj. cum melle & ſucco capæ fiant trochiſci: cum vti erit animus, diſſoluendi erunt in aqua roſar. & plantaginis, & ſupra linteum extenſi partibus affectis de nocte applicabuntur, ſæpiuſque renouabuntur. Vel:

℞. vnguenti citrini recenter diſpenſati ℥ij. ſulphuris viui. ʒß. cum modico olei ſeminis cucurbitæ & ſucci limonum, fiat vnguentum, quo illinatur facies hora ſomni, mane extergeatur aqua roſacea, quæ infuſo furfure albeſcat.

Acetum rubores extinguere. Quin & acetum acre coctum cum furfure & aqua roſacea appoſitum, vt ſupra, rubores faciei potenter extinguit. Vel:

℞. ceruſæ & lithargyri auri, ſulphuris viui pulueriſati an. ʒß. ponantur in phiala cum aceto & aqua roſar. Imbuta inde lintea faciei de nocte applicentur, mane cum aqua infuſionis furfuris abluatur, continuetur id remedij genus per menſem. Vel: E

℞. ſanguinis tauri ℔. j. butyri recentis ℔. fiat deſtillatio, vtatur: qui inde emanat liquor, primis diebus turbidus eſt & fœtens, ſed his exactis pelluciditatem & odoris gratiam recipit. Alij furfur in aceto & aqua nenupharis incoquunt, in decocto ſulphuris & camphoræ, quod ſatis eſt, pro decocti ratione, diſſoluunt, imbuta eo medicamine lintea faciei imponunt veſperi.

Ad deſiccandas puſtulas & ſaphatos. *℞. album. ouor. num. ij. aquæ roſar. ℥j. ß. ſuccor. plantag. & lapathy acuti an. ℥j. ß. ſublimati ℈j. incorporentur in mortario marmoreo.* Vel:

℞. axungiæ porci decies in aceto lotæ ℥iiij. argenti viui. ʒj. aluminis, ſulphuris viui an. ʒj. piſtentur omnia diu in mortario plumbeo, & fiat vnguentum: argentum viuum non debet niſi extremo loco affundi. Vel:

℞. rad.

A ℞.rad.lapathii acuti & asphodelorum an. ℥ij. coquantur in aceto scillitico, postea tundantur & setaceo traiiciantur, addendo auripigmenti ℥ij. sulphuris viui ℨx. incorporentur & fiat vnguentum desiccandis pustulis apponendum. Vel:

℞. rad. liliorum sub cineribus coctorum ℥iij. pistillo tusis & setaceo traiectis, adde butyri recentis & axungiæ porci lotæ in aceto an. ℥j. sulphuris viui ℥iij. camphoræ. ℈iij. succi limonum quantum sufficit, malaxentur simul & fiat vnguentum. Vel:

℞. lactis virginalis ℔.ß. aluminis ℥.ß. sulphuris viui ℥j. succi limonum ℥vj. salis comm. ℥.ß. destillentur omnia in alembico vitreo, aqua in vsus supradictos seruiet. Vel:

℞. lapathii acuti, plantag. & asphodel. an. ℥j.ß olei vitellor. ℥j. terebinth. ven. ℥ß. succi limonum, ℥iij. aluminis combusti ℥i. argenti viui extincti ℥j olei liliorum ℥ß. tundantur omnia in mortario plumbeo, addendo sub finem argentum viuum, ne mortario adhærescat. Ad idem valet succus cæparum cum sale aut cum vitellis contusarũ. *Ad herpetes coercendos.*

Ad herpetes coercendos & restringendos valent ellebori folia cum aceto tusa, valet & lac ficulneum ipsum per se, vel tithymallorum, vel sinapi in aceto forti cum pauco sulphure dissolutum. Vel:

B ℞. sulphuris, chalcanti, & aluminis an. ℥j. macerentur in forti aceto, traiiciantur per linteum, applicetur succus expressus: Alij ouum in aceto acerrimo macerant cum chalcanto & sulphure viuo in pollinem tusis, totum id per linteum traiiciunt & exprimunt.

Cæterum cum supradicta remedia sint acria & fere exedentia atque arrodentia, fieri non potest, quin asperam & scabram cutem reddant. Itaque ad eam leniendam & erugandam vsurpandus sequens litus: ℞. terebinth. venetæ tam diu lotæ, vt acrimoniam nullam habeat, butyri salis expertis an. ℥j.ß. olei vitellorum. ℥j. axungiæ porci in aqua rosarum lotæ ℥ß. ceræ parum, fiat linimentum ad vsum. In eandem rem vsurpari possunt & aliquot remediorum ante commemoratorum formulæ. *Ad erugandam cutem.*

Ad denigrandos pilos. CAP. XLVI.

ANte omnia præparandi sunt pili ad fucum seu tincturam ebibēdam, & retinendam lixiuio, in quo aliquantulum aluminis rochæ dissolutum sit. Sic adiposæ sordes, quę fucum, quominus adhærescat & in pili corpus penetret, impediunt, & quasi repellunt, eluuntur & consumuntur. Hinc ad particularia seu propria & huic rei destinata medicamina veniendum. Hæc aromatica, & cephalica esse debent, ac nonnihil stiptica, vt odorata & adstringente vi sua facultatem animalem roborent: tenuium præterea C partium, vt ad intimas vsque pilorum radices subire queant. Vt: *Qualia conueniant tingendis capillis.*

℞. sulphuris, vitrioli, gallarum, calcis viuæ, lithargyri an. ℥ij. scoriæ ferri ℥ß. in pollinem reducantur, & cũ aqua communi incorporentur, vt inde fiat massa, qua vesperi sub ingressum lecti fricentur pili, mane massa illa expediendi. Vel: *Vnguētum.*

℞. calcis lotæ, ℥j. lithargyri vtriusque an. ℥ß. cũ decocto gallarum, corticum nucum, fiat massa addendo olei chamam: ℥ij. Vel:

℞. lithargyri auri ℥ij. ciner. clauellat. ℥j.ß. calcis viuæ ℥j. dissolue omnia cum vrina hominis, donec acquirant consistentiam vnguenti, pro vnctione capillorum. Vel:

℞. calcis lotæ ℥iiij. lythargyri vtriusque an ℥ij. cum decocto saluiæ & corticis granat fiat pasta ad formam pultis satis liquidæ, qua capilli sub horam somni tingantur, mane sero vino & aqua eluentur.

Lauandæ calcis hæc est ratio. Calcis libram vnam in decem vel duodecim aquæ communis libras per horas quatuor & viginti infunde: mox aquam inclinato vase effunde, alia in eius locum addita: tertio aquæ communi loco affundas aquam decoctionis saluiæ & gallarum, in ea madebat calx per horas totidem, inde similiter liquor inclinato vase effundetur, sic demum calcem habebis lotam. *Lotio calcis.*

D Inuenta etiam ratio est, qua solo liquore affuso tingerentur, & denigrarentur pili, Vt,

℞. argenti purißimi ℥ij. reducatur in tenuißimas laminas, ponatur in ampulla vitrea cum ℥ij aquæ rosar. ℥vj. a b endæ eiusmodi aquæ ratio talis est Aquam separationis auri & argenti ipsumque argentum in matellam seu ampullam infundas, ac prunis ardentibus, vt liquefiat argentum, supponas: mox igni submoueb is, atque vbi refrixerit, aquam rosaceam addes. Cæterum si plenius denigrare velis, plus argenti: si minus, argenti quoque parcius addendum est. Vtendi medicamento modus est, vt pectinem in eiusmodi aqua maceres, quo te pectas. Vel: *Liquor ad denigrandos capillos.*

℞. plumbi vsti. ℥ij. gallarum non perforat. corticum nucum an. ℥iij. terræ sigill ferretæ hispanicæ an. ℥ij. vitrioli rom. ℥vj. salis gemmæ, ℥jß. caryophyll. nucis mosch. an. ℥j. salis ammon. aloes an. ℥ß. fiat puluis subtilißimus, macerabuntur eiusmodi puluisculi in aceto acerrimo per tres integros dies, inde totum alembico destillabitur. Manans aqua in prædictum vsum cedet.

Vt flauescant pili, quod sequitur, est idoneum medicamētum: ℞. florum genistæ, stœchad. & cardamo. an. ℥j. lupinorum conquassatorum, rasura buxi, corticis citri, rad. gentianæ & berber. an. ℥j.ß. cum aqua nitri fiat lenta decoctio, qua pili multos dies lauabuntur & imbuentur. *Vt flauescāt pili.*

E De Psilothris seu Depilatoriis. CAP. XLVII.

℞. calcis viuæ ℥iij. auripigmenti, ℥j. calx extinguatur in aqua communi, tum addatur auripigmentum cum re aliqua aromatica. Videndum, vt non multam medicamentum moram in parte trahat, alias vret: & id medicamentum in pultis consistentiam parandum est, calideque applicandum, fotu partis ex aqua calida præmisso, tum enim pilus excidet, vel leui ex aqua calente detersione. Quod si inde sequatur excoriatio, id damnum sarcietur vsu vnguenti rosacei, vel alterius simili facultate præditi. Vel:

Depilatorij perfectè cocti signum.

℞.calcis viuæ, auri pigmenti citrini an. ℥j. amyli, spumæ argenti an. ℥ß.terantur & incorporentur cum aqua combulliant simul. Certo scies, perfectam esse coctionem, si pennam anserinam demerseris: sic enim deplumabitur. Nonnulli calcis viuæ & auripigmenti partes æquales in puluerem comminuunt, nodulo includunt, quo in aqua macerato partem allinunt moxque leniter ducta manu pilus sponte excidit. A

Aqua lauendulæ.

Quæ sequuntur aquæ manuum, faciei, & totius corporis, imo etiam linteorum lotionibus, quod odorem gratum spirent, sunt valde accommodatæ, in primis aqua lauendulæ, vt pro qua conficienda: *℞.florum lauendulæ ℔.iiij.aquæ rosar.& vini albi.an.℔.ij.aquæ vitæ, ℥iiij.misceantur omnia simul, & fiat distillatio in balneo mariæ.* Potest etiam eadem hæc aqua haberi citra destillationem, si lauendulæ flores in aqua communi matula vitrea infusos ad solem exponas, vel in balneum mariæ deponas, addito pauco oleo de spica & moscho.

Aqua caryophyl.

Aqua caryophyllorum sic paratur: *℞.caryophyll.℥ij. aquæ rosar.℔.ij.macerentur spatio viginti quatuor horarum, & destillentur in balneo mariæ.*

Aqua ex variorum farragine composita.

Aqua odorata vulgo dicta ex variis rebus odoratis & in vnum velut fasciculum collectis, paratur hoc modo: *℞.menthæ, maior.hyssopi, saluiæ, rorisma r.lauend.an.m.ij.rad.ireos ℥ij.caryophyl.cinam.nucis moschatæ an. ℥ß.limon.num.iiij.macerentur omnia in aqua rosar. spatio horarum quatuor & viginti destillentur in balneo mariæ, addendo moschi ℈.ß.* B

FINIS LIBRI VIGESIMIQVINTI.

DE DESTIL-

C

D

E

A

DE DESTILLATIONIBVS.

B

LIBER VIGESIMVS SEXTVS.

Quid sit Destillatio, & quot sint eius modi.

CAP. I.

PRÆMISSA de medicamentorum facultatibus tractatio postulare nunc videtur, vt aliquid de Chymicis, & his, quæ igne eliciuntur, medicamentis dicamus. Hæc illa sunt, quæ quinta quadam essentia constant, destillando à terrenis medicamentorum fæcibus abstracta, cuius in morborum curatione tam insignes ac tã diuinæ vires sunt, vt in tanta medicamentorum supellectile nihil prope sit, quod hodie Chymistæ destillandi artifico non subiiciant, sicque se ipso vegetius & validius reddere non contendant. *Quinta essẽtia quid.*

C

Est autem Destillatio, *ars quædam & via, qua medicamentorum liquor, vel humor, ignis seu similis alterius caloris vi in vaporẽ resolutus, ac frigore rursum inspissatus, elicitur.* Hanc artem nonnulli alio nomine Sublimationem appellant. Est autem Sublimare, nihil aliud, quam *subtiles & tenues partes à crassioribus & fæculentis secernere*; vel *facere, vt quorum corporum materia & substantia impura est, purior & sincerior reddatur*: vel id consequi, *vt terrenæ partes non vsque adeo bene cohærentes, aut alioqui per totam substantiam plus satis confusæ constringantur & magis vniantur, sic vt caloris vi solutæ, singulæ per se in vasis fundo relinquantur.* Est etiam Destillatio *humoris guttatim per alembici nares stillantis extractio, & in subiectum vas effusio.* Hanc effusionem præcedit quædam quasi concoctio, quæ caloris virtute perficitur. Concoctio illa heterogeneas substantias ante in vnum mixti corpus confusas secernit, secretisque non modo consistentiæ, sed & facultatis viriumque aliam speciem aduersus varia morborum genera efficacem adfert. Quæ destillationi subiiciuntur corpora, vt liquorem remittant, alia flammam seu luculentum ignem, alia carbones accensos, alia solem, alia cineres vel arenam, alia ferri scobem, alia fimi equini calorem, alia aquam feruentem, alia solum eius vaporem postulant. In omnibus eiusmodi ignibus quatuor notantur caloris gradus. *Destillatio quid. Sublimare quid. Destillatio quid. Coloris varia species, quibus destillatio perficitur.*

D

Primus quidem teporis limitibus continetur, cuiusmodi apparet in aqua tepida, vel aquæ feruentis vapore. Secundus paulo calidior est, sic tamen, vt eum manus sine noxa ferre possit: cuiusmodi est cinerum calor. Tertius hunc vehementia superat: itaque huius contactum manus citra noxam diu ferre nequit; talis est arenæ calor. Quartus adeo acer est, vt contiguum corpus adurat, talisque est calor scobis ferri. Primus gradus materiebus tenuibus & humidis, vt floribus destillandis conuenit. Secundus tenuibus & siccis, quales sunt aromaticæ, vt cinnamomum, zinziber, caryophyli. Tertius crassioribus & fæculentioribus, cuius generis sunt radices permultæ & gummi. Quartus metallicis & mineralibus, qualia sunt alumen, vitriolum, ambra, gagates & similia. Quanquam & potest etiam destillatio fieri sine calore, qualis ea destillatio est, quæ fit per colaturam, per residentiam, per manicam, aut per peniculamentum, qua arte paratur lac virginale, aut per vasculum hederaceum: quin & nonnulla frigoris & humiditatis vi destillantur, ita enim paratur oleum de tartaro, de myrrha, & vitriolo. *Non omnem destillationẽ fieri calore.*

De fornacum materia & forma. CAP. II.

E

VAria fornacum materia & forma esse solet. Fornaces enim quædam ex lateribus & argilla coagmẽtatæ sunt: quædam ex sola argilla, melius vero & ad æternitatem commodius parantur ex argilla, luto pingui, quod ex ouorum albuminibus & tomento abraso paratum sit subacta. In subitis tamen casibus, vbi destillandi præsens vrget necessitas, parari fornaces poterunt ex laterculis sibi inuicem sic aptatis, vt ne iuncturæ conueniant, sed inæquales fiant, sic enim firmior fiet constructio. Optima vero & aptissima destillatoriæ fornacis forma sphærica est: sic enim ignis sursum elatus æqualiter se quaquauersum diffundit, quod non contingit in fornace alterius figuræ, quadratæ nempe aut triangularis: angulorum enim distractio ignis vires distringit & disgregat: earum magnitudo vasi excipiendo erit proportionata. Crassities vero tanta, quantam necessitas postulare videbitur. Duobus fundis instructæ & tanquam contignationibus distinctæ esse debent: imo quidem vno, quod prunarum vel similis alterius materiæ igniariæ cineres excipiat: superiore altero, quod prunas accensas *Quæ materia fornacibus melior. Sphærica forma fornacis optima.*

accensas contineat. Id craticulæ ferreę instar habere, vel saltem multis foraminibus peruium esse debet: quo sic cineres in imum fundum facilius elabantur, ignem alioqui suffocaturi, quanquam nonnullæ tribus fundis sunt discretæ, vt fornax reuerberationis. Primo quidem excipitur cinis, altero carbo, tertio materia calcinanda, vel etiam destillanda. Hoc operculo in semicirculum acto tectum esse debet, vt inde calor flammaue in materiam contentam reflectatur. Imum fundum vno vel pluribus orificiis apertum erit, quibus delapsi cineres eximi possint. Superius vero vnico orificio magnitudinis mediocris, quo carbones aut ligna immitti possint. At in fornacis exitu & superiori parte, qua videbitur commodius, exigua duo vel tria foramina excisa erunt, vt per illa ignis flabello excitari, & fumus expirare atque egredi possit: suis vero operculis instar gulæ clibani instructa erunt ante commemorata orificia. In fornacis aut materiæ fornaci construendæ idoneæ inopia caldario vti poterimus, tripodi imposito, ea arte, quam mox in destillatione, quæ per balneum mariæ fit, demonstranda, explicabimus. A

De vasis ad destillandum idoneis. C A P. III.

Plumbea vasa mala.

VAsa destillatoria varia materia, variaque item forma constant. Nam vel plumbea sunt, vel stannea, vel ærea, vel figulina, eaque alias plumbo, alias nullo vernice obducta, vel aurea, vel argentea, vel vitrea, vel testacea, quæ valde probantur. Nam quod ad plumbea attinet, reliquis deteriora existunt, omninoque improbanda, cum præsertim qui eliciuntur liquores, ore in corpus ingerendi sunt, propter malignas qualitates, quæ plumbo inesse dicuntur, quarum occasione motus Galenus, eas aquas damnat, quæ tubis plumbeis vehuntur & deriuantur, quod propter salsuginem & acrimoniam, quæ hydrargyrum redolet, dysenterias excitent. Itaque cernere est, aquas penula seu capitelllo plumbeo destillatas acri & vehementius feriente vapore præditas esse: quod salsuginis illius portio vna dissoluta, & quasi ex interiore alembici seu capitelli fornice abrasa, liquores stillatitios contaminet, & in substantiam velut lacteam dealbet & inspisset. Cupra vero seu ænea capitella etiam plumbeis nocentiora sunt, aquas enim præter labentes æruginosas reddunt. Aurea & argentea minus noxia sunt, sed sumptus magnitudo non patitur, ex ea materia capitella parari. Curandum igitur, vt vasa destillatoria vel figulina sint vernice oblita, vel vitrea, vel testacea, eius scilicet generis ac materiei, quam Belouacensis terra subministrat potius quam plumbea, aut ex alio quouis metallo. Vitrea certe, quæ modo ex silice parata non sint, omnium optima sunt, inde figulina vernice oblita, hinc testacea, denique stannea. B

Ænea pessima.

Optima materia vasis destillatorii.

In forma vero & figura, magna vasorum destillatoriorum est varietas alia enim ouali seu clyndrica figura sunt, id est, rotunda & oblonga: alia intorta & flexa: alia alterius figuræ, vt in Chymistarum libris cernere est. Ex illa figurarum infinita prope varietate eorum tibi suo loco delineationem & vsum subiiciam, quæ maxime omnium necessaria videbuntur.

Quæ in destillando consideranda veniant. C A P. IV.

FOrnaci primum locus in domo idoneus est deligendus, sic vt neque cuiquam rei impedimento sit fornax, neque rei cuiusquam imminentis ruinæ obnoxia. Cum destillabitur materia, quæ malignæ sit qualitatis ac venenatæ, quam minimum poteris, ipsi adstabis, ne excepto vapore male efficiaris. Si destillationi vasa vitrea quæris, delige, quæ sint exquisite cocta, sine bullis aut rimis, & vndique æqualia. Ignis per initia violentus non sit, non modo ne rapida eius irruptione vasa tumpantur, sed etiam vt primus ignis ad res destillandas allapsus blandior sit, hincque gradatim & sensim augescat. Materialia copia maiore in vasis fundum immitti non debent, ne hinc exundent & exiliant. Materialia calida quo sint efficaciora, bis aut ter, destillari debent, ipsorum liquorem stillatitium, vel aliis & recentibus materialibus affundendo, vel seorsim & per se destillando. Cuius generis sunt gummi, ceræ, axungiæ, olea. Per singulas autem, quæ repetentur, destillationes, de subiecti ignis viribus detrahendum aliquid materia enim priore destillatione attenuata, tantum de hinc calorem ferre nequit: at aromatica, vt caryophylli, cinamomum & similia, liquoresque item è saluia, rosemarino, thymo & similibus destillationi iterum subiici seu rectificari non debent, quia prima statim destillatione diligenter curandum, vt phlegma, id est, mixti totius liquorem magis aquosum seponas: in quam rem habenda ratio eius rei, quæ destillationi subiicitur: sunt enim quædam, quæ primum phlegma remittunt, vt acetum: aliæ, quæ postremo, vt aqua vitæ. Si vis rebus destillandis alium à natiuo saporem odoremue conciliare, rem odoratam seu cinnamomum, seu camphoram, seu moschum, simileue, quod volueris, aliud rebus destillandis admiscere oportebit, vnaque destillationi subiicere. Qui cinerum aut arenarum calore eliciuntur stillatitij liquores, empyreuma redolent, retinentque: quod vt deponant, phiala fideliter clausa inclusi, soli exponendi sunt, & ex interuallis reseranda phiala, vt ignea fuligo expiret, vanescatque & consumatur phlegma, si quod superfuerit. D

Calida materialia pluries destillanda.

Quid phlegma in re destillatoria.

Stillatitij liquores qui empyreuma detonant.

Quæ & quot in omni destillatione obseruanda.

Cæterum etsi in omni destillatione multa sint animaduertenda, duo tamen sunt animaduersione dignissima. Primum est materia destillationi & operi subiicienda, nempe qualis illa sit, quid agere & quid ferre ac pati natura possit. Alterum est fornax, quæ deligi ac parari debet rei, quæ destillatur, conuenientis tum materiæ tum figuræ: non enim quidlibet ex qualibet materia fit, nec ex quolibet mixto destillationi subiecto oleum aut aquam sperare iure possis. Mixta enim corpora haud æquali constant quatuor elemementorum portione, sed quædam magis aerea sunt, alia magis ignea, alia plus aquæ, alia plus terræ statim à primo ortu obtinent & sortita sunt. Itaque vt aquea plus aquæ, sic aerea & ignea plus olei remittunt, vbi destillationi subiecta fuerint. Nec vero cuilibet eliciendo liquori passim quæuis instrumenta apta sunt. Notandum insuper, aquosum liquorem primo nonnunquam loco prodire, mox vero subiecto igne viuidiore sequi oleosum, quod contingere cernimus, E

quoties

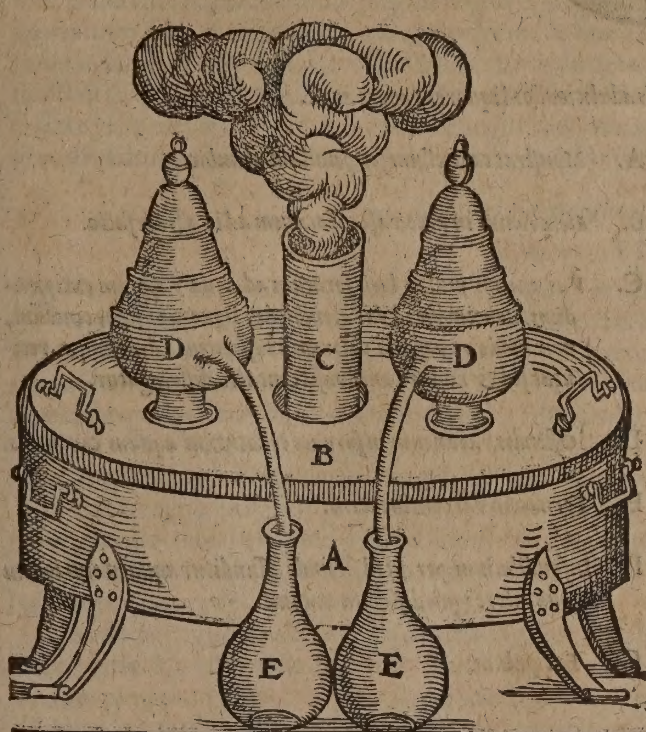
A quoties quæ destillantur plantę plantarumue partes frigido sunt temperamento: in calidis enim secus accidit: qui enim primum prodit liquor, oleosus est, hunc denique sequitur aquosus.

Cuiusmodi sint vasa, quibus destillando aquæ eliciuntur.

CAP. V.

AD aquas cuiusuis generis eliciendas, vasorum duo genera sunt necessaria, quæ vnico & generali alembici nomine intelliguntur. Vnum quidem cucurbitam appellant, seu vas continens, alterum capitellum, penulam nempe illam, in quam conscendentes & condensati vapores in aquam conuertuntur. Capitellum vero nominatur, quod ad subiectam cucurbitam tanquam ad aluum, capitis rationem & instar habeat. A capitello canalis prominet & proiicitur tanquam auis rostrum, quo stillatitius liquor in subiectam phialam guttatim diffluit, vt subiecta imagine licet intueri. *Alembici partes explicantur.*

B *Fornax balnei mariæ cum alembicis & excipulis, seu recipientibus.*

C

A. *Monstrat cupam æneam aqua plenam.*

B. *Operculum cupæ locis duobus perforatum, qua vasis sit transitus.*

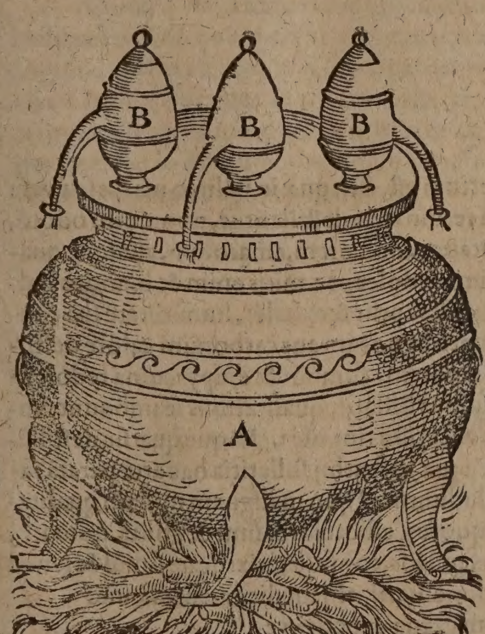
C. *Canalem cupæ additum, quo ignis continetur, vt aqua incalescat.*

D. *Alembicum capsula sua seu cucubita, & capitello seu penula instructum.*

E. *Excipulum, seu vas recipiens, in quod stillatitius liquor influit.*

Alterius balnei mariæ haud adeo portatu facilis, effigies.

D

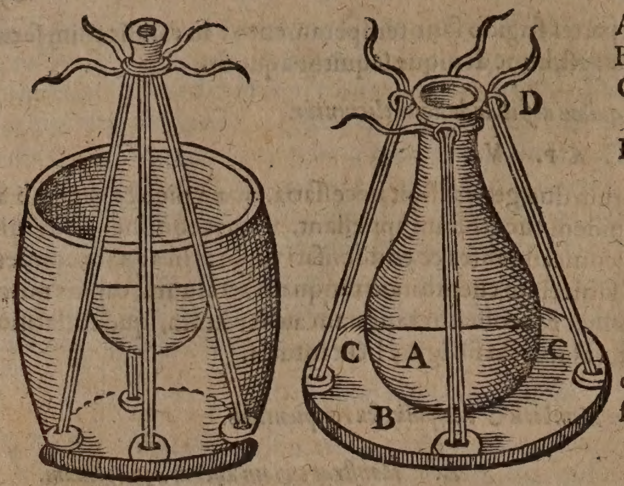

A. *Monstrat vas seu caldarium, quo aqua continetur.*

B. *Alembica in aqua disposita.*

Cæterum ne alembicum hac illac fluctuet, ac semiplenum in aqua innatet, sicque ad cupam allidatur, rationem, tatemque subiicere volui, qua illi periculo occurrere possis.

E

A. *Monſtrat vas ſeu alembicum vitreum.* A
B. *Laminam plumbeam, cui alembicum inſidet.*
C. *Funiculos traiectos, qui alembicum laminæ alligant.*
D. *Annulum, ad quem traiecti reuinciuntur funiculi.*

Licet etiam corporum liquores ſtillando elicere aquæ vapore, modo præſto ſint fornaces & vaſa hac arte conſtructa. B

Fornax cum ſuis vaſis ad eliciendos liquores vapore aquæ.

A. *Monſtrat capitellum ſeu penulam alembici.*

B. *Alembicum in æreo vaſe collocatum ad id affrabefacto.*

C. *Vas æneum multis locis foratum ad aquæ vaporem excipiendum. Continebit id vas alembicum lignorum ſcobe cinctum, non modo vt vaporis calorem conſtantius, diutiuſque retineat ſed & ne duro ænei vaſis contactu diffringatur.*

D. *Oſtendit vas æneum in fornace collocatum aquam continens.* C

E. *Fornacem vas continentem.*

F. *Infundibulum, per quod ſubinde affunditur aqua in eius locum quæ calore ignis diſſipata euanuit.*

G. *Excipulum.*

D

Cur qua in balneo mariæ deſtillãtur, vires verum e quib. eliciuntur, magis exprimunt.

Abſynthij aqua ſtillatitia quæ vulgo habetur, cur amarorem non præſeferat.

Quod vero ſpectat ad vires aquarum ſtillatitiarum, certum eſt, eas, quæ in balneo mariæ ſeu vaſe duplici eliciuntur, longe nobiliores & efficaciores eſſe, quia rerum quæ deſtillantur, nonmodo odorẽ, ſed & ſaporem, colorem ſeu ſplendorem, aciditatem, auſteritatem, dulcorem, amarorem, aliaſque qualitates exacte retinent, ſic vt neque fumum neque empyreuma redoleant: mitis enim & blandus balnei calor plantarum, quæ deſtillantur, partes ſubtiliores, ne diſſipentur & exhalẽt, humiditate ſua continet: contra quam contingere conſueuerit rebus, quæ flammato lignorum aut carbonum calore deſtillantur. Hæ enim præ ſe ferunt nitroſum quendam & acrem ſaporem, fumum & empyreuma redolentem. Malignis præterea vaſorum, maxime plumbeorum, è quibus ſtillant, qualitatibus ſe imbuunt, vnde vitia contrahunt principibus & vitalibus naturalibuſque viſceribus inimica. Itaque quæ ſic deſtillãtur plantæ, ſi natura amaræ ſint, inſipidæ mox apparent, vt ex aqua abſynthij ſtillatitia hac arte parata intelligitur. E Quæ in balneo mariæ deſtillantur, vitreo vaſe includuntur, à quo malignam nullam qualitatem mutuari poſſunt. Itaque qui balneo mariæ eliciuntur liquores, efficaciores ſunt & guſtu, odoratu, aſpectuque gratiores. Non ex vna modo plantæ ſpecie, ſed ex multis, confuſis, mixtiſque ſimul & ſemel liquores licet elicere compoſitos. Horum alij ſunt alimentarij, alij medicamentoſi, imo & cathartici, alij odorum, alij fucorum gratia expetiti, vt dicemus poſtea.

A

Quomodo præparanda sint materialia antequam destillationi subiiciantur.

CAP. VI.

MAterialibus, antequam in alembicum coniiciantur, sua debetur præparatio, nempe minutim concidenda sunt, terenda & maceranda, id est, liquore aliquo imbuenda, quo facilius, plusq; humoris stillando de se profundere possint, & natiuum odorem insitasque vires retinere & præferre: quanquam non omnibus debeatur talis præparatio. Quædam enim materialia sunt, quæ nihil necesse est infundere & macerare, quin potius antequam destillationi subiiciantur, desiccanda sunt, vt saluia, thymus, rosmarinus, & similia propter superfluam humiditatem: alia sunt, quibus liquore aliquo irrorari satis est. In hac præparatione duo sunt obseruanda, nempe tempus infusionis & liquoris, in quo materialia infundi debent, conditio. Tempus infusionis varium est pro materiæ macerandæ varietate: dura enim, solida, sicca aut integra diutius maceranda sunt, quam quæ tenera sunt, recentia aut trita: quo fit, vt radices & semina longius infusionis tempus postulent, flores & folia breuius: par est de similibus iudicium. Liquores, in quibus infusio fieri debet, debent materialium qualitatibus conuenire. Calida e-
B nim materialia liquores calidos: frigida frigidos, in quos infundantur, requirunt. Materialia, quibus nō ita multum succi inest, vt betonica, absynthium, & similia, vel quæ valde sunt odorata, vt aromatica omnia, infundi in vino volunt, vt sic illis sua odoris seruetur gratia, quæ alioqui ignis actione ob insitam substantiæ tenuitatem facile vanescat. Quod si velimus stillatitium liquorem expressius retinere, ac præ se ferre vires materiæ, è qua destillando elicitur, debet ea materia in suo succo, aut alio simili infundi, & in eodem dum destillationi subiicitur, natare, aut ipso saltem asperso humescere.

Qua materialia minime maceranda sint ante quam in alembicum coniiciantur

Quæ & quot in præparatione obseruanda.

Plantarum in suo succo maceratio.

De arte destillandarum aquarum.

CAP. VII.

ANtequam rationem describam aquarum, quæ per destillationem habentur, visum est breuiter recensere, quot sint aquarum species, & quæ sint earum vires. Ergo stillatitiarum aquarum vires aliæ sunt medicamentosæ, vt aquæ rosarum, plantaginis, acetosæ, saluiæ & similium: aliæ alimentariæ, vt earum aquarum, quas Restauratiuas dicunt: aliæ ex vtrisque mixtæ sunt, quales illæ sunt restaurantes aquæ, quarum materialibus alimentariis aliqua admiscentur medicamentosa: aliæ sunt purgantes, vt stil-
C latitius ex rheo barbaro recenti ac viridi liquor: aliæ fucis: aliæ odoribus inseruiunt, cuiusmodi facultatibus prædiræ sunt aquæ, quas res aromaticæ de se fundunt.

Aquarum stillatitiarū varia vires.

Stillatitium ex rosis liquorem vt habeas, rosas antequam destillationi subiicias, biduo vel triduo macerare oportebit in aqua ipsarum stillatitia, vel ipsarum succo expresso potius, vase fideliter lutato: inde includere alembico vitreo suo capitello tecto, lutatoque cum subiecto excipulo, atque in mariæ balneum, vt supra descriptum est, immittere.

Aqua rosarum stillatitia.

Stillatitij liquores alimentarij & instauratiui, nihil aliud sunt, quam *restaurantia vulgo dicta*. Eorum hæc est ratio & ars: Sumitur carnium vitulinarum, veruecínarum, hœdinarum, caporum, pullorum, gallinarum pinguium, perdicum, phasianorum, quantitas, quæ instituto videbitur idonea, minutim conciditur: ac ne ab igne calorem & empyreuma acquirat, ipsi admiscetur hordei mundati manipulus vnus rosarum rubrarum siccarum recentiumue prius in succo granatorum, citri, aqua rosacea, cum pauco cinamomo maceratarum tantundem.

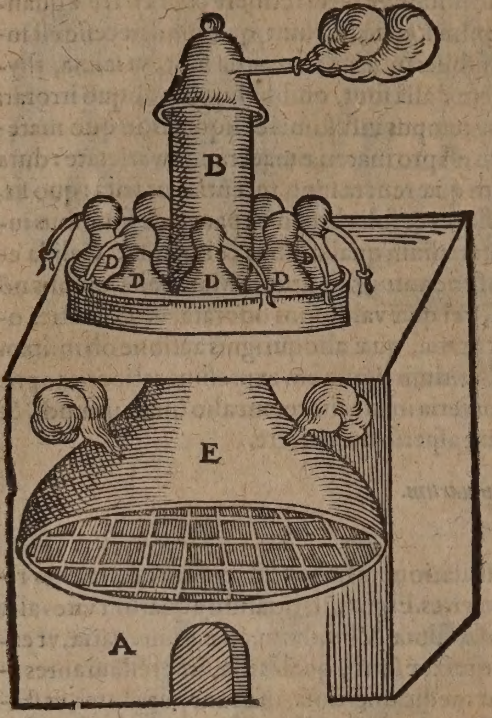
Aqua restaurans stillatitia.

Quod si vis id restaurantis genus non modo alimentarium esse, sed etiam medicamentosum, admiscenda erunt, quæ morbo repugnant, cuiusmodi sunt pulueres cardiaci, nempe species diamargariti
D frigidi, de gemmis, aromatici rosati, conseruæ buglossi, borraginis, radices, herbæ, semina & eius generis alia. Quod si quæ tum agitur tempestas sit pestifera, addentur theriaca, mithridatium & alia alexiteria. Singula alternis coriis, id est, cursibus & ordinibus, quos vulgo stratum super stratum nominant, disponenda erunt in alembico vitreo, & in balneo mariæ destillanda, vel cinerum aut arenarum calentium calore, vt subiecta deformatio docet.

Deforma-

E

Deformatio balnei mariæ, quod etiam destillationi, quæ per calorem cinerum instituitur, potest inseruire.

A. *Monstrat fornacem testaceam cum appicto osculo, quo fauillæ eximi possit.*

B. *Aliam fornacem ostendit ipsi velut insitam, est autem ærea & per mediam agitur cupam ex ære etiam conflatam, vt sic contenta aqua vel fauilla facilius incalescat.*

C. *Cupam, qua aqua seu fauilla aut arena continetur.* B

D. *Alembica in illa aqua fauilla aut arena disposita cum excipulorum osculis.*

C

Alia ars aquarum restaurantiū stillatitiarū.

Possunt alia parari restaurantia breuiori tempore minori labore & sumptu, in eam rem conuerberandæ carnes sunt, & minutim cōcidendæ, ac filo duplici transadigendæ, sic vt mutuo nexu adhærescant. Hinc in phialam intrudendæ, è qua filum propendeat. Obturabitur phiala, linteis, bombace, stupis, luto ex oui albuminibus & farina oblitis: tum in caldarium aqua plenum collotenus immergetur, sic tamen, vt fundum ne attingat, sed illa, quam ante descripsimus, arte fulciatur, ne vacillet, & offendat dehinc igni lento suscitato subiicietur, quousque carnes conclusæ in succum multa ebullitione eliquatæ fuerint: id autem quatuor horarum spatio fere fit. His peractis ignis caldario subducitur, nec tamen inde phiala quousque aqua refrixerit, amouebitur, ne ipsa calens aeris frigidi subito occursu rumpatur. Ergo vbi refrixerit, relinetur, tumque funiculus cum traiectis carnium frustis eximitur, sic vt succus solus remaneat, colandus mox per manicam, & aromatisandus sacchsaro ac cinamomo, addito pauco succo mali citrei, omphacio aut aceto, prout ægrotantis palato arridebit. Hac arte omnis generis restaurantia alimentaria, & ex medicatis rebus mixta cito, facile, & haud magno sumptu parari & haberi possunt. Cæterum contraria plane via elicitur vis & facultas purgantium medicamentorum, quam aquarum aut oleorum ex aromatibus, (saluia, roremarino, thymo, aniso, fœniculo, caryophyllis, cinamomo, nuce D moschata & similibus. Horum enim, vtpote subtilium & aereorum, cum destillantur, vis sursum scandit: at purgantium aut turbith, agarici, rhei & similium in fundo subsidet. Catharticorum enim virtus purgatrix inseparabiliter adhæret ipsorum corporibus atque substantiis. Quod ad aquas spectat odoratas & eas, quæ fucandæ faciei gratia expetuntur, parantur in balneo mariæ instar aquæ rosarum.

Qua arte aqua vitæ seu vini spirtus eliciatur destillando.

CAP. VIII.

Aqua vitæ septemplici destillatione rectificata.

CApe vini albi aut rubri generosi, non acidi, vapidi, aut corrupti, vel etiam fæcis ipsorum quantitatem, quæ vasi, in quo destillandum est, ad tertias implendo conueniat. Vasi mox aptetur penula rostro oblongo & fistulato instructa, sicque destillatio in balneo mariæ peragatur: quo pluries destillatur, (seu (vt loquuntur) rectificatur, eo nobilior est, & efficacior. Itaque inuenti sunt, qui septies eam destillationi subiicerent.

Aqua vitæ optimæ nota.

Prima destillatione sufficiat quartam vel tertiam totius partem elicuisse, nempe ex quatuor & viginti vini vel fæcis vini libris, sex aut octo libras liquoris stillatitij collegisse. Secūda vero partem mediā, E id est, tres libras vel quatuor. Tertia denique destillatione mediam rursus partem, id est, duas libras, sic, vt quo magis destillando sæpius processeris, eo minus liquoris, sed eius maxime efficacioris recolligas. Probarem vero valde, primam destillationem fieri vi ignis cineritij. Secundam ignis seu caloris tepidi in balneo mariæ. Probanda ea demum est aqua vitæ, nec amplius destillationi subiicienda, quæ vasculo affusa, moxque accensa vanescit, nec liquoris seu humoris vllum in vasculi fundo vestigium relinquit. Illi eidem aquæ si olei gutta affundatur, statim fundum petit: vel eiusdem si tantillum in volam manus instilletur, mox in auras dissipatur, quæ etiam duæ aliæ existunt notæ probati huius liquoris.

Aquæ

Aquæ vitæ vires dotesque sunt innumeræ epilepticis, omnibusque morbis frigidis auxilio est, dolorem dentium sedat, punctus neruorumque vulneribus, leipothymiæ, syncopi, gangrænæ, & putrilagini remedio est, tum ipsa per se, tum aliis medicamentis pro vehiculo mixta. *Aquæ vit dotes.*

Inter vini & aceti destillationem hoc interest, quod vinum cum vaporosæ & aereæ sit substantiæ, quod melius & efficacius in ipso est, aereum nempe & igneum liquorem, de se prima statim destillatione fundit. Itaque quod in imo vasis subsidet reliquum, frigidæ est, siccæ & acidæ naturæ: contra qui primum liquor ab aceto destillationi subiecto manat, insipidus est & pituitosus. Fit enim acetum vini corruptione, & partium vini ignearum, aerearumque secretione: itaque acescente vino, prioris substantiæ nihil fere præter pituitam remanet: cum igitur pituitosa in aceto dominetur substantia, ea prima inter destillandum surrigitur. *Quid inter vini & aceti stillatitios liquores intersit.* *Acetum ex vino qui fiat*

Itaque qui ex aceto destillationi subiecto aquam vitæ sperat, primam, id est, pituitosam, quæ prima manat, substantiam abiicere debet; mox vbi acidam, id est aceti spiritum manare gustu comperiet, tamdiu ignem subiectum fouebit, quoad qui manabit liquor, in mellis consistentiam crassescat: tum enim ignis subtrahendus, alias adustionis vi ingens sequetur fœtor.

B Vasa aquæ vitæ & aceto destillandis idonea varia existunt: alembicum nempe seu retorta in fauilla arenisve posita: caldarium seu ahenum in lebetis formam concinnatum, vesicæ nomine vulgo donatum, operculo tectum, è quo canalis prominet, ad angulos rectos inflexus per dolium frigida plenum aperto in eam rem foramine permeans, cuius imago appingetur cum de oleorum ex rebus vegetabilibus, plantis nempe, extractione dicemus.

De arte rectificandarum, id est, viribus augendarum aquarum, quæ semel destillationi subiectæ fuere.

CAP. IX.

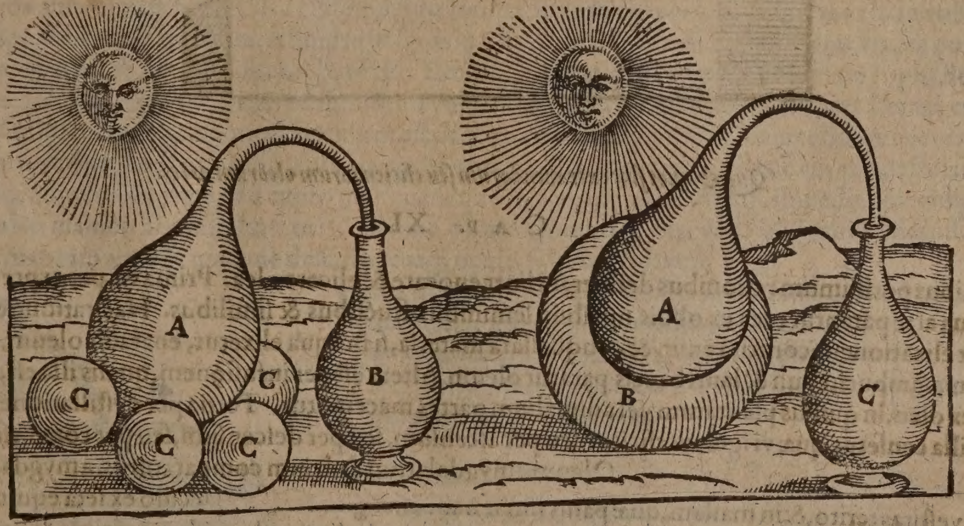
VT rectificentur aquæ, quæ per mariæ balneum destillatæ fuere, soli exponendæ sunt in vase vitreo fideliter obturato ac semipleno ad tertiam suæ altitudinis partem in arena merso, vt solis radiis incalescens aqua, permixtæ pituitæ dissipationem patiatur, quod demum fiet duodecim aut quindecim dierum spacio. Est & eius operis alia via commodior, si scilicet iterum in balneo mariæ lento igne destillentur: vel si in retortam excipulo subiecto instructam, coniiciantur, sphærulis crystallinis aut ferreis, vel etiam mortario ferreo cinctam & nixam è directo solarium radiorum, vt subiectis imaginibus docemur. *Prima ratio.* *Altera ratio.*

C

Retorta seu cucurbita cum suo excipulo sphærulis crystallinis nixa & cincta solaribus radiis opposita.

Alia retorta cum suo excipulo, mortario marmoreo aut ferreo nixa, & cincta, soli pariter è directo posita.

D

A. *Monstrat retortam.*
B. *Excipulum.*
C. *Sphærulas crystallinas.*

A. *Monstrat retortam.*
B. *Mortarium marmoreum seu ferreum.*
C. *Excipulum.*

E

De destil-

 A

De destillatione per filtrum seu peniculamentum.

CAP. X.

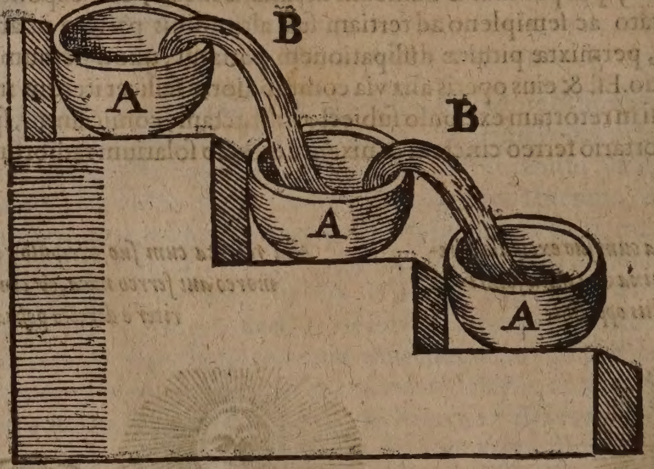
TRia schaphia seu vascula ex materia rei destillandæ conuenienti, eo ordine & situ collocanda sunt, vt vnum reliquis altiore sit loco, & secundum vltimo: quod altiore loco erit, liquorem destillandum continebit; vltimum vero quod in ima sede stabit, stillatitium excipiet. Ex primo & secundo vasculo mersa pendebunt peniculamenta, extremo vno latiore in vasculo & liquore merso, altero acutiore & propendente, quo tenuior liquor ac defæcatus in subiectum & imum vasculum, guttatim stillabit, crassior vero & fæculentior in primo & secundo subsidebit. Licebit vero hac arte eundem liquorem pluries eodem tempore destillare, si plura vascula eo, quo dictum est, ordine sibi inuicem scalarum in morem subiiciantur, peniculamentaque ita in singulis mergantur, vt extremum vasculum defæcatum demum liquorem totum excipiat; peniculamentorum panneorum loco, bombaceis vel laneis vti licet. Pro hac destillatione sæpe eam substituunt Pharmacopolæ, quæ per manicam fit. In eum vsum destillan- B di illa ars excogitata fuit, vt defæcatiores & limpidiores habere liceret aquas, succosque omnes omnesque item compositiones, quæ liquoris habent consistentiam. Cuius rei exemplum petas licet ex lacte virginali, cuius hæc est descriptio.

Lactis virginalis descriptio. Cap. 44. de fucis.

℞. litharg. auri diligenter pulueratæ ℥iij. macerentur in aceti boni ℥vj. trium horarum spatio: Seorsim etiam in aqua plantaginis, solani, rosarum aut communi sal infundatur: mox singula per peniculamentum destillentur: inde stillatitios liquores confundito, habebis id, quod à lacteo candore lac virginale nominant, ad faciei rubores & sanguineas, biliosasque pustulas perutile, vt in antidotario antea notauimus.

Vasculorum, quibus destillatio per peniculamenta perficitur, descriptio.

C

Quæ & quot sint extrahendorum seu eliciendorum oleorum artes.

D

CAP. XI.

Olea per expreßionem. Per infusionem. Per destillationem.

TRibus potissimum rationibus desiderata licet euocare & elicere olea. Prima est per expreßionem, qua arte parantur olea ex oliuis, nucibus, seminibus, fructibus & similibus. Hac ratione contineri putant elixationem: contrita enim & conquassata materia, si in aqua elixetur, enatabit oleum, qua arte ex granis sambuci, ebuli & lauri baccis paratur oleum. Altera est per infusionem, qualis illa est, quæ paratur ex oleis, in quibus plantarum vel animalium partes macerantur. Tertia per destillationem, cuiusmodi illa censetur, quæ vi ignis perficitur, seu per ascensum, seu per descensum, seu per concursum. Pri-

Ratio expreßionis.

ma ratio omnibus nota est, at vero sic: Oleum amygdalarum dulcium comparaturus, amygdalas cortice suo vestitas terito, & in massam, quæ panis instar habeat, cogito: massam sacculo ex seta equina, seu recenti tela ante in aqua aut vino albo macerata contexto, includito; inde prælo subiicito, & sic elicietur oleum. Idem licet experiri in nucleis pineis, auellanis, nuce indica, moschata, persica, seminibus cucurbitæ, cucumeris, pistaciorum, omnibus denique aliis oleosis.

Laurinum oleum paratur ex baccis lauri maturis, ac recenter collectis. Teruntur in mortario & in aqua vase duplici elixantur, mox prælo subiiciuntur, oleumque elicitur, quo modo ex amygdalis, nisi E malis elixatione, vt ante notauimus, elicere. Oleum ouorum paratur ex ouorum vitellis elixatione induratis: vbi induruerint, digitorum attritu infriantur; in sartagine & igni mediocri friguntur cochleari assidue versando, donec rubescant, oleumque ab his resoluatur & profluat, mox cilicio inclusi prælo subiiciuntur, vt plus sic olei exprimatur.

Infusionis.

Quæ infusione fiunt olea, parantur hoc modo. Oleum bonum deligitur, in quo plantæ, aut animalia, plantarum, animaliumue partes macerātur ad definitum aliquod tempus, quousque scilicet vi-

res suas

A res suas oleo ipsi impressisse videantur, tum elixantur, inde colantur & exprimuntur. Quod si quid aquosi in oleo subsit, id elixatione absumitur: nonnulli componendis oleis gummi quædam addunt: de quibus etsi ante in Antidotario diximus, hoc tamen exemplum subiicere placet.

Aquosum quod oleo forte inest, qui absumatur.

℞. *flor. hyper.* ℔. ß *immittantur in phialam cum flor. cent. & gummi elemi, an.* ℥ ij. *olei comm.* ℔. ij. *soli per totam æstatem, cum eius ardor est maximus, exponantur.* Si quis aquam vitæ, in qua benioini aliquid dissolutum fuerit, addiderit, oleum huius generis habebit præstantissimum. Oleum mastichinum fit *ex olei rosati* ℥ *xij. mastich.* ℥ *iij. vini optimi* ℥ *viij: Coquantur omnia simul ad vini consumptionē, inde oleū coletur, & in vase asseruetur.*

Oleum de hypericone. *Oleum mastichinum.*

De oleis è vegetabilibus per destillationem eliciendis. Cap. XII.

Herbæ fere omnes, quæ flores & semina in vmbellam fundunt, semina obtinent substantiæ calidæ, tenuis & aereæ, adeoq; oleosæ. Quoniam vero oleosa substantia, quæ simplicibus corporib. inest, duorum est generum, ideo & eius eliciendæ modus est duplex. Quædam enim crassa existit, terrestris, viscida, & corpori, è quo elici debet, penitus confusa ac permixta, cuiusmodi illa est, quam expressione euocari antea diximus. Hæc enim quia totius corporis sui substantiæ & crassamento tenacissime adhæret, ideo propter insitam crassitiem surrigi & ascendere nequit. Alia substantiæ est tenuis & aereæ, quæ à
B suo corpore facile diuellitur, adeoque destillationi subiecta facile surgit, cuiusmodi est aromatum substantia, oleosa, vt iuniperi, anisi, caryophyllorum, nucis moschatæ, cinamomi, piperis, zinziberis, & similium odoratorum & speciatorum corporum. Extrahendorum inde oleorum modus hic est. Materia terenda & conquassanda est, & in aquā ea proportione infundenda, vt pro materiæ libra vna sint decem aquæ. Fit infusio in vase cupro, penula, stanno vel argento intrinsecus incrustata instructo, cum suo refrigerante aquā frigida pleno. Vasi fornax subiicietur cum igne accenso, arenave aut fauilla. Cum aqua refrigerans contenta incaluerit, effundenda venit, & alia in eius locum substituenda, vt congelentur spiritus, neque exhalent, penulæ seu alembici rostro subiicietur excipulus ceruicis oblongæ. Fouebitur ignis, quoad contenta materia ebulliat. Alius etiam est eius destillationis obeundæ modus. Materia præparata, & vt dictum est, infusa recondetur in aheneo vase, penula tecto, ad cuius rostrum fistula stannea, aut ex ferro albo subtili coagmentatione fideliter lutata aptetur. Ea fistula transmittatur per doliū aqua frigida plenum, vt qui destillat vna cum oleo liquor, in ipso transitu refrigeretur; ad extrema fistulæ excipulus subiectus erit. Ignis vero per initia lentus sensim augebitur, quoad contenta, vt prædictum est, materia ebulliat. Cauendum enim, ne rapidiorem ignem ac vehementiorem excites: sic enim ebul-
C litionibus turgescens materia, extra proprii conceptaculi oras assurgens, æstu violento effundetur. His seruatis legibus, statim cernes, ab initio vna cum aquoso humore oleosum stillantem. Vbi oleum manare desierit, quod ex effusi liquoris colore, consistentia & sapore cognoscere licebit, ignis supprimetur: vasculoq; quod digitalis instar habebit, & bacillo alligatum erit, oleum à reliquo liquore separabitur. In quo notandum, quædam esse olea, quæ aquæ supernatent, vt oleum anisi. Alia contra, quæ ad fundum deprimantur, vt oleum cinamomi, macis & caryophyllorum.

Quæ olea ex pressione veniant eliciẽnda. *Extrahendorum destillatione oleorū ratio prima.* *Altera.* *Quæ olea ad aquæ fundū deprimātur.*

Notandum insuper, quod aquosus humor, qui cum oleo anisi & cinamomi stillat, albicat, ac temporis successu quadam sui portione in oleum facessit. Aquosi illi liquores seorsim etiam habendi sunt, longe enim nobiliores existimantur, quam qui per balneum mariæ habentur, illi præsertim, qui statim ab initio vna cum oleo stillant. Olea eiusdem sunt facultatis cum corporibus, è quibus eliciuntur, sed multo efficacioris: nam quæ multis huius aut illius medicamenti libris diffusa ante erat vis, ea post destillationem paucis drachmis collecta habetur. Exempli enim gratia, quæ per libram caryophyllorum digesta erat facultas, ea mox in duas ad summum vncias contracta est, quæ per cinamomi libram vnam, mox in sesquidrachmam, aut quod summum est drchmas duas. Cæterum vt maior eliciatur copia, mi-
D nori sumptu, ac sine metu ruptionis, cui vasa vitrea obnoxia sunt, probarim, in vase cupreo destillationē perfici: neq; enim verendum, ne à cupro malignam qualitatem oleum acquirat, impedit enim idipsum vna cum oleo manans aquosus humor: si maxime cuprum stanno aut argento oblitum & incrustatum fuerit. Rem totam appicta imagine describere atq; oculis subiicere placuit.

In vase cupreo qui innoxie olea destillentur.

Fornax cū suo vase, quo vegetabiliū, vt saluiæ, rorismarini, thymi, lauendulæ, seminis anisi, fœniculi, caryophyllorū, nucis moschatæ, cinamomi, piperis, zinziberis & similium essentias licet elicere, imo etiam aquæ vitæ & aceti destillati. Vasis illius loco vti eo licet, quod refrigerante suo instrui & cingi solere diximus.

A. *Monstrat vas vulgo vesicæ nomine exprimi solitum, cupreum id esse debet, & stanno intrinsecus oblitum.*
B. *Capitellum.*
C. *Dolium frigida plenum ad refrigerium & condensationem aquæ & olei, tubulo per dolium traiecto, permeantium.*
D. *Tubulum ex ære aut ferro albo per dolium traiectum.*
E. *Vesicam fornaci suo insidentem, & immediate igni appositam.*

Cæterum quia cinamomi, piperis & aliorum aromaticorum mentionem fecimus, quorum ferax non est Gallia, visum est arborum, quæ fructus illos ferunt, imaginem hic subiicere, simul & descriptionem, ex Theueti, qui eas propriis oculis inspexit, Cosmographia transcribere.

A

Arboris Piperis ferentis effigies.

B

C

Piperis descriptio. Piper in India naſcitur in arbuſculis exiguos ramos promittentibus, ex quibus acini pendent hederaceis aut vinaceis, exiguis nigris & præmaturis ſimiles. Folia mali medici foliis ſimilia ſunt ſubacuta & pungentia. Magno ſtudio Indi pendentes illos acinos colligunt, & in magnis cellis recondunt, cum primum ad perfectam maturitatem deuenerint. Itaque non raro contingunt tempora, in quibus plus, quam ducentæ naues ad littus Paruæ Iauæ eius regionis inſulæ appellunt, inde piper & alia aromata exportaturæ. *Piperis vſus.* Piperis vſus eſt in antidotis aduerſum venena, vrinam prouocat, digerit, attrahit, reſoluit, ſerpentum morſibus remedio eſt. Ventriculo refrigerato vtiliter apponitur & aſſumitur, in condimenta veniens coctionem adiuuat, & appetentiam ciet: deligendum id, quod nigrum eſt, graue & minime flaccidum. *Delectus.* Quæ nigrum, quæque album piper ferunt arbores, tam ſibi ſunt inuicem ſimiles, vt indigenæ nulla eas nota niſi expendente fructu diſcernere queant, quod etiam in viribus noſtris contingit albarum & nigrarum vuarum feracibus. D

E

Arboris

A

Arboris Cinamomi ferentis effigies.

B

C

Quæ cinamomi ferax eſt arbor, in Indiæ montibus naſcitur, ac folia lauri ſimillima profert. Ex ea arbore regis prouinciæ decreto certis anni menſibus ſurculi & taleæ exciduntur, ex quibus auulſus cortex id ipſum eſt, quod nos Cinamomum dicimus. Id nemini peregrino emendum exponitur, niſi ad Regis arbitrium indicto pretio & æſtimatione, cæteris cautum eſt vel flagella amputare. Scribit Galenus, cinamomum tenuium eſſe partium, in tertio ordine calidum, cuiuſdam adſtrictionis particeps. Itaque corporis excrementa incidere ac reſoluere, viſcera roborare, menſes, cum craſſorum humorũ admixtione ceſſant, promouere: animæ gratiam olenti ori conciliat, medicamentis, hypocratico vino, & condi-
D mentis gratum ſaporem, odoremq; infert. Ex cinamomo aqua fit nobilis, quæ aduerſus frigidos omnes morbos, & animi defectus eſt efficax, peſti ac venenis contrarias vires obtinens, eius aquæ talis eſt compoſitio.

Cinamomi deſcriptio.

Cinamomũ quo vtimur eſſe corticẽ ſuæ arboris. 7. ſimpl.

℞. cinamomi electi & optimi ℔. j. leniter contuſa, & aqua roſ. ℔. iiij. & ℔. ß. vini albi generoſi mixta in vas vitreum coniiciatur, ibidemq; viginti quatuor horarum ſpatio maceretur ſæpius agitando. Totum id deſtillationi in balneo mariæ ſubiiciatur, fideliter excipulo & vaſe lutatis, ne ſpiritus vaneſcat.

Aqua deſcriptio & dotes.

Alius modus, quo herbarum, florum, ſeminum, & fructuum aromaticorum eſſentiam ac ſpiritus licet elicere: imo etiam rheubarbari, agarici, turbith. hermodactylorum & aliorum purgantium. Cap. XIII.

Commemoratorum præfixo titulo, ſimplicium eſſentias & ſpiritus ſic licet elicere. Saluiam, rheum, cinamomum, vel aliam quamuis materiam minutim concidito aut etiam terito: Inde in matulam ſeu ampullam vitream, quæ ceruice ſit oblonga coniicito: tantumq; aquæ vitæ affundito, quantum ſit
E ſatis materialibus mergendis, & digiti altitudine ſuperandis: tum vas fideliter obturato, ne quid aeris ſubeat. Sic ſinito per dies octo in balneo mariæ lento igni ſubiecto macerari: ita enim aqua vitæ materiæ vires qualitateſque in ſe pellicit; pellicuiſſe autem tum cognoſces, cum merſæ materiæ colore ipſam perfecte tinctam animaduertes. Elapſis octo diebus, eandem illam aquam vitæ in aliud vas pari ſimilium materialium eodem modo præparatorum quantitate plenum coniicies, & pariter ipſorum in ſe vires tranſumat, id ter, quaterque repetendũ: quouſq; ſcilicet aqua vitæ ſe perfectiſſime tinxerit colore infuſæ materiæ. Quod ſi materia, ex qua ſpiritum eſſentiamq; elicere voles, magni pretii ſit, cuiuſmodi eſt xiloaloe, rheubarbarum, non ſatis videri debet, ſemel ipſam aqua vitæ perfudiſſe; ſed iterum tertioque illud idem tentandum, quouſque ſcilicet eius vis omnis abſtracta fuerit: abſtractam vero omnem intelliges, cum quod reſtabit magna, guſtui plane inſipidum apparuerit. His, vt decet peractis, omnes

Signũ aquæ vitæ indutæ & imbutæ infuſorum materialiũ viribus.

Signum materialium ſuis viribus exutorum.

aquas materiæ delectæ viribus & colore tinctas in alembicum, sua penula tectum subtili coagmentatione lutatum, atque in balneo mariæ positum coniicies, vt aqua vitæ sursum sublata, atque in simile aliud opus reseruata, in fundo spiritus essentiaque hæreat. Huic essentiæ si vis mellis consistentiam parare, ipsam in vas figulinum plumbatum super cineres calidos positum demittes, vt pars eius tenuior in vaporem vertatur. Sic enim tandem essentiam nobilissimam & efficacissimam es habiturus eius rei, quã destillationi subieceris, cuius vel vnus scrupulus plus virium in purgando est habiturus, quam materiæ ipsius duæ vel tres drachmæ. A

De modo eliciendi olei ex gummi lachrymis, seu spissis liquoribus, & resinis, imo etiam ex quibusdam lignis. Cap. XIV.

Retorta vulgo dicta quid.

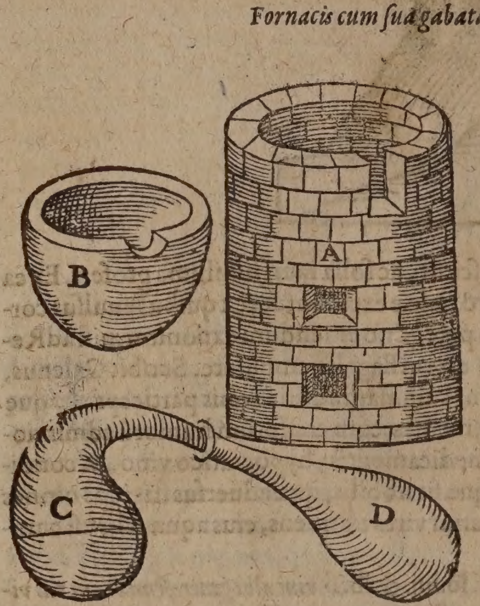
OLea omnia, quæ ex gummi, lignisque oleaginosis ac metallis eliciuntur, eo vase, cui Retorta vulgare nomen est, eliciuntur. Parandum est vitreum, lapideum, vel testaceum ac plumbatum, seu figulino vernice obtectum: magnitudine vero tanta, quanta erit copia olei, quod elicere animo decreueris, quanquam fere id aquæ libras duodecim capere debet. Ceruix ei sesquipedali, vel saltem pedali longitudine comparanda est. Vas recipiens fere est phiala, in quam retortæ illa ceruix aptatur & inseritur. Tũ igitur retorta collocanda venit in gabata seu scaphio culinario testaceo, fauilla aut arena pleno, & fornaci insidente, vt subiecta figura licet intelligere. B

Gummi differentia.

Cautiones in gummi destillandis obseruandæ.

Ex gummi alia sunt liquida, alia solida: & ex solidis alia aliis solidiora. Quæ solida sunt, plus negotii, si destillationi subiiciantur, faciunt, quam liquida; non enim tam facile dissoluuntur, aut liquescunt, nec igni obsequentia sunt: itaque sæpe ante vruntur, quam dissoluantur: quo fit, vt nonnulli pro gummi solidi libra, duas tresve libras olei terebinthini clarissimi & liquidissimi, id est, purissimi, addant. Sed & liquida difficulter etiam destillantur, quod sæpe vbi ab igne incaluerint, intumescunt, adeo, vt retortæ seu cucurbitæ oras excedant, & in excipulum talia decidant, qualia in cucurbitam immissa fuere: si præsertim ab initio ignis violentus & rapidus subiiciatur. Id incommodi plerique vt declinent, immissis in cucurbitam materiebus, arenam tanquam saburram addunt.

Fornacis cum sua gabata, retorta seu cucurbita, & excipulo effigies. C

A. *Fornacem monstrat.*

B. *Gabatam seu testam figulinam.*

C. *Retortam seu vesicam cucurbitamve.*

D. *Excipulum.* D

Modus olei de terebinthina comparandi.

Oleum de resina & terebinthina paratur hoc modo.

Capito terebinthinæ duas aut tres libras, quas in retortam tam amplam recondito, vt tres eius partes restent vacuæ & inanes: itaque pro terebinthinæ singulis libris arenæ addito tres aut quatuor vncias. Tum retortam in gabatam cretis cineribus plenam collocato, & fornaci, vt decet, subiicito, eius ceruici excipulum aptato & fideliter lutato: Denique ignem ab initio lentum succendito, ne contenta materialia intumescant, & supra retortæ margines exundent: ignem illum sensim augeto, ac ne confertim materialia ferueant, caueto. Per initia stillabit liquor limpidus & acidus, in quo quædam hypostasis concrescere solet; hinc limpidissimum manabit oleum, liquoris illius aquei & pituitosi æmulum: tum vero ignis paulo maior excitandus est, vt tertius assurgat, stilletque oleosus liquor limpidus tenuis & coloris plane aurei. Sed & tum ignis luculentior flammansque excitandus est, vt oleum extrahas, quod colore sit rubro & carbunculato, consistentia spissum ac mediocriter crassum. Sic igitur ex terebinthina quatuor liquorum species licet elicere, hosq; differentes diuersis excipulis excipere: satius tamen esse arbitror, eodem omnes simul admittere, quo postea alteri destillationi subiecti seorsim oleum habeatur expetitum: cæterum ex terebinthinæ libra vna decem vel duodecim olei drachmæ manant. Id olei genus efficax est aduersum paralysim, conuulsionem, neruorum puncturarum, neruosarumq; partium omnium vulnera. E

Indicia stillantis e terebinthina liquoris seu olei expetiti.

Dotes olei terebinthinæ.

Modus olei e cera eliciendi.

E cera vero oleum sic extraxeris. *Ceræ libram vnam capito, liquato, & in retortam seu vesicam vitream igni cineritio aut arenario subiectam, quemadmodum in terebinthinæ oleo eliciendo paulo ante diximus, immittito, distillato ignem sensim augendo.* Nihil ex cera fere præter quam oleosa substantia stillat, & pauca quædam pitui-

A pituitosa; oleosæ tamen eiusmodi substantiæ portio mox concrescit in aliquid butyrosum, quæ ob id destillationi denuo est subiicienda, ex ceræ libra vna licet olei sex aut octo vncias elicere. Id oleum ad contusiones frigidosq; præsertim dolores est efficax. *Dotes olei de cera.*

De oleorum ex gummi generibus durioribus, vt myrrha, mastiche, thure & similibus extractione.

CAP. XV.

REperiuntur nonnulli, qui huius generis olea extrahunt igne cineritio aut arenario, quemadmodum de oleis gummi liquidiorum *superiori capite* diximus, addendo in singulas gummi libras aquæ vitæ duas, olei vero de terebinthina duas tresve vncias: macerari simul ista sinunt decem vel octo dies in balneo mariæ, vel fimo equino, inde destillationi subiiciunt in retorta. Vera vero methodus extrahendi olei de myrrha est eiusmodi. *Cape myrrham in puluerem pollinemve redactum, eamque in ouis induratis lutei extracti loco include, oua in craticula loco humidiori, vt cella vinaria compone; ouisq; figulinam testam figulino vernice obductam subiice, resoluetur myrrha in aquam oleosam, quæ mox in matellam vitream fideliter obturatam cum pari aqua vitæ, vt loquuntur, rectificatæ quantitate immittenda erit, & fimo per tres vel quatuor menses committenda,* *Eliciendi olei de myrrha ratio.*
B *quibus exactis reuellenda inde matella est, & ita inclinanda, vt in subiectum alembicum contentum liquorem effundat, in fundo enim eius crassum quoddam magma remanebit, tum alembicum balneo mariæ immergendum est, vt in vaporem aqua vitæ & pituitoso liquore resolutis, in fundo purum & limpidum restet oleum*: cui coloris venustatem admixta anchusa, odoris vero gratiam olei saluiæ, cinamomi, aut caryophyllorum guttis aliquot admixtis conciliare poteris. *Oleo de myrrha qui venustas & gratia concilietur.*

Nunc balsamorum compositionem ac rationem subiecto vno aut altero exemplo demonstremus. Cuius quod primum sequitur exemplar, ex Vesalii sumptum est Chirurgia.

℞. terebinth. optimæ ℔. j olei laurini. ℥ iiij, galbani, ℥ iij, gummi elem. ℥ iiij. ß. thuris, myrrhæ, gummi hederæ, centaurii maioris, ligni aloes an. ℥ iij. galangæ, caryophyll. consolidæ maioris, cinamomi, nucis moschatæ, zedoariæ, zinziberis, dictamni albi an. ℥ j. olei vermium terrestrium, ℥ ij. aquæ vitæ ℔. vj.

Modus faciendi est eiusmodi; *Materialia ista omnia conterantur & minutim concidantur, vt triduo in aqua vitæ infusa madeant, tum in retorta destillentur eo plane modo, quo olea de terebinthina & cera ante commemorata*, tres stillabunt inde liquores: Primus quidem aquosus, & limpidus erit; alter tenuissimus coloris auri *Balsami Vesalii descriptio.*
C purissimi; tertius coloris carbunculi; qui demum liquor verum balsamum est. Primus liquor efficax est ad stomachi infirmitatem à frigida causa manantem; quia scilicet pituitam incidit, & flatus discutit. Secundus vulneribus recentibus & adhuc cruentis, atque etiam paralysi medetur. Tertius ad easdem illas affectiones longe omnium est efficacissimus.

Arboris thuriferæ effigies.

Quod sequitur compositionis balsami exemplum, ex Fallopio est: *℞. terebinth. claræ ℔. ij. olei de semine lini. ℔. j. resinæ pini ℥ vj. thuris, myrrhæ, aloes, mastiches, sarcocollæ an. ℥ iij. macis, ligni aloes an. ℥ ij. croci. ℥ ß. coniiciantur omnia in retortam vitream supra cineres, & destillentur.* Primo stillabit aqua limpida mox oleum subrubrum vulneribus vtilissimum. *Balsamum Fallopii.*

D Sciendum vero, quod hac arte axungias omnes, adipes, animantium partes, ligna, corticum, seminumque genera omnia, modo ante, vt decet, macerata fuerint, destillationi subiicere facile possumus, sic tamen vt ex his plus aquosi liquoris, quam oleosi stillet. Quoniam vero supra thuris multoties meminimus; thuriferæ arboris descriptio hic ex *Theueti Cosmographia* subiicienda visa est. *Thuris descriptio.*

E

Thuris adulterini indicia. *Thuris dotes* *Ad mammarum inflammationes.*

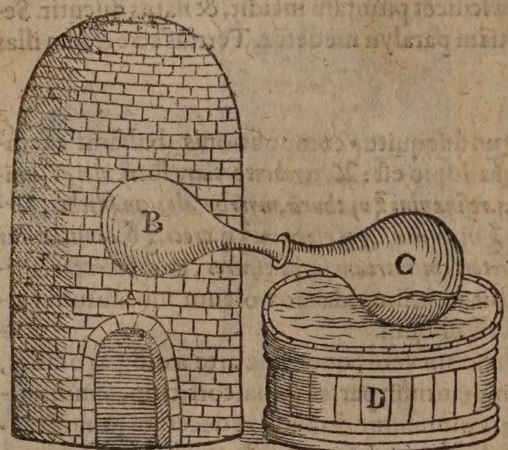
Thus, arbor est Arabiæ indigena, pino similis, liquorem fundens, qui mox induratur, & in granula coit subalbida, lucida, intus pinguia, quæque ignibus iniecta flammam concipiant. Adulteratur thus resina pini & gummi quæ causa existit, cur quale describitur, tale apud nos non reperiatur, fraudem ex eo cognoscas, licet quod neque resina, neque gummi aliud quoduis flammam concipit, resina enim in fumum abit, thus vero statim ardet. Idem adulterium odor prodit: neutrum enim gratum odorem spirat, vt thus. Arabes arborem vulnerant, quo facilius stillet liquor, ex quo magnum quæstum faciunt, vlcera caua replet, & ad cicatricem perducit. Itaque & factitiis balsamis tanquam princeps & basis admiscetur. Solum thus in pollinem tritum atque appositum sanguinem è vulneribus manantem sistit. Mathiolus id cum cimolia & oleo rosato mixtum, singulare ad mammarum inflammationes recens puerperis remedium prædicat. A

De compositione olei de vitriolo seu chalcanto. CAP. XVI.

Exacte calcinati vitrioli indicium.

CApe vitrioli libras decem, quas in pollinem redactas fictili include, carbonibus candentibus impone, vt calcis consistentiam adipiscantur, quod tum contingit, cum rubescunt: Post quinque vel sex horas, cum fictile refrixerit, confringetur: rursumq; chalcantum in pollinem comminuetur, vt iterum in calcem eat: idq; tam diu, & toties iterabis, quoad perfecte calcinatum apparuerit, nempe cum exacte rubuerit: Tum igitur denuo in pollinem redigetur, & in retortam figulinam immittetur, ei similem, ex qua aqua fortis elicitur, addito in singulas chalcanti in calcem excocti libras signini lateritii quartarium vnum. Hinc retorta excipulo suo instructa imponatur fornaci reuerberationis, igne flammante semper suscitato, idq; per spatium quadraginta octo horarum, plus minusve pro aqua stillantis modo & copia. B Destillationem vero tum perfectam intelliges, cum excipulus natiua perspicuitate nitere cœperit, haud iam plenus spiritibus vaporosis, quibus, quandiu humor stillat, obsitus est & subalbicat. Quod vero ad excipulum attinet, duo tibi sunt notanda. Primum, vt magnus sit & valde capax: ne scilicet confertim affluentium vaporosorum spirituum copia distendatur & rumpatur, vt non raro contingit. Alterum, vt in cupa frigida aqua plena collocetur, ne si nimium incalescat, dissoluatur & diffringatur. Hæc omnia facile innotescent subiecta figura.

Fornax reuerberationis sua vesica & excipulo instructa C

A. *Monstrat fornacem.*
B. *Vesicam.*
C. *Excipulum.*
D. *Cupam aqua frigida plenam.* D

Tabula seu regestum medicamentorum & instrumentorum morbis curandis inseruientium. CAP. XVII.

MEdicamenta pariterque alimenta medicamentosa morbis curandis idonea petuntur ex animantibus, plantis & mineralibus. Ab animantibus quidem sumuntur.

Cornua.	*Ossa.*
Vngulæ.	*Extremitates.*
Pili.	*Cor.*
Pennæ.	*Iecur.*
Testæ.	*Pulmones.*
Crania.	*Cerebrum.*
Squamæ.	*Vterus.*
Sudores.	*Secundina.*
Cutis.	*Testes.*
Adipes.	*Penis.*
Carnes.	*Vesica.*
Sanguis.	*Sperma.*
Interanea.	*Podex*
Vrina.	*Cauda.*
Odores seu fœtidi illi sint seu suaueolentes, imo & venena	*Tunicæ ventris.*
	Expirationes

E

ipsa

A

Ipsa integra animalia, vt
Vulpeculæ.
Catuli.
Erinacei.
Ranæ.
Lumbrici.
Cancri.
Astaci fluuiatiles.
Scorpii.
Hirudines.
Stercora.
Seta.
Tela.
Lachrymæ.
Saliua.
Mella.
Cera.
Oua.
Lac.
Butyrum.
Caseus.
Medulla.

Ex plantis, id est, arboribus, arbunculis & herbis sumuntur.

B

Radices.
Muscus.
Medulla.
Surculus.
Oculi seu gemma arborum.
Thyrsus, scapus seu caulis.
Folia.
Flores.
Calices.
Fibra seu capillamenta.
Spicæ. Semina
Ipsæ plantæ integræ vt,
Malua, cæpa, bulbus,
Et similia.
Cortex.
Ligna.
Farinæ.
Succus.
Lachrimæ.
Olea.
Gummi.
Resinæ.
Caries seu situs.
Magma, spissamentum.
Manna, quæ roris specie in plantas delapsa, mox concrescit.

C

Metallica sumuntur vel ex aqua vel ex terra: quæ ex terra sumuntur, vel terræ species sunt, vel lapides, vel metalla. Terræ species sunt.

Bolus armenus.
Terra sigillata.
Cimolia.
Creta.
Ocra.
Gypsum.
Calx.
Lapidum vero species sunt.
Silices.
Lapis iudaicus.
Lapis lyncis.
Pumex.
Entalis seu entalium.
Dentalis seu dentalium.
Hæmatites.
Amiantus.
Galactites.
Lapis spongiæ.
Adamas.
Sapphirus.
Chrysolitus.
Topazius.
Magnes.
Pyrites.
Alabastrites.
Marmor.
Crystallus, & multa alia gemmarum; id est, lapidum pretiosorum genera.
Species salis tam naturales, quam artificiales & factitiæ sunt.
Sal nitrum.
Sal vulgare.
Sal alkali.
Sal ammoniacum.
Sal ex vrina concreta.
Sal de tartaro: atque in genere salis genera omnia, quæ ex quibuslibet plantis fiut.

D

Metallica vulgo dicta seu materiæ metallicæ sunt.

E

Marchasitæ.
Antimonium.
Stannum crystallinum seu germanicum.
Tuthia.
Arsenicum.
Auripigmentum.
Lasurion seu cæruleum.
Risagalum, seu arsenicum sublimatum.
Sulphur.
Argentum viuum.
Chalcanthum.
Chalcitis.
Psory.
Atramentum nigrum.
Colcotar seu vitriolum.
Alumen scißile.
Alumen rotundum.
Alumen liquidum.
Alumen plumosum seu iameni.
Borax.
Bitumen.
Naphtha.
Cinnabaris.
Lithargyros auri.
Lithargyros argenti.
Chrysocolla.
Sandaracha & alia innumera.

Metalla sunt. A

Aurum.
Argentum.
Ferrum.
Plumbum.
Stannum.
Æs.
Cuprum.
Calybs.
Aurichalcum: & quæ ex his manant, vt ipsorum squamæ, rubigo, & similia.

Ex aquis vero, vt mari, fluminibus, stagnis & fontibus, aquarumque limo multa petuntur remedia, vt corallus albus & ruber, margaritæ seu vniones, & infinita alia quæ natura, magni mundi architecti ancilla, produxit ad morborum curationem: sic, vt quamcunque in partem oculos conuerteris, seu in terræ superficiem, seu in terræ viscera, ingens se ostentet remediorum sylua. Quorum omnium delectus petitur vel ex ipsorum substantia, vel ex quantitate, aut ex qualitate, actione, loco, tempore, odore, sapore, situ, figura, pondere, & aliis circumstantiis, vt abunde docuit Iacobus Syluius *libro ea de re edito*. Ex his simplicibus variæ concinnantur compositiones. Vt, B

Collyria.
Caputpurgia.
Eclegmata.
Dentifricia.
Dentiscalpia.
Apophlegmatisma.
Gargarismata.
Pilulæ.
Boli.
Potus.
Apozemata.
Iulepi.
Syrupi.
Pulueres.
Tabellæ.
Opiatæ.
Conserua.
Condita.
Confectiones.
Rotulæ.

Quæque medicamenta alimentosa censentur, Vt.

Restaurantia.
Iuscula colatitia: Consumpta carnium.
Expressa. C
Gelatina.
Hordeatum seu ptisana.
Panatella.
Amygdalatum.
Caro cum amygdalis intrita seu leucophagus ex amygdalis, saccharo, & aqua rosacea.
Placenta, seu scriblita.
Hydrosacchar.
Hydromeli & similia potus genera.
Mucagines.
Oxymel.
Oxycratum.
Oxyrrhodinum.
Hydroelæum.
Hydromel vinosum. D
Emplastra.
Vnguenta.
Cerata.
Litus.
Embroche.
Fotus.
Epithemata: eaq; omnia repercutientia.
Attrahentia.
Resoluentia.
Suppurantia.
Remollientia.
Incarnantia.
Cicatrizantia. E
Putrefacientia.
Corrodentia.
Agglutinantia.
Anodyna.
Mundificantia.
Pomatium.
Sorbatium
Zythum.
Ceruisia.
Acetum.
Omphacium.
Oleum.
Aqua chalybeata.
Aqua cum pane transuasata.
Ptisana vulgo dicta potus diuinus.
Vinum Hippocraticum seu aromatites.
Pheatium.
Vomitoria.
Sternutatoria.
Sudorifica.
Clysteres.
Pessaria.
Suppositoria seu glandes.
Suffumigia.
Trochisci.
Frontalia.
Cucufæ.
Scuta.
Marsupia seu sacculi.
Balnea.
Semicupia.
Lac virginale.
Fuci.
Picationes.
Depilatoria.
Vesicatoria.
Cauteria potentialia.
Muscaria.
Ventilabra.
Conopea, vela nempe subtensa, aeri agitando ventilandoq; comparata.
Fonticuli arte parati seu
Substilla, stillicidia & syphunculi.

A Aquæ & olea ſtillatitia, aliaq; per quintam eſſentiam multis modis extracta.

Nempe aquæ oleaq; ex plantis calidis ac ſiccis, aromaticiſq; eliciuntur alembico cupreo, ſuprapoſito refrigerante inſtructo, decupla ad herbarum pondus aqua addita, herbas autem ſiccas eſſe oportet, quo ſit deſtillatio fœlicior.

E floribus liquores calore ſolis eliciuntur, vel fimi, vel racemorum prælo ſubſtractorum magmate, vel in balneo mariæ per veſicam, ſubiecto & os ori concurrente excipulo inſtructum. Salis genera omnia poſtquam calcis conſiſtentiam adepta & diſſoluta fuere, peniculo bis, terq; deſtillari debent, quo puriora euadant, aptioraq; ad oleum de ſe remittendum.

Reliquæ deſtillationes fiunt vel in cellis, frigoris & humiditatis locis opera ſuper marmor lene: vel in manica, quomodo paratur oleum de tartaro, ſaliſque & fellis ſpecies omnes, item aluminoſa & his alia ſimilia.

Animalium oſſa deſtillari debent per deſcenſum, vel per vaſorum concurſum.

Ligna omnia, radices, cortices, conchæ marinæ, & ſemina ſeu grana, vt frumenti, geniſtæ, ipſæ fabæ & alia, quorum ſuccus expreſſione euocari nequit, per deſcenſum deſtillantur, vel per vaſorum concurſum in fornace reuerberationis.

B Metallica calcis conſiſtentia donata, & ſalis naturam adepta, diſſolui debent & peniculo deſtillari, moxq; euaporari, quouſq; ſicceſcant, & in acetum deſtillatum reſoluantur: tum vero denuo euaporari & ſicceſcere: ſic enim facile in cella ſupra marmor, vel in manica, vel in cucurbita vitrea fornaci impoſita, in qua ſit ignis arenarius, ſenſim aucto igne quouſq; aquoſus omnis liquor conſumptus ſit, deſtillantur. Hinc mutandus excipulus & luto affigendus cucurbitæ, igne ſurſum deorſumque ſuſcitato, ſic enim oleum manabit, quod erit prærubrum. Hac arte metallica omnia deſtillantur, alumina & ſalis genera.

Gummi, axungiæ, atq; in genere reſinæ omnes deſtillantur in cucurbita, ſeu alembico vitreo excipulo ſuo inſtructo, & fornaci impoſito, in quo ſit concha figulina, igne cineritio plena: debet vero ignis paulatim augeri pro materierum varia conditione.

Vaſa & inſtrumenta deſtillationi inſeruientia hæc fere ſunt.

Catinum penulæ nempe ſubiectum vas.
Alembicum ſeu penula, id eſt, capitellum, ex cuius
C promiſſa deorſum nare ſtillant liquores.
Refrigerando. Sublimando.
Reuerberando.
Per deſcenſum deſtillando.
Calcinando, comparata vaſa.
Cilicia. Manica.
Gabata.
Circulatoria, ſeu Hermetis vaſa, à Pelicani ſe pectus roſtro fodientis ſimilitudine dicta, gemini etiam nuncupata.
Scaphia figulina deſtillationi per peniculamentum comparata.
Fornaces ſecretæ Philoſophorum.
Oua Philoſophorum.
Veſica ſeu cucurbita.
Matulave.
Excipulus ſeu recipiens.
Vaſa ſic ſibi mutuo occurrentia, vt ſubiectus excipulus ore ſuo oſculum veſicæ excipiat, ex quo concurrentia vaſa dicuntur.
Marmora ad vnguem expolita, ad omnes deſtillationes, quæ in cellis fiunt, comparata.
Fornaces cum vrceolis ad metallica calcis conſiſtentiam adepta, diſſoluenda.

INSTRVMENTA CHIRVRGICA, QVORVM TOTO D hoc opere meminimus, hæc fere ſunt: non quidem verborum Gallicorum, ſed rerum ipſarum ordine expreſſa.

Annuli latentem & demerſum circumferentia ſua ſcalpellum euibrantes.
Anteridia, machinarum eiectoriæ clauiculæ.
Chelos, ſeu manucla, cuius diſſulcu reſerantur, contentione autem obſerantur organa Chirurgica.
Emiſſaria Ventrilabraq; vteri peſſiformia.
Turundæ fiſtulatæ.
Cauteria varia, varieq; tum vmbellata ſiue muſcaria, caluatave, tum cultellaria, tum punctuaria, tum vncinata.
E Annulus plexis funiculorum coniugationibus columellæ conſtrictorius.
Specula oris, oculi, ani, vteri.
Tubulus cum inſerto ignito & ferreo ſcapo.
Scalpelli falcati.
Tubulus peniculi formis
Subligacula varia vnico vmbone, vel pluribus tuberibus inguen prementia.
Scapularis faſcia ex ceruicibus ipſam traiicientibus ad ſubligaculum continendum & contendendum deuoluta.
Acus ſetam ſeu laqueum, aut etiam traiectam ex auro virgulam trahens: eaque vel recta, vel curua, vel rotunda, vel lateribus acuta.
Canaliculus altera extremitate ſua feneſtratur vulneribus dum ſuuntur, vtilis.
Forfices, exciſoriæ nempe tonſoriæque tenaculæ, quandoque denticulatæ.
Forcipes comprehenſoriæ tantum, non etiam inciſoriæ tenaculæ.
Forfex oſſarius ſeu Oſtragra.
Forfex dentarius.
Nouacula inciſoria.
Scalpra tum complanatoria, radula dicta: tum exciſoria, ſæpe lenticulata.
Cycliſci, id eſt, caua & exciſoria ſcalpra.

Malleus

Malleus plumbeus ad ſcalpros in cranium impellendus.
Terebellum, forma & vſu ei ſimile, quo vietores aſſulas doliares ſeu ſcandula, depreſſas, in ſuum locum reuocant.
Eleuatoria: cuius generis eſt vectis tripes ſubrectorius.
Vectes: quorum ſcilicet, dum capite ſuo ſeu manubrio comprehenduntur, lingua vero, ſeu cuſpide oſſi deſquamando ſubiiciuntur, examinatione, ſquamæ excutiuntur & decutiuntur.
Serræ.
Trypanum deſquamatorium ſeu exfoliatiuum.
Volſellæ, eliminandis oſſium teſtulis comparatæ.
Terebellum forando cranio idoneum.
Trypanum excindendo cranio affabrefactum, cũ ſua cochlea, cuſpide, capulo, axiculo & capitio, cuius occaſione Abaptiſton ſeu immerſabile nuncupatur.
Modiolus.
Circinus exciſorius, tum contractus, tum diuaricatus.
Meningophylax.
Syrinx, ſeu ſyphũculus ad liquorum expreſſiones.
Forpex, per cuius media foramina comprehenſa ſublata cutis ſtilo ferreo ignito tranſuerberata, ſetone mox traiicitur.
Setones ſeu ſetę aut laquei, tum ſicci, tum vnguentis obliti.
Roſtra, coruinum, pſitacinum, olorinum, anatinum, lacertinum, gruinum, idq; vel rectum vel in anconem actum: alias ſerratum ſeu dentatum, alias læue.
Glanditraha ſeu globulitraha, volſella, ſeu glandium illex, tragematis, loricarum nexi libus orbiculis, oſſiumque aculeis altius inſidentibus reuellendis comparata.
Dilatatoria caua & leuia, variis partium vulnerib. varie affabrefacta.
Specilla, traiiciendis & demittendis in vulnus ſetonibus idonea, eaque recta, curua, peruia, imperuia.
Forfices cochleatæ, ad reuellenda tela biſſulca, triſſulca, foris intro, intus foras hamata.
Scalpelli tum phlebotomi, tum ſcarificatores, tum falcati, tum recti.
Pyulcum.
Faſciæ, vincula, tæniæ, habenæ membranaceæ, laneæ, linteæ, glomeratæ, ſciſſæ, aſſutæ: rurſum aliæ epideſmi, alię hypodeſmides. Hæ rurſum vel reprimentes, vel exprimentes, vel continentes, inquam, vel impoſita medicamina, vel vulnerum labra, vel mẽbra, vt decet, compoſita, quas Sarcoticas ob id nominant.
Spira filacea.
Glomus filaceus.
Plagulæ, ſplenia, diplomata lintea, panni complicati.
Ferulæ.
Capſulæ, loculamenta.
Arculæ:
Paraſtatæ ſtramineæ, & tanquam eriſmata ſeu obnitentia, fracto cruri dextra læuaque circumpoſita. Torulos ab intorto & compreſſo ſtramine dicere poſſis.

Gloſſocomia. A
Ambi gloſſocomii ſpecies.
Trochlea, cum ſuis orbiculis & axibus ligneis ferreiſve, quibus orbiculi liberas habẽt in trochlea verſationes.
Funes, tum ductarii, tum antarii ſuculæ, cum ſuis vectibus, id eſt, tigillis, quæ conuenientia in bina, quæ ſuculę ad capita ſunt foramina, funium, membrorumque funibus alligatorum, temperant contentiones.
Aſelli, ſucularum ſpecies.
Repagula ſiue verucula tortili & ſtriato ſcapo cochleata.
Manubria verſatilia. B
Hamuli.
Fibulæ comprehenſoriæ ſeu colleticæ, quæ nempe cuti iniectæ vulneris oras continent.
Fibulæ ſiue ſtyli & clauiculi, quibus tanquam traiectis cuneis coagmentationes perficiuntur coagmentata ſuas obtinent verſationes.
Tomenta.
Puluini, puluilli, linamenta.
Limæ.
Dentiſcalpia, dentisfricia, dentiſpicia, catheteres operis ductores.
Sella balneatoria, ſeu ſoliaris, labra, ſolia, cupæ, ſemicupia, caldaria, infundibula, cum reliquo omni ad balnea ſeu ſudationes elixas apparatu.
Æſtuaria, ſeu hypocauſta vel laconica, quibus ſudationes aſſæ perficiuntur, & calore ſicco ſudor elicitur. C
Epiſtomia, ſeu cum verticillis funiculi.
Epitonia, id eſt, vertibula ſeu verticilla epiſtomiorum, quæ, cum torquentur, patefaciunt nares liquori contento.
Terebra calculorum detritoria.
Vncini.
Specilla fiſtulata & ſuperficie externa reſciſſa.
Alares laminę calculorum comprehenſorię.
Euerriculum ad eruderandam veſicam.
Spathulæ rectæ & incuruæ.
Cucurbitulæ.
Cornicula. D
Fiſtula caruncularum detritoria.
Membra arte ficta, vt oculi factitii ex auro encauſto depicto, & tectorio opere expolito.
Catinum ſiue vrinæ caſtellum.
Vrethra factitia.
Dactotheca.
Fulcimenta ſubalaria, cum ſuis arrectariis & tranſuerſariis tigillis, atque carchebis.
Vmbellatum vlceratæ papillæ operculum.
Pes griffius molæ in vtero comprehenſorius.
Guttulus & tanquam fictitia ex vitro papilla.
Peſſaria, tum oblonga, tum ouata forma.
Cannæ duplices ad clyſteres infundendos, cũ ſuis manicis & ſyringis. E
Otenchytes, ſeu auricularis clyſter.
Metrenchytes.
Cochlea fœmina: cuius ſcilicet ſulcatur, ſpiris recipitur & vertitur tortilis & ſtriatus prominente ruga ſcapus.
Cochlea mas: qui ſcilicet protuberantibus rugis fœmina recipitur, rotundatus ſcapus.

HIPPO-

HIPPOCRATIS COI MEDICORUM PRINCIPIS EFFICIES.

IN uictum (Hippocrates) quod te potuere superbæ
Eoi nunquam flectere Regis opes.
Cecropidæ fronti ex auro fulgente coronam
Promeriti memores imposuere tuæ.
Gratia sed lenis est, Actæis tantus Athenis
Nec fuit huic vni, quam tibi partus honos.
Nam quod quæ recreent languentia corpora morbo
Pæonias fueris promere largus opes.
Se tua tam fundit, quam magni machina mundi
Gratia, & insignis tam tua fama volat.

Bon. Gra. Paris. Medic.

DE REBVS CHIRVRGICIS APHORISMI EX MAGNI HIPPOCRATIS APHORISmis selecti.

27. 6.

QVicunque suppurati aut intercute laborantes, vruntur aut secantur, si pus aut aqua vniuersim effluxerit, omnino moriuntur.

3. 6.

Oculorum dolores meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut medicamentum soluit.

38. 6.

Quibus occulti cancri oriuntur, non curare melius est. Curati enim citius intereunt. Non curati vero longius tempus perdurant.

55. 6.

Dolores podagrici Vere & Autumno potissimum mouentur.

28. 6.

Eunuchi neque podagra laborant, neque calui fiunt.

49. 6.

Quibuscunque morbi podagrici fiunt, ii sedata in quadraginta diebus inflammatione, finiunt.

66. 5.

Si in vulneribus fortibus & prauis tumor non appareat, ingens malum.

67. 5.

Tumores molles boni, crudi vero mali.

25. 6.

Erysipelas ab exteriorib. verti ad interiora, nõ est bonũ, ab interioribus, autẽ ad exteriora bonũ.

19. 7.

In ossis exutione erysipelas, malum.

20. 7.

Ab Erysipelate putredo aut suppuratio malum.

21. 6.

In insanientibus si varices, vel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio.

21. 7.

A forti in vlceribus pulsu profluuium sanguinis, malum.

26. 2.

Febrem conuulsioni superuenire melius est, quam febri conuulsionem.

4. 6.

Vlcera circum glabra, praua sunt.

18. 6.

Vesica discissa, aut cerebro, aut corde, aut septo, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale est.

45. 6.

Vlcera quęcunq; annua sunt, aut ẽt diuturniora, os abscedere necesse est, & cicatrices cauas fieri.

2. 7.

In osse ægrotante caro liuida malum est.

14. 7.

In capitis ictu obstupescentia, & desipientia, malum.

24. 7.

In ossis præcisione, quæ vacuum apprehenderit, desipientia fit.

47. 2

Dum pus fit, dolores ac febres accidunt magis, quam puri iam confecto.

18. 5.

Frigida inimica ossibus, dentibus, neruis, cerebro, spinali medullæ, calida vero vtilis.

46. 2.

Duobus doloribus simul, non eundem locum infestantibus, vehementior alterum obscurat.

74. 7.

A 74. 7.

A carnis corruptione ossis corruptio fit & abscessus.

506. Coacar.

Vlcus liuidum & siccum, aut cum virore pallidum, lethale est.

19. 6.

Cum discissum fuerit os, aut cartilago, vel neruus, aut genæ particula tenuis, vel præputium, neque augetur, neque coalescit.

24. 6. & 513. Coacar.

Si quod intestinorum gracilium discindatur, non coalescit.

50. 7.

Quibus cerebrum sphacelatum, id est, corruptum est, in tribus diebus pereunt: si vero hos euaserint, sani fiunt.

9. 7.

Ex vulnere sanguinis profluuium conuulsionem inuehens, mortis est prænuntium.

B 20. 5.

Vlceribus frigida quidem mordax, cutem obdurat, dolorem insuppurabilem facit, liuorem obducit, rigoresque febriles, conuulsiones, distentiones.

508. Coacar.

Quibus tempora secantur, conuulsio ex contrariis sectioni partibus oboritur.

44. 7.

Quicunque suppurati vruntur vel secantur, si pus purum fluxerit & album, euadunt: si vero subcruentum & fæculentum ac fœtidum, pereunt.

Galen. comment. ad Aphor. 29. 2.

Deploratos non oportet aggredi curare, sed relinquere, & morbi finem tantummodo prænuntiare.

Cels. cap. 10. lib. 2.

Satius est anceps remedium experiri, quam nullum.

C

FINIS.

D

E

GALENI SECVNDVM HIPPOCRATEM MEDICORVM PRÆSTANTISSIMI EFFIGIES. A

B

C

ÆQuum erat Hippocratem diuino è semine, Diuum
Orbem muneribus conciliare sibi:
Scripta sed inuoluit tam multo ænigmate, verum D
Vt quamuis solers nullus habere queat,
Pergamei auxilio nisi sint monimenta Galeni,
Qui docta ambages sustulit arte senis.
Ergo macte esto virtute arcana resoluens,
Quæ nulli fuerant nota (Galene) prius:
Obstringensq́; orbem æterno tibi munere totum,
Æternis sacras te quoq; temporibus.

BON. GRA. PARIS. MEDIC. E

CANONES CHIRVRGICI AB IPSO AVTHORE POSITI.

1.

PRaxis est operatio, theoriæ regulis & legibus consentiens.

2.

Non verbis, sed remediis conuenienter vsurpatis restituitur sanitas.

3

Cognita & vsu ac ratione probata remedia ignotis, ac nunc primum inuentis sunt præponenda.

4.

Scientia sine experientia haud magnam Medico apud ægrum fiduciam conciliat.

5.

Artifex, qui magnum aliquid & laude dignum præstare vult, in notitiam proprii subiecti diligenter debet incumbere.

6

Boni Medici officium est, morbum sanare, aut certe in meliorem statum, & eum, quem natura fert, deducere.

7

Chirurgum agilem, industrium, ac manu strenuum esse oportet, non libris fidentem.

8.

Qui artis operibus, doctorumque de arte lectionibus frequens non interfuit, hocque solo, quod multa legerit, se pro nobili Chirurgo venditat, longe fallitur & impudens est.

9.

Nihil vnquam laude dignum præstabit, qui sibi auro, non vsu chirurgicum magisterium parauerit.

10.

Etiam in vitæ periculo spe salutis ægrum consolari decet.

11.

Medicos & Chirurgos subinde mutare, ægris tædium, non leuamen est.

12.

Etsi in longum se tempus morbus protrahat, non est tamen, quod se ab ægro Medicus distrahat.

13.

Magna magnorum vasorum vulnera lethalia censentur.

14.

Omne contusum ad suppurationem deducendum est.

15.

Vt morbi, sic remedii species esse debet.

16.

Ossis è palato abscessus putroris infert periculum.

17.

Hæmorrhagiam calor incitat; frigus refrænat.

18.

Neruosorum corporum vulnera medicamenta flagitant, quæ partium tenuitate intro subeant, & ex alto trahant.

19.

Quibus vlcera in cruribus sunt, hos neque ambulare, neq; stare, neq; sedere, sed in lecto quiescere oportet.

20.

Mordacia & acria omnia medicamina mundis vlceribus sunt infensa.

21.

Luxata vt restituas, continere oportet, abducere & impellere.

22.

Auctior gangræna nihil nisi ferrum postulat.

23.

Monstrum res est à naturæ legibus decis cens.

24.

Vulnera thoracis mox saniosa fiunt & purulenta.

25.

Venenatorum omnium animantium puncturę sunt periculosæ.

26.

Austro flante vulneratorum membrorum prompta est sideratio.

27.

Sauciati, qui cito sanari volunt, tenui victu vti debent.

28.

Intemperata corpora ex morbis non facile conualescunt.

29.

Vlcera rotunda nisi in aliam figuram deducta fuerint, non facile coalescunt.

30.

Vlcus erysipelatosum purgationem per inferiora postulat.

31.

Eiulatus infanti vtilis est: est enim illi exercitationis & excretionis loco.

32.

Nemini nisi abdominoso tristitia prodest.

33.

Ignauia calorem natiuum debilitat, & extinguit.

34.

Vlcus cacoethes nisi valido remedio non cedit.

35.

Balneum resoluit, ac discutit humores, blandeque sudorem prouocat.

36.

Morbi frigidi senibus sunt infensi, ac solutu contumaces: iuuenibus vero non ita infesti & rebelles.

37.

Corpora exercitata morbis minus obnoxia esse solent.

38.

Humida corpora etsi paucis alimentis, copiosis tamen egent excretionibus.

39.

Ex intemperie calida citius, quam ex frigida, ægri intereunt, ob ignis in agendo celerem efficaciam.

40.

Id demum ab vlcere pus manat laudabile, quod subalbum est, leue & æquale.

FINIS.

DE RE-

A

DE RENVNCIATIONIBVS, ET CADAVERVM EMBAMMATIBVS, TRACTATVS.

B

ID demum nunc nobis restare videtur, vt Chirurgum instruamus in renunciationibus apud iudices contexendis, seu de morte, seu de imbecillitate, seu de deprauatione membri alicuius in proprii officii functione agatur. Quo in negotio callidum illum esse velim, id est, ingeniosum in prognostico instituendo: quod morborum sæpe sint ancipites exitus, nec omnino certæ prædictiones salutis aut mortis, propter subiecti, circa quod versamur, naturam multiplicem & incertam humorum in specie & motu conditionem. Quo factum est, vt ipse Hippocrates *statim initio Aphorismorum* iudicium pronuntiarit difficile.

Cur chirurgum cautũ in renunciando esse oporteat.

Iudicium cur difficile.

Sed in primis bonam in Chirurgo mentem, bonumque animum requiro, vt sibi veram pie-
C tatem, id est, Dei timorem & in Christum fidem, charitatemque erga proximum & spem futuræ vitæ ante oculos ponat, ne quæ vulnera magna sunt, ea parua renuntiet: vel quæ parua sunt, ea pro magnis fauore vel pretio transuersum à ratione actus efferat: nam penes artifices renuntiantes iure ciuili fides esse solet.

Veterum Medicorum monimentis proditum legimus, vulnera magna dici tribus modis. Primo propter solutæ vnitatis & diuisionis magnitudinem, qualia vulnera sunt, quæ gladio militari validis viribus incusso fiunt, quæ scilicet brachium, crusve medium dissecant, aut pectus transuerberant.

Vulnera magna dici tribus modis.

Secundo propter principatum partis. Principatus vero ille ex actionis præstantia pendet. Sic igitur vel leue aliquod vulnus stylo & simili cultello partis alicuius nobilis substantiæ impactum, vt cerebri, cordis, hepatis; aut alterius, cuius actio functione ad vitam tuendam necessaria est, vt œsophagi, vesicæ, pulmonis, magnum censetur.

Tertio propter magnitudinem & cacoethiam, totiusque læsi corporis cacochymiam aut debilitatem, quo modo vulnera neruosis partibus, & senibus ac victis corporibus inflicta semper magna censentur. In his expendendis cauebit Chirurgus, ne inter percontandum á specillo decipiatur. Sæpe enim hoc vulneris fundum subire non potest, sed ad aliquid offendit, atque in via hæret, vel quia ægrum non eodem situ collocauit, quo erat, dum vulneratus est, vel quia ictus ad perpendiculum infli-
D ctus mox dextrorsum aut læuorsum, inferne sursum, aut superne deorsum deflexerit. Itaq; vulnus paruum & paucorum dierum renuntiabit, quod tamen diuturni temporis vel etiam lethale est futurum. Ergo extemplo primis à vulneris diebus suspendet iudicium: nec ante nonum diem exactum elogio suo vulneris qualitatem testificabitur, intra enim id tempus promere se solent symptomata, leuia vel horrenda, pro vulneris & corporum læsorum conditione, aerisque ambientis secundum primas qualitates, aut venenatam corruptionem conditione.

Quandiu suspendere sententiam debeat Chirurgus.

In genere vero signa, quibus facile de morbis iudicare licet, magnine sint, an parui, breues an longi, lethales an lenes & salubres, quatuor existunt. Ducuntur enim aut ex morbi natura & essentia, vel ex causis ipsius vel effectis, vel similitudine, proportione, & comparatione eiusmodi morborum ad tempestatem seu temporis præsentem constitutionem. Sic igitur si proponatur nobis vulnus recens, cuius non sit alia natura & pernicies, quam simplicis solutionis continui in carne musculosa, statim id vulnus pronuntiabis periculi expers esse, ac paucorum dierum.

Signa generalia, quibus de morbis iudiciũ fieri solet.

E At si id complicatum habeat vlcus, nempe si saniosum sit, difficilioris ac longioris curationis esse referemus, sicq; de morbis signo ab essentia & natura ducto pronuntiabimus.

Signorum vero à causis ductorum sit hoc exemplum: vulnus enim, quod inflictum fuerit ab acuto, mucronato, & graui telo, vt militari malleo, ab alto, validis viribus & perpendiculariter incidente, graue esse pronuntiabimus, imo etiam lethale, si reliqua signa consentiant.

Quod si æger ictus violentia percussus præceps in terram lapsus sit, si vomitus biliosus secutus fuerit, si caligo cum vertigine oborta ipsi oculos occæcarit, si sanguis è naribus & oculis manarit, si delirium subsecutum sit, cum abolita memoria & sensuum stupore, spem vitæ in angusto esse, signo à vulneris effectis ducto referemus. A

Lethalia aeris communi vitio vulnera.

Comparatione vero & proportione ad eam, quæ tum regnabat, tempestatem morbosque, qui vna grassabantur, facta, poteramus pronunciare, omnes glande sclopo igniuomo elisa vulneratos de vita periclitari, præliis in obsidione Rothomagensi & agro Dionysiaco consertis. Illis enim tempestatibus seu propter cœli & aeris vitium, seu propter corporum cacochymiam & humorum perturbationem, omnia fere vulnera sclopeto inflicta erant lethalia. Sic sæpe notamus, certis annorum decursibus, puerilia exanthemata & variolas, velut contagione quadam pestilenti in puerorum perniciem currere, effreni vomitu & crudeli dysenteria, inuectis, talique tempestate non erit difficile de eiusmodi morbis iudicium.

Signa cranii fracti.

Quæ vero partes vulneratæ sint, his signis cognoscere licet. Si æger ab ictu concidit, si sine sensu quasi dormiens iacuit, si excrementa præter voluntatem reddiderit, si vertigine correptus fuerit, si ipsi per aures, nares, os ve sanguis effluxerit, si bilē vomuerit, pertusum esse cranium mentis & rationis discursu intelligere licet. At sensuum iudicio illud ipsum cranium fractum intelligemus, si admotis digitis ipsum vel in tumorem magnum sublatum, vel præter naturam depressum præcipiamus, si pericranio decussatim diuiso, atq; demisso specillo raucum resonat, instar testæ figulinæ fractæ. B

Signa mortis de cranio læso.

At instare mortem licebit renuntiare, si mens non constat, vel abolita est. Si obmutescit, si oculi caliginosi & tenebricosi appareant, si præcipitem ex lecto dare se velit, de cætero resolutus, & omnino mouendi impotens, si febris continua perseueret, si lingua cum ariditate nigricet, si vulneris labra arida sint, & nihil plane saniei remittant, si carnium salitarum colorem æmulentur, si apoplexia laborent, phrenitide, aut conuulsione, vel paralysi, cum inuoluntaria vrinæ & fæcum excretione aut absoluta suppressione.

Iugulati hominis signa.

Iugulatum hominem rescissa gula & trachea arteria primum cognoueris oculorum fide, deinde & functionis vtriusque partis abolitione: nam nec loqui, nec cibum, potumve deglutire æger valet: retrahentibus sese quadam quasi conuulsione, sursum, deorsumque partibus abscissis, vnde cita mors venit. C

Pertusi thoracis.

Penetrasse in thoracem vulnus, intelliges, si aer cum strepitu per vulnus erumpat, si dispnoea adest, si grauitatis, seu ponderis quidam sensus circa diaphragma, ex quo etiam intelligere licet, magnam sanguinis vim in partem illam procumbere, quam mox sensim tussiendo æger reiiciat. Paulo post vero febris superuenit, grauis & fœtens anhelitus sanguine putrente & in saniem conuerso: æger nisi in spinam decumbere nequit, vomendi frequens incessit cupiditas: atq; si superstes manet, æger, vulnus in fistulam degenerat, & tandem tabe lenta consumitur.

Pulmonis vulnerati nota.

Pulmonem vulneratum cognoscere possumus, ex spumoso sanguine, tum per vulnus manante, tum tussi oborta reiecto, mox grauis dispnoea premit, tum laterum dolor.

Cordis læsi signa.

Cor vulnere læsum intelligimus, ex ingenti sanguinis copia, quæ per vulnus erumpit, ex corporis totius tremore, ex pulsu languido & paruo, faciei pallore, sudore frigido, cum frequenti syncope, extremorum artuum perfrigeratione, ac præpropera morte.

Diaphragmatis vulnerati signa.

Diaphragmate vulnerato ponderis sensus parte illa ægrum premit, delirium adest, cum dispnoea, tussi, & colorum acutorum cruciatu, atque iliorum sursum contractione. Hæc omnia symptomata cum apparent, mortem esse in propinquo denuntiare licet.

Vena caua & arteria magna.

Ex venæ cauæ & arteriæ magnæ vulnere cita mors venit, propter rapidam & multam sanguinis & spirituum vacuationem, vnde cordis & pulmonis functionum interceptio. D

Spinalis medullæ.

Spinali medulla vulnerata, subito paralysis aut conuulsio inuadit, sensus, motusque partibus subiectis deperit, vesicæ & alui recrementa, vel præter voluntatem fluunt, vel omnino cohibentur.

Hepatis.

Hepate vulnerato sanguis multus per vulnus erumpit, ac dolor pungenti similis, ad xiphoidem vsq; cartilaginem protenditur: sanguisque in intestina confluens malignorum symptomatum ac sæpe mortis consecutionem infert.

Ventriculi.

Ventriculo vulnerato cibus potusq; per vulnus effluit, bilis meracæ vomitus subsequitur, sudores atq; extremitatum perfrigerationes veniunt, indeq; mors renuntianda.

Lienis.

Liene vulnerato sanguinis crassi & nigri per vulnus fit effusio, sitis ægrum diuexat, cum sinistri lateris dolore: sanguine vero in ventrem irrumpente, illicque putrescente pessimorum & grauissimorum symptomatum ac sæpe mortis consecutio infertur.

Intestinorū.

Intestinis vulneratis torminosi dolores aluum diuexant, fæces per vulnus effluunt, per quod sæpe & intestina ipsa magna vi extra alui conceptacula erumpunt. E

Renum.

Renibus vulneratis in reddenda vrina laborat æger, cum ipsa sanguis vna effluit, dolor vero ad inguina penem & testes diffunditur.

Vesicæ.

Vesica & vreteribus vulneratis dolor ad ilia pertingit, partes ad pubem attinentes tenduntur, vrina cruenta excernitur, eademque sæpe etiam per vulnus redditur.

Vteri.

Vtero vulnerato sanguis per genitalia effluit, cæteraque symptomata apparent, quæ vesica vulnerata.

Punctis

A Punctis vel ſemiſectis neruis dolor acer in affecta parte ſentitur, ſubita ſuperuenit inflammatio, fluxio, abſceſſus, febris, conuulſio, ſæpe & partis gangræna atque mortificatio, vnde mors, niſi occurratur breui.

Partium vulneratarum ſignis delibatis, reſtat, vt alia ſigna proponamus quorundam mortis generum minus vulgarium, de quibus mota lis; quod ſæpe contingit, vix alios habere poteſt diſceptatores & arbitros, quam Medicos. Contigerit igitur nutricem vel petulantia, vel temulentia inter dormiendum toto corpore ſuo in lactantem & accubantem infantulum procubuiſſe, ſic vt ſuffocatus inuentus ſit, rogaris, ſententiam dicere an errore nutricis an latentis alicuius morbi ſubito impetu infans interierit, ſequentibus ſignis latentem veritatem erues.

Nam ſi antea perbelle habebat infans, ſi querulus non erat, *ſi os & nares nunc ipſi mortuo ſpuma turgida madeant*, ſi facies non quidem pallet, ſed violacei & tanquam purpurei eſt coloris, ſi mox diſſecto pulmones ſpuma velut vaporulenta turgeant, reliquis viſceribus ſanis, ſuffocati & ſtragulati impetu aliquo externo infantis argumentum eſt.

Suffocati infantis ſigna.

B Quærere poteſt magiſtratus, an homo, cuius cadauer fuſum humi in patente camporum planitie iacet, vel ſolum domi exanime inuentum eſt, fulmine conciderit, an alia iniuria interierit. Vocatus igitur, vt rem, qualiter ſe habeat, aperias, ſequentibus indiciis hominem de cœlo tactum ac fulmine extinctum ſcies. Nam *omne corpus fulmine ictum, odorem ſpirat grauem & ſulphureum*, adeo vt id ne attingere quidem dignentur aues, caneſve, multo minus deguſtare: pars icta ſæpe integra & vulneris expers apparet, nihilominus ſi penitus inſpicias, intueberis oſſa intus ſub cute contrita.

Fulmine extincti.

Si tamen vulnere apparente viam ſibi in corpus fulmen fecerit, pars vulnerata reliquo corpore, longe frigidior ſentietur Plinii ſententia. Fulmen enim pręſe ſemper aerem tenuiſſimum & flammeum pellit, in corpusque ictum violenter impellit, cuius impetu calor parti inſitus facile diſſipatur & abſorbetur. Fulmen in parte icta ſemper impreſſum ignis cuiſdam veſtigium relinquit, ſeu vſtione, ſeu nigrore: *nullum enim fulmen ſine igne.* Cæterum *cum reliqua animantia omnia fulmine tacta in aduerſum latus cadant, ſolus homo non interit, niſi in partem tactam cadat, aut niſi vi conuertatur in partem ſeu regionem, vnde fulmen venit. Homo ſi vigilans fulmine tangitur, oculis viſitur clauſis: contra apertis perſtat ſi dormiens icitur*, vt ſcribit Plinius. Philippus Cominius ſcriptum reliquit, *corpora fulmine icta corruptioni reliquorum inſtar non eſſe obno-*
C *xia.* Itaque Veteribus ſolenne fuiſſe, ea nec cremare, nec inhumare: ſulphur enim, quod ſemper fulmen ſecum inuehit, illis pro ſale eſſe, adeoque ipſa à putredine ſiccitate ſua & calore igneo vindicare.

Lib. 2. c. 54.

Quæri etiam poteſt in iudicio, an, qui vulneribus confoſſus, aut defœdatus eſt, vulnera ea viuus accepit, an mortuus. Certe quæ viuo vulnera illata fuere, rubra apparent & cruenta, cum labris in ambitu tumidis ac liuidis: contra quæ mortuo, neque rubra, neque cruenta, neque tumida, neque liuida viſuntur. Vna enim cum morte omnes animæ in corpore ceſſant facultates, & intercidunt functiones: ſic vt nihil dehinc ſpirituum, nihil ſanguinis ad loca vulnerata tranſmittatur, aut confluat. Itaque ex his quæ erunt, quæque apparebunt, ſignis, renuntiabit homini viuo vel mortuo inflicta fuiſſe, quæ cernuntur, vulnera

Signa vulnerum viuo & mortuo homini inflictorum.

Par quæſtio in iudicium venire poteſt: Num qui cernitur ſuſpendioſus, ſuſpenſus fuerit mortuus, an viuus. Ergo ſi viuus ſuſpenſus fuerit, funis veſtigium in ceruicis ac iuguli circumferentia relictum, rubrum, liuens aut nigricans apparebit, cutiſque circum contracta ac rugoſa, propter eam, quam funis fecerit, compreſſionem: ſæpe etiam aſperæ arteriæ caput contritum & lacerum comperietur, ac ſecun-
D da ceruicis vertebra luxata, ſeu loco ſuo mota. Liuebunt etiam brachia & crura, totaque facies, propter ſpirituum ſubitam & confertam ſuffocationem: ſed & ſpuma circa os apparebit, & mucus ſpumeus è naribus exiliens, eo tranſmiſſus tum per pulmonis ſubito incaleſcentis ac ſuffocati expreſſionem, tum per conuulſiuam cerebri tanquam concuſſionem epilepticæ ſimilem.

In iis qui viui aut mortui ſuſpenſi fuerunt.

Contra ſi mortuus ſuſpenſus fuerit, nihil horum apparebit: nam ne funis quidem circa collum veſtigium rubrum aut liuens apparebit, ſed ſimili planę cum reliquis corporis partibus colore, quia mortuis non iam ſanguis aut ſpiritus ad partes læſas migrant aut confluunt.

Qui ſubmerſus iacet, viuuſne, an mortuus in aquas præcipitatus fuerit, ſequentibus indiciis intelliges. Ei enim, qui viuus præcipitatus eſt, tota aluus aqua contenta intumeſcit, è naribus mucoſa quædam excrementa, ac ore ſpumoſa defluunt, extremi digiti detriti & excoriati cernuntur; quod qui viuus aquis obruitur, tanquam furens moritur, in imaque arena luctatus ac ſuffodiés, aliquid quærit, ad quod adnitatur, quo ſe à morte vindicet.

Qui viui aut mortui ſubmerſi ſunt.

Si contra mortuus in aquam præcipitatus eſt, nihil tumebit aluus, quia mortuo ductus omnes & corporis meatus ſubſidunt: quia vero mortuus non ſpirat, non ipſi circa os nareſve ſpumeum quidquã
E apparebit, multo vero minus ſummi digiti excoriati viſentur; mortuus enim iam cum morte non colluctabitur.

Quod vero ad cadauera ſubmerſorum ſpectat, quæ aquæ innatant tumida, tumorem illum habent non ab aqua hauſta, aut alio contenta, ſed à vapore, in quem putredinoſi caloris vi magna humorũ corporis portio conuerſa eſt. Itaque is tumor non in omnibus apparet, qui mortui in aquas præcipites dati ſunt, ſed in iis tantum, qui ſitu & vligine aquæ corrupti, longo tandem poſt præcipitium tempore, apparent, & in littus eiiciuntur.

Qualia vero appareant circa eos, qui vapore accenſorum carbonum ſuffocantur, & à qua arte de his renuntiationem contexere te oporteat, ſequenti hiſtoria poteris intelligere.

In his, qui carbonum vapore suffocantur.

Anno Domini 1575. die decimo Martii, vocatus fui cum Roberto Crealmo Doctore Medico à A domino Hamelio patrono in Senatu Parisiensi, qui inuiserem & renuntiarem de duobus suis seruis, quorum vnus scripturis operas dabat, alter stabulo. Hos tota familia rebatur mortuos, quia ipsis arteriarum pulsus non percipiebatur, extrema totius corporis frigebant, vox & motus perierant, facies liuebat, nec pulsati aut etiam violenta manu depilati excitabantur. Omnes igitur ipsos pro mortuis habebant, quæstio tantum erat de mortis genere: herus enim eos ab aliquo strangulatos suspicabatur: alii ipsos mutuo sibi animam manibus perclusisse opinabantur: alii denique subita apoplexia prehensos philosophabantur.

Ego vero extemplo quæro, num ignem succensis carbonibus excitassent. Ad quod verbum arrigens aures herus, dum anxie per omnes conclauis angulos vestigat (erat autem conclaue valde angustũ & vndique clausum) scaphium figulinum semiustis carbonibus plenum reperit. Quo viso omnium vna vox fuit tantæ calamitatis causam extitisse, malignum fumum & vapores venenatos, qui ipsos præclusis velut animæ ductibus suffocassent. Admota igitur manu cordis regioni, cum ex calore superstite & pulsatione, licet exigua, in ipsis adhuc animam residere, animaduertissem, succurrendum primo quoque

Liquoris expressio agrũ velut à mortuis excitãs.

tempore statuimus. In primis igitur os, quod obstinata dentium adhæsione obseratum erat, arte diduximus, in idque tum cochleari, tum fistula argentea aquam vitæ pluries destillatam expressimus, cum dissoluta hiera & theriaca: ad frequentes huius medicamenti in os gulamque expressiones commoueri ac concuti cœperunt, multosque excrementitios, mucosos, ac viscidos humores ore & naribus reddere, vna pulmone ipsis tanquam in gutture feruente. Tum igitur vomitoria ex multo oxymelite propinata, dorsumque ad vltimam sui vertebram, & primam lumborum, manu & genu crebro & violenter pulsatum (in hanc enim partem obuertitur orificium ventriculi) vt vomitorii ingesti vi, ac stomachi concussione cogerentur ad vomitum. Nec nos iste conatus fefellit, mox enim phlegma viscidum, ac flauum, spumosumque sanguinem excluserunt. B

Sternutatoria.

Sed his minime contenti, canna anserinæ pennæ euphorbium in puluerem tritum in nares insufflauimus, vt cerebri excretrix facultas ad exclusionem eorum, quæ in ipso oppressionem faciebant, proritaretur: statim itaque sternutatione concussum cerebrum insuper oleo Chymistarum de menta palato & faucibus affricto stimulatum, mucosa multa per nares depulit. De cætero illis consultum est brachiorum, crurum ac spinæ frictionibus, clysteribus acrioribus: quorum vi exonerata aluo copiose, mox loqui cœperunt, ad oblata conuenienter se habere, & ad se redire. Quibus in omnibus rebus perficiendis, strenuam nobis operam nauarunt Iacobus Guillemeau Regius & Parisiensis Chirurgus, & Ioannes à sancto Germano Pharmacopola fidus, diligens & industrius. C

Cardiacorũ vis & effectus.

Post meridiem quo res fœliciter cœpta, fœliciore exitu clauderetur, vocati sunt Ludouicus Theobaldus & Ioannes Altinus Doctores Medici doctissimi, & artis operibus clari, qui de cæteris, quæ agenda superessent, communi nobiscum consilio statuerent. Hi probatis omnibus, quæ egissemus, censuerunt ipsis dehinc consulendum esse cardiacis, quæ laudabilium humorum generatione, non modo spiritus nouos sufficerent, sed etiam eos, qui in corpore superessent, tenuarent, & ex caliginosis illustriores redderent. Reliquum consultationis consumptum est in tam calamitosi effectus causa exquirenda. Carbonum enim accensorum fumo & nebuloso vapore homines suffocari, nouum non esse aiebant. Scriptum namque Legi apud Fulgosium, Volaterranum & Egnatium, Iouinianum Imperatorem media hyeme Romam properantem, fessum de via in pago Dadastanis, qui Bithynos à Galatis diuidit, decubuissetq; in cubiculo recens constructo, & calce incrustato, in quo ob id calcis reficcandæ gratia magna vis carbonum succensa fuerat: eam vero noctem illi in vita postremam fuisse: suffocato nempe ipso de nocte media tetro illo ignis carbonarii vapore, imperii sui octauo mense, ætatis vero anno trigesimo, vigesima die Augusti. D

Lib. 9. c. 12. Lib. 23. Historia.

Quanquam quid est necesse, Veterum exempla sectari, cum non ita à multis annis in ædibus Ioannis Beninii aurificis in flexu pontis Numulariorum commorantis, tres serui interierint propter carbonarium ignem in angusto, & sine camino conclaui, in quo dormiebant, accensum. Quod ad causas attinet, hæ in medium productæ fuere. Nonnulli in ea sententia fuerunt, vt existimarent, id solo carbonarii vaporis vitio contingere, qui loco perspiratione prohibito conclusus, similia, quæ musti vapor, symptomata inuehit, nempe capitis dolorem & vertiginem. Vtrumque eiusmodi vaporum genus præterquam quod crudum est, earum rerum instar, à quibus effertur, tum etiam citissime potest neruorum principium implere, adeoque conuulsionem substantiæ suæ crassitie, excitare. Sic enim Hippocrates de illis symptomatibus, quæ vini vapore fiunt, locutus scripsit: *Si ebrius quispiam derepente obmutuerit conuulsus moritur, nisi febre corripiatur, aut nisi vocem recuperet tunc, cum crapulæ soluuntur.*

Sect. 5. aph. 5.

Ratio remediorum ante præscriptorum.

Eodem plane modo vapor carbonarius occupato cerebro elingues illos velut immobiles & omni sensu orbatos reddiderat, breui morituros nisi remediis calidis in os naresque ingestis, vaporis crassities attenuata fuisset, & excitata facultas expultrix ad omnia ea, quæ molesta erant, excernenda: ac quamuis prima facie appareant præ cæteris partibus pulmones læsi inspiratione maligni vaporis, tamen propius intuentibus perspicuum futurum, eos non laborare, nisi per cerebri insigniter & maxime hic E affecti sympathiam. Argumento esse, quod statim vocis, sensus & motus interceptio secuta est. Quæ symptomata non contingunt, nisi intercepto neruorum principio, materiæ alicuius præter naturam incursu. Ac quemadmodum apoplectici non moriuntur, nisi respirationis defectu citra vllam pulmonũ offensam, sic his iuuenibus mors in propinquo erat propter interceptam respirationem, non vllo pulmonum vitio, sed cerebri & neruorum sensum & motum toti quidem corpori, maxime ta-

Qui moriantur apoplectici.

men

A men instrumentis respirationis impertientium. Alii contra cerebrum culpa vacare contendebant, atque huius calamitatis culpam coniiciebant in spiritus vitalis interceptionem: is enim obstructis pulmonum ductibus ingressu à corde ad cerebrum prohibitus, materiam de se spiritui animali amplius suppeditare non poterat. Hinc est, quod iuuenes illi suffocati moriebantur, respirationis, sine qua vita nulla est, defectu. Nam præterquam quod in tali casu cor non poterat sese expedire à circumfusa fuligine, pulmone obstructo carbonarii huius vaporis crassitie, inspiratio insuper commode fieri non poterat: hæc enim fit aere ambiente in corpus allecto; aer vero ambiens, vt quod inspiratione natura conatur, perficiat; nempe vt cordis ardorem temperet, debet quatuor conditionibus esse dotatus: Prima, vt sufficiente copia & quantitate in corpus trahatur: Secunda, vt qualitate sit egelidus vel temperatus: Tertia, vt consistentiæ sit tenuis & mediocris: Quarta, vt substantiæ sit mitis & benignæ. At quatuor illæ conditiones aeri, quem tum in conclaui illo iacentes iuuenes ducebant, deficiebant. Primum enim quantitate paucus erat, quod tantillum aeris, quod in tam angusto conclaui erat, id magnam partem ab igne carbonario absorbebatur, haud secus, quam qui cucurbitula includitur aer, temporis momento ab accensa flamma consumitur. Deinde egelidus aut temperatus non erat, sed ab igne accenso quasi
B flammatus. Tertio consistentia crassior erat, quam par est, admixtione scilicet crassioris vaporis carbonarii: est enim hæc natura aeris, vt citissime alteretur, & prompte excipiat formas atque impressiones circumfusorum corporum. Denique substantia erat infensus, & toto genere aereæ corporis nostri substantiæ inimicus. Fit enim carbo ex lignis viridibus in fossa subterranea accensis, moxque in proprio & suo fumo extinctis ac suffocatis, quemadmodum norunt, qui rem carbonariam factitant.

Aeris ad inspirationem vtilis conditiones.

Hæ virorum doctissimorum opiniones quanquam sibi non omnino consentientes videbantur, suis tamen ambæ rationibus nitebantur. Est enim id saltem manifestum, ductus illos, qui partibus thoracis & cerebro communes sunt, vaporis carbonarii crassitie obstructos tum fuisse, ex quo contingebat, vt ambæ illæ partes in vitio essent, cum illarum, vt & reliquarum omnium corporis partium, tantus sit consensus & connexio mutua, vt nisi mutuis auxiliis saluæ & incolumes diu stare nequeant, propter amicam, quæ corpori secum & cum suis partibus est, conspirationem. Quare cerebri ventriculis, pulmonum bronchiis, & carotidibus arteriis obstructis, spiritus vitalis ingressu in cerebrum, & animalis inde in vniuersum corpus exitu & digressu prohibebatur: vnde duarum facultatum corpori ad vitam neces-
C sariarum interceptio.

Compositio positarum ante opinionum.

Incidit sæpe, & nimium sæpe quæstio in iudicio de fœminarum virginitate, qua de re difficile admodum est iudicium. Matronæ tamen & obstetrices certis notis id se consequi iactitant. Primum n. virginibus prostare in vteri ceruice quandam membranam, quæ digitum immissum, quominus tam alte subeat, impediat: quæ primo concubitu in corruptis rupta libero immissi digiti ingressu sentiatur. Deinde vteri ceruicem ampliorem esse, ac multo magis hiare corruptis: virginibus contra angustiorem & contractiorem esse. Sed quam fallaces sint eiusmodi notæ, ex sequentibus patebit: nam membrana illa res est præter naturam, quæque vix vni è multis millibus à prima conformatione inesse reperiatur. Iam vero pro corporis magnitudine & ætate ceruix vterina patebit magis aut angustior erit. Est enim partium omnium corporis quædam ad se inuicem proportio, & in natura bene ordinata commensuratio.

De signis virginitatis.

Scriptum prodidit Iobertus Lectoriæ in Vasconia fœminam nono ætatis anno peperisse, quæ adhuc superstes viuat, nomine Ioanna du Perie, nupta Viuidio Beche mulctarum Regis Nauarræ municipii collectori. Quod argumentum est euidentissimum, existere fœminas nonnullas viri potentiores an-
D no, quam aliæ permultæ anno decimo quinto, propter vuluæ & ceruicis eius capacitatem ampliorem: sed & plerisque casu aliquo amplior fit via illa, nempe intruso validius ob aliquem pruritum proprio digito, vel immisso nodulo, vel pesso magnitudinis membri virilis, ciendis mensibus comparato. Nec vero lactis mammis prouentus certius est corruptæ fœminæ argumentum: scribit enim Hippoc. *quod si mulier, quæ neque grauida est neque peperit, lac habet, ei menstrua defecerunt*. Quin & prodit Aristot. viros esse, quibus lac in mammis colligitur tanta copia, vt sugi inde & effundi possit.

Lib. de error. popul. *Aph. 39. sect. 5.* *Li. 4. de hist. ani ca. 20.*

Scribit Cardanus, visum sibi Venetiis Antonium Busseum triginta annos natum, cui lac in mammis colligebatur ea copia, quæ sufficeret alendo infanti, adeo, vt non stillaret, modo, sed & impetu, nutritii lactis instar, saliret. Quare videant magistratus, ne moniti, nimium temere muliercularum renuntiationibus assentiantur. Videant Medici ac Chirurgi, ne magistratum nimium impudenter in errorem, non tam iudicibus, quam sibi infamem futurum præcipitent. Quod si quis præterea desideret nosse, num cui propinato veneno mors sit accelerata, repetat ex præmisso & proprio tractatu singulorum venenorum symptomata & indicia. Cæterum quo sit facilior hæc renuntiationum contexendarum doctrina, placet exempla subiicere, ad quorum imitationem, alia tyro Chirurgus describere possit. Primũ
E exemplar erit de mortis consecutione, alterum de ancipiti mortis & vitæ indicio, tertium de membri impotentia; quartum de multorum membrorum læsione.

Lib. 12. de subtilita.

Ego. A. P. Chirurgus Parisiensis hoc die 20. Maii mandato Senatus, contuli me in ædes Ioannis Brossei, quem in lecto iacentem capite saucium reperi, ex vulnere sinistro tempore ossi inflicto, cum fractura, & effractura, seu fracti ossis testularum ac meningum in cerebri substantiam depressione, quibus ex causis ad pulsus paruitatem delirium, conuulsio, sudor frigidus superuenere cum deiecta appetentia. Ex quibus intelligere licet, certam & citam ipsi mortem imminere, in cuius rei fidem hanc renuntiationem propria obsignaui manu.

Elogium de morte.

Manda-

De dubia salute.

Mandato Quæsitoris inuisi Petrum Luceium, quem afflictum lecto comperi, vulneratum telo incidente in femore dextro. Est vero vulnus latitudinis trium digitorum, altitudinis autem tantæ, vt femur transadigat, incisa simul vena & arteria, ex quo hæmorrhagia ingens superuenit, quæ illi vires valde deiecit, crebram leipothymiam inferens. Totum vero femur tumet, liuet, & grauiorum symptomatum metum facit, quæ causa est, cur hominis salus in dubio sit. A

De membri impotentia.

Mandato Cognitoris Regii profectus sum in ædes Iacobi Bartei, qui fratrem eius germanum inuiserem, hunc ego comperi saucium in poplite dextro, vulnere magnitudinis quatuor digitorum cum tendonum crus flectentium, venarumque arteriarum & neruorum incisione. Quare illum de vita periclitari renuntio, propter maligna symptomata, quæ eiusmodi vulneribus superuenire solent, qualia sunt dolor ingens, febris, inflammatio, abscessus, conuulsio, gangræna & similia. Itaque solerti & diligenti eget curatione, cuius beneficio si mortem effugiat, non est dubium, quin vitæ reliquum claudus ex læsæ partis rigore & impotentia fiat. Hocque ego de illo elogium propria manu duxi obsignandum.

De multorũ membrorum læsione elogium.

Nos Chirurgi Parisienses Senatus decreto, hodie vicesima prima Martii, inuisimus nobilem Ludouicum Vartomanum, quem quinque plagis saucium animaduertimus. Prima capiti ad medium os frontis incussa magnitudinis est trium digitorum, penetratque ad secundam vsque laminam, sic vt ipsi tres eiusdem ossis testulas auellere coacti fuerimus. Altera in transuersum dextræ genæ adacta ab aure ad medium nasum vergit, quo nomine quatuor locis acu impulsa suturam illi moliri opus fuit. Tertia medium ventrem occupat, magnitudinis duorum digitorum, altitudinis vero, quæ in eiusdem capacitatem descendat, adeo, vt omenti portio nucis iuglandis crassitie per eam elapsa, quia naturali calore plane destituta liuebat & computruerat, nobis rescindenda fuerit. Quarta sinistrum metacarpium obsidet magnitudinis quatuor fere digitorum, cum eius loci venarum, arteriarum, neruorum & portionis ossium excisione, quo fit, vt illa manu lacer & mutilus futurus sit, de cætero caute & diligenter, vt ars docet & res ipsa postulat, curandus. Iam vero quoniam spinali medulla læsa nunc manu, nunc crure mutili redduntur homines, scire te oportet, spinalem medullam tanquam riuum à cerebro decurrere, distributionis neruorum gratia, qui sensum ac motum subiectis omnibus capiti partibus distribuerent. Quare si ex spinali medulla læsa brachia & manus ægro resoluantur ac stupeant, vel sensu plane destituantur, signum est læsionis eorum neruorum, qui à quinta, sexta & septima ceruicis vertebris exeunt. Quod si eadem accidentia femori, cruri ac pedi superueniant, cum perfrigeratione, sic, vt excrementa præter voluntatem sine sensu ægro effluant, vel etiam penitus supprimantur, signum est neruorum, qui à lumborum & ossis sacri vertebris prodeunt, læsorum, adeo, vt facultas animalis sensum & motum vniuerso largiens corpori, & vesicæ ac ani sphincteri musculo constrictionis atque explicationis beneficium inferens, in illis partibus relucere nequeat, quibus ex causis cita mors venit, si maxime spirandi vna difficultas adfuerit. B C

Quæ spinalis medulla parte læsa pedes, manus aut sphincteres resoluantur.

Cautio in elogio de fœta & fœtu mortuis describẽdo obseruanda.

De fœtu cum fœta necato relaturus, vide diligenter, vt diserte enunties, num fœtus omnibus suis partibus & membris completus, perfectusque tibi apparuerit: vt iudices pœnas eius, qui læsit, peccato æquas irrogent. Longe enim grauior pœna debetur ei, qui fœtum omnibus numeris seu membris absolutum, id est, anima infusa viuentem, necarit, quam qui embryonem suffocarit, nempe effusi spermati humoris, quandam in bullas concretionem, sine anima, sine corpore organico. Illum enim morte nempe vt animam pro anima redderet, hunc vero pecunia mulctauit Moses. Sed placet apposito exemplo hoc genus renuntiationis illustrare. Ego iussu Iudicis Prætoriam inuisi nobilem mulierem Margaretam Vlmariam, quam lecto afflictam magna febre correptam, cum conuulsione & sanguinis per muliebria fluxu deprehendi, propter vulnus in ventre inferiore sub vmbilico parte dextra inflictum, in ventris capacitatem subiectumque vterum penetrans: quo factum est, vt ante suum & à natura descriptum tempus, masculum membris omnibus completum enixa pepererit mortuum, eodem illo vulnere, pertuso fœtus cranio, in cerebri medullam peruadente. Quæ res breui & puerperæ ipsi mortem est allatura. In cuius rei fidem hoc elogium propria manu obsignare placuit. D

De fœta cũ fœtu enecta elogium.

Quæ sit ars Embammatibus condiendorum seu aromatis ac balsaminis vnguentis tingendorum cadauerum.

Scytharum in condiendis cadaueribus studiũ. Lib. 4.

STatueram in Renuntiationum tractatu magnum hoc opus terminare, sed melior cogitatio animum meum subiuit, nempe hominem, quem curandum à primo ortu susceperam, ad extremum & tumulum vsque perducere, vt nihil hic deficeret, quod Chirurgus circa corpus humanum, seu viuum, seu mortuum, moliri ex instituto posset. Profecto vix vlla vnquam tam barbara natio extitit, quæ non modo de condendis, sed etiam condiendis cadaueribus sollicita non fuerit. Non ipsa quidem Scythica gens, quæ tamen barbarie & immanitate reliquas superasse videtur: non enim Scythæ (authore Herodoto) Regis sui cadauer ante inhumant, quam exenteratum & cupresso tuso thure, petroselini & anisi seminibus fractum, cera oblinierint. Eadem cura Æthiopum quoque mentes peruasit. Amicorum enim cadauera vbi interaneis & carne expediuerant, gypso obducebant, ipsisque sic incrustatis mox, opere tanquam tectorio, colores appingebant, qui defunctos ad viuum exprimerent: hac arte ornatos columna vitrea & caua includebant, vt pyxidati, per medium vitrum apparerent, neque interim odore tetro spectatores à se auerterent. Annum inde integrum penes sanguine proximos erant, qui ipsis interim libabant, & sacra faciebant. Exacto anno extra vrbem efferebant, & circum mœnia in sua quosque cella collocabant, vt narrat Herodotus. Sed longe alius pia hæc de defunctis cura Ægyptiorum, quam cæterarum nationum animos subiuit. Patrum enim memoriæ conseruandæ E

Æthiopum de cadaueribus humanis cura.

A seruandæ adeo studiosi fuerunt, vt ipsorum integra cadauera aromaticis vnguentis condirent, & in perlucidis vrnis seu cellis vitreis locata in eminentiore & honoratiore ædium suarum parte statuerent, quo assidue obuersarentur oculis, essentque tanquam monumenta & stimuli ad paternas & auitas virtutes imitandas. Quin & aromaticis seu balsaminis vnguentis sic delibuta pignoris certissimi erant loco, sic vt si quibus Ægyptiis opus esset grandi pecuniæ summa, eam facile à notis & vicinis impetrarent, alicuius defunctorum parentum cadauere oppignerato. Ita enim demum certus erat creditor pigneratitius, vitam potius ei, qui pignus dedisset, quam fidem defecturam. Quod si cui omnia adeo infœliciter succederent, vt pignus per inopiam repignerare non posset, sed deserere cogeretur, in vitam reliquam sic apud omnes infamis erat, vt tanquã aqua & igni interdictus, & capite minutus ex libero seruus fieret: imo omnium conuitiis & probris appetitus, indignus hac luce & hominum consortio haberetur.

Lib. 3.
Ægyptiorũ in defunctorum cadauera pietas.

Et certe Ægyptii cum hanc, quam in his terris viuimus, vitam breuissimi momenti esse intelligerent, contentione ad eam facta, quam post animæ à corpore separationem victuri sumus, in ædibus, quas incolerent, extruendis negligentiores erant: in pyramidibus vero, quæ ipsis sepulchri loco erant, exædificandis adeo supra omnem rationem sumptuosi atque magnifici, vt in vnius ex illis toto orbe famatissimis ædificiis extructionem, quam Cheopes Rex susceperat, centena hominum millia singulo B quoque trimestri per viginti continuos annos operas sedulas darent: quinque stadia profunda erat, cumque quadrata esset in singula latera octingentos pedes lata visebatur, totidem alta. Singula fere, quæ in eam coierunt, marmora triginta pedum erant, nobili & vario artificio sculpta & cælata, quemadmodum narrat Herodotus.

Pyramidum Ægyptiarũ ratio.

Cæterum antequam cadauera tam magnificis sepulchris mandarent, ea solemni apparatu ad Salarios & Aromatarios, qui in id munus stipendia de publico accipiebant, deferebant. Illi ipsa aromaticis ac balsaminis vnguentis oblinebant, & quas fecissent excisiones, consuebant, mox sale aspergebant, & salino carnario ad septuaginta dies operiebant: quibus exactis inde exempta abluebant, & sorde omni elota, fasciis bombycinis gummi quodam conglutinatis inuoluebant, tumque recepta, consanguinei feretro ligneo in humanam effigiem exculpto locabant: sacer is & solemnis erat condiendorum ac condendorum cadauerum apud Ægyptios paulo ditiores ritus. Hoc eodem studio incitati nostrates Galli Regum & magnatum cadauera aromatibus infarciri, & balsaminis vnguentis lutari curant. Quem morem pie & christiane, vt reliqua, ex veteri & nouo testamento, ac Iudæorum ex veteri & lau-C data consuetudine vsurpasse videntur: legere enim est in nouo Testamento, Iosephum sindonem emisse, Nicodemum vero vnguentum aromaticum ex myrrhæ & aloes libris centum contulisse, vt Iesu Christi Saluatoris nostri corpus vngerent & sepelirent, quemadmodum mos erat Iudæis, in symbolũ & argumentum eius renouationis & futuræ integritatis, quam ex resurrectione mortuorum sperabant. Quod ipsum à maioribus suis per manus traditum Iudæi acceperant, Iosephus enim in veteri Testamẽto Medicis suis edicit, vt patris sui cadauer aromatibus condiant.

Lib. 2.
Gallorum & Iudæorum pia de defunctorum cadaueribus cura.
Ioan. 2. 39.
Genes. 50. 2.

Cæterum aromatibus ad æternitatem condiendum corpus ante omnia exenterari debet, corde seorsim habito, vt per se consanguineorum arbitrio condiri possit. Cerebrum quoque, serra diuiso cranio, auellendum est. Hinc profundis plagis secundum brachiorum, femorum, crurum & dorsi, lumborum ac natium longitudinem diducendum est, præsertim qua parte venæ maiores & arteriæ excurrunt, primum quidem, vt sic exprimatur sanguis, qui alioqui corrumperetur & putredinis initium atque occasionem reliquo corpori præberet; deinde, vt puluisculis aromaticis inspergendis sit locus, inde totum lauandum est spongia imbuta aqua vitæ, & acri aceto, in quo incoxerint absynthium, aloe, colocynthis, sal commune, & alumen. Tum illæ plagæ, corporisque ductus & hiatus omnes atque tres ventres infer-D ciendi erunt aromatibus sequentibus crassiuscule pulueratis.

Ratio condiendorum ad æternitatem cadauerum.

℞ pul. rosar. chamæ. melil. balsami, menthæ, aneth. saluiæ, lauend. rorism. maioran. thymi, absynthii, cyperi. calami aromatici, gentianæ, ireos flor. assæ odoratæ, caryophyll. nucis moschatæ, cinamomi, styracis calamitæ, benioini, myrrhæ, aloes, santal. omnium, quod sufficit, consuantur plagæ & hiatus, nequid excidat. Mox totum inungatur terebinthina liquefacta cum oleo chamæmelino & rosaceo, additis, si videbitur, oleis aromaticis per quintam essentiam extractis, iterumque conspergatur puluere commemorato. Inde sindone inuoluatur, hinc tela cerata. Denique capsa plumbea fideliter ferruminata componatur, herbis odoratis siccis plena. Quod si non adsit copia commemoratorum aromatum: vt fere contigit in oppidis obsessis, puluere contentus erit Chirurgus ex calce extincta, cinere communi, vt querno conflata. Sic enim cadauer insuper forti aceto aut lixiuio lotum, in multum tempus asseruabitur, modo calor ingens & colliquans non vigeat, aut non reponatur in loco calido & humido. Atque isthæc temporis & loci conditio causa est, cur principum & Regum cadauera, multa quantumuis arte & impensa condita, intra sex aut septem dies, quibus post condituram populo spectanda seruantur, antequam inhumentur, adeo grauem odorem spirent, vt eum nemo ferre possit, sic vt necesse habeant, E plumbeo feretro recondi. Confluentis enim ad spectaculum populi multitudine, & funalium diu noctuque accensorum calore, adeo circumfusus in calescit aer, vt dissipato, quod restabat, natiui coloris tenui vestigio facile putrescant, præsertim cum rerum aromaticarum liquore non ante imbuantur & macerentur, quemadmodum Ægyptiis olim in more fuisse, dum in salsilagine per septuaginta dies continebantur, ante ex Herodoto prodidimus. Hac ego ratione admonitus, soleo, quo conditura ad æternitatem melior sit, cadauera euiscerata & stylis acutis, quo altius, in ipsa subeat liquor putredinem arcens, compuncta, in cupam ligneam forti aceto decoctionis rerum aromaticarum & amararum, vt aloes, ruthæ, absynthii & colocyntidis plenam demergere, ibiq; ad viginti dies affusis aquę vitę vndecim vel duodecim libris continere. Mox exẽpta & in pedes erecta loco sudo & sicco asseruare.

Quibus condire cadauera oporteat in aromatũ inopia.
Cur regum nostrorum cadauera quamlibet cõdita intra paucos dies corrumpantur.

Hæc

Hac arte conditum suspendiosi cuiusdam à Quæsitore impetratum domi apud me cadauer habeo, A
quod à plusquam quinque & viginti annis perstat incolume, adeo vt singulos dextræ partis musculos (quos capite tenus execui, & pendulos à circumstantibus distinctionis gratia, reuulsi, quo ipsos quotieslibet oculis lustrare & manibus tractare possim, & ex recenti memoria, cum aliquid paulo operosius mihi incumbit agendum, certius & tutius operari) numerare queas, parte sinistra illibata, pulmonesque, cor, diaphragma, ventriculum, lienem, renes, barbam, capillos, imo & vngues, quos resectos à me crebrius increscere, & ad priorem mox magnitudinem redire animaduerti, integra intueri & obseruare.

Atque immensi huius nostri laboris hæc meta, hæc per Dei gratiam sit requies, cui soli optimo, maximo, immortali, & inuisibili sit honor & gloria in secula seculorum.

B

Labor improbus omnia vincit.

FINIS TOTIVS CHIRVRGIÆ AMBROSII PAREI.

C

D

E

DE CHIRVR-

DE CHIRVRGIA,

SCRIPTORES OPTIMI QVIQVE VETERES ET RECENTIORES, PLERIQVE ANTE HAC NON EDITI, POSTEA VERO TIGVRI,

Per

CONRADVM GESNERVM IN VNVM VOLVMEN COLLECTI, TANDEMQVE,

Per

PETRVM VFFENBACHIVM REIPVBL. FRANCOFVRTENSIS AD MOENUM Physicum ordinarium,

Reuisi & operibus Chirurgicis AMBROSII PARÆI adiuncti.

Singulos, qui hoc volumine continentur, autores cum suis scriptis, sequens pagina enumerat.

Prodeunt

ANNO cIↄ Iↄ cx.

TRACTATVS, QVOS HÆC CHIRVRGIA CONTINET,

Sunt

JOANNIS TAGAVLTII Ambiani Vimaci, Medici Parisiensis Excellentißimi, institutionum chirurgicarum libri quinque, quibus totum, Guidonis Cauliaci Chirurgicum volumē continetur, sed multo copiosius & pro barbaro obscuroq; iam Latinum, elegans & expeditū.

JACOBI HOLLERII Stempani, Medici Parisiensis præstantißimi, Liber de materia Chirurgica, qui liber sextus institutionum Chirurgicarum intitulatur.

MARIANI SANCTI Barolitani, Itali, artium & Med. D. & Chirurgi suo tempore in Italia celeberrimi, compendium Chirurgicum.

Tractatus de capitis læsionibus à Chirurgo curandis.

Libellus de calculo renum & vesicæ, eiusq; causis, signis & curatione.

Libellus aureus de lapide vesicæ per incisionem extrahendo.

Libellus de modo examinandi Medicos Chirurgicos.

ANGELI BOLOGNINI Profeßoris Bononiensis de cura vlcerum libri duo.

Librum de vnguentis, quæ communis Chirurgorum vsus insolutæ vnitatis medela recipit.

MICHAELIS ANGELI Blondi Itali liber de partibus ictu sectis citißime sanandis & Medicamento aquæ nuper inuento.

De origine morbi gallici, deq; ligni Indici ancipiti proprietate aduersus plurimorum opinionem.

ALFONSI FERRII Medici Neapolitani nostro seclo clarißimi, de sclopetorum siue archibusorum vulneribus libri III.

Corollarium de Sclopeti ac similium tormentorum puluere.

De caruncula siue callo, quæ ceruici vesicæ solet innasci opusculum Chirurgis omnibus imprimis vtile.

IACOBI DONDI Medici Pataui præclari, quē Aggregatorem cognominant, enumeratio remediorum simplicium & compositorum ad affectus ferme omnes, qui à Chirurgo curantur.

Examen leprosorum AVTORIS INNOMINATI.

GVILIELMI FABRICII Hildani Paterniacensis Chirurgi ordinarii, obseruationum & curationum Chirurgicarum centuria.

Eiusdem de combustionibus libellus.

IOAN-

JOANNIS TAGAVLTII
Ambiani Vimaci,
MEDICI PARISIENSIS
EXCELLENTISSIMI,

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM LIBRI QVINQVE:

QVIBVS TOTVM GVIDONIS CAVliaci volumen Chirurgicum continetur, sed multo copiosius & pro barbaro obscuroq́ latinum, elegantius & expeditius factum.

Lib.
- I. Est de tumoribus præter naturam.
- II. de Vulneribus.
- III. de Vlceribus.
- IV. de Fracturis.
- V. de Luxationibus.

His accessit

IACOBI HOLLERII
LIBER
DE MATERIA CHIRVRGICA

Pro institutionum chirurgicarum libro sexto numeratus.

Prodeunt

ANNO CIↃ IↃ CX.

PETRI CRVSELII MEDICI in operis huius commendationem Hendecasyllabum.

Ars chirurga diu malis magistris,
Lanfranco, Albucasi, Guidone, Bruno,
Rolando, Rogero, Vigonioq́,
Indignam male passa seruitutem
Cæcis delituit gemens tenebris,
Olim iam medicas duas sorores
Emersisse videns: gradu citato
Ad claros studiis viros, & vsu
Illustres medico Lutetianos
Tendit, suppetias petens, opemq́.
Cunctantur reliqui: Tagaultus vnus
Afflictæ lachrymas, dolens, vicemq́,
Et sordes, habitumq́ non herilem,
Ornatu decorat nouo, reducens
Densis è tenebris, vt æmulari
Germanas merito queat sorores.
Sic putres Arabum lacus repurgat.
Nam quod Cous habet senex, quod ipse
Huc spectans tot habet libris Galenus:
Hic totum poteris videre Lector,
Descriptum methodo breui. Proinde,
Summo (iudice me) est honore dignus
Vindex Pæoniæ Tagaultus artis.
Quo Chirurgia tam bono magistro,
Et doctore tibi expolita prodit.

A

IOANNIS TAGAVLTII VIMACI, MEDICI CHIRVRGI OLIM PRÆSTANTISSIMI ET EXERCItatissimi Institutiones Chirurgicæ.

B

Autoris præfatio ad lectorem

CHirurgicen Guidonis Cauliaci, abhinc centum & septuaginta annis, tanto apud Medicos iuxta ac chirurgos in precio habitam, septennium fere eius artis candidatis prælegi. Quam, cum tot passim errorum ac mendarum portentis scatentem, tamq; inculta, squalenti, atque impura barbarie conspersam, ne dicam conspurcatam, reperissem: tum in animum induxi meum, opus eiusmodi, ab illis, quibus ita refertum erat, erroribus repurgare, & à vocabulis illis sordidioribus, atq; ex intima fere plebeii sermonis fæce acceptis, si quando per ocium liceret, C pro mea virili parte, vindicare. Videbam enim plerosq; omnes, qui in disciplinis humanioribus, & elegantioribus literis probe erant instituti, fœdam eiusmodi, atque impuro nimis sermone traditam chirurgiam auersari, ab eiusq; lectione, vel in ipso vestibulo adituque, perterritos, statim se subducere: nimirum existimantes (nec abs re quidem) disciplinam omnem detracto cultu orationis sordescere. Contra autem considerabam, chirurgicos hosce commentarios, remedia quam plurima, ad eos affectus, qui manus operam desiderant, longe optima & efficacissima continere: ac methodo, tum ad recte docendum, tum ad facile discendum aptissima conscriptos esse. Itaque operis huius non pœnitendi, nec vsque adeo (vt existimo) aspernandi prouinciam, eo consilio subiui, vt ipsum à mendis, quibus scatebat, fœdioribus vindicatum, velut reformarem, & quanta maxima possem diligentia ac fide recognitum in lucem proferrem. Plurima igitur ex Galeno & Hippocrate à Guidone ipso desumpta, deprauate ac perperam ex vetere illo barbaro interprete citata, vel ex doctis & fidelibus Latinis interpretibus in sensum germanum restituimus, vel ad fidem Græci exemplaris in Romanum sermonem fœlicius conuertimus: eaque non raro, si quando obscuriora apparebant, sermone magis dilucido explicuimus: quæ vero breuitas suppresserat, aut ambigua effecerat, sic expressimus, vt omnis am- D biguitas tolleretur. Corruptas morborum pene omnium, de quibus differebat, & remediorum præsertim simplicium voces prope innumeras abiecimus, & alias magis germanas, lectas, & proprias tum Græcas, tum Latinas in locum illarum suffecimus. Ad hæc, locos quamplurimos densissimis obscuritatis tenebris obductos, penitusque retrusos in lucem clarissimam, non mediocri labore & diligentia reuocauimus. Græcas item dictiones, & Latinas sane multas cum barbaris, & Arabicis aliud longe significantibus turpissimo errore confusas distinximus, & explicuimus. Romanas quoque etymologias, Græcis vocibus ineptissime attributas, reiecimus: & veram illis interpretationem ex probatis authoribus iuxta linguæ vtriusque proprietatem adiecimus. Quæ falso erant ab eo posita, (erant autem non parum multa) emendauimus, & rationibus firmissimis, adiectis etiamnum classicorum authorum sententiis ad rem vel maxime facientibus, refutauimus. In reliquis, quæ crassam nimis supinamque barbariem resipiebant, ea paulo tersius, ac nitidius, ne lectori sordescerent, expressimus. Denique Guidonis commentarios de chirurgia conscriptos, ex purissimis Græcorum, videlicet Hippocratis, Galeni, Pauli Æginetæ, & Aetii Amideni fontibus, ac longe eruditissimis, atq; elegantissimis Cornelii Celsi de re medica libris, ita locupletauimus, & illustrauimus, à mendisque illis sordidioribus, ac portentosis errori- E bus, quibus passim deformati erant, expurgauimus, vt non iam amplius Cauliaci illius opus, sed nostrum merito ab omnibus dici & æstimari possit. Quod & me etiam tacente facile videbunt, ac (nisi iniqui fuerint æstimatores) ingenue fatebuntur, quicunq; nostras has institutiones chirurgicas accuratius perlustrauerint, & eas cum scriptis Guidonis conferre non fuerint grauati. In quibus (fateor) ordinem illum à Guidone constitutum (quod nobis, vt supra diximus, longe optimus videretur) vbique fere obseruauimus. De quo nonnihil modo, quando id præsens locus postulare videtur, obiter dicemus.

Guidonis Cauliaci Chirurgica.

Ordo.

Itaque à definitione eius ipsius, de quo agitur, iuxta Philosophorum præceptum, semper auspicamur. Mox quod iam definitione explicatum est, in suas differentias diuidimus. Post hæc causas, signa, & iudicia cuiusq; subiicimus. Deniq; vniuersalem curandi rationem apponimus. Iis sic absolutis, differentiæ illæ primæ ac (vt ita dicam) genericæ, propria etiam definitione circumscribuntur, & deinceps in suas

in suas veluti fibras finduntur, quæ notis cuique peculiaribus scite designantur: præsagia deinceps cuiusque propria notantur, postremo curandi methodus particularis describitur. Quo sane ordine vix alius (meo quidem iudicio) statui, aut excogitari melior potuisset. Cæterum nos tantum vniuersalem methodum eorum affectuum, qui chirurgiæ subiecti sunt, hic secuti sumus: quod hæc abunde satis sit iis, qui in rationali medicina probe sunt instituti, & corporum ægrotantium, ac singularum partium affectarum temperaturam, situm, connexum, substantiam, figuram, actionem, vsum, & si quæ sunt alia ex scriptis Medicorum, sed Galeni maxime, didicerunt. Itaque superuacaneum iudicaui de iis rursus affectibus, quatenus in singulis partibus incidere consueuerunt, disserere. Anatomen quoque (cuius cognitio in primis chirurgo est necessaria) prætermisimus, quod hæc in longe eruditissimis ac prope diuinis Galeni commentariis *de vsu partium corporis humani*, & *libris eiusdem de anatomicis administrationibus*, ac quibusdam, etiam aliis, summa tum arte, tum eloquentia, conscriptos (vt reliquos taceam, qui hac de re nostra memoria scripserunt) amplissime, ac fidelissime doceatur, & exponatur. Verum enimuero cum in eiusmodi libris plurima sint, quæ valde multis subobscura, quædam vero aliis prolixe nimis dicta, & parum ad Chirurgum pertinentia videntur, si in posterum cognouerimus, nostros hosce commentarios ab huius artis chirurgicæ studiosis hominibus probari, atque vt his accedat anatome (quod iam subodorati sumus) desiderari, quæ iam ante annos aliquot, ea, qua fieri potuit, breuitate & facilitate in hanc rē, quantum satis est Chirurgo, conscripsimus, alia æditione superis bene fauentibus, ne quid huic operi desit, in publicum emittemus.

Anatome.

Stylus.

Quod autem ad stylum attinet, quo in hoc opere, quod totum ad docendum res, easque non indignas cognitu, est accommodatum, vsus sum: non tam religiosus fui, vt illum tam anxium verborum delectum, tamque splendidum orationis cultum, & ornatum vbique obseruarem, qualem ab omnibus, qui in communem vtilitatem aliquid scribunt, exigere solent delicatuli isti lautioris eloquentiæ institores, qui omnem dictionem atque orationem vt putridam auersantur, ac respuunt, quæ ex Tulliana officina deprompta non sit: cum tamen Tullius ipse non requirat eloquentiam à philosopho: quam etiam neque Seneca vsquam desiderat, *nisi cum paruo constat, cumque vltro adest, vt res magnas* (inquit) *magnifice prosequatur*. Cæterum & si res ipsæ etiam, quas hic tractamus, orationis cultum, & ornamenta dicendi admitterent, ne vacabat quidem, dum hæc horis succisiuis commentabamur, vt singulas tum voces, tū sententias ita superstitiose expenderem, & adeo curiose persequerer. Sed nec licet nobis etiam esse tam disertis, qui seueriores Musas colimus: quique non ad ingenii ostentationem scribimus, aut vt vberem famæ messem nobis comparemus, sed publicam duntaxat studiosorum vtilitatem spectamus. Atq; huius sane rei nos subinde admonuit Iacobus Syluius, arctissima consuetudine, vel ab ipsa fere statim ineunte adolescentia mihi semper coniunctissimus: vir cum omni arte ingenua, liberalique doctrina, tum medicinæ scientia præstantissimus, vt copiosæ & eruditæ eius lucubrationes abunde testantur. Itaque, si recte iudico, effeci, vt stylus noster neque nimis neglectus, neque anxie nimis & ambitiose elaboratus, sed temperatus & mediocriter cultus videri possit: quanquam duobus postremis libris, & paulo cultior sit, & æquabilior, quippe quod in eis aliquantum plus laboris, & diligentiæ, quam in reliquis adhibuerimus, & quos sequeremur authores, optimos habuerimus. Cæterum alia æditione, si detur interim nobis ocium, hoc, qualecunque est, opus acrius recoquendi, & diligentius castigandi, futurum cōfidimus, vt in eo styli disparitas nulla, sed eadem vbique, quoad fieri poterit, æquabilitas (quod artis bene dicendi, atque etiam interpretandi primum caput est) reperiatur. Sed iam satis multa de præsenti operis materia, & methodo, deque toto labore nostro dictum sit: qui an à nobis frustra, vel recte susceptus sit, ac perfectus, aliorum esto iudicium. Restat vt paucis dicamus, cur liber sextus, ad quem toties lectorem quinque nostris prioribus remittimus, nostro nomine non fuerit euulgatus. Id fuit in causa, quod dum importunis amicorum efflagitationibus vrgerer, vt quæ de re chirurgica scripseram, ea ederem, non putabam, sextum librum adiungendum: propterea quod rudem duntaxat, & impolitam quandam syluam congestam habebam eorum, quæ ibi tractanda erant: quam negociis plurimis, & familiaribus, & publicis occupatus, haudquaquam recognoscere poteram. Itaque id oneris Iacobo Hollerio, lectissimo Medico, doctissimoque Philosopho, & arte dicendi instructissimo, dedimus, qui sic opus rude & inchoatum à me limauit, expoliuit, locupletauit, & consummauit, sicque totum immutauit, vt cum ad me rediret, meum esse nequaquam agnoscerem. Quocirca sub illius nomine potius, quam nostro, quicquid id erat, censuimus euulgandum: ne hominem mihi amicissimum debita laude, meritaque gloria fraudaremus. Tu Lector vtriusque labore fruere, & Vale.

Iacobus Syluius.

Libri duo postremi.

Liber sextus

Iac. Hollerius.

IOAN-

A

JOANNIS TAGAULTII MEDICI CHIRURgici olim præstantißimi & exercitatißimi

B

GENERALIS ET COMPENDIARIA CHIRURGI INSTITUTIO, FACILI ET ARTIFICIOSA Methodo tradita.

IN perito, ac rationali chirurgo, duo potißimum desiderantur:

1 Exacta cognitio eius partis tertiæ, therapeutices medicinæ: quæ, quia manu medetur, χειρουργικὴ Græcis nominatur.

2 Peritia, ac solers promptitudo, seu prompta quędam dexteritas exequendi ea omnia, quæ ad affectus Chirurgiæ subiectos attinent.

1 *Vt exacte cognoscatur scientia, siue ars, quæ Chirurgica dicitur, scire oportet.* — *Duo in chirurgo desiderari.*

C (1) Quid sit Chirurgia.

(2) Quæ sit subiecta Chirurgiæ materia, subiectum attributionis nominat.

(3) Quis sit finis Chirurgiæ. — *Quatuor ad chirurgiæ cognitionem necessaria.*

(4) Quis ordo seruandus sit in addiscenda Chirurgia: seu quis sit modus procedendi in discenda Chirurgia.

2 *Vt perite, prompte, ac dextre exequatur Chirurgus, quæ ad artem, quã exercet, pertinent eum cognoscere oportet:*

[1] Quod nam sit hominis chirurgici officium, hoc est, quas nam operationes in vniuersum chirurgicus exercere debeat in humano corpore.

[2] Quomodo manuales suas operationes hic artifex exequi debeat.

[3] Methodum, ac media, quibus deuenire possit in cognitiones singularum operationum, quas exercere debet in humanis corporibus.

[4] Conditiones requisitas, vt probe fiant huiusmodi manuum operationes.

(1) *Porro cognoscimus, quid sit chirurgia, per* — *Quibus cognoscatur, quid chirurgia.*

Rationem nominis, quam etymologiam Græci vocant.

D Diuisionem, quæ & partitio dicitur, ac distributio, diductiove,

Definitionem quæ oratio est eius ipsius, quod definitur, naturam breuiter, & aperte ostendens atque explicans.

CHIRVRGIA, quod ad rationem nominis attinet, idem sonat, quod manuum operatio. Dicta enim est ἀπὸ τῆς χειρὸς καὶ τοῦ ἔργου, id est, á manu & opere, vel ἀπὸ τῆς ἐργίας, id est, ab operatione. Si quidem hæc ars manuum opere exercetur. Hinc chirurgus, & chirurgicus manualis operator, χειρουργὸς enim quasi χειροεργὸς; & χειρουργία quasi χειροεργία dicitur. — *Ratio nominis.*

Est igitur chirurgia, si nominis rationem spectes, manualis operatio, vel ars, quæ docet rectum vsum operationum, quæ in humano corpore manu exercentur.

Chirurgia bifariam diuiditur: Nempe in suas — *Diuisio chirurgiæ duplex.*

Significationes diuersas.

Partes.

Diuisio chirurgiæ in diuersas significationes.

Prima.

E Secunda.

Prima diuisio chirurgiæ in diuersas significationes:

Chirurgia generaliter accepta.

Chirurgia speciatim sumpta.

Chirurgia generatim accepta, & considerata, est

Ars, quæ manus opera morbos, & eorum symptomata profligat.

Chirurgia vero preßiore vocabulo, ac specialiter sumpta, est — *Variæ definitiones chirurgiæ.*

Tertium therapeutices, id est, facultatis curandi, seu medicinæ curatricis instrumentum, vel si mauis, pars tertia therapeutices, quę morbis medetur incidendo, vrendo, artus luxatos, & ossa suis sedibus mota in natiuũ locũ reducendo, atq; id genus alio conatu chirurgico, & manuũ artificio.

Hæc definitio communiter solet chirurgiæ assignari, & essentialis nominari.

Sed aliter quoque, ab omnibus fere recentioribus, tum Medicis, tum Chirurgis definitur, Nempe hoc modo: A

Chirurgia est scientia, quæ docet modum, & qualitatem operandi, præsertim adglutinando, seu consolidando, incidendo, & alias id genus, quæ manu fiunt, operationes exercendo; Homines, quatenus licet, sanitati restituens.

In Introductorio vero medico hoc pacto diffinitur:

Chirurgia est alieni, vt proprie vocant, per diuisiones compositionesque cum via quadam ratione ablatio: adhæc vulnerum, atq; vlcerum humano corpori accidentium curatio.

Alia definitio.

Nos autem ex ipsius subiecto, & fine (ex quibus finitio omnis suscipitur) breuem, apertam, & essentialem sic illi nunc definitionem accommodamus:

Propria & essentialis chirurgiæ definitio.

Chirurgia, est ars, quæ ad humani corporis (cuius præcipue curam habet) aduersam valetudinem, manus præsertim opera, & administratione, profligandam, comparata est. Vel sic: Chirurgia est ars, quæ præcipue manus opera & artificio corporis humani morbos, ac vitia propellit.

Secunda diuisio chirurgiæ in sua significata.

Secunda diuisio Chirurgiæ, quantum ad illius significata attinet, communiter talis solet assignari.

Chirurgia theorica.
Chirurgia practica. B

Chirurgia theorica est:

Scientia.

Quæ docet, & scientia dicitur.
Hæc enim per demonstrationem acquiritur, & per cognitionem principiorum artis. Hanc autem quis habere potest, tametsi nulla vnquam artis opera exercuerit, vt peritus Medicus, qui ad vnguē tenet præceptiones artis chirurgiæ.

Chirurgia practica ea est:

Ars.

Quæ per scientiam, & rationem inuenta sunt, manuali opera recte, ac prompte nouit perficere.
Et hæc inter artes mechanicas annumeratur. In qua quidem nemo vnquam absolutus esse potest, nisi qui in ea frequenter se exercuerit, & alios artis huius peritos, sæpissime viderit operari, ac quæ viderit, diligenter obseruarit. Hanc nonnulli visualem etiam appellarunt.

Diuisio chirurgiæ in suas partes.

Diuisio chirurgiæ in suas partes,

Generales,
Speciales.

Chirurgia quantum ad illius partes generales, gemina est: C

1 Exercens operationes in membris, seu particulis mollioribus.
2 Exercens operationes in particulis durioribus.

Partes chirurgiæ speciales, sunt scientia, quæ docet recta cum ratione operari, circa.

Tumores præter naturam.
Plagas, seu vulnera (adhuc cruenta.)
Vlcera.
Fracturas
Luxationes, seu dislocationes.
Et circa alia id genus, quæ manus operam desiderant.

Subiecta chirurgiæ materia.

(2) *Subiectum attributionis chirurgiæ, id est, id, quod maxime, ac præcipue consideratur in scientia chirurgica, & circa quod tota eius versatur intentio, est*

Corpus humanum sanitati, & ægritudini obnoxium, manus operam expostulans. Omnia enim, quæ ratione perlustrat chirurgia, & manu facere docet, ad ipsius vtilitatem refert, & accommodat, Alia vero ratione consideratum, subiectum est alterius scientiæ. D

Finis seu scopus chirurgiæ.

(3) *Finis seu intentio chirurgiæ, est*

Manus opera, & administratione, humani corporis morbos curatu possibiles profligare: Hunc autem scopum non semper assequitur, vt postea dicetur.

Modus procedendi in chirurgia.

(4) *Modus procedendi in discenda chirurgia,*

A communioribus ad particularia, siue ab vniuersalioribus ad minus vniuersalia.
A rebus notioribus ad obscuriores, & minus notas, quod & in aliis similiter disciplinis obseruari solet.

Hactenus de iis, quæ ad cognitionem chirurgiæ attinent. Nunc de iis, quæ ad eius executionem requiruntur: Et primum de operationibus.

Operationes ad scopum scientiæ chirurgicæ assequendum necessaria.

(2) *Operationes, quas exequi debet chirurgus, vt assequatur intentionem, seu scopum, aut finem, quem sibi proponit, sunt tres: Nempe*

1 Continuum diuidere, seu separare.
2 Diuisum seu disiunctum coniungere, atq; in probam vnionem reducere.
3 Superfluum demere. E

Continui diuortium.

Porro continuum separamus:

Incidendo, & excidendo.
Phlebotomando, hoc est, venam secando.
Scarificando.

Coniunctio diuortii continui.

Disiunctum ac diuisum coniungimus.

Vulnera glutinando (seu vt dicunt) consolidando.
Luxata in locum suum adducendo.
Fracturas curando:

Superua-

A *Superuacaneum adimimus,*

Tumores,qui præter naturam consistunt,auferendo:
Ganglia,carcinomata,nodos,strumas,myrmecias,& id genus alia radicitus extirpando:
Serosum humorem ex ventre hydropicorum educendo:
Sextum in manu,aut pede,digitum resecando. *Superflui ablatio.*

[2] *Manuales huiusmodi operationes obire,atque exequi debet chirurgus:*

Cito, Tuto,
Iucunde,id est,citra dolorem,
Sine vlla fallacia,aut impostura:
Non lucri,aut corradendæ pecuniæ cupiditate, sed pia quadam erga proximum affectione.
Sine vanis promissionibus de curandis morbis, qui prorsus inexpugnabiles sunt, atque insanabiles:cuiusmodi sunt cancri occulti & exulcerati,vel elephantiasis,quæ iam inueterauit. *Modus exercendi manuales operationes.*

Rursus vt tuto curet chirurgus,tria sunt propria,quibus intentus sit oportet:

1 Vnum,primumque,vt omnino absolutionem operis consequatur.
B 2 Alterum,vt sicubi hunc non consequatur,saltem cubantem non lædat.
3 Tertium,vt vitium non facile reuertatur.

[3] *Media,quibus chirurgus deueniet in cognitionem eorum,quæ illi agenda sunt,tria statuuntur a Galeno.* *Lib.4. Methomed.*

1 Prima
2 Secunda } Indicatio
3 Tertia

1 *Prima indicatio(quæ insinuatio est eorum,quæ agenda sunt)sumpta ex natura rei, cuius finis intentio dicitur.*

Conseruatio eius,quod secundum naturam est.Expulsio eorum,quæ præter naturam sunt. *Prima indicatio quid sit.*

Secundum naturam sunt, *Enumeratio eorum, quæ secundum naturam sunt.*

1 Sanitas,id est,affectus secundum naturam ad efficiendum actionem idoneus:
2 Causæ sanitatis.
3 Effectus sanitatis,id est,actiones,quæ secundum naturam sunt.
4 Vires,id est,natura,quæ præsens est,& aduersus morbum certat.
5 Consuetudo,quæ velut altera est natura,
C 6 Temperatura. Quæ omnia similibus conseruantur.

Præter naturam sunt:

1 Morbus,id est,affectus præter naturam,per se,ac primo actionem lædens.
2 Morbi causa.Quæ non per se,ac primo,sed per accidens, ac secundo(morbo interueniente) actionem lædit,& impedit.
3 Symptωma speciatim sumpto nomine,id est,accidens, quod morbum sequitur, velut vmbra corpus. *Quæ dicantur præter naturam. Lib.de symptoma.diffe.*

Hæc autem per contraria expelluntur.

Expulsio morbi(cui proprie debetur curatio)

Simplicis,
Compositi,& implexi.

Expulsio morbi simplicis,fit

Per applicationem eius,quod morbo contrarium est.

Prima igitur indicatio,à re præter naturam sumpta,nobis insinuatur ab ipsa contrarietate,vt *Prima indicatio sumpta a re præter naturã, vnde insinuetur.*

D Vnitio à soluta continuitate.
Refrigeratio à caliditate.
Calefactio à frigiditate.
Humectatio à siccitate.
Desiccatio ab humiditate.
Minutio à quantitate excedente.
Auctio à quantitate minuta.
Ablatio à numero excedente.
Productio à numero deficiente.
Apertio ab obstructione.
Ampliatio ab angustia.
Astrictio ab ampliatione.
Reductio in propriam figuram,à figura mutata.
Repositio in proprium locum à positu variato,vt membro luxato, intestino in scrotum delapso,
E & ita de aliis.

In propulsione morbi compositi considerare oportet, *In morbo composito quæ consideranda.*

Cuiusque morbi contrarietatem,
Ordinem contrarietatis cuiusque applicandæ.

Vt ordo debitus contrarietatis admouendæ seruetur,cognoscere oportet.

Quis affectus primum curari debeat.

Affectus,qui primum curari debet,is est,

Cuius curatio causa est curationis alterius,
Sine quo alter curari non potest,
Qui magis vrget,& periculosior est.

Secunda indicatio quid insinuet.

2 *Secunda indicatio, est, quæ nobis insinuat, an id, quo tendimus, & prima postulat indicatio, sperari possit, vt,* A

An seruare possimus, quæ secundum naturam sunt.
An, quæ præter naturam sunt, expellere valeamus.

Secunda igitur indicatio, à re secundum naturam sumpta, disquirit, an

Sanitatis recuperatio speranda sit.
Vires ad vitam seruari possint,
Causæ sanitatis seruari possint?
Et ita de cæteris.

A re vero præter naturam sumpta hæc indicatio secunda, insinuat, an

Morbi, aut symptωmatis expulsio, sperari possit,
Causis possimus præcauere.

Modis trib. potissimum cognoscimus morbum nō posse propelli, & incurabilem esse.

Porro nos cognoscimus morbi expulsionem fieri non posse:

1 Quando morbus ex sua natura, seu essentia incurabilis est, vt elephantiasis iam absoluta, & [vt dicunt] confirmata.

2 Quando laborans renuit auxilia, ad morbi alioqui ex se sanabilis curationem necessaria, vt exempli gratia, excisionem in cancro membrum aliquod particulare occupante. Aut in hydrope paracentesim, id est, pertusionem, & ita de aliis. B

Hipp. apho. 12. lib. 6.

3 Quando curatio morbi nobis propositi occasionem præbet maioris mali: vt si malum mortuũ (quod vocant) inueteratum, curetur. Aut diuturnæ hæmorrhoides omnino tollantur. *Si enim vna ex iis non seruetur, periculum est, aquam intercutem [maniam] vel tabem aduenire.*

Morbum autem ex se, siue ex sua natura incurabilem esse, deprehendimus ex læsæ partis.

Substantia, Actione,
Vsu, Situ.

Morbus ex sua essentia incurabilis a quibus deprehendatur.

Substantia.

Indicatio à substantia sumitur, vel

A mistione in { Calido / Frigido / Humido / Sicco.

A primordio, vnde formata sit substantia, & eiusdem consistentia. C

Indicatio a mistione, in calido, frigido, humido, & sicco,

Æqualiter vitiata,	Insinuat, id non posse præstari, quo tendimus.
Inæqualiter vitiata,	Insinuat, id præstari posse, quo tendimus.

Indicatio à primordio, ex quo formata est partis substantia, & eiusdem consistentia,

A substantia { Solida læsa — Insinuat, non posse præstari id, quo tendimus.
Carnosa vitiata / Spirituali oblæsa. } Insinuat, id posse præstari, quod prima indicatio postulat.

Actio.

Indicatio secunda ab actione partis: D

Per quam est vita / Sine qua vita esse non potest } Insinuat, si perierit, præstari non posse, quo tendimus

Per quam melior est vita / Per quam conseruatur vita } Insinuat si perierit aliquo modo, præstari posse, quo tendimus, sed tamen noxam successu temporis maiorem futuram.

Vsus.

Indicatio ab vsu, seu commoditate, ad alterius assecutionem, à natura insita.

Partis / Actionis — Necessaria ad vitam: Insinuat, si perierit, præstari non posse id, quo tendimus.
Non necessaria ad vitam: Insinuat, si perierit, præstari posse, quo tendimus. E

Situs.

Indicatio secunda à situ partis sumpta

Ad quam medicamenta pertingere, { Possunt, Posse / Non possunt, non posse } { obtineri, quod prima indicatio postulat, insinuat.

3 *Tertia*

A 3 *Tertia indicatio (quæ remedia inuenit, quibus assequi possumus id, quod prima indicatio postulat & secunda fieri posse sperat) nobis insinuat* *Tertia indicatio.*
Auxilia opportuna, ad finem, quo tendimus, assequendum.
Vsum remediorum conuenientium.

Auxilia conuenientia, quæ & instrumenta dicuntur,
Communia.
Propria.

Instrumenta, siue remedia communia dicta, hoc est, quæ omnibus corporis partibus applicari possunt,
Medicinalia:
Ferrea.

Instrumenta medicinalia
Bona viuendi ratio, siue (quod aiunt) bonum regimen, in rebus sex non naturalibus,
Pharmacia — In iis tribus primis
Phlebotomia — applicandis, Chirur-
B Emplastra — gus debet peritum
Vnguenta — aliquem Medicum
Pulueres, & similia: — consulere.

Vnguenta, quibus munitus esse debet chirurgus, vt communioribus suæ artis intentionibus satisfaciat, numero sunt quinque, *Vnguenta.*
Basilicum ad maturandum, & pus mouendum.
Apostolicum ad detergendum siue purgandum.
Aureum ad implendum, seu (vt dicunt) incarnandum.
Album ad glutinandum seu consolidandum.
Dialthæum ad demulcendum, mitigandumve

Instrumenta ferrea communia, quibus vtitur chirurgus, sunt *Ferrea instrumenta communia*
Forfices. } Ad inciden-
Nouacula, seu culter rasorius, } dum & ex-
Scalpellum chirurgicum quod } cindendum.
C phlebotomon appellant,
Cauterium, ad vrendum
Forcipes, vulgo tenaculæ }
Vulsellæ, seu volsellæ. } Ad extra-
Hamus recuruus } hendum.
Ferramentum, quod Diocleum graphiscum Græci vocant. Cuius descriptionem, & vsum vide apud Cor. Cel. *lib.* 7. *cap.* 5.
Specillum, Ad explorandum.

Acus } Ad suendum.
Cannulæ }

D *Ex iis magis necessaria, & quæ in vsum veniunt quotidianum, atq; ideo semper à Chirurgo circumferri debent, sunt,* *Instrumenta ferrea chirurgo magis necessaria 6.*
1 Forfices, *Ciseauls* Gallice.
2 Volsellæ seu Vulsellæ, *Pincettes.*
3 Nouacula,
4 Specillum, *Esprouuette.*
5 Scalpellum, *Lancette.*
6 Acus,

Instrumenta propria ferrea id est, quæ alicui particulari membro dicata sunt. *Ferrea instrumenta propria.*
Modiolus, quem χοινίκιον Græci vocant, capiti falx, seu falceolus: sedi siue ano:
Speculum oris, Speculum matricis.

* *Vsus remediorum conuenientium ad finem propositum assequendum, ex singulis tractatibus habetur, iuxta varietatem rerum (vt vocant)* *Vsus remediorum.*
Naturalium, } Item eorum,
Non naturalium, } quæ illis anne-
Et præter naturam, } xa dicuntur.

E *Res naturales dicuntur, quæ corporis nostri constitutionem ingrediuntur. Et hæ numero sunt septem:* *Res naturales.*
1 Elementa, ignis, aer, aqua, terra.
2 Temperamentum, calidum, frigidum humidum, siccum, &c.
3 Humores, sanguis, pituita, vtraque bilis.
4 Membra { Principalia, cerebrum cor, hepar, testes.
Potentias sortita insitas, & manantes à principibus, pulmo, ventriculus, renes.
Principibus subministrantia, arteriæ, venæ, nerui, vasa spermatica.
Ab insitis sibi à natura facultatibus gubernata, os, chartilagines ligamenta, &c. } *His annexa sunt, Aetas, Sexus, Vita industria.*

5 Vir-

A

5 Virtutes } Animales, vitales, naturales.
6 Operationes
7 Spiritus

Res non naturales. *Res non naturales sunt, quæ corpus humanum, si recte adhibentur, conseruant incolume: si vero haud recte accommodantur corpori, tunc iidem destruunt: Sunt autem numero sex:*

Annexa sunt, tempus, regio, venti, balnea, coitus, consuetudo.

1 Aer, siue ambientis aeris adhæsus.
2 Cibus & potus, siue ea, quæ assumuntur.
3 Motus & quies, & totius corporis, & partium singularum.
4 Somnus & vigilia.
5 Inanitio, & repletio: siue ea, quæ excernuntur, & retinentur.
6 Animi affectus.

Res præter naturam. *Res contra naturam, seu præter naturam dicuntur, quæ humanæ naturæ contrariæ sunt, ipsamque demoliuntur, vel lædunt, aut ægrotare faciunt. Et hæ tres sunt numero, vt supra dictum est.*

1 Morbus } Quorum definitiones *supra* descriptæ sunt: horum differentias Gal. peculiari lib. explicuit. B
2 Causa morbi
3 Accidens morbum sequens

Morborum tria genera. *Morborum in vniuersum tria sunt genera,*

1 Intemperies siue mala complexio, In similiaribus partibus
2 Mala constitutio, seu compositio, In partibus instrumentariis.
3 Vnionis dissolutio, In vtrisque,
Diuisio perficienda *ex lib. de diffe. morbo.*

Morborum causa. 3. *Causæ morborum genericæ, recentioribus tres solent assignari,*

1 Prægressæ siue euidentes, quæ & primitiuæ dicuntur vulgo. Græcis autem προκαταρκτικαὶ, quæ extrinsecus corpori adueniunt.
2 Antecedentes seu præcedentes, Græce προηγούμεναι, quæ paratæ sunt statim morbos efficere.
3 Coniunctæ, siue continentes, Græce συνεκτικαὶ, quæ iam morbum excitarunt. C

Symptoma speciatim dictum triplex. *Symptoma, siue accidens morbum sequens, trifariam distinguitur. Aliud enim est*

1 Actio læsa siue functionis noxa.
2 Qualitas mutata, vt caliditas vehemens in phlegmone.
3 Exiens mutatum, vt immodicæ excrementorum { Excretiones, Suppressiones.

Actio læditur trifariam.

Ablate siue abolite } vt { Cæcitas } in oculis
Diminute seu debiliter } vt { Visus hebes } in oculis
Corrupte, siue deprauate } vt { Deprauata visio } in oculis

[4] *Conditiones requisitæ ad manuales operationes probe exercendas, variæ sunt, ac multiplices: Aliæ enim spectant ad* D

Chirurgicos ipsos, Assidentes,
Laborantes, Exteriora.

Boni chirurgi conditiones. *Quatuor conditiones in vniuersum requiruntur in bono chirurgo: Nempe vt sit,*

1 Doctus, & disciplinarum gnarus, earum præsertim, quæ ad suam artem pertinent.
2 Multis experimentis exercitus.
3 Ingeniosus.
4 Bonis moribus præditus.

Doctrina. *Doctrina, atque eruditio boni chirurgi, consistit, In*

Theoria, seu speculatione, cognoscendo res { Naturales. Non naturales. Præter naturam.

Praxi { Exercendo probe, celeriter, concinne & expedite operationes manuales. Consulendo Medicum in iis, quæ ad pharmaceuticem attinent, & diæteticem. E

Ex rebus naturalibus, præcipue illi cognoscendo sunt,

Corporum temperamenta. Singularum partium. { Substantia. Temperamentum. Conformatio. Compositio } Ab his enim curandi indicationes desumuntur.

Expe-

A 2 *Experientia chirurgi consistit.* *Experiẽtia.*

In iis, quæ certa ratione excogitata sunt, & frequenti vsu confirmata:
Alias empiricus, & temerarius censendus erit, nisi scilicet experientiam habuerit rationi coniunctam.

Ad Chirurgi ingenium pertinent, *Ingenium.*

Bona, ac prompta appræhensio,
Tenax memoria, Reminiscentia facilis,
Rectum iudicium, Operandi dexteritas,
Solertia, ac promptitudo in remediis inueniendis.

Ad operandi dexteritatem, ac promptitudinem, hæc requiruntur, *Ex Cor. Celso. & Hippocratis, libr. qui κατ' ἰητρεῖον inscribitur.*

B 1 Acris oculorum acies, claraque,
2 Manus strenua, stabilis, nec vnquam intremiscens.
3 Vt non minus sinistra, quam dextra sit promptus.
4 Optima corporis conformatio, atque habitudo.

4 *Mores, qui decent chirurgum, sunt, vt sit* *Mores.*

Audax, & animo intrepido, in rebus tutis, & necessariis.
In rebus dubiis, ac periculosis non admodum præceps.
Comis, & affabilis erga laborantes.
Mansuetus, ac facilis erga suæ factionis homines, & vt græce dicam φιλέταιρος, id est, amator sociorum.
Prudens, ac circumspectus in præsagiendo.
Castus, ac temperans. Misericors erga pauperes. Pecuniæ non nimis cupidus,
C nec exactor iniquus.

Conditiones, quæ ad laborantem attinent, tres sunt præcipuæ, vt *Laborantis conditiones.*

1 Pareat Medico, non secus, ac seruus domino, & in nullo propriæ indulgeat voluptati.
2 Confidat in Medicum, & Chirurgum.
3 Patienter ferat omnia, quæ fiunt á Chirurgo rationali, experto, gratia recuperandæ sanitatis.

Qui assident ægro, debent esse. *Assidentes.*

Prudentes. Pacifici. Fideles.

Exteriora omnia apparata esse debent:

In vtilitatem laborantis,
D Et vt morbus desiderat.

Nomine exteriorum comprahenduntur:

Habitationes vel { idoneæ & omni turba vacantes. / parum commodæ, & turbarum plene.
Quæ nunciantur, aut aguntur.
Quæ iram, tristitiam, aut aliquem alium affectum infligunt ægrotanti.
Quæ somnum abrumpunt & interturbant.

FINIS INSTITVTIONIS CHIRVRGICÆ.

E

 A

TVMORVM, QVI PRÆTER NATVRAM CONSISTVNT

GENERALIS DIVISIO, IN PRIMVM LIBRVM CHIrurgicarum institutionum Ioannis Tagaultii Medici Chirurgici. B

Primæ ac generales tumorum præter naturam differentiæ:

1 Phlegmone } Sanguinea fluxione } exuperante procreatur.
2 Erysipelas } Biliosa fluxione
3 Oedema } Tenuis, & pituitæ substantia
4 Scyrrhus } Limoso, & feculento sanguine
5 Inflatio seu Flatuosus tumor } Ex flatuoso spiritu collecto nascitur.

Abscessus, quod Græci apostema nominant.

φλεγμονή. 1 *Phlegmone duplex est,*

1 Ex sanguine syncero: Vera phlegmone vulgo appellatur. C
2 Ex sanguine optimo aliis humoribus commisto: } Recentioribus Chirurgis phlegmone non vera nominatur.

Ex sanguine optimo aliis humoribus commisto, fit

Phlegmone { Erysipelatodes, Oedematodes, Scyrrhodes.

Phlegmonosi affectus sunt:

Dothicones { Furunculi Cel. Auicen. Aldemurenul. Tuberculum acutum cum inflam. & dolore.
Bubo, Simplex laxarum partium inflammatio.
Phygethlum. { Panus vocatur Celso. Græcis phlegmone erysipelatodes, vel erysipelas phlegmonodes. In inguinibus & aliis nascitur.
Phyma { Inflammatio glandularum, quæ cito augetur, & ad suppurationem accelerat, Celso tuberculum dicitur. D
Carbunculus, Græcis anthrax { Cum pustulis / Sine pustulis.

Nil aliud quoque, quam phlegmonæ sunt,

Vuæ, { Gurgulionis, qui Græce γαργαρεὼν & σταφυλὴ dicitur. Latinis etiam columella.
Tonsillæ { Glandularum, quæ in faucium principio sibi opponuntur, amygdalas vulgo appellitant.
Paristhmia corporum, quæ in pharynge consistunt.
Hæc morborum & partium sunt nomina.

Phlegmonem sequuntur, atque eius proles sunt

Abscessus { Qui etiam fiunt aliquando protinus ab initio, nulla inflammatione præcedente.
Sinus, { Græci κόλπον nominant, recentiores Chirurgi vlcus profundum & cauernosum, quod nondum occalluit. E
Fistula { Græcis σύριγξ dicitur. Hæc nihil aliud est, quam sinus arctus & oblongus, qui non statim curatus, temporis progressu obduruit, & callo obductus est.
Gangræna. Partis affectæ mortificatio, non tamen absoluta.
Sphacelus { Latinis syderatio. Absoluta atq; omnimoda partium etiam solidarum mortificatio & corruptela.

ἐρυσίπελας. *Erysipelas biliosæ fluxionis soboles, geminum est,*

1 Verum ac legitimum { Solius cutis passio est, & absque vlceratione incidit.

2 Non

A 2 Non exquisitum seu illegitimum: } { Non solam cutim, sed etiam subiectam carnem occupat, ac molestat.

Erysipelas non legitimum, duplex est:

1 Ex bile crassiore, & acriore, exacta tamen & syncera, } { Nominatur erysipelas cum vlceratione.

2 Ex bile aliis humoribus permista, alios tamen succos exuperante: } Dicitur erysipelas { Phlegmonosum / Oedematosum / Scyrrhosum

Erysipelati similis est herpes: Qui geminus est Galeno,

1 Herpes exedens siue depascens, { Græce ἐσθιόμενος. A bile fit acriore & exacta totam cutim vsque ad subiectam carnem exulcerante. Eiusdem generis est cum exulcerato erysipelate.

B 2 Herpes miliaris siue pustulosus } { Cenchrias Græce. Ex bile fit tenuiore, & dilutiore, proinde & minus acri calidaque.

Ad erysipelas etiam pertinent,

Bullæ similes iis, quæ in corpore à feruida aqua terrefacta contingunt, Phlictenæ à Græcis vocatæ.

3 *Oedema bifariam consideratur.* οἴδημα.

1 Vt symptoma. { Tumor rarus, & sine doloris sensu: ex pituita vel flatulento spiritu, periculosos quosdam affectus sequens, vt tabem, cachexiam, hydropem.

2 Vt morbus.

Oedema morbus duplicem habet originem.

1 Ex pituita sola. { Tumor etiam laxus, fungosus, & absque doloris sensu, ex tenuis pituitæ influxu ortum habens, quod verum ac legitimum œdema nominant. *Oedema morbus.*

C 2 Ex pituita aliis humoribus permista, sed tamen illis præpollente. } { Recentioribus œdema non verum atque illegitimum appellatur.

Oedema morbus ex pituita aliis humoribus commista, in tres differentias findi solet: Nempe in

1 Oedema phlegmonodes,
2 Oedema erysipelatodes,
3 Oedema scyrrhodes

Ad Oedema referuntur,

Hydrocele { Vulgo hernia aquosa. Cum humor aqueus in testium tunicis congregatur. *Tumores œdematosi.*

Ascites { Aquosus hydrops. Cum serosus humor in membrana abdominis interiore continetur.

Leucophlegmatia. { Hyposarca, & anasarca, etiam dicitur. Cum corpus inæquale est, tumoribus aliter, aliterq; per totum id (vt Celsus ait) orientibus.

D 4 *Scyrrhus, tumor durus sine vllo dolore.* ἀγνοσκίρρος, σκίῤῥος.

1 Exquisitus. Sensu caret, nec curationem admittit.
2 Non exquisitus. Non omnino est sine sensu, ægre tamen admodum sentit.

Scyrrhus tam exquisitus, quam non exquisitus,

1 Statim ab initio paulatim concrescens, & augescens.
2 Ex coincidentia creatus.

Scyrrhi, qui à principio paulatim concrescunt, & augentur:

1 Ex pituita lenta, crassaque, tenuiore eius substantia resoluta,
2 Ex atra bile, seu melancholia.

Scyrrhi ex atra bile, seu melancholia (vt vocant) naturali,

1 Sola, & aliis humoribus impermista. } { Legitimi, & veri scyrrhi nostræ ætatis Chirurgis appellantur.

E 2 Aliis humoribus commista, dominium tamen super illos obtinente. } Illegitimi censentur.

Scyrrhus ex atra bile aliis permista humoribus,

1 Phlegmonodes,
2 Oedematodes.
3 Erysipelatodes.

Scyrrhi ex coincidentia, vel transmutatione, fiunt

Phlegmone, / Erysipelate, / Oedemate, } impendio refrigeratis.

Melancholici, ac scyrrhosi tumores censentur, A

Cancer, Græce carcinωma. Fit ab atra bile, sine ebullitione.

Phagedæna cum tumore. Cum cute pariter subiecta attingit, & depascitur. In quo differt ab herpete.

Vlcera cacoethe, id est, maligna, cum tumore: vt sunt Chironia & Telephia.

Psora, Lepra, Cutis tantum affectus sunt.

Elephas, seu elephantiasis. Ex sanguine melancholico ducit originem, tempore vero bilis atra sanguine copiosior redditur, id est, elephas incipiens.

Satyriasmus, id est, elephas incipiens.

Vicina scyrrho sunt,

Enchymomata, Melasmata, Senibus ex venarum contusione accidentia, sanguine ex venis effuso ob extremas earum adapertiones & interdum ob tunicarum contusiones. B

Ancurisma Arteriæ adapertæ affectus, ex quo interdum, grumo scilicet innato, sphacelus gignitur.

Varices, Id est, venæ dilatatæ in cruribus à sanguine crasso.

Scyrrhi sunt à parte affecta nomina sortiti.

Chœrades, Id est strumæ glandularum.

Sarcocele Id est ramex testium, vulgo hernia carnosa, fit, cum caro inter tunicas testium increscit.

Inflatio. 5 *Ex inflationum genere sunt,*

Tympanias seu tympanites, Hippocrati aqua inter cutem sicca vocatur.

Priapismus, qui & satyriasmus quibusdam dicitur Pudendorum intentiones non remittentes, à spiritu halituoso cauernosum neruum (qui propriam colis substantiam constituit) implente. C

Parui tumores in cute nascentes. *Sunt & parui quidam tumores in cute nascentes, qui ad prædicta genera referuntur, vt*

Achores, Pituitæ salsæ, & aluminosæ soboles. Parua in cute capitis vlcera, cum tumore modico.

Faui, Ex his humor melleus effluit. Cum tumore quodam, & foraminibus plurimis eueniunt.

Ad scyrrhum pertinent Myrmeciæ, Verrucæ, quæ latiore sunt basi, & quasi sessiles. Latini formicantes verrucas appellant. Acrochordones, Pensiles verrucæ, & angustiore basi.

Psydraces, seu psydracia, Tumores parum supra summam cutem eminentes, phlyctenis, hoc est, bullis, quæ ab igne excitantur, similes.

epynictides Liuentes pustulæ, fabæ magnitudinem non excedentes, noctu quidem magis, quam interdiu infestantes. D

Tumores etiam sunt, sed non ex humoribus:

Epiplocele, Cum omentum in scrotum descendit.

Enterocele, Intestinorum ramex, Hernia intestinalis vulgo.

Enteroepiplocele, Cum intestinum simul cum omento in scrotum delabitur.

Cirsocele, Vulgo hernia varicosa. Fit, cum testium integris tunicis ramex innascitur.

Bubonocele, id est, inguinis ramex. Fit rupto peritonæo, aut vulnerato iuxta inguen. Ad obliquos ventris musculos pertinet, & ad nerueam illorum tenuitatem.

Exomphalorum eminentia, cum vmbilicus indecore prominet. Hic affectus ad transuersos musculos pertinet, & nerueam eorum tenuitatem. E

Ex carne supercrescente fiunt.

Tumores ex carne supercrescentes.

Sarcocele, Tumor testium, Cum caro inter tunicas ipsorum increscit.

Epulides, Superfluæ carnes ex inflammatione in extremo molari dente, cui dolor quandoque, & febris iungitur.

Parulides, Abscessuli circa gingiuas facti, qui, nisi soluti fuerint, suppurantur.

Thymi,

A Thymi, thymia, vel thyma. } { Verruculæ infra tenues, ſupra latiores, capituli, id eſt, cacuminis floris thymi fruticis ſurculoſi, figuram veriùs, quam colorem repræſentantes.
Polypi, vel polypodes, id eſt, multipedes
In naribus.

6 *Abſceſſus fiunt, vel*

Natura fluorem vincente,
Natura à fluore victa. Hi toto genere præter naturam ſunt.

Abſceſſuum, qui toto genere præter naturam ſunt, materia,

Sunt Humores, Solida corpora.

B Vniuerſa hæc, tunica quędam membranoſa comprehendit. {
Humor, qui in abſceßibus toto genere præter naturam continetur, alius eſt, veluti.
Lutum, Cœnum,
Olei limus,
Vini fæx, Vrina,
Melleus mucoſúſque ſuccus.
Solida corpora in abſceßibus inuenta ſunt, veluti
Vngues, Lapides,
Pili, Pori,
Oſſa, Teſtæ,
Animalcula, propè omnibus, quę ex putredine generationem habent, ſimillima.
Frequentißima abſceſſuum genera ſunt tria, quorum natura ex nominibus conſtat,

C Atheroma, } { In eo pulticulæ quid ſimile inuenitur.
Meliceris, } { In quo melli quid ſimile reperitur.
Steatoma, } { In eo aliquid ſimile ſeuo viſitur.

FINIS GENERALIS DIVISIONIS TVMORVM PRÆTER NATVRAM.

D

E

A

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVLTII MEDICI, DE TVMORIBVS PRÆter naturam, in vniuersum, B

LIBER PRIMVS.

Quid sit tumor præter naturam, qui vulgo generali nomine apostema dicitur, & multiplicis eiusdem definitionis examinatio. CAP. I.

Ἀπόστημα. *Abscessus.*

TVmores omnes, qui præter naturam consistunt, recentiores tum Medici, tum Chirurgi, atque etiam vulgus ipsum, sub nomine apostematis comprehenderunt. Cum tamen ἀπόστημα Galeno, & Græcis omnibus, vna sit species tumorum præter naturam incidentium, quam Latini apposite abscessum nominauerunt, & iuniorum turba, accepto ab Auicennæ interprete vocabulo, exituram, de qua in sequentibus fusius, atque accuratius dicetur. Sed & apostema nonnunquam speciem, seu differentiam faciunt tumoris præter naturam, cum scilicet ipsum diuersum faciunt ab exitura, quam vocant, & pustulis, de quibus etiam suo loco copiosius disseremus. Nomine enim apostematis gregarii isti medici, ac chirurgi, fere eos tumores passim intelligunt, qui & in magnam satis molem attolluntur, & ex humorum (vt loquuntur) naturalium influxu procreantur, atque ideo etiam vera apostemata vocant. Itaque cum apostema generis nomen est, omnes præter naturam tumores sub se complectens, Auicennæ, & eius sequacibus ita communiter definitur. *Apostema est ægritudo composita ex triplici genere morborum, in vnam magnitudinem aggregatorum.* Quam definitionem essentialem esse contendunt: Quippe quæ genere constet, & differentia, naturamque ipsius definiti sufficienter explicet. Porro, generis definiti locum in ea obtinet *ægritudinis* vocabulum. Reliqua vero apposita sunt ad differentiam aliorum morborum, qui in compositione, seu constructione instrumentorum contingunt, quorum differentias Galenus recenset *libro primo de morbo, & symptomate.* Tria autem illa morborum genera, quæ in tumore hoc præter naturam, apostemate vulgo nuncupato, reperiuntur, vnius morbi essentiam constituentia, sunt, *intemperies*, quam & malam complexionem appellant: *incommoderatio*, quæ etiam mala compositio dicitur: & *continui*, seu continuitatis, aut vnitatis *solutio*: Graiis autem vocibus dicuntur δυσκρασία, ἀμετρία, καὶ συνεχείας λύσις. Cæterum alias multas apostematis vulgariter dicti descriptiones afferunt, verius, quam definitiones, quæ neque cum ipso definito conuertuntur, neq; eius naturam satis explicant, aut eius essentiam sufficienter constituūt: D proinde & accidentales eas vocant. Cuiusmodi est hæc, ex *initio libri de tumoribus præter naturam* à Galeno conscripti, ab eis desumpta: *apostema seu tumor præter naturam vnum aliquid eorum est, quæ corporibus accidunt, partem, quam occupat, secundum omnem dimensionem, distendens.* Quæ descriptio ex iis Galeni verbis decerpta est: ἕν τι τῶν συμβεβηκότων τοῖς σώμασιν ὑπάρχει, τὸ δηλούμενον πρᾶγμα πρὸς τῆς ὄγκου φωνῆς. τὴν γὰρ εἰς μῆκος, καὶ πλάτος, καὶ βάθος διάστασιν οὕτως ὀνομάζουσιν ἅπαντες. Hoc est: *quod tumoris vocabulo significatur, id eorum, quæ corpori accidunt, vnum esse constat. Sic enim distensionem in longum, latum, & profundum, nominant:* vel si ita dixeris, *apostema incrementum est, naturalem statum excedens.* Item & quæ sequitur, ex *lib.* 13. *Therapeutices methodi* deprompta. *Apostema tumor est, in quo partes à naturali habitu in quantitate, seu magnitudine recesserunt.* Sic autem apud Galenum legitur: ἐν δὲ τῷ δὲ τῷ τρισκαιδεκάτῳ τῆς ὅλης πραγματείας ὄντι, περὶ τῶν παρὰ φύσιν ὄγκων ἀρξόμεθα λέγειν, ἐν οἷς δηλονότι κατὰ μέγεθος ἐξίσταται τὰ μέλη τοῦ κατὰ φύσιν: id est, *In hoc vero totius operis tertiodecimo de tumoribus, qui præter naturam incidunt, disserere incipiemus, in quibus scilicet partes à naturali habitu in quantitate recesserunt.*

Apostematis definitio vulgaris. *Definitionis examinatio.* *Tria morborum genera, tumoris præter naturam essentiam constituentia.* *Definitiones accidētales.* *Lib. 13 Therapeu.*

Itaq; nisi his definitionibus particulam hanc addideris, *actiones lædens*, seu *euidentem actionis noxam inducens*, nequaquam absolutæ, & essentiales erunt. Non enim tumor omnis distensionem in longum, E latum, & profundum, vltra naturæ habitum, in toto corpore, aut particula aliqua efficiens, vel incrementum quodcunque, naturalem statum excedens, iuxta vulgarem acceptionem, apostema, aut tumor præter naturam statim dici debet. Siquidem (vt *libro de tumoribus præter naturam*, Galenus ait.) *Incrementum eiusmodi naturalem statū excedens, non ægris modo, sed & sanis etiā, tam in toto corpore, quam in qualibet particula accidere potest. Obesi namq; tametsi vltra naturæ habitū, in latū, & profundū distenti sint, non tamē iam præter naturā se habent, sed solum (inquit) non naturaliter.* Nondū n. naturæ limites sunt egressi, neq; in eis adhuc est actionis læsio: qui terminus est excessuū, qui prçter naturā dicuntur. Tumores quoq; illi, qui in

Gal. li. de tu. præter naturam.

parti-

A particulis adhuc ſanis exiſtentibus,& citra omnem ſenſum doloris conſiſtunt, recte quidem ſupra, ſeu vltra naturam, non tamen prçter naturam dicentur. Vt ſi vtraq; mamma, vel altera duntaxat immodice increuerit, ita tamen, vt ipſa partis eſſentia ab omni noxa videatur immunis, nequaquam appoſitæ prçter naturam hic tumor dicetur, ſed vltra naturam duntaxat. Ergo ſi abſolutam magis, & eſſentialem tumoris præter naturam definitionẽ ex Galeni ſententia placet colligere, hoc pacto definies: *Tumor præter naturam, incrementum eſt naturalem ſtatum in corpore excedens, & læſionem actionis inducens.*

Abſoluta tum: præter naturam definitio, ex Gal. ſcriptis deſumpta.

Cæterum, aliam quoque ipſius apoſtematis improprie licet ita appellati, definitionem, ex Haly Abb. Medico, nominis inter Arabes percelebris, afferunt, quam abſolutiſſimam, & perfectiſſimam eſſe adfirmant: habet autem ſe ad hunc modum: *Apoſtema eſt tumor præter naturam, in quo aliqua materia replens, & diſtendens eſt aggregata.* In qua definitione *tumor* generis locum occupat, vtpote pluribus communis. *Præter naturam* deinde in ea adiectum eſt, propter incrementum illud, vel corporis totius, vel particulæ alicuius, naturalem ſymmetriam, ſeu naturæ habitum excedens, quod ſupra, vel vltra naturam, cum Galeno appellauimus. Item propter tumores naturales capitis, ventris, & iuncturarum. Cum autem adiicitur, *in quo eſt materia aliqua*, ſubaudire oportet, *ſuperflua*, vtputa humoralis, vel quæ ad humorem (vt lo-
B quuntur) ſit reducibilis. Adiecta præterea eſt particula, *aggregata*, propter tumores, qui in fracturis, & luxationibus conſpiciuntur, in quibus non humor, aut ſubſtantia aliqua, quæ ad humorem reduci poſſit, tumorem committit, ſed oſſa, quæ extant. Poſtremo appoſitæ ſunt hæ duæ particulæ, *replens, & diſtendens*, quibus oſtenderet, tria morborum genera ſupra poſita (nempe intemperiem, prauam compoſitionem, & vnionis diuortium) in vnum eſſe congregata, atque vnius morbi eſſentiam conſtituere.

Haly Abb.
Tumor.
Præter naturam.
Materia humoralis.
Replens & diſtendens.

Tumores autem eiuſmodi, qui præter naturam dicuntur, in tria genera, ſeu tres ſpecies, Guidoni, & ſuæ ætatis ſcriptoribus, ſolent diuidi, in apoſtemata ſcilicet, puſtulas, & exituras. Apoſtemata itaque tunc illi nominant, *tumores maiores, in quibus materia, ex qua creantur, magis* (vt dicunt) *quantitate peccat, quam qualitate.* Puſtulas vero, *exiguas quaſdam eminentias, ſeu minutiores tumores, quos & Bothor appellant, in quibus ſubſtantia, ex qua naſcuntur, qualitate magis, quam copia, moleſta eſſe ſolet, imo, & plerunque in eis* (vt volunt) *venenoſitas ſubeſt.* At exituras, *eos tumores vocant, quos Latinis abſceſſus*, & Græcis ἀποσήμματα recte nominari iam ſupra diximus. Sed liceat cuique nominibus, quibus velit, vti, modò à rerum natura (vt Gal. ait) non diſcedat.

Tumoris præter naturam diuiſio, in ſuas ſpecies iuxta recentiorum ſententiam.
Apoſtemata
Puſtula.
Exitura.

De differentiis tumorum, qui præter naturam incidunt.

C
CAP. II.

TVmorum præter naturam, qui vulgo generali nomine apoſtemata dicuntur, variæ ac multiplices ſunt differentiæ. Quæ omnes recentioribus Chirurgis ſumuntur, vel à ſubſtantia rei (vt vocant) vel à materia, vel ab accidentibus, vel à membris ſeu partibus affectis, vel á cauſis efficientibus. Itaque differentiæ tumorum, quæ à ſubſtantia ipſius affectus deſumuntur, his & eorum principi Auicennæ, ſunt, tumor magnus, tumor paruus. Magna quidem apoſtemata illis cenſentur, Phlegmonoſi tumores, qui in carnoſis particulis tumidioribus fiunt: item œdematoſi eryſipelatoſi, & ſcyrrhoſi, qui in molem effatu dignam attolluntur. Parua vero apoſtemata eiſdem dicuntur minutæ eminentiæ, (quas puſtulas & bothor appellant) in cute, ac corporis ſuperficie non infrequentius apparentes: cuiuſmodi ſunt lepræ Grçcorum, pſωræ. i. ſcabies, impetigines, & id genus alia, de quibus in ſequentibus latius dicemus. Porro materia tumorum prçter naturam, ſunt humores quatuor tam naturales, (vt vocant) quam non naturales, ſanguis ſcilicet, pituita, & vtraque bilis, nempe flaua, & atra: item humores, qui toto genere præter naturam ſunt, & ſolida aliquando quædam corpora, flatus quoque, & ſeroſus humor: à quibus omni-
D bus aliæ ſumuntur tumorum præter naturam differentiæ, vt in ſequentibus amplius declarabitur. Symptomata, ſeu accidentia, quæ communiter ipſis tumoribus ſuperuenire ſolent, ſunt veluti dolor, calor, mollities, durities, & id genus alia, à quibus etiã, & differentias ſumendas eſſe volunt. A membris quoque, ſeu particulis ipſis laborantibus quædam ſumuntur differentiæ tumorum, qui præter naturam conſiſtunt, vt ſunt, ophthalmia, oculi inflammatio: ſynãche, gutturis phlegmone: phymata, phygethla, partium laxarum, quas glandulas vocamus, inflammationes, item & bubωnes.

Diuiſio tumoris in ſuas differentias.
A quibus ſumantur differentiæ tumorum præter naturam recentioribus.
Subſtantia.
Materia.
Accidentia.
Pars affecta

Cauſæ efficientes, à quibus etiam differentiæ quædam accipiuntur, ſunt congeſtio, & deriuatio, ſeu fluxio, quod & rheuma Græcis dicitur: criſis, id eſt, iudicium, quod in morbis fit: ac quædam aliæ, tum interiores, tum exteriores cauſæ, de quibus copioſius atque acuratius in ſequentibus ediſſeremus.

Cauſa efficientes.

Verum enim vero, tumorum huiuſmodi præter naturam incidentium, varietates, ac differentiæ omnes, ex eius, quod influit, natura, & ſubſtantia, tumorem committente, naſcuntur, Galeno *lib. quem de tumoribus præter naturam* inſcripſit. Item *ſecundo libro ad Glauconem*, & 13. *methodi medendi* vbi ad hunc modum ſcribit, ſi ſaltem Græca Latina redduntur.

Tumorum præter naturam differentia vnde naſcantur Galeno.

E *Quinetiam omnium tumorum, qui præter naturam ſunt, varietas ex eius, quod influit, natura, enaſcitur. Vbi enim flatulenta materia copioſior acceſſit, flatuoſi magis tumores fiunt. Phlegmone vero magis ſimiles, vbi ſanguis: ſicut eryſipelati, vbi flaua bilis: & œdematoſi magis, vbi pituita: ſimiliter ſcyrrhoſi, vbi vel craſſus, vel vehementer lentus humor eſt, qui parti eſt infixus.*

Gal. 13. Meth.

Itaque tumores omnes præter naturam ipſi Galeno *eo loci* fiunt, aut ab humoribus, aut à flatuoſo ſpiritu, qui quandoque ſub cute, quandoque ſub circumoſſalibus membranis, quandoque in ventre, quandoque in inteſtinis, nonnunquam in medio horum, & peritonæi colligitur: Græci emphyſema, Auicenna apoſtema ventoſum vocat.

Si ab humoribus tumores eiuſmodi fiant, aut calidi, aut frigidi ſunt aut miſti.

Emphyſema

Calidi tumores. Calidi autem fiunt à ſanguine optimo,id eſt, ad amuſſim rubente,& conſiſtentia mediocri:ac moderata qualitate,& tunc phlegmonem Græci,Latini inflammationem vocant.Aut à flaua bile,vel à ſanguine feruenti,ac tenui,vel ſanguine & bile calidioribus,eryſipelas illi, hi ignem ſacrum appellant. A

Tumores frigidi. Frigidi vel à tenui pituita ſuſcitantur,atque hos Græci œdema, noſtri laxum tumorem vocare poſſunt. Auicenna vndimiam appellat:Aut ab humore atræ bilis, vel craſſa, & lenta,tenacique pituita,ſcirrhon illi,Latini duritiem,Arabes ſephiros vocant.

Ex ſeroſo quoque ſanguinis recremento quandoque tumores fiunt, vt in ſequentibus dicetur.

Tumores complicati. Cæterum miſcentur aliquando ſimul eiuſmodi humores, atque tunc ſi alter alteri dominetur, ab eo,qui in miſtura exuperat,nomen ipſi tumori inditur. Vt ſanguine bili dominante,phlegmonem dicemus eryſipelatodem,ſeu eryſipelatoſam.Sicuti ob flauam bilem præpollentem,eryſipelas phlegmonoſum,ſeu phlegmonodes.Iam vero aliarum miſtionum,ſimilis eſt interpretatio : phlegmone ſcyrrhoſa, & ſcyrrhus phlegmonoſus ; œdema phlegmonoſum , & phlegmone œdematoſa. Atque ad hoc exemplum, reliquos quoque tumores, etiamſi trium, vel quatuor humorum inuicem commiſtio ſit,nominabis. Porro ſi pares ſint,atque ex æquo miſti humores, ita vt alter alteri non præpolleat, tunc per copulam eorum,quos excitant, tumorum nomina coniungemus. Vt ſi ſanguis bili æqualiter B

Tumores præcipui,qui ex influxu humorum fiunt. miſceatur,vitium illud per coniunctionem,phlegmone & eryſipelas dicetur,vel cum Galeno,phlegmones eryſipelatoſque ſpecie, & natura medium. Et hi quidem ſunt præcipui tumores, qui ex humorum influxione fiunt,vt Galeno placet:Phlegmone,inquam,eryſipelas,œdema,ſcyrrhus. Ad quos innumeri alii naturæ modum excedentes tumores, reducuntur, ac ſub eis comprehenduntur , tametſi variis ex

Tumores ad phlegmonē pertinentes. cauſis diuerſa ſortiti ſint nomina.Itaq; ad phlegmonarũ genus pertinet,phygethlon,quod panus,Celſo authore, à noſtris vocatur. Phyma, tuberculum eidem Celſo nuncupatum. Terminthon, phymatis ſpecies Oribaſio, ſed Aetio phygethli. Dothiones, quos Celſus furunculos vocat. Item gangræna,& ſphacelus,qui à Latinis ſyderatio,& à principe Auicenna aſcachilos,dicitur.Carbunculus quoq;,Græcis anthrax nominatus:de quo ſcribit Auicenna *capite de pruna & igne perſico.*

Eryſipelatoſi tumores. Ad eryſipelata vero quodammodo referri videntur, herpetes, qui ſpecie ſunt duplices, miliares ſcilicet,& exedentes,quos ἐσθιομένας Græci appellant. Vtramque ſpeciem Auicennæ interpres formicas vocauit,ſed eas cum verrucis illis,quas Græci myrmecias,Latini formicas vocant, nominis ſimilitudine deceptus,*eodem capite* turpiſſimo errore commiſcuit.Has bilioſas inflammationes, herpetas à Græcis nuncupatas Celſus ſub ignis ſacri nomine videtur comprehendiſſe. Recentiores eas inter puſtulas C

Pituitoſi tumores. (vt loquuntur) cholericas adnumerant. A bile etiam fere proueniunt, atque ideo ad eryſipelas pertinent,phlyctænæ à Græcis vocatæ,de quibus agit Auicenna *capite de veſicis & inflammationibus.* Ad tumores pituitæ,hoc eſt, œdemata, referuntur nonnulli tumores ſub apoſtematis nomine à Græcis comprehenſi,qui ab Auicena nodi, ab Haly Abbate ſdaa,& dubeleta phlegmatica dicti ſunt,Latini *abſceſſus* vo-

14.Thera. cant.Quorum iuxta diuerſas materias in eis contentas,diuerſæ etiam ſunt ſpecies.Nihil autem refert,ſi & genera , vel differentias hoc loco dixeris. Porro tria ſunt Galeno eiuſmodi abſceſſuum genera frequentiſſima, quorum ſingula propriam appellationem Græce ſunt ſortita, ea ſunt atherωmata, ſteatωmata,melicerides,à ſimilitudine quidem contentorum in his corporum dicta: vt amplius in ſequentibus declarabimus.Eſt & apoſtematum,hoc eſt,abſceſſuum genus,in quo res aliæ continentur,quæ non humorum modo,ſed & ſolidorum quorundam corporum proprietates repræſentant:*verum hæc*(inquit Galenus) *rarius.* Ac de iis quidem etiam in ſequentibus ; cum de abſceſſibus ſermonem faciemus.

Tumorum noua quadā apud recentiores Medicos nomina. Ad hæc autem modo dicta abſceſſuum genera pertinent tumorum quædam nomina à recentioribus excogitata, & nuſquam apud antiquos ſcriptores reperta,vt teſtudo,*mollis tumor caluariæ inhærens,* & talpa : hæc ad atherωma , illa ad meliceridem magis ſpectare videtur. Ad ſteatωma vero fere per- D

Teſtudo. Talpa. Nata. Ganglium. Struma. tinent, *tumor dolore carens*, quam Natam, vel Naptam appellant, de quibus ſuo loco dicemus. Huc quoque, hoc eſt, ad tumores pituitæ, ſpectant, vocata à Græcis ganglia, ab Auicenna glandulæ,quæ à vocatis nodis differunt. Scrofulæ quoque à vulgo vocatæ, à pituita fiunt, proinde & ad œdemata reducuntur:hæ Græcis chœrades, Latinis ſtrumę dicuntur.Galenus tamen alicubi inter ſcyrrhos,ob duritiem annumerat. Ad œdema etiam refertur Galeno ea hydropis ſpecies, quæ leucophlegmatias Græcis,& hypoſarca nuncupatur.

Leucophlegmatias. Cæterum tumores , qui ad atram bilem ſpectant, & ſub vocato ſcyrrho continentur , ſunt,

Scyrrhoſi tumores. Cancer. Carcinoma. Elephantiaſis. Cancri, qui à Græcis carcini, & carcinωmata dicuntur , Celſus tamen cancrum à carcinωmate ſeiungit, vt illum ab his, quæ extrinſecus incidunt, oriri dicat, & ſerpere, hoc corrupta interius aliqua parte innaſci. Idem cancrum in multas ſpecies diducit, eryſipelas ſcilicet, gangrænam ; & vlcus nigrum. Huius quoque farinæ eſt elephantis, ſeu elephantiaſis, à vulgo Medicorum lepra vocata, & quibuſdam ſancti Lazari morbus. Itaque lepræ nomen Auicennæ , & imperitæ multitudini , morborum grauiſſimum , ac perniciosiſſimum ſignificat : cum tamen Galeno , Paulo Aeginetæ, ac reliquis Græcis, leuis ſit morbus, non multum à ſcabie differens, quæ pſωra eiſdem dicitur.Ex E

Verrucæ. ſcyrrhoſo etiam tumorum genere cenſentur,verucæ ab Auicennæ interprete vocatæ Latina voce,quę tumores ſunt inſtar monticulorum quorundam in cute eminentes, vnde & nomen illis factum eſt , à

Porra. vulgo porra dicuntur.

Myrmecia. Acrochordones. Huius autem generis ſunt,myrmecia,ac ſi formiculas diceres,& acrochordones,quæ noſtris penſiles verrucæ dicuntur.Clauus,qui *callus* eſt *figura teres*,Græcis ἧλος vocatur Auicennæ almiſmar. Thy-

Clauus. Thymion. mion vel thymon verrucula thymi herbæ capita repræſentans, Auicenna videtur tuſium, vel vt alia

habet

A habet lectio, tarsecum nominasse. Ex verrucarum quoque genere sunt, vocata ab Auicenna cornua, ita quidem dicta, quod cum oblonga sint, instar cornuum recuruantur. Item & calli, quos Græci τύλους vocant: hi ex labore obdurata cute gignuntur. *Cornua.* *Calli.* Ad atram quoque bilem spectare videtur morbus, quem dracontion Græci appellant, Latini dracunculum ab eius nominis animalis similitudine, Auicenna venam medeni, Haly Abbas venam saniosam vocauit. De quo Paulus *capite vltimo libri quarti*. Hic morbus apud nos parum est frequens. *Dracunculi.*

Præter hosce, quos iam recensuimus, tumores, accidunt & alii, corporis superficiem non raro occupantes, nempe paruæ quædam eminentiæ, quas pustulas, & bothor appellant. Quæ licet, & inter se, & ab iis tumoribus quos supra commemorauimus, differant: ab iisdem tamen humoribus fiunt, à quibus & magni iam dicti tumores. *Pustulæ.* Proinde maioris, minorisue ratione ab illis tantum distare videntur. Cæterum, vt eiusmodi minuti tumores (quos sane ignorare non debet Chirurgus) notiores, ac peruii magis cuique euaderent, operæpretium me facturum putaui, si nomina tum Græca, tum Latina, tum etiam Barbara, ac rudem quandam (vt de aliis maioribus fecimus) descriptionem hoc loco subiecerimus. Ergo, vt rem ipsam aggrediamur, ex pustularum genere sunt, lepræ Græcorum, & psoræ, Latinis *Lepra.* *Psora.*
B scabies appellatæ, affectus quidem inter se admodum affines: *cutis* enim sunt *asperdines, cum pruritu & corporis colliquatione*, ab eodem humore progeniti, nempe atra bile. In hoc tamen differunt, quod lepra cum manifestis squamis cutem profundius in orbem depascitur. Psora vero superficiem tantum variis figuris lædit, & furfuracea quædam corpuscula remittit. Item ea leuis cutis infectio, quæ Græcis lichen, Latinis impetigo, & vulgo quibusdam (vt Manard. refert) volatica nominatur. *Lichen.* Hæc frequenter, ac facile in prædictos affectus, lepram scilicet & scabiem, quam psoram vocant, Galeno authore degenerat. Sunt tamen, qui Græcorum lepram, impetiginem vocari à Celso (qui eius genera quatuor facit) contendant.

Fiunt autem lichenes, testibus Galeno, & Paulo Aegineta, mistis sanie b. tenuibus, & acribus, cum aliis crassis. Verum enimuero cum Celsus (vt diximus) quatuor impetiginis species faciat *libro quinto suæ medicinæ*, euidenti argumento conuincitur, eum aliam rem per impetiginem intellexisse, quam Græcorum lichenas. *Quatuor impetiginis species.* Quandoquidem nullus author Græcus legitur, qui tot genera in lichenis vnquam agnouerit.

C Cæterum, quando cum sola leuiori cutis aspredine, & pruritu manent lichenes, impetiginis nomen retinent. *Impetigo.* Dum autem peiores fiunt, nomen sicuti & formam mutant. Si enim manifestas squammas lichene, id est, impetigo excitat, atque altius cutem depascitur, lepra proprie dicitur. *Lepra.* Si vero per extimam tantum superficiem extenditur, & corpora furfuracea emittit, psora à Græcis, à nobis proprie *Psora.* scabies vocatur. Quanquam scabiei nomen vulgo & Medicis multis, latius longe pateat, qui omne cutis vitium, scabiem nominant. Itaque pura ac vera scabies Latinis, is procul dubio affectus est, qui Græcis psora vocatur, ab Auicenna etiam albara, & morphea (contra quorundam opinionem) diuersus. *Scabies.* Porro quod ipsi Auicennæ & punicis fere omnibus albara dicitur, à Græcis & Celso leuce nuncupatur. *Albara.* *Leuce.* Illorum vero morpheam Græci alphon vocant: *in quo quidem affectu non tota quidem caro afficitur, sed corporis duntaxat superficies, veluti* (inquit Galenus) *squammis quibusdam inspergitur*. *Lib. vlti. de causis symptomatum.* Sunt autem alphi ipsi Galeno genere duplices, nempe albi, qui ex pituita; & nigri, qui ex melancholico humore prodeunt. Sed hæc à rerum consequentia tracti diximus. *Alphi.* Neque enim leucæ, neque alphi ipsi, inter tumores præter naturam adnumerandi veniunt, sed potius inter cutis maculas, seu defœdationes. Quæ licet minime lædant, quia tamen dehonestant, maiori plærunque tædio (præsertim mulieribus) esse consueuerunt, quam multi alii lædentes quidem, sed latentes morbi. Vtrumque autem hunc affectum, leucam, inquam, & al-
D phon, vitiliginis nomine Celsus (qui tres eius species facit) complexus est: quamuis alii medicinæ interpretes, Græca Latina facientes, leucam passim vitiliginem conuertant.

Itaque *vitiligo*, si genere quodam comprehendatur, *fœdus cutis color est, ex malo particulæ alicuius habitu prouenienss* quæ nutrimentum probe sibi assimilare non potuit. *Vitiligo.* Maximo enim facultatis alteratricis errore, vitium hoc contingit: cuius duplicem speciem alii constituunt. Vnam quidem, quæ solam cutim inficit: alteram, quæ altius descendit, adeo, vt carnem quoque ipsam attingat, ac pilos coloret. Vtraque autem albo, vel nigro præcipue colore commaculat. Prior species, siue alba, siue nigra sit, Græcis eadem voce alphos dicitur, & Auicennæ morphea: Altera vero species, quam profundiorem diximus, Celso & Græcis leuce, Auicennæ albara, Haly Abb. lepra nuncupatur, fœdus quidem, & difficile curabilis affectus, non tamen perniciosus. *Parum nominibus fidendum esse.* Ex quibus intelligi potest, quod *parum nominibus esse fidendum, nisi res* (inquit ille) *ad amussim fuerit explorata. Eadem enim vox sæpe apud varios authores diuersam, ac longe dissidentem habet significationem, vt passim in iis commentariis demonstratur.*

E Hæc autem obiter, de eiusmodi maculis, & cutis defœdationibus adnotauimus, vt rerum confusio, quæ, ex perperam intellectis nominibus sequi solet, effugeretur. His igitur omissis, ad institutum reuertamur, ac reliquas pustulas, breuiter (quantum fieri potest) percurramus. Ex quarum etiam genere, præter iam enumeratas, censentur Græcorum ionthi, epinyctides, hydroa, psydraces, exanthemata, Celsi papulæ, & Plinii mentagra.

Ionthi *parui sunt, & duri in vultu, seu cute faciei tumores*, Galeno & Paulo, à crasso humore progeniti, qui vel resoluuntur, vel exiguo ingenito pure maturantur: Latinis vari dicuntur. *Ionthi.* *Vari.* Meminit Galenus *libro quinto de medicamentis secundum locos*, ionthosi cuiusdam affectus, quem principium esse dicit elephantiasis: sub quo affectu videtur tertium, & quartum genus impetiginis Celsi comprehendisse.

Epi-

Epinyctides. Epinyctides Celso *pustulæ* sunt *pessimæ, colore vel subliuido, vel subnigro, vel albo, fabæ magnitudinem non excedentes, in eminentibus partibus, vt tibiis & pedibus maxime, nascentes.* Circa has vehemens inflammatio est, & cum adapertæ sunt, reperitur intus exulceratio mucosa: color est humori suo similis: dolor vero ex eis supra magnitudinem earum est. Neque enim (vt diximus) faba maiores sunt. *Vnde dicta epinyctis.* Nomen à nocte acceperunt, vel quod noctu grauiori dolore torqueant, vel (vt Celsus voluit) quod noctu fere oriantur. Plinius eas, pustulas liuentes, ac noctibus inquietantes nominat: Arabes verò, essere, sere, vel saire eiusmodi pustulas sic noctu infestantes, vocauerunt. A

Sudamina. Plāta noctis. Quod Græcis sunt hidrωa, Latinis quibusdam sudamina, & Plinio papulæ sudorum dicuntur: Auicennæ vero, planta noctis: & Almansori, alhasaphum. Quo fit, vt epinyctis à planta noctis ipsius Auicennæ plurimum differat, tametsi vox ipsa Græca epinyctis (vt modo dicebamus) à nocte etiam originem trahat. *Gal. de sudaminibus.* Sunt autem sudamina hæc Galeno *teste libro tertio aphorismorum, comment. xxi. ex genere pustularum, in summa corporis parte hærentium, quæ instar vlcerum cutem exasperant: proueniuntque, vt & nomen ipsum (inquit) indicat, ob multos sudores, vel biliosiores, vel mordaciores, qui cutem mordent, & pruriginosam reddunt, ac per modum vlcerum exasperant.* Porro hæc affectio, puerulis, atque iuuenibus, sed his præcipue, qui natura sunt biliosi, æstus tempore communis est, adeoque facilis curationis, vt per se absque vllo præsidio albicantibus quibusdam squamulis dimissis sanescat. B *Desudationes Auicennæ.* Auicennæ autem desudationes (vt ex earum constat descriptione) potius exanthematibus Celsi, quam sudaminibus Galeni, respondere videntur.

Si quis tamen nomina attendat, desudationes ipsas principis Auicennæ, putabit Græcorum hidrωa, quæ Latini sudamina vocant. Verū enimuero, non tam nomina ipsa, apud Barbaros & Arabicę sectæ authores, sequenda sunt, quam ipsæ rerum descriptiones.

Psydraces. Psydraces, seu psydracia, *pustulæ sunt, parum supra summam cutem eminentes, phlyctænis*, hoc est, bullis, quæ ab igne excitantur, *persimiles.* Hæ in capite præcipue nascuntur. Psyzacion corrupte legitur apud Celsum pro psydracion.

Morbilli. Variolæ. Exanthemata. Ecthymata. Scopuli. Pustulæ illæ in cute florentes, quæ vulgo morbilli, & variolæ nuncupantur, Galeno exanthemata, Hippocrati ecthymata dicuntur. Plinius papulas & interdum pituitæ eruptiones vocat. Porro variolæ, & scopuli vocati, à materia fiunt crassiore, morbilli à tenuiore. Papulæ tamen scopuli vulgo dictæ, maiores sunt variolis. Hæ minora, illi magna ecthymata sunt Hippocrati, *lib. 3. Epid.* Morbilli vero eidem herpetes magni nominantur. *Magnos autem* (ait Galenus) *herpetas dixit Hippocrates, vel quia magnum occupant locum, vel quia cum maligna contingunt erosione.* Morbilli namque, quandoque altero tantum, quandoque vtroque modo magni visuntur. C

Papulæ Celsi. Cornelius Celsus *libro quinto suæ medicinæ*, post tractatum de impetigine, meminit duplicis papulæ: vnius quidem leuioris, quæ si ieiuna saliua quotidie defricatur, sanescit: alterius maioris, in qua magis cutis exasperatur, exulceraturque, ac vehementius & rodit, & rubet, difficiliusque sanescit. Hanc agriam, id est, feram dicit à Græcis appellari. In vtroque tamen genere, minus vitii, quam in impetiginibus agnoscit, adeo vt id, quod difficilius sanescit, nisi sublatum sit, in impetiginem verti, ac transire, affirmet. *Dartra Gallica.* Galli (si quid iudico) genus vtrumque, sed prius maxime, dartras appellant.

Id enim vitium maxime rotundum incipit, eademque ratione in orbem procedit, ac tarde serpit. Quæ omnia papulæ primi generis Celsi conueniunt. Has autem Celsi papulas nihil à Græcorum lichenis differre, nonnulli constanter asseuerant: eumque solum authorem inter Latinos lichenas, papulas vertisse legimus.

Mentagra. Mentagra, Latina vox est Plinio, qua rem omnino aliam ab impetigine, *in principio libri. xxvi.* visus est significasse, longeque peiorem affectum, quam quem Græci lichenis nomine intellexerunt: licet in medicinis quandoque Græcorum lichenas impetiginem sit interpretatus, & morbum eiusmodi mentagram appellatum, *eo loco* etiam lichenas vocet. D

Plin. lib. 26. Porro refert idem Plinius, malum hoc Tiberii Cæsaris principatu, primum in Italiam irrepsisse, omnique æuo priore vniuersæ Europæ, nedum Italiæ, incognitum: tanta quidem fœditate, vt quæcunque mors huic præferenda esset, tanta enim contagione, vt osculo solo veloci transitu inficeret, sed proceres maxime. Hæc lues, à mento fere oriebatur, vnde & nomen illi factum est mentagra.

Mentagram agnouit Gal. Cæterum morbum hunc agnouisse videtur Galenus. *Quinto enim libro de medicamentis compositis secundum locos*, meminit fœdissimæ cuiusdam menti impetiginis, quæ pruritum (vt ex Critone refert) excitat: & affligit patientes, atque in discrimen non mediocre adducit. Nam interdum per vniuersam faciem serpit, & ad oculos vsque procedit, & fere supremæ deformitatis causa efficitur. Quæ impetiginis descriptio, per omnia mentagræ Plinii conuenit. Errant autem vehementer, qui fœdissimum hunc lichenem, mentagram à Plinio appellatum, morbum eum esse existimant, quem hodie vulgo quidam *Morbus Neapolitanus.* Gallicum, alii Neapolitanum, alii citra odium, & iniuriam nationum, Venereum appellant. Hic enim veteribus, & priore sæculo omnino ignotus fuit, primumque apud Neapolim irrepsit anno à Christo E *Morbus Venereus quando primum in orbem irrepserit.* nato 1493. Quo tempore Carolus Gallorum Rex inuictissimus, Alpes superabat, Italiam petiturus, quāuis antea non longe per Hispanias (vt quidam referunt) serpsisset: quapropter tanquam inde tracta origine, lues Hispanica cœpit appellari. Quæ pestis diuina veluti vltione (vt par est credere) ob fœdos, illicitos, atque à Deo vetitos concubitus, in terras immissa, magnam generis humani partem sua contagione, fœdauit, & prostrauit. Id enim malum sensere magistratus, sensere mancipia, sensere proceres, sensit humilis plebs, veloci vnius ad alterum transitu: iamque per Hispanias, Gallias, Italiam, totamque Europam magno mortalium dispendio vagatur.

Sunt

A Sunt & puſtulæ quædam, præter has modo enumeratas, apud Auicennam *libro quarto*, glandoſæ dictæ, quæ nihil à ganglio differre videntur, niſi minoris tantum, maioriſue ratione. Mentio quoque eſt apud eundem Auicennam *lib.*3. de quibuſdam puſtulis, quas iuncturarum bothores vocat, & *libro quarto* almatim, quas cum nigras eſſe dicat, & viridibus granis ſimiles, Græcorum proculdubio terminthi erunt, quos ſupra inter phymatis ſpecies enumerauimus. Has videtur Celſus ſimiles varis facere, & putare à Græcis helcodes dici, id eſt, vlceroſas.

Puſtula glandoſa. *Terminthi.*

Puſtulæ albæ, vel lacteæ Raſis & Serapionis & bothor leues Auicennæ, ſi earum deſcriptiones penitus inſpiciantur, ad ionthos Græcorum, quos Latine varos nominauimus, pertinere videbuntur, quanquam eadem remedia, quæ ad illas ſcribit Auicenna, à Dioſcoride ad ephelidas præcipiantur.

Puſtula alba.

Hactenus de differentiis tumorum præter naturam, qui præcipue foris in corpore fiunt.

De cauſis tumorum præter naturam, extrinſecus appetentium, in vniuerſum.
CAP. III.

B Cauſæ tumorum præter naturam, recentioribus Medicis & Chirurgis, geminæ ſtatuuntur, generales ſcilicet, & ſpeciales. Generales cauſæ ſunt, fluxio, quod Græci ῥεῦμα vocant, & congeſtio.

Cauſa tumorum præter naturã.

Rurſus fluxionis cauſæ iiſdem ſex numero conſtituuntur. Nempe membri. 1. propellentis robur, excipientis. 2. imbecillitas, materiæ. 3. copia ſeu multitudo, meatuum. 4. deferẽtium (id eſt, per quos fit fluxio) laxitas ſiue amplitudo, propellentium. 5. anguſtia ſiue ſtrictura, & loci fluxionem. 6. excipientis ſitus inferior. Hæ autem ad quatuor reduci poſſunt, vtpote ad membrum propellens, particulam ſuſcipientem, humoris fluentis conditionem, & ſpacium, per quod fit defluxio.

Fluxionis cauſa 6.

Cæterum fluxio concitatur ratione membri expellentis, vel propter robur facultatis expultricis ipſius, vel propter connexum naturalem, quem habet cum membro excipiente, vel propter propriorum meatuum anguſtiam. Pars vero aliqua fluxionem excipit, quia vel dolens, aut calida, vel imbecillior, vel rarior, atque ignobilior, vel inferiori loco ſita. Porro ratione humoris fit defluxus in partem aliquam, quia ſit copia ſuperuacuus, qualitate moleſtus, ſubſtantia tenuis. Spacium autem fluxionis cauſa exiſtit, ob meatuum amplitudinem, vtpote venarum, arteriarum, & pororum.

Pars propellens. *Particula excipiens.* *Humor fluens.* *Spatium.*

C Congeſtionis vero (quæ altera eſt cauſa generalis tumorum, qui præter naturam incidunt) cauſæ geminæ aſſignantur: nempe error virtutis, quæ alteratrix & altrix dicitur, & imbecillitas expultricis. Ex quibus colligitur; quod tumores calidi magna ex parte fiant à defluxu humorum: frigidi vero eorundẽ congeſtione potius excitentur.

Cõgeſtionis cauſa.

Quomodo autem calida fluxio tumorem excitet, aperte ac ſcite demonſtrat Galenus, *libello* illo, cui titulum fecit *de inæquali intemperie*, ad hunc modum ſcribens: *Statim defluxione calida ad muſculum decumbente, primum arteriæ maiores, venæque opplentur, ac diſtenduntur: ab iis vero minores, atque ita res procedit, donec ad minimas ſit peruentum. In iis vbi valenter impacta fluxio eſt, & amplius contineri non poteſt, pars eius per ipſarum orificia egreditur, pars per tunicarum foramina percolatur ad exteriora, atque exinde fluxione implentur ſpacia vacua, atque intermedia primorum corporum. Sic omnia ab humore, omnique ex parte incaleſcunt, ac perfunduntur. Sunt autem hæc, nerui, ligamenta, membranæ, caro ipſa, & ante hæc arteriæ & venæ: quæ ſcilicet & primæ, præter cætera vario dolore afficiuntur. Quippe interius a fluxione tum excalfiunt, tum diſtenduntur, ac diuelluntur, diſtrahunturve. Exterius nõ modo excalfiunt, ſed etiã premũtur, ac degrauãtur. Reliquæ v. particulæ, aliæ quidẽ calfiũt tantũ vel cõprimuntur, aliæ vtroque modo laborant. Atque hic morbus phlegmone nominatur.* Hacten9 Galenus. Itaque in eiuſmodi tumo-

Quomodo calida defluxio tumorẽ erect.

D rib. præter naturam, qui ex humorum influxu fiunt, aliquid iam (per initia ſaltem, & antequam reſtiterit fluxio) factum, ac generatum eſt, & aliquid adhuc futurum, atque in generatione eſt: hoc fiens, illud factum eſſe, vulgo dicunt. Quod adhuc fit, ſiue fiens, materia eſt antecedens, quæ adhuc in fluxu eſt: factum vero, materia coniuncta, quæ iam influxit, & in parte laborante impacta eſt. Hinc non ſimplex, ſed compoſita, in eiuſmodi phlegmone, quę in generatione adhuc eſt (veluti in reliquis aliis tumoribus, ac morbis etiam omnibus, qui in gignendo adhuc ſunt, necdum abſolutionem ſunt nacti) medentis ſolicitudo eſt Galeno, ex ea ſcilicet, quæ prouidet, & ea, quæ curat: ſed hæc alterius ſunt contemplationis.

Omnium morborum, qui adhuc in gignendo ſunt, duplicem eſſe indicationem.

Cæterum tempeſtiuum eſt, vt *ſpeciales* (quas vocant) tumorum, qui præter naturam ſunt, cauſas ſubiiciamus. Hæ autem tres vulgo aſſignantur: Primitiuæ, quæ & prægreſſæ, & euidentes nobis dicuntur: antecedentes, & coniunctæ. Græcis dicuntur προκαταρκτικαὶ, προηγούμεναι, συνεκτικαὶ, *Pregreſſæ* ſeu primitiuæ cauſæ dicuntur, quæ dum aduerſam valetudinem, ſeu morboſos affectus crearunt, ſeparantur, vt caſus, percuſſio, fractura, diſtenſio, luxatio, aut error, qui in victus ratione committitur. Antecedentes, ſeu præcedentes cauſæ dicuntur, quæ paratæ ſunt morbos efficere, vt ſunt humores quatuor tam naturales (vt loquuntur) quam non naturales. Naturales humores ſunt, qui ad corporis nutritionem ſunt i-

Cauſa ſpeciales tumorum præter natura. *Prægreſſa.* *Antecedentes.*

E donei, & in maſſa ſanguinaria, continentur: proinde & vna ſanguinis appellatione continentur. Qui ſi ex venis, aut arteriis effundantur, ſubito concreſcunt, ſiue extra corpus maneant, & profluant, ſiue in ipſo adhuc quocunque loco contenti, remaneant.

Naturales humores qui dicantur.

Non naturales vero eos appellant, qui à ſanguine, quo partes nutriuntur, hoc eſt, maſſa ſanguinaria, ſeparati inueniuntur, & ob ſuam prauitatem, vel corruptelam, ex ſeipſis, hoc eſt, ex natura ſua, inepti ſunt ad corporis nutricationem, & ad alimoniam illi præſtandum: qui quantumuis etiam in aere nos ambiente permaneant, nunquam concreſcunt. Hi autem vel quadam naturæ prouidentia,

Humores non naturales qui dicantur.

certi

certi alicuius vſus gratia, in conceptacula quædam relegantur; aut foras ad corporis extima propulſi, A tumores non veros, ac illegitimos appellatos, abſceſſus, inquam, puſtulas, & cutis defœdationes generant. Interdum vero inſenſibili perſpiratu, vel ſenſibiliter per ſudores, digeruntur; atque exhalant. Nonnunquam intrinſecus putreſcunt, & febres excitant. Atque hi (inquiunt) æquiuoce, & improprie humores dicuntur, naturaliumque nomina ſibi vſurpant. Solum enim eos ſuccos, qui ab hepate in ſanguinea generatione, nutritionis, ac fluoris noſtri corporis reparandi gratia conficiuntur, proprie humores cenſent appellandos. Cuiuſmodi eſt ſanguis verus, ac purus, bilioſus, pituitoſus, & melancholicus, quo ſingulæ noſtri corporis partes nutriuntur, inſtauranturque. Aliæ quidem puriore, & (vt ita dicam) magis ſanguineo, aliæ vero bilioſiore, aliæ pituitoſo magis aliæ melancholico, prout cuiuſq; natura expoſtulat.

Qui ſucci proprie humores dicantur.

Itaque humores vniuerſi in venis & arteriis continentur, quod & coloris ipſius, & conſiſtentiæ varietas indicat, vt *libro de atra bile* Galenus expreſſit.

Ex quatuor humoribus naturalibus quatuor fieri legitimos ac præcipuos tumores.

Ex humoribus non naturalib. qui tumores fiant.

Porro ex iis quatuor humoribus naturalibus dictis, quatuor præcipui, ac legitimi tumores præter naturam fiunt, quæ vulgo apoſtemata vera nominare ſolent. In quibus ſcilicet tumor ad ſenſum magnus eſt, & materia, vnde procreantur, magis quantitate peccat, quam qualitate. Hi autem pro- B priis nominibus dicuntur phlegmone, eryſipelas, œdema, ſcyrrhus. Ex non naturalibus vero (vt vulgaribus Medicis placet) abſceſſus, quas exituras vocant, & puſtulæ oriuntur, de quibus in præcedentibus abunde diximus. Atque hi tumores, abſceſſus, inquam & puſtulæ, apoſtemata non vera eiſdem cenſentur. Ad quæ, & alia duo tumorum genera reduci volunt, flatuoſos ſcilicet (quas & inflationes vocamus) & aquoſos, qui ex ſeroſa ſubſtantia procreantur, vulgo apoſtemata ventoſa, & aquoſa nuncupant. Itaque ſex ſunt nomina ſimplicium (vt loquuntur) apoſtematum: nempe apoſtema phlegmonoſum, eryſipelatoſum, œdematoſum, ſcyrrhoſum, flatuoſum, & aquoſum. Compoſitis vero (quoniam horum infinita propemodum turba eſt) non omnibus propria ſunt indita nomina, ſed illis duntaxat, in quibus humor aliquis ſupra cæteros dominium obtinere euidenti ratione deprehenditur, vt iam ex præcedentibus ſatis innotuit, & rurſus in ſequentibus ſuo loco plenius oſtendemus.

Cauſa coniuncta tumorum præter naturam

Continens cauſa quæ dicatur.

Cæterum cauſæ coniunctæ, ſeu continentes tumorum præter naturam, quos apoſtemata, puſtulas, & exituras, vocant, ſunt materiæ, quæ in particula ipſa laborante, aggregatæ & infarctæ reperiuntur, quæque adhuc permanent, poſtquam tumorem excitarunt: ac dum increſcunt, tumores ipſi C augentur: cum decreſcunt, minuuntur: & cum deſinunt, finiuntur. Cauſa enim coniuncta, ſiue continens, morborum omnium, ac diſpoſitionum, quæ in corpore ſunt (in vniuerſum ita ab Auicenna, & vniuerſo iuniorum medicorum cœtu definitur) Quæ cum præſens eſt, eius quoq; morbus adeſt: cum vero tollitur, etiam morbus euaneſcit.

Coiunctam cauſam nihil a morbo differre, quorundam opinione.

Verum enim vero quidam huius ætatis Medici non vulgariter eruditi, duas tantum eſſe morborum cauſas Galeno contendunt, externam videlicet, & internam ſiue (vt nunc loquuntur) primitiuam, & antecedentem. *Itaque primitiuam, atque externam cauſam*, inquiunt, *appellat Galenus, quæ extrinſecus corpori aduenit, ipſumque vehementer alterat, atque immutat, quæque cum aduerſam valetudinem creauit, ſeparatur: veluti calor, frigus, ſcorpio pungens; Græci (vt diximus) eam προκαταρκτικὴν vocant: internam vero ſiue antecedẽtem nominat Galenus, quæ in ipſo animalis corpore conſiſtit, & iam morbum facit. Eam autem, quam coniunctam appellant, ne* (inquiunt) *ſomniauit quidem, cum ſecundum huius ſententiam, affectus actionem impediens, aut vitians, morbus ſit, & non morbi cauſa. Coniuncta autem illa cauſa, quam Auicenna eiusque ſequaces ſomniarunt (vt ex data ab ipſis deſcriptione conſtat) affectus ſit actionem lædens, quæ propria eſt morbi definitio.* Nihil igitur cauſa illa coniuncta, à recentioribus Medicis, & eorum principe Auicenna introducta, à morbo prorſus differt, D à quo primum ea, quæ ſecundum naturam eſt actio, læditur. Cæterum cum hæc de triplici cauſarum morbificarum genere opinio iam inueterauerit, & apud omnes fere noſtræ etiamnum ætatis Medicos robur inuenerit, non abſurdum videbitur, ſi eas morboſas cauſas paſſim in hoc opere, dilucidioris doctrinæ gratia, huiuſmodi nominibus diſtinguamus: nempe primitiua, antecedente & coniuncta. Atque hæc de cauſis tumorum præter naturam dicta ſufficiant: nunc poſtulat ordo, ac orationis ſeries, vt eorum ſigna, & iudicia ſubiiciamus, modo tamen pauca de abſceſſuum natura, & generatione præmiſerimus.

Abſceſſus qui dicantur Galeno.

Itaque abſceſſus, qui Græcis ἀποστήματα, & vulgo exituræ dicuntur, Galeno *libro de tumoribus præter naturam*, & *ſecundo ad Glauconem*, *diſpoſitiones ſunt, in quibus abſcedunt, atque inuicem diſtant, quæ prius ſe contingebant, corpora.* Materia enim, quæ eiuſmodi tumores excitat, extra carnem muſculi propulſa, continentia à ſubiectis diducit, & abſcedere facit. *Spacium igitur* (inquit Galenus) *vacuum in medio fieri oportet, quod aliquam ſubſtantiam ſpirituoſam, vel humidam, vel miſtam ex vtriſq; comprehendit, quæ temporis diuturnitate in multiformes, & varias ſubſtantias alterantur.*

Duplex genus abſceſſuum. Galenus lib. 14. therap. meth & libro 2. ad Glauconem. ἀποσκήμματα.

Duplex autem eſt eiuſmodi abſceſſuum genus: vnum, cum inflammatio in pus verſa, pus ipſum E tanquam in ſinu aliquo eſt collectum: alterum, cum nulla præcedente inflammatione humor aliquis, iſque alias ſpecie alius, vel ſpiritus aliquis vaporoſus, aut ſubſtantia ex vtriſque miſta, in parte aliqua colligitur. Quod bifariam accidit: nam vel in ſpacio ipſo, quod abſcedentes interiacet partes eiuſmodi ſubſtantia, ſine præuia defluxione generatur, aut aliunde in ipſam laborantem particulam confluit, vel ſtatim quidem ab initio, vel ea ratione, qua fiunt illa, quæ ἀποσκήμματα vocantur. *Nominant vero* (inquit Galenus) *ſic huiuſmodi depoſitionem, cum, qui prius vnum membrum infeſtant, humores, eo relicto, ad alterum tranſmutantur.* Spacium autem ſibi molitur eiuſmodi ſubſtantia, quæ abſceſſum creat, vel inter duas tunicas, vel ſub quibuſdam membranis. Porro excoriat tandem circumpoſita corpora,

vel

A vel quia omnino acris, aut omnino ipsa copia distendens, aut putredinem quandam tempore contrahens: sed & iam tunc acris est.

Quod si humiditates ipsæ, quibus spacium, quod abscedentes interiacet partes, complerur, & abscessus excitatur, longo interdum tempore perdurauerint, plures (vt supra diximus) habent alterationes, atque in varias substantias transmutantur, quæ non humorum modo, sed etiam solidorum quorundam corporum proprietates repræsentant. Nam & lapidibus, & arenis, & testis, & lignis atque carbonibus, & luto, & olei limo, & vini fæci, & stipulæ, ac multis aliis talibus, similia corpora, in abscessibus contineri inueniuntur, vt iam supra de differentiis tumorum explicuimus. *Quæ in abscessibus inueniantur.*

De signis tumorum præter naturam extrinsecus apparentium, in vniuersum, & eorundem iudiciis.

CAP. IV.

NOtæ tumorum præter naturam summa corporis occupantium (quorum duntaxat speculatio ad chirurgum pertinet) sensuum organis, ac cuiusque particulæ laborantis præsentia, facile deprehen-B duntur. Vbicunque enim incrementum apparet, naturalem statum excedens, ac præter naturæ modum particulam, quam occupat, distendens, eiusque actionem lædens, quod vel humor aliquis, vel substantia ex humore procreata, aut quæ ad humorem (vt loquuntur) sit reducibilis, vel vaporosus spiritus gignit, ibi & tumorem præter naturam, seu (vt dicunt) apostema generaliter loquendo, esse necesse est. *Notæ tumorum præter naturam vniuersales.*

Cæterum tumores, quæ vera apostemata appellant, tumore, dolore, & calore, magis vel minus intēsis, dignoscuntur. Non vera autem, quæ pustulas & abscessus nominauimus præter tumorem, malignitate quoque, se (vt eorum verbis vtar) mala morigeratione, & sequestratione etiam maiore, vel minore, hoc est, secundum magis & minus (vt ab eorum vocibus non recedam) determinata, deprehenduntur & significantur.

Signa autem particularis cuiusque differentiæ, & materierum, ex quibus fiunt: in sequentibus suo loco dicentur, dum scilicet de simplicibus ipsorum, qui præter naturam consistunt, tumorum differentiis tractabitur. Ex quibus & compositæ facile dignoscentur. Verumenimuero non prius ad particularia est accedendum, quam de vniuersalibus sermo fuerit absolutus: is enim ordo in disciplinis C obseruari solet: nec immerito sane. Nam vniuersalia ipsa, atque communia manifestiora sunt nobis, quam particularia: quippe quæ magis promiscua, confusioraque sint, quam particularia, vt *primo cap lib. 1. physicorum* docet Aristoteles. Nemo igitur miretur, si passim in hoc opere chirurgico, à communioribus, & plura comprehendentibus, semper inceperimus, tum ob nuper adductam rationem, tum quod secundum naturam generalitas specialitatem antecedit, vt idem testatur philosophus. *Aristo. lib 1. Physicorum. cap.* *Generalitas specialitatē antecedit.*

Sed ad propositum reuertamur, & indicia tumorum præter naturam consistentium persequamur. *1. Indicia.* Circa quæ primum aduertendum est, omnes eos tumores, qui vera apostemata vocantur, si Galeno & Auicennæ credimus, inuicem magna ex parte complicari, neque facile aliquem eorum syncerum, & purum inueniri.

Nam (vt Galenus inquit) *phlegmonæ, hoc est, inflammationi ex sanguine, magna ex parte miscetur aliquid, quod vel erysipelatis, vel œdematis, aut scirrhi naturam seruet. Erysipelati autem, quod phlegmones, aut œdematis, aut scirrhi speciem referat. Et ita in reliquis omnibus similiter perpendi.* *Li. de differ. morborum.* At vero ij præter naturam tumores, quos non vera apostemata appellitant, vt plurimum synceri, ac puri reperiuntur. Cæterum simplicium ac syncerorum curationes in sequentibus persequemur, ex quibus & compositorum & implexorum curatio facile intelligetur. Nam omnes & persequi, & componere, superuacaneum mihi videtur. Si enim sim-D plices ipsos tumores omnes cognoueris, deinde, quo pacto inter sese componantur, didiceris, satis idoneus eris, qui in reliquis particulatim te exerceas. Sed iam reliqua, quæ in vniuersum de tumoribus ipsis sumuntur, iudicia persequamur. 2.

3. *Periodi, paroxysmi, & crises tumorum, qui præter naturam sunt, humorum, ex quibus conflantur, analogiam* (inquit Guido) *sequuntur.* Analogiam autem hic interpretamur proprietatem, seu proportionem, naturam, ac substantiæ similitudinem, quam formam specificam, & occultam appellant. *Quatuor tēpora tumorum præter naturam principium.*

Tumores eiusmodi præsertim salubres, & qui per humorum influxum fiunt, quatuor temporibus distinguuntur, principio, augmento, statu, & inclinatione. Principij nota est, cum particula incipit distendi, & fluxionis adest initium, cum dolore adhuc exiguo. Incrementum adesse iudicabis, cum videris, tumoris molem attolli, locumque affectum impleri; & in sublime efferri, ac symptωmata, quæ vnumquemque tumorem sequi solent, manifeste augeri. *2. Augmentum.* Status vero indicium est, cum prædicta omnia tumor scilicet & symptωmata cuiusque tumoris differentiæ, proprium vigorem suum obtinent: nec amplius possunt incrementa assumere, quin materia faciens tumorem, in aliam formam seu substantiam alteretur, & transmutetur. *3. Status.* Declinatio autem tunc adesse cognoscitur, cum tumoris moles, & pro-E pria ipsius symptωmata, imminuuntur, vel materia, quæ tumorem facit, in aliam substantiam incipit transmutari. *4. Declinatio.* *Itaque tempora hæc* (vt inquit Guido) *penes tria potißimum distinguuntur: nempe penes ipsius tumoris essentiam, hoc est, magnitudinem, vel paruitatem: penes materiæ dispositionem: & accidentia, quæ curandi indicationem plurimum immutant.* *Tempora tumorum præter naturā à 4.) tribus potißimum suum discrimen assumere.*

Cæterum quatuor hæc tempora simul aliquando coincidere videntur, propter breuem scilicet, ac pene imperceptibilem vniuscuiusque durationem, vt contingit in venenosis inflammationibus non lethalibus, quæ statim vigent ac florent.

Porro tumores huiusmodi, qui ex humorum præsertim fiunt influxione, nisi retrocedant (hoc est, fieri prohibeantur, per repressionem scilicet fluentis materiæ) vel sponte, & citra vllam rationalem causam, intro recurrente fluxione, minime delitescant, altero istorum quatuor modorum terminantur: *5. Tumores præter naturā quatuor modis terminari.*

nempe vel inſenſibili exhalatione, ſeu reſolutione, vel facta ſuppuratione, vel corruptione,vel induratione. Omnium autem iſtorum modorum optimus, & magis expetendus, is eſt, qui per ſenſu imperceptibilem fit diſſolutionem:poſt illum vero,qui per ſuppurationem. At quæ per indurationem fit tumoris prẹter naturam terminatio,ſimpliciter atque abſolute mala dicitur.Quæ autem fit ad corruptionem particulæ laborantis, omnium peſſima cenſenda eſt, vt aperte nobis Galenus inſinuat *libello de inæquali temperie*,ad hunc modum ſcribens,poſtquam docuit,quomodo fiat phlegmone,ex calida defluxione in muſculum decumbente. *Itaque* (inquit) *duorum alterum ſequi eſt neceſſarium, vel ſuperante fluxione,corporum, quæ ſuccubuere,ſequi corruptionem: vel ea deuicta, muſculum ad naturalem habitum reuerti. Subiiciamus igitur ipſam primum fluxionem ſuperari:rectius enim à melioribus incipitur.Duplex hic incidit curationis modus: quod ſcilicet vel digeretur, ſeu diſſoluetur, quicquid humoris in particulam procumbit: vel concoquetur: verum diſſolutio optabilior exiſtit. Ad concoctionem autem hæc duo neceſſario conſequuntur: nempe puris generatio, & eius in aliquod ſpacium abſceſsio.* Et paucis interiectis ſubiungit: *At ſi victæ à fluxione particulæ fuerint,in tantam hæ deuenient intemperiem,quod earum operatio deſtruetur,& ipſæ temporis proceſſu corrumpentur.*Hactenus Galenus.

Gal. lib. de inæquali intemperie.

Diſſolutionis indicia.

Diſſolutionis autem ſeu reſolutionis indicia ſunt,leuitas membri & deficiens pulſatio.

Suppurationis.

Signa,tumorem verti in ſuppurationem,indicantia,ſunt,dolor intrinſecus,pulſatio,& caloris incrementum.

Corruptionis. Indurationis.

Fluxionem victricem eſſe,& particulæ laborantis corruptelam,teſtantur,nigror,& liuiditas, quibus nonnunquam & graueolentia accedit. Tumorem lapideſcere,hoc eſt,in lapideam abire duritiem, aperte demonſtrat,tumoris imminutio,& cum hac,durities remanens.

Regreſsionis & deliteſcentiæ.

Regreſſionis vel deliteſcentiæ notæ ſunt, ſubita tumoris diminutio, quæ interdum propter nimiam refrigerationem, nonnunquam vero propter venenoſitatem (nullis forinſecus admotis reprimentibus)accidit. Ad hanc autem ſubitam atque affatim factam tumoris imminutionem,febris ſtatim conſequitur,ac multa alia praua ſymptωmata.

Hactenus de ſignis & indiciis eorum tumorum.quos vulgo apoſtematis nomine proprie cenſent appellandos. Puſtularum autem vulgo nuncupatarum notæ & indicia ſuo loco, cum de illis tractabimus dicentur.

Abſceſſuum vero (quas exituras vocant) indicia,ac ſigna, quæ vel ſtatim eos futuros denunciant. vel iam præſentes adeſſe demonſtrant,hæc ſunt.

Signa mox futuri abſceſſus,ex Auicenna. Notæ abſceſſus iam facti

Cum videris(inquit Auicennam)*pulſationem aut duritiem,in longum iam tempus productam,vel caliditatem aut dolorem increſcentem,tunc exiſtima,quod apoſtema proximum eſt, vt in ſuppurationem vertatur, & fiat exitura, id eſt,abſceſſus.Cum autem conſpexeris,ac deprehenderis leuitatem quandam affectæ particulæ, & doloris ſedationem, ac remiſſum calorem,quodque tumentis loci pars aliqua cæteris emineat,atque in mucronem ſubducatur: ad hæc cum premendo digitis inundationem (vt loquuntur) perceperis, viderisque gibbi illius,ſeu mucronis colorem iam albeſcere, tunc certo credere oportet,pus eo loci ſubeſſe,& tumorem iam abſceſsiſſe.*

Aph. 47. li. 2.

Vnde & ab Hippocrate recte eſt iudicatum, *Quod dum pus conficitur, dolores, ac febres magis accidant, quam iam confecto pure.*Porro notæ eiuſmodi tum iam facti abſceſſus, tum mox futuri vulgaribus iis verſiculis communiter exprimuntur.

Durities longa,pulſus,dolor,& calor aucti,
Signant pus fieri:ſed factum,dicta remiſſa,
Sub digitis vndans,albeſcens pars,& acuta.

Cæterum,in pure ipſo cognoſcendo ac diiudicando,maxime te attentum eſſe conuenit.Quando quidem ſuppuratio ipſa,ſeu puris in loco aliquo comprehenſi notitia,ſæpe occultatur,nec ſatis Medico innoteſcit,ob loci ſcilicet,& puris craſſitudinem,vt hac aphoriſtica ſententia nobis expreſſit Hippocrates: *Quibuſcunque ſuppuratio in corpore exiſtens,non innoteſcit,his ob craſsitudinem puris,aut loci non innoteſcit.* Atque hæc de ſignis abſceſſuum, quas exituras vocant, dicta ſufficiant. Porro de horum iudiciis, hæc ab Auicenna & recentioribus chirurgis ſcriptis tradita ſunt.

Aph. 41. li. 6.

Iudicia abſceſſuum.

Abſceſſus vulgo exitura dictus,qui iuxta membrum aliquod nobile,vel prope iuncturas fit, atq; adeo in venoſis, aut neruoſis ipſis partibus,quique in debili particula, & natiuo calore propemodum deſtituta,prædura quoque,& denſa cute obiecta,conſiſtit: Ad hæc qui craſſiore materia, & admodum tardiore conſtat:Planus etiam ſeu æquabilis, & in coni formulam non ſubductus,ſuſpectus admodum eſt,ægreque ac tarde maturatur.Quo circa maturantibus,& pus mouentibus, auxiliis, ac celeri maturatiue apertione indiget.Qui vero huic ex aduerſo reſpondet,boni moris eſt,& laudabilis: Cito enim & facile maturatur, & in ſuppurationem vertitur, ſæpiusque nullo forinſecus adhibito auxilio, per ſe dehiſcit,aperiturue.Itaque,ſi abſceſſus tendit in acutiem,& puris ſubſtantia tenuis fuerit & acris,nec prædura,aut denſa cutis extiterit,natura ſeipſa, hoc eſt, ſua facultate alienorum expultrice, & citra aduentitiũ aliquod ſubſidium conceptum humorem foras propellet:niſi quis facta inciſione protinus ipſam ſpontaneam apertionem anteuertat.Cæterum,abſceſſus ipſi nonnunquam per halitum digeruntur,hoc eſt, per reſolutionem terminantur,nulla tunc in cute facta continui ſolutione,vbi ſcilicet pus & modicum eſt,& bonum,tenue quoq; & non in alto deliteſcens. Sæpius tamen facto à natura,vel arte emiſſario, conceptus humor profunditur,quam digeratur,reſoluaturue. Quæ autem à natura fit apertio,multo tutior eſt,quam quæ arte tentatur:quod ſi arte fiat,ſecurius adhuc & melius ſcalpello, aut candenti ferro illam moliemur,quam adurente medicamento,quod ruptorium appellant. Ideo autem ea ſectio. quam in abſceſſib. manu & arte molimur,deterior eſt ea apertione, quæ naturæ beneficio accedit,quoniã(vt inquit Auicenna)generatiua fit ſaniei(quã virus & virulentiã appellant)ſorditiei quoq; & fiſtularũ.Vbi tñ vrget neceſſitas,nec alio datur vti meliori,& præſentiore auxilio,ea intrepide aggrediũda eſt.

Qui abſceſſus facile concoquantur.

Qui abſceſſus per reſolutionem maxime terminentur.

Melius ac tutius ſcalpello, quam ruptorio abſceſſus aperiri

Hæc

A Hæc autem modo commemorata incommoda vitabis, ſi facta (cum res expoſtulat) ſectione & continui ſolutione, pus mouentia, ad reliquiarum concoctionem, ſeu maturationem & detergentia, prout res exigit, laboranti particulæ mox adhibueris. Cæterum puris optimi, ac deterrimi notas, oraculo *vltimo libri primi præſagiorum* nobis expreſſit Hippocrates, ad hunc modum inquiens: *Pus illud optimum cenſetur, quod album, æquale, [id eſt ſibi vndique ſimile] læueque [tangenti] & quam minime fœtidum eſt: Quod vero huic maxime contrarium apparet, peßimum eſt.* Porro reliquorum aliorum, tum humorum, tum ſolidorum corporum, quæ in abſceſſibus continentur, ſigna & indicia in particularibus capitibus ſubſequentibus explicabuntur.

Puris optimi & deterrimi nota, ex Hippocrate.

De curatione tumorum præter naturam in vniuerſum (eorum maxime, qui ex influxu humorum fiunt, veraque apoſtemata vulgo dicuntur) & abſceſſuum, quas exituras vocant.

CAP. V.

TVmorum omnium, qui præter naturam ſunt, iam factorum & qui non adhuc in generatione ſunt, communis, ac prima curandi indicatio vna eſt Galeno *lib. 13. & 14. meth med.* nempe, vt quod præter B naturam in particula eſt, & eam in tumorem attollit, totum vacuetur. Qui vero adhuc in generatione ſunt, in his prior vacuatione eſt, confluentis ad affectum locum humoris inhibitio. Proinde in illis non ſimplex, ſed compoſita eſt medentis ſollicitudo, ac curandi indicatio. Hæ autem communes indicationes pro tumoris ipſius differentia, & particulæ laborantis natura, ac ratione, plurimum variant, & immutantur. Siquidem in omnibus iam factis tumoribus, & qualibet corporis parte, eius, quod infeſtat, vacuatio, haud quaquam ſimliter adminiſtratur, vt *libro ſecundo ad Glauconem*, & *locis nuper citatis* docet Galenus: quod ex ſequentibus etiam euadet manifeſtum. Sed neque iiſdem ſemper auxiliis, quibuſcunque incipientibus adhuc tumoribus, & quamlibet particulam occupantibus, occurrimus, & præcauemus, aut quod in illis iam factum eſt, vacuamus: ſed aliis atque aliis, prout tumoris genus, ſeu differentia & partis affectæ natura, poſtulat, inhibentibus fluxionem, & vacuantibus, quod generatum eſt, præſidiis vti nimirum cogimur, ſi rectam ſaltem agendorum rationem ſequimur Itaque ab his duobus, nempe ab ipſa diſpoſitione, ſeu morbi eſſentia, & partis affectæ natura, tumorum, qui præter naturam ſunt, curandi indicationes potiſſimum deſumuntur Galeno.

Tumorum omnium curandorum communis indicatio.

Communes curandorũ tumorum indicationes pro tumoris differentia, & laborante particula variari.

Porro diſpoſitio ipſa, de qua nunc agimus, ſeu morbi eſſentia, tria in ſe iuxta recentiorum placita C complectitur. Nempe quantitatem, qualitatem, & materiam, ſeu ſubſtantiam, quæ tumorem efficit. Quorum ratione, prima illa & communis indicatio immutatur, atque ab iis etiamnum particulares curandi indicationes deſumuntur. Aliter enim tumor magnus, aliter paruus curatur. Siquidem magnitudo, & paruitas tumoris (vt exiſtimant) differentiam conſtituant. Alia enim ratione ingens phlegmone, alia minutus herpes curatur. Aliter quoque, qui per defluxionem fit, & adhuc in gignendo eſt, quam qui per congeſtionem procreatur, aut iam factus eſt. Sed & calidus tumor, vt eryſipelas, alia ratione, quam frigidus, vt eſt œdema, vel ſcirrhus, curatur. Quantitas igitur, in tumore præter naturã curationem euarians, eſt, magna, parua. Qualitas, fluxio, ſeu (vt loquuntur) deriuatio, & congeſtio. Materia, humor calidus, frigidus.

Curandorũ tumorum indicationes à duobus potiſſimum deſumi.

Tumoris eſſentiam tria in ſe continere.

Cæterum in partium laborantium natura, quatuor potiſſimum ſpectanda ſunt: temperatura, formatio, ſitus, virtus, ſeu potentia. Quibus & quintum addi poteſt, facilitas ſcilicet, ac difficultas ſentiendi. Niſi mauis iſtud cum Galeno, ſub virtute comprehendi atque includi. Hæc itaque communem etiam illam, quæ per ſingula diſpoſitionis ipſius, id eſt, tumoris præter naturam, genera obſeruantur, curationem plurimum euariant. Proinde & has omnes, quæ ab ipſis ſumuntur indicationes, in curandis D iis, qui præter naturam incidunt, tumoribus, memoria tenere oportet. Aliter namque curatur phlegmone, aut quiuis alius tumor, in carnoſis partibus, quã in neruoſis: aliter in oculo, quam in genu, vel collo: aliter in adenibus, quam in aliis partibus non glandoſis. Breuiter particulæ ipſius laborantis, ac tumore obſeſſæ, temperatura, & formatio, & ſitus, & virtus ſeu potentia, ſingulas, quas ipſi in morbo curando molimur, operationes, commutant: communi etiamnum intentione ſeruata, quam ſemper à morbo aſſumendam eſſe, Galenus edocuit.

In indicatione, quæ à natura partiũ deſumitur 4. potiſſimũ ſpectanda eſſe.

Itaque communem curandorum tumorum præter naturam methodum, eorum præſertim, qui ex humorum influxu procreantur, ſumpta ab ipſo affectu indicatione, nulla partis ipſius affectæ habita ratione, tradere hic primum inſtituimus. Deinceps eorundem, ſed maxime inflammationem, cum in abſceſſum degenerauerint, vniuerſalem curationem ſubiiciemus. Poſt hæc vero particularem ſingularum differentiarum, ſimplicium præſertim (ex quarum analogia compoſitorum curatio facile addiſcetur) curandi rationem perſequemur. Atque interim vbi locus expoſtulabit, nonnulla de curandi indicationibus, quæ à laborantibus & tumore obſeſſis particulis aſſumuntur, ex Galeno proferemus. Quibus recte intellectis, facile erit cuique rationali Medico, ac chirurgo, tumores quoſcunque, quibuſuis partibus inſidentes, certa methodo, ac ratione curare.

Lib. 2 ad Glauconem: Octo tractãdorum in ſequentibus.

E Galenum igitur imitantes, principium curationis tumorum, qui præter naturam dicuntur, ex humorum influxu procreatorum, ab inuentione occaſionis ipſius affectus, deſumemus, vt ſcilicet, quæ eũ excitant, ac faciunt cauſæ, abſcindantur: quod vero in eo iam factum eſt, tollatur, ſaneturue. Itaque vt vnius differentiæ tumorum, qui per defluxionem fiunt (de iis enim duntaxat modo hic agimus) exemplo, atque analogia, cæteras etiam differentias, quæ ex influxu humorum naſcuntur, intelligamus, vnius phlegmones breuem, ac compendioſam curationem, hic ſubiiciemus. Hæc namque, & frequentiſſime incidit, & febres aliaque ſymptomata periculoſiſſima excitat. Nomine autem phlegmones hoc loco, non omnem calidam, ac veluti flammeam diſpoſitionem, quam Græci etiam phlogoſin appellant, intelligi

Inuentionẽ occaſionis, principium eſſe curationis tumorũ præter naturam.

volumus, sed etiam duntaxat, quæ fluxionis sanguineæ soboles est, in carnosa corpora maximè incidens, in qua dolor est vehemens, rubor per summa vigens, calor veluti deurens, tensio, renixus, & cum malum increuerit, pulsationis sensus.

Galen. li. 13. meth. med. *Communis omnium phlegmonarum generatio.* *Causæ adiutrices fluxionis.*

Hanc enim inflammationem cum Galeno, & aliis, qui eum tanquam ducem optimum secuti sunt, Græcis scriptoribus, vt Paulo, Aetio, & Oribasio, proprie phlegmonem appellamus. Vt igitur rem ipsam aggrediamur: Communis omnium phlegmonarum generatio, ex sanguinis influxu est, copiosioris scilicet, quàm sit parti ex vsu. Influit autem copiosior sanguis, alia quapiam aliisue particulis eum aliquando mittentibus, ac ea, quæ phlegmone laborare incipit, recipiente: aliquando vero particula, quæ affligitur, huncad se trahente. Partes autem, quæ mittunt, vel vt copia superuacuum, vel vt qualitate molestum, vel vtroque nomine succum persequuntur. Quę vero attrahunt, hæ morboso calore, vel dolore trahunt. Sed & his coadiutrices causæ sunt, particulæ imbecillitas & ignobilitas canalium seu viarum, per quas fit defluxio, amplitudo, meatuum quoque partium expellentium angustia, & situs inferior, vt iam supra dictum fuerat.

Tres scopos in curandis tumoribus, qui ex humorum influxu fiunt, chirurgo proponi.

Itaque ex omnibus his tres colligunt recentiorum chirurgicorum turbæ, curandorum tumorum, qui ex defluxione ortum habent, intentiones. B

Prima est, fluxionem auertere, ac eam omnino intercipere.

Secunda est, dolorem demulcere, atque eam occasionem, propter quam particula fluxionem excipit, vel etiam attrahit, in totum summouere.

Tertia est, id totum, quod iam factum est, curare, id est, totum eum humorem, qui in partem affectam confluxit, vacuare.

Primus scopus. *Lib. 13. Therap.* *Plethora quid.*

Cæterum quomodo prima intentio perfici debeat, apposite docuit Galenus *libro decimotertio methodi medendi*, vbi modos omnes auertendæ fluxionis, methodumque ac rationem inhibendę phlegmones, quæ adhuc in generatione est, nobis expressit, ad hunc modum, si Græca Latina faciamus, scribens: *Vbi æqualiter succi inter se sunt adaucti (quod Græci plethoram vocant) imò etiam vbi purum ab excrementis totum corpus est, & succorum mediocritatem continet, dolore, & membri, in quo phlegmone sedet, calore fluxionem excitante: sanguinis missione incipienti adhuc phlegmone succurrimus. Curatur etiam plethora, tum frequenti balneo, tum exercitatione, tum multa frictione. Præterea digerentibus medicamentis, modo febris non adsit, & præter hæc omnia, inedia, ac proba victus ratione, etiamsi febricitet æger. Cum vero flaua bile, vel atra, pituitaue, aut serosis humoribus refertum corpus est* G *(eum habitum Græci cacochymiam nominant) purgatione, quæ cuique suppuranti succo sit accommoda, vacuatio molienda est.* Ac de iis quidem in particularibus capitibus diffusius tractabitur. Cæterum antispasis, id est, in contrarium reuulsio, commune est in omnibus huiusmodi tumoribus auxilium, dum fluxio adhuc violenter irruit, vtpote in principio morbi, & in augmẽto: in fine vero status, & in ipsa declinatione, dum scilicet iam fluxio restitit, atque in membro inhæsit, & corpus totum abunde vacuatum est: vel ab ipsa, quæ affligitur, particula, vel à maxime vicina vacuatio amolienda est.

Cacochymia. *Antispasis.*

Secundus scopus.

Secunda intentio completur anodynis remediis, id est, sedantibus dolorem, & (vt communiter loquuntur) rectificantibus malam qualitatem: item adstringentibus, & intercipientibus fluxionem. Ad hæc relaxantibus naturales meatus, per quos membrum affectum consueuerat repurgari.

Tertius scopus.

Tertiam vero intentionem assequemur, iis, quæ materiam, tumorem excitantem, à loco affecto euacuant. Euacuatur autem contenta iam in loco materia, non solum diaphoreticis, id est, euaporantibus seu resoluentibus medicamentis, sed etiam repellentibus seu repercutientibus. Itaque incipientibus phlegmonosis tumoribus, atque etiam aliis quibuscunque, qui ex humorum influxu procreantur, magis vtendum est reprimentibus, quàm euaporantibus, quibusdam exceptis casibus: ex quibus (inquit Guido) Galenus visus est quatuor posuisse.

In quibus casibus non liceat repellere siue repercutere.

Primus est, quando tumor eiusmodi fit in emunctoriis. Secundus quando fit à materia venenosa. Tertius, quando materia est crassa & repulsioni inobediens. Quartus, quando vehementer est impacta. D

Auicenna duos duntaxat casus excipit: nempe cùm tumor est in emunctoriis, aut loco aliquo, ex quo sit timendus refluxus, seu reditus materiæ ad membrum aliquod præcipuum & nobile. Alij vnicum tantum casum eximunt, alij sex, alij decem, alij 19. alij 23. Ego autem (inquit Guido) distinguendo de repercussiuis, dico, quod quædam sunt repercussiua proprie dicta, vt oxycratum, quod constat ex aqua, & aceto: plantago, solanum, bolus Armena, absynthium, cinnamomum, & alia id genus, quæ repellunt materiam, cui occursant, ad profundum.

Repellentia proprie dicta.

Repellentia communia.

Alia vero sunt repercutientia communia, seu communiter dicta: cuiusmodi sunt, oui candidum, quod albumen nominant: malua, oleum rosaceum, oleum chamomelinum, & mastichinum: item colyria alba, & eius generis alia, quæ alterando membrum ipsum à superfluitatum receptione vindicant ac tuentur. His suppositis duo proloquia subiungit Guido. *Primum* (inquit) *dico, quòd in principio omnium tumorum, qui ex humorum influxu fiunt, & maxime phlegmonosorum, conferunt reprimentia proprie dicta, iis decem casibus solum exceptis. Primus est, quando materia est in emunctorio. Secundus, quando tumor fit ex materia venosa. Tertius, quando ex materia fit admodum crassa, & admodum inepta. Quartus, quando materia particulæ laboranti vehementer est impacta. Quintus, quando tumor criticus est. Sextus, quando excitatus est à causa primitiua. Septimus, quando in corpore est plethorico, & admodum pleno. Octauus, quando imbecillum, & viribus pene destitutum corpus occupat. Nonus, quando sedem habet, iuxta principem aliquam particulam. Decimus, quando tum vehementi dolore incidit tumor: tunc enim mitigatoriis auxiliis, & non repellentibus proprie dictis opus est.* Secundum proloquium ad hunc modum habet. *In principio omnium tumorum phlegmonosorum conducunt reprimentia communia, & largius (vt dicitur) sumpta tribus duntaxat exceptis casibus.* E

Primum Guidonis proloquium de repercutientibus. *1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10.* *Galen. 2. ad Glauconem.* *Secundum Guidonis proloquium.*

Primus

A *Primus, quando est in emunctorio. Secundus, quando per crisim excitatus est. Tertius, quando ex materia venenosa procreatur. Cæterum in omnibus istis casibus, præcipue vero quando fere iam constitit fluxio, & tumor iam factus est, seu (vt loquuntur) in facto esse, ita vt materia in parte aliqua sit relicta, oportet materiam ipsam resoluere, ac discutere, admotis ipsi tumenti particulæ diaphoreticis, id est, per halitum digerentibus, seu euaporantibus, non quidem mordacibus, & acribus valde, sed potius domesticis ac familiaribus, modice quidem, ceu mediocriter calidis & humidis: maxime vero in tribus vltimis casibus, in quibus studere debemus, materiam attrahere ad locum tumore obsessum, ipsumque tumorem augere, & materiæ iam fluxæ, ac coniunctæ refluxum prohibere. Quod interdum quidem facimus emplastris attrahentibus: nonnunquam verò cucurbitulis dolenti loco affixis, vt docet Auicenna. Sit ergo regula seu canon artis generalis, quod in principio omnium tumorum, qui ex humorum influxu creantur, exceptis paulo ante memoratis casibus, sola ac pura reprimentia sunt adhibenda. In augmento vero ipsis repellentibus, nonnihil ex iis, quæ discutiunt, admiscendo. At in statu & paulo ante statum, æquis portionibus miscenda sunt reprimentia discutientibus. Cum autem declinatio, vel finis status affuerit, solis resoluentibus & relaxantibus vti licet.*

Si tumor iã factus est.

Artis canon generalis.

Quibus verbis nihil aliud innuitur, nisi quod perseuerante adhuc fluxione, repellendum sit: vbi
B vero iam constiterit, digerendum, seu resoluendum. Verum si medio modo res habeat, id est, partim iã aliquid fluxerit, & loco inhæserit, partim vero aliquid adhuc influat, mistis auxiliis vti oportebit, hoc est, partim resoluentibus, partim regerentibus quæ & repercussiua vocant.

Coeuntibus enim vna contrariis indicationibus, compositum quoque esse præsidium oportet, vt *13. Therapeu.* Galenus ait. Porro hæc omnia sane intelligenda sunt, vtpote si tumor præter naturam resolutione seu (vt communiter dicunt) via resolutionis terminari debeat. Auxilia autem, quibus singulæ modo dictæ intentiones complentur pro ratione diuersitatis materiæ tumorem excitantis, *in sequentibus particularibus capitibus*, & *in antidotario* describentur.

De curatione abscessuum in vniuersum.

CÆterum si phlegmone, aut quiuis alius tumor degeneret in abscessum, (quem exituram vocant) eius curatio per initia præstatur à Galeno *lib. 2. ad Glauconem* per mitigatoria seu indolorosa auxilia, quæ Græci chalastica vocant, id est, relaxantia, siue remittentia, cuiusmodi est medicamentum, quod à Galeno tetrapharmacum appellatur, molle quidem & anodynum, id est, mitigatorium. Cui ex senten-
C tia eiusdem *13. Therap* mellis paululum admistum sit, oportet. Constat autem tetrapharmacum, ex *cera, resinæ, colophoniæ picis, seui taurini, pari portione.* Procedente vero tempore, ad ea, quæ concoquendi, seu maturandi, ac suppurandi vim habent, transire oportet. Quæ autem in aliam speciem, hoc est, in alienam substantiam, & toto genere præter naturam degenerauerunt, ea per Chirurgiam summouenda sunt. Porro in iis amouendis iuxta Galeni consilium *14. Therap.* id agere oportebit, vt rationibus, quibus id fiat, quod intêdis, pensitatis, optimam semper earum deligas. *Sane optimæ rationes tripliciter indicantur: nempe ex temporis curandi breuitate, ex curando citra dolorem, & ex maxime tute curando. Rursus vt tuto cures, tria propria sunt, quibus intentus sis oportet.*

Curatio tumorum in abscessum degenerantium.

Tetrapharmacum.

Galen. lib. 14. meth. med.

Optimam curandi rationem tripliciter indicari.

Vnum primumque, vt omnino absolutionem operis consequaris. 1. *Alterum, vt sicubi hunc non consequaris, saltem cubantem non lædas.* 2. *Tertium, vt vitium non facile reuertatur.* 3. *His considerationibus, si optimam curationis viam indicaueris, inuenietur quidem in omnibus modo propositis tumoribus, quando potius Chirurgiæ, & quando potius medicamentorum ope sit curandum. At chirurgiæ quidem studium in iis præsertim, quæ nunc sunt proposita (hoc est, in iis tumoribus, qui toto genere sunt præter naturam) ad interemptionem eorum festinat, vtque prorsus tollantur sibi proponit. Quod si perficere nequeat, proximum illud consilium habet, vt vitium transferat, veluti in hypochymatis, id est, suffusionibus. Quod*
D *vero ex medicamentis petitur, primum huc tendit, vt quod præter naturam est, tum in pus vertat, tum putrefaciat: hoc vero secundo loco destinat.* Hæc Galenus. Itaque, vbi partes, quæ phlegmone infestantur, vehementius pulsant, sic vt iam desperetur de horum, citra pus, curatione, *veteres omnes* (inquit Galenus *4. Thera.*) *eiusmodi applicant medicamenta, quæ celerrime pus mouent: ante vero nequaquam.*

Gal. 14. met. cap. 1.

Ex lib. 4. The. meth.

Cæterum sicubi cataplasmate, quod calfaciat, humectetque (& ad suppurationem perducat) illinuntur, quæ phlegmone infestantur, id nequaquam ex prima ratione fit, hoc est, vt remedium affectus, sed vt symptomatis mitigatio, vtpote doloris. Siquidem ipsius phlegmones remedia sicciorum sunt virium. Et paucis interiectis subdit. *Compendiosa obsessarum phlegmone partium curatio, per id genus præsidia (hoc est, per siccantia & resoluentia) obitur, ac perficitur, quæ sane vel affectum prorsus summouent. vel si quid exiguum, quod suppuret, reliquerint, alterum medicamentum acre, quod educere pus queat, requiritur: vel si tenuis circumposita cutis sit, velisque celerius explicatum ægrum, sectione, seu incisione opus est.* Et hoc sane est, quod dicebat Auicenna: nempe quod curatio apostematis, quatenus apostema est, extractio sit materiæ extraneæ, quæ excitat apostema. Auxilia autem, quibus mouere pus expedit, & alia, quæ supra dicta sunt perficere, *in particularibus capitibus*, & *in antidotario* dicentur suo loco. Porro suppurato iam abscessu, aut transmutato, vel valenter impacto, si pus, aut alia quæuis materia ibi contenta
E non discutiatur, vel si tempore conuenienti, & dum iam tempestiua adest occasio, sponte, hoc est, citra manus operam, non aperiatur: secare exitum ei, quod digestioni, seu resolutioni non cessit, oportet. Potissime vero id moliendum erit, si timeatur futura aliqua erosio, vel aliud quoduis nocumentum: imo si necessitas vrget, ex aduerso etiam num aperiri debet, & quam promptissime, ac tutissime fieri poterit, materia extrahi, ob causam superius adductam.

Auicenna.

Quando potissimum secandi sint abscessus.

Tutius autem ferro, quam medicamentis causticis, & adurentibus aperitur, vt amplius docebitur *in antidotario*. Communiter autem phlegmonosi eiusmodi tumores, iam in suppurationem versi, scalpello inciduntur. Porro apertio ipsa, seu puris emissarium fieri debet pro ratione, tum quantitatis,

Tutius ferro quam medicamentis

Adnrentibus suppuratum tumorem aperiri 13. Therap. Sectio oliuaaut myrti foliū imitans. Noxa ex amplis sectionibus. Sectio in suppuratis bubonibus cur fiat per trāsuersum. Septem attendēda in apertione abscessus suppurati. 1.2.3.4.5.6.7.

seu copiæ materiæ ibi collectæ: tum etiam ipsius loci affecti. Quod si computruisse portio aliqua suppurantis partis videbitur, excidi eam est necesse, ad formam, seu similitudinē folij oliuæ, vel myrti, quo facilius sanescat. Cæterum Galenus maximas sectiones semper vitandas præcepit, sanabatque huiusmodi suppuratas particulas, etiam inguina, & axillas sola, vt plurimum, incisione, & medicamentis valenter siccantibus. Quod si aliquando excidere aliquid propter multitudinem, non puris modo, sed etiam corruptarum partium fuit opus, contentus erat sectione, quæ myrti folium imitatur, plane (vt inquit) non magna. Ex amplis enim sectionibus, vbi ad cicatricem perducta est particula, præterquam quod turpissima redditur, fit etiam imbecillior, & ad motum ineptior. Fiūt autem huiusmodi sectiones, myrtaceum folium imitantes, in iis potissimum tumoribus, qui in axillis, & bubonibus suppurant. Et in iis quidem longitudo per transuersum ducta esse debet, non autem per cruris, aut corporis rectitudinem. Quippe ita cum crus, aut brachium inflectimus, naturaliter cutis sibi applicatur. In aliis vero locis, incisione simplici fere semper vtimur. In ipsa autem apertione, siue incisione, septem potissimum sunt attendenda, iuxta iuniorum sententiam. Primum, vt sectio fiat eo loco, quo materia continetur. Secundum, vt fiat in loco inferiori quo melius purulenta illa colluuies vacuari possit. Tertium, vt fiat secundum rugas & processum musculorum. A B

Quartum, vt vitentur nerui, venæ, & arteriæ, quoad fieri poterit. Quintum, vt non tota materia semel atque affatim educatur, præsertim in magnis abscessibus, ne scilicet ex nimia subitaque inanitione, & spirituum resolutione, virtutis sequatur prostratio. Sextum, vt blandius, & minimo quam fieri potest dolore, locus tractetur. Septimum, vt facta apertione locus detergatur, carne impleatur, & ad cicatricem more aliorum vlcerum perducatur.

Duo spectari Galeno in apertione suppurati abscessus. 1.2.

Galenus autem *lib. 13. Therap.* duo potissimum monet esse attendenda in sectione suppurati abscessus, ad hunc modum scribens: *Sin aliquando puris copia medicamenta superet, nec ea videantur tibi totum digerere posse, secare exitum ei, quod digestioni non cēßit, eo potißimum loco oportet, quo est æditißimum. Quippe tenuißimam etiam illic inuenies cutem Memineris præterea in sectione, & alterius indicationis, quæ ad effluxum pertinet, atque ad ambo respiciens, ita quod suppurauit, incide: ac deinceps medicamentum aliquod eorum, quæ sine erosione siccent, impone.*

Detergētia. Hic variant exemplaria.

Auxilia autem detersiora sunt Guidoni linamenta, stupæ, emplastra, & vnguenta, quæ *in particularibus capitibus, & in antidotario* recensebuntur. *In primis tamen diebus* (inquit Guido) *sufficit vitellus oui cum albumine, alumine saccharino inspissatus, vt facere* (ait) *solebat Guillelmus à Saliceto. Postea vero transeundum est ad mel rosarum, & mundificatiuum ex apio: & postremo ad vnguentum Apostolorum, & Ægyptiacum, si res ita desideret.* C

Vnguenta super tumorem iam apertum applicanda. Manna & thuris vsus post incisionem, & eorū vires.

Supra vero admouenda vnguenta, basilicon, diachylon, & diapalma vulgō nuncupata, atque alia id genus, quæ ad vlcera instituuntur. *Post apertionem enim, exituræ, siue abscessus, excrescentiæ, & pustulæ* (inquit ille) *ad vlcerum curationem reducuntur.* Galenus *lib. 13. Therap.* post excisam cutim in phlegmonis axillarum, & inguinum, medicamento, quod Græci mannam, id est, thuris purgamentum vocant, affectam partem implebat. Hæc autem leui adstrictione prædita est. *Sed & mitigare* (inquit) *prius incisam partem, quantum poscere videbitur, oportebit, fomentis primum, dein cataplasmatis, mox humectante aliquo medicamento, aut non siccante, singulis scilicet extrinsecus impositis.*

Partem incisam prius mitigandā esse. Quæ vlceri imponenda. Auicenna in fine tract. 2. fen. 3. li. 4.

Nam in ipso vlcere, tum manna (vt dictum est) tum ex præsidiis, quæ linteolis excipiuntur: primum quidem ea, quæ pus citant, dein ea, quæ expurgant, sunt imponenda. Post quæ, si cauitas etiam mansit, quæ impleant, adhibenda sunt: sin aliter, ea, quæ cicatricem inducunt. Porro si laborans nec ferro candente, nec scalpello, fieri sectionem præ mollicie admiserit, medicamentis adurantibus erit moliendа apertio. Ad hoc autem laudat Auicenna semen lini, fermentum, & stercus columbinum. Et si incorporarentur (inquit Guido) cum sapone molli, aut mucilagine seminis sinapis, bonum esset. Cæterum ruptorium seu causticum, quod fit ex calce, & sapone, in hac re principatum obtinet. Hactenus de tumoribus præter naturam in vniuersum ac deinceps de particularibus eorum differentiis. D

De phlegmone vera, & aliis à sanguine procreatis tumoribus.

CAP. VI.

Duplex acceptio phlegmones. 1. Phlegmone pro phlogosi. 2. Phlegmone pro inflammatione ex sanguine optimo. Phlegmone duplex. 1. Vera. 2. Non vera. Sanguis quid & quo duplex. 1.2.

ABsoluto iam in vniuersum sermone de tumoribus, qui præter eam naturam consistunt, tempestiuum est, vt de singulis eorum differētiis particulatim disseramus, à phlegmone sumentes exordiū, vt quæ & frequentissime incidat, & symptωmata (vt Galenus ait) periculosissima excitet. Itaque phlegmone Galeno *libro primo de morbis & symptωmatis*, bifariam accipitur. Vno modo communiter, veterum, qui ante illum fuerunt, more, pro omni partium veluti inflammatione, & quadam efferuescentia, hoc est, pro omni calida, ac veluti flammea quadam dispositione, quam Græci proprie phlogosin appellant.

Altero modo à Galeno & iunioribus accipitur pro tumore ex sanguine vero, ac puro, hoc est, optimo, ac mediocrem crassitiem obtinente procreato. Et hæc quidem generis sortitur appellationem: atque inflammatio æquiuoce Latinis nominatur, Græcis vero absolute phlegmone. Ea autem recentioribus duplex est: vera scilicet, & non vera. Vera phlegmone fit à sanguine benigno, hoc est, qualitate, & substantia, seu consistentia optimo, sed copiosiore, quam sit parti ex vsu. Non vera & illegitima phlegmone, ex prauo & non naturali sanguine efficitur. Est autem sanguis, *humor calidus & humidus ex temperatiori parte ipsius chyli progenitus* Et hic quidem duplex est: *naturalis, & non naturalis.* Naturalis, est humor calidus & humidus, substantia quidem mediocris, colore vero multum rubens, odore autem & sapore dulcis, mitis, ac benignus. Verum non naturalis ille dicitur, qui ab isto nuper descripto deflexit, degenerauitque: intra tamen suæ latitudinis terminos, quos si transgreditur, non iam sanguis, sed alius humor E

venit

A venit appellandus. Hoc autem (sanguinem, inquam, degenerare, à propria sua natura) contingit dupliciter. Vno modo (vt aiunt) in se, hoc est, ratione sui, permutata propria eius substantia, citra alterius admistionem. Altero modo, per alium, seu ratione alterius. Et per se quidē adhuc bifariam: nempe, vel quia eius substantia crassior est, aut tenuior quam debeat: vel quia aduritur, & quod ex eo tenuius est, in flauam bilem mutatur: quod vero crassius, in atram, idque absque separatione. Alterius vero ratione sanguis fit non naturalis, quando alius humor illi permiscetur. Quod multifariam contingere potest, prout scilicet variæ species bilis, pituitæ, aut melancholiæ, cum ipso sanguine misceri possunt.

Sanguinem bifariam degenerare à propria sua natura. t.2.

Ex quibus liquet, quod ex sanguine quatuor species seu differentiæ tumorum præter naturam procreantur. Primum ex sanguine naturali & benigno generatur vera phlegmone. Ex sanguine vero illaudabili facto per admistionem aliorum humorum, tres enascuntur differentiæ phlegmones non veræ, atque illegitimæ: quippe quod tres alii humores (pituita, inquam, & vtraque bilis) ipsi sanguini per-
B misceri possunt. Itaque si flaua bilis sanguini commisceatur, quod ex ambobus tum est conflatum, vocatur phlegmone erysipelatωdes: si pituita, phlegmone œdematωdes: si atra bilis seu melancholia, phlegmone scirrhωdes. At ex sanguine illaudabili & maligno per adustionem & corruptionem propriæ substantiæ, pro ratione tenuitatis aut crassitiei ipsius, generantur vel carbunculi, qui Græcis anthraces dicuntur, vel gangræna, vel sphacelus. De quibus in sequentibus dicemus.

Quatuor differentiæ tumorum ex sanguine.

De causis, signis, & iudiciis phlegmones.

PHlegmones causæ sunt tres, vt & aliorum omnium tumorū preter naturā, qui per defluxionem fiunt. Primitiua scilicet, quam & prægressam, & euidentem appellauimus: antecedens, & coniuncta. Euidentes causæ inflammationis, sunt occasiones externæ: vt contusio, disruptio, conuulsio, fractura, vulnus, vlcus spontaneum, luxatio, & alia id genus, quæ quatenus dolorem in laborante particula excitant fluxionem accersunt. Antecedens, vt sanguis exuberantia, probi quidem & inculpati, vt cum ad immoderatam venarum repletionem venæ pertingunt. Tunc enim cogitur sanguis (veluti quid superfluum) ad partem aliquam, vel imbecillam, vel plus iusto excalfactam, vel dolore affectam, effundi ac defluere.
C Vbi tandem compingitur, atque impactus manet, nisi protinus ab initio reprimatur, vt iam *supra in capite vniuersali* dictum est. Ad quod subinde recurrendum tibi est, vt absolutam magis particularium tumorum, de quibus nunc agimus, intelligentiam consequaris.

Causa phlegmones 3. 1. Prægressa. 2. Antecedens.

Coniuncta causa seu continens, est ipse sanguis, qui iam loco affecto infartus est.

Cōiuncta. 3.

Phlegmones notæ sunt, tumor, seu incrementum partis supra naturalem habitum: Calor vehemens, adeo, vt membrum comburi videatur: Rubor per summa vigens, qualis ex balneis, vel igne, aut quouis alio modo calfactis aduenit: Dolor vehemens, nisi membrum difficilem omnino sensum habuerit: Pulsus, seu pulsationis sensus in profundo molestus: Tensio seu extensio membri, quā non modo ipsi tantum deprehendimus, sed etiam ipse æger proprio sensu aduertit: Renixus partis tangenti eam, pro tensionis modo: etsi quæ sint alia, quæ præsentem sanguinis abundantiam in parte aliqua testantur.

Notæ veræ ac legitimæ phlegmones. Lib. de tumoribus præt. nat. & 13. metho.

Phlegmone quatuor habet tempora, principium, augmentum, statum & declinationem: nisi salrem fluxio intro recurrat, vel repellentibus medicamentis statim reprimatur, ac retrocedat. Vbi autem hæc quatuor tempora percurrerit, necesse est, terminetur, vel per exhalationem: seu resolutionem (quā diaphoresin Græci vocant) vel per suppurationem, vel per corruptionem, quam & putrefactionem nominant, vel per indurationem, dum scilicet resoluto tenui, in scirrhi abit duritiem. Et horum quidem omnium signa *ex capite vniuersali* sunt requirenda: vbi explicatæ sunt notæ omnium temporum, & modorum terminationis tumorum præter naturam, quæ vulgo apostemata vocant.

D (beside "diaphoresin Græci vocant")

Phlegmones tempora. 4.

Cæterum phlegmonem plerunque mala comitantur symptωmata, quæ eius curandi rationem interpellant, immutātque. Cuiusmodi sunt, dolor vehemens, partem admodum sensibilem occupans: recursus materiæ ex glandulis (quas Græci adenas & vulgo emunctoria vocant) ad partes internas: item partis affectæ mortificatio (quam corruptionem esthiomenicam appellant) ex nimia scilicet refrigeratione & valido infartu, ipsius materiæ (quæ inflammationem committebat) proueniens. Durities quoque lapidea & pene indissolubilis, vulgo sclirotica nuncupata, ex perperā ac temere facta tenuioris humoris dissolutione. Quocirca diligenter, ac sæpius quidem obseruare oportet, in curandis tumoribus, qui præter naturam consistunt, quo quisque tandem fit euasurus, & quæ inopinate superuenerint accidentia, vt circa id, quod apparet, & vrgens est, maxime insistamus. Quod nos probe Galenus admonuit *libro secundo ad Glauconem*, & *13. Therap.* ad hunc modum inquiens: *In morbis quidem, qui difficulter resoluuntur,*
E *verendum est, ne eorum reliquiæ praduræ relinquantur. Quare in singulis resolutionibus attendere oportet, ad quid transmutetur omnis, cuius curatio suscipitur, tumor. Nam ea, quæ cum fortiter exsiccantibus agitur, reliquias præduras operatur.* Hæc Galenus. Sed tempestiuum est, vt ipsius phlegmones curationem aggrediamur.

Symptomata, quæ phlegmones curationem interpellant.

Galenus.

Ratio curandæ phlegmones ex defluxione concitatæ, corporis summa occupantis.

CVm inflammatio, quæ Græcis peculiariter phlegmone dicitur, ex influxu sanguinis, copiosioris scilicet, quam fit parti ex vsu, nascatur: fluxio autem incipiēte adhuc phlegmone, partim fiat, partim iam facta sit: geminus sane erit curationis ipsius adhuc incipientis phlegmones scopus, nempe vacuandi, quod influxit, & prohibendi, quod influit.

Methodus curandæ phlegmones, quæ adhuc in generatione est.

Fluxio quibus prohibeatur. 1 Retractio. 2. Repulsio. 3. Causæ summotio.

A

Porro fluxionem inhibebimus, si humorem influentem retraxerimus, ac repulerimus; si afflictæ parti robur addiderimus, & si quid fluxionem accersit, summouerimus. Retrahemus autem atque in contrarium humorum defluxum reuocabimus, venæ sectione, si quidem vires valeant, & ætas permiserit. Sin minus, admotis cucurbitulis, vel ligaturis, vel frictionibus, vel calfactis partibus, directe affecto loco respondentibus. Regeremus autem repellemusue, admotis medicamentis, quæ hac facultate prædita sint, hoc est, quæ alio fluxionem propellere, ac transmittere possint. Causas vero defluxionem ad partem iam phlegmone obsessam accersentes summouemus, particulam ipsam, si imbecilla sit, confirmantes, roborantesue: si laxa nimis, adstringentes: si calida est, vt esse solet, refrigerantes: & dolorem, si discrutiat, demulcentes: ac corpus vniuersum, si sanguine abundet, & parti contagium transmittat, venæ sectione vacuantes: de quibus omnibus mox dicetur.

2. Vacuatio eius, quod iam influxit. Gal. 13. Therap. & lib. 3. de simpl. med. fac. cap. 9. Scarificatio.

B

Vacuamus autem quod iam influxit, & in partem affectam se recepit, non modo medicamentis iis, quæ digerunt, hoc est, discutiunt, ac resoluunt, sed etiam quæ adstringunt, & refrigerant. Magisque profecto (inquit Galenus) ad incipientes phlegmonas, frigidis, astringentibusque, quam iis, quæ digerunt, est vtendum. Atque etiam magis, vbi crassum, quod confluit, non est. Sed si sanguis in particulà, quam phlegmone prehendit, vehementer est impactus, non est amplius repercutientibus vtendum: vt *in præcedentibus* dictum est, sed tum digerere est tempestiuum: inueterascente quoque inflammatione, quæ post totius corporis vacuationem, aliamque idoneam curationem, duritiem quandam, ac nigrorem in partibus reliquit, sanguinem scarificationibus auferre (Galeno etiam authore) non est incommodum. Atque hæc summatim, ac vniuersali quadam methodo dicta sint de curatione inflammationũ, quas Græci peculiariter phlegmonas appellare consueuerunt, ex humorum defluxu incidentium. Quæ certe rationali Medico, & in artis operibus exercitato, satis esse possent. Verumenimuero quoniam Chirurgiæ candidatis, & non ita eruditis, hæc scribenda suscepimus, non abs re, neque alienum à nostro instituto factum videbitur, si quæ de phlegmonarum curatione scriptis suis non modo veteres Medici, sed & recentiores Chirurgi nobis scripta reliquerunt, post hanc vniuersalem ac compendiariam methodum sermone magis peculiari, & vulgari subiiciamus.

4. Intentionis phlegmones. 1. 2. 3. 4. 1. Prima intentio, quæ est vitæ institutio. Res non naturales.

C

Itaque rationem curandi phlegmonem, præter regimen (vt vocant) vniuersale, in quatuor scopos seu intentiones, particulares, reuocare solent posterioris huius seculi Chirurgi: nempe in debitam vitæ rationis obseruationem: influxionis inhibitionem, seu materiæ (quod aiunt) antecedentis auersionem: in humoris, qui iam se in parte recepit (quam materiam coniunctam vocant) vacuationem: & in symptωmatum seu accidentium correctionem. Prima itaque intentio perficitur debita sex rerum (vt vocãt) non naturalium, & eorum, quæ illis annexa dicuntur, administratione. Sunt autem res non naturales à Medicis dictæ numero sex, vt statim *ab initio huius operis* dictũ est, *1* aer, *2* cibus & potus, 3 motus & quies, 4 somnus & vigilia, 5 inanitio & repletio, 6 animi affectus, seu accidẽtia. Quæ omnia (quoniã phlegmone subinde febres accẽdit) ad frigiditatem, & moderatam humiditatem spectare debent. Pro quibus sequentia subiecimus præcepta.

Aer. Cibus. Potus. Vinum oligophoron. Motus. Quies. Somnus. Repletio. Inanitio. Animi pathemata. Venus.

1 Aerem syncerum, & clarum, eundemque frigidiusculum deligito.

2 Victum tenuem, frigidum, & humidum seruato.

Vinum debile, & pauciferum, id est, quod in temperando haud multam aquæ mistionem sustinet (Græci oligophoron vocant) assumito. Quod si febris vehemens (vt sæpe assolet) accesserit, abstemius esto.

3 Partem phlegmone obsessam ne exercitato.

Quietem, quantum potes, præsertim si plurima succorum abundantia sit, seruato.

D

4 In somno & vigiliis modum teneto: Somnum diurnum, & præsertim meridianum, euitando.

5 A crapula, & ingluuie sommopere caueto.

Aluus fusa, & mollis tibi semper esto, atque eam interdum, si opus est, clysteribus subducito.

6 Iram, clamorem, contentionem, vt inimica, fugito.

A veneris vsu, seu concubitu, velut ab hoste infestissimo, te subtrahito.

Auersio fluxionis, quæ secanda intentio. Venam semper e directo secandam esse. Venæ secandæ electionẽ à laborante particula indicari. Galen. li. 13. Therap.

E

Secundus scopus curandæ phlegmones, qui est fluxionis auersio, perficitur venæ sectione, si vires, & ætas ferant. Semper autem in omnibus membris è regione, siue è directo (quod Græce κατ' ἴξιν dicitur) siue reuellere, id est, in contrarium retrahere velis, siue ad latus deriuare. Vena secanda est, etiã si plethora adsit. E directo autem sunt dextra dextris, & sinistra sinistris. Ergo si ophthalmia oculum dextrum infestet, vel synanche partem gutturis dextram occupet, humeralis vena, vel eius loco (si non appareat) alia, statim per initia fluxionis, in brachio dextro incidenda est. At si humor in genu confluat, secanda est cubiti vena, vel interna, vel media, nisi alterum crus malis scarificare, aut in eo venam pertundere, vt alicubi Galenus consuluit. Itaque venæ secandæ electio, & auersionis in contrarium (quæ ab Hippocrate antispasis dicitur) inuentio, à laborante particula, & curandi membri positu præstatur, indicaturque, vt, *13.* & *14. met. medend.* ac sæpe *alibi* Galenus docet. Cæterũ corpus ipsum, quod phlegmone occupatur, non modo cum plethoricum est, sed etiam vbi morbi magnitudo suadet, cum mediocritatem succorum continet, sanguinis emissione vacuamus, si saltem Galeni consilium sequamur, qui *lib. 13. meth. medendi* ita fieri præcipit, inquiens: *Dolor siquidem, & membri, in quo phlegmone sedet, calor, etiamsi purum ab excrementis totum corpus sit, fluxionis causa fiunt. Expedit autem tunc parcius id efficere* [hoc est sanguinem detrahere] *ac vacuare quidem, prout maxime tum ætati laborantis, tum naturæ congruit. Æstimatis præterea tum anni tempore, tum regione, tum hominis ipsius consuetudine.* Conferunt etiam non parum ad retractionem sanguinis in partem affectam confluentis, motus, frictio, & ligatura partis oppositæ, sed maxime celebrata prius (vt dictum est) sanguinis detractione. Itaque si in manibus phlegmone est orta, crura exercitanda sunt,

vincienda,

A vincienda, fricanda. Sin in cruribus, manus. Sed hæc magis ad Medicum, quam chirurgum pertinent.

Tertium ſcopum aſſequimur ſolis, per initia phlegmones, repellentibus (exceptis prius memoratis caſibus) parti inflammatione laboranti admotis. Vacuatur enim (vt Galenus ait) quod impletum eſt, non modo medicamentis iis, quæ digerunt, ſed etiam quæ adſtringunt & refrigerant cuius generis ſunt, quæ repellentia & regerentia dicuntur. In augmento autem ad præſentem intentionem, id eſt, ad vacuandum, quod iam influxit, ſimul & prohibendum, ne deinceps amplius aliquid confluat, miſcenda ſunt digerentibus reprimentia: ita tamen, vt horum copia ac potentia, illis adhuc præpolleat. In ſtatu vero æquis portionibus inuicem commiſcenda ſunt, ac mitigatoria (cum vehementiſſimi tunc dolores adſint) applicanda. At in fine ſtatus, & in declinatione, ſolis digerentibus, quod impactum eſt, vacuare oportet, ſi ſaltem ipſa phlegmone reſolutione ſeu diſcuſſione terminari debeat. Si vero degeneret in abſceſſum, & fieri non poſſit, vt puris collectio, ac eruptio impediatur, tum ſupputantibus, aperientibus, ac detergentibus medicamentis vti licebit. Porro exſiccantia conferunt in fine vtriuſque affectus, hoc eſt, phlegmones, & abſceſſus. Hæc enim, quod reliquum humoris eſt, prorſus abſumunt. Verum facta ſectione in abſceſſu iam ſuppurato, medicamentum, quod ſine eroſione ſiccet, imponendum eſt, vt
B *in ſequentibus dicetur.*

3. *Tertius ſcopus, qui eſt humoris iã in parte recepti vacuatiõ* *Reprimentia in augmento præpollere debere digerentibus.* *Si phlegmone in abſceſſum degeneret.*

Porro ad incipientes phlegmonas repellendas aptiſſimum auxilium eſt Galeno oxycraton, quod Latini poſcam aquoſam nominant. Eſt autem miſtura ex aqua & aceto, ita quidem temperata, vt adhuc bibi poſſit: ſpongia ergo hoc ipſo oxycrato perfuſa atque imbuta, parti, in qua phlegmone reſidet, imponenda eſt. Loco autem oxycrati, Galeni ipſius conſilio, ſumi poteſt vinum aliquod auſterum, vel frigida ſolum in particulis ſcilicet, quæ circa artus ſunt. Galeni verba hæc ſunt (ſi Romano ſermone loquatur) *In particulis, quæ circa artus ſunt, ſat fuerit* [*per initia phlegmones*] *etiam ſpongiam, vel ex frigida aqua, cui paululum aceti ſit immiſtum, vel aqua ſola imponere, ſicut etiam ex vino aliquo auſtero.* Ad idem ſumme efficax eſt eiuſdem Galeni cataſplaſma, ex ſemperuiuo, & malicorio, in vino decoctis, rhu, id eſt, ſumach, & polenta. Repellit enim, quod influit, ſtringendo, atque id, quod continetur, exſiccando vacuat, affectaſque partes vtroque nomine confirmat, & corroborat. Hoc remedium à recentioribus, ex Auicena, ſub hac formula poſtea deſcriptum eſt: *Recipe ſucci ſemper viui libram vnam, vini quod craſſæ ſit ſubſtantiæ, & ſaporis acerbi, li. ſemiſſem, farinæ hordei quart vnum, corticis malorum granatorum & ſumach puluериſatorum ana vnciam ſemis, coquatur, & fiat linimentum* Aliud, quod ad idem efficaciter auxiliatur, ex Haly Abb. *Santali albi & rubri ſingulorum drach. tres, memithæ, id eſt, glaucij drach. duas, terræ cimoliæ, boli Armenæ, ſingulorum drach. vnam & ſemiß: omnia*
C *in tenuiſſimum pollinem terantur, & diligenter cribrentur, poſtea diſſoluantur in ſucco ſemperuiui, aut portalucæ, vel lactucæ, & fiat linimentum.* Aliud ad incipientes etiam inflammationes phlegmonoſas, tritum, & vulgare, quod & recentibus vulneribus, & nuper acceptis contuſionibus, valde vtile eſt. Conſtat oui candido, liquore roſaceo, & ſtillaticia roſa, hoc eſt, aqua roſarum: Panniculi hoc imbuuntur, parti inflammatæ apponuntur & ſubinde mutantur. Cæterum plurima alia, tum ſimplicia, tum compoſita medicamenta, ad incipientes phlegmonas ſtringendo, & fluxionem reprimendo conferunt, quæ partim *ex libro ſexto* (quẽ antidotarium vocauimus) partim ex aliis authoribus, qui de hac re ſcripſerunt, requirenda ſunt. Sed hęc ad præſens, nobis viſa ſunt ſufficere.

Repellentia circa initiũ phlegmones admouenda. 1. *Oxycraton.* *Li. 13. meth. med.* 2. *Galeni cataplaſma li. 2. ad Glauconem.* *Fen. 3. lib. 4. tract. 1. ca. 3.* *Cataplaſmã ex ſemperuiuo.* 3. *Haly Abb. linimentum* 4.

Inter remedia, quæ phlegmonarum incremento forinſecus admota ſubueniunt, efficaciter auxiliatur roſaceum, Græci rhodinon vocant. Hoc enim (vt Galeno viſum eſt) partim repellit, partim per halitum digerit: quippe quod olei roſæque mediam ad vnguem naturam obtineat. Itaque roſaceo paucula quædam ineſt adſtrictio, quæ tenues ipſius particulas præuertere quidem (inquit Galenus) nequit: ſed vbi illæ altius penetrauerint, in ipſam iam ſuperficiem agere incipit, pro viribus conſtipando, contrahẽdo, ac condenſando. Proinde fit, vt roſaceum phlegmonarum augmentis optimum ſit, & aptiſſimum
D præſidium. Aliud Auicennæ phlegmonarum incremento valde efficax. *Concipit foliorum maluæ M. vnum, abſynthij, roſarum ana vnciam ſemis. farinæ hordei vnciam vnam, olei chamæmalini quart. ſemis: coquantur, & pinſantur, ac in formam emplaſtri mollis redigantur.* Aliud eiuſdem habet *vini ad dimidias, vel tertias cocti* (hoc ſapam illud defrutum appellamus) *quart. vnum, aquæ roſaceæ, aceti ana qua. ſemis, croci, drach duas: moderato igne parũ ferueant, poſtea colentur, & panni eo liquore imbuti, parti phlegmone obſeſſæ applicentur, epithematis more.* Porro eiuſmodi præſidia, quæ in augmento inflammationis adhibentur, miſtaſque ex reprimentibus, & digerentibus facultates habent, tardius amoueri, & mutari debent, quam pura repellentia, initio ipſius phlegmones accommoda.

Remedia in phlegmonarum 1. incremento admouenda. *Lib. 3. de ſim. plic. medic.* *Roſaceum in phlegmonarum augmento optimum eſſe præſidium.* *Emplaſtrũ Auicennæ.* *Epithema.*

Auxilia, in vigore, ſeu ſtatu phlegmones, & cũ in ea vehementes vrgent dolores, idonea ſunt Aetio, malua priuatim, & cũ modico pane, & roſaceo illita. Melilotum quoq; in paſſo decoctum, & cum pane admotũ. Idem poſſunt (inquit) & palmulæ in paſſo elixatæ, & cum pane & roſaceo confectæ, & miſtæ. Aliud, quod per halitum digerit, in vigore phlegmones ſumme efficax. ℞ *Perdicij, i. e. parietariæ, maluæ ana. M. vnum, furfuris ſubtilis, farinæ volatilis, ana. P. vnum, fœnu græci, anethi, ana. vnciam ſemis. olei chamæmalini quart. ſemis. coquantur in vino, & exacte ſubigantur, donec in vnitatem coeant, & fiat emplaſtrum.* Aliud ex Gal. deſumptũ
E *lib. 13. Therap.* Recipit *medullæ panis fermentacei lib. vnam, maceratur ſpacio vnius horæ, in aqua feruenti, poſtea exprimitur, & huic admiſcetur mellis optimi quar. vnum formaturque emplaſtrum molle.* Hoc diſcutit & dolores mulcet. Vnguentum baſilicon, & quod è ſuccis conficitur, diachylon nominatur, in vigore phlegmones admouenda eſſe conſuluit Arabs ille Auicenna: verum hoc remolliendo, illud vero maturando magis eſt idoneum: quanquam tamen vtrumq; vi aliqua etiam digerente polleat. Horum autem deſcriptiones ex antidotario requirendæ ſunt, vbi valde multa diſcutientia, tum ſimplicia, tum compoſita recenſentur, quæ in ſtatu eiuſmodi inflammationum efficaciter auxiliantur. Cæterum hæc & ſimilia, quæ ad diſcutiendum, quod iam influxit, & ad dolores mitigandos, præſidia afferuntur, cum multa humiditate participent, tardiſſime mutanda erunt.

Quæ in ſtatu phlegmones conueniant. *Emplaſtrũ.* *Emplaſtrũ Galeni.*

Porro

Quibus sit vtendum auxiliis in declinatione phlegmones.

A Porro cum ex admotis nuper memoratis auxiliis, humor in particulam phlegmone obsessam delapsus discutitur, tumorque & extensio minuuntur, doloresque mitiores fiunt: tunc inflammationis declinationem adesse putato, quo tempore solis discutientibus vtendum est. Cuiusmodi sunt, agrestis malua illita, & passulæ exemptis acinis cum pane, & modico melle, & hordei farina cum melle applicata. Item lana succida, stupæ, spongia, aut quid simile, vino calente imbuta, postea expressa & apposita: hæc enim omnia discutiendi vi pollent, & dolorem non excitant.

Cæterum si ob morbi pertinaciam, & difficultatem locus affectus nimis multam, & resolutioni contumacem materiam continuerit, non ideo protinus, vt quidam faciunt, ad chirurgiam, id est, sectionem, aut vstionem, prorumpere oportet, sed eniti, vt collectus humor discussoriis medicamentis per halitum digeratur. Moliri enim prius digestionem oportet, medicamentis ad id conducentibus, quam inflammationem incidere.

Quod si tumor digerentibus medicamentis non cedat, nullaque, amplius discutiendi, quod in eo continetur, spes relinquatur: sed videatur potius materia ad suppurationem spectare, ad ea, quæ maturant, & pus mouent, transeundum erit. **B** Speramus autem tumorem (etiamsi iam in abscessum degenerauerit) per halitum digeri posse, si materia, quæ eum excitauit, tenuis, & pauca, resoluique idonea fuerit: si & in loco minime profundo delitescat, cutisq; particulæ laborantis rara extiterit. Si vero humor multus sit, & crassus, atque in alto sinu reconditus, cutis vero densa, exhalatio, seu resolutio nequaquam speranda est.

Quando speranda resolutio.

Pus mouentia.

Lib. 2. ad Glauconem

Proinde ad maturantia, & pus mouentia veniendum erit: cuiusmodi est cataplasma, quod ex farina triticea, in aqua, & oleo temperate ac mediocriter cocta, constat: hoc enim celeriter inflammationes, quæ digestioni non cesserunt, ad suppurationem perducit, vt etiam Galenus nobis author extitit. Si quidem & calorem habet nostro calori persimilem, nempe temperatum, ac mediocrem, & ratione farinæ, & olei (quæ lentoris quippiam habent, quo meatus obstruendo partis calorem natiuum digeri prohibent) vt emplastica præditum est. Quæ duo maxime in maturantibus, & pus mouentibus medicamentis desiderantur.

Huius cataplasmatis meminit Haly Abb.

Cataplasma commune.

Sunt, qui huic cataplasmati croci momentum, coloris gratia adiiciant. Cæterum si tumor, ob infartos in eo crassos, & viscosos humores, ægre ad suppurationem ducitur, eximie subueniet cataplasma **C** ex radicum althææ, & caricarum dulcium ac pinguium decocto, quod mellis crassitudinem repræsentet, & farina triticea compositum. Ergo *accipite prædicti decocti lib. vnam farinæ triticeæ sel libram, incoquantur simul, & in formam cataplasmatis reducantur.* Si autem loco farinæ triticeæ hordeacea apponatur, vel cibarius panis, quem Græci syncomistum vocant, discutiendæ inflammationi magis, quam suppurandæ conueniet, vt *libro ad Glauconem secundo* Galenus annotauit. Aliud in declinatione phlegmones puri mouendo apprime idoneum, quod à vulgaribus chirurgis communiter vsurpatur. Habet autem *corticis radicis maluauisci, id est, althææ, radicis lilij, senecionis,* Græcis erigeron dicitur, *& foliorum maluæ singulorum M. ynum, farinæ triticeæ quart. vnum farinæ sem. lini vnciam vnam, axungiæ suillæ recentis lib semis: coquantur herbæ in aqua quantum satis esse videbitur, & tundatur cum reliquis in mortario, fiatque cataplasma.* Pleraque alia puri mouendo accommoda *libro sexto* descripta sunt, ex quibus peritus quisque chirurgus, & in artis huius, quam docemus, operibus exercitatus, præstantiora, & naturæ laborantis, ac particulæ, cui medetur, magis idonea seligere atque in vsum præsentem assumere poterit.

Cæterum si collecto, aciam confecto pure abscessus, in quem phlegmone degenerauit, sponte non aperiatur, scalpello vel cauterio, aut medicamento quopiam erodente (liberis iam ab inflammatione partibus) molienda puri, quod digeri non potuit, euacuatio est. **D** Deinde vlcus ad cicatricem, similiter reliquis vlceribus, perducendum est, nempe detergendo, carne implendo, glutinando, & demum cicatricem inducendo. Porro si materia, quæ tumorem parit, crassa est, & resolutioni, atque etiam concoctioni contumax, vehementerque carnis meatibus impacta (qualis esse solet in diuturnis inflammationibus male curatis, resoluta scilicet tenuiori humoris parte, & crassiore in meatibus relicta) scarificatio timenda non est, præsertim (vt *secundo lib. ad Glau.* Galenus admonuit) vbi durities, liuor, ac nigror apparuerit.

Symptomatũ correctio. 1. Dolor.

Dolorem in phlegmone lenientia.

Quartus scopus, qui in curanda phlegmone Chirurgo ac Medico proponebatur, est symptωmatum, seu accidentium, quæ ipsi inflammationi superueniunt, correctio, & summotio. Ea autem fere sunt, dolor, regressus materiæ, ex qua tumor excitatur, ad interiora, putredo & corruptela partis suppurantis, & veluti lapidea quædam durities, ex valenter exsiccantibus & digerentibus relicta. Ergo si vehemens dolor inflammationi accesserit, modis omnibus laborandum est, vt statim mitigetur. Quandoquidem præterquam quod vires prosternit, & legitimas actiones impedit: fluxiones quoque accersit, & sanguinem ad se allicit. **E** Itaque si dolor acrius vrget in phlegmone, confestim imponenda medicamenta sunt, quæ doloris vehementiam citra vllam noxam leuent, & demulceant: Quale est, quod ex passo, oleo rosaceo, & paucula cera, cum his ambobus liquata conficitur Galeno: hoc autem lana succida, quæ plurimum habet œsypi, excipiendum est, & æstate quidem frigidum: hyeme vero tepidum apponendum.

Itaque medicamentum eiusmodi, sic (vt dictum est) attemperatum, & admotum, rarefacit, extenuat, digerit, euacuat; humorem acrem, lentum, crassum, aut multum, partibus dolentibus hærentem, æquabilem reddit, vaporemque crassum, commodum exitum non habentem, discutit, atque dolorem mulcet: nullam vero sua caliditate noxam inuehit: rosaceum namque, calorem retundit, & infrenat. Quo fit, vt hoc remedium citra noxam vllam dolorem mitiget, & affectui non incommodet, vt aqua calida, oleum, & triticea farina, quæ inflammatione cum dolore incidente, sui esse non possunt, vt testis est Ga-

A est Galenus. Hæc enim calfaciendo ac humectando relaxant, ac robur partis resoluunt, vnde & imbecillior redditur, & ad fluxionem excipiendam pronior. Ad eundem vsum (nempe ad mitigationem doloris in phlegmone) efficaciter apponuntur, rosaceum, ouorum lutea, quæ & vitellos appellant, mica panis albi, in aqua calente macerata, postea expressa, & rosaceo permista. Præsenti etiam auxilio sunt, maluæ in aqua decoctæ, mistæ cum furfure, & rosaceo, vel oleo violaceo. Crocum autem in omnibus sedandis doloribus assumitur Auicennæ, atque aliis anodynis, id est, dolorem mitigantibus, vtiliter cōmiscetur. Porro si tanta, tamque vehemens sit doloris acerbitas, vt iis, quæ à sedando, leniendoque dolore quasi suppetitiis latis naturæ, proprie anodyna, & paregorica dicta sunt, demulceri non possit, ad narcotica, id est, stupefacientia, transeundum erit. Inter quæ hyoscyamum admirandam opem sæpe contulisse, quorundam scriptis prædicatur, & à nobis, aliisue valde multis frequenti experimento comprobatum est. Itaque folia eius sub calidis cineribus coquito, recenti axungiæ misceto, & admoueto.

Lib 2. ad Glauconem.

Crocum.

Nota de hyoscyamo.

B Hoc vehementes dolores mulcet, & phlegmonosos tumores ad suppurationem perducit. Cauenda autem semper est, dum hoc moliris, nimia humectatio: quippe quæ, per initia inflammationum, cum magno dolore fluxu incidente, perniciosa sit, vt paulo ante diximus. Cæterum si metus adsit recursus materiæ phlegmonem excitantis ad loca penitiora, & maxime versus principes partes, trahentibus medicamentis (de quibus *libro sexto* fusissime egimus) vel etiam admotis cucurbitulis, quæ vehementius & ex penitioribus partibus trahunt, eam foras euocare oportet. Si vero à vehementer exsiccantibus, ac digerentib. inflammationi temere admotis, reliquiæ tumoris in scirrhum abierint, radices cucumeris agrestis (qui vulgo herbariis, & officinis cucumer asininus dicitur) aut bryoniæ, aut asari, in aqua incoques: sæpe quidem (vt præcepit Galenus) has solas, nonnunquam vero, & caricas pingues adiiciens. Deinde farina cum aqua misceto, cui & aliquid adipis, præsertim anserini, aut gallinacei, adiicito. Quod si horū copia non sit, suillum addito, & cataplasma conficito. Hoc scirrhosum affectum, ex valentius exsiccantibus & digerentibus medicamentis in parte, quæ phlegmone occupabatur, relictum, efficaciter sanat. Prædictarum quoque herbarum, & cum his althææ radices, post moderatam decoctionem cum pane, & adipe contritæ, & admotæ, eiusmodi induratos tumores discutiunt, vt *libro secundo ad Glauconem* luculenter docet Galenus. Itaque si phlegmonosos tumores, qui ægre per halitum digeruntur, nec facile

2. Recursus materiæ ad interiora.

3. Durities relicta.

Galeni cataplasma, ad induratos tumores.

C concoquuntur, in scirrhum mutari timuerimus, valenter digerentibus semper emollietia miscebimus. Sed de iis iterum *libro sexto*, cui nomen fecimus antidotarium, locupletius dicemus.

Porro si portio aliqua suppurantis particulæ computruerit, eam protinus excidere oportet, vel plurimis scarificationibus profundis incidere: dein aqua salsa perfundere: & demum emplastrum apponere, ex fabarum, aut orobi farina cocta in oxymelite. Reliqua quoque tibi molienda erunt, quæ in curatione gangrænæ mox subiiciemus. Sed melius fuerit capita curationis eiusmodi phlegmonosi affectus, breuibus quibusdam sententiis complecti.

4. Putrefactio.

Capita curationis rheumaticæ, id est, ex humorum influxu factæ phlegmones adhuc incipientis, & cum dolore non vsque adeo magno, affligentis.

Ex Galeno *lib. 2. ad Glauconem.*

Corpus vniuersum congruis vacuationibus, sed præsertim venæ sectione, modo nihil obstiterit, inanito. 1.

D Partem inflammatam his, quæ influentis humoris repellendi vim habeant, perfundito, ac illinito. 2.

Humorem, qui in affecto loco continetur, admotis exsiccantibus, ac digerentibus medicamentis, vacuato. 3.

Robur, ac virtutem affectæ parti, & eam circumstantibus addito. 4.

Capita curationis eiusdem phlegmones, quando cum grauiori dolore affligit.

Vbi inflammatio ex defluxione orta, grauiori cum dolore affligit, doloris vehementiam citra vllam noxam leuato, mitigatoue. 1.

Ergo quæ vehementer stringunt, aut quæ calfaciendo, & humectando relaxant, ac robur resoluunt, ne admoueto. 2.

Sed quæ, quod influit, mediocriter stringendo, repellunt, & quod iam affectā partem obsidet, vacuant, inflammato loco adhibeto. 3.

Spongiam acerbo vino, aut posca imbutam, vt fluenti humori via præcludatur, applicato. 4.

E Si hæc profecerint, & nusquam adhuc pus appareat, mollibus, & iis, quæ aduersus fluxiones temperantur, emplastris vtitor. 5.

Ex iis autem, quæ exiccare, & fluentem sanguinem repellere citra dolorem possint, tanquam optima deligito. Quale est, quod chalcite constat rosaceo resolutum. Deinde lanam puram, ex vino acerbo madentem, superponito. 6.

Vbi vero pus in parte ipsa apparuerit, semel atque iterum supra dictum cataplasma, aut potius quod ex hordei farina constat, admoueto. 7.

Si puris, eiusque crassi copia, medicamenta superet, adeo vt nulla exhalationis, seu resolutionis spes habeatur, exitum ei, quod digestioni non cessit, eo potissimum loco, quo est editissimum, parato. 8.

Post sectionem, nisi dolor vrgeat, vulnus exiccato, ac citra dolorem detergito. 9.

Si post

10. Si post sectionem dolor vrgeat, eum fomentis primum, deinde cataplasmate, mox humectante
11. aliquo medicamento, aut saltem non siccante, mitigato.

Si vero pars adhuc inflammata sit, cataplasma ex lenticula, quod vacuat & repellit, imponito.

De carbunculo. ἄνθραξ. γάγγραινα. σφάκελος. Gangrenã & sphacelũ magnas consequi phlegmonas.

De carbunculo, gangræna, & sphacelo, quas sanguineas pustulas vocant.

Cap. VII.

Carbunculi generatio & descriptio. Carbunculus duplex. Nota carbũculi. 1. Vlcus crustosum. 2. Pustula vna maiuscula vel plures exiguæ. 3. Crustæ color cinereus aut niger. 4. Carnis circumposita inflammatio cum nigrore. 5. Dolor grauis. 6. Febris vehemens. 7. Nausea. 8. Vomitus. 9. Prostratio appetentiæ. 10. Cordis tremor. 11. Animi deliquium. Anthrax. Carbunculi luem pestiferam fere semper consequuntur.

POstquam de phlegmone prima inflammationum differentia, & nostris corporibus frequentissime incidente, abunde satis, quantum ad Chirurgum attinet, disseruimus: consequens visum est, vt primum de carbone seu carbunculo, qui Græcis ἄνθραξ dicitur: deinde gangræna, & sphacelo (quem vulgo cum Auicennæ interprete esthiomenon appellant) dicamus. Ille enim ex sanguinea fluxione, vti & phlegmone, ortum habet, febremque acutissimam infert. Hæc vero magnas phlegmonas subinde con- B comitari solent: vt *libello de tumoribus præter naturam, & plerisque aliis locis* Galenus annotauit. Itaque carbo ex influente sanguine nigro, crassoque, ac fæculento, eodemque feruente, atque impense calido, nascitur. Cui si tenues quædam humiditates admistæ fuerint, pustulæ quædam ambustis consimiles, per summa cutis excitantur, appellaturque tunc hæc inflammatio, carbunculus cum pustula. Quod vitium sane frequentissime incidit. Interim tamen (licet raro) & citra pustulam, pustulasue incipit: verum omnibus crustosum vlcus fit. Dixi autem, *circa pustulam pustulasue.* Quoniam vna duntaxat aliquando pustula maiuscula cum hoc morbo exoritur, qua rupta, vlcus cum crusta gignitur. Sæpe vero non vna tantum pustula erumpit, sed multæ exiles, veluti milij semina, crebræ in particula residentes: quibus præruptis, similiter crustaceum vlcus prouenit, quale ferramenta candentia excitant. Cæterum inter initia priusquam pustulæ enascantur, scabunt particulam omnino. Crusta autem ipsa modo cinereum colorem, modo nigrorem præ se fert, eoque loco leuari cutis non potest, sed inferiori carni quasi affixa. Circumiacens caro in summam, ac feruidam peruenit inflammationem, quam Græci phlogosin appellant, & colore nigrescit, splendetque bituminis, & picis modo, veluti si plusculo rubro, minus misceas nigri. Talis autem est color bilis exactæ atræ. Et hæ quidem notæ sunt carbunculi ex ipso affectu desumptæ. C Quibus accedit grauis & molestus admodum laborantis particulæ dolor, perinde ac si vinculis esset vehementer constricta. Necessario quoque qui ita sunt affecti, febricitant, idque etiam magis, quam illi, quibus erysipelatosa est phlegmone. Quod si venenositas aliqua subsit (vt fere semper assolet) nausea quoque, & frequenti vomitu, vna cum omnimoda appetitus prostratione misere torquentur laborantes. Sed & cordis tremor, & palpitatio, & frequens animi defectio illis adsunt: Quod vitium tunc huius ætatis Chirurgis peculiari nomine anthrax appellatur, à carbunculo quidem malignitate, & venenositate (vt volunt) differēs. Cum tamen ἄνθραξ Græcis sit idē, quod carbo vel carbunculus Latinis. Proinde superuacaneum est, eorum signa, & curationē (quod fere omnes Chirurgi faciunt) distinguere, & in diuersis capitibus de iis pertractare. Cæterum carbunculi ipsi, ex causis populatim grassantibus, magna ex parte oriuntur, & pestiferam luem consequuntur. Quocirca diligenti animaduersione circa eos opus est, tantum abest, vt negligi debeant.

Iudicia. 1. Carbunculus quando maxime lethalis, sumpto à loco affecto iudicio. 2. Aliud iudicium a loco affecto. 3. Iudicium a colore. 4. Iudicium ab accidentibus.

Porro tametsi ἄνθραξ, seu carbunculus omnis morbus sit acutus, periculosus, & contagione inficiens, omnium tamen pessimus est Auicennæ, & maxime lethalis, qui in emunctoriis, & prope membra principalia enascitur. Timendum enim est, ne ad interiora, & partem aliquam principem, materia hæc D venenosa, quæ carbunculum excitauit, subito recurrat. Quod si acciderit, in maximo vitæ discrimine æger est, præsertim si mala aliquot signa se prodiderint. Quin sola illius putida, & plusquam lerneo tincta veneno, exhalatio, sufficiens est hominem enecare. *Si circa stomachum, siue œsophagum, faucesue incidat carbunculus, subito* (vt ait Celsus) *spiritum sæpe elidit.* Minus lethalis est carbunculus. Auicennæ, qui primum ruber, deinde citrinus apparet. Qui vero liuescit, aut nigricat, neminem fere non iugulat. Nullus tamen ex sua natura non periculosissimus censetur. Si accidentia, quæ morbum hunc comitari solent, plurimũ remittantur, spes aliqua nobis promittitur: Si vero magis, atque magis semper intendantur, & vehementiora fiant, tum plane est desperandum.

De curatione Carbunculi.

Carbunculi curatio a sanguinis missione statim auspicanda. Vena e directo secanda. Perfusio ex aqua salsa calente. Arsenicum.

CArbunculi curationem (supposita conuenienti victus ratione) statim ab initio (si nihil obstiterit ex iis, quæ venam incidi vetant) auspicandam esse à sectione venæ Galen. præcipit *lib. meth. med. 14. & secundo ad Glauconem*: vultque sanguinis vacuationem ad animi defectionem vsque fieri. Quippe quæ plurimum commodi hoc vitio laborantibus sit allatura: idque perpetuo est obseruandum, vt vena è di- E recto pertundatur. Venæ autem secandæ electio ex laborante particula (vt in curatione phlegmones dictum est) nobis indicatur. Quocirca ea in re consulendus est à Chirurgo peritus aliquis Medicus, qui vnde, & quatenus sanguis mittendus sit, probe nouerit definire. Secta (vt decet) vena, si nihil (vt dixi) prohibuerit, alienum non fuerit eiusmodi tumorem scarificare, plagis quidem (ob infestantis succi crassitudinem) satis profundis: nempe quæ mediocribus (vt Galeno visum est) sint altiores. Sunt, qui præcipiant, ipsos scarificatus in crustaceo vlcere duntaxat esse faciendos. Ipsas vero incisiones aqua salsa calente statim perfundunt, ne in illis sanguis coeat, concrescatue, sed foras egrediatur. Interdum etiam erodens aliquod medicamentum imponunt, cuiusmodi est arsenicum, quod in ea re inter cætera primatum obtinet. Quidam vero loco scarificato sanguisugas admouent.

Cæterum laboranti particulæ (tametsi quod ad inflammationem spectat, refrigerantia desideret)

A ret) valide repellentia, haudquaquam admouere debent. Nec enim eiusmodi fluxione, propter humoris crassitiem, atque etiam malitiam auertere poteris. Et si quando id feceris, aliud quippiam (vt Galenus ait) quod in alto sit corpore offendes. Atqui nec affatim affluere is humor, ipso Galeno authore, permittendus est. Inquirenda igitur remedia sunt, quæ modice reprimendo, etiam digerere, seu dissipare possint. Tale profecto est cataplasma, tum quod ex plantagine conficitur, tum quod ex bis cocta lente constat. Sed hic admiscenda nobis erit mica panis, qui furno fit coctus. Esto autem panis (ex Galeni consilio) nec omnino furfuris purus, nec nimium eo refertus. Huiusmodi autem cataplasma recentioribus appellatur emplastrum de arnoglossa, cuius forma apud eos est talis. *Recipe arnoglossi, lentium, panis furnacei, singulorum partes æquales, coquantur in aqua.* His gallas addidit Auicenna, qui & ad eandem intentionem probat emplastrum, quod constat duobus malis granatis, coctis in aceto, aut aqua acetosæ. Et hæc quidem tum parti ipsi laboranti, tum circumiacentibus imponunt. Huic sententiæ accedit & Paulus

B Aegineta, inquiens: *Vt radicitus carbunculos diuellas, dirimasque ab adiacentium commercio, malum Punicum acidum minutatim concisum in aceto coques: vbi autem intabuerit, in læuorem deteres, linteoque illitum induces: cum siccessit, aceto humectabis.* Item nucis auellanæ, veteris, vel etiam non veteris medulla, carbunculos maturat, rumpitque. Optimum autem etiam fuerit perpetuo circumiacentibus ipsis partibus vnguentum ex bolo Armena, rosaceo, vel myrtaceo oleo, & aceto confectum, inducere: ne scilicet intro, qui iam fluxit humor, recurrat. Sunt, qui virus ipsum, & malignum humorem in pestilenti carbunculo, suctu, cucurbitulis, & medicamentis attrahentibus ad locum carbone obsessum euocent & alliciant. Quod sane, & faciendum consuluerim, si artus, & minoris notæ partes ἄνθραξ occupet, & pigre moueatur fluxio. Si vero valide, atque affatim valde irruat, modice reprimentibus (vt modo ex Galeno adductum est) infrenandus vtcunque est fluxionis impetus, ne scilicet ingens nimis dolor ex fluxione tam valenter irruente in laborante particula excitetur, atque ita malum exasperetur. Super ipsum vero vlcus crustosum, vbi præcipue membrum putrescit, valens aliquod medicamentum, & quod vehementer exsiccet, non autem quod concoquat, & pus moueat (quando ita putredinem particulæ foueris) imponendum est. Cuiusmodi est Andronis. Musæ, Pasionis, vel Polyidæ: diluique id vino aliquo dulci, vel sapa, ad sordium crassitudinem debebit. Cataplasma etiam, quod ex orobi farina, & oxymelite constat Galeno, recte apponitur, vbi vlcus malignum, & cum putredine fuerit. In communi autem vsu est vnguentum vulgo Æ-

C gyptiacum nominatum. Quod si hæc parum proficiant, ad acriora, & quæ ignis vires habeant, deueniendum erit.

Sanguisugæ.
Fluxionem in carbunculo nec auerti posse, nec debere. lib. 14. Ther.
Cataplasmata carbunculo idonea.
Emplastrũ de arnoglossa.
Emplastrũ ex malis Punicis.
Paulus.
Medulla nucis auellanæ carbunculos maturat, & rumpit.
Auxilia attrahentia virus.
Quid super vlcus crustosum imponendum.
Cataplasma ex orobi farina & oxymelite.
Vnguentum Ægyptiacũ.

Cuius generis sunt, radix dracunculi, vel aristolochiæ ex aceto trita, & imposita: calx, arsenicum, & sandaracha, & alia huiusmodi, quæ non aliter, quam ignis adurunt. Hæc proficiunt satis, si protinus à viua corruptam partem resoluant. Quo facto, quicquid corruptum est, & emortuum, protinus auellere & radicitus extirpare oportet. Cum autem sub ipsis erodentibus medicamentis sequatur crusta, vndiq; à viua carne diducta, vulnus quidem, quod ex eis excitatur, vt cætera adusta curandum est. Cæterum cum extremis morbis (vt inquit Hippoc.) exquisite extrema remedia optima sint, cogimur aliquando (victis scilicet malo medicamentis) malignum carbunculum, cauterio (vt vocant) actuali, hoc est, candente ferro extirpare. Finis autem adurendi est, dum ex omni parte sensus doloris est, vt recte Celsus admonuit. Post hæc crusta vlceribus inducta, auxiliis ad id accommodis, resoluenda est. Quod si adustionẽ laborans pati recusauerit, aliquis ex humili plebe adhibendus est, qui carbonem ipsum mordicus apprehensum radicitus euellat. Quales olim erant Psylli in Italia nominati, qui vulnera ex morsu serpentũ

D illata, innocue exugebant. Porro auulso sic, vel quomodocunque absumpto carbunculo, sinus, cessante iam inflammatione, primum detergi: deinde iam purus factus, implentibus medicamentis (quæ Græci synulotica vocant) curari debet. Vbi vero iam penitus fuerit impletus, nec amplius quicquam illi cauũ remanserit, ea, quæ cicatricem inducunt, similiter reliquis vlceribus adhibere fuerit tempestiuum. Horum autem omnium materia *ex antidotario, & tractatu de vlceribus* requirenda est. Cæterum si non admodum sæuiat malum, nobisque aliquas dederit inducias, maturatur, & aperitur Auicennæ, admotis ficubus, fermento, & sale adinuicem mistis. Vbi autem bis, vel ter appositum fuerit huiusmodi emplastrum, locus omnino niger, & dehiscens apparere solet. Atque tunc mundificatiuo ex apio locus detergendus erit. Medicamen quoque ex vitellis ouorum & sale confectum, si sæpius admoueatur, maturat & aperit carbunculum, vt scribit Theodoricus. Ad eundem finem in communi vsu est hodie emplastrum ex melle, sale, triticea farina, & ouorum luteis compositum. Consolida maior (quod Græci symphyton appellant) inter duos lapides contrita, diuino quodam (vt referunt) miraculo anthracem sanat, & ex toto intra diem vnum interimit, ita vt nulla amplius deinceps curatione egeat, præterquam ea, quæ communis est aliis vulneribus. Miranda etiam narrant alij de scabiosa: nempe quod comesta, vel ex vino pota, internos tumores ad exteriora protrudit, & insensibiliter dissoluit, discutitque.

Adurentia medicamenta.
Quando ad vstionẽ properandum.
Finis adurendi.
Psylli.
Auulso vel absumpto carbunculo, quid postea agendum.
Maturatiuum.
Auicenna.
Mundificatiuum ex apio.
Emplastrũ vulgare optimum, quod vsurpatur in Parisiorũ Nosocomio.
Consolida maior.
Scabiosa.

E *Quæ crustas vlceribus resoluunt.*

CRustas huiusmodi carbunculi vlceribus resoluunt, butyrum recens, axungia porci, & alia id genus pinguia. Ad id etiam mire proficit, subsequens emplastrum. Nam præterquam quod escharam, id est, crustam, citius multo, quam prædicta resoluit, dolorem etiam ab acribus & adurentibus medicamentis, vel candente ferro excitatum, demulcet: atque malignum ipsum succum, qui carbunculum creabat, potenter discutit. Habet autem *farinæ triticeæ, & hordeaceæ, singulorum vncias tres. Ex quibus cum decocto maluarum, violarum & radicum althææ fit solidum emplastrum, addendo butyri, & axungiæ suillæ liquefactæ singulorum vncias duas, vitellos quoque duorum ouorum, qui adiici debent, quando ab igne remouentur: atque hæc omnia rursus cum radice & foliis prænominatis, diligenter contusis, & subactis, ac per incerniculum cretis, adijcicem miscenda sunt.*

Emplastrũ escharam resoluens.

Victus ratio,epithemata opiata,&alia id genus,quæ cordi roborando dicata sunt:Item vacuatio-nes, si quæ necessariæ sint, ad diæteticen, & pharmaceuticen omnino pertinent. Quare in iis admini-strandis peritus aliquis Medicus erit consulendus.In communi autem vsu est apud omnes theriace,quæ ad fabæ magnitudinem exhiberi solet, cum aqua scabiosæ, vel si febris adsit admodum acuta, & vehe-mens,cum aqua rosacea,vel buglossi:debetque à laborante assumi sex horis à pastu.Cæterum quoniam superius facta est mentio de trochiscis Andronis, Polyidæ,Passionis, & Musæ, quos tantopere celebrat Galenus,non alienum fuerit,eorum descriptionem hic subiicere. A

Theriace.

Andronis trochiscus hæc recipit.

Cytrinorum, id est, florum, seu capitulorum mali Granati, drachmas decem, aluminis scißilis drachmas quatuor, chalcanthi drach. duodecim, myrrhæ drachmas quatuor, thuris, aristolochiæ, gallæ, singulorum drachmas octo, salis ammoniaci drachmas quatuor.

Polyidæ sphagis pastillus hæc continet.

*Quod sic * stellatim decussatur, nota est denarij, quæ pro drachma hic ponitur.*

*Mallicorij * pondo sex, myrrhæ * pondo octo, aluminis scißilis * pondo quinque, thuris * pondo quatuor, chalcanthi * pondo trium, fellis taurini * pondo sex: vino dulci excipiuntur.* B

Polyidæ pastyllus alius.

Aluminis fißi pondo denarium trium, thuris pondo denarium quatuor, myrrhæ tantundem, chalcanthi pondo denarium duum; cytrinorum pondo denarium duodecim, fellis taurini pondo denarium sex aloes pondo denarium octo; vino austero excipiuntur.

Musæ trochiscus hæc habet.

*Aluminis scißi, aloes, myrrhæ, chalcanthi, singulorum pondo * sex, croci, crocomagmatis, singulorum pondo * tres, cytini pondo * quatuor, mulso ex falerno facto assumuntur.*

De gangræna, & sphacelo.

Gangræna quid, & vnde ortum habeat.

Gangræna pessimus tyrannus.

Sphacelus.

Ossium syderatio.

GAngrænas nominat Galenus *lib.2 ad Glauconem*, eas, *quæ ex magnitudine inflammationis fiunt mortificationes, nondum tamen integre factæ sunt, & iam confirmatæ.* Eius mali tanta vis est, ac tyrannis, vt nisi celerrime succurras, facile affecta pars mortis habitum repræsentet, hoc est, promptissime, vitæ sensus & motus extinctionem contrahat. *Vbi vero membrum sic vitiatum, & languens, omnino sensu fuerit destitutum, ac omnino emortuum, ita vt percussum, vel sectum, vel adustum, non sentiat, quæ patitur, affectum hunc non iam amplius gangrænam, sed sphacelon Græci nominant.* Latini vero syderationem, recentiores esthiomenon appellant: quod nomen etiam ad gangrænam extendunt. Auicenna autem esthiomenon vocauit, quando ad partes continuas transit corruptio, quo nomine in re alia vtuntur Græci. Quidam affectum hunc modo herpeta esthiomenon, modo cancrum vlceratum nominant. Accidit autem hic affectus etiam ossibus, cum caro ipsis circumdata ac circumfusa tetros gignens inchωras, id est, deprauatam saniem generant, hoc tetro viru ea imbuerit, ac fœtidissima putrilagine consumpserit. C

Syderatum membrum confestim resecandum.

Sphaceli & gangrænæ differentia.

Ignis sancti Antonij.

Cum itaque membrum ita ex toto, vita, sensu, motuque priuatum apparuerit, confestim ad viuum vsque, quam proxime sanæ parti erit resecandum. Itaque differt sphacelus à gangræna, quod ille ossibus etiam (vt dictum est) innascatur, nedum carni, & vasis: hæc vero ossibus non adueniat: vna tamen species sphaceli est, sed proprium nomen, & singulare præter commune sortita. Huiusmodi absolutam partis affectæ corruptionem, sensum penitus auferentem, vulgus Gallicum appellat ignem Sancti Antonij, alias Sancti Martialis. Alij vero (vt diximus) herpeta esthiomenum: alij cancrum vlceratum vocant. D

Mortificationis causæ. 3.

1. Quando membri mistione dissoluitur.

Accidit autem trifariam eiusmodi membrorum mortificatio, seu vitæ in membris extinctio, ac destructio. Vno modo, quando membrum non amplius potest recipere vitam sibi à corde per arterias transmissam, propter dissipationem, seu dissolutionem mistionis, atq; harmoniæ ipsius laborantis membri. Dissoluitur autem ac deperit mistio, atque harmonia partis, vel ob nimiam frigiditatem, vt aliquando contingit per hyemem validam, atque asperam: vel ab immoderata, & inconsulte ac temere molita
2. inflammationum refrigeratione: aut ab excedenti, ac supra modum vehementi caliditate, & venenositate inflammationum, ac malignarum (vt vocant) pustularum. Altero modo gangrænam, & sphacelum fieri contingit, quando vita in membro recepta præfocatur, atque extinguitur, vt nonnunquam euenit in magnis inflammationibus, quæ ita interdum venas, arterias, & poros cutis obdurant, constipantque, vt spiritus ibidem, prohibita in totum effluuij vaporosi transpiratione, & aeris externi attra-
3. ctione, stranguletur, suffoceturque. Tertio modo, hæ mortificationes, & vitæ extinctiones fiunt in membris, quando prohibetur transitus, atque influxus vitalis spiritus, à corde ad membrum aliquod: idque vel propter vehementum ligaturam, vel contusionem aliquam in viis, ac meatibus ipsis, per quos defertur spiritus, factam. In summa, gangræna & syderatio, quam Græci necrosin, & sphacelum vocāt, nostris corporibus accidunt, vel denegata parti vitali facultate, vel natiuo eius corporis calore, ac temperie pereunte. E

Signa gangrenæ & sphaceli.

Cæterum signa gangrenæ, & syderationis, in Galeno *in opusculo de tumoribus præter naturam* sunt
1. hæc. Primum quidem illud coloris floridum, quod phlegmonis, id est, inflammationibus affuerat, in
2. ipsis extinguitur. Deinde dolor, & pulsus seu pulsatio, hoc est, arteriarum motus ipsi ægro sensibilis, recedunt, non finita adhuc dispositione, verum sensu iam emortuo. Vnde membrum mox nigrum con-
4. spicitur, molle quoque, & putridum, fœtoremque expirans, cadauerosum efficitur. Quo fit, vt cum premitur digitis, facile cedat in profundū, nec postea reuertitur, aut resilit, imo apparet, cutis à carne seiuncta. Hæc autem partis affectæ mortificatio, quam Græci gangrænam appellant, tantæ est (inquit Paulus) ferocita-

Iudicia. Lib.4.

A *ferocitatis, vt nisi quis rupta omni mora præsentissimas tulerit suppetias, laborans particula facile emoriatur, & vicinas sedes inuadat, ac hominem ipsum iugulet.* At si (vt refert Celsus) nondum plane tenet, sed adhuc incipit, eam curare non difficillimum est, vtique in corpore iuuenili, & magis etiam, si musculi integri sunt, si nerui, vel læsi non sunt, vel leuiter affecti sunt. Vbi vero penitus insedit hoc malum, & iam in sphacelum abiit, insanabile est, plurimique sub frigido sudore moriuntur.

Lib.5.

De curatione gangrænæ ex magnis inflammationibus genitæ, & sphaceli ex gangræna creati extirpatione.

CVm sanguinis copia gangrænam generet, eius curandi ratio statim auspicanda est à copiosa corrupti sanguinis, qui in membro laborante compingitur, vacuatione. Sed interim negligi non debent, quæ ad diæteticam, pharmaceuticam, venæ sectionem (si necessaria fuerit) & cordis tutelam pertinere videbuntur, pro quibus consulendus erit Chirurgo peritus aliquis Medicus, qui omnia probe, & vt res exigit, norit instituere. Fit autem larga illa sanguinis ita impacti (cuius occasione fiunt mortificationes) B ex parte affecta emissio, vel vena incisa, si quæ amplior, ac turgens circa eandem partem conspicitur, vel cute vniuersa partis affectæ, vna cum subiecta substantia, excisa, vel pluribus, & altis scarificationibus diuisa. Alij ad eundem finem sanguisugas admouent, & venas minores proximas aperiunt. Verum profundæ illæ, ac frequentes sectiones, aut scarificationes, multo sunt ad eius mali curationem efficaciores. Cæterum pro affectus magnitudine, vel maximæ sectiones fiunt, vel incisuræ (quas scarificationes appellamus) vtræque frequentes: illa, vbi putredini vicinius malum est. hæ, vbi tantum putrescere incipit. Quo enim vitium maius est, eo maiore remedio, vt cuique constat, indiget. Vbi autem abunde sanguinem ex altis illis plagis emanare permiseris, locus aqua salsa abluendus erit, vt sanguis crassior, & qui alioqui ibidem concresceret, foras egrediatur. Deinde medicamentum aliquod putridis consecratum, id est, quod putrefactionem prohibeat, ac resoluat, induci debet, quale est farina orobi, aut lolij (quod Franci iuraiam, quod vini modo temulentiam concitet, appellant) aut si harum facultas non sit, fabacea ex oxymelite, vel syrupo acetoso.

Corrupti sanguinis vacuatio.

Post scarificationem locus aqua salsa abluendus.

Medicamenta putridis consecrata.

Vtile etiam fuerit, locum scarificatum bis in die, aceto calente, sed mulso præsertim lauare. Hæc nim sua siccitate saniem, & putrilaginem absumunt, eamque detergunt: frigiditate vero, quod nondum vitiatum, ac corruptum est, à putredine vindicant. Vbi vero iam ipse veluti feruor subsederit, ac C mali furia sese remiserit, vnguentum id, quod vulgo Ægyptiacum appellatur, ex flore æris, alumine, melle, & aceto, ad æquas portiones mistis, & coctis compositum, superimponendum erit. Hoc enim putrefactionem prohibet, ac resoluit: putrefactum quoque, ac corruptum ab integro, & sano adhuc dirimit, & decidere cogit. Denique crustam inducendo, quod sanum est, conseruat, ac tuetur. Quod si valentius, atque efficacius medicamen velis apponere, salem prædictis adiice: aut si malum magis adhuc increuerit, aliquem ex trohiscis paulo ante memoratis exquisitissime tritum aceto, & vino dilutum, vtpote vel Andronis, vel Polyidæ, vel Musæ, vel Pasionis, vel vnum ex iis, qui *in antidotario* dicuntur, calidicon, aldaron, & ex asphodelo, qui ob suam vim causticam corruptum à sano dirimunt. Probatur in ea re ante omnia arsenicon, quod vocant sublimatum, purum, aut correctum, idque, vel in puluere, vel ex vino dissolutum, & linamento, aut xylo, quod Galli cotonem appellant, exceptum, inter sanum & corruptum applicatum: Hoc enim confestim malum sistit, & id quidem sine dolore. Quod si necessitas exigat, spathula, vel specillo separandum est sanum à corrupto. In eiusmodi autem medicamentis adhibēdis, vt res securius tractetur, attentos sedulo nos esse oportet circa naturam corporis ægroti, sicuti recte nos Galenus admonuit, inquiens.

Vnguenti Ægyptiaci vsus.

Trochisci caustici.

Arsenicon sublimatum

Lib.2. ad Glauconem.

D *Si corpus rusticum fuerit, & durum natura, vehementiora desiderat medicamenta: fœmineum vero, & mollem carnem habens, imbecilliora.* Infantes quoque, vel pueri, & quicunque inter viros, & balneas amant, & in ocio degunt, mollia exigunt medicamina. Consideranda est partium, quæ male affectæ sunt, nedum corporis totius natura, quando abscindis, aut circumcindis id, quod iam computruit. Quædam enim sunt, quæ citissime ad putredinem veniunt, si negligenter curentur: aliæ vero tardiuscule: Quædam itē medicamnium vires, ac beneficia tardius sentiunt, aliæ citius. Porro si nihilo magis malum his causticis medicamentis constiterit, vri id, quod est inter integrum, ac vitiatum locum, debet. Solent vero hæc auxilia omnia nihil interdum proficere, atque tunc vnicum, tametsi (vt Celsus ait) miserum auxilium est membrum, quod paulatim emoritur, abscindere, vt cætera pars corporis tuta sit: Nam quod computruit, veneni in modum suo contactu, quod adhuc sanum & integrum est, inficit, & corrumpit. Si quando autem putrefactam huiusmodi, atque emortuam partem abscideris, vel quod in membro quopiam computruit, vsque ad sanum corpus concideris, eam, quæ veluti quædam radix est, sanæ atque integræ parti adiūctam, ob maiorem securitatem, ex Galeni consilio, candenti ferro adurere conuenit. Ita enim celeriter sanguinis profluuium compesces, & putredinem arcebis Facta vero adustione, porri succo, vel E (vt Paulus ait) sale cum porro vtendum est, vel aliquo ex iis, quæ paulo ante diximus. Hæc enim siccant, & stringunt putredinem, atque humorum affluxum prohibent. Vbi vero tibi videbitur, his remediis adhibitis, cessare putredo, vt crustæ citius decidant, cataplasmate vtendum est ex pane, vel hordeacea farina, vel triticea ex hydrelæo incocta. Item medicamento, quod cephalicum vocant, ex melle illitum. Hæc enim detergendo, crustam à subiecta carne resoluunt. Quinetiam medicamentū, quod tetrapharmacum dicitur: præterea & Macedonicum, pus mouendo, ac emolliendo, crustas à subiectis corporib. diducunt. Quemadmodum & reliqua omnia quæ ad suppurationem perducunt. Hæc enim præterquā quod emolliunt, pus sub crusta conficiunt, quod eam resoluit, scilicet inter carnem subiectam, & crustā ipsam interiacens. Panis quoque cum apio tritus, aut ocymo, optime crustas à sanis partibus citra erosionem detergendo, detrahit. Sic & iris, vel radix panacis, vel aristolochiæ, vel acori cum melle. Solent autem vulgo ad crustas resoluendas vti butyro, aut alio quouis vnctuoso.

Vstio quando adhibenda.

Si gangræna in sphacelū abierit.

Lib.2. ad Glauconem.

Lib.4.

Crustas à partibus exustis soluentia.

Butyrum. Emplastrũ Guillelmi a Saliceto. Lib.1.ad Glauconem.

Vbi vero crusta exciderit, locum aceto abluunt, postea sequens emplastrum admouent, quod ad Guillelmum à Saliceto refertur. Recipit autem *mellis selibram, vitellos ouorum crudos tres, aut quatuor numero, farinæ hordei selibram: hæc miscentur in formam emplastri. Post biduum vero, vel triduum, vt melior fiat mundificatio, huic emplastro addi possunt drachmæ decem myrrhæ electæ.* In teneris autem corporibus ad escharæ separationem & sordium detersionem, abunde sufficit Galeno orobi farina cum melle, vel thure. His rite peractis, huiusmodi vlcera ad sanitatem perducenda sunt medicamentis, quæ carnem producant, & cicatricem inducant: synulotica, & epulotica Græci vocant. A

Capita curationis grangrænæ & sphaceli.

1. Vitiatum sanguinem in affecta parte impactum affatim vacuato.
2. Post scarificatus, aut sectiones, locum affectum aqua salsa abluito. Deinde medicamentum putridis consecratum inducito. B
3. Vbi mali furia se remiserit, vnguentum Ægyptiacum superimponito.
4. Si malum iis remediis non cesserit, id, quod inter vitiatum & integrum est, ferro candente adurito.
5. Quod si hæc omnia nihil profecerint, & iam gangræna in sphacelum degenerauerit, membrum, quo sic plane emortuum fuerit, vsque ad partem sanam, ita, vt nihil prorsus putridi relinquatur, ocyssime abscindito.
6. Vbi quod computruit, resecueris, vel amputaueris, quo securius mali radicem euellas, ferramenta igne flagrantia adigito.
7. Post exustionem porri succum, atque alia id genus, quæ siccant, stringunt, & fluxionem arcent, admoueto.
8. Crustam, vel medicamentis adurentibus, vel ignito ferro inductam, à subiectis corporibus resoluere (solet enim inde sanguinis profluuium sequi) ne properato.
9. Cum putredo cessauerit, nec amplius sanguinis profluuium reformidaueris, ea, quæ crustam detrahunt, applicato.
10. Vbi crustæ exciderint, curationem reliquis vlceribus communem adhibeto. C

Qui sequuntur aphorismi, ad Medicum pertinent.

1. Victum tenuem, & refrigerantem, gangræna, & syderatione, id est, sphacelo laborantibus instituito.
2. Fluxionem sanguinis missione, si nihil obstiterit, auertito: atque eadem plenitudinem (si affuerit) vacuato.
3. Medicamento, quod catholicon appellatur, vel nigra cassiæ fistularis medulla, ad hæc tamarindorum, lupuli, ac fumariæ decocto, sanguinem mundificato, depuratoque.
4. Theriacam, atque id genus alia, quæ cor, vitæ fontem, ac principium, a putridis, & graueolentibus illis, à parte vitiata sublatis effluuiis, tuentur, laboranti sumenda exhibeto.

De erysipelate, & aliis tumoribus à bile creatis. D

Cap. VIII.

Pituita in humorum generatione sanguini proxima.

Tametsi phlegma, quod Latini pituitam vocant, in generatione humorum, sanguinem consequatur, maiorque eius humoris portio sit in corpore secundum sanguinem, quam aliorum humorum: quia tamen tumores præter naturam à bile procreati (quæ apostemata cholerica communiter vocant) in valde multis conspirant cum sanguineis: consequens est, post determinationem phlegmones, & aliorum, qui à sanguine fiunt, tumorum præter naturam consistentium, de iis nunc dicamus, qui à bile excitantur, & nomine quidem communi erysipelata vocantur Græcis, Latinis vero antiquioribus ignes sacri. Est igitur erysipelas *biliosæ fluxionis germen, circa cutim vtramque maxime consistens, & eam scilicet, quæ foris est, omnium partium commune tegumentum, & membranosam illam, ac tenuem, quæ singulis internarum est circumdata. Nonnunquam vero & aliquid quoque subiectæ sibi carnis occupat,* sicuti & phlegmone (quæ fluxionis sanguineæ soboles est, in carnosa corpora maxime incidens) etiam cutis aliquid apprehendit. Itaque cum flaua bilis vere tenuis vel sanguis seruens & consistentia tenuis (qui recentioribus cholera dicitur naturalis, Galeno vero χολὴ ξανθὴ) per solam cutem diffusus fuerit, nihil inferiorem carnem molestans particulam tamen in tumoribus aliquantum attollens, cum inflammatione & rubore in flauum elanguescente, ac protinus ad tactum euanescente, affectus hic priuatim, ac proprie Galeno verum atque exquisitum erysipelas nuncupatur. Hoc autem vnius rationis est, seu (vt dicunt) vniforme, & absque vlceratione incidit. Auicenna spinam vocauit. Cum vero amaræ bilis succus crassior, acriorque, quam pro naturę modo redditus fuerit, summam cuticulam (quam epidermida Græci vocant) exulcerat, excoriatue, atq; aliquando cutis exulceratio spacio temporis ad profundum peruenit, ita vt inferiorem seu subiectam carnem attingat. Nuncupaturque tunc eiusmodi affectus etiam erysipelas, sed cum vlceratione, quod (Galeno authore) eiusdem generis est cum herpete. Verum enimuero, si nec plane biliosa, nec sanguinea fluxio sit, sed ex ambabus mista, non iam tantum erysipelas, sed dispositio permista erysipelate atque inflammatione nominatur Galeno. Ab eo autem, quod in mistura exuperat, nomen vitio indetur. Etenim vbi sanguis præcellit, phlegmone erysipelatosa dicetur: Vbi vero flaua bilis præpollet, erypelas phlegmonosum

Erysipelas quid. *Erysipelas exquisitum.* *Spina.* *Erysipelas cum vlceratione.* *Erysipelas nõ legitimum & eius species.* E

A monosum appellabitur. Verum vbi neutrum vincit, & æqualia vtriusque apparuerint accidentia, tunc vitium in phlegmones erysipelatosque, medium vocabitur. Iam vero & aliarum mistionum similis vtique erit interpretatio: nempe si multa bilis, pauco humori pituitoso, aut atrabilario commisceatur, erysipelas œdematosum, vel scirrhosum dicetur. Porro cum simpliciter bilem dicimus, vel biliosum humorem, more Galeni & aliorum Medicorum, nos pallidam bilem, seu flauam, & amaram, non autem acidam, & nigram, inaudimus. Hæc autem naturalis cholera, & certa aliis nominatur ex sanguine quidem tenui, & feruente generationem obtinens. Atram vero bilem nunquam absolute bilem nominamus, sed semper cum adiectione humoris, appellationi colorem adiungentes. Est igitur bilis, quæ χολὴ Græcis dicitur, vulgo autem cholera, *humor calidus & siccus, ex tenuiori & calidiori parte chyli, vel ex sanguine tenui & feruente* (vt modo diximus) *procreatus*. Hæc autem duplex est iuxta neotericorum diuisionem, naturalis scilicet, & non naturalis. Naturalis, est humor calidus & siccus potestate: substantia quidem tenuis, colore vero flauus, aut ruber, declinans ad quandam citrinitatem, seu flauitiem: sapore vero exacte amarus, non autem acutus, siue acris, vt quidam male affirmauerunt. Non naturalis vero, bilis dicitur, quæ à prædicto humore vere bilioso degenerat, intra terminos

Phlegmone erysipelatodes. Erysi. phlegmonodes. Medium vitium. Bilis flaua quid. quotuplex. 1. Naturalis. 2.

B tamen suæ latitudinis continetur, quos si egrediatur, non iam bilis, sed alius reputabitur. Hoc autem (bilem inquam egredi limites suæ latitudinis) contingit bifariam: vno modo (vt sic dicatur) per se, & in se: Altero modo, per admistionem. Per se, & in se adhuc dupliciter: Vno modo, quando bilis illa naturalis putrescit, & aduritur, & talis dicitur adusta per putrefactionem. Altero modo, quando bilis non naturalis vitellina dicta, igneo calore percoquitur in hepate, aut in ventriculo, aut in venis, & efficitur porracea, quam etiam prassinam vocant, vel æruginosa, quæ extreme quidem malæ sunt. Per admistionem vero bilis efficitur non naturalis, seu præter naturam, cum alius humor illi extrinsecus accedit. Et hoc quidem fit multifariam. Nempe si phlegma tenue, & aquosum illi admisceatur, citrina, seu crocea efficitur: si crassum, & viscosum, vitellina: si vero melancholia adusta illi permiscetur, efficitur bilis adusta per admistionem. Et sic iuxta Auicennæ placitum, sex sunt species bilis non naturalis. Apud Haly Abb. vero quatuor duntaxat. Nullam enim prorsus mentionem fecit de duabus speciebus adustis. Galeno autem *lib. 2. de virtutibus naturalibus*, nulla bilis præter naturam esse dicitur, præter vitellinam, quæ ouorum vitellis, tum colore, tum crassitudine est adsimilis. Si quidem porraceam, & æruginosam ex prauis, ac corruptis humoribus, propter quorundam esculentorum, aut olerum cruditatem, qualia sunt,

Non naturalis. Bilem duobus modis deficere à sua natura. Vitellina ex meracabile. Bilis porracea. Aeruginosa. Crocea bilis. Vitellina ex admistione pituitæ. Auicenna. Haly.

C beta, cepa, brassica, sæpe numero in ventriculo ait generari. Atque etiam interdum talibus nequaquam ingestis, ratione ægritudinis, aut malæ alicuius dispositionis in venis ipsis generatur. Ex iis itaque colligitur, quatuor species, seu differentias inflammationum (quæ vulgus cholerica apostemata vocat) ex bile ipsa generari: Nempe ex bile vera, syncera, & laudabili (quam tenuem feruentemque sanguinem appellamus) procreatur ea species inflammationis, quæ Galeno verum atque exquisitum erysipelas appellatur, *lib. 2. ad Glaucon.* quod tanquam cutis solius passio est. Græce autem ἀκριβὲς ἐρυσίπελας nominatur. Ex bile vero non naturali, & aliis humoribus permista, tres aliæ nascuntur differentiæ, vtpote erysipelas phlegmonodes, erysipelas œdematodes, & erysipelas scirrhodes, seu scirrhosum. Ex bile autem, quæ præter naturam ex adustione facta est, pro ratione tenuitatis, aut crassitiei substantiæ ipsius generantur, vel herpetes esthiomeni, id est, exedentes (qui eiusdem generis sunt cum erysipelatis, quæ cum exulceratione incidunt) vel phagedænæ (quæ cum cute pariter subiectam carnem altius erodunt) & exulcerati cancri, aliaque eiusmodi erodentia, & cacoethæ, id est, maligna vlcera, quæ pustulæ corrosiuæ recentioribus Chirurgis dicuntur. Itaque tenuissimus quidem in eiusmodi humoribus est is, qui exulceratum herpetem excitat: crassissimus, qui cancrum. Proximum deinceps locum occupat, quod ad crassitudinem attinet, qui phagedænas creat, vt *lib. 14. methodi medendi* Galenus annotauit.

Porracea bilis quomodo gignatur. Quatuor inflammationum differentias, ex flaua bile oriri. Verum Erysipelas. Tria erysipelata illegitima. Herpes exedens. Phagedæna. Cancri exulcerati.

D Causæ veri erysipelatis vti & phlegmones veræ, sunt tres. Prægressæ, quæ & primitiuæ dicuntur: antecedentes, & coniunctæ. Cæterum raro fit erysipelas à causa prægressa, frictiones tamen violentæ, insolatio, & admotio medicaminum attrahentium ipsum nonnunquam excitant.

Causæ veri erysipelatis.

De signis, & indiciis veri erysipelatis.

Signa & indicia veri atq; exquisiti erysipelatis sumuntur ex collatione ipsius ad phlegmonem iuxta Galeni doctrinam *14. Thera.* & *2. ad Glauconem*: ex quo aperte colligitur, verum, ac legitimum erysipelas veluti quandam speciem esse phlegmones, id est, inflammationis generaliter acceptæ. Notæ igitur erysipelatis sunt, color aspectu rubidus, in flauum elanguescens, qui (rubor inquam) flauescens, ad tactum, hoc est, digitorum appressu facile subterfugit, rursusque illabitur.

Tumor exiguus, in cute potius consistens, quam alte descendens.

Calor vehemens febrem excitans maiorem ea, quæ ex phlegmone accenditur.

Siquidem calidius multo est erysipelas, quam phlegmone.

E Pulsatio (quæ magnæ phlegmones proprium est symptωma) non admodum fortis.

Dolor mordicans, & pungens nullam (vt in phlegmone contingit) inuehens tensionem, & si quę sunt alia bilis dominium significantia.

Quod autem ad iudicia pertinet, erysipelas vt plurimū faciem præhendit, incipitque maxime in ea nasi parte, quæ vulgo lepus appellatur. Deinde mox in faciem totam expanditur, gemina quidem occasione: nempe ob faciei raritatem, & ipsius bilis leuitatem. *In ossis autē exutione, seu denudatione, erysipelas superueniens, malo* est, vt scribit Hippocrates *Aph. 19. lib. 7.* hoc est, symptωma prauum est, si osse nudato

Notæ erysipelatis. 1 Rubor flauescens, ad tactum subterfugiens. 2. Tumor paruus. 3. Calor vehemens. 4. Pulsatio exigua. 5. Dolor punctorius. Iudicia. 1. 2.

In com. prædicti Aph. caro circumstans ab erysipelate occupari videatur. Hoc autem Galeno teste, rarissime accidit. Rursus A
3. sequenti aphorismo scribitur ab eodem Hippocrate, quod *erysipelate putredo, aut suppuratio, malum. Hæc*
4. *enim*(inquit Galenus)*nunquam erysipelatis superueniunt, nisi valde malignis.*

Verum, ac legitimum erysipelas quatuor habet tempora, vti & alij præter naturam tumores. Horum autem signa ex præcedentibus sunt requirenda.

5. 6. Exquisitum erysipelas raro terminatur suppuratione, sed magna ex parte insensibili transpiratione, seu resolutione.

7. *Erysipelas motum sequi tertianæ febris.* In erysipelate quædam interdum contingunt accidentia, seu (vt Græci dicunt) symptomata, quæ nonnunquam magnitudine ipsius morbi causam exuperant, atque ideo curandi rationem interpellant hoc est, curationis ordinem euariant, peruertuntque, vt etiam superius de phlegmone dictum est.

8. *Erysipelata circa caput curatu difficillima.* Ad hæc erysipelas motum sequitur tertianæ febris, nam ad eius materiam quandam habet analogiam. Vtriusque enim materia, humor est biliosus.

9.10. *Erysipelas in vtero prægnantis fœtum enecare.* Cæterum *erysipelas ab exterioribus verti ad interiora non est bonum: ab interioribus autem ad exteriora, bonum,* vt ab Hippocrate scriptum est *Aph.25. lib. 6. Erysipelata vero, quæ capiti oboriuntur, plus facessunt negotij: adeoque* (vt Paulus ait)*periculosa esse solent, vt nisi efficax consequatur auxilium, interdum affectos strangulent.* Scribit etiam B Hippo. *lethale esse, si erysipelas sit in vtero mulieris prægnantis.* Facto enim sic in vtero erysipelate, fœtus ex necessitate moritur. Si quidem acuta febris (vt Galenus ait *in commentario*) sæpe eum citra inflammationem interimit.

De Erysipelatis curatione.

Curationis erysipelatis scopi vniuersales duo. CVm erysipelas, sicuti & phlegmone, de qua paulo ante egimus, affectus calidus sit, & ex humorum defluxione fiat, geminus etiam erit totius curationis ipsius scopus, nempe refrigeratio, & vacuatio. At veluti vacuationis indicatio in phlegmone, refrigerationis indicationem vincebat: ita refrigerationis indicatio in erysipelate magis vrget, quam vacuationis. Illa enim quantitate, hoc vero qualitate magis premit & cruciat. Itaque erysipelas magis refrigerari, & minus vacuari: Inflammatio contra magis vacuari, & minus refrigerari debet. Quanquam vtriusque affectus curandi (vt inquit Galenus) commune caput sit, infestantis scilicet humoris vacuatio. Ideoque postquam refrigeratum erysipelas fuerit, ad ea, quæ digerunt, seu discutiunt, medicamenta conuertimur. Porro vt geminum hunc scopum vniuersalẽ, C

Particulares curandi erysipelatis scopi 4. refrigerationem, inquam, & humoris infestantis vacuationem, assequamur, quatuor aliis scopis particularibus iuxta posterioris ætatis Chirurgorum placita, est opus.

1.2. Primus scopus consistit in recta vitæ institutione, atque obseruatione. Secundus, humoris ad partem
3. affectam confluentis, quem antecedentem materiam appellant, auersionem concernit. Tertius in humoris, qui iam in partem ægram influxit (quem materiam coniunctam dicunt) vacuatione consistit.
4. Quartus vero & postremus circa symptomatum correctionem, ac propulsionem versatur.

1. *Primus scopus.* Primum scopum facile assequemur, si rerum omnium, quas non naturales vocant, administratio, ad humiditatem, & frigiditatem (vt in febre tertiana) spectauerit. Quandoquidem erysipelas ex flaua bile ortum habet, quæ temperaturæ est calidæ & siccæ.

Aeris delectus. Ergo aerem, atque habitationem, quoad fieri potest, qualem esse expedit, id est, frigidiorem & humidiorem deligito, præparatoque.

Ambientis præparatio. Æstate igitur subterraneas domos, frigidissimasque maxime perflatas, & ad arctum versas, tibi deligito. Si loci huiusmodi occasio non datur, & calidior aer extiterit, ipsum sic præparato.

Aquam frigidam ex vasis in vasa subinde transfundito.

Pauimenta domus assidue aqua, quæ prorsus gelida sit, aspergito. D

Rosas, & violas plurimas, vitium folia, & capreolos, salicis quoque ramulos, & reliquos flores, ac germina, quæ frigidæ humidæque facultatis sint, humi spargito, ac in aerem proiicito.

Turbam hominum conclaue laborantis ingredi prohibeto.

Cibus. Pinguia, dulcia, acria, calidaque omnia vitato.

Lactuca, cucurbita, portulaca, oxalide, (quam acetosam vocant) hordeato, oryza, & aliis id genus, quæ sanguinem incrassant, & refrigerant, lubens vescitor.

Potus. A vino in totum abstineto.

Cremor ptissanæ, aut aqua hordei tibi potus esto.

Repletio. Victus temperantiam seruato.

Inanitio. Aluus tibi semper mollis esto.

Motus. Ab omni motu, præsertim vehementi, atque immoderato abstineto.

Animi affectus. Iram, contentionem, atque omnem animi vehementiorem motum, aut animi commotionem, E tanquam aduersissima fugito.

Nitida, ac munda circa te omnia sunto.

Venus. Venerem ne exerceto.

2. Atque hæc de primo scopo dicta sufficiant.

Secundus scopus. Quando medicamenta purgantia in Erysipelate vitanda. Secundum autem scopum curationis erysipelatis consequemur, si succum in corpore delinquentem commoda vacuatione ademerimus. Ergo in vero, ac legitimo erysipelate non necessario, vt in phlegmone, sanguinem ex vena detrahemus: sed medicamento, quod flauam bilem exigat (cholagogon Græci vocant) ventrem per inferiora expurgabimus, si saltem affectus magnus sit, & corpus bile abundare videatur. Itaque cum erysipelas febres accendat, & eas vehementiores, quam phlegmone, medicamenta, *quæ impense calida sunt, & scammonij succum, quod recentior Græcia diacrydion vocat, recipiunt: (cuiusmodi est, quod*

A *est quod vulgo in officinis electuarium de succo rosarum appellatur)* huic affectui minime idonea sunt. Ergo vel rhabarbarum offerendum est, vel potio, quæ Rhasi aqua tamarindorum dicitur. *Recipit autem pruna Damascena 24. tamarindorum recentium drachmas decem, sachari violati quart. semis. Cui, vt efficacior reddatur, aliquid diluti rhabarbari adiici potest.* Quod si exigua sit affectio, ne hæc quidem cholagωga medicamenta necessaria erunt, sed abunde fuerit, tunc acri clystere vti, vt Galeno visum est. At in erysipelate phlegmonoso non ab re feceris (modo nihil obstiterit) si curationem à sanguinis missione auspicatus fueris. Tale autem sæpius faciem apprehendit, vnde & Paulus protinus ab initio venam in cubito præsertim humeralem in eo incidi iubet. Sin autem hæc non appareat, eam, quæ se conspectui magis obiicit. Si quid vero sanguinis detractionem impediat, purgatione ex medicamento, quod bili ducendæ dicatum est, vtendum præcipit. Non pugnat tamen Paulus cum Galeno. Nempe cum Paulus secandam esse venam præcepit in erysipelate, quod capiti, seu faciei oboritur, de phlegmonoso erysipelate intellexit, quod sæpissime faciem apprehendit: Galenus vero de legitimo erysipelate locutus est, in quo sanguinem non mittit. At in œdematoso, aut schirrhoso erysipelate, purgatione vtendum est, quæ mistas habeat facultates, hoc est, partim flauam bilem, partim vero pituitosum, aut melancholicum succum educat. Atque in iis B quidem omnibus consulendus est doctus aliquis, ac prudens Medicus, *à cuius consilio, & decretis ne transuersum quidem vnguem discedere debet Chirurgus. Sitque hoc satis semel monuisse, quod Chirurgus nihil vnquam in iis, quæ ad purgationem, & sanguinis missionem per phlebotomiam, attinent, attentare debet, citra periti alicuius Medici consilium, nisi forsan si quando vrgeat necessitas, & vbi nullus præsto adest Medicus.*

Aqua tamarindorum.
Lib. 2. ad Glauconem.
In erysipelate phlegmonoso competere phlebotomiam.
Chirurgum in iis, quæ ad phlebotomiã & purgationem attinẽt nihil attentare debere, citra periti alicuius Medici consiliũ.

Tertiam intentionem complent refrigerantia, & reprimentia, in principio fluxionis, exceptis casibus *in capite vniuersali* commemoratis. Transacto vero principio, & stata iam fluxione, quod membro inhæsit, & impactum est, digerentibus, seu euaporantibus medicamentis extrinsecus admotis, vacuandum est, per occultam scilicet sensui transpirationem. Omnium siquidem huiusmodi tumorum sic præter naturam consistentium, vacuatio duplex est Galeno *decimoquarto Therap.* Vna quidem repellentium ad alias partes: altera foras digerentium, per eum, qui sensum fugiat, halitum. At quoniam erysipelas nõ quantitate modo affligit, sed etiam, ex vehemẽti scilicet inflammatione, qualitate ipsa cruciat, ampliorem refrigerationem, quam phlegmone requirit. Post totius igitur corporis (vt paulo ante dictum est) vacuationem, reprimentibus auxiliis vtemur, afflictam particulam, seu ipsam, quæ patitur, cutem (vt decet) refrigerantes, præsertim cum sine manifesta aliqua occasione factum fuerit erysipelas.

3. Tertia intentio.
Hic Guido deprauate citat Galenum.

C Est autem refrigerationis terminus, ipsa coloris mutatio. Etenim quod purum erysipelas est, statim cum hoc quiescit. Quod non purum est, sed iam quodammodo phlegmonodes, si plusculum refrigeres, liuidam cutim præfert.

Quatenus refrigerandũ in erysipelate.

Sin ne sic quidem quis desistat, nigricat, potissimum in senili corpore: sic vt quædam ita refrigeratorum, ne digerentibus quidem postea medicamentis ad perfectionem possint sanari: sed scirrhosus quidam tumor in particula derelinquatur. *Ergo satius est* (inquit Galenus) *vbi laborantis particulæ alteratum colorem videris, à refrigerantibus retundentibusque ad contraria, id est, dissipantia, seu digerentia, & exsiccantia, transire, priusquam, vel liuida, vel nigra prorsus fiat.*

Lib. 14. Thé.

Adhibenda autem semper cura est, vt quæ illinuntur, perliquida sint, atque humida, eaque sæpius commutentur, ac per spongias frigido aliquo liquore imbutas, subinde quæ admota sunt, abluantur. Siquidem multus particulæ feruor celeriter in vaporem erumpens, hæc desiccat. Cæterum inter ea, quæ refrigerandi, atque repellendi facultatem obtinent, in hoc affectu conuenientem, laudat in primis Auicenna ex simplicibus, perfusionem aquæ frigidæ. Galenus vero commendat succum solani, semperuiui, portulacæ, psylij, alterci, id est, hyoscyami, lactucæ, vmbilici Veneris (quæ herbula Græcis cotyledon D appellatur) intybi, id est, cichorij, & lenticulæ palustris, atque alia id genus, quæ vltra hæc à Paulo adduntur: cuiusmodi sunt cucurbita, glaucium, apium (quod vulgi est petroselinum) & rhamni folia, per se, vel cum pane cataplasmatis modo illita.

Materia refrigerantiũ ex Galeno.
Adiecta ex Paulo.
Ceratum.

Ceratum quoque ex aqua admodum frigida, quod recipiat *quadruplum rosacei ad ceram albam. Sit autem rosaceum ex oleo omphacino, id est, immaturo, sine sale confecto, quibus in pila emollitis, aquæ frigidæ superfunditur, quantum potest recipi.* Si vero aceti tenuis, & pellucidi momentum admiscueris, præstantius atque efficacius medicamentum reddideris. Porro hæc omnia actu frigida sunt admouenda, & subinde mutanda, priusquam manifeste incaleant, aut arescant. Conducit etiam plurimum ad rem præsentem, si pars erysipelate obsessa illinatur cerusa sola, vel mista cum aceto, & lycio, vel terra cimolia, aut figurali cum solano, aut argenti spuma cum rosaceo, item acacia cum aceto. Ad idem confert plurimum linimentũ sequens compositio. ℞. *Succi plantaginis vnciam vnam, rosacei vncias tres, lithargyri nutriti, vnciam vnam, cerusæ lotæ drachmas tres lactis muliebris semunciam, misceantur omnia simul in mortario plumbeo, & fiat linimentum. Teri debent primum lithargyrum, & cerusa: deinde oleum, & succus paulatim, & sensim affundi, donec exactè misceantur.* Quod si ampliorem refrigerationem desideres, his & aliis prius enumeratis (ex Pauli sententia) admisceri potest opij aliquid, vel cicutæ, vel mandragoræ. *Verum ab iis, & similibus, quæ stupefaciendi vim habent,* E *abstinendum esse censeo, nisi maxima vrgeat necessitas.*

Compositũ medicamentum.

Cæterum vbi inflammatio ægrotantis membri iam desiit, ac feruore erysipelatis sese remisit, Galenus humorem in particula receptum, quam coniunctam materiam vocant, priusquam ex refrigeratione liuor appareat, discutit, hoc est, resoluit, imposito cataplasmate, ex hordei farina, seu ex cruda polenta, ὠμὴν λύσιν Græce vocant, & aliis in ratione phlegmone superius dictis.

Euacuatio coniunctæ materiæ, per euaporantiã ὠμὴ λύσις

Quemadmodum enim signa erysipelatis sumebantur ex analogia signorum phlegmones, ita & curationis ipsius erysipelatis auxilia, ex analogia remediorum curationis phlegmones sumenda sunt. Porro talia medicamenta, quæ dissoluendi, seu euaporandi facultatem obtinent, in hoc affectu conue-

Hydrelæum esse misturā ex aqua & oleo, seu oleū dilutum.

nientem plurima tum simplicia, tum composita referuntur à Paulo Ægineta *libro quarto, capite 21.* Item A
ab Aetio *libro de re medica decimoquarto.* Satis autem fuerit, nunc vnum ex multis recensere, quod omnium mihi præstantissimum visum est. *Althææ nouellæ foliorum pondo, id est, libra assumitur, concoquuntur in hydrelæo: cocta vero probe teruntur, adiectoque rosacei triente, id est, vnciis quatuor, argenti spumæ, & cerusæ, singulorum vnciis duabus, & semisse, id est, dimidia: iterum læuigantur cum succo semperuiui, aut solani: deinde micis panis adiunctis, vt emplastri formam induat, illinitur.*

Si liuor iam locum occuparit. Emplastrū dissoluens.

Quod si forte liuor iam locum occuparit, incisa ante cute, cataplasma superponendum est, perfundendusque locus, plurimum quidem (vt Galenus præcepit) aqua calida, digerit enim, & plagas abluit: sed & aqua, & muria interim conducet locum fouere, cum scilicet crassior est. Hæc enim crassitudinem incidunt, ac detergunt.

4. Quarta intentio.

Quarta intentio curationis erysipelatis, quæ est accidentium correctio, perficitur, vt in curatione phlegmones dictum est, cum agebatur de reditu materiæ, de induratione, & corruptione. Item de dolore, & ardore. Hæc enim symptomata etiam erysipelati, vti & phlegmoni accidere solent. B

Doloris & ardoris mitigatorium.

Porro optimum doloris, ac vehementis ardoris mitigatorium auxilium fit *ex foliis, & radicibus hyoscyami, inuolutis in stupis, & coctis sub prunis: deinde mistis cum vnguento, quod populeon vulgo appellatur, vel cum axungia* vt superius dictum est in curatione phlegmones.

Si erysipelas exulceretur.

Si vero contingeret, ipsum erysipelas exulcerari, curetur admotione vnguenti albi, aut vnguenti de lithargyro, quorum descriptiones *ex antidotario* requirendæ sunt. Quod si illis adderetur aliquid scoriæ, hoc est, recrementi plumbi, optimum sane, atque efficacissimum foret remedium. Sed præstat, vt totam curandi erysipelatis rationem, breuibus quibusdam sententiis in modum epilogi complectamur, vt quæ diffusius à nobis supra dicta sunt, memoriæ tenacius hæreant.

Septem de erysipelate aphorismi, totam ipsius curationem summatim complectentes ex Galeno.

1. IN exquisito, seu legitimo erysipelate, sanguinem ne detrahito.
2. Si bile corpus abundet, & affectus magnus sit, ventrem medicamento cholagogo, id est, bilem exigente, per inferiora purgato. C
3. Quod si exiguus morbus sit, & corpus bile vacuum, à medicamento flauam bilem per aluum ducente, abstineto, & acri clystere contentus esto.
4. Vniuerso, vt oportet, corpore purgato, partem affectam per initia moderate reprimentibus medicamentis, & abunde refrigerantibus, vsque ad coloris mutationem, perfundito, atque illinito.
5. Vbi laborantis particulæ alteratum colorem videris, & feruorem erysipelatis iam remissum, ac inflammationem desiisse, à refrigerantibus, astringentibusq; priusquam vel liuida, vel nigra prorsus particula fiat, ad contraria, hoc est, digerentia, seu discutientia, & exiccantia, transito.
6. Quæ ex vlceribus, aliisq; euidentibus causis fiunt erysipelata, primum scarificato, deinde cataplasma ex hordeacea farina imponito.
7. Si erysipelas non exquisitum fuerit, sed phlegmonodes, id est, quodammodo ad inflammationis naturam vergens, præsertim vbi sanguis in corpore exuberat, intrepide sanguinem mittito.

De tumoribus, qui cum erysipelate societatem habent, hoc est, de herpete miliari, & exedente, quæ pustulæ cholericæ recentioribus Chirurgis dicuntur. D

De Herpete. Pustulæ malæ & cholericæ vulgo dictæ. Herpes.

TVmores illos præter naturam, qui cum supra comprehenso erysipelate societatem habent, atq; ad ipsum quodammodo pertinere ac referri videntur: ex bile autem non naturali, & secreta, id est, aliis humoribus, minime permista, generationem obtinent, recentiores tum Medici, tum Chirurgi pustulas malas cholericas appellant: Græci vero (vt Hippo. Galen. & Paulus) herpetas vocant. Quæ vox Latinis fere sonat malum, quod serpit ἕρπω enim idem, quod serpo, vnde ἕρπης serpens dicitur. Herpes tamen absolute malum, quod serpit, significat apud Medicos, sed certum morbi genus, de quo nunc agitur. Itaque *malum quod serpit, latius patet, quam herpes.* Nam & phagedænæ serpentia etiam vlcera dicuntur.

Formicæ Auicennæ. Herpes quādo fiat. Herpetis species duæ. 1. ἕρπης ἐσθιόμενος, id est, exedens, vel depascēs. Herpes miliaris, siue cenchria. Lib. 14. The. Ex Paulo & Galeno. Herpes pustulosus.

Huiusmodi autem vniuersas pustulas Auicenna formicas appellauit: Galenus vero eas inter inflammationes adnumerauit, sed Celsus sub ignis sacri nomine has intellexisse videtur *lib. 5. ca. 28.* Fit igitur herpes, *quando flaua bilis, non naturalis, sola, & secreta, id est, nullo alio illi (saltem sensus iudicio) admisto humore, in particulam aliquam confluit, decumbitue, atque ibidem consistit: quæ si consistentia sua crassior sit, acriorque, totam exulcerat cutem, vsque ad carnem suppositam, vocaturque tunc vitium huiusmodi Hippocrati & Græcis ἕρπης ἐσθιόμενος, Latinis vero herpes exedens vel depascens: & decimoquarto Therap. Galeno absoluto nomine herpes. Si vero tenuior & minus acris, calidaq;* E *fuerit bilis, pustulas exiguas per summam cutem, id est, in sola superficie cutis (hanc enim tantum veluti deurit) milio, hoc est, milij seminibus, similes excitat: ob quam similitudinem affectus tunc Latinis miliaris herpes nominatur: Græcis vero quibusdam post Hippocratis ætatem κεγχρίας ob eandem rationem dictus est:* κέγχρος enim Græcis, milium nobis dicitur. Atque hæc species Galeno authore *lib. 2. ad Glauconem* Hippocrati generis sortitur appellationem, cum simpliciter, & sine additione illi herpes vocetur. Alibi tamen herpetis nomine Galenus herpetem esthiomenum, id est, exedentem intelligit, vt paulo post dicetur. Hic autem non protinus vlcus facit, vt alter, qui exedens dicitur, sed vt dictum est, admodum exiguas pustulas ad speciem milij, quæ & ipsæ interposito spacio, ac procedente tempore, cum dirumpuntur scilicet, in vlcus abeunt. Proinde non sine ratione Oribasio, & quibusdam aliis visum est, in eiusmodi vitio, bili esse aliquid pituitæ tenuis admistum, quæ pustula illas minutulas procreat. Vnde & nonnulli pustulosus herpes dictus est.

A Alter vero, qui esthiomenos appellatur, non ita pituitæ commistus est, sed exactæ bilis, ac nullo alio humore infectæ, esse videtur: ideoque cum erosione accidit; affectu cutis continuitatem prehendente, vnde & nomen illi impositum est. Esthiomenos enim idem est quod erodens vel exedens. Atq; hic affectus quidem eiusdem generis est cum pustuloso atque exulcerato erysipelate: à quo tamen differt humoris ipsius biliosi (ex quo vitium vtrumque ortum habet) tenuitate. Id quod testatur Galenus his verbis: *Est enim* (inquit) *admodum tenuis humor, qui herpetem excitat, adeo profecto, vt non solum omnes interiores partes, quæ vtique carnosæ substantiæ sunt, transeat, sed etiam cutim ipsam ad summam vsque cuticulam (epidermida Græci vocant) quam solam, propterea, quod ab ea remoratur, tum erodit, tum exedit: quando si hanc quoque sudoris vice transiret, haud quaquam vlcus excitaret. Quippe id vlcerum, quæ ex mordente humore oriuntur, quæ nimirum spontanea vocant: commune est, quod humor, qui ea facit, sistitur in exitu, ac tardat.* Hactenus Gal. vbi nomine herpetis simpliciter, & sine additione, intelligit herpetem esthiomenum, vt ex ipso contextu, signis, & curatione facile B est deprehendere.

Lib. de tum. prater natu. Esthiomeni materia. *Li. 14. meth. med. Humorem biliosum, qui herpetẽ excitat, esse admodum tenuem.*

Atq; ita illo in loco generis sortitur appellationẽ, cum simpliciter, & absolute herpes nominetur: quemadmodum *& in libello de tumoribus præter naturam*, vbi de eo sic idem Gal. ad verbum scribit: *Depascitur quidem & herpes, vicina, id est, ea quæ in circuitu sunt, erodens: verum solius cutis est exulceratio.* Cæterum vtramque herpetis speciem, id est, tam miliarem, quam exedentem, sub nomine formicæ Barbari fere omnes neoterici comprehendunt. Quibus ea in re, vt in multis aliis, erroris occasionem primus præbuit Auicenna, qui nominis similitudine deceptus, quoniam Græci myrmecias, id est, formicas, genus quoddam verrucarum vocant, *eodem capite* verrucas illas cum herpetibus errore fœdissimo commiscuit. Guido tamẽ discrimen ponit, inter herpetem, & formicam, confunditque nomen formicæ modo cum verrucis (quas myrmecias & acrochordonas Græci vocant) modo cum herpete exedente: qui (comedens inquam herpes) modo etiam illi herpestem, modo herpes absolute nominatur: putaturque eidem nihil aliud esse, quam erysipelas pustulosum, & vlceratum. Cum tamen ille (vt ex Galeno adductum est) ab hoc differat humoris tenuitate. Tenuior est, & bilis, quæ herpeta creat, quam quæ vlceratum erysipelas. Ad hoc erysipelas, quod cum exulceratione incidit, non tantum cutem, sed cum ea C etiam aliquid subiectæ carnis occupat. Herpes vero, quo de hic agitur, solam cutim apprehendit, exulceratque. Itaque tametsi hæc eiusdem sint generis (vt Galeno visum est) non tamen omnino sunt idem.

Herpetem solius cutis esse exulcerationem. *Auicenna myrmecias confundit cũ herpetibus. Guidonis error maximus.* *Herpetem esthiomenũ & erysipelas vlceratum non omnino idem esse.*

Porro pustulas illas, quæ Auicennæ interpreti, & imperitæ Medicorum turbæ, morbilli appellantur, sub herpete comprehendisse videtur Hippocrates *lib. 3. Epidemiarum.* Fiunt autem morbilli huiusmodi à tenuiore materia, quam pustulæ illæ, quæ vulgo variolæ dicuntur. Hæ enim (vt voluit Auicenna) ex sanguine, illi vero ex bilis sanguinisque fiunt mistione. Si quis autem desiderat, quo nomine eiusmodi pustulæ apud antiquiores dictæ sint, diximus latine à Plinio vocari papularum, & interdum pituitæ eruptiones: Græce vero Hippocrati ecthymata *lib. 3. Epidemiarum.* Galeno autem exanthemata. Cæterum vtriusque herpetis notæ, iudicia, & causæ, ex præcedentibus satis innotescunt. Superest igitur, vt eorum curationem subiiciamus.

Morbillos ex herpetum esse genere. Variolæ Papularum eruptiones. Ecthymata. Exanthemata.

De Herpetis curatione.

Herpetis curationem tres habere scopos siue intentiones.

IN curandis herpetibus, sicut & in in aliis eiusmodi spontaneis vlceribus, quæ ex mordenti, & acri humore oriuntur, tres scopi communes sunt obseruandi.

D Primus est, vt humoris in partem affectam confluxio inhibeatur. 1.

Secundus, vt quicquid in laborantem particulam confluxit, & eidem inhæsit, vacuetur. 2.

Tertius, vt sanetur vlcus. 3.

Primum scopum, seu primam intentionem assequimur, totum corpus, medicamine, humorem, vnde vitium enascitur, educente, expurgando. Mox repurgato corpore humorem influentem reprimendo, regerendoque. Ergo in herpete exedente, medicamento vtendum est, quod flauam bilem per aluum exigit. Hunc enim purus, ac syncerus (vti diximus) biliosus procreat succus. Proinde fit, vt quantum ad totius corporis euacuationem attinet, comedentes herpetas similiter vt erysipelata curare oporteat.

1. Primus scopus. *Herpetẽ exedentem medicamentũ exigere cholagogon.*

Itaque quoniam tenuis humor est, qui id vitium creat, abunde est Galeno, etiam aluum leniter soluisse, vel vrinas, per ea, quæ id modice efficiunt, citasse. In altero vero herpetum genere, quem à similitudine, quam habet cum milio, miliarem & cenchriam Græce appellari diximus: medicamento opus est, quod mistæ sit facultatis, hoc est, quod bilem simul & pituitam educat. Quibusdam enim non sine ratione (vt Galenus ait) visum est in eiusmodi vitio bili esse aliquid pituitæ admistum. Porro vacuato, E vt decet, eo, qui in corpore redundat, ac vitium committit, humore: medicamentis vtendum est, quæ influentem humorem reprimant, regerantque. Tutior namque ac conuenientior tunc fuerit eorum vsus. Quandoquidem (inquit Galenus) *si quis exiguum vitiosi humoris, post rite factam purgationem adhuc in corpore remanens ad viscera, & magnas venas retrudat, nullum profecto, quod sensu percipiatur, malum committet. At si* (inquit ille) *eius non leuis quantitas sit, in princeps aliquod membrum aliquãdo procumbit.* Vbi scilicet prius naturæ viribus totum corpus expurgantis, non sit, vel per deiectionem, vel vrinas, vel cutim, quæ totum corpus includit, vacuatus. Cæterum reprimunt quidem regeruntque non solum ea, quæ adstringunt, sed etiam quæ sine adstrictione refrigerãt: Cuiusmodi sunt lactuca, poligonon, exstagnis lens, portulaca, seris, sempervium, & id genus alia, quæ erysipelatibus valde erant opportuna. Verum eiusmodi medicamenta, quæ scilicet præter id, quod refrigerant, etiam humectare natura apta sunt, herpetes præsertim depascẽtes, minime desiderant, sed sola ea admittunt refrigerantia, quæ etiam maxime possunt exsiccare. Quæ enim

Herpetẽ miliarem medicamentum desiderare, quod bilem simul & pituitam educat. *Reprimendi tempus. Li. 14. Ther. Non esse reprimendũ si multus sit vitiosus succus. Regerentiũ materia. Quæ refrigerant pariter*

Et humectant, non conuenire herpetibus exedentibus. Reprimentia herpetib. exedentibus accommoda.

enim refrigerandi, atq; vna exſiccandi vim habent, ſed mediocrem (cuiuſmodi eſt ſolanum) non ſatis illis conueniunt. Apponere igitur ipſis oportet ex Galeni conſilio, ab initio quidem, ex vite capreolos, & folia rubi, & rubi canini, & arnogloſſi. Poſt hæc vero & lenticulam his adiungere oportet, & aliquando mel, & farinam hordeaceam. Item cataplaſma, ſine ſemperuiuo, quod ad phlegmonas, quæ ex fluxione eueniunt, inſcribitur. Repellit enim, quod influit, atque id quod in parte affecta continetur, exſiccat, & membra corroborat. Proinde tranſacto morbi principio efficax erit remedium. Itaque fiet huiuſmodi cataplaſma ex corticibus malorum Punicorum in vino decoctis, & Rhu, ſiue Rhoe, id eſt, ſemine coriarij fruticis (quod poſteriori medicinæ Sumach appellatur) & farina hordei.

2. Hac complet ſecundam intentionem Cataplaſma Sumach.

Cæterum hoc cataplaſmate ſecundam intentionem, ſeu ſcopum curandi herpetis probe aſſequeris: Quippe cum ſufficienter digerere poſſit, quod iam in affectum locum confluxerit. Conſtat autem, quod in generatione vlceris exuperare debeant, quæ reprimendi facultatem habent: vbi vero non amplius confluit in ægrotantem particulam vitioſus humor, quæ digerunt.

3. Vlceris curatio in herpete, qua tertius eſt ſcopus. Vlcus omne deſiderare exiccationẽ. Lib. 2. ad Glauconem. Loca exulcerata quibus inungenda. Poſca vel puſca. Remedia ex Paulo ſumpta. Ad herpetas depaſcentes.

Quod ad tertium ſcopum attinet, qui vlcus ſanandum proponit, ſummatim hæc te cognoſcere oportet. Nempe quod omne vlcus, ſiue ex accidenti factum fuerit, exſiccari deſiderat medicamento (vt inquit Hippoc.) non aſpero, hoc eſt, non mordente, neque vehementer irritante, præterquam vbi malignum, & cum putrilagine fuerit. Talia enim (inquit Galenus) acriora expetũt medicamina, & quæ ignis vires habeant: quale eſt myſi, & chalcitis, & arſenicum, & calx, & ſandaracha, atque id genus alia, quæ non aliter, quam ignis adurunt. Loca igitur exulcerata in herpete exedente, inungenda ſunt paſtillis, ſeu trochiſcis, *in libris, qui pharmaceutici* dicuntur, ad herpetas inſcriptis. Qui, cum res exigit, vt illis vtamur, paſſo, vel vino aliquo dulci, vel, ſi dulce non affuerit, vino tenui, & ſubauſtero non nimis veteri (hoc eſt, quod non aliquam in guſtu ob antiquitatem contraxerit acritudinem) aut poſca aquoſa (quod oxycratum vocant) diluuntur, ſeu (quod dicunt) eliquantur, diſſoluunturue. Paulus his vtitur remediis ad herpetem, qui ſub cute affligit. *Retrimentum plumbi, rutæ læuigatæ ſucco excipitur, aut ceratum myrteum inuicem rutæ.* Aliud ℞. *Lanæ veteris illotæ, circa tedam combuſtæ, drachmas duodecim & ſemiſſis. i. dimidiam, ceræ drachmas viginti quinque, recrementi plumbi drachmam. i ſeui caprilli curati lotique ex aqua drachmas viginti quinque, myrtei vncias quinque miſce.* Ad herpetas vero acute, ſeu acriter depaſcentes, hoc remedium iubet admoueri. C
℞. *Corij mali Punici dulcis drachmas ſex, argenti ſpumæ tantundem, lanæ illotæ, tedæ ſeu tedaceo ligno adhærentis, & combuſtæ drachmas tres, ceræ drachmas duodecim, ceruſæ drachmas octo, thuris, aluminis ſciſſi, ſingulorum drachmam, i. vino, aut myrteo excipiantur.*

Ad inueterata iam vlcera.

Iam vero in longum tempus protractis vlceribus, neque vino dulci, circuli parui, id eſt, trochiſci, & huiuſmodi alia medicamenta, quę ad herpetas ſcribuntur, dilui debent: ſed neque poſca adhuc aquoſa, quin potius vino ſatis auſtero, præcipue vero nigro, & ſi non affuerit, albo. Medicamenta autem in hoc tempore, hoc eſt, inueteratis iam vlceribus, efficacia, & maxime accommoda ſunt, paſtilli, ſeu trochiſci Muſæ, & Andronis, & Polyidæ: quorum deſcriptiones *in fine curationis carbunculi* poſitæ ſunt. Item trochiſci, qui calidicon, & aldaron dicuntur Auicennæ, & recentioribus, quorum deſcriptiones ex *antidotario* requirenda ſunt.

Si puſtula miliares in vlcus abeũt, quid agendum. Lib. 2. ad Glauconem.

Herpetas vero, qui tantum ſummam cutem exulcerant, vt ſunt, quos miliares diximus, nullo horum medicamentorum ſuperius commemoratorum (ſi ſaltem Galeno credimus) inungere oportet. Vehementia enim ſunt, ac valide exſiccant: verum iſtis ſufficiunt, quæcunque vim glaucij, id eſt, memithæ habent, eaque diluere oportet, maxime quidem aqua. Quod ſi hæc nihil profecerint, etiam acetum miſcendum eſt. Quod ſi etiam ſolani ſucco intinxeris, aut arnogloſſi, magis adhuc iuueris. Hactenus de herpete. D

Cæterum quoniam de formicis nonnihil obiter in ſuperioribus attigimus, quas turpiter (vt diximus) recentiores, & Arabes cum herpetibus confundunt, præſens locus expoſtulat, vt de iis, & aliis in cute eminentibus excreſcentiis, quas Latini verrucas vocant, paucula annotemus.

De formicis, & aliis verrucarum differentiis. CAP. IX.

Verruca. Porra.

TVmores illos exiguos, ſeu humiles illas excreſcentias, quæ inſtar monticulorum quorundam in cute eminentes conſpiciuntur, Latini appoſite verrucas appellarunt: verruca enim proprie editiorem montis partem ſignificat: Vulgus autem porra nuncupat. Quia quandoque intra ſe fila quædam continent porrorum radicibus non diſſimilia. Græci nomen non habent, quo omnia eiuſmodi verrucarum ſeu porrorum genera complectantur, ſed quamque proprio nomine ſpeciem nuncupant Hæ autem fere ſunt, μυρμηκία, ἀκροχορδόνες, ἧλος, θύμιον. Itaq; Myrmecia illis dicuntur *verrucæ, quæ latiore ſunt baſi, & quaſi ſeſſiles, ſimilem vellicantis, ſeu mordentis formicæ ſenſum, dum attrectantur, inducentes*: vnde & nomen illis factum eſt. Græci enim μύρμηκα formicam nominant. Quare Latini eas (nomine quidem ad Græcum vocabulum ſeſe accommodante) formicas, verrucas dixerunt: A figura vero & formatione, ſeſſiles verrucas. Hæ naſcuntur Celſo, aut in palmis, aut in inferioribus partibus pedum: radices autem altius exigunt, ac humiliores ſunt thymio durioreſque, maioremque dolorem mouent: ſed minus ſanguinis mittunt, vixque vnquam magnitudine lupini modum excedunt. Acrochordon vero *penſilis, & anguſtiore baſi verruca eſt*, hoc eſt, rotunda quædam in cute eminentia, ſeu excreſcentia, quæ baſim, id eſt, partem imam ad cutẽ anguſtam habet: ſic quidem dicta, quod chordæ nexu ſuſpenſa pendere videatur. Itaq; hoc diſcrimine acrochordones à myrmeciis dirimuntur, quod illi ima parte ad cutem anguſtiores ſint, ſuprema vero latiores: myrmeciæ contra, baſi ſint (vt dictum eſt) latiore, ſuper autem tenues. Sed & hæ nonnunquam cum ſumma cute prorſus ſunt æquales: Acrochordones vero ſemper à cute extant, *vt libro decimoquarto de morbis curandis* Galenus ſcriptum reliquit. Ad hæc acrochordones Celſo fere plures naſcũtur, pueros maxime infeſtant, nonnunquam ſubito deſinunt: quandoque vero mediocrem inflammationem

Verrucarũ diuerſa genera. Myrmecia. Seſſiles verruca. Libro 5. Acrochordõ penſilis verruca. Myrmecia & acrochordones quib. inuicem diſſideant.

E

A tionem excitant:Sunt quæ etiam in pus conuertuntur. Raro autem fabæ magnitudine excedunt: Auicennæ claui dicuntur. Verum Latinis claui appellantur *verrucæ albæ, rotundæ, clauorum capiti similes.* Hi in digitis, plantisque pedum maxime contingunt, vbi dolorem si non alias, tamen ingredienti mouent. Hos Græci ἥλους vocant, Auicenna vero almismar. Ex contuso sæpius nascuntur, interdum etiam aliter. At thymion, vel thymon Celso & Græcis, *verrucula* est, *super corpus eminens, infra, seu ima parte ad cutem, & ipsa* (vt acrochordon) *tenuis supra vero latior: sub dura quoque, & in summo peraspera.* Idque summum, colorem floris thymi repræsentat, vnde ei nomen est, ibique facile finditur, & cruentatur. Nonnunquam & aliquantum sanguis fundit, fereque circa magnitudinem fabæ Ægyptiæ est, raro maius, interdum perexiguum: modo vnum, modo autem plura nascuntur, vel in talis, vel palmis, vel inferioribus pedum partibus, hoc est, in plantis. Pessima tamen in obscœnis sunt, maximeque vbi sanguinem fundunt. Auicenna videtur huiusmodi verrucæ genus tusium, vel, vt alia habet lectio, tarsecum nominasse. Ex verrucarum quoque genere sunt, vocata ab Auicenna cornua, non alio à cæteris distantia, quam quod oblonga sunt, & instar cornuum recuruantur. A clauis non magnopere differunt calli, quos Græci vocant τύλους, nisi quod per B se indolorosi sunt, eodem, quo cutis, colore, neque sponte, sed ex labore obdurata cute gignuntur.

Claui. ἧλοι. Almismar. Thymion. Thymij magnitudo. Thymia in obscœnis pessima. Cornua. Calli.

De Verrucarum iudiciis, & curatione.

EX his acrochordon, & thymion sæpe etiam per se (vt retulit Celsus) finiuntur, & quo minora sunt, eo magis. Myrmecia, & claui sine curatione vix vnquam desinunt. Acrochordon, si excisa est, nullã radiculam relinquit, ideoque ne renascitur quidem. Thymo, clauoque excisis, subter rotunda radicula nascitur, quæ penitus descendit ad carnem, eaque relicta idem rursus exigit. Myrmeciæ latissimis radicibus inhærent: ideoq;, ne excidi quidem sine vlceratione magna possunt. *Clauum subinde deradere, commodissimum est, & aqua tepida perfundere.* Nam sine vlla vi sic emollescit. Ac si sanguinis quoque aliquid emissum est, sæpe emoritur. Tollitur etiam, si quis eum circumpurgat, deinde imponat resinam, cui miscuit pulueris paulum, quem ex lapide molari cõtrito fecit. Cætera vero genera, vt ab eodem Celso traditur, medicamentis aduranda sunt. Aliisque id, quod ex fæce vini: myrmeciis, id quod ex alumine, & sandaracha fit, aptissimum. Paulus Ægineta, lib. 4. ca. 15. plurima enumerat, quæ verrucas huiusmodi, præsertim sessiles, & pensiles tollunt, exteruntque. Cuius generis sunt, *elaterium* (quod succus est fructus cucu-C meris agrestis) *cum sale infricatum, thuris cortex cum aceto: grossi, id est, primitiuæ ficus, velut præcoces non maturescunt cum aceto, farina, & nitro.* Idem quoque illi præstat succus, seu liquor fici arboris illitus, tithymali, smaridis piscis caput salsum concrematum, ærugo cum sulphure viuo, hoc est, ignem non experto combusta, ocymi folia cum atramento sutorio, quod Græci chalcanthum vocant, sarmentorum adhuc viridium vstorum, quod destillat, fimus ouillus cum aceto, hircinum fel illitum, heliotropij magni fructus per se illitus, vel cum vino applicatus, ruta cum nitro, & pipere, nitrum cum vrina pueri impubis & nondum venerem experti, stercus bouis gregarij, seu armentarij adhibitum in aceto. Cæterum hæc, quæ ad myrmecias, & acrochordonas exterendas commemorata sunt, fere omnia & ad clauos, & thymia etiam magnopere conducunt. Tradunt etiam lacertæ caput myrmecias, acrochordonas, & clauos tollere. Sunt, qui decoquant capita salsorum piscium in aqua illa, quæ destillat ex sarmentis viridibus, dum cõburuntur: idque præstantissimum ad prædicta vitia remedium esse prædicant. Alij ad eadem exterenda linimentum cõficiunt ex ærugine (quæ recentioribus viride æris, & flos æris dicitur) sulphure, & aqua; seu instillatione illa sarmentorum. Atque hic vnus est curandi modus, quo vti solent ad verrucas è medio tollendas, per medicamenta scilicet erodentia, adurentiaque. Id autem vnum summa cura obseruandum est, in eiusmodi medicamentis administrandis, quod Celsus monet *libro quinto*: nempe quod ea, quæ circa sunt, foliis contegi debent, ne ipsa quoque exulcerentur. Alij ob eandem causam circum-D iacentes partes illinunt, vnguento ex bolo Armena, terra sigillata, aqua rosacea, & aceto. Porro acrochordonas, myrmecia, & thymia nõ solum præscriptis hisce adurentibus medicamentis abolemus: sed & ignis flamma, vel candente ferro, hoc est, cauterio (vt dicunt) actuali, illis rite admoto. Ea quoq; nonnunquam excidimus.

Acrochordõ. Thymion. Lib. 5. Myrmecia. Claui. Myrmecia. Verrucarũ per medicamenta curatio ex Paulo. Aqua ex sarmentis destillans. Stercus bubulum. Lacertæ caput. Aerugo quid. Hoc Haly Abb. & Guido probant. Alia curandi ratione.

Interdum vero ligatura scite illis coaptata (vt fit in vero ficu) vel primoribus dentibus, vt quidam Romæ Galeni tempore facere solebat, euellimus, ac radicitus extirpamus. Cæterum si ignem, aut candens aliquod ferrum verrucæ admoueris, lamina quædam ferrea pertusa, vel simile quippiam ita verrucæ adurendæ coaptari debet, vt foramen eam exacte comprehendat, adeo, vt nihil circumpositæ cutis appareat: facta vero adustione, crusta butyro, vel aliquo alio vnctuoso illito resoluenda est. Deinde vlcus similiter reliquis vlceribus curandum erit. Quo pacto autem myrmeciæ, quæ à cute non extant, sed illi prorsus sunt æquales, educi debeãt, atque excidi, pulchre docet Galenus *libro decimoquarto methodi medendi*: vbi refert, quendam fuisse Romæ suo tempore, qui nouam huiusmodi verrucarum curationem excogitauit. Nimirum has certa primum labiorum applicatione, ceu suctu ad se trahebat, atque (quod mirum videbatur) à radice euellebat. Deinde primoribus apprehensis dentibus, totas simul eximebat. Achrochordonas vero, vtpote à cute extantes, statim mordicus prehendebat, & ita protinus educebat. E Harum quoque, & geminam aliam curandi rationem mox subiungit Galenus, inquiens: *Sed & scalpro ad myrtacei folij speciem formato, & ferramento eo, quod scolopomacharion Græci vocant, quispiam manibus exercitatus, facile eas excidat: cum propriis lineamentis à circumposita cute circumscriptæ discernantur. Aeque vero & valente aliqua pinnã, circulo myrmeciæ imposita ipsam educimus. Debebit porro pinnæ fistula esse myrmeciæ crassitudini par, vt eam vndique prorsus constringat. Quæ postea circumacta, ac simul deorsum impulsa, celerrime ita myrmeciam etiam cum ipsa radice totam educet. Constat vero, & quod finis ipse pinnæ, quæ eam circulo secabit, non tenuis modo, sed etiam acutus & firmus esse debebit. Itaque tum galli veteris pinna, tum vel magis aquilæ, ad hunc vsum est accommoda.*

Quomodò vrendæ sint tuto verrucæ. Myrmeciarum cum summa cute æqualium curatio. Myrmeciarum noua curatio ex Galeno. Alia curatio myrmeciarum 14. met. med. Scolopomacharion. Alia curatio per pinnam.

Abscin-

Pinna ſcite radicem verſus abſcindenda.

Abſcindere vero ab his tantum radicem verſus oportet, quatenus reliquæ partis fiſtula complecti myrmeciam poßit A *Sane ex ipſa ſtatim abſciſione ſi modo ſcite fiat, etiam acumen ipſi comparabis.* Hæc Galenus hactenus. Vlcus vero quod relinquitur ſic auulſa verruca, ſimiliter reliquis vlceribus impleri debet, & ad cicatricem perduci.

De œdemate, & tumoribus frigidis, pituitoſis, & flatuoſis.

Cap. X.

Oedema quid.
14. Therap. & Lib. 1. ad Glauconem.
Oedema vt ſymptoma eſſe.
Quibus maxime accidat.

CVm de tumoribus, qui ſuccis calidioribus procreantur, ſatis diſputatum ſit, de iis, quæ à materia frigida ortum habent, nunc tractare inſtituimus: principium quidem ab eo, quod οἴδημα Græcis dicitur, ſumentes. Quemadmodum enim ex bilioſa fluxione eryſipelas, ita ex pituitoſi humoris confluxu œdema excitatur. Eſt autem œdema (definitore Galeno) *laxus quidam atque indolens tumor, ſeu rara quædam atque expers doloris moles, ex pituitoſo humore in particulam aliquam influente exurgens.* Ita quidem Galenus cenſuit *lib. 14. Therap.* de œdemate, quod morbus ſit, non ſymptωma. *Equidem ſcimus* (inquit) *aliter quoque* [quā ex pituitoſi ſcilicet humoris fluxione] *œdemata prouenire.* Nempe ex pituitoſo humore aut ſpiritu vaporoſo, vt in cruribus & pedibus eorum, qui aquæ ſubter cutem affectu laborant. Et phthoe, id eſt, corporis habitu contabeſcente: & cachexia, hoc eſt, malo habitu corporis. B In illis quippe periculoſis diſpoſitionibus, œdema affectus eius, qui hominem premit, ſymptωma eſt, hoc eſt, accidens neceſſario conſequens nullam ſeorſum propriam, præcipuamque curationem poſtulans, vt in ſequentibus dicetur.

Oedema duplex.
1. Verum.
Pituita quid.
2. Illegitimum naturali Pituita quid.

OEdema, vti & phlegmone, atque eryſipelas, in duas Chirurgis finditur differentias, in verum ſcilicet œdema, & non verum, ſeu illegitimum. Verum œdema fit ex pituita naturali, quæ certe nihil aliud eſt, quam *ſanguis crudus, aut diminute coctus*: qui in maſſa quidem ſanguinaria inuenitur, membris pituitoſis enutriendis accommodus. Non verum, ſeu illegitimum œdema, fit ex pituita non naturali. Eſt autē pituita naturalis (ne quid obſcurum relinquamus) *humor frigidus & humidus ſubſtantia crudus, colore vergens, ad quam albedinem: ſapor vero &* (ſi fas ſit dicere) *odore ad dulcedinem.* Non naturalis pituita, ea eſt, quæ à modo deſcripta degenerat, intra tamen ſuæ latitudinis terminos, quos ſi forſan pertranſeat, non iam amplius phlegma pituitaue, ſed alius humor, dici debet.

Pituita quādo & quomodo à propria ſua natura degeneret.

Contingit autem bifariam pituitam ipſam à propria ſua natura degenerare. Vno quidem modo (vt loquuntur) in ſe, quando ſcilicet in propria ſui ipſius ſubſtantia citra alterius admiſtionem permutatur. Quod ſane multifariam accidit: Aut enim in ſubſtantiam aquoſam conuertitur, aut in flatuoſam, C aut in admodum tenuem: Diciturque tunc phlegma aquoſum, flatuoſum, aut tenue, aut craſſius, ac viſcoſius redditur: idque tunc phlegma craſſum, & mucilaginoſum efficitur, & per maiorem, ſeu (vt dicitur) vlteriorem indurationem, gypſeum, ſeu vitreum. Aut ipſum putreſcit, & alteratur, efficiturque tunc ſalſum, nitroſum, & corroſiuum. Altero modo pituita efficitur non naturalis, per admiſtionem. Quādo ſcilicet alius quiſpiam humor illi extrinſecus accedit, verbi gratia, vel ſanguis, vel bilis flaua, aut atra.

Species phlegmatis non naturalis.
Galenum duo tantum pituitæ genera poſuiſſe.
Octo differētiæ tumorū præter naturam ex pituita.

Si ſanguis pituitæ permiſceatur, hæc dulcis efficitur: ſi flaua bilis, ſalſa: ſi melancholia, pontica, & acida. Sunt ergo octo ſpecies phlegmatis non naturalis iuxta Auicennæ placita. Haly Abbas tamen quatuor tantum conſtituit. Galenus autem (inquit Guido) videtur duo ſolum genera aſſignare, nempe ſalſum & acidū. *tametſi libro ſecundo de differentiis febrium,* & *lib. 2. de locis affectis,* atque *in multis aliis locis,* mentionē faciat de vitreo, quod ſubinde ſubacido (propter eam, quam cum eo habet affinitatem, ac cōuenientiam) reponit. Ex iis igitur colligitur, quod ex pituita generantur octo ſpecies ſeu differentiæ tumorum præter naturam. Primo enim ex pituita ſeu phlegmate naturali fit œdema verum, ac certum, ſeu legitimum. Secundo ex pituita non naturali per admiſtionem generantur tres aliæ differentiæ tumorum: quippe quod tres alij humores cū ea poſſūt cōmiſceri. Nominantur autē, œdema phlegmonodes, œdema eryſipelatodes, & œdema ſchirrhodes. D Tertio ex phlegmate non naturali, per alterationem in propria ſubſtantia quatuor aliæ exurgunt differentiæ. Primo namque ex flatuoſo, & vaporoſo phlegmate fit tumor is, qui proprie Latinis inflatio, vulgo autem Medicorum apoſtema ventoſum dicitur. Secundo, ex aquoſo, aquoſum. Tertio, ex crudo phlegmate, craſſo, & de mucilaginoſo, procreantur tumores illi, qui leues nodi quibuſdam dicuntur, & abſceſſus pituitoſi, quos vulgo exituras phlegmaticas appellant. Auicennę vero interpreti dubelet frigida nominantur. Cuiuſmodi ſunt ſteatomata, atheromata, & melicerides. Ganglia quoque (quæ Auicennæ glandulæ dicuntur) & id genus alia, quæ in ſequentibus declarabuntur. Ex duro vero, ſeu magis indurato, & (vt ſic dicatur) gypſeo phlegmate, fiunt nodi omnes duri, qui in iuncturis maxime reperiuntur, & ſtrumæ, quæ vulgo ſcrofulæ nominantur. Quarto ex corrupta & putrefacta pituita generantur fiſtulæ, & vlcera, quæ ſcrofuloſa vocant.

Cauſæ œdematis tres.

Cauſæ œdematis, vt & aliorum tumorum præter naturam, ſunt triplices. Primitiuæ, vt ſunt caſus ab alto, percuſſio, deprauata viuendi ratio, ſeu (vt dicunt) malum regimen. Antecedentes, vt exuberantia humoris pituitoſi in partem aliquam decurrentis. Coniunctæ, ipſa pituita, in membro tumore obſeſſo, iam infarcta, & accumulata.

Signa œdematis.
1.)
2.
3. 4.
Iudicia.

Signa œdematis hæc ſunt, tumor laxus & mollis, qui prementi digito cedit, & foueæ modo cauatur, nec amoto digito reſilit, ſed prementis veſtigium retinet. Dolor aut exiguus, aut fere nullus. Calor modicus. Color vergens ad albedinem, hoc eſt, ſubalbidus, ſeu (vt volunt alij) inter album & pallidum medius. Et alia id genus, quæ pituitæ dominium teſtantur.

1. Oedema, vt & cæteri tumores, quatuor habet tempora: principium, augmentum, ſtatum, & declinationem. E

2. Hoc genus tumoris (vt plurimum) terminatur per reſolutionem, ſeu exhalationem, raro per ſuppurationem, ſæpiſſime per conuerſionem, ſeu permutationem in nodos, & alias (vt vocant) excreſcentias, quæ Græcis apoſtemata, Latinis vero abſceſſus dicuntur. Harum autem terminationum notæ, & agnitiones, *ſuperius in tractatu vniuerſali* dictæ ſunt.

Tumores

A Tumores hi œdematosi hyeme magis, quàm aliis temporibus, excitantur. Plurima enim tunc in corporibus colligitur pituita. Senes quoque, & crapulæ deditos magis, ac sæpius infestant.

De Oedematis, ex pituitoso humore in particulam aliquam confluente, curatione.

QVoniam œdemata ex humorum in aliquam partem fluxione, aliorum tumorum more suscitantur, duplex etiam eorum curandi scopus erit, vt *lib.2. ad Glauconem* Galenus annotauit. Alter, vt horum humorum, qui iam partem occupant, substantia dissoluatur: alter, vt fluxio cogatur, restringaturq́; Atque prout alter scopus alterum superat, remedia sunt miscenda, alterum quidem cum altero copiosius, aut parcius. Vbi igitur restringendi indicatio, eam, quæ vacuandum, seu digerendum esse suadet, superabit, augenda restringentium vis erit. Vbi vero plus vacuandum, quam restringendum erit, digerentium, seu discutientium, ac exsiccantium materia, & facultas præpollere in mistione debebit.

Curandi œdematis scopus duplex. cum adhuc gignitur.

Porro maiorem restringentium vim miscendam esse ostendit, tum copiosior fluxio, tum parcior in affecta parte materia. Contra, exsiccantium, ac digerentium vberiorem modum adhibere oportet, vbi copiosior materia locum obsidet, & fluxio minor est. In inueterato autem œdemate, & quod non B adhuc in gignendo est, non amplius hac curandi ratione, mistam facultatem, quasi scopum habente, sed ad digerendam dissecandamque materiam declinante, vtendum erit. Quod & in omnibus fere diuturnis affectibus obseruandum est.

Oedematis inueterati curandi ratio.

Cæterum œdema, quod symptωma est periculosos affectus sequens, vt tabem, aquam intercutem, & vitiatum corporis habitum, quem Græci cachexiam vocant, nullam seorsum (vt supra diximus) propriam, præcipuamque curationem desiderat. Curari enim, nisi affectu, ex quo nascitur, profligato, non potest. Aliquid tamen ex eo remittendum est, si quidem vires demoliatur, aut primarium affectum augeat, aut curationem impediat. Satis ergo fuerit, siquidem curatione egebit, ipsum tumētem locum perfricare, alias oxyrrhodino, alias oleo cum sale, aut etiam oxyrrhodino salem habente. Eiusmodi enim frictio tumorem remittit, & dolorem, si ex nimia distentione (vt aliquando contingit) excitetur, demulcet. Oxyrrhodinon fluxionem arcet; oleum, cum sale vim habet digerendi & vacuandi quod impactum est: oxyrrhodinon vero, cui sal admistum est, partim digerit, & exsiccat, partim restringit, & humorum affluxum prohibet. Sed præmissa hac vniuersali methodo, ad propriam ipsius legitimi œdematis, quod ex tenuis pituitæ influxu ortum habet, curandi rationem, sermonem conuertamus.

Oedematis, vt symptomatis est, curatio.

C Hæc autem in rebus quatuor (sicuti de phlegmone, & erysipelate dictum est) posterioris huius ætatis Chirurgis consistit. Nempe, in debita viuendi ratione; in pituitosi humoris præparatione, quam æquationem vocant, & eiusdem expurgatione: influxi & iam particulam occupantis humoris, repressione, dissolutione, & exsiccatione: & postremo in symptωmatum, seu accidentium ipsum œdema consequentium correctione, & summotione. Hæ itaque sunt quatuor intentiones particulares, quibus duas illas generales suprapositas indicationes assequimur.

Quatuor scopi particulares in curando legitimo œdemate obseruandi.

Prima igitur intentio perficitur debita, ac congrua sex rerum non naturalium administratione. 1. 2. 3. 4. Porro rite ac commode res ipsæ non naturales corpori laboranti adhibebuntur, si ad caliditatem, & siccitatem, cum quadam attenuatione, declinauerint vniuersæ. Ergo tenuem & siccum aerem deligito, præparatoue. Vinum defæcatum, pellucidum, album, vel subrubellum (quod claretum vocant) in suo genere optimum, & modice aqua dilutum, in potu assumito. Panis probe coctus, & rite præparatus esto. Carnibus ouillis, aut ex montanis, & campestribus auiculis lubens vescitor, iisque assis potius, quā elixis. Iusculis oleribus, & offis parce vtitor. Ab azymis, id est, non fermentatis, crudis quoque, & præhumidis abstineto. Legumina, caseum, fructus, præsertim horarios & immaturos, pisces quoque (nisi D forsan saxatiles, eosque vel assos, vel vino incoctos) ne gustato. Assa in vniuersum meliora sunt elixis, & iis, quæ pistoris industria præparantur. Parum comedito, ac minus bibito. Breuiter vitæ luxum, atque ingluuiem fugito. Si aluus non respondet, eam ficubus, & carthamo solutio. Ergo ficus aridas quinque, vel sex numero accipito, easque medulla seminis carthami impleto, & mane, vel prima mensa comedito. Corpus moderate exerceto, si tamen particula laborans citra noxam id admiserit. Somnus breuis esto. Balneum atque omnia humectantia prorsus vitato.

1 Prima intentio. Aer. Potus. Cibus. Repletio. Inanitio. Motus. Somnus. Balneum.

Secunda intentio completur præparantibus, seu æquantibus (quæ vulgo digestiua vocant) & vacuantibus materiam illam pituitosam, qua scatet corpus laborantis. Ergo genus aliquod oxymelitis offerendum est, quod pituitam in corpore delitescentem possit incidere, & detergere. Deinde præparata hoc modo expulsioni antecedens materia, medicamento aliquo phlegmagωgo, id est, pituitam expurgante, experiti alicuius Medici præscriptio vacuanda est. Quod si (inquit Guido à Gauliaco) plethora adesset, tuto vena aperiri posset: non citra tamen periti alicuius etiam Medici consilium. At vix vnquam in corpore plethorico visuntur œdemata saltem legitima. Nam in eo non magis pituita, quam cæteri humores abundant. Proinde vix sola, & non aliis humoribus permista, in particulam aliquam corporis E plethorici influere potest. Quare venæ sectio in œdemate saltem legitimo nequaquam ex vsu esse videtur.

2 Secunda intentio.

Tertia intentio perficitur in principio admotis repercutientibus: non iis quidem, quæ natiua sua frigiditate vehementer stringendo repellunt, sed quæ non inualide siccandi, & modice digerendi vim habeant: ea aggregantia exsiccationem, & resolutionem vocant. In augmento vero discutientibus paulo fortioribus. At in statu, circa eius finem præsertim, & stata iam fluxione, puris, iisque fortissimis digerentibus, seu resoluentibus. In declinatione autem absumentibus seu (vt dicunt) consumptiuis, & exsiccantibus, si resolutione saltem terminari debeat. Si vero degeneret in abscessum, quem exituram vocāt, maturantibus, & reliquis, quæ in curandis abscessibus proposita sunt, auxiliis, curabitur.

3 Tertia intentio. Auxilia in principio œdematis admouenda.

Auxilia reprimentia.

Porro auxilia reprimentia, ſiccandi ſimul & digerendi facultate prædita, quæ competunt initio A
œdematis ex pituitoſi humoris influxu creati, tribus præſertim formulis comprehenduntur. Prima eſt
1 Galeni *lib.14. Therapeutices*, & *ſecundo ad Glauconem*: vbi inquit: *At ſi ex pituitoſo humore in particulam influente œdema conſtitit, abunde aliquando ſatisfacit ſpongia, quæ ex aqua, in qua ſit aceti aliquid, maduerit. Porro hæc ita attemperabuntur, vt vel bibi poßint, vel vt non multum ſupra hoc aceti habeant. Deligare vero ſpongiam debebis, ab inferiore parte incipiens, ac ſupra finiens. Eſto autem ſpongia (modo conductura ſit) omnino noua. Huius ſi occaſio non eſt* [hoc eſt, ſi nouæ copia non ſit] *hanc detergebis expurgabiſque, exquiſite abluendo nitro, & aphronitro, & aqua lixiua.*

Poſca aquoſa.

Auicenna iubet, vt loco ſpongiæ aliquando admoueatur pannus linteus duplex, aut quid ſimile.
2 Secunda formula eſt ipſius Auicennæ. *Recipit* autem *aquæ decoctionis baurach, id eſt, nitri vel ſpumæ nitri, &*
3 *cinerum, & aceti, ana, quantum ſatis eſſe videbitur.* Tertia formula eſt à Rhaſe deſcripta ad hunc modum. *Recipit aloes, myrrhæ, lycii, acaciæ, ſief memithæ, id eſt, de glaucio, cyperi, croci orientalis, boli armenæ, ſingulorum partes æquales: pulueriſentur, & cum ſucco caulium, hoc eſt, braßicarum, & aceto miſceantur, & fiat emplaſtrum.* Porro eadem nuper commemorata auxilia, in huius œdematoſi tumoris incremento, etiam bene faciunt, adiecto ſaltem illis aceto copioſiore, vel modico alumine, in corporibus præſertim robuſtioribus & cutem duram habentibus, atque vbi aquoſior poſca non profuerit. Ergo ſi ſub his paulo ante memoratis auxi- B
liis œdema non ſubſidat, quieſcatue: vbi rurſus deligabis, paulo plus aceti miſcebis, vt poſca valentior ſit, vel puſillum aliquid aluminis coniicies, ac nouam ſpongiam admouebis. Hæc enim & copioſum medicamentum excipit, diuque continet, & ſua ſubſtantia affectam partem exſiccat. Si nouæ copia non ſit, melius eſt, inquit Galenus, eo, quod vulgus vocat elychnion, vti: Id vero ante omnia molle eſto: quod genus Tarſicum eſt, cuius ſi facultas eſt, audacter vtitor: vtilius enim experire, quam ſpongiam. Madeat vero ex poſca, quæ & aliquid habeat aluminis. Tum (vt præſcriptum eſt) deligetur, ab inferiore ſurſum: hoc eſt, ligatura incipiat in imis partibus, & deſinat in altioribus. Sit autem arctatio mediocris, velut in oſſis fractura. Ac primæ quidem iniectiones faſciæ, quæ ſcilicet inferius incipiunt, magis arctandæ; quæ deinceps ſunt, ſenſim remittendæ: cæterum non adeo, vt laxa ſit aliqua deligationis pars.

Emplaſtrũ Razis.
Remedia incrementi tempore admouenda.
Li.14. Ther. & 2. ad Glauc.

Remedia autem, quæ poſt vigorem ſtatus, vbi iam conſtitit fluxio, & in declinatione vniuerſali
1 admouenda ſunt, ſi œdema tendat ad reſolutionem, ſub triplici etiam formula deſcribi ſolent. Prima eſt Auicennæ, nempe ſpongia imbuta aqua lixiuia, ex cinere fici, vtilis, & ilicis, quæ ſpecies eſt quercus, & particulæ admota: ſiquidem huic magna vis ineſt exſiccandi, ac detergendi. Secunda eſt Bruni, quam C
& vſurpauit Theodoricus. *Recipit* autem *aluminis, ſulphuris, myrrhæ, & ſalis, ſingulorum pares portiones: miſcentur hæc omnia cum roſaceo, & aceto, & fit linimentum*, quod præcedenti remedio potentius adhuc exſiccat. Tertia rurſus eſt Auicennæ, cuius deſcriptio eſt talis: *Recipe ſtercoris vaccini lib. ſemis, olibani, ſtyracis, vſneæ, id*
2 *eſt, muſci arborum, qui Græcis bryon dicitur, calami aromatici, ſpicæ. abſynthii ſingulorum ſemunciam: confice omnia cum aceto, & decocto caulium, ſiue braßicæ, & fiat emplaſtrum.* Atque hæc quidem ratio eſt curandi œdematis, quod
3 reſolutione terminatur.

Status & declinationis remedia.
Spongia lixiuio imbuta.
Linimentũ.
Emplaſtrũ Auicennæ.
Vſnea quid.

Si vero digeſtioni non cedat, ſed ad ſuppurationem ſpectet, vnguentum è ſuccis diachylon nominatum, atque id maxime, quod à Rogerio compoſitum eſt, perquam vtiliter apponitur. Ad id etiam cõfert vel magnopere, & ſequens emplaſtrum, quod *recipit maluam, brancam vrſinam, (vel ſi mauis dicere hircinam, quæ & achantus, & achanta dicitur) radicem altheæ, radicem lilii, cepas aſſas, limaces, fermentum, & ſemen lini: cocta, & ſubacta, & cum axungia, vel butyro miſta, rediguntur in formam emplaſtri.* Aliud ad idem ſumme efficax. *Accipe ſuccor. ebuli, ſambuci, oxylapathi*, quod noſtrates officinæ lapatium acutum nominant, *leuiſtici, ſeu liguſtici, & marathri: ex horum ſingulis quantum lubet, pari tamen pondere: deinde* (vt oportet) *coquito, vna cum dialthea, melle, oleo, & butyro, atque ex iis emplaſtrum conficito.* Maturato apoſtemate, non expectetur, donec D
ſponte aperiatur: quoniam tarde admodum, vel fortaſſe nunquam id contingeret: ſed ferro candente, aut cauſtico aliquo medicamento fiat apertio, qua pus excernatur, iuxta modum, & formam ſuperius expreſſam. Deinde ſordes detergantur, vnguento vulgo Apoſtolorum dicto, vel mundificatiuo ex apio, & ſucco abſynthii, vel vnguento ſubſcripto, quod pus craſſioris ſubſtantiæ attrahit, & mundificat. Accipit autem id *galbani, ammoniaci, reſinæ terebinthinæ, picis, ſepi vaccini, olei antiqui, ana partes æquales; diſſoluantur gummi ex aceto, & liqueſiant ad ignem cum reliquis, & fiat vnguentum.* Poſt hæc vero ſimiliter reliquis vlceribus ſordidis curetur.

Concoquentia ſeu maturantia.
Hoc ad Theodoricũ refertur.
Apertio.
Vnguẽtum mundificatiuum quod ad Diuum refertur.

4 Cæterum quartam intentionem aſſequimur, pro ratione & natura accidentium ſuperuenientium, vt ſi accidat dolor, in primis ſedandus erit, admota (iuxta Auicennæ doctrinam) œſypo humida, vel vino cocto, vel cerato compoſito ex oleo chamemelino, oleo de abſynthio, oleo de ſpica, & cera. Si vero durities affuerit, diſſoluenda, atque emollienda eſt medulla bubula, vel ceruina, vel quapiam alia ſimili, vt in ſequentibus dicetur. Galenus autem in diuturno œdemate partem oleo linens, ſpongiam ex lixiuio apponebat, atq; ſtringens arctius, affectum perfecte curabat.

Quarta intentio.
Lib. 2. ad Glauconem.
Oedemati inueterato.

Capita curationis œdematis. E

1 OEdemati, quod ſymptωma eſt, hoc eſt, accidens aliis morbis ſuperueniens, vt aquæ inter cutem, tabi, & cachexiæ, medicamenta, quæ diſcutiunt, & ſine moleſtia deſiccant, adhibeto.

Oedem morbi accidens.

Ergo tumentem locum oxymelite, vel oxyrrhodino, aut oleo cum ſale, aut etiam oxyrrhodino
2 ſalem habente perfricato. Hac enim frixione, & dolorem (ſi quis ex diſtenſione excitetur) mitigabis, &
3 tumorem remittes.

Oedemati vero ex tenuis pituitæ influxu excitato, ſi nondum reſtitit fluxio, medicamento, quæ partim digerant, partim vero cogant, reſtringantque admoueto.

Ergo

A Ergo ſpongiam nouam, vel aliam lixiuio ablutam, initio poſca dilutiore in mollioribus præſertim corporibus madentem alligato, vinculaq; (ſi artus tumor occupet) ab inferiori parte ad ſuperiorem, vt in fracturis, ducito, & mediocriter conſtringito. 4.

Quod ſi per hæc tumor non remittitur, ſubſidiatve, poſcæ, id eſt, oxycrato, aluminis momentum adiicito. 5.

At ſi iam in vetuſtatem affectus inciderit, non amplius remedia miſtam hanc facultatem (digerentem ſcilicet, & reſtringentem) habentia, ſed digerentia, ac diſſecantia potius adhibeto. 6. *Oedema inueteratum.*

Igitur, parte oleo prius inuncta, ſpongiam, qualem ſupra diximus, lixiuio delibutam, imponito, ac faſcias arctius deligato. 7.

De tumoribus præter naturam, qui inflationes dicuntur Latinis, vulgo autem apoſtemata ventoſa.

CAP. XI.

NVnc tempeſtiuum eſt, vt de inflationibus diſſeramus, quibus diuerſa ab œdematis curatio eſt. Illa namque, vt Galenus ait *lib. 14. Therap.* ex pituitoſo ſucco ortum habent: proinde prementibus nobis cedunt, digitique admodum alte in ipſa deſcendunt. Inflationes vero, ex flatuoſo ſpiritu collecto naſcuntur, alias ſub cute, alias ſub membranis, quæ oſſibus circumdantur, aut muſculos, viſcerumve aliquod includunt. Porro colligitur aliquando non parum etiam in ventriculo, & inteſtinis: itemque in medio ſpatio horum, & peritonei, vt in aquæ (inquit Paulus) ſubter cutem genere, cui nomẽ eſt tympanias. Differunt quoq; hæ ab œdematibus, quod & preſſæ digitis non retinent veſtigium, & ſonitum veluti tympanum reddunt, itemq; quod in cauitate ſenſibili ſubinde continentur, atque hæc nonnunquam maxima. *Inflationũ & œdematũ differentia.* B *Libro 4.*

Cauſa huiuſcemodi inflationum Galen. *lib. 6. de morbis & ſymptomatis, eſt caloris natiui imbecillitas*, in materia pituitoſa, ad flatus excitandos diſpoſita. Calor namq; eiuſmodi ſuſcitare quidem vaporem ex humida materia poteſt, ſed non diſcutere, vti aſſerit Galenus his verbis: *Quemadmodum enim* (inquit) *in externis rebus videmus, vt frigidiſſima conſtitutio, maxime ſpirante Borea, aerem ſereniorem reddit, ac calidiſſima per æſtatem conſtitutio ambientem nos aerem purum efficit, media vero conſtitutiones nebulas pariunt: ita in animantibus accidit. Neque enim calor per extremam imbecillitatem, neque cum vehementes ſunt ei vires: ſed cum medium inter has affectiones obtinet, flatum gignere poteſt.* Retinetur autem flatus eiuſmodi in loco quopiam (vt dicit Auicenna) vel propter denſitatem, ſeu (vt dicunt) ſpiſſitudinẽ membri, vel propter ipſius vaporis, ſeu ſpiritus craſſitiem. Quod & iis verbis Paulus ex Galeni ſententia teſtatus eſt: *Membrorum* (inquit) *denſitas, tum ſpiritus ſimul craſſities efficit, vt idem ſpiritus non diſſipetur.* *Inflationum cauſa.* *Li. 6. de morb. & ſympt.* C *Lib. 4.*

De ſignis, & iudiciis inflationum.

SIgna inflationum ſunt, tumor renitens tactui, cum lucido quodã ſplendore, ſonum vt vter, vel tympanum, dum percutitur, reddens. Adhæc perſæpe ſentitur flatus per totum corpus, modo huc, modo illuc diſcurrens, ac dolorem extenſiuum pariens. *Inflationum notæ.*

Quod autem ad iudicia pertinet, flatulentus, ſeu vaporoſus ſpiritus, qui non diſcutitur, multa parit incommoda. Halituoſus vero hoc atq; illuc per corpus diſcurrens, cum dolore, & anxietatibus magnopere verendus eſt. Quippe qui à materia aliqua venenoſa attolli videatur. *Inflationũ prognoſtica.*

De inflationum, ſeu flatulentorum tumorum curatione.

CVm tria hæc materia humida, caloris imbecillitas, & meatuum denſitas, ad inflationis generationẽ (vt *in præcedentibus* oſtenſum eſt) concurrant: curationis ipſius ſcopus erit, caloris ſubſtantiam roborare, vaporem ſeu flatulentam materiam extenuare, & meatus corporum (in quibus vaporoſus ille ſpiritus collectus continetur) denſitatem recludere. Porro poſteriora duo, nempe denſi corporis rarefactionem, & craſſi ſpiritus extenuationem, iiſdem omnino auxiliis aſſequimur, medicamentis ſcilicet tenuitate partiũ pollentibus, ſiue extenuantibus, & calfacientibus, magis, aut minus, pro partiũ inflatione afflictarum denſitate, vel raritate, & vaporum quoque craſſitudine, vel tenuitate. Pro horum namque differentia facultas medicamentorum; quæ admouentur, intendi ac remitti debet. Itaque raræ partes, & vapor, ſeu ſpiritus non admodum craſſus, minus: denſæ vero, & vapor multa craſſitie præditus, magis extenuantibus, & calidis egent. Caloris autem ſubſtantia, ſi periit, aut imminuta eſt, pro ratione iacturæ eius, reſarcienda erit. Si vero alterata fuerit, ad mediocritatem reducenda. Quod ſi vna dolor excruciet, ad anodyna tranſeundum erit. *Inflationũ curatio.* D

Non abſurde igitur, inflationum (quas ventoſa apoſtemata vocant) curationem tribus intentionibus perfici dixerunt poſterioris noſtræ ætatis Chirurgi. Prima in debita viuendi ratione, ſecunda in proba concoctione, & tertia in flatulenti ſpiritus, qui in particula collectus eſt, diſcuſſione, ſeu (vt aiunt) in materiæ coniunctæ extirpatione conſiſtit. *Tres ſcopi curandarũ inflationum.* E

Itaq; vitæ inſtitutio talis erit. Abſtinendum in primis ab omnibus craſſis, viſcoſis, crudis, pituitoſis, & flatuoſis; Cuiuſmodi ſunt, dulcia, ſubſtantia leguminum, fructus, rapum, caſtaneæ, & alia id genus: quæ ſpiritum flatuoſum procreant. Vtendum autem calidis, & ſiccis: item attenuantibus, & flatum diſcutientibus, vt eſt panis hordeaceus, qui aliquid ſalis, & cumini receperit. Laborãtis potus ſit vinum album, vel ſubrubellum (quod claretum vocant) aut vinum Græcum. Vtatur decocto cicerum altera-to cum cæpis, apio hortenſi, quod vulgo petroſelinum appellatur, calamintha, ruta, & cumino. Carnes ſint aſſæ potius, quàm elixæ, & præſertim ex volatilibus, vt *in præcedenti capite* dictum eſt. 1. *Prima intentio.* *Cibus.* *Potus.* 2. *Secunda intentio.*

Vt autem ſecundam intentionem aſſequaris, roboranda tibi eſt virtus concoctrix bonis quibuſdam ſpecie-

Tragea coctionem adiuuans.

ſpeciebus aromaticis, & confectionibus, atque (vt vocant) electuariis ad hoc dicatis, vt ſunt, diacuminum, diacalaminthe, aromaticum roſatum, & ſequens confectio, quam dragetam appellant. ℞ *aniſi, maratri, carui, dauci, cymini, baccarum lauri, tritorum, ſingulorum vnciam vnam, glycyrrhizæ, quam liquiritiam vocant, galangæ, zinziberis albi, ſingulorum ſemunciam, charyophyllorum, cubebarum, piperis longi, ſeminis rutæ, ſingulorum drachmas duas, aniſi ſaccharo incruſtati, quadrantem, id eſt, vncias tres, ſacchari ſelibram, id eſt, libram ſemis, fiat puluis.* Extrinſecus vero inungatur ventriculus oleis de ſpica, de coſto, & ruta: vel fiat epithema, quod ea recipiat, quæ & flatus diſcutiunt, & iuuandæ coctioni dicata ſunt, atque hoc ſtomacho admoueatur. Sed hæc ad medicinam magis, quam chirurgiam pertinent. A

3. *Tertia intentio.*

Tertia intentio completur medicamento, cui miſta facultas ſit, hoc eſt, quod ſimul concoquat, digerat, & modice adſtringat, nec dolorem augeat. Ad hæc autem conſequenda inſtituuntur tres formulæ auxiliorum, *lib. 14. Therap.* Prima ad hunc modum poſita eſt à Galeno:

1. *Ad inflationem ex contuſione in artubus muſculis & membranis, quæ oſſa contegunt.*

In artubus (inquit) *& muſculis, qui ſub cute, aut etiam membranis, quæ oſſa veſtiunt, inflatione orta, ſi citra dolorem ſit, liquor aliquis tenuiſſimarum cuiuſmodi eſt lixiuium noua ſpongia exceptum, ſatisfecerit. Sin dolor quoq; vrget, vngenda pars eſt oleo, quod relaxandi, remittendiq; vim habeat. Incidunt porro ex percuſſionibus eiuſmodi affectus, vbi vel muſculus, vel membrana, quæ os circuit, eſt contuſa. Ac ſuper membranam quidem, quæ os ambit, antedicta imponenda eſt ſpongia.* Secunda formula *ibidem* ita deſcripta eſt: B

2. *Ad muſculos cum inflatione dolentes ex contuſione.* *Sapa.* *Lana ſuccida.* *Oeſipus.* *Ceratum ex œſipo.* *Aceti, vini, & lixiuii collatio.* *Pro lixiuio aphronitrū.*

Ad muſculos vero (namque hi aliquando dolent) medicamentum, quod magis mitiget, eſt adhibendum. Quo fit, vt ad hos ſolo lixiuio non vtantur, ſed immiſſa ei tum ſapa, tum pauculo oleo. Satius autem fuerit in principio, non addidiſſe lixiuium, ſed ſapa cum vino, & exiguo aceto vti, ac quod mediocre ſit, olei adiicere. Vbi miſta ſunt, modice excalfacere, ac lanam non lotam, quam ſuccidam vocant, ipſis imbutam imponere. Quod ſi eiuſmodi lanæ facultas non ſit, ipſius œſypus, miſcellæ ſupradictæ eſt iniiciendus. Vbi vero œſypus præſto non eſt, aliquid cerati, quod ex œſypo componitur, recte admiſcueris. Debent enim contuſi muſculi leniri medicamento, cui miſta facultas ſit, quippe quæ ſimul concoquat, digerat, & modice adſtringat. Quando ſi nihil habet adſtrictionis, auget aliquando phlegmonas, ac maxime in iis corporibus, quæ ſunt plethorica. Ergo trium iam comprehenſarum indicationum [concoquendi ſcilicet, digerendi, & modice adſtringendi] in inflatis ex plaga muſculis memor, vbi dolor maior vrget, mitigatiua magis ratione vteris [plus olei & vini adiiciendo] vbi abeſt, maiore vi inſtabis. Maiorem vim intelligo, cum breui via properatur ad finem. Porro breuis via fit, per ea, quæ valentes habent vires. Hæ autem maxime in lixiuio, & aceto habentur, poſt hæc in vino. Quoties igitur de mitigando non laboras, horum [lixiuii inquam & aceti] plus in miſturam coniicies. Rurſus vbi repellere ſtudes, vini plus, quam horum immittes. C *Porro id optimum in hunc vſum fuerit, ſi nigrum auſterumq; ſit. At ſi digerere malles, lixiuii plus indes. Acetum vero ſi his miſcebis, ad ambo vtilis erit miſtura, propterea quod acetum miſtas habet facultates. Vbi vero muſculus ſine dolore eſt, licet ſane in lixiuii penuria, pro ea aphronitrum immittere. Eſto autem id minime lapidoſum, ſed magis ſpumoſum.* Tertia formula eſt emplaſticum, quod fit ex ſtrigmentis gymnaſiorum, id eſt, ſordibus, quæ à corporibus luctantium detergebantur, & calce viua ex aqua & vino ſimul coctis. Galeni verba hæc ſunt, *libro decimoquarto Therap:*

3. *Si inueterauerit inflatio.*

Quæ vero huius generis inflationes neglectæ inueterauerunt, primo quidem loco his, ea quæ ex lixiuio componuntur (vt prædictum eſt) adhibeas. Secundo loco emplaſticum aliquod. Dicam autem & horum exemplum. Strigmenta gymnaſiorum feruefacta, percola primum, ſic vt pura ſint: deinde rurſum in cacabum immiſſis, calcem viuam in farinæ ſpeciem tuſam inſperge, ad luti vſq; craſſitudinem. Salutare his eſt, & medicamen, quod ex ſycomoro componitur, aliaq; id genus.

Si flatuoſus ſpiritus venenatus fuerit.

Cæterum ſi huiuſmodi flatuoſus ſpiritus, qui inflationem committit, fumoſus fuerit, malus, corruptus, à materiaque venenoſa excitatus, cum dolore intolerabili, & vehementi calore, per membra diſcurrens, nullum tutius, ac melius conſilium dari poteſt, quam quod vbi in parte quapiam ſubſtiterit, pars ipſa protinus infra ſupraque deligetur, ac in medio nouacula, vel ferro candente tumor aperiatur, ita vt facile vapor ille venenoſus egredi poſſit. D Deinde hians plaga, implenda erit aloe & bolo Armena,

Victus ratio.

ex roſaceo, & aceto diſſolutis. Tranſactis vero diebus tribus, aut quatuor, vulnus carne opplendum erit, & ad cicatricem perducendum. Porro in venenoſis eiuſmodi inflationibus victus ratio tenuior

Theriaca.

eſſe debet, egetque corpus medicamento purgatorio. Quod ſi theriace ſumenda daretur, laboranti recte conſultum eſſet.

Capita curationis tumoris flatulenti.

1. IMbecillam caloris affectæ partis ſubſtantiam roborato, deperditam inſtaurato, alteratam ad mediocritatem reducito.

2. Vaporoſum, ſeu flatulentum ſpiritum craſſiorem, vnde tumor eiuſmodi ſuſcitatus eſt, extenuato.

3. Denſatos cutis, ac totius laborantis particulæ, meatus, medicamentis tenuitate partium pollentibus recludito: deinde flatuoſum ſpiritum diſcutito.

4. Pro locorum autem affectorum differentia, & vaporis ipſius flatuoſi craſſitudine, vel tenuitate medicamentorum, quæ admouentur, tum materiam, tum facultatem intendito, ac remittito. E

5. Porro ſi cum dolore, & inflammatione tumor eiuſmodi flatulentus inciderit, (vt contingit in muſculis ob contuſionem flatu repletis) mitigatoria initio admoueto: procedente vero tempore, quæ diſcutiendi vi polleant, eorum copiam paulatim augendo, adhibeto.

6. Inflationes, quæ ob negligentiam antiquatæ fuerint, primo quidem lixiuio foueto, deinde emplaſtrum quodpiam ex his, quæ molliunt, & diſcutiunt, admoueto.

A *De tumore è serosa substantia creato, quod Aquosum apostema nominant.*

CAP. XII.

PItuitam, si per vniuersum corpus increuerit, ea species aquæ intercutis, quam leucophlegmatiam vocant, comitatur, vt Galenus annotauit *libro sexto de symptomatum causis*. Cum vero in vna duntaxat parte pituitosa hæc substantia redundat, œdema enascitur: ita enim appellant tumorem laxum, ac doloris expertem. Serosa autem excrementa si abundant, aquam intercutem (quam ascitem nominant) generare solent. Quæ si vni alicui parti incubuerint, in ea phlyctænas, id est, pustulas excitant.

Leucophlegmatia. Oedema. Serosum recrementum. Phlyctæna.

Porro serosum eiusmodi recrementum, recentiores aquosum phlegma nominare consueuerunt. Quemadmodum etiam, & pituitam illam, quæ reperitur in pedibus & cruribus eorum, quos aqua intercutem vexat, & in tabidis, & aliis, qui malo habitu (Græci cachexiam vocant) laborant. Adhæc, tumores ex huiusmodi aquoso phlegmate, aut seroso iam dicto recremento procreatos, illegitima, ac non vera œdemata vocitant. Cæterum in periculosis illis dispositionibus, seu affectibus, tabe, in quam, hydrope, & cachexia œdema (vt superius ex Galeni sententia dictum est) symptomatis, seu accidentis rationem obtinet, non morbi: nulla quidem propria præcipuaque curatione indigens. Sola enim frictio
B ex oxyrrhodino, aut nonnunquam ex sale, & oleo, vel etiam ex sale, & oxyrrhodino, sistit ipsum, aliaq; huiusmodi multa.

Lib. 2. ad Glauconem, & 14. Therap.

Horum autem tumorum causæ sunt, *alteratrix facultas, frigida intemperie viciata, & alimentorum prauitas, ad aquositatem declinans, vt ex libro sexto de symptomatum causis* facile est colligere.

Causa tumorum aquosorum.

Signa, & iudicia fere eadem sunt, quæ & veri œdematis. Hoc tamen differunt, quod in istis aquosis tumoribus laxus magis tumor est, quam in œdemate legitimo: atq; ideo non tantum renititur tactui, sonatq; non vt flatus ventusve, sed vt aqua potius. Ad hæc aliquo modo splendere videtur, cum ad lucem quis ipsum intuetur.

Aquosorum tumorum nota.

Quod vero ad huiuscemodi tumoris iudicia attinet, aquosus haud dubie tumor à maiori enascitur frigiditate, quam flatuosus, vt Galen. author est, *commentario vndecimo libri quarti aphorismorum*, super hunc aphorismum: *Quibus tormina, & circa vmbilicum labores &c. Videtur autem* (inquit) *à maiori frigiditate generari aquosus hydrops, quem ascitem vocant: a minore vero tympanias, quæ ab Hippocrate aqua inter cutem sicca nominatur. Neq; enim humida substantia in flatuosum aerem sine calore aliquo potest transmutari.* Tumores præterea aquosi sæpius in pedibus, testiculis, scroto, capite, & iuncturis accidunt, quam in aliis quibusuis
C corporis partibus: tum quod humor eiusmodi in eas partes promptius irruat, tum quod caliditas in ipsis modica sit: quippe quæ procul à calidissimis absunt partibus, *vt secundo Progn.* ait Galenus: *quemadmodum etiam flatuosus spiritus raro inuenitur absq; humore aquoso, ita vix vnquam aquosus siue serosus humor in particula aliqua concluditur absque flatu.* Hactenus de generatione, causis, signis, & iudiciis aquosi tumoris, nunc de curatione.

Iudicia. 1 Ascitem a maiore frigiditate generari, quã tympanitẽ. 2 Quas partes maxime prehendant aquosi tumores. 3

De aquosi tumoris curatione.

CVm aquosi tumores, ex serosi (vti diximus) recrementi fluxione excitentur, non alia certe curandi via, & ratione, saltem vniuersali, in illis profligandis vtendum est, quam ea, quæ in aliis supra memoratis tumoribus, qui ex humorum in partem aliquã influxu procreantur, persanandis, à nobis supra explicata est. Duplex igitur curandi indicatio per initia in eiusmodi tumoribus erit: nempe vacuandi, quod influxit, & fluxionẽ inhibendi. Quocirca & composita fuerit de talibus affectibus, veluti, & de reliquis morbis omnibus, quicunq; in generatione adhuc sunt, medendis sollicitudo, ex ea scilicet, quæ curat, & ea, quæ prouidet. Itaq; prima indicatio ei medicinæ artis parti subiicitur, quæ morbos curat: secunda vero ei parti subiacet, quæ futurum morbum præcauet.

Curandi aquosi tumoris duplex indicatio.

D Porro vt geminum hunc scopum vniuersalem assequamur, aliis quinq; particularibus intentionibus est opus, á nostro Guidone à Cauliaco *in curatione tumoris aquosi* hoc ordine, & modo, qui sequitur expressis. Prima in probæ vitæ institutione, atq; obseruatione consistit. Secunda in concoctionis emendatione, seu (vt ait) rectificatione. 1. 2.
Tertia in aquosi humoris per aluum expurgatione. Quarta, in eiusdẽ serosi recrementi per vrinarios meatus eductione. 3. 4.
Quinta & vltima, in coniunctæ (vt loquuntur) seu contentæ in particula humiditatis aquosæ euaporatione, atq; exsiccatione. 5.

Quinq; particulares intentiones curandi aquosi tumoris.

Cæterum cum primæ quatuor intentiones magis ad Medicum spectent, quam ad chirurgũ, quem hoc opere instituendum suscepimus, atque etiam ex iis, quæ *in præcedentibus* dicta sunt, satis innotescant: consilium fuit, tantum de postrema, quæ topica desiderat auxilia, hoc loco agere.

Quinta igitur intentio perficitur cum exsiccantibus, & resoluentibus huiusmodi aquosas, ac serosas humiditates, quæ in particula laborante continentur. Horum autem tres communiter formulæ statuuntur. Prima est Galeni *lib. 2. ad Glauconem, & decimoquarto methodi medendi*: nempe quæ cõstat oxyrrhodino & sale, vt superius dictum est. 1.
Secunda est eiusdem; spongia scilicet noua lixiuio perfusa, & reliqua alia auxilia, quæ supra ad œdemata scripta sunt. Quibus vt potentius exsiccent, & discutiant, addenda 2.
E sunt, aphronytrum, alumen, & sulphur. Tertia formula est cuiusdam emplastri, ab Auicenna descripti in curatione scrofularum, quod Galeno attribuit *in libro de compositione medicamentorum* κατὰ γένη, id est, *secundum genera*. 3.
Hoc autẽ (vt ille prædicat) intra hebdomadam vnam ad summũ, plerunq; vero intra triduum omnẽ duritiem resoluit. Porro tametsi emplastrum hoc apud Galenũ *libro nuper citato* non reperiatur, eo tamen commode vti possumus ad aquosam, & flatuosam duritiem dissoluendam: eius tamen descriptio talis est Auicennæ: ℞. *seminis sinapis, seminis vrticæ, sulphuris, spumæ maris, aristolochiæ [rotundæ] & bdellii an. ℥ vnam, ammoniaci, olei antiqui, & ceræ, ana vncias duas.* Quod si hoc emplastro non discutitur, non aliud auxilium melius, ac præsentius excogitari potest, quam vt ferro aperiatur deinde detergatur, & aliorum sordidorum vlcerum more curetur.

Tres formulæ exsiccationis & resolutionis. Emplastrũ Auicennæ discutient aquosos tumores.

Capita curationis aquosi tumoris. A

1 VIctum attenuantem, calfactorium, & desiccatorium laboranti instituito.

2 Vt corpus moderate exerceat, parce edat, & bibat, non multum dormiat, ventremque, & vesicam sæpius ad excretionem exuscitet, imperato.

3 Vt probe alimenta concoquat, & flatus minime gignat, curato.

4 Serosas humiditates, quibus laborantis corpus scatet vniuersum, per aluum, & vrinarios meatus expurgato.

5 Serosum illud recrementum, quod in affecta parte continetur, desiccato, & per halitum digerito.

6 Quod si discuti non possit, scalpellum, vel potius igne candens feramentum, in tumorem, si artus occupet, adigito, atq; eum parte procliuiore (quo facilius inde humor emanet) reserato.

7 Humore, qui tumorem committebat, per emissarium vacuato, reliqua, quæ ad sordidorum, & aliorum consimilis naturæ vlcerum curationem pertinent, sine mora perficito.

De glandulis, nodis, strumis, & cæteris abscessibus, quos excrescentias phlegmaticas vocant.

Cap. XIII. B

Enumeratio abscessuum pituitosorũ.

GRæcorum ganglia, chœrades, id est, strumæ, quas etiam scrofulas vocant, bronchocele, quod bocium, & herniam gutturis nominant, meliceride, steatωmata; & atherωmata; ad hæc testudo, talpa, & nata, siue napta, tumorum nomina à recentioribus Medicis inuenta, & nusquam apud antiquos reperta: item fugille Auicennæ: nodi quoque & vulgaris bubo, aliaque id genus multa, quacunque corporis parte nascantur, fere ex pituita generationem habent: atque ob id ad pituitosos tumores merito referuntur cęterum tametsi nonnulli ex iis nuper memoratis abscessibus in tophaceam duritiem, & scyrrhosos affectus aliquando degenerent: radix tamen & origo illorum parte maiore pituita extitit, vt voluit Auicen. Quanquam non imus inficias, quin & alius humor ipsi pituitæ, cuius eiusmodi abscessus proprie soboles sunt, Interdum admisceatur: atque ita compositi, & heterogenei nascantur abscessus. Verũ de simplicibus solum nobis hic sermo erit, ex quorum analogia compositorum etiam cognitio facile habebitur. Hæc enim ad illa, veluti ad quosdam certos canones, semper adigenda sunt, vt *alibi* quoque diximus. Itaque prædicti omnes tumores sub genere abscessuum pituitosorum, seu (vt vulgarium Chirurgicorum more loquar) excrescentiarum phlegmaticarum, reponuntur, habent que speciales quasdam inter se differentias, vt ex sequentibus patebit. C

Simplicia esse regulam compositorũ.

Glandula Guidonis. Glandula Auicenna quæ eædem sunt cum ganglíis Græcorum. Glandula Guidonis dissidet à glandula Auicenna. Cap 16. li. 4. Ganglium quid. Ganglii nota tumor etiam est inæqualis Philagr. & Aetio.

Glandula enim (vt Guido putauit) *à glandis forma, quam præ se ferre videtur, nomenclaturam accepit: estq;* (inquit) *vtcunque mollis, vnica, mobilis, & separata a partibus circumiacentibus: in emunctoriis plerunque nascens.* Auicennæ autem glandulæ nascuntur, vel in manu, vel in pede, vel in loco aliquo neruis, & tendinibus coniuncto, & has quidem tum vetat extirpari, ne scilicet laborans in spasmum incidat. *Eueniunt quoque* ait, *summæ volæ manus, & fronti,* vocatque eas modo apostemata glandulosa, modo nodos. De iis enim inconsiderate tractat *in diuersis capitibus,* vtpote *in capite de nodis ad finem,* & *capite de glandulis.* Itaque videntur glandulæ Auicennæ diuersæ esse à glandulis Guidonis, & Græcorum ganglia illis (Auicennæ inquam glandulis) eadem esse. Quod sequentia Pauli verba aperte testantur: *Ganglium neruorum concretio est, ex ictu aut lassitudine oboriens, in pluribus quidem corporis partibus, præcipue motui dicatis; nempe manu summa, & pedibus: Rarius cubitum & caput occupat Aetio, ac raro eidem sponte prouenit.* Et rursus idem Paulus *lib. 6. cap. 39.* quid sit ganglium, vnde nascatur, in quibus maxime partibus proueniat, quæ denique notæ ipsum comitentur, aperiens, idipsum quod diximus, confirmat, inquiens: *Ganglium nerui est concretio, ex ictu, aut labore proficiscens, plerunque vero in manus iunctura, qua cum brachio committitur, talo & articulamentis absoluitur: quanquam in aliis quoque partibus proueniat. Hæ comites sunt notæ, tumor, concolor, renitens, indolensque. At si violenter premas, stuporis sensum exhibet, non in alto, sed ipsa sub cute radices agens, & ad latera spectans: sin autem vi adigas, tum ante, tum post, nequaquam id facit.* Hactenus Paulus Ægineta de gangliis, nunc ad reliquos pituitosos abscessus, seu (vt eorum more loquar) excrescentias phlegmaticas, sermonem conuertamus. D

Scrofula.

Scrofulæ à vulgo vocatæ, nihil aliud sunt, quam *indurati, & intra membranulam contenti adenes, id est, glandulæ;* in collo, axillis, & inguinibus præcipue consistentes, vbi glandulæ vasis substratæ collocantur. Nonnunquam tamen, quamuis raro, ex carne eorundem locorum fiunt, quæ affinitate quadam ad strumarum naturam vertitur, & materiæ adiectione adaugetur, vt visum est Leonidæ. Has Latini strumas vocarunt: A Græcis vero chœrades dicuntur, vel à chœradibus quidem petris per maritimas aquas transparentibus, vel à suibus multiparis animalibus (numerosæ enim sobolis existunt, vt sues) & eo morbo frequenter affectis: Scrofæ etenim, id est, sues, colla habent glandulosa, & magna ex parte strumosa.

Chœrades Græcorum.

Strumæ Cor. Celsi.

Struma autem Celso *tumor* est, *in quo subter concreta quadam ex pure, & sanguine quasi glandulæ oriuntur.* Nascuntur eidem maxime in ceruice, sed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoq; fœminarum se reperisse Chirurgus Meges author est. De iis etiam Paulus in eum modum: *Oriuntur* (inquit) *strumæ in priori ceruicis parte, aut in altera, aut vtrinque vna, aut duæ, aut plures. Omnes autem suis membranis includuntur, quemadmodum steatωmata, atherωmata, & melicerides.* E

Libro 6.

Lupia.

Lupia (inquit Guido) *veluti lupulus, mollis, rotunda, in locis duris, & siccis suam sedem præcipue deligit, vt in palpebris & locis neruosis:* vulgus *vne loupe.* Itaque si eius descriptio, atque etiam curatio, quæ *in sequentibus* habetur cum ganglii Græcorum descriptione, & curatione conferatur, affectus tibi videbuntur non admodum inter se dissimiles. Verum magno errore tenentur, qui eiusmodi lupulam eandem faciunt cum affectu, quem recentiores lupum appellant. Est enim lupus *malignum vlcus, partes inferiores, sed præcipue crura infestans, celerrime depascens, & quasi lupus* (à quo nomen accepisse videtur) *famelicus,*

Lupus morbus.

proximas,

A *proximas sibi carnes exedens*: quod vitium dubio procul de genere est phagædænarum. Proinde affectus sunt longe inter se diuersi, quanquam in nomine quandam affinitatem habeant.

Nodus tanquam funis nodus eidem Guidone dicitur, rotundus, durus, & eodem in loco permanens, circa loca neruosa maxime apparens. Auicenna autẽ nodos definit *alicubi* dubelera frigida, facitq; hoc nomen genus ad steatomata (quæ à nostris adiposi, & adipini nodi nominantur) ad meliceridas, id est, mellitios nodos, & atheromata, quæ materia constant, pulti (quam Græci atharam vocant) simili. *Nodus.* *Nodi Auicen.*

Cæterum cum hæc tria abscessuum genera, steatoma, inquam, meliceris, & atheroma, frequentissime incidant, ac locis valde multis Galenus eorum meminerit: non ab re factum putauimus, si (nacta hoc loco de iis differendi occasione) eorum naturam, notas, quibus agnoscantur; in quibus item inuicem dissideant, & conspirent, latius aperuimus.

Atheroma igitur, *tumor est concolor & indolens, in membrana, seu neruosa tunica humorem lentum continẽs, athara, id est, pulti similem, quæ ex farina decocta conficitur*. Interdum quoq; in atheromatibus simul cum humore pultaceo, lapidosa quædam, duraque corpora, & alia tanquam sulphuris ramenta inueniuntur, nonnunquam veluti mansa gallinarum ossicula, sæpe etiam tanquam pili complicati tactui occurrunt. *Atheroma.*

B Cæterum tumor atheromatis, specie & figura oblongus, & aliquantum sublatus visitur; qui digitorum appressu ob humoris lentorem, & crassitudinem tarde retrocedit, & amotis digitis, tarde quoque regreditur.

Meliceris autem *tumor est, simili modo dolore carens, sed rotundus, in quo neruosa etiam tunica, quam cystim appellant, inclusus humor reperitur tenuis, & mellis substantiam repræsentans*: vnde & mellifauium Latine quibusdam dicitur. Itaq; meliceris ab atheromate differt figura, & humoris substantia: Nam & figura rotundior est, & humoris substantia tenuior. Proinde melleus hic tumor magis, quàm atheroma extenditur, pressusque digitorum celerrime cedit, & amotis digitis pari celeritate ad situm pristinum redit. *Meliceris.*

Steatoma vero, *tumor* etiam est *præter naturam, concolor, & tactu lenis, in principio quidem exiguus, sed temporis progressu augescens, & amplior factus: in quo humor seuo persimilis, membranula similiter inclusus, subest.* Hoc à meliceride, & atheromate distinguitur, duritie. Nam plenum, ac solidum est, tactuique renititur, adeo, vt digitis prementibus minime cedat. Sed reliqua nunc apostemata persequamur, quæ fere ad hęc tria, de quibus modo egimus, reducuntur. *Steatoma.*

C Testudo ipsi Guidoni *abscessus est magnus, humoralis, mollis, latiore forma, in modum testudinis*, vnde nomen accepit. Quæ si in capite (inquit) nascatur, talparia, vel talpa dicitur: in collo, bocium: in testiculis, hernia: interdum autem cum pure, vel squammis, vel fistulis reperitur. Cæterum testudines, & talpa, apud antiquos, neque proprium nomen, neque tractatum inuenerunt. Recentiores autem testudinem vocant *tumorem mollem, vel non valde durum, satis autem magnum, in quo pinguis materia, tunica quadam obtecta, continetur*, quæ caluariæ ita hæret (est enim cutis capitis affectus) vt ipsam plerunq; vitiet. Hanc non dubium est de numero esse abscessuum, & sub meliceride, vel atheromate contineri: videtur tamen ad melicéridem magis inclinare. *Testudo.*

Talpa vero cum albam materiam contineat, ad atheromata potius, quàm ad meliceridem refertur: Guido tamen testudinis speciem; imo vero testudinem ipsam esse affirmat, quemadmodũ & herniã, & bocium, quod vocat: sed varia hęc nomina sortiri, pro varietate locorum, in quib. reperiuntur. *Talpa.*

Cæterum quod vulgus bocium, Græci proprie inuento ab interiore parte nomine bronchocelen appellant, nostri vero herniam gutturis, & gutturosos, qui eo morbo dehonestantur. Est autem colli *tumor grandis, & rotundus inter cutem, & asperam arteriam, in quo modo caro hebes, modo humor aliquis, melli, adipi, pulti, aquæue similis includitur*. Interdum etiam, vt ait Celsus, in eiusmodi tumore pili minutis ossibus immixti reperiuntur. *Bocium.* *Bronchocele.*

D

Nata (vt scribit Guido) *excrescentia est magna, carnosa, veluti caro natium, vel ancharum diuersarum quidem formarum & magnitudinum*: cuiusmodi sunt melopepon & cucurbita. Itaq; diuersa sortitur omina, pro formæ, & membri in quo est, varietate. Porro tumor hic qui nata, vel napta recentiorum turbæ appellatur, dolore caret, nisi forte adeo magnus existat, vt partes membri trahendo, soluta continuitate, aliquem dolorem circumstantibus inferat. Est autem & de numero abscessuum, & ad steatomata (vt *supra in enumeratione tumorum præter naturam* diximus) fere spectat. *Nata.* *Natam vel naptam ad steatomata spectare.*

Bubo Galeno authore, *laxarum partium, seu glandularum* (quas Græci adenas vocant) *est affectus*: nempe simplex inflammatio. Quare, vel male hic inter abscessus pituitosos à Guidone annumeratur, vel aliud esse putat, quam Galenus. Porro bubones, qui prolapsu, aut aliis vlceribus, aut doloribus contrahuntur, periculo vacant. At qui in febribus pestilentialibus incidere consueuerunt, deterrimi sunt, siue femora, siue alas, aut ceruicem inuaserint. *Bubo.*

Fugille (inquit interpres Auicennæ) *est de genere apostematum glandulosorum, & quasi hoc nomine* (ait) *appropriatur illud, quod fit post aurem*. Ex qua descriptione non leuis est coniectura, fugille Auicennæ eum tumorem esse, qui Græcis parotis dicitur, affectus quidem glandularum sub ipsis auribus. Quibusdam autem idem esse putatur fugille, quod bubo: verum tunc illis aliud erit bubo, quam Galeno & Paulo: nempe excrescentia multum (vt dicunt) infiltrata, & radicata, vt plurimum sine cysti, id est, folliculo, seu membrana eam inuoluente, dura in morem scrofularum: & in eo significatu (vt puto) sumitur bubo à Guidone, quando bubonem fugillinum numerat inter abscessus pituitosos. Cęterum longe adhuc plura nomina pituitosorum huiusmodi abscessuum reperiuntur. Verum de nominibus ipsis non magna cura habenda est, modo id vnum de iis cognoscamus, & intelligamus, quod propter eiusmodi nominum diuersitatem, curationem & iudicium euariari contingit. Itaq; eiusmodi abscessuum, seu ex- *Fugille.* *Bubo quid apud Guidonem & alios recentiores.* *Differentia abscessuum pituitosorũ.*

E

crescentiarum phlegmaticarum, aliæ quidem peculiare quadam membrana, (seu tunica) quam cystin vocant) includuntur, aliæ vero in carne sunt vasis implexæ, & insertæ. Quædam basim, (seu radicem habent gracilem: quædam vero latiorem. Quædam item sunt resolubiles, quædam vero minime. Quædam magnæ, quædam paruæ. Aliquæ ad suppurationem spectant, aliquæ non. Aliæ etiam sunt squamosæ, fistulosæ, & cancerosæ; aliæ vero nihil horum prorsus recipiunt: & ita de aliis. A

De causis, signis, & iudiciis prædictorum abscessuum.

Causæ abscessuum, quæ ad pituitam pertinent. CAusæ huiusmodi abscessuum sunt triplices. Nempe primitiuæ, vt casus, percussio, vitæ luxus, siue intemperantia, ac deprauata viuendi ratio. Antecedentes, vt sunt humores non naturales, præsertim pituitosi, & vera œdemata, quæ in abscessus degenerant. Et coniunctæ, quæ sunt variæ substantiæ, & propriæ cuiusque abscessus materiæ, in parte affecta contentæ. *Materia pituitosorum abscessuum.* Continentur autem in huiusmodi abscessibus, quandoque quidem humores, vel serosi, cuiusmodi est vrina; vel putridi & corrupti; vel cœnosi; vel mucosi, seu (vt aiunt) mucilaginosi, vel melli, pulti, aut adipi similes. Quandoq; vero carnes phlegmaticæ, & spongiosæ, atque glandulosæ. Interdum quoque lapides, arenæ, ostraca, ligna, carbones, & id genus alia solida corpora. Frequentissima autem sunt (vt paulo ante diximus) horum abscessuum tria *14. Therap.* genera, quorum singula propriam appellationem Græce sunt sortita. Ea sunt, atheroma, steatoma, & meliceris, à similitudine contentorum in his corporum dicta. Est enim aliud eorum veluti seuum, aut pingue quiddam: aliud veluti mel: aliud pulticulæ tenui, quam atharam vocant, simile. B

Signa. Signa & iudicia eiusmodi abscessuum, quæ ad pituitam pertinent, ex eorum descriptionibus, & *Nota abscessus velamento inclusi.* differentiis supra positis facile deprehenduntur. Indicium autem, quod velamento includantur, hoc est, cysti seu pellicula, quam & antiqui tunicam nominabant, est mobilitas, & cutis separatio. Quando *Iudicia abscessuum pituitosorum.* vero fixæ sunt, id est, eodem in loco permanentes, & carni adhærentes, nulla eas inuolui membranula indicium est. Porro recentes, & tractabiles discuti, seu resolui possunt: duræ vero, & iam inueteratæ, nequaquam. Rubor autem, dolor, & caloris incrementum, ostendunt ipsos abscessus terminandos, vel per
1 suppurationem, vel per fistulas, vel per cancrum. Numerosæ strumæ partes externas occupantes, & sede
2 subinde mutata, huc atque illuc per corpus vagantes, cum aduentitia quadam caliditate, plane testan-
3 tur, ac indicant, easdem germina esse, ac sobolem chæradum internarum, vt Arnaldus à villa noua quo- *Arnaldus a villa noua.*
dam in loco annotauit. Proinde quæ forinsecus illis admouentur auxilia, parum aut nihil proficiunt.
Auicenna. Hæ autem, vt putauit Auicenna, ex casu, & offensione, seu allisione ita in nostris corporibus multiplicantur. C

Conducunt vero, vel magnopere strumosis ipsis, medicamenta purgantia, potiones diureticæ, atque electuaria (vt vocant) reficcantia: item ætatis mutatio in paruulis.

4 Cæterum pueri ipsi propter voracitatem, & gulæ intemperantiam, ac corporis raritatem, strumis *Quæ ætates, naturæ, & corporis constructiones, strumis magis sint exposita.* frequentius corripiuntur. Senes vero ob causas contrarias, rarius. Adhæc qui breui, atque angusta sunt fronte, & compressa habent tempora, ac maxillas amplas, strumis sunt obnoxii. In talibus enim materia prompte deriuatur ad collum, vt ex recentioribus chirurgis annotauit Henricus. Strumæ vero præcipue (vt Celsus ait) fatigare Medicos solent, quoniam & febres mouent, nec vnquam facile maturescunt: & siue ferro, siue medicamentis curentur, plerunque iterum iuxta cicatrices ipsas resurgunt, multoque post, medicamento est opus. Quibus quoque accedit, quod longo spatio detinent. Incisio eiusmodi ab-
5 *Celsus.* scessuum, itidem & corrosio, magnopere verenda est, circa ventrem, collum & commissuras, propter
6 propinquitatem venarum, arteriarum, & neruorum, ac internæ etiam capacitatis. In incisione quoque
7 magnarum glandularum, summopere vitare oportet venam, quæ ad radicem earum sita est, & illis ali-
8 moniam defert. Sæpe enim magnam hæmorrhagiam, id est, sanguinis profusionem, excitat: vnde non mediocre tandem sequitur periculum. Strumæ inter se differunt, magnitudine, natura, loco, ortu, multitudine, & vasorum complicatione, vt ex Leonida annotauit Aetius. Itaque paruæ strumæ maioribus D
9 facilius curatur, sicut mites inflammatis. Maleficæ sanari non possunt. Cum enim omnes eiusmodi stru-
Magnitudo. mæ cancerosæ, ac vasis refertæ sint, dum curantur, erumpendi sanguinis periculum afferunt: preterquã
10 *Natura.* quod cum plerumque penitiores inueniantur, minime abscindi possunt. Vasa enim nobilia, venas, inquam, iugulares, & arterias, quæ carotides appellantur, malefica struma tanquam radices habet.
11 Pro loci ratione, superficiariæ quidẽ strumæ profundis curatu faciliores sunt, deinde quæ in collo
Locus. eueniunt: vbi tamen vocales neruos diligenter vitari oportet. Multi enim strumas circa asperam cannã incidendo, vocalibus neruis simul excisis, reliquo deinceps vitæ tempore ęgrum sine voce reddiderunt.
12 Nam præter eius nerui excisionem, vocalia instrumenta denudata, & inter curandum refrigerata, vocis
Multitudo. functionem violarunt. Pro multitudine strumarum, constat, vnam pluribus facilius curari posse. Sicut,
13 quantum ad ortus rationem attinet, longe citius sanescunt suspensæ, quam quæ insertæ fuerint. Hæc de
Ortus. strumis ex Leonida, memoriæ prodidit Aetius.

De curatione abscessuum ex materia pituitam referente creatorum, quas excrescentias phlegmaticas vocant. E

Duplex abscessuum pituitosorum curandi ratio. CVratio eiusmodi abscessuum, qui ex pituita fere ortum habent, gemina est recentioribus chirurgis: Vniuersalis scilicet, atque omnibus ex æquo communis; & particularis, hoc est, singulis differentiis propria.

1. Vniuersalis. Itaq; vniuersalis curandi ratio erit, talẽ tamq; accommodam laboranti vitam instituere, vt materia, quæ tales abscessus committit, in corpore minime coaceruetur: & materiam, vt vocant, antecedentem, *2. Particularis.* & iam in ægroto corpore collectam, modis omnibus auertere, ne tandem vniatur coniunctæ, hoc est, ei, quæ iam morbum creat.

Vitæ ratio Porro priorem huius vniuersalis curationis intentionem assequemur, si laborantes eam viuendi ratio-

A rationem diligenter obseruent,quæ *in præcedentibus capitibus* præscripta est:hoc vno dempto, quod paulo tenuiorem victum,& qui incidendis humoribus crassis magis sit accommodus,amplecti debent. Proinde si Auicennæ consilium sequantur,cibos omnes pachychymos,id est,crassioris succi vitabunt, frigidæ item potionem,nimiam satietatem, immoderatamve repletionem,& quæ nauseam pariat. Toleranda autem illis est,quam maxime fieri poterit, inedia. Bona coctio in primis erit procuranda, vitanda habitatio humida,in vallibus sita,paludosa,&vitiatis aquis irrigata.Potus sit vinum aliquod generosum,atq; optimum,vel aqua aluminosa aut sulphurata.Aquæ enim eiusmodi minerales,præsertim quæ vini fæculam sapore repræsentant,non solum internos hosce strumosos ac pituitosos abscessus,sed externos quoque,& summa corporis occupantes,imminuunt,ac discutiunt:vt Arnaldus affirmauit.

Qualis esse debeat in abscessibus pituitosis.

Aqua aluminosa &c.

Cæterum alteram partem prioris processus,nempe materiam antecedentem auertere, ne tandem addatur coniunctæ,quadruplici genere euacuationum assequimur, vtpote medicamento per aluum pituitam expurgante,& quandoque venæ sectione.Item iis,quæ vrinam cient,& demum iis,quę collectū in alto corpore humorem,tum in halitum resoluant,tum digerant.

Vacuatio materiæ antecedentis.

B Ad vacuationem,quæ fit per aluum,laudatur à valde multis puluis turbethi,qui apud Auicennam recipit *turbethi zingiberis,& sacchari singulorum pares portiones.* Ex eo autem exhibet drachmas duas, asseritque,quod præter hoc,quod resoluit pituitam crassam,nequaquam calfacit,neq; abradit intestina. Rhasis autem,qui audacior fuit in purgantibus medicamentis exhibendis, huiusmodi puluerem conficit, *capite de doloribus ventris in nono ad Almansorem,ex viginti partibus turbethi, decem zingiberis, & triginta sacchari,* offertq; ex eo vice vna drachmas tres. Benedicta,quoq;,& hiera picra:item pillulæ de agarico,& de hermodactylis maiores appellatæ,eiusmodi affectibus magnopere conueniunt. Ad ciendam vrinam vti consueuerat Guido à Cauliaco sequenti potione,quam ex scriptis multorum se decerpsisse ait. Concipit autem *scrofulariæ partes tres,phylipendulæ partes duas,pimpinellæ,seu bipinellæ,pilosellæ, tanaceti, caulium rubrorum, qui nonnullis brassica marucina creduntur,rubiæ maioris,singulorum partem vnam: radicis aristolochiæ, spathulæ fœtidæ,radicis raphani,ana partem dimidiam;conquassentur & decoquantur in vino albo & melle, vsq; ad consumptionem medietatis,& fiat colatura,* ex qua tertio quoque die, hora matutina sumat æger quadrantem, id est, vncias tres,& potio sit tepida.Cæterum pro omnibus his auxiliis,sicuti & pro venæ sectione (si aliquando fieri debeat) consulendus erit peritus aliquis Medicus,qui & qualitatem, & quantitatem, ac modum vsus eorum præscribat.

Vacuantia per aluum.

Puluis turbethi.

Rhasis audacia.

Hiera picra.

Quæ vrinã cieant.

Potio Guidonia Cauliaco vrinam ciens in abscessibus pituitosis.

C Ad resoluendum autem per halitum & digerendum humorem, qui in alto corpore collectus est, & internas glandulas(quæ externarum sunt causæ)excitat,Galen.*lib.14.Therap.*consulit theriacem,athanasiam,ambrosiam,& medicamentum, quod ex Cretica calaminthe est compositum. Græci diacalaminthem vocant:Cuius compositio requirenda est,*ex lib.4.de sanit.tuend.*Multa alia auxilia ad huiusmodi affectus instituuntur:nempe potiones,electuaria,& etiam olea, quæ in aures iniiciuntur. Empyrica quoque permulta,à veteribus descripta,&celebrata sunt,quorum vsus mihi non probatur.Proinde non duxi illa nostris commentariis esse inserenda.Hoc vnum tamen confidenter affirmo, Christianissimo FRANCORVM regi,diuinitus peculiari dono esse indultum,vt quam plurimos strumosos seu(vt vocant) scrofularios,solo manuum attactu,integræ sanitati restituat. Rex etiam Edoardus (vt referunt historiæ) solebat diuinitus solo tactu sanare strumosos.Quod immortale munus iure veluti hæreditario ad reges posteriores manauit.Nam,reges Angliæ etiam nunc tactu, ac quibusdam hymnis, non sine ceremoniis prius recitatis,strumosos sanant.Atque hæc quidem in omnibus supra dictis abscessibus communia sunt. Quę vero sequuntur,particularem,ac propriam cuiusque differentiæ curandi rationem concernunt.

Quæ per halitum digerant.

Galliarum reges diuino quodam munere strumas curare.

D Hanc autem curandi rationem propriam ac particularem,in hisce abscessibus diuersam efficiunt, atque immutant,tum materiæ,ex qua ortum habent,substantia; tum vero eorum quantitas, vel minutula,vel quæ in molem valde magnam excreuit.Ad hæc,partis ipsius laborantis, atque etiam totius corporis natura.Temporis autem duratio licet non indicet curationem,indicat tamen nobis aliquando,atque insinuat,qualis sit ipsa dispositio,vt Galenus annotauit *lib.4.de morbis curandis.* Itaque tametsi à prædictis multæ sumi possint curãdi indicationes ac intentiones:eas tamẽ quantũ ad rem præsentẽ attinet,ad sex reduximus, quas & iis sex sequentib.veluti canonib⁹ expressimus.Quorum primus ad hunc modum habet:Pituitosos abscessus,molles, & paruos,quæ lupiæ vulgo,& Arabicæ factionis principi Auicennę, glandulæ appellantur,si in particulis firmioribus constiterint,&(quia nondum inueterauerunt) tenellã ad huc cystim,id est,membranam,qua includuntur, habuerint,comprimito,& atterito, postea desiccato. 1

Quæ particularem pituitosorum abscessuum curationẽ euarient.

Tempus quid insinuet.

Sex canones

Secundus:Maiores non multum duros,neque inueteratos,more tumorum œdematosorum(de quibus *supra* egimus)emollito,discutito,consumito. 2 Tertius:Pituitosas eiusmodi excrescentias, saniosas,& 3 apostematosas,hoc est,quæ in suppurationem spectant, maturato,aperito,detergito. Quartus:Strumas, 4 quæ ex prædictis auxiliis curationem non recipiunt,& mobiles sunt,blandæ, morigeræ, ac tractabiles, incidito,atque extrahito.

E Quintus:immobiles,infertas,irretitas ve,seu(vt loquuntur)infiltratas,hoc est, venis,& arteriis multum implicatas,ad radicem,& intus latas,corrodito,digeritoque. 5 Sextus:tenui,ac 6 gracili radice innixas,deligato,ac euellito.

PRIMVS canon,iuxta Auicennæ sententiam absoluetur,si vbi molles,ac minutos eiusmodi abscessus,quos Auicenna glandulas,& recentiores lupias appellant,contriueris,ac vehementer compresseris, laminam plumbeam tumori ęqualem superponas,& ne hinc inde labatur,arctis vinculis in medio constringas.Hęc enim(vt ille ait)huiusmodi excrescentias digerit.Primum igitur lupia tamdiu manu molliter perfricetur, vsq; dum aliquantulum incalescat,& seipsa mollior quodammodo fiat: postea laborans particula firmiter manibus apprehendatur,& fundo scutellæ, aut re aliqua solida lignea, toties, ac tam vehementer percutiatur, vt dispareat,& interior eius cystis,id est,membrana,qua includitur, dilacere- 1

Canon.

Compressio & attritio.

Lupia curatio.

tur,

Lamina plumbea. tur,disrumpaturue,atque ita materia ibi contenta dispergatur. Quo facto protinus lamina plumbea su- A
pra locum applicetur,& fascia duarum extremitatum,seu(vt dicunt) duorum capitum, arctissime deli-
getur,nec ammoueatur ante nouem,aut decem dies.Lamina autẽ ea sit magnitudine,(vt modo diceba-
Vnguentum Rogerii. tur)quæ proportione respondeat lupiæ.Sunt tamen, qui ante laminæ eiusmodi plumbeæ applicationẽ,
vnguentum admouent *ex plumbo vsto,fuligine sambuci,aut ficus arboris,oleo,& aceto.* Alii prius vtuntur empla-
stro *composito ex aloe,acacia,myrrha,olybano,sarcocolla,adiecto aceto,vel oui candido,* quantum ad alia excipienda
satis esse videbitur.Henricus superponere solebat paruas(vt ipse,& alii eiusdem farinæ chirurgi loquun-
tur)plagellas,ex stupis confectas,oui candido liquore, sale, & alumine saccharino inspissato delibutas.
Ganglia curatio ex Philagrio. Porro Philagrius ratione non admodum dissimili,apud Aetium ganglia(qui nerui,vt supra diximus,tu-
mores sunt inęquales)curare solebat:inquit enim ad hunc modum:*à gangliis chirurgicum opus [id est,sectio-
nem]arcemus,præsertim si in manibus,aut pedibus euenerint:sed medicamentis tantum curabimus. Ammoniacum enim
prope ignem,ad emplastri consistentiam emollitum illinimus:deinde laminam plumbeam tumori æqualem superponimus,
& ne hinc inde labatur, arctis vinculis in medio constringimus.Iam vero diebus aliquot transactis, vbi prius ganglium e-
mollitum nouerimus: nihil ægro præfati statim sublatis vinculis,dum adhuc locus incalescit, pollicem dextræ manus gan-* B
*glio infigimus,ac reliquis quatuor digitis membro innitentibus vehementissime comprimimus,& ganglium confestim dis-
Lupiam & ganglion eundem esse affectum. *soluitur.* Hactenus Philagrius.Itaque ex hac curandi ratione facile est colligere,recentiorum lupiam,A-
uicennæ glandulam,&Græcorum ganglion,eundem omnino affectum esse:quod & pręcedentes etiam
eorum descriptiones aperte satis ostendunt. Archigenes in hoc vitio calcem,vna cum adipe anserino,&
Archigenes libro 4. terebinthina resina,apponi iussit.Idem vero & medicamine, quod lapidem achatem recipit,sæpius vte-
batur,vt refert Paulus.At Oribasius eo frequenter vsus est,quod recipit *cerusæ,resinæ piceæ, olei veteris singu-
Oribasii medicamentũ mollitorium ad ganglia. lorum vnciam vnam, ammoniaci thymiamatis, galbani, singulorum parem modum; ceræ vncias quatuor.* Extat i-
dem medicamentum apud Aetium, sed in quibusdam pondera euariant: habet enim *cerusæ, olei anti-
qui, & resinæ piceæ, singulorum lib. vnam, ceræ vncias duas, ammoniaci thymiamatis, chalbanæ [id est, galbani]
singulorum vnciam vnam, cerusam cum oleo decoquito, quousque inquinandi finem fecerit, deinde tritum am-
moniacum,postea resinam piceam,& ceram postremo galbanum præmollitum coniicito.*

Verticillum plumbeum. Porro insignis ille Græcę familię Medicus,Oribasius in quam,non laminam plumbeam,vt Phila-
grius,Auicenna,& recentiores Chirurgi,sed plumbeum orbiculum crassiorem, ad instar spondylorum
id est,verticillorum,quæ fusis mulierum appenduntur ganglio ipso ampliorem imponebat, deligabat- C
que.*Si quidem* (inquit) *pondere suo longiori temporis spatio, ipsum dissoluit.* Itaque satius est multo eiusmodi
emollientibus,& discutientibus medicamentis vti in gangliis,seu(vt communiter loquuntur)lupiis cu-
randis,quam chirurgico opere,id est,excisione,præsertim cum in cruribus,aut brachiis,aut summis par-
tibus oriuntur:Periculum enim est,si ea excindantur, ne particula mutila reddatur. At quæ caput,aut
Gãgliorum per chirurgiam curatio. frontem occupant,manu tuto curari possunt,hoc est,pręcidi aut euelli. Ergo summam cutem scalpello
diuidito,deinde si parua sunt,volsella comprehensa ex basi,hoc est,à radice excindito:si maiora, hamis
transfixa, & sublata, circumcirca diducito,excoriatoque, & extrahito: postremo suturis oras coniun-
gito, medicamentoque vtitor, quod cruentis vulneribus adaptatur. Sed hæc ad quartum canonem
pertinent.

2 Secundus canon completur (vt interim taceam medicamenta pituitosis,hoc est,œdematosis tu-
Discussio per digerentia medicamenta. moribus, dicata, quæ *supra* posuimus ad hos etiam, de quibus nunc agimus,abscessibus,& herniarum
omne genus,apprime, vna cum sequentibus remediis vtilia) admotione cuiusdam emplastri, quod à
Galeno descriptum est, *lib. sexto de compositione medicamentorum* κατάγύνη : hoc enim vt ipse testatur, per
halitum digerit,& phlegmonas propulsat,valet ad strumas,panos, parotidas; confert etiam podagricis, D
Gal. hanc compositionem acceptam refert Heræ. & multis aliis vitiis benefacit. Recipit autem *olei veteris denarium pondo centum,argenti spumæ denarium pondo
quinquaginta,picis siccæ denarium pondo quinquaginta,ladani denarium pondo viginti quinque,æruginis rasæ denarium
pondo octo,galbani denarium pondo quatuor. Argenti spuma*(quod lithargyrum vocant)*ex oleo trita coquitur:Cum
autem coeunt,id est,inspissata sunt,pix & ærugo immittuntur:deinde ladanum,galbanumque,atque sic in mortarium transfusa
subiguntur,& molliuntur,atque vsui reseruantur.Quidam,vt boni coloris sit,& fuscum,miscent etiam squammæ de-
narium pondo octo*; nam alioqui fit nigerrimum. Aliter inuenitur descriptum in Guidonis *commentariis*:
nempe sub hac forma, *Recipe olei antiqui vnc.12. viridis æris,siue æruginis,drach.14. picis siccæ vnc. 6. ladani vnc.3.
lithargyri vnc.12. galbani vncias 3. misce.* Ad idem bene facit diachylon commune,& ireatum nominatum
Diachylon. Rhases. quorum formulæ & compositiones *in antidotario infra* describentur. In diachyli autem ireati libra vna
malaxanda est vncia 1.pulueris radicis ireos.Idem efficit diachylon magnum Mesues,cuius descriptio et-
iam *infra* habetur.Sunt,qui consulant ad digerendos eiusmodi abscessus *antiquum stercus caprillum, cum
Stercus caprillum vetus. melle & aceto supra ignem in vnitatem ad formam emplastri redactum,* dolenti loco esse admouendum. Item *em-
plastrum ex fœnogræco,semine lini & brassica,cum viscillagine radicis althææ confectum.* Hoc etiam si suppurationis E
spes affuerit,pulchre maturat.Haly Abbas quoque subsequens emplastrum ad eundem vsum plurimũ
Haly Abb. emplastrum commendat.*Recipe farinæ fabarum,& hordei, ana drach.10. radicis glycyrrhizæ, radicis althææ & picis singulorum
drach.5.ceræ albæ,adipis anserini,cuiusque drach.10.terantur,& in vnum redigantur cum oleo veteri,& vrina pueri nõ-
Emplastrũ Auicennæ. dum venerem experti,& supra moderatum ignem fiat emplastrum.* Aliud Auicennæ, quo Guido vtitur. *Recipe
stercoris bubuli vnc.2.radicis caulium,id est,brassicæ,radicis capparum,squillæ,ficuum pinguium,singulorum semunciam
Bruni & Theodorici emplastrum ad strumas. lupinorum,bdellii,ana drach. 2.aceti,mellis,axungiæ suillæ,fæcis olei antiqui,ana,quod satis est, fiat emplastrum.* In
omnibus duris tumoribus Brunus hoc sequens remedium approbauit, cuius sententiam secutus est
& Theodoricus. *Sume ammoniaci, bdellii, galbani, singulorum partes æquales: macerentur triduo in aceto.*

quibus

A *quibus dissolutis, & igni iam appositis, addatur furfuris subtilis, quantum satis esse videbitur, & fiat emplastrum.* Rogerius hoc auxilio vtebatur ad strumas, quas vulgo scrofulas appellant: *Accipe radicis filicis, asphodeli, & si placet, vis ebulorum, ana quantum lubet, coquantur in vino optimo, & tundantur in mortario, addendo sulphuris viui momentum, & fiat emplastrum.* Qui Guidoni contigit præceptor in Monte Pessulano, efficacissimum sæpe expertus est emplastrum, quod constabat *ex duodecim cochleis* (quos & limaces vocant) *vino incoctis, aut lixiuio cinerum, dictorum vulgo clauelatorum, aut ex capitello, vt dicunt.* Imo (quod valentius erat) quotidie cochleam vnam vel siccam, vel aliter præparatam, & (vt loquuntur) confectam, ipsis laborantibus per os sumendum offerebat. Probe etiam strumas discutit Paulo, *calx viua, id est, aqua non extincta, melle, vel gymnasiorum sordibus, seu balneorum strigmento excepta, vel oleo, vel adipe suillo.* Idem præstat Aetio *sola palestræ sordes a parietibus derasa, & probe subacta, super linteolo extensa, & emplastri modo applicata.* Ad id etiam efficaciter auxiliatur, *calcis, nitriq; par modus, cardamomi, & fœnugræci quadruplus cum melle, malagmatis modo impositus.* Strumas quoque discutit, lupinorum amarorum farina ex oxymelite cocta, & illita. Ad idem præclare facit *bubulum stercus aceto incoctum, & delinitum*: id enim tumores scyrrhosos omnes instar cata-

Rogerii emplastrum.

Emplastrũ præceptoris Guidonis ex limacibus.

B plasmatis oppositum, mirifice dissipat. *Grossi etiam præcipue caprifici cum axungia appositi*, omnem tumorem discutiunt. Hac igitur curandi ratione strumis inchoantibus, & nondum inueteratis medeberis: tum in pueris, tum in his, qui manuum opus refugiunt, medicamentis scilicet dissoluentibus ac per halitum discutientibus. Verum primo mollire, deinde discutere oportet, vel vtrumque simul, medicamentis mistam facultatem habentibus, efficere. Eius autem generis fere sunt auxilia omnia superius descripta.

Porro si digerentia medicamina, nihil in eiusmodi abscessibus profecerint, vel ad suppurationem ducendi erunt, vel exedendi, vel manu curandi, vt *in sequentibus* dicetur.

Cæterum silentio præteriri non debet, quod à quibusdam memoriæ proditum est, nempe strumis laborantes, sicuti & elephantiasi, viperarum, ac serpentum vsu mirifice adiuuari. Item si laserem ad ciceris quantitatem singulis diebus ieiuni potauerint. Ergo serpentem extinctum in ollam conicito, eamq; gypso prope oblitam, ac circummunitam in fornacem mittito, concremati cinerem æquali fœnugræci pondere misceto, & melle excepto vtitor. Hoc enim strumosis eximie subuenit. Aluum etiam facilem reddi, tenuemq; victum adhiberi oportet strumis laborantibus, vomitumq; assidue prouocare,

Viperarum ac serpentũ vsum, mire strumosos iuuare.

C & per os pituitam ducere, caputq; desiccare, ac cataplasmata syncipiti applicare, quæ mediocres pustulas in cute excitare possint, veluti capparis radix cum polenta, ac reliqua huiusmodi, smegmatisq; eiusdem facultatis, & puluisculis vti.

Tertii canonis intentionem communiter etiam assequimur, vsu auxiliorum præcedentium. Omnia enim mollientia, & resoluentia, si locum aut materiam inueniant resolutioni contumacem, ac repugnantem, materiam ipsam haud dubie maturant, & ad suppurationem perducunt: præsertim si mitis, ac benigna satis fuerit, aut sanguini permista. Haly Abbas autem ad maturandos huiusmodi abscessus, admonet emplastrum compositum *ex farina hordei, pice, & olibano, cum pueri impuberis vrina, in vnum corpus redactis.* Auicen. vero ad infrenandam caliditatis vehementiam, consulit, decoctum coriandri præfatæ farinæ esse remiscendum. Quod si parum hæc proficiunt, & fortius, atq; efficacius medicamentum desideres: *accipe myrrhæ partem vnam, licii partes duas, & misce cum prædicto decocto.* Strumas ad suppurationem perducit, aut diffundit subscriptum medicamentum, à Paulo Ægineta *lib.* 4. relatum.

3. Tertii canonis declaratio. Suppuratiua seu maturantia.

Myrrhæ drach. decem, ammoniaci thymiamatis drach. septem, visci quercini drachmas octo, galbani drachmas quatuor, propolis drachmam, in pila contundantur.

Pauli medicamentum ad strumas maturãdas.

D Cæterum ipsis iam maturatis, & ad suppurationem perductis (quod ex notis ipsius puris facile deprehendes) aperiri debebunt, & detergi. Detersio autem optime fiet admoto vnguento Apostolorum vulgo nuncupato, quod ad Christianos (vt putant) relatum est. Hoc enim magnæ est efficaciæ in strumis malignis, & vlceratis. Ad idem multum efficacia sunt, vnguentum Ægyptiacum Rhasis, emplastrũ de succis, diachylon nominant, & diapalma, quod Græcis φοινίκινον appellatur, quorum descriptiones *ex antidotario* sunt requirẽdæ. Quod si huiusmodi abscessus locum aliquem occupauerint, in quo caries, & quædam corruptela ossium subsit, aut prauum aliquod symptωma illis accesserit, ea vlcerum curandi ratione tractentur, cum quibus affinitatem, & commercium habent.

Detergẽtia. Vnguentum Apostolorũ. Vnguentum Ægyptiacum. Diachylon. Diapalma.

Quod ad quartum canonem attinet, blandas, morigeras, superficiarias, & sanabiles strumas, manuum artificio, & chirurgico conatu, ita optime, ac breuissime tractabis. Ægrum in primis prostratũ, recumbere iubeto: sedens enim, animi deliquio facillime corriperetur: Vbi laborãs sic decubuerit cruribus inter se inuicẽ & ad lecti fulcra innixis, caput à ministris firmiter detineri imperato: Deinde cutim tumori adiacentẽ, recta, vel subobliqua sectione incidito. Quæ n. in collo per transuersum fit sectio, prorsus inutilis est: In eo siquidẽ vasa, & nerui recta porrigũtur. Cæterũ non affatim, neq; vnico impetu, totã

4. Modus incidendi, & euellendi strumas ex Albucasi & Leonida.

E cutis crassitudinem secabis: nihil enim violenter in hoc opere fieri volumus. Atq; in paruis quidẽ tumoribus, h. e. strumis minutioribus, simplicẽ sectionẽ facito, hoc est, simplici linea cutem diuidito: in maioribus vero cutim ad myrtei folii figuram abscindito: tum vasa, id est, venas, & arterias, paulatim, & blande denudata seponito. Post hęc vero sectionis labra, seu oras cutis incisæ, vollellis, seu hamulis distendito, ac dilatato, ac membranas digitis, & scalpri capulo, vel spathula excoriato, strumamque, vbi nudata & explicata membranis apparebit, paulatim eximito.

Cæterum si struma inserta, seu vasis implexa fuerit, summa attentione opus tractandum est, ne per incuriam copiosa sanguinis profusio sequatur. Propterea in agendo, vnum duntaxat sectionis labium volsella protrahatur, & ita sensim à connexis corporibus scalpelli acie separetur. Cumque ab vno latere connexio diuulsa, ac soluta fuerit, in altero idem penitus repetatur: deinde tota basis propter neruos, & sub-

Si struma fuerit vasis implexa.

& ſubiecta vaſa excidatur. In ſtrumis vero, quæ circa alas & inguina contingunt, ob cutis reduplicatio- A
nem, ſectio tranſuerſa ducitur.

Porro in ſectione, quæ fit in ſtrumis collum occupantibus, ſumma cura adhibenda eſt, ne vel arteriæ, quas carotidas vocant, vel recurrentes nerui attingantur violenturq; .Si a vaſe aliquo inter ſecandum diuiſo, ſanguinis profuſio tuũ opus remoretur, ac obturbet, vas ipſum funiculo excipito, vel niſi magnum admodũ fuerit, penitus (vt Paulus conſulit) abſcindito, vel præſidia ſiſtendo ſanguini (ſi non magno impetu prorumpat) dicata, applicato. Deinde ad inceptum opus reuertitor. Itaq; vbi in arctum ſtrumæ baſis venerit, dextre ac perite ipſam præcidito, immiſſoq; indice, locum pertractato, ac diligenter ſcrutator, num & aliȩ ſint ſtrumæ adiectæ, quas & eodem, quo ſupra diximus, modo, ſi quæ inuentæ fuerint, extrahito. Porro modicũ ſanguinis fluorẽ facile compeſces, admotis iis, quæ facultatem habent exſiccandi, vt ſtupis, ſpongia, aut linamentis ex xylo, id eſt, cotone factis in aquam frigidã, vel acetum, aut in miſcellam ex vtroq; (quã oxycraton vocant) infuſis, & poſtea expreſſis. Sin ſectio incruẽta perſtiterit, thuris polline eam repleto, linamentaq; imponito, ac pro linamẽtorum cuſtodia, lanam vino madentem alligato Quod ſi vena aliqua amplior, & effatu digna cum radice, ſeu fundo glandulæ, vel ſtru- B

Si vena ſtrumæ ſit annexa, quid faciendum.

mæ, aut conſimilis excreſcentiæ pituitoſæ, connexa ſit, non ex baſi ipſam excindere, ſed funiculo excipere, ac conſtringere conuenit, quo particulatim citra periculum ſua ſponte excidat. Quo in caſu per linamenta poſtmodum curatio adhibenda erit. Eſto autem vinculum ex materia aliqua non facile putreſcibili, cuiuſmodi ſunt fila, quæ ſerica nuncupantur, aut graciles chordæ teſtudinum, aut aliorum inſtrumentorum muſicorum. Quæ enim facile putreſcunt, ea cito ab iis, quæ exceperunt, decidunt. Cæterum ſi peracto opere aliquid ex folliculo, ſeu membrana materiam prædictorum abſceſſuum obuoluente, vel aliud extraneum quippiam remanſerit, iubet Albucaſis, illud abſumendum eſſe, implendo vulnus primis diebus xylo, id eſt, cotone, vel alio conſimili aqua ſalſa imbuto Guido autem vt reliquias illas aſſumeret, hiantem ſinum implebat, primum quidem oui candido, alumine reſperſo, & inſpiſſato: Poſtea vero vnguento Ægyptiaco, vel aliquo ex erodentibus, quæ *in antidotario* deſcribentur. Porro in omnibus huiuſmodi operationibus apponenda ſunt, quæ dolorem leniunt. Inter cætera cutem communiter admouent ſtupas oui candido liquore, & roſaceo imbutas.

Albucaſis.

5\. *Corroſio & mundificatio. Causticum ex calce & ſapone.*

Quinti canonis ſcopũ ita aſſequeris: cutim cauſtico, id eſt, vrente aliquo medicamine pro ratione C
magnitudinis excreſcentiæ abrumpito. Verum dum id moliris, ſumma cura obſeruandum eſt, ne partes alias circumiacẽtes medicamen adurens attingat. Perbelle autem opus hoc abſolues, admoto cauſtico ex calce, aut ſapone: Hæc enim effectum ſuum intra duodecim horarum ſpatium feliciter adimplent. Quod ſi diutius permanſerint, nihil inde tamen periculi aut incommodi ſequetur. Itaque cauſtico iam abrupta cute, & inducta eo in loco eſchara, id eſt, cruſta, per medium ipſius cruſtæ, abſceſſum recta linea in longum diuidito (incides autem verſus profundũ, fere ad viuum vſq;) & in ſectionem, ſeu hians vulnus, linamentum, aliquo exedente medicamento (cuius generis eſt puluis aſphodelorum) reſperſum, imponito. Porro tametſi pleriq; valde multa admoueant, quæ poſtea *in antidotario* recenſebuntur: arſenicum tamen in hac re primatum obtinet, modo quis nouerit eo recte vti: vſus autem ipſius certus modus deſcribi non poteſt, vt *lib. 3. Therap.* Galenus annotauit. Proinde non temere eo vtendum eſt. Quandoquidem medicamentum eſt ſupra modum vehemens, ac violentum, febres excitans, & multa alia praua ſymptωmata inducens. Adde, quod minima etiam quantitate adhibitum, mirum, & fere incredibilem effectũ præſtat. Communis tamen eius modus, ſeu quantitas eſt, *medietas grani vnius frumenti triticei, in corpore quidem robuſto, & particulis a principibus membris longe ſemotis: in debilibus vero naturis, & locis iuxta principes partes ſitis, minor quantitas admouenda erit.* Vt autem in vniuerſum pronuncietur, melius ac tutius D
eſt, parum & ſæpius ex eo offerre, quam ſemel, & vice vna quantitatem immodicam. Eius autem operatio, ſeu effectus durat tres dies integros. Quare toto eo tempore, laborans victum febricitãtium ſeruare debet. Membrum vero affectum, & partes circumiacentes, ad tutelam ſui, & fluxionem (quam immoderatus calor excitare poſſet) prohibendam vnguento, quod populeon appellatur, aqua quoq; vel ſucco ſolani, & aceto, aliiſq; id genus refrigerantibus illini, ac perfundi debent. Quando autem certo tibi conſtabit, glandulam iam corruptã eſſe, atq; aſſumptam (quod ex duritie & tumore cruſtæ inductæ deprehendes) tunc cruſta à viuo reſoluenda erit, admoto ſcilicet butyro loto, & momento farinæ triticeæ inſpiſſato, vel aliquo alio pingui, & vnctuoſo non ſalito, vt axungia ſuilla: vbi vero cruſta exciderit, ſi quicquam adhuc ex glandula, lupia, aut ſtruma remanſerit, id aſſumendum erit erodente medicamento, vt puluere aſphodelorum, aut vnguento Ægyptiaco. At ſi nihil amplius ſuperſit, more aliorum vlcerum ad cicatricem perducetur.

Arſenicum.

Quantitas arſenici ſumendi.

Quãdo cruſta a viuo reſoluenda.

6\. *Ligatura & euulſio.*

Vt ſexti canonis ſcopum aſſequaris, vinculo ſerico, aut crinibus equinis deligandi ſunt huiuſmodi abſceſſus, qui baſes, ſeu radices habent in anguſtum venientes, atque indies magis ac magis prioribus E
vinculis, aut nouis adhibitis, ſtringendi, donec ſcilicet reſiccati appareant, & ſponte ſua (vt de inſertis, ac maioribus vaſis implexis diximus) excidant. Adiuuandum autem erit vinculum aliquo exedente medicamento & deſiccante. Demulcendus quoque erit dolor oui candido liquore, roſaceo, vnguento populeo, aut quouis alio doloris mitigatorio. Vbi autem ſponte deciderint funiculi, modo, quem *ſupra* explicuimus, perſanentur.

Atq; hæc in vniuerſum de abſceſſibus toto genere præter naturam conſiſtentibus, à pituita prȩſertim ortum ducentibus: dicta ſufficiant. Poſt quæ, non ab re factum putauimus, ſi propriam, ac peculiarem meliceridum, ſteatωmatum, ac atherωmatum curandi rationem ſubiecerimus: hæc enim & frequentiſſime noſtris corporibus incidunt, & alias quaſdam ſub ſe tumorum præter naturam ſpecies, ſeu diffe-

A differentias, nouis quibusdã, atq; apud veteres prorsus inauditis nominibus, à neotericis appellatas, cõplectuntur, vt talpam, testudinem, natam, & id genus alia, quæ *in præcedentibus* à nobis explicata sunt.

De curatione atherωmatis, steatωmatis, & meliceridis,

IN hisce tribus abscessuum generibus, quæ frequentissime incidunt, steatωmate inquam, atherωmate, & meliceride, vnum commune curationis consilium est, vt quod tunica illa, quam cystim appellant, continet, discutiatur, aut medicamentis totum vna cum tunica ipsa exedatur, aut sectione auferatur.

Quidam autem ex iis tumoribus triplici hac ratione curantur, ii nimirum, qui liquidiorem humorem continent, qualis est meliceris: aliqui duplici tantum, vt atherωma, quod & sectione tollitur, & medicamentis exeditur. Steatωma vero nec discuti, nec exedi potest, sed sola manus opera, hoc est, sectione duntaxat, curatur.

Quot, & quibus modis curentur prædicti abscessus.

Porro medicamentorum, quæ discutiendi, ac dissipandi vim habent in huiusmodi affectibus, materiam, inter hæc, quæ de strumis supra edocuimus, reperies. Priuatim vero ac proprie meliceridas dissipat Paulus medicamento quod continet *vuas passas exemptis acinis viginti, squammæ drachmas quatuor, parte*
B *fomentis prius nutrita imponitur.* Aliud emplastrum ad meliceridas, quod ad Leonidam retulit Aëtius; *accipit passularum detractis vinaceis libram vnam, cumini minutissime triti, vncias sex, nitri vncias tres, omnia simul in mortario subacta conficito, & alligato.* Aliud eiusdem discussorium ad meliceridas: ℞. *salis ammoniaci, spumæ argenti, cerusæ, singulorum lib. i. ceræ, terebinthinæ, chalbanæ, opopanacis, singulorum vnciam vnam: rubricæ sinopicæ vncias sex, aceti heminam [hoc est, vncias septem & semissem] spumam argenti, cerusam, & sal ad exactum leuorem tritum, simul decoquito, deinde rubricam prius ex aceto tritam inijcito, & cum vniuersis liquabilia, postremo omnibus simul confectis, & refrigeratis, opopanacem & chalbanum aceto soluta admisceto, & vtere.*

Curatio per digerentia.
Libro 4.
Libro 15.
Empl.
Aliud.

Cæterum si medicamentis exedentibus, quæ Græci septica vocant, humorem in eiusmodi abscessibus assumere volueris, eos sicuti etiam, & strumas, medicamentis adurentibus cute superposita prius denudare expedit: è quorum numero (inquit Paulus) simplicius quidem est, quod constat *calce viua id est, aqua non extincta, sapone, & cinere lixiuii stillatitio.* Aliud varium magis, quodque reconditum diu seruari potest ℞: *calcis viuæ drac. quatuor, sphecles, id est, fæculæ vini combustæ, nitri liquidi tosti, singulorum drachmas duas, minii seu rubricæ sinopicæ drach. vnam cinere lixiuii stillatitio teruntur: vbi ad mellis liquidioris crassitudinem reducta fuerint, ter feruefacito, vt mediocrem consistentiam habeat, & pyxide plumbea reponito, lixiuium super distillans, ne*
C *cito nimis exarescat.* Ergo circumfusam cutem eiusmodi medicamentis crustam inducentibus, primum abrumpito: postquam vero crusta deciderit, exedentia adhibeto. Erodit autem valide citra vellicationem, & morsum, quod habet *squamæ æris drachmas quatuor, sandarachæ [id est, arsenici rubri] drachmas duas, hellebori nigri tantundem cum rosaceo vtitor.* Aliud ad idem valde efficax ℞. *erynaceorum combustorum, testæ sepiæ, auripigmenti, singulorum æquale pondus, rosaceo misceantur.* Sed quæ adiacent, atque in ambitu sunt partes omnes, prius cerusa cum oleo delinito.

Curatio per exedentia.
Lib. quarto.
Aliud.
Medicamentum valide exedens absque morsu.
Aliud.
Aliud.

Verum enimuero si tales abscessus chirurgico conatu, hoc est, sectione curare voluerimus in ea quidem curandi ratione, siue pultaceus, siue melleus, siue adiposus, siue cuiusdam alterius substantiæ humor in eis contentus fuerit, vna nobis intentio perpetua est, vt scilicet tunicam, qua humor concluditur, auferamus. Sed dum hoc molimur, impenso studio cauendum est, vt de strumis *supra* diximus, ne temere membrana vulneretur, aut dilaceretur, vnde humor, qui in ea continebatur, effusus operationem impediat, & portio ipsius relinquatur. Si enim dissecta tunica, ac humore profuso, tumor subsederit, difficulter admodum tunica excoriari curarique poterit. Si vero humoris aliquid relictum sit, periculum est, ne morbus reuiuiscat, & renascatur, quemadmodum & struma, cum portio ipsius relicta
D est. Quod si tale quid incidit, melius est, non consuere, & exedentibus medicamentis supra positis; aut consimilibus reliquias assumere. Cæterum si steatωma latiore sit apice, basi vero angustissima tenuissimaque, omissis reliquis aliis superuacaneis auxiliis, totum à radice ipsa amputandum est. Ita enim (inquit Aetius) chirurgicum opus expeditissimum erit, & vlcus quantitate minimum, planumque reddetur, & curatio breuissime absoluetur.

Curatio per chirurgiam.
Lib. 15.

De scyrrhosis tumoribus, ex atra bile creatis. CAP. XIV.

DIximus de tumoribus ex sanguine, flaua bile, & pituita excitatis, de verrucis quoque, & iis quos serosus humor, aut flatulentus spiritus procreauit: adhæc, de abscessibus, qui ex pituitosa substantia maxime ortum habent, atque aliis toto genere præter naturam consistentibus. Proinde reliquum est, vt de iis tumoribus agamus, quibus atra bilis, seu melancholicus succus generationis materiam præstat, cuiusmodi sunt scyrrhosi, id est, indurati tumores, & cancerosi, quos canceros apostemosos vocant.

E Itaque scyrrhi sicuti & phlegmones, erysipelatis, & œdematis, gemina est recentioribus Chirurgis differentia, vno scyrrhi nomine comprehensa, nempe scyrrhus verus seu legitimus, & non verus atque illegitimus.

Scyrrhus duplex.

Porro verus scyrrhus seu legitimus illis appellatur, *qui ex melancholia naturali procreatur.* Est autem melancholia naturalis, *boni sanguinis fæx ac veluti limosa quædam superfluitas, hoc est; crassior quidem sanguis, cuius color niger est; sapor vero acerbus, vel accidus*, vt vomentibus eum non raro innotescit: in massa quidem sanguinaria (in qua humores vniuersi continentur) existens, alendis partibus melancholicis à natura factus. Scyrrhus vero non legitimus, iuxta neotericorum placita, is est, *qui ex melancholia non naturali procreatur.* Est autem melancholia non naturalis, *quæ a modo descripta naturali degenerat intra tamen limites suæ latitudinis permanens:* quos si prætergrediatur, non iam amplius (inquiunt) melancholia, sed alius hu-

Scyrrhus legitimus.
Melancholia naturalis quid.
Scyrrhus illegitimus.
Melancholica non naturalis.

Non naturalis melancholia 4 differentiæ.

1. Bilis atra exquisite.

Ex immodice assato sanguine melancholico fieri bilē exquisite nigram Li. 14. ther. & lib. de atra bile. Gal. com. 21. Lib. 4. Aph. Li. 14. Ther.

mor dicetur. Verum melancholia, si in vniuersum definiatur, *humor est frigidus, & siccus, ex crassiore* (vt ait Guido) *ipsius chyli portione progenitus.* Cæterum non naturalis melancholiæ quatuor differentiæ communiter statuuntur. Prima est, quando humor ipse malancholicus, qui naturalis dictus est, & quotidie gignitur in corpore, dum animal sanitate fruitur, in propria sua essentia torretur, aduritur ve, & putrescit, sitque bilis atra exquisite. Talis enim (vt ait Galenus) ex humore atro supra modum adusto conflatur, habetque splendidum aliquid, veluti bitumen, & pix. Hæc autem (vere inquam atque exquisite atra bilis nominata) acida est & in terram effusa velut acetum feruet, & ipsam fermenti ritu eleuat, tum omni animanti iniucunda, adeo, vt ne mures quidem ipsi, aut muscæ eam gustauerint: non magis quidem, quam copiosum salem, in quo nullum animans vitam peragit, vt mare, quod mortuum appellatur, indicat. Porro tum gignitur huiusmodi nigra bilis, cum ille veluti sanguinis limus (quam melancholiam naturalem diximus) diutius moratur in corpore, & neque per aliquem sensibilem effluxum, neque occultum excernitur; verum transmutatur, corrumpitur, & putrescit. Siquidem (inquit Galenus) hic humor vbi amplius incaluerit, aut propter putredinem, aut febrem inflammantem, nigram efficit bilem. Quæ quidem frigida est, quia terrestris, sed tamen caloris non expers, quemadmodum & cinis, & acetum, apparetque dum per aluum (vt contingit aliquando dysentericis) excernitur, splendidior, ac nigrior ipso sanguine crassiore, & nigriore, quem humore melancholicum appellamus. Splendet enim veluti mortui maris bitumen, quod Iudaicum vocant.

2. Bilis atra ex adustione aliorum humorum.

Secunda species, seu differentia bilis atræ non naturalis est, quæ ex adustione aliorum humorum nascitur, vt illa, quæ fit ex flaua bile vehementer vsta. Quæ etiamnum tantæ est malitiæ, vt & terram radat, & eam, more bilis exquisite atræ in altum attollat. Sed & muscæ ipsam, non secus, quam vere nigrā bilem, refugiunt.

Com. 19. lib. 3 Prædictionum Hippocratis.

Si sanguis quoque, aut pituita in corpore vehementer incaluerint, & exurantur, efficitur etiam melancholicus humor, non naturalis per adustionem dictus, vt voluit Auicenna. Verum duæ istæ postremæ species (quæ scilicet per sanguinis, aut pituitæ assationem fiunt) Auicennæ mitiores sunt. Scribit autem Galenus illam bilis atræ speciem, quæ ex flaua bile vehementer assata generatur, deteriorem esse, quam ea, quæ ex crassiore sanguine generationem habet: qui subsidenti in dolio vini fæculæ, aut amurcæ, hoc est, fæci olei proportione respondet. Hæc enim mitior est, sed potissimum, quoties nondum traxit in animali moram, cum aliquo calore abundanti præter naturam. Verum priusquam in exactam atram bilem transmutetur, primo in vitellinam, secundo in porraceam, tertio in æruginosam transit.

3. Bilis atra per congelationem (vt vocant) & induratione.

Tertia species melancholiæ non naturalis est, quæ originem sortitur á lapidosa quadam concretione, vt cum ab imperitis Medicis, vel Chirurgis, erysipelata, & inflammationes (quas Græci phlegmonas vocant) aut quiuis alii tumores ex naturalibus humoribus procreati, admotis extrinsecus præsidiis, nimis vehementer refrigerantur, adstringunturque: vel cum iisdem tumoribus, ea, quæ valenter nimis trahunt, digeruntque medicamenta, applicantur. Tunc enim toto, quod in eis subtilissimum erat, dissipato, id quod reliquum est (nempe crassius) plus iusto desiccatum, lapidis duritiem consequetur, atq; in melancholicum humorem vertetur.

4. Bilis atra ex admistione.

Quarta melancholiæ non naturalis differentia exurgit, quando alius humor ipsi melancholiæ naturali permiscetur. Quod dum fit, dulcoratur, ac mitescit magis, nisi dum alterutra bilis adusta, huic commiscetur. Siquidem tunc vel acescit, vel amarescit, & erosionis non modice particeps efficitur.

Quatuor tumorum differentias fieri ex melancholia.

Ex præcedentibus igitur colligere licet, quatuor tumorum præter naturam differentias nasci ex melancholia, seu atrabilario humore.

1 Verus scyrrhus non exquisitus.

Primo namque ex melancholia naturali (quam quotidie gigni in sanis diximus) fit verus, ac legitimus scyrrhus, apud Arabes sephiros nominatus, Græcis vero σκίῤῥος, & σκληρὸς οὐκ ἀκριβὴς, hoc est, scyrrhus non exactus, seu non exquisitus, qui tumor quidem est prædurus, & doloris expers, non omnino tamen insensibilis. Auicennæ impurus appellatur. Galenus tamen *libro decimoquarto meth. med.* tumorem ex humore melancholico conflatum; tunc proprie scyrrhum, his, qui de nominibus contendunt, condonat esse appellandum, cum omnino sensus est expers. Cum verò nondum omnino factus est insensibilis, scyrrhosum potius tumorem, quam scyrrhum (si velint) nominari.

2 Scyrrhus phlegmonodes, œdematodes, erysipelatodes. Scyrrhus exquisitus.

Secundo ex melancholia non naturali dicta per admistionem tres aliæ tumorum differentiæ enascuntur: nempe scyrrhus phlegmonodes, œdematodes, & erysipelatodes, quæ pro vna tantum differentia, hic numerantur.

Tertio ex melancholia non naturali facta per lapidosam quandam concretionem, generatur σκληρὸς ἀκριβὴς, id est, scyrrhus exquisitus vel exactus, durus quidem, & omnino sensus atq; doloris expers. Ab Auicenna purus nominatus, qui curationem non admittit.

4. Scyrrhus cancrosus. Scyrrhus proprie dictus quid?

Quarto ex melancholia non naturali per deustionem omnes cancrorum species procreantur, tā vlcerati scilicet, quam non vlcerati, de quorum genere est scyrrhus cancrosus nominatus. Itaque scyrrhus proprie dictus, *tumor est durus, & indolens; non tamen omnino sine sensu, ab humore melancholico naturali, & minime corrupto procreatus,* vt recentiores definiunt Chirurgi.

De causis, signis, & iudiciis scyrrhi legitimi.

Causæ scyrrhi legitimi tres.

Causæ scyrrhi, vt & aliorum tumorum præter naturam, triplices sunt. Primitiua scilicet; vt est praua viuendi ratio, crassum, & melancholicum sanguinem generans, coaceruansque. Antecedens, vt succus melancholicus in corpore collectus, à liene (cuius officium est hepar à crasso illo, & lutoso sanguine expurgare) male attractus, & extra corpus minime, vt debebat, expulsus. Coniunctæ humor ipse melancholicus in laborante particula impactus.

Signa

A Signa ipſius ſcyrrhi præſentis, Guidoni ſunt tumor durus, & valenter renitens, color inter rubrum 3.
& nigrum medius: cuiuſmodi color fuſcus eſt. Hunc cum in corporis partibus ſæpe incidat, plærique *Nota ſcyrrhi.*
Medicorum (vt Galenus inquit) pelidnon, hoc eſt, liuidum vocant. Ad hæc, ſi venas euidentiores mem-
brum laborans habet, exaltatas eas à craſſo, & nigriore quodammodo ſanguine, cuiuſmodi per aluum *14. meth. medendi.*
aliquando non paucis hepaticorum excernitur, videre licebit. Sed iam ſcyrrhus impurus & cancroſus
erit. Hæ enim notæ, quas hic ad ſcyrrhum accommodat Guido, cancri proprie ſunt notæ apud Galenũ *Guido notas*
libro decimoquarto methodi: Non inepte tamen ſcyrrho adaptari poſſunt, hoc vno dempto, quod venas tu- *cancri tribuit ſcyrrho.*
mentes & exaltatas non habet ſcyrrhus, vt cancer, niſi ſcyrrhus fuerit (vt diximus) cancroſus. Quippe
non raro ſcyrrhus in cancrum degenerat, cum ab eadem fiant materia, ſucco ſcilicet melancholico. Proprie igitur
ſcyrrhi legitimi notæ ſunt, tumor durus, pertinaxq́; ac tactui reſiſtens, in quo & hebes ſenſus adeſt. Ad- *Iudicia*
de, quod & aliæ notæ apparent, quæ melancholicum humorem in corpore ſubeſſe teſtantur. *ſcyrrhi.*

Tumores vere ſcyrrhoſi ab initio, & dum adhuc prima rudimenta concipiunt, magna ex parte ex- 1.
igui apparere ſolent: procedente vero tempore paulatim augentur, & maiores fiunt. Ex iis quidam v- 2.
num duntaxat membrum occupant. Alii vero eo membro, quo prius infeſtabant, relicto ad aliud po-
B ſtea transferuntur. Quod dum fit nominatur tunc vitium ferinos Auicennæ. Præterea huiuſmodi tu- *Ferinos.*
mores melancholici, vt plurimum ſi rite tractentur, reſolutione terminantur, nonnunquam indurata 3.
manent, & non raro in cancrum (quod peſſimum eſt) degenerant, ac tranſmutantur.

De Veri ac legitimi ſcyrrhi, non tamen exquiſiti, & in tophaceam duritiem omnino inſenſibilem concreti curatione.

CÆterum abſolutam induratorum huiuſmodi tumorum præter naturam, qui veri ſcyrrhi, non ta- *Tres inten-*
men exquiſiti, nominantur, curationem tribus intentionibus aſſequemur. Prima conuenientem *tiones in cu-*
viuendi normam præſcribit. Secunda materiam antecedentem, ſeu præcedentem (id eſt, quæ parata eſt *ratione*
ſtatim morbum efficere) tollendam monet. Tertia coniunctæ (vt vocant) materiæ, & morbum iam cõ- *ſcyrrhi legi-*
mittentis vacuationem moliendam eſſe, nobis inſinuat. *timi obſer-uanda.*

Itaque (vt in vniuerſum dicatur) vitam eorum, qui ſcyrrho laborant, ſobriam, & moderatam, & 1.
quæ ad calidum & humidum declinet, in rebus ſex (vt dicunt) non naturalibus inſtituito. Ergo alimenta 2.
C euchyma, id eſt, boni ſucci, & probum ſanguinem generantia exhibeto. Panem igitur triticeum, probe 3.
ſubactum, & moderato igne in furno coctum, quique fermenti aliquid habeat, & ſalis, quod ſatis eſt, 1. *Viuendi ratio.*
præſcribito. Vinum ſubſtantia tenue, & odoratum deligito: craſſum vero, nigrumque vitato. Oua ſorbi-
lia, pullos, capos, gallinas, & eorum iura præbeto. Perdices, phaſiani, coturnices, capreoli iuuenes, vituli *Euchyma.*
lactantes, & anniculi verueces, laboranti in delitiis ſunto. Ex oleribus, id, quod Arabes aſpanar, nos ve- *Panis optimus.*
ro nomine paulum mutato, ſpinacium dicimus, lactucas item, lupulum, boraginem, & bugloſſum, at- *Vinum.*
que id genus alia, quæ ſanguinem expurgant, & puriorem reddunt, ne aſpernator. In ſumma, ea omnia, *Oua.*
quæ ſanguinem melancholicum ſuapte natura pariunt, fugito: Ea autem Galeno *libro tertio de locis affe-* *Carnes.*
ctis capite ſexto fere ſunt, caprina, bubulaque caro, magisque hircina, & taurina. Sed maxime aſinorum, *Olera.*
camelorumque carnes, item vulpinæ, caninæque. Leporum quoque, ſed multo magis aprorum. Præte- *Carnes.*
rea limaces, ſi frequens ſit eorum vſus: atque omnes terreſtrium animalium carnes ſale conditæ. Aqua- *Limaces.*
tilium quoque carnes, vt thunni, balenæ, vituli marini, delphini, canis, atque cetaceorum omnium. Ex *Piſces.*
oleribus autem, braſſica fere ſola huiuſmodi ſanguinem gignere conſueuit: Quemadmodum & arbo- *Olera.*
rum germina, vbi vel muria, vel oxalme condiuntur, præcipue lentiſci, terebinthi, rubi, & rubi canini, *ὀξάλμη fit ex aceto*
D qui Græcis cynosbatos appellatur. Leguminum vero omnium maxime lentes, inter melancholicos ci- *& ſale.*
bos numerantur. Mox panis furfuraceus & qui ex typha atque vitiatis ſeminibus factus eſt, quorum a- *Legumina.*
pud quaſdam nationes vſus, loco frumenti habetur. Præterea vina craſſa, nigraque aptiſſima ſunt, vt ex *Panis.*
ipſis melancholicus humor fiat: præſertim, ſi quis abunde ipſa ingerens, oblata occaſione in multo ca- *Typham exiſle eſſe tri-*
lore corpus contineat. Vetus denique caſeus, vbi forte fortuna in corpore fuerit ſupercalefactus, facile *ticum, ſpecie*
huiuſcemodi parit humorem. Hæc ex Galeno hactenus. Cauendum inſuper eſt, à retorridis aſſis quo- *ſiliginis non*
que, & frixis vehementer exiccatis. Item ſalitis, acidis, & acribus (veluti ſunt allia, cæpe, piper, ſinapi) & *diſſimile.*
aliis id genus omnibus, quę ſanguinem adurunt. *Vinum.* *Caſeus.*

Vitare etiam oportet iram, mœſticiam, vigilias, ſollicitudines, atque immoderatas exercitationes. *Sanguinem*
Animi tranquillitas ac lætitia magnopere ſunt expetenda: ſummaque ope nitendum, vt quotidie ven- *adurentia.*
ter deiiciat. Hactenus de primo ſcopo. *Animi.*

Vt autem quod ſecundus ſcopus nobis proponit, conſequamur, præcipit Auicenna, corpus v- *παθήματα*
niuerſum vacuandum eſſe, tunc venæ ſectione, ſi ſanguis niger admodum, & craſſus apparuerit: *Exercitatio.*
tum medicamento purgante, quod bilem atram exigat: cuiuſmodi ſunt Meſuæ, epithymum, ſen- *Inanitio.* 2.
E na, polypodium, fumus terræ (qui Græcis capnos vel capnios, & fumaria Latinis appellatur) lu- *Vacuatio*
pulus volubilis. Item caſſia fiſtula, mirobalani Indi, lapis lazuli, qui Græcis cyaneus, Romanis cæ- *materiæ an-*
ruleus dicitur. Diaſenæ, diacatholicon, hiera Ruphi. Hæc enim omnia humores melancholicos *tecedentis.*
per aluum expurgant. Sed hæc, quæ ad pharmaceuticem, & diæteticen attinent, Chirurgi metas ex-
cedunt.

His igitur medicę artis profeſſoribus relictis, ad tertium ſcopum properabimus, quem ſane nos 3.
aſſequemur, ſi quod præter naturam in particula eſt, totum vacuetur. Quæ communis quidem, ac prima *Vacuatio*
indicatio eſt omnium, qui præter naturam conſiſtunt, tumorum: in quibus vtique adhuc non ſunt geni- *materiæ*
ti porri. *coniunctæ.*

Modus autem vacuationis eius proprius eſt, circa quem circumſpectum, & maxime attentum eſſe cu- A
rantem oportet. Siquidem materia eiuſmodi tumorum naturæ tam malignæ eſt, vt in duritiem veluti
Materia ſcyrrhorum caute tractanda. lapideam abeat, ſi temere reſoluatur. Si vero plus, quam par eſt, eam emollias, periculum ſane imminet,
ne ipſa corrumpatur, & ſcyrrhus in cancrum degeneret. Sequendum igitur in hac re, Galeni ac Pauli
(qui de ea ante Auicennam ſcripſerunt) conſilium eſt: Nempe vt ſcyrrhoſis ipſis affectibus, nullum ve-
hementer excalfaciens ſiccanſque medicamentum applicetur: Nullum item, quod duntaxat emollien-
Galenus. di, atque humectandi vim obtineat. *Quod enim* (inquit Galenus *libro ſecundo ad Glauconem*) *ſuperfluum hu-
morem habet, nihil omnino diſſoluit: quod vero minimum, plus, quam oportet, exiccat.* Hinc non omnino abſurde
Medicamenta ſcyrrhis accomoda. præcipiebat Auicenna, alternatis vicibus ad hos induratos tumores, modo emollientibus, modo dige-
rentibus per halitum, vtendum eſſe. Verum quoniam id & tædioſum, & factu, vt oportet, perdifficile
eſt, ſatius ac tutius Galeno viſum eſt, medicamentis miſtam facultatem habentibus ad horum curatio-
nem vtendum eſſe. Eodem enim tempore, quod induratum eſt, mollıemus, & ſenſim per halitum dige-
remus. Illis tamen ab initio, aliquid, quod modice reprimat, erit admiſcendum. Porro ad hanc inten-
tionem Auicenna quamplurimas remediorum formulas inſtituit: verum quoniam ea magis dicata ſunt B
ſcyrrhis ex phlegmone, aut eryſipelate impendio refrigeratis (vt *in ſequenti capite* oſtendemus) procreatis
Rhaſis medicamentũ ad ſcyrrhos emolliendos & diſcutiendos. illis relictis, aſſume medicamentum à Rhaſe *libro ſeptimo ad Almanſ. ſimp. Rhaſis* deſcriptum, facta tamen
prius ab initio aliquali influentium humorum (domeſticis quibuſdam repellentibus admotis) repreſ-
ſione. Rhaſis autem medicamentum ad hunc modum habet: *℞. bdellii, ammoniaci, galbani, ſingulorum
partes æquales, terantur in mortario, cum oleo de ben (quod Græci balanum myrepſicen, Latini glandem vnguentariam
vocant) aut de lilio: Deinde ſume mucilaginum fœnigræci, ſeminis lini, & ficuum, pondus omnium prædictorum: te-
rantur omnia ſimul, donec in vnum coeant, & fiat emplaſtrum.*

Galeni cataplaſma. 14. Therap. Galenus ad eam rem magnopere commendat *corticem radicis althææ* (quam inquit, vulgus dendro-
malachen, quaſi dicas, arboreſcentem maluam vocat) *anſerino, vel gallinaceo adipe liquatam, & cum eo con-
tuſam atq; in cataplaſmatis formam redactam.*

Quod ſi tumor ad ſuppurationem ſpectet, ſummopere cauendum eſt, ne particula laborans calo-
Si ſcyrrhus ad ſuppurationem ſpectet. rificis auxiliis, aut quouis alio modo irritetur. Ita enim facile cancer accerſeretur. Si vero aperiatur tu-
mor, materia iam in pus conuerſa, ab vſu vnguenti, quod diachylon nominatur, minime tibi diſceden-
dum fuerit. At ſi in lapideam duritiem degenerauerit, ad ea auxilia, quæ *ſequenti capite* deſcribentur, erit C
recurrendum.

De ſcyrrho illegitimo non exquiſito, ex vehementi refrigeratione, aut exſiccatione originem ſortito.

Scyrrhus illegitimus quomodo generetur. QVando Medicorum imperitia, inflammationes (quas Græci phlegmonas appellant) aut eryſipe-
lata impendio refrigerantur, & aſtringuntur, aut admotis medicamentis, vehemẽter trahentibus,
&per halitum digerentibus, temere reſoluuntur, tunc totum id, quod in eis tenue magis ac ſubtile erat,
diſſoluitur, diſſipaturque: quod vero reliquum eſt, velut congelatur atq; impenſius reſiccatũ, lapideam
1. duritiem aſſequitur, fitque tandem affectus, qui Græcis ſcyrrhωſis vocatur. Cæterum contingit quan-
Duritiei in particulis cauſa. doque particulam aliquam indurari propter tenſionẽ quam ſuſtinet ex flatibus, aut humore quopiam
aquoſo, vt ſupra dictum eſt, dum de tumoribus flatuoſis & aquoſis ageretur. Nonnunquam & topha-
2. cea durities in particulis quibuſdam oboritur, propter priuationem humiditatis, & nimiam deſiccatio-
3. nem, vt in duritia iuncturarum, & porris in articulariis morbis, ac doloribus, procreatis. Verum enim-
uero hic duntaxat agemus de ſcyrrhis, ſeu induratis tumoribus, qui ex phlegmone, aut eryſipelate, *paulo* D
ante commemorato ortum traxerunt, aut etiam ex œdemate impendio refrigerato, & aſtricto. Atque
eos non abſurde ſcyrrhos ex coincidentia procreatos nominauerimus.

De ſignis & iudiciis ſcyrrhi non legitimi, ac prorſus exquiſiti, ex coincidentia creati

Scyrrhi illegitimi, & non exquiſiti. Iudicia. SCyrrhi non veri, ſeu illegitimi, & non omnino exacti, notæ ſunt, tumor durus, vix ſenſibilis, id eſt,
quaſi ſenſus, & doloris expers, corporis colorem ad vnguem repræſentans ex melancholia non na-
turali ortum ducens.

Hic nec prorſus incurabilis eſt, nec facilem ſane curationem admittit. Siquidem humor, vnde hu-
1. iuſmodi vitium contrahitur, lentus, ſeu glutinoſus, craſſuſque eſt, aut (vt Galenus ait) vtriuſque ratio-
nis particeps, qui particulis induratis infartus, ſolui contumaciter repugnat. Vbi præſertim reſoluta ex
ipſo ſubtiliori humiditate, quod reliquum eſt, exiccatum lapidoſumque efficitur.

2.3. Scyrrhus vero exquiſitus, & qui omnino ſenſu vacat, curationem non recipit. Si tamẽ aliquo mo- E
Scyrrhum exquiſitum curationem non admittere. do iuuari poſſit, humectandi ratione id præſtari debet. Durities quoque ex nimia exiccatione, & ma-
raſmo, hoc eſt, conſumata prorſus ſiccitate inſanibilis eſt: ſatis enim eſt prohibere, ne vltra ſiccitas pro-
cedat.

Scyrrhi incurabiles. Sed & ſcyrrhi in quibus pili enaſcuntur, quique magni ſunt, ac vehementer duri, & corporis colo-
rem referunt nec ſanantur, nec vnquam permutantur, vt ſcriptum reliquit Auicenna.

De curatione ſcyrrhi illegitimi, & non exquiſiti.

Summa curandorum ſcyrrhorum. CVrandi vero eius communis indicatio eſt, vt quod pręter naturam in particula eſt, totum vacue-
tur. Modus tamen vacuationis eius proprius eſt, vt *in libro decimoquarto metho.* Galenus annotauit.

A *Nam detergere* (inquit) *id, quod contumaciter inhæret, oportebit*. Quod si quis iis, quæ vehementer trahunt, digeruntque, medicamentis vacuare tentet, nec iis, quæ excalfaciant, & humectent, molliat ac liquet: huic paucis primis diebus egregie processisse curatio videbitur: Scyrrhus enim manifesto decreuisse apparebit. Cæterum quod de affectu restabit, id insanabile erit: siquidem toto, quod in eo tenuium partium erat, digesto dissipatoue, quod reliquum est, veluti lapidosa concretio linquitur. Hac igitur de causa ad scyrrhosos affectus nullum vehementer excalfaciens siccansve medicamentum idoneum est. Sed ea tantum, quæ cum molliendo, hoc est, præter quod molliant, digerere etiam commode possunt. Cuiusmodi sunt, tum ceruina medulla, tum vitulina, tum seuum hircinum, taurinum, pardale, & leoninum. Ex adipibus volucrum commendatur in primis anserinus, quem proxime sequitur gallinaceus & phasianicus. Ad hæc, ammoniacum thymiama, id est, suffimen, galbanum, & bdellium vtrumque, magisque Scythicum, quanto videlicet est humentius. Styrax quoque, qui humentior est, & pinguis. Radix etiam althææ, quam vulgi more dendromalachen, id est, arborescentem, siue arboream maluam (quod alte à terra erigatur, & in hortis consita, arborescat) Galenus appellauit: & syluestris maluæ, quæ passim nascitur, folia modice ante decocta, cum anserino adipe, aut gallinaceo, vel si horum facultas non sit,
B suillo contusa, ad hanc intentionem apprime sunt idonea. Prohibet autem Auicenna axungias salitas: & prædictis addit mastichen, ladanum, œsypum humidam, strygmenta gymnasiorum, quæ sordities balneorum appellant, stercus asininum, & fæces oleorum de lilio, de althanna, quod cyprinum vocant, & de cherua, quod Græcis κίκινον, Latinis vero ricininum dicitur.

Medulla. Seua. Adipes. Galenus 14. meth. med. Dendromalache. Ol. de althanna. Ol. de cherua.

Cæterum curatio, quæ per acetum administratur, vtilis est huic vitio, hoc est, scyrrho iam adulto, & cum præparata iam sub mollientibus pars fuerit, vt etiam Galenus annotauit. Siquidem (inquit) aceti vis, modo ea quis modice & debito tempore vtatur, salutaris eiusmodi affectibus est, seu crassos humores dissecans, ac resoluens. Sin vel immoderatius, vel in tempore non idoneo, tenuiores partes violenter assumens, id, quod reliquum est, lapidescere sinit. Sed & si quis eo diutius vtatur, substantiam ipsam neruorum debilitet. Ob id igitur nec sæpe ac inter initia, nec longo tempore medicamentis, quæ ex aceto componuntur, ad ligamenta & tendones est vtendum. Eam ob rem Galenus Cercilii puerum, cui ex erysipelate nimis infrigidato, & vehementer astricto, tumor durus, ac scyrrhosus in toto femore relictus fuerat, ita curabat: In primis femur perfudit oleo sabino, quod omnium est tenuissimum, cuius loco hodie vtitur oleo sambucino, quod vulgus iasminum vocat: Postquam vero partem sic fouisset, am-
C moniacum thymiama, hoc est suffimentum, quod pingue, & non vetustum esset, prædictis medullis, & adipibus remixtum adhibuit: Post hæc ammoniaco pinguissimo, aceto acerrimo dissoluto, circumlenit totum femur, iussitque puerum altero crure salire, quo plus in id alimenti ferretur. Itaque relaxantibus, quæ molliorem tumorem reddebant, & digerentibus, seu resoluentibus ita vicissim, ac moderate vtendo, puerum curauit.

Strigmenta gymnasiorũ. Oleum ricininum. 14. meth. medendi. De aceti vsu in variis scirrhosis partibus. Lib. 2. ad Glauc. Oleum sabinum.

Verum in tendonibus, & ligamentis scyrrho obductis, aceto ex Galeni consilio ad hunc modum vtendum est. Lapis igni candens, aceto acerrimo extinguendus est: & si quidem haberi potest, pyrites; sin eius copia non est, molaris, quem Græci mylitem vocant. Deinde ascendente post infusum lapidi acetum vapore calido, in hoc pars affecta commoueri debet, vt vaporem ascendentem recipiat, à quo scyrrhus dissoluatur: atque exinde rursus medicamen, quod emolliat, imponendum: Oleo tamen, non aqua quotidie ab initio omnino laborans particula perfundenda est. Esto autem id oleum haudquaquam adstringens, sed plane tenuium partium, cuiusmodi sabinum est: Interdum autem incoquenda oleo est althææ radix, ac syluestris cucumeris, & si qua est eius generis alia: Sane plurimi hac curationis ratione pauco tempore perfecte sanati sunt, adeo, vt multis fere (inquit Galenus) magicum opus vide-
D retur. Ex his igitur constat, curationi, quæ per mollientia fit, tum in tendonibus, tum in ligamentis cum scyrrhosæ fuerint, aliquid incidentium debere admisceri. Ex quorum numero vel in primis acetum est. De medicamentis autem, quæ vim molliendi durities obtinent, diffusius *alibi* tractabimus.

Tendonum & ligamentorum scyrrhosorum curatio ex Gale. & Paul. Lib. 14. Therap. & 2. ad Glauc. Pyrites lapis. Lapis mylites. 2. ad Glauc. Lib. 6.

Capita curationis scyrrhosorum tumorum.

Scyrrhum, qui resoluta atque absumpta humiditate in tophaceam duritiem concreuit, sensuq; omnino caret, cuiusmodi est, quem exquisitum Galenus vocat, tanquam immedicabilem curare ne aggreditor. 1

Scyrrho non exquisito (qui non sine sensu quidem omnino est, sed ægre admodum sentit) medicamenta, quæ tepido calore ac mediocri humore prædita sunt, hoc est, quæ emolliendo moderate digerant, adhibeto. 2

Vehementer digerentia, atq; immodice exiccantia partibus scyrrho laborantibus ne vnquam admoueto: iis enim subtilior humiditas resoluitur, quod vero reliquum est, exiccatum lapidosumque effi-
E citur. 3

In duris, ac densis partibus scyrrho obsessis, cuiusmodi sunt tendones, atque aliis etiam in locis, si affectus iam inueteratus est; medicamenta, quæ dissecent atque incidant, cuius generis est acetum, emollientibus & moderate digerentibus misceto. 4

Scyrrhosam quoq; partem hanc, duram ac densam, & quamuis aliam diuturno scyrrho affectam, super vaporem calidum, quem molaris lapis, id est, quo frumentum molimus, igni candens, acerrimo aceto perfusus, emittit, collocari, subindeque versari iubeto. 5

Quotidie etiam oleo aliquo tenuium partium, in quo cucumeris syluestris aut althææ radix, aut anethum viride & recens, aut id genus aliud incoctum fuerit, affectam partem perfundito. 6

7 Eiuſmodi deficcantia,incidentia, ac craſſos humores reſoluentia,modice,id eſt, non ſæpe nec lõgo tempore,atque opportune,hoc eſt,non inter morbi initia, & interpoſito remollientium vſu,prædictis ſcyrrhoſis partibus admoueto. A

8 In ſumma,ſcyrrhos omnes,qui nondum callum contraxerunt,medicamentis, quæ commode digerendo emolliunt,curato.

9 Scyrrhoſi lienis, atque etiam iecinoris curationem,Medicorum prudentiæ committito.

De canceroſo tumore,quem vulgo cancrum apoſtematoſum vocant.
Cap. XV.

Cancri nomen ad duo morborum genera extendi.

CAncri nomen Medicis & Chirurgis æquiuocum eſt, eius enim ſignificatio ad duo morborum genera extenditur:Nempe ad cancroſum tumorem(quem vulgo cancrum apoſtemoſum vocant) tã euidentem,hoc eſt,in ſumma corporis parte hærentem,quam abſconditum,hoc eſt, in penitioribus & latentibus corporis partibus; vt in ſede,palato, aut ſinu muliebri conditum, & ad cancrum vlceratum.

Cancer ex quo humore gignatur. *Cancer ſine vlcere.* *Cancer cum vlceribus.*

2 Porro vterque affectus gignitur ex atra bile,ſeu melancholico humore,hoc eſt, eiuſmodi naturæ ſucco,cuiuſmodi eſt fæx in vino,& amurca in oleo,vt *decimoquarto Therapeutices*, & *libello de tumoribus præter naturam*,Galenus teſtatum reliquit. Vbi autem mitior fuerit humor huiuſmodi melancholicus, latentem,ſeu occultum,vt appellant,cancrum,ſine vlcere progignit.Si vero acrior malignior que contingat,cutim erodit,& cancrum facit cum vlcere,de quo in ſequentibus dicemus,quando ſcilicet de vlceribus agemus.Hic autem ſolum ſermonem faciemus de cancro non abdito, id eſt, in extimis partibus conſtituto,& nondum exulcerato,qui & ipſe quandoque occultus Galeno dicitur. B

Cancroſi tumoris deſcriptio.

Eſt igitur cancer,de quo hic agitur,*tumor durus,inæqualis,rotundus,venoſus,id eſt, venas habens in circuitu turgidas,& exaltatas,liueſcens,ſiue fuſcus,&* (vt Paulus ait)*colore magis quam inflammationes, nigricans: calidus,ſed non adeo vt inflammationes:ſubito accreſcens,ægros maxime fatigans, & perpetuo fere dolore affligens*; Græce καρκῖνος & καρκίνωμα dicitur.

Quare cãcri nomen hoc vitium ſibi adoptarit.

Hanc autem appellationem huic morbo indiderunt tam Græci,quam Latini,à cancro aquatico animali,quoniam circa hunc implentur,& intenduntur venæ, cancrorum pedibus,à glomere illo corporis deſcendentibus perſimiles. Nonnulli vero inde ſic nuncuparunt,quod difficillime ab his partibus,quas obſederit,euellatur,quemadmodum cancer aquaticus animans: Hic enim loco,quem ſemel apprehenderit,pertinaciter hæret.Adde, quod & hic tumor cancri animalis colorem repræſentat,nempe ſubnigrum. C

Cancri notæ per initia confuſæ atq; obſcuræ. *Lib.14 Therap.medẽdi.*

Cæterum prima cancri iſtiuſmodi rudimenta, tam confuſa interdum,exiguaque ſunt,vt vulgus ipſum latere poſſint:vix enim dum adhuc incipit,ciceris aut fabæ magnitudinem æquat. Quare nihil miri eſt (inquit Galenus) ſi vulgus tunc lateat,non ſecus profecto, quam ſtirpes,quæ è terra iam exeunt:quando hæ quoque peritis tantum agricolis agnoſcuntur. Poſtea vero in tantam molẽ attollitur,tamque vehementia, & magna & cunctis euidentia affert ſymptωmata, vt ne puerum quidem clam ſint. Itaq; tunc nemo de appellatione ambigit,ſed nominant vno aſſenſu omnes eiuſmodi affectum,cancrum, quoniam (vt diximus) venæ in hoc morbo ex vtraque parte intumeſcunt,diſtenduntur que ac figuram omnino ſimilem cancro repræſentant.

De Signis & iudiciis cancri euidentis,& non vlcerati.

Notæ cancri euidentis nõ vlcerati

1 CAncroſus tumor(vt ſuperius dictum eſt)duritiam habet,& inæqualitatem, quæ tactu facile deprehenditur.Colorem præ ſe fert liuidum,ſiue fuſcum,qui inter rubrum & nigrum medius eſt, Græci pelidnon vocant.Circa locum cancro affectum,aliqua quaſi puncta ſentiuntur:interdum etiam torpet, Celſo.Venas oſtendit in circuitu tumentes,& exaltatas,cancri animantis pedum modo.Nonnunquam etiam in quibuſdam deliteſcunt.Tactusque is locus,aliis dolorem affert,in aliis eum non habet. Renixus quoque huic tumori valens eſt Galeno *14.Therap.* Ad hæc extraneam quandam caliditatem habet. D

Iudicia.

1 Cancer,ſeu carcinωma à toto genere morbus eſt grauis,& pernicioſus. Vix enim vnquam propter ſucci craſſitiem conſaneſcit,vtpote quod nec repelli,nec diſcuti queat, nec totius corporis purgatione cedat. Sed & tanta eius vitii eſt malignitas,vt mitiora plane contemnat remedia,illisque (vt dici ſolet) medium vnguem porrigat:vehementioribus vero,veluti carbo irritetur,excandeſcatq; atque efferatur.

Lib.5. *Galen.lib.2. ad Glauco.*

2 Id vitium in qualibet corporis parte oriri conſueuit,ſed maxime(vt Cel.ait)in partib.ſuperioribus circa faciem,nares,aures,labra,& mammas fœminarum,atque earum præcipue,quæ à natura purgationem menſtruorum non habent.Sed & viris plærunq; accidunt cancri, quibus aſſuetæ per mariſcas purgationes ſuppreſſæ ſunt·per has enim turbidus, ac craſſior ſanguis (vnde prima vitium hoc rudimenta accipit)expurgari à natura conſueuit.

Quæ partes cancro maxime ſint obnoxiæ. *Elephantiaſis.*

3 Porro cum humor ipſe melancholicus fæci vinariæ proportione reſpondens,in particulam aliquam defluit,ibique impactus manet: interdum varices facit, aliquando vero cancrum,vtpote cum ipſe deferbuerit.Cum vero ad cutim vniuerſam expellitur,fit is morbus,quẽ elephantem nominant,vt *libro ſecundo ad Glauconem* Galenus annotauit.Eſt itaque cancer *particularis quædam elephantiaſis*,quam vulgus male lepram appellitat.*Quanto autem ſanguis,ex quo ortum habet cancer, craſſior fuerit ac nigrior, tanto* (inquit Galenus) *deterior paſſio erit.* Cancer autem iam confirmatus (vt dicitur) atque inuetetatus, curationem non admittit, niſi radicitus extirpetur, aut per ſectionem ſcilicet aut per vſtionem. Verum qui in penitioribus corporis partibus conſtituti ſunt cancri, talem curationem non deſiderant, vt *ſequente aphoriſmo* nos edocuit ſenior ille Medicorum facile princeps E

Aph.38.li.6.

Hippocrates, inquiens: *Cancros occultos omnes melius eſt non curare: curati enim citius pereunt: non curati vero longius tempus perdurant.* Experientia namque (vt *in commentario huius aphoriſmi* Gale-

A Galenus testatur) compertum est, omnes, qui huiusmodi cancros sectione, aut vstione curare tentarunt, 8.
illos magis irritasse, & breui homines interemisse. Soli itaque cancri illi curationem huiusmodi admit- *Qui cancri*
tunt Galeno testante, qui in summa corporis parte hærent, quiq; exulcerati sunt, & adeo laborantes fa- *radicitus*
tigant, vt ipsi vltro Chirurgi manum efflagitent: & simul in talibus partibus consistant, quas resecare & *tolli debeāt,*
exurere vna cum radicibus possis. Voco autem radices cancri cum Galeno eas, quæ plenæ sunt sangui- *& qui non.*
ne melancholico, venas, & vndique versum ad loca circumstantia extenduntur. Cæterum ex cancro *Radices cancri.*
non vlcerato non raro fit vlceratus, putrescente scilicet spacio temporis humore, in vasis delitescente, 9.
vel irritato à medicamentis inconsulte admotis affectu. Hunc autem exulceratum cancrum pessimum *Cancer ex-*
esse iudicant omnes & veræ curationi (quæ omnia molitur & agit, vt laborans particula ad sanitatem *ulceratus*
perducatur) prorsus ineptum. Hic enim ad perfectam atq; absolutam sui curationem mordentia, aspe- *pessimus*
ra ac vehementia desideraret medicamenta. Atqui (vt diximus) talibus magis irritatur, efferaturque, *affectus.*
tantum abest, vt sub iis vel mitescat, vel consanescat. Proinde satis fuerit, si cancros non vlceratos, et- 10.
iamnum summa corporis occupantes, præsertim maiores & iam inueteratos, prohibeamus augeri, à 11.
perfecta quidem curatione manum subtrahentes. Quod & superiore aphorismo nos commonuit Hip- *Quæ notæ in*
B pocrates. Cancros enim eos, qui sine exulceratione fatigant, etiam (Galeno authore) occultos nomina- *cancro fu-*
uit. In quibus sane exulcerationem minantur, vehemens caliditas, & pulsatio. *turam exul-*
cerationem portendant.

Triplex curando cancro scopus proponitur.

De curatione cancri non exulcerati adhuc incipientis, & nondum inueterati, summa corporis occupantis.

CVratio cancri non exulcerati, & adhuc recentis, tres habet scopos præcipuos. Primus est humoris 1.
melancholici generationem prohibere. Secundus est succum melancholicum per totum corpus 2.
dispersum vacuare. Tertius humorem, qui locum affectum occupat, vel regerendum, vel digerendum 3.
omnino, ad hæc, particulæ laboranti robur afferendum esse insinuat.

Primus scopus seu prima intentio, quę est prohibere, si fieri potest, ne de cætero succus melancho- 1.
licus in venis colligatur, perficitur ea viuendi ratione ad vnguem obseruata, quæ *supra in cap. de scyrrho le-* *Primus scopus.*
gitimo nominato præscripta est. Id autem inter cætera maxime, ac præcipue obseruandum est, vt iis, qui *Victus ratio*
hoc affectu laborant, ea alimenta offerantur, quæ refrigerandi atque humectandi vim fortita sunt; quæ- *tenuis sit,*
C que probum ac tenuem succum in corpus ingesta, generant. Cuiusmodi sunt, cremor hordei, pisces *boniq; succi.*
saxatiles, omnis generis aues, præterquam palustres: ouorum, sed maxime sorbilium (quæ Græci ῥοφητὰ
vocant) lutea, & quæ eius generis sunt alia. Quod si caliditas effatu digna, citra febrem tamen in parti-
cula laborante affuerit, lac bubulum, à quo butyrum fuerit extractum, vel serum lactis tuto offerri po-
test. Sed & olera, quæ refrigerantis atque humectantis naturæ sunt, veluti malua, atriplex, blitum, &
quando tempus tulerit, cucurbita, item citrulli, & borago, illis in cibum permittuntur.

Secundus scopus, qui est, totum corpus ab humore melancholico, vnde vitium hoc originem 2.
traxit, repurgare, completur purgantibus medicamentis vacuandæ atræ bili accommodis, *in capite de* *Secundus scopus.*
scyrrho superius enumeratis. Inter quæ (quod ad rem præsentem attinet) principatum obtinet *epithymum* *Humoris*
(quod Romani inuolucrum vocant) *pondo drachmarum quatuor in sero lactis mulsaue exhibitum*, vt Galenus *melancholici vacuatio.*
præcepit *libro decimoquarto methodi medendi*. Ea autem quantitas epithymi vel paulo maior, tertio quoque *Epithymiū.*
die offerenda est, vt scilicet melancholicus humor, qui in venis collectus est, & cancro generationem *Inuolucrū.*
dedit, sic sensim atque ex interuallo vacuetur. Quandoquidem vniuersum simul euacuare vix datur. *Sensim ac*
Sed nec semper prohibere possumus, ne deinceps eiusmodi succus in corpore generetur, & in venis *blande, non*
D colligatur. Itaque materiæ eiusmodi antecedentis purgatio, sic per initia quidem simplicium aliquo *semel atque*
per vices molienda est. Deinde (si res ita expostulet, & simplicium exhibitione parum proficitur) *affatim pur-*
compositorum aliquo, cuiusmodi est Galeni medicamentum atræ bilis vacuandæ dicatum, quod ex *gandum in cancro.*
duobus, & triginta simplicibus est compositum; vel hiera Ruffi, & Auicennæ, quæ nigrum veratrum *Hiera Ruffi.*
recipit. Nec ab iis quidem ita repetitis purgationibus prius desistendum est, quam totus ille succus me- *Hiera Aui-*
lancholicus in venis collectus eductus fuerit, & pars tumore huiusmodi cancroso obsessa ad naturalem *cennæ.*
statum omnino sit reducta. Quod si nihil obstiterit, hoc est, si ætas & vires permiserint, non inutile *Sanguinis*
etiam fuerit in cancris ipsis sanguinem mittere, demum (vt dictum est) purgare: & si fuerint mulieres, *missio.*
menstrua euocare, siquidem nondum quinquagesimum annum attigerint, vt *libro secundo ad Glauconem*
Galenus nos admonuit. Hæc secunda indicatio omnium prima est Galeno, quæ vero primo loco posi- *Li. 14. meth.*
ta est, secundum ordinem sibi iure vendicat. *Communis namque* (inquit) *indicatio curationis in cancro est* *medendi.*
humorem, vnde vitium est natum, illico vacuare: mox vero prohibere, potissimum, si fieri potest, ne de cætero eiusmodi
succus melancholicus in venis colligatur. Sin id fieri nequit, saltem eum omnino ex interuallis vacuare & simul particu- 3.
lam firmare, ne quid humorum redundantia ad eam confluat. *Tertius scopus.*

E Tertia igitur indicatio (quæ omnibus eiusmodi affectibus ex fluxione creatis, communis est) no- *Quid in prin-*
bis insinuat humorem, qui in particulam affectam procubuit, vel regerendum esse vel digerendum o- *cipio & si-*
mnino, ad hęc particulā firmandā, ne quid humorum redundantiæ ad eam confluat. Porro repellendi, *mul ipso pur-*
quod influxit, tempus accommodum erit, in principio quidem, tam in ipso purgationis tempore, quam *gationis tē-*
ante. Vbi vero iam totum corpus exquisite purgaueris, tunc digerendi dabitur occasio. Verum si me- *pore agen-*
diocris tantum purgatio præcessit, mistam habere facultatem, quod applicabitur, medicamentum con- *dum.*
ueniet, reprimentem scilicet, & digerentem. *Quod aptū medicamētum cancris.*

Sane, vt has intentiones rite assequaris, deligenda tibi erunt medicamenta, quæ viribus quidē sint *Li. 14. Ther.*
mediocria, qualitate vero minime mordentia. Talia enim huiusmodi affectibus solum sunt idonea.

Nam quæ imbecillas vires habent (vt Galenus ait) nullum operæpretium efficiunt, sed vincuntur. Quę vero valentiore sunt facultate, vehementer quidem tenuiores, quæ in venis sunt, sanguinis partes, vel digerunt, vel retrudunt; crassas vero & melancholicas, quas fæci prius assimilauimus, nec euocant, nec reprimunt: quin potius eas ad soluendum, ac discutiendum contumaces reddunt. Ad sanandos igitur incipientes cancros, mediocrium virium medicamentis est opus, quæ scilicet nec propter imbecillitatem vincantur, nec propter effectus vehementiam, valenter sanguinem incrassare valeant. Adhæc item (vt dictum est) quæ omnino haud mordeant. Quandoquidem vitii malignitas ab iis, qua mordens irritatur, ac (vt dici solet) efferatur. A

Cæterum cum materia, ex qua ortum habent cancri, magna ex parte crassa sit, repulsioni ac etiam resolutioni contumax siue inobediens, multæque malignitatis particeps, sat fecerimus (vt saltem periculum ex chirurgia timuerimus, ne curari affectus aliter possit) si vsu medicamentorum, ex vstis elotisque metallicis (vt Galenus consulit) acceptorum, ipsos augeri prohibeamus, & præsertim si maiores fuerint: aut iuxta Auicennæ sententiam, eos ab vlceratione vindicemus. Ad quas intentiones *libro secundo ad Glauconem* succum solani, & medicamen ex pompholyge constans, aut quod ex chalcite fit (diapalma vulgo appellatur) magnopere Galenus commendauit. B Proinde & Theodoricus ad eam rem vnguentum instituit diapompholygos nominatum, quod eidem recipit *olei rosarum, ceræ albæ ana vncias quinque, succi granorum rubrorum solani vncias quatuor, cerusæ lotæ vncias duas; plumbi vsti, & loti, pompholygos (quæ tuthia vulgo dicitur) ana vnciam vnam; thuris vnciam semis misce, fiat vnguentum.* Refert quoque Galenus *libro primo*, περὶ συνθέσεως τῶν φαρμάκων κατὰ τόπους, id est, *de compositione pharmacorum secundum loca*, qui myamir veteri interpreti inscriptus est, vnguentum quoddam ex Apolonio, ad manantia capitis vlcera, quæ Græci achoras vocant, institutum: quod ad eiusmodi cancrosos tumores apprime vtile esse affirmat. Recipit autem *olei [vel rosacei, vel omphacini, id est, immaturi] heminam, quæ Græcis cotyle dicitur, quod in pilam plumbeam infusum tantisper [sub sole] cochleario etiam plumbeo agitari debet, aut pistillo plumbeo teri, donec crassescat, nigrescatque, adeo, vt plumbi colorem referat. Deinde seorsum conterito, litargyri libram vnam, cerusæ tantundem, & cum oleo commisceto, ac fiat vnguentum.* Porro quantum valeat facultas plumbi, præsertim combusti, & eloti in omnibus cancrosis dispositionibus, satis superque nouerunt omnes, qui de hac re periculum aliquando fecerunt, & qui attente legerunt, quæ scribit Galenus de plumbo (quod molybdos Græce eidem dicitur) *libro nono de simplicium medicamentorum facultatibus.* C Ad eandem morbosam dispositionem laudarunt Paulus & Auicenna emplastrum è cancris fluuiatilibus, præsertim si parem modum cadmiæ receperit. *Cancrorum* igitur *fluuiatilium crematorum, & cadmiæ par modus in pollinem coactum inspergitur, aut cancrorum cinis vna cum cerato inspergitur.* Sed & idem Auicenna iubet minutos cancros, in quibus locis apprehendi possunt, radicitus esse extirpandos, excidendosve: facta vero excisione, huiusmodi crassiorem sanguinem circumquaque exprimendum esse, deinde cauterio locum esse adurendum. Hoc enim reliquias materiæ dissipat & assumit, membrum roborat, & hæmorrhagiam prohibet. Galenus etiam ante Auicennam cancros interdum per chirurgiam extirpandos esse permisit, *libro decimoquarto methodi medendi*, vt de cancro vlcerato *postea* dicemus. Verum enimuero, tametsi curationē hanc, quæ per chirurgiam fit, Galenus & Auicenna permittunt: ad vitandum tamen hæmorrhagiæ & vlcerationis, imo vero & vitæ ægrotantis periculum, ea omissa, curandi rationem præscriptam, quæ solis leuibus, & quasi adblandientibus medicamentis fit, tanquam tutiorem, & minus calumniæ oppositam amplecti, atque ea sola contenti esse debemus. Quandoquidem, si eiusmodi tumor cancerosus, qui iam in molem insignem creuit, qua sanis partibus coniungitur, totus circumcidatur, statim immodicæ profusionis sanguinis, propter vasorum magnitudinem, maximeque arteriarum periculum imminet. D Quas si laqueis (inquit Galenus) intercipias, consortii iure aliæ partes afficientur & ingenti dolore cruciabuntur. Adde, quod excisa carcinomata (vt Celsus ait) etiam post inductam cicatricem tamen reuerterunt, & causam mortis attulerunt. Sin eius mali radices exurere velis, neque hoc quidem sine graui iactura vicinarum partium fiet, præsertim si iuxta principes partes exustio fiat. Itaque cancri maiores, & qui iam inueterauerint, neque ferro temere adurendi sunt, neque scalpello excidendi, sed blande potius ac leuiter (vt diximus) tractandi. Plærique enim nullam vim adhibendo, qua tollere id malum tentent, sed imponendo tantum leuia medicamenta, quæ quasi blandiantur, quo minus ad vltimam senectam perueniant, non prohibentur. Reliqua, quæ ad huius operis complementum, seu absolutam de cancro tractationem attinent, ex *tractatu de vlceribus, capite de cancro vlcerato* requirenda sunt.

Succus solani.

Diapompholygos.

Diaphœnicū seu diapalma.

Vnguentum diapompholygos Theodorici.

Apollonii medicamentum.

Hemina capit vncias 7. & semissem.

Plumbi vis mirabilis in cancrosis tumoribus.

Paulus li. 4. ex Archigene.

Chirurgia in cancris temere non adhibenda.

Lib. 5.

Capita curationis cancri non vlcerati adhuc incipientis, summa corporis occupantis.

1. IN cancro incipiente, & qui ex humore non admodum crasso constat, nec venas valde tumentes exerit, humorem melancholicum, vnde hoc genus vitii nascitur, à toto corpore in primis vacuato. E

2. Ergo, si ætas, & vires ferant, secta in cubito vena, sanguinem primum, quantum res ipsa efflagitat, mittito.

3. Deinde medicamenta bilem atram per aluum exigentia, initio blanda & mitiora: postea vero vehementiora paulatim vim eorum augendo, laboranti exhibeto.

Si

A Si menstruæ purgationes in mulieribus ante quinquagesimum annum, aut mariscæ tum in eis, tũ in viris, ex interuallis sanguinem fundentes, suppressæ sint, illas modis omnibus prouocato. 4

Interim tenuem victus rationem, & quæ probum succum ac minime melancholicum generet, instituito. 5

Si prohibere non possis, quo minus succus crassus & melancholicus in venis colligatur; eum ex interuallo, tum simplicibus tum compositis medicamentis vacuato. 6

Præcedentes aphorismi ad Medicum spectant: qui vero sequuntur, ad Chirurgum.

Remedia affectæ parti ante purgationem, & in ipso purgationis tempore repellentia: vbi vero corpus integre repurgatum est, digerentia, viribus mediocria; & qualitate minime mordentia, adhibeto. 7

B Ergo solani succum, vel medicamentum ex pompholyge, aut quod ex chalcite constat (diapalma vulgo appellatum) atque id genus alia dolenti loco admoueto. 8

Quod si per chirurgiam cancrum sanare audebis, melancholico humore prius Medici consilio repurgato, quod vitiatum est, prorsus excindito, & sanguinem satis multum effluere sinito, crassioremque ex vicinis partibus exprimito, atque affectum tandem similiter reliquis vlceribus sanato. 9

FINIS LIBRI PRIMI INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM, DE TVMORIBVS PRÆTER naturam, Ioan. Tagaultio Vimaco Medico authore.

C

D

GENE-

GENERALIS DIVISIO VVLNERVM IN LIBRVM SECVNDVM CHIRVRGICARVM INSTITVtionum Ioan. Tagaultii Medici.

V*Nionis solutæ nomina ac differentiæ Galeno lib. quarto metho. medendi sunt:*

Trauma	id est,	Solutio quædam ex vulnerando in carnosa parte relicta.
Helcos,		Vlcus, etiam in carne,
Catagma,		Fractura in osse.
Spasma,		Conuulsio siue distensio, in neruo.
Apospasma,		Auulsio in ligamentis.
Rhegma,		Ruptio in musculis.
Thlasma,		Collisio, vel contusio in vasis proprie.

Soluunt etiam continuum.

Ecchymωsis siue ecchymωma.	Dicitur quasi inhumoratio, quæ fit, cum sanguis subter cutem effunditur, & coit: affectus plurimum vna cum contusione ruptioneque incidens.
Anastomωsis.	Id est, oris vasorum apertio.
Diapedesis.	Id est, transcolatio, subsultus, aut exilitio. Fit tunica ipsa vasorum sanguinis rarefacta, aut gracilium vasorum ore adaperto, & sanguine tenuato. Ad anastomωsin fere reducitur.
Anabrosis, seu diabrosis.	Id est, erosio. Venis aut arteriis intrinsecus accidit, ex succo aliquo, cui mordens natura insit.

Nihil refert si speciem, vel differentiam hic dixeris.

Species solutionis continui apud Auicennam, fen. 2. lib. primi, sunt.

Excoriatio, & sacrificatio,	In cute.
Vulnus siue plaga,	In carne recens & cruenta.
Vlcus	In carne cum pure.
Punctura	In neruo.
Incisio	In osse secundum latum.
Apertio	In venis & arteriis.
Scissura,	Secundum longum in osse.
Contusio,	Numerosa continui solutio in osse.
Attritio,	In extremo musculi.
Ruptura,	In panniculis, & diaphragmate.
Fractura,	In ossibus.

Et quædam aliæ.

VVLNERVM DIFFERENTIÆ.

Plagarum, seu cruentorum adhuc vulnerum, differentiæ Guidoni, & aliis nostræ ætatis Chirurgis, à tribus potissimum sumuntur: Nempe

1. A natura particularum, in quibus consistunt.
2. Ab essentia ipsius solutionis continuitatis.
3. A propriis differentiis ipsius solutionis vnitatis, ex vulnere excitatæ.

1. *Vulnerum differentiæ, ex natura particularum sumptæ.*

Vulnus in parte similari.
Vulnus in parte instrumentaria.

Vulnus in parte similari.

Molli.
Dura.
Mediocri.

Vulnus

A *Vulnus in parte similari molli.*

Vulnerum differentia in parte similari affecta.

Vulnus { in carne. / in pinguedine.

Vulnus in parte similari dura.

Vulnus { in osse. / in iunctura.

Vulnus in parte consimili mediocri.

Vulnus { in neruo. / in tendone. / in ligamento. / in arteria. / in vena.

B

Vulnus in parte organica, seu instrumentaria.

Vulnerum differentia a parte organica affecta.

Vulnus { in parte principe. / in parte principi seruiente. / in parte principi non subministrante.

Vulnus in parte principe.

Vulnus { in corde. / in cerebro. / in iecinore.

Vulnus in parte principi parti ministrante.

C Vulnus { in aspera arteria. / in œsophago, siue gula. / in vesica, &c.

Vulnus in parte principi alicui membro non subseruiente.

Vulnus { in naso. / in aure. / in oculis. / in manu. / in pede, &c.

2. *Vulnerum differentia, sumpta ab essentia ipsius solutionis continuitatis.*

Has & sequentes differentias latius prosequemur in tractatu sequenti de Vlceribus.

Vulnus { simplex, Id est, cum nullo alio affectu complicatum. / compositum { Id est, cum alio quopiam vno, multisve affectibus consistens.

D 3. *Vulnerum simplicium differentia sumpta a propriis differentiis ipsius solutionis vnionis, seu diuertii continui.*

Vulnus { magnum, / paruum, / breue, / longum. / latum, / angustum. / in superficie, / profundum. / æquale, / inæquale. } Spatium, quantitas, seu magnitudo diuisionis.
/ rectum. / obliquum. / retortum, / vncum. } Figura.

E

Sunt & alia adhuc differentia vulnerum, sed extrinsecus accedentes a Galeno sumpta.

1. A generationis ratione.
2. A situ seu loco in eadem parte affecta.

1. *Differentia vulnerum a generationis ratione.*

Vulnus { diruptum. / incisum. / partim incisum, partim diruptum.

Punctio

Punctio nerui. Præcisio nerui.
Præcisio venæ. Præcisio arteriæ.

2. *Vulnerum differentiæ à situ, seu loco in eadem parte affecta.*

Vulnus { secundum longitudinem. / secundum transuersum. / in principio musculi. / in fine musculi. / in medio musculi.

His accedunt & aliæ differentiæ, sed impropriè dictæ, a complexu vulneris.

1. Cum symptomate.
2. Cum morbo.

1. *Vulneris differentiæ a complexu cum symptomate.*

Vulnus { crucians seu dolorosum. / dolore vacans. / pruriens, id est, cum pruritu affligens. / cum delirio. / cum impotentia membri. / cum syncope. / cum sanguinis profusione.

2. *Vulneris differentiæ a complexu cum morbo.*

Vulnus { cum intemperie. / cum phlegmone: / cum erysipelate. / cum carne supercrescente, &c.

Reliqua ex diuisione de vlceribus sunt requirenda.

FINIS GENERALIS DIVISIONIS vulnerum.

INSTI-

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVLTII MEDICI, IN QVO GENEratim de plagis seu cruentis vulneribus tractatur.

LIBER SECVNDVS.

Quid vulnus, quæ sint species solutæ vnitatis, quot vulnerum differentiæ, & à quibus sumantur.

CAP. I.

Vulneris definitio. *Definitionis vulneris examinatio.* *Genus.* *Galen. lib. 1. de morb. & sympt.* *Auerr. 2. & 3. col.* *Differentia.* *Vlcus quid.*

VVLNVS (vt recentiores definiunt Chirurgi) *solutio est continuitatis recens, cruenta, sine pure, seu putrefactione, in particulis mollioribus extrinsecus incidens.* Hanc vnionis, continuitatisve solutionem non modo Auicennæ interpres, sed & omnes communiter plagam etiam appellant. Cæterum in hac definitione *solutio continuitatis* (quæ & vnitatis diuortium, ac diuisio appellatur) generis locum sibi vendicat: quippe quę communis morbus sit, tum simplicibus (quas & similares vocamus) tum compositis seu organicis particulis. Primo tamen ac magis proprie similiaribus particulis conuenit atque attribuitur, quam compositis. Reliqua, quæ in definitione subnectuntur, differentiæ rationem habent: nempe *recens*, *cruenta* siue *sanguinolenta sine pure* seu *putrefactione*, quæ omnia ad differentiam vlceris posita sunt: quod quidem iuxta recẽtiorum placita, *iam antiqua est vnitatis solutio siue diuisio, cum putri quadam humorum colluuie seu putrefactione, & absque sanguinis profusione.* Postrema definitionis particula, vtpote *in partibus mollioribus facta, siue incidens*, adiecta est propter fracturas, quæ in duris partibus, cuiusmodi sunt ossa, contingunt.

Porro iuxta hanc generalem particularum corporis humani diuisionem, quidam chirurgiam bimembrem fecerunt. Alia enim est, (inquiunt) quæ in carne, alia, quæ in osse suas operationes exercet. Carnis enim nomine musculos, neruos venas & arterias etiam intelligunt. Quæ omnia sub mollibus & mediocribus particulis alii comprehenderunt. Dictionem *extrinsecus* in fine definitionis adiecimus, ad differentiam solutionis vnitatis, quæ fit à causa interna.

Solutæ vnitatis variæ species, apud Auicen.

Cæterũ solutionis continuitatis multæ sunt species, *in secunda fen. primi canonis* Auicennæ enumeratæ: Vulnus, inquam, vlcus, apertio, scissura, excisio, punctura, incisio, fractura, contusio & id genus alia. Quorum descriptiones & differentiæ suis locis addentur.

Nomina solutæ vnitatis Gal. li. 4. metho. medendi.

Nomina autem solutæ vnitatis apud Galenũ sunt ἕλκος, id est, vlcus, quod in carne est: κάταγμα, id est, fractura in osse: σπάσμα, id est, conuulsio siue distentio in neruo: ἀπόσπασμα, id est, auulsio vel diuulsio in ligamento: ῥῆγμα, id est, ruptio in musculis: θλάσμα, id est, collisio vel cõtusio in vasis proprie. Soluunt etiam continuum ἐκχύμωσις siue ἐκχύμωμα, id est, sanguinis subtercutem effusio, & coitus, plurimum vna cum contusione, ruptioneque incidens, de qua latius *in sequentibus* dicemus: ἀνάστομωσις, id est, oris vasorum apertio, quatenus facit ecchymosin: διαπήδησις, id est, transcolatio, subsultus, aut exilitio, quæ ad anostomosin reducitur: ἀνάβρωσις, id est, erosio, quæ & διάβρωσις dicitur. Porro non adeo magna, atque anxia cura ipsorum nominum habenda est, modo res ipsa, de qua agitur, intelligatur. Itaque sæpius nomen vnum pro altero ponitur.

Vulnus & vlcus pro eodem.

Vulnus enim & vlcus apud eos, qui Græcorum libros in Latinum sermonem conuerterunt, idem omnino significant, modoq; vnum, modo alterum pro re eadem vsurpatur. Apud eos vero, qui Arabica Latina fecerunt, vulnus & vlcus aliquid inter se discriminis habent. Hi namque vulnus vel plagam appellant, vbi nondum est pus: vlcus vero, vbi iam pus adest. Et sane qui Græcos secuti sunt, rectius, quam qui Arabes sunt imitati, censuerunt.

Vulnerum duæ differentiæ primæ. *Differentias vulnerum à tribus potissimum sumi.*

Vulnerum siue vlcerum duæ sunt duntaxat primæ ac maximæ differentiæ Galeno, *in quarto libro Therapeutices.* Omne namque vlcus siue vulnus, vel absente causa, quę ipsum excitauit, consistit, vel efficientem ipsam causam secum annexam habet. Solutionis autem huiusmodi continuitatis species, sed præsertim vulneris, potissimæ ac præcipuæ suæ differentiæ à tribus Guidoni, ác illius ætatis Chirurgis desumuntur.

1 A natura partium. *Diuisio partium.*

Primo à natura particularum, siue à locis affectis, in quibus consistunt. Quędam enim (*vt libro tertio artis paruæ* refert Galenus) fiunt in partibus consimilibus, siue homiomeris: quædam vero in organicis, siue instrumentariis. Aliæ item in mollibus particulis, aliæ in duris, aliæ vero in mediocribus, id est, in iis, quæ inter duras & molles ambigunt.

Quę in particulis mollibus contingunt: aliæ quidem sunt in carne, aliæ in adipe siue pinguedine.

Ex iis vero, quæ in duris fiunt partibus, aliæ ossium substantiam occupant, aliæ iuncturas ipsas.

Denique quæ in mediocribus particulis incidunt, quædam in neruis, tendonibus, & syndesmis, id est, nerueis ligamentis siue copulis: quædam in venis & arteriis consistunt. A

Quæ autem organicas partes inuadunt, aliæ in principalibus membris fiunt, vt in corde, cerebro & hepate: aliæ vero in iis, quæ principibus ipsis particulis subministrant, vt in aspera arteria, œsophago siue gula, & vesica: aliæ item in non subseruientibus ipsis principiis seu principalibus membris, vt in auriculis, pedibus, manibus, oculis, naso, & id genus aliis.

Differunt quoque vulnera siue plagæ, pro telorum ac rerum, à quibus inferuntur varietate, vt *in sequentibus* dicetur.

2 Ab essentia morbi.

Secundo sumuntur differentiæ solutionis continuitatis, sed præsertim vulnerum ab ipsius morbi essentia, vt Galenus docuit *libro tertio methodi medendi*. Quædam enim solutio vnitatis simplex est, quædam vero composita. Ac simplex quidem appellatur, si nec morbus vllus, nec symptoma simul adsit cũ ipsa. Composita vero, quando duos vel plures affectus secum adiunctos habet, vt à Galeno scriptum est *libro quarto Therapeutices*: quod & *in sequenti capite*, ac rursus *in tractatu de vlceribus* dicetur. Scribit autem ad hunc modum Galenus *loco nuper citato: Omne vlcus [siue vulnus] aut solum est, ipsumq́; per se nullo nec cum eo simul inuadente, nec ipsum præcedente, aut sequente alio affectu, aut cum alio quopiam vno, multisve consistit. Quorum alii non modo statim ab initio vlcus excitarunt, sed etiam nunc maius efficiunt: alii eius, sine quo non, vt ad curandi opus rationem obtinent.* B

3 Differentia sumpta a natura vulneris.

Tertio desumuntur vulnerum differentiæ à propriis differentiis ipsius solutionis vnitatis ex vulnere excitatæ. Cæterum propriæ eiusmodi differentię sumuntur rursus ab ipsa vulneris natura, vt Galenus nobis indicauit *libro tertio methodi medendi*. Nempe à spatio seu quãtitate diuisionis, vt à magnitudine & paruitate, ęqualitate & inęqualitate, profunditate & superficie, breuitate & longitudine. Item à figura, vt à rectitudine & obliquitate. Ad hæc à generationis ratione, vt quia totum sit incisum, vel totum diruptum, vel pars incisa, pars dirupta. Et ab id genus aliis, quæ fusius *in tractatu de vlceribus*, qui hunc proxime sequitur, explicabuntur.

Galenus 3. Therap. Indicationem quæ a morbo sumitur, principium tantũ esse methodi, quæ de medendo instituitur. Cognitio, quæ habetur per ipsius rei naturam, quæ perpendat. Morborum verus curator quis. Primum artis opus esse, vt cognoscas an sperare possit, quod destinas

Porro ab huiusmodi differentiis, iudicia, curandi indicationes, auxilia quoque, & modus curationis omnino desumuntur, vt ex *sequentibus* manifestum euadet. Itaque non satis est, primas illas indicationes, quæ ex affectibus desumuntur, nouisse. Hæ namque principium tantum sunt, & (vt sic dicam) carcer, vnde medendi ratio prouenit. Nulla autem prorsus ipsius medicinæ artis portio, aut certe nec magna, nec propria, aut ratione digna, sed quæ etiam (vt *tertio Terapeu.* ait Galenus) phlebeis sit communis, & nota. Non ergo satis est nosse, quid ex prima indicatione agendum sit, sed & particulares indicationes diligenter considerandæ sunt: cuiusq; scilicet particulæ substantiam æstimando, tum actionem tum vsum situmque. A quibus procedens, non solum, quod sanari non potest, prauidebis: sed etiam, quod recipere sanitatem potest, de inueniendis ei remediis facile deliberabis. Solus igitur is meritò morborum est curator, cui facultas est illa remedia inueniendi, ex quibus perfici possit, quod à prima indicatione suggeritur. Eritque hoc ipsum primum artis opus, vt intelligas, sperare ne id, quo tendis, debeas, an secus. Eius autem rei duplex cognitio est Galeno, nec potest addi ratio tertia. Altera per experientiam, cui longo vsu est opus. Altera per ipsius rei naturam, quam ratione quadam, & methodo disquirimus, perpendendo scilicet non modo corporis vniuersi, sed etiam afflictæ particulæ temperamentum, & reliqua, quæ modo diximus. C

De causis vulnerum. CAP. II.

Lib. 3. meth. medendi. Solutæ continuitatis causæ vniuersales. 2. Haly. Externas causas curationem nõ indicare, sed affectum. Rei præsentis esse curationem non absentis 3. methodi statim ab initio.

TAmetsi Galenus *libro secundo de morbis & symptomatis* omnis solutæ vnitatis (quæ morbus est omnib. partibus communis) causas summatim in duas reuocat: (*aut enim*, inquit, *extrinsecus irruunt, aut ex ipso corpore oriuntur*:) recentium tamen vulnerum, prout huiusmodi, id est, quatenus recentes ac cruentę plagæ sunt, causæ censentur, quęcunq; extrinsecus aduenientia vulnerare, perforare, incidere, abrumpere, contundere ac distendere possunt. Has autem vulnerum causas speciatim expressit Haly Abb. *sermone quarto regalis dispositionis*, dum ait: *Vulnera fiunt, vel a corpore inanimato, vt ense, baculo, lapide, aut alio quouis simili: aut ab animato, vt venenatorum animalium punctura, aut ferarum morsu.* Ex quibus aliæ rursus sumuntur vulnerum differentiæ. Quandoquidem alia incisiones, alia contusiones, alia vero morsuræ dicuntur. A quibus etiam curandi indicationes nobis suggeruntur, per accidens tamen. Demonstratum namque est à Galeno *libro quarto methodi medendi*. nullam externarum, velut (vt nunc loquuntur) primitiuarum causarum curationis indicatricem esse, sed huius indicationem ab ipso affectu initium habere. *A nullo enim*, inquit, *eorum, quæ adhuc non permanent, indicatio sumi eius, quod ex vsu sit, potest.* Verum quoniam ad eum affectũ noscendum, qui omnino tum rationem, tum sensum lateat, sæpe cogimur de externa causa inquirere, opinatur vulgus, hanc quoq; sanationis rationem indicare; quod plane secus est. Nam quod adhuc non est (vt causa externa) curationem non desiderat. Quippe rei præsentis tantum est curatio, vt eius, quod futurum est prouidentia. Quod si id, quod amplius non est, curationem non postulet, neq; sane ab eo vlla sumi potest curandi indicatio: Siquidem absurdum sit, (vt Galenus ait) aliud esse, quod curandi rationem præscribat, aliud, quod curetur, & econtra. Nihil igitur ad curationis indicationem conducit externa causa cognita, sicuti nec tempus ipsum, sed ad præsentis duntaxat affectus (qui nostram fugit notitiam) cognitionem. Quare dicere indicationem curationis ab externa causa, quæ vulnus excitauit, desumi, omni modo est absurdum. Quod enim nec nunc lædit, nec læsurum timetur, id ab vtroque artis munere, tum eo, quod curat, tum eo, quod prouidet, excessit. Itaq; (vt breuiter dicam) vbi præsentis affectus nihil latet, nulla iam externæ causæ, sicuti nec temporis, est vtilitas. D E

De signis

A *De signis & iudiciis vulnerum.* CAP. III.

NOtæ vulnerum non aliunde petendæ sunt, quam ex iudicio sensus, sed visus maxime. Iudicia vero seu signa prognostica ipsorum, sicuti etiam & omnis solutionis continuitatis, desumuntur ex substantia, vsu, atque actione affectæ cuiusque particulæ. Et præterea ex propria ipsius dispositionis siue affectus essentia. Item ex symptomatis, quæ vulneribus ipsis accedunt, vt ex *sequentibus* patebit.

Notæ & iudicia vulnerum vnde petantur.

ITAQVE iudicat Galen. *libro quarto Therapeutices*, quod magna & grauia vulnera non mediocre afferant periculum. Trifariam autem vulnera ipsa, vt reliqua omnia vitia, grauia magnaque redduntur. Nempe vel propter afflictæ partis præstantiam siue præcellentiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea, quod sunt cacoethe, id est, maligna, contumacia ac rebellia. Hinc vulnera, quæ in capita accepta sunt, aut intra thoracem, intraue etiam peritonæum penetrauerunt, non paruum periculum aduehunt, potissimum si quid interiorum vna sit vulneratum.

Vulnera trifariam magna & grauia reddi.

QVINETIAM cacoethe esse, quæcunque in articulis accepta vulnera sunt, id quoque (vt Ga-B lenus inquit) omnes fere sciunt: empirici quidem ex sola ipsa experientia. Qui vero corporis naturæ scientiam comparare studuerunt, ex ipsa vulneratarum partium natura. Vbi tendones, & nerui, & carne vacua, atque ossea loca sunt, hic doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirii periculum instat. Ad hæc vulnera, quæ adeo magna sunt, vt suturis indigeant, aut si non his, certe deligatura, periculo non vacant. Cuiusmodi sunt ea, quæ principales musculos per transuersum penitus diuidunt, magnasque venas, neruos & arterias, atque etiam medullas ipsas discindunt, ac contundunt. Primum (nempe partis læsæ præstantiam) hoc aphorismo nobis expressit Hippocrates: *Vesica desciſſa* [id est magno atque profundo vulnere diuisa] *aut cerebro, aut corde, aut septo transuerso, aut aliquo ex tenuioribus intestinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale est.* Tertii vero, vtpote cacoethiæ, mentionem fecit ille idem ἀρχίατρος *alias in aphorismis*: vbi tradit eos, *quibus tumores in vlceribus apparent, non admodum conuelli neque insanire: verum his derepente euanescentibus, quibusdam conuulsiones & distentiones fieri*, quando scilicet vulnera à tergo infestant: quibusdam vero insaniam vel lateris dolorem acutum, vel suppurationem, cum scilicet in partibus anterioribus, quæ venosæ sunt, atque arteriosæ, vulnera contigerint: vel intestinorum difficultatem (quam sanguineam nominant) si tumores sunt rubicundi, id est, sanguinei. Idem mox subiungit, *quod si in vulneribus præualidis, siue fortibus & prauis, tumor non appareat, malum est ingens*, hoc est, noxa est magna. Etenim C in his suspicari licet materiam, quæ vulneribus decumbere assolet, auerti ac transmutari in sedem aliquam principem. Vulnera autem praua hic appellari ab Hippocrate (vt Galenus ait *in commentario*) existimandum est, quæ sunt in capitibus aut finibus musculorum & maxime neruosorum. Nam in capitibus musculorum, musculis nerui adnascuntur, ex finibus autem tendones oriuntur. Cæterum nomine periculi in præcedentibus, intelligitur mors, vel totius corporis, vel particularis membri, quæ quidem vitæ est priuatio: aut (vt dicunt) maleficium, aut læsæ partis impotentia perpetua & inexpugnabilis, hoc est, priuatio sensus ac motus, ac propriæ actionis ipsius: adeo, vt non amplius membrum aut particula corporis proprie nũcupetur, sed denominatiue (vt aiunt) & æquiuoce, veluti lapideus oculus, aut æreus: vt voluit Arist. *libro secundo de anima, & quarto Metheo.*

Vulnera in articulis Cacoethe esse. Lib. 14. Therap.
Vulnera, quæ suturis indigent, periculo non vacare.
Præstantia partis. 18. Lib. 6. Aph. 65. li. 5. Tumores de repente demumescẽtes, malum portendere. Aph. 66. li. 5. Praua vulnera.
Nomine periculi quid significet.

PORRO iudicii huiusmodi vulnerum cognitio, apprime necessaria est cuicunque Chirurgo, sed ei maxime, qui ex decreto magistratus, super acceptis vulneribus in prohibito conflictu, ac illicita pugna iudicium rectum ac æquum ferre compellitur. Itaque ante omnia scire debet Chirurgus, quæ vulnera lethalia sint, ac insanabilia; quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. *Est enim prudentis hominis* (vt recte nos admonet Celsus) *primum eum, qui seruari non potest, non attingere nec subire speciem* D *eius, vt occisi, quem sors ipsius peremit. Deinde vbi grauis metus, sine certa tamen desperatione est, indicare necessariis*, [id est, familiaribus & amicis periclitantis] *in difficili rem esse: ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse vel fefellisse videatur. Sed vt hæc* (inquit) *prudenti viro conueniunt: sic rursus histrionis est, paruam rem attollere, quo plus præstitisse videatur.* Cæterum (vt ad propositum reuertamur) scire oportet ex mente Galeni *in commentario aphorismi paulo ante citati, vesica discissa*, &c. vulnerum quædam esse valde, & ex necessitate lethalia: quædam vero non ex necessitate, sed magna ex parte talia esse: contra vero quædam omnino sanabilia, quædam vt plurimum.

Vtilitas ac necessitas doctrinæ prognostica vulnerum. Lib. 5.

LETHALIA sunt ex necessitate ac insanabilia, quę cordis substantiam penetrant. Hęc enim protinus hominem è vita tollunt. Quandoquidem corde sic percusso, totus sanguis, ita imperante natura, affatim ad ipsum, veluti ad præcipuam vitæ arcẽ confugit, ac ex omnibus corporis partibus vt læsæ parti ferat suppetias, transmittitur: vnde maxima statim fit sanguinis profusio, quam & spirituum resolutio mox consequitur, vel in percusso viscere tumor præter naturam, maxime autem phlegmone excitatur: vel tanta fit sanguinis collectio, obstructioque tam insignis, vt vitalis spiritus in corpus vniuersum, vt oportebat, amplius diffundi non possit. Quo fit, vt venis & arteriis languescentibus, pallescente vultu & E frigido, malique odoris oborto sudore, extremisque partibus frigidis apparentibus matura mors sequatur. Cor enim neque solutionem continui diu, neque (vt inquit Auicenna) apostema vita permanente, perferre potest.

Vulnera ex necessitate lethalia. Cordis vulnus cur lethale.

SED & mortem etiam afferunt ineuitabilem, magna ac profunda vulnera substantiæ cerebri, iecinoris, diaphragmatis, stomachi seu œsophagi, ventriculi, asperæ arteriæ, pulmonis, lienis, cystis fellis, renum quoque, & tenuium intestinorum, præsertim eius, quod ieiunum appellatur, atque id genus aliorum membrorum principalium, aut ipsis principalibus membris seruientium, ministerio quidem, ceu ad vitam necessario. Ideo autem vulnera eiusmodi lethalia ex necessitate dicuntur, quoniam nullus ex eis seruatur vnquam, mortemque concinnant inexcusabilem, vt *in sequentibus* demonstrabitur.

2. primi ca. 5. Cerebri vulnera.

Seruari etiam non poſſunt Celſo, quibus in ſpina medulla percuſſa eſt, & quibus circa fauces grandes venæ, vel arteriæ præciſæ ſunt. A

Vulnera magna ex parte lethalia.

VVLNERA vero ea non ex neceſſitate, ſed ſecundum plurimum mortalia dicuntur, quæ ad regionem prædictarum partium perueniunt, vel eas leuiter ac ſuperficietenus duntaxat attingunt, non autem prælte adiguntur, nec effatu digna ſunt. Adhæc quæ in capite muſculorum accepta fuerunt. Ob id autem mortalia vt plurimum, at non ex neceſſitate dicuntur, quoniam vulneratis, niſi rite tractentur, prorſus ex eis commoriendum ſit. Si vero in nullo peccatum ſit, illos interdum ſanari contingit. Hinc

Guido. Hiſtoria.

Guido ſe quendam vidiſſe affirmat, qui in parte poſtica capitis vulnus acceperat, ex quo parua quędam portio ſubſtantiæ cerebri exierat (vt ex memoriæ læſione cognitum eſt) & tamen is à tali vulnere conualuit, reſtitutaque eſt illi ex integro poſt curationem vulneris, memoria. Non tamen, aſſerit, illum ſuperſtitem permanere potuiſſe, ſi tota vna cellula ſeu totus vnus ventriculus, per vulnus exiuiſſet: vt de quodam Cellario refert Theodoricus. Sed nec Galenus etiam affirmat in illo adoleſcente, quem vulneratum vidit Smyrnæ in Ionia, viuente adhuc præceptore ſuo Pelope, aliquid ſubſtantiæ cerebri ademptū fuiſſe, ſed duntaxat eum vulnus effatu dignum accepiſſe, in altero anteriorum ventriculorum cerebri: quos ob id geminos natura condidit, vt ſi alter ipſorum læſus fuerit, reliquus adhuc ſubſeruiat. Sed & hoc tanquam admirabile, ac ſtupendum quoddam, incredibileque ſpectaculum, ſeu naturę miraculum narrat idem Gale. *lib. octauo de vſu partium corporis humani:* ipſumque adoleſcentem tandem ſanatum fuiſſe refert, Dei potius, vt credebatur, voluntate, quam arte. *Quod ſi* (inquit) *ambo ventriculi ſimul fuiſſent vulnerati, ne temporis quidem momentum is viuere potuiſſet.* Vnde colligit *ibidem* geminitatis (vt ſic dicam) quorundam organorum neceſſitatem. Cerebrum itaque inſigniter, & ad ventriculos vſque vulnerarum ſanari, rariſſimum eſt, & pene incredibile, vt *in commentario aphoriſmi ſuperius citati*, Galenus aſſeuerat: vbi verum eſſe ſcribit, quod magna vulnera, quæ conſueuit Hippocrates nominare diſciſſiones & præciſiones in prænominatis particulis mortem afferunt ineuitabilem: faterique omnes, quod vulnera, quæ vſque ad aliquem ventriculorum cerebri penetrant, proculdubio internecant, mortemque afferunt præproperam. B

Com. 18. lib. 6. aph.

Adoleſcens ex vulnere cerebri conualuit.

28. Lib. 6.

Vulnera cerebri cur lethalia.

PORRO vulnera cerebi, & membranarum ipſum obuoluentibus (quas Græci μήνιγγας vocant) ideo lethalia ſunt, quoniam ad læſionem ipſius cerebri & membranarum ipſum continentium, ſequitur lęſio & interdum abolitio actionis muſculorum thoracis, & aliorum membrorum reſpirationi ſubſeruientium. Horum autem actione deperdita, perire ſimul reſpirationem neceſſe eſt. Vnde cordis quoque temperamentum ſoluitur. Quo fit tandem, vt etiam animalis ipſius neceſſario ſequatur interitus, vt *lib. quinto de locis affectis* ſcribit Galenus. Cerebro igitur læſo inſigniter, aut meningibus ipſum continentibus diſciſſis, homini atque omni animalium prorſus commoriendum eſt. C

Hepatis vulnus.

GVIDO à Gauliaco aſſerit, hepatis vulnera etiam circa fibras ipſius non admodum tamen profunda, nec cum ablatione alicuius portionis ſubſtantiæ ipſius glutinari, & prorſus ſanari. Qua in re Galenum ſecutus eſt, qui *in commentario decimo octauo libri ſexti aphoriſ.* haud quaquam veritati conſentanea eos dixiſſe refert, qui non ſolum vulnera, quæ in ſumma iecinoris parte conſiſtunt, ſanari poſſe affirmabant, ſed & profunda quoq; in fibris eius facta, imo & fibras ipſas abſciſſas. Cauſa autem, ob quam vulnera iecinoris magna ex parte lethalia ſunt, eſt, *quia propter defectum nutritionis cor languet ac emoritur, atq; ita tandem deperit animans, ſed non illico.* Quandoquidem ob virium hepatis imbecillitatem, ſine alimento permanens, diutius etiam ſufficere poteſt: vt Galenus eſt author *libro quinto de locis affectis,* ſic inquiens: *Vbi iecur affectum eſt, tum ob inediam moriuntur animalia: verum per longa temporum ſpatia, in huiuſmodi affectibus vitam protelare poſſunt.* Sed de intemperie & morbis in compoſitione hoc loco potius agit Galenus, quam de vulnere. Si autem vulnera hepatis magna, ac profunda ſint, venaque porta dicta iecinoris cauo commiſſa, vel concaua ab ipſius gibbo prodiens, diſſecta fuerit, larga ſanguinis profuſione moriuntur, qui ita ſunt vulnerati, priuſquam vulnera agglutinentur. D

Cur hepatis vulnera magna ex parte ſint lethalia.

Vulnera diaphragmatis quando inſanabilia. Neruoſa ſubſtantia, & motus agglutinationē impediunt. Lib. 5. meth. medendi.

VVLNERA quoque diaphragmatis, prorſus incurabilia ſunt, maxime ſi in parte eius neruoſa fiant. Hac enim parte exangue eſt: adhæc in continuo eſt motu. Quæ duo ſane prohibent, ne labra vulneris agglutinentur, coaleſcantve. Neruoſa namque corpora ſemel diuiſa, nunquam coeunt, ea præſertim, quæ in iugi, ſeu perpetuo ſunt motu, cuiuſmodi eſt ſeptum tranſuerſum. Quippe tametſi dici ſolet, quod vulnera, quæ ſananda ſunt, vtiq; quietem requirunt, non ſolus tamen motus diaphragmatis, etiamſi ſit perpetuus, vulneris agglutionationem impedit, ſed & neruoſa quoque cum ipſa ſubſtantia. Quod abunde teſtatur Galenus his verbis: *Tranſuerſi ſepti vulnera, in carnoſis quidem partibus ſubinde coaleſcere ſunt viſa, eius motu non obſtante. Quæ vero in neruoſis eius hærent, inſanabilia ſunt.* Sane difficilis grauiſque curatio eſt etiam eorum, quæ in carnoſis ſunt partibus, ſi has iam phlegmone occupauit. Accidit autem hęc curandi difficultas ob eam rem, quod in ea vulnera ſanies defluat, quæ impedimento eſt, ne labra ſolutæ vnitatis coaleſcant.

Pulmonis vulnera.

VVLNERA autem, quæ pulmonibus incidunt, ideo curatu ſunt difficillima, imo magna ex parte inſanabilia; quoniam promptiſſime phlegmonem excitant, quæ ſi ſemel occupauerit, exigua (inquit Galenus) vulneris glutinandi ſpes eſt. Adde, quod ea, quæ ſanandis vlceribus idonea ſunt medicamenta, contingere illa integris ſaltem viribus non poſſunt. Accedit pręterea & illis ſanandi difficultas, quod reſpirando mouentur, & tuſſiendo lacerantur. E

Trachia arteria vulnera.

CAETERVM vulnera tracheę, id eſt, aſperæ arteriæ effatu digna, & maxime quæ cartilagineam eiuſdem ſubſtantiam occupant, raro etiam ad ſanitatem perducuntur. Particula enim hæc dura eſt & exanguis, aſſiduaque per vulnus fit reſpiratio, quæ ſane impedimento eſt, quo minus labra coaleſcant.

A *MAGNA* quoque œsophagi vulnera, inter exitialia atque insanabilia numerari solent, tum ob cibi ac potus per eum transitum, qui sane agglutinationem prohibet, tum quod eiusmodi vulnera (vt Galenus ait) medicamentis duntaxat in transitu fruuntur, sicuti & quę in ore, seu orificio ventriculi cōsistunt. Verum his, quæ ori ipsius ventriculi insident, sensus quoq; acumen sanationi obstat. *Oesophagi vulnera. Li. 6. meth.*

IVGVLARES venæ (quas & organicas vocant) grandi vulnere percussæ, ægre & raro curationi cedunt: tum quod larga sanguinis profusione, hominem vitali spiritu exhauriant: tum quod ligaturā stringendo ac sistendo, sanguini necessariam, propter imminens suffocationis periculum sustinere non possint. *Venarum iugularium vulnera.*

VENTRICVLI discissiones & tenuium quoque intestinorum, sed omnium maxime ieiuni, matricis, renum, vesicæ, & folliculi fellis, modo, quo supra diximus, ob id lethales sunt, quod hæ omnes particulæ neruosæ sint & exangues, per easque vitiosarum ac superuacanearum humiditatum transitus fiat. Adde, quod earum vsus perpetuo vitæ conseruandæ est necessarius, nedum vtilis. Adhæc medicamenta his locis penitioribus non possunt commode admoueri. Porro per verbum *discissiones*, magna (vti superius diximus) ac profunda vulnera intelligimus, & ad sinum vsque interiorem longe lateq; penetrantia, qualia esse cernuntur in iis, quæ penitus sunt excisa. Hac autem dictione ex industria vsi sumus, B ne quis putet, vulnus quodcunq; in prænominatis partibus exitiale esse atque insanabile. Ventriculus namque & tenuiora intestina, quia non parum participiant carnosa substantia, si in summa parte duntaxat vulnerata sint, sæpenumero agglutinantur, & velut collato fœdere in robur substantiæ corpulentæ concordi concretione coalescunt. Sic & vesicæ ceruicem, siue collum quotidie sanari videmus, cum ex ea lapis extrahitur, quoniam ex parte carnosa est. Idem & de aliis partibus iure credi potest, si per summa corporis, seu substantiæ earum vulnus duntaxat acceperint. *Ventriculi vulnera. Ieiuni Matricis. Renum. Vesicæ. Cystis fellis. Gal. comm. 18. lib. 6. aphoris.*

VERVMENIMVERO ieiunum intestinum vulneratum omnium maxime inter tenuia incurabile esse omnia à Galeno & à Paulo prædicatur tum propter vasorum, quę in eo sunt, magnitudinem multitudinemque: tum quod tunica prætenuis neruosaque existat. Adde quod & bilem synceram hoc intestinum ex cholagogis porris recipit vniuersam, & omnium maxime iecori vicinum habetur. *Ieiuni vulnus cur insanabile. Lib. 6. The. Lib. 6. c. 42.*

LIENIS vulnera, cum munus habeat toti corpori apprime vtile ac prope necessarium, sitque (vt nonnulli dixerunt) veluti alterum hepar, periculosa sunt, non adeo tamen, vt aliarum modo dictarum C particularum. *Gal. lib. 5. de vsu partium. Lienis vulnera.*

HI quoque in præcipiti sunt, in quibus vsque ad cauitatem membrorum intus conditorum vulnera perueniunt. Hæc enim vt plurimum lethalia sunt, tum quia aer externus & nos ambiens, per ea nō alteratus ingrediens, internas partes non parum offendit: tum quia per eadem internus exhalat spiritus, quo sic expirante & euanescente, virtutis robur insigniter offenditur & dissoluitur, multoque imbecillius redditur. Accedit huc, quod huiusmodi vulnera haud commode detergi possunt: quodq; ea tandē degenerant in fistulas & empyemata, id est, purulentas collectiones excitant: vnde & mors ipsis vulneratis demum accidit. Signa autem, quibus prædictarum partium internarum vulnera deprehendi possint, tediosæ prolixitatis vitandæ gratia, in hac vulnerum vniuersali methodo, consulto prætermisimus. *Vulnera penetrantia.*

CAETERVM vulnera & punctura, quæ in capite musculorum fiunt, vbi nerui, tendones, & ligamenta fere carne nudantur: item quæ tribus digitis à iunctura distant, & quæ prope tempora accepta sunt, magna ex parte lethalia existunt. Nerui vero & tendonis punctura, propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio, id est, cerebro continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam: ac tum præsertim, cum nihil extrorsum expirat, obcæcato cutis vulnere: vt Galenus annotauit *in opusculo* cui titulum fecit μικρὰ τέχνη Proinde huiusmodi punctio mortem accersit. Noxa enim, D quæ cerebro illata est, statim communicatur organis respirationi seruientibus, vt iam *supra* dictum est. Quocirca *quinto libro aphorismorum* scripsit Hippocrates; *Conuulsio ex vulnere lethalis est.* Non quidē (vt Galenus ait *in comment.*) ex necessitate, sed admodum crebro: *lethalis* enim nomine hic, vt & in plærisq; aliis aphorismis, vsus est Hippocrates pro *periculosa*, & ad mortem sæpius perducente. Fiunt autem ex vulneribus conuulsiones siue spasmi, ratione subsequentis ea inflammationis, vbi neruosas partes attigerit. Et primum quidem videntur conuelli, quæ è directo sunt partium inflammatione laborantium: deinde sic postquam & principium attigerit passio, ad totum extenditur corpus. *Vulnera in capite musculorum. Nerui & tendonis punctura. Spasmus ex vulnere lethalis, id est, valde periculosus. Spasmus ex vulnere causa.*

MEMBRA autem particularia ex accepto vulnere iudicantur emortua, quando principes ac maiores venæ, arteriæ quoque & ossa, á quibus vitam, nutricationem & fulcimentum accipiebant, penitus excisa sunt & destructa: incipiuntque liuescere ac nigrescere, mortis habitum induere, ac cadaueris formam repræsentare, non secus, quam in gangræna, & sphacelo, vt videre est in excisione brachiorum & tibiarum. *Vulnera membrorum particularium quando ipsis mortalia.*

IVDICANTVR itidem membra ad vsum à natura institutum fore inepta, & perpetuo impotentia, quando nerui, tendones, & ligamenta (quos Græci syndesmos vocant) penitus sunt abscissa & deE structa, suamq; protinus actionem perdunt, ac resiccari & tabescere incipiunt. *Vulnera quando membris impotentiam afferant.*

VVLNERA ea omnium tutissima sunt, & omnino (vt dicunt) sanabilia, quę in euchymis, id est, boni succi corporibus, & in locis carnosis accepta sunt, vbi & nerui pauci & venæ, & arteriæ non multæ reperiuntur. Adhęc quæ diuisionis magnitudinem non habent, hoc est, longitudinem, latitudinem, aut profunditatem non multam. Periculum enim facit, vulnus quodcunq; magnum est. Ratio autem ob quam hæc vulnera tutiorem habent curationem, omniumq; minime formidanda sunt, est quoniam ea nec febris, nec praua aliqua symptomata sequi consueuerunt, modo saltem recte, & vt res expostulat, tractentur. Quocirca recte ac prudenter feceris, si in tuis assertionibus, seu (vt dicūt) depositionib. hoc præfatus fueris, atq; etiam addideris, *dummodo nihil aliud superuenerit, quod nec impræsentiarum apparet, nec in talibus accidere solet.* *Vulnera tutiorem curationem habentia. Cornel. Cels.*

Vulnera vt plurimum sanabilia.

VVLNERA autem, quæ vt plurimum ſanabilia dicuntur, mediamque inter duo dicta extrema A
(nempe omnino ſanabilia,& ex neceſſitate lethalia)naturam ſortiuntur,ea ſunt, quæ in capite muſcu-
lorum carnoſorum longe à iuncturis & temporibus:item quæ in caluaria,quam Græci κράνιον nominãt,
thorace & ventre incidunt.Hæc enim ſi rite atque ex arte tractentur, adhibeaturq; diligens cura, & la-
borans obedientem ſe præſtiterit,in nullo proprie indulgens voluptati, exterioraque omnia rite adſint
apparata,curationem indubie recipere poſſunt.Si vero in iis peccatum ſit,eorum curationem intercipi
contingit,hominemq; tandem ad interitum deduci. Proinde cum de illis ferre iudicium volueris, hu-
ius rei mentionem(vt nomini tuo conſulas)te facere oportet.

Formula ferendi iudicium de vulneratis ex ſcripto.

CAETERVM ſi coactus fueris à magiſtratu,ſuper aliquo vulnere ſententiam ferre,eiuſq; euen-
tum,quantum ars permittit,prædicere,in primis annotandum tibi eſt, in ſchedis tuo chirographo obſi-
gnandis,quod ex mandato ipſius magiſtratus,vulneratum inuiſeris,&vulnus ſeu vulnera omnia,ſi plu-
ra fuerint,diligenter & accurate inſpexeris. Deinde vulnus,aut vulnera nomine expreſſo ac proprio, v-
na cum affecto loco exprimere debes. Poſtremo tuæ cenſuræ cauſam ac iudicii per te lati, rationem te
ſubiicere oportet.At vero interim te admonitum velim,ne iudicium tuum in hac re præcipites, ſed ma-
ture,prudenter,ac circumſpecte omnia definias.Quandoquidem(vt ait ille)*omne in præcipiti vitium ſtetit.*

Aphor. I.

Terminus primus, medius & vltimus vulnerum.

Et vt à ſeniore illo Hippocrate bonarum artium primario authore ſcriptum eſt,*iudicium eſt difficile.*Itaq; B
tametſi terminus vltimus vulnerum ſit quadrageſimus dies: primus vero intra ſeptem dies conſiſtat, &
medius(iuxta formam & naturam acutorum morborum) ad decimumquartum protendatur,in ſuſpe-
ctis nihilominus ac dubiis vulneribus,expectandus eſt dies ſeptimus, priuſquam aliquid de illis decer-
nas,aut iudices. Solent enim vt plurimum intra id tempus apparere accidentia, tum bona,tum mala,
quæ poſt accepta talia vulnera ſuperuenire conſueuerunt:febris,inquam,ſyncope, mentis alienatio ac
perturbatio,ſpaſmus & id genus alia. Sed & interim diligenter conſiderandæ ſunt virtutum actiones,
ex pulſu,lotio,vomitionibus,& aliis id genus, quæ foras excernuntur. Contemplari etiam oportet la-
borantis appetentiam,tollerantiam,vultum ſiue faciem,& conſimilia. Ex iis itaq; & conſimilib. præſa-
giis,quæ ab Hippocrate & Galeno memoriæ prodita ſunt,diligenter perpenſis & examinatis, robur vir-
tutis,morbi magnitudini conferes.Deinde tacitus apud te omnia recolliges,vt præſagire poſſis ac iudi-
cium ferre,num moriturus ſit æger ex accepto vulnere,an tandem conualiturus.Qua in re caute ac pru-
denter te geres.Nec eſt,quod dicas,*ſi non fuiſſet vulneratus,nunquam interiiſſet*,quantumuis in victus ratio- C

Aphor. I.

ne peccaſſet.Sed nec ſatis fuerit,ſi dixeris,*vulneratum mortem nunquam oppetiiſſe,ſi ſibi conſuluiſſet ac omnia ef-
feciſſet ſecundum rationem:*ſcriptumque eſſe ab Hippocrate, *quod non ſolum Medicum præſtare ſe oportet opportu-
na facientem,ſed & ægrum & aſſidentes,&c.* Quandoquidem non ſolum famæ tuæ conſulere, & te ab ob-
loquentium calumnia vindicare debes:ſed nihil etiam vel dicere coram magiſtratu, vel ſcripto anno-
tare, quod cedat in damnum, vel detrimentum laborantis & conſanguineorum, aut liberorum eius,
culpam omnem ſic in eum reiiciendo. Eorum namque,quæ fortuito contingunt, tametſi nulla ſit ars
præſeruatrix,eſt tamen ars aliqua curatrix.Siquidem vt variis periculis noſtra corpora expoſita ſunt, ita

Auicenna.

& modis plurimis,vbi in ea inciderint,ſeruari poſſunt.Itaque, vt ſcribit Auicenna *libro quarto de extra-
ctione ſagittarum*,licet vulnera quædam ſua natura lethalia ſint,non tamen ob id relinquendus eſt vul-

Vulneratos non eſſe relinquendos ſine auxilio.

Plurima in morbis præter expectationem contingere.

neratus abſq; auxiliis:quin omnia aggredi ac tentare debet Chirurgus, quæ ex arte & ſecundum ratio-
nem fieri poſſunt,dummodo ſaltem ab aſſidentibus amicis & conſanguineis ipſius ægrotantis obnixe
rogatus fuerit,ac de futuro rei exitu coram eis,antequam vulneratum attingat,præſagiuerit,vt ſe ab in-
doctorum & oblocutuleiorum calumnia & maledicentia vindicet.Plæriq; enim præter ſpem Medico-
rum modo quodam mirabili,ac ſtupendo mortem interdum euadunt,ac ſanitati reſtituuntur.Igitur cũ
ſæpe etiam præter expectationem quædam eueniant,aggrediunda eſt.Quod ſi vulneratum ipſum omni D
auxilio deſtitutum relinqueremus,& inde mors ſequeretur,impii ac inhumani merito & diceremur &
haberemur.Sed iis omiſſis,reliqua vulnerum iudicia perſequamur.

Vnionem in partibus organicis ſemel diuiſis eſſe impoſſibilem.

IGITVR præter hæc te noſſe oportet,quod vnio in partibus inſtrumentariis,ſemel cõtinui diuor-
tium perpeſſis eſt impoſſibilis,vt Galenus aſſerit *libro artis medicinalis capite nonageſimo*. Cuius aſſertionis
ratio eſt,quia abſciſſis omnino poris ſeu meatibus,venis,inquam,neruis & arteriis, per quos veluti per
canales quoſdam,alimentum,ſenſus & vita,in ipſum membrum organicum diffundebatur, promptiſ-
ſime expirant,exhalantve,tum ſpiritus,tum virtutes, ob ſubſtantiæ ſcilicet, quam habent, tenuitatem
(quod non contingit in animalibus iis, quæ imperfecta vocantur,atq; etiam in plantis ipſis) non autem
propter impotentiam aut repugnantiam medicamentorum, vt recte aſtruebat Haly *in commentario loci
nuper ex Galeno citati*.Ad hæc vnio in parte carnoſa poſſibilis eſt, etiam iuxta primam intentionem,vt di-
cunt.In oſſe vero ex ſecunda duntaxat intentione. Vocatur autem hic prima intentio, quando partes
diuiſæ atq; inuicem diſtantes,rurſus vniuntur & coaleſcunt,vt prius vnitæ erant, idq; abſque medio a-
liquo heterogeneo,ſed ratione quadam ac beneficio nutrimenti, facta ſcilicet modica quadam con-
uerſione ipſius alimonii in carnem omnino vniformem,& conſimilem priori. Secunda vero intentio E
hic intelligitur,quando ea,quæ diuiſa ſunt,& vnionis diuortium perpeſſa, alia quapiam interueniente
ſubſtantia,ceu glutino quodam alligantur,atque inuicem coniunguntur. Porro huiuſmodi medium,

Callus.

Porus ſarcoides.

Quare os fractum nõ coaleſcat.

cuius interuentu partes oſſis fracti ſeu diuiſi alligantur,agglutinãturve,Latine callus,Græce vero πῶρος
ſarcoides nominatur.Qui quidem ex ſucco paulo craſſiore fit,quam is,ex quo os concreſcit. Cauſa au-
tem,propter quam fractum os nequeat coaleſcere,prima ſaltem intentione,eſt ipſius oſſis durities:cum
mollium tantum corporum (vt Galenus ait) *in vnum coeundi ſit habilitas:*vt tum in externis videre licet, nullo
1 nec lapide cum lapide, nec teſta cum teſta coeunte: tum vero in nobis ipſis. Altera cauſa eſt imbe-
2 cillitas facultatis alteratricis, quæ altrix nuncupatur (oſſa enim particulæ ſunt exangues ac frigidæ)

non

A non autem inopia materiæ ſeminalis ſeu ſpermaticæ, vt quidam putauerunt. Oſſa namque præſens ſemper habent alimentum ſpermaticum, quod quidem alterant & in ſuam conuertunt ſubſtantiam, ac ſibi aſſimilant. Nerui autem, venæ & arteriæ, inquit Auicenna, Galeni authoritate fretus *in quinto Therapeutices*, mediam ſortiuntur naturam inter carnem & oſſa. Neque enim tam facile coeunt, vt caro, neq; tam difficile conglutinantur vt oſſa. Siquidem eorum natura mediocritatem obtinet inter mollitiem & duritiem. Proinde de vnienda eorum ſectione vtique deſperandum non eſt, vbi tum ipſa ſit parua, tum hominis corpus natura molle: ſi vero ſectio magna fuerit, & in duro corpore, nulla prorſus eius glutinandæ ſpes eſt. Vnde Galenus *loco nuper c*[illegible]*ato* ad hunc modum ait: *Videtur autem experientia quoque ipſa rationi ſubſcribere. Cum & in pueris & in mulieribus, propter corporum humiditatem & mollitiem, eam* [arteriam intelligit] *viderim glutinari, & in vno iuuene agreſti, cui exigue erat inciſa. Qui autem eam inciderat*, inquit ille, *Medicus admodum iuuenis erat, & operum artis parum peritus, venamq; ſe incidiſſe putabat. Cum enim brachium hominis, venam inciſurus, deligaſſet, contigit attolli veluti in gibbum arteriam, atque ita hanc pro vena diuiſit.* Hanc autem inciſionem Galenus curioſe coniunxit, conglutinauit, & perſanauit. Verum parua ſane (vt dictum

B eſt) inciſio erat. Quod ſi vtique magna atque effatu digna fuiſſet, nulla certe ratione perſanari potuiſſet. Quod Hippocratis teſtimonio confirmatur *ſexto aphoriſmorum* ſic inquientis: *Cum diſciſſum fuerit os, aut cartilago, vel neruus, aut genæ particula tenuis, vel præputium, neq; augetur neque coaleſcit*: hoc eſt, neque talis aliqua regignitur ſubſtantia, qualis abſciſſa eſt, neque vnquam diſciſſi corporis labra agglutinantur. In hoc autem aphoriſmo, vox *diſciſſum* diuiſionis magnitudinem ſignificat. *Diſciſſa namq;* (vt Galenus ait *in comment.*) *diuiſionem habent vſque ad finem peruenientem.*

Neruos venas & arterias interdũ diuiſas coire.

Arteriam inciſam aliquãdo vniri.

Aph. 19.

Diſciſſa quæ dicantur.

CÆTERVM nihil aduerſus prædicta pugnat obiectio, quæ de oſſibus puerorum afferri poſſent, quod ſcilicet coaleſcere poſſint, vt *libro artis medicinalis* Gal. aſſerit: quia mollitiem habent & virtutis robur, ob propinquitatem ſuæ natiuitatis. Sed nec prius aſſerta infirmat, quod de dentibus obiici ſolet, quod ſcilicet renaſcantur, non ſolum in pueritia, ſed etiam in aliis ætatibus. Quoniam non generantur (inquit Albertus) ex materia ordinata, ſed *ex ſuperfluitate non quidem à virtute prima conformatrice, ſed nutritoria inducente actum generatiuæ.* Poſtremo iudicat Hippocrates *ſexto libro aphoriſmorum*, quod *vulnera in corpore eorum, quæ aqua inter cutem laborant, non facile ſanantur.* Non prius enim curantur vulnera, aut vlcera, quam ad cicatricem perducantur. Non poſſunt autem ad cicatricem perduci, niſi ſufficienter exic-

C centur: quod non factu eſt facile in iis, quos aqua inter cutem male habet, ob humiditatis immoderantiam, vt docuit Hippocrates *in libro de vlceribus*: & Auicenna his verbis: *Solutio continui, & vlceratio, & id genus alia, facile ac cito curationem recipiunt, cum in particulis fiunt, quæ bona præditæ ſunt temperatura. Contra vero ſi membra cacochyma occupauerint, plurimum renitantur curationi, nec niſi tempore longo poſſunt ad ſanitatem perduci. Sed multo adhuc difficilius curantur, quando corporibus eorum incidunt, qui vel hydrope laborant, vel lepra* [*id eſt, elephantiaſi*) *aut aliqua alia praua temperatura.* Præterea *in quinto aphoriſmorum* Hippocrates ſic ait: *Vlceribus frigus quidem mordax cutim obdurat, dolorem inſuperabilem facit, liuorem obducit, rigores febriles, conuulſiones, diſtenſiones.* Adhæc iudicatur, quod inſignes cõtinui ſolutiones male curatæ, præſertim circa iuncturam, maciem inducant ſequenti particulæ. Et hoc quidem propter obſtructionem & virtutis debilitatem, vt iam ſemel dictum eſt, & *infra* adhuc dicetur.

Oſſa puerorum fracta coaleſcere.

Albertus Bononienſis.

Dentes vnde renaſcãtur.

Auicenna.

Plurima adhuc alia præter ſupradicta, iudicia diligenti animaduerſione obſeruanda ſunt, quæ in *ſequentibus* & *in tractatu de vlceribus* (quod tam his vulneribus ſint communia) recenſebuntur. Itaque finem his de vlceribus iudiciis imponemus, ſi quæ de iis docte, breuiter, atque ornate ſcripſit Celſus, ſubiecerimus. Hæc enim vice anacephaleoſis & compendii erunt eorum fere eorum, quæ de iudiciis vulnerum hactenus dicta ſunt, verba autem illius ſunt hæc; *Seruari*, inquit, *non poteſt, cui baſis cerebri, cui cor,*

D *cui ſtomachus, cui iecinoris portæ, cui in ſpina medulla percuſſa eſt: cuiq; aut pulmo medius, aut ieiunum, aut tenuius inteſtinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati ſunt, cuive circa fauces grandes venæ, vel arteriæ præciſæ ſunt. Vix autem ad ſanitatem perueniunt, quibus vlla parte pulmo, aut iecinoris craſſum* [quod Græci παρέγχυμα vocant,] *aut membrana, quæ continet cerebrum, aut lienis, aut vulua, aut veſica, aut vllum inteſtinum, aut ſeptum tranſuerſum vulneratum eſt. Hi quoque in præcipiti ſunt, in quibus vſque ad grandes, intusque conditas venas in alis, vel poplitibus mucro deſedit. Periculoſa etiam vulnera ſunt, vbicunque venæ maiores ſunt, quoniam exhaurire hominem profuſione ſanguinis poſſunt. Idque euenit, non in alis tantum, atque poplitibus: ſed etiam in his venis, quæ ad anum teſticuloſque perueniunt. Præter hæc malum vulnus eſt, quodcunque in alis, vel feminibus, vel inanibus locis, vel in articulis, vel inter digitos eſt. Item quodcunque muſculum, aut neruum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læſit. Tutiſſimum omnium, quod in carne eſt: & hæc quidem loco vel peiora, vel meliora ſunt. Modo vero periculum facit, quodcunque magnum eſt.* Hactenus de iudiciis vulnerum.

Lib. 5.

Quæ vulnera inſanabilia ſint Celſo.

Quæ vulnera difficilem curationem habeant.

Periculoſa vulnera.

Malum vulnus.

Quæ vulnera tutiorem habeant curationem.

De curatione vulnerum in vniuerſum. CAP. IV.

E

OMnium ſolutionem continuitatis, ne dum vulneris communis quidem curandi indicatio, ſeu (vt dicunt) intentio, & vnitio, vt Gale. ait *libro artis medicinalis cap. nonageſimo.* Et ea quidem eſt prima indicatio omnibus nota, ab eſſentia ipſius affectus deſumpta, quæ præcipit atque inſinuat, contrarium per ſuum contrarium propellendum eſſe. Hæc autem prima ac generalis indicatio perficitur à duobus, nempe à natura, tanquam à præcipuo agente, & cauſa effectrice, adiuta ſuis virtutibus, & alimento conuenienti: & à Medico tanquam ipſius naturæ miniſtro, quatuor intentiones ſibi inuicem (quod aiunt) ſubalternatas in animo habente, dũ opus ſuũ exercet, vt curationis finẽ propoſitum tandem aſſequatur.

Communis ſolutæ vnitatis curãdi indicatio.

Intentiones in curandis vulneribus obſeruandæ.

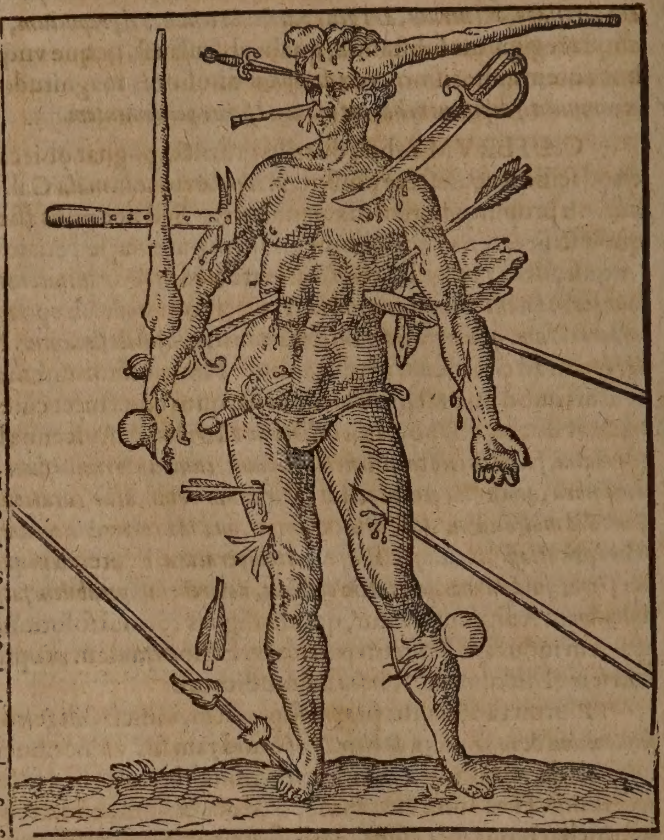
1. 2. Prima iubet extrinſecus incidentia (ſi qua forſan labris vlceris intercidant) amouenda eſſe. Secunda A
3. præcipit applicanda eſſe extrema diſtantium partium. Tertia docet, ea in vnum iam commiſſa & co-
4. acta, ita conſeruare. Quarta ſuadet ipſam partis læſæ ſubſtantiam tueri, ac ſalubem ſeruare. His & quin-
5. ta non abſurde ſuperaddi poteſt, quæ docet, accidentia vulneribus ſuccedere conſueta, corrigere ac
propulſare.

1. *Prima intentio.* Primam intentionem aſſequemur dilatando vulnus, ſi non ſatis dehiſcat, aut ſi eius labris aliquid intercidat extraneum, vt puta vel oſſis particula aliqua pungens & aſpera: aut telum aliquod infixum, vt ſagitta, vel mucro, vel aliquod aliud extrinſecus inciden * cuiuſmodi ſit ſpina vel arundo. Atque vbi ſatis diducta fuerint labra vulneris, digitis, aut volſella, vel forcipe aut alio id genus inſtrumento à te, vt res expoſtulat, excogitato, quod infixum eſt, aut labris vlceris intercidit, apprehendi debebit, & leuiter, ac (ſi fieri poſſit) citra dolorem euelli, vt *in ſequentibus* docebitur.

DE SAGITTIS, PLVMBEIS GLANDIBVS, ET GLOBIS FERREIS, ac quibuſcunq; aliis telis, è corpore extrahendis.

De ſagittis & quibuſcunq; aliis telis è corpore extrahendis.

Corpus multifariam vulneratum. B

1. Inſtrumentorum inuentio. 2. Modus inueniendi inſtrumenta. VT ſagittas aut quęuis alia tela in corpus defixa, ſecundum rationem, & ex arte poſſis eximere, inueniendum tibi primũ eſt, quo inſtrumẽto id queas efficere. Modus a. inueniendi inſtrumẽta, habetur ex contemplatione naturæ ac diuerſitatis tum læſarum particularum, tum rerum defixarum. Itaque ex horum duorum, partis ſcil. læſæ, & rerum infixarum, accurata cõſideratione & cognitione, *3. Modus extrahendi.* tertiũ ſtatim ſe offert: nempe modus euellendi tela in corpus infixa, qui certe varius & multiplex eſt, vt ex *ſequentib.* patebit.

Cæterũ tametſi diſcrimina, ſeu differentiæ telorum ac rerum infixarum, propemodum ſint infinitæ, nec ſcriptis facile mandari poſſint (proinde & formæ proiectorum ab hoſtibus, diligenter à Chirurgo perquirendæ ſunt) Auicen. tamen conatur eas omnes *Sex telorum differentia.* differentias ad octo reducere. Has autem ſenario numero placuit nunc complecti. Itaq; differunt tela, quæ noſtris corporibus infiguntur, materia, figura, magnitudine, numero, habitu, viribus. C

A materia ſumpta differentia. Materia quidem quatenus ea, quæ imponuntur, & haſtilia vocantur, aut lignea ſunt, aut arundinea. Ipſa vero tela aut ferrea ſunt, aut ærea, aut ſtannea, aut plumbea, vel cornea, vitrea quandoq; aut oſſea: quinetiam arundinea, aut li- D gnea conſpiciuntur. *Differentia ſumpta à figura.* Figura autem euariant, quatenus alia ſunt rotunda; alia anguloſa, nempe triangula; Alia ſulcata; alia triſulca, hoc eſt, tribus ex partibus acie prædita. *Spiculatorũ diſcrimina.* Nonnulla item ſunt ſpiculata, ſeu ſpiculis cincta, quæ vulgo barbulata vocant: nonnulla ſpiculis carent. Atq; ex ſpiculatis, hæc poſteriora ſpectantibus, ſeu retro vergentibus ſpiculis munita ſunt, vt dum extrahuntur, contra defigantur. Illa in anteriora vergentia habent ſpicula, vt propulſata idem faciant, h.e. infigantur & lanient. Sunt etiam quædam, quibus vtroq; verſum, fulminis inſtar, ſpicula extant, vt & dum extrahuntur, & dum intruduntur propelluntur ve corpus dilanient, & in obiecta infigantur. Sunt item, quibus ferrum quibuſdam cardinibus ſeu verticulis ita mouetur, vt ſpicula in impulſione contracta, in extractione explicentur atq; ita telum extrahi prohibent. *Telorum diſcrimina ſumpta a magnitudine.* Magnitudine quoq; variant tela, quatenus alia magna ſunt, vt trium digitorũ longitudinẽ expleant: alia parua, vt vnũ digitum æquent: alia vero medium inter hęc locum occupent, *Numero.* Numerus etiam in his diuerſitatem affert, quatenus nonnulla ſimplicia ſunt, nonnulla compoſita. Tenuia ſiquidem quædã ferramenta, ſiue ferrea fruſtula ipſis imponuntur, ac ſi innexa ſunt, vt in teli euulſione facile lateant, & in imo relinquantur. *Habitu.* Habitu differunt tela, quatenus alia ferrũ acutum ligno ſeu haſtilibus habẽt infixum, alia concauũ, ita vt haſtile in ferri tubulum inſertum habeant: atq; hoc alia fir- E miter, alia negligentius, vt dum euelluntur, relictũ intus remaneat. *Viribus.* Viribus demũ & facultate differunt, quatenus veneno quædã ſunt oblita, h.e. venenata: alia vero minime. Atq; hæ quidẽ ſunt telorum differentiæ. *8. Inſtrumẽta telis atq; infixis aliis rebus extrahendis accommoda.* Nunc de inſtrumentis, quibus tela, & res extraneæ noſtris corporib. infixę extrahuntur, dicendũ eſt. Nam de ſedibus, in quas tela ipſa penetrarunt, poſtea agemus, dum ſcil. de modo euellendi tela alia infixa, ſumpta à ſede affecta indicatione, commentabimur. Itaq; inſtrumenta, quæ à telorum aliorumque infixorum differentiis, & à particularum, in quas penetrarunt varietate, excogitantur inueniunturque, licet valde multa ſint, octo tamen apud Guidonem, & recentiores Chirurgos ſunt magis communia.

Primum

A 1. Primum sunt forcipes seu, vt vulgo loquuntur, tenaculæ Auicennæ, quæ denticulatæ sunt, & capita habent ad instar limæ. 4. *fen. lib.* 4.

2. Secundum sunt forcipes Albucasis, in modum rostri auis, etiam denticulatæ.

3. Tertium forcipes in modum cannæ siue arundinis, aut scriptorii calami concauæ, quas vulgo tenaculas cannulatas vocitant, ad sagittas spiculis cinctas (quas barbulatas nominant) extrahendas accommodæ.

4. Quartum est terebellum inuersum, quod in ferri infixi tubulum (quam doliam appellant) imponitur: vbi autem sic tubulo immissum ferrum apprehenderit, leuiter ferro sequaci educitur.

B 5. Quintum instrumentum est, terebra in longum porrecta, dilatandis ossibus (quibus tela firmiter inhærent) apprime idonea.

6. Sextum exeisorius culter, ad amplificanda carnis vulnera, quo facilius infixa eximantur.

7. Septimum est propulsorium instrumentum, quod geminum est, nempe cauum, & solidum siue surdum: illud fœminam, hoc marem appellant. Iis tela protrudimus, donec ab altera parte apprehendi & extrahi possint.

8. Octauum est in modum arcus illius, quem vulgo balistam vocant. Hoc autem ictum telum excutitur, aut (vt *in sequentibus* dicemus) extrahitur. Horum autem aliquot formulas in *sequentibus* depictas inuenies.

Quomodo plumbea glans, aut globus, à ferentariis, & leuis armaturæ militibus emissus, extrahatur.

Modus extrahendi tela infixa duplex.
1. Attractio.
2. Propulsio.

Cæterum extrahendorum telorum, quæ illata C corporibus intus hæserunt, modus est duplex, per attractionem vnus, alter per protrusionem seu impulsionem. Attractio fit ab ea parte maxime, qua venit telum, sed interdum etiam ab ea, in quam tetendit. Protrusio autem seu propulsatus fit in partem oppositam ei, ex qua venit, infixumque est. Horum autem modorum indicationes desumendæ sunt, tum ab ipsis telorum generibus, quæ *supra* commemorauimus, tum ex illis sedibus, in quas illa penetrarunt. De quibus mox dicam, si communia quædam præmisero in extrahendis telis sedulo obseruanda.

Communia quædam in extrahendis telis sedulo obseruanda.

Si itaque telum in conspectu sit, sic vt se habet, protinus extrahendum est: sin occultatum est, ita faciendum Hippocrates præcipit: *Corpus vulnerati (si tamen ipse poterit) in ea figura constitui debet, in qua erat eo tempore, quo vulnus accepit, atque ita, quo tetenderit telum specillo explorandum est. Si æger id non potest, iacens saltem ita debet collocari, vt quam proxime fieri potest, ad eam figuram accedat.* 2. Si telum aliquod defixum primis conatibus commode ac salubriter euelli non possit, sic eousque dimittere debes, donec circumposita caro emarcescat, putrescatque. Deinde intermissum opus aggredere, telum ipsum, quod infixum est, modo huc, modo illuc agitando, ac manibus vel forcipibus leuiter ipsum contorquendo. Ita enim D leuius multo ac facilius telum extrahes, vt recte præceperunt Auicenna, Brutus & Albucasis. Quanquam aliter visum sit Henrico. Hic enim voluit statim ac sine mora, tela quocunque modo fixa extrahi. Si armatus homo telo ictus fuerit, nec possit leuiter, ac facile telum manibus euelli, vulneratum protinus suis armis exui iubeto: & rite apparatis omnibus, quæ ad opus eiusmodi conducere videbuntur, 3. emissoque ac præfato (vt *supra* dictum est) præsagio, forcipe communi apprehensum telum (præsertim si sagitta est) ipsum leniter contorquendo extrahito. Quod si communi hac forcipe nihil promoueris, fortiores assumito. Si telum carni infixum retro, hoc est, ea parte, qua venit, recipiendum sit, nec aliter educi possit, amplificanda scalpello aut nouacula plaga est, 4. quo facilius id sequatur, quoque minor oriatur inflammatio: quæ maior quidem fit, si ab illo ipso telo dum redit, corpus lanietur. Item si ex alia parte vulnus aperitur, laxius esse debet, quam vt telo postea transeunte amplificetur. Summa autem vtraque parte ita habenda cura est, ne neruus, ne vena maior, ne arteria incidatur. Quod si horum aliquid detectum fuerit, excipiendum hamo retuso est, abducendumque scalpello. Vbi autem satis incisum est, telum eximendum est: tum quoq; eodem modo & eadem cura habita, ne sub eo, quod eximetur, aliquid prædictorum lædatur. Si autem telum ita firmiter ossi inhæsit, vt nulla vi extrahi posE sit, terebello (vt vocant) directo diuisionem amplificabimus, ac modo infra scripto telum liberabimus.

Consilium Celsi.

5. Telo à corpore euulso, non alia est vulneris medicina, quam quæ esset, si corpore icto nihil inhæsisset. Ergo vulnus ipsum, vt & cætera alia vulnera, tractari ac curari debet, hoc vno addito, quod qui ab infixo telo alteratus est sanguis, exprimi ac educi debet, vt vulnus ipsum à putrilagine vindicetur. Ac perfundi quidem debet oleo calente, maxime si doloris adest suspicio. Si inflammationem experiatur, ad eam tollendam insuccatis lanis, fomentis, cataplasmatis & consimilibus vtemur. Si vero inflammatione vacauerit, suturis (si opus fuerit) adhibitis, impositoque medicamento, quod cruentis statim vulneribus iniici solet, curandum est.

Cæterum

Methodus eximendi tela sumpta indicatione ab ipsorum differentiis.

Sagitta sæpius antrorsum educenda.

Cæterum his communibus prælibatis, tempestiuum est, propria quędam de telorum extractione subiiciamus: & quando ac quomodo attractione vel propulsione, sit vtendum, sumpta primum) vt propositum est) indicatione ab ipsorum telorum generibus seu differentiis, dein ab ipsis sedibus affectis. Itaque tela, quæ iaci ac vibrari solent, magna ex parte sunt vel oblonga & angusta, cuiusmodi sunt sagittæ: vel lata, vel rotunda, aut angulosa, vt plumbea glans: vel ferrea, vt lapis aut simile aliquid, quod perrupta cute integrum intus insedit. Telum si oblongum est & angustum, cuiusmodi sagitta est, & facile in corpus conditur, & altissime insidet. Sæpius itaque alia parte, quam qua venit, sagitta educenda est: præcipueque, quia fere spiculis cingitur, quæ magis laniant si retro, quam si contra trahuntur. Si inde aperta via caro diduci debet, ferramento ad similitudinem facto Græcæ literæ ψ. Deinde vbi apparuerit, si mucroni arundo inhæret, propellenda est sagitta, donec ex altera parte apprehendi & extrahi possit. Si iam illa arundo, inquam, seu hastile decidit, solumque intus ferrum est, mucro vel digitis apprehendi, vel forcipe atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi est, vbi ab ea parte, qua venit euelli magis placuit. Nam ampliato vulnere, aut arundo si inest, euellenda est: aut si ea non est, ferrum ipsum. Porro eximetur ferrum vel terebra inuersa, in tubulum (quam doliam vocant) immisso, vel forcipe, qua dentes atque eorum radices euelluntur : vel ferramento, quod à telo extrahendo belulcum Græci vocant : aut alio quopiam instrumento ad id accommodo. Nonnunquam etiam B
carnem prius incidentes, si vulnus instrumentum non recipit. Quod si spicula apparuerunt, eaque breuia & tenuia sunt, forcipe ibi comminui debent, vacuumque ab his telum educi. At si ea maiora valentioraque sunt, fixis scriptoriis calamis, vt consulit Celsus, contegenda sunt, ac ne quid lacerent, sic euellenda. Alii spicula ipsa forcipibus seu tenaculis (vt vocant) cannulatis apprehendunt, atque ita telum eximunt.

Si sagitta spiculis cincta est.

Quod si telum spiculis vtroque versum spectantibus cinctum in neutram partem sequatur, iuxta ipsum alia incisione patefaciendus locus est, nisi vena aut tale aliquid impediat: atque inde ferrum vndequaque explicatum modeste ac sine vlla vulsione tollendum. Quidam etiam spicula eiusmodi fixis calamis seu exiguis arundinibus, prius contegunt, ne quid lacerent, deinde ita euellunt, ea scilicet parte, quæ eductioni magis congruere videbitur.

Latum telum ab ea parte, qua venit, extrahendum.

Rotundum telum aut angulosum.

Latum vero telum si conditum est, ab altera parte educi non expedit, ne ingenti vulneri, ipsi quoque ingens vulnus adiiciamus. Euellendum ergo est genere quodam ferramenti, quod Diocleum eraphiscum Græci vocant, quoniam authorem Dioclem habet: quem inter priscos, maximosque Medicos fuisse memoriæ proditum est, vt C
Cornelius Celsus annotauit *libro septimo capite quinto.* Tertium quoddam genus telorum est rotundum, vt diximus, aut angulosum, vt lapis, plumbea glans, aut simile aliquid, quod ex funda aut tormentis bellicis mittitur, & perrupta cute integrum in corpus defigitur ac latet. Tela autem eiusmodi intus condita esse his notis deprehendes. Moles aspera atque inæqualis (si contrectetur) subesse sentitur. Plaga seu diuisio non omnino in rectum tendit; sed & maior etiam ac amplior apparet : caro item contusa liuidaque cernitur. Dolor præterea cum grauitate quadam infestat.

Tertium genus telorũ ea parte, qua venit, extrahendũ.

Tela interdum diu in corpore delitescere persanato vulnere.

In omnibus his, latius vulnus aperiendum, idque, quod inest ea, qua venit, aut vncis aduersaue scalpelli parte, aut vulnerario specillo recipiendum est, aut denticulata forcipe si fieri potest, & eam vulnus admiserit extrahendum. Quod si telum infixum sic intus lateat, vt nullo modo repetiri possit, aut non satis commode extrahi, tantisper dimittendum est, donec natura ipsum protrudat aut manifestet. Interdum vero tela infixa integra, intus cicatrice obducto vulnere citra noxam aliquandiu delituerunt: Deinde longiore temporis spatio partem eam abscessu occupante ac dirupto exiliere: quo facto vulnera mox ad sanitatem perducta sunt, ea illis curatione adhibita, quæ aliis debetur vulnerib. Quod multis contigisse vidit Albucasis, vt refert *parte secunda suæ chirurgiæ.* Hactenus de telorum extractione sumpta ab ipsorum differentiis indicatione: nunc de re eadem dicemus, sumpta ab ipsis affectis sedibus in- D
dicatione.

Methodus extrahendi tela infixa sumpta a sede affecta indicatione.

Si telum in summa carne infixum est.

Si telum alte in carne insedit.

Itaque sedes, in quas tela penetrarunt, vel caro sunt, vel ossa, vel articulus. Atq; in iis quidem partibus, vel alte telum insedit, vel in summo duntaxat, aut saltem non admodum alte, & citra medium infixum est. Adhæc vel membrum vnum duntaxat telo ictum est, vel particulæ plures simul confixæ sunt, ita vt particula vna telo traiecta, alteri affigatur. Igitur si in summa carne telum impactum est, aut certe magnas venas & loca neruosa non transiit, nihil melius est, quam qua venit, id euellere. Similiter etiam quod alte inhæsit, obiectæ vero partes, id est, quæ ex diuerso respondent, si conuulnerentur, vel ex sanguinis profusione vel ex aliorum membrorum consensu, & consortii lege periculum inuehant, euulsione, qua parte infixum est, eximi debet. Illud autem digitis, vel ipsius teli arundine seu hastili (quod plærunque ligneum est) in ferri tubulum immisso, extrahemus. In quibus vero alte telum in carne infixum est & plus est, hoc est, longius spatium, per quod telo reuertendum, quam quod perrumpendum est, iamque venas neruosque id pertransiuit: breuiter cum parum admodum integræ carnis ex aduersa parte superest: neque aliquid obstat, quominus contra mucronem incisio commode fieri possit, melius est aperire, quod superest: eaque pro pulsatu telum educere. Nam & propius E
petitur, & tutius euellitur, & in maiore membro, si medium mucro transiit, facilius sanescit, quod peruium est, quia vtrinque medicamento fouetur. Protrudi autem debet, vel hastili ipso, si inhæreat: vel si exciderit, propulsorio instrumento, cauo quidem vel solido (quod & surdum quidam vocant) prout res exigit. Porro si telum acumen (quod ὀυρᾳχον vocant) habeat (hoc autem specillo deprehendimus) propulsorii instrumenti fœminã: si vero tubulum seu cõcauitatẽ habuerit, marẽ demittemus, atq; ita ferrum inserto instrumento protrudemus, quoad educi facillime possit.

Si telum in opposita processerit.

At si etiam in opposita seu vlterius telum processerit, nec ea parte ipsum possit extrahi, qua infixũ est, diuisis iis, quæ opposita sunt, per illa ipsum eximemus, vel euellẽtes, vt dictũ est, vel per eã partem, in quã tetendit, vt modo diximus, pro-

A propellentes, summa cura (vti monuimus) semper habita, ne vel neruum, vel tendinem, vel maiorem venam aut arteriam incidamus. Turpe siquidem est, dum telum extrahimus, maiorem noxam inferre, quam telum ipsum effecerit.

Si telum ossi inhæsit.

Si telum ossi inhæsit, non nisi attrahendo ipsum eximere tutum est. Eo autem vsque mouendum est, donec is locus laxetur, qui mucronem momordit, & tum vel manu vel forcipe telum extrahendum est. Quæ ratio in dentibus quoque eiiciendis est: & vix vnquam ita telum non sequitur, sed si morabimur, excuti quoque ictum aliquo ferramento poterit. Quidam tenaculis (vt vocant) seu forcipibus alligant arcum, quam vulgo balistam nominant & laborante bene stabilito, intensum ipsius instrumenti neruum seu chordam remittunt, & ita telum extrahunt. Quod si telum altius in osse desederit (quod cognoscimus, si firmiter id infixum, nulla vi moueatur aut labet) excisorio cultro, osse, quod iuxta est, exempto aut etiam terebra (si crassum sit) prius perforato, telum ipsum extrahemus. Sunt, qui ab eo foramine terebra facto ad speciem literæ ⅄ contra telum os excidunt, sic vt lineæ, quæ diducuntur, ad telum spectent: quo facto, id necesse est labet, & facile auferatur. Quod remedium vltimum est. Alii terebra in rectum ac longum porrecta, quæ illis directa vocatur, ossis percussi rimas conniuentes, & telum

Si telum altius in osse demersum sit.

B infixum mordicus prehendentes, diducunt atq; ita facile, quod infixum est, extrahunt.

Si telum in articulo se inter duo ossa demersit.

Inter duo vero ossa, si per ipsum articulum telum perruperit, circa vulnus duo membra fasciis habenisve deliganda, & per has in diuersas partes diducenda sunt, vt tendones, ligamenta & neruos distendant. Quibus extentis laxius inter ossa spatium est, vt sine difficultate telum recipiatur. Sed illud quoq; videndum est, sicut in aliis locis seu particulis supra monui, ne quis neruus, aut vena, aut arteria, à telo lædatur, dum extrahitur, eadem scilicet ratione, quæ supra posita est. At si particulæ plures confixæ fuerint, hoc est, si membrum aliquod telo traiectum, alteri affigatur, verbi causa, brachium thoraci, aut cubitus alicui alteri corporis particulæ, aut crura inter se, hoc modo faciendum est. Si non per totum vtrumque membrum penetret sagitta aut hasta, eam ab exteriore parte, perinde atque in vno fieri consueuit, apprehensam extrahemus. Sin penitus ambæ partes transfixæ fuerint, dimidia ligni parte serra resecata, eas ligni partes quam facillimo fieri poterit modo sigillatim euellemus.

Si particulæ plures confixæ fuerint.

Si venenato telo quis ictus est.

Porro si venenato quoque telo plaga facta est, iisdem omnibus si fieri potest, etiam festinantius actis, adiicienda curatio est, quæ vel epoto veneno, vel à serpente aut quouis alio venenato animante

C ictis adhiberi solet. Cæterum quod ad chirurgiam attinet, totam carnem, quæ veneno iam mutata est, siquidem fieri potest, prædicemus. Agnosces autem eam, quod à sana carne multum diuersa sit. Pallida enim supra modum, subliuida, & veluti mortua apparet. Sin carnem totam à veneno immutatam circumcidere non possis, non alienum erit circa vulnus scalpello incidere, hoc est, scarificare, quo plus vitiati iam sanguinis extrahatur. Dein venenum admota vulneri cucurbitula, extrahendum est. Si cucurbitula non est, tum quodlibet simile vas, quod idem possit. Si ne id quidem est (quod tamen vix incidere potest) homo vilis aliquis adhibendus est, qui vulnus exugat. Sed illud, ne intereat, ante debebit attendere, qui vulnus exuxerit, ne quod in gingiuis, palatove aliave parte oris vlcus habeat: hoc pacto enim & ipse tutus erit, & tutum hominem vulneratum præstabit. Siquidem *venena* (vt Celsus ait) *non gustu, sed in vulnere nocent*. Verum priusquam hæc aggrediamur, telum ipsum, vti docuimus, eximendũ erit. Atq; hactenus tradita est methodus de telis è corpore extrahendis.

Venena non gustu, sed in vulnere nocere.

Cæterum Nicodemi incantamenta & insusurrationes, quas & coniurationes vocant, quæ à Theodorico & Gilberto referuntur, ne pili quidem facio, vt quæ meræ nugæ sint, & Christianum hominem non deceant.

Propolis.

Emplastrũ Auicennæ infixa statim extrahens.

D Medicamenta autem ea, quæ extrahendis infixis dicata sunt, subinde Guido vsurpare solet in spinis, piscium officulis, lapidibus, vitri fragmentis, surculis & ossium frustulis eximendis: aitque frequenti experimento se edoctum medicamentum ab Auicenna descriptum, inter cætera præstantissimum esse & efficacissimum. Recipit autem *fermenti, mellis optimi, aut aluearum sordiciei* (quæ Græce propolis dicitur) *singulorum libram semis; visci quercini quart. vnum; ammoniaci quart. semis; olei quart. vnum: ex quibus omnibus conficitur emplastrum*, quod loco, cui fixum intus inhæret, superponitur. Rogerius asserit multiplici experimento comprobatum, quod *radix arundinis contusa cum melle & apposita*, infixa sine dolore extrahat. Pleraque alia sunt *in antidotario* descripta, quæ vim habent attrahendi, & infixa euellendi, cuiusmodi sunt, *dictamnum, tapsia, sagapenum, ammoniacum, aristolochia, ranæ combustæ, & id genus alia*.

Hoc idem & Paul. Aegi. testatur.

SEQVVNTVR FORMVLÆ ALIQVOT instrumentorum, quæ telis extrahendis idonea sunt.

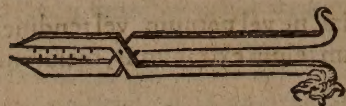
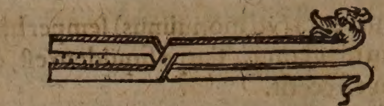
E

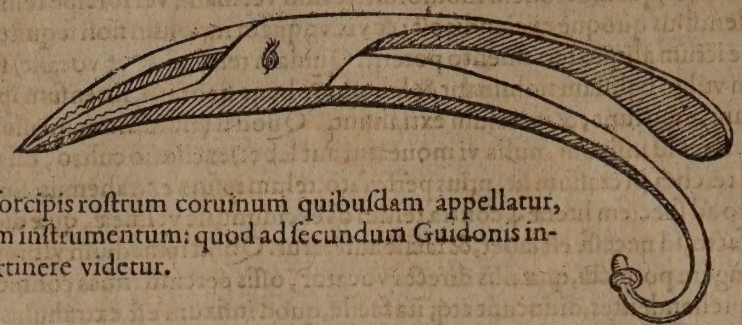
FORCIPES DENTICVLATÆ AD EVELLENdum spinas, officula aspera & pungentia, aculeos quoque & mucrones infixos, aliaque id genus acuta.

Forcipes Albucasis sub hac duplici formula depictæ reperiuntur in variis exemplaribus. Hæ autem sunt secundum Guidonis instrumentum.

Hoc

 A

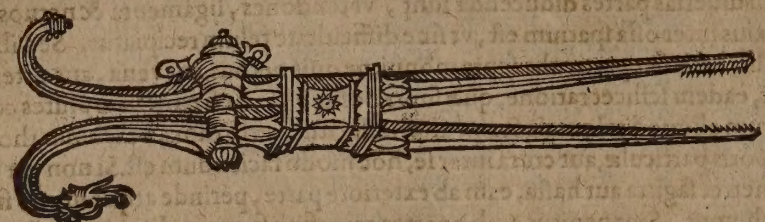

Hoc genus forcipis rostrum coruinum quibusdam appellatur, aliis serpentinum instrumentum: quod ad secundum Guidonis instrumentum pertinere videtur.

B

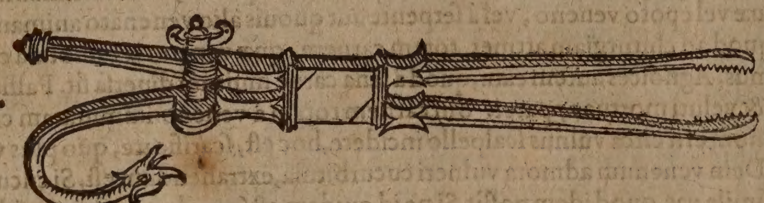
1.

1.

Alia forma forcipis denticulatæ, ad eosdem vsus vtilis & apprime idoneæ: ad quos & duæ aliæ præcedentes forcipum differentiæ.

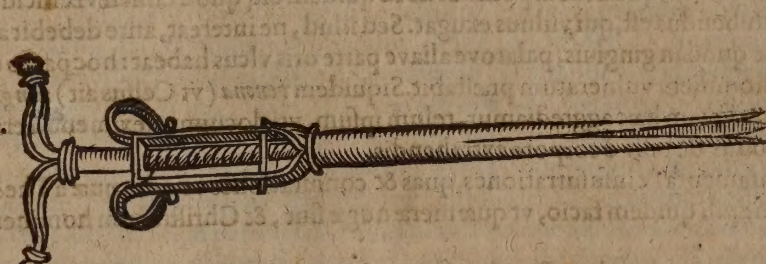
2.

2.

Aliud forcipis genus ad globos educendos, & tela spiculis cincta, obuersasque cuspides habentia. vulgares chirurgi barbatula vocant. C

3.

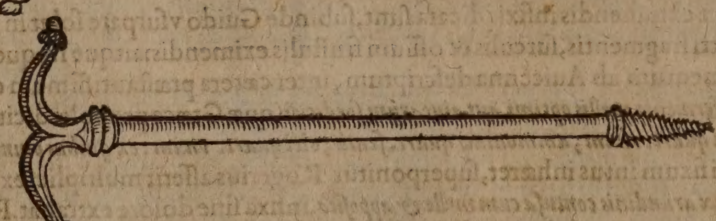

3.

Instrumentum ad extrahendum ferrum infixum, tubulum habens arundine seu hastili vacuum. hoc vti possumus loco quarti instrumenti Gui. quod terebram inuersam appellat.

D

4.

4.

Terebra directa, quod quintum est Guidonis instrumentum, ad amplianda ossa, quibus tela inhærent.

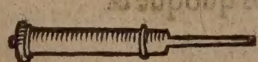
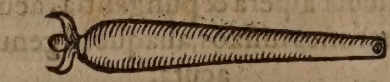
5.

5.

Formula forficis excisoriæ, ad amplianda vulnera in carne accepta, quo facilius infixa eximantur. Hoc sextũ est Guidonis instrumentum. E

7.

6.

6.

Formula impellentis caui, quod & propulsorium fœmina dicitur. Hoc septimum est Guidonis instrumentum.

7.

Formula impellẽtis surdi, quod & propulsorium mas appellatur. Hoc etiam ad septimum Guidonis instrumentum refertur.

A

De secunda intentione curationis vulnerum.

SEcundam intentionem in curandis vulneribus (quæ est *commißio dißidentium seu distantium partium* 2
coniunctio) assequimur per orarum adductionem seu labiorum vulneris inuicem distantium attractio- *Dißidentiũ*
nem & applicationem, membrum ipsum læsum, quam fieri poterit lenissime, tractando. Dissidentium *coniunctio.*
namque coniunctionem seu agglutinationem (vt Galenus ait) præcedit necessario orarum adductio:
Quæ autem diducta sunt, in idem adducuntur, aut vinculo ex duobus initiis circundato, aut sutura aut *Lib. 3. The.*
fibulis (quas Græci ἀγκτῆρας vocant) impositis, aut horum quibusdam, aut omnibus. Quod si vulnus) vt *Trifariam*
proposuimus) simplex sit, hoc est, solum continui in carne diuortium, cum quo neque affectus vllus, *distantes o-*
neque symptωma vllum adsit, nec valde magnum sit, sola fascia orbiculatim circundata, diductæ partes *ra vulneris*
committendæ sunt: Ita enim vulnus proculdubio coibit, & citra aliquam aliam extrinsecus adhibitam *in idem ad-*
curam coalescet. Huius autem conditionis & coalescentiæ effectrix causa sola certe est natura. At si ma- *duci.*
gnum vulnus sit, adeo vt diductæ partes in totum, atque exacte prædicta deligatura committi nequeant, *Vulnus sim-*
suturis ipsæ adducentur. Deinde vbi sic deligatæ aut suturis adductæ fuerint, glutinatoriis præsidiis vte- *plex ex sola*
B mur, quæ collectam humorum subluuiem desiccare & consumere queant: aliam vero ne influat: pro- *partium cõ-*
hibere. Plaga autem ea sui potissimum debet, quæ in molli parte accepta est, maximeque si decissa auris *mißione ag-*
ima est, vt Celsus ait, vel imus nasus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa guttur cutis, *glutinari*
vel venter: vix enim iis partibus deligaturam vulnus admittit. Si vero in carne vulnus est, hiatque, neque *posse.*
in vnum oræ facile attrahuntur, sutura quidem aliena est, imponendæ vero fibulæ sunt (ἀγκτῆρας Græci 1
nominant) quæ oras paulum tamen contrahunt, quo minus lata postea cicatrix sit: fere autem fibulę la- 2
tius vulnus esse patiuntur. *Deligatura.*
Sutura.
3
Fibula.

De tertia intentione.

TErtius scopus, qui in curando simplici vulnere Chirurgo proponitur, est, vt *diductorum oræ, ita vt in v-* 3
num per adductionem coniunctæ sunt, conseruentur & maneant. Conseruabuntur autem optime huiusmo- *Commisso-*
di extrema, quæ in vnum coacta sunt, iisdem fere auxiliis, quibus & in idem adducta sunt: nempe, de- *rum conser-*
centi ligatione, apposito membri situ & suturis, si necessariæ videbuntur. Porro bifariam simul manent, *uatio.*
& agglutinantur, quæ commissa sunt: alia enim per se, alia ope aliorum subsistunt ac manent. Per se qui- *Dupliciter*
dem, quæcunque secum concrescunt ac coalescunt: aliorum ope, vt ea, quæ colligantur, & quæ glutino *coniuncta*
C aliquo tenentur: ac quæ concrescunt, coalescuntve, omnino mollia naturaliter sint oportet. Talis sane *manare,*
est (inquit Galenus) tum caro ipsa, tum quæcunque carnea ex ipsa constitutione sunt. Quæcunque vero *quæ commit*
dura siccaq; sunt, eorum diuisæ partes coire simul nequeunt, alienum enim terminum nequaquam ad- *tuntur.*
mittunt: sed glutinum aliquod vinculumve, quo commissa maneant, requirunt. Et talium quidem sa-
natio in sequentibus pręcipietur. Nunc de iis, quę per se vniri possunt, inceptum sermonem peragamus;
& quomodo vulnus ligari conueniant, primum dicamus.

Quomodo vulnus ligari conueniat.

DEligaturæ modi seu differentiæ tres sunt apud Auicen *fen. quarta lib. quarti.* Nempe incarnatiua ex- *Triplex ge-*
pulsiua & retentiua: ita enim eius interpres, & recentiores Chirurgi eas nominant. *nus deliga-*
Incarnatiua, quæ magis proprie agglutinatoria diceretur, recentibus tum vulneribus, tum fractu- *turæ.*
ris accommodatur. Debet autem fascia in hoc genere deligaturæ, à duobus initiis versus medium eius- 1
dem circumuolui, & principium deligaturæ fieri ex parte aduersa loci vulnerati, ducendo, atque iniici- *Incarnati-*
endo alterum fasci principium versus partem superiorem membri, alterum versus inferiorem. Ea vero *ua seu agglu*
D latitudine esse debet fascia ipsa, vt semel iniecta, non vulnus tantum, sed vsque ad aliquid vtrinque et- *tinatoria*
iam oras eius comprehendat, quantum videlicet videbitur necessarium. Si ab altera parte caro magis re- *deligatura.*
cessit, ea melius attrahitur. Si æque, ab vtraque transuersa comprehendere oras debet: aut si id vulneris
ratio non patitur, media primum iniicienda est, & tum in vtramque partem ducatur. Cæterum arctior
esse debet ligatura super locum læsum, quam in partibus adiacentibus. Cauendum tamen semper est,
ne vel nimis arcta, vel nimis laxa sit. Quandoquidem quæ laxior est, non continet, quod autem non
continetur, elabitur: At vero quod vehementius est astrictum, dolorem premendo excitat, & proinde
fluxionem proritat, & phlegmonem accersit, quandoque etiam gangrænam. Danda igitur opera est, vt
vitiato ambarum incommodo vtriusque fruamur commodo. Id fiet (vt Galenus ait) si quod nimium *Lib. 6. meth.*
est, declinabimus. Ergo nec adeo arctare deligaturam debebis, vt iam comprimat: nec adeo remittere, *Sic deligan-*
vt laxa sit. Et vt summatim dicam, *deligaturæ terminus sit bona laborantis tolerantia.* Cæterum extrema fasciæ *dam esse fa-*
acu assuenda sunt. Nam nodus (inquit Celsus) vlcus lædit, nisi tamen longe est. Et si necessitas desideret, *sciam, vt &*
plures fasciæ iniiciantur, & modo, qui *supra* dictus est, reuoluantur. Itaque hoc deligandi modo vulneris *contineat,*
labra ad amussim committuntur, & quo minus circa vulnus exciteтur phlegmone (cuius rei curam in *neq; astrin-*
E primis habere oportet) prohibetur : vt *libro sexto methodi* Gal. annotauit. Sunt, qui pannum li- *gat.*
neum duplicatum adaptant vulneri, & stringendo acu desuper assuunt. Hæc de prima ligaturæ diffe-
rentia.
Secunda deligaturæ differentia, quæ expulsoria dicitur, antiquis vlceribus & finibus (quos cauer- 2
nosa vlcera vocant) proprie dicata est, hoc enim commodi præstat in illis, quod à fundo ad os collectam *Expulsoria*
humorum colluuiem extrudit, & ne quid amplius in locum affectum confluat, valide prohibet. Hæc *deligatura.*
autem fit fascia ab altero tantum principio reuoluta, incipitque ab inferiore parte membri laborantis, *Deligaturã*
vbi arctior esse debet. Ab hinc ad superiorem partem facta circumuolutione, eam paulatim soluendo, *expulsoriam*
dispensatur: si saltem os, per quod sanies emanat, ad superiorem partem porrectum sit: Interdum enim *fieri inferne*
sursum.

Lib.5. meth. medendi.

inferius ſpectat. Voco autem hic patem ſuperiorem cum Galeno, quæ verſus cor, aut hepar vaſorum [A] radices ſpectat. Rurſus radicem vaſis appellamus priorem eius partem, quæ iecinori propior eſt, vel etiam cordi. Porro huiuſmodi ligatura adaptari ſolet membris inæqualibus, id eſt, quæ non ſunt æqualis craſſitudinis, cuiuſmodi ſunt tibiæ, ſcindendo faſciam ipſam, ſingulo quoque palmi interuallo: & eam valide acu aſſuendo, ab ea parte maxime, quæ gibba eſt, ſeu, vt dicunt, arcuata: laxe vero à parte altera dorſali. Hoc autem genus ligaturæ vtiliſſimum eſt in antiquis vlceribus, varicibus, & tibiarum inflationibus.

Deligatura retinens.

Deligatura, quæ retinet medicamenta, accommodatur membris, in quibus non poteſt fieri arctatio ſeu ſtrictura, neque alia deligatura, vt in collo, & ventre atque omnibus abſceſſibus & diſpoſitionibus dolorificis. Hæc autem perficitur linteolo ſeu faſcia vnicum finem ſeu (vt dicunt) caput habente: vel quæ ſit multorum capitum ſeu brachiorum, prout res exigit. Atque eius deligaturæ principium, ſuper locum affectum iniicietur, & in parte oppoſita, vel nodus, vel potius ſutura fiet. Talis autem deligatura leniter & citra dolorem, cum appetet tempus, ſolui debet. Quod ſi linteola nimis adhæreant, ea tantiſper vino madefacito, donec facile ſeparari poſſint: faſcia vero ad vulnus deligandum, lintea aptiſſima eſt Galeno *libro ſexto Therapeutices*, quæ nec nimium mollis, nec nimium dura ſit. Quod enim molle nimium eſt, & algę ritu fragile, non tuto continet: Quod vero durum nimis eſt, premendo offendit. Sit igitur ex panno veteri, non tamen nimis detrito, ſuaui, leni & mundo: eaque latitudine & lon- [B] gitudine, quam natura partis deſiderat. Vt ſi humerus tibi deligandus ſit, faſciam, quæ latitudinem ſex digitorum habeat, aſſumes: at ſi femur, quinque: ſi tibia, quatuor: ſi brachium, trium digitorum. Si vero digitus ligari debeat, vnius digiti latitudine faſcia aſſumenda erit. Eius vero longitudo ſit pro ratione numeri ieiectionum, hoc eſt, pro neceſſitate reuolutionum. Hoc igitur vt & multa alia, quæ ſcriptis mandari non poſſunt, Medici ac Chirurgi ingenio, quod (vt Damaſcenus ait) tum artem, tum naturam operantem magnopere adiuuat, committitur. Sed & ad hoc non parum confert, cognitio conformationis ipſius particulæ laborantis, vt *quarto Therapeutices* Galenus his verbis expreſſit: *Deligare* (inquit) *commode ægram particulam non poßis, niſi prius vel ex figura, vel poſitura, vel vtriſq; indicationem ſumpſeris.* Hactenus de modo deligandi. Nunc de qualitate, & modo ſuendi.

Quæ faſcia vulneri deligando aptiſſima.

De ſutura in vulneribus facienda.

Sutura triplex.

TRiplex ſutura communiter fieri ſolet in vulneribus; agglutinatoria, quam incarnatiuam vocant: [C] ſuppreſſoria ſanguinis: & labiorum in vnum adductorum, ad tempus conſeruatrix. Sutura incarnatiua omnibus his plagis ſeu vulneribus in molli parte acceptis, competit, quorum labra ſic inuicem diſſident, vt ſola ligatura in vnum adduci non poſſint, & quibus nihil iam extraneum inter ipſas oras intercipitur. Sed & recentia eſſe debent vulnera, quibus hoc genus ſuturæ accommodatur: vel ſaltem ſi vetera fuerint ac dura, calloſaque labra habuerint, per ſcarificationem aut cutis ablationem, ſanguine emiſſo renouata. Hæc autem fit quinque modis. Primo, filo forti, æquali & læui, cuiuſmodi eſt ſericum in communibus ſaltem vulneribus, primum punctum faciendo in medio diuiſionis vulneris, deinde alterum in medio ſpatio vtriuſque lateris, & ita deinceps procedendo, vt inter duo quæcunque puncta, punctum intercedat, donec vulneris labra rite commiſſa fuerint. Itaque neque nimis rara, neque nimis crebra ſutura eſſe debet. Si enim nimis rara eſt, non continet: Si nimis crebra eſt, vehementer afficit. Quia quo ſæpius acus corpus tranſiuit, quoque plura loca iniectum vinculum mordet, eo maiores inflammationes (inquit Celſus) oriuntur. Sic igitur ſutura oras iungat, vt ne ipſæ quidem inter ſe ex toto contingant. Quod ſcilicet, ſi quid intus humoris concreuerit, ſi qua emanare ac effluere poſſit. Solent autem communiter vnius digiti tranſuerſalis ſpatium inter iniecta vincula relinquere. Porro acus lon- [D] ga ac læuis eſto, cuſpide triangulari, cauda vero excauata, vt in ea filum recondatur, & tranſitum acus non remoretur. Ita enim mitius corpori inſidet. Cæterum cannula habeatur feneſtrata, cui incumbat ac innitatur altera pars labii vulneris, ne ſcilicet huc atque illuc euagetur, dum acus intromittitur: & vt per feneſtellam videri poſsit, quando acus pertranſierit. Atque vbi iam acus traiecta fuerit, vna cum filo trahatur: ſed interim vulneris labrum, quod prope filum eſt, ſpecillo huic parti applicato, veluti fulcimento, & adminiculo innitatur, ne dum filum extrahitur, labrum etiam conſequatur. Ligetur autem primo duabus inuolutionibus, ſecundo vna duntaxat, deinde filum ſcindatur, aliquantulum remote à nodo.

1. 1. Vſus ſuturæ agglutinatoria. Modi quinque ſuturæ agglutinatoriæ. 1. Lib. 5. Acus qualis eſſe debeat.

2. Secundus modus ſuturæ agglutinatoriæ.

Secundo modo fit ſutura incarnatiua ſeu agglutinatoria, acubus, aut pinna cum acu introducta. hac autem vtimur in magnis vulneribus & profundis, in quibus labra plurimum inter ſe diſtant. Atque tot numero acus imponendæ ſunt, cum filo in eas intromiſſo, quot neceſſarię videbuntur. Filum autem circa eas reuoluendum eſt, eo modo, quo mulierculæ facere ſolent, dum ſuas acus ſuper manicas aut capitia aſſeruant, atq; hoc modo relinquuntur vſq; ad vulneris conſolidationem.

3. Tertius modus ſuturæ agglutinatoriæ. Anſa.

Tertio modo fit ſutura hæc agglutinatoria dicta, veruculis æqualibus ex ſtupis vehementer con- [E] tortis & gracilibus, ad modum ſcriptorii calami, vel feſtucæ, longitudine fere medii digiti. Quod ſi velimus ſuturam longo tempore perdurare, pinna ſeu ſcriptorius calamus loco ſtuparum, aſſumi debet: fit autem ad hunc modum. Vtraq; vulneris ora traiici debet acu filum ducente. Deinde facto per idem foramen recurſu ex ea parte, qua venerat, recipienda eſt: ſic quidem vt anſa vna remaneat ea parte, qua remeauit. In qua alterum veruculi extremum imponendum erit. Poſtea fines amborum filorum, euntis, inquam, & redeuntis, conſtringito, & ſuper alterum veruculi caput ligaturam facito, ibique fila reſcindito & veruculum hoc pacto vſq; ad perfectam vulneris coitionem relinquito.

A Quarto eiuſmodi ſutura fit, fibulis (quas Græci ἀγκτῆρας nominant) disiunctas atque hiantes vulneris oras committendo. Sunt autem fibulæ ipſæ vel maiores vel minores, pro ratione partis vulneratæ: ab vtraq; vero parte recuruæ: figaturq; hamus vnus in altero vulneris labro, & verſus alterum ducatur, in quo & alter hamus infigatur, vt facere ſolent, qui pannos tundendo apparant. Hæ autem (fibulæ inquam) quibus hiantis plagæ oras ſic contrahimus, nullam vim deſiderant, ſed eatenus vtiles ſunt, quatenus cutis ducentem quaſi ſua ſponte ſubſequitur. 4. *Quartus modus ſuturæ agglutinatoria.*

Quinto modo diductæ vulneris ore committuntur, pannis vtrinq; admotis, qui figuram triangularem referant, & ea ſint magnitudine, quæ membro læſo congruere videatur. Qui ſuturæ modus, in iis maxime locis conuenit, in quibus volumus cicatrices, facta vulneris agglutinatione, non apparere, vt in facie. Panni autem eiuſmodi, viſcoſo linimento ac pertinaciter adhærente oblini debent, quod recipiat *puluerem ſanguinis draconis, thuris, & maſtiches, ſarcocollam, picem, & pollinem, id eſt, farinam volatilem molendinariam: Quæ omnia cum oui candido liquore ſubigi debent, & in vnitatem redigi.* Atque vbi linimenti formam ea iam induerint, ſupra dictos pannos extendi debent, qui vtrinque poſtea ad latera vulneris, ad pollicis vnius diſtantiam ſupra vulneratam partem agglutinandi ſunt. B Vbi autem hæc panni fruſtula ſic linimento oblita, deſiccata fuerint, ingenioſe & vt oportet conſui debet. Quo facto vulneris labra coibunt & agglutinabuntur. 5. *Quintus modus ſuturæ incarnatiua.*

Sutura ſanguinem ſupprimens, fit acu filum trahente, traiectis oris vulneris vtriuſque per modum reuolutionis, vti pelles conſui ſolent. Ea autem vtimur, quando alia non datur vti, propter magnum ruentis ſanguinis impetum, accepto in venis vulnere. Sed & hæc vtilis eſt ad tranſuenda inteſtina, cum ſauciata ſunt: ad panniculos quoq; vulneratos & loca carne deſtituta. Verum non admodum tutus eſt hic conſuendi modus. Quandoquidem diſrupto puncto vno, cætera relaxantur. 2. *Sutura ſanguinem ſupprimens.*

Sutura, quæ labiorum in vnum attractorum eſt conſeruatrix, fit vt & reliquæ aliæ: verum non æque arcta eſſe debet. Eo enim duntaxat nomine fit, vt ſimul maneat, quæ commiſſa ſunt, tantiſper, dum vulnus coaluerit. Competit autem huiuſmodi ſutura vulneribus in carne, aut molli parte acceptis, in quibus magna facta eſt dilaceratio & carnis deperditio. Hac enim facta vnionis diuortio, ſeiunctæ partes in vnum adducuntur, quo citius coaleſcant. His etiam vulneribus recte accommodatur, è quibus in poſterum aliquid extrahendum eſt. 3. *Modus ſuturæ tertius.*

C Illud autem de ſuturis ac fibulis in vniuerſum diligenter obſeruandum eſt, vt illis nunquam vtamur, antequam vulnus intus purgatum ſit (niſi cum magna ſanguinis profuſio ſupprimenda eſt) ne quid ibi concreti ſanguinis relinquatur. id enim & in pus vertitur, & inflammationem mouet, & glutinari vulnus prohibet. Sed ne linimentum quidem, quod ſupprimendi ſanguinis cauſa inditum eſt, inibi relinquendum eſt: nam id quoque inflammat. Comprehendi vero ſutura vel fibula, non cutem tantum, ſed aliquid etiam ex carne (vbi ſuberit hæc) oportebit, quo valentius inhæreat, neque cutem abrumpat. Vtraque optima eſt (vt voluit Celſus) ex acia molli, non nimis torta, quo mitius corpori inſidat. Sed neque rara nimis, neque nimis crebra (ob ſuperius adductas rationes) ſutura aut fibula iniicienda eſt. Neutra etiam vim vllam deſiderat, ſed eatenus vtilis eſt, qua cutis ducentem quaſi ſua ſponte ſubſequitur. Cæterum tunc appetit tempus remouendæ ſuturæ, cum ea, quem deſideramus effectum præſtiterit. Modus autem remouendi talis eſt: Specilli caudam, id eſt, anguſtum mucronem, filo ſuppoſito, filumque ipſum mox abſcindito. Poſtea latum ipſius ſpecilli mucronem, labro vulneris, per quod filum educitur, ſuperponito. Ita enim pulchre vitabis, ne quid filum euellendo laceretur. *Lib. 5.* *Tempus & modus reponendæ ſuturæ.*

D

De modo conficiendi puluillos & eorum vſu.

TEmpeſtiuum autem eſt vt de puluillis (qui vulgaribus chirurgis plumaceoli nuncupantur) aliquid obiter dicamus: hi enim ad multa vtiles ſunt. Quandoquidem diſſolutas ac diductas partes fulciūt & comprimunt: membri, quod ſuæ vnionis diuortium patitur, genuinum calorem fouent & conſeruant. Denique à graui moleſtoque vinculorum ac faſciarum pondere, vulneratam particulam tuentur. Fieri autem quondam ſolebant ex pluma inter duos pannos candidos & mundos conſuta, vnde & nomen illi à veteribus inditum eſt. Verum quoniam eos ſubinde mutare & innouare (quod valde tædioſum erat) cogebat neceſſitas, magis poſtea placuit eiuſmodi puluillos ex ſtupis cannabinis conficere, præſertim diligenter ac ſtudioſe pexis, emundatiſque. Fiunt etiam interdum ex lana vel xylo, quod cotonem appellant. Plærique autem hodie loco puluillorum, panniculos admouent læues, id eſt, non aſperos, duplicatos aut triplicatos: alii vero ſpongiam adaptant. Porro duo vel tres pluresve, prout res expoſtulat, apponuntur. Quandoque quidem ſicci ac nullo madentes liquore: nonnunquam vero imbuti oui candido, vel vino, vel poſca, id eſt, oxycrato: aliquoties etiam oleo, iuxta ipſius diſpoſitionis exigentiam. E Inueniuntur autem huiuſmodi puluilli ex triplici differentia, quod ad figuram attinet. Alii enim triangularem, alii rotundam, alii vero quadratam habent. Qui figura conſtant triangulari, glutinandis vulneribus (vt placuit Auicennæ) ſunt dicati. Ita autem diſponi debent: vnus ex vtroque latere orarum ſeu labrorum vulneris, conſtituatur ita, vt ſuper plagam, inter ſe iungantur lateribus. Qui rotundam habent figuram, ſicci aliis ſuperponuntur, natiui caloris particulæ læſæ conſeruandi gratia, & vt ſanioſam proluuiem ac ſordidos ichores in ſe recipiant. Sed qui quadrati ſunt, ideo apponuntur, vt partem læſam à faſciarum & vinculorum iniuriis vindicent. *Vſus puluillorum.* *Ratio nominis.* *Materia puluillorū.* *Numerus.* *Figura. Triangulares.* *Rotundi.* *Quadrati.*

De penicillis siue turundis (quas tentas vulgo appellant) & linamentis formandis, deque eorum vsu multiplici. A

In quibus vulneribus vtendum turundis & linamentis.

TVrundas seu penicilla & linamenta (quæ & lichinia vocant) maximo esse vsui in curandis vulneribus, & præcedentia luce clarius ostendunt, & omnibus in aperto est. Proinde quando, quomodo, & ad quos fines illis sit vtendum, Chirurgo haud quaquam est ignorandum. Adhæc, ex qua materia & qua figura formari debeant. Itaq; illis vtimur in octo præsertim casibus.

1. Primo cum vulnera vel amplianda sunt, vel detergenda, vel cum aliquid ab eorum fundo vacuandum est; vt in profundis vulneribus, in quibus necessum est alibi vulnus aperire, vt ex fundo & sinu ipsius, ichores, id est, saniosa colluuies inibi collecti vacuentur.

2. Secundo illis cogimur vti, in cauis vulneribus, in quibus necessaria est carnis deperditæ regeneratio.

3. Tertio in vulneribus alteratis ab aere, & sordidis, quæ detersione egent.

4. Quarto in vulneribus contusis.

5. Quinto prædictorum vsus vtilis est, in vulneribus, quæ cum phlegmone, aut quouis alio tumore præter naturam fatigant. B

6. Sexto in vulneribus, quæ per morsus fiunt. Talia namque vulnera non sunt festinanter agglutinanda, & ad cicatricem perducenda. Quin potius longo tempore aperta & hiantia manere debent. Quandoquidem *morsus fere omnis* (vt Celsus ait) *quoddam virus habet, quod foras semper euocandum est, non intro repellendum, nec occluso vulnere intus relinquendum.* Sed de his fusius *in sequentibus* dicetur.

Lib. 5. Omnem fere morsum habere quoddã virus.

7. Septimo turundis & linamentis vtimur in vulneribus, in quibus persanandis circa ossa manus admouenda est.

8. Octauo in vulneribus, quæ iam vetustate in vlcera defluxionibus scaturientia degenerauerunt. Porro in omnibus aliis reliquis vulneribus inducendæ cicatrici studemus absq; eiusmodi turundis & linamentis. Aduertendum autem est, in iis diuersitatem non paruam esse, pro ratione finis, cuius gratia fiunt & admouentur: fiunt autem interdum, vt diximus, ad detergendas sordes vulnerum atque tum ex panni non asperi, & præsertim veteris, laciniis, vel floccis euulsis formãtur: Nonnunquam vero ideo fiunt & in vulnus immittuntur, vt ipsum hians & apertum maneat; & tunc quidem ex stupis bene pexis & à sordibus rite emundatis, vel ex prædicti panni frustulis efformantur: vel etiam ex xylo (quem cotonem vocant) vt Rhases facere solebat. Sed & ex canna ænea, vel argentea perforata fiunt penicilli ad eundem finem: vt verbi gratia, in naribus ad aeris inspirationem, & in altis vulneribus, vt sanies & purulenta colluuio, per hanc velut emissarium feratur & foras egrediatur, nõ autem intus retineatur. Quandoque etiam hæc, linamenta, inquam, & penicilla plagæ inseruntur, vt ipsius os magis dehiscat & amplietur, fiuntque tunc aut ex spongiolis vehementer compressis & intortis, aut ex radice gentianæ. hæc enim dum multum humorem, quo scatet vulnus, combiberint, turgescunt, & ita magis hiantem plagam reddunt. Cæterum forma linamentorum æqualis esse debet, turundarum vero inæqualis, in modum clauiculi lignei, quem Latini impagem vocant, ne scilicet intro labantur. Hæc autem aliquoties quidem sicca, quandoque vero quopiam delibuta vnguento admouentur, prout res ipsa exigit. Reliqua, quæ ad eiusmodi operationes spectant, medentis consilio & solertiæ committuntur. C

Vsus & materia turundarum & linamentorum.

Tenta cannulea.

Impages, cheuilles.

De quarta intentione curandorum vulnerum. D

4. *Substantia partis conseruatio.*

QVarta intentio in curandis recenter acceptis vulneribus est, particulæ læsæ substantiam conseruare, ac prohibere, ne ipsa dolore vel phlegmone, aut aliquo alio prauo symptωmate, (quod vulneribus ipsis accidere solet) infestetur. Hunc autem scopum assequimur, admotis emplastris & linamentis ex oui candido, & aliis huiusmodi refrigerantibus, vt recte docuit Rhases primis saltem diebus. Postea vero vino styptico particula perfundenda, & figura aptissima collocanda est. Apertio quoq; eaque interdum ex aduerso in vulnerata parte molienda est. Necessaria etiam est nonnunquã sanguinis missio, item & purgatio: vt mox docebitur. Sed & proba victus ratio (quam statim præscribemus) in primis est obseruanda, si quartum hunc scopum cupis assequi.

Porro nihil aduersus hæc, quæ commentamur, pugnat, quod pleriq; obiiciunt, vulnera scilicet, in quantum vulnera, iis tam variis, tamq; multiplicibus auxiliis non indigere. Hoc enim dictum solum locum habet in paruis occasionibus & eucratis, id est, bono habitu præditis corporibus. In magnis vero occasionibus, & in plethoricis corporibus, vel vitioso succo refertis, necessum est ad prauorum symptωmatum (quæ recentibus vulneribus superuenire consueuerunt) præcautionem, prædictis vti auxiliis. E Quod Galenus innuere videtur *lib. sexto methodi medendi*, his fere verbis: *Fingamus quempiam ad nos venire, cui tantum cutis acu sit puncta, hunc hominem, si is sit, cui facile* [*ob bonam corporis habitudinem*] *vlcera sanescant, etiamsi citra medicamentum, nudoq; membro ad opera consueta dimittas, nihil sentiet mali: sin ex eorum numero sit, qui difficulter sanentur (quia scilicet vel plethoricus sit, vel vitiosis succis prematur, vel acris sit sensus, vel horũ quibusdã, omnibus ne prematur) primum quidem dolebit, post etiam tum pulsu particula infestabitur, tum phlegmone.* Porro in omni membro carnoso, quod suæ vnionis solutionem patitur, nerui, venæ, & arteriæ reperiuntur, quæ praua quædã accidentia inducere possunt. Nempe dolorem, phlegmonem, sanguinis profusionem, cõuulsionem, & id genus alia. Quibus summa diligentia medentem occurrere oportet. Occurret a. facile

Galen. lib. 6. methodi.

si ea

A si ea præsenserit & præcognouerit, vt *primo libro præsagiorum* testatus est Hippocrates, ad hunc modum scribens: *Nihil perinde Medico conducibile est, quam vt futura præsentiat:* ita enim (vt Galenus locum hunc interpretans ait) de longinquo obuiam it malis.

De sanguinis detractione in vulneribus.

Lib. 4. meth. ex Hippoc.

OMni recens facto vulneri (*nisi in ventre sit*) *expedit* (inquit Galenus) *ex ipso statim sanguinem plus minusve effluere. Quippe hoc modo phlegmone minus tentabitur, tum vlcus ipsum, tum quæ circumposita loca sunt.* Itaq; si Medicum imitatorem esse oporteat, non naturæ tantum (vt subinde nos monet Hippocrates) sed etiam eorum, quæ cum sua sponte veniant, conferunt. In recenter autem acceptis vulneribus, præsertim magnis & prævalidis expedit (vt diximus) sanguinem effluere: hic certe si minime vel minus, quam par sit effluxit, quod deest ipsi, adiicias oportet, sanguinem scilicet ex vena detrahendo.

In vulnerib. prævalidis sanguinem mittendum esse.

Porro trifariam vulnera, vt & reliqua omnia alia vitia magna grauaque redduntur, vt Galenus ait *libro quarto methodi medendi*: nempe vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus vim seu B magnitudinem, vel propterea quod sunt cacoethe, id est, maligna. Cuiusmodi sunt quæcunque in articulis accepta vulnera sunt. Hæc enim doloris, vigiliarum, conuulsionis, & delirii periculum afferunt. Quod scilicet ibi tendones & nerui & carne vacua, atque ossea loca sunt. Vulneris igitur magnitudo, vna cum virium robore mittendum sanguinem indicat: quanquam qui vulneratus est, prorsus redundantiæ sanguinis sit expers. Quo fit, vt in artis operibus errent, qui in sola sanguinis abundantia, ipsius detractionem consulunt. Porro nos sanguinem detrahimus, in recentibus & nuper acceptis vulneribus, nec solum ne pars læsa, aut circumposita loca (vt superius dictum est) phlegmone tententur, sed vt impetum quoque ruentis sanguinis cohibeamus, & nimium profluuium impediamus. Hi enim sunt præcipui scopi mittendi sanguinis in recenter illatis vulneribus. Cæterum si perpetuum est, quod ab Hippocrate (vt Galenus ait) didicimus, *incipientem* (inquam) *fluxionem ad contraria trahendam, & reuellendam esse: fixam vero iam in laborante particula vacuandam esse, vel ab ipsa particula, quæ affligitur, vel à maxime vicina. In promptu nobis & de sanguinis detractione colligere nunc est, quod in principio hæc è longinquo, postea ab ipsis exulceratis partibus sit emolienda.* Modum vero seu quantitatem vacuationis, tum ex redundantiæ modo, tum ex copia sanguinis, qui è vulnere effluxit, inuenies. Adhæc ex ætate, natura, tempore anni, regio- C ne & consuetudine. & ante hæc ex ipsa laborantis virtute. Venæ autem secandæ electio ex laborante particula indicatur. Vt si vulnus in capite, collo aut facie acceptum sit, humeralis in cubito vel manu, secanda est. Si ea non cernitur, media, quæ ex ea deriuata est. Interiorem vero (quam basilicam vocant) incidere vtile est in iis, quibus inferiores collo partes vsque ad renes & vmbilicum vulneratæ sunt. Hac non comparente, certe media, quæ ab ipsa diducta in iuncturæ apparet flexura, diuidenda est. *Vbi enim vena* (vt Galenus *ait libro de phlebotomia*) *parti affectæ propria est, obscurior fuerit, & ad mediarum aliquam aperiendam accedis, omnino tibi conandum est, vt eam, quæ a propria diducitur, potius incidas.* Est vero & quæ inferiores sunt, cubiti iunctura, eas scilicet, quæ in vlna existunt, nihil secare prohibeat, vbi nimirum quæ in cubito sunt, non appareant. Sed eas certe, quæ in rectum sunt, id est, è directo sitæ, & à venis quas in cubito, si apparuissent, alioqui secassemus, diductæ. Porro quemadmodum prædictæ omnes partes, vbi sic vulneratæ fuerint, vt sanguinis ob causas superius adductas, egeant detractione, in cubito secta vena iuuantur, vti dictum est: sic quæ renibus inferiores sunt, illis, quæ per poplites & malleolos decurrunt. Ac perpetuo quidem in omnibus, dum sic reuellere studes, aut vacuare & phlegmonem prohibere, vena, quæ è directo est, secanda venit. Manu tamen vulnerata (vti & eadem incipiente phlegmone, laborante D sanguine valenter ac nimis copiose in eam irruente (crus, quod è directo est, reuulsionis gratia tibi scarificandum erit. Altero vero crurum sic ex vulnere male habente, reliquum crus scarificabis, aut in eo poplitis aut malleoli venam secabis, vel certe potius (vt consulit Aetius) ex brachio, quod è directo est, sanguinem detrahes. Si autem renes, vel partes illis adiacentes, recens vulnus acceperint, quod sanguinis emissionem desideret, vel propter ipsius affectus magnitudinem, vel ne phlegmone tententur, vena in cubito interior incidi debet, tametsi renes ipsi ambigant, quibus partibus, superioribus ne an inferioribus ascribi debeant, vt Galenus annotauit *libro de curandi ratione per sanguinis missionem.* Verisimile enim est, plus sanguinis ad ipsos ex superioribus partibus, quam ex inferioribus confluere. Non negauerim tamen, quin & ex cruribus sanguis commode detrahi possit. Cæterum in hac re tam ardua, tamque magni in arte medendi momenti, nihil vnquam moliri debet Chirurgus citra periti alicuius Medici consilium, vt iam alibi semel atque iterum monuimus.

Vulnera trifariam magna reddi.

Quæ sanguinem mittendum indicent in vulneribus.

Sanguis cur in recenter acceptis vulneribus mittatur.

Lib. 4 meth. medendi.

Si fluxio valenter irruat, ad contraria reuellendum.

Modus vacuationis ex quibus indicetur.

Venæ secandæ electio, ex parte vulnerata indicari.

Venæ poplitis & malleoli, quando secanda.

Semper e directo secanda vena.

Auersio a manu & ab altero crure.

Si renes aut partes circumpositæ vulnus acceperint.

De purgatione in vulneribus molienda.

E SI vulneratus aluo fuerit astricta, ea indita glande aut clysteri iniecto subducenda est: vel cassia aut manna, aut aliquo eiusmodi leniente medicamento per os accepto, citanda. Porro si vitiosi succi in vulnerato corpore subsit abundantia, vel vulnus prævalidum sit, puro etiamnum existente corpore & citra cacochymiam, iis lenibus modo dictis auxiliis nequaquam contentus eris, si saltem Hippocratem ducem secutus fueris, & eius interpretem Galenum: sed fortioribus pharmacis purgationem per aluum molieris. Scribit namque Hippocrates, & post eum Galenus (qui nec cassiam, nec mannam nouerant) purgationem per aluum iis vulneribus valde vtilem esse, quæ in capite sunt accepta: item quæ in ventre & articulis. Præterea in iis, quæ suuntur, aut deligantur, id est, quæ adeo magna sunt, vt futuris indigeant, aut si non his, certe deligatura. Sic autem ad verbum scribit Hippocrates: *Purgatio per aluum plerisque vlceri-*

Aluus quando ducenda in vulnerib.

Purgatio quando in vulneribus necessaria.

Hip. in li. de vlceribus.

vlceribus prodest: præterea vulneribus, quæ in capite sunt accepta: item quæ in ventre, tum inferiore tum superiore (qui A
sub thorace est) & articulis: Adhæc iis, in quibus ossi caries impendet. Præterea quæ suuntur & exeduntur, & quæ serpunt,

Morbi magnitudinem indicatricem esse purgationis adhibendæ in vulneribus.

& reliquis, quæ vlcera diuturna reddunt, etiam quæcunque deliganda sunt, per aluum purganda sunt. His itaque verbis (vt Galenus ait, locum hunc Hippocratis exponens) *clare docuit Hippocrates, vlceribus omnibus & vulneribus, quoties præualida sunt, purgationem esse vtilem.* At qui purgantia medicamenta, quæ Galeno & Hippocrati in vsu erant, multo sunt vehementiora (vt ex eorum scriptis constat) quam vel cassia, vel manna, vel etiam rhabarbarum, quæ priscorum seculo ignota fuerunt. Si ergo illos imitari voluerimus, fortioribus medicamentis corpora non modo in diuturnis vlceribus, sed in recentibus quoque vulneribus repurgabimus. Quanquam ea non probentur recentioribus Medicis, ob eas causas, quas mox subiungemus. Meminit autem *eo loci* Hippocrates seorsum eorum omnium, propter quæ non modo vulnera ac vlcera, sed etiam reliqua alia omnia vitia grauia magnaque redduntur. Nempe præstantiæ partis, cacoethiæ, & magnitudinis affectus.

Duæ purgationis in vulneribus adhibendæ indicationes. 1. Vis morbi. 2. Succorum abundantia. Vomitus in vulneribus vtilis. Li. 4. Therap. Scopus alius purgationis in vulnerib. Antispasis.

Purgationis igitur in vulneribus adhibendæ, duæ potissimæ sunt, veluti & missionis sanguinis, indicationes. Nempe morbi magnitudo (quam omnium primus adinuenit Hippocrates) & vitiosi succi abundantia, quod Galenus *quarto methodi medendi* iis verbis expressit: *Purgatio non in sola vitiosi succi abundantia conuenienter suscipitur: sed sicut missio sanguinis, vel propter ipsius abundantiam, vel propter morbi magnitudinem, ita purgatio, & propter abundantiam alterius cuiusquam succi, & propter vim morbi adhibetur.* Igitur cum in vulnerato corpore vincit sanguis, eius redundantiam venæ sectione statim vacuabis. Cum vero succorum vitium abundat, pharmacum adhibebis, quod ad flauam bilem vel atram, vel pituitam educendã vim habet. Sed & per vomitum quandoque vacuationem molimur in ipsis vulneribus, si saltem Galeno assentimus. *Si enim* (inquit) *fluxio valenter irruat, reuellere ad contraria studebimus, vtique si in superioribus vulnus consistat, per inferna purgantes. Sin autem in inferioribus sit, superiorem ventrem vacuantes. At si iam fluxio restitit atque in membro inhæsit, deriuare per vicina magis expedit.* Quibus verbis nos docet Galenus, purgationem interdum adhiberi in recentibus vulneribus, reuulsionis ad contrarium (quam Græci antispasin vocant) gratia. Quæ etiam conuenienter suscipitur, tametsi nulla in corpore subsit vitiosi succi abundantia, quã vacuare intendamus.

De potionibus, quæ vulneratis exhiberi consueuerunt.

Valẽtia medicamenta purgantia in vulnerib. recentibus suspecta esse.

QVanquam autem Galenus & Hippocrates, purgationem in vulneribus, per valida etiam medicamenta, quę suis temporibus in vsu erant, adhibendam esse præcipiant. Nos tamen eiusmodi valentib. medicamentis in recentib. vulneribus nec vti cõsueuimus, nec cuiquã vtendũ esse cõsulimus. Sicuti neq; aliis potionib⁹, quas nõnulli recens vulneratis propinant. Quandoquidẽ purgantia istiusmodi medicamenta, & pocula) vt sic dicam) vulneraria, quæ communiter offeruntur, facultate calida sunt, & aperientia Proinde & sanguinem commouent, & hæmorrhagiam concitant, vulnusq; ad inflammationem atque abscessus disponunt. In diuturnis tamen vlceribus, fistulosis & cancerosis, illis audacter vtimur. Adhæc cum sanguis in interaneis in grumos concreuit, & cum purulenta colluuies, in pectore collecta est. In glandulis quoque interioribus, strumis ac herniis seu (vt dicunt) crepaturis, vt suis locis dicetur, quandoque purgationem concedimus. Qui tamen Guidonem præcesserunt Chirurgi, vt Rogerius & quatuor illi famati magistri, in omnibus indiscriminatim vulneribus itidem & in fracturis omnibus potiones offerebant, confectas ex rubia seu erythrodano, quam vulgo rubeam maiorem vocant (ex qua plus quam ex cęteris assumunt) tanaceto seu athanasia, cannabe, brassica rubra, myrrhide, (quæ species est geranii, vulgo herba Roberti nuncupata) geranio altero, qui nostris herbariis pes columbinus appellatur, symphyto, quam aperta significatione (licet non satis concinne) posteriores Latini consolidam vocant: plantagine, cynoglosso, hoc est, lingua canis, pimpinella, elatine, quæ pilosella vulgo nominatur, caryophillata & consimilibus. Ex quibus quidem succum exprimebant, vel ea in aqua, vino & melle decoquebant. Et vno quoque die ex succo aut decocto ipsorum, quantitatem sescunciæ, id est, vnciæ vnius & semis, mane ieiunis offerebant. Super vulnus vero mane etiam & vespere, folium brassicæ rubentis inuersum apponebant, & facta decenti ligatura, mane rursum & vespere ipsum commutando, ita relinquebant. Afferunt autem eiusmodi Empirici vnum, quod ego plane ridiculum iudico: Nẽpe quod si potio assumpta vomitione reiiciatur, sinistrum quid portendi. Si vero eam ventriculus continuerit, & talis per plagam egrediatur, qualis per os assumpta est, faustum ac bonum quoddam omen portendi: Sed hæc, si diis placet, vera sunt. Cæterum in maiore adhuc errore versantur, Theodoricus & Henricus, qui recenter vulneratis, præsertim in capite & pectore fortissima quædam & calidissima pigmenta (ita enim vocant potiones quasdam ex melle, vino & puluere res multas vehementer calidas recipiente compositas) cum quibusdam exorcismis, seu adiurationibus propinabant, aut ex iisdem rebus veluti pulticulam conficiebant, quam in modum emplastri super linteolum extensam vulneri apponebant.

Potio in vulnerib. & fracturis a quibusdam exhiberi solita. Herba Robertina. Modus & tempus potionis exhibendæ. Fabulosum. Error. Theo. & Henrici. Vide Theod. lib. 2. suæ chirur. ca. 3.

De ratione victus in vulneribus, & continui solutione, obseruanda, a Medico præscribenda.

Victus tenuis.

VVlneratis primis septem diebus (intra quos vt plurimum securi esse solent à febre & inflammatione) victum tenuem & parcum, frigidum quoque & humidum, præsertim si iuuenes & plethorici fuerint, atque ambiens calidus, instituito.

Vinum.

Vinum omnibus, dum febris, dum inflammatio est, interdicito.

Carnes.

A carnibus duris & valentibus, piscibus magnis & prauum succum generantibus, pane non fermentato (quem azymum vocant) male subacto & improbe cocto, eos arceto.

Caseum,

A Caseum, præsertim salsum & veterem, fructus fere omnes, allia, cæpas, sinapi, salita omnia & acria, necnon species omnes aromaticas, ne gustent, admoneto. *Caseus. Fructus, &c.*

Perdices autem pullos atq; auiculas, quæ in dumetis versari solent, aqua rosarum alteratas: ptisanam hordeaceam, quam vulgo hordeatum & hordeum mundatum appellant: item lac amygdalinum, & quod auenatum vocant: iura quoque carnium simplicia, aut cum ouis præparata, illis in cibum permitito. *Auicula. Ptisana hordeacea.*

Ex oleribus lactucam, portulacam, boraginem, (quæ buglossum est hortulanum) præterea olus, quod Arabes aspanar, nos vero nomine parum mutato, spinacium & spinargium dicimus, & alia id genus illis concedito. *Olera.*

Aqua cocta illis potus esto: sed in aqua cibarius panis, qui Græcis syncomistos appellatur, vel plurimum furfuris habens, sordidus dictus, maceratus fuerit. Vel eius aquæ simplicis loco, cremor ptisanæ, aqua hordei, vel (si debiles aut senes fuerint) vinum aliquod stypticum, id est, austerum, quod crassæ sit substantiæ, plurima aqua dilutum: aut si tenue concedatur, illud sit oligophoron, id est, parum aquæ sustinens. *Aqua pro potu.*

Breuem ac frugalem illis cœnam imperato. *Cœna.*

B Leuem frictionem, sed his partibus, quæ longius absunt á vulnere, adhibeto. *Frictio.*

Vt quiescant, iubeto. *Optimum enim illis* (inquit Celsus) *medicamentum quies est.* Moueri autem & ambulare alienum est, sed iis præsertim, qui in inferioribus partibus vulnerati sunt. *Quies. Motus.*

Vt venerem summopere deuitent, submoneto. Item iram, contentionem, & omnes vehementes animi motus. *Venus. Affectus animi.*

Cæterum vbi vulneratus à phlegmone & abscessu fuerit assertus, pleniore victu tuto vti potest, & ad pristinam consuetudinem paulatim redire. Vtatur igitur tunc vino aliquo generoso, & carnibus probum sanguinem generantibus, ac naturam, hoc est, vires refocillantibus. Cuiusmodi sunt carnes gallinarum, caporum & veruecum, seu castratorum arietum, & quæ eius generis sunt. Quod autem talis victus ratio vtilis sit, & accommoda vulneratis, ex eo comprobatur, quoniam virtutem fulcit & corroborat, neque febrem commouet. Sed nec phlegmonas, nec hæmorrhagiam concitat, ac præter hæc alimoniam vtilem & conuenientem subministrat. Proinde hanc summopere commendant, in recens acceptis vulneribus, tum celebres Medici, vt Galen. Haly, Rhases, Auicenna: tum etiam recentiores Chirurgi, Brunus, inquam, Guilielmus à Saliceto & Lanfrancus, à quorum sententia & opinione desciuerunt, Theodoricus & Henricus, qui ab initio diætam vinosam & calidissimam vulneratis præter rationem imperabant. Aiebant enim vulneratorum imbecillam virtutem protinus firmandam ac roborandam esse, idq; vini potione commode præstari. Quorum nimirum sententiæ in totum aduersatur Galenus *libro primo aphorismorum, commentario quarto*, sic inquiens: *In ægrotantibus raro accidit, vt robur corporis maius reddere, quam acceperimus, studeamus. Magna vero ex parte properamus in longis quidem morbis, fouere vires: in acutis vero paulatim debilitatas conseruare.* Et subdit: *Nam si eas tales, quales accepimus, properemus in istis seruare vel etiam augere, semper addemus ad morbum.* Quibus verbis aperte docet Galenus, non semper vires in ægris augendas esse aut roborandas, sed satis esse interdum, si eas conseruemus & fulciamus. Nisi forsan adeo imbecillæ ac prostratæ fuerint, vt quæ ab illis sumitur indicatio, cæteris aliis indicationibus sit præferenda. Quod sane in omnibus vulneribus non contingit. Adde, quod vbi contrariæ, & ex aduerso pugnantes inter se sunt indicationes, committendum non est, vt dum alteri nimium sis intentus, alterius omnino obliuiscaris, sed vtriusque memor, quoad licebit, miscere eas oportet, vt *libro septimo methodi medendi* Galenus nos edocuit. *Quod præceptum* (inquit) *vbique memoria teneri velim.* Vnde & *circa finem octaui prædictæ methodi* sic inquit: *Ergo tum exercitatum in omnibus, tum natura prudentem esse Medicum conuenit: quo cuiusque indicationis potestate diligenter considerata, omnibus inter se collatis, vnam idonei victus summam, quæ laboranti sit commoda, comparet.*

Victus paulo plenior, quando vulneratis concedendus. C *Vulnerati à vino per initia abstineant.* *Vires in morbis non esse augendas, sed duntaxat fouendas & seruandas. Therap. 7.* D *Gal. 8 meth.*

Itaq; vt semel dicam, vulneratis per initia vsque ad diem septimum (intra quod tempus fere solet phlegmone in locis vulnere affectis excitari) vini vsus interdici debet. Nisi tamen ex largo sanguinis profluuio viribus destituti, inter morientes appareant. Tunc enim ante vllam curationem (vt Celsus ait) vino reficiendi sunt, quod alioqui inimicissimum vulneri est. Transacto vero die septimo, illis (si nihil aliud prohibeat) innocue vinum modicum & aqua multum dilutum, exhiberi potest. Nam si ad hūc vsq; diem nec phlegmone tentetur, nec dolore afficiatur, in posterum tutus erit. Atq; hæc de quarta intentione quæ læso particulæ substantiam conseruandam esse indicabat, dicta sufficiant. *Vini vsum esse interdicendum vulneratis vsque ad diem septimum.*

De quinta intentione, quæ Medico Chirurgico proponitur, in curandis vulneribus, quæ est symptomatum correctio.

E QVintam intentionem, quæ est accidentium superuenientium correctio, & profligatio, assequimur, remedia cuique propria, prout res desiderat, admouendo. Symptomata autem seu accidentia, quæ consueuerunt euenire post accepta vulnera & solutam vnionem, hæc fere sunt: Dolor, phlegmone, discrasia seu intemperies, febris, pruritus, conuulsio, paralysis, syncope, mentis alienatio seu delirium, durities atque impotentia membri vulnerati. Itaque vulnera nunquam ad integram curationem perduci possunt, nisi eiusmodi symptomata prius abigantur. Symptomata enim, quæ magnitudine superant suas causas, ordinem curationis sæpe peruertunt, immutant atque interpellant: vt *libro primo ad Glauconem, & duodecimo methodi medendi* Galenus annotauit. Itaque operæpretium duximus, de horum singulis ordine, & continuata serie pertractare, à dolore sumentes initium. *Symptomatū correctio. Symptomata, quæ vulneratis accidunt. Symptomata interdum curationem peruertere.*

De sedando dolore in vulneribus. A

Dolor phlegmonas & fluxiones concitat. Dolorem sedantia in vulneribus.

DOlor omnis, præsertim vehemens, etiamsi purum ab excrementis totum corpus fuerit, fluxionis causa est. Particula namque, quę dolore affligitur, succum atque in vulnere sanguinem maxime ad se trahit, copiosiorem scilicet, quam sit illi ex vsu: vnde & phlegmone in ea frequenter excitatur. Proinde summa cura protinus adhibenda est, vt dolor demulceatur, ac in totum, si fieri potest, sedetur. Dolorem autem commode sedamus in vulneribus, aut saltem mitigamus, facto ad particulam læsam fotu, vel ex rosaceo, si præsto affuerit, vel si eius copia non adsit, ex oleo communi, quod modice incaluerit. Quibus si oui candidum vel potius luteum (vbi magna non fuerit inflammatio, seu vehemens caliditas) adiiciatur, præstantius adhuc auxilium efficies, neque ita vulnus inquinabis. Quod si tam vehemens dolor extiterit, vt necessitate coactus fueris, aliquantulum vulneratam ac dolentem particulam stupefacere, oleum papauerinum admouebis. Et si maior cogat necessitas, opii momentum vel mandragoræ (vt quidam recte consuluerunt) adiicies. Quatuor illi celebres magistri ad eum finem laudant radicem solani, tritam & axungia porci exceptam. Theodoricus plurimum commendabat emplastrum *ex foliis maluæ coctis, & in mortario contritis, cumque surfuris cribratura commistis. Quod si rosacei momentum prædictis adieceris, melius adhuc medicamentum reddideris. Medulla etiam panis triticei in aqua feruenti macerata*, ad sedandos dolores (vt supra diximus) efficacissima est. Porro si dolor admodum vehemens est, nec vllis quantumuis generosis auxiliis mitigetur, neruum tunc læsum esse significatur. Proinde tunc ad ea, quæ postea ad vulnera neruorum scribuntur, tibi recurrendum erit. Sed de iis, quæ dolorem leniunt, iterum ac multo fusius *libro sexto* agemus. B

Emplastrum Theodorici. Rosaceum. Medulla panis.

De curatione aduersus vulnerum inflammationes, & abscessus.

Inflammatio quibus maxime vulneribus accidat. Lib. 5. 3. meth.

INflammatio in vulneribus tum maxime timenda est, cum vel os, vel neruus, vel cartilago, vel musculus læsionem accepit, aut vbi parum sanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, sanguinem mature supprimere non oportebit, sed pati fluere, dum tutum erit: adeo vt si parum fluxisse videbitur, mitti quoque ex brachio debeat: vtique (inquit Celsus) si corpus iuuenile & robustum, & exercitatum est: multoque magis, si id vulnus ebrietas præcessit. Quod si musculus læsus videbitur, præcidendus erit. Nam percussus punctusve, præsertim in eius capite mortiferus est: præcisus vero per transuersum, sanitatem recipit, hoc est, ab inflammatione & conuulsione vindicatur. Aliquis tamen ex particulæ motibus vitiabitur. Verum melior est (vt Galenus ait) læsio, quam mors. Sic & neruum punctum sæpe cogimur transuersum præcidere, quoties scilicet vel conuulsiones, vel deliria, vel ambo magna ægreque sanabilia superuenire vulnerationi cernimus. C

Melior est læsio quam mors.

Porro si iam inflammatio, aut tumor aliquis præter naturam in vulneribus concitatus fuerit, curari debebit iuxta methodum *superiore libro* à nobis traditam, in quo de tumoribus præter naturam abunde disseruimus. Cæterum tametsi pro locorum differentia (vt *libro primo de locis affectis* Galenus ait) curationem quoq; variari contingat: Auicenna tamen omnibus indiscriminatim partibus à capite ad pedes, emplastrum mire ab eo commendatum admouet, quod constat *malo Punico dulci, incocto in vino styptico, & postea in mortario subacto atque in emplastri formam redacto*. Cæterum si enatus tumor, nec reprimentibus, nec per halitum digerentibus medicamentis cesserit: pus mouentia seu maturantia admouenda erunt. Cuiusmodi ea sunt, quæ ad maturanda apostemata supra retulimus. Huius rei gratia iubet Rogerius fieri fotum ex maluis, absynthio, arthemisia & farina triticea, vino incoctis, quibus & mellis momentum adiiciẽdum est, axungiæ vero quod satis esse videbitur. Quod si pus per vulnus non vacuetur, aliud loco commodiore illi moliendum erit emissarium. D

Emplastrũ Auicennæ ex malo Punico dulci.

De tollenda in vulneribus intemperie, quam discrasiam vocant.

Si calida adsit intemperies.

SI flammea quædam citra humorum affluxum dispositio, quam discrasiam calidam vocant, vulnus occupauerit (quod ex rubore & vesicatione facile deprehendes) affectum locum infrigidare oportet, non hyoscyamo quidem, aut mandragora, quoniam plus iusto refrigerant: sed rosis potius & plantagine, atq; vnguento albo, quæ præter id, quod desiccant, moderate etiam refrigerant.

Si frigida intemperies vulnus obsederit. Horum vng. descript. ex li. 6. requirenda sunt.

Si autem frigida intemperies locum obsederit (quam mollities & cutis liuidus color ostendunt) ipsum excalfacies, non resina vel pice, aut asphalto, quod dæmonis stercus appellant: sed vino & vnguento nigro, aut fusco, vel eo, quod basilicon vocant. Quod si eiusmodi symptomata vulnus seu plagam degenerare faciant in vlcus, recurrendum erit ad ea, quæ de vlceribus *sequente libro* traduntur.

Porro si humida vel sicca affuerit intemperies, suo quoq; contrario profliganda erit. Et ita de compositis intemperiebus ages, vt *suo loco postea* dicetur.

Si febris vulnerato acciderit.

Quod si febris vulneratum apprehendat, victu refrigerante, qualem in calidis præter naturam tumoribus descripsimus, laborans vti debet. Sed accersendus erit huius rei gratia peritus aliquis Medicus, qui & congruam illi victus rationem præscribat, & reliqua ad febrem auxilia ex arte instituat, habita ratione ætatis, temperaturæ, regionis, temporis, consuetudinis, & id genus aliorum. Cæterum ne febris quidem ipsa terrere debet, si in magno vulnere, dum inflammatio est, permanet. Illa vero perniciosa est Celso, quæ vel leui vulneri subuenit, vel vltra tempus inflammationis durat, vel delirium mouet, vel si neruorum rigor, aut distentio, quæ ex vulnere orta est, eam non finit. E

Lib. 5.

De spasmo, id est, conuulsione vulneri accedente.

SPasmos Græce, conuulsio Latine est, vbi nerui atque musculi præter voluntatem conuelluntur, in eamq; dispositionem veniunt, quam etiam in motibus secundum arbitrium factis assumpserunt. Per hunc

A hunc enim affectum, actio nequaquam ablata est, vt est in paralysi, sed solum immutata ac vitiata, vt abunde testatur Galenus *libro quinto de symptωmatum causis*, ad hunc modum scribens, si Græca saltem Latina feceris: *Conuulsio neruos musculosque ad eundem cogit affectum, in quem ab animali facultate, cum naturalem habitum seruarent, ducebantur. Vt igitur voluntarius motus interim intentis versus principium, id est, cerebrum, musculis, interim ab irruente spiritu impletis perficitur, ita conuulsio quoque accidere solet. Nam & spiritus inflare potens, in ipsis generatur, & complures etiam affectus, qui illos intendere queant, quemadmodum phlegmone.* Itaque spasmus siue conuulsio, *motus* est *deprauatus, voluntariæ facultati motrici accidens, à solo morbo* (vt *ibidem* ait Galen.) *seu morbosa dispositione proueniens.* Proinde & neruosa est ægritudo, qua mouentur lacerti, id est, musculi ad suum principium, & extensioni sunt inobedientes: vt *tertio canonum* annotatur ab Auicenna. Neque enim ad syndesmos, id est, copulas seu ligamenta conuulsio, sicuti neque paralysis proprie refertur: sed (vt Galenus ait *tertio de locis affectis*) eorum neruorum, qui voluntatis imperio obediunt, affectio est. Auerrhoes spasmum definiuit, cum membra sic contracta & rigida facta sunt, vt neque flecti neque extendi quouis modo possint.

Spasmus quo modo fiat Galeno.
Spasmus quid.
Conuulsionẽ solius morbi esse opus.
Fen. 2. tertii ca. proprio.

Porro omnes conuulsionis causas seu affectus omnes, qui conuulsionem pariunt, Galenus & Hip-
B pocrates in duo capita reuocarunt: nempe in plenitudinem & inanitionem, corporum videlicet neruosorum, à quib. secundum electionẽ motus perficiuntur. Itaq; phlegmone, id est, inflammationes, plenitudinẽ pariũt: ardentissimæ & aridissimę febres, inanitionẽ. *Sed neruosa corpora omnia* (inquit Galen⁹) *tendi posse, siue oppleta sint, siue inanita, declarant musica instrumenta. Etenim rumpuntur chordæ, siue in humidum vaporibusque scatens, siue in aridum squalensque cubiculum, intentis etiamdum chordis, instrumenta collocaueris. Proinde huius rei haud ignari artifices eas priusquam reponantur, laxare solent. Sed quomodo affecto aere tenduntur chordæ, vt rũpantur, si vel nimis aridus, vel admodum humidus sit? Nempe humor madefacit ipsas, vt in tumorem præter naturam attollantur, qui mox eas extendit. Ac veluti sol tergora arefaciens ipsa contrahit, ita siccitas chordas & trahit & extendit. Si lora quoque cum ad ignem exiccantur, contrahi tendique videntur.*

Li. 5. de symp. cau. & 3. de locis affe.
Duæ in vniuersum conuulsionis causæ Gal. & Hippo.
Tertio de locis affectis.

Tertium caput seu tertiam causam addit Auicenna, *quæ tametsi materiæ haudquaquam, saltem per initium proportione respondeat, noxam tamen* (inquit) *contristantem cerebrum inducit.* Proinde nerui hanc seu molestum quippiam refugientes, contrahuntur & ad suam recurrunt originem, adnitunturque interturbantem causam ipsam expellere. Qui Barbaram sectantur medicinam, spasmum non proportionatum
C ad materiam nominant: quia scilicet non accidat ob materiam, quæ implere aut inanire partes neruosas possit, sed praua potius aliqua qualitate. Tribus igitur modis fit conuulsio, inanitione, repletione seu plenitudine, & cõpatiendi societate, hoc est, cerebro lege commertii patiente, & alteratis per continuationem partibus, vt contingit in conuulsione, quæ fit ab ictu feræ cuiusdam venenatæ.

Tertia causa conuulsionis addita ab Auicẽna.
Conuulsionem tribus modis accidere.

Primus modus, qui scilicet fit propter euacuationem seu inanitionem, accidit in superfluis purgationibus, & in copiosis atque immoderatis sanguinis profusionibus: quem conuulsionis modum (siquidem accepto vulnere acciderit) malum ac periculosum esse testatur Hippocrates *hoc Aphorismo: Vbi sanguis plurimus fluxerit, singultus aut conuulsio superueniens, malum.* Crebro enim mortem afferunt. In magnis quoque ac vehementissimis ardoribus, & adurentibus (vt dictum est) febribus, ac colliquante putrilagine, hic conuulsionis modus euenire consueuit, malum sane maximum & pene insanabile, vt Galen. annotauit *in commentario illius aphorismi* Hippocratis: *Febrem conuulsioni superuenire melius est, quam febri conuulsionem.*

1
Aph. 3. lib. 5.

D Secundus conuulsionis modus fit propter inflammationem & alios tumores præter naturam (quos οἰδήματα vocat Hippocrates) in vulneribus derepente disparentes seu euanescentes, vt *in fine quinti Aphorismorum* hac sententia testatus est idem Hippocrates: *Quibus tumores in vulneribus apparent, non conuelluntur maxime* (id est, non admodum, seu non valde spasmo corripiuntur) *neque insaniunt. Verum his deletis atque euanescentibus, derepente quibusdam à tergo siue retro, conuulsiones & distensiones fiunt*: quoties scilicet (vt *in commentario* ait Galenus) vulnera pone, id est, à tergo infestant. Immoderata quoque frigiditas neruosis partibus adueniens, hoc conuulsionis genus inuehit: neruos enim in vnum cogit, stipat, cohibet atque implet. Quod & *hoc aphorismo* expressit Hippocrates. *Frigidum, conuulsiones, distensiones, liuores; rigores febriles* [inducit, suple, vel affert.] Sicuti enim nequaquam conuenit, neruos ipsos seu ipsorum neruorum substantiam, ab immodico calore dissolui, sic neque plus iusto, & vltra modum conuenientem refrigerari, substringi, & in vnum cogi ac stipari.

2
Secundus conuulsionis modus ex repletione.
Frigus conuulsiones causa.
Aph. 17. li. 3.

Tertius conuulsionis modus dolore excitatur, cuius communis causa est authore Platone *in Timæo*, pathos præter naturam, violenter & affatim incidens. *Ab his enim* (inquit Hippocrates Platone vetustior) *quæ naturam mutant ac corrumpunt, dolores excitantur,* Hac quidem vocula (*corrumpunt*) & celeri-
E tatem & vehementiam transmutationis indicans. Porro vehementes eueniunt in tactu, (qui inter reliquos sensus dolore maxime afficitur) á naturali habitu transmutationes, ob violentum calidi frigidique occursum atque ob eas res, quæ contundere, secare, pungere, extendere aut erodere possunt. Quippe res huiusmodi dolorum causæ reputantur. Neruosarum igitur partium punctura, acres quoque & mordaces humores, aut venenosa aliqua qualitate præditi, in vulneribus modum hunc tertium conuulsionis substantiam diuellendo excitant.

3
Tertius conuulsionis modus, ex compatiendi societate.
Doloris causa.

Quod de punctura diximus, testatur Galenus *libro artis medicinalis capite nonagesimo secundo*, sic inquiens: *Nerui vero & chordæ punctura, propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio, hoc est,* cere-

Causa conuulsionis ex consensu cerebri facta.

cerebro continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam. Ac tum præsertim, cum nihil extorsum expirat, obcæcato cutis vulnere. Hactenus Galenus. Acres autem, æruginosos, & venenosos succos per consensum, & velut quadam partium conspiratione conuulsionem inducere, ostendit Galenus *in commentario huius aphorismi* Hippocratis: *Conuulsio ex elleboro lethalis est.* Verum conuulsionem istam, quæ accidit iis, qui ab elleboro albo (hunc enim simpliciter elleborum nominare consueuit Hippocrates) purgati sunt, non absurde ad secundum genus conuulsionis (quod fit ex inanitione) quispiam adduxerit. Quandoquidem humores ipsi acres & mordaces vim habent exiccandi atque inaniendi. Contigit autem & propter ipsam euacuationem citra mordentes succos, iis, qui supra modum perpurgantur, conuulsionem aduenire. Fit enim ob pharmaci, seu purgantis medicamenti functionem, vim atque efficaciam, vt ex neruis humiditates attrahantur, & ita resiccata violentius ipsorum neruorum substantia conuulsio enascatur. Sed & per vomitiones, quas veratrum epotum concitat, accidit morsus ratione conuulsionis fieri, ex consensu videlicet communicatuque, & velut quadam partium conspiratione: nempe perpessis ac distentis neruis, qui ventriculi ostiolo seu orificio consentiunt. Sic quoque in vulneribus consortii lege contingit subinde conuulsionem fieri, excitato neruosis corporibus (à quibus motus secundum electionem perficitur) dolore. Sunt autem neruosæ partes, motui voluntario ac secundum electionem & desiderium facto, seruientes, nerui, ligamenta, musculi & tendones. Hæ igitur, & potissimum nerui, vbi ingenti aliquo dolore afficiuntur, cerebrum (quod est neruorum omnium communis origo, vt in arbore caudex ramorum) huius noxæ consors statim efficitur, fitque (vt dixi) propter compatiendi societatem conuulsio, quam non debemus, existimare fuisse ab Hippocrate prætermissam. Etenim conuulsionem, quæ infestat primaria ratione explicuit, dum fieri conuulsionem vacuatione seu inanitione repletioneque sanxit.

Conuulsio ex elleboro, Aph. 1. lib. 5.

Purgans medicamentum interdum conuulsionē inducere.

Partes motui voluntario famulantes.

Conuulsio duplex.

1 Vniuersalis.

2 Particularis.

Cæterum ex præfatis conuulsionibus, quædam sunt vniuersales, quædam vero particulares. Vniuersalis conuulsio dicitur, quando noxa cerebro communicatur, & ad ipsum peruenit. Vbi autem noxam illam senserit, tanquam molestum aliquid, vehementi conatu eam nititur expellere: In quo quidem conatu neruos ipsos & alia neruosa corpora contrahit, & conuellit. Particularis vero conuulsio fit, quando noxa non peruenit ad cerebrum, sed in particula affecta remanet, ipsam contrahens atque incuruans.

Vniuersales conuulsiones. Morbus comitialis.

Ideo autem conuulsiones vniuersales dicuntur, quia maiorem partem membrorum occupant. Quod quidem dictum est ad differentiam epilepsiæ, quam comitialem morbum vocamus. Hæc enim partes omnes apprehendit, atque ideo conuulsio totius corporis seu omnium corporis partium merito dicitur, non iugis tamen ac perpetua (vt in emprosthotono & episthotono, atque tetano, id est, neruorum rigore videre est) sed quæ ex temporum accidit interuallis, hoc est, quæ interpolata est atque intermissa, cum mentis ac sensuum oblæsione, in quo & à iam dictis conuulsionem generibus discriminatur. Accidit namque, vt is, qui comitiali morbo conciderit, neque videat, neque audiat, neq; vllo sensu quicquam percipiat, ac ne consequi quidem possit quid factum sit. Siquidem cum memoriæ viribus ratio quoque læditur, vt *lib. 3. de locis affectis* Galenus annotauit. Hæc autem in spasmo, de quo nunc agitur, minime solent accidere. Cæterum accuratius atque exquisitius conuulsionis differentias, causas & generationis ipsius rationem ac modum perquirere, alterius est speculationis. Proinde ad præsens ea consulte omittemus. Satis enim Chirurgo nunc fuerit, si quæ de conuulsione diximus, probe intellexerit: si & tum communia, tum particularia differentiarum ipsius signa cognouerit, ac periculoso huic symptωmati (ne accepto vulnere aliquando eueniat) prospicere atque occurrere possit, & iam præsens remediis topicis, accommodis, & ex arte institutis profligare.

Quo differat spasmus ab epilepsia.

De signis spasmi.

Communes notæ conuulsionis.

COmmunes conuulsionis notæ sunt, ægra seu difficilis membrorum dimotio, colli tensio, labiorum contractio ac si vellet ridere: maxillarum, dentium & gutturis astrictio siue strictura: oculorum & totius faciei (vt dicunt) tortura seu peruersio.

Signa conuulsionis ex inanitione.

Si conuulsio ex inanitione apprehenderit, non repente, sed paulatim ac post morbos corpus extenuantes, omnemque eius humiditatem assumentes, accidere solet. Vt, exempli gratia, post largos sudores aut vomitiones immoderatas, aut alui deiectiones copiosas, aut immodicas sanguinis profusiones. Item post famen, vigilias, solicitudines, motus tum multos, tum vehementes, aridas æstuantesque febres. Cum enim hæc, & alia (si quæ sunt) id genus, conuulsio subsequitur, causam eius esse ariditatem ex inanitione recte putaueris, vt Galenus annotauit *libro tertio de locorum affectorum* notitia.

Nota conuulsionis ex repletione.

Si vero ex sanis alicui repentina superuenit conuulsio, ob repletionem eam fieri necesse est: & maxime quidem, si id vitii euenire sic repente conspexeris, temulento cuipiam, ac omnino pleno homini, qui videlicet in otio degit. Item si post tumores aliquos præter naturam subito deletos, atque (vt paulo ante dictum est) euanescentes, vel post frigiditates condensantes, atq; in vnum neruos cogentes, sanum aliquem sic repente conuelli contigerit: equidem nerui replentur à frigidis & glutinosis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur, vnde conuulsionem patiuntur. Itaque his præcognitis ac diligenter perpensis, haud difficile inuentu fuerit vtrum ab ariditate, quæ est humidæ essentiæ defectus, & vacuatione seu inanitione: an ab humoris plenitudine, quæ egestati seu inopiæ & inanitioni aduersatur, & ab Hippocrate repletio nominata est, affectus ipse prodierit.

Spasmi ex consensu cerebri notæ.

Spasmum autem, cui propter compatiendi societatem, hoc est, cerebro consortii lege, seu (vt dicitur) per consensum affecto, enascitur in vulneribus, iis notis deprehendes: A causis externis excitatur cum dolore, morsu & molestia affligit, ac crudeliter laborantem excruciat.

De Spasmi

A

De Spasmi iudiciis seu præsagiis.

SI conuulsionis noxa membris spiritalibus, ac respirationi subseruientibus communicetur, tum scire licet, ægri salutem esse deploratam, ac subitam mortem futuram.

Præsagia. 1

Spasmus absolutus, seu (vt dicunt) confirmatus, præsertim si ex inanitione est, & neruorum siccitate, prorsus incurabilis est. Absoluta enim siccitas & prorsus consummata, insanabilis est Galeno *lib. met. medendi septimo.*

2 Conuulsio ex consumata siccitate.

Quod si ex siccitate non prorsus adhuc consumata conuulsio enascatur, interdum (sed vix ac non facile) curationem admittit. Longum enim tempus (vt in *commentario sequentis aphorismi* Galenus ait) exigitur ad siccitatem remouendam. At qui morbi acuties ac vehementia tempus non expectat, quin cito vires dissoluit, & subito exitium affert.

3 Conuulsio ex siccitate non prorsus absoluta.

Quæ vero ex repletione fit conuulsio, sanabilis est per euacuationem. Repletioni enim contraria est euacuatio. Quod & sequẽti aphorismo innuebat Hippocrates: *Febrem conuulsioni superuenire melius est, quam febri conuulsionem.* Febris enim conuulsioni ex repletione superueniens, humores frigidos & glutiB nosos, ex quibus orta est ipsa conuulsio, solita est magna ex parte excalfacere, attenuare atque dissoluere.

4 Conuulsio ex repletione Aphor. 26. lib. 2.

Si vero ex febribus adurentibus totum corpus exiccetur, & neruis deinde ex siccitate conuulsio accidat, hoc maximum (inquit Galenus) est malum, & pene insanabile.

5 Conuulsio ex febribus adurentib.

De Curandæ conuulsionis methodo.

POstquam de differentiis, causis, signis & iudiciis conuulsionis, abunde satis tractatum sit, par est, vt deinceps eius curationem exequamur. Esto igitur illud primum ac commune præceptum in omni conuulsione obseruandum. *Partes, quæ contrahuntur conuelluntur ue, valenter continendæ sunt, & inordinatis resistendum motibus.* Oleo in hunc vsum eas perfricare oportet ex liliis confecto, vel si eius copia non sit, oleo communi, tum aquam mulsam assumere. Eos vero, qui ex inanitione citra febrem conuelluntur, hoc pacto curabis. Oleo, aut certe hydrelæo calido, partes conuulsas primum foueto. Deinde si nihil prohibet, etiam ad lauacrum deducito, temperatoque solio vtitor cum oleo & frictione lenissima. Iuuat quoque in calidum oleum totum descendere, vel in aquam calidam dulcem, in qua humectantia quædam & leC nientia decocta sint. Vt sunt capita, & extremitates agnorum, hœdorum, vitulorum & arietum pinguiũ: item maluarum ac violarum folia, althææ radices, semen cydoniorum, & id genus alia, adiecta olei parte tertia. Sunt, qui ad eundem vsum iubent laborantes sæpius in labrum lacte caprillo aut bubulo plenum descendere: atque vbi caldarium, seu lauacrum egressi fuerint, oleis humectantibus, vt oleo violaceo & amygdalarum dulcium. si illa non adsint, oleo communi optimo: si ne id quidem sit in promptu, adipe non vetustissimo, gallinæ præsertim, hœdi aut vituli, ceruicem & scapulas, & spinam, iuncturas quoque & musculorum capita perfricant. Quidam autem infra scripto linimento totam spinam, iuncturasque omnes vtiliter illinire consueuerunt. *Recipe olei violarum vncias quatuor, olei amygd. dulcium, pinguedinis gallinæ, medullæ crurium vituli ana drachmas sex, pinguedinis vituli & hœdi ana drachmas decem: Bulliant omnia simul in decoctione maluarum, radicum althææ & seminis cydoniorum vsque ad consumptionem ipsius decoctionis, deinde colentur, & fiat linimentum.* Porro frictio cum omnibus in homine vertebris vtilis sit, tum iis præcipue, quæ in collo sunt, cum manus & brachia conuulsio maxime inuadit. Quod si febris adsit non humectantia modo, sed refrigerantia quoque in hydrelæo, id est, miscellanea ex aqua & oleo decoquenda erunt. Cuiusmodi sunt folia salicis, hordeum confractum, violæ, nymphæa (quod nenuphar appellant) D aut eius farinæ quopiam aliquo. Ergo die nocteque (est enim grauis, admodum importunus acutusque morbus conuulsio) interpositis tamen quibusdam breuibus interuallis iis remediis, hoc est, fotibus, balneis & vnctionibus vtendum est. Dum ea intermittuntur, imponendum malagma aut cataplasma aliquod est, ex eiusmodi humectantibus & lenientibus, itidem (si res expostulet) & refrigerantibus, contra quam in conuulsione, quæ ex plenitudine ortum habet. Hæc enim vacuantia ac digerentia, calefacientia quoque, & (cum ex humore procreata sit) siccantia desiderat, vt mox dicemus.

Obseruãda in omni cõuulsione curanda. Curatio cõuulsionũ ex inanitione. Fotus. Balnea ex oleo & hydraleo. Humectantia & lenientia. Vnctiones. Linimentũ. Si febris adsit spasmo.

Cæterum qui ex siccitate (quæ inanitionis est comes) conuelluntur, nutriendi sunt sorbitionibus ex chondro & alica: si hæc non adsunt, ex lacte aut hordeato, aut à pullis mollibus, vel agniculis, vel hœdis teneriotibus iure aliquo assumpto: itemq; quis sorbilibus. Vinum quoque tenue & aquosum, quod facile per omnia corporis membra distribuitur, illis exhibebimus, aut saltem cum suis iusculis, vt ea prõptius permeent, remiscebimus; nisi tamen febris accesserit. Tunc enim ptisanæ cremor magis offerendus est, somnusque accersendus. Hic enim præterquam quod vires omnes reparat, plurimum etiam humectat. Vigiliæ vero cum ex iis sint, quæ maxime euacuant & exiccant, conuulsionem ex siccitate accersunt E & augent. Indendi etiam sunt clysteres ex lacte, & ex eodem conficienda gargarismata. Itaque (vt semel finiam) in hoc conuulsionis genere, curandi methodus vnicum habet scopum, nempe humectationem. Quem certe (ob *superius* adductam rationem) non facile est assequi. Ægrius namque curantur, quæ in humido siccoque habentur alterationes, quam quæ ex calido & frigido consistunt. Hæ enim maxime actiuis qualitatibus corriguntur. Illarum vero curatio imbecillis, & (vt sic dicam) magis materialibus & passiuis qualitatibus perficitur, potissimumque cum humectandum esse requiritur, vt *libro septimo suæ methodi* Galenus nos edocuit. Si tamen vlla spes curationis est, in supra memoratis remediis consistit. Itaque tametsi malum hoc fere sit immedicabile: cum tamen sæpe etiam præter expectationem quædam eueniant, curatio venit aggredienda.

Alimenta in conuulsione ex siccitate facta idonea. Somnus conciliandus. Ex 7. meth. medendi.

De curatione conuulſionis ex plenitudine. A

Vacuatio a toto corpore. *Sanguis in quib. mitti debeat.* *Quæ in mittendo ſanguine obſeruanda.*

IAm vero ſpaſmum ex humiditate & plenitudine curabis per euacuantia. Vacuare autem oportet, & à toto corpore, & ab ea parte, quæ conuellitur. Porro à toto corpore plenitudinem vacuamus, duobus potiſſimum auxiliis, nempe ſanguinis miſſione & purgatione. Sanguinem mittemus maxime, in quibus vel multus ſanguis abundat, vel phlegmone conuulſionem excitauit, etiamſi laborans prorſus redundantiæ ſanguinis ſit expers, modo nihil obſtiterit eorum, quæ ſanguinem mittendum dehortantur. Venæ autem ſecandæ electio ex laborante phlegmone ac conuulſione, particula tibi indicabitur. Modum vero ſeu quantitatem vacationis inuenies, tum ex redundantiæ modo, tum ex reliquis, quæ in ſectione venæ ſpectanda & æſtimanda ſunt: Nempe ex ætate, natura, tempore anni, conſuetudine, regione, cœli ſtatu, & ante hæc, ipſa laborantis virtute. Cæterum ſic vt oportet, facta per ſanguinis detractionem, totius corporis vacuatione, & humorum influentium auerſione, mox phlegmones curationem aggredieris. Cuius (vt & omnium aliorum tumorum, qui præter naturam conſiſtunt) ſi iam facta eſt, caput ſeu ſcopus præcipuus eſt, infeſtantis humoris vacuatio. Cum enim phlegmone duplici ratione (vt Celſus ait) á natura recedat, & quod pars ipſa multo ſanguine ſit referta, & quod eadem ſit calidior, vtique vacuationis indicatio, refrigerationis indicationem vincit. Quod ſi adhuc in generatione eſt, in hac prior vacuatione eſt, confluentis ad affectum locum ſanguinis inhibitio. Sed de hac *alibi* abunde dictum eſt. Vbi vero corpus vel flaua bile, vel atra, vel pituita, vel ſeroſis humoribus refertum fuerit (quem habitum Græci cacochymiam nominant) tum purgatione, quę cuique ſuperanti ſucco ſit accommoda, vacuationem moliemur. Verum enimuero, quoniam conuulſio ex humiditate ſeu plenitudine, qua ſani etiam repente capiuntur, magna ex parte à pituitoſis humoribus craſſis, glutinoſiſque in ipſa neruoſarum partium ſubſtantia infarctis, procreari ſolet, eius potiſſimum, quæ ab hac cauſa ortum habet, curationem ſubiiciemus. B

Purgatio quando adhibenda.

Curatio conuulſionis a craſſis & viſcoſis humoribus.

Ergo quæ crudos, craſſos & viſcoſos humores potenter euacuant medicamenta (inter quæ primas obtinent, hiera picra & agaricum) hac conuulſione laborantibus exhibeto.

Clyſteribus acribus eorum aluum ſubducito.

Peſſis & ſuffitibus in mulieribus (ſi occaſio detur) menſes euocato.

Gargariſmatis, apophlegmatiſmis, & errhinis ſeu ſternutatoriis acrioribus, pituitam per os & nares educito. C

Abunde repurgato corpore, ceruicem, axillas, & inguina, oleo liliorum, coſtino, ſpicato, laurino, & ex pulegio, addito caſtorei, & euphorbii momento, inungito: & lanam mollem ac ſuccidam facto litu ſuperimponito.

Rogerius ad eiuſmodi ſpaſmum, ſequens vnguentum inſtituit, quod & Theodoricus approbauit.

Vnguentum Rogerii.

℞. olei muſcellini vnc. vnam, petrolei ſemunciam, olei communis, & butyri ana vncias quatuor, ceræ vnciam vnam, ſtyracis calamithæ, ſtyracis rubræ, ſingulorum drachmas duas & ſemis: maſtiches, olibani, gummi hederæ, ana vnciam ſemis: ex iis omnia, quæ liqueſcere poſſunt, igni admoueantur: alia vero trita, & in puluerem redacta, illis remiſceantur: poſtremo addatur ſtyrax & fiat vnguentum, ex quo moderate calefacto, ceruix, & collum totum, ac vniuerſa ſpina dorſi inungatur. Sunt, qui iubeant eodem aut conſimili vnguento, totum corpus inter duos ignes, aut in hypocauſto, nudum hominem conſtitutum, vel ſi æſtas eſt, in ſole inungi. Porro huic vnguento viſus eſt alibi Theodoricus addidiſſe herbas, quæ ingrediuntur compoſitionem vnguenti, quod aragon nominatur, & alterius, quod Agrippæ tribuitur, quorum deſcriptiones extant apud antidotarium Nicolai: & præter hæc addit oleum de caſtoreo, & pinguedinem ex limacibus rubris aſſumptam. Vocabatq; tunc eiuſmodi vnguentum alabaſtrinum, quod ſane neruorum contractionibus apprime eſt vtile & accommodum. Conducunt etiam magnopere ad ſpaſmum eiuſmodi, oleum vulpinum, laurinum, rutaceum, ficyonium, chamomelinum, de iunipero, de terebinthina. Item oleum benedictum, & oleum philoſophorum. Ex iis itaque & conſimilibus, frictio, omnibus in homine vertebris, vtiliſſima eſt. Iuuat etiam nonnunquam totum hominem in labrum illis calidis oleis plenum deſcendere. Sed & hypocauſta ſiue thermæ & ſtuffæ (vt vocant) ſiccæ, quæ ex ſuffitu rerum deſiccantium fiunt, aliaque id genus, quæ ſudores euocant, & ſuperuacaneas corporis humiditates reſoluunt atq; abſumunt, cerebroq; & neruis robur afferunt, circa finem, & corpore iam, vt oportet, repurgato, mirum in modum cōferre creduntur. Quod ſi & febris huic ex plenitudine cōuulſioni ſuperuenerit (modo hæc fuerit ephemera) ſalubre admodum eſt: frigidos enim (vt *ſupra* diximus) & glutinoſos humores, quibus nerui ipſi conuulſi replentur, calfacit, extenuat, atq; diſſoluit, quod curationi eius ſpaſmi caput eſt. Itaq; ſi ſua ſponte febris in hoc genere conuulſionis non enaſcatur, eam ex induſtria quadam accerſunt & exuſcitant: idque per exhibitionem confectionis anacardinæ, ad quantitatem nucis auellanę. Alii ad eundem finem offerunt caſtoreum, & aſſam fœtidam, vel opopanacem addita mellis portione dupla. Mitridatium quoque, & theriace in hoc affectu mire proficiunt: Neruos enim roborat, & crudos ſuccos concoquunt, aſſumuntque, eo ſcilicet nomine, quod excalfaciant. Cauendum vero præcipue frigus eſt: ideoq; in eo conclaui, quo cubabit æger, ignis continuus eſſe debebit: maximeq; tempore antelucano, quo præcipue frigus intenditur. Vinum per initia præſertim, guſtandum non eſt: ſi quidem huius vſus tum præcipue periculoſus eſt, eo potiſſimum nomine, quod fluxionem proritat. Vini loco aqua mulſa exhibenda erit, in qua decocta ſit ſaluia, & radix acori, cum momento nucis muſcatæ. Victus tenuis, primis ſaltem diebus, conuulſis à plenitudine inſtituatur, idemq; calfaciens & exſiccans. Hactenus de curatione conuulſionis ex plenitudine. D E

Olea ſpaſmo ex plenitudine conferentia.

Febris conuulſionis ex plenitudine ſuperueniēs bonum. *Mitridatiū.* *Theriace.* *Frigus conuulſis inimicum.* *Vinū quando & quare conuulſis interdicendum.*

De

De Curatione conuulsionis ex compatiendi societate.

CÆterum conuulsio, quæ fit propter consensum, & velut quadam partium conspiratione seu compatiendi societate: si ex dolore excitata est, per anodyna, & dolorem sedantia curationem recipiet, vt *in sequentibus* dicetur, cum de vulneratis agetur. Si vero ex morsu ictuue alicuius venenosi animantis, conuulsio oborta sit, theriaca parti affectæ superimponenda erit, & cucurbitula defigenda, vel cornua quædam, quibus nonnulli cucurbitularum vice vtuntur. His enim (quæ citra calefactionem ex alto vehementius extrahunt) totam eius, quod infestat & dolorem creat, substantiam vacuabis. Sunt autem & qui ore suo virus extrahunt, ægræ videlicet particulæ (vt *superius* dictum est) admoti, ipsamque labiis cōplexi. Si autem accidat conuulsio, ob morsum oris ventriculi (quod proprie stomachus appellatur) ab acri aliquo, mordaci & erodente humore excitatum, vomitus statim concitandus est, post quem ventriculus roborandus erit, tum iis, quæ extrinsecus admouentur, tum iis, quæ intro assumuntur iuxta periti alicuius Medici consilium. Porro in omni conuulsione à quacunque causa ortum habeat, cerebrum in primis roborandum est. Caput igitur abrasis crinibus oleo liliorum fouendum erit. Iuuat & eodem oleo, ceruicem, totamque dorsalem spinam, axillas quoque & inguina inungere. Hoc enim spasmo, præsertim humido, est dicatissimum. Hora paroxysmi bonum est, laborans contineat inter dentes baculum salicis, ne os exactè claudatur, & lingua à dentibus dilaceretur. Vltimum est, si nihil aliud fieri possit, neruum, aut musculum, ex quo conuulsio orta est, transuersum præcidere, vt Galenus & Rhases consuluerunt: præstat namque vnius particulæ actionem amittere, quam totius corporis. Meliorque (vt Galenus ait) læsio, quam mors. Itaque hoc pacto conuulsionem quidem sanaueris: aliquam tamen ex particulæ motibus vitiaueris. Vt autem ei, quod vrget, & vnde primum maximeque homini imminet periculum, succurramus, cogimur sic nonnunquam alium insanabilem affectum relinquere.

Curatio conuulsionis ex compatiendi societate.
Dolor.
Morsus vel ictus venenatorum.
Morsus oris ventriculi conuulsionē excitat.
Cerebrum in omni conuulsione roborandum.
Musculum aut neruum interdum per transuersum esse præcidendum.
Læsionem quam mortē potius optandam.

B

De paralysi ex vulnere.

PAralysis, id est, neruorum resolutio, latus vnum aut alterum, vel partem quampiam, non autem corpus totum infestans: interdum etiam vulnera, & contusiones insequitur, sed capitis maxime & totius spinæ dorsi, vt multis exemplis Galenus aperuit *libro de locis affectis tertio.* Porro an paralysis ipsa, quæ ex vulnere accidit, partes, quæ è regione vulneris sunt, vel potius oppositas infestet, ad præsens dicere omittemus. Est autem paralysis *neruorum relaxatio seu mollificatio, cum priuatione sensus & motus, non quidem totius (vt dictum est) sed vel lateris vnius duntaxat, vel priuatæ alicuius particulæ.* Quo fit, vt affectus, sit conuulsioni contrarius: in hac enim durities adest cum motu deprauato ac permutato: durities autem mollificationi ac relaxationi est contraria. Vnde Galenus *libro tertio interiorum affectorum locorum,* sic inquit: *cum omnes pariter nerui, tum sentiendi tum mouendi vim amiserint, apoplexia huiusmodi affectio nominatur. Vbi vero alteri lateri aut dextro aut sinistro id accidit, paralysis, i. resolutio nominatur, eius scilicet partis, in qua cōsistit affectus, interdū dextra, interdum sinistra. Quod si in aliquo membrorum idem euenerit, eiusdem membri resolutio esse dicetur. Nam & totā manus & totum crus interdum resoluitur, atque solus in crure pes, & quæ sub genu sunt. Sic etiam de tota manu, similiter proportione dicendum est.* Hactenus Galenus: ex cuius verbis colligere licet, paralysin aliam esse vniuersalem, aliam vero particularem. Vniuersalis ea est, quæ alterum latus totum aut dextrum aut sinistrum occupat. Particularis vero, quæ priuatim alicui duntaxat particulæ accidit. Sic & de spasmo per analogiam dici potest: nempe quod alius sit vniuersalis, alius vero particularis.

Paralysis ex quibus vulneribus excitetur.
Paralysis quid.
Paralysin affectum esse conuulsioni contrarium.
Paralysis vniuersalis.
Paralysis particularis.

C

De causis & signis paralysis.

D

CAusæ paralysis atque eiusmodi ablationis sensus & motus, geminæ sunt: nempe internæ & externę seu extrinsecus aduenientes. Externæ causę resolutionis neruorum, sunt casus ab alto, percussio, incisio, sectio, compressio vel constrictio, frigiditas violenta & vehemens, vicinæ partis phlegmone, vel scirrhus, & id genus alia, quæ extrinsecus euenientia, vel continuum soluunt separantue, vel spirituum vias occludunt, & facultatis animalis delationem impediunt. Internæ autem causæ sunt humores crassi & viscosi, neruos cerebri aut spinalis vocatæ medullæ (quæ ipsius cerebri vicaria est) obstruētes. Neruorum .n. corporib. ita obstructis & crassiorib. redditis, animalis facultatis (quæ sensum & motū præstat) in membra delatio impeditur. Cæterum anxie disquirere, quo pacto per neruorum resolutionem, seu paralysin, interdum sensus duntaxat, interdum motus, nonnunquam ambo simul pereant, & alia multa ad rem propositam attinentia, nequaquam præsentis sunt speculationis. Satis enim fuerit Chirurgo, si præter ea, quæ iam de paralysi dicta sunt, sedem primario affectam, & à qua noxa orta sit, simulque dispositionem eius cognouerit. Nisi enim hæc (inquit Galenus) accurate cognouerimus, nequaquam eas partes, quibus vel sensus vel motus vitiatus est, recte curabimus.

Causa externa paralysis
Interna causa paralysis.

E

Porro ipsam affectam sedem ex anatome facile ipsi deprehendemus. Nam cum ex ea cognouerimus neruos, qui per faciei partes sparsi sunt, à cerebro dimitti, si earum aliqua, simul cum toto corpore resoluta est, haudquaquam nos latere debet, resolutionis dispositionem in ipso cerebro consistere. Vbi vero partes, quæ ad faciem attinent, incolumes ac illæsæ permanserint: hæ autem, quæ sub ea sitæ sunt, vniuersæ resolutæ fuerint, spinæ initium tunc affici sciendum est. Ex ipsa enim anatome didicimus, quod omnes animantis partes sub ceruice positæ (quæ à consilio & voluntatis imperio moueri possunt) neruos habent, qui eas moueant, procedentes ex spinali vocata medulla. Quod & iis verbis Galenus testatus est *lib. quarto de symptomatum causis: Si spinæ principium lædatur, solæ partes capitis, quoad vixerit animans,*

Nota cerebri primario affecti in paralysi ex lib. 3. de locis affectis.
Nota paralysis initio spinæ affecto.

mans, & setire, & moueri possunt. Quod si cerebro quoque noxa acciderit, qui sic afficiuntur, ii omnium partium & motū & sensum illico deperdunt. Atque eadem quoque ratione, si toti corpori conuulsio acciderit, eundem spinæ locum, nempe initium affectum esse declarat, faciei partibus om nino seruatis illæsis. Quod si hæ quoq; afficiantur, cerebro noxam iam illatam esse ostendunt. Ad hæc nouimus ex corporum dissectione, neruos, qui pectus mouent, ex ea spinæ parte, quæ in ceruice est, ortum deducere. Quocirca vox perit omnibus, quibus ea spinæ pars, quæ in ceruice est, fuerit affecta. Ipsa vero ex transuerso incisa, si tota fuerit dissecta, omnes, quæ sub ipsa sunt corporis partes sensu motuque priuari necesse est, vtpote suscipiente spina à cerebro, vim tum sentiendi, tum mouendi pro arbitrio. *Præterea in anatomia* (inquit ille) *vidimus, vbi per transuersas spinæ incisiones ad medium vsque duntaxat, secundum longitudinem spina ipsa secaretur, non omnes suppositas corporis partes, sed eas duntaxat, quæ e regione sectionis erant, resolutas. Dextras quidem, dextra spinæ parte dissecta: sinistras vero, vbi reliqua pars esset incisa.* Itaque (subiungit Galenus) *manifestum est, quod circa primum spinæ processum facta aliqua dispositione, per quam cerebri facultas, quominus ad ipsam perueniat, prohibetur, omnia inferiora membra, dempta facie, sensu, motuque priuabuntur. Vbi vero media duntraxat eius processus pars fuerit affecta, non omnes* B *inferiores partes resoluentur, sed vel sinistræ duntaxat, vel dextræ. At vero spina in inferiori loco affecta, nēpe sub ea neruorum propagine, quibus thorax attollitur, idque vel ob luxatam aliquam vertebram, vel alio quouis modo [vt vulnere] si quidem ingens fuerit affectus, partes inferiores omnes, subito & sentiendi & mouendi facultate priuantur. Si vero non ita vehemens fuerit affectus, stuporem inducet. Atque ii mortem effugiunt, quandoquidem spiratio in ipsis seruatur. At quibus quintæ spinæ vertebra [vulnerata, aut quouis alio modo] affecta est, eorum manus omnino, & sensum, & motum amittūt. Quibus vero sexta, iis non in totum sentiendi mouendique facultas [in manibus] perit: quippe primæ brachii partes illæsæ seruantur. Id vero multo magis, si septima spinæ vertebra fuerit affecta. Octauæ vertebræ affectus perquam exiguam: hæ vero inferiorum nullam penitus noxam manibus inducere possunt. Maximam vero noxam ex læsa hac vertebra sentiunt, thorax, & reliquæ partes inferiores. Itaque nisi hoc pacto ex anatomia, neruorum ad singulas partes venientium principia didiceris, perquam difficile earum vel sensum, vel motum deperditum curabis, restituesue. Porro humorem peccantem, ac paralysin committentem deprehendes ex propriis cuiusque humoris notis. Causas vero externas seu euidentes facile cognosces ex relatu & iudicio laborantis.*

Gal. lib. 4. de sym. cau. & lib. 3. de loc. affect.

Lib. 3. de loc. affect.

Ex lib. 4. de sym. cau.

Si quinta spinæ vertebra afficitur.

Si sexta vertebra affecta est, vel septima.

C

De Iudiciis seu præsagiis paralysis.

1\. *Paralysin affectus esse ægre sanabilem.*

PRæsagire ac iudicare de paralysi, à quacunque occasione ortum duxerit, deque omnibus neruorum affectibus, quod ægre admodum sanabiles sunt. Nerui enim ipsi pauco admodum natiuo calore participant, qui curationis membrorum opifex est, & causa effectrix potissima. Proinde verissimum etiam est, quod vulgo dici solet, nempe *paralysin in senibus perquam difficile curari*, hi enim natiuo calore (qui robur est facultatis nos guberantis) propemodum sunt destituti. Quod Hippocrates his verbis expressit *Senibus parum calidi innati inest.*

2\. *Senes vix vnquam à paralysi liberari.*

3\. *Tremor & febris si paralysi superuenerint bonum.*

Quam sententiam veram esse testatur Galenus, siue quis ad qualitatem sermonem referat, siue ad substantiam. *Tremor & febris si paralysi superuenerint, bonum*: febres namque neruorum resolutionibus (vti & conuulsionibus ex repletione) aduenientes partim quidem superfluam dissoluunt humiditatem, partim vero, concoquunt frigiditatem, quæ duæ sunt Medicis, in curanda paralysi (vti & spasmo ex plenitudine) remediorum intentiones. Ad hæc *paralysis, quæ ab ictu, vel casu non vehementer neruos atterente, contundenteue excitata est, curationem interdum recipit*, vt contigit illi Pausaniæ Syrosophistæ cuius meminit Galenus *in fine libri tertij de affectorum locorum notitia.* Cum enim Romam aliquando venisset, dum per viam D duceretur, vehiculo excidit, atque in dorsi initio læsus est: vnde secundum duos minores sinistræ manus digitos, atque medij partem mediam, sensum in primis quidem difficilem habuit, postea male curantibus Medicis, sensum omnino amisit. Huic autem remedia, quæ illi imperiti Medici digitis frustra adaptauerant, læsæ parti, hoc est, initio spinæ, Galenus ipse (vbi mali occasionem intellexit) statim adhibere iussit, atque sic vir ille celeriter sanitati est restitutus. Quæ vero ab insigni atque effatu digna neruorum contusione vel diuisione oritur, particularum resolutio, prorsus insanabilis est. Soluta enim in illis continuitas nunquam (vt dictum est) perfecte curatur. Recte quidem & conformiter ad Galeni sententiam Auenzoar astruxisse visus est, subitæ mortis periculum imminere, si nerui anhelitus, hoc est, respirationi seruientes, aliquibus vulnerati, aut quouis alio modo insigniter affecti fuerint: in ipsis enim statim perit respiratio. Quo fit, vt præfocati repente moriantur. Quomodo enim ablata respiratione (quæ actio est vitæ necessaria) diutius viuere possent? Si membrum resolutum non imminuatur nec emarcescat, colorque eius non immutetur, spes aliqua curationis subest. Si vero contabescat & gracilescat insigniter, colorque natiuus pereat, atque à seipso plurimum euariet, malum portendit.

4\. *Paralysis ab ictu, vel casu.*

Paus. sophista vehiculo excidit, vnde paralysin in digitis contraxit.

5\. *Paralysis ex vehementi neruorum contusione vel diuisione*

6\. *Paralysis neruorum respirationi seruientium.*

E

De Paralysi ex vulneris curatione.

IN curanda neruorum resolutione (quæ paralysis dicitur) ex accepto vulnere, vel causa alia extrinsecus incidente oborta, præmissa totius corporis vacuatione, vel per purgantia medicamenta, vel per sanguinis detractionem, vel per vtrumque vti res exigit: factis item, vt decet, humorem in partem resolutam influentium auersionibus, præscriptaque victus ratione congrua (quæ omnia periti alicuius Medici consilio fieri debent) topicis remediis aduersus illam sedulo pugnare debet Chirurgus. Itaque cum duabus in hoc affectu profligando Therapeutices, id est, curandi facultatis partibus, opus sit: nempe ea, quæ victu & quæ medicamentis, tum intro assumendis, tum foris admouendis medetur: eam

7\. *Nota paral. curabilis aut incurabilis. In curanda paral. dietetica & pharmaceutica opus esse.*

A hic ſolam curationem exequemur, quæ medicamentis forinſecus admouendis, perficitur: ne qui Chirurgiam profitentur, diætetica & pharmaceutica (quæ peritiſſimũ & rationalem Medicum deſyderant) turpiter in magnam laborantis perniciem (vt plerique hodie aſſolent) abutantur. Cæterum cum multa variaque præſidia, forinſecus in curanda paralyſi ex vulnere, aut alia quauis externa cauſa ſuſcitata admoueri ſoleant, vt emplaſtra, cataplaſmata, vnguenta, illitus, fotus, cucurbitulæ, & alia id genus: Guido tamen vno liquore longe optimo, & ad effectum eiuſmodi ſiue ſymptωma profligandum efficaciſſimo contentus erat: quod quidem ex Ioanne illo Meſue, viro in familia Arabum doctiſſimo, ac in re medica Euangeliſta à quibuſdam nuncupato, deſumpſit, eo loci, vbi de cordis paſſionibus agit. Eo autem liquore illinere ſolebat Medicus ille Arabs ceruicem, totamque ſpinam dorſi, atque etiam affectam ipſam particulam. Confert namque hoc pacto mirifice roborandis membranis ſpinalem medullam obuoluentibus, ſubſtantiæ ſpiritali, qua viuimus, neruis quoque, & oſſibus. Proinde paralyſi, omnibuſque neruorum ægritudinibus, cordis palpitationi & tremori, atque etiam manifeſtæ laſcitudini, mire, ac ſupra humanam opinionem proficit. Adde, quod nullum medicamentnm eo præſtantius inueniri

De localibus remedijs in paralyſi ex vulnere adhibendis.

Liquoris balſamitis Meſue dotes.

B poteſt, vbi cor celeri, feſtinaue eget refectione ac refocillatione, ſi ſaltem ipſi Meſuæ credimus. Cæterum eſt, quod cum ipſo Meſue vehementer admiremur, priſcos illos tum Medicos, tum philoſophos inſignes, & rerum naturæ peritiſſimos nullam in ſuis ſcriptis eiuſmodi inunctionis ſpinæ mentionem feciſſe cum vix aliud tam præſtans auxilium inueniri aut excogitari poſſit, ad vitæ ſubſtantiam conſeruandam. Nouiſti namque ſatis (opinor) ex anatome, ſpinam dorſi in homine eſſe veluti carinam nauis, & fundamentum reliquorum oſſium, imo vero & principium. Noſti præterea, ſub hac, veluti ſolido quodam propugnaculo & muro tutiſſimo, dorſalem ipſam medullam conditam eſſe, quæ cerebri quidem germẽ eſt & explantatio, duorumque corporis neruorum principium: per quos velut internuntios corpus vniuerſum tranſiumit, primum quidem & maxime motum, cum hoc autem etiam & ſenſum. Adde, quod in ſpondylis dorſi (qui ſpinam ipſam conſtituunt) mira natura prouidẽtia efformata ſunt quædam ſubtilia foramina, per quæ vaſa, ſpiritum, & ſanguinem deferentia (venæ inquam & arteriæ) intro quidem: foras vero nerui ipſi, ſenſum & motum in corpus vniuerſum comportantes, feruntur. Quo fit, vt ſpina ipſa ſit veluti platea, ſeu via quædam publica, non modo neruorum, ſed & venarum & arteriarum. Proinde & ſpirituum ac virtutum. Adhæc, non ignoras magnam ipſam venam concauam dictam, itidem &

Spina dorſi veluti carina nauis.

C atteriam aortam vulgo nuncupatam, iuxta ſpinam ipſam totam reptare, ſed & partium ſpiritalium eſt veluti ſubſterniculum, & (vt quiſpiam dixerit) veluti lectus aliquis. Atque (vt Meſue inquit) medullam continet veræ* humiditatis. Multas ergo eaſdemque bonas, atque effatu dignas intentiones cumulabis ex inunctione ipſius dorſalis ſpinæ, quam veteres ipſi tum Medici tum philoſophi, vel prorſus ignorantes neglexerunt, vel eam nobis inuiderunt, cum ne verbum quidem in eorum monimentis de ea ſcriptũ inueniatur, vt Meſue teſtatus eſt. Porro liquoris illius tam eximij, atque ad tam multa vtilis compoſitio & conficiendi ratio apud præfatum authorem talis eſt.

** Alias humanitatis.*

Liquor balſamites Io. Me. longe optimus & ad multa vtiliſſimus.

*Recipe myrrhæ electæ, aloes hepaticæ, ſpicæ nard, ſanguinis draconis, thuris, mumiæ, * opobalſami, bdellij, carpobalſami, ammoniaci, ſarcocollæ, croci, maſtiches, gummi Arabici, ſtyracis liquidæ† ana drach. duas: ladani electi, ſucci caſtorei, ana drachmas duas ſemis. muſchi drach. ſemis. terebinthinæ optimæ ad pondus omnium. puluerizanda puluerizentur, & omnia miſceantur cum terebinthina, reponanturque in furnibulo ſeu deſtillatorio, quod alembicum vocant, & illa ingenioſe ac lento igne, vt decet, deſtillentur: liquorem autem per deſtillationem ſublimatum, vaſe vitreo forti excipe.* Hic liquor proxime accedit ad verum ſuccum balſami. Guido à Cauliaco quandoque huic pretioſo liquori addebat herbas dicatas paralyſi, & tum generoſius atque efficacius multo (vt ipſe teſtatur) experiebatur auxilium.

** Alia exemplaria habet opopanacis.*

† Alias 3. duas ſemis.

D

De ſyncope ex vulnere.

SYncope (definitore Galeno *libro duodecimo Therapeutices*) eſt *præceps virium lapſus, qui immoderatas euacuationes, ingentes dolores, vigilias principiorum intemperiem, atque animi vehementes affectus, ſequi conſueuit*, Ea autem ſyncope, quæ in vulneribus accidit, magna ex parte creatur, vel ex immodica ſanguinis profuſione, vel ex vehementi dolore. Hanc proximam eſſe cognoſces, tum ex arteriarum pulſu elangueſcente ac deficiente, tum ex pallido vultus colore, tum ex motu totius corporis ignauo, ac difficili, ſed præſertim palpebrarum & partium extremarum, tanquam illis erigendis, aut attollendis non poſſit virtus motrix ſufficere: ſed & frigidi, circa collum maxime, & faciem, ſudores, ſyncopen iam pulſare fores teſtantur, ſymptωma ſane minime negligendum. Quandoquidem celeriter interdum hominem rapit, eſtq; quaſi via ad mortem, imo (vt vulgo dici ſolet) eſt veluti quædam parua mors. Proinde ſumma cura adnitendum eſt, ne in hoc tam periculoſum ſymptωma vulneratus incidat. Ergo laborantem quibus poteris modis conſolator.

Syncope quid.

Syncope in vulneribus vnde.

Syncope proxime inſtantis nota.

Syncope parua mors.

Quibus remedijs ſyncopi occurratur.

Hominum turbam ne ſuo anhelitu conclaue nimis excalfaciant, & laborantem ſua præſentia deterreant, procul arceto. Sed & antequam ea prematur, qui vulneratus eſt, panis fruſtulum, vino optimo, aquæ roſaceæ momento, diluto, illi

E ſugendum exhibeto: atque etiam vt ex vino ipſo modicum bibat, ipſe iubeto *Vinum namque omnibus ſyncope vexatis vtile eſt*, vt *libro duodecimo Therapeutices* his verbis Galenus annotauit: *Vinum tamen, quod & calidum natura ſit, & deductionem in corpus promoueat, omnibus, quos ſyncope male habet, offerre conueniet. Conſtat autem ex vinis ea deligenda eſſe, quæ & flauo & ſunt colore, & ſubſtantia tenui, & ætate vetera. Talia nimirum & boni odoris continuo fuerint. Cæterum amara præ vetuſtate vina ne ſunto.*

Vinum omnibus ſyncope vexatis ſuccurrit.

Vini in ſyncope electio.

Porro ſi iam ſyncope, qui vulnus accepit, vexetur, eius faciem aqua roſacea, vel frigida, vel vtriuſque mixtura, adiecto etiamnum aceti (ſi placet) momento irrorabis, ac etiam ipſa valide in illam, laborantis

Si iam ſyncope præſens ſit.

borantis faciem dico, proiicies : aut ſaltem naribus aquam roſaceam & acetum admouebis, vt ſcilicet A
ſuaui eorum odore, animam illorum recrees. Pilos, naſum, & aures vellito, extrema fricato, alapis illorum genas cædito, & proprio nomine alta voce illos vocato, ac cætera facito, quæ in hoc ſymptωmate Medici fieri præcipiunt.

De deſipientia ſeu delirio accidente in vulneribus.

Delirium quid & vnde naſcatur. Cano.3.

OMne delirium (vt Galenus ait *libro quinto de ſymptωmatum cauſis*) *deprauatus eſt principis facultatis motus, à prauis ſuccis aut cerebri intemperie ortum habens.* Interpreti Auicennæ alienatio dicitur. Porro tametſi eiuſmodi deſipientiæ, ſeu mentis alienationes, ſymptωmata ſint modo primogenia, id eſt, primario ac proprio cerebri affectu euenientia, modo ſecundaria, hoc eſt, cerebro compatiendi ſocietate, ſeu (vt dici ſolet) per conſenſum laborante. Hic tamen nunc de ſolo eo delirio, quod conſortij lege, ſeu per

Lib.4.Ther.
Cauſa delirij in vulneribus.

conſenſum accidit in vulneribus & percuſſionibus articulorum, ſermonem faciemus. Talia namque vulnera (vt *ſuperius* diximus) doloris, vigiliarum, conuulſionis & delirij periculum afferunt. Cæterum B
eiuſmodi ſymptωmatis (delirij, inquam, in cacoethis vulneribus euenientis) generatio perſimilis eſt ei, quæ per ſuffuſiones oculorum accidit, à ventriculi diſpoſitionibus ortum trahentes, vt Galeno viſum eſt *libro tertio de locis affectis.* Quemadmodum enim ventriculus, cerebro ſuas affectiones compatiendi quadam ſocietate tranſmittit, idque propter neruorum à cerebro, ad os ventriculi deſcendentium magnitudinem: per quos etiam ſenſus huic particulæ, quam vlli reliquarum corporis partium acutior eſt.

Neruoſis partibus inflammatis delirium accidere.
Delirium ex ſiccitate fieri.

Ita quoque neruoſis partibus inflammatis, cerebro noxa promptiſſime communicatur, atque ex illis promptius, quam ex aliis quibuſuis partibus delirium ſuperuenire ſolet, idque aſcendente ad caput interdum per continuas partes, ſolo calore : interdum vero ſpiritu vaporoſo vel fumoſo aut fuliginoſo. Hæc autem omnia, quæ ſic delirium aut phrenitidem inducunt, ſiccandi pollent facultate Auicennæ: quippe quæ multo eodemque acri calore participent. Quo fit, vt delirantes irrequieto fere motu agitentur. Vnde Galenus *libro decimotertio Therapeutices* ad hunc modum ait: *Ergo cum humor, qui in capite redundat, frigidus eſt, inſenſibilitas, immobilitaſque hominem opprimunt : Cum calidus eſt, perpetuus potius motus, vna cum rationis noxa. Accidit enim (veluti demonſtratum in libris de his eſt) ex frigore, ſegnitia : ex calore, immodicus motus: ex humoris vero vitio, dementia.* C

De Delirij ex vulnere curatione.

SI delirium, ſeu mentis perturbatio, poſt vulnus acceptum, hominem apprehendat, huius rei gratia

Vapores à cerebro auertendi.
Dolor ſedandus.
Caput delirantiũ oxyrhodino perfundẽdum.
Cerebrum refrigerandum.
Radix bryoniæ.

ſtatim accerſendus & conſulendus erit peritus aliquis Medicus, qui potu, frictionibus & deligaturis partium extremarum & maxime pedum ac tibiarum, clyſteribus quoque huic rei accommodis, fumos ac vapores vitioſos à capite deorſum protinus reuellere ſtudeat, vt recte præcepit Auicenna itidem & cæteri, qui hac de re ſcripſerunt. Quod autem ad Chirurgum attinet, læſæ particulæ dolor ex toto (ſi fieri poteſt) ſedandus eſt. Vtile eſt etiam alapis genas laborantis percutere, vt ipſe ad mentem ſeu ratiocinãdi facultatẽ redeat. Galenus *libro decimotertio Therapeutices* caput delirantium in principio perfundendũ eſſe oxyrhodino pulchre nos admonuit. Vapores enim & humores à capite tunc repellendi ſunt. Cum vero in ſummo incremento ſunt deliria, perfuſiones ex papauerum capitibus (conſilio eiuſdem) applicabimus. Odorem quoque ex rebus frigidis naribus obiiciemus : ac nares ipſas intus, vel frontem ex ſimilibus medicamentis illinemus. Quippe ſopire (inquit) ac ſtupefacere principem facultatem oportet: cerebrum ſcilicet, quod ſupra modum incaluit, refrigerando. Sanitati magna ex parte reſtituuntur Auicennæ, qui per dies aliquot radicem bryoniæ, id eſt, vitis albæ, vel bibunt [ex liquore aliquo refigerante D
& humectante] vel cum cibo quopiam eius ſaporem obtundente comedunt. Cæterum de pruritu, duritie atque impotentia læſæ particulæ, quæ interdum vulneratis accidunt, *ſuo loco alibi* dicetur.

De vulnere in carne accepto & eius differentiis.

CAP. V.

Vulnus quid Galeno.
Vulnus quid apud recentiores Chirurgos.
Diuiſio vulneris.

VVlnus proprie Galeno *libro tertio methodi medendi*, vnitatis eſt *ſolutio, ex vulnerando in carnoſa parte relicta, eademque* (vt recentiores addiderunt) *cruenta & citra putrefactionem* : hic autem vulnus latius accipimus: nempe pro recenti plaga non modo in carne, ſed etiam in neruis, venis, arteriis, tendonibus, membranis, cartilagine & oſſibus facta. Itaque primum de eo vulnere, quod in carnoſa ſubſtantia acceptum eſt ediſſeremus.

Cæterum eiuſmodi vulnus aut ſimplex eſt, & citra ſubſtantiæ deperditionem, aut cum aliqua ſubſtantiæ amiſſione.

Vulnus ſimplex, & quod ſine deperditione fit ſubſtantiæ, aliud profundum, aliud ſummo tenus factum, ſeu in ſummo reſidens eſt: aliud vero vtriuſque particeps, vt cum pars vna diuiſionis per longi- E
tudinem factæ, alte deſcendit, altera in ſummo corpore hæret, quod inæquale Galeno dicitur: aliud itẽ magnum, aliud paruum, tum dicitur, tum vero eſt. Quæ omnes differẽtiæ à quantitatẽ ſeu ſpatio diuiſionis ſumptæ ſunt.

Vulnus, quod cum deperditione eſt ſubſtantiæ, aut fit cum amiſſione cutis ſolius, aut cum ablatione cutis, & carnis ſubiectæ ſimul. Porro eiuſmodi vulnera vel ſimplicia ſunt, & ſine vllo affectu aut ſymptωmate: vel accidentia habent: quæ rationem cauſæ non obtinent (tunc enim vlcera dicerẽtur difficile ſanabilia, de quibus *in ſequentibus* dicetur) ſed ſolum rationem habent, ſine quo non, vt *ſuperius* annotauimus ex Galeni *libro quarto Therapeutices*. Cuiuſmodi ſunt intemperies, dolor, phlegmone, pruritus, & alia *paulo ante* commemorata. Non magnopere autem curo, ſi prædictæ huiuſmodi differentiæ diſpoſitiones aut effectus dicantur potius, quam differentiæ vel contra.

Quan-

A Quanquam Galenus *libro tertio methodi medendi* anxie satis disquisiuerit, quænam sint proprie vlcerum seu vulnerum differentiæ, & quæ aliorum affectuum complexiones. Hoc enim parum nunc mihi conferre videtur ad vulnerum curationem. *Commoda namque morborum curatio, non ex nominum, sed rerum recta opinione contingit*: vt scribitur *primo methodi medendi.*

Cæterum de causis, signis & iudiciis vulnerum, quatenus vulnera sunt, abunde satis in præcedentibus dictum est, *in capite* scilicet *vniuersali.* Proinde iis prætermissis vulnerum in carne acceptorum curationem iam aggrediemur.

De Curatione vulnerum simplicium in carne summotenus acceptorum.

Specialem præcipuamque intentio curandi vulneris in carne accepti vnam esse.

VVlnerũ eiusmodi curatio præter iam dictas quatuor, aut quinq; intentiones communes, vnã specialẽ præcipuamq; habet: nempe sanguinis profusionẽ cohibere. Quod sane intelligendũ nempe si nimis immoderate atque affatim effundatur, vt recte interpretatus est Auicenna: *Satius .n. est* (inquit) *ipsum* B *fluentẽ ex vulnere sanguinẽ, non omnino, ac statim supprimere, sed si nimis abunde prorumpat, eius duntaxat impetũ moderate infrenare oportet.* Moderata namq; sanguinis ex recenter accepto vulnere vacuatio non parum sæpe multis profuit. Quandoquidem & phlegmonas, & obstructiones, & febrẽ subinde fieri prohibuit. Quæ quidem symptωmata atque id genus alia, vulneribus (nisi diligenter prouideris) superuenire ipsiusque solutæ vnionis consolidationem & curationem magnopere impedire consueuerunt. Atque illud fuit Hippocratis præceptum, quod & à Galeno refertur & probatur *libro quarto methodi medendi*: *Fit enim* (inquit Hippocrates) *effluente sanguine vulnus siccius; proinde & sanius. Nam siccum* (vt idem ait) *sano vicinus est, humidum vero non sano.* Porro si tantus fuerit ruenti sanguinis impetus, vt cum iis, quæ sistendo sanguini in vulneribus communiter admoueri solent, cohiberi non possit, iis remediis supprimendus erit, quæ *in capite de vulneribus venarum postea* dicentur.

Hippocra.

Cæterum tametsi in genere dictum sit, quomodo curandorum vulnerum intentiones perfici debeant: modus tamen specialis, quo in carne perfici debeant, *in sequentibus* dicetur. Huius autem inuentio habetur ex differentiis vulnerum *supra* commemoratis, ad hunc modum. Vulnus illud simplex dicitur Galeno, Hippocrate & aliis Medicis quod solum consistit, hoc est, quod sine deperditione est substan- C tiæ, nec vllum alium affectum aut symptωma adiunctum habet. Vulnus igitur simplex non erit, si quæ vulnerata est particula, fluxione vexetur, si malo succo vitiosa sit, si omnino extra naturalem temperiẽ fuerit, si vlla cauitas adsit, si aliqua cutis amissio facta fuerit. Itaque vbi simplex vulnus, quodque solum consistit in carnosa particula, non adeo saltem magnum, incidit, diffidentium labiorum commissionẽ seu coniunctionem, quæ sola decenti fit ligatura, vinculo scilicet ex duobus initiis circumdato, expostulat Galeno *libro tertio Therapeutices.* *Quæ enim* (inquit, de simplici vlcere loquens) *dissident atque inuicem distant, si in idem adamussim componas, citra omnem reliquam extrinsecus molitionem coalescunt.* Nempe sicuti in cauis vlceribus, vt caro producatur, ita in simplici vlcere, vt oræ ipsæ secum coalescant, atque agglutinentur, sola certe natura causa est. Diductorum igitur labrorum coitionem seu agglutinationem præcedit necessario ipsorum coniunctio, atque in idem adductio. Idem omnino sentit de hac re Rhases, quod & Galenus: vsus tamen communis obtinuit, vt recentibus huiusmodi vulneribus oui candidum (quod albumen vocant) aliquandiu agitatum, & leui stupa exceptum admoueatur. Nec ab re profecto: cum & sanguinis profluuium supprimet, dolorem sedet, refrigeret, & phlegmonas fieri prohibeat, non solum in oculis, sed & in omnibus locis exulceratis, vt Galenus est author *libro vndecimo de simplicium medi-* D *dicamentorum facultatibus.*

Quid vul. simplex & quæ sit eius curandi ratio.

Vulnus non simplex.

Vulnus simplex postulare tantum agglutinationem.

Galenus.

Oui candidum, quare vulneribus admoueatur.

Ante omnia vero cauendum est, ne dolor incidat. Quandoquidem dolor (vt iam sæpe dictum est) & fluxionem proritat, & phlegmonem excitat. Quomodo autem dolorem sedare oporteat, *in præcedentibus* satis est explicatum. Porro eiusmodi oui candidus liquor ante tertium diem amoueri non debet. Nam vt Galenus ait, parua vulnera eiusmodi naturæ sunt, vt post orarum adductionem & commissionem, seu coniunctionem, vnius diei, aut duorum dierum spatium adhuc requirant, quo proba fiat vnio & agglutinatio. Quod si vulnus hoc pacto non agglutinetur, curandum erit, vt *in sequentibus paulo post* dicetur.

Lib. 3. The.

De vulnere magno, percussim diuiso in summo residente, hoc est, superficiali, & minime profundo, in quo non sola sufficit deligatura ad oras ipsius applicandas, & coniungendas.

SI vulnus in superficie corporis acceptum, ad tantam magnitudinem percussim, cæsimue diuisum est, E vt sola deligatura oræ ipsius nec adduci, nec committi possint: sutura aut fibulis (quas Græce ἀγκτῆρας vocant) eas ipsas disiunctas oras adducendas, & coniungendas esse, præcepit Galenus *libro tertio methodi medendi.* Atque hac sola partium diffidentium coniunctione vulnus glutinatur. Apud recentiores tamẽ Chirurgos fere omnes inualuit consuetudo, vt his vulneribus apponatur puluis ruber, quem incarnatiuum & conseruatiuum vocant. Recipit autem *partes duas thuris, & sanguinis draconis partem vnam.* Albucasis addit tres partes calcis viuæ. Cuius sententiæ suffragatur & Lanfrancus. Guido autem loco calcis viuæ, bolum Armenam adiicit. Haly Abbas vero santalos apposuit. Sunt, qui puluerem hunc rubrum appellatum, labiorum vulneris aggltinatiuum & suturæ conseruatiuum, hoc modo componunt. *Recipe boli Armenæ, terræ sigillatæ, singulorũ ʒ. sex, thuris, mastiches, sarcocollæ, singulorũ ʒ. duas ß. singulorũ drachmã vnam ß. tragacanti pisti, sanguinis draconis, singulorũ drachmam vnam, farinæ hordei, farinæ fabarum, singulorum drachmã ß.* Sed interim summopere cauendum est, ne vel pilus, vel oleum, vel quippiam aliud in medio adducto-

Medicamentum cruentis aptum vlceribus.

rum labrorum vulneris interuenerit. Nam tunc eiusmodi vulnus sola dissidentium partium coniunctione glutinari non poteſt. Hæc enim, quæ ſic interiacent, iam vnionem diſpeſcunt, & earum, quæ copulandæ ſunt, partium, coalitum impediunt. Ex prædictis autem ſingula, tum oui candido liquore agitari poſſunt, donec in corpus vnum coëant, quod glutinis inſtar lenteſcat. Poſtea vero ſtupis leuibus excipiendum erit medicamentum, & ita vulneri admouendum: ſupra quod & aliæ ſtupæ ſolo oui albo imbutæ, & intra pannum lineum eodem madefactum liquore, inuolutæ, apponendæ ſunt. Sed & ſupra vulnus nulla alia intercedente materia, pannus aliquis tenuis, prædicto imbutus liquore, admoueri debet, ne ſcilicet dum remouentur ſtupæ, ſuturæ iam factæ puncta abrumpant, aut dilacerent. Quod ſi loca circum vulnus adiacentia, roſaceo inungerentur, factum bene exiſtimauerim. Hoc pacto enim læſam particulam à dolore & inflammatione vindicabis. Qualis autem ſutura aut deligatura, quales item puluilli ex eiuſmodi ſtupis facti, hiſce vulneribus percuſſim cæſimue in ſuperficie acceptis, atque in conſpectu apparentibus conueniant, & quo pacto fieri debeant, *in præcedentibus* abunde ſatis dictum eſt. Cæterum primus eiuſmodi apparatus vſque in diem quartum mutari non debet, niſi forte dolor aliquis vehemens ſuperueniret, aut ſymptωma aliquod moleſtum incideret. A

Quæ cruento vulneri primum appoſita ſunt ante diem tertiũ remoueri nõ debent.

Quæ poſt quartum diem fieri debeant.

Primus apparatus.

Porro ſi poſt quartum diem tranſactum vulnus non coaluerit, vino aliquo ſtyptico calente abluẽdum erit. Deinde ſtupæ prædicto vino imbutæ, & expreſſæ, ſupra vulnus ipſum apponendæ & alligandę erunt: quas & quotidie mutari oportebit. Intra enim dies paucos hoc modo vulnus agglutinabimus & perſanabimus, Galeno etiamnum atteſtãte *lib. 4. Therapeutices*, vbi Theſſalum arguit, qui vulnera in multos menſes, & interdum in annum, aut etiam lõgius tempus protrahebat & incurrere ſinebat: quæ alioqui pauciſſimis diebus, vt ſex, aut plurimum ſeptem, curari potuerant. B

Itaque primus apparatus recte decenterque fit, cum ouorum candido liquore & puluere illo rubro, cuius paulo ante meminimus. Hic enim & ſanguinis profluuium infrenat atque inhibet, dolorem ſedat, & phlegmonem creari vetat.

Secũdus apparatus.

Vinum optimum vlceri medicamentum.

Galenus lib. 3. meth. medendi.

Secundus apparatus optime fit cum vino, vt *ſupra* dictum eſt. *Vinum namque* (vt Galenus ait *libro tertio methodi medendi*) *omnis vlceris, qua vlcus eſt* [id eſt, quod citra aliam cum ea implexam diſpoſitionem reluctantem conſiſtit] *optimum eſt medicamentum.* Quod hac ſequenti ratione conuincitur. *Vulnus omne, qua vulnus eſt, ſiccari, atque aſtringi deſiderat, præſertim ſi magnum extiterit: Atqui vinum, quale ſupra eſt memoratum, nempe ſubauſterum, hæc duo commoda præſtat vulneri: Vinum igitur omnis vulneris, qua vulnus eſt, optimum eſt medicamentum.* Maior eſt Galeni, *libro nuper citato*, vbi ait: quod eo tempore, quo diuiſæ vlceris ſeu vulneris partes, rite ſunt coniunctæ medicamento opus eſt, quod particulam ſiccet [& modice aſtringat] vt & ſi qua ſanies iam ſubſit, hanc conſumat, & ſi qua in vacuum locum fluxura eſt, hanc prohibeat. Proinde medicamentum glutinatorium plus ſiccet, oportet, quam quod carnem producit: nempe ordine ſecundo. Minor vero ita deducitur. Vinum, vt Galenus eſt author *libro octauo ſimplicium medicamentorum*, ex ſecundo ordine eſt excalfacientium: ſed quod admodum vetus eſt, ex tertio, ſicut muſtum, quod vocant, ex primo: caliditati autem eius proportione reſpondet ſiccitas. Proinde vinum ipſum, pro naturarũ ſeu facultatum, quibus ratione ætatis pollet, diuerſitate, deſiccat, & agglutinat. Non autem humectat & refrigerat (extrinſecus ſaltem admotum) vt Theodoricus falſo exiſtimabat. Atque idipſum eſt, quod Galenus refert *libro quarto Therapeutices*, ex ſenioris Hippocratis ſententia inquiens: *Vlcera madefacere, id eſt, abluere, quæcunque ea fuerint, niſi vino, non oportet.* Tũ cauſam ſubiiciens, ait: *Nam ſiccum ſano vicinius eſt, humidũ vero, non ſano.* Hinc Arnaldus dicere ſolebat, quod cruenta & recentia vulnera aqua ardentę (quam & aquam vitæ nuncupant) abluta, celerrime ad ſanitatem perducantur: quippe quæ inſigniter deſiccet. C

Vinum pro ſtatus ratione diuerſa pollere facultate.

Hippocrat.

Aqua vitæ.

Puluis optimus.

Emplaſtrũ nigrum.

Poſt hanc autem ablutionem quidam infra ſcriptum puluerem (qui in hoc caſu magnæ eſt efficaciæ) vulneri inſpergunt. ℞. *myrrhæ drachmas tres, aloes hepaticæ drachmas quatuor, thuris drachmas duas, miſce & fiat puluis.* Sunt, qui poſt amotionem primi apparatus, emplaſtra, & vnguenta admouent, quæ in promptu ad hanc rem parata habent, ac ſtatim ſtupas ſuperponunt. Galenus autem in re propoſita, plurimi facit emplaſtrum, quod nigrum appellauit: Auicenna vero vnguentum de lino, quod tamen magis dicatum eſt carni regignendæ, quam agglutinationi labiorum vulneris. Guido à Cauliaco in hac re vti conſueuerat vnguento, quod conſtat prædicto puluere rubro, remiſſo cum terebinthina lota. Quidam vero terebinthinam ipſam, cum prædicto puluere commixtam, & (vt dicunt) incorporatam, ſtatim per initia eruentorum vulnerum admouent, atque in diem quartum relinquunt. Hæc enim oras vulneris coire facit, & ſuturam eo nomine conſeruat. Sed horum omnium atque aliorum multorum ad hanc rem pertinentium formulæ & compoſitiones, *in antidotario* deſcribentur. D

De vulnere profundo & occulto, ſine amiſſione ſubſtantiæ in carne accepto.

Vulnus quãdo per effluxiones curãdum.

Sectio in parte oppoſita quando facienda.

VVlnus in profundum penetrans & reconditum, ſubinde ſutura, & decenti ligatura curationem recipit. Si autem hoc modo curari non poſſit, vel ſcilicet quia partes, quæ diiunctæ ſunt, exacte ad imum vſque (ob nimiam diuiſionis profunditatem) ſibi coniungi non poſſint, vel potius quia in fundo collecta ſit ſanies, aut pus, cui nullus patet effluxus, ipſum per effluxionem, Galeni conſiliũ ſecuti, curabimus. Ipſam vero effluxionem tum ex eiuſdem, tum ex contrarij loci diuiſione & ſitu, ſeu figura partis accommoda amoliemur. Porro ſitum parti vulneratæ accommodum, ſeu congruam poſitionis figuram intelligimus, quando plagæ hiatus, quem orificium vocant, ſemper deorſum ſpectat, fundum vero ſurſum, ita vt ſanies ex ipſo vulnere prona & libere effluat. Itaque ſi vulneris figura non ad ſuperiora extenditur, ſed ad ima vergit, nec ſutura, nec fibulis, nec deligatura, partes diſiunctę omni ex parte adamuſſim committi, ac ſibi applicari poſſint, atque in profundo ſiſtatur ſanies: niſi prius ad effluxum ipſius vitiati humoris feceris ſectionem, nihil vnquam proficies, ſiue carnem generare, ſiue agglutinare volueris. E

A Vbi vero conuenientem positionis figuram vulnus in parte laborante seruauerit, siue id ex natura vulneris, siue ex industria contingat, sectione noua opus non est, vt *libro secundo ad Glauconem* Galenus nos edocuit. Itaque refert *eo loci*, se sinum in coxa enatum, figura ad ima vergente, sine vlla ex aduerso diuisione curasse. Cum enim sinus ipse versus genu quidem terminaretur, os vero altius, circa mediam scilicet femoris regionem consisteret: iussit molle ceruical popliti laborantis subiici, vt inferiorem situm haberet inguen, quam genu. Hac igitur conueniente positionis figura in læsa parte seruata, facile per os ichores, & purulenta colluuies, elabebantur & effluebant. Idem quoque & in brachio fieri potest. Quandoquidem si os vulneris ad partem superiorem vergat, ita brachium collocandum erit, vt ipsum orificiũ deorsum spectet. Atque tum sine alia facta ex aduerso sectione, vulnus poterit ad sanitatem perduci. Non secus quidem, ac si os prope cubitum esset, vulnere in superiora tendente. Quod si hac conueniẽti situs figura, particula læsa collocari non possit, nec ex vulnere ipso sanies elabi: ex aduerso sectio molienda erit. Quod & hac sententia iterum Galenus confirmauit *circa finem libri tertij methodi medendi*: *Si vulnus* (inquit) *cauitatem alte reconditam, sub cute habet, considerare oportet, vtrum ea in superiore parte sit, ita vt sanies*

B *ex ea prona effluat: an in inferiore, sic vt illic sistatur. Eius igitur, cui effluxus patet, eadem, quæ aliorum curatio est. Cui vero non est, huic ipsi moliamur effluxum oportet. Eius autem* [effluxus moliendi] *duplex ratio est*, [vbi exprimente deligatura nihil promouemus] *alias tota cauitate desecta, alias in fundo tantum aperta. Quando vero harum alterutra sit ineunda, docebit tum locorum ipsorum natura, tum vero vlceris magnitudo. Si namque ea loca ipsa dubiam* [seu fallacem ac periculosam] *sectionem faciant, & vlcus magnum fuerit, in fundo aperire magis expedit. Sin contra se habeant præscindere seu diuidere præstat. Deligatio vero eius incipiat quidem (vt dictum est) superne, finiatur infra, vbi scilicet patet effluxus.* Hactenus Galenus.

Sinus in femore curatus, citra vllam ex aduerso sectionem.

Cæterum in tali diuisione, quæ ex aduerso fit, Brunus syphunculos, hoc est, tubos, siue turundas concauas (quas cannulatas vocant) ex vtraque parte imponit. Guido vero, dum hac moliebatur sectionem, solebat vti setone (vt vocant) quia melius (inquit) sordes detergit, & totum pertransit spatium, minoremque infert dolorem. Ipsum autem intromissorio ad formam acus facto inmittebat, vel hastulam ligneam in cauum vulneris imponebat, & super eam tutius sectionem faciebat. Deinde sectione facta, mundificatiuum aliquod medicamentum leui stupa, aut panno exceptum superponebat, quod bis in die mutabat.

Brunus. Guido.

C

De cauo vulnere, cum amissione substantiæ cutis vtriusque & carnis subiectæ tantum, non etiam ossis.

CAP. VI.

IN cauo vulnere non ipsa modo periit cuticula (quam Greci epidermida vocant) verum etiam reliquę cutis suppositæ, natura vniuersa, & subiectæ carnis portio aliquando non exigua. Quo fit, vt geminus in eo curandi finis sit propositus, vnitio scilicet & repletio: quoniam & affectus geminus est: nempe vlcus siue vulnus, quod est vnitatis solutio & cauitas, quæ ex amissa aliqua animalis propria substantia est contracta. Itaque continui diuortium vnitionẽ, cauitas repletionem desiderat. Verum enimuero quoniam in proposito vulnere vnire non possumus, quæ dissident, nisi prius cauitatem impleuerimus, ordinem curationis à cauitatis impletione ordiri necesse est. Omnis namque, quæ præter naturam est, cauitas, impleri postulat; quare & quæ in carnosa etiam accidit parte. Ipsa vero impletio inueniendorum remediorum finis, quo tenditur, est, quem vel idiota vel priuatus quisque etiam nouit. At vero, vt, quæ impleant, inuenias, & multa ratione opus est, & multiplici particulatim indicatione, & methodo rationa-

D li exacta. Longe itaque à scopo aberrant, qui vnum id sibi ad cauum vlcus sanandum satisfacere putant, si sciant, quod carne sit implendũ. Non enim in hoc curandi ratio consistit, imo in eo inueniendo, quod carne sit impleturum.

Vera Hippocraticaque methodus sanandi caui vlceris.

Duæ indicationes vniuersales proponuntur in curando cauo vulnere.

Lib. 3. Ther.

Quatuor indicationes particulares in curando cauo vulnere proponuntur.

Cæterum particulares indicationes, ex quibus inuenire licet, quæ cauitatem vulneris impleant, sunt quatuor. 1.

Prima ex ipsius vulneris substantia sumitur. 2.

Secunda ex ipsius ægri temperamento, non corporis modo vniuersi, sed etiam afflictæ particulæ. 3.

Tertia ab iis, quæ coniugata & annexa dicuntur, cuiusmodi sunt particulæ laborantis intemperies & circumdantis nos aeris temperies. 4.

Quarta ex contrarietate indicationum, vt cum læsa particula contrario est temperamento cum toto, hoc est, cum corpore vniuerso.

Talis siquidem ordo indicationum statuitur à Galeno *libro tertio methodi medendi* in curandis vulneribus omnibus, ne dum in cauo. Porro nomine indicationis substantiæ vulneris, hoc loco inaudiun-

E tur indicationes differentiarum maxime propriarum ipsius vulneris: de quibus abunde *supra* disseruimus, & *in sequenti tractatu*, qui de vlceribus inscribitur, locupletius adhuc differemus.

Itaque prima sanandi caui vulneris indicatio, nobis insinuat, carnem eadem specie cum ea, quæ periit, regignendam esse. Impleri enim non poterit, quod cauum est (vt prima curandi indicatio vniuersalis postulat) nisi substantia omnino similis ei, quæ periit, regignatur. Atqui carnis gignendæ materia sanguis est: opifex vero seu effectrix causa, ipsa natura. Verum non satis est *sanguinem* dixisse, nisi etiam *& bonum* (inquit Galenus) addiderimus. Erit autem sanguis, qui influit, & ex quo regignenda caro primordium habet, bonus, si nec qualitate, nec quantitate vitiosus fuerit. Sed nec satis etiam hoc loco fuerit *naturam* dixisse, nisi etiam *quorum natura* sit adiectum, & *vbi*. Constat autem, quod subiectorum corporum, quibus superinduci caro debet, natura ipsa gignendæ carnis

1. Prima indicatio.

Sanguinem bonum materiam esse gignendæ carnis.

Naturam ſubiectarum particularũ, opificem eſſe carnis regignendæ.

opifex ſit. Porro rationem opificis habere non poterit natura ſubiectarum particularum, quibus deficiens A caro reſtituenda eſt, niſi iuſtum & minime vitiatum calidi, frigidi, humidi ac ſicci temperamentum obtineat. Siquidem ex horum temperatura, cuiuſq; corporis natura conſiſtit.

In omni cauo vulnere duo ſpectanda.

Hypotheſis.

In omni igitur cauo vulnere, duo illa primum conſideranda ſunt: nempe quod ſubiectum eſt, iuſtane temperie ſit, id eſt, an ſecundum naturam ſe habeat: Et præterea ſanguis, qui influit, bonusne an modicus ſit. Fingamus igitur & ſanam eſſe partem ſubiectam, & ſanguinis (qui gignendæ carnis materia eſt) confluxum citra vllum, vel in quantitate vel qualitate vitium. Iis ſane ita ſe habentibus, nihil eſt præterea, quod obſtet, quo minus prima carnis generatio proſpere contingat, idq, nullius externi medicamenti ope. Quippe cauſis ambabus, vnde naſcitur, præſentibus, nulloq; extrinſecus, quod impediat, obſtante, non poteſt prohiberi carnis generatio.

In carnis generatione, duplex prouenire ſolet excrementum.

Sanies.

Sordes.

Verum in ipſa primæ carnis generatione duplex (vt Galenus ait) prouenire excrementum neceſſe eſt: alterum quidem craſſius, alterum vero tenuius. Quod & in omni qualitatis alimenti mutatione contingere ſolet. Hoc autem (tenuius inquam) in vlceribus recentibus, quæ hic vulnera appellamus, Latinis ſanies, Græcis ichωr nominatur. Illud vero (quod craſſum eſt ſcilicet) nobis ſordes dicitur. Ac ex tenui quidem excremento vulnus humidum redditur, ex craſſo ſordidum. Eoque duplicibus medicamentis eget: vtique vt humidum eſt, ſiccantibus; vt ſordidum, expurgantibus. Ergo cum nullo vnquam tempore natura ceſſet, certe nec tempus vllum erit, in quo non ambo hæc in cauo vlcere colligantur. B Quare nec tempus vllum erit, in quo non vtrumque medicamenti genus deſideretur: vtique & quod ſiccet, & quod expurget. Verum non ſatis adhuc fuerit, cuiuſmodi quidem genere eſſe medicamentum debeat, inueniſſe; vt iam Hippocratica veraque methodo inuentum eſt. Sed & ſpecies aliqua inuenienda eſt, quæ eiuſmodi vulneri ſit accommoda, & ſtatuto ordine graduve circumſcripta, vt carnem producere poſſit.

Medicamentum carni producendæ idoneum.

Non omne namque medicamentum, quod ſiccandi & detergendi pollet facultate, carni producendæ eſt aptum, ſed quod modice: nempe primo ordine tum ſiccare, tum detergere poſſit. Quippe quod ſuper hunc fuerit, ita vt non modo humoris, qui influit, redundantiam conſumat: ſed etiam affluentem ſanguinem populetur, id refici carnem (vt Galenus inquit) ceu materiem eius abſumens prohibebit. Itaq; præſenti negotio aptiſſima ſunt thuris lachryma, & hordeacea & fabacea, & erui farina, & iris, & ariſtolochia, & cadmia, & panax, & pompholix, quæ vulgo tutia dicitur. Omnia vero hæc tum maioris minoriſque diſcrimine inter ſe diſſident: tum alia eorum ſimplices qualitates vincentes habent, alia compoſitas.

Ex 3. meth.

Siquidem *ariſtolochia & panax, tum cæteris plus ſiccant, tum natura magis calent: hordeacea fabarumque farina, multo his minus ſiccant, nec vllum calorem obtinent. Thus modice calet,* C *minus tamen illis ſiccat: adeo vt quaſdam corporum naturas omnino non ſiccet. Erui farina & iris, horum atque ariſtolochiæ & panacis, medium locum tenent.*

2. Secunda indicatio curandi caui vulneris.

Duas eſſe primarum indicationũ differentias.

Secunda indicatio curandi vulneris caui, quæ (vt ſupra dictum eſt) tum ex corporis totius, tum ex particulæ laborantis temperamento ſumitur, inſinuat nobis, medicamenta vel calidiora, vel frigidiora, vel humidiora, vel ſicciora ipſi vulneri eſſe admouenda: nempe pro natura ac temperamento, & totius, & afflictæ particulæ. Scire namque licet (vt Galenus ait) duas eſſe primarum indicationum differentias, quarum vna ab eo, quod ſecundum naturam ſe habet: altera vero ab eo, quod præter naturam eſt, ſumitur. Porro quod ſecundum naturam ſe habet, ſui cuſtodiam indicat, & propterea quæ ſimilia ſui ſint poſtulat. Quod vero præter naturam eſt, ſui ablationem deſiderat: proinde & contraria requirit: *Perit enim quidque in contrarium, & à contrario.* Igitur vulnus quidem (quia præter naturam eſt) quo eſt humidius, eo ſane medicamento, quod magis ſiccet, indiget. Corporis vero natura (propterea quod ſecundum naturam eſt) quanto eſt humidior, tanto quod minus ſiccet, medicamentum poſtulat. Proinde ſi qua ſunt in diuerſis corporibus vulnera vlcerave, quibus par adſit humiditas: quod in ſicciore corporis temperamento conſiſtit, vtique magis ſiccari poſtulat: quod in humidiore, hoc ſane minus, quo natura D

Lib. 3. meth. medendi.

(inquit Galenus) naturæ intereſt. Si quidem productam carnem, ei, quæ præfuit, ſimilem eſſe oportet. Vbi igitur priſtina ſiccior fuit, nouellam quoque ſicciorem fieri conueniet. Quare vberius hæc ſiccari poſtulat: quantoque magis ſicca fuerit, tanto quod admouetur medicamentum, magis ſiccam facultatem habere debebit. At in humidiore natura, tanto rurſum iis, quæ minus ſiccent, medicamentis eſt opus, quanto caro ipſa minus eſt ſicca.

Thus in quibus tum naturis tum vulneribus carnem producat.

Quo fit, vt thus (quod cum temperatis & mediis naturis conſentit) in quibuſdam tum vlceribus, tum naturis, pus quidem mouet, carnem non producit: in quibuſdam etiam carnem producit. In humidiore namque natura ſiccare & producere carnem poteſt, in ſicciore non poteſt, imo humectat ac ſuperatur à natura, proinde & putrefacit. Præterea in modice humidis vlceribus, tum recentibus (quæ hic vulnera & plagas appellamus) tum diuturnis & iam inueteratis, carnem efficere poteſt: quippe quod moderate deſiccet. In iis vero, quæ præhumida ſunt (quod non ſatis deſiccet) prorſus non poteſt.

3. Tertia indicatio curandi vulneris caui.

Tertia indicatio nobis inſinuat, inueniendum eſſe remedium, quod proportione & ſtatuto quodam ordine graduve, ipſis affectibus, qui ſimul cum ipſo vulnere incidunt, reſpondeat: illoſque ipſos affectus prius ſummouendos eſſe, quam ipſum vulnus carne implere tentemus. E Itaque ſi intemperies vulneri acceſſerit, atque exulcerata vulneratave caro, vel prius etiam ex quauis occaſione, vel ipſo vulnerationis tempore, iuſto calidior frigidiorve effecta: vtique medelam exigit, quæ non modo moderate ſiccet, ſed etiam in tantum calfaciat refrigeretve, inquantum ſubiecta caro à naturali ſuo habitu receſſit.

Lib. 3. meth.

Fieri enim non poteſt (inquit Galenus) *vt in vlcere, vel carnis productio, vel ſinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio (quæ omnia naturæ ſunt opera) recte vnquam cedat, niſi ſubiecta caro pro naturali modo ſe habeat. Quocirca legitimi vlceratarum ſeu vulneratarum partium temperamenti maior tibi ſollicitudo erit, quoties eas vel carne implere, vel glutinari, vel cicatrice inducere ſtudes.* Itaque congruis atque opportunis auxiliis, aduerſus

A uersus illos, qui cum vulnere incidunt, affectus, pugnare oportet, priusquam vulneris ipsius curationem aggrediamur. Veluti igitur si phlegmone vna cum vulnere esset, nemo vulnus ipsum vel carne implere, vel glutinare, vel cicatricem inducere, attentare debet, priusquam illa discussa sit. Ad eundem arbitror modum etiam, si sine phlegmone sola subsit intemperies, nullum horum fore prius sperabimus, quam illa sit sanata. Quod si hæc ita, vt dictum est, se habent, inspici etiam conueniet circumdantis nos aeris temperiem. *Circumdantis nos aeris temperiem in curandis vulneribus maxime spectandam esse.*

Siquidem (vt *tertio methodi* Galenus ait) *veluti medicamentum quoddam, is quoque corporibus nostris forinsecus incidens, vbi immodicus calore vel frigore est, sanationem remoratur. Danda igitur opera est, vt medicamenta excessui [ipsius ambientis] occurrant.* Ideoq; *Hippocrates. In calidioribus anni temporibus iis, quibus frigidior facultas sit, medicamentis vtitur, calidioribus per frigidiora. Adeo (*inquit*) perpetuo verum est illud theorema: Quæ secundum naturam sunt similium sibi, indicatiua sunt; quæ præter naturam, contrariorum, si modo saltem illa seruari, hæc summoueri desiderant.* Porro ambientis nomine hoc loco, & præsentes status, seu anni tempora, & etiam regiones, cum Galen. B intelligimus. *Quæ nomine ambientis intelligantur.*

Quarta indicatio particularis in sanando cauo vulnere obseruanda, sumitur (vt *superius* dictum est) à contrarietate indicationum: non quidem earum, quæ in diuersis temporibus perficiuntur, sed earum, quæ in vno, eodemque tempore ipsius curationis subinde offeruntur. Vt exempli gratia, si ægri temperamentum iusto sit humidius: particula vero ipsa quæ laborat, siccior: aut contra, quod hæc sit humidior, & totius temperamentum siccius: Pari modo in calore & frigore, quod contrario temperaméto sit pars cum toto. Diuersa sane in his est ea, quæ à patiente particula accipitur, indicatio, ab ea, quæ ex ægri sumitur natura. Itaq; hæc particularis indicatio, quã quartã in ordine posuimus, insinuat nobis, medicaméta vel humidiora vel ficciora, vel calidiora, vel frigidiora, aut prout res postulabit, media ac têperata deligenda esse, quę ipsi vulneri admoueãtur. Statuamus igitur clarioris doctrinæ gratia, totũ corporis laborantis temperamentum humidius esse, eoque medicamenta desiderare, quæ minus siccẽt: ipsam vero ægram particulam ex earum numero esse, quæ sicciores sint, qualia sunt ea, quæ minus carnosa conspiciuntur: Cuius generis sunt, quæ circa digitos & articulos habentur: præterea quæ circa aures & nasum, oculos & dentes sunt: ac, vt semel dicam, vbi crebræ cartilagines & membranulæ, & ligamenta, & nerui sunt: adeps vero & caro, vel omnino nulla est, vel perquam exigua. In hac siquidem hypothesi C si quanto ægri temperamentum iusto est humidius, tanto particula iusto sit siccior, nec adiiciendum, nec detrahendum pharmaco quicquam est; sed tale adhibendum, quale si vlcus vulnusue, in medij temperamenti particula consisteret. Sin siccior debito particula fuerit, quam corporis temperamentum iusto est humidius, vtique in tantum intendi siccitatem medicamenti conueniet, quantum particulæ temperamentum, totius temperamentum excedit. Veluti si quatuor numeris sit pars exulcerata medio temperamento siccior: ægri vero natura gradibus tribus humidior: manifestum est particulam, quæ nunc vulnerata exulceratae est, siccius vno gradu desiderare medicamentum, quam pars, quæ sit temperata cæteris paribus. Sed vt hæc omnia coniectura sola cognosci possunt, ita longam in hominum naturis, & medicamentorum facultatibus contemplandis exercitationem postulant: nec est præterea, quod de indicationibus, quæ à calido & frigido sumuntur, dicatur. Quandoquidem ad portionem dictorum intelligi possunt. Vides ne igitur clarissime quod hoc theoremate sit opus, qui probe ac certa methodo curare vulnus cauum voluerit. *4. Quarta indicatio curandi vulneris caui.* *Hypothesis ex lib. 3. therap.*

Nam postquã inuentum est, humorem omnino huic vitio inesse, vtique siccans medicamentum parandum indicauit. At quoniã ipsorum siccantium quædã magis siccant quædã minus, partim ex vulD nerum diuersitate, partim ex ęgri natura, quod expedit, est desumptum. Itaq; non modo de corporis natura meditatus sit oportet, quisquis commode & ex arte sanare vulnus eiusmodi studet; verumetiam diligenter speculationem omnem de medicamentis didicisse, tum sicci humidique corporum temperamenti notas callere. Adhæc tum ambientis temperies (quæ vtique tum ad præsentes status, seu anni tẽpora, tum vero regiones extenditur) tum partium naturæ, tum indicationum inter se pugnantium contrarietas, eidem consideranda sunt. Verumenimuero Thessalus & plerique alij Medici, qui etiam illum hodie imitantur, ista quidem nec inquirunt, nec norunt. Sed iuxta prouerbium, mali sutoris modo, vno calopodio omnes calceant, nullo naturarum aut partium, aut id genus aliorum facto discrimine. *Epilogus præcedentium.* *παροιμία.*

Cæterum apud recentiores Chirurgos in curando hoc vulnere, communis hic modus obseruari solet. Stata iam sanguinis profusione & parte affecta ab inflammatione & dolore vindicata, vino calente vulnus abluitur: mox ipso perluto ac desiccato, puluis aliquis carnem regenerans, aut vnguentum aliquod sarcoticum admouetur. Itaque linamenta iis sarcoticis (quorum *libro sexto* abunde meminimus) imbuta aut conspersa, in sinum vulneris demittuntur. Post hæc stupæ aridæ, vel quæ vino maduerint, superponuntur. *Praxis communis.*

E Ac demum quæ medicamenta approbe continere possit deligatura adhibetur: atque æstate bis, hyeme semel duntaxat, auxilia eiusmodi permutantur. Porro eiusmodi medicamina, quæ vulnerum atque vlcerum cauitates implent, mediocriter citraque morsum abstergentia sunt; vt *libro quinto simplicium medicamentorum* Galenus annotauit.

De vulnere impleto, siue æquali. CAP. VII.

CÆterum vbi vulnus purgatum impletumque carne fuerit, æquale tunc siue æquabile, latum, planum, atque impletum nominatur. Hoc autem cicatrice tantum induci postulat. Porro vt ad cicatricem perducatur, amissam cuticulam, quam epidermida Græce vocauimus, desiderat. *Methodus inducendæ cicatricis.*

Hanc

Cutim eandem specie cum ea, quæ periit regigni non posse.

A Hanc igitur tum regignere, tum sibi vnire oportet. Verum cum ex semine ortum habeat cutis, talis omnino, qualis erat, quæ periit, prorsus regigni non potest: simile quiddam tamen cuti, & quod eius officium suppleat, restitui potest: non tamen plane cutis. Quando igitur vt cutis regeneretur, fieri omnino nequit, quod superest, efficere est tentandum: nempe instaurare aliquid, quod cuti deperditæ simile sit, & carni sit veluti naturale aliquod tegumentum. Id enim est vulnus iam repletum planumque redditum, ad cicatricem ducere. Qui finis est, quem nunc hic prætendimus. Huius itaque efficiendi ratio hæc est: Portio quæpiam subiectæ carnis nuper genitæ & restitutæ (ea scilicet, quæ summo tenus euidenter apparet) sic alteranda est, vt non amplius caro permaneat, sed veluti cutis euadat. At quo pacto, inquies, ita alterabitur? profecto alicuius alterantium qualitatum ope. *Ergo (vt Galenus ait) quoniam cutis carne ipsa tum siccior est, tum etiam densior, si carnem siccabimus & astringemus, cuti etiam persimilem reddemus.*

Lib. 3. methodi medendi.

Et hæc quidem est medicamenti, quod cicatricem inducit, summa. Verum ea non satisfacit: nam & glutinatoria tum siccabant, tum etiam astringebant, sicuti & epulotica, id est, cicatricem inducentia. Adiiciendum ergo est, quo ordine graduue siccare debeant medicamenta, quæ cicatricem inducunt, quemadmodum & de sarcoticis & glutinatoriis fecimus. Id autem ex ipsa rerum substantia facile inuenies. Epuloticum namque, id est, cicatricem inducens medicamentum, non modo qui influit, humorem (vt glutinatorium) sed eum quoque, qui in ipsa carne subiecta continetur, consumere debet. Quo fit, vt multo profecto siccius, quod cicatricem inducat, quam quod agglutinet, medicamentum esse conueniat. B

Epuloticorum facultas.

Tres gradus desiccantium medicamentorum in curatione vulnerum statuendos esse. Sarcotica. Agglutinatoria.

Itaque tres gradus desiccantium medicamentorum, in curatione vulnerum necessario statuendi sunt. Nempe sarcoticorum, id est, carnem regignentium, quorum facultas ex primo ordine est desiccantium. Agglutinatorium, quæ secundo gradu, vel etiam tertio resiccant. Et epuloticorum, hoc est, cicatricem inducentium, quæ siccandi facultate prædicta adhuc superant. Hæc enim non accidentalem modo & confluentem (quæ præter naturam est) humorum redundantiam desiccare ac consumere debent: sed eum quoque humorem, qui secundum naturam est, & in ipsa (vt dictum est) subiecta carne continetur. Quod & sequentibus verbis Galenus testatus est: *Glutinatorio* (inquit) *vnum id propositum est, vt eius, quod præter naturam est, redundantiam consumat. Qui cicatricem inducet, non hoc modo, verum etiam vt ei, quod secundum naturam se habet, aliquid deradat.*

Epulotica proprie dicta quam facultatem habeant.

Priusquam igitur vulnus cicatrice possimus obducere, eo vsque resiccanda caro est, donec calli similitudinem induerit, & cuti similis euaserit. Quod sane per se primario ac proprie, hoc est, peculiari facultate, medicamenta effecerint, quæ astringendi modice facultatem habent: & eiusmodi quidem, vt plurimum frigida sunt & sicca. Cuius generis reputantur, gallæ immatura, malicorium, id est, mali Punici seu Granati cortex, balaustium, qui flos est syluestris Punicæ, fructus spinæ Ægyptiæ, vel eius loco acacia, rhus seu sumach, & eius generis vniuersa, quæ modice astringunt atque desiccant. C

Cicatricem per accidens inducentia. Cathæretica.

Per accidens vero & secundario carnem alterando, & calli instar indurando, cicatricem etiam inducunt calida medicamina, quæ carnem detrahere ac colliquare sunt nata, Gal. *lib. quinto simplicium*, cathæretica, id est, detractoria dicuntur, vulgo autem consumptiua. Cuius generis sunt chalcitis, & æs vstū non lotum: quod enim lotum est, vere est epuloticum: & æris squamma, mysi, & fissum alumen, & quod vulgo vitriolum appellatur: quæ prædictis vere epuloticis, id est, primario, & ex sua facultate cicatricem inducentibus, multo sunt valentiora. Mysy quidem & calcitis præcipue. Mitior autem æris squamma: atque etiam hoc mitius æs vstum: quod etiam si lauabis, vtique (inquit Galenus) minus mordens medicamentum habebis. Itaque si quando iis vti ad cicatricem inducendam in aliorum penuria cogimur, parcissime ipsis vtemur: largius enim admota, mordicant colliquantque carnem, & vlcus cauum efficiunt. Summum igitur tantum specillum, hoc est, specilli cuspidem, in ea ad exactissimum læuorem tusa dimittemus, ac post velut tenuissimum quendam pollinem, partibus, quæ cicatrice induci postulant, leuiter eas contingentes imponemus. Quod si illa etiam aduras, vt minus acria, sic ad cicatricem inducendam, reddes magis apta: si vero etiam laues, adhuc fient mitiora. Sed de his locupletius atque accuratius dicemus *in antidotario*, & *in tractatu de vlceribus*. D

De cicatricibus reparandis in vulneribus.

Ad corrigendas cicatrices nigras. Ad crassiores & inueteratas.

DEformes atque indecoræ cicatrices, teneræ quidem adhuc, & recentes instaurantur Rhasi, admoto diachylo aut lithargyro (vt vocant) nutrita.

Cicatrices nigras tollunt oleum, in quo radix bryoniæ tum candidæ, tum nigræ incocta sit, dum succum reddat impositum: calamintha ex vino cocta, argenti quoque spuma cum rosaceo albo lota.

Crassiores vero & iam inueteratæ reparantur, oleo balsamite apposito, vel radice cucumeris syluestris (quem asininum vocant) trita & apposita. Quod si his aut similibus non tollantur, id totum, quod supereminet atque excrescit, cultro rasorio rescindendum est, vel cauterio amouendum. Crustam vero resolues admoto gallinæ aut anatis adipe, vel etiam mastiche. Hæc quidem in iis agenda censent recentiores Chirurgi. Verum Cornelius Celsus stultum esse existimat, si vel excreuit cicatrix, vel concaua est, decoris causa rursus & dolorem & medicinam sustinere. Alioqui, ait, res vtrique succurri patitur. Siquidem vtraque cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamentum aliquis mauult, idem efficiunt compositiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem carnem exedentia medicamenta coniicienda sunt: super concauam, implentia, donec vtrumque vlcus sanæ cuti æquetur, tum cicatrix inducatur. E

De vul-

A

De vulnere supercrescentem carnem habente, quam Græci hyperſarcωſin vocant.

CAP. VIII.

VVlnus quod hyperſarcωſin, id eſt, ſupercreſcentem carnem habet, morbus eſt ex eo genere, quod in quantitate magnitudineue partium ſpectatur; quemadmodum & cauitas erat, de qua paulo ante egimus. Ergo veluti vulnus cauum, non vnum eſt vitium, ſed pariter cauitas & vulnus: Ita vulnus aut vlcus, quod ſupercreſcentem carnem habet, non vnus eſt morbus, ſed ſimul caro ſupercreſcens, & vulnus vlcuſue. Prior morbus, qui inſtrumentarius eſt, (nempe magnitudo, quæ præter naturam eſt) primam indicationem (quæ veluti meta eſt inueniendorum remediorum) nobis inſinuat: ipſius ſcilicet exuberantis, & præter naturæ modum excreſcentis ablationem. Alter vero morbus, qui communis eſt (nempe ſoluta vnitio) coniunctionem indicat.

Vlcus ſupercreſcentem carnem habens non vnum eſſe morbum.

Porro ipſa agglutinatio ſeu diſſidentium coniunctio, vti & carnis generatio, naturæ quidam opera, vt *prius* diximus, perficitur. At ſupercreſcentis carnis detractio, nullum quidem, inquit Galenus, naturæ opus eſt, ſed ſolis medicamentis, ſeu medicamentorum ope perficitur, quæ vehementer exſiccent &
B natura acria ſint: cuiuſmodi ſunt atramentum ſutorium, quod Græcis chalcanthum dicitur: chalcitis ſeu vitriolum; ſpongia, radix aſphodelorum, hermodactyli, ſtupæ minutim inciſæ, linamenta è panniculo carpta, muria acriori imbuta & reſiccata: vnguentum viride, & id genus alia tum ſimplicia, tum compoſita, quæ ex *libro ſexto* ſunt requirenda.

Carnis detractionem medicamentis perfici, nō opera naturæ lib. 3. met.

Cæterum id vnum ſemper fideli memoria obſeruandum moneo: nempe pro diuerſis corporum & partium temperamentis, varianda eſſe remedia. Eadem enim medicamenta quibuſdam naturis carnem excreſcentem inſumunt, aliis vero cicatricem inducunt, aliis ſolum glutinatorium munus præſtant. Eiuſmodi namque medicamenta, quæ carnem minuunt (ſeptica Græcis, impropria quidem appellatione dicuntur) proxima ſunt, tum iis, quæ valenter detergunt, tum iis, quæ cicatricem inducunt. Sic vt non pauci interim (inquit Galenus *libro tertio methodi medendi*) per errorem medicamentum, quod carnem minuit, vel pro eo, quod ſordem deterget: vel pro eo, quod cicatricem inducit, accipiant. Exēpli gratia, miſy & chalcitis (quæ inter cicatricem inducentia annumerauimus) ſi naturæ humidæ appli-
C cabis, potius carnem demere, quam cicatricem inducere deprehendes. Adde, quod inter eiuſmodi ſeptica, quæ carnem tenellam vulneribus atque vlceribus ſupercreſcentem colliquant & abſumunt: quædam valentiora ſunt, quædam imbecilliora & mediocria. Quocirca nonnulla mediocres carni ſupercreſcentias exedunt. Alia vero maximas hyperſarcoſes, id eſt, carnis immodicas excreſcentias minuunt, & ad vſque penitiora cruſtis obducunt. Cuius generis eſt, quod recipit *calcis viuæ, ſquammæ æris, & mannæ thuris pares modos.* Sed de iis quidem adhuc locupletius *libro ſexto* dicetur: quare ad reliquas vulnerum differentias properandum eſt.

Septica id eſt carnem minuentia.

De vulnere contuſo ab aere alterato, dura calloſaque labra habente, cruciante, & phlegmone, aut alio præter naturam tumore implicito, CAP. IX.

VVlneris (vt *in præcedentibus* demonſtrauimus) qua vulnus eſt, ſanatio, mediocris ſiccatio eſt. At vulneris, quod cum alio affectu coniunctum eſt (cuius videlicet præcedere curationem oportet) eius curatio, vt vulneris ſolius non eſt, ſed prior illius affectus, qui cum vulnere conſiſtit, ſecunda vero ipſius vulneris. Nam ſiue phlegmone quæpiam, ſiue nigritia, ſiue ecchymωſis, ſiue eryſipelas, ſiue tumoris, qui
D œdema dicitur, vlceratam, vulneratamue carnem obſederit, primum eius molienda curatio eſt. At vero quod vulnus interim non ſolum non commode curatur, ſed multo etiam maius redditur, id neminem, inquit Galenus, latere puto. Itaque ſiue contuſa fuerint circumpoſita vulneri loca, ſeu phlegmone, alius ve tumor præter naturam in his conſtiterit, propria eius affectus ſanatio inuenienda nobis eſt: illud pro certo habētibus, fieri non poſſe, vt vulnus ſanetur, niſi locus, in quo conſiſtit, prius ſit ſanatus.

In eiuſmodi igitur vulneribus, ſuppoſito communi regimine phlebotomiæ, purgationis & diætæ (quandoquidem hi affectus præterquam quod vulnera ipſa ad cacoethiam præparant, fluxionem etiam in vnum locum dolentem excitant, auocātque, tametſi etiam corpus nec ſanguine, nec vllo ſuccorum vitio redundet) topica ſeu localis curatio communis eſt, agglutinationem prohibere, & fluxionem arcere.

Quocirca recte mihi feciſſe videberis, ſi in contuſo, cruciante & phlegmonoſo vulnere, ſtatim per initia, loca circumiacentia illiueris, vel roſaceo, vel myrtino oleo, vel vnguento, quod conſtat *bolo armena, & oleo & aceto.* Supra vero dolentem partem oleum aliquod admoueris, quod vel leniendi, vel molliendi, vel maturandi (vt res exigit) vim habeat.

Vulneris contuſi recta curandi ratio.

E Ponamus igitur carnoſam aliquam particulam telo tum cæſam, tum contuſam eſſe: huic ſane ita ex Hippocratis ſententia medendum eſt, vt quam celerrime ſuppuret. Neceſſe enim eſt, carnes ſic contuſas putreſcere, & in pus verti. Poſtquam vero ſic per quandam putreſcentiam in pus verſæ fuerint, liquari, & tandem nouam carnem naſci. Adde, quod hac curandi via & ratione obſeruata, minus (eodem Hippocrate authore) phlegmone vrgebitur, caro ipſa ſic cæſa contuſaque. Duæ igitur intentiones in curando vulnere contuſo nobis proponuntur: nempe ſuppuratio, & nouæ carnis generatio. Porro cum ſuppuratio cum quadam fiat putreſcentia, & omnia, quæ putreſiunt, Galeno authore, ex calido & humido ſic aſſiciantur, nimirum quæ calfaciant humectentque, hiſce contuſis vulneribus, atque adeo omnibus iis affectibus, quibus moueri pus expedit, admouebimus: Cuiuſmodi ſunt maluæ coctæ, radix althææ, tetrapharmacum, panis triticeus, hordei farina ex aqua & oleo: itemque

Hypotheſis.

Gemina intētio in curādo vulnere contuſo proponitur.

Lib. 4. The.

panis

panis ex aqua & oleo. Præterea fomentum multæ calidæ aquæ: hæc enim & ſimilia omnia, quæ ſic calfaciunt & humectant, celerrime pus mouent. Horum autem materiam copioſam habes *libro præcedente de tumoribus præter naturam*: & *in antidotario*: item *libro quinto de ſimplicibus*. Verum enimuero non fuerit alienum, hic vnum atque alterum compoſitum medicamentum ſubiicere, quod ad ſuppurationem in propoſito vulnere benefaciat. A

Emplaſtrũ Ex Auicen. fé. 3. quarti.

℞. *radicis althææ, cucumeris agreſtis, ſingulorum vnciam ſemis: origani agreſtis, hyſſopi ana manipulũ ſemis; florum chamæmæli, ſeminis lini, ana pugillum vnum; ficus pingues nr. ſex: vuas paſſas pari numero: vna bulliant, ac tandem iis preſſis ac diligenter tuſis, adde galbani, myrrhæ, ſtyracis liquidæ, œſypi, ana drachmam vnam ſemis: ſanguinis draconis, adipis porci, ana vnciam ſemis: componatur malagma.*

Emplaſtrũ.

Conducit plurimum ad eandem intentionem aſſequendam, & *infra* ſcriptum medicamentum, in formam emplaſtri redactum. *Accipe foliorum maluarum & violarum ana manipulum vnum; radicis althææ libram ſemis: decoquantur in iure carnium abſque ſale, poſtea ſubigantur in mortario & cribro incernantur, ex cribratura cum prædicta decoctione & farinæ hordei, ac tritici, ana quantum ſatis eſſe videbitur, fiat emplaſtrum ſolidum ſiue malagma, addendo butyri & olei communis ſingulorum vnicas tres, vitellos duorum ouorum, & croci momentum.* Hoc autem & vt præcedens malagma ſuper vulnus & contuſam carnem dandum eſt.

Digeſtiuum vulneri imponendum.

In ipſo vero vulnere imponi debet digeſtiuum (vt vocant) ex terebinthina reſina, & ouorum luteis. B

Detergentia quando admouenda.

Cæterum perducto ad ſuppurationem vulnere, his, quæ pus mouent, relictis, ad purgantia & detergentia tranſeundum erit, vt ſunt tincta in melle linamenta, mundificatiuum ex apio, & id genus alia, quæ *in antidotario* deſcripta inuenies.

Stupa arida Cor. Celſ. li. 5

In omnibus autem eiuſmodi vulneribus, recte inditur turunda melle roſaceo, aut vnguento Apoſtolorum nuncupato, imbuta. Supra vero id purgans detergenſue medicamentum, ſtupæ aridæ dandæ ſunt: adaptandaque eſt deligatura, quæ admota medicamenta probe retineat, donec perfecte expurgatum vulnus fuerit. *Tum demum autem purum vlcus eſt* (inquit Celſus) *cum rubet ac nimium neque ſiccum, neque humidum eſt. Ac quodcunque ſenſu caret, quod non naturaliter ſentit, quod nimium aut aridum, aut humidum eſt, quod aut pallidum aut albidum, aut liuidum, aut nigrum eſt, id purum non eſt.*

2 intentio curandi vulneris contuſi

Purgato, vt decet, vulnere, carne ipſum implere oportet, quæ ſecunda erat in curando hoc contuſo vulnere intentio. Carnem igitur modo, quo *ſupra* diximus, generare oportet, & iam impletum vlcus ad cicatricem perducere. Quem ſcopum facile aſſequeris, ſi turundam indies paulatim imminueris. Ita enim ſolius naturæ opera, ac citra vllum medicamentum vlcus carne implebitur, & cicatrice obducetur.

Si caro contuſa multũ ſit laniata.

Quod ſi caro multum eſſet dilacerata & ſutura vtilis videretur, conſuatur laxa quadam ſutura, labia retinente.

Si labra vulneris fuerint dura, & calloſa.

At ſi labra vulneris ab ambiente alterata fuerint, ac dura calloſaque appareant, ſcalpello illa (modo nulla alia obſtiterit diſpoſitio) corium amouendo, renouare oportebit: deinde conſuere. C

Si contuſa caro in gangrænam degeneret.

Porro ſi cæſa contuſaque caro enumeratis modo auxiliis ad ſuppurationem perduci non poſſit, videaturque in gangrænam ac partis corruptelam degenerare (quod ex tarda difficilique maturatione & fuſco, liuido, aut nigro loci affecti colore deprehendes) vnguentum Ægyptiacum nominatum, *capite de curatione gangrænæ* deſcriptum, aut aliquod aliud ſimile medicamentum, quod ad eiuſmodi corruptionem & mortificationem ſit idoneum, protinus erit admouendum.

Quod ſi alia quædam ſymptωmata vel affectus, huic contuſo vulneri ſuperuenerint, vt dolor, phlegmone aut quiuis alius tumor præter naturam, aduerſus illa congruis (quæ *ſuo loco* dicta ſunt) remediis erit pugnandum.

De ecchymωſi ſeu ecchymωmate, id eſt, ſanguinis ſubter cutem effuſione & coitu, quod vna cum contuſione ruptioneque, cute integra manente, hoc eſt, non vulnerata incidit.

CAP. X.

Ecchymoſis quid.

Ecchymoma, id eſt, ſanguinis ſubter cutem effuſio & coitus, *ſolutæ continuitatis genus quoddam eſt, quod plurimum* (vt libro quarto methodi ait Galenus) *vna cum contuſione, ruptioneque incidit*. Quocirca non fuerit à propoſito alienum, ſi propter affinitatem, quam habet cum prædicto vulnere, pauca non obiter de eo dicamus. D

Ecchymoma à quibus occaſionibus excitetur. 1.

Itaque incidit interdum hoc vitium, cum ſola contuſione, citra carnis muſculoſæ in profundo hærentis corpore, ruptionem, quod Græci rhegma appellant: vt ex violento ictu vel graui caſu. Aliquando vero cum ſola ruptione, abſque etiam contuſione carnis (quod Græcis ſarcothlaſma & thlaſma dicitur) conſiſtit: vt cum motu quopiam valente, & confertim facto, citra graue aliquod extrinſecus incidens, caro diſrumpitur. Nonnunquam etiam cum vtroque, vt cum graui ac duro quopiam corpore, quod extrinſecus ſuperinciderit, vel caſu ab alto, non modo carnoſæ muſculorum partes, ſine cutis diuortio contunduntur, ſed etiam ex diſtentione violenta, & confertim facta abrumpuntur. Tunc enim venis exiguis, in ea ſic contuſa ac rupta carne diuortium expertis, ſanguis exilit, vnde ipſum ecchymωma ſub cute collectum naſcitur.

Ecchymoſis notæ.

Cuius apparentes notæ ſunt, tumor mollis & tactui cedens, liuidus & magna ex parte indolens.

Anaſtomoſis vnde excitetur.

Fit autem aliquando ecchymωſis, & ex oris vaſorum apertione, quam anaſtomωſin vocant, & ex ea, quæ à nonnullis diapedeſis dicitur, id eſt, tranſcolatio, exilitio vel tranſmiſſio, aut ſubſultus. E

Porro accidit anaſtomωſis propter tum vaſis imbecillitatem: tum ſanguinis, qui ad os eius impetu ruat, copiam. Adhæc ob acrem quampiam, quæ illi extrinſecus incidat, qualitatem.

Lib. 5. thera. Diapedeſis vnde oriatur.

Diapedeſis ex tunica quidem ipſa rarefacta, ſanguine vero tenuato oritur. Accidere præterea interim poteſt, & ex gracilium vaſorum ore adaperto. Verum de ea tantum ecchymωſi nunc agitur, quæ contuſionem vel ruptionem conſequitur.

Hanc igitur ecchymωſin propter ſolutam vnitatem affatim factam, dolores & ob ſanguinis in profun-

A profundo concursum, abscessus nonnunquam insequuntur, qui magna ex parte per halitum digeruntur. Species autem ecchymωmatis sunt hypωpia, quæ Romani sugillata vocant, & liuores ex ictu prouenientes, Græcis hyposphagmata nuncupata, quæ & interpreti Auicennæ vestigia percussionis: Latinis vero proprie vibices dicuntur.

Species ecchymomatis.

Ecchymωma, quod cum magna ac violenta contusione incidit, periculo non vacat. Solet enim frequenter (si negligatur) non modo afflictæ particulæ, sed & corporis totius corruptionem afferre. At si forsan in contusione, quæ cum ecchymωsi consistit, cutis à carne seiuncta maneat pendula, raro vel nunquam agglutinatur. Proinde satius est, eam præscindere, & exiccantia medicamenta admouere vel absque deligatura, locum sic excoriatum relinquere. Aer namque ambiens cutis ipsius instaurationem non mediocriter adiuuat.

Iudicia de ecchymomate.

De Curatione ecchymomatis, quod vel contusio, vel ruptio excitauit.

CÆterum quoniam *ecchymωsis seu echymωma, plurimum* (vt Galenus ait) *vna cum contusione ruptioneque incidit, idcirco in ipso curando, plures erunt indicationes obseruandæ. Semper enim pro affectuum numero, etiam medendi indicationes respondent.*

Lib. 14. meth.

B Prima indicatio est, fluentem ad locum affectum materiam vacuare & auertere. Quod optime quidem fit, authore Auicenna, venæ sectione, quam omnes etiam artis periti in hoc affectu imperant, quamuis corpus mundum, hoc est, purum ab excrementis fuerit.

1. indicatio in curando ecchymosi obseruanda.

Secunda intentio est, dolorem sedare & parti læsæ, ne fluxionem excipiat, robur afferre, rebus frigidis & stypticis eam perfundendo atque illinendo. Vnde Rhases & Lanfrancus partem eo vitio laborantem, inungebant rosaceo, & post vnctionem, puluere myrtillorum respergebant, ac mediocri deligatura stringebant. Verum enimuero in communi vsu obseruatum est, vt per initia oui candidum rosaceo permistum, loco dolenti, ac sic affecto, admoueatur.

2. intentio.

Tertio, curationis consilium eo digerere debemus, vt sanguinem ipsum totum, qui subter cutem effusus est, dissipemus ac resoluamus, idque confestim, priusquam nigruerit, & in grumos iam coierit. Quod factu quidem haud difficile erit, si & sanguis effusus tenuis, & prope summam cutem, non autem in profundo situs fuerit. Quod si discuti non possit, tum *infra* scriptis digerentibus medicamentis, tum scarificationibus educendus erit, & si nihil hæc promouerint, affectus eiusmodi more abscessuum curandus erit. Itaque sanguinis sic per contusionem ruptionemque dispersi, dissipatio & vacuatio ecchy-

3 intentio.

C mωmatis est, qua ecchymωma est, propria est curatio, vt *libro quarto methodi medendi* iis verbis Gal. testatus est: *Sane* (inquit) *ecchymωsis omnis vacuationem pro remedio curationis indicat.*

Propria ecchymomatis curatio.

Omnem ecchymosin vacuationem indicare.

Quare calfacientibus huic, & modice siccantibus medicamentis est opus [quale est ex nigris populis acopon]. Quippe quæ vehementer siccant, digerunt illa quidem in principio euidentius, quam quæ sunt imbecillia: cæterum nonnihil ipsius vitij scirrhosum, difficileque curatu relinquunt. Curandum vero est, vt ruptis, quæ in profundo hærent corpore, hæc tum vires habeant magis intentas, tum ipsa magis acria, magisque dissipantia sint: tum (vt semel dicam) tanto efficaciora, quanto magis à cute ad profunda ecchymωsis recessit. In talibus sane nec cucurbitæ vsus sit inutilis: id enim instrumentum ad violentum attractum, à Medicis est excogitatum. Verum enimuero, quoniam tunicæ venularum, ex quibus sanguis exiliit, contusæ sunt, per initia sane (vt Galeno & Paulo visum est) nonnihil ex astringentibus iis, quæ digerunt, admiscere oportet. Contusæ enim illæ venularum tunicæ, aliquam densatione requirunt, vt ad naturalem suum statum reducantur, & ne noua materia ob dolorem attracta, ad locum contusum delabatur. Quandoquidem si solam digerentem vim haberet medicamentum in principio applicatum, non modo id, quod effusum est, digereret, sed & per contusionem aliquid sanguinis, qui contusis venulis continetur, extraheret, vt testis est Galenus *libro quinto de compositis medicamentis secundum locos.*

Cucurbitulæ vsus in quibus ecchymomatis vtilis.

Ecchymomatis per initia nonnihil astringentium discutientib. admiscendū.

D Quando autem in naturalem statum venulæ redierint, citra astrictionem ad sola digerentia medicamenta venire tempestiuum est. Porro in quibus sic modice astringentium quiddam, nec non per halitum digerentium miscere conuenit, perspicuum est, imbecilliora primum debere assumi: validiora autem inueteratis, & iis, quæ nigrescunt, admoueri. Ad inueterata igitur ecchymωmata, Paulo etiam authore radicula illita prodest: quippe discutit ea, vbi erodere inceperit: vel ipsius radiculæ succus cum micis panis inductus.

Ad inueterata ecchymomata.

Lib. 4.

Cæterum ex moderate digerentibus, quæ vulgo resolutiua domestica vocant, hæc sequentia sex auxilia in communem vsum veniunt.

Moderata digerentia.

Primum constat vino, melle & sale. 1.

Secundum farina hordei, calaminthe, & vino conficitur. 2.

Tertium recipit ceram, & cuminum. 3.

Quartum fit ex floribus chamæmeli, meliloti, stœchade & cumino, omnibus in vino decoctis. 4.

Quintum ex maluis, furfure, absynthio, cumino aut anetho, aqua vel vino incoctis. 5.

Sextum fit ex farina hordei & fœnigræci, croco & momento auripigmenti, omnibus quidem aqua calaminthæ incoctis. 6.

Solent & potiones quædam institui, quæ si assumantur, sanguinem concretum & extra vasa effusum (vulgo mortuū vocant) dissipare ac resoluere creduntur: cuius generis est ea, quæ constat bdellio, costo, centaurio & syrupo acetoso, atque huic aliæ quædam consimiles, quæ in casu ab alto, offensione & violento membrorum tractu ac distentione, offerri consueuerunt.

Potiones, quæ in ecchymosi à recentioribus propinantur.

Cum autem totum ecchymωma digestum per halitum est, siccare iam vehementius ruptum ipsum permittitur, ac deligatura coniungere omniaque in summa facere, quæ, vt vlcus coalescat, effi-

Si totum ecchymoma per halitum digestum sit.

 ciant.

Cur quæ rupta fuere, subinde dolorem renouant.

ciant. Ergo si euocatum celeriter totum ecchymωma sit, facile coalescet rupta ipsa caro. Sin longiore A spatio sordes multa subnascens, medium inter vlceris labra spatium occupabit, ita vt iam coire ruptio non possit. Atque inde adeo fit, vt qualibet leui de causa, nos hæc sui admoneant: nam siue quis obriguit, siue parum concoxit, siue febri laborauit, siue se vehemētius fatigauit, eiusmodi illico particulis dolet. Non enim (vt *modo* dictum est) in idem coiere ruptionis labra, sed tantum prope sunt admota. Quo fit, vt leui momento ea facile separentur, & medius inter ipsa locus superuacuo humore repleatur. Ecquid, quæso, aliud, quam assidue nouum ecchymoma creatur, & primo illi (cum videlicet primum caro est rupta) persimile? nisi quod ex tenui magis sanie nunc constat: cum in principio è sanguine ecchymωma esset. Ideoque facilius etiam nunc, quam prius seu per initia digeritur.

Cæterum quomodo curari debeant, sugillata, liuores aliaque id genus accidentia, quæ contusiones, graues casus & offensiones consequuntur, aliquando forsan *alibi* dicetur. Hactenus de vulneribus, quæ in carne maxime per tela inferuntur. Sequitur vt de his dicamus, quæ morsu fiunt.

De vulnere ex morsu vel ictu animalium, tum venenatorum, tum aliorum non ita noxiorum illato, & præsertim de morsu canis rabiosi.

CAP. XI.

DE Vulneribus, quæ ex morsu punctuue animalis inferuntur, & præsertim canis rabiosi, aut alicuius B venenatæ feræ vel bestiæ, quidam memoriæ pauca tradiderunt. Quippe quæ non adeo frequenter accidant, & si aliquando inciderint, soleant rustici ac plebei homines neglectis Chirurgis ac Medicis, medicamentum præsens ad hæc ipsa conficere, *ex alliis, cæpis & oleo* quod cataplasmatis modo vulneri imponunt. Adde, quod exquisite de iis tractare, magis ad Medicum (quem physicum appellant) quam Chirurgicum, nisi quod ad vulnus spectat, pertinet. Itaque qui absolutam eorum cognitionem habere desiderat, ex Arabicæ familiæ scriptoribus, Auicennam, Rhasem, & Rabi Moisem: & ex recentioribus Barbaris, Henricum legat oportet, qui de omnibus fere venenis fusissime tractauerunt. Sed multo his doctius atque accuratius de eiusmodi morsibus & ictibus venenatorum animalium scripserunt, Aetius Antiochenus, Paulus Ægineta, Cornelius Celsus, Actuarius, Oribasius, & ante hos omnes adhuc Dioscorides. Quos omnes, si velis hac in re poteris consulere, aut vnum saltem ex illis, quem placebit, deligere. Tantum enim *hoc loco* vniuersalem vulnerum ex morsu punctuue illatorum, curationem referemus, atque eam duntaxat adhuc, quam maxime Chirurgia molitur.

Qui præsertim authores tum recentes, tum veteres de venenatis vulneribus scripserint.

Morsus ac punctus animalium duplices. Virulenti.

Itaque morsus animalium punctusue, duplici constant differentia: alij enim sunt venenati, alij vero minime. C

Venenati dicuntur, qui à virulentis bestiis inferuntur: cuiusmodi sunt, rabiosus canis, serpentes, peregrinæ angues, scorpio, basiliscus, draco, vipera, coluber, mus araneus, phalangium, aspis, & id genus aliæ virus eiaculantes feræ.

Morsus non venenati.

Contra vero non venenati morsus dicuntur, qui ab animantibus non ita virulentis imprimuntur infiguntur ue: cuiusmodi sunt canes domestici, simia, homo, equus, sues, tam domesticæ quam syluestres felis in domibus oberrans (quem nominant elurum) & similia.

Ictu quoque hominum corpora lædunt, vespæ, apes, muscæ, culices, pulices & cimices. Sed qui à vespis & apibus punctus infiguntur, plus noxæ ac doloris inferunt, interdumque Chirurgi operam desiderant.

Morsum omnem quodā virus habere.

Morsus hominum, quādo sint maligniores.

Omnis autem fere morsus (si Cornelio Celso credimus) *habet quoddam virus.* Paulus non addubitat, ipsius etiam hominis morsus, cum virulentis bestiis conscribere. *Siquidem* (inquit) *maligniores multo cæteris aliis vlceribus apparent, præsertim si, qui morsum intulit ieiunus fuerit, anteaque legumina pro cibo sumpserit atque inprimis lenticulam.* Ea propter, quæcunque communiter in aliis virulentis morsibus vel ictibus commemoran- D tur ac prosunt, eadem quoque in his morsibus extrinsecus per initia adhibere conueniet, exceptis nimium acribus & causticis, id est, adurentibus.

In quibus cōspirent, & inuicem dissideant virulenti morsus & non venenati.

Cæterum morsus ipsi ac punctus, tam venenatorum & lethalium, quam non virulentorum, in quibusdam, quod ad rationem curandi attinet, conspirant & in quibusdam euariant. Conueniunt, quidem in eo, quod neque desiccantia neque repellentia, neque cicatricem inducentia (quorum natura astrictoria est, & desiccatoria) desiderant, quin potius attrahentia, dilatantia, relaxantia, atque emollientia statim ab initio expostulant. Tam hi etiam, quam illi sedulo repurgari appetunt: ac demum postquam vlcera probe fuerint repurgata, cicatrice obduci. In hoc autem differunt, quod morsui non venenato abunde satisfaciunt, domestica (vt vocant) attrahentia & maturantia. Cuius generis sunt cæpæ & allia, tam agrestia, quam satiua, cocta, trita, & cum fermento, oleo & sale mista. Si vero vulnus morsu aut ictu virulentum aliquod animans homini intulit, quæ vehementer etiam trahunt, ne virus interna subeat, & ad cor serpat (cuius destructionem ex suapte natura semper appetit) statim erunt admouenda, vt cucurbitula loco prius scalpello inciso, & emplastra quædam valide virus extrahentia, quæ statim E subiungemus. Deinde candenti ferro (si patitur locus) vulnus adurendum est, aut caustico saltem aliquo medicamento ac vehementer exedente vtendum. Eiusmodi enim vulnera omnia lethalia sunt, & præsentem sæpe perniciem (si protinus non succurritur) afferunt. Proinde & extrema illis (iuxta Hippocratis consilium) adhibenda sunt remedia. Adeoque vt membrum, quod sicà lethali ac virulenta fera, vel morsum vel ictum est, interdum præcidere seu amputare conueniat. Quemadmodum Galenus memoriæ prodidit, vinitorem quendam à vipera morsum, vbi feram agnosceret, confestim læsum digitū falce abscidisse, atque in totum sic periculo liberatum.

Venenum semper cor petere.

Vinitor morsu à vipera sibi digitum amputauit.

Morsuum ac punctuū venenatorū nota.

Porro venenatos morsus aut ictus, punctusue iis sequentibus notis deprehendes: Vulnus infixum valide

A Valide dolet, punctionis & mordicationis sensus vehemens, in afflicta parte persentitur: Vulneris atq; affecti loci color perit, ac mutatur: aut enim rubet atque inflãmatur, aut liuet vel nigricat: Laborans grauibus angitur molestiis, ac totus ardet: corpus totum eius ipsius, qui vel demorsus, vel ictus est, ita nonnunquam obstupescit, ac talem (vt sic dicam) obdormitionem sentit, vt tangentem non sentiat. Verum nihil fere in iis perpetuum est. Neque enim dolor semper adest vehemens aut atrociter molestans, in omnibus eiusmodi ferarum ac bestiarum venenosarum ictibus, aut morsibus: sed in quibusdam satis remissus est, vt in morsu canis rabiosi. Nec enim protinus infestum quicquam, vbi momorderit (vt inquit Dioscorides) infligit, nisi vt vulnus dolorem, hoc est, statim quidem, vbi morsu excandescens rabie canis in partem aliquam vulnus intulit, nihilo plus doloris aut molestiæ ab initio afferre videtur, quam non rabiosus.

Morsum canis rabiosi per initia nihil molestiæ afferre, præterquam ex vulnere dolorem.

Sed & qui à scorpionis ictu dolor accidit, modo decrescit, modo intenditur: ac nunc feruor, nunc frigus, tum percussum locum, tum corpus totum vicissim inuadit, vt Paulus annotauit: & vt breuiter dicam, sua cuiusque animantis morsibus & ictibus propria ac peculiaria signa sunt, vt videre est apud Dioscoridem, Paulum, Aetium, Cornelium Celsum & alios, qui de venenatis hisce bestiis fusius atque accu-
B ratius scripserunt.

Scorpionis ictus, quæ symptomata inuehat.

Cæterum aliis venenatis bestiis (quod apud nos rarissime sint) prætermissis operæpretium non ab re duximus, si vnius rabiosi canis particulatim meminerimus. Siquidem hoc animal & fœcundum prouentu, id est, frequens & contubernale homini, ac domesticum esse consueuit. Adde quod & rabie sæpius corripitur ac perit, ab eoque difficile caueri possit. Inde periculum ineuitabile hominem manet, nisi multis & conuenientibus vsus fuerit præsidiis. Plerunque autem flagrantissimis æstibus canis in rabiem efferatur: Interdum etiam per frigora maxima, vt Lycus memoriæ mandauit.

Canes sæpius rabie corripi.

Iam vero rabiosus potum & escam auersatur, siti premitur, neque tamen bibit: anhelat præterea non parum, idque exerta lingua, aures inclinat, largam spumantemque pituitam naribus & ore proiicit: mutus in totum est, & veluti insanus, vt ne domesticos quidem agnoscat: torue & solito tristius intuetur in omnes passim sine latratu irruit, & nullo discrimine beluas & homines, notos iuxta ignotosque morsu adoritur. Vbi autem momorderit, statim quidem nihil molestiæ (vt prius diximus) affert, præterquã ex vulnere dolorem. Exinde autem (nempe temporis progressu) morbus ille, qui ab aquæ metu, hydro-
C phobia Graia est voce appellatus, exoritur. *Miserrimum sane*, inquit Celsus, *genus morbi, in quo simul æger & siti, & aquæ metu cruciatur; quo oppressis in angusto spes est.*

Canes quibus notis suam rabiem testentur & prodant.

Hydrophobia.

Porro magna ex parte circa quadragesimum fere à morsu diem, solet hic morbus hydrophobicus ingruere: quibusdam & post sex menses: aliis proditum etiam est post septem obuenisse. Sunt & qui post annum vnum, vel etiam duos interdum, à morsu impresso, morbum hunc contrahi testentur. Narrant & aliquos post septennium hoc aquæ metu fuisse tentatos: Quo fit, vt qui à cane rabido morsi sunt, non valde tuti mihi esse videantur. Non enim stato definitoq; tempore post morsum aquæ pauor exoritur. Itaq; quoniam non confestim à morsu huiusmodi aquæ metus homines inuadit, quidam decepti, canem, qui momorderat, non fuisse rabie percitum, arbitrati sunt, & proinde vulneri cicatricem inducere properarunt. Atque hoc pacto ipsimet huius mali authores, sibi perniciem attulerunt, dum scilicet huic affectioni causam dederunt. Hac autem vsus probatione atque experientia, facile deprehendes, rabiosus sit canis, nec ne, qui momordit: *Iuglandibus nucibus concisis, & accurate tritis, vulnus diligenter obstruitur & postea circumligatur, sequenti die ablatæ, gallinaceo aut gallinæ in cibo apponentur, ac primum sane non attingent: fame autem vrgente, si eas vorauerint, rem attentius considerato. Nam canis, qui momordit, si non fuerit rabiosus, sospites*
D *ac superstites aues quæ nuces illas comederint, permanebunt: sin contra rabie correptus fuerit, postera die peribunt; atque tunc ad vulneris dilatationem properandum erit. Iterumque post paucos dies eadem experientia vtendum: Et si non perierint gallinacei, tunc vulnus ad cicatricem perduces, nullum iam veritus periculum.* Huiusmodi indicationis seu experimenti, author quondam fuisse putatur Oribasius, vt refert Paulus.

Horrorem aut metum aquæ nullũ præscriptum constitutum que tempus habere.

Rabiosi canis morsus probatio ex Oribasio.

Cæterum hydrophobiam, id est, aquæ metum, Græcorum aliqui ex immodica fieri siccitate dixerunt: quasi in contrarium habitum, mutata penitus humida eorum substantia: veruntamen Ruffus antiquæ medicinæ grauis author, insaniæ ex atrabile speciem, eam esse testatus est, magna scilicet veneni eius cum humore illo similitudine. Itaque non secus, quam reliquos melancholicos & atrabile insanientes, scimus alios alia timere: idque etiam sentire videntur, qui dicunt canis ipsius, qui momorderit, imaginem, in aquis opinari eos se videre, eoque metu territos aquam fugere & auersari. *At ex iis, qui hoc vitio sunt occupati, nullum* (inquit Paulus) *præterquam vnum aut alterum seruatum fuisse ex historia didicimus.* Eosque non à rabioso cane morsos, sed ab homine quodam morso rabienteque, & aquam iam timente, vitium adeptos. *Siquidem Eudemus* (vt refert Dioscorides) *superasse ac superuixisse quendam affirmat. Et Themisonem* (inquit) *aliqui demorsum in idem vitium incidisse & euasisse fatentur.* Molestissimum itaque, & dum iam occupauit, insanabile est hoc morbi genus. Ante tamen huius occupationem, multi etiam, quos canis momordit, seruati sunt.

Hydrophobia vnde.

Paucos ex iis qui aquæ metu laborant, seruari.

Dioscor.

Themison ab hydrophobia liberatus.

Euenit autem hic morbus hydrophobicus, cum neruorum distentione, vel conuulsione, totiusq;
E corporis rubore, præsertim faciei cum sudore & languore quodam, suique fastidio & domesticorum ignorantia. Aliqui atræ splendorem & aquam fugiunt, & dum vident & dum admouentur. Nonnulli etiam omnem humorem auersantur, & horrent: alij sine vlla doloris intercapedine vexantur: Sunt etiam, qui canum more latratus edant, & obuium quemque dentibus impetunt, morsuque suo alios simili vitio labefactant. Miserrimum sane (vt iam diximus) & molestissimum morbi genus.

Hydrophobia nota.

Cæterum vnicum eo oppressis remedium esse scribit Cornelius Celsus *lib. quinto suæ medicinæ*: nempe non opinantem in piscinam non ante ei prouisam proiicere. Et si natandi sciẽtiam non habet, modo

Corne. Cel: remedium contra aquæ metum.

mersum bibere pati, modo attollere. Si habet, interdum deprimere, vt inuitus quoque aqua satietur. Sic A enim (inquit) simul & sitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatum, neruorum distentio absumat: Id ne incidat, à piscina protinus in oleum calidum dimittendus est. Sed iam tempestiuum est, communem virulentorum omnium vulnerum (vt sumus polliciti) curationem aggrediamur.

De Communi aduersus omnes morsus & ictus virulentos curatione.

VIrulentorum omnium animantium morsus aut ictus, non nimium distantem curationem desiderant, quamuis in ea multum antiqui variarunt, vt in singula genera bestiarum siue animantium, singula medendi genera præciperent, atque aliis alia. Sed in omnibus eadem valde multa maxime proficiunt. Itaque quæ ad hanc communem medendi rationem attinent, primum exponemus: deinde cursim perstringemus, quæ ad peculiarem priuatamque eorum curationem pertinent, quos rabiosi canes (quod frequentiores apud nos sint, quam aliæ virulentæ bestiæ) momorderint.

Geminam esse curandi rationem in omni morsu aut ictu venenato.

Igitur in omni morsu vel ictu animalis, quod venenum vibrat, gemina est Galeno *libro decimo tertio methodi medendi*, curandi indicatio: nempe virulenti ipsius liquoris vacuatio, & eius, quod dolorem creat alteratio. *Sane* (inquit) *virus eiaculatum vacuant, tum excalfactoria medicamenta omnia, tum quæ citra calefactionem vehementer trahunt; veluti & cucurbitulæ & cornua quædam, quibus nonnulli cucurbitularum vice vtuntur. Sunt* B *autem & qui ore suo virus extrahunt, ægræ videlicet particulæ admoti, ipsumque vulnus labijs complexi. Huc sane pertinet & cauterium & medicamenta, quæ cauteriis similiter escharam efficiunt. At hæc omnia totam eius, quod infestat, substantiam exinaniunt. Alterum auxiliorum genus est eorum, quæ qualitatem per contrariam qualitatem alterant. Scilicet exhibentibus nobis, si vehementem calorem æger vel in ipso demorso loco, vel in toto corpore sentiat, auxilia refrigerantia. Sin frigus sentiat, calefacientia.*

1. Virus in corpus morsu vel ictu eiaculatum quibus auxiliis vacuetur.

2. Alteratio eius, quod dolorem creat.

Hactenus Galenus. Eius autem compendiosam dictionem, & vniuersalem methodum sic interpretamur. Inter ea, quæ virus è profundo euocant, primo medicamenta enumerat, quæ calfaciendi facultate prædita sunt: deinde cucurbitulas & cornua: postea vero oris suctionem: & postremo vstionem, quæ vel ferro, vel medicamentis fiat. Itaque de his singulatim nobis dicendum est, quo res peruia magis cuique euadat, ac modus vsus eorum neminem lateat.

Auertendū.

Id vnum autem in primis omnes scire volo, ea, quæ modo ex Galen. retulimus auxilia, & id genus alia, quæ mox subiungemus, si primis diebus prætermissa fuerint, frustra postmodum adhiberi. Non enim virulentam illam materiam, quæ iam ad intima, neglecta curatione, pertransiit, satis euocare possent. Quare nulla vtique adiectionis eorum foret vtilitas, sed incassum corpora doloribus sternerentur. C Inter ergo principia morsus aut ictus illati, hæc & similia afferenda erunt. Sed & priusquam hæc quæ sic venenum extrahunt atque eliciunt, admoueantur, supra vulnus membrum id, quod vel demorsum vel ictum est, deligandum erit, non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Hac enim deligatura impedies, ne tam subito virus interna subeat.

Membrum demorsum supra vulnus deligandum.

Oris suctio.

Itaque si leuior morsus aut ictus est, oris suctio apprime conuenit: Homo igitur aliquis statim adhibendus est, qui vulnus exugat. Sugentem vero oportet ieiunum non esse, sed & cibū sumpsisse, & vino os colluisse, postea exiguum olei in ore continens, ictum exugat, & expuat venenum. Cauere etiam oportet, ne qui vulnus sic exucturus est, internam aliquam oris partem exulceratam habeat. Siquidem venena (vt supra ex Celso retulimus) non gustu, sed in vulnere nocent. Sed & locus ipse priusquam exugatur, spongia in poscam calidam immersa, fouendus ac proluendus erit. Alij vulnus abluendum aqua censent, in qua decoctum sit chamæmelum, & syluestris lapathy radix. Sunt, qui gallinarum aut aliarū quarundam auium podicem vulneri admouent, ad virus exugendum. Quod si quæ applicatæ fuerint volucres, moriantur, venenum extractum esse, suspicantur. Post hæc vero cinis aceto subactus, pro ca- D taplasmate imponatur: Maxime autem ad hanc rem conducit, cinis sarmentaceus, id est, ex lignis vitis, vel ficulneus, aut laurinus. Qui si non adsit, eo, qui haberi potest, vtendum est, diligentia (inquit Aetius) ad hoc potissimum adhibita, vt inflammatio in loco excitetur, & materiæ ad morsum prouocentur. Sal quoque his vulneribus, præcipueque ei (si Celso credimus) quod canis fecit, medicamentum est, si manus vulneri imponitur, superque id duobus digitis verberatur. Exsaniat enim ac salsamentum quoque recte super id vulnus deligatur. Porro in omni morsu tam venenato, quam non venenato, Dinus hoc vnguento vtebatur. ℞. *ceræ, picis nigræ, axungiæ veruecinæ, olei antiqui ana. quart. vnum: galbani vnciam vnam: fiat vnguentum.*

Venena non gustu, sed in vulnere nocere.

Sal morsui canis rabidi optimum medicamentum.

Vnguentum Dini.

Auxilia aduersus magnos & vehementes morsus & ictus venenatos.

Morsibus vero aut ictibus venenatis magnis, ac vehementioribus commode illinuntur, *cepæ cum sale, & ruta. sinapi quoque, & stercora.* Item *iuglandes nuces cum allio, sale & melle.* Emplastra quoque, & cataplasmata ex *Dictamo, & aliis medicamentis calfactoriis, quæ vehementem trahendi vim habent,* apparata. Plurima enim ex iis non modo virus ipsum potenter eliciunt, sed & vulneris oras (præsertim in rabidi canis morsu) latas ac hiantes seruant. Neque enim permittendum, vt hæ cito coeant, aut committantur. Præter opi- E nionem autem facit Aetio, ex viperis theriace Andromachi, emplastri modo imposita, & compositum hoc sequens medicamentum: quod recipit *spumæ argenti, cerusæ, resinæ pinus. singulorum libram vnam, olei veteris libras tres. ceræ vncias septem; ammoniaci thymiamatis trientem, id est, vncias quatuor: galbani etiam trientem: cerusam, argenti spumam, & oleum coquito, donec non inquinent manus, deinde liquefacta adiicito, vnito, & vtitor* reposito ad omnem morsum, & ad abscessus & tubercula mammillarum, panos, sinus, fistulas, parotidas: ad miraculum enim (inquit) discutit ipsas. Vtitor & ad carbunculos: Arcet vehementer inflammationem, & raro citra magnam commoditatem, & efficaciam adhibetur. Porro in magnis quoque ac vehementioribus, tum ictibus, tum morsibus potens est hoc subsequens emplastrum, quod acrioris est potentiæ:

Emplastrū. Aetij.

℞. *gal-*

A *℞. galbani, sagapeni, opopanacis, assæ fœtidæ, myrrhæ, piperis, sulphuris, singulorum semunciam; stercoris columbini, & anatis ana vncias duas; calaminthæ, mentastri ana vnciam vnam: dissoluantur gummi in vino, & in vnum misceātur omnia cum melle, & oleo antiquo, & fiat emplastrum.*

Guid. emp. acrioris potentia.

Plæraque alia tum ex veteribus, tum ex recentioribus adduci possent, quæ vel commorsam vel ictam partem vehementer calfacere & vellicare possunt: proinde & venenum euocare. Verum quoniam iterum de hac re dicemus *libro sexto*, hæc abunde ad præsens sufficere putamus. Interim tamen monemus cum Erasistrato, vt *incognita, peregrina & insitata vitentur*: Cuiusmodi sunt fel elephanti, oua crocodili, & consimilia, quæ difficile, nisi regia facultate peruestigari possunt. Adde, quod neque frequenti obseruatione (vt Dioscorides ait) hæc sufficiens experimentum præstiterunt, quo nostra fides iis obstringatur. Iam vero tempestiuum est, vt de cucurbitulis & cauteriis dicamus: vtrisque enim etiam virus è profundo euocamus.

Cucurbitula.

Ergo si vehementior morsus est, cucurbitulam cum largiori flamma ad vulnus affigito. Sed ante circumstantia loca altioribus vlcusculis (si id membrum patitur) scarificato, quo plus vitiati iam sanguinis extrahatur, & vt sanguinis illius corrupti vacuatio obsistat, ne venenum membratim insinuetur. Attrahetur enim pluribus quasi canalibus & foras euocabitur, vna cum sanguine & spiritu ipsius virulen-
B tæ bestiæ venenum.

Si cucurbitula non est, quod tamen vix incidere potest, tum quodlibet simile vas, quod idem possit, vt caliculus vel pultarius (vt inquit Celsus) oris compressioris.

Optime autem auxiliantur, si statim in principio post amotas cucurbitulas super vulnus imponantur, & conuoluantur animalia parua discerpta, hoc est, per medium diuisa, intus adhuc calentia, veluti sunt gallinaceus pullus, sed mas præsertim, hœdus, agnus, & porcellus. Sic vero calida eorum caro statim percusso loco imponenda est, vt pars interior corpori iungatur: venenum enim exugunt, & dolores leniunt. Fere autem inter cætera animantia magis placent gallinarum pulli: quippe qui calidiore natura præditi sint, argumento, quod deuoratum insigne virus eliquent, & aridissima quæque semina consumant. Item nonnunquam arenas, lapillosque, quos faucibus insinuarint, dissoluunt. Itaque animantis calore spiritus ictæ partis impetum capessens, venenum exigit.

Animalia parua discerpta & virulento morsui admota.
Gallinarum pulli.

Porro à maioribus canis rabiosi morsibus, abscedentes carnes, hinc auferre, & labia acie scalpelli circūscribere, ac prehensam hamo carnem amputare oportet: si modo tamen locus neque neruosus, ne-
C que musculosus est. Hæc itaque carnis circinatio, seu circumscriptio, & sectio, scarificatione longe potentius opitulantur. Quod si locus carnis circumscriptionem, & sectionem non admittat, cucurbitulæ (vt diximus) cum largiori flamma affigendæ sunt. Nec vero maiora hæc vulnera in demorsis à rabioso animante, ita vereri oportet, vti minora, & vlcusculis cutis similia: maiori namque vulnere copiosus sanguis emanans, potest nonnihil virulenti liquoris exhaurire: quod in minoribus non accidit.

Abscedentes carnes amputandæ.

Maiora vulnera in demorsis à rabioso cane minus verēda, quam minora.

At vero & vstio, contra ipsos virulentos morsus, aut ictus, cum locus neruosus non est, & tuto inuri potest, expeditissimum censetur auxilium, vtpote cum ignis cætera viribus præstet: simul quod virus domet, ipsiusque vires hebetet, & penitus ferri, hoc est, ad intima illabi non patiatur, simul quod pars ignem experta, deinceps non vilem, nec indecoram loci instaurationem efficiat, manente diutius exulceratione.

Vstione expeditissimum esse auxiliū.

Si vero vri non potest, Cornelio Celso authore, sanguinē homini mitti, non alienum est, tum vsto quidem vulneri superimponenda, quæ cæteris vstis sunt. Ei vero, quod expertum ignem non est, ea medicamenta, quæ vehementer exedunt, & si laborans patitur, quæ adurunt, & crustas vlceribus inducunt.

Sanguinis missio.

Cæterum animaduertendum, ex eo tempore, cum crustæ (seu igne, seu adurentibus medicamen-
D tis inductæ fuerint) decident, ne vlceris oræ coalescant, & cicatrice obducantur. Sed si fieri potest, ad longum præfinitum tempus vlcerationes, & sordidas adhuc, & inflammationem minantes, prorogari conuenit, quo virosa materies semper effluat, non autem intus contineatur, & ad intima se insinuet. Id autem optime præstabit, inditum iis (vlcerationibus inquam) salsamentum & syluestre allium detritum item cæpæ, & id genus alia.

Vlcerationes ex morsu virulento in longum tempus prorogādas esse.

Si vero (quod persæpe accidit) ante dies præfinitos, cicatrices coirent committerenturque, manum postulabunt. Namque eas diducere, carnemque scalpello circinare, aut iterum inurere expediet. Vbi vero propositum tempus præteriit, vlcus ad cicatricem perducendum erit. Quandoque etiam (vt supra diximus) haud importunum fuerit, partem ictam, si commode sectionem non respuat, vt sunt extrema, amputare: præsertim si fera, quæ momordit, aut ictu vulnus impressit, lethalis sit, & ineuitabile periculum afferat, cuismodi sunt serpentes omnes, vt aspis, cerastes, vipera, & consimiles.

Membri demorsi aut icti amputatio.

De vulnere, cum profusione sanguinis, ex venis, & arteriis.

CAP. XII.

E POstea quam vulneribus, quæ carnosis partibus incidunt, abunde satis determinatū est, nunc tempestiuum videtur Galeni doctrinam atque institutum sequentes, de iis vulneribus dicamus, quæ in arteriis & venis fiunt. Ergo si cui arteria venaue magna vulnerata est, & copiosum sanguinis profluuium continuo superuenit, & glutinari id vulnus, difficile quidem etiam in vena est, in arteria vero non solum difficile, sed etiam quod fieri (sicut nonnullis Medicorum est visum) omnino fortasse non possit. Dicendum ergo de vtrisque est, vulnere, inquam, in arteria, aut vena accepto, & hæmorrhagia, ac prius quidem de sanguinis profluuio, quippe quod magis vrgeat: secundo vero loco de ipsius vulneris agglutinatione, ac curatione.

Gal. lib. 5. me tho. medēdi.

Profuſionis ex vena, vel arteria cauſa.

Sane profluit ex vena, vel arteria, ſanguis, aut tunica earum diuiſa, aut reſerato earum ore (Græci ἀναστόμωσιν vocant) aut (vt ſic quis dicat) tranſcolatus, ſiue tranſmiſſus, vt in diapedeſi. Verum quoniam in duabus poſterioribus cauſis ſolent magis Medici, quos phyſicos, appellant, accerſi: hic duntaxat agemus de ſanguinis effuſione, quæ ex prima cauſa ortum habet, & vulnera conſequitur, hæc namque ad Chirurgum magis videtur pertinere. A

Differentiæ.

Cæterum ſanguis profunditur interdum ex arteria, interdum ex vena, atque ex earum quidem aliquando vna duntaxat: nonunquam vero ex pluribus, iiſdémque, vel maioribus, vel minoribus. Sed & ſanguinis eruptio accidit ex eo interdum vulnere, quod cum amiſſione fit ſubſtantiæ: aliquando vero ex eo, in quo nihil ſubſtantiæ deperditum eſt: Interdum etiam cum eroſione: interdum vero citra eroſionem, quæ Græcis διάβρωσις dicitur. Item quandoque iam profluit ſanguis, & quandoque poſtea fluxurus eſt. Interdum quoque cauſa huius profluuij ſanguinis apparens eſt, quæ in vena aut arteria diuortium facit, cuiuſmodi eſt ſagitta, telumue aliquod, aut eroſio præſens, & non ex vulnere excitata. Hæ itaque ſunt differentiæ præcipuæ, profuſionis ſanguinis in vulneribus, à quibus curandi indicationes deſumuntur.

Diabroſis.

Cauſa.

Porro cauſæ fluoris ſanguinis, ex diuiſione tunicæ venarum, aut arteriarum, ſunt, vulneratio, contuſio, ruptio, eroſio. Quæ autem vulnerant, ea ſunt acuta, atque ad ſecandum habilia: cuiuſmodi ſunt ſagittæ, & gladij. Quæ contundendo ſoluunt, ea grauia duraque ſunt, vt ſunt lapides, aut quæpiam grauis moles. Quæ rumpunt, omnia id tenſionis interuentu faciunt: Tenſionem autem efficiunt intentior actionis vehementia, ſucci abundantia, non vtique virium reſpectu, ſed quæ cum à vaſe ſuo non cõtinetur: etiam caſus ab alto, & graue quippiam durumque incidens. Eroſio autem venis & arteriis intrinſecus ſaltem accidit, ex ſucco aliquo, cui mordens natura inſit, vt eſt bilis flaua vel atra ſuperaſſata. Ex iis itaque manifeſtum euadit, quod venæ, vel arteriæ vulnerari non poſſint, quin cutis & caro vulnerentur. Proinde ſuppreſſo iam ſanguine, glutinandi, ſeu (vt dicunt) incarnãdi indicationes, ab ipſis (carne, inquam & cute) ſumendæ ſunt, vt in *ſequentibus* dicetur. B

Eroſionis cauſa interna.

Diſcretio, quando ſanguis ab arteria, & quando à venare iiciatur.

Signum venæ, atque arteriæ inciſæ, eſt ſanguinis profuſio. Quod ſi ſanguis cum impetu ac ſaliendo profluat, & tenuis ac flauus feruenſque appareat, arteriam diuiſam eſſe ſignificatur. Si vero craſſior & nigrior conſpiciatur, ac quiete, ſine pulſu, & citra ſaltum effundatur, iudicium eſt, ipſum à vena effluere.

Prognoſtica. Aphor. 3. li. 5

Hæmorrhagia, id eſt, ſanguinis profluuium, omnium calculo ac iudicio periculoſa eſt: Niſi enim conſtiterit ac ſupprimatur, mortem affert ineuitabilem. Quippe quod ſanguis (vt dici ſolet) naturæ ſit theſaurus. Ad hoc ſyncope, conuulſio, delirium, ſingultus in hæmorrhagiis malum portendunt, vt Auicenna poſt Hippocratem annotauit. C

Porro ſubit admirari, quod Arnaldus ſcriptis prodidit: Nempe arteriam per tranſuerſum diſſectã, promptius coaleſcere, & agglutinari, quam ſi ſecundum longitudinem eſſet diuiſa.

De Curatione profuſionis ſanguinis ex vulnere.

CApita methodi, qua ſanguinis profluuia, quæ ad manum ſunt, curantur, duo traduntur à Galeno, quibus Auicenna tertium addit. Vt igitur omnium fiat mentio, hæmorrhagia trifariam ſiſtitur.

Modi tres ſiſtendæ hæmorrhagiæ.

Primo iis, quæ fluxionem auertunt, tum deriuando, tum reuellendo: ſecundo infrænantibus atque intercipientibus fluxionem: & tertio, topicis, id eſt, localibus auxiliis.

Auertentia. 1.

Porro ex iis, quæ ſanguinis profluuium auertunt, tam à venis, quam arteriis ſanguinem fundentibus (huic enim hæmorrhagiæ propriæ debentur auertentia eiuſmodi auxilia) quædam id efficiunt citra vllam extra corpus vacuationem: alia vero cum euacuatione. Citra vacuationem, fluentem è vaſis ſanguinem auertunt & alio trahunt, cucurbitulæ ſiccæ ſeu læues, & cum flamma admotæ, frictiones, & ligaturæ, primum in propinquioribus partibus factæ: deinde in remotioribus. Auertitur autem ſanguis cum euacuatione, atque ad alia membra conuertitur, tum ad proxima deriuatus, tum ad cõtraria reuulſus vena in ea parte inciſa, quæ profuſioni è directo reſpondet, quæque ipſis membris ſanguinem fundentibus coniuncta eſt. Itaque *hæc* (inquit Galenus) *Hippocratis inuenta ſunt.* Omnis ſcilicet immodicæ vacuationis, communia remedia. *Deriuatio ad latus & ad vicina fit: reuulſio ad contraria, non tamen ſemper ad remotiſſima*, vt falſo quidam putauerunt. Illam parocheteuſin, hanc antiſpaſin Græci vocant: Antiſpaſis igitur id eſt, reuulſio, in iis, quæ ſupra ſunt, omnibus, deorſum ſemper agitur: ſurſum, in iis, quæ ſunt infra. Præterea à dextris ad ſiniſtra, ſicut ab iis rurſus ad illa: ſimiliter ab iis, quæ intus habentur, ad ea, quæ foris ſunt: contraque ab his ad illa. Itaque ſi reſolutus adhuc æger non ſit, vena (vti diximus) in eo loco ſecanda erit, quæ profuſioni ſanguinis è directo reſpondet, & vulneratæ parti coniuncta eſt, ſiue deriuare, ſiue reuellere ſtudueris. Vbi autem paululum detraxeris, mox vnam horam intermittens, rurſus modicum quid detrahes: poſt iterum, atque iterum, pro laborantis viribus, vt Galenus conſulit *libro quinto Therapeutices methodi*. Sed de hac ſanguinis in vulneribus detractione, latius *alibi ſuperius diximus.* D E

Lib. 5. meth. medendi.

Parocheteuſis.

Antiſpaſis.

Quæ ſanguinem ſiſtant incraſſando.

Cauſæ ſanguinem infrænantes, atque eius fluxum intercipientes, quædam ſunt incraſſantes ac inſpiſſantes, vt lentes, oryza, iuiubæ, cotonea mala, quæ Græci κυδώνια vocant, & in vniuerſum fructus omnes ſtyptici, hoc eſt, auſteri, in hunc vſum offerri ſolent in omnibus ſanguinis profuſionibus. Aliæ vero ſunt ſtupefacientes, veluti aqua frigida, tum epota, tum circa locum, ex quo profluit ſanguis, proiecta. Non autem ſupra vulnus ipſum: *vlceribus* enim *frigidum mordax*. Item res omnes, quæ inſigniter refrigerant, ſicuti & ſyncope, ſeu animi deliquium, in quo propter ſanguinis ad interiora reuocationem, totus corporis habitus refrigeratur, & ſanguis ſiſtitur, vt *loco nuper citato* Galenus annotauit, ad hunc modum ſcribens: *Porro confluere prohibetur ſanguis & propter animi deliquium, & cum ad contraria reuellitur, & cum*

Quæ ſupprimant ſtupefaciendo.

Quæ refrigerando fluere inhibeant.

ad vi-

A *ad vicina deriuatur : & per refrigerationem , tum corporis totius , tum vero præcipue ipſius partis afflictæ. Hac enim ratione, etiam frigida pota, ſæpe hæmorrhagias ſuppreßit; idem facit & frigida foris infuſa.* Sed & *quinto Aphoriſmorum in iis frigido vtendum* eſſe præcipit Hippocrates, *vnde fluit ſanguis, aut fluxurus eſt, non ad ipſa*(inquit)*ſed circa ipſa,vnde influit.*

Topica, hoc eſt, localia, remedia, quibus ſanguis cohibetur, tametſi numero octo ponantur ab Auicenna,ea tamen nunc ad quinque reduximus. Primum genus auxilij fit per ſuturam : ſecundum per linamenta, quos μότυς Græce vocant, vel per penicillum ſiue turundam, quod aiunt: tertium remediũ eſt totius vaſis ſanguinem fundentis præciſio : quartum deligatura, & vinculum: quintum eſt aduſtio per candentia ferramenta,vel per cauſtica medicamenta. 3.

Topica auxilia.

Quinque auxiliorum genera localia quibus hæmorrhagiæ ſupprimuntur,in vulneribus.

Primus modus coercendi ſanguinem , qui per ſuturam fit, his maxime vulneribus competit, in quibus nulla facta eſt ſubſtantiæ deperditio.Tunc autem commode fit ſutura,cum vulnus ipſum à ſanguine concreto,qui thrombos Græce dicitur,integre eſt repurgatum.Itaque hoc peracto,ipſius vulneris labra in idem adducenda ſunt,noſtrarum manuum opera: vbi ſic ad manum vulnus ſe exhibet, poſtea conſuantur,ſutura quidem communi,vel ea,quam pelliones facere ſolent,præſertim ſi magno im-
B petu ſanguis prorumpat.Dum autem ita ſuitur vulnus,ſatis alte acus in carnem demittenda eſt.Poſt hęc puluis aſtrictorius ſuperponendus erit : Deinde ſtupæ oui candido liquore,& puluere illo aſtringente, cuius *in ſequentibus* fiet mentio,imbutæ,ſuperimponendæ erunt. His rite peractis,membrum affectum deligandum erit,& ſitu appoſito collocandum.Appoſitus enim vulneratæ partis ſitus,inter hæmorrhagias remedia Galeno cenſetur. Quod autem modus is ſupprimendi ſanguinem, vtilis ſit,ex eo manifeſtum euadit,quod labra vulneris prius hiantia, & adinuicem diſtantia,in vnum adducuntur,& inter ſe committuntur, locus affectus refrigeratur,& aſtringitur.Quæ omnia in hoc affectu Galenus deſiderat, *libro quinto ſuæ methodi medendi.* Sed & ſæpe aſſerit Auicenna *in quarto*,neceſſarium eſſe,vt carnis vulnera conſuantur.In quo etiam Theodoricus,& Henricus conſentiunt. Dicunt tamen plurimi,Galenum nõ præcipere venarum,arteriarum,& inteſtinorum vulnera,ſuenda eſſe,quippe quod dura nimis,& exanguia ſint,atque ideo agglutinari,& in priſtinam vnionem coire non poſſint. Verum *pace illorum*(inquit Guido) *dixerim:non inhibuit Galenus,ſuenda eſſe venarum & arteriarum vulnera; quod ſi id tacuit, certe affirmaſſe videtur. Quinimo & litera ipſius Galeni,quod dicimus,plane innuere videtur,quæ ſic habet* : *Neque enim ſuere fas eſt, ar-*
C *teriæ,venæue vulnus,veluti dixerunt,qui nullam à vulneratæ partis ſubſtantia, naturaque ſumi indicationem aiunt. Sed tu*(*ſubaudi*) *per regulam oppoſitorum, nos, qui ſumimus indicationem à ſubſtantia, & natura partis vulneratæ,ſuemus eas. Quod ſi non ſeorſum ac ſeparatim, coniunctim ſaltem cum carne,admodum peritonæi,* id eſt, vt peritonæum *ſuere conſueuimus*. Atque ita ſi non iuxta primã intentionem coeant,atque agglutinentur, ſaltem iuxta ſecundam(vti *ſuperius in ſermone communi* diximus)coibunt.

1. Sutura ſanguinem coercens.

Situm partis ad hæmorrhagiam plurimum conducere.

An venarũ & arteriarũ vulnera ſuenda.

Lib. 5. meth. medendi.

Secundus modus ſupprimendi ſanguinem,qui fit, per linamenta, & vulneribus,in quibus aliqua eſt ſubſtantiæ deperditio,potiſſimum accommodatur,ita perficitur.In primis vulnus ipſum puluere aliquo,qui aſtringendi facultatem habeat, reſpergito, deinde linamentis, vel ſtupis hiantem plagam oppleto:ſiccis quidem primum : deinde ſi hæc parum proficiunt,aceto, vel iis medicamentis, quæ ſanguinis ſupprimendi facultatem habent,madefactis:ſupraque ſpongiam ex aqua frigida expreſſam imponito,ac manu ſuperpoſita,eam comprimito, vel alligato : & poſt hæc membrum appoſite (vt *ſuperius* dictum eſt)collocato. 2.

Secundus modus ſupprimendi ſanguinem.

Qui ſane modus ſiſtendi ſanguinem apprime vtilis eſt, vt *loco paulo ante citato* teſtatur Galenus, ſic inquiens:*Obſtruetur vaſis*[*ſanguinem fundentis*]*oſculum,& ſanguine ipſo concreto,qui thrombos Græce dicitur,& iis,*
D *quæ foris illi imponuntur:cuiuſmodi ſunt linamenta,quos μότυς Græce vocant , & medicamenta ea, quæ idcirco quod ex lenta craſſaque ſubſtantia conſiſtant,meatus obſtruunt, Græci emplaſtica vocant.* Horum autem optima ſunt eidem, quæ ex frixa reſina, & farinæ triticeæ tenuiſſimo polline , & gypſo,aliiſque id genus ſunt confecta, oui candido macerata,& cum leporinis pilis impoſita.

Quomodo obſtruatur os vaſis.

Tertius modus ſiſtendi ſanguinem,qui fit,totum vas ſanguinem fundens,per tranſuerſum præcidendo,competit maxime venis,& arteriis,quæ in profundo ſitæ ſunt,vt idem Galenus eſt author:*Cogimur*(inquit) *non modo arterias,ſed etiam interdum venas totas præcidere, vtique tranſuerſas.* Incidet autem huius neceſſitas in iis , quæ ex profundo loco recta aſſurgunt , præſertimque per anguſtas , vel principes particulas. 3.

Tertius modus ſiſtendi ſanguinem.

Lib. 5. the-

Quippe ita retrahitur ex vtraque parte, pars vtraque celaturque , ac integitur, ſuperiacentibus corporibus vulnus. Poſt hæc,puluis aliquis ſanguinem cohibens,ſuper vulnus imponendus , & ſtupæ, vel ſpongia medicamentis facultatem ſupprimendi ſanguinem habentibus , imbuta , ſuperalliganda erit,& figura particulæ vulneratæ accomoda,adhibenda.

Quartus modus ſupprimendæ profuſionis ſanguinis, qui fit funiculo vaſi ſanguinem fundenti circumpoſito,competit præſertim arteriis,quæ in penitioribus deliteſcunt. Itaque ſi alia auxilia profluuio vincuntur, arteriæ nudandæ ſunt, vt Auicenna præcepit,& hamo apprehenſæ,mox vinculo aliquo gracili,vt filo ſerico excipiendæ,ac fortiter ſtringendæ ſunt. Poſt hæc medicamentum agglutinans,ſiue
E incarnatiuum,vulneri apponendum erit,& membrum faſciis,vt oportet, deligandum, ſituque appoſito collocandum. 4.

Quartus modus ſupprimendæ hæmorrhagiæ.

Porro vinculum ipſum radici vaſis erit iniiciendum,vt *libro quinto methodi* Galenus nos admonuit. Tutius autem eſt iuxta eiuſdem Galeni ſententiam , vtrumque facere, funem quidem radici vaſis circumdare,& quod deinceps habetur,id eſt,inde procedit,præcidere. Radicem vaſis vocat hic Galenus, priorem eius partem , quæ vel iecinori propior eſt,vel etiam cordi. Hæc (inquit) in collo,ab inferiore eſt parte in brachiis,& cruribus,à ſuperiore.

Radix vaſis quæ.

In ſingulisque reliquarum partium, prout ex diſſectione intelligere licet. His ſi peractis, implen- A
dum carne vulnus quamprimum eſt, priuſquam funiculus à vaſe decidat. Niſi enim producta caro prius
locum, qui circa præciſam arteriam eſt, impleuerit, ſi locus aliquis vacuus ſuperfuerit, vtique quod Græ-
ci aneuryſma dicunt, ſequitur.

5. Quintus modus ſiſtendi ſanguinem. Lib. 5. thera.

Quintus modus, excretionis ſanguinis ſiſtendæ, qui per aduſtionem fit, qua cruſta (quam Græci
eſcharam vocant) inducitur, maxime competit venis, ſuæ vnionis diuortium ab eroſione perpeſſis, Ga-
leno ipſo authore ſic ad verbum inquiente: *Maximam autem neceſſitatem, vel cruſtificis, id eſt, cruſtam inducen-
tibus medicamentis, vel ignitis ferramentis vtendi animaduerti, vbi ex eroſione putreſcentis alicuius profluuium ſanguinis
concitatur.*

Hic itaque modus ſiſtendi ſanguinem perficitur, tum candentibus ferramentis, tum medicami-
nibus cruſtam inducentibus, quibus cum calore aſtringendi facultas ſit coniuncta. Cuius generis ſunt
chalcantos, id eſt, atramentum ſutorium, miſy, & chalcitis, ſeu quod vitreolum vulgo appellatur, iiſque
tam vſtis, quam non vſtis. Quæ autem ex calce viua, id eſt, non extincta conficiuntur, valentiora quidē
his ſunt: cæterum quia aſtrigendi vim non habent, cruſtæ, quæ ab ipſis fiunt, citius excidunt. Hærent au-
tem diutius, quæ ab aſtringentibus: quod vtique longe eſt vtilius. Quippe ita prius in baſi, ſeu in imo ea-
rum caro ſupernaſcitur, efficiturque vaſis profluentibus veluti operculum, donec venæ agglutinatio
facta ſit. *Vnde nec noſmet* (inquit Galenus) *præcipites eſſe, veluti nonnulli ſunt, ad cruſtas detrahendas oportet, vbi hæ-* B
morrhagias periculum imminet. Si enim properes illas reſoluere, ac deiicere, tantum inde accidit interdum
ſanguinis profluuium, vt vix cohiberi poſſit. Quocirca præcipiebat Auicenna, aduſtionem faciendam

Arſenicum ſublimatum optimum ad hæmorrhagias præſidium.

eſſe, ferramentis vehementer ignitis, & valenter in profundum adactis, quo craſſæ ac profundæ eſcharę
fiant, quæ nec facile ſeparentur atque excidant. Hinc Theodoricus cruſtificis, ſeu cauſticis omnibus
medicamentis præferebat arſenicum, quod vocant ſublimatum: nec ſane immerito. Nam & protinus
omnem ſanguinis profuſionem ſiſtit, & altam ac diutiutius hærentem cruſtam inducit. Horum autem
medicamentorum cruſtam inducentium materia, ſuo loco (nempe *lib. ſexto*) explicabitur. Porro ipſa fer-
ramenta igne flagrantia, ex aceto aut vino (vt recte quidam conſulunt) reſtinguere oportet.

Modus alius ſupprimendi ſanguinem, qui ſtatim fluxurus eſt.

Cæterum alius quidam ab iis modus eſt peculiaris reprimendi ſanguinem, qui tametſi nondum
adhuc profluat, mox tamen fluxurus eſt: vt cum ſagitta, telumue aliquod corpori infixum, extrahendum
eſt. Itaque cum hæc occaſio nobis occurrit, puluilli tres aut quatuor apparandi ſunt: rotundi quidem, &
circa medium (vt ſic dicatur) feneſtrati perforatiue, medicamine aliquo ſanguinem coercente delibuti.
His ergo rite ſic apparatis, ipſius teli infixi ſtipitem, ſeu haſtile, per foramen imittito, ipſoſque puluillos
circa haſtile ſtringendo, miniſter aliquis, ſupra vulnus comprimat. Medicus vero ipſe vulnerarius ſagit- C
tam, vel aliud quoduis telum infixum extrahat. Exempto telo puluilli ſunt adæquandi, ita vt nullum
amplius foramen in illis pateat, & ſupra vulnus comprimendi: dein alij non pertuſi ſupra illos ap-
ponendi.

Præcepta quædam, de ſupprimendo ſanguine obſeruanda.

Hi igitur ſunt modi, quibus ſanguis à venis, & arteriis vulneratis profluens cohibetur, qui vt arte,
& ratione fiant, ſequentia præcepta obſeruanda ſunt.

Digitus comprimens.

Primum eſt Galeni *libro quinto Therapeutices methodi*, qui *in omni fluore ſanguinis ex vulnere* iubet, vt *is qui
vulnerato aſtiterit, illico digitum ſuper os vulneris vaſis imponat, blande innitens, ac ſine dolore comprimens. Quippe ſimul*
(inquit) *tum ſanguinem ſiſtet, tum eum concreſcere in vulnere faciet.* Thrombos enim, id eſt, ſanguis concretus,
ex iis eſt auxiliis, quæ hæmorrhagiam ſiſtunt, ſicuti & linamenta quos *μοτοὺς* Græci appellant, & medi-
camenta ea, quæ iiſdem emplaſtica dicuntur. Ideo autem thrombus ſanguinem ſupprimit, quia vaſis
ſanguinem fundentis oſculum obſtruit, vt *paulo ante* diximus.

2. Puluilli.

Secundum documentum eſt, quod in omni ſanguinis ex vulnere profuſione, poſt admotionem
pulueris aſtrictorij tres aut plures, vt videbitur, panni linei, aut ex ſtupis puluilli, oxycrato primum ma- D
defacti, & poſtea expreſſi, medicamento ſanguinem ſupprimente, imbuantur, vulneri agglutinentur,
& ſupra ipſum alligentur.

3. Deligatura.

Tertius canon eſt eiuſdem Galeni, qui per deligaturam docet ſupprimere ſanguinem, ſic inquiens
*Alligandum autem id forinſecus faſcia eſt, ex tenui linteo, cuius faſciæ primi quatuor, quinqueue amplexus ipſi profluenti
vaſi iniicientur. Ab hinc vaſis radicem verſus, ducentur, in quibus videlicet partibus radicem verſus ducere licet: Licet autē
fere in omnibus, præterquam cerebri membranis.* Hac quidem deligatura (vt inquit Auicenna) quod confluit,
reprimitur, & vena ſanguinem fundens, conſtringitur.

4. Appoſitus vulneratæ partis ſitus.

Quartus canon in ſupprimendo ſanguine obſeruandus eſt, vt membrum, à quo ſanguis profluit,
ſitu appoſito collocetur. Vnde Galenus *libro quinto methodi medendi* ad hunc modum ait: *Præter omnia iam
dicta, inter hæmorrhagias*, id eſt, profuſionis ſanguinis *remedia cenſetur, & appoſitus vulneratæ partis ſitus.* Porro
appoſitus fuerit eidem Galeno, vulneratæ particulæ ſitus, ſi ad geminum hunc finem ſit directus: Nem-
pe, vt & dolore pars careat & ſurſum ſpectet, cuſtodito tamen in hac ſitus figura modo, ne dolor incidat.
Si vero vel prona ſpectet, vel doleat, non ſolum profluuium non ſiſtetur, ſed etiam ſi non ſit, prouocabi- E
tur & inflammatio augebitur, præſertim ſi pars dolore infeſtetur: cum *nihil quidem æque ſanguinis profluuiū
excitet, inflammationeſque augeat, ac dolores.*

5. Deligatura ante diem tertium minime ſoluenda.

Quintum documentum ab eodem Galeno præſcriptum eſt, quo cauetur, ne ante diem tertium
deligatura ſoluatur: vbi autem illam tertio ſolueris die, ſi tuto adhuc medicamentum emplaſticum, &
ſiſtens ſanguinem, vlceri adhæreat: aliud rurſus ſuper ipſum accommodabis, ac veluti linamentum, id
quod ex pilis factum inhæſit, madefaciens, deligabis: ita, vt initio deligaſti. Sin prius ſua ſponte reiecerit
linamentum, radicem vaſis digito blande comprimens, ne videlicet quippiam confluat, hoc quidem
ſuſpenſa manu, ac ſenſim adimes: atque alterum impones.

Quod

A Quod etiam eodem,quo & primum(si necessitas exigat) imbues medicamento,vel oui candido liquore cum rosaceo subacto,vel vino crassiorem & styptico. Ad hunc modum,quoad carne obducetur,ac minuetur vas, curare debebis: vtique à principio ad finem vsque (vt *supra* dictum est) particulam supinam seruans.

6. Laborans oculos claudat aut loco obscuriore contineatur.

Sextum præceptum in larga sanguinis profusione obseruandum est, vt laborans oculos clausos contineat, aut loco obscuriore reponatur, ne vel proprium sanguinem vel rubrum quippiam videre possit. Atque illi asseueratione affirmetur, quod sanguinis profluuium cōstitit:& si adhuc sanguis fluat, magno ipsius commodo id fieri atque ita contraria imaginatione,virtus naturalis ipsius roboratur.

Auicenna.

Hinc dicebat Auicenna, quo *grauissimum accidentium animalium, mouentium imaginationem sit motus sanguinis,& consecutio eius,qui paratus est eum cum multum intentus fuerit,ad considerandum res rubras.*

Medicamēta sanguinē supprimētia

Cæterum tempestiuum est, vt subiiciamus medicamenta, quæ sistendi sanguinem vim habent: statutum enim erat nobis *postremo loco* de iis dicere.Itaque primum, atque omnium optimum est,quod à Galeno describitur *lib.quinto methodi medendi.* Quo etiam ad cerebri membranarum hæmorrhagias vti, securissimum est.Item ad colli vulnera,ipsarumque venarum iugularium,quas sphagitidas vocant:etenim B & harum sanguinem citra vinculum prohibet. Verba autem Galeni hæc sunt: *Thuris pars vna, aloes partis vnius semissi,miscetur: Mox cum vtendi tempus instat,tantum huius pulueris cum oui candido subigitur,quantum mellis reddat craßitudinem: Hoc dehinc leporis mollißimo pilo excipitur, deinde tum vasi ipsi, tum vlceri toti liberaliter imponitur.* Alligandum autem id forinsecus fascia,ex tenui linteo,modo,quo in tertio canone supra dictum est. *Hoc autem medicamento(* inquit *paulo post* Galenus*) multifariam vtor, alias (vt dictum est) duplum thuris aloe admiscens,alias pari modo ambobus vtens: alias paulo superante aloen thure, aut etiam plusculo, sed nondum duplo; etiam mannam pro thure aliquando iniiciens.* Porro, constat in duris corporibus, plus aloes esse immiscendum,in mollibus plus thuris.

1. Gal. medicāmentum sanguinem supprimens.

2. Auicennæ puluis.

Secundum medicamentum sumitur ex dictis Auicennæ, quod & ab omnibus Chirurgis approbatur:habet autem ad hunc modum: ℞. *boli Armenæ,sanguinis draconis,thuris,aloes succotrini,pares portiones, terantur in puluerem,* qui apponatur,vt dictum est.

3. Bruni medicamentum. Galla combusta. Symphyton.

Tertium medicamenti genus est Bruni,qui ipsum desumpsit ex *libro diuisionum* Rhasis,& ex Albucase.Recipit autem *calcis viuæ* (quæ sola, vt *supra* diximus,sanguinem cohibet & sistit) *sanguinis draconis,* C *gypsi,aloes,thuris,vitreoli,singulorum æquas portiones,rediguntur in puluerem, & cum oui candido liquore, & tela araneorum miscentur,donec in corpus vnum coeant,*& superponuntur. Est,qui plurimum commendat gallam cōbustam,maceratam in vino & aceto,tritamque & super arteriam admotam.Alij in huiusmodi pulueribus symphyton addunt,quod posteriores consolidam vocant.

De Curatione vulneris in vena.

Lib.5. meth.

SVppresso sanguine, qui ex vulnere profluebat, ad propriam ipsius vulneris curationem mox accedendum est,vt *superius* est annotatum. *Porro tametsi(vt Galenus ait) sanatu difficilior sit arteria,quam vena, non tamen est medicamentorum admodum diuersus in vtraque vsus, imo specie plane idem, maioris minorisque ratione euarians. Quippe tanto siccioribus medicamentis eget arteria,quam vena, quanto ipsa est suapte natura siccioris temperamenti,quam vena.* Ergo quod venæ insedit vulnus,vbi ad manum est,& citra substantiæ deperditionem eandem desiderat curationem iis,quæ in carne accidunt. Nam siue ex recenti ictu factum sit,id agendū est, vt medicamentis iis, quæ enhæma vocant, coeat: siue ex erosione, quæcunque dicta de rebellium vlcerum curatione sunt,ea prius ratione discernenda, mox vt opere perficiantur,tentanda. Quinetiam D vbi vinculo vas sis complexus, aut medicamentis sanguinem supprimentibus, aut ferramentis ignitis vsus, ita, vt facta fuerit substantiæ deperditio: illudque tibi curationis propositum restet, vt quæ circa vulneris vlcerisue labra sunt,carne impleas:iisdem omnino medicamentis vtendum erit,quę in methodo sinuosorum ac cauorum vlcerum sunt descripta.

Curatio vlceris in vena.

De vulneribus neruorum,tendonum & syndesmorum,id est,ligamentorum.

CAP. XIII.

Differentiæ vulnerum partium neruosarum.

VVlnus neruosarum partium, Auicennæ *libro quarto suæ medicinæ,* & Galeno *libro sexto methodi medendi,* quandoque punctim,quandoque cæsim fiunt: Eadem interdum sine contusione,interdum vero cum contusione accepta sunt. Ex puncturis autem,quædam hiant atque apertæ sunt,quædam cæcæ, atque occlusæ manent, adeo vt earum ora sic conniueant ac inter se coeant, vt conspectum effugiant. Porro ex dissectionibus, hoc est, iis, quæ in neruosis partibus cæsim fiunt, vulneribus,aliæ per transuersum,aliæ per longitudinem inflictæ sunt. Atque ex harum vtrisque,quædam fiunt sine amissione substantiæ carnosæ,quædam vero cum deperditione ipsius substantiæ carneæ,cute etiam,quæ interueniebat,diuisa,adeo vt neruus nudus appareat. Adhæc nerui transuersim vulnerati,quandoque non ex toto sed duntaxat ex parte dissecti,quandoque vero toti præcisi sunt. Atque in omnibus iis vulnerationibus E quandoque dolor ingens, & inflammatio, & conuulsio accidunt;quandoque vero non. Itaque ab iis nuper commemoratis vulnerum differentiis,curationis indicationes sumuntur.

Causæ.

Omnium eiusmodi vulnerationum causæ sunt ea, quæ incidunt, pungunt ac penetrant & contūdunt,vt *in superioribus*(vbi scilicet de causis vulnerum in vniuersum disseruimus) ostensum est.

Signa & iudicia.

Cæterum *ex præcedentibus* conspicuum euadit,quod neruus vulnerari non possit,quin cutis & caro solutionem continui,& vulnerationem etiam patiantur.

Neruo-

Neruum conuulneratum esse testantur, dolor ingens, læsio & motus, & si in loco neruoso vulnus acceptum est. Sed ab hoc postremo, coniecturalis solum nota desumitur.

Quæ symptomata quiq; affectus ex neruorum vulnere oboriantur.

Neruis vulneratis aut punctis ex sentiendi, quod obtinent, acumine, inflammatio & dolor immodicus accidit. Quare & febres & conuulsiones his oboriuntur, quibusdam & delirium, ob neruorum cum cerebro commertium. Interim vero in aliis quoque particulæ affectæ locis, inflammationes, & abscessus super ipsum neruum conuulneratum, quod cohæreat, solent accidere. Ita quidem indicatur Galeno *libro tertio artis medicinalis*, vt *in superioribus* annotauimus.

Tumor in neruorum vulnere.

Si in vulneribus neruorum tumor apparuerit & postea disparuerit, conuulsionis ac delirij periculum imminet. Hinc de tumoribus, qui vulneribus superueniunt, loquens Hippocrates *libro quinto Aphorismorum*, in vniuersum omnes illos tumores damnat, qui derepente detumescunt. Sed & ingens malum portendi ibidem asserit, cum vulneribus prauis (qualia sunt, quæ in capitibus aut finibus musculorum, & maxime neruosorum fiunt) tumores omnino non adueniunt. *Si in vulneribus* (inquit) *fortibus, & prauis tumor non appareat, ingens malum. Sequenti* quoque *aphorismo*, qui pars est antecedentis, docet Hippocrates, tumores omnes prauis maxime vulneribus, cuiusmodi sunt ea, quæ neruosis partibus illata sunt, superuenientes, quicunque molles sunt, optimos esse, contrarios vero prauos. *Molles* (inquit) *boni, crudi vero mali.* Vbi crudum tumorem vocat, durum atque renitentem, qui opponitur molli.

Crudus tumor qui dicatur Hippo. Galen. lib. 6. Therap.

Adhæc, *neruo per transuersum vulnerato, sed non omnino dissecto, maior conuulsionis metus impendet, quam si totus præcisus esset*: phlegmone scilicet à desectis fibris, ad non sectas communicata: cæterum conuulsione, ab ipsis non sectis excitata. At si totus quidem neruus præcisus sit, metus præterea nullus instat, nec periculum vllum sequetur: debilis tamen particula manebit, vt *prius* dictum est, cum de spasmo ageremus.

Meminisse præterea oportet, quod *frigidum, partium neruosarum vulneribus magis sit mordax, quam iis, quæ carnes occupant.*

Ligamenta vulnerata valentissima tolerare remedia.

Neruea ligamenta, siue copulæ, quos syndesmos vocant, cum simillimam habeant tendonibus speciem, valentissimorum remediorum Gale. *sexto Therap.* vim tolerant: quippe quod nec ad cerebrum pertingant, & sensu careant. Nam nerui omnes, alij quidem ex ipso plane cerebro ortum habent, alij spinali interueniente medulla. Tendones quoque, quoniam compositam ex neruo ligamentoque substantiam habent, quatenus nerui participes sunt, eatenus ex cerebro oriuntur. Cæterum minus saltem, quam ipsi nerui conuulsionem accersunt.

Syndesmus vero vulneratus, si is est, qui ab osse ad os permeat, ac duorum ossium coniunctio est, & maxime sine periculo est & ipsum quibuslibet siccans medicamentis, nihil hominem offendes. Sin is, qui in musculum se inserit, quanto est neruo & tendone minus periculo opportunus, tanto vtique, nisi rite, hoc est, caute, & diligenter curetur, reliquis syndesmis magis terrere debet.

De Curatione vulnerum partium neruosarum.

Ingenti dolori primo succurrendum.

CVratio vulnerum eiusmodi partium neruosarum, communis est, cum ea, quæ & vulneribus partium carnosarum accommodatur: hoc vno tamen excepto, quod symptωma illis superueniens, nempe dolor, primo Medici sollicitudinem (cum nimis contristat) ad se conuertit. Ita tamen, vt vniuersales ac communes illæ intentiones supra memoratæ, haud prorsus interim negligantur. Hæ autem numero erant quatuor. Prima quidem extranea, quæ vulneris labris intercidunt, remouere. Secunda, vulneris labra dissidentia committere. Tertia, commissa atque in vnum coniuncta seruare. Quarta, particulæ læsæ substantiam conseruare. Cæterum quomodo has intentiones assequamur, ex differentiis iam *supra* enumeratis plane cognoscemus. Ergo à simpliciori exordium sumentes, de nerui punctura primum dicemus.

Puncti nerui curatio. In nerui punctura vulnus diu apertum seruandum esse.

In nerui puncti curatione neque vnitionem moliri statim oportet, neque coacta seu in vnum coniuncta conseruare: Quin potius cutis quidem vulnus apertum, inglutinatumque custodire. Itaque infixa duntaxat (si quæ neruis inhæserint) extrahenda, & particulæ oblæsæ substantia seruanda. Porro qua ratione defixa euellenda sint, abunde *in præcedentibus* ostendimus. Reliquum est igitur, vt quomodo læsæ particulæ substantia seruanda sit, & ab ingruentibus iniuriis vindicanda, aperiamus.

Cæterum partis ipsius laborantis, hoc est, puncti nerui substantiam optime seruabis, si, & dolori (qui ob exactum atque excellentem partis affectæ sensum vehementissimus excitari solet) sedulo ac mature occurreris: & phlegmonem fieri prohibueris. Quæ duo ex necessitate (nisi obstiteris) nerui puncturam consequuntur, & conuulsionem subinde accersunt, vt *in præcedentibus* iam annotauimus.

Symptomata nerui puncturam comitantia. Quatuor intentiones in curanda nerui punctura obseruandæ.

Vt autem geminum hunc scopum assequaris, hoc est, dolorem ac inflammationem prohibere possis, quatuor intentiones rursus tibi erunt diligenter obseruandæ. Prima erit recta vitæ institutio. Secunda, materiæ antecedentis subtractio: ne scilicet ratione doloris confertim ad locum affectum confluat: Tertia corpus à conuulsionis noxa vindicare: Quarta dolorem sedare, & æruginosam saniem educere. Et hæc quidem puncturæ nerui propria est, & maxime peculiaris. Aliæ vero tres, omnibus neruorum vulneribus sunt communes.

Viuendi ratio.

1. Quod ad primam intentionem attinet, præcipit Auicenna, vt cui neruus punctus est, victum in extremo tenuissimum seruet, iuxta eam formam, quam *superius* expressimus, dum in vniuersum de vulneribus tractaremus. Locus, in quo cubabit æger, tepidus esse debebit, vt Celsus nos admonuit. Lectulus vero mollis, vt Galeno & Auicennæ placuit. Sed & collocari quoque membrum, quod ictum est, ratione certa debet. Optimum etiam medicamentum laboranti quies est: moueri enim & ambulare, nisi sanis alienum est. In quiete igitur ac lectulo molli hominem continere oportet.

Vt au-

A Vt autem secundam intentionem assequi possis, sequendum omnino tibi est Galeni consilium, qui *libro sexto methodi medendi*, iubet in nerui punctura, corpus totum sanguinis missione inaniendum esse, vtique si virtus robusta fuerit, & nihil aliud obstiterit: etsi nulla etiam adsit in corpore laborante sanguinis redundantia. Morbi enim magnitudo ac doloris vehementia, corpore etiam plethorico non existente, hoc genus auxilij (vt antea diximus) plærunque desiderat. Cæterum in hac per sanguinis missionem vacuatione, seruanda semper erit locorum affinitas, vt frequenter admonuimus. Si vero vitiosis succis repletum corpus sit, protinus congruo medicamento illud purgabis. Leuis quoque frictio recte adhibetur, sed his partibus, quæ longius absunt à vulnere.

2. Materia antecedentis subtractio. Sanguinis missio. Purgatio. Frictio.

De tertia indicatione abunde satis dictum est *in præcedentibus* vbi de conuulsione vulneribus superueniente tractauimus. Itaque si puncto neruo, vel quouis modo vulnerato, aut etiam contuso spasmus acciderit, aut eius metus ingruat, protinus caput, collum atque vniuersam dorsi spinam, oleo liliorum vel communi calente fouebis. Porro si in partibus superioribus, vt manu vel brachio, id genus vulneris neruus acceperit, præter iam commemoratas partes, axillas quoque vbertim oleo calenti delinies. Si vero punctus aut quouis modo vulneratus neruus ex iis sit, qui in crure habentur, bubones siue inguina, pubes & loca vicina, largo oleo statim erunt imbuenda. Tum per totam spinam ad collum, & caput vsque ascendendum. Sed & tendones & ligamenta, ac loca ipsa vulneri vbiuis illato propinqua eodem modo fouenda sunt, vt *sexto libro methodi medendi* Galenus facere nos edocuit.

3. Conuulsionis præcautio.

B

Cæterum neruorum vulneribus, sed maxime punctim inflictis, perperam à principio curatis, maxime omnino inflammatio & putredo superuenit. Ergo cum nerui vulnerati sic iam inflammatione tentantur, & putrefiunt, farinam hordeaceam aut fabaceam, aut potius eruinam in aqua lixiua aut oxymelite, vel syrupo acetoso decoctam, loco phlegmone occupato & putrescenti statim illinere oportet. Non autem triticeam farinam aut eius generis cataplasmata, quæ particulam putrem efficiunt: imo vero neque aquam calidam adhibebis.

Si nerui vulnerati phlegmone occupentur aut putrescant.

Hæc enim tametsi reliquis inflammationibus, quas phlegmonas appellamus, sit accommodatissima (vt quæ eas valde mitiget) vulneratis tamen neruis est infestissima. Ab humectantibus namque, & calefacientibus medicinis, putredo huiusmodi affectibus comparatur. Quod si vehemens inflamma- C tio cum maximo dolore infestauerit, eruinam farinam aut fabaceam, cum optima sapa addito paucissimo aceto, decoctam illinito: prius tamen parte affecta, oleo calido affatim perfusa. Tanta vero interdum ex eiusmodi puncturis, & neruorum vulneribus oboritur putrefactio, vt ferro candenti vel caustico aliquo medicamento (cuiusmodi est Ægyptiacum) eam adurere cogamur.

Aquam calentem vulneratis neruis esse infestissimam.

Haly Abb. & Auicenna ad eiusmodi phlegmonas, & gangrænas, seu putredines, emplastro ex metallicis, & aceto præparato vtebantur, cuius compositio *libro tertio de compositione medicamẽtorum κατὰ γένη* à Galeno sub hac verborum serie descripta est:

Exemplum ex metallicis ad gangrænas, & putredines.

℞. ceræ pondo vnc. sex, olei ℥. nouem, mysios pondo ℥. sex. chalcitidis denarij pondo vnius, squammæ æris pondo vnc. duas & ß. thuris pondo, ℥. ß. galbani pondo vncia. Quæ liquari possunt, hoc est, cera & galbanum liquefacta, metallicis in aceto acri prius accurate tritis, superfunduntur. Hoc pharmacum ignorauit Galenus, quis composuerit, neque apud vllum hoc modo citatum vnquam (vt ipse testatur) comperit. Eadem tamen præstare, quæ & alia quædam odorata simul & sumptuosa, quæ *paulo ante* recenset, affirmat. Recentiores autem eo medicamento vti non consueuerunt, sed illo potius, quod constat farina hordei, fabarum & D orobi, in lixiuio stillaticio (vt prius diximus) decoctis. Quippe quod à Galeno & Auicenna maxime sit celebratum & frequenti experientia, optimum ad hanc rem à multis comprobatum. Addit autem in decoctione Auicenna, mel & acetum.

Quod vero ad quartam intentionem consequendam attinet, quæ neruorum quidem puncturæ magis propria est, Galenus *libro sexto methodi medendi*, valde multa pharmaca recenset, ab ipso excogitata, & deorum quadam prouidentia (vt *alibi* testatur) inuenta. Quę vulneri imposita, advtrumque mire sunt comparata, tum vt dolorem mitigent, tum vt exitum saniei patefaciant. Tutius vero fuerit in neruis acu aut paxillo, aut quopiam tali compunctis, præsertim si in altum recessum vulnus, hoc est, punctura descenderit, & conspectum effugiat, cutim etiam in vulneris orificio aperire ac latius incidere, quo melius sanies effluat, & commodius ad profunditatem loci medicamentorum vires perueniant. Porro aliis vero cauterio cutem ipsam aperiendam esse magis placet. Galenus in id genus puncturis, orificium duabus in cutem sectionibus rectis diuidere iubet, *libro tertio de composit. medicamentorum secundum genera*. Itaque nisi oræ angustiorum eiusmodi punctuum aperiantur, conuulsionis periculum magis imminet. Quippe quod obcæcato ita cutis vulnere, nihil à profundo extrorsum expiret. Facta autem cutis aper- E tione, exiccandum mox vulnus est, substantia aliqua tenui, quæ vsque ad ima nerui offensi possit penetrare, vt *libro artis medicinalis* Galenus nos admonuit. Cuius generis est oleum Sabinum, præsertim vetus, quod tanquam vtilissimum ad præsentem curationem, *libro sexto methodi medendi*, & *tertio de composit. medicamen. κατὰ γένη*. idem author deligit. Vitandum autem (consilio eiusdem) omnino est, oleum crudum ὠμοτριβὲς vel ὀμφάκινον duplici nomine Græce dicitur: & quod denique vim habet astringendi, cuiusmodi est oleum myrtinum, tribus saltem primis diebus. Hoc enim per halitum non digerit, sed obstruit & perspiratum prohibet. Præstat igitur, neruos punctim ictos, oleo tenui astrictione prorsus carente perfundere, quale dulcissimum est, quod longe melius erit, si duos aut tres annos transegerit.

4. Doloris sedatio, & saniei eductio. Puncturæ dilatatio.

Oleum Sabinum. Olea astringentia vitanda.

Sed neque Sabinum etiam ipsum oleum, quamuis sit tenuissimum, aut aliud quoduis simile, vt est Iasminum (quod vocant) frigidum admouendum est, sed calens: frigidum namque præterquam quod neruis aduersatur (vt *quinto Aphor.* expressit Hippocra.) tenues quoque

Frigidum, punctis neruis aduersatur.

meatus

Si dolor vehemens adest.

meatus obstruit, & ipsos angustiores efficit: calidum vero digerit ac dilatat, doloresque magis demulcet. Si vehemens dolor laborantem discruciat, oleum ex vitellis ouorum commode administratur. Ad eandem quoque intentionem in neruis punctim vulneratis, Galenus sæpe vsus est terebinthina resina, medicamento sane apprime idoneo: per se quidem in pueris & mulieribus, & generaliter iis, qui molli essent carne: cum euphorbio vero emollita, in duris corporibus. Non secus autem & propoli, non per se modo, verumetiam cum euphorbio molliens, vsus est, & si nonnunquam duriora contigerint, cum oleo quodam tenuiore. A

Medicamenta quibus vsus est Gal. in neruis punctim vulneratis.

Lib. 6. meth. medendi.

Quin (subiungit) *& sagapeno in duris corporibus sum vsus, vtique cum oleo & terebinthina id miscens. Sed & opopanace ad eundem modum, quo & sagapeno. Mihi vero & lachryma Cyrenaica non inutilis fore videbitur, si quis emplastrum ex ea faciat: cuiusmodi est, quod nos ex euphorbio compos uimus. Verum* (inquit) *nondum id experientia, quemadmodum reliqua omnia comprobauimus. Quippe præcedere oportet eam, quæ à vera methodo proficiscitur, remediorum inuentionem: huic vero experientiam ad certiorem etiam fidem: subscribere. Siquidem ex tali methodo etiam sulphur, quod neque ignem expertum, neque lapidosum sit, sed omnino tenuium partium, ei, cui neruus vulneratus esset, conducturum sperauimus. Tantum eius* [sulphuris inquam] *tenui oleo miscentes: dum quod ex vtrisque mistum erat, sordium haberet crassitudinem. In valentioribus vero durioribusq; corporibus etiãsi ad mellis crassitudinē redigas, sic quoq; iuueris. Nam id quoque comprobatum experientia est.* Hactenus Galenus. Cuius sententiam approbat Auenzoar, huiusque rei periculum se aliquando fecisse testatur. Quæ autem de lota calce subdit Galenus, neruis denudatis magis conuenire videntur: Quare *in sequentia* ea reseruamus. B

Remediorũ per methodũ inuentionē præcedere debere deinde hanc experiētiã cõfirmare.

Auenzoar.

Cæterum paucis quibusdam interiectis refert Galenus se composuisse emplastrum ex *cera, resina terebinthina, pice & euphorbio,* ad hanc intentionem longe optimum, quo & plurimi sua ætate, felici successu vterentur.

Emplastrũ Galeni.

Recipiebat autem *ex cera partem vnam, ex terebinthina & pice, vtriusque partis vnius dimidium* (sicut quod ex vtriusque conflaretur, ceræ par esset) *ex euphorbio vero, ceræ partē duodecimam, etiam plus aliquando, vbi scilicet valentius efficere est in animo. Licet quoque interim & plus sit, quod ex terebinthina & pice consit, quam cera.* Licet rursus & alterum eorum tantum ceræ admiscere. Quin etiam in penuria terebinthinæ resinæ (quæ vix apud nos reperitur) abietinam, Galeno etiam authore, commode admiscebis. Emplastro vero aliquo ex *prius* memoratis apposito, lanam mollem oleo calente madefactam supra decenter alligabis. Igitur vt summatim atque vniuersim dicamus, quæ in puncti nerui curatione obseruanda sunt: Galenum ita *sexto libro Therapeutices* scribentem audiamus: *Vulnerati nerui curatio medicamenta postulat, quæ & tepidum calorem excitent, & valenter* [*sine molestia tamen*] *desiccent. Tum quæ ex substantiæ sua natura, & trahendi vim habeant, & tenuium sint partium.* C

Gal. li. 6. methodi med.

Et rursus *ibidem, In pharmacis autem huc omne consilium direxi, vt esset eorum facultas, tum tenuis, tum modice excalfaciens & quæ admodum siccare citra dolorem posset. Cum sola hæc trahere ex profundo saniem, neque contracta neque demorsa particula posit. Porro cum permagna humanorum corporum* (vt alibi Galenus ait) *sit differentia, tum in temperamentis, tum ætatum mutationibus, insuper vitæ studiis, nulla ratione quodque medicamentum omnibus conuenire potest. Quamobrem duo in promptu habeto, alterum valentius ex similibus genere confectum; alterum mitius; quæ inuicem mixta dum vsus postulat, permulta inter hæc iuxta misturæ quantitatem constitues.*

Lib. 3. κατὰ γένη

Vide reliqua apud Galenum.

De neruis cæsim vulneratis.

SI autem neruus non punctim, sed plane cæsim vulneratus fuerit, diligenter considerandum est, quo pacto facta vulneratio sit, vtrumne per transuersum neruum, an secundum longitudinem eius. Tum vero quantum interuenientis, seu præiacentis cutis diuisum sit. Adhæc spectandum etiam est, num totus neruus dissectus sit, an non ex toto præcisus. Eiusmodi namque vulnerum differentiæ, curandi rationem non euariant, vt ex sequentibus euadet manifestum. D

Hypothesis.

Itaque si cutis, quæ interueniebat, sectio, non satis pateat, ampliori diuisione aperienda est, vt iam *in præcedentibus* admonuimus. Proponatur igitur primum satis esse cutis adapertum, non ita tamen hiare vulnus, vt neruus ipse incisus sensui nudus adhuc appareat. Sane huiusmodi nerui scissura, siue per directum, siue per transuersum facta diuisio sit, vltra communes tres iam intentiones dictas in punctura obseruandas, tres adhuc alios scopos, siue intentiones habet. Prima est, vt in loco vulneris magis decliui turunda aliqua mollis, & suauis blande imponatur. Secunda, vt aliquod medicamentum anodynum, seu mitigatorium, & vt vocant, incarnatiuum, neruis dicatum, vulneri supponatur. Tertia, vt lana mollis succida, vel oleo calente delibuta, desuper blande alligetur. *Ego non ita exacte vulneris oræ committendæ sunt, & glutinandæ, quin emissarium aliquod relinquatur, quo collecta sanies effluere posit.* Hæc enim si in profundo retineatur, neruis putrefactionem ac corruptionem inducet, atque ita conuulsionem etiam inuehet. Eam ob rem profuerit (primis saltem) turundam aliquam mollem, digestiuo ex terebinthina, oui luteo & croci momento illitam loco vulneris, vt dictum est, decliuiori molliter immittere, donec nullum amplius phlegmones, aut conuulsionis periculum timeatur. Medicamentum autem his neruorum, ac etiam tendinum vulneribus, cæsim, non punctim acceptis, expeditissimum, apprimeque idoneum esse creditur, quod vnguentum ex vermibus vulgo nuncupatur. ℞. *autem centaureæ minoris, linguæ canis, lanceolatæ, quæ plantago est minor, pilosellæ, consolidæ maioris & minoris, ana M. vnum: vermium terrestrium, quos lumbricos appellamus, lib. semis: olei communis libram vnam: vini libram vnam & semis; subigantur simul, & ita septem diebus nutriantur, seu* (vt loquuntur) *fermententur. Deinde illis addantur sepi arietis à pelliculis emundati, libra vna picis nigræ, resinæ ana quart. vnum: gummi ammoniaci, galbani, opopanacis in aceto dissolutorum ana* E

3. intentiones particulares.

1. *3.* *2.*

Turunda.

Vnguentum ex vermibus

A *ana drachmæ quinque: ſimul omnia moderato igne decoquantur vſque ad vini & aceti conſumptionem, & colentur: Vbi vero hæc pene refrixerint, adde terebinthinæ quart. ſemis; thuris, maſtiches, ſarcocollæ ana drachmas tres; croci drachmas duas: ſpatula agitentur in mortario, & fiat vnguentum.* Porro longe alia multa medicamenta paratu etiam faciliora, hiſce neruorum diuiſionibus valde accommoda referuntur à Galeno *libro tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum genera, & ſexto methodi medendi.* Cuiuſmodi eſt, quod ex oxymelite & fabarum farina, vel eruorum, vel lilii, vel ciceris, vel lupinorum amarorum, vel hordeacea farina, cataplaſma conficitur. Item pix liquida fermento temperata atque vulneri impoſita. Eruorum quoque, aut alia ex prædictis farina, fermento permiſta. Imo & interim fermentum ipſum ſolum. Quinetiam oxelæum ſolum, quod caleat, modo acetum abunde acre & vetuſtum ſit. Propolis quoque recens, liquida & pinguis vulneri impoſita, ſæpe præſidio fuit: interim quidem per ſe, interim fermento commiſta. His itaque præſidiis ad neruorum vulnera, tam in agris, quam in vrbibus, felici admodum ſucceſſu, Galenus ſæpe vſus eſt, non ſolum in his, quos iam phlegmone prehenderat: ſed etiam, vt refert, protinus ab initio.

Cataplaſma. *Pix liquida.* *Oxelæum.* *Propolis.*

In ſumma oportet medicamenta omnia, quæ neruorum vulneribus tam cæſim, quam punctim inflictis, ex vſu futura ſunt, ea pollere facultate, quæ & modice calfacere (id eſt, tepidum calorem, & veluti ex ſole ſuauem excitare) & valenter, citra dolorem tamen, ſiccare poſſit. Tum ea quoque eſſe ſub- B ſtantiæ natura, quæ ex alto ſaniem atque humores educere ac digerere valeant. Atque ex iis minus moleſta eſſe conſueuerunt, quæ liquida ſunt, vt Galenus etiam annotauit *libro tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum genera.* Super eiuſmodi vero medicamenta, lana mollis ſuccida, vel oleo calente reſperſa apponenda eſt, & leniter obſtringenda. Cæterum quoniam frigus cum omnibus, tum vero maxime neruorum vulneribus infeſtiſſimum eſt, plurimum conferet lanam ipſam ſuperpoſitam permanere calidam, ſiue oleo tantum, ſiue oxelæo quoq; imbuta fuerit: fiet hoc ſi aliæ lanæ ſiccæ vellera aut panni calidi ſubinde mutati, extrinſecus circumponantur, & æger intra tectum, ſi modo hyems fuerit, ad quintum vſque vel ſeptimum morbi diem ſeſe contineat: Nam ſi eo vſque phlegmone non tentetur, vacetque prorſus dolore, & nullam ſentiat tenſionem; in poſterum (inquit Galenus) tutus erit. Atque hæc de neruo cæſim vulnerato in vniuerſum ac generaliter dicta ſunt, ſiue per tranſuerſum ſiue per directum ſeu longitudinem neruus diuiſus ſit. Quæ vero ſequuntur, peculiariter de neruo per tranſuerſum vulnerato dicuntur.

Qualia in vniuerſum medicamenta eſſe debeant neruorum vulneribus accommoda. *Lana mollis ſuccida.* *Lib. 3. κατὰ γέν.*

C

De neruo per tranſuerſum cæſo.

AT ſi neruus per tranſuerſum vulneratus ſit, non tamen ex toto præciſus, maior conuulſionis metus impendet, inflammatione ſcilicet (vt *ſupra* diximus) à diſſectis fibris ad integras & non ſectas ſuccedente; cæterum conuulſio ne ab ipſis non ſectis excitata: Huic itaque memoratis *prius* auxiliis quam citiſſime occurrendum eſt.

Ergo in quiete omnino, & ſtrato molliſſimo continendus æger eſt, plurimoque oleo affatim & aſſidue inguina, ſpina, axillæ, collum, & caput perfundendum. Cæterum in hoc vulnere largius ſanguis mittendus eſt, & victus tenuior adhibēdus, quam in neruo per directum inciſo. Quod ſi conuulſio iam superuenerit, & nulla conuenientium medicamentorum vi remittatur, reliquæ fibræ, quæ integræ remanſerant, præcidi debent: *Si* enim totus *neruus præciſus ſit, nullum quidem præterea* (vt Galenus inquit) *conuulſionis periculum ſequetur, debilis tamen particula manebit.* Verum læſio, quam mors, potius optanda. Hoc pacto quibuſdam in priore infernaque femoris parte, per tranſuerſum percuſſis, reliquum tendinis amputauit Galenus, vt tuta illi eſſet curatio. Porro ſi tranſuerſa hæc diuiſio, tam inſigniter alta in muſculo D facta ſit, vt deligatura nihil prodeſſe poſſit, non dubitabis, muſculi diſtantes inuicem partes (præſertim ſi vulnus recens fuerit) ſuturis altioribus contrahere, cura tamen ſemper adhibita, ne ab acu neruus vel tendo compungatur. Carnoſa namque ipſa muſculorum pars, dum acu ſuitur, periculo vacat. Nerui vero aut tendines, non mediocri periculo conſuuntur. Horum quidem omnium Galenus nobis author fuit *lib. tertio de compoſit. medica. ſecundum genera*, ad hunc modum ſcribens: *Contemplatus* (inquit) *gladiatorem quendam ex his, quos equites nominãt, tranſuerſam diuiſionem in priore ac inferiore femoris parte habentem, eamque ſatis altam: tum vulneris labrum intuitus, ſurſum alterum reuulſum, infra alterum quaſi ad patellam detractum, non dubitaui diſtantes inuicem muſculorum partes, ſuturis contrahere curatione illa, quæ Græce a latitudine κατὰ πλάτος dicitur, neglecta. Itaque veritus tendines ipſis conſuere, denudatis prius illis, ſic altiorib. ſuturis vſus ſum, haud ignarus, carnoſam ipſam muſculorum partem periculo vacare: tendines vero non item, quanquam hoc nullum ex præceptoribus facientem viderim.* Has autem ſuturas in eiuſmodi vulnere, ideo non ſuperficie tenus, ſed altius moliri conuenit, ne quæ imo ſunt, inconglutinata dehiſcant.

Curatio. *6. methodi. Ther. 12.* *Lib. 3. κατὰ γέν.* *Hiſtoria de gladiatore in femore vulnerato.*

Reliqua vero, quæ ad vulneris curationem attinent, hic quoq; ſunt eadem, etiamſi totus neruus E præciſus ſit. In ſolo itaque per tranſuerſum accepto vulnere, eodemque inſigniter alto, cum deligatura nihil prodeſſe poteſt, ex ſola ſutura curatio abſoluitur. Etenim in vulneribus iuxta membri longitudinem factis, deligatura vulnerati muſculi partibus inuicem contrahendis ſufficit Galeno. Cæterum ſutura decenter facta, biduo conſutum vulnus fouendum erit roſaceo, in quo lumbrici terreſtres prius decocti fuerint, ac ſupra puluis aliquis, qui ſuturam contineat, aſpergendus erit, cui parem ipſorum lumbricorum deſiccatorum, & contritorum portionem, ſi lubet, adiicies. Quidam enim memoriæ prodiderunt, eiuſmodi terræ inteſtina contrita, neruiſq; diuiſis impoſita, protinus mirum in modum prodeſſe, vt *libro ſimplicium vndecimo* Galenus refert. Sunt, qui & centaurium arefactum & contritum etiam inſpergunt. Medicamen enim eſt admodum deſiccatorium, mordacitatis expers, quodq; ſi glutinatoriis & deſiccatoriis miſcetur, vlcera maligna, & cacoethe ſanare creditur. Quin & ipſius herbæ re-

Cur ſuturæ altæ eſſe debeant. *Lumbrici in roſaceo decocti.* *Centaurium minus.*

centis illitu, magna vlcera glutinantur: vetusta quoque, & quæ ad cicatricem ægre perducuntur, eodem A modo vtentibus, cicatrice obducuntur Galeno *libro septimo de simplicium medicamentorum facultatibus*. Refert Dioscorides, & *quodam in loco* Auicenna, quod carnes minutim incisæ coalescant, si cum centaurio maiori decoquantur. Eidem quoque centaurii maioris radix recens, aut arida ante madefacta, vulnera conglutinat & coniungit. Sed iam tempestiuum est, vt de nudato neruo dicamus.

Radix centaurii maioris.

De Nerui cæsim vulnerati & nudati curatione.

NVdato neruo, omnis curationis consilium huc tibi dirigendum est, vt minima cum erosione sicces. Proinde si neruus non punctim, sed plane cæsim vulneratus fuerit, cute etiam, quæ interueniebat, diuisa, adeo vt nudus appareat, nullum iam supra commemoratorum medicamentorum, quæ ex euphorbio ac similiter acribus, emplastri specie fiunt, applicabis. Nudatus namque vehementem ipsorum vim ferre nequit, ita vt cum interposita cutis erat, tulit. Optime igitur eo casu feceris, si & calcem & pompholygem, ac metallica omnia, resinas quoque, olea, mel & ceram; quæ eiusmodi medicamentis, nudato neruo ac diuiso apprime idoneis, miscenda sunt, elueris: quo scilicet citra erosionem vllam sint siccatura. B Quippe *medicamentis omnibus* (vt Galenus inquit) *quæ laueris, acris mordensque humor eluendo detrahitur.* Tunc igitur præstantissimum erit, calcem æstatis tempore in diebus canicularibus sub sole, aqua salubri & dulcissima sæpius elotam & exiccatam, plurimo optimoque rosaceo admistam apponere. Congruit & hoc casu medicamentum, quod è pompholyge (vt dictum est) elota, fit: largiore itidem ac probatissimo rosaceo salis omnino experte solutum, liquatumve. Salubre quoque medicamentum est, & quod ex melle optimo sub emplastri specie componitur. Solui vero & id rosaceo oportet, quod tum reliquis conditionibus sit optimum, tum salis omnino expers, vt scilicet minima cum erosione sicces. *Nihil* enim *acre* (vt diximus) *nudato neruo* (quæ pars est suapte natura sensu vegetissimo) *vnquam admouendum est.* Si vero robustus sit, qui vulnus accepit, & cui corpus sit à superuacuis humoribus mundum, in hoc fas est, etiam valentioribus remediis nonnullis vti, vt pastillis, seu trochiscis ex Polyida authore, sapa calida solutis, & in linamentum illitis. *Id autem vel in primis* (inquit Galenus) *semper habendum curæ est, ne quid ex iis, quæ vulnus contingent, frigidum sit.* Quandoquidem ipsa laborans particula, & sensilis maxime est, & principum corporis partium primati [nempe cerebro] continua, & temperamento suo frigida. Quorum omnium occasione, & ex facili à frigido offenditur, & suam offensam cerebro impertit.

Nudatus neruus vehementem medicamentorum vim ferre non potest.
Lib. 6. meth. & 9. simplicium.
Calx elota cum rosaceo.
Medicamentum ex pompholyge.
Emplastrũ ex melle.
Neruo denudato nihil acre admouendum.
Lib. 6. meth.
Nihil frigidum nudato neruo admouendum.

C Ad iam dicti vero pastilli vsum, prope etiam accedit & medicamenti vsus, quod διαχαλκίτεως Galeno nominatur, vulgo autem diapalma. Hoc ergo medicamine si trochiscos Polyidæ ad manum non habemus, vti tuto poterimus. Pastilli autem Polyidæ ex *quinto libro de compositorum pharmacorum miscella* sunt requirendi, quorum si copia non est, Andronis, vel Pasionis, vel etiam Galeni pastillus erit sumendus, quorum compositiones *libro superiore cap. de carbunculo* descripsimus. Cæterum vulnus eiusmodi oleo perfundendum non est, præsertim cum nunc memoratis pastillis curatio suscipitur. Nam oleum illorum viribus aduersatur, & sordidum vlcus reddit. *Neque enim parum interest* (inquit Galenus) *nudo è neruo oleum, an per interpositam cutem admoueas.* Abluenda igitur à vulnere sanies est, molli lana specillo circumuoluta, in sapa tepida intincta, & mox expressa. Quod si omnia bene atque ex animi sententia succedãt, etiam vino dulci, non acri & mordaci, vulnus commode poteris madefacere. Eo autem iam pene ad cicatricem ducto, etiam vtile fuerit album tenue, & quod Græci oligophoron vocant. *Aquæ* vero *vsum, ob causam superius adductam, sicuti & relaxans cataplasma semper in neruo nudato deuitabis.* Blande etiam ac suauiter vulnus (si necessitas vrget) deterges vnguento ex vermibus facto, vel aliquo alio detersorio medicamento, quod recipiat *mel probatissimum, terebinthinam & farinam hordei aut fabarum*: vel alio ex iis, quæ *in antidotario* habentur. D Nonnulli pro comperto habent, quod si dissecti nerui capita seu extremitates candenti ferro, carne vitata, leuiter attingantur, optime postea conglutinari. Postquam autem neruum denudatum contexeris, linamenta extrinsecus circumducere oportet, ex medicamento (inquit Paulus) quod angustis vulneribus faciat: nempe eo, quod ex euphorbio præparatur, aut fimo columbarum, sed ita, vt etiam sanas partes ampliter comprehendat.

Diapalma.
Pastilli.
Oleum nudato neruo, & vulnerato non esse admouendum.
Sanies quib. abluenda.
Aquam nudato neruo aduersari.
Detersoriũ medicamentum.
Candens ferrum.

De neruorum contusione.

NEruorum contusionem promiscuam cum ecchymωsi, seu carnium contusione habere generationem facile nobis insinuat similis vtriusque affectus curatio. Itaque illic digerentibus & adstringentibus medicamentis vtebamur, hic vero etiam siccantibus & astringentibus nobis vtendum est, præsertim dum cutis vna cum neruo contusa exulcerataque est. Si vero absque cutis simili affectu neruus quidem contusus est, huic auxilia, quibus euocandi ac digerendi facultas insit, afferenda sunt.

Contuso igitur neruo, si cutis simul contundatur & vlceretur, fabarum lomentum oxymelite dilutum, aut si magis siccare voles, eruinam cum sapa & modico aceto illines. Quod si amplius adhuc siccare desideras, irim quoque illyricam, vel eam, quam vulgo florentinam vocant, immittes. E Recentiores in hoc affectu per initia rosaceum cum oui candido liquore admouent, & mitigato dolore laborantem particulam fouent vino tepefacto, quod crassæ sit substantiæ, & astrictionis particeps.

At si vna cum cõtusione dolor infestet picem, liquidam cataplasmati è farina fabarum adiicies, & vbi simul bene decoxeris, calens medicamentum applicabis.

Vniuersi autem corporis curatio eadem est cum ea, quam *paulo ante* docuimus.

Verum si neruus quidem contusus sit, cutis vero nihil quod sensui appareat, à natura recesserit, oleo calente discussorio, quale anethinũ est & rutaceũ, irinum quoq; & amaracinum, continue locum irrigabis perfundesve, & lana oleo madefacta fouebis, ac totius corporis curã prędictis similem adhibebis.

Neruorum contusio promiscuam habet cum ecchymosi tũ generationis tum curationis rationem.
Si cum neruo cutis contusa sit.
Si dolor vna cum contusione infestet.
Si neruus contusus sit, cutis vero nequaquã.

Porro

A Porro ſi neruus totus ſit præciſus, metus præterea nullus (vt *paulo ante* diximus) inſtat; nullum enim inde periculum ſequi poteſt. Membrum tamen ea parte debile efficietur; præſertim ſi diſſectus neruus inſignis magnitudinis fuerit. Curatio vero eius communis eſt cum ea, quæ aliorum eſt vlcerum.

Si neruus totus ſit præciſus.

De vulneribus oſſium. Cap. XIV.

TRadita vulnerum carnoſæ ſubſtantiæ, venarum, arteriarum, & neruoſarum partium curandi ratione, nunc de vulneribus oſſium nobis agendum ſupereſt. Cæterum tametſi omnis continuitatis ſeu vnitionis ſolutio in oſſe Galeno *ſexto methodi medendi, & paßim alibi*, Græce ꝓprio nomine catagma (quod Latinis eſt fractura) dicatur, recentiores tamen tum Medici tum Chirurgi, fracturam vocare conſueuerunt, ſolam eam oſſis diuiſionem, quę ſine inciſione à violentia quadam, vt ruptura extrinſecus accidente fit, de qua *in ſequentibus* latius dicetur. Vulnus vero oſſis appellare ſolent *præciſionem enſe, aut quopiam alio ſimili incidente, vel in profundum penetrante factam*, de qua in præſentiarum dicere ſtatuimus. Huiuſmodi autem præciſo quandoque (vt nunc loquuntur) eſt totalis, quandoque partialis.

Fractura quid.

Vulnus oßis

B Cæterum cum os ipſum vulnerari non poſſit, quin caro & venæ & aliæ ſuperiacentes particulæ etiam vulnerentur, ſæpenumero ex oſſium vulnere, peſſima quædam ſymptωmata excitantur. Nempe profuſio ſanguinis, dolor vehemens, conuulſio & ſyncope: à quibus & agendorum etiam indicationes ſumendæ ſunt.

Ex oſſium vulnere praua oboriri ſymptomata

Porro cum notæ vulnerum oſſium, ſenſui ſint ſatis conſpicuæ, his prætermiſſis iudicia ſeu pręſagia ſubiiciemus, quæ tam ab ipſis veteribus, quam recentioribus, ſcriptis mandata ſunt.

Itaque iudicat Galenus *libro artis medicinalis* & rurſum *tertio & ſexto methodi medendi*, quod oſſis ſoluta ſemel partium continuitas nunquam poſtea adamuſſim & per ſe inſtaurari poſſit: præſertim vero in iuuenibus & adoleſcentibus & viris, multoque minus adhuc in ſenibus. Poteſt namque os illud tantum vnitionem per ſe & ſine alterius ope recipere atque in idem ad amuſſim coaleſcere, quod abunde molle eſt, cuiuſmodi conſpicitur in puerulis. Alterius tamen ope, vt ſubſtantiæ cuiuſdam interuentu, ceu glutino quodam, oſſa ipſa quantumuis etiam dura ſiccaque ſint, concreſcunt glutinanturve. Vocant autem glutinum hoc, ſeu ſubſtantiam illam interuenientem, cuius beneficio ſeparatæ oſſis particulæ ſecum agglutinantur colliganturque, Gręco vocabulo poron ſarcoidem, id eſt, callum carnoſum. Huius prognoſtici ratio ſuperius adducta eſt, vbi de iudiciis vulnerum in vniuerſum agebatur.

Iudicia.

1 *Puerorum oßa diuiſa per ſe coaleſcere.*

C Hippocratis oraculum eſt *libro ſeptimo Aphoriſmorum*, caſum prauum eſſe, oſſe nudato, carnem circumſtantem videri ab eryſipelate apprehenſam. *In oßis* (inquit) *exutione*, hoc eſt, nudatione, *eryſipelas malum*. Sed hic caſus (vt Galenus ait *in commentario*) oſſibus ita patientibus raro ſuperuenit.

2 *Eryſipelas in oßis nudatione malum.*

Adhæc, *frigidum nudatis oßibus*., eiuſdem Hippocratis teſtimonio, *eſt infeſtißimum*: partes enim ſunt exangues, ac natura ſua frigidiores. Quæcunque autem tales in animalibus partes ſunt, citius ac magis à frigido offenduntur, vt *libro quinto Aphoriſmorum* Galenus annotauit, *commentario decimo octauo*.

3 *Nudata oſſa à frigido magnopere offendi.*

Si magna oſſa, veluti eſt os, quod proprie brachium & humerus dicitur, vulgo autem os adiutorii, & vtrumque focile, ſiue os tibiæ, maius, inquam, & minus (illud eneme, hoc perone Græcis dicitur) tota præciſa ſint, adeo vt medulla egrediatur, vulnus tale periculoſum admodum eſt, & magna ex parte membrum, quod ita præciſum eſt, emoritur. In tam inſigni namque inciſione, nerui, venæ & arteriæ maiores, quæ vitam, ſenſum atque alimentum particulæ iam ſic affectæ prius miniſtrabant, omnino præciduntur. Quanquam non defuerint aliqui, qui Auicennam perperam intelligentes, auſi ſint oppoſitum plane
D aſſerere. Inquit autem ad hunc modum Auicenna: *Et quod dicitur de inciſione medullæ, quod interficit, eſt intentio, in qua nulla eſt vtilitas. Habet enim medulla lenitatem & viſcoſitatem, & non inciditur.* Quod dictum ſic accipiendum eſt: quod nullus vnquam interierit ob præciſionem medullæ oſſium, quanquam membrum ſic percuſſum tandem contabeſcat, & emoriatur: ob eam ſcilicet, quam *nuper* adduximus, cauſam. Cum vero dicit, *medullam non incidi*, hoc intelligendum, cum os frangitur, non autem cum totum exciditur. Quis enim addubitat, cum os totum præciditur & medullam quoque ſimul excidi poſſe.

4 *Magnorum oſſium præciſionem cũ exitu medullæ periculoſam admodum eſſe.*

Cæterum ſummopere cauendum eſt, ne aliquid oſſis vulnerati ſubito ac magna vi extrahatur. Nam ſi ita fit, vix à fiſtula, conuulſione, delirio & febre, laborans tutus erit, vt Auicenna nos commonuit *libro quarto ſuæ medicinæ*. Proinde ſatius eſt extrahenda ad tempus relinquere, & medicamento aliquo attractoriam facultatem habente, naturam adiuuare, quam ſic ea ſubito & magna violentia eximere, vt *ſupra* etiam, monuimus, cum de telis è corpore extrahendis ageremus.

5 *Oſſis vulnerati fruſtula, nec ſubito, nec magna vi euellenda.*

De Curatione vulneratorum oßium.

E IN curandis oſſium vulneribus, ſicuti & in fracturis atque aliarum partium ſoluta continuitate, finis ſeu ſcopus ſaltem primus ac generalis vnus eſt: nempe vnitio. Quod ſi is per affectarum partium ſiccitatem (vt *paulo ante* diximus) perfici non poſſit, reſtat alter, vt alterius ſcilicet cuiuſdam interuentu diſſidentes oſſis vulnerati partes glutinentur. Vt autem finem hunc ſecundum poſſis aſſequi, quatuor alii ſcopi tibi proponuntur obſeruandi, & ſuo ordine exequendi.

Quatuor ſcopi in curatione vulneris oßium obſeruandi.

Primus eſt, vt iis, quæ infixa ſunt, & oſſium fruſtulis (ſi quæ ſint) exemptis, partes inuicem diſtantes, in vnum adducantur, & vt commiſſæ iam ſeu coniunctæ maneant; vulnus in carne acceptum, ſuturis altioribus ac validioribus contrahendum eſt. 1

2. Secundus est, vt præsidia, quibus huic affectui rite mederi possis, prudenter deligas. A

3. Tertius, vt deligaturæ modus decens adhibeatur. Nempe talis, vt commode vulnus tractari ac curari possit, citra omnimodam eius ipsius deligaturæ remissionem & ademptionem.

4. Quartus, vt postquã à phlegmone iam tuta esse videbitur laborans particula, victus poro gignendo aptissimus instituatur.

Primus scopus. Cæterum quomodo primus scopus attingi possit, iam *in sermone vniuersali de vulneribus superius* dictum est. Quod autem eiusmodi suturæ in carnosis partibus factæ, in proposito affectu sint ex vsu, hinc manifestum euadit, quoniam disiunctas vulneris partes in vnũ adducunt, adductas vero coniunctasq; haud amplius diffidere patiuntur, ac præter hæc partis substantiam tuentur. Vices enim deligaturæ & ferularum tenent prohibentque, ne circumfluus aer plagam temere subintret, & os ipsum alteret ipsiq; noxam inferat, quod magnopere vitandum est. Atque hæc omnia in proposito casu sunt vtilissima. Permittendum igitur, vt vulnus mox carne impleatur atque caro ipsa medicamentis exiccatoria facultate præditis, ita obduranda est, vt tandem callosa fiat, & porus gignatur. Itaque si aliquid ex ipsius ossis substantia deperierit, eiusmodi cauitas ad vnguem impleri non potest, sed insanabilis remanebit, vt *libro tertio methodi medendi* Galenus nobis est author. B

Secundus scopus. Secundum autem scopum hoc modo assequeris. Sutura decenter facta, turundam in locum vulneris decliuiorem imponito, vt per hoc emissarium ossis frustula (si adsint) vel sanies aut purulenta colluuies educi & expurgari possint. Sed & puluerem suturarum (vt vocant) conseruatiuum superponito, quem primis diebus cum oui candido liquore remiscebis. Postea vero agglutinatorium commune ex puluere illo, quo omnes passim vtuntur, terebinthinæ permistum ita, vt in vnum corpus coëant, superaccommodato, vel aliquod aliud simile ex iis, quæ incarnatiua vocant, prout res expostulabit. Ergo turundulam melle rosaceo, quod puluerem glutinatorium ex myrrha exceperit, illitam, indito. *Myrrha.* Myrrha enim Auicennæ, carne nudata ossa vestit & operit. Itaque si os exutum nudatumve appareat, prædicto puluere, & linamentis ex optimis pannorum laciniis confectis, ipsum aperito munitove. Deinde emplastrum vel stupas, aut pannos lineos vino calente delibutos, super applicato.

Tertius scopus. Cæterum tertius scopus in curando ossium vulnere propositus, ita absoluetur. Cum os totum præcisum est, facta in primis (vt dictum est) sutura, totum membrum, vt Rhases præcepit, excepto vulnere, duplici panno obuoluito. Pannos autem eiusmodi, primis quidem diebus oui albore, sequentibus vero vino calido, tum austero, tum nigro, imbuito. Et fascia longa ac lata iuxta membri magnitudinem & C figuram deligato. Ea enim longitudine & latitudine fascia ipsa esse debet, quam vulneratæ partis conformatio desiderat. *Deligaturæ modus in vulnerato osse.* Vt autem conueniens sit eiusmodi deligatura, eius principium iuxta finem laborantis particulæ incipiat. Ab hinc facta ad superiorem partem circumuolutione, vbi prope vulnus ventum erit, fasciam ex aduerso plagæ circumducito, atque eam versus corpus non comprehenso vulnere, quousq; satis erit, dispensato. Mox fasciam vertendo, eam superne deorsum ducito. Atq; vbi iam ad locum vulneris eam deduxeris, in partem vulneri oppositam, supra priorem aliam circumuolutionem, circumductus iniicito, eosq; ita dispensato, vt vbi vnde initium accepit, deligatura terminetur, & vulnus minime coopertum remaneat. Porro fasciæ sic reuolutæ extrema acu ibidem erunt assuendæ. Deinde ferulæ duæ vel tres (si vulnus in artubus acceptum est) læues ac politæ, membri læsi figuræ ac magnitudini accommodę iniicientur, quę lęsam partem ita fulcient, vt vulnus minimè contegant. Has autem fascia deligabis, nec prius solues quam vulnus percuratum fuerit: nisi tamen dolor, vel eo loci excitatus pruritus, aut inflammatio nos ad id compellat. Quibus quidem symptomatis modo, quo *in sermone vniuersali* diximus, succurrendum erit. Vulnus vero extrinsecus stupis contegendum est, & fascia deligan- D dum, quæ singulis curationibus solui debebunt, cum aliæ supradictę fasciæ maneant: deinde vulnus detergi, exsiccari, & more aliorum vlcerum curari debebit. *Quod autem* (inquit Galenus) *neotericis inuentum est glossocomion, quo maxime tempore gignendi calli vtimur, laudandum id quidem, quantum aliud quiduis eiusmodi machinarum, ducimus.*

Quartus scopus. Porro quod ad quartam intentionem attinet, quo tempore callus gignitur, nutriendum corpus est cibis boni succi, & qui multum nutriant, ex quibus prouenire succus soleat, non solum bonus, sed etiam tenax, ex quo fieri callum maxime expedit: de quo plura *in sermone de fracturis.* De duritie autem, *Lib. 6.* quæ diuortium continui sequitur in fractura, quam Græci catagma vocant, fusius etiam *alibi* dicetur.

FINIS LIBRI SECVNDI INSTITVTIONVM CHIRVRgicarum, de plagis, seu cruentis vulneribus, Ioan. Tagaultio Doctore Medico authore. E

GENE-

A

GENERALIS DIVISIO VLCERVM, IN LIBRVM TERTIVM CHIRVRGICARVM institutionum Ioann. Tagaultii Medici,

B

V*lcus*,

1. Simplex, { Id est, cui nec vllus affectus alius, nec simptoma vllum coniungitur.
2. Compositum, —— Seu cum alio affectu, aut symptomate complexum.

1. *Vlceris simplicis, ac solum consistentis differentiæ.*

Veræ ac propriæ, —— Hoc est, à natura vlceris acceptæ.
Extrinsecus accedentes, —— Et non à substantia rei desumptæ.

Vlceris differentiæ veræ, ac maxime propriæ, atque à substantia rei acceptæ, sumuntur.

A figura ipsius vlceris, / Ab ipsis dimensionibus, { Hoc est, à diuisionis magnitudine, spatio seu quantitate, &c.

C *Vlceris differentiæ à figura.*

Vlcus { Rectum. / Obliquum. / Pampini modo retortum. / Hami ritu vncum,

Vlceris differentiæ a magnitudine & spatio ipsius diuisionis.

Vlcus {
Magnum, / Paruum. } Longitudo, & latitudo.
In summo residens, / Profundum. } Altitudo.
Æquale, / Inæquale. } Differentiæ sunt etiam in alto.
Magnũ & profundum. — Longitudo, & altitudo.
Sub magno comprehenditur longum, & latum: sub paruo, breue & angustum.
Quę differentiæ sunt à dimensionibus sumptæ.

D

Vlceris simplicis differentiæ extrinsecus accedentes, & non à substantiá rei, hoc est, a natura ipsius vlceris accepta, sumũtur.

A tempore.
A parte affecta.
A situ, seu loco in parte affecta.

Quæ a generationis modo, & ratione sumuntur differẽtiæ, magis ad vulnus pertinent quam ad vlcus.

Vlceris differentiæ à tempore.

Vlcus recens.
Vlcus inueteratum.

Vlceris differentiæ à parte affecta.

Similari.
Organica.

Vlceris differentiæ a parte similari affecta.

E

Vlcus { In cute. / In carne. / In arteria. / In vena, &c.

Vlceris differentiæ a parte organica affecta.

Vlcus { Auris. / Narium. / Oculorum. / Oris. / Faucium. / Pulmonum, &c.

Vlceris differentiæ à situ in parte affecta.

Vlcus.
- In conspectu.
- Sub cute conditum, & non apparens.
- In principio, in fine vel medio musculi.
- In supernis partibus.
- In infernis partibus.
- Secundum longitudinem.
- Secundum latitudinem.
- Secundum transuersum.

Non sunt propriæ differentiæ, sed verius complicati affectus.

2. *Vlceris compositi differentiæ sumuntur à complexu ipsius.*

Vlcus cū
- Symptomate.
- Morbo.
- Sua causa.
- Sua causa, & morbo.
- Sua causa, morbo & parte affecta.

Vlceris differentiæ à complexu cum symptomate.

Vlcus
- Crucians.
- Dolore vacans.
- Purum.
- Sordidum.
- Saniosum.
- Cruentum.

Vlceris differentiæ à complexu cum morbo.

Vlcus
- Dyscratum, id est, cum intemperie.
- Phlegmonosum.
- Erysipelatosum.
- Gangrænosum.
- Cancerosum.
- Putridum.
- Cauum.
- Supercrescens.
- Phagedænicum.

Vlceris complexus cum sua causa.

Vlcus
- Spondaneum.
- Ab animali venenoso.
- A simiæ morsu.
- Ab hominis morsu, &c.

Vlceris complexus cum sua causa, & morbo.

Vlcus
- Cacochymum, id est, vitioso succo obsessum.
- Cacoethes, id est malignum.
- Rheumaticum, id est, fluxione vexatum.
- Arrosum.
- Sinuosum.
- Ab atra bile.

Vlceris differentiæ à complexu cum sua causa, morbo, & parte affecta.

- Erosio.
- Caries.
- Esthiomenus.
- Sphacelus.
- Dysenteria.

FINIS DIVISIONIS GENERALIS VLCERUM.

INSTI-

A

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVLTII DOCTORIS MEDICI, DE VLceribus in vniuersum.

B

LIBER TERTIVS.

Quid sit vlcus vulgo apud Chirurgos, & eius definitionis interpretatio. CAP. I.

Diximus libro superiore de cruentis vulneribus, seu de ea continui solutione, quæ in carnosa parte ex vulnerando recens facta est, ac relicta. Nunc transeundum ad id vnionis etiamnum in carnosa ac molli substantia factum diuortium, quod nec recens est, nec cruentum; sed iam inueteratum, & in quo vna vel plures consistunt dispositiones, quæ vnionem vel consolidationem remorantur, atque impediunt: ex quibus saniosa & purulenta quædam colluuies putredoque excita-
C tur. Vocant autem vulgares Medici & Chirurgi tale vnionis diuortium, seu continui solutionem, communiter vlcus. Quanquam vulnus & vlcus fere passim apud probatos authores pro re eadem sumantur: nempe pro dissolutione vnionis in parte carnosa. Quæ siue recens sit, siue antiqua (quatenus saltem solutio tantum vnitatis est) eandem sanationem (vt Galenus ait) semper desiderat. Cuius vtique propositus finis vnus est, nempe vnitio, vel agglutinatio, vel coitio, vel continuatio, quæ eadem sunt. Itaque discrimen, quod à tempore sumitur, nihil plane proprium indicat Galeno. *Nam recens* (inquit) *vetus ve vlcus nihil indicat.* Quanquam indicare videtur nonnullis, sed hi seipsos fallunt. Non abs re tamen factum putauimus, si recentium ac vulgarium medicæ ac chirurgicæ familiæ scriptorum morem iam ab omnibus receptum secuti, discrimen inter vulnus (quam & plagam vocant) & vlcus posuerimus. Vlcus quidem cum ipsis appellantes continui solutionem in substantia carnosa & molli, in qua vna vel plures consistunt dispositiones, vnitionem seu agglutinationem fieri impedientes, ex quibus sanies & purulenta quædam colluuies ac putrilago excitatur. Apud interpretem autem Auicennæ, vlcus ita breuiter definitur. *Solutio continuitatis in carne, quando iam continet saniem & pus,* nominatur vlcus. Cæterum in hac vlceris definitione, solutio continuitatis, locum generis
D obtinet, cuius species *libro superiore* de vulneribus abunde recensuimus. Reliquæ vero definitionis particulæ pro differentia appositæ sunt. In substantia quidem carnosa, siue in carnosis & mollibus particulis ad discrimen corruptionis ossium, quæ proprie vlcus non est, sed caries & corruptela, quæ τερηδων Græce dicitur. Quæ autem subnectuntur, ad differentiam vulnerum addita sunt. Vulnus enim recens & cruentum, quatenus saltem vulnus est, & quantum nominis ratio indicat, solutio est continui, simplex ac per se consistens, hoc est, nulli alteri affectui, aut præcedenti, aut sequenti coniuncta, qui eius curationem, nempe agglutinationem (quam solum desiderat) remoretur & impediat. Vlceris vero nomine communiter in chirurgia eam vnionis seu continui dissolutionem statim inaudimus, quæ non simplex sit, vt vulnus; sed quæ aliis dispositionibus, eius curationem impedientibus, seorsumque ac per se nonnunquam consistere valentibus, complexa semper atq; annexa reperiatur, vt in differentiarum enumeratione clarius innotescet. Quo fit, vt *vulnus generaliter, si ad vlcus conferatur, simplicis ac minime compositi affectus rationem obtineat: vlcus vero* (quo de hic agimus) *compositus semper affectus intelligatur.* Non imus tamen inficias, quin & vulnera propriis quibusdam dispositionibus, quæ necessario illis accidunt, complicari
E possint: vt verbi gratia, magnitudini & paruitati, rectitudini & obliquitati, æqualitati & inæqualitati, profunditati & residentiæ in summo, & ita de aliis, quæ vulnerum discrimina siue differentias constituunt: generalem tamen vulnerum, quatenus vulnera sunt, curationem parum aut nihil euariant, vt *supra in tractatu de vulneribus* diximus. Itaque vulnus magnum & paruum, rectum & obliquum, æquale & inæquale, in summo residens & in profundo penetrans, longum item & breue, recens & inueteratum, veræ ac propriæ sunt simplicis soliusque vulneris, & cui nullus alius adiunctus sit affectus, differentiæ: sicut etiam & vlceris, quod solum consistit, vt *in sequenti capite* dicemus. Porro in definitione vlceris ex Auicenna *superius* adducta, per saniem & putredinem, sordities, squammæ & crustæ (quas Græci eschatas vocant) etiam inaudiuntur, quæ in ipsis vlceribus contingere possunt. Itaque Auicenna, & qui eum secuti sunt, vulnus & plagam vocant, vbi nondum est pus: vlcus vero, vbi iam pus adest. In qua sententia

Vlcus quid vocetur chirurgis vulgaribus.

Vulneris seu vlceris finis.

Vlceris definitio.

Vlcus quid Auicennæ.

Definitionis vlceris examinatio.

Vlceris nomine quid intelligatur in chirurgia.

Vlcus quo a vulnere differat.

Vulneris atque vlceris propriæ differentiæ.

Cornelium Celsum esse Latinum fere Hippocraté.

fuisse quoq; videtur Cor. Cels. Latinus fere Hippoc. *lib. 5. suæ medicinæ*, vbi recentem & cruentam adhuc A plagam vulnus appellat: vlcus vero, cùm iam vetustas occupauit siue extrinsecus quidem per vulnera inciderit, siue intrinsecus corrupta aliqua corporum parte nascatur. Quid autem sit sanies, quid pus, quid sordes, postea dicetur.

De differentiis vlcerum, & a quibus sumantur. Cap. II.

Vlcerum differentia vnde sumátur.

VLcerum differentiæ sumuntur quibusdam à tribus potissimum: nempe à causis ea excitantibus, membris & accidentibus, seu dispositionibus cum eis complicatis. Alii vero breuitati studentes eas à duobus duntaxat desumunt, vtpote à causis & symptωmatis, atque etiam affectibus ipsis, quibus complicantur; ea quidem, quæ à membris siue laborantibus particulis sumuntur discrimina, omnino prætereuntes: quippe quæ ad particularem, non autem ad vniuersalem de vlceribus tractationem pertineant. Adde, quod & in *tractatu de fistula*, id est, sinu, qui occalluit, de iis obiter agetur. Dicemus tamen *hic* & de iis nonnihil.

Vlcerum differentia a causis.

Differentiæ, quæ à causis sumuntur, saltem communiores, & magis propriæ, hæ communiter solent à Chirurgis assignari; vlcus virulentum & corrosiuum, siue comedens: vlcus sordidum, rhyparon B Græci vocant: & putridum siue putrefactum, quod Græci sepedona appellant: vlcus cauernosum & profundum, vlcus fistulosum, vlcus cancerosum.

Differentia vlcerum ab affectibus, quibus complicantur.

Differentiæ autem, quæ ab accidentibus, siue symptωmatis & affectibus, quibus ipsa vlcera complicantur, fere communes atq; æquiuocæ sunt, & ipsis vulneribus; primo tamen & magis proprie (vt recentibus placet Chirurgis) de vlceribus, quam de vulneribus dicuntur. Hæ autem sunt; vlcus cum intemperie, quod Græce dyscratum vocant; vlcus crucians, siue dolorosum; vlcus cum tumore aliquo præter naturam, quod apostematosum nominant; vlcus contusum; vlcus supercrescens cum carne molli & superflua, ὑπερσαρκῶν Græci appellant, Auicennæ interpres carnem additam super vulnera; vlcus durum simul & tenebrosum; vlcus cancerosum & gangrænosum; vlcus cauum; vlcus cariosum, id est, cum osse corrupto; vlcus cum varicibus; vlcus cacoethes, id est, malignum & ægre sanabile, atque id genus alia.

Affectus cũ vlcere complicati.

Cæterum multæ ex *supra* commemoratis differentiis, veræ vlcerum differentiæ nõ censentur Galeno, sed aliorum affectuum cum vlcere complexiones, cuiusmodi sunt vlcus cancerosum, gangrænosum, supercrescens, putrefactum, cauũ, & cum tumore aliquo, vt vlcus phlegmonodes, erysipelatodes. C Putredo namque, gangræna, phlegmone, erysipelas, cancer & reliqua id genus, ex morborum sunt genere: nempe affectus præter naturam, actionem vitiantes, qui seorsum ac per se consistere possunt. *Quod enim consistere seorsum, & per se potest, id nullius vnquam* (inquit Galenus) *alterius fuerit differentia.* Esto igitur hoc tibi veluti præceptio ac regula, qua discernere liceat, differentia ne alicuius affectus aliquid sit, an alterius affectus complexum.

Vlceris complexus cum symptomate. Vlceris complexus cum sua causa & morbo.

Sed & alio rursus modo vlcus crucians siue dolorosum, & vlcus sordidum, ceu quædam vlceris differentiæ dicuntur, cum tamen veræ aut propriæ differentiæ non sint, sed complexus potius symptωmatis cum vlcere. Dolor namq; & sordes ex symptωmatum sunt genere. Pari modo & cum dicitur cacochymon vlcus, id est, vitioso succo obsessum, aut fluxione vexatum, quod rheumaticum Græce Galeno dicitur, aut atrosum, id est, quod exeditur causa cum affectu copulatur. Talia igitur multa pro differentiis vlcerum Chirurgis & Medicis vulgaribus vsurpantur, quæ reuera differentiæ non sunt, saltem apud Galenum; sed alterius dispositionis complicationes seu affectus compositi.

Vera ac propria vlcerũ differentia vnde sumãtur.

Simplicis igitur soliusq; vlceris differentiæ veræ ac propriæ, ab ipsa vlceris natura sumuntur. Vlcus D autem simplex hic cum Galeno appellamus, quod solum consistit, id est, cui nec vllus affectus alius, nec symptωma vllum coniungitur. Simplex igitur non erit si quæ exulcerata est particula, vel fluxione vexetur, vel malo succo vitiosa sit, vel omnino extra naturalem temperiem fuerit, vel vlla cauitas adsit, vel si aliqua cutis amissio contigerit.

Itaq; differentiæ, quæ ab ipsa vlceris natura sumuntur, vel maxime propriæ sunt, & à substantia rei acceptæ, vel extrinsecus accedentes.

Vlcerum differentia maximè propria. Figura. Quantitas. Dimensio.

A substantia rei capiuntur, quæ à figura & à diuisionis magnitudine seu quantitate ac dimensione, siue spatio ducuntur. A figura vt vlcus rectũ, vlcus obliquũ, vlcus circulare siue rotundum, vlcus retortum, vlcus vncum. A diuisionis magnitudine siue quantitate, vt vlcus magnum, vlcus paruũ. Ex dimensionibus siue spatiis, vt vlcus longum, vlcus breue, vlcus latum, vlcus angustum, vlcus sublime siue superficiale, id est, in summo residens: vlcus profundum, vlcus æquale, vlcus inæquale.

Vlcerum differentia extrinsecus accedentes. Tempus. Modus & ratio generationis. Situs.

Extrinsecus vero accedentes vlcerum differentiæ sumuntur à tempore, & à generationis ratione: item ex eo, quod totum vlcus parsve vlceris conspectum fugit, vel conspiciendum se præbet, hoc est, à situ in parte affecta. A tempore quidem, vt vlcus recens, vlcus inueteratum. Ex generationis ratione, vt E vlcus incisum, vlcus diruptum, vlcus partim incisum, partim diruptum. A situ in parte affecta, vt vlcus in conspectu siue euidenter apparens; vlcus intus conditum siue non apparens, idq; in toto vel in parte: item vlcus in principio musculi, vlcus in fine musculi, vlcus in medio musculi.

Locus affectus.

Cæterum quæ ex loco affecto sumuntur vlcerum differentiæ (si tamen differentiæ censendæ sunt) non vtique, vt Galenus inquit, à propria ipsorum natura, vt præcedentes desumuntur. Loci autem, in quibus consistunt vlcera, sunt partes similares & organicæ. Igitur si à locis, in quibus est vlcus, differentias censeas, hoc modo fiet diuisio, vlceris à loco affecto, vlcus in parte similari, vlcus in parte organica siue instrumentaria. Rursus vlceris differentias à parte similari affecta, hoc pacto diuides: vlcus in vena, vlcus in arteria, vlcus in cute, vlcus in musculo. Censetur enim musculus pars similaris, saltẽ ad sensum.

Diffe-

A Differentiæ vero à parte organica affecta eiuſmodi ſunt; vlcus auris, vlcus in faucibus, vlcus in aſpera arteria, vlcus pulmonis, vlcus pectoris, vlcus in pene, vlcus in ſede, & ſic diſcurrendo per ſingulas corporis partes, quas inſtrumentarias vocamus. Atque hæc complexa & abſoluta eſt ſimplicis ſoliusque vlceris, & cui nullus alius adiunctus ſit affectus, in ſuas differentias diuiſio, quæ à propria ipſius natura ſumitur. Quod ſi affectus aliquis ſeu diſpoſitio, quæ ſeorſum (vt diximus) & per ſe conſiſtere poſſit, vt phlegmone, gangræna, putredo, vlceri adiungatur, ab eo (vt *ſupra* diximus) ſumi non poſſunt vlceris differentiæ, ſaltem vere & proprie dictæ.

Verum enim vero quoniam ab ipſo etiam Galeno *locis ſexcentis* dictum eſt, non oportere de nominibus contendere, ſi quis putreſcens vlcus, & quod exeditur, & quod gangræna, & quod eryſipelate affligitur, & cancroſum, & ſinuoſum, & carioſum, & cacoethes, & dolens, & indolens, atque id genus alia, vlcerum differentias nominauerit, non erit cum eo contendendũ, modo rectam illis curationem adhibeat. Vocabunturque vlcerum differentiæ, ſumptæ ab eo, cum quo complicantur. Nempe differentiæ à complexu cum morbo, differentiæ à complexu cum ſymptomate, differentiæ à complexu cum ſua cauſa, & ſi quæ ſint aliæ.

Non eſſe de nominibus contendendum.

B

De cauſis vlcerum. Cap. III.

VLcerum cauſas in vniuerſum geminas tantum Chirurgorum poſteritas ſtatuit, nempe antecedentes ſeu præcedentes, quæ Græcis προηγούμεναι dicuntur: & cõtinentes ſiue coniunctas, quæ συνεκτικαὶ Græce appellantur. Procatarcticas namque, hoc eſt, prægreſſas & euidentes, ſeu primitiuas illis minime tribuunt. Quippe quæ dum carnem incidunt, diſrumpunt aut laniant, aut quouis alio modo continui ſolutionem in ea efficiunt, nequaquam primo ſtatim occurſu ſaniem aut pus, aut ſorditiem (quæ neceſſario vlcera comitari arbitrantur) creare aut excitare poſſunt. Quanquam conſequio quodam id præſtare valeant, nempe corporeas atque antecedentes cauſas commouendo.

Itaque vlcerum antecedentes cauſæ ſunt, cacochymia, id eſt, ſuccorum vitium cum ſcilicet ſola qualitate peccant humores, non etiam quantitate, atque eorundem prauorum ſuccorum, ſiue humorũ in corpore exiſtentium nimis exuperans copia, qui corporis ipſius particulas arrodere, & tandem corrumpere poſſint. Porro eiuſmodi ſuccorum prauitas, aut ex deprauata victus ratione generatur, aut totius corporis vel alicuius notæ membri, vt hepatis aut lienis vitio contingit, vti *pleriſque locis* Galenus nobis teſtatum reliquit.

Vlcerum cauſa antecedentes.

C Cauſæ vero continentes, ſiue coniunctæ vlcerum dicuntur intemperies illæ, quas malitias complexionum vocant, in vulneratis particulis ex cauſis προηγουμέναις ſiue antecedentibus modo dictis, vel etiam ex ipſis vulneribus aut abſceſſibus, aliisve præter naturam tumoribus (ſed malignis præſertim) ruptis & apertis excitatæ. Quemadmodum enim ex herpete, tum miliari, qui Græcis cenchrias dicitur: tum etiam eſthiomeno, id eſt, exedẽte, qui ex bile fit craſſiore & acriore, vlcus corroſiuum ſiue erodens generatur: ita ex anthrace ſeu carbunculo præſertim venenoſo (quod vlcus eſt eſcharoſum) rhyparum, id eſt, ſordidum, & ex abſceſſibus profundum & concauum, ſiue cauernoſum procreatur.

Cauſa vlcerum continentes.

Itaque tres hi ægre ſanabilium, rebelliumque vlcerum modi videntur. Primus, qui ex intemperie ſubiectæ carnis prouenit. Secundus, qui ex vitio confluentis fit ſanguinis. Et tertius, qui ex menſura ſeu copia, vel quantitate confluentis naſcitur, vt *libro quarto methodi medendi* Galenus annotauit. Qui & aliter *ibidem* diuiſionem poſſe fieri tradit: nempe ægre ſanabilium rebelliumque vlcerum, alia propter vlceratæ carnis intemperiem, alia ob confluentem humorem talia fieri. Tum intemperiem rurſus ipſam bifariam diduci, cum alias in qualitate ſola naturæ modum egreſſa ſubdita caro ſit, alias etiam cum acceſſorio quopiam tumore. Iam ipſum confluxum bipartito etiam ſcindi: nempe in confluẽtis ſucci, tum qualitatem, tum quantitatem.

3. modi ægre ſanabilium vlcerum. 1. 2. 3.

D

Quatuor igitur erunt in vniuerſum contumacium, & ægre ſanabilium vlcerum modi: nempe ſola ſubiectæ carnis intemperies, quam & diſcraſiam vocant: intemperies cum acceſſorio tumore, humor influens, aut vitioſus, aut multus. Humor namque, qui copioſior in partem vlcere laborantem influit (tãetſi vitioſus non ſit) ſanationem vleeris (quod in eo excrementa creet) moratur, atque in longum tempus protrahit.

Cæterum quintum modum adieciſſe videtur Galenus *in commentario huius aphoriſmi* Hippocratis: *Vlcera quæcunque annua ſunt, &c.* nempe paſſionem oſſis corrupti in loco vlcerato. Vbi n. caro, quæ oſſi ſuperiacet patienti, adhibitis (vt oportebat) idoneis medicamentis exiccata, contraxerit cicatricem, ſtatim quidem integra ſanitas reſtituta videtur: Rurſus vero paulatim aliqua influente ſanie ex oſſe corrupto, in parte penitiore iterum aduenit inflammatio, & puris generatio conſequitur, à quo cicatrix eroditur, caro vero exulceratur.

Hippocrates.

E Subdit autem Galenus *loco nuper ex quarto libro Therapeutices methodi citato*, interim dictorum affectuum ſiue diſpoſitionum, aut aliquos, aut etiam pariter omnes miſceri, atque ita multas ac diuerſas vlcerum differentias iam *ſupra* commemoratas enaſci. Porro tradenda eſt medendi methodus, non omniũ ſimul, ſed cuiuſque ſeorſum, quod *in ſequentibus* faciemus, à ſimplicioribus quidem exordium ſumentes, vt eorum curatione tradita, compoſitorum ſanationis methodus facilius ac melius intelligatur.

Cæterum quoniam paſſim cum de vlceribus tractamus, voces hæ, *ſanies, pus, virus, ſordes* & id genus alia, nobis occurrunt, non ab re factum putabimus, ſi *hoc loco* quid apud Chirurgos & Medicos ſignificent, quoq; inter ſe conueniant & diſſideant, paucis aperiemus. Sanies proprie Latinis *is tenuis humor* eſt, *qui Græcis* ἰχὼρ *dicitur*, qualis exit ex vulnere nec recenti, nec iam ſeneſcenti, ſed inter vtrumque tempus

Sanies quid.

Qui-

Saniei species duæ Celso. *In aliquibus exemplaribus non ἰχὼρ legitur, sed ὕδρωψ.* *Meliceria.* *Sanies vulgo, pro pure male vsurpari.* *Virus.* *Sordes.* *Sanies.* *ἰχὼρ.*

Quibusdam ichωr sanguinis sanies interpretatur. Saniei duæ sunt species apud Celsum, Gręcis distinctę A nominibus, quarum vna ἰχὼρ, altera μελικηρία nominatur. Ichωr tenuis, subalbidus ex malo vlcere exit, maximeque vbi neruo læso inflammatio secuta est. Meliceria crassior & glutinosior, subalbida, mellique albo subsimilis fertur. Hæc quoque ex malis vlceribus, vbi nerui circa articulos læsi sunt, & inter hæc loca maxime ex genibus profluit. Apud recentiores autem, & plebeios istos medicos ac chirurgos (quibus nusquam fere vllius vocis proprietas, & quæ rei naturæ conueniens sit, seruatur) saniesꝰ communiter pro eo, quod Latini apposite pus vocant, vsurpatur. Genus tamen interdum saniem etiam faciunt ad sordem, virus seu virulentiam, purulentam colluuiem, quam Græci πύον, Romani pus vocant. Nomine enim saniei, latius sumpto vocabulo, omnem humiditatem præter naturam alteratam intelligunt. Itaque si tenuis sit humor, qui exit ab vlcere, virus seu virulentia: si crassior, sordes: si vero mediocris, generis appellatione, illis sanies nuncupatur. Et hæc quidem in vlceribus (vt aiunt) copiosa, in cauis vulneribus pauca reperitur. Est igitur sanies proprie vulgaribus medicis & chirurgis idem, quod pus Latinis, & πύον Græcis: Celso vero genus est, duas sub se (vt *modo* diximus) species continens, Græcis distinctas nominibus, quarum vna ἰχὼρ, altera μελικηρία dicitur. At Latinis Galeni interpretibus, vbi B passim Græce ἰχὼρ scribitur, *sanies* vertitur.

Puris generatio.

Cæterum quod πύον Græcis, & Latinis pus proprie nominatur, ex sanguine vel carne contusa ortum habet. In eius autem generatione, seminalia quædam, vt quisquam dixerit, fit transmutatio siue alteratio. Etenim cum tres in animalium corpore fiant alterationes, vt *libro quinto simplicium* Galenus docuit, vna plane secundum naturam est, cum videlicet cibus in ventre coquitur, aut in visceribus & vasis, qui inibi generatur succus, vnde rursum pars vnaquæque nutriatur. Altera contra plane præter naturã, nempe in putrescentibus omnibus. Atque hæ quodammodo inuicem sibi contrariæ sunt. Tertia ex vtraq; mista, & media est, partim secundum naturam existens, partim præter naturam.

Itaque transmutatio seu alteratio, quæ pus generat, medium inter optimam (quæ nutritio est partium animalis) & simpliciter malam (quæ cum putrefactione fit olida) locum obtinet. Neq; enim à solo calore pręter naturam, neq; à solo calore ingenito, & secundum naturam, plane vincente, fit suppuratio seu puris generatio, sed mixtus quodammodo ex vtrisq; est calor inflammationis, quæ dum ad suppurationem connectitur, dolores, extenta simul ac calefacta præter naturam inflammata particula: & febres principio, id est, corde concalefacto, excitantur. Atque hæc duo quidem contingunt ex quadam C veluti ebullitione atque exustione sanguinis, qui vbi ex toto exustus fuerit, residuum eius fit pus, quemadmodum & lignorum exustione cinis, vt Galenus testatum reliquit *in commentario huius aphorismi* Hippocratis: *Dum pus conficitur, &c.* Ex iis igitur manifestum euadit, quid sit pus, quomodo generetur, quæ sit eius causa efficiens & materia. Nunc quid sit virus seu virulentia, & sordes apud chirurgos, paucis aperiamus.

Virus.

Virus ergo illis seu virulentia est *superfluitas subtilis, ex abundantia humorum aquosorum generata.* Quæ (inquit Guido) duplex est, calida & frigida, serosa & rubicunda.

Sordes.

Sordes autem eidem, est *superfluitas quædam crassior, ex humoribus crassiorem substantiam habentibus procreata:* quæ quidem est triplex; *quædam enim* (inquit) *est spissa, inæqualis, coagulata & alba: quædam vero nigra; & alia velut fæx, cinericea.*

Porro quod illi virus appellant, Galeno Græce ἰχὼρ, Latinis sanies dicitur.

Sanies siue virus quid. *Lib. 3. meth.*

Est autem sanies siue virus (vt verbo vno dicatur) *tenuius illud excrementum in vlceribus, quod ea humida reddit; sicuti sordes crassum,* quod vlcus rhyparon, id est, sordidum efficit.

Quemadmodum enim (vt Galenus inquit) omnem qualitatis alimenti mutationem, alterũ cras- D sius, alterum tenuius excremẽtum sequitur, ita & in vlceribus, præsertim cauis, duplex excrementum prouenire solet: nempe tenuius, quod Latine sanies, Gręce ἰχὼρ, appellatur, & crassius, quod sordes dicitur. Ac ex tenui quidem excremento vlcus humidum redditur, ex crasso sordidũ. Quo fit, vt vlcus ipsum duplicibus egeat medicamentis, vtique vt humidum est, siccantibus: vt sordidum iis, quæ expurgant. Sed hæc alterius sunt contemplationis.

Pus mediũ esse inter saniem & sorditiem. *Boni ac mali puris nota.*

Cæterum mediam quodammodo substantiam sortitur pus, inter tenuem & crassam, si saltem laudabile atque optimum est. Optimum autem est (vt scribit Hippoc.) si album, leue, æquale ac quam minime fœtidum sit. At illud malum est Celso, quod multum tenue dilutumque apparet, magisque si ab initio tale est: itemque si colore sero simile, si pallidum, si liuidum, si fæculentum est. Præter hæc si male olet.

Pus. ἐλαιῶδες. *Mala saniei nota.*

Porro genus quoddam puris est apud eundem Cornelium Celsum, Græca dictione ἐλαιῶδες appellatum, quod in magnis (inquit) vlceribus senescentibus apparet, tenue, subalbidum, quasi vnctum, colore atq; pinguitudine oleo albo non dissimile.

Sanies autem mala est, multa, nimis tenuis, liuida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali o- E doris, aut quę & ipsum vlcus & iunctam ei cutem erodit. Melior non multa, modice crassa, subrubicunda, aut subalbida.

Itaq; spes sanationis in his vlceribus maior est, ex quibus melioris generis quæque prædictorum proueniunt. Sicuti & eius vulneris expedita magis curatio est, ex quo sangis bonus fluxit.

Eam ob rem, bonitatis atq; malitiæ notæ, in horum singulis diligenter à Chirurgo perpendendæ sunt, vt & deprehendere & pronuntiare possit, quæ vlcera insanabilia sint, quæve facilem aut difficilem curationem habeant. Quę res non parui sane est momenti, vt chirurgus ipse, & se aliis admirabilem pręstet, & calumniam deuitet. Atq; hæc de pure, sanie ac sorde dicta sufficiant. Nunc autem dicendorum ordo postulat, vt vlcerum signa, ac etiam iudicia subiiciamus.

A *Notæ siue signa, quibus vlcerum differentiæ dignoscuntur, ex eorum definitionibus petita.*

CAP. IV.

VLceris cuiúsque suæ sunt propriæ notæ, quibus vnum ab altero distinguitur. Hæ autem ex singulorum definitionibus petendæ sunt. Quocirca præcipuarum *supra* memoratarum differentiarũ breuissimas definitiones hic obiter recensere operæpretium esse duximus. Quod dum facimus; non tam verba, quam rem ipsam lectorem spectare volumus. Maluimus enim communibus, & ab omnib. Chirurgiæ professoribus iamdudum receptis vti definitionibus, licet aliquando rudibus, plebeis, & non ità elegantibus quam rei per se satis obscuræ, verborũ lenociniis, & tersiore stylo tenebras offundere: crassam tamen illam & supinam barbariem, quantum nobis licuit, vbiq; deuitauimus.

Ergo vt semel dicamus, vlcus virulentum est, *in quo virus, hoc est, tenue quoddam, ac liquidum excrementum, quod saniem proprie Latinis appellari diximus, citra erosionem abundat.* Alio nomine saniosum dicitur. Vlcus, *quod sua malignitate siue malitia, parti, quam iam occupauit, erodendo atq; interdum esch[aram]* (quam acris mordaxque succus ad ipsum confluens excitat) *gignendo maius atq; amplius indies efficitur*, corrosiuum siue arrodens nominatur. Quod *si eius malitia adeo crescat, vt non modo vlceratas atq; corruptas carnes, sed etiam sanas absumat depopuleturq;*, vlcus iam depascens appellabitur. Græci omnes Medici νομὴν hunc affectum, B Galeno etiam teste nominant, propterea, quod pergere pascendo id vitium ab ægris particulis ad eas, quæ integræ sint, soleat, atque harum semper aliquid ægris adiicere. Cuius species est phagedæna, *ambulatiuum vlcus* appellant, quod huc atque illuc serpendo, cutim ac subiectam carnem, sed extimam tantum ac superficialem depascitur, ac rodit. Nunquam enim eiusmodi vlcus in penitiora penetrat: quo fit, vt vlcus in summo residens, minime autem profundum, dici merito debeat. Vlcus sordidum est Galeno, *quod crassiore illo, ac viscoso scatet recremento, quod sordem appellauimus*, Græci rhyparon vocant. Recentiores vero aliter definiunt, nempe, quod crustas aliquas habet crassas, seu (vt loquuntur) grossas, aut carnem aliquam mollem, crassam & superfluam. Vlcus putre siue putridum dicitur, *ex quo vapor aliquis graueolens, seu (vt aiunt) fimus quidam fœtidus & cadauerosus expirat atq; attollitur, persimilis illi, qui a putrescentibus ac corruptis iam carnibus effertur:* habetque semper annexam sibi sorditiem, atque extraneam caliditatem cum humiditate superflua, & plerunq; febrem. Hoc à sordido differre volunt sola malitiæ ac fraudulentiæ intentione. Cauernosum vlcus appellant, *cuius orificium strictum est atque angustum: profunditas* C *vero latior, & sensum effugiens siue occulta, multosq; anfractus habet & cuniculos siue vias, hinc inde discurrentes, citra tamen callositatem & duritiem.* Sunt, qui & apposito nomine cuniculosum ipsum appellant. Fistulosum vlcus à nuper descripto cuniculo seu cauernoso vlcere non differt, *nisi quod meatus illos anfractuosos & sinuosos, callosos habet & duros.* Vlcus cancerosum est *visu horrendum, fœtidum, labra habens dura, crassa, tumida atque inuersa: colore inter rubrum & nigrum medio, vtpote fusco aut liuido: adhac circa locum vlceratum venæ quædam liuidæ apparent, exaltatæ & turgidæ, crasso & nigriore sanguine plenæ.* Vlcus dyscraton, siue vt vulgo dicunt, dyscrasiatum, est, *in quo quædam δυσκρασία, id est, intemperies seu mala quædam qualitas præter naturam dominatur*, vt caliditas immoderata, vel frigiditas aut humiditas, vel siccitas, aut plures ex illis simul. Nominatur autem proprie nobis vlcus cum intemperie. Vlcus crucians siue dolorosum appellatur, *quod laborantem atrociter molestat, seu* (vt ait Guido à Cauliaco) *in quo sensibilitas rei contraria reperitur*, Græce ἕλκος ὀδυνηρὸν dici potest. Vlcus rheumaticum Galeno dicitur, *quod aliunde fluentes humores vetat sanescere.* Verminosum vlcus appellatur, *quod vermibus scatet*, scolecodes à Græcis dicitur: horum autem vermium opifex est putredo. Vlcera cacoethe Galeno & Græcis omnibus Medicis dicuntur, *quæ omnibus rite deceterq; factis, sanari tamen non possunt, quod scilicet in particula laborante siue vlcerata, malignitas quædam adsit cæca, & nobis occulta, ea sanari prohibens.* Nos eiusmodi vlcera, maligna, contumacia, rebellia ve atque ægre D sanabilia dicimus. Varicosum vlcus nominatur, *quando in partibus eo superioribus venæ quædam eminentes ac turgidæ, crasso sanguine, aut vitioso aliquo succo oppletæ apparent* (varices vocant) *quæ ipsi vlceri fluxionem suppeditant, atq; ita sanescere ipsum vetant.* Apostematosum vlcus nuncupant, *in quo tumor aliquis præter naturam est, ab humore quopiam procreatus*, vt phlegmone aut erysipelas. Cætera satis ex *præcedentibus* innotescunt.

Vlcus virulentum. Vlcus corrosiuum siue arrodens. Vlcus depascens. Nome. Phagedæna. Vlcus sordidum. Lanfrancus sic definit. Vlcus putridum. Vlcus cauernosum. Vlcus cuniculosum. Vlcus fistulosum. Vlcus cancerosum. Vlcus δύσκρατον, id est, intemperatum. Vlcus crucians. ἕλκος ὀδυνηρόν. Vlcus rheumaticum. Vlcus verminosum. Vlcus cacoethes. Varicosum vlcus. Vlcus apostematosum.

De vlcerum prognosticis, siue indiciis. CAP. V.

VLcera (inquit Hippocrates) *quæcunque annua sunt, aut etiam diuturniora, os abscedere est necessarium, & cicatrices cauas fieri.* Quæcunque vlcera (vt Galenus ait *in commentario huius aphorismi*) longo tempore manent, vel cicatrice nullo modo adueniente, vel si facta sit, rursus resoluta (nihil videlicet Medicis in curatione delinquentibus) cacoethiam, hoc est, malignitatem quandam ostendunt, difficulterque ad sanitatem perducuntur. Id autem accidit vel propter influxum vitiosorum humorum, vel propter dispositionem in membro ex humoribus in id confluentibus, processu temporis contractam, vel ob aliE quem vitiati ac corrupti inibi ossis affectum. *Vlcus omne* (vt scribit Auicenna) *quod posteaquam carne impletum est, & cicatrix illi induci debet, subito renouatur, periculum est, ne in fistulam degeneret. Eidem mala vlcera iudicantur dura, & quæ ad virorem aut nigritiem vergunt.* Eiusmodi enim color natiui particulæ vlceratæ caloris extinctionem insinuat.

Vlcera (vt idem Arabs ait) *frigida albedine & mollitie dignoscuntur*, & præsertim si calidis iuuentur. Calida vero ad ruborem declinant, & frigidis gaudent, sed & tactu etiam discernuntur. Itaque horum vtraque agnosces, partim colore, partim tactu, partim (vt Galenus inquit) laborantis sensu. Quippe alias vstionem sentire se fatentur, alias manifestum frigus in particula: gaudentque vel frigidis medicamentis vel calidis, & aliis quidam rubor leuis insidet, aliis color magis albicat. Siccis quoque atque

Aph. 45. lib. 6. Vlcera annua & diuturna. Fen. 4. cap. 2. Vlcus se renouans. Vlcera dura, viridia aut nigra. Vlcera frigida. Calida vlcera. Lib. 4. Therap.

atque humidis vlceribus suæ sunt propriæ notæ, quæ tactu maxime deprehenduntur. Hic namque sen- A fus sicca atque humida, & quæ eas qualitates consequuntur, duritiem scilicet & mollitiem, asperitatem & lenitatem, experitur. Adhæc *si maligna vlcera totius corporis colorem repræsentent*, vt verbi causa, candidum, purpureum aut fuscum, vel citrinum, *vitium aliquod effatu dignum hepati, atque insignem sanguini ab ipso iecinore procreato, corruptelam inesse significant.*

Vlcera totius corporis colorem repræsentãtia.

Aliud. *Vlcera, quæ aliis morbis succedunt, ægre sanabilia sunt.*

Aph. 4. li. 6. Vlcera circumglabra.

Aliud. *Vlcera circumglabra praua sunt*; hoc est, cum videris pilos à circumiacentibus vlceri locis defluere, vel cutem squammulas è summa parte dimittere, scito ac iudicato, tale vlcus prauum esse. Prauos namque humores, seu malignos succos ad partem vlceratam tunc confluere simile veri est, qui vehementer vlcus erodunt. Itaque eiusmodi maligni succi, neque radiculas pilorum omnes abolere queunt, neq; exulceratum locum ad cicatricem perduci, ac solidescere patiuntur. Cum autem pili, qui prius deciderant, in iis, quæ circiter vlcus sunt sedibus, renascuntur, bono indicio esse solent.

Vlcus ante morbum, vel in ipso morbo enascens.

Aliud. *Vlcus* (vt *primo lib. prædictionum* scribit Hippocrates) *siue ante extitit, siue in ipso morbo natum est, diligenter obseruari debet. Nam si moriturus æger est, aridum & liuens, aut pallidum ante mortem apparet.* B

Aliud. *Vlcera in quibus post longam saniei, seu virulentiæ emißionem pus laudabile apparere incipit, bonum nobis portendunt.* Siquidem & naturæ robur, & materiæ obedientia notatur. Quæ autem sint puris optimi ac laudabilis notæ, *in præcedentibus* dictum est.

Vlcera in quibus partibus periculosa.

Aliud. *Vlcera, quæ in extremitatibus musculorum dorsi, vel tibiarum aut brachiorum sunt, periculo non vacant* Auicennæ. *Valde etiam periculosa* eidem *censentur, quæ interna membra occupant, aut ad ea vsque perueniunt.*

Vide Hippo. apud Galen. li. 4. Thera.

Aliud. *Quibus vlceribus ante absolutam detersionem, sarcωtica, id est, carnem producentia medicamenta administrantur, mala ac superflua caro in illis generatur. Quæcunque vero probe & opportune expurgata semper ad siccius promouentur, his caro* (inquit Hippocrates) *magna ex parte non supercrescit nisi si contusa sunt.*

Vlcera rotunda.

Aliud. *Vlcera in orbem circumducta, hoc est, rotunda, peßima* (vt de vulneribus dictum est) *esse solent, ac tarde magnoque negotio ad cicatricem perducuntur.* Proinde pueros subinde in perniciem trahunt. Itaque in eis consilium Chirurgorum est, vt cauterio figura illa orbicularis aboleatur, & lineæ modo (quantum saltẽ fieri poterit) in rectum diducantur.

Artuum vlcera.

Aliud. *Artuum siue extremarum partium vlcera, vt pedum aut manuum, sæpenumero phlegmonas, aut alios eiusmodi præter naturam tumores in adenosis partibus seu glandulis* (quas Græci adenas vocant) *accersunt atque excitant, præsertim vero vbi corpus plethora laborat.* Hæ enim partes quoniam imbecillæ sunt & raræ, facile ten- C dantur fluxionibus. Sic igitur fit, vt & propter vlcus, quod in manus aut pedis digito fit, eiusmodi glandulæ in inguinibus & alis, tum intumescant tum phlegmone occupentur, cum defluentem ad vltimos artus sanguinem, aut alios quosuis humores priores acceperint, & exceptos ob eam, quam habent, laxitatem & raritatem retinuerint. Quinetiam in collo & secus aures sæpenumero glandulæ his, quibus in collo capite, vel aliqua vicina parte vlcus est natum, intumescunt. *Nominant autem* (inquit Galenus) *ipsos adenas, cum sic intumuerint bubones.*

Colli & capitis vlcera. Bubones.

Si auxilia profuerint aut nocuerint.

Aliud. *Cum medicamenta vlceribus adhibita conferunt, aut saltem nihil nocent, argumentum est, ea rite ac decenter administrata esse. Cum vero noxæ aliquid afferunt, & vlcus humidius reddunt aut siccius, calidius aut frigidius, indicium est, ea non esse præsenti morbo idonea.* Eruntque magis desiccantia aut humectantia, calidiora aut frigidiora, prout res postulabit, deinceps admouenda. Quod si ex admotis vlcus etiam mollius redditur, astrictoria statim erunt adiicienda.

Si vlcus erodatur.

Cęterum si vlcus eroditur, & profundius efficitur, sedulo aduertendum est, num id ex acrium succorum vitio, & vlceris malignitate accidat, an ex facultate medicamentorum (quæ admouentur) plusquam oportet detergentium. Hæc enim vlceratam particulam arrodendo, multam saniem procreant, D & vlcus humidius reddunt. Quo fit, vt imperitos Chirurgos atque improuidos sæpenumero falli contingat, qui dum putant vlceris cacoethia, id est, malignitate, eiusmodi saniosam colluuiem, seu (vt ipsi loquuntur) virulentiam atque superfluam humiditatem prouenire; quæ adhuc efficacius detergũt, properant admouere, atq; ita profundius & magis cauum vlcus, imo vero & calidius, ac etiam interdũ phlegmonodes efficiunt. Hinc erosionis ac mordicationis sensum laborantes persentiscunt. Sed hęc non minus ad curandi rationem pertinere videntur, quam ad signa prognostica, de quibus nunc agimus.

Nota.

Ventum meridionalem officere vlceribus.

Porro inter cætera, quæ magis officiunt vlceribus, ventus est (vt Guido à Cauliaco annotauit) meridionalis, atque ambientis humiditas caliditati adiuncta. Hæc enim vlceribus putredinem inuehunt: siquidem quæ putrefiunt omnia, ex calido & humido sic afficiuntur. *Hinc fit* (inquit) *vt tibiarum vlcera Auinione, ægrius ac difficilius multo curentur, quam Parisiis. Contra vero accidit in capitis vulneribus.* Cæterum quemadmodum plurima vulnerum iudicia, vlceribus etiam communia sunt ita & vlcerum, de quibus modo differimus, iudicia permulta vulneribus adaptari possunt. Quocirca quæ in iudiciis vulnerum dicta sunt, vlceribus conuenientia, huc reuocanda erunt. E

De curatione vlcerum in vniuersum. Cap. VI.

Duo spectanda in curatione vlcerum.

IN curatione vlcerum duo nobis spectanda proponuntur, nempe ipsius vlceris, qua vlcus est, contemplatio, & vlceris cum sua causa aut symptωmate aliquo, aut alia quauis dispositione complicati, aut etiam hanc vel illam particulam occupantis consideratio. Omne enim vlcus (vt *supra* diximus) aut solum est, ipsumque per se (hoc est nullo alio affectu, vel cum eo simul inuadente, vel ipsum præcedente aut sequente) aut cum alio quopiam vno, multisve consistit. Quorum alii non modo statim ab initio vlcus excitarunt, sed etiam nunc maius efficiunt, alii eius, sine quo non, vt ad curandi opus, rationem obtinent.

Cęterum vlcus omne, qua vlcus est, vnam communem habet curandi indicationem. Siquidem (vt

Galenus

A Galenus ait) *vlceris, qua vlcus est, sanatio, mediocris siccatio est.* Hæc autem indicatio communis etiam est vulneribus curandis, qua saltem vulnera sunt, id est, plagæ vulnerando acceptæ. Sed hoc discrimen habent, quod hæc minori, illa (quod humidiora sint) maiori desiccatione indigent. *Vlceris sanationem mediocrem esse siccationem.*

Verum enimuero vlceris, quod cum alio affectu coniunctum est, cuius videlicet præcedere curationem oportet, eius curatio, vt vlceris solius non est: sed prior illius affectus, secunda vlceris. Nam siue phlegmone quæpiam, siue erysipelas, siue tumoris, qui œdema dicitur, siue nigritia, siue ecchymosis vlceratam carnem obsederit, primũ molienda eius curatio est. Quod si valentior aliqua intemperies (quæ imbecillitatis affectæ partis causa esse solet) exulceratæ carni adsit, huic nimirum primo medēdum erit. Vbi autem intemperiei affectum iam sanaueris, exulcerationis postea affectum sanabis. Ita quoq; & varices, qui sæpe supra exulceratum locum sunt, prius sanabimus, vt deinde mox vlcus sanemus. Cæterum nulla harum curationum (inquit Galenus) ipsius est vlceris, sed alterius cuiusquam affectus, qui vlcus vel gignit, vel certe fouet. Porro *duplex in eiusmodi cum vlcere complicatis dispositionibus consilium est* ipsi Galeno *libro quarto methodi medendi*: *nempe vt vel eiusmodi affectus è corpore prorsus eximas, vel incommodum, quod inferunt, vincas. Verum hoc* (inquit) *vbi exiguus plane affectus est, fieri licet: vbi magnus est, duci ad cicatricem vlcus prius non poterit, quam illi affectui remedium attuleris.* Talium igitur vlcerum, quæ sic cum aliis affectib. complexa sunt, quatuor sunt particulares curandi intentiones. *In tollendis dispositionibus cum vlcere complicatis duplex consilium.* B *Particulares in curandis vlceribus scopi.*

Prima vitæ rationem, sanandis eiusmodi vlceribus accommodam præscribit. 1.

Secunda materiam antecedentem auertit & intercipit. 2.

Tertia symptωmata siue accidentia, & dispositiones, quæ cum vlceribus complicantur, corrigit & summouet. 3.

Quarta correctis & profligatis iis dispositionibus, quibus vlcera complicantur, ea more vulnerum concauorum sanorum præcipit. 4.

Cæterum primam & secundam intentionem assequimur, humores copia aut praua qualitate noxios, quibus laborantis corpus scatet, quiq; in partem vlceratam influunt, tum corrigendo, tum vacuando & auertendo, fluxionemq; ipsam intercipiendo. *De primo & secundo scopo.*

Porro auxilia, quibus commode succorum abundantiam, & vitium tollimus, corrigimus atque auertimus, sunt venæ sectio, purgatio, proba victus ratio, cauterium, vomitio, & id genus alia. Fluxiones C vero intercipimus ligaturis, perfusionibus, & epithematis: item vnguentis ex bolo Armena, atque aliis refrigerantibus & astringentibus, de quibus *in sermone de tumoribus præter naturam* abunde dictum est. De iis autem sic Galenus *libro quarto methodi medendi*, vbi maligni succi & exulceratis curationem pertractat, ad verbum scribit: *Aeque vero & mali succi, qui ad exulceratam partem confluit, vt vlcerans quidem est, sanatio eius hic dicetur. Vt malignus succus est aut copia redundans, in propriis ipsorum locis tractabitur. Cum ergo, qui exulceratis partibus influit succus, nec multo plus iusto, nec multo deterior sit, auerti hunc regeriq; conueniet, astrictis scilicet, refrigeratisq; iis particulis, quæ ante exulceratam sunt. Inchoanda quoque deligatio est à laborante ipsa particula, deducendaque versus sanam, veluti in fracturis ossium præcepit Hippocrates. Talis enim deligatura meatus astringit, per quos materia ad particulas vlceratas influit. Sed & quæ vlceribus ipsis admouentur pharmaca, siccent valentius oportet, quam ea, quæ simplici admouentur vlceri. Quod si sisti compescique medicamentis influxus nequeat, causa eius inuestiganda est, atque hæc prius adimenda. Ac si quidem ob partis, quæ fluxum recipit imbecillitatem id fiat, huic nimirum medendum est: fuerit autem vlceratæ quoque partis propria quadam curatio. Sin propter sanguinis copiam vitiosumve succum, vel corporis totius, vel alicuius supra positarum partium, illa scilicet prius sunt corrigenda. At imbecillitas quidem partis, propter quam plus iusto succorum illi influit, omnino ab intemperie prouenit, non tamen ab omni. Eoque fit,* D *vt exulcerata caro nonnunquam intemperata tantum sit, non autem imbecilla, nonnunquam vtrumque, & intemperata, & imbecilla. Quippe imbecillitatis affectæ partis, valentior intemperies causa est.* Quomodo autem curari debeat illa dyscrasia siue intemperies, mox *in sequentibus* dicemus. Cæterum qua ratione, quibusve modis fluxiones, quæ vel à toto corpore, vel à membro quopiam in particulam vlcere laborantem irruunt, intercipere atq; auertere oporteat, *supra in tractatu de tumoribus præter naturam* abunde dictum est. Quare ne eadem itentidem vbiq; repetamus, ex *eo loco*, quæ ad rem præsentem attinent, requirenda erunt. *Si succus, qui influit, nec copiosus sit, nec malignus.* *Si fluxio fiat ob partis imbecillitatē.* *Valentiorem intemperiem causam esse imbecillitatis partis.*

Tertia intentio, quæ symptωmata & dispositiones, quæ cum vlcere complicantur, corrigit ac summouet perficitur, prout cuiusq; symptωmatis, & affectus cum vlcere complicati natura requirit ac desiderat. Porro (si Galenum sequimur) tradenda est medendi methodus, non omnium simul, sed cuiusque seorsum. Itaque Galenum ipsum imitantes, exordium sumamus ab intemperie, quæ cum vlcere complicatur, corrigenda, de qua ad hunc modum scribit *libro de morbis methodo curandis quarto.* *Tertius scopus.* *Lib. 4. met. medendi.*

De vlceris dyscrati, id est, cum intemperie iuncti, curatione.

CAP. VII.

E *Carnis intemperies si squalens siccaque videtur, aqua temperata fouens humectansque corriges. Quoties autem eo remedio vteris, esto tibi perfusionis humectationisque meta, vt cum primum rubescit attolliturque particula mollis, tum desinas. Quippe si vltra perfundas, quod attraxisti, id euocabis. Itaque nihil profeceris. Quinetiam medicamentorum humectandi facultas plenior esto, quam vt in sana carne præceptum est. Si vero humidior, quam pro naturali habitu caro fuerit, contraria ratio ineunda est: ac medicamentorum facultas ad siccius transferenda: aqua vero nullatenus admouenda. Imo si lauandum vlcus videtur, vinum aut posca, aut decoctum austeræ cuiuspiam herbæ præparandum. Eodem modo & calidiorem, quam par est, carnis habitum refrigerabis, & frigidiorē calefacies. Agnosces vero* (inquit) *horum vtrumque, partim colore, partim tactu, partim laborantis sensu. Quippe alias vstionem sentire se fatentur,* *Squalentis ac siccæ intemperiei curatio.* *Humidioris intemperiei curatio.* *Caloris & frigoris nota.*

Xxx

fatentur, alias manifestum frigus in particula: gaudentque vel frigidis medicamentis vel calidis. Et aliis quidem rubor A
leuis insidet, aliis color magis albicat. Breuiter, *quæcunque partes vlceratæ per intemperiem aliquam à naturali habi-*
tu recesserunt, eorum sanationem per ea, quæ contraria viribus sunt, fieri omnino est necesse, calidam vtique intem-
periem (vt dictum est) refrigerando, siccam humectando, frigidam calfaciendo, humidam siccando.
Quod si frigidior humidiorque locus sit, calfaciendo pariter ac siccando, & in aliis ad eundem modum,
vincentem videlicet qualitatem, contraria semper oppugnans. Atque vbi intemperiei affectum iam sa-
naueris, deinde etiam exulcerationis affectum sanabis. Non aliter plane nunc curata intemperie, quam
si citra vlcus incidisset. Quo manifestum fit, non esse vlceris, sed intemperiei propriam omnem eiusmo-
di curationem, quæ tamen vlceris ipsius sanationem omnino præcedere debet. Siquidem fieri non po-
test, vt in vlcere vel carnis productio, vel sinus impletio, vel agglutinatio, vel cicatricis inductio, recte
vnquam cedat, nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. Hæc autem recte se habuerit, si (quod
reliquis etiam omnibus est commune) proprium temperamentum tueatur. Ergo si exulcerata caro iusto
calidior frigidiorve effecta fuerit, vtique medelam exigit, quæ in tantum calfaciat refrigeretve, in quan-
tum ipsa á naturali suo habitu recessit. Subiectæ namque carnis affectus, causæ rationem obtinet ad id, B
quod efficitur. Quippe ex hac (vt Galenus inquit) & per hanc, tum, quæ dissident, glutinantur, tum quæ
caua sunt, carne implentur. Itaque temperatam esse subiectam carnem, ad vlcera tum glutinanda, tum
carne implenda prorsus oportet.

Curationem fieri per contraria.

Carnem recte se habere, si proprium seruet temperamētum.

Vlcus crucians.

Dolor quoque vnum est ex symptωmatis, quæ vlcerum curationem remorantur & impediunt.
Quocirca si vehemens aliquis dolor vlceratæ parti incidat, protinus hic aut tollendus erit, aut saltem,
quoad licebit, demulcendus. Dolor enim præsertim vehemens, vires prosternit & fluxionem proritat;
proinde & vlceris ipsius curationem prohibet. Itaque tametsi quæ vlceratis particulis ad doloris seda-
tionem admouentur, vlceri aduersentur, quoniam tamen ex doloris vehementia plerunque imminet
laboranti periculum, & propriam vlceris curationem moratur, neglecto ad tempus vlcere, dolori tan-
quam vrgentiori primum maximeque intendendum est. In complicatis namque affectibus, id, ex quo
primum maximeque homini imminet periculum, quodque magis accelerat & vrget, primum curari at-
que auferri debet. Cæterum quibus auxiliis dolor mitigari aut sedari possit, *in duobus libris superioribus* co-
piose satis dictum est, diceturq; iterum *in antidotario*. C

In complicatis affectibus vrgentiori semper primum succurrendum esse.

De vlcere cum tumore particulæ. Cap. VIII.

CÆterum ad eundem quoque modum, & partium, quæ cum aliquo præter naturam tumore exul-
ceratæ sunt, earum prius sanandus tumor est: fieri enim non potest, vt vlcus, tumore manente, ad
sanitatem perducatur. Quocirca omni studio laborandum est, ne phlegmone aut quiuis alius tumor in
loco vlcerato excitetur: quod si id prohiberi non possit, remediis dicatis curari debebit, vlcere tamen
interim non neglecto. Quæ autem omnis præter naturam tumoris curandi ratio sit, *in præcedentibus* fusis-
sime dictum est. Nunc quantum eius rei coniunctum cum vlcerum curatione est, obiter ac compen-
diose tractabitur.

Lib. 1.

Phlegmonosi vlceris curatio.

Compendiaria igitur obsessarum phlegmone partium vlceratarum curatio, per id genus præsidia
obitur Galeno, quę sane vel affectum prorsus summouent: vel si quid exiguum, quod suppuret, relique-
rint, alterum medicamentum acre, quod educere pus queat, requiritur: vel si tenuis circumposita cutis
sit, velisque celerius explicatum ægrum, sectio petenda est. Quod si cataplasmate *ex hordei farina, aqua &*
oleo, quod calfaciat humectetque illinantur partes vlceratæ, quæ phlegmone infestantur, lenientis (vt D
Galenus ait) tractatio est, non medentis & contra malum pugnantis. Id enim non ex prima ratione fit,
hoc est, vt remedium affectus, sed vt symptωmatis mitigatio. Siquidem ipsius phlegmones remedia (vt
author est Hippocrates) sicciorum sunt virium. Itaque si inflammatio vlcera aut etiam vulnera adhuc
recentia obsideat, vsus est medicamentorum, quæ desiccant, atque inflammationem arcent. *Ex liquidis*
igitur (inquit Paulus) *laudatissimum est vinum, deinde posca. Si vero sordes quoque cum inflammatione occupent,*
mulsa diluta conuenit. Ex iis autem medicamentis, quæ siccandi potestate prædita sunt, communiter qui-
dem conferent, inflammationibus dicata, quæ *in tractatu de tumorib. præter naturam* descripta sunt, si oleo-
sa acriaque excipias: priuatim autem hoc proficit. *Malum punicum dulce, vino incoctum tritumq; illinitur*. Mi-
rabile nimirum, & (vt Paulus ait) multiplici vsu commendatum est remedium: facit enim tum ad capi-
tis, tum naturalium vlcera, tum etiam ea, quæ toto corpore excruciant oculorumque inflamma-
tiones.

Si inflammatio vlcera exerceat. Vinum. Posca.

Malum Punicum dulce

At si erysipelas aut eiusmodi quippiam vlceri accesserit, iis vtendum erit præsidiis, quæ aduersus
illa *superius* scripta sunt.

De vlceris contusi curatione. Cap. IX. E

Vlcera cum contusione facta, ad suppurationem ducenda.

Cataplasmata suppuratoria.

Aqua calida.

Tetrapharmacum.

GAleni ex Hippocratis testimonio sententia fuit, *vlcera omnia, præter ea, quæ contusa sunt, siccari oportere.*
In iis vero, quæ cum contusione facta sunt, quam celerrime pus mouendum esse. Siquidem necesse est carnes
sic contusas putrescere, vt noua tandem caro gignatur. Pus autem ipsum siue carnis contusæ suppu-
ratio, cum aliqua putrescentia fit. Porro quæ putrefiunt, omnia ex calido & humido sic afficiuntur.
Proinde fit, vt ea, quæ calfaciunt & humectant, omnibus his affectibus, quibus moueri pus expe-
dit, semper admoueamus. Cataplasmata igitur ex *hordei farina, aqua & oleo*: item quæ ex *pane, aqua*
& oleo componuntur, conueniunt. Præterea fomentum multæ calidæ aquæ & tetrapharmacum (ceu
quæ calfaciant humectentque, & pus quam celerrime moueant) vlceribus contusis recte adhibentur.
Sed

A Sed præstat ipsius Hippocratis verba subiicere: *Quodcunque vlcus* (inquit) *cæsim percußimve acuto telo est diuisum, medicamentum enhæmum & siccans aliquod, quod suppurare vetet, admittit. Sin caro aliquo telo tum contusa, tum cæsa sit, huic ita medendum est. vt quam celerrime suppuret. Nam & minus phlegmone vrgebitur, & necesse est carnes, quæ contusæ cæsæque sint, putrefactas, & in pus versas liquari postea nouam carnem nasci.* His itaque verbis aperte nos docet Hippocrates, vlcera, quæ sine contusione accepta sunt, quam maxime siccare: His vero, quæ cum contusione facta sunt, quamprimum pus mouere. Porro eorum, quæ puri mouendo aptissima sunt, materiam *in sermone de tumoribus præter naturam*, & *in antidotario* copiosam reperies. Sed & de iis etiam *supra* tractauimus, vbi de vulneribus contusis meminimus.

Hippocrates

De carne in vlceribus supercrescente, quam Græci hypersarcosin nominant, tollenda.

CAP. X.

CAro in vlceribus supra, quam par est, excrescens, medicamentis exiccantibus tollitur, è quorum sane numero sunt diphryges (cuius tria sunt genera apud Dioscoridem) inspersum aut cataplasmatis instar inductum, squamma æris omniaque testacea combusta. Item echini, hoc est erinacei vtrique, tam B terrestres quam marini, cum toto corpore concremati. Verum hæc non admodum eximie, sed modice ac mediocriter duntaxat purgant, & supercrescentia compescunt. Asiæ vero petræ flos longe validius id muneris obit, atque hoc magis adhuc sori, chrysocolla, chalcitis, mysi. Quæ si combusta fuerint, minus vellicant ac rodunt. Item æris flos, qui chalcanthos Græcis vocatur. Cæterum ærugo his adhuc omnibus valentior est. Sales autem concremati carnes cum humore flaccidas consumunt, ac liquefaciunt. Sic etiam linamenta è panniculo discerpta, muria acriori imbuta, & denuo resiccata atque imposita, mediocres carnium supercrescentias liquefaciunt atque exedunt. At maximas carnium excrescentias adusque penitiora crustis obducunt. Faustiani pastilli, triti atque inspersi. Item medicamentum, quod recipit *calcis viuæ*, id est, aqua non extinctæ, *squammæ æris, & mannæ* (quæ mica est thuris, concussu seu attritu elisa) *pares modos*, hoc est, partes æquales. Porro Faustini pastilli, id est, trochisci, Paulo Æginetæ *libro septimo* ad hunc modum describuntur: ℞. *Auripigmenti drachmas duodecim, sandarachæ* (quæ rubrum est auripigmentum, & à natura magis excoctum) *drachmas sex calcis viuæ drachmas octo, chartæ combustæ drachmã: myrti baccarum succo vel decocto excepta in pastillos redigito.* Sed de eiusmodi supercrescentem carnem compescentibus, & absumentibus iterum *in antidotario* dicemus. Ad hanc autem intentionem in communi vsu est C vnguentum Ægyptiacum nominatum.

Diphryges. Squamma æris. Echini. Asiæ lapidis flos. Sales concremati. Medicamentum ad maximas hypersarcoses. Faustini pastilli. Vnguentum Aegyptiacũ.

Cæterum dum hæc caustica atque erodentia medicamenta admouentur, partes, quæ in circuitu sunt, refrigerantia desiderant, nec scilicet in partem vlceratam ex rosione, calore & dolore, humorum fluxio aduocetur. Deinde crustę vlceribus inductę resoluendæ erunt, & vlcus ad sanitatem perducendũ.

De Vlceris cum duritie, & decoloratione labrorum curatione. CAP. XI.

CVm labra tantum vlceris decolorata duraue plusculum fuerint, excidenda ea sunt (Galeno authore) ad sanam vsque carnem. Auicenna autem decolorata eiusmodi duraque vlceris labra scarificanda esse præcipit & ab eis sanguinem, admotis etiam cucurbitulis, extrahendum. Sanguine autem, quod satis esse videbitur, educto, spongiam siccam, hoc est, nullo liquore madentem, ac postea etiam medicamenta quædam resiccantia superimponere iubet. Sed & de iis ante Auicennam ad eundem fere modũ scripserat Hippocrates: qui certe nihil omnino eorum, quibus ad vlcerum curationem est opus, omisisse videtur. Hic enim non solum vlcerum (ipso etiam Galeno teste) quæ citra alium affectum consistunt, sanandorum rationem inuenit (vt quæ in siccando, vt *supra* dictum est, consistat) sed etiam priuatim per D species affectuum cuiusque. Siquidem vel liuidum, vel nigrum, vel rubrum conspicitur, scarificando ac sanguinem emittendo. Mox spongiam statim sicciorem magis, quam humidiorem, hoc est, siccam potius, quã humefactam, superimponẽdo: Post hæc vero etiam siccantia remedia applicando. Ab his, si res postulet, rursus sanguinem auferendo: Ac mox iterum talia peragendo, donec parta omnino sanitas sit: Quod si labra vlceris dura, callosaque appareant, etiam ea excidendo. Cum vero amplius progressus huiusmodi affectus est, deliberatio incidit, excidendum ne omne id sit, quod præter naturam vitiatum, an spatio potius curandum: proculque dubio est, ægri animum hoc casu consulendum esse. Aliqui enim longiori tempore curari citra sectionem malunt: aliqui quiduis subire, dummodo citius sanentur, sunt parati. Cæterum excidere (vt postea Galenus ait) res est promptissima, maius vero quippiam atque artis egens, medicamentis sanare.

Excisio Galeni. Scarificatio. Auicenna. Hippocrates. Lib. 4 Ther.

De Varicum cum vlcere complicatarum curatione.

CAP. XII.

VAricum superiacentium, hoc est, supra exulceratum locum existentium occasione, contumax ad sanandum sæpe vlcus redditur: quippe quod ex his humiditas aliqua ad exulceratas partes defluat. E Eas igitur (vt *supra* dictum est) prius sanare oportet, vt deinde mox vlcus sanemus.

Igitur varices, qui cruribus & alibi, quam in testiculis prouenire solent, hoc modo ex Hippocratis atque Aetii Antiocheni, & Pauli Aeginetæ sententia curabis. Primo in cute, vasi elato seu venæ in fastigium tumefactæ, hoc est, varici adiacente, simplicem sectionem scalpello per longitudinem facito: Ita leuiter tamen, vt venam sic in verticem elatam non diuidas, & scalpello penetres, sed sola cutis incidatur. Ducta sic leuiter in cute sectione, oras vulneris hamulis diducito, & membranulas, cultro ad ramicẽ aquosum accommodo, sensim ac blande excoriato. Mox venam detectam nudatamue, & à circumiacentibus corporibus vndequaque explicatam, volsella aut obtuso hamo attrahito, ac suspensam teneto.

Varicum curatio.

Deinde acum duplex linum seu lineum funiculum duplicem trahentem subiicito, subterve transmittito: liniq; habenulam amputato, sic vt duo funiculi efficiantur. Tum venam dilatatam, non aliter, quam in phlebothomia fieri solet, scalpello per medium diuidito, ac sanguinis quantum satis esse videbitur, detrahito. Deinde altero funiculo superiorem vasis partem constringito, crureq; eleuato, sanguinem, qui in ipso apparebit, manuum expressu euacuato. Quod vbi factum fuerit, venam ab altera parte lino altero rursus deuincito. Partem vero illam venæ, quæ inter duo vincula est, vel statim excindito, vel manere sinito, vsque dum putrefacta sua sponte cum funibus excidat. Peracto opere, sicca linamenta in plagam inferenda sunt, spleniumque œnelæo, id est, vino, cui oleum adiectum sit, madens superimponendum ac deligandum est. Tum linamentis medicamento aliquo ad pus faciendum apto, imbutis, curatio prosequenda erit, cætera, quæ reliquis vlceribus communia sunt, peragendo. Sed interim quies ægro imperanda, seruato accliui membri decubitu; ne si decliue iaceat, humores ad ipsum confluant. Pranso autem magis, quam ieiuno & parum pleno potoque, item concalefacto, & (vt Paulus voluit) loto, dieque calido potius, quam frigido, venam eiusmodi (si dictis Hippocratis auscultes) secabis atque ex ea sanguinem mittes. A

Si varix crus occupauerit. Itaque si varix crus (vt magna ex parte solet) occupauerit, loto prius (vt præcepit Paulus) homine, funiculum superiori femoris regioni circumdato, ac vt ambulet, iubeto. Inde venam ita repletam, atramento scriptorio aut collyrio notato, iuxta eius situm trium digitorum spatio aut paulo ampliori interposito. Deinde reclinato seu decumbente ægro, crusque ipsum extendente, alterum vinculum paululum supra genu iniicito, ac mox, qua atramenti nota est, sectionem facito, & reliquam curationem (vt *supra* modo adnotauimus) prosequitor. B

Quidam ex veteribus funibus siue vinculis minime vtebantur, sed venam vel statim, vbi à carne absoluta erat, & vndequaque nudata, excindebant, vel ab imo etiam adhærentem violenter extrahendo abrumpebant. Alii vero vstionem eligentes, digitalibus interuallis innixa cauteria vasis admouent: Atq; vbi crusta exciderit, vlcusq; incarnatum & cicatrix inducta fuerit, locū roborant. Verum omnium tutissimus Chirurgiæ modus est, quem supra diximus. *Euulsio varicis. Vstio.*

Porro varices in imo ventris suborientes, consimiliter tractandi sunt. Illi item, qui in temporibus existunt, ea ratione, quam in angiologia siue exemptione venarum docuit Ægineta, tolluntur. Atq; hęc satis de varicum curatione, quantum saltem præsens locus postulat. *Lib. 6, cap. 5.*

De vlcere verminoso. Cap. XIII. C

Ad vlcerum vermes. VT vermes, qui vlceribus procreantur, arceas, primum quidem est, vt humiditatem putredinemque eorum opificem, tollas. Itaque vermes in vlceribus exortos interficiunt, & putredinem simul auferunt, succus & decoctum absynthii & agrimoniæ, vel centaurii, vel marrubii: calamenthi quoq; officinarum (quod primum genus est calaminthæ Diosco.) succus, iugiter instillatus, atque id genus multa, quæ etiam aurium vermes enecant. Priuatim autem ad vermes, qui vlcera infestant, commendatur Archigeni & Theodoro medicamentum, quod recipit *cerusæ & polii parem mensuram, cum pice liquida illitum.* Conducit etiam magnopere *linamentum saliua ieiuni hominis illitum & applicatum.* Hoc vermes etiam in auribus perimit, & concolores cicatrices reddit, vt testatur Aetius.

De vlceris dirupti, & cum ossis corruptione complicati, curatione. Cap. XIV.

VLcerum nonnulla cicatrice obducta, postea tempore haud ita multo interiecto, denuo inflammatione tentantur, rursumq; sua sponte & per se rumpuntur, & à continuitate sua discedunt. Osse enim quopiam substracto male affecto, hoc est, vitiato & corrupto, circumdata ac superiacens caro, ex facili quidem interdum ad cicatricem ducitur, & sana ex toto, ad vnguemque restituta esse videtur, verum cursū humoris valido, paulatim ex osse in alto cōtabescente ac putrescente, tum inflammatio, tum pus oboritur, quod cicatricem lacerat ac dirumpit. D

Ossis vitiati nota. Cæterum vitiati ac corrupti ossis signa hæc sunt. Primo fere pingue fit; deinde vel nigrum, vel cariosum. Quæ super natis (vt Celsus ait) grauibus vlceribus aut fistulis, hisq; vel longa vetustate, vel etiam cancro occupatis, eueniunt.

Quæ ossium squammas excidere faciant. Quæ nam igitur horum vlcerum curatio erit? certe eatenus exiccare, quatenus squamma affecti ossis exciderit. Ossium autem squammæ facile excident, *si agrestis papaueris, & fici arboris foliis cum polenta læuigatis, atq; ex vino illitis* ipsius ossis sinus concauos repleueris; aut *alterci* (quem Græci hyoscyamum dicunt) *semen & atramentum sutorium, pari pondere contrita* imposueris. Sed & *peucedani radix contrita*, subito squammas ossium remouet, ac separat. Squammas etiā ossium breui detrahit, & nouā probamq; carnem desuper renasci facit, sequens medicamentū, quod admirabile vocat Auicenna: *Recipit* autē *aristolochiæ, ireos, myrrhæ, aloes, corticis plantæ panacis* [ex qua fit succus opopanax dictus] *canabil* (quod apud Arabes genus est cuiusdā terræ rubræ minutæ, vt arena, & Galeno ac Græcis eretrias, vt puto, dicitur) *adusti, scoriæ æris, corticis pini, singulorum portiones æquas, melle omnia excipiatur, & fiat emplastrum.* Oportet autē ante omnia vitiatum ac corruptū os nudare, vlcere exciso, & si latius eius corrupti ossis vitiū est, quam vlcus fuit, carnem subsecare, donec integrum os vndiq; pateat. Osse autem sic nudato, totum id, quod pingue & corruptū est, candente ferramēto semel iterumve (vt res exigit) admoto adurendū est, vt ex eo statu secedat, Aut certe eradendū, donec iam aliquid cruoris ostendatur, quæ integrioris & minime corrupti ossis nota est. Neq; alia facienda sunt, vbi caries nigritiesve in summo osse est. Siquidem id vel paulo diutius eodem ferramento adurendum vel radendum est. Porro qui radit hęc (inquit Celsus) audacter imprimere ferramentū debet, vt & agat aliqd & maturius desinat. Finis est, cū vel ad albū os, vel ad solidū ventū est. *Empl. Auic.* *Canabil.* *Terra eretrias.* E *Ossis corrupti rasura.*

Albo

A Albo namque finiri ex nigritie vitium, soliditate quadam ex carie manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro *supra* dictum est. Cæterum si caries alte descendit, per terebram vrgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquent. Tum in ea foramina demittenda ferramenta sunt, donec inde siccum os ex toto fiat. Simul enim post hæc & resoluetur ab inferiori osse quodcunque vitiatum est, & is sinus carne replebitur, & humor, aut nullus postea feretur, aut mediocris. Sin autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoque partem ossis transit, oportet excidi. Sed quod totum vitiatum est, totum eximendum est. Si inferior pars integra est, eatenus, hoc est, vsque ad subiectam partem ossis integram, quod corruptum est, excidi debet.

Si caries alte descendit.

Sunt, qui post abrasionem cauterium admouendum esse suadent: nec immerito sane. Nam si corruptela ossis ex humiditate excrementosa & superuacanea, ipsius ossis substantiam labefactante ortum habet (vt certe magna ex parte habet) nullum præsentius aut tutius remedium excogitari potest, ipsa vstione seu cauterio (vt vocant) actuali. Hoc enim decenter admotum, & cito, & tuto, in summo quoque & in alto (non secus, quam ignis ipse actualis) desiccat.

Vstio.

B Post vstionem vero ferro candente factam rosaceum calidum infundunt. Guido autem à Cauliaco post vstionem cauterio (vt dicunt) actuali (quod in hoc affectu magnopere probat) decenter factam, rosaceum oui candido liquore permistum, tribus primis diebus admouet: triduo vero alio sequente, loco albuminis, luteum oui (quod vitellum appellant) rhodino, id est, rosaceo commiscet: Postea butyrum cum melle rosato infundit. Sed præstat eius verba *hoc loco* subiicere: *Ego*, inquit, *post cauterium pono oleum rosarum cum albumine oui per tres dies, & per alios tres dies cum vitello oui, & postea butyrum cum melle rosato. Et desuper continuo vnum de mundificatiuis vsq; ad ossis exfolitaionem, & post cum puluere emplastri dicti*, hoc est, ex Auicenna superius commemorati, *incarno, & consolido.*

Quæ post vstionem facienda.

De vlceribus dysepulotis inueteratis, & iis, quæ cacoethe, & chironia dicunt.

CAP. XV.

VLcera, *quæ ad cicatricem ægre ducũtur*, Galenus Græce dysepulota nominat. Quæ vero *ægre sanabilia, dolosa, malefica siue maligna, contumacia, rebelliaue* dicimus, eidem & Græcis aliis, qui de re medica scripserunt authoribus, cacoethe nominatur. *Hæc* quoque, præsertim *inueterata, & quæ vix cicatricem recipiunt*, alii chironia appellarunt, ceu Chirone medicinę peritissimo indigentia: alii telephia, quod in tali vlcere C Telephus consenuerit.

Dysepulota. Cacoethe. Chironia. Telephia.

Galen. *lib. quarto de compositione medicamentorum secundum genera*, vlcera cacoethe diuidit penes vehementiæ differentiam in maligniora, seu præter modum malefica & mediocria seu moderatiora: Atque hæc quidem imbecillioribus, illa vero valentioribus remediis curari præcipit. Illa autem non mediocriter, sed maxime maligna coutumaciaque vlcera, Asclepiades atque alii veteres (vel ipso Galeno teste) chironia proprie nominabant. Cæterum Cornelio Celso authore, chironium vlcus appellatur, *quod & magnum est, & habet oras duas callosas, tumentes*: exit sanies non multa, sed tenuis. Odor malus, neque in vlcere, neque in eius tumore est. Nulla inflammatio, dolor modicus est, nihil serpit: ideoque nullum periculum affert, sed non facile sanescit. Interdum tenuis cicatrix inducitur: deinde iterum rumpitur, vlcusque renouatur, & maxime in pedibus & cruribus. His similia sunt, quæ Auicenna ægre sanabilia, & occultam quandam nobis proprietatem habentia nominat. *Hæc enim* (inquit ille) *neque putrida sunt, neque corrosiua, neque ambulatiua, sed sunt vnius dispositionis plana, claudentia sese, & recidiuantia sæpe, hoc est, cicatricem frequenter ducentia, & rursus sæpe se aperientia & renouantia.*

Chironii vlceris descriptio ex Cornelio Celso. Auicenna.

D Porro multæ ac variæ sunt causæ, quæ eiusmodi malignorum, contumacium atque ægre sanabiliũ vlcerum coitionem & sanationem remorantur & impediunt. Nempe fieri aliquando potest, vt labra exulceratæ partis callosa & dura, causa sint, quo minus sanescat vlcus. Potest etiam causa esse intemperies, vel quæ citra tumorem præter naturam in vlceratis partibus consistat, vel quæ cum tumore quidem aliquo coniuncta sit. Potest & varix superiacens, vel lienis auctior & male affectus, vel in iecinore vitiũ aliquod: præterque hæc omnia, imbecillitas ægræ partis, quæ (vt Galenus ait) ipsa quoque intensa quædam est intemperies, vlceris curationem in multos menses protrahere. Quinetiam vitiosus in toto corpore succus (cacochymiam vocant) maxima causarum est, quæ incommodare vlceribus possunt, & ea diuturna contumaciaque efficere. Vexat sane non minus vlcera, atque ea curatu difficilia reddit, succorum æquabiliter se habentium exuperantia, quam plethoram appellant. Quæ omnes causæ, & si quæ sint aliæ, in duas (vt *supra* docuimus) reuocari possunt: nempe in carnis subiectæ intemperiem, & humorem confluentem.

Variæ causæ, propter quas non sanescat vlcus. Labra callosa. Intemperies. Varix. Lienis aut iecinoris vitium. Imbecillitas partis. Cacochymia. Plethora.

Itaque si eiusmodi vlceribus dysepulotis, id est, ægre cicatricem admittentibus, maleficis, contumacibus atque inueteratis, aliquando mederi velis, necesse est causas, quæ illa creant, primum summoueas atque abscindas: deinde maligni ipsius vlceris curationem aggrediatis. In morbis namque omnibus E nedum vlceribus, in quibus effectrix causa adhuc manet, ab hac inchoanda curatio est. Magna igitur attentione inspiciendum venit, num corpus totum cacochymum vel plethoricum existat, vel lien, aut iecur male afficiatur, vel labra vlceris dura, & collosa sint. Item num aliqua insignis subsit partis vlceratæ intemperies, aut etiam varix aliquis superiacens fuerit, cuius occasione contumax ad sanandum vlcus redditur.

Ergo si totum corpus cacochymia aut plethora laboret, prius expurgare vacuareque expedit, quã medicamentum vlceri admoueas. Si vero lien aut iecur male afficiatur, his prius prouidere, deinde ad vlcus curandum venire oportet. Ad eundem modum & varices, qui sæpe supra exulceratum locum sunt, prius (vt *supra* docuimus) tollendi sunt, deinde mox vlcus sanandum. Intemperies quoque atque imbe-

cillitas,quam ſępe inſignis quædam parit intemperies,antequam ad vlceris curationem accedamus,cor- A
rigenda erit. Breuiter ei, quod fluxionis in partem vlceratam decumbentis eſt cauſa, atq; ægre ſanabile
vlcus reddit,prouidendum,ac ſi fieri poteſt,medendum prius erit.Deinde maligni ipſius vlceris & con-
tumacis curationem aggredi oportebit.

Malignorũ & contumacium vlcerũ ſummus curationis ſcopus.

Itaq; malignorum & difficulter cicatricem recipientium vlcerum, curationis ſummus ſcopus eſt,
valida citra demorſum exiccatio. Hæc enim ab aliis vlceribus hoc vno diſſident, quod medicamenta
citra demorſum atque eroſionem vehementer exiccantia deſiderant. Quæ enim mordendo vlcus, &
manifeſtam in eo exaſperationem excitando,dolorem inferunt,fluores,hoc eſt, humores vlceratis par-
tibus influentes irritant,& phlegmonas concitant.

Mordacia medicamẽta quid efficiant.

Duo alii ſcopi ad ſummum & generalem ſcopum aſſequendum neceſſarii.

1. Repellendum, quod influit.

2. Digerendum, quod iam parti inhæſit.

Talis igitur pharmacorum materia,quoad eius fieri poteſt, ad dyſepulota, id eſt, ægre cicatricem
admittentia, & cacoethe,id eſt,maligna vlcera, inuenienda eſt, vnde vlcus citra mordicationem & do-
lorem ſicceſcat. Hæc autem non ita inuentu facilis ſtatim videbitur, ſi attentius rem ipſam fueris con-
templatus. Vt enim generalem hunc ſcopum,nempe validam vlcerum deſiccationem aſſequaris, duo
tibi alii ſcopi proponuntur: vnus vt id,quod influit, regeras repellaſve, ſi ſaltem, qui vlceratis partibus B
influit ſuccus,nec multus plus iuſto,nec multo deterior ſit: alter,vt quod affectæ parti inhæret,infixumque
eſt,diſcutias. Atque hæc contrariæ vires præſtant. Siquidem influxum reprimunt,quæ ſunt aſtringentia
pharmaca:digerunt,impacta iam exceptaque trahendi poteſtate prædita.Porro quæ aſtringunt, vt plu-
rimum exaſperant, atque hac occaſione moleſta ſunt. Trahentia vero ac digerentia ex alto humidita-
tes,non citra acrimoniam id efficiunt. At acrimoniam dolor aliquis neceſſario ſequitur,vlceratam par-
tem erodens. Atque ſic propter dolorem, quem exaſperantia erodentiaque concitant, humores (vt
paulo ante dicebamus) vlceratis partibus influentes irritari, & vlcus phlegmone obſideri exedique con-
tingit. Ex quibus ſane dictis colligitur,vlceribus dyſepulotis,id eſt,cicatricem difficulter recipientibus,
præſidia inueniri non poſſe:& multo minus adhuc malignis, quæ Græca dictione cacoethe *ſupra iam* ſę-
pius vocauimus. Quid ergo nobis agendum erit, vt talia vlcera cacoethe & dyſepulota dicta, ad inte-
gram ſanitatem perducantur.

Medicamẽtà dyſepulotũ & malignis vlcerib. ſanandis accommoda.

Lib. 4. comp. ſecundum genera.

Deligenda ſane erunt pharmaca,quæ vtraque vi & facultate (nempe aſtrictoria & digerente) pol-
leant,atq; ita,quod influit,repellant, quod vero iam affectæ parti inhæſit, diſcutiant. His itaq; miſta fa-
cultate præditis medicamentis vlcera, de quibus nobis in præſentia ſermo eſt, citra eroſionem demor- C
ſumve,vt res expoſtulat,deſiccabis. Cæterum tametſi medicamentum ex ambobus compoſitum, ero-
dente pura & aſtringente,neceſſario validum exiſtat,ſordes tamen, & humiditatis copia id genus vlce-
ribus incumbens,veluti propugnacula quędam vlceratis particulis facta,roſionem valentibus pharma-
cis adimunt ſoluuntque. Porro artificio hac in re potius(vt videtur)vti debebit Medicus,quam experi-
mento inniti: nempe quod ſciat rationalis Medicus, vlcus non alia medicamentorum virtute curari,
quam dum affecta pars eam ſiccitatem conſequatur,quam in naturali ſtatu ſita poſſidebat. Quod factũ
intelligimus,vbi neque tenuis amplius ſanies influit, neq; pus producitur. Hanc autem diſpoſitionem
vlcera nanciſcentur, quo dicebamus modo ſicceſcentia, hoc eſt, aſtricta diſcuſſaque. Dein vbi ſicca
quidem fuerint, verum ſordida adhuc appareant, deterſoriis pharmacis repurgantur. Cæterum cum
manifeſto conſtet omnibus in artis operibus exercitatis,*rationem ſine operum exploratione probabilem non eſſe,*

Diligenter inſpiciendũ, vnde ſordes in vlcere enata ſit.

Medicus diligenter attendere debet,quem effectum medicamentum vlceri adhibitum, quotieſcunq;
ipſum ſoluerit,in particula vlcerata præſtiterit,quantum ſcilicet humiditatis in vlcere deſiccauerit, vel
ſi etiam ſordes adſit,quantum inde abſterſerit. Sed & animum intendere oportet, vtrum vlcus carne,
quæ ſubeſt,exeſa,ac colliqueſcente,ſordidum euaſerit,an quia medicamen ſordibus auferendis aptum D
requirat,impoſitum vero tale non ſit. Quod nimirum Medicis etiam bonis (Galeno atteſtante) exiſti-
matis,nonnunquam impoſuit,ac noſtris quoq; Chirurgis quotidie adhuc imponit. Vbi enim vlcus poſt
vnam aut alteram medicamenti appoſitionem ſordidius conſpexerint, ſtatim non cogitantes, an id ex
roſione pharmaci acciderit, ad abſterſorium valentius acriuſque ſe conferunt, vnde iterum vlcus ero-
ſum ex æquo ſordidum,vel etiam magis adhuc altera ſolutione viſitur.Carne enim id fœdatur, à medi-
camento colliquata. Nam ita in prauam ſaniem degenerat. Quicquid autem in his ipſis tenuioris ſub-
ſtantiæ eſt,à pharmaco difflatur, reliquum ibidem vlceribus infixum, ſordes ipſis redditur.

Non vnum idemq; medicamentũ omnib. corporibus mederi poſſe.

Libro quarto κατὰ γένη.

Quæ in curandis malignis vlceribus præcipue conſideranda.

Cæterum cum ampla ſit latitudo vtrinq; in eo, quod alterum vlcus altero magis minuſve dyſepu-
lotum malignumq; ſit, corporaque omnia, quibus mederi cogimur,non eandem omnino temperatu-
ram ac diſpoſitionem habeant, ſed alia vitioſo ſucco, alia plethora laborent, quædam dura & robuſta
ſint,quędã vero tenera & mollia,atq; ad ſentiendum inſigniter habilia:fieri nõ poteſt, vt vno eodemq;
medicamẽto omnib. indifferenter dyſepulotis & malignis vlceribus,quæuis corpora occupãtibus,me-
deamur:ſed tantũ medicantiũ pharmacorũ(vt Galen.ait)eſſe numerũ oportet,quantus ipſorum quoq;
vlcerũ extiterit.Ergo in curãdis eiuſmodi vlcerib.ægre ſanabilibus,ſuppoſita eorũ natura, & maiori cu- E
iuſq; minorive à naturali habitu receſſu,laborantis cuiuſq; corporis habitus ac diſpoſitio diligẽti anim-
aduerſione erit cõſideranda.Deinde cuiuſq; medicamenti tã ſimplicis,quã compoſiti, vis & facultas ad-
amuſſim ediſcẽda:Quę ſcil. deſiccant, non tamẽ vlceris ſordes abſtergunt. Item quę abſtergunt quidẽ,
non tamen probe deſiccant,ac quæ vtrunq; etiam poſſunt efficere. Sed & accurate proſpiciendum eſt,
ex quoto quodq; medicamentum ordine exiſtat,hoc eſt, an imbecillum, an moderatum, an validum.
Atq; in vnoquoq; ordine maioris minoriſve ratio attendenda erit. Quod maximũ Galeno cẽſetur,inter
ea,quę ad horũ vlcerũ curationẽ pertinent,neglectũ tamẽ(inquit)pleriſq; medicinalis materię ſcripto-

Dioſcorides.

rib. Nam hi ſolas vniuerſales ipſius vires dicere ſtuduerũt:inter quos fuit & Dioſcorides,quẽ nulli eorũ,
qui

A qui in eadem quasi arena desudarunt, hoc est, de medicinali materia scripserunt, secundum esse, vel Galeni ipsius testimonio quisquam dixerit. Sed & qui composita medicamenta tradiderunt, de iis indeterminate, & citra distinctionem scripserunt. Neque enim virtutem ipsius medicamenti, an scilicet validissimum an moderatum vel imbecillum esset, explicuerunt: neque difficultatis aut malignitatis latitudinem ipsorum vlcerum, aut naturam habitumue corporum vlcere laborantium expresserunt: qua nimirum distinctione omissa, permultos Medicos & Chirurgos interdum bene, interdum male, ipsis pharmacis, quæ posteris scripta reliquerunt, vti contingit: ideoq; nonnunquam scopum mirifice assequi, interim ab illo errare, alio delabentes. Itaque non iniuria tam veteres, vt Andromachus, Crito, Asclepiades, quam recentiores scriptores accusandi veniunt, qui sine vlla distinctione remedia scripserunt ad dysepulota, id est, cicatricem difficulter recipientia: item ad cacoethe, id est, malefica, seu maligna & contumacia vlcera: plurima enim ex iis sunt virtute inuicem longe diuersa. Siquidem nonnulla horum vehementiora sunt, alia moderatiora: quædam vero imbecilliora. Adde, quod & alia vlcera (vt diximus) magis, alia minus dysepulota, & difficilia malignaque sunt. Sed nec corpora omnia eius generis vlceribus scatentia, eiusdem prorsus (vt paulo ante dicebamus) naturæ ac dispositionis reperiuntur. Quare neque

Qui de medicamentis indeterminate & citra distinctionem scripserunt, erroris occasionem aliis dedisse.

B eadem omnino medicamenta desiderant. Itaque ad maligniora vlcera, & corpora duriora ac robustiora, valentioribus vtendum erit remediis: ad mediocria vero, & molliores ac delicatiores corporum habitus, imbecillioribus. Merito igitur (vt *initio quarti libri de compositione medica* κατὰ γένη scribit Galenus) omnes, qui vnum duntaxat medicamentum, vlceribus malignis cicatricem inducere promittentes habent, successu crebro frustrantur. Nam duo (minimum) quæ idem pollicentur, eandemque facultatem ostendunt, diuersa alioqui inter se non simpliciter maiorisque, verum (vt inquit ille) maximi ac minimi ratione, in promptu adesse illi conuenit, qui omnia id genus vitia curare proposuerit. Nos itaque deinceps pharmaca, primum quidem simplicia, deinde composita recensebimus, ac etiam seriatim enumerabimus, quæ vlcera (de quibus nobis hic sermo est) citra demorsum, & manifestam exasperationem exiccare possunt. Cæterum cum varie (vt iam sæpius dictum est) inter se differant, in eo, quod magis minusve siccent, expressam eorum mentionem faciemus, quę valide ac vehementer, quæ moderate, & quæ obscurius seu imbecillius exiccent: à metallicis, Galenum secuti, incipientes: quibus etiam terræ species annumerantur.

Ordo dicendorum.

Siccant igitur modice lemnia sphragis siue lemnium sigillum, ita quidem cognominatum ob im-
C pressam illi sphragida, hoc est, sigillum Dianæ sacrum, nos & terram sigillatam eam vocamus: Et cadmia, quam climiam & cathimiam nuncupant. Hæc autem pluribus deinceps diebus sub canis feruore ex aceto trita, aut vino plane giluo, & substantia pellucido, facultatem acquirit magis siccantem. Quod si ex acri aceto teratur siccataque reponatur, vlceribus valde etiam magnis, Galeno & Aetio commode inspergitur. Valentius cadmia & lemnio sigillo, hoc est, terra sigillata, pharmacum est chalcitis (quæ species est vitreoli, apud Arabes colcotar, chalcadis & zegi nuncupata) combusta in cadmiæque morem trita, atque in puluerem redacta, & postea exiccata. Nam cruda, hoc est, ignem non experta, tanta pollet efficacia, vt iam crustas inducat: Lota quam vsta minus desiccat, minusque mordax reperitur. Persimile quoque medicamentum est ærugo cremata, quæ & æris ærugo etiam dicitur, & vulgo hodie ab omnibus viride æris. Non combusta autem nimis efficax medicamen est, sicuti & chalcitis, quæ ignem non experta est. Verum hæc (chalcitis inquam) nonnihil etiam astringit, & ea multo magis adhuc chalcanthum, id est, atramentum sutorium, quod inter metalla maxime siccat. Misy autem & sωri chalcitidi genere cognata sunt, ex vna, vt ita cum Galeno dicam, radice producta. Itaque tria hæc (quæ sub vitreoli genere comprehenduntur) maioris tantum & minoris ratione differunt. Stibi siue stibium, quod Gręcis σίμμι,
D vulgo autem in officinis antimonium dicitur, magis quam sωri desiccat & astringit. Porro diphryges appellatum pharmacum, vlceribus ægre humiditatis vitio ad cicatricem venientibus aptissimum est. Valide enim desiccat, tametsi modice mordax sit. Adhæc præter acrem tum qualitatem, tum potentiā, vim habet astrictoriam: quas tamen vtrasque fortiores, & chalcitis cruda, & chalcanthum, id est, atramentum sutorium repræsentat. Omne quoque aluminis genus vlcera exquisite desiccat, & generose astringit: Vnde nemo (inquit Galenus) solis his ad vlcera vtitur, sicut nec cruda chalcitide & ærugine: vsta vero & hæc, & misy vtilia sunt: vt elota morsum quidem remittunt, verum minus siccant. *Illud* enim *metallicis omnibus commune est, quod combustis elotisque, erosio quæ prius affuit, edomatur ac interit.* Quamobrem his sic crematis & lotis vti quidem licebit in pueris, eunuchis, mulieribusq;, præsertim candidis, imo etiam & viris, qui cute alba visuntur, & molli carne natura sunt præditi. Item in eis, qui ad sentiendum habiles admodum sunt, & plethora vitiosoque succo laborant. Talium enim corpora facile ex morsu, seu rosione phlegmonem accersunt. Itaque cum permulta corpora, quibus mederi cogimur, vnam quandam dispositionem habeant, qua vehementem commorsum ferendo non sunt, tutius est lotis, quam nō lotis vti.

Moderate siccantia simplicia.
Lemnium sigillum.
Cadmia.
Chalcitis.
Coleotar.
Chalcadis.
Zegi
Ærugo.
Chalcanthum.
Misy.
Sori.
Stibi vel stibium vulgo antimonium
Diphryge.
Alumen.
Erosionem metallicis per combustionem edomari.
Tutius esse lotis metallicis quā non lotis vti

E Cæterum alia præter hæc metallica *superius* commemorata, plurima adhuc simplicia sunt pharmaca, quæ malignis vlceribus curandis sunt idonea. Sarcocolla namque, & ichthyocolla, id est, gluten piscium, & his magis adhuc chrysocolla, quam auri glutinum appellant, tali facultate prædita sunt. Huc etiam optime faciunt plumbum combustum, plumbique recrementum, quod σκωρίαν μολύβδου Græci vocant, & vulgus cacaturam: siccat & ferri squamma, præsertim stomomatis, id est, partis ipsius squammæ subtilioris, hæc enim probe siccat. Porro æris squamma, ex malleorum percussionibus decussa, quæ Gręce λεπὶς χαλκοῦ, vulgo autem batitura æris dicitur, præter quod siccat, etiam abstergit purgatque, Galeno & Aetio, vnde pura quoque vlcera efficit, quod reliquæ squammæ præstare non possunt. Itaque *si hæc omnia medicamenta arida vlceribus malignis ac contumacibus insperseris, mirifice* (Inquit Galenus)

Sarcocolla.
Ichtyocolla.
Chrysocolla
Plumbum combustū.
Scoria plumbi.
Cacatura.
Squamma ferri.
Squamma æris.
Batitura æris.

Ostracodermorum testa concremata. Vitrum combustum. Galla omphacitis. Malicoriũ. Cortex capparis. Affatim exiccantia. Terra eretrias. Cambil.

videbis, citra erosionem ea desiccari, sicut vbi buccinorum purpurarumque, ostreorum [sepiarum] aliorumq; id genus A
ostracodermorum piscium testas concrematas, & (vt addit Aetius) *lotas adhibueris.* Vitrum combustum leuiter ac sine morsu exiccat, hinc dysepulotis, id est, cicatricem difficulter admittentibus, non item malignis ac rebellibus conducit: quippe minus exiccat, quàm illa requirunt. Cæterum galla omphacitis, hoc est, immatura: & malicoria, id est, mali Punici cortices seu putamina, cremata & arida apposita, ad malefica & quæ male coalescunt vlcera, efficacissimum medicamentum deprehenditur. Hæc enim non solum siccandi, sed etiam astringendi potestatem habent. Cortex etiam capparis tritus & aridus, malefico & putrido vlceri vtilissime imponitur Aetio. Malum terræ, quod Græci aristolochiam appellant, iris, acorum, arthemisia, panacis radix, argemone, chamæleontis nigri radix, cyperum, dracunculus & gladiolus affatim exiccant Galeno. His euidentius adhuc centaurium & polium: quibus paulo imbecillior est terra nomine eretrias, quæ Auicennæ & aliis sectæ Arabicæ scriptoribus cambil nominatur. Talis sane medicamẽtorum simplicium, ad dysepulota vlcera, maligna ac contumacia, materies existit, quibus & humorum fluxionem intercipere, & locum vlceratum valenter, citra demorsum tamen atque erosionem, exiccare possis. Quomodo autem simplicibus eiusmodi medicamentis siccis modo commemoratis, in vlceribus ad cicatricem ægre venientibus, & malignis vtendum sit, ex Galeno & Aetio B
requirendum est.

Vnguentum Auicennæ longe optimum. Aerugo vel æris ærugo, est viride æris. Lib. 4. de composit. medic. κατὰ γένη.

Porro ex his supra memoratis simplicib. pharmacis, Galenus *libro quarto de compositione medicamentorum secundum genera,* varias remediorum formulas, nempe cerata, vnguenta, emplastra, & pulueres cõficit, quæ ad eiusmodi maligna, & ægre ad cicatricem venientia vlcera, mire proficiunt. Ex cuius quidem scriptis Auicenna formulam vnam medicamenti desumpsit, quam magnopere Guido à Cauliaco, & illius ætatis Chirurgi celebrarunt. Recipit autem *cadmiæ, aluminis, chrysocollæ, id est, glutini auri, singulorum partes octo, floris æris, qui sua sponte ex ære prosilit, & corticis æris, hoc est, æruginis, quæ in officinis viride æris nominatur, & Græcè ἰὸν ξυστὸν, vstorum ana partem vnam; gummi cupressi, partes quatuor; ceræ, olei rosacei, aut myrtini ana quantum satis esse videbitur, fiat vnguentum.* Cæterum, cum vnum omnibus medicamẽtum (vt frequenter dictum est) commode adaptari non possit, tutiorq; sit leniorum pharmacorum vsus, mordaciorum vero periculosior, composita medicamenta distinctè *hoc loco* describam, quæ ad dysepulota, id est, cicatricem difficulter recipientia, inueterata, contumacia, maligna, & chironia vlcera, ex Galeni sententia bene faciunt: primumq; mitiora ac moderaciora referam: deinde validiora, ac potentiora subiiciam. C

Andromachi emplastrum ad vlcera dysepulota, id est, ægre ad cicatricem venientia, sed nondum maligna, quod probatur Galeno.

℞ *Diphrygis denarium pondo quatuordecim; argenti spumæ, denarium pondo quadraginta, ceræ denarium pondo quinquaginta trium, olei myrtei pondo vncias decem: Misce fiat emplastrum.*

Aliud eiusdem generis mitissimum & lenissimum.

℞ *Eloti plumbi denarium pondo duum; spodii denarium pondo quatuor; cadmiæ tantundem; diphrygis denarii pondo vnius: Ea omnia excipiantur terebinthinæ denariis sex, & fiat emplastrum.*

Aliud cicatricem obducens, imbecillius autem, quam vt cacoethe persanet.

Compositio hæc capit *molybdenæ, id est, plumbaginis drachmas quinque & viginti; diphrygis drachmas quatuor; sorios [aut vitreoli] drachmas duas & semissem; misyos tosti drach. 2. terebinthinæ drach. 9. ceræ & myrtei vtriusque drachmas decem.*

Porro in omnibus eius notæ pharmacis, illa, quæ liquari possunt, liquefacta & refrigerata, deinde rasa siccis dili- D
genter in puluerem redactis admisceto. Nam si liquida ipsis affundas, sæpe fient grumi ceræ modo, maxime cum frigus fuerit. In sole feruenti si mistura fiat, licet ea superfundere: mouendo vehementer rudicula primum, deinde cochleari. Præstat autem in hisce omnibus (inquit Galenus) rudiculam palmæ esse ramusculum.

Aliud medicamen epuloticum, id est, cicatricem ducens optimum, quod διαλαδάνου, id est, ex ladano inscribitur, ad Critonem relatum, callosis, veteribus, & curatu difficilibus vlceribus apprime idoneum.

℞ *Picis aridæ denarium pondo viginti quinque; æruginis rasæ denarium pondo octo; æris combusti denarium pondo quinque; squammæ rubræ denarium pondo octo; ladani vncias tres; vini optimi sextarium semis,* quod capit vncias duodecim Oribasio. Conuenit etiam hoc medicamentum prætumidis vlceribus, & cauis. Deligatum vero membrum in diem quartum continendum est. Argenti spumam in oleo coquito, donec aliquam spissitudinem accipiant: deinde squammam æris, æruginem, dum confluxerint, vt colorem bonum acquirant, mox picem adiicito: Posteaquam refrigeratum fuerit, ladanum ex vino tritum: obser- E
uans, ne ex hoc adiecto, efferuescat. Postremo supra moderatum ignem vnita confundito subigitoque.

Mediocre medicamentum ad moderate maligna vlcera idoneum.

Accipe *æris combusti, & æruginis vtriusque vnciam vnam; aluminis scissi, vel scissilis* (quod vulgo in officinis alumen de pluma appellatur) *semunciam; ceræ vncias duas semis*: hoc pharmacum temperatum est, & medium facultate. Porro minus mordebit medicamentum, leneque prorsus efficietur, si loco aluminis scissilis diphrygem acceperis, & æruginem combustam apposueris. Quod si expurgare sordes statueris, æris squammæ semuncia addetur. *Hæc autem pingui cera & recenti excipienda sunt.* Quod si siccior paulo fuerit, quàm vt commemorata excipiat, temperandum est oleo myrteo, quo mollescat: vel melino, quod oleum de cydoniis appellant: vel ricinium, quod vulgo in officinis oleum de cherua nominatur: vel

omotribes

A omotribes vetus. Aut si omnino nihil oleosum medicamento adhibere placet, laricem resinam admisceto: cuius si copia non est, terebinthinam assumito.

Aliud validius medicamentum ad chironia vlcera, id est, non mediocriter, sed maxime maligna contumaciaque ex Asclepiade.

R. *AEris squammæ, & æruginis rasæ vtriusque pondo vnciam; ceræ selibram, hoc est, vncias sex, resinæ laricis, vel si eius copia non est, terebinthinæ pondo vnc. & semissem: Ea quæ liquari possunt, aridis affundantur. Quibus acceptis ac curiose mollitis vtitor.* Item platysma (hoc est, linteum latum, cui emplastrum illitum sit) exiguum soli affectæ parti, vt vlcus tantum comprehendat, iniicito. *Platysma.*

Cæterum ambientes particulas, pharmaco, quod phlegmonem arceat, circumdare oportet, atque inter curandum tertio quoque die soluere expedit, deinde fomentis mitigare, ipsumque emplastrum, quod à latitudine platysma vocatur, abluendo emollire, ac rursum (vt *iam supra* diximus) imponere, donec cicatricem inducere incipiat. Porro mediam ac (vt Galenus ait) symmetriam habebit temperiem, vt etiam modice maligna curet, si non tripla, vt in præcedenti descriptione, sed quadrupla ceræ portio metallicis, squammæ scilicet & æruginis commista fuerit. Sed moderatius adhuc extiterit, si quincupla adiiciatur, vt nondum cacoethe, sed ægre cicatricem ducentia persanet. Itaq; cum auxilium ad aliquid spectet, ac mollius pharmacum ad moderatiora cacoethe, id est, malefica, magis quam vehementius conducat, satius fuerit, in vlceribus non ita malignis & contumacibus, ceram quadruplam vel quincuplam amborum simul metallicorum esse, vt recte Galenus admonuit.

Aliud pharmacum vehemens & mitigatorium ad cacoethe, Andromachi.

R. *Ceræ tyrrhenicæ* [vel eius loco pinguis & recentis, optimæ] *drachmas octo; seui taurini, terebinthinæ, plumbi vsti, singulorum drachmas quatuor; linamentis excepto vtitor.*

Ad desperata vlcera, quorum scilicet curationem plæriq; aggressi, non absoluerunt, sed tanquam ab insanabilibus destitere: emplastrum admirandum, cui, Galeno authore, cum propter alia, tum quoniam longo experimento probatum est, multum confidere oportet.

R. *Sorios* [cuius loco vitriolum sumi potest] *drachmas vigintiquatuor; aluminis scissilis* [quod vulgo alumē de pluma nominant] *calcis viuæ, malicorii,* [id est, corticis mali granati] *singulorum drachmas sexdecim; thuris, gallarum immaturarum, vtriusque drachmas viginti duas; ceræ drachmas centum viginti; seui vitulini,* vel si eius copia non sit, *veteris suilli, quam axungiam vocant, drachmas centum sexaginta; olei veteris heminam,* hoc est, vncias nouem. Aetius assumit olei antiqui libram vnam.) *Arida trita, & tenuissimo cribro excussa, denuo simul terito. Quæ deinde his, quæ liquari oportet, liquatis & ab igne remotis, permisceto: Cumque omnia probe vnitæ fuerint, alumen, thus, sori, calcem, singula prius è vino astringenti trita adiicito, & vtitor.* *In codice Græco Galeni & Aetii hæc pondera reperiuntur. Hemina Græcis cotyle dicta, continet olei vncias 9. vini 10. mellis 13.*

Dum Galenus medicamentum hoc conficeret, oleum & adipem quadraginta annorum adiiciebat, atque ita semper diuturna vlcera, præter modum maligna ac deplorata * opinione melius sanauit. Eius autem generis sunt ea, à quibus pars affecta in tam vitiosum ac deprauatum habitum ducitur, vt sanguinem probe etiam coctum, qui ad eam nutriēdi causa defertur, mutet corrumpatque, vel id, quod influit, adeo cacochymum existit, vt etiamsi pars nihil passa fuerit, ab illo certe ipso solo erodatur. Hoc itaque medicamento, quod noxium est, transmutatur atque discutitur. Satius autem fuerit, cacochymiā prius conuenienti medicamento expurgare, deinde (vt *supra* monuimus) vlceris curationem aggredi. *Oleum & adeps annorum 40.* ** Opinione melius, id est, melius, quam homines opinabantur.*

Aliud Galeni, ad chironia vlcera in mollibus corporibus.

D

R. *Ceræ libram vnam: cerusæ vncias octo: rosacei libram vnam: salis ammoniaci vncias quatuor: squammæ æris vncias duas: thuris, aluminis, æruginis, malicorii, calcis viuæ, singulorum vnciam vnam, quæ liquari debent, liquata & frigefacta, aridis è vino tritis admisceto, atque placidiori igne decoquito.*

Cæterum innumeræ propemodum aliæ formulæ compositorum medicamentorum ex veterum scriptis à Galeno *libro quarto de compositione medicamentorum secundum genera* referuntur, quæ ad dysepulota, cacoethe, inueterata & chironia vlcera persananda apprime idonea sunt. Ex illo igitur libro, veluti è sylua quadam remediorum, rationalis quisque Medicus, & qui methodum ab eo illic traditam artificiose didicerit, idoneam vlceri, quod curandum suscepit, remedii formulam sibi deligere poterit, atque hac solus vti sciet. Porro nonnullas easdemque ex ipsis præcipuas, exempli gratia hoc loco ascripsimus, quo magis lectori ad manum essent, & in particularibus non vniuersalibus solis contentus, exerceretur. Sed iam tempus est, quartam curandorum vlcerum in vniuersum intentionem prosequamur.

Quarta igitur intentio curandorum vlcerum cum aliis dispositionibus complicatorum, quæ ablata, & (vt loquuntur) rectificata dispositione agglutinationi seu consolidationi repugnante, loci vlcerati curationem nos aggredi debere suadet, iisdem omnino intentionibus & modis perficitur, qui *supra* dicti sunt *in curatione vulnerum concauorum*, in quibus substantiæ aliqua deperditio facta est. Proinde methodus ac curandi ratio, quæ illic à nobis tradita est, in memoriam reuocanda erit. Itaque cum tanta sit curationis vlcerum, cum vulnerum atque etiam apostematum curatione communitas ac conuenientia, nil mirum, si Galenus multis locis eorum tractationem ac doctrinam commiscuerit. *Quarta intentio curandorum vlcerum.*

Cæterum his ita ad vmbilicum deductis, tempestiuum est, de propriis ac (vt dicunt) famosis vlcerū differentiis pertractemus, inter quas primum se offert vlcus, quod virulentum & corrosiuum appellitant.

Depro-

De propriis ac (vt loquuntur) magis famosis vlcerum differentiis, & primo de vlcere virulento, & corrosiuo, quod Græcis nomodes, id est, exedens appellatur. A

Cap. XV.

QVid sit vlcus virulentum seu saniosum, & vlcus corrosiuũ siue arrodens, quid item ambulatiuum & depascens siue manducans, quod Græci νομὴν appellant, & quomodo hæc inuicem diffideant, in definitionibus differentiarum vlcerum abunde est explicatum.

Causa. Excitantur autem eiusmodi vlcera à prauis humoribus, sed præsertim biliosis, acribus, & mordacibus, qui propter adustionem cacoethiam quandam, hoc est, malignitatem acquirunt. Atque hæc magna ex parte oriuntur post herpetas, & prurientes pustulas, quas acris & biliosus humor excitauit: atque etiam post vulnera, quæ mordacibus medicamentis exacerbata atq; irritata fuere.

Curatio vlceris exedentis. Cæterum vt ad perfectam sanationem perducantur eiusmodi vlcera, triplici egent auxiliorum genere, sicuti & pleraq; alia, nempe victus ratione proba; conuenienti purgatione, quæ succo prauo, acri, & erosionem in affecta particula excitanti, sit accommoda; & localibus remediis.

Hypothesis. ex li. 4. ther. Age igitur, esto aliquis, qui sanus quidem sit, hoc est, omnia naturæ munia inculpate exerceat, sed ex scabenda derepente quapiam particula, veluti brachio, pustulam statim excitarit, mox eadẽ ipsa particula iterum atq; iterum pruritu vexetur, pustulaq; dirupta vlcus decolor, & inæqualiter erosum gignatur, atq; hæc in tribus quatuorve diebus à principio inciderint. Hac itaque hypothesi posita, dicat mihi hoc loco quispiam, quo nam pacto sanare huiusmodi vlcus conueniat? Certe, vt eius curationem feliciter assequaris, in primis qualis sit totius corporis tali vlcere laborantis affectus, statim tibi erit considerandum. Inuenies namque tum ex vlceris ipsius symptωmatis, id est, accidentibus, tum ex notis, quas totum corpus præ se feret, cuius maxime generis sit is, qui redundat succus. Atque hunc (si Galeni consilium sequaris) idoneo purgante medicamento protinus educes, nec protrahes, dum totus hominis cubitus affectum quendam contumacem rebellemque curationi contrahat, quemadmodum facere solebant Thessali sectatores, ipsius videlicet præcepta mordicus obseruantes. *Præcipitur* namque *ab omnib. fere* (inquit Galenus) *antiquis Medicis, quicunque ratione quadam ac methodo de vlcerum curatione scripserunt, causas, quæ illa creant, abscindendas esse, æque profecto vt cæterorum omnium morborum.* Itaq; hoc tibi tanquam commune præceptum esto, omnino in omnibus morbis, nedum vlceribus, in quibus effectrix causa adhuc manet, ab hac inchoandam curationem esse. Hinc recte monebat Galenus *libro decimotertio methodi medendi*, digerentia, hoc est, resoluentia, seu discutientia medicamenta, nequaquam particulis quibusdam applicanda esse, vbi redundantia in toto corpore aut superiacente particula subest. Quippe quod hæc sic admota, implerent potius, quam educerent. Itaq; tunc à totius corporis, aut superabundantiæ mittentis particulæ superiacentis vacuatione incipienda curatio est. Deinde euaporante auxilio vtendum.

A purgatione incipienda curatio.

Commune de digerentibus præceptum.

B

C

Particularis curatio vlceris arrodentis. Facta igitur totius corporis, vt decet, vacuatione (vt factum quondam fuit in Romana quadam illustri muliere, quæ herpetem esthiomenum, id est, exedentem, in malleolo primum habebat, qui tandem ad bubones vsque ascenderat) ad curationem particularis affectus, hoc est, ipsius vlceris arrodentis deueniendum erit. Ergo si particulam exulceratam atque arrosam, supra modum calefactam videris, ipsam statim frigidis stypticis desiccantibus refrigerabis. Commode autem feceris, si vlcus ipsum, & particulam totam vlceratam aqua aluminosa ablueris: hæc enim ablutio magno vsui talibus vlceribus esse solet. Quippe quæ influentes humores potenter repellat, & siccandi facultatem obtineat, vt author est Auicenna. Poteris etiam affectum locum irrigare, vel aqua plantaginis & rosarum, vel aqua, in qua ferrum candens extinctum fuerit, aut etiam decocto cyperi, myrobalanorum, cupressi, plantaginis, malicorii, balaustii, quod flos est mali Punici syluestris, & consimilium. Vt autem ab ingruentibus defluxionibus, seu ab iniuria influentium humorum, vlcerata particula vindicetur, optimum fuerit, circumiacentes partes vnguento ex bolo armena illinere. In medio vero vlceris, puluis aliquis, qui vim desiccandi habeat, apponendus erit, vt ex lithargyro, plumbo vsto, pompholyge, quæ vulgo tutia dicitur, antimonio, quod stimmi & stibium Græce dicitur, ære combusto, corallio, lapide hæmatite, spodio, lotis. Atque etiam sidiis, id est, corticibus mali granati, myrobalanis, & id genus aliis. Item pannorum laciniæ in linamenta formatæ, siue plagulæ, quæ & splenia Græcis dicuntur, vnguento albo Rhasis illitæ, aut vnguento, quod sextam partem lithargyri recipiat, in quo omnes consentiunt, vel vnguento, quod diapompholygos nuncupatur, supra vlcus ipsum dandæ sunt. Cæterum supra eiusmodi pulueres, ac linamenta vlceri imposita, puluillus, seu puluinus aliquis, quem plumaceolum vocant, posca aquosa imbutus, adhibendus erit: deinde conueniens deligatura, quam experimentem nominant, cuius *supra in tractatu de vulneribus* meminimus. Guido à Cauliaco in talibus vlceribus solebat post lotionem absque aliquo [hoc est, nullo alio adhibito auxilio] ponere laminam plumbi tenuem perforatam, in qua virtus argenti viui, cum aqua plantaginis erat infixa, & ligare ligatura exprimente, quod non est (inquit) fas loqui propter idiotas. Itaque *tria hæc, molybdos, id est, plumbum, aqua aluminosa, & deligatura decenter facta, miram ac fere incredibilem vim habent, in sanandis eiusmodi vlceribus.*

Aqua aluminosa vis. Repellentia, & siccantia.

D

Bolus armena.

Puluis exiccatorius.

Horum vnguentorum formulæ & compositiones lib. 6. describuntur.

Nota de plumbea lamina.

E

Deligatura duplex. Porro deligaturam talem esse conueniet, quæ ad vsum magis, quam ad elegantem formam conducat: hæc autem duobus modis fit, nempe vel vnico vinculo seu fascia vna, vel duabus. Itaque si vna tantum fascia fuerit, principio eius versus superiorem vlceris partem statuto nectenda erit, siue sura, siue genu, siue malleolus, siue cubitus, siue manus summa, aut alia quæuis pars laborauerit. At si duabus fasciis vti malueris, quemadmodum in fracturis fieri solet, altera à parte affecta, hoc est, ab ipso vlcere, ad superiorem regionem feretur, altera deorsum prius ducetur, mox in superiore parte desinet, eo videlicet loco, quo prior incepit. Cæterum præter reliqua commoda, quæ ex hac deligatione proueniunt,

A nsunt, illud etiam accedet: quod vlcera, quę ob rotunditatem coalescere nequeunt, oblonga reddentur. Solutio autem non singulis diebus, sed alternis facienda est. Neque solutione vlcus aqua inspergendum sed molli linteolo, puro & sicco, sanies detergenda.

Deligaturâ alternis diebus soluēdâ.

Quod si partes vlceri adiacentes inflammari videantur, & iam phlegmonodes quippiam repræsentent, platysmati exterius plurimo spatio liquidum medicamentum illinere oportet, quale est Galeni phœnicinum, hoc est, è palmulis confectum, vel aliquod simile, non quidem quocunque contigerit dilutum, sed vino astringente, quantum imbibi poterit. Sitque oleum, quod adiicitur, refrigerans, & astringens, cuiusmodi sunt myrteum, & melinum. Quod si hæc non adsint, omphacinum, & omotribes nominatum adhibebis. At si durities circa partes vlceri adiacentes apparuerit, ipsum phœnicinum, seu emplastrum è palmulis, oleo veteri, aut ricinino (quod officinæ oleum de cherua nominant) diluendum est. Tutiusque fuerit superpositæ regioni, quodpiam ex medicamentis repellentibus liquidis adhibere, quo si quid vel prauum, vel plusquam par est, influat, regeratur. Atq; id maxime, cum in crure vlcus obortum, superpositam venam varicosam habeat. Quæ dum magna est, ac sanguinem nec colore rubrum, nec probum, sed atriorem & melancholicum continere videtur, excidenda, vt *prius* diximus, auferendaque est. B

Si partes adiacentes inflammentur.
Olea refrigerantia, & astringentia.
Si durities adsit.

Cæterum si vlcera eiusmodi admota medicamenta contemnant, in diesque magis atque magis erosio serpat, & augeatur, corpus subinde à vitiosis succis repurgandum erit, continensque ipsa seu (vt vocant) coniuncta materia depascens atque arrodens, inustione seu cauterio (vt loquuntur) actuali absumenda & desiccanda veniet, modo laborans id genus auxilii tutum, atque vtile, cæterisque aliis longe præstantius, non reformidet ac renuat. Quod si ferrum candens ob timiditatem, aut delicatam nimis naturam pati, atque admittere noluerit, medicamenta acriora, & quæ ignis virus habeant, admouebis, cuiusmodi sunt pastilli Andronis, Musę, aut Pasionis, *in tractu de tumoribus præter naturam* descripti: vel trochisci asphodelorum, aut qui calidicon nominantur, quorum formulæ ac descriptiones *libro sexto* referuntur. His etiam atramentum scriptorium, quod & incaustum vocant, magna vtilitate admouetur. Quod si hæc parum profecerint, arsenicum, quod sublimatum nominant, modica tamen (vt *alibi* dictū est, quantitate, tuto adhiberi potest. Locus autem ambiens, hoc est, circumpositæ vlceri partes, interim refrigerantibus perpetuo muniendus erit, ne tam vehementibus admotis præsidiis, fluxio irritetur. Porro si ne his quidem tam potentibus auxiliis malum aliquando C victum fuerit, nec erosio ipsa depascens quouis modo sisti possit, membrum amputare necessarium est, vt voluit Auicenna.

Si erosio non cedat medicamentis.
Vstio.
Pastilli caustici.
Arsenicum.

De sordidi & putris vlceris curatione. Cap. XVI.

QVid sit vlcus sordidum, quod Græci rhyparon vocant: quid item putre, seu putrefactum vlcus dicatur, *supra* definiuimus Porro sordidum, & putrefactum vlcus Guidoni dicitur, *quod sui malitia* (vt eius verbis vtar) *putrefacit membrum, demittendo viscositatem, aut carnem mollem, siue* (inquit) *crustosam, fœtidam, a qua fumus eleuatur fœtidus, & cadauerosus.* Ac tale quidem vlcus fraudulentum etiam appellant. Cæterum si eius malitia vlterius progrediatur, & serpat, in sphacelum (quem vulgus esthiomenum vocat) degenerat, & homini vitam adimit.

Vlcus sordidum & putre.
Vlcus fraudulentum.

Horum autem vlcerum causæ sunt succi praui, crassi, sanguinis naturam quodammodo resipiscentes, hoc est, sanguinei, qui feruore quodam velut ebullientes, venenositatem; atque malignitatem quādam indipiscuntur. Et hæc quidem magna ex parte carbunculos maleficos, siue anthracas, abscessus, & vulnera male curata, consequuntur.

Causa vlcerum putriū & sordidorum.

D Porro talium vlcerum curatio consistit in proba victus obseruatione, & euacuationibus accommodis, quibus corpus vniuersum ab excrementis, atque à natura alienis humoribus expurgetur. Vbi autem iam purum ab excrementitiis, atque à natura alienis humoribus corpus vniuersum tibi apparuerit, tum particula ipsa laborans, hoc est, vlcerata, cucurbitulis, scarificationibus, hirudinibus, atque epithematis siue fotibus à corruptis ac deprauatis succis ipsam occupantibus, vindicanda erit, vt recte præcipit Auicenna. Posthæc vero propriam ipsius vlceris curationem aggredieris. Sordes igitur primo tibi abluenda erit, aut hydromelite quidem, aut marina aqua, vel, si eius copia non est, salsa. Deinde mundificandum vlcus, vnguento vulgo Apostolorum dicto, aut eo, quod Aegyptiacum nominatur. Post hæc, quidam desuper adhuc dandum esse monent mundificatiuum aliud, *ex absynthii succo, melle rosaceo, myrrha, & farina hordei* compositum, & circumiacentes vlceri partes, vnguento ex bolo armena illinunt, ac supra cętera prædicta puluillos, ex stupis canabinis studiose pexis, aut ex lineis pannis leuibus, posca aquosa (quod oxycratum vocant) imbutos apponunt, atque alligant. Si vero sordes in putredinem aut corruptionem degeneret, locus abluendus erit oxycrato, aut (vt voluit Guido) aqua cineris, vel saponis. Deinde emplastrum *ex carnibus piscium salsorum, farina orobi, & aristolochia longa,* non autem rotunda, *& scilla,* omnibus ex vino coctis, & cum melle mistis, superaccommodandum est. Ad eandem intentionem Auicenna subse- E quens medicamentum describit, multa (vt affirmat) experientia comprobatum. Concipit *tragacanthi rubri vnc. vnam: calcis viuæ, aluminis, corticis granatorum, ana drach. sex: thuris, gallarum, ana drach. quatuor; ceræ & olei ana quod fuerit satis.* Aliud: ℞. *Vitrioli partes duodecim; chalcitis* (quod & colcotar Arabes appellant) *partes decem; tragacanthi partes nouem: coquantur in aceto, & ex eis fiat linimentum.* Ac semper quidem vnguentum ex bolo in ambitu vlceris, vt *supra* monuimus, apponito: desuper vero stupeos puluillos oxycrato madefactos.

Curandi ratio.
Sordis ablutio.
Vlceris mundificatio.
Si sordes in putredinem degeneret.
Emplastrū Auicennæ.
Linimentum.

Porro si vlcera eiusmodi depascentia putridaque, eousque feritatis & malitiæ deuenerint, vt partes adiacentes magis atque magis semper erodant, ac sine modo in illis corruptelam excitent, vehementissimis medicamentis (quale *supra in curatione malignorum vlcerum* recensuimus) indigebunt.

Imo

Imo vero frequenter inustiones,atque etiam excisiones illis erunt necessariæ,ita,vt quicquid vitiatum, A
ac corruptum est,prorsus extirpetur, & viua, ac sana duntaxat caro relinquatur, quam ex natiuo ipsius colore,& sanguinis bonitate, facile deprehendes. Inter cætera autem medicamenta acria,quæ viuum à corrupto separant,& in hoc affectu celebrari solent, omnium præstantissimum atque efficacissimum quotidiano experimento deprehenditur arsenicum,quod sublimatum vocant, vt aliquoties *alibi* annotauimus.

Arsenicum sublimatũ. Hoc enim confestim malum sistit,& id quidem sine dolore. Quod si medicamentis eiusmodi malum non cesserit,membrum ipsum tali depascente ac putrido vlcere affectum cogimur abscindere,vt cætera pars tuta sit.Id autem miserum atque vltimum auxilium nũquam tentandum est,nisi dum cætera præsidia nihil proficiunt,& malo prorsus victa sunt,vt *alibi* admonuimus.

De profundo & cuniculoso vlcere,quod & sinus Latinis dicitur. CAP. XVII.

Vlcus cauernosum. VLcera cuniculosa,seu cauernosa *supra* appellauimus,*quorum orificia stricta sunt,profunditas vero in latum se diffundit,& sensui occulta est,multos interdum anfractus habens,modo rectos, modo obliquos, citra duritiem tamen & callum.* Atque hoc vno à fistula differt, quamuis promiscua turba, eiusmodi vlcera omnia cuniculosa,fistulas nominent:cum tamen fistula *proprie vlcus sit,altum,angustum,& callosum,*Galeno, Cel.Aet. & Paulo. B

Fistula quid.

Sinus quid, & eius differẽtiæ multiplices. Itaque quod *profundum & cauernosum vlcus* recentiores Chirurgi appellant, id Latini apposite sinũ, Græci colpon nominant:Fit autem,cum adiacens vlceribus cutis,diutius subiectis corporibus non coalescit,glutinaturque:cuius multæ ac variæ sunt differentię,nimirum ex cauernarum magnitudine, situ, figura,ac numero desumptæ. Aut enim breues sunt, aut alte penetrantes iuxta carnem definentes, aut ad ossa,vel cartilaginem subeuntes,sursum,deorsum vel ad latus tendentes,recti aut flexuosi,simplices ac duplices,triplicesve.Galenus autem eorum duntaxat,qui à positionis figura sumuntur, meminit: vt qui præcipue curandi rationem immutent. Si enim magnus,siue paruus aut breuis, vel altus, aut iuxta

Quæ sinuũ differentiæ curandi rationem euarient,& quæ non. superficiem consistens simplex vel duplex,triplexve fuerit,eadem semper est eorum curandi ratio. At si vel sursum,vel deorsum,vel ad latus,vel intro ad ossa tendit,curationem variat. Cum enim sursum tendit,facile per eius os saniosa colluuies atque ipsum pus effluit. Cum vero deorsum vergit, intus retentum pus,aut sanies,contiguas partes erodit.Quare nisi facto ex aduerso(vt statim dicetur)emissario, nihil omnino profeceris,siue carnem generare,siue glutinare velis. Cum vero ad latus declinat, aut sursum vergit,aut intro fertur,sed ita locari pars afflicta potest, vt libere sanies aut pus è sinu effluere possit, C
incisione ex aduerso facta opus non est:sed de his adhuc *in sequentibus.*

Causa sinuum. Cæterum causæ eiusmodi sinuum, seu cuniculosorum vlcerum, sunt abscessus, siue suppurantes affectus tardius dissecti,& vulnera perperam curata. Pus namque longo nimis spatio in suppurato abscessu,aut in profundo vulnere,quod non rite expurgatur,retentum ac delitescens,malignitatem,& veluti acrem atque erodentem quandam naturam acquirit,& cuniculos tandem molitur,qui difficile admodum carne impleri,& glutinari queunt. Ad affectam namque particulam, quæ iam imbecillitatem contraxit,vndique ex circumiacentibus ac vicinis partibus,imo vero & ab vniuerso corpore, superuacanei humores confluunt,atq; ita ægre sanabile redditur vlcus.

Sinuum differentia quibus deprehendantur. Iudicia. Differentiæ cuniculorum,seu cauernularum eiusmodi vlcerum deprehenduntur turundis (quas tentas vocant) & specillis siue contis (quæ probæ vulgo dicuntur) argenteis,vel plumbeis,aut alia consimili materia factis,in ipsos cuniculos leuiter ac blande immissis.Item minutis quibusdam, atque exilibus radicibus,& cereis candelis,necnon & coloratis quibusdam iniectiónibus. Color vero materiæ, quæ ab ipsis cauernulis & sinubus egreditur,qualitatem eius manifeste insinuat: si enim tenuis fuerit & loturæ carnis persimilis appareat,calidam esse haud temere eam iudicabis:At si candida visitur, & serosa,indubie frigida erit. D

Sed & saniei purisue bonitas,& paucitas,doloris quoque & tumoris, qui prius aderant, priuatio, sinum carne impleri,& glutinari demonstrant.Si vero contraria his affuerint,glutinationem nequaquã adhuc fieri,nobis indicant:vt Galenus iis verbis nobis testatum reliquit *libro secundo de ratione curandi, ad Glauconem: An vero* (inquit) *alta sinus partes coaluerint,ex manante sanie deprehendes,si ea multa vel pauca,cocta vel cruda sit. Præterea si neque in ipso sinu dolor sentiatur, nec tumor appareat, sed totus locus æquabilis sit, sicens ac doloris expers.Quod si puris probe cocti portio exigua in ore conspicitur,multo magis de glutinando sinu sperandum est.* Hactenus de sinuum differentiis,causis,& iudiciis dicta sufficiant.Itaque tempestiuum est, vt eorum curationem aggrediamur,& quã poterimus breuitate,nunc prosequamur.

De ratione curandi sinus,seu vlceris profundi & cauernosi,non tamen adhuc callosi.

In curando sinu geminum esse scopum. CVm sinus,quo de hic agimus,vlcus sit cauum,& profundum,geminus in eo curando scopus ac finis medenti proponitur,vnitio scilicet & repletio.Vlcus enim qua vlcus est,vnitionẽ: cauitas vero impletionem desiderat. At quę dissident,vniri non possunt, nisi prius cauitatem (si cum vlcere, vt in sinu coniuncta sit) impleuerimus. Ordo igitur curationis postulat,vt à cauitatis impletione ordiamur. Sed cauitas rursus carne impleri non potest,nisi laborans particula & iusto temperamento prędita sit,& sinus ipse omnino purus & ab omni sorde immunis extiterit.Itaq; si vel phlegmone,vel erysipelas,vel gangręna,vel intemperies aliqua simplex aut composita partem affectam obsederit, manifestum est quod nisi quis illos affectus prius sanauerit,implere cauum vlcus non poterit. Fieri enim non potest (vt *libro tertio methodi medendi* Galenus inquit) vt in vlcere vel carnis productio,vel sinus impletio,vel agglutinatio,vel cicatricis inductio,recte vnquam cedat,nisi subiecta caro pro naturali modo se habeat. E

Adhæc

A Adhæc cum in ipſa nouæ carnis generatione, duplex prouenire excrementum neceſſe ſit, alterum quidem craſſius, quod ſordes proprie appellatur: alterum tenuius, quod Græcis ἰχῶρ, nobis vero ſanies dicitur: ac ex tenui quidem hoc excremento, vlcus humidum reddatur, ſicuti ex craſſo ſordidum: duplicibus ſane medicamentis ſinuoſum vlcus egebit, antequam carne repleatur: nempe vt humidum eſt ſiccantibus, vt ſordidum expurgantibus ſeu detergentibus. Ordo igitur ſanationis à ſorde expurganda in curãdo ſinu incipiet, quod videlicet nec glutinari quicquam, nec carne impleri poſſit, priuſquam purum, hoc eſt, deterſum & à ſordibus rite expurgatum fuerit. Vbi vero iam ab omni alio affectu immunis, & purus ab excrementis ſinus fuerit, tum primum agglutinantibus medicamentis vtendum erit. Hæc autẽ nec detergunt nec expurgant, vt ſarcotica, id eſt, carnem generantia, ſed contra prorſus (inquit Galenus) ſubſtantiam omnem in idem cogunt. Cuiuſmodi facultatem habent medicamenta ea, quæ auſtera & aſtringentia vocantur. Hæc enim ſiccant tantiſper, dum humoris redundantiam, qui ſecundum naturam eſt, abſumant. Sed de iis *alibi* fuſius à nobis dictum eſt. Pone ergo in eadem particula ſinu occupata, intemperiem aliquam, vel phlegmonem, aut conſimilem affectum, & cauitatem, & vlcus, & ſordem ſimul conſiſtere: ordo curationis expoſtulat, vt primum phlegmonem aut intemperiem, ſecundo loco ſordẽ, B tertio cauitatem, & quarto vlcus perſanes. Siquidem iuſta ſubiectæ carnis temperies, cauſæ rationem, habet, vt quæ concreſcere ſecum, quod vlceratum eſt, faciat, & cauitatem impleat. Puritas vlceris, rationem eius, ſine quo non. Atque hanc ſordes interpellans, curationem moratur. Habet vero & ipſa cauitas ad vlcus, rationem eius, ſine quo non, vt *libro tertio Therapeutices* Galenus annotauit. Quando, inquit, *niſi cauitas prius impleta ſit, induci cicatrice vlcus non poßit*. Atque hæc in vniuerſum dicta ſint de ratione curandi ſinus, quod & vlcus profundum, & cauernoſum noſtri Chirurgi appellant. Cui magna ex parte complicari ſolent, quæ *ſupra* commemorauimus. Hac igitur vniuerſali methodo præmiſſa; particularium ipſorum ſinuum differentiarum (quas curandi rationem variare diximus) ſanationem ſubiungamus.

In noua carnis generatione duplex prouenire excrementum.

Vlcus ſinuoſum duplicibus egere medicamentis.

Agglutinantium facultas.

Hypotheſis.

Conſtituatur igitur in primis ſinus ad ſuperiorem partem porrectus, ita vt eius orificium deorſum ſpectet, talis certe non adeo multum negotii in ſanando faceſſet. Quandoquidem per os eius facile ſanies effluet, atque ideo prompte conglutinabitur, adhibitis ſaltem iis, quæ ſtatim dicentur, auxiliis. Sed neque cum ad latus declinat, aut intro fertur, aut etiam deorſum vergit, inciſione ex aduerſo facta opus erit, ſi pars ipſa afflicta ita locari poſſit, vt libre ſanies è ſinu emanare queat. Itaque ponatur, ſinus artus aC liquos, nempe cubitum, aut femur occupare, poterit vtique decliuis figuratus, citra diuiſionem ex aduerſo factam coaleſcere. *Etenim, in cubito cum ore gibbero vicina ſunt, ſummam manum elatius protendens, ſinum ad effluxionem incitabis. Sic & in femore, ſi ſinus deorſum vergat, & ad genu terminetur, os autem ipſius ſublime ſupra femoris medium ſit, popliti mollem puluinum ſubiicies, quo demißius inguen, quam genu poſitum ſit.*

Si ſinus orificium deorſum ſpectet.

Inciſio ex aduerſo, quando in ſinu fieri debeat, & quãdo non.

Ex Paulo, & Galeno ad Glauconem.

Cæterum ſi ſinus deorſum vergat, ad latus declinet, vel intro feratur, & ſitum affectæ parti cõmodum dare non poſſis, quo libere ſanies effluat, nihil vnquam promouebis, ſiue carnem generare ſiue glutinare velis, niſi prius collectioni purulentæ effluxum molitus fueris. Intus enim retenta ſanies contiguas partes erodet. Porro ſanioſæ illi colluuiei effluxum bifariam moliri poteris. Nempe vel facto tantum in imo ſinus vulnere, vel tota cauitate diſſecta. In imo, ſeu radice ſinus fit ſectio, ſi vlcus magnum fuerit, & locus totus ſine periculo ſecari non poſſit. Præſtiterit autem ſemper, ſi nihil obſtiterit, totam ipſius ſinus cauitatem diſſecare, quam ex aduerſo plagam facere. Ita enim facilius ac citius multo, ad ſanitatem vlcus perducetur. Tota igitur cauitate diſſecta elychniis, & pannorum laciniis in linamenta formatis, congruiſque medicamentis ſic expurgandus, atque reſiccandus erit ſinus, vt tandem caro regignatur, cauitas impleatur, & ad perfectam ſanationem, modo, quo *ſupra de altis & cauis vulneribus* docuiD mus, perducatur. Cæterum priuſquam ex aduerſa parte diuiſio fiat, purulenta colluuies ſinenda eſt magna ſatis copia in fundo ipſius ſinus colligi, quo ſinus parietes magis attenuentur, atq; ita melius ſpecillum (ſupra quod ſectio fieri debet) in cauitatem demittatur, ſinu ſcilicet ex puris copia diſtento, & ampliore facto. Specillum autem ipſum, quod ſic in ſinum immititur, lęue, hoc eſt, minime aſperũ eſſe debet, ac vnctuoſo aliquo (vt citra dolorem immitti poſſit) illitum. Adhæc parte poſteriore perforatum eſſe decet in modum acus, vt in eo imponi poſſit cento aliquis (vt vocant) ex ſtupis canabinis, aut aliqua gracili faſcia, aut certe funiculo quopiam molli, vt canabino, factus. Inciſione autem facta, dolor, qui per eã excitatus eſt, ſedãdus erit, & impetus ꝓfluentis ſanguinis, oui candido, atq; aliis id genus ſupprimendę ſanguinis profuſioni dicatis auxiliis compeſcendus. Poſt hęc autem cento alius, quando opus erit, detergente aliquo medicamento imbutus, indendus erit, atq; vt id commodius fiat, alteri, qui ſinum adhuc occupat, aut aſſuetur, aut alligabitur. Poterunt & elychnia ſeu linamenta in mundificatiuo aliquo tincta, in ſinum ipſum imponi, ſuperque, atq; in ambitu danda ſunt, quæ mox *infra* dicemus.

Bifariam effluxum moliri poſſe ſaniei, aut puri in ſinu.

Quod multa puris copia ſinenda ſit colligi in fundo ſinus, priuſquam ex aduerſo diuidatur.

Specillum, quod in ſinũ immittitur, quale eſſe debeat.

Porro ſi neq; in imo ipſius ſinuoſi vlceris plaga commode fieri poſſit, neq; cauitas tota diſſecari, ſinus totus eluendus erit collutionibus, primum quidem deterſoriis, ſi inhærentem ſaniem ſubeſſe ſuE ſpicaris: deinde ſarcoticis, id eſt, carnem generantibus: poſtea vero ad glutinans medicamentum tranſeundum erit. Proinde Galenus *libro ſecundo de ratione curandi ad Glauconem*, ſinum ipſum nunc melicrato ſolo, id eſt, mulſa, nunc quidem puro vino, nunc vero mulſo, eluendum eſſe monet. Itaque ad detergendam, expurgandamque ſinui inhærentem ſaniem, melicratum præferendum eſt. Sed præſertim in ſinu, cuius os deorſum ſpectat, per quod ſanies libere effluat. Huius namque ſinus profunditatem totam; ad glutinationem aptam (vt Galenus inquit) ſola reddere poteſt iniecta mulſa. Ad purgandum vero ſimul & roborandum, vbi ſcilicet adhuc aliqua leuis cuiuſdam ſordis derelictæ ſuſpicio eſt, vel ipſo etiam Aëtio authore mulſum eligimus. At vbi carnem iam in ſinu medioriter regenitam, omnino puram eſſe conie-

Si neq; apertio in imo, neq; cauitas tota diſſecari poßit.

Sinus, quib. liquoribus abluendus.

Melicratũ.

Mulſum.

Mulſum. Vinum ſub auſterum. Oxymeli. Aqua aluminoſa.

coniecerimus, & glutinationem quærimus, vino puro ſubaſtringente ſinum ipſum eluemus. Vinum A enim eiuſmodi, quod medium eſt inter dulce & aſtringens, leuiter glutinat. Si autem cruentus fœtiduſque ſit humor, qui è ſinu excernitur, oxymeli (Aetio authore) cæteris præſtat. Auicenna & quidam alii ſinum, præſertim maligniorem, & vehementer ſordidũ detergunt, & eluunt, aut lixiuio, aut marina aqua, aut etiam aluminoſa, quæ in hoc affectu præſtantiſſima eſt. Hæc enim præterquam quod potenter ſordes abluit, à parte quoque affecta fluxionem arcet & repellit. Albucaſis Chirurgus inſignis vnguentum Ægyptiacum, cum aqua & melle liquatum, in ſinum, eiuſmodi deterſionis & corrigendæ malignitatis gratia, immitti iubet. Galenus quoque, vbi ſinus ipſe, aut ſitus, aut alterius cuiuſuis occaſione, ſordidior aut humidior eſt, medicamenta, quæ valentius, quam mulſa deſiccent, & detergant, admouenda eſſe ſuadet. Cuiuſmodi eſt medicamentum ex combuſta charta compoſitum, quod ad hunc modum temperatur. ℞. *Squammæ, gallæ, myrrhæ, ſingulorum pondo denarium octo; ſandarachæ, arſenici, elaterii, id eſt, ſucci cucumeris agreſtis, ſingulorum pondo denarium, 4. thuris pondo denarium trium, atramenti ſutorii* (quod Græci chalcanthum vocant) *tantundem, chartæ quantum ſatis eſt ad inducendum colorem.* Debet autem exigua eiuſmodi medicamenti portio largo roſaceo miſceri, quo & eius vehementia remittatur, B & per anguſtum foramen, in ſinus profundum, per fiſtulam aut æneam aut corneam, recto ductu foratam, poſſit iniici. Iniecto autem medicamẽto, vlceris os linamento concerpto claudendum eſt, ne id refluat: niſi enim diutius maneat, exiccare non poterit.

Medicamentũ ex charta combuſta.

Si vlcus ſinuoſum calidum fuerit. Si frigidum.

Cæterum ſi vlcus calidum fuerit, hoc eſt, calidam intemperiem ſibi adiunctam habuerit, & virus ab ipſo ſinuoſo vlcere manans, rubrum & loturæ carnis recenter mactatæ perſimile appareat, non alienum fuerit, ipſum abluere melicrato, hoc eſt, aqua mulſa recenti, in quo lenticula, hordeum, roſæ, & balauſtium incocta fuerint. Si vero vlcus frigidum ſit, & ſanies tenuis & aquoſa conſpicitur, mulſa, in qua incocta ſint, marrubium, abſynthium pimpinella, & myrrha, eluendum eſt.

Idem medicamentum deterſorium, ſarcoticum & glutinãs. Sarcoticorũ facultas. Glutinantium finis. Epuloticorum finis.

Porro vbi ſic ab omni ſorde puros ſinus effecerimus, carne replentibus medicamentis (ſarcotica Græci vocant) ſi caui ſaltem fuerint, deinde glutinantibus, & tandem cicatricem inducentibus, ſimiliter reliquis vlceribus vtendum erit. Carne autem replent, quæ humiditatem ſiccant, & ſordem detergunt. Itaque idem medicamentum primario atque per ſeſe ſordis deterſorium Galeno appellatur, altero vero ſignificatu ſarcoticum & glutinans. Quippe quod tali impoſito medicamento, vlcera carne replentur ac coeunt. C Opus enim ipſorum proprium eſt (vt *alicubi* ſcripſit Galenus) affectam partem recrementis vacuare, ne videlicet ſanies carnis generationem glutinationemque impediat. Sarcotica igitur detergendi etiam vim habent, ſed omnis roſionis ſeu morſus expertem. Finis autem glutinantium eſt, nullam inter coitura ſubnaſcentem humiditatem permittere. Glutinaturo namque (vt *tertio methodi* Galenus ait) vnum id propoſitum eſt, vt eius, quod ſecundum naturam eſt, redundantiam conſumat. Epuloticorum vero, id eſt, cicatricem inducentium medicamentorum finis eſt, non hanc totam ſubnaſcentem ac redundantem humiditatem impedire, ſed etiam nunc conſiſtentem, in iis, quæ mox cicatricem ducent, conſumere: adhæc callo obducere, & aſtringendo indurare. Sed de iis *in antidotario* fuſius dicemus.

Si cauus ſinus carnem requirat.

Ergo (vt ad propoſitum reuertamur) ſi cauus ſinus carnem requirat, primum medicamenti, quod charta conſtat, aridi, paululum cum multo roſaceo inſeri conuenit. Deinde carpto linamento os obturari. Inde emplaſtrum Iſis aut Machærionis, aut ſimile quoddam, vna cum roſaceo cerato liquidiore ſolutum, iniicitur. Vbi vero mediocriter carne repletus eſt ſinus, aliquid ex glutinantibus medicamentis, non vehementer ſiccantibus adhibendum eſt, quod creſcentem tenellam carnem blande & ſine morſu cogat, non aliter ac ſi recens ac cruentum vulnus curaretur. Curatur autem hoc mollibus, blandis, minimeque dolorem excitantibus medicamentis, qualia ſunt enhæma, D quorum opus ſeu facultas eſt coniungere, & diuiſas partes conglutinare, vt in priſtinam vnitatem particula reducatur. *Multa* (inquit Galenus) *eiuſmodi medicamenta inueniuntur, alia quidem ex bitumine confecta, vocaturque, neſcio qua ratione, vt idem ait, emplaſtra Barbara: alia vero, quia fului & fuſci ſunt coloris, cirrha, & phæa nominantur, ex argenti ſpuma & ærugine liberalius decocta.* Horum autem medicamentorum mixturas, Galenus, Paulus, & Celſus docent. Sed præſtat de hac re interpretis vulgaris Auicennæ verba ſubiicere: *Ad incarnandum* (inquit) *oportet, quod medicinæ fiant currentes lauatiuæ, cum viſcoſitate adhærente, & iniiciantur in eis cum clyſteriis, & immittantur cum elychniis & tentis. Et nos quidem iam experti ſumus emplaſtrum Apoſtolicum, id eſt, Apoſtolorum, & centauream, quando cum ea implentur, & eſt mirabilis valde. Succedit huic ſymphyton, deinde iridis Illyricæ radix, poſtremo erui farina, & id genus alia, quæ glutinandi facultatem habent.*

Enhæma.

Cirrha, & phæa medicamenta. Auicen.

Medicamentum incarnans & glutinans.

Porro ſequens medicamentum, quod in frequenti eſt vſu apud Chirurgos, miram vim habet in glutinandis ſeu incarnandis eiuſmodi vlceribus. ℞. *aquæ decoctionis hordei libram vnam; mellis roſati vnc. tres; ſarcocollæ drach. duas; myrrhæ, thuris ſingulorum drachmam vnam; vini odoriferi vnc. ſex: Coquantur omnia ſimul vſq; ad tertias, id eſt, vſq; ad conſumptionem tertiæ partis: Quibus & addi poteſt aliquãdo aliquid aloes.* E Cæterum poſt glutinantis medicamenti impoſitionem, ſola ſpongia noua ex mulſo iuxta Galeni conſilium circumponenda eſt, quam fieri poteſt molliſſima.

Modus deligandi ſinus poſt glutinatorii medicamenti impoſitionem.

Eius autem deligatura á ſinus fundo incipiat, & eius ore finiat: faſciarum vero ſpiræ ſiue circumflexus, ſinus profundum ſine dolore arctent, ac paulatim vſque ad os eius elaxentur, eidemque (ori inquam ſinus) indatur medicamentum molle, circumducto forinſecus emplaſtro ad os ipſius ſinus forficibus diſciſſo, vt ſanies effluere poſſit. Effluet autem è ſinu ſanies, ſuppoſito aliquo alio paruo emplaſtro ad ſolutionem vſque, quam tertio quoque die faciens, hoc ipſum tanquam operculum circumpoſitum auferes relicto eo, quod totum ambit ſinum, medicamento.

Ideo

A Ideo autem tertio quoque die, aut certe citius aut tardius, prout res efflagitabit, demenda spongia est, ac paruum emplastrum, quod superpositum erat; vt si qua humoris colluuies in ore sinus collecta sit, vacuetur, exploremusque, an altæ sinus partes coaluerint an minime, quod ex manante sanie (vt docet Galenus) deprehendetur. Si scilicet ea multa vel pauca, cocta vel cruda sit. Itaque altas ipsius partes coaluisse demonstrat, pus coctum ac paucum, præsertim si neque in ipso sinu dolor sentiatur, nec tumor appareat, sed locus totus æquabilis sit, siccus ac doloris expers. Cumque spongiam rursus imposueris, rursusque (vt diximus) alligaueris, postero vel tertio die soluito, vt dictum est, semper linteolum sinus ori admotum permutans, quod eodem emplastro illitum, totum os ambitu cingat. Neque vero omnino appressum (vt Galenus admonet) esse debet, sed ita, vt per id tota sanies vacuari possit. Itaque cum secundo vel tertio quoque die (vt iam semel atque iterum dictum est) spongia, vel paruum emplastrum eximitur, considerandum, multa ne an pauca, cruda an cocta materia ad os vlceris affluxerit: Deinde expers ne sit, an particeps doloris locus affectus, & an tumor remanserit, aut diminutus sit. Altas enim sinus partes coisse testatur, pus coctum ac paucum, præcipueque si dolor & tumor non adsint. Contra multum & crudum, & cum fœtore, & loci humiditate, dolore & tumore, nondum coaluisse significant. B Neque vero (vt scribit Galenus) si primo vel secundo die tenuis quædam sanies ex sinu manet, de glutinatione omnino desperandum est. Sæpe enim vis medicamenti affectæ particulæ admoti, ex ipsa cute & subiecta carne tenuem humiditatem vehementer exprimit, quoties eius, qui curatur, corpus ita affectum est, siue ex natiua temperie, siue mala victus ratione. Hac humiditate expressa, loca mediocriter resiccata glutinentur. Quod si tertio aut quarto ab initio die, sanies cruda in ore apparuerit, scito (inquit idem) sinum non esse glutinatum. Quare affecto loco medicamentum, quod vehementer quidem exiccet, sed nec mordeat, nec cutem contrahat, circumponendum est. Cuiusmodi Galeni medicamentum est, quod à fuluo colore cyrrhum dicitur, ex concoctis metallicis, oleo ricinino, quod oleum de cherua appellant, & aceto sine cera confectum. Hoc enim medicamentum (vt idem Galenus testatur) sine morsu vehementer exiccat. Cuius compositio & vsus ex *libro secundo de compositione medicamentorum κατὰ γένη* requiri debent. Guido à Cauliaco iubet post glutinantis medicamenti impositionem, desuper apponenda esse emplastra & pannos, aliquo, quod habeat (vt eius verbis vtar) rectificare illa, illitos. Cuiusmodi sunt emplastrum *διὰ χαλκίτεως* nominatum; quod à palma Græce *φοινίκινον*, & vulgo diapalma appellatur. Item emplastrum (inquit) nigrum vel flauum cum gallis: & mel coctum cum puluere thuris, C myrrhæ, & aloes: vel quædam horum, vel omnia simul: & vinum stypticum crassum; quod grossum vocat. Postea ligare præcipit, vt docet Galenus *libro secundo ad Glauconem*. Paucis autem interiectis subdit, detenta (vt loquitur) hæsitasse multos, vt Henricum, & præceptorem suum Bononiensem: quod solida non ponatur, quia saniem (inquit) in loco retinet: sed canulata, aut duplicata, vt sanies continue valeat exire: & spongia super orificium ponatur, vt sanies trahatur exterius sugendo. Spongia namque ideo circundatur atque alligatur, vt exiccet, manantemque è sinu saniem excipiat, alioqui partem erosuram, aut pruritum excitaturam. Imbuta autem (vt *supra* diximus) mulso spongia sit, vt detergat: mollis, ne asperitate lædat: noua vero, vt aqua marina adhuc imbuta partem affectam deficcet. Hactenus de ratione curandi vlceris alti, angusti & cauernosi, non tamen callosi. Nunc ordo postulat, vt de calloso vlcere, seu callo obducto sinu, quam fistulam nominant, dicamus.

Tertio quoque die spongiam, ac paruum emplastrũ esse demenda.

Li. 2. de arte curat. ad Glauc.

Notã coitionis altarum sinus partium.

Cyrrhum medicamentum.

Guido à Cauliacô.

Spongiá qualis esse debeat.

De fistula. Cap. XVIII.

CVm pus in abscessibus sic excoriat particulam, vt continentia à subiectis separet ac diducat, dein D eo quomodocunque euacuato, distantia inter se pristinum statum recuperare nequeant, affectio eiusmodi sinus appellatur Galeno *libro de tumoribus præter naturam*. Quem si quis (ait ille) non statim curet, callo obducitur, durusque temporis progressu fiet, nec conglutinare ipsum cum subiectis sibi possibile est, vocaturque tunc hic affectus proprie fistula, de qua nunc dicere instituimus. Est igitur fistula (quam Græci syringa nominant) *arctus oblongusque, & callosus sinus, aliquatenus indolens, qui magna parte ex abscessibus parum dextre curatis, oritur*: sed & ex aliis nonnunquam vlcerum generibus ac sinubus perperam curatis nascitur. Hæc autem nomen accepit ab arundinearum fistularum tralatione, vt Paulus annotauit. Quandoquidem in eis cauitas quædam deprehenditur, arundinum cauitatibus similis.

Fit autem fistula in omni fere parte corporis, habetque quædam (vt Celsus ait) in singulis locis propria, sed de communibus hic dicemus.

Differentiæ igitur fistularum plures sunt, sicuti & sinuum, quæ ex situ, figura, numero, magnitudine, & aliis id genus sumuntur. Si quidem aliæ sub cute extensæ sunt, aliæ altius penetrant: aliæ rectæ, aliæ flexæ & tortuosæ sunt: aliæ intra carnem desinunt, aliæ ad ossa, aut cartilaginem penetrant: aut vbi neutrum horum subest, ad interiora perueniunt. Aliæ neruos attingunt, aliæ venas aut arterias occu- E pant. Aliæ præterea simplices sunt, aliæ duplices triplicesve, ab vno ore intus orsæ, quæ tres fiunt, aut etiam in plures sinus diuiduntur. Aliæ deinde facile, aliæ cum difficultate curantur. Atque etiam (inquit Celsus) quædam insanabiles reperiuntur.

Sinus

Sinum degenerare in fistulam.

Fistula quid.

Fistularum differentia multiplices.

De signis fistularum.

FIstularum dignotiones sumendæ sunt ab his, quæ secundum essentiæ rationem ipsis insunt, atque etiam iis, quæ consequuntur, accidentibus & effectibus.

A substantialiter quidem inhærentibus, vt ab illo (inquit Guido) corio calloso, & à forma fistulæ instrumentalis & factitiæ: Callositas namque cum forma fistulari, essentialis est differentia ipsius fistulæ.

Fistularum notæ a quib. petantur.

Essentialis fistularum differentia. A

Ab accidentibus vero & effectibus, vt à virulentia illa horribili, quæ aliquando ab ipsa fistula effluit, emanatve. Item á dolore, qui in ea modicus esse solet, nisi dum partes, quæ iuxta neruum sunt, occupat.

Quib. notis deprehendatur, simplex ne sit fistula, an multiplex.

Cæterum simplices ne fistulæ sint, aut in plures partes diducantur, cognosci potest ex modo puris: Cuius si plus fertur, quam quod simplici spatio conuenit, plures sinus callosos esse manifestum est. Corporis quoque inquinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint. Quia sæpe cum quis aliter decubuit, aliterque membrum collocauit, pus ferri, quod iam desierat, incipit: testaturque non solum, alium sinum esse, ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere. Cumque fere iuxta sint caro & neruus, & aliqua neruosa: quales fere tunicæ, membranæque sunt: genus quoque puris docebit, num plures sinus intus diuersa corporis genera perroserint: Siquidem ex carne (inquit Celsus) pus leue, album, copiosius fertur. At ex neruoso loco coloris quidem eiusdem, sed tenuius, & minus. Ex neruo pingue, & oleo non dissimile. Cuius sententiæ refragari videtur Aetius, sic de nerui fistula inquiens: *Humor inde delatus tenuior est, ei similis, qui ab ossibus defluit, non quidem oleaginus, aut pinguis, sed saniosus & glutinosus.* Sed & ex aliis notis, quam ex pure, deprehenditur nerui fistula, nempe dolore: stuporis enim punctionisque sensum incutit. Deinde motus, qui ab eo neruo perfici solet, deterior apparebit. Sed in specillo attactu (inquit Aetius) molestus acutusque sensus redditus, rem manifestissime iudicabit. B At fistula locum erodente, si vena suberit, plurimus crassusque sanguis effunditur. Sin arteria aperiatur, tenuis & flauus cum multo spiritu stridoreque exibit. Ante omnia autem (vt recte consuluit Celsus) demitti specillum in fistulam conuenit, vt quo tendat, & quam alte perueniat, scire possimus. Simul etiam protinus humida, an siccior sit: quod extracto specillo patet. Si vero os in vicino est (id quod disci potest sic, iam nec ne eo fistula penetrauit) quatenus nocuerit. Nam si molle est, quod vltimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium est: Si vero magis id renititur, ad os ventum est. Ibi deinde si labitur specillum, nondum caries est: si non labitur, sed æquali innititur, caries quidem verum adhuc leuis est. Si inæquale quoque & asperum subest, vehementius os exesum est. At cartilago vbi subhæsit, ipsa sedes docet, peruentumq; esse ad eam, ex renixu patet. Cæterum si obliquæ fuerint fistulæ, flexumque aliquem, vel plures habuerint, vt specilli apex progredi nequeat, virgulam plumbeam, stanneamve conflabimus, aut ceream potius candelam assumemus, qua iter pertentemus. Cum enim flexilis admodum sit, ad fistulæ figuram facile accommodabitur. Hactenus de signis fistularum: nunc de iudiciis.

Lib. 3.

Aetius.

Nerui in fistula erosi nota.

Venæ atque arteriæ erosæ signa.

Fistula specillo maxime exploranda.

Ossis cariosi nota.

Obliquæ fistulæ quomodo explorandæ.

Fistularum iudicia, seu prognostica.

Lib. 7. Cornelius Celsus. lib. 5. C

Fistulæ si altius penetrant, vt ad vltimas demitti collyrium non possit, si tortuosæ atque anfractuosæ sunt, si multiplices; maius (inquit Celsus) in manu, quam in medicamentis præsidium est: minusq; operæ est, si sub cute transuersæ feruntur, quam si rectæ intro tendunt. Expedita quoque curatio est in fistula simplici, recenti, intra carnem, adiuuatque, ipsum corpus, si iuuenile, si firmum est: inimica contraria his sunt: Itemque si fistula, os, vel cartilaginem, vel neruum vel musculos læsit, si articulum occupauit: si vel ad vesicam, vel ad pulmones, vel ad vuluam, vel ad grandes venas, arteriasve, vel ad inania, vt guttur, stomachum, thoracem, penetrauit. Ad intestina quoque eam tendere semper periculosum sæpe pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habitus est. Ægre (inquit Paulus) consanescit in ano fistula, quæ orificio caret, tum quæ delitescit, & in os terminatur, multifariamque fissa est. Sed ex his quidem colliguntur fistularum sedes, spatia, & noxæ. Præterea an simplices hæ sint, an multiplices & in plures partes diductæ. Hactenus igitur de fistularum differentiis, signis, & iudiciis. Deinceps vero de medicamentis ad easdem conferentibus differere oportet.

Paulus.

De fistularum curatione in vniuersum.

Ratio curandi vniuersalis. D

In primis genus victus conueniens, & quod substantia & qualitate, causis, quæ fistulæ consolidationem impediunt, aduersatur, instituito. Deinde corpus vniuersum à superuacaneis, & noxiis humoribus (illis tamen prius, si ita res exigat, expulsioni paratis) idoneo carthartico medicamento purgato Mox potionibus roborandis ac desiccandis interioribus partibus accommodis, fistulam ad consolidationem præparato.

Potiones fistulis idoneæ.

Cæterum tametsi potiones multæ ad hanc intentionem à variis authoribus descriptæ sint, duæ tamen sunt, quæ frequenti vsu & felici successu à recentioribus Medicis probatæ sunt. Prior ad hunc modum habet,

1. ℞. *Agrimoniæ partes tres; plantaginis partes duas; foliorum oliuæ partem vnam, scindantur minutim &*
2. *contundantur, postea in vino albo coquantur, & fiat colatura*, de qua quolibet die sub aurorã cyathus vnus administretur. Altera Recipit *osmundæ* (quæ filix mas est Dioscoridi) *partes tres; gentianæ partes duas; centaurii partem vnam; coquantur in vino albo, & fiat potio, quæ vt prior administretur.* Hæc postrema etiam valde efficax est in ossium corruptorũ expulsione. Ego autẽ optime factũ existimauerim, si in prædictis decoctionib. nonnihil ligni Guaiaci, vel Indici (quod lignũ sanctum, & palmam sanctã appellant) aliquot horas maceretur, postea moderato igne leuiter decoquatur, & ex colatura, quantum assidenti Medico satis esse videbitur, mane bibendum offeratur. Atq; hæc regimen (vt loquuntur) vniuersale concernunt. E

Guaiacum lignum sanctum.

Ratio curandi particularis.

Quod autem ad topica pertinet auxilia, & regimen (vt vocant) particulare, quatuor sunt ordine peragenda.

1. Primum quidem fistulæ orificium, si non satis hiet, hoc est, si nimis strictum fuerit, imo vero & sinus ipse fistularis vsq; ad fines eius, si fieri posit, dilatari debet.
2. Secundo loco callum eximere, fistulamq; auferre, atq; omnino destruere conuenit.
3. Tertio post exemptum (quocunq; modo id fiat) callum, sordities detergenda veniet.
4. Quarto vbi purus iã ab omni sorde sinus videbitur, similiter reliquis vlcerib. ad sanitatẽ perducetur: nempe

A nempe glutinatoriis,seu (vt loquuntur) incarnantibus medicamentis,& epuloticis,id est,cicatricem inducentibus,atque etiam (si carnis aliqua fuerit amissio) sarcoticis,id est,carnem generantibus pharmacis.

Ergo si nec aduri ferro,nec incidi cōmode possit fistula,& eius os,aut sinus totus,siue vnus ac simplex,siue multiplex fuerit,non late satis pateat, immisso collyrio aliquo,seu(vt vocāt)tenta ampliaria ac dilatari debebit.Materia autem ad conficienda collyria,dilatandis eiusmodi fistulis,& sinubus non callosis idonea,sunt radices gentianæ,& maliterræ (quam aristolochiam Græci nominant) radix item bryoniæ,hoc est,vitis albæ,& dracontii seu dracunculi, præsertim maioris, qui serpentaria officinis, & Romanis veteribus columbrina nuncupatur.Sed inprimis huic negotio accommoda sunt frusta spongiæ contorta & valide impressa.Ex iis igitur fiant collyria siue penicilla(quas tentas vocant) altera quidem parte tenuia,altera paulo pleniora.Atque ea parte,quā tenuia sunt,demitti oportet in fistulam,sed filo semper appendice,vt tutius,si altius descenderint, & promptius, si nimis hæreant, extrahi possint. Dimittantur autem horis duodecim,aut certe plus,aut minus, donec scilicet late satis dehiscat fistula. 1. *Sinus fistulæ ampliatio. Malum terræ.*

B Cæterum orificio fistulæ atque eius sinu,sufficienter dilatatis, ipsius destructio, prorsus molienda est.Id autem trifariam fieri consueuit.Nempe vel medicamentis acrioribus,& callum exterentibus;vel incisione sinus,& vstione;vel incisione citra vstionem,cum calli euulsione. Ergo si recens fuerit fistula, aut non adeo multum antiquata,nec etiam admodum profunda aut flexuosa,& chirurgiam,hoc est,sectionem & vstionem,prorsus recuset æger,medicamenta callum exterentia adhibebimus : Deinde remoto callo ad curationem reliquis vlceribus communem vertemur. Itaque callos elidunt atque excindunt,quæ ex Galeno,Paulo,Aetio,Cornelio Celso,& aliis recentioribus Chirurgis subiungam. Spondilii radix circumrasa,& fistulis imposita,earum callos eximit.Item veratrum nigrum, duobus tribusve diebus insertum idem præstat. Adhæc amurca cocta,& in collutionem adhibita. Ad idem elaterium,id est,succum cucumeris agrestis,seu (vt vocant) asinini,terebinthina exceptum in collyria cogito,imponitoque:vel laserpitii radicis succum infundito.Id,quod sequitur,etiam callos consumit Paulo Aeginetæ: ℞. *Aeruginis drachmas duodecim,ammoniaci drach.2.excepta aceto in longium inducantur,& fiant penicilla.* Hoc medicamentum expeditissimum atque ex primis esse ad callos eximendos,ex præcepto Megetis, nobis testatum reliquit Aurelius Cornelius Celsus.Verum exemplaria omnia eo loci corrupta sunt. Pro drachmis enim duodecim habent tantum denarios duos. Plurima eius generis collyria,hoc est,fistulis callos exterentia,à modo nominatis authoribus describuntur,ex quibus quisque, quæ suo proposito magis conducere videbuntur,poterit deligere,& in vsum assumere.In communi autem vsu apud recentiores Chirurgos sunt collyria siue penicilla ex trochiscis asphodelorum, quorum descriptionem habes *in antidotario.* Item ex calce & sapone.Adhæc,quæ auripigmento,hoc est, arsenico illinuntur penicilla, neminem vnquam fefellerunt,vt pręter quotidianam experientiam recentiorum fere omnium scripta testantur. 2. *Fistulæ destructio seu mortificatio. Trifariam fistulas destrui.* 1. *Callos exterentia.* *Locus in Corne. Cel. emendatus.* C *Trochisci asphodelorum. Arsenicum.*

At vero si fistulæ multos & valde anfractuosos altosque cuniculos habeant, ita vt in eos collyria eiusmodi,prout res exigit, indi non possint, eadem ex aceto aut liquore aliquo ad rem accommodo per auricularium clysterem intro infundenda sunt, vt scilicet per omnes multiplicis ipsius fistulæ anfractus perferantur.Mirifice prodest in antiquis fistulis,&admodum callosis sequens iniectio. ℞. *Vnguenti Aegyptiaci semunciam;sublimati drachmam dimidiam;lixiuii vncias quatuor;aquæ rosarum vnc 2. arsenici scrup. 1 aquæ plantaginis vnc. 4 bulliant vsque ad consumptionem tertiæ partis misce.* Iniecto medicamento,fistulosi vlceris os, linamento concerpto(vt de sinubus dictum est)aut quouis alio claudendum est,ne id refluat:Nisi enim D aliquandiu maneat,nullum effectum effatu dignum pręstare poterit. *Ad antiquas & valde callosas fistulas.*

Si autem duplices aut multiplices eiusmodi fistulæ, breues, intraque carnem sint, eadem etiam medicamenta,quæ callos elidunt,arida in calamum scriptorium coniici possunt. Calamus igitur ori fistulæ aptandus est,postea in eum insufflare oportet,vt ea medicamenta intus compellantur. *Si fistula longior & transuersa sit.*

Si quando vero longior(inquit Celsus)& transuersa fistula est,demisso specillo, contra principiū huius incidi commodissimum est, & collyrium vtrinque demitti. Aqua fortis Alchymistarum saltem prima in eiusmodi tortuosis,atque labyrinthi modo flexuosis fistulis, mirifice prodest. Hæc enim(inquit Guido ex sententia Arnaldi à villa noua) omnes fistulas mortificat & disrumpit. Secundus modus abolendi fistulas est, qui primum per incisionem totius cauitatis fit,deinde per adustionem, quę vel caustico medicamento,vel ferro candenti & ignito inducitur. *Aqua alchymistarū.* 2. *Secundus modus abolendi fistulas.*

Cæterum quæ in magnas arterias,vel neruos vel tendines notatu dignos, aut membranam costas succingentem,aut aliquam principalem particulam deueniunt, vel nequaquam (vt *supra* diximus) vel certe cum multa artificiosaque diligentia,ac prudentia attingendæ sunt.Reliquis vero hunc in modum manum admoliemur.Primum quidem tentabimus,an rectæ sint,vel obliquæ,demisso intro(vt *paulo ante* monuimus)specillo, vel cerea candela.In quibus autem duæ pluresve oræ habentur,quæ specillo aut E consimili instrumento tentari minime possint, ita notantur. Clystere in sinum per vnum os liquorem compellimus ,exque transitu eius in reliqua ora,facile deprehendimus,vna ne, quæ multas oras habeat an multæ fistulæ sint. His ita exploratis,si in summo fuerit sinus, atque is augustus specillo demisso explicandus est,supraque id accommodata figura,scalpello incidendus.Si flexus reperiuntur, hi quoq; simul specillo & ferro persequendi sunt.Idemque faciendum, si plures se quasi ramuli ostendunt.Vbi ad fines fistulæ ventum est,diuisim vlceri imponenda sunt penicilla,oui candido liquore imbuta,quę labra solutæ continuitatis distendant, & inuicem coire non sinant. Postera die locus adurendus erit,vel

Argentum viuum sublimatum. *Si fistula sub cute intro tendant.*

ferro candente, vel caustico, seu adurente aliquo medicamento, nempe vel puluere asphodelorum, vel arsenico, aut alio consimili, quod facultatis sit causticæ siue vrentis. Auicenna hydrargyrum, id est, argentum viuum sublimatum admouet, quo efficitur, vt nihil corruptum, nihil callosum, nihil denique, quod præter naturam sit, in vlcere remaneat, quod non omnino desiccetur, elidatur, & absumatur. At si nõ summa occupauerint fistulæ, & sub cute non transuersæ ferantur, sed rectæ intro tendant, vbi quam profundissime potest, & quatenus licet, incisus fuerit sinus, orbiculatim totum callum, modo, qui nuper dictus est, fieri possit, auferemus. Quod si aliquid ex eo relictum fuerit, adurente id medicamento absumemus. Si autem multum sit, quod ex callo remansit, nec medicamento cedat, candentibus ferramentis adurendum est. Cæterum superponenda sunt, atque in circuitu semper admouenda, quæ refrigerent & reprimant. Nam fere quæ circa fistulam sunt (vt Celsus ait) aliquid habent inflammationis.

Quid post adustionem & resiccationem fistulæ agendum sit. *Mortificatæ fistulæ signũ.*

Signum autem, quo dignoscimus, medicamentum acre atque adurens, suum effectum, quod satis est, induxisse, est vlceris elatio siue tumefactio, ac trium dierum mora, vt communis vsus habet. Itaq; adusta, & vt oportet resiccata fistula, mitigatorio aliquo medicamẽto primis diebus vtitor, vt oleo cum oui luteo misto. Deinde ea, quæ crustas, ferro ignito aut adurente medicamento inductas, resoluunt ac deiiciunt, admoueto: cuiusmodi est butyrum, aut aliquod aliud simile pingue ac vnctuosum, à quorum vsu non prius desistito, quam crustæ deciderint, & in pus conuersæ fuerint. Mortificatæ autem fistulæ euidens argumentum est, cum pus, quod ante multum & crudum apparuerat, nunc paucum & coctum visitur.

3. *Tertius modus abolendi fistulas.* *Vera fistulæ curatio.*

Tertius modus abolendi fistulas est, qui per incisionem fit sine cauterio, vel actuali (vt vocant) vel potentiali. Itaque facta, quemadmodum *ante* proditum est, incisione vsq; ad fines seu fundum ipsius fistulæ, callus totus vel vnguibus, vel acie scalpri, vel cultro rasorio, id est, nouacula detrahi debet, ita vt locus, seu sinus ipse purus, & ab omni sorde mundus appareat, quod viuæ ac probæ carnis præsentia deprehenditur, vt docuit Auicenna. Et hæc vera est fistulæ curatio, quam statim, si nihil obstiterit, aggredi debemus, quoties fistula nobis sananda & abolenda proponitur.

Cæterum dilatata fistula, atque in totum abolita, detergentibus, si quæ sordes adhuc supersit, & sarcoticis, siue incarnantibus medicamentis vti nos oportebit: qui postremi duo scopi erant in sanandis fistulis propositi.

3. *Detersio.* *Medicamentum fistulas repurgans ac detergens.* 4. *Carnis generatio.* *Lib. 14.* *Medicamentum callum exterens & incarnans.* *Aliud fistulas incarnans.* *Medicamentum ad fistulas longe optimum.* *Aliud Aetii*

Ergo callo fistulæ eliso atq; absumpto, si sordes aliqua subsit, mulso vel aqua, in qua eruum coctũ sit, sic vt huic quoque mellis paulum adiiciatur, locum abluito, vel sequenti medicamento repurgandis fistulis, post remotum callum longe accommodatissimo vtitor, ℞. *Terebinthinæ in aqua vitæ ablutæ vnc. 3. succi apii, succi cynoglossi* (quod Romani linguam canis appellant) *singulorum drach. 6. mellis rosacei colati sesquiunciam; aristolochiæ rotun. drach. 2. farinæ lupinorum semunciam; coquantur succi & terebinthina cum melle rosa eo, vsque ad consumptionem medietatis succorum, deinde reliqua commisceantur. Si prædicto medicamento abstersorio, myrrhæ, sarcocollæ, radicis peucedani aridæ & iridis, singulorum momentum adieceris, optimum incarnans medicamentum effeceris,* modo ex ea turunda illinatur. Aliud Aetii Amideni experimento probatum, callum exterens & incarnans. *Radicum liliorum crematarum cinere fistulam repleto, & callus excidet, quo ablato smilacem herbam sumito, arundinibus se implicantem, flore candido, foliis hortensi phaselo similibus: qua arefacta, vsta & trita, fistulam replebis, & incarnabitur.* Aliud aridum Magistriani ab eodem relatum, fistulas incarnans. *Chamæleontis nigri radicem, pini corticem, thus masculum, aristolochiam longam pari pondere terito, fistulaq; mulsa ablutæ aridum applicato.* Sequens quoq; collyrium, à quodam Chirurgo nostri temporis vsurpatum fistulam agglutinat, insigniter desiccat, & affectæ parti robur addit. ℞. *Aquæ vitæ vnc. duas; vini maluatici vnc. vnam; mellis rosacei drachmas decem; myrrhæ, radicis peucedani tritæ, vtriusq; drach. duas; sarcocollæ, aloes hepaticæ vtriusq; sesquidrachmam, id est, drach. vnam & semissem, misceantur, deinde bulliant omnia ad ignem moderatum vnico feruore, & per oricularium clysterem, quam syringam vocant, iniiciantur in fistulam.* Aliud ad fistulas vsq; ad os attingentes, ex Aetio. *Squammæ æris, æruginis, ammoniaci, thymiamatis portiones æquas ex aceto terito, & pastillum, id est, trochiscum conflato. Deinde collyria, hoc est, turundas, fistulæ æqualia formato, & imponito.* Quomodo autem ossi vitiato & corrupto medendum sit, *in præcedentibus* diximus. Hæc igitur de fistulis dicta sufficiant: superest, vt de cancro vlcerato dicamus.

De cancro exulcerato. Cap. XIX.

CAncrorum (*vt in tractatu de tumorib. præter naturam* diximus) alii cum exulceratione, alii citra vlcus fatigant. Ac de his quidem, qui sine vlcere molestant (quos Hippocrates latentes, nominauit) abunde à nobis *supra* dictum est. Itaque præsens locus postulat, vt de iis disseramus, qui exulcerati sunt, & adeo laborantes affligunt, vt interdum illis manum admoliri (ægris etiam vltro id efflagitantibus) cogamur.

Cæterum quibus locis maxime accidant cancri tam vlcerati, quam non vlcerati, ex quo humore potissimum gignantur, & á quibus causis excitentur, quibus notis deprehendantur, qui ex illis curationem recipiant, & qui non, atque in totum, quid de illis præsagiendum sit, fusissime à nobis explicatum est, vbi de cancerosis tumoribus, qui citra vlcus inuadunt, egimus. Reliquum est igitur, vt compendiosam exulcerati ipsius cancri curationem describamus. Sed priusquam id agamus, non alienum fuerit eius notas in memoriam reuocare.

Signa cancri vlcerati.

Itaq; in cancro vlcerato, prẹter dolorẽ, duritiẽ tumoremq; vlcera erosa, ac inæqualia cõspiciuntur, plurima ex parte sordida, labris prætumidis, aspectu horrenda, & concreta humorum colluuie ingrata.

Quæ

A Quæ vero (inquit Paulus) pura videntur, fœculenta, liuida, atque interdum etiam subrubra & cruenta apparent: sanies inde manat continuo, tenuis, aquosa, nigra, aut fulua, grauiter olens.

Ergo si eiusmodi affectus chirurgiam, hoc est, manus operam desiderat, à vacuatione humoris melancholici curatio auspicanda est. Deinde totum carcinωma, si locus patiatur, prorsus rescindendum, sic vt nulla supersit radix sinemusque sanguinem effluere, nec statim eum inhibebimus. Imo pressis vicinis partibus, crassum ac melãcholicum sanguinem exprimemus. Postea aliis vlceribus similiter curabimus. Hæc curandi ratio tradita & probata est *lib. 14. meth. The.* Cuius verba hoc loco subiicere placuit: *Cæterum* (inquit) *si quando cancrum per chirurgiam curare audebis, cœpisse quidem a vacuando per purgationem melancholico humore oportebit: vbi vero totum, quod vitiatum est, prorsus excideris, sic vt nulla supersit radix, sines effluere sanguinem, nec propere eum inhibebis: imo premendo potius vicinas partes, exprimes ex his crassiorem sanguinem: Mox aliis vlceribus similiter curabis.* Hactenus Galenus. Sunt, qui exciso carcinωmate, & crassiore sanguine ex circumstantibus partibus expresso, ferramentis igni flagrantibus locum adurunt. Alii cum partem aliquam corporis carcinωma eiusmodi, quod cum vlcere est, occupauit, hoc (si locus non refragetur) circumcidi opus esse tradunt, dein viuotenus aduri, tritasque cantharides ex alumine & cyprino oleo superponi. Alii vero à B sectione, & vstione, quæ fit ignito ferramento, abstinentes, corrosione valida ex adurentibus medicamentis facta vitium hoc totum extirpant, & destruunt.

Ratio curandi cancri exulcerati.
Vacuatio.
Excisio.
Vide Paulũ lib. 6.
Vstio.
Canthariães.
Corrosio.

Porro medicamenta eiusmodi si quando adhibenda sunt, valentis admodum facultatis esse debent. Nam vt scribit Hipp. *extremis morbis, extrema remedia adhibenda sunt.* Tanta autem est huius vitii malignitas, vt mitiora plane contemnat remedia. Inter cætera autem, præstantissimum ac tutissimum auxilium in hoc affectu Guidoni à Cauliaco prædicatur, arsenicum sublimatum, cuius egregias dotes, *supra* iam crebro commemorauimus, & *in sequentibus* adhuc celebrabimus. Hoc (inquit Theodoricus) cancrum, lupum, esthiomenum [hoc est sphacelum seu syderationem] noli me tangere, fistulam, & omnes tales pessimos morbos, prima die occidit & extirpat. Ceterum magna locorum circumstantium, interim dum admouetur, cura semper habenda est, ne scilicet ea ipsa inflammatione atque humorum confluxu occupentur. Quod incommodum facile deuitabis, si partes illas vicinas, & carcinωma cingentes, bolo armena, & id genus aliis, illeueris. Sed & modo legitimo, seu iusta quantitate (quam coniectura tantum artificiali rationalis definit Medicus) adhibendum est arrhenicum ipsum siue arsenicum (vt vocant) sublimatum. Vbi autem effectum, quem desideras, præstiterit (quod ex loci inflatione siue tumore, & mora C triduana, deprehendes) dolor mitigandus erit, & crustæ casus, modo, quo *supra* docuimus procurandus. Cancro vero sic penitus extincto, ac radicitus extirpato, vlcus, ipsum, quod remansit, similiter aliis cauis vlceribus curabis.

Carcinoma mitiora contemnere remedia.
Arsenicum sublimatum
Legitimi effectus arsenici nota.

Carcinωma autem prorsus extinctum agnosces, si proba & sana caro apparuerit, si & nulla virulenta proluuies se in parte affecta ostenderit, nullaque amplius graueolentia, eorum, qui proxime astãt, nares offenderit.

Extincti carcinomatis nota.

Cæterum soli illi cancri etiam cum vlcere consistentes, curationem eiusmodi, quæ vstione vel sectione fit, admittunt, qui in summa corporis parte hærent, quique adeo laborantes fatigant, vt ipsi vltro (inquit Galenus) Chirurgi manum efflagitent, & simul in talibus partibus consistant, quas resecare & exurere vna cum radicibus possis. Sed cum hæc curandi ratio non sine graui ægrotantis periculo (vt *supra de cancro non vlcerato* monuimus) administrari possit, temere adhuc in talibus adhibenda non est. Itaque si in penitioribus corporis partibus constituti sunt cancri istiusmodi, aut in talibus quidem consistant, quas nec adurere, nec excindere vna cum radicibus possis, vel si loca principibus membris vicina occupent, vel laborans ob virium imbecillitatem tale curationis genus sustinere non possit, aut forD san (quia nimis timidus sit & pusillanimis) extrema hæc remedia subire non velit. Adhæc si ex hac curandi ratione deterius aliquod malum sequeretur: breuiter si periculum ex chirurgia, id est, sectione aut vstione timeamus, nec curari affectus aliter possit, sat fecerimus, si hunc augeri prohibeamus, proba in primis victus ratione & commodis vacuationibus, solisque leuibus & quasi adblandientibus medicamentis vtentes à vehementibus vero & acribus (quibus malum hoc veluti crabro irritatur, & excandescit) prorsus abstinentes. Ergo imperanda ægris talis victus ratio est, quæ tenuis sit, bonumque & minime melancholicum succum generet. Quod si ob iecoris caliditatem & siccitatem excedentem, prohiberi non possit, quin crassus & melancholicus in corpore sanguis procreetur, cibis refrigerantibus & humectantibus erit vtendum, quibus hepatis intemperies paulatim emendetur. Conueniunt itaque in hoc affectu ptisanæ cremor, lactisque serum, vinum paucissimum & aquosum, pisces saxatiles, atque omnis generis aues, præterquam palustres. Ex oleribus malua, atriplex, blitum, cucurbita, atque id genus alia. Acrium esus & repletio omnis vitanda. Sed & crassior ille succus, qui in venis colligitur, ex interuallo vacuandus erit, interdum purgante medicamento, interdum, nisi quid prohibeat, venæ sectione. In mulieribus quoque, si quidem liceat per ętatem, menses euocandi, atque etiam in viris E hæmorrhoides, si eas pati consueuerunt, proritandę. Loco autem affecto imponenda remedia sunt, quæ dolorem leniant, & ita ipsum firmare possint, vt nihil redundantiæ humorum amplius excipiat: quæ item refrigerent & exiccent, minime vero mordeant aut irritent. Cuiusmodi sunt solani succus, vel aqua destillata, cum succi copia non est; plumbum vstum & oleum, vnguentum album, vnguentum ex lithargyro & plumbo vsto, item medicamentum, quod ex pompholyge vel chalcite constat, aut aliis id genus metallicis vstis & elotis. Aquę etiam, vt vocant, camphoratæ, similiter & succi in mortario plumbeo ducti, huic vitio efficacissime admouentur. Laminæ quoque plumbeę maximo & pene incredibili vsu cancris ipsis exulceratis superinducuntur. Modus autem vsus succi solani, quod medicamentũ eiusmodi affectibus vtilissimum esse scribit Galenus, talis esto. *Solani succo linteum molle duplicatum imbuito,*

Qui nam cancri vlcerati vstionẽ aut sectionẽ desiderent.
Quibus cancris duntaxat adblandiendum, vera curatione omissa.
Victus ratio in cancro vlcerato obseruanda.
Succum melancholicum ex interuallis esse vacuandũ.
Quæ loco affecto imponenda.
Succus solani.
Lamina plumbea.
Modus vsus succi solani.

& loco affecto imponito. Extrinsecus lanam molliusculam eodem succo madentem linteo circundato, atque hæc ne siccescant, eo succo subinde irrigato. Hoc remedium loco dolenti inductum sine dolore ac molestia, inquit Paulus, exulceratis cancris subuenit. Plurima medicamenta composita à Galeno, Paulo, Celso & Aetio, ad hunc vsum conscripta sunt, ex quibus duo hæc selegimus. *Argenti spumam & cerusam in plumbea pila, cum oleo rosaceo in sole tantisper conterito, dum plumbi colorem, vnguentum, quod ex his fit, acquisiuerit.* Aliud, quod magnopere probo, recipit *plumbi vsti & eloti, pompholygis, thuris, singulorum vncias quinque; absynthii vnciam vnam; olei rosacei selibram, id est libram semis: ceræ sescunciam, id est, vnciam vnam semis; succi solani, quod sufficit ad vnguenti crassitudinem.* Insigniter autem leniunt, solanturque plurimum in ipsis exacerbationibus, & cruciatus tempore malua aut althęa, quam bismaluam appellant, in mulso subacta liquefactave, & rosacei paululo leuigata, instarque cataplasmatis illita. Adhæc cataplasma *ex ficubus aridis, meliloto,* quam Latini sertulam campanam vocant, *ruta, thure, buniade herba*, id est, napo, *diligenter cum oleo contusa.* Lenit item cataplasma, quod constat *palmularum dactylis in passo decoctis, quibus adiecta sint ouorum lutea polentaque.* Adhæc quod ex papauere cum coriano factum est, aut polygono aut seri, hoc est, cichorio: hæc quidem in doloribus vsui sunt. *Multi*, inquit Guido, *mitigant eius fraudulentiam & lupacitatem*, (ita enim loquitur) *cum pecia scarlati, & appositione carnium gallinarum.* Hinc vitium hoc ideo lupum appellari vulgus putat, quoniam carnes vnius gallinæ si apponantur, quotidie fere absumit & deuorat. Quod si forsitam eiusmodi gallinaceæ carnes vel similes illi pro pabulo non offerrentur, carnes sibi proximas, ceu lupus quidam famelicus, ad eandem quantitatem depasceretur & exederet. Quidam huic malo veluti adblandiuntur, admoto puluere stercoris humani, & anethi igne concrematorum. Item appositis quibusdam herbis, vt *scabiosa, trifolio, verbasco*, id est, tapso barbato, *& herba robertiana* nuncupata, quæ quibusdam myrrhis Dioscoridis esse putatur. Cæterum vtcunque res habeat, commemorata nuper remedia, (quoniam fere temperata sunt) si magnopere non prosint, nocere saltem non possunt.

Margin notes: *Vnguentum ad cancros vlceratos. — Aliud longe optimum. — Malua. — Althaa, — Cataplasma leniens. — Aliud. — Aliud. — Cancer vlceratus cur quibusdam lupus appelletur. — Herba Roberti.*

FINIS LIBRI TERTII CHIRVRGICARVM INstitutionum de vlceribus. Ioanne Tagaultio Doctore medico authore.

GENE-

A

GENERALIS DIVISIO FRACTVRARVM, IN LIBRVM QVARTVM INSTITVTIONVM chirurgicarum, Ioannis Tagaultii Medici.

B

Fracturæ, quæ Græcis κάταγμα dicitur, differentiæ.

- Simplices,
- Compositæ.

Simplices fracturæ differentiæ, plures sunt:

Aliæ enim fiunt
- καυληδὸν, ῥαφανηδὸν, σικυηδὸν, id est, ad Caulium, Raphani, Cucumerum fractorum speciem ac similitudinem, per transuersum.
- σχιδακηδὸν, id est, quasi asseris modo per longitudinem.
- Εἰς ὄνυχα, id est, in vnguis formam.
- Ἀλφιτηδὸν, id est, ad similitudinem farinæ vel pollinis, quando scilicet os in multas tenues partes confringitur.
- κατὰ ἀπόθραυσιν, id est, iuxta abruptionem: fit, cum pars ossis per superficiei abruptionem detrahitur, ac recedit.

C

Compositæ fracturarum differentiæ, seu potius implexus cum aliis morbis & symptomatis.

Fractura
- Cum vulnere.
- Cum inflammatione.
- Cum gangræna.
- Cum dolore.
- Cum pruritu.
- Cum fragmento ossis eminente.
- Cum contusione.
- Male ferruminata.
- Cum callo nimium excrescente.
- Cum nimia calli siccitate, & duritie,
- Cum superflua calli humiditate.

D

Sunt & aliæ fracturarum differentiæ Albucasi, & recentioribus Chirurgis, a locis, in quibus consistunt, desumptæ, quæ tamen proprie differentiæ dici non debent,

vt Fractura
- In caluaria.
- In maxillis.
- In naribus.
- In clauiculis.
- In spina dorsi.
- In costis.
- In scapulis.
- In humero.
- In brachio, id est, cubito & radio.
- In femore.
- In crure siue tibia.
- In patella seu rotula genu.
- In digitis, tum pedum tum manuũ.

E

FINIS DIVISIONIS GENERALIS Fracturarum.

A

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVLTII DOCTORIS MEDICI, DE FRACTVRIS.

B

LIBER QVARTVS.

Quid fractura, & quæ sint eius differentiæ. CAP. I.

Fractura quid.
κάταγμα.
Paulus.

QVandoquidem tribus libris superioribus, de vitiis chirurgiæ subiectis, quæ carnosis & mollioribus corporis partibus accidunt, abunde satis dictum est, ordo iam postulat, vt de aliis, quæ ossibus contingunt, hoc est, fracturis & luxationibus, disseramus: hæc enim Chirurgiæ generi etiam subiiciuntur. Ac primum quidem de fracturis agemus, quas etiam Hippocrates luxationibus antepoſuit. Est igitur fractura, vt in vniuersum dicatur, *vnitionis, siue continuitatis solutio quæcunque in osse*, quam Græci proprio nomine & omnibus suæ gentis hominibus noto, catagma vocant, vt Galen. *6. meth. medend. & plerisque locis* testatum reliquit. Paulo vero Æginetæ, atque aliis posterioris medicinæ Graiis scriptoribus, fractura ossis est *diuisio, aut ruptura,* C *aut præcisio, decisiove*, à violentia quadam extrinsecus irruente accidens. Guido à Cauliaco, & alii quidam ætatis illius Medici fracturam definiunt, *continuitatis solutionem in osse*, non à qualibet re factam, sed ab ea tantum, quæ contundit. Vt vera sit (inquit) prima differentia solutionis ossis, quod quædam est incisa, quædam contusa: ossium enim diuisionem, quæ incisione fit, non fracturam, sed ossis vulnus appellant.

Guido à Cauliaco.

Simplices fracturæ differentiæ.
Fractura schidacidon facta.
Aliæ fracturarum differentiæ.

Cæterum plures fracturarum eiusmodi differentiæ sunt: aliæ namque simplices sunt, aliæ compositæ. Ex simplicibus quidem aliæ sunt, quæ fracti ossis partes iam prorsus separarunt, easq; cauledon, raphanidon, atque etiam sicyedon factas Græce dicunt, hoc est, ad caulium, raphani & cucumerum fractorum speciem ac similitudinem. Manifestum autem est, eiusmodi ossium diuisionem transuersim per crassitudinem fieri. Hæc quibusdam virgalis & transuersalis nominatur. Aliæ vero fiunt schidacidon, quasi asseris modo: hæ autẽ per longitudinem magis fiunt, dicunturq; oblongæ ossis fissuræ. In iis non omnino separantur à se partes sic affecti ossis, sed veluti per rectitudinẽ finduntur. Præter has aliæ quædam ad simplices numerantur fracturæ differentiæ, quarum aliæ Græcis dicuntur fieri, εἰς ὄνυχα, id est, ad instar vnguis, aliæ alphitidon, id est, ad farinæ vel pollinis similitudinẽ: Aliæ κατὰ apothrausin, id est, iuxta refractionem, seu (vt alii interpretantur) abruptionem. Fractura quæ εἰς ὄνυχα, id est, in vnguis formam fit. fissura est ossis, quæ cum aliqua in parte recta sit, in extremo tamen lunata euadit. Atque hæc D etiam calamidon, id est, arundinatim ab aliquibus nuncupatur. Alphitidon ad similitudinem farinæ vel pollinis dicta, est cum os in multas tenues partes confringitur, quæ & ipsa caryedon, id est, nucatim, á quibusdã vocatur. Apotrausis, quæ & apocope dicitur, id est, abscisio seu præcisio, est, cum pars ossis per summitatis rupturam, seu superficiei abruptionem detrahitur, ita vt pars ea, quæ detracta est, & recessit, supereemineat, vt fere fit, cum squamula ab osse resoluitur. Cæterum hæ fracturarum differentiæ curiose nimis (vt Galenus inquit) atq; ambitiose, á Medicis Hipp. iunioribus, iis propriis nominibus interpretatæ sunt. Non contenti enim fuerunt oratione, os, quod varie seu multifariam sit fractum, explicasse. Ab huiusmodi autem appellationibus, omnino abstinuit Hippocrates, sed quoad fieri licuit, vsitatissimis vtens nominibus, oratione interpretari non est grauatus, non has modo fracturarũ differentias, verumetiam quæ in capitis ossibus eueniunt. Breuiter duæ potissimæ sunt fracturarũ differentiæ simplices Galeno, á quibus curandi indicationes sumuntur, nempe quæ per transuersum, & quæ per longitudinem facta est. Cornelius Celsus tertiam addidit, quæ scilicet oblique fit. *Omne (inquit) os modo rectum vt lignum* E *in longitudinem finditur; modo frangitur transuersum; interdum obliquum.*

Fractura vulgaris.
Fractura alphitidon facta.
Fractura. κατ' ἀπόθραυσιν facta.

Duas esse potissimas fracturarũ differentias simplices.

Compositæ fracturæ differentiæ.

Cæterum ossis fracturæ, nonnunquam carnis quoque vulnus accedit, sed potissimum cum ossa multifariam fracta sunt, sæpe etiam dolor ingens, & interdum inflammatio. Contingit etiam aliquãdo, vt aliud os super aliud efferatur, & ex osse male ferruminato ac commisso, veluti tophaceus aliquis nodus relinquatur. Horum autem affectuum & symptomatum cum ossium continuitatis solutione complexus, compositas fracturæ differentias, iuniores Medici vocauerunt, cùm tamen proprie differentiæ non sint. Quandoquidem quod seorsum & per se consistere potest (vt *alibi* ex Galeno diximus) nunquam alterius erit differentia: Vulnus autem, dolor, inflammatio, & id genus alia seorsum, & per se consiste-

Meth. 3.

A consistere possunt: Proinde veræ fracturarum differentiæ, & à propria ipsarum natura desumptæ, nec reuera sunt, nec recte dici possunt. Quod si quæ à loco quoque, seu parte, in qua est fractura, differentias censeas, veluti si nares, aures, maxillæ, costæ, claviculæ, caluaria, spina dorsi, humeri, brachia, femora, crura, digiti, fracturam patiantur, fuerint profecto & ipsæ fracturarum differentiæ Albucasi: non vtique à propria ipsarum natura, sicuti neque præcedentes desumptæ, sed à locis, in quibus consistunt. Verum enim vero quoniam ab iis omnibus *supra* commemoratis agendorum sumuntur indicationes, donemus eas cum recentioribus Medicis & Chirurgis differentias appellari.

De causis, signis, & iudiciis fracturæ in vniuersum. CAP. II.

Causæ fracturarum internæ nullæ sunt, externæ vero ea omnia, vt breuiter dicam, quæ contundere vel diuidere ossa possunt. Quæ contundunt, ea dura grauiaque, & mole non exigua sint oportet vehementiq; impetu deferri ac irruere. Ossa diuidunt, quę vulnerando incidunt: item casus ab alto, pręsertim si ossa sicciora sint, nec admodum crassa. Fractura quoq; ossibus interdum accidit ex circumtortione in luctantibus: aut si tibia siue crus Dioclis, cruri aduersarii Socratis cũ eo luctantis per transuersum supposita sit, ita vt vtraq; eius capita, & iuxta pedem, & iuxta genu deorsum vehementer deprimantur, os B proculdubio tibiæ ipsius Dioclis, præsertim si infirmum sit natura, hoc luctationis genere medium disrumpetur, seu si mauis, frangetur. Id quod in lignis quoq;, quæ a nobisipsis circumtorquentur, videre licet. Si enim lignum aliquod neq; magnum, neq; validum, sed paruum & imbecillum supra femur tuum impositum, ex vtroq; capite deorsum vehementer manib. vrgeas, statim id in media parte frangi aspices. *Causa.*

Signa autem ossis fracti, & præsertim per transuersum atq; in artubus, hæc fere sunt. Tactu ossis partes disiunctæ separatęve ac variæ reperiuntur, membri figura inæqualis percipitur: dum membrum dimouetur, & manu varie tractatur, ossa colliduntur, & veluti crepitus quidam ex ea collisione auditur. Pars afflicta contacta dolet, corpus membro fracto haudquaquam inniti potest: causę, quæ frangunt aut contundunt, præcesserunt. In osse vero, quod per longitudinem fractum est, substantiæ eius crassities nõ naturalis tactu percipitur, cætera signa non adsunt, præterquam quod dolor & inæqualitas iudicio sensus etiam deprehenduntur. *Signa.*

Prognostica. Ossa minime periculose media franguntur in humeris, brachiis, femoribus, cruribus & digitis. Quo autem proprior fractura capiti vel superiori, vel inferiori ipsius ossis est, eo peior iudica- C tur. Nam & maiores dolores affert, & difficilius curatur. Ea itidem, quæ in artuum vicinia est, curatu difficilis est, vel eo potissimum nomine, quod commode ligari non possit. Atque hæc vt plurimum motum relinquit difficilem. Maxime tolerabilis est, simplex trausuersa: peior, vbi fragmenta atque vbi obliqua: pessima vbi eadem acuta. Nam & carnem vulnerant, interdum neruum quoque aut musculum. Fractura, quæ cum dolore vel inflammatione, aut carnis contusione incidit, mala est. Quippe quæ instaurari non possit, donec ea prius curationem receperint. Si ossis fracturæ, carnis quoque nullus accessit, in malo etiam æger est, maximeq; si id musculi femoris, aut humeri senserunt. Nam & inflammationes multo grauiores, & (vt inquit Celsus) promptiores cancros habent. Adde, quod in eiusmodi fractura, neque ferulis, neque canalibus (inter quæ vulnus sanescere non potest) vti possumus. Sed nec primis fasciis, quas Hippocrates ὑποδεσμίδας, id est, subligamina vocat, vulnus contegendum esse volunt, tum huius ętatis Chirurgi, tum qui seculo Hippocratis fracturas curabant. Itaque vlcere non deligato, hinc & inde, hoc est, vtrinque ab eo fasciis circumiectis, qua vlcus est, fenestellam relinquunt, per quam medicamenta vulneri accommoda imponant. Quem deligandi modum damnat ille Medicorum princeps & antesignanus Hippo. *libro* quem *de fracturis* inscripsit, eumque lemmatis, ac rationibus non absurdis quidem, D aut probabilibus tantum, sed scientificis quoque & necessariis, inutilem, erroneum, prauumq; esse conuincit ac demonstrat. Si brachium aut crus fractum est, bonum est alterum saltem os integrum manere. Altero namque osse integro manente, necesse est neruos ac tendines minus contrahi, quippe, qui ab integro ipso osse & non comminuto adhuc intendantur. Adde quod curiosius omnia in continendis ossibus fieri debẽnt, vbi vtrumque os fractum est, & neutrum alteri auxilio est. Itaque si alterum os integrũ manet, plus opis in eo, quam in fasciis ferulisque est. Cor. Celsus memoriæ tradidit, ignorari minime oportere, si femur perfractum est, fieri breuius, *quia nunquam*, inquit, *in antiquum statum reuertitur, summisq; digitis postea cruris eius insisti*. Quod equidem à ratione, & experientia, ab ipsiusque Hippocratis sententia prorsus est alienum. Non enim quoties femur frangitur, protinus necessario ipsum breuius efficitur. Sed duntaxat, si statim, quam fractum est, minus, quam par sit, à Chirurgo distentum fuerit, vel tortuose distractum, & separatæ ac distantes inter se ossis confracti partes, non recte atque adamussim, priusquam ferrumen impleant, coaptatæ extiterint. Tunc enim & breuius femur reddetur, & crure eius partis claudicabit homo. Sic autem de hac re *libro de fracturis* scripsit Hippocrates. At vero si femoris os fractum sit, extensio in primis diligenter facienda est, ne minus, quam debeat, efficiatur. Amplior enim si fit, nullam E læsionem affert. *Iudicia.* *Per cancros hic gangrænã & sphacelum intellexit, sicuti & aliis quibusdam locis.* *Locus in Cor. Cel. aut falsus aut mancus.*

Verum quoque est, vt in eodem opere idem testatur Hippocrates, quod quibuscunque vtraq; vel tibiæ vel cubiti effracta ossa fuerint, illa breuiora effici. Quod sane intelligendum est, nempe vt Galen. interpretatur, nisi ante conformationem extensio debita adhibeatur, & commoda deligatione ossium coaptatio seruetur, quoad callus obducatur: tunc enim non solum in maiorem tumorem, quam naturaliter conueniat, membrum illis attollitur, verumetiam breuius propter retractos musculos efficitur. Sed hæc præsagia particularia sunt.

Porro in quadrupedibus, pręsertim veterinariis, non omnino eadẽ est de fractis pręsagiendi ratio quæ in hominibus. *Prognostica quadam de fractura in veterinis.*

Nam

Nam ſi quadrupes pedis poſterioris radium fregerit, prę́ſertim mulus aut aſinus: iis, quod medulla A careant, quamuis ſanguinis compotes ſunt, nunquam ſolideſcit. *Quæ ſupra genua fracturam ſenſerunt, vt deplorata non continges*: Siquidem ea nunquam ferruminantur. Si femur fractum ſit, in periculum venit, ſpeſq; ſalutis in anguſto eſt. Fractis armis, nullus medicinæ locus. Nam neruorum diſtenſio ſequitur, quæ caput ſcapulis annectat. Vix vnquam ſanitas contingit, ſi fracturæ vulnus aut luxatio coniuncta ſit. Si vero coſta perfringatur, facilis medendi ratio eſt. Fracturæ, quæ calloſo ferrumine coaluit, nunquam vrens medicamentum admouebis: quandoquidem eo callus ille tophaceus reſoluitur, nec vllam fere medicinam ſentit. Hæc & quædam alia de fracturis veterinorum, Hierocles & Apſyrtus veterinarii medici, nobis ſcripto reliquerunt.

Fractura ſiue in quadrupede, ſiue in homine ſit, quo vetuſtior eſt, hoc eſt, quo tardius fracta oſſa, vt oportet committuntur, eo deterior efficitur. Quandoquidē & callus illic gignitur, & ſpatia ipſa inania, aliena quadam ſubſtantia opplentur. Quo fit, vt dum inſtauratio molienda ſit, maiore ac valentiore multo extenſione ſit opus. Magna autem & valens eiuſmodi extenſio, non raro conuulſionem inuehit, vt *alicubi* teſtatus eſt Auicenna. B

Quanto tēpore fractura quæuis coaleſcat.

Fracturæ non pari dierum numero in omnibus oſſibus ferruminantur, ſed in aliis tardius, in aliis citius. Caluaria triginta quinq; diebus glutinatur: Brachium & tibia ſi rite curentur, diebus circiter quadraginta cubitus diebus plurimum triginta. Si in naribus os perfractum eſt, decem & octo dierum ſpatio conſolideſcit. Coſta poſt vnum & vigeſimum diem Celſo, aliis non niſi poſt vigeſimum octauum, ferrumen implet. Fere etiam intra decimum quartum, & vnum & vigeſimum diem ſaneſcunt, maxilla, iugulum, ſcapula, os tali, calx, manus, planta. Inter vigeſimum ſeptimum & quadrageſimum, humeri & femina. Coxa vero diebus quinquaginta coaleſcit Hippocrati: pes eidem ſexaginta dierum ſpatio, ſi quieſcat, conſaneſcit. Et ita de aliis pro fracti cuiuſq; oſſis natura dicendum eſt. Quinetiam confert aliquid ad celerem aut tardam ſanationem, & ætas, & corpus, & vitæ propoſitum, & anni tempus, vt & de vulneribus dictum eſt. Proinde in iis nihil certum aut perpetuum eſt. Factionis Arabicæ princeps Auicenna affirmabat, oſſium agglutinationem in bilioſis, conualeſcentibus, & primis ſenibus, difficillimam eſſe: in decrepitis vero ac valde ſenibus, impoſſibilem.

Cæterum coſta aliquando tota, interdum non tota frangitur: nempe cum pars eius interior (quæ rara eſt) duntaxat læditur, ſummo oſſe manente integro. Si tota coſta perfracta eſt, caſus aſperior eſt. C Nam & graues inflammationes, & febris, & ſuppuratio, & ſæpe vitæ periculum ſequitur, & ſanguis ſpuitur. Narium fractura peior eſt, vbi aut oſſi aut cartilagini fractæ, cutis quoque vulnus acceſſit.

Mali aut boni indices in fractura cranii.

In cranii fractura malum portendunt, membrana immobilis, nigra vel liuida, vel aliter coloris corrupti, dementia, acris vomitus, neruorum vel reſolutio, vel diſtenſio, caro liuida, maxillarum rigor atque ceruicis: Spem vero certam faciunt membrana mobilis, ac ſui coloris caro increſcens rubicunda, facilis motus maxillæ atq; ceruicis. Cętera, quæ ad ſomnum, cibi deſiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem, quæ in cæteris vulneribus, vel ſalutaria, vel mortifera ſunt.

Quæ agglutinationem remorentur in fractis oſſibus.

Ferrumen ſeu agglutinationem in oſsibus remorantur, multa ex aqua calida perfuſio, crebra ſuperpoſitorum mutatio, feſtina nimis ac præpropera membri affecti dimotio, nimia coarctatio, & quæ parti oblæſæ (alimenti in eam diſtributionem prohibendo) atrophiam inducit. Sanguinis quoq; viſcoſi penuria. Item & fragmenta, quæ remanſerunt.

Oſsis fracti recte commiſſi nota.

Oſſa, quę fracturam experta ſunt, recte commiſſa eſſe teſtantur, æqualis membri perfracti compoſitio, & figura naturalis, ſi alteri ſibi compari, nihil noxæ perpeſſo, conferatur: dolor ſublatus ac veluti quidam voluptatis ſenſus, ſanguinis quoque ſolerti quadam naturæ prouidentia, ad fracturæ locum ex- D pulſi, apparitio. Proinde non minus vere, quam communiter dici ſolet, quod tumor membri perfracti, poſt primam eorum, quæ fracturæ admota ſunt, mutationem, ſine magno dolore apparens; atque vbi fracti oſsis partes recte concurrerint, & in naturalem ſitum aptatæ fuerint, euaneſcens, certam ſalutis ſpem pollicetur. Sed iam tempeſtiuum eſt, fracturæ in vniuerſum curandæ veram methodum, quamque ipſa rei natura præſcribit, tradamus.

De generali curandæ fracturæ methodo. CAP. III.

Vnitio finis primus, quo tendit is, qui fracturam curat.

Quorū fracta oſſa coaleſcere non poſſint, & quorum poſſint.

Lib. 6. meth. medendi.

Pori, id eſt, calli ſubſtantia, vnde naſcatur.

QVoniam fracti oſsis ſoluta partium continuitas eſt, vtiq; (inquit Galen.) finis, quo tendet is, qui fracturas curabit, ſaltem primus vnitio eſt. Quod ſi is primus in curatione propoſitus finis per affectarum partium ſiccitatē perfici non poſsit, reſtat alter, qui eſt, vt alterius cuiuſdam interuentu diſiunctæ oſsis partes glutinentur. Qui ſi nec ipſe comparabilis aduertitur, inſanabile eſſe vitium dixeris. Quod igitur coaleſcere (ſaltē per ſe & nullius alterius ope) nequeat tam durū os, quā id, quod in iuuenibus & adoleſcentibus & viris, multoq; magis in ſenibus cernitur, id profecto (inquit Galen.) vel cuiuis patere poteſt. Quæcunq; enim concreſcere ac coaleſcere debent, omnino mollia humidaque ſint naturaliter, E oportet. Quæ igitur dura ſiccaq; ſunt, eorum diuiſæ partes coire ſimul nequeunt, ſed glutinum aliquod vinculumve, quo commiſſa maneant, requirunt. Itaque poteſt certe illud os tantum vnitionem per ſe, & nullius alterius interuentu recipere, quod abunde molle eſt, cuiuſmodi conſpicitur in puerulis, in adultis vero & ſiccioribus corporibus, ſeparatæ fracti oſsis particulæ, non per ſe vnquam, ſed ſubſtantia duntaxat quapiam interueniente, ceu glutino quodam, ferruminari colligarique ſecum poſſunt. Interuenit autem ea ſubſtantia, quoniam omnis particula ſibi familiare trahit alimentum, os autem craſsius ac terrenum magis quam aliud quoduis noſtri corporis membrum, alimentum ad ſe allicit, exugitque. Quod autem ex hoc ipſo proprio ac maxime idoneo oſsis alimento redundat, & in labris fracturæ cōcreſcit, ſuo ipſius interuentu oſsis extrema dura licet & ſicca conglutinat, vt ſæpe vſu euenire

conſpi-

A conſpicimus. Vocatur autem corpus id, quod ſic fracturis innaſcitur, Græcis πῶρος, Latinis verò callus, qui (vt *ſupra de vulneribus oßium* diximus) mediocritatem in craſſitie & tenuitate, duritie etiam ac mollitie ſeruet oportet. Sed de hoc adhuc *in ſequentibus*. Age igitur dicamus, quomodo finem hunc primum, quo tendit is, qui fracturam curat, nempe vnitionem aſſequi valeamus, initium quidem facientes ab ea fracturæ differentia, qua per tranſuerſum os frangitur, & ſuo loco excidit. Quandoquidem hoc fracturæ genus ſæpius incidit.

Calli mediocritas.

Itaque quatuor me hercle intentionibus, in hac fracturæ differentia curanda, eſt opus, quas & ſcopos appellare poſſis. Prima intentio eſt, vt fracti oſſis partes recte committantur, & in naturalem ſitum coaptentur. Secunda, vt rite commiſſa oſſis perfracti extrema, coniuncta atque immota maneant. Tertia vt πωρῶ, ſeu (vt diximus) callo interueniente diſiunctæ oſſis partes agglutinētur, coaleſcantve. Quarta eſt ſymptωmatum, hoc eſt, accidentium, quæ fracturam ſequi conſueuerunt, correctio.

Scopi quatuor in curanda fractura, quæ per tranſuerſum eſt, Medico proponuntur. 1. 2. 3. 4.

Quod ad primam intentionem attinet, cum in hac fracturæ differentia, quam καυληδὸν καὶ ῥαφανιδὸν, id eſt, per tranſuerſum fieri diximus, ſic à ſe fracti oſſis partes diſſideant, vt è directo non iaceant, clarum eſt, primum id eſſe agendum, vt in directum agantur. Directum autem hic vocamus, cum in figuram priſtinam naturalemque ſitum reducuntur. *Sane* (inquit Galenus) *eum ſitum habuerint, ſi quis ea, quæ ſic diſsident, integræ partis exemplo vſus, in contrarium adducat. A qua nimirum certiſsima indicatio tranſpoſitio-*
B *nis eorum erit. Fieri enim poteſt, vt tum prorſum, tum retrorſum, tum in hanc partē membri, tum in illam facta tranſlatio ſit. Quæcunque igitur retrorſum magis ſunt acta, ea prorſum impelli conueniet. Nec minus alteram quoque fracti oßis partem modice ad contrarium retrudi. Contra, quæ prorſum ſunt emota, hæc rurſus ipſa quidem retrorſum, reliquam vero partem ſenſim duci prorſum. Eodem etiam modo & eorum, quæ ad dextram ſunt detorta, medicatio eſt: ſi ad ſiniſtram ducantur, contraque eorum, quæ ad ſiniſtram, ſi mutentur ad dextram, ſemper ſcilicet altera parte modice in contrarium acta.* Guido à Cauliaco (præmiſſis quibuſdam præceptis communibus, quæ hic ſuo loco referemus) quomodo primam hanc intentionem aſſequi poſſis, verbis non adeo multis perſtringit. Itaque iubet in primis membrum perfractum, [ſi oſſa ſuis ſedibus (quod ſæpius contigit) exciderint, aliudque ſuper aliud efferatur, & muſculi ad capita ſua retracti ſint] decenter intendendum eſſe. Deinde os depreſſum attollendum, & eleuatum deprimendum, atque id quatenus fieri licet ſine dolore, donec oſſis fracti fines recte concurrant, & in naturalem ſitum coaptentur. Neque enim vnquam fracta eiuſmodi oſſa, & ſuis etiam ſedibus mota, in ſuum locum veniunt, niſi illa per vim aliquis intendat. Intendere autem digitum, vel aliud quoque membrum, ſi adhuc tenerum eſt, etiam vnus homo po-
C teſt, cum alteram partem dextra, alteram ſiniſtra apprehendit. At vero valentius membrum duobus eget, qui in diuerſa contendant. Si firmiores nerui ac tendines ſunt (vt in viris robuſtis, maximeque eorum feminibus & cruribus euenit) habenis quoque vel lienis faſciis vtrinque capita articulorum deliganda, & per plures in diuerſa ducenda ſunt. Cauendum autem ſemper eſt, ne immoderatius confractum membrum extendatur. Immoderata enim diſtentio in duris præſertim & ſiccis corporibus, vehementes dolores, febres, conuulſiones, & reſolutiones interdum inducit. Quin etiam per eam diuelli ac diſrumpi muſculorum ac neruorum fibras aliquando contingit. Proinde ſumma in hac re prudentia opus eſt. Igitur ægro in ſedili collocato, vel reſupinato potius, vt Sorano placuit, miniſtris duobus imperamus huic, ſupra fracturam, illi, infra digitos circumponant, atque ſic intentionem perficiant. Quod ſi valentiore opus ſit intentione, non ſolum manibus, ſed etiam, vt diximus, habenis aut funibus intendere aggrediemur. Ergo duos funes æquales confracto membro, verbi gratia, brachio aut cruri circundamus: vnum, ſupra fracturam: alterum infra: atque vni miniſtro ad ægrotantis caput conſiſtenti, alteri iuxta pedes, capita funium tradentes, iubebimus in diuerſa membrum perfractum diſtendere. Vbi paulo longius, quam naturaliter eſſe debet membrum, vis fecit, diſtenſio remittenda eſt, ac
D tum demum oſſa manibus in ſuam ſedem compellenda ſunt. Oſſis autem repoſiti certum indicium eſt, dolor ſublatus. Cæterum oſsibus fracturæ iam ſic probe coaptatis, iuxta Hippocraticam conſuetudinem membrum deligandum erit, vt ſtatim ſubiungemus. Modus alius reducendi oſſa fracta in ſuum locum & naturalem ſitum per diſtenſionem, *libro de fracturis* traditur ab Hippocrate, qui & à Paulo refertur *libro ſexto ſui operis de re medica*, quo etiam ſi velis, & parata habeas, quæ deſcribit, inſtrumenta, vti poteris. Sed hic modus, quem *ſupra* poſuimus, longe facilior, & magis ad manum eſt. Atque eo etiam Soranus Medicus vtebatur, eſtque hodie apud nos in frequentiore vſu. Oportet igitur (vt ſummatim dicamus) aut manibus ipſis, vtique ſi confractum membrum exiguum eſt, aut vinculis impoſitis, ſi maius eſt & validiore tractu opus ſit, aut eiuſmodi inſtrumento, quod nobis Hippocrates deſcripſit, antitaſin oſsium facere, hoc eſt, retrorſum ea trahere, vt è directo committantur, exacteque eorum coniunctio fiat, ſic, vt priſtinam vnionem imitentur. Poſtea vero quam abunde retracta fuerint, & nullus amplius ſuperſit motus, ne ſe adducendo contingant, tum in directum opponere vinculaque relaxare, ac muſculis ipſis deductorum in diem commiſsionem permittere opus eſt. Interim vero (vt recte Galenus admonet) tempus ipſum quoque, qui operi præes, manibus ſubſeruire expedit, ac ſicubi aliquid paulum
E ſubſultet ac promineat, corrigere atque formare.

Recta partium fractarum inuicē commiſsio, & coaptatio. Lib. 6. Meth. Hipp. lib. de fracturis.

Guidonis præcepta de reductione fracturæ. Cel. lib. 8.

Æger quomodo collocandus in fractis artubus.

Diſtenſio quando remittenda.

Anacephalæoſis.

Li. 6. Therap.

Cæterum in adducendis ſic, vt *ſupra* expreſsimus, contrario motu partibus, ne aliquæ frangantur oſsium extantiæ, non leue periculum eſt. Non enim veluti (inquit Galenus) in ſerta deſectis viſitur, leuis eſt, ſemper vtrimque partis finis. Quod ſi illæ (oſsium inquam extantiæ) forte fortuna frangantur, non poterūt adamuſsim ſecum coaptari fracti oſsis fines, tum quia forſan fragmenta inter partes vnienda intercid erint, tum etiam quod quippiam oſsium forte extra ceciderit, & comminutū perierit, vnde ſpatia inter applicata ſimul oſſa, maneant inania: in quę ſanies collecta, atq; temporis tractu putreſcens, totum pariter membrum ſecum corrumpet. Atq; hæc tractandæ fracturæ ratio omnibus propemodum

Oßium extantia.

Zzz con-

confractis artubus conuenit, vbi præsertim ossa fracta suo loco (vt sæpius contingit) exciderint, aliudq; A super aliud effertur. Neque enim semper dum franguntur ossa, suis sedibus moueri contingit, sed interdum fracta in suo loco, ac naturali situ remanent. Quod ante omnia (vt nos admonet Celsus) considerari debet: & sunt notæ certæ, quibus id discrimẽ deprehendere possis. Namq; si suis sedibus mota sunt, resima apparent, punctionisq; sensum repræsentant, ac tactu (vt *supra* annotauimus) inæqualia sunt. Vbi vero loco suo non exciderunt, neq; punctionis sensus vllus, neq; vlla, quæ tactu percipi possit, inæqualitas adest. Cæterum si primis diebus ossa ipsa perfracta & suis sedibus mota, reposita non sunt, non leue inflammationis periculum subest. Sub qua & difficile & periculose vis neruis & tendinibus adhibetur. Atq; hæc de prima intentione dicta sufficiant.

Notæ ossis fracti, & sua sede moti.

2. *Secundus scopus.*

Secundus scopus in curandis fracturis nobis propositus est, vt ossibus iam sic (vt *supra* docuimus) prope coaptatis, & è directo admotis, eorum positura seruetur, & exacte coniuncta maneant, sic vt pristinam vnionem imitentur. Porro nequaquam prohibere poteris, quin diuisa eiusmodi ossa, quæ sic effinxeris & adamussim secum coaptaueris, sua sede moueantur, & rursum dissideant, si laborans quoquo pacto vel vigilans, vel dormiens, membrum fractum dimoueat. B

Membrum perfractum prorsus immotum seruandum.
Li. 6. Meth.
Os fractum deligandum esse, & quare.
Deligatura modus.
Com inlibro Hipp de fractur. & 6. ther.

Ergo vt secundum hunc scopum assequaris, perfractum membrum prorsus immotum consistat necesse est. Quod si ipsi quidem ægrotanti, vt quietudini membri prospiciat, permiseris, vigilans fortassis (quemadmodum inquit Galenus) probe id curauerit, at dormiens omnino membrum mouebit. Vt igitur non dormientis modo hominis, sed etiam ad desidendum, itemque cum cubile resternitur surgentis, eorum, quæ rite formata & exacte coniuncta sunt, positura seruetur, tuta deligatura complecti fracturam oportet, quæque fracti ossis partes secum coarctare adamussim possit. Tuta autem non erit deligatio, si vel nimis arcta, vel laxa nimis fuerit. Quandoquidem per laxiorem ossibus moueri licet, per arctiorem vero & vehementius astringentem, & alimenti in locum affectum distributio prohibetur, & dolor (qui humorum in ægram partem affluxus euocat, & phlegmonas creat) excitatur. Danda itaque opera est, vt vtrumque excessum declinemus. Constrictio igitur mediocris esto, tum nostri sensus, tum ipsius ægrotantis iudicio. Ac si quidem æqualis esset crassitudinis membrum, quodque, vtiq; latissima fascia (vt Galenus ait) commodissima esset, vtpote quæ totum æqualiter continenterque ex omni parte fractum os complecteretur. Sed quoniam id non est, quod deest nobis ex fasciarum latitu- C dine, circuituum numero pensabimus, vt in artubus ipsis, qui omnium maxime fracturæ per transuersum factæ, expositi sunt. In talibus namque tutior est angusta deligatura, quam valde lata & remissa: Quippe quæ nec rugas, vt ea, quæ latiore fascia fit, contrahat, & totius membri circundata est, cutem contingat. Eo igitur vsque augere tibi latitudinem fasciæ licet, quoad nulla eius pars laxior efficiatur.

Angusta deligatio artubus vtilis.
Ratio deligandi artus perfractos ex Hipp. Gal. & Celso.

1.

2.

Hanc secundam fasciã non bis aut ter, vt in priore ligatura sed simel tantum membro perfracto circũdari Hipp.

Cæterum in eiusmodi deligatura, quæ fracturis (in medio præsertim brachii vel tibiæ, aut femoris existentibus) adhibetur, duabus fasciis lineis mollibus (iuxta Hippocratis dogma) opus est. Has autem Hippocrates ipse nomine peculiari ὑποδεσμίδας, id est, subligamina seu malis subfasciationes, appellauit. Trimæ fasciæ initium super fracturam iniici debet, ac circa eam bis terve conuoluta, sursum versum ferri, & quasi in cochlea serpere, atque illic desinere. Id tamen perpetuo obseruandum est, vt multum partis sanæ fascia hæc complectatur. Ita enim fiet, vt & firmius reposita ac conformata ossa contineantur, & magis ab affecto loco in circumuicinas partes humores elidantur, magisque, ne hi à superiori parte eo defluant, impediantur. Altera etiam superfractura debet incipere priori aduersa, deorsumque (vbi primos complexus superfracturam fecit) tendere, atque inde iterum reducta in superiore parte vltra priorem fasciam desinere. Quocirca dimidio longior priore esse debet. Terminus autem longitudi- D nis earum fasciarum, non vnus ac certus statui potest, sicuti nec etiam latitudinis, sed pro magnitudine fracturæ, & perfracti membri crassitie vtraque dimensio varianda est. Hunc Hippocrates *libro τοῦ κατ' ἰητρεῖον* id est, *de Medicina seu Medici officina, & libro de fracturis* trium aut quatuor, aut quinque, aut sex cubitorum longitudinem: digitorum vero latitudinem constituit. Digiti autem & cubiti intelligendi sunt eius ipsius, qui deligatur, nempe vel viri adulti, vel pueruli. Hæc autem duplicis deligaturæ ratio, ex ipsa rei natura desumitur. Quandoquidem duo hæc prima lintea fracturam quidem muniunt ac stabiliunt, nec phlegmonem (quæ in hac re in primis est arcenda) oriri sinunt. Siquidem & ab integris ad laborantem particulam sanguinis confluxum arcent, & quod iam collectum in ea est, exprimunt. Prior quidem deligatura, quod in læsa parte continetur, ad superposita expellit atque elidit: quod vero ex iis (superpositis, inquam, partibus) in locum perfractum confluit, repellit. Altera vero primis quidem complexibus, quos, vt *supra* diximus, super ipsius fracturæ locum facit, itemq; dispensatione deorsum tendente, quædam ad inferiora extrudit, quædam, ne quid ex iis in locum fracturæ confluat, prohibet. Reliquis vero deinceps complexibus, quibus videlicet ab infimis partibus sursum versus recurrere deligaturam diximus, vt eodem scilicet loco cum priore fascia, secunda desinat: tum ad superiora (vti & E priore ligatura) repellimus, tum confluxum ab iis prohibemus.

Prioris deligatura vis & facultas.
Quid secunda deligatura efficiat.

Fasciarum longitudo & latitudo.
Si inflammatio adest cũ fractura.

Cæterum priusquam fasciis huiusmodi fractura deligetur, vnus aut alter panniculus lineus, candido oui liquore & rosaceo delibutus, nudo membro non absq; ratione à recentioribus Chirurgis superaccommodatur, ea quidem magnitudine, vt etiam aliquid partis sanæ comprehendat. Sunto autem eiusmodi fasciæ duæ prælongæ, nempe quatuor aut quinq;, aut sex, vt diximus, cubitorum, & circa tres quatuorve digitos latæ, aqua aut posca potius madefactæ, & postea expressæ, præsertim si fractura inflãmatione vacet, recensq; sit. Si vero dolor vehemens, aut inflammatio adest, lanis tenuibus mollibusq;, aut stupis leuibus oleo vel oxycrato imbutis membrum contegendum est, & non ita arcte deligandum. Satis enim fuerit tunc, si deligatura adhibeatur, quæ & membrum vtcunq; fulciat, & admota medicamẽta, adhęc symptomata profliganda idonea, contineat. Verumenimuero cũ hæ duæ primæ deligaturæ

ad

A ad ambos hos vsus, quos *supra* retulimus (nempe ad fracturæ munimentum stabilimentumque & vt phlegmone excitari prohibeatur) non satis adhuc faciant, præsertim solæ, ad earum quidem tutelam & fracturæ stabilimen, Hippocrates remedium excogitauit, vt scilicet plagulæ, siue splenia à splenis forma ita appellata, vna cum exterioribus fasciis, quas ἐπιδέσμους; id est, superligamina vocat, desuper adhibe- rentur. Et hæc quidem tertiæ deligaturæ rationem quibusdam obtinent. Splenia enim eiusmodi siue plagulæ duarum primarum fasciarum, quæ peculiari nomine ὑποδεσμίδες, id est, subligamina Hippocrati appellantur, firmamenta sunt, vt *commentariis in libro Hippocratis de fracturis* Galenus annotauit. Ne autem phlegmone suscitetur; medicamento quopiam ex iis, quæ inflammationum iniurias arcent, vti censuit. Quale nimirum est ceratum humidum siue liquidum, quod confici solet ex cera in rosaceo aut oleo colliquata, aut eius loco rosaceum. Huius sententiæ fuit & Cornelius Celsus *libro octauo*, sic inquiens: *Super has* (duas, inquam, primas deligaturas) *iniiciendum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat.* Quod si ossis fracturæ, carnis quoque vulnus accessit, neque ceratum, neque rosaceum tuto admouetur: quandoquidem hæc vlcus tum sordidum, tum putre efficerent, sed in vicem eorum pululli prælongi vino nigro ac styptico imbuti, superiniiciendi erunt. Reliqua autem curatio, quæ eiusmodi fracturis cum vul- B nere incidentibus conuenit, in *sequentibus* dicetur.

Splenia cur adhibeat Hippocrates.

Ceratum humidum cur adhibeatur.

Si ossis fractura carnis quoq; vulnus accessit.

Porro præter has modo à nobis commemoratas deligationes quasdam adhuc alias quatuor commemorat Aurelius Celsus *capite decimo libri paulo ante citati.* Sic autem eas dispensat, vt semper insequens priori aduersa sit, & tertia fascia (quæ duas primas ac splenia comprehendit) tantum in inferiore parte tres reliquæ in superiore finiant. *Quia satius est* (inquit) *sæpius circuire quam astringi. Siquidem id, quod astrictum est alienatur, & cancro opportunum est.* Quo loco (ni fallor) cancrum pro sphacelo; quem vulgus Medicorũ esthiomenum vocat, vsurpauit, vt & quibusdam aliis locis.

Alia quatuor Cor. Celsi deligatura.

Cæterum cum multis complexibus atque inuolutionibus duæ illæ *superius* commemoratæ Hippocratis deligaturæ, fracturam contineant (alias enim parum tutæ essent) tam numerosis fasciis opus esse minime censeo. Hæ enim in membro ipso perfracto, præter solitum cooperto, & pruritum & dolorem (quæ duo symptωmata à fractis membris diligenti studio arcenda sunt) excitare, atque etiam eius, quod iam infixum fracturæ est, perspirationem prohibere possunt.

Cornelii Celsi opinio refellitur.

Porro vbi decenter sic membrum confractum deligaueris, de apposita repositionis ipsius figura, maxima tibi solicitudo habenda est. Si quidem sub alia forma aut figura membrum perfractum deliga- C re, in aliam vero mutare ac reponere, non dolorem modo (vt inquit Galenus) excitare potest, verumetiam ossa intorquere. Necesse enim est, vbi figura mutatur, alios musculorum tendi ac velut contractos rotundari, alios vero solui ac remitti. Vbi autem tenduntur, tum premi eos à deligatura est necesse, tum ex compressione ipsa dolere. At vbi tensio remittitur, quo loco deligatura est laxa, ibi fracturam fulcimento destitui.

De apposita repositionis perfracti membri figura ex Galeno.

Cæterum aptissima fuerit in ossium fractorum repositione, sicuti etiam & in retractione, (quam antitasin diximus à Græcis appellari) & coaptatione, & deligatione, partis figura, quæ (vt verbo vno dicatur) maxime à dolore abest, & in qua æger persistere immotus diu possit. Hæc enim & rectissima est, & maxime naturalis membro ac fere consueta. Rectissimam autem hic partis figuram cum Gal. vocamus, quæ venas, arterias, & musculos quam rectissimos habet. Itaque angulosa figura, quæ ἐγγώνιος Græcè dicitur, brachio quidem maxime naturalis est: cruri vero, quæ paulo minus porrecta est. Hæc namq; & rectissima est, & à dolore maxime aliena. Cæterum tametsi angularis figura, quæ Græcis ἐγγώνιος dicitur, proprie ea dicatur, quæ acutum angulum, quem recto minorem appellamus, efficit, per engωnion tamen; id est, angularem figuram, Hippocrates eam intelligit, quæ recto angulo constituitur, nõ D prorsus tamen recto, vt *quodam in loco* Galenus est interpretatus, sed prope ad rectum accedente; ita vt paululum ad obtusum tendat: cuiusmodi in manu, quod vulgo brachium appellamus, ea figura est, non quæ prorsus quidem inter extensionem & inflectionem media est, sed quæ ad extensionem procedere incipit. Quo plerunq; posito eos, qui dolore afficiuntur, si diligẽter inspexeris, manus tenere deprehẽdes.

Repositionis figuram ad duo dirigendam esse.

Porro vt dolor vitetur, cum ad quietem membrum reponitur, non modo naturalis habitus cuiuis instrumento est vtilis, verum etiam consuetudo quoq; conducere nonnihil videtur. Ergo vt apte membrum perfractum, & decenter ligatum reponatur, ea situs figura illis inuenienda, quæ & naturalis sit & consueta, & à dolore maxime aliena. Sed iam hæ indicationes inter se consentiunt, & conspirant maxime. Nam quæcunque figura magis, quam alia, est à dolore libera, ea & maxime naturalis membro, & fere consueta esse solet. Atq; econtra, quæ naturalis & consueta est, ea à dolore est alienissima. Atque hæc quidem figuræ, in qua custodire membrum perfractum conueniat, inueniendæ ratio est.

Ratio inueniendæ figuræ, in qua custodire membrum perfractum conueniat, ex Galeno & Hipp.

Vt autem in hac naturali, & quæ doloris minimum habeat, figura immotum prorsus (quoad expediet) membrum persistat, recentiores Chirurgi secundum deligaturam, protinus ferulas etiam circũ- E ponunt, ipsas quidem constringentes, prout sensus & tumor ex inflammatione (si qua adsit) postulat. Veteres autem, vt Hippocrates, Celsus & Galenus, à die tantum septimo vel etiam nono & vndecimo, ferulas accommodabant. Verum non ab re factum putamus, si statim ab initio post deligaturam ferulæ iniiciantur, modo nimis premendo dolorem non excitent, aut phlegmonem (quæ maxime arcenda erat) accersant, vel præsentem (si adsit) exacerbent. Quæ igitur à principio adhibentur à recentioribus ferulæ, non eo nomine adhibentur circumponunturve, vt astringant, sed vt aptationis figuram contineant, & ossa in suam sedem reposita vtcunque fulciant. Primis namque diebus cum phlegmones deuitandæ consilium vinceret, tutum non erat perfractum membrum ita ferulis premere. Cum vero nullus iam amplius futuræ inflammationis metus sit, aut ea, quæ prius fuit discussa, membrum aliquanto gracilius, quam pro naturali habitu apparuerit (quod intra septimum diem fere solet contingere) tum licebit fe-

Ferulæ quando in fracturis circumponendæ.

Quæ vitare oporteat in ferulis adhibendis.

Ferulæ ab initio non vltra astringendæ quam vt ossa contineant.

rulas circumponere,& eas(vt fracturam stabiliant)valide satis astringere.Ferularum enim vsus idem est, A
qui & plagularum seu spleniorum, nempe vt fractum os contineant, & deligationem stabiliant ac fir-
Ferulæ quales esse debeant.
ment.Sunto autem ferulæ,vt *libro*, qui inscribitur τὸ κατ' ἰητρεῖον, id est, *de iis, quæ in medicatrina seu Medici*
officina fiunt,recte præcipit Hippocrates,,læues,id est, læuigatæ & planæ:æquabiles,id est,neque in latus,
neque in superiorem aut inferiorem partem distortæ:in summis partibus,id est, extremitatibus,resimæ,
id est,leniter derasæ ac retusæ:minores hinc inde,quam deligatio est,& ea parte crassiores,id est, latiores
Læues.
& valentiores,ᾗ ἐξέῤῥιπται τὸ κάταγμα,id est,qua fractura erupit. Læues autem ferulas,id est, non asperas
(læui enim asperum opponitur)adhibendas esse censet Hippocrates,ne sua asperitate, & inæquabilitate
(quod enim asperum est,continuo etiam est inæquale) fractis partibus negotium facessant: Vtroque e-
nim modo comprimunt. Cæterum quoniam fieri potest,vt ferulæ læues sint,non tamen æquabiles (in-
Aequabiles.
æquabile enim non protinus necessario est asperum:vt patet ex via, quæ ascensus habet & descensus nõ
asperos)ideo non solum læues,sed etiam æquabiles,id est, non distortas assumendas esse ferulas monet.
Quæ enim distortæ sunt,similiter vt aspera lædunt, ac illud insuper efficiunt, quod deligationem simul
Simæ.
distorquent:qua distorta,pars etiam fracta distorqueatur,necesse est. Simas præterea in extremis parti-
bus eas deligi voluit,id est,vt Galenus interpretatur,leniter derasas ac retusas in extrema parte, ne sua a- B
cutie articulum lædant,& æqualiter vbique partem fractam,propter æqualem suam crassitudinem, cõ-
Crassæ.
primant:quod certe fieri nullo modo debet. Vult enim Hippocrates,vt in media parte,hoc est,supra lo-
cum fracturæ,νάρθηκες,id est,ferulæ deligationem magis astringant. Hinc ea parte ,hoc est,supra fractu-
Minores.
ram ipsam,crassiores esse iubet:quia scilicet locus is potissimum(vt *supra* ostendimus)compressione ipsa-
rum indiget. Vult item minores eas esse longitudine,id est,aliquanto breuiores,quam sit ipsa deligatio,
ne cutem vltra deligationem attingant;quæ sæpenumero ex eo, quod humores à fasciis expressos susci-
pit,paulo altius turgescit atque extat.Sed & breuioribus ferulis vtendum præcepit senior ille Hippo.ne
pars eminentior,id est,gibba & carne nudata,attingatur,vt circa cubitum, & malleolos , vbi ossium ex-
tuberationes sunt.

Modus ac ratio adhibendi ferulas.
Modus autem ac ratio adhibendi ferulas , talis esto. Splenia triplicia aut quadruplicia oleo deli-
buta,super fascias similiter atque æqualiter,si membrum in crassitie fuerit æquale circundato:Si vero in-
æquale,partibus magis concauis,per splenia repletis,membrum vndique æquale ferulis accommodan-
dis efficito:Deinde ferulas lana aut stupa mediocriter inuolutas,in orbem,non minore, quam vnius di-
giti spatio inter se distantes,fracturæ circundato,easque leniter ac moderate constringito.Sed & in hac C
ferularum accommodatione summopere caueto,quatenus fieri potest,ne articulus aliquis (vt *paulo an-*
te notauimus)& præcipue interior flexus pars,ab eis attingatur. Vlcera siquidem in ipsis nonnunquam,
& neruorum inflammationes pariunt. Itaque illic,hoc est , iuxta articulos ipsos deligatione aliquanto
Quando soluenda deligatio.
(vt diximus)breuiores,tenuiores , laxiores & magis flexibiles ferulas esse oportet, quemadmodum va-
lentiores,qua fractura excidit atque inclinat.Cæterum si nulla prurigo,nulla inflammatio , nulla suspe-
cta exulceratio,nullusve dolor adest,& ossa recte commissa fuerint,fracturaque recte procedat, sic ma-
nere ferulas & ligamenta ad decimum vsque diem , vel quintum & decimum,aut etiam vigesimum , v-
tile est Si vero in membro perfracto præter solitum cooperto , vel dolor excitetur , vel pruritus creetur,
vel eius,quod iam infixum fracturæ est,perspiratio prohibeatur,propter quam non modo noxius pruri-
tus quibusdam accidit , sed etiam erosa à saniei acrimonia nonnunquam cute , exulceratio concitatur,
non ab re feceris,si tertio quoque die,vt iussit Hippoc.deligationem solueris,& membrum ipsum aqua
temperata perfuderis ac foueris. Hac enim perfusione & acrem atque erodentem saniem discuties,&
dolorem mitigabis,& prurigini pulchre medeberis.

3. Porro cum nec ferulis,nec deligatione,nec figura situve mẽbri apposito, diuisæ ossis partes (tam- D
Tertius scopus.
etsi exacte atque adamussim coniunctæ fuerint)citra glutinum aliquod vinculumve (vti *supra* diximus)
coire ac concrescere possint , maxima calli , quem pωron Græci dicunt , gignendi sollicitudo habenda
Pori generatio.
est. Ad hunc igitur gignendum cogi concrescereque aliquid proprii ossium alimenti , crassi terrenique
oportet,quod in labris fracturæ coalescit. Ipsum igitur nec eluendum , ne foras euocandum est , sed si-
nendum. Crassa autem hæc terrenaque substantia , ex genuino ,maximeque idoneo ossis alimento re-
dundans(quæ propria est calli materia)diem circiter duodecimum, aut decimum quintum ab ossis fra-
Callus quibus notis generari deprehẽdatur.
ctura fere gigni,atque accrescere incipit,vt recentiores Chirurgi testatum reliquerunt. Cæterum huius
generatio(quæ in aliis citius,in aliis vero tardius aduenit)iis fere notis deprehenditur. Dolor,qui prius
aderat , sedatur , nullus amplius inflammationis , aut tumoris alicuius præter naturam metus adest,in
membro perfracto bonus ac natiuus color efflorescit. Vniuersa autem victus ratio pωro gignendo ac-
commodata,talis esto.Dum callus gignitur,victum paulo pleniorem,quam ab initio fracturæ,laboran-
Victus porro gignendo aptus.
ti instituito:Cibos,qui boni succi sint,& multum nutriant(nisi vulnus adsit)exhibeto. Sed & quæ offe-
runtur alimenta,talia sunto,ex quibus prouenire succus soleat non solum bonus , sed etiam tenax , ex E
Lib.6.Meth.
quali fieri callum maxime expedit. Quippe(inquit Galenus) cum ex serosa humiditate ac tenui gigni
prorsus nequeat:ex crassa vero,sed quæ fragilis sit ac pinguitudinis expers , gigni quidem poterit non se-
gniter,cæterum tempore siccescens friabilior ,atque ita fractioni obnoxius redditur. Itaque pωro gi-
gnendo conueniunt Auicennæ:*oryza pannis similagineus , frumentum triticeum , tamdiu in aqua coctum , donec*
fiat(inquit)*sicut puls*:id Calli vulgo appellant[*froumentee*]Alicam nonnulli esse existimant. Ad hæc , pe-
des,ventres,& capita animalium,sed præsertim hœdi & veruecis.Hæc enim & multum alunt, & crassi,
ac tenacis succi sunt. Circa initium fracturæ vsque dum callus gignitur (quod fere circiter decimum
diem contingit)ægrum tenuissime cibato. Cibi namque subexiles(vt censuit Hippocrates) & non va-
lidæ

A &non validæ materiæ tunc ſatis ſunt. Venam interdum, cum ſcilicet res expoſtulat, ſecato, & per ventrem ſuperuacua expellito. Carne & vino vſque ad decem dies, ex Hippocratis præſcripto, abſtineto. Poſt hoc tempus, vinum craſſum & ſtypticum audacter concedito, tametſi Celſus vinum per omne tẽpus alienum eſſe dixerit. Magnitudo calli nec minor, quam par eſt, nec maior iuſto ſit, ſed mediocritatem ad vnguem ſeruet. qui enim iuſto minor eſt, hic oſſa parum tuta reddit: qui maior eſt, dolorem muſculis inuehit. ergo calli magnitudo, vt breuiter dicam, ea ſit, quæ & oſſibus tuto vinculo ſit, nec muſculos tamen comprimat. Attendendum vero diligenter eſt, quemadmodum nos Galenns admonet, vt vel promoueatur, ſi minor iuſto proueniat: vel inhibeatur, ſi immodice creſcat. Quibus vero hæc efficies, *paulo poſt* dicemus. Atque hæc de pωri generatione, qui tertius erat ſcopus, in curandis fracturis nobis propoſitus, dicta ſufficiant. Supereſt igitur, vt de quarto & vltimo ſcopo agamus, qui diſpoſitionũ præter naturam, quæ fracturæ interueniunt, emendationem atq; ablationem cõcernit. Eæ autem fere ſunt, dolor, inflammatio, pruritus, vulnus, immoderata ſiccitas aut humiditas callo gignendo obſiſtens: gangræna, durities, pωri magnitudo, aut deficiens, aut excedens.

Libro de fracturis. *Pωri magnitudo.* 4 *Quartus ſcopus.*

Itaque ſi dolor aut inflammatio adſit, deligationem, ſi iam facta eſt, ſtatim ſoluito, & lanam, oleB um, & acetum congruaque id genus alia auxilia parti dolenti, atque inflammatæ admoueto. Sed neque priuſquam hæc ſedata fuerint, vel deligaturam adhibeto, vel ferulas circumponito, niſi duntaxat eatenus, vt membrum fulciant, & vt impoſitum medicamentum contineant, hoc eſt, laxe admodum. Celſus conſulit liberale fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio adeſt, cum vero ea deeſt, modicum. Sedata inflammatione & dolore ſublato, deligationes, & ferulæ, vt *ſupra* diximus, adhibendæ ſunt. Si noxius pruritus accidit, & eroſa à ſaniei actimonia (vt aliquando contingit) cute, exulceratio concitatur aquæ temperatæ tantum ſuperinfundere oportet, quantum ad euocandam eiuſmodi ſaniem eſt ſatis. Hoc quidem Hippocratis & Galeni conſilium fuit. Recentiores autem Chirurgi aquam ſalſam infundi præcipiunt, aut vnguento albo, vel eo, quod vulgo populeum appellatur, membrum illini, & vt *ſupra* dictum eſt, deligari.

Symptomata, quæ fracturam comitantur. *Dolor.* *Inflammatio* *Fomentum aquæ calidæ.* *Pruritus.*

Cum oſſis fracturæ, carnis quoque vulnus acceſſit, ſiue ſtatim ab initio id factum ſit, ſiue poſtea à Chirurgo inductum, vt oſſium fragmenta, & ea præſertim, quæ pungunt, eximantur, ſiquidem ſanguis profundatur, hunc prius aptis remediis ſiſtito. Si inflammatio oriatur, præſidiis in eam efficacibus vtitor.

Vulnus.

C Si carnes contuſæ ſint, partem affectam, vt gangrænæ periculum euitetur, ſcarificato. Quod ſi gãgræna quoque ipſa, aut alia quæpiam ſerpens putredo iam occupauit, conuenienter occurrito: horum autem omnium curationem *in ſuperioribus libris* tradidimus. At ſi nihil horum affuerit, neque magna oſſis pars nudata ſit, hamulis ſuturiſq; vſi, his medicamentis, quæ cruentis imponuntur, medebimur, prius tamen fragmentis oſſium euulſis.

Contuſio. *Gangræna.*

Cæterum deligatura fracturæ eiuſmodi cum vulnere factæ, hoc modo adhibenda eſt. Orbiculares faſciæ partibus vulneris vtrobique, hoc eſt, ab vtraque vlceris parte iniici debent, oblique vero ſupra ipſum vulnus in longitudinem collocandæ ſunt, ſic vt per decuſſim ad X literæ ſimilitudinem iuxta hiatum occluſio ex omnibus fiat. Hippocrates tamen à prima ſtatim circumuolutione, faſcia latiore totum vlcus comprehendit, ita vt nulla eius pars nuda relinquatur. Itaque ſi ſordidum adhuc vulnus eſt, expurgantia medicamenta, quando opus erit, impones. Si purum, carnem producentia, linteolis illita, aliamque vſu comprobatam materiam adhibebis. Hippocrates tamen ſtatim ab initio picatum ceratum, quod ceram in roſaceo, aut oleo colliquatam, & picis ſiccæ aliquantulum aſſumit, ſupra vulnus in linteolis adhibet. At Galeno authore vtilius à tertio die, cum ea, quæ in vlcere ſunt, D concoquat, adhibetur. Cornelius Celſus omnibus his vulneribus primo imponendum iubet linamentum vino madens, cui roſæ paulum admodum adiectum ſit. *Si æſtiuum tempus eſt* (inquit Hipp.) *ſplenia vino frequenter ſunt irriganda: ſi hyemale, lanæ multæ ſuccidæ ex vino ſuperimponendæ ſunt.* Lanarum namque ſuperpoſitione, & olei commiſtione, refrigerationis vehementia (quæ in huiuſmodi affectibus conuulſionis periculum interdum inuehit) obtunditur. Vino autem madefactæ plagulæ ob vinum reprimendi vim habent.

Deligatura fracturæ cũ vulnere accommoda. *Hippocrates*

Cæterum vbi purgata vlcera fuerint, & in eis iam caro concreuit, ferulæ non incommode iniicientur. Aliqui vero etiam ab initio ipſas accommodant, vlceris locum vitantes, & prout neceſſitas, ac vſus tulerit, ipſas modo conſtringunt, modo remittunt. Sed hęc curandi ratio ab Hippocrate & Cornelio Celſo non probatur: Hi enim pluribus tantummodo & latioribus faſciis (ferulas, ne videlicet comprimendo lędant, ſimiliter & canales omnino reiicientes) deligaturam in eiuſmodi fractura, quę cum vulnere incidit, fieri iubent, laxius ſcilicet, quam ſi ea plaga nõ eſſet: adeo vt aſſulcitæ quidem, non cõpreſſę tamen faſciæ ipſę eſſe videantur. Ita namq; (inquit Celſus) numero faſciarum efficietur, vt laxæ quoq; ęque contineant. Ac ſatius quidem eſt, ſępius circuire, vt ante Celſum ſcripſerat Hippoc. quam E aſtringere. Sed & in eas faſcias multiplices ingerendum ſubinde, eodem Celſo authore eſt calidum oleum & vinum, magiſque vbi ſic cum vulnere fractura à principio incidit, fame, id eſt, exquiſitiore victu vtendum: vulnus calida aqua fouendum, frigusq; omni ratione vitandum, & tranſeundum ad medicamenta, quæ puri mouendo ſunt idonea: maiorq; vulneri, quam oſſi cura agenda.

Ferulæ quãdo in fractura cum vulnere adhibenda. *Corn. Celſus*

Vt autem de hac re, quod ad ferularum appoſitionem attinet, ſic apud authores etiam eximios controuerſa, id, quod res eſt, ſemel ſtatuamus, hoc tibi, tanquam axioma, id eſt, pronunciatum eſto. Cũ fractura cum vlcere interdum in longitudinem membri contingit, tunc ex vtraque vlceris parte ferulas etiam ab ipſo curationis principio circundare licitum eſt. Cum vero tranſuerſum vlcus euaſit, idque maxime ſi maius ſit, ferulas ſtatim ne imponito. At ſi ſquamula aliqua ex oſſe reſoluitur (id quidem

Si oſſis pars aliqua receſſura eſt.

colligi ex eo poteſt, quod & copioſior, tenuiorque humor profluit, & caro circa vlcus laxa, & mollis A effecta intumeſcit) deligatura laxiore ad curationem vtendum eſt, ne ſcilicet pus intercludatur, ſed effluere facile queat: frequentiuſque, vt conſulit Hippoc. religandum, quoad os receſſerit, ferulæque non apponendæ. Vbi vero vel hamulo, vel quopiam alio eiuſmodi inſtrumento ſquammam euelleris, deligatura iterum validiore membrum aſtringes.

Si fragmentum oſſi eminet.

Lib. octauo.

Porro per totum id, quo vlcus curatur, tempus, medicamen aliquod ex his, quæ inflammationem arcent, linamentum continens, vulneri incumbet, ac ſimplices faſciæ iniicientur, quæ ſingulis curationibus reſoluentur, cum aliæ *ſupra* dictæ remaneant. *Inter hæc autem, ſi quod paruulum fragmentum oſſis eminet, id ſi retuſum eſt, in ſuam ſedem dandum: ſi acutum, ante acumen eius longius eſt præcidendum: ſi breuius, limandum: & vtrinque* (inquit Celſus) *ſcalpro limandum. Tum ipſum recondendum eſt: ac ſi id manus facere non poteſt, volſella (qua fabri vtuntur) iniicienda eſt, recte ſe habenti capiti ab ea parte, qua ſima eſt, vt ea parte, qua gibba eſt, eminens os in ſuam ſedem compellat. Si id maius eſt, & membranulis fragmenta cinguntur, ſinere oportet ea ſub medicamentis reſolui, idque os vbi iam nudatum eſt, abſcindere: quod maturius ſcilicet faciendum eſt, poteſtque ea ratione & os coire, & vulnus ſaneſcere: illud ſuo tempore, hoc prout ſe habet.* Nonnunquam etiam (inquit) *in magno vulnere euenit, vt fragmenta quædam velut emoriantur, neque cum cæteris coeant. Quod hic quoque ex modo fluentis humo-* B *ris colligitur, quo magis neceſſarium eſt, ſæpius vlcus reſoluere atque nutrire. Sequitur vero, vt id os per ſe poſt aliquot dies excitat. Cæterum cum tam miſera antea conditio vulneris ſit, tamen id interdum maius diutiusq; facies. Sæpe enim integra cutis oſſe abrumpitur, protinuſque prurigo & dolor oritur. Quæ ſoluere (ſi accidit) maturius oportet, & fouere aqua per æſtatem frigida, per hyemen tepida. Deinde ceratum myrteum imponere. Interdum fractura quibuſdam velut aculeis carnem vexat, quo à prurigine, & punctionibus cognito, aperire id melius, eoſque aculeos præcidere neceſſe habet. Reliqua vero curatio in vtroque hoc caſu eadem eſt, quæ vbi ictus protinus vulnus intulit.* Hactenus Cornelius Celſus de fractura cum vulnere facta. Nunc cætera proſequamur.

Si fragmenta velut emoriantur.

Vulnus interdum maius efficiendum.

Si fractura quibuſdam velut aculeis carnem diuexet.

Siccitas callo gignendo obſiſtens.

Dum valenter nimis ſiccantur oſſa, callus ægre prouenit; expedit igitur iſtis ita reſiccatis oſſibus, tertio vel quarto die modice aquam calidam infundere. Hanc metam finiendæ perfuſionis habentes, cum carnes in rubrum tumorem attolluntur: Atque in iis quidem, prius quam ſubſidere incipiant, deſiſtendum eſt. Contra vbi digeri quid volumus, non prius eſt deſiſtendum, quam quod ex perfuſione intumuit, ſubſidat.

Humiditas calli generationem impediens.

Qua ratione porus vel augeri vel minui poſſit.

Si vero humiditas abundantior calli generationem impediat, ibi hanc ſiccare conuenienti deligatura, & perfuſione aquæ, quæ vel minima omnino ſit, vel plurima, conabimur. Quippe *minima* (vt C *ſexto methodi* Galenus ait) *cum prius deſiſtat, quam aliquid confluat, & qui ad manum, id eſt, in ſuperficie, ſunt humores, per halitum digerit, & qui in alto ſunt, modice liquat: Expedit autem ita ſolui liquariq; ea, quæ per deligaturam ſunt expellenda. Plurima vero perfuſio plus digerit, quam attrahit: atque ita commodat ſuperfluæ humiditati.* Attendendum vero (vt *ſupra* monuimus) diligenter eſt, vt vel augeatur callus, ſi minor iuſto eſt: vel inhibeatur, ſi nimius ſuperuenit. Vtrumque autem vitium corrigitur perfuſionis quantitate & qualitate, ciborum etiam ac medicamentorum, quæ extrinſecus apponuntur, facultate. Ac de perfuſionibus quidem & victus ratione, iam *ſupra* eſt dictum.

Si nimius callus ſupercreuerit.

Lamina plumbea.

Ex medicamentis vero quæcunq; emplaſticam ſubſtantiam habent (cuiuſmodi eſt emplaſtrum, quod ex pice conficitur) ac modice calfaciunt, ea (Galeno authore) callos tum promouent, tum vero augent. Alimentum enim copioſius in locum perfractum attrahunt, ſicuti & moderatæ aquæ temperatæ perfuſiones, & idoneæ frictiones. Quæ vero digerendi vim obtinent medicamenta, ea callos maiores iam factos eidem Galeno imminuunt. Cum recens adhuc callus eſt, medicamentis valde aſtringentibus Paulus vtendum eſſe cenſuit, compreſſamque admodum deligationem adhibendam, lamina plumbea etiam interdum impoſita: hæc enim calli excreſcentiam mire reprimit ac imminuit. Huic rei D efficaciter quoque ſubuenit Celſo, multa leuiſque ex oleo & ſale, & nitro, membri perfricatio, pluri muſque ex aqua calida ſalſa fotus. Poſt hæc malagma, quod digerat, imponendum, aſtrictiuſque alligandum eſſe admonuit, imo vero oleribus, & præterea vomitu vtendum. Siquidem per hæc (vt exiſtimat) cum carne callus quoque extenuatur. Confert etiam eidem aliquid de ſinapi, cum ficu in alterum par membrum imponere, donec, inquit, id paulum erodat, eoque euocet materiam. Atque vbi is tumor extenuatus, & qui nimius ſupercreuerat callus, ad mediocritatem redactus fuerit, rurſus ad ordinem vitæ reuertendum erit. At ſi ſolidus lapideusq; callus, qui ſic immodice increuit, iam euaſit, aperta ibi cute deradendus eſt, parſque eius eminens ſcalpris & terebris etiam, ſi res exigat, admotis, excidenda eſt.

Si callus in lapideam duritiem & inſignem nimis magnitudinem euaſerit.

Si oſſa diuerſa inter ſe conferueant & membrũ diſtortum callus firmauerit.

Oſſa quando iterũ frangenda.

Cæterum ſolent aliquando in fracturis diuerſa inter ſe oſſa conferuere, & membra diſtorta callo firmari, difficultate functionum obeundarum haud exigua ſubſequente. Quod vbi contingit, & breuius membrum, & indecorum fit: & ſi capita acutiora ſunt, aſſiduæ punctiones ſentiuntur. Ergo vbi perfracta oſſa ſic conferbuerunt, & perperam ferruminata ſunt, ſi tener ſaltem adhuc callus eſt, & non vltra ſex menſes (vt quidam dixerunt) radices egerit, frangere rurſus, & dirigere ea oportet. Id hoc mo- E do fit: Calida aqua multa, vel decocto aliquo emolliente diebus aliquot membrum id fouetur, & ex cerato liquido perfricatur, aut emplaſtro ex althæa, vel cataplaſmate ex ficubus pinguibus aridis, aliiſque medicamentis callum ſoluentibus (porolytica Græci dicunt) contegitur: Deinde facta ſufficienti emollitione, modo, quo *ſupra* poſuimus, à miniſtris duobus, qui in diuerſa contendant, intenditur: & inter hæc Medicus Chirurgus pertrectans oſſa, vt callo adhuc tenero exiſtente, manibus ea diducit, compellitque id, quod eminet in ſuam ſedem : & ſi parum valuit ab ea parte, in qua oſſa inclinant, inuolutam lana regulam obiicit, atque ita deligando (inquit Celſus) aſſueſcere iterum vetuſtæ ſedi cogit.

Noſtræ

A Nostræ ætatis Chirurgi male ferruminatum os, in fractura non admodum antiquata, dieb. plus minus quidecim, vt *supra* diximus, primum emolliunt. Deinde id in diuersa extendi iubent, & genu vehementer impulso, iterum frangunt: quod tamen vetustiores Medici non probarunt. Mox fracti ossis fines adamussim secum coaptant, ac, vt *supra* exposuimus, curant. Si ab osse perperam ferruminato, vetustas iam occupauit, ac callus vehementer obduruerit, satius est manum illi (vt consuluit Albucasis) nõ admoliri. Quicunq; enim id rursus frangere aggressi sunt, post vehementes cruciatus in extrema discrimina laborantes adduxerunt, adeo vt valde pauci eorum, qui hoc tormenti genus perpessi sunt, mortem euaserint. Atqui melius est, eum, qui sic affectus est, claudicatu, aut membri alicuius deformitate affectum, ad annos adhuc multos superstitem remanere, quam post talem tantumque cruciatum miserrime sic inter manus crudelis Chirurgi occumbere. Adde, quod sæpenumero alio loco, quam vbi fractura iam coierat, os ipsum (quod lapidosus callus firmauerat) frangitur, vt præter quotidianum experimentum, nobis author extitit Auicenna.

Quid agant chirurgi recentiores in osse male ferruminato.

Si ab osse male agglutinato vetustas iam occupauit.

Albucasis.

Satius esse vel claudũ, vel deformẽ multos viuere annos, quam post ingentẽ crudelis chirurgi pœnam cruciatumque inter eiusdem manus miserrime mori. Auicen.

Quod si laborans, & qui illi assident amici, importunis precibus, atq; assiduo rogatu te compel-
B lant, vt ossis eiusmodi male ferruminati, & cuius callus iam obduruit, ac inueterauit, curationem suscipias, in angusto spem esse coram illis præfator: deinde opus aggreditor. Summam igitur cutem, & carnem callo superiacentem cultro rasorio aut scalpello dextre ac prudenter secato, magna cura habita, ne nerui, musculiue lædantur: deinde ossium, quæ non recte coaluerant, agglutinationem, seu continuationem (quod aiunt) excisoriis scalpris dissoluito: mox vero eorum sic diductorum fines secum adamussim coaptato, ita vt pristinam vnionem, quo ad licebit, imitentur. Demum cætera fiant, quæ *supra* scripsimus.

Ex recentioribus.

Cæterum si ex attritu, membri corruptelæ metus impendet, protinus scarificandum erit, reliquaque facienda, quæ *supra in gangrana & sphaceli curatione* diximus. Si vero tophacea aliqua durities post ossis perfracti agglutinationem remanserit, eo modo, qui in *antidotario* exprimetur, discutienda & tollenda erit.

Si membrũ ex attritu corrumpatur protinus scarificandum esse.

Fracturæ quædam supra definitum naturæ tempus, sine callo interdum permanent: quod ob varias causas solet accidere, nempe vel ob assiduas solutiones, vel ob id immodicas superfusiones quas & fomentationes vocant: vel ob intempestiuum motum, vel ex fasciarum multitudine, nonnunquam et-
C iam, quia totum corpus non sufficienter alitur, quo in casu membrum quoque ipsum (vt Paulus annotauit) gracilius euadit. Oportet igitur cum aliis, tum præcipue maciei corporis occurrere: quod commode fiet, si vel calidis admotis materiam ad membrum perfractum euocemus, vel alimentum copiosius subministremus, & balnea reliquasque animi voluptates adhibeamus. Porro eorum, quæ iam callo firmantur, indicio esse, cum alia, tum illud præcipue potest, si fasciolæ cruentæ conspiciuntur, nullo etiam in parte oborto vulnere. Quod ideo forsan accidit, quoniam calli substantia dum coit, in ossium cauernosos meatus perrumpens sanguinis guttas aliquot inde extrudit, exprimitque. Ac de transuersis quidem fracturis, hæc dicta sufficiant. De longis vero, quæ non tam crebro contingunt, reliqua omnia ad eundem se habent modum. Cæterum comprimendæ hæ magis (Galeno authore) in ipso fracturæ loco sunt, tum quod recessit, retrudendum introrsum est. Ac de fractis quidem ossibus hactenus in vniuersum dictum sit.

Si fractura sine callo supra definitũ tempus remanserit.

Lib. 6.

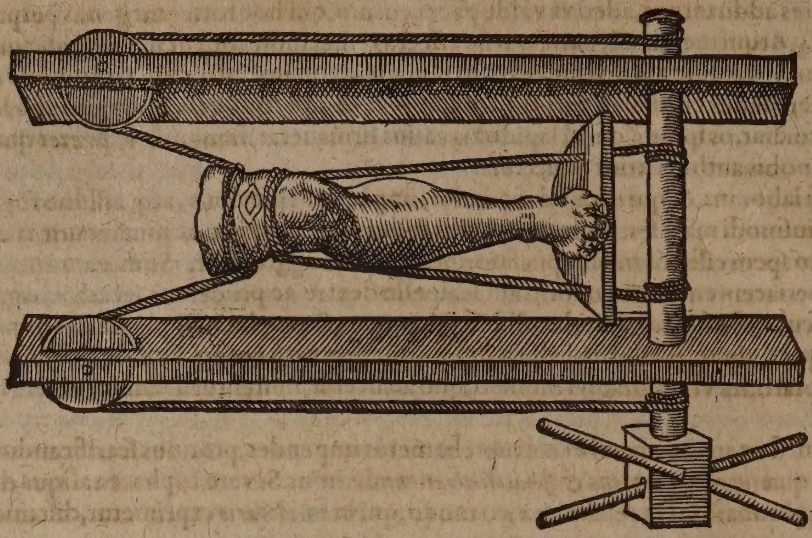
Nota ossis perfracti callo firmari incipientis.

D

E

A

FORMVLA GLOSSOCOMII INSTRVMENTI adgignendum callum in fracturis idonei, cuius pluribus in locis meminit Galenus.

B

Vide huius machinæ seu instrumenti descriptionem apud Galenum *libro de vsu partium septimo, & libro sexto de morbis curandis*. Item *in commentariis eiusdem in librum secundum Hippocratis de fracturis.*

C

FINIS LIBRI QVARTI DE FRACTVRIS, IOANNE TAGAVLTIO DOCTORE MEDICO AVTORE.

D

GENE-

E

A

GENERALIS DIVISIO LVXATIONVM, IN LIBRVM QVINTVM CHIRVRGICARVM

Institutionum Ioannis Tagaultii Medici.

B

Lvxatio, Græcis exarthrema, ossis e sua sede dimotio.

Simplex, Nulli alteri affectui coniuncta.
Composita, Alteri præter naturam dispositioni complicata.

Luxatio tam simplex, quam composita.

Perfecta, siue absoluta, aut completa.
Imperfecta, siue non absoluta.

C *Completa luxatio, siue absoluta.*

Cum os suo loco omnino excidit,
Generis nomen retinet, diciturq; absolute luxatio Romanis, & exarthrema Græcis.

Luxatio imperfecta, siue incompleta,

Cum os non in totum, sed aliquatenus duntaxat suo naturali positu dimotum est, diciturque subluxatio Latinis, parathrema Græcis.

Subluxatio, seu imperfecta luxatio:

Peruersio, siue distortio.
Laxatio seu elongatio ligamenti.

Peruersio ossis, quæ spinæ vertebris maxime est peculiaris:

Lordosis, In priorem partem.
Cyphosis, In posteriorem partem.
Scoliosis, In latera.

D *Composita luxationum differentiæ, posterioris seculi Chirurgis:*

Luxatio cum { fractura, inflammatione, vulnere, dolore, duritie. } *Hæ propriæ differentiæ non sunt, sed complicati affectus.*

FINIS DIVISIONIS GENERALIS Luxationum.

E

INSTI-

 A

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM IOANNIS TAGAVLTII DOCTORIS MEDICI, DE luxatis ossibus in vniuersum, B

LIBER QVINTVS.

Quid luxatio, quæ sint luxationum differentiæ, & quot modis ossa luxentur.

CAP. I.

Luxatio quid.

CVM luxationes fracturis proximę sint, consequens est, vt de iis generatim (quemadmodum & de aliis *supra in quatuor libris superioribus* commemoratis affectibus, fecimus) nunc sermonem faciamus. Luxatio igitur, vt formula quadam definiatur, est *articuli è natiuo positu, seu proprio* (quod dicitur) *acetabulo, in alienam atque insolitam sedem prolapsus, quo motus arbitrarius impeditur*: Græci exarthrema vocant.

Exarthrema.

Huius autem (vt Paulus inquit) nullæ aliæ differentiæ habentur, præter eam, quæ ex maioris minorisque ratione sumitur. C Cum enim articulus sua sede in totum excussus deciderit, communi generis vocabulo Græcis exarthrema, Latinis luxatio dicitur. Si autem è compagibus suis paululum duntaxat emotus est, aut vsque ad sinus seu cauitatis supercilium (nonnulli marginem vocant) prolapsus, nobis subluxatio, Græca vero consuetudine pararthrema nominatur: sub qua sane differentia, & laxationem, seu, vt vulgares Chirurgi Auicennæ interpretem secuti loquuntur, elongationem ligamenti comprehendimus, sicuti & distorsiones ac peruersiones cum pluribus ossibus, tum vero maxime spinæ vertebris familiaris ossa duobus modis potissimum suis sedibus Celso mouentur. *Nam modo, quæ iuncta sunt inter se duntaxat* (inquit) *dehiscunt, vt cum latum scapularum os ab humero recedit, & in brachio radius è cubito, & in crure tibia à sura, atque etiam interdum à saltu, calcis os e talo* (quod raro tamen fit!) *modo vero suis acetabulis ex toto prolabuntur, hoc est suis omnino sedibus excidunt.* Vertebræ namque & articuli propemodum omnes, tametsi validis neruis ac ligamentis comprehendantur, sæpius tamen suis sedibus elapsi decidunt: aut vi scilicet expulsi, aut aliquo casu nerueis ligamentis, vel ruptis vel infirmatis; facilius, quæ in pueris & adulescentulis, quam in robustioribus. D Itaque modus hic posterior exarthrema: prior vero, quo tantum ossa dehiscunt, & suis ex toto finibus haudquaquam prolabuntur, pararthrema non immerito appellabitur. Atque hæc sunt luxationum discrimina, seu differentiæ.

Pararthrema.

Cap. 11 li. 8. Quæ ossa inter se dehiscant.

Quæ ossa propriè luxentur.

Præter has tamen aliquot adhuc alias posterioris ætatis Chirurgi statuerunt, quæ reuera differentiæ non sunt, sed potius quædam veluti præter naturam dispositiones, cum luxatione complicatæ: vt cum ipsi luxationi accedit inflammatio, aut fractura, aut vulnus, aut dolor aliquis ingens, aut tophacea quædam durities. Hæc enim, dolor inquam, fractura, durities, vulnus & inflammatio, cum seorsum & per se subsistere possint, nullius vnquam alterius (si saltem Galeno credimus) differentiam constituent. Si quis tamen proterue contendat, differentias esse, cum eo certamẽ inire recusamus: quandoquidem hæc curandæ luxationis rationem, & peruertunt, & non parum aliquando interturbant. Ac de his quidem *in sequentibus suo loco dicemus.*

Affectus cũ luxatione complicati.

Cæterum modis quatuor potissimum, quod ad situs differentias attinet, contingit ossa luxari aut peruerti, seu aliquaterius detorqueri: in partem nimirum priorem seu anteriorem, posteriorem, interiorem, & exteriorem: Alii superiorem & inferiorem addunt: Quædam autem in omnes quatuor partes, quædam in certas promouentur. Sed præstat singulorum exempla subiicere.

Modi luxationũ a situ differentia sumpti.

E Maxilla superior, cum non in homine solum, sed & in omni animante, præterquam in crocodilo, immobilis existat, luxatione non periclitatur: inferior vero subinde oris hiatu in anteriorem partem luxatur alienaturve ac peruertitur, h. e. aliqua ex parte distorquetur, & ex naturali situ in alterum repente transmutatur, quod verbo χάται expressit Hippo. Sed modo altera parte, modo vtraq;, toto autem loco non admodum excidit, vt idem annotauit Hipp. quippe quod capita, i. e. extrema, qui & processus appellantur, habeat in superiori maxilla, firmiter ac tuto cardinis modo infixa, ex quib. neruosi tendones, validis annexi musculis, exoriuntur. Itaq; hanc nunquã luxari contingit, nisi quam maxima oris apertio fiat: Vt cum vel maximam rei alicuius molem ore excipere quispiam conatur, vel cum oscitando, quam maxime potest, os diducit, & in alteram partem os reducit quorum primum raro cõtingit: *secundum* (inquit Galenus) *euenire dementibus tantum potest.*

Maxilla inferior quo modo luxetur.

Capitis

A Capitis processus, in duos sinus summæ vertebræ dimissi, in omnes partes prolabuntur: sed dum in partem posteriorem excidunt, mentum pectori agglutinatur, æger neq; bibere neq; loqui potest: atq; illi celerrime mors superuenit.

Capitis luxatio.

Vertebræ in spina & in posteriorem partem & in priorem, tam supra septum transuersum, quam infra subinde peruertuntur, ac nonnunquam etiam ex toto prolabuntur: Sed cum toto loco mutatæ sunt, nulla restitutionis spes relinquitur, præcipitemque etiam mortem inferunt. Nam intra triduum (vt Celsus ait) homo moritur.

Mors prærenua.
Vertebrarũ spina luxatio.

Clauicula (quam soli homini inter cætera animantia concessam esse, Paulus existimauit) nunquã in totum excidit: quippe quæ pectori ita committatur & inhæreat, vt ne moueri quidem in ipso possit. Interdum tamen ex violenta quadam extrinsecus facta percussione, paululum auellitur. Sed neque altero fine, qui humeri articulo inseritur, excidere admodum potest. Nam & à bicipiti musculo & summo humero prohibetur.

Mors homini triduo oppetenda.
Clauicula quomodo luxetur.

Brachii seu humeri caput, quod in sinum omoplatæ seu scapulæ demittitur, modo ad ima in alam B decidit, idque frequenter, sed in iis maxime, qui non multa carne præditi sunt: modo (licet raro) in priorem & exteriorem: In superiorem vero fere nunquam promouetur, vt quod ab vtroque scapularum processu, & eo scilicet, qui ancoræ similis est, & eo, quod acrωmion Græci vocant, impediatur. Genu in treis partes excidit, interiorem nimirum, exteriorem & posteriorem iuxta poplitem: In priorem prolabi opposita patella prohibetur. Meges tamen eum, cui in priorem partem excidisset, à se (vt Celsus refert) curatum esse memoriæ prodidit.

Brachii caput.
Genu in tres partes luxari.

Cubitus, manus, & femur, in omnes quatuor partes prolabuntur, nempe in interiorem, exteriorem, anteriorem & posteriorem. Atque hæc pro exemplis adducta sint. Nunc ad communem de luxatis ossibus tractationem reuertamur, & iuxta morem à nobis hactenus obseruatum, causas, signa prognostica & curationem luxationum in vniuersum persequamur.

Cubitum, manum, & femur in quatuor partes prolabi.

De causis & signis luxationis ossium in vniuersum. Cap. II.

CAusæ luxatorum ossium & à sua sede motorum, quędam sunt extrinsecus ingruentes, vt casus, percussio, & violenta atque incongrua membri alicuius extensio, aut distorsio, seu peruersio. Quædã C vero intrinsecus eueniunt, atque ideo internæ dicuntur, sicuti & superiores externæ: vt cum mucosus aliquis humor, & pituitosus in articulis seu iuncturis aceruatur, qui articulationis ipsius ligamenta primum madefacit, deinde laxiora reddit, & tandem ob eius multitudinem, sua sede os ipsum protrudit.

Causa externa.
Causa interna.

Signa luxationum quædam sunt omnium communia, quædam vero propria cuiusque: Ac de cõmunibus duntaxat hic agemus. Hæc autem factionis Arabicæ principi Auicennæ à tribus potissimum desumuntur: Nempe vel á substantialiter (vt loquuntur) inhærentibus, hoc est, ab iis, quæ secundum essentiæ rationem insunt; vt à mala partis ipsius laborantis constitutione seu compositione, in qua & tumor præter naturam ea parte, qua os prorumpit, & sinus seu cauitas insolita ea, à qua recessit, manifesto apparent. Vel ab iis, quæ ex necessitate consequuntur (casus & accidentia vocant) vt à dolore, qui ex luxatione contrahitur. Vel ab actione læsa, seu operationibus etiam ex necessitate consequentibus, vt à motus afflictæ partis difficultate, aut priuatione. Hæ itaque notæ in luxatis omnibus deprehenduntur, aliæ vero in singulis.

Signa luxationum omnium communia a tribus potissimum desumi.

De prognosticis seu iudiciis luxationem. Cap. III.

COnsequens est, vt communia quædam de luxationibus iudicia, quæ & prognostica vocant, hoc lo-
D co subiiciamus. Primum prognosticum ex Auicennæ & aliorum quorundam scriptis erutum, ad
hunc modum habet. *Quibus luxationibus inflammatio aut vulnus, aut dolor ingens & acris accedit, hæ præterquam*
quod curatu admodum difficiles sunt, periculo quoque non vacant. Adeo vt aliquoties in iis casibus tutum non sit, luxatæ
particulæ reductionem aggredi, sed sic eam remanere (ne pro læsione mors sequatur) *melius esse censent.* Aliud. 1
Vetustæ omnes luxationes & quæ spatio temporis iam callo obduruerunt, vel difficillime, vel nunquam consanescunt. 2
Proinde statim, si fieri potest, reponi luxata debent. *Luxatio in qua* (inquit Guido) *franguntur margines os-*
sium, hoc est sinus seu cauitatis supercilia pessima iudicatur. Repulsi enim in suum positum articuli, inibi diu 3
persistere non possunt: sed leuissima quaque occasione iterum relabuntur. *Articuli; qui neruorum ac liga-*
mentorum vitio prolapsi sunt, & postea in suas sedes compulsi, iterum excidant. Indicium euidens ossis in suam natura- 4
lem sedem reducti, est, cum veluti strepitus aliquis auditus est, dum in natiuum suum acetabulum ingrediebatur: & mẽ- 5
bri nuper luxati figura & conformatio, suæ ipsius aut alterius partis figuræ quàm simillimá, tum visu tum attactu depre-
henditur. Cęterum si reposito osse nerui distenduntur, rursus id protinus (vt consuluit Celsus) expellen-
dum est. *Vt excidere omnes articuli non possunt, sic non omnes reponuntur.* Caput enim si in partem (vt *supra* di- 6
ximus) posteriorem aliquando prolabitur, nunquam in suos sinus compellitur, sed mortem statim af-
E fert ineuitabilem. Sic neq; in spina vertebræ, cum toto loco mutatæ sunt: neque etiam maxilla, quæ v-
traq; parte prolapsa est, & antequam reposita sit, inflammationem concitauit, vt Celsus memorię pro-
didit. *Ossa, quæ suis sedibus mouentur, alia aliis facilius, alia difficilius & excidunt & reponuntur: nempe pro ratione &* 7
natura iuncturæ, vnde propelluntur. Itaque genu vt facile prolabitur, sic non magno impendio in suam rursus sedem compellitur. Digitorum luxatio nullum etiã facessit negotium. Cubitus vero, vt tardius quidẽ ac difficilius excidit, ita prolapsus negotii plurimum exhibet. Aegerrime enim propter tuberculorum seu eminentium, sinuumq; frequentiam reponitur. Humerus autem vt neq; difficulter admodum, præsertim in macilentis, elabitur, sic nec difficillime in sedem suam reponitur. Et ita de aliis multum quoq; eo confert (vt Celsus inquit) & corporis & neruorum, hoc est, tendinum habitus.

Communia quædam luxationum iudicia, seu prognostica.
Genu.
Digiti.
Cubitus.
Humerus.

Nam

Multum eo conducit & corporis & neruorum id eſt tendinum habitus.

Neruorum nomine apud Celſum ligamenta intelliguntur.

Ex Hippocrate & Celſo.

Aphor 4.9. & 50. lib. 6. Interpretatio duorum aphoriſmorum Hipp.

Nam ſi corpus tenue ac macilentum,ſi humidum eſt,ſi nerui &ligamenta infirma,expeditius os reponi- A
tur. Sed & primo facilius excidit, & poſtea minus fideliter continetur. Quæ contraria his ſunt, melius
continent,ſed id,quod expulſum eſt,difficulter admittunt. *Quibus in pueritia articuli exciderunt,neq; repoſiti*
ſunt,minus,quam cæteri creſcunt.Quæ loco ſuo non ſunt,caro ea decreſcit,magisq; in proximo membro,quam in vlterio-
re: Vtputa ſi humerus loco ſuo non eſt,maior in eo ipſo fit,quam in brachio,& in hoc (brachio inquam)
maior quoque,quam in manu macies. Tum pro ſedibus & pro caſibus,qui inciderunt,aut maior aut mi-
nor vſus eius membri relinquitur:quoq; in eo plus vſus ſupereſt,eo minus id extenuatur. Inter luxato-
8. rum eiuſmodi prognoſtica numerantur & duo hi ſequentes Hippocratis aphoriſmi. *Quibuſcunque à coxen-*
dicum dolore moleſtatis,excidit coxa & rurſus incidit, iis mucores ſuperueniunt. Quibuscunq; à coxendicum dolore mo-
9. *leſtatis diuturno excidit coxa,iis crus tabeſcit & claudicant, ſi non vrantur.* Hos autem nunc ſic coniunctim legi-
mus & interpretamur: *Quibuscunque à diuturno coxendicum dolore conflictatis,propter mucoris ſeu mucoſi humoris*
ac pituitoſi copiã,in articulo ſiue iunctura coxæ coacervatim τὸ ἰσχίον,id eſt,*coxa ipſa*(hoc eſt, femoris caput, quod
in coxæ ſiue oſſis iſchii cauo inſeritur)*ſuo naturali acetabulo propulſa excidit,& rurſum incidit*(*id eſt,in natiuam*
ſuam ſedem iterum ſponte reſiliit,aut aliter repulſa eſt : inibi tamen diu perſiſtere non poteſt, ſed ſoluta compage lubrica B
continenter relabitur)*iis proceſſu temporis crus*(quod Græcis σκέλος dicitur,*hoc eſt,totum membrum , tam tibia ſci-*
licet quam femur)*neceſſario alimoniæ penuria contabeſcit,& ariditate conficitur, omneſque in claudicationem euadunt,*
ſi non vrantur,hoc eſt,niſi prius ferramentis igne candentibus vrendo , & mucus ille, qui oſſis iſchii ſinum occupat , abſu-
matur,& laxitas cutis , ad quam femoris caput ſubinde lubricum procidebat,contrahatur.

De ratione curandi luxata in vniuerſum. CAP. IV.

CVm luxata ſuo natiuo poſitu,in alienam atque vt *ſupra* retulimus , inſolitam ſedem prolapſa ſint,v-
na nimirum communis omnium luxationum curandi indicatio erit. Nempe luxati articuli & ſuo
loco moti in propriam ac naturalem ſedem reductio.

Porro vt ſcopum hunc primum & vniuerſalem aſſequaris , luxatum membrum in diuerſas partes
decenter extendẽdum eſt,donec ſpatium inter oſſa liberum ſit. Tum id os,quod ſuo loco excidit, ab ea
parte,in quam prolapſum eſt, in contrariam impellere oportet, atque ita in germanum ſuum acetabu-
lum reſtituere,vt ſinus ſeu cauitatis inſolita vacuitas impleatur.Hæc autem leniter & ſine dolore,quate-
nus fieri licet,agenda ſunt.

Cæterum non vna eademque in omnibus extendendi ratio eſt,ſed alia atque alia,pro natura ſcili- C
cet partis luxatæ,prout que nerui ac tendines valent,aut oſſa huc illucve ſederunt.Modo enim manibus
ſolis,modo habenis iniectis vtendum eſt,modo vero quædam alia machinamenta adhibenda ſunt, vt
ex vno Hippocrate,*lecto libro de luxatis & fractis*,diſcere poteris.

Secundus ſcopus.

Ab iis ſecundum,quo tendes,fuerit,vt membrum, quod exciderat & iam repoſitum eſt, non am-
plius deinceps ſua ſede prolabatur,ſed inibi continenter perſiſtat. Repoſiti igitur articuli iunctura, mo-
dis omnibus ſtatim firmanda ac roboranda eſt. Firmabitur autem optime , ſi roſaceo perlinatur,ac po-
ſtea pannus aliquis lineus gracilis,vetus&lenis rhodino delibutus,ipſi applicetur:deinde ſi ſtuppę lenes
ac panni multiplices,ouorum candido perfuſi,ſuper accommodentur , & poſtremo ſi faſciis poſca ma-
dentibus,pro ratione particulæ longis latiſque,ſubligetur. Quinetiam ferulæ ex corio aut denſa papyro
factæ,ſi neceſſitas vocet,circumdandæ ſunt.Cauenda autem ſemper eſt vehementior perſtrictio, ne in-
flammationem moueat.Iis ita rite apparatis, membrum in figura ei maxime naturali atque à dolore a-
lieniſſima,ad quietem reponendum eſt.Nec vero ante diem ſeptimum aut etiam decimum , ſi nullum
ſymptωma prauum acceſſerit , ipſum reſoluere oportet, aut aliis adhibitis medicamentis curare , ſed
ita ſinere. D

Porro nihil noxæ attuleris,ſi dum legitimo tempore reſoluitur,& ſecundo curatur, aqua modice
calida foueris.Hic enim fotus gemina tunc ratione prodeſt. Nam & dolorem (ſi quis ſit)demulcet,&
quod in laborante particula noxium conceptum eſt,digerit.Vbi autem ſic, vt res exigit,luxatum mem-
brum foueris,mox huic emplaſtrum adhibebis,quod conſtet *polline,id eſt.farina volatili, puluere rubro com-*
muniter appellato,& albo oui in vnum corpus redactis. Poſt hæc vero membrum ſtrictius obligandum erit, vt
Rhaſes Medicus Arabs percelebris conſuluit.Ad eundem quoque modum vetus omnis luxatio, & quæ
ſpatio temporis callo iam obduruit,non modo fotum eiuſmodi aquæ ſimplicis calidæ(qui in hac re plu-
rimum confert)antequam reducatur,deſiderat:ſed etiam & eum,qui fit *ex decocto maluæ,althææ, fœnigræci*
atque id genus aliorum,poſtulat. Quippe qui molliat,laxet,diſcutiat, & membrum aptius extenſioni effi-
ciat.Recentes vero adhuc luxationes,& quæ nuper inciderunt, eius naturæ fotus,tanquam ſibi non pa-
rum incommodantes auerſantur & reſpuunt. Hi enim calfaciendo ac humectando relaxant & diſſol-
uunt:vnde pars ipſa afflicta imbecillior redditur,& ad recipiendam fluxionem pronior. Proinde & in-
flammationi opportuna efficitur,& luxati ſinus ſuperflua humiditate oppletur.Inde conſequitur, vt ar-
ticulus in natiuo ſuo acetabulo diu perſiſtere non poſſit,ſed lubricus ac ſubterfugiens delabatur. Vetat E
etiam Auicenna,pannos impenſe calidos membro recenter luxato admoueri,ne fluxionem etiam euo-
cent,& inflammationem eo loci excitent.Quin potius eos cerato(inquit)refrigeratorio,aut vino aliquo
auſtero imbutos adhibere conuenit.

Tertius ſcopus.

Cæterum luxato,ita,vt dictum eſt,in ſuam ſedem reducto firmatoque,& ad quietem conuenien-
te ſchemate ſeu figura repoſito , ipſum à dolore & inflammatione vindicandum eſt, qui tertius eſt ſco-
pus in curandis luxatis medenti propoſitus. Hunc igitur ſi cõſequi ſtudueris, humorum in partem affe-
ctam influxum modis omnibus prohibeto. Si enim fluxione tentetur , & dolorem ſtatim perſen-
tiſcet,& inflammationem experietur. Quæ duo incommoda in luxatis & fractis maxime vitanda ſunt.

Hæc

A Hæc autem deuitabis, si quæ roborant & repellunt, patti luxatæ, vt *paulo ante* docuimus, apposueris: si præterea tenuem ab initio probamque victus rationem ægro imperaueris, illique venam, si nihil prohibeat, iuxta periti alicuius Medici præscriptum secueris: & ventrem, si opus est, purgante medicamento subduxeris. Vtroque enim auxilij genere (purgatione, inquam, & sanguinis missione) fluxionē (si commode adhibentur) à laborante particula auertimus. Verum enimuero si ante, quam ad curationem vocēris, luxata pars iam dolore infestetur, aut inflammatione occupetur, non prius eam in locum suum, à quo excidit, reponere tentabis, quam dolor finitus fuerit, & inflammatio conquieuerit. Si enim membrum sic dolore aut inflammatione affectum distendendo lacessiueris, periculum est, ne conuulsio vel neruorum distensio, aut aliud prauum id genus symptoma suscitetur. Hoc præceptum in luxatis omnibus diligenter, curioseque obseruandum: à Cornelio Celso ex Hippocratis sententia, non minus docte quam eleganter iis verbis traditum est: *Quicquid loco suo (inquit) motum est, ante inflammationem reponendum est. Si illa iam occupauit, dum conquiescat, haud quaquam lacessendum est. Vbi finita est, tentandum est in his membris, quæ id patiuntur.* Oportet autem inflammationem ipsam atque dolorem leuare succida lana ex hydrelæo, id est, aqua & oleo moderate calido, acetique momento superimposita. Si vero etiam febris accessit, & ossa, quæ suo loco mota sunt, validis plenisque musculis & tendonibus contineantur, curiosius omnia facienda sunt: sed maxime quæ ad victus rationem, venæ sectionem & purgationem attinent. Cæterum sedato dolore, & finita omnino inflammatione, pleniore victu (sicuti & de fracturis dictum est) laborās refici potest, cibisque vti bonis, vti vino modice. Ac sub finem quidem curationis, si è sententia res cesserit, luxatum ipsum roborabis perfusione aquæ decoctionis rosarum, absynthij, & musci albi quercini. Peracto fotu, Guido à Cauliaco iubet superponendum esse spanadrapum, quod vocant, aut oxycroceū. Sed iamque ad vsus quoque suos, id membrum sensim ac suauiter promouere oportet. Motus enim vt in dolore atque inflammatione noxius, ac (vt ita dicam) pestifer, sic alias luxato præsertim iam obfirmato, saluberrimus corpori est. Si luxatis ossibus vulnus quoque accessit, multa diligentia ac etiam prudentia est opus. Dum enim hæc reponuntur, ingens periculum, nonnunquam & mortem etiam maturam inferunt. Nam cum ex distensione adiacentes nerui & musculi inflammantur, dolores validi, conuulsiones & febres acutæ oboriūtur, atq; hoc præsertim in cubiti gibbero, genu, superioribusq; articulis etiam magis. Quanto enim principalibus membris luxati cum vulnere articuli viciniores sunt: tanto maior timor est. Sed eo quoque grauius periculum concitatur, quo maius membrum est, quove validioribus neruis aut musculis continetur. Ideoque humeris femoribusque metus mortis est. Ac si reposita ossa sunt, spes (inquit Celsus) nulla est. Non repositis tamen, nonnullū periculum est. Eoque maior in vtroque timor est, quo propius vulnus articulo est. Eam ob rem Hippocrates horum repositionem, valentioremq; deligaturam omnino auersatur, solisque inflammationem abigentibus & mitigantibus præsidiis, per initia vti iubet. Sic enim (inquit) ipsis superesse licebit. Itaque nihil tuto reponi posse, præter digitos & plantas & manus, dixit: atque in his quoque diligenter esse agendum, ne præcipitent. Verum ne digitus quidem, in quo minimum vt malum, sic etiam periculum est, reponi debet, nisi ante inflammationem, aut postea cum iam vetus res est. Cæterum quod ipse in solis digitis faciendum consulit, id nos in reliquis quoq; articulis facere aggrediemur, ac statim quidem inter initia, dum pars adhuc inflammatione vacat, prolapsum cum vulnere articulum mediocri intensione (validam enim citra periculum perferre non potest) reponere tentabimus. Quod si iuxta animi institutum euenerit, in sola ratione, quæ inflammationem arcet, persistemus. Si vero inflammatio aliqua, aut conuulsio, aut quippiā ex supradictis, reposito osse acciderit, rursus id (si modo sine vlla vi potest) suo loco protinus expellendum est. At si hoc quoque discrimen seu periculum metuamus (non enim inflammatus articulus sine vi fortasse cedet, & sua sede iterum propelleretur) satius fuerit per initia in maioribus quidem membris, vt femoribus & humeris, supersedere & repositionem differre. Vbi vero inflammatio conquieuerit (id autem fit communiter post septimum nonumve diem) præfati etiam periculum apud necessarios ægrotantis, quod ex repositione futurum sit, tum quod si nō reponatur, debilem ea parte hominem, & claudum mancumve prorsus fore, conabimur tuto & sine vlla violentia, os in suam sedem compellere. Porro vlceris curationem eandem, quæ proposita est in fracturis, cum vlcere, administrabimus. Omne autem membrum, quod cum vulnere loco motum neque repositum est, sic (si Celso & Hippocrati credimus) iacere conuenit, vt maxime cubantem iuuat: tantum ne moueatur, neve dependeat. Si luxatio cū fractura, sine vlcere tamen euenerit, communi ratione membrum extendendum est, ac manibus conformandum, vt in simplicibus fracturis *superiore libro* docuimus. Si vero etiam vlcus accedit, rursus ab iis, quæ de fracturis cum vlcere, & luxationibus etiam cum exulceratione incidentibus, priuatim à nobis dicta sunt, congrua repetenda curatio. Cæterum vt verbo vno dicamus, si cum fractura luxatio incidit, hæc primum, si fieri possit, illa vero secundo curanda erit. At si ante fracturæ administrationem luxatum commode reduci non possit, fracturam ipsam primum curabimus, deinde cum fractura callo iam obfirmata fuerit, luxationis curationem aggrediemur. Quod si luxatio inueterauerit, & ob temporis spatium callosa inibi durities contracta fuerit, ea *decocto maluæ & althææ* (quam officinæ bismaluam appellāt) perfundenda est, deinde *vnguento dialthæa* vulgo nuncupato, collinenda: post hæc, *emplastrum* quod *Diachylon* magnum nominatur, superapponendum erit, vel eius loco lana succida viscillagine quapiam emolliente delibuta. Ad hoc etiam efficax habetur *cortex radicis maluauisci*, hoc est, althææ, *in aqua decoctus & cum axungia vel anserino pingui subactus*, vt quasi malagmatis lentor contrahatur. Itaque loco sub his sufficienter emollito, luxatum in suam sedem dandum est.

Quartus scopus, qui est accidentiū correctio.

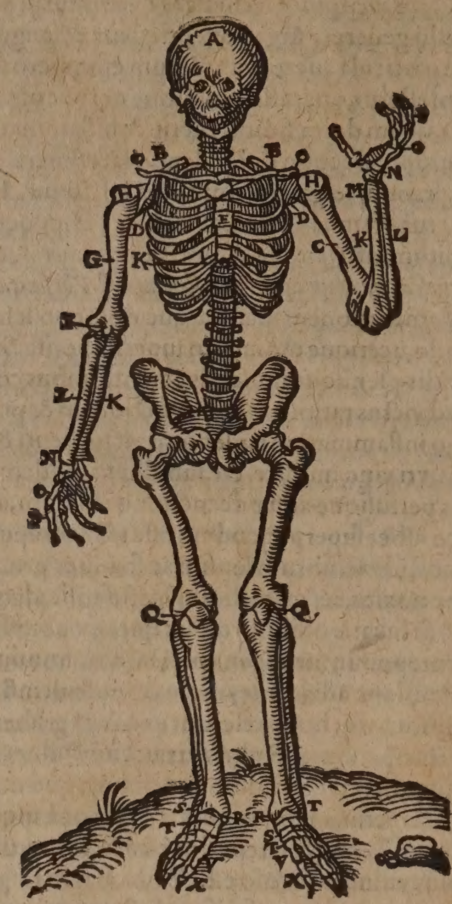
Cap. 11. li. 8. Locus hic corruptus est apud Celsū quem ita restituendum putamus.

Lib. de luxatorum fractorumue ossium coaptatione.

Si luxatio cum fractura euenerit.

A

Humani corporis ossa parte anteriori expressa.

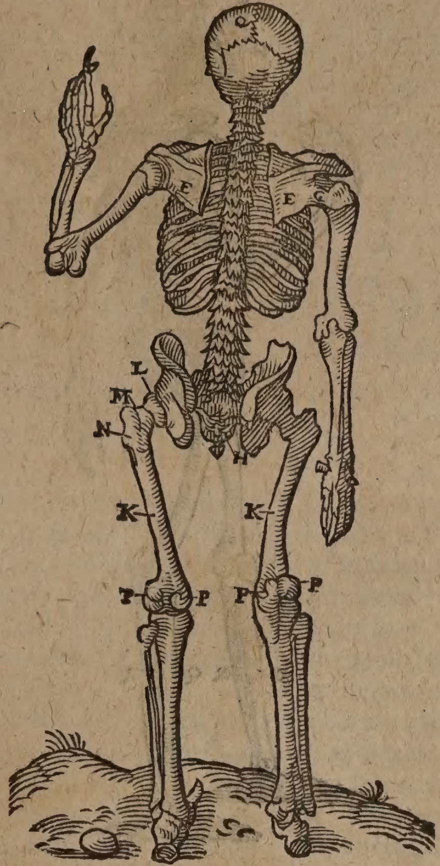
B

C

A Os coronale, quod os frontis appellatur.
B Clauiculæ & ossa furculæ.
C Ἀκρώμιον, processus superior omoplatæ.
D Caput brachij, seu pars humeri superior.
E Os pectoris, quod στέρνον Græci vocant, constans oßibus 7. excipientibus 7. veras costas, quæ superiores sunt & perfectæ: inferiores vero, quæ numero sunt quinque, nothæ, imperfectæ & mendosæ dicuntur.
F Cartilago fini sterni adhærescens, ab ensis similitudine dicta, Græcis ξιφοειδὴς, hoc est, ensiformis, vulgus malum punicum seu granatum appellat.
G Brachium seu humerus & os adiutorij Guidoni, omnium oßium (femore excepto) maximum. D
H Collum brachij,
I Humeri orbita trochleis similis.
K Os inferius & longius cubiti, quod Latinis vlna, & nomine totius cubitus dicitur, Guidoni & vulgo focile maius, Græcis πῆχυς, minimo occurrit digito, estque rectum, vt superius obliquum.
L Os superius cubiti (latius sumpto nomine) quod Latinis radius, & focile minus Guidoni, Græcis vero κερκὶς vocatur: occurrit pollici.
N Καρπὸς Græce, Latine brachiale, & rasceta Arabice. Constat oßibus 8. duris & exiguis, si os, quod ad pollicem pertinet, non numeraueris.
O Μετακάρπιον, id est, postbrachiale & pecten, constat tantum oßibus 4. Galeno à sese distantibus, palmam inter digitos ad carpum explentibus.
P Ossa digitorum, quæ numero sunt 15. nempe tria singulis.
Q Patella & rotula genu, Græce nonnullis μύλη, id est, mola aliis ἐπιγονατὶς, quasi supra genu, os cartilaginosum nulli alteri consertum.
R Os balistæ vulgo, Latinis talus, ἀστράγαλος Græcis. E
S Os σκαφοειδὴς, hoc est, nauiforme sua cauitate naui simile, vnde nomen sumpsit, circumambit caput astragali.
T Ossa tarsi & rascetæ 4. capo respondent.
V Ossa pectinis seu pedij ac plantæ, 5. figura tereti & oblonga metacarpio respondent.
X Ossa digitorum pedis, quæ numero sunt 14. in singulis digitis præter pollicem terna.

A

Σκελετὸς à tergo delineatus.

B

C

B *Sutura labdoειdes, posterior in occipitio: anterior quæ in sincipite est, στεφανιαῖα, id est, coronalis dicitur.* Vide in prima figura.

C *Sutura ὀβελιαῖα dicta, quæ recta & sagittalis vulgo appellatur.*

E *Scapularum ossa 2. pone pectus sita, lata, figura triquetre, Græcis, ὠμοπλάται, Latinis scoptula operta vulgo spathulæ. Nulli alteri ossi committuntur.*

G *Collum omoplatæ.*

H *Os sacrum, ἱερὸν Græce, amplum seu latum quibusdam appellatum, finis spinæ dorsi.*

K *Os femoris, quod brachio seu humero, hoc est, ossi adiutorij respondet, Græce μηρὸς dicitur.*

L *Caput femoris.*

M *Collum femoris.*

N *Trochanter.*

D P *Tubercula duo ossis femoris.*

Adde quater denis, bis centum senaque, habebis,
Quam sis multiplici conditus osse, semel.

Ossa fiunt è semine, cum id, quod est crassissimum, à calido vrente induratur, sicut lapides coquuntur à calido vrente. Sunt autem ossa veluti truncus sustinens reliquum corpus.

Ossa unde fiāt & quid sint.

E

Lateralis σκελετοῦ figuræ deſignatio.

B

C

A Oſſa βρέγματος, id eſt, ſincipitis 2. vulgo parietalia appellantur.
B Oſſa λιθοειδῆ, id eſt, lapidoſa vel petroſa 2.
C Os frontis 1. quod & coronale vocant.
D Os occipitis 1. demiſſiuum & firmiſſimum.
E Ζύγωμα, vel os ζυγοειδὲς, id eſt iugale, & Paris vulgo, ſuperiorem maxillam capiti coniungit.
F Os σφηνοειδὲς, cuneiforme, baſilare, aliquando à multiplici forma πολύμορφον, colatorij, cauilla.
G Maxilla inferior: hæc in maximis oris hiationibus interdum à ſua ſede diſtorquetur.
H Proceſſus duo maxillæ inferioris.
K Ὠλέκρανον ſeu cubiti tuber, ſuperior vlnæ proceſſus grandior: Hippocrates ἀγκῶνα nominauit.
L Oſſa validiſſima, quæ oſſi ſacro committuntur, Arabice gaf herua dicta. D
M Os ilium & anchæ, pars ſuperior oſſis coxæ.
N ἰσχίον ſeu os iſchii, quod recipit femoris caput, Pyxis coxæ dictum.
O Os pubis & pectinis, pars eſt anterior oſſis coxæ ad pudenda.
Q Os maius tibiæ, quod & tibia nomine totius appellatur, & crus. Vlnæ ſeu cubito reſpondet, κνήμη Græcis nominatur.
T περόνη ſeu fibula, & os ſuræ: os minus tibiæ, radio cubiti, quod focile minus appellant, conſimile.
S Malleolus externus, ima pars fibulæ.
T Malleolus internus, pars infima cruris ſeu tibiæ.
V Os calcis ſeu calcaneus, Græce πτέρνη oſſium pedis maximum.

FINIS LIBRI QVINTI CHIRVRGICARVM INSTITVtionum de luxatis oſſibus, Ioanne Tagaultio Doctore Medico authore.

E

INSTI-

INSTITVTIONVM CHIRVRGICARVM LIBER SEXTVS

B

DE MATERIA CHIRVRGICA,

IACOBO HOLLERIO AVTORE.

PRÆFATIO.

DE materia remediorum, quæ ad Chirurgum pertinent, plurima quidem Hippocrates, Galenus, & ante hunc Anazarbæus Dioscorides memoriæ tradiderunt. Quædam posteritas addit non fraudanda laude: sua enim veterum, sua posterorum gloria est. Atque iniquum decreti genus est, quod omnem fructum laudis & gloriæ huius disciplinæ vni Græciæ detulit, vt Arabum ac posteritatis studia perpetuis tenebris opprimantur. Illaudato solo laudatæ fruges sæpenumero proueniunt: Vixerunt Græci in media luce literarum. Extiterunt Arabes, & inde ductę familiæ, iam desertis ac sepultis melioribus disciplinis, digna tamen luce æternaque memoria nobis reliquerunt.

Interpretes materiæ Chirurgorum. Laus aliquâ Arabum & posterorum.

E viuis fontibus Græcorum remedia primum petenda sunt: sed ità **C** vt nec Arabum riuos, nec posteritatis ingenia contemnamus. In his hauriendum, quod saluum & incolume: repudiandum, quicquid fecerit cœnum, & disciplinæ veterum male conuenerit. Atque omnino hac parte perlustranda nobis naturæ fertilitas, à quo omnis vbertas & quasi sylua remediorum ducta primum est. Nusquam natura magis luxuriat, nulla in re pariter, atque his chirurgiæ opibus ambitiosa est. In quibus tam prolixe nomen suum explicat, vt Pronœa illa non tam Epicurea, quod quidam ait, quam chirurgos fuisse videatur: Plurima quidem ad voluptatem & delitias hominis: omnia vero ad salutem eius & conseruationem Chirurgo comparauit. Nam quæcunque tota rerum facie exposita, quæcunque cauernis terræ ac visceribus latent, quicquid est aquarum, stirpium, animalium, terra, ignis, materia, Chirurgo inseruiunt. In fæce rerum & excrementis, in carie, in rebus minimis, obsoletis ac prope nullis, remedia condita sunt. In re vna multiplex natura vario genere remediorum fœta est. In apicula quam varie lusit, quam multas diuitias Chirurgo condidit, mella, ceram, metyn, sandaracham, fauos, propolim, quicquid denique locuples illa alueorum respublica continet. Quin & apes ipsas ad auxilia transtulit. Et in homine multa sunt, quæ prosunt homini, vt quocunque animum aduertas, quocunque oculos coniicias, remediorum turba sese offerat. In quo summopere probanda est maiorum diligentia, **D** multoque magis imitanda studia, qui in ea vastitate rerum nihil intentatum, nihil inexpertum reliquerunt: omnia elaborata & summo iure existimata, literis consignarunt, quibus iam perfrui datum est, alienis scilicet bonis.

Vnde petenda materia. Naturæ fertilitas, in materia Chirurgorum. Pronœa Chirurgos potiùs quàm epicurea.

Primum ergo consuetudine, natura, & maiorum historia, infinita nobis materia comparata est, quæ iam deserta ac suppressa iacet, quia neglecta. Satis est capsula pauculis alueis distincta: satis pyxidicula: hic vno atque altero remedio contentus est, quæ scilicet accepit oraculo, nec vlli reuelãda putat. Sed ego sic arbitror, optima esse remedia, *quæ plurimis cognita, plurimis probata sunt.* Alteri elementa sordent, & quicquid elementare est. Hinc noua elementorum soboles, hinc æther & cœlum ipsum ad remedia exprimenda sunt. Vernaculæ sunt nobis atque domesticæ naturæ opes, quib. vulnera coniungas, repurges sordida, sinus impleas & cicatrice tegas cæteraque præstes omnia, quæ Chirurgi opere continentur. Verum suis cuique studiis frui liceat.

Taxantur nostri homines. Optima remedia quæ.

Nos ex immensa, omnibusque exposita naturæ sylua & malorum historia, quæ iam publica vel multorum fide constent, remedia transferemus. Exhibebimusque rudimentum operis suis quidem lineis descriptum, quod alius impleat, informet, suis denique numeris absoluat. Nos speciem aliquam & formam argumenti adumbrabimus, secuti Cosmo**E**graphum, qui totius orbis ambitum angusta tabula contrahit. Idem enim condonandum nobis, cum non alios fines imperij, alios materiæ, de qua præsens instituta oratio, natura posuerit. Genera quædam rerum, & præcepta artis primum explicabimus, vtendi methodum & leges aliquas instituemus, ex quo censebitur particularis materia, & formulæ describentur, quas partim ars ipsa reperit, partim optimorum Medicorum vsus atque experientia comprobauit. Antidotarium inscribunt hoc genus argumenti, nulla ratione aut vsu veterum, sed vt fuit annorum licentia, è Græca voce Latina analogia nomen detorserunt. Multa nobis, plurima aliis reliquimus, ne volumen, quod quinque libris Ioannis Tagaultij & hoc de materia Chirurgica commentario cogendum erat in maiorem molem accresceret: deinde non plus operæ hac in re licuit collocare nobis, quam à quotidianis studiis, stataque interpretandi cura relictum fuit, idque breuiori tempore, quam hoc institutum nostrum, breue quidem, sed varium, expostulet.

Argumentũ libri explicatur. Cosmographorum laus ab exemplo. Antidotarium.

Ideoque dignum venia, si contracto ambitu verborum pressaque periodo, quædam describentur. Et in tam numerosa medelarum turba potior est verborum moderatio, breuibusque sententiis res premenda est. Ad hæc ponimus idoneos esse huic doctrinæ, qui iam intincti fuerint præceptis artis, quam Ioannes Tagaultius singulari ingenio atque incredibili studio informauit. In qua genera morborum diuisa sint, circumscriptæ formæ, designata indicia, notata præsagia, institutæ leges, scriptæ medelæ plurimæ: in qua quæcunque collabebantur in disciplina vetere, constituta: quæ vitium fecerant, reformata: tota denique ars, quasi rediuiuo lapide instaurata est. Vnicam hanc partem operis interceptus negotiis in nos transtulit, quam ideo recepimus, ne & publica ratio deseri à nobis, & officium necessitudinis repudiari videretur. Multa igitur è Græcis, quædam ex aliis transtulimus: Quæ à Guidone eiusque notæ scriptoribus rudius tradita sunt, paulo purius reddere contendimus, etiamsi intelligamus, vitia corporum non curari eloquentia: Sed nec barbarismo depelli possunt. Probamus quidem omnem orationem, modo sententiis rerum, quasi suo succo & sanguine condita sit. Melior tamen hæc, si neque neglecta, neque ambitiosa, sed mediocriter culta est. Adde, quod barbarismus ille multas sæpe tenebras rebus attulit, & optima quæque sordescunt plurimis, quæ sordidis, nec ita puris vocibus describuntur. In dânandis quibusdam rebus, authores Græcos adhibui: in remediis ea selegi, quæ præceptis artis congruerent magis, quæque vt res præsto sunt, facilius comparentur. Atque hæc præfati, ad institutum opus veniamus.

Laus operis Ioannis Tagaultii. *Græcorum præstantia.*

De repellentibus. CAP. I.

Vtilitas repellentium. Ἀποκρουστικὰ Græci vocant, quibus & initiis fluxionem & post initia vtendum est, quamdiu videlicet humor affluit, hinc enim phlegmones ortus atque incrementa, hinc vomicas, maligna vlcera, febrium dolorumque causas, alia denique permulta vitia corporum declinamus. Ideoque principiis obsta. *Vacuatio.* Sed vacuandum prius corpus est, siquidem postulat casus, ac fere postulat: quia in plethora & cacochymia, rheumatismi plurimum commouentur, quanquam etiam in mediocri vitio humorum & copia, vbi phlebotomo vel pharmaco natura leuanda est. *Modus.* Idem remedium sæpius innouandum, si quidem metus est, ne cum incaluerit mora, affecta inde pars nimium recalescat. Vis quoque remedij vitio conferenda: Leuius enim pharmacum, vt lactuca, in graui ardore frustra est: Fortius, qualis est succus è pomo Mandragoræ, liuore inficit, indurat schirrhum, & aliquando ita reprimit, vt in viscera fluxionis impetus rapiatur. *Quæ ad consilium adhibenda.* Ad consilium adhibenda hæc omnia, natura, situs, figura, sensus, robur partium, humoris copia, qualitas, corpus, viæ præterea, per quas is illabitur. Neque perpetuo satis est infirmo loco repellens auxilium adhiberi: aliquando enim superius collocandum: vt veluti præmissa manus vias intercipiat, ne quid transfluat, vbi venarum ductus atque coniugia animaduertenda.

Controuersa repellentium natura. Cæterum reprimentium natura admodum controuersa est. Arabibus repellunt, quæ influxum prohibent, refrenant, crassant, illinunt, oppilant, quæ denique robur partium confirmant. In Græcorum libris astringentium materia cum repellentibus fere commiscetur. Apud Latinos Cornelius Celsus scripta reliquit, quæ simul repellant atque refrigerent, & rursus quæ sine frigore repellant. Aurelianus in chronicis alia scribit vna astringere atque reprimere, alia astringere, quæ non reprimant. Sed vtriusque, vt aliquot locis Arabum, in censenda materia non sine vitio est oratio. *Græcorum sententia.* Iustissima Græcorum sententia, eaque nobis explicanda est. *Repellit perpetuo, quod frigidum est:* frigidum aliud aqueum natura molli ac soluta: aliud terrenum crassiore materia, quod quia astringit & magis contrahit partes, efficacius reprimit: aut certe solum id efficit, si quidem ab actionis vehementia repellentibus nomen inditum est. Ac certe in rheumatibus præstantissima medicamenta sunt, quæ cum quadam astrictione vehementer siccant, vt non mordeant: qualia terrena sunt. Quanquam & alterum genus, quod aqueum est, vtcunque reprimit & ex æquo frigidum vel terreno frigidius est, ac refrigerio magis conuenit. *Cautio in astringentib.* Verum præterquam quod humor frigore repercutitur, si quidem accessit constringendi vis, quod iam coiit, loco exstringitur, magis etiam si tenue est: & si quid reliquum sit, sæpenumero reficcatur: confirmatur pars, vt sine pharmacorum ope quod postea influat, possit retundere.

Verum hac parte prouidendum, ne quid nimis, ne cutis grauius contrahatur, crassescat humor, dolor exasperetur, fluxio increscat: grauius denique incendium irritetur: Atque vt initio quidem te iuuisse putes, reliquum tamen & scirrhoides & contumax persistit, quod in posterum ægerrime discutias. Ac grauior metus si quid viscerum infirmius est. Excipit enim celeriter, quicquid retunditur: vbi omnia firma sunt, in magnas venas & viscera citra periculum aliquid refluet. Videndum quoque, ne vltra modum contrahas in materiæ copia, crassitie, vitio, molli vegetoque sensu corpore, dolore graui pariter & calore: Vbi laxanda potius via est, vt diffluat calor ac dolor temperetur: qui vbi cruciat vehementius, ad laxantia & anodyna omnino confugiendum est. Astringenti simul atque repellenti auxilio vis efficacior est, si quid tenuium partium vel natura insitum, vel arte commistum est: modo non mordeat. Iusto enim calore temperari potest, multo magis, si (quod fere fit) ab infirmitate fluxio, à frigore infirmitas orta est.

Vbi non repellendum. Pestiferæ materiæ non occurrimus, vbi in superficiem diuertit: sed potius illicimus atque rapimus vi maiore, si tardius mota resistit.

Neque dissimilis ratio est in criticis apostematibus, coxariis, lue venerea: vbi non repellenda in corpus, sed foras potius materia trahenda est.

Oppilantia. Iam vero quæ illinunt, oppilant, offarciunt, alias quidem dolorem leniunt, alias acrimoniam hebetant,

A betantque, viasque intercipiunt. Ex quibus si vis reprimant: at reuera nonnunquam reprimunt, *oleum rosaceum, omphacinum, myrtinum, oui candidum, aliaque id genus.* At *gummi genera, resina, glutem, farina pistrinalis, gyris tritici, hydrelæo, oxæleo, rhodino, repellente succo, austero vino dissoluta;* non tam sponte sua, quam aduentitia vi reprimunt.

Quæ calidæ adstringãt. Astringunt calida, *folium, cassia, cynnamomum, spica aloe, crocus, cyperus, calamus aromaticus, myrrha, absynthium, marrubium, polium, saluia, centaurium, vina quidem austera, & aromata plurima.* Reliqua vero tum austera, tum acerba in proximum ordinem referemus.

Materia repellentium. Aqua. Omphaciũ. Rubus. Leniter repellunt *aqua vinum, lactuca intyba, polygonum, trifolium, auricula muris, lenticula palustris psylliũ, liquor oui, vmbilicus veneris, semperuiuum, portulaca.* In summa, quæcunq; frigida aqueo elemento soluta sunt *Omphacium* astringendo efficax: *Solanum* ambigit. Hoc potentior *rubus* est *immaturo fructu & floribus*: mollioribus autem foliis & *asparagus* plurimum aquæ continet, ideoque leuius contrahit.

Astringunt *vitium folia, & capreoli, plantago, sorborum, cornorum, mespilorum pyrastrorum, cydoniorum, myrtorum, spinorum fructus & folia, rhodonia, rosarum capita, obelisci;* deinde sed minus, *semina, flores & folia: oxycantha* mediocriter: *malicorium* magis, *cytinus, balaustia, rhus, acacia, bolus armena, terra sigillata, quercus, cupressi folia, germina & nuces.* B

Quæ vehementer refrigerent. Aqua. Vinum. Acetum. Vehementer refrigerant *pomi mandragoræ, hyoscyami & papaueris succus*: quæ reliquis interdum temperari possunt, vbi acrior inflammatio est, sed prius auferenda, quam inde partes liuorem ducant. *Spongia e frigida expressa* partem contrahit, fluxum inhibet, dissipatq; in vicinam, quod iam coiit. Eodem modo *lana succida & splenia austero vino insuccata.* Magis etiam, si aqua prius, *galla & similia incoxerint. Vinum aquæ præferendum, & maxime austerum, vbi reprimendum est* In deligationibus fasciæ vino insuccantur. *Acetum* repellit, astringitque vehementer. *Camphora* repellit, & tenuitate partium facile permeat. *Oculus populi* veteribus Græcis calfacit. Repellit *gypsum oxycrato maceratum.*

Rosaceum. Ratio in oleis. *Olei rosacei* frequens vsus est, sed fit ex oleo omphacino, in quo rosæ sæpius mutatæ maduerint. Quod annum superat, exoletum est. Oleum omphacinum si desit, *recenti oleo & vuæ acerbæ succo vna coctis, dum succus omnino exhaluerit;* fingito, & ad ignem saligno ramo vel simili assidue commoueto. Oleum vero nec sit conditum sale, nec ætate rancidum: *in myrtino, melino, lentiscino & similibus* eadem vitia fugienda sunt; vetustas, rancor, salsugo. *Masthichinum, nardinum, costinum,* astringendo roborant & calfaciunt. C Vitiosum oleum, cum integrum desit tamdiu eluatur, dum virus exuat. Eluatur aqua vel simplici vel rosacea.

Olea factitia. Descriptæ materiæ oleum vim combibet, si vel materia ipsa, vel succus eius oleo incoquatur. *Plantaginem* gratia exempli, *oleo recenti & pari aqua aut vino coques, dum solum oleum reliquum sit.*

Cautio. Succorum vsus. In ardore nimio periculosus olei vsus est, quia calore incenditur & frigit. *Expressis succis melius vtimur in lana succida, panniculis ac spleniis. Portulaca, semperuiuum, vmbilicus veneris* ægre succum reddunt: nisi in mortario tritis aliquid omphacij vel liquoris similis effundatur.

Cataplasmata & cerota. Cautio. Ceratum è psyllio. Ceratum rosaceum. Ex coriandro. Cataplasmata fiunt farina in succo pista. Ex oleis cerota coeunt, & succis imbuuntur. Remedia neque dura sint, neque grauia, ne presso loco dolores augeant. *Cerusa cichorij succo & aceto* leniter diluitur. *pro Cerato à psyllio, Psyllij vnciæ quatuor in aquæ lib. quatuor macerẽtur percoquanturq;, expresso succo, adde rosacei librã vnam: ceræ vncias sex,* contra articulorum rheumata. Non absimile ceratum rosaceum. *Duplici vase cera cum oleo liquefit: vbi refrixerint, consperſa aqua commouentur, aqua reiicitur, succus plantaginis affunditur, vt quantum fieri potest, absorbeant.* Inflammationes, sinus, vlcera genitalium, quæ serpunt, adiuuat. In teneris corporibus idem ceratum coriandri succum imbibat. *Coriandrum* leniter adstringit, aliis refrigerat, Galeno calfacit: vtere incrementis.

Cerata magis astringentia. Cera. D *Ceratum myrtinum & melinum* magis astringunt: Herpetibus & nimio humore flaccidis vlceribus conuenit. ℞. *Myrtini lib. vnam: ceræ vnc. duas pollinis myrtorum vnc. vnam misce.* In ceratis vtendum cera, quam adolescentior apum populus confecerit: ceram virgineam apiarij nominant, eaque è nouis fauis separanda. Alioqui cera alba vtendum erit, non sponte quidem nata, sed factitia, qualis olim Tyrrhenica, quia suauior est, & acrimonia hoc genus remediorum carere debet: ideoque præferenda cera è dulci ac diluto melle.

Ad coagulatum lac in mammis. Διὰ χαλκίτεως. In coagulato lacte & inde nascente inflammatione *farina fabacea hydrelæo vel rhodino pista,* mammis imponitur. Idem opitulatur testibus inflammatis διὰ χαλκίτεως contra rheumata hoc modo temperari debet. ℞. *Adipis suilli recentis exemptis fibris vnc. duas: olei recentis, lithargyri, ana vnc. tres; chalcitidis vnc. dimid.*

Conficiendum arte medicamentum: vsus tempore, *vnc. duas medicamenti, olei rosacei vnc tres colliquabis; vbi refrixerint, aqua frigida, succo portulacæ, psylij, lactucæ, vino austero, vt res postulat, subiges, animaduertens, quãtum repellendum, astringendum, refrigerandum, siccandum, leniendum, vt modo rhodini loco myrteum aut melinum misceas:* oxycratum hunc vel illum succum aliis præferas. Quod sequitur, exprimit vlceribus, quod influxit: & quod influit, repellit.

Delithar. & hydrelæo. ℞. *Lithargyri: olei dulcis vel rhodini ana vnc. quatuor: aquæ vnc. tres: lithargyrum die vno hydrelæo coquitur; difficilius enim illiquescit; teneris corporibus & paruis vlceribus conuenit.*

Defensiuã. E Defensiua vocant *è boli armenæ parte vna, terræ sigillatæ dimidio, rosacei triplo, aceti vel succi repellentis dimid. Liquidis reliqua infriata commiscentur;* vel *à bolo armena liquore oui conleuato: deinde affuso succo è capreolis vitiũ aut omphacij.*

Deligatio. Fasciæ rite conuolutæ in repellentibus censeri possunt: quales in fracturis, & qui ab vlcere sursum adducuntur: vt astricta parte, & ita ductis orbibus paulatim laxes. Similiter cum altero membro atrophia intabescente, alterum deligamus. Vincula quoque superioribus partibus iniecta, qua videlicet materiæ cursus est. Aliquando etiam inferiores illaqueamus, vt cum è crure exhalat virus, quod viscera appetat, quo & epilepsiæ & syncopæ causa præciditur. Sed in vlceribus plurimum & fracturis, vias laqueo comprehendere oportet, ne si quid transfluat, dolor, phlegmone, putredo, syderatio, aliaque id genus concitentur.

De attrahentibus. CAP. II. A

Attrahentium materia. Multiplex vsus.

ἙΛκτικὰ & ἐπισπαστικὰ appellata, v u quidem repellentibus conferri possunt, sed natura plurimum dis-
sident calida, tenui substantia, quæque vi quadam rapiant, quæ in alto corpore posita sunt. Ideoque
viscera, internumque corpus exonerant, foras translata materia: venena in cutim euocant. Criticos ab-
scessus accelerant, desperatos pleuriticos & fortasse attonitos releuant: inguinum tumores amplificant:
quodque vel pestiferum, vel nimis vitiosum medio corpore conceptum est, alio pertrahunt. Tabidas
ac velut syderatas partes vitæ restituunt: perfrigeratas spiritu refouent: vitiosam saniem exhauriunt,
quæ neruis & cuniculosis vlceribus latet: squammas ossium detrahunt, coxarios iuuant: hydropicos
exugunt: paxillos, clauos, spinas, sagittas reuocant, multo magis si locus vlceris periculo inciditur, nec
patitur æger angustiorem plagam ferro ampliari. Quod in vomicis, strumis, panis, ægilope, oculis, auri-
bus, reliquisque partibus altius desedit, eliciunt. Multiplex ergo attrahentium vsus, sed nihilominus
varia materia est.

Differentia attrahentiũ.

Aliis ea vis à natura insita est: atque in his modo manifesta qualitas elementaris: modo occulta B
quædam proprietas & naturæ familiaritas attrahit. Aliud genus hoc habet aduentitia qualitate ex pu-
tredine contracta acrimonia.

Calor Galeno omnino attrahit, sed quod attrahit, non protinus calidum est. Aphrodisæus aliud
sensit.

Attrahunt cucurbitulæ, sanguisugæ, pyulcus, suctus, dolor, vincula, frictio, cauteria.

Quæ miscenda attrahentibus. Particularis materia. Propolis quid & quæ eius vis.

In attrahentium vsu aliquando quod fuerit attractum, corpore excludimus: sed hic modus est, ne
cum vitio partem frugi materiæ eripias. Nonnunquam tantum attrahimus, non etiam discutimus: vt
cum in partem emortuam calor & spiritus attrahitur. Argenti spumam, ceram, resinam, picem, oleum
epispasticis veteres miscuerunt, vt & temperarent, & magis emplasticum pharmacum efficerent. Qui-
dam etiam astringente materia obtundi voluerunt. In primo genere sunt *dictamnus, propolis*, ceram virgi-
neam vertit Scribonius: Rudis est & crassa materia in apum officinis, nondum ceræ odore graui, vt qua
pro galbano veteres vterentur. Ea mellatione verna, separari potest fauorum pars, quæ cellas obstipat.
Sed iam exemptis fauis, posteaquam mella defluxerunt, quicquid est in fauis, vna confundunt, vt nihil
syncerum haberi possit. Magna vero syncerae propoleos virtus est: spiritus crassos & vitiosam materiam C
ex alto elicit. Recens per se satis est mollis & pinguis. Sic in puncto neruo agricolæ Galenus vsus est: quæ
ætate induruit, oleo veteri molliri debet. In mollioribus corporibus oleo illiquatur. In duris lacte mul-
to tithymalli: cum terebinthina satis attrahit.

Thapsia & Viscum. Loco nitri fex cremata vini vel aceti. Acetum.

Thapsia recens vtilis: bimula & vetustior exolescit: Cerato
misceri solet: quæ quia vt viscum plurimum aquæ continet, quatuor & quinque horas insistere oportet.
Radix arundinis cum melle: Sagapenum, galbanum, ammoniacum, opopanax, calx viua, cinis e fæce vini vel aceti, quæ
loco nitri est, *struthion, aristolochia longa*, quæ & spicula, & squammas extrahit: *lepidium, sinapi, nasturtium, ti-
thymallus, dracontium, pyrethrum, ranunculus, sales, tum qui edi possunt, tum ammoniaci*. Quædam infriata affrican-
tur, aut gummi & resinis concorporantur. *Lixiuium in subtili calidaque materia extillatum*: ex eadem *cinis
Anemonæ, calamintha, narcissi radix, cyclaminus. Sparthi*, quo vires alligant, *fructus, & e foliis succus*. *Acetum*, sed
hoc suspectũ, vbi siccitas, dolor, inflammatio, vlcus, astrictio, & à neruis dolor est. *Cantharides ex polenta &*

Medulla & adeps.

melle pistæ. Medullæ & adipes ætate acrimoniam contrahunt: *vrsinus adeps, hyeminus, pardalinus, leoninus & alij*,
sed hi maxime. In alopeciis & profluuiis capillorum vitium discutiunt, attrahuntque quod ad capillitiũ
vtile sit *Oleo & oleæ flore*, tela sibi refigere elephantos, testis est Ælianus: vetus sit oleum tenue & calidũ.

Oleum. Sulphur.

Sulphur infriatum melle, oleo, terebinthina, saliua hominis, axungia. Idem in cenostagmate feruefit, dum enatet D
lentor quidam (oleum appellant) quem concha excipere oportet, aliquoties commutanda aqua, dum
satis olei collectum sit, quo demersum corpore hydrargyron foras elici voluerunt statim illito à balneis

Euphorbiũ. Modus euphorbij & similium.

Euphorbium recens acrius est: bimum trimumque paulatim remittitur: quinto & sexto anno exolescit.
Cerato temperatur, quod vel decuplum, vel duodecuplum oleum habeat, & triplam ceram. Modus
est, vt tantum erubescat locus & pruriat, non vratur, nec vlcus contrahat, nisi & hoc etiam necesse sit.
Cerato largiore dilui potest, quod est acrius: quod vero languidius pharmacum, aucto euphorbio, cera-
to imminuto augeri debet. Eadem lex in reliquis eiusmodi seruanda est. Ardor affusa *aqua aceto* (quod
vim tapsiæ efficacissime diluit) *cerusa e rhodostagmate lota* extinguitur. *Succus cyrenaicus medicus, opobalsamũ* &
alia, quæ partim exoleta sunt, partim vsui esse possunt, ex *tertio de comp. pharmacorum κατὰ γένη*, & aliis Græ-
corum libris repetenda.

Quæ trahũt aduentitio calore.

Aduentitio calore trahunt, *fermentum, stercus anserinum, gallinaceum, columbinum, arietinum, humanum*,
& quæcunque talia sunt.

Mendicus lue venerea curatus.

Scatebat quidam è grege mendicabulorum lue venerea: aliquot diebus vniuersum corpus equi-
no fimo obruit, vt tantum esset, qua respiraret. Erat stercus stabularium, equino lotio sæpius perfusum, E
quodque iam computruerat. Efficit ille hac arte, vt totum virus exprimeret: addidit aliquoties enchri-
stori ex *axungia, larigna, & hydrargyro*. Nec alia vitæ lex seruata est, quam mantica offerebat: atque his re-

Fermentum

mediis curatus est. *Fermentum oleo incoquitur*: fundit, liquat, surculos trahit, pedes contusos sanat, mollit,
discutit. *Axungia veteri, larigna, terebinthina & resinis liquidis pistum* efficacissimũ est. Alias cũ cæpa cocta sub-

Coagulum.

igitur: coquit, trahit, discutit, aperit. *Coagulum* quo vetustius, eo efficacius. Ex echino animalium (quæ
πολύκοιλα) lepore & vitulino marino colligitur. *Lac* est in lactentium animalium ventriculo vel omaso
ita concoctũ. Aristoteles ad alui profluuia vtile facit magis leporinũ: equinum Diosco. Arabes & quidã

Quæ qualitate occulta. Cochleæ.

è Græcis adstringens frigidum, ac reprimens auxilium faciunt. Alij acrimoniã elementis, reliqua occul-
tæ qualitati attribuunt. Hoc certo habet, quod dissipata cogit, & coacta dissoluit. *Magnes* ferrũ attrahit:
repellit *Theamenes*. *Succinum* illicit festucas ignorata vi. *Cancer fluuiatilis tritus* tela extrahit. *lacertæ caput: rana*

summis

A *ſummis partibus reſectis Cochlearum & limacum carnes alias per ſe, alias cum ſuis volutis tritæ, ac miſtæ interdum coagulo*, tela rapiunt atque hydropicis aquam exugunt: non prius ſoluere oportet, quam totus humor exudauerit. *Oſtrea viua* peſtiferos bubones loco transferunt & ad ſe trahunt. *Scorpio tritus & impoſitus*, quod infixit virus, retrahit. *Oleum quod ex eo fit*, idem efficit, & calculos educit illitum glandi, ſi in cole reſtiterint: vel pubi ac perinæo, ſi ſuperius inhæſerint. *Cucurbitula* ſumma vi rapit. *Hirudines* ſuperficiem ſugunt. Pus, vrinas, calculos, *ſuctus* elicit: ore mundo ac prius loto ſit, qui exugit *Pyulcus, catheter* iiſdem vtilia ſunt: *vincula, frictio, phœnygmus, dropax, ſinapiſmus ferrum candens* vel admotum vel impreſſum, calore trahunt. Sed hoc violentum remedium eſt. Verum *quæ non ſanant pharmaca, ſanat ferrum: quæ nec ferrum, ſanat ignis*: quod Hippocratem *in Aphoriſmis* ſcripſiſſe volunt. Miſta remedia ſunt *theriacra*. *Pſoricum dupla chalcite & lithargyro, aut æquis partibus cadmiæ & chalciteos*: vel *duabus chalciteos & tribus cadmiæ*: fortius eſt, quod *cadmiam*, quã quod *litargyrum* recipit: minus acre lotis metallicis. *Ex acerrimo aceto trita & fictili clauſa ſepeliuntur fimo: Hac arte macerata triplo duplove cerato excipiuntur. Ceratum ſeſquialtera ratione dupla, tripla olei, ad ceram conficitur.* Ea metallicorum cura pharmaca tenuiora fiunt, facilius penetrant, & inde trahũt. Oleum ſit vetus, *ricininũ, ſinapinum ſicyonium. Raphaninum, e terebinthina, larigna, ſtrobilina, pilea, picea, abietina, arte chymica, ſi vis, deſtillatum*: B quæ reſinæ etiam è profundo trahunt, ſed in primis *terebinthina*, deinde *ſtrobilina*: in quibus non modo calor, ſed tenuitas partium in attrahendo ſpectari debet. Formulæ ſunt.

Cochlea. Oſtrea viua. Scorpio. Aphor. Hip. Pſoricum. Quomodo tenuiora metallica. Olea commoda. Reſina & inde olea.

℞ *Cerati vnc. quatuor: terebinthinæ vnc dimid. liquatis immiſce puluiſculi euphorbii drach. tres. Interioris fermenti vnc. vna: terebinthinæ liquidæ vnc. vna concorporata* plurimũ valent in punctis neruis. *Propoleos acris & pinguis* (nam cera virginea abutendum non eſt) *vnc. duæ, olei veteris vnc. quatuor: galbani vnc. dimid. coeant ad ignẽ. Picis liquidæ, picis aridæ, propoleos, partes æquales. Lithargyri, ceruſæ, ſalis, ana drach. decem, ſeorſim tuſa, & cum olei vnc. tribus in mortario piſta, ad ignem diu verſentur, paulatimque decoquantur. Lithargyri, ceruſæ, nitri, ceræ colophoniæ, ammoniaci, ana vnc. vna; olei veteris vnc. ſex; reliqua vnciis ſex lixiuii ficulnei dum non inquinent, concoquantur; Deinde cera Colophonia, ammoniacum, deinceps quidem ac paulatim adiiciantur. Nucleorum e dactylis crematorum, nitri rubri ſalis ammoniaci, vel gemmæ, ariſtolochiæ rotundæ, radicis cucumeris agreſtis, terebinthinæ ana drach. viginti; piperis nigri & albi, ammoniaci, amomi, xylobalſami, myrrhæ, reſinæ ſiccæ, capitum lacertæ, lactei ſucci mori, ceræ, ana drach. decem; adipis caprini drach. quindecim, olei irini, quod ſufficit ad emplaſtrum.* Vix parari poteſt, niſi aduocata ἀντιβαλλόμενα confugias. Quod ſequitur, admirandum ad ſtrumas, ramicem gutturis, parotidas, omnem duritiem, & œdemata. *Cupreſſi folia neque teneriora, neque duriora in puluerem comminues; tortiuo vino conſperges,* C *atque ita volutabis, dum in fæcis corpus coeant.* Inde ſtruma vel ramex inducitur, tertio primum die ſoluitur medicamentum: contractum locum inuenies, qui digitis exprimi debet. Rurſus ad tres dies idem pharmacum applicabis, eodemque modo ſolues & exprimes: ſeptimo die, vel ad ſummum nono, ſtrumæ velut miraculo abolebuntur. Exugit hoc ſaniem per poros affectæ partis. ℞. *Olei antiqui vnc. viginti duas; ceræ albæ vnc. quindecim; nitri vel ſalis torrefacti, aut fæcis crematæ vini vnc. tres; terebinthinæ vnc. duodecim; lixiuii querni vel ficulnei vnc. octodecim; cera cum oleo liquatur, terebinthina adiicitur, refrigeratis nitrum conſpergitur, lixiuium paulatim affunditur; omnia piſtillo conuoluuntur.* Plurima ex *tertio & ſexto de compoſitione pharmacorum* κατὰ γένη & 15. Aet. repetenda. De ſinapiſmo, dropace, phœnigmo, & aliis alio loco. Addunt *Apoſtolicon Nicolai, Oxycroceum*, & alia.

Formula ex Galen. Orib. Aetio. Relatum ad Andromachum. Necepſonis è cupreſſo.

De reſoluentibus. Cap. III.

INcrementis rheumatum diſcutiens materia cum repellente miſceri debet. Inclinante vitio diaphoretica pura ſint: & horum vnicum fortaſſe genus eſt: ſed clarior doctrina fuerit, ſi duplici differentia ſe- D paremus, vt alia quidẽ leuiora, quæ ἀραιωτικά: alia fortiora, quæ διαφορητικά ſi vis, appelles. Aræotica mediæ naturæ vicina ſunt eo calore, quem humiditas temperet: ex quo minime ſiccant, dolorem leniunt, relaxant cutem, ſpiramenta corporis rarefaciunt, tenuitate partium intro penetrant, quodque inhæſit parti, liquefaciunt: hinc ex humore vapor fit, qui ſubinde expirat, dum omnino locus detumeat. Et adhuc quidem ſatisfaciunt, vbi tumor in ſuperficiem exponitur. Locuſque mollis eſt ac rarus, materia vero calida, humida & tenuis eſt.

Ἀραιωτικά. Διαφορητικά.

Quod ſi in alto corpore humor deponitur: ſi idem frigidus, craſſus, glutinoſus: ſi dura denſaque cutis; ſi viæ longitudo quædam eſt flexus & anfractus, iam vi maiore opus eſt, videndumque non quale in præſentia, ſed quale futurum ſit medicamentum, cum eo peruenerit. Ex quo nec acribus quidem parcendum erit. Etenim pars exterior perferret, quæ ægra dolenſque tolerare non poteſt. Maiora vero remedia in diaphoreticis numerentur, iam vicina epiſpaſticis; quanquam vtraque virtus euocandi atque digerendi plurimis rebus inſita eſt; ſed vt in vnoquoque vis altera ſuperat, ita genera diſtincta ſunt. *In hepate, liene, ventriculo, atque id genus partibus, à relaxantibus metus eſt, ne diſſoluant vires; ideoque adſtringens materia, qualis eſt aromatum, miſceri debet.*

Conſilia in vſu reſoluentium.

Frigida craſſaque materia, incidente auxilio prius comparanda. Mollienda quoque, vbi durior E concreuit, ex quo à leuioribus ad maiora remedia gradus paulatim fiat, vt ſine periculo diſcutias. Alioqui difflabit tenue, lapideſcet, quod craſſius eſt. Cum parte ſtupida, durius; cum ea, quæ vegetius ſentit, clementius agendum eſt; quanquam ſtupore partis abutendum non eſt, vt ea imperes, quæ exulcerent.

Cautio. Ab acrioribus cum contingat.

Sic enim ſenſile corpus intabeſcet; contrahetur, non rareſcet; cogetur materia, non liqueſcet; horror, dolor, fluxio irritabitur; dehiſcent venæ, omnia in deterius commutabuntur; multo magis ſi pharmaca craſſiore conſtent materia, & ſiccent. In phlegmone, quæ

vetus

vetus est, videndum, nunquid affluat: id fere accidit tumoribus, qui inueterascunt, vbi medela, quæ reprimat, commiscenda est. Posteaquam vero subsedit tumor, ac nihil, quod exhalet, reliquum est, confirmanda pars, quæ longo vitio elanguit, multo magis si statis periodis, rheumatismo vexari solet. Aræotica sunt *chamæmelum, lini semen*: *in maluis* efficacissima, *althæa*: sequitur agrestis, domesticæ vis nimio humore elanguit. *Aqua calida* vtitur Hippocrates in fracturarum exolutione, quam vocat ἐπ᾽ ἰλυσίν: *vinum* exiccat, reprimit & digerit: *lana sordida bene carminata inebriata vino, & inde pressa*: *ceratum* similiter. *Butyrum* digerit, mollium corporum parotidas, bubones, oris phlegmonas, aliaque innumera, vt per se satis esse possit. *Oleum dulce, calens*, & in quo illa efferbuerint. *Sicyonium è foliis, fructu & radice cucumeris agrestis. Crinelæon intinctum croco*, omnes inflammationes discutit. *Oleum caryinon*, efficacius è rancidis. *Nux rancida per se, vel cum melle trita* efficacissime suggillata rapit, inuritur, aut candente ferro premitur, vt reddat oleum, quod optime discutiat. *Omne oleum concalfactum igne*, quale est lucernarum, vel ignito ferro extortum, efficacius est. *Oleum vetus, ricininum, canabinum, anethinum, quod e rosmarino, maiorana, zambace, leucoio, hyssopo*, aliisque eiusmodi œnelæo coctis, dum omnino expiret vinum. *Rhaphaninum, sinapinum, melanthinon, terebinthinum, hypericinon*, potenter digerunt. *E radice bryoniæ & vocati sigilli Mariæ, cnico, grano gnidio*, hydropicis & œdematis olea comparantur. *E galbano, ammoniaco, & similibus*, quæ molliant ac digerant. *E dauco, caro cumino, ruta*, vt flatus excutias, cui rei *galbanarium* vtile est. Si quid incidendum, detergendumue, aliquid *aceti vel oxymelitis* affundi potest, quo tempore *absynthium, polium, centaurium, iris, aristolochia, gentiana, vrtica, hyssopus*, & similia œnelæo incoquantur. Hic *vinum* melius *non astringens, giluum, tenue & odorum*. In phymatibus & parotidibus duriorum corporum talia ex vsu sunt. *Brassica per se, vel cum axungia trita*, induratas phlegmonas & vetera erysipelata discutit. *Adipe & medullis* recentibus laxando, veteribus discutiendo vtendum est. *Mastiche*, furunculis: *Ammoniacum* & similia chœradibus & articulorum tophis conueniũt. *Fermentum oleo pistum, & cum cocta cæpa mistum*, potenter coquit, mollit ac digerit. *Pellibus animalium recens detractis*, in contusis verberumque plagis vti conuenit. *Fœnum græcum* duris phlegmonis adhibendum. *Acetum* achoribus & œdematis vtile est. Agrippa *concalfacto aceto* pedes immersit, vnde intolerabili pedũ cruciatu liberatus est, περίαπτα collo appenduntur & vi latente, vel elementari qualitate vitia corporibus excutiunt, *corallus viscum, pœonia*. Mirum est, quod affirmant. *Coluber e cauda suspenditur subiecto vase aqua pleno, in quod ille dehiscat ore: aliquot post horis vel diebus lapidem euomit, qui in breui totam vasis aquam combibat.* Alligatur lapis hydropicorum ventri, atque in totum exhausta aqua liberat. *E sambuco & ebulo oleum* œdemata iuuat & hydropicos. Composita sunt Cerata, quæ simplicia, oleo minus digerunt, sed fortius hærent. *Oleum abietinum, chamæmelinum, anethinum, sampsuchinum, & similia, cum subquadrupla cera vase duplici colliquabis: liquatis duodecimam partem terebinthinæ vel larignæ commiscebis. Iisdem oleis & giluo vino erinaceus coquitur, dum putrescat*, oleum pinguius relictum arthriticis conuenit: idem è vulpe, lutra, mele, fieri potest. *E lini semine oleum mola exprimitur, cum sarmentitio lixiuio subigitur, modicum larignæ ad lentorem adiicitur. Panis cibarius salsus, fermentatus e ricinino pistus*, suggillata decet. *Flauos mellis e vino friges, cum loliacea farina, momento butyri & larignæ subiges. Bdellium cum melle teritur: calx cum veteri axungia: laserpitium cum sulphure*: hæc omnia molliunt, tergunt, discutiunt. *Sulphur cum oleo vetere, melle, terebinthina vel saliua mistum, aut vrina maceratum, in venenatis morsibus* detergit, attrahit, discutit. *Calce lota & recenti axungia mista*, in tenellis corporibus vtendum erit. *Lixiuium cum melle, farina hordeacea, fabacea, conuenienti oleo pista*, calidiori phlegmone conuenit. *Διὰ χαλκίτεως vncia vna, in olei veteris vel ricinini vnc. duabus liquesit*, declinanti phlegmone: ante declinationem, & in vigore oleum sit dulce ætate media. *Orobi farina diluto oxycrato cocta*, vt sit calidum cataplasma, crassa & viscida secat & discutit. In contumaci vitio & minus calente: *℞. olei chamæmeli vnc. tres: ceræ drach. tres: axungiæ anatis & gallinæ ana vnc. vnam chamæmeli & anethi ana drach. duas omnia lento igne cocta percolantur, vt fiat vnguentum. ℞. olei sicyonij vnc. tres: ceræ drach. sex: terebinthinæ drach. duas.* In frigidiore materia ita temperabis: *℞ seminis fœniculi, anisi, anethi ana drach. duas: farinæ lupinorũ, seminis fœnigraci, lini ana vnc. vnam, cocta vino, tusa ex oleo & aceto imponantur. Papaueris cornuti folia cum axungia & propoli pingui trita*, strumas, bubones & similia molliunt atque discutiunt. *Colophoniæ lib. vna: ceræ sesquilibra, oleo liquentur: liquatis addito salis torrefacti vnc. sex: vbi refrixerint manibus conuoluito, cylindros vel magdaleones fingito, vsus tempore aluta intendito*: adhibitum hoc pharmacum, pus in se rapit, quod cum hæreat, eradi debet, ac rursus aluta imponi, idque sæpius repetendum. Nam veluti miraculo conditum pus emulget, & vitium discutit: sed quia durius, in dolore abstinendum. Eidem rei *picis aridæ, ceræ nouæ ana lib. vnam: olei lib. duas blando igne fusa coniungito. ℞ Adipis porcini, picis, ceræ nouæ, saponis nigri ana vnc. duas: liquata transcolato*, hydropismos & dothienas adiuuat. Vehementer discutit *galbani, castorei ana vnc vna, liquefiant in olei ricinini sesquilibra: expresso & colato oleo adde picis, terebinthinæ ana drach. quatuor, ceræ quod sufficit, vt fiat solidum pharmacum*. Hæc autem contumacibus vitiis imperanda sunt, in quibus est, quod molliat, coquat, trahat, discutiat. Plura *sexto & septimo de compositione pharmacorũ κατὰ γένη, 15*. Aetij, & *aliis* Galeni *libris* Partem chalasticis fouebis, ex quo diaphoreticum induces, quod initio quidem lenius: postea vero, vt subsideat tumor, efficacius esse oportet.

Particularis materia. Olea. Oleum liliorum cum croco. Nux rancida. Acetum. Agrippa aceto liberatus. Cerata. Sulphur. Vsus. Διὰ χαλκίτεως. Vnguentum. B C D

De mollientibus. CAP. IV.

Μαλακτικὰ sunt, quæ modice calida nulla vi siccandi vel humectandi manifesta indurata corpora emolliunt, quanquam (vt omnia fere multiplici natura coierunt) in malacticis censentur plurima quæ primo ordine calfaciant, secundo siccent ac tertio. Sed qua malactica sunt, humido calidoque elemento temperari necesse est. Plurimus vsus est in tumoribus quos σκιῤῥώδεις Medici appellant. Hi in musculorum finibus fere concrescunt: aliquando in mediis musculis, glandibus, visceribus, vlcerum labris, ex materia crassa, lenta & frigida, qualis est pituita & melancholicus succus. Sed è melancholico succo

Malagmatum natura. Vsus. Scirrhi genera. E

A ſucco omnino cancroſi ſunt,& malagmatis exaſperari ſolent. Inflammationes in ſcirrhum cogi contingit, ſi materia craſſa & lenta eſt : ſi adhibita pharmaca, quæ nimium ſiccent & calfaciant, qualia ſunt ἐπισπαστικὰ & ἐξιπτωτικά. Hinc enim tenue exprimitur,reliquum occalleſcit. Sic enim tophi in articulis,& calculi in renibus lapideſcunt.In tenui ſeroſaque materia non ita metuendum:tota enim facile exhalat. In craſſa & viſcida omnino declinanda, quæ ſiccant, diſcutiunt,aſtringunt : ſiquidem ſola molliendi cura eſt.Malacticis quod clementer digerat, interim commiſcemus, vbi iam malagmate cœperit tumor durus edomari. Phlegmone & eryſipelata in ſcirrhum degenerant nimis refrigerante atque aſtringente materia.Sed à phlegmone ſcirrhus amplior eſt. *Scirrhus cãcroſus irritatur malacticis. Cautio.*

In vſu malagmatum certæ ſunt leges. Primum enim cognoſcendum, quantum pars ægra à ſua ſymmetria receſſerit,quantumque vitium increuerit:ex quo æſtimandæ remediorum vires. Tum naturas partium diſtinguere oportet: poſtremo artificioſe colligendum, qua ratione emollias:num quid admiſceas,quod detergat,incidat,diſcutiat.In quorum omnium vſu modum, occaſionem, quale, quantumque animaduertas.Deſperatur ſcirrhus,qui ſic occalluit,vt iam ſentiat,& inde glabreſcat locus. Deſperari dico,quia nullo malagmate domari poſſit Etenim reſcindi ferro,& ſeptis exedi poteſt,niſi à ſub- *Leges in vſu malag. Deſperatus ſcirrhus.*
B iectis neruis,venis & arteriis metus ſit.Scirrhus,cui ſenſus aliquis vel obſcurus,vt magis minusue induruit,ita leuius aut efficacius auxilium requirit.Mulieribus,eunuchis, pueris, vrbanis, otioſam atq; vmbratilem vitam degentibus,lenior medela : meſſoribus,foſſoribus,duris omnino & laborioſis corporibus fortior vtilis eſt. In lenta & contumaci materia miſcendum aliquid, quod incidat, atque detergat: quod in chordis & tendonibus factitari ſolet. Tale eſt *acetum mulſum,vel per ſe,vel in quo hyſſopum,thymum, pulegium,& ſimilia præcoxerint*.Eſt & hoc animaduertendum.Scirrhus quidam ſimplex, alius φλεγμονώδης vt quædam inflammatio σκιῤῥώδης eſt:Scirrhum malacticis diaphoreticis excuties: phlegmonem lenies & concoques.Vbi vtrumque coiit,vt hoc, vel illud ſuperat,ita remedia temperabis. Leniter emolliunt *butyrum,œſypus lana ſuccida:hæc oleo inſuccanda amygdalino,chamæmelino,in quo ſemen lini,althææ,fœnigræci*: in quo *maluæ, cucumeris agreſtis, & liliorum radix : tenella maluæ agreſtis, & liliorum folia,vel anethi cacumina* præcoxerint:in quo illiquatum fuerit aliquid *galbani,ammoniaci,bdellii. Lentiſcinium, terebinthinum, maſtichinũ* vſurpari debent,vbi molliendum,digerendum ac leniter repellendum.*Hyoſcyamino* locus eſt in calida & iam dureſcente inflammatione. Hæc ergo olea in lana ſordida molliter apprimenda ſunt: hinc enim multo commodius malacticon impones. Omnia vero prius intepeſcere oportet; & frigida omnino vitanda *Particularum materia. Olea malactica.*
C ſunt.Expreſſa oleorum materia,& cum adipe piſta, malagmata confinget. In hoc quoque genere cenſentur,*vitellus oui,crocus,cera pinguis,caricæ pingues*, κηρέλαιον è duplo oleo,vt ſit humidiſſimum:æquali,vt ſit medium.Iam craſſius eſt,quod *ceræ partes quatuor,& olei tres* continet. *Caricæ pingues cum irino tritæ*,ſcirrhis hepatis & lienis opitulantur. Id habet peculiariter ſcirrhus hepatis,quod leniter mollientia deſiderat, miſtis aromatibus,quæ calfaciant & attenuent. *Siræon è pinguibus caricis ad melliginem coctis* mollit, detergit ac digerit. *Adeps & ſebum*,vtrumque coquit,laxat & mollit:& quæ quia materia, vnde generantur, genere animalium,& loco,vbi concreſcunt,natura denique (nam adeps humidior eſt) differunt,cum Ariſtotele diſtinguas licet:vt in natura molli,*adipe*,in dura *ſebo* potius vtendum putes. Rurſus quia minimũ eſt,quod diſſident,miſceri poſſunt. Verum vtrumque genus natura & ſpecie animalium,ratione vitæ & pabulo,ſexu & ætate: deinde quia hæc recentia, illa vetuſta : alia ſyncera, alia condita ſale,aromate vel externa imbuta qualitate,diſtinguendum eſt. Leniſſimus *ſuillus adeps*,axungiam vocant, in qua mirum eſt,& experimento conſtare veteres ſcripſerunt,quod ea genibus alligata, redeat in os ſapor, vt etiã expui videatur.Ex quo fortaſſe non vnius hydrargyri qualitati, ſed totius miſturæ ex hoc & axungia illitis in lue venerea,os grauius exhalat,& ſaliua madet. A ſuillo ſunt *vitulinus,hœdinus caprinus,bubulus* : quibus, *Κηρέλαιον. Siræon. Sebum & adeps. Mirum in axungia ſuilla. Tres naturã adipum.*
D ſi vis,*vulpinum & leporinum* adiicies.Atque hi leniunt magis,& concoquunt. Efficaciſſimus eſt *leoninus*,cui proximi ſunt *hyeninus,pardalinus,vrſinus*,& hi duriora corpora emolliunt.In medio ſunt *taurinus, hircinus, ceruinus*.In volatilium genere efficax *anſerinus,anatinus,olorinus* :ſiccior *è gruibus* : ſuauis *gallinaceus:* calidior *columbinus.Ex anguillis & piſcibus fluuiatilibus* languet:*humanus* mediocriter valet ad omnia.Domeſticorum animalium pinguia humidiora ſunt, vt ſuum, quam aprorum : è maribus ſicciora & calidiora. Caſtrati mares fœminis reſpondent.E iunioribus humidior, è ſenioribus ſiccior eſt adeps. Pinguia oleo magis molliunt & calfaciunt,ætate tenuiora fiunt,& acrimoniam contrahunt. Purgatur adeps exemptis venis, quas fibras vocant. Salſus vel conditus aromate ſiccior eſt:conſtat vero,pepticis & malacticis aduerſari,quæ nimium ſiccant,quanquam Plinius conuenire ſcribit ſalſam axungiam mollire magis. Id in ſuillo fortaſſe concedi poteſt. Recens adeps ſi deſit,& vetus ad curam reuocandus eſt,liquefieri prius oportet,mox frigida ſæpius lauari:poſtremo etiam vino quam odoratiſſimo. Eo modo ſæpius liquatur, cogitur, lauatur aqua, dum omne virus exuat.*Medulla* in ſebalibus *ſebo*, in adipoſis animalibus, adipi reſpondet:viſcera,chordas,tendines,muſculos emollit.Ex oſſibus humidior,è ſpina ſiccior eſt.Prima laus *ceruinæ*, quæ nullis malacticis inferior eſt : *vitulina* ſequitur, tum *ouilla & caprilla* : acrior *taurina*, quam vt emolliat.Atque hæc leuiora ſunto. *Adipis purgatio. Salſus adeps. Vetus adeps. Vt recẽs fiat. Medulla.*

E Durioribus naturis conueniunt: *Ammoniacum*,quod aceto liquari poteſt, leniter decoquendum, ne efferueſcat.*Bdellium molle ac pingue ſaliua hominis ſubigitur*,mollit,coquit,modice digerit.*Styrax* idem efficit.*Galbanum* præter hæc lepton,& anodynon eſt:repurgatur,liquefit vino vel aceto,neque coctionem ſuſtinet:his efficacior *opopanax*. *Ladanum* mollit ac repellit. *Propolis* ammoniaco vicina eſt. Sint hæc omnia mollia & pinguia,pro ſua quæque natura.Malacticis reſinæ commiſcentur,quia hæc emplaſtica eſſe oportet.Reſinæ ſint,quæ acrimonia careant:*Chia,larigna,picea,abietina,terebinthina*. *Pinea* nimium ſiccat, *ſtrobilina* acrior eſt.*Bitumen,pix aridior*:in ſumma,quæ nimium ſiccant,quæque acria ſunt, reiicienda. *Pix mollis & bene pinguis*,qualis olim bruſcia,commiſceri poteſt. Succedit his miraculoſum *ex aceto* remediũ. *Emplaſticã eſſe oportet malactica. Reſina. Aceti vſus.*

Scirrhus

Scirrhus malactico oleo fouetur, tum emplastico malagmate inducitur: idque aliquot diebus repetendum. Sitque initiis leuius malacticum, postea etiam paulo efficacius, ac postremo aliquid aceti combibere oportet: vbi vero mollior tumor extiterit, *pyritē, lapidem molarem, aut silicem* vnde scintilla decutitur, candentem igne acerrimo aceto demerges. Exhalabit plurimus vapor, quo scirrhus apte infumandus est coniecta parte, & omnino præclusa via, ne dissipetur fumus, sed totus in scirrhum coeat. Locum vero satis infumatum *oleo tepido* fouebis, & vt prius, malagmate conteges: post dies aliquot aceti vsum reuocabis, vt sit aceti & remediorum vicissitudo. Verum neque diutius, neque sæpius halitu aceti pars vexãda, est, ne in lapidem concrescat, & neruosum genus grauius lædatur. Sed vt molliendo profeceris, ita acetum repetes. Et in malacticis vsus similiter interpellari debet: primum enim *è caricis, medullis, adipibus, cera & oleis, exigua resina*, malagma conficies: Tum vt res succedet, ad *ammoniacum & similia* procedendum: ac primum quidem citra acetum, post etiam cum aceto comparentur: quibus cum vino, vel altero die fueris vsus, ad ea, quæ leniora, quæque sine aceto sunt, redeundum: vt veluti circulo quodam & è re nata auxilia repetantur. In musculis & liene tutior aceti consuetudo est. In chordis & tendonibus neque diutius, neque frequentius vtendum erit. *Ammoniacum aceto fusum manibus diducitur, vt sit luti crassitudo. Fermentum coquitur aceto*, hepati duro & lieni. *Ac* fortius *acetum, in quo tritum hyssopum, thymum, pulegium, & similia* maduerint. *E lini semine hydræleo cocto, & adipi misto, althææ radice arida trita*, vel inde rasa parte medullacea, resinæ momento mediocre fiet malagma. Γάρυγεον recens (si quid phlegmones) inueteratum alioqui, Heræ & veteribus laudatum est. ℞. *Adipis suilli recentis & bene purgati vnc. quadraginta quatuor: ceræ vnc. quadraginta quatuor: ceræ vnc. vigintiquatuor: cerusæ, lithargyri ana vnc. sex: liquabilibus fusis, reliqua trita misceantur.* Aliud. ℞. *Lithargyri, cerusæ ana vnc. tres: succi seminis lini, olei, ana vnc. viginti: ceræ vnc. octo: adipis suilli vnc. quatuordecim; Colophoniæ vnc. octodecim;* Misce pernionibus & callosis rimis calcaneorum competit. διαλθαῖον, carbunculis, clauis, furunculis: ℞ *litharg. olei, ana lib. vnam: galbani libræ dimidium: ceræ, terebinthinæ, ana libram vnã radicum althææ, fasciculos quatuor; litharg. diu ex oleo teritur in mortario; cera & terebinthina fusa commiscentur; postremo radices tusæ ligneo pistillo concorporantur. Radicũ althææ, & liliorum, ana vnc. duæ coquantur in hydrelæo ad aquæ consumptionem: tum Recipe olei inde expressi, adipis suilli, lithargyri, an. libram vnam; litharg. ol. coquitur dum non inquinet, & adeps commiscetur.* ℞. *Colophoniæ purissimæ vnc. duas; ceræ albæ vnc. quatuor. mastiches vnc. vnam; olei quod sufficit, vt sit iusta crassitudo* ℞ *Terebinth. ceræ, ana vnc. nouem; galbani, nitri, ana vnciam; thuris pinguis, sesquunciam; medullæ cerui, vncias duas; propolis pinguis, sesquunciam; olei laurini, sepi vitulini, ana drachmas duas vel eo plus;* vehemẽter molliet atque discutiet. Violentum, quod sequitur, tantum rusticorum, & iam præmollito scirrho. *Caprinum stercus solutum oxycrato, polentæ iunges, & affuso, si vis, oleo, cataplasma finges.* ℞. *Stercoris caprini vnc. duas; radicis cucumeris agrestis, ficuum immaturarum, ana vnciam vnam; stap bisagriæ, bdellij, farinæ fabarum, amygdalarum amararũ, ana drach. quatuor; fæcis olei antiqui, quod sit satis ad emplastrum.* E veteri caseo ac iam putri, potentissimum fit remedium. *Subigitur caseus e iure, in quo suilla perna bene pinguis coxerit.* Tophos mollit quasi miraculo *coccum cnidium desquammatum, cum myrrha & aceto tritum.* διὰ χυλῶν. ℞. *Aquæ sext. viginti* [Orib. duodecim] *radicum althææ recentis, lib. tres;* [Orib. quatuor] *fœnigræci, seminis lini, vncias nouem;* [Orib. vnc. octodecim] *radices purgatæ, tusæ, diem integrum macerentur aqua, postridie fœnum græcum lotum fideliter & purgatũ adiicitur; tertio lini semen similiter lotum eadem aqua, in qua reliqua etiamdum madent, immergitur, quarto die coquuntur omnia ad crassitiem, tum expressa & traiecta colo materia vsui seruatur.* Iam vero *Recipe ol. pingis æstate lib. septem & semis. hyeme li. quatuor; succi prioris lib. quatuor; mista in primis coquito, dum bullæ extent, tum litharg. triti lib. duas sedulo commisceto, agitato bene puro foco, bullire finito, dum non inquinent, & medicamentum colorem flauum iucundumque trahat. Hoc sublatum igne conuoluito rude, manibus subigito, in pastillos fingito.* Vsus tempore. *Recipe pastillorum vnc. duas; ceræ, olei, ana vnc vnam, colliquato.* Potest medicamentum aliis malacticis vniri, tam efficax, vt hoc vnum sine aliis Chirurgo satis esse possit: glutinat superficialia vlcera solutum rosaceo, vel myrtino: alias implet & cicatrice tegit. Liquatum chamæmelino, vulnera neruorum inflammatione liberat: podagricis quouis tempore opitulatur: veteres vteri phlegmonas persanat, inditum pessario. *E semine lini, fœnigræci, hordei, radice althææ, vt prius maceratis coctisque succus exprimitur; tum libris duabus succi adduntur litharg. olei, ana libræ duæ; ceræ vnciæ octo. lithargyrum cum oleo diu teritur, & cum cera leniter concoquitur, infuso oleo: postremo succus adiicitur, versantur omnia, & sedulo commiscentur.* Sunt & alia διὰ χυλῶν malagmata, vt Alexandri *epsyllio*, quod Aetius describit: & Magnum Mesuæ ad strumas sine gummi, & gummosum quodque paruum, album & magnum, passim conficiũtur. Paruo vtendum in duris inflammationibus: album mediocres scirrhos adiuuat: magnum reliquis efficacius est. Est & διὰ μελιλώτου veterum & recentiorum dialthæas de mucillaginibus. *Oleo e maiorana & sicyonio*, aliisque id genus molliri possunt, & adiecto *galbano & similibus*, fortiora reddi. Priuatim cõueniunt duris inflammationibus mammarum, *violaria & althææ folia hydrelæo cocta, adipe vituli conteruntur ouorum vitelli duo, infecta croco commiscẽtur. Hœdina capita, veruecini pedes cum althæa & violaria percoquuntur: in expresso succo, oryza bene munda, & asperiore linteo attrita, decoquitur: butyrum recens iniicitur: postremo cum iam corpulenta pulticula est, ouorum vitella croco tincta commiscentur.* Plura malagmata *septimo de compositione pharmacorum* κατὰ γένη, *& decimoquinto* Aetij describuntur. Sed *octauo* κατὰ τόπους alia sunt, quæ siccant, contrahunt, indurant, nec emolliunt: quanquam malagmata & Asclepiadi, & Andromacho appellata. Quæ vero malactica, corpulenta & emplastica sunto, si neque dolor, neque phlegmone prohibet. Locus oleo fouendus, ex quo subiiciatur malagma remollitum pingui vel oleo, ne celerius exarescat: tum enim reuellendum est, & aliud imponendum: alioqui pluribus hærere conueniet.

Margin notes: Γάρυγεον. — *Aliud.* γάρυγεον. — Διαλθαῖον — *Mnaseæ secundi ordinis* — Διὰ κοπεγίας. *Gal. & Auic.* — *Eputrica-seo.* — διὰ χυλῶν. — *Vis medicamenti.* — διὰ χυλῶν. — διὰ χυλῶν. *Oribasii.* — *Malagmata quæ vsurpantur.*

De sup-

De ſuppurantibus. C A P. V.

IAm hoc genere vtendum nobis eſt, cùm ab aliis remediis deſperatio eſt. Ac fere maiores phlegmonæ ſuppurant, pulſant, dolēt. *Dum pus conficitur*, inquit Hippocrates, *dolores fiunt ac febres.* Suppuratis omnia fere conquieſcunt. In ſuggillatis hæc eadem remedia ſæpe conueniunt. Sunt autem natura modice calida & humida, iiſdem limitibus circumſcripta, quibus temperiem hominis definias. Ideoque eligenda materia, quæ naturæ corporum elementari familiaritate conſentiat. Emplaſtica ſunt διαπυητικὰ (ſic enim hæc appellāt, vt ἐκπυητικὰ & πεπτικὰ) vt præcluſis inde ſpiraculis, natiuum calorem inhibeas, in quo concoquentis naturæ robur eſt. Ita ſubſtantia quidem calor augebitur, neque qualitate creſcet: ſolidæ partes confirmabuntur, inſitus humor ſaluus perſiſtet: diſſipabitur vero, qui inanibus ſpatiis alienus eſt. Ex quo vitium concoquetur, & conſuetudine partium ſimilarium exalbeſcet, fietque tandem pus album, lene & vniforme: quod quia alimento eſſe non poteſt, exeſa cute vias ſibi faciet, atque ita effluet. Non abſimili ratione χαλαστικὰ vocata ἐκπυητικὰ fient, ſi acceſſerit craſſities partium: eodem modo quæ leniunt, calfaciunt & aſtringunt.

Quando & vbi præcipuè vtendum. — *Natura ſuppurantium.* — *ἐκπυητικὰ* — *χαλαστικὰ. fiunt. ἐκπυητικὰ*

B Emplaſtica modice calida, omnia concoquunt. Præit in iis, quod eſt tenue: reliquum vero vel contracta, vel illita cute vias intercipit, ne quid ſpiritus exhalet. Contra vero ſi expirat calor, nec emplaſtica materia eſt, nihil ſupputat, & aliquando alienus calor ſuccenditur, vnde putredo. Echecolla per ſe hærent: reliqua vero vel gummi, vel reſinis implicanda vel commode alliganda ſunt. Malactica calidiora ſunt, & leniter ſiccant, inſitumque humorem paulo minuunt: quo nomine à pepticis diſtinguenda, ne ſimilitudine fallant. In pepticis vitanda, quæ detergunt & vehementer calfaciunt. Nihil enim, quod valde diſcutiat, pepticum eſt: & quod deterget, poros expurgat, quos illinere oportet. A ſiccantibus metuitur, ne frugi materiam exſorbeant: multo magis ſi præterea calfaciant. Neque vero contra nos faciet, quod in hiſtoriis Medicorum permulta peptica ſint, quæ miſtis diaphoreticis, deterſoriis atque ſiccantibus temperentur. Qualitas enim rerum miſtura retundi poteſt, & multa vitia eodem tempore interdum coeunt, vnde varia miſceri neceſſe ſit. Ac ſæpe facit abſceſſus natura, vt acria etiam miſceamus.

Malactica quo modo differant à pepticis. Vitanda. — *Materia.*

Peptica ſunt, *aqua temperate calida* affuſa parti: modus eſt, vt inde erubeſcat locus, ac leniter extumeat. Nimium fit, ſi inde ſubſidet aut expalleat. *Hydrelæo & oleo pingui ac dulci, modice calido, & butyro* ſimiliter vtendum eſt. *Triticum ore præmanſum, ſaliuaque hominis commolitum* ruſticis corporibus conuenit: leniora ſunt, *farina tritici & inde panis, perpurgato furfure: diſſoluenda aqua, oleum vel butyrum additur; coquuntur omnia, vt ſit cataplaſma,* quod lenit inflammationes vulnerum, & celeriter maturat. Vbi calor aliquis ſupereſt, *minus cocto pane ac recenti, quem vel hydrelæo vel pauciore oleo inſperſeris,* vtendum erit. In contumaci vitio, ſed minus calenti, *panis ſiccior vberiore oleo* molliri debet. *Panis conditus ſale,* efficacior eſt. *Farina hordeacea per ſe inutilis, verum quæ bene purgato grano extunditur, & caſtratur furfure, eodem modo, quo triticea comparari poteſt, hydrelæo cocta, conſperſa oleo, mixta butyro;* ſic enim pus faciet, & calidioribus phlegmonis cōferet, præſertim hydrelæo cocta. Tale fuit cataplaſma veterum ὠμήλυσις vel ὠμήλυσις *ex farina hordei, quod prius toſtum non fuerit: quanquam etiam licentia quadam ad alia farinarum genera nomen tranſtulerunt. Eſt & alia ὠμήλυσις ex farina hordei fœnigræci, ſeminis lini, in ſapa coctis ad glutinis corpus, adiectis interim duobus vel tribus vitellis. Adeps ſuillus* phlegmonæ familiariſſimus, deinde *vitulinus. Taurino & caprino* in duris frigidiſque tumoribus vtendum eſt, *Leoninus &* reliqui huiuſmodi inutiles: *gallinaceus* & hoc paulo acrior *anſerinus,* vſurpari poteſt. *Pix & reſina* in feruenti phlegmone, *roſaceo:* in frigidiore, *vetere oleo, Sicyonio vel ſimili liquanda ſunt. Pix arida,* qualis *Coracina & Colophonia, vberiore oleo diſſoluitur:* pauciore, quæ liquida eſt: mediocri, quæ natura mollis, digitis cedit, lentoris particeps, qualis olim *Brytia & Lycia. Picatum ceratum* & anodynon, & pyopæon eſt, ideoque inflammatis vlceribus conuenit. *Reſina ſit terebinthina & lentiſcina. Cera* languidior, *reſina* acrior, confuſa ad ſuppurandum valent.

C — *Aqua. Oleum. Triticum; farina panis* — *Farina hordeacea.* — *Ὠμήλυσις* — *Adeps.* — *Pix.* — D — *Picatum ceratum.*

Eluantur prius, ſi quid acrimoniæ conceperint: molliantur oleo vel butyro cùm exaruerint. *Oeſypō* veteres in pepticis cenſuerunt. *E flore lilij ſuccus* exprimitur, ſuppurationes concoquit, & vuluas mollit, quod mel & ſyrion veteres appellarunt. *Siræon* vero *melligo è coctis caricis* detergendo & molliendo idoneum eſt. *Decoctum caricarum* leniſſimum eſt, quod maxime coquit ac digerit. *In aquæ ſextariis ſex, pinguium caricarum lib. quinque decoquendæ dum ſextarij duo reliqui ſint;* magis maturabis, ſi inde *piſta farina triticea,* cataplaſma finges. Vbi vero digerendum magis ac refrigerandum, *hordeacea* melior eſt. Eodem modo *althææ decocto, & vuæ paſſæ ſucco, farinas vel panem puriſſimum incoques, & inde cataplaſmata intinges croco. Crocus* coquit, & leni aſtrictione confirmat partes & poros contrahit. *Pinguiſſimas paſſas, exemptis nucleis, per noctem aqua macerabis, poſtridie coques ad melliginem.* Inueteratis & calloſis tumoribus conueniunt, *colla librariorum, quæ ſit è puriſſima farina: viſcum aucupatorium, ſtyrax pinguis, ladanum, galbanum, thus in corporibus temperatis molle, album pingue, dumque manditur, minime friabile. Rhodinum & Myrteum* in calidiore & dolenti phlegmone miſceri poſſunt: vt *pix, reſina, viſcum, colla & ſimilia:* vbi peruicax malum & platyſmata diutius hærere neceſſe eſt. Miſcentur quoque *ſtercus ſuillum, columbinum, caprillum, nitrum.* Et iam notum mulierculis remedium, *pueri ſtercus calidum,* duris & inflammatis mammis: aliis quoque partibus impoſitum: Certum experimento eſt breui tempore concoquere. Ac in fœditate excrementorum auxilia inuenta ſunt. Furunculos & parotidas mollit, ac ſuppurat *cataplaſma è coctis ficubus, calce, iridis radice vel nitro.* Omnino ſi nitrum deſit, *ſale torrefacto* in mollioribus: *vſta fæce vini vel aceti,* quæ acrior eſt, in durioribus vtendum erit. Fæx ſit recens, nam celeriter exoleſcit: vulgo etiam nota eſt medela è cœpis cineribus coctis. *Tetrapharmaco veterum* primas tribuit mouendo puri, non aſpernabilis author Cornelius Celſus. Idem remedium à Græcis ſuppurando vſurpatum, Conſtat: *pice, reſina, cera & adipe: vſus tempore, oleo vel butyro ſubigitur.* Pix ſit mollior, reſina

Syrion. Siræon. Decoctum cariacarum. Cataplaſmata. Crocus. Melligo paſſæ vuæ. Efficaciora remedia. — E — *Loco nitri. Tetrapharmacum.*

frièta vel Colophonia, quæ in teneris corporibus oleo molliri poteſt : cera pinguis, adeps in mollibus A
naturis, vel ſuillus, vel vitulinus: in durioribus, taurinus vel hircinus. Hoc tetrapharmacon Paulus baſilicon, Scribonius emplaſtrum Ariſti nigrum appellauit, & aliud baſilicon deſcripſit. Tetrapharmaco thus additum facit Macedonicum, quod & pepticon eſt. Baſilicon minus, hoc imbecillius commutato adipe in oleum, quanto adeps oleo efficacior eſt. Sic oleum quoque, varie commutare licet, *Oleo rhodino, myrtino vel ſimili*, tetrapharmacum durius molliatur, vt corpus & affectuum natura exigit. Mirabile hoc ad molliendum & ſuppurandum. ℞. *Ceræ, terebinthinæ, medullæ cerui, adipis vituli, anſerini, bubuli, butyri recent mellis optimi, olei roſarum, myrrhæ, ana vnciam vnam. Myrrha cum melle ſubigitur, & prunis leuiter incoquitur, ex quo reliqua adiecta ſedulo miſceantur. Rec. Picis ℥. vnam: ceræ ℥. tres: axungiæ veteris purgatæ ℥. ſex : adipis taurini, œſypi ana ℥. tres: reſinæ pineæ vel magis piceæ ℥. quinque: liquatis vtitor. Rec. Reſinæ ℥. duodecim : ceræ, æruginis raſæ ana ℥. octo: ſepi vituli ℥. duas: aceti, mannæ, ana ℥. vnam: manna & ærugo cum aceto liquantur & conteruntur : reliqua diſſoluta commiſcentur*: mollit, coquit, purgat, digerit. ℞. *Cæparum & alliorum coctorum in cinere ana lib. vnam: vitellorum numerum quinarium: radicis lapathi coctæ lib dimid. farinæ, fœnigræci ℥. duas. axungiæ lib. vnam : fiat corpus.* In frigidis & craſſis humoribus conuenit. Locus *oleo peptico, ſucco vel hydrelæo* foueatur, ſympepticon medicamentum inducatur, mollis ſtuppa vel lana ſuccida ſuperponatur: omnia decuſſata faſcia colligentur, vt qua parte diuiſa faſcia eſt, conus abſceſſus aduertat, nec affectum locum opprimas: ſemel in die vel rarius commutari debet, niſi vel Doctor vrgeat, vel pharmacum exareſcat: ita vero formari ſymptetica oportet, vt neq; B
liquidiora diffluant, neque corpulenta nimis locum opprimant. Iuſtum corpus eſt ceromalagmatωn & emplaſtrorum, ac quod *ante* dictum eſt ἐγκόλλα & glutinoſa eſſe melius eſt, vt per ſine vinculis hæreant quanquam & emplaſticis *lanam ſuccidam*, aut *mollicula ſplenia* ſuperdari & omnia colligari nihil prohibet, idque hyeme magis & frigore.

Macedonicũ

Viride Andromachi.

Vtendi modus.

De aperienda vomica, CAP. VI.

Noxa ſuppreſſa ſanie.

QVæ ſuppuratio ſponte ſua non rumpitur, ferro, igne vel medicamentis aperienda eſt : Alioqui ſerpit ſanies & cuniculos agit: venas, neruos, arterias & vicina corpora depaſcitur : atteruntur oſſa & cariem ducunt, liueſcit cutis, & in rugas quaſi ſenio marceſcens contrahitur: idque metuẽdum magis in digitis, articulis, partibus corporis, quæ in decliue patet. Sic enim parotides femorum abſceſſus in fiſtulas cauantur, & quæ facile putreſcunt, qualis anus eſt, os & loci genitales. Quare etiam ſi tumor nondũ ſatis maturuit, ea pericula ferro anteuertunt, multo magis ſi peſtifera aut virulenta materia vomica includitur: quanquam animaduertendum, vt ne nimis cito. Nunquam enim vis naturæ gratis inferenda C
eſt, ſed ſemper aliquid beneficij, nihil maleficij proponi debet. In vomica, quæ tardius erupit, membranæ, neruacea corpora, & alia ſemiputria ſæpe occurrunt, quæ nec intempeſtiue reſcindenda ſunt: Sua enim putredini maturitas eſt; Alioqui noua inflammationis & conuulſionis pericula creari ſolent. Neq; perpetuum eſt aperire vi, quod ſuppuratum eſt : ſed ſi nullum in mora periculum apparet, diaphoreticum remedium imponendum, quo loco mollior abſceſſus eſt, & digito cedit. Sic enim ſanies exugi poteſt, idque faciendum magis, cum alta parte vomicæ, non decliui, ſuppuratio ſe colligit. Quod ſi ferro vel igne vtendum eſt, prius animaduertere oportet, ne quod vas inſigne, neruus, tendo, vinculum, ne quid neruoſum, quales membranæ quædam ſunt, aut potius lati tendines conuulnerentur. Parcendum etiam quibuſdam partibus, quæ vegetius ſentiunt, & à quibus vis ignis ad principia tranſeat celerius. In muſculis fibrarum interſtitia cultello ligneo vel digito diducenda, ne fibræ præcidantur : idque cum in profundo ſanies reſedit. In his omnibus anatomica diſciplina opus eſt.

Cautio.

Animaduertenda in vſu ferri & ignis

Cauteria periculoſa, occipitio, temporibus & vbicunque caluaria mollior eſt, vbicunque vel exi- D
tus neruorum vel aditus vaſorum eſt : nec ea ipſa oculus ſuſtinet. In cranij fracturis, vbi mediolis, cycliſcis, terebellis, via puri fit, à ſuturis neruorum radicibus molliori oſſe ferrum declinamus. In ſtrumis & colli abſceſſibus, á carotide arteria, vena ſphagitide, vocali neruo abſtinendum. Illinc hæmorrhagia, quam ægre ſupprimas : hinc vel omnino mutus, vel certe ſemimutus homo relinquitur. Exteriore parte humeri tendo eſt, qui ignem ferrumque non ſuſtinet. In empyicis & deploratis pleuriticis ſcalprum & cauterium inferiore parte meſopleurij collocamus, quia videlicet ſuperiore vena, arteria, neruus eſt.

Vbi cauteria periculoſa.

In capite.

In collo.

In exteriore humero.

In meſopleuris.

In extremis ilibus multi ſunt tendines, multa vaſa coeunt, ex quo vomicas hac parte prudenter aperire neceſſe eſt. Inuritur carnoſus podex, & ferrum ſuſtinet, non ita, quod illic neruaceum eſt. Eadẽ ratio in genitalibus ſeruari debet, vbi ab arteriis cauendum, quæ illuc plurimæ coeunt, hiantque maioribus clauſulis: nam inde hæmorrhagiæ non ita facile ſupprimuntur. Sub natibus neruus eſt, qui ſi iuxta ſuppurationem præciditur, aut nudatus violatur frigore, ſubiectum crus ſtupidum relinquit. Idem animaduertendum in reliquis partibus, ne nudi maneant nerui, & frigore contrahantur. In bubonibus glandulæ ſunt, quas perreptant venæ & nerui. Ideoque ſi quando inurendum, apprehendenda prius E
cutis eſt, & in vulneribus, quæ ferro fiunt, eadem ratio ſeruari debet. Hoc reliquis partibus commune eſt, quibus ſubiectæ venæ, nerui & arteriæ. In articulis perpetuo ſuſpectus ferri & cauteriorum vſus. Ideoque iſchiadicis inferiore parte, quam malum eſt, ignem adhibemus: in perinæi tumoribus, qui inciduntur, ſummopere cauendum, ne quid intus vulneres, quod poſtea ægerrime glutinetur. Hæc omnia pericula facile declinabit & alia, quæ breuitatis ſtudio omiſſa ſunt, quiſquis in anatomicis operibus fuerit exercitatus.

In ilibus.

In ſede.

In genitalibus.

Sub natibus

In bubonib.

In articulis.

In iſchiadicis.

Alioqui ſæpenumero errare neceſſe eſt. Et quia non ſemper ſimiliter, ſed varie, nerui, venæ, arteriæ, in corpus diducuntur, ſi quid è profundo reſcindendum ferro,

lente

A lente quidem & perpetuo duce oculo culter dirigendus est. Id quod in strumis, & vbi pus altius desedit, facere oportet. Primum ergo cutem nudabis, si quid vasorum aut nerui occurrit, idipsum digito vel ligneo veruculo separandum distinctis fibris, nec ita momentaneis membranis, quibus illa inter se coniunguntur. Atq; vbi ad locum perueneris, in quo colluuies latet, & iam omnia tuta sunt, opportune parti gladiolum intinges, & ita vomicam repurgabis. In reliquis vomicis videndum, vt quantum oporteat, culter descendat. Profundius vulnus hæmorrhagias commouet. Superficiale sæpenumero frustra est. Eodem modo cauterium superficiem exurit, vel altius imprimitur. Et hoc quidem in molliore corpore mollius, quale è subere, & quibusdam radicibus configi potest. In metallicis aureum æneo & ferreo clementius est. Sed de his alio loco pluribus. *In alto pure.* *Cauteria.*

Rectum vero an transuersum, vel obliquum vulnus esse debeat, figura partium, flexus, rugæ, fibræ primū indicant, quemadmodū consiliū iuuāt subiecta vasa & corpora præterea in collo, qua parte eunt vena, arteria & neruus, rectū magis, q̄ transuersum adigitur. Alioqui trāsuersum melius. In frōte è rugis trāsuersum fit, nec ita profundū, quia mēbrana subest: aliis rectū placuit magis. In inguinib. è flexu trāsuerso ducit: duplex interim angustū, & oblongū in myrti foliū. In vtere, nisi flexus ꝓhibeant, vt sunt fibræ musculorū. Eodem modo in reliquis. Simplex aliquando sufficit decliui parte, duplici aliquando B & trigonio opus est. Atq; omnino ea parte scalprum imprimitur, quæ mollior digito cedit, magis acuminatur: & qua commodius sanies effluat, ὑπόῤῥυσιν appellant exanitionem: vel vt alii, exaniationem, in qua & ἐπιδιαίρεσις est & ἀντιδιαιρέσις. Nam vbi propensa parte foramen est, facile purgatur sordes: vbi vero in sublimi restitare solet, deorsumque subsidet, & sinuat: siquidem vomicosa pars nequeat pro arbitrio commutari. Quale est in trunco corporis, ac fere capite & parotidibus. In manu & crure, etiamsi altius os vlceris positum sit: poterit tamen ita inclinari, vt sanies libere excurrat: tumque manus quidē è mitella suspēdi debet, vt carpus gibbero fit altior. Crus autem puluino innitatur, sublato genu & decliui in coxas femore. Vtrumq; ea ratione collocandum, vt sine dolore ita persistat. At si cui parti id denegatum est, nec ea potest pro libidine conuerti, aduersa parte vulnus inferendum, quod ἀντιδιαίρεσιν appellant. In aliis quoque manu & crure, quæ commode inuerti possunt, cum sinus longior, cuniculosum vlcus, sordes vberior, etiam aduersa parte lanceola immittitur, vi duplici exitu dato, vitium celerius expurgetur. Est cùm ab ore vlceris ad fundum ducto gladiolo tota cauitas detegitur, vt in fistulis: nonnunquam angustius orificium ferro ampliatur, aut quod amplum quidem, sed rotundum, aucto vulnere in longum, aut aliter deformatur. Sed hoc non tam purgando, quam glutinando fit. *Figura vulnerum.* *ὑπόῤῥυσις. ἐπιδιαίρεσις ἀντιδιαίρεσις.*

C Quibusdam locis plurimæ concurrunt arteriæ, plurima vitalis spiritus materia est. Hic paruo vulnere contentus eris, ne confertim ac semel erumpente sanie, simul magna vis spiritus diffluat, vnde animi deliquia, & nec opinatæ mortes consequantur. Et hæc quidem de ferro & cauterio in aperiendis vomicis breuiter dicta sint. *Cautio.*

Reliquum est, vt eodem compendio de medicamentis, quæ aperiunt, dicamus: quibus ideo vtendum, quia mollior æger est, quam qui vel ferrum vel cauterium sustineat: quanquam medicamenta hæc cauteria quædam sunt natura quidem caustica. Ideoque à quibusdam veterum cauteria frigida vocata, à recentioribus potentialia: cauteria quidem, quia reuera vrunt: frigida, vt ad ferrum & similia, quæ igne rutilent, comparentur. Neque tamen sic vrunt, vt quæ caustica & septica postea describentur. *Medicamenta aperientia vomicam*

Theriaca igitur adhibita vomicas aperit: *Vrticæ semen è vino tritum*, frangit, purgat, incarnat, cicatrice regit. *Caulium radices vstæ, tritæ & vetere axungia exceptæ, ita è radice cannæ, volutis ostracodermon, & testis prius crematis: adeps collectus è ranis viridibus arboreis: lac ficulneum & tithymalli, cantharidum puluis, batrachii caulis & folia: caninum stercus album tritum: terebinthina vel adipe vetere concorporantur. Melligo anacardina similiter excepta.* Sed hæc ita insistere oportet, vt aperiant, nec crustas ducant. Mistum est. ℞. *Fecis cremati vini vnc. duas, fimi columbini, propoleos, salis torrefacti, æruginis, ana drach. tres: aquæ marinæ, vel in qua subduplum sal illiquauerit vnc.* D *vnam: olei antiqui aut feruefacti vnc. duas, arida seorsum tundito, æruginem, fæcem, salem in mortario simul terito: tritis in puluisculum aquam conspergito, & iterum oleum misceto, vt fiat vnum corpus: Ex quo fictili vase placido igne omnia coquito, dum tota exhalet aqua: postremo præmollitam propolim imponito: & vbi sublata igne paululum refrixerint, columbinum fimum inspergito, pusillæ plagulæ & oblongæ, quantum medicamento opus est, inducito, & conuenienter adaptato:* tum amplius splenium malagmate illitum superdato: ℞. *Fimi columbini, nitri, ana drach. quatuor, caricas, septem: quibus arida trita cōmisceto, ac benepinsito inducitoque vt prius: quod si durius medicamentum videbitur, purgatam axungiam & mel coniungito. Arsenico, puluere angelico vel vocato mercurio,* prudenter vtendum est, vt habeatur ratio corporum & vomicarum. Excipiantur *butyro, axungia, terebinthina, visco.* Superponendum folium ex iis, quæ leniunt, vel molliant: alioqui splenium epicerastico, vel malactico illitum. Obseruandum in vsu horū medicamentorum, vt æstus vomicæ & phlegmones acquiescat: vt quantum vulnus esse velis, tantum splenium constituas, in quo aperiens pharmacum positum est: videndum, ne venam, neruum, arteriam violes, ne diutius relinquas. Quod si dolor acciderit, non committendum diutius, vt vexetur æger, sed statim reuellendum pharmacum, & leniendus dolor est, pauloque clementius agere oportet. Minus vexabit pharmacum, prius fota parte laxante remedio. Epicerastico iam facto vulnere, temperandus calor. Plura *libro* 15. Aetii, & *capite de pyroticis.*

E

De purgantibus. CAP. VII.

Sequitur vt purges. Ac si vomica dehiscit foras, neque fistulosa est, molli flocco vel linteolo tum sinum ipsum, tum labra vlceris expurgabis: deinde medicamentis in concerpto linamento cauum implebis dum rubens, ac nimium neque siccum, neque humidum cauum extiterit. Quod si non ita expositum *Ratio purgandi.*

poſitum vitium eſt,ſed intus latet, difficilior cura eſt. Et ſi quidem capite includitur, neque per aures, nares vel aliter diffluit,modiolo,cycliſco ac terebellis patefacere viam oportet. Ad thoracem vnica fere via eſt ab ore per aſperam arteriam,niſi vulneris orificium in ſuperficiem veniat: hic pyulcis, collyriis,ſuctu,ſuppuratio exorberi poteſt iiſdemque machinis,vel mellicratum,vel aliquid tale iniicere licebit,vt aliquid ſputis repurgetur. Ad ventriculum & inteſtina prima per gulam aditus eſt.Clyſteribus inteſtinum craſſius expurgabis. Medicamenta vero καθαρτικὰ detergant modice,& ſiccent. Detergenda ſordes, quæ corruptela corporis concreſcit. Exiccanda ſanies, humidumque recrementum,quod ſtata naturæ lege ab alimento partis reliquum fit,aut aliunde illabitur: ac ῥυπτικὰ peculiariter appellant, quibus vis purgandi data eſt. Vitanda,quæ aſtringunt, vnde ſordes pertinacius inhęreat: quæ laxent, vnde robur partium elangueat:acria,vt quæ colluuie ſordium cauum impleant.Sale & eadem materia ideo abſtinendum,quia vt detergant,aſtringunt tamen,& ſordes impingunt,ac ſępenumero vellicant. Hæc autem ita inaudire neceſſe eſt,ſi non ſerpit vlcus, atque putredine vicina depaſcitur:ſi non eſt callus,aut aliquid tale,vnde conſilium euariet. A

Καθαρτικά. *Triplex excrementum Vlcerum.* *Vitanda.*

Scopi diſtinguendi remedia. *Animaduertendum.* *De ratione abluendi.*

Vt ſunt corpora & ſordes vlcerum,ita qualitas remediorum diſtingui debet. Adde, quod vel recens,vel inueteratum malum eſt. Molli corpori, recenti malo, nimirum neque ſordido neque humido,parti præterea ſenſus acrioris leniora auxilia conueniunt.In contraria conditione,contrariis conſiliis locus eſt. B Quod ſi pars aliqua apoſtematis maturuit quidem, & pus reddit, alia vero cruda eſt, huic ſympeptica,illi cathartica:ſi quid durius,illic malactica: ſi quid phlegmonodes, lenientia ſuis quæque locis eodem tempore accommodabis. In purgando plurimum valet recta abluendi ratio, de qua obiter dicendum eſt. Vbi ergo molli vellere,vel linteolo ſinum & labra exterſeris,ſi præterea abluas, magnopere curationem adiuuabis,vt ad cætera per ſe natura ſufficiat.Itaque ſi ſanies acris eſt,*ſero*: ſi copioſa ſordes, *mellicrato*: ſi multa ſimul & acris, *ſero, in quo ſacchari octuplum, vel tantundem mellis diffuſum ſit.* Cum iam cœperit cauum eſſe purius,*œnomelite*: poſt etiam *vino è dulci auſteriuſculo* vtendum erit. In fœtido ſinu putri & cruento,*oxycratum* conuenit. *Acetum,oxymeli,œnomeli,dilutum marrubii,abſynthii,aloes,myrrhæ,pauculo conditum melle*,putredines efficaciter iuuant:& *aſſato melle* vti,melius fuerit.In fluxis, humentibus & malignis vlceribus,*ex atramento ſutorio,& caricis in cinerem vſtis,puluiſculus œnomeliti inſpergitur.* Nec improbandum *ligni ſancti remedium.* Alii *œnoſtagma* probant,quia ſiccat,& putredinem prohibet, cui *aliquid mellis* infundere licebit.In nomis, phagedænis, chironiis, & omnino malis vlcerib. veteres vſi ſunt iis,quæ & detergant & aſtringant: ſed hæc recte diluas,vt liquida infundantur.Ideoque *aqua aluminoſa*, vel in *qua malicorium,myrta,cæteraque eiuſmodi coxerint*,vſurpari poſſunt: verum melius fuerint detergente materia prius expurgare,quam aſtringentia iniicias. *Lixiuium è calce ſæpius elota* tergit & ſiccat, nec ſine re C laudatum eſt.In calloſis,ægre cohærentibus,cuniculoſis,nimium ſordidis,*ex cinere ficus,tithymalli aliisque id genus lixiuium ſit*,quo quotidie ſinus perfunduntur.Canceroſa adimit,*quæ* e ſanſa i *oliuæ nucleo comparata eſt. Aqua è larigna deſtillata,& reſinis eiuſmodi* detergendo idonea eſt.*Mellicrati, & eorum,quæ mel vel ſaccharū recipiunt*,modus eſt,vt ſit decupla,ſexcupla vel octupla aqua:dilutiore vti oportebit,cum iam purior ſinus eſt: in ſordidiore acrius conuenit.In vlcere ſatis expoſito linteolum prius inſuccatur,leniter exprimitur,inſinuatur cauo: humidiori, exactiſſime triti puluiſculi inſperguntur. Sicciori & quod ſorde offarctum eſt, emmota vel ſine tiltis pharmaca mollia imponuntur: ex quo bene carminato vellere,os vlceris obſtipandum eſt:deinde ſuperponenda mollis ſpongia, vel quod Syriaca & iam vulgari lingua *cotton* appellatur.Alioqui linteo aliquoties in ſe conuoluto, tota vlceris regio contegenda eſt.Atque hæc omnia *vino* inculcabis,& expreſſa iniicies. Poſtremo artificioſe colligabis. Omnino tamen cauendum erit,ne quid durius aut grauius vlceri incumbat. Poſtea vero quam tempus redierit,in quo vincula ſoluantur,atque reuellantur indita cathartica,recognoſcendum ſedulo, quanta qualisq; ſordes fuerit.Si enim minor appareat, bene eſt. Optime vero ſi durum vlcus eſt, & iam aliquid carnis ſuccreuit.At ſi ſolito magis ſordeſcit,ita diſtinguendum eſt. *Nam ſi cauitas maior, nouus calor & dolor affuerint,id acriori medicamento attribues.* D Temperabis ergo cerato roſaceo, ſi maior calor eſt: ſi vero flaccidum vlcus apparet,myrtino.Quod ſi nihil horum extiterit, magis tamen obſorduerit vlcus, imbecillius catharticum adiecto melle temperabis.Et ſi humidius,ſiccantem pollinem ſine mollibus inſperges. Aliquando vero nimium ſiccando,& contractum & exuccum vlcus reperies, qua in re ſiccantia humido dilues.In ſumma: *iuſtam pharmaci qualitatem æſtimabis,ſi purum vlcus inde redditum eſt, ſi naturaliter ſentit locus vlceris,qui ſenſu præditus eſt:ſi modice rubet,ac nimium neque ſiccus neque humidus eſt. At quicunq; ſenſu caret, ſi non naturaliter ſentit,ſi nimium aut aridus aut flaccidus eſt: ſi pallidus, albidus, liuidus aut niger eſt, is nondum purus eſt.*

Sanſa. *Catharticis quomodo vtendum.* *Probatio medicamẽti.*

Vermiculātia vlcera.

Accedit aliquando ad ſordes vlcerum,vt etiam vermiculentur, quo tempore *aloe cremata* inſpergitur, *veratrum album cum melle, polii & abſynthii puluis cum pice* imponuntur, vel *nuclei perſici è perſicariæ ſucco piſti:plantago areſacta, centaurium minus,marrubium,calaminta,porrum & ſimilia* vſurpantur. Arida teruntur vel inde exprimitur ſuccus.Eidem rei *lixiuium* conuenit,*vrina,tilta* denique *imbuta ieiuni hominis ſaliua*.In canceroſis, *cancri fluuiatilis cinis cum cadmia aut cerato* inditur, *irionis ſemen conlæuigatum melle; lens cocta cum melle: mel in tegula torrefactum, & ſolani ſucco madidum: oleæ virentis ſurculi exuccati, malicorium vſtum, Aizoi ſuccus,vmbilici veneris, ſolani,intybi,lactucæ,pſyllii,omphacis,atriplicis.* Exprimere oportet diu trita materia piſtillo & mortario plumbeis. Eodem modo *tritus pompholyx* diu conuoluitur, affuſo ſucco, qui conueniat. E *Floccus aut vermiculus iiſdem ſuccis madidus* imponitur ac ſæpius repetitur,vt ſuccifrigus contineat. Sed hæc ad accidentia vlcerum magis pertinent,quanquam & quædam in his cathartica ſunt.

Canceroſa.

Materia.

Repurgant *tincta melle linamenta: aridum mel, quod melitæis vaſis inhæſit, quodque in tegula crematum eſt: mel roſaceum*,quod & alienum calorem attemperat:*ſerum lactis, terebinthina cū melle & roſaceo pari menſura.*

Eadem

Radix dracontii. *Lupinus.*

A Eadem cum butyro neruis vtilis eſt: liquefieri oportet, & vna commiſceri Iris, ſerpentibus & plenis ſorde: marrubii ſuccus conditus melle: ærugo lota, caprinum ſtercus exuſtum & è vino piſtum deſperata ſanat. Maligna curat dracontii radix, colligitur ſub canicula, ſiccatur vmbra, aliquot poſt diebus ſecta in taleolas, filo traiicitur, atque ita pendens vmbroſa domo aſſeruatur: vſus tempore trita inſpergitur: melli miſta vel cerato, ne acrior ſit, imponitur. Ex eadem radice ceruſa factitia clementer purgat. Cicer, orobus, faba, hordeum freſa omnia, & melli infriata: Lupinus vſtus, tritus & inſperſus, maligna tibiarum vlcera purgat, implet, cicatrice claudit. Teſtarum, & voluminum crematorum cinis eorum, quæ ὀςρακόδερμα. Erinacei cinis, amygdala, ſtœchas, anagallis, ariſtolochiæ, radix gentianæ, cyperi, vrticæ ſemen & irionis, humidioribus, cancroſis, putrilaginoſis, gangrænoſis mirifice proſunt. Dipſaci radix in cinerem vſta. Eadem ad melliginem vino cocta, & pyxide ſeruata. Radices ſolani, cortex, herba, ſuccus, cacoethe iuuant, & nomode vlcera. In ſumma, quæ nitroſa & amara: quæcunque ita detergunt & ſiccant, vt non mordeant, non aſtringant, purgandis vlceribus idonea ſunt. Arſenicum, & quæ ex hydrargyro conficiunt, quandiu acrimoniam retinent, irritant vlcera, ſed putredini repugnant, vbi nec aſtringentibus, vt alumine ſciſſili: nec mordentibus metallicis ſimul & aſtringentibus, vt ſquamma æris, ferri, ſtomomatis abſtinendum eſt. Nam & arſenico & chryſocolla veteres vſi ſunt. Minium, quod è ſulphure & hydrargyro fit, his coniungi debet. *Minium.*

B Clementius, quod ceruſa vſta comparatur, vel plumbi gleba ſterili. Secundum genus Græci σάνδυκα vocant. *Miſta* Ex quo diuturnis vlceribus & maleficis medicamentum parant. ℞ Sandic. lib. vnam: olei dulcis lib. duas: coquantur lento igne, dum non inquinent. *E ſandice.* Ærugo, octuplo decuplo & duodecuplo cerato miſta. *Ex ærugine.*

℞ Ceræ, terebinthinæ ana. drachm. ſex: vel vnc. vnam: olei vnc. tres vel quatuor: liqueſiant in vaſe duplici. Liquefactis adde ærug. drachm. j. Clementius eſt vſta prius, & lota ærugo. Poteſt dupla, ceræ, terebinth. commiſceri: terebinth. lib. 2. ceræ lib. 1. roſacei vnc. tres vel quatuor ærug. vnc. 2. vel 3. Liquatis & coctis reliquis ærugo inſpergitur. Quod plus æruginis recipit, magis ſiccat & detergit: quod minus, glutinando idoneum eſt. Ægyptiaca fere ſimilia ſunt. *Viride Andromachi.* *Ægyptiaca.*

℞ Æruginis vnc. 1. ſquammæ æris vnc. 2. aceti vnc. 8. mellis vnc. 2. Arida cum aceto terito, mel adiicito: omnia dum ruffeſcant, coquito: maleficis conuenit. Clementius eſt ex mellis & terebinthinæ pari pondere. Cera viridis in Ægyptiacis numerari poteſt, trita inſpergitur, vel mollita oleo imponitur. *Cera viridis.* Maligna iuuat Lythargyri libra vna leniter coquatur in aceti libra vna: olei li. duab. Iam inſpiſſatis adde ærug. vnc. 1. iterum coquantur, dum ruffeſcant. Mellis lib. 1. aceti lib. ſemis: ærug. ℥. j. aluminis drachm. 4. coque ad ſpiſſitudinem, dum ruffeſcat. Alii quoque aliter, modo vſta modo lota: alias etiam vſta & elota ærugine parant cathartica. Modus ſit, vt ne mordeat. Habes χλωρὰ è cruda: κιρρὰ è cocta deſcripta à Galeno primis libris de comp. pharma. κατὰ γένη. E farina hordei, cicerum, *Alia è farina.*

C fabarum, orobi cum vitellis, momento mellis & terebinthinæ, fiat catharticum. Alioqui farinæ conuenientis vnc. tres: ſucci apii, abſynthii, marrubii vel ſimilium lib. 1. mellis vnc. nouem, ad iuſtum corpus concoquuntur. Hordeacea in duabus partibus aquæ, vna mellis roſacei percoquitur: purgat, lenit, calorem temperat: poteris addere momentum larignæ, quam è ſucco plantaginis elueris. Farinæ in memoratis ſuccis coctæ, contra cancros & fiſtulas valent: in laboribus neruorum terebinth. conuenienter additur: myrrha & aloe in putredine: in calore, fabacea & hordeacea præferenda: calidior orobea, & è ciceribus. Amiciſſimum neruis, quod ſequitur.

℞ Reſinæ, mellis, terebinth. ana ſe lib. myrrhæ, ſarcocol. farinæ, fœnig. ſem. lini ana vnc. 1. Liquatis aliis reliqua commiſcentur. *Neruis amicum.* Pus educit & purgat mellis ſelib. terebinth. vnc. 3. farinæ fœnigræci vnc. 1. radic. ireos drachm. quatuor. *Pus euocans* Puri craſſiori, Galbani, ammoniaci, reſinæ, terebinth. ſepi taurini, ceræ, olei antiqui ana in aceto merſa, paulatim ſundantur igne. Efficaciter ſiccat & purgat.

℞ Iris Illyricæ vnc. quinque: farinæ, orobi vnc. tres: mannæ, thuris, calcis lotæ ana vncias tres: ariſtolochiæ vncias tres, & drachmas quatuor: terantur omnia in puluerem: fiſtulas expurgat & glutinat. *Puluis Opt. ad fiſtulas.*

Quod ſequitur, vetera vlcera repurgat, excreſcentem carnem reprimit, cicatricem ducit. *Vnguentum.*

℞ Chelidoniæ, plantaginis, ſcabioſæ, liguſtici, vrticæ, hormini ſylueſtris ana. manip. 1. conquaſſata ſeptem diebus in oleo macerentur: deinde cocta exprimantur: expreſſo ſucco adde ceræ vnc. 3. terebinth. vnc. 6. reſinæ vnc. 2. bulliant ad corpus: Subductis igne adde ſarcoc. aloes ana vnc. 1. ariſtolochiæ longæ, æruginis ana vnc. ſex: Fiat vnguentum. *Viride ex herbis.* Vnguentum Apoſtolorum varie deſcribunt: reſpondet fere veneri antiquorum, quo hi vſi ſunt, attrahendo, molliendo, glutinando, & contra ferarum morſus: quod quia varie deſcribitur, ex Aetio vertimus, tantum thure addito & myrrha. *Vnguentum Apoſtolorum.*

℞ Litharg. vnc. 25. ammoniaci vnc. 9. Colophon. vnc. 16. ærug. galbani ana vnc. 2. bdellii, opopanacis ana vnc. tres: ariſtolochiæ longæ vel rotundæ, thuris maſc. ana vnc. ſex: myrrhæ vnc. 4. ceræ, olei ana lib. 2. Lithargyron in oleo coquitur, media ebullitione inditur ærugo (recentioribus decoctionis fine, vt melius purget) vbi non inquinant, puluiſculus Colophoniæ inſpergitur: Summotis igne, reliqua ex aceto trita immittuntur: poſtremo verſata in mortario commiſcentur.
℞ Mellis cocti lib. 1. thuris drach. quatuor: myrrhæ drach. 2. Efficacius eſt, ſi drach. 1. æruginis, & tantundem terebinthinæ exceperit. Plura ex primo de comp. pharmac. κατὰ γένη. 14. & 15. Aetii.

E

De ſarcoticis. CAP. VII.

Ἀπερίςατον vlcus.

QVod iam purum quodque ἀπερίςατον vlcus eſt, carne impleri debet. Tale eſt, quod ſordibus purgatum, modice ſiccatum ſine rheumate, dolore, phlegmone, callo, intemperie conſtitutum eſt. In ſumma, cui nihil accidit, quo minus impleri poſſit. Hic ergo carnem regenerato. Sed hoc naturæ opus eſt, quæ carnem è ſanguine conficit. Oportet ergo tãtum talemq; naturæ ſanguinẽ ſufficere, vt inde carnem procreet. Inſtituenda vitæ lex: cibi boni ſucci, vitatis acribus, auis, venatio, ſuilla elixa dari poteſt. Vinum in dolore & phlegmone alienum eſt: datum alioqui modice, nec ita vetus aliquando prodeſt. Reliquum vero ſarcoticis medicamentis perfici debet.

Quæ reuera ſarcotica iuſtam materiam naturæ comparant, modice detergunt, ſiccant primo gradu: vel ita, vt ne nimis calfaciant. Licentiæ eſt vocare ſarcotica, quæcunque repellunt, temperant, mol- *Sarcotica.*

Vitanda. liunt, intemperiem corrigunt: in ſumma, ſummouent omnia quæ naturæ opus intercipiant. In ſarcoticis vitanda, quæ aſtringunt, immodice ſiccant, quæque acrimonia mordicant. Illa frugi humiditatem A *Diſtinguenda materia quomodo.* partium, & materiam carnis ebibunt. Acria colliquant, & aucta ſorde vlcera amplificant. Seligenda materia, quæ naturæ corporum & partium conueniat. Nec ſi quid Dionis vlcus impleat, ſtatim & Socratem iuuare poteſt: Nec quod in glande carnem inſtaurat, protinus & præputium incarnabit. Finge Socratem, cui femur vlceratum ſit: *thure* alioqui ſarcotico putredinem gignes: *ariſtolochiæ puluere* carnem *Thus & Ariſtolochia.* reſtitues. Etenim *Ariſtolochia* carnem generat, vbi *thus* ſordes commouet. Ac rurſus Dion ſit paulo humidior temperatis: huic *thus* commodum, *Ariſtolochia* inutilis eſt. *Thus*, quod in Dione carnem conſtituit, in *Natura partium.* humidiore vel ſicciore nihil tale efficiet. In ſiccioribus partibus ſicciora: in humidioribus minus ſiccantia vtilia ſunt. Ideoque & præputio & toti pelli, quæ colem induit, ſicciora: peni & glandi minus ſiccantia conueniunt: carni etiam, quæ minus ſiccent: oculo minus, quam nari: huic quam auri. Sinus humi- *In nudatis oſſibus.* dior, ſicciore: aridus, minus ſiccante curari debet. Nudatis oſſibus vitanda pinguia, aridis vtendum, vt *Vlcera pudendi.* carne impleas. Vlceribus pudendi, quæ humidiora ſunt, *anethum vſtum* inſpergitur, *cucurbita ſicca, vſta, pompholyx, lapis hæmatites, pini cortex: horum aliquid in pollinem tritum, & manna momento miſtum.* Quæ vero madida non ſunt, aloe ſicca & mannæ portiuncula incarnantur. Eadem ratio in ano, & eius naturæ partibus ſeruari debet. *Omnia ergo remedia ſuis finibus diſtinguenda, & naturæ partium vlcerumque accommodanda ſunt.* B

Signa imbecilli ſarcotici, & acrioris. Languidius ſarcoticum vel ſaniem aceruat, vel mollem carnem flaccidamque gignit. Efficaciore cauum exareſcit, vel calloſum germen enaſcitur: ſæpe etiam excitatur dolor & grauiter vlcus arroditur. Sarcoticorum genus, quod multa perficit, ſæpe vſurpatur: quia videlicet eo cura celerius abſoluatur. *Sarcotica improprie.* Quod volumus ſubiecto exemplo intelligas, idque in vſu reliquorum pharmacorum ſemel dictum ſit. *Viride Galeni.* Glutinat, ſiccat, detergit & carne implet ℞ *Strobilinæ vnc. tres: ceræ vnc. 1. æruginis raſæ drach. quatuor: thuris maſculi drach. 2. aceti quod ſufficit: æruginem pluribus diebus conterito: thus vno die: tum cæteris liquatum commiſceto:* gangrænis, nomis putrilaginoſis & vetuſtis conuenit. Fiet clementius, *ſtrobolina mollita prius roſaceo*: vel *terebinthina, ſtrobolinæ loco miſta* Quod ſi terebinthina careas, quod ſæpe fit, *larigna*, quæ omnino terebinthinæ ſimilis eſt, vtendum erit. Alia larignæ differentia, cætera quidem terebinthinæ ſimilis, ſed guſtu mordacior, ſenſu acrior & odore grauior eſt. Mitius quoque fuerit *cerato miſto, cera lota, diutius trita ærugine, aceto non ita forti, ſed vinoſo*: poſtremo, ſi *æruginem* minuas. Atque vbi vincit conſilium glutinandi, ſit *thus pari pondere cum ærugine*: ſi magis ſiccandum, *lithargyri vel ſimilis metallici bene triti partem aliquam commiſcebis.* Ex aliis etiam acrioribus, vt *ſquammis toſtis, tritis, lotis*, aliquid poterit adiungi. Si flaccidior caro eſt, præter metallica, *myrteo oleo vel melino*: ſi calor extitit, *roſaceo* vti oportebit: ſi parum proceſſit caro, *ariſtolochiam, & aliquid è ſarcoticis vnies.* In duritie, *adipes, medullas, ammoniacum & ſimilia* colliquabis. *Alumen* interes, ſi quid C *Ladanum. Aloe.* affluit: *Ladanum*, quod ſimul mollit ac reprimit: *Aloen*, quæ repellit, tergit, digerit, & ſarcoticon eſt. Sic ergo πολύχρηστον temperabis, quod & aliter aliis accommodes, & ad multa vitia transformes, vt interim carnem repleas.

In contumaci vlcere animaduertendum, aliud quidem tale eſſe, quod ſuauiſſima deſideret: a- *Duplex genus vlcerum contumacis.* liud, cui non niſi acribus, extremiſque auxiliis prodeſſe poſſis. Pudendorum & ſedis vlcera maligna, neque acria, neque vim ignis ſuſtinere poſſunt, qua videlicet parte neruacea, & ſuauiſſimis medicamentis curari debent: qualia ſunt, *oui candidum, cadmia lota, ceruſa, pompholyx, amylon, manna, myrrha, ſtyrax, ſuccus ſolani, Aizoi, & ſimilium extuſus in mortario plumbeo, piſtillo plumbeo*: vel *chymicorum oleum, quod extillant plumbo. Spo-* *Antiſpodium.* *dium, antiſpodium, quod fit ex oleaſtri floribus & foliis, ebore, cornu cerui, crematis nucleis dactylorum, ficulno ligno, lentiſci, citonii, myrti foliis, cum tenerrimis ramorum partibus, moris immaturis in ſole arefactis*, vel *è buxi coma, rubi & terebinth teſtis & volutis oſtreorum, buccinorum, purpurarum & ſimilium, taurino glutine & linteorum cinere, face vſta & elota: vruntur ea omnia crudo fictili in fornacibus, donec figlina percoquantur: tenuiſſime læuigare, & ſi quid ſupereſſe putes, qualitatis ignis eluere oportet:* ſi nolis aſtringere, *aceto* macerabis & ſiccabis.

In fluxionibus leniter aſtringere melius eſt: in putredinibus, *aceto, oxycrato, œnomelite vel oxymelite*: in D *Criſtallus.* cancroſis, *ſolani ſucco & plantaginis imbui, & inde ſiccari conuenit. Corallo* ſimiliter vti licet. *Cryſtallum* laudant *Fuligo.* in oris vlceribus & cancris. In clementibus auxiliis *aloe* eſt, *fuligo thuris, terebinth. myrrha. E ſtyrace & pice li-* *Pix & reſina.* *quida* valentior eſt: ex *œſypo & butyro* ſuauior. Elui poteſt, quæ acrior videatur. *Manna* repellit, & ad multa vtilior *thure* eſt. *Coloph. pix, reſina, præſertim ſiccæ*, humidioribus corporibus conueniunt. *Coloph. modo per ſe,* *Colophonia.* *modo cum thuris polline* vlceratis genitalibus inſpergitur. *Caries lignorum, magis ex aſtringente & detergente ma-* *Caries.* *teria peculiariter, quæ vlmo collecta eſt*, expurgat, impletque humida. In Chironiis, maleficis & extremorum vlceribus *per ſe, vel cerato miſta vſurpatur: farina corticis capparis interdum commiſcetur*, quæ eadem purgat, ſic- *Secundus ordo.* catque maligna. *Farina hordei & fœnigræci* humidiora corpora iuuare poſſunt. In ſecundum ordinem referuntur: *Ariſtolo. iris & ſimilia*, quæ detergunt, digerunt, euocant, *farina lupinorum, orobi. Pumex crematur* *Pumex.* *carbone puro, & vino albo eluitur: per ſe tritus, vel cum ſexta ſulph. parte*, iuuat chironia: his longe optimum medicamentum eſt *plumbum vſtum & elotum*, vt & putrilaginoſis, & canceroſis. In acriore ſanie, contumaci vl- *Vbi vitanda acria.* cere parte humida, quæque facilius putreſcat, acria vitanda ſunt. Acrimonia multorum, partim vſtrina, partim lotura vel vtroque diluitur, vel *cerato roſaceo* miteſcit. Talia ſunt quædam metallica, *ſquamma,* *Metallica.* *chalcitis, atramentum ſutorium*, quibus vſtis, lotis & aliis rebus temperatis, & parce quidem vtendum erit. *Chryſocolla quid.* Lauantur pluuia, ſi quæritur aſtrictio, alioqui puteali, fluuiali vel fontana. *Chryſocolla concreta ſanies è putri* E *vena metallica*, difficilium vlcerum efficax remedium eſt: factitia quoque ex *ærugine*, quæ *alumen* recipit & *ſalem*, in iis, quæ nimio humore madent, & rheumate vtilior eſt. In hoc genere cenſentur, quæ Græci vo- *Κεφαλικά.* cant κεφαλικά, & καταγματικά. Illa caluariæ, hæc reliquis quoque oſſibus fractis imperantur, quanquam *Καταγματικά.* interdum vtriuſque ratio commiſcetur. Cephalica catagmaticis acriora ſunt, ſquammas & ramenta oſſium detrahunt, foras euocant, quæ in alto latent: vtraque tergunt, digerunt & ſiccant. Miſcetur his,

quod

A quod astringat, sed oportet ex *aceto forti* tam diu in æstu atteri, dum in tenuissimum pollinem abeat. Sic enim, quod influit, repercutitur, & vis tergentium altius penetrat. His autem sic vtendum est, nudato osse, quod in caluaria sæpe fit, ad vocatam διπλόην, arida inspergenda. Nudatis enim ossibus pinguia male conueniunt. Suntque paulo acriora, vt non solum squammas, sed viscidum humorem ex alto trahant. Videndum etiam, ne qua parte syderatum vel corruptum os liueat: elimandum enim ac omnino repurgandum.

Astringentia mista cephalicis. *Vsus cephalic.*

Atque vbi cœperit caro succrescere & os integi, cephalica cerato temperanda: sic enim coges sarcoticon, quia videlicet quæ euocant, tergunt, discutiunt, cerato mista implere possunt. Cerati modum definient natura vitii, corporis, virtus denique medicamenti. Parantur cephalica ex *iri Illyrica, erui farina, manna, aristolochia, panacis Heraclii radice, magis cortice* (opopanax calidior est) *radice bryoniæ*: in summa his, quæ detergant, sed non rodant. Acria enim miscentur, vt ramenta auferant. Cephalicon, quod tollit squammas, ossa corrupta rapit, & caua implet.

Materia cephalicæ.

Rec. *Iridis Illyriæ, panacis ana drachm. quatuor: aristolo. rotundæ: mannæ ana drachmas duas: tusa leuissime, & traiecta cribro insperguntur, vel melli mista* imponuntur. Rec. *Farinæ orobi rubri drachm. octo: iridis drachm. decem:* B *mannæ, aristolo. rotundæ, squammæ ana drachm. quinque: tritis, vel cum melle vtitor.* Sunt, qui addant *radicem bryoniæ*, & aliter parent.

Ex orobis.

Rec. *Corticis pinei, squammæ, pumicis vsti, ana drachm. sex: mannæ thuris, aristolochiæ, iridis, resinæ pityinæ, ana drachm. quatuor: myrrhæ, aloes, ana drach. duas: tritis vtere, vel cum melle.* Athenæus loco *corticis pini, drachmas quatuor gallæ* miscuit. Plura ex *secundo & quarto de compositione pharmacorum* κατὰ γένη.

Iam vero multa per se nocent, mista sarcotica sunt. *Oleum* sordes colligit, sic & *cera*: *ærugo* rodit: tria hæc mista carnem regenerant: magis etiam, si quid sarcotici admisceas: Sic enim purgant, & carne implent: Quale est hoc: Rec. *Cerati rosacei lib. vnam: æruginis vnc. I. mannæ thuris, vnc. duas: ceræ, terebinthinæ, ana vnc. quatuor: æruginis ex aceto lotæ, vnc. vnam: vel* vt efficacius, *vnc. duas, thuris: vnc. duas*: Ita ex *oleo, cera, ærugine, resina, terebinthina, thure, manna, & materia sarcotica*, sexcenta pharmaca confinges ea arte, quam Galenus tradidit, quibus extergeas, sicces, repellas ac simul impleas. Trigener constat ex *Cera, colophonia, terebinthina, pariter colliquatis: refrigerata hæc in frigidam conicies, diuque manibus volutabis*: nuda ossa capitis incarnat, squammas deducit & cicatricem trahit. Admirandum est *mastiche pariter mista* in ossium fracturis. Iudæi, *Colophon. lib. vna: mastiches vnc. vna: olei sesquuncia: liquata, & in frigida pista sine linamento vlceri impones*: purgat & præ C cæteris implet, sed cicatricem non generat. Optime incarnat *farina pistrinalis è tritico vnc. duæ: picis, Colophoniæ valde tritæ, vnc. vna*: arido cauum impletur. Gal. *Ceræ drachm. sex: olei vnc. tres: liquefactis adde thuris, iridis, aristolochiæ, ana drachmam vnam: æruginis drachm. dimid.* Aliud Rec. *Radicis Anchusæ vnc. duas: aloes vnc. quatuor: misce fiat puluis. Theriaca* efficacissime purgat, incarnat, cicatricem ducit. Maleficis vlceribus tibiarum, *litharg. vnc. sex: cum adipis caprilli, olei rosacei, ana vnc. sex coquito: coctis adde mastiches vnc. sex: parum refrigeratis misce vitellos quinque ouorum.* Hactenus experimenta veterum, nunc ad recentiorum remedia transeundum est.

Sarcotica mixta. *Trigener.* *In fracturis ossium.* *E farina pistrinali.* *Theriaca.* *Maleficis vlceribus tibiarum.*

Aureum Mesuæ recipit, *Ceræ vnc. quinque: resinæ vnc. tres: terebinthinæ lib. vnam: mellis sesquunciam: mastiches, thuris, sarcocollæ, myrrhæ, aloes, croci, ana drachm. tres: fiat vnguentum.* Fuscum Nicolai multa habet, vnde concoquat, & emolliat. Similiter & quod Croceum describunt. Tetrapharmacum dolorem lenit, maturat phlegmonem, putredinem augere potest: siccare vero & expurgare non potest. Galenus *locis aliquot* Thessalum reprehendit, & alios, qui tetrapharmaco vt siccante, purgante & incarnante vterentur. Actuarius iam à doctrina veteri degenerans, vim molliendi, coquendi & incarnandi tetrapharmaco tribuit. Omnia vlcera persanat. Rec. *Artemisiæ, scabiosæ, absynthii, hormini, senecionis, tamaricis, apii, verbenæ, pilosellæ, lanceolæ, pimpinellæ, linguæ canis, mille folii, chelidoniæ, ana manip. vnum: ex omnibus, reiectis radicibus, exprima-* D *tur succus, cui adde axungiæ veteris, libras duas: sepi hircini libram vnam: olei libras duas: mellis vncias tres: mediocriter bulliant, & in mortario pista vniantur.* Dia ireos, Recipit *Sepi vaccini selibram: olei rosacei vnc. tres: ceræ vnc. duas: radicis ireos vnc. vnam: thuris, sarcocollæ, mastiches, aloes, aristolochiæ ana drach. duas: cum terebinthinæ vnc. tribus, fiat vnguentum.* Puluis Rasis recipit *Olibani, aloes, sarcocollæ, sanguinis draconis, radicis ireos, ana.* Ita *cum mastiche, farina fœnigræci, & id genus remediis sarcoticos pulueres confinges.* Oportetque exactissime conleuari, ne asperitate lædant. Itaque materia in pila tunditur, tenui cribro secernitur, postea molitur, ac deinde tenuius cribratur: quicquid non transmeat, repetitur in pilam, ac tam diu conteritur, dum ad extremam tenuitatem perueniat. Hæc arida sunt, quæ humidioribus vlceribus conueniunt. Alia per se induntur cauo, vel penicillo vulnerario capta imponuntur. In fistulas mittuntur clysterio, sed diluta. Ab his thorulus mollis vino madens superdatur. Vinum sit è dulci austeriusculum. Postremo omnia commode alligantur. Æstate bis, hyeme semel in die commutantur, sæpius etiam, si dolor, phlegmone, vel aliquid tale intercesserit. Ac lintei lanugo bene munda impacta cauo sæpe sufficit.

Aureum Mesuæ. *Fuscum Nicolai.* *Croceum.* *Tetrapharmacum.* *Omnia vlcera persanans.* *Vnguentum Dia ireos.* *Puluis Rasis.* *Puluisculi quomodo parandi.* *Vtendi modus.*

De epuloticis. Cap. IX.

E PLenum vlcus clauditur cicatrice. Epuloticum siccat, astringit, sed citra morsum, atque hinc reprimit, & quod in carne humidum est, sorbet: carnem contrahit & cute tegit, aut certe callo tenui, qui cuti similis est. Ex quo siccare magis necesse est, quam quod carnem gignit vel glutinat. Aliud genus est, quod quia excrescentem carnem adimit, epuloticon appellant, acri natura, & iam mordaci. Adduunt & tertium genus, quod siccat quidem sed non astringit. Cicatricem ducunt, *galla immatura, myrta, malicorium, æris squamma, chalcitis, misy, ærugo vsta, lota.* Et quod præstantissimum est, *æs vstum & elotum. Metallis acribus* excrescens caro consumitur: *vstis & elotis* trahitur,

Natura epulotici. *Secundum genus epulotici.* *Tertium genus.* *Epulotica.*

cicatrix. Vruntur hæc fictilibus crudis, carbone puro: extinguuntur vino, mortario interuntur affusa A
pluuia, mox ficcantur, cribrantur linteo: in mortarium aliquoties repetuntur, ne quid arenosum aut
Ratio Grendi metallica. scabrum reliquum fiat. Abluuntur etiam ea ratione, quæ ex Dioscoride & Galeno repetenda: vt eadem
materia excedentem carnem adimas, in duris ac mollibus corporibus cicatricem ducas. *Erysimi semen,*
Distinctio remediorum. *scoria plumbi, stibia, cerato myrtino excepta. Erinaceorum, purpurarum, buccinorum, ostreorum, calculorum marino-*
rum, silicum & similium crematorum cinere, metallis acribus similiter vtendum est: vt crematis quidem super-
fluam carnem adimas, vstis & elotis cicatricem contrahas. Hæc omnia tam possunt mansuescere lotu-
ra, quam suauis est cera lota. Flaccidis carnibus *balaustia* affatim insperguntur. Liberalius iniici oportet,
vbi caro demenda est: parcius & in subtilissimum puluerem conleuata, atque acie cultelli capta, vbi ci-
catrice plaga tegenda est. In calloso stupidique sensus corpore, si neque plethora, neque cacochymia, a-
crioribus ad cicatricem vti licet. Quæ enim molliora corpora colliquant, duriora in cicatricem contra-
Vinum. hunt: & acria *cerato rosaceo* fracta epulotica sunt, vt vel pluuia, vel astringente vino lota. *Vinum* sit neque
recens, neque ætate mordax aut languidum: præstat, quod annis est & qualitate medium. Siccant nec
ἐπίπαστα. ita astringunt, *myrrha, argenti spuma, ostrea, diphryges.* Iam vero alia, ἐπίπαστα, quæ arida tenuissime insper-
ἐμπλαστρώδη. guntur. Alia ἐμπλαστρώδη, & firmo corpore. Hæc in platysmate adhibentur. Corpus accipiunt à *cera,* quæ B
pinguis sit, vel natura sua vel *myrtino, melino, lentiscino, oleo remollita.* Ac sit olei pars decima vel duodeci-
ma. *Terebinthina* quoque, & *larigna* temperare licet: vt *æsypo*, si quid tumoris vel calli vlcerum labris reli-
quum fuerit. Eodem modo *medulla cerui & vituli.* Sic enim epuloticon diutius insistet, neque breui exa-
rescet, vnde lædat, scabricie & ante tempus decidat: ac tertio quoque die absoluere satis est. Cerata con-
ueniunt *è rosaceo, myrtino, melino, terebinthino, lentiscino, fraxinino.* In ceratis epulotica applicantur multo
magis, si hæc acriora: nec ita malignum vlcus est. *E larigna & dupla cera* cerotum confici potest. *Spodos fa-*
Antispodium. *ctitia,* quod *antispodium* vocant, in epuloticis censeatur: vis eius eluatur, vt sunt corpora & vlcera: fugien-
Vitanda. da μαλτακώδη, quæque μαλακτικὰ: *adeps* maxime *suillus, oleum, cera, resina, ammoniacum & similia* in vlceribus,
quæ difficilius cicatricem trahant. Fugienda acria, *piper, sinapi*, sed præcipue vbi vel plethora vel caco-
chymia. Ad hæc, quæ humectant, vt *aqua.*

Quod si omnibus rite institutis vlcus cicatriei pertinacius reluctatur, aut iam opertum clausum-
que rescinditur, horum aliquid subesse coniicies. Nam vel plethora vel cacochymia est, vnde perpetuo
madescit vlcus: hic purgante pharmaco, illic phlebotomia, quæ vacuet & reuellat, opus est. Aliquando
Causa rebellis vlceris. in quantitate & qualitate vitium est: tumque primum phlebotomo, deinde carthartico medicamento C
occurrere oportet. Emulgendus atque etiam præcidendus varix est, si inde materia transfluit. Quibus
ab hepate, liene, capite, aut alia corporis parte scaturit colluuies, necessarium parti remedium adhibe-
bis. Alias vicina male habita scalpro lacerabis: callosa labra adimes: partem ægram, totamque viciniam,
pristinæ naturæ reddes: os subiectum, si qua parte syderatum, aut cariem duxit, abrades, aut etiam cau-
terio inures: vel si qua restitant ramenta, mature detrahes. In summa, *omnia summouebis, quæ cicatricem tar-*
Redit ad materiam. *dant, aut eandem refricant. Lithargyros* per se trita attrita operit. *Eadem è vino lota tritaque* resiccatur: *tenuis*
plumbi lamina, plumbum vstum, lotum, summopere medetur cancris. Implet & ad cicatricem ducit *cadmia*
Mista remedia. *cremata, pluribus diebus ex aceto vel vino, modo giluo, modo albo austeriusculo terere oportet. Ladanum molle & recens è*
vino vel saliua pistum, cum elegantia iuuat. *Cerusa, pompholyx, calx elota, bolus armena, terra sigillata & similia, quæ-*
Διὰ λαδάνου: Critonis. *cunque siccant, astringunt, nec mordent.* In mistis prætulit Galenus διὰ καδμίας & διὰ λαδάνου medicamenta. Quæ
cum multa sint ac varie concinnentur, pauca & paratu facilia describemus. ℞ *Cadmiæ, lithargyri, cerusæ,*
ana vnc. I. ceræ vnc. quatuor: rosacei vnc. tres: misce. ℞ *Cerusæ, cadmiæ, ana vnc. quatuor: ceræ, myrtini, ana vnc. sex: misce.*
℞ *Plumbi vsti, vnc. tres: cadmiæ, æris vsti, ana vnc. duas: Colophoniæ, olei myrtini, ana lib. duas: vini antiqui odorati, quod*
sufficit misce. ℞ *Cadmia pluribus diebus in sole teritur ex aceto, vel conueniente vino.* Quod si *æs vstum* similiter laua-
tur, melius est διὰ καδμίας medicamentum διὰ λαδάνου, prætumidis vlceribus auxilio est, & ad cicatricem D
perducit recipitque. *Picis aridæ, denar. centum: æruginis rasæ, denar. viginti quatuor: æris vsti, denar. quindecim: squam-*
mæ rubræ, denar. viginti quatuor: ladani vnc. nouem: lythargyri lib. tres: olei, vini optimi ana vnc. triginta Litharg. oleo co-
quitur, coctione media reliqua metallica iniiciuntur, volutantur rude, dum non inquinent: hic pix immittitur, refrigescen-
tibus ladanum vnitur è vino tritum: omnia in mortario conficiuntur. Hoc & reliqua medicamenta, quæ siccent, &
non mordeant, diutius coqui melius est. Adhibetur hoc in platysmate, deligatur, nec ante quartũ diem
exolui debet. Alia *quarto de compos. pharm.* κατὰ γένη.

Quomodo hæc adhibenda. Sunt & hæc epulotica ℞ *Æruginis, æris cremati, ana semunciam: aluminis fissilis drach. duas: ceræ drachm. sex:*
ærugine vsta melius est: metallica excipiuntur *cera præmollita igne,* vel *cerato ex larignæ semuncia, & ceræ vncia vna:* a-
lioqui *cerato myrteo vel rosaceo.* ℞ *Squammæ, æruginis ana vnciam: ceræ pinguis, vncias sex, larignæ, semunciam. Liqua-*
tis ceræ & resinæ reliqua trita coniunguntur: hæc in platysmate apponuntur, quod vlceris locum nec eo am-
plius circumscribat. Munitur vicinia his, quæ phlegmonem arceant: tertio quoque die vel quarto, me-
dicamentum reuellitur: *austero vino* fouetur locus, platysma innouatur. Repetuntur hæc, dum cicatrix
duci incipiat: *resinæ,* loco, vel *æsypus,* vel *medulla* est, si quid inest durius. Et hæc quidem efficacia sunt, &
Album è cerusa & litharg. maligna iuuant. Aliud ℞ *Cerusæ, lithargyri ana lib. vnam: olei myrtini, lib. duas: ceræ, selibram: terebinthinæ, vncias* E
tres: aluminis scissilis, vnciam vnam: piperis, semunciam vel paulo minus: leuius erit, si sesquunciam thuris addideris. Para-
Aliud. bile & mirabile hoc est, quod sequitur, ℞ *Aluminis scissilis semunciam, in vini, aquæ pluuiæ, vel quæ in cauis quer-*
cuum desidet, vnc. nouem, diluitur: linteolum vetus, sed mundum, aqua inculcatur, exarescit sole: depectitur, & conceptum
imponitur. In sedis vitiis & inueteratis, vino, quam aqua vti, melius est. Aliud, in quo veterum & postero-
rum consensus est:

Linteolum aqua illa vel vino madens, sed expressum, molliter apprimes loco: cui deinde pertenuem plumbi laminam
induces & alligabis.

℞ *Cerusæ,*

A *Ceruſæ,drach.duas:gallarum,myrti,recrementi,plumbi,ana drach.vnã,fiat puluis.* In ignis exuſtionibus & calore: ℞. *Ceruſæ,lythargyri,hordei toſti,ana vn.vnã,ceræ vnc. tres,roſacei vel myrtini,vn viij.metallica è vino terito,cerã cũ oleo liquefacito,hordeum cribratum inſpergito,omnia coquito,excolato,in mortario conficito.* Aliud. ℞. *litharg.ceruſæ,ana lib.1.coquantur in olei albi lib.ij.aquæ puriſſimæ ſelibra,dum aqua exhaluerit, & purum pharmacum conſiſtat*: purus ſit ignis *Liquatis adde terebinthinæ vel larignæ potius in malignis, vncias duas vel tres: ceræ albæ, vncias quatuor vel ſex:* vt augetur reſinæ modus, ſic & cera augenda eſt. *Poſtquam vero hæc cum cæteris coierint, adde thuris ſemunciam,pompholygis,oſtreorum,cadmiæ,ana vnciam vnam.* Vſta hæc in cinerem trita,& ex aqua lota:dulci quidem in acri ſanie: marina vel aceto in calloſis & tumentibus labris vſurpentur. Inopia marinæ ſubduplum ſalem aqua diffundes. Quod ſi multus humor affluit,*vino albo pellucido* leniter aſtringente,commode lauabis. *Calx ſepties elota,è roſaceo vel aqua diluitur,in æſtu medio ſubinde verſatur,teritur,abluitur: poſtremo cum iam ſatis lota tritaque exaruit,e roſaceo piſta* imponitur: cicatricem trahit; vlcera neruorum maligna & ambuſta iuuat.

Laminæ plumbi. Album Gal. Larignam potiorem eſſe quam terebinthinam in malignis. Ratio in his abluendi metallici. Calx.

Probanda quoque remedia poſteritatis,vt ℞. *Ceruſæ vnciam vnam,lithargyri ſemunciam, roſacei librã vnam,aquæ roſaceæ ſeſquiunciam,metallica in mortario fortiter perfricentur piſtillo duro,quod cum fit,deinceps ac paula-* B *tim liquida affundantur.* Vng.deſiccatum rubrum. Album Rhaſis recipit *Olei roſacei libram vnam, ceræ vncias duas,ceruſæ vnc.vnam camphoræ drach.vnam, albumina ouorum tria: Melius fiet, cum drach. ſex lithargyri.* Aliud ℞. *Balauſtiorum,ſanguinis draconis,cadmiæ argenti,æris vſti,loti ana.fiat puluis.* Addunt *ſantalos, nymphæam,minorem plantaginem,roſas,*vbi calor ineſt *Vtraque plantago cum radice trita* epulotica eſt. Emplaſtrum album e ceruſa non omnino diſſimili albo Galeni,recipit: *Ceræ vnc.quatuor,roſacei lib.dimid.terebinth.vnc.tres. ceruſæ vnc.duas,lithargyri vnc.vnam: thuris,aluminis,cineris è cochleis crematis ana ſemunciam,cera, oleum, terebinth ſimul funduntur,fuſis reliqua commiſcentur,piſta omnia in mortario vniuntur.* Actuarius recipit *Litharg.ſeſquilib.ceruſæ lib.quatuor,ceræ albæ lib.ſeptem,olei myrtini quantum ſufficit. Litharg.ol coquitur,ceruſa additur & cera.* Litharg.nutritum Rhaſis & Auicennæ: *Lithargyros tenuiſſime teritur,ex aceto & roſaceo diu exercetur in mortario,* vt quidã volunt,*plumbeo.* Modus eſt,vt inde craſſior fermentetur & exturgeat. Sunt,qui addant *vni parti lithargyri iam nutriti ſextulam æris vſti vel cremati plumbi,aut tantundem aluminis, balauſtiorum, rubiæ ſanguinis draconis, cadmiæ argenti.* Idq; ſingulari ope in malignis & pertinacibus vitiis. In cancroſis *ceruſa iungitur piſtillo & mortario plumbeo. Ceruſa per ſe* curat abraſa:*ex vino trita,*humidioribus vlceribus idonea eſt: *ex aqua roſacea lota* pellit,cicatricem contrahit & calorem attemperat,*butyro miſta* mollit, coquit, & epulotica eſt, vt licet C & emplaſtro deſiccatiuo rubro,& aliis Epuloticis vtimur iam prope pleno, ſed nondum adæquato vlcere. Celſus linamento e frigida preſſo integit: vbi iam æquatum eſt, ſicco: ac bene fiet,ſi in frigida *alumen* maduerit,& quod ſiccum imponitur,in ea merſum poſtea inaruerit. Et hæc quidem in leni vlcere faciunt ſatis. In malignis,linteolo bene puro ſinũ molliter extergebis: Epuloticum induces,ꝙ plurimum ſiccet: deinde,ſi quid eſt durius,platyſma,quod attenuet labra, ſuperdabis, quod æquali linteo conteges,ex quo ſplenion ſubiicies expreſſum frigida alioqui vino ac frigiditatem ſpleni affuſa ſubinde frigida continebis: poſtremo commode ligabis, tertioprimum die ſolues: Hic linteolo ſicco, molli,puro,ſaniem detergebis, & vt prius omnia reuocabis. Recentiores *vino calido,cui balauſtia concoxerint* aut ſimilia,vlcus fouent. Alioqui *aqua, quæ vim aluminis* conceperit, vbi calor aliquis eſt,molli vellere humorem ſorbent, pharmacum imponunt, ſuperdant ſtuppas *vino* madidas vel *aqua* omnia glutinantibus faſciis conſtringunt. Galenus interdicit *aqua*, nec vlcus nudum contingere oportet. Plurima epulotica ex 1.2.4.*de compoſitione pharmac. κατὰ γένη* & 14. Aetii.

Recentiorũ pharmaca. Vnguentum album communitatis. Album Rhaſis. Puluis epuloticus. Plantago. Album è ceruſa. Album è ceruſa Actuarii. Litharg. nutrita Rhaſis & Auicen. Ceruſa. Ratio vſus epulotici.

De glutinantibus. CAP. X.

LOngius fortaſſe, quam res poſtulabat, de glutinantibus ſermo dilatus eſt: verum ita nos coegit, traxitque conſequens medelarum ratio: nec alius locus obtigit commodior, in quo de illis orationẽ D inſtitueremus. *Κολλητικὰ* Græci vocant, *συμφυτικὰ* & *τραυματικά*. Quidam *ἔναιμα*: & peculiariter quæ cruentis vulneribus adhiberentur. Siccant hæc omnia ad 2. fere gradum, media ratione inter ea, quæ cicatricem trahunt,& quæ carnem regenerant: non detergunt, ſed aſtringunt prohibentq; ne quid humoris labris vlcerum obueniat: nec in cruentis ſolum vſurpari ſolent, ſed ad ſinus, fiſtulas, maligna vetuſtaque vlcera transferuntur. Opitulantur celerius, ſi integra partium natura eſt, ſi paucus ſanguis idemque purus affluit, ſi non abraſa, non præciſa, ſed vel ſalua, vel parte aliqua etiamdum hærens cutis eſt. Etenim cuti cum ſubiecta carne naturalis quædam amicitia coiit, vt ægerrime ſaneſcant, quibus omnino illa excidit: facilius, vbi incolumis ſeruata eſt. Mirum, quod præciſa, ſed loco ſuo reddita coaleſcit ac mortua reuiuiſcit, quodq; e plaga liuore ducto, non in iuuene ſolo, ſed etiam ſene viuidum colorem recipit. Magna igitur cutis habenda ratio: non ob id tantum, quod inde celerius glutinatur vlcus: ſed quia interiecta cute plurimis iuuatur, quæ nuda alioqui caro non perferat. Nudum vlcus linteo, lana, ſpongia irritatur: medicamentis paregoricis, ſordes colligit: vellicatur catharticis: iuuatur omnibus, ſi familiari tectorio munitum eſt. Ideoq; & abraſa cutis & pendula, ſuo loco inducatur, & reducta molliter apprimatur; ſic enim vna cum vlcere celerius coaleſcet. Animaduertenda quoque labra ſunt, quia E videlicet alia contracta, alia euerſa plurima dehiſcunt. Contracta deligatione abducenda, quæ in vlcere laxior, hinc inde ſana parte arctius contrahatur. Colligenda vero, quæ plurimum hiant à ſanis partibus ineunte faſcia, quæ vt ad oras propius accedit, ita firmius conſtringatur, ſed ita, vt ne nimis cogendo nimis comprimas & dolorem ingeneres. Euerſo tantum altero vlceris labro, hinc lintea abduces & in alteram partem quaſi trahendo volutabis. Si vtrumque euertitur, ea, quam *ἐκ δυοῖν ἀρχῶν ἐπίδεσιν* vocant, neceſſaria eſt; & vt ſunt vlcera, ita remedia diſtinguuntur. In recenti paruoque vlcere faſciola in orbem nexa, ſatis eſſe poteſt; niſi vel à cacochymia vel plethora, vel acriore

Facultas glutinantiũ. Cutis quantum faciat ad celeritatem glutinationis. Ratio adhibenda labris Ratio deligandi. Paruum

ſenſu

Vlcus non negligendũ. sensu partium subesse periculum videas: hic enim vel si acus minima pupugerit, dolor, phlegmone, cõuulsio denique ad exitium sequi consueuit. Statim ergo colleticis abstinendum, & paregoricis vtendum erit. In maiori vulnere, maiora remedia quærenda sunt, deligatio, sutura, fibula, medicatio: hicque audienda sunt magnum & paruum in sectione, non quorundam veterum more qui ἐπίκαιρον insigne vulnus è natura loci: μέγα, è periculo statuunt. Atque inglutinando, natura corporum distinguenda: quia videlicet, vt illi loquuntur, hoc δυσαλκὲς, illud εὐαλκὲς. Ac difficultas fere nascitur ex iis, quæ in rebelli vlcere proximo capite tradita sunt. A

ἐπίκαιρον vulnus. *μέγα.* *Quomodo extergendus cruor:*

Primum igitur in cruento vulnere, siquidem neque profundum est, neque hæmorrhagia extitit, *spongia, lana succida, molli panniculo* detergendus cruor est, atque illa prius inculcanda *frigida*, exprimenda atque ita adhibenda. Quod si alte descendit vulnus erupitque sanguis, frigidæ loco *aceto* vtendum erit, vt inde grumum attenues & sanguinem supprimas. In neruis ab aceto metus est: ideoque specilli extremo linteolum alligabis, quod vel sapa vel mellicrato madefacies. In lacunis, vbi iam glutinandum vinum & œnomeli idonea sunt. At cum iam detersus cruor est, nihilque labris intercedit, qualia sunt, pilus, grumus, oleum, pluma & similia, sequitur, vt latera lateribus, oræ oris rite coeant. Ponimus autem, neque dolore, neque phlegmone, neque vllo alio vitio vlcus laborare: ac iustam carnem lateribus vulneris interesse. In rectis vulneribus labra facile adducuntur, multo magis si molle corpus est, adducta fasciis continenda sunt, ex duplici initio: alioqui simplicibus, sed sutura interdum addita & fibulis. In transuerso vulnere, oræ diffident magis, quare suturis & fibulis opus est. In magnis & profundis vulneribus vincula ex duobus initiis necessaria: eadem quoque in latis simul & profundis, sed hæc præterea altis suturis cogenda sunt: neutra vero præpropere glutinanda: ac fascias *austero vino & nigro* maduisse iuuat, quod in vulneribus cæteris præferendum est, quia repellit, phlegmonem prohibet & cogit: in quo etiam aliquid eorum quæ adstringant, licet incoquere: sed modus sit, ne nimis contrahas, vnde excitetur dolor. In molli parte, extrema auricula, imo naso, fronte, bucca, pericranio, palpebris, cute gutturis, ventre, membranis, quæ non sunt tendines, sutura conuenit. Præputium assuitur & infibulatur, vt & carnosum genus, vbi nimium dehiscit vulnus, nec oræ facile coniunguntur. Sed de his *alio loco* pluribus. B

Ratio glutinandi. *In rectis vulneribus.* *In transuersis.* *Vinum nigrum austerum.* *In quibus suendum.* *In quibus etiam fibula.*

Particularis materia, vt sexus; vt molle durumue corpus; vt recens, vetustum, paruum magnumque vlcus est, ita distingui debet; quod in fasciis, suturis ac fibulis similiter seruandum est. *Ebulus, sambucus, symphytum, syderites, palmæ cortex, plantago, fraga, equisetum, pini, tædæ dracontii folia recentia, anagallis, salix, androsæmon, astragalus, phlonunculus, araneæ tela, & ea præcipue, cui è pistrino farina insederit: Spongia, lana succida, linteolum expressa è frigida, vino vel liquore, qui contrahat: caseus recens & oxygalactinus. Isatis satiua* neruos etiam præcisos in fine musculorum iungit, & duriora corpora conglutinat. Neruos etiam iuuat *pentaphylli folium cum melle, allia assata tritaque, myrrha, sarcocolla, gummi genera & resinæ*, quæ non mordeant, nec ita detergeant. *Pix sicca magis, quam humida: hordeum vstum, aloe ex aqua trita: herbæ succus & folia, quam ex India comportant, & patrio nomine zambanam appellant. Aloe* vulgaris est, quæ tenace vita in multos menses viget: è laquearibus ædium & tabulatis magna viroris commendatione suspenditur. C

Particularis materiæ distinctio. *Isatis satiua.* *Zambana.* *Aloe.*

Constat hoc remedium certo experimento nautarum. In colleticis, quæ ad manum sunt, præcipua laus *attractylidi. Eius cacumina austero vino vel oxycrato incoquũtur: excipitur concha, quod enatat: vlmi cortex alligatus, eiusdem quoq; folium intritum* glutinat & ambusta iuuat, vt sine manifesta cicatrice coeant. Purgat, implet, cicatricem ducit, glutinat, & artificialibus balsamis miscetur *aqua, quæ vlmi folliculis concluditur, bene purgata vermiculis*. Et balsamo quodam raro & precioso principes vtuntur glutinando. Sunt, qui *aquam, quæ castratis vitibus exudat*, vere vitreo vase excipiant, annum integrum bene operculatum vas & clausum exponunt soli, loco subdiali, sed qui ab iniuriis cœli tutus sit: vas subinde ad solem vertunt, melligo tandem concrescit, quæ sit balsamo viribus æqualis. Efficaciora sunt *sorbus, mespilus, pyraster, quercus, & quæcunque acerba sunt*: teruntur affuso interdum vino, quod adstringat: atque ita alligantur. Addũt *bolum armenam, terram sigillatam & similia*. Composita sunt: *Cerati myrtini vnc. ℥. cerusæ vnc. j.* vetusta glutinat. *Aloe arida, œnomelite* coquitur, emmotum inde tinctum imponitur: capitis vlcera coniungit. Galenus pharmaca temperauit mollioribus naturis *ex lythargyro, oxelæo & œnelæo*: durioribus *ex bitumine, æruginæ, squamma, aloe & myrrha: Litharg. vnc. iiij. ol. & aceti ana vnc. viij.* vel eo plus, vt diutius coquatur: *Oxelæo* facilius liquescit *argenti spuma*: diutius tamen vexari mortario, ac deinde integrum diem excoqui necesse est, idque luculento foco & sereno aere: quod bene coctum rite coiit, nigrum euadit, non absimile ei, quod nigrum vocant: fortius fit, si oleum vetus est, acetum vero tenue, pellucidum & acerrimum. Fistulas sine callo, maiora, minoraque vulnera, cruenta, lacunosa, difficilima, & parotidas glutinat. Quod vero ex *œnelæo*, cruenta iungit, *Litharg. lib. dimid. teritur diebus quindecim ex vini gilui, tenuis, & odori selibra vel libra vna: deinde affusa olei libra vna, vt prius coquatur.* Διὰ χαλκίτεως, fistulas & magna vlcera coniungit & cicatrice tegit. D

Vlmus & è folliculis aqua. *Balsamum.* *Aqua vitis.* *Composita remedia.* *Ex lythargyr. & oxelæo nigrum.* *Ex œnelæo.* *Διὰ χαλκίτεως.*

Pro hoc conficiendo ℞. *Axungiæ veteris bene purgatæ fibris & sine sale lib. duas. olei veteris, lithargyr. ana lib. iij. chalcitidis vnc. vj. conficiatur ex arte*: quod si spatha palmaria defuerit, saligna rudicula commouebit potius, quam radice cannæ, cui non exigua vis inest abstergendi, pro diuturnis maximisq; vlceribus, & quæ ægre cicatricem ducunt, sanandis: ℞. *Succi foliorum lilii vnc. quinq;: mellis & aceti ana vnc. j. coque, ad crassitudinem*: efficacissime glutinat. *Cochlearum carnes cum thure & myrrha tritæ* neruorum vulnera, & alia quoque vniunt. Cruentis, suggillatis, excisis, quacunq; corporis parte; vitiligini, lepræ, maculis & crustis auxilio est.

E succo lilii. *Cochlearum caro.*

Recipe. *Attractylidis effossæ cum radice & siccatæ vmbra, deinde tritæ, olei dulcis ana vnc. iiij. colophoniæ vnc. xviij. ærug. vnc. ij. ceræ vnc. viij. liquabilia simul liquato: excolatis æruginem primum: deinde attractylida cõmisceto, mista*

in

A *in frigidam coniicito diu manibus versato ac per noctem frigida macerato: postridie vsui reponito.* Barbarum Gal. ℞. *ceræ, picis resinæ, bituminis, thuris, ana ʒ. septē.* Aliud ℞. *Picis li.1. bituminis, ceræ, ana selib. ammoniaci, mannæ ana ʒ.3. ceruſ. sesquunc. ol. ʒ.18. aceti ʒ.*18. Aliud ad cruenta. ℞. *Ærug. rasæ, denarij 12. litharg. denar. 20. aluminis, picis aridæ resin. pinæ aridæ ana denar.1. aceti, ol. ana ℥ 9.* Plura *1. & 2. de comp. medica. κατὰ γένη.* Iā vero adscribenda remedia posteriorum. Puluis rubet *ex sanguine draconis, & sesquialtera ratione, vel dupla thuris.* Alij *calcem, bolum armenam, vel santalos commiscent.* Sunt, qui hoc modo conficiant. ℞. *Simphyti maioris, boli armenæ ana ʒ.1. picis Græcæ ℥ 3. mastiches, olibani ana semun. sanguinis draconis: mummiæ ana ʒ. 2.* Pulueres suturis insperguntur, vel in cerato imponuntur. *Sanguinem draconis* colleticon variæ conficiunt. *Thus, mastichen, bolum armen. æqualiter mista, hirci sanguine mactati Augusto mense concorporant:* alij aliter ex eadem materia: quidam *bolum armen. terunt, efficiuntque vt multum sorbeat sanguinis hircini, & sorborum succi.* Plinius *sorborum succo, & caprillo sanguine compingit.* In his omnibus prouidendum, ne supra modum contrahas: quod si metuitur, cerato pharmaca temperabis. Eidem Plin. & Solino sanguis est draconis, qui dum vulneratus elephas concidit, colliso casu dracone colligitur. Aetius è succo herbæ Indicæ, quam *draconteam* vocant, fingi credidit. *Dracontio nostro* vis ineſt glutinandi. ℞. *Plantaginis vtriusque consolidæ, betonicæ, verbenæ, pimpinellæ, pilosellæ, millefolij, linguæ canis,*

Barbarū. Recentiorū.

Puluis rubet

Sanguis draconis.

B *caudæ equinæ ana manip.1. Conquassata coque cum lib. tribus sepi arietini; colatis adde resinæ, ceræ, galbani, ana quart. tres: sarcocollæ quart.1. tereb. quart.1. & semiſſ: Liquata omnia misceantur.* ℞. *Centaurii minoris manip.6. macerentur per noctem in vino albo: tum in eodem coquito, dum medium vinum consumptum sit: colatum succum iterum coquito ad mellis craſsitudinem: postremo reponito: vsus tempore accipito terebin li.1. ceræ nouæ quar.1. resinæ, thuris, gummi Arab. mastic. ana ʒ.1. succi prædicti ʒ.3. lactis muliebris ʒ.2. Fiat emplastrū.* ℞. *Betonicæ, centaurii ana manip.2. coque & cola vt prius: excolato succo adde resinæ quart.1. terebint. selibram: sarcocollæ ʒ. 1. ceræ ʒ. 2. Liquata omnia bulliant, acetum paulatim affundatur: vbi refrixerint, omnia manibus è muliebri lacte conuoluantur.* ℞ *Ceræ albæ, resinæ ana quart.1. olei ʒ.2. tereb. lotæ ʒ.1 thuris, mastiches ana semunc. Fiat vnguentum.* ℞ *Pimpinellæ, betonicæ melāgianæ, vel loco huius telephii, vel maioris semperuiui, verbenæ, vermicularis, aut potius semperuiui minoris ana manip.1. coquantur vino, vt prius, dum duæ partes exhaluerint: & aliis similiter percolentur, colatus succus iterum coquatur, tum adde resinæ lib.1. ceræ albæ selib. mastic. ʒ.2. refrigerata vt prius è muliebri lacte subigantur.* Aliud ℞. *Olei bedegaris lib.1. ceræ quart. 1. seminis albarum rosarū semunc. Fiat vnguen. Oleum bedegaris* finges, *cymis bedegaris*, aut si desit, *attractylidos in ol. & vino nigro coctis: dum vinum expirauerit. Semen rosarum* est, quod detractis foliis & apicibus luteis, excusso capite decidit: ℞. *Chelidoniæ, panis cuculli, hormini, lybistici, scabiosæ ana manip.1. sepi arietini lib.1. olei selib. ceræ, mastiches, thuris, aloes, æru-*

Viride Bonatini.

Empl. E centaurio.

Dini.

Anserini.

Vnguent. gloriæ.

Viride ex herbis.

C *ginis ana ʒ.1. Emplastrū, e vermib.* neruosis partibus glutinandis ℞. *vtriusq; symphyti, cynoglosi, pilosellæ, vtriusq; plātaginis ana manip.1. vermium terrestrium. li. dimid. trita omnia macerentur septem dies in olei sesquilib. Deinde cocta leuiter excolentur: expresso succo misce sepi arietini purgati lib.1. picis naualis selib. picis Græc. quart.1. ammoniaci, galbani. opopanacis, terebint. ana. vnc. 1. thuris, mastiches, ana semunc. macerata pinguia in aceto, & soluta cæteris vniantur.*

Evermibus.

Lumbrici terræ per se triti & impositi neruos glutinant. His ergo vtendū, vt prius constituto vlcere, stuppa è vino rubro pressa superponenda hypodesmides splenia & reliqua lintea eodem vino insuccanda: ligandumque vulnus, vt contineas, reformes, cogas, quantum videlicet vlcus expostulat.

Vermes terreni.

De Pyroticis. CAP. XI.

ΠΥρωτικὰ sunt δρώπαξ, σινηπισμὸς, φοινιγμὸς, καθαιρετικὰ, σηπτικὰ, ἐσχαρωτικά: ignis deniq; & inde cauteria. Dropacas picationes vertunt, nō è verbo quidem, sed πιττῶτα & πίτανα veteres appellarunt, vnde Latina vox conuersa est. Alij etiam δρωπακισὰς è pice, & quarta vel quinta parte *olei*, quibus subde-

δρώπαξ.

D cuplum, plus minusue *piperis, pyrethri, euphorbii & similium* misceri solet. Sic enim melius calfacit, vt accepto *sulphure, cinere sarmentorum, & sale* siccando magis conuenit. Nam & dropax quique describentur, sinapismus & phœnigmus, eo sunt, vt refrigerata calfaciāt, cōfirmentq; partes, quæ partim frigore partim assidua fluxione elanguescūt. Alia quidē possunt plurima: hic tamē præcipuus eorū vsus est. Et hæc in genere μετασυγκριτικὰ veteres appellarūt. Alutæ dropax impingitur, vel linteis cōplicatis, quæ πτύγματα & διπλώματα Græci vocant. Deglabratur cutis eraso pilo, dropacismus calens inducitur: idem subinde reuellitur, priusquam refrigescat. Renouatur pharmacum, dum inde efflorescat locus in ruborem, & leniter extumeat. Nimium est, cum mora pharmaci subsidet tumor, & exalbescit. Hoc enim volumus, vt dropacis ope reuocata anima, pars velut intermortua reuiuiscat, calorem suum, ac spiritum recipiat, & iā proprio alimento perfruatur: postremo etiā corporetur, quæ cōfecta macie intabuit: verūalia tardius alia celerius vitam recipit. Quæ breui rubet, ea celeriter instauratur: tardius, quæ ægre recalescit: desperatio est, cū neq; frictione neq; fotu tepidæ, neq; dropace melius coloratur. Aliis satis fuerit, si 3. aut 4. diebus adhibeatur dropax, nec assidue quidem, sed bis hyeme, semel æstate. Aliis bis terue singulis diebus, nonnunquam tertio, vel quarto quoque die, vt videlicet vel facile cedit, vel contumax languor est. Ac

Vsus.

μετασυγκριτικά.

πτύγματα διπλώματα.

Modus.

E tepida prius fouisse confert: vel smegmate affricasse, quod aliquid *thapsiæ, sinapi, euphorbii, piperis, pyrethri, capparis* receperit. Quod si affixus dropax pertinaceus hæsit, tepida diluendus est: quem cum detraxeris, furfurum decocto, & similium, partem extergebis. Sinapismus paralyticos, coxarios, podagricos, inueterata rheumata, hemicranias quæque caloris inopia languent, adiuuat. *Caricæ* vno die aqua macerandę aut *cappares*, si grauius malum est: vel si lenius, & acrior sensus est, *panis triticeus*: hicque magis, cum in superficiem tantum agere oportet. Macerata tundenda sunt: lenis erit sinapismus, qui *subduplum sinapi seorsum triti* acceperit: acrior, qui duplum: mediocris, in quo vtrumque ex æquo temperatum fuerit. At quo tempore pinsitur medicamentum, paulatim affundenda aqua est, in qua illa maduerint.

Sinapismus. Materia.

Sunt in veteribus, qui *acetum* prætulerint: alij *aquam*, quod experimento didicerunt, *sinapi* vim *aceto*

exo-

exoleſcere. Eodem modo, quo dropax, vſurpari debet. Si quis dolor, aut feruor à medicamento extite-
rit, *tepida*, vel *roſacei* fotu, illitu *cerati roſacei*: *ceruſa è roſaceo trita*, & aliis id genus extinguitur.
Phœnigmus. Phœnigmus rubore facto etiam veſicas mouet, & exulcerat: in eorum genere, quæ quia illita exulcerant
ἀμυκτικά. vocantur ἀμυκτικὰ. *Ex naſturtio, ſinapi, radice helenij, bryoniæ, lepidij, columborum fimo, maxime ſylueſtrium, capril-*
Materia. *lo ſtercore* (vnde σφυκοπραιγίας) *aceto piſtis. Scilla trita, nucleis allij & tunicis, lacte tithymalli, ficulneo, pulegio, cantha-*
ride, vrtica, ranunculis, thapſia, euphorbio. fæce vſta, metallis acribus, & aliis id genus. lana ſordida bene carminata, & ca-
lente igne, *aſsis carnibus, & ouis dum vehementer calent, impoſitis. Viſco, melle, axungia veteri, terebinthina, cerato, a-*
crioribus, gummi, & reſinis, vt res exigit, & corpora vel mollia, vel dura ſunt, excipere oportet. Alias quoq;
triabilia affricantur: emplaſtra vero imponuntur loco: hic prius palpatur manibus, exercetur ferulis, aut
aſſerculis euerberatur: affricatur etiam, vt laxatis ſpiraculis medicamenti virtus celerius penetret. *Ana-*
Mel anacardinum. *cardia trita ſeptem diebus macerant aceto: in eodem coquunt, dum pars tertia euaneſcat: refrigerari ſinunt: excipiunt con-*
cha, quod enatat oleoſum. Id *mel anacardinum* eſt. Alij *conquaſſant anacardos; ſepeliunt melle, dum hoc vim anacardij*
ſatis conceperit. Fermentum aceto tinctum, anacardino melle, vel cauſticis rebus concorporatur. Puluiſculus è ſinapi, pipe-
ris, euphorbij, ana ʒ.i. *infricatur, vel inſperſus anacardino melli.* Ita cerato *è thapſia*, & aliis vtendum eſt. Breui mo-
ra rubor fit, deinde bullæ excitentur, vlcus etiam, ſi diutius inſtiterint: veſicæ configuntur, humor expri-
mitur: relinquitur vlcus, dum vitium reddiderit, hac arte coxarij, podagrici, hemicranici ſæpe releuatur: B
repurgantur viſcera, ſexcentaque vitia percurantur.

Catharetica. Chathæretica ſunt, *æs vſtum non lotum, ærugo, ſquamma æris, & rubra magis: teſta & terra furnaria, teſtarum,*
concharum, & ranarum cinis, alia quoque in epuloticis deſcripta: hæc fere in ſuperficiem agunt, excreſcen-
tem carnem complanant, ac leniter radunt.

Septica. Septica altius ſubeunt, tenellam carnem tabefaciunt calore multo, nec ita craſſo corpore. *Arſe-*
nicum; Sandaracha, dryopteris, cryſocolla, piryocampe, aconitum, ſanguis equi admiſſarij.

Eſcharotica. Eſcharotica vt nihilo plus caleant, rodunt tamen acrius, craſſiore materia; quæ duris & calloſis
corporibus conueniunt, vt ſeptica mollioribus.

Vſus ſepticorum & eſcharoticorũ. In eſcharoticis *calx viua, vini fæx cremata, & aceti*, quæ ſecundum menſem non ſuperet. Nam quæ
vetuſtior, exanimari ſolet: *ignis denique & cauteria*: vtriuſque generis vſus eſt in calloſis fiſtulis, putrilagi-
noſis, humore fluentibus, ac ſolutis vlceribus. Eſcharoticis peculiariter vtimur in cancris, carbunculis,
Ratio vitæ in vſu eſcharoticorum. hæmorragiis: hic frugalis vita, frigida liberaliter pota, vini abſtinentia, alimenta refrigerantia, magis et-
iam, ſi ſubeſt febricula, imperanda ſunt. Septicum, quod exeſt ſine morſu. ℞. *Sandarachæ, auripigmenti, ana*
Septica. ʒ. *duas: calcis viuæ, mannæ, thuris, ariſtolochiæ, ana* ʒ. *ſex; pumicis, reſinæ, ana* ʒ. *quatuor: iridis.* ʒ. *duas: terantur omnia.*
Arſenici li. vnã: calcis viuæ ʒ. *duas: dieb. triginta in aqua merſa tundere oportet, idq; in ſole, & bis quotidie aquã cõmutare.* C
℞. *Auripigmenti, ſandarachæ, calcis viuæ, pumicis, ana* ʒ *quatuor: eodem modo merſa, tuſa, & ſiccata vſurpantur*
℞. *Squammæ æris* ʒ. *quatuor; ſandarachæ* ʒ. *duas: ellebori nigri, aluminis ſciſsilis: vel auripig. ana* ʒ. *vnam.* ℞. *Squammæ*
ſandarachæ, auripig. ellebori nigri, ſeminis vrticæ torrefacti anã cum roſaceo tritis vtere. ℞. *Sandarachæ, aluminis ſciſsi-*
lis, ana ʒ. *quatuor: auripig. ſquammæ ana* ʒ. *vnam*; in ſerpente vlcere, & humore fluido, vteris arido. In cancro
& ſtruma cum *roſaceo* ſubiges: bis in die commutatur. Atque hæc fere materia ſepticorum eſt, quam exu-
Elleborus. ras, eluas, cerato & aliis temperare poſſis. Elleboro magna vis ineſt contra callos, fiſtulæ iniectus ad ter-
Callus quid. tium diem callum adimit. Callus, *dura quædam* eſt, *& compacta caro, vnde pars ſtupet, albicat, nec expirat* ἐκτυλω-
ἐκτυλωτικά. τικὰ ſunt, quæ callos detrahũt. Oppugnantur calli, primum quidem malacticis: deinde cauſticis: poſtre-
Curatio calli. mo igne & ferro: vnguibus eraduntur, lacerantur ſcalpris, excinduntur cultris ad viuum, & ſi quid reli-
quum ſit, cauſtico remedio abſumitur, vel candente ferro inuritur: ſed fluxio reprimenda, prius quam
execetur callus. Exciſo callo tepida fouendum, tum abluendum *aqua, vbi alumen* diffluxerit. Repurgan-
Materia. dum *melle & ærugine*, ſi qua ſordes extiterit. Ectilotica ſunt: *ſcilla cocta, & cum calce trita, nitrum, ſal, torrefacta:* D
fæx cremata veteris acriſque vini vel aceti: cortex ſalicis vſtus, & aceto piſtus. Vſta calx cum pueri impubis vrina: ærugo
melli, ſali, thuri æqualiter miſta. Laſer aut *calx cerato irino vel luguſtrino excepta: Teſta, terraque furnaria, pumex cre-*
matus ex aceto, trita, naſturtij farina aqua ſubacta: bdellium pingue cum melle: ammoniacum aceto fuſum cum pari æru-
gine. Radix lilij vſta in cinerem: ærugo cocta, læuigata: amygdala è melle trita. Squammæ ʒ.i. *æruginis* ʒ. *duas cerati len-*
tiſcini, vel myrtini, vncias octo, plus minusue: harpax cum modica ærugine. In hoc genere laudatur *oleum lentiſcinum*
quia præterquam quod mollit & digerit, etiam aſtringit, repellitque quibus omnibus difficilia vlcera
Olea ectilotica. cum oris induratis egent. *Terebinthinum* ſimiliter & *maſtichinum* quæq; ſimilia ſunt. ἐκτυλωτικὰ & σηπτικὰ
iiſdem rebus, quibus amyctica excipi poſſunt, *viſco* & aliis. Satis profeciſſe putes, cum ſuis marginibus vi-
tioſum corpus à ſano exceſſerit. Quod ſi ſepticis nihil effeceris, ad eſcharotica, ignem, & cauteria venien-
Eſcharotica. dum, atq; omnino vis pro magnitudine & contumacia vlceris adhibenda eſt. Eſcharotica ex ſepticorũ
materia conficies, ſed vt firmior trahatur cruſta; è metallicis acribus miſcendum erit, quod ſit craſſa &
aſtringente potentia. Qualis eſt *cadmia, chaltitis, calcanthũ, quæ per ſe cruda, trita, & ſaliua hominis, vel aceto ca-*
pta, cruſtam contrahunt. *Eadem vſta* leniora quidẽ, verum eſcharotica. Septa miſcentur, cũ altius impri-
Vſtio ab igne. mẽda cruſta. Celerius operatur ignis, & melius ſi ægri perferunt. Atq; is non vno modo adhibetur. Con- E
ceptus aqua feruida, ligneo tubulo, canali, penna ſcriptoria inducitur, extrema parte in æquabilẽ circu-
lũ circumſcripta, quæ clauos, verrucas, & ſimilia, quæ vrere oportet, includat: altero extremo dehiſcen-
te, aqua feruens, plumbũ fuſum, nitrũ, & ſimilia illiquantur: dum vim ſuam vna collabens ignis ſatis im-
preſſerit. Alioqui lana mollis, ſpecilli nucleo alligata, *feruente oleo vel butyro* intingitur, atq; ita imprimitur.
Fortius eſt, ſi vel *è vitriolo*, vel *antimonio*, & vocato *ſublimato*, aliiſq; id genus, oleũ fuerit extillatũ. Quidam
nucali teſta, voluta cochleæ & oui vrunt poſteaquam igne incanduerint. Alij *radice Ariſtolochiæ, gentianæ, ſtruthij*
ramento myrti, buxi, & ſimiliũ, cauteria effingunt. Oportet igne cõtineri, dũ extrema parte carbunculent.
Vſtione arabica veteres, vt poſt etiã recẽtiores, vſi ſunt. Auro & argẽto lenius: ære & ferro acrius inurũt.

A Cæſim punctim cauteria imprimuntur:adiguntur longius & latius, & in circulum circumferuntur: vno loco vel pluribus: ſemel ac ſæpius: vt natura rerum, partium & corporum ſuſtinet; & vitia requirunt. Ex quo variæ cauteriorum formæ affinguntur. Locum igni circumſcribere oportet, nucali teſta vel re ſimili, quæ ſuis marginibus conſtans, pateat in medio: *Cerato roſaceo: lana vino tincta* muniendæ ſunt vicinæ partes, ne iuſto latius euadat ignis violentia. Alio qui ſpleniis imbutis, *oui candido, mucagine pſyllii: ceruſa è rhodoſtagmate lota, refrigerante ſucco* & iis omnino, quæ ἀφλεγμαίνοντα Græci vocant.

Cauteriorũ forma.

Cruſta non ſtatim detrahenda; ſed nutare prius oportet, ac veluti maturitate ſua excidere. Alioqui vis afferri ſolet: profundum vlcus relinquitur; dolor, fluxio, phlegmone irritantur. Tempeſtiua deduci poteſt *butyro & rhodoſtagmate loto, farina tritici in porri vel rutæ ſucco. Lenticula cocta & cum melle miſta foliis oleaſtri cum melle litis, ſulphure trito ex oleo, contuſis nucum interaneis, porri foliis ſaliua tinctis, & in molliorib. lacte cum melle cocto: albo ſtercore canino, cinere vſtarum hirundinum, & minoris centaurii: humano ſtercore ſiccato, crematis cochlearum terreſtrium carnibus. Chalcite trita & ſubtriplo melle vel chalciteos vnc. 1. ireos ſemuncia per ſe tritis aut cum melle. Nutrito lithargyro cum vſtulato butyro, radice ononidis: columbino ſtercore è melle*, quod & carbunculos ſcarificat. In ſumma, abſtergente & incidente materia, quæ paregorico & molliente remedio temperari poteſt. B Recentiores Chirurgi in ſeptis numerant, *ſtuppas canabinas, hermodactylos, bryoniæ radices, alumen, vnguentum apoſtolorum*. Et in carne dura & multa *vitrioli genera & cuperoſam quib. pro chalcantho & chalcite* vti ſolent, *æruginem. Vnguentum viride Aegyptiacon: Trochiſcos è viuæ calcis vnc. quatuor tritis & cum melle iunctis*: ſit autem mellis plus minuſve, vt ſunt corpora. Trochiſci capſula figlina ordine collocantur, ſiccantur in clibano: puluis inde vtilis eſt: ℞. *ſucci radicis aſphodeli* ℥ *6. calcis viuæ vnc. 2. auripig. vnc. 1. arida ſucco merſa ſub canicula inſolentur, dum ſqualleant. Calcem viuam modo melle, modo ſapone incorporant. Cantharidum ventres fermento cogunt vel ſepo*: ſed à cantharidibus vrinæ metuitur: Nam & hæ illitæ capiti id genus vitii inferre poſſunt, cui malo gargariſmus & inſeſſio è lacte ſuccurrit. Eadẽ quoq; parata è paregoricis. Septa adipe vel ſebo excipiunt. In adipibus ſepticus *è ranis viridibus*, quas in arboribus venantur. Quæ ſequitur, *ex quinto de compo. pharma. κατὰ γένη* tranſtulerunt, ℞. *Malicorii drach. 10. Ariſtoloch. rotundæ, gallæ ana drach. 8. aluminis ſciſſilis, aloes ana* ℥ *quatuor, myrrhæ, chalcanthi* (vitriolum vertunt) ℥ *2. thuris* ℥ *4. Miſce*. Exedunt ſine morſu, ℞. *Sandarachæ. 1. arſenici rubri, auripigmen. an.* ℥ *2. calcis viuæ,* ℥ *4. mannæ thuris tantundem: tritis vtitor*: Sic enim Galenus. Recentiores hoc modo, ℞. *Calcis viuæ* ℔ *1. auripigmenti rubri & citrini, alcali, acaciæ, ana lib.* C *dimi. trita vniantur cum capitello*. Eſt autem alkali, ſed niger, quem è *quercu, corylo, arundinis trunco, carbunculatis & aqua dulci vel marina coctis* veteres fingebant, nunc *è braſſica marina, betis, & nitroſis rebus* comparari poteſt, *Alioqui torrefactum ſalem cum hydrargyro, tamdiu piſtillo volutabis, dum ſal nigreſcat*. Alii aliter alkali interpretantur.

Quæ cruſtã detrahant.

Recentiorũ ſeptica.

Trochiſci e calce.

Trochiſci de arſenic.

Alcali.

Capitellum ita fit, ℞. *Calcis viuæ, ſalis ammoniaci, ana lib. 1. trita ſubigantur lixiuio è fabaceis ſcapis: Deponantur olla, quæ a fundo hiet anguſta rima: aliud figlinum ſubiicitur, in quod paulatim lixiuium diffluit: ſed vas vtrinq; ſtatim initio defodi terra opus eſt, vbi ſeptem dies perſiſtet*. Cathæreticon, ſepticon, & lene eſcharoticon capitellum eſt. Alii *tres partes cineris fabaceorum, vnam viuæ calcis, ſubinde perfundunt aqua, identidem conuoluunt, & per ſquaſſillum rarum tranſcolant. Rami ficulnei cremantur, cinis aqua maceratur, qui vbi in aquam vim ſuam demiſit, exprimitur & abiicitur, nouus aliquoties reuocatur*. Eodem modo è ramis tithymalli & cauſticis cineribus lixiuium parari poteſt. In quo ſpongia ſubinde merſa apponitur. Alia *capite de epuloticis*: In humido ac ſordido vlcere, pingui abſtinendum: arida inſperguntur. In calloſo, & ſquallente malo arida pingui excepta adhibentur. Septica faciunt Arabes, quæ à Græcis deſcripta ſunt, & alterum genus relinquunt: quod humido calore cum fœtore partes corrumpit. Quę ex hydrargyro fiunt, *præcipitatum, ſublimatum, cinabrium,* D *braſſicæ ſucco, ſolani, limonum, & ſimilium attemperant*. Licet etiam, quod veteres factitarunt, non tribus, ſed triginta & quadraginta diebus terere in ſole ſub canicula, bis mutata aqua. Et vt ſunt corpora & vitia, ita magis minuſve acria comparari poſſunt: nec lotura ſolum, ſed vſtrina & miſtura diluuntur.

Capitellum.

Lixiuium ficulneum.

Minium è micis metallicis, è ſterili gleba plumbi, è ceruſa vſta, quod alii ſyricon, alii ſandicen vocant, ad epulotica potius referendum. Quod vero è ſulphure & hydrargyro factitium eſt, in cauſticis cenſeri debet.

Minium.

Vſurpant præter hæc, aquas fortes, & vt dicunt Alchymiſtarum. *Salis ammoniaci, auripig. rubri & citrini, cuperoſæ, æruginis ana trita in alembicum vitreum bene ſtipatum luto, & vndequaq; clauſum deponantur, & ita extillentur lento igni, quod primum fluit, vel abiicitur, vel in alembicum repetitur: Ignis augetur duplo: quod ſecundo ſtillat, fideliter reponitur*. Alii *ex aluminis rotundi, vitrioli Romani ana lib. 1. ſalis nitri aut*, ſi deſit *crematæ fæcis aceti ſeſquilibra aquam eliciunt*, hęc calloſis naturis idonea ſunt, ſuſpecta in naſo, labris, palpebris, digitis aut pudendis; mollibus atq; exiguis partibus, vbi vena, neruus, arteria inſignis eſt: ac primum quidem minimũ ſit, quod imponitur: deinde vt res exigit, augeatur. Aliquando *cerato roſaceo, vnguento albo, dialthæe*, & ſimi- E libus miſta retunduntur: muniunt vicina; doloríb. medentur vt prius.

Aquæ fortes.

De dolore. CAP. XII.

ACcidunt multa vomicis & vulneribus, quorũ remedia aliquot conſperſa locis, vt *proximo capite* contra callos: alio contra vermes, cancroſa, putredines: & quæ rheumata intercipiãt: præcidantq; phlegmonum cauſas, ac feruorem partium à pharmacis extinguant: alia quoq; obiter annotata ſunt. Iam de dolore & hæmorrhagia inſtituenda oratio, quæ vt plurimum curandi conſilia interturbant.

Itaq; dolor omnino fit ſubita alteratione & ſolutione cõtinui, cui quã celerrime occurrendum; nunquam n. committendũ, vt diutius crucietur æger, ſic enim rheumata cõmouentur oriũtur phlegmone, labefactantur vires, conuulſiones rapiunt ægros, ac ſæpe mortes. Et ꝙ ad inſtitutũ maxime pertinet, vlcera inde madeſcere cõtingit: quæ ſicca eſſe, ſeruata naturali ratione, & vacua excremẽtis neceſſe eſt.

Cauſa doloris.

Ἀνώδυνα vocant & παρηγορικὰ, quę dolorẽ leniunt, tenui ſubſtãtia primo gradu calida, vel ita tem-

Ἀνώδυνα & παρηγορικὰ

 perata,

2. genus. Perata, vt familiaritate elementorum, naturæ partium consentiant. Adde, si vis, quæ qualitate contraria A causam oppugnant, quale est oleum laurinum in refrigeratis, violaceum in calefactis, siccatis hydrelæũ: humiditas non tam qualitate, quam copia dolorem facit. Ideoque phlebotomia, catharticon clyster, & similia, quæ sublata copia dolorem tollunt, in hoc genere collocare licet. A calore & frigere dolor acerrimus: à siccitate mediocris: ab humiditate prope nullus, vel stupidus excitari solet.

3. genus. Tertium quoq; genus adiiciunt, sed improprie eorum quæ stupefacto sensu dolori remedio sunt; quia quod doleat, sentire necesse est, & extincto sensu dolor necessario conquiescit, ναρκωτικὰ & ὑπνωτικὰ talia appellant.

Anodyna. Olea. Anodyna sunt *oleum dulce ætate medium, oleum Chamæmeli, oleum è lini & althææ semine*, & *è dulcibus amygdalinum, oleum lumbricorum, vulpinum, melinum, è meli, è pullis cygni, extortum tritico candenti ferro, è sarmentis vitium, ex ouis pressum, Sambacinum. Sambucinum, è floribus & alia*, de quibus postea. In quibus distinguenda, quæ non solum leniant dolorem, sed etiam causæ repugnant: quale est *rosaceum*, vbi à calore dolor est: aut à dolore commotus calor. *Chamæmelinum*, vbi leniendum simul atque discutiendum aliquid est. *Adipes.* In anodynis sunt *butyrum, œsypus, lana bene succida, suillus adeps, vitulinus, è cercopitheco & simia, gallinaceus, anserinus, humanus, ex anguilla & cuniculis, vulpinus, melinus, asininus, lac muliebre & vaccinum.* B *Althææ, maluæ, seminis lini & cydoniorum: lilii, violariæ, pedum arietis, capitum & interaneorum, hœdi similiter decoctum, & hæc lacte coqui melius est,* *Materia decoctorum.* *aut cocta lacte butyro condiri vel conteri rosaceo. Crocum, thus, mannam, galbanum* & similia pharmacis commiscent, vt quæ aliquid habeant quod paregoricon sit.

Calorem temperant, & anodyna sunt, *aqua tepida, oleum rosaceum, violaceum, nymphæon, papauerinum cucurbitinum*, & quod *è candido alterci semine*, priuatim vsurpatum feruidis doloribus podagricorum: *lactucinum, portulacinum, psyllinum, cucumerinum.* *Olea anodyna quæ refrigerant.* Et ex horum oleorum materia *succus ac mucago* colligitur, vel eadem in lacte coquitur, ex conuenienti oleo subigitur: Linteola in decocto merguntur, succo & mucagine imbuuntur, & ita iuuant. Ac subinde inculcare linteola & auxilium repetere necesse est. *Cerata & encherista è cera alba lota, oleo conueniente, mucaginibus, cerusa lota, populeo vnguento* & similibns confingi possunt.

Contra dolores frigidos. Dolores è frigore iuuant, quæcunq; fere in anodynis numerata sunt: *oleũ chamæmelinum, anethinum, è leucoio, meliloto, hyperico, irinum*, atque his magis *è baccis lauri & iuniperi vino maceratis* extunditur mola, coxariis & frigidis articulorum vitiis.

In lue venerea frigidos dolores iuuat *galbanarium, Sulphurinum, styracinum, in quo thus, manna & similia diffusa sunt*, & quod *è nuce myrepsica*, in cute & candenti ferro pressa extringitur. C Sed eadem conquassata, vt & *cinamomum oleo* incoqui possunt: ita è *calendula, maiorana, roremarino &* similibus parare licet. *Irinum ex acori radicibus, centaurio, gentiana, aristolochia, bryonia, hyssopo, thymo, pulegio*, vbi crassus humor impactus cruciat. *Sinapinum, cnidelæon*, & alia id genus efficacissima sunt. Vino fere & pari oleo materia coquitur, quæ prælo vel mola oleum non reddit. Cum iam vinum exhalauit, ea exprimitur oleum reliquum vsui est.

Oleum terebinthinum. *Terebinthinum oleum, è terebinthinæ lib. 1. laterum antiquorum, vel* vt Albucasis *recentium*, quia plus olei combibant, *vnc. vna; mastiches, & styracis ana vnc. 1. lateres igniti extinguũtur oleo: extincti tritique cæteris commiscentur in alembico vitreo*: tres liquores effluunt, quorum tertius est optimus.

E florib. rorismarini. *Flores rorismarini amphora vitrea duplici linteo obstipata, deinde etiam cera includuntur: elicitur oleum calida arena*, Chymicorum more. Oleum philosophorum Mesuæ, petrælæon & quod ex euphorbio. Contra flatus & dolores frigidos ventris atque vteri, quod sequitur, plurimum facit: ℞. *Olei anethini lib. 1. sem. agni casti, seminis rutæ ana vnc. 3. cinnamomi vnc. 6. conquassata hæc 40. dieb. insolentur mersa oleo: vel lento igne incoquantur.*

Fotus è Chamæmelino & meraco vino calidus, dolores omnium partium corporis compescit. D *E caryophyllis oleum, & calamo aromatico* efficacissimum est.

Radix cucumeris agrestis in taleolas caditur, cum absynthii cacumine hydrelæo coquitur; hinc fotus & cataplasma hemicraniis singulare.

Erinaceus terrestris oleo & vino excoquitur, dum solum oleum reliquum fit: contra dolores articulorum.

E sex vitellis assis, myrrhæ drachma dimid. ellebori nigri granis 4. oleum exprimunt singulare vlcerib. puerorum, callosis ac dolentibus vlcerum labris, putrilaginosis ac vermiculantibus vitiis & scabiei.

℞. *Styracis pinguis vnc. 2. vel eo plus in sesquilibra olei colliquantur in duritie dolente, addita octaua parte ellebori albi*, scabiei conuenit. Agrippę & Marciato quidam vtuntur in frigidis doloribus. Vulgatum est, anodynon: *mica panis soluta lacte vel incocta ex tribus vitellis oui & sesquuncia rosacei subigitur, cataplasma fit. Sit panis li. 1. oua momento croci intingantur.*

In desperatis narcotica vsurpãtur: *vnguẽto rosato, & dialthæa aliquid populei vnguẽti & opii* cõmiscetur. *Cerati rosacei vn. 3. opii drac. 1. castorei scru. 2. vnguenti rosacei vn. 1. terebint. vn. dimid. colliquatis adde opii scrup. 1. croci grana 4.* Aliquid etiam *Philonii* scriptis vnguentis & ceratis miscere licet. *Oleum in quo viua torpedo coxerit*, narcoticum est. E ℞. *Dialthææ vnc. 2. galbani semunc. opii scrup. 2. croci grana 6. misce.*

Grauissimis quibusq; dolorib. singulari ope succurrit, ex aduersa parte detractus sanguis, quem statim initio minuere melius est. *Phlebotomia.* Sic n. pręciduntur malorum causę, & quæ nocent vulneribus, omnia fere sanguinis vitio cõmouentur, dolor, phlegmone, gangręna, syderatio. Multo magis, si affecta parte venæ sunt insignes, quę oppressę copia dolorẽ cient: postea v. cum non expirent, gangręnam pariunt & σφάκελον, id est, syderationẽ: hoc vitium corruptela est, primũ quidem ossium, deinde partiũ reliquarũ: cui periculo phlebotomo occurrendum atque etiam cultello scarificandus locus est, vt leuatus onere & vitio ad spiritum libere attollatur. *Scarificatio. Cucurbitula.* Cucurbitula quoque ad hanc rem sæpe contulit, de qua seorsum à nobis libellus æditus est.

De hæ-

A *De hæmorrhagia.* CAP. XIII.

NOn ſolum è recenti, ſed & inueterato vlcere ſanguis effluit apertis,ruptis, exeſis vaſis. Et ex arteria
hæmorrhagia periculoſior: deinde maioribus venis, quæque plus ſanguinis effundunt, quas inde
αἱμόῤῥοος vocauit Hippocrates. Apertis aſtringentia:ruptis,glutinantia: exeſis,ſarcotica & boni ſucci ali- *Apertis.*
menta, remedio ſunt.

Aperta ſimul & rupta iuuant *plantago,balauſtia, hypociſthis, thus,omphacium,galla deflagrans, & vino vel*
aceto tincta,acacia,malicorium,ſymphyti radix,porrum contuſum,polygonon,peruinca, terra ſigillata & figlina, bo-
lus armena,rhabarbari magma,rubigo ferri,lapis hæmatites, paſſæ vuæ nucleus,gallæ flos, lanugo, quæ cotoneo & ma-
ſcula ſalice inſidet,quæque in ea panicula dependent, fraga herba, cynosbatus, aqua frigida, vinum aſtringens, acetum,
oxycratum & alia,quæ in epuloticis,glutinantibus & repellentibus *antea* deſcripta ſunt.

Peculiariter ruptis conueniunt,*thus,manna,aloe,maſtiche,tragacantha,amylum, gummi, glutinum, la-* *Ruptis.*
rigna,terebinthina, pix ſicca, colophonia,gypſum, farina piſtrinalis, cochlea cum domo trita: horum alia in puluerē *Vtendi ra-*
comminuta inſperguntur:meliora fere emplaſtica,ideoq; *in oui candido,reſina liquida,conueniente ſucco* im- *tio.*
poni debent. Linamenta, *pili leporis, lanugo illa ſalicis & cotonei ſuccis liquidis* inculcantur, atque inde peni-
B cillus aut vermiculus pharmaco madens hianti vaſorum ori inſeritur: floccus ex eadem materia &phar-
maco ſaturatus ſuperdatur, ligaturque commode, iniectis vaſi modo tribus, modo quatuor faſciarum
orbibus, ad eam partem, vnde profluit ſanguis, ex quo faſcia radicem verſus paulatim adduci debet, vt
ſurſum verſus magis magiſque ſtringas atque illabentem ſanguinem reprimas. Tertio die reſoluenda
lintea ſunt, neque commutanda linamenta, flocci,vermiculi, ſiquidem firmiter inhærent, ſed tantum
irriganda pharmaco, ac vt prius colliganda. Quod ſi vacillant, digitus vaſi imprimendus, reuellenda
turunda & reliqua tum noua,vt prius,omnia repetenda, eademq; ex præſcripto vincienda ſunt, idque
tamdiu reuocandum,dum renata carne ac bene ſtipato vaſe,extra periculū omnia videantur. Aliquan-
do vero vbi in ſuperficiem vaſa exponũtur, digitus impreſſus hæmorrhagiam ſiſtit,coacto grumo. Quę
ſi in profundo latent, nec facile digito continguntur, hamo prehendere, leniter intorquere & laqueo
intercipere oportet. Nonnunquam volſella capta vtrinque funiculo illaqueantur, & media præcidun- *Ferrum.*
tur, vt extrema in ſe reuulſa coeant. Id vero in maioribus vaſis non caret periculo. Deſperatis aliis auxi- *Ignis.*
liis, ad ignem & cauteria veniendum, multo magis ſi quid putre, verminuloſum, ſerpens, rodens: ſi e-
iuſmodi locus eſt,qui facile computreſcat, qualis eſt ſedes,os,& genitalia,quique vim ignis ſine pericu- *Eſcharotica.*
C lo ſuſtineat.Eſcharotica hoc loco vehementius contrahere oportet, vt firmam, nec deciduam cruſtam *Phlebot.*
efficiant.Alioqui maior vis ſanguinis erumpet,ante tempus reſoluta cruſta. *Sanguiſuga.*

In remediis laudatur phlebotomia,cucurbitula,ſanguiſugæ, vincula aduerſa parte & *κατ' εὐθυρίαν*
reuellendo adhibita,& conſtringens epideſis. Cucurbitulæ ratio *ex libello noſtro* repetenda. De phlebo-
tomia & ſanguiſugis *alio*, quod paramus,*opere* differemus. Purgatio ſæpe neceſſaria, ſed tardius opitula- *Purgatio.*
tur, his fere remediis materiæ curſus retrahitur: quanquam non temere renitendum ſanguini: quia *ex*
omni vulnere,niſi ſit in ventre, crebro ſanguinem fluere vtile eſt: Author Hippocrates. Tempeſtiue ergo ſuppri- *Vſus refri-*
mes, iuſta ratione leuato corpore:vt inde ſiccius effectum vlcus celerius poſſit coaleſcere. Ac fortaſſe *gerantium.*
tutius fuerit, vlcus emplaſticis obſtipare: frigidis & aſtringentibus medicamentis vias intercipere, qua
ſanguis decurrit.*Frigidum* enim *& aſtringens vlceribus mordax*.Et *in iis frigido vtendum,vnde fluit ſanguis vel flu-*
xurus eſt, non ad ipſa, ſed circa ipſa, inquit Hippocrates. Aliæ quoq; partes,vt thorax & quæ neruaceæ ſunt,
frigido læduntur magis. Ideoq; iam auerſa materia,neq; etiam locis omnibus, frigida adhibere conue-
nit. *Columbæ ſanguis* peculiariter reprimit hæmorrhagias è membranis cerebri. Memorabile remedium *Spongia.*
eſt,quod ſequitur: *Spongia noua,alioqui vetus, ſed marina vel lixiuio querno repurgata, acerrimo aceto inebriatur,*
D *tum inquinatur liquefacta pice, deinde trito bitumine, galla vel re ſimili conſpergitur, atque ita crematur teſta figulari*
clauſa, dum cinereſcat.Alii *aceti loco taurino ſanguine* imbuunt, ex *odoro vino* propinant, ſingulari ope dyſen-
tericis, menſtruis,& aliis hæmorrhagiis. Emplaſtra ſunt, *gypſum crudum, gyris, ſi oui candido excipias: Thuris*
partes duæ, aloes pars vna vel eo plus in duriore natura: Loco *thuris* vſurpatur *manna*, vt quæ melius aſtringat,
ſed *thus ἐμπλαστικώτερον* pharmacum reddit: concorporantur *liquore oui: vermiculus è molliſſimis pilis leporis*
medicamento intingitur,& ſi fuerit opus, dehiſcenti vaſi immittitur. Ex iiſdem pilis conficitur floccus,qui
eodem pharmaco imbuitur:atq; imponitur cauo,vt incumbat vermiculo.

Eunucho è manu ſumma profluens ſanguis eo pharmaco non reſtitit,qui deinde linamentis *ex di-* *Hiſtoria.*
lutiſſimo oxycrato preſſis omnino conquieuit. Loco pilorum leporis,*lynoxilo*,quod vocatur *cotton*, & me-
morata lanugine bene depexa atq; carminata vti licebit.

In eroſione,vbi vniuerſo corpori conſulueris,nec aliter mederi datum eſt: veniendum ad *paſtillos* *In eroſionē.*
Andronis,Paſionis,Polydæ,ex lib. 5 de comp. pharm. κατὰ γένη. In vehemēti hæmorrhagia primum quidem va-
lide aſtringentibus materiæ impetus retundi debet, quibus paulatim paſtilli commiſcentur, poſtremo *Vſus paſtil-*
E ſolis paſtillis vtendum erit.*ἴσχαιμα* veterum ℞.*Chalcitidis* ʒ 16.*(alij 8.) mannæ* ʒ 12. *(alij 16.) terebinthinæ fri-* *lorum.*
cta & aceto extinctæ ʒ 12.℞.*Chalcitidis* ʒ 6.*mannæ* ʒ 2.*terebinth. colophoniæ an.* ʒ 4. Mirabile, ℞. *Chalcitis, reſi-* *ἴσχαιμα.*
næ ana ʒ 8.*mannæ* ʒ 16.*infriata ænea pyxidicula reponantur, vſus tempore par pondus gypſi commiſcetur*. Addantur *Eſcharotica.*
his ad cruſtas, *Chalcanthum, miſy, auripigmentum, ſandaracha,calx viua*.Debilior cruſta eſt *à calce viua,& au-*
ripigmento,niſi aſtringenti materiæ coniungantur, *ferrum candens, æs, aurum & argentum* cauteria ſunt: ſed
ab auro & argento mollior eſchara relinquitur. Celerius auxilium à ferreo cauterio percipitur. E ſubere
vel ſpongia orbiculus tenuis feruida pice immergitur,& ita calens impingitur. Alii *malicorio, galla, ra-*
dicibus aſtrictoriis prius ignitis, cruſtas efficiunt.Recentiorum eſcharotica ſunt: ℞.*Vitrioli Romani ſemuncia,* *Puluis eſcha-*
balauſtiorum vnc. 3. aluminis ʒ 1.*fiat puluis*.℞.*Colophoniæ* ʒ 3.*boli armenæ ſeſquunciam: maſtiches, olibani, ſanguinis* *roticus.*

*draconis ana semunciam:radicis symphiti,rosarum ana drach.*1.vtuntur *puluere rubro*, *sanguine draconis* & aliis, de quibus *antea*:ac plura escharotica ex *proximo capite* repetenda. A

Adhibitis remediis membrum ita collocari debet, vt altior sit locus, vnde hæmorrhagia, reliqua vena,quæ radici propior est:vt veluti decliui vase quasi deorsum sanguis refluat. Sit membrum in quiete & ea figura situm,quæ dolorem non afferat:ac mitella confirmare manus, & puluino crura melius est:æger quoque aduersa parte decumbat:Instituatur vita,vnde sanguis acquiescat,aquæ potus & similia. Interdicatur iis,vnde efferuescat,qualia vina quædam sunt fortia, & calida alimenta.

De vtili materia in vitiis ossium. Cap. XIV.

Celeriter medicandum ossibus.

Vitiis,quæ ossa fecerint,eodem fere momento succurrere oportet; alioqui phlegmone succenditur, quæ saniem facit,agit cuniculos,vlcera dispergit alta,exesa,& curanda motis, ἐμμότους inde vocat Hippocrates.Ex quo denigrantur ossa,cariem inducunt & syderationem contrahunt. Laborant fracta, collisa,fissa,forata ossa & mota articulis.Accessio mali est,si cum vulnere læsa sunt, multo magis in articulis, vbi nerui, tendines, nuda carne & ossea loca sunt, in qua laxa & commota excrementa corporis coire solent.

Vitia in articulis.

Adde,quod ibi cartilago quædam est,in qua cicatrix firmari nequit:hic ergo asperior casus, B dolor,vigilia,conuulsio,deliria sæpenumero commouentur.Atque vt maior articulus est,ita grauius periculum creare solet.

Multiplex materia mechanica.

Verum non alia parte ditior suppellex veteris disciplinæ,nusquam hæc curiosa magis,quam in ossium medelis:Infinita prope reperit & literis tradidit,quædam etiam authoritate principum,ære publico in ciuitatibus extruxit,quę ad hanc curam ossium pertinerent:ferramenta varia,cauteria, excisorios cultros, scalpra rasoria, limas, specilla, aliquot terebrarum genera,modiolos,forfices, μηνιγγοφύλακας,vollellas,scalas,scamna, repagula,vectes, canales, glossocomia, sphæria, stathmia, trochiscos,pennas,inceratos,canaliculos,fistulas,setas,fila bysso & auro texta,alia quoque plurima,quę ad purganda,tendenda,reformanda,constituenda deniq; ossa facerent.

In deligando quam multa.

Et in vna deligandi arte quam plurima vsu diuersa suis etiam nominibus veteres distinxerunt:linteola,fascias,hypodesmidas,splenia,apodesmos,regulas,ferulas,spathulas,habenas,laqueos,mitellas,puluinos modo scorteos, modo molliusculos,nodos,acus,acias,& alia sexcenta:quorum multa quidem retenta,alia antiquata, quædam deserta,quia videlicet multis in rebus facilior,nec tam operosa cura inuenta est.

Compendiaria curationis materia.

Corruptum os ad viuam scobem elimandum, exterebrandum,inurendum,excidendum,etiam vt asperum,malum est.Atq; hic medicamentis opus est,quæ vehementer siccent: quorum materia *capite de purgantibus pharmacis & epuloticis* instituta est. Nec ante vias claudere oportet,quæ ad læsa ossa pertinent, C quam hæc omni carie,nigredine, sorde,corruptela sedulo purgata sint.

Aperta sit via ad os.

Quin & præclusum iter vel angustum,ferro ampliare necesse est,spongiaque aut penicillo implendum,cauum, vt ne coeat, sed dehiscat vulnus, dum vel integendum carne, vel ferruminandum callo bene purum os & iam incolume, videatur.In altis cuniculis,spongia,linamenta,penicilli summa parte deuincta sint filo, quod foras propendeat,vt illa facile reducantur.

Squamma.

Videndum quoque,priusquam impleas,ne qua squamma vel fragmẽtum excesserit,quæ si licet ossi suo coaptanda sunt, aut acumine carnem subintrant, molliter præcidere oportet,verum incolumi radice:alioqui elimanda scalpro. Quod si nihil molestiæ afferunt,verum non possunt ossi suo compingi:in horum altero cõsilium est: nam vel medicamentis detrahes, vel permittes, dum veluti maturitate quadam & sponte sua excidant. Ita enim os celeriter carnem inducet, vel callum contrahet:ex quo medicamentis,quæ mediocriter siccent vel astringant, cicatrice operies.

Quæ squammas detrahant.

Quæ vero squammæ,ante maturitatem rapiuntur ferro,aut vi reuelluntur,fistulas ægre sanabiles relinquunt. Omnino ergo declinanda vis est.

Squammas detrahunt medicamenta,tum *superius capite de glutinantibus* memorata, tum *erucæ radix, cucumeris agrestis,vtriusq; bryoniæ. Aristolochia* peculiariter elicit testulas caluariæ.

Abscessus.

In abscessu paruo ossium D deligatio καταγματικὴ idonea est,sed paulo laxior,& sine ferulis.In magno non est deligandũ καταγματικῶς. Satisfaciunt splenia,insuccata vino nigro,subaustero,quæ deinceps atque continenter, hinc inde adhibenda sunt,non vt hoc illi insideat. Longiores sunto, quam, quæ solum ambitum membri comprehendant: nam si quadrantalis circulus est partis, paulo longiores splenes trientalibus esse oportet.

Splenes magnorum abscessuum.

Oblique inseruntur membro,& aduersa parte decussant.

Incarnantia ossium abscessus & vulnera vicina.

Sanãtur vlcera aliis similiter:nisi quod ossa magis siccantia desiderant, & quæ continenter ossibus generatur caro, vt est paulo siccior, ita magis siccantibus pharmacis gaudet:vt vero ducenda carne ab ossibus recedis,ita vis siccantium temperanda est, donec iam cicatrix trahenda sit.Ac carne ossa tegere sæpenumero opus est,vbi callum cogere non licet, nimium dissidentibus fracturæ labris,& vbi in circulum os excisum est: verum è callo multa stabilius vinculum est. In fractis ossibus,& luxatis multarum rerum cura est:ac circa initia omnino prohibenda fluxio,dolor,inflammatio.

Τάσις

Os ergo,quod vel abiit loco,vel fractum dissidet,omnino cõstituere oportet,deinde ita continere,vt ne excidat:In quo hęc sunt pręcipue τάσις,διάπλασις,ἐπίδεσις,ἀπόθεσις,vel ὑπόθεσις. Extẽditur membrum,vt diductis & adductis marginib.soluti ossis orę oris molliter consuescant, nihil exasperetur,nihil E diffringatur,q in fracturis denticulatis,scabris ac serratis sępe contingit. Videndum quoq;,ne in distentione neruus,vena,arteria,musculus,cõtra naturam extorqueatur.

Διάπλασις.

Extensum membrum,& loco redditum,manibus palpari,tractari atq; legitime conformari debet:διάπλασιν appellant. Quod si tractatum, tensum,non constituitur os,ad μοχλίαν,lorum,habenas& machinas eiusmodi veniendum erit.

ἐπίδεσις. Καταγματική.

Sequitur ἐπίδεσις, quam καταγματικὴν appellant:in qua multorũ prouidentia est,sed maxime, vt contineas,phlegmonem arceas,procures callum.Ac primum an sit deligandum, statuere oportet:tũ quæ deligandi forma,ac fere ἀπὸ δύο ἀρχαίων varia tamen ratione ex quo decernendum,quibus,quam multis,longis,latis, quam denique firmis fasciis opus sit. Adhæc idonea forma linteis quærenda est. Cognoscendum præterea,

A terea, vnde primum iniicias, quæ ſit futura progreſſio, quam multi, & quales circuli, quomodo diſtin-
guendi orbes, quibus interuallis, vbi & quando laxior vel aſtrictior deligatio, qua parte deſinat, quo lo-
co, & qua arte nectantur nodi, aciæ figantur, conducantur habenæ, quando regulæ, ferulæ, puluinaria,
mitellæ adhibenda ſint: quandiu continere omnia, & quando ſoluere oporteat.

Atque in ſano membro probanda prius deligatio, quam in ægro periculum facias. Poſtremo pro-
uidendum, vt in ea figura collocetur pars, in qua diutiſſime conſtare poſſit, & minime doleat. Iuſtos hæc
commentarios deſiderant, verum hæc breuiter, nec tam docendi, quam monendi cauſa dicta fuerint.

In faſciis remedia adhibentur, quæ repellant, & madorem ſciſſilium linteorum contineant: ſic e- *Quæ in faſciis repellant.*
nim prohibetur dolor atque inflammatio: faſciæ initio plures & aſtrictiores, ſi neque dolor, neque phle-
gmone, vulnus vel aliquid tale prohibeat. Ac fere inebriantur *vino craſſo, nigro, modice auſtero*: vinum hoc *Vinum quale.*
ſuperficiem cogit, vim ſuam ad repellendum altius imprimit, & ita præcidit inflammationum cauſas.
Quod nimium ſtringit, dolorem excitat. Tenue, album, giluum, fuluum etiamſi contrahat, repudian- *Vitanda.*
dum tamen eſt, vt reprimentium genus, quod humectat; *papauer, cicuta, mandragora*, multo magis ſi in ar-
B ticulis & neruaceis partibus labor eſt. Nec enim qualitas ſola, ſed horum etiam corpus intro penetrat &
neruoſa lædit. Atque inde calor, qui regit corpus, interdum extinguitur. Vino igitur craſſo, nigro, modi-
ce auſtero faſciæ & ſplenes ſaturandi ſunt. Miniſter adſit, qui ſubinde affuſo vino ligamenta compluat: a-
lioqui cum periculo reſiccantur, quod ne fiat noctu, præcipue prouidendum erit: hyeme vini loco *œne-
læo* vti ſatius eſt, quo etiam tempore ſuccida lana ſplenibus præferri debet: fumoſi vino & odoro abſtinē- *Oenelæum.*
dum, ne caput feriat. Iuſtum quoq; in ſuccandis linteis medicamentum *ex oui candido, oleo roſaceo vel myr-* *Oui candidum cum roſaceo.*
tino. Alii *aceto & oxelæo* contra phlegmonem faſcias imbuunt. Detur id bene carnoſa parte & ſine vlcere.
Ceratum album in vſu eſt, ſuſpecta miniſtri diligentia, ne videlicet lintea inareſcant: quod vino quidem *Acetum.*
minus efficax, repellit tamen & phlegmonem inhibet. Verum *cerato* vti poſt initia ſatius eſt, iam abeun- *Ceratum album.*
te periculo inflammationis, & vbi fractura ſimplex, nec in fragmenta varia contritum os eſt. Cerato er-
go pars ægra, faſciæ & ſplenes illinenda ſunt, adhæc extremæ partes, ſed manus præcipue, ne quod deli-
gatione extringitur, infirmum ſcilicet frigidumque corpus imbibat: Ceratum *καταγματικὸν è cera pingui
& duplo oleo conficitur*, oleum ſit recens *rhodinon vel myrteum*. Cera ſiccior paulo liberalius oleo emollitur.
Picato veteres vſi ſunt, ſi quid contuſum eſſet, ſiquid coquendum atque mitigandum. *Liquidiori cerato* *Ceratum picatum.*
albo pix addita picatum facit. Omnia vero lenia ſint & mollia, ne aſperitate lædant: vitetur pondus, quod *Perfuſiones.*
C callum prohibeat & partem opprimat. Perfuſiones fiunt ex *aqua tepida*, ita calore temperata, vt in qua
manum iucunde cōtineas: In frigoribus *hydreleum* melius eſt. Perfunditur pars tertio ac quinto die, quo-
ties videlicet lintea diſſoluuntur, idque liberaliter, vt inde prurigo acquieſcat, & materia eius diſperga-
tur. In articulis tepida, tenſa relaxat, lenit dolentia, & phlegmonæ aduerſatur. Septimo die vel nono iam
affunditur, non vt diſcutiat, ſed vt euocet ſanguinem, vnde concreto poro oſſa conſerantur (*πώρωσιν* *πώρωσις.*
Græci vocant, & inde *πωρωτικὰ*, quæ callum gignant.) *Callus neq; caro eſt, neque os, ſed inter vtrumque ambigit.* *πωρωτικὰ.*
Itaque depoſito metu inflammationis circa hoc tempus omnino cogitandum, vt coeat porus, vnde ef- *Callus quid.*
fracta ſolidantur: ſic ergo moderāda perfuſio, vt inde pars viuido colore effloreſcat, & leniter attollatur:
nimium eſt, ſi ſubſidet, & pallorem ducit.

Alimenta ſunto, quæ probum ſanguinem, multum, craſſum, viſcidumque creent. Panis triticeus è *Alimenta.*
farina primaria: triticum legatur graue, denſum, vnde ptiſana comparetur: cartilagineę animalium par-
tes, neruaceæ, cutaceæ & pingues, ligamenta, tendines, petioli, ventres, linguæ, roſtra: capita hœdorum,
veruecum & porcellorum, agnina caro & ſuilla, palmulæ, caſtaneæ, vinum ſtringens & ſimilia.

Medicamenta ſunto emplaſtica, quæ modice calfaciant *è gyri, ſimila, thure, manna, gummi, fabrili glu-* *Medicamenta.*
D *tine; maſtiche, tragacantha, liquore oui, pingui cera, oleo, lachrimis & ſuccis*, quibus emplaſticum nec ita calens
corpus eſt. Ac *iam antea* de catagmaticis & cephalicis ſermo habitus eſt: ſed hic quoque ea materia locu-
pletanda eſt.

Caninum cerebrum in linteo adhibetur: ſuperdatur *lana inculcata oui candido*: vbi ſqualeſcit remedium, *Caninum cerebrum.*
commutari debet: quatuordecim diebus ſolidat.

Aliis purgatur *hybiſci radix, atq; huic medulla eraditur*, quæ per ſe *farinæ tritici miſta liquori oui*, effracta *Hybiſcus.*
iungit. Radix hæc aquæ indita, & ſub dio poſita aquam cogit.

Muſco viticis vtuntur veterinarii: alii quernum præferunt. In honore eſt veteri exemplo, quam con- *Muſcus.*
ſeruam vocant. Muſcus eſt *denſus, herbaceus, ſpongioſus, hærens aquatilibus petris.* *Conſerua.*

Putator quidam ex alta arbore deciderat omnibus fere oſſibus confractis: præſto adերant amici, *Hiſtoria.*
qui corpus eius vniuerſum eo muſco obligarunt: atque ita relatum domum in quiete tenuerunt, ſubin-
de conſperſa aqua, ne muſcus emarceſceret: Raro nec niſi deficiente herba remedium mutatum eſt: At-
que hac medela vix credibili celeritate conualuit. Aeſtate, bene carnoſo duroque corpore, recenti ma-
lo, exemplum vetus liceat imitari.

E ℞. *cataplaſma reprimens. Farinæ triticeæ vnc. ſex. ſanguinis draconis, maſtiches, thuris, ſarcocollæ ana vnc. I. trita
hæc cum farina, & oui candido ſubigantur. Triticea, farina, gummi, & manna incoquantur aqua: fit cataplaſma*, quod
reprimit, continet & pωron generat. Exiguis partibus effractis, *pelliculæ affiguntur illitæ gummi & fabrili glu-
tine*. Canaliculi efformantur cauis, emplaſtro inducti, vt & contineant & ſolident. *Fuligo thuris liquori oui
& farina tritici coniungitur*. Emplaſtra, quæ pertinacius hærent, tepido fotu reuelluntur.

Panalithes ad contuſa, fracta etiam cum vulnere, vulnera neruorum, vertebrarum, purgandas col- *Panalithes.*
lectiones, inciſum ſcrotum, beſtiarum etiam venenatarum morſus, & alia. ℞. *Olei dulcis vnc. 9. bituminis,
ceræ, reſinæ piceæ, picis aridæ ana lib. I. litharg. ceruſæ, æruginis ana drach. 10. thuris, ammoniaci, myrrhæ, aloes, ana drac.
8. opii, ſucci pomorum mandragoræ ana drach. 6. aluminis ſciſſilis, calcanthi, chalcitidis, croci ana drach. 4. aceti quod*

A *sufficit.Omnia à litharg.ad crocum in puluerem trita,& affusa conducantur mortario,vt sit luti crassitudo;oleum,cera, bitumen in fabales pilulas diuisum nihil versando colliquentur:liquatis pix & resina admisceantur,colentur omnia, atq; recoquantur.*

Aegyptium Andromachi.

Aegyptiũ Andromachi,eadem potest,mollit ac maligna operit.℞.*Ceræ,litharg.ana vnc.5.& semis;ammoniaci vnc.7.& drac.6.terebinth.vnc.4.succidæ lanæ vstæ vnc.2.& drach.2. Aristolochiæ,thuris,squammarũ æris in stomomatis id est perpurgati ferri ana vnc.1.myrrhæ drac.3.opopanacis drach.2.olei ricinini,sicyonii vel antiqui li. 3.litharg.oleo coquitur,dũ concrescat.squãma iniicitur:vbi non inquinant,cera & ammoniac. exactissime tusum imponuntur:liquatis terebinth.additur:sublatis igne thus,& lanarum cinis insperguntur:refrigerata manibus subiguntur.*

Nigrum Asclep.

Nigrũ Asclepiadæ mirabiliter vnit laxata & cõfracta.℞.*Litharg.vnc.8.bituminis vnc.6.ceræ,picis,ana vnc. 3.resinæ piceæ sesquunciã;aluminis,propoleos ana vnc.1.ammoniaci drach.6.æruginis drach.2.& semis. ol. quod sufficit: In oleo litharg.coquitur,dũ non contaminet:cera & bitumen seorsum liquescunt,neq; commouentur: his pix adiungitur: traiecta colo omnia,lithargyro coctæ vniuntur:ammoniacum vehementer tusum immittitur atq; ita in solidum corpus omnia concoquuntur:hic præmollita cera,& propolis coniunguntur:vbi coierint probe & igne decesserint, alumen & ærugo in pollinem trita insperguntur:versantur omnia & oxycrato mersa manib.subiguntur.*

Moschionis.

Moschionis ad eadem. ℞.*Litharg.vnc.3.picis aridæ,adipis vituli ana vnc.20.terebinth.mannæ ana vnc.10.ceræ vnc.5.æruginis,opopanacis,galbani ana vnc.1.picis liquidæ selibram:aceti,succi mororum,olei ricinini ana li.1.litharg.oleo coquitur,vbi efferbuerit,adeps iniicitur:Iam non inquinantibus,cera & pix immittuntur,mororum succus cum pice liquida seorsum coquitur,cocta hæc aliis permiscentur:Subductis igni manna & ærugo in puluerem resoluta insperguntur : opoponax,aceto fusus coniungitur: confectum pharmacum vino in tertium diem maceratur,& manibus pistum sedulo reponitur* : vsus tempore thorulũ madentem vino,vel fasciam superponere oportet. Alutæ intenditur vel *duplo rosaceo* dilutum non aliter, quam *ceratum album* in fasciis ac plagulis vsurpatur,nam & fracturas confert, vlcera coniungit, & phlegmonæ aduersatur.

Signum concreti calli.

Concreti calli signum est,cum iam sine vulnere exudat sanguis, qui lintea contaminet.Id fere fit criticis dieb.14.& aliis.

Conueniens callus.

Conueniens callus est, qui neq; maior neq; minor,durior aut mollior,quam oportet,neq; distortus est.Iustus callus confirmari debet medicamentis, quę ἔναιμα vocant, queq; cruentis vulnerib.adhibetur.

Quæ callum firmant.

Siccant leniter, & callum mediocriter confirmant. Ac de enæmis multa *capite de glutinantibus*.

Perfusio.

Perfundunt vino , quod τεθαλασσωμένον & θαλάττιον Græci , Latini salsum & marinum vocant,quod si desit,*salem vino* liquescere oportet.*Rosæ,balaustia,myrta , muscus e quercu albus , absynthium,& alia vino incoquuntur.*Addunt pωroticis quę callum contrahant,*bolum armenam globulos,cupressi & alia.*Sed hic moderatio quædam adhibenda est:ne nimium stringendo callum supra modum atteras. Confirmant pωron.℞.*Rosacei vnc.4.resinæ vnc.3.ceræ vnc.2.colophon,mastiches,thuris ana semunciã,coni cupressi, radicis rubiæ maioris ana drach.1.misce.* C Melius fiet auctis emplasticis,minuto *oleo*,& adiecto *momento croci*:℞. *Thuris,mastiches,picis farinæ pistrinalis,boli armenæ ana vnc.2.sepi arietini,ceræ albæ ana selibram : Liquefactis cera & sepo reliqua infriantur*:In his linteum sæpius inculcatum fracturæ imponitur.

Sparadrapum.

Sparadrapum vocant. Vtuntur *Apostolico,oxycroceo* & aliis.Atq; hic meminisse oportet instituenda esse callosis corporibus , quæ magis contrahant:mollioribus autem,quæ id medriocriter præstent. Callus maior extenuandus est:deducta parte alimenti & mutata qualitate.Diu leniterque affricanda pars est,ex *oleo sale,nitro*;Eademq; calida salsa foueri debet,inducique malagmatis,quę discutiant.Colligandum arctius:oleribus vtendum & vomitu.Alterum membrum sinapismo linere oportet,vt eo diuertat alimentum. Paulus in recenti callo,qui supercreuit,vehementer stringentia instituit , arctissime ligat , lamina plumbea interdum apposita.In eo vero,qui iam vetustate induruit,& vnde pudendum,ac deforme membrum est,neque officium facit,cutem aperit,deradit pωron,lacerat scalpro,terebro pertundit,& quantum superest,execat.Quod si nulla inde actio naturæ intercipitur neq; conspicuus membri pudor est, nullus denique dolor,præstat abstinere ferro.

Minor callus.

Qui vero infra modum crescit,aut non crescit quidem suis terminis,alia ratione promoueri debet.Idq; contingit plurimum,cum nimis ac sæpius fouetur locus: parum conuenienter alligatur, D sæpius & ante tempus fasciæ resoluuntur.Sæpe n.in ratione vitæ peccatum est.Omnia ergo commutanda in melius.Quod si atrophia totius corporis callus non prouenit,in primis consulendum corpori. Sæpe etiam astrictioribus linteis , naturæ partis vitio membrum quasi syderatum ac marcidum gracilescit: hic affecto membro instauranda vita est,& laxanda deligatio.Id vero in dropace magna ex parte descriptum est,*capite de pyroticis*.

Extenuatorum membrorum instauratio.

Extenuatum membrum vehementer iuuat commoda deligatio , sed contra quam in fracturis.Marcescente tibia femur superius alligamus,ab inguine ad genu fascia:atq; initio quidem arctior,paulatim relaxatur, vt communibus venis quasi riuis deorsum sanguis exprimatur, femore dextro contabescente , vel toto crure, sinistro femori fascias iniicimus à genu ductis orbibus , astrictius quidem,qui cum desinant in inguine,hic etiam ita constringant, vt parte aliqua veluti diuerticulo,sanguis in gracile membrum deriuetur.Sit autem deligatio ea ratione temperata , quę neq; dolorem creet, neq; vniuersum sanguinem ab incolumi membro reprimat:hoc n.alere frugalius,nutrire tamen statutũ est.Eadem ratio in superiorib.membris seruari debet.

Distortus callus.

Distortus callus siquidẽ mollis est,laxante fotu,& diaphoreticis exinaniri debet:fouetur *tepida,hydrelæo,althææ & similium decocto.*Discutitur *arida ficu mista stercori columbino*.Sed de iis generib.medicamentorum *capite de resoluentibus* abunde dictum prius est. E

Mollior, & durior.

Si vero occalluit,eadẽ,quę in supercrescente & inueterato pωro,consilia sunt,Mollior astringentib.emplasticis firmari debet.At vix durior esse potest,nisi ea de causa fragilior sit : atq; hic tota gignendi calli institutio sępenum.repetẽda est.

Mucosus humor abscedens. Scyrrhus.

Est cũ è neruaceis partib⁹, & osseis mucosus humor eliquescit,puri similis,qui fere in alto latet,nec facile discutitur:quanquam laxata parte fusa , incisaq; materia conuenientibus pharmacis dissipari debet:alioqui facto vulnere repurgandus est.Atq; is neglectus in scyrrhum coit,qui pręscriptis ante remediis *capite de malacticis* expugnari debet.

F I N I S.

MARIA-

MARIANI SANCTI, BAROLITANI ITALI, ARTIVM ET MEDICINÆ DOCTORIS ET CHIRVRGI SVO TEMPORE IN ITALIA CELEBERRIMI;

COMPENDIVM CHIRVRGICVM IN TRES TRACTATVS DIVISVM;

Quorum

I. Est de Apostematibus.
II. de Vulneribus.
III. de Vlceribus.

Eiusdem

Tractatus de capitis læsionibus à Chirurgo curandis.
Libellus de calculo renum & vesicæ, eiusque causis, signis & curatione.
Libellus aureus de lapide vesicæ per incisionem extrahendo.
Et Libellus de modo examinandi Medicos Chirurgos.

Prodeunt
ANNO CIↃ IↃ CX.

MARIANO SANCTO Barolitano artium & Medicinæ Doctori celeberrimo.

Aurelius Serenus Monopolitanus.

APulia o fœlix, Barolum cui præsidet ingens,
Cannarum oppidulo nobilitata quidem.
At nunc nobilior: doctum quia duxit alumnum
Hunc, qui Chirurgis edidit ipse librum.
Qui vult inuigilans magni præcepta Galeni,
Aegrotis tantum præcipere ille cupit.
Sed dicas ferro medicari vulnera, plus est,
Vt non iussa satis sit dare, sed facere.

Joannis Mariæ Tholentinatis Carmen ad lectorem.

Non Martis furias, dolos, rapinas,
Fulmen sulphureo minans boatu,
Cædes, exuuias, ducum nec enses,
Non hic Nerea, turbidumq; pontum,
Syrtes, fulgura, turbines, procellas,
Aut fabri vetitos viris volatus,
Non risus Veneris, sales amantum,
Nec fictos geminos deos amorum,
Nec quicquid simulant sacri poetæ:
Sed Phœbi documen malis medelas,
Curas vlceribus satis salubres,
Fractis ossibus, omnibusq; neruis,
Necnon vulneribus modum medendi
Cruris, pectoris, aurium, cerebri,
Ac herbas, oleum, sacros liquores.
Flores, balsama, pulueres potentes,
Et quicquid docuit prius vetustos
Diuus Phœbigena: euocat dum auerno
Conuictus prece Virbium Dianæ,
Hic scribit Marianus vrbe notus.

Eiusdem distichon.

Plectra canant alii Phœbi, currusq;, sagittas,
Iussa salutifera at tu Mariane Dei.

AD

A

AD SENATVM BAROLITANVM,

Marianus Sanctus Barolitanus.

B

DEcreueram, partes atque Senatores, potius silere, quam hic aliquid adtentare, existimans me obstrepere magis, quam aliquid ornate concinneque dicere posse. Quis enim esset tam in dicendo instructus, aut eloquentia callidus, vt non vacillet ac frigeat, cum vestra vndique ora tam attente dicentis verba trutinantia circumspexerit? Quæ mihi nunc tam placida, tamque benigna sese offerunt, vt quasi ad dicendum hominem non solum balbutientem, verum etiam & mutum hortari videantur. Quare ergo patres à vestra humanitate & benignitate impulsus, hunc locum (licet indigne) ascendere ausus sum, illum imitans, qui in medium arenæ ad pugnandum euolabit. Verum antequam locum destinatum conscendat, arma, & sui defensorem (ne quid ibi iniuriæ illatum sit) parabit & constituet, maxime si nunquam alias inimicum ad cruentam pugnam compellauerit. Hoc idem mihi faciendum censeo, cum arma & loca, in quibus C certamen erit ineundum, comparaui, quæ aggredi libere adhuc non audeo, quando sine defensore iaceam, & multum horteam; cum mihi consideranti succurret, non solum esse à me certandum cum inimicis, verum etiam & cum amicis. Vnde ego, ne desertus ab omnibus viderer, vos Patres atque senatores mei certaminis defensores paraui, vt authoritas vestra me vbique locorum ac gentium tueatur, cui hæc mea præludia sancte pieque dedicaui, animo quidem non extorquendi (quod plerique faciunt) sed quam erga me voluntatem habueritis, considerandi: quæ si (vt arbitror) meam non fefellerit opinionem, ad maiora animum capessenda inuitabit. Nunc vero pro nostra ætate hæc munuscula, nostras, inquam, lucubrationes suscipere non dedignabimini. Quæ (vt spero) si fronte hilari, animoque iocundo (sicuti consuestis semper omnia facere) in vestra authoritate suscipietis, aliorum animos excitabitis, meq; hæc vobis munuscula porrigentem sentietis omnia, quæ pro vestra vestrorumq; commoditate ac vtilitate erunt, sedulo esse consecuturum. Dixi.

JOANNES ANTHRACINVS MACERATENSIS artium & medicinæ Doctor ad Lectorem.

D

SVperioribus annis (præstantissime Lector) ætati nostræ quam plurimum gratulabar, quod clarissimus Chirurgus Magister Ioannes de Vico Ligur nouum edidisset opus in chirurgia, quod COPIOSAM inscripsit: quale admirari omnia secula poterunt. Nunc iterum ætati nostræ gratulandum & gaudendum censeo, quod præclara quædam ingenia surgunt, quod literatissimi quidam homines indies magis elucescant. Siquidem Marianus Barolitanus superioris magistri Ioannis discipulus & alumnus, & qui nos etiam Romæ per plures annos in theoricis audiuit, & mirifice profecit, præter alias disciplinas professioni chirurgicæ tantum incubuit, vt nouum opusculum, quod elegans & apprime conspicuum omnes inspicere possunt, ipse etiam ediderit, permultaque (ni fallor, vt perspicaciores sunt iuniores omnes) egregie adinuenerit, quæ nostro huic & futuro sæculo maxime conductura (Lector elegantissime) comperies. Hunc itaque libellum dilucidum, breuem, & omnibus canonibus, multisque secretis refertum, quisque sibi comparare studeat: Vnde profecto plurimum lucri, honoris, & gloriæ huius artis professores consequi facillime poterunt.

Vale fœlix.

E

COM-

A

COMPENDIVM CHIRVRGICVM, OMNIBVS CHIRVRGIÆ STVDIOSIS VTILISSIMVM AVTORE MAriano Sancto Barolitano artium & medicinæ Doctore egregio.

B

Jn formam Dialogi ab autore ipſo redactum.

PROOEMIVM.

Hippocrates

COMPLVRES homines (ſicuti humana conditio eſt) arbitror eſſe dicturos, mẽ honoris cauſa opuſculum hoc meum inchoaſſe, cum me viginti quinque annos natum minime deceret, vt mihi hanc ſcribendi prouinciam vendicarẽ: cum in hac re experto atque homine exercitato opus eſſet, vt è locis ſaltuoſis in planum ægritudines conduceret: cum multi ætate prouecti, & hoc ipſum pertractantes ſint viſi in plano cæſpitare. Id quidem non aliam ob cauſam dicẽt, niſi quod me odio perſequantur, meaſque compilationes vituperent. Nam ego non paruam mei ſtudii partem in hanc artem exercendo conſumpſi, & vt mei inepti compos efficerer, quot labores perpeſſus ſum, quasve miſerias exantlaui? Idcirco ſi id mihi honori dabitur, non inuideant meo honori, cum labori & vigiliis non inuideant. Fortaſſe dicent, nihil eſſe dictum, quod prius non ſit C dictum. Fateor equidem & antiquorum lucubrationibus excerpſiſſe, quæ ad meam commoditatem cõgrua apparuerint, Auicennam principem in ſequendo, id nempe illi vituperabunt, qui ſibi prædam ereptam exiſtimabunt. Nam commodiorem modum inueniri (ni fallor) vix poſſe opinabuntur, in quo ſuas (ſi modo habeant) cogitationes fabricent. At ſi quid muſſitando laudabunt, credendum eſt, id eos laudare, quod ſe imitari poſſe autumabunt (vt mos eſt inuidorum) cætera vipereis morſibus dilaniare fruſtra conabuntur. Hoc illis forſan eueniet, quia me audire nolent. quod ſi prius meas inſpexerint rationes aut tacebunt, aut mihi detrahere deſinent, niſi innata fuerit illis odioſa pertinacia. Cum ergo à patria ſtudendi cauſa deceſſiſſem, videbatur illa quodammodo à me (quod per tot annos denegaueram) meũ erga ſe officium petere ac honorem, quo optimus quiſque filius vtitur erga parentem de ſe benẽ meritum. Non eſt itaq; viſum à ratione diſſonum, meos labores illi, in quibus tantopere inſudauerim, aſcribere, quod facere iure tenemur, ni ei contumaces eſſe velimus. Quiſnam erit tam duræ ceruicis, tamque ferocis indomitique animi, vt capitis periculum non ſubeat, dummodo ſe patriȩ profuturum eſſe animaduertat? Hinc eſt illa Marci Scȩuolæ combuſta manus. Hinc Decii præcipitatus, atque aliorum complures moriendi modi. Omitto iſta, ne videar velle hiſtorias deſcribere. Hæc fuit prima deſcribendi cau- D ſa, vt meæ patriæ ſatisfacerem. Deinde vt noſtris amicis gratificarer, qui me maxime rogauere, vt ordinẽ, quo in curandis ægrotis vtor, deſcriberem. Quoniam me tam breui aſpiciebant eo magnitudinis artis medicæ aſcendiſſe, quod quaſi impoſſibile videbatur. Cumque hæc mihi tradita ſit ſcribendi facultas, deberem ne per ocium ætatem agere, vt ſomno ac ventri deditus eſſe videar? Ob id certum eſt, mihi potius inculte, indocte inſulſeque ſcribere, quam Epicureum nomen videar mea culpa ſubiturus. Et propterea video ſolertes beneficosque homines id honori potius, quam vitio daturos. Hi vero, qui meam diligentiam vituperabunt, ſuam inertiam, maleuolentiam aſinali ſtoliditate nutritiam detegent: & ſtulti, inepti, luxurioſique habebuntur. Sed de hoc hactenus. Cum me amici quidam conueniſſent, vt de apoſtematibus, vulneribus ac vlceribus diſſererem, rogauerunt, vt id eorum cauſa facerem, quo ipſorum animus magis magiſque ad hoc ſtudium fortior accenderetur, & per me ſibi liceret, vt artem chirurgicã adipiſcerentur. Ergo autem (vt ille qui nullum aliis pro ſe commodum claudi voluit) diſſerui cum illis eo ordine, quem modo deſcribam, ac ſi cum illis iterum ageretur. Vnde ſic natum eſt exordium.

Quid autorem ad hoc compendiũ conſcribendum compulerit.

E

MARIA

A

MARIANI SANCTI BAROLITANI COMPENDII CHIRVRGICI,

B

TRACTATVS I.

DE APOSTEMATIBVS.

IVLIVS.

IN quoties Mariane nobis pollicitus es, te de medicina chirurgica nobiscum velle confabulari, quod quidem factum esset, ni tempus dilapidare timuisses. Nunc autem quoniam hunc diem genialem agimus, ac caumata ista nos ipsos seuocant à studio, ne quid temporis vacuum laboris demus nobis, aliquantulum confabulemur, vt nostros animos, eo quod tantopere desideramus, explere valeas, & te à vinclo sacramenti, quod nobiscum contraxisti, exoluas. Ergo incipe multum ex-
C optate, quandoquidem nos arrectis aurib. longo silentio tibi fauemus.

MARIANVS.

ENimuero hercle dies iste genialis est. nam vos hilariores estis ac dudum mihi, cum disputabatis, videbamini. Erat enim illa inter vos litigiosa disceptatio, nunquid in rebus æquale ad pondus trutinaretur? Pro cuius probabilitate noster Iacobus de Iacomellis viriliter præliabatur suis argutiis perplexisq; ratiunculis, quæ eo ordine ac lege nectebantur, vt vtrum sophista, an verus sit disputator, quis nequeat discernere: ita concinne vno oculorum nutu illius præcocis facilisq; ingenii mollities temperatur. Verum enimuero istud hodie capessere nollem, quoniã absq; vlla hæsitatione videor videre vos meas confabulationes fastiditũ ire. Sed quando vos nullo cogente altam taciturnitatem mihi præstituros promisistis, incipiam exordiri: verum hac lege, vt si quid erratum erit, ignorantiæ meæ illud ascribatis: & si quid boni dixero, Deo Maximo afferatis, à quo omne bonum dependet. Quem nunc oro atque exoro, vt me ea gratia aspergat, qua vos explere valeam. Nam ego semper cupidus fui velle vobis in hoc satisfacere, de quo modo loquimur, apostematis definitionem introducendo. Hęc n. maxima cognitionis pars dicendorũ existit, vt monet toties repetita illa Tulliana sentẽtia, quæ vbiq; locorum ac terrarũ
D colitur, & sæpe inter nos citata cum in studio disceptaremus modo in mediũ duceretur: *Cum omnis, quæ a ratione suscipiatur de aliqua re institutio, debeat a definitione proficisci, vt intelligatur, quid sit, de quo ratiocinemur.* *Ordo dicendorum.* Et cum nostra institutio sit de apostematibus, iure ea definimus, deinde duo ipsorũ genera cõponemus. Verũ quid si ipsa Chirurgia, vnde ve dicatur, prius dicere oportere credimus, quãdo de ipsa locuturi sumus, & qualis debeat esse chirurgus, & quot sint ei⁹ operationes, deinde cõstitutũ ordinẽ subsequemur.

Est igitur medicina chirurgica *scientia docens modum & qualitatem operandi in corpore humano viuente, quod a re contundente, vel apostemate, aut incidente, vel vlcerante labefactatum fuerit.* Quid ergo audito nomine scientiæ expauescitis? An à vocabuli interpretatione expergiscimini, ne animũ incurueritis ad credendum chirurgiam esse sciẽtiã? Cum dicatur à χεὶρ Græce, quod latine manus sonat, & ἔργον, i. e. quasi chirurgia sit manuum operatio, & nõ scientia? *Medicina Chirurgica quid, & quotuplex.* Ad quod facile respondemus, ipsam diuidendo, cũ duplex sit proculdubio ipsa chirurgia. Cuius pars vna docet nos modũ & qualitatẽ operãdi in corpore humano. Alia pars est, qua vtimur circa corporis ægritudines. Prima quidẽ sciẽtia, sed non ꝓprie dicta, Pars v. secunda practica nuncupatur. Sed non illa, quã isti empirici practicã nominant. *Practica.* Nam practica diuidit qualitates vn-
E guentorũ, & herbarũ proprietates discernit, atq; simpliciũ naturas aggregat. Illa quidẽ pars, quã Hebrei, ac nostri empirici practicã vocãt, quaq; ipsi gloriãtur, seruitus est vtriusq; partis medicinę chirurgicę, vt ita loquar. Cũ nõ imperat, sed tantũ seruit, ac distenta vnguẽta ægritudinib. cõponit, emplastra conficit, cerota malaxat. Hãc mirũ in modũ partẽ antiqui chirurgiã interpretati sunt, ã manuũ operatione, volentes ipsam à theorica, & practica distinguere, & diuidere: quę vtræq; indigno nomine chirurgia nominãtur. Quod nemini mirũ esse debet, cũ nos ipsi seruã appellemus & faciamus. Quod certe maxime patet ex nostrorum copia chirurgicorum. Namq; operępretium est eorum considerare & videre audaciam. Volunt ipsi medici chirurgici nuncupari, cum non modo nesciant theoricam & practicam, sed ne literas quidem vnquam legere visi sint. Sunt hi enim vero muliones, lignarii, sartores, piscatores, barbitonsores, & fere omniũ fæces hominum. Qui cum ab arte, quã ab incunabulis didicerunt, nullo stipendio ac mercede sui laboris alliciantur, confestim ad chirurgiam tanquã miserrimorum hominum altricem con-

confugiunt,fisi tamen maluarũ cognitione,& axungiæ. Cum Medicus chirurgus debeat esse ab ineunte A ætate nutritus in literis, & eo maxime in principiis medicinæ educatus aut saltem grammaticam non ignoret,vt cum opus fuerit,possit libros lectitare,eosque intelligere. Quoniam *legere,& non intelligere, est authorum præcepta & remedia negligere*. Idcirco mi cõpater Euangelista stude totis viribus, operamque literis impende,ne in horum numero ascribaris. Debet esse Medicus Chirurgus *adolescens manu strenuus,ingenio potens,animo intrepidus,visu lynceus,placidus verbis,& aliquando immisericors*, ita vt vlulatus & infirmorum gemitus & suspiria floccipendat,neque nimis, quam opus esset, ipsorum vocum & lachrymarum misereatur,*debetq. multorum practicantium facta inspicere,eorumq. intentiones annotare*, vt quæ sint explodenda, fugiat,& quæ colligenda extiterint,memoriæ mandet animoq; intime recondat; sic igitur debet esse Medicus,vt vere dicatur Chirurgus,cuius vna est operatio,scilicet idonea instrumenta naturæ administrare,vt Galeno viro optimo placet,dicenti. *Natura est operatrix, Medicus vero eius minister*.

Medicus chirurgus qualis?

Vna sit Medici operatio.

Tripliciter naturam operari.

Verum hac idonea instrumentorum exhibitione tripliciter natura operatur. Aut enim cõtinuum separat,aut separatum vnit,aut superfluum remouet.Et ideo sit diligens, nec corporis segnitia, aut animi socordia teneatur,si Medici boni nomen cupit indui, vt ea, quibus idonea natura possit operari, administret,nec vnum pro altero præbeat naturæ operanti vel operaturæ;quod si accideret,ambo quidem B ociosi essent,sicque nomen mali medici subiret.Quod si quis effugere velit, naturæ operationes diligẽtius attendat,ac membrorum complexiones conseruet, quibus seruatis,commodius natura operabitur, honorem & vtilitatem ministro diligenti accumulando.

Apostema quid.

Quomodo mutetur complexio.

Quot modis fiat solutio continui.

His igitur prælibatis,ad apostematis definitionem accedamus,ipsum deinceps in duo genera diuidendo.Est enim apostema *morbus ex triplici morborum genere compositus,ad vnam magnitudinem aggregatus s. ex mala complexione,compositione,& ex continuitatis solutione*.Mutatur quidem complexio caliditate aut frigiditate,siccitate aut humiditate. Membrorum autem compositio discomponitur, quoties à sua vera plasmatione deformatur. Verum continuitatis solutio fit,aut incisione,aut corrosione, aut fractura, aut tẽsione,vt recitat Galenus *secundo Techne*.Sed in apostemate fit tensione,qua partes disgregantur.Dicamus igitur nunc,quando à definitione soluti sumus,apostematum genera, quæ bicipiti discrimine secta cõperimus.

Duplex apostema.

Omnia enim apostemata,quæ in humano corpore oriuntur,aut calida,aut frigida esse oportet. Quæ autem calida sunt,propriis significationibus dignoscuntur.Ea vero,quæ frigori associantur,frigoris signa sequuntur.Et quæ tuo iudicio æstuare visa sunt,à cholerico vel sanguineo humore exoriuntur. Eodemque mo- C do quæ frigore tabescunt,à melancholico vel phlegmatico humore manare existimatote. Sed hæc omnia,cura,nomine,signis,adinuicem differunt.

Apostematis sanguinei accidentia.

Quoniam à sanguine deductum apostema cum huiusmodi accidentibus manifestatur:scilicet *tumore eleuato,caliditate totum corpus amplexa*,quia raro est corpus sine febre:*colore aliqualiter obscuro & non claro,tensione ac impulsione*.quia materia conculcata tactui repugnat. *Pulsatione*, quia materia prostrata arteriã comprimit,quam natura eleuare nitendo,maiorem pulsationem geminat.Ergo quanto magis arterioso loco apostema erit,eo magis pulsationem grandiorem percipietis. *Dolore*, qui fit partium distractione,& ratione malæ complexionis calidæ,ac etiam conculcationis materiei in loco. *Detectione venarum*, quia ad illum locum sanguinis concursu venæ,quamuis capillares,intumescunt.

Cholerici.

Eademque fere signa in cholerico apostemate apparent, sed aliquantulo mitiora ad sui extensionem:at in dolendo sæuiora,propter humoris mordicationem & acuitatem. Verum sanguinis apostema erit extẽsione maius ipso cholerico propter sanguinis humiditatem, quæ ad extensionem facit,vt ipsius caliditas ad subtiliationem,vt ait Aristoteles *in libris de generatione*, quando loquitur de qualitatibus. Et propterea sunt in ipso dolores mitiores,quam sint in cholerico :Quoniam caliditas ab humido compri- D mitur. Cæterum in apostemate cholerico,quantitas diminuitur,propter humoris siccitatem,quæ extensionem comprimit.Sed accidentia doloris auget:quoniam huiusmodi humoris qualitates dolorem causant intensiorem, cum sint omnino destructiuæ qualitates, quando simul ad certum gradum combinantur.

Quæ vero apostemata à frigidis humoribus causantur,sua signa prænominatis accidentibus apponunt,quamuis apud saniei generationem pulsationem quandam plerumque detegant, cholericæ sanguineæve pulsationi non est conferenda.

Nomina apostematum a sanguine & cholera.

Verum apostemata,quæ à sanguine & cholera scaturiunt,talismodi nomina sibi vendicant,Phlegmone, Erysipelas, Formica, Ignis Persicus, Vesica, Inflationes, Eschara, Carbunculus, Bubones & similia.

Nomina apostematum a phleg. & melanch.

At Phlegma & Atra bilis,has ægritudines maxime fouere solent: Oedema scilicet, Nodos,Scrophulas,Glandulas,Scyrrhos,Cancros,Phlegmonas,Gangrænam,Esthiomenos,& cætera id genus.Quę quidem omnia prædicta in principio suæ generationis & augmentationis, apostematum vel exiturarum:in fine vero vlcerum(si ad continui eruptionem venerint)nomina sortiuntur. Et quoniam compo- E sita corpora apostemata esse dicuntur,non vno constare humore videntur: quamuis à quolibet humore,ea quasi simpliciter dixerim,generari.Tamen vt placet Aristoteli *in physicis*,à superabundanti humore denominationem concipiunt.Veluti à sanguine vincenti,veræ phlegmonæ dicuntur: à cholerico prædominio,phlegmone erysipelatodes,vel erysipeleta phlegmonode,&hoc secundum quod prius fuerit. Nam ista duo sese subsequuntur.A phlegmate autem dominante phlegmone œdematodes,vel œdema phlegmonodes. A melancholiæ principatu phlegmone scyrrhodes nuncupantur. Habetis ergo signa, & eorum appellationes,nunc tantum ipsorum apostematum curationes & exiturarum prælibabimus, quandoquidem hoc vobis debere non possum. Nam vestra me familiaritas eo in loco intrusit,vt nullæ

A superabundanti humore semper denominatio fit.

me

A me inde excusationes redimere valeant. Sed antequam eorum curationes ordiar, pauca etiam de apostematibus differere iudico oportere, quæ curationi maxime vsui esse solent. Cum quælibet ægritudo habeat causas, & curari non possit, nisi causæ illius ægritudinis sciantur. Idcirco dicamus apostematum causas, vt inde facilius ipsorum curationes pertractemus.

Apostematum causæ solent esse tres. Quarũ vna est primitiua, altera antecedens, & alia cõiuncta. *Causæ apostematum tres.*

Primitiua est, quod corpori extrinsecus euenit: vt incisio, fractura, percussio, casus & vlceratio pedum, vel manus, aut alterius membri, quod propter dolorem à natura desiderata subsidia expetit: cui cum natura sagax membro existente depauperato suppetias denegare non possit, fit, vt sua transmittat nutrimenta, quæ si in transeundo, vacua loca inuenerint, phlegmonem causando resident, sicque apostema intumescit. *Primitiua.*

Antecedens vero non vno modo dicitur; est enim repletionalis, humoralis, complexionalis, quæ licet omnia ad vnum, scilicet humorum adæquationem considerentur, quoties tamen æqualiter vltra debitum humores excrescerent, repletionalis diceretur. Humoralis autem, si vnus tantum humor apostemaretur, vt in Erysipelate cholera, & veræ phlegmonę, à sanguine puro & laudabili genitæ feruntur. *Antecedens.*

B Complexionalis vero, si iidem humores à primis qualitatibus distemperarentur. Dico enim *à primis qualitatibus*, si forma ipsorum in composito sub bipedali quantitate terminata tripedalem sibi vendicaret, vnde ęgritudines à prædominio nomina sortitæ oriũtur. Compositionalis autem diceretur, si vnus aut alter alterum in gradu suæ qualitatis à natura in compositione pro membri exigentia tributo superaret: vnde tota compositi moles destruetur febribus, aliisque ægritudinum generibus. Quare nemini dubiũ erit, complexionem, licet alii dolorem etiam connumerent, causam antecedentem existere. Illud idem erit membri debilitas, additur & aquositas, atque ventositas.

Cæterum causa coniuncta est ipsa antecedens in loco vlcerato, vel vlcerationi proximo.

Hoc idem silentio prætereundum esse non iudico, cuiuslibet apostematis, quod ad veram purificationem, vel, vt apertius eloquar, maturationem, euenerit, quatuor esse tempora: videlicet principiũ, augmentum, statum & declinationem. Principium etenim præsentia coniunctarum causarum cum incipiunt apparere, declarat. Augmentum vero iudicatur per magnitudinis incrementum. Statum hercle nobis indicat materia aggregata, quæ in eo tempore solet aggregari. Declinationem profecto lenitas quædam ac debilitas consideranti aperuit. Quæ quidem tempora non minus, quam ægritudines notanda esse arbitror. *Apostematũ tẽpora quod.*

C Auicenna quidem docens, impossibile esse te sanare ægritudinem, cum ipsam ignoraueris, videtur quasi sequelam inferre, quod temporibus ignoratis, cura etiam ignoretur. Nam cum sint diuersa apostematis tempora, diuersis pro illius cura indigemus medicaminibus.

Sed ante omnia scire debemus, quæque apostemata posse quatuor modis determinari, primo resoluendo, secundo saniando, postremo putrefiendo, vltimo vero petrificando. Qui quidem modi circumscribuntur *in fine capituli de phlegmone* ab Auicenna Medicorum principe: Quem non solum amandum, ac reuerendum, verum etiam suspiciendum, & colendum esse autumo. Et pro illorum cura duo sunt omnino ratione voluenda, quorum vnum est *fieri*, alterum *factum esse*. Quod *fieri* diximus, materiã fluentem intelleximus. Quod autem *factum esse* protulimus, eandem materiam ad locum fluxam significauimus. Ad quæ curanda non animo tabescenti, non corpore languenti, sed hilari vultu, facie iocunda nos ipsos offerre debemus: in principio repercussiua formando cum membri confortatione, eo quia *quarta primi* nos Auicenna docuit, membrum forte suas superfluitates ad debile membrum transmittere, ex quo illorum humorum ingurgitatione suffocatur, ac etiam debilitatur: Ergo ne ipsorum sorbitione suffocetur & debilitetur, materiam repercutiendo, membrum ipsum confortemus, & contra illas corroboremus. *Quot modis potest apostema determinari.* *Duo considerantur in curatione apostematum fieri & factum esse.*

D Hoc autem potiemur, cum frigidis & stypticis vtemur, sicuti Galenus *tertio Techna* refert. Repellemus autem à patienti parte, si infrigidemus, & styptica apponamus. Sed postquam tempus & opportunitas nos, vt de repercussiuis ageretur, admonuit, honestum esse duximus, vt de casibus, qui à repercussiuis abhorreant, differamus: Quos tanquam scopulos in medio mari in aliquibus locis euitare debemus, vt læti portum intrare valeamus. Quoniam non minorem voluptatem Medicis esse arbitror, cum recte beneque ægritudines curauerint, quam nautis, cum ab alto mari quæsitam vrbem inspexerint. ergo, vt naufragia periculaque declinemus, in hoc parumper euagemur.

Memini sæpenumero Magistrum meum Ioannem de Vico Ianuensem (cuius verba diligenter obseruo, & quoad possum, nunquam ab eius latere discedo) solitum enarrare phlegmonem, quæ corpori immundo obuiauerit, repercussiua omnia auersari, nisi prius mũdificetur. Nam materia multa repercussionem non admitteret: & si nos repercussioni instare perseuerabimus, corpore prius non euacuato, maxime quidem erraremus. Quoniam repercussionis cupidi materiam ad locum ipsi constiparemus. Quod si efficeretur, aut nobis membri corruptionem portenderet, aut petrificationem minitaretur; quod si alterum istorum contingeret, nostra culpa sine dubio mali Medici nomen subiremus. *Sex esse casus quibus repercussiua non applicantur.* 1

E Secundo loca emunctoria nullo pacto repercussiua desiderant. 2 Tertio materia existente multa, pingui & tenaci, hæsitabitis in repercutiendo, ne quod nobis primo dictum est, eueniat. 3 Nam (vtiq; *tertio Techna* Galenus præcipit) plenum existens corpus, repercussionem non recipit. Quarto materia existente venenosa, & furibunda in percutiendo nullum ineatis consilium. 4 Sed toti in prouocando estote occupati. Quod si repercuteretis, maxime mea quidem sententia, à recto itinere exorbitaretis. Quoniam materiam euaporandam, & in circumferentias prouocandam, in ipso nempe centro includeretis. Ex quo venenositas illa vestra opera vniretur, & fortior ipsa dispersa contra naturalem virtutem aliquid mali meditaretur. Quinto illud idem faciendum erit, si materia extiterit depressa, atque in loco cõtusa, ne illic 5

Dddd reper-

6 repercutiendo corrumpatur, & membrum à sua positione deformetur. Sexto & vltimo, si natura per A viam criticam exituram procreauerit, tunc pro illius repercussione ingenium deesse opinabimini, ne materia interius conuersa iterum pullulare machinaretur, quod esset priori detestabilius. Et ideo nos crisi opitulando, materiam ipsam euacuemus, vt Galenus asserit *in commento aphorismi primæ particulæ.* scilicet ea. *Quorum crisis, &c.* Pro quorum omnium curatione casuum mollitiuis vti debemus. Sed si quis vestrum modo me percontaretur, quare repercussiuis nos vtamur: huic quidem merito responderetur, nõ aliam ob causam applicari, nisi vt materia *fluens* reiiciatur, atque retardetur, & non vt fluxa nobis tergiuersetur. Et propterea canonice operando in principio & augmento repercussiua ordinabimus, quoniã materiæ his temporibus maxime fluunt & refluunt. Ideoque (vt membrum à propria qualitate formave conquassatum, eisdem remediis confortetur, vt Galenus testatur *in tertio Techne.* Vasa stypticis pharmacis confortata plurimum à se repellunt) successiue dicere tenemur propter materiei defluxum repercutere, defluxa vero resoluere oportere. Sed ne longius ab incepto distrahar, faciẽdum duxi, vt ex quo nostra oratio egressa sit, illuc iterum regrederemur.

In principio & augmento esse repercussiuis vtẽdum.

Cura apostematum calidorum. In quo curationis apostematum differat. Consideretur, cui corpori acciderit apostema curandum. Repercussi cum percussione & mẽbri confortatione.

Pertractemus ergo curam apostematum calidorum. Nam inde facilius ad aliorum curationem peruenitur: cum ille philosophorum princeps asserat, *contrariorum eandem esse disciplinam.* quoniam ipsę apostematum curationes in alio non differunt, nisi *secundum magis & minus.* Et propter hoc maxime B colluctari debemus, ne nos simplicium cognitio naturaque effugiat. Nam quanto magis in hoc excelletis, eo facilius remedia illis ægrotis opportuna adhibebitis, quos ipsi curaturi eritis. Et vt facilius istud consequamini, diligentius inspicere oportebit, nunquid illud apostema pleno, an vacuo corpori occurrerit. Nam si vacuo obuiauerit, illud esse à causa primitiua iudicabitis, cuius cura alia non erit, præter materiei extractionem resoluendo aut mollificando. Resoluemus quidem, si stypticis frigidis cum calidis humectantibus vtemur: quoniam frigidis repercutimus, si qua portio choleræ propter dolorem esset fluenda. Stypticis vero membrum confortamus, sicut diximus ex intentione Galeni. Resoluimus calidis, humectamus autem ne pori congelescant, hoc dicimus in principio rei esse administrandum. Cuius exempli gratia, tale erit medicamen. ℞. *succi semperuiui, succi lactucæ ana vnc. j. olei ros. camomelini an. vnc. j. olei myrtini ʒ. x. ouorum numero duo, quæ omnia adinuicem conquassentur, cum vitellis & albuminibus ouorum, donec bene incorporantur*, postea apostemati cum peciis superponantur. Vel: ℞. *boli armenæ, acaciæ an. vnc. j. olei rosati, myrtini, camomelini an. vnc. j. ß. farinæ fabarum vnc. j. pulueris myrtillorum, nucum cupressi an. vnc. ß. ceræ parum, quæ ad ignem incorporentur, & loco dolenti seruentur.* Verum pro resolutione apostematis calidi ab omni causa causati, istud, quod mirum in modum Magister meus laudabat, & in rei veritate esse, sicut prædicabat, semper C inueni, vos deinceps applicabitis, cuius ordinatio est huiusmodi. ℞. *capitum liliorum alborum vnc. v. radicum althææ recentium lib j. camomillæ, meliloti an. M. ß. furfuris M. j. decoquantur omnia in aqua vsque ad perfectam cocturam, deinde colentur & exprimantur: Facta expressione colligantur radices & liliorum capita, quæ frustatim incidantur, pistentur & cribellentur vltima cribellatione, cui postea addantur olei ros. camomelini, anethini, de lilio an. vnc. ij. medullæ crurium vituli & vaccarum, pinguedinisque gallinaceæ an. vnc. j ceræ albæ vnc. j ß. carnis pomorum sub prunis decoctorum* (si inueniri possint) *vnc. iij ß. liquefacta omnia ad ignem lentum cum prædicta cribratura bulliant semper baculo agitata per dimidium horæ, & fiat cerotum*, ex cuius vsu dona reportabitis. Si vero resolutioni, quoniam id plerunque commentantur, non morigerabuntur, ad mollitiua animum conuertite vestrum, quæ dupli-ci via componuntur, aut. s. embrocando aut emplastrando. Fit enim hoc modo embrocatio. ℞. *decoctionis maluarum violarum, hordei, seminis cytoniorum. seminis lini, foliorum lactucarum lib. v. farinæ hordei vnc. ij. olei violati, rosati an. vnc. j ß. butyri vnc. j. bulliant omnia simul, donec fiat similis gallinarum iuri vel brodio, addendo in fine cocturæ vitellos ouorum numero quatuor.* Et modus applicationis est, vt cum peciis madefactis in dicta decoctione actualiter calida fiat crebra mutatio vnius post aliam, per tertiam partem vnius horę. Sedat enim dolorẽ D & resolutioni opitulatur, materiam ad cutim attrahendo. Possunt etiam ex decoctione capitis arietis, & aliarum carnium tales embrocationes fieri, dummodo iura pinguia sint, & hoc secundũ quam habebitis intentionem maturandi vel resoluendi. Quam immediate tale sequitur emplastrum. ℞. *foliorum maluarum, violarum & lactucarum an. M. j. quæ decocta, pistata & cribellata, cum farina hordei & eadem decoctione addendo olei violati vnc. ij ß. butyri vnc j ß. ad ignem solide emplastrentur: Et quando ab igne aufertur, incorporentur vitelli trium ouorum, & superponatur ægritudini.* Si vero tantum laboris fastidiretis, & solum emplastrorum adminiculo alliceremini, hoc astantibus vtendum ordinabitis. ℞. *micæ panis lib. j ß. quæ imbibatur decoctione maluarum, violarum, & lactucarum, vel brodio carnis arietinæ aut vitulinæ, aut lacte ouino vel caprino calido: Post denique exprimatur & pistetur: & in mortario in gyrum pistillo ducatur incorporando & malaxando, olei viol. ros. an. vnc. j ß. butyri vnc. j. croci scrup. ß. & iterum ad ignem parum inspissetur: Hoc facto ab igne dematur addendo vitellos duorum ouorum, sicque erit factum emplastrum.* Vel, ℞. *foliorum maluarum & violar. an. M. j. decocta simul pistentur cum pinguedine porcina, & vtiminor.* Nam vno istorum, credite, mihi maturationi cholericum apostema subiicietur. Quam lenitas tactus, & doloris sedatio ostendet, vt Aui. docet, cum de significatione maturationis loquitur, dicens: *Cum videris lenitatem quandam, & sedationem doloris, tunc scias, quod sit in via matura-* E *tionis.*

Resolutiuũ.

Mollitiuum Embrocatio

Emplastrũ mollitiuum

Aliud mollitiuum ex mica panis.

Aliud mollitiuum.

Signa maturitatis.

Considerandam in faciendam incisione.

Cum autem locus fuerit incisioni dispositus, vosq; ad opus perficiendum inuitauerit, ante omnia cõtemplaminor, vt perforatio seu incisio villorũ positionẽ consequantur, ne illorum motus deuastentur, vnde membrũ deformaretur. quando non solũ vtilitatem, sed etiam formam membri conseruare debemus, pulchramq; cicatricem inducere, ꝙ proprium est Medici Chirurgici. Nã illo nihil erit aptius & cõmodius ad cicatricẽ citius inducendam. Ponaturq; semper in loco decliuiori, vt facilius inde defluat sanies, & eo magis si materia illuc serperet. *Nã vndecunq; natura maxime repit, inde ducere oportet per conuenientes regiones*, vt diuinus Hippocrates asserit. Estq; incisio similis huic characteri faciẽda, vt placuit Magistro meo.

Si

A Si locus non fuerit neruosus. Nam eo existente neruoso, secundum nerui longitudinem est facienda. Quoniam si aliquantulum transuersus neruus sulcaretur, timeremus, ne fieret ipsius incisio. Facta denique incisione, locus vulneratus statim stuppa albumine oui madefacta cooperiendus est. Prius tamen os vulneris specillo eadem stuppa madefacta fabricato repleatis, ne materia vna vice extrahatur. Quod si eueniret, virtus (existente apostemate magno) multum debilitaretur: quam diligentius obseruare debemus, vt bonum præbeat nutrimentum, recteque operetur. Nam, vt inquit Mesue ex sententia Galeni *in tertio Techna, Natura est operatrix, Medicus vero ipsius minister*. Verum illud idem consideratione maxime regendum est, vt cum locus apostemetur, bene consideretur, nunquid carnosus, an neruosus deuastetur. Nam si in hoc oriretur, aliquantulum immaturus secaretur, ne nerui vel villi immunda sanie corrumpantur. Si vero in altero generaretur, quoniam carnosus erit, integram maturationem expectaremus, cum à nocumento nullo excitaremur, vt illud ante maturationem reseremus: Quod in altero nobis nullo adhibito consilio interdiceretur. Cum ergo incisionem bene obstipaueritis, locum ipsum amplius nō reuisatis, nisi prius integerrimus dies vobis illuxerit. Quod cum factum fuerit, illud apostema visitabitis medicamine ex vitello ouorum, & terebinthina composito, biduo aut triduo, aut eo plus, vt vos ipsa di-

Saniem totam non esse extrahendā facta prima incisione.

In quo saníes completa expectanda sit.

Digestiuum fieri ex vitellis ouorum & terebinthina.

B gerendi necessitas edocebit. Hoc vero elapso termino curam finietis cum abstersiuo, quod *ex farina hordei & terebinthina, ac melle rosato* conficitur. Et si fuerit cauernosum, aut barbosum [sordidum] (vt plerunque accidit) istud abstersiuum vobis vtendum damus. *℞. mellis rosati colati vnc. j ß. terebinthinæ claræ vnc. ij, succi apii. vnc. ß. bulliant vsq; ad succi consumptionem, deinde cum tepidum erit, addatur farina hordei. q. s. & bene omnia misceantur tantisper, dum vobis vsui esse videbuntur.* Et quoniam multoties solet accidere, quod ibi mala caro oriatur, dicendum est, quomodo illa remoueatur. Ego autem semper in remouenda carne superflua aut semiputrida, vsus sum vnguento mixto: Cuius vna pars est *Aegyptiaci*, altera vero *apostolorum*. Si vero locus fuisset multæ sensibilitatis, vtebar puluere sine dolore carnis putridæ remotiuo mei Magistri Ioannis de Vico Ianuensis Iulii secundi maximi pontificis Medici: Quem colo, veneror, dicerem & adoro, ni me religio detineret. Nam solum ipsum hac nostra tempestate iudico amandum, venerandum & colendum esse. Cum Romę ipse omnibus de vita desperantibus maximo præsidio, subsidioque sit, cuius opus, quod de chirurgia composuit, Romæ imprimitur, appellaturque COPIOSA in chirurgia, nomine quidem rei consimili: quod vt omnes hanc artem exercere cupientes habeant, hortor atque animo. Quoniam opus illud perfectum est, & fere nihil in chirurgia dicitur, quod ipse non tetigerit. Ad quod sæpe

Mundificatiuum.

Ad remouēdam carnem superfluam.

C me transfero, cum consilio & auxilio egeo in ægrotis curandis, vbi præsentanea & salutifera chirurgiæ subsidia inuenio, quibus & honorem & vtilitatem mihi paro. Desuper autem vnguentum, quo meus Magister frequenter vtebatur, applicabitis, cuius talis est descriptio. *℞. olei rosati, camomelini an. vnc. iij. pinguedinis castrati vnc. iiij. pinguedinis vituli vnc. iij. medullæ crurium vaccæ vnc. ij. lithargyri auri & argenti an. vnc. j ß. cerusæ vnc. ß. minii ℥. iij. terebinthinæ claræ vnc. iiij. ceræ nouæ vnc. ij. omnia simul misceantur secundum artem, & bulliant lento igne in principio: deinde ignem fortificando semper cum spatumine pertractentur, donec colorem acquirant nigerrimum.* Sicque habebitis vnguentum plagæ superponendum ceroti simile. Nunc autem eius, quod pene transilieram, pusillanimitas Micropsychi, qui apud nos habitat, me in ipso tempore admonuit. Qui cum apostemate vehementer cruciaretur, mortem prius sese passurum prædicabat, quam phlebotomo apostema illud aperiretur: ego autem importunitatem hominis perpendens, hoc potentiali cauterio phlegmonem supporaui [aperui,] quod hoc ordine composueram. Accepi *sex librarum lixiuium saponis, quod prius a colatorio emanat, appellaturque mater: quod nempe feruendum in cacciola ænea posui cum vnc. j. vitrioli, Romani, quæ simul iuncta ad ignem composui, vt ebullirent, donec quicquid ibi lixiuii esset feruendo desiccaretur, & desiccatum in fundo ibidem collectum seruo.* Quod tantæ operationis est, vt quasi subito operari videatur. Signum

Vnguentum

Cauterium potentiale.

D autem perfectæ operationis est, quando locus remanet denigratus, quo equidem vsus sum in Micropsychi pertinaciam. Sed antequam applicaretur, peciolam vnam confeci, qua tegerem apostema, ne cauterium alteram partem, quam vellem, perforasset. Quam hercle peciam illiniui vnguento tenaci, & in medio illius tantum foraminis reliqui, quanto me pro illius apertione indigere cognoui. In quo cauterium imposui, ac deinde altera peciola eodem vnguento tenaci (ne cauterium decideret) ipsum cooperui, & sic coopertum per dimidium horæ aut plus, minusve ibi stetit. Deinde reuersus ad Micropsychum, cauterium amoui aqua rosacea, & escharam, quam nullo pacto ferro extirpandam arbitramur, butyro vel hoc emplastro cooperiendam amiciui. *℞. foliorum maluarum & violarum, an. M. j. coquantur & pistentur, cui addantur pinguedinis porcinæ vnc. ij. butyri vnc. j ß. fermenti vnc. iij. croci scrup. j. quæ bene omnia in mortario misceantur & fiat emplastrum*, quod tepidum loco applicetur. Istud enim est escharæ remotiuum & doloris mitigatiuum. Cum ergo eschara fuit remota curetur vlcus cura & ordine, quem modo vobis *supra* descripsimus. Hucusque de apostemate, quod vacuo corpori obuiauerit, locuti sumus. Nunc autem quoniam hac transit, cui mandata mei Magistri referam, me aliquantulum morabimini. Nam cum ab illo dissolutus ero, ad vos quam primum me conferam. Vt de apostemate, quod plenum corpus aggressum sit, ser-

Modus applicandi ruptorium.

Emplastrū ad remouendam escharam & sedandum dolorem.

E monem per vos inceptum nostrum persequamur. COSMVS. I felix, & quam breui poteris illum expedias ad nos reuersurus, ne ea iucunditate careamus, qua modo nostros animos refocillari sentimus.

MAR. Et si hoc adulandi gratia dictum sit, præsto tamen hic ad vos ero. Nam vobis mos omnino hodie gerendus est.

MARIANVS. A

De apostemate quod plenum corpus aggreditur.

ENim vero ille homo nobis hodie frugi fuit, cum me vno ſolo verbo expediuit. CLEMENS. Verùm
eſt medius fidius: nam te longius abiiſſe exiſtimabamus, neque tam cito reuerſurum cenſebamus.
MAR. Sed ne tempus fruſtra conteramus, diſſutam orationem reſarciemus. COSMVS. Id quoque
nos volumus. MAR. Si vero corpus repletum inuenerit apoſtema, multo longius inſudabitis, quam mo-
do feciſtis, quando illud erit à materia antecedenti. Pro cuius curatione vos quatuor intentiones ante o-
culos habere decebit. Quarum prima erit regiminis vitæ ordinatio cum humorum adæquatione. Secun-
da materiei peccantis minoratio. Tertia remotio coniunctæ. Quarta accidentium correctio & certa e-
mendatio.

Sex res non naturales.

Quæ quidem prima intentio ſex rerum non naturalium adminiſtratione tenetur. Scilicet aeris,
cibi & potus, ſomni & vigiliarum, motus & quietis, inanitionis & repletionis, & animæ accidentium.
Quæ omnia temone, maximaque diligentia, pro materiei fluctuatione tenenda & gubernanda ſunt. Vt
cum opus fuerit, velificatione mutata portu, quem tantopere deſideramus, facillime potiamur. Secun-
da oppoſite minuendo, ventremque ſoluendo, vt pro illius opportunitate habebitur. Tertiam repercu- B
tiendo vel mollificando adipiſcemur ſecundum ægritudinis exigentiam. Hic vero maxime animaduer-
tendum eſt, ne antequam minuatur ſoluaturque corpus repletum exiſtens, localia applicentur. Ne for-
te id, quod, cum de caſibus repercuſſionem reſpuentibus agebamus, diximus, maximo cum dedecore o-
perantis eueniat, quo merito criminaremur. Si vero delatores à tanto facinore aberunt, ne cre-
dite, excelſum & glorioſum Deum, qui iudicat cœlos, qui arguunt, & elementa, quæ ſæuiunt o-
mnino abeſſe. Et ſi non aliud, ſupereſt tamen in poſterum cruciatus gehennæ, vt diuus Meſue in-
quit. Idcirco à recto non declinemus, ne, vbi æternam requiem inuenire concupiſcimus, perpetuo pœ-
nam luamus.

Repercuſſiuum domeſticum cum quadam reſolutione.

Præcedenti igitur ventris ſolutione domeſticæ, repellemus repercuſſiuo *ex oleo roſato, bolo armeno &*
ſandalis omnibus confecto cum albumine & vitello oui. Vel iſto: *Recipe foliorum maluarũ & violarũ, an. M. j. abſynthii,*
roſarum, rubearũ an. manip ß. farinæ hordei vnciam vnam; olei camomillæ vnc iij. farinæ lentium vnc. j ß. coquenda co-
quantur, & colata piſtentur. deinde omnia ſimul miſceantur, & ad ignem ſecundum artem fiat emplaſtrum molle. Iſtud
autem meus Auicenna compoſuit, in quo apoſtematis reſolutionem inueni cum membri confortatio-
ne: quod facillime ab ingredientibus percipitur, ſi quis attente ipſa conſiderauerit. Quæ ſi parum C
ſufficere viſa ſunt, nullo teneamini impedimento, quin ad mollitiua *ſupra* dicta voſipſos conferatis. Vel
ſi materia ad viſcoſitatem aptior magis erit, ſubſequentia eligite. Si cum antedictis nihil profueritis; *Re-*

Maturatiuum.

cipe foliorum maluarum & violarum, an. M. j. radicum liliorum alborum vnc. ij. radicum althææ vnc. iij. bulliant omnia
ſimul, deinde piſtentur & cribellentur: cui cribraturæ addantur butyri vnc. ij. pinguedinis porcinæ vnc. j ß. & fiat empla-

Maturatiuum.

ſtrum in mortario lapideo. Vel: *Recipe radicum liliorum alborum vnc. iij. radicum althææ vnc. ij, foliorum maluarum &*
violarum, ana M. ß. bulliant & omnia piſtata ſimul cribellentur, cui cribraturæ addantur, pinguedinis gallinæ vnc. ij. bu-
tyri vnc. j. axungiæ porcinæ. vnc. ij. fermenti vnciæ j ß. farinæ hordei vnc. iij. croci ſcrup. j. cum eadem decoctione fiat empla-
ſtrum in bona forma. quo poſtea vtamini.

Cum ergo ad id faſtigii peruentum erit, vt vos arma capeſſere abhortetur, illico vos phlebotomo
accingatis, vt cum ad conflictum volaueritis, intrepidi conſiſtatis, veſtraſque operationes audacter aga-
tis. Nam ego complures animaduerti, Franciſce, voſq; dilecti fratres, cum ſalutem infirmis præſtare vo-
luiſſent, timiditate quadam ſiliceſcere, nulloq; modo apoſtemata percutere potuiſſe, ex quo dedecus ſi-
bi maximum parauere. Vt ergo illud idem effugiatis vos, accincti manicas phlebotomo animoſe apoſte-

Vnguentum cicatrizatiuum.

mata perforabitis. Quorum apertione celebrata, ordinem *ſuperius* narratum in digerendo & abſtergen- D
do obſeruabitis. Verum in loco cicatrizando vtimini iſto medicamine, quod ex *minii vnc. j. & olei roſati*
myrtini an. vnc. j ß. conficitur. Iſtud namque multum in ſigillando valet, ſemper tamen loco prius irrorato
decoctione ex aqua plantaginis & roſata, ac alumine rochæ parumq; mellis roſati colati compoſita. Qua vſus ſum, &
aſſidue vtitur meus Magiſter in vlceribus cicatrizandis.

Accidentiũ correctio.

Quarta vero intentio erit accidentium, quæ plærunque apoſtematibus incumbunt, certa emen-
datio. Nam ſi illis diutius patiens vexaretur, virtus eius proſterneretur: quod vobis maximo impedimen-
to eſſet, ne quod incepiſtis, feliciter perficeretis. Sunt iſta duo quippe accidentia in apoſtemate valde ve-
renda, *doloris ſcilicet extenſio, & loci denigratio.* Quando ab ipſo diuino Hippocrate docemur, *in primo progno-*
ſticorum dicente: *Apoſtema vero ſolidum cum dolore horrendum eſt, & cito mortiferum.* Hanc quidem denigratio-
nem vt plurimum curatoris defectu euenire comperti, cupientis materiam fluxam exhalandam reper-
cutere: quæ nempe fortibus repercuſſiuis in loco conculcatur, vt *ſupra* dictum eſt, cum de illis, quę reper-
cuſſionem abominantur, tractabatur. Idcirco vos, qui hanc artem exercitaturi eritis, fraterno amore ac
deorum numine adhortor, ne tantum ſceleris patrare poſſitis, vt repercuſſiua, quibus vſuri eritis in lo-
co dolenti, ad fermentationem potius, quam materiei inacerbationem, ſeu incrudationem declinent. E
Nam pro materia defluxa, pororum dilatatione indigemus. Quod facile quis habere poterit, ſi noſtra re-
percuſſiua *ſuperius* formata frequentauerit. Si vero illud accidẽs, ſiue per incuriam curatoris, ſiue per ma-

Cataplaſma ad putrefactionem.

teriam contuſam exilierit, hæc infraſcripta emplaſtrabitis, quibus in huiuſmodi caſibus vtebar. ℞. *faba-*
rum excoriatarum lib. ij foliorum maluarum M. ij. bulliant ſimul in lixiuio vſque ad perfectam decoctionem, deinde pi-
ſtentur, & incorporentur farinæ ſeminis lini vnc. iij farinæ lupinorum vnc. ij. & cum ſapa fiat emplaſtrum. Iſtud enim
poros aperiens materiam exhalando membrum confortat. Si autem emplaſtro applicato prima & ſecũ-

Scarificatio.

da die magis magiſq; obfuſcabitur, erit neceſſarium ad vlteriora tranſire, locũ ſcarificando, & incidendo
ſecundum morbi poſtulatum, & loci tolerantiam. Nam iſta ſunt accidentia, quę non ita facile tractãtur,

ſicuti

A ſicuti docentur, ſed maxima Medici diligentia reprimuntur, & curantur. Et ideo qui ad hãc erunt facultatem euolaturi, debebant prius cum optimo exercitatoque Magiſtro nidificare, & illius facta bene inſpicere, & dicta memoriter & ſubtiliter penſiculare: vt cum è nido exilierint, valeant firmato alarum remigio ſecure aera percutere, & nauigare, & non modo huc, modo illuc circumuolitare, & inter ſcopulos illidere, veluti perotarum [pyratarum] fuga peracti ſolent indocti pelagi nautæ facere. Facta denique ſcarificatione ſubito locus irroretur *lotione ex lixiuio & ſale confecta*. Irrorato igitur loco ſuperaddatur iſtud ex mente Guidonis. *Recipe farinæ fabarum, farinæ orobi ana vnc. vj. farinæ lupinorum vnc. iij. quæ cum oxymelle decoquantur, donec emplaſtri formam acquirant*, & loco poſtea tepide applicentur. Vel decoquatis *fabas corio exutas in lixiuio barbitonſoris cum lupinis, quibus ſimul in mortario tritis locus amiciatur*. At ſi cum iſta adminiſtraueritis, & carnem malam vel corruptam videritis, ne conſulatis amicum, quin Aegyptiaco locum viſitetis, facto tamen deſcriptione Auicennæ, quæ eſt huiuſmodi. *Recip. floris æris, aluminis rochæ, mellis, aceti boni an. partes æquales: quæ omnia ſimul tantiſper coquantur, dum rubeum acquirant colorem*. Quo poſtea locum ſæua ęgritudine exacerbatum veſtro iudicio defœdabitis biduo aut triduo, ſemper tamen iterando, donec eſcharam produxerit & ſeparationem facere inceperit. Quæ omnino ferro extirpanda non eſt. Sed vno illoB rum mollitiuorum eradicanda, atq; diſſuenda *butyro aut pinguedine porcina*, vt *ſupra* dictum fuit. Quæ cum ceciderit, vlcus, quod remanſerit, ſicut alia vlcera curandum erit. Quorum annuente Deo plenam vobis dabimus notitiam. Tenetis ergo curam putrefactionis, quam venire maxime prohibere debetis. Nam ſemel pereunti nulla deinde ſuffragia proſunt.

Admonitio.

Lotio ſequẽs ſcarificationem.

Aliud cataplaſma.

Aegyptiacũ ex ſententiane Auicennæ.

Eſcharam non eſſe extirpandam.

Cæterum deinceps deueniendum eſſe machinamur ad apoſtematis indurationem, ſi prius de ſedantibus dolorem pauca dixerimus: cum dolor vnum ſit de maxime naturam proſternentibus, vt Ariſtoteles omnium doctiſſimus & acutiſſimus protulit: Scilicet *dolorem & putorem humanam diſſoluere naturam*: Quoniam dolor eſt *rei contrariæ ſenſibilitas, aut contrariæ qualitatis exiſtentis in membro*: vel aliter ſecundum Medicos, quod dolor eſt *quoddam adueniens ex ſenſibilitate, & re contraria ſolutionem aut alterationem faciente, vel vtrumque ſenſum particularem & communem affligens*: vnde vero naſcatur prorſus inueniri non poteſt vt Gal. placet. Conſequẽter igitur huic etiam opitulari neceſſarium videtur, cum tota noſtra intẽtio ſit humanitatem conſeruare. Sed vos latere non debet, doloris ſedationem eſſe *malæ complexionis alterationem*, dummodo non ſit ex materierum incarnatione (de qua loquimur) vel continuitatis ſolutione aut comC mixtione. Iſta namq; alia atq; alia expoſcerent ſubſidia. Dolores n. ſecundum quem incumbunt locum, aut continuatis ſolutionem aut ſubitas alterationes oſtendunt, vt *ſupra* dictum eſt, ex Galeni opinione *tertio Techne* recitata. Cumq; hoc fit, ex veſtro ingenio alterantia, vos adinuenietis. Nam frigida pugnant calidis, & humectantia ſiccis. Pro materierum incarceratione non multa prælibabimus, ne forte præ nimia inebriatione ingenium ſopiretur. Sed tamen quæ Magiſter meus Ioannes & compater, in caſu cholerico adminiſtrabat, vobis referam, ne quidem prius dicere inſtitueram, deſeruiſſe videar.

Dolor quid.

Doloris ſedatio quid.

Quare ſi quis veſtrum dolorem mitigare inhiauerit, iſtud in principio vtendum ordinare confeſtim oportebit. *℞. ſucci lactucæ, ole. roſ. an. vnc. ij. albumina & vitellos duorum ouorum, quæ ſimul omnia conquaſſentur, deinde loco doloroſo applicentur*. Poſtero vero die iſtud erit loco ſuperaddendum, vnde primum fuerit deiectum. *℞. medullæ pannis decoctæ in lacte caprino aut ouino, vel in brodio pulli, aut capitis caſtrati, quod ſatius eſſet vnc. vj. deinde exprimatur aliquantulum, cui addantur olei roſ. olei camomil. an. vnc. j. vitelli trium ouorum: quæ omnia adinuicem conquaſſata malaxentur, & iterum decoquantur lento igne, donec aliquantulum ſtipentur*. quod cum fuerit, decoctum vos ipſum tepidum adminiſtrabitis. Si vero his annotatis dolor ipſe nõ refrenabitur, iſtud vos ſucceſſiue tenebitis. Nam aliquando vehementia doloris cum aliquali materia faciet nos indigere D medicinis mollificantibus abſque attractione, & fortaſſe erit cum eis infrigidatio non prohibens mollificationem, vt ait Auic. loquens de phlegmone. Et propterea ſi iſta ſaperent maturationem, ne admiramini, cum ab ipſo principe doceamur: *℞. maluarum, violarum an. M. j quæ decoctæ piſtentur, cui addite farinæ hordei vnc. ij. olei roſati. q. ſ. & iterum bulliant parumper, donec emplaſtrum fiat ſuper locum ponendum*. Quibus ſi nõ contenti eritis, iſtud aliud annotabitis. *Recipe farinæ fœnugræci, ſeminis lini. florum camomillæ, pinguedinis gallinæ liquefactæ, olei roſati ana. vnc. ij. miſceantur ſimul, & bulliant cum decoctione maluarum & violarum præter oleum & pinguedinem, donec impaſtentur, deinde oleum & pinguedo calefacta bene incorporentur, addendo parum olei camomelini & anethini, & fiat emplaſtrum*. Nam iſtud aperiet poros & materiei conculcatæ dolorem carminabit. In augmento vero ægritudinis iſtud conformabitis: *Recipe olei roſati, camomelini, ana. vnc. j. ß. vitellos, duorum ouorum, farinæ hordei vnc. ß. aut parum plus quæ bene ſpatula agitata cum vobis neceſſe fuerit in loco doloroſo collocabitis*. Hæc pro dolore ſedando ſatis arbitror ſufficere, nam ex iſtis veſtro marte ad infirmi vtilitatem & veſtram voluntatem explendam conſimilia formare, excogitabitis.

Sedatiuum cholerici doloris.

Sedatiuum doloris cum materiei reſolutione.

Ab his quidem abſolutus redeo nunc ad apoſtematis indurationem, quam hercle intactam, ob facilitatem reliquiſſem. Verum ne ſermo noſter mancus appareat, quibus in huiuſmodi caſibus vſus E ſum, recitabo. Licet iſta intentio varia apoſtematis ingenia lenteſcendi habeat, quæ conſumuntur ſecundum illius exigentiam. Quoniam (vt inquit Meſue *capitulo de laßitudine & debilitate corporis poſt purgationem*) intentionem noſtram vertimus ad cauſam, & abſcindimus eam, quoniam hæc eſt rectitudo curæ & theſaurus operationis. Idcirco ſi quando apparuerit, vt locus indureſceret, antequam firmetur, vt facilius lenteſceret, iſto medicamine curatur: *Recipe caricarum pinguium nu. x. radicum althææ minutatim inciſæ vnc. vj. decoquantur ſimul vſq; quo radices bene fuerint decoctæ, poſtea ablatæ piſtentur in mortario marmoreo cum axungiæ porcinæ vnc. ij. ß. & croci ſcrup. ß.* quo facto locus lenteſcendus cooperiatur, & habebitis, quam aucupamini, intentionem. Si vero à veſtris retib. præda euolauerit veſtrasq; manus ludificata fuerit, ne alias idẽ

Apoſtematis induratio

Mollitiuum duritiei.

Mollitiuum cum resolutione. perpetrare valeat, isto secundo eam irritabitis. *Recipe terebinthinam butyro admixtam & incorporatam, quæ medius fidius resoluit & mollificat*, sed antequam applicetur, locus sæpius *aqua tepida* irrorandus est, quæ quidem est præuia ad maturandum dispositio. A
Nota.

Cum autem ad suppurationem iam deuenerit cauterio aperiatur potentiali aut falcastro, aut quouis alio modo & ingenio, dummodo rectè beneque tractetur. Facta denique apertione curetur, vt *supra* vobis recitauimus. Hæc sunt quæ à me vobis hodie dicenda esse credidi. Quæ si non ita ornate dicta sunt, sicuti vos forsitan expectabatis, meæ simplicitati indulgeatis. Nam ego, vt vobis esse compertum arbitror, oratoriæ loquacitati nunquam operam impendi. Cum ergo simplex sim, simplici sermone, quæ à me tractata sunt, pertractaui. Quæ si vobis cordi extiterint, cras eodem modo ac ordine, quæ de vulneribus à nobis delibanda erunt, recitabimus. Verum si quid in hoc sermone deliquerim, & mendo dignum fuerit, emendatote. At si quid inde honoris assurrexerit, illud veluti in principio nostræ sermocinationis diximus, Deo maximo offeratis, vt illud Virgilianum nobis vendicemus, *A Ioue principium: nam sunt Iouis omnia plena*: cuius nomen sit benedictum. INNOCENS. Satis ornate splendideq; hodie Mariane te gessisti, & pocula de maiore siti, quàm nostra porrexisti: quod nemini mirum esse debet, cum sis vndique humanitate charitateque circumfusus. Quem Deus pro tanto à te B
in nos munere coniecto secundet, tuaque opera erga ægrotos semper exercenda fœlicitet, & patriæ tuisque parentibus conseruet, quando nostram de te æstuationem condignis medicaminibus extinxisti. Verum te modo admonemus, vt cras huc ad nos euoles, quam citissime, cum ægrotos iam curaueris: vt quod promisisti nobis, sine vsura ac dispendio persoluas. Nunc vero quoniam hora ipsa, vt infirmos visites, te admonet, memor nostrum fœlici bonoque sydere abeas, quandoquidem & nos crastino huc reuersuri bene discedimus MAR. Ite felices meque vestrum esse non dubitate.

FINIS TRACTATVS DE APOSTEMATIBVS.

C

D

COM-

E

COMPENDII CHIRVRGICI MARIANI SANCTI BAROLITANI ARTIVM ET MEDICINÆ DOCTORIS EGREGII,

TRACTATVS II.

DE VVLNERIBVS.

BERNARDINVS.

PLerunque accidere solet, suauissime Mariane, vt si quid boni vel mali immineat mortalibus, diuinus illud Hercle animus præsagiat. Quod quidem nobis contigit, dum verebamur, ne quid temporis frustra contereretur, diem expectando miseri perdidimus. Quod tua nobis causa factum est, ex quo, vt ingenue fatemur, tibi multum debacchabamur. Quoniam quod nos ante capere oportebat, illud nempe postposuimus: quod ni summa cum diligentia restituas, tibi, dicam, ascribemus. MAR. Agite vt lubet, quandoquidem totus ego vester sum, omnes vos saluere iubens. COSMVS. Ohe salue atque iterum salue, quando sine ambagibus exordiere. MAR. Æque lubens, vt dicitis, faciam, definitionem omittens. Quamuis multi sint quidem authores, qui cum de aliqua re dicturi essent, ab illius definitione incipiendum non ab re fore iudicauere. Hi quidem hac, vt opinor, sententia tenebantur. Quod si quid difficile cognitu esset, de quo meminissent, nunquam perciperetur, nisi à definitione exordium habuissent. Quod merito fieri oportebat, si, quod modo dictum est, interfuisset. Nam id semper facere debent, vt cum aliquid nodi inter loquendum accideret, ab ipsa definitione extricaretur. Quod in meis dictis reor non posse euenire. Nam de vulneribus dicturus sum, quæ omnibus manifesta sunt: cum humano generi à natura insitum sit, vt ea, quæ nocitura sint, sedulo cauteque declinet. Cumque res hoc modo se habeat, dixi omnibus esse compertam. Quod si aliter fore animaduerterem, commodius ab ipsa definitione nostrum inirem sermonem. Nam quid facilius esset dicendum, quam quod vulnus sit *continui solutio ex tempore facta, & in mollibus aut duris partibus sine putrefactione consistens.* Idcirco quoniam nullam inde posse oriri vtilitatem curatiuam videbatur, silentio pertranseundum esse autumaui. Sed si quis vestrum definitionis percupidus existeret, illa, quæ modo dicta est, in loco vti poterit. Nec sibi persuadeat, à me aliam describendam esse. Nam eo magnitudinis artis medicæ processurus sum, quæ nobis practicantibus vtilitatem & amicitiam parare debeat. Et quod opportune fabricare valeã, à prima diuisione me differere iudico oportere. CLEMENS. Bene iudicas, sed nos inde te exordiri cupimus, ex quo nobis continua oratio contexeretur. MAR. Hoc idem præcordia mea circumuoluebat. IVLIVS. Eia ergo te ad propositum conuertas nulla interiecta sermonis interruptione. Nisi quando forte fuerit animum sumendi necessitas.

Vulnus quid.

MARIANVS.

DVplicia quidem vulnera esse cum in literarum ludis versaremur, mi Iuli, vosque cæteri fratres, accepimus. Quæ inter se nomine ita differunt, sicut vnius cura ab alterius curatione differt. Quorum alterum est simplex, alterum vero compositum. Simplex enimuero vulnus est illud, *in quo non est substantiæ deperditio, & vna tantum intentione curandi curatur, & consolidatur.* De qua nullam ob facilitatem faciemus mentionem, cum & mulieres hac nostra tempestate huiusmodi vulnera medicentur. Illud autem, quod compositum nuncupatur, est, *in quo fit deperditio substantiæ, ac plures intentiones curatiuas sibi maxime vendicat:* sicut est diuisum continui consolidare, & quod ab eo deperditum est, instaurare, & si quid apostematis intumuit, curare. Quorum quædam necessario mortalia esse dicimus, quædam sanabilia. Dicemus ergo, quæ lethalia esse nominauimus: & à corde tanquam ab arce totius corporis nos incipere non absonum à ratione existit.

Duplex vulnerum. Vulnus simplex quid. Vulnus compositum quid.

Dicimus igitur omnia vulnera substantiam cordis offendentia, esse mortifera. Nam, vt Auicenna refert, *cor non patitur (vita durante) continui solutionem.* Et propterea vt vno ore omnia intercludam, *quæ ad vitam necessariæ virtuti impedimentum obiiciunt, hominem ad Acheronta sine viatico emigrare hinc cogunt. Sicuti vulnera substantiæ cerebri adhærentia, trachea arteriæ, meri pulmonis, hepatis, folliculi fellis, diaphragmatis, stomachi, splenis,*

Vulnera lethalia quæ.

splenis, intestinorum gracilium, renum & vesicæ. Et fere omnia intrinseca periculosa sunt, quoniam ab ex- A
trinseco aere ipsa alterantur, & spiritus offenduntur, ac etiam virtus, quæ humanam naturam solet
fulcire, destruitur. Et ratio autem istorum mortem fouentium est, quod cum sauciuntur, difficillime
ob continuum motum cicatrizantur, cumque hoc illis denegetur, sua officia vitæ necessaria perficere
nequeunt. Restat denique, vt de illis, quæ musculis accidunt, aliquid delibemus, cum non sint mi-
noris æstimanda, quam prædicta, in quibus manifesta claraque consistit mortis significatio: in his vero
digna prophetis & hominibus deorum numine lymphatis prognosticatio. Nam sæpe id solent com-
mentari, quod tabidus anguis in herbis latitans, vt plurimum erranti homini facit. Aut enim transeun-
tes momordit, aut eosdem pallore concussit. Idcirco mi facundissime Bernardine, vosque mei dilectis-
simi de illis paululum ratiocinemur: ne nos sic non opinantes ducant falso gaudio, & inde inter oscitan-
dum opprimant.

Vulnera periculosa.

Excogitemus ergo vulnera, quæ à tribus digitis supra vel infra secundum iuncturas musculorum
capiti ac lacertorum occurrunt, esse valde periculosa. Neruorum quoque puncturam propter eorum
sensum & communitatem, quam cum cerebro habent, spasmi solere esse generatiuam. Vnde illud
diuini Hippocratis certificatur: *In vulnere spasmus superueniens, vt plurimum mortale.* Quæ quidem vulne-
ra in istis locis non omnino contemnenda sunt. Nam & Medico dedecus parare solent, nisi caute a- B
stantibus de huiusmodi ipse prognosticetur. Quod mihi iam contigisset, cum vitam promitterem vni
vulnerato per tres digitos à genu sursum: nisi me admonuisset Magister meus Ioannes de Vico Ianuen-
sis, cui quantum debeam, non valeo æstimare. Nam si pro illius commodo vitam meam (qua morta-
libus nihil charius est) dilapidarem, nullam suorum ergà me meritorum partem attingerem. Quo-
niam si singula, quæ in me ab ipso prouecta sunt, commemorare vellem, prius Titan suos anhelantes
equos à curru disiungeret, quam ego finem illis imponerem. Redeo, vnde quasi eram delapsus: cum
vitam illi sponderem, his me verbis secrete clamque domesticis interpellauit, *virtute consentiente, nullove
in vulnere apostemate emergente, ægrotoque quiescente ac si nihil perpessus esset: Perpende rationeque discurre, mi Ma-
riane hæc signa, quæ in huiusmodi vulneribus spasmum inducunt. Cum hic nihil tumoris emineat, malum hercle nun-
tium affero, quod ex longa experientia nactus sum. Nam materia, quæ ad dolentem locum fluere deberet, in neruis im-
bibitur, vnde spasmum affore video. Quod si non multa materia (nam idem multa facit) defluxisset ad locum, mihi
bonæ spei de infirmo nuntium afferret. Id quidem significaret; materiam neruos relinquere, & foras aduentare. Et quo-
niam illud vsque intus sopitur, malum de ipso fore concipio.* Quod quidem mirabile dictu fuit. Nam spasmo
ante quintum diem exiliente ægrotus è medio ad superos sine pinnis aduolauit. Vnde quasi ego stupi- C
dus memoriæ illa signa tradidi, & adhuc tradita seruo. Quod & vt vos faciatis, moneo, & si qua no-
tanda sunt, notate, vt cum illis esset opus, tanquam è promptuario eadem expromere videamini. Ex
quo vos ipsos appello, ne nimis præcipites, in prognosticando, sed cauti ac maturi sitis. Cætera vero
cum ab his discesseritis vulneribus, quæ lethæa prædiximus, sanabilia esse non dubitatis. Pro quorum
curatione adipiscenda duo capitales modi reperiuntur. Quorum alter fit via primæ intentionis: alter
vero secundæ intentionis via. Modus hic tunc fit, quando dissolutum cum medio heterogeneo con-
iungitur, vt ossa, quæ cum poro sarcoide vniuntur. Ille vero, quando partes separatæ suo homogeneo
vniuntur. Quos semper ante oculos habere debemus, ne ea in vulneribus administremus, quorum po-
stea sit pœnitendum. Quod (vt effugiamus) iudico esse incipiendum pro eorum cura ab his, quibus in
vnoquoque vulnere vtamur.

Notandum & memoriæ mandandũ.

Tumefactionem paruã in vulnere esse signum bonum.

Modorum curatiuorũ alter, via primæ intentionis: alter vero, secundæ intentionis.

Cura vulneris simplicis & carnosi & profundi.

Cum primum animum ad curanda vulnera appuleritis, hæc vobis statim subiiciantur in vulneris
curatione vtenda: Scilicet *regiminis vitæ ordinatio, vulneris localium administratio, eiusdemque accidentium e-
mendatio.* Quorum primum obtinebitis sex rerum non naturalium exhibitione, se vergentium secun-
dum infirmi complexionem, aut accidentium requisitionem. Quas diximus, cum apostema curaba-
mus, quod inuenit corpus repletum. Quandoquidem Medicus Chirurgus omnes medicinæ partes
habet pertractare, vt Cornelius Celsus *in principio septimi suæ medicinæ* scribit. Tertiam esse medicinæ D
partem, quæ manu curet, & vulgo notum, & à me propositum est, ea non quidem medicamenta, at-
que victus rationem omittit, sed manu tamen plurimum præstat, estque effectus eius inter omnes me-
dicinæ partes euidentissimus, cum tamen illius sit etiam viuendi modum præcipere, & humores excre-
scentes adæquare, intimasque fluctuationum causas indagare, & veras propriasque illarum correctio-
nes exhibere. Quæ pleraque omnia pauci attingunt: Non quod abdita, & obstrusa sit in silicibus o-
mnino medicaminum natura, sed quia parum cum philosophiæ adepti fuerint, absque vlla medicinæ
exercitatione & experientia (quæ quidem artem facit, veluti Aristoteles recitat ex poli intentione *pro-
œmio metaphysicali*) ineant infirmos pertractare, illorumque coria auidis dentibus dilacerare, nulla ani-
mæ adhibita conscientia. Taceo illam tyrunculorum cohortem, qui modo militum insignia suscepe-
runt, tanquam rude donati vrbem ambiunt & peragrant, ac si tota illorum consumpta sit ætas in expe-
rimentis, & in naturis simplicium cognoscendis. Ah quanto præstantius, mi Bernardine, sanctiusque
illis existeret, si te tanquam præceptorem omniumque disciplinarum datorem imitarentur. Cum hac
nostra tempestate, qui tecum literis, moribus, & omnibus disciplinarum generibus sit conferendus, E
habeam neminem, & adhuc ferulæ manum submittere (quod maximum est signum virtutis & scien-
tiæ) non dedignaris. Pertranseo alia, quæ in te sunt, ne mea tuarum virtutum commemoratio aliis, qui
te non nouerint, plena adulationis videatur. Et ideo me ipsum colligam, atq; eo, vnde oratio defluxit,
reuoluam. In secundo vero localium regimine, Andabatarum more nõ esse procedendum, sed Argum
vobis socium adhibendum, vehementer persuaderi debetis. Nam si aliquid in vulnere curando hallu-
cinati

A cinati fueritis, vel á vobis negligentia prętermiſſum, maximi ac plures naſcerentur errores, quemadmodum philoſophantibus Ariſtoteles *in primo phyſicorum* demonſtrauit, ſcilicet *ex vno inconuenienti dato, plura ſequuntur.* Idcirco ne id accidat, acri oculorum intuitu perſpicaciſq; ingenii conſilio videndum ac conſulendum arbitror. Ergo cum coram vulnerato homine aſtabitis, quonam modo vulnus collocatum, quale & quantum ſit, prius à vobis examinandum eſt. Nam ſi fuerit paruum & carnoſum, abſq; ſubſtantiæ deperditione, ſolo nectendi vinculo curaretur. At ſi magnum & profundum fuerit, in hoc primo colluctamini, vt ſanguinis hæmorrhagiam (ſi ibi affuerit) aliquo medicamine vel ingenio coerceatis: Quæ deſcribam annuente Deo *in capitulo de fluxu ſanguinis*, cum de vlceribus meminero: ad quod poteritis aduolare, cum ipſo indigueritis. Nam ibi remedia dicemus, quæ huic congrue accommodabuntur. Quo facto, vniendæ ſunt partes diſgregatæ, & hoc ſutura cum filo ſubtili, & bene pollicibus contorto, ac etiam per ceram deducto, facile perficitur. Sed antequam, quo modo ſuenda ſunt vulnera, dicamus, caſus, qui ipſam ſuturam formident, quam breuiſſime poterimus, recitabimus. Deinde ad inceptum propoſitum reuertemur.

B Memineritis ante omnia, mi Bernardine voſq; dilectiſſimi, *vulnera ex tereti telo, vel aliqua ſagitta profunde facta.* in primis diebus non eſſe via primæ intentionis curanda, licet via primæ curentur intentionis. Primo non curantur via primæ intentionis, quia ipſa aperta tenemus, ne materia ibi incarceretur. Quæ ſi ibidem inſpiſſaretur, per communitatem, quam cum chordis vel neruis poſſent habere, dolorem maximũ incurrerent Et ideo in primis diebus non eſſe claudenda proferimus. Iſtud enim vidi hiſcemet oculis accidere cuidam, pugillo in collo vulnerato, cum quidam Medicus Bononienſis vulneris aperiendi conſolidationem voluiſſet accelerare, vulnus apertione regendum conglutinauit, ex quo in intenſiſſimum dolorem, & quaſi ſpaſmum ægrotus ille incidit, cui niſi Magiſter meus citius ſubueniſſet, ob nimium dolorem ad Acheronta nuntium tuliſſet. Eodem nunc reuoluor. Licet curentur via primæ intentionis, ſic eſt illud intelligendum, quod nihil deperditum in eis generetur. Quod ſi generaretur, eſſet ſecundæ intentionis cura. Secundo *vulnus, cui aliqua ſui particula deerit*, à ſutura omnino ſit alienum. Nam aliter bene curari non poſſet, niſi via ſecundæ intentionis. Quæ nõ ſecus ſuum deperditum, ac mater vnicum amiſſum gnatum, anxie quæritat. Quod ſi inſtaurare volumus, vulnus prius ſuere non debemus. Tertio *ſi vulnus fuerit profundum, & ab aere ſatis alteratum*, ſuere ne cogitetis. Nam ex aerea alteratione

Caſus qui ſuturam fugiant.
Primus.
Secundus.
Qua vulnera ſutura dedignentur.
Tertius.

C ratione occulte ſanies eſt generata, quæ digeſtionem cum abſterſione maxime proclamat. Quod ſi ab illo vobis noto Hebræo fuiſſet factum, vir ille bonus mortuus non fuiſſet. Qui cum vulnus ſatis amplum in ſura accepiſſet, multumq; æri expoſuiſſet, vt ipſe recte curaretur, Hebræum accerſitum miſit. Qui cum ægrotum conueniſſet, nulla interiecta conſideratione vulnus ſuit propere. Quo denique facto, dolores illico inſurrexerunt, tertio vero die eſthiomenatus eſt, in ſeptimo quidem præteritum vixit ſibi deuote vendicauit. Quod ſi Hebræus ille, prius degeſſiſſet cum abſterſione, deinde in ſuendo occupatus fuiſſet, fortaſſe illud minime excreuiſſet. Quarto *ſi vulnus ex contuſione fuerit*, ſuturam facere ne attentetis. Nam fruſtra vos laboraſſe iam ipſi perſentietis, cum Galenus nos ipſos admoneat, dicens: *Neceſſe eſt contuſum putrefieri, & in ſaniem conuerti*: & addo *vltima contuſione*, nam in parua locum non tenet, ergo ſutura ipſa corrumpetur. Quod quidem vidimus contingere cuidam iuueni Romano nomine Paulo Blundo, qui cum ad taurum interficiendum ſpectatum cucurriſſet, neſcio, quo nam fato ductus ante taurum cecidit, à cuius cornibus coxa illius nobilis lacerata fuit. Ad quam curandam cum quidam empericus chirurgus properauiſſet, ſtatim contuſum vulnus conſuit, quod mox putruit. Et ni Magiſter

Quartus.

D meus ſuppetias tuliſſet, forſan, qui modo vitam degit, naturæ conceſſiſſet. Quinto dicimus *vulneri ab alicuius animalis morſu edito* ſuturam minime conuenire. Quoniam locus ille morſus factus eſt concauus, vel cauernoſus, vel ſapit ſemicontuſi vulneris naturam. Sed iſte caſus ſuendus operantis iudicio relinquitur, cum partes ſeparatæ ex morſu poſſint etiam filo coniungi. Sexto *cum vulnus os detexerit, ipſumque fractum, vel ab almocati diſcoopertum manifeſtauerit*, nunquam cum ſutura paciſcitur, ni prius os detectum amiciatur, & fractum integretur. Septimo *vulnus, quod loco muſculoſo ex tranſuerſo acciderit*, ſuturam omnino reſpuit, vt Auicenna refert in *capitulo de qualitate ligandi vulnera*, vbi ait de muſculis, & lacertis dicens: *Aut fuerit lacertus, qui ſit diſruptus in latitudine, quoniam tunc non aggregatur. Immo ponatur in medio licinium timendo, ne incarnetur cutis, & remaneat lacertus non incarnatus, &c.* Quare ipſum ſolutum tantiſper vagari cupit, dum ſibi cura ſecundæ intentionis tribuatur, & hoc idem *vulnera neruoſa* affectare videntur. Nam ſi ſuerentur, labia eorum conſolidarentur, & nerui ſubtus rheumatizarent: Quod nempe rheuma ibi incluſum apoſtema generaret, vnde ſequeretur, vel diſſuere, vel nouam inciſionem facere. Ergo ne hoc patremus, vulnera huiuſmodi ſoluta aliquantulum ſpaciari ſinamus, vt ea facilius poſtea pertractemus. Licet hinc inſurgat illa tædioſa diſceptatio, Nunquid neruus mutilatus ſuendus ſit? cum hinc inde va-

Quintus.
Sextus.
Almocati quidam interpretantur defectionem oſſium.
Septimus.

E riæ ſint authoritates atque opiniones. Qua de re quidem pro vtraque parte ſi diſputaturus eſſem, hanc tuendi facultatem vtraſque opiniones ſubſtentarem. Sed nunc Magiſtro meo Ioanni de Vico Ianuenſi aſſentiar, Non quod in illius verba iurauerim, ſed quia ipſius ſermo magis rationi congruere videbatur, ſequendo opinionem Auicennæ ſuper illud. *Si autem diſrumpatur in latitudine, tunc neceſſariũ eſt ſuere ipſum vulnus: & ſi non ſuitur, non conglutinatur vulnus.* Tamẽ à me dimittetur, cum non ſit præſentis ſpeculationis. Sed, quæſo, animaduertite verba Auic. cum præcipiat ſui ipſum vulnus neceſſario. Ego a. diſſolutũ eſſe patiar. Intellexit de vulnere amplo, à quo maxima mẽbri deplaſmatio ſequeretur, ſi ſolutũ relinqueretur: & ſi ſuitur, magnũ ſit a puncto ad punctũ interuallũ. Ego v. de nõ amplo vulnerę intelligo, ꝙ quidẽ praxis etiã vos docebit. *Plura* etiã *doloroſa & apoſtemoſa* ſuturam ipſam non admittunt, quę facilitatis cauſa & manifeſtæ apparentię nunc a me non perſcribuntur, ac etiam eorum rationes cõſideranti aperiuntur.

Octauus.

Hæc

Hæc omnino videbantur memoriæ eſſe tradenda, in quibus ſutura non vtimur. Eo nunc fratres reuertar, vnde huc ego diuerti. A

Modus ſuendi.

Cum ergo illa, quæ ſuturam renuunt, pro noſtro poſſe recitauimus, curam ipſam perſeueremus. Contorto itaque filo, & per ceram deducto (vt *ſupra* diximus) ſuite vulnus taliter, vt ſutura capiat cutim à parte ſuperiori vulneris per vnum digitum, & profundetur in parte intrinſeca vulneris tantum, vt multum capiat carnis, & vniatur, nam ſi pellis tantum ſueretur, remanerent villi carnis ſeparati & putreſcerent. Semper tamen aduertendo, vt extremitates villorum, carnis inciſorum ſimul ſemper coeant, namque pulchram facient cicatricem, quandoquidem in hoc ſolo Medicus ſuperet naturam, & in parte decliuiori exituram ſaniei relinquatis. Quod cum feceritis, hoc medicamen ei ſuperimponendum eſt, quod conſtat *ex albumine oui parumque olei roſati.* Et hoc fit, ne multum patiens affligatur, cum volueritis medelam á vulnere remouere, quæ dicitur lachiara. Nam plerunque tantum doloris & maxime in locis villoſis generare ſolet, vt patiens quaſi ſpaſmari videatur. Et hoc tantum in vulnere conſiſtat, donec vigeſimaquarta hora defluxerit, ſi ſanguinis fluxum timueritis. Quo elapſo termino infirmum reuiſetis ridibundi, ac inter famulandum locum ipſum detegatis ab omni detectione, quem poſtea digeſtiuo filectis [filis conceptis] im poſito illineatis, quod conficitur *ex ouorum vitellis, & terebinthina clara.* Vel loco ipſius, cum vulnus fuerit in capite, vel multæ ſenſibilitatis, *oleo roſato*, cum quo tamdiu erit in cura procedendum, quouſque ſanies generata fuerit. Cumque ſanies generata erit, tunc omnino digeſtiua prohibeantur: Eſſet enim, ſi vlterius eo tranſiretis, addere putrefactionem putrefactioni. B

Digeſtiuum aliud.

Defenſiuũ.

Veruntamen vulneris circuitus humectandus erit *oleo roſato omphacino* tepido. Facta vulneris viſitatione, iſtud defenſiuum à plaga per vnius palmi ſpacium ſemotum diſtendatis. *Recipe olei roſati vnc. ij. ß. ſandalorum omnium ana ʒ. ij. boli armeni ʒ. ij. ß. albumen vnius oui, aceti parum*, ſi vulnus fuerit à locis neruoſis remotum, ſin autem neruoſum fuerit, loco aceti ponatur *vinum granatorum* : *Quæ omnia ſimul in mortario ducantur, dum vobis vtenda videbuntur.* Cum ſic per quatuor vel quinque dies curaueritis, ab ipſo quidem digeſtiuo quieſcendum erit, & ad mundificatiuum conferendum, quod ſic componitur. ℞. *mellis roſati vnc. ij. terebinthinæ claræ vnc. iij. bulliant parum, addendo farinæ hordei. q. ſ. croci ſcrup. ß. quæ omnia ad ignem incorporentur*, quo facto vtiminor per octo dies, vel circa, vt melius videbitur vobis expedire. Pro cuius conſolidatione habeatis vnguẽtum in curatione apoſtematum deſcriptum, cum quo fere omnia diſſolutionis genera conſolido, de quo poteſt Bernardinus noſter teſtificari, qui ſemper (vt ſe certificaret) voluit intereſſe, cum curaremus mulieri Hiſpanæ quoddam apoſtema ſub axillis, quod Abenzoar Albumeron incurabile ponebat. Et ſi in loco cicatrizando caro vnctuoſa immineret, pro eius remotione vtiminor *vnguento mixto, quod ex vna parte vnguenti Aegyptiaci, & altera vnguenti apoſtolorum conſtat.* Vel iſto puluere, quo vti frequentiſſime ſoleo, facto *ex myrobolanorum citrinorum ʒ. j. ß. terræ ſigillatæ ʒ. j. aluminis rochæ combuſti ʒ. ij. piſtentur, & terantur ſicut alcohol*, cum quo certe de vulneris victoria triumphabitis. Hæc erit cura vulneris ſimplicis, & carnoſi, ac etiam profundi: quæ vero ſequentur, de compoſito vulnere diſputabunt.

Mundificatiuum.

Vnguentum mixtum carnis vnctuoſæ remotiuum.

Puluis carnis vnctuoſæ remotiuus. C

Vulnerum compoſitorũ curatio.

Vulnera manus eſſe periculoſiora.

Vulnera compoſita ea eſſe diximus, *in quibus cum medio heterogeneo fit inſtauratio.* Et hoc ſicut in neruis & oſſibus. Licet authores dicant, in pueris cum homogeneo medio oſſium dislocationes conglutinari. Nam iſta ſpermatica membra dicuntur quæ cum diſcontinuantur, nunquam conſolidantur niſi affuerit porus ſarcoides, qui eſt ab oſſibus longe diſſimilis. Quem vt in cura obtinere & generare poſſitis, modo dicendum eſt. D

Sed prius eligamus vulnus cubiti, vel manus: quoniam iſta quando accidunt, cæteris ſunt periculoſiora. Sed horum manus periculoſius eſt ratione neruorum, & chordarum, ac paucitatis humorum nutrientium. Idcirco iſtud nobis ſortiamur, tanquam ipſum curaremus. Pro cuius curatione multa conſideranda ſunt, quorum omnium ſermonem faciemus.

Debetis ante omnia mi INNOCENS, voſque mei ſocii cum ad huiuſmodi caſum accerſimini, vulnus ſedulo ſcrutari, ne quid fruſti oſſis intus referetur, quod punctura, aut dolore, veluti ſtimulo virtutem irritaret. Quæ ſiquidem ſymptomata emerſerint, futurum apoſtema demonſtrabunt: Cuius aduentum omnibus modis, viis, ingeniis, intercipere enitemur, ne ad locum vulneratum irrepat. Et hoc quidem obtinebitis, ſi ordinem, qui ſequitur, obſeruabitis.

Purgatio vulneris.

Locatio mẽbri.

Sutura.

Cauendos eſſe neruos in ſutura.

Regimen vitæ.

Expurgato itaque vulnere ab oſſis fruſto, ſi oſſa integre amputata fuerint, vt commodius poteſtis, ipſa collocare debetis. Cum ab hoc labore eritis expediti, tabellam, in qua manus erit collocanda, aptatam, beneque ſtuppis ſuffultam (vt aptius ibi manus acquieſcat) habeatis, ſtatimque ad ſuturam vulnus arctabitis, ſi amplum fuerit. Nam paruum (vt diximus) apertum erit curandũ, vt neruorum rheumata liberum facilemque habeant exitum. Quo facto, ſuite, caute tamen, ne nerui pungantur: ſemper hoc intelligendo, vt in parte decliuiori exitus generandæ ſaniei remaneat. Facta denique ſutura, manuque collocata, vulneratus locus amiciendus eſt *albumine*, quod ſtuppa imbiberit. Et ſic mediocri ligatura inuolutum (donec vigeſima quarta hora tranſierit) membrum relinquatur cum idoneo vitæ regimine. E

Phlebotomia diuerſiua.

Digeſtiuum cum ſedatione doloris neruorum. Hippoc.

Quo elapſo termino ſtatim ad infirmum reuertamini à barbitonſore comitati, vt de latere oppoſito diuerſiuam phlebotomiam faciatis, ne materia apoſtemanda ad locum depauperatum labatur. Nam ſi prima die extraheretur, bonum ſanguinem haurietis. Facta igitur phlebotomia, vos ad vulnus curandum conuertatis, quod cum detexeritis, hæc in vulnere medicamina locabitis. *Recipe terebinthinæ clariſſimæ & ſubtiliſſimæ vnc. ij. olei hyperici vnc. iij; ad ignem ſimul iſta miſceatis, & tepidum in vulnere ipſum adminiſtra-*

A *miniſtrate.* Nam ſi frigidum applicaretur, forſan aliquid nocumenti excitaretur. Vnde illud extat diuini Hippocratis, *Frigidum inimicum neruis, oßibus, dentibus, cerebro, ſpinali medullæ, calidum vero vtile & amicum.* Sequitur ergo, quod *in omni veſtra vulnerum compoſitorum operatione a frigore actu medicamina, quibus vſuri eſtis, caueatis, & membrum vulneratum ſicuti puerperam, a frigore cuſtodiatis.* In circuitu vero vulneris applicetur peciola imbibita *oleo roſato*, in quo fricti ſint lumbrici, id eſt, vermes terreſtres. Quod nempe læſam particulam confortabit, & ſi quid humoris illuc cucurrerit, exhalabit. Circa vero cubitum pro materierum fluxu iſtud defenſiuum illinietis: *Recipe olei roſati, myrthini ana vnc. j. ß. boli armeni, terræ ſigillatæ, ſanguinis draconis ana vnc. ß. ſandalorum omnium ana ℥. j. ß. ceræ albæ. q. ſ. & fiat defenſiuum molle ad formam vnguenti.*

In circuitu oleum lumbricorum.

Defenſiuũ.

Cum ergo veſtra cura ſic tranſierit per ſex, octo dies, vel plus, donec nerui rheumatiſma inceperint euomere, ad alia migrare vos decebit, ad abſterſiuum ſcilicet, & vnguentum; Quorum primi talis eſt deſcriptio: *Recipe, terebinthinæ claræ vnc. j. ß. ſyrupi roſati vnc. j. bulliant parum ſimul addendo farinæ hordei quantum ſufficit: ſarcocollæ, thuris, ana drach. ß. croci ſcrup. ß. omnia ſimul ſpathula agitate, donec bene incorporentur.* Iſtud enim erit abſterſiuum ſine mordicatione, quo in huiuſmodi vulneribus indigemus.

Abſterſiuũ ſine mordicatione.

B Super quo iſtud vnguentum adminiſtrabitis, quod meus Magiſter ordinauerat: *Recipe pinguedinis vituli & vaccæ, ana lib. ß. olei roſati lib. j. terebinthinæ claræ vnc. iiij. picis naualis & Græcæ, reſinæ pini, ana vnc. ß. lithargirii argenti. vnc. iij. ß. vini odoriferi cyathum vnum; lumbricorum vnc. ij. meliloti, hyperici, rubeæ tinctorum, anthos ana. M. ß. bulliant omnia ſimul vſque ad conſumptionem vini præter mineralia, & terebinthinam, deinde colatis omnibus iterum ad ignem cum lithargyrio iam dicto bulliant, & baculo pertractentur, quouſque colorem acquirant nigerrimum, vltimo vero loco addatur terebinthina prædicta, & ceræ albæ quantum ſufficit, & fiat vnguentum molle*, quod in neruorum vulneribus maximi iuuamenti eſſe inuenietis.

Vnguentum vulnerum neruorum.

His ergo omnibus adminiſtratis, vſque ad ipſius ſigillationem, tunc pro cicatrizatione iſta decoctione, vel quæ in apoſtematibus ſigillandis ſcripta fuerit, vtimini. Sed illa hanc meliorem inuenietis, quoniam eſt cum membri confortatione, qua vti recte in iſto loco poteritis. *Recipe roſarum, myrtillorum, abſynthii, balauſtiorum, ana M. j. nucum cupreßi numero x. bulliant cum vino ſtyptico vſque ad conſumptionem tertiæ partis, qua pro membri inſtauratione cum ſpongia bene expreſſa vtimini.* Hoc quidem, fratres chariſſimi, ordine

Cicatrizantium.

C huiuſmodi vulnera curaui, qui medius fidius mihi, & honorem & vtilitatem peperit.

Hæc ſatis eſſe puto, quantum ad vulnerum compoſitorum curam. Nunc autem tempus nobis adeſſe videtur, vt de accidentibus, ſicuti prædiximus, pauca enarremus. Quod iam reliquiſſem, ni vos illud inhiare animaduerterem. Cum maxima pars curandi vulneris, & vlcerum, de quibus annuente Deo cras ratiocinabimur vobiſcum, exiſtat in remotione accidentium. Ergo ne vos tanto deſiderio defraudare videar, iſtud oneris pro viribus ſubire accingor.

Non poſſum equidem multum non admirari, fratres chariſſimi, naturam humanam tot caſibus, tantiſque periclis eſſe ſubiectam, cum accidentia, quæ vulnus ſolent conſequi, mecum ipſe cogito. Quę cum acciderint, ſolertes ac ingenioſos homines maxime fatigant, nedum ingenii & doctrinæ pauperculos. Quid tunc illam chirurgicorum plebeculam opinari creditis, cum doctum fluctuare conſpexerit? Nonne arbitramini, amabo, cum mederi neſciat, ſinere humanam naturam dolore cruciari apoſtemate lacerari, mala complexione vexari, febre comburi, ſpaſmo detorqueri, paralyſi detorpeſcere, ſyncope debilitari, ac alienatione inſanire? Ergo ne in eorum numero aſcribamur, & huiuſmodi criminibus accuſemur, quoad nobis licuerit, ſtudeamus, vt quæ cum venerint, propriis medicaminibus gubernemus.

De accidentibus vulneri contingentibus.

Nota hæc epitheta.

D Nam ſi bene curentur, nobis honorem & vtilitatem: infirmis vero vitam (qua nihil dulcius homini recte viuenti eſt) largiuntur. Quare omni indagine, exquiſitaq; diligentia contemplari debemus, quando dolor naturam multum infeſtauerit, nunquid tantum ex continui ſolutione, & vulneris exiccatione, an materierum cumulatione inſurrexerit. Si vero ex partium diſgregatione, & arefactione vulneris oriatur, tunc pro illius rectificatione, mollitiuo indigemus medicamine. Sin autem ex materierũ aggregatione factus erit, in ipſum quidem dolorem auxilia deſiccantia, quæ *oleis, farinis, aliiſve rebus deſiccantibus* componuntur, ſine vlla temporum conſideratione miniſtrabuntur. His igitur bene libratis, principio ſi dolore ex indigeſtione facto diſtraheretur, his auxiliis infirmum tueamini: *Recipe medullæ panis in lacte caprino decoctæ vnc. vj. olei roſ. camomelini, ana vnc. ij. vitellos trium ouorum, quæ omnia ſimul in olla miſceantur, & tantiſper bulliant ſine vitellis, dum bene oleum imbibatur, deinde auferatur ab igne immiſcendo vitellos, baculo agitentur, & fiat ſolidum emplaſtrum*, quo tepido in loco dolore agitato vtamini. Vel iſto alio, ſi illud minime veſtræ opinioni reſponderit: *Rec. decoctionis maluarum, & violarum, vel brodii carnis arietinæ, aut cuiuſuis comedendæ ab homine. q. ſ. vt medulla panis ipſo imbibatur, deinde ſicut dictum eſt in priori decoquatur:* Verum in iſto erit parum *croci* addendum, quod & in altero addi poteſt, ſi operanti bene viſum fuerit. Verum ſi

Doloris remotiuum.

Aliud.

E ex materierum inundatione exilierit, iſta infraſcripta applicentur: *R. furfuris bene triturati M. iij farinæ hordei, & fabarum, ana vnc. iiij camomillæ, meliloti, abſynthii, minutatim inciſorum, ana M. ß. vini odoriferi cyathos ʒ. bulliant ad ignem omnia cum ſapa ſufficienti, & in fine cocturæ addantur olei camomelini, roſa. ana vnc. ij. ß. anethi vnc. j. ß. croci ſcrup. j. & fiat emplaſtrum ad formam ceroti mollis.* His quidem dolorem, qui vt plurimum ſolet materiam ad locũ attrahere, ſedabitis, maxime ſi à frigore fuerit cauſatus. Si vero à calido, calida, ingredientia pro veſtra neceſſitate corrigetis. Quo, me hercle, ſedato, facile curã perficietis. Apoſtema v. refrenabitis, ſi defenſiuũ *ſuperius* deſcriptũ applicabitis, facta diuerſiua phlebotomia, enemate tamẽ pręcedẽte. At ſi in vulneris circuitu rubedinẽ cognoueritis, malã complexionẽ adeſſe iudicabitis. Pro cuius remotione hęc adminiſtrabitis: *R. olei roſ. ℥ iij. miſceãtur cũ albumine & vitellis duorũ ouorũ, quæ cum fuerint bene conquaſſata,*

Doloris remotiuum cum exiccatione.

Sedatiuum malæ complexionis calidæ.

Aliud.

quassata, administrate cum pecia vulneri applicanda. Vel sic: *Recipe vnguenti rosati vnc. ij. olei ros. vnc. j. quæ simul ponantur in mortario plumbeo, in quo bene pistillo ducantur, cui instillabitis succi lactucæ vnc. j. ß. lithargyrii ℥ j. ß. terræ sigillatæ ℥ j. & cum ante dictis molabitis, quousque fiat linimentum*, sicque malam complexionem omnino remouebitis. A

Verum si febris, spasmus, paralysis, syncope, & alienatio propter materierum commotionem patientem molestauerit, vobis statim ad propria capitula recurrendum erit, cum multi sint, qui de rebus iis ad plenum meminerint, inter quos maxime viget Guainerius, qui apte omnia distinxit: nam illa medicabitur accidentia, quoniam, si vellem syrupos, & pharmaca ordinare, quamuis istud ego possem, quoniam cum plus ocii nacti erimus, de febribus disputabimus, viderer tamen omnes medicinæ partes ingredi, quod non est ad præsens à nobis suscipiendum, cum de Chirurgia modo vobiscum loquamur, quæ diæta, pharmaciis diuersiuis, vnguentis, fomentationibus, emplastris, aliisque linimentis aliquantulum contentatur. Hæc sunt, quæ à me hodie cudenda erant, vt essem soluendo, ne vos me nolentem in ius duceretis, quoniam vinclo sacramenti me obligastis, ad quod seruandum, qui boni, syncerique haberi cupiunt, vltro obligantur. VINCENTIVS. O quam bene iudicas. Verum quia vsuram istius diei nobis MARIANE persoluisti, ideo discedamus. At cras huc conueniamus, B vt si quid persoluendum sit, persoluas, & quod nobis arraboni datum est abs te, restituamus. MAR. Sic fiat, quando eodem proposito discedimus.

FINIS TRACTATVS DE VVLNERIBVS.

C

D

E

COMPEN-

A

COMPENDII CHIRVRGICI MARIANI SANCTI BAROLITANI ARTIVM ET MEDICINÆ DOCTORIS,

B

TRACTATVS TERTIVS.

DE VLCERIBVS.

FRANCISCVS.

SOlitos esse memini, qui alta velis maria peruolant, quamuis bene instructa sit, nauim vnico tantum foramine submergi. Quod quidem non parum considerationis affert de humana conditione. Quæ licet variis casibus fluctibusque obnoxia sit, tamen vnico turbine ventorum sæpenumero conquatitur, vt quomodo inde possit emergere, diu anceps illa colluctetur, præsertim si a quo seruanda esset, deseratur. Ego autem Romæ (ne longius exempla petamus) vidi hiscemet oculis, qui vlcus sanabile ante genu patiebatur, animam egisse. Illud hercle non
C culpa Medicorum factum est, ad quod plerunque ignari confugiunt, sed patientis inertia, desidia, ac etiam, dicerem, auaritia, si verbum istud scirem apud quosdam pruritu aurium vacaturum, quod sæpe illorum aures vnguibus scapellat. Quæ si non tam arcto, atque inextricabili nodo illius crumenam implicuisset, forsan modo, qua caret, vitalem auram nobiscum afforberet, sicq; tartara petiturus tam exoso nomine vacaret. Igitur mi MARIANE charissime vt a tanto periculo tantoq; facinore abhorreamus, de vlceribus consultemus, vt si quãdo (quod Deus auertat, nam homines quippe sumus) a tam molesto tædiosoque stimulo vexaremur, sciamus opportune calcitrare, idonea auxilia formando. Quandoquidem huic quoque facultati operam impendemus: ac facilius per te nobis iter præbeatur, sicuti in superioribus fecisti. Nam quomodo te gesseris, ipsa res, si opus esset, eloqueretur: cum ipse omnia memoriter enarrem, non mei ingenii bonitate, sed tua facili explanatione, ac concinna diuisione. Quæ quantum animos ascenderint, supra quam cuique credibile est, existere videntur.

MARIANVS.

REcte quidem diiudicasti: nam quod volebam dicere, eripuisti. Sed tu cum me tantum laudes, veri amici limites transcendis. Nam si res controuersiam substineret, nescio, quomodo tua dicta tuereris, quæ ita soluta, & adulatione plena vagantur, vt nesciant, vnde fluxerunt, redire. Sed de hoc alias.
D Nunc vero quod mihi eripuisti, minime tacebo. Cum illud ab re fore non iudico, quod nobis maxime vsui esse posset. Cum ego huc aduentare constitueram, & rectam viam aggressus essem, quæ me ad vos, qui meis oculis mihi estis chariores, conducebat, statim a nuncio quodam reuocatus eo decessi, vbi illum, qui me plurimum desiderabat, conueni, patiebaturque vlcus cauernosum in coxa, & dolorosum, cuius maxima pars fuit Medicorum inscitia, & maxime illius, qui nunc est mihi infestissimus, atque iratus, dico autem, qui nuper baptismate sese immersit, cuius sententiam reuocauimus, & ægroto satis opportuna remedia composuimus, ac etiam membra illius fatigatione vexata situ placido, & delectabili quietauimus, ex quo dolor, quo miser vehementer cruciabatur (cuius me valde miserebat) acquieuit, sicq; sopore aspersus leuem quietem intercipit, ab hoc ergo absolutus iterum quo venire destinaueram, aduolaui, mecum ipse reputans, quanto ingenio, quantave indagine sit opus, qui Medici officio vtetur, præsertim in vlceribus. Nam raro dantur ipsa simplicia, circa quæ, si paulum aliquis fuerit hallucinatus, ad Acheronta ægrotus cogetur obulum afferre, sine viatico. Idcirco ne nobis eueniat, vt inscii dicamur, huic negotio aliquantulum operæ tribuamus, quod vos me esse exoratum volebatis. Verum cum incepero, ne quis vestrum me audeat interpellare, nisi vbi forte fuerit ad vestram intelligentiam necesse
E percontari. IOANNES, eloquere, cum nos huic tuæ sententiæ faueamus, verum definitionem, quæ maxime nobis cordi existit, non omittamus.

MARIANVS.

PLeriq; omnes, qui de hac re consultauerunt, magis, quam opus esset, practicantibus, promulgauerunt. Ac etiam quæ philosophantibus aliquãdo obscura fuerunt, maxima cum diligentia inseruerũt obscuræ promulgationi. Illud excogitasse magis visi sunt, vt viuacis ingenii vires ostenderent, quam hominum ignauiæ consulerent. Forsan ea tempestate, quis dicet, diligentiores extitisse homines, quam

A

ſint in hoc ſæculo prælijs,cædibus, obſcœniſque delectationibus turbulentiſſimo. hac equidem ratione ductus ea tantum hauriam,quæ huius diſciplinæ ſitibundorum ſitim extinguant,eorumque deſiderium reprimant,nec futili inanique aure hominum ſententias, ſed vtilitati ægrotantium; & practicantium cupiditatib. accommodabo:vt inde venari poſſint commoditatem,qua mendicis,egenis, pauperibuſque auxilientur,& auaros diuites expilent.Ex quo vos vlceris definitionem,quam modo me rogaſtis,non omittendo fœliciter auſpicabimur.

Vlcus quid?

Eſt enim vlcus *continui ſolutio ſanioſa cum putrefactione tempore facta*. Generatur autem ab exituris, vt placet Auicénæ,exulceratis,puſtulis agitatis,& vulneribus male tractatis. Vnde vulnera cum primum, ſicuti noſter princeps aſſerit *in primo vlcerum in vniuerſali*, debitum digeſtionis, abſterſioniſque tempus tranſierint, & adhuc ſanioſa tabidaque extabunt, non vulnera, ſed vlcera erunt appellanda. Ex quo ſequitur, quod *omnis continuitatis ſolutio, quæ pus ſiue virulentiam expuet, vlcus certe nominabitur.*

Signa Vlcerum calidorum. *Signa frigidorum.*

Quorum quædam à caliditate,quædam vero à frigiditate nutriuntur. Ea quidem, quæ cum rubedine in circuitu & pruritu reperiuntur,à calido humore manabunt. Quæ autem latas habebunt radices, & ſine pruritu,& eorum color non erit in rubedine eleuatus,frigidæ erunt complexionis.

Signa periculoſorum.

B

Et vlcerum quidem quædam ſunt ſine timore, & quædam periculoſa. Sunt autem periculoſa omnia,quæ ſaniem cum deberent generare,non generabunt.ac etiam cum apoſtemoſa erunt,& illorum apoſtema ſine ratione occultabitur.Nam ſi cum ratione euaneſceret,illud erit beneficio alicuius medicaminis hac operatione vtentis. Nam ſi abſque ratione eliqueſceret,illud boni nihil portenderet, ſed mali non parum,ſicut ſpaſmum,& rationis permixtionem.Quamuis etiam ſint vlcera,quæ huiuſmodi habeant producere effectum,veluti ſunt dorſalia,neruoſa,geniculoſa, & coxalia, & quæ maxime cum nucha ſeruant affinitatem,vt *ibidem* Auicenna refert.Et eorum quædam nobis morigerantur, quædam vero noſipſos auerſantur,& in curando ſe odioſa præbent ac difficillima. *Sunt autem curationis difficilis omnia,quæ ſuccedunt alicui ægritudini per viam terminationis.*

Quæ ſint difficilis curationis.

Quoniam inde natura exoneratur à ſuperfluitatum malorum humorum reliquijs.Necnon *corpora accidentaliter humida vel ſicca, tarde cum ſanitate paciſcũtur*. Sicuti accidit grauidis mulieribus, & hydropicis hominibus. Quod alteris propter humiditatem accidentalem,alteris vero propter ſuperfluitatum retentionem euenire videtur.Præterea *& ſicca, & hectica nempe non facile conſolidantur*,propter ſanguinis boni paucitatem. Similiter *miſella ſenum corpora*, tum propter ciborum indigeſtionem, ac chymi indecoctionem, quoniam in illis calor naturalis extinguitur,tum propter boni ſanguinis paupertatem aſſidue vlceribus dilaniantur. Et *multoties membrum male complexionatum eſt cauſa,ne cito vlcus conſolidetur*, quare oportebit te non parum elaborare, vt illius complexio rectificetur. Quoniam nutrimentum,quod illuc repit,conuertitur in ſaniem,cum non reguletur à natura. C

Sanies quid

Quid enim eſt ſanies,niſi *nutrimentum corruptum,quod natura non potuit dirigere, nec in ſecundas humiditates conuertere.* Hoc autem vt facere poſſitis,aliquantulum naturæ ſimplicium cognoſcendæ incumbatis,ac etiam *è libris Technæ* Galeni omnium ſigna complexionem eligatis,nec tempus in nugis,vẽtoſiſque verbis,ac diſtortis rationibus conteratis. Quid enim vtilitatum ægrotantibus veſtram opem implorantibus afferetis,cum tot cauillationes,totque iacula contorſeritis de illa tędioſa ac famoſa corporis neutralitate.Cum enim nos videamus,eorum,qui de hac re meminerint, nullum nulli aſtipulari ac ſuffragari,ad quid iſtam temporis perditionem amplectimur? Idcirco ſequimini,fratres chariſſimi,

Laus Ioannis Anthracini.

omni ſtudio, omni diligentia, omnique charitate Magiſtrum Ioannem Anthracinum Maceratenſem, libros Technæ nunc interpretantem,qui quantum valeat in explanandis libris,in recitandis opinionibus,excitandiſque diſcipulis, non poſſum mente,nec animo concipere, adeo totus illius ſermo vbertate,latinitate,& ſententijs vberrimis eſt ornatus,& fulcitus,vt fere alter Tullius eſſe videatur. Quæ omnia non magis exoptare debemus,quam ipſum colere,amare,& venerari,cum homo ſit tanta dignus veneratione,& amicitia literatorum,& principum,cardinaliumque frequentatione & fauore decoratus. D

Quæ ſint facilis curationis. *Quæ non permaneant in cicatrizatione.* *Genera Vlcerum quinque eſſe capitalia.*

Et quæ ſunt facilis curationis,ſunt,quæ ingruunt corpora bene complexionata, & bono ſanguine nutrita,cum pauca humorum ſuperfluitate.Iſtorum vero quędam permanent in cicatrizatione,& quędam diſſuuntur.Et quæ iterum relaxantur,ſunt, in quibus generatur caro ante completam mundificationem,vt idem Auicenna docet,quoniam non munda ibi ſuperfluitas occultatur, quare oportet iterum corrumpatur continuitas proueniens ſecundo:& propterea fiſtulæ exiſtimantur,quorum vlcerum genera quinque ſunt capitalia,ſcilicet, Virulentum,Sordidum,Cauernoſum,Putridum, & Corroſiuũ. Sed antequam iſtorum curationes pertractemus,aliquantulum conſentaneum eſſe videtur, vt accidẽtia,quæ nobis curam impediunt,computemus.Quo facto ad vniuſcuiuſque generis curam reuertemur quoniam niſi accidentia corrigeramus, quæ maximam partem conferunt ad cognoſcendum, quod quid eſt,vt recitat Ariſtoteles *in primo de anima*,nunquam victoria pugnando obtineremus,cum ipſa cura ſe teneat ex parte materiæ & accidentium.

Accidentia Vlcerum,cõſolidationẽ impedientia quæ.

Sunt autem vlcerum accidentia ſanguinis hæmorrhagia, Caro ſuperflua,Labia oſtracoſa,Dolor, Apoſtema,Durities,Putrefactio,Os corruptum,Varices, & Rotunditas. Quorum vnumquodque ſibi ſuam vendicat curationem;quæ ſi forte petenti denegaretur,vel nos in ius duceret, daturos vnicuique ſuum,vel nunquam fœdera,niſi debito ſoluto,nobiſcum contraheret.Igitur ne tanquam rei ad ius trahamur,vel tyrannide criminemur, dicamus, quomodo iſtis ſatisfaciemus: & à ſanguinis fluxu exordiamur. E

Excogitaueram nempe inter loquendum,nunquid curriculo eſſet pertranſeundum,quod modo de ſanguine loquemur,an eſſet in eo paſſim inſiſtendum,cũ multi authores,qui de hoc ipſo ſcripſerint, humanę vitę ſanguinem theſaurum appellauerint.Ego autem ni ab eorum fontibus poculum,quod ita ſitibundus ſorpſi,tam cupide hauſiſſem,quo nomine nominãdus eſſet,non facile inueniſſem: Cũ illud

non

A non venis lateat, vt sic tantum eo natura sicuti auari defosso auro gaudeat: sed cum sitibunda membra sitiuerint, quod vnicuiq; satis esset, impartiretur pro illorum conseruatione & alimento. Hoc cum tam auide natura custodiat, afferamus laboráti subsidia, vt recte, cum opus fuerit, officio fungatur suo. Nam quid crudelius, quidve inhumanius esset illo, qui cum aliquem ope, auxilio, consilio tueri debeat, desertum esse patiatur? Idcirco ne aliquando eueniat, quod ipsa de nobis iure conqueratur, sub vno genere duplicem speciem constituamus, vt facilius cognoscatur, quonam medicamine indigeamus, cum sanguis præter naturam emanauerit.

De sanguineo fluxu.
Eius causæ.

Omnis enim fluxus sanguinis, mi iucundissime FRANCISCE, solet euenire aut à causa antecedente, aut à primitiua. Quarum antecedens in præsenti negotio à nobis dimittatur, ne forte, cum nostra limina transcenderimus, in aliena temere irruamus, vnde merito postea tanquam fures detrudamur. Vt ergo dedecus istud omni conamine declinemus, tantum fiet nobis sermo de eo, qui causa primitiua venas reliquerit. Est autem sanguinis hæmorrhagia aut ex recenti continuitatis discissione, aut ex illius putrefactione. Ex discissione inuenimus sanguinem à venis resudare, aut inde defluere, aut saltim deserpere. Sudat enim vena sanguinem, cum à proprio tegmine detegatur, vnde ipsam amicire statim iudica-
B mus oportere, vt quod immiti ferro fuerat deuestatum, facili medicamine recuperetur. Illud autem condecenti sutura comparemus. Si vero sanguis ille refractis obstaculis effrenitabit, aut leni, mitique incessu gradietur, aut tolutario passu suos moueri gradus nitetur. Si autē leniter placideq; incedet, à venis hercle ipsum subrubeum ac grossum exire videbimus. Sin vero tolutim proficiscetur, & rubeus, spumosus, clarusq; foras prodiret, arterialis esse iudicabitur. Pro quorum curatione hæc primo considerare debemus. Nunquid vena tota transuersaliter, aut secundum partem incisa fuerit. Cum vero totaliter intersecta fuerit, pro illius cura hunc ordinem tenebitis. Verum animaduertere, quæso fratres, secundo debetis, vt primæ considerationi hanc etiam subnectatis, vt bene pensiculetis, plaga profundane, an superficialis facta fuerit. Si vero planum, id est, superficiem tenebit, incarnantia applicabitis, quæ talia erunt: *Recipe sarcocollæ, myrrhæ, aloes hepaticæ, sanguinis draconis, thuris, masticis quantum vobis videbitur oportere, quæ omnia ad placitum valebitis dosare, prout ægrotantis complexio desiderabit.* Sicque huic sanguinis hæmorrhagiæ, quæ multoties nobis solet esse molesta, obuiabitis. Quo medicamine in vulnus proiecto stupeos glomerabitis plumaceolos, quos *albumine oui cum puluere boli armeni conquassato* imbibitos super plagam
C ordine componetis. Qui quidem erunt tegendi panno linteo in eodem albumine madefacto, seruata denique concedenti ligatura, ne dolorem inferre valeat. At si profunda fuerit, accurata animaduersione censebitis, nunquid si profunda sutura facta fuerit, potens erit meatum illum oppilare. Quod si ratione comprobabitis suturam nullo modo dimittetis, quam postea sequetur linteus pannus infusus in albumine cum puluere modo dictis, nullo posthabita modo idonea ligatura, quæ quantum interdum operetur, solum istud natura considerat.

Puluis incarnatiuus.

Lauacrum Vini styptici.

Verum si sutura ipsa non profuerit, hunc prosequimini ordinem, quo semper vsus sum, & mihi & ægrotantibus bene successit. In primis itaque vulnus vino styptico lauabitis, & hoc duplici de causa; vna quidem causa est loci confortandi, altera vero, vt visui nihil sanguinis obstaculo fiet, ne valeat æque bene speculari: vbinam medicamina erunt applicanda: deinde totam à vulnere matrem sanguinis studiose verretis, ne ibi diu consideat. Nam quantus sit illius teter & putridus odor, mox naribus percipietis. Cum vero ab hoc negotio eritis soluti, alterius statim laboris cura vos suscipiet, ne segnes esse patiantur, illutabitis orificium venæ sanguinem vomentis isto remedio: *℞. albuminis vnius oui quantum sufficit, coti combusti vnc. ß. pulueris gallarum, farinæ fabarum, farinæ volatilis ana scrup. ij. pulueris mei magistri* (cuius receptam *in fine* describam, appellaturque præcipitatus) *drach. j. misc. & omnia sicuti diximus orificio impo-*
D *natis.*

Retentiuum sanguinis.

Vnguentum Aegyptiacū.

Verum si ex putrefactione inundauerit, omnia incarnantia dimittite, & ad putridi separationem incumbatis, quod facietis vnguento Ægyptiaco, si putredo facta fuerit scil. superficialis, vel inter duas carnes, quod fiat descriptione Auicennæ: constat enim, *mellis, floris æris, aluminis rochæ & aceti partibus æqualibus.* At si magis fuerit profunda, administrate trochiscum *in fine* descriptum, qui mortuum putridumq; à syncero separabit, absque magno dolore: hoc autem nemo bene potest considerare, nisi prius viderit, quomodo administrentur. Idcirco si ad hoc adipiscendum animum incuruastis, eligite sodes aliquem practicum bonum: qui possit actu practico ista vobis omnia distinguere, quod sane libenter facerem, ni me studium ab ipsa practica distraheret.

Cum venā secundum partem fuerit mutilatā.

Cum vero secundum partem mutilata fuerit, hæc duo statim vobis subiiciantur: Quorum vnum incisio, alterum vero colligatio nominabitur. Fiet enim incisio, cum ea, quæ *superius* dicta sunt, non contulerint, & hoc ideo faciendum est, vt venæ incisæ capita sub carnem contrahantur, ex quo sequitur illorum oppilatio. Et tunc erit hoc perpetrandum, cum venæ paruæ visæ fuerint. Nam si magnæ grossæq; esse cernerentur, tunc alterum ingenium non multum ab isto dissimile propagabitis. Contemplamini
E igitur, antequam incidatis, si parua carnis contractio facta fuerit, possibile esset ipsam colligare in parte superiori, quo nihil esset optabilius, commodiusque ad incidendum. Si v. non posset fieri, vos ipsam rescindite venam ferro ignito, ac idoneo, ad illud, quod facere concupiscitis, verum non multum profundabitis, ne arteria, qua vena incidenda comitatur, aduratur: quando *paucæ dantur venæ, quibus arteriæ non sociantur.* Ego vero cum ad quendam, qui fluxum sanguinis triduo perpetiebatur, in quo restringendo multi & quidem non ignari colluctarentur, essem accersitus, & interrogando eos, qui aderant, cognouissem, quæ huic casui essent administranda cōsummasse, ne viderer inter apes fucus, atq; eos, qui de me plurimum prædicabant, in tali negocio fefellissem, tali vsus sum ingenio, quo mihi vtilitatem, ægroto vero sanitatem comparaui; de qua iam erant desperati, cum meminissent dictorum Auic. dicentis, ad

Accidentia ad fluxum sanguinis consequētia.

hanc ſanguinis hæmorrhagiam inſurgere accidentia mala, veluti ſpaſmum ex inanitione, ſingultum ex A ſtomachi villorum arefactione: cum ipſa humiditas deſiccetur à venis miſeraicis, quæ irritantur à membrorum conſumptione: & rationis confuſionem, aliaq; ſymptomata mortem frigidam arguentia. Nam iſta ſunt accidentia, quæ hanc conſequuntur ægritudinem, quæ cum apparuerint, mortem certam prognoſticant.

Nota venã ligandam.

Transfixi labrum vulneris acu in parte ſuperiori vſq; ad venam inciſam, eamq; intactam acu reliqui, ex vna parte: Deinde eandem acum deduxi ſub ipſam venam ad partem alteram, & iterum labrum ex infera ad ſuperam partem transfixi, ita quod laqueum inciſæ venæ compoſuimus, cuius capita bene nectendo venã cum labro colligauimus: ſicque honorem ab inferis vita ægri citata reportauimus. Verum attendite hoc, quæſo fratres: vt in omni veſtra ſanguinis conſtringendi operatione ſuperimponatis (cũ vulnus plumaceolis ſupradictis impleueritis) pecias aqua & aceto roſato madefactas, ita quod totum membrum, ex quo ſanguis emanat, ambiant. His igitur ingeniis contra hanc ſanguinis effrenitatem maximo cum honore, victoriaque, non trophæis regalibuſque ſpoliis nudata triumphabitis. Satis iam ſatis hucuſque de ſanguineo fluxu dictum eſſe credimus, quare ne tempus, quod tam præcipiti rota à ſupremo mobili voluitur, nos deſerat, aggrediamur vlcerum curationes, vbi alia vlcerũ accidentia propriis medicaminibus refrenabimus. Nam ſi de vnoquoque ſpecialem ſermonem texeremus, eſſet B non iucunda nugatio, cum ipſa eadem in curando neceſſario citarentur.

Vnde vlcera nomina ſortiuntur. A cauſis. Ab accidentibus.

Verum enimuero, mi ABSTEMI, nihil modo ſuperflui noſtræ ſermocinationis eſſet, vt antequam vlcerum curationes aggrederemur, breui enarremus, vnde ipſa vlcera ſpecierũ nomina ſortiantur: cum tantum legendo inuenerim á cauſis, ſcil. tanquam à materia antecedenti: & ab ipſis accidentib. proprias nominum appellationes ſibi vendicare ſolere. Dicuntur enim à cauſis vlcera cholerica, ſanguinea, phlegmatica, & melancholica, ſecundum quod humorum aliquis odioſe vlcera fouebit. Ab accidentibus vero appellantur Dura, Cauernoſa, Fiſtuloſa, Putrida, Cancroſa, Formicoſa, Corroſiua, Doloroſa, Apoſtemoſa, Oſtracoſa, &c. id genus, ſecundum ꝙ iſtorum aliquod vlceri ærumnoſe imminebit.

Antecedens cauſa vlceris. Coniuncta cauſa vlceris.

Cæterum veræ cauſæ, à quibus vlcera ſuum eſſe concipiunt, duæ ſunt. ſ. antecedens & coniuncta. *Antecedens* eſt corruptio cum nimia quantitate malorum humorum ex inordinato regimine genitorum cum potentia corrodere, ac corporis particulas viciare, & corrumpere. Cauſa quidem *coniuncta* eſt malitia complexionis introducta in vulneratis particulis, & exituris, & puſtulis apertis male à Medicis tractatis, ſicuti hac noſtra tempeſtate Medici faciunt. C

Vlcerum diuiſio.

Poſſem adhuc equidem ipſa vlcera diuidere, cum ſint vlcerum quędam plana, quędam profunda. Et horum quædam mollia, & quædam dura. Adhuc illorum quædam ſtantia, quędam ambulantia. Iſtorum vero quædam corrodentia, & quædam putreſcentia. Sed cum iſtæ diuiſiones magis ad ingenii confuſionem, quam ad illius acuitatem faciant, decreui nullo modo de eis mentionem facere ſpecificam. Cum iam in curando etiam pertractabuntur.

A ſaniei qualitate. Diuerſa ſaniei nomina.

Quandoque etiam nominantur à ſaniei qualitate, quæ à Doctoribus quadrifariam dicitur. Eſt enim *ſanies, pus, virulentia, & ſordicies.* A ſanie ſanioſum, à pure purulentum, à virulentia virulentum, à ſorditie ſordidum vlcus nuncupabitur. De quorum numero primum erit agendum de vlcere ſanioſo, deinceps ad vniuſcuiuſque ſpeciei emendationem ſecundum ordinem enarratum deueniemus.

De vlcere ſanioſo.

Cum ergo de vlcere ſanioſo dicturi ſumus, non videtur à ratione diſſonum, quid ſit ſanies dicere, vndeve oriatur, & quæ ſint illius cauſæ, quando ex iſtorum noticia facile conſequemur vlcerum curationem, quam quidem exiſtere cenſemus in cognitione cauſarum, complexionis rectificatione, & confortatione membrorum.

Sanies quid. Secunda humiditates. Quando fiat ſanies.

Eſt igitur ſanies *nutrimentum corruptum, quod natura non potuit digerere, nec in ſecundas humiditates conuertere:* quæ appellantur, nomen non habens, ros, gluten, & cambium. Tunc enim fit ſanies, quando materia nutritiua defluens ad membrum, vel quę in membro exiſtit, non poteſt conuer- D ti ad mẽbri naturam, ex illius debilitate cum attractione membrorũ circumſtãtium ſuperfluitatis. Quoniam, vt Auic. placet, ad membrum debile tranſmittuntur ſuperfluitates membrorũ circumiacentium, quæ in pus, vel in virulentiam conuertuntur. Quare cum ægritudinẽ curare voluerimus, omni conamine eniti debemus, vt mẽbri debilitatẽ corroboremus medicamine aliquo, vel cataplaſmate, membrum debile conſolante. Conſolabuntur n. membrum debile pharmaca ſtyptica cum caliditate naturalem membri caliditatẽ non excedenti, vt Gal. *tertio Techna* refert. Illud idem facient defenſiua eaſdẽ qualitates retinẽtia. Quomodo iſta fieri debeant, natura ſimpliciũ vos docebit. Ideo aliquantulum in naturis ſimpliciũ cognoſcendis operam date, vt cum opus erit, tanquã è promptuario illa videamini exerere: & non quaſi exuſto ſtipite amiſſam acum in tenebris quærere, ſicuti noſtræ ætatis ignari medici faciunt. Adhuc huiuſmodi ſceleris cauſa eſt adminiſtratio vnguentorum, quæ humidã, calidamve complexionẽ habent, quæ vtræq; faciunt ad maximam putrefactionẽ. Nam humiditas, & caliditas non regulans humiditatem, ſunt cauſæ aduentu primo putrefactionis, vt philoſoph. princeps Ariſtot. *in Meteororũ quarto* aſſerit. Quare qui hanc artem exercere voluerit, omni induſtria colluctetur, ne eum effugiat vnguentorum cognitio. Non dico *nomina*, ſicuti faciunt Hebræi, ac etiã noſtri, qui artem medicã profitentur, cum E ſciuerint nominare vnguentum baſilicum, nigrum, raſinum, aureum, apoſtolorum ſiue apoſtolicum, atq; Ægyptiacum, camphoratum, album, lithargyriacum, miniacum, ceraſeum, &c. quibus gloriantur. Sed dico *qualitatem*, quã vnguenta debeant habere in hac, vel illa ægritudine, ſecundũ intentionum curatiuarum exigentiã. Nam aliquando cõfortamus, aliquando vero humectamus, deſiccamus, calefacimus, & infrigidam⁹. Idcirco nõ eſt admirandũ, cum tã frequenter ceſpitent. Sunt n. iſti medici in bibliothecis impreſſi: Quoniã operantur ſecundum libros, ex quib. plurimi oriuntur errores, quando non recte percipiuntur.

Meſue.

Quod ille Damaſcenus aduertens *in ſuis aphoriſmis* non tacita voce exclamat: *Operari autem ſecundum libros abſque perfecta doctrina & ſolerti ingenio, moleſtum eſt.* Quare hortor vos, fratres charissimi,

A charissimi, vt in omni vestra actione, quam circa corpus humanum exercitaturi estis, medicamina secundum membri complexionem & ægritudinis intentiones ordinetis. Et si possibile esset, ipsemet ea componite, nec tantum pharmacopolis credite, vt aliquando eisdem decipiamini illo benedicto; nolo dicere maledicto tractatu, *quid pro quo*. Cum qui ipsum composuit, sit iam vita defunctus. Nam sicut homines non vna visus specie variantur, nec vna horum qualitate, & quantitate, ac corporis complexione quæ astrorum motu in corpora influunt: Sic & ipsa simplicia, cum sint diuersarum specierum, figurarũ, atque locorum, vnde propriam sibi contrahunt qualitatem. Quod Auic. exclamat *in canone vlcerum curationis* dicens; *Et medicamen quidem vnum secundum quædam corpora facit nasci carnem, & secundum quædam eorum est corrosiuum vehementis abstersionis, cum corpora sint leuia valde &c.* Ex quo infertur, quod secundum vlcerum exigentiam, & corporum ac membrorum complexionem vnguenta ipsa malaxentur. Quam quidem sententiam ille facundissimus ornatissimusque Cornelius Celsus, quem vos tanti facitis, tetigit *in tertio suæ medicinæ* loquens: *Ignorari non oportet, quod non omnibus ægris eadem auxilia conferant. Et idcirco estote prudentes in componendis medicaminibus, ne aliquando vobis accidat dicere, non putaram.* Sanies autem bona erit illa, *quæ alba, lenis, & æqualis erit*, vt dicit Aui. quam sententiam ab illo diuino Hippoc. deprædatus

Auicen.

Cornelius Celsus.

Sanies bona qua.

B fuit *in lib. primo prognosticorum* dicente: *Putredo ea laudatur, quæ alba est, & æqualis per totum, neque in superficie inæqualis, neque mali odoris; quæ vero contraria pessima.* Quare debeat istas qualitates habere sanies, dicetur volente Deo *in capitulo de iudiciis saniei*, quando illud commentabimur. Vbi ad plenum rationes colligetis, quas modo si vellem narrare, longius ab incepto distraherer. Nam immensum pelagus aggrederemur s. elementorum mixtiones, colorum fractiones, vbi dicere oporteret, à quibus qualitatibus prouenirent. Sicque alchimistæ, potius, quam Medici apparemus. Potestis etiam Galenum non negligere, sed frequenter lectitare *in primo prognosticorum*, vbi & diuina quædam relegetis pro illius rei complemento. Habetis ergo quid, vnde & qualis, sit ipsa sanies. Nunc vero contexamus curam vlceris saniosi.

Videor videre vos velle me quasi percontari, quid nam sentiam per vlcus saniosum, cum de ipso sermonem absoluere destinaueram. Nam modo frontem contraxistis, cum vlceris saniosi curam velle contexere dixerim. Pro cuius intellectione ignorare non debetis, vlcera esse duplicia. Quorum quędam sunt simplicia, & quædam composita. Non dico simplicitate *absoluta*, sed simplicitate *quadam*. Constant enim ex mala complexione, & continui solutione, & aliquando compositione, ad quæ concurrunt ma-

Pro vlcere saniosa quid intelligamus.

Vlcerum differentia.

C læ qualitates. Sed dico inquantum opponuntur vlceribus cum accidentibus verã consolidationem impedientibus repertis, quæ composita esse dicuntur. Quare cum vlcus saniosum nominauero, ex nostra suppositione simplex intelligetis, quod omnino erit ab illis acciden tibus remotum. Verum cum quadã aliquando alteritate inuolutum. Idcirco de simplici planum tenenti, deinceps de simplici concauo dicamus. Postea vero de composito, eodemq; modo ac ordine sermonem prosequemur, ad quod Deus optimus maximus nos conseruet.

Supponatur igitur nobis humanam vitam seruare cupientibus, vlcera omnia, in quantum vlcera sunt, exiccatione indigere. Quæ quidem bipartita est, cuius vna pars est frigida, altera vero calida. Et hęc adhuc cum mordicatione, & sine mordicatione. Sunt enim cum mordicatione omnia, quę sub certo gradu caliditatis siccam habent complexionem, cum ipsa caliditas vna cum siccitate constare videatur, vt Aristot. primus omnium docentium doctissime nobis demonstrat *in primo generationis*, vbi prima elementa docet commiscere, atque si terræ frigiditas cum caliditate commutaretur, iam non aridæ, sed ignis nomine potiretur, connectensque si eiusdem siccitas cum humiditate mutaretur, amitteret terræ nomen, & aquæ appellationem sortiretur. Quæ quidem exiccantia si cum huiusmodi qualitatibus re-

De cura vlceris saniosi planum tenentis.

D perirentur, non modo mordicarent, verumetiam & adurerent. Hoc nobis autem astipulantur ignis, & sublimati qualitates. Verum vnum altero erit tanto minoris mordicationis, quanto minus submergetur in huiusmodi qualitates. & ideo in eligendis talis modi exiccantibus, estote aliquantulo prudentiores, ne vno pro altero vtamini. Et hoc vt euitetis, exiccantium distinctionem accipite, quibus vtimur ad vlcerum curationem. Quorum noticia facile peruenietis ad metam vlcerum curationis. Sunt enim frigida exiccantia *sandali omnes, myrobolani, terra sigillata, sanguis draconis, bolus armenus, tucia, camphora, cerusa, lithargyrium, minium, zinabrium, coralli rubei, gumma arabica*, &c. Calida sine mordicatione sunt *aloe, hepatica, myrrha, sarcocolla, galla non perforata, &c.* Cum mordicatione sunt *flos æris, alumen combustum, &c.* Ex quibus componetis optimum medicamen pro vlceris curatione, si illius qualitatem diligentius prius cognoueritis. Potestis vlceris caliditatem cognoscere, si ipsius circumferentiam inspexeritis, quæ si rubicunda erit, caliditatem attestabitur: Adhuc erit caro ipsius subrubea, & ad tactum calida. Quæ rectificabitur hercle cum vnguento albo, cuius hæc est descriptio. ℞. *olei rosati vnc. 6. pinguedinis castrati vnc. iiij. medullæ crurium vaccæ vnc. ij. ceræ albæ vnc. i ß. cerusæ vnc. iij. camphoræ scrup. ij. & fiat vnguentum secundum artem*, quod desuper applicabitis, inspergendo vlceri hunc puluerem. ℞. *myrobolanorum omnium, terræ si-*

Frigida exiccantia.

Calida sine mordicatione.

Cum mordicatione.

Signa vlceris calidi.

Vnguentum album.

Puluis cicatrizatiuus.

E *gillatæ, corallorum rubeorum ana. ʒ. j. cerusæ ʒ ij. aluminis rochæ combusti. ʒ j. corticum compatrum siue cancrorum ʒ j. pistentur omnia simul, & pistillo bene molantur, donec fiat puluis, sicut alchochol*, quem postea tegatis vnguento *supra* dicto. At si caro superorietur in tantum, quod labia vlceris emineat, erit vtendum pro illius obstaculo *vnguento apostolorum*, cum cautela tamen, ne iterum inflammetur. Nam sunt complexiones interdum ita delicate nutritæ, quod solum illius nomine alterantur. Quod vidimus in ciue Romano, cuius nomen taceo, cum fuerit nostro artificio ingratus. Quo cognito cautelam ipsam ordinaui habentem intentiones membri confortandi, rectificandi, ac etiam corroborandi, quæ talis fuit.

Defensiuum

℞. *olei rosati vnc. iij. olei myrtini vnc. j ß. farinæ fabarum ʒ iij. pulueris rosarum, myrtillorum, nucum cupressi, ana ʒ ij. boli armeni, terræ sigillatæ, ana ʒ j. ß. ceræ nouæ, q. s. & fiat defensiuum inter molle & durum.* Quod bina

applicatione membrum rectificando, cum *vnguento apostolorum* vlcus ad cicatricem deduxi. Quod dum A Medici, quos noscitis, curabant, nonies in plenum orbem cornua lunæ coire viderunt, quod nos lunæ non dum fronte rupta consolidauimus. Cum vero caro illa compressa fuerit, & intentionem cicatrizandi tenebitis, ista lotione vos vti maxime expediet:

Lotio cicatrizatiua.

℞. vini boni subrubei cyathum vnum; rosarum rubearum M. ß. mellis rosati colati vnc. ß. aluminis rochæ ʒ iij. croci quantum poßit vinum colorare, quæ omnia simul bulliant, dum alumen eliquescat. Quo tepido vlcus irrorabitis, deinde rorem ipsum pãno linteo subtili citius subigeris [siccetis] ne multum ibi supersedeat. Quoniam saniem generaret, sicuti accidit illi, qui mihi infestissimus est. Nam dum volebat cicatrizare, vtique ego faciebam, eodem vino vlcus concauabat. Quo facto, parum filectæ adhuc vlceri imponite, vt si quid humiditatis inde resudaret, possit desiccari, super quod locabitis istud vnguentum, quod multum ad introducendam cicatricem operatur:

Vnguentum cicatrizans.

Recipe olei rosati, olei myrtini. ana vnc. j ß. minii vn. ij. bulliant simul vsque quo acquirant nigerrimum colorem, sicque curam ipsam finietis.

Ecce modo curam intellexistis vlceris saniosi planum tenentis. Nunc vero curam vlceris calidi saniosi concaui persequemur, de qua pręmia reportabitis, si ad humores, qui illuc dilabuntur, intentiones curandi conuertetis. B

De cura Vlceris calidi saniosi planum tenentis.

Solent enim, fratres, humorum acuitates carnem generatam desiccare, & corrodere, ac etiam generandam prohibere, ne fiat concaui instauratio. Pro cuius emendatione tres constituantur intentiones. Quarum prima sit vitę ordinatio cum bono regimine. Secunda humorum prohibitio. Tertia carnis generatio cum consolidandi operatione.

Perficietur prima cum sex rebus non naturalibus, & maxime in diætando, cuius cibatio in oppositam qualitatem humoris, qui ad vlcus defluit, sese tota conuertat. Fit autem dupliciter humorum prohibitio, aut eos catarctico competenti educendo, aut pharmaco vel cataplasmate membrum ipsum liniendo. Cuius officium sit particulas confortando humores depellere. Quale est defensiuum *superius* ordinatum, aut ei consimile. Generabitur caro dupliciter, tum propter abnegationem contrarii, tum etiam propter pulueris, aut vnguenti eandem qualitatem detinentis administrationem. Fiet quidem puluis ex simplicium exiccantium *superius* narratorum admixtione, iuxta qualitatem & quantitatẽ, qua indigebitis, potestis ipsa simplicia dosare. Verum si vnguento magis, quam puluere delectabimini, ipsum ordinabo:

Vnguentum incarnatiuũ cum abstersione.

℞. terebinthinæ clarißimæ vnc. ij, mellis rosati colati vnc j ß. aquæ plantaginis ʒ iij. bulliant vsque ad aquæ consumptionem, deinde addantur farinæ hordei, fabarum ana ʒ ij. croci parum. thuris ʒ j. & fiat incarnatiuum cum abstersione, ponendo desuper vnguentum album *superius* ordinatum, in cuius circumferentia defensiuum *ibidem* dictum illiniatur, ne possit vlcus iterum inflammari. C At si multum caro excresceret, *vnguento apostolorum* comprimetur vnica tantum, vel bina applicatione, aut quantum eo videbitur vobis opus est. Quæ cum adæquata erit labiis, finiatur cura sicuti dictum est *supra* de vlcere planum tenente. Suntque multa alia ingenia, quæ scribi non possunt, sed tantum operantis ingenio ac rectæ ipsius æstimationi relinquuntur. Nam modo vna qualitas, modo altera, aut furit aut blanditur. Quæ non minus tenenda est, ac si fluctuantem cymbam in medio fluctu modo huc, modo illuc temone dirigi oporteret, secundum aurigæ extimationem.

Auicen.

De quo etiam Auicen. questus est *in principio sui operis* dicens: *Minus namque quod Medico necessarium est, comprehendit: quod vero super additum est, incomprehensibile est, scilicet quod Medici æstimationem non potuit docere, nec loquendo aut scribendo.* Quare vt illam habeatis, aliquando operari videre non dedignamini, ex quo iudicium ipsum colligetis, vt in omni vestri animi agitatione tuti esse, certe possitis. His itaque de vlcere TOTOsanioso calido prælibatis, nunc fausto bonoque sydere auspicemur curam vlceris frigidi saniosi, eodemque modo ac ordine, quibus in calido vsi sumus. D

De Vlcere frigido saniosο.

Cum igitur vlcus frigidum saniosum se nobis curandum obtulerit (quod facile ex intuitu oculorum cognoscetur: erit enim caro illius in colore demissa, alba, aut liuida. Quamuis id vlcus interdum liuore à sanguine cum bilis concursu concoloratur: nec etiam manuum tactum latebit ipsius frigiditas) nihil ab ordine discedendum erit, quem in vlcere calido sanioso scripsimus. Verum remedia asserimus (cum ipsa vlcerum genera differant à caliditate ad frigiditatem) ab illis longe differentia esse oportere.

Defensiuum humorũ frigidi.

Quæ cum varia sint, ab ipso defensiuo, quoniam se in cura primum offert, inchoabimus: cuius talis est compositio nostra. *℞. olei camomillæ, olei myrtini, ana vnc. ij. anethi vnc. j. puluerum camomillæ, meliloti ana ʒ ij. rosarum rubearum, myrtillorum, nucum cupreßi ana ʒ j ß. farinæ fabarũ, farinæ hordei ana ʒ iij. ceræ nouæ. q. s. & fiat inter molle & durum*, quo tibiam seu aliquem alium locum circa vlcus inficietis. Quo facto ad vlcus statim curandum animum intendatis, in quo primum istum puluerem proiicietis.

Puluis incarnans.

℞. aloes, myrrhæ, sacrocollæ, ana vnc. ß. sanguinis draconis, balaustiorum, ana ʒ iij thuris ʒ ij. croci scrup. ß. de omnibus fiat puluis, quem vlceri imponetis, deinde ipsum cooperite vnguento isto:

Basilicum nostræ intentionis.

℞. olei rosati vnc. ij. olei camomillæ, olei myrtini, ana vnc. iij. pinguedinis castrati vnc. iiij. pinguedinis gallinæ vnc. j. medullæ crurium vaccæ, medullæ cerui, ana vnc. j ß. lithargyrii vnc. ij. cerusæ vnc. j. bulliant vsq; ad colorem nigrum: deinde addantur terebinthinæ claræ vnc. j ß. picis naualis vnc. j. ceræ nouæ vnc. ij. & iterum parum ferueant, postea ab igne remoueantur, & spatula agitentur, donec congelascant, ne fiat mineralium hypostasis, & habebitis vnguentum appellatum basilicum nostræ intentionis. E Si vero caro visa fuerit humida vel pinguis, vt desiccetur, macrescatque, applicatione *vnguenti apostolorum* indigemus, quod sine hæsitatione reducet ad æqualitatem consolidandi. Deinde finiatur cura cicatrizando cum illa lotione *superius* ordinata, ordine ac modo *ibidem* recitato. *Sicque vestra domum manus ære grauata redibit.*

De Vlcere composito.

Cum ergo simus ab his absoluti, iure tenemur iactare modo fundamenta vlceris compositi, vt facile ędificemus in corpore humano. Quod instaurãdo, vel quod ab eo conquassatũ, ac delapsum fuerit, fulci-

A fulciendo integre conseruemus. Quare iterum meminisse oportet accidentium, quæ *superius* scripta sunt, vt vnumquodque emendare valeamus. Quod cum euenerit, non possit à vera nos consolidatione ignominiose arcere, quæ secundum ordinem ibi enarrata persequemur. Oblato igitur nobis curando vlcere composito, prius inspiciamus, quæ nam ibi erunt accidentia, vt demum ipsam impediant consolidationem. Nam si plures combinabuntur ægritudines, ab illa erit initiandum, quæ illi rei magis fuerit molesta, vt Auic. recitat *in vltimo primi lib. capite* asserens: *Cum multæ coniunguntur ægritudines, ab ea incipere debemus, in qua vna harum trium proprietas existit. Vna earum est, quod alia sanari non potest, antequam ipsa sanetur, sicut apostema, & vlcus cum coniunguntur. Medicamur enim apostema, donec complexionis malitia, quæ cum eo venit, remoueatur, absque cuius sanatione vlcus sanari non potest. Postea medicamur vlcus, &c.* Quare vt illud canonica obseruatione pertractemus, secundum quod ægrum aliquod accidentium molestauerit, principales intentiones ordinabimus. Quarum prima erit vitam ægri ordinare. Secunda humorem peccantē vel iuxta infirmi complexionem purgare. Tertia vlceris qualitatem ac malitiam emendare. Adhuc etiam ista diuidetur secundum vlceris dispositionem, qua partiales vendicat intentiones. *Auicen.* *Intentiones curatiuæ.*

Quomodo vita ægri ordinabitur, iam vosmetipsi potestis considerare ex illius vitæ regimine, quod ante, vel cum ipsa ægritudine inglutiuerit, illud mutando in qualitates prius assumptis qualitatibus contrarias. Dico si vsus fuerit frigido & humido ante ægritudinem, vel in ipsa ægritudine, regimine, B vos in oppositum ipsum conuertetis gradatim paulatimque. Quoniam natura non tolerat repentinas, seu instantaneas mutationes, licet istud in humoribus non detur absque longa ciborum chymorumq; transmutatione. Purgabitis humorem secundum vrinæ significationem, quæ quidem bipartita est. s. in substantiam, & colorem, additur etiam his hypostasis, seu quod nos sedimen vocamus, & paucitas, & quantitas: ex quibus omnibus consideratis, totam ægri complexionem scrutabimini. Nam si vrina erit in substantia spissa, & in colore rubea, sanguinem dominari significabit. Si vero tenuis in substantia, & in colore rubea, choleram cæteris humoribus præesse non dubitabitis. Sin autem in substantia spissa, & in colore alba fuerit, phlegma imperabit. At si tenuis in substantia & color albus extiterit, hæsitabitis, melancholiam humores cæteros suffocare. Ex sedimine vero tempus pharmacandi sumetis. Nam cum illud incœperit apparere, humoris purgandi digestionem ostendet. Verum sunt & postea colorum refractiones, & sediminum eleuationes depressionesque. Quæ vel dominium vel seruitutem caloris naturalis, vel humidi substantifici consumptionem portendunt. Quæ omnia nunc computare minime decet, cum istud negotium ad Medicum potorium pertineat. De quo si Deus clementissimus vitæ terminum conseruabit, ne à nostrorum scelerum grauamine intercipiatur, physicali quoq; sermocinatione inter nos, sicuti in chirurgia facimus, cofabulabimur. Nunc tātum ista, quæ de vrina dicta sunt, C accipite pro vlceris sanandi commoditate. *De Vrinæ significatione.*

Quomodo humor ipse euacuabitur, perlegite diuinum Mesuem, qui illa pharmaca iuxta humoris peccatum componit. Vel habeatis Copiosam à meo Magistro compositam, vbi purgandi modum ad plenum inuenietis. Nam si pharmaca vellem distemperare, aut bolos conficere, vel pilulas aggregare, fortasse vobis molestus ero, aut animi torpore audiendi fastidio afficientur: vel mihi continget, quod vbique locorum prouerbium tritum est, *noctuas Athenas*. Quoniam esset insipida mea sermocinatio, si cibis expleto propinaretur, vt conuiuis solet plerunque accidere, ne in fine mensæ queant confecta pergustare. Licet ipsa sapore quodam dulci fastidio habeantur. Et ideo vobis ista tanquam nota relinquimus ad vlteriora quidem accincti, & vlceris qualitatem ac malitiam emendandam. Emendabimus enim vlceris qualitatem, cum frigida fuerit, si calida applicabimus. Cum calida extiterit, si frigida illis inuoluemus. Sicque humefactando & desiccando faciemus. Ipsius vero malitiam refrenabimus, digerendo, mundificando, corrodendo, incidendo & adurendo, & aliquando mollificando, secundum quod operanti visum fuerit. Quomodo autem & quando oporteat istos modos exercere, sigillatim modo recitabimus, cum singula vlceris accidentia propellere inquiramus. Quæ omnia ordine, quem diximus, prosequemur, dimittendo, quæ iam dicta sunt, vt ab aliis remediis nostra sint D primordia.

Superius iam abunde determinauimus de sanguinis fluxu à causa primitiua exorso, quo vos permeare oportebit, vt inde huc illuc, quo vobis opus erit, transportetur. Nam si iterum illius meminissem, fortasse vobis superfluus æstimarer. Hac equidem causa interceptus ad alia accidentia extirpanda euolo, ac si de ipso modo sermocinati fuissemus: Illud idem de carne addita diceremus, si causam illius posuissem, cum vlceris saniosi curā describebamus. Causa enim carnis additæ est *nimia humectatio*, necnon *incompleta mundificatio*, vt Auicennæ placet *in vniuersali vlcerum sermone* dicenti: *Et de vlceribus, in quibus nascitur caro, quædam sunt, in quibus nascitur caro addita, & quædam, in quibus non nascitur illud. Et illa, in quibus generatur caro addita, sunt illa, in quibus fit festinatio nascentiæ carnis ante mundificationem. Et illa, in quibus non nascitur illud, sunt illa, in quibus non nascitur caro nisi post mundificationem.* Quare animaduertite, ne multum in humectando procedatis. Ex quo patent ipsius remedia, cum causam ægritudinis habuerimus, quæ secundum maiorem vel minorem ipsius eleuationem, & pinguedinem in siccitate, aut corrosione corroborabuntur. Nam aliquando vidimus ipsam pinguedinem cæteris remediis abominatam cauterium E actuale poposcisse. Quod si vnquam vobis acciderit, & remedia læuia non contulerint, qualia sunt *vnguentum apostolorum, Aegyptiacum, puluis mei Magistri, & alumen combustum*, ne terreamini candenti ferro eandem desiccare. Quod si hanc operationem feceritis, & eschara superinducta fuerit, remoueatur, sicuti dictum est, cum de apostemate dicebamus, deinde ad curam vlceris reuertamini. *Causa carnis additæ quæ. Auicenna.*

At si in vlcere ostracosa labia adfuerint, quæ consolidationem impediant, tota vos cura suscipiat, vt illa inde demoliamini, nulla interposita diecula. Quoniam si aliter facere tentaremus, irritus quidem labor *De cura ostracosorum vlceris labiorum.*

labor nos celeris curationis auidos frustraretur, sicq; præcapiendum tempus postponeremus. Igitur ne A tempus frustra dimittatur, ad ipsa amputanda accedamus. Amputabitis equidem labia ostracosa pedetentim, nulloque doloris præconio excitato, si puluerem hunc immediate ordinatū apposueritis. Quoniam in vlcere nunquam debemus, vt ait Auicen. dolorem commouere, nisi coacti, sicuti in huiusmodi cura, cui cum lenia medicamina non contulerint, ad fortiora erit transiendum, quoniam bene cognouerat, sicut prudens sagaxq; artifex quoddam genus hominum fore ad humanæ vitæ excidium venturum, quod eodem magisterio gloriaretur, nullam habiturum canonicam regularemque rationem, qua infirmos dolorem perpessuros leuigaret, atq; animaret ad id fortiter viriliterq; tolerandum. Sed tantū illam pestiferam, lethalemque vocem seruaturum, quam nostra hac tempestate sophismatici medici in prouerbium redegerunt, Scilicet miti facilique Medico vulnus vermiculascere: ac si ignara Medicorum immanitas esset curationis causa. Loquor de immanitate, quam ignari medici in vnoquoque paruulo furunculo, vt docti practicive habeantur, omni industria, fucataque diligentia exercent: & non de illa, ad quam coacti non solum regulis, & autenticis Medicorum canonibus, sed etiam nectareis mellitisque poetarum persuasionibus inducimur. Vtq; præcipitur ab illo facundo delectabilique Ouidio, dicente

Immedicabile vulnus
Ense recidendum est, ne pars syncera trahatur.

Ad quod hercle perpetrandum, adhuc trudimur ab Aquinate Iuuenale *satyrica sua persuasione*, ne B forte à marcido, putridove membro cætera conspiciantur syncera, vnde ait.

Vuaq; conspecta liuorem ducit ab vua.

Nec non adest ille ameniſsimus omniumq; poetarum doctissimus Virgilius, qui ferro etiam causam compescendam asserens, dicit:

Continuo culpam ferro compesce prius quam
Dira per incautum serpant contagia vulgus.

Quare cum in huiusmodi operationem incideritis, forti immitiq; animo pro infirmi salute omnia, quæ ad illam consequuntur, operamini. Quod si feceritis, non immitis indomitiq; animi, sed misericordis (quando vitæ hominis inualidi suffragia auxiliaq; attuleritis) appellationes nullo inuidorum liuore maculatas sortiemini. Satis hercle à proposito nostrorum ignauia medicorū sumus deuiati, & fere merito. Quis nam istorum ignauiam inscitiamq; tam fortiter ferret, vt aliquando non excandescat? cū quotidie ab eisdem maleficiis irritetur, eo quod boni nō possunt bene viuere, adeo doctis omni conamine, omnive animi procacitate insidiantur. Dimissa hæc modo faciam, ne videar velle maledicere, cum iam ab isto dicendi genere longe nostra abhorreat institutio, & magis aueat puluerem componere, quem la- C

Puluis corrosiuus. biis ostracosis imponetis: Cuius quidem talis est nostra descriptio. ℞. *myrabolani citrini vnc. ß. corallorum rubeorum ℨ ß. gallarum non perforatarum ℨ j. sanguinis draconis, terræ sigillatæ, cerusæ ana ℨ ij. floris æris drach. ij. aluminis combusti drach. j. sarcocollæ, myrrhæ, thuris, masticis, an. drach. j. ß. misce & fiat puluis subtilissimus*, super quem vnguentum, quod ordinauimus in cura vlceris saniosi frigidi, ponetis, appellatum *basilicum nostræ intentionis*. Sic erit procedendum, donec remoueatur illa ostracositas. Ea vero remota, curatur vlcus sicut *supra* dictum est. Sin autem puluis parum propter sui debilitatem videatur proficere, ita quod cum illo

Vnguentum corrosiuum. speres non posse amputari, ad fortiora remedia erit permeandum: quorum istud est primum: ℞. *olei rosati vnc. iij. pinguedinis castrati ℥ ij. medullæ crurium vaccæ ℥ j. aquæ, in qua fuerit sublimatum liquefactum ℥ j. bulliāt omnia simul paulatim vsq; ad aquæ consumptionem, deinde addatur cerusæ ℥ j. & iterum bulliant parum, & postea auferatur ab igne: & spatula tamdiu agitentur, donec cōgelescant, quod in peciola super vlcus collocanda distenditur, & fortasse cum isto proficietis*. Si vero adhuc instare remotioni perseuerabūt, istud aliud sine vlla temporis intercapedine in manus vestras victoriā reportabit. Verum erit prius admonendū, ne in locis neruosis superponatur: ne forte cum victoriam speraueritis, in seruitutē incidatis. Sicut accidit mihi, cum primum bellum inire volui cum quadam muliere, quæ vlcus ostracosum in pede patiebatur, quod nunquam potui ipsum inde arcere, licet alii nuntii præfuissent, nisi ductorē, ah nimium audacem, pugnando præesse vo- D luissem: Qui non victoriam, sed latam nostri boni nominis cōmilitionibus stragem attulit. Verum si necessitate aliqua ad id truderemini, præmittite prius vniuersalem corporis euacuationem, ac etiam vtimini nuchæ confortatione. Vt si forte sicarii fumi ad ipsam eleuarentur, qui vel spasmū, vel apoplexiam facere meditarentur, valeat (hac prima corroboratione facta) eos fugare ac spargere, nullo illato nocu-

Puluis maxime corrosiuus. mento. Quo facto ad locale deueniatur, quod tale est: ℞. *cerusæ, minii sublimati an. ℨ. misce, & fiat puluis subtilissimus*, de quo tantū vlceri inspargetur, quantum partem remouendā valeat salire: quē statim cooperiat istud emplastrum, quod maxime faciet ad dolorē mitigandum, & escharam remouendā: ℞. *foliorum

Emplastrū eschara remotiuum & doloris sedatiuum. maluarum, violarum, & lactucarum ana M. j. bulliant simul in brodio carnis castrati, deinde pistentur: cui pisturæ addantur farina hordei lib. ß. olei rosati completi ℥ ij. butyri ℥ iij. vitellis duorum vel trium ouorum, & fiat emplastrum*, cum quo procedatur, donec eschara, quæ ibi fuerit, remoueatur. Qua abscissa curam ipsam persequamini digerendo & abstergendo, & finaliter incarnando, sicuti dictum fuit, cum de vulnere dicebatur. Hoc denique modo faciendo, hisque auxiliis vtendo, victoriam acquiretis: sicq; famam & gloriam cum pecunia augmentabitis. Quando igitur habetis labiorum curationem ostracosorum, accedamus ad dolo- E rem euitandum. Qui quidem tantum habet ferocitatis atque immanitatis, vt non solum vlceribus curationem, verum etiam & virtutibus animalibus & spiritualibus operationem interdicat, quare merito de ipso nunc loquamur.

De dolore. Quoniam dolor est veluti ventosa attrahens materiam ad locum, authores semper in eo sedando maximam adhibuere diligentiam, animaduertentes symptomata, quæ inde possint scatutire: sicut virtutis prosternatio, & spirituū defectio, necnon neruorū contractio. Quæ omnia in vnaquaque corporis humani

A humani ægritudine verenda sunt,& periculosa. Quare vt ista(si euenerint)canonice euitarent, duplicẽ doloris causam edidere,quarum vnam esse dixere continui solutionem ; alteram qualitatum corporis partium alterationem,sicuti Galenus retulit,dicens:*Dolores secundum quem incumbunt locum,aut solutionem continui,aut subitas alterationes ostendunt*.Soluitur igitur continuitas quadrupliciter,scilicet *incisione,corrosione,fractura & tensione*,id est,apostematione. Alteratur vero substantia,caliditate & frigiditate,siccitate & humiditate. Considerate,fratres, qua sint vsi diligentia in doloris causis inueniendis pro corporis humani conseruatione,cui vt possitis adminiculari,hæc mente à vobis teneantur,vt reminiscamini causas doloris ex solutione inflligati, si vultis illius fieri correctores,& vestri animi ac curationis cõpotes.Nam si ex incisione,vt fit in vulneribus,emerserit,dolor erit sedandus(facta prius sutura & curata) *oleo calido omphacino* in vulneris circuitu illinito. Et hoc non semel,non bis, sed doloris exigentia faciendum,donec magna ex parte sedetur.Si vero ex corrosione insurrexerit,quod proprium est vlceris accidens, debet ipse remoueri,si volumus ipsum finem consequi. Verum istius rei causa potest esse duplex, propria scilicet & dependens. Propria est ipsius carnis malignitas, quam nostri appellant proprietatem occultam. Dependens vero causa sunt humoris, qui cum ad coniunctam venerint, corrosionem faciunt,

Dolorum causa.

Galenus.

Continuitatem solui quadrupliciter.

B velut est humor cholericus salso phlegmati admixtus. Et ista quidem indiget euacuatione cum *cassia,manna* aut *diacatholico*. Illa vero temone alio regenda est , confortando vlceris circumferentiam defensiuo complexionem carnis fouente , & vlceri inspargendo puluerem carnis malæ remotiuum mei Magistri,qui & præcipitatus dicitur, cuius recepta,& conficiendi modus *in fine* ponetur.

At si ex fractura exierit,instauratione comprimetur cum recta illius membri positione.Nam licet bene fractura adæquaretur, tamen inepta locatione facta disglutinaretur. Quomodo autem fiat ossis instauratio,potestis tot liberos lectitare,cum sint tali munere cumulate referti, præsertim quem Magister meus nuperrime edidit totius artis medicæ repletum.

Sin autem extensione aleretur,quam apostema ipsi dicimus, mollitiua medicamina maxime ad illius materiei præparationem,vt exeat,facient, quæ iam dicta sunt, cum de apostematibus meminerimus:quo,si eis indigueritis,recurratis, ad q etiam nos ab Auic.impellimur,dicente: *Et vehementia doloris facit nos indigere medicamine mollitiuo.*

Verum enim vero fratres,si ex substantiæ alteratione increuerit,illius rei contrario decrescet.verbi gratia:Si nimium in caliditate vlcus distemperaretur , quod rubedo in vlceris circuitu attestabitur,

Auicenna.

C vnguento frigido temperabitur.Si ad frigiditatem ipsa substantia sese subripuerit , *vnguentum rasinum*, aut ei simile à nobis cum rectificandi intentiones seruaueritis , compositum ad suam qualitatem abiget. Si vero siccitate quadam irasceretur,humiditate vobis amicabitur, quæ quidem humiditas includatur in vnguentis,quæ vlceri applicanda sunt.At si humiditate plecteretur,siccitate à noxiis liberabitur,quæ in vnguentis,aut puluer ibus,seu in emplastris reperietur.Hoc denique modo operando totum dolorem,qui cretus sit ab vna qualitate alteram excrescente,demoliemur. Sicque propriis medicaminibus humanæ vitæ suffragabimur,quando proprias ægritudinis causas attingemus. Nec ibimus per mendicata suffragia,vt faciunt isti empirici,qui se practicos profitentur,& quid sit ipsa practica,penitus ignorant. Nam & quod ipsi faciunt,& pueri faciunt, qui cum velint ludere, sibi scopum figunt, à quo parum distant clausi oculos binda,ter quaterque se in pedes circumvoluunt, quo facto, ire statuunt ad fixum scopum,quem cum credant attingere,lõge aberrant,licet in principio parum distent. Hoc idem accidit istis practicis,qui tempora ægritudinum,& substantiæ qualitates, causasque nesciunt distinguere,ac etiam vnguentorum proprietates : velut ille, qui præ se ferebat practicum maiestatẽ quadam verborum,cum interrogaretur à meo compatre Euangelista,qualis esset qualitatis vnguentum miniacum?

D inconsiderate respondit,calidæ ? vah vox quidem digna homine practico,quare hortor vos omnes, ne torpore quodam ignauiæ,aut desidiæ afficiamini,vt non studeatis, & simplicium & compositorum naturis cognoscendis.Quod si forte vobis acciderit,non Medici,sed artis medicæ mendici nomen induemini.Intellexistis modo doloris causas,& illius curationes. Pergamus igitur ad apostematis emendationem,sicut accidentium vlceris narratorum series expostulat.

De apostemate nihil esset dicendum,cum iam abunde dictum sit, quando de apostematibus loquebamur.Verum ne videar deserere,qui hac valetudine præpediretur, paulum adhuc commentabimur,vt illis,quę ibi dicta sunt,aliquid addamus.Cum ergo aliquod vlcus ab ista ægritudine detineretur,ne ad sanitatem quiret peruenire, ab ea ipsum eximere debetis auxiliis, quæ apostematibus appropriauimus.at si illis minime contentaremini,isto vtamini,in quo tantum vtilitatis inuenietis, quod nõ parum certe admirabimini. Verum hoc maxime considerabitis,nunquid frigido ,an calido apostemate vlcus ipsum fatigabitur. Nam si calido vexaretur,alio conficiendi modo indigetis, quam si à frigido corriperetur.Calido existente apostemate,istud applicabitis: *℞.foliorum maluarum,& violarum, ana M. ij.fabarum decorticatarum lib.duas bulliant in aqua simul omnia,donec bene fabæ decoquendo macerentur : quo facto*

De apostemate.

E *pistentur,& si quid olei esset addendum,parum addetur olei rosati omphacini,deinde distendantur apostemati superponendum*,quod erit doloris sedatiuum,& materierum resolutiuum. At si frigido vlcus apostemate distraheretur,idem emplastrum componetis, verum alia decoctione, quam ea, quæ *modo* dicta est,quæ talis est:*℞.foliorum maluarum manipulos duos;fabarum decorticatarum libras duas, lixiuii barbitonsoris quantum sufficit,vt bene decoquantur:quæ decocta pistentur,& loco applicentur*.Nam quę operabitur, satis congrua vestræ intentioni erunt.Sed attendite,quæso fratres,tuque mi ABSTEMI,quod istud emplastrum in operando rectificabitur,secundum quod lixiuium erit maioris vel minoris acuitatis. Hoc deniq; modo faciendo finem imponetis ægritudini,de qua satis dictum est,si ista inseretis illis, quæ de apostematib. dicta sunt. quare nunc sermonem de duritie exigamus.

Emplastrum.

Opti-

De duritie. Optimus quiſque Medicus mi ABSTEMI,dum bene recteque curare voluerit,bipartitam ſibi in- A
tentionem ſtatuit.Quarum vnam præſeruatiuam,alteram curatiuam nominare licet.Iſtarum prima au-
cupatur cauſas ægritudinis.Secunda vero effectum illius cauſæ intercipere,ſeu deſtruere machinatur.Vt
ego cauſas remouere,& effectum impedire noſtra indagine valeamus,dicamus,quot ſint duritiei cauſæ,
A triplici cauſa duritiem in Vlcere fieri poſſe. vt ipſa ſi aliquando concupiuerit emergere, noſtris medicaminibus comprimatur. Cum ergo Atticam
eloquentiam lectitarem,ſenſim *in quintum* Galeni *de ſimplici medicina* lapſus ſum , vbi tres duritiei cauſas
eundem ponere annotaui.Aut enim accidere ait à nimia ſiccitate,aut à congelatione,aut à repletione.Si
vero à nimia ſiccitate componetur,humectando ipſam deſtruetis.Et hoc faciendum eſt cum emplaſtris,
Auicenna. vnguentis,aut embrocationibus , ſicut ipſe Auicenna facit. Sunt hercle embrocationes *aqua calida*,aut
brodium carnis arietinæ.emplaſtra ſunt omnia,quæ ad maturationem apoſtemata ducunt,quæ dicta ſunt in
cura apoſtematum.Vnguenta vero ſunt,*vnguentum de mucilaginibus*,& aliquando *triapharmacum*,licet Di-
nus illud in huiuſmodi ægritudine operetur , tamen nunquam ipſum humectare vidi. ego vero credo,
Dinum poſuiſſe vnguentum triapharmacum in duritie ex congelatione facta, quoniam virtutem habet
incidendi,quando cum aceto conficitur,quod maxime ad humoris viſcoſi inciſionem facit. Si à repleti-
one reſultaret (vti accidit aliquando apoſtematibus) euacuatio ipſam ſanabit, vt diuinus Hippocrates B
Hippocrates ait:*Quæcunque ægritudines fiunt ex repletione,inanitio ſanat eas.*Et ſi forte velletis ipſam reſoluere , aliquo prius
per vos remolleſcat medicamine mollitiuo, deinde reſolutiuo exhaleſcat. Si iterum videretur ſiliceſce-
Auicen. re,iterum mollitiuo matureſcat , vt ait Auicenna *in lib. primo cap. de medicationibus apoſtematum* , quam re-
mollitam ſequitur reſolutio. Mollitiua habetis *in tractatu de amposſtematibus*. *Ibidemque* inuenietis ma-
xime *emplaſtrum de meliloto cum ſapa* , *& lixiuio confectum* , aut quod *de fabis & maluarum foliis cum lixiuio* de-
coximus,cum de apoſtemate vlceris loquebamur. Cæterum hoc vos ignorare non oportet,ſcilicet ter-
tiam duritiei ſpeciem vlceri non accidere:ſed duæ primæ dictæ vlcera moleſtant , quæ ſi non rectifican-
tur,vt dictum eſt,collaqueantur,& curentur,vt labia vlceris oſtracoſa curauimus.

De corroſione. De corroſione,ni dictum eſſet,cum dolorem temperabamus,plenum ipſius ſermonem contexere
proculdubio aggrederemur,cum ſit accidens longe aliis moleſtius. Verum quia ibi remedia non poſui-
mus,hic paululum etiam illius rationes computabimus :cum corrodens illud eſſe arbitremur, quod a-
cuitate,quam in ſe retinet,humidum membri reſoluit,conſumit,& deſiccat. Quo certe reſoluto ſub-
ſtantia carnis minuitur & vlceratur,cuius rei cauſam duplicem ſtatuimus,ſcilicet propriam,& dependē-
tem.propriam diximus eſſe carnis malignitatem , quam Medici proprietatem occultam nominauere. C
Pro cuius remotione membri complexionem conſiderare oportet,vt illam defenſiuis , & linimentis,&
vnguentis temperetis,& corrigatis.Quæ talia poteſtis ſecundum veſtram intentionem curatiuam com-
Linimentū. ponere,quale eſt illud,quod ad infirmi complexionem,& ægritudinis intentionem compoſui : ℞. *olei*
myrtini,olei roſ.olei violarum ana vnc.j ß.boli armeni, terræ ſigillatæ , ſanguinis draconis ana ʒ. ij. acaciæ ʒ iij. pulueris
roſ.myrtillorum,nucum cupreſſi,ana ʒ.j ß.ceræ albæ vnc.ß.miſce & fiat linimentum, quo vtemini in vlceris circui-
tu,& in ipſo vlcere.Verum ſi caro mala curam impediret, iſte puluis ſuperaſpergatur , quo vlceris mali-
Puluis. gnitas rectificabitur:℞.*myrobolani citrini,terræ ſigillatæ,ceruſæ,an.ʒ iij.tutiæ præparatæ ʒ.j ß.ſanguinis draconis ʒ.*
*ij.aluminis combuſti ʒ.ij ß.miſce & fiat puluis ſubtilis,*quem poſtea in vlcere inſperſum tegetis eodem linimen-
to in peciola diſtenſo,aut *vnguento albo*,vel *vnguento de minio*.Per cauſam vero dependentem intelligimus
cauſam antecedentem,humorem ſcilicet cholericum ſalſo phlegmati admixtum , qui cum ad coniun-
ctam defluxerit,corroſionem facit. Et pro eius curatione bifidam intenſionem ordinauimus : pars cu-
ius altera humorem fluentem reprimet. Altera vero defluxam emendabit. Reprimet hercle humorem
labentem *caſſiæ* exhibitio,cum *diacatholico* , aut *manna*.Emendabit humorem fluxum linimenti admini-
Vnguentum ſtratio,& pulueris,quæ modo ordinauimus. Verum ſuper puluerem hoc vnguentum applicabitis. ℞. D
olei myrtini,olei roſati,olei violati ana vnc.ij pinguedinis caſtrati vnc.iij.ſepi hircini vnc.j ß.ſucci caulium vnc,iij: bulli-
ant ſimul vſque ad ſucci deſiccationem , cui addentur poſtea minii ʒ iiij: ceruſæ ʒ iij. lithargyri ʒ. ij. & bulliant tamdiu,
donec acquirant colorem nigrum, & ſemper ſpatumine agitabitis,ne fiat mineralium aduſtio in fundo aheni : Quo facto
addentur terebinthinæ vnc.j.ceræ nouæ drach. vj. & fiat vnguentum inter durum & molle ad formam ceroti , quod et-
iam cicatricem producet.Sic ergo faciendo tanti certaminis eritis victores. Si cum hoc profeceritis , hoc
Vnguentum Marianum de ſolatri ſucco. in tali caſu vtiminor:cuius eſt mirabilis operatio etiam in vlceribus formicoſis, quod appellatur *vnguen-*
tum Marianum de ſolatri, cuius recepta talis eſt. ℞. *olei myrtini,roſati,violati,nenufarini,ana vnc.ij. ſucci ſolatri*
vnc.iiij.ſucci ſemperuiui vnc.iij.aceti boni vnc.ij ceræ nouæ vnc.ij ß.lithargyrii vn.ij.ceruſæ vnc.iiij.bulliant omnia ſimul,
donec formam vnguenti ſuſcipiant,& vtiminor.nam mirabilis eſt operationis in talibus , & ſimilibus caſibus
& vlceribus.

Subſequitur hunc ſermonem,mi FRANCISCE, qui de corroſione dictus eſt , putrefactionis ſer-
mocinatio:cuius deſcriptionem tibi modo,tuisque ſociis recitamus:quam cauſæ,quæ illius ſceleris pro-
Putrefaciēs quid. pagatrix erit,accommodabitis,vt valeatis ægritudinem certificare.Eſt enim putrefaciens,*quod corrumpit*, E
vel impedit , aut prohibet ſpiritum in membro exiſtentem , complexionemque defœdans. Quo quidem corrupto,
Ariſtoteles. aut prohibito humiditas illius particulæ minime regulatur : quare putrefit. nam vt ait Ariſtoteles
quarto Meteororum , humiditas & caliditas humiditatem non regens ſunt cauſæ aduentu primo pu-
trefactionis. quæ, me hercule , triplicem cauſam habere viſa eſt. Quarum vna corrumpit vitalem
ſpiritum debitam ipſius euentationem detinendo, veluti ſunt narcotica ſtupefacientia, vt *opium* , &
repercuſſiua nimium frigida,& ſimilia.Illa vero,quæ impedit,ſunt humores groſſi,viſcoſi,frigidi,qui ſua
viſcoſitate , & multitudine ſpiritui meatus impediunt.at illa , quæ prohibet , ſunt cauſæ primitiuæ

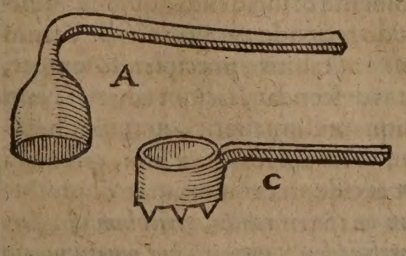
A vt plurimum, ficut contufio, percuffio, & nimia ligaturæ conftrictio, quæ membrum mortificat, tranfitum fpiritui prohibendo. Quod ego vidi cuidam optimo viro accidere in hofpitali fanctæ Mariæ confolationis. Erat ille facrifta, patiebaturq; puftulam in pede dextro inter medium & annularem digitum. Quam cum ille, quem fcitis, perforauiffet, tantum inde fanguinis fluebat, quod fincopen timebat futuram. Ob idq; ad maximam ligandi membri conftrictionem venit, quando illi alia ingenia fanguinis cōpefcendi deerant, quod membrum mortificauit. Ex quo mortuus eft infirmus triduo poft incifionem. Quare vobis cauere nunc expedit, ne in huiufmodi facinus incidatis veftra negligentia, aut carnificum nomina induamini, quibus ille non fpoliabatur ab omnibus tanti fceleris accufatus. Et idcirco bene vos penficulatote, quando putrefaciens dupliciter confiderari poteft: Primo modo vt difponit ad putrefactionem: Alio vero, vt iam putredo inducta eft. Si vero primo modo ipfam contemplabimini, ad contrarium caufarum, quæ dictæ funt, reuertiminor: iuxta illud Hippocratis, *Quæcunque ægritudines fiunt ex repletione, inanitio erit illarum fanatio.* Quo facto ftatim effectus impedietur, vt inquit Ariftoteles; *remota caufa remouebitur effectus illius caufæ.* Verum fi fecundo modo putredinem circumfpexeritis, duo quidem oculi, quos Galenus Medico retribuit, accurate teneantur. Quorum dexter caufam putredinis: finifter *Putredinem dupliciter confiderari poffe.* *Hippocrates.* *Ariftoteles.*

B autem putredinem infpiciat. Cæterum dexter oculus contrarius illius caufæ vtetur. Sinifter vero vnguenta, & emplaftra putridum rectificantia adminiftrabit, quæ talia erunt: ℞. *floris æris, aluminis rochæ, mellis ana partes æquales, aceti parum, & ad ignem tamdiu detineatur, donec ex viridi in rubeum colorem commutetur:* quo poftea vtiminor, fuper quod iftud emplaftrum diftendetis: ℞. *farinæ hordei, fabarum, lupinorum, ana lib. ß. lixiuii barbitonforis. q. f. & bulliant ad ignem, donec ad modum paftæ mifceantur,* quod in pecia adæquabitis. At fi in tantum ipfa putredo creuerit, quod ab Ægyptiaco partibus æqualibus facto non remouetur, iftud fecundabitis, quod profecto putridum demolietur: ℞. *mellis vnc. iij. aluminis rochæ, floris æris, ana vnc. ij. fublimati ʒ. ij. & ad ignem omnia fimul incorporentur, donec bene decoquantur,* & putrido fuperponantur, cum eodem emplaftro. Verum fi efchara inducta fuerit, remoueatur digeftiuo *ex terebinthina & vitellis ouorum compofito*, aut butyro & *emplaftris* ficut diximus *in cura apoftematum*, quæ cauterio potentiali perforabamus. Ea vero remota, ficut vulnera ipfum vlcus curetur, ficq; habebitis putridi vel putredinis rectificationem. Pergamus igitur, quando ita fubfequitur, ad os corruptum emendandum. *Vnguentum Ægyptiacū.* *Emplaftrū.* *Putredinis remotiuum.*

Infinuamus deinceps, mi iucundiffime IVLI, vofque cæteri fratres emendationem offis corrupti,

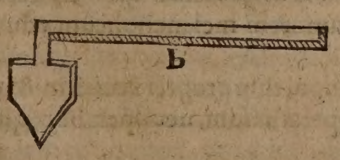
C quod quidem cognofcēdum propria habet figna, fcilicet exteriora interioraque. Exteriora erunt hebes caro, & flaccida, vt Auicenna *in capite de ventofitate fpinæ* recitat. Interiora dico, quæ oculis non cernuntur, fed fpecillo indagantur. Nam fi quis fpecillo hoc intime fcrutaretur, non occultam offis corrofionem, fed veram ipfius diminutionem fpecularetur. Quare fi ipfam inuentam emendare, curareque voluerimus, duo ante omnia confiderabimus, quoad ipfius curationem & infamiam fugiendam attinebunt. Effugiemus noftrum quidem dedecus, fi capita magnorum offium corrupta & iuncturarum deuiabimus. Nam fi in huiufmodi particulis operaremur, propter magnorum neruorum colligantiā, aut chordarum, fiue capita mufculorū, omnino à fpafmo aut aliquo alio accidente, quo fortaffe dedecorabimur, tuti fecuriq; non erimus. Quod *ibidem* Auicenna defcribit, quem lectitare poteritis, fi idipfum vobis cōplacuerit. Curabimus equidem cum periculofa loca declinabimus, offis corruptionem aut alteratione, quæ in focilibus, vel in medio adiutoriorum fuerit, adminiftrando, quæ magis congrua videbuntur. Erunt medius fidius congrua ad offis corruptionem & alterationem ferramentorum genera, quæ rafpatoria & trapana dicuntur, aut alia ferramenta ad hanc operationem exercendam accommodata. *Et vnguentum* etiam *Ægyptiacum* defcriptione Auicennę factum fatis erit opportunum ad hoc ipfum obtinen- *De offe corrupto.* *Auicenn.* *Auicenn.*

D dum. Verum aliquantulo remiffius operabitur, quam fi cauterio actuali cremaretur. Ego vero femper vfus fum cum in talifmodi operationem inciderim, cauteriis actualibus, quoniam membrum confortant & rectificant.

Quorum vnum hanc figuram habebat, A litera defignatum, quod vulgo dicitur buctone, quoniam caput habet ad buctonis fimilitudinem. Verum pars æqualis erit, quæ offi adurendo inhærebit. Sed hac equidem diligentia fungi foleo, antequā osadurām, habeo vnum ferrum digitali fimile ad hanc fimilitudinem formatum, & litera c. notatum, in medio fui habens foramen per quod cauterium os cauterizaturum inijcitur, ne caro ab igne adurantur, & illo vtor in offe plano.

Alterum vero fecundum quippe dicitur cauterium punctuale. b. litera infcriptum, quod hercle operor in offe corrupto & perforato. Suntque alia ferramentorum genera, quæ fecundū

E quam eritis operam facturi conflabuntur: quibus vti poteritis ad offis corruptionem arcendam, quæ nempe duplicem caufam retiner antecedentē fcil. & primitiuā, quarum antecedens erit deterior, quoniam os ipfum corrumpetur, antequam carnis fieret putrefactio. Eruntque humores corrupti ad os defluentes, & id corrodētes, quę certe corruptio ab Auic. ventofitas fpinæ nominatur. Quomodo ipfa curanda erit atq; cognofcēda, ab eodem, qui fpecialē fermonem de ea compofuit, docebimini, quando ipfam curare non intendimus, eo quia longius diftraheremur, cum in ipfa curanda non vna intentio implicetur. Eft quidem caufa primitiua, quæcunque ab extrinfeco eueniunt, fiue incifio, fiue contufio, aut aeris alteratio: *Caufa primitiua corruptionis offis.*

non

non quod aer alteretur,ſed quod ex aere os inficiatur, vel vnguentorum adminiſtratio extiterint. &id- **A** circo conſiderate,nunquid vlcus à vulnere,an ab apoſtemate ortum habuerit,ob idque ad oſſis corrupti cauſam ſupputando deuenerimus.quoniã ſi ab apoſtemate fuerit,erunt cauſa humores, qui os corrupe-runt.Nam à vulnere cauſa fuit aut aeris alteratio,vel vnguentorum adminiſtratio. Et ſi à vulnere, an os inciſum fuerit totum,an diminutum,aut aliquid fruſti oſſis inde vi extractum ſit. Nam multum intereſ-ſet,vi ne,an ex natura ipſa expelleretur. Nam ſi vi demeretur,fiſtulam timeremus; vt ait Auicenna *in eodem capitulo de ventoſitate ſpinæ*.Quod ſi ſuapte natura vomeretur à vulnere,illud non timeremus.Quare ſi omnes iſtas particularitates ſcire concupiſcitis,perlegite Auicennam,vbi omnia iſta,quæ dicta ſunt,colligetis pro veſtri animi ſatisfactione.Hęc tantum dicta ſint pro oſſe corrupto,quare cum tempus ita breue ſit nobis determinatum,ad ſubſequentia pergamus.

Auicenna.

De Varicibus. *Varices quid & vnde fiant.* *Indicationes curatiuæ.*

Reſtat,vt de varicibus dicamus,quæ ſunt *venæ in tibiis repletæ ſanguine melancholico,generato aut ex ſplenis oppilatione, aut ex hepatis debilitate, aut ex nimia regiminis comeſtione, ad humorem melancholicum generandum procliui;aut ex nimia ante reges aſtatione*,ſicuti aſtant palatini,*vel pedum fatigatione,aut ærumnoſa ponderum geſtatione*,vt baiuli faciunt. Quæ curandæ,licet factu aſperum difficileque ſit, tres ſtatuunt ſibi intentiones. Quarum prima eſt regiminis ordinatio.Secunda humoris purgatio. Tertia localium adminiſtratio. Erit **B** itaque regimen illud,quod abhorreat ab omnibus melancholiam generantibus, vt carnes ſunt bouinæ, bubalinæ,vaccinæ:ſalitæ etiam prohibendæ ſunt,necnon legumina quantum poſſibile ſit,caules, & caſeus ſalitus:vinum etiam rubeum groſſum in iſto caſu ſpernendum eſt,& cætera id genus. Purgabimus humores,ſi quæ melancholiæ conferunt,exhibebimus,quod fiet phlebotomia, digeſtiuis, & potionib. Fit phlebotomia ex baſilica,quæ ſit cum foramine largo,vt ſanguis groſſus poſſit exire. Verum vt facilius hoc fieri poſſit,operæprecium erit infirmum aliquantulum elaborare,vt fiat humorum commixtio; quã phlebotomiam ſequantur ſyrupi de thymo , de epithymo,de fumo terræ, euacuando poſtea cum pilulis de fumo terræ,& pilulis indis,quæ omnia vos doſabitis melius pro infirmi exigentia,quam ego eorũdem reminiſcar.Hæc quantum ad materiam antecedentem dicta ſint.quam ſi recte curare volueritis,ad curam iſtius ægritudinis principalem intentionem accommodabitis. Nunc vero de localibus,& materiei coniunctæ curatione agamus.

Cum igitur varices curare volueritis,pręmiſſa vniuerſali purgatione,ad particularem intentionem deſcendite,quæ tres in ſe retinet conſiderationes.Quarum prima defluentem prohibet materiam. Secunda fluxam remouet. Tertia membrum confortat,venas ſtringendo,& coagulatum ſanguinem reſol- **C** uendo,& carminando.Prohibebitis materiam fluere,ſi defenſiuum applicabitis ſub genu,quod eſt tale.

Defenſiuum

℞.boli armeni,argillæ,an.℥ iiij.ſanguinis drach.vnc. j. terræ ſigillatæ ℥ iij. pulueriʒentur omnia ſubtiliter, & incorporentur cum duobus albuminibus ouorum & olei myrtini vnc.j.& ponatur ſub genu,& cum pecia ligetur ligatura, nec nimis forti,ne membrum mortificetur,quod eſſet peius priori, nec nimis larga: quoniam non conſtringeret,nec ſanguinem prohiberet,quin deſcenderet.Sed ſit ligatura inter vtramque,quæ poſſit & vitare ſanguinem,& membrum non mortificare.Quo facto ſequenti die venam,quæ ſuper cauiculam apparebit,phlebotomabitis,faciendo foramen latum, vt ſanguis groſſus poſſit facilius exire. Facto igitur foramine,manibus tibiam demulceatis,à defenſiuo deorſum deſcendendo, vt totus ſanguis, qui in varicibus detinebatur,exeat,aut ſaltem pro maiori parte à tibia : quæ erat aqua calida prius humectanda, quam exprimatur.Exhauſto itaque ſanguine,& vena obturata,tibiam totam emplaſtrabitis hoc ſequenti emplaſtro.

Emplaſtrũ.

℞. camomillæ, meliloti,abſynthii, an. M. vj.myrtillorum, roſarum rubearum, ana. M. iiij.nucum cupreſſi num. xx. acaciæ vnc. iij.furfuris M. iiij.farinæ fabarum, farinæ lupinorum, ana li. j ß.piſtanda piſtentur ſubtiliter, & bulliant ſimul cum ſapa & lixiuio barbitonſoris , in quo fuerint decoctæ tamarices, tapſus, barbatus, apium, & radices capparum, & tamdiu ferueant, donec acquirant formam paſtæ, miſcendo parum aceti boni,vt vir- **D** *tutem habeat incidendi*, cum quo totam tibiam inuoluetis. Habet hoc quidem emplaſtrum (vt patet conſideranti ingredientia) virtutem deſiccandi, confortandi, reſoluendi & incidendi, quibus omnibus indigemus pro cura iſtius moleſtæ ægritudinis:Hoc denique modo faciendo curam finietis. Verum ſi defenſiuum inceperit deſiccari, & dolorem inſtigare, ipſum commutabitis, præcipiendo ſemper, vt infirmus teneat tibiam in lecto ſituatam & eminentem, ne ſanguis deſcendat, ſi cupit ſanari. Nam vulgo dici ſolet, *gamba al letto, & brazo al petto* : Et cum ſanus aliquantulum fuerit, iterum iubebitis purgari. Nam periculum eſſet, ne hydropicus aut phthiſicus, vel maniacus euaderet. quoniam materia, quæ ſolita erat deſcendere, detineretur, quæ talia habet accidentia commouere & producere, iuxta illud diuini Hippocratis,*hæmorrhoides ſanari antiquas, ſi non vna fuerit relicta, periculum eſſet fieri hydropem, aut phthiſicum, aut maniam.* Et alibi, *Maniacis, hæmorrhoidibus, aut varicibus innatus maniæ ſolutio fit.* quare ſi ex illarum prouocatione mania ſoluitur, ergo illarum conſtrictio eſt cauſa maniæ. Vnde habetur apud Ariſt. *in locis*; *Cuius adeſſe bonum eſt, illius abeſſe malum eſt.* Et ideo vt omnia iſta euitemus, purgabitur patiens ſingulis menſibus cum humorem melancholicum educen- **E** tibus.

Hippocrates

Ariſtoteles.

Sunt & alia ingenia,quæ venam ligant & incidunt,quæ non tango, tum propter ſæuitiam & crudelitatem,& periculum infirmi, tum etiam quod ea nunquam alias operatus ſum, nec operabor, quando modus ille tutus mihi non videtur.

De rotunditate.

De rotunditate autem vlceris nihil dicemus,quando mathematicæ diſciplinæ ſatis incubuiſtis, in qua quidem,vt mihi videtur,non parum profeciſtis,quoniam facile ſcitis,triangulos erigere, lineam ſecare,circulos diuidere,& ſi oporteret eoſdem quadrare,licet adhuc circuli quadratura non fuerit inuenta.Verum ſi ipſam diametraliter diuideretis candenti ferro,aut nouacula bene incidenti, circuitionem villorum deſtruetis:quæ maxima eſt conſolidationis prohibitio.Sicque obuiabitis circuitioni,quo facto

pote-

A potestis vel curam incisionis, aut combustionis cum cauterio factæ prosequi, vel secundum quod fueritis operati. Quare accedamus ad capita vlcerum curanda, quando ab accidentibus, quę nobis curam impediunt, sumus absoluti, & primo agamus de vlcere virulento.

Solent enim vero omnes, qui humani corporis curam susceperunt, causam ægritudinis sedulo indagare, indagatamque abscindere, vt facilius sit curandi onus. Quare nos ne ab illorum instituto aberremus, causas vlceris virulenti prius dicamus, deinde intentiones ordinemus. *De Vlcere Virulento.*

Sunt quidem causæ vlceris virulenti humores cholerici facti cum phlegmatis salsi admixtione acuti. Quipropter *ad vstionem quandam* virulentiam acquirunt. Cum virus non generetur, vt dicit Auicenna, *nisi ex subtilitate humorum aquosorum, & ipsorum calido.* Generantur autem à malo vitæ regimine. Idcirco antequam ad coniunctam causam descendamus, intentiones constituamus, vt in illis regimen quoque rectificetur, quæ me hercle numero quinque erunt. Quarum prima est vitam ordinare: Secunda corpus purgare: Tertia humorum fluxum prohibere: Quarta defluxos humores desiccare: Quinta vlcus consolidare, & membrum confortare. *Virus vnde.* *Intentiones.*

B Complebitur ordine quidem prima, si acria, pontica, salita & calida omnia, sicut cinnamomum, piper, zinziber, quæ sanguinem possunt alterare in caliditatem & adustionem, prohibebitis: cæteraque sanguinem regentia propinabitis, vt boragines, lactucas in brodio pulli decoctas. Nam brodium pulli humores adæquat, virtutem rectificat, complexionem conseruat. Hæc igitur dicta sunt exempli gratia, vt inde vos ad alia prohibenda atque eligenda deueniatis. 1

Purgabitis enim vero ægroti corpus, si quæ choleram cum phlegmate educentia exhibebitis, sicuti sunt *electuarium de succo rosarum*, aut *electuarium solutiuum, vel cum diaphœnicon*, aut aliquo alio pharmaco eandem virtutem habenti. 2

Prohibebitis fluxus humorum, si facta vniuersali purgatione defensiuum applicabitis, in vlceris circuitu per quatuor digitos, aut plus minusve eo, secundum quod magis congruere pro illorum obice visum fuerit. Quod conficietur *ex boli armeni, & sanguinis draconis ana vnc. ß. farinæ fabarum vnc. j. pulueris myrtillorum, rosarum ana ℥. iij. olei myrtini vnc. iiij. succi semperuiu. vnc. j. pinguedinis castrati vnc. j ß. ceræ parum, & bulliant oleum, & pinguedo cum succo, donec desiccetur succus: deinde addantur cætera, & fiat defensiuum ad modum vnguenti*, quod sicut dictum est, operamini. 3 *Defensiuum*

Verum humores desiccabitis, si exiccantia administrabitis, Cum virus (vt inquit Auicenna) indi- 4
C geat exiccatione, quæ possunt variis, multisque modis effici, quorum vnum est tale: *℞. cineris anethi, plumbi vsti, terræ sigillatæ ana ℥ j. lithargyrii argentei balaustiorum, gallarum non perforatarum, ana ℥. j ß. corticum compatrum siue limacum combustorum, cerusæ ana ℥. j. aluminis rochæ combustæ scrup. j. misceantur omnia simul, & fiat puluis subtilißimus*, & vtimini. Si isto minime proficere videremini, administrate *puluerem rubeum*, qui & præcipitatus dicitur ab alchymistis, quem sibi Magister meus vendicauit, cuius recepta, & modus conficiendi *in vltimo* dicetur, qui sine dubio vlceris virulentiam rectificabit cum maxima digestione. Ne credatis, amabo, quod vlceris digestio sit saniem generare (vt quidam indocti sentiunt) sed humores caliditati digestiuæ proportionare, quæ bene possit decoquere, & digerere ad expulsionem eosdem præparando. Est enim digestio humoris subtilis ingrossatio, & grossorum subtiliatio, cum præparatione expulsionis. Et ideo in calidis frigida, & in frigidis calida componimus. *Exiccatiuũ.* *Digestio Vlceris.*

Consolidabitis, inquam, si *vnguentum de minio*, *aut triapharmacum*, aut *vnguentum camphoratum*, siue *de cerusa* administrabitis. Aut si loco istorum defensiuum ordinatum in hac eadem cura in vlcere distendetis: Vel istud, quod vobis modo describo: *℞. olei myrthini vnc. ij. olei rosati omphacini vn. j. pinguedinis castrati vnc. ij. minii vnc. j ß. cerusæ vnc j. bulliant simul. donec colorem nigrum acquirant, addendo in fine ceræ nouæ vnc. ß. & quando aufertur ab igne incorporentur camphoræ scrup. iij. tutiæ præparatæ ℥. ij. & fiat vnguentum ad formam ceroti*, quod membrum confortabit, complexionem emendabit, & vlcus ad cicatricem deducet. Quod cum eo peruenerit, lauabitis aqua aluminosa, quę pro cicatrice in cura vlcerum descripta est: sicque vlceris virulenti curam perficietis. Verum hoc vnum maxime menti tenendum censemus, quod si in huiusmodi vlcere desiccantia posueritis, & virulentiam augmentari, vel vlcus concauari visum erit, oportebit vos ad leuiora medicamina descendere, nam illud, quod æstimabitis esse pro illius curatione, erit corrosiuum, & carnem ad fluctem humiditatem resoluet, quam virus iudicabitis. Signum autem erit si a medicaminum desiccatione, vel nimia abstersione vnguentorum emergeret, quod vlcus erit simile apostemoso, & sentiet infirmus manifestam mordicationem cum dolore pungitiuo, vel mordicatiuo, vt inquit Auic. Quare hortor vos, ne talis signi obliuiscamini, ex cuius vsu præmia vestris operationibus digna reportabitis. Nunc vero dicamus de sordido vlcere, quando virulenti curam præscripsimus. 5 *Vnguentum camphoratũ* D *Notandum in Vlcere.*

Quanta sit nostri viuendi modi ingluuies, perspicuũ est, idipsum considerare ex sanguinis alteratione; qui non modo ad caliditatem & adustionem, sed ad sorditiem & putredinem alteratur ex inordinato viuendi regimine. Idcirco maxime præcauere debemus, ne in talem ingluuiem incidamus, vnde E postea non solum acuti, sed sordidi & corrupti humores generentur, qui cum ad coniunctam venerint, vlcus sordidum fouebunt. Est quidem sordities *res alba, spissa & coagulata, aut ad nigredinem procliuis, aut sicut fex*: Quæ pro sui sanatione indiget abstersione, sicut virus exiccatione. Quod quidem vlcus aut erit planum, aut concauum, pro quorum emendatione quatuor indigemus intentionibus, quarum Prima est vitam ordinare. Secunda humores purgare. Tertia sorditiem abstergere. Quarta vlcus consolidare. Ordinabitis igitur vitam, sicuti in vlceris virulenti emendatione diximus, quando istæ curæ non differant inter se, nisi secundum magis, & minus. Et propterea diæta respiciat qualitatem, quam ibi ordinauimus. Humores etiam purgabitis iuxta illud, quod dictum est. Sorditiem abstergetis, si subsequentia ordinabitis: *℞. mellis rosati colati vnc. ij. terebinthinæ claræ vnc. iij. bulliant omnia, donec misceantur, quo facto addantur farina* *De Vlcere sordido.* *Sordities quid.* *Intentiones.* *Abstersiuũ.*

 bordei

Aliud de succo apii. *hordei.q.s.croci parum,& fiat mundificatiuum*,quo recte vti poteſtis. At ſi non profecerit, iſtud ſubſequatur. A ℞.*terebinthinæ claræ vnc. iij. mellis roſati colati vnc.ij.ſucci apii vnc.ß. bulliant vſque ad conſumptionem ſucci deinde addantur farinæ hordei q.ſ.thuris ʒ ß.ſarcocollæ ʒ j.croci parum, & fiat abſterſiuum molle*, quod poni poſſit in vlcus concauum cum tentis. *Aliud de succo cynoglossæ.* Sin veſtram fruſtraretur intentionem hoc facitote? ℞.*terebinthinæ claræ, mellis roſati colati, ana vnc.iij.ſucci cynogloſſæ j.linguæ canis vnc.j ß.ſacrocollæ,thuris,myrrhæ,aloes hepaticæ ana ʒ.j.bulliant omnia ſimul vſque ad dimidiam partem ſucci,ſemper agitando ſpatumine:Quo facto,colentur,& colaturam adminiſtrate in vlcere* tam plano,quam concauo. Et ſi adhuc deciperemini,iſtud facitote, quo honorem,& vtilitatem reportabitis: *Aliud de præcipitato.* ℞.*lixiuii barbitonſoris vnc.iij pulueris rubei.qui præcipitatus dicitur,vnc.j ß.mellis roſati colati vnc.ij. miſceantur omnia bene*,& iſto abſtergendo proculdubio deſiccabitis & abſtergetis: Cum in vlcere, vt placet Gal.generentur duæ humiditates:quarum altera abſterſionem, altera deſiccationem expetit,quæ vtręq; ſunt in iſto medicamine,ſi recte ingredientia reputetis.

Conſolidabitis,ſi vnguenta qualitati vlceris extraneæ aduerſa collocabitis:vtputa,ſi qualitas vlceris fuerit calida,vos frigidis:& ſi frigida, calidis vtimini,ſicque conſolidabitis. *Quid ſit carnem generare aut ſolutionem conſolidare.* Quid enim eſt carnem generare,aut diſcontinuum cōſolidare,niſi *qualitatem,quæ virtuti nutritiuæ aduerſatur,rectificare, & ad membri complexionem adæquare*? B Quo facto, natura quidem fortificata carnem generabit,quod patet non ſolum in hominibus,ſed etiam in brutis animalibus.Et ideo vnguenta non compono,niſi illa,quę dicta ſunt in vlceris calidi, & frigidi curatione, ad quæ ire poteſtis, cum illis indigueritis, quare modo de cauernoſo vlcere dicamus.

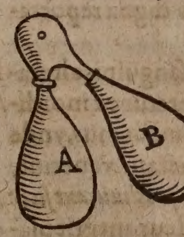
De Vlcere cauernoſo. Miramur,ſi antiqui in cognitionem rerum,cauſarum,ægritudinumque deuenerunt, cum ſint edocti ab ipſa natura,quam diligentius priſci obſeruabant.Et ideo ad id ſcientiarum faſtigii venerunt,quod nos modo vix cogitatione attingimus,ipſi præ oculis habebant. Hoc autem maxime conſidero ex talpæ ſubterraneis cuniculis,qui me ad vlceris cauernoſi cōſiderationem iniecere. Nam cum hortulanus quidā talpariæ cauernæ os obrueret aut obſtrueret(talpa,cauſa terrę hiatus nō remota) ſeptē ex vna hora ebullierūt. Quod quidē nō negligēdū circa vlceris cauernoſi curā pernotaui ipſum curaturus. Quod cū recte pertractare cupimus,illius cauſas inueſtigamus,quas aucupabimur aut ab humoribus, aut ab accidentibus,vel à ſaniei qualitatibus. Et idcirco cum taliſmodi vlcus volueritis curare,bene prius ipſum ſcrutamini,recteque conſiderate,nunquid aliquod accidentium *ſuperius* narratorum cauſa ſit, quod cōſolidationem impediat.Quod ſi affuerit,manifeſteque ipſum accidens eſſe comprobaueritis, ad curam illius accidentis, quod veſtrum magiſterium impediret,recurratis.Quo quidem emendato, fine optato C fruemini. Verum ſi iſtorum nullam eſſe cauſam cognoueritis,qualitatem ſaniei contemplamini. Quæ ſi ſaniem,virus aut ſorditiem oſtendet,ad curam vlceris ſanioſi, vel virulenti, aut ſordidi properate, & ſecundum quod ibi dictum eſt,facite,quoniam abſque dubio tanti certaminis eritis victores. Si vero humores erunt:quod carnis colores oſtendent,ipſos purgabitis. Nam ſi color erit rubeus, & cum prurītu, choleram ſignificabit:Si rubeus demiſſus,ſanguinem indicabit.Si albus,phlegma arguet. Si fuſcus, melancholiam accuſabit.Sicque operando terminum veſtro deſiderio complantabitis.

De Vlcere putrido & corroſiuo. De putrido autem & corroſiuo eſſet dicendum,niſi de his ſermonem habuiſſemus, cum accidentia emendabamus,vbi cauſas & curas poſuimus,ad quæ ire poteſtis,cum ipſorum curatione vobis opus fuerit.

Hæc ſunt,quæ pro veſtri animi ſatisfactione diu mecum detinueram.Quæ ſi erunt omnibus complacitura,ignoro.Nam ille in dicendo factus ſum,qui in medio foro domum ædificat,circa quam de altitudine & depreſſione controuerſiam ſpectantes excitant,& commouent, cum & patrono æqualitatem proportionemq; habere domus ipſa videatur.Quod equidem vereor, ne forte aliis nimis abiectus, & depreſſus noſter ſermo videatur:aliis vero nimis ornatus & altus,cum omnibus complacere non poſ- D ſim,exiſtimans mediocrem dicendi modum retinere:maxime cum mihi nunquam placuerit, per arborum cacumina euolare,ſed lento gradu plumbeoq;pede incedere,vt me quicunque conſequi cuperent, facilius attingerent.Diximus?

Modus conficiendi pulueris rubei hic eſt.

Puluis rubeus. R*Ecipe aquæ,cum quā argentarii ſeparant aurum ab argento vnc.ʒ j.argenti viui vnc. iiij. miſceantur ſimul in alembico vitreo,quod bene illutabitis.* Habet enim alembicum bocciam, quæ illutanda eſt,in qua ponuntur alembicanda,& capellum,& recipientem.Cuius forma talis eſt.Sed A eſt illutanda, quæ dicitur boccia. punctus nominatur capellum.B.vero dicitur recipiens, ſicque ordinato alembico, & in fornace poſito,deſtillabitis igne temperato.

Aqua ſeparans aurum ab argento. Aqua vero,quæ ſeparat aurum ab argento,fit hoc modo:*Reci.ſalis nitri, aluminis rochæ,vitrioli Romani,ana lib.ij.miſceantur in mortario molendo cum piſtillo tamdiu,donec bene miſceantur : Quo facto,puluis groſſo modo factus ponatur in bocciam,quæ ſit illius pulueris capax,& vt dictum eſt,illutata.Verum etiam orificia omnia illutabitis,ne aqua exhaleſcat,ſicq; deſtillando aquam extrahetis*,qua recte vti poteritis. E Signum autem ſuæ bonitatis eſt, quod quando de ipſa parum in humum ceciderit, ſtatim ipſam ebullire videbitis. Habetis ergo modum pulueris;& aquæ conficiendæ,qui eſt tantę virtutis, quantam nemo exiſtimabit.

Ruptorium fit hoc modo.

R*Ecipite lixiuii quod primum manat à colatorio, quæ dicitur mater, lib. v. aut quantum vos volueritis iuxta quantitatem, quam facere concupiſcitis : quod ponatur in caciola ænea feruendum, cui aſſociabitis ʒ. vj. vitrioli Romani, quæ ſimul tamdiu bulliant,donec quicquid lixiuii eſt, feruendo deſiccetur , & quod in fundo petrificatum eſt,*

ſiue

A *siue induratum, colligite, quo, cum operari volueritis, vtemini.* Nam tantæ operationis est, quod subito operare videtur, nullumque dolorem ad aliorum comparationem excitat. Si vero quomodo lixiuium fiat, scire non negligitis, hunc quæso attendite ordinem, quo ipsum ego semper solitus sum facere: *Habui tinam paruam, in cuius fundo erat foramen vnum, vnde lixiuium destillare potuisset, quam cinere ex sarmentis facto, aut quouis alio cinere, dummodo fortis sit, implebam, deinde circualiter ipsum separabam, in quo calcem viuam ponebam, cui tantum aquæ inspergebam, quantam calx imbibere potuisset: quo facto antequam fumaret, in ipsum cinerem calcem obruebam, ne fumi, qui inde leuabantur, exhalescerent. Sicque biduo permanebat foramine tinæ clauso. Tertio vero die cinerem cum calce commiscebam; quam bene commixtam manibus comprimebam, ne aqua superimponenda citius penetraret ad fundum, quo facto tinam aqua implebam aperto existente foramine, vnde lixiuium emanaret: quod primum ad ruptorium conficiendum colligebam, in quod vnum ouum proiiciebam: quod si supernatabat in lixiuio, cauterium ex ipso faciebam:* nam illud est signum proprium ad cognoscendum ipsius bonitatem. Habetis igitur modum ruptorii, & lixiuii conficiendi. *Modus præparandi lixiuium.*

Trochisci fiunt hoc modo.

B

R*Ecipite aquæ plantaginis vnc. vj. sublimati puluerizati vnc. ß. bulliant simul vsque ad quartæ partis aquæ consumptionem, deinde resideat per vnum diem, cum qua aqua postea impastabitis tantum farinæ, quanto indigebitis pro faciendorum quantitate, & numero trochiscorum, farinæ etiam admiscebitis tantum minii quantum possit farinam colorare: de qua formabitis trochiscos, quos factos decoquatis in furno debili: vel in sole eos desiccabitis:* & sic habebitis trochiscos longe dissimiles ab aliis, & in materia & operatione difformes.

Vnguentum nobile aduersus scabiem.

R*Ecipe vini boni & odoriferi lib. j ß. sulfuris vnc. iij. thuris ℨ. ij. salis vnc. iij. ß. strucii vnc. iiij. ceræ albæ vnc. j s.* & si vis *adde in fine ebullitionis storacis liquidæ ℨ. j s. bulliant omnia simul vsque ad consumptionem tertiæ partis, vel dimidii vini, deinde permittas residere, & congelari,* quo possis vti in palma manus linituræ particulam corporis infectam.

C

FINIS TRACTATVS TERTII DE VLCERIBVS.

D

E

MARIANI SANCTI BAROLITANI ARTIVM ET MEDICINÆ DOCTORIS. A

TRACTATVS DE CAPITIS LÆSIONIBUS Chirurgo curandis. B

IN TRACTATVM DE CAPITIS LÆSIONE.

Io. Al. Vopisci distichon.

HIC ossa, hic caput, hic reparantur vulnera: Credas
Obuersum Marti munus Apollineum.

Abstemius Firmanus ad librum.

Ire quid expectas in lucem docte libelle?
Ad tua quot clamant limina nonne vides?
Dicere quæ solitum dubitas ignobile vulgus?
Et celeris cursus crimina ferre times?
Dum placeas doctis, multosq; vocabis ab orco,
At doceas multos: nil tibi vulgus obest.
Non celer est cursus, quando mora damna minatur, C
Non iter est subitum, cum nocitura quies.
Aspicias quoties primum curabile vulnus
Dilatum subitam contribuisse necem?
Quare frange moram, sanis ægrisq; salutem
Affer, & ad multos tardius ire caue.

IN TRACTATVM DE CAPITIS LÆSIONIBVS.

Franciscus Palmerius Sabinus ad librum.

QVid dubitas culte in vulgus prodire libelle,
Tutaq; iam tumido credere vela freto?
Auspiciis Marii totum decurre per orbem:
Tam celeri cunctis vindice tutus eris.
Hic est, cui dederant (reliquis quod fata negarunt)
Omnia nosse animo, cunctaq; posse manu. D
Author, materies, vindex, te coget amari:
En propera in vulgus tendere culte liber.

Abstemius Firmanus itidem ad librum.

I liber in populum: si quis te lumine cernat
Liuidus aduerso, dic, meliora leges.
Cum liber in populo fueris, dictisque malignus
Non parcat, dicas non meliora facis.
Cum liber è populo abscedes, laribusque receptus,
Deficiet subito quicquid obesse potest.
Charus eris cunctis, aliis multumque salubris,
Blanditiasque ferent, qui maledicta dabant.
Nam mala dum corpus morbi contagia lædent,
Protinus obstabis, auxiliumque feres. E

Marianus Sanctus Barolitanus Domino Mario de Scapucciis artium & medicinæ Doctori excellentissimo, suoque benefactori S. P. D.

CVm me omnino, domine Mari, ab incepto compendio, quod de chirurgia composui, absolutum circumspexerint nostri amici maxime rogauerunt, vt capitis ægritudines, quę à causa primitiua scaturiũt, omni indagine exquisitaq; diligẽtia, prout opis est nostrę cõmentaremur. Quibus cum ab eorum honestate ægrorumq; vtilitate, ac dignis precib. caperemur, honeste denegare nõ potuimus, pollicentes pro

A pro ingenii nostri viribus, illorum precibus satisfactum iri. Ob idque tractatum vnum compilauimus, quem tibi dedicatum ad te transmittendum esse duximus, vt si quid mēda dignum existeret, aut aliquid obelisco notandum, vel asterisco feriendum esset, id emendetur, notetur, ac etiam feriatur. Nam hac nostra tempestate, qui magis capitis læsiones faciat, pensiculet, cauteque agat, quam tu, infirmorum vtilitati, ac presidio subsidioq; fies, neminē habem⁹; quare rogo, oro obsecroq; te, domine Mari, vt tute, secure, libereque Romanam vrbem vndique inuidorum linguis refertam peragret, quando sine tanto numine periret, illi tuam extremam manum imponas: Vt si cui maledicenti (quod vitium commune est) occurrerit, tua authoritate dignitateque munitus, se ab inuidorum dentibus obscœnisque faucibus tueri valeat. Quod cum tu nostris munusculis non dedignatus feceris, nos, nostriq; amici, de quibus iam bene meritus es, Nestoreos annos tibi à Deo imprecabimur, & quibus nostræ lubrucationes gratæ fuerint, cordive extiterint, immortales in posterum gratias agent. Bene vale, meque vt soles dilige.

IOANNES MARIA.

MOs est omnium MARIANE dilectissime, qui aliis gratificari cupiunt, petita amicorum non negligere, immo omni animi charitate amplecti, & maxime, si, quæ petuntur, iusta, honestaque fuerint, B nullumque incommodum illi, à quo petuntur, afferentia. Quod si alicui ingrueret, iniusta, inhonestaq; viderentur, cum iustum, atq; honestum non magis placeat illi, qui petit, quam à quo petitur, longe quidem errarent homines, si iustum & honestum alterius incommodo parari arbitrarentur. Cum ergo nos animaduertimus, non minus tibi complacere, quam nobis gratum fore, quod te modo exoratum volumus, cum tibi dicendi nobis audiendi maxime vacet, vt capitis ægritudines, quæ à causa fiunt primitiua, vna cum illarum curis commemores. Quando ad id animæ conscientia, ac ægrorum pietate excitemur, & animamur, vt audacter petamus. Quod si timide peteremus, forsan nobis, quod omnibus gratum existet, iure negaretur. Cum ipsa timiditas duo portendere videatur, vt vel quod petitur, iniustum, inhonestumq; fiet: vel ille, à quo petitur, immanis, ferox, immitisque sit. Quare cum iustum, tuq; MARIANE suauissime mitis, amicisque munificentissimus sis, velis de ipso negotio nobiscum ratiocinari, vt tua cōcinna animaduersionne valeamus tot capitis pericula declinare, ad quæ isti nostri empirici veloci gressu irruunt, aut si qua euenerint, emendare. Cum tu solus sis, qui & curare, & emendare possis capitis læsiones, quod tunc nobis cognitum fuit, cum graues capitis casus in hospitali sanctæ Mariæ consolationis C peregisti: quo tempore de chirurgia compendium absoluisti. Perge igitur MAR. amicis tuis amantissimis obtemperare, & posterorum incommoditatibus prouidere. Nam si tanti laboris præmia digna non feres à nobis, qui parum possumus, Deus ipse optimus maximus tua facta fœlicitabit.

MARIANVS.

IAm pridē mihi cognitum vestri sermonis initium pene taciturnitate nimia à nostra exciderat memoria: Quam debilem collapsamque habeo tot laboribus & angustiis: quas modo ex re nostra familiari capio, quando natura ita voluit, vt pater è medio discedens animam egerit. Quam Deus clementissimus non nostrorum beneficiorum meritis, sed sua pietate misericordiaque, qua nunquam expoliatur, excitatus, salute requieque sanctorum condonet. Ex qua quidem sententia quid pro amicorum consuetudine faciendum sit, excerpsimus. Sed nunc medius fidius non ignoramus, quam difficile atque factu asperum sit, amicorum petitionibus satisfacere. Cum & animus non modo suspirat gematq;, sed lachrymarum profluuio, quas ex paterna fraternaque morte oculos misere terendo exprimo, liquescat. Possum ne ea commoditate, qua vtebar, cum de apostematibus, vulneribus, ac vlceribus loquebamur, vestros animos, quibus gratificari cupio, ita concinne explere, vt vlterius non aueant? Ah quidem animo D crucior, corporeque torqueor, cum sentiam vobis non ita me fore satisfacturum. Verum ne videar vobis, qui mihi longe animo ac oculis estis chariores, tergiuersari, hunc laborem subito, fretus tamen prudentia, solertia, diligentiaque Magistri Mari Scapucii artium & medicinęDoctoris præstantissimi, quem non minus amare debetis, ac si ex illius renibus cecidissetis: cum sit nostri amantissimus, omniumq; studentium necessitatibus subsidio & præsidio. Qui poterit nostram sermocinationem liberare, vt si quid nostro mœrore relictum fuerit, aut nimia animi vobis satisfaciendi voluntate pullulauerit, abruncet, & propaget. Cæterum hoc vos omnes exoratos volo, vt cum exordiri incepero, nequis vestrum me audeat interpellare, nisi forte cum contextam habuerimus orationem: Nam tempus breue est, ad quod initiamus absoluendum. Quod si aliter fore tempus censerem, nullam maiorem haberem voluptatem, quam in vnoquoque verbo interrogari.

FRANCISCVS.

IStud idem in corde omnes ruminabamus, nam quod animo constitueramus, precario gratioseq; impetrandum ac multo antequam huc conueneramus, inglutiremus, tu vno verbo solo eructasti. Igitur E quando omnes de dicendi modo inter nos congruimus, incipe fœliciterque auspicare. Quoniam nulla erit maior nobis voluptas, quam stylum ac vestrum dicendi modum intelligere, post habita illa preciosa, quam ex tuo sermone expectamus, vtilitate.

MARIANVS.

ANimaduerte mi FRANCISCE vosque cæteri fratres Magistrum Ioannem Antracinum Maceratensem, cum in studio frequenter lectitaret (sub cuius disciplina semper militaui, quicquid denique habeo, vel totum ab ipso, vel non fine magno ipsius fauore ab aliis accepi) paterna charitate omnes, qui suis adfuissent lectionibus, admonere, vt causas ægritudinum, quoad sibi liceret, intime indagerent

ſcrutarique vellent,ne vnam pro altera medicaminibus pertractarent: quod multum quidem obſtaret A
ſanitati,vehiculum mortis afferens.Ob idque mihi ſtatuo,quando vos ita vultis, vt capitis ægritudines,
ac ipſarum curationes,quibus vtor,pertractem genera ægritudinum, quæ capiti occurrunt, memorare:
Ne forte ad id,quod dictum eſt,imprudenter incidamus, quæ quidem numero quinque ſunt capitalia,
Genera capitis ægritudinum. videlicet Apoſtema,Vlcus,Vulnus,Contuſio,& Fractio. De apoſtemate extrinſeco,& vlcere nihil dice-
mus,quando *in noſtro tractatu* ſatis diximus,ad quem poteſtis,cum eo indigueritis, redire. De contuſio-
ne vero,vulnere,ac fractione,prout noſtræ vires ſufficient,calculabimus,quare modo ipſorum cauſas&
curationes inſinuemus,à contuſione auſpicati.

De contuſione capitis

Contuſionis cauſæ ſunt caſus,& percuſſiones, ad quam ſequitur numerus ſolutionis continuita-
tis. Appellamus equidem contuſionem largo nomine,omnem carnis humanæ attritionem,quæ duplex
eſſe poteſt, ſcilicet cum vulnere, & ſine vulnere. quæ vero eſt ſine vulnere, facilioris erit curationis,niſi
fuerit ſub ipſa os ſciſſum. Nam multoties accidit,vt craneum ſcindatur, abſque quod cutis laceretur.
Quam quidem læſionem ipſemet infirmus Medico demonſtrabit, vnguibus ſcalpendo frequenter lo-
cum,aut tangendo,vel aliquo alio modo & ſigno. Verum ſi infirmi ſignificationibus non caperemini,
aut in ancipiti ratione conſiſteretis, qua plerunque diſtrahimur, ideoque dum animus huc atque illuc B
impellitur,conſiderare nempe oportebit percutientem, quantæ impulſionis eſſe poſſet, & rem, qua
facta ſit percuſſio,necnon locum,ſi ab alto quid ceciderit.Nam quanto erit fortior percutiens, altiorq;
locus,eo maior grauiorque contuſio æſtimanda erit. Grauia namque motu naturali fortius deorſum in
fine tendunt,quam cum ex refractis obſtaculis deſcendere inceperint. Hiſque conſideratis ad cranei
fractionem incidetis,quam gubernabitis,ſicut *inferius* de ſciſſura cum cranei depreſſione dicetur. Si ve-
ro ex illorum, quæ dicta ſunt, coniectura os non eſſe fractum augurati eritis, ad contuſionis curam ve-
ſtras conuertite intentiones,quæ proculdubio cōſiſtent in medicamine reſolutiuo ſecum ſtypticitatem
adiungente,cum putrefactionem timeamus,quando omne,quod contunditur,neceſſe ſit putrefieri, &
in ſaniem conuerti,vt Galeno placet.

Dubitatio.

Verum videmini vos me velle percontari, cum in omni materierum principio fluentium reper-
cuſſiuis indigeamus,quomodo in contuſione,in qua fit maxima materierum inundatio,reſoluentia ap-
plicemus? Non immerito quidem dubitaſtis,quando id faciet multum ad curam contuſionis.Pro cuius
ſolutione aduertere ſatis debetis,contuſionem ſubſequi ſanguinis effuſionem à venarum orificiis pro-
pter contuſionem abſciſſis, qui ædepol egreſſus iterum venas ingredi non poteſt:quare putreſit, & mē- C
brum corrumpit.Idcirco reſoluentia domeſtica in principio applicentur ſtypticitati aſſociata,vt ſangui-
nem extrauenatum reſoluant. Et ne iterum refluat,adminiſtramus ſtyptica,quæ fluxui contraria ſunt,
ex quo patet empyricorum,ac Hebræorum medicorum inſcitia,qui ad vnamquanque capitis contuſio-
nem in principio repercuſſiua ſine reſolutione adminiſtrant. Vnde conſequenter ſequitur illius inciſio,
Emplaſtrū capitis. ſi cupiunt carnis putrefactionem deuiare. Et propterea ne in tanti ſceleris reprehenſionem incidamus,
medicamen,quo ſemper in tali ægritudine vſus ſum,receptabimus : *Recipe camomillæ,meliloti,furfuris,ana*
manipulum vnum,farinæ fabarum,lupinorum hordei,ana drach.ij.myrtillorum manipulos duos:nucum cupreſſi nume-
ro quindecim,piſtanda piſtentur ſubtiliter & bulliant ſimul omnia cum ſapa,& lixiuio barbitonſoris, quouſque acqui-
rant formam ceroti,addendo in fine olei camomelini,anethini, myrthini, ana vnciam vnam, ſi putrefactio abeſſet.
Nam ſi adeſſet,olea omnino prohiberemus,*& iterum bulliant,donec olea bene incorporentur, & tepidum facite.*
cerotum iſtud applicetur,quo certe finem obtinebitis. Nam ſi vellem,quot homines iſto medicamine
ſalui facti ſint,dicere,eos quippe numerando diem conſumeremus.

De contuſione cum vulnere.

At ſi contuſio cum vulnere extiterit,antequam aliquid operamini,penſiculare bene debetis,nun-
quid pericraneum inciſum ſit,an non.Si vero ſectum non fuerit, curetur vulnus, ſicuti diximus in cura D
vulnerum. Verum digeſtiuum conficiatur cum *oleo roſato omphacino, & vitellis ouorum* cui ſemper medica-
mini ſuperponite emplaſtrum *modo* dictum,quod eſt putrefactionis prohibitiuum, & ſanguinis contuſi
carminatiuum. Eoque modo procedatur,donec ſanies generatur: cumq; generata fuerit,digeſtiua pro-
Abſterſiuū. hibeantur,& abſterſiuum adminiſtretur,quod tale eſt: *Recipe terebinthinæ clariſſimæ vncias duas,ſyrupi roſati*
vnciam j ſ. aquæ plantaginis vnciam ſ. bulliant ſimul vſque ad aquæ conſumptionem , deinde addantur farinæ hordei
quantum ſufficit,croci parum,quod tantum valeat ipſum mundificatiuum colorare,& ab igne auferatur, antequā fari-
*na proiiciatur,& ſpatumine agitetur,*donec *bene incorporentur omnia adinuicem,*quo facto vtiminor,ſuper quod
Baſilicum noſtrum. baſilicum noſtræ deſcriptionis ordine componite,cuius talis eſt recepta: *Recipe olei roſati,camomelini,ana*
vncias tres,myrtini vnciam j ſ.pinguedinis caſtrati vncias quatuor:lithargyrii.ceruſæ.ana vnciam vnam. minii vnciam.
ſ. bulliant omnia ſimul ad ignem,donec acquirant colorem nigrum,quo acquiſito addantur terebinthinæ claræ vnciæ duæ,
picis naualis vncia vna, ceræ nouæ vnciæ duæ ſ. & parum bulliant,deinde ab igne auferatur,& ſpatula ſemper agitetur,
donec bene congeleſcat.

De eryſipelate.

Et quia aliquando ſolent iſta vulnera propter membri ſenſibilitatem eryſipelari, ideo dicamus,
quomodo iſti ægritudini occurremus. Et hoc vt facere poſſitis, hæc de eryſipelate annotate,animoque E
recondite,poſſe id ſcilicet ex humoris ebullitione, ac materierum putridarum retentione accidere, vti
fieri vidimus cuidam apoſtema patienti, quod propter retentionem materiei eryſipelate correptus eſt.
Hippocrat. Cuius cura eſt materiæ relaxatio,vt inquit diuinus Hippocrates : *Quæcunque ex repletione fiunt ægritudines,*
euacuatio ſanat eas. Si vero ex humoris ebullitione irritaretur, medicaminibus eam coercebitis, quibus
Io.de Vico. vtebatur Magiſter & compater meus Ioannes de Vico Ianuenſis, pro cuius commodo ſi vitam, nedum
bona mea,periculis obiectarem, nullam viderer partem ſuorum erga me meritorum attingere, adeo de
me bene meritus eſt:quē modo,neſcio,quis mihi iratum facere nititur,aut cōtrà me inſtigat & ſtimulat.

Sed

A Sed ô tu, qui pestiferam vocem ore mellitô retines, *frustra laboras, arenaque semina mandas, non profecturis littora bobus aras*. Noui enim ingenium eius, noui & animi affectiones illius, cum sit benignus, affabilis & pacificus, nec solum amicis, sed & inimicis liberalis & munificentissimus. Quid ergo tentas? quid conare? quid audes perfida lingua loqui? Tu ne animum ab illo meum diuides? an illum à me abstrahes? Nescis, nescis pestifera, perfida, impia, iniqua, dolosa, putrida, virulenta, fœtida, cruentaq; lingua, quid tibi pro tanto scelere apponetur? Nonne sagittæ potentes cum carbonibus desolatoriis? Nolo equidem in illam inuehi, ne dum maledicta linguæ dolosæ recitabo, ego quoque viderer velle maledicere, aut eandem imitari, quapropter Deo optimo maximo relinquo, ipsamque condono, qui vere & recte diiudicabit. Cum ergo apparuerit erysipelas, statim ipsum *vnguento rosato* illinite, & vulnus quoq; eodem illutate, vt si qua ex vnguentorum mordicatione, aut caliditate, sæuitia effrenitauit, sua linitione & frigiditate refrenetur, & comprimatur. Deinde vulnus hoc regimine amiciatur, quod tale est: ℞. *olei rosati omphacini, myrtini, ana vncias duas: vnguenti rosati vnciam vnam; vnguenti populeonis vnciam ß. ceræ albæ vncias tres, & ad ignem omnia simul liquescant*. Quo facto pecia linea, qua caput capillos abrasum tegendum sit, infundatur, eoque tota madeat, postea inde eam eximitote, ac in aquam frigidam proiiciatur, vt iterum congelescat, quam digitis pertractabitis, quod capiti ponenda lentescat, sicque ipsam capiti applicabitis, qua certe ægritudo illa curabitur. Verum vnam alteram eodem vnguentô fabricabitis, vt illam, quæ mane capiti adhæsit, cum altera nocturna permutetis. *Sparadrapũ herisipella.*

B

At si incisum fuerit, & os discoopertum, maiori diligentia opus erit, maxime in scrutando os detectum, scissum ne sit, an comminutum. Quod si vtrumque istorum abesset, nihil aliud esset innouandum, præter curam vulnerum, nisi quod in osse detecto hunc puluerem inspergetis: *Recipe aloes hepaticæ, sarcocollæ, myrrhe, ana drach. tres: thuris drach. j.s. ireos drach. ß. & fiat puluis subtilissimus*, quo facto vtiminor, & curam persequimini, sicut cura vulnerum perficitur. Cæterum cum scissum sit, alia vos cura suscipiat ab antecedentibus longe dissimilis. Verum vt vos ipsos certificare de scissione ossis valeatis, signa os fractum arguentia pernotabitis. *Puluis capitalis.*

Sunt itaque ossis fracti signa hæc, quæ modo dicimus: scilicet Vomitus, Scotomia, Vertigo, Obcæcitas, Casus, quæ omnia intelliguntur in actu percussionis: & aliquando Apoplexia, Stupor, & Febris exoritur cum rigoribus. Nam si sine rigoribus febricitaret, non multum esset periculosum, cum illud causetur à causa primitiua, quæ plerunque mouet antecedentem: cum impossibile sit percussionem hanc non invenire corpus repletum, aut vacuum. Nam si vacuo corpori huiusmodi fractio occurrerit, erit patiens absque febre. Sin autem repletum, & cacochymum occuparet corpus, non sine periculo debet à Medicis iudicari percussio, & difficilis curationis. Cum nos doceamur ab Auicenna dicente: *Et vulnera quidem, & vlcera omnia periculosa sunt, quæ obuiant superfluitatibus corporis maligni, quamuis etiam periculosum sit in principio infirmum febricitare*. Attamen esset magis suspectum: si à triduo, aut quatriduo post acceptam læsionem caloribus æstuare febribusque combureretur, quando illud à sanguine putrefacto, & sub craneo super panniculis retento scaturiret, quod cognoscitur ex symptomatum incremento, licet quoq; esse possit circa generationem saniei. Cum Hipp. ille *in suis aphorismis* asserat: *Circa generationem saniei, dolores & febres magis accidere, quam facta sanie*. Verum in hoc accidentia remittuntur, quæ in altero augmentantur. Cum igitur in die, quo percussio facta fuerit, talismodi accidentia subsecuta fuerint, credere maxime operæprecium erit, fracturam cranei esse completam, quam si recte curare volueritis, hæc vobis illico subiiciantur. In primis itaq; cum eo peruentũ fuerit, vbi operari vos oportebit, vulnus ipsum amputare figura triangulari, vel orthogonaliter, aut crucialiter non dubitate, & almocatim ab osse remouete. Quo facto impleatur vulnus plumaceolis albumine oui imbibitis. Verum illi, qui ossi adhærebunt, vino calido madeant, ne oui frigiditate commaculetur, & alteretur: Cum habeamus ab illo sanctissimo Hippocrate: *Frigidum inimicum neruis ossibus, dentibus, cerebro, spinali medullæ: calidum vero vtile & amicum* & ideo ab osse frigida prohibeantur, ne in tali errore cespitemus. Hac denique operatione celebrata, præcipietis infirmum sic quiescere, donec alter dies illuxerit, cui ordinabitis, antequam ab ipso discedatis, regimen, quo suam possit vitam degere. Quod sit panatella, aut farrum hordei, cum lacte amygdalino. Potus vero sit aqua cocta, & ista diæta seruetur per quatuor dies. A quatuor vero diebus detur loco panatellæ panis brodio pulli imbibitus, aut carnis arietinæ, ne infirmus ea diæta multum debilitetur. Sequenti autem die ad eundem reuertimini, & vulnus detegite. Quo facto bene cauteque os ipsum scrutamini specillo argenteo, nec adeo grosso, vt rimulam pertranseat, aut ita tenui, vt commissuram ingrediatur, ipsum super os ducendo, quod si libere laberetur, à nullaque scissura moraretur, erit signum illæsæ caluariæ manifestum, quod si aliquid obstaret, ipsumq; præpediretur, rimulam adesse arbitramini. Sed quando de rimulis meminerimus prius ipsas distinguere oportere credimus, quam ipsarum curationes perstringamus. *De signis os capitis fractum demõstratiuis.* *Hippoc.* *De cura fracturæ cranei.* *Hippoc.* *Diæta.*

C

D

Solent enim rimulæ capiti humano accidere à re contundente, & incidente quæ vero à contusione manifestantur, scissuræ nominandæ sunt, quæ autẽ ab incisione fiunt, veræ rimulæ dicuntur, & quælibet ipsarũ aut erit parua, aut magna, & oblonga. Sed quę à re cõtundente proueniunt, aut sunt scissurę, aut fracturę cũ ossis depressione, eodemq; modo fiunt à re incidente, maxime ab illa, cuius acies obtusa fuerit. Verũ in hoc differunt aliæ ab aliis, quod illæ, quæ contingunt à contusione, semper existimantur cũ penetratione. Et hoc dico in hominibus, [adultis:] quoniã in pueris, qui nondũ septimũ agunt annũ, falleremur, quãdo istud nos experientia docuit. Est namq; ipsorũ caluaria non bene adhuc corroborata. quoniam humiditas in pueris superabundat siccitatẽ, quod non fit illis, qui ætate adulti sunt, quorum prius craneũ frangitur, scinditurq;, quam cõprimatur & plicetur, quare quod pueris accidit frequẽtius, eodem ætate prouecti homines priuantur. quomodo vnaquęq; istarũ curanda sit, ordine dicemus, cum *De rimulis & scissuris.*

E

intentiones (quæ ſeruandæ erunt volenti bene recteque capitis pericula cuſtodire) ſubordinabimus. A
A quibus cum primum erimus abſoluti, ſpecialem & rimulæ & ſciſſuræ, cum oſſis depreſſione ſermonem complebimus.

Intentiones capitis curatiua. *Auicen.*

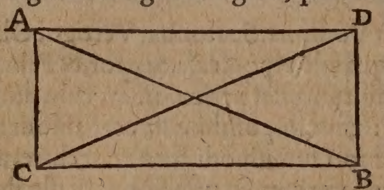
Præſuppoſito igitur vitæ regimine, intentiones erunt hæ primæ, & principales circa membrum curandum. Scilicet ſeruare membri complexionem, & apoſtemata prohibere; localiaque opportuna adminiſtrare. Conſeruabimus equidem membri complexionem, ipſamque, ſi collapſa fuerit, rectificabimus cum emplaſtris, veluti Auicen. refert *in tertio libro fen. prima tractatu tertio capitulo de plaga & inciſione cutis capitis*, vbi ait: *Et principium quidem conſiſtit in emplaſtris, & erit eius rectificatio velociter.* Prohibebimus apoſtemata, ſi quæ ſuffert ægri diſpoſitio, operabimur, vt præcipitur ab Auicenn. *ibidem* dicente: *In cura vero conſiſtit principium ad prohibendum apoſtema cum eo, quod tolerat diſpoſitio.* Tolerabit hercle diſpoſitio, ſi apoſtematum cauſas intercipiemus. Sunt nempe cauſæ apoſtematis calidi ſiphac res pungens, id eſt, fruſtum oſſis duram matrem pungentis, Grauedo tentarum, Frigus velamini adueniens, Multitudo cibi & potus, & Res occulta per quam ego intelligo malignitatẽ maſſæ ſanguineæ, & ſuperfluitates corporis maligni, quas purgando, & phlebotomando decidemus. Purgabitur patiens iuxta vrinæ ſignificationem, cum illa humoris prædominium ſignificet, vt diximus *in cura vlcerum*, quando intentiones ponebamus; phlebotomandi vero duplex eſt intentio, euacuandi ſ. & prohibendi. Sed quando de phlebotomia agimus, hoc, quæſo, attendite, quod ad maximam infirmi ſalutem facit. B

Cauſa apoſtematis calidi capitis.

De phlebotomia.

Animaduertite, inquam, fratres chariſſimi, infirmum poſſe veſtras ſubire manus eodem die, quo vulneratus fuit, vel poſt quartum. *Nam à primo die vſq; ad quartum excluſiue poteſtis phlebotomiam diuerſiuam facere, cum iſtud ſit tempus, quo poteſt materia apoſtemanda fluere.* Et hoc efficietis à vena communi brachii oppoſiti. Sed maxime vobis cauendum erit, ne à vocabulo *oppoſiti* decipiamini, ſicuti alii & parum adepti grammatices decepti ſunt. Cum opponere ſit contra & ex aduerſo ponere. Contra ponuntur enim, non quæ in eodem latere dextro ponuntur, ſed quæ in ſiniſtro collocantur. Nam quidem corpus humanum erigitur tetragonali figura, quæ eſt quadrilatera, ſed non quadrata, habens angulos rectos, quæ ſic figuratur: cuius diameter eſt ab angulo. a. ad angulum b. & ab angulo c. ad angulum d. Ex quo patet duabus commenſurari diametris. Cuius latera ſunt a. d. & c. b. quæ quidem opponuntur. Iſta vero collocata figura facile eſt videre, qua ex parte facienda ſit phlebotomia, quæ, vt diximus, duas habet intentiones. ſ. euacuandi & diuertendi. Si autem fuerit diuertendi intentio, fiat ex parte aduerſa. Verbi gratia, C

Opponere quid.

Intentiones phlebotomia.

exiſtente vulnere in parte dextra phlebotometur à parte ſiniſtra. Et ſi in parte ſiniſtra vulneraretur, à dextra fiat phlebotomia, & hoc ſit à vena communi. Si vero intentio extabit euacuandi, iſtud operabimur à vena, quæ magis illi membro fuerit appropriata, ſicut ſunt venæ cephalicæ vtriuſq; manus, quæ à capite vacuant. Ob idq; male agunt illi, & perperam ſubdoleq; operantur, qui ſiue vnam, ſiue alteram in principio (cum diuertendi ſit intentio) manum phlebotomabunt, euacuant quidem ipſi, & non diuertunt, & per conſequens debilitatum membrum magis debilitant, ad quod tranſmittuntur ſuperfluitates aliorum membrorum, vt Auic. placet. Certum eſt enim, cum primum vulneratur, membrum debilitari. Quare ſic faciendo aditum apoſtemati prohibendo aperiunt, & cauſæ ſunt mortis infirmi, quod nempe *Hebræi doloſe agunt, cum nedum aueant Chriſticolas interficere, ſed ſanguinem ipſorum potare, & ſi poßibile eſſet, nomen Chriſtianorum delerent. Quibus non ſolum medendi munere interdicere deberemus, ſed pedibus eos noſtris ſupplantare, atque in ſeruitutem redigere, veluti Mauri & Turci faciunt.* Si vero corpus ſit plethoricum, phlebotomiam reiterabitis ex eodem loco, quo prius ſanguinem hauſiſtis. At ſi in emunctoriis fieret apoſtema, ſcilicet ſub aſcellis, auribus, & inguinibus, vt inquit Dinus *in capitulo de apoſtematibus exiſtentibus in glandulis*, nullo modo phlebotomarem: quoniam nullam inuenio cauſam, qua illud deberem facere. Nam apoſtemata in emunctoriis non poſſunt euenire, niſi ex malignitate membri mandantis: aut ex membrorum vicinantium ſuperfluitate. Si à membro mandante locus apoſtemaretur, phlebotomia non competeret, intromitteremus equidem, quod natura expueret. Sin ex ſuperfluitatibus membrorum intumeſceret, nec ſatis adhuc eſſet ad propoſitum, quoniam ab ignobilibus ad principale membrum materiam aduocaremus, ſicq; nocumenta maiora ſequerentur. Nec non prohibemur, ne in emunctoriis materiam repercutiamus. Verum ſi mihi contingeret, quando cum delitioſis viuimus hominibus, in quibus aliquando contra omnes canones & regulas operamur, vt illis gratificemur & complaceamus, phlebotomarem venam hepatis. Nihil enim referret, ſi dextram, vel ſiniſtram phlebotomo percuteremus, dummodo apoſtemata ſint in parte ſuperiori, at ſi in parte infera fuerint, & ab hepate, & à pede partis oppoſitæ poſſet fieri phlebotomia, ſecundum quod vobis magis viſum fuerit. Verum tutius eſſet ab hepate eiuſdem lateris, quam ſi à pede ſanguinem extraheremus. Eſſet enim periculum, ne in glandoſis carnibus humiditas aliqua retineretur, quæ apoſtema irritaret, ſicut diximus de apoſtematibus. Satis nunc dictum eſt de phlebotomia, reſtat dicere de localibus, quæ in cura dicentur. Quare accedamus ad cranei curationem, & primo agamus de ſciſſura.

Auicenn.

Hebræi eorumq; ſtudium interficiẽdi Chriſtianos.

D

Duos eſſe modos offenſi capitis curatiuos.

Priuſquam incipiam cranei curationẽ, noſtra ſatis intereſſe arbitror, quem vellem ſequi medendi modum, dicere: cum apud Auicennam duplicem eſſe inuenerim. Quorum vnus eſt pure humectatiuus, alter vero deſiccatiuus. At mihi iſtorum neuter diſiunctim cõplacet. Nam ſi in contuſo vulnere humectandi via fungerer, putrefactionem quidem extimeſcerem, cum maxime modus ille humectatiuus faciat ad putredinem. Fit enim oleis & vitellis ouorum, quæ putrefactionem in loco contuſo augent, ille vero deſiccandi modus, qui fit aqua vitæ, & pulueribus ab Auicenna compoſitis *in capitulo de inciſione cutis ſuperius allegato*, non totus placet. Habet quidem duas partes, quarum vna putredinem prohibet, E

altera

A altera certe contusum non separat. Quapropter ne in alterutram partem inciderem; aut penitus desic-
carem, aut omnino humectarem, excerpsi ex illis quendam modum & ordinem medendi, qui inter v-
trumque versatur. Retinet profecto humectationem & desiccationem simul & semel; cum medicinæ
capitis debeant esse actu humectatiuæ, & potentia desiccatiuæ. Nam desiccatione complexionem ossis
& panniculi seruamus, & custodimus: cum Galeno maxime placeat, ossis complexionem & panniculi *Gale.*
siccam esse. Cum parua quidem humectatione, siquid contusum, aut laceratum fuerit, digestionem pro-
curamus. Et hoc obtinebimus cum *mellis rosati colati* exhibitione, & *aquæ vitæ* simul cum pulueribus, quæ *De mellis*
omnia in cura ordinabimus. Nec vos admiremini, socii, sicut & quidam admiratus est, cum ex me audie- *virtutibus.*
rat, *mel* actu humectare, & virtualiter desiccare. Materia quidem, seu, vt ita dicam, sui corpulentia hu-
mectat, qualitates vero seu eius virtutes desiccant. Nondum ipse voluerat Aristotelica volumina (nec
philosophica principia olfecerat) qui admiratus est. Quoniam *ignorantia admirationem facit*, ex qua primo
philosophi cœperunt philosophari, vt ait Aristoteles. Cuius libri si lecti fuissent, & maxime vbi elemen- *Aristot.*
ta docet commiscere, ex quorum mixtione mel esse huiusmodi complexionis ac mixtionis comperire-
B tur, si quis attente ipsius essentiam pensiculabit, & authoris verba trutinabit, quemadmodum facit ty-
runculis philosophantibus noster Damianus Siculus, cum in vnoquoq; verbo Aristotelico insistat, mul-
tumque colluctetur, obstrusum authoris sensum expiscari, atque omnibus concinne enucleare, ac diui-
dere, vt audientes vlterius non aueant. Qui quidem quantum habet philosophiæ ac bonarum litera-
rum cumuli, tantum & bonorum morum consuetudinis, & vsus, quem omnes admirari imitarique de-
bemus, cum credam à natura esse genitum, vt omnium humanarum actionum maximum sit homini-
bus exemplum. Sic quisque facere debet, qui in Aristotelis verbis, & sententiis insudare voluerit. Nam
si tanquam transfuga Aristotelica verba perlectitabit circa illud, quod mirum in modum inuenire con-
cupiscet, hallucinabitur. Quare vos scire debetis, me nullam aliam medendi viam scripturum esse,
nisi illam; qua ego frequenter vtor, & honorem & vtilitatem comparo: quam modo ordine de-
scribam.

Inuenta igitur scissura ex contusione facta, hunc ordinem seruabitis, cum recte curare volueritis, *De cura*
Ante omnia considerare, nunquid sit cum cranei depressione, an nō. Nam si cum cranei depressione es- *scissura.*
set, totum extraheretur, quod comminutum esset. Quoniam si ibi maneret, apostema irritaret, cum
esse non possit, quin sub craneo sit aliquod ossis frustum, quod duram matrem pungat. Nec intelligan-
C tur illi, qui partem inferam iubent perforari. Non enim causam apostematis remouent, cum in quali-
bet parte comminuti possit esse res pungens, quæ est maxima pars apostematis. Et ideo vt causam apo-
stematis effugiamus, totum os contusum & depressum euellamus: Verum si scissura erit absque ossis
depressione, non ipsam totam abscindetis, sed partem illam, qua sanies facilius exire poterit, perforabi-
tis. Ad quod quidem patrandum tria habemus instrumenta, quorum vnum dicitur raspatorium siue car-
ratorium. Alterum vero dictum est terebella, & aliud trapanum. Istorum quippe magis dilectum est mi-
hi terebella, eo, quia plures in eo inuenio vtilitates. s. facilitatem perforandi, nullum infirmo dolorem
excitando, quod cum raspatoriis non possumus effugere, ad hoc etiam idoneam faciendo saniei euenta-
tionem. Verum hoc vnum maxime habet nocumentum, quod nisi ab idoneo practico ve homine tene-
atur, facile cerebrum perforabit. Et hoc erit, siquis imprudens motu circulari semper perforabit, quod
esset motu tremulo faciendum, quoniam si terebella pertransiret motu circulari, & matrem duram tan-
geret, ipsam quidem scinderet atque laceraret, quod non accidet tremulo motui, licet tangat duram
matrem, punget tantum ipsam, & non perforabit, quare illæsam destituet. Et idcirco qui hanc operam
exercitaturus erit, manu sit leuis, consilio potens & æstimatione, nec assuetus grauia pertractare, vt vine-
D as fodere, aut arbores incidere, vel equos strigile curare. Habent hi quidem manum humoribus graua-
tam, nec facile sentiunt ossis perforationem, si terebellæ parum incumberent. Ob idque maxima cum
diligentia & solertia facienda est hæc operatio, ne dum velimus infirmos saluare, eosdem interficiamus.
Et ideo aliquantulum operam dabitis, vt bene operari inspiciatis, quod postea tutius securiusque opera-
bimini. Facta igitur perforatione, citius, ne ab aere siphac cerebri alteretur, instillabitis tantum *mellis rosa-
ti colati*, quantum valeat membranam cerebri cooperire. Deinde superinfundite *aquam vitæ*, qua possit
totum foramen impleri, ad quod ponite tantum istius pulueris, quantum possit à membranula eleuati
ad altitudinem vnius cultelli, vel spagi: ℞. *aloes hepaticæ, sarcocollæ, myrrhæ, an.* ℥ ij. *thuris* ℥. j. *sanguinis draconis.* *Pulvis capi-*
℥. ß. *croci scrupu.* ß. *misce, & fiat puluis*, quo vtamini, sicut diximus, & hoc ideo facimus, vt panniculi & ossis *talis.*
complexionem seruemus, ex intentione Auicen. & Galeni *loco superius allegato.* Quibus peractis
habeatis *spongiam marinam*, de qua tantum capiatis, quantum valeat foramen obturare. Quod ego *Spongiam*
facio duplici causa motus: Vna. s. ne fiat grauedo tentarum cerebro, quoniam cedit spongia ipsa *esse imponen-*
diastolæ cerebri, quod tentarum glomeratio non facit, quæ est causa aliquando apostematis: Alia vero *dam.*
causa, vt saniem attrahat, ne multum in membranula consideat, quod possit cerebrum alterare, ac
E etiam ne fiat materiei incarceratio, quod vulgus nominat, materno vocabulo cucumare, quod fre-
quenter euenit istis empericis, ac Hebræis. Deinde vulnus impleatur *aqua vitæ*, & *pulueribus* cum
paucis filectis; super quas ponite vnam peciam *vnguento basilico superius* ordinato illinitam, quæ
possit medicamina in vulnere retinere. Cum hæc itaque omnia ordine, vt dictum est, feceritis,
capiti capillos abraso hoc emplastrum superponite: *Reci. camomillæ, meliloti ana M. iij. myrtillorum. M.* *Emplastrū*
ij. nucum cupressi nuc. xv. rosarum rubearum, absynthii, ana M. j. farinæ fabarum, farinæ lupinorum, ana vnc. iiij. *capiti impo-*
pistanda pistentur subtiliter, & bulliant omnia simul cum sapa & vini ac lixiuii barbitonsoris partibus æqualibus, *nendum*
donec acquirant formam ceroti, siue pastæ. Deinde tepidum in pecia, qua caput tegetur, distendite, *quare.*

& ca-

&capiti ipſum applicate,quod fit multis de cauſis.Primo,vt caput confortet cõplexionem ipſius corro- A
borando.Secundo frigus à capite abarceat,aeremq; in capite incluſum rectificet: & hoc eſt, quando A-
uicenna dicit,*oportet vt vehementer caueatur frigus etiam in æſtate, quoniam in eo eſt timor magnus*. Intelligit, vt
rectificetur aer,ſcilicet,qui caput ingreditur, hora mutationis, quoniam non datur vacuum in natura,
vt philoſophi dicunt. Et non aer rectificetur, qui eſt in tota domo, ſicuti male ſentiunt iſti, qui volunt
practici nominari,atq; iſtarum curationum nimis ſatagere videri. Melius eſſet,tutiuſq; operarentur, ſi
totius ciuitatis aerem rectificarent,& non cameræ aut domus, cui rectificationi adeo incumbunt, ac ſi
pauper patiens peſte aut cauſo laboraret,intentum principale deferendo.Tertio digeſtionem procuret:
Quarto vt attrahat ſaniem, cum primum fuerit generata, & in ſpongia retenta: Quinto vt reſoluat,vt
poſſit apoſtemari.Nam multoties(vt inquit Paulus ab Auicenna citatus) poſt omnium generum ferra-
mentorum operationem ſubſequitur apoſtema:cui obuiabitis,ſi emplaſtrũ capiti ſuperponetur,vt patet
conſideranti ingredientia. Sicque curam ipſam perſequemini, donec ad cicatricem fuerit peruentum,
ſemper reiterando medicamina, cum defecerint.

Quiſnam aer in hac cura alterandus.

De carne in vulnere addita.

Verum quia caro ſolet vltra debitum excreſcere, ipſam comprimetis, & retinebitis *alumine rochæ*
combuſto,ſemper ipſum in circuitu carnis additæ ponendo,&parum ſit:ne poſſit ſua mordicatione dolo-
rem excitare.Quo hercle medendi modo non vnũ,non duos,ſed centenos homines curaui: inter quos B
fuit non ſine mortis periculo famulus domini Ioannis Baptiſtæ de Fabiis, in quo Romanorum magna-
nimitas & animi iocunditas reſidet. Affuit etiam & famulus domini Stephani de Fabiis, in quo ſolum
relucet vigetq; Romana eloquentia,ac ſtudium bonarum literarum, necnon conſilii excelſitudo, atq;
pectoris fortitudo.Inter quos ducerem,ſi mihi colonos dediſſet, dominum Antoniũ de Frigepanibus,
cum fortitudo & liberalitas non recte ſe habeant abſq; iuſtitia & temperantia. eſt enim hic inter iuſtos
iuſtiſſimus,interque temperatos temperatiſſimus. Qui quidem quantum iuſtitia & temperantia, tan-
tundem & conſilio ac literarum ſtudiis potens exiſtit.Suntque & alii innumeri, & maxime quos in ho-
ſpitali ſanctæ Mariæ conſolationis anno à partu virgineo M. CCCCC. XVI. medicatus ſum. Nobiles
etiam iſtud teſtificarentur,verum ne viderer velle me inaniter iactare, potius ſilendum eſſe duxi, quam
eorum nomina citare,quod plerique faciunt,cupientes ſuis verbis fidem adhiberi qualitates hominum
citantes,vt cardinalium,principum, regum,imperatorum, pontificum, omnino humanitates deferen-
tes.nos vero pauperes citamus humanitatem cum hominum qualitatibus compenſantes,in qua ſi qua-
litates illæ reducũtur,& principes,reges,imperatores,pontifices curauimus. At quod iam præterieram, C
diligentius attendite,recteq; conſiderate,quam volueritis rimulam perforare, ne commiſſuram aliquã
tetigeritis. Quæ numero quinque ſunt,duæ ſcilicet mendoſæ: cæteræ veræ commiſſuræ dicuntur. qua-
rum hæc ſunt nomina,videlicet Coronalis,ab vſu coronæ,& eſt in ſyncipite: Lauda, quæ in occipite,&
ſagittalis ſiue diſcriminalis,eo quia eſt ſub capillorum diſcrimine,cuius extrema tangunt vtramq; com-
miſſuram,ſcil.coronalem & laudam.Duæ vero mendoſę ſunt laterales,in temporum regionibus collo-
catæ,quarum ſi vtramuis ſciſſura tangeret,maiorem adhiberemus diligentiam,quando rimulæ poſſunt
accidere commiſſuræ,aut per latitudinem,ita quod mediam ſecet commiſſuram quatuor rectos angu-
los conſtituẽdo,aut per longitudinem.Nam ſi per longitudinem fieret rimula, hinc inde erit perforan-
dum os,ne diſcrimen duræ matris tangatur,cum ſit poſſibile ſanguinem, qui à venis defluxerit, poſſe in
vtraq; parte diſcriminis coagulari.nam ſi commiſſuram,in qua dura mater alligatur,limaremus,vel fer-
reis inſtrumentis laceraremus,ſicuti iſti,qui à clitellis ad chirurgiam venerunt,faciunt,timeremus,cere-
bri ſuffocationem,cum à ſiphac relaxato comprimeretur.Et ne fiat in huiuſmodi loco extendendi ope-
ratio,docemur à Cornelio Celſo *in capitulo de caluariæ curatione*, confeſſione tamen diuini Hippocratis,
præcipueque in eo miniſterio,quod vtilitatis cauſa poſteris traditur: Qui memoriæ prodidit more ma- D
gnorum virorum,& fiduciam magnarum rerum habentium, ſe à futuris eſſe deceptum. quare in com-
miſſura non operemur,ne eadem ratione decipiamur, qua antea diuus Hippoc. deceptus fuit. At ſi per
latitudinem rimula inciderit commiſſuram,perforabitis ex vtraq; parte diſcriminis rimulam,ſemper ta-
men præſuppoſito,ne commiſſura,vel diſcrimen à perforatione tangatur.Quibus iam peractis forami-
nibus,curam perficietis modo & ordine,vt *ſupra* dictum eſt.Hoc idem ſeruabitis in rimula, ſi certi eritis
de ipſius penetratione. Si vero non pertranſierit vitream tabulam, ſed tantum ad os ſpongioſum vene-
rit,ſolum cum *aqua vitæ*, & pulueribus in ipſius cura procedite, quam rimulam poteſtis, ſi vobis placue-
rit,raſpatoriis adæquare, ex quo fiet facilior modus & via incarnandi. Hæ ſunt quidem regulæ, curæ, &
ordines,quibus vtor & vſus ſum in capitis læſionibus, quæ à cauſa primitiua oriuntur.

De commiſſuris ſeu ſuturis capitis.

Cor. Celſus.

Habetis igitur,quod à me tantopere efflagitaſtis, munus mea quidem ſententia, prout noſtræ vires
ſuffecerunt in tantis mœroribus,ac paternis fraterniſq; luctib.recitatũ. Quod perinde erit,vt vos ipſum
accipietis.Sed vereor,ne mihi contingat, vti nuper optimo concionatori ſuam orationem cenſendam,
alteri cõmonſtranti accidit.quam cum ille maximus orator audiuiſſet,eamq; ſentẽtiis variis grauidam, E
& ornatam verborum poſitione,& ſuis locis apte concinneq; digeſtã cognouiſſet,aiunt dixiſſe,huic fa-
cundæ & locupleti orationi nihil deeſſe,niſi conſenſum audientium,qui concionẽ fœlicem & facundã
faciunt,quando non omnib.idem ſenſuum iudiciũ dominetur.BERNARD.Etſi tuam iſtis fictitiis ver-
bis MARIANE doctrinã,& eloquentiã celare cupis,nos eam tamẽ mellifluam ducimus, laudamus, &
merito omnes plaudentes extollimus,cum maiora nobis cito præ te fers eſſe daturum. Diſcedamus er-
go,nam hora iſta ad cœnam nos hilares conducet. MARIANVS. Valete omnes: quando ego à vinclo
ſacramenti, quod vobiſcum contraxi, modo ſolutus ſum, & quoad valui, fidem præſtiti, nemini am-
plius obligatus. Valete.

FINIS.

MARIANI

A

MARIANI SANCTI BAROLITANI ARTIVM ET MEDICINÆ DOCTORIS EXCELLENTISSIMI, LIBELLVS, DE LAPIDE RENVM.

B

Excellentißimo artium & Medicinæ Doctori Domino Siluio Laurentio à Portu Caballensi, Marianus Sanctus Barolitanus Medicus S. P. D.

CVm mihi contigisset (Silui charissime omniumque disciplinarum refertissime) ab Epidauro, Rhagusio nunc dicto, maria transfretando, montes ascendendo, flumina tranando, Perusiam seditionum grauidam commigrare, ibiq; nonnullos meorum præcipuorum amicorum conuenissem, in quorum numero vnus artium & medicinæ Doctor excellens Fabius Francolinus, & alter excellens Medicus Nicolaus Antonius Panarellus Monopolitanus, extitere, qui me maxime rogare cœperunt, cum nostrum lectitassent libellum aureum de lapide à vesica per incisionem extrahendo intitulatum, ne sibi mancus esse videretur, vt, C quando mihi vacauerit, etiam de lapide renum, eorumq; curationes pertractare liceret, annui, quando satis honesta videbatur eorum petitio, multisque etiam profectura. Inscripsi tamen ad eorum preces, prout doctrina & experientia mea dictauere. Quoniam satis compertum habeo *doctrinam sine experientia mendacium esse, & experientiam sine doctrina fallaciam. Indeq; fieri mendaces, qui sine experientia doctrinam profitentur: & fallaces, qui sine doctrina experiuntur.* Inscriptum nonnulli legere, & cum legissent, animo promulgandū fore conceperant, ne posteritas hoc munere priuaretur. Cumque obstare precibus eorum decreto non potui, existimaui fore corrigendum & emendandum. Et quia tu mihi es tanquā oraculum Apollineum, duxi, ad te transmittendum esse, vt, vbi foret opus asterisco feriendo, vel obelisco percutiendo, feriatur & percutiatur. Nam si tua trutina libratum statarii homines legent, desinent fortasse maledicere, nisi innata fuerit illis maledicendi pertinacia. Quamobrem te oro atq; obtestor, mi doctissime Silui, ne velis hoc amicitiæ munus spernere, tibi referendas ab aliis gratias ingentes pariturum. Vale, meque vt soles, dilige. Venetiis decimo sexto Kalendas Iunii. M. D. XXXIV. *Notandum.*

Siluius Laurentius à portu Caballensis, clarissimo Mariano suo Barolitano fœlicitatem D.

D

REmitto ad te tuum de lapide renum atq; vesicæ, Mariane priscorum Medicorum decus, doctum libellum, quem nuperrime non tam cognoscendi ad me, quā emendandi causa transmisisti, quem profecto ita, te iubente, quoad vires nostrę effunderentur, diligenter accurateque, & sine vlla reprehensione, sine vllo asterisco, sine vlla nota percurrimus: & eo quidem libentius hoc sumus aggressi, cum facillime coniecturam fieri liceat, te hominem esse in hisce tuis secretariis scriptis varium, doctum, multifarium. Tanta enim in eo est succosa rerum cognitio, quantum in nullo apud nostros nostri temporis esse aperte & constantissime contenderim. Et sane haud obscure credimus: quod hæc tua quisquis attente legerit, nisi homo omnino sit nauseosus, superciliosus, aut mente corruptus, plane perspiciet Marianum meum non minus scite, quam graphice de vtroque lapide aureum scripsisse merito libellum. Qui sicut verbo dicitur, ita re ipsa aureus conspicitur. Nec iniuria si Fabius ille Francolinus, & Nicolaus Antonius Monopolitanus, viri quidem in rep. literaria non postremæ notæ, publicæ vtilitati consulentes non putarunt opus in abstruso habendum, immo te efflictim maturo iudicio, & latissima prædicatione sunt hortati, vt hanc tandem tuam omnifariam & irreprehensibilem lucubrationem in excussoris officinam traderes. ego quoque, quod ad me attinet, ita tua admiror & laudo monumenta literaria, vt E ea non modo æterna tui nominis fore confidam, verum studiosis & candidis lectoribus mirum in modum continuo profutura. Exeat ergo tandem cum nostris etiam inuitamentis & fœlici sidere in lucem preciosus libellus. Nec turbæ metuas Mariane literatissime subire ronchos. Vale, & tuum Siluium, vt soles, ama. Septimo Idus Iulii à Natali Christiano.

M. D. XXXIV.

Marcellus Palingenius Stellatus ad Lectorem. A

PAeonio tu quisquis eges medicamine, & optas
Vesicæ & renum calculus exiliat:
Ecce liber, liber ecce tibi, qui proderit, & te
Haud mora lætitiæ restituet solitæ.
Non opus est Delphos, Epidauriave arua requiras,
Vt quo torqueris, decutias lapidem.
Appulus hoc Marianus aget, qui condidit istum,
Quem spectas librum, consulat vt miseris.
Nempe bonus, nempe est haud paruo dignus honore,
Qui studet vt miseris afferat auxilium.
Non solum nobis, aliis quoque nascimur, illum.
Fama canet, multis commoda qui tribuet.
Ergo hic iure liber vitam, laudemq́, meretur,
Cuius tanta palam cernitur vtilitas. B
Quam prudens lector mercare, & perlege, habebis
Ingentes paruo diuitias pretio.

Autor ad Lectorem.

Pagina quid sapiat breuis hæc, si forte, requiris
Versibus en geminis, lector amice damus.
Vesicam, renesque grauis cui calculus intra est,
Ne pereat, nostri sentiet artis opem.

MAGNANIMO AC ILLVSTRI COMITI GVIDONI RANGONO DOMINO suo dignissimo Marianus Sanctus Barolitanus artium & Medicinæ Doctor fœlicitatem exoptat.

QVantum pericli sit, illustris ac magnanime Comes, nostra hac tempestate aliorum se quenquam iudiciis exponere, non erit difficile cognitu, si mores hominum contemplemur, qui fucata magis C simulatione, quam libera viuendi consuetudine funguntur. Ob idq; à scribendi genere penitus diffideram, ne in maledicorum linguas incidissem: Quæ vbique locorum non modo pullulant, sed etiam maledicendi prurigine scaturiunt, quod quidem omnibus innotescit. Verum enimuero cum me abstinere non valeam, quando plures me amici precibus coegissent, vt libellum de lapide renum compilarem, nostro aureo libello de lapide vesicæ adiungendum, ac etiam tua illa amplissima atq; antiqua heroica propago, cui multum debeo, ad id me capescendum adhortaretur sua claritate, iustitia, fortitudine, & liberalitate, animum ad scribendum inducens spopondi sedulo me pro viribus esse facturum. Cum mecum ipse existimarem, honorabilius fore amicorum precibus obtemperare, quam inuidorum atq; hypocritarum susurrationibus tergiuersari. Cum nemo adeo (meo quidem iudicio) in vita circumspectus sit, qui ab istorum liuoribus non inficiatur. Ego autem mecum resipiscens satis laudatum esse illum existimaui, qui vestri splendoris vmbra tegeretur. Hac igitur spe animatus ad componendum libellum animum appuli, amicisq; tradidi, traditum promulgandum destinauere. Ego vero, qui non sum passus, vt sine patrocinio in vrbe Venetiis vagaretur vndiq; maledicis referta, existimaui satis corroboratum in medium prosilire, si tua benignitate decoratus ab illustri vestræ prosapiæ splendore armaretur, quando cum verbosis & maledicis, non armis, sed affabilitate & benignitate ab eo erit dimicandum, quibus ira- D tos atq; maledicos deuincire soles. Namque natura ad id te genuit, vt mortalibus fores exemplum dotibus animi, & corporis viribus. Nam qui vestram belligerandi rationem armis æmulari voluerit, regem aut imperatorem esse oporteret, in quibus tantum excellit tua illustris magnanimitas consilio, & animi fortitudine, quantum Sol radians inter planetas erraticos splendere videtur. Quamobrem sub hac vmbra in vulgus prodire volui. nec propterea me audacem existimari velim, quando humanitas tua, atque affabilitas ad id patrandum me coegit, si hunc paruulum inter vestros famulos ascribendum esse iudicaui tuæ amplissimæ dignitati dedicatum. Licet enim indignus tanto splendore paruulus iste videatur, non propterea spernendus est, cum regii mores semper fuerint parua non spernere. Quamobrem dignitatem tuam rogo atq; obsecro, ne tali munere dedignetur, cum vbique locorum ac gentium suus appellari gestiam: Cum ea, quæ pollent, virtute, omnes cupiunt sese domino suo gratificari. Ego autem cum maximo tenear vinclo seruitutis, & aliam non habeam viam, qua possim meam seruitutem ostendere, volui & volo istum libellum tuæ amplissimæ dignitati esse dedicatum, vt dantis animum cognoscat, quem si æquo animo & benigna fronte susceperit (vt spero) ad maiora me capessenda adhortabitur, illustri dignitati vestræ obtemperaturum, quam Deus omnium rerum opifex conseruet, & meliori sidere secundet, sui Mariani Sancti deuoti non obliuiscentem. E

Vale, diuque fœlix viue.

LIBEL-

LIBELLVS DE LAPIDE RENVM MARIANI SANCTI BAROLITANI ARTIVM ET MEDICINÆ DOCTORIS EXCELLENTISSIMI.

B

OMnes homines, qui rerum omnium eſſentiam complexionemque indagare voluerint, ſumma ope niti deceret, vt compoſitionem eorundem ſolerti indagine inquirerent, inquiſitamque diuiderent ad elementa vſque: Eoque modo fierent notæ complexiones, quæ inſurgunt in ea, qua vel elementaria, vel artificioſa compagine corporalis machina cõſtrueretur. Quandoquidem cuiuslibet compoſiti ad ſua elementa enodandi duplicem complexionem eſſe comperimus: quarum vna dicta eſt complexio prima in ſimplicibus, proueniens à mixtione elementorum inter ſe refractorum ſecundum gradum refractionum, quę Deus omnium creator pro vniuſcuiuſque ſpeciei conſtitutione præfixerat. Altera vero complexio ſecunda, quæ & propria dicitur, proueniens ex partium mixtione, per quam vnum ab altero differt, propriam C ſpeciei differentiam ſuſcipiens. Cum igitur noſtra inſtitutio ſit, de lapidis generatione cum noſtris ratiocinari, foret neceſſarium de totius corporis humani plaſmatione ſermonem exquiſitum contexere, vt cuiuslibet membri humani, & præſertim renum complexionem indagaremus: ſed quia philoſophicam perſonam magis, quam medicam indueremus, ad eam partem deueniendum eſſe cenſuimus, quæ tantum ad Medicum pertinere videatur pro huius curatione affectionis corporis humani, ſupponendo complexionem humani corporis huius, vel talis ſua natiuitate, methodo tali conſtitutam, pro conſeruanda nutriendaque ſanitate, quæ ſi infra vel vltra ſuæ terminationis gradum vagaretur, affectiones malas corporis generaret: quemadmodum alterata renum, complexio generat aliquando arenulas, aliquando lapidem, de quibus erit noſtra ad præſens ſermocinatio. Veruntamen, quid ſint arenulæ, prius erit à nobis deffiniendum, deinceps quid lapis, vt intelligatur, de quo ſit noſtra inſtitutio. Quandoquidem, non quod alij dixerunt, aggregabo, vt grande aliquid feciſſe videar, ſed quod operatus ſum, & operor, breuiter deſcribam. Nec ideo reprehenſione dignus ero, cum tot ſint ſimplicia, & compoſita, non tantum ab Auicenna, ſed etiam à doctiſſimo Galeno pro huius moleſtiſſimæ ægritudinis remedio nu- D merata, quod mihi tam pauca ſcribere libuerit. Non enim aliam ob cauſam id feci: ſed pertæſus infirmorum pericula & remediorum confuſionem adinuicem contrariorum, volui longam eorundem ſeriem cum paucorum probatorum vtilitate compenſare pro renalis lapidis eductione. Vnde ſic anatomia renum relicta, quando in ipſis inciſionem fugimus propter pericula & ſæua accidentia, quæ in operatione ſolent accidere, exordiamur ab arenularum tantum generatione, quæ ſunt materia non ſolum renalis lapidis, ſed etiam veſicalis, vt *infra* dicetur.

Complexiõ prima.

Secunda.

Sunt enim arenulæ *corpora quædam arida parua, quæ ab hærendo, vel arendo dictæ ſunt, ex caliditate ſuperflua renum, & phlegmatis aduſtione in humano corpore genita in renibus, vel viis renum,* quæ emulgentes dicuntur, ortum habentes à vena caua, quarum quælibet ad renum concauitatem protenditur à parte ſuperiori, à parte vero inferiori veſicam verſus oriuntur duo pori vritides dicti, qui ad veſicam terminantur. Quēadmodum dicetur *in anatomia veſicæ*, vbi inciſione opus erit.

Arenulæ quid.

Earum cauſa.

Dictæ autem arenulæ ſunt *a ſimilitudine, quam cum maritimis arenulis habent.* Nulla eſſet enimuero nominum ægritudinis diuerſitas, niſi vno ſeptem modorum vnaquæque appellaretur, quos primi in- E uentores ægritudinibus nominandis impoſuere, ſcilicet *à membro, ab accidente, à cauſis, à ſimilitudine, à curatore, ab eo, qui talem primum paſſus ſit ægritudinem, à ſui ſubſtantia & eſſentia,* vt refert Auicenna *in fen. 2. primi libri doctrina prima capite octauo*: accipiens quidem à ſuo doctiſſimo præceptore Galeno *in 2. Therapeuticæ*, vbi omnia facundiſſime recitat, tanquam docens, non autem aggregans, vt Auicenna fecit.

Arenulæ vnde dictæ.

Ægritudines omnes vnde diuerſa ſortiantur nomina.

Et quoniam nihil, quod præter naturam eſt in corpore humano, fit abſque cauſa, vt Galenus *primo Therapeuticæ* aſſerit, idcirco earum cauſas inquiramus, quæ & quot ſint.

Quarum eſſe dicimus materiam, & efficientem, vt placuit etiam Auicennæ *in tertio lib. fen. 18. capite de lapide renum* dicenti, lapidis generationem non compleri, niſi ex materia patiente, & virtute agente.

Arenularũ cauſæ.

Materia propinqua. Materia vero bipartita est in propinquam scilicet & remotam. Propinqua autem earum patiens est *humiditas viscosa* phlegmatis, aut saniei aut sanguinis aggregati in apostemate. Veruntamen ab hoc raro fit, vt eidem Auicennæ placuit, accipienti fortasse à Galeno *in 14. Therapeuticæ* dicente: *Ad eundem modum & calculi generantur in renibus asso scilicet in his crasso glutinosoque succo.* A

Remota Remota vero propinquam conseruans, sunt *cibi & potus phlegmatis generatiui*, circa quorum emendationem maxime erit inuigilandum, quandoquidem *quicquid erit causa causæ, erit etiam causa causati*, maximeque si complexio hepatis ad hoc etiam iuuerit. Non enim tantum opinamur, esse credendum, vt contrarium generare non posse arbitremur, vt Auicenna in *capite de qualitate generationis humoris* dicit. Neque oportet, vt sit credulitas, quod omnis complexio sibi generat simile, & non sui contrarium *per accidens*, licet non sit per essentiam, complexioni enim multoties accidit, vt contrarium generet, frigida namque complexio & sicca, plerunque generat humiditatem extraneam, non propter conuenientiam, sed propter digestiuæ debilitatem, ideoque astu cauendum erit ab iis, quę causa huius humiditatis grossæ viscosæ phlegmatis esse poterint, quales sunt cibi lactarij, recensque caseus, & carnes grossæ, & præsertim magni corporis, quales dicimus esse bouinas, vaccinas, bubalinas, hircinas, caprinas, porcinas: nec non aues palustres, & syluestrium animalium succos grossos, quales fiunt ex ceruis: nonnullaque alia animalia, quæ humano esui sese pabulis non ex natura, sed ex hominum lurcositate exhibuere. Accedunt etiam & pisces omnes, præsertim squammis carentes, quorum succi multas ægritudinum species fouent. B

Quod animaduertentes veteris legis fautores, in quorum tutela populus duræ ceruicis extiterat, ne talium esu corrumperetur sub titulo pœnæ omnipotentis Dei indignationis tulerunt esse omnimodo à talibus abstinendum. Subsequuntur nonnulla olera, quorum succus potest sanguinem vel ingrossare, vel adurere: qualia sunt cœpæ, allia, porri, eruca, sinapi, lactuca, & atriplex, & piperata omnia, &c. id genus, causæ humorum adurendorum. Quid dicam de pane nedum crudo, verum etiam & azymo; de pastillis? de farinacea ptisana? de fructib. acetosis difficilis digestionis, & mali chymi? & de malis immaturis? & de nauseatiua repletione? causis quidem malorum crudorumue humorum generandorum, nedum in pueris, sed etiam in iuuenibus & senibus. Quid nam de aquis turbidis & grossis? quid de vino nigro & grosso; præsertim debili existente digestione propter debilitatem virtutis digestiuæ: & propter multitudinem eius, quod sumitur, & destruit virtutem: & propter malitiam ordinis, & exercitij super repletione.

Quid de mutata & prandendi & cœnandi consuetudine dicam; cùm consuetudo sit in nobis altera natura: Cumque maximum periculum, & nocumentum immineat illis, qui prandere & cœnare in die assueti sint, & non prandent. Non enim natura repentinas atque instantaneas sustinet alterationes, C
Hippocrates. quod facile est comprehendi, vt Hippocrates refert *in secundo regiminis acutorum. Mala namque diæta cibi & potus, quæ secundum simile sit, securior est in omni tempore tueri sanitatem, quàm ea, quæ melior est, si in ea mutatio subito fiat.* Deficerent nempe, si à solito vsu in alium subito traducerentur: vt placet Hippocrati *in eodem libro* dicenti: *Qui semel vel bis in die sumere cibum consueuere, si à solito vsu in alium subito mutentur, nocumentum eis generat & defectionem: quibus autem non est consuetudo prandere & prandent, mox deficiunt & grauantur corpora eorum, ac torpent atque mollescunt, si cœnant, post eructuant acidum.* Alij autem sunt, qui naturæ mollitiem patiuntur, propterea quod stomachus eorum contra cursum suæ naturæ grauatur, cui videlicet exinanitio fuerit assueta, non autem bis impleri, & bis digerere possunt in die. Similiter autem, & qui bis in die comedere consueuere, si prandium dimiserint, corpora eorum in se deficiunt, atque ab omni opere exeunt, præcordia dolent, adeo vt eorum viscera sibi suspensa videantur, vrina cholerica, viridisque coloris, stercus incensum. Quidam autem oris amaritudinem, oculos obductos, tempora formicantia, frigidos sentiunt articulos. D

Hippocrates. Quid faciat consuetudo in diæta.

Quæ accidētia, siquidem etiam sanis contingunt ex mutatione diætæ diei mediæ, in contrarium, quam solebant, iustum est apud me, vt nequicquam in ægritudine subiungatur, aut subtrahatur, multaque alia, vt diximus in *commento de caluariæ curatione, in capitulo de ordinanda diæta*, ad quod recurrere poteritis, si in eo indigueritis. Indeque patet, quam sit erronea physicorum præceptio, assuetam & prandendi & cœnandi consuetudinem immutare. Quæ quidem omnia sunt quandoque materia, sanies vlcerum in renibus, aut aliis, & præsertim si retentor materiei in renibus existens, esset debilitas virtutis expulsiuæ, propter complexionem, aut apostema calidum, & erysipelas, & vlcera in renibus: aut constrictio, & retinerentur in eis superfluitates residentes omnis aquositatis, quæ prouenit ad eos, & quicquid esse poterit phlegmaticorum humorum causa generandorum, sicut legumina fere omnia.

Virtus arenularum efficiens. Virtus vero agens est caliditas egressa ab æqualitate, quapropter renum temperamentum disproportionatur ab ea, quæ est secundum naturam, consistentia. Quandoquidem sit ostensum à Galeno *in primo Therapeuticæ*, Vnam quamque rerum talem esse, qualis est propter calidi, frigidi, humidi & sicci temperamentum. Verum enimuero caliditatem ab æqualitate egredi duobus quidem modis contingere poterit. E

Caliditatē ab æqualitate egredi duobus modis. Primo. Primo enim si aliquis gradus caliditatis vltra renum caliditatis temperamentum adderetur, ab æqualitate egredi diceretur caliditas renalis propter vehementiam caliditatis sibi additæ. Iste vero caliditatis excessus, aut est separabilis, aut inseparabilis. Si autem inseparabilis fuerit, illud erit à principiis intraneis naturalibus sibi coæuis, qui curationem minime recipit.

Si vero separabilis, dicetur caliditas accidentalis, aut propter intemperatum aeris calorem, aut propter laborem, aut propter acceptionem calefacientis, aut propter oppilationem superfluitatum aggre-

A aggregatarum, aut propter frigus constringens per antiperistasim dictam per contraoperantiam, aut apostemata oppilantia frigida & dura, aut propter comitatem[vicinitatem] membrorum propinquorum, sicut intestinorum & aliorum, aut propter renum complexionem, ex qua in eis accidit oppilatio: & denique omne inordinatum exercitium, præsertim quando cum eo inordinata fames toleratur. Secundo modo fit per subtractionem gradus caliditatis, & hoc quidem dupliciter contingere videtur. *Secundo.* Aut enim ex se, scilicet à propriis principiis naturalibus intrinsecis obtunditur caliditas. Aut frigiditas maiorem super caliditatem habet proportionem, vnde apparebit, caliditatem diminui, non quod diminuatur, sed quia suum contrarium ei dominetur per qualitatem, quam ex membrorum propinquorum comitate nanciscitur. Sicque erunt duæ virtutes agentes, caliditas & frigiditas. Si enim frigiditas in congelando non ageret, & caliditas in exiccando ociosa esset, per temperamentum nempe qualitatis caliditas superabũdans diceretur agere, à quo etiam & complexio calida nominabitur, quæ si sola vagaretur, compositi molem exurgeret. Eodemque modo frigiditas super temperamentum qualitatum abundans aget, & complexio frigida perhibebitur, non quod in tali complexione extincta sit omnino caliditas, sed quod à minori proportione inæqualitatis ipsius appellatio non fiat. Nullum esset corpus

B phlegmaticum viuens, si remissa caliditas in contraoperando vitalem spiritum non foueret, frigiditate vigore viuidum suffocante. Nec esset opus calidum viuens, ni frigiditas contra operaretur caliditatis actionibus refrigerandam animam suffocantibus, quando inter se contrariæ sunt, & quicquid de vno dicitur, & de reliquo dici necessum est. Si enim caliditas esset datrix formarum, & frigiditas etiam. *Nõ enim caliditas est datrix formarum*, vt quidam sentiunt, *sed virtus informatrix calido frigefacto & frigido calefacto tanquã suis instrumentis potioribus vtens iis effigiandam formam cælare assuescit.* Præterea non essent duæ qualitates actiuæ, si vnius effectus ab alterius effectu non reprimeretur. Verũntamen non vno & eodem modo, & secundum præsuppositam materiam vnum congelaret, & alterum deficcaret. Nam caliditas indurando congregat homogenea ipsorum heterogeneum segregando, vel exiccando. Frigiditas autem non tantum homogenea, sed etiam heterogenea congregat, non exiccando & diuidendo, sed congelando, quod quidem mihi astipulari videtur Aristoteles *in secundo generationis & corruptionis*, dicens: *Calidum enim id est, quod congregat cognata.* *Aristoteles.* Nam disgregare, quod quidem ignem facere autumant, est congregare cognata, cui accidit alienigena expellere. Frigidum vero id est, quod coniungit, & congregat similiter & cognata & alienigena, &c.

Hæc fortasse aliquibus absurda, & rationis expertia videbuntur, nisi terminos calidum & frigi-

C dũ bene ruminauerint, maximeque si insueti fuerint talia audire, vti recitat Aristoteles *in fine secundi metaphysices*, dicens; *Contingunt autem auditiones secundum consuetudinem entibus. Nam vt consueuimus, ita dignamur dici, & quæ præter ea non similia videntur, sed præter consuetudinem, minus nota, & magis extranea. Nã consuetum notius, &c.* Si enim hæc absurda dicunt sensibus apparẽtia, absurdiora etiam esse confitebuntur: Si quis diceret, imaginatiuam vno & eodem tempore, vel instanti, & eodem membro contraria simul & semel imaginari, in actu vero poni non posse, non ratione agentis, sed ratione instrumenti, cuius operatio ad vnum oppositorum vel contrariorum inclinatur. Apparet enim ex virtute motiua, duos esse contrarios motus ipsius manus, si vnus digitus eleuaretur, alter vero deprimeretur, vno & eodem momento factos Vnde sequitur, animam moueri motibus contrariis sensibus alligatam. Indeque fiunt impossibilia nedum Medico, sed etiam philosopho, quæ naturæ sunt possibilia, cum non possint imaginari, per quæ media impossibilia nobis visa operetur natura, quæ nobis insensibilia fiunt. Quando modis, & terminis id exprimendi careamus, sensibus alligati. Ideoque frigiditas lapidis crementum operatur congelando: caliditas vero in renibus, humiditate phlegmatis consumpta, generat exiccando arenulas aliquando albas, nonnunquam citrinas, & interdum rubeas, subrubeasque ad nigredinem tendentes. Insurgunt quippe colores isti *ex varietate graduum caliditatis*, non autem à loco, vel materia, vt nonnulli dixerunt. *Arenularũ color unde.*

D Quod quidem minime latet Alchymistas, qui die noctuque inuigilant ignem ipsum temperare, adeoq; operæ incumbunt, vt magis sese transformari sentiant, quam illud elixir punctuale, per quod forma introducitur suppositæ materiæ, nanciscantur, seque suamque fortunam incusantes, si paululum vigiles à somno corriperentur, præsertim cum videant, se in fine operis esse deceptos, idque non ignorantiæ, sed ignis actioni attribuere, aut quia lentus fuit, & non bene decoxit, ideo non fuit bene coloratus: vel quia parum magis fortificatus, croceum vel rubeum elixir colorauit: vel quia fortis ignis arsum, & subnigrũ potius, quam temperatum reddidit, sicque nunquam excusatione vacant, qua non tantum alios auaritiæ inhiantes, veluti gulosos, qui antequam sol & natura delectabiles fructus suo tempore producant, auide inhiant, sed etiam seipsos operam & oleum perdentes decipiunt. Dimittamus igitur ventosos homines, & ad nostrum propositum accedamus. *Elixir.*

Cum ergo humiditas phlegmatis à calore consumpta fuerit, remanet illa terrea materia tali affecta qualitate, vt regressum ad humiditatem amplius habere non valeat: quæ si casu aliquo ab humiditate viscosa conglobata fuerit, lapis in renibus agglutinaretur, quando res arida & sicca nunquam in vnum compingeretur, nisi cum humiditate associaretur. *Lapis quomodo agglutinetur.*

E Late quidem patere existimo, si terram frigidam & siccam, cum aqua frigida & humida, vel cum vino calido & humido temperatam inspiceremus, non à calido vel frigido, sed ab humido in globum aceruatam diceremus. Quæ quidem arenulæ, si in vesicam ab emulgentibus, & renibus per poros vritides laberentur, in maiorem lapidem glomerarentur.

Vnde notum est, arenulas in renibus generari, & in vesica in magnum lapidem cumulari ab ipsa frigiditate agente, viscositate ipsa cooperante: cum proprium sit calidi à siccitate corroborati, & frigidi humiditati associati congelare.

Ea enim, quæ à caliditate & ſiccitate congregantur, à frigido & humido diſſoluuntur. Et quæ à frigidita- A
te, & humiditate erunt concreta, à caliditate & ſiccitate liqueſcent. Ex quo ſequitur, vno medicamine
lapidem poſſe educi, ſolui vero non poſſe, cum qualitates contrarias in ſe retinere non valeat, licet ex
ſimplicibus contrariis vnum conficiatur: tamen cum miſcentur & componũtur, ita vt vniantur & adue-
niat eis commixtio, aduenit complexio ſecunda compoſito medicamini], perquam opera-
tur in ægritudinem', vt Auicennæ placet. ergo diligens ſit Medicus, qui lithiaſim curare voluerit,
vt omni ſolertia inquirat, lapis ne à caliditate, an à frigiditate indureſcat? Satis quidem hoc manifeſtabi-

Generatio lapidis à calido & ſicco.

tur, ſi ſolerti indagine corporis habitudinem, & eiuſdem vrinam inſpexerit. Nam ſi patiens erit bonæ
habitudinis, & in colore debite coloratus, & vrina eius erit colorata aliquo colore, qui à ſanguine &
ſpeciebus choleræ, cum quibus ſtat vita humana, coloratur, & ſedimen eius non multum in matula de-
ſcenderit, & arenulæ rubeæ, vel croceæ apparuerint, libere ratiocinari poteris, lapidem in tali à calido &

Generatio lapidis a frigido & humido.

ſicco in renibus generari. Sin autem contraria ſigna habitudinis extiterint, & vrinæ ſigna ſuper frigidita-
tem atteſtantia, & ſedimen erit groſſum, & viſcoſum vel mucoſum, non dubites prognoſticare à frigido
& humido lapidem ipſum in veſica augeri. Hinc operæ precium eſt videre pleroſque homines, qui fal-
ſo Medici nomine funguntur, quam plurimos, quorum credulitatis me maxime tædet, ſæuorum acci- B
dentium irritamenti corporis affligendi, promiſſione quadam frangendi lapidem in veſica cum iis, quæ
inglutiuntur, ad Acheronta miſerrime credulos tranſmittere, nulla congelati lapidis conſideratione
habita. Sunt autem hi, qui non rationibus & experientiis, quæ nempe fidem inuentis faciunt, ſed auidi-

Qui facile lapidem patiãtur.

tate nummorum ad id perpetrandum excitantur, hoſtes generis humani pernicioſiſſimi. At qui lapidẽ
renalem facile patiuntur, ſunt pingues, tum propter viſcoſi nutrimenti ſuperfluitatem, tum etiam pro-
pter meatuum conſtrictionem à partium inhærentia cauſatam: eoſque ſubſequuntur tenues & macri,
propter caliditatis exceſſum à nimia ſiccitate contenti. Hi autem magis lithiaſi mente & corpore in ve-
ſica, quam in renibus cruciantur, quamuis vrinam groſſiorem, & plurimam mingant à naturæ ſiccitate.

Lapis quid.
Duplex lapis.
Lapis renalis.

Ex his igitur colligimus, lapide eſſe *arenularum glomerationem in corpus durum conuerſam, vel à caliditate ab æ-
qualitate egreſſa cum humiditate concoctam, vel à frigiditate cum humiditate viſcoſa compactam.* Qui quidem duplex
eſt, alter renalis, alter vero veſicalis, denominationem ſuſcipientes à loco, vbi plurimum generantur.
Quamuis etiam in aliis corporis particulis generetur, verũ inter ſe non parum differunt. Eſt enim rena-
lis lentor parumper, & minor, propter loci conſtrictionem, & magis ad rubedinem declinat, propter C
caliditatis fixionem.

Lapis veſicalis.

Veſicalis autem eſt durior & maior, propter loci capacitatem, decliuis magis ad nigredinem, præ-
ſertim ſi caliditas non erit æque ſufficiens humiditatem ipſam exiccare, vt patet in lignis humidis ab
igne vrendis, & etiam ad citrinitatem luteum colorem dictam, propter maiorem humidi exiccationem
à calido factam, & ad albedinẽ, propter frigidi coagulationem, & ſecundum gradum actionis, aut mol-
lior vel durior compingetur.

Dubitatio.

Non eſt hic modo locus diſcuſſionis, ſit ne morbus, an morbi cauſa lapis in renibus, vel in veſica,
cum ad ipſius curationem intendamus. Sæpe enim curatores morbi, & cauſæ morbi onus ſuſcipiunt, vt
ad priſtinam ſanitatem dignus miſeratione ægrotus reducatur. Huic etiam conſiderationi annectere-
tur, ſit ne hæreditarius, cum plerique omnes conueniant dicere, omnia orta ſua atteſtari principia, nec
dicam, quid in *quadripartito* Ptolemæus referat, quando mathematice demonſtret, plerumque filium
patris fortunam fore ſecuturum. Quapropter hæc omnia poſtponentes, ne noſtræ longæ ſermocinatio-
nis faſtiditos tæderet, ad ipſius curationem accedamus.

Signa lapidis renalis generandi.

Verum prius nonnulla ſigna, quæ ipſius generationem in renibus, ac eiuſdem fixionem ſignifi- D
cant, enumeremus, ad hoc vt ſit factu facile vel præſeruare, vel affectionem ipſam emẽdare. Tunc enim
præſeruatione à renum lapide opus eſt, ſi querulans in regione dextra vel ſiniſtra renum pruritum ob-
tuſum ſenſerit, & manu diſtinguere (ſi forſan palpitauerit) neſcierit, vbi nam illa fiat iectigatio, quæ

Generati.

in pruritu ſentitur. Quæ ſunt quidem ſigna lapidis renalis generandi. Hæc eadem ſubſequitur lumborũ
grauitas in eis, qui cum geniculati fuerint, in ſe erigendo dolorem paruum ſentiunt. Fixus dolor cum
punctura paruum locum occupans, & in iunctura lumborum grauitas, præſertim in oſſe alchatim, ge-
neratum lapidem in renibus manifeſte arguunt: & maxime ſi crurium, ac etiam pedum, nedum digito-
rum formicans dormitatio, ab aliis ſtupor dicta, præceſſerit. At ſi frequenter querulis lamentationibus
patientem lamentari ſenſeris: & aliquando eundem vomere, propter ſtomachi, & diaphragmatis colli-
gantiam videris: maximeque ſi eidem ilia dolerent, eundem pati renalem lapidem tuto ariolari pote-

Signum diſtinguens dolorem nephritici à colica.

ris. Et maxime ſi arenulæ in matulam cum lotio defluxerint, per quas diſtinguitur à colica, in qua non
ſolent arenulæ apparere. Reſtat etiam vnum animaduerſione dignum, quod affectio iſta paroxyſmalis
dicitur, vt Auicennæ placuit, & à paroxyſmo ad paroxyſmum intermediat aliquando menſis vnus, in-
terdum quatuor, nonnũquam integer annus, ſecundum quod tardius, aut celerius lapis ipſe congloba-
tur. Qui quidem inſurgit tali aliquando celeritate, vt mori patiens præ dolore, qui à generatione lapi- E
dis ſtantis in aliquo meatu vrinæ accidit, ſubito videatur. Quemadmodum mihi olim Rhaguſij arenu-
lis, lapillis, podagris, chiragris, & arthriticis doloribus, non dico Gallicis, referto contigit, vt quaſi mori
viderer, quod adeo præſto fuit, vt vix tempus fuerit meum puluerem ſumendi, præſidio atque ſubſidio
cuius liberatus fui, qui tantæ operationis eſt, vt ſi non vna die, ſaltem in tribus diebus à languore patiens
cum lapidis extractione liberetur. Quem peculiarem habet excellens ac ſtrenuiſſimus capitaneus do-
minus Antonius Rincon cubicularius, & Chriſtianiſſimi regis conſiliarius de Germola & Petralata do-
minus, cui plurimum debeo tum propter ſingularem ipſius virtutem & animi conſtantiam, quibus aliis
procellere videtur.

Iſtæc

A Istæc missa faciam, quando cui plurimum debeas, tacere me hercle satius esset, quam de eo pauca dicere ob idque ad lapidis renalis curationem accedamus.

Diuisio curæ lapidis renalis.

Obseruatiō.

Cura quidem omnis renalis lapidis duplici diuiditur consideratione, præseruatiua scilicet & curatiua. Præseruabimus equidem ab arenularum generatione cruciandum, si sex rerum non naturalium regimen [causæ] præcedenti contrarium eidem ordinabimus, non solum in quantitate, sed etiam in qualitate, præsertim virtute digestiua stomachi debili existente. Quandoquidem *supra* causam esse diximus cibos, quorum succus habet humiditatem viscosam & grossam generare, quo facto, eo considerationis deueniendum erit; vt id euacuetur, quod in viis renum existens causa esse possit lapidis generandi, idque maxime euitabimus, si hunc syrupum vtendum receptabimus illi, cuius arenularum generatio fuerit à caliditate; quo ego vtor, & vsus sum cum maxima infirmorum vtilitate, cuius recepta talis est: *℞. sy. endiuiæ, acetosi, nenufarini, ana vnc. ß. aquarum fœniculi, endiuiæ, ana vnc.* j *&* ß. *misce*, & capiat. quem nos collegimus à Galeno *in eo*, qui *de cura lapidis* inscribitur, *libro*, dicente: *Et ad vltimum, quando inuenitur in acuitate cōplexionis, exquirat studium in infrigidando; sumat hunc syrupum, siue medicinas, in aqua, quam narraui, & vtatur syrupo de endiuia, & syr. acetoso, & sy. nenufarino, &c.* partes renum inungendo vnguento rosaceo, vel

Syrupus.
Galenus.

B infrigidante Galeni, vt caliditas renalis refrenetur.

Vnctio renū.

Quando omne agens in contrarium suum agendo repatiatur, vel in se remittendo, vel suam operationem, quam nos effectu dicimus, tardius inducendo. Si vero à frigiditate cognouerit earum esse generationem, exhibeat *theriacæ magnæ drach.* j. *syr. de corticibus citri vnc.* j. *aquæ calefactæ vnc.* j. *&* ß. *vel duas, in modum sy. calefacti*, quem ego à Galeno didici *in eodem loco* dicente: *Quando ergo vehemens sit frigus aeris, & figitur hyems, accipiat de theriaca magna omnibus decem diebus drach.* j. *cum tanto aquæ calefactæ, quantum capiat os semel, permixto ei de syrupo de corticibus citri.*

Vsus theriacæ.

Galenus.

Et quando possibile est, vt vtatur cibario facto ex olere vrticæ, fiat ei cibarium ex decocto factum cum carne hœdi vel leporis, quod sumat in principio suæ comestionis. Hoc regimen sufficit ad auferendas causas huiusmodi accidentis, præsertim si aliquod materiei in renibus; vel in viis mediis residentis eductiuum propinabimus, quale dicimus *cassiæ nouiter extractæ per setam drach.* vj. *benedictæ drach.* iij *aquarum fœniculi, plantaginis, an. vnc.* j *asparagorum vnc.* ij. *& fiat potus*; quem patiens capiat in media nocte aliquantulum impransus, & superdormiat. Quandoquidem priuatio illius, cuius præsentia causam morbi generat, si non tantum causæ, sed quicquid inde oriundum sit, curatio.

Potus leniēs.

C Curationem modo dicimus materialis causæ lapidis, & efficientis prohibitionem, in eo; quod possibile, est succis mutatis, & qualitatibus alteratis. Multa quidem primo possibilia, & factu facilia sunt quæ postmodum impossibilia & curatu difficilia existunt. Indeque ortum est illud tam frequenter dictum.

Principiis obsta, sero medicina paratur.
Cum mala per longas conualuere moras.

Ah quam facile prouideretur, si principiis lepræ confirmandæ, & cancri, & podagræ institissemus qualitates membrorum accidentales, & nutrientium succositates contrarias inducendo, non propterea totius machinæ complexio naturalis mutaretur, quamuis accidentaliter mutata dicatur. Nequeo imaginari qualitates membrorum similium partium, & organorum, quæ ex elemētorum mixtione in plasmatione insurgunt, (ex quibus dicta est animati corporis complexio propria calida, vel frigida, aut humida, vel sicca) posse permutari machina non destructa. Accidentaliter mutata, & non essentialiter apparent. Vtinam hoc esset Medicis concessum. Nam indiuiduum hominem perpetuaremus, quando mors naturalis nil aliud sit, meo quidem iudicio, quam *propria similium partium, & organorum qualitates corruptæ.* Ex quibus tam artificiosa & admiranda humana moles animæ rationalis organica destruitur.

Mors naturalis quid.

D Satis quidem hucusque euagati sumus, redeundum igitur est ad id, quod erat nobis institutum.

Curabimus nempe renalis lapidis affectum, si dolorem mitigando lapidem medicamine quodam à renibus foras excutiemus, qui aliquando tantum dolorem subito excitat, vt patiens vesania quadam animatus frequenter quæritet, quomodo sanguinolenta manu ipsum extrahere possit, quando se tantum sentiat cruciari doloribus, qui à partium diuisione, quam lapis foras exiturus causat, querulis lamentationibus atque altis è corde suspiriis animam quasi à corpore euellentibus multiplicatur: quando hi non solum tanquam accidentia, sed veluti crudelissimus inimicus prosternendæ virtuti atrociter immineant, vti recitat Gal. Canonem Alguazir Albulezor afferens *in eodem* dicens: *Accidentia, à quibus conuenientius est cauere, & à quorum tractatione cautela est adhibenda, sunt dolores propter timorem, qui est in eis. Debilior namque eorum prosternit virtutem, & soluit inter hominem & inter suas salutes. Et ipsi quidem non sunt, sicut accidentia in quorum curatione interuenit latitudo. Et ego iam multoties eo præsente dixi, quod hoc accidens sit sicut inimicus &c.* Quibus præsto succurrendum est, quando mora plurimorum causa malorum existit, idque facile euitabitur, si succenturiatus medicaminibus aderis, virtute quorum id totum, quod præter naturam in particula est, euacuetur: idque maxime si glutinosum, aut crassum, vel infixum, affectionem fecerit dolorosam, mollificando, & liquefaciendo, atque leuiter euellendo, ne quod gnauiter exiccatum fuerit, in la-

Curatiō lapidis facti.

Gal.

Gal.

E pidosam duritiem conuertatur: vt doctissimus Gal. *in decimoquarto Therapeuticæ* asserit dicens: *Siquidem humor, vnde vitium eiusmodi nascitur, aut glutinosus est, aut crassus, aut vtriusque rationis particeps, curandi vero eius communis indicatio est, vt quod præter naturam in particula est, totum vacuetur. Modus vacuationis eius proprius est. Nam detergere id, vbi contumaciter inhæret, oportebit, quod si quis iis, quæ vehementer trahunt digeruntque, medicamentis vacuare tentet, nec iis, quæ humectant & excalfaciunt, molliat ac liquet, huic paucis primis diebus egregie processisse curatiō videbitur. Cæterum quod de affectu restabit, id insanabile erit, siquidem toto, quod in eo tenuium partium erat, digesto,*

quod reliquum est, veluti lapidosa concretio linquetur. Ne igitur curator in curatione cespitet, ab enematis or- A
Enema. dinatione incipiemus, deinde ad reliqua ordinanda dolorem mitigantia subsequemur, cuius talis est
descriptio: *Rec. milij vnc. vj. aquæ pluuialis libras quatuor, bulliant simul vsque ad aquæ dimidij consumptionem, deinde*
colaturæ capias tantum, quantum sit pro clystere sufficiens, cui addantur olei anethini, camomel. butyri, ana vnc. ij. salis pa-
rum, & fiat clyster, qui mirabilis est non tantum in doloribus renum, sed etiam in doloribus iliacis, & co-
licis. Si autem non habueris milium, quando vbique locorum non inuenitur, hoc sequens receptato:
Aliud. ℞. *decoctionis foliorum maluarum, caulium siue brassicarum, parietariæ, lib. j. olei communis, camomel. anethini, ana*
Cataplasma. *vnc. j. & ß. butyri vnc. ij. salis parum, & fiat enema*, quod subsequetur cataplasma tepidum dolenti loco prius
butyro calido inuncto superimponendum, cuius talis est ordinatio. ℞. *foliorum caulium, prassij, maluarum*
decoctarum in iure capitis castrati. M. iij. radicum althææ in eodem iure decoctæ & cribellatæ lib. j. mucillaginis seminis lini,
fœnugræci, an. lib. ß. olei anethini, camomel. liliorum alborum ana vnc. iij. butyri, mellis communis an. vnc. vj. pistatis pi-
standis simul omnia misceantur, & postea dilatentur cum decoctione, in qua decocta fuerunt folia herbarum, & radices, &
ad ignem bulliant, addendo tantum farinæ frumenti & hordei, quantum valeat ipsum in formam pastæ reducere: quo te-
pido vtendum est, & quousque caliditatem actualem retinebit, permanere in loco debet: cumque in-
frigidare patiens idem senserit, permutandum erit non semel, non bis, sed toties, quoties opus fuerit, vt B
dolores obtundantur. Nam eo ordine seruato, priusquam opinatus fueris, dolores mitigabit. Verunta-
Emplastrũ. men quia sunt nonnulla simplicia, quæ non ita in promptu sunt, vt confici cataplasma possit, hoc dein-
ceps emplastrum ordinato. ℞. *micæ panis in lacte, vel in quouis iure decoctæ & pistatæ lib. ij. butyri vnc. iij. olei ane-*
thini, rosati, camomel. ana vnc. ij. croci puluerizati scrup. ij. vel ʒ. j. mellis communis vnc. quatuor, omnia simul in caccio-
la bulliant, & si tibi liquidum apparuerit, adde farinæ frumenti quantum valeat ipsum aliquantulum informare, vt for-
mam emplastri suscipiat: deinde addentur vitelli sex ouorum, quæ bene baculo agitando incorporentur: Et fiat
emplastrum applicandum modo, & ordine, quo *supra* dictum est de cataplasmate. Nam indubitate vno
Potio. duorum dolores mitigabuntur. Ab iis igitur absolutus, si in dolore non processerunt arenularum appa-
ritiones, patienti propinabis ʒ. *vj. benedictæ dissolutæ cum calidi vini albi clari boni odoriferi.* ℥. *quatuor*, quo as-
Sudor. sumpto, præcipies infirmum pannis bene amictum quiescere, vt sudare possit. Quoniam liberabitur à
doloribus fortasse causatis à phlegmate retento, vel sanie compacta. Si vero processerint arenulæ, & et-
iam cum dolore in vrina apparuerint, hunc puluerem propinabis. Quo omnes, qui fere mori præ dolo- C
re videbantur, liberati fuere. Nam extraducit lapidem à renibus nullum nocumentum inferens, quem
prægnantibus abortum præ dolore facere volentibus exhibui, & in Dei nomine liberatæ fuere. Eum-
que pro secreto hucusque seruaui, nunc autem placet mihi pro hominum vtilitate eundem manifesta-
re: quemadmodum faciemus *in nostro commento totius medicinæ Chirurgiæ*, de qua Auicenna locutus sic, *vbi*
nouum modum medendi vulnera, quamuis periculosa, docebimus sola aqua dulci clara vina [viua] fore curanda nonnul-
lis etiam interiectis verbis, *quando medicina omnis in verbis, & in herbis, & in lapidibus consistat, vbi demonstrabi-*
mus id canonice fieri, quod huc vsque non solum occultum, sed etiam obstrusum fuit, quando sic me facere amici ro-
gauere, præsertim egregij, ac excellentissimi artium & medicinæ doctores Magister Fabius Francolinus
& Nicolaus Antonius Panarellus Monopolitanus, viri quidem omnium virtutum eruditissimi. Et pro-
pterea istis gratias agite, quæso vos omnes, qui nostris vsuri eritis lucubrationibus. Ipsi enim me, cum
animi gratia Perusiam biliosam migrauerim, impulerunt, vt tractatum istum adderem aureo tractatui
de lapidis extractione à vesica per incisionem facienda, seruabis ergo hunc ordinem, qui puluerem tam
Puluis precosissimus. preciosum conficere volueritis: ℞. *seminis petroselini, radicis eiusdem ab anima mundatæ ana drach. iiij floris car-*
dui, quem stellatum appello à spinis stellatis drach. viij. quæ tantum separata in furno lento desiccentur, donec eadem vi-
deas trituranda posse triturationem suscipere, deinde ab igne auferas, & vnaquæque separatim tritura. Quibus trituratis D
vnus fiat puluis, de quo capias scrup j ß. vel scrup ij. secundum quod magis robustior erit, cui propinandum pul-
uerem parabis. Et *cum vino albo bono, vel iure pulli gallinacei* eundem propina patienti calculum tam in reni-
bus, quam in vesica, & dolores illorum, quos nostri flanchum appellant, & sanabitur, si *tribus diebus ieiuno*
bibatur, seruato ordine prædicto, & competenti diæta iuxta naturam, & infirmi consuetudinis exigentiam. Et si casu a-
liquo doloribus sedatis infirmus mingere non poterit, quod esset fortasse ob calculi obturationem, vel
propter nimiam phlegmatis viscosi superabundantiam. Si vero à phlegmate causaretur ipsa lotij reten-
Decoctio per virgam inijcienda. tio, hoc in foramine virgæ per syringam iniicito: ℞. *olei sesamini vnc. vj. aquæ vnc. xv. zinziberis drach. iiij. tri-*
buli drach. x. tere medicinas grosse, & proiice in vas cum aqua, & oleo sesamino, & decoquatur, donec consumatur aqua,
Oleum bibendum. *& remaneat oleum distillandum in foramen virgæ*, de isto vero alio bibat. ℞. *olei sesamini, lactis vaccini dulcis, &*
succi tribuli humidi, ana lib. x penidiorum alborum lib. v. zinziberis lib. ii ß. terantur penidii, & cribellentur, & proii-
ciantur omnia in vas figulinum & accendatur sub eo ignis lenis, donec consumantur aqua tribuli, & lac, & remaneat o-
leum solum, & bibantur de eo omni die vnc. v. & administratur etiam in clystere. Si vero fuerit ob calculi obtura-
Electuariũ. tionem, quoniam figetur in lotij meatu lapis, qui à renibus decidit, nostrum electuarium, vel puluerem
eiusdem electuarij secundum quod tibi magis tenere placuerit ordinatum, dabis: Cuius talis est rece- E
Porcelliones. pta. ℞. *stercoris murium, columborum, porcellionum* (sunt autem porcelliones vermes terrestres in cellis vina-
Sitorum in Columba. G. riis inuenti, dicti ad porcelli similitudinem, qui cum tangantur sese in sphæricam pilam cõtrahunt, vt fa-
cile dicas esse materialem pater noster) *ana vnc. j. mellis despumati libr. j. ß. & fiat electuarium, cuius dosis sit vnc. ß.*
Electuariũ in morsellis. *cum brodio, vel vino*, vt infirmi necessitas magis popóscerit. Si vero te magis delectabit in morsellis pulue-
Puluis. rem hunc tenere, vti ego facio, *capias tantundem sacchari fini, quantum est mellis pondus, & facias electuarium in*
morsellis, de quo vnc ß. cum iure gallinaceo, vel vino dabis; & faciet eum mingere, si continuabis ipsius exhibitio-
nem tribus diebus, quamuis etiam in prima die vtilitatem maximam percipiet, quoniam lapidem rena-
lem effarinabit. Sin autem tibi commodius visum fuerit puluerem præparatum magis tenere, eumque
dare volueris, sit eius dosis scrup. ij. cum iure vel vino, vt tibi opportunius visum erit, vel exhibeas *seminis*

tribuli

A *tribuli humidi drach. j. cum iure gallinæ.* nam franget lapidem & mingere faciet. Idem faciet *semen antheræ si cum vino albo scrup. ß.* propinetur. nec etiam priuantur tali munere *mandibulæ lucii piscis* (qui lupus dicitur) *si in cinerem redigerentur & in vino albo biberentur.* Hoc idem faciunt mandibulæ ericij terrestris. Sed multoties solent stranguriam pati, qui tali vexantur ægritudine, pro cuius emendatione dabis *pulueris procellionum absolutorum scrup. j. cum vino bono albo,* hoc idem multum valet ictericis. Illud idem faciet aqua cepæ albæ destillatæ. Sicque operando compos voti fies pro are nularum & lapidis affectione curanda. *Tribuli. Anthera. Mandibula lucij. Contra stranguriam.*

Illud idem seruandum ducimus pro vesicalis lapidis præseruatione, quod de renali lapide dictum est, quando eius materia fit arenularum cum humore viscoso agglomeratio aliquando ex membrorum vicinorum caliditate desiccata, vel eorundem frigiditate conglutinata. Cuius signa demonstratiua sunt retentio vrinæ in mingendo, frequensque mingendi desiderium cum maximo pectinis dolore, & aliquando inuoluntarium lotij stillicidum, & nonnunquam post mictum incensiuus ardor. Et in capite virgæ adest fastidiosus pruritus & aliquando prope anum in collo vesicæ post egestionem & mictum sentitur quasi parua quædam inflammatio. Quæ quidem expetunt pro sui emendatione singularem curationem. *De lapide vesicæ. Signa lapidis vesicæ. Retentio vrinæ.*

B Nam retentio vrinæ in mingendo non aliam ob causam fit, nisi quod lapis in meatu vrinæ figitur, qui si paruus erit, frangetur nostro electuario, vel foras excutietur, vt *supra* dictum est, quo facto libere minget.

Si vero magnus & attritu facilis, eodem confecto conteretur. At si durus & tenax fuerit, vt demolitu non facilis sit nostræ aureæ extractioni summittetur, quando *fortia lapidem frangentia per os sumpta non modo accidentia sæuißima, sed etiam extimescenda mortis incommoda maximo infirmi cruciatu excitant. Debilia vero nihil proficient.*

Nam virtus eorum, antequam ad vesicam descendet, longis, & sinuosis anfractibus euanescit, vt habetur à Galeno *in 5. Therapeuticæ* dicente: *Quæ vero inferius sunt sita, per ea, quæ iniiciuntur, quando neque ad ea, quæ vicina ventriculo sunt, subire potest, quod per sedem infunditur: nec integris viribus ad inferiora pertingere, quod per os est ingestum.* Et propterea dum se vnum, quod dicunt, periculum declinare lapidosi homines concupiuerint, in aliud horrendum, quod mortis imago dicitur, incidunt falsa physicorum persuasione illaqueati. *Gale.*

Verum si quis modus erit lapidis in vesica frangendi, vel soluendi sine nocumento & periculo, experientia comprobatus, dicetur *in nostro commento,* quod *in tertio à capite ad pedes vsque* Auicennæ componemus, sub quo indicans ratio, & experimentum alliciens merentur. C

Sedabitur dolor pectinis, si prassium decoctum cataplasmetur, prius tamen loco inuncto cum oleo de scorpionibus. Qui ex ventositate vrinæ, quam mictus excitat, causatur, frequensque mingendi desiderium, & inuoluntarium vrinæ stillicidium, medicaminum curationem non suscipiunt: sed manuum dexteritatem expetunt causam horum intercipientem; quam esse lapidis pondus virtutem expulsiuam excitans, & musculum collum vesicæ constringentem relaxans, dicimus. *Dolor pectinis.*

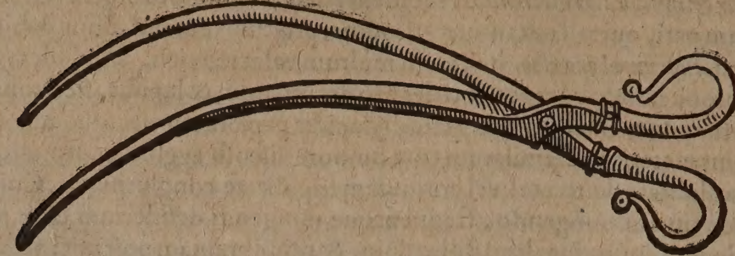
Ardor vero incensiuus ex mordicatione vrinæ factus in vlcere in collo vesicæ existente, quem lapidis asperitas, & arenularum frequens profluuium excoriando fecerant, curabitur, si hoc potu frequentissime vtetur patiens, cuius descriptio talis est: *Recipe nucleorum auellanarum vnc. j. piperis puluerizati scru. j. pistentur simul subtilissime, & cum vini boni cyatho vno dilatentur, & bibatur calidum,* interpolatis diebus toties, quoties opus fuerit: auferet enim vrinæ stillicidij angustias, & ventris dolorem remouebit. Si vero cum isto non profeceris, istud sequens ordinato: *℞. radicum althææ vnc. iij. foliorum malvarum, parietariæ ana M ij. seminis lini, fœnugraci, ana vnc. j. iuiubarum num. xxx. liquiritiæ mundatæ lib. j. radicum asparagorum, fœniculi, petroselini ana vnc. ij. aquæ pluuialis lib. x. bulliant omnia simul, vsque quo tertia pars bulliendo remaneat, deinde coletur, cui colaturæ addatur tantum sacchari boni, quantum sufficiat, vt fiat syr. longus ad lentum ignẽ secundum artem:* quo vtatur alternis diebus semper iterando ipsum, donec sanus fuerit. Nam breui se à tanto vrinæ ardore liberum sentiet. Vel sic facias & pro secreto idem reseruato. *℞. radicum petroselini cichoreæ, fœniculi, asparagi, bruscandoli, parietariæ, capparis, se. tribuli humidi, ana vnc ij. vini albi boni phialas tres, bulliant omnia simul vsque ad consumptionem tertiæ partis vini in olla noua contecta pasta, facta ex farina ordei, & fiat foramen paruum in medio, vnde poteris consumptionem vini speculari, de quo capiat infirmus singulis diebus vnc. iij. ieiuno stomacho more syrupi,* & videbis mirabile in breui, quod non est meum nunc enarrare. Ex his omnibus dictis quicunque sciuerit eligere ea, quæ dicta sunt, non tantum dolores mitigabit, sed etiam lapidem attenuabit. *Ardor. Potio. Syrupus longus. D Potus. Phialas.*

Multoties etiam ex frigiditate adeo constringuntur musculi, vt non solum vrinam retineant, sed etiam syringam non admittunt, & dolores ex retenta vrina adeo increscunt, vt hominem interficiant. Ne igitur hoc accidat, aperiantur instrumento in siphone vel in canali virgæ iniecto; nam statim minget, & sanabitur; quod ego rostrum arcuatum appello à similitudine rostri animalis, quod Veneti arcuatum nominant, nos autem terlinum ab ipso vocis sonitu dicimus, cuius forma talis est multum ei consimilis: & tantæ esse debet longitudinis,

E

 A

Terlinum.

quanta est ipsius mentulæ elongatio, ad hoc vt collum vesicæ explicet dilatando, si quando erit necessaria ipsius operatio. Si vero molestaretur talis affectionis cruciatu ad tempus infirmus, non expectet, quin se aureæ, tutæ, salutiferæque nostræ extractioni summittat, antequam sæua ac crudelissima accidentia insurgant, in quibus talis operatio non solum erit suspecta, sed etiam & ipsum viuere. Ideoque ille, qui talem patietur affectionem, sit audax nihilque timeat, physicis persuasionibus relictis, qui dum pericula fugienda suadent, perpetuo cruciatui miserrimum destinauere, dummodo diligens reperiatur operator secundum nostræ extractionis modum, qui modo subsequitur. B

FINIS.

C

D

E

A

LIBELLVS AVREVS DE LAPIDE EX VESICA PER INCISIONEM EXTRAHENDO EIVSDEM MARIANI SANCTI BAROLITANI ARTIVM ET MEDICINÆ Doctoris.

B

PRAECLARISSIMO ARTIVM ET MEDICINAE Doctori Ioanni Anthracino Maceratensi præceptori suo charißimo, Marianus Sanctus artium & medicinæ Doctor S. P. D.

C PETITIONES meorum amicorum, ad quas me tu, dulcissime præceptor, componendas illo suasu, quo ægros instauras, pristinęque valetudini condonas, impulisti, summa cum diligentia & attentione, vt nobis suffecerunt vires, compilauimus, & in libellum congessimus, congestumque eisdem nostris communibus amicis tradidimus, traditum illi non parua cum expectatione admiserunt & legerunt. Et cum ea, quæ in ipso continerentur, recensuissent, decreuerunt eundem promulgare, quemadmodum meum in Chirurgia compendium promulgauerant. Cum ergo ab huiusmodi consilio eos abducere precibus non valeam, neque deceret, vt per vrbem claudicans vagaretur, quando tot tantisque inuidis & maledicis occurreret, decreui corrigendum emendandumque fore. Quapropter mi Pater & dilecte Magister eundem ad te corrigendum transmitto, cum non solum hominum mores & verba, verum etiam intimos naturæ igniculos corrigere possis virtute, eloquentia, doctrina, & moribus, quibus fere nulli secundus ab omnibus, qui te noscunt, existimaris. Quamobrem, mi facundissime præceptor, te rogo, ne dedigneris in hoc meo paruo opusculo, cuius tu fuisti potissima causa, siquid addendum, limandumque esset, & addere, & limare, vt tua lima dilucidatum, inter inuidos & maleuolos tuto orbem libere, peragret. Bene vale, meque vt soles dilige.

D

IOANNES ANTHRACINVS ARTIVM MEDIcinæque Doctor Mariano Sancto Physico & Medico excellenti & solertißimo S. P. D.

HOrtabar ego te olim Mariane, non solum auditor, sed mi tanquam fili suauissime, vt opusculum illud egregium, quod de lapidis extractione incœperas, & componeres, & aliquando perficeres. Sed posteaquam nunc illud compilatum, & absolutum ad me recognoscendum, & vbi foret opus, castigandum misisti, tantum in illo doctrinæ, ingenij, dexteritatis, facilitatisque adinueni, vt iam te ad illud promulgandum, ac etiam imprimendum ad tuam, ad amicorum laudem, ad publicam vtilitatem & commoditatem non solum horter, sed quam maxime te rogem & obtester. Opus enim vndequaque tam consummatum edidisti, vt non solum præceptores tuos, sed etiam nostram hanc tempestatem nostraque sæcula sis apprime illustraturus. Vale.

E

REVE-

REVERENDISSIMO DOMINO, DOMINO VINCENTIO CARAPHÆ ARCHI-episcopo Neapolitano Almæ Vrbis Gubernatori, Marianus Sanctus Barolitanus artium & Medicinæ Doctor de se benemerenti perpetuam fœlicitatem exoptat. A

CVm diu essem, reuerendissime domine, auersatus meorum sodalium petitiones, qui à me assiduis precibus flagitabant, vt libellum componerem de lapide ab ipsa vesica per incisionem extrahendo quanquam id mihi molestum esset, quod cælandum duxeram, in vulgus prodere, tamen victus eorum precibus domesticisque argumentis, non potui illis in hoc morem non gerere. Quis enim esset tam ferus, asper, indomitusque, vt precibus non vincatur, amicitia non mitescat, & assidua consuetudine non mansuescat? Quamobrem scripsi, & in libellum hunc paruulum, quæ me diu exorauerant, congessi. Cũ igitur non deceret, vt per orbem sine tutore vagaretur, quando tot tantisque inuidis & maledicis occurreret, statui exiguum hoc munus tuæ dignitati dedicare, sub cuius vmbra facile maledicentium dicta paruifaciens inuidorum susurrationes abominabitur, cum hac nostra tempestate, qui tecum pietate, iustitia, & liberalitate conferendus sit, habeam neminem.

Cuius quidem rei non paruum testimonium affertur, quod cum maximum almæ vrbi sede vacante per obitum fæ. me. Leonis. X. Pont. max. periculum immineret, te iustum, prouidum, & sagacem B istud sacrosanctæ Rom. Ecclesiæ Collegium, te nesciente, sponte gubernatorem elegit, vt vrbi intestinis odiis grauidæ summo præsidio subsidioque esses. Quod quidem illius sacri Collegij opinionem non fefellit, cum sanctius religiosiusque vixissent homines, te gubernatore, quam cum à iustissimo illo Octauiano Imperatore regerentur: cum tu solus sies hoc in nostro sæculo, qui priscorum dogmata tua cum summa prudentia & doctrina obscurare possis. Nam non minus in regendo rectores omnes anteis quam sol terram irradians, luminis claritate planetis cæteris antecellit: ob idque non parum ætati nostræ, omni adulatione deposita, gratulandum censeo. Quapropter reuerendissime domine, te oro atque obtestor, vt ea, qua soles gratia homines allicere, velis hoc meum paruum munusculum suscipere. Quod si, vt spero, à tua benignitate susceptum erit, sane ad maiora excitabor capescenda, & Deum optimum rogare non desinam, vt quæ pro ampliori tua faciant fortuna, fœlicibus sideribus contribuat. Bene vale.

Prooemium.

C

QVantum inextricabile virium suauissimæ amicitiæ vinculum habeat, quamquam id ipsum possit ab vnoquoque, qui talismodi necessitatis vallo circumsepiretur, late patere, tamen non paruam affert causam hoc idem considerandi meorum necessariorum consuetudo. Quæ me à proposito, quod in animo constitueram seruandum, rationibus exemplisque domesticis longius distraxit, meque conuictum ad id rerum agendarum fastigium intrusit, ad quod exequendum nullus antiquorum authorum, nec modernorum vsque ad hanc nostram tempestatem, qui de huiusmodi rei negotio commentaria promulgauere, verã imaginationem & operandi modum applicuerunt. Verum hoc non possum non confiteri, principium veram operandi qualitatem, modumque in operatione exequendi posteris eosdem tradidisse. Quemadmodum illi priscorum philosophorum, qui de rerum naturalium principiis modo contraria, modo paululum ad verum accedentia, imaginantes, materiam præbuerunt, vt vera principia in tam asperis incultisque campis venaretur, qui princeps omnium philosophorum nuncupari mereretur. Quapropter gratiæ ingentes eisdem agendæ sunt, cum nobis in re tam difficili tamque ardua viam licet tortuosam, asperam, & salebrosam demonstrarint. Quod illis ob rei difficultatem contigisse arbitror: cum nos ipsi consideremus, hoc idem Hippocratem pluries fuisse aggressum, à speque deceptum, tanquam difficile id consequi posse, *in suo iureiurando* scripsisse, laborantem lapillo haud quenquam excisurum, sed expertis eius artis hoc negotium permissurum, quasi spiritu prophetico afflatum hoc de meo præceptore (cum mos meus sit præhonorare Magistrum in omni, quam didicerim, facultate) Ioanne de Romanis Cremonensi, à quo hanc arte sum edoctus, fuisse prognosticatum. Cum vsq; ad hanc nostrã ætatem modus extrahendi lapide à vesica per mendicata suffragia inquireretur, queadmodũ illi faciunt q per mendicata suffragia quotidie noua volũt edere opuscula, qui etiã in suis operib. scripserũt, quo modo lapillus à vesica esset extrahendus, cũ nulla in eis præcessisset experientia, quæ est rerũ magistra. Quapropter non possum non admirari, cum tantam sibi scribendi licentiam vendicassent, vt etiam in ea, quæ ipsi experimentati essent, licentiosa plurima insererent, cupientes ex aliorum experimento fidem suis verbis adhiberi. Quod arroganter esse dictum, neminem existimare velim, cum sim *nullius asscriptus iurare in verba magistri*, Sed *quo me cunq; rapit tempestas, deferor hospes*: ac etiã ab ipsa veritate impulsus, nõ possim vera non dicere: cum *amicus Socrates amicus Plato, sed magis amica veritas*. Quemadmodum ipsemet Aui. refert in *capitulo de intentione ad curationes vniuersales febriũ putredinis*, cũ in Rhasim inueheretur, cuius verba hæc sunt: *Quia omnis contradictor, inprimis, cum est super veritatem, est excusatus &c.* Quamobrem, quæ vera scripserint, in eisdem laudandi sunt: quæ minus apta prodiderint, in eisdem explodendi. Et E ideo quæcunque dixero, ne idem mihi contingat, experimento & ratione probata erunt: maxime vero *in meo magno opere Baroli incæpto*, si Deus mihi terminum vitæ meæ prolongauerit, vt in illo extremam manum imponam, hæc, quæ nunc dico, vera omnia esse cognoscentur. Quanquam nunc ipse videam, multos susurratores, atque obtrectatores meam scribendi opportunitatem vitio daturos. Nonnulli etiam dicent, quando idem assequi non possunt, talem esse animaduertendam diligentiam, quod quidem non ob aliam causam machinabuntur, nisi vt me ab incœpto distrahant, meque à scribendi genere impediant.

Galenus. D

A pediant. Ego vero Marianus Sanctus Barolitanus illorum dicta paruifaciens, decreui scribere quoad possum, vt amicis gratificer, de lapide à vesica per incisionem extrahendo: ad quod illa delectabilis amicorum copia me impulit, quos omnes incolumes reuisi, cum à paterna morte Barolum Roma decessi: qui Diadascolis sententiam reminiscentes, qui non sibi, sed aliis sapiens natus esse diceretur, me pigritia curiosam scribendi facultatem perosum increparent.

Aliqui vero mihi Platonicam sententiam puluinari ocio languenti exprobrarent, atque obiectarent, dicerentque non solum nobis nos ortos esse, sed & nostri ortus partem patriam, partem parentes, partemque amicos vendicare solere. Quamobrem non potui iure denegare iusta petentibus, quando iam nostrum lectitassent compendium in chirurgia, vtilissimum quidem volentibus hanc artem exercere, & præferendum huic nouo operi, quod Romæ composuimus, tempore, quo dominus Sebastianus de Veteranis almæ vrbis protomedicus, me doctoratus gradu vna cum ipso collegio decorauit, existente meo promotore domino Alexandro de Spinosis Sutrensi viro doctissimo. Erat autem iusta & honesta eorum petitio, licet onus esset impar meis viribus, tamen prout nostræ sufficerent vires, spopondi omnia, quæ iam me exorauerant, sedulo me esse facturum. Verum vos omnes, qui meas eritis lecturi lucubrationes, exoratos volo, vt si quid boni in legendo vobis occurrerit, vnde aliquid exoriatur laudis, illud totum amicorum diligentiæ tribuatur.

B Et si quid, quod intra aures vestras male & importune tinnuerit, senseritis, illud idem clamosæ raucæque meorum necessariorum importunitati, & dulcissimo suauissimoque amicitiæ vinculo, quo id facere sum impulsus, imputetur. Abhorrebat enim semper (nam omnibus complacere non possumus) à scribendi genere mens nostra, quæ longa taciturnitate sopita à componendi genere pene diffiderat, ob idque durum & factu asperum putabam scribere. Quoniam taciturnitas ipsa acutam ingenij aciem obtundit & animi pusillanimitatem faciens, disertæ linguæ loquendi farraginem præstat. Ergo meus iste libellus, ad quem componendum ipsa me amicitia impulit, non facundiam Tullianam, non Isæi torrentem sermonem, non acutam disserendi dialecticam legentibus monstrabit, sed salutiferam ægrotantibus medicinam, & ægritudine languentibus idonea vitæ alimenta, & consolatorem sermonem mœrentibus condonabit.

Nec id omnibus, sed amicis, & placidis, verum inimicis & inuidis iliorum contorsiones, & tormina membrorum affatim administrabit. Nam genus humanum sic hac in nostra tempestate morigeratum est, vt quicquid boni dicti aut facti, quando ingenio careat, in legendo inuenerit, dolores ilia tendentes incurrit. Et si forte ingenio abundans in illud idem inciderit, mordaci liuore frendit atque mugit. C Quapropter nunc Deum tota mente animoque oro, vt dignetur mihi famulo suo auxiliari, suffragarique. Nam *diuino inuocato suffragio* (vt ait Mesue) *fœlicitabuntur opera nostra, & tutius animosiusque in maledicentium linguas irruemus, quando alias euitare non valemus, cum nullus sit liber, qui odio careat.* Quod si cui accideret, non ab humano ingenio excussus, sed ab immensa spiritus gratia paracleti emanasse diceretur. Ergo cum iste libellus in tam exigua officina confletur, quomodo poterit aliter, nisi Dei optimi impetrato auxilio, maledicentium linguas paruifacere? Quod ergo gratiosius imprecemur, his versibus Deum ipsum alloquamur.

ô Deus omnipotens supplex tua numina posco,
Vt mea dicta tuo numine tuta fient,
Et pariter Christi faueat clementia, lingua
Ne noceant dictis murmure quæso meis.

D

In quo procedendi ordo describitur.
CAP. I.

IMpetrato igitur suffragio, deinceps dicendus est ordo, quo in scribendo vtor: quando ipse ordo duo facere videatur, memoriam scilicet, & scientiam, qui quidem talis erit. Primo dicemus ipsius vesicæ anatomiam. Secundo subsequetur idonea temporum electio, in quibus talismodi operatio fieri debet. Tertio narrabimus instrumenta, ponendo etiam illorum nomina, & formam, & de singulo singulum capitulum contexemus. Quarto situabitur incidendus, bindisque ligabitur. Quinto, quo modo exequenda sit lapidis extractio. Sexto, quo modo incisio seruanda à nocumentis custodiatur, & qui sit iacendi modus. Septimo diætam ordinabimus. Octauo & vltimo accidentia, si qua euenerint, corrigemus. Quæ quidem omnia ordine dicto recitabuntur. Quanquam aliqui potuissent dicere, prius esse tractandum de potionibus, quæ in hac curatione competerent, quam infirmus lapidis extractioni submitteretur. Mea vero intentio non est hominem curare, quamuis id possem facere secundum humoris peccantis exigentiam, sed tantum amicis, qui maxime id me rogauerunt, ordinem, quo vsus sum, & vritur E meus Magister, describere, in quo tantum ea perstringam, quantum ad meam explendam intentionem necessaria erunt. Verum si quis incidendum purgare voluerit, sit eius intentio digerere, & choleram purgare. Quoniam *nullus humor in vulneribus est magis nociuus, quam cholera, præsertim vbi natura doloribus irritatur.* Digeritur autem à *syrupis de endiuia, buglossa, violis, rosis, nenufare, & similibus cum suis aquis.* Purgatur vero *cassia, manna, rhabarbaro, syrupo de rosis solutiuo dicto de tribus infusionibus cum decoctione florum & fructuum, cordialium* pondere & quantitate, quibus infirmi corpulentia indigebit. Quare nunc exordium ab ipsa anatomia, ceu ipsa materia expostulat, fœliciter auspicemur.

Quis nam humor in vulneribus sit magis nociuus.
Syrupus.
Purgantia.

De anatomia vesicæ. CAP. II. A

Quoniamquidem cuiuslibet est artificis considerare materiam, & formam vsque ad certum terminum illius rei, circa quam artifex ipse versabitur, veluti Aristoteles recitat *in secundo de physico auditu* his verbis; *Si autem ars imitatur naturam, eiusdem autem scientiæ est cognoscere speciem, & formam vsque ad hoc, vt Medici sanitatem, choleram & phlegmona, in quibus est sanitas, &c.* Ideo cum nos simus artifices, & curatores, vt nunc lapidis vesicæ, necessarium esse videretur, vt materiam, & formam ipsius consideraremus, prout ad nostrum spectaret propositum: quanquam nota sit vnicuique, qui medicinæ die noctuque inuigilauerit.

Aristot.

Tamen pro nunc eius anatomiam, quando sine ipsa hæc operatio recte exerceri minime poterit, dicere constituimus, cuius principium sumemus à poris vritidibus, qui à renibus ad ipsam vesicam protenduntur, ibique terminantur iuxta medium ipsius, quam paruis & obliquis foraminibus ab vtrisque lateribus perforant intra tunicam & cooperimentum. Cuius rei causa potissima fuit, ne cum vrina plurimum distenderetur, quod in ea superflueret, iterum ad renes impelleretur, ex quo fit, quanto magis aquositate illa turgesceret, eo magis alteri altera tunica inhæreret. Verum enimuero si quis eam medio scinderet, illico concauitatem neruosam aspiciens, illiusmet quantitatem considerabit. Qui quidem si paululum vlterius progrederetur, obuium sibi fieret collum carnosum atque musculosum, vt cum opus esset, homo vrinam expelleret, idemque cum à necessitate cogeretur, sanguinis superfluitatem, seu aquositatem in concauitate illa opportune aggregaret. Quod si casu aliquo vulneraretur, consolidationem integram reciperet, cum carnosum musculosumque existat. Si vero profundius, scilicet, ipsa neruositas discontinuaretur, nullo modo partium vnitas coiret. Quapropter summo opere cauendum est in administrando ipsum dilatans, ne tantum dilatetur, quod ad ipsam continui dissolutionem attingat. Quod si ad hoc peruentum erit, duorum alterum nullo modo effugeretur, aut infirmi perditio, aut mictus vrinæ inuoluntarius. Circa quæ ratione claudicantes ignari operatores sæpissime cespitant. Quod quidem cautum erit, si prius calculi extrahendi quantitas fistula ipsa tentatiua consideretur. Quæ si oui magnitudinem in viris excederet, talis operatio diligentiori solertia administranda erit, ne mali medici nomen subeundum sit. B

Collum autem ipsius foratum est foramine paruo (quod os dicitur) per quod vrina defluit ad canalem virgæ, ex quo ipsamet vrina emanat. Protensum est autem collum vesicæ vsque ad os femoris, cum quo virga continuatur alligata multis ligamentis & chordis: quæ oriuntur ab osse femoris, cum multis neruis ortis à nucha: & ideo multæ sensibilitatis est, & idoneæ extensionis, quemadmodum dicit Mundinus in *tractatu*, quem *de anatomia* composuit. Verum hæc, quæ nunc de virga dicuntur, non sunt ad considerationem, qua vtimur ad calculi extractionem, ideo hæc nunc prætermittantur, quando ad id regrediemur, cum de ipsa incisione sermonem exquisitum contexemus. Nunc vero de temporis electione, quando ad id multum confert, aggrediamur. C

De temporis electione. CAP. III.

Electio temporis ad incidendum.

Cvm animus noster dicere temporis electionem, quæ ad talem pertineat operationem consequendam, maxime cogitet: non ab re fore ducimus, vt paulo altius principium repetamus, omittendo, quæ de ipso accuratissime philosophi ratiocinantur. Verum cœlum primo ipsum more astronomorum fabricabimus, ad hoc vt facilius, quæ de eo dicuntur, percipiantur, quando nostrum non esse censemus, cœlos adire, circulos distinguere, & lynceo acutoque intuitu gradus minutaque subtrahere, & multiplicare regulis & ordine, quibus vtuntur nostri conterranei, Ioannes Buttaloglia dictus, & Ioannes de Cichillis, circa quæ adeo versati sunt, alter natura, alter vero arte edoctus, vt cæteris aliis eiusdem facultatis hac in nostra tempestate facillime antecellant. Ex quo illa vaticinandi facultas vna cum planetarum aspectibus, & coitibus exorta est: quæ quicquid mortali generi portenderetur, verificat. Quamuis fine aliquando frustretur propter voluntatem diuinam, quæ plerunque solet alio ordine res humanas disponere, quam quo per stellas cœlum plurimis mortalium minitatur, atque ab humana coniectura concipitur. Cum ergo ita sit, imaginemur secundum nostrum intelligendi modum, cœlum ipsum talis modi indagine designari. Primo igitur ex circulis æneis duos magnos coluros dictos, secundum globi quantitatem ac magnitudinem construendo, sese orthoganaliter interfecantes collocemus. Quorum puncta intersectionum mundi poli appellandi sunt, quibus alium circulum à polis æquidistantem superpositum æquinoctialem nominamus. Cui etiam vnus à dextris, alter vero à sinistris circulus adiungendus est, quos ambos inter astronomos tropicos nuncupari consuetum est. Restant etiam duo alij inter polos & tropicos circulos situandi: quorum vnus arcticus circulus, alter antarcticus dicitur: qui quidem omnes à polis paralelliter (vt ita dicam) in ipsa mundi machina immobiliter figendi sunt. Est & alius circulus zodiacus dictus, in ipsa sphæra aggregandus: qui æquinoctialem intersecans, ab eodem in duas æquales partes intersecatur, quarum vna ipsius medietas obliquatur versus septentrionem, seipsā terminans ad circulum tropicum Cancri dictum. Altera eius medietas versus austrum declinans, ad circulum tropicum Capricorni determinatur. Quanquam omnes alij circuli in sphæra veluti linea vel circumferentia intelligantur: tamen zodiacus vt superficies intelligitur in sua latitudine, duodecim gradus retinens. Scinditur autem ad imaginationem iste secundum latitudinem in duas æquales partes, quarum diuidens ecliptica dicta est: Secundum vero longitudinem in duodecim partes æquales diuiditur, quæ & cœli signa feruntur: quorum nomina his versibus continentur. D E

Coluri.

Poli.

Æquinoctialis.

Tropici.

Arcticus & antarcticus.

Zodiacus.

Ecliptica diuidens zodiacum secundum latitudinem.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo.
Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.

Punctum

A Punctum autem interfectionum zodiaci & circuli æquinoctialis dicitur primus gradus Arietis: quando in triginta gradus quodlibet ſignum, & gradus in bis totidem minuta diuidatur. Cum igitur Sol ſub ipſa ecliptica regulariter decurrendo (nam cæteri planetæ aliquando ſub ecliptica exiſtentes, modo ad auſtrum, modo ad ſeptentrionem vagantur) à primo gradu arietis tria ſigna integre peragrauerit, vnam anni quartam perfecerit, quæ ver dicitur, quod calidum & humidum eſt, vt refert Hippocrates *in lib.* quem *de aere & aqua ac regionibus* edidit. Cum vero trium aliorum ſignorum gradus defluxerit, tunc aliam compleuerit quartam, æſtatem nominatam, quæ calida & ſicca eſt. Si vero tria alia ſigna transfugarit, iam aliam partem autumnum dictam collegerit, qui & frigidus & ſiccus eſt. Quod ſi huic numero elabendo tria alia addiderit, hyemem, quæ frigida & humida eſt, nobis aſſignauerit. Cum itaq; eo, vnde anhelantes equos decurrendo fatigauerit, continuo labore conquaſſatus reuertetur, vnica tantum reuolutione facta, tunc annum nobis annotabit. Quapropter creditum eſt, annum his quatuor partibus conſtare: Ex qua igitur anni diuiſione facile cognoſci poteſt, quæ pars maxime conducat huic calculi extractioni: Quanquam quælibet idonea ſit lapilli extractioni, cum à neceſſitate ad id aggrediendum compellimur.

Signa Zodiaci. *Primus gradus arietis.* *Ver.* *Æſtas.* *Autumnus.* *Hyems.* *Annus.*

B Veruntamen ſi induciæ à talis modi ægritudine darentur, maxime illa eligenda eſt, *quæ ipſius veſicæ complexioni conformis ſit.* Quamobrem autumnum in hoc primo eligimus: cum ipſius veſicæ complexio, ratione neruoſitatis & muſculorum, frigida ſit & ſicca. Quem poſtea ſequitur amœnum floridumque ver cum æſtatis principio. Verum enimuero aliqui malorum ventorum fugiendi ſunt, quales *meridionales*, qui omnino in tali re corruptiui exiſtunt. Necnon hercle *frigiditates actuales* in hoc opere propter nimiam ipſorum mordacitatem cauendæ ſunt, iuxta illud Hippocratis. *Vlceribus frigidum mordax cutim indurat, dolorem ſine ſanie facit, nigrores, rigores, ſpaſmos, tetanos, & febres.* Eſtque alia temporis ſignificatio à planetarum aſpectibus eligenda: quemadmodum ille facit meus conterraneus Antonius Piſtis in omni ſua actione, vir quidem doctiſſimus. Cum in tali operatione non minus Saturni, quam Martis quadratura cum Luna, ſeu oppoſitio, euitanda ſit, maximeque ſi Libra Scorpiuſque vagantem Lunam fuerint hoſpitati: cum præcipiatur ab illo optimo aſtronomorum iudice Ptolomæo *in ſuo vigeſimo enunciato* dicente: *Membrum ferro ne percutito, cum Luna ſignum tenuerit, quod membro illi dominatur*, quod certe ſilentio prætериiſſem, ni me admonuiſſet, vt id facerem, cum ſimul de aſtronomia ratiocinaremur, quando idem ſatis deuulgatum eſſe crediderim, excellens dominus meus Federicus Carrapha filius illuſtriſſimi domini Ioannis Franciſci Carraphæ ducis Ariani, quo quidem filio non Dux tantum, verum Rex Imperatorque gloriaretur, quem ego credo naturam genuiſſe, vt mores hominum edoceret, & ingenij vires experiretur, militaremque artem intrepidis conſtantiſſimique animi viris oſtenderet, cum non tantum literis, quæ propriæ nobilium eſſe deberent, verumetiam moribus, fortitudine, iuſtitia, temperantia, pietate & quocunque alio virtutum genere homines illuſtrantur, præfulgeat & decoretur. Aſtronomia enim cum multum afferat vtilitatis in omni ægritudine, in hac potiſſimum vitam præſtat. Quam qui ſciuerit, mirabilis, ſtupenduſque dicetur iuxta illud Hippocratis *in primo ſuorum prognoſticorum* dicentis; *Eſt etiam quoddam cœleſte, in quo oportet ipſum Medicum prouidere: cuius ſi tanta ſit prudentia, mirabilis eſt nimiumque ſtupenda nonne illius eſt, vt futurum periculum vel omnino prohibeat, vel competenti adminiculo tolerabilius fiat: & ſi morituro finem, alii vero ſalutem prænunciet, nunquid accuſationem in altero meretur;* Quod quidem aduertens ille doctus Haly *in prologo*, quem *in librum Hippocratis de ſtatu ægrorum ſecundum Lunam* compoſuit, his verbis prorumpens hæc ait: *Dixit Hippocrates Medicorum optimus, cuiuſmodi Medicus ſit, qui aſtronomiam ignoret, eſt enim tanquã cæcus viam baculo examinans, huc illucque miſerabiliter ceſpitans: pro qualibet boni, maliue apparentia phantaſtica, & inani, vt fatuus, trepidans, & exultans, nullus homo ſe mittere debet in manus illius, quia non eſt Medicus perfectus, nec nomine Medici meretur decorari.*

Tempus ad incidendũ. *Venti fugiendi.* *Hippocrat.* *Oppoſitiones vitanda.* *Ptolomæus.* C *Federicus Carrapha.* *Vſus & neceſſitas aſtronomiæ in medicina.* *Hippocrat.* *Haly.*

D Quapropter non poſſum non deridere illos; qui aſtronomiam Medico neceſſariam non eſſe dicant, cupientes hoc modo ignauiam ſuam tegere & ignorantiam, fidem non præſtando verbis illius doctiſſimi viri, quem fingunt hoc ipſum ſcripſiſſe, vt aſtronomiam, quam tanti fecerat, tali ſententia illuſtraret, ad eamque capeſſendam audientes feruentius excitatos animaret, veluti omnes faciunt authores in ſuis operibus.

Enimuero ſatis eſſet illorum fucata atque colorata excuſatio, cum Aſtrologum magis, quam Medicum talem virum cenſeant: niſi huic viro ſuppetias afferret, ſuccenturiatuſque veniret ille facundiſſimus magnuſque Galenus loquens *in fine tertii libri de ſpermate, capitulo de cognitione ægritudinis ſecundum planetam, diem, & horam*, hæc verba; *Scire etiam Medicum decet planetam & ſignum, in quo æger ægrotare cœperit; & tempus ſecundum diem, & horam, ſi infirmitas fuerit ſecundum ſigna & planetas. Nam ſi accidentaliter ex acutione ligni & planeta eſſet, habet aliam diſtinctionem. Si vero Medicus neſciuerit infirmitatem per numerum, id eſt, per naturam ſigni & planetæ, perſcrutetur pulſum & horas, vt dictum eſt, &c.*

Galenus.

E Hocidem *in canticis* olfecit Auicenna obſcurius tamen in 43. dicens hoc modo: *Cauſa quidem criſis, ſi ſit eorum relatio vera, eſt quoniam Luna variat actionem in morbis, & in 44. ſubiungit: Iam quidem peragrat & abſcindit celeriter circulum ſuum: eſt quidem cauſa celeris motus & mutationis. fortificatur quidem interdum in hoc, & interdum debilitatur: Hoc autem notum eſt in arte aſtronomorum.* Quid autem ſentiat in hoc princeps Auerroes *ibidem* enodabit: Quapropter ſiquis hoc ſcire concupiuerit, conſulat dominum Gauricum Neapolitanum omnium aſtronomorum hac in noſtra tempeſtate celebratiſſimum. Cui equidem, ſi ætas tuliſſet, adnecterem dominum Matthæum Thaphurium Salentinum, qui ab omnibus tanquam Apollinis oraculum in aſtronomia ſane habetur.

Auicenna.

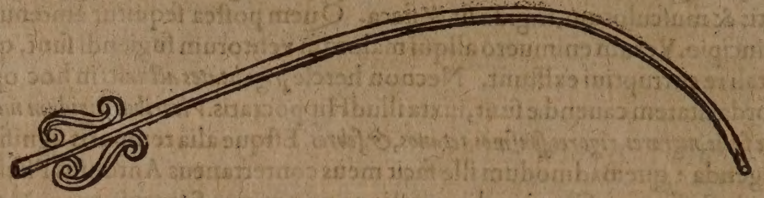
Quantum ergo præſtet ipſa aſtronomia arti medicæ, teſtes ſint ipſi Galenus *in eodem libro*, & Auicenna contra tales ignaros atque audaces:

Vt igitur reuertar ad sententiam Haly: *Si ergo non est Medicus, nec Medici nomine meretur decorari, qui astrorum scientiam ignorauerit; quid dicendum erit de illo, qui partem ipsius medicinæ, seu (vt rectius eloquar) medicationis auersaretur: cum res medicationis vna tribus rebus compleatur: vna earum est regimen & nutrientia, alia est: medicinarum exhibitio, & tertia est manualis operatio, quam cum aliquis ignorauerit, non hæres legitimus, sed spurius ipsius medicinæ reputandus est. Quapropter vt vnusquisque vere eius filius dicatur, exercere se debeat in qualibet ipsius parte medicinæ.* His igitur omissis, ad cuiuslibet instrumenti, quo in tali re vtimur, formam, & dicenda nomina accedamus. A

De instrumentorum nominibus, & figuris: Et primo de Fistula siue Syringa tentatiua.

C A P. IV.

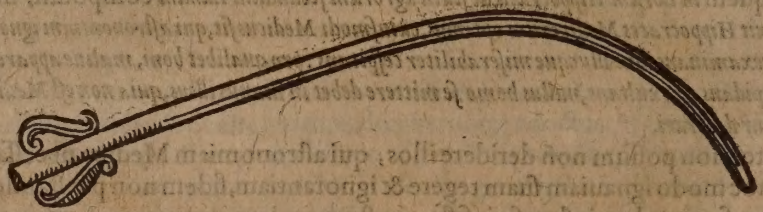
MAnifestum est igitur quęque artificem formam suorum instrumentorum, quibus in suo opere vtendum est, necessario præcognoscere, ac etiam materiam, qua ipsa conflanda sint: Ideoq; res modo nos conuocat huiusmodi instrumenta emoliri, quæ quidam promulgabuntur eo ordine, ac si ad ipsam operationem nos ipsi accingeremur. ad quod vt facilius habeatur, de singulis singula capitula facientes, principium sumemus ab ipsa Fistula, quæ & alio vocabulo Syringa tentatiua dicta est, eo quia per ipsam in canalem virgæ positam exploramus intimos vesicæ anfractus, in quibus sæpe latitare solet lapillus, quo humana natura sæpenumero cruciatur: cuius quidem forma talis est. B

Eiusque longitudo sit tredecim pollicum secundum latitudinem superimpositorum, teretisque figuræ, & ad modum fistulæ concauata, sitque ex argento bono fabricata, omnique asperitate vacans, ne inter imponendum veluti strigil naturam irritaret. Sitque lubrica, tenuisque, ne multa materia grauetur: cuius extremitas, quæ in canalem virgæ ponenda est, sphærice sit consolidata. Verum ab ipsa extremitate parum altius, duo oblonga foramina sibi opposita terebellanda sunt, ex quibus vrina (si qua in ea retenta sit) cito per fistulæ canalem excutiatur: Altera vero extremitas, quæ virgæ extremitatem supereminet, ad tubæ formam malleetur, nec ipsa recte distenta sit, sed ab ipsius dimidio versus illam partem, quæ vesicam ingreditur, sit aliquantulum arcuata, qua poteris longius speculari, intimeque lapidem expiscari. Scripta est igitur fistula, quæ & syringa tentatiua inter vulgares homines appellari solita est. C

De Itinerario. C A P. V.

SVbsequitur hanc altera, non longe à prima dissimilis, quæ paululum grossior, solidiorque dicta esse debet. Verum à dimidio sui, vsque ad extremum, quod virgam ingreditur, in sua conuexitate, concauam esse oportet: Cuius nomen *Itinerarium* dictum est, eo quia super ipsum incisio facienda est, quoniam ipsa quousq; protendatur, nobis fidelissime collum vesicæ patefacit: vnde sibi tale nomen assumpsit: Cuius enimuero forma talis est.

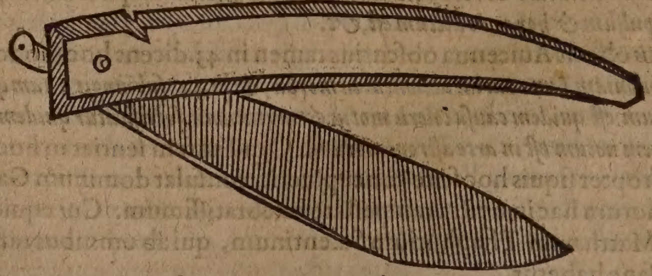

D

Concauumque habet dorsum: ad hoc, vt cum inciditur, talem nouacula concauitatem ingressa, completam incisionem, vsque ad canalem vesicæ impressam emoliatur: Quapropter solers, diligensque sit operator ipse, ne hinc inde medietatem itinerarij relinquens, altius, quam necesse est nouacula imprimatur, quod si accideret, maledicis & inuidis operator, nedum infirmus miserrimo periculo exponeretur.

De Nouacula. C A P. VI.

DEinceps necessarium esset, vt de nouacula, forma cuius talis est,

E

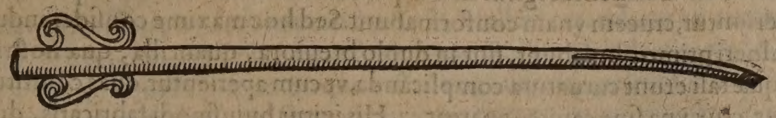
sermonem ipsi exordiremur: ni per se satis cognita existeret, quando barbitonsorum peculiare sit instrumentum, qua, cum volunt barbam depexam abradere, vno ipsius tractu mille ruunt pili. Veruntamen

A tamen istam, qua nos ad hanc faciendam vtimur operationem, macriorem minoremue illa, quam vtendam barbitonsores habent, necesse est esse: ne sua grauitate medicinales manus fatigentur: Cuius quidem acuitas tanta sit, vt vno impulsu concauitatem, quam in sua conuexitate itinerarium habet, quemadmodum cum de ipso loquebamur, diximus, facilius attingat. Nam si secando incideremus, satis ipsam naturam, quæ minus, quam possibile sit, fatiganda est, irritaremus, nullo postea sibi exhibito blandimento acquieturam.

De exploratorio. CAP. VII.

IAm furtim & pedetentim locum sibi exploratorium vendicauit, quod proprium exploratorum est, vt idoneo aptoque tempore inimicos, quos per longas insidiarum obsidiones arrectis sensibus cubauerunt, sciant taliter irretire, vt ab inextricabilibus nodis vix se collaqueatos valeant dissoluere. Quapropter ne nobis ab eodem insidiæ parentur, quod suum est, ipsi modo tribuamus. Est igitur exploratorium, cuius forma talis est, nempe

B

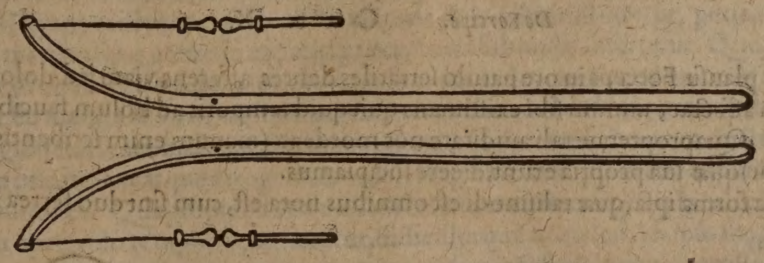

fistula argentea, quæ & via dicitur, eo quia ipsam ingreditur incisionem vsque ad concauitatem Itinerarij, quam in sua conuexitate habet, & per eandem vsque ad eiusdem extremum, quod in vesica est, delabitur: Quæ, cum illuc peruentum fuerit, statim si quid vrinæ ibidem fuerit retentum exhauriet. Quod rectum & extensum est ad quantitatem vnius palmi, ad hoc vt veram rectam viam, à qua nomen explorandi sumpsit, ductoribus commonstret: de quibus nunc sermonem facere à nobis constitutum est.

De duobus Ductoribus. CAP. VIII.

C

OPeræpretium est videre, qua nunc maiestate ductores ipsi ad nos aduentantes incedunt, postulaturi sua magnifica & egregia facinora literis commendari: ceu militum gloriosorum mos est, quos laudatæ gloriæ tentillago ad pericula subeunda compellere non desistit, cum cæteris omnibus se virtute militari antecellere frequentissime iactitent. Quamobrem ne à tali spe decidant, morem illis geramus necesse est. Sunt igitur ductores argentei, quos & alij stilos vocant, non multum ab exploratorio discrepantes, quorum quidem figura talis est.

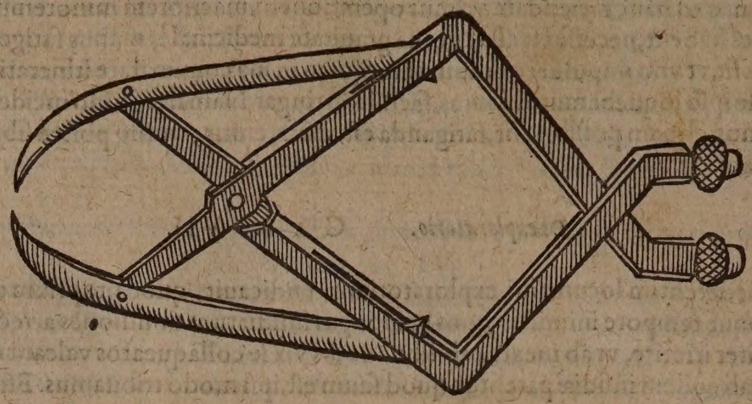
D

Eorumque longitudo mensura duorum vnius palmi tertiorum mensuretur: verum solidiores, crassioresque exploratorio esse debent, quando per eos aperiens siue dilatans in vulnus intromittendum est, à quo ductores ipsi nominati sunt. Quorum capita per duos digitos circumflexa foramen habent transuersale, in quibus styli conclauandi sunt, ne inter indicem & medium digitū collocati in vesicam Aperiens recta via admissuri intropellantur. Quapropter cum tali opere glorientur, stant forti constantiq; animo indubitatam viam aperienti insinuantes, quam ipsum ne timiditate quadam corripi videatur, animosius quam sua ferat natura, aggreditur.

De Aperiente. CAP. IX.

SI quis modo inspiceret, qua hilaritate Aperiens gestiat, cum Ductores locum, quem illud viam ad lapidem extrahendum faciet, præparassent, ipsum denique crederet, non minorem voluptatem animo fouere, quam qui ad diruendam vrbem, quæ diu obsidione milites fatigauerit, accinguntur. Quod quali insultet apparatu & forma, quæ talis est, hic appatet.

E

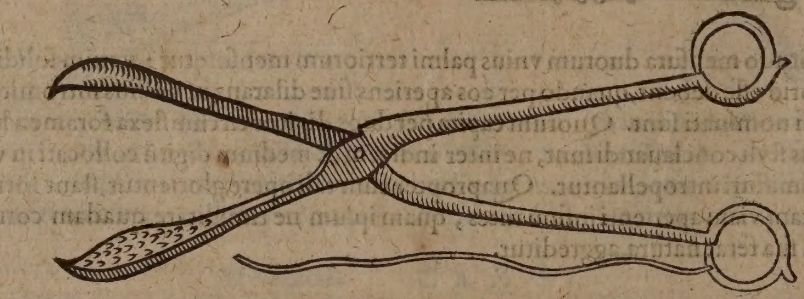

Nunc dicendum eſt: Conſſentur igitur duo æqualia crura ferrea more forcipum conclauanda: quæ cla- B
uata cum aperiuntur, crucem vnam conformabunt. Sed hoc maxime conſiderandum eſt, vt illa duo capita, quæ vulneri primo obuiabunt, ſint in duplo breuiora, quam illa, quæ noſtris manibus capulum præbebunt, quæ tali erunt curuatura complicanda, vt cum aperientur, duas conſtituant cruces, cum vero claudentur, crux vna ſine capite appareat. His igitur huiuſmodi fabricatis, duo chalybis latera ad quinque pollicum longitudinem elongata inhærenda ſunt, quæ in tres partes æquales diuidantur, & in fine vnius partis, & alterius principio paruum eſt foramen terebrandum, in quo vnum crus breuius taliter eſt clauandum, vt libere more artuum in illo paruo foramine eludat. Sed breuior pars ſit illa, quæ primo vulnus ingredi debet. At vero extremum duarum aliarum partium, quod crus maius abſciſſum intrauerit, vtique malleandum eſt, quod vulgo dicitur rebattere, vt poſſit libere in taliſmodi cruris abſciſione ſurſum deorſumque decurrere: eodemque modo & ordine alterum latus componendum eſt. Quo facto, iam Aperiens ſiue Dilatans habebitur. Cui etiam hoc addendum eſt, vt vna pars ſuperioris cruris, quæ manibus noſtris ſe capiendam præbet, alteram abſciſſam ingrediatur: ad hoc vt firmius in C
claudendo atque aperiendo ſit. Hoc etiam inſpiciendum eſt, vt cum fuerit clauſum, partes extremæ laterum, quæ retuſæ latitudinis ſint, inſimul concurrant. Quæ ex parte ſuperiori, quæ carni inciſæ, cum in vulnus impellenda erunt, iunguntur, læuia ſint, omnique aſperitate careant, ne cum ad operandum aptentur, vulnus valeant cruentare. Sicque erit Dilatans ipſum, quod maximo deſiderio, quando extractioni viam præparauerit, forcipem ad id patrandum aduentare deſiderat. Quapropter, ne tali auiditate priuetur, mordacem forcipem, quoniam ſine ipſo fruſtra operatum eſſet Dilatans, confeſtim ſubſequi ordine ſuo præparemus.

De Forcipe. CAP. X.

EN quomodo plauſu Forceps in ore patulo ſerratiles dentes afferens viam ad doloroſum lapidem extrahendum affectat, annum ſibi exiſtimans quicquid temporis ad bolum faucibus auidis capeſſendum elabatur. Quapropter ne tali auiditate nos mordeat (manum enim ſcribentis aſpiciens, quaſi ſeſe deſignari cupit) quæ ſua propria erunt, dicere incipiamus. D

Verum quia forma ipſa, quæ taliſmodi eſt omnibus nota eſt, cum ſint duo ferrea haſtilia ad inſtar

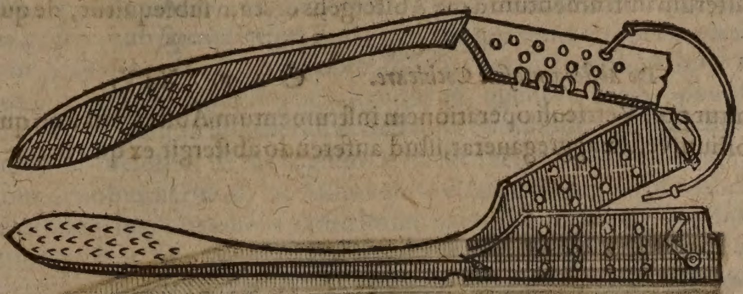

crucis inſimul conclauata, nihil de eo eſſet dicendum: ſed ne videamur aliquid, quod ad noſtrum faceret propoſitum, dimittere, dicamus igitur, quod cum fuerint ipſa haſtilia conficata ſimul pars illa anterior, quam in concauitatem ipſius veſicæ impingemus, ſit à commiſſura ad dimidium vnius palmi ex- E
tenſa ad inſtar anſeris roſtri fabricata, cuius pars ſuperior, quæ corpori adiungenda eſt, lenis ſit, ne valeat naturam infeſtare: pars vero interior aſpera & ſpinoſa, ne lapis, quem comprehenderit, poſſit ab eorum faucibus excidere. Poſterior vero pars, quæ duos annulos noſtrorum digitorum capaces habet, ad eiuſdem menſuræ longitudinem præter annulos dictos ab eadem commiſſura elongetur. Quo facto ipſius longitudinem, qua nos ipſi indigemus in tali operatione, nacti erimus. Verum à tergo ipſorum annulorum duo parui vnci oriantur, vt cum opus fuerit, funiculus, qui alligatus vni annulorum erit, ab vno vnco conuerſa in alterum alligetur. Hæc eſt igitur forma ipſius forcipis, qui ſibi duo Latera aliquando iungi vehementer vociferat, cum bolum, quem ipſe comprehenderat, præ magnitudine ſine duorum laterum auxilio foras extrahere minime valuerit. Dicamus ergo, qualis ſit illorum forma, quando forceps eorum ſuffragia in aliqua lapidis extractione aueat.

De duo-

De duobus Lateribus CAP. XI.

HÆc duo latera, quorum ſubſidia tantopere forceps inhiat, huiuſmodi ordine conficiuntur. Caleſcat igitur chalybs igne follibus inſufflato, calefactus qui in formam retuſæ latitudinis, quorum talis eſt forma

B redigatur, & ad inſtar roſtri anſeris, vt de forcipe dictum eſt, malleis extendatur ad tantam longitudinem, quanta vltimum forcipis, quod in veſicæ cauum intromittendum eſt, valeat complecti ab ea parte commiſſuræ, quæ operantis manus inſpiceret. Sitque rectæ longitudinis, qualia ſunt forcipis roſtra. Verum à parte poſt aliquatulum curuetur, & in formam temonis contundatur, quæ pars ſit quatuor digitorum oblonga, & in ſuperficie dilatata, ſecundum latitudinem vnius pollicis, multiſque foraminibus perforata.

His igitur peractis, vnum latus erit confectum, eodemque modo & ordine alterum conſtituendum eſt. Verum vnum iſtorum taliter aptandum eſt, vt in eo æqualis tabella eludens, oppoſitis foraminibus ſuperponatur, vt latus alterum intra ſe concipiant, quod conceptum in vno tantorum foraminum clauo paruulo ſuſpenſo poſito retineant. Quæ quidem Latera cum ſic fuerint expoſita, forcipem vnum facient, quæ ita ſe habebunt, vt de forcipe dictum eſt, quando pars exterior læuis ſit, interior vero aſpera & ſpinoſa. Quoniam hæc forcipis officio aliquando vna cum eodem forcipe fungentur, tum maxime quando forceps ab ipſa cauerna bolum præ magnitudine deficeret effodere. Abſoluti igitur à Lateribus, ſubdamus nunc ſermonem de Frangente in curam non admittendo, poſtea de Verticulo agendum erit, quod calculi euulſionem ſubſequitur.

C

De Frangente in curam non admittendo.

CAP. XII.

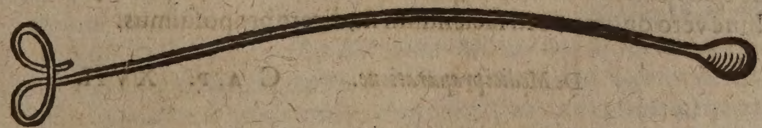
SVbſequeretur illud medius fidius inſtrumentum pertractare, eiuſque formam & modum operandi dicere, quod Frangens dicitur, niſi ab eo maximum, dum adminiſtraretur, periculum talem ægritudinem patienti manibuſque precario expetiti præceptoris ſubmiſſo inferretur. Quod cum ab exercitatiſſimo quoque in operationem ducatur, fit, vt nedum periculo, verum etiam morti infirmus exponatur: ob idque de eo ſilendum duxi, ne huic aureæ operationi incredulitas pareretur, dum à minus practicis & expertis agitaretur, cum hac in noſtra tempeſtate audaciores magis, quam doctiores ſint homines, ſibique multum præſumant atque arrogent, & videri magis Medici, quam eſſe cupiunt, imitantes ſophiſtarum importunitates. Quapropter de eo nullam faciam mentionem in ipſa calculi extractione, tum quia multum in operando temporis conſumitur, difficiliorque fit eadem ab ipſo magiſtro in tali operatione miſerrimum patientem laceraturo: tum etiam veſica ipſa fractione conquaſſata aeri & frigiditati
D exponitur, quo maxime ipſius complexio alteratur: ac etiam longa lapidis frangendi inquiſitione veſica ſæpe læditur, & peſtiferæ lethaleſque inflammationes excitantur. Adde etiam, quod lecti in ipſa inquiſitione deficiunt: præſertim cum maxima eſſet in tali operatione cura adhibenda, ne fruſto abſciſſi lapidis veſica illiſa ab eodem incidatur, quemadmodum ait ille elegans facunduſque Cornelius Celſus. Quæ pleraque omnia miſerrimæ necis cauſæ exiſtunt: Cum taliſmodi operatio vno oculorum ictu, ſi poſſibile eſſet, perſtringenda ſit. Quamobrem nos de eo ſilentes, ad capitulum de Verriculo accedamus.

De Verriculo, quod & buction dicitur.

CAP. XIII.

POſtquam lapillus forcipis morſu à domicilio, quod ſibi parauerat, fuerit euulſus, in cauum illud eſt quoddam inſtrumentum iniiciendum, adhoc, vt ſi quid lapidis vel ſanguinis coagulati ſit, ab ipſo veſicæ fundo ad eiuſdem orificium fideliter verrat: ex quo ſibi nomen Verriculum vendicauit. Cuius forma talis eſt, & fit hoc modo.

E

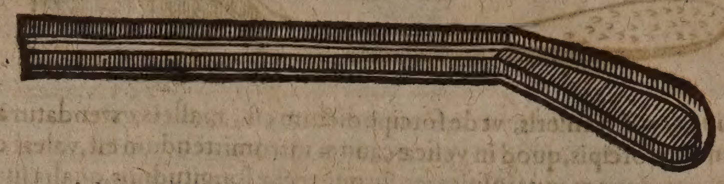

Capiat argentarius argentum, quod ſibi oblatum fuerat, idemque malleis diſtendat ad longitudinem vnius palmi. Quod diſtenſum teretis ſit figuræ, omnique internodio careat & aſperitate, veluti iuncus,

qui limola palude exoritur,in cuius extremitate, quæ primo vulneri inhærebit, pila vna argentea conglutinanda est:cuius quantitas vnius cerasi magnitudinem non excedat. Stylus ex bono fiat argento,vt operator ad quam voluerit positionem,eum flectere,& complicare possit. Sicq; habebitur instrumentum,quod ego Verriculum nomino,quanquam à vulgaribus vulgariter bucton dicatur. Cuius quidem operationem statim alterum instrumentum à me Abstergens dictum subsequitur, de quo nunc loquemur. A

De Abstergente siue Cochleare. C A P. XIV.

VLtimo vero sequitur post Verriculi operationem instrumentum Abstergens, eo quia illud, quod Verriculum ad ostium vesicæ aggregauerat,istud auferendo abstergit,ex quo hercle dictum est:cuius forma hæc est,

B

quæ non multum discrepat à forma cochlearis,quo vtuntur Turcæ,ex quo etiam Cochlear dicitur, cuius concauum debet esse oblongum, & in extremitate, quæ in vulnus immittitur, sit lunaris reductus, cuius extremitates per quatuor digitos in longum protrahantur,quæ in fine simul coeant. Vnde postea hastile manibus capessendum oriatur ad dimidium vnius palmi extensum. Verum in anteriori prora fundum sit altum,quod cum ad alteram sui extremitatem ducitur,semper ad nihilum deducatur. Sicq; erit Abstergens,quod alij Cochlear nominant,quo poterit,vt dictum est, foras extrahi, quod in ore vesicæ fuerit à verriculo aggregatum.His igitur expletis necessariũ esse duco, vt eo reuertamur, vnde hucusque decessimus,postquam illud,quod iam promiseramus,omni nostra diligentia præstitimus.

De situ incidendi. C A P. XV.

ORdo, quem nos ante instrumentorum digressionem subsequebamur, quasi indignatus nobis non parum minitatur,cum tanto tempore sui immemores vagaremur. Quamobrem ne iure de nobis conqueratur,nunc ordinem dissutum iterum consuere aggrediamur. C

Quapropter cum domum lapillo laborantis primum ingressi erimus,locum inspiciamus,vbi nam lectulus,in quo infirmus situabitur,sternendus est, ne venti hominem denudatum frigore concutiant, aut calore fatigent , si quando necessitas æstatis tempore talem esse operationem subeundam angustiis doloribusque intimis fatigatum hominem astringeret. Quo quidem tempore talis est,meo iudicio,fugienda operatio,ne aliqua vulnus corruptione inficiatur. Et ideo tali tempore huiusmodi officio fungi omnimodo caueamus.Inuento igitur loco,tabella siue mensa taliter parieti clauis infigenda est, vt si ab aliqua parte impelleretur, constans immobilisque maneat, qua super positus lectulus ab ea parte, qua magister operabitur, talem accliuem situm faciat, vt cum in eum infirmus ascenderit, sedere potius, quam cubare ab astantium oculis cernatur. Quem cum nos in tali loco præparato locauerimus,bindis vndique vinciemus. Verum quomodo sit ipsa ligatura facienda,eandem nos dicere modo tempus nactum opportunitatem vehementer deprecatur. Quare ne à tam assiduis precibus fatigemur,de ipsa ligatura capitulum proprium initiemus. D

De ligatura. C A P. XVI.

MAnifestum est illi medius fidius, qui hac in re bene considerauerit, magnam partem in tali operatione ligaturam possidere.Quoniã nullo alio modo ita idonee administraretur,sicuti hac, quam nos dicemus,ligatura,quæ huiusmodi esse debet.Capiantur pro illius constructione,duę æquales bindę longitudine sedecim palmorum commensuratæ , quarum vna alteri in medio ipsarum concatenetur, quæ sic insimul anellatæ humeris incidendi applicentur in ea parte, quæ collum dicitur, quam ab vno latere minister vnus firmiter teneat, ab altero vero magister hoc modo incipiat ligare. Sumat duo capita vnius bindæ,quorum quidem vnum ante pectus deductum, alterum vero per humerum in subascella ad funis formam contorqueat:sicque complicando descendat quantum ipsum adiutorium extenditur,deinde liget crus iuxta poplitem,eodemque modo, vt prius fecerat,descendendo veniat prope calcaneum,postea vero incruciet ipsa super pedis ceruicem bis pedem circundando:iterum in pedis ceruice cruciet,quæ postea in eodem loco,vel si longiora fuerint,in sura connodet. Quo facto altera duo capita,quæ minister gubernauerat, manibus suis apprehendat, & ab ordine non discedendo, alterum infirmi latus huiusmodi capitibus firmiter arctet.Sic itaque erit ligatura finita. Expeditus igitur à tali ligatura operator ipse incisioni se maxime præparet cum suis instrumentis , vt ordine incisionem talem subsequatur.Nunc vero quomodo id faciendum sit,dicere proposuimus. E

De Medici præparatione. C A P. XVII.

ANtequam in exequenda incisione manus conferat,sua instrumenta, de quibus iam *superius* differuimus ordine, disponere Medicum oportere censemus, ne dum vno indigeat, alterum sibi à minus solerte ministro exhibeatur.

Quo

A Quo quidem non parum in operando impediretur, dum propria vtenda sibi exposceret. Quapropter ne quid temporis frustra labatur, nunc ipsum operaturum cum instrumentis exponamus. Postquam igitur lectulus, in quo æger ipse cubet, omni diligentia, vt *superius* dictum est, cum de eo sermonem faciebamus, stratus est, antequam incidendus bindis irretitur, clam furtimque sua surripiat instrumenta, ne talium apparatu infirmus expauesceret. Quæ inter tunicæ & diaploidis manicas, omnia disponat argentea, ordine, quo *superius* scripta sunt, à Fistula ipsa tentatiua per cætera discurrendo, donec ad ipsum Dilatans se applicuerit: Quod propter distenta brachia in caligis super vmbilicum estcælandum, ibidemque Forceps parum inferius occultandus est, quem vltimo propter affinitatem, quam secum duo Latera contraxerant, in huiusmodi extractione commode subsequetur. Idque etiam fieri debet, vt aliquantulum calefcant, ne sua frigiditate valeant vesicam alterare, cum ipsa frigiditas nedum inimica sit ossibus, dentibus, neruis, & medullis, verum etiam humani corporis destructiua. His igitur sic absconditis, debet etiam manicas ambas paruo linteo panno annodare, tum ne instrumenta, dum infirmus pertractatur, toruis oculis ab eodem inspiciantur, tum etiam ne à sanguine, si quid ab ipso vulnere effluxerit, eiusdem manus cruententur. Sic itaque magister præparandus est, vt à tali operatione expeditius absoluatur.

B *Quo modo sit exequenda lapidis extractio.*

CAP. XVIII.

Postquam ab illis, quæ necessario incisionem præterierant, pedetentim recessimus, & ad eam perpetrandam in ipso tempore accessimus, quam omni, qua decet, cura, diligentia, & attentione nũc perstringemus, hæc duo ante incisionem, quãdo ad ipsam non parum adiumenti afferant, necessarium esse Medicum animo & oculis prouidere, nec non fistula tentatiua diligenter expiscari, omnibus, qui rationibus idem considerabunt, facillime apparebit. Quorum primum est incidendi vrinam inspicere, inspectamque considerare, si quæ sanguinis guttulæ in ea apparuerint, vel eadem sanguineo rubore infecta fuerit. Quibus quidem visis, statim ipse asperum, spinosumque esse lapidem prognosticabitur. Huius autem signum est, quod in mingendo doloribus atque incensiuis ardoribus miser infirmus cruciabitur. Si vero eadem lactea turbidaque extabit, læuem lubricumque lapillum foras eiiciendum dicere minime erubescat, eo maxime, quod prognosticum signo huiusmodi corroborabitur. Nam cum minxerit, pondus quoddam circa pudibunda sentiet, & dolores non incensiuos, sed potius propter vrinæ C detentionem, qua vesica distenditur, grauatiuos patietur. Cum vero his signis operator certior factus fuerit, accepta fistula tentatiua (quod secundum erat considerandum, & prouidendum) & in vesicæ canalem iniecta incipiat calculum explorare atque expiscari, quo inuento, leui manu circa lapidem fistula, cuius rei causa adinuenta fuerit, circunducatur. Quo facto ni hebes plumbeusque fuerit operator eidem quantitas lapidis manifestabitur, quæ multum proderit ad dilatantis operationem. Nam si paruus paruam: si vero magnus fuerit lapis, ampliorem dilatantis apertionem faciemus. His vero prælibatis, incisionem ipsam nunc aggredimur. Purgato igitur secundum humoris exigentiam, vt *in principio* dicebamus, & situato ligatoque infirmo, vt *in propriis capitulis superius* diximus, tres oportet Medicum ministros secum habere, quorum vnus manu sinistra à femore proiecta, ambos testiculos sursum ad pectinem comprehensos attrahat, dextra vero manu compactis æquatisque digitis, pelliculam ad sinistræ natis latus contrahat, vt commissura ad latus declinet, ne super ea incidatur, quoniam esset malum. (Est enim commissura secundum experientiæ veritatem locus mortalis, si super ipsa incideretur.) Cuius diligentia sit talis, quod pudibunda æqualiter cum pellicula distenta firmiter teneat, quousque operator D suum perficiat opus. Duorum quidem aliorum vnus sinistrum, alter vero dextrum pedem firmiter cõprehendat, ne in vtrumque latus in administratione infirmus vacillet.

Quo facto, ante pudibunda obscœnaque membra operator ipse geniculetur, eodemque modo stans, primum nouacula pilos inter anum & coleos natos abradat, postea bene rationibus examinet, vbi nam incisio facienda sit, cum in hac male examinata duo possint nocumenta insurgere: quorum primum erit inuoluntarius vrinæ mictus, tum maxime hoc accidet, si musculorum os vrinam constringentium incidatur, qui prope os femoris terminantur, cum quo virga ab osse femoris exortis alligata neruis iungitur, vt *in anatomia* dicebamus. Alterum est hercle, quod non sine mortis periculo fieret, si multum inferius iuxta anum absciderentur, cum maxime vereremur, ne aliqua hæmorrhoidalium venarum incidatur, vnde multum sanguinis superflueret, tum etiam, ne in dilatando aperientis operatio multum extenderetur ad ipsam vesicæ neruositatem. Quamobrem vt hæc omnia declinemus, locum ipsum designabimus inter anum & ossis femoris extremum, quod duorum extremorum mediũ dictum est. Quo designato erigat se, & manu sinistra vel dextra, si sinister erit, priapum accipiens, dextera vero, vel è contra, secundum quod magis idoneus aptusque fuerit, instrumentum itinerarium in eiusdem caE nalem immittat, & complicando instrumentum versus vmbilicum vsque ad vesicæ cauum impingat. Iterumque reuersus eo, vnde surrexerat, pollice ac indice manus sinistræ firmiter capiat, quicquid itinerarij superius eminuerit, quod vmbilicum versus deflectat. Altera vero totius manus parte priapum ad se impellat, & manus dexteræ auriculari digito locum, in quo incisio fiet super itinerarium frequenter palpitet, quem (si tensum inuenerit: sin autem non, manu sinistra tantum Itinerarium impellatur, donec locus incidendus intendatur) vno impulsu incidat à latere dextro, si dexter erit, sin autem sinister, à sinistro secundum longitudinem. Nam secundum hanc incisionem facilius villi musculorum, & incisa cutis, quando suas sequetur rugas, consolidabuntur. Quapropter non possum scriptores

 alios

Lapis spinosus.
Lenis lapis.
Dilatatio.
Ministri tres.
Commissura cauenda.
Ministrorũ officium.
Operatoris accommodatio.

alios non admirari, teque præſertim, mi Celſe Corneli, cum alij ſecundum latitudinem villorum, tuque A rugarum, inciſionem faciendam eſſe iuſſerunt, cum in idem maxime inciderent, quod euitandum duxerant tali facta inciſione. Quis ergo in hoc dubitaret, ſiue diſtenſus, ſiue quauis corporis poſitione cubaret, dummodo crura ſimul coirent vulneris labia non parum diſtare? quod in tali loco fiſtulæ generandæ fomentationes adminiſtraret frequentiſſimo vrinæ ſtillicidio. Quam ſi iuxta rugarum longitudinem & villorum poſitionem ſituaremus, eſſet mirabile dictu, quam citiſſime coeuntibus labris conſolidaretur. Igitur ne in talem errorem incurrere valeamus, fiat inciſio ſecundum longitudinem, & eo vſque nouacula imprimetur, donec operator ipſam in cauum, quod in conuexitate eſt Itinerarij, penitus elapſam ſenſerit, ibique parum ſecet, ad hoc, vt ſuperficies canalis interior reſecetur. Cuius longitudo ſit ad vnguis pollicis latitudinem, aut parum plus. Quo facto præcipiat aliquem tenere nouaculam in ipſa inciſione, donec Exploratorium acceperit, quod per latera ipſius nouaculæ aliquantulum inclinatæ intromittat in cauum ipſius Itinerarij, quod per idem ad vltimum eiuſdem elabatur. Quod cum tetigerit, in concauitate erit ipſius veſicæ, ex quo cum illuc peruentum fuerit, ſi quid vrinæ fuerit retentæ, foras effluet, quemadmodum *in ſuo capitulo* dictum eſt. Quod cum factum fuerit, altera manu Exploratorium in eodem loco conſeruet, altera vero Itinerarium à virgæ canali euellat. Deinde vnum ex ductoribus ſumptum per latera eiuſdem Exploratorij, ne rectam viam ad veſicam exorbitet, immittat. B Quo poſito, Exploratorium ſuo functum officio foras eruat, idque perpetrans, alterum ductorem per ſocij latera ipſe operator in veſicam impellat. Quos poſtea inter indicem & medium digitum receptos, & conclauatos, vt in *ſuo capitulo* ratiocinati ſumus, tantum ſegreget, quantum ipſi inſtrumentum Aperiens ſiue Dilatans inter ſe valeant collocare: inter quos operator per coſtas ponat ipſum Aperiens, poſitumque in veſicam impingat, continuo vniformique impulſu, ne impulſus variatione natura irritetur hoc ſemper tamen aduertens, vt ductorum vnus dextro, alter vero ſiniſtro lateri adhæreat taliter, vt ab ipſis coſtę aperientis in veſicam labi videantur, quod tantum intrudi debet, in quantum parum ipſorum laterum ſuperemineat. Quo facto, conſtringatur, vt fiat dilatatio tanta, quanta indigere videatur exiſtimata lapidis magnitudo, quam, dum ipſe exploraret, Medicus conceperat, per quam ſtatim forceps in veſicam per eoſdem ductores iniiciatur. Vbi iniectus eſt ductoribus exemptis in vtrumque latus inclinandus eſt, vt appareat lapillus & teneatur. quia ſi apprehenſus eſt, ille ſimul inclinabitur. Quem cum apprehenderit, nulla vi propter feſtinationem admota extrahat, ſi paruus ſiue lubricus, aut ſpinoſus ſit. Si vero magnus, quem propter boli magnitudinem cognoſcemus, non eſt ſic ſimpliciter extrahendum. C Sed quid agendum ſit, modo dicemus, quando varietas rerum quaſdam etiam animaduerſiones deſiderat.

Cum ergo bolum adeo magnum cognouerit, vt vix aut nunquam ab ipſa dilatatione extrahi poſſit, hoc præcipue agendum eſt, vt forpex ligetur à parte poſteriori in vncis taliter, ne poſſit elicere [elabi] bolus, quem momorderat, deinde Medicus capiat illa duo Latera, de quibus dictum eſt *in ſuo capitulo* quorum vnum per inciſionem forcipi ſubdat, intantum quod cognouerit ſuper ipſum lapidem collocaſſe. Poſterior quidem pars eiuſdem ſuperemineat, alterum vero forcipi ſuperimponat, & per inciſionem vſque ad lapidem impellat, donec idem lapidi ſupereſſe concipiat. Pars vero eiuſdem poſterior deorſum aſpiciat taliter, quod cum altera crucem facere videatur: deinde tabella illa, quæ more artuum in vno Laterum eludebat, ſicut in *capitulo eorum* diximus, vnum cum altero aggreget, & crucem vnam conſtituat, quam tantum poterit dilatare, quantum ad extractionem lapidis neceſſariam eſſe præſenſerit. (Cum hac via poterit extrahi lapis quantumcunque magnus ſit: licet ipſe *in capitulo de anatomia* dixerim, ſi oui quantitatem excederet, diligentiori ſolertia extrahendum eſſe, ne nomen mali Medici ſubeundum ſit: quod equidem non ob aliam cauſam dixi, niſi ne iuuenes, ante quam exercitarentur apud D exercitatum præceptorem, in ipſam lapidis extractionem temere irruerent: cum nihil penſi habeant hominem lacerare, dummodo ſui deſiderij compotes efficerentur.) Quod cum fecerit, clauo illo paruulo conclauet, ſicque duobus forcipibus lapis ille comprehenſus erit. Quam poſtea leniter parumper extrahat manibus ſuis ambos ſimul forcipes ſumentibus, hoc denique modo calculus foras euelletur. Quo extracto capiat ſtatim Medicus Verriculum, quod & bucton dicitur, & in veſicam immittat, quod immiſſum in gyrum per veſicam ducat, quærendo, ſi quid lapidis, vel alter intus remanſerit, quandoquidem non vnus, nec duo, ſed quatuor, & octo interdum inueniantur. Quod facile cognoſcetur, ſi lapidem foras extractum manibus acceptum Medicus diligenter inſpiciat, quem ſi ab vna parte compreſſum eademque lubricum, & confricatum (quando id ex duorum vel plurium illiſione, & confricatione fiat) eſſe cognouerit, ſtatim alterum forcipe extrahat, extractumque conſideret, ſi priori ſimilis eſſet.

Signum alterius lapidis.

Si vero ex pluribus partibus compreſſus eſſet, alterum intus eſſe iudicabit: ſi vero non, exhauſtam lapidibus veſicam eſſe dicet. Cum ergo nihil ineſſe intus certificatus fuerit, vltimo ſumere debet inſtrumentum abſtergens, ſiue cochlear dictum, quod per inciſionem in veſicam impoſitum, quicquid ſanguinis congelati ſit, foras educet, & hoc non bis, ſed ter quaterque, vel toties, quoties neceſſitas ipſa exegerit, reiterari debet, ſitque diligens operator, dum Cochlearis officio fungetur, ne aliquod lapidis fruſtum remaneat, quod ſi caſu aliquo à forcipis morſu exilierit, cauſa iterum fiat regenerandi lapidis. E His igitur hoc ordine expeditis, vera indubitataque lapidis extractio complebitur. Quo meus Magiſter vſus eſt, & frequenter vtitur Ioannes de Romanis Cremonenſis de Caſali maiori Romanus incola. Cui etiam plerique omnes inuident, cum ipſi ſexaginta annis Chirurgiam exercuiſſent, & nunquam attingere potuiſſent hanc veram & nouam artem de lapide extrahendo, quam ipſe à natura inſtitutus reperiſſet.

Ideoque

A Ideoque nunc Deum exoremus, vt hunc virum nobis conseruet, quando ipsa natura eum genuerit, vt præsidio subsidioque esset humano generi, quod per tot sæcula doloribus lapideis cruciabatur. Quapropter desinat illa priscorum authorum fama tollere se cœlo, quam laudat longa vetustas Hippocratico sacrata præconio, & huius viri gloria, per infinita sæcula propagetur.

Quo modo incisio seruanda, à nocumentis custodiatur, & qui sit iacendi modus.

CAP. XIX.

EVulso igitur lapide, ordine & modo, quo *superius* dictum est, ante omnia incisus à vinculis soluendus est, solutusque alio à priori longe dissimili ordine ligandus est, qui talis esse debet. Capiat vnam bindam operator, eamque per renes deductam super pectinem circumcruciet, capitibus cuius coleos circumuolutos tãtum superius attrahat, quantum per ministrum distensi tenebantur, adhoc vt pellicula illa, quæ in peritonæo est, distendatur, & labia vulneris facilius coeant. Tum etiam ne sanguinis fluxu, si in ea acciderit, testiculorum pellicula siue oscheum impleatur, vnde facilius esthiomenarentur, & esset B error peior priori: nam si prius doloribus cruciabatur, tunc Acherontis impulsu cymbam ascendere trudetur summo cum operantis dedecore. Hac denique ligatura facta præcipiatur infirmo assurgere, qui cum primum assurrexerit, in lectum deducatur, ductusque cubat in eo tali positione, qua sibi commodius quiescere visus sit. Verum sub eiusdem natibus sacculum furfure plenum magister æqualiter distẽdat, vt cum vrina ab incisi vulnere destillabit, in eodem imbibatur. Collocato igitur infirmo, pannis calidis super ventrem eiusdemque pedes vtendum est, vt vulnus à nocumentis, quæ per algorem induci poterant, præseruetur: sicque ipsum vulnus talismodi administratum naturæ ipsi dimittemus, nullo sibi exhibito medicamine, quod tali tantaque diligentia custodiet, quanta vllus vnquam vti in huiusmodi curatione valuerit, præsertim cum in omni ægritudine Natura sit curatrix, Medicus vero eiusdem diligens solersque minister.

De Diata. CAP. XX.

NEcessarium est autem, postquam ipsum collocauimus, ordinare diætam, qua suam degat vitam, C cum impossibile sit sine nutrimento homines nutriri, quare quid appetẽdum, quidue fugiendum in hac sit ægritudine, modo enarremus. Locato igitur infirmo die primo exhibebimus panem brodio pulli sine sale imbibitum, atque vinum bene lymphatum potui propinemus: cum *omnino pessimum & mortiferum sit, aquam puram siue coctam exhiberi.* Sequenti vero die poterit gallinam cum quadam moderatione comedere, vel carnem arietinam, vitulinam atque hœdinam, & fere quæcunque sint facilis digestionis & boni nutrimenti, fugiẽdo cibos grossos, quales sunt carnes bouinæ, vaccarum, bufalinæ, atque auium palustrium: & denique omnia summa cum diligentia declinet, quæ possint lapidem regenerare, quales sunt pisces, fructus acetosi, & virides, panis azymus, & crudus, caseus recens, vinum grossum atque turbidum, aqua quoque turbida, & quæcunque sint viscosa, & difficilis digestionis, & mali chymi: Cum præsertim ab omni repletione, & crapula se cauere debeat. Et si forte in media nocte potum auide inhiaret, quoniam aliquando genio indulgemus, buccellam panis bene fermentati igne aliquantulum torrefactam, vinoque inbibitam prius comedat, quam postea vinum vnius cyathi bene aqua pura & cocta lymphatum subsequatur. Isto ergo ordine per octo dies vtatur, deinde ad pristinum suæ vitæ regimen se conuertat, semper illo intellecto, *vt aqua tanquam respperniciosa & humanæ vitæ calamitas deseratur.*

Aquam pro potu omnino esse vitandam.

D *De correctione accidentium.* CAP. XXI.

EXpediti ab ipsa diæta, deinceps dicere debemus, si quæ in ea curatione acciderint, quæ ipsam valeat impedire, ad hoc etiam vt ipsa corrigantur, ordine subsequamur.

Primum omnium est ventris arefactio, quam ego fæcum detentionem appello, circa quam insistendum est alternis diebus clystere ex hominis vrina, & melle atque oleo communi secundum quantitatem, qua indigeret, addendo salis parum.

Facum retẽtio.

Et si febricula aliqua (nam hæc aliquando à primitiua causa oritur) pullularet, curanda est secundum suum periodum syrupis talismodi febriculæ appropriatis, *in quibus aqua non vtatur infirmus.* Nam ea, sicut *superius* dictum est, tanquam pestis à Medico fugienda est. Et si forte inter curandum euacuatione indigeret, id enemate dicto faciat, addendo aliquid humoris peccantis eductiuum. Verum mihi in hoc magis complacitum est, vt si sola diæta febricula prosternenda sit, quod ad vlteriora minime procedatur, idque totum secundum humoris peccantis exigentiam prouidendum est.

Febricula.

Et quia posset aliquando sanguis effluere, regendus est cum pannis lineis bis triplicatis in aceto, & sale imbibitis, circa vulnus applicatis. Cum talismodi medicamina repercussiua, non in loco, sed circa locum vulneratum administranda sint, iuxta illud Hippocraticum. *In his vero oportet frigido vti, vnde sanguis* E *fluere futurus est, non super loca, sed circa ea:* ex quo apparet error nostrorum Chirurgorum super vulnus frigida applicantium, &c. Quando hoc non sufficeret, cucurbitulæ coxis & femori adhibendæ sunt, quæ diuertendo sanguinis fluxum opprimunt. Hæc de sanguine reprimendo sufficiant: quando speciale capitulum *in meo compendio*, quod de Chirurgia scripsimus, inueniatur: ad quod recurrendum est, si hæmorrhagia sanguinis operatorem nimium molestaret.

Fluxus sanguinis retinendus.

Hippocrates

Si autem aliquid sanguinis in vesica concretum sit, (cuius rei signum est vrinæ detentio, & cũ emittitur vrina conando, aliquid de sanguine concreto ad muscæ quantitatem vna excramittitur, vel imus

Si sanguis in vesica cõcretus sit.

venter intumuit:) Quæ cum apparuerint, à vulnere per ſyringam in veſicam iniiciatur talis lotio, quæ aceto & ſale cum hominis vrina componatur, ſecundum quod extimatum eſt ſanguinem induruiſſe, qua quidem eliquatus (quoniam inciſiuam habet virtutem) fruſtatim decidet. Si vero adhuc detineretur, per plagam Verriculum, quod & buċton dictum eſt, immittendum eſt, quo quicquid ſanguinis cõcretum ſit, foras poterit educi, nullo in veſica dolore cauſato: quando hoc maxime effugiendum eſt, ne ſua irritatione natura proſterneretur taliter, quod poſtea nullo ſibi præſtito adminiculo eleuaretur. Cum ergo ab iſtis plagatum ipſum eſſe tutum per tres vel quatuor dies cognitum fuerit, ſtatim tota Medici intentio ad vulnus conuertatur, in quo ſi quid humidæ carnis oriretur conſolidationem impediẽs, puluis aluminis Rochæ combuſtæ ponendus eſt, aut puluis ex concharum marinarum teſtis in furno combuſtis ſuperinſpergatur, quo nihil eſt præſtantius, & magis taliſmodi vulneris conſolidatiuum. Oriuntur autem hæc conchylia Tarenti, quorum exterior corticis color ſubniger eſt, interior vero margaritis ſiue perlis ſimilis. Ipſorum quidem forma iuxta illud latitudinem duorum, aut ſecundum longitudinem quatuor digitorum eſt, ſecundum quod maius, vel minus eſt: Veruntamen non amittet formam, qualem natura ſagax illis ſpecificam præbuerat. Hęc igitur accidentia ſunt in tali curatione emendanda, ſummaque diligentia animaduertenda, poſt quæ ſanitas nulli pretio comparanda in Dei nomine conſecuta erit: cuius nomen per infinita ſæcula collaudetur, ſicut ipſius meretur celſitudo.

Quomodo mulierum cura ſit facienda.

Cap. XXII.

HVcuſque de cura, quæ tam iuuenibus, ſenibus atque ipſis adoleſcentulis communis eſt, ratiocinati ſumus ſecundum noſtrum operari: quod tantum in ſe ſecuritatis habet, quantum vlla vnquam lingua dici poteſt, adeo quod ipſa operatio aurea appellari mereretur, non quia ipſam operamur, ſed quoniam tutiſſimos effectus in huiuſmodi operari aſſidue ſortitur. Quapropter neminem poſſe hac via periclitari creditum eſt, vt ipſa experientia operationi quotidie aſtipulari videtur: præter illlum, quem Deus Opt. Max. ob ſcelerum nefandorum perpetrationem, voluerit hac ſumma punitione punire. Quamobrem vnuſquiſque in vita ſua ita ſe præparet, ne ira omnipotentis Dei, quæ ad vindictam *lento gradu* procedit, eiuſdem turpiſſimis ſceleribus iraſcatur. Nunc vero ab ipſa ratione diſcrepare non videtur, ſi quid etiam de curatione pauperculárum mulierum diceremus. Quæ licet raro ſubiiciantur huic ægritudini, tamen aliquando adeo infeſtantur, vt gemitu & vlulatu ſibi plerunque mortem deprecentur. Idcirco ne genus fœmineum timidum atque puſillanime ibi relinquatur: vnde homines fortiſſimi, atque animo conſtantiſſimi ſeſe exemerunt: dicamus earum curationem, quæ ſimilis eſt illi, quam maſculis tradidimus in exequenda lapidis extractione. Verum quædam fœminarum propria conſideranda ſunt, antequam ad inciſionem accedamus.

Cum primum mulier ſe pertrectandam Medico obtulerit, eam Medicus, qua decet reuerentia & honeſtate, omni animi procacitate depoſita, incipiat blandis, phaleratiſque verbis alloqui, intemeratam taciturnitatem, qua plurimæ capiuntur, & ſanitatem proſperam offerendo, manibus eandem capiat, quando natura ad id exequendum retinentes ſint, & in locum collocet præparatum, collocatæque inſtrumento veſicam incipiat inquirere, & lapidem expiſcari. Quem ſi paruum eſſe cognouerit, quod facile (ſicut dictum eſt *in ſuperiori cura*) fiſtula tentatiua circa lapidem circumducatur manu leui, omnino cognoſcetur, naturæ ipſi relinquatur, cum is vrinam in ceruicem non compellat, quæ breuior & laxior eſt, quam in maribus, ex qua ſæpe per ſe excidit. Si vero magnus fuerit, eadem curatio, quæ de maribus eſt dicta, neceſſaria erit mulieri talem calculum patienti. Verum locus incidendus eligatur inter os femoris, & vrinæ iter in mulieribus, quando non multum propter collum matricis inferius deſcendere licebit hoc ſcilicet ordine. Poſito igitur Itinerario in veſicæ canale, quod Medicus extra ad ſe impingat, vt dictum eſt, cum inciſionem facere *ſuperius* volebamus. Miniſter vero capiat cunni labrum ipſius lateris, in quo fieri debet inciſio, & ipſum ad ſe attrahat taliter, quod locus inciſioni late pateat: deinde incidat in latere dextro vel ſiniſtro ſecundum quod aptius ad manum venerit per diſtantiam vnius digiti ab oſſe femoris, & facta inciſione ordine vti debet, quo in adminiſtrandis inſtrumentis vtebamur, cum lapidis à viris extractionem tractabamus. Nec quenquam decet terreri, ſi plus ſanguinis ex muliebri, quam virili corpore profluxerit, ad quam curandam omnia, quę dicta ſunt *in ſuperiori cura*, huc tranſportari facillime poterunt. Hæc eſt igitur cura ipſarum mulierum, quæ ad talem operationem ſubeundam hæreditaria paſſione aliquando impelluntur.

Exhortatio ad eos, qui volunt hanc artem exercere, quid facere debeant.

Cap. XXIII.

POſtquam igitur promiſſa amicis, vt vires nobis & experientia ſuffecerunt, omni diligentia præſtitimus, iudico oportere modo aliquantulum ratiocinari cum illis quos video deditos eſſe medicinæ Chirurgicæ, ne ita præcipites ad eam irruant, antequam ſe exerceant cum aliquo bono exercitato præceptore. Cum *omnis doctrina, & omnis diſciplina ex præexiſtenti fiat cognitione*, vt Ariſtoteli placet. Cognitio autem eſt (vt ad meum eloquar propoſitum) vt videant præceptorem operari, & quæ inter operandum recordatione digna ſe præbent, intimæ ſuæ memoriæ recondant: vt ſi quando operari voluntas eos ceperit, videantur ſibi ac ſi coram præceptore operarentur, vnde ſuæ omnes operationes fœlicitabuntur, quando aliter ipſam operationem impoſſibile eſſet haberi, maxime ſi inſtrumenta ignorarentur. Cum nos videamus, non ſolum artificem, ſed & naturam ipſam ocioſam eſſe, cum ad operandum debita inſtrumenta ſibi defecerint, quod maxime patet, ſi ſenſuum ſenſationes obtunderentur.

Quapro-

A Quapropter qui hanc artem exercere voluerint, ne dedignentur, si ipsam ignorauerint, sibi aliquem præceptorem parare, à quo modum operandi & vtendi instrumentis fideliter ediscant: cum talismodi operatio non circa bruta, sed rationalia animalia frequentissime versetur, quæ circa si qui, quod necessarium, esset hallucinarentur, ad Charonta miserrimum hominem migraturum propria ignauia cruciabunt, pro cuius vindicta non solum cœli, elementaq; aderunt, sed in posterum cruciatus gehennæ; vt ipse ait Mesue. Quamobrem, vt hæc omnia declinent: & ne huic certissimæ operationi incredulitas illorum audacia & ignauia paretur, omnes illos rogatos volo, vt quoad valuerint, diligenter operam nauent huic facultati, qua non solum amicos, quorum consuetudo delectabilis est, verum etiam incredibiles opes, ad quas cupidi & auarissimi homines inhiant, atq; cursitant domi tutissime congregabunt, illustresq; fient. Cum omnis peregrinatio ignota, obscuraq; sit, quorum industriæ domi & operationes illustres esse possint. quod si facient, vt spero, quando animam se habere sentiant, Deus Optimus Max. a quo omne bonum dependet, mentes eorum ad operandum illustrabit gratia Sancti Spiritus, & operationes omnes fœlicitabit, & prosperabit: cui gratias agimus infinitas, cum dederit nobis perficere hoc opusculum: cuius nomen semper sit collaudatum & benedictum per infinita sæcula sæculorum.
B

FINIS.

LIBELLVS

LIBELLVS QVIDDITATIVVS DE MODO EXAMINANDI MEDICOS CHIRVRGOS AB EXCELLENTISSIMO PHILOSOPHO ET MEDICO, D. MARIANO SANCTO BARTOLITANO COMPOSITVS. B

AD DOMINVM FABIVM DE STRODDIS Romanum artium medicinæque Doctorem *insignem, cæterosque amicos.*

EN quod à me tantopere petiistis, in nostra parua officina excusum vobis transmitto, quod perinde erit, vt vos illud accipietis, atque à maledico tuebimini vobis occursuro: Qui si maledicere perget, meo hæc illi nomine dicitote: *Si meram liberamque maledicendi facultatem nancisci desideras, consimile adito: quod ni factum fuerit, tibi dica iniuriarum ascribetur, & tanquam fur, maledicusque in ius deductus publice de tuis sceleribus plecteris.* Cætera tuæ mi Fabi prudentiæ ingenioque committo, quo alios in disputando vincis, eodem maledicos, ni mea suffecerint, coerceto, acutoque rationum spiculo, eosdem nauiter perterrefacito. Valete omnes, meque vestrum esse non dubitetis. C

IOANNES DE ROMANIS DE CASALI MAIORI CREMONENSIS CHIRVRGVS Mariano Sancto Barolitano Physico & Medico excellentißimo. S. D.

NOn leui certe lætitia affectus sum Mariane charissime, cum libellum tuum de lithiasi, eiusque remediis, non absolutum modo, verumetiam chalcographis ædi paratum vidi. De quo, vt tibi vere meam promam sententiam, posse eum existimo fieri salubrem, & noxium. Mirabere quando hæc audies, quasi non probem. Non mirabere, si consideres, ac perpendere velis, quæcunque in humanis sunt eiusmodi esse: bona, si bene vtantur homines: mala, si male. Si itaque opus hoc tuum ad doctissimorum & tui similium peruenerit manus, non dubito, fore, vt & propter rei nouitatem, de qua adhuc scriptum nõ vidimus, & propter ingenij in iis excogitandis acumen, & ob apte disposita membra, atque elegantiã, summas ac prope diuinas laudes indipisci possit. At rursus cum Empiricorum patebit iniuriæ, qui nil prorsum pensi habent, nisi vt prædentur, & in coccinea veste & crepidis, gestu composito, *quicquid animi aut virium habent, linguæ committunt, vulgumque fallunt pessimi circulatores.* Tum ego (ni me coniectura fallit) vaticinor fore, vt magno plurimorum malo opus hoc prodeat. Tu siquidem in eo, tum instrumentorum pictura, tum demonstrandi facilitate, viam ad hoc ipsum parasti. Enimuero quia ruditas atque imperitia est superbiæ mater, illi, cum hæc viderint, statim se fabros putabunt. Neque id agent, vt discere prius, quam profiteri velint: vti tu scilicet tali ingenio præditus ac disciplina fecisti. Qui ex Barolo Apuliæ vrbe Romam profectus, ne verbum quidem hiscere ante ausus es, quam te mihi in amicitiam fidemque credidisti, meque plurima experiri in arte conspicatus es, ac summa pariter tum ingenij, tum manuũ dexteritate es operatus. Quod si, inquam, illi in hoc opus inuaserint, quibus *linguæ promptitudo pro sapientia est*, quantam futuram putas perniciem hominum, qui calculo male affecti sese eis crediderint. Nempe hi & scientiæ omnis & experimenti impotes, non nugis modo, sed præmij vtilitate alliciunt: cum æquum sit, vile esse, quod nullius est pretij. Porro *homines natura minimo mercari quærunt.* Quare vt hic tuus liber pari sit in omnes libra, & ad iuuandum institutus, æque omnibus prosit, optandum est: aut vt illi quidem resipiscant à garrulitate & nugis, seque ad disciplinam simul & ferulam comparent, nec homines neci dare pro nihilo habeant: aut vt languentes ipsi non ita desipiant, *vt arcæ potius, quam vitæ parcere velint,* ac pretij vilitatem sectati sese ipsi perimant. Sed doctos & experientiæ compotes, qualis tu es, nulla non præmij & honoris mercede inuitent. Ita futurum videlicet arbitrari possumus, vt æternas laudes opusculum hoc mereatur, & gloriæ tibi comparet immortalitatem. Vale.

EXCEL-

A EXCELLENTISSIMO ARTIVM ET MEDICINÆ DOCTORI, DOMINO ANTONIO COMMENDVNO SVO CHARISSIMO *Marianus Sanctus Barolitanus S. D.*

QVanti ego te fecerim,& iudicium,& doctrinam tuam,mi Antoni charissime, facile innotescit ex eo,quod pluris semper existimauerim,quodcunq; à tuo mellifluo ore,& facundissimo pectore acutissimoque iudicio & intellectu effluxerit,veritate suffultum, & amica ratione ornatum. Ex quo omnes coguntur non solum te amare,verum etiam & colere atque obseruare.Quæ quidem omnia mihi inuitamenta sunt,tum propter non fictam amicitiam, tum etiam propter singularem virtutem, modestiam,& scientiam, quibus facile cum omnibus contendere potes, vt ad tuum veridicum iudicium,& ad veram non sophisticam doctrinam meum libellum quidditatiuum de modo examinandi Medicos-Chirurgos,mitterem corrigendum & emendandum. Quamobrem te oro,atque obsecro mi Antoni, vt tuo doctissimo calamo meus paruulus libellus notetur,feriaturq;,vt vbi opus sit lituris,lituretur, vt sine mendis,quoad fieri possit,(quando nullus sit liber,qui odio careat) per manus maledicorum, qui
B vbique inertes atque nauseoli pullulant, securius, tutiusque migraturus euolare possit, tibi ingentem laudem paraturus,quod si (vt spero) feceris,te non solum charum,sed etiam chariorem mihi præstiturum cognouero. Vale,meque vt soles, dilige. Datum Venetiis, decimo Kalendas Iulii, anno Dominico M. D. XLIII.

PERITISSIMO ARTIVM AC MEDICINÆ DOCTORI MARIANO SANCTO BAROLITANO ANTONIVS COMMENdunus Brixianus Salutem.

NEqueo non admirari acutissimum ingenium tuum Mariane omni disciplina cumulate, sanctamque in humanum genus pietatem tuam attollere,ac summis laudibus commendare. Tu enim circumspiciens ab imperitis pluribus Dei optimi medicatiuum munus chirurgicum mortalibus maxime necessarium tractari periculis ægrotantium, opus tuum hoc saluberrimum parere maturasti, laudis quippe & gloriæ magis,quam pecuniæ auidus ignorantium caligines nihil morborum discriminis ha-
C bentium illustrans,quid quæque sit ægritudo,lucidissimo & aperto calle significasti. Quis enim est,cui sit incompertum,morbo,cuius non est vera cognitio,vera medicinæ auxilia præstari non posse? Quas ob res cum essentiam ægritudinum, & accidentia legitima cuiusque curationis fundamenta bene digesseris,i propera,& stude,cudatur,atque in lucem edatur opus mea quidem sententia nullius maledici morsus formidaturum. Vale, ac me tui nominis studiosum dilige. tertio Kalendas Iulii, anno Dominico M. D. XLIII.

REVERENDISSIMO ET ILLVSTRISSIMO DOMINO PHILIPPO TRIVVLTIO ARCHIEPISCOPO RHAGVSINO, SVOque domino plurimum obseruantissimo Marianus Sanctus Barolitanus salutarem fœlicitatem exoptat.

SEmper sibi præposuere,reuerendissime & illustrissime Philippe,presul dignissime,qui veram rei militaris peritiam habuere,tria ad debellandos hostes,qui cõtra obstare possent,præcognoscere.Quo-
D rum primum illorum genus, Alterum proprios & patrios mores,Postremum,modum bellandi,profligandique hostes.Quandoquidem non parum interesse arbitrabantur, cum Gallis ne, an cum Hispanis bellum geratur:præsertim cum illorum mores inter se maxime dissideant. Cum alterum corporis delitiis,non dico luxui,& ventri deditum esse, alterum vero inediis & algoribus destinatum à patria consuetudine compertum sit.Inde fiunt varii præliandi modi.Nam Galli,si primo impetu hostes adorti essent,humanas vires excedere,quando ipsi nequeant improbos ferre labores,dicerentur. At si quoquo modo dilati forent,ne subitas manus consererent, nimio luxu insolescentes effœminarentur. Hispani vero,si subito ad prælia ineunda *sine duce Italo* accingerentur, timere aliquantulum iudicarentur, gloriæ & honoris maxime cupidi. At si dies conserendi manus paululum dilata esset, prudentiores, & in periculis subeundis animosiores sese,plusquam cuique credibile foret,præstarent. Nam inter cæteras nationes solus Italus,aut qui in Italia educatus fuerit, sciet ordine milites disponere,futura pericula præuidere,præsentia declinare,resque oppressas erigere, erectas magnificare atque gubernare. Non hæc ideo, quia Italus sum, profero,sed quia omnium, qui recte sapere dicuntur, tale est iudicium,vti Consaluus Ferdinandus cognomine Magnus capitaneus non obscuro præconio idipsum prædicabat. *Propria laus sordet.* Clarissimis hoc idem exemplis late patere existimo, si in medium adduceretur Christianissimus ille
E Rex Gallorum Carolus,qui Neapolitanum regnum inuadens, fere totius Italiæ dominus efficiebatur, consultoribus & ductoribus Triuultiis, tuo auo Theodoro & Ioanne Iacobo tuo consobrino, viris illustrissimis,atque magnanimis,si tantorum virorum consilia subsecutus fuisset. Sed fortuna,quæ bellicis rebus assidue dominatur, multum eidem inuidens tantum regi persuaserat, ne fidem Italis tribueret,per quos regno potiretur,quasi captiuum eundem Italiæ potentatibus fecisset, ni fœdifragæ fortunæ fida consilia tuorum,& virtutes eo tempore obstitissent,quod suo cum magno periculo Rex postea

cognoſcens,auſus eſt dicere experientia comprobante,Italiam nullo alio modo,niſi ducibus Italis ſup- A
peditari poſſe,quod quidem aduertens ſapientiſſimus & inuictiſſimus Carolus V. Romanorum ſem-
per Auguſtus,cum infidam fortunam velle ſecum nimium iocari præuideret, tanquam perfidam illam
paruifaciens,ſuo fœliciſſimo exercitui Italos, vel qui in Italia educati fuerint, præeſſe voluit,vt vnam,
& alteram cum inſtabili fortuna proſpere pugnarent pugnam, quamobrem non tantum Italiæ,ſed etiā
monarchiæ frenum atque habenas premere, & laxare ſciens quadam monarchali maieſtate fiet perpe-
tuus poſſeſſor, Italorum ſequens in armis conſilia. Ideoque taceant, qui Italis detrahere audiuerint,
quando *nihil præclari fiat ſine ſubſidiis atque Italorum præſidiis.* Miſſa nunc iſthæc faciam : nam ego ſcripturus
non ſum hiſtorias.

Cum igitur Philippe præſul Reuerendiſſime libellum de modo examinandi Medicos Chirurgos
componerem,non ab re fore iudicaui in illo optimorum militum conſuetudinem obſeruare. Sit mihi
ergo genus illud,curioſi interrogatores,proprii & patrii mores,accommodatæ reſponſiones: modi ve-
ro belli gerendi profligandique hoſtes,rei medicæ definitiones,atque deſcriptiones. Quibus interro-
gator hoſtili pugna vincatur,quo victo palma acquiratur caſtrenſis,& acquiſita triumphali gloria con-
ſeruetur.Opus quidem vtile,verum meo iudicio inuidioſum,ſi ſine tutore per vrbem Venetam,vbi in-
numera inuidorum multitudo circumcurſat,vagaretur. Non eſt ergo mihi viſum à ratione diſſonum, B
tuæ dignitati libellum,quem modo compoſuimus,dedicare ſperantes ſatis tutum fore, quicquid vm-
bra alarum tuarum protegatur,& canonica atque imperiali lege, ac inſtitutione defendatur, & mori-
bus honeſtiſſimis ornetur, nec non amica dilectione hortetur, per quæ omnia ſecundus nemini mihi
videris,adeo omnibus virtutibus,& ſcientiis,affabilitate,& dilectione aliis antecellis : cum tu ſolus ſi-
es,qui Imperiali iuſſu malorum hominum facinora iudicare poſſis,& canonica eorundem ſcelera cen-
ſere,affabilitate perſuadere,caritatiuo ſermone hortari,vt mala fugiant,& bona conſequantur,ſi boni
fieri cuperent homines,quando te ad inſtar exempli omnium virtutum habere deberent, qui humili-
tatem,fidem,pietatem,charitatem,iuſtitiam,temperantiam,diligentiam,ſolertiam, acuitatem, & o-
ptimorum conſilia,& neceſſariorum conſuetudinem imitari accingerentur. Ergo vt meus libellus o-
mnes habeat partes,& ad corrigendum,& ad perſuadendum, vt recte diſcant, qui medico frui officio
concupiuerint,ne dedignetur tua ampliſſima dignitas eundem ſub vmbra alarum tuarum ſuſceptum
collocare.Nam cum ſenſerit ſe inumbratum tali fauore,& tanto patrocinio animatum, poterit tute
per ora maledicentium animoſius decurrere,nullo liuore denigratus paruulus meus libellus quiddita-
tiuus de modo examinandi Medicos Chirurgicos,quem modo tibi Philippe illuſtriſſime præſul atque
reuerendiſſime damus,dedicamuſque.Qui etſi paruulus ſit(paruula namque ſemper magnanimis no- C
bilibusque grata fuere) non propterea ſpernendus eſt officioſiſſimum animum dantis ſecum afferens.
Quod ſi gratioſe atque benigne ſe aſſecutum ſenſerit,quod ſperat fortior animoſiorque fiet in linguas
detrahentium conterendas,ſicque tutus per orbem, & per manus legentium charior euolabit: teque
pontificali ſidere afflatum Neſtoreos annos fœliciori lapillo numeraturum, tanquam de ſe benemeri-
tum(vt Optimus Maximusque Deus fatali iuſſu permittat)vt ad maiora conſcendas, perpetuo fiet ve-
neraturus,obſeruaturus,atque deprecaturus.

Ne vero te lateat huius libelli occaſio,qualis fuerit, ſic modo accipiat tua reuerendiſſima digni-
tas.Cum veniſſent ad me quidam de induſtria tentandi gratia, quando nimirum inter ſe commentati
eſſent, vt ex ſua interrogatione, & mea reſponſione, tractatum componerent ad Medicos Chirurgos
conductorum,eo modo & ordine mecum ratiocinari cœperunt,quales modo deſcribam,ac ſi
iterum res ageretur,nec addendo, nec aliquid diminuendo,vt fida ſit noſtra
deſcriptio,vnde ſic natum eſt illorum exordium,Iacobo,
Andrea,& Mariano interlocutoribus.

D

EXAMI-

A

EXAMINIS HVIVS INTERLOCVTORES SVNT;

Iacobus, Andreas, & Marianus.

B

IACOBVS. Poſtquam huc vſque elapſi ſumus mi ANDREA, frater chariſſime, dum noſtras ſupputabamus rationes, progrediamur aliquantulum illuc vſque, vt faceti ſſimum atque familiariſſimum hominem, cuius fama inter doctos diuulgata eſt, interpellemus, quandoquidem nil gratioſius ſibi etiam laſſo opportuna interpellatione ſubuenire poteſt, qua de medicina nos eundem percunctemus. Tu vero mi ANDREA fac taceas. ANDR. Tacebo. IAC. Dum hominem interrogem. ANDR. Quàm libentiſſime. IAC. Nam huiuſmodi eſt ingenio prædit⁹ ad quæſita tantum reſpondere. ANDR. Id quidem ſcio. IAC. Nam ſi gradatim hominem interrogemus, forſan ex noſtra idonea interrogatione, & docta illius reſponſione compilabimus modum examinandi Medicos-Chirurgos, quorum Romæ atque vbique locorum tanta eſt copia, vt me omnino illorum pudeat, cum ſe Medicos dicant: & quid ſit poſtea medicina penitus ignorent. Nã ſi iſti noſtram (vt ſpero) habuerint collocutionem, facile ex ignaris poſſent euadere docti. ANDR. Vera mi IACOBE prædicas. IAC. En hominem, tace.
C ANDR. Taceo. IAC. Sic eum modo adoriar. ANDR. Modeſte tamen. IAC. Quis hominum hic miſerrimis iſtis egenis atque pauperculis medetur? MAR. Ego cenſorie. IAC. Tu ne Medicus es? MAR. Medicus. IACOB. Dicas mihi amabo, quid eſt Medicus, ſi tibi modo vacat à tuo magiſterio. MAR. Et ſi mihi minimè vacaret, vt vobis morem geram, omnia poſtponam, dum me accommodem æpte ad quæſita veſtra reſpondere; nam de induſtria me tentandi cauſa huc veniſtis, vt ariolor, quando ſic ex abrupto incepiſtis nulla facta prius ſalutatione, ſiccine hominem barbatum decipere cupitis iuuenculi? Et quoniam me interrogaſtis, quid ſit Medicus dicere: dico, quod Medicus ſit *artifex ſcientificus, qui humani corporis diſpoſitiones cognoſcit ex parte, quâ ſanatur, vel ab ea remouetur, & practicus ſuæ operationis, & conſilii directiuus ad ſanitatem conſeruandam, vel ad deperditam recuperandam.* IAC. Vnde dicitur Medicus? MAR. A medicina dicitur. IAC. Et quid eſt medicina? MAR. Dico, quod medicina in abſtracto dicta medicineitas, ſit *principium quoddam nobis intrinſecum, quo anima rationalis induit ſeipſam de ſimilitudinibus ipſius per negotiationem quandam acquiſitis, per quod ſit poſtea habituata*, ratione cuius fit habitus, quo concernit ſubſtantiales partes, & accidentales diſpoſitiones corporis humani in eſſe conſeruatiuo, & curatiuo, dumque hoc fungatur officio habitus iſte, dicitur medicina. IAC. Quomodo definitur habitus iſte? MAR. Sic definitur: Medicina eſt *ſcientia, qua humani corporis diſpoſitiones noſcuntur ex parte, qua ſanatur, vel*
D *ab ea remouetur, vt habita ſanitas conſeruetur, & amiſſa recuperetur.* IAC. Quare dixit Auicenna eſſe ſcientiam? MAR. Vt nobis habitum illum demonſtraret, cum ſcientia ſit *habitus per indubitatam affirmationem, & fidem negociationis acquiſitus.* IAC. Ergo ſcientia & habitus ſunt vnum? MAR. Vnum. IAC. Quare? MAR. Quia definitio & definitum ſunt vnum. IAC. Eſt ne vniuoca vel æquiuoca medicina? MAR. Medicina namque ipſa eſt æquiuoca nominis ſignificatione, non autem appellatione. IAC. Quo modo eſt æquiuoca nominis ſignificatione? MAR. Quia plura vno nomine ſignificat. In prima namque ſignificatione eſt ſcientia vere dicta. In ſecunda autem eſt ſcientia communiter dicta, quia immediate à prima cauſatur, de qua omnes meminerunt authores. Eſt & medicina ipſum præcipere, quæ quid ſit fugiendum, quidue retinendum, quid addendum, quid reſecandum in aliqua ægritudine, admonet, præcipit, atque perſuadet. Eſt & medicina ipſum operari, quod etiam diuiditur in exhibitionem, & adminiſtrationem. Quod exhibetur, aut eſt cibus, aut potus; quod adminiſtratur, aut eſt cataplaſma, aut emplaſtrum, aut vnctiones, aut fomentationes, & quicquid ab extra applicari poſſit, aut cuſtodiendo, aut curando, aut palliando, quæ omnia medicina dicuntur. IAC. Effectuatur ne ipſa? MAR. Effectuatur. IAC. Quomodo? MAR. Propriis ſuis inſtrumentis. IAC. Quot ſunt inſtrumenta medicinæ?
E MAR. Tria. IAC. Quæ ſunt? MAR. Diæta, potio, & manualis operatio. IAC. Quid eſt diæta? MAR. Diæta ſecundum Medicos eſt *cibi, & potus ſecundum quantitatem & qualitatem nutritiui vel alteratiui ægritudinis exigentiam & virtutis conſtantiam, vnius diei ordinatio.* IAC. Quare dixiſti *ſecundum Medicos.* MAR. Quia diæta etiam apud modernos ſignificat, ſecundum principum & militum conſtitutionem, diem ad conſilium rei dubiæ capiendum præfixum ac conſtitutum: ſignificat etiam priuationem cibi & potus ſecundum mores hominum viuentium, quæ etiam abſtinentia & ieiunium dicitur. IAC. Quid potio? MAR. Potio eſt ſecundum Medicos *quicquid liquidi per os aſſumitur alterandi, aut purgandi, aut corroborandi*

Medicus quid? Medicus vnde? Medicina quid? Definitio habitus. Scientia quid? Definitio & definitum vnum. Medicinam eſſe æquiuocam nominis ſignificatione, non autẽ appellatione. Medicina præcipiens. Medicinam etiã operari. Quod exhibetur, aut eſſe cibum aut potum. Quod adminiſtratur. Inſtrumẽta medicinæ quæ? Diæta quid? Potio quid?

Operatio manualis quid. *Medicus vnus.* *A diæta medicus diætarius.* *Medicus potionarius.* *Medicus manualis.* *Medicus oculista.* *Medicus testicularius.* *Medicus genugrista.* *Medicus hernarius.* *Medicus gallicurarius.* *Medicus pesticurator.* *Apostema quid.* *Apostema quid nominis.* *Definitio apostematis secundum quid rei.* *Apostematum genera quot.* *Essere, sere vel saire Arabum, epinyctides Græcorum esse vt Manardus conicit.* *Quot sint humores.* *Causæ apostematum tres.* *Causæ primitiuæ.* *Causæ coniunctæ.*

causa inglutire: quamuis etiam sub forma pilularum, vel boli, abusiue tamen, exhibeatur. IAC. Quid A
manualis operatio? MARIAN. Manualis operatio est, *quicquid Medicus-Chirurgus circa apostemata, vulnera,
& vlcera, & contusiones, fractiones, & dislocationes ab extra faciendum, & manibus applicandum præcipit & operatur,*
quamuis etiam cibi, & potus rationem non omittat Medicus-Chirurgus. IACOBVS. Dixisti *Medicum Chirurgum*? MARIAN. Dixi si bene percepisti. IACOB. Ergo plures sunt Medici. MAR. Non. IAC. Quot ergo sunt? MAR. Vnus est Medicus, verum potest denominationem multiplicem suscipere. IAC. Quomodo? MAR. Aliquando ab instrumentis medicinæ, aliquando à membris, & aliquando ab ægritudine. IAC. Hoc equidem quam maxime abs te scire cupimus: quandoquidem non satis, quonam pacto fiat, intelligimus. MARIAN. Arrigite ergo aures, & quæ modo dicam, sensibus percipite. Nam res est non parua, ad nonnullorum ignauiam physicorum declinandam. Quandoquidem a diæta dicitur Medicus diæteticus, vel diætarius. A potione appellatur Medicus potionarius. A manuali operatione nominabitur Medicus manualis. A membris autem, vt ab oculo Medicus oculista, à testiculis testicularius, à genu genugrista, & sic de singulis. Ab ægritudinibus, vt ab hernia hernarius: à morbo gallico, gallicurarius Medicus, a peste pesticurator Medicus, & sic de singulis.
IACOB. Postquam sic ratiocinando mi MARIANE, tanquam pater dulcissime, deuenimus ad ma-
nualem operationem, quæ concernit apostematum curationem, vulnerum, & vlcerum, euagemur B
aliquantulum circa ista declaranda. Nam pauci sunt, qui manuali operatione vtuntur, hac in nostra tempestate, qui sciant, quo modo & qualiter operentur. MARIAN. Interroga, nam paratus sum ad quæsita respondere, quandoquidem tanquam digladiator asto. IACOB. Exordiamur ergo primo ab apostemate, deinceps subsequantur vulnera, quæ ad incisionem apostematum sequuntur, vltimo vero sermonem contexemus de vlceribus, quæ à vulneribus, vt plurimum oriuntur, quando vlcus saniem faciens vulnus dicatur: vt isti emperici ex nostra confabulatione habeant, quo se possint regulare, regere, & gubernare circa hæc omnia curanda, & initiemus à definitione apostematis. MARIAN. Percuntamini, quando mihi nihil hoc gratius præstabitis, præsertim cum hæc, quæ iocando dicimus, plurimis profectura videantur. Incipe. IACOBVS. Quid est apostema? MARIANVS. Ausculta antequam ad quæsitum æquiuocum respondeam, nam est prius id notandum, quod apostema duplicem habet definitionem, quid nominis, & quid rei. IACOBVS. Quid est apostema quid nominis? MARIANVS. Apostema quid nominis est *humoris, vel humorum ad certum & determinatum membri locum sequestratio*, a Latinis autem dicta abscessus, quando particula humoris illa abscinditur.
IACOBVS. Quando definitur apostema quid rei? MARIANVS. Quando humor ille partes C
adeo disgregat vnitas, & alterat sua malignitate locum affectum, & loci tumefactionem faciens, definitur secundum quid rei. IACOBVS. Quomodo definitur secundum quid rei apostema? MAR. Hoc modo: Apostema est *morbus ex triplici morborum genere compositus ad vnam magnitudinem aggregatus, scilicet, ex mala complexione, compositione, & continui solutione.* IACOBVS. Quot sunt ergo genera apostematum? MARIANVS. Duo. IAC. Quæ? MARIANVS. Calida & frigida. IACOB. Quæ sunt calida? MARIANVS. Quæ veniunt a sanguine & cholera. IACOBVS. Quæ sunt frigida? MARIANVS. Quæ veniunt a phlegmate & melancholia. IACOBVS. Quæ veniunt a sanguine? MARIANVS. Phlegmone, & essere sanguineæ. IACOBVS. Quæ veniunt a cholera? MARIANVS. Erysipelas & formica, & essere cholericæ. IACOBVS. Quæ veniunt a phlegmate? MARIANVS. Oedema & apostemata ventosa, & aquosa, & frigida fluxa, & dura. IAC. Quæ veniunt a melancholia? MARIANVS. Nodi, scirrhi, & cancri. IACOBVS. Ergo fiunt ab humoribus? MAR. Ab humoribus IAC. Quot sunt humores? MAR. Quatuor. IAC. Quinam? MAR. Sanguis, cholera, phlegma, & melancholia. IACOB. Habentne causas apostemata? MARIANVS. Habent. IAC. Quot sunt causæ apostematum. MAR. Tres IAC. Quæ?
MARIANVS. Antecedentes, primitiuæ & coniunctæ. IACOB. Quæ sunt antecedentes? MAR. D
Repletio humorum. IACOBVS. Communicantne in aliquo antecedentes & coniunctæ? MAR. Communicant. IAC. In quo? MAR. In hoc, quod ambæ sunt res corporeæ, scilicet, humorales, aut complexionales, aut compositionales. IACOBVS. Differuntne aliquando inter se? MAR. Differunt. IACOB. In quo? MARIAN. In eo, quod cum causis antecedentibus non aduenit dispositio, sed inter eas aliæ existunt causæ, quæ sunt dispositioni propinquiores antecedentibus. IACOBVS. Causæ antecedentes communicantne cum primitiuis? MAR. Communicant. IACOBVS. In quo? MAR. In hoc, quod inter eas dispositiones aliquid existit medium. IACOB. Differuntne a primitiuis causæ antecedentes? MARIAN. Differunt. IACOBVS. In quo? MARIAN. In hoc, quod ipsæ sunt corporales, & etiam inter antecedentes & inter dispositionem procul dubio interuenit medium, sed in causis primitiuis non est hoc necessarium. IACOBVS. Quæ sunt causæ primitiuæ? MARIANVS. Primitiuæ vero causæ sunt, quæ extra corporis existunt substantiam, aut ex parte corporum extrinsecorum, sicut quod ex verberatione, aut casu, aut morsu accidit, & ex caliditate aeris, & ex cibo calido & frigido, quæ corpori adueniunt, aut ex parte animæ. Ani-
ma enim aliud est a corpore, sicut quod accidit propter iram, & timorem, & similia. IACOB. Diffe- E
runtne primitiuæ a coniunctis? MARIANVS. Differunt. IACOBVS. In quo? MARIAN. In hoc, quod causæ coniunctæ sunt corporales, & etiam quod inter causas coniunctas & inter dispositionem non est medium: in causis vero primitiuis non est hoc necessarium, immo duæ res in eis sunt possibiles. IACOBVS. Quæ sunt causæ coniunctæ? MARIANVS. Causæ coniunctæ sunt causæ corporales, ex quibus dispositiones proueniunt primo aduentu, sed absque medio. Causæ primitiuæ sunt causæ non corporales, ex quibus proueniunt dispositiones aduentu primo, aut non primo:

A mo. IACOB. Quare dicitur coniuncta? MARIAN. Quia est vna cum morbo, & morbum fouet cum dispositione membri. IACOBVS. Quot sunt dispositiones apostemata admittentes? MARIA. Plures, sicut virtus expellentis, & debilitas membri recipientis, quoniam ad debile membrum effunduntur superfluitates membrorum, vt habetur in *tertiodecimo Therapeuticæ* à Galeno dicente: *Nam tibi arbitror non excidit, vtpote sæpe à nobis monstratum, superuacanea, quæ à valentioribus partibus ob redundantiam vel qualitatem expelluntur, in imbecilliores procumbere, atque hinc accidere, vt glandulæ, quas adenas vocant, facile fluxiones recipiant, & maxime quæ rariores natura sunt, &c.* Et etiam ad quod est præparatum an superfluitates recipiendum, aut propter substantiæ materiam, quoniam ipsum fit creatum sicut cutis, quæ est tanquam sentina omnium humorum: aut propter sui laxitatem, sicut caro laxa, quæ est in tribus reflexionibus, scilicet post aures in collo, & in axilla, & inguine: aut propter viarum, quæ ad ipsum perueniunt, dilatationem, & earum, quæ ab ipso vadunt, coangustationem: aut propterea quod inferius positum est: aut propter sui paruitatem, quoniam illud, quod ex cibo ad ipsum venit, colligere non valet: aut propter debilitatem sui, qnoniam illud, quod ad ipsum venit, ex cibo, digerere non potest, propter nocumentum, quod est in ipso: aut propter percussionem, quæ materiam in ipso retinet: aut propterea quod resolutio eius deficit ei, quod ab eo resolui debet, propter exer-B citium: aut propter calorem superfluum, qui est in ipso, vnde contrahitur, vt ipse refert Auicenna *in Doctrina secunda Fen secundæ primi libri, capite de causis apostematum.* IACOBVS. Habet ne tempora apostema? MARIANVS. Habet. IACOBVS. Quot sunt tempora apostematum? MARIAN. Quatuor. IACOBVS. Quæ? MARIANVS. Principium, augmentum, status & declinatio. IACOBVS. Quid est principium apostematis? MARIANVS. Principium apostematis est *præsentia humoris, vel humorum antecedentium, cum incipiunt apparere, & alterare.* Augmentum est *magnitudinis incrementum.* Status est, *quando materia aggregata est, quæ in eo tempore solet aggregari.* Declinatio autem est *materiei resolutio, apostema facientis,* quam ostendit lenitas tensionis, & debilitas accidentium. Sed notate, quod tempora apostematis aliquando denominationem variant. Nam cum est in principio, dicitur præsentia humoris, vel humorum abscessus vel apostema; quando vero est in augmento, dicitur exitura, quoniam tunc materia augmentatur, & aggregatur ab exeundo dicta: Quando autem est in statu, dicitur dubelet, quoniam materia aggregata in saniem conuertenda cubum facit, in quo materia saniata clausa retinetur vomica dicta à vomendo, tanquam à receptaculo quodam fluenda sit sanies. Declinatio nempe est materiei resolutio vel eiusdem extractio: Quando omnis ægritudo, quæ ex materia retenta fit, curetur ex illius extractione, quæ est dicta curatio. IACOBVS. C Quot modis terminatur apostema? MARIANVS. Duobus modis. IACOBVS. Quibus? MARIANVS. Aut resoluitur, aut in exituram conuertitur. IACOBVS. Quid est exitura? MARIANVS. Exitura est humoris vel humorum præter naturam in vno loco facta collectio ad formam saniei suscipiendam decliuis. IACOBVS. Quot modis terminatur exitura? MARIAN. Tribus. IACOB. Quibus? MARIAN. Aut resoluitur, aut induratur, aut in dubelet conuertitur. IACOBVS. Quid est dubelet? MARIAN. Dubelet est *illa exitura, quæ completam habet saniem, & materiam, siue paucam siue multam, aut late, aut profunde aggregatam.* IACOBVS. Differt ne ab exitura? MARIAN. Differt secundum aggregationem & formam saniei, quoniam est saniem faciens, de qua speratur magis, quod fiat vlcus, quam quod resoluatur, & propterea Auicenna dixit *in capite de significatione*, quod apostema fiat exitura. *Cum videris pulsationem plurimam, aut duritiem prolongatam, & caliditatem, tunc existima, quod apostema sit in via, vt fiat exitura.* Vt autem denotaret, quod exitura fieret dubelet, dixit: *Cum videris lenitatem quandam, & sedationem doloris, tunc scias, quod sit in via maturationis, vt fiat dubelet, cum dubelet sit exitura completam habens saniem, vt dixi.* IACOBVS. Quot modis potest determinari dubelet? MARIAN. Tribus. IACOBVS. Quibus? MARIANVS. Aut resoluitur, aut vlceratur, aut putrefit. IACOBVS. Quid est resolutio? MARIAN. Resolutio est *materiei ex di-D gestione vaporosa per insensibiles nobis poros facta exhalatio.* IACOBVS. Cum quo fit resolutio? MARIA. Cum calidis & humidis secundum membri exigentiam temperatis. Dico *temperatis*: nam multoties applicui maturantia, & resolutum est: aliquando resoluentia, & maturatum est, in hoc autem nullam habeo certam regulam, cum calor naturalis sæpe procul dubio contra Medici coniecturam operetur. IACOBVS. Quid est maturatio? MARIAN. Maturatio est *humoris, vel humorum in vno loco præter naturam aggregati in saniem conuertendi præparatio.* IACOBVS. Cum quo fit maturatio? MAR. Maturatio fit cum eo, in quo cum calore existit oppilatio, & glutinatio, vt per ipsum calor retineatur: verum in hoc maxima vtendum est consideratione. Nam quicunque maturationem efficere voluerit cum aliquo, quod sit cum calore oppilatiuum, & glutinatiuum, maxime attendere debet, vt si viderit calorem innatum debilem, & membrum iam declinare ad hoc, vt corrumpatur, remoueat ab eo glutinosa & oppilatiua, & ponat aperientia, & scarificationem faciat profundam: deinde adhibeat medicinas, in quibus existat resolutio, & exiccatio. Si vero apostema fuerit profundum, & erit tibi necessarium trahere ipsum ad partem cutis, attrahe ipsum, & si non cum alio, saltem cum ventosis ignitis. IACOBVS. Quæ considerantur in apostemate curando: MARIAN. Duo, fieri scilicet & factum esse. IACOB. Quid sibi expetit fieri? MARIAN. Propelli. IACOBVS. Quid factum E esse? MARIAN. Curari. IAC. Quid est curatio? MARIAN. Curatio est *male affectæ particulæ morbum vel alterationem per artem emendare.* IAC. Quotuplex est curatio apostematum? MARIAN. Duplex. IACOB. Quæ? MARIAN. Vna dicitur cura per se; altera vero cura per accidens. IAC. Quæ est cura per se? MARIANVS. Est illa, quæ immediate talis est per naturam. IACOBVS. Quæ est immediate talis per naturam? nam id quidem non satis intelligo. MARIANVS. Dicam, est

Plures esse dispositiones apostemata admittentes.
Quot sunt tempora apostematũ.
Princip.
Augm.
Status.
Declinatio.
Abscessus.
Apostema.
Exitura.
Dubelet.
Vomica.
Quot modis terminetur apostema?
Quid est exitura?
Quot modis terminetur exitura?
Dubelet quid?
Quot modis terminetur dubelet?
Quid sit resolutio.
Cum quo fiat resolutio
Quid maturatio?
Cum quo fiat maturatio?
Quæ considerentur in apostemato curando.
Quid sit curatio?
Quotuplex sit curatio?
Quæ sit cura per se?

eſt curatio apoſtematis in quantum apoſtema. IACOBVS. Quæ eſt curatio apoſtematis, in quantum apoſtema eſt? MARIANVS. Eſt extractio materiei. A

Quæ cura per accidens?

IACOBVS. Quæ eſt cura per accidens? MARIANVS. Eſt illa, quæ non immediate, ſed alio mediante eſt talis, non per naturam? IACOBVS. Quæ eſt illa, quæ alio mediante eſt talis, non per naturam? MARIANVS. Eſt illa, quæ nos diſtrahit à cura per ſe, ſicut eſt repercutere, aut partim repercutere, & partim reſoluere.

Quæ apoſtemata curentur cura per ſe.

IACOBVS. Quæ apoſtemata curantur cura per ſe? MARIANVS. Quæ inuenerint corporis mundificationem. IACOBVS. Quæ inueniunt corporis mundificationem? MARIANVS. Quæ fiunt à cauſa primitiua. IACOBVS. Quare? MARIANVS. Quia cum apoſtema accidit à cauſa primitiua, non deeſt, quin cauſa primitiua & eius veſtigium inueniat aut mundificationem corporis, aut repletionem, quod ſi obuiat mundificationi, non eſt neceſſarium, niſi curatio apoſtematis in quantum eſt apoſtema, & curatio apoſtematis in quantum apoſtema, eſt extractio materiei extraneæ, quæ facit accidere apoſtema. Et illud fit per mollificantia, & reſoluentia leuia, ſicut *emplaſtrum de farina tritici cocta cum aqua, & oleo*, Et quandoque excuſat ſcarificatio laborem, & proprie quando apoſtema eſt multæ materiei.

Quæ curatione per accidens.

Cum autem inuenerit corporis repletionem, cura eſt illius per accidens, quoniam tunc oportet, vt non tangas apoſtema cum mollificatiuis, quoniam attrahetur ad ipſum ſupra quod reſoluetur ab eo: immo oportet, vt euacuetur materia per phlebotomiam, & forB taſſe indiget ſolutione ventris, & cum feceris illud, adminiſtra mollificantia & eius quidem curatio eſt proxima curationi eius, cuius cauſa primitiua inuenit mundificationem corporis, & differt ab ea in hoc, quod non indiget curatione cum repercuſſione plurima in principio, ſicut indiget illa, immo minus illa. IACOBVS. Quando ergo debemus vti cura per accidens? MARIAN. Tunc vtimur cura per accidens, quando cauſa eſt antecedens non primitiua, tunc enim curatur apoſtema cura per accidens, quoniam oportet, vt incipias cum euacuatione, & comple ei, quod meretur ex phlebotomia, & ſolutione ventris, ſi indiget ea, & neceſſitas quidem eius eſt, aut quoniam corpus eſt immundum, aut quoniam ægritudo eſt magna, quare neceſſaria eſt euacuatio, & minoratio materiei, & attractio ad contrarium; & licet corpus non ſit multarum ſuperfluitatum, tamen in membro quandoque aduenit, quod ipſum debilitat, quare attrahuntur ad ipſum materiæ corporis: licet non ſint materiæ ſuperfluitatis, & oportet, vt obſerues conditiones prædictas in hoc ex ætate & tempore, & regione, & aliis, & incipe cum repercuſſiuis, niſi in locis vetitis, quæ ſunt in collo, & ſub axilla, & inguine, deinde oppone augmento cum intromiſſione mollificatiuorum, & humectantium cum refrenatiuis, & quantum procedit in augmento, procedas in additione mollificatiuorum paulatim, & apud finem, & ſtatum, & vltimitatem magnitudinis, & additionem ſuæ vltimitatis, fac vincere mollificantia, & fac ea pura, & exiccantia ſunt, quæ ſanant in fine, verum humectantia, & mollificantia ſunt ad dilatandos poros, & ad ſedandum dolorem. C Et exiccatiuum eſt illud, quod ſanat, & prohibet remanere aliquid, quod fiat ſanies, ſi autem non ſanat integre, & dimittit aliquid, non relinquit, niſi rem modicam, quam reſoluit illud, in quo eſt acuitas.

Quid ſit propellere.

IACOBVS. Quid eſt propellere? MARIANVS. Eſt *repercuſsiuum adminiſtrare.*

Quid repercuſſiuum.

IACOB. Quid eſt repercuſſiuum? MARIANVS. *Quod eſt materiei ad aliquem locum fluendæ, ne fluat, propulſiuum infrigidand:, itque ſtypticandi virtutem habens.*

Quando fiat propulſiuũ.

IACOBVS. Quando fit propulſiuum? MARIANVS. Quando membra recipientia confortamus.

Quare confortemus membra.

IACOBVS. Quando confortamus membra? MARIANVS. Quando virtutem eius corroboramus.

Quot modis membra cõfortemus.

IACOBVS. Quot modis membra confortamus? MARIANVS. Tribus. IACOBVS. Quibus? MARIANVS. Aut frigidis & humidis, aut frigidis & ſiccis, aut frigidis & ſtypticis, & ſic tria ſunt genera repercuſſiuorum apoſtematum calidorum.

Quare ſint tria repercuſſiuorum genera.

IACO. Quare ſunt tria repercuſſiuorum genera? MARIAN. Quia tripliciter poſſunt membra debilitari? IACOBVS. Quomodo. MARIANVS. Aut enim relaxantur membra caliditate & humiditate, & ſic confortantur frigidis & ſiccis, quæ ſunt propria illorum contraria: aut caliditate, & ſiccitate, & ſic confortantur frigidis & humidis: aut caliditate & pororum laxitate, & ſic D condenſantur frigidis & ſtypticis.

Differre ſiccum à ſtyptico.

IACOBVS. Differt ne ſiccum a ſtyptico? MARIANVS. Differt in hoc, quod ſiccum deſiccat ſua propria ſiccitate, & per accidens conſtipat, vt ſolet argilla facere, quando alicui membro humido applicatur, ſtypticum vero condenſat ſua propria ſtypticitate, & per accidens prohibet defluxum.

Quot ſint differentiæ apoſtematũ.

IACOBVS. Quot ſunt apoſtematum differentiæ? MARIANVS. Tres. IACOBVS. Quæ? MARIANVS. Aut ſunt mollia, vel dura: aut extrinſeca, vel occulta: aut vlceroſa.

Quomodo curentur dura.

IACOB. Quomodo curantur dura? cum de mollibus iam dictum ſit. MARIANVS. In apoſtemate duro, quod ſtatus terminum pertranſiuit, regula eſt, vt mollificetur quandoque cum eo, in quo exiſtit caliditas & ſiccitas *parua*. IACOB. Quare id fieri debet? MARIANVS. Ne quod ex eo ſpiſſum eſt, propter multam reſolutionem fiat lapis. immo totum ad reſolutionem præparetur, poſtea ſuper ipſum reſolutio fortior fiat. deinde ſi timetur ex reſolutione eius, quod reſoluitur, ne quod remanſit, lapis fiat: iterum ad mollificandum ipſum ſecundo redeatur, & inceſſanter fiat hoc, donec totum finiatur inter mollificandi & reſoluendi vices.

Quomodo curentur inflata apoſtemata.

IACOB. Sunt ne inflata apoſtemata? MAR. Sunt inflata & aquoſa. IACOB. Quomodo curantur inflata apoſtemata? MARIAN. Inflata apoſtemata curantur ex eo, quod calefacit ſubtilitate ſuæ ſubſtantiæ, propterea quod ventoſitates reſol- E uat, & poros amplificet. IACOB. Quæ cauſa eſt apoſtematum inflatorum? MARIAN. Cauſa in apoſtematibus inflatis eſt ventoſitatis groſſities, & pororum clauſura, ideoque ſtudium quoque eſt adhibendum in prohibendo materiam, ex qua ventoſus prouenit vapor.

Sint ne vlceroſa apoſtemata & quomodo curentur.

IAC. Sunt ne vlceroſa apoſtemata? MAR. Sunt. IAC. Quæ ſunt vlceroſa? MAR. Sunt illa, quæ ſunt ſicut formica. IAC. Quo-

modo

A modo curantur? MARIAN. Cum infrigidantibus, ſicut phlegmone, ſed non ſunt mollificanda. IACOB. Nonne apoſtemata ſunt mollificanda? MARIAN. Non propterea, quod ſunt apoſtemata, ſunt mollificanda, immo ſunt ſiccanda. IACOB. Quare? MARIAN. Quoniam accidens hoc iam ſuperauit cauſam: accidens enim eſt vlceroſitas, de qua timetur, quod accidat, aut quod iam acciderit. IAC. Quod eſt illius medicamentum? MARIAN. Medicamentum quidem vlceroſitatis eſt exiccatio, quoniam res ei magis contraria eſt mollificatio. IACOB. Sunt ne apoſtemata occulta? MARIA. Sunt. IACO. Quomodo cognoſcuntur? MARIAN. Non cognoſcuntur manuum & oculorum ſenſu & præſentia, ſicut extrinſeca apoſtemata, ſed rationabili coniectura & ſignis? IACOBVS. Quomodo ergo curantur, cum ſint cognita rationabili coniectura & ſignis. MARIANVS. Occultorum apoſtematum cura eſt, vt materia minoranda ſit phlebotomia, & ventris ſolutione. & oportet, vt ea habens à balneo, & vino, & motibus corporeis, & animalibus ſuperfluis, ſicut ira & ſimilibus, caueat. Poſtea in principio rei adhibeatur ei, quod abſque nimia ſuperfluitate repercutit, & proprie ſi in membro fuerit, ꝙ ſit ſicut ſtomachus, aut hepar. cumq; hora reſoluendi affuerit, non debes dimittere, quin ſtypticas medicinas bonum habentes odorem admiſceas. & hepar quidem & ſtomachus plus indigent hoc, quam pulmo.

Quomodo cognoſcantur apoſtemata occulta.

Quomodo curentur.

B Oportet præterea, vt mollificantia ſubtilia, quæ iſtis adhibentur, ſint medicinæ, in quibus exiſtit maturatio, & ſint apoſtematibus conferentes, ſicut ſolanum & caſſia fiſtula. ſolanum namque proprietatem habet reſoluendi apoſtemata calida, quæ ſunt occulta. IACOBVS. Eſt ne cibandus. MAR. Non eſt dandus cibus, niſi ſubtilis, & non in hora paroxyſmi, ſi ibi fuerit: neq; in principio ſui, niſi propter multam debilitatem fiat. Cum autem ſymptoma ſuperuenerit propter collectionem apoſtematis interioris cum caſu virtutis, in itinere mortis exiſtit. quoniam virtus non ſuſtentatur niſi nutrimento: & nutrimentum eſt res magis timoroſa ægro. Si reſolutum fuerit, valde bonum erit. quod ſi aperta fuerint, danda ſunt eis, quæ lauent, ſicut aqua mellis, & aqua ſacchari. poſtea dentur eis, quæ ſuauiter maturent cum ſiccitate. Et poſtea in fine rei non adhibeantur niſi exiccantia. IACOB. Poteſt ne in his error committi? MAR. Aliquando in apoſtematibus occultis, quæ ſub ventre ſunt & exiſtunt, contingit error? IACOBVS. Quare? MARIANVS. Quia aliquando non ſunt apoſtemata, ſed rupturæ, & in perforando ea, erit timor, & plerumque apoſtema occultum non exiſtit in panniculo, ſed in ipſo inteſtino, & eſt in aperiendo ipſum timor. quare caute ages, quicquid ages. IACOB. Fient ne iſta mortalia, an periculoſa apoſtemata? MAR. De apoſtematibus quidem quædam ſunt mortalia, & quædam periculoſa. IACOBVS. Quæ ſunt mortalia? MAR. Mortalia ſunt, *quæcunque fiunt in cerebro, in pia matre, in mediaſtino, & aliquando in pleureſi, in capſula cordis, in hepate, in ſplene, in renibus: &*

Proprietas ſolani.

Sintne mortalia apoſtemata.

Quæ ſint mortalia apoſtemata.

C *fere omnia intrinſeca, non ſunt ſine mortis periculo. De extrinſecis vero, quæcunq; acuta exiſtente paſſione fuerint in hypochondriis cum tumore & dolore, mala ſunt, ſi in principio ſubitam mortem non intulerint. Et quæcunq; ſolida, vbicunque apparuerint, maximeq; ſi in ano, & matrice fuerint, cum dolore horrenda ſunt, & cito mortifera: & fere omnia eminētia, & quæ omnia extra ſunt, & minus intra, & peracuta, laudabilia ſunt. Quæ vero ſpacioſa, & minus acuta, peſſima.* Hæc Hippocr. *in 1. prognoſticorum* aſſerit, *& apoſtemata in acuta febre malum. Squinantia peſſima, & cito mortifera eſt, quæ in gutture non apparet, nec extat in ceruice cum rubenti tumore, dolore tamen acutiſſimo exiſtente, & ſpiritu orthopnææ,* vt placuit *in tertio prognoſticorum,* & *fere apoſtemata omnia, quæ in capite lacertorum, & muſculorum fiunt non omnino tuta ſunt.* IACOBVS. Aperiuntur ne apoſtemata? MARIAN. Aperiuntur. IACOBVS. Quot modis? MAR. Duobus. IACOBVS. Quibus? MARIANVS. Aliquando aperiuntur per ſe, aliquando aperiuntur medico adiutorio. IACOBVS. Quæ ſunt, quæ aperiuntur per ſe? MARIAN. Quæ ſunt calida, & acuti capitis, & cutis tenuis. IACOBVS. In quanto tempore per ſe rupturam faciunt? MAR. Apoſtematum quædam ad viginti vſq; quædā ad quadraginta, quædam ad ſexaginta dies rupturam differunt, vt placuit Hippocrati 2. *prognoſticorum*. IACOBVS. Quæ aperiuntur medico adiutorio? MAR. Quæ ſunt frigida, vel obtuſi capitis, vel duræ cutis. IACOBVS. Quotuplex eſt adiutorium medicum in perforando? MARIAN. Duplex. IACOBVS. Quod? MARIAN. Cauterizatio,

Aperiunturne apoſtemata.

Quæ ſint, quæ per ſe aperiuntur.

In quanto tempore per ſe rupturam faciant.

D & inciſio. IACOBVS. Quid eſt cauterizatio? MAR. Cauterizatio eſt *potentia quædam ignea ex calido & ſicco in materiam quandam reducta*. IACOBVS. Quotuplex eſt iſta potentia ignea? MARIAN. Duplex. IACOBVS. Quæ? MAR. Potentialis & actualis. IACOBVS. Quæ eſt potentialis? MARIAN. Quæ ab experto Medico componitur ex calce viua, & cineribus inter ſe apte menſuratis, atque debito igni ſubiectis. IACOBVS. Quæ eſt actualis? MAR. Quæ fit ab igne elementario in materiam combuſtibilem recepta. IAC. Quid eſt inciſio? MAR. Inciſio eſt *continuum in partes diſſoluere*. IAC. Quot modis poteſt diſſolui continuum? MAR. Quinque modis. IACOBVS. Quibus? MARIAN. Inciſione corroſione, tumefactione, percuſſione, & caſu. IAC. Quo modo appellatur continui ſolutio à re incidente facta? MARIAN. Vulnus. quæ vero fit à corroſione appellatur vlcus. quæ a tumefactione venit, dicitur apoſtema. quæ a percuſſione contuſio, vel attritio. quæ a caſu, fractio vel dislocatio. IACO. Quot modis operatur Medicus inciſionem? MARIAN. Tribus. IACOBVS. Quibus? MARIAN. Secundum longitudinem, latitudinem, & circularem. IACOBVS. Quando vtitur Medicus inciſione ſecundum longum? MARIANVS. Quando ſequitur poſitionem neruorum, chordarum, muſculorum, & villorum, vt illorum operationes conſeruentur. IACOBVS. Quando ſecundum latum? MARIANVS. Quando eſt intentio, vt illorum operatio deſtruatur, vt in in ſpaſmo tranſuerſe neruum

Quid ſit cauterizatio.

Quid ſit potentialis cauterizatio.

Quæ actualis.

Quid inciſio.

Quot modis diſſoluatur continuum.

Quot modis Medicus inciſionem operetur.

E vel muſculum incidimus, vt indiuiduum conſeruemus. melius eſt enim, vt vno membro debilitato viuat homo, quam ſpaſmo torqueatur & moriatur. IACOBVS. Quando vtitur inciſione ſecundum circulationem? MARIA. Quando ſinus alicuius apoſtematis adeo magnus eſt, & nos veremur totam po-

Quomodo possimus reprehensionẽ fugere in facienda incisione.

sitionem incisione sequi, perforamus fundum secundum formam Lunæ, vt faciliter sanies possit exire, A & perforatio aperta custodiatur. IACO. Ergo possunt in incisione Medici errare? MAR. Possunt. Quomodo possumus reprehensionem fugere in facienda incisione? MARIAN. Semper fugiemus accusationem, si positionem rugarum semper sequemur in omni incisione, præterquam in fronte, in qua debemus cutim contra positionem rugarum incidere. quoniam sic musculi procedunt. IACOB. Cum quibus fit incisio apostematum. MARIAN. Cum instrumentis. IACOBVS. Quot sunt instrumenta Medici Chirurgici ad incidendum? MAR. Tria. IACOBVS. Quæ? MAR. incisorium, gamaut & lancetta. verum incisorio & gamaut vtimur ad aperienda apostemata: Lancetta autem ad venam phlebotomandam. IACOB. Quid est incisorium? MARIAN. Est *instrumentum arte & industria fabricatum ad abradendum pilos hominum primo: quamuis etiam, abusiue tamen, ad cæterorum animalium pilos incidendum transferatur, habens acutissimam aciem, & tergum grossum ad similitudinem Persici gladii, ab acie acinacis dictum, malleatum, dictum etiam ab aliis nouacula, & ab Auicenna embula.* IACOBVS. Quid est gamaut? MARIAN. Est *instrumentum acuta cuspide in speciem falcis deductum, ex sui concauo præacutissimam aciem seruans, obtusum vero est à conuexo, quod tergum dicitur.* IAC. Quid est lanceola? MAR. Lanceola est *acutum instrumentum ad similitudinem folii herbæ dictæ lanceolæ cusum, ex vtroque latere aciem habens, ad venas phlebotomandas inuentum phlebotomum etiam dicta*: quo etiam vtuntur Medi ac etiam Turci, qui se haberi volunt pro- B phetas, quos ego vidi insequentes castra Turcorum apud Belgradum, eo tempore, quo Carolus Quintus Imperator inuictissimus, & Sultan Suliman Ottomanus Turcorum Imperator vnus aduersus alterum castra mouebant, vt apud Budam collatis signis concurrerent, quod diuino mysterio fuit prohibitum. Nam vnus alteri terga versantes ad proprios lares reuertere, quamuis illud non fuisset sine maxima Turcorum calamitate celebratum. Nam inter eos dummodo huc, atq; illuc ad rapiendum, & captiuos captiuasque virgines, atq; matronas faciendum, discurrerent, vt mos est militaris, relictis compluribus Turcorum militibus cæsis atque trucidatis, vulnerati quam multi rediere.

Quot sint instrumenta Medici ad incidendum. Quid sit incisorium? Quid gamaut? Quid lanceola?

Quæstiones de vulnere.

IACOB. Quando ad incisionem sic ratiocinando deuenimus, quæ vulnus dicitur, subsequamur, si modo libet, mi facundissime atque iucundissime Mariane, de vlceribus sermocinari. Nam vt video atque audio, semper noua excogitas, quæ ex veterum doctrinis male à nostratibus, qui philosophiam profitentur, huc vsque intellectis, tua prudentia & doctrina quotidie excerpis, adeo vt recte ad te re- C ferri possit, quod in vim prouerbii reductum est, *Nunquam ad te accedimus, quin doctiores recedamus.* MARIAN. Sequimini: nam, vt dixi, hodie vobis morem geram, quibus diem hunc ex animo dedicaui, quamuis videmini aliquantulum adulari. Incipite ergo, vt semper facitis, interrogare à definitione, nã plenus definitionum tu mihi Iacobe videris, quando à similibus alliciantur homines, quibus omnino rumpereris, ni hac atque illac perflueres, vt ariolor, vel forsan pater tuus, nam orta semper attestantur sua principia, definiens appellabatur, quando totus in definitionibus suffoceris. IACOBVS. Istud ego modo capessam duabus excitatus causis, prima, vt tuum sequar imperium: secunda, vt me à definiente patre ortum esse certificeris. Primo tamen venia impetrata, petimus, quid sit vulnus? MAR. Vulnus est *continui solutio à re incidente ex tempore facta in mollibus aut duris partibus, sine putrefactione consistens.* IACOBVS. Quotuplex est vulnus? MARIAN. Duplex; simplex & compositum. IACOBVS. Quid est simplex? MARIANVS. Simplex vulnus est illud, in quo non est substantiæ deperditio & vna tantum intentione curandi curatur & consolidatur. IACOBVS. Quid est compositum vulnus? MARIANVS. Compositum est, in quo fit deperditio substantiæ, ac plures intentiones curatiuas sibi maxime vendicat: sicut est diuisum continui vnire, & consolidare, & quod ab eo deperditum est, instaurare, & si quid apostematis intumuerit, curare, & sanguinem fluxum coercere, & morosa- D giam [hæmorrhagiam] sanguinis abstergere. IACOBVS. Differunt ne vulnera inter se? MARIANVS. Differunt. IACOBVS. Quonam pacto? MARIANVS. Quia quædam sunt salubria, quædam periculosa, quædam mortalia. IACOBVS. Quæ sunt vulnera mortalia? MARIANVS. *Omnia vulnera substantiam cordis offendentia esse mortalia non dubitabis*, quoniam cor non patitur continui solutionem, & *vulnera substantiæ cerebri adhærentia, tracheæ arteriæ, meri pulmonis, hepatis folliculi fellis, diaphragmatis, stomachi, splenis intestinorum gracilium, renum & vesicæ.* & vt vno ore omnia intercludam, *quæ ad vitam necessariæ virtuti impedimentum obiiciunt*, mortalia fere sunt, vt placuit Hippocrati dicenti *libro quinto aphorismorum: Vesicam incisam, aut cerebrum, aut cor, aut hepar, aut diaphragma, aut ventrem, aut renes, aut intestinorum aliquod gracilium, mortale.* Periculosa vero sunt *omnia intrinseca*, quoniam ab extrinseco aere ipsa alterantur, & spiritus offenduntur, ac virtus, quæ humanam naturam solet fulcire, destruitur, ac etiam vulnera, *quæ à tribus digitis supra, vel infra secundum iuncturas musculorum capiti ac lacertorum occurrunt*, sunt valde periculosa. *Neruorum quoque punctura*, propter eorum sensum, & communitatem, quam cum cerebro habent, spasmi solet esse generatiua. Cætera vero, cum ab iis discesseritis vulneribus, quæ mortalia & periculosa diximus, sanabilia esse non dubitabitis. IACOBVS. Curantur ne vulnera? MARIA. E Curantur. IACOB. Cum quibus? MARIANVS. Suis propriis modis. IACOB. Quot sunt modi curandi vulnera? MAR. Duo. IACOB. Qui sunt? MAR. Vnus dictus est via primæ intentionis, alter vero via secundæ intentionis. IAC. Quid est via primæ intentionis? MAR. Via primæ intentionis est *iudicium, vel oblatio prima mentis Medici circa continui separationem curatiua.* IAC. Quid est prima mentis oblatio circa vulnera curanda? MAR. Est *separatum atque discontinuum vnire.* IACOB. Quot modis possunt

Quid sit vulnus? Quid vulnus simplex? Quid compositum? Quæ sint vulnera mortalia? Quæ periculosa? Quot sint modi curandi vulnera? Quid sit via primæ intentionis?

Quot modis possint vniri vulnera? *Quid sit sutura.* *Ligaturæ varia significatio.*

A possunt vniri vulnera? MARIAN. Duobus. IACO. Quibus? MARIAN. Sutura & ligatura. IAC. Quid est sutura? MAR. Sutura est *labia vulneris separata acu & filo idonee vnire*, vt vnius lateris pars alterius parti apte cohæreat, vt cicatrix pulchra, & non deformis facta consolidatione remaneat. IACOBVS. Quid est ligatura? MAR. Ligatura in vulneribus est *panno lineo labia sutura coniuncta decenti strictura seruare*. IACOBVS. Quare dixisti *in vulneribus*? MARIANVS. Quia ligatura plura significat, ne sophistarum laqueis (quorum studium tantum est, velle decipere, & non scire) intricaremini. IAC. Quæ significat? MAR. Significat enim id, quo aliquid ligatur, iuxta illud: *Ligaturam fatidicæ acceperunt, qua homines feroces suis sceleribus ad trucidandum damnati truduntur*, quæ alio vocabulo dicitur ligamen, & ligaculum. Significat etiam partes disgregatas condecenti positione coniunctas, iuxta illud: *De lignariis, quod serra, aut bipenni casu aliquo scinderetur, ligatura combinabat, vt magis innatum, quam commissum aspicientes admirarentur.* quæ etiam dicitur ligamentum & commissura. Transfertur etiam ad pictores, iuxta illud: *Colores adeo ligatura adnectebat, vt natura magis, quam arte factum censeretur.* Dicitur etiam de modo ligandi idonee, & apte facto, vt diximus. IACOBVS. Quotuplex ligatura? MAR. Multiplex IACOBVS. Quare? MARIANVS. Quia quædam dicitur æqualis, & quædam retentiua, quibus vtimur in simplicibus vulneribus; quædam expulsiua, quædam compressiua,

Quotuplex ligatura?

B & quædam incarnatiua, & quædam instauratiua, quibus vtimur compositis vulneribus: quæ autem dicitur mortificatiua qua vtimur in amputando membro putrefacto & mortificato. IACOBVS. Quid est via secundæ intentionis? MARIANVS. Via secundæ intentionis est *iudicium Medici introducendæ sanitati vulneris compositi proportionatum*. IACOBVS. Quando proportionatur iudicium Medici? MARIANVS. Quando suas constituit intentiones curatiuas, quæ iudicia proportionalia sanitati appellantur. IACOBVS. Quando constituit intentiones Medicus? MAR. Quando sibi viam proponit executiuam curandi vulneris, & in mente sua decernit remouere omnia impedientia consolidationem, & applicare deliberat, quæ faciant ad vulneris compositi generationem & vnionem. IACOBVS. Quæ sunt impedientia vnionem vulneris compositi? MAR. Apostemata, & quicquid suturam fugit. IACOBVS. Quæ sunt illa, quæ suturam fugiunt? MAR. Sunt vulnera ex pugillari, vel tereti telo, vel aliqua sagitta profunde facta. Quia ipsa aperta tenemus, ne materia ibi incarceretur: quæ si ibidem inspissaretur, per communitatem, quam cum chordis vel neruis possent habere, dolorem maximum incurrerent, & ideo inprimis diebus non sunt sutura vel ligatura claudenda. Secundo vulnus, cui aliqua sui particula deerit, à sutura omnino sit alienum. Nam aliter curari non posset, nisi prius deperditum regeneraretur. Tertio si vulnus fuerit profun-

Quid via secundæ intentionis? *Quando cõstituat intentiones Medicus.* *Quæ sint impedientia vnionem vulneris compositi?* *Quæ sint vulnera suturã fugientia.*

C dum, & ab aere satis alteratum, nam ex aerea alteratione occulte sanies est generata, quæ digestionem 1. 2. 3.
cum absterfione maxime proclamat. Quarto si vulnus ex contusione fuerit, cum necesse sit contu- 4.
sum vulnus putrefieri, & in saniem conuerti. Quinto si vulnus ab alicuius animalis morsu factum fue- 5.
rit. Quoniam locus ille morsus factus est concauus, vel cauernosus, vel sapit semicontusi vulneris
naturam. Quamuis iste casus suendus ne sit, aliquando operantis iudicio relinquitur; cum partes se-
paratæ ex morsu possint etiam filo interdum coniungi. Sexto cum vulnus os detexerit, ipsumque 6.
fractum, vel ab almocati discoopertum manifestauerit, nunquam cum sutura paciscitur, ni prius os
detectum amiciatur, & fractum integretur. Septimo si vulnus profunde factum in loco musculoso 7.
ex transuerso acciderit, suturam omnino respuit, vt Auicenna refert *in capitulo de qualitate ligandi vulnera*, vbi de musculis & lacertis dicit: aut fuerit lacertus, qui sit disruptus in latitudine: quoniam tunc non aggregatur. immo ponatur in medio licinium, timendo, ne incarnetur cutis, & remaneat lacertus non incarnatus, &c. Quare ipsum solutum tantisper vagari cupit, dum sibi cura secundæ intentionis tribuatur. Et hoc idem vulnera neruosa affectare videntur. Nam si suerentur, labia eorum consolidarentur, & nerui subtus rheumatizarent, quod nempe rheuma ibi inclusum apostema generaret.

Quomodo compleatur curatio via primæ intentionis. *Quomodo compleatur curatio via secundæ intẽtionis.*

D vnde sequeretur, vel dissuere, vel nouam incisionem facere. Ergo ne hoc patremus, vulnera huiusmodi soluta aliquantulum spaciari sinamus; vt ea facilius postea pertractemus. IACOBVS. Quomodo completur curatio via primæ intentionis? MARIANVS. Vnione partium, & vnguentorum administratione, & ligatura condecenti: quam etiam mulieres sciunt facere applicatione diuersarum herbarum, de qua propter ipsius facilitatem nihil dicimus. IACOBVS. Quo modo completur curatio viæ secundæ intentionis? MARIANVS. Propriis suis intentionibus. IACOB. Quot sunt intentiones? MARIAN. Duæ. IACOB. Quæ? MARIAN. Prohibere accidentia facta, vel ventura, & vulnus consolidare. IACOBVS. Quot sunt accidentia vulneris? MARIAN. Duo. IACOB. Quæ? MARIAN. Propria & concomitantia. IACOB. Quæ sunt propria? MARIAN. Sanguinis fluxus, apostema, & putrefactio. IACOB. Quæ sunt concomitantia? MARIANVS. Concomitantia sunt mala complexio, febris, dolor, spasmus, paralysis, syncope, & alienatio. IACO. Quid est sanguineus fluxus? MARIAN. Est *à vena vel arteria incisa corrosa vel rupta, sanguinis emanatio.* IACOBVS. Quomodo curatur sanguineus fluxus? MARIANVS. Infrigidantibus in circuitu appositis, & exiccatiuis & glutinatiuis medicinis in locum vulneris iniectis, quamuis temperatus fluxus sanguinis prohibeat apostema. IACOB. Quot modis prohibetur apostema? MARIAN. Duobus.

Quot sint accidentia vulneris *Quid sit fluxus sanguineus, & quomodo curetur.* *Quot modis prohibeatur apostema.*

E IACOB. Quibus? MAR. Phlebotomia, & euacuatione. IACOB. Quid est phlebotomia? MAR. Phlebotomia est *sanguinis nutritiui euacuatio*. IACOBVS. Cum quo fit? MARIANVS. Cum instrumento dicto lancetta à similitudine lanceæ. nam lancea per diminutionem dicitur lancetta: quod a Galeno appellatur crassion, quod etiam dicitur phlebotomum. IACO. Propter quid phlebotomia? MARIAN. Propterea, quia sanguis aut est multus, aut est malus, aut propter vtrumque. Quia *omnis phlebotomandus, aut phlebotomatur propter sanguinis multitudinem, aut propter ipsius malitiam, aut propter vtrumq.*

Quid phlebotomia? *Lancetta, Crassion, Phlebotomũ.* *Propter quid fiat phlebotomia?*

Et

Et propterea Auicen. dixit; *Phlebotomia est euacuatio vniuerſalis, quæ multitudinem euacuat, & non omnes humo-* A
res euacuat, cum ſint diſtincta loca aliorum humorum. Et propterea errant, qui dicunt, eſſe omnium humorum
euacuatiuam. Nam etiam Galenus *in libro de curandi ratione per ſanguinis miſsionem* dicit: *Febrilis calor multum*
ſanguinis digerit, atque abſtinenter laborans victitat, neceſſario breui illum nutrimentum ex ſanguine deſtituit, &c. ſub-
iungens: *Interimque virtus exoluitur.* Et propterea male operantur iſti noui, qui Galeniſtæ fieri volunt,
phrenetica quadam & puerili iactantia atque arrogantia vexati, dum volunt maximam ſanguinis co-
Quotuplex piam indifferenter euacuare, neſcientes ex illa magna ſanguinis emiſſione virtutem exolui, & pluri-
ſit phleboto- morum cauſam eſſe malorum, cum operari ſecundum libros, abſque perfecta doctrina, & ſolerti inge-
mia. nio ſæpe in hoſpitali, & vbique locorum degentibus, moleſtum ſit. Omittamus iſtos inutiles, ne ab illa,
Vnde fiat va- quam dicendam ſuſcepimus, prouincia diſcedamus. IAC. Quotuplex eſt phlebotomia? MAR. Multi-
cuatiua? plex. Nam alia eſt diuerſiua, nutrimentum ſanguineum alio traducens: alia vacuatiua, ſuperfluum ex
Vnde diuer- ſanguine nutrimentum euomens: alia retentatiua, fluxurum ſanguinem impediens: alia attractiua, ab
ſiua? vno loco ad alium nutrimentum euocans: alia tentatiua, virtutem ex inertia ſopitam excitans. IAC.
Retentiua vnde? Vnde fit vacuatiua? MAR. Fit ab eadem diametro ſecundum longitudinem à parte inferiori. IAC. Vn-
Attractiua de diuerſiua? MAR. Fit ab eadem diametro ſecundum latitudintm. IAC. Retentiua vnde fit? MAR.
vnde. Fit à diametro à parte ſuperiori. IAC. Attractiua vnde? MAR. Attractiua fit per duas diametros ſecun- B
Tentatiua vnde. dum longitudinem & latitudinem à parte oppoſita. IAC. Tentatiua vnde? MAR. Secundum virtutis
Euacuatio exigentiam. IACOB. Quid eſt euacuatio? MARIAN. Euacuatio eſt *materiei peccantis per medicinam*
quid? *eductio.* IACOBVS. Quotuplex eſt medicina eductiua. MARIAN. Triplex, ſcilicet catharticum,
Medicina e- pharmacum & medicina. IACOB. Quid eſt catharticum? MARIAN. Catharticum eſt, *quod virtutem*
ductiua quo- *habet ventrem ſoluere, & vlcera purgare*, ſicut dicimus, ſcammoneam vētrem ſoluere, & vlcera pedum cho-
tuplex? lerica purgare, quæ habet iſtam proprietatem à virtute cœleſti & ſpecifica. IAC. Quid eſt pharmacum?
Catharticũ quid? MAR. Pharmacum eſt, *quod immutat*: quapropter medicina quælibet multum immutans, quocunque
Pharmacũ modo immutationis, pharmacum dicta eſt. IAC. Quid medicina? MAR. Medicina in iſto loco eſt *ad-*
quid. *iectio, & ablatio*: adiectio quidem eorum, quæ deficiunt, ablatio vero eorum, quæ ſuperabundant, vt pla-
Medicina quid? cuit Galeno *in vndecimo de ingenio ſanitatis cap. 12.* IAC. Obſeruanturne conditiones in euacuando? MAR.
In euacuan- Imo obſeruantur. IAC. Quot ſunt? MAR. Decem. IAC. Quæ? MAR. Repletio, virtus complexio, ac-
do quot con- cidentia, figura, ætas, tempus, diſpoſitio aeris, & diſpoſitio regionis. IAC. Quid eſt putrefactio? MAR.
ditiones ob- Putrefactio eſt *membri vel eius particulæ corruptio à putreſcente proueniens.* IAC. Quid eſt putreſcens? MAR.
ſeruandæ. Putreſcens eſt, *quod corrumpit vel impedit, aut prohibet ſpiritum in membro exiſtentem, complexionemque defœdat,* C
Putrefactio quid? quo quidem corrupto aut prohibito, humiditas illius particulæ minime regulatur, quare putrefit. IAC.
Putreſcens Habet ne cauſas? MAR. Habet. IAC. Quæ ſunt? MAR. Vna eſt, quæ corrumpit vitalem ſpiritum, debi-
quid? tam ipſius euentationem detinendo. alia, quæ impedit, ſicut humores craſſi, viſcoſi, frigidi, qui ſua vi-
Quæ ſint cau- ſcoſitate & multitudine ſpiritui meatus impediunt. alia, quæ prohibet, ſicut cauſæ primitiuæ, vt contu-
ſæ putrefa- ſio, percuſſio, & nimia ligaturæ conſtrictio. IAC. Quot modis conſideratur putreſcens? MAR. Duo-
ctionis. bus. IAC. Quibus? MAR. Primo modo, vt diſponit ad putrefactionem. alio quidem modo, vt iam pu-
Quot modis conſideretur tredo inducta eſt. IAC. Putreſcens vt diſponit, quomodo appellatur? MAR. Aſcachilos [Sphacelos] &
putreſcens. gangrena. IAC. Putrefactio vt inducta eſt, quomodo appellatur? MAR. Eſthiomenus. IAC. Quid eſt
Aſcachylos. complexio? MAR. Complexio eſt *qualitas, quæ fit ex actione adinuicem, & paſsione contrariarum qualitatum in*
Gangrana. *elementis inuentarum*, quorum partes ad tantam paruitatem redactæ ſunt, vt cuiuſque earum plurimum
Eſthiome- contingat, plurimum alterius prouenit. IAC. Quid eſt febris? Febris eſt *calor extraneus accenſus in corde, &*
nus. *procedens ab eo, mediantibus ſpiritu & ſanguine, per arterias & venas in totum corpus, & inflammatur in eo inflamma-*
Complexio quid? *tione, quæ nocet operationibus naturalibus*, non ſicut iræ caliditas & laboris, cum non vltimatur, & impedit o-
Febris quid? perationem, ita vt retineatur. Vel dicas, quod febris ſit *calor ſpiritualis, qui continue à corde manat, alteratus*
Febris quid alio modo? *aut à corruptis humorum qualitatibus, aut ipſorum venenoſitate, aut eorundem putrefactione*, & etiam ab illo, quod D
Dolor quid? poterit ipſum alterare, eatenus perdurans alteratus, quatenus humoroſitate illa naturalis calor cibare-
Dolor aliter. tur ſicuti flamma ignis non extinguitur, quandiu habet illud humoroſum ex lignis quo epuletur. IAC.
Quæ cauſa Quid eſt dolor? MAR Dolor eſt *rei contrariæ ſenſibilitas, aut contrariæ qualitatis exiſtētis in membro.* Vel dicas,
doloris. quod dolor ſit *quoddam adueniens ex ſenſibilitate, & re contraria ſolutionem, aut alterationem faciente, ſenſum par-*
Spaſmus quid? *ticularem vel communem affligens.* IAC. Quæ ſunt cauſæ doloris? MAR. Cauſa doloris aut eſt ſolutio conti-
Quæ cauſa nui, aut *ſubita* alteratio. IAC. Quid eſt ſpaſmus? MAR. Spaſmus eſt *ægritudo neruoſa, qua mouentur lacerti ad*
ſpaſmi? *principia ſua, & inobedientes ſunt in dilatatione.* IAC. Quæ eſt cauſa ſpaſmi? MAR. Eſt repletio & inanitio.
Species ſpaſ- IAC. Eſt ne alia cauſa? MAR. Non: nam Galenus *in octauo Miamir cap. 7.* dixit: *Ego autem in ſpaſmo quidem*
mi quot? *tertiam cauſam præter repletionem & euacuationem nullam vidi.* IAC. Quot ſunt ſpecies ſpaſmi? MAR: Duæ.
Quotuplex IAC. Quæ? MAR. Vna, quæ dicitur proportionatus ad materiam, altera, quæ dicitur non proportio-
proportiona-tus ad ma- natus ad materiam. IAC. Quotuplex eſt proportionatus ad materiam? MAR. Duplex. IACO. Qui?
teriam. MAR. De inanitione & repletione. IAC. Quæ materia ſpaſmi de repletione. MAR. Materia quidem
Quæ ſit ma- ſpaſmi ſecundum plurimum eſt phlegma, & quandoque melancholia, & aliquando ſanguinea ma-
teria ſpaſmi teria. IAC. Quæ eſt materia de inanitione? MAR. Materia ſiue cauſa ſpaſmi de inanitione eſt caliditas E
de repletione & ſiccitas. IAC. Quid eſt ſpaſmus non proportionatus ad materiam? MAR. Eſt *ægritudo eueniens à cauſa*
Quæ mate-ria de in ina- *rei impedientis, à qua nerui fugiunt, & congregantur ad expellendum ipſam.* IAC. Quæ eſt cauſa illius? MAR. Aut
nitione. eſt dolor ex cauſa dolorem faciente, aut ex humore calido mordicatiuo, aut à qualitate venenoſa pro-
Quid ſpa- ueniente ad cerebrum, & ad neruos: ſicut accidit ei, quem pupugit ſcorpius ſuper neruos, aut propter
ſmus non qualitatem non venenoſam: ſicut cum ſpaſmus accidit ab infrigidatione vehementi congregante ner-
proport. ad materiam. uum & lacertum, & inſpiſſante ipſum, & contrahitur ad caput ſuum. IAC. Eſtne periculoſus ſpaſmus
in

A in vulneribus? MAR. *Omnis spasmus sequens vulnus secundum Auicennam est mortalis.* IAC. Quid est paralysis? MAR. Paralysis est *mollificatio, seu relaxatio membrorum causata propter neruorum oppilationem, neruos relaxantem, in qua sensu & motu membra omnino illa priuantur.* IAC. Quotuplex est paralysis? MAR. Duplex. IACOBVS. Quæ? MARIANVS. Vniuersalis & particularis. IACOBVS. Quæ est vniuersalis? MARIAN. Vniuersalis est illa, *quæ totius corporis medietatem, vel totum corpus, excepto capite, comprehendit. nam si caput etiam comprehenderet, apoplexia & non paralysis dicetur.* IAC. Quæ est particularis? MARIANVS. Particularis est, *quæ vnum particulare membrum comprehendit,* sicut est manus, brachii, pedis, linguæ, & cruris, &c. IACOBVS. Quot sunt causæ paralysis? MARIAN. Duæ. IACOBVS. Quæ? MAR. Vna est intrinseca, & altera extrinseca. IAC. Intrinseca quæ? MAR. Humores quilibet esse possunt. IAC. Extrinseca quæ? MAR. Res quælibet non naturalis oppilationem neruorum inducere potens, vt sensu & motu membra priuentur, quamuis etiam secundum Auic. mala complexio sine materia paralysim aliquando inducat, membrum taliter disponendo, vt nequaquam valeat impressionem spirituum admittere. IACOB. Quid est syncope? MAR. Syncope est *acuta, scilicet momentanea virtutis concisio.* IACOB. Quæ est causa? MAR. Causa est quicquid spiritum vitalem inficere, aut corrumpere, seu intercipere potuerit. Sed si hæc exquisite scire volueritis, legite Galenum *in duodecimo de ingenio sanitatis capite quinto*, vbi singulas causas syncope colligetis.

Sitne periculosus in vulneribus spasmus.
Paralysis quid?
Paralysis quotuplex?
Paralysis vniuersalis.
Paralysis particularis.
Causa paralysis.
Externa.
Syncope quid.
Quæ causa syncope?

B IACOB. Quid est alienatio? MARIANVS. Est *inordinata mentis, verborum & sermonis prolatio.* IACOB. Quotuplex est alienatio? MARIAN. Duplex: propria & accidentalis. IACOB. Quæ est propria? MARIAN. Est illa, quæ insania dicitur. IAC. Quæ est accidentalis? MARIAN. Est illa quæ dicitur accidens alicuius acutissimæ febris. IAC. Quando fit. MAR. Quando calidi fumi caput ascendunt. IACOB. Qui sunt isti calidi fumi? MAR. Sunt illi, qui exhalant per neruos ad cerebrum ex humoribus calidis, aut ex cibo & potu alteratis, aut ex aliqua putrefactione corruptis, aut aliqua venenositate infectis, aut ab aerea caliditate ebullientibus. IACOB. Quid est vulnus consolidare? MARIANVS. Est *partes vulneris separatas aliquo medicamine conglutinatiuo coniunctas insimul firmare.* IACOB. Quæ est medicina consolidatiua? MARIAN. Est illa, *quæ sua virtute aggregat carnem, & restringit, & auget & siccat in vlceribus,* quæ sunt in corporibus, quousque facit eam mutari in cutim. IAC. Quid est cutis? MAR. Est *caro indurata atq; exsiccata, opera naturæ & medicaminum virtute.* IACOB. Quare? MAR. Quia in re medica duo sunt agentia. IACOB. Quæ? MARIAN. Principale, & instrumentale? IAC. Quid est agens principale? MAR. Est ipsa natura, quæ principaliter ad aliquid opus faciundum intendit absolute, vel aliquo mediante. IACOBVS. Quid est agens instrumentale? MARIAN.

Alienatio quid?
Quotuplex alienatio.
Propria quæ.
Accidentalis quæ?
Quado fiat?
Quid sit vulnus consolidare.
Medicina consolidatiua quæ?
Cutis quid.
Quot sint agentia.
Agens principale quid?

C Agens instrumentale est illud, per quod habet Natura inducere talem effectum, qui per aliud à Natura non posset induci, quod proprie est à forma specifica, vel quia tale. IACOB. Ergo non est opera Medici sanare? MAR. Non. IACOB. Quare? MARIAN. Quia natura est operatrix, Medicus vero eius minister. IACOBVS. Quæ ergo est operatio Medici? MARIANVS. Operatio Medici est idonea instrumenta Naturæ operanti, vel operaturæ, apte & opportune exhibere. IACO. Quid igitur est proprie Medici? MAR. Proprie Medici est Naturam admonere (vt pulchram, & non fœdam cicatricem tam in vulneribus, quam in vlceribus inducat) diligentia sua quotidie non desistere, & membra dislocata proprie pyxidi & articulo componere.

Sitne opera Medici sanare.
Quæ sit operatio Medici.
Quid proprium Medici Chirurgici?

Quæstiones de vlceribus.

IACOBVS.

POstquam de vlceribus mentionem fecisti, non est conueniens, mi amantissime Mariane, vt ea silentio pertranseamus, quamuis aduesperascat. Nam & nos scimus, quam perfacile sit tibi non tantum ratiocinari, sed etiam, si velles, librum componere, & propterea id diei, quod modo superest, plusquam quod necesse sit, sufficere nobis satis compertum habemus ad ratiocinandum. id autem dici-
D mus, ne temporis intercapedine audeas inficias ire, cum non semel, nobis intellexerimus, abs te dictum esse, vno die, si velles, componendo atque scribendo librum vnum te posse complicare, præsertim si maleuolorum stimulo exciteris. Quanto ergo id facilius modo expedies consuetudine amicorum, quos oculis chariores non amicabili modo vinculo, sed quasi consanguinitate quadam alligatos animo & toto corde complecteris? MARIANVS. Prosequamur ergo, quando me vinculo amicitiæ circumseptum, atque dulcedine vestra irretitum possidetis. verum si noctesceret, antequam ab huiusmodi rei negotio absolueremur, non mihi, sed vobis importunitas ista temporalis ascribatur. IAC. Ascribatur; & si licet etiam nos importunos dici, dicamur, dum potiamur modo eo, quot tantopere efflictim abs te expectabamus. MAR. Ordimini ergo, vt sæpe facitis, à definitione, ne id temporis, quod modo tacito labitur cursu, vestros animos inexpletos relinquat. IAC. Periocunde admones. Dic ergo quid est vlcus? MAR. Vlcus est *continui solutio cum putrefactione in tempore facta.* IAC. Vnde generantur vlcera? MAR. Generantur ab exituris exulceratis, & pustulis agitatis, & vulneribus male tractatis. IAC. Ergo à vulneribus fiunt vlcera? MAR. Fiunt: nam vulnera cum saniem faciunt, vlcera dicuntur. IAC. Quare? MAR. Quia cum debitum digestionis absterfionisque tempus transierint, & adhuc saniosa,
E tabidaque extiterint, non vulnera, sed vlcera erunt appellanda. vnde sequitur, *vt omnis continuitatis solutio, quæ pus siue virulentiam, aut saniem expuet, vlcus nominetur.* IAC. Sunt ne facilis curationis? MAR. Aliqua sunt facilis curationis, & aliqua difficilis curationis? IACOB. Quæ sunt facilis curationis? MARIAN. Sunt illa, *quæ ingruunt in corpora bene complexionata, & bono sanguine nutrita, cum pauca humorum superfluitate.* Nam Auicenna refert; *Et corpora susceptibiliora curationis vlcerum sunt, quæ sunt melioris complexionis, & paucioris humiditatis superflua, cum inuentione sanguinis boni in eis.* Illa vero, quæ sunt multæ humiditatis, aut

Vlcus quid.
Vnde generentur vlcera.
Vulnus saniem faciens vlcus dici.
Quæ sint facilis curationis.

siccitatis,

Quæ difficilis.

ſiccitatis, ſunt tarde ſuſcipientia rectificationem vlcerum, quamuis humida, ſicut infantium, ſint A
ſuſceptibiliora, quam ſicca. IACO. Quæ ſunt difficilis curationis? MAR. Sunt illa omnia, *quæ ſucce-
dunt alicui ægritudini per viam terminationis*. IAC. Quare? MAR. Quia inde natura exoneratur à ſuperflui-
tatum malorum humorum reliquiis. IAC. Suntne alia? MAR. Sunt etiam illa, quæ corpora acciden-
taliter humida vel ſicca moleſtat. IAC. Quæ ſunt illa? MAR. Sunt ea, quæ accidunt grauibus mulieri-
bus & hydropicis hominibus. IAC. Propter quid? MAR. Propter humiditatem accidentalem in mu-
lieribus grauidis: in hydropicis hominibus propter ſuperfluitatum putridarum retentionem, ac etiam
quando vlceribus malis aſſociatur color corporis malus, ſicut albus, plumbeus, & citrinus, tunc illud
eſt ſignificatio proter corruptionem complexionis hepatis, & corruptionem ſanguinis, qui venit ad vl-

Quæ ſint corpora ſicca

cus: quare fit difficilis eius conſolidatio. IAC. Quæ ſunt corpora ſicca? MAR. Hectica & maraſmatica.
IAC. Propter quid in ſiccis corporibus tarde conſolidantur? MAR. Propter ſanguinis boni paucita-
tem. ſimiliter miſerrima ſenum corpora tarde ſanantur, tum propter ciborum indigeſtionem, ac chymi
indecoctionem. quoniam in illis calor naturalis extinguitur: tum propter boni ſanguinis paupertatem
aſſidue vlceribus dilaniantur, & proprie quando complexio eſt radicalis ſicca priuata ſanguine bono
mundo. IAC. Sunt ne alia? MAR. Sunt etiam illa, quæ obuiant ſuperfluitatibus corporis maligni, &
inueniunt membra male complexionata. IAC. Quare? MAR. Quia membrum male complexionatũ B
eſt cauſa, ne cito vlcus conſolidetur. Quare oportebit non parum elaborare, vt illius complexio rectifi-

Quid ſit ſanies.

cetur. IAC. Quamobrem? MAR. Propterea quod nutrimentum, quod illuc repit, conuertitur in ſa-
niem, cum non reguletur à natura. IAC. Quid eſt ſanies? MAR. Sanies nil aliud eſt, quam *nutrimentum
corruptum, quod natura non potuit digerere, nec in ſecundas humiditates conuertere*. IACOB. Cicatrizantur ne iſta?

Quæ ſint quæ non permanent in cicatrizatione.

Cicatrizantur. IAC. Permanent ne in cicatrizatione? MAR. Quædam ſunt, quæ permanent in cicatri-
zatione; & quædam, quæ non. IAC. Quæ ſunt, quæ non permanent. MAR. Sunt illa, in quibus orta
eſt caro ante completam mundificationem. IAC. Quare? MAR. Quia ibi non munda ſuperfluitas oc-
cultatur, aliturque vitium, viuitq; tegendo: quare oportet iterum corrumpatur continuitas proueni-

Quot ſint genera vlcerum capitalia.

ens ſecundo, & propterea fiſtulæ exiſtimantur. IAC. Quot ſunt ergo genera vlcerum capitalia? MAR.
Sex. IAC. Quæ? MAR.Ranioſum, virulentum, ſordidum, cauernoſum, putridum & corroſiuum. IA-
COB. Sortiuntur ne ſibi alia nomina? MAR. Sortiuntur. IAC. Quot modis poſſunt ſibi nomina ſor-

Quot modis poſſint nomina ſortiri.

tiri? MAR. Quinque modis. IAC. Quibus? MAR. Primo ab humoribus, ſecundo à ſanie, tertio ab ac-
cidentibus, quarto à morbo, quinto à comparatiua animalium ſimilitudine. IAC. Quomodo ab hu-

Quomodo ab humorib.

moribus? MAR. Hoc modo a phlegmate dicuntur phlegmatica, a ſanguine ſanguinea, a cholera cho- C
lerica, a melancholia melancholica. IAC. Quomodo a ſanie nominantur? MAR. A ſanie nominan-

Quomodo à ſanie nominentur.

tur quadrupliciter. IAC. Quare? MAR. Quia quadruplici nomine venit nominanda ſanies. IACOB.

Quadrupliciter ſaniem nominari.

Quonam pacto? MAR. Dicitur enim ſanies, pus, virulentia, & ſordities. a ſanie appellatur vlcus ſanio-
ſum, a pure purulentum, a ſorditie ſordidum, a virulentia virulentum. IAC. Quomodo ab accidenti-

Ab accidentibus quomodo.

bus? MAR. Appellantur primo a duritie dura, a cauerna cauernoſa, a fiſtula fiſtuloſa, a putrefactione
putrida, a corroſione corroſiua, a cancro cancroſa, a formica formicoſa, a dolore doloroſa, ab apoſte-
mate apoſtemoſa, ab oſtracis oſtracoſa: & cætera id genus, ſecundum quod iſtorum aliquod vlceri æru-
mnoſe imminebit: quando iſta ſunt, que conſolidationem impediant, & nunquam ſanarentur, niſi iſta

Phlegma quid.

prius emendarentur. IAC. Quid eſt phlegma? MAR. Phlegma eſt *humor frigidus & humidus, ex ſubſtantia
chymorum & chylorum primo ex caliditate remiſſa productus, aptus ad nutriendum, ſi ab æquali caliditate vlterius deco-
queretur, frigiditatis qualitatem remittens, formam ſanguinis ſuſciperet*. IAC. Quid eſt ſanguis? MAR. Sanguis

Sanguis quid.

eſt *humor calidus & humidus, ex decoctione temperata phlegmatis ad nutriendum productus*, de cuius proprietate eſt,
vt fiat pars ſubſtantiæ nutriti, & aſſimilari ei: ſolus enim exiſtit materia reſtaurationis eius, quod ex ea

Quare calidus & humidus ſanguis.

diſſoluitur. IAC. Quare eſt calidus & humidus? MAR. Placuit enim Deo, vt calido vita vegetabilis
ſeruaretur, & humido nutritio augeretur, quando a philoſophis omnibus concluſum ſit: *calido viuere & D
humido nutriri animantes*. IAC. Quid eſt cholera? MAR. Cholera eſt *humor calidus & ſiccus, in decoctione ſan-

Cholera quid.

guinis ſuperflua tanquam eiuſdem ſanguinis purgamentum genitus, ad nutriendum ineptus*. IAC. Quomodo ineptus
ad nutriendum? MAR. Quia nutritio ſolum a calido & humido fit, & cum cholera ſit calida & ſicca, pa-

Quare ad nutriendum ſit inepta.

tet, ſua ſiccitate ineptam eſſe ad nutriendum. IAC Quid eſt melancholia? MAR. Melancholia eſt *hu-
mor frigidus & ſiccus, ex multum ſuperflua ſanguinis decoctione productus*. Nam ſicut ex ſuperflua ſanguinis de-

Melancholia quid

coctione producitur cholera rubea, ſic ex *multum* ſuperflua decoctione generatur melancholia, quæ eſt
dicta cholera nigra, purgamentum ex *multum* ſuperabundanti ſanguinis decoctione. IAC. Quid eſt ſa-

Sanies quid.

nies? MAR. Sanies eſt *nutrimentum corruptum, quod natura non potuit digerere, nec in ſecundas humiditates con-
uertere, vt ſubſtantia fieret nutriti*, vt dictum eſt. IAC. Quotuplex eſt ſanies? MAR. Duplex. IACO. Quæ:

Sanies quotuplex.

MAR. Bona & mala: ſiue dicas, laudabilis & illaudabilis. IAC. Quæ eſt bona ſiue laudabilis? MAR.

Quæ ſanies bona & laudabilis.

Eſt illa, *quæ eſt alba, læuis & æqualis, cui non eſt odor horribilis, in qua non operata eſt niſi caliditas innata*, licet non ſit
excuſatio a communitate extraneæ. IAC. Quare a communitate extraneæ? MAR. Quia ſi calor natu-
ralis aget in humidum digerendum, & complexio membri a ſua temperatura non diſproportionaretur
aliquo modo, conuertet totum illud in ſubſtantiam aliti: ſed ſi complexio membri a ſua temperatura E
aliquantulum deciderit per caliditatem, calor naturalis a caliditate illa extranea alteratus digeret illud
in ſaniem bonam, cum ſanies bona ſit nutrimentum corruptum, parum diſtans ab eo, quod fiat ſub-

Digeſtio quid.

ſtantia nutriti a caliditate naturali parum alterata in ſua naturalitate. IACO. Quid eſt digeſtio? MAR.
Digeſtio primo modo conſiderata nihil aliud eſt, quam *ordinata diſpoſitio, atque diſtributio operationis caloris
naturalis, vel innati in humidum decoquendum ad augmentationem & partium nutritionem faciendam*: ſecundo ve-
ro modo conſiderata digeſtio eſt, *ordinata quadam diſpoſitio caloris naturalis, vel innati ab intelligentia non er-*

rante

A *tante excitati, ad humorum expellendorum præparationem, vel ingrossando, vel eosdem subtiliando, à virtute expulsiua secundum exigentiam accommodata.* IAC. Quando fit ista digestio? MAR. Quando humiditates suscipiunt præparationem caloris innati, vel naturalis, ordinati ad eundem affectum, ad quem talis operatio dirigitur. IACO. Quid est sanies mala vel illaudabilis? MAR. Est *nutrimentum corruptum multum distans ab eo, quod fiat substantia aliti à calore naturali, multum alterato à caliditate extranea, & secundum suam alteritatem talem speciem malæ saniei producit.* IAC. Quot sunt species malæ saniei? MAR. Tot sunt, quot sunt alterationes impedientes proprietatem caloris naturalis factæ à disproportionata membri cōplexione in subsistendo, vel decrescendo. Nam si calor naturalis à frigida complexione membri in decoquendo arctaretur, pus generabit: si vero idem calor naturalis distenderetur, fotus ab alterata in calidum complexione membri, generabit virus, vel sorditiem ex nutrimento, quod ad membrum illud repserit. IAC. Quid est pus? MAR. Est *sanies mala facta ex nutrimento, & superfluitatibus membrorum vicinantium ad corruptionem vergentibus ob debilitatem membri, & calorem naturalem alteratum.* Quæ si corrumperentur ob corruptionē subtilem, generabitur pus subtile, quod nominatur virus: Si vero ad corruptionem grossam, generabitur pus grossum, quod nominatur sordities. IAC. Quid est virus? MAR. Est *pus subtile genitum ex subtilitate, & caliditate humorum aquosorum, quos calor naturalis decoquere non potest ob superabundantem aquositatem.* IAC. Quid est

Quando fit digestio?
Quid sanies mala vel illaudabilis?
Quot sint species malæ saniei.
Quid sit pus?
Virus.
Quid sit virus?
Quid sordities?

B sordities? MAR. Est *pus grossum genitum ex grossitie humorum*: quæ tripliciter esse potest, secundum quod tripliciter calor naturalis alteratus agere valuerit. Nam si calor naturalis parum alteratus potens est decoquere illos, generabitur res spissa coagulata alba, sed si calor naturalis magis alteratus in illos furiose decoquendo grassaretur, sicut ignis in viridibus lignis, generabitur ad nigredinem decliuis. Si vero idē calor nimium alteratus eosdem effrenatim decoquere aggrederetur, ex actione illa & grossitie humorum generabitur res sicut fex. IAC. Quid est durities? MAR. Durities est *quoddam solidum ac firmum tenacitate ipsa corruptionem sui facile non admittens.* IAC. Vnde causatur durities? MAR. A triplici quidē causa durities fieri potest. IAC. Quomodo? MAR. Aut enim prouenit a nimia siccitate, aut à congelatione, aut à repletione. IAC. Quid est cauerna? MAR. Cauerna est *concauitas quædam terræ vacua atq; obscura, ad similitudinem cuius vlcera plures in se vacuitates habentia cauernosa dicuntur.* IAC. Quid fistula? MAR. Fistula est *vlcus profundum habens orificium angustum, & viam collosam, pus frequenter effundens, denominationes plures à membris, tā simplicibus quam compositis, secundum quod illorum aliquod tetigerit, sortiens.* Nam si carnosam partem fistula tetigerit, fistula carnosa nominabitur; a venis venosa; ab arteriis arteriosa; a neruis neruosa; a cartilagine cartilaginosa; a musculis musculosa, ab osse ossuosa; a lachrymis lachrymalis, ab ano fistula ani, sicque

Quid durities?
Cauerna quid?
Quid fistula.
Fistula carnosa, venosa, arteriosa, neruosa, cartilaginosa, musculosa, ossuosa, lachrymalis, fistula ani.

C frequenter appellationem sibi vendicat. IAC. Quid est putrefactio? MAR. Putrefactio secundum Aristotelem *in 4. Meteor.* est *corruptio quædam in vnoquoq; humido proprie, & secundum naturam caliditatis ab aliena caliditate, quæ est ipsius continentis.* IAC. Quare dixit *corruptio quædam*? MAR. Vt partem principalem & initiatiuam corruptionis ostenderet, sine qua corruptio esse non potest, cum *nulla sit corruptio sine putrefactione, neq; putrefactio sine aliqua corruptionis parte.* IAC. Quare dixit in vnoquoq; humido proprie? MAR. Vt partem compositi primam corruptionis susceptiuam tanquam subiectum notificaret. Nam humidū proprie est corruptionis fomentum, ex sibi innato principio caliditatem extraneam suscepturo, ab aerea qualitate expergiscendam [excitandam] propter quam habet symboleitatem. IAC. Quare dixit *in vnoquoq;* humido? MAR. Vt omnia humidorum genera significaret esse putrefactionis susceptiua, qualia sunt humidum radicale, & substantificum, & humidum nutrimentale, & cibale, & humidum humorale, quæ omnia corruptionis fomenta sunt, cum nutrire amplius nō valeat. IAC. Quę est causa, ne nutrire amplius valeant? MAR. Triplex est causa, quarū vna corrumpit vitalē spiritalem debitam ipsius euētationem detinendo, veluti sunt narcotica stupefaciētia, vt opium, & repercussiua nimium frigida & similia. Altera vero, quæ impedit, sunt humores crassi, viscosi, frigidi, qui sua viscositate & multitudine spiritui meatus impediunt. Alia vero causa est illa, quæ prohibet, sicut sunt causæ primitiuæ, vt plurimū

Putrefactio quid?

D veluti contusio, percussio, & nimia ligaturæ constrictio, quæ membrum mortificat, transitum spiritui prohibendo. IAC. Secundum vero Medicos-Chirurgos, quid est putrefactio siue putredo? MAR. Putredo est *transmutatio totius substantiæ corporis, vel particulæ putrescentis ab alieno, vel exteriori calore, & non à proprio excitata.* IAC. Quare? MAR. Quia quod corrumpitur, à cōtrario corrumpitur, a proprio autem conseruatur. IAC. Quotuplex est putredo? MAR. Vna est putredo. IAC. Quare? MAR. Quia vnum aliquid idemq; in omnibus speciebus putredinum inest, cuius gratia omnes aliæ eandem appellationem sortiuntur. IAC. Propter quod accidit corruptio & putrefactio corpori, vel particulæ? MAR. Accidit propter causam corrumpentem complexionem eius, & spiritum animalē, qui est in ipso: aut propter aliud prohibens eum, peruenire ad ipsum, aut propter aliquid congregans vtrasq; intentiones, sicut venena calida & frigida, & ea, quæ cum sua substantia sunt contraria spiritui animali, & sicut apostema, & pustulæ, & vlcera mala ambulatiua, venenosæ substantiæ: & ea, in quibus erratur, sicut erratur effundendo oleū in vlcerib. profundis, quare putrefit caro; & cum infrigidatione vehementi super apostemata calida, quare corrumpitur, q̄ cōplexio est in ipso. IAC. Quid est prohibens spiritū prouenire ad ipsum, vel ipsum, aut aggregans vtramque intentionem? MAR. Est oppilatio. IAC. Quotuplex est ista oppilatio? MAR. Duplex. IAC. Quæ? MAR. Antecedens & primitiua. IAC. Quæ est antecedēs? MAR. Antecedēs

Putrefactio secundum Medicos Chirurgos quid?
Propter quid accidat corruptio?
Quid sit prohibens?
Causa antecedens.

E sunt humores, qui faciunt oppilationem corporalem, sicut apostema calidum, malum, fixum, magnū, grossæ materiæ, oppilans meatus, & introitum anhelitus, quo indiget & spiritus animalis, & hoc cum hoc, quod retinetur, etiam corrumpit complexionem. IAC. Quę est primitiua? MAR. Primitiua est sicut constrictio quorundam membrorum in radice sua fortis. nam quando perseuerat, corrumpit membrum propter retentionem spiritus animalis ab eo, aut retentionem virtutis sparsæ super spiritum animalem, qui est in ipso, qui expāditur ex corde & anima: quare corrumpitur complexio eius, & moritur.

Causa primitiua.

Quot sint species putredinis? IAC.Quot sunt species putredinis?MARIA. Tres. IAC. Quæ?MAR. Gangræna, ascachilos, & esthiomenus. A

Gangræna quid? IACOB.Quid est gangræna?MAR.Gangræna est *corruptionis vel putrefactionis principium, sensum adhuc particula vel membro putrescente seruante.* nam quod de hoc est in principio, & non corrumpitur cum eo sensus eius, cui est sensus, nominatur gangrena, & proprie quod est phlegmonodes in principio, & quādoque gangrænæ fiūt ascachilos, [sphacelos] immo sunt via ad ipsam.

Ascachilos vel sphacelos quid? IAC. Quid est ascachilos?MAR. Ascachilos est *partis membri, vel membri putrefactio sensum amittens, carnem & ossa corrumpens, & quod ita confirmatum est, vt destruatur sensus eius, cui est sensus, & illud est, vt destruatur caro, & quod ipsam sequitur, & vsq; ad os, siue sit incipiens, aut succedens apostemati nominatur ascachilos, & totum hoc accidit in carne, & accidit in osse.*

Esthiomenus quid. IACOB. Quid est esthiomenus? MARIAN. Esthiomenus est *membri completa corruptio, perambulans, membrumque totum manducans*; nam cum eius corruptio incipit perambulare in membro, & apostematur, quod est in circuitu corrupti, & fortasse peruenit ad corruptionem completam, tunc dicitur totum accidēs esthiomenus, & dicitur dispositio membri, quæ iam putrefacta est, & nisi esset propter grossitiem materiæ suę non adhæreret, sed expelleretur.

Corrosio quid. IAC. Quid est corrosio? MAR. Corrosio est *carnis acuitate humorum facta consumptio, & quod in substantiam nutriti conuertitur, resoluens, consumens, & desiccans, quo resoluto substantia carnis minuitur & vlceratur.*

Quot sint causæ corrosionis? IACOB. Quæ sunt causæ corrosionis? MARIAN. Duæ. IACOB. Quæ? MARIAN. Propria, & dependens. IACOBVS. Quæ est propria? MARIANVS. Propria est carnis B malignitas, quam Medici proprietatem occultam rusticorum nominauere, complexionem membrorum sedantem. IAC. Quæ est causa dependens?MAR. Sunt humores cholerici falso phlegmati admixti, qui cum ad coniunctam defluxerint, corrosionem faciunt.

Cancer quid? Vlcus cancrosum. IAC. Quid est cancer? MAR. Cancer est *morbus ex materia frigida & sicca per putrefactionem calefacta productus, duritiem faciēs secundum putrefactionis gradum, dolorem excitans, colore cancrorum elixatorum simili coloratus*, ad cuius similitudinem morbus iste cancer dictus est, & propterea vlcus cancrosum dicitur, *quod labia dura, & subrubea habens pus fœtidum & subnigrum continuo exprimit.*

Formica quid? Vlcus formicosum. IAC. Quid est formica? MAR. Formica est *pustula, vel pustulæ ambulatiuæ, à calido humore puro, vel phlegmati admixto genitæ, latitudinem non habentes, morsionem ad similitudinem formicarum excitantes, & rubedine quadam coloratæ ad similitudinem milii vel lupini vagantur*, quæ si in circuitu vlceris apparuerint, & cum mordicatiuo pruritu extiterint, dicetur vlcus formicosum.

Dolor quid? Quæ doloris causa? IAC. Quid est dolor?MAR. Dolor est *quoddam adueniens ex sensibilitate, & re contraria solutionem, aut alterationem faciente, sensum particularem vel communem affligens*; vel est *rei contrariæ sensibilitas.* IACOB. Quæ est causa doloris? MARIAN. Aut est solutio continui, aut *subita* alteratio.

Quot modis soluatur cōtinuitas? IAC. Quot modis soluitur continuitas? MARIAN. Aut soluitur incisione, aut corrosione, aut tumefactione, aut fractione.

Quot modis fiat alteratio IACOBVS. Quot modis fit alteratio? MAR. C Fit aut à caliditate, aut frigiditate, aut siccitate, aut humiditate, vel horum mixtionibus. Et propterea cū videris vlcus dolorosum, dicas vna, vel pluribus istis enarratis alteratū vel affectum. De apostemate autē satis dictum est quid sit, a quo vlcera etiam apostemosa dicuntur, cū eorum labia vel circūferentia tali fuerint morbo affecta.

Ostreum quid? IAC. Quid est ostreum?MARIAN. Ostreum est *quoddam genus concharum, ex vno tantum latere testam habens, ex altero vero latere scopulis aut lapidibus infixum fortiter agglutinatur, callosum quid, rotundum, albicans intus habens, gulosis maximum irritamentum gulæ*, quod vulgari sermone dicitur patella, a quo dicitur

Vlcus ostreatum. *vlcus ostreatum, quando labia illius sunt callosa, alba, aspera atq; scabra.* Habent etiam nonnullas alias appellationes vlcera, sed quia ad ista omnia supradicta rediguntur, nullam faciam de illis mentionem.

Quotuplex sit vlcus? IACOBVS. Quotuplex est vlcus? MARIAN. Duplex, scilicet simplex & compositum, quandoquidem vulnera duplicia sint, ex quibus vlcera fiunt. IAC. Quomodo simplex? MAR. Nota, quod non dico simplicitate absoluta, sed simplicitate *quadam.* Constant enim ex mala complexione, & continui solutione, & aliquando compositione, ad quæ concurrūt malæ qualitates,

Vlcus simplex. sed dico vlcus simplex in quantum opponitur vlceribus cum accidentibus veram consolidationem impedientibus repertis, quæ composita esse dicuntur.

Vlcus saniosum. Et ideo cūm dico *vlcus saniosum* ex nostra suppositione, *simplex* intelligatis, quod erit ab illis accidentibus remotum, a simplici vulnere factum, atq; deductum, verum cum quadā D alteratione inuolutum quam ex saniei definitione cognoscetis.

Vlcus compositū quid? IAC. Quid est vlcus compositū?MAR. Vlcus compositum est illud, *quod fuerit cum aliquibus, vel pluribus accidentibus enarratis inuolutum*, quæ te faciunt a cura vlceris saniosi deuiare. Nam sicut cura vulneris compositi a simplici curatione, ita compositi vlceris gubernatio a saniosi vlceris tractatione variat.

Quæ sit cura vlceris saniosi. IAC. Quæ est cura vlceris saniosi?MAR. Cura vlceris saniosi, in quantum vlcus, est exiccatio. nam *omnia vlcera saniosa, in quantum vlcera exiccatione temperata indigent.* IAC. Ergo vna est cura vlceris saniosi? MAR. Vna.

Quotuplex sit cura vlceris compositi. IAC. Quotuplex est cura vlceris compositi?MAR. Triplex est. Nam aliquando se tenet ex parte humorum, qui materia vlcerum dicuntur, aliquando a saniei speciebus, & aliquando ab accidentibus. IAC. Quomodo ergo suscipiemus curam ab istis omnibus, vt recte ea regere & curare valeamus? MAR. Quomodo à definitionibus, quæ circa medicinam versantur, semper fient tibi notæ causæ materiales, efficientes, & qualitates propriæ & accidētales, ad quarum notitiam sequitur ista curatio. quādoquidem omnis curatio, aut se tenet ex parte materiæ, aut ex parte efficientis, aut ex parte qualitatum, quas modo accidentia vocamus. IAC. Declara hoc nobis?MAR. Non indiget declaratione, hoc omnibus notum iam in prouerbium deductum, atq; celebratum, *remota causa remouebitur effectus illius causæ.* Nam si causa fuerit materialis, cura erit ipsius euacuatio, quandoquidem *omnis ægritudinis, quæ ex repletione fit, euacuatio est sanatio.* E Si vero causa fuerit efficiēs, occupatione quadā illam intercipite; si vero qualitates, vel accidentia fuerint, ex illorum contrario emendationem retinebitis. Nam *omnis cura fit à contrario, præterquam in illis, in quibus fortificationem membri, vel caloris naturalis requirimus, quæ fiunt aliquando à simili*:

Hippocrat. quod tetigit Hippoc. *aphors. 23. particulæ 4.* dicēs: *Est autē vbi in tetano, siue vulnere, iuuene bene carnoso, æstate media, aquæ frigidæ multa infusio caloris reuocationem facit, calor vero hoc liberat.* IACOBVS. Sunt ne salubria vel mortalia vlcera?MAR. Quædam sunt salubria, quædam mortalia, quædam spasmosa, & quædam mala. IACOBVS. Quomodo cognoscuntur:

Signa vlcerum ſalubrium.

A MAR. Suis propriis ſignificationib. IAC. Quæ ſunt illæ ſignificationes? MAR. Sunt illæ, quas Auicenna de ſalubribus loquens dixit: *Et meliores ſignificationes ſignificantes ſalutem vlcerum, & vulnerum ſunt, cum in ſuccedentia eorum decliuia ſunt ad ſanitatem*. Et alibi dixit: *Et meliores ſignificationes ſignificantes ſalutem vlcerum & vulnerum ſunt, cum in ſucceßionibus eorum eſt ſanies, quæ eſt cum medicina faciente pus, & ex operatione naturæ.* Illa enim operatio naturæ eſt ſecundum curſum naturalem, & non generatur ſanies niſi à digeſtione naturali. Mortalia ſunt illa, de quibus dicitur in ſignis mortis velocis; *cum ſunt homini apoſtemata & vlcera leuia, & deſtruitur eius ratio, moritur*. IAC. Quænam ſunt ſpaſmoſa? MAR. Vlcera, *quæ accidere faciunt ſpaſmum, & vlcera putreſcentia, ſcrophuloſa, & algeromatri & corroſiua, & canceroſa, & quæ eorum curſu currunt, ſunt, in quibus non generatur ſanies*: immo quando apparet in vlcere ſanies & apoſtema, eſt ſignum bonum, cum quo nõ timetur ſpaſmus, & permixtio rationis, & his ſimilia, quamuis ſint in loco, quod facit illud neceſſarium ſicut ſunt membra poſteriora, & anteriora, & niſi res pertranſierit terminum; quod ſi apoſtema occultatur ſubito, & redeat, non ſoluetur per pus, aut ei ſimilia. Amplius ſunt *vicinantia membris neruoſis*, ſicut vlcera dorſalia, quoniam ſunt in vicinitate dorſi, & nuchæ, & vlcera, *quæ cadunt in anteriorem partem coxæ, & genu*, quoniam ipſa iterum ſunt ſicut lacerti neruoſi, in quibus res conuertitur ad ſpaſmũ, & permixtionem rationis. Si autem euenit in membris neruoſis, plurimum quorum eſt in antecedente extenſio- B nis corporis, timetur aut curſus ſanguinis, ſi ceciderit in medietatem inferiorem extenſionis, ſimiliter timetur, quod incidat pleureſis, & ſanioſitas poſt ipſam, aut quod proueniat ſputum ſanguinis, ſi ceciderit in medietatem ſuperiorem eius. IAC. Quæ ſunt mala? MAR. Mala autem ſunt illa vlcera, *dura, incipientia ire verſus viriditatem, & nigredinem*, ſunt mala. illa quoq; vlcera *generata ſucceßione ægritudinum* ſunt mala. Quoniam natura expellit ad ea reſiduum corruptionis ſuperfluitatum, & vlcera *deiicientia pilos*, ab eo, quod ſequitur ea, ſunt mala. IAC. Quæ ſunt cauſæ malignorum vlcerum? MAR. Cauſæ malignorũ quidem vlcerum ſunt quandoque vulnera obuiantia ſuperfluitatibus malignis corporis, aut regimini corrupto, & quandoque ſunt ſequentia puſtulas malas, quare fiunt ab eis feſtinantia ad vlcerationem poſt puſtulas, & ſignificat malignitatem vlceris eius putrefactio, & ipſius ambulatio, & corruptio eius, quod eſt in ipſius circuitu, & difficultas ſanationis in ſeipſo cum rectificatione curationis exhibitæ ei.

Quæ ſint vlcera mala.

Quæ ſint cauſæ malignorum vlcerum?

Vlcera ſpaſmoſa.

Signa vlcerum mortalium.

IAC. Quomodo hæc omnia ſigillatim conſequemur? MAR. Si legeritis noſtrum compendium in medicina chirurgica, inuenietis ad plenum omnium curationem, vt facile ex iſtis, quæ hodie diximus, & illo, in tribus menſibus theoricus & practicus aliquis, Medicus euadet chirurgus, nam ibi pertractantur canones, curationes, emplaſtra, cataplaſmata, vnguenta, prohibentia, digerentia, mundificantia, conſolidãtia, & cætera, quæ circa apoſtemata, vulnera, & vlcera curanda, & conſolidanda adminiſtrantur, C ordine poſita reperietis, vt nemo in illis errare poſſit. IAC. Reſtant etiam complura alia interroganda: ſed quia hora iam nos diſgregat ab iſto dulcidulo colloquio, hoc vnum à te, mi iucundiſſime Mariane, petimus, vt noſtræ petitiones, quas hodie te induſtria (vt prius ariolatus es) facere propoſuimus, multiſque etiam profecturas eſſe ducimus, eo, quod dicta ſunt, ordine ſcribantur, quamuis fortaſſe te labore iſto grauam⁹; ne velis in hoc ipſo nos, qui veſtri & animo & fide ſumus, defraudare, ſed dignare amabo hæc ad noſtram & aliorum vtilitatem literis commendare, vt præcedant compendium, quod tam ornate compilaſti: ad hoc vt ex noſtra idonea interrogatione, & tua doctiſſima reſponſione, extet modus quidditatiuus examinandi Medicos Chirurgos, qui non regulis, ſed errore reguntur. Satis enim habent garruli iſti empirici, ſi tanquam carnifices ſe conferant ad curanda apoſtemata, vulnera, & vlcera, atrocitatem potius, quam rationem præ ſe ferentes. Namque ſatis quidem ſe ſcire dicunt, dummodo ſi ab illis, qui ſapere atque ſatrapare videntur, dicantur animoſe hanc operationem feciſſe, quam etiam carnifices faciunt: ſed quomodo, & quando, & qualiter, quod proprium eſt artificum, fieri debeat, penitus ignorant. Quamuis ſcimus, multos fore nos de hac re incuſaturos mendaces, noſtraſque rationes & diligentiam irriſuros. MAR. Et propterea libenter iuſſa veſtra capeſſam, opuſculumque iſtud ordine & literis digerendum, atque inſcribendum aggrediar eo ordine, quo dicta ſunt, neque addens, neq; dimi- D nuens. Non enim eſſet virtus, ni æmulos mordaces, loquaces, ſuſurratores, inuidos, atque maledicos haberet, ite & forti animo eſtote atque conſtanti, nec aliqua iſtorum irriſione commoueamini. Nam & ſi ipſi coram aſtantibus noſtra irridere, atque ſubſannare videantur, intrinſece tamen ſynteresi quadam (quæ eſt vis quædam animæ, quæ vitiis contrariatur, cupiens ſemper ſe inſontem à peccatis, & à perpetrandis ſceleribus conſeruare) dilacerantur atque cruciantur, quod proprium eſt inuidorum. Ite ergo felices, & iſtos paruifacite *cum ſeipſos inuidi paruifaciant*. AND. Tu quoque felicibus ſideribus, quæ modo oriuntur, mane, quandoquidem expleti animos diſcedimus, & fidem, quam nobis modo dediſti, præſtandam eſſe fateare. MAR. Fidem ergo nominaſti? tanquam te pudeat aperte definitionem fidei percontari. namque de ea, vt modo meus præſagit animus, me diſputantem cum illo fratre Aureliano præſenſiſti, cumque ea non ſatis ad propoſitum quæſitum congruere videatur, ſub fidei nominatione, & non interrogatione, ipſius definitionem noſtram intelligere exardes. AND. Id quidem cupio. nam iracundia quadam exarſi voluntaria, cum id mihi relatum fuiſſet, magna ex parte diem me abſente te altercatione illa conſumpſiſſe; verum ſi modo definitionem tantum, non autem altercationem me dignum intelligere effeceris, plus ex hoc vno, quam ex tot ſupradictis mihi ipſi profeciſſe videbor. MAR. Ni tu mihi adeo cognitus eſſes, proculdubio te neophytum modo appellarem, quandoquidem te E tam efflictim iſtud videam expetere, ſed nota, quando pauxillulum iſtud temporis ſic nos ratiocinari cogat. Quod fides ſecundum naturam loquendo, duo mihi primo dicit, abſtractum & concretum. Fides in abſtracto dicit *potentiam illam intellectualem, nobis inſitam, qua credibilia à præceptoribus nos ſuſcipimus*. Fides autem in concreto *virtutem illam theologalem per gratiam infuſam nobis eſſe intelligimus*. Indeque inſurrexit illa fraterna altercatio. nam dum de illa naturali loquebar, de nobis per gratiam infuſa me differere

Synteresis quid?

Fides in abſtracto quid? *Quid in concreto?*

 putabat.

putabat.namque naturaliter loquentem nunquam te intelligent fratres theologici, nisi tu verbis fra- A
ternis vtaris,absonum enim esse putant,vt supernaturales naturaliter loquantur,& quod fides dictum
est a me modo,fideitas,vt fraterno vocabulo vtar,nominabitur, vt clarius me intelligãt. Et dico,quod
fides vel fideitas(ne in hoc illos defraudes) sit *potentia illa nostro naturaliter intellectui insita à naturali agente,*
sed aliquando à supernaturali per gratiam excitanda, qua quidem à natura excitata nos credulitatem accipi-
mus illius,quod discimus,speramus, credimus, & visuri sumus ex nostro libero viuendi arbitrio suum
in nobis existere dependens actuari dictum. Cumque ea nos à supernaturali agente supra intellectus
operationes per gratiam excitata fruimur, virtus theologica fides nuncupatur, quæ nos de inuisibili-
bus,tanquam visibilibus,& de futuris,tanquam præsentibus certos facit. Esse autem illius de intelligi-
bilibus substantia dicitur,tanquam intelligibilia nobis substentantur in fide, tanquam in subiecto, vt
iuxta illud; *oportet addiscentem credere*,id est,credulitatem habere, ac si diceret,*fac sit tua credulitas discendi in*
fide.Eiusdem vero esse de inuisibilibus argumentum dicitur, quoniam argumentum est id,ratione cu-
ius probationem admittimus illius,quod est dubium per id,quod dubium non est.Namque fides con-
firmat nobis dubium tanquam firmum, quæ per auditum & visum excitatur in nobis per gratiam,vt
credulitatem faciat,quod sanctus Paulus *in sua definitione* declarans dixit,*fidem scilic. qua nos à supernaturali*
agente supra intellectus operationes,per gratiam excitata fruimur, esse substantiam rerum sperandarum,& B
argumentum non apparentium.Intellextin modo meam fidei definitionem? AND.
Intellexi satis mihi periocundam,ob idque ingentes tibi gratias
agentes fœliciter discedimus. Vale. MAR.
Iterum Valete.

F I N I S.

ANGE-

ANGELI BOLOGNINI PROFESSORIS BONONIENSIS
DE CVRA VLCERVM
Libri Duo,
QVIBVS ACCESSIT
eiusdem
LIBER
DE VNGVENTIS, QVÆ COMMVNIS CHIRVRGORVM VSVS IN SOLVTÆ vnitatis medela recipit.

Prodeunt

ANNO cIↃ IↃ CX.

A

ANGELI BOLOGNINI DE CVRA VLCERVM EXTERIORVM LIBER PRIMVS.

B

Curatio vlcerum in quibus consistat.

CAP. I.

CHirurgia artis Medicæ sui antiquitate & certitudine pars famosissima, plures habet particulas, quarum vna est vlcerum exteriorum curatio, de qua in hoc libello agere intendimus. Curatio autem vlcerum in duobus maxime consistit; in cognitione videlicet eorum, quæ consolidationem impediunt, & eorum impedientium remotione: quo fit, vt hic libellus in duas partiatur partes: pars vna consistit in cognoscendo impedientia, altera in eorum remotione: Prima quidem theorica est; contemplatur enim ea, quæ impediunt, videlicet quæ, & quot sint, ad hæc, quomodo noceant, similiter quomodo cognoscantur. Secunda vero pars practica medicamina tam generaliter, quàm singulariter administrare docet. his enim scitis propositam habebimus intentionem ad amicorum nostrorum satisfactionem, qui me sæpe ad hoc impulerunt.

C

Consolidationem vlcerum quæ impediant. CAP. II.

DIcimus igitur, quod ea, quæ consolidationem impediunt, aut se teneant ex parte vlceris, aut ex parte annexorum cum vlcere. Si ex parte vlceris, cum vlcus communiter describatur, quod sit *solutio continui, à qua resudat pus & sanies*: aut ergo hoc impediens se tenebit ex parte solutionis continuitatis, aut saniei. Si ex parte solutionis continuitatis, vel erit merito figuræ solutionis continuitatis fistularis, vel alterius figuræ fistulari proportionatæ. Si ex parte saniei, aut merito substantiæ, aut suæ qualitatis. Si merito substantiæ, aut quia subtilis, fluida: aut quia grossa, viscosa. Si merito suæ qualitatis, aut quia acuta & corrodens per se, & essentialiter, aut quia per accidens. & hæc de his, quæ ex parte vlceris consolidationem impediunt, quæ duo fuere, videlicet figura & sanies: figura, inquam, vel figura fistularis, vel alia: sanies, vel grossa, vel subtilis: aut acuta, & corrodens per se, aut per accidens. Impedientia autem ex parte annexorum, aut se tenent ex parte eorum, quæ immediate contraria sunt causis ad consolidationem facientibus: aut ex parte eorum, quæ contraria sunt vlceri, in eo, quod ad deteriorem naturam, quam vlcus habeat, in quantum vlcus, disponunt. Si ex parte eorum, quæ immediate contraria sunt causis ad consolidationem facientibus, aut quia contraria causæ materiali, aut quia causæ efficienti. Si causæ materiali, erit sanguis à natura alienus ipsi vlceri, & cuilibet membro etiam pro nutrimento delegatus, qui contrariatur sanguini laudabili, requisito ipsi vlceri pro materia restituendæ bonæ carnis. & tunc contrariatur, quia peccans in quanto, aut in quali: si in quanto, aut quia superfluus, aut quia diminutus: si in quali, & tunc istud erit, quia peccans in complexione videlicet calida, frigida, humida siue sicca, simplici vel composita, cum materia, vel sine materia. Si vero causæ efficienti, erit similiter ea complexio, quæ contrariatur complexioni naturali vlcerati loci tanquam causæ efficienti, & sic contrariatur, quia nimis calida siue frigida, humida siue sicca, simplex vel composita, materialis vel sine materia. Si ex parte eorum, quæ vlceri contraria sunt in eo, quod ad deteriorem disponant naturam, quam vlcus habeat, aut vlceri contraria prout accidentia, aut prout ægritudines: si prout accidentia, accidentia erunt hæc, videlicet dolor, fluxus sanguinis: si prout ægritudines, ægritudines erunt apostema, ostracatio carnis, superadditio carnis, caro mollis, serpigo, corrosio, putrefactio, quæ de se sunt ægritudines loco vlcerato superuenientes. Et hæc sint dicta de impedimentis ex parte annexorum, quæ sunt in genere duo, vti diximus, videlicet impedientia contraria causis efficientibus, vel materialibus consolidationis; aut impedientia contraria vlceri, tanquam accidentia, aut tanquam ægritudines. Quæ igitur, & quot sint impedientia vlceris consolidationem, dictum est.

Vlcus quid.

D

E

Quonam modo præfata consolidationem impediant. A

Cap. III.

Figura fistularis. Saniei substantia. Grossities adhærens. Saniei qualitas. Sanguis peccans vel diminutus. Mala complexio.

ENumeratis his, quæ consolidationem impediunt, nunc diuersi sunt docendi modi, quibus tãlia impedimenta impediunt. Dico igitur in primis, quod figura fistularis, & quæcunque alia tali figuræ proportionata, consolidationi resistunt, eo quia ipsis consequitur indebita transpiratio saniei in vlcere congestæ, quæ postea in eo vlcere plus, quam debeat, moram contrahens, nitrositatem & venenositatem adipiscitur, quæ ex parietum vlceris contactu, in eo maiorem concauitatem generat, & membrum debilitat, ad quod superfluitates totius corporis transmittuntur. Saniei vero substantia consolidationem impedit, quia subtilitas eius fluida, membri vlcerati substantiam corrigendo nimis eam humectat & remollit, & sic putrefactioni disponit, cum ea, quæ putrefiunt, molliora prius reddantur & laxa. Grossities vero siue viscositas poris membrorum adhærens, membrum putrefacit & corrumpit: quod enim à putrido tangitur, putrefit. Saniei vero qualitas acuta, & corrodens, tam per se, quam per accidens, consolidationem vlcerum retardat, cum humiditatem membri, qua mediante fit partium continuatio, resoluat & consumat. Sanguis autem peccans in quanto consolidationem impedit; superfluus calorem membri suffocat naturalem: diminutus vero **B** defectum ponit nutrimenti, vnde frustratur natura pro generanda carne. At si fuerit peccans in cõplexione, siue simplici, siue composita, siue materiali, siue sine materia, tunc impedit consolidationem, virtutes naturales membri offendendo diminute, ablate, siue corrupte. Cum enim membri complexio ab aliquo offenditur, necesse est aliquam, vel aliquas, & forte omnes virtutes naturales deiici, aut diminui, vel corrumpi, cum ipsa complexio sit harum virtutum famula, siue ministra. Mala loci vlcerati complexio tam calida, quam frigida, humida siue sicca, simplex vel composita, materialis vel immaterialis consolidationi obstat, naturalem deiiciens complexionem, qua sicuti instrumento natura vtitur ad nutrimenti conuersionem in membrorum substantiam, & rei superfluæ & nociuæ expulsionem.

Accidentia superuenientia. Dolor. Apostema. Carnis ostracatio. Superadditio. Caro mollis. Corrosio.

Si impedientia consolidationem fuerint accidentia superuenientia vlceri, de quibus vnum est superfluuus fluxus sanguinis, tunc inanitione materia carnis restaurãdæ, & spiritus necessitas subtrahitur, vnde consolidatio aufertur. Dolor autem virtutem totius corporis & membri patientis prosternit, & humorum defluxum ad locum efficit, quare consolidatio deficit necessario. Apostema etiam, quod est ægritudo vna ex tribus morborum generibus composita, videlicet mala complexione, mala com- **C** positione, & solutione continui: multo magis credendum, quod obuiet consolidationi, cum plures ægritudines magis naturam molestent, quam vna ægritudo. Carnis ostracatio consolidationem prohibet, ex eo, quod talis ostracatæ carnis porositates sunt compactæ & constrictæ valde, vnde ineptæ sunt transitu materiæ proportionatæ carni generandæ, & consolidationis perficiundæ. Carnis similiter superadditio curationi oppugnat, tanquam quid superfluum in corpore extra naturam artificio auferendum. Caro autem mollis, corrosio, & putrefactio consolidationem impediunt, cum materia pro carne delegata à carnis mollitie alteretur, & à corrosione & putrefactione forma substantialis membri corrumpatur & destruatur. Et hæc satis sint dicta de diuersis modis, quibus præfata impedientia curationem vlcerum impediunt.

De signis eorum, quæ consolidationem impediunt.

Cap. IIII.

Figura fistularis. Saniei qualitas. Sanguis superfluus. Diminutus. Qualitatè peccans.

ASsignatis speciebus, & declaratis modis, quibus consolidatio impediatur, subsequenter ponenda sunt eorum signa. At quia consolidationem impedientium nonnulla sunt sensibus apparentia, **D** itaque signis non indigeant. sicuti sanies subtilis, fluida, similiter sanies grossa, viscosa; fluxus sanguinis, dolor, apostema siue inflatio, caro mollis, caro superflua, & similia. Alia vero occulta & sensibus immanifesta, ita quod signis indigent ea significantibus, vt fistularis vlcerum figura, & similiter quæcunque alia figuræ fistulari proportionata; saniei qualitas locum vlceratum inficiens; mala complexio, sanguis à natura alienus, corrosio, putrefactio: ideo condigne mihi visum est hoc loco tantum eorum signa tradere, quæ occulta sensibus, & immanifesta sunt. Dicam igitur, quod figura fistularis, cuius proprietas est habere orificium strictum, & fundum profundum, absconsum, & cauernosum, & similiter quæcunque alia figura huic proportionata, denotantur per subtilem inquisitionem cum tentis & probis de argento, de plumbo, de radicibus, de cereis candelis, seu coloratis iniectionibus. Saniei vero qualitas acuta & corrosiua per se comprehenditur ex his: nam color eius tendit ad colorem rubeum siue citrinum, viridem, siue nigrum. In ea, quæ per accidens, & in ea, quæ etiam per se, sentitur arsura, & compunctio, rubor, & inflammatio vlceris, & partium ei adiacentium: ex qua contingit, quod quicquid ab ea de substantiali forma membri occupetur, destruatur & corrumpatur, adeo tam naturæ malignantis existit. Sanguis à natura alienus peccans in quanto, quia superfluus, cognoscitur ex patientis carnosa & robusta habitudine, venarum totius sui corporis inflatione, seu repletione saniei **E** ab eo vlcere sanguinolentæ emanatione. Si vero diminutus, ita quod non defluit ad vlcus materia, ex qua caro generetur in eo vlcere, tunc ex opposito cognoscitur, videlicet macilenta, seu extenuata patientis habitudine, venarum totius sui corporis inanitione; saniei ab eo vlcere, quam vlcus requirat diminuta resudatione. Si in quali, quia peccans in complexione calida, tunc significatur ex colore corporis, & faciei, & oculorum, vergente ad nimiam citrinitatem siue viriditatem

habitudine

A habitudine ficca,& extenuata, fanie colorata, colore citrino, fiue viridi. Et fi peccans fuerit in caliditate nimis fuperflua, præfata figna erunt vergentia ad fufcedinem & nigredinem. Si vero peccans fuerit in complexione frigida, cognofcitur difcoloratione faciei & labiorum, fanie cum fubftantia groffa vifcofa, feu cum fubftantia fubtili aquofa, habitudine phlegmatica, phlegmatis abundantia. Si in complexione humida, indicatur ex colore corporis tendente ad albedinem, fanie fubtili aquofa, tumore faciei & oculorum, frequenti abundantia faliuæ. Si in complexione ficca, demonftratur ex colore corporis vergente ad nigredinem, fiue fubnigredinem, oculorum liuiditate, habitudine ficca, fanie nigra, cinerulenta, lutofa. Mala autem loci vlcerati complexio calida demonftratur per ruborem, & per inflammationem, & per caliditatem extraneam vlcerati loci, partiumque ei adiacentium, & per refudationem ab eo vlcere faniei, rubeo, fiue citrino, viridi, fiue nigro colore coloratæ. Frigida fimiliter complexio manifeftatur membri & vlceris liuiditate, fubalbedine, mollificatione, locique frigiditate, quo ad tactum & patientis fenfum, faniei groffæ, & vifcofæ, & indigeftæ, feu fubtilis cum fubftantia aquofa refudatione, priuatæ tamen omni mordicatione & incendio. Humidæ vero dyfcrafiæ & exuberantis figna fumuntur ex his: quoniam caro in tali vlcere, ad humidum fuperfluum dyfcrafiato, tendit ad laxitudinem & mollitiem: quare eft facta fqualida, mollis, & ab ea multa humiditas faniofa redundat. *Mala complexio loci.*

B Siccam autem complexionem demonftrant loci vlcerati ficcitas, durities, & afperitas, faniei fubtilitas, interdum & paucitas, membri & labiorum vlceris gracilitas, fiue accidat à mala complexione calida exiccante, fiue priuatione fubftantificæ humiditatis.

De putrefactione dicendum, cum alia fit de proximo futura, alia iam facta: quæ facta eft, alia fit perambulans & procedens, alia fit fic in fuo effe ftans. Signa igitur futuræ de proximo eliciantur per alterationem coloris carnis, tendentis ad colorem malum, videlicet liuidum, viridem, fiue nigrum, & per diminutionem aliquam fenfus eius. Signa vero iam factæ, quoniam color carnis iam factus eft malus, & priuatus eft locus vlceratus fenfu omnino, ita quod dolor non percipitur, dato, quod ille locus pungatur, aut incidatur. Signa iam factæ & perambulantis à pofteriori denotatur, quoniam ad partes circumftantes ipfius putrefactionis fit dilatatio. Et hæc fatis dicta fint de fignis eorum, quæ confolidationem impediunt. *Putrefactio.*

Finis Libri Primi.

ANGE-

A

ANGELI BOLOGLINI-NI DE CVRA VLCERVM EXTERIORVM LIBER SECVNDVS. B

De regalibus & modis generalibus curationis vlcerum.

C A P. I.

QVænam,& quot fuerint impedimenta in vlceribus conſolidandis,& quot modis
conſolidationem impediant,ſimiliter & eorum ſigna, quibus modis appareant,
ex iam dictis & pro poſſe ingenioli mei ac viribus, cuiq; perſcrutandi ſatis inno-
teſcet. Reliquum autem eſt, vt accommodata tradatur eruditio,qua vnūquod-
que prædictorum,ne conſolidationem impediat, prohiberi poſſit. Hoc autem
eſt curam vlcerum docere,&hoc primo in generali,& ſub quadam ſumma,dein-
de in particulari magis. Pro qua eruditione dicendum, quod tale conſolidatio-
Diæta. nis impedimentum prohiberi poſſit triplici artis medicæ artificio, videlicet diæ-
ta,potione,& chirurgia.Diæta,cibando ægrum cibis, qui ſubſtantia, quantitate,
Potio. & qualitate opponantur illis,quæ conſolidationem impediunt. Potione vero totius corporis plenitu-
dinem euacuante,materiam antecedentem eorum,quæ conſolidationem impediunt digerente,com- C
plexionem totius corporis rectificante, ſi mala fuerit,hepatis maxime, membrorumque hepati deſer-
Chirurgia. uientium,vt ſanguinem laudabilem in quanto & quali generet.Chirurgia ſeu manualis operatio in ge-
nerali vniuſcuiuſq; eorum,quæ cōſolidationem impediunt,ſubminiſtretur in hunc modum. Et primo
Figura fiſtularis. ſi fuerit in cauſa figura fiſtularis,annihiletur,ſeu deſtruatur:& ſi non eſt poſſibile,tunc ſanies in eo vlce-
re congeſta,merito figuræ ipſius vlceris expulſioni rebellis, antequam nitroſitatem adipiſcatur aliquo
Sanies ſubtilis. ingenio ad exteriora ipſius vlceris educatur.Si ſubſtantia ſaniei ſubtilis fuerit humectans,& remolliens
membri ſubſtantiā,& cōſequenter eam putrefactioni diſponens, exiccatiuis, in gradu proportionato,
quæ putrefactioni reſiſtunt, & humiditatem illam extraneam conſumunt, curetur. Si vero fuerit ſub-
Sanies groſſa viſcoſa. ſtantia ſaniei groſſæ viſcoſæ,orificiis pororum carnis ſui viſcoſitate adhærens, & ſic membri ſubſtantiā
putrefaciens,medicinis,quæ ipſam ſaniem attenuant & diſſoluunt, & conſequenter eius groſſitiem &
Sanies acuta viſcoſitatem deſtruunt, ab orificiis pororum carnis elongetur. Si autem qualitas ſaniei acuta & corro-
dens,medicinis acuitatem ipſius ſaniei refringentibus corrigatur, nec non ſaniei antecedens materia
Sanguis nimius. ad oppoſitas partes diſtrahatur. Si cauſa fuerit ſanguis peccans ſolo quanto, quia ſuperfluus plenitudo
ſanguinis minoretur.Si peccans fuerit in quanto, quia diminutus, nutrimentum quantulumcumq; ſit,
Paucus. loco vlcerato attrahatur.Si peccans fuerit in quali, quia in complexione, quæcunque ſit illa,contrariis D
Prauus. rectificetur.Si ſuperfluus fluxus ſanguinis,loco,à quo ſanguis fluit, reparetur,& ad oppoſitas partes diſ-
Fluxus ſanguinis. trahatur.Si dolor,membri calor naturalis confortetur,ſeu doloris cauſa abiiciatur.Si in cauſa fuerit ca-
Dolor. ro mollis, humidum ipſius extraneū exiccetur. Si caro ſuperflua,amputetur. Si caro oſtracata, cum eo,
Caro mollis. quod lenit & reſoluit,reſoluatur,& ſi reſolutioni repugnat, abſcindatur. Si apoſtema, fluens materia
Caro ſuperflua. repellatur,& fluxa reſoluatur,& ſi indigeat,reſolutioni præparetur. Si in cauſa fuerit corroſio, materia
Caro oſtracata. antecedens diuertatur,& fluxa, & ſimiliter loci malitia iam à materia coniuncta impreſſa conſumetur.
Si putrefactio,quæ iam facta eſt,corruptum & putrefactum abſcindatur.Si vero eſt de proximo futura,
Apoſtema. ne omnes gradus ad putrefactionem requiſitos acquirat, prohibeatur. Si autem præambulans fuerit,
Corroſio. putridum remoueatur, & ſubſequenter humidum extraneum in mēbri ſubſtantia impreſſum, merito
Putrefactio. cuius iterum perambulatio fieret, quod tamen non fuit per putridi abſciſſionem totaliter remotum,
diſſoluatur. Sint ergo hæc dicta ſatis pro documento curationis in genere & ſub quadam ſumma, qua
vnumquodque eorum,quæ in vlceribus conſolidationem impediunt,remoueri habeat. Nunc autem
de vnoquoque; in particulari dicendum, prædicta tamen declarando, videlicet quæ poſtremo artis
medicæ inſtrumento tantum enumerata ſunt. E

De cura formæ vlcerum fiſtularis. C A P. II.

CVm in *præhabito* igitur *capite* dictum ſit, quod figura vlcerum fiſtularis prohibeatur, ne conſoli-
dationem impediat,eam figuram fiſtularem deſtruendo & annilando, ſeu ſaniem expulſioni re-
bellem merito formæ vlceris ad exteriora ipſius vlceris, antequam nitroſitatem adipiſcatur, ali-
quo ingenio educendo: hoc autem in loco dicendum erit in particulari, qualiter, quonam modo talis
figuræ

A figuræ destructio & annihilatio perficiat: similiter q̃ sint ea ingenia, saniē ad exteriora vlcerum cum tali forma educentia. Dicatur igitur, q̃ figura vlcerum fistularis destruatur, secundum se totā aut secundū aliquā sui partem. Secundum se totā destruitur, secando figuram vlceris vsq; ad eius radicem, ita quod nil de eius forma fistulari derelinquatur, nisi vbi non est possibile: quoniam si ibi adessent nerui, venæ, & chordæ, tuæ sectioni se intersecantes, seu opponentes, seu os, aut magna loci distantia, seu cutis grossities, tunc & eo casu à tali exquisita sectione esset desistendum, & ad aliam sectionem seu alia ingenia deueniendū. Secūdum aliquam sui partem figura vlcerum fistularis destruitur, illius orificium dilatando, & ampliando, seu portam in fundo vlceris constituendo. Fiat itaque figuræ vlcerum fistularis sectio secundum se totam, aut secundum aliquam sui partem cum nouacula aut cauterio: similiter orificii vlceris dilatatio, & amplificatio cum eisdem, seu impositione tentarum raræ & siccæ substantiæ existentium, sicuti de melegario, de sambuco, de spongia præparata, de radice aristolochiæ, de gentiana, & similibus. Educatur vtique sanies ingeniose ad vlcerum exteriora expulsioni rebellis merito figuræ vlceris, altero istorum modorum, videlicet medicinis lauantibus, & currentibus cursu, & lubricitate sua, quam facit ablutio, saniem ad exteriora vlcerum educentibus, sicuti sunt hæc in modo ablutionis administrata, videlicet aqua hordei, vinum melitite, aqua maris, aqua aluminis, aqua cineris, decoctio iridis, decoctio centauriæ, cum vino non multum vinoso. *Saniem educentia.* B Licet etiam prędicta alio modo saniem ad vlcerum exteriora excutiant, & hoc eam exiccando, & abstergēdo, seu propulsione ipsius saniei ad exteriora vlceris, institis mediantibus, vna cum plumaceolis super figuram fistularem decenter comprimentibus aut ea situatione membri, quod orificium vlceris inferius existat, & fundus superius. Solet præterea à quibusdam sanies ingeniose ad vlcerum exteriora educi, præparatione vlceris, ita quod ab eo vlcere sanies ad exteriora currat, & non retineatur, imo quod ea libere euentetur & expiret, & hoc cum tentis cannulatis de brassica, de plumbo, de argento, & similibus. Expeditis his pro cura figuræ vlcerum fistularis & similiter cuiuscunque alterius figuræ fistulari proportionatæ, nunc ad regimen substantię saniei transeundum est.

De cura saniei subtilis. CAP. III.

Regimen igitur humiditatis subtilis saniosæ, remollientis substantiam partis vlceratæ, exiccatione perficitur maiori & minori, tamen secundum quod a loco vlcerato fit maior & minor humiditatis subtilis saniosæ resudatio, pro qua exiccatione optima sunt, & simplicia, & composita, videlicet *bolus* C *armenus, plumbum vstum, cerussa, lithargyrum, antimonium, plantago, lanceola, tela aranei, galla, aristolochia combusta, myrobalanorum genera, cortex thuris, mastiche, myrrha, aloe, sarcocolla, rheubarbarum, panis assatus, rasura panni vetustissimi, spongia combusta, symphytum vel consolida maior, cauda equina, pix, resina, alumen & similia.* Item *aqua aluminosa, aqua marina, aqua ardens, aqua azurea, vnguentum de cerussa, vnguentum de minio, vnguentum de tuthia, vnguentum de plumbo, vnguentum nigrum compositione patris mei, vnguentum citrinum vsuale, vnguentum de lino, vnguentum irinum, vnguentum de calce, vnguentum de pulueribus.*

Vnguentum bonum pro sanie subtili exiccanda: *Recipe vnguenti de lithargyro, vnguenti de cerussa, ana vnc.j.ß. ceræ albæ vnc.ß. misce, dissolutis primo cera, & vnguento de cerussa, & vltimo vnguento de lythargyro.* *Vnguentum bonum pro sanie subtili exiccanda.* Aliud: R. *cerussæ lotæ drach.vij. lithargyri drach.iij. scoriæ argenti, vel climiæ drach.ij. vitreoli drach.j.ß. ceræ albæ vnc.ij.ß. olei rosati vnc.vj. terebinthinæ vnc.ij. fiat vnguentum.* Aliud: R. *lithargyri bene puluerizati cum aceto & oleo ros. misceatur, & imbibatur in mortario plumbeo, & bene agitetur cum pistillo suo, donec ad augmentationem deueniat, & albificetur: deinde R. antimonii, æris vsti, balaustiorum, vermium terrestrium exiccatorum & puluerizatorum, gallarum, sanguis draconis, aluminis, climæ argenti, ana omnium, terantur & cribrentur, & de eis quantum est sexta pars vnguenti, in mortario ponantur, & cum pistillo incorporentur, donec bene vniantur ad inuicem.* *aliud. aliud.* Aliud: R. *terebinthinæ, ceræ, resinæ, ana vnc.iij. olei rosati vel communis vnc.iiij. pulueris aristolochiæ rot. myrrhæ, olibani, aloes, mastiches, ana drach.ij.ß. puluerizatis* *aliud.* D *puluerizandis fiat vnguentum.* Aliud: R. *vnguenti basiliconis, vnguenti de tuthia, vnguenti de calce, ana vnc.j. misce,* & alia plura tam simplicia quam composita, quæ in libris antiquorum facile est reperire. *aliud.*

De cura saniei grossæ & viscosæ. CAP. IIII.

Saniei vero grossæ, & viscosæ, orificiis pororum carnis, sui viscositate inhærentis, & sic membri substantiam putrefacientis, regimen complicatur applicatione localium, quæ sui subtilitate substantiæ in ipsam saniem penetrant, & suo calore eam attenuant, & dissoluunt: vnde destructa eius grossitie & viscositate, prohibetur ipsius saniei orificiis pororum carnis adhærentia, qua membri substantia corrūpebatur: quæ similiter saniei grossæ & viscosæ attenuatio & dissolutio intendatur & remittatur secundum diuersitatem quantitatis saniei subtiliandæ, & similiter secūdum diuersitatem saniei peccantis in grossitie & viscositate maiori & minori: de quibus optima sunt farina *hordei, fabarum, cicerum, orobi, lupinorum, alkanna, aristolochia, hypericon, acetum, cinis anethi, fermentum, crocus, laurus, iris, vel ireos, centaurium, gentiana, absynthium, apium, baurach, mel, & omnes medicinæ habentes aliqualem amaritudinem, vel acuitatem, quæ semper cum melle præparentur.* Item *aqua lactis, aqua hordei, aqua mellis, aqua cineris, vinum melitite, mundificatiuum de melle, vnguentum viride, herbarum totius communitatis, mundificatiuum commune, mundificatiuum de iride vel ireos, mundificatiuum de apio, vnguentum de centaurio.* E Vnguentum pro sanie grossa attenuanda bonum: R. *mellis rosati, terebinthinæ non lotæ, ana vnc.ij. thuris, myrrhæ, ana vnc.iij. misce.* *Vnguentum.* Aliud: R. *mellis, terebinthinæ non lotæ, ana vnc.ij. coquantur ad spissitudinem aliqualem, deinde adde myrrhæ, sarcocollæ, aloes, iridis, ana vnc.j.ß.* *aliud.* Aliud: R. *terebinthinæ claræ vnc.vj. mellis rosati col. vnc.iiij.ß. myrrhæ, iridis, aristolochiæ longæ, ana vnc.iiij. farinæ hordei q.s. ad inspissandū, dissoluta prius terebinthina cum melle, & vltimo additis pulueribus, fiat vnguentum.* *aliud.* Aliud: Rec. *iridis, aristolochiæ, ana* *aliud.*

vnc.

aliud. *vnc.iij.terantur optime,& miſceantur tanta quantitate mellis,quod ea conglutinet, & in formam vnguenti adducat.* In A
aliud. maiori groſſitie & viſcoſitate. *R.mellis vnc.ij.viridis æris vnc.v.miſce.* Item aliud: *R.fecis olei roſati aceti puri, mellis,ana vnc.j.ariſtolochiæ longæ,aluminis ſciſsi,iridis,ceruſsæ,ana vnc.j.ß.viridis æris vnc.ij. miſce omnia aduincem:* Valet præterea *vnguentum græcum maius,vnguentum ægyptiacum.*

De cura qualitatis ſaniei acutæ & corrodentis. C A P. V.

REgimen curatiuum qualitatis ſaniei acutæ & corrodentis tam per ſe, quam per accidens, quæ humiditatem membri, qua mediante ſi membri partium continuatio,reſoluit & conſumit,perficiatur,præhabito conuenienti regimine in ſex rebus non naturalibus, præhabitaque euacuatione materiarum peccantium, & defluentium diuerſione, & ſimiliter conſtrictione viarum & ductuum, per quæ talis materia poſſet deferri & deflui ad locum vlceratum.

Si fuerit qualitas acuta & corrodens per ſe, *vnguento de ceruſſa,albo vnguento de lithargyro, vnguento rubeo camphorato,vnguento de bolo,vnguento de tuthia,vnguento de ceruſſa cocto.* Vnguentum bonum pro cura qua-
Vnguentum. litatis ſaniei acutæ & corrodentis: *R.tutiæ lotæ,ceruſſæ lotæ ana partes æquales,puluerizentur, & in mortario plumbeo cum aqua plantaginis,cum piſtillo ſuo diu ducantur,addita terra ſigillata,& aliquanto boli armeni,& cum cera ſuffi* B
aliud. *cienti & oleo roſato fiat vnguentum.* Aliud: *R.lithargyri drach.viij.in mortario cum aceto tamdiu ducatur, donec infletur,tumeſcat & albeſcat,& cum drach iij.ceruſſæ,& drach.ij.terræ ſigillatæ,pulueris gallarum, roſarum, ana drachm.j.*
aliud. *cum oleo roſato & cera fiat vnguentum.* Aliud. *R.gallarum,arnogloſſæ ſiccæ,ana drach.v.olei roſati vnc.v.ceræ albæ vnc. ij.terebinthinæ vnc.ij.miſce,& fiat vnguentum in bona forma.*

Si autem fuerit ſaniei qualitas acuta & corrodens per accidens, abſcindatur cura,quæ eſt cura cauſæ,vtputa,ſi fuerit in cauſa figura vlcerum fiſtularis, ad quam ſequitur indebita tranſpiratio ſaniei, quæ diutius in loco detenta,adepta eſt nitroſitatem & acuitatem,tunc curetur curatione data *capite 2. partis huius noſtræ practicæ.* Et hæc de cura qualitatis ſaniei acutæ & corrodentis, tam per ſe,quam per accidens dicta ſint. Nunc vero ad curationem eorum, quæ immediate contrariantur cauſis ad conſolidationem facientibus dicendum eſſe videtur.

De cura ſanguinis peccantis. C A P. VI.

SAnguis autem peccans dicitur,vt *ſupra* habitum eſt,aut quia peccans in quanto, aut in quali: & ſi in quanto,aut quia ſuperfluus,aut quia diminutus: & ſi in quali,aut quia peccãs in complexione, vide- C
licet calida,frigida,humida,ſiue ſicca,ſimplici vel compoſita,cum materia vel ſine materia.

Sanguis nimius. Si igitur ſanguis peccans fuerit in quanto,quia ſuperfluus,cura perficiatur dięta tenui,phlebotomia ſanguinis minoratiua, & extractione ſanguinis peccantis in quanto ab vlcere & eius circuitu ſanguiſugis, ſcarificatione, & ſimilibus.

Sanguis diminutus. Si ſanguis peccans fuerint in quanto,quia diminutus,curatio compleatur dięta lata & groſſa,boni & multi chymi generatiua, trahaturque nutrimentum ad locum vlceratum frictionibus, fomentationibus maluæ,biſmaluæ,violarum,donec membrum infletur & rubeſcat: piceis emplaſtris, quorum
Ceratum. forma vna erit hæc: *R.picis naualis,picis græcæ,reſinæ pini,ana partes æquales, diſſoluantur in cazola ad ignem, deinde per ſtamen in aqua frigida colentur, & manibus inunctis oleo emplaſtrum malaxetur,& vſui reſeruetur.*

Sanguinis qualitas peccans. *De purgationibus,* Si ſanguis peccans fuerit in quali, quia in complexione calida materiali, euacuetur materia calida: ſi fuerit ſubtilis cum *rheubarbaro,myrobalanis,prunis,tamarindis, pulpa caſsiæ,aqua pomorũ granatorum,manna,* & ſi neceſſe fuerit,cum *electuariis de ſucco roſ.de pſyllio Meſue, de prunis, de ſebeſten.* Si autem fuerit groſſa per aduſtionem,cum *electuario lenitiuo diacathol.confectione Hamech,diaſena,caſsia vigorata cum ſena,pilulis Indis pilulis de fumo terræ,aqua lactis,ſena,& ſimilibus*: hoc ſemper attendendo,quod ante euacuationem mate- D
ria calida ſubtilis digeratur *cum ſyrupo roſato,de endiuia,acetoſo ſimplici,oxyſaccharo,nenupharino,violato,cum aquis endiuiæ,violarum, acetoſæ,hordei,hepaticæ,plantaginis,cucurbitæ,portulacæ,nenupharis,ſolatri,& ſimilium.* Materia autem groſſa per aduſtionem cum *ſyrupo de pomis,de bugloſſa,de lupulis, iuleb violato,& aliis talibus.* Notando tamen,quod ſemper vitæ regimen in cibo & potu,& aliis rebus non naturalibus, ſit proportionatum peccato in his & in aliis. Et ſi forte in his affuerit febris,tanto magis prędicta augeantur in gradu frigiditatis,aut minuantur,quanto febris fuerit validior,aut remiſſior. At ſi peccans fuerit in complexione calida ſimplici vel compoſita ſine materia,tunc alterantia ſola præfata ſine euacuatione ſibi conueniunt. Cęterum ſi peccatum fuerit in mala complexione frigida materiali,tunc materia ipſa euacuetur. Si fuerit phlegmatica,cum *aloe,agarico,polypodio,turbit,electuario de dactylis,electuario Indo, pilulis aggregatiuis,pilulis de agarico,pilulis cochiis,diaturbit,benedicta*: præparata prius materia *cum ſyrupo de byzantiis completo,ieleniabin,oxymelle ſimplici & compoſito,ſyrupo acetoſo compoſito,diarhodon & aliis, cum aquis fœniculi, boraginis, apii,meliſſæ,maioranæ,mentæ,abſynthii, aqua mellis & ſimilibus*: quæ quidem alterantia & ſimilia conferunt etiam in mala complexione frigida ſine materia,exceptis euacuatiuis. Si peccans autem fuerit in complexione humida materiali,curetur cura prædicta immediate: & ſi peccans fuerit in complexione humida ſine materia,ſola digerentia conueniunt,euacuatione excepta. At ſi peccans fuerit in cõplexione E
ſicca materiali,cura erit per euacuationem materiæ melancholicæ non aduſtæ, cum rectificatione mẽbrorum illam generantium. Et ſi immaterialis fuerit,cura eſt cum calidis & humidis. Et hæc pauca de cura ſanguinis peccantis dicta ſint: nunc ad curam malæ complexionis partis vlceratæ tranſeundum eſt.

De

A *De cura malæ complexionis partis vlceratæ.* CAP. VII.

PRo cura igitur malæ complexionis partis vlceratæ dicatur, quod si in parte vlcerata peccauerit mala complexio calida, siue materialis, siue immaterialis fuerit, localibus curetur, *vnguento* videlicet *de cerussa, albo vnguento de tuthia, vnguento de plumbo, aqua rosata, succo plantaginis, succo solani, succo de semperuiuo.* *Complexio calida.* Si mala complexio frigida, *vnguento basilico, vnguento citrino vsuali, vnguento dialthææ compositione patris mei, vnguento fusco, lotione vini boni tepidi, aqua cineris, aqua aluminis.* *Complexio frigida.* Si mala complexio humida, curetur exiccatiuis iam dictis, & aliis vigoratis in siccitate, secundum quod locus vlceratus magis & minus abundat humiditatibus, & similiter secundum diuersitatem corporum & membrorum, in quib. existunt vlcera, sicuti *vnguento viridi herbarum, vnguento gratia dei, vnguento de diapalma, vnguento dialthææ compositione nostra*, seu cum hoc, quod summe valet in omni membrorum complexione: *Complexio humida.* *Vnguentum* ℞. *olibani, mastiches, aloes, ana ʒ ij. picis græcæ vnc. j ß. aristolochiæ longæ combustæ ʒ. j ß. olei rosati vnc. iij. terebinthinæ, ceræ, ana vn. ij. fiat vnguentum.* *Aliud.* Aliud: ℞. *olibani, mastiches, aloes, sarcocollæ, sanguinis draconis, boli armeni, pulueris molendini, omnia puluerizentur subtiliter, & per pannum subtiliter cribra, & cum terebinthina misce, donec ad substantiam densam deueniant.* *Aliud.* Aliud

B R. *vnguenti apostolorum vnc. j. viridis æris ʒ j. misce.*

Complexio sicca. Si autem peccauerit mala complexio sicca, id est, parum humida, curetur *vnguento basilico, vnguento de pice, vnguento fusco, vnguento diachylone nigro dissoluto in cazola, id est, cochleari ferreo, cui addatur pro qualibet vn. diachylonis ʒ. j. pulueris rosarum.* *Vnguentum* Seu cum hoc. ℞. *masticis, olibani, picis græcæ, boli armeni, ana ʒ j. sepi arietini vnc. ij. ceræ vnc. ß. olei rosati vnc. ij. misce.* *Aliud.* Et aliis leuibus exiccatiuis, præmissis semper materierum peccantium euacuatione, si fuerit cum materia, & defluentium diuersione, & similiter constrictione viarum, & ductuum, per quæ tales materiæ possunt deferri & defluere ad locum vlceratum, siue à toto corpore plenitudinem habente defluant, siue ab aliquo membro nobili & forti plenitudinem habente. *Notanda.* Pro notitia superiorum aduerte, 1. quod *in omni parte vlcerata propter ipsius debilitatem aggregatur humiditas superflua, non solum per viam paulatinæ congestionis, imo & aliquando per viam defluxus*, siue à toto corpore defluat, siue ab aliquo membro nobili & forti plenitudinem habente, quæ humiditas in loco aggregata, virtutis loci debilitate putrefit, & in saniem conuertitur. Et si talis humiditas multa, & malæ qualitatis extiterit, reddit vlcus semper compositum cum alia ægritudine, puta corrosione, siue putrefactione, ostracositate, seu alia dispositione, consolidationem vlceris prohibente. Aduerte secundo, 2. quod *in omni membro vlcerato, & maxime vbi quæritur carnis generatio & incarnatio, debeamus administrare medicinas secundum duplicem respectum*,

C primo quidem habendo respectū ad complexionem corporis, & membri, in quo existit vlcus, vt complexionem ipsius naturalem, à parte suæ similitudinis conseruent. Si enim in curatione morbi, complexio naturalis membri & corporis non conseruaretur, morbus non posset destrui, cum complexio naturalis membri sit instrumentum proprium, quo mediante natura membri vtitur ad conuersionem nutrimenti in membrorum substantiam, & rei superfluæ & nociuæ expulsionem. Secundo, habendo respectum ad morbum, vt ipsum à parte suæ contrarietatis destruant. Positis his pro cura eorum, quæ contrariantur causis ad consolidationem facientibus, nunc de cura eorum, quæ vlceri contrariantur, prout sunt ei accidentia, dicendum est.

De cura doloris. CAP. VIII.

Doloris diuisio. CVm doloris cura distinguatur penes ipsius doloris intensum & remissum, nec non penes diuersitatem suæ efficientis causæ, idcirco non absque ratione per nos dolor distinguetur in quietum & clamosum. Et clamosus in eum, cuius acumen inducias concedit, & in eum, cuius acumen inducias non

D concedit: *Causa.* quorum dolorum causa in parte vlcerata communiter esse affirmatur mala complexio, aut solutio continui, seu vtrumque simul. Et cum vlcerata membra secundum quadruplicem possint labi complexionem, vt in præhabitis dictum est: & cum cæteris etiam in efficiendo dolorem vehementiora sint caliditas & frigiditas, quia tenuis impressuræ: ideo impræsentiarum tantummodo de dolore á mala complexione calida, & similiter à mala complexione frigida contingente dicemus.

Complexio calida. Dicimus igitur, quod si doloris causa fuerit mala complexio calida, cuius tamen doloris acumen inducias concedit, præmissis vniuersalibus, valet *vnguentum de lythargyro, vnguentum de cerussa album cum camphora, vnguentum de minio, vnguentum de tuthia, vnguentum de plumbo, vnguentum rubeum camphoratum*; *Vnguentum* *album oui conquassatum cum oleo rosato & lythargyro, & redacta ad formam linimenti in mortario plūbeo cum pistillo suo, quod vnguentum postea bulliat lento igne in libra vna succi semperuiui vsque ad succi consumptionem.* *Aliud.* Valet præterea *album oui conquassatum cum oleo rosato, emplastrum de paruis maluis & plantagine coctis & pistatis, cum cribratura furfuris & oleo rosato, bolus armenus cum terra sigillata, oleo rosato & aceto, succus solatri, seu semperuiui cum aceto.* *Aliud.* Item valet aliud hoc in casu: ℞. *ceræ albæ vnc. iiij. olei rosati vnc. x. sandalorum alborum & rubeorum, rosarum, myrrhæ, olibani, masticheś ana ʒ ij. camphoræ ʒ ß. terebinthinæ vnc. ij ß. fiat vnguentum.*

E *Complexio frigida.* Si vero doloris causa fuerit mala complexio frigida, valet *vnguentum fuscum, vnguentum basilicon, vnguentum citrinum vsuale.*

Solutio continui. Si autem doloris causa fuerit solutio continui, cuius doloris similiter acumen inducias concedit præmissis semper vniuersalibus, valent ea, quæ quemcunque dolorem indifferenter sedant. Ea autem sunt, quæ calorem membri naturalem multiplicant & confortant. Calor enim naturalis membri confortatus repugnat omni rei nocenti, vti *vitellus oui, terebinthina & crocus*; *terebinthina cum oleo rosato*; *oleum abietis cum oleo rosato*: hæc ad intra vlcus applicentur, cum etiam aliquali exiccatione humiditatem medicinarum humectantium refringenti participent, merito cuius etiam vlceri conueniunt. Ab extra vero *oleum rosatum cum amygdalino, oleum de keyro, butyrum recens, pinguedo recens, pulli gallinæ, anatis, porci & similiū,*

hyssopus humida, oleum de oliuis maturis, fæx olei, oleum rosarum, oleum violarum, oleum chamæmelinum, oleum vulpinum, mumia, oleum de sisamo, mucilago seminis lini, fœnugræci. A

Emplastrũ. Emplastrum valens in casu: *℞. foliorum maluarum manip. j ß farinæ seminis lini, fœnugræci, ana vnc. ß. olei chamæmelini, liliorum alborum, ana drach. vj. olei rosati vn. iij. mucilaginis althææ vnc. j ß. farinæ hordei q. s. cum duobus vitellis ouorum fiat emplastrum.*

Mala complexio, & solutio simul.

Si vero doloris causa fuerit mala complexio, & solutio continui simul, cuius doloris etiam acumen inducias concedit, ex iam dictis habita est curatio. Nunquid cura compositæ ægritudinis sumitur ex curatione simplicium ægritudinum, ipsam, inquam, compositam componentium? Quare suppositis vniuersalibus, ad intra vlcus applicentur ea, quę sunt vere & proprie doloris sedatiua; exiccatiuis aliqualiter, & laudabilibus commixta: ab extra vero extraneæ complexionis remotiua. Si tamen doloris acumen inducias non concedit, loco dolenti & circumdolenti narcotica applicentur, vt *emplastrum satis leue de contritis foliis papaueris albi*: & vrgente magis dolore applicetur *emplastrum* videlicet *de foliis mandragoræ, emplastrum de foliis hyoscyami cum puluere chamæmeli, philonium etiam persicum illinitum, theriaca recens emplastrata.* Ex oleis, *oleum de mandragora, oleum de papauere, oleum de nenuphare, cum opio, succo hyoscyami, opium dissolutum cum lacte ouillo, seu mulieris,* & similia. Et hæc de cura doloris dicta sunt. Nunc de cura superflui fluxus sanguinis dicendum esse videtur. B

De cura superflui fluxus sanguinis. Cap. IX.

PRo regimine curatiuo superflui fluxus sanguinis, cum sanguis non nisi à venis effluat, in primis est sciendum, quod diuersitas in modo sistendi sanguinem, non solum sumatur penes diuersitatẽ causæ facientis talem fluxum, vt si fuerit corrosio, vel putrefactio, seu ab extrinseco eueniens solutio; verumetiam secundum quod vena, à qua sanguis egreditur, est profunda in membro, aut superficialis; occulta, aut manifesta, magna, aut parua. His præmissis dicatur, quod sanguinis fluxus curationis genere duabus intentionibus perficiatur, videlicet diuersione, & reparatione loci, à quo sanguis fluit.

Diuersio.

Diuersio quidem fit aliquando per sanguinis euacuationem ad oppositam partem, vti per phlebotomiam, ventosas scarificatas, sanguisugas, quæ tamen modificari debent secundum virtutis & ætatis tenorem: aliquando cum pręfatis absque euacuatione, & cum ligaturis, ventosa super hepate & splene, quæ mirabilis est.

Loci reparatio. Cauterium. Emplastrũ cauterizans. Aliud.

Loci autem reparatio, à quo sanguis fluit, sic completur: vt si fuerit in causa corrosio siue putrefactio, tunc locus, à quo sanguis fluit, cauterizetur cum ferro ignito, siue medicina cauterizante, & escharam inducente: vt cum hoc: *℞ vnguenti populei drach. ij. vitrioli vsti drach. j. argenti sublimati drach. j ß. misce,* & locus, à quo sanguis fluit, tantummodo repleatur. Siue cum hoc alio: *℞. argenti sublimati, lapidis hæmatitis, vitrioli Romani, lithargyri, ana, & fiat puluis, & cum albumine oui & puluere isto licinia liniantur, & loco applicentur.* C Exiccatione autem cauterii fit rectificatio corrosionis & putrefactionis, & exiccatione & corrugatione partis, à qua sanguis egreditur, facta per cauterium, fit sanguinis fluxus restrictio: quare nil cauterio pręstantius in cura fluxus sanguinis euenientis à corrosione siue putrefactione.

Vena ligatio Si vena sit parua.

Si autem vena fuerit parua manifesta, & superficialis, tunc cum acu & serico perforetur sub & supra venam, & ligetur vena, dummodo apostema siue dolor non contradicat: quoniam stante dolore seu apostemate, talis ligatio prohibenda est: & in medio incisionis ponatur medicamen habens has proprietates, videlicet quod sit congelans, vt sanguinis fluentis fiat ingrossatio: nec non inuiscans, vt fiat sanguinis super caput venæ conglutinatio: & exiccans, vt fiat superfluitatum defluxarum & congestarum consumptio, & consequenter solutæ continuitatis incarnatio, qua mediante fit vera & propria sanguinis fluxus restrictio: cuius medicaminis descriptio talis est: *℞. thuris albissimi, viscosi, aloes, sanguinis draconis, boli armeni, ana partes æquales, pulverizentur subtiliter, & cum albo oui misceantur,* & stuelli siue licinia in eo medicamine tingantur, D & in incisionem ponantur, in circuituque vlceris & supra stuellos ponantur stuppæ plures *in aqua rosata, seu communi, & aceto madefactæ,* & aliqualiter expressæ, & cum ligatura satis comprimente ligentur, dimittaturque vlcus, à quo sanguis egreditur, cum illa ligatura vsque ad tres vel quatuor dies, quoniam ante illud tempus non putatur, quod natura fecerit tantum de carne, quod sit sufficiens ad oppilandum venam.

Si vena sit magna. Si profunda.

Si vero vena fuerit magna, reparetur locus per impletionem corporis venarum, cum stuellis linitis in *supradicto medicamine*, siue aliis *infra* dicendis. Et si vena fuerit profunda, immanifesta, magna aut parua, siue alterius diuersitatis diuersificantis curationem fluxus sanguinis, reparetur locus ille modo isto satis communi huic, & aliis etiam diuersitatibus in fluxu sanguinis contingentibus, videlicet ponendo digitum super orificium venæ, dummodo talis impositio sit possibilis, & aliquantulum tenendo, donec sanguis aliquo modo congeletur: deinde ponantur stuelli plures liniti in albumine oui agitato cum aliquibus ex medicinis dicendis, iam dictas proprietates habentibus, & cum ligatura decenter comprimente, ligentur.

Medicamenta sanguinẽ reprimentia simplicia.

Medicinæ simplices in compositione medicinarum, pro restrictione fluxus sanguinis facientium connumerantur hæ, videlicet *tela aranei, terra sigillata, cortex thuris,* E *pentaphyllon, plumæ gallinæ combustæ, bolus armenus, cinis rasuræ chartarum combustarum, coriandrum torrefactum, cauda equina, cornuum rasura, cinis lignorum stypticorum, corrigiola, omnia ossa combusta, puluis rheubarbari torrefacti, pilus leporis combustus, sanguis draconis, spongia combusta & pulverizata, virga pastoris, sanguinaria, fuligo furni, karabe, acacia, folia salicis, galla combusta extincta in aceto, lapis hæmatites, consolida maior, rasura panni vetustissimi, lanugo adhærens corticibus castanearum à parte intrinseca, thus gummosum, aloe, gypsum, farina volatilis molendini, amylum, viscum, gummi arabicum, dragagantum, rasura corrigiarum vel coriorum a parte intrinseca, omnes species gummi.*

Composita ad idem. Puluis.

Ex medicinis compositis fluxum sanguinis cohibentibus, prima forma erit hæc. *℞. pilorum leporis torrefactorum scrup. ß. boli armeni vnc. j ß. sanguinis draconis, terræ sigillatæ, ana ʒ j. thuris gum-*

A *gummosi* ℥ ij. *misce,& fiat puluis.* Secunda forma, *gypsum cum albumine oui & mumia.* Tertia forma: ℞. *gallarum torrefactarum, boli armeni* ℥ ß. *olibani, aloes, mastiches, sanguinis draconis, pilorum leporis minutim incisorum, ana scrup. j. misce & fiat puluis.* Quarta forma compositorum: ℞. *gypsi* ℥ j. *mumiæ, telæ aranei, fuliginis furni, boli armeni, dragaganti, ana* ℥ j. *misce.* Et hęc de cura accidentium consolidationem vlcerum prohibentium sic dicta sufficiant. Nunc autem ad curationem accedamus eorum, quæ ægritudines denominantur. *Aliud.*

De cura apostematis. CAP. X.

DE apostemate, quod est ægritudo vna ex tribus morborum generibus composita, videlicet mala complexione, mala compositione, & solutione continui, incidentaliter præmittendum, quod cura eius distinguatur secundum diuersitatem temporis ipsius apostematis, secundum diuersitatem materiæ apostematis, necnon secundum diuersitatem locorum, in quibus fiunt apostemata. Quare hoc præmisso, intendens hoc in loco pertractare tantummodo de cura apostematis vlceri ex defluxu humorũ contingentis, cum secundum plurimum, ad ipsum vlcus consequatur apostema calidum sanguineum, dicatur, quod si tale apostema fuerit in principio, supposita diæta, conuenienti diuersione, & humorum B peccantium minoratione, & non prætermissa cura vlceris; curetur superponendo *emplastrum ex grano dulci, integro, decocto cum vino pontico, cum cortice suo: seu emplastrum de malis cydoneis, & pyris decoctis in aqua, & vino rubeo, & postea in mortario contritis, & incorporatis cum puluere myrti:* siue *emplastrum de lentibus decoctis, & rosis contusis & incorporatis cum terebinthina & puluere corticum granatorum.* Si autē apostema fuerit in augmento, curetur *emplastris prædictis*, quibus adiungatur *farina fabarum, hordei, tritici, & chamameli.* Existente autem tali apostemate in statu, curetur *emplastro ex foliis absynthii, & maluarum, decoctis in vino dulci, & pistatis cum sapa, & cribratura furfuris.* Et si apostema tendat in viam exituræ, tunc maturatiuis appositis adiuuanda est saniatio: & de maturatiuis proprie in isto casu est *emplastrum de foliis maluarum decoctis in aqua, & in mortario contritis cum farina sem. lini, fœnugraci, & axungia porci recenti,* & similiter *emplastrum ex farina tritici, aqua, oleo, & croco:* & facta sanie, perforatione saniati loci extrahatur: seu si ad orificiũ vlceris talis sanies declinare videatur, tunc tentis seu expressione aut ligaturis ad eum deducatur. Si autem apostema vlceri superueniēs esset aliud à phlegmone, tunc quæratur cura posita *tractatu nostro de apostematib.* Et hæc satis pro nunc dicta sint de cura apostematis vlceri ex defluxu humorum contingentis.

De cura ostracatæ carnis, seu callosæ & duræ. CAP. XI.

C POsita cura apostematis, de cura ostracatę carnis agendum est. Curatio autem eius distinguitur secundum intensum & remissum duritiei talis carnis: nam carnis ostracatæ alia est duritiei intensæ, alia remissæ. Ea igitur, quæ remissa est, medicinis lenientibus, in quibus fit resolutio aliqualis, curari & rectificari potest. Ceterum carnis duritiei intensæ cura perficitur altero istorum modorum, videlicet incisionē cum nouacula, aut cauterio: & si cauterio, aut cauterio actuali, aut potentiali, considerata primo anatomia loci. quia vbi esset timor de disruptione alicuius venæ, seu arteriæ, & consimiliter de effusione sanguinis, eligenda potius esset carnis ostracatæ remotio per cauterium potentiale, quam per incisionem cum nouacula, aut cauterio actuali. nam per cauterium potentiale fit remotio carnis ostracatæ, & prohibitio effusionis sanguinis, si disruptionem venæ seu arteriæ fieri contingat: & quonā modo considera. Præterea si talis caro ostracata secundum totam eius substantiam non fuisset abscissa, applicatione incisionis siue cauterii actualis, tunc maior fiet ab ægris abominatio reiterationis cauterii actualis, & incisionis cum nouacula, quam potentialis: quare magis dilectum apud me est cauterium potētiale, quam incisio, & quam cauterium actuale. Medicamen per me pluries expertum, quod pro efficacissimo habui à patre meo: ℞. *lithargyri, lapidis hæmatitis, vitrioli Romani, ana* ʒ ij. *argenti sublimati* ʒ ij. ß. *misce.* Et pro pleniori D notitia medicaminum in casu valentium, recurras ad ea, quæ scribuntur *in de amputanda carne superflua eximia siue mira quantitatis.* *Curatio duritie intensæ.* *Cauterium potentiale.*

Carnis vero duritiei remissæ curatio compleatur *inferius* dicendis, incipiendo primo à simplicibus, deinde gradatim procedendo ad composita. Ex simplicibus, & primo ex oleis *oleum liliorum alborum, oleũ amygdalarum dulcium, oleum de lumbricis, oleum vulpinum, oleum de granis sesami, fæx olei, œsypus humida ex mucilaginibus, mucilago althææ, feminis lini, fœnugraci.* Ex pinguedinibus & vnctuosis, *pinguedo gallinæ, anseris, vituli, bouis, cerui,* & proprie *medulla eorum, & adeps hirci & asini & rapacium, scilicet leonis, vrsi, leopardi, lupi, vulpis; & rapacium ex auibus, scilicet aquilæ, vulturis, & similium:* & meliora earum sunt, quæ sunt minoris antiquitatis, & exiccationis, & vehementioris humiditatis. Ex compositis præparatis, *vnguentum basilicon, vnguentum diachylon album, cum gummis, & sine gummis, vnguentum de medulla cruris vituli, vnguentum mollitiuum, vnguentũ de mucilaginibus, hyssopi cerotum, emplastrum bonum pro remittenda duritie carnis* ostracatę duritiei remissę, *de farinis seminis lini, fœnugraci, capis lilii, pinguedine gallinæ, porci, sine sale, hyssopo humida, oleo lilii, chamæmeli, & medulla vituli.* Aliud: ℞. *medullæ cruris vaccini, olei rosati omphacini, ceræ par um, misce.* Aliud: ℞. *medullæ cruris vituli, mucilaginis, seminis cydoniorum, dragaganti, olei amygdalarum dulcium, cum cera & modico terebinthinæ fiat vnguen-* E *tum.* Aliud: ℞. *œsypi humidæ, adipis anatis, gallinæ, cerui, mellis ana, ceræ q. s.* Aliud: ℞. *caput vnum castrati semicontritum, & in vino dulci decoquatur vsq; ad carnis dissolutionem, & quod supernatauerit, collige, & vsui reserua.* Aliud: ℞. *medullam cruris equi bullitam in vino albo dulci, vt supra de capite castrati, colligē & reserua.* Aliud: ℞. *vnguenti de cerussa, medullæ cruris vaccæ, adipis anatis, gallinæ, ana.* *Medicamenta simplicia pro duritie remissa.* *Vnguentum* *Aliud.* *Aliud.* *Aliud.* *Aliud.*

De cura carnis mollis. CAP. XII.

POstquam de curatione ostracatæ carnis elocuti fuimus, nunc de cura carnis mollis dicendum erit. Dicimus igitur, quod cum mollities carnis consequatur ad malam membri vlcerati complexionem, seu sanguinis delegati malitiam, aut vlceris insufficientem mundificationem, quod pro eius curatione,

A si fuerit in causa mala complexio, corrigatur medicinis descriptis *capite septimo huius partis nostræ practicæ.* Si delegati sanguinis malitia, castigetur assignatis *cap.vj.* Si vlceris insufficiens mundificatio, mundificetur antidotis, quæ humiditatem extraneam, ad quam mollitio carnis consequitur, exiccant & consumunt; positis *capite tertio* & *quarto*, & *tertiodecimo*, in de amputanda carne superflua quãtitatis paucæ, huiẽ artificiose supposito. nam ad carnis mollitiem, nisi prohibeatur, carnis superadditio consequitur.

De cura carnis superadditæ atque superfluæ. Cap. XIII.

SIcuti carnis creatio, & vlceris consolidatio actione naturæ fiunt, ita & per oppositum amputatio, & carnis superfluæ diminutio, de qua ad præsens agit sermo noster, non fit actione naturæ, sed medicinarum applicatarum qualitate. Et ideo cum medicinæ tales sint diuersorum modorum, quia quædam debiles, quædam fortes, quædam magis fortes, ne ex earum applicatione contingat error, præmittendũ erit, quod diuersitas in applicanda medicina carnis diminutiua, sumatur penes diuersitatem quantitatis diminuendæ carnis, nec non penes diuersitatem nobilitatis, seu sensilitatis membri, super quod cadit generatio carnis amputandæ, vt in dura matre, & similibus. **B** Hoc præmisso, si caro amputanda siue diminuenda fuerit quantitatis paucæ, diminuatur medicinis his satis debilibus, videlicet *alumine rochi vsto, permixto cum bolo aut sine bolo, alumine saccharino, & hermodactilis, simul cum tartaro, nucleis dactylorum vstis, cinere conchylium combustorum, cinere quercus, cinere ficus, borace, nuce, candido sale & melle, aqua aluminosa cum sale, aqua ardenti sola, aqua ardenti cum sulphure & sale, semine vrticæ, serpentaria, vnguento apostolorum.*

Medicamenta debilia ad amputandam carnem paucæ quantitatis.

Fortia ad amputandã quantitatẽ notabilem.

Aqua mirabilis.

Emplastrum

Si vero caro amputanda fuerit quantitatis notabilis, amputetur medicinis satis fortibus, videlicet *radice vel cinere vitis albæ, radice asphodelorum, vitriolo Romano viridi æris, vnguento apostolorum fortificato cum viridi æris, vnguento Aegyptiaco, vnguentis viridibus vigoratis cum sale gemma, aqua rosata cum viridi æris, aqua ardenti cum viridi æris.* Vt: ℞. *aquæ ardentis vnc.ij. viridis æris* ℥ *ij. misce.* Aqua mirabilis in remotione carnis superfluę quantitatis notabilis: ℞. *argenti sublimati* ℥ *ij. aluminis rochini* ℥ *v aquæ ros. siue plantaginis vn.vj. misce, & bulliant ad consumptionem quartæ partis.* Si autem caro amputanda fuerit eximiæ siue miræ quantitatis, amputetur medicinis prædictis fortioribus videlicet *trochiscis calidiconis, trochiscis ex alkali, & calce non extincta, permixta cum aqua in forma luti, & redacta ad formam trochiscorum; puluere ex alumine saccharino, thure, & arsenico, & calce viua, puluere ex calce viua & melle simul malaxatis in modum pastæ, & redactis ad formam magdaleonis, qui in pasta tritici reuoluatur, & in furno decoquatur aqua, per quam fit separatio auri ab argento; oleo de vitriolo, aqua rosata, in qua argentum fuerit sublimatum dissolutum, vnguento ex argento sublimato drach. ij ß. vnguento populeo drach. j. puluere ex lithargyro, lapide hæmatitis, vitriolo Romano, argento sublimato partibus æqualibus.* **C** Expertum per me pluries: ℞. *aquæ rosatæ, succi limonum, ana vnc. ij. argenti sublimati* ℥ *iij. cerussæ* ℥ *ij ß. misce, & bulliant ad consumptionem quartæ partis.* Aliud expertum: ℞ *salis nitri, vitrioli Romani, aluminis. ana vnc. ß. argenti sublimati* ℥ *ß. aquæ plantaginis vnc. vj. aceti acris vnc. ij. misce, & bulliant modo præscripto.* Item secundum, quod loco medicinarum hoc tertio in loco descriptarum, ab aliquibus laudatur carnis superfluæ amputatio per cauterium actuale, à nonnullis per incisionem, ab aliis per compositionem istorum duorum modorum ad inuicem, videlicet cauterii actualis & incisionis, in hunc modum: Sumptis forficibus bene & notabiliter incidentibus & in ignem positis vsque ad rubrificationem earum, sic per illos, eo instrumento taliter præparato, caro amputanda amputatur, positis nonnullis causticis, quibus caro superaddita remoueri habeat. At pro eorum applicatione erudita, dicimus, quod in remotione carnis superfluę vtendum sit potius medicinis à mordicatione denudatis, quam quibuscunque aliis, nisi necessitate ductus, in qua necessitate adhuc meliores erunt & laudabiliores illæ, quæ erunt minoris mordicationis. **D** Præterea notandum etiam, quod cum remotiua carnis superfluæ mordicantia applicantur, linitio facta circumcirca membrum in parte sana *cum vnguento defensiuo communi solo, seu vnguento populeo secum admixto,* aut *succis frigidis,* aut *plantaginis, solatri, semperuiui,* & his similibus, multum iuuatiua est. Ex dictis iam clare demonstratum est, quis sit modus carnis superfluę curatiuus. Nunc autem ad curam serpiginis siue pruriginis accedamus.

Forfices ignita.

De cura serpiginis seu pruriginis, in circuitu vlceris contingentis. Cap. XIV.

CVm non raro contingat, partes vlcerum circumadiacentes superficialiter vlcerari multis & paruis vlceribus, situsq; inordinati, cum earum partium punctione & arsura, ex quibus vlceris consolidatio difficultatem consequitur: ideo priusquam modus curatiuus prænominatæ dispositionis explicetur, duo erunt præmittenda: & primum, quod talis dispositionis causa possit esse intrinseca, aut extrinseca. Intrinseca secundum plurimum, sanies ab vlcere resudans acuta, mordicatiua, cuius saniei materia dicitur cholera adusta, seu phlegma subtile choleræ adustæ admixtum, locum vlceratum & partes adiacentes inundans, & eas contingendo sui acuitate superficialiter vlcerans. Extrinseca vero causa, vti calefacientium appropinquatio magis, quam dispositio vlcerosa & membri natura requirant, humores in **E** loco contentos dissoluentium & acuentium, necnon antecedentem materiam ad locum attrahentiũ. Secundo pręmittendum, quod posita hac dispositione duo ad inuicem coniunguntur, quorum quodlibet necessario trahit ad se curam, videlicet mala complexio calida, & superficialis vlceratio.

Dispositioni igitur huic succurrendum dięta, cauendo à salsis, & ab acutis, & potione materiã peccantem euacuante, & hoc maxime, si causa fuerit intrinseca. Itẽ succurrendũ in recẽti serpigine localib. alterantib. malã cõplexionem calidã, & exiccantib. saniem subtilẽ ab vlcere superficiali resundantẽ, & secundum quod trahit ad se curam magis vna passio iã dictarum, quam altera, sic compositum antidorũ in exiccatione prædominetur, seu in alteratione malæ complexionis calidę, secundum prędominiũ vnius

istarum

A istarum dispositionum super alteram. Et quia accommodata siccitas ad curationem vlcerum non semper requisita stat cum frigido, quare nimirum calida cum frigidis in aliquibus dicendis admiscemus, immo in tali dispositione consequitur multoties ex applicatione pure infrigidantium, humoris constipatio, suæque malæ caliditatis concentratio, quæ postea est causa deterioris malignitatis ipsius morbi: de quorum alteratiuorum & exiccantium in recenti serpigine est *linimentum ex lithargyro, cerussa lota, oleo rosato cum aceto forti, confectum in mortario plumbeo cum pistillo suo*. Item *vnguentum album cum aceto acri*. Item aliud: ℞. *radicum lapathi, chelidoniæ recentium, ana vnc. j. aluminis vsti, salis communis, ana drach. ij ß. cum axungia porci rancida & salita, & succo plantaginis, fiat linimentum in mortario contritis conterendis*. Certa autem experientia scio etiam ista in casu valere, quorum aliqua iuuatiua sunt sui exiccatione, alia exiccatione & stypticitate simul, videlicet *oleum de tartaro, oleum de frumento, oleum de vitellis ouorum, aqua maris, decoctio acetosæ, aqua fabrorum, in qua ferrum extinguitur, aqua existens sub rota fabrorum, vbi acuuntur ferramenta siue instrumēta*. Vnguentum bonum per me quotidiana experientia comprobatum, quo patiens volis suis ambarum manuum locum serpiginosum, siue pruriginosum inungat, & taliter fricetur, donec vnguentum ingrediatur, & imbibatur in membrorum substantiam: & quonam modo tale vnguentum taliter administratum sit serpiginis curatiuum considera: Linimentū.

B ℞. *axungiæ veteris vnc. iij. tartari, thuris, ana vnc. ß. argenti viui extincti cum saliua, vnc. ij. succi absynthii q. s. misce, & fiat vnguentum in mortario absque igne*. Item aliud: ℞. *axungiæ porci vnc. iiij. aceti acris vnc. iij. argenti viui vnc. ij ß. dissoluatur axungia ad ignem, & bulliat aliquantulum cum aceto, & per pannum coletur, & in mortario diu aceto conteratur, & incorporetur: deinde adde vltimo argentum viuum cum saliua extinctum*; & modo præfato locus serpiginosus etiam inungatur. Item aliud: ℞. *sepi castrati, medullæ bouis, ana ℥ ij. succi saluiæ vnc j ß. argenti viui vnc. ij. thuris ℥ vj. misce, & fiat emplastrum absq; igne, mortificato prius argento viuo cum aceto acri*. Conuenit etiam in inueterata serpigine pro eius cura, præhabitis vniuersalibus, euacuatio materiæ cōtentæ in loco per scarificationem, ventosas scarificatas, sanguisugas, & per similia: & dum necesse fuerit, conuenit etiam apertio venæ respicientis locum tali serpigine infectum, vt si in coxis fuerit, saphenæ, si in brachiis, saluatellæ. & sic de aliis corporis partibus: deinde ad localia iam dicta deuenire. Et hæc de cura serpiginis, siue pruriginis in circuitu vlceris euenientis dixisse sufficiant. Quis autem sit verus modus corrosionis curatiuus, ex *sequenti capite* quisque sufficienter intelligere poterit. Vnguentum optimum & sæpius probatum. Aliud.

C *De cura corrosionis.* CAP. XV.

CORrosio, quæ est dispositio, in qua humiditas terminans inter partes membri resoluitur, ita quod partes membri remanent discontinuatæ, absque hoc, quod humiditas, quæ remanet in membro, sit corrupta, cuius causa forte dicitur cholera adusta, quæ propter sui acuitatem & adustionem fraudulentiam adipiscitur, septem his instrumentis curetur: quorum primum erit prohibitiuum, ne materia faciens corrosionem multiplicetur: 1 secundum erit minoratiuum materierum corrosionis antecedentium: 2 tertium erit diuersiuum materierum corrosionis defluentium: quartum erit eductiuum ab vlcere 3 4. & à partibus vlceri proximis materiæ corrodentis: quintum erit remotiuum carnis corrosæ, in qua forte 5 etiam malitia corrosionis fundatur; sextum erit alteratiuum malæ complexionis calidæ derelictæ, par- 6 tim ab humore corrodente, partim à medicina caustica, qua mediante facta fuit remotio carnis corrosæ: septimum erit exiccatiuum superfluitatum in loco existentium. Primum itaque instrumentum per- 7 1 ficiatur debito regimine in sex rebus non naturalibus, vergente ad frigidum & humidum. Secundum 2 instrumentum subministretur euacuatione facta per secessum, educente choleram adustam: pro quo recurras ad caput de cura sanguinis peccantis in complexione calida nimis superflua. Tertium instru- 3

D mentum compleatur phlebotomia partis oppositæ, eductione omni die superfluitatum primæ digestionis cum clysteri, vel suppositorio, si sponte non educerentur. Et omni alio modo diuersionis, ex ventosis, frictionibus, refrigeratione partis superioris, cum superappositione medicinarum frigidarum stypticarum, vti *solani plantaginis*, materiam fluentem ingrossantium, & vias & ductus, per quæ fluit materia, constringentium, nec non & membrum confortantiū, vt à se materiam depellat, & non recipiat. Quar- 4 tum similiter instrumentum perficitur educendo materiam cum scarificatione vlceris, & partis circumadiacentis, seu applicatione sanguisugarum super membro. Quintum instrumentum perficiatur caute- 5 rio actuali cum ferro ignito, siue potentiali, cum hoc: ℞. *argenti sublimati drach. ij ß. vnguenti populei vel dialthææ* (quod multum acuitatem sublimati refringit) *drach. j. misce*. Sextum instrumentum *vnguento de minio, vnguento de cerussa albo, vnguento de succo solatri, vnguento de tuthia, vnguento rubeo camphorato, & similibus*. Se- 6 7 ptimum vero & vltimum instrumentum compleatur vnguentis prædictis, siue cum hoc, & melius: ℞. *vnguenti de tuthia, vnguenti de calce, ana vnc. j. misce*. Seu cum hoc: ℞. *aluminis, fæcis aceti, pulueris gallarum, ana partes æquales*. Valet præterea sua exiccatione, repercussione, & membri confortatione, *aqua plantaginis* siue *vinum mellitum, decoctionis aluminis*. Posita cura corrosionis, de cura putrefactionis dicendum est. Cauterium potentiale. Vnguentum.

E *De cura putrefactionis.* CAP. XVI.

CVm putrefactio in vlcere, quæ est corruptio substantiæ membri absque eius dissolutione, consequatur ad corruptionem complexionis membri, seu ad prohibitionem aduentus spiritus ad membrum. Ideo antequam ad curationem putrefactionis accedamus, connumerāda erunt, à quibus mēbri complexio corrumpitur, & similiter à quibus fit prohibitio aduentus spiritus ad membrum.

Membri complexio corrumpitur in genere ab omni eo, quod sibi contrariatur, quia quod corrumpitur, corrumpitur à suo contrario in specie, sicuti à saniei substantia, ab humoris transmissi ad vlcus malignitate & venenositate, ab intensa ab intrinseco, seu ab extrinseco euenienti caliditate, frigiditate seu humiditate: à venenorum morsu, vt canis rabidi, scorpionis, viperæ, & similium: à venenatæ sagittæ, siue rei alterius veneno infectæ disruptione, siue punctura.

A Prohibitio aduentus ſpiritus ad membrum vtiq; in genere fit ab omni eo, quod in viis tranſitus, per quos deferuntur ſpiritus, oppilationem inducit, ſicuti in ſpecie à materia incuneata, & conſtricta, ſiue per cauſam primitiuam, ſiue antecedentem, ab immoderata frigiditate, à forti & exaſperata ſtrictura, ſiue illaqueatione, à materiæ coniunctæ exceſſiua quantitate, ſeu multitudine, à materiæ coniunctæ groſſitie & viſcoſitate.

Aſſignatis cauſis tam in genere, quam in ſpecie putrefactionis in vlcere euenientis, tali, quali modo dictum eſt, nunc dicendum conſequenter quod cura putrefactionis diſtinguatur ſecundum quod ea putrefactio eſt de proximo futura, aut iam facta: & quæ iam facta eſt, aut ſecundum quod eſt perambulans & procedens ad partes vicinas corrumpendo per viam corruptionis complexionis membri, aut ſecundum, quod non eſt perambulans, nec procedens, partes vicinas corrumpendo ſaltem pro tempore, ſed ſic in ſuo eſſe ſtans.

Cura putrefactionis proxime futuræ.

Cura itaq; putrefactionis, quæ eſt de proximo futura perficiatur, ne talis putrefactio omnes gradus ad putrefactionem acquirat, vt ſi in cauſa fuerit ſaniei ſubſtantia, perficiatur antidotis deſcriptis *cap. 3. & 4. huius noſtræ partis practicæ.* Si in cauſa fuerit ab intrinſeco ſeu ab extrinſeco eueniens caliditas, cura compleatur *ſucco ſolatri, ſucco plantag nis, album. oui conquaſſato cum aqua roſ.* Si frigiditas, *decoctione chamæmeli,* B *meliloti, & ſimilium.* Si humiditas, *aqua cineris, aqua aluminis, emplaſtro ex farina hordei, orobi, fabarum, aqua cineris, aceto, & melle,* & aliis exiccatiuis fortioribus forte. Si vero fuerit in cauſa humoris malignitas, & venenoſitas, ſeu rei alterius extrinſecæ venenatæ morſura, diſruptio, ſiue punctura, tunc talis malignitas & venenoſitas eradicetur & conſumatur cauterio, ſeu ſcarificatione, appoſitione ventoſarum ſuper loco, ſuctione cum ore & aliis. Si materia incuneata & conſtricta, relaxetur ſcarificatione loci, & circumuicinæ partis. Si in cauſa fuerit fortis & exaſperata ligatura, diſſoluatur, & à tali deſiſtatur. Si materiæ coniunctæ multitudo, minoretur ſcarificatione, ſeu ſanguiſugarum appoſitione. Si vero materiæ coniunctæ viſcoſitas & groſſities fuerit in cauſa, tunc ipſius fiat ſenſibilis diſſolutio ſcarificatione loci, & circumuicinæ partis.

Cura putrefactionis factæ.

Cura vero putrefactionis, quæ iam facta eſt, & non perambulans, nec procedens ad partes vicinas corrumpendo, ſaltem pro tempore, ſed ſic in ſuo eſſe ſtans, compleatur abſciſſione putrefacti cum nouacula, ſeu quouis alio modo corruptum abſcindente, ſumpta indicatione de profunda & ſuperficiali abſciſſione, ſecundum quod talis putrefactio magis & minus in membro profundatur. C

Putrefactionis perambulantis.

Cura autem putrefactionis, quæ eſt perambulans & procedens, in hunc modum adminiſtretur, inciſione corrupti iuxta ſanum, accipiendo etiam de parte ſana, & conſequenter cauſticatione reſidui, cum igne: & melius: aut medicinis cauterizantibus, vt humidum extraneum in membri ſubſtantia forte derelictum. quia non per inciſionem & amputationem totaliter remotum, aptum partes vicinas ſanas corrumpere & inficere, conſumatur & exiccetur: ſeu cum his, quæ in illam humiditatem extraneam exiccando & conſumendo cauterio proportionantur, ſicuti *vitriolo Romano, calce viua, ſeu vnguento tali:* R. *vitrioli rubei ℥ x. aluminis ℥ iiij. calcis viuæ ℥ v. pſidiæ ℥ v. thuris ℥ xj. gallarum ℥ j. ß. ceræ ℥ xl. olei ℥ vj. pinguedinis vituli ℥ xl. incorporentur more vnguenti.* Idem valet hoc aliud: R. *aquæ primæ ℥ x. calcis viuæ, argenti ſublimati, aluminis, ana vnc. j. miſce, & bulliant ſimul ad ignem, donec ad ſubſtantiam denſam deueniat.* Item etiam *vnguentum Aegyptiacum,* & ſimilia. Hæc itaque de cura putrefactionis, & vniuerſaliter earum diſpoſitionum, quæ in vlceribus ſuperueniunt, dicta ſint.

Vnguentū.

De cura corruptionis oſſium. Cap. XVII.

CVm ad vlcera multoties conſequatur oſſium corruptio, qua exiſtente vlcus in carne non poteſt ſanari, niſi prius oſſis corruptio eradicetur: ideo & rationabiliter data prius vlcerum cura, in calce huius noſtri libelli curationem corruptionis oſſium aggreſſus ſum, non diſtinguendo tamen putrefa- D ctionem à corroſione, cum curatio, quæ perficitur poſtremo artis medicæ inſtrumento, pro ſui maiori parte penes hæc non diuerſificetur. Dico igitur, quod corruptionis oſſium curatio diſtinguatur ſecundum quod talis corruptio eſt de proximo futura, aut iam facta, & ſecundum quod eſt in oſſe magis & minus profunda, aut magis & minus ſuperficialis, ſimiliter ſecundum diuerſitatem membrorum, in quibus fundata ſunt oſſa, vt in capite, dorſo, coxendicibus, iuncturis & conſimilibus. Scita hac diuerſitate, dicendum ſecundo, quod oſſis corruptio, quæ de proximo futura eſt, denotetur ex iſtorum præſentia, videl. apoſtematis naturæ inobedientis, doloris in loco, & cum perſeuerantia infeſtantis, coloris oſſis naturalis, coloris liuidi conditiones aſſumentis, carnis vlceratæ in corruptionem tendentis, vlceris ſub imperio annui ſe ſupponentis. Oſſis corruptio, quæ iam facta eſt, denotatur, quoniam ſecundū plurimum & quaſi ſemper facta eſt oſſis denudatio á panniculo eum naturaliter cooperiente, quæ comprehenditur ex facili penetratione carnis, & panniculi vſque ad ipſum os, tenta plumbea ſiue argentea mediante. Item caro, quæ ſuper ipſum exiſtit os, facta eſt mollis, nec non ſanies ab vlcere emanans eſt cum fœtore, & facta prætenuis.

Si igitur oſſis corruptio fuerit futura de proximo, curetur, ne omnes gradus ad corruptionem ac- E quirat, & hoc remotione ſuæ cauſæ facientis talē corruptionem, circa quā fiat diligens conſideratio.

Si autem oſſis corruptio iam facta ſit & ſuperficialis exiſtat, eradicetur frictione ſeu ſcalptura ipſius oſſis corrupti, vſquequo peruenias ad vltimum corruptionis eius, cognita oſſis corrupti eradicatione, dum eius fit frictio, quod ſanguis ex eo egreditur. Si vero corruptio profunda fuerit, abſcindatur ipſum os corruptum fricando ſeu ſcalpendo, & ſubſequenter cum cauterio actuali cauterizando, vt inde ſi quid humidi fuerit extranei, non iam ex toto per frictionem remoti, apti particulas vicinas adhuc inficere, exiccetur & conſumatur: & ſi oſſis corruptio profunda vſque ad ſui medullam comprehendatur, curetur ipſum os malleo & ſcalpello, ſed aliis inſtrumentis conuenientibus, concauando & remo-

A remouendo cum ſui medulla. Si vero oſſis corruptio fuerit vniuerſalior, ita quod totum os ſit corruptum, ſerratura totius oſſis deſtruatur.

Si oſſis corruptio exiſtere videatur in capite, dorſo, anchis ſiue iuncturis, aut membris nobilibus propinquis, annihiletur medicinis complexionem ipſius oſſis conſeruantibus, & humidum corruptum & extraneum in oſſis corrupti ſubſtantia contentum exiccantibus & conſumentibus, ſicuti cum *vnguẽto de agarico*, cuius hæc fertur eſſe deſcriptio: ℞. *ſalis, agarici, tartari, ana, fiat puluis, & cum melle vnguentum.* Siue cum alio: ℞. *ariſtolochiæ rotundæ, ireos, myrrhæ, aloes, corticis plantæ opopanacis, cambil adusti, ſcoriæ æris, corticis pini, ana, miſce, & fiat puluis, ſeu cum melle vnguentum.* Item valet in caſu *radix dragonteæ, betonica, radix peucedani pulverizata, radix vitis albæ cum vino emplaſtrata, euphorbium pulverizatum, vitriolum Romanum, & ſimilia.* A nonnullis vero fit humiditatis corruptæ in oſſis ſubſtantia contentæ conſumptio & reſolutio medicinis his, quæ cauterio proportionantur, videlicet *oleo feruenti, radice aſphodelorum ignita valde, cum vino, ſulphure ignito, aqua, per quam fit ſeparatio auri ab argento.* Tu tamen de membri vlcerati nobilitate, & ad membra nobilia propinquitate, & ſimiliter de prædictorum medicaminum fortiori & debiliori potentia cõſidera, ne ex eorum applicatione in membro vlcerato cadat error.

Vnguentum de agarico.
Aliud.

B Quot igitur ſint impedientia curationem vlcerum, & quibus diuerſis modis impediant, & per quæ ſigna impedientia occulta cognoſcantur, quæ ad theoriam pertinent curationis vlcerum: ad hæc autem quæ ſint, & quot ſint ingenia auferentia præfata impedientia, quia tria, ſcilicet potio, diæta, & chirurgia, tam generaliter in quadam ſumma, quam particulariter circa vnumquodque, quod ad practicam attinet, in hoc noſtro compendioſo libello, qui de cura vlcerum exteriorum inſcribitur, quæ eſt chirurgiæ pars, ſufficienter dictum eſt.

ANGELI BOLOGNINI LIBRI II DE CVRA vlcerum finis.

C

D

E

A

ANGELI BOLOGNINI DE VNGVENTIS, QVÆ COMMVNIS HABET VSVS PRACTICANTIVM HODIERnus in ſolutæ continuitatis medela, Liber. B

PRÆFATIO.

CVM in florentiſſimo Bononienſi ſtudio, à Senatu Bononienſium ſtipendio adductus fuerim, vt chirurgiæ principis lectiones non paucæ ſcholaſticorum multitudini publice profiterer, eorum & doctorum quidem maior pars ingeminatis in dies precibus, vt quæ vnguenta communis habeat vſus practicantium hodiernus in ſolutæ continuitatis medela, & quonam modo & via ea vnguenta ſolutis continuitatibus applicata, in illis operationes à Medico intentas inferant, deinde in quo tempore ſolutis continuitatibus applicãda ſint, poſtmodum quonam modo & quo in loco applicari debeant, adhuc quanto tempore in eorum applicatione continuandum ſit, vltimo eorum deſcriptionem & componendi modum deſcribere vellem, & eis cæteræq; ſtudioſæ iuuentuti imprimi curarem, ſæpiſſime me efflagitauit. Aſſiduis igitur eorum debitis ac precibus non obtemperare arbitratus ingratiſſimum, his paucis, non omnia, ſed quæ opportuniora & meliora ad rem viſa ſunt, dicens, ero contentus. C

Quot & quæ ſint vnguenta in communi practicantium vſu. CAP. I.

VNguentorum, quæ ſunt in communi practicantium vſu pro curandis ſolutis continuitatibus; quædam ſunt, quæ pluribus membris, quædam, quæ pluribus ſolutis continuitatibus ſunt communia: alia, quæ vni determinato membro; nonnulla vni ſolutæ continuitati tantum ſunt propria.

Vnguenta communia. Quæ pluribus membris pluribuſq; ſolutis continuitatibus ſunt communia, dicuntur eſſe hæc, videlicet *vnguenta defenſiua, vnguenta digeſtiua, vnguenta mundificatiua*, quæ vnguẽta non magis vni particulari membro determinato, quam alteri, & ſimiliter non magis vni particulari ſolutæ continuitati determinatæ, quam alteri, ſunt appropriata, nec pro illis principaliter inuenta, ideo in hac parte communia dicuntur.

Capitalia. Quæ vni membro determinato ſunt propria, ſiue illi appropriata, ſunt *vnguenta capitalia*, quæ pro curandis ſolutis continuitatibus in capite tantum contingentibus principaliter fuerunt inuenta.

Mercurialia. Quæ vni ſolutæ continuitati ſimiliter ſunt propria & appropriata, ſunt *vnguenta Mercurialia*, quæ vtiq; pro curanda vlcerata quadam ſcabie miro quodam modo reperta ſunt.

De vnguentis defenſiuis. CAP. II. D

A Communioribus rationabiliter incipiens tanquam notioribus, de vnguẽtis defenſiuis dicendum, quorum officium & operatio eſt, cum frigidis & ſtypticis ſint compoſita, frigiditate ſua & ſtypticitate ſanguinem fluentem & humores admixtos ſanguini, congelare, condenſare, & ingroſſare, & ſic ex eorum tali acquiſita ſubſtantia, ineptos fluxui reddere, nec non ſubſtantiam membri patientis inſpiſſare, poroſitateſq; ipſius conſtringere, caliditatem eius attractiuam refringere, virtutes membri læſi vnire, & vnitas fortiores in ſuis operationibus reddere, videl. in expellendo maxime, & ſic ex his defluentes humores loco ſoluto copulari prohibere. *Virtus enim vnita, fortior eſt ſeipſa diſperſa*: quod idem eſt, *Omnis potentia manens impartibilis, maior eſt.* Humoribus itaque in fluxu, ſeu de proximo influere exiſtentibus, applicentur defenſiua in parte ſana, videlicet ea parte, qua exiſtunt viæ & ductus, per quos defluunt humores & ſpiritus ad locum læſum. Quibus defenſiuis continuandum erit, donec & vſque humorum defluxus ceſſauerit, quod comprehendi poterit priuatione doloris, deliteſcẽtia tumoris, ſi apparuerint, bonitate ſaniei in ſubſtantia & qualitate, ipſiuſq; proportionata vlceri quantitate: quorum plurimæ deſcribentur formæ, quarum prima forma erit vnguenti defenſiui communis, quæ talis eſt: ℞. *olei roſ. vnc. j. ß. myrtini vnc. ß. ceræ albæ ʒ vj. boni ponderis. boli arm. vnc. ß. ſanguinis draconis, terræ ſigillatæ, ana drach. j ß.* *Conterendorum vnumquodque per ſe primò, ſubſequenter commixta in vnum in mortario ſubtiliſſime conterantur* (& non ab re, dum dicatur *vnguentum ſubtile & emplaſtrum groſſum*) *& per ſetonem ſubtilem tranſmittantur, diſſolutaque cera in oleis ad ignem lentum & fere infrigidatis dentur pulueres, ducendo tale commixtum continue baculo vſq; ad vltimam infrigidationem: Vltimo in aqua roſata, ſeu aceto roſato infundatur & abluatur.* Tale autem defenſiuum ſub tali forma adminiſtratum, conſuetum eſt non remutari, niſi de tertia in tertiam diem, applicando ipſum eo modo & loco, quibus *ſupra*. Solet præterea à quibuſdam pro vnguento defenſiuo communi, & aliis vnguentis defenſiuis particularibus, in nonnullis particulis humani corporis (licet in omnibus etiam) linimentum *vnguento ſupra ſcripto* proportionatum adminiſtrari, cum non in illis particulis accommodate

Locus applicandi. *Tempus.* *Vnguentum defenſiuum commune.* *Conficiendi modi.* *Tempus ad tres dies.* *Linimentũ.* E

A date vnguentum administrari possit, cuius forma erit hæc: ℞. *olei ros.* ℥ ij. *boli armeni* ℥ j. *aceti drach. j. misce, & in mortario tale aggregatum ducatur, factaq; eorum simplicium adinuicem bona permixtione, eo linimento partes circumstantes vulneri siue vlceri spatio trium digitorum illinantur*, cooperta prius tamē solutione continui, tentis, liciniis, seu faldellis & petiis emplastratis vnguento, seu vnguentis solutæ continuitati illo tunc tempore conuenientibus, & opportunis: quæ linitio omni tempore medelæ præstitæ reiteranda est. Ab aliis vero tempore magni æstus & caloris, seu infirmorum inopia, loco vnguenti defensiui, & similiter linimenti, de quibus *supra*, subministrantur nonnullæ defensiuorum formæ, sub forma embrocæ: quarum prima erit hæc: ℞. *succi solani partes duas succi, plantaginis partem vnam, aceti parum, misce*. Infusa petia vna in tali aggregato & aliqualiter expressa, partes circumstantes solutæ continuitati embrocentur, & extensa supra membrum vsq; ad tempus mutationi congruum permittatur: & iterum imbibita in tali medicamento applicetur, cooperta prius solura continuitate tentis, faldellis, vt *supra* habitum est. Alia forma: *R. aquæ rosatæ vnc. iij. aceti vnc. ß. misce*, & applicetur vt *supra*. Alii aliter defensiua loco & tempore, quibus *supra* applicanda applicant, & hoc modo tali, videlicet loco ex *oleo rosato* circumquaque inuncto, eidem *pulueres sanguinis draconis & boli armeni* hincinde superaspergunt, & eorum digitis non valde comprimentibus prædictos pulueres leniunt & dissoluunt. *Embrocha.*

B

De vnguentis digestiuis. Cap. III.

DEscriptis nonnullis in defensiuorum materia, de quibus *in procœmio* nos declaraturos esse diximus, nunc de vnguentis digestiuis dicendum, quorum officium & operatio est tam in vulneribus, quam in vlceribus indigestis & crudis, sui caliditate cum humiditate & vnctuositate permixta, præparare ad expulsionem, caliditate digestiuam vigorando, multiplicato calore naturali, & humiditate & vnctuositate disponendo ad alteratione̅ similem illi, quæ fit in generatione saniei cum putrefactione permixta, molliendo & leniendo. In vulneribus dico sanguinem, & superfluitates admixtas sanguini, congelatum seu constrictum in extremitatibus venarum notabilium, & capillarium partium solutarum, & in locis proximis ambientibus ipsam solutam continuitatem, quæ sanguinis congelatio, & constrictio consecuta fuit applicatione albuminis oui, siue frigiditate aeris circumdantis, seu alia de causa. Et similiter præparant ad expulsionem superfluitates, quæ aggregantur in loco, partim per viam defluxus, virtute expulsiua forti membrorum, potentium suas superfluitates ad membrum debile expellere, partim per viā C congestionis, virtute digestiua & expulsiua debili membri patientis. In vlcerationibus vero crudis & indigestis, præparant ad expulsione̅ humores digestioni rebelles sui cruditate, heterogeneitate seu forte multitudine. Existentibus igitur vulnere in sua secunda siue tertia die, vlceratione indigesta & cruda in suo tempore, applicetur digestiua, replendo vulnus siue vlcus tentis, faldellis seu liciniis & petiis in ipso digestiuo intinctis. Quibus digestiuis procedendum erit in eorum administratione, donec & vsquequo tibi visum fuerit sanies ex ipsa soluta continuitate proportionata resudari, quæ vt plurimum in vulneribus hyemis tempore sextam siue septimam, in æstate quintam siue sextam diem insequitur. In vlcerationibus vero procedendum, donec præ cæteris dolor & tumor delituerint cum præsentia saniei laudabilis in substantia & qualitate, quorum digestiuorum plurime describentur formæ, quarum prima erit vnguenti digestiui communis, quæ talis est: *R. vitellorum ouorum numero j. olei ros. vnc. j. misce*. Alia forma: *R. terebinthinæ* ℥ j. ß. *vitellorum ouorum numero. v. olei ros.* ℥ ß. *misce*: huic composito potes addere parum *croci*, si placet, & erit magis in suis operationibus efficax, & in sedatione doloris præstans. Alia forma: *R. terebinthinæ lotæ* ℥ ij. *vitellorum ouorum num. ij. croci scrup. ß olei ros.* ℥ ß. *farinæ hordei q. s. vt bona forma & compositionis reddatur* Alia forma magistralis: *R. axungiæ porci liquefactæ siue butyri vnc j. ß. ceræ albæ, terebinthinæ, ana vnc. ß croci scrup. ß. dissolutis axungia siue butyro & cera simul, & vltimo terebinthina, & quasi infrigidatis detur crocus, & ducatur* D *tur aggregatum ex his baculo, donec ad vltimam infrigidationem deueniat*: Item alia forma satis mihi domestica in vlceribus & in vulneribus etiam à tertia siue quarta die citra administranda cum humiditate & vnctuositate exiccationi permixta participet: *R. vnguenti basilico. serap. vnc. j. dialthææ vnc. ß. misce*. *Tempus.* *Modus.* *Vnguentum digestiuum commune.* *Aliud.* *Aliud.*

De vnguentis mundificatiuis. Cap. IV.

CVm vnguenta mundificatiua ea denominanda sint, quæ solutas continuitatis mundas reddunt, eā propter non immerito hoc in loco dicēdum esse puto, mundificatiuum tripliciter sumi posse, videlicet *large, stricte & strictissime*. Si large sumatur, sic omnia vnguenta, quæ habent mundare solutas continuitates, siue mundent eas à sanie, crustis, escharis, siue squammis, carne molli, carne putrida, carne ostracata, & sic de aliis, mundificatiua dici poterunt. Si autem stricte sumatur, mundificatio ex vnguentis celebrata proprie solutæ continuitati vlcerosæ tantum competat. Sic ea dici poterunt mundificatiua stricte, quæ habent ipsum vlcus mundare ab altera duarum superfluitatum, solutas continuitates vlcerosas insequentium: ex quarum præsentia tale vlcus interdum sortitur denominationem, vt à sanie subtili, qua vlcus virulentum denominatur, seu à sanie grossa qua vlcus sordidum. Si strictissime, sic ea vnguenta, quæ habent mundare solutas cōtinuitates vlcerosas à suis propriis superfluitatibus simul & col- E lectiue, videl. à sanie subtili & grossa simul, quæ duæ superfluitates secundum plurimum solutas continuitates vlcerosas insequuntur. Non contrahentes tamen tale vlcus ad aliquam differentiam determinatam, mundificatiua strictissime denominanda sunt. *Mundificatiuum tripliciter sumi.* *Vlcus Virulentum.* *Sordidum.*

Data hac mundificatiuorū distinctione, de mundificatiuis strictissime sumptis, de quibus in hac parte principaliter fit sermo noster, subsequēter de sumptis stricte, vltimo de sumptis large dicendū erit.

Officium itaq; & operatio vnguentorū mundificatiuorum est solutas continuitates mundas reddere. Et cum in solutis cōtinuitatibus vlceratis, vt *supra* dictū est, duæ superfluitates inueniri soleant, vna subtilis,

ſubtilis,altera groſſa:ſubtilis,quæ exiccantibus curatur;groſſa,quę attenuantibus&diſſoluentibus,hoc A
eſt,abſtergentibus:quapropter mundificatiuum ſtrictiſſime ſumptum ex exiccantibus & abſtergentib.
Mundificatiua ſtrictiſſime. ſimul & collectiue componi habeat. Apparente itaque in vlcere ſaniei ſubtili & groſſa, repleatur vlcus
tentis,liciniis ſeu faldellis,emplaſtris,vnguento mundificatiuo ipſis ſuperfluitatibus proportionato ſe-
cundum prædominium vnius ſuperfluitatis ſuper alteram : quibus continuandum erit, donec locus
mundificatus fuerit:quod non falſo comprehendere poteris,dum ſaniei diminuta quantitas,ipſiuſque
in ſubſtantia & qualitate perfecta laudabilitas affuerint,quorum plurimæ annotabuntur formæ,quarũ
Vnguentum prima erit hæc:℞.*terebinthinæ vnc.ij.mellis roſati colati vnc.j.myrrhæ drach.j.thuris,ſarcocollæ,ana drac.ij. Vnum-
quodque eorum,quæ conterenda ſunt in mortario per ſe primo,ſubſequenter commixtis in vnum ſubtiliſſime conterantur,
factaque deinde bona permixtione adinuicem mellis & terebinthinæ in cazola ad ignem lentum, & ab igne depoſitis &
pene infrigiditatis,dentur pulueres,ducendo tale commixtum baculo vſque ad vltimam infrigidationem.* Alia forma:℞.
Aliud. *vnguenti raſini vnc.ij.mellis roſati colati vnc.j.diſſoluto vnguento in cazola ad ignem lentum,& addito melle,ducendo ea*
Dialthæa. *baculo, fiat illorum adinuicem perfecta mixtio.* Alia forma,& dicitur vnguentum dialthæa patris mei: ℞.*te-
rebinthinæ,vnguenti dialthææ,ana vnc.j: ceræ, reſinæ pini,ana drach.v.ſcrup.j.butyri,boli armeni,ana vnc.j ß.floris æris
drach.j ß.miſce.* Alia forma : ℞ *vnguenti baſiliconis vnc.j.mellis roſati colati vnc.j.fiat eo modo, quo* B
ſupra.
Aliud. Et hæc pauca ex vnguentis mundificatiuis ſtrictiſſime ſumptis connumerata ſufficiant : nunc ex
vnguentis mundificatiuis ſumptis ſtricte nonnulla connumeranda erunt, quorum aliqua erunt con-
Mundificatiua ſtricte ſumpta. ſumptiua ſaniei ſubtilis,alia diſſolutiua & attenuatiua ſaniei groſſæ,hoc eſt,abſterſiua:& eorum, quę e-
runt conſumptiua ſaniei ſubtilis,alia erunt ad caliditatem declinantia,alia ad frigiditatem. Quæ vero
erunt conſumptiua ſaniei ſubtilis,& ad caliditatem declinantia,eorum prima forma erit hæc, & dicitur
Exiccantia calida. vnguentum reſinatum:℞.*reſinæ pini,terebinthinæ,ceræ citrinæ,olei communis,ana vn.iij.diſſoluta cera, & reſina,&*
Vnguentum reſinatum. *oleo,& vltimo terebinthina in cazola ad ignem lentum,& colatis per ſetatium infrigidari permittatur, & vſui ſeruetur.*
Alia forma,& dicitur vnguentum baſilicon maius,ſiue baſilicon ſeu imperiale ſiue Macedonicum : ℞.
Baſilicon maius. *ceræ albæ vnc.ij.reſinæ pini,terebinthinæ,ana vnc.ß.ſepi vaccini,picis naualis,thuris,mirrhæ,ana drach.ij.ſcrup.ij.olei cõ-
munis vnc.iij; Quæ ſunt conterenda,primo per ſe,ſubſequenter ſimul & in vnum in mortario conterantur,deinde in cazo-
la ad ignem lentum,oleum,ſepum,ceram,reſinam,vltimo terebinthinam,ſubſequenter picem imponito, & omnibus diſſo-
lutis & colatis per petiam ſiue ſetacium,& fere infrigidatis dentur pulueres,& cum baculo tale aggregatum tamdiu duci-*
Vng. aureũ. *to,donec infrigidetur.* Alia forma,& dicitur vnguentum aureum : ℞. *ceræ nouæ vnc.j.olei communis vnc.iiij.tere-* C
*binthinæ vnc.ß.picis græcæ drach.ij.thuris,maſtiches,ana drach.j.ſcrup.j. croci ſcrup.ß.ſubtiliſſime pulueri zetur maſti-
che,pix,& thus:Vnumquodque iſtorum per ſe primo,ſubſequenter mixtis in vnum in mortario, & diſſoluta cera in oleo,
& vltimo terebinthina,& pene infrigidatis dentur pulueres,ſubſequenter crocus, ducendo tale commixtum baculo,donec
eorum ſimplicium fiat perfecta mixtio,& tandem vltimata infrigidatio.*
Exiccantia frigida. Quæ autem erunt ſaniei ſubtilis conſumptiua ſiue exiccatiua, & ad frigidum vergentia, eorum
forma prima erit hæc,& dicitur vnguentum de ceruſſa album:℞.*olei roſati,ceruſſæ pulueri zatæ per ſetacium,*
Vnguentum de ceruſſa album. *ana vnc.ij.ceræ albæ drach.vj.diſſoluta cera in oleo in cazola ad ignem lentum,& ab igne depoſitis, & quaſi infrigidatis,
pone ceruſſam pulueri zatam,& vltimo lauetur cum aqua roſata.* Alia forma:℞.*olei roſati,ceruſſæ pulueri zatæ per ſe-*
Aliud. *tacium,ceræ albæ,ana vnc.j.fiat eo modo,quo ſupra,* præter quod non lauetur cum aqua roſata,neq; re alia. Alia
Aliud. forma:℞.*olei roſati,ceruſſæ pulueriſatæ vt ſupra,ceræ albæ,terebinthinæ,ana vnc.ij. diſſoluatur cera in oleo, deinde tere-
binthina,quibus diſſolutis,& quaſi infrigidatis,adde ceruſſam, & vſui reſerua.* Alia forma:℞.*ceræ albæ,olei roſati, ce-*
Aliud. *ruſſæ pulueriſatæ per ſetacium,terebinthinæ,ana vnc.ij.minii vnc.j ß.diſſoluta cera in oleo,& vltimo terebinthina,& pe-
ne frigidatis,adde ceruſſam & minium commixtis in vnum,& ducatur tale aggregatum baculo,donec vltimate infrigi-*
Vnguent. de plumbo vel Sarum. *detur.* Alia forma,& dicitur vnguentum de plumbo,per me Saturninum : ℞.*antimonii,ceruſſæ,ana vnc.ß.* D
*plumbi vſti,lithargyri,terebinthinæ,ana vnc.j.olei roſati vnc.ij.ceræ albæ vnc j ß.Quæ ſunt conterenda,ſubtiliter eo mo-
do,quo ſupra contere, & per ſetacium ſubtiliter cribra,diſſolutaque cera in oleo,& vltimo terebinthina,quibus diſſolutis,
& pene frigidatis dentur pulueres,& ducatur tale aggregatum baculo,donec eorum fiat perfecta mixtio & vltimata in-*
De tuthia Vnguentum. Seu diapompholygos. *frigidatio.* Alia forma,& dicitur vnguentum de tuthia,ſiue diapompholigos:℞.*olei roſati, ceræ albæ, ana
vnc.v.ſucci granorum ſolani vnc.iiij.cervſſæ lotæ vnc.ij.plumbi vſti,tuthiæ præparatæ,ana vnc j.thuris vnc.ß.quæ ſunt te-
renda,in mortario ſubtiliter tere eo modo,quo ſupra,& per ſubtilem ſetacium tranſmittantur,diſſolutaq; cera in oleo,&
quaſi infrigidatis dentur pulueres,ducendo tale aggregatum baculo,donec vltimate infrigidetur : poſtremo ponatur tale
vnguentum in mortario cum ſucco ſolani,& tamdiu cum piſtillo ducatur, donec ſucci & vnguenti adinuicem fiat perfe-
cta vnio & incorporatio.& vſui ſeruetur.*
Et quia multoties accidit applicatione iam dictorum vnguentorum & aliorum ſimilium, licet hęc
ad frigidum & ſiccum ſint vergentia,in ſolutis continuitatibus carnem mollem generari ex eorum ſub-
ſtantia vnctuoſa & oleaginoſa remolliente partis vlceratæ ſubſtantiam, ideo hoc in loco dignum mihi
eſſe videtur,nonnulla vnguenta enumerare,vt ab errore præfato tuearis, quorum ſubſtantia non ita o-
leaginoſa & vnctuoſa exiſtit,immo in ſubſtantia quaſi ceratis ſimillima eſt : & eorum prima forma erit E
Vnguentum de minio. vnguentũ de minio,cui⁹ deſcriptio talis eſt:℞.*olei roſati ſiue cõmunis,terebinthinæ ana vn.ij.ceræ citrinæ vn.iiij.
minii.vn.vj.ſubtiliato mino in mortario,& per ſetaciũ trãſmiſſo,diſſolutisq; cera,& vltimo terebinthina in oleo ad ignẽ,
& fere his trib.infrigidatis & per petiã colatis,detur minium, ducendo tale aggregatum baculo vſq; ad infrigidationem*
Vnguentum de Ceruſſa coctum. *vltimã.* Alia forma vnguenti ſubſtantię tenentis mediũ inter molle ſeu oleagineum,&durum ſiue terre-
ſtre,& dicitur vnguentũ de ceruſſa coctum:℞.*ceruſſæ pulueri zatæ per ſetacium,ceræ albiſſimæ,ana vn.j.olei com-
munis ℥ iij.terebinthinæ ℥ j.diſſoluta cera in oleo,& vltimo terebinthina in cazola ad lentum ignem,& ab igne depoſitis*
Vnguentum nigrum. *& quaſi infrigidatis detur ceruſſa:vltimo vero loco manibus in aqua roſ.infuſis malaxetur, & vſui tuo reſeruetur.* Alia
forma vnguenti prefatę ſubſtãtię,aliis quibuſcunq; eiuſdẽ tamen rationis pręualẽs:&dicitur vnguẽtum
nigrum

A nigrum deſcriptione patris mei: ℞. *ceruſſæ pulueriʒatæ per ſetatium, lithargyrii pulueriʒati ſubtiliter, ana vnc. j. s. ceræ citrinæ vnc. s. olei communis vnc. iiij. s. poſitis cera & oleo in caʒ ia vna capacitatis ſatis magnæ ad flammã ignis lignorum & non carbonum, & tamdiu teneantur ſuper ea, donec illa n tabiliter ferueant, & ſubſequenter ponantur in illis feruentibus ceruſſa & lithargyrum, & ducantur continue baculo, ne ea feruendo fundo caʒiæ adhæreant. & in tantum bulliant, vſquequo tale aggregatum ad colorem liuidum deueniat, & tunc ſubito ponatur gutta vna ipſius aggregati ſuper marmore aut ferro ſeu realia frigida, & infrigidari permittatur. Infrigidata conſiderare debet, vtrum talis gutta ſit ſubſtantiæ mollis oleaginoſæ, ſiue duræ & terreſtris, ſeu inter iſta duo tenentis mediũ, videlicet inter molle & oleaginoſum, ſiue durum & terreſtre. Si vero extiterit ſubſtantiæ tenentis medium inter illa duo iam dicta, tunc tamdiu tale aggregatum ferueat, donec ad colorem nigrum deueniat. Si ſubſtantiæ duræ & terreſtris fuerit, tunc detur aliquantulum de oleo, & tanto tempore bulliat, donec prædictam ſubſtantiam & colorem aſſumat, ſuperaddendo de oleo bis ſiue ter, & forte pluries ſecundum opportunitatem.* Tamen conſilium meum eſt circa hoc, quod ſis magis parcus in effundendo oleum, quam abundans. Melius enim eſt reiterare vices olei, quam indebitam quantitatem infundere. *Si autem ſubſtantiæ mollis & oleaginoſæ affuerit, tunc taliter ferueat, donec colorem nigrum, & ſubſtantiam inter illa duo iam dicta tenentem medium attingat.*

Vnguentum mundificatiuum de melle. — *De ſucco apii.*

Quæ vero erunt ſaniei groſſæ attenuatiua & diſſolutiua, hoc eſt, abſterſiua, eorum prima forma
B erit vnguenti mundificatiui de melle, cuius deſcriptio talis eſt: ℞. *mellis roſati vnc. j. iridis ſubtiliſſime pulueriʒati drach. ij. miſce.* Alia forma, & erit vnguenti mundificatiui de ſucco apii: ℞. *terebinthinæ vnc. ij. mellis roſati colati vnc. j. ſucci apii vnc. j. farinæ hordei q. ſ. Fiat in caʒola ad lentum ignem perfecta mixtio mellis, terebinthinæ, & ſucci ad inuicem, & in fine adde tantundem farinæ hordei, donec ad formam vnguenti extenſibilis deueniat.* Alia forma, & erit vnguenti mundificatiui de ſucco abſynthii, quæ fit eodem modo, quo fit vnguentum de ſucco apii.

Vnguentum apoſtolorum ſeu Venereũ. — *Vng. Damaſcenum.* — *Vng. Aegyptiacum.*

Sint hæc de vnguentis mundificatiuis ſumptis ſtricte, dicta ſatis: de vnguentis modo mundificatiuis large, nonnulla aſſignãda erunt: quorum prima forma erit vnguenti mundificatiui ſolutæ continuitatis vlceratæ à carne molli, nõ iam habente aliquẽ putrefactionis gradum, ſed bene de proximo ad putrefactionem diſpoſita: & tale dicitur vnguentũ apoſtolorum ſeu venereum, cuius deſcriptio talis eſt: ℞. *ceræ albæ, reſinæ pini, ammoniaci, ana drach. xiiij. opopanacis, floris æris, ana drach. ij. ariſtolochiæ longæ, thuris, bdellii, an. drac. vj. myrrhæ, galbani, ana drac. iiij. lithargyrii ℥ j. olei communis lib. j. Quæ ſunt pulueriʒanda, primo ſeorſim &*
C *diuiſim pulueriʒentur ſubtiliter, ſubſequenter commixtis in vnum, deinde diſſolutis in oleo ad ignem lentum reſina & cera, per ſetatium colatis & quaſi infrigidatis dentur prædicti pulueres, eos in ſimul permiſcendo: poſtmodum addantur gummi præparata præparatione, qua præparari ſolent: vltimo inceſſanter tale aggregatum baculo ducatur, & infrigidari permittatur.* Alia forma conſimilis præfatæ in operationibus, & dicitur vnguentum Damaſcenum: ℞. *vnguenti reſinati ℥ j. floris æris ſcrup. j. diſſoluto vnguento in caʒola, ad ignem lentum, & ab igne depoſito & pene infrigidato detur flos æris, ducendo tale aggregatum baculo, donec eorum fiat inſeparata mixtio, & tandem vltima infrigidatio.* Forma vna vnguenti mundificatiui ſolutæ continuitatis vlceratæ, à carne iam habente gradum confirmatũ: immo gradum corruptionis & putrefactionis: quod vnguentum, vt quidam aiunt, & ego cum eis, prohibet ambulationem, facit cadere, quod eſt putrefactum, & ſeruat illud, quod ſequitur ipſum. Tale vero vnguentum Ægyptiacum denominatur, cuius deſcriptio: ℞. *mellis crudi, aceti, æris, aluminis rochini, floris æris, ana ℥ j. pulueriʒanda ſubtiliter in mortario pulueriʒentur, vt ſupra de aliis: Subſequenter omnia in mortario ducantur, donec eorum fiat mixtio condecens, deinde ponantur in caʒola ad ignem lentum, ducendo cum ſpatula tale aggregatum, & ſeparando illud à parietibus caʒolæ, ne comburatur, & tamdiu bulliat, donec ad colorem rubrum, & ſimiliter ad ſubſtantiam denſam & nullo modo raram & fluxilem deueniat.* Si enim tale aggregatum eſſet ſubſtantiæ raræ & fluxilis, duo nõ opportuna in eius adminiſtratione cõtingerent. Vnum, ꝙ in eo ſolutæ continui-
D tati applicito, in ſpatio tẽporis minimi ad actum fluxilitatis reduceretur, & ſic in ea tam paruo tempore non operationes à Medico exoptatas inferret. Aliud, cum de ratione grauis & terreſtris ſit inferiora petere (conſeruato eo vnguento in aliquo vaſe) *alumen, mel, & flos æris*, tanquam terreſtria grauia & groſſa ipſius vaſis fundum peterent: *acetum* vero, & maxime ipſius aceti ſubſtantia ſubtilis, ſuperficiem. Quare dum crederes tale aggregatum adminiſtrare, tantummodo per te acetum adminiſtraretur, derelicta baſi & radice ipſius aggregati, nempe *melle, alumine, & flore æris*, niſi per te prius eorum permixtio fieret. His v. rationib. moti, confirmamus eius ſubſtantiam denſam & terreſtrem vtiliorem & magis collaudandam fore. Forma vna vnguenti mundificatiui ſolutæ continuitatis vlceratæ à carne oſtracata, calloſa & dura, quod vnguentum diaberich à quibuſdam denominatur, per me martiale, cuius deſcriptio talis eſt: ℞. *argenti ſublimati, vnguenti populei ſeu dialtheæ*, quæ dialthæa multum acuitatem ſublimati refringit,) *ana partes æquales quo ad oculum, conteratur ſubtiliter ſublimatum in mortario, ſubſequenter addatur vnguentum dialthææ ſeu populeum, & tamdiu ſimul conterantur, donec eorum fiat mixtio condecens.*

Vnguentum diaberich ſiue martiale.

Et hæc ſatis ex vnguentis, quæ pluribus membris pluribuſq; ſolutis continuitatibus ſunt cõmunia. Nunc autem tractandum erit de vnguentis, quæ vni determinato membro, & ſimiliter de illis, quæ vni ſolutæ continuitati tantum ſunt propria: & primo de illis, quæ vni determinato membro ſunt propria ſiue appropriata. Et antequã ad ea deueniamus, ne ab enumeratione vnguentorum malam complexio-
E nem remittentium, & ſimiliter vnguentorum carnem generantium, & vnguentorum incarnantium, & vnguentorũ cicatrizantium defeciſſe videar, dicatur, quod pro vnguentis malã complexionẽ remittentibus recurratur ad ea, quę de vnguentis mundificatiuis ſaniei ſubtilis ſcripta ſunt: ꝓ vnguentis vero ſua primaria intentione carnẽ generantibus, & pro vnguentis incarnantibus, & pro vnguentis cicatrizantibus, cum mundificationis tempore & in actu mundificandi ſępe contingat, præter Medici intentionem & medicaminis applicati virtualem operationem, in vna parte ſolutæ continuitatis vlceratæ caro generari, in alia cicatrizari, in altera mundificari: quapropter in attenta conſideratione horum effectuum

dia

diu permanens, arbitratus ſum has operationes actione naturæ fieri, remotis tamen impedimentis, vt A
tota Medicorum ſchola tenet:& adhuc à continuiſſima & frequenti illorum effectuum conſideratione non deficiens,& circa magis mihi neceſſaria pro nunc occupatus, his de cauſis dicatur, ab enumeratione vnguentorum iam dictorum nunc ſuperſedendum eſſe.

De vnguentis capitalibus. CAP. V.

NOn poſſum non admirari, cur priores poſterioreſq; Medici huius antiquæ, certæ, & non deceptoriæ,neceſſariæ & continuo honoratæ artis, non cuilibet determinato membro vnguenta propria & appropriata inuenerint,ſicuti capiti,pro curandis ſolutis continuitatibus in eo contingentibus inuenere,pro quo vnguentum ex quampluribus proprietatibus conſtitutum omni ſtudio compoſuere, videlicet aromaticitate,exiccatione,caliditate & attractione. Aromaticitate, vt fiat ipſius membri dilatatione animæ & ſpiritus confortatio:exiccatione vero,ſuperfluitatum conſumptio, & complexionis naturalis membri conſeruatio. *Omne enim ſimile à ſuo ſimili conſeruatur.* Caliditate,innati caloris membri naturaliter debilis vigoratio,conſeruatio & multiplicatio. Attractione autem ſuperfluitatum extranearũ in profundo ſolutæ continuitatis exiſtentium ad exteriora euulſio. Ecce quam poſteriores Medici hac tempeſtate noſtra laborauere in inueſtigatione præfati vnguenti pro conſeruatione complexionis, & B
vigoratione caloris naturalis iſtius membri, præſupponentes, ea maxime fore baſim & fundamentum fere requiſitæ curationis: quod vnguentum adminiſtrandum erit, dum ſanguis ex ipſa ſoluta continuitate penitus fuerit reſtrictus: quia ſua ſecunda die computata ab hora percuſſionis,emplaſtratis ex eo liciniis ſeu faldellis, & magna vna petia occupante de parte ſana per ſpatium quatuor digitorum ſecundum omnem differentiam poſitionis:quæ licinia, faldellæ & petiæ emplaſtratæ in *oleo roſato* infundantur,& aliqualiter exprimantur,& loco actu calida taliter præparata applicentur,donec appareat in loco ſoluto aliqualis digeſtio & doloris penitus remiſſio,& tunc oleo poſtpoſito eo ſolo vnguento cõtinuetur,donec & vſquequo ab accidentibus malis tutus fueris, & caro iam cuti quaſi adæquata fuerit. & ad alia medicamenta eiuſdem tamen rationis deueniendum erit,his duabus rationibus moti: prima, cum natura tali permutatione gaudeat, ſecunda, vt videaris non vno ſemper medicamento procedere, ſed diuerſis,ex quibus infirmi & aſtantium ſpes ſalutis corroboratur. Et tunc ad cerota tranſeundum, quæ vnguentis præſtantiora erunt in cura,ſtante carne iam quaſi adæquata cuti, & hoc cum non oleaginoſitate & vnctuoſitate participent,quibus fit aliqualis refractio aromaticitatis & exiccationis vnguentorũ. C

Ceratum cephalicum. Deſcriptio eius talis eſt: ℞. *terebinthinæ, reſinæ pini, olei communis ſiue roſati, ceræ nouæ, ana vnc. vj. betonicæ, matriſſyluæ, ana lib. ß. hoc eſt vnc. vj. vini albi potentis & odoriferi ad aliqualem dulcedinem tendentis q. ſ. pro ſepulturæ herbarum: betonicam & matriſſyluam minutim incidito, deinde ea in mortario aliqualiter contundito, & ſic præparata in vino albo odorifero infundito, quæ duo ſtent in tali infuſione per dies tres naturales, & forte plures, miſcendo prædictas herbas & vinum omni die bis ſiue ter: poſtea prædictum vinum cum prædictis herbis ſumito, & in caldario ſiue cazia magna, & ſimiliter terebinthinam, oleum, reſinam, & ceram imponito, & tamdiu ad lentum ignem ſimul bulliant, permiſcendo ea baculo, ne fundo caziæ adhæreant, donec vini fiat conſumptio, poſtmodum per ſetacium ſiue petiam raræ ſubſtantiæ colentur, & exprimantur in catino vitreato, & in eo infrigidari permittantur: Infrigidata iterum ponantur in vna cazia ad ignem & diſſoluantur: quibus etiam diſſolutis, adde ſarcocollæ, myrrhæ, ana partem vnam; gummi, helenii partes iij. ita quod vni libræ vnguenti correſpondeant iſtorum trium pulueri zatorum vnc. ij. & aliqualiter bulliant, & iterum colentur, & vnguentum ex his iam dictis ſimplicibus & modis conſtitutum vſui ſeruetur.* Forma vna ceroti capitalis præ aliis nobilior conſtituatur ex modis & ſimplicibus iam dictis ad inuicem proportionatis, præter olea, quibus vnguentum capitale præſcriptum conſtituitur, quo conſtituto manibus oleo inunctis malaxetur & vſui ſeruetur.

Aliud. Alia forma ceroti capitalis: ℞ *reſinæ pini, ceræ ana vnc. vj. terebinthinæ vnc.* D
xij. ſuccor. betonicæ, plantaginis, apii, ana lib. j. bulliant ſucci ad inuicem cum cera, reſina, in cazola ad i nem lentum, & quaſi ſuccis conſumptis & exiccatis detur terebinthina, qua diſſoluta & aliqualiter per ebullitionem cum illis incorporata colentur, & vſui cerotum confectum reſeruetur. Et hæc de vnguentis & cerotariis, quæ vni determinato membro ſunt propria ſiue appropriata.

De vnguentis Mercurialibus. CAP. VI.

POſitis nonnullis vnguentis & cerotis quæ membris appropriantur, hoc in loco tractandum erit de vnguentis & cerotis, quæ vlceribus appropriata ſunt, & maxime cuidã ægritudini vlceroſæ mali modi, cui applicatis vnguentis, quæ aliis vlceribus applicari ſolent, potius compertum eſt nocumentum, quam iuuamentum. Cuius tam abſurdæ diuerſitatis dubius, & multo tempore in eius conſideratione anxius commorans, tandem experimento ratione comprobato viſum eſt per me & alios quam plures, iam dictæ ægritudinis curam fieri applicatione medicaminum corpus à ſuperfluitatibus indeſinenter mundantium, neglectis iam dictis localibus & aliis. Qua de re non erit erroneum dicere, & ſine hæſitatione credere, hanc ægritudinem à materia antecedente & forti & continue eam fouente deperdere: cuius cura, vt habitũ eſt, erit euacuatio illi debita & proportionata. Quæ vero ſit in his & aliis in hac parte incidentaliter dicendis, conſidera. E

Euacuationes, quæ fiũt per linitionẽ ventris, eſſe præſtantiores iis, quæ per pharmaca per os ſumpta. Et primo, quod euacuationum per Medicos ſeniores & iuniores adinuentarum, aliæ fiunt aſſumptione ſolutiui aſſumpti per os in forma pilulari, confectionis, electuarii, pulueris, vel ſub alia forma. Nonnullæ linitione ilium & ventris inferioris cum *vnguento arthanitæ* vel *laxatiuo*, certa linitione extremitatum. Quædam vero fiunt aſſumptione ſolutiui aſſumpti per os, & ſimiliter linitione ventris. Quæ per os, de quibus ſermocinandum eſt, educunt ſolummodo humorẽ, ad quẽ conuertuntur, pro eo tẽpore, quo fit retenta & digeſta medicina ſolutiua in corpore: cuius digeſtionis terminus cõmuniter eſt circa horas octo, in quo tempore interdum educuntur omnes humores fere peccan-

A peccantes, licet raro interdum eorum pars, educendo eos per secessum, & non regione alia. Quæ euacuatio, mea sententia, in vno videtur diminuta, in alio erronea. Diminuta, quia non educit continue & successiue superfluitates, donec corp⁹ redditur mundũ. Posito n. interuallo, vt res exigit, inter assũptionẽ vnius medicinæ solutiuæ & aliã, in tẽpore autẽ intermedio fiet reaggregatio (dico in hac magna causa) tantæ humiditatis in corpore, quanta facta fuit euacuatio per priorem medicinam, & forte plus. Præterea non educit pluralitate regionum, sed tantum vnica. Pluribus enim humoribus peccantibus variæ substantiæ & degentis in loco longinquo & forte rebelli à via secessus, non fiet eorum debita & appropriata euacuatio. Vnica regione, quia per secessum. Erronea, quoniã non inueniendo humorem, ad quem conuertitur, & in quem est proprium agere, educit humiditates radicales, & illas eliquat & dissoluit, & sic est causa magni erroris & multarum ægritudinum, senii, & mortis intempestiuæ. Et in actu euacuandi sæpe accidit, quod mouet humores & illos non euacuat: & si euacuat, laboriose euacuat, aut euacuat plus, quam oportet. Et facta euacuatione accidit interdum febris, dolor capitis, vertigo, debilitatio visus, debilitatio stomachi, sitis, singultus, dolor stomachi, dysenteria, egestio sanguinea, tenesmos
B lassitudo & debilitatio corporis: de quorum accidentium superuentu nullus admiretur, cum medicina, qua fit talis euacuationis modus, malignitate & venenositate participet, quia forte aliter non educeret. Non igitur mirum, si transeundo per os & membra nobilia, præfata accidentia subsequantur. Quæ autem fiunt linitione extremitatum, educent superfluitates peccantes tantummodo & ægritudinem fouentes, siue sint a, siue b, educendo eas continue & successiue, die noctuque, donec corpus redditur mundum vnica regione siue pluribus, quibus habilius & commodius tales superfluitates euacuari possunt. Et quamuis hi prænominati effectus & operationes ex tali modo euacuandi consequentes, reuera digna sint non minima admiratione, ea propter vt admirantium animus sedeat, erit innotescẽdum, *hos effectus & operationes non fieri vi medicinæ educentis illum humorem peccantem, sed vi virtutis expulsiuæ membrorum principalium, expergefactæ & irritatæ à qualitate linimenti ad expellendum nocitiua superflua*, ac si irascens incitaretur, vt furiat: *opus enim naturæ præ aliis rationabilib. validius & incolumius*. Item innotescendum secũdo, quod non raro accidat virtute exiccatiua linimenti quo fit prænominatus euacuandi modus, consolidationẽ vlcerum iam dictorum fieri, absque vllo signo sensibili euacuationis: & non ab re. exiccatis enim extremis partibus, exiccatur totum corpus: sicuti infrigidatis extremis partibus, omnes totius corporis partes infrigidantur. Accidentibus vero timorosis ex hac linitione siue euacuatione apparentibus, illis succurrendum erit de facili, & hoc per remotionem causæ extrinsecus applicatæ: quod non fieri contigit in e-

Extrema partes.

C uacuatione facta vi medicinæ assumptæ per os. Et si quis mordaci dente de vlceribus in ore euenientibus ex linitione præfata, talem modum euacuandi accusauerit, taceat, maiorem suorum documentis, dicentium, in cura scabiei antiquæ & vlcerosæ dysenteriam prouocari: similiter in cura scrophularum, intestinorum excoriatione apostema scrophulosum curari: in passionibus oculorum posteriorem partẽ colli ignitam acu & setone perforari: in magnis causis, vt in lepra venena intrinsecus exhiberi, quod maius est. *Quam miræ & excellentis virtutis existat in præfata ægritudine euacuationis modus linitione extremitatum administratus, vere. Non mihi, si linguæ centum sint, oraque centum, ferrea vox, sufficienter enarrare possem.* Sed pro posse nostro debili hæc pauca de eius virtute & operatione satis dicta sint; hoc vno non omisso, quod tuum erit ex præfatis euacuãdi modis vnum in hac dura & sæua & vltima ægritudine, quod magis condecẽs videatur, eligere, & illum in infirmorum languentium subsidium afferre.

Deueniens modo ad linitionis modum, dicatur, quod primo præparentur loca, in quibus fieri debeat talis illinitio, tali præparatione, quod fiat habilior virtutis linimenti impressio, & consequenter effectus exoptatus facilior, videlicet fomentando manus & pedes. Manus à cubitis & supra cubitos per
D quatuor digitos vsque ad palmam manus. Pedes à genibus & supra genua per quatuor digitos vsque ad plantam pedis decoctione hac, videlicet: ℞. *calamenti, origani, mentæ, rutæ, marrubii, foliorum lauri, scabiosæ, lapatii acuti, fœniculi, ana manip. j. bulliant hæc in sufficienti quantitate aquæ vsque ad consumptionem tertiæ partis*, & stuffentur membra prædicta omni sero circa casum horæ melancholiæ vergentem versus horam phlegmatis, cum in tali ægritudine multum prædominetur phlegma humori melancholico admixtum, quod persuaderi potest ex dolore & angustia infestantibus & se mouentibus hora motus humorum peccantium. Nam patientes talem dispositionem ægritudinis incipiunt molestari à doloribus & angustiis circa casum horæ melancholiæ, continuando per totam horam phlegmatis, quia incipiunt molestari à vigesima siue vigesimasecunda hora, perdurando per totam noctem, quæ sunt horæ prædictorum humorum.

Modus linitionis.

Præparatio partis liniendæ.

Fomentum.

His locis præparatis ad suscipiendas virtutes linimenti, subsequenter ea pannis lineis calidis abstergantur, & dei nutu inungat infirmus per semetipsum loca fomentata, eo in loco calido sedente, vtputa inter duos ignes, vnguento in extremitatibus digitorum tepefacto, de quo *infra*. Inunctis his partibus fascientur loca illa cum fascia calida, suprapposita prius stuppa cannabina, continueturque talis fas-
E ciatio, donec continuatur talis inunctio, & continuetur talis inunctio vsq; ad diem quartam siue quintam inclusiue & forte plus, donec dentes dolere inceperint, siue phlegmata per gingiuas notabiliter dissolui, siue superfluitates peccantes alia regione sensibiliter seu insensibiliter euacuari, & tunc à tali linitione desistendum erit. His autem apparentibus abstergantur & mundentur loca inuncta à tali linimẽto cum panno lineo rudi & nouo, cauendo infirmum summopere à principio linitionis vsque ad finem curæ à frigore, ita quod non egrediatur domum, donec cessabit fluxus phlegmatis & aliarum superfluitatum euacuatio: & ne prænominatus euacuandi modus in aliquibus casibus videatur fallax & mendosus, erit attendendum, quod forti ægritudine apparente, & medicamini tuo resistente, virtute existente robusta satis, non sit absurdum, totum corpus stuffari, & linitionem nostram vsque ad humeros & ilia

Modus inungendi.

forte & dorsum terminari, subsequenter infirmum pannis calidis inuolutum in molli lecto collocari, & A cum sacculis calefacti hordei circumdari. Et econtra virtute debili existente & ægritudine infestante, ab his iam dictis euacuandi modis erit desistendum, & à leuioribus pro eius cura procedendum, seu localibus appropriatis, de quibus *infra*, palliandum, quare æqualiter librando fortitudinem virtutis & ægritudinis, & liniendi modum inter se, interdum tui honore, linimenti venerationis conseruatione, infirmi vtilitate, non erit inutile.

Diæta tempore inunctionis.

Et si quæratur, quænam post talem inunctionem diæta competat, vtrum subtilis & tenuis, an grossa: Respondeo mea sententia, vt *supra* dictum est, cũ effectus & operationes ex linitione ista consequentes non fiant vi medicinæ educentis illum humorem peccantem, sed vi virtutis expulsiuæ membrorum expergefactæ & irritatæ ad expellendum nocitiua à qualitate talis linitionis, ideo omni posse oportet naturam totius confortare & conseruare, vt confortata & vigorata fiat potentior in expellendo nocitiua superflua: & cum à re nulla præstantius & velocius virtus confortetur, quam à bono & laudabili cibo & potu, quare in casu erit æger cibandus cibariis generatiuis boni laudabilis & non putrescibilis chymi, vti carne gallinarum, caponum, pullarum iuuenum, hœdi lactentis, castrati iuuenis, perdicum, fasianorum, auicularum cum rostro subtili, ouis gallinarum coctis, præterquam elixis & frixis. Item potus eius B sit vinum suauius, quod haberi potest sine admixtione aquæ. Tale autem vinum est naturæ amicissimũ, & maxime vinum album subtile aromaticum, & ad bibendum suaue, & est de eo, de quo sanguis & spiritus quasi nullo medio generatur.

Ad pleniorem doctrinam euacuationis linitione extremitatum succedentis, cum incidentaliter in *superiorib.* tractatum sit de eius accidentibus vnicuique intellectui pauorem inferentibus, & similiter de eorum cura per remotionem causæ extrinsecus applicatæ, erunt hæc consideranda, videlicet quæ & quot sint talia accidentia. deinde cum quibus & qualibus ea curanda sint.

Accidentia eorumque correctio.

Accidentia connumerantur hęc, videlicet *dentium & gingiuarum dolor. gutturis asperitas & inflãmatio, phlegmatis ex gingiuis superflua euacuatio. fluxus phlegmatis ex gingiuis, ante tempus restrictio, phlegmatis non in suo tempore à gingiuis expulsio, masticationis cibi difficultas, virtutis debilitatio, ventris cõstipatio, coloris faciei mortificatio.*

1 Primum itaque accidens curetur cum *succo absynthii & albo oui simul mixtis*, ex quibus partes inun-
2 ctæ inungantur, cureturque ex *lacte ouillo tepido* ipsum os colluendo. Secundum accidens cum *melle rosa-*
3 *to, melle simplici, aqua hordei, aqua lactis.* Tertium accidens castigetur cum *bolo arm. dissoluto cum succo lanceo-*
læ, & ex isto composito colluatur os, & eo inungantur loca inuncta prius. siue teneat in ore *frigidam a-* C
4 *quam seu succum solani*, & sic fiet restrictio fluxus. Quartum accidens cum masticatione *staphidis agriæ*, siue
5 *thapsiæ*, hoc est, *piperinæ.* Quintum vero accidens corrigatur cum fomentatione partium, quæ prius fue-
6 runt inunctæ, ex *rore marino, saluia, bullitis in aqua.* Sextum accidens cum diæta sorbili ex bono brodio
7 contuso, destillato, quibus si admisceantur cordialia, non erit inutile. Septimum accidens destruatur
cum *saccharo ro. buglossato, boraginato, cibis bonis & cordialibus, epithematibus cordialibus, electuariis cordialibus, &*
8 *potib. cordialibus.* Octauum vero accidẽs cum clystere communi, seu ex brodio pulli cum *saccharo & vitel-*
9 *lis ouorum & sale*, & vtatur saccharo violato, dum adest ventris constipatio cum virtutis debilitate. No-
num accidens annihiletur cum *gummi arabico, axungia vrsi, oleo ros. ana, & misce totum cum pauco balsami*, &
inungantur manus, facies, & tempora, & tunc reddetur color naturalis & pulcher. Et hæc breuiter de
cura accidentium dicta sint.

Cur per sputum maxime euacuentur taliter Uncti.

Interroganti vero causam, vnde sit, quod ex præfato liniendi modo fit secundum plurimum superfluitatum euacuatio per sputum: licet interdum per secessum, sudorem, & vrinæ fluxum. Dicatur, quod existente non raro materia huius ægritudinis à prædominio phlegmatis, natura sagax regionem euacuationi phlegmatis, & maxime à capite descendentis, & similiter humoris cursu phlegmatis expulsi D si quis fuerit, hanc non rebellem, videlicet per sputum, immo sibi solitam & familiarem experta sit. Siue dicatur, linitionem prædictam sui proprietate occulta dentibus & gingiuis nocere, & ea debilitare, qua parte debilitata, fit in ea aggregatio superfluitatum ægritudinem apostemosam constituentium, partim per viam defluxus, partim per viam congestionis: cuius ægritudinis apostemosæ materia coniuncta in aliquibus calore naturali, calori extraneo prædominante suppuratur: in nonnullis calore extraneo calori proprio prædominante corrumpitur, & sic quicquid ab ea corruptione tangitur, similiter corrumpitur: quare facta in eo loco solutione continui, & porta, ex exitura siue putrefactione, debilitate adhuc procedente, vt res exigit, fit inde per sputum ratione hac superfluitatum expulsio, & sic earum euacuatio. Miror etenim in casu si ita est ex hac solutione vlcerosa phlegma non alteratum euacuari, assignata interroganti hac causa.

Linimentũ ex hydrargyro mire roboratiuũ totius corporis.

Nunc autem describenda erit ea linimenti ex intensione nostra cosolati descriptio, quo inunctis extremitatibus est omnium membrorum principalium corroboratiuum, membrorumq; illis deseruientium confortatiuum, nec non membrorum, quibus applicatur, vigoratiuum, spiritus & animæ dilatatiuum, cunctarum virtutum, sed expulsiuæ maxime omnium membrorum ad expellendum nocitiua E incitatiuum, superfluitatum peccantium continue & successiue die noctuque, donec corpus redditur mundum, vnica regione siue plurib. eductiuum: ℞. *lardi pulchri non rancidi gladio minutim incisi vnc. viij. ga-*

Præparatio Lardi.

ryophyl. benzoir, ana drac. ij cinamomi, nucis muscatæ, storacis calamitæ, ana drac. j ß. corticũ citri, croci, ana drac. ij. corticũ lign. paradysi drac. iiij. euphorbii scrup. iiij. aquæ rosatæ vn. vj. ceræ albæ minutim incisæ, sed tẽpore æstatis, vn. ß. lauetur lardum in aqua scabiosæ duabus vicib. continue, abiiciendo aquam, deinde lauetur tribus vicibus cum aqua rosata optima eodem modo quo lotũ fuit in aqua scabiosæ, continue illam aquam abiiciendo, postea garyophyl. & alia suprascripta bene puluerizata cum lardo in aqua rosata infundantur per diem naturalem, postremo in vase duplici bulliant, vtputa per balneum Mariæ, obturato bene orificio vasis vsque ad consumptionem aquæ rosatæ per horam, vltimo per peti-

am lini

A *am lini ſubtilis colentur, & infrigidari permittantur: deinde adde de Mercurio terreſtri quantum infra deſcribitur, in mortario ligneo ducto adeo, vt minima pars Mercurii tangat minimam partem ſupraſcripti vnguenti.* Præparetur Mercurius hoc modo: ℞. *Mercurii terreſtris vnc.iij. Mercurii ſublimati drach.ij. ſucci citrangulorum vnc.ß. fel tauri, ſaliuæ hominis ieiuni q.ſ. ſubtilietur aliqualiter Mercurius cum ſputo, deinde ponatur Mercurius ſublimatus in mortario, diligentiſsimeque conteratur, addendo de ſucco citranguli & aliis ſupraſcriptis:* ℞. *laridi ex intentione noſtra præparati vnc.vj. Mercurii terreſtris in naturam cœlicolæ conuerſi vnc.iij. miſce, & fiat vnguentum in mortario lapideo ſiue ligneo per diem integram conterendo, ita quod minima pars vnius ſimplicis contingat minimam partem alterius.*

Præparatio Mercurii.

Forma vna vnguenti Mercurialis ſubſtantiæ tenentis medium inter molle & durum, quod per me cerotum Mercuriale denominatur, cuius officium & operatio erit membrum, cui applicatur, permaxime vigorare, & cunctas virtutes principaliter membri læſi, & ſecundario membrorum, quibus tale membrum alligatur, irritare digeſtiuam & expulſiuam præ cæteris, quod vnguentum adminiſtrandū erit hora prima, qua ad infirmum perueneris, extenſum ſuper petia vna capacitatis magnæ; ita quod comprehendat notabiliter de parte ſana membri vlcerati ipſum vlcus ambiente, repleto vlcere prius liciniis, faldellis emplaſtratis vnguento, de quo *infra*, quidem continuandum erit, donec locus penitus
B conſolidatus fuerit, cuius deſcriptio talis eſt: ℞. *linimenti ſupraſcripti vnc.iij Mercurii cœlicolæ vnc.ij. ceræ vn.ij. ß. terebinthinæ vnc.ß. Alteratur linimentum ſupraſcriptum cum Mercurio cœlicola in mortario ligneo cum piſtillo ſuo eodem modo, quo ſupra: deinde diſſolutis inſimul cera & terebinthina in cazola ad ignem lentum, & ab igne depoſitis & quaſi infrigidatis detur linimentum Mercurio ſupraſcripto admixtum, illius infundendo partem poſt partem.*

Ceratum Mercuriale.

Forma vna vnguenti Mercurialis, quo licinia & faldellæ emplaſtrentur, cuius officium & operatio erit vlcus à ſuis propriis ſuperfluitatibus emundare, & ſubſequenter non primaria ſui intentione, ſed ſecundaria carnem generare: ℞. *laridi ex intentione noſtra primaria præparati vnc.vj. mercurii terreſtris vnc.iij. aluminis rochini vſti drach.vj. corticum thuris puluerizati drach.iij. miſce.*

Vnguentum mercuriale mundificans.

Sint iſta connumerata ſatis de vnguentis & cerotis, quæ vlceribus appropriata ſunt. Et licet quamplura dicta incidentaliter tamen, inde vnguentis mercurialibus viſa ſunt, verum id non abſque ratione factum arbitrandum eſt, cum nonnulli ad pauca reſpicientes aſſerant, curationem veram & ratione comprobatam iam dictorum malignorum vlcerum vnguentis mercurialibus minime fieri poſſe, nec ea vnguenta in humano corpore canonice adminiſtrari debere: qua de re vt præfata & alia clarius elucidentur.

Præparatio ad ſequentia.

Quæſtiones.

C Quærendum erit & primo, *vtrum vnguenta Mercurialia pro curanda diſpoſitione iam dicta & aliis in humano corpore adminiſtrari debeant?* Pro quo dicendum, quod ſic cum Galenus, Auicenna, Meſue, cæteriq; talibus vſi fuerint, indieſque communis Medicorum cœtus vtatur etiam, & hoc inunctis pulſibus pro curanda ſcabie. Et ſi dicatur, quod compoſitionem vnguentorum pro curanda ſcabie Mercurius non ingrediatur, neque adminiſtretur in tanta doſi, quemadmodum adminiſtratur in vnguentis pro curandis vlceribus præfatis, in quibus doſis Mercurii ſatis adaucta eſt: dicendum, quod ſicut non eſt proportio æqualis inter ſcabiem & hanc ægritudinem vlceroſam, cum hæc ægritudo ſit ſæua, & vltima, & mali modi, ſic non debet eſſe æqualis proportio Mercurii in vnguento, quod adminiſtratur ad ſcabiem, & in vnguento, quod adminiſtratur ad iam dictam ægritudinem. *Vltima quidem ſeu fortis ægritudo, fortibus ſeu vltimis indiget adiutoriis pro ſui cura.* 1

Quærantur ſecundo, *vnde ſit, quod vnguenta Mercurialia curant ſcabiem, & præhabitam ægritudinem inunctis pulſibus tantummodo?* Dicendum, quod curent ſcabiem & præhabitam ægritudinem, euacuando materiam antecedentem eorum, ſicuti dicitur à maioribus noſtris de vnguento experto ad ſcabiem ipſius Meſue. 2

D Quæratur tertio, *propter quid ſit, & vnde hoc accidat, ex talibus vnguentis talē euacuationē fieri eo modo, quo dicitur?* Dicendum, quod irritando ſua qualitate expulſiuam morborum principalium, fiat talis euacuatio. Inunguntur enim partes valde & ſumme principalibus alligatæ, *neruis, arteriis, & venis magnis mediantibus*, ſicuti dicitur de *vnguento arthanitæ Meſue*, quod expulſiuam inteſtinorum ſtimulando & irritando euacuat. 3

Quæratur quarto, *vtrum linimento iam dicto quæcunque ægritudo de repletione curari poſſit, cum per nos tot & tanta de eius virtute & operatione dicta ſint?* Dicendum, quod ſic; dummodo virtus ſit fortis, & ægritudo non acuta, nec cum malis accidentibus in aliquo tempore ſui proximi complicata. Et hoc ideo, cum de facili infirmus in tempore infeſtationis accidentium, & in principio paroxyſmorum deficere poſſet, natura à tot & tantis infeſtata. Nonne vnuſquiſque magis ſe vno inimico notabiliter lædente poteſt ſe defendere, quam à pluribus? 4

Quæratur quinto, *vtrum membra principalia ex tali linitione lædantur?* Dicendum, quod non lædantur læſione, quæ non corrigi ac rectificari poſſit, cum cauſa poſſit abſcindi & remoueri, quia ſe teneat ab extrinſeco. Necnon cum poſſint applicari per intus & extra, principalia membra vigorantia & confortantia. Et adhuc natura à ſuperfluitatibus exonerata non deficit poſtea in neceſſariis, quia maxime in vigoratione principaliū. Et ſicuti dictum eſt, remiſſe læduntur, cum Mercurii qualitas ſatis ſit refracta & cōſolata, ſi quis diligentiſſime compoſitionem noſtram inſpexerit, vti dicitur *de ſcammonia in electuario ſucci roſ. colocyntide, helleboro, agarico, turbit, & in aliis.* 5

E Quæratur ſexto, *vtrum tale medicamen venenoſitate participet?* Dicendum quod ſic, refracta tamen. 6

Quæratur ſeptimo, *vnde ſit, quod à talibus vlcerationibus abſoluti, poſt aliquod tempus, vt puta per annum, de nouo in vlcerationes incurrant?* Dicendum, quod non obſeruato debito regimine in ſex rebus non naturalibus, multis plicatisque ſuperfluitatibus, & ſuperueniente iterum cauſa ab extrinſeco, tales iterum in 7

vlcerationes incurrant, ſicuti accidit in aliis ægritudinibus particularibus, vt pleureſi: & vniuerſalibus, vt febre. Cognitum enim eſt experimento, talem morbum eſſe contagioſum. A

8 Quæratur octauo, *vnde ſit, quod in aliquibus caſibus curatio redditur mendoſa*: nam illa, vlcera videntur quaſi exiccati, & in breui tempore reſcindi. Dicendum, quod contingat ex iis videlicet, quod non facta fuerit euacuatio completa & ſufficiens, ſed incompleta & diminuta: quia diminute facta fuit illinitio, ſeu quod forte infirmus expoſuit ſe frigido aeri in tempore euacuationis, vnde materiæ antecedentes obturatis poroſitatibus & conſtipatis, non potuerunt exhalare & expirare, quare delegatæ ad locum debilem fuerunt cauſa recidiuæ.

9 Quæratur nono, *vtrum inueniantur alia medicamina ſimilem qualitatem habentia, ita, quod ex eorum approximatione ad membra, inducant talem euacuationem*? Dicendum, quod ſic, non tamen à natura præfati medicaminis denudata valde, vt ſuffumigia. quædam enim adminiſtratio vſitata culpari poterit: & cauſam conſidera: pertranſit ſiquidem ſubtiliata ſubſtantia ingredientium ſuffumigii compoſitionem, immediate ſuper principalia & eis deſeruientia.

10 Quæratur decimo, *vtrum vnguentis Mercurialibus eo modo, quo dicitur, vtendum ſit? conſtitutum enim eſt, quod nullo modo talia vnguenta ſuper principalibus applicanda ſint, & cum irritando naturam membrorum principalium, irritatio talis non poßit fieri, niſi virtus ipſius cadat ſuper principalia, igitur non eis eo modo vtendum eſt.* Dicendum, quod ſi cadunt ſuper membra principalia, remiſſe tamen cadant extremis partibus inunctis, & ſic virtus eorum ad principalia remiſſe accedat. B

11 Quæratur vndecimo, *vtrum ſit euacuandum repente, & multum, quemadmodum faciunt vnguenta Mercurialia, vt quamplures verbo vno aſſeruere? Talis enim euacuatio fallax eſt & naturæ inimica: paulatina vero certa & vera.* Dicendum, quod talis euacuatio non ſit repentina, quare non ſit fallax, nec naturæ inimica. Fit enim talis euacuatio actione naturæ potentiam in materiam habentis, vt ſupponitur, & non medicinæ. Si namque fieret actione medicinæ, tunc repentina & multa euacuatio eſſet fallax & naturæ inimica.

12 Quæratur duodecimo, *vtrum huius ægritudinis vlceroſæ, & maxime cum dolore & vigilia complicatæ, negligenda ſeu differenda ſit curatio*? Dicendum quod non. Nam dolore infeſtante, vigiliaque, & ægritudine (vt compertum eſt) contagioſa exiſtente, in dies totum corpus corrupta, maligna, ſeu venenoſa & ad euacuationem inobediente ſuperflua materia inficitur, humores exacuuntur, innaturalis ſiccitas adducitur, & ſic totum corpus diſſolutum & conſumptum redditur.

Hæc quantula & qualiacunq; ſint, pro virili noſtri ingenioli, vt noſtrorum deſiderio ſcholaſticorum ſatisfaceremus, ædidimus, quibus ſi hæc haud ingrata fore cognouerimus, licet credimus pro iunioribus vtilia, nos ad maiora cœlis fauentibus accingemur. C

ANGELI BOLOGNINI DE VNGVENTIS LIBRI FINIS.

D

MICHA-

E

MICHAEL ANGELVS BLONDVS.

DE PARTIBVS ICTV SECTIS CITISSIME SANANDIS, Et medicamento aquæ nuper inuento.

Idem, in plurimorum opinionem.

DE ORIGINE MORBI GALLICI DEQVE LIGNI INDICI ANCIPITI proprietate.

Prodit

ANNO CIↃ IↃ CX.

MICHAEL ANGELVS BLONDVS AD PAINVM.

SI me damnaret prudens censura virorum,
Carperet aut studium lingua perita meum.
Vel si Pieridum quisquam morderet alumnus,
Læderet aut Musam docte Paine meam:
Non ego mirarer, nec me breuis ira moueret,
Ne quererer nasum rhinocerotis habens:
Sed quia me quidam lacerat, cui frigida Tempe,
Vix patuit Pindo dum fluit amne celer,
Et vix Cecropiæ conspexit tecta Mineruæ,
Labraq; Parnaßi vix sua lauit aquis,
Cogor in inuitam subito prorumpere mentem,
Inter olorinas dum strepit Anser aues.

ANTONIO PVCCIO TT. SS. QVATVOR CORONATORVM ET EPIS. ALBAnensi Presb. Car. medentium Collegij R. digniß. protectori. M. A. Blondus fœlicitatem.

QVod pro salute mea non feci, neque facerem, id facere pro valetudine multorum meus in plures amor, illorumq; languores cogunt: quos non morbis quidem, sed medentium erroribus consumptos video, ac vidi. Quare cum nouus quidam modus medendi, tum partes ictu sectas, cum incognito, vt aiunt, nonnulli morbo exesa membra cernerem. Quib. admouent in medicamentum aquam forinsecus, quod est contra methodum Hippocratis & Galeni, interius vero offerunt decoctum, & vinum cuiusdam ligni: in quo naturam ferunt posuisse omnes medicas facultates in omnes morbos, quod magnam medentium ingenii accusat crassitiem. Propterea illorum medendi modus præcipue in morbo Gallico, neque est laudandus, neque est tollendus ad sydera. Quinimmo compescendus est ex doctrina Hippocrat. & Gale. Quare ne magni errores transeant in legem diuturnitate temporis, curaui tuæ R. D. errorem retegere, & saluberrimum methodicum modum conscribere. Quo omnes. R. medentes admoneas, quorum protector es, vt & partes ictu sectas citissime iuxta methodum, & morbum Gallicum curare debeant, quoniam sic haud paruam laudem consequeris apud Romanos, quia omnibus videberis, non adeo protector, verum & verus curator medentium esse. Ex his etiam cognosces meam in te seruitutem incognitam: quam, & si Roma discesserim seruabo pro viribus. Quantum autem mea seruitus sit fidelis, D. Iacobus Disnicus R. Epis. Nonens. referre poterit.

Quem tuæ. R. D. haud me minus commendo.

Vale.

MICHAE-

A

MICHAELIS ANGELI BLONDI, DE PARTIBVS ICTV SECTIS CITISSIME SANANDIS, ET MEdicamento aquæ nuper inuento, liber.

B

Prooemium.

MVLTORVM procellas fortunæ mihi intuenti, occurrit quorūdam ars noua medendi, proculdubio, in quibuſdam fideliſſima exercitatio ſecta ſanandi. Qui non ruditatem aliquam, ſed prudentis animi magnitudinem oſtendunt, monſtrantes opera, quæ non minus ſunt digna æternitate, quam gloria; & ſi experimenti nullam rationem reddunt: tamen dicunt, tantum vtilitatis præſtare generi humano, quantum dogmaticorum, & labores, & vigiliæ, & fructus, & pulchritudinis habent. Quod exemplis denique docent, omni remota doctrina. Propterea hortor omnes artem medendi profitentes, vt non conſumant ætatem, amplius, in adipiſcendis virtutibus. Namque *virtus modo vbique ſuſpecta eſt*, quia *inertia eſt in precio, neque conſumptis in arte amplius eſt aliqua auctoritas. Nulla iam Medicis reuerentia eſt, obſequio viuitur. Turbata etenim ſunt omnia & in contrarium verſa. Itaque potius eſt omittenda, quam appetenda virtus.* Quia vbi methodicus

C Empiricum reprehendit malefacti, qui dum paulo intrepidius vocem extulerit, confeſtim prudens, quod nollet, percipit. Itaque ars methodici, non adeo periculoſa, verum & miſera facta eſt. Ne igitur quis cupiens immortalitatem, intercipiatur, hac arte, aperiam, quidem in ea laudabile quid ve damnādum ſit. Ad hoc namque perfecto amore, quo me natura in cunis etiam omnibus coniunxit, & incitor, & accendor. Cum igitur omnipotēs fauorem mihi præſtiterit, quo vehementer indigeo, perficiā, quod cupio efferre, ſequentibus artem medendi, præcipue quibus & Galen. & Auicennæ dogmata cordi ſunt. Non enim natura edidit hactenus præſtantiores Medicos. Propterea laudabilius eſt, cum his errare, quam cum cæteris parare laudem, ii demum pleriſque in locis ſcripſerunt, quibus & externarum partium affectus comprimantur, & internarum, ſedium languores ſternantur. Itaque horum proſequens veſtigia, impræſentiarum explicabo, quibus tantum diſiecta ictu, ſint ſananda, nam de internis *alibi* tractaui. Propterea aperiam. Et quæ empirici quidam exercentes aliis ſuadent, quo incidant in eundem errorem, quem nequeunt diſcernere ob ignorantiam. Quare eruditiſſimi, ſi quid putabitis me obſeruare debuiſſe, & non ſeruauerim, addere dignemini, quia vereor, non tam non exceſſiſſe, verum nec impleſſe mei officii partes. *Galeni & Auicennæ laus.*

D

De præſtantiſſimis Medicis & eorum doctrina. CAP. I.

QVi primus medendi clariſſima præcepta condidit, vel Apollo ſiue Æſculapius fuerit, maxime laudandus eſt, quoniam repertus eſt hominum optimus amicus. Itaque lauder quiſpiam hos, aut Praxagoram, Herophilumue, aut Chryſippum, ſiue Aſclepiadem, ego autem audeo omnib. præferre Hippoc. poſt hunc Gal. & proximam ſedem dandam eſſe Auicennæ confiteor, ii namque de cauſis morborum, de morbis etiam & eorum accidentibus, & vberrime & lucidiſſime ſcripſerunt. ideo omnes præter methodicos, nocentes medicos puto. *Et qui ſe empiricos*, ait Cornelius, *ab experientia nominant, euidentes quidem cauſas neceſſarias amplectuntur, obſcurarum vero cauſarum & naturalium actionum quæſtionem ideo ſuperuacuam eſſe contendunt, quoniam incomprehenſibilis natura ſit*: quod proculdubio verum eſt, ob diſcordiam diſputantium: nuſquam etenim inueni, vt Medici inter ſe conueniant. Ideo nonnunquam miror, cur potius Hipp. & Gal. ſiue Aui. quam ambobus credatur, dum omnium rationes ſunt probabiles, itaque arbitror, quod nullius auctoritati horum derogari poſſit, quoniā cuiuſuis ex dictis doctrina ægerrimos

E etiam perduxi ad valetudinem, tam in Auſonia, quam in Latio. Et dum eſſem in Gallia, confiteor, haud aliter me viſum fuiſſe, quam in Italia in diuerſis morbis diuerſa præſidia offerens. Nuper autem paululū vigilantior factus, noui quoſdam, qui nomine tantum Medici dicuntur. Qui non exiguo cibo, vel tenui diæta vtuntur in languoribus hominum: verum loco ptiſanæ & carnibus & vino vtuntur. Et diſiectas partes, loco linimentorum, & omnium, quæ fiunt ex cerotariis, aqua ſimplici abluunt, dicentes, pleroſque inedia potius, & appoſitorum malignitate, quam morbo peremptos. Itaq; ſi ignotum vulgus horū maxime ſequitur veſtigia, ac ſi ob inopiā peritorum coactus eſſet ad hos confugere, ſiue propter nouum genus morborum ad nouos medicos, & quoque nouā artem fugere. quod ſi verū eſſet dicerē tutius eſſe,

& dubiæ fidei Medici se committere, quam mordo indubitato perire. Verum cum penitus sit oppositum, miror, quo modo vnus tantum ex illis superuixerit, qui se empiricis commiserunt. Hæc denique, cum quotidie inciderent, diligentius notaui, illis, qui hæc nesciunt, vt ægrotantibus ex præcepto dictorum fidelius succurrerent. *Præstantius etenim dicitur mori per methodicum, quam viuere per empiricum.* A

De vulneris definitione CAP. II.

Vulnus quid.

VVLnus secundum communem Medicorum sententiam, est *diuisio continui.* Et alioquin sectio dicitur, & est *vnitæ partis segregatio, præternaturalis,* & hoc fit ictu. Quod autem contunditur, compressi & contriti nomen habet. Et omnibus partibus humani corporis vulnus potest inferri. Verum in forinsecis sedibus tantum apparet compressi contusio, sed quanto latius fit vulnus, tanto magis lethæum est, in quibusdam sedibus. In plerisq; autem & leuis ictus citissimi occubitus est causa, atque hæ sedes sunt, cerebrum, cor, iecur, renes, gracilia intestina, vesica, & capita ligamentorum. Et de vulneribus consueuerunt Medici, quædam simplicia dictitare, quædam composita vocitando. Et illa cum nil perdiderint plerunque vnitis partibus glutinantur. Hæc vero egent curatione, qua & ablatum reficiatur & sectum resarciatur. B

De vulnerum diuersitate. CAP. III.

QVædam in carne tantum fiunt vulnera, & carnosa appellantur: quædam descendunt ad os vsque cum læsione eius, & dicuntur cum fractura ossis. Et de vulneribus quædam recta, quædam curua, quædam circularia, cum lateribus, quædam instar hemicycli: quædam profunda, quædam in supremis partibus conspiciuntur. Sed omnium initium curandi fit à sanguine, ideo, hinc principium arbitror capiendum. Itaq; primum ordiar à cohibitione sanguinis.

De fluore sanguinis. CAP. IV.

Vnde omnis fuluor sanguinis.

VT patet, & communis est Medicorum sententia, quod *omnis sanguis cum fluit, profluat à venis magnis aut à venulis, siue ab arteriis tantum.* Atque is fluor, venit vt ait Galenus vel à sectione, vel cum extrema aperiuntur venarum. Ipse autem loquor tantum, de eo, quod effluit per sectionem continui, quæ fit ab ictu. Ideo ab initio prospiciendum est, an veniat à venis pulsatilibus, fluatve à non pulsatilibus, siue ab arteriis tantum exeat. Sed cum à pulsantibus profluit, duriorem curam arguit: leuiorem autem, cum venerit à venulis. Arteriæ vero pulsantes venæ sunt, à quibus micans & quoque saliens sanguis effunditur, sed purior, quam à venis. Et cum hoc conspicitur, dicendum est, secundum Auicennā, quod arteria effundat talem sanguinem, cuius prænimia effusione & spasmus & singultus succedit celerrime, & est inditium obitus. Namque superaccidit vel virtutis defectus, vel paraphrosyne, & est delirium. Itaque colligitur ex dictis & festinus occasus. Ideo ad præsidia confestim currendum est, quibus feruens fluor glatiatur sanguinis, verum maxime confert, si membrum constituatur secundum rectum: atque illi superspargantur frigida confortantia, vt est sublimatio arnoglossæ siue rosarum, & frigida aqua fontis, acetum, & simillima. disiectum itaque & sanguinem cohibentibus comprimatur. Studendum etiam est, ne membrum dolorem sentiat. Postmodum, & albumen apponendum dico, præcipue si fuerit disgregatio in carne. Cum autem ab arteria & venis magnis effunditur sanguis, disiectæ parti index est apponendus hactenus, [donec] sanguis contineatur, & fiat gelidus. Demum dictus locus *albumine oui agitato* cum stuppis lineis reuoluto impleatur; quod si post aliquod spatium non cohiberet sanguinem, contusa addes hæc, quia frænant illum. Et est *thus candidum, aloe, sanguis draconis, bolus armenus, & terra sigillata.* Et nectatur vulnus, nec soluatur saltem per tres dies. Quod si fortioribus etiam egueris, hoc mirifico puluere vti poteris, quoniam eo & arteriarum & venarum sanguinem detinui. Contundes igitur *vitrioli romani sanguinis draconis, boli armeni, pilorum leporis, æruginis lebetis, aloes, thuris; telæ arachnes, & omnia commisce cum albugine oui.* Quidam & causticis vtuntur apponentes ea venarum orificiis, desuper etiam ponendo albumen cum dictis pulueribus. Nonnulli autem lauant & lineam stuppam & comprimunt, demum albumine reuolutam & pulueribus apponunt. Ipse autem fateor, *vitriolo romano* tantum cum albumine dicto, sanguinem frenasse, nectendo vulnus suauiter. quidam & serico suūt arteriam, & nectunt etiam, cum iam dicta non sufficiunt. Profundas partes vrunt ferro ignito frequentatis vicibus, dum oportet. Cauēdum autem, ne vratur neruus, tutius enim est cauteriū potentiale, ideo laudabilius. C D

Symptomata fluoris ex arteriis.

Eius curatio

Fluor sanguinis ex arteria & venis magnis.

De vniuersali cura vulnerum. CAP. V.

VVlnera curantur post compressum sanguinem per sectionem venarum, aut per appositionem cucurbitularum, siue per suctionem hirudinum, dum è vulneribus sanguis non effluxerit vberrimus (alioquin abstinendum,) postmodum leniendus est dolor. Et quod noxium putatur in corpore, cū soluentibus corpus educendum est: vt est *manna, cassia, rheubarbarum,* & huiusmodi, siue aliquo enemate subtrahatur, quod fit cum lenientibus, vt est *cassia, mel violaceum, sacharum, & oleum violaceum*: & elixatio communium herbarum, vt est *maluæ, blitæ, mercurialis, matris violarum, & similium.* Sed crudum vulnus periti digerunt cum *vitello oui, terebinthina lota,* & *paululo croco,* siue *oleo rosaceo completo,* atque optime saniem abstergunt *melle rosaceo,* vel lineis filis veteribus, & *succo apii* nonnunquam. Siccis autem quibusdam ablatam carnem reuocant, quæ dum diutius moratur, excitant eam *thure masculo, myrrha, aloe, sandraca, mastiche, ireos, & talibus singulis, vel pluribus mixtis vna.* Sed cum caro creuerit, inducunt cicatricem *triapharmaco, cerato betonicæ, vnguento minii:* siue *rosis, myrtillis, gallis, alumine, & balaustiis,* ac similimis. E

De al-

A *De altero breuiori atque vniuersali modo curandi.* Cap. VI.

EST & alius optimus modus curandi, qui fouet maxime quamque sedem disiectam ictu. Igitur post
peracta vniuersalia, & compressum sanguinem consueui, & saniem efficere, & quoq; detergere, &
carnem ablatam reficere, & maximum dolorē etiam sternere: *Oleo* videl. *abietino*, quo plurimum, & fru-
ctus, & honoris consecutus sum, postquam eius proprietatem noui. Conficitur tandem hoc oleum cum
oleo rosaceo completo ex vna parte. s. dicti olei, & rosacei olei ex duabus. Et minus etiam, atq; magis, vt prudenti vi-
debitur. Est enim hoc præmissio fauore maximi superum, præstantissimum solamen in omnibus vulne-
ribus, præcipue capitis, cum fractura ossis, vt expertus sum multoties plerisq; in locis per Italiam, & ex-
tra. Verumetiam Sulmonæ hoc præsidio curaui quendam adolescentulum, cuius supercilium pariter
cum oculo calce cuiusdam equi indomiti abscissum erat, quod nisi ipse curassem spatio dierum II. vtiq;
non credidissem. Itaq; miranda est istius olei proprietas tam in vulneribus capitis, quam in disiectis iun-
cturis, & capitibus neruorum, & profundis etiam ictibus, & hoc, non quia calidum, vel siccum, efficit,
quamuis talia partibus siccis disiectis conueniant: sed quoniam Natura, & ipse Deus dotauit illud tali
B proprietate. Itaq; fateor ingenue, neq; vel minimum dolorem, aut apostema passum fuisse, quem præ-
dicto oleo curauerim. Non est ergo hoc tantum donum Dei spernendum, quinimo amplectendum,
maxime si *frustra fiunt per plura, quæ possunt fieri per pauciora*, vt inquit philosophus.

Oleum abietinum.
Incredibilis eius præstantia.

An sectis partibus medicamen ex aqua conueniat. Cap. VII.

PRofecto non sum ex illis, qui nostros egregios viros non mirātur, vt quis consueuit mirari antiquos,
neque etiam, vt quidam, qui nostrorum temporum ingenia hominum despiciunt. quia certum est
mihi adhuc Naturam, neque lassam, neq; effœtam esse, vt aliquid laudabile non possit etiamnum pare-
re. Tamen miror, quod is modus medendi partes sectas, cum aqua simplici tantum, non fuerit notus
Pausaniæ Lacedæmonio, qui neglectis Medicis curabat valitudinarios. dicebat enim; *qui Medicis non vti-
tur diutius viuit.* neque etiam Critodemo chirurgo, qui clarus fuit in vulnere Alexandri. Sed neque po-
sterioribus, vt Galeno siue Auicennæ, vt cæteros omittam, qui ipsam artem medicam, vt ita dicam, ge-
nuerunt. Itaque *optimus Medicus est, qui non sinit ægrum tabescere*, vt est Paulus chirurgus incolens Perusium,
Alphonsus Ferrus, Marianus Sanctus Barolitanus, & Iacobus Perusinus decorantes Romam hac tem-
C pestate, quorum fama ad barbaras nationes fugit, & vltra mare Oceanum veliuolauit. Eamque adepti
sunt non aqua, nouo medicamine, sed methodicis curis. Aquam enim simplicem peritissimi Medico-
rum in quantum nonnulli medicamen sectarum partium dicunt, odio habent, adeo vt vix ea vtantur in
detergendis sordibus. *Ego autem mirificum opus aquæ perspiciens in sectis partibus, non possum non mirari virtutem
eius supercœlestem.* quoniam notum est mihi, aquam totam proprietate disiectis partibus esse inimicam.
Eget enim humidis & calidis sectus locus, vt est *oleum actu calidum, & vitellum oui* sua virtute. Itaque pu-
tarem, aquam fugiendam esse in vulneribus, præcipue cum læsione neruorum. Namq; Gal. *6. de Morbis
Curandis*, inquit. *Aquæ vero vsum ad neruum vulneratum semper fugies, sicuti etiam relaxans cataplasma.* Idem et-
iam *eodem lib.* at *superius* vbi de vulneratis neruis, ait: *Aqua vero calida quanquam reliquas phlegmonas valde mi-
tigat, vulneratis tamen neruis est inimicissima.* Cum præsertim eorum substantia ex refrigerata concretaque
humiliore materia sit condita, nec tamen suadet ille, quod aqua frigida sit conuenientior. Quamuis cū
similibus maxime fit conseruatio. Subdit etiam; *Omnis enim eiusmodi constitutio per ea, quæ simul calefaciunt &
humectant resoluitur, ac putrefit, quare ab aqua calida eos, qui ita vulnerati fuerant, prohibui.* Itaque non est miran-
dum, cum nil de frigida dixerit postmodum. Namq; si calida nocet, & frigida aqua prodesse non debet,
quod patet per Hipp. Ideo prudens, vt rem inimicam sectis partibus destituens, ad oleum vertit sermo-
D nem, quia arbitratus est, vtilius oleo calente fouere disiecta. Propterea dixit, *quod demonstratum à me est,
hoc quoq; si frigidum applicetur, tenues meatus obstruere: sin calidum, dirigere. vt igitur frigidum oleum sectis partibus
inimicum est, ita & aqua calida. quoniam secti nerui, fouentur nequaquam actu calidis & potentia frigidis, verum so-
lantur humidis calidis*, vt docuit Galenus: tamen Cornelius Celsus *lib. quinto* aquam in sectis partibus ictu
commendauit. *C. de profusione sang. in vul.* dum inquit; *Supraq; imponenda spongia ex aqua frigida expressa ac
manu super comprimenda*, cumq; auctoris magnæ sit auctoritatis, fides proculdubio magna etiam danda
est illi, neq; penitus is modus medendi damnandus est. Nam & in curatione erysipelatum inter cætera
medicamenta suadet. *Et super linteolum frigida aqua madens imponendum.* Et *in capite de implendo vulnere purga-
to*, sequitur, *vt impleatur: Iamq; calida aqua eatenus necessaria est, vt sanies remoueatur*; quasi postmodum frigi-
dam conuenientiorem annuens.

Virtus supercœlesti aquæ simplicis in sectis partibus.

De Lana. Cap. VIII.

DE lana ouina succida etiam dicendum esset aliquid, quoniam venit & illa iam in vsum medicamen-
torum sectarum partium; alligant enim illam mundiorem disiectæ sedi post detentionem sangui-
nis, & curantur equidem vulnera simplicia, vt audiuimus Romæ ab Empiricis quibusdam. De qua, cum
E Cornel. scripserit, & mihi visum est de eadem lana exprimere verbum. rediit enim in vsum medicami-
num nostris temporibus. simplicem namq; lanam alligant vulneribus ad salubritatem. De qua Corne-
lius *in prædicto capite, Lanæ Succidæ superuacuus vsus est, lota melius circumdatur: lotam itaq; laudamus.*

De Solertia Medici. Cap. IX.

POstquam experimento facultates medicaminum noscuntur, non est mirandum, quod experimen-
tum & fallax & periculosum hactenus sit, donec in pluribus expertum frequentissime, optimū me-
dicamen repertū fuerit. quando autē illud cōpertum erit laudabile, tum eius experimentator, repertor
dici

dici poteſt. Primus itaque, qui aqua mederi cœpit diſiecta ictu, non prius aquam bonum medicamen A vulnerum eſſe, puto, dixerit, niſi poſtquam in pluribus illam expertus fuerit: & hoc ſorte, an ingenio fecerit, ignotum eſt. verum cum ipſe etiam artis medicæ profeſſor eſſem, & iudicarem turpe Medico eſſe, cum ignorauerit, quæ ad eius artē pertinent, curaui, quam potui, ſolertiſſime, vt rationem inuenirem, qua medicamen hoc poſſet comprobari, vt ſit cæteris præſtantius, in ſectis partibus ſanandis. Quam non reperiens apud methodicos, iudicaui nouam ſpeciem medicaminis è cœlo demiſſam. Cur autem quibuſdam & nō ſingulis Medicis iſtius medicaminis virtus nota eſſet, mirabar. Verum enimuero percepi, conſcripta eſſe quædam verba diuina, quibus ineſt virtus diſiecta curare. Sed apud quoſdam adeo compreſſa, vt nec chariſſimis monſtrarentur, quod cum meas aures offendiſſet, curaui ſtudioſe euellere ſecretum, quo omnibus & maxime pauperibus illud notum facerem. Quoniam plurimi ob defectum numiſmatis, leui etiam ictu læſi, obeunt potius, quam conualeſcunt. Nam hodie, niſi qui optimā mercedem ſoluit, non curatur à Medicis, cæteri vero iacent. Ideo medicamen hoc, ***non comprobatum rationibus, ſed virtute diuina fulcitum***, dum efficit, quod & prædicatur & *vidimus*, laudandum eſt. Notum enim eſt, quod ſolus Deus ſanet languores hominum, & de frugalitatis ſolio produxerit medicinam benedictus B gloriosus & excelſus, inquit diuus Ioannes.

De Prognoſtico ſectarum partium. Cap. X.

VT methodicus adnotaui etiam quædam chirurgo neceſſaria, ideo eadem exponam, ſunt enim indicia quarundam ſectarum partium occaſum indicantia. ordiar tandem ab Hippoc. quia *ſexto Aph.* dixit: *Veſica diſciſſa aut cerebro, aut corde, aut tranſuerſo, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale eſt.* Ibidem Gal. *Cor vulneratum mortem affert neceſſario, reliquæ autem partes niſi totæ ſciſſæ fuerint, aliquādo ſanantur.* Et *altum vulnus ſub ſiniſtro vbere eiiciens fuſcum ſanguinem, præcipue dum ſudat, habens extrema gelida proculdubio exitiale eſt.* Quia vitalis ſpiritus inde effluit, quo ſine non licet homini ſpirare. Sed *cum vulnus fuerit in ſepto tranſuerſo prope coſtas infernas, & confeſtim obſurdeſceret læſus, & dolorem ſentiret ſub vtriſq; humeris, huic mors haud procul eſt.* Nam *ſi neruus contactus eſt, in quarta periclitabitur.* Tamen *in opere de ſanitate tuenda* Galenus inquit; *poſſibile eſt, vt conſolidetur & euadat.* Cum vero vulnus eſt in pulmone, ſpumoſus effluit ſanguis, & frequens ſuccedit anhelitus. Quando autem ſectus eſt ventriculus, per diſiectum emittitur cibus. Sin autem veſica ſciſſa fuerit, per ſectum vrina effluit, atque omnia hæc ſunt indicia occaſus, pręcipue cui olim fuiſſet inciſa, & lapis congeſtus extractus eſſet. Male enim illud ſolidatur vulnus, quia C facillime ſcinditur. Itaque ex malis ſignis, malum neceſſario ſequitur. Propterea *morituri ſolis prognoſticis ſunt relinquendi*, inquit Hippocrates. Ideo Auicenna etiam cum de vulneribus ſcribit; *quando* [inquit] *ſuccedit nauſea, vomitus, ſingultus, ventris ſolutio cum permixtione rationis, ſemper lethale eſt.* verum enimuero *cum ex vulnere thoracis effunditur ſpiritus, tremorq; inuadit cor ipſum, ſtringitur & anhelitus, atq; hæc nuncia mortis ſunt.* Apparent eadem ex vlceribus pulmonis, vt ex diſiecti ictu. Nam ſecundum communem opinionem dutiter curam recipit pulmo, propter affluxum ſuccorum, qui impediunt ſolidationem, & propter creberrimum motum etiam eius. Quod & Galenus innuit *primo de interioribus.* dicit enim; *omnes lacerti corporis in ſomno quieſcunt, ſoli lacerti pectoris non quieſcunt, quod eſt potiſſima cauſa eius deſolationis.* Idem quoq; vbi de vulneribus. *Membra vulnerata* inquit *neceſſe eſt, vt quieſcant aliquantulum, aliter nullatenus ſolidantur;* ipſe etiam fateor; *nunquam vidiſſe ictum pulmonem curatum libere: verum poſt temporis ſpatium eundem ob affectum à ſeculo ablatum eſſe hominem. Sectio autem, quæ fit in extremis lacertorum, vt accidit in tibiis, ſupra genu aut infra, & prope iuncturam manus, ſiue ſupra cubitum vel humerum, vt in pluribus perituræ vitæ ſignum.* Quod motus ratione loquor. Muſculi namque ſtant ex carne, neruo & ligamento, & ſunt miniſtri motuum voluntariorum, atque in illis eſt maxima ſenſatio, ob ortum, quem à cerebro & nucha recipiunt. Ideo cum ta- D lium aliqua pars ſecta eſt, vt membrum nobile dum ſpaſmo occipitur, nunquam reſarcitur, quinimo penitus auferatur oportet. Quoniam & Auicenn. eadem exiſtimans ait. *Niſi ſcindatur lacertus in latitudinem, & reliqua.* Demum *omnes ſectiones, quæ fiunt in partibus neruoſis, aut prope neruos, timendæ ſunt.* Quoniam & ſpaſmum inferunt & delirium, & pleraque grauiora ſymptomata. Verum à perito hæc nonnunquam componuntur Chirurgo. Ego autem dum Aprutinam prouinciam viſitarem, curaui quendam decem & ſeptem ictibus ſaucium tam grauiter, vt iam cogebatur emittere ſpiritum. Erant autem eius vulnera à ventriculo ſuperius, & pectus foſſum erat adeo, vt follis mihi videretur ob luctantem ſpiritum, & auris diſſecta cum dimidio collo, ad amplitudinem, vt leuiter quatuor digitos impoſuerim dum fruſta oſſium euellebam. Conualuit autem is cæleſti fauore, priuſquam luna plenum orbē ſuum feciſſet ſemel huic autem & plerique nerui, quidam & lacerti cum plurimis muſculis ſecti erant. Nam & brachia diſſecta, & manus prope inciſæ, & dorſum diſſectum, adeo vt à cingulo ſuperius vtraque pars per ſpatium quatuor digitorum ſana vix erat. Diuerſis enim inſtrumentis armorum confoſſus erat ab hoſtibus. Nec tamen aliud admoui medicamen, quam *oleum abietinum*, vt prædictum eſt. Neque aliquod accidens apparuit, ex prædictis hactenus curabatur. Sed poſt completum opus dimiſi hominem ſatis ſalubrem, vt E qualibet pars eius ſuum officium faceret remoto quouis impedimento.

Pulmo cur difficulter ſanetur vulneratus.

Hiſtoria.

De partium incidendarum commemoratione. Cap. XI.

PRædixi, quod nunc commemoro, quod de inciſis partibus quædam ſectio ſit lata, quædam parua, quædam media; quædam in ſupprema cute, quædam in media carne; quædam ima tendat ſcindens viſcera, quædam vix appareat, quædam penitus occultetur: & hæc omnia fiunt ictu in carne, vel in oſſe, ſiue in neruis.

A *De sanandis vulneribus secundum antiquam methodum.* CAP. XII.

ET quoniam methodicus libentius partes disiectas curat secundum methodum, quam via etiam præstantissima emperici, ideo & methodice scribens dicam, qualiter & quib. secta glutinantur. Itaque sectio in diuersis partibus diuersum sanandi modum poscit, vt est communis Medicorum sententia. Demum in paruo & simplici vulnere, post compressum sanguinem, prohibendum est futurum apostema, & febris fomentum pellendum penitus. Quoniam hæc plerunque impediunt vnitatem secti, quæ non nisi remotis illis fit. Et in parua effusione sanguinis, incidatur vena ad occurrendum accidentibus. Atque in arcto vulnere vtendum est saniem euocantibus. præcipue si ab aere quid passum fuisset. Sed *in sectis neruis fugiendum est a putrefacientibus*, vt dicetur, cum de eorum tractabitur sectione. Tamen in contusionibus hoc fit licentius, inquit Galenus, quod & ab Hippoc. peritissimo scriptum est. Contusum necesse est putrefieri & in saniem conuerti. quoniam vulnera hæc & plena doloris & proxima apostemati sunt. Ideo conuenit illis medicamen, cuius facultas erit efficere saniem, hoc enim futurum tumorem prohibet, mollit dolorem, atq; innatum calorem fouet, digerendo partem sectam: quia *crudum vulnus malum, digestum vero bonum.* Et *in omni vulnere sanies concocta exiccanda est, cum frustis lineis.* post hæc reuocandum, quod deest, cum *thure*, & talibus, vt est *mastiche, sarcocolla, myrrha & aloe.* Sanies vero nisi fuerit

B absterſa, rodit disiectum, cuius impedit solidationem. errant autem vehementer, qui mollientia apponunt. quoniam in sanie facta præstantiora sunt, quæ carnem excitant, quam quæ saniem molliunt: quia Galenus *Caro* [inquit] *non potest regenerari bona in vulneribus, nisi post detersam saniem.* pingue igitur penitus fugiendum est, vt est pingue suillum, butyrum & oleum frigidum, bis autem in die tergenda sanies, dum bruma riget. sed quando æstus feruet, ter fiat, laudo. Sensit enim hoc idem & Auer. & Princeps. Quia *omnis putrefactio maior est æstate, quam hyeme.* Verum cum sectio non est nimium profunda, sed in carne tantum, tum æstate bis, & bruma rigente semel est detergenda sanies. Et cutis incisa & scissa tantum, eget nexu, *omne enim medicamen saniem faciens appositum, prohibet solidationem.* Et quoniam artem nectendi docet Auic. *quarto Canonis, Fen. quinta cap. de rad. resta. oss.* ideo vt rem notissimam dimitto. Namque à fundo ad orificium nectendum est, quod & empericis est notissimum. Sed quia membra diuersa sunt, ideo diuersæ etiam continui sunt separationes. Propterea *quanto nobilius membrum sectum fuerit, tanto leuius nectendum* suadeo, ne forti nexu tumor dolorve succedat. Et prudens non ab re ab infernis sedi-

C bus ad supernas partes membrum inuoluit. Quoniam labentis succi cursum tentat inhibere, quia tumoris est euidens causa. Et ex tribus vulneris speciebus, quod medium est, nectere tantum non sufficit: verum & medicamen apponendum est, quod consolidat. Altum vulnus etiam in fundo potest secari, vt libentius effluat, quod sectum inficit. Hoc fit autem, dum arteria aut neruus siue vena non obstiterit. Et in profundis sectionibus præceptum est maximũ puris euacuatio. Et cum sutura eget quispiam, tum serico filo illito cera, disiecta suat, quoniam est præstantius, quam lineo filo. Namque sericum tardius, quam linum corrumpitur. Quatuor adhuc sunt consideranda in sectis partibus: & primum sectarum partium coniunctio: Secundum conseruatio aggregati simul, qualecunq; fuerit: Tertium vigilia superincidentibus; namque talia impediunt conualescentiam: Quartum est conseruatio membri secundum proprium temperamentum: & hoc cum medicamine, & esculentis, ac poculentis, & figura partis sectæ pristina. præterea consutis labiis humidum medicamen apponẽdum est, ne arescant labia disiecti. Consutum autem post septimum potest præcidi, quia natura iam repit ad restaurandum. Lata autem vulnera methodici suunt & protensa nectunt. Et *quanto partes disiectæ sunt nobiliores; tanto solertius sunt medendæ*, vt sunt maxillæ atq; aliæ partes vultus. Cauendum etiam est ab arcto nexu, ne succedat apostema calidum. Cum vero vis, vt cito & decenter labia coalescant, protegas ab aere, & recentia ac sanguinolentia iun-

Filum ad suturã quale eligendũ.

In sectis partibus obseruanda.

D gas. quod si adueneris post constrictum sanguinem, eadem labia recides leuiter & consues.

Sed in alto vulnere cum carnis amissione diuersa est intentio sanandi, neq; eadem, quę in simplici. Namque non glutinanti præsidio tantum, verum & carnem ablatam reuocanti indiget, quod erit, siccę facultatis: quia huiusmodi medicamen dicitur regeneratiuum, quo vtendum est, donec altum vulnus repletum fuerit ad cicatricem. tamen secundum Galenum & Auicenn. fugiendum est ab aqua calida, & si balneo nonnunquam disiectus locus indiget. quod si proxima egent, præteges sectum, ne quid ingrediatur. Valde & recisum fluctuans abscindatur: quia non recipit solidationem. Postmodum vtendum est prædictis habentibus æqualem caliditatem temperamento corporis: quod & Auicenna docet *quarto Can.* vbi de exituris. Sunt enim facultatis fouere innatum calorem, vt augendo concoquat & succos retineat. Et cum pus facientibus indigueris, tum *bismalua, semine lini, optimo tritico, & recenti pingui suillo, siue terebinthina lota admixto vitello oui* vti poteris. Sed carnem excitans medicamen in primo gradu siccum sit, dixi, siue temperantius: nam si gradum hunc excederet, non tam fluctuantes succos, quam & sanguinem carnis producendæ causam consumeret: quoniã propria virtute compellit humores, ne effluant, & ad vlcus disponit futurum. Quod si regenerans etiam abstergit, erit salubrius, dum non sit nimium mordax, aut valde siccum. Et post cõductam carnem, ad supremum sigillanti vtendum

Carnem generantium temperies.

E est præsidio, vt in quibus nil nisi hoc tantum competit.

Quando autẽ per appositum medicamen in disiecta parte caro non reducitur, dicendũ est, quod illud ex nimis siccis sit. Quod dum in humido fuerit, censendũ est, parum siccum esse. Ideo cum nimis siccũ, humectandum est: Si v. modicum, addatur siccum. Et comprimentia siccitatem sunt, *cera & oleum.* Quæ vero acuunt siccitatem, sunt *myrrha, thus, aristol. & mel.* Valde autem vulnus calidum medicamen siccitate nõ superet. Et cum frigidum est, oppositis vtendum est. Exempli gratia: Si corpus ictu percussi sit temperatæ complexionis, at sectum membrum vergit ad calidum, duobus gradibus medicamẽ frigidum duorũ graduum approximandũ est, vt temperatura sectæ partis reducatur ad suũ temperamẽtum.

Et

Omne sectũ non posse curari vno præsidio.

Et sic dicendum est de consimilibus. Si vero secta pars erit temperata, procedendum est cum simili, quoniam à simili membrum seruatur, vt docuit Galenus. Vehementer autem errant, qui arbitrantur, vno præsidio sectum curari posse, quia & hominum temperatura multiplex, & membra diuersa sunt. Nam quædam corporum humida, vt puerorum & mulierum crassarum, hominum pinguium & eunuchorum: Quædam sicca, vt annosorum & degentium in sole. Siccæ partes corporis sunt nares & aures. humidæ autem sunt, concretæ ex oppositis. Et membro disiecto valde humido, siue parum, sat est medicamen exiccatiuum in primo gradu. Quod si neq; humidum neq; fuerit siccum, apponendum est in gradu secundo, vel tertio. quoniam ad proprium temperamentum membrum sic deducitur. haud aliter dicendum est, de reliquis partibus corporis. Nam & cerota & cataplasmata debent esse simillima temperaturæ hominis. Itaq; si temperamentum vnius siccum est, tale sit & medicamen, si humidum, haud aliud, quam humidum. Quia *omne simile gaudet suo simili.* Et in diuersis, puta vulneribus siccis atque humidis, quorum vnum in sicco membro, aliud vero in humido. Et siccum indiget fortiori siccitate, & humidum humiditate. Nec in humido magis exiccatiuum, quia nocuum est, *Iris* demum & *aristolochia* siccis conuenit habitibus. *Sed regeneranda caro comparanda est carni totius corporis*, inquit Galenus. Quia sicca in humido haud bene conueniunt. Itaque methodicus, qui plura diuersis temporib. expertus est, plura nouit, & quomodo approximanda, & quibus temporibus quis rectissime medeatur. Empiricus nequaquam, quia non nouit, vt turbatur aer virtute planetarum & aliorum syderum. hæc enim etiam humana mutant corpora. Itaque si tempore opportuno appositum fuerit medicamen, non auget affectum, verum soluit illum. Ideo empiricus, vt imprudens, hæc valde miratur. methodicus autem, nequaquam quinimmo secundum fauorem syderum operatur, vt notissimum est artem medendi profitentibus.

A … B (margin section letters)

De producentibus carnem. Cap. XIII.

Medicamen facultatis carnis producendæ, quoddam est leue in siccitate, ob eius paruam inhærentiam: quoddam valde siccum, ob maiorem siccitatem. Leue igitur humidis conuenit habitibus. quoniam in talibus sua leuitate abscissum regenerat, & fortis exiccationis sicco temperamento corporis competit.

Leuiter exiccantia. Itaq; leue medicamen est, *aloe, myrrha, mastiche, thus, farina orobi & hordei.* verum fortius est, *iris,* *Fortia.* *aristolochia longa* cum libet etiam *combusta, vstum & dragantum etiam, & farina lupinorum.* & cerota fiunt ex *Cera & oleũ cur admiscerantur medicamẽtis.* *oleo calenti & cera vna colliquatis secundum artem*, postmodum iniicitur puluis dictæ facultatis, & redigitur ad formam. Verum enimuero, non ob aliud oleum vel cera admiscetur medicamentis, nisi *quia molli facultate vehunt ad ima proprietates admixtorum*, & hoc secundum Auic. Ipse autem his mederi secta consueui etiam ℞. *Resinæ pini, tereb. æquale dimidium assis; olei rosacei vnciolas tres, conficio atq; vtor.* Est enim ceratum *Ceratum lene.* lene, carnem reuocans. addo tamen nonnunquã & *thuris & aloes drachmas duas*, & fit præstantius in partibus siccis. Cum vero nequam & calens admixta fuerit qualitas, tum suadeo, linimentum hoc admouendum, R. *Olei rosacei vnciolas tres; cerusæ vnciolam; ceræ vnciolæ dimidium, conficito.* additur nonnunquam & *ceratum de lithargyrio.* Demum seruanda sunt hæc, donec contrarium fuerit propulsum. postmodum vero reuertendum est ad præsidia dicta. hoc autem idem facit, quod & prædictum ceratum, in calenti intemperamento: ℞. *cerusæ vncias tres; lithargyri drachmæ dimidium; climiæ drachmam; draganti tantundem; ceræ candidæ vnciolam; olei rosacei quantum satis est.* est namq; præstantissimum. C

De Glutinantibus. Cap. XIV.

Glutinantia medicamina sunt *folia arnoglossæ, palmæ cortex, brassica, puluis molarum, folia pentaphylli, frondes cupressi & similia.* his autem validiora sunt *tereb. vstum hordeum, herba cauda equina*, quoniam & vlcera glutinat. Ex oleis est *oleum abietinum, oleum myrtinum, oleum rosaceum, oleum hyperici.* Mixta autem sunt plurima diuersorum Doctorum, quæ vt notissima dimisi. Meum vero compositum procul dubio cœlestis proprietatis, tale est. *Contundito thuris, mastiches, sandarachæ, aloes, sanguinis draconis, boli armeni, draganti, gummi ammoniaci, pondus æquilibre; terebinthinæ ad necessitatem, & conficies.* glutinat enim hoc septem dierum spatio, vt expertus sum. sed cum effluit sanguis, *album oui* appono *cum bolo armeno & sanguine draconis*, post hoc & dictum præsidium. D

Emplastrũ autoris.

De Sigillantibus. Cap. XV.

Sigillantia quæ. Sigillantia medicamina sunt, *quæ exiccant fluctuantes succos confluxos, & quoq; sordes abstergunt.* Et sunt *balaustia, cortex malorum punicorum, gallæ, chalcanthum, vitriolum, æs vstum, atq; æris ærugo:* sed fortissima sunt minoris facultatis. Et præter dicta, sigillat & *lithargyrium, centaurium minus, resina pini admixta myrtino oleo, & absynthium elixum cum lumbricis terrestrib.* At de secretis Alberti est *aristolochia vsta.* Exiccat carnem & *climia combusta*, & nostrum medicamen relatum, reducit carnem, quod conficitur *ex colophonia, resina tereb. & mastiche*, siue solum *diachylon album*: quia sigillat. Et de panno lineo medicamen Ioui præstantissimo dicatum. *teratur pannus lineus tenuis cum oleo rosaceo siue myrtino, in quo galbanum erit solutum.* Ipse autem & *aristolochiam* addo *vstam*. quoniam mirificum est. nonnunquam & his contritis vtor sigillando, *aloe, thure, mastiche, sanguine draconis æquali pondere, aristol. centaurio minori, rosis, gallis, nuce cypressi, & cerusa. diachylon etiã, cui puluis rosarum admixtus fuerit*, quia sigillat, cum suppositis filis lineis. aliud & in siccissimis vulneribus laudabile: *Contundito mastiches, thuris, colophoniæ, boli armeni vnciolam, seui arietini & ceræ dimidium vnciolæ, & fiat ceratum.* Aliud etiam perquam laudabile, quoniam & vlcera glutinat, in quibus calens fuerit intemperamentum, & est *ceratum de lithargyrio, cui crocus erit admixtus ad densitatem.* Laudatur & *puluis rosarum & gallarum.* quia dictum calidum intemperamentum propellunt. Vel sic, ℞. *ceræ vnciolam cum dimidia; olei communis tantundem; aristolochiæ longæ & rotundæ, myrtillorum, olibani, aloes, mastiches, cum resina & tereb. conficies.* E

Medicamen Iouis præstantissimũ.

Ceratum.

Aliud.

A *fictes.* Aliud: ℞ *lithargyrii drachmas tres, cerusæ drachmas octo, plumbi vsti drachmam: ceræ & olei rosacei quantum sufficit.* Aliud, quod & calidos tumores repellit: ℞. *Vtriusque sandali drachmas duas; rosarum, myrtillorum tantundem; camphoræ drachmam; thuris & mastiches pares drachmas duas; candidæ ceræ vnciolam, olei rosacei vnciolas tres, & conficies.* Nec mirandum, quod diuersa posuerim, quia ponit & Auicenna diuersitates cerotorum, propter diuersitatem temperamentorum hominis & partium eius. Est autem in principio currēdum ad illum, postmodum ad has sarcinulas accedendum. Hoc etiam præceptum generale habendum est animo: Quod *omnia vulnera atque etiam vlcera siccis egent medelis ad finem vsque, præter quæ fiunt disiectiones ex contusionibus:* quia talia indigent mollientibus ab initio, deinde exiccantibus. Et *quæ ab aere recipiunt nocumentum, illis nequaquam mollientia conueniunt.* Sed in partibus sectis, è quibus aliquid carnis ablatum est arbitror, quod non adeo medicamenta, verum & esculenta & poculenta competant, quæ laudabilem sanguinem producunt: & talia ad siccum respiciant semper. Præterea laudatur omne medicamen, in quo non est facultas mordendi. est enim hoc secundum Auer. & Auicen. Et in partibus sectis eiicientib. sanguinem, stypticum conuenit medicamen, dum eas aer non infecerit, nec caro ablata fuerit, neq; cutis amissa, sed tantum disiecta: quia æquatis sectis recisum sigillum recipit. quod si quid supercreuerit, calidis

B & siccis medicaminibus consumendum est. velut est *alumen vstum: & vitriolum.* At vulnus carnosum curatur medicamento carnem producente: & in sordido vulnere exiccatiua sunt potiora, quam carnem producentia. Si vero disiectum fuerit valde humidum, fouendum est siccis. quia temperamentum in omni temperatura corporis & partibus eius seruandum est, dum fuerit laudabile. si vero nequam, remouenda sunt dicta pro viribus.

De Medicaminum discrimine. CAP. XVI.

Medicamen carnis productiuum, vt retulit Galen. & Auicen. non debet excedere primum gradum in siccitate: quia nimium exiccatet. Et carnis productiuum cum est fortis exiccationis, mordax est, ideo nocuum. quoniam non producit carnem, verum destruit eam. Namq; stypticitate poros occludit, per quos sanguis labitur, è quo producitur caro. de parua autem stypticitate non est curandū, quia carnem efficit solidiorem. Glutinatiuum medicamen oportet sit maioris siccitatis, quam pictum, vt consumat humidum etiam naturale: quod posset conuerti in prauam superfluitatem, quę prohibet glutina-

Carnem generantium temperies.

Glutinantium.

C tionem. quia partes sectæ glutinantur media siccitate & condensatione alimenti. ideo glutinantia non debent abstergere, vt retulit quidam non inelegans. Sigillatiuum autem medicamen est illud, quod superauctos succos exiccat in supremis sectæ partis: Prohibendū ergo humidum alimentum, donec caro siccior fuerit, quę est ipsa cutis. & hoc medicamē oportet sit vehemētis exiccationis absq; mordicatione.

Sigillantiū.

De retardantibus causis sanitatem CAP. XVII.

Causa, propter quam sanitas in sectis partibus tardatur, maxima est in malo sanguine stante in vulneris carne: siue propter recentem cursum eiusdem. Et crassum existens, siue quantitatiuū, aut valde acutum, vel rodens, siue nimis subtile, & plus, quam oportet, retardationis est causa sanitatis. Verum ad remota respiciendo, & vitium iocinoris retardat. quoniam est sanguificans. Lien etiam infectus idē facit, quod noscitur per signum lotii, & scyrrhum eius. Et malum temperamentum totius retardat idē. Est igitur incumbendum oppugnantibus intemperamentum iocinoris, & lienis, eum soluentibus corpus, venarum sectione, regimine esculentorum & laudabilem sanguinem gignentium. Posthæc ad curam sectæ partis accedendum est. Producitur etiam sanitas dictę disiectæ sedis, cum ex vbertate succorū succedit inflammatio puri: quod auget sectum potius, quam minuit. Ideo præcipuum est succurrere cū

D dictis. Demum veniendum est ad curam sectæ partis. Ex vbertate succorum etiam supercalefit corpus & accenditur sanguis, & sic retardatur secti sanitas. Cum vero corpus est gracile & pauci sanguinis, adeo vt natura, quod mittat ad regenerandum amissum, non habeat: tum pars secta fomento ex aqua calenti fouenda est, donec rubescat & tumefiat. crassius etiam erit vescendum. Fit quoq; retardatio sanitatis in sede dicta, ex nimium calida siue frigida vel sicca aut humida temperatura. Et calidæ signum est rubedo atq; immensa caliditas, & sanies subtilis. Frigidę vero in omnibus maxima albedo partibus. Siccæ etiam indicium, labia dura & aspera cum parua sanie. Humidę quoq;, cuncta mollia, & crassa sanies. Hæc autem vulgo curantur cum appositis. calida videlicet temperatura cum frigidis medicaminib. possidentibus de styptico, vt est *aqua rosacea, succus arnoglossæ & solani.* Frigida autem cum humidis, vt est *vini calentis lotio.* Sicca etiam cum humidis, vt est fomentum ex aqua calida, donec pars secta tumefiat & mollis reddatur. humida vero cum siccis reprimitur præsidiis, vt *bolo armeno.* quamuis plerique admoueant *acetum.* Ætate autem consumptorum hominum secta difficillime sanantur, ob defectum innati caloris & boni sanguinis inopiam. Atque vtero gerentium disiecta ictu, male sanantur, propter retentos menses. Et regio infecti morbo pars secta duriter solidatur propter humiditatis copiam, quæ & ipsum calo-

E rem naturalem comprimit. Et circulares sectiones haud aliter, quam talia vlcera, vix corriguntur prius, nisi cum fuerint reductæ ad hemicyclum. quoniam multum de parte secta possident. minus itaq; recta vulnera habent discriminis, ideo minus retardant sanitatem. Mala etiam caro orta in parte secta prohibet sanitatem: quia impedit bonæ carnis regenerationem, sed mala caro consumitur cum *cerato viridi siue Aegyptiaco* & quando natura nil facit laudabile cum dictis, tum illa caro erit recidēda cū ferro. Quędam autem natura potest, quæ ipsa ars minime potest: Quędam vero è conuerso, vt crudam carnem abscindere. Nonnunquam & nequam oboritur caro, & labra fiunt aspera: sed talia recidere frequenter ꝓfuit, quia malus sanguis effluit. Et quando pustulę aut variolæ superoriuntur, tum vena secanda est, & soluendus ęger medicamine: alendus etiam est optimis edulibus, verum in parua quantitate. Cum autē

Nnnn secta-

ſectarum partium labia reuerſa & dura fuerint,tum hac aqua cauſtica lauentur, quia corriguntur. Fiat A
ergo *ſublimatio talis: R. aluminis,ſalis, quo vtimur in eſculentis, puta vnciolas octo;vitrioli Romani vnciolas quatuor.*
tamen non eſt audendum ſuper eam prius , niſi cum vniuerſalia cuncta præceſſerint. quoniam alio-
quin eſſet nocua.quia prauus ſuccus aduocaretur ad læſam partem, ideo noceret magis, quam prodeſ-
ſet.quod præſtantiſſimi Medicorum Galen.& Auic. innuunt etiam. dolor enim humores contrahit ad
læſum,vt cucurbitula ſanguinem. Et cum fruſtum oſſis,ſiue ferrum,in imo fuerit vulneris,extrahendũ
eſt penitus:quia impedit & retardat ſecti ſanitatem.

De neruis ſectis. Cap. XVIII.

ET quoniam nerui ſunt inſtrumenta ſenſus & motus etiam,ideo ſectio continui facta in eis,propter
ſenſum eorum & continuitatem cum cerebro periculoſa eſt. Quia Galen. *in Arte Medicinali cap. de
punctura nerui,& corde* ait: *Nerui vero & tendonis punctura propter ſenſus vehementiam, & quoniam hæc pars princi-
pio continuatur, prompta eſt ad neruorum conuulſionem excitandam,præſertim in vulnere obcæcato.* Licet plurima
concurrant in ſectis neruis,quæ faciunt conuulſionem,tamen punctura nerui eſt potiſſima.& ſi frequẽ-
tiſſime & dolor immenſus,& magnum frigus,putredo,& medicamen frigidum,quod fit cum opio, no-
cumen eſt neruis.Nam & Hippocrates eadem ſentiens;inquit, *frigidum eſt inimicum neruis.* Et dolor im- B
menſus præcipue cit fluores,qui cauſa tumoris ſunt,è quo ſuccedit apoſtema putridum.Nam cum non
habet,vnde effluat collectum,præſertim in arcta diſiectione, contigua corrumpendo excitat conuul-
ſionem,quoniam & pars ſecta facta eſt frigida:propterea fit maius incrementum conuulſionis. Itaque
arcta præcipue ſectio,oportet magis aperiatur, vt liberius dictum virus effluat.Nec vulnus glutiãndum
eſt,niſi cum optime purgatum fuerit,quod noſcitur ex propulſione doloris,dum affuiſſet.Atque in hoc
errant frequentiſſime empirici. Prudens autem methodicus, non,niſi poſtquam ab omni tumore erit
ſecurus,diſiectum glutinat.quod dum ſuccus nequam impedit,purgat illum, & tenui alimento ægrum
paſcit.Demum nerui nonnunquam ſecantur ſecundum longitudinem quandoq; & ſecundum latitu-
dinem.Verum ſectio,quę fit ſecundum longum,ſecurior eſt,vt inquit Auic. Sed quę ſecundum latum
fit,non reducitur penitus,ſed omnino cauſat conuulſionem:quoniam de mente prudentis;*Ex parte inci-
ſa fit ſpaſmus,atq; ex contenta nequaquam,nec læditur cerebrum per modicam ſectionem.aſt cum inciditur neruus valde*;
inde etiam fit conſideratio in reliquis accidentibus,quæ ſubſequi ſolent.Itaque ſi fuerit ſectio in ſupre-
mis partibus,illinito collum *oleo roſaceo completo calenti* & ceruicem , & tergorum ſpondilos.ſin fuerit in C
partibus infernis,cum *eodem oleo* illines inguina,coxas,pectinem,& crura,ac pedes: quia linimentũ hoc
multum prodeſt,quia repellit conuulſionem.Et ſectio latitudinalis indiget, vt ſuatur.nam leuius & ci-
Sectorum neruorum medicamen quale eſſe debeat.
tius ſanatur,quia dubia eſt ſanitas eius omiſſo hoc ordine. Curandorum autem ſectorum neruorum
medicamẽ oportet ſit *virtute calidum pluſquam ſiccum*.Leuis autem exiccationis ſi fuerit,fortaſſis prodeſt.
Et ſtypticum dum non ſit vehementis caliditatis,ſed proximum temperamento totius corporis,quia a-
liter non conuenit.Dolor etiam non debet leniri cum aqua calenti,quia puto eſſe putrefactiuam.Ideo
arbitror & Galenum dixiſſe,aquam calidam nocuam neruis ſectis, vt ipſe etiam *ſuperius* dixeram. Illud
autem,quod plurimi ſanantur ictu ſecti,medicamine aquæ,tribuunt virtuti cœleſtium verborum,quæ
alibi ſcripſimus,aliter nocua eſt aqua.quoniam *fit putrefactio ex humido, calido actualiter, cum frigidum fuerit
illud virtualiter*.Hanc demum ob cauſam dicerem,frigidam pororum eſſe obſtructiuam,vt Galenus dixit
de oleo frigido,& conuulſionis idem fateor cauſam eſſe,ni *vidiſſem* in plurimis grauibus ſectis ſectioni-
Aqua frigida plurimos fuiſſe curatos ictus.
bus,aqua frigida curatos.quod virtuti verborum ſanctorum aſcribunt,quib. ſuperſtitioſiores fidẽ præ-
ſtare ſoliti ſunt apud antiquos magos. Dicitur etenim vulgo etiam; *ſtat virtus in herbis,verbis & lapidibus.*
oleo demum frigido propter eius glutinum, læditur diſiectum. Ideo Galenus calens oleum laudauit. D
quoniam ſic dolorem lenit,ſuccos mollit,& ad ſaniem perducit laudabilem. recens itaque oleum lau-
datur magis,quam nimium antiquum.Et tempore magni æſtus *oleum roſaceum* valde confert,quia ratio-
ne olei amplificat,& roſarum ratione fouet diſiectum cum quadam exiccatione , rigente vero bruma
pręſtantius eſt *oleum commune*,quia calidum lenit dolorem cum euaporatione aduerſantium. Adhuc &
ſulfur viuum cum modico oleo confectum ad formam cerati, laudatur in vulneribus neruorum. Et *calx multoties
lota cum aqua dulci & oleo admixta*,multum prodeſt.Calx vero debet lauari, vt fit cum videtur opportuna
combuſtionibus ignis. *Tutia* commendatur etiam *abluta* & Gal. *ſolo glutine albotim* vſus eſt in partibus
ſectis impuris videlicet,atque aliis multum poſſidentibus de humido.In ſiccis vero corporibus vteba-
tur addito *euphorbio*. Itaque aduertendum eſt,ſi ſectio facta in neruo ſit lata, vel neruus ſit carne nudus:
quia ſi ſic,medicamen valde calidum non eſt admouendum,vt eſt *euphorbium,ſinapi & ſulfur* : quia eget
præſidio minoris caliditatis,vt eſt *tuthia & calx lota*. atque in tali ſeparatione continui,dum neruus de-
tectus fuerit,& lata erit diſiectio,apponatur vt oleum,ſiue vt dixit Princeps:& eſt præſtantius, quod vi-
no calido lauetur.Demum admoueatur & oleum, vt iam dictũ eſt. cum vero quid putridum apparue-
rit iuxta neruum,dilatandum eſt vulnus,cum imponentibus illitis *terebinthina* , quæ erit *abluta cum vino.* E
& hoc,dum bruma riget,faciundum eſt.Sed æſtus tempore *oleum roſaceum* admiſcendum eſt. Et hyeme
actu calida proſunt.Siue ſolo *terebinthina abluta*,cui permixtum fuerit *galangæ vel ammoniaci modicum*.ple-
runque & *terebinthina lota* vtendum eſt ſola,cum fuerit abluta *cum vino, cui etiam mel admixtum fuerit.* Ve-
rum medicamina , quæ dictis partibus apponuntur , oportet non ſint actu nimium calida. quoniam
calida frequẽter tumorem excitant, ſed teporem tantum habeant,ob timorem conuulſionis.Nam fri-
Emplaſtrũ Galeni.
gida vehementer cient conuulſionem.Sed de compoſitis medicamentis hoc eſt expertum Galeni: *Rec.
Ceræ , reſinæ , euphorbii pondus æquilibre , cum oleo tantum conficito.* Aliud noſtrum ſingulare : *Con-*
Emplaſtrũ autoris.
tundito galbani , ammoniaci , picis , reſinæ , ſeui vaccini , tereb. olei antiqui an. vnciolam : pulueris molen-
Aliud.
*dini dimidium vnciolæ, & conficito.*Aliud,quod abſtergit abſque morſu:*Rec. terebinthinæ reſinæ, mellis, æquales*

A *vnciolas duas; myrrhæ, sarcocollæ, farinæ subtilißimæ molendini, farinæ seminis lini pares drachmas duas cum dimidia misce & conficias.* Et *ceratum basilicon* iis partibus competit. Est autem aduertendum si in disiecta parte nimius vel calor vel rubor apparuerit: quia dicendum est, quod medicamen sit calidum. Ideo studendum est in remissione caliditatis, quia aliter pars illa inficitur. cum autem lotio competit dictæ sedi, fiat, vt *superius* præcepit Galenus.

Sed *cum neruus pungitur tantum*, vt solet acuta cuspide, tum *non sunt apponenda, quæ molliunt*, more empiricorum, qui admouent cataplasmata *è farina tritici, aqua & oleo facta:* quia ab huiusmodi rebus oportet conuulsio appareat saltem in septima, propter medicamen calidum molliens. qui si apponerent aperitiuum exiccans cum parua attractione, vtilius foret. Nam & ipse dum essem Neapoli, præcepi cuidam viro nobili, qui mucrone punctus erat in pede imo, vt exiccatiuum & aperitiuum præsidium admoueret, quoniam per quendam empiricum pes valde intumuerat. Itaque confectum fuit *cataplasma ex farina fabarum, lixiuio, aceto, & modico oleo*, & actu calidum admotum fuit. Dum quis ergo peritissimus artis medicæ meminit, quod scriptum sit ab Hippocr. Gal. & reliquis. *Frigida videlicet inimica neruis* cum fuerint apposita in simillimis casibus, *actu etiam calida inueniet mala.*

B Cum vero neruus contrahitur absque disiectione carnis, neque tumor aderit, procedendum est cum debellantibus dolorem, vt prædixi de contusione. Et oleum calidum superillitum prodest. Et cataplasma è *malua, & cæpa elixa cum oleo* lenit dolorem. Quod si ab antecedentibus causis neruo bellum moueretur, antecedentia euocanda erunt, vt ars poscit methodici. Demum oppugnantia neruorum affectus approximanda sunt. Quorum vberrima copia apud plerosque scriptores fluctuat. Legentes autem hæc, precor, non authori referant gratias, sed Deo immortali. Etenim *superno fauore, & non sponte quisque ad optima quaque mouetur.*

FINIS LIBELLI DE SECTIS PARTIBVS ICTV.

C

D

E

AD EVNDEM CAR. REVEREND. MICHAEL ANGELVS BLONDVS IN PLVRIMORVM opinionem,

DE ORIGINE MORBI GALLICI, DEQVE LIGNI *Indici ancipiti proprietate.*

PROOEMIVM.

ARistoteles eos, qui ratione vtuntur, atq; cum hac omnia volunt agere, tanquam bonos & optimos existimans laudauit: eos autem, qui fine ratione aliquid faciunt, tanquam crudeles & rudes existentes odio habuit. Verum ratione & intellectu vigentes naturaliter fiunt principes & rectores aliorum. Quia *primo meta hominum genus arte & rationibus viuit*. Itaque ratio hoc postulat, quod *prudens nil faciat insidiose, vel simulate, siue fallaciter. Viuamus ergo, vt semper rationem reddituros nos arbitremur*. Quoniam qui eam abiecerit, inhumanitatem profitebitur. Demum *intendamus iustitiæ*; quia sola nos perducet ad æthereos thalamos. *nil etenim est magis proprium homini, perfecta ratione*. Nam cætera cuncta cum brutis sunt communia illi. Demum *sola ratione homo fortitudine præualet leones, formositate pauones, & velocitate equos*. Vos igitur hortamur patres charissimos, vt ratione præposita, & Dei timore, graues curas subeatis ægerrimorum, spreta odibili rerum cupiditate; quoniam sic vobis diuitiæ parantur æternæ.

Qui ex quibus morbi nascantur succis. CAP. I.

NOtissimum putamus esse & doctissimis Philosophis & clarissimis Medicis, & profitentibus artem medendi, quinimo & humanioribus literis incumbentibus, quod *omnes morbi proueniant ex peccato vnius, siue plurimorum humorum*. Quod peccatum vel ex mala qualitate, aut ex vbertate maxima eorundem producitur. quod & ab Hipp. & ab ipso Gal. scriptum est. Sed ad species succorum descendentes dicimus, quod flaua bilis diffusa per vniuersum corpus suscitet morbum regium. Cum vero descendit ad partem aliquam corporis, concitat herpetes & erysipelata. Verũ ex dominio atræ bilis nascitur elephas, cum in vniuerso corpore fuerit: & cum erit in parte, cancer conspicitur. Et pituita dum increuerit per totum corpus, morbi intercutanei causa est in vna vero parte producit œdema, sed cum admiscetur sanguini, plurimos morbos inducit & diuersa sympromata. Tamen ex sanguine simpliciores affectus calidi fiunt, quam ex aliis humoribus.

De Origine morbi Gallici. CAP. II.

POstquam ergo ab excessu atq; humorum intemperantia affectus siue languores veniant mortalibus, proculdubio miramur, dum percipimus ab eisdem succis hac tempestate nouum morbi genus productum esse, præter morbos enumeratos; cum Hipp. & Gal. scripserint de omni specie morborum, quibus humanũ corpus subiicitur. Verum neq; priores illi, vt Æsculapius, Podaliriusve, aut Machaon, siue Asclepiades, qui spreuit, quantum Mithridates offerebat: neq; Pythagoras vel Empedocles nec Democritus præceptor Hipp. sed neq; Diocles aut Praxagoras, nec Chrysippus, aut Herophilus, siue Heraclides, Temison, vel Creon, nec Critodemus aut Critobolus ambo chirurgi, neq; etiã Pæon, qui diuorum Medicus dicebatur, quia omnes ii fuerunt optimi Medicorum, quenquam alium enunciauerunt morbum, quam illos, quos retulit testamentũ Hipp. & lucubrationes Gal. testantur. Itaque censemus, quod per insomnium potius, quam aliter medentium vnus ex nostris, nomen Gallicum, morbi nomẽ esse protulit. quod si conceditur, oportet & Hispanicus affectus, & languor Germanicus & cura Italica dicatur morbus specificus: quod est ridiculum. Quoniam non regiones siue regnicolæ nomen imponunt aut imposuerunt, verum ex discrimine humorum morbis placuit antiquitati diuersum imposuisse nomen: nec prius putamus hoc factum esse, quam nouissent omnes morborum species, quæ proueniunt vel ex quantitate succorum superaucta, siue ex eorum mala qualitate. *Quicquid igitur inuenimus laudabile in arte medendi, constat, ex relatis nobis relictum & inuentum esse*. Itaque nullus Medicorum recentium adeo præstans inuentus est, vt non tam excellentior esset dictis, verum dicimus, quod neque par hactenus repertus est, quod recte nouimus ex operibus eorum. Cumque ex eisdem succis nunc etiam compactus fit homo, ex quibus constitit olim, arbitramur, neminem tam præstantem esse, qui præter dictos morbos ab eisdem succis possit nouam morbi speciem excitare. Languores enim, quibus hac tempestate mor-

Poeon Diuorum Medicus.

A mortales subiiciuntur, haud alios credimus fuisse olim. Namque Gal. *in definitionibus med.* refert: *Morborum differentias Hipp. nouem esse tradidit, quæ sunt, acutus, peracutus, malignus, longus, medius, perniciosus, mitis, periculosus, & minime periculosus. Peracutus* morbus est, vi & phantasia maior ac difficilior *acuto*, qui septimo die vt plurimum ad iudicationem peruenit. *Malignus* est, vi quidem maximus & difficilis, imaginatione autem imbecillis, certum iudicationis tempus non habens. *Longus* est, qui in deterius atque melius iudicatur mensibus, annis, vel etiam cum hominis morte finitur. *Medius* morbus, qui est inter longum & acutum, vtriusque sane particeps: iudicaturque die sexagesimo aut octogesimo. *Perniciosus* siue *lethalis*, qui semper ad deterius vergit. *Mitis*, qui nequaquam hominem tollit. *Periculosus*, qui ad salutem & perniciem ex æquo tendit. Dicitur & *anceps* morbus, minime periculosus, qui semper salutem futuram prænunciat, quantum in eo est, idq; habet cum miti commune. *Magnus* quidem secundum imaginationem morbus est, vt in carnosis partibus vulnus. morbus *affectu magnus*, vt nerui aut musculi punctura, aspectu quidem parua apparens, cæterum virtute magna. Sed ægritudo est *morbus inueteratus, cum infirmitate & languore.* Igitur cum Hipp. & Gal. de excessu bilis flauæ in iocinore, atræ bilis in liene, sanguine in corde, & pituita in capite, scripserunt (ex quibus succis fiunt vlcera, turgent nodi & tuberositates apparent, & conuulsiones excitantur.) tum etiam de hoc composito morbo locuti sunt. quod & Leonicenus sensit *in quodã*

Morborum differentiæ quæ & quot ex Hipp.

Aegritudo quid.

B *eius libello*, quia hunc morbum protulit nomine epidimiæ. Antiquum ergo symptoma hoc; Quod omnes etiam asserunt, qui de lepra, serpigine, herpete & similibus scripserunt, vt est Ægineta: Aut etiam Cornelius, qui de elephantia. Quiescant ideo hanc artem profitentes, neq; disceptent amplius de nomine huius morbi. Quia minimum est, de quo Gal. non curat, vt retulit in plerisque locis. Et *in sexto de morbis curandis*, dicit, parum esse de nominibus solicitum debere eum, cui rerum scientiam inuenire sit propositum. Sat igitur erit, & tuberositates & crustas & vlcera cognoscere, à quo ex succis suscipiũt incrementum. itaque illi est incumbendum cum laudabili regimine vitæ & opportunis medicaminibus, de quibus & prisci & recentiores scripserunt vberrime. Verum enimuero vni ex doctoribus incumbendum est. quia sic celerrime consequitur nomen egregium, nec persistamus, hortamur, in falsis opinionibus, dictum morbum ob incursum syderum siue planetarum productũ esse nuper: Quamuis cœlestia agant in mortalibus. Sed eadem cœlestia sunt semper. Nec dicamus, morbũ ab Indis transfretasse ad nos. Quoniam fatuitatem profitebimur, dicentes. namque is morbus compositus in nobis nascitur *ex corruptu suc-*

Morbum gallicum esse symptoma antiquum.

C *cis.* Tamen *suscipitur & ex contactu.* Velociter enim & plethorica: velocius autem & cacochyma corpora subiiciuntur infectionibus. In quibus si flaua bilis supercreuerit, apparent symptomata, quæ retulimus. cum autem pituita erit superaucta, monstrantur, quæ & in Compendiosa retulimus. Haud aliter dicimus de sanguine & atra bili.

Morbi gallici causa.

De Cura secundum Hippocratem & Galenum. CAP. III.

SAne hunc morbum licet nobis appellare grauissimum morborum, ob eius acerbitatem. itaq; laudamus exquisitissimam curationem, cum illum expugnare volumus, dum corpus robore erit plenum, & victum pariter comprobamus tenuissimum. Veruntamen quia suppositum huic languori, potius imbecillem, quam validum frequentius cernimus, ideo tum nec exquisitam curationem laudamus, neq; tenuem diætam approbamus, iuxta illud Hipp. Aph. primo, *In tenui victu ægri delinquunt, quo fit vt magis lædantur.* quia deducunt infectum, vtentes hoc victu, ad vltimam indigentiam, in qua nõ possumus honorifice procedere vlterius. propterea idem Hipp. *Victus tenuis atq; exquisitus, in morbis quidẽ longis semper: in acutis vero, in quibus non conuenit, difficilis.* Et rursus; *Qui ad extremum deuenit tenuitatis, grauis est.* oppositas autem exercitationes, præcipue, in grauissimis languoribus conspicientes, non possumus non mirari. Nam quæ fugere in his oporteret, quamplurimi exercent: quantum igitur dicto morbo infecti compe-

D riantur grauissimi in extremo curationis, iam & ruricolis notum est. Medenti etenim proprium est, robur corporis affecti imbecillius reddere, quam acceperit, propterea dicimus, fouendas esse vires ægerrimi, maxime in longis cruciatibus. quia aliter neque salutem æger, neque curator honorem consequitur. Cumque vniuersi morbi ex sententia Hippoc. proueniant partim extrinsecus ex aere nos ambiente; partim intrinsecus ab esu aut potione, à quibus humorum aliquis vel abundat vel deficit, siue qualitatẽ commutat, seruanda sunt, quæ præcepit Galen. in Medico. Qui ex abstinentia in morbum incidere, alimentis restituere conuenit. Qui v. ex copia laborant, victus ratione, vel inedia, vel purgatione, vel venæ incisione purgandi sunt. Itaq; neminẽ inuenimus, qui plurimum potũ aquæ, in aliquo morborũ laudauerit, ne dum exhibuerit ex veris Medicis: quid igitur dicendum sit de potu aquæ plurimo, quo plurimi in hoc composito morbo vtuntur, vobis eruditissimis pronunciandũ relinquimus, cum modici vel nullius sit nutrimenti in affectib. Ideo & ius ligni Indici ex aqua, damnandum potius, quã laudandum putamus. Quia nemo ex antiquis scripsit aptum medicinæ lignum esse, quo maxime hac tempestate artem medendi profitentes in omnibus morbis fere vtuntur. Nam & Arist. *quarto Mete. Et iam dictum est, quod aurum & lignum decoquitur & maturescit, quando generatur.* Sed hoc dictũ est, propter similitudinem, & non secundum veritatem. Demum si quid boni infectus consequitur, dum dicto iure vtitur, non esse ascri-

Decoctum ligni potius esse damnãdum, quam laudandũ.

E bendum dicimus elixationi ligni Indici, verum tenuissimæ resumptioni. quid enim solidissimus panis ille, & arefactus non consumeret malorum succorum, tantorum spacio dierum? Quod si istud etiam paucissima refectio illa non faciat, sat est, dum morbo vires non nutriat: quia Natura semper sagax corrigit deteriora, & in melius mutat. Præterea Aristot. *in eodem libro: Res siccæ, in quibus non est humor, nec maturantur, nec digeruntur*: ideo nec valde solidum panem comprobamus. In hoc præsertim turpi languore, quoniam multum habet de sicco. Habet etiam aliquid similitudinis cum lapide & ligno: quia Aristoteles adducens exemplum, inquit: *Sicut lapis siccus, in quo non est humor, & sic non digeruntur res siccæ, raræ, ponde-*

 rosæ,

Decoctum ligni indici quid faciat.

*rosæ,vel lignum,& similia.*Dicimus ergo,quod ius illud abluat tantum sordes,si quas ventriculus vel intestina retinent.Labitur enim egestio celerius cum potibus, quoniam siccus victus corpus stipat, & facit auarum in egerendo. Tamen ne videamur dixisse hæc moti inuidia,confitemur, nos etiam vsos fuisse iuribus Indici ligni,cum in infectis turpi languore dicti morbi, tum in aliis ægritudinibus, vt in leucophlegmatia cuiusdam mulieris Campanæ, & multorum in cruciatibus articulorum per vniuersam Italiam,atque eam partem Galliæ quæ Narbonensis dicitur,qui omnes præ tenui victu& insubstantiabili potu, tenuissimi atq; exangues deueniebant.Cumque arbitrabamur morbo liberos esse, & grauissimas eorum curas propulsas longe impositis præceptis extremis,vt à saluberrimis recedebamus,tamen priusquam luna complebat orbem suum,plerosque comperiebamus in grauiorem recidisse morbum,quod plurimis recitantes Doctoribus plurimum querebamur aduersis de successibus, quoniam cæteros Medicos fortunatiores credebamus esse.Tum illi,*propterea*(inquiebant)*non est tristandum*: *Nam & nobis itidem accidit in pluribus*·quod percipiens,dicebam:*Frustra igitur gloriantur,qui clarissimi inuentores dici volunt tã optimi medicaminis,& diuersæ præparationis ligni Indici.* Qui etiam,postquam compererunt idem,quod & nos de falsa eius bonitate,cum eodem ligno quædam fortia concoquere cœperunt,vt est *colocyntida,turbith,elleborus*, & similia,quæ sua proprietate plerunq; soluunt corpora,adeo vt exoluantur. Si quem igitur fructum & infectus consequitur,& curator honorem,non est ascribendum ligno, sed adiectorum proprietati.Caueat tandem omnis falsis ab insinuationibus, præcipue ligno Indico & iuri eius prestantium fidem,qui dicto morbo infectus torquetur. A B

De Ligno Indico. Cap. IV.

Certissimum est,quod ab experimentis medẽdi prodiit initium. Ideo si modo etiam empiricis maior,quam methodicis datur fides,non est mirandum,quia videtur, quod ars medendi vertatur ad suum principium,vnde & ortum habuit,quod proculdubio credendũ est aliter.Namq; virtus cũ ratione cum sit præcipua homini,qua cuncta discrimina discernit rerum,qua media quodque hominis officium laudatur.Spreta vero,turpem exitum consequuntur.Et si quid rudibus primæua ætate sine virtute ac ratione concessum fuerat,confestim deletum est, internis virtute lucente. Propterea valde miramur,quod à quibusdam etiam prudentibus empiricorum experientia de quodam ligno Indico laudatur,cuius proprietatem experimento non cognoscunt. Quia dum decoctum istius ligni exhibent languentibus,plurimos inficiunt magis,quã curant.Eo etenim vtuntur in omnib.affectibus indifferenter, quod est indicium crassę ignorantię. Sunt etiam quidam,qui aiunt,quod lignum hoc debellet tantum melancholicas curas,siue vstiores succos cum inedia,quam præcipiunt,ideo quamplurimos in deteriorem affectum ducunt. Nouimus etiam quosdã peritissimos,qui laudant lignum Indicũ, dicentes id sua proprietate vniuersis languoribus prodesse:quod credimus,quia quosdam auget languores. Nam si tale esset,quale dicunt esse,sane sterneret omnes hominis morbos,&non accenderet.Dicunt autem ii sapientes , quod lignum Indicum sit medicamen temperatissimũ natura:quod si verum esset, oporteret, vt omnib.morbis & cunctis partib.infectis mederetur,ita quod cum haustum siue illitum esset,infectio decederet,& corpus fieret saluberrimum.quia tum cum Auerroe diceremus,*Colliget:quinto*,quod quando nos tractamus de medicina, si est calida aut frigida,aut tẽperata,nos non intelligimus hoc, nisi quia habet per sui naturã & pręparationem permutando se à corpore humano,vel,vt permutetur à corpore humano.Et corpus postmodum ab ea recipit vnam qualitatẽ permutatam,comparatam,proportionatam qualitatib.naturalibus,quę sunt in corpore,quam proportionem dicimus. Sed hoc in dicto ligno, C

Lignum indicum non esse temperatissimum

si vera fari licet,nemo peritissimus inuenit. Distemperantiam igitur plurimis inducit, vt vidimus; dum eius experiebamur proprietates.Falso itaq; creditur,lignum hoc natura esse temperatissimum,cũ quosdam inficiat,ac perpaucos curet. Tamen cum laudari sentitur ab aliquo,dicendum,quod laus nõ ligno verum danda est adiectis. Addunt n.eius elixationi polypodium,elleborum,folliculum senæ arthanitam,hermodactylos,&corticem thuris,& pleraq; simillima. Quę quoniam diuersa,in diuersis affectibus laudantur.Horum itaq; cum sit effectus bonus.& laus esse debet. D

Lignum indicum non efficere tam varios effectus quot de eo prædicantur.

Sunt etiam ex Medicis,qui dicunt,lignum Indicum alimento esse corpori. Quod si sic,non est medicamen.quia si partem sanam alit,dicendum est, quod nutriat & infectam. Est namque tale officium naturæ,vt pariter faueat omnibus partibus:quia aliter natura nouerca esset,quod non est credendum.Ideo dicimus,quod lignum hoc tam varios effectus non efficiat,vt prædicatur, neque ex substantiali forma,neque ex occulta proprietate.Nec est temperatę qualitatis,quoniam effectus eius non prodeunt ex quatuor qualitatibus:quia omnes infectos non curat, aut mundat, cum nonnunquam magis inficiat , vt vidimus. Igitur qui profitentur scientiam de proprietatibus dicti ligni , videntur præstantiores Medicorum doctrina. Nam etiam Auerroes *quinto Col.* inquit : *Videtur, quod iam sit sententiatum , quod natura qua operatur proprietas, non sit nisi vna operatio existens per se , transiens ab vno ente ad aliud , propter proportionem mensurarum elementorum , quam habet vnum ens cum alio : & hæc mensura comprehendi non potest per modum arbitrii,neque etiam potest sciri plusquam sit hæc cognitio , qua non est perfecta.* E

Scientiam de ligno esse imperfectã, nec varias id habere proprietates.

Ex hoc patet,quod vel ob imperfectam cognitionem,vel quia non est tale, vt prædicatur , nec repellit omnes morbos,nec aliquos alit siue nutrit:nam plerosq; concitat languores. Igitur imperfecta est de eo scientia,nec varias habet proprietates:oportet enim specificam habeat.Retulit enim Plato,quod natura dotauerit res proprietatibus:Res videlicet multas,multis proprietatibus , ita quod quælibet res possideat propriam proprietatem.Præterea Aristot.*Contrariorum sunt contrariæ causæ*.Si hoc ergo lignum esset temperatissimum,vt est corpus humanum,non esset res contraria, neque medicamen. sed neque alimentũ: quod non sit medicamen,dicimus, quod medicamen habeat gradum in quatuor qualitatibus , primũ, secun-

A secundum,tertium,siue quartum: calidum, humidum, siccum vel frigidum: Sed nullam ex his specifi-
cam,vt asserunt, habet qualitatem, neq; in iis seruat gradum, quia volunt ipsum possidere ex omnibus
temperamentum quoddam. Nos hactenus non vidimus,neq; experti sumus simplex,quod esset huius-
modi. quare si hoc tãtum vnum sit in rerum natura,dicimus naturam nimis auaram esse, præcipue dum
hoc seruauerit occultum vsque ad hæc tempora, quod non credimus. quia nec in illis hoc repertum est,
quæ digerendi,apponendi,& concoquendi facultatẽ habent:neque in illis, quæ incidunt,vrunt ve,siue
ossa restaurant.sed neq; in tenuibus medicamentis, quibus interiores affectus & exteriores curantur.
Quare si lignum Indicum tantum mirabilius, atque efficacius medicamen cæteris esset, inuentores eis
priscis etiam Medicis essent præstantiores: quod haud asserimus ob diuersas eorum opiniones. Sunt e-
nim quidam,qui dicunt,lignum Indicum calidum & siccum esse. Et in his qualitatibus aiunt attingere
gradum tertium.Verum pleriq; alii æstimant, non excedere gradum secundum. Cæteri vero peritiores
exponunt,esse temperatissimum,quia dicunt dotem habere æqualem omnibus qualitatibus quod for-
san acquirit ex ipsa elixatione,quæ fit in aqua quoniam aqua habet oppositas proprietates ligno,cum sit
humida & frigida.Cum enim calidum & siccum commiscetur humido & frigido, tum resurgit tempe-
ramentum quatuor qualitatum,dum seruatur proportio in miscendo,ne alter excedat alterum: Verum
B hoc non seruatur.maior enim portio aquæ,& minor ponitur ligni ergo. Dicit a. quispiam, accedit tem-
peramentum ex admixtis simplicibus, nec tamen hoc probatur, quod sit verum, ob dictam rationem.
Tamen licet etiam,quod hoc medicamen sit tale,cur pariter non liberat morbo infecta corpora,præci-
pue si temperatissimum? quia nouimus quamplurimos grauiori succubuisse languori, dum curarentur
ab illis,qui sibi ascribunt quandam præstantiã;namq; dicti medicaminis cupiunt inuentores dici.quare
vbi desunt nobis rationes,ibi testimonium est fallax experimentum.Nouimus enim potius deficientes,quam con-
ualescentes,& ad extremum vitę reductos,qui multũ deglutiuerunt istius medicaminis:& optimas ha-
bitudines corporis ad maximam gracilitatem reductas esse. Propterea cum dolores nodorum siue liga-
mentorum curantur alicuius,dum iocinoris ardor,dum sanguinis feruor extinguuntur, dum atra bilis
fit temperantior,proculdubio ascribendum est hoc tenuissimæ resumptioni, & admixtorũ proprietati
potius,quam ligno Indico:quoniam dum virtutes corporis nõ opprimuntur cibo, sed corpus alitur ad-
modum,tum omnes virtutes corporis fiunt potentiores in debellãdis morbis. Verum si qua proprietas *Quæ sit ligno*
C manifesta est in dicto ligno, dicimus illam tantũ esse,quæ opponitur melancholicis succis,quia & apud *indico ma-*
Indos vstiorem bilem oppugnat.Lignum tandem hoc si medicamen est, habet vnam proprietatem: & *nifesta pro-*
medicamen factum est circa hunc, & illum hominẽ, & non circa omnes. Qui igitur febrem,vel ipsum *prietas.*
marasmon,aut phthisim hoc medicamine vincere sperat,cõpar est illi,qui sub aquis vna cum piscibus
viuere posse arbitratur. Fidem igitur nobis certissimam tribuatis, quod neque in vllis adeo simplicibus
reperire sit quicquam,quod solidum perpetuo sit, vt in eo generalem constituere propositionẽ liceat.

De dulcibus aquis,& earum proprietatibus. CAP. V.

ET quoniam concoctiones omnium elixantium, vt plurimum, solent fieri in aqua, ideo congruum
videtur,vt aliquid dicamus,etiam de proprietatibus aquarũ, quo fiat notius, an laudabilis effectus
in dicto languore,proueniat ab ipso iure ligni,vel tantum ab aqua,vel ex tenui regimine vitæ.Dicit ergo
Dioscorides: *Aquam in vniuersum, propter locorum proprietates, & peculiares naturas cœli, & alia pleraq;, difficile
est experiri. Magna tamen ex parte dulcis, syncera, & omnia qualitatis expers, optima est.* Vitruuius autem laudat *Aqua salu-*
aquam,quæ dum fuerit in vase,non maculat:præcipue si non reperitur in fundo arena, vel limus, post- *berrima*
quam requieuerit, & in qua celeriter faba elixatur,salubris est aqua.& fons lucidissimus non inquina- *quæ.*
tus circum nascentibus tenuis est,& in summa salubritate. Idem etiam: *Quæ ex imbribus aqua colligitur, salu-*
D *briores habet virtutes, eo, quod colligitur ex omnibus fontibus leuissimis subtilibusq; tenuitatibus.* Et Gal. 5. *Aph.* dixit:
aquam bonam esse,si neque turbida, neque cœnosa, neque in gustu, neque in odoratu aliquam absur-
dam qualitatem præ se fert.Ibidem Hippocrates: *Aqua,quæ cito calet,& cito refrigeratur, leuissima est.*Et Gal.
*primo de Sanitate tuenda Cuius ad orientem solem fons erumpit, quaq; per meatum aliquem mundum, aut puram cola-
tur terram, eademq; calefit ac frigefit ocyssime, hanc omni ætati vtilissimam esse existimandum est. Non enim sicuti vino,
escis,exercitatione,vigiliis,somno,Venere,aliis alias vti pro ratione ætatis expedit,ita de aqua quoq; statuendum est: sed
quam nunc optimam indicauimus, hac vti puero, iuueni, seni, conducet.* Idemque *sexto de Morbis curandis: Aqua vero
vsum ad neruorum vulneratum semper fugies. sicut etiam relaxans cataplasma.* Idem tamen Gale. *de Sanit. tuenda.
Dulcium* [inquit] *calefactarum aquarum, si media temperie sint, vis calida & humida est: Sin tepidiores, humida &
frigida, quod si iusto calidiores fiant, calida quidem, sed non perinde humida. Quippe horrere corpora contrahiq; exiles eo-
rum meatus subigũt: ita vt nec madescere ab extrinsecus accedente humore possint, nec excrementi, quod intus latet, quic-
quam emittere.* Ex dictis ergo colligitur ad vsum hominis quæ sit eligenda.Et quoniam in aqua fiunt con-
coctiones,iura,siue elixationes,vt diximus,quibus vtimur in affectibus valetudinariorum,ideo studen-
dum est,vt illud ius non præferat amplius aquam, sed saporem, vt esset succus elixatorum. Simili autem
decoctione *addito sacharo*,prisci fecerunt suauem potum vocitatũ syrupum, quo quã vberrime vtuntur
E medentes,vt notissimum est.nec tamẽ syrupus putrefit,siue corrumpitur, dum concoctus fuerit secun-
dum artem,& si concoqueretur vsq; ad glutinum. *ius* vero *concoctionis Indici ligni, corrumpitur celerrime*, vt *Cur potus*
experti sumus,omni etiam seruata diligentia in coquendo. talis igitur potus fugiendus, *quoniam vsu eius* *ligni indici*
in grauiorem languorem deducitur infectus,morbis,in quibus nullum ius habet,vt iam vulgo experientia do- *fugiendus.*
cet.namq; medicamen quoduis huic morbo,& non cuilibet morbo cõpetit. dotauit enim natura quæ-
que non omnibus,verum specificis proprietatibus.Quod iam, putamus, nouerant illi etiam, qui dicti
medicaminis vocari cupiunt inuentores.

De vniuerſalibus ſuccorum diſcrimen oppugnantibus. A

CAP. VI.

VT ergo ad veram methodum curandi iam deſcendamus, cum tamen multiloquio prudentibus mentem inuoluere non deſideremus: propterea arbitramur, fore vtiliſſimum, omnes remittere ad noſtram Compendioſam, quoniam ibi tum ſimplicia, cum compoſita etiam conſcripſimus ſingulorum ſuccorum ſingulos morbos oppugnantia: tamen ne videamur, hunc quoque gurgitem vaſtum, ſicco pede pertranſire, dicimus, quod *endiuia, cichorium, & portulaca* comprimant furorem flauæ bilis, & ſimilia. De compoſitis laudatur *ſyrupus acetoſus, ſyr. de ſucco endiuiæ, & ſyr. de infu. roſ.* Educunt autem eundem humorem *omnes myrob.* & *ſpecies volubilium*, & *caſ. fiſt.* Et de compoſitis eſt *elect. de pſyllio, elect. de ſucco roſ.* & paria.

Medicamenta aduerſus flauam bilem.

Atram vero bilem comprimentia ſimp. ſunt, *bugloſſa, borago, & lupulus.* Compoſita, *ſyr. de pomis, oxymel ſquilliticum*, & *ſyr. de fumo terræ.* Euocantia autem ſunt *rheubarbarum, agaricus, diaſenæ, conf. hamech*, & huiuſmodi.

Contra atram bilem.

Pituitam etiam concoquit *apium, fœniculum*, & *ſaluia.* De compoſitis, *mel roſaceum, ſyr. de ſtœchade*, & ſimillima. Educentia ſunt, *caſſia, agaricum, hiere Gal. diaphœnicon & Benedicta.* Et quoniam omnia hæc vberius ſcripſimus *in dicto libello*, ideo viſum eſt tetigiſſe tantum. namque ibi continentur omnia, quibus vtimur in repellendis morbis, atque etiam quæ impurum efficiunt purum ſanguinem, & cuncta alia neceſſaria ad communem conſeruationem, quibus maxime vtimur hac tempeſtate. Ideo ne quempiam obtunderemus verbis, omnes ad noſtram Compendioſam remittimus, quia curauimus vberrimam cōſcripſiſſe, quo ſtudentium immenſos labores tolleremus, & ocyſſime languentium affectibus ſuccurreremus. Poſthac igitur accedemus ad quædam ſpecifica, quibus & infectus plurimas vtilitates, & nos maximos honores conſequimur. B

Pituitam.

De alterantibus, & gutturis ſedantibus languores. CAP. VII.

POſt inſtitutum regimen vitæ in ſex rebus, de quo cum multi ſcripſerint, atque Io. Almenar Doctor Hiſpanus, ad eius doctrinam omnes remittimus, quia docet ea eſſe edenda, quæ ſunt leuis concoctionis, & optimum ſuccum gignentia, & quæ odore etiam fouent ſpiritus, vt ſunt carnes auium ſiue pullorum, panis fermentatus, & vinum, quod intuitu tantum exhilarat animum. Demum ſeruatis reliquis etiam vniuerſalibus, deſcendendum eſt ad alterantia, de quib. hoc vnum præſtantiſſimum inuenimus, & eſt ſecretum dicti doctoris, qui in balneo dulcis aquæ elixationis olentium herbarum offerebat. Nos autem prætermiſſo balneo offerentes potum in cubili, fatemur multum profeciſſe. Incidantur igitur *rad. althææ, fumiterræ, lapathi, enulæ, pares vnciæ bis, 6: Et molliantur hæc per diem integrum in vini cretici vnciis. 48. poſtmodum addatur theriacæ Andromachi vncia cum dimidia, deinde ſublimentur*, ſed hauſtus eius eſt ab vnciis duabus ad vncias: 4. cum modico ſublimationis bugloſſæ vel boraginis. Præterea vtimur nonnunquam lætificantibus conf. vt eſt *diamargariton, diambra, diamuſcus dul. dianthos*, *lætificans Almanſoris, ſiue Gal. diabugloſſatum, diaboraginatum, elect. regum*, & ſimilia. C

Cibi conuenientes qui.

Potus.

Potio pro maximo ſecreto habita

Quando autem guttur, vel oris interna inficiuntur vlceribus, tum ea corrigendo comprimimus, cum *ſucco mali punici*, aut elixatione quorundam ſtypticorum. vel ſic: ℞. *vtrarumque roſarum pugillum, ſaluiæ, camomillæ æquales pugillos duos. coquantur in dicto ſucco, aut aqua plantaginis. Demum huic iuri addimus aluminis vſti ad arbitrium*, cum quid oportet rodere. Sin doloris tantum vrget neceſſitas, tum addimus *modicum Philonii.* Et ſic comprimentes turpiſſimos languores conſequimur laudabilem honorem.

Curatio infectionis gutturis.

De præſidiis Auguſtini Niphi ſingulariß. CAP. VIII.

AVguſtinus Niphus, ſub cuius diſciplina pleriſque annis militauimus, in dictum affectum excogitauit hæc præſidia cum præcipue ſucci vſtiores inficiunt corpus. Sternit enim potus is dictum humorem tanquam non reuerſurum, præcipue cum infectus abſorbuerit quantitatem vnciarum 4. vel 5. cum dimidia, & vltra cum oportuerit, addendo *confectionis hamech. vnciæ dimidium*, & talis eſt ſyru. *Elixabis in aqua dulci, ad exiccationem tertii, ſenæ, epithymi, cort. myrob. citrinorum æqualem vnciam; liquiritiæ, & reupōtici æquale dimidium vnciolæ; iuæ arthriticæ drach. tres; paſſularum, prunorum, ſebeſten æquale dimidium vnciolæ; polypodii quercini vncias ſex; folii Indi ſiue ſpicæ, boraginis, bugloſſæ, violarum, fumiterræ, & lupulorum pugillum æqualem: Verum elixationi addes, ſucci lup. vncias ſex; ſucci fumiterræ vncias decem & octo; ſacchari vncias. 36. & ſecundum artem conficies.* Poteris vti etiam & pilulis eiuſdem Niphi, quoniam euocabis atram bilem: *leuiter* igitur *contundes, myrob. citrinorum, Indorum, & chebulorum parem vnciolam; rheubar. drach. tres, & per diem integrum colliquabis in ſublimatione roſarum, deinde concoques paululum, demum traijcies, & iuri addes aloes vnciolam: poſt modum ardenti in Sole exiccabis ad ſolidum, atque offeres*, vt opportunum iudicabis, operibus nomen Altiſſimi ſemper inuocando. D

Syrupus.

Pilula.

De præſtanti medicamine barbarorum. CAP. IX.

ET quoniam ſemper fuit noſtrum illis rebus ſtudere, quibus maxime ſperamus prodeſſe ægerrimis, ideo non deſiſtentes perquirere, num apud quas barbaras nationes quid excogitatum eſſet in compoſitum morbum. Itaque inuenimus quoddam ſolidum medicamen, quod modo referemus: confert autem quadratis & robuſtiſſimis corporibus, præcipue duriter egerentibus & nodorum ſiue iuncturarum morbo laborantibus. Percepimus etenim à viro fide digno, quod & Rex ipſe Teucrorum eodem vtitur frequenter medicamine. Plurimi itaque infecti morbo compoſito vtentes hoc præſidio liberati ſunt, cuius poſt vſum etiam nunquam dictum ſenſerunt languorem. *conficiunt autem Mercurii drac. 25. muſci drach. 3. rheubarbari drach. 10. ſcammonii drach. tres cum ſucco limonum, reducentes ad formam ſolidam.* demum cum oportuerit offerre, dabis ſcrupulum, caute tamen auges quantitatem infectis offerendo. E

De præ-

A

De præſtantiori medicamento. CAP. X.

DEſiderantes amorem noſtri animi retegere graui infectis languore, curauimus hoc præſtantiſſimũ medicamen conſcripſiſſe, quo grauiter infectis & morbo confirmato quamplurimis profuimus. & tempus æſtiuum eſt, in quo maxime proficit virtute autem propria & ſalſam pituitam & vſtiorem bilem educit, & malos ſuccos à ligamentis & partibus remotis euocat. malam quoque contaginem mirum in modum pellit, omneſque alias infectiones cutis curat, & dolorem remittit vlcerum. Igitur *contundes omnium myro: pares drach. ſex; troch. alhandal. maſtiches, ſcammonii correcti æquales drach. tres; nigellæ, origani, cymini,* Paſtilli.
an. drach. ſex; ellebori nigri, drach. quatuor, ſpicæ nardi euphorbii, cornu cerui vſti, ſalis gemmæ pondus æquilibre drach. capillorum Veneris, folliculorum ſenæ, polytrichi, gallitrichi, anthos, ſcolopendrii, epithymi, æquales drach. tres; coriandrorum. ſe. aniſi, polypodii quercini pares drach. decem, ſpecierum, hieræ de octo rebus, ſpecierum diarhodon abbatis æquales drach. 16. theriacæ Andromachi vnciolam cum dimidia. agarici tro. & aloes lotæ pares drach. 20. demum cum ſucco fumiterræ fiant paſtillus. Verum exhibendo reformentur cum rhodomelle, & doſis eſt iuxta neceſſitatem. eſt autem medicamen præſtantiſſimum.

B

De graui odore oris. CAP. XI.

ET quoniam ob putridum ſuccum ſtantem in ventriculo fætidus odor proueniens ab ore, plerunq; & aſtantes ſolet inficere, adeo vt frequentius grauiter & male olentia, quæ in cænoſis conſpiciũtur locis, minus moleſta videantur, ideo poſt euocationem exuberantium hoc medicamine grauem odorem corriges: *Contundito garyophyllorum, ligni aloes, macis, cinamomi drach. æqualem; muſci ſcrupulos quinque vel* Paſtilli.
minus; aloes hepaticæ vnciolas ſeptem: atq; cum ſublimatione roſarum colliges in paſtillos vnciolæ, & poſt ſerotinam refectionem in cubilis ingreſſu offeres paſtillum vel minus, vt videbitur, illumque detineri tantum in ore præcipies, donec liqueſcat, ſed quod liquet, deglutiat. vſu itaque medicaminis iſtius breui ſpatio corriget oris fœtorem.

Ad incognitum mœrorem. CAP. XII.

FRequenter etiam infecti morbo compoſito triſtantur grauiſſime, nec tamen noſcunt mœroris cauſam, demum illis conſueuimus prodeſſe hoc præſidio. *Conficito ſpecierum elect. de gemmis, diamargaritonis, omnium fragmentorum æqualem drach. ſacchari, quod ſatis eſt: poſtmodum cum aqua roſacea, in qua muſci modicum fuerit ſolutum rediges in formulas.* Siue *contundes, rad. acori, bugloſſæ, piperis longi & butyri vaccæ ſub æquali*
C *pondere, & conficito cum melle diſpumato.* hoc enim idem & Galenus conſueuerat, quod ſi non proderit, deſcendes ad hoc præſtantius: *Tertio aloes lotæ cum ſucco roſaceo vnciolæ dimidium: roſarum rubrarum drach. duas cum dimidia, myrob. chebulorum, maſtiches æquale dimidium drach. & conficito*, quoniam & ventriculo & capiti prodeſt. Sero tamen ante cibum & poſt, oblatum laudatur. Piſauri etiam eximius Medicus Philippus conſueuerat offerre infectis dicto morbo hoc medicamen: *Contundebat, aloes lotæ drach, tro. agarici, maſtiches æquale dimidium vnciolæ. & conficiebat*, & doſis erat magnitudo ciceris per horam ante cœnam. De compoſitis autem plurimis priſcorum quia paſſim reperiuntur ſcripta, notiſſima eruditiſſimis, ideo omiſimus.

De familiari præſidio. CAP. XIII.

FAmiliare præſidium infectis compoſito morbo, nouimus, hoc eſſe. itaque, ne vt auari ſiue hoſtes naturæ, egregia occuleremus nodorum ſiue ligamentorum infectis cruciatibus, infra ſcripti præſidiĩ cœleſtis cum pil. de hermodactylis maioribus obtulimus paruam portiunculam. cum vero vſtam bilem dominari cognoſcebamus, cum pil. de fumoterræ illud porrigebamus, præmiſſis iam dictis concoquẽ-
D tibus. Eſt enim hoc apud pleroſque occultiſſimum etiam, quibus retulimus. *Infundatur itaq; argenti viui quantitas vnciolarum. 12. in aqua forti aurificum; qua diuidunt metalla, donec rodatur & liquefiat, quod fit ſpatio dierum 20. vel circa. poſtmodum ſublimetur, & fæces ſunt melior pars: quibus addatur ſalis ammoniaci pondus æquilibre, demum tritiſſima hæc, per binos menſes ſub aliquo fimo putrefiant, poſtmodum ſublimentur iterum. Et cum receptum fuerit omne liquidum, & fumo tantum apparente, remoueatur, recipiens, & aliud limpidæ aquæ fontanæ plenum reponatur bociæ, in quod fumus ingrediatur tantum, conſtrictis ſpiraculis omnibus, quoniam cum fumo verus Mercurius extrahetur, quem colliges, atque iterum in aqua forti ſublimabis; fæx demum illa ſeruetur,* quoniam dotauit natura eam, vt penitus morbum compoſitum deuinceret. dictis enim pilulis admiſcetur in modica quantitate. referes autem gratias altiſſimo cum verum mercurium ſublimando extraxeris, quẽ tamen exhibendo caute ſemper diuinam bonitatem præpones.

De aquis. CAP. XIV.

ET ſi partium corporis humani ſint affectus grauiſſimi, non tamen ad fortia dicimus confeſtim currendum eſſe præſidia: verum à blandioribus inchoando, ad ea aſcendimus. ſed quoniam præ cæteris partibus in quouis languore cordi ſemper fauendum eſt, hæc tandem in cura calenti admouere con-
E ſueuimus. Ex ſublimationibus eſt *ſublimatio boraginis, bugloſſæ, acetoſæ:* & omnia illa, quæ calentem flammã iocinoris opprimunt, vt eſt *aqua endiuiæ, ſcariolæ, lactucæ, cichorii, hepaticæ, fumiterræ, lupulorum, roſarum, plantaginis, portulacæ, cucurbitæ, & quatuor ſeminum communium.* Et frigidis affectibus thoracis, opponitur *ſublimatio ſcabioſæ, farfaræ, capillorum Veneris, hyſopi & praſii, Violæ medium ſecat iter.* Sed frigidas curas ventriculi cõponit *ſublimatio abſynthii, vtriuſq; menthæ cum aqua vitæ.* Et in frigidis languoribus capitis laudatur *ſublimatio ſambſuci, iuæ, ſaluiæ, roriſmarini, vetonicæ, camomillæ & ſcolopendrii.* quod prodeſt & lieni, vt & *cuſcuta & eupatorium*, & omnia, quę pellunt calculum á renibus. verum à renibus etiam educit calculũ & arenulas *ſublimatio florum labruſcæ, pentaphyli, rad. bruſci, aſparagi, fœniculi apii, petroſelini, ſolatri morelæ alchuchengi & ſaxifragiæ.* Vteri autem mulieris mollit dolores *ſublimatio matricariæ, artemiſiæ, florum mali aurei,*

rubeæ tinctorum.cætera vero ſolertibus dimiſimus legenda.His demum cum pleriſque aliis in compoſito morbo & vtilitatem infectus,& nos honorem haud mediocrem conſecuti ſumus,& conſequimur. A

De Vigilia. CAP. XV.

HIppoc.*ſecundo prædictionum*,inquit de ſomno,quemadmodum ex natura & in conſuetudine eſt.*Interdiu vigilandum,noctu dormiendum eſt:Si contra commutetur,peßimum eſt.*Et *inferius;Peßimum vero eſt, ſi neque interdiu neque noctu dormiat.dolor.n.ac labor ab eo indicio ſignificatur.* Et Gal.*ibidem:Neque interdiu neque noctu dormiunt ij,qui ex dolore ac labore contenduntur,& item qui incipiunt delirare.*nam id quoque committit inſomnium ob temperamenti in cerebro ſiccitatem.Ideo viſum eſt nobis, ea etiam referre præſidia, quæ velociter reuocant ſoporem,quoniam ſomno dolores,cruciatus & languores vtique fiunt mitiores. i-

Soporiferū.

taque præter opiata vobis notiſſima in vigiliis immoderatis hoc medicamine induximus ſoporem:*Contundito papaueris nigri & hyoſcyami æquales vncias ſex.amomi vnciolas duas,& iniicito vt molliantur in ſublimatione nenufaris,ſiue in ſucco eiuſdem.*quia & hauſtum & inſperſum temporibus vtiliſſimum eſt. Vel *terito florum nenufaris,roſarum,violarum pares pugillos tres; ſeminis anethi, croci integri æqualem ſcrupulum : ſeminis lactucæ ac portulacæ drach.duas.ſeminis althææ,maluæ,æquales pugillos tres:Et in aqua decoquito atque extrema lauato.* Sin autem hæc non contulerint, ad hæc præſtantiora confugies, quoniam in vigiliis immoderatis ſomnum induximus. B

Lotio extremorum ſoporifera.

Potio ad idē

Ideo *contundito papaueris vnciolæ dimidium , corticum mandragoræ hyoſcyami albi æquale dimidium drac.*croci *grana quatuor, atque hæc inuoluta linteolo molliantur in vnciolis ſex ſublimationis nenufaris per ſpatium horarum ſex:Poſt hæc ſiccentur,& comprimantur,& eius eſt hauſtus ab vnciola ad duas.*

De tumoribus delendis. CAP. XVI.

ET quoniam de tumoribus ortis ex dicto morbo congruum eſt, vt aliquid dicamus, quibus infecti dicto languore torquentur adeo,vt leuiores credant eſſe tartareos cruciatus,quam ſit eorum triſtis ſenſatio, qua vehementer premuntur, ideo à definitione inchoantes ad eorum curam deſcendemus. Gal.tandem 2.*de Med.Metho*.dixit. *Apoſtema.i.abſceſſus*.Et in 14.*de Mor.cur.Abſceſſuum*, inquit, *apoſtema Græci vocant*.Huius item duplex genus eſt:vnum,cum phlegmone in pus verſa pus ipſum tanquam in ſinu aliquo eſt collectum. Alterum,cum nulla præcedente phlegmone humor aliquis ſtatim ab initio,hique alias ſpecie alius,cæterum omnino acris in parte aliqua colligitur.

Tumorum duplex genus.

In cura quæ & quot obſeruanda.

In cura igitur abſceſſus quatuor ſunt ſeruanda. Primum eſt regimen vitæ:aliud eſt antecedentis ſucci euocatio;tertium coniunctorum remotio,quartum vero accidentium correctio. C

Diæta.

Regimen ergo eſt,bonus ordo ſex rerum non naturalium,vt aëris,cibi & potus,ſomni & vigiliæ, motus & quietis,receptionis,atque inanitionis,& animi accidentium.Quibus autem hoc ſit faciendū, vobis expertiſſimis arbitramur notiſſimum eſſe.

II

Succi antecedentis euocatio.

Cataplaſma.

Aliud.

Sed de forinſecis,cum acceſſeris in principio abſceſſus, poteris vti repellentibus. ſin autem in auctione,ſiue ſtatu veneris,ad hæc animum conuertes:*tertio maluæ elixæ,adiiciendo olei quantum oportuerit,ſiue micæ panis perfuſæ calenti aqua,& compreſſæ contundes cum tribus vitellis ouorum,& olei roſ.ad vbertatem.*ſeu fortius hoc apponens cataplaſma,quoniam & tumorem mollit,& grauem etiam lenit dolorem; itaque *mollito in iure gallinaceo non ſalito medullæ panis,atq; in eodem iure concoquito meliloti florum,camomillæ,anethi, coriandrorum,ſeminis lini,atq; hordei ad arbitrium,& cuncta macerato cum vitellis ouorum & oleo roſaceo.*Aut hoc cōficito, quia mollit:*frumenti vnciolas.24.in croceo iure elixationis ficuum,concoquendo ad glutinum : poſtmodum addes pinguis ſuilli,olei & butyri recentis ad arbitrium:*Seu *macerabis maluauiſci concocti vnciolas.12.fœnigræci,ſeminis lini an. vnciolas tres;anethi florū camomillæ æquales vnciolas bis ſex.pinguis ſuilli quantum ſat eſt.* Siue *cōtundito rad. althææ, foliorum maluæ,ficuum pinguium elixatorum,ſarinæ fœnigræci,& ſe.lini.ac florum camomillæ,pingue faciendo butyro, & pingui ſuillo.*Plurima etiam conſcripſiſſemus,ni eruditiſſimis quibusque nota credidiſſemns. Tamen quædam etiam referemus tyrunculis tantum,prout ſuccurrent, quibus poterunt vti in dicto,& morbis ſimillimis iuxta neceſſitatem. D

Aliud.

Propulſiuū ſuccorum ac currentium,

III

Diſcutiens collecta.

Aliud.

Exempl.de myrtillis.

Propulſiuum ſuccorum currentium: *Concoquito roſarum,maluæ, & macerato,addendo aceti & olei roſ.ad arbitrium,atq; recoquito cum pauculo abſynthii & camomillæ tritißimis.* Ad diſcutiendum collecta :*Farinæ frumenti cum oleo redigito inſtar cataplaſmatis.*Ad idem fortius:*Cineris communis purgati à ſordibus,cantabri ana vnciolas quatuor;gallarum cupreßi vnciolas duas cum vino , & melle concoquito.* Ad idem:*abſynthii,roſarum,& maluæ elixato,ac terito, adiiciendo farina hordei atque olei communis quod ſufficit.* Propulſiuum mirabilius currentium ſuccorum:*Boli armeni drach.duas:terræ ſigillatæ drachmam; olei roſac. paululum,aceti ſiue ſucci frigidarum herbarum ad arbitrium,& conficito.*Ad idem,&dicitur de myrtillis:*Pulueris myrtillorum vnciolas duas;olei myrtini,vt decet,& ceræ modicum conglutinato.*

Diſpergens.

Ad diſpergendum collecta:*Pinguis anatis & gallinæ,ana vnciolam:florum camomillæ, anethi æquales drac. duas:ceræ drach tres:olei camomillæ vnciolas tres,conficito.*

Emplaſtrū ad contorſionem & paralyſim.

Ad contorſionem,& paralyſim:℞.*olei amygdalarum dulcium & amararum,olei ſeminis lini, olei pinguis oliuæ vetuſtißimi,ol.roſacei & violacei,ol.camomillæ,ol.vulpini antiqui,æqualis vnciolæ dimidium.pinguis gallinæ,pinguis anſeris atque anatis,pinguis vrſi veteris,pares drac.duas.butyri recentis,pinguis ſuilli, medullæ crurium vituli, adipis hircini,æquales drac.tres,radicis Iridis Illiricæ drach.duas.ceræ quantum oportuerit,& commiſceto.* E

Ad conuulſionem.

Ad conuulſionem:℞.*Coſti,euphorbii pares drach.tres.pyrethri,thuris, aloes æquale dimidium drach. maſtiches,ol.laurini,ol.coſtini,ad arbitrium.ceræ modicum,& contuſa redigito.*

Ad dolorem & contractionem neruorum.

Ad dolorem,& neruorum contractionem:℞.*Olei camomillæ,ol.anethi,liliorum alborum,roſacei æqualem vnciolam;ol.irini vnciolæ dimidium,ol.maſtichini;ol.nardini,pares vnciolas tres: pinguis gallinæ atq; anatis, ol. amygdalarum dulcium,æquales vnciolas ſex:medullæ cruris vituli,butyri recentis,pares drac.tres: ſtyracis liquidæ drach. quatuor & dimidiam,adipis vituli drac.decem:hyſſopi humidæ vnciolam cum dimidia,conficito,cum elixatione radicū*

althææ,

A *althææ, enulæ in pōdere æqualis vnciolæ: rad. bugl. ponderis ʒ sex passul. ʒ quinq; , sed fiat elixatio in aqua fontis purißimi, & aceto ad dimidij concoctionē, & postquā percolaueris hoc, olea, ac pinguia dicta admisceto.* Ad omnē dolorē, ℞: *farinæ seminis lini, & fœnigr æqualē vnciolam; vitella ouorū tria; ol. camomil. vnciolā; butyri vaccini vnciolas tres. congregato, postmodū farinæ hordei addito paullulum.* Ad idē ceratū vtilissimum: *Colliquato resinæ pini vnciolam cū dimidia; butyri recentis vnciolas duas, thuris, fœnigræci, bdellii, opoponacis parem vnciolam: pinguis anseris & gallinæ æqualem vnciolam; ol. communis vnciol. 4. ceræ vnciolam, & conficito.* Ad crustas & vlcera dicti morbi, ℞: *Sublimati ʒ 2. sacchari vnciolam; vitella ouorum 2. in vnū reducito.* Ad eadē: ℞. *Olei rosacei vnciol. 3. cerusæ tantundem; tereb. butyri vaccini an. vnciol. 6. sublimati vnciol. 3. vitella ouorum 3. conficito.* Ad eadem, ℞: *Pinguis suilli: Mercurii pares vnciol. 3. lithargyrii aurei vnciolam; congregato.* Ad eadem, ℞. *Tartari, cinabrii, de singulis vnciol. 3. pinguis suilli vnciol. 12. Mercurii vnciol. 20. ol. laurini vnciol. 6. ol. costini, ol. iuniperi pares vnciol. 2. mixta contundito.* Ad fœdissima vlcera, ℞: *Pinguis suilli vnciol. 3. Mercurii vnciol. 2. colligito; demū [aliquid] calcis viuæ, farinæ seminis lini addito.* Ad eadem præstantius, ℞. *Olei laurini, ol. camom. ol. mastiches, ol. hyperii, ol. tereb. de singulis vnciolam; mastiches, olibani, cerusæ æquale dimidiū vnciolæ; Mercurii vnciol. 3. enulæ paululū contusæ, olei de saxo vnciolæ æquale dimidium: minii, camphoræ, ping. gallinæ, ping. vrsi siue lupi, ping. equi, ping. hirci, resinæ pini, castorei, de singulis ʒ euforbii ʒ dimidium, macerato.*

Ad omnem dolorem. *Ceratum.* *Ad crustas & vlcera.* *Ad fœdissima vlcera.*

B Ad vlcera & scabiē tibiarū, ℞. *lithargyrii aurei vnciol. 6. mastiches ʒ 2. æruginis ferri noui calenti in lixiuio lotæ ʒ 6.; ceræ nouæ tantundē,* & est ceratum de lithargyrio, & fit solidū. Aliud ad eadē & salsum humorē: ℞. *Cerati crudi de lithargyrio vnciolā: viridis æris, cerusæ, de singulis vnciolæ dimidium: succi duorū limonū, salis an. ʒ 2. aloes ʒ ol. rosacei omphacini, & colligito.* Ad eadē, ℞. *Cerusæ vnciol. 3. ceræ albæ vnciolam; salis vnciolas sex, ol. petrolei vnciol. 3. ol. laurini vnciolā: sublimati dimidiū vnciolæ; euforbii ʒ sex succi mali aurei vncias 6. congregato, quia optimum est.* Ad eadē & pruriginē, ℞. *Calcis viuæ sed ablutæ librā, verū molliatur calx per dies quinq; , demū addito ol. rosacei libras 4. lithargyrii aurei vnciolas vij. ʒ 2. ceræ albæ ʒ 5. albumina ouorum 4. aceti albi libram; aquæ fontis ad arbitrium, componito,* & dicitur ceratum calcis. Aliud ad vlcera tibiarum, ℞. *Succi plantaginis, succi solani, lithargyrii aurei pares vnciol. 2. boli armeni vnciolam & ʒ 3. sang. draconis ʒ quinq; & scrupulum; mastiches dimidium vnciolæ; thuris tantundem; aceti vnciol. duas; ceræ candidæ ʒ quinq; & scrupulum; ol. communis libram, ol. laurini ʒ 5. ol. myrtini. ol. rosacei ʒ æqualem; myrrhæ, cerusæ partes ʒ quinque & scrupulum; mumiæ vnciolam cum tribus ʒ camph. scrup. colligito.*

Ad vlcera & scabiem tibiarum. *Ceratum de lithargyrio.* *Ad pruriginem.* *Ceratum calcis.* *Ad vlcera tibiarum.*

Ad excoriationem ex vnguibus, ℞. *Terebinthinæ vnciolas tres; cerusæ, lithargyrii aurei an. vnciolam; mastiches, thuris, minii æquale vnciolæ dimidium: camph. ʒ duas, ol. rosacei vnciolas quatuor; ceræ quantum opus est: & conficito.*

Ad excoriationem ex vnguibus.

C Ad vlcera tibiarum, ℞. *cerusæ vncias quatuor. lithargyrii aurei vnciolæ dimidium; adipis vaccini tantundem; ceræ candidæ vnciolas duas: ol. communis vnciolas octo. verum ol. conficito cum lithargyrio primum, demum addito cætera;* solent etiam pleriq; & linteolum inficere hoc cerato. Ad eadem: ℞. *Thuris, myrrhæ, cerusæ æqualem vnciolam; ol. rosacei vnciolas octo & concoquito, & linteolum intingito.* Ad eadem, ℞. *Cerusæ vnciolas duas; adipis capellæ vnciolas duas; ceræ albæ vnciolas quatuor; aceti vnciolam; ol. rosacei vnciolas octo, facito, vt prædiximus.* Lauacrum ad vlcera fœda, ℞. *Thuris myrrhæ, vtriusque aristo. balaustiorum, sarcocollæ, pugillum æqualem, & elixentur in vino ad exiccationem tertiæ partis.* Lauacrum ad fluorem calidorum succorum, ℞. *Cōpreßi succi solatri, plantaginis, semperuiui, lactucæ æquales vnciolas quatuor ol. rosacei tantundem permisceto.* Lauacrum in calidis genitalium affectibus: ℞. *succi apii, plantaginis, solatri, semperuiui, componito æquales partes, cumq; libuerit addito ol. rosacei modicum.* Lauacrū ad genitalium vlcera fœda: *Conterito balaustiorum, rosarum albarum, meliloti, granorum mali punici æquales vnciolas duas, atq; in vino aquoso elixato ad consumptionem tertiæ partis.* Et quoniam plerunq; indigemus præsidio vrenti, vt corrupta abscindamus velocius, præcipue cum virus maxime infecerit, tunc iis vtimur. ℞. *Aluminis ʒ cum dimidia; vitrioli romani, salis nitri, salis gemmæ æquales ʒ duas; salis communis, armoniaci, sublimati, arsenici, pares scrupulos quatuor; auripigmenti ʒ floris æris scrupulos duos & dimidium; rhodomellis vnciolam cum dimidia, lixiuii vnciolas quatuor; aquæ vitæ, plantaginis an. vnciolas duas; Contusa coquantur ad exiccationem duarum partium,*

Ad vlc. tibiarum. *Lauacrum ad vlcera fœda.* *Aliud ad fluorem succorum calidorum.* *Aliud in calidis genitalium affectibus.*

D *postremo addito viridis æris ad arbitrium.* Mercurio etiam vtimur præcipitato, quem præcipitamus cum sulphure & reducitur in puluerem instar cineris. Mitius est hoc: *Contundito salis nitri vnciolas. 12. aluminis vnciolas. 24. & sublimato.* Cum sit ergo finitū, ꝙ dictum languorem turpissimū sternit penitus nō reuersurum, non sine maxima fiducia sub testimonio magnorū virorū: hoc idē auget fidē dictis, quod & de vino dicemus. Itaq; miramur quod de eo quidā scripserint, quæ potius cōticenda fuerāt. Præcipue illis, quorum liberalia studia exornāt artē medendi. Quorū ēt & pietas & officiū immortales facit. leues a. putabit aliquis, dū experimētis factis sine ratione crediderint, quinimo de eisdē & scripserint inanē doctrinā profitentes. Qui si Gal. incubuissent, vtiq; in plerisq; locis vidissent, quid senserit ille de natura vini: eoq; qūo mortales vti debeāt, cognouissent: neq; de salubri insalubrē efficerēt hominē, insinuātes vinū admixtū elixationi ligni Indici, siue elixationē eiusdē ligni factā in vino, imbecillitatē vētriculi, & iocinoris & lienis defectū, & articulorū atq; nodorū omniū dolorē siue relaxationē corrigere, & laxatarū partiū fouere texturā. Quoniā hi viderūt, vt ex hoc medicabili potu, q̃ plurimi è leuissimo lāguore in atrocissimā passionē inciderint. demū auspicātes cōualescere indies magis hebetescūt, vt vno verbo exprimamus istius medicaminis ꝓprietatem. Ne igitur quispiā sanę mentis posthac grauius in discrimen incidat ob dictam
E potionē, de mente Gal. dicemus de natura vini, & quod de eodem legimus apud plerosq; doctores, conscribemus. namq; non adeo medelis ineptum vinum esse ostendemus, verum nec multis aptum esse potum, monstrabimus.

De Vino. Cap. XVII.

Natura vini pertinet ad fomentū vitæ, non a. ad remedia affectorum corporū, vt asserit Asclepiades, qui de vino olim edidit volumē, nos v. solito more, vt professores artium liberalium, pro virib. dicemus, vt vinum humanę saluti cōferat. de generalib. vini nil differentes, quia inexplicabile est hoc, ob diuersas opiniones Medicorum. Plin. tandem 23. *naturalis historiæ* inquit: *Vino aluntur vires, sanguis colosq; hominum.* Et *inferius: Vino modico nerui iuuantur, copiosiore læduntur, sic & oculi: stomachus recreatur, appetentia ciborum inuitatur.* Idem quoque; *Vinum si sit fumo inueteratum, insaluberrimum est. Idem etiam corpus augere volentibus aut mollire aluum, conducit inter cibos bibere.* præterea idem, *Dari vtique non nisi in cibo debet vinum, nec à somno,*

Vini commoda & incommoda ex Plinio.

nec pracedente alio potu, sitienti videlicet. & in summa desperatione, viro facilius quam fœmina, seni quam iuueni: vinum A
enim est lac senum: iuueni quam puero, hyeme, quam æstate. Assuetis potius, quam expertibus. Demum ex sententia
Plinii, vinum est alimentum non medicina humanorum corporum. Ideo miramur quorundam perito-
rum credulitatem, quę in mero posita est. volunt enim quod siue Creticum, siue Campanũ vinum fue-
rit, quod sit præstantissimum in destruendis dictis languoribus, & quanto meracius aut vetustius vinum
erit, tanto præstantius esse. hi autem spernunt (arbitramur) præcepta prudentum, & doctrinam eorum,

Ex Dioscor.

qui maiorem nobis in hoc habent experientiam. verum aduertant, quid dixerit Pedacius Diosc. *cap. de*
natura vini: Vino veteri nerui læduntur & reliqui sensus, quod gustu suauius est, quare cauendum iis, qui internam ali-
cuius partis imbecillitatem sentiunt. Attamen in secunda valetudine, paucum aqua dilutum innoxie sumitur. Cum er-
go vinum imbecillis præcipue partibus obsit, quomodo quis faciet, vt sit illis medicamẽ? nisi fuerit præ-
stantior natura, quod non est credendum. Sed ne quis inter dictos præstantiorem adducat Galenum,

Ex Galeno Medicorum principe.

nos quoq; eiusdem referemus de vino opiniones: is enim medicinæ princeps est. Itaque *octauo de morbis*
curandis inquit Gal. *Iam vini tum qualitatem, tum quantitatẽ memoremus, quod videlicet plurimum reficit. Est igi-*
tur vinum, quod exempli loco dicatur, quale est Sabinum in Italia. Arsinium vero in Asia. ac vt summa quadam, ac gene-
ratim comprehendam, quod aquosum quidem est, cæterum leuiter adstringit. Aquosum natura appello vinum, quod te- B
nue est, & purum, & oligophoron, quod si diluitur, minimam sustinet aquæ mixtionem. Nam quod plurimum aquæ in
mixtura sustinet, id tum vehementissimum, tum validissimum est. Et huiusmodi vinum vocitat vinosum Gal. ve-
rum ab hoc cauendum est, quoniam imbecilles vires feriat, at quod aquosum natura est; cæterum
austerum, id percommodum est, videlicet potui. Antiquius, vt vinosius est, ita vehementius est, quam
vt propositis sit ex vsu. Etiam idem Gal. 4. *de Sanit. tuenda. Vinum* (inquit) *concoquit semicrudos humores quan-*
tum aliud quoduis, tum sudorem vrinamq; promouet, ac somnum conciliat. Et inferius in eodem lib. Quod si crudos iam
succos satis attenuatos speras, vinum dabis, quod & substantia sit tenue, & colore fuluum albumve, hoc enim & ad succi
bonitatem & concoctionem facit. Illud & vinum mouet, non ergo hactenus nouimus vinum esse medicam
potionem, neq; apud Gal. Sed neq; apud Hipp. qui proculdubio parens est omnium Medicorum, legi-

Ex Hippocr. Medicorum parente.

mus vino inesse virtutem, vt nodorum solueret affectum. Inquit enim Hipp. *Aph. 2. Famen thorexis, id est,*
vini puri potio soluit. Ibidem & Gal. vult, quod appetentiam caninam vini soluat potus. Ideo idem *aph. 2. su-*
per Aph. Facilius est repleri potu, quam cibis: Vina [inquit] *aquosa & alba vrinam cient, & minime nutriunt: quæ vero*
& crassa sunt, & colore rubra, plus alimenti habent quam reliqua vina. Tamen non omnia vina omnibus ætati- C
bus etiam alimento conueniunt, quia Gal. 5. *de Sanit. tuenda; Sane* [inquit] *vinum sicuti pueris est alienissimum,*
ita senibus est aptissimum. Sapientissime ergo idem Gal. 1. *de sanitate tuenda* protulit, inquiens: *Sane vinum quã*
diutissime, qui ea natura puer est, ne gustare quidem suaserim, quippe quod haustum, & humectat nimium, & calefacit
corpus, tum caput halitu replet, iis qui humido calidoq; temperamento sunt, quale est eiusmodi puerorum. Rursus *in ter-*
tio de Temperamentis, ait: *Proinde nec vinum ipsum semper animal calefacit æque, vt nec oleum flammam accendit, tam-*
etsi aptissimum sit ignis nutrimentum. Igitur vbi plus bibitur vinum, quam vt vinci possit, tãtum abest, vt ani-
mal calfaciat, vt etiam frigidiora vitia gignat. Verum tamen si quem affectum vincat vinum, erit de fri-
gidis affectibus, quod & Gal. asserit. *vij. de Mor. Cur.* Facultates enim vini sunt calidæ, quia Gal. *iij. de Temp.*
Monstratum enim *supra paulo* est, id non vtiq;, vt calidum medicamentum, immo, vt conueniens nutri-
mentum calfacere animal. Et si quis vinorũ qualitates voluerit cognoscere, lucidius hoc poterit videre

Proprietates vini secundum autorẽ.

apud Gal. *v. de Sanit. tuenda.* Proprium itaq; vini est *voluptates, dolores, iras, amores, vehementius concitare: sensus*
etiam, memoriam, opinionem, & intelligentiam vehementiora efficere. atq; eius immoderatus vsus eum animi habitum
reddit, quem puer primis ab annis habere solebat. Plura etiam vini sunt officia, de quibus apud Pla. *secundo de Le-*
gibus longe diffusius scriptum est. Quare etsi remediorum natura, ac multitudo instantium & præterito-

Multa collectim dicta confundere etiam optima genia.

rum morborum plura nos cogunt dicere de ipso morbo composito: quoniam tamen *multa collectim dicta* D
confundunt etiam optima ingenia hominum, satis arbitramur nosse, quod *vinum cardiaco morbo maxime opitula-*
tur. Certum enim est, quod symptoma hoc maximam spem in vino posuit. Alia vero genera morborum
assumpto vino, vt re medica fouentur, ne deficiant, quinimmo fiunt molestiora affecto, quam fuerant.

Summa cura huius morbi.

Ideo veniens ad summam curæ, dum quis cupit morbo composito liber fieri, expurgatis succis iniquis,
hæc maxime amica naturæ seruabit: & est abstinentia, edulium crassum, & nequam habentium nutri-
mentum. Abstinendum est quoq; à magno vini potu, fricationibus vtendum, neque parcendum est de-
ambulationibus, & hilaritatibus indulgendum, etenim vnusquisq; seipsum sibi præstare potest.

Hæc namque inuocato cœlesti fauore, & vera præsidia, & facillima remedia
cuiq; apprime putamus profutura.

FINIS.

E

DE SCLOPETORVM SIVE ARCHIBVSORVM VVLNERIBVS LIBRI TRES.

COROLLARIVM DE SCLOPETI, AC similium tormentorum puluere.

DE CARVNCVLA SIVE CALLO, QVÆ CERuici vesicæ innascuntur, Chirurgis omnibus opusculum imprimis vtile.

AVTHORE

Alfonso Ferrio Neapolitano insigni Artium & Medicinæ Doctore.

Prodeunt

ANNO cIɔ Iɔ cx.

Excellentiss. Heroi D. Gratiæ de Toleto in regno Neapolitano Hispanorum Duci, Alfonsus Ferrius S. P. D.

CVm ea ſemper fuerit literarum dignitas, & quaſi prærogatiua, vt principes honeſtum, glorioſumq; rati fuerint, quodcumque earum genus ſit (modo non obſcœnum) ſibi dedicari: probanda eſt profecto eorum ſententia, quorum ſcripta in virorum illuſtrium nomine apparuerunt. Fieri enim poſſe hoc pacto credidere, & vt ad ſuorum ſtudiorum opera lectores, qui nihil niſi elaboratum ingenio, ac omni ex parte abſolutum ſupremæ fortunæ hominibus mitti exiſtimauerint, libentius allicerent. Et præclara illorum autoritate freti, acres inuidiæ morſus & venenatas obtrectatorum linguas minus extimeſcerent. Vtrumque me conſecutum putauero, ſi te auſpice, quem non minus ipſe inter heroes ſuſpicio, quam generis claritas, promptiſſimum ingenium, maximus rerum vſus, admirabilis prudentia, inſignis gloria, & incredibilis rei militaris peritia, te conſpicuum reddat; lucubrationes haſce meas memoriæ prodiderim. Opus (niſi longe fallor) non inutile, & tibi (vt ſpero) non iniucundum. Quippe, qui & bonas artes foues, & militum ſaluti, quibus præcipue labores hos noſtros vſui fore, animaduertes, diligenter conſulis. Poterit vel ex eo abs te probari, quod ex infinito pene artis Medicæ profeſſorum numero vix quiſpiam hactenus hanc materiam attigerit. Expoſcebat porro inſuetum teli genus nouum curandi modum, exquiſitamque medendi rationem. Quapropter nihil hic mihi ſubticendum eſſe ſtatui, quod aut longa experientia coniicere, aut flagranti ſtudio conſequi, ipſe valuiſſem. Et quia potius aliis prodeſſe ſtudui, quam gloriolæ rationem habendam eſſe cenſui, volui quæcunque pernitioſi huiuſmodi fulminis ictu percuſſis conducere arbitrarer, quanto fieri poſſet breuius, perſtringere. Ego etſi huic rei ſummum ſtudium adhibui: non deerunt tamen vel qui fortaſſe adhuc ſagacius indagent, vel qui materiam latius pertractent, nec ideo minus præclare mecum actum iri putauero. Videbor enim cum primus auſus fuerim glaciem frangere, etiam ex poſterorum ſcriptis gloriæ partem iure meo quodam modo mihi vendicare poſſe. Tu interim læta fronte cape qualecunque eſt munus. Dei vero Optimi Maximi exemplo, non id ipſum, quod quidem rei æſtimatione paruum eſt: ſed amoris mei erga te magnitudine, & animi propenſione metiaris velim. Bene vale.

ALFON-

A

ALFONSI FERRII NEAPOLITANI, ARTIVM ET MEDICINÆ DOCTORIS,

B

De Sclopetorum siue Archibusorum vulneribus

LIBER PRIMVS.

PROOEMIVM.

VLnerum, quæ sclopetis siue Archibusis inferuntur, nulli veterum meminisse potuere: quando hoc malum recens est inuentum. Recentiores vero Medici, quibus id curæ esse debuit, insueti fortasse vulneris atrocitate deterriti, vel ex toto rem silentio præterierunt, vel certe admodum pauca, atque ea à vera medendi ratione aberrantia, (pace eorum dixerim) attigerunt. Ab exiccantibus enim & C sanguinem supprimentibus curationis suæ initium accipiunt: nulla habita ratione morborum inter se distantium, atque eorum, quæ illis sunt annexa. Quamobrem nos, vt saluti hominum pro virili parte nostra consulamus, ac chirurgicæ medicinæ studiosos quantum in nobis est, iuuemus, non ab re fore duximus, hasce nostras lucubrationes in lucem proferre, quæ sunt diuisæ in libellos tres. In quorũ primo, de ea ipsa re medica, ac diligenti speculatione, necnon validissimis, nisi fallor rationibus disputauimus. In altero curationes, & remedia, quæ multo studio, summa diligentia, longoque vsu, & domi, & belli, vera esse cognouimus, proposuimus. In tertio, atque extremo, de interioribus vulneribus studiose præcepimus. Quæ, si diligentius, vti par est, Medici fuerint executi, & ægrotantium sanitati recte prospexerint, & sibiipsi laudem non mediocrem comparabunt.

Quid sit vulnus per Sclopetum, siue Archibusum illatum.

CAP. I.

VVlnus Sclopeto, siue Archibuso factum multiplex est morbi genus, multiplexque continui solutio, *non carens veneno*. Multiplex morbi genus esse propterea dicitur, quod in eo vulnere adustio, D contusio, attritio, fractura, venenum est: Quorum quilibet per se genus morbi efficit, atque in suas species diducitur.

Quid per adustionem hoc genere vulneris sit intelligendum.

CAP. II.

ADustio in hoc genere vulneris solutio continui est, facta ab instrumento igne calefacto, afferente dolores, punctiones, pustulas, crustas, caliditatem, attractionem in id membrum, in quo fit: quæ in suas species diuiditur pro diuersitate membrorum, in quibus fieri contingit, vt puta, si membrum neruosum sit, exangue, osseum, carnosum, nobile, vel ignobile. Ac tales quidem adustiones, seu debiles sint, seu vehementiores cum membri particulam suapte natura destruant, quartum caliditatis gradum attingere videntur. Quamobrem, vt Rhas. inquit, exasperatur vehementer adustionis locus, ita vt *Lib. 27 cont. ca. 3. tract. 2.* eo profluant humores, qui quoniam ab adustionis crusta prohibentur, ne dissolui possint, membrum corruptioni, & putrefactioni parant.

E

Quæ sit membri adusti curatio. CAP. III.

HOc autem morbi genus curatur ab Auic. duplici ratione, vna adusti membri pustulas prohibente refrigerantibus medicamentis, & illis quidem non mordicantibus; altera vero adustam particulam detergentibus corrigente, cum exiccatione quadam temperata sine mordicatione. Verum quia in hoc vulneris genere, atque hac adustionis specie, quæ artificiali puluere fit, partes aliæ vulnerati membri sunt actu, aliæ non actu, sed potentia adustæ & male affectæ, propterea medicamenta mista esse debent, vti moderata refrigeratione pustulas prohibeant, tum desiccantibus, ac modice calefacientibus,

detergentibusque adustionis curationem perficiamus, quo partes affectę non minus corrigantur, quam A adustæ curentur. Ratio autem, quamobrem calidum, ac detergens medicamentum conueniat, ab Arist. assignatur, *quoniam illud ab igne colliquatum absumit, exiccatque, atq; ita sanat. Calidum* etenim, vt ille ipse docet, *est, quod aliquando ambusta facit, exiccando tollit.*

1. Probl. problemat 56.

Sclopeti, vel Archibusi puluerem venenosum esse, & in quo genere veneni reponatur.
Cap. IV.

Dicitur præterea huiuscemodi vulnus non carere veneno, quod per puluerem venenosum, seu virulentum globulum est illatum: quod ita esse, ex eius compositione ostenditur. Constat enim, vt fieri consueuit, vel *ex nitri partibus decem, & vna sulphuris*: vel *ex sulphuris partibus duabus, ac totidem colurni carbonis, vel saligni.* Sulphur autem, vt Auicenna asserit, calidum, & siccum est ad quartum gradum cum attractione, atq; attenuatione. Nitrum vero, quod *bauracti armenum* ab eodem dicitur, calidum & siccum est in fine secundi, ad tertiam tamen eius siccitate vergente: quod quidem vehementer abstergit, excoriat, incidit: quamuis cum axungia suilla superpositum canis morsui remedio sit salutari. Corylus autem frigidæ, & siccæ naturæ est gradu primo, licet eius fructus paululum inclinet ad caliditatem. At salici frigida, & sicca vis est, cum moderata (vt ita loquar) stypticitate, cinis autem eius vehementer exiccat. E quibus constat puluerem quartum caliditatis gradum obtinere: propter eorum vim, ex quibus conficitur, atque eo (vt diximus) venenatum esse. Argumento etiam sunt eius artifices, qui confectionis, siue præparationis tempore ab acribus abstinent: vt sunt allia, vt cæpe, vt acetum, ac cætera generis eiusdem. Experimento etenim, etsi causam ignorent, ea sibi obesse cognouerunt. Aperiendi enim vis & incidendi, tum prædictorum ciborum acrimonia efficit, vt pulueris malignitas ad cordis intima, & membrorum principalium penetret: Quamobrem commonet eos Auic. quibus à veneno timendum est, vt ab acribus cibariis, salsis, acutis, aromaticisq; abstineant. Talia enim veneni saporem & occultant, & frangunt, penetrareq; cogunt. Sed cum ipsi artifices fateantur, se, tum cribrando, tum conterendo, nonnihil pulueris haurire, deglutireque, nemini dubium est, si aliis cibis vtantur, illum non modo eos non vexare, sed ne molestare quidem. Causa est, quod ad venas non tendit, vel eis non officit venenata vis, vtpote qui huiuscemodi veneno assueuerint. Ex frequentatis enim actibus talis prouenit habitus, vt quod in C puluere veneni est, iis obesse non possit, quando *ab assuetis*, vt Philosophi perhibent, *neque actio, neq; passio* fiat, quod & probat Galenus de muliere, quæ fuerat Napello, vt vulgo appellant, nutrita, verumenimuero in quo veneni genere puluis istiusmodi reponendus sit, rem altius aliquanto repetentes iamiam ostendemus.

Pulueris bombardici compositio. — B

Eiusdem qualitas.

Simp. 3. c. 17.

Venenorum itaq; (vt peritiores nouere) alia sunt intrinsecus assumpta, quæ vel in cibo, vel in potu, vel in medicamentis præbentur, proculdubio perniciosa sunt, de quibus quidē authores non pauci, tum ad eorum cognoscendam vim, tum etiā ad curationem plurima tradiderunt. Alia, quæ extrinsecus lædant, vt Basilisci, vt Aspidis, vt viperæ, è quibus vnus visu sibiloq;, altera saliua, tertia morsu hominem occidit, de quibus plura dicere in præsenti omittimus, cum ad institutū hoc opus haudquaquam pertineant Est & aliud venenorum genus, quo noster potissimum sermo dirigitur, quod tactu vulnerando perimit, vt sunt omnia armorū genera: aliter, aliterq; venenata, quæ solutionē extrinsecus faciunt, cum manifesta, tum occulta vi, vt recitat Auic. de milite, qui ex lanceę contactu, qua serpentē occiderat, mortem obiit: cuius primum manus, deinde vniuersum corpus emortuum est: quod quidem an latenti, ac propria quadam virtute, an euidenti causa factū sit: cum veneni sit proprium altero ex his duobus modis nocere, manifestum est venenatam vim per poros ad interiores meatus, & venas arteriasque, & tendines penetrare, per quas quidem, ceu per quosdam riuulos ad nobiliora membra defertur, aliud post D aliud inficiendo, ab eaque parte sumpto initio, quæ primo contactu læsa est, donec ad ipsum cor, vti ad membrorum omnium nobilissimum peruenerit: cuius quidem rei causa arterię sunt, vtpote quæ sua dilatatione semper attrahāt, quicquid eis offeratur. *Cuiusq; autem veneni proprium est petere cor*: quamuis perexiguas vires habeat, quoniam præ cæteris membris cordi aduersatur, tum illud festinanter appetens, quicquid inuenit, destruit, tum sanguinem, tum spiritum inficit. Multo itaq; magis, si magna vis veneni sit, vehementer agit, extenditurque ad extrema, inde ad cor, miro quodam artificio. Spiritus enim sentiens veneni aduersantem vim, ad cor, tanquam ad suum principium, arcemq; contrahitur: verum, quo magis vitalis spiritus in præcordiis coarctatur, suum contrarium fugiens, eo magis illum venenum persequitur. Quapropter ea membra, per quæ transitum facit, priuantur spiritu, & calore, quibus reguntur. Quod quidem fit, quoniam *agens omni patienti suo præstantius est*. Venenum enim in corpore & membro, cui adhæserit, agens est corpus, vel membrum patiens. Hinc fit, vt membri humiditas corrumpatur, putrescat, atq; extinguatur passim animalis, & naturalis virtus: cum ad cerebrū perturbandum, & ad iecur peruenit venenata vis, à quibus in omnia corporis membra diffundatur. Quoniam autem vitalis, naturalis, atq; animalis spiritus veneni malignitate viriati sunt, & distribuendi ad omnia membra, ad suas exercendas actiones, facile est, vt ea omnia ab his inficiantur. E

Ad quod genus Venenorum hic pulueris pertineat.

64. cap. 22.

6. 4. Tract. 1. cap 2.

Sed nunquid pulueris venenata vis loca quædā propria habeat, ac specialia, quæ post cordis læsionem offendat, vt de Lepore marino traditur, cuius veneno vbi cor læsum est, suapte natura pulmonem petit, & de cantharidibus, quæ, vt idem læserunt, vrinæ instrumenta magnopere infestant? Mihi quidē videtur, non eam esse huius pulueris proprietatem, quę vbi cor inuaserit, membra vlla specialiter lædat, sed indifferenter cuncta. Cum enim calidæ naturæ sit quarto gradu, vt ex simplicib. colligitur, è quibus fit: & cum proprium calidi veneni sit celeriter agere, ideo calidum venenum, modo sint cætera paria, & citius,

An pulueris huius Venenata vis habeat loca quædam propria, quæ post læsionē cordis offendat.

A citius, quam frigidum, vel humidum, vel ſiccum contendit ad cor, quam caliditatem mirabilem vocat Auerroes, nec ab re quidem: quoniam quanquam venenum exiguum ſit, breui tamen interuallo temporis mirabilem producit effectum mortificandi ſcilicet atque interficiendi: tum qua id, & ſi calidum ſit, difficilis tamen concoctionis eſt, ac diutius moratur venenata eius vis, ita vt celerius penetret, occiſionem, quam nutritionem præueniens. Is autem puluis non ab re venenoſus dici poteſt, propter eius facultates, quæ cum proprietates, & natura miſti coniunguntur. Subſtantia enim eius tenuis, & velocitas maiorem illi addit penetrationem, vehementioremque. Augetur etiam à motu, qui maioris caliditatis cauſa eſt. Ignem enim igni ſi addas, furere illum neceſſe eſt. Extrinſecum itaque id inſtrumenti artificium velocitatem quandam, & ſubtilitatem, penetrationemque auget in miſto. E quibus ſane conſtat puluerem huiuſcemodi non carere veneno, tam ex natura ſimplicium, quam artificii, addentis calcar (vt dicitur) equo currenti. Venenatum itaque medicamentum hoc calidum habitum malum induxerit principalibus membris, & illi, quod læſum eſt, putrefactionem, mordicationem, roſionem, vlcerationem, corruptioniq; parabit. Quæ quidem omnia calidi veneni propria ſunt. Impreſſiones autem hę, ſiue acciden- 3. Simp. Ca. 10. & 12.
B tia maiora, vel minora ſunt, intenſa vel remiſſa pro diſpoſitione agentis in patiens: agens enim cum peruenit (vt ſcribit Auic.) nec patienti eſt præparatio, non proueniт actio neque paſſio: quod & Gal. ſentire De Feb. peſt.
videtur: *Actus enim* (inquit) *actiuorum fiunt in patiente diſpoſito.* Illæc autem diſpoſitio agentis in paſſum, vel contra, conſideranda eſt Medico rationali propter velocitatem actionum ſui effectus (vt dictum eſt) atq; ex malo patientis habitu. quorum vſu obſtructis & veluti carcere incluſis venenis in membro patiente, longa mora & iuncta vſu aſtringentium vi veneni & propulſa penitius, multo acrius & velocius agunt, quæ cum non remouet extemplo, non deſinit eius malignitas inducere prauas qualitates, & effectus, qui corrigi non poſſunt. *quare merito* (vt Auic. inquit) *putrefaciens, quanto diutius remanet in corpore vel membro, tanto eius effectus deterior eſt.* Quapropter ſi malignitati extrinſecæ vulnerati membri tempeſtiue ſuccurratur, ſuo bezoartico (vt vocant) medicamento, minus læduntur interna membra, minuſque ab eorum veneno timendum eſt. Quamobrem recte inquit Gal. *venenatas medicinas non interficere, niſi longo poſt tempore*; quandoquidem ad plura extenduntur loca veneni vires, atque ita vehementius agunt propter longam moram: quæ omnia tolluntur, ſi corrigentibus, ac defendentibus medicamentis veneno, ſeu venenatæ parti extrinſecus, vel intrinſecus occurratur, membraque à mala veneni impreſſione defendantur, ita vt longo tempore repercuſſa debilitentur, refringanturque eorum actiones. Talis enim venenata
C vis contactu agens manifeſtam imprimit læſionem. Non æque tamen (vt mea fert opinio) veneni tantū puluis hic habet, quantum ea medicamenta, quibus & ſagitta, & reliqua telorum, vel armorum genera tinguntur, in ſolutis continuitatibus ſanguinem congelando, quanquam poteſt & is puluis congelare Puluere hunc poſſe congelare.
præter cęteras læſiones, licet calidus natura ſit: quoniam (vt ex Gal. authoritate Auic. aſſerere videtur) *caliditas congelat ſiccitatem: quemadmodum frigiditas ſpiſsitudinem.* Proprium enim veneni eſt *ſanguinem, cum à calore afficitur, congelare.* Immodica item venenoſi ſiccitas, ſanguinem, cordis humorem conſumendo, interficere poterit: aut partem à parte ſeparando, donec fiat maxima ſolutio interna, & non minus cruſtoſa, ac ſi externa apparet: veluti *calx, nitrum, ſulphur*, ac cætera generis eiuſdem, quæ ſua ingenti ſiccitate interimere poſſunt. Hæc autem ſiccitatis venenata vis ab incendio, & fulgureo (vt ita dicam) motu, quo vires venenoſæ augentur, incrementum accipit maximum. Illa enim, quæ à fulgure percuſſa ſunt animalia, & extincta, venenata ſunt, ſi qui veſcantur: nec minus interficere poſſunt, quam rabidum animal morſu, tactuque. Sed quotum gradum veneni habeat hic puluis, ſiue à tota ſimplicium compoſitione, è qua prouenit forma, quam ſpecificam dicimus, non autem quia calidus, neq; ſiccus, ſed quia talis ſit, ſeu vis ab ea euidentibus facultatibus prodeat (vt dictum eſt) ignoratur, perpetuoq; (vt ego exiſtimo) ignorabitur, vt Can. 2. tra. 1 Cap. 5. Veneni proprium. Quotū gradum veneni hic puluis habeat, ignorari.
D aſſerere Auicenna videtur. De hac enim definita menſura experienti Medico, atque erudito multum tribuitur, & illi quidem potius fidendum, quam rationali tantum (vt Ariſtot. inquit) ſed ego quidem arbitror, inter venenorum lethalia genera, quibus tela ſiue arma inficiuntur, pulueris iſtiuſmodi venenum remiſſius eſſe: & quamuis ab eo illata accidentia ſimpliciter interimere poſſe non videatur, veruntamen quantumuis exigua ſit venenata vis, eius habendam eſſe rationem cenſeo, nec à Medico pro ægri ſalute negligendam: cum eius naturæ ſit infeſtare, vel interficere, ſi diutius ſine remedio immoretur. Venenum enim *medicamentum* eſt *corporis habitudinem corrumpens, non modo ſuapte aduerſanti atque euidenti, ſed occulta quadam vi*, vt Auicennę placet. Fen. 2. lib. C. doct. 2 ſumma. 1. cap. 15 in proœ. met Venenum quid.

Cuius facultatis bezoraticum medicamentum curationis initio ſit eligendum.

CAP. V.

PRauum me hercle, vulneris hoc genus eſt, ad hominum vitæ inſidias compertum, necemque acerbam inferendam: à quo ſane vel pauci euadunt: vel qui liberantur, claudi, fiſtuloſi, attracti fiũt. Quorum gratia hunc laborem ſuſcepimus, ac ne imperitis Medicis hoc vulneris genere amplius aberrare liceat: qui ſine vllo diſcrimine in prima curatione oui albo vtuntur, velut in quolibet ſimplici vulnere &
E carnoſo fieri conſueuit, nulla ratione, vel authoritate permoti. Præcipit enim Gal. cauendum eſſe, ne quis Medicorum, venenatorum animalium morſus, ictusque initio illati vulneris aſtringentibus medicamentis curare tentet: quinimo vehementes attrahentibus, calefacientibuſque. Quam recte itaq; Meſuæ filius *ſtudium* (inquit) *tuum principio ſit in vulnere laxando extrahendoque veneno, antequam toto corpore diffundatur.* Ac per principium, diem ſecundum, vel tertium ab inflicto vulnere intelligit: quando poſt quartum diem, venenum totum corpus occupauit. Paulus item medicamenta corrodentia prima curatione apponenda iuſſit, exinde butyrum leniendi gratia, & oras aduſtas emolliendi. Quo etiam genere medicamenti vſus eſt Auicenna. Ait enim, *forte tibi neceſſe erit, vt medicinis corrodentibus vtare, proinde butyrum adhibere.* Quantum vero differant rodentium medicamentorum facultates ab oui albi natura, nemo eſt, qui

 dubitet:

dubitet:Differunt enim,vt album à nigro,vt lux à tenebris.Oui ſiquidem album compeſcendo ac refri- A
gerando,reſolutionemq; veneni extrinſeca prohibendo, quin etiam viſcoſa & glutinoſa ſua ſubſtantia
poros extrinſecus claudendo ad interiora,venenum,ſi quod eſt,penetrare cogit. Corrodentium autem
& calfacientium medicaminum eſt,euocare,aperire,extrahereq; non modo venenum,ſed & ſanguinē,
ſuperfluoſq; infectos humores ex toto auellere: ne membra ipſa interna à veneno infici poſſint,ſed quę
vulnerata ſunt, omni ſuſpitione veneni liberentur. Quamobrem iure Rhaſ. Simeonis authoritate aſſe-
rere videtur,vt primum emplaſtris,cucurbitulis,ſcarificationibuſque venenum extrahatur. Serap. item
locum exugi, ſcarificariq; iubet, & cucurbitulas admoueri, vti venenum vi eximatur. Quod ſi remedia
hæc minime conferre videantur, membrum abſcindendum eſſe. Quam ob cauſam ne id efficere coga-
tur Medicus,præcipit Phil.vt venenatum vulnus ferramento initio aduratur: quæ res & ægrum liberat,
& venenum altius penetrare non ſinit. Vnde non iniuria aſſerit Auic. nullum attrahentium medica-
mentorum æquipollere cauterio. Abſtineant itaq;, obſecro, imperitiores Chirurgi ab hoc prauo me-
dendi vſu. ſ. curationis initio,oui album, atq; id genus cætera ſubminiſtrare, ne carnifices magis, atque
hominum vitæ inſidiatores, quam Medici eſſe videantur, maioremque lethi cauſam ægris præbeant,
quam ii,à quibus vulnera acceperunt.

Cap. 2. Tra. 2. li. 35. con.

B

Quid per contuſionem hoc genere vulneris ſit intelligendum. Cap. VI.

PRoprium quidem iſtiuſmodi vulneris eſt,contuſione non carere in carne, contritione, ſiue attritio-
ne in neruo,fractura in oſſe, ob inſtrumenti contundentis naturam, quod ſua violentia obtuſaque
duritia ſoluit ac deſtruit, quicquid ſibi obuium eſt. Tum quælibet iſtarum multiplex continui ſolutio
dicitur,auth.Auic. quæ ſane cauſa eſt,vt eo loco abſceſſus fiat ac putreſcat membrum, quod contuſum,
attritum vel contritum eſt. Ac earum quælibet conſideratur, vel prout eſt in euidenti vulnere, hoc eſt,
ea parte,qua ſoluta continuitas eſt,aut vbi non ſit manifeſta ſolutio, id eſt, procul à centro ſoluti conti-
nui.Hæc quidem animaduertenda eſt in membris intrinſecis ac nobilibus, aut in extrinſecis,minuſque
principalibus. Affunditur enim ad partem contuſam,ſiue contritam ſanguis plurimus, non modo pro-
pter multiplicem ſolutionis continuitatem,venarum,arteriarum homoroſagiam,verum etiam propter
dolorem loci attriti,vel contuſi;qui dolor à membris adiacētibus eo attractionis cauſa eſt. Quapropter
merito affunditur ſanguis plurimus,id eſt,humorum copia,& in membro abſceſſus fit, qui quidem po-
ros condenſat,reſolutioq; congeſtæ rei plerunq; prohibetur.Proprium etenim contuſionis eſt *abſceſſum* C
f..,& abſceſſus *membrum implere,meatusq; obſtruere,ac ſolutionem prohibere.*Quamobrem iure Hippocrates,
ſanguis cum effuderit (inquit) *in membro aliquo, præter naturam, ipſum putreſieri neceſſe eſt, ac ſi extra proprium lo-
cum exiſtere videatur, atque à regimine naturæ ſit derelictus.* Galenus item aſſerit, *omne contuſum neceſſario putre-
ſcere, atq; in ſaniem verti,* ſi præcipue ſanguinis contuſi ſolutio non acceleretur. Atq; hoc ipſum eſt, quod
ait Auic. *niſi contuſionis ſoluentibus medicamentis opportune ſuccurras, membrum perducitur ad corruptionem.*Qua-
re in omni vulnere,vbi quaſſatio,attritio,& contuſio ſit,prius habenda ratio eſt,& curatio contuſionis,
& quaſſationis. Non enim ſunt induciæ ab hoc morbi genere (vt inquit Galenus) immo propter co-
aceruati ſanguinis putrefactionem corruptionemque,membrum quam ocyſſime gangręna occupatur.
Quare acceleranda eſt eius curatio,& putrefactioni occurrendum.

Contuſionis proprium, quid item abſceſſus.
3. de curandis morbis.
44. tract. 5. cap. 5.

Quæ curatio contuſione conueniat. Cap. VII.

PRæter cætera morbi huius remedia, illud præcipuum eſt,cum magna contuſio altaq; fuerit, ſiue car-
noſo ſiue neruoſo membro,tum ſanguis plurimus coaceruatus,ſiue coaceruandus eſt,parteſque ad-
iacentes,& vulneris oræ (vt aſſolet) laceratæ ſunt. Tunc impoſſibilis eſt reſolutio : & partium adiacen-
tium vnio per oui album,ac cætera, quibus continuitates vniuntur. Quinimo emollientibus, digeren- D
tibus,& ſanguinem euocantibus vtendū eſt:atq; illud eſt (quod inquit Auic. in attritione contuſioneq;
non oportere adminiſtrationem fieri cum reductione continuitatis inciſorum carnis, villorum, ac ten-
dinum,cum ipſorum conſolidatione.Quoniam in eo attritionis, & conſolidationis genere, ſuapte na-
tura conſolidationi repugnat. Sanguis enim putrefactus, caro, neruiq; dilaniati præſentem conſolida-
tionem non admittunt,quinimo *quæ ſedant dolorem, vt quæ leniter molliunt reſoluuntque, contraria ſunt conſo-
lidationi.* In ipſa igitur ſoluta continuitate, vbi attritio, contuſio, vel contritio fit, prima curatione hu-
iuſmodi aſtringentia,& compeſcentia,fluoremq; prohibentia nullo modo adminiſtranda ſunt,ſed ve-
hementer mollientia maturantiaque,vt præcipit Galen.*carnem,*inquit,*compreſſam,vel abſciſſam, vel tendi-
nem medicare,vt ſuppurabilis fiat, quoniam ita minus inflammat*: neceſſarium etenim eſt compreſſam carnem,
vel abſciſſam,vel aliquo modo affectam,ſeu putrefactā liquefacere: vt proinde noua gigni poſſit. Quin
etiam ſi contuſio alta,magnaq; fuerit,atq; hęc leuiter reſoluentia digerentiaq; conferre non videantur,
præcipit,vt omnium attrahentium genere profunda materia extrahatur, vt cucurbitulis, quæ id morbi
plurimum leuant,à Mediciſq; inuentæ ſunt, vt humores educant, qui difficile extrahuntur. Cum hoc
etiam præſentaneo remedio ſunt ſcarificationes,vt aperte putridus, ac pernicioſus ſanguis (vt iubet A-
uic.) euacuetur. In alta enim contuſione nulla reſolutionis ſpes eſt, ab iis, quæ id lente faciant, vel leni- E
ter molliant.Hæc præparatio in eo morbo neceſſaria eſt, ne prius membrum putreſcat, quam contuſio
reſoluatur.

4. 4. tract. 2. cap. 2.
4. 4. tract. 2. cap. 2.

Quid ſit fractura, & quæ eius ſpecies huic vulneris generi frequenter accidat.
Cap. VIII.

FRactura eſt (vt ſcribit Galenus) *continuitatis partium oſſis ſolutio facta a re contundente, ab inſtrumento
quaſſante, vel conterente*: quæ plures ſpecies complectitur (vt inquit Auicenna.) Quædam enim

6. Method. Fractura quid.

æqualis

A æqualis fractura dicitur, quæ sane illa est, quando os ita transuersum frangitur, vt nullum prorsus frustillum ab eo separetur. Quædam *scissuralis*, cum in longitudinem rumpitur seu scinditur, manifesteque aperitur. Quædam *frustalis*, cum ita frangitur, contunditurque, vt frustula manifesto separentur, vel contra, siue vnum sit, siue plura, siue magna, siue parua. Quæ sane fracturæ species in hoc vulneris genere frequentissime accidit. Tanta enim fit ossium, cartilaginumque comminutio, vt vix sensu vel animo comprehendi possit. Nec solum in extrinsecis partibus, quæ tanguntur, verumetiam in internis remotisque. Quapropter vsque timenda est occulta, internaque fractura. Tanta enim huiusce instrumenti vis est, & potentia, vt omnia eius genera ex facili accidant: nec Medicorum quisquam est, qui dubitet, cum manifeste soluta continuitate frequenter fieri, vel perraro sine manifesto vulnere, quæ diuersis modis coniectari potest, pro diuersitate membri, in quo facta est. Alio enim modo considerabitur, cum in capite, vel pectore, vel fœmore ægritudo sit, vti (referente Albuc.) *alibi* dicemus. Quapropter ne mirentur ægri, ac Medici, si vulneris dolor vehemens sequatur. Non enim leue periculum est, si saucius locus vehementer affligat. Quare danda est opera (vt inquit Gale.) vt dolore & incommodo vitato, vtriusq; B commodo fruantur. *Fen. 5. 4. Tract. 2. c. 1.* *Fractura species.* *Lib. 3. ca. 2.* *Method. 8.*

Quæ propria sit fracturæ curatio, ac necessario consideranda.

Cap. IX.

CVm Medicorum hoc morbi genere cura sit soluta coniungere, ac conglutinare, qua in re primum, ne quid abscedat, requiritur, tum propter cætera communia, quæ id præstant, ac Chirurgicam medendi rationem: quæ necessaria est, vt disiuncta coniungat, suoque loco custodiat, recentiores Medici, antiquioresque medicamine ex *rosaceo omphacino cum oui albo*, ac cæteris similibus vsi sunt. Omne enim studium est, vt dolor abiiciatur, prohibeaturque abscessus: subinde vero ad membri consolidationem, atq; instaurationem, omnem curam transferunt. Sed si cum vulnere fractura fuerit, & vehemens attritio, vt de corrosione, & corruptione timendum sit, scarificandus locus est, vt sanguis fluat, alioquin, ne emoriatur membrum, periculum est. Quanta vero sit ossium, ac tendinum hoc pessimo genere vulneris attritio, artis peritiores nouerunt, qui in eo studium diligentiamque adhibent: ne putrefactio fiat, factaque arceatur. *Auicen. 5. 4. Trac. 2. c. 2.*

Quot sint eius vulneris curandi rationes. Cap. X.

C VVlneris igitur huius, quo ad combustionem, duplex curatio est; vna, quæ adusti membri pustulas prohibeat leniter refrigerantibus: altera, quæ locum emendat extergentibus sine mordicatione. Quantum vero ad venenum attinet, vehementer attrahentibus, ac calefacientibus vtendum est, atque omne studium in laxando vulnere est adhibendum, vt venenum extrahi possit: & hoc quidem à principio, antequam per vniuersum corpus diffundatur. Contusioni autem emollientibus, digerentibusque, tum saniem educentibus occursandum est. Huiusmodi enim curatio necessaria est, ne prius membrum putrescat, quam contusio ipsa resoluatur. In fractura vero diligentia omnis adhibenda est, ad dolorem sedandum, abscessumque prohibendum leniter refrigerantibus. Sed cum de corrosione, corruptioneque propter fracturam metus est, scarificationibus est vtendum, vt effluat sanguis: vel corruptio tollatur aliquo ex vehementer detergentibus, ne membrum emoriatur. Quæ omnia, cum inter se pugnantia maxime sint, non equidem video, quo pacto, solo *oui albo* curationis initio, tot exequi possint, videant, qui talia audent, nos vero certo scimus, quæ nulla ratione fiant, nullo modo fieri debere.

D

FINIS LIBRI PRIMI.

 A

ALFONSI FERRII NEAPOLITANI ARTIVM ET MEDICINÆ DOCTORIS,

De Sclopetorum siue Archibusorum vulneribus, Liber secundus. B

PRÆFATIO.

DEscendendum nunc est ad compositorum vulnerum curationes, quas tum communes, tum proprias proponemus, pro rei necessitate, ac diuersitate membri. Nec solum in curandis vulneribus, sed in his etiam, quæ interim ægro possunt accidere, studium nostrum posuerimus, habita cuiusque rei, quam diligentissime fieri poterit, ratione.

Qui sit in compositis vulneribus curandis tenendus modus. CAP. I.

Vulnerum, quæ Sclopetis inferuntur duplex curandi ratio.

Canones obseruandi in Vulneribus quæ sclopetis inferuntur, curandis.

COmpositorum itaque vulnerum, quæ bellicis fulminibus inferuntur, vt Sclopetis, vt Archibusis, curationis duplex est ratio: altera in intentione, altera in executione posita, quam nos partem præcipue prosequemur. Cuius quidem est omnibus affectionibus subuenire, atq; iis potissimum, quæ maioris esse momenti videantur. C Leuia enim vulnera, & quæ in summa cute fiunt, sublata virulenti pulueris malignitate aliquibus ex iis medicamentis, quæ proponemus, vel nullo negocio curabuntur, vt simplicia Vulnera. Quamobrem non est, cur de illis multa præcipiamus. In ea igitur, quæ grauiora fuerint, enixius incumbemus, vtpote quibus fractura, attritio, contusio associata est. Quod vt ratione fiat, hæ
1. potissimum regulæ, siue canones (vt Medici loquuntur) sunt obseruandi. Quorum primus est, vt plum-
bea pilula, & quicquid secum forte in vulnus intulerit, inquiratur, extrahaturque manu (si fieri possit)
2. ita diligenter, ne quid alienum intus remaneat. Secundus, vt instrumenta ita præparentur, vt quam fa-
3. 4. cillime pila extrahatur. Tertius, vt veneno suis medicamentis occurratur. Quartus, vt attritioni opitu-
5. letur, ne nimia contusio, atq; attritio membri corruptionem accederet. Quintus, vt comminuta ossa ita
6. eximantur, ne frustillum quidem carne separatum nudatumque relinquatur. Sextus, vt ossa, quæ cum
7. 8. carne & tendinibus cõiuncta fuerint, æquentur hoc pacto, itaq; suis sedibus reponantur, vt membrum
sine dolore conquiescat. Septimus, vt à futuro abscessu defendatur. Octauus, ac postremus, vt vulnus
ipsum per omnes suos gradus, & quicquid interim ex eo acciderit, quam diligentissime curetur.

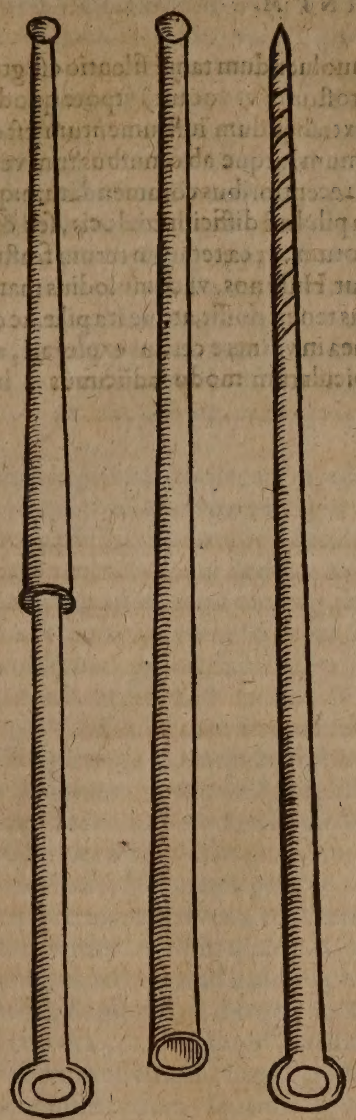
Quæ ad primum, & quintum canonem obseruandum pertineant. CAP. II. D

IGitur vt primus & quintus canon diligẽter obseruentur: cum primum ad ægrum Medicus accesserit, digitum indicem in vulnus immittat, vt de essentia ac natura eius certior fiat, atq; interim ossium fragmenta, si qua inuenerit, extrahat: sed quę carne separata sint, vt *supra* est dictum. Nullaq; sit instaurandi spes. Proinde diligentiori attrectatione membri, pila digito vel specillo inquiratur, extrahaturque, si cõmode fieri possit. Sed quam diligentissime aduertendum est, ne in ea inquirenda decipiamur, vt perfacile est. Tanta enim vi ex fulmineo quodam motu ferit, vt per multos, ac diuersos anfractus vulnus ipsum tortuosum infligat, nonnullaq; secum alia perferre soleat, vt loricæ partes, vel cæterorum armorum, vt vestimentorum fragmenta, atq; alia, quibus postea locus, vel breui temporis spacio tam male afficitur, vt intumescat illico, abscedatque: nonnullæque fiant membranarum musculorumque, ac cæterorum similium dissolutiones. Quapropter qui pertenui specillo vtuntur (vt vulgo fieri consueuit) quã facillime fallãtur, necesse est: aberrat enim illud perfacile ex sua tenuitate huc atq; illuc inter musculos, inter membranas, intra venas, atq; arterias, ossa, atq; alia, qua pila persæpe minus transitũ fecit. Quã ob causam sese forte aliquando inuenisse existimantes, à cõtraria parte non necessario incidunt. Vnde nec pila ipsa, nec ossa, nec sanies, nec res vlla alia principalis vulneris exire possit. Quare ne amplius in re tam necessaria Medicis errandum sit, ne ve ægri sine causa tam misere torqueantur, Specillum nostra cura E inuentum, quod ex re annulatum appellare libuit, sane quam commodissimum (vt ostendetur *infra*) si placeat, sibi vtendum habeant.

De Annulato specillo, atq; Alfonsino instrumento, ac gruino rostro. CAP. III.

FIat itaq; specillum ex argentea virgula teretis crassitudine paulo minori, quam sclopetaria siue archibusina pila: longitudine vero duorum fere dodrantium, vt ex breuitate eius chirurgicum opus non impediatur vsquam, sed sit diuisum in partes duas, vt commodius feratur, quæ sane partes tornatili vitæ

(vt

A

(vt appellant) inter ſe committantur, cuius inſtrumẽti alterum extremum exigui ciceris inſtar pilula ſit, cum foramine, vt ſit in acu, per quod flammula (vt appellant) immiſſa linamẽti loco (vt fit) relinqui poſſit in vulnere. Alterum vero extremum in annulum tam grandem deſinat, vt pilam commode capiat. Sed annuli circulus ſuperne rotundus, inferne labiis ſit aliquantum in ſe reflexis, ita, vt mordicus quodammodo pilam apprehendat, apprehenſamq; retineat. Hoc inſtrumento pilulas, vel à profundiſſimis iuncturarum locis, ac potiſſimum thoracis, vel inferioris vẽtris, in quibus vel nulla alia inſtrumenta conueniunt, facillime extrahimus, cuius hæc eſt figura.

B

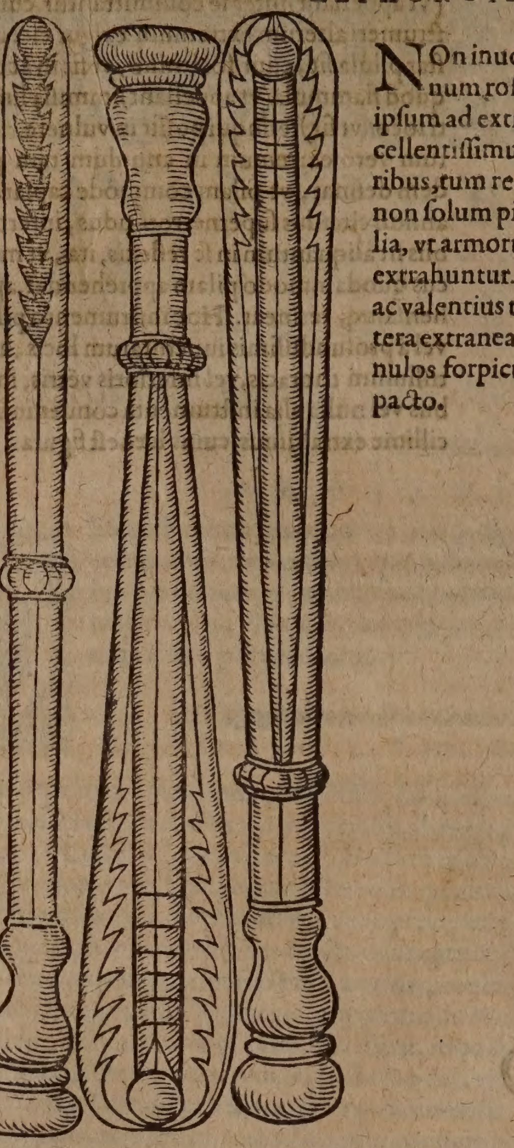
C

QVod ſi vulneratus locus ſinuoſus ſit, ita vt ſanies vel cruor libere non poſſit efflui, nec ob id pilula indagari, ſpecillum idem fabricetur ex plumbo, vel ex aliquo lento, ac flexibili metallo, vt pro arbitrio Medici flectatur, atque eo facile in quemlibet ſinum poſſit intromitti, & verſari flammula, & humores emitti, & pilula explorari, ſed extrahendis pilis longe aptiſſimum eſt Alfonſinum inſtrumentum,
D quod quia noſtrum inuentum eſt, ita appellare placuit, id virga ferrea teres eſt, quanta annularium ſpecillum longitudine, dodrantium ſcilicet ferme duorum, & ſclopetariæ pilulæ craſſitudine, ab altera extrema parte, veluti à radice, ſolido relicto quantum manu commode teneri poſſit, tres fiſſa in ramulos aperiatur, qui ferreo annulo recurrente claudatur, ſi cuſpidem verſus trahas, aperiatur: ſi contra: ſed vt facilius pilas prehendat, interior extremorum ramuſculorum pars dentata ſit, & in omnibus caua, ſeu conuexa deuexa, molliter exteriora. Id tamen longius, breuiusve, pro loci altitudine, in quo vti volumus, fieri poteſt, atque hoc pacto figuratur.

E

AL-

ALPHONSINVM.

NOn inuoluendum tamẽ ſilentio eſt gruinum roſtrum (vt vocant) vtpote quod & ipſum ad extrahendum inſtrumentum eſt excellentiſſimum, atque ab omnibus tum veteribus, tum recentioribus commendatum: quo non ſolum pilulæ è difficillimis locis, ſed & alia, vt armorum, vt cæterarum rerum fruſtula extrahuntur. Huic nos, vt commodius manu, ac valentius teneri poſſit, atque ita pilæ, ac cætera extranea in vulnere certius explorari, annulos forpicularum modo adiicimus, hoc pacto.

Quæ medicamenta extrinſecis Vulneribus conueniant curationis initio.

CAP. IV.

Symptomata horum Vulnerum. IN magnis Sclopetorum, ſiue Archibuſotum vulneribus frequenter hæc apparere ſolent ſymptomata; *ſyncope, vertigo, inſomnia, & plerumque febris, vel calor cum ſiti: affligatur æger, exæſtuat, inquietatur. Oculi præterea quandoque rubent, & facies, oritur ſudor, ſoluta continuitas liuet, vel nigreſcit, extemplo enim oræ fuſcatæ fiunt, & male colorata, & caro languida.* Quamobrem ad omnem veneni vim tollendam, primum alexiterium (id eſt, proprium medicamentum) vt Galenus iubet, adhibendum eſt: id enim aut alterat, aut euacuat ex corpore, vel membro laborante; alterat ſiquidem aut vna, aut duabus facultatibus, aut ſimul tota ipſius ſubſtantia, aut calore ſubtilium partium, & venenum reſoluentium, ſiue penetrantium, aut ſimilitudine totius, quam habet cum re, quę euacuanda eſt, vt contritus ſcorpius, qui venenum è ſcorpionis ictu optime extrahit: vt *ſuperiori libro* dictum eſt. Itaque ſi frigidæ naturæ venenum ſit, ſeu lethale ab excalefacientibus remedium petendum eſt; ſi calidum, à refrigerantibus; ſi humidum, ab exiccantibus, ſi aridum, ab humectantibus; ſi & humidum & frigidum ſit, ab exiccantibus, atque excalefacientibus; ſi calidũm & humidum, ab humectantibus & refrigerantibus. *Omne igitur mortiferum venenum ab extrinſecus impoſitis medicamentis euacuatur*: nempe aut calore ſuo attrahit, aut totius ſubſtantiæ compoſitæ ſimilitudine. Oportet autem huius antidotum proportionatum eſſe corpori, cui medemur. Ipſum enim ſua calida vi corpori aduerſatur, velut & lethale venenum. Quare in omnibus extrinſecis vulneribus ſimplicibus, tam carnoſis, quã neruoſis, ſiue compoſitis intercutaneis, etiã lęſis tendinib. oſſibus, venis remedium ſit ab illato vulnere ad vſque tertium, & quartum diem, quod habet *capitelli ſelibram, ſolatri minoris cum ſemine, aut ſonchi vncias duas, aut ſcabioſæ; theriacæ ſemunciam, quæ commiſta in vitreo vaſe per viginti dies fermententur in ſole, quo calido penna illinatur vulnus*: ſic linamenta, quibus vulnus reformetur impleaturque, vt moris eſt: quod ſi aqua, vel aere, vel alio caſu, vt in bello præſertim facile accidit, frigefactum fuerit, eodem medicamento, ſed feruenti vtendum eſt, vt frigus, humoremque omnem attrahat, expellatque: ne putrefiat. alioquin futurum eſt, vt lethalia ſymptomata inducantur: cæterum, quod Aegyptiacum medicamentum vocant, hiſce vulneribus remedium præſentaneum eſt: id habet *amarorum lupinorum, ac lenticularum decoctionis ſeſquilibram; aceti acerrimi libram; ſalis, aluminis, ſingulorum vnciam: æruginis raſæ, ſeu viridis æris* (vt appellant) *ſemũciam; mellis ſelibram; quæ ad olei craſſitudinem ferueant; theriacæ deinde ſemunica adiecta, quibus commiſtis, vtare* vt *ſu-*

5. de ſimplic. medici. cap. 17.

Linimentũ.

Vnguentum ægyptiacum.

pra

A *Præ* dictum eſt. Huic medicamento plurimum tribuunt peritiores artis: quando vim habet putredini ob-
noxia, putridaque facta deſtruendi, & quæ ſana ſunt, ne putreſcant, conſeruandi.

Iuncturarum autem vulnera, & quę in ipſis extremis ſunt, ad quatuor digitos diſtantia, eodem mo- *Vnguentum*
do curantur hoc medicamento, quod fit ex *veneta terebinthina, olei abiegni ol: terebinthinæ deſtillatæ, ſeuper* *ad vulnera*
vitreum ſtillicidium (vt appellant) *reliquatæ*; *Olei hyperici, ſingulorum vnciis duabus*; *æruginis raſæ parum combuſtæ,* *iuncturarũ*
theriacæ, ſingulorum dimidia drachma; *quæ commiſta in vitreo vaſe viginti diebus habeantur in ſole. Olei* prætereа *ro-*
ſacei immaturi, & ſambucini, & euphorbii, ſingulorum vnciis quatuor, æruginis combuſtæ drachmis duabus, quæ ſimul ad-
miſta membris carnoſis, neruoſiſque remedio vtiliſſimo ſunt, ſi eo vulnera repletãtur, vt aſſolet: quod ſi cætera de-
fecerint, *vinum album generoſum cum ſale* vbi efferbuerit, calidum, vulneribus remedium erit præſentaneũ:
quodlibet enim ex his medicamentis non modo veneno medetur, ac manifeſto extrahit, verum etiam
& contuſioni: & attritioni opitulatur: earumque corruptionibus præſentaneum remedium eſt. Hæc au-
tem medicamenta, quæ poſuimus, omnibus aliis vulneribus, quę tam morſu, quam telo venenato fiunt,
auxiliabuntur, ſi eodem modo diligenter adhibeantur.

De Medicamentis in extrinſecis, atque ignobilibus membris ſanguinem ſupprimentibus.

B
Cap. V.

QVoniam in prima extrinſecorum vulnerum curatione ſanguis potiſſimum ſupprimendus eſt, ne
cum eo, qui theſaurus vitæ eſt, fugiat & vita, præter cætera medicamenta, quæ ab aliis ponuntur, hi
trochiſci, ſeu paſtilli in ea re mihi perfamiliares ſunt, vtpote qui accommodatiſſimi eſſe videantur: qui
conſtant ex *Hepaticæ aloes vnciis duabus*; *macræ vnciis quatuor*; *leporinorum pilorum minutatim conciſorum vncia v-* *Trociſci.*
na; *oui albo adiecto*; qui ſane fiant oblongi, rotundi, magni, parui, vt omnibus modis præſto ſint, cum vſus
exegerit. his & cauſticam vim addideris, ſi ex his *vnciæ vni drach. ſublimati adieceris*, vt adurendi ſimul
& aſtringendi (cum opus eſt) facultatem habeant, quibus omnibus ſcilicet tam cauſticam vim habenti-
bus, quam non habentibus, & tam ſolidis, quam redactis in puluerem, pro arbitrio tuo vti poteris: hoc
eſt venæ, vel arteriæ inciſę cum linamentis ex xylo combuſto, vel ex linteolis, vel eorum linamentis cõ-
buſtis, vel ſtuppis ouo albo intinctis, vel non intinctis ſuperimponere: atque ita locum rigida bucellatio-
ne (vt nunc loquimur) obſtruere: & ita puluillis comprimere, ne qua ſanguis emanare poſſit. Reliquum
autem vulnus bezoartico medicamento liniendum curandumque, vt dictum eſt.

Quod ſi hæc remedia ſanguine vincantur, ad venæ, vel arteriæ illaqueationem deueniendum eſt,
C quod hoc modo fit; ſit exempli gratia tranſuerſum vulnus in raſceta manus, tum ſupra eius iuncturam
tribus, aut quaternis digitis vena, vel arteria acu deprehendenda eſt: Quę ſane acus ferrea ſit, longa ſemi-
palmum, tum retuſis lateribus quadrata, ne in tranſuendo intercidat, ac recta, niſi prope cuſpidem, quà
parte falcatam, ac retortam ad baſis foramen eſſe oportet.

Ea itaque duplex filum ducente vena ſolum, ſiue arteria prehendatur. In quo plurimum iuuerit a-
notomica cognitio, deinde duob[9] hincinde fili capitibus puluinum plurima duplicatione conſtantem,
ſeu plures alterum alteri impoſitos, ſuperne, ac ſtrictim, non nimio tamen cum dolore comprehenden-
dum eſt, nec dimittendum vſquam dum venæ, vel arteriæ conglutinationem factam exiſtimes, atque eo
prohibitum ſanguinis profluuium, mox ad reliquam curationem properandum vt dictum eſt, ac dice-
mus *infra*.

Quæ medicamenta locis vulneri adiacentibus conueniant, à prima curatione ad ſecuritatem abſceſſus.

Cap. VI.

VT igitur vulneri adiacentes partes fractæ, attritæ, contuſæque inſtaurentur: & à futuro abſceſſu pro-
hibeantur, aſtricto ſanguine, informatoque vulnere, atque aliquo ex prædictis bezaartico collyrio
D curato, & linteolo duplicato ex eodem collyrio impoſito, tum fractis oſſibus, ſi qua ſunt, inſtauratis pul-
uilli ex duplicatis linteolis longi, latique pro quantitate membri, ex *oui albo & roſaceo*, vel *violaceo*, æquis
portionibus, ſimul agitatis infra ſupraque vulnus calidi, (etiam æſtate) imponendi ſunt. Deinde ſtuppæ
quadratæ, aceto & aqua roſacea madentes pari portione mox vehementer expreſſæ ex *oui albo & roſaceo,*
ſiue *violaceo*, vt ſupra eſt dictum, iis ſuperimponendæ ſunt, vt in fracturarum curatione fieri conſueuit. In-
de duabus faſciis longis, latiſque, vt membra exigunt, hinc, atque hinc deligandum eſt. Medium autem
vulnus altera faſciola deligetur, poſtea vero ferulæ ſtuppis inuolutæ ſuperimponatur, ſed ita, vt vulnus
detectum remaneat, quo ſemel, aut bis in die, ſi opus ſit, curari poſſit. Hæ autem ferulæ extremæ ita deli-
gentur, vt dolorem ægro non moueant, neque vt ſoluantur, aut cadant, timendum ſit. Poſtremo faſciæ
eiſdem locis ſuperligandæ ſunt, ac membrum ita collocandum, vt ſine dolore, ſine motu, ſine tremore
conquieſcat. Quod commodius fit, aut canali, aut aliquo ex his inſtrumẽtis, quibus in fracturis curandis
vti ſolemus. Hęc autem curatio in ſeptimum vſque diem perduret, niſi dolor prohibeat: eo enim caſu lo-
cus detegendus eſt, vel quotidie, ſi ſit opus, remediiſq; ſuprapoſitis recreandus, atq; his, quę dolorem le-
uant, vt dicemus *infra*. Quapropter hoc te primum, Chirurge, rogo, ne contrahas, aut demittas animum,
E ne ve te obrui tanquam fluctu, ſic magnitudine laborioſi negocii ſinas. Ex his enim, quæ prima curatio-
ne fiunt, ſi diligenter ſtrenueque fiant, magna ex parte ſalus ægroti ſperanda eſt. Idcirco danda etiam o-
pera eſt, ne miniſtros imperitos habeas, vt in tractandis affectis membris, vel toto ægri corpore munus
ſuum recte exequantur: ne quid peccetur, ne quid committatur, quod cum dolore, vel moleſtia poſtea
emendandum ſit. Qui miniſtri tamen ſi non ſint, tute ipſe ſine aliqua vulnerati membri motione medi-
camenta innouare, quæ ſunt impoſita, remouere, tum cætera, quæ factu neceſſaria ſunt, exequi poteris,
faſcias omnes, ac ligaturas ſuper vulnus recta linea incidas: & cum lenientia medicamenta adhibueris, a-
cu valentius filum trahente, denuo conſuas. Quæ curatio in tertium diem ſufficiat, ſi de ſanguinis pro-
fluuio minime timendum eſt. Atq; ita ſextus Canon obſeruatus fuerit.

De di-

De digerentibus medicamentis, ac dolorem lenientibus: & quæ abſceſſum prohibeant. A

Cap. VII.

Exemplum. *Dolorem leniens.* *Emplaſtrũ Galeni.*

VBi altera & tertia curatione bezoarticum medicamentum impoſitum eſt, & curata adiacentia loca, atque aliquo oleo refrigerante illita, vt dicemus *infra*: quarta, mox & quinta, hoc medicamento vulnus digerendum eſt, quod fit ex *Venetæ terebinthinæ vel Olei abiethini ſemuncia, vitello oui vno; recentis Butyri ſemuncia, quibus commiſtis*, & calidis locus perungendus eſt, & puluilli, & linamenta illinenda. Proinde Emplaſtrum Galeni ſuperponatur, cuius hæc eſt deſcriptio. Exempli cauſa.

℞. Argenti ſpumæ pondo minam; Olei veteris, ſquamæ æris rubri, Ceræ, reſinæ frictæ ſingulorum pondo guttæ: ammoniaci pondo trientem; galbani, minii ſynopici ſingulorum pondo vncias duas: Argenti ſpumam, ſquamam & oleum ad ſpiſſitudinem vſq; incoquito: deinde ceram ac reſinam inìicito: Cum liquata fuerint, ab igne tollito, & ammoniacum dilatatum immittito: vbi refrixerint, galbanum & ammoniacum indito Synopicum aſpergens, ac in mortario ſubactis mollitisq; vtitor.

Linimentũ. Oræ autem vulneris, & quæ circum vulnus ſunt, oleo perungantur, quod habeat *roſacei maturi libram vnam; lumbricorum in vino elotorum vncias duas; viridium Sambuci corticum ſeſquimanipulum; vini albi aromatici vncias duas: quæ vbi deferbuere, colentur, vt aſſolet, atq;* his calidis membrum illinatur: vt dictum eſt. B

Puluis. Proinde oræ vulneris eo puluere conſpergantur, qui fit ex *rubentium roſarum, & myrti baccarum ſingulorum ſemuncia; lumbricorum in vino elotorum, atq; exiccatorum in furno vnciis duabus, quæ commiſta tenuiſſime conterantur; vel vermes etiam ipſi ſoli exiccati, redactique in puluerẽ ſuperaſpergantur*, recte enim dolorem leniunt, recreant, reſoluuntque.

Oleum. Vtiliſſimum etiam oleum eſt, quod *communis olei libras duas habet, contuſæ plantaginis, viridium Sambuci corticum ſingulorum ſeſquimanipulum: ſalis contriti ſemunciam: vini albi, ſeu lixiuii vncias duas, quæ concocta, atque eliquata in vſum ſeruanda ſunt.* Quibus Medicamentis digerentibus recreantibuſque ad manifeſtam vſque vulneris digeſtionem, & meliorem ſaniem vtendum eſt.

De reprimentibus Medicamentis. Cap. VIII.

Vnguentum

NE veneni vis ad interna penetrare poſſit, vulneratuſque locus ob confluentes humores intumeſcat, abſcedatque, commodiſſimum remedium eſt, vt & in cæteris vulneribus, quod fit ex *boli armenici, terræ Lemniæ, ſeu ſigillatæ* (vt vocant) *ſanguinis Draconis, ſingulorum vncia vna; Olei roſacei, Aceti roſacei an. quantum ſatis eſt, quo* vnguento vulnerati membri initium ad ſex, vel octo digitos à vulnere linendum eſt, ſed calido, vt medicamenti vis celerius penetret, deſuperque linteolo *in Aceto roſaceo, & aqua roſacea æquis portionibus intincto* delegetur. Idem & præſtabit lineus pannus quatuor digitorum latitudine, longitudine vero C quantum ſatis ſit, replicatus, atque *aceto, & aqua roſacea pari portione* madens, vel ex *aqua & aceto*, quod ſæpius iteretur. Noxium enim calorem tollit, futurumque prohibet:

Linimentũ. fieri etiam linimentum poteſt ex *albo ouorum quatuor, olei roſacei vnciis quatuor, aceti roſacei vnciis duabus: boli armeni, terræ Lemniæ, ſanguinis Draconis, ſingulorum vncia: Quibus ſimul agitatis madenti panno* (vt *ſupra*) vtendum eſt. Quod & ſuccis herbarum refrigerantium fieri poteſt, dum locus detumeſcere videatur, & ab abſceſſu tutus.

Quod ſaniei neceſſario exitus dandus ſit. Cap. IX.

COmmodiſſimum, immo neceſſarium remedium eſt, vt per collocationem membri, aut per inciſionem ſanies libere poſſit effluere. Quoniam vulnera huiuſmodi ignea quadam aſſatione, & combuſtione non carent: vt dictum eſt, eorumque proprium eſt, putredini, & corruptioni propter contuſiones, attritiones, fracturas, eſſe obnoxia. Quare membrum ipſum læſum prima curatione ita collocandum eſt, vt vulnus omnino inuerſum ſit, atque ita ore ſuo partem ſpectet inferiorem. Quod ſi aliqua de cauſa fieri non poſſit, non eſt, cur inciſio à contraria parte vulneris differatur, vt commodius, ac liberius ſanies queat expurgari, & locus à confluentibus humoribus immunis eſſe: & oſſium fragmenta, & pila, quæ ali- D ter non potuere facilius extrahi. Quæ omnia niſi exactiſſime fiant, dubitandum non eſt, quin magni efficiantur oſſium, cartilaginum, ac tendinum ſinus, tum profundæ corruptiones. Vnde fiſtulæ inſanabiles, ac plura abſceſſuum genera, vnde gangręnæ, atque vlcera ſordida, demum totius membri corruptio, ac mortificatio fieri conſueuit. Sed quid, ſi cauum, atque ſinuoſum vlcus videatur. neque tamen per collocationem membrorum, aut per inciſionem, vt *ſupra* dictum eſt, iuuari poſſit, nec ex eo ſanies emitti? tum ad hæc auxilia confugiendum eſt, vt terque quaterque curetur die, ſpongiaque oblonga, tenui, ac leni diligenter detergatur, quę bene conſuta, atque colligata ſit: ne quid ex ea in vlceris ſinibus relinquatur, admittaturque. Prodeſt etiam ad expurgandam ſaniem tenta (vt vocant) Cannularis, ſi ex hederaceis frondibus, aut ex citrorum aut malorum medicarum, aut ex plumbi lamina, aut alterius metalli fiat, atque intromittatur. His enim præſidiis iuuatur natura, promptiorque fit, ad caua loca, carne implenda, atque inſtauranda.

Quæ ad ſeptimum canonem pertineant. Cap. X.

ABſoluta vulnerati membri curatione, quæ manum poſtulat, ad communes curationes tranſeundum E eſt, ac primum ad venenum tollendum, atque ad fracturas curandas aliqua medica potione:

Potio. qualis ea eſt, quę fit ex *terræ Lemniæ, ſeu ſigillatæ Alexandrinæ, boli armenici orientalis, ſingulorum drachma media; rhabarbari electi drachma vna, mumiæ ſcrupulo vno, aquar. acetoſellæ, plantaginis, vini ſanguinei, ſeu nigri, ſingulorum ſemuncia.* Quæ potio poſt horam ab illato vulnere calida aſſumenda eſt. Fit etiam potio, quæ *cornu ceruini combuſti, mumiæ, terræ Lemniæ, centaureæ maioris, ſingulorum dimidiam drachmam habeat; acetoſæ aqua adiecta, & vino ſanguineo:* quæ aſſumatur, vt dictum eſt. Quælibet autem ex his potionibus, tam mane, quam veſperi, per duas horas ante cibum Syrupi loco exhiberi poteſt: quod quidem remedium, non modo veneno, ſed & ſanguinis fluori, & fracturis ipſis præſentaneum fuerit.

De Aluo

A

De Aluo ducenda. Cap. XI.

ALuus (vbi est opus) leni hoc clystere ducenda est: in quo sint *diacatholic. floris cassiæ, singulorum semuncia mellis violacei, facchari rubri, singulorum vnciæ duæ; olei violacei, & amygdalarum dulcium recentis singulorum vnciæ duæ, decoctionis maluarum, matrum violarum, furfuris, hordei, Chamæmelini, siue Chamomillæ cum arietino capite vel gallinaceo iure quantum satis est: Salis drachma adiecta*: totiesque repetatur tota curatione, quoties opus erit. *Enema.* Fit etiam Clyster ex *oleo, & salis modico*, vel ex *decoctione maluarum, matrum violarum, furfuris, parietariæ, Chamomillæ ex aqua, quibus percolatis adiiciantur salis drachmæ duæ: olei vnciæ quatuor, facchari rubri vnciæ duæ, vitelli ouorum tres.* *Aliud.* Ore autem omni tempore anni lene pharmacum assumi potest, quod habeat *diacatholic. tripheræ persicæ, singulorum drachmas quinque: rhabarbari electi, Agarici in puluerem versi, singulorum scrupulos duos*: buccea fiat, siue bolus (vt dicunt) deturque dormituro, per horam ante lucem. *Bolus.* Vel fiat potio *ex his, cum aqua acetosæ*, si à spissiori pharmaco æger abhorreat: qua mouendæ alui ratione tota curatione vti licuerit: cum humores minuendi, vel euacuandi fuerint. *Potio.* Quod si hæc omnia fastidiat æger, catapotia ex *rhabarbari electi, agarici contriti, Aloes elotæ, singulorum scrupulo vno ac dimidio, quinque fiant numero, cum electuario ex rosaceo succo*, denturque dormituro duas horas ante lucem. *Pilulæ.* Quorum adaugent vim, si necesse sit, mane
B *vnciæ duæ ac dimidia, ex gallinaceo iure, in quo salis nihil iniectum sit*, vel ex *aqua acetosæ*. Fieri etiam potest *violacea potio è tribus, aut sex violarum infusionibus, vel rosacea ex totidem rosarum damascenarum, adiecto saccharo, quantum satis sit.* Dosis autem à ternis vnciis ad quatuor ascendat, cum *aqua acetosæ*, ac per duas horas ab assumptis catopotiis deuoretur.

De Sanguine mittendo, & quando id fieri debeat.

Cap. XII.

ILlud primum in sanguinis missione videndum est, an in hisce sclopetorum, siue archibusorum vulneribus, ea serie ac modo, quo in aliis affectionibus huiusmodi euacuationem deposcentibus, mittēdus sit, siue id ratione, siue experimento, siue vtroque fiat. Sed cum boni Medici sit, quæ partes corruptę sunt instaurare, & quæ incolumes tueri, in omni venenata læsione, quæ extrinsecus fit, ne venenum per interiora loca diffundatur: detractio sanguinis aliena est: quamobrem à Medicis omnibus prohibetur, quēadmodum & vehementior euacuatio per alui deiectionem.
C Quandoquidem ex eo contra, ac opus est, accideret: scilicet non vt venenata vis à venis atque arteriis extrahatur (vt Medici consilium esse debet) sed vt ad interiora loca attrahatur, coaceruetur que, quod noxium est. Quamobrem & si necessaria videatur venæ incisio ob inflammationes prohibendas, humoresque minuendos, vsque tamen in tertiū, vel quartum diem differatur, necesse est, vsque dum (inquam) ab omni veneni suspicione per medicamenta, quæ posuimus, eam scilicet vim habentia, tutus esse possis (vt præcipit Auic.) *Quando Venæ secanda.* Quinetiam haud inconueniens est, si in sextum, vel septimum, vel octauum, vel etiam in vigesimum diem protrahatur: *c.4. Tract. 3. cap. 1. De sectione Venæ.* Asserit enim Gal. in sanguinis missione numerum dierum minime attendendum esse. Cum igitur curationis initio, hoc est, tertio vel quarto die (vt diximus) sanguis mittendus est, ne scilicet ob eius plurimū dominium ægro quid mali accidat, tum præstat (nisi quid vrgeat,) priori missione minus detrahere: iterumque eam repetere, immo si lubet, & tertio, cum vires maxime imbecillæ sunt, (vt monet Galenus) siue in hac venæ incisione intentio sit, morbum ipsum per auersionem, vel euacuationem, vel diminutionem, vel eradicationem peccantis materiæ curare: siue membrum à futuris Symptomatibus conseruare. Hora autem mittendi sanguinis matutina tutior est, sub ortum Solem. *Hora mittēdi sanguinis.* Eo enim tempore aeris calor temperatus est, faciliorque est sanguinis motus, atque eo fœlicior eius detractio, cum eius proprium sit, moueri à ternis horis ante lucem ad totidem horas post Solis exortum. Mittatur itaque ieiune, atque
D aluo deiecta, vt moris est. Quando post satietatem nihil est agendum (vt inquit Celsus.) Nec te moueat quod inquit Rhas. Ex authoritate filij Mes. *Lib. 1.* Scilicet in quolibet venenato morsui si dextra parte fuerit: eodem die sanguinem mittendum esse, illud quippe de scarificatione, quæ ibi fieri debet, intelligendum est, vt infectus sanguis liberius profluat. Etenim subdit Rhas. ex authoritate Albuma. *Lib 35. Tract. 2. ca. 4.* ægrum mane gallinaceo pullo pingui cibandum esse: ac tertio deinde die sanguinem mittendum: prohibetque id fieri secundo die propter debilitatem (vt ipse inquit) virtutis ac vigilias. Monetque id, vbi comederit, & dormierit æger, faciendum esse. Illud præterea non inutile fore duximus, si cœlestium signorum, quibus humana membra subiiciuntur, attendas vim. Qua enim hora dominantur, ex subiecto membro sanguinem mitti alienum est. Quemadmodum & ab aliis incisionibus abstinendum.

De Victus curatione. Cap. XIII.

COmmune est omnium vulnerum curationibus, à principio tenui victu vti, vt inflammationes arceantur, ac potissimum in bono corporis habitu. Quamobrem Medicus morbi diuturnitatem, vel acumen habitu corporis metitur: qui si humidus sit, magis, quam siccus abstinentiam substinet, vt inquit Auicen. *Calidis autem & siccis habitudinibus nihil magis noxium, ac detestabile est, quam cibo & potu abstinere.* Considerat etiam Medicus ætates: nam *mediæ facillime inediam sustinent: minus iuuenes: minime pueri, & senectute confecti*, vt Hip. inquit. Quibus in omnibus consuetudo etiam cuiusque seruanda est. At in Sclopetorum, siue Archibusorum vulneribus longe etiam maior ratio habenda est, præcipue si magna sint: quandoquidem in carnosis membris ob immodicam carnis dilaniationem, maximam fieri spirituum &

 virtu-

virtutis diſſolutionem neceſſe eſt. Quod etiam in iunctu is fit, & in tendinibus, cum maxime eſt oſſium A fractura, & comminutio, in quibus dubium non eſt, quin magni fiant abſceſſus, & ſera curatio, tum maxima nutrimenti reſolutio, & virium imbecillitas. In eo igitur ægroti ſtatu, maiori Medico prouidentia vtendum eſt. Atque ita liberalius aliquanto cibum, & potionem præbere. Deficiunt enim tenui victu vires, maioreſque morbo acquiruntur. Quamobrem quæ valentioris nutrimenti ſunt, & facile concoquuntur, rectiſſime dantur: qualia ſunt *oua ſorbilia, contuſum, conſumptum*(vt vulgo appellant) *vinum tenue, ac ſanguineum*, & hæc vel à curationis initio: non plurima tamen, ſed modice ac ſæpius aſſumenda: ne vires per ſe tenues opprimantur. Comparari enim æger quandoque ſitienti lucernæ recte poteſt, quam ſi plurimum addas olei, intermorientem videas: ſi paululum, reuiuiſcentem neceſſe eſt. Summa itaque ope cauendum eſt, ne quid in alterutrum peccetur, quod poſtea nullo pacto emendari poſſit, verum vbi morbus & vires patientur, hæc victus ratio commoda eſſe poterit, panis ſcilicet cum *lacte caprino, vel vaccino*, vel *amygdalino decoctus*, vel cum *oleo, vel butyro, vel oleo amygdalino, ſaccharo adiecto, lenticula item cocta, vel cicer, vel phaſeolus, vel faba cum oleo, vel butyro*, quæ ſi non ſint, vel eſui ægro ex toto iniucunda, cibarium fiat ex *cicchorio decocto*, vel *pimpinella*, vel *vtraque lingua bubula*, vel *vtraque paſtinaca*, adiecto vel *oleo*, vel *butyro*, vt *ſupra*. Dari etiam poſſunt, his præſertim, qui delicatiori ſtomacho ſunt, *olera ex gallinacei pulli iure decocta, vel hædino, vel vitulino*, vel alterius eiuſdem generis animalis. Auiculæ præterea tam elixæ, quam aſſæ, tum gal- B linaceorum pullorum extremæ particulæ, vt criſtæ, vt alæ ſummæ, ac cætera generis eiuſdem. Cerebella item eorum plurimum commendantur, ac præſertim in capitis vulneribus.

Cibi.

Potus.

Potio autem, ſi vires patiantur, mulſa ſit, *ex tribus mellis vnciis, & aquæ libris octonis, quæ ad octauam partem ferueant. Aqua item cum ſaccharo, vel ex decocti ſeminis Coriandri ſemuncia, & aquæ libris ſex, quæ ad ſextam partem decoquantur*, & cum *iulebo*(vt vocant) *vel vino ex punicis granis* aſſumatur. Vinum item, ſi vires imbecillæ ſint, vel naturalis calor, vel habitudo natura, vel ex accidenti frigida, inſequentibus Symptomatibus, quæ virtutem proſternant, vel plurimum ſanguinis effluxerit, recte dari poteſt. Quin multi ex profluuio ſanguinis intermorientes ante vllam curationem vino reficiendi ſunt: vt inquit Cornelius: quanquam id *ex ſui natura inimiciſſimum vulneri eſt*. Attendenda eſt etiam ægri conſuetudo, quę ſi vini bibendi ſine noxa fuit, illud dari permittit, ac præſertim ſenibus, ac frigidis anni temporibus, vel regione, vel cœlo agente, vel exhauſto corpore.

Vinum ſua natura vulneribus eſſe inimiciſſimum.

Fructus.

Ex fructibus vero *paſſæ vuæ* comedantur, *amygdalæ, piſtacea*, nuclei pinei, auellanæ, nuces, caſtaneæ, caryces, pyra, mala apiana, toſta potiſſimum, atque id genus cætera. Citrorum item cortices, vel cucur- C bitarum, vel linguæ bubulæ radices, vel lactucarũ thyrſi conditi cũ ſaccharo. Quæ omnia ad vſq; ſeptimum, vel quartumdecimum diem, vel dum æger ab abſceſſu tutus ſit, ſeruanda ſunt, deinde victu non ita tenuiori, ſi per morbum, & vires liceat, vtendum eſt.

Quibus medicamentis abſceſſibus & dolori ſubueniatur.

Cap. XIV.

FRequentiſſimum eſt, vt hæc bellicorum fulminum vulnera abſcedant, etiam in carnoſis membris. Iuncturas enim vel ſemper hoc malum infeſtat, quin & in his mitiora mala ſunt: Febres & abſceſſus, etiam in diuerſis locis è vulnere, vt teſtatur Princeps. Quamobrem Emplaſtro, quod à nemine improbatur, initio ſubueniendum eſt. Id fit ex *farinæ hordeaceæ, viciæ fabarum, lupinorum, lentium, ciceris, ſingulorum vnciis quatuor, è quibus, ſi qua non ſint, pondus ex iis, quæ ſunt, ſuppleatur, adiecta Syrupi acetoſi ſimplicis ſelibra, & ſi eryſipelas ſit, vel inflammatio in membro, ſolatri contuſi vnciis quatuor, atque in lixiuio decoquantur*. Si autem vulnus ex D aliquo accidenti refrixerit, loco Syrupi *acetoſi, ex mellis ſelibra, & lixiuio Emplaſtrum componendum eſt*. Illud vero medicamentum nobis magnopere probatur, quod ex *malis punicis acri ſapore duobus fit, ac totidem ex dulci quæ integra, ac ſolida aceto, & lixiuio percoquenda ſunt. Proinde addendæ ex iis, quas ſupra poſui, farinis ſingularum vnciæ duæ: & ſyrupi acetoſi ſimplicis ſelibra, è quibus rurſus vna concoctis, & in lapideo mortario contritis, agitatisque emplaſtrum fit*, quod in locis neruoſis, carnoſiſque ab inflicto vulnere ad morbi ſtatum, ac dum ab abſceſſu tutus ſit æger, remedium conuenientiſſimum eſt. Fit etiam aliud ad ſedandum dolorem, & vulnus recreandum *ex ſemine lini contuſo, & cum vino albo odorato, vel ſanguineo, concocto*. Et ſi lini ſemen non ſit, *ex furfure in aqua ſalſa, vel lixiuio decocto, vel in vino albo, vel ſanguineo, ſalis modico adiecto*. Quod remedium in iuncturarum tumoribus præſentaneum eſt. Componitur item aliud *ex ſapa, & farina ſeminis lini, fœni græci, & furfure ſimul decoctis*, id reſoluit reficitque. Aliud item *è panis furfuracei fragmento, & in lacte vaccino, ſeu caprino concocto*: quo & in vulnerum abſceſſibus aliqui vtuntur, tollit enim dolorem, ſed tutius, ſi quid ſalis iniicias. Fit poſtremo *è panis nautici libris duabus, in lixiuio, vel aqua marina decocti; mellis ſelibra vel ſapæ addita*, quod non quidem certe minus proficit, quam cætera omnia: quæ *ſupra* poſita ſunt. In omnibus præterea neruoſis, & carnoſis membris ad abſceſſus deſiccandos, reſoluendoſque, tum ad reficiendum, multum pro- E derit, ſi locus ipſe *aqua vitæ*; (vt appellant) ſepties eliquata, & calida delinatur, ſuperque inſperſo puluere, qui fit, *ex lumbricis in vino elotis, & exiccatis in furno*: qui ſi non ſatis ſit ad tollendum abſceſſum: fiet *ex nucis muſcatæ*, (vt vocant) *& ſulphuris ſingulorum ſelibra; roſarum imperfectarum, myrtearum baccarum, & vermium prædictorum, quos eo modo præparaueris, ſingulorum vncia vna: quibus contritis, ac commiſtis locus*, quem ante *aqua vitæ calida* illineris, vt *ſupra* inſpergendus eſt: Quod ſiue in ſtatu, ſiue in declinatione vulneris, & abſceſſus conuenientiſſimum remedium eſt. Verum ſi membrum ob ingentem dolorem, atque abſceſſus metum perungendum eſt, medicamentum fiat ex *olei libris duabus: ſalis vncia: euphorbij ſemuncia; lumbricorum in vino elotorum vnciis quatuor vini albi aromatici vnciis duabus, quæ lento igne aduſque vini conſumptionem ferueant*. Quod

Fen. 4. tract. 3. cap. 1. Emplaſtrũ.

Emplaſtrũ.

Aliud ad ſedandum dolorem & vulnus recreandum.

Aliud.

ſi ex

A si ex anni tempore, vel regionis, vel ex altera causa frigus timendum est, addatur *ruta, & absynthii singulorum sescuncia*, quo percolato, more artis vtendum est. Vtilissimum etiam oleum est, siue ad resoluendum siue ad recreandum, siue ad prohibendum abscessum, quod fit ex *olei hyperici compositi: olei terebinthinæ, olei rosacei immaturi sambucini, masticini, Euphorbii singulorum, vnciasalus semuncia; vini albi aromatici vnciis duabus; quæ simul ferueant*, & in vsum seruentur. *Oleum* præterea *rosaceum*, vel *chamemilinum, cum aqua vitæ septies eliquatæ pari portione in omnibus morbi temporibus*: tum materia calida, vel frigida, & carnoso, vel neruoso membro remedium optimum & præsentaneum est: quo, si totus locus dolore afficitur, delinendus est, quod si abscessus ad maturitatem iam peruenerit, cutis eius *axungia suilla, vel gallinacea* attenuanda est: quo facilior fit puris eruptio, vt ex arte fieri consueuit.

Quæ Medicamenta putridos neruos, ac tendines detergant, & à putredine tueantur.

CAP. XV.

TAnta est in hisce vulneribus neruorum, ac tendinum attritio, ac dilaceratio, vt in eis vniendis quandoque vel nullo modo spes esse possit. Quapropter, cum & ad corrumpendum, suapte natura facilia sint, & ab aere ambiente adiuuentur, summa cura Medici in eo esse debet, vt tanto malo, quibus potest auxiliis, subueniatur. Ac si aliter fieri non possit, cum certa sit corruptio, & neruorum distentio, vel prima curatione, ferro recidantur. Præcipit enim Auicenna punctum neruum, si aliquo pacto incisum, ac multo magis attritum, & corruptione paratum: vnde mox distentio timenda sit, transuersum amputandum esse, quod ante eum & Galenus asserit. *In iis enim* (inquit) *qui per transuersum percussi sunt, reliquum tendinis ipse amputo, vt tuta sit mihi curatio.* Prodest itaque à principio neruosas partes detectas, præter Bezoarticum Medicamentum: quod *supra* positum est, *puluere ex tutia præparata* super inspergere. Qui si non sit, *puluis ex calce viua ac decies elota, atque exiccata* idem præstabit. Præseruat enim à corruptione, & iam factam tollit, ij sane pulueres & in digerendo vulnere ad septimum, vndecimum, vel quartumdecimum diem, vbi medicaméto ex *terebinthinæ & vitelli oui æqua portione* vsus fueris, accommodatissimi sunt. Quod si adhuc lenta, ac difficilis fuerit neruorum curatio, eisdem pulueribus vti licet, linamentis *in rosaceo melle intinctis*, quo etiam tempore, *tutiæ, vel calcis viuæ puluis* omittendus non est. Fit etiam vngentum *ex mellis, succi apij singulorum semilibra; succi absynthii sexcuncia, quæ ad mellis crassitudinem ferueant, adiectis deinde terebinthinæ Venetæ vnciis tribus, tutiæ semuncia, euphorbij drachmis duabus, farinæ hordeaceæ drachmis tribus*, mane & vesperi vti potes, linamentis eo illitis sinus omnes replendo. In cholericis autem & calido anni tempore puluis inijci potest, qui constat *ex tutiæ præparatæ semuncia, & euphorbii drachma, & viuæ calcis decies elotæ sesquidrachma*. Mirifice neruos detegit, à futura putredine præseruat, & vulnerum concaua carne implet. In frigidis autem habitudinibus, vel temperatis, & in frigidis locis, puluis *è tutia præparata, & euphorbii pari pondere* quam optimus est, sine enim dubitatione detergit. Verum si de Gangræna, vel alia corrosione timendum sit, *Ægyptiaco suorum simplicium æquis portionibus confecto, & pulueris paulo adiecto* occurrendum est, vel si non sufficiat, arsenici paulo sublimati. Postremo si ne hæc quidem prosunt, vel ob aliquam etiam causam nolis vti, ad candentis ferramenti opem confugiendum est: ex quo certa tibi auxilia promittuntur, & cum recreatione membri: ad crustam deinde curandam, gignendam carnem, ac cicatricem inducendam medicamentis incumbendum est, quæ sane plurima à veteribus, ac recentioribus posita sunt.

Margin notes: *4. 4. Tract. 1. Cap. 3.* — *De compô. medica. li. 3.* — *Vnguentũ.* — *Puluis.*

(B and C section letters in left margin.)

De inquietudine, vigilia, dolore, & quo pacto curentur.

CAP. XVI.

SClopetorum, siue Archibusorum vulnera fere semper vigilia insequitur, ac inquietudo, quæ vel de acerrimo dolore, vel alia de causa oriuntur: & cum frequentissima hæc sint, deteriora tamen etiam D incidunt, somni scilicet priuatio, quæ de vitam auferentibus est (vt scribit Auerroes.) Vires enim naturæ debilitantur, cruditates fiunt, atque ita morbus increscit. Somnus etenim (vt ille ipse inquit) *ligamentum virtutum est, atque earum confirmatio*, quemadmodum superflua vigilia, *dissolutionis & imbecillitatis virtutum omnium causa est.* Quamobrem totis viribus peruigilanti ægro succurrendum est. Ne tanta fiat cerebri exiccatio, vt mox occurri non possit, quo fit, si in contuso, vel consumpto *papaueris albi semen* inieceris: vel *lactucam decoctã ex aliquo iure dabis*: quibus si nó profeceris, duabus horis à cœna calidã potionem, vel frigidã (si mauis) assumet quæ fit *ex Syrupi papaueris vnciis duabus: & aquæ lactucæ, vel nenupharis, vel cucurbitæ*: vel *solatri vnciis quatuor*, ex quibus magna quies oriri solet. Quod si tamen non fiat, ex *Philonii romani scrupulo, & sacchari Rosacei: & electuarii, dia musci, nucis, singulorum media drachma inauratus bolus* post cœnã horas tres, vel sub aurora ieiunio dandus est: vel potio ex *iis cum lactucæ aqua, & vini albi paulo*, tutissimum medicamentum est, & magna vi ad somnum conciliandum, & leniendum dolorem. Prodest etiam multum *vnguenti populeonis, & olei mandragoræ æqua portione* tempora illinere, quod & valentius fuerit, si *opii grana duo* adiiciantur, aut Mes. catapotium vnum vel duo *ex lingua canina* assumantur, aut ex iis, quæ distillationum E morbis commendantur. Aut Petri à Tusignana catapotium vnum, ex ea compositione, quæ fit ex *opii, croci, cassiæ ligneæ singulorum drachmis quatuor*, detur dormituro ex vino albo, si ægri vires huiuscemodi medicamenta patiantur.

Margin notes: *6 Colli. ca. 3. Sõnus quid. Vigilia.* — *Soporifera.* — *Bolus.* — *Vnguentũ.*

Quonam pacto neruorum distentio, seu conuulsio curetur.

CAP. XVII.

QVamuis ab Hippocrate, ac cæteris Medicæ rei professoribus dicatur, neruorum conuulsionem in vulneribus, lethalem esse: Nos tamen nonnullos eo morbo laborantes Diis bene iuuantibus ad sani-

sanitatem perduximus. Ponam *infra*, quibus remediis simus vsi, vbi cæterorum aliquot recensuero. Itaque præter cætera, quæ in tam prauo Symptomate Medicamenta passim adhibent, *oleum* est *ex decocto Euphorbij* calidum vniuerso corpori illitum, ac maxime inguinibus, & alis cum lana succida, vel pellibus duabus è madentibus, anteriora ac posteriora corporis fouendo quę ne frigescant, calidi olei iteratione cauendum est. Occiput item iniungunt *oleis: spicæ, nardi, nucis muscatæ, irini, hyperici, chamemelini, axungia gallinæ, singulorum semuncia*: alij addunt *vitæ aquæ septies eliquatæ sescunciam*, quo magis penetret, reficiatque. Alij corpus vel membrum *in olei balneo* immergunt: alij *omentum vaccinum*, vel alterius animantis *calido oleo* madens membro affecto vertebrisque superimponunt. Alij balneo *ex oleo herbas conuulsioni conferentes* adiiciunt, vt sunt *anetum, chamomilla, absynthium, ruta, hypericon, iua artetica, cētaurium, betonica, stœchas, chelidonia, radices ireos radices althææ in vino albo decoctæ, & cum oleo sabino mistæ.* A

Inunctio occipitis.

Conuulsionis species.

Sed facilius morbi huius curationes intelligentur, si qui sint eius effectus, ac species breuiter ostēdero: neque enim alius importunior, acutiorque morbus est, vt inquit Cels. His igitur quodam rigore neruorum (vt ille ipse ait) modo caput scapulis, modo mentum pectori annectit, modo rectam, & immobilem ceruicem intendit.

Priorem Græci opisthotonon, insequentem emprosthotonon, vltimum tetanon appellant. Qui sane morbi ea, qua dixi, ratione curantur. Verum si per ea medicamenta parum proficitur, *aqua vitæ eliquata* (vt *supra*) adhibita prius vehementi frictione affectum membrum madefiat. Mox ardenti candela admota flammam concipiat, dum ea ipsa per se extinguatur. Idque toties fiat in die, vt pustulæ, atque intercutaneæ adustiones appareant. Fieri enim potest, vt primo non oriantur: tam leniter flamma eam aquam lambit: quæ aqua si forte nō fuerit, xylon, vel stuppæ per spinæ vertebras (si opisthotonos fuerit) tenuissime extendantur, vel per anteriorem thoracem (si emprosthotonos sit) atque igne incendantur, adauranturque, dum ex sese flamma moriatur. Sed illud interim aliquo ligni cuneo prouidendum est, ne inferiores maxillæ superioribus ita annectantur (quod his morbis fieri consueuit) vt nullo modo cibus assumi possit. Etenim si id fiat, mors insequatur, (vt nemo ignorat) necesse est. Remedium insuper ea in re præsentaneum est: si iuncturæ ipsæ maxillarum vtrinq; abrasis pilis (si fuerint) *aqua vitæ, vel xylo* inurātur, quomodo supradictum est: *oleoque ex euphorbio* perungantur, vel quali in occipitio vtuntur: vt *supra* retulimus. B

Quod si hæc non sufficiant, vltimum in tetano atque opisthotono remedium est, ad candentis ferramenti opem transire, atque eo tertiam, quartam, & quintam ab occipite vertebram ad membranam vsque, vel ad os etiam, (si illud parum fit,) adurere. Pari ratione in emprosthotono furculæ partes tum anteriores, tum posteriores, atque earum mediæ, ad vsque ossa igne curandæ sunt, atque idem in tetano, nec interim omittendæ sunt vnctiones, quas dixi, à quibus multum auxilij sperandum est, sed adustio quaqua versum ciceris magnitudinem non excedat, rotunda figura, vel ouata. Adhæc multum profuerit, si cerebrum aliquibus ex iis, quæ ad id faciunt, recreetur, ac si *electuario pliris* palatum inungatur vel morsellos (vt vocant) sub lingua æger retineat, qui *ex puluere* fiunt *electuarii pliris*, vel *diumusci dulcis*, vel *diambræ*, vel *ex his omnibus* (vt fieri consueuit) *cum aqua betonicæ & saccharo. Theriaca* insuper, vel *mithridatiū* palato persæpe illinendum est. Puluere item caput prius attunsum (si per morbum, & vires liceat) inspergendū est, qui fit *ex cantharidum, amotis capitibus, ac pennis sescuncia: carbonum ex vitibus vnciis duabus, & salis vncia*, tum lineo panno mundo velandum, & calidis brassicæ foliis totum fouendum est. Atque hæc toties repetenda, vt pustulæ fiant, & aqua, & sanies multa erumpat. Idque per dies quindecim, aut viginti, ita sæpe iteretur, vt cerebrum ab omni interiori abscessu liberetur. Quibus peractis, emplastro totum caput illinatur, quo fit *ex emplastri betonicæ, centaurij emplastri etiam* (vt dicunt) *gratiæ Dei, diachyl; maioris, cum gummi, Oxycrocei; ceræ citrinæ picis naualis singulorum sescuncia: Quæ lento igne dissoluendæ sunt, & vsui magdaleones seruandi.* Ac insuper tota curatione aduertendum est, vt aluus aliquo ex soluentibus moueatur. C D

Puluis cephalicus.

Emplastrū cephalicum.

De maiorum bellicorum fulminum contusionibus.

Cap. XVIII.

QVanquam de Sclopetorum, siue Archibusorum vulneribus priuatim dicere instituimus: quoniam maiora bellica fulmina, vt muscettæ, vt colubrinæ, ac cætera generis eiusdem, tanta impressione, ac vi feriunt, vt mortem vel semper inferant: non tamen alienum instituto nostro visum est, si de iis etiā aliquid dicatur, fieri enim forte fortuna potest, vt non semper interimant, sed contundant tantum, vel ictu, vel etiam spiritu, vt *superiore libro* dictum est, atque ita, vt medicamentis interdum subueniri possit. Dicemus itaque de eorum contusionibus, quæ sine vulnere fiunt, nam quæcum vulnere sunt, vt Sclopetorum curabuntur: ne quid huic nostro labori (quantum in nobis fuerit) deesse videatur. Atque ægri hac etiam parte adiuuentur.

Contusionibus igitur, quæ à maioribus bellicis fulminibus fiunt, longe sæuissimi effectus oriuntur, si ab initio maxime, non recte curentur. Siquidem modico spacio membra corrumpuntur. Quapropter siue carnosa, siue neruosa sint, à principio medicamentum adhibendum est, quod fit ex *albo ouorum duum, olei sambucini, olei rosacei singulorum sescuncia: quæ simul agitata, stuppis, & linteo imponatur*, vt moris est sed prius illita sint, calidis hisce vnctionibus, quas *supra* dixi. Quod si sambucineum, vel rosaceum oleū non sit, *ouorum alba cum altero tanto myrtei olei, violacei, & nenupharini, & salis semuncia agitentur*, vel *cum vnguēto rosaceo, & populeone, & infrigidante Galeni* imponenda sunt. Verum si ne hæc quidem sunt, ex *olei, succi solatri, & plantaginis, & lactucæ, vel alterius refrigerantis herbæ aqua portione, & salis aliquo adiecto*, lineo panno madente frequenter membrum fouendum est, deligendumque insuper non admodū arcte: ne dolor moueatur, attrahanturque humores, & locus inflammetur. Nec nimis lente, ne plurimo sanguine concurrente quam citissime abscedat, commodior itaque inter vtrumque ligatura fuerit. E

Vnguentū.

Secun-

Secundo vero die *ouorum duum albo cum vitellis, atque olei amygdalini dulcis, rosacei, sambucini, & chamæmelini singulorum semuncia, & salis triti altero tanto contuso curetur* vt *supra*, infusá prius, vel illita iis vnctionibus, quas *supra* posui, atque in quartum vsque diem procedatur, & bis in die: si dolor vrgeat, semperque experiatur Medicus, an locus, sensum habeat: necne, quod si hebes, vel medius sit, ad vlteriora transeundum non est, antequam scarificationes fiant, vel intercutaneæ, vel altiores, prout membra carnosa, vel neruosa fuerint, vt ex iis sanguis multus erumpat. *Fen. 3.*

Hoc .n. remedium (vt inquit Auic.) vlterioré laborem excusat, id est, membrũ, ne emoriatur, effi- *4. Can. c. 3.*
cit: deinde autem scarificatus locus *lixiuio, & sale* detergendus est, vel *aceto*, vel *vino sale* semper adiecto,
vel *aquá marina*, vel *salsa artificiosé facta*, & calida. Superimponendum deinde emplastrum aliquod, ex iis,
quæ diximus, bisque die repetatur, dum ex toto fuerit resoluta contusio. Verum si sensus integer semper
fuerit, & contra diminuta contusio, scarificationibus opus non est. Sed cum resoluentibus procedendũ,
& sanguinem contusum carminantibus, delinendus itaque locus est cum *olei chamæmelini, amygdalini* *linimentũ.*
dulcis, absynthij, rutacei, aquæ vitæ, singulorum vncia, ac dimidia Super autem emplastrum imponendum, quod *Emplastrũ.*
B habeat *florum chamomillæ, meliloti, hyperici, stœchadis, absynthij aridi, singulorum sesquimanipulum : farinæ, seminis*
lini, & fœni græci, & hordei, & fabarum. singulorum selibram: sapæ sesquilibram: olei amygdalini dulcis, & amari, & a-
nethini, vtriusque lilij singulorum sescunciam : vini albi quantum satis est. Quod si adhuc lenta, & difficilis sit ad
resoluendum contusio, & sanguis ad dissoluendum, fomentis adiuuanda est. Itaque spongiæ ex eo de-
cocta expressæ imponantur, quod fit ex *chamomillæ, anethi, stœchadis, betonicæ, centaurii minoris, chelidoniæ, hy-*
perici, sampsuci, minoris & maioris ocymi (basilicum vulgo dicunt) *sesquimanipulo: quæ cum vino albo decoquantur,*
atque his locus bis die foueatur, perungatur, emplastrumque imponatur, vt *supra* est dictum. In decli- *Fomentum.*
natione autem ceratum aliquod ex his, quæ capiti conueniunt, applicandum est: vt illud est, quod fit ex
bethonicæ, vel centaurii, vel chelidoniæ, vel gratiæ Dei, vel diachyl. maioris, & minoris, vel generis eiusdem. Si quid autẽ
in pertractando membro fracti ossis inueniatur, instaurandum est, deligandusque locus ita, vt commo- *Ceratum.*
de contusi detegi, ac curari possit.

De adustionibus curandis. C A P. XIX.

PRima curatione remedium quamoptimum est, quod constat ex *oui albo, & vitello, atque olei rosacei alte-* *Epithema.*
ro tanto, violacei, & myrtini, & quantum est eorum omnium pondus, aquá rosacea, vel plantaginis, vel semper viui
C *solani, vel cucurbitæ, quæ simul agitentur, vt assolet*; & cum lineo panno frigida (si tempus anni calidum sit)
atque é diuerso, tepida imponantur, singulisque horis mutentur. Fieri autem medicamentum potest
ex *prædictis aquis*, vel ex *earum aliqua, cum rosacei pari pondere*, atque eodem modo imponi. Maxime item
initio adiumenti est, si ex *lactis humani, vel alterius, aquæ rosaceæ, & olei ex rosa æqua portione* fiat, atque eodem
modo vtamur. Item si ex *vnguento populeone, refrigerante Galeni, & vnguento rosaceo, & Sandalino, & lacte huma-*
no adustio leniter penna illinatur: & pannus *aqua rosacea* madens, vel *semper viui*, vel *plantaginis*, frigidissi-
ma (si æstus sit) tepida (si frigus) superimponatur. Non illaudatum insuper medicamentum est, quod ex
luto armenico orientali, terra sigillata Alexandrina, lacte humano, & aqua solani, vel rosacea fit & penna (vt *supra*)
adustioni imponatur, & adiacentibus locis, atque ita frequenter, vt exiccari non possit, donec dolores,
& punctiones mitigentur. Fit etiam ex *oui albo, & brassicæ foliorum succo, siue eius caulis simul agitato*, aut *ex crudo*
latere, vel eius luto cum aqua fabrili, ad mellis crassitudinem dissoluto, & frigido, & frequenter superimposito. Nec
violenter crustæ amoueantur, sed sponte sua decidant. Ex *bolo* item *armenico, & terra sigillata, & macra, cũ*
oleo rosaceo, vel aqua plantaginis, vel rosacea medicamen fit, quo lineis pannis frigidissima aqua madentibus su-
per impositis, locus refrigerandus est, ac ita sæpe, vt exiccari non queat. Vtilissimum præterea est, quod
fit ex *calce elota, bolo armenico, terra sigillata, macra, cum oleo, & aqua rosaceis*, atque eodem modo illitũ. Quod *Mucilago.*
D si medicamenta hæc non sint, *decoctum ex maluis, porris, vel cæpis, rapis, solatro, & beta, vel lapatho acuto, cum*
aqua ad mucilaginis (vt ita dixerim) *crassitudinem, & singulis horis* (vt moris est) imponatur. Fit quoque ex *ci-*
molia, oleo, & aqua rosaceis, ac mire prodest. Quæ omnia initio (hoc est) á primo adustionis die ante septi-
mum, vel nonum tutissima remedia sunt. A septimo autem vel nono die, vbi dolor, punctio, atque in-
quietudo remissa est, & vlcus bene coloratum ac fere mundum, ad cutem, ac cicatricem inducendam
animus vertendus est. Quod fit, si ex *vnguento calcis vsitato, sambuci, vel plantaginis, vel betæ folia illita imponan-* *Vnguentum*
tur, ac bis terue in die innouentur. Illini etiam possunt *vnguento albo camphorato*, & *vnguento ex plumbo*, quod *de Sambuco.*
ex *oleo rosaceo, cera & plumbo combusto fit*. Ex *vnguento* item *pompholygos* siue *ex tutia, ex vnguento ex minio cocto vel*
crudo. Quod si hæc etiam vnguentorum genera non suffecerint, accommodatissimum est, *de sambuco*:
quod hoc modo fit: *corticum* videlicet *Sambuci viridium selibra; olei rosacei vnciis octo, quæ vbi lento igne ferbuere, at-*
que excolata sunt, ceræ albæ sescuncia; cerussæ tenuissimæ vnciæ tres addendæ sunt, ac simul agitandæ. Cicatricem his bre
ui temporis spatio & minus turpem induxeris. Super item inspergendus puluis est ex *tutiæ præparatæ se-*
muncia; æruginis ad nigredinem combustæ drachmis duabus: Aluminis saccharini drachma vna; balaustiorum vncia vna. *Puluis.*
Aut vnguentum lene in plumbeo mortario fiat *ex plumbi vsti eloti, tutiæ lotæ, lithargyri loti, cerussæ lotæ, singulo-* *Vnguẽtum.*
E *rum semuncia, cum rosaceo immatura, aut myrteo, & solani succo* : adustioni semper mirifice prodest. *Cinis* item
columbini, vel *caprini*, vel *bouilli*, vel *arietini stercoris*. Item ex *myrto*, aut *tamarice*, aut *lentisco*, aut *communis cinis,*
aut *conchiliorum, cum rosaceo aut myrteo illitus* quam optimus semper est. Quod si adustio ad corruptionem
vel corrosionem transire videatur, tum eo modo curetur, quem vlceris malignitas requisierit. Ra-
tio autem victus, & medendi in adustionibus talis adhibeatur, vt ab abcessu, &
corruptione metus nusquam iure esse
possit.

De oßibus adustis, & quo pacto aceruata putredine liberentur.

Cap. XX.

A

IN hisce autem vulneribus frequentissime ossa, & multis etiam de causis alterantur. Quandoquidem adustio vehemens ita ea deficcat, vt nullo vnquam modo instaurari possint. Quinimo ad fistulosas concauitates perducuntur: abscedunt etiam propter multam saniem, ac putredinem, ita vt nullus quandoque sanitati locus esse possit. Alterantur item ab aere ambiente, aut propter aliquod medicamentum malam qualitatem imprimens, scilicet, vel plus iusto deficcans, vel plus satis humectans. Ob alias etiam causas corrumpuntur, quas enumerare non necesse est. Quæ ossa corrupta, cum naturæ munere sanari non possint, vel propter eorum magnitudinem, vel ob altam, longam, ac latam corruptionem, artis beneficio curanda sunt, ne totum membrum vel iunctura corruptione afficiatur officiaque eorum impediantur. Proprium etenim est, quod à putrido tangitur, putrefieri, & à corrupto, corrumpi. Quare necesse est, vt à docto artifice ad vsque sanas eorum partes opportunis instrumentis abradantur. Nec te moueat recentiorum atque Auicennæ sententia, scilicet, melius esse in extractione ossium violenta non festinare, & quæ sequuntur: illud enim de ea praua, ac violenta extractione intelligendum est, qua nerui, & venæ dilacerantur, & ossium pars maior sana, quam corrupta dissipatur. B Quæ profecto inconueniens curatio dicenda est. Satius igitur fuerit, cum Auicenna *eodem loco* dicere, corruptionis ossis curationem esse ipsius fricationem, destructionem, abrasionem, aut serrationem. Præstantiorem autem modum, cum suis instrumentis esse fricationem. Verum in iuncturis, aut spongia, aut aliquo alio pacto vulnus ampliandum est, vt ossis corruptio digito contingi possit. Quæ cognita sensim, ac per interualla temporis ita abradenda est: vt nihil eius omnino relinquatur. Peritus Chirurgus quid corruptum, quid syncerum sit, facile cognouerit. In cæteris autem locis, vbi scilicet iuncturæ non sunt, (modo sine noxa magnæ venæ, vel nerui fiat) vitiosum os ita detegendum est, vt ad sensum oculorum, & tactus Chirurgicũ opus perfici possit. Quod sensim & per interposita tẽpora (vt diximus) & sine dolore (quantũ in artifice est) fieri debet, ne affligetur æger, & locus ex dolore abscedat. Quoties autem abrasio fit, aridis linamentis vulnus implendum est, vt sanguinis fluor facilius prohibeatur. Extrinsecus autem, & digerentia & quæ dolorem leniunt, & humorum concursum vetant, imponenda sunt. C Quod si ossis corruptio ita leuis appareat, vt sine manus ope curari possit, Auicennæ puluis quam optimus est. *4. Fen. Tract. 4. Cap. 11.* Mihi autem etiã probatissima remedia sunt *vitriolum combustum,* vt vocant, atque ossi denudato superinspersum aridis linamentis informato vulnere, vt moris est, aut cæratum aliquod, vel vnguentum ex attrahentibus, aut puluis, *puluis.* qui fit ex *euphorbij, vitrioli combusti, ireos, radicis peuced. & lumbricorum elotorum in vino, ac furno exiccatorum, radicis gentianæ, singulorum semuncia:* quo totum corruptum os inspergatur. Peracta autem digestione vulneris, & sedato dolore, vlcus eisdem abstergendum est, quæ *supra xv. c.* proposita sunt. Quod si ad carnem super osse gignendam haud satis sunt, linamentis vulnus implendum est, calido iam medicamento illitis, *linimentum aliud.* quod fit *ex olei, thuris, mastiches, styracis calamitæ,* vt vocant, *singulorum semuncia,* quæ per stillicidium eliquentur. *Oleum bertipalium.* *Aquæ* item *vitæ præparatæ vnciis quatuor: thuris mastiches, sarcocollæ, myrrhæ, ireos, aloes hepaticæ, sanguinis draconis ex lachryma, singulorum ʒ. ac rodomellis vncia: qui tenuißime conterantur, misceanturque.* Verum si perdifficile curatu sit fistulosum vlcus, *Bertipaliæ oleo* (matrem balsami vocant) totum perungendũ est, quod nos quam sæpissime optimum experti sumus, imponendumque ceratum aliquod, aut vnguentum ex deficcantibus, & bis terue in die curandum, & linimenta breuiora immittenda sunt, vt commodius conglutinari possit, ac ne callus interne fiat. D

De contractis membris, & qua in iis curatione vti deceat. Cap. XXI.

INterdum vsu venit, vt curatis vulneribus, membra ita contracta remaneant, vt officium suum, ac naturalem motionem, vel nullo modo exercere possint. Quod iis potissimum de causis fit, vel quod fulmineo calore nerui ac tendines exiccati erunt, vel quod abscedentium humorum malignitate oppleti atque ita contracti: vel quod infirmi, ac debiles ex longo & difficili morbo euaserunt. Qui sane post legitimam corporis vacuationem curabuntur, si calidis temporibus, calido oleo bis die membrum perfundatur: vel si balneum fiat *ex olei partibus decem, & vna aceti albi, ac frictio* vehemens adhibeatur, affectaq; iunctura tractetur, moueaturque sine multo tamen dolore. *Balneum. Aliud.* Aut si balneum præparetur *ex cortice radicis althææ, vlmi, bryoniæ, cucumeris asinini enulæ campanæ, acori vtriusque, lilij singulorum semilibra: fœni græci, seminis lini, pinguium ficuum, ac dactylorum singulorum libra: pedibus arietinis, vel bubulis bene mundatis numero x. Intestinorum item pinguium, ac diligenter mundatorum ex arietinis vel bouillis libris quatuor, adiectis arietinis capitibus duobus, quæ cum aqua adusque ipsorum omnium dissolutionem percoquenda sunt, colandaque, quo balneo vtendum* vt *supra* dictum est. *Vnguentum.* Proinde exiccatum membrum ad ignem hoc medicamento perungendum est, quod fit ex *axungiæ gallinæ, anseris, anatis, suis, asini, muli, vrsi, gliris, melis, vulturis, leonis, medullæ item crurum vituli, equi, asini, muli, cerui, butyri recentis, vtriusq; lilij, olei insuper vulpini compositi, amygdalarum dulcium, sesamini, laurini, nucis indicæ, muscelini styracis, bengiui* (vt vulgo dicunt) *mucilaginis radicum althææ, fœni græci, seminis lini, singulorum vncia: croci tenuißime contriti semuncia, aquæ vitæ præparatæ* (vt assolet) *selibra: pelleque vulpina, vel leporina inuolutũ deligandũ est,* ne frigore lædatur. E *Aliud.* Alterum item ad id medicamentum fit, sed non ita operosum, quod habet *vnguenti dialthææ, agrippæ, marciatonis, cerati ex hyssoponide Galeni, butyri recentis, styracis calamitæ, mucilaginis radicum althææ, fœni græci, seminis lini, ammoniaci, opoponacis, singulorum vncia. Aceto dissoluantur, adiecta suillæ axungiæ sine sale selibra, aquæ vitæ septies eliquatæ libra: ex lento igne ferueant,* adhibenda vt *supra* dictum est. Instrumenta vero, quibus in extendendis contractis membris opus est, peritis Chirurgis inuenienda relinquimus.

De Sclo-

De Sclopeto, siue Archibuso inter manus fracto.

Cap. XXII.

SOla hæc armorum dominos suos, æque ac inimicos interdum lædunt, ac tum præcipuè, cum inter manus (vt assolet) franguntur. In sexcenta enim discissa frustilla variis locis percussos eos pessime habent, grauibusque vulneribus, ac fœdis, & quandoque morte afficiunt. Vidimus ipsi nonnullos, ac Deo propitio curauimus, quibus manus, brachia, pectus, facies misere deturbarentur, in quibus vulneribus illud præcipue animaduertendum est, futuram ex toto ab initio alienam esse, quemadmodum & in omnibus aliis, quæ hisce instrumentis infliguntur. Nulla enim tunc vniendi spes in tam graui vulnere *venenato*, adusto, contuso, attrito esse potest. Quamobrem, à primo ad quartum diem iis medicamentis, & eo modo, quo diximus, vtendum est: vt veneno, vt abscessui, ac cæteris malis occurratur. Deinde ad digerentia, ac detergentia transeundum: dum vulnus, & caro ad conglutinandum apta esse videantur. Quo tempore sutura iure habet locum, ac cætera omnia, quæ ob eam causam facienda sunt.

LIBRI SECVNDI FINIS.

 A

ALFONSI FERRII NEAPO-LITANI ARTIVM ET MEDI-CINÆ DOCTORIS,

De Sc'opetorum, ſiue Archibuſorum Vulneribus, B

LIBER TERTIVS.

De internis vulneribus. CAP. I.

Interna vulnera capitis. 3. de curandis morbis.

INterna vulnera ſuperioris ſcilicet, inferioris, ac medij ventris inter ſeſe differunt, prout magis grauia vel minus fuerint. Ordiar ab iis, quæ ſuperioris ventris, id eſt, capitis ſunt: quæ grauia quidem certe propter innumeras læſiones, quæ oculis non patent, dicenda ſunt. Modo enim eorum fractura ad vtraſque caluariæ ſiue cranei tabellas penetrat, modo ad interiora capitis cum euidenti oſſium ſeparatione, vel ſine ea: vt aſſerit Gal. & hæc quidem quandoque parua, quandoque magna, quandoque mediocris eſt, diuerſæ tamen figuræ, quod lata, quod longa, quod triangularis, vel quadrangularis, vel alterius generis ſit. Tum modo cum C
vna, vel pluribus venarum, vel arteriarum fractionibus, atque in locis non modo vulneri vicinis, ſed etiam perquam remotis interdum, oppoſitis. Quæ omnia fracturarum genera in Sclopetorũ ſiue Archibuſorum vulneribus longe etiam maiora, ac difficiliora ſunt, propterea quod in his omnis fractura eſt propter multiplices, ac diuerſas cauſas: quæ vna cõcurrunt, vt percutiens, incidẽs, perforans, & potiſſimũ contundens: cuius proprium eſt continuitatem ſoluere comprimendo, quæ attingit, ad interiores capitis partes: quæ omnia ægros acerrimis cruciatibus ac ſymptomatibus vſque adeo torquent, vt de vulnere, quantumuis exiguo, metus maximus ſit. *Fit enim ſæpe*, vt inquit Aui. *vt caluaria findatur integra cute: quinimo abſcedat.* Ad quorum omnium cognitionem, cum recentes, tum antiqui plurima per ſigna, cauſas, & accidentia literis conſignarunt: quæ nos Chirurgicæ medicinæ ſtudioſis diſcutienda relinquimus.

Pectoris.

Vulnera item pectoris omnia formidoloſa ſunt, ſi membra interiora potiſſimum læſa fuerint, quacunque iter fecerit pila. Propterea quia oſſium fragmenta, vel indumentorum, vel armorum, quæ (vt alias dictum eſt,) ſecum fert, ita abſconduntur interdum, vt difficulter indagentur, ac difficilius extrahantur, quin etiam, & ſi abſque interna læſione vulnus fuerit: ex aduentitiis tamen rerum fruſtulis facta D
corruptio: & punctiones hominem tollunt. Sed tanta membranis, ligamentis, & oſſibus diſſolutio fieri ſolet, tanta continui ſolutio, tum propter pilæ grauitatem, tum propter diſſimiles, ac diuerſas formas, quas ab occurrentibus rebus acquiſierit, illa ignea vi diſſoluente, vt ſæpe punctiones inciſioneſque faciat, quas ne acutiſſimo quidem inſtrumento, vel modo vllo quis effeciſſe poſſit. Quare & formidoloſa (vt diximus) & curatu difficillima iure dicenda ſunt.

Ventris inferioris curatio.

Inferiores quoque ventris frequentiſſime interna lædunt, ita, vt vel nullo negocio, omento vel inteſtinis, vel aliis membris officiant, vt ex loco, vbi illata ſunt facile coniectari poteſt.

In horum igitur vulnerum curatione nihil potius eſt, quam vt initio res extraneæ digito, vel ſpecillo inquirantur, inquiſitaque diligẽter extrahantur. Quod facilius fuerit, ſi à recenti vulnere fiat, antequam ad ventris, vel pectoris penitiora loca deſcenderint. Ac ſi æger ita collocetur, vt in vulnus iaceat, quo ſui grauitati eo facilius ferantur, purgato deinde vulnere ab omni concreto ſanguine, prima curatione ad quartum & ſeptimum diem hoc medicamento vtendum eſt: quod fit ex *olei ſambucini*, *roſacei immaturi, an. vnciis duabus, maſticini, myrtini, ſingulorum ſemuncia, ſucci perforatæ ſeſcuncia: theriacæ ſemuncia: Quæ decem dies exponantur in ſole, aut ferueant horam in balneo Mariæ, quod vocant*: opportunis linamentis, hoc eſt, rotundis, vel longis, vt vſus exigit, vulnus implendo. Nec interim omittenda ſunt cætera, quæ ab authori- E
bus proponuntur, vt ligatura decens, vt linamentorum ſatura, ac cætera generis eiuſdem. Medicamentum inſuper hiſce nobilibus membris accommodatiſſimum, ac tutiſſimum eſt, & mihi quam familiariſſimum, quod fit *ex centaurij minoris ſeſquilibra: vini albi vel ſanguinei odorati libris xv. quæ vbi ad dimidiam partem ferbuere, & excolata ſunt, ſapæ libris x. adiectis, rurſus ad vini conſumptionem ferueant*: eo tota curatione vti poteſt. Cum hoc etiam medicamento, & cum cæteris omnibus, quæ diximus, digerens id adhiberi poteſt, quod conſtat *ex terebinthina, butyro, roſaceo, & oui luteo*: vel ex eorum aliquo, poſſunt etiam & alia digerentia, detergentia, & carnem gignentia adhiberi, prout vſus expoſtulat.

Linimentũ.

Decoctum. Digeſtiuum.

Fouen-

A Fouendusque locus est eo cataplasmate quod habet *farinæ fabaceæ, ac miliaceæ, singularum selibram:* Cataplasma
succi nepetæ, vel eius decocti ex vino albo libram; butyri recentis, adipis suillæ nec salitæ, singulorum vncias duas: despumati
mellis, quantum satis est, vini albi optimi selibram : His enim medicamentis maxima contra venenum, atque
abscessum vis est miro quodam lenimine: quibus, si opus sit, vel tota curatione vti possis. Huc etiam ac-
cedunt omnia emplastrorum genera, vt *Isis Gale.* vt *gummi elemi*, vt *betonicæ*, vt *centaurij*, vt *gratiæ dei*, ac *dia-*
palmæ Gal. toties repetitum, & in omni vulnerum genere commendatum, ac cætera omnia, quæ Medica
facultate vsitata sunt.

Quod si de interna inflammatione timeatur, refrigerantibus, ac remittentibus lotionibus, vt in
aliis vulneribus fieri consueuit, occurratur. *rosaceum immaturum* iniectorio instrumento (vt vocant) im- Lotio.
mittẽdo: vt concaua omnia repleantur, ac potissimũ, si de sanguinis fluore metus non est. Aut fiat lotio
ex *aquæ rosaceæ, plantaginis, portulacæ singulorum selibra, sacchari rubri, syrupi rosacei an. vnciis duabus.* Aut ex *aqua*
hordeacea, aut ex *decocto hordeaceæ farinæ*, aut *amyli hordeacei, cum saccharo rubro.* Lotionibus item vti poteris,
quæ ab authoribus ponuntur.

Postremo remedium non prætermittendum est in thoracis vulneribus quam vtilissimum, vbi Incisio thoracis.
B sanguinis plurimum à principio retentum est, vel sanies procedente curatione coaceruata. Tunc enim
inter quartam & quintam costam infra vulnus incisio facienda est, hoc modo: mensuretur longitudo à
pomo stomachi granato, vt vocant, ad quartæ vel quintæ costæ vertebram, deinde replicato filo eadem
linea ab eodem pomo repetatur dimensio, & qua finis erit, quod medium fuerit primæ longitudinis,
vertebras versus incidatur ad pleuram vsque, non vna tamen, sed pluribus sectionibus, ne ea ferro con-
tingatur: Etenim vngue, non ferro incidenda est: ne cum ægri periculo interiora membra vulnerentur:
quod à curantibus maximopere aduertendum est.

Quæ medicamenta tota curatione intrinsecus adhibenda sint; ac de fistula curanda.

CAP. II.

CONtra venenum medicamenta vim habere debent, solutasque partes internas vniendi: quale illud
est, quod constat ex *consolidarum radicis, terræ sigillatæ, centaurij minoris singulorum drachma vna: si ex iis pul-*
uis fiat: & cum vino sanguineo, aut aqua plantaginis, aut rosacea, aut portulacæ detur; ad quartum aut septimum Puluis.
diem tribus horis ante cibum, vel ex iis bolus, cum *saccharo rosaceo, & diaborraginato*, vt dicunt, assumpto
desuper aut vino, aut aqua aliqua ex prædictis. Aut puluis à nonnullis authoribus commendatus, qui fit
ex *perforatæ, vincetoxici, radicis & foliorum enulæ, & potissimum, quæ ab Ægypto est, seminis raphani & foliorum, dicta-* Aliud.
C *mi albi, aristolochiæ longæ & rotundæ, lactuculæ, singulorum semuncia*: de quo drachmæ duæ eo modo, quo *supra*
dentur. Aut *vnciæ duæ è succis herbarum*, quas dixi. Aut fiant morselli *cum saccharo & aqua acetosa*, vt moris est.
Mihi vero semper præsto sunt ex his herbis per æreum stillicidium factæ destillationes, è quibus vnciæ
duæ calidæ vel frigidæ horis duabus ante cibum, vt *supra* præbeantur. vel etiam *paruæ theriacæ*, quæ *ex lauri* Theriaca
baccarum fit vncia vna: terræ sigillatæ Alexandrinæ, vel sigillatæ communis drachmis duabus, & in tenuissimum puluerem parua.
redactis, adiectis despumati mellis libris duabus, & lento igne concoctis, ex qua theriaca drachmæ duæ *cum saccharo*
roseaceo vel cũ *buglossato in vino albo*, vel *nigro* assumãtur. Aut *theriacæ magnæ drachma vna*, eodẽ modo. Quæ o-
mnia medicamenta, vel eorum aliquod ab inflicto vulnere ad quartum, vel septimum diem, vt *supra* di-
ctum est, vel etiam ad quartum decimum, si opus sit, quinetiam tota curatione quam rectissime dantur.

Cæterum medicamentum, quod pigmentum vocant recentiores, atque eo (pace eorum dixerim)
passim abutuntur, mirificum est, si legitime vtamur. Ego enim in thoracis vulneribus fistulosis, quibus
carne implendis spes nulla esse videretur, & saniei profluuio exiccando, & corpori iam tabe affecto im-
plendo fœlici cum successu (Diis gratia) semper adhibui. Id fit ex *pilosellæ, pimpinellæ cum radicibus, garyophil-* Pigmentũ.
latæ, radicis gentianæ, atque arthemisiæ, matrum violarum, subrubentium, brassicæ vterum foliorum, cymarum cannabis
senetionũ, rubiæ, quæ bene mũdata sint, singulorum manipulo vno: cinnamomi, galangæ, cardamomi, meligettæ, garyophyl-
D *lorum singulorum semidrachma: vini albi odorati libris viginti, quæ vbi ad dimidiam partem feruere, diligenter exprimi-*
to, & excolato, & despumati mellis libras duas addito, rursus lento igne in vitreo vase ad libræ vnius consumptionem con-
coquito; ex eoque calido selibram, aut vncias quatuor, sub auroram quatuor horis ante prandium dato.
Potest etiam fieri ex iis electuarium, & ex eo semuncia, mox aliquid vini albi assumi, præterquam in ca-
nicularibus diebus, ob ipsius simplicium calidam vim. Conficiuntur etiam tabellæ (vt vocant) *cum sac-*
charo, & aqua rosaceis : vt gustui, & ventriculo medicina iucundior sit, cum eo: ne interim vini potio vel
plantaginis, vel portulacæ aqua omittatur. Illud postremo non ignorandum est, saluberrimum medica-
men hoc non nouum (vt recentiores voluere) sed Mes. antiquum inuentum esse, vnde mox Dinus Flo-
rentinus: & recentiores cæteri acceperunt.

Quæ medicamenta intrinsecus assumpta sanguinem supprimant.

CAP. III.

SAnguis ex internis membris, vt Gale. & Aui. tradiderunt, plurimis de causis erumpit. Sed nos de eo Puluis.
præcipue hoc loco verba facturi sumus, qui ex incisione, aut fractura, aut contusione fertur : quod
E quidem difficile curatu est, nisi festinanter subuenias, antequam abscessus fiat, aut resoluantur vires, aut
morbus insanabilis efficiatur. Quod sane fiet, si primo, vel altero die puluerem dederis, in quo sit *thuris*, Pilula.
mastiches, mumiæ, sanguinis draconis ex lachryma, cornu ceruini vsti, coaguli leporini, vel vitulini, singulorum drachma,
scilicet, ex eo drachmas duas in vino nigro, vel aqua plantaginis, vel rosacea. Aut catapotia fiant cum *succo corrigiolæ,*
vel plantaginis, è quibus vnum ante prandium, alterum ante cœnam assumatur, dum sanguinis fluor vel
ex toto suppressus, vel diminutus sit : quod etiam in omni sanguinis effluxu ex internis locis præsenta-
neum remedium est.

Aut de-

Potio. Aut detur potio, quæ fit ex *trochiscorum, siue pastillorum ex charabe, ex terra sigillata, ex stella singulorum scrupulis duobus, cum vino nigro, aut aqua plantaginis*. Aut bolus fit cum *sacchar o rosaceo vetere*, & super aliquid vini deglutiatur, vel aquæ, ex prædictis. Aut (si mauis) fiant catapotia cum *succo arnoglossi*, quæ modo eodem assumantur. Hi autem pastilli, quos dixi, *in postremo hoc capite* describentur. Dari etiam potest Mes. puluis, qui constat *ex rhabarbari parum torrefacti, mumiæ, terræ sigillatæ singulorũ dimidia drachma, cum succo, vel aqua plantaginis, aut vino sanguineo horis duabus ante cibum*. Aut potio fiat ex *balaustiorum, siue corticum malorum granatorum, siue earum arborum, glandium viridium, aut aridarum, sumach, teneritatum vitium, rubi, virgæ pastoris, rosarum immaturarum, myrtearum baccarum, singulorum semuncia; quæ ferueant in vino nigro, aqua pluuiali, in qua candens ferrum extinctum sit*; è quorum colatione vnciæ tres per horam ante prandium, & ante cœnam assumantur.

Bolus. Puluis Mesue. Potio.

Narcotica. Bolus. Quod si his sanguis vinci non possit, ad narcotica confugiendum est, velut ad id, quod fit ex *philonij Romani scrupulo, & sacchar o vetere: ex quibus factus bolus* per horas quatuor ante prandium & ante cœnam deuoretur. Aut *recentis theriacæ drachma cum sacchar o rosaceo veteri, vel recenti*; & super aliquid vini, vel aquæ assumatur. Dari etiam potest catapotium ex *cinoglosso* tribus horis ante cibum. Præter hæc, omittenda non sunt medicamenta, quæ extrinsecus adhibentur, ab Hipp. ac cæteris authoribus commendata: vt est auersio, seu deriuatio sanguinis à superioribus ad inferiora, & contra: veluti Gal. ex authoritate Hippocratis asserere videtur: *Sanguine* (inquit) *è naribus multo exeunte cucurbitula lateri imponenda est: Sed tamen si fluxus sanguinis è nare dextra emanarit, super hepar, si sinistra, super splenem: si ex vtraque, super vtrumque cucurbitulæ magnæ affigendæ sunt*. Subdit etiam idem author: *Si æger nondum defecerit, & virtus seruata sit, sanguis è vena brachij, quod nari oppositum est, mitti debet: Sed paulatim, ac repetita detractione, prout vires ægri patientur. Similiter faciendũ est in omni materia, quæ in aliqua corporis loca defluxerit, ad vicina enim; vel opposita loca auertenda est*. E quibus verbis seriem auertendi conijcimus, vt sanguinis fluorem sistamus. Omni enim industria cruor profluens per opposita loca extrahendus est. Particula præterea affecta, & quæ illi vicina sunt, lineis pannis *aquæ rosaceæ & aceti æqua portione* madentibus, aut quibusdam refrigerantium herbarum succis omni diligentia refrigeranda sunt. Supprimitur etiam sanguis aquæ frigidæ potione. Sed interim commonefaciendus est æger, vt quiescat, vt sileat, neque vehementer anhelet. Corpus quoque deligandum est, siue extrema à superiori parte ad inferiorem, & contra. Hec Galenus fere.

5. De curandis morbis cap. 3.

3. Meth. ca. 5. Ad sanguinem intus concretum. ad resolutũ. Verum si de aceruato sanguine, & concreto in thorace metus sit, plurimum *aceti cum aqua* ægro potui dandum est, vt liquescat. Quod bis, terue in die, interpositis trium horarum spatiis repeti potest: quod sane præsentissimum remedium esse solet. Vbi vero sanguis resolutus est, medicamenta viscosa, conglutinantia, stypticaque primo cum *aceto aqua commisto*: deinde potione ex *cotoneorum decocto, & myrti baccarum*, & similium astringentium, mane & vespere duabus horis ante cibum danda sunt. Opitulantur etiam cibi, & potus, qui astringentis naturæ sunt: vel iura sola, vel contusa ad quartum vsque diem, prout vires imbecilles sunt. Sed iam pastilli (quod *supra* polliciti sumus) describantur.

Pastilli ex Charabe.

℞. Charabe drachmas sex: Cornu ceruini adusti, gummi arabici, corallij adusti, Draganti, Acaciæ, Hypocistidos, Balaustii, Mastiches, Lactis papaueris nigri asi singulorum drachmas duas: Thuris, Croci, Opii singulorum sesquidrachmam cum mucilagine psilii, formentur pastilli.

Pastilli ex terra sigillata.

Componuntur *ex sanguinis draconis, Gummi Arabici trochisc. amich, foliorum rosarum cum semine, amyli asiantis podii acaciæ, hypocistidos, hæmatitis, balausti, boli armenici, terræ sigillatæ, behendenegi, coralli rubri, charabe, singulorum drachmis duabus: Margaritarum, draganti, papaueris nigri, singulorum sesqui drachma: portulacæ assæ, cornu ceruini vsti, thuris, gallarum, croci, singulorum drachmis duabus, cum aqua arnoglossi.*

Pastilli ex stella.

Constant ex *myrrhæ, castorei, spicæ nardi, casiæ signeæ, terræ sigillatæ, corticum mandragoræ, singulorum drachmis quatuor: opii, croci, costi, stellæ terræ, singulorum drachmis quinque: papaueris albi drachmis sex: dauci, anisi, sileris montani, seminis hyoscyami albi, styracis liquidæ, seminis apii singulorum drachmis octo, conterantur ex vino odorato, fiantque semidrachmæ pondere, & exiccentur in vmbra.*

Catapotia ex Cynoglosso.

Fiunt ex *Cynoglossi, opij, seminis hyoscyami, singulorum drachmis quatuor, myrrhæ electæ drachmis sex: Olibani drachmis quinque, caryophylli drachmis duabus, cinnamomi, fæcis styracis, singulorum drachmis duabus, è quibus quinque aut sex dentur in somnum eunti.* Non ab re mihi videor hæc commemorasse, quanquam vulgo fere nota sunt: feci enim, vt si forte nõ fuerint, promptiora tibi sint aliqua saltem ex eorum simplicibus, quæ nusquam non erunt, vnde ægris auxilia facile peti possint.

De victus & medendi ratione. CAP. IV.

Victus ratio in vulneribus capitis, talis esse debet, vt caput vaporibus, & malis humoribus non impleatur. Quamobrem à principio, si non obstet virium imbecillitas, tenui victu semper vtendum est: sin autem, virtuti ante omnia consulendum.

In tho-

A In thoracis vero, propter continuam ſpirituum reſolutionem liberalius eſt agendum: id eſt cibis, & potionibus non ita parce vtendum: quæ & multi, & optimi nutrimenti ſint, & facile concoquantur. Vt ſunt iura, contuſa, conſumpta, niſi, vt ex Gal. dictum eſt, ſanguis aſtringendus ſit. In eo enim caſu exiguus cibus auerſionis, & aſtrictionis cauſa eſt. Ego vero tamen hodie non auſim in omnibus cibum imminuere, propter quorundam intemperantiam, qui ob tenuiorem victum facile deficiunt. Potio autem in capitis vulneribus, pectoris, & ventris, aqua pluuialis, chalybeata (vt dicunt) *cum ſaccharo, vel iulebo, vel granatorum vino* eſſe debet, aut cum his *aqua ex decocto ſeminis coriandri, aut nucleorum pineorum*, & præcipue in pectoris vulneribus. Cum autem ſanguis aſtringendus eſt, *aqua ex thuris decocto* vel *maſtiches, aut pluuialis chalybeata*, aut *portulacæ* danda eſt. Nos vero libentiſſime *vinum aqua miſtum* à primo die ad ſanguinis aſtrictionem, & virtutis refectionem concedimus. In vulneribus autem inferioris ventris adhibenda omni diligentia cura eſt, ne cibus excrementitius ſit, ne læſa inteſtina eo grauentur, impleanturque, atque ita vulneris curationem impediant. Sit igitur in ſeptimum, vel quartum decimum diem, iis, qui fit *cum aqua pluuiali chalybeata lento igne ex furfuribus triticeis, aut hordeaceis, aut milliaceis vehementer expreſſa, atque excolata, ſaccharo adiecto: qua cum ego inteſtina animalium elixo, vitulina ſcilicet, vel arietina, vel hœdina, vel generis eiuſdem, atque cum ſaccharo, aut ſine eo, idem ius ter quaterque in die præbeo.* Quod ſi maiorem exiccationem, & vulnerum *Puluis.*
B conglutinationem cupias, pulueris drachma, quoties cibatur æger, inſpergenda eſt, qui fit ex *amyli triticei, vel hordeacei, draganti, gummi Arabici, ſanguinis draconis ex lachryma, conſolidæ maioris cum radice, leporinorum pilorum minutatim conciſorum ſingulorum drachmis duabus: lapideſcentis ſacchari* (canditum vulgo dicimus) *roſacei, vnciis duabus.* Aut *oua ſorbilia ſine pane*, aut *iura gallinacea fere conſumpta*, aut *decoctum herbæ*, cui nomen *caudæ equinæ* eſt. Aut *ſuccus capi*, vel *gallinæ aſſæ cum eodem puluere* dandus eſt, vel *maſtiche* vel *tragacantha. Teſticuli* etiam *gallinacei*, & *morſelli cum gemmis* nec inconuenientes, nec iniucundi eſui ſunt.

In regimine autem pharmaceutico capitis vulnerum, illud animaduertendum eſt, quod à principe ex authoritate Hippocratis obſeruatur, ne ſcilicet ſuperfluis humoribus impleatur caput, atque abſceſſus excitetur. Detur itaque *catholici*, aut *caſſiæ ſeſcuncia cum puluere ſtœchados*, aut *catapotia maſtichina*, aut *manna*, aut *caſſia cum puluere Meſuæ ex rhabarbaro, mumia, & rubia.* *Regimen pharmaceuticum. Fen. 5. 4. tra. 3. cap. 1.*

In vulneribus vero pectoris ad ſeptimum vſque diem pharmaca differenda ſunt: ac potiſſimum ſi ſanguinis fluor ægrum infeſtet. In eo enim caſu nihil medicinæ conuenit, niſi aſtringens ex iis, quæ præpoſita ſunt. Caſſia enim propter eius lentorem ab inciſis membris prohibendum recte non datur. Quod ſi tamen ex aliqua cauſa cogenti danda ſit, cum prædicto Meſuæ puluere aſſumatur. Quo quidem fine ea vti ſatius eſt. Præbetur etiam *pulpæ tamarindorum ſeſcuncia*, aut *catholicum*, aut *manna*, quæ me-
C dicina omnium præſtantiſſima eſt. *Lenientia pectoralia.*

In vulneribus autem ventris, pernicioſum ex toto medicamentum eſt, præſertim læſis inteſtinis: maius enim detrimentum, quam auxilium afferat, neceſſe eſt. Quinimo tota intentio eſſe debet, vt clyſtere per inferna curentur: qui fit ex *roſarum immaturarum, baccarum myrti, ſumach* (vt vocant) *thuris, maſtiches, amyli triticei vel hordeacei, nucum cupreſſinarum viridium, boli amenici, terræ ſigillatæ, farinæ fabarum nigrarum, caudæ equinæ, ſingulorum ſemuncia: ferueant cum vino ſanguineo, aut aqua myrtearum baccarum, excolenturque vt aſſolet.* Cui ego clyſteri adiicio *idem inteſtinorum decoctum cum eodem puluere*, quem *ſupra* poſui: Quod celerius & perfectius egerit ſine ventriculi concoctione & digeſtione iecoris, in quibus vires medicamenti debilitantur. *In vulnerib. ventris medicamenta in totum eſſe pernicioſa. Enema.*

Sanguinis autem miſſio in capitis & ventris inferioris vulneribus, eadem ſerie exequenda eſt, vt de vulneribus extrinſecis dictum habeo, pro virium ſcilicet æſtimatione: At in iis, quæ thoracis ſunt, formidoloſa eſt: *Sanguis enim, qui ex vulnere penetranti fertur, multum ſane ſpiritalis eſt, maioremque ob id imbecillitatem, ac reſolutionem facit*, quam qui aliunde erumpit. Qua propter eius detractio non ita libere in thoracis vulneribus fit, vt in cæteris aliorum membrorum. Non
D enim ab re Galenus cauſam auertendæ ſanguinis effuſionis conſiderans nos cautos reddidit, cum diceret, paucam, & per vices ſanguinem mittendum eſſe, ne virtus imminuatur, quæ ſua ſponte propter continuam expirationem reſoluitur, quinimo ad necem perducit. *Cur in vulneribus thoracis vena ſectio ſit formidoloſa.*

Qua ratione plumbeus globulus quandoque diu ſine noxa in corpore retentus ſit.

CAP. V.

Mirabile quidem & viſu & auditu eſt, plumbeum globulum quandoque in corpore ſine noxa diutiſſime detineri. Cum de aliis externis rebus, neque in eodem genere vulnerum, neq; in aliis haud quaquam contingat. Etenim cum ſagitta, aut oſſis fruſtillum, quin etiam pilus ita permanſerit, miſeris modis (niſi extrahatur) hominem torquet. Quod profecto ſecus eſſet arbitrandum, ac potiſſimum de oſſe & pilo cum partes corporis ſint, & ſuapte natura ſicciſſimæ, & ſi putreſcendum aptum nutrimentum habeant. Plumbum vero res extranea, & humidæ naturæ. Sicca enim minus putreſiunt, diutiuſque conſeruantur, ſecus humida, quæ facilius corrumpuntur. Veruntamen in qualibet fere corporis parte
E plumbea pila ita ſine læſione, ac diutiſſime detinetur, perinde ac ſi corporis portiuncula ſit eadem natura fabricata. Quod ego ipſe hiſce oculis ſæpius vidi, cum quandoque per viginti iam annos ita retentam extraxerim. Cuius rei cauſam vt diligenter perſcrutemur, quid de natura plumbi authores ſenſerint exactius inueſtigandum eſt. *De oſſe & pilo.* *Natura plumbi.*

Galenus itaque refrigerantem vim habere ſcribit: Nec ſolum humidæ ſubſtantiæ multum, ſed aereæ, at terreſtris parum. Quod autem humida ſubſtantia in plumbo ſit à frigore congelata, celeris eius eliquatio, cum igni appropinquat, argumento eſt. Quod autem & aereum ſit, indicium eſt, id ſolū, ex his *9. Sim. c. 22. plumbi temperies.*

Lib. 2. Tra. 2. cap. 12. 5. Colli. c. 43.

quæ ſcimus, augeri tum quantitate, tum pondere, ſi in infimis domorum partibus aſſeruetur. Auicenna, frigidum & humidum in ſecundo gradu eſſe dicit, & in eo aeream, & terrenam vim, nec multam tamē, Guido à Cauliaco recentiorum princeps idem aſſerit, occultam habere ac mirabilem reſolutionem, adiiciens. Auerroes item plumbo ſubſtātiam frigidam & humidam tribuit, *propterea quod* (inquit) *quæ ipſum congelauit, frigiditas eſt, & habet diſſoluentem vim, carni hominis, ipſum comparando, quamuis ſuper ipſius complexionem dominetur frigiditas.* E quibus Auerrois verbis colligitur, plumbum aliquam habere cum carne hominis ſimilitudinem, quæ cauſa fortaſſe eſt, vt minus illi officiat plumbea pilula, quam cætera extranea. Vel quia humido nato aptoque ad putreſcendum caret: Vel quod illi ob aliquam potius occultam vim, quam euidentem cauſam id tribuendum eſt. Grauitas enim plumbi & innata humiditas repugnant, ne ſcilicet ſine putredine, ac noxa diutius corpori immoretur: niſi hoc ſibi muneris natura vendicarit. Neq; interim ſuſpicādum eſt, ne inter mouendum pila, locum, vnde abiit, vlceroſum relinquat. Natura enim ſua ſponte inſtaurat, cauat, repletque, ſi qua remanſerunt. Non tamen propterea eſt, cur eam cunctātius extrahendum cures, ex ea namque perſæpe ſæuiſſima fiunt accidentia. Cum maxime quid extraneum, vt indumenti, vt armorum ſecum intulit, vt ſæpius dictum eſt. Lædit enim tunc diuerſis modis, pungendo, incidendo, perforando, prout diuerſas formas inſtrumenti aut caloris vi liquefacta acquiſierit. Vnde neruorum diſtentio, & ex ea mors facile inſequitur.

An plumbũ cum carne hominis aliquam ſimilitudinem habeat.

FINIS LIBRI TERTII.

ALFONSI FERRII NEAPOLITANI, ARTIVM ET MEDICINÆ DOCTORIS,

B *De Sclopeti, ac similium Tormentorum puluere Corollarium.*

Puluerem tormentorũ non esse venenosum Rationes. I.

Nitrum putredinibus resistere.

Aridi medicamenti proprium. II.

AVdio quosdam esse, nec medicæ rei imperitos homines, quibus multo aliter, quam à nobis scriptum est, de Sclopeti, siue Archibusi, ac cæterorum similium tormentorum puluere videatur: scilicet non modo non habere venenum, sed etiam veneni remedium interdum esse salutare: idque nonnulli, atque his potissimum rationibus probare nituntur: *Nullum compositum* (inquit) *ex simplicib. non venenatis venenatum est: Sed hic puluis est huiusmodi: igitur nec is venenatus est.* Quando vires simplicium, vbi commistæ sunt, inter se confringuntur: nam quod est remisse calidum intensum calorem non auget; sed frangit potius ac remittit. Quamobrẽ nitrum, cum sulphure natura remissius sit, illud debilitat: quod agit & carbo sua frigida vi. Nitrũ insuper extrinsecus impositum, non modo veneno non inficit, sed putredinibus, corruptionibus, corrosionibusque resistit: vt in gangrænis videre licet: *proprium* enim *aridi medicamenti est à putredine conseruare*: idcirco nonnulli nitrum in morbis curandis, etiam in pestilentibus contra venenũ adhibent, nec substantiam modo, sed eius etiam oleum. sulphur item persæpe medicamentum est, ita vt
C nonnullis venenis occurrat (authore Galeno) oleoque eius tam foris, quam intus tutissime vtimur. Quid de veneno igitur pulueris dubitandum est? Cæterum *non esse venenatum, milites etiam ipsi ostendunt, qui recentia vulnera, cùm aliis careant medicamentis, eo replent, non modo sine noxa vlla, sed ita etiam curatu reddunt faciliora, sed fac etiam illum* (inquiunt) *esse venenatum: venenata omnia igni corriguntur; destruunturque potius, ac resoluuntur: Puluis itaque is, quamuis venenum haberet, igni tamen correptus illud vulneribus afferre non potest: Quid refert igitur, initio venenatus sit nec ne?* Hæc atque alia eiusdem generis in medium afferunt, quæ refutari posse demonstrabimus.

Responsio autoris.

Cur vulnera sclopetorum pessimè afficiant ægros.

Historia. I.

Dicimus itaque primum, compositorum aliam esse àc simplicium vim; atque huius pulueris potissimum: cuius effectus simplicium facultatibus haud proportionantur, vulnera enim ferme omnia, quæ Sclopetis, siue Archibusis infliguntur, pessime afficiunt ægros, abscedunt, corrumpuntur, putrescunt; febremque mouent acrius, quam vlla alia vulnera, adeo vt medicamentis non facile vincantur. Quare dicendum videtur, non id accidere propter exuberantem sulphuris calorem, vel siccitatem nitri vel carbonum, quæ singula hoc per se facere non possunt, sed *qui ea est pulueris natura ac malignitas.* Qui sane puluis præter simplicium suorum facultates admirabiles quosdam alios venenatos, fulgurum modo parit effectus, vt cum in aliis, tum in Vinglendranda Hispano Duce in Pannonia videre licuit. Cuius cũ
D ferreum thoracem ab archibuso pilulà immissa tantum percussisset, nullo tamen relicto vestigio, non modo omnia indumenta penetrarat, sed & cutem, & carnem læserat, impressa adustionis nota, ad volæ manus magnitudinem, crustaque facta quam in cæteris adustionibus altiore. Sed quid de Christophoro Ario Hispano dicam, maximo bellica virtute viro? is cum in Campania honorate stipendia mereretur, non à colubrina iacto globo, sed globi violento virulentoque *strepitu* brachium illæsa cute ita fregit, vt ossa intus partim perfracta, partim admodum luxata inuenirentur. Curauimus tamen ipsi, ac cœlesti fauore sanauimus, meritoque præmio pro tanta re, dignoque viro non minus liberali, quam generoso ac forti donati sumus. Illud postremo, nullo modo est à me silentio inuoluendum: quod militi in obsidione Landresi (vt vocatur vulgo) Galliæ vrbis accidit, qui cum bene calceato pede pilam à colubrina tum immissam calcasset, tam male confestim ab ardenti veneno non modo pes, sed & crus & corpus totum affectum est, vt nihil iuuantibus medicamentis maximo cum cruciatu vitam finierit. Quod quidem certe sine maxima veneni vi fieri non potuit.

Rationes & exprimenta.

Præterea ratio atque experimentum docet, quæ per motum acuuntur, inflammanturque, venenata fieri: vt ex iisdem fulminibus potissimum ostenditur, quibus icti alij statim pereunt, nullo apparen-
E te adustionis signo: alij aduruntur, alij infuscantur, denique aliis alij modis mirificam maxime eorum vim experiuntur.

Quæ cum veneni maxima indicia sint, ac Sclopeti siue Archebusi, cæteraque eiusdem generis tormenta in morem fulminis, feriant, de pulueris eorum veneno dubitandum non est.

Venenum veneno nonnunquam curari.

Puluerem sclopeti ac similium tormentorum veneno non carere.

Neque inconueniens est, medicamentum idem diuersos producere effectus, si diuersis modis exhibeatur, vt in eo *libro*, quem scripsimus *de ligni sancti multiplici medicina* latius dictum est. Quin & interdum venenum veneno curatur, vt scorpionis ictus, scorpione contrito, impositoque. Neque illud multum ad rem pertinet, scilicet *venenata omnia igni destrui, ac resolui, tum ex eo pulueris venenum vulneribus non afferri*: falsum enim id esse, primum cœlestia fulmina ostentant, quibus tacta vel semper, vel plerunque veneno inficiuntur: vt animalia, vt vina, quæ subinde sine periculo assumi non possunt. Ostendunt etiam fulmina bellica, quæ cœlestium bona ex parte imitantur naturam. Quare & si quæ percussere, non inficiuntur ita, vt non tuto assumantur, virulentum tamen globum non ita dissipant, ac dissoluunt, vt quod habet venenum, ad vulnera non afferat, vt toties experimentis comprobatum est. Quamobrem concludimus, tum ex iis, quæ dicta sunt, tum, quæ dicere possemus, nisi breuitati consuleretur puluerem hunc venenatum esse, atque ex eo illata vulnera non carere veneno, vt dictum est.

FINIS.

ALFONSI FERRII NEAPOLITANI MEDICI,

De Caruncula siue Callo, Quæ Ceruici Vesicæ innascuntur,

LIBER.

AD PHILIPPVM ARCHINTVM.

PRÆFATIO.

ILli quidem mihi recte interdũ sensisse videntur, qui naturã homini iniustiorem nouercam, quam æquam matrem esse voluerunt. Etenim si eius vitam ab origine per ætates contemplemur, tot miseriis, tot ærumnis premi reperietur, vt non iniuria dici posse videatur, nihil esse miserius homine. Scilicet parum fuerat eum amplius, quam trecentis morborum generibus afflictasse, nisi & excrementorum itinera miseris quãdoque modis intercluderentur. Quot enim & qualia sedis vitia videmus, & quam difficili ratione tolluntur? Sed omissis cæteris, quid de caruncula siue callo dixerim, quæ ceruici vesicæ innascuntur, quam misere hominem torquent, quam habent pessime? Profecto omnibus dierum ac noctium horis (vbi maxime increuere) mortem ante oculos obuersari videas. Quod quidem certe eo etiam atrocius est, quo sibi minus, vel admodũ parum adhuc auxilij inuenit: cum morbi alij vel sexcenta quisque remedia repererint clarissimorum virorum innumeris monumentis illustrata. Quamobrem nos hanc etiam prouinciam, vbi Ligni sancti (vt vocant) multiplicem medicinam scriptis nostris ostendimus, ac Sclopetorum, siue Archibusorum (vt appellant) vulneribus Medicam opem attulimus, eo libentius suscepimus, quod medicinæ studiosis, iuxta atque eo morbo laborantibus rem gratissimam facturi esse videremur. Quapropter quicquid per multos iam annos, & Neapoli, & Romæ Chirurgicam facultatem publice profitendo, vel intra priuatos parietes legendo, vel disputando, vel longo medendi vsu ad eam rem maxime idoneum esse cognouimus, in hunc librum studiose coniecimus, vt in promptu vel omnibus haberetur, vnde sibi quisque copiose, ac salutaria remedia suppeditaret. Quod si tam honesti desiderij Dij nos compotes effecerint, immortales illis gratias in perpetuum acturi, amplissima sane præmia nostrorum laborum videbimur esse consecuti. Quanquam nihil est, cur desperem, aliquam etiam nos ex his scriptis gloriolã (si modo ea moueamur) adeptum iri, cum tibi, vir præstantissime, atque omnium scientiarum genere ornatissime, probata olim valde fuerint. Meministi enim te, cum iam abhinc quinquennium (quæ tua humanitas est) illa perlegisses, magnopere me fuisse hortatum, vt in publicam hominum vtilitatem in lucem edere diutius non differrem, adiecistique arridens retinenti mihi, existimare te Venusini Poetæ præcepto iam satis admodum fuisse factum. Quamobrem nos tanti viri autoritate, ac tam graui sapientique iudicio adducti, tuis auspiciis, tuoque nomini consecrata (etsi serius fortasse, quam par erat) foras damus. Et cui enim melius, quam tibi viro doctissimo ac sapientissimo (cæterarum autem laudum tuarum altum pelagus temere non attingam) dicari potuerint? Suscipe igitur benigno vultu, quale idcunque est muneris (plura enim in præsentia non possumus) & Alfonsum tuum præclarissimis tuis virtutibus tibi addictum (vt facis) ama. Sed iam satis superque præfati ad eam ipsam rem (qualis tibi cunque rursus videatur) propius accedamus.

Naturam esse homini nouercam. Nihil esse homine miserius.

Ceruicis Vesicæ Examinatio. CAP. I.

PArtes, quæ in superficie constitutæ sunt, vna cum affectuum suorum specie, facile (vt inquit Galenus) sensibus deprehenduntur. Quæ vero in imo corpore latent, exercitatæ cogitationis virum desiderant, cum in actionibus, & vtilitatibus partium, tum vel maxime in ea, quæ hæc præcedit, corporum dissectione, anatomen Græci dicunt. Quippe hæc (vt ille ipse ait) docuit nos cum alia permulta, tum cuiuslibet partis essentiæ proprietatem. Eius ergo beneficio præter Philosophi, & Galeni authoritatem, ceruicem vesicæ neruosam esse, aperte cognoscimus, in interioribus præcipue partibus, ac vesicæ propinquis, neruis scilicet à vertebris caudæ venientibus, tum protesis ad virile membrum, vesicam, & musculum ani. Carnosa item ceruix apparet, cum vltra progreditur, carnoso scilicet musculo fabricata. Cuius munus est, eam claudere, & aperire, atque ita vrinam retinere, atque expellere mira quadam reflexione ad postremam vsque glandem, per quam procedit iter vrinæ.

p. de Locis af.

De hist. animal. lib. 1. ca. vlt. lib. 6. ca. 6. de locis affectis.

 Ob lon-

Oblonga insuper, rugosa, ac tortuosa est duobus, tribusue anfractibus. Quapropter perraro tota A
lotio emundatur. Ceruici item vesicæ caro glandulosa musculo vicina adnata est, quæ, veluti suffocatorium, ac constrictorium quoddam, existere videtur, exitum vrinæ, à vesica vndequaque prohibens, vasorumque spermaticorum ora circumiens, nisi cum vrinæ mittendæ voluntas est. Tunc enim emollitur musculus, laxaturque, vt ea libere egrediatur, atque vrinarius meatus ab adiacentibus carnibus libere relinquitur. Vesicæ proinde ceruix carnosior redditur, quo magis glandem versus protensa est, tum spissior, tum crassior ob musculosam substantiam. Ad hæc foramen (magnum canalem nuncupant) vrinæ, & genitali semini commune est: genitali quidem semini per duo foramina in extremis seminalibus vasis. Verum in ceruicis extrema parte, & vbi fistula, vel canalis incipit, circumuolutio quædam sinuosa est, in qua si quid aquei humoris, aut rei extraneæ est, coaceruatur, ac retinetur, neque ab aquosa humiditate tota detergitur atque exiccatur. Extrinsecus autem ceruix vesicæ mira quadam satura, ac venosa peritonæo (fœmen Latine dicunt) fabricata est, vnde membrum initium assumere videtur, multis quidem tendinosis ligamentis à pectinis osse productis, ac neruis ab occipite orientibus: quamobrem & ad

Ceruicis musculus.

sentiendum, & ad extendendum facilis est. Cæterum venis & arteriis constat, in quibus tumentes spiritus inclusi coli extendendo deseruiunt. Sed, vt ad musculum ceruicis reuertamur, scire licet, illum instrumentum esse (vt inquit Galenus) cuius opus ab electione excitatur, imperiumque voluntatis nostræ imitatur, vtpote qui ambiens ceruicem vesicæ, eam ita exacte stringit, vt nihil humoris ex vesica in meatum ingredi possit. Atque similem quoque & actionem, & vtilitatem habet musculus, qui recti intestini partem extremam ambit. Proinde ipsis resolutis, neque vrinam vesica, neque stercora aluus retinere B

Cont. 2.

potest. Sed præter voluntatem paucis omnino interuallis vtraque excernuntur, vrinæ ergo emissio fit, tum propter coaceruationem eius in vesica, tum etiam propter musculi concessionem, vt & Rhasis asserere videtur.

Quid per Carunculam, siue Callum intelligendum sit.

C A P. II.

Lib. 1. de locis affectis.

CAruncula innata ceruici vesicæ, siue Callus, *malæ compositionis ægritudo est in vrinæ itinere,* cum (exempli gratia) vel sponte naturæ vel ob incuriam medentis, siue ægri in initio morbum negligentis, caro ex præcedenti solutione continui, incrementum suscipit, cuius propter additamentum, vrinæ fistula angustior redditur, atque ita vrina supprimitur, siue caruncula vniusmodi, siue diuersi generis sit, vt syncera, vt mollis, vt dura, aut fungosa, aut rotunda, aut cum albedine callosa, verrucosa, porosaque, aut alteriusmodi ingenita, tum profunda cum euidenti duritie, aut summa. Quarum per se quælibet de sui remotione ac diminutione indicat. C

Quibus de causis Caruncula siue Callus innascatur, augeaturque.

C A P. III.

Fistula primæ quot modis stipetur.

TRibus in vniuersum modis vrinæ fistulam stipari censet Galenus. *Aut enim* (inquit) *corpus ipsius in tantum tumorem præter naturam attollitur, vt meatus inde occupetur. Aut aliquid ei præter naturam, vt vel caruncula, vel callus innascitur. Aut à re quapiam obstruitur meatus.* Nos vero de caruncula, siue callo tantum dicturi sumus, scilicet quibus modis quibusue causis oriantur, augeanturque, subinde ea, quæ ad exactam eorum curationem faciant, propositituri.

Causa huius mali.

Fieri itaque potest, vt è quatuor aliquo humorum vitio, ac potissimum pituitosi, aut melancholici aut salsi, aut è crasso sanguine aut adusto, naturæ sponte callus, vel caruncula innascantur: quemadmodum in cæteris corporis partibus facile accidere consueuit. Frequétissime autem ex diutina saniei effluxione, atque assidua eius excoriatione, ob immodicam renum calefactionem, aut præcedentis abscessus suppurationem, eruptionemque, vesicæ ceruix ac fistula vrinæ exulcerantur, vno aut pluribus locis, tū D
magno, vel paruo vlcere, vel erodente, aut putrido, aut sordido. Quibus in curandis remedia non exacte, non diligenter ob aliquam causam, vt puta fistulæ angustiam, aut cruciantem dolorem, vel etiam ob Medici imperitiam adhibita fuere, vnde mox caruncula innata est.

2. Fiunt etiam caro, vel callus ex assiduo, arenoso, vel calculoso, vel luteo defluxu, siue id è renibus fit, siue in vesica generetur. Accidit etiam tunc, vt in sinuosa illa ceruicis parte, atque anfractibus aliquid retineatur, ac veluti nitrosæ quædam particulæ & vitreæ, fistulæ intus affigatur, paulatimque & continenter increscat, cumuleturque, ac demum velut callus efficiatur, vrinæque iter impediat.

3. Ex pituita præterea, siue phlegmate defluente, modo mucilaginoso, aut viscido, modo instar oui albi, aut vitreo, aut salso, & corrodente in eisdem ceruicis finibus, & eodem modo inhærescente, atque increscente, callus, vel caruncula gignuntur.

4. Ex suppurato item, atque erupto vesicæ abscessu ceruici parte adiacentes vlcerantur ob tenellam loci substantiam, ac saniei erosionem: quamobrem caro additur, vnde vrinæ emissio prohibetur.

Sæpissime & ipsa ceruix abscedit, ex cuius suppuratione, atque eruptione id ipsum accidit.

5. Ex gallico etiam morbo, aut gonorrhæa, aut ex iocineris, aut cerebri sanioso fluxu ad renes ac vesicam, tanquam ad superfluitatum receptacula descendente, non modo renes ipsi, & vesica, & ceruix, verum & tota fistula, quandoque exulceratur, hinc fit, vt carunculæ toto illo meatu adauctæ, vrinæ iter facile impediant. E

6. Quod fit etiam ex præcedentibus primitiuis (vt vocant) causis, velut attritione, contusione soluta continuitate, aut conuulsione, aut fractura, aut vetere vulnere penetranti, aut fistuloso, vel in superioribus, vel adiacentibus locis.

In cer-

A In ceruice item vesicæ ex præcedenti herniæ, aquosæ, vel carnosæ, vel varicosæ curatione id vitium fit, cum vicinæ partes vlcerantur, excoriantur, ac vehementer breui, vel longiori temporis interuallo inflammantur,& cancrosa quadam (vt ita dicam) duritie,& carnosa replentur atque obstruuntur. 7.

Ex calculo præterea, qui in vesica habetur, humores præ nimio dolore ac pondere in eam confluunt, ac replent: Tum virulenta quadam vi, non vesicam modo, sed eius ceruicem, ac fistulam erodunt, vnde illud ipsum incidere necesse est. 8.

Accidit etiam quandoque, vt per criticam expulsionem vrina mittatur, veluti in febribus, cæterisque interioribus morbis, in quibus criticæ expulsiones fiunt. Quæ quidem vrinæ & copia, & acumine & caliditate, & adustione tantam vrinariis meatibus inflammationem inducit, atque excoriationem, vt facile & vlcerentur & putrescant, vnde caruncula innascitur: atque vesica insuper, & vicina loca vsque adeo quandoque inflantur, vt non modo scroti colligamenta, & musculi coarctentur, verumetiam intestina ipsa, & (vt vocant) mirach. Quamobrem lotium in tantum supprimunt, vt de ægroti salute vehementer dubitari possit. 9.

Ex immodicis etiam atque assiduis exercitationibus renes & vesica, à concurrentibus humoribus inflammati exulcerantur, vnde extraneum aliquid vrinæ emittendæ impedimento est. 10.

Languescunt insuper ac debilitantur renes ob frequentem atque immoderatam venerem, quam- 11.
B obrem debilitata continenti virtute, expultrix plus emittit, quam par est, pro ipsorum renum nutritione: quapropter quod superfluum est in vesicam delatum eam exulcerat, & carunculæ, quæ vrinam impediant, oriuntur.

Renes languescunt ob immoderatam venerem.

Supprimitur quoque vrina, cum genitale semen, siue in coitu, siue in pollutione propter caloris defectum ac debilem vim musculorum titillationes excitantem non emittitur. Quare fit, vt corrumpatur, atque indies putrescat magis, quod cum glutinosa illa sua & vitrea substantia vesicæ intus inhæreat, non modo vrinam supprimere potest, sed ventri, pectini, scroto, & vesicæ ceruici pessime abscedendi causam præbere, & fistulas curatu perdifficiles ingenerare. 12.

Qui bono habitu sunt, & à venere ob aliquam causam abstinent, plurimam quandoque coaceruant superfluitatum vim: vnde fit, vt cum ad renes ac vesicam, tanquam ad sentinam quandam deferuntur saniosa ramenta, vlcera in eis, & ex his caruncula oriatur, vrinæque iter intercludatur. 13.

Cum quis item diutius in renes iacuerit, vt in prælongis morbis, qualis podagra, vel ossium fractura est (frequenter fieri consueuit) illi ipsi renes cum vesica inflammati exulcerantur. Quamobrem orta caruncula, siue callo, vrinæ iter impedire necesse est: quod & aliis etiam de causis, quibus, ne longiores simus, consulto supersedimus, accidere potest. 14.

C

Quibus indiciis Carunculam innatam esse demonstretur. CAP. IV.

SOlertis Medici officium est ex præcedente morbi inquisitione cum præsentia, tum futura prænoscere, atque ita ad perfectam eius notionem deuenire. In hoc quidem casu fit, cum per signa, atq; ægri, vel familiarium relationem compertum habemus, morbum (exempli causa) gallicum innatæ carunculæ causam fuisse. Ex eius enim notis, & magnitudo mali huius, & curationis eius difficultas maiori ex parte cognoscitur, quæ sane ex malignitate eius non modica est, cum morbi contagiosi atque atrocis, qualis ille plerunque est, proprium sit, non facile medicamentis superari. Varicosa item vel carnosa hernia, vel abscessus, qui ceruicem vesicæ occuparit (vt *supra* est dictum) causam præbuisse possunt, è quibus etiam morbis perdifficilem eius fore curationem haudquaquam dubitandum est. Tanta enim in hisce sæuitia ac malignitas est, vt & medicaminum vis, & medentium virtus non difficulter infirmetur, minuaturque. Ex renum præterea antiquo affectu, aut vetere interni membri fistula, aut iocinoris, aut cerebri symptomatico effluxu (vt dictum est) aut alterius huiusmodi partis facile indicabitur morbus, sed cum
D difficultate curari posse. Quinimo affecti membri compositio, ac nobilitas, & cum aliis principalibus membris connexio, & loci angustia, & tractandi difficultas non modo difficilem curationem, sed & vitæ periculum persæpe demonstrant. Verum, vt cætera signa persequamur, euidenti etiam argumento est eminentem carunculam ortam esse, vrina guttatim effluens, vel tortuosa, vel longe etiam tenuior, quam esse solet. Sed illud præ cæteris indicium maximum est, cum per argaliæ (vt vocant) vel specilli, vel alterius instrumenti immissionem, in ea periculum facimus. Ex his enim facile coniicitur, vel adnatam carnem, vel obductum callum, vrinæ iter interclusisse. Quibus sane cognitis, ac diligenter examinatis, ad curandam ægrotationem, Deo bene iuuante, non timide aggredi possumus. Quandoquidem etsi ea magni momenti est, & curationis quam difficillimæ, nihil tamen est, cur ægrotum ipsum deseramus. Cui, dum anima est, (vt sapienter inquit Cicero) spes esse dicitur.

De Specillis siue instrumentis, quibus in morbi curatione vtendum est.

CAP. V.

E COmplura sunt specillorum, siue argaliarum genera, compluraque eorum, quæ vicem præstāt. Quibus de primum dicendum est. Sunt igitur *maluarum*, seu *petroselini*, aut *fœniculi*, aut *alterius* consimilis herbæ turiones siue cauliculi, longi tamen, ac duriusculi, quibus carunculam siue callum inquirere, & rumpere commode possimus. Candelæ insuper oblongæ crassiusculæque, at molliusculæ ex arte atque vsu fiunt, aut ex cæra alba (vt frequentissime fieri solet) aut ex citrina, aut ex viridi cum aliqua *æruginis rasæ portiuncula*. Ærugo enim maximum detergendo, carunculæque innatæ curandæ remedium est: aut commiscendum aliquid aliud ex detergentibus, aut conglutinantibus, vt *infra* proponemus. Specillum præterea satis accommodatum est, si ex tereti ac flexibili plumbea virga fiat, tanta crassitie ac longitudine, vt ingredi egredique pro medentis arbitrio commodius possit: quod modo tenuius, modo crassius

 pro

pro fistulæ angustia fabricandum est. Cum vtimur ad rumpendam carunculam, omnino crassius faciẽdum est: eam vero candelæ loco, tenuius constandum: tum extrema parte, quæ immittitur, id aliquo ex medicamentis, quæ suo loco dicemus, est inungendum. Eodem etiam modo ex auro, argentoue, aut ex simili metallo fabrefieri possunt. Argaliæ quoque eodem pacto, ex eademque materia læues in extremo ac rotundæ, vniformes habendæ sunt: vt facilius intromitti, atque innatam carunculam incidere, vel minuere possint. A

Quæ præparatio ante propriam curationem adhibenda sit.

Cap. VI.

IN *omni re, antequam aggrediare* (vt sapientissime inquit Cicero) *præparatio diligens adhibenda est*; quapropter antequam innatæ carunculæ propriam curationem aggrediamur, communia illa remedia præponẽda sunt, quæ in aliis etiam morbis adhiberi consueuerunt. Cognita igitur ægri habitudine per pharmaca, & victus rationem peccanti humori primum subueniendum est. Quod fit per sanguinis emissionem per syruporum pharmacorumque exhibitionem, prout humoris, vel morbi recentis vel veteris ratio, vel necessitas postularit, ac præsertim in gallico affectu, in quo multo accuratius agendum est, ne quid mali symptomatis superueniat, vt febris, vt rigor, vt humorum defluxio ad vesicam, testes, membrum. B Quæ sæpissime ob id intumescere, ac suppurare pessime consueuerunt: quinetiam frequentissime emoriuntur, adeo vt nulla sit salutis spes, curationisque remedium: quamobrem ita corpus debita euacuatione, ac sanguinis detractione præparandum est, vt de noua humorum effluxione dubitandum non sit. Quinetiam ad omnem suspitionem tollendam, ne quid rursus ingeneretur coaceruetúrque, sane multum profuerit *ligni sancti decoctum* eo modo ac serie, quam morbi & ægrotantis natura exposcere videtur præparatum Qua de re in eo *libro*, quem *de eius ligni multiplici medicina* conscripsimus, satis accurate à nobis dictum est. Nec quicquam prohibet (si præcedente curatione opus sit) aluum rursus leniri, atq; inflammatos humores refrigerari, *mannæ* scilicet, *cassiæ, tamarindorum, catholici*, aut alterius generis soluentibus potionibus, ac potissimum *polypodij* ex nostra descriptione, quod sæpenumero ægris salutare experti sumus.

Quo anni tempore præstet curatio.

Cap. VII.

OMni autem anni tempore, vrgente necessitate, curatio adhibenda est, quam tum differre periculosum est. Quinimo vel eodem die suppressa vrina, & ob id ægro periclitante, non minuenda modo C caruncula vel callus est, verumetiam ceruix ipsa incidenda: atqui cum morbus dat inducias, vernum tempus & autumnale præstat, ac hyemale, quam æstiuum commodius est. Martio itaque mense, Aprili, Maio, Septembri, Octobri, ac Nouembri fœlicius res peragetur, hoc est, sine prauorum accidentium metu & vitæ periculo. In ea enim anni temperie humorum illæ effluxiones, atque abscessuum cõgestiones non facile fiunt: ita vt cum ægris melius agatur.

In quo loco. Venus vitãda.

Loca insuper quo sicciora fuerint, eo salubriora sunt.

Sed illud præ cæteris ægri commonefaciendi sunt, scilicet vt mensem, cum minimum à Venere abstineant ne partes illæ renum ac vesicæ seminales debilitentur, inflammenturque, quod sane maximopere officit.

Carunculam siue Callum medicamentis præmolliendum esse.

Cap. VIII.

Decoctum pro iniectione.

MVltis sane modis Caruncula, vel Callus medicamentis præmolliendus ac digerendus est: vt detergi & minui facilius possint, quod recte hyeme fit, si per aliquot dies iniectorio (vt vocant) diluantur, *decocto* scilicet *fœni græci, seminis lini, radicum althææ, singulorum manipulo, ex aqua pluuiali, aut fontana, quibus percolatis, & aliqua mellis vel sapæ portione iniecta, vel decies die calida lotio fiat*. Æstiuo autem tempore, aut in calidis habitudinibus, fiat ex *maluarum cum suis radicibus, hordei mundi, violarum, singulorum sesquimanipulo, quibus aqua pluuiali concoctis, atque excolatis aliquid rubri sacchari sit adiectum*, quo eodem modo vtendum est. Aut fiat *ex violarum floribus*, aut *vtriusque buglossæ, qui ex aqua hordeacea ferbuerint, adiecto eodem saccharo*. Aut decoctum, & omni anni tempore ex *emundatarum passularum, sebesten, intyborum, singulorum vnciis duabus: amyli drachmis tribus: ex aqua hordei, & maluarum cum saccharo, vt supra est scriptum*: aut *syrupum de dactylis*, vel *capillorum Veneris*, aut *glycyrrhizæ mundæ, ficuum aridarum, dactylorum singulorum decem, quæ aqua hordei ferueant*. Facta proinde aliqua ex his lotionibus, candela *vaccino butyro*, vel *bubalino*, aut *oleo amygdalino dulci*, aut *sesamino*, aut *communi* inuncta, aut aliqua *axungia, vt anseris, vt anatis*, immittatur. Spongiis item ex eorundem simplicium decocto madentibus, locus extrinsecus fouendus est. Aut ex eo decocto, quod *libro secundo de Sclopetorum siue Archibusorum vulneribus*, conscripsimus, scilicet *corticum radicum Althææ, Inulæ, Bryoniæ, vlmi, cucumeris asinini, singulorum manipulo vno; fœni græci, seminis lini selibra*, bis die per horas duas ante cibum. Aut ex *arietinis, vel vitulinis intestinis cum arietino capite; quæ aqua discocta sint, fœmẽ* foueatur, aut *oleo*, aut re simili, vt ex arte fieri cõsueuit. Emplastrũ præterea ex *anserina*, vel *anatina axũgia*, vel consimili aut *ex fœni græci, & seminis lini farina, quæ in vino dulci, & oleo ferbuerint, aut cæpa sub prunis tosta, & farina triticea, & butyro, vel axungia suilla* imponendum est Quod si æger huiuscemodi medicamenta fastidiat, ceratum *ex axungia suillæ selibra: & lithargyrii aurei vnciis quatuor, aut* emplastrum *ex ammoniaci, bdellii, quæ acetum dissoluerit, singulorum semuncia, & axungiæ vrsinæ drachmis tribus, aut cerati de mucilaginibus, & æsypi Philagrij, singulorum selibra*; aut ex *maiori diachylone cum gummi, vel sine gummi* addendum est.

Aliud. *Aliud.* *Aliud.* *Emplastra.* *Ceratum.* *Emplastrũ.*

D E

Quibus

Quibus medicamentis Caruncula tollatur.

Cap. IX.

COnuenit inter medicæ rei profeſſores Carunculam hanc ſponte naturæ nullo modo, nulloque tempore ſanari poſſe, niſi beneficio artis adiuuetur. Naturæ enim ſponte augetur potius, quam vlla eius diminutio fiat, quamobrem ars plura medicamenta, pluraque inſtrumenta parauit, vt incidens & candens ferramentum, in quibus ſane medicamentis diuerſitas non modica eſt. Alia enim imbecillæ virtutis ſunt, alia valentioris, alia mediæ. Valentiora medicamenta appello, ratione nobilitatis membri affecti, atque affinitatis cum principalibus membris, quæ alioquin valentiora dici non poſſunt debilitata & præparatione, & beneficio artis. At medicamenti effectus eo perfectior, ac præſtantior eſt, quo minoris mordicationis ac læſionis eſt, ſua ſcilicet moderata abſterſione, atque exiccatione, vt Princeps aſſerere videtur. Tum moderata quadam temperie & correctione, quæ gradum non excedat, membri ſubſtantiam perdat, & pluſquam par ſit, erodat, ac deuoret. Quæ omnia in perniciem ægrotantium accidere conſueuerunt. Quapropter cum membri nobilitas, & ipſius anguſti meatus Chirurgicam operationem non admittat, incidentis ſcilicet & candenti ferramenti, induſtria quadam medicamentorum B munus exequendum eſt. Quamobrem artifex, præparata candela tantæ longitudinis & craſſitudinis, vt opus perfici poſſit, partem, quæ extremitati propinqua eſt, per tranſuerſi digiti ſpacium aliquo ex medicamentis, quæ *infra* dicemus, inungat. Sed illud præ oculis ſemper eſt habendum, *ne erodentia medicamenta liquida, aut lenia vnquam immittantur*; maius enim detrimentum, quam adiumentum ſanis locis atque adiacentibus ſequeretur. Adeo etenim vrinarij meatus tenella ſubſtantia eſt: vt moleſtiora medicamenta, qualia erodentia ſunt, ferre non poſſit. Quapropter medicina talis adhibenda eſt, atque adeo duriuſcula, vt vix in tranſitu fiſtulæ partem aliquam afficiat. Quod plane tutiſſime fiet, ſi cum aliquo ſubſequentium emplaſtrorum medicamentum commiſceatur, vt *ceratum* eſt *de mucilaginibus*, *diachylon* (paruum nuncupant) *ceratum de* ceruſſa, Emplaſtrum de lithargyrio (Tripharmacon appellant) Emplaſtrum de *minio*, &cætera. In ea enim diſſolutorum Emplaſtrorum ſubſtantia modico negotio miſcetur. Eodem exemplo puluis fit de medicinis debilioribus carnem minuentib. ſi ex *cerati ceruſſæ vncia, lento igne liquefiat, & corticum radicum dulcium malorum granatorum, aut ponticorum in vmbra exiccatorum, & in ſubtiliſſimum puluerem redactorum drachmæ duæ, & miſceatur aluminis ſaccharini dimidius ſcrupulus, & candelæ* (vt præcipimus) *extremitas illinatur*. Quod ſi medicamen hoc, vel cætera, quæ proponemus, duriora, quam par eſt, ob eam pulueris admiſtionem videantur, *olei* aliquid, aut *gallinæ axungiæ* C adiungendum eſt. Aut illius manibus *oleo*, vel *axungia* diu Emplaſtrum ſubigendum eſt, vt lenteſcat, quatenus opus ſit, eoque in curatione vtendum eſt. Aut medicamen fiat ex *cerati de mucillaginibus vnciis duabus: ſucci corticum capparum, ſucci cupreſſinarum nucum, corticum iuglãdium viridium, aut eorum loco foliorum olearũ ſylueſtrium, vel olearum immaturarum, & portulacæ ſingulorum drachmis tribus, & ad cerati ſpeciem redigantur*: quo vtaris, vt dictum eſt. Aut ceratum fiat ex *ſpongiæ combuſtæ, corticis ſaligni combuſti ſingulorum drachma vna: quæ ſecundum præcepta artis conficiantur.*

Fen. 4. tract. 3. cap. 12.

Vrinarij meatum adeo tenellã eſſe ſubſtantia vt erodentia medicamenta ferre nequeat.

Puluis debilior ad minuendam carnem.

Ceratum.

Medicamenta autem media ſunt, ſi *cerati vncia de minio liquefiat; ſucci ſquillæ drachma vna; portulacæ drachmæ duæ, & olei frumenti drachmæ totidem: quæ vbi ferbuere, in cerati ſpeciem redigantur*, aut cum medicamen componitur ex *cerati ceruſſæ vncia vna: lactis fici, paulum in ſole condenſati drachmis tribus: quæ manibus tractata commiſceantur; aut ſalis communi, ſalis gemmæ ſingulorum drachma vna, cerati de mucillaginibus vncia vna: aut drachma æruginis raſæ parum combuſtæ cum eodem cerato.* Tutiſſimum autem & probatiſſimum medicamentum eſt, & quod vires omnes medicamentorum habeat, imbecilli ſcilicet, valentioris, ac medij, quod ex *ſauinæ exiccatæ in vmbra ſeſquidrachma fit, ac cerati de mucillaginibus ſemuncia*; quam tutiſſime enim tractu temporis carunculã omnẽ ſine dolore minuit, ac deinde radicitus tollit, atque exiccat: quod non modo in hoc morbo experti ſumus, ſed in omni verendorum ægritudine, vbi caro adiecta ſit, ſi puluis tamen ſuper- D aſpergatur, vbi loci opportunitas expoſcit. Aut ex *hellebori nigri, ſtercoris murini, ſalis paululum vſti, ſingulorum ſeſquidrachma, cerati ceruſſæ ſemuncia, ſucci porri, aut vmbilici veneris drachmis duabus: ex tragacanthæ aduſtæ, oſtreorum, calcis nondum aqua extinctæ ſingulorum drachma, cum cerati de mucillaginibus vncia dimidia.* Aut *ex albis ouorũ duorum, quæ ſub prunis, vel feruenti aqua induruerint: vitrioli* (vt vulgo dicunt) *ſeſcuncia, quæ vertantur in puluerem, & conficiantur, vel humidis locis in filtro* (vt vocant) *ſeruentur, ac deſtillet aqua*: de qua *ſemuncia cum cerato de mucillaginibus aſſumatur, & lento igne in ſpeciem emplaſtri redigantur.* Aut fiat *ex ſeminis & radicis ſerpentariæ ſingulorũ drachma cum eodem cerato de mucillaginibus.* Aut ex *nucis cupreſſinæ, colocynthidos ſingulorum ſeſquidrachma, cũ cerati ceruſſæ ſemuncia.*

Aliud. Medicamenta media. Cerata.

Aliud tutiſſimum.

Aliud.

Aliud.

Aliud.

Aliud.

Sed illud in cauſtici medicamenti adminiſtratione aduertendum, *quanto innata caruncula antiquior eſt eo difficilius curari.* Quapropter imbecillioribus medicamentis non ſufficientibus, ad valentiora recurrẽdum eſt. Itaque cum carni ea minuendæ propter ob calleſcentem eius duritiem ſatis eſſe non videbuntur, ad eam pugnandam ac diſſoluendam argalia, vel ſpecillo bene perforantibus, & incidentibus, vt facilius penetrare poſſint, opus peragendum eſt: nec eſt, cur ſanguinis effuſionem per hæc inſtrumenta timeamus, ſaluberrima enim ea eſt, dummodo ex caruncula ipſa (nec aliter) effundatur: quod ipſum mo- E dico negotio cognoſceretur, nobis facile ſentientibus immiſſam argaliam, vel ſpecillum repugnante caruncula impediri. quinimo tum chirurgicum opus proſpere ſuccedit.

Notandum.

Vidimus enim complures ſola ſpecilli, vel argaliæ ope curari, cum innatam illam carunculam penetrarent. Vrina enim tum egrediens ſuapte abſtergendi atque exiccandi vi, ſine vllo alio artis præſidio ſanare poteſt. Quod ſi ob morbi malignitatẽ, aſſequi nõ poſſumus, ad valentiora (vt *ſupra* dixi) remedia confugiendum eſt. Id fiet, ſi ex *viuæ calcis, arſenici rubri, quæ in aceto per diem macerando, prapararis, ſingulorum dimidia drachma & cum cerati de mucillaginibus ſemuncia medicamen conficiatur.*

Ceratum in morbi malignitate.

Lib 1.ca 131. Tutissimum vero illud Alexandri Græci medicamentum, atque omni ex parte saluberrimum, A
Ceratum Alexandri. quod fit ex *vitrioli romani, auripigmenti, aluminis rochæ, æruginis rasæ, quæ aceto albo acerrimo per triduum emacerans, in soleque exiccaris singulorum drachma vna: cerati ex cerussa vnciis duabus: quæ lento igne feruiat, exinde prædictorum pulueres misceantur, & ex his factum ceratum in vsum seruetur.* Aliud prætereà tutissimum, valentissimumque medicamentum est, quod fit ex *præcipitati* (vt vocant) *drachmis duabus: emplastri cerusæ semuncia.*
Aliud. Aut ex *zimat* (quod dicunt) *floris æris singulorum drachma vna, quæ aceto atque aqua rosacea quatuor & viginti*
Aliud. *horarum spatio macerata, atque exiccata in sole, & emplastri cerusæ vncia adiecta vsui seruanda sunt.* Aut fiat *ex a-*
Aliud. *quæ, qua dissoluuntur metalla* (fortem vocant) *drachmis duabus, cerati cerussæ vncia vna, & lento igne ceratum fiat,* aut ex *aluminis combusti, æruginis rasæ combustæ, calcanthi vel*(vt vocant)*vitrioli combusti, singulorum semidrachma cum cerato de mucillaginibus, seruentur in vsum:* vt *supra* dictum est.

Qua ratione internæ partes exulceratæ atque inflammatæ curentur post carunculæ diminutionem.

CAP. X.

Fieri non potest, quin in carunculæ innatæ curatione internæ partes omnes vlcerentur, excorienturque, & cum dolore, maximaque erosione, & ardore, & præsertim in lotio emittendo. Vnde necesse B est ægros non minus, quam ob innatam carnem excruciari. Opportunis ergo remediis tum propriis, tum communibus occurrendum est, ne morbus indies increscat. Propria quidem extemplo, & intrinsecus & extrinsecus adhibenda sunt: vt loca affecta recreentur, & à corruptione, & ab abscessu defendantur. Quod sane initio fit iniectorio liquida immittendo, quale *caprinum lac, asininum, vaccinum, humanum,* aut *dulcium amygdalarum,* aut *quatuor seminum frigidorum maiorum,* vel *aquam hordei, rosaceam plantaginis, myrtearum baccarum, endiuiæ, nenupharis, violarum, aut decoctum seminis psyllij, aut seminis maluæ, aut solani, foliorum maluarum, aut violarum, aut summitatum fabarum, aut arnoglossæ, aut glycyrrhizæ recentis, aut quatuor seminum frigidorum maiorum, aut cotoneorum, aut seminis lini cum rosacco æqua portione. Quibus in lotionibus ouorum quatuor*
Lotiones. *alba secundum artis præcepta, agitata,* in principio præsertim maxime congruunt. Quod profecto acrimoniæ, & doloris remedium præsentaneum est. Internis etiam lauationibus *philonium* pro antidoto miscédum est, atque ore sumendum, si opus sit. Quæ lotiones sane fieri possunt ex *rosaceo immaturo, myrteo, violaceo, nenufarino, amygdalino,* ac generis eiusdem *cum ouorum albo.* Lenimen quoque fit ex *vnguento rosaceo, sandalino, refrigerante Galeni, rosaceo, violaceo, nenufarino, papaueris, mandragoræ,* atque eiusdem generis cum refrigerantium herbarum succis. Extra vero (scilicet pectini, scroto, peritonæo, & coli) panni conueniunt C eiusdem lotionibus, & aquis madentibus, aut in *oxycrato ex aceti & aquæ rosaceæ aquis portionibus, aut in succorum, solani, plantaginis, lactucæ, & aquæ rosaceæ, aceti rosacei, & olei itidem rosacei, in ouorum albuginibus pari pondere, aut in eisdem, ipsis cum suis vitellis agitatis, aceti rosacei portione dupla, & paulo aceti adiecto,* vel pro his *olei violacei nenufaris, & papaueris dupla itidem portione, quibus omnibus opii grana aliquot* (si vehemens fuerit dolor) *adiici*
Emplastra. *possent;* quæ omnia calida magnopere conferre solent. Emplastra etiamnum fiunt ex *hordeacei, furfuracei, vel miliacei panis medulla, cum lacte aliquo, ex eo omni, quod supra memoratum est: quibus emplastris ouorum recentium alba cum vitellis committenda sunt.* Aut ex *hordeacea farina, cum maluarum & violarum foliis, & nenufaris, vel mal-*
Emplastrũ. *uarũ vel fabarũ floribus.* Aut ex *sandalorũ, sumach spodii, myrti baccarũ, singulorũ semuncia: Acaciæ, hypocistidos, singulorum drachmis duabus, succi plantaginis, solani, aquæ rosaceæ, singulorum vnciis duabus, tum farinæ hordeaceæ quantum*
Vnguentum *satis est, e quibus cum albis ouorum emplastrum fiat.* Aut fiat vnguentum ex *olei nenufarini, violacei, succi endiuiæ, plantaginis, semperuiui, lactis humani, mucilaginis psyllii singulorũ semuncia, camphoræ drachma dimidia cum cera alba.* quo sane vnguento renes, pecten, peritonæum, locaque adiacentia illinantur. In incremento prætere-
Aliud. rea, & statu cruciantis doloris, prædictis lauationibus aliquid *rubri sacchari adiiciendum* est, aut *defæcati mellis, aut rhodomellis saccharini, aut rosacei, syrupi violacei, ziziphini, aut glycyrrhizæ.* Aut medicamentum fiat *ex corticum papaueris, amyli, succi glycyrrhizæ, singulorum semuncia, seminis hyoscyami drachma, opii granis sex, quæ cum solani succo & casei aqua, aut mulsa dissoluta, & in speciem vnguenti redacta loco detergendo,* & futuræ corruptioni
Decocta. prohibendæ, & dolori leniendo præsentaneo remedio sunt. Aut decoctum fiat *ex glycyrrhiza, vuis passis sine vinaceis, sebesten, dactylorum simpliciter, vel commistim, vel in decocto ligni sancti, aut ex teneritatibus vrticarum,*
Iniectiones. *radicum lapathi acuti, & inulæ cum sapa: In quorum colatura pastilli alchechengi dissoluantur, & sieph album cum opio* aut fiant iniectiones *cum succo consolidæ aut dissoluatur idem succus cum aliqua prædictarum lauationum.*

Quod si deterſio necessaria sit, quæ plane res è multo emanante pure, & graui eius odore cognoscitur: quod quidem & erosionem, & corruptionem, & vesicæ exulcerationem minatur, *sieph de memita,*
Detergentia vel *ærugine rasa, lapidescens saccharum, rosaceum, aut ærugo rasa ad nigredinem combusta,* aut *ægyptiaci aliquid cum lixiuio, aut mulsa, cum lupinorum, & lentium decocto dissoluendum est:* quo tutissime vteris. Sunt, qui in hisce lotionibus ad extremum remedium *argentum viuum mortificatum* dissoluant. Quo, in internis præcipue partibus, me iudice, si vllo alio modo fieri possit, omnino abstinendum est. *Candela* item *vnguenti pompholygos, & Apostolorum* (vt vocant) vel alius consimilis detergentis, *æqua portione illita* immittenda est. Nec non & *chalcitidis emplastrum cum rosaceo ad vnguenti speciem redigendum est.* Detergit enim optime, & conglu- E
Emplastrũ. tinat. Extra vero *ex hordeacea farina, lupinorum, orobi, fabarum, & lentium, cum lixiuio, & syrupo acetoso emplastrũ* imponendum est. Aut ex *vrtica, parietaria, malua, violis, vmbilico veneris cum sapa.* Aut ex *mastiches, olibani, boli armenicæ, terræ sigillatæ, hypocistidos, myrtearum baccarum, mumiæ, farinæ siliginis, lolii singulorum semuncia, olei rosacei, myrtei singulorum sescuncia: cum rosacea, & plantaginis aquis.* In declinatione morbi etiam iniectiones fiant
Iniectiones in declinatione. ex *sieph albo sine opio, bolo armenica orientali, siue communi, terra sigillata Alexandrina, vel alia, sanguine draconis ex lachryma, mumia iniecta cum lacte humano, aqua casei,* tota curatione præsentaneum remedium est, ex *hæmatite, cimolia, sandalionibus* : ex *pastillis de charabe*, *de spodio simpliciter*, aut *commistim*, aut *cum aqua rosacea, plantaginis*, vel *myrtearum baccarum*, aut cum decocto caudæ equinæ:

A aut *dissoluatur rosaceum cum aqua plantaginis, aut lotio fiat ex tutia præparata, & ærugine rasa combusta cum eadem plantaginis aqua, vel rosacea, de qua mentionem fecimus in libro de ligni sancti multiplici medicina Cap. de Vulneribus mentulæ.* Quæ sane omnia medicamentorum genera (prout res exegerit) repetenda sunt. In declinatione item candela, aut plumbeum specillum aliquo vnguento conglutinante, aut cicatricem inducente illitum immittendum est: veluti *vnguento de minio, lithargyrio, plumbo, tutia, calce, aut de sambuco, aut de tutia præparata, plumbo combusto, antimonio, lithargyrio, cerussa, vel decies elotis cum aqua rosacea in plumbeo mortario, cum rosaceo, aut myrteo duas horas laboriose agitatis.* Quæ sane omnia dolorem leniunt, conglutinant, & carunculæ incrementum prohibent: quod semper Medico timendum est. Communia insuper medicamenta necessaria sunt, ne doloris magnitudine humores inflammentur atque ebulliant: quod quidem ab acetosis, salsis, acutis abstinendo, prohibetur. Quæ res autem abscessum impediat, & facto iam medeatur, sanguinis missio, frequens alui deiecto, cum *cœlesti melle*, siue *manna*, aut *caßia* imprimis est. Tum *soluens electuarium sebesten*, aut leniens aliud, aut *violaceus* vel *rosaceus syrupus, pulpa tamarindorum, catholicon*, &c. generis eiusdem, prout necessitas ipsa sex rerum non naturalium postularit, quæ sane communia, & propria medicamenta non solum in vlcerum internorum curatione, quæ causa externa innata sint, præsentanea remedia sunt, verumetiam in quauis interna affectione, vnde exulcerationes, dolores, & excoriationes oriantur.

B

Quibus medicamentis abscesßibus, phlegmonis, & erysipelatis scroti succurratur.

CAP. XI.

QVanquam, & antiqui, & recentiores de huiuscemodi abscessibus bene longam mentionem fecerint, tamen cum in carunculæ agnatæ curatione ægritudo de membri raritate, ac neruosa eius substantia, nec non vehementi dolore oriatur, operæ precium facturum me existimaui, si quibus remediis subueniatur (quod differre periculosum sit) aperirem, prout ex longo medendi vsu & rerum experientia cognoui. Abscedente igitur scroto, vel aliqua eius parte, siue calidus, siue frigidus abscessus sit: quæ res & colore, & dolore, & inflammatione superueniente indicabitur: & si communia remedia præcesserint, adhuc tamen iteranda esse censeo, & sanguinis missionem, & deiectionem alui, vt vsus & morbi magnitudo postularit. Semper enim in defluentibus humoribus ab initio propter membri facilem receptum, venæ incisio basilicæ, & saphenæ opportuna est: vt ab humore locus defendatur: & si quid C descenderit, amoueatur. Vtatur itaque æger prætenui victu, habita, & ætatis & consuetudinis ratione, deinde ad particulam ipsam curandam propriis medicamentis deueniatur. In principio linimentum hoc dolenti loco imponendum est, quod habet *ol: rosacei immaturi, myrtearum baccarum, cotoneorum, singulorum semunciam cum cera.* Exinde laboranti particulæ applicetur emplastrum ex *solani contusi vnciis quatuor: succi solani vnciis duabus: rubetium rosarum, myrtearum baccarum singularum semuncia: farinæ hordeaceæ, & fabaceæ, singularum vnciis tribus: rosacei vnciis quatuor, cum decocto solani & rosarum*: quo quidem medicamento paucis in diebus nonnullos sanos fecimus: Aut fiat emplastrum ex *malorum punicorum, rubentium rosarum, lentium singulorum vnciis duabus: aqua & rosaceo ferueant:* Aut fiat *ex farina hordeacea, & fabacea singularum selibra cum aceto albo, aut nigro:* Aut ex *teneritatum hyoscyami, hordeaceæ, & fabaceæ farinæ pari pondere cũ rosaceo, & violaceo secundum artis præcepta.* Quod si ab his æger abhorreat, madentes panni in *succo solani, semperuiui, portulacæ, rosacei, & aceti æqua portione: aut in oui albugine cum rosacei immaturi, myrtei, succi portulacæ, & aceti pari pondere* imponantur.

Linimentũ in principio vsurpandũ.
Emplastrũ.
Aliud.
Aliud.
Linimenta.

In morbi autem incremento, & statu lenimentum fiat cum *olei chamæmelini, amygdalini, rosacei, myr-* D *tei æquis portionibus.* Imponatur emplastrum ex *florum chamomillæ, & meliloti singulorum vncia; farinæ fœni græci, & fabaceæ, singularum vnciis tribus: sepi caprini vnciis quatuor, cum rosarum, & chamomillæ decocto; cum ab igne remouebitur, additis vitellis ouorum tribus.* Aut ex *farinæ triticeæ, & fœni græci singularum selibra: Axungiæ gallinæ, olei violacei singulorum vnciis quatuor cum vino albo*, aut in incremento, statu, & declinatione ex *pulpæ passarum vuarum, fabaceæ farinæ, ciceris, & lentium singularum vncia, cumini semuncia, olei liliorum cœlestium, sapæ, singulorum selibra.*

In morbi incremento & statu.
Linimentũ.
Emplastrũ.
Aliud.
Aliud.

In sola autem declinatione fiat ex *diachylone minore, diapalmæ singulorum sescuncia, vrsinæ axungiæ drachmis tribus:* Quod emplastrum quarto quoque die imponendum est.

In declinatione.
Emplastrũ.

Quod si abscessus maturescere incipiat, arte adiuuetur, incidatur & curetur, vt fieri consueuit.

Cum autem frigidi humoris peccantis indicium est, in scroto abscedente, optimum remedium tota curatione est emplastrum ex *triticeis furfuribus in tenuiorem puluerem redactis libra vna: viui sulphuris semuncia: ammoniaci aceto dissoluto vnciis duabus: oxymellis simplicis, quantum satis est, quod calidum imponatur.* Aut ex *arentium rosarum, millefolij, stercoris caprini æqua portione cum vino albo.* Aut lenimentum à principio ad finẽ ex *cimolia aceto dissoluta.* Aut ex *lithargyrij aurei, plumbi vsti, olibani, mastiches, colophoniæ, assæ fœtidæ, aloes, singulo-* E *rum semuncia, cum oleo & aceto rosaceis; & in mortario plumbeo agitatis*; quibus bis in die abscedentia loca illinantur: aut fiat ex *furfuribus decoctis ex vino*; aut *ex semine lini cum vino*: aut foueatur locus bis die spongiis hoc decocto madentibus, & parum expressis, *scilicet seminis fœniculi, apij, petroselini, cari, dauci, anisi, cymini singulorum vncia cum vino albo ferueant, vt ex more artis fieri consueuit.* Illud autem diligenter animaduertendum, ac præ oculis semper habendum est, ne suppuratio abscessus distrahatur, & relinquatur sanies. Quinimo ante absolutum humorum concursum, & perfectam curationem incidatur, ne scrotum ac testiculi emoriantur. Quod sane breui tempore fit, nisi diligenter prouideatur. Quod si tamen contingat, ad corrupti amputationem (ne pars sincera trahatur) deueniendum est.

In materia frigida.
Emplastrũ.
Linimentũ.
Fomentum.

Qua

Qua ratione sanati conseruentur. CAP. XII. A

PRudentis Medici consilio prouidetur, ne caruncula, vel callus (vt quandoque accidit) rursus innascatur: quod quidem rebus sex non naturalibus fit, prohibendo scilicet humorum acumen atque adustionem, & à noxiis abstinendo, ne rursus humores defluant locum infecturi. A venere igitur potissimum abstineat, qui iam sanitatem est consecutus, dum cicatrix bene inducta sit. Alioquin facillime locus labefactari posset: vtpote infirmus, ac debilis. Idcirco præter illa, quæ ad victus rationem, & Pharmaceuticum regimen attinent, optimum quidem remedium fuerit, *ligni sancti decoctum*: vt *in eius libro* diximus, cum de renum & vesicæ vlceribus ageretur. In omni enim curatione atque in omni ætate, & in quouis humoris affectu, siue calidus, siue frigidus sit, salutarem inde habebis medicinam. Quod si ab vsitata atque integra eius assumptione abhorreas, in prandio saltem, & cœna eo abstinendum non est: cuius præparandi rationem *eodem loco* descriptam inuenies.

Ad vrinæ viã tuendã. Vrinæ autem iter recte tuebere, si candelam *butyro*, aut *oleo myrteo*, aut *rosaceo*, aut *amygdalino*, aut aliquo vnguento ex his, quæ cicatricem inducunt, illitam immittas. aut ea ex *emplastro chalcitidis*, vel *diapalmæ* fiat: quæ siue per se, siue ex aliquo oleo inuncta mirifice prodest. Si B autem inter immittendum carunculæ, vel calli impedimentum, id est, eminentiam sentias, ex viridi cera hoc est, ex *æruginerasa commista* (vt Pharmacopolæ nouere) conflanda est. Aut aliquid *olei vitrioli destillati*, *ei ceræ* viridi, vel alicui dictorum Emplastro more artis admisceto. Desiccat enim, carnemque omnem superfluam minuit. Ita vt non modo præseruandi, sed etiam curandi præsentaneum sit remedium. Quæ omnia, quoties opus fuerit, repetenda sunt.

Hæc habui de huius carunculæ morbo, quæ dicerem, cum præsertim breuitati pro virili consuleremus. Quæ si Medicis (vt spero) probabuntur, non dubito, quin & ægris valetudinem medendo, & sibiipsi decus quam facillime pariant.

FINIS.

C

IACOBI

D

E

IACOBI DONDI MEDICI AC PHILOSOPHI PATAVINI PRÆCLARI COGNOMENTO AGGREGATORIS NOMINATI,

ENVMERATIO REMEDIORVM SIMPLICIVM ET COMPOSITORVM AD AFFECTVS FERME OMNES,

QVI A CHIRVRGO CVRANTVR, EX VETVSTISSIMIS ET OPTIMIS QVIBVSQVE AVTORIBVS.

Cui in fine accessit

EXAMEN LEPROSORVM
Autoris innominati.

Prodit

ANNO cIↄ Iↄ cx.

Authores in hoc libro citati.

Albertus.	*Albucasis.*	*Almansor.*
Antonius Musa.	*Apuleius.*	*Auicenna.*
Circainstans.	*Colliget.*	*Dioscorides.*
Galenus.	*Haliabas.*	*Ignotus.*
Isaac.	*Kiranides.*	*Lapidarii author.*
Macer.	*Mesue.*	*Nicolaus.*
Plato.	*Plinius.*	*Præparator.*
Rhases.	*Sextus.*	*Serapio.*
Simon Genuensis.	*Thessalus.*	*Viatici Author.*

IACOBI DONDI PATAVINI MEDICI ET PHILOSOPHI PRÆCLARI, QVEM AGGREGATOREM COGNOMINANT,

Enumeratio remediorum simplicium & compositorum ad affectus omnes, qui à Chirurgo curantur, ex vetustissimis & optimis quibusque authoribus.

De apostematibus & pertinentibus ad ea. CAP. I.

Inflationes, apostemata, tumores dissoluentia & sedantia.

AGNVS. j. vitex. Plin. 24

Agrippæ vnguentum. Nic. valet omnibus tumoribus in quacunque parte fuerint.

Alnus: Plin. 24. folia cum aqua feruenti.

Allium: Plinius *vigesimo*. Macer cum adipe porci

Althæa: Serap. secundum Diosc. soluit, maturat, & aperit.

Ammi: Plin. 20. Hali. Serap. secundum Diosc. soluit inflationes.

Anethum. Isaac.

Anisum. Hali. Serap. secundum Galenum expellit inflationes ventris. secundum Diosc. est conueniens in flationibus.

Apium. Serap. secundum Diosc. semen inflationes resoluit.

Abrotonum. Serap. secundum Diosc. & Galen. cum *farina hordei*, resoluit apostemata.

Aqua maris, Plin. *trigesimoprimo*, cum *farina hordei cocta*.

Atriplex. Serap. secundum Diosc. *cocta & cruda emplastrata*, resoluit apostemata.

Bdellium. Hali. cum saliua ieiuni. Serap. secundum Diosc. & Eben Mes. *in decoctione*, dissoluit apostemata.

Albu. *emplastratum cum rob dulci*.

Beda, vide Sicla.

Brasica. Plin. 20. domestica & syluestris. Apul. *syluaticæ folia trita cum axungia veteri* Vide Caulis.

Butyrum. Isaac. resoluit apostemata.

Calamus aromaticus. Aui. Serap. secundum Habyx, *emplastrum*.

Cannabis. Sera. secundum Galenum inflationes & apostemata resoluit.

Cancer. Auic. *fluuialis* superpositus, magna resoluit apostemata.

Caprificus. Plin. 23. *ligni & foliorum fumigium*.

Carui. Isaac.

Casia fistula. Colliget.

Castorium. Alman. Auicen.

Caulis. Mac. *cum vrina propria superposita*. Vide Brassica.

Centumcapita. Plin. 22. Sera. secundum Diosc. *centumcapita albi*. putarunt quidam, quod suspensa super apostemata aut emplastrata, resoluat ea.

Cherifolium. Macer. *cum cera noua & axungia veteri*.

Cerotum Adromachi. Mesu. II, *antido*. dissoluit dissoluenda.

Cicer. Isaac. dissoluit apostemata & minuit.

Cyclaminum. Sera. secundum Gal. admiscetur medicinis resoluentibus secundum Eben Mes. soluit apostemata.

Cicuta Plin. 25, & 26. *folia cum axungia*.

Cyminum. Plin. 20. Al. Serapio.

Cimolia creta, Plin. 25. *cum aceto*.

Cyperus. Plin. 21.

Cypressus. Plin. 24. *succus nucum eius cum ficu sicca*.

Citrum. Haliabas *folia*.

Colocynthis. Hali. *folia viridia*, resoluunt apostemata.

Condisi. Sera. secundum Diosc. *cum farina hordei & vino coctum emplastrum*, resoluit apostemata in principio eorum.

Confectio de musco. Auice. j. *quinti*.

Coriandrum. Plin. 20. *cum melle*. Mac. *cum melle & passulis*. Sera. *emplastrum cum farina fabarum*.

Cucumer erraticus. Plin. 20. & 23. Apul. *cucumeris agrestis radix cum polenta*.

Crocus. Auicen. resoluit apostemata.

Crocomagma. Plinius 21.

Dactyli. Auic. *decoctio eorum*.

Diachylon. Mes. II. *antid*. resoluit & maturat omnem inflationem.

Ebenus. Haliabas.

Elleborus. Plin. 25, *albus*.

Epithymum. Alman. Auicen.

Eruum. Plinius 22. *cum vino*.

Fœniculum. Plin. 20. *folia linita*.

Fœnugræcum. Serapio. Haliab. *emplastrum cum semine lini*.

Fermentum. Serap. secundum Dioscor. apostemata proprie in inferioribus corporis resoluit.

Fæx vini & aceti. Plin. 23. Haliab. Auicen. *vsta sola & tum*

cum nitro. Serapio *fæx vini*, resoluit apostemata non aperta.

Ficus, Serap. secundum Galenum *cum farina hordei, aut cum medulla panis fermentati.* Isa. *sicca cum hordeo & fœnugræco, non matura similiter cum cera.*

Fistula pastoris, Auicenna.

Furfur, Auicenna.

F[illegible] *æris*. Serap. secundum Dioscor. resoluit apostemata.

Flos nitri, Plinius 31 *cum vino.*

Frumentum, Serap. secundum Dioscor *cap sputi masticatum linitum*, resoluit & maturat apostemata in corporibus rusticorum.

Gith, Plin 20.

Grassula. Macer.

Hyoscyamus Apul. *herba cum stercore ouis & aceto.* Macer. *folia cum polenta.*

Iesemin, Auicen *embrocata.*

Iuncus odoratus. Plinius 21. *semen.*

Iuniperus Plinius 24. *semen.*

Indicum, Auicen. detumescere facit. Serap. secundum Gal. dissoluit & minuit apostemata mollia diminutione multa.

Inula, Plinius 20.

Lactuca, Plinius 20.

Lana. Plinius 29. *succida.*

Ligusticum. Plinius 20.

Lini semen, Serap. secundum Diosc. resoluit & maturat calida apostemata *cum melle, & oleo, & aqua.* Hali. similiter *cum oleo violarum.*

Lolium. Isa. Sera. secundum Diosc. *cum stercore columbi & vino*, soluit apostemata. Auic. *cum semine lini & vino coctum, vel stercore asini, vel canis & semine lini dissoluit ea.*

Lupini, Plinius 22 *cum polenta.*

Malua. Plin. 20. Isa. resoluit apostemata.

Markasita, Hali resoluit ea.

Menta, Ser. secundum Diosc. *emplastrum cum sauich*, resoluit apostemata dicta carsthimata. (Diosc. simpliciter habet, dissolui ab ea apostemata, quibus *cum polenta* imponitur.)

Mercurialis, Ignot. *tunsa apposita.*

Myaces pisces, Plin. 32. *testa eorum.*

Myrtus, Plinius 23.

Morus. Sera. secundum Diosc. *lachryma eius* resoluit apostemata.

Malsa, Plin. 22.

Murex piscis. Plin. 32. *cinis cum oleo.*

Nigellæ. Auicenna.

Nuces. Isaac.

Oleaster. Plinius 23 *folia cum vino, cinis etiam ramulorum.*

Oleum:
- *Laurinum*, Auicen. resoluit inflationes valde.
- *De ruta*. Auic. vt ibi.
- *Papaueris rubei*, Aui. x. v. *cum adipe anseris vel gallinæ*, soluit apostemata.
- *Anthinum*, Mes. 12 *anti.*
- *Michæ*. Hali. 10 *antidot.*

Oliua, Plin. 23. *cinis eius cum aceto.*

Oua, Kiranides *cortices assati cum oleo myrti.*

Petroselinum, Serap. secundum Gal.

Phrygius lapis, Serap. secundum Dioscor *cum terebinthina vel cerotto* resoluit apostemata.

Pyrites, vide Markasita.

Pix, Sera. secundum Diosc. resoluit apostemata.

Porrum, Plinius 20 *biscoctum.*

Pulegium, Plinius 20. *syluestre.* Mac. *radix cum polenta.*

Plantago, Plinius 26. *folia cum sale.* Macer.

Propolis cera. Plin. 22.

Psyllium, Plin. 26. *semen.* Ignot. *infusum in aqua emplastrum* collectiones omnes curat.

Rhecoma, Plin. 22. illinita.

Rheubarbarum. Sera. secundum Diosc. *emplastrum cũ aqua* in apostemate antiquo.

Ruta, Serap. secundum Galen. confert inflationib. maxime.

Sanguis, Plin. 28. *vrsi & tauri aridus & siccus.*

Secacul, Gal. resoluit apostemata.

Sicla, Auicenna. *elixa emplastrata*, resoluit apostemata.

Sideritis, Plin. 22.

Sinapis, Auicenna. apostema antiquum resoluit.

Sisymbrium, Auicenna.

**Sision*, Ser. secundum Gal. *radix cum farina lolii & hydromelite emplastrata.*

Sordicies, Serap. secundum Gal. vniuersaliter resoluit apostemata indigesta, & illa, quæ accidunt propter sodam,

Sotira, Auicen. *primo quinti.*

Sudor. Serap. secundum Gal *hominis luctantis linitus* humores præter naturam resoluit.

Sulphur, Plinius 25. discutit.

Spica, Auicenna.

Spongia Plin. 31, *ipsa & cinis eius cum pasta.*

Sputum, Serap. secundum Gal. *cum masticatione frumenti*, resoluit apostemata in rusticis, sed in corporibus mollibus sufficit *sputum solum, vel masticatio eius cum pane.*

Squinanthum, Serap secundum Diosc.

Stercus, Plinius 28. *suis calefactus cum oleo.* Serapio. secundum Galen. *cinis cum medicinis resolutiuis* maxime prodest. Kir. *canis cum aceto & murium dissolutum in aqua.* Sex, *columbi cum oleo & elephantis genitum & tauri applicatum.* Halia. *ouis* super grossa apostemata.

Testiculus canis. Auice. phlegmatica apostemata resoluit.

Tilia, Plinius *vigesimo quarto, folia & cortex in vino cocta.*

Thymus, Plin. 21 *cum vino.*

Tragoriganum, Plinius 20.

Triticum, Isa resoluit apostemata.

Verbascus, Plinius *vigesimo sexto, semen coctum in vino.*

Vinca peruinca, Plin. 21 *cum vino.*

Violæ, Plin, 21. Ignot. *folia cum axungia.* Macer. *cataplasma.*

Viscus, Almansor.

Vitis, Plinius 23, *pampini & cinis veteris cum axungia.*

Vitis alba, Sera. secundum Diosco. *radix cum rob. emplastrum, vel cum oleo dissoluta, aut cum vino*, dissoluit apostemata. Kir. *cum vino.*

Vnguentum:
- *Basilicon*, Ser. 28. *anti.*
- *Marciaton*, Nicol. tumores reprimit.
- *Aristolochia*, Thessal *cap. herbæ piscium.*

Zinziber, Auicen. resoluit inflationes.

Zurumbet, Serap. resoluit apostemata proprietaticis.

Eru-

Eruptionibus Collectionibus, & Apostematibus conferentia

A*cacia*, Plin.24.
Adeps porci, Serap. secundum Diosc. *cum cinere & calce.*
Agaricum, Auic. omnibus confert.
Alkekengi, Serap. secundum Habyx, *succus coctus linitus.*
Aloe, Sera. secundum Alcanzi, arabicum.
Althæa, Auicenna Apul. *cum fœnugræco & semine lini.*
Amygdala, Plin.24. *amara.*
Ammoniacum, Auice. apostematibus paruis primo; postea magnis sine capite.
Amurca olei, Serapio. *cocta cum aceto & vino.*
Anagallis, Serap. secundum Diosc.
Apium risus, Apul. *cum fimo porci.*
Agrimonia, Plin.26. *folia linita.*
Aristolochia. Thessalus. *vnguentum ex radice*
Aron, Plin.24. *cum melle.*
Arundo, Plinius *vigesimo quarto*, *folia cypriæ arundinis.*
Balsamus. Plin.23.
Buglossa, Plin.27.
Butyrum, Isa. Hali. Serap. secundum Galenum linitum in mulieribus & infantibus, curat apostemata eorum.
Caprificus, Plin.23. *frondes & folia.*
Caulis, Serap. secundum Galenum glutinat apostemata, secundum Diosc. *agrestis folia emplastrata*, consolidat & curat apostemata indurata.
Cedrus, Plin.23. *fructus eius. & 24. cortex, folia, & glandes.*
Cicer, Auicenna.
Cichorea, Plin.20. illita.
Cinis, Plin.28. *cornu, caput, vel fimi vituli*;
Citrum, Isaac. *femina.*
Colocynthis, Auic. *folia.*
Coriandrum, Plin.20. *cum melle.*
Clymia, Serap. secundum Dioscor. apostematibus conuenit.
Elleborus, Plin.25. *albus* applicatus.
Erum, vide *Orobus Eryngium*, Galen. *Simplicium 6.*
Fel, Plinius *vigesimooctauo*, *lupi.* Auicenn. *asini syluestris.*
Galbanum, Auicenna.
Gallæ, Plin.24.
Helyine, vide *paretaria.*
Hordeum, Plin.22. *farina eius cocta & cruda.*
Hyosciamus, Alman.
Hypericum, Auice. proprie frigidis & duris magnis confert.
Indicum, Colliget. Auicenna.
Keyri. Serap. secundum Galen. est medicina valde vtilis apostematibus.
Lac, Serapio secundum Dioscoridem confert vniuersaliter omni apostemati, vbi humores mordicantes currunt.
Lapathum, Apul. *cum axungia emplastratum*, aut spargit, aut collectionem facit & aperit.
Lentes, Plin.22.
Lenticula aquæ, Plinius 23.
Leucoion, vide Keiri.
Licon, Plin.26. *quadã eius species* linita * forte *Leucoion*:
Lini semen, Hali. *cum melle maxime.*
Luf, Auic. apostematibus indigentibus abstersione confert.
Manna, Sera. in medicinis apposita.
Mandragora, Apul. *cum polenta tunsa.*
Mercurialis, Haliab. *cum vino.*
Multipeda, Plin. *trigesimo*, *cum quarta parte terebinthinæ.*
Myrtus, Plin.23 *folia cum cera.*
Morus, Plin.23. *succus corticis vel radicis.*
Nuces, Sera. secundum Diosc. *nucleus vetustarum* masticatus superpositus, curat apostemata, nempe gangrænas, anthracas, ægylopas, & alopecias.
Oleander, Plin.23.
Oliua, Sera. *folia agrestis cum melle* in apostemate dicto duo vlcera.
Orobus, Isaac. *cum melle.*
Oua, Auic. apponuntur *in emplastris.*
Panis, Plin.22. *in aqua & oleo.*
Parietaria, Galenus 6. *simplic.* Auicenn. sedat.
Pilulæ alburmaki, Auic. 9. *quinti.*
Pix, Plin.24. *ex nauibus exterius rasa.*
Poma, Galen. 2. *alimen. antiqua assata in calido cinere; aut bene cocta in aqua circum cataplasmata nascentia.*
Platanus, Plin.24. *folia & cortex.*
Plumbum, Auicen *fricetur vnum eorum super aliud cum aliquo ex oleis, aut fricatura eius cũ vino vel aliquo succo frigido.*
Psyllium, Plin.25. Ig. *semen tritum imbibitum aqua, emplastratum*, omnes collectiones curat.
Quinquefolium, Plinius *vigesimosexto*, *coctum in aceto.*
Ranunculus, vide *Apium risus.*
Rhamnus, Plin.26. *coctus in aceto.*
Rhecoma. Plin.27. illinita.
Reseda, Plin. 27. *circa Ariminum nota*, est herba, quã resedam vocant, qui curant ea, addunt hæc verba: *Reseda morbos reseda, scis ne scis ne, quis hic pullos egerit: radices nec caput nec pedes habeant*, hæc ter dicunt, totiesque expuunt.
Rubea, Plin.24. *semen eius & radix.*
Sauina. Plin 24.
Saluia, Sera. secundum Diosc. *decoctio.*
Salix, Plin.24. *succus emanans à cortice inciso.*
Sanguis, Plin.28. *vrsi & tauri siccus.* Serap. secundũ Dioscoridem *hœdi, agni, anseris, & anatis*, apostematibus confert. Auicenn. *leporis* in leui apostemate.
Secacul, Colliget.
Semperuiuum, Apul. *cum axungia, coriandro, & pane trito* apposita, aut spargit aut rumpit.
Sudor, Sera. secundum Gal. *hominis luctantis cum puluere suo misto oleo ros.*
Smyrnium, Plin.27. *radix.*
Stercus, Sera. secundum Galen. *bouis* linito membro apostemato.
Struthium, Ignot. *cum polenta hordei & vino.*
Tamariscus. Plin.24. *succus foliorum.*
Tassus barbassus; Auic. *decoctio foliorum*, & Plin.25. *& folia radix.*
Terra sigillata, Colliget.
Tilia. Plinius 24. *lachryma eius.*
Terebinthinus, Plin.23. *folia & radix.*
Tribulus. Plin.22.

Verbascum, vide *Taffus*.
Verbena, Plinius 25.
Vinum, Plin. 22. *infusa lana*. Serapio. *vetus dulce infusa lana non lota*.
Virga pastoris. Auicen. vlceratis apostematibus confert.
Volubilis, Haliab. *cum vino cocta* superposita.
Vnguentum diaphœnicon, Mes. 2. *antidot*. apostematibus diuersarum medicinarum confert.
Vnguentum colcotar. Hali. 24. *antid*. omnibus apostematibus de materia fluente ad membrum.
Vnguentum de calcandis. Auicenn. 11. *quinti*, ad prima apostemata confert. Serap. 28. *antidot*.

Tardantia & prohibentia apostemata.

A*Cetum*, Auicenn. prohibet aduentum vel augmentum apostematum.
Acetosa, Hali. *folia cataplasmata*.
Althæa, Ser. secundum Galenum prohibet. Auicen. similiter.
Bolus armenia, Haliabas.
Beta, Serap. secundum Gal. *cocta*.
Chamæleoni. Auicenna.
Camphora, Auice. Circ. prohibet calida apostemata.
Hepatica, Serap. secundum Gal. prohibet calida.
Lapis molaris. Auicen. *vaporatio eius cum aceto*.
Lutum Samium, Auicenna. in calidis prohibet.
Ouum, Serap. secundum Galenum. *miscetur in emplastris* prohibentibus apostemata., sicut est *emplastrum de meliloto*.
Psyllium, Auicenna. *prima parte*, 2. *c*. 1. integrum appositum.
Rhus vide *Sumach*.
Rubus canis, Sera. secundum Diosco. *emplastrum foliorum recentium* prohibet.
Sanguis draconis, Serap. secundum Galen. *herba eius* prohibet.
Solanum, Auic. 1. *parte* 2. *canonis*.
Sumach, Auic. prohibet aditionem eorum.
Stercus, Serap. secundum Gale. *boum* linitum membro apostemato.
Talk, Auic. prohibet in principio apostemata, carnium laxarum.
Terra sigillata, Serap. secundum Paulum, prohibet calida in principio, si non fuerit in membris mollibus.
Tribuli, Serap. secundum Gale. prohibent confirmationem calidorum. Hali. *marini*.

Prohibentia fluxum humorum ad apostemata.

A*Cacia*, Haliab. *Cimolia creta*. Plinius 25. *cum aceto*.
Poma, Serap. secundum Galen, *pontica* & *acetosa styptica* prohibent, quod currit ad apostemata in principio eorum.
Plumbum, Serap. secundum Gal. *oleum fricationis eius* ad apostemata calida mala.
Sandali, Serap. secundum Eben Mes. fluxum prohibent humorum ad membra.
Sordicies, Sera. secundum Gal. prohibet fluxum ad apostemata calida mamillarum.
Tribuli Haliabas. *marini*.

Sedantia apostemata, & dolores eorum.

A*Lkanna*. Haliabas. *folia*.
Althæa, Sera. secundum Galen. sedat dolores.
Cannabis, Serapio. secundum Diosc. *radix syluestris emplastrata* sedat calida.
Cassia fistula, Sera secundum Eben Mes. sedat apostemata sanguinis.
Cherua. Sera. secundum Diosc. *oleum eius cum cicuta*, sedat phlegmatica.
Cucurbita, Sera. secundum Diosco. *cum cruda emplastrata*, dolori calidorum confert.
Ebulus, Serap. secundum Diosc.. *folia recentium cum sauich hordei* sedat calida.
Fermentum, Serap. secundum Dioscor. apostematibus inferioribus corporis.
Glandes, Mes. Ser. secundum Diosc. apostematibus emplastrum sedat calida.
Hordeum, Sera. secundum Diosc. *farina eius* sedat dolorem calidorum.
Hyoscyamus. Auic. sedat dolores apostematum.
Laurus, Serap. secundum Diosc. *folia cum pane & sauich* emplastrata, sedat pulsationes calidorum.
Lupinus Sera. secundum Diosc. *cum sauich & aqua*, sedat calida apostemata.
Malua, Serap. secundum Eben Mesue, sedat calida & curat ea.
Orchis Serap. secundum Dioscor. *emplastrata* sedat calida.
Panis, Serap. secundum Dioscor. *frumenti coctus cum melicrato, & sine decoctione cum aliqua herba vel aliquo succo conuenienti emplastratus*, sedat calida.
Parietaria, Auicenn. sedat apostemata.
Pinus, Serap. secundum Dioscor. *emplastrum ex foliis*, sedat dolorem.
Polenta Plinius 22.
Pulegium, Serap. secundum Diosc. *emplastrum cum sauich* calida.
Ricinus vide *Cherua*.
Sauina, Serap. secundum Dioscoridem, *folia* sedant calida.
Sarcocolla. Auicenna omnia apostemata sedat superposita.
Scea. Auicenna sedat apostemata.
Stercus, Serap. secundum Diosc. *vaccæ* superpositum cum humiditate sua, & inuoluitur *in foliis, & calefit in cinere calido, & ablatis foliis apponitur*, & sedat calida apostemata.
Viola, Sera. *folia sola, aut cum farina hordei*, sedant calidum apostema.
Vsnee, Auicenna calida.

Apostematibus in principio eorum conferentia.

A*Cetum*, Serap. secundum Dioscor. *lana non lota, aut spongia in eo*.
Asphodelus, Sera. secundum Diosc. *cum sauich* in principio calidorum. Auic *cum farina hordei*.
Furfures. Auicen. *cum aceto*.
Glandes. Serap. secundum Galen. in principio calidorum & augmento. Auicen.
Indicum. Auic. omni apostemati confert.
Lapis lacteus. Auic.
Lutum sigillatum. Auicenna.
Lana. Serap. secundum Dioscor. *infusa in aceto, vel oleo, vel vino*.

Lutum ſamium, Auic. prohibet in principio.
Parietaria, Gal. *6 ſimplic.* Auic.
Poma, Serap. ſecundum Galen. *inſipida* apponuntur medicinis in principio & augmento *ſuccus eorum & folia*. Auicenna.
Pſyllium, Serap. ſecundum Habyx, *folia*.
Sandali. Hali. in principio calidorum.
Semperuiuum, Circ. valet ſuperpoſita repercutiendo.
Virga paſtoris, Serap. ſecundum Dioſc. in principio *emplaſtrum* etiam frigidorum confert.
Violæ, Circainſt. *ipſæ & herba* appoſitæ calidis in principio.

Maturantia apoſtemata & phlegmones.

A*lthæa*, Hali. Col. Serap. ſecundum Dioſc. *radix ſola trita non cocta*, ſoluit, maturat, & aperit, apoſtemata ſecundum Gale. maturat exituras, dum eſt recens. Auic. mollificat ea. Al. *maluauiſcus*. mollificat.
Amomum, Serap. ſecundum Dioſcor. maturat calida.
Anethum, Iſa. Auic. Col. Hali. Serap. ſecundum Dioſcor. *coctum in oleo*, frigidis & crudis apoſtematibus. Beta, vide Sicla.
Butyrum. Auic. *non recens* maturat in corporibus nō duris, vt infantium & mulierum proprie & poſt aures. Haliabas.
Caprificus. Plin. 23 *frondes & folia* mollificant apoſtemata.
Caulis, Auic. *ſylueſtris, domeſticus, & marinus*.
Cerotum Andromachi, Meſ. *11. anti.*
Colocynthis, Auic. *folia viridia*.
Diachylon, Meſ. *11. antid.* maturat & reſoluit omnem inflationem.
Faba freſa Plinius 22.
Fœnogræcum, Hali. Circ. *farina eius cum vitello oui* attenuat, & *cum terebinthina* maturat & rumpit.
Frumentum, Haliab. Serapio ſecundum Dioſcoridem.
Ficus, Plinius 23 *ſiccæ cum calce aut nitro*. Serap. ſecundum Galen. cum *farina frumenti*.
Galbanum, Circ. ſuperpoſitum, apoſtemata maturat & rumpit.
Hordeum, Plin. 22. *farina cum reſina*. Sera. ſecundum Dioſc. *cuſch eius* phlegmatica & calida maturat. Circ. ad frigida apoſtemata maturanda *farina eius cum pice*, vel *terebinthina*, vel *melle*.
Lactis butyrum, Iſaac.
Lapathum rotundum, Circainſt. *decoctum in oleo cum axungia* ſuperponatur.
Lilium, Plinius *21. ſuccus florum*. Macer ſimiliter.
Lini ſemen, Haliabas Serap. *emplaſtratum*.
Lupini, Circ. *cum oleo*, apoſtema frigidum maturant & rumpunt.
Malua, Iſa. *cum axungia, maluauiſcus* plus maturat.
Markaſita, Serap. ſecundum Dioſco. cum *reſina pini*. dura apoſtemata maturat.
Melilotum. Serap. ſecundum Dioſcoridem calida *apoſtemata*.
Narciſſus, Haliab. *cæpa eius*.
Panis, Plinius *22. cum aqua & oleo* mollificat apoſtemata.
Pix, Plin. 24. Colliget.
Raphanus, Plin. 20.
Roſmarinus, Serapio ſecundum Dioſcoridem, *folia emplaſtrata trita* difficilis maturationis apoſtemata maturat.
Sanguis, Serap. ſecundum Gal. *hirci* vel *vrſi* ſuperpoſitus calidus, maturat cito. Auic. *leporis*.
Sapo. Serapio ſecundum Abaſari, maturat & colligit ſaniem.
Sicla, Auic. *elixa emplaſtrata*.
Sinapis, Almanſor.
Sputum. Serap. ſecundum Galen. *ſolum linitum* in corporibus mollibus maturat, vel *cum maſticatione panis*, ſed in corporibus ruſticorum fit *cum maſticatione frumenti*.
Triticum, Haliab. *maſticatum*.
Viſcus, Serap. ſecundum Dioſc. *cum reſina pini & cera æqualiter*.
Viticella, Circainſt. *radix cum farina, oleo & axungia*.

Calidis apoſtematibus & acutis conferentia.

A*Cacia*, Auic. *cum albumine oui*. Haliab. ſuperpoſita. Circ. *cum ſucco plantaginis, & corrigiolæ*.
Acetoſa. Hal. herba *cataplaſmata*.
Adeps, Serap. ſecundum Dioſcor. *porci cum cinere & calce*, confert.
Alcanna, Col. Haliab. *folia*. Serap. ſecundum Dioſc. *foliorum emplaſtrum*. Auic. *decoctio*.
Alkekengi. vide *kekengi*.
Althæa, Auic. Hali maturat ea.
Amiberberis, Auice. *emplaſtrum* proprietate confert. Sera. ſimiliter.
Amomum, Serap. ſecundum Dioſc. maturat ea. Auicen. ſimiliter.
Apium, Serap. ſecundum Dioſc. *ſpeciei ſmyrnion emplaſtrum*, reſoluit ea. Auic. ſimiliter.
Aſphodelus, Auic. Serap. ſecundum Dioſc. Hali. *decoctio foliorum* manifeſte confert.
Atriplex. Iſa. Sera. ſecundum Gal. in principio. Hali. in ſtatu
Auricula muris, Gal. *6. ſimplic.*
Bolus armenus & commune. Haliab. *cataplaſmatum*.
Blitum. Auicen. Serap. ſecundum Eben Meſ. *emplaſtrum*.
Cannabis, Auic. *radix ſylueſtris cocta emplaſtrata*. Sera. ſecundum Dioſcoridem ſedat ea.
Camphora, Serap. ſecundum Eben Meſ. Auicenna, prohibet ea,
Canna, Serap. ſecundum Dioſcor. *folia recentia trita* ſuperpoſita curant.
Chamomilla, Aui. mollificando & reſoluendo confert, & ſedat ea.
Caſſia fiſtula, Serap. *7. practicæ*.
Caſtorium, Auicen. confert.
Cauda equina, Almanſor.
Caulis, Serap. ſecundum Dioſc. *emplaſtrum foliorum agreſtis*, diſſoluit ea.
Centumcapita Serap. ſecundum Dioſc. confert.
Cerotum de ſandalis Meſ. *11. antidota*. ſedat ea.
Ceruſſa, Haliab. *cataplaſmata*
Cicer, Auicenna.
Cimolia. Haliabas.
Cypreſſus, Haliabas. *folia cum farina hordei*.
Coriandrum. Iſa. Auicen. *cum ceruſſa, aceto, & oleo roſ.* Serap. ſecundum Dioſcor. ſimiliter, addito *lithargyro*, multum confert. Hali. *folia & ſemen cum*

 mucilagine

mucilagine pſyllii, manifeſte prodeſt. Mac. *ſuccus cum aceto.*

Cucurbita, Serap. ſecundum Galen. *caro eius emplaſtrata*, extinguit & infrigidat ea temperate.

Diachylon paruum, Meſue. *11. antidot.* diſſoluit & maturat.

Dialthæa. Viaticus *7. in cura apoſtematum.*

Ebulus. Sera. ſecundum Dioſc. *folia recentia cum ſauich hordei* ſanant.

Epithema eryſipelatis. Al. 7. *tractatu duodecimo cap.*

Fab, Serap. ſecundum Dioſcorid. *emplaſtrum ex farina eius ſola vel cum ſauich*, ſedat calida ex percuſſione accidentia.

Farina, Serap. ſecundum Dioſcor. *puluis molendi coctus cum melicrato*, aut cum *aqua & oleo*, reſoluit ea.

Fœnogræcum, Serapio. ſecundum Dioſcoridem, *farina eius.* Auicenna ſimiliter in apoſtematibus occultis.

Ferri ſcoria, Auicen.

Fæx aceti, Alman. Haliabas.

Folium. Auicen. *coctum cum aqua roſ.*

Furfur, Auic. Serap. ſecundum Dioſcor. *cum aceto* in principio in apoſtematibus occultis.

Glandes, Serap. ſecundum Galenum adminiſtrantur in calidis in principio & augmento. Auicenna.

Hepatica. Serap. ſecundum Galen. prohibet ea. Cir. ſimiliter.

Holus iamenum, Serap. ſecundum Eben Meſ. *emplaſtrum*

Hordeum, Auic. *ſolum & cum furfure ſuo.* Haliab. *emplaſtrum* diſſoluit ea. Circ cum *aceto* in principio ad maturitatem *cum vitello oui.*

Hyoſcyamus, Serap. ſecundum Dioſc. *foliorum* aut *ſeminis emplaſtrum cum farina aut ſauich.* Auicen.

Hyſſopus herba. Serap. ſecundum Dioſcor. *emplaſtrum cum vino.*

Iris agreſtis, Serap. ſecundum Dioſcor. *radix emplaſtr.*

Karabe, Serap. ſecundum Alcanzi *appoſitum.* Auice. *appenſum.*

Kekengi. Auic. *emplaſtrum*, Haliab. *ſuccus.*

Lactuca, Plin. *20.* Iſa. Auic. Serap. ſecundum Dioſc. & Gal. *emplaſtrum* in parum intenſis. Haliab. *ſuccus*, Cir. *cum oleo trita* in principio.

Lapis molaris. Auicenn.

Laurus. Serap. ſecundum Dioſc. *folia cum pane & ſauich* applicata, pulſationem eorum ſedat. Auic. ſimiliter.

Lenticulæ aquæ, Serap. ſecundum Dioſcor. & Galen. *dulcis & marinæ emplaſtrata ſola vel cum ſauich.*

Lycium, Haliab. *cataplaſmatum.*

Lingua arietis, Auicen. Alman.

Lithargyrus, Haliab. Circa inſt. *cum ceruſſa & aqua roſ.*

Lini ſemen, Serap. ſecundum Dioſcor. *cum melle, & oleo, & aqua*, reſoluit & mollificat ea ſiue interius ſiue exterius. Auicenna lenit.

Lupinus, Auicenna *cum aceto & melle.*

Lutum ſigillatum. Auicenna.

Lutum ſamium. Auicenna.

Malua, Serap. ſecundum Eben Meſ. *emplaſtrum* ſedat & curat. Auicen. in principio & augmento. Circ. in principio.

Mandragora, Plin. *26. folia*, Serap. ſecundum Dioſco. *emplaſtrum foliorum recentium cum ſauich*, confert apoſtematibus vulnerum & vlcerum calidis. Cir. in principio vngatur *oleo eius*, & etiam *cataplaſmetur ex foliis, vel puluere eius.*

Matricaria, Serap. ſecundum Dioſcoridem *emplaſtrum ex floribus.*

Melilotum. Auicen. proprie *cum careno & etiam cum vitello oui, farina fænugræci, vel ſeminis lini*, & etiam *papauere* ſecundum quod oportet. Sera. ſecundũ Dioſc. maturat *coctum cum rob.* &c. ſicut Auic.

Memithe, Auic. Haliab. *ſuccus* diſſoluit ea.

Myrtus, Auicen. *cum oleo & vino.* Haliabas *cum ſucco hordei.*

Muſcus herba. Auicenna.

Naſturtium. Serap. ſecundum Dioſc. reſoluit calida apoſtemata.

Nenufar, Serap. ſecundum Iſa. reſoluit calida apoſtemata. Auice. *radix.* Haliab. *ſuccus.* Nicol. *oleum eius.*

Ocimum, vide *Ozimum.*

Oleum nenufarinum.

Oleum cucurbitæ.

Oleum violatum ſedat ea Meſue *duodecimo antidotarii.*

Oliua, Auic. Serap. *folia agreſtis cum melle.*

Opium, Auic. maxime calidis confert. Circ. *cum ſucco corrigiolæ.*

Orchis, Serap. ſecundum Dioſc. *emplaſtrum* ſedat calida.

Ozimum fluuiale, Auic. *cum aceto & oleo.*

Ozimum commune. Serap. ſecundum Dioſc. *emplaſtrum cum aceto* vel *oleo roſ.*

Panis. Auuic. *frumenti cum melicrato & ſuccis conuenientibus*, lenit ea & infrigidat ea. Serap. ſimiliter.

Papauer, Serap. ſecundum Dioſc. *folia fortiter trita cum ſauich emplaſtrata.* Circ. *ſemen* vel *herba cum oleo roſato* in principio.

Poma, Auic. *ipſa & folia.*

Portulaca, Auic. Serap. ſecundum Dioſc. *emplaſtrum cum ſauich.*

Plantago, Alman. Auicenna.

Plumbum. Serap. ſecundum Galen. *oleum fricationis eius roſatum*, aut *myrtinum*, aut *cytoniorum*, confert calidis apoſtematibus in virga, pectine & ano. Auic. & Cir. ſimiliter.

Pſyllium, Meſue. *emplaſtrum eius* vel *foliorum*, refrigerat ea. Auicenn. *conquaſſatum cum aceto.* Hali. *ſuccus herbæ recentis*, vel *mucilago ſeminis*, manifeſte confert. Circ. *cum ſaccello ſuperpoſitum.*

Rheubarbarum, Auic. *emplaſtrum.*

Roſa, Auic. *trita non expreſſa.*

Rubus, Circ. *folia ſumitatum cum aqua roſata* ſuperpoſita.

Ruta, Auic. *ſylueſtris cum ſale emplaſtrata.*

Sandali, Col. Serap. ſecundum Atabari, liniuntur cum eis apoſtemata calida. Hali. in principio, manifeſte conferunt, vel profunt. Item Serap. ſecundum Iſa. rubei *cum ſucco ſolatri* aut *ſemperuiui*, aut *lenticulæ aquæ.* Auicen. *rubei liniti.* Circ. *cum ſucco ſolatri.*

Sanguis, Auic. *leporis vel hirci*, maturat cito.

Sauina. Serap. ſecundum Dioſcoridem *folia eius* ſedant ea.

Sebedenigi, Auic.

Semperuiuum, Alman. Haliab. Ser. ſecundum Galenum.

Sinapi

Sinapi, Auicen.resoluit ea.
Sisamum.Auicen.resoluit ea.
Solanum, Auice. *emplastrum*.Halia.*succus*.Cincainst. in principio.
Scoria ferri.Auic.resoluit ea.
Squinanthum, Auic.*decoctio*.
Stercus.Serap.secundum Galen.*vaccarum pascentium herbam recens* sedat.
Terræ, vide *lutum*.
Terra sigillata. Serap. secundum Paulum, in principio prohibet ea.
Tragacantha, Circ. dissoluta *cum succo vermicularis* in principio apostematum.
Tribuli, Serap. secundum Diosc. fit *emplastrum ex eis*. Secundum Gal.prohibent, ne confirmetur.
Vinacea, Sera. secundum Dioscoridem, *emplastrum* cum sale.
Violæ, Serap. secundum Gale. *folia sola vel cum farina hordei*. Auicen. *ipsæ & folia cum sauich hordei*. Circ. in principio.
Virga pastoris, Haliab. Serap.secundum Diosc.Aui. phlegmoni.Circ.in principio.
Vitis.Almansor.*folia*.
Volubilis magna.Mesue.
Vsnee, Auicenna. sedat ea.
Vnguentum berudi.Haliab.*14*, *antidot*.

Sanguineis apostematibus conferentia.

Adeps, Serap.secundum Diosc. *vrsi*.
Althæa, Auicenna resoluit ea.
Cassia fistula, Serap. secundum Eben Mesue, sedat ea.
Coriandrum, Sera.*aquæ eius linitio*.
Rosa.Serap.*ipsa & oleum eius*.
* *Silphithon*, Plinius *22*.

Erysipelati conferentia.

Acacia, Serapio. secundum Dioscoridem succus eius confert.
Acetum, Auic.*sumptum & linitum*.
Aerugo ferri. Serap. secundum Diosc.cum *aceto illita* aufert Auic.
Alkanna, Serap.secundum Galen.administratur in medicinis ad hoc.
Alkerengi, vide Kerengi
Anagallis, Serap. secundum Dioscor. prohibet erysipelas.
Anchusa, vide *Lactuca asini*.
Aper, Kiran.*stercus eius cum aceto, vel fel*.
Arundo, vide *Canna*.
Asphodelus, Haliab. *decoctio superfusa* manifeste confert.
Atriplex, Serap.secundum Gal. in principio, sed *agrestis* in fine.
Beta, Serapio secundum Dioscoridem, *cocta cum foliis*.
Calamenthum, Thessalus.*succus cum cerussa & rosaceo*.
Colcotar, Auic.*cum aqua coriandri*.
Canna, Sera.secundum Diosc.*folia recentia trita* apposita, curant. Auic. *arundinis folia humida* superposita.
Cannabis.Auic.*sylvestris radicis decoctio*.
Caulis, Serap.secundum Diosc. *folia sola trita*, vel *cum sauich emplastrata*. Secundum Galenum, erysipelati indurato confert.
Cicuta, Serap.secundum Diosc. *emplastrum ex succo seminis*; Auic.*succus*.
Cypressi folia & nuces. Serap.secundum Diosc. *nux sola*, vel *cum sauich*, vel *cum hordeo & aceto cum aqua misto*.Auic.*cum farina hordei*.
Coriandrum.Isaac.Col.Serap.secundum Diosc.*emplastrum cum pane & sauich*.Hali *folia*.
Cucurbita. Serap.secundum Diosc.*rasura eius cum medulla panis*.
Crocus, Auic linitus. Serap.secundum Diosc.*vnguentum ex eo*.
Endiuia, Serap.secundum Diosc. *emplastrum cum sauich*.
Fel, Serap.secundum Diosc. *tauri* ingreditur in vnguentis prohibentibus.Auic.similiter. ad vlceratam & dolores eius, & *fel* etiam *asini sylvestris* ponitur in emplastris.
Ficus, Auic.*cum farina hordei*.
Gallus, Kiran.*sanguis*.
Homo, Auic.*stercus eius calidum*.
Indicum, Serap. secundum Diosc.*foliorum emplastrum* curat Auic.*cum farina hordei*.
Hyoscyamus, Auic.
Intybus, vide *Endiuia*.
Kekengi, Ignotus *cum polenta*.
Kitran, Serap. secundum Gal.& Diosc.ex humoribus grossis, curat factum.
Lactuca Ser.secundum Gal.& Diosc.in his, quæ sunt debilis inflammationis confert.Isa.Auic.
Lactuca asini. Gal.*6*.*simplic*.intus & extra.Auice.*cum farina hordei* applicata.
Lentes, Isaac, Serap.*cocta in aqua maris*.
Lenticula aquæ. Serap. secundum Diosc.*sola*, vel *cum sauich emplastrata*.
Lilium, Auic.*folia & semen cum vino emplastrata*.Sera: secundum Diosc similiter.
Lingua arietis. Auic. *cum cerussa & cimolea*. Serap.secundum Diosc.*plantago cum cimolea vel cerussa*.
Lithargyrus. Circ.*cum oleo rosato*.
Lumbrici terrestres. Kir.*cinis eorum cum aceto*.
Malua. Auicen.Serap. secundum Diosc.*trita cum oleo* curat.
Mandragora. Serap.secundum Dioscor.*radix fortiter emplastrata cum aceto*. Auic.similiter.
Matricaria, Ser.secundum Diosc.*emplastrum ex florib*.
Memithe.Serap.secundum Gal.curat eam, quæ non est fortis. Aui. sanat fortem in corporibus duris & non paruam & non in corporibus teneris.
Myrtus, Serap.secundum Diosc. *foliorum emplastrum cum oleo omphacino, vel rosato & vino*, Auic.*cum oleo & vino*.
Muscus herba, Auic.
Nuces, Serap.secundum Gal *oleum*, secundum Diosc. *caro vetustarum masticata*.
Oleum violatum, Nic.*cum farina hordei*.
Oliua agrestis. Auic.Serap.*folia emplastrata*.
Opium. Serap.secundum Dioscorid. *dissolutum in aceto*.
Orchis, Serapio secundum Galenum superposita curat.
Ouum, Auic.*cum oleo*.
Papauer. Auicen.Serap.secundum Diosco.*folia cum sauich*.

Parietaria, Auicen. *succus cum cerussa.*
Pentaphyllon, Auicenna.
Portulaca, Auicenna.
Psyllium, Mesue. Auic. *conquassatum cum aceto.*
Rhamnus. Serap. secundum Dioscoridem & Galen. *folia in ea, quæ est tepidæ caliditatis*. Auicen. *emplastrata.*
Rosa, Serap. secundum Diosc. *folia cocta non expressa.* Auic. *recens trita.*
Ruta, Serap. secundum Dioscor. *cum aceto, oleo rosato & cerussa.* Auicen. *cum aceto & cerussa.*
Rubus, Auic. *folia*. Haliab. *succus foliorum.*
Sal, Serap. secundum Dioscor. *emplastratum vel linitum cum hyssopo*, prohibet augeri.
Sandali, Auicenna, proprie *rubei* liniti.
Sanguis menstruus, Auicenna. secundum quod dicitur.
Sauina, Serap. secundum Gal. *cum melle.*
Semperuiuum. Serap. secundum Galen. & Diosc. *emplastrum*, Haliab. *succus foliorum.*
Solanum, Serap. secundum Dioscor. *folia cum cicuta emplastrata*, vel *succus cum cerussa, lithargyro, & oleo rosato*. Auicen. similiter.
Stercus, Auicenna *pecudis.*
Tithymalus, Serap. secundum Gal. *lac* curat, *& folia, & semen.*
Virga pastoris. Auic. Sera. secundum Gale. de medicinis melioribus ei, quæ extenditur & ambulat de membro ad membrum, secundum Dioscor. *emplastrum*. Haliab. *folia*. Circ. apposita in principio.
Vitriolum, Serap. secundum Diosc. extinguit eam.
Vnguentum { *Violatum.* / *De cerussa.* / *Rosatum*. Mes. *12. antid.* }
Vrina, Serap. secundum Galen. & Dioscor. *sedimen*, quod residet in fundo, velut *fæx* linitum, sedat eam. Auicen. *fæx vasis.*

Formicæ conferentia.

Acacia, Serap. secundum Diosco.
Acetum, Auic. Serap. secundum Dioscor. *lana non lota, aut spongia infusa.*
Amygdalæ amaræ, Serap. secundum Discor. *cum melle.* Auicenna similiter.
Colcotar, Auic. *cum aqua coriandri.*
Capilli, Plinius *28. adusti.*
Cardo, Serap. secundum Diosc. dicunt aliqui, quod curet speciem formicæ, quæ dicitur paragodos.
Caries lignorum, Serap. secundum Diosc. *cum tanto anisi confectum cum vino comburatur in pecia, & contritum* apponatur.
Caulis, Serap. secundum Gal.
Chamæpitis. Auic. Serap. secundum Diosc. *emplastrata cum melle* prohibet dilatationem. Al.
Cheldonia, Auic. *cum vino.*
Cicuta. Serap. secundum Dioscor. *emplastrum ex succo seminis*. Auic. *succus.*
Cytoniorum oleum. Auic.
Cypreßi folia & nucis, Serap. secundum Galen. *cum hordeo, & aceto, & aqua.* secundum Dioscoridem *nux sola cum sauich*. Auicenna, *cum hordeo, & aceto, & aqua.*
Coriandrum, Serap. secundum Dioscor. *emplastrum cum pane aut sauich.*
Curcuma. Serap. secundum Dioscor. *emplastrum radicis cum vino.*
Elleborus, Serap. *7. practicæ.*
Ficus, Serap. secundum Diosco. *immaturæ cum farina frumenti, & nitro, & lac arboris* non finit dilatari linita circumquaque maxime *admista pinguedine porci*. Isa. non maturæ pistatæ appositæ, vlcera formicæ sanant.
Formicæ, Kiranides *eorum decoctio.*
Gallina, Kiranides *stercus eius recens.*
Indicum, Serap. secundum Diosc. *foliorum emplastrum* curat. Auic. *cum farina hordei.*
Lentes, Auicenna, *cum aqua maris coctæ.* Serap. similiter.
Lycium, Serapio secundum Galen. & Diosco. Auic. Haliabas.
Lini semen, Serap. secundum Diosc *cum vino coctum.*
Lingua arietis, Auic. Serap. secundum Dioscor. *folia plantaginis* prohibent dilatari
Malua, Mac. *nigra*. Auicenna.
Muscus herba, Auicenna.
Myrtus, Serap. secundum Diosc. *emplastrum foliorum cum vino & oleo ros. vel omphacino.* Auicen. *cum oleo & vino.*
Nigella, Haliab. *cum aceto.*
Oliua agrestis, Auic. Serap. *folia.*
Olibanum. Serap. secundum Dioscor. *cum aceto & oleo linitum* in principio eius aufert.
Orchis, Serap. secundum Diosc. *emplastrum* eius prohibet dilatari. Auic.
Parietaria, Auic. *succus cum cerussa.*
Pentaphyllon Auicen.
Pinus, Serap. secundum Diosc. *cortex trita cum chalcantho*, prohibet vlcera dicta formicæ ne augeantur.
Pix humida, Serap. secundum Diosco. *cum sulphure, aut cortice pini masculi* linita, non finit dilatari. Auic. *cum sulphure* prohibet ambulationem.
Psyllium, Auic. *conquassatum cum aceto.*
Rhamnus. Serap. secundum Gal. & Dios. *folia* in ea, *quæ est tepidæ* caliditatis.
Rubus, Auicenna folia prohibent. Haliab. *succus foliorum.*
Ruta, Serap. secundum Dioscorid. *cum aceto, oleo rosat. & cerussa*, Auic. similiter.
Sal, Serap. secundum Dioscoridem, *cum aceto & hyssopo*, prohibet augeri. Auicen. sal prohibet dilatari.
Salamandra, Kir. *cinis cordis* aspersus.
Salix, Auic. *cinis eius cum aceto.*
Secatura corrosionis, Auic.
Semperuiuum, Serap. secundum Dioscorid. *emplastrum*. Hali. *succus foliorum.*
Solanum, Serap. secundum Dios. *folia cum cicuta emplastrata*, vel *succus cum cerussa, lithargyro, & oleo ros.* Auic *aqua eius.*
Stercus, Serap. secundum Diosc. *capræ coctum cum aceto aut vino.*
Testudo. Auicenna *cinis eius.*
Testiculus canis. Auicenn. prohibet dilatari. vide *Orchis.*
Thus, vide *Olibanum.*
Tithymalus. Ig. *succus* illinitus.
Virga pastoris. Serap. secundum Diosco. *emplastrata*, Hali. *folia*. Auic.

Igni ſacro conferentia.

ACatia.Plin.24.
Adeps, Plin.28. vrſi,& maxime renum. Et 30. anſeris.
Aerugo ferri.Plin.24.cum aceto.
Allium. Plinius 20. vſtum cum oleo.
Alkekengi.vide Kekengi.
Amurca oliuarum,Plin.23.
Atriplex. Plinius 20. cum aceto & melle. Macer ſimiliter.
Arundo. Plin.24.folia cypriæ arundinis.
Aizoon,Plin.26.Macer.
Baccar.Plinius 21.
Beta,Plinius 20.cum alumine pauco.
Capilli,Plin.28.vſti.
Capra, Sextus. cornu vſtum cum aceto ſquillitico mirifice operatur.
Caſeus, Plinius vigeſimooctauo, capræ ſiccus cum porro.
Caulis, Auicenna. Serap.ſecundum Dioſcorid.cum ſale.
Ceruus.Plin.28.abraſio cutis cum pumice in aceto.
Cicuta, Mac.Plin.26.folia.
Coriandrum, Serap.ſecundum Dioſc. cum melle & oleo: Auic.ſimiliter.Macer.ſuccus cum aceto.
Cucurbita,Plinius 20.appoſita vel ſemen eius.
Crocus, Plin.21.flos eius.
Elleborus.Colliget.
Ericius,Plinius 30.ſanguis eius.
Fæx aceti.Plinius 23.cum cera.
Fimus. Plin.28.vituli recens & bubuli. Auice. ſtercus columbi cum melle & ſemine lini.
Graſſula,Mac.cum albumine oui.
Gryllus,Plinius 30.illinitus contritus manibus, quo genere præſtat, vt qui id fecerit, antequam incipiat vitium,toto eo anno careat.
Hyſſopus,Plin.30.cum roſaceo & pompholyge.
Kekengi,Ig.foliorum cataplaſma.
Lacticinia, Auic.cum ceroto.
Lactuca,Plinius 20.
Lentes.Plin.22.
Lentiſcus,Plin.24.ſemen,cortex & lachryma.
Lycium, Plinius 21.ſemen.
Lupini.Serapio.Auic.cum farina hordei.
Malua.Plinius vigeſimo,folia cocta in oleo.Macer ſimiliter.
Mandragora,Plin.26.radix ſicca.Ignot.cum aceto trita. Apuleius ſimiliter.
Menta,Apul.trita cum ſulphure & aceto.
Myrtus,Plinius 23.
Naſturtium,Auicenna.
Oliua,Plin.23.folia & amurca oliuarum.
Opopanax,Auicenna.
Orobus,Sera. ſecundum Dioſcoridem, Auic.
Ouum, Plin.29. albumen cũ oleo vel amylo ſuperpoſitis foliis betæ. Sex. crudo liniatur, & ſuper folium betæ, miraberis ſanitatem: vel duorum albuminum decoctio cum ceruſſæ duorum denariorum põdere & myrrhæ parum.
Papauer. Plin.20.folia. Macer. ſimiliter. Ignot. capita eius trita cataplaſmata cum polenta,vel papauer cum aceto tritum.
Perſonacia.Plinius 26.radix.
Pilulæ tabari, Hali.17.antidot.
Pix humida, Serapio. ſecundum Dioſcoridem. cum paſſulis & melle,aufert eſcharas vlcerum, quæ dicuntur pruna.
Polygonum,Ignotus,Plin.27.folia illita.
Portulaca,Plinius 20.cum ſale.
Plantago. Mac.Plin.26.cum creta cimolea. Ign. ſimiliter,& cum ceruſſa. Auic.lingua arietis.
Rana Plinius 32. venter viuentis ſuperpoſitus.
Roſa.Plinius 21.ſemen.Mac.roſa trita.
Rubus,Plinius 16 flos minorum.
Rubrica,Plinius 35.quædam ſpecies terræ.
Ruta,Plinius 20.cum aceto.Macer.ſuccus cum ceruſſa,oleo roſato,& aceto,mirabile eſt.
Sauina, Plinius vigeſimoquarto,cum melle linita. Apuleius ſimiliter.
Sal,Plinius 31.cum aceto.
Sanguis menſtruus.Plinius 28.
Semperuiuum, Ignotus, tritum cum polenta appoſita, vel ſola.
Serpentis ſenecta, Plinius trigeſimo, cum ſeuo agni & bitumine.
Siler,Plinius 20.& 21.
Silurus piſcis, Plinius 32. cinis capitum ſalſorum cum aceto.
Sideritis,Plinius 22.
Spongia. Plin. 31. cum aceto. efficacior ignibus ſacris, quam aliquid imponi oportet, ſicut ſanas quoque partes ſpecioſe cooperiat.
Spuma argenti, Plin.33.cum ruta,myrto & aceto.
Stratiotes.Plin.24.
Strychnum, Macer.folia cum polenta additis ceruſſa,ſpuma argenti,& oleo roſato. Apuleius ſuccus ſuperlinitus.
Terra cimolia, Serap.ſecundum Dioſcoridem, linita.
Teſtudo.Plin.32.ſanguis cuiuſcunque linitus.
Vermes terreni. Plin. 30. cum aceto.
Vermicularis.Ignot.herba cum polenta.
Vipera,Plinius trigeſimo, caput vſtum vel ſiccum cum aceto.
Vitis,Plinius 24.cinis eius cum oleo & vino.
Vnguentum { Kermes, Auicen.9.5. / Roſatum,Meſ.11.antidot.igni ſacro. / Violatum.Meſ.11.anti.igni ſacro. }

Veſicis conferentia.

APium raninum, Galen.6.ſimplic.
Colla, Auicen.piſcium & de coriis in veſicis combuſtionis confert.
Oleum myrtinum.Plinius 23.
Oſtraca, Plinius 31.
Polium,Plinius 21.
Sordicies balnei, Auicen.

Ad Scere, vel Scyre, vel epinyctides ſecundum plurimum conferentia.

ABſynthium,Plin.27.cum aqua. Serap.ſecundum Dioſc.ſimiliter.
Amygdalæ amaræ,Plin.23.cum vino.Serap. ſecundum Dioſc. & Auicenna ſimiliter.
Aper,Plin.28.dens eius. Sex.axungia eius immiſſa roſ. epinyctidas puſtulas,quæ nocte grauant corpus, ad ſanitatem conuertit.
Braßica,Plin.20. Vide Caulis.
Caprificus Plin.23.folia cum aceto.

Caulis

Caulis, Sera. ſecundum Dioſc. folia trita ſola, vel cum ſauich. Vide Braßica.
Coriandrum, Plin. 20. Serap. ſecundum Diſcor. cum melle & oleo. Auic. ſimiliter.
Cucumer, Serap. ſecundum Dioſc. folia cum melle. Auic. ſimiliter.
Ficus, Serap. ſecundum Dioſc. ſiccæ cum nitro, farina, aceto, & ſale. Auic. folia ficus ſuperpoſita.
Gluten, Plin. 22. piſcium.
Laurus, Plin. 23 baccæ cinis cum oleo linitæ.
Lingua arietis. Auic. Serap. ſecundum Dioſco. plantago.
Marrubium, vide Praſium.
Melitites lapis. Plin. 36.
Myrtus Plin. 23. folia.
Oleaſter, Plin. 23. flos.
Oliua ſylueſtris, Plin. 23. folia, Auic. fructus.
Paſſulæ, Plinius 23.
Pepo, Plin. 20. cortex, & folia cum melle.
Plantago, vide Lingua arietis
Porrum, Plin. 20. Serap. ſecundum Dioſcor. ſumach. Auicenna ſimiliter.
Praſium, Plin. 20. cum pice.
Ruta, Plinius 20.
Siſymbrium, Plinius 20.
Stercus Plin. 30. ouis calefactum. Serap. ſecundum Dioſcor. arietis emplaſtrum cum aceto curat.
Tamariſcus. Plinius 24. vinum decoctionis cum roſaceo & cera.
Viſcum, Auicenna, Serap. ſecundum Dioſcor. emplaſtrum.
Vrina Haliab. hominis.

Carbunculis conferentia.

ABrotonum: Ignotus cum farina tritici coctum.
Alkelkengi minus Auic. 1. quinti.
Anſer. Kiranides cerebrum cum paſſulis enucleatis.
Apes. Plinius 30. quæ mortuæ ſunt, in melle poſitæ cum polenta.
Aper, Sextus cerebrum melle appoſitum, mirifice ſanat.
Aſphodelus, Serap. ſecundum Dioſco. radix cocta cum fæce vini.
Betonica, Plin. 26. Muſa cum calida ſumpta & applicata cum axungia.
Braßica, Plinius 26. cum thure.
Caſeus. Plin. 28. caprinus tritus cum oxymelle impoſitus. Sex. cum porro ſectiuo impoſitus.
Columbus, Plin. 30. fimus eius per ſe, vel cum ſemine lini & aceto mulſo.
Coriandrum Plinius 20.
Coctanum Plinius 13. lanugo eius cum vino & cera linita.
Eruum Plin. 22. cum vino.
Fermentum. Iſa. cum ſale & oleo maturat & aperit.
Ficus, Auic. propri. cum ireos, vel nitro, vel calce. Plin. 23. ſiccæ in vino coctæ.
Lac, Auicenna. multoties ſanantur bibitione eius.
Lapis phrygius: Serap. ſecundum Dioſcor. cum terebinthina vel ceroto reſoluit.
Laſer. Plin. 22 cum ruta vel melle.
Naſturtium. Auic. emplaſtrum cum aqua & ſale.
Nigella. Serap. ſecundum Dioſc. cum vrina antiqua confert.

Nuces. Plin. 33. veteres.
Oleander, id eſt, rhododaphne. Plin. 23. ipſe & fructus cũ melle.
Oleaſter. Plin. 23. folia cum vino.
Oliua, Plin. 23. ſuccus foliorum.
Opopanax. Serap. ſecundum Dioſcor. cum paſſulis aperit eas.
Panax, Plinius 20. rumpit.
Papauer cornutum. Plin. 20. folia.
Paſſeres. Kiranides, ſtercus cum adipe porci frangit.
Paſſulæ. Plinius vigeſimotertio, ſine nucleis cum ruta.
Pecus, Plinius trigeſimo, fimus eius incipiente carbunculo.
Piſces. Plinius trigeſimoſecundo, & coracinorum ſalſamenta, coracini carnes, & muli piſcis ſalſi aduſti cum melle.
Pix, Plin. 24.
Porca, Plinius vigeſimo octauo, cerebrum coctum illitum.
Polenta. Plinius trigeſimo aſperſa apibus mortuis in melle.
Plantago. Plinius. 26. Ignotus.
Quercus. Plinius trigeſimoſexto, carbones eius cum melle.
Ruta. Plinius vigeſimo, cum aceto. Apuleius. appoſita.
Sal, Auic. cum melle & paſſo emplaſtrum.
Sauina, Plinius 24. cum melle linita. Apuleius ſimiliter.
Sinapi. Plin. 20. cum fermento.
Scea. Auicenna. ſedat.
Tithymalus Ignot. ſuccus linitus.

Anthraci conferentia.

NAſturtium. Mac. recens cum fermento.
Oliua. Serap. ſecundum Dioſc. matura emplaſtrata.
Sauina, Macer. cum melle.
Sapphirus lapis, Alber. dicit ſe vidiſſe duas anthraces fugaſſe.

Herpeti eſthiomeno conferentia.

ALlium, Cir. folia capitum trita emplaſtrata cum pipere.
Alkanna. Circ. herpeti granuloſo valet, abluto prius loco cum calida, diſtemperetur cum albumine oui & aceto liniatur, & parum poſt remoueatur, & lauetur iterum, & liniatur, & fiat ſæpe.
Alumen, Auicen. cum tanto fæcis vini, & tanto ſaliſgemmæ, in herpete corroſiuo.
Aizoon. Plinius 26 Ignotus, Macer.
Arſenicum, Alman. Auicen.
Atramenta, Auicenna.
Cicuta, Plinius 26. cum ſiligine & mero. Macer.
Elleborus, Meſue. niger.
Iuniperus. Auicen. puluis fructus cum melle,
Lacticinia, Auic. radix in ceroto.
Lentes, Auicenna cocta in aqua maris. Serapio ſimiliter.
Lupini. Auicenna.
Lutum ſigillatum. Auicenna.
Plumbum. Circainſtans. vnguentum factum ex oleo fricato in mortario plumbeo.
Pſyllium, Circainſtans. in ſaccello ſuperpoſitum herpeti.

Ruta, Macer. *succus cum cerussa rosaceo, & aceto.*
Scea. Auicenna. prohibet herpetem esthiomenum.
Strychnum, id est. *solanum.* Mac. *folia trita cum polenta addita cerussa, spuma argenti, & oleo rosato.*
Trochisci de arsenico, Diuisiones *antido. de medicinis oris.*
Vermicularis. Ignot. apposita.
Vnguentum diaphœnicon Mes. *11. antidot.*

Exituris, Suppurationibus, & Adubelet conferentia.

Agnus castus, Serap. secundum Diosc. *semen cum foliis* curat exituras.
Allium. Plinius 20. Auicen. intrinsecus dubelet, & *cinis eius* conuenit eis.
Alkelekengi maius, Auicen. *1. quinti* adubelet confert vide *Kelkelengi.*
Althæa, Serap. secundum Diosc. confert secundum Gal. maturat.
Anagallis. Galenus *6. simplic.* putredini membrorum valet.
Anethum, Serap. secundum Diosc. *coctum in oleo* resoluit.
Aniuden, Sera. secundum Diosc. *cum ceroto* resoluit eas. Vide *Assa.*
Ammoniacum, Serap. secundum Diosc. resoluit eas.
Apium, Serap. secundum Dioscoridem, *species smyrnion.*
Abrotanum, Gale. *6. simpl. coctum cum farina hordei*, resoluit eas.
Arsenicum, Serap. secundum Diosc. *cum adipe* resoluit. Auicenna putredini membrorum valet.
Asphodelus, Serap. secundum Diosc. *radix cocta cum fæce vini.*
Assa, Auicen. apparentibus & occultis, adubelet est bona. Vide *aniuden.*
Berseguascen. Auicen. Galen. *6. simpl.* dubelet confert.
Calx, Circ. *cum seuo & oleo*, putrida apostemata iuuat.
Karabe, Circ. *cum seuo & oleo* putrida apostemata iuuat.
Capra, Sextus. *caro combusta cum aqua*, discutit eas.
Centaurea minor. Serap. secundum Galenum. *sicca in vnguentis*, curat malas antiquas & profundas.
Cerrus, Plinius 24. *cortex, folia, & glandes.*
Cyclamen, Serap. secundum Diosc. *radix cum aceto & melle*, curat exituras. Secundum Eben Mesue, resoluit eas.
Cicer, Serap. secundum Galen. *species eius dicta cerseni* & sunt *cicera minuta alba*, curant exituras malas *cum melle.*
Cucurbita. Plin. *20. caro eius sine semine.*
Daucus, Plinius *26.*
Dictamnus. Plin. *26.*
Elleborus, Plinius *25. albus & niger cum axungia.*
Fœnogræcum. Auicen. lenit & maturat adubelet.
Fæx aceti. Plin. *23.*
Gluten, Serap. secundum Dioscor. *boum cum aceto & melle dissolutum.*
Hiera Archigenis, Auicenn. 2. 5. Mesue *3. antid.* Serap. *9. Antid.*
Hordeum, Plinius *vigesimosecundo*, *farina cum resina & adipe veteri.*
Indicum, Auic. malis exituris confert.
Iris, Serap. secundum Gale. *folia cocta cum rob. emplastrata* ante maturationem exituræ. Serap. secundum Diosc. *emplastrum ex foliis coctis cum vino*, antequam perueniant ad saniem, resoluit eas.
Kelkelengi maius & minus, Sera. 8. *antid.* dubelet confert. Vide *Alkelkelengi.*
Lapis asius Auic. Serap. secundum Diosc. *cum terebinthina aut pice*, dissoluit eas.
Lentes. Plin. *22. cum polenta.*
Lycium, Plin. *24. foliorum coctum in vase æneo cum aceto & melle.*
Lilium, Serap. secundum Dioscoridem *folia cum aceto emplastrata*, *vel succus foliorum coctus in vase æneo.*
Liquiritia, Serapio secundum Dioscoridem, *succus linitus.*
Lutum armenum, Serap. secundum Galen. desiccat exituras indigentes exiccatione.
Mandragora, Sera. secundum Diosc. *folia vel radix cũ sauich*, dissoluit eas. Auic. superposita.
Medicamen albuneos, Auic. 5. *tract. sum. secundæ quinti*, interioribus adubelet confert.
Menta, Auicen. *emplastrum cum sauich* adubelet confert. Sera. secundum Gal. *syluestris cum farina hordei*, exituris confert.
Minium, Serapio. *bullitum in oleo, & positum in vnguentis.*
Morus, Plin. 23. *succus radicis.*
Narcissus, Auice. *cum melle & orobo*, rumpit dubelet, quæ sunt difficilis maturationis,
Oleum de ruta. Nic. *cerotum ex eo*, positum super apostemata aperta, attrahit venenum, & id, quod fluit ex eis.
Oliua, Plin. *23. vruntur cauliculi florescentes, vt spodii, cinis cum melle, vel folia cum melle.*
Opium. Serap. secundum Dioscoridem cum *aceto* in calidis.
Panax, Serapio secundum Galen. *semen & flos cum melle.*
Pentaphyllon. Auic. *emplastrum* adubelet iuuat.
Pæonia Plin. *27.* recentes suppurationes discutiuntur, *nigro eius semine* suppurationes, rubentes *rubeo semine.*
Platanus, Plin. *24. folia & cortex.*
Pseudodictamnus, Plin. *26.*
Psyllium, Sera. secundum Diosc. *cum oleo rosaceo & aqua* in phlegmaticis.
Sordities, Aui. Ser. secundum Gal. ex corpore exercitantis, resoluit exituras duræ resolutionis, & *sudor hominis* linitus, confert adubelet.
Terebinthina, Serap. secundum Diosc. *emplastrata.*
Tribuli. Plinius 22.
Violæ, Plin. *21. purpureæ.*
Vitis alba. Plin. *23. radix cum melle & thure.*
Vnguentum palmenum, Mes. *11. ant.*
Vnguentum calcadis. Serap. *28. antid.*
Vrina, Serapio secundum Galenum pecia infusa, superligetur in corporibus rusticorum.
Vrtica, Auicenn. *cum raphano emplastrata*, disrumpit dubelet.
Xiphion. Plinius *trigesimoquinto*, *radix cum thure & vino.*

Duris

Duris exituris conferentia.

Gluten albotin. Auicen. maturat eos.
Indicum. Auic. confert.
Resina. Sera. secundum aliquos, confert.

Putridis exituris conferentia.

Barba hircina. Serap. secundum Gale. *emplastrum maxime ex flore.*
Myrrha. Serap. secundum Galenum.
Ostraca. Serap. secundum Galen. *vsta cum aceto & aqua, aut cum aceto & melle,* conferunt valde apostematibus putridis.

Rumpentia & aperientia exituras.

Althæa. Sera. secundum Diosc. maturat & aperit apostemata.
Apium. Kir. *emplastratum vel cerotum* per tres horas.
Agrimonia. Apul. *contraria* apposita, aperit & sanat.
Butyrum. Haliabas.
Cantharides. Plinius 30. *cum calce.*
Cucumer asininus, Sera. secundum Dio. in apostemate sanioso *radix cum glutino albotin.* Auicen. similiter *succus radicis.* Apul. *radix cum resina,* rumpit & sanat.
Elaterium. Circ. *cum terebinthina* optimum ruptorium fit.
Emplastrum quoddam de fermento, Mes. 11. *antidot.*
Faba frixa, Plinius 22.
Fœnogræcum, Cir. *cum farina eius cum terebinthina* maturat & rumpit.
Fimus, Plin. 28. bubali *cum cinere calefactus, capræ etiam cum vino & aceto,* Serap. secundum Diosc. *columbarum cum farina hordei & aceto,* rũpit & maturat.
Flammula, Circainstans, *cum oleo & squamma ferri contrita.*
Galbanum, Cir. appositum, apostemata maturat & rumpit.
Hordeum, Sera. secundum Diosc. *ponitur super ipsum aqua, donec fiat sicut puls, & coquitur cum pice,* & aperit.
Lapathum rotundum, Circ. *in oleo coctum cum axungia* apponatur.
Lingua bouis, Apul. *cum melle & pane* apposita, mirifice rumpit.
Lolium, Serap. secundum Diosc. *cum stercore columbi & vino,* aperit apostemata, quæ nondum sunt perfecte matura. Auic. *cum semine lini & stercoris columbi,* Mac. *cum sulphure viuo & stercore columbi & vino.*
Lupini, Circ. *cum oleo,* apostema frigidum maturat & rumpit.
Narcissus. Serap. Secundum Gal. *cum rob.* secundum Diosc. *cum orobo & melle,* aperit dura apostemata difficilis maturationis.
Nasturtium, Serap. secundum Diosc. *succus eius.*
Psyllium, Auic. *prima parte secundi cap. 1.* tantum Hali. *emplastrum mucilaginis.*
Sambucus, Ig. *folia sicca cum melle.*
Sarcocolla, Serap. secundum Gal. aperit apostemata percussionis.
Thapsia, Serap. secundum Diosc. *succus cum melle* linitus.
Terebinthina, Circ. *cum farina hordei emplastrata* rũpit.
Viola Plinius 21. *alba.*
Vitis alba. Serap. secundum Diosc. *radix cum rob,* rũpit ea, in quibus est sanies, aggregat, vel *cum oleo dissoluta vel vino.*
Viticella. Cir. *emplastrum ex succo & puluere adarti,* sanie facta.
Vrtica, Auicen. *cum raphano,* dirumpit adubelet.

Mundificantia exituras.

Orchis, Serap. secundum Gal. *radix* mundificat exituras.
Pix humida. Serap. secundum Diosc. *cum melle.*

Dolorem incisionis, vel vstionis mitigantia

Crocodilus. Kir. *cutis aridæ puluis* superaspersus membro vrendo vel incidendo, dolorem non sentiet, vel *vnctio pinguedinis carnis eius assatæ.*
Mandragora, Plin. 25. *ante bibita,* Auic. 3. *anolosat* sumpti. Serap. secundum Diosc. *vinum decoctionis radicis vsq; ad consumptionem tertii,* sumatur plus vno conos, quando incidere aut cauterizare volumus. Ignotus, *vinum infusionis radicis bibitum ante.*
Marmor memphites, Plin. 26. vsus illiniri *aceto,* conuenit his, quæ vrenda & secanda sunt. obstupescit enim ita membrum, vt non sentiat cruciatum. Albert. *memphites lapis potatus cum aqua tritus,* insensibilitatem inducit, vt secatus cruciatus non sentiat.
Opium, Haliabas.

Apostematibus ex percussione conferentia.

Faba cum melle, Haliab. similiter.
Fœniculum. Mac. *radix cocta cum oleo & vino,* subito sedabit, & etiam *trita cum aceto,* tumori ex percussione & fractura.
Myrtus, Hali. *cum succo hordei.*
Sarcocolla, Serap. secundum Gal. aperit ea.
Sumach, Serap. secundum Diosc. *emplastrum granorum* prohibet ea.

Furunculis vel Papulis secundum plurimum conferentia.

Alumen, Plin. 35. *cum duabus partibus mellis.*
Ammoniacum, Auicenna.
Apium risus, Apul. *cum fimo porci* appositum.
Atriplex, Plin. 20.
Araneus, Plin. 30. appositus, & tertia die solutus.
Axungia Plinius 28.
Baurach, Haliab. maturat eos.
Beta alba, Plin. 20. eruptioni papularum confert.
Butyrum, Serap. secundum Gal. liniatur in mulieribus & infantibus confert & curat. Haliab. his qui sunt in ventre confert.
Caquelenegum confectio, Haliabas *sexto antidotarii.*
Caseus, Plin. *28. capræ siccus cum melle & aceto*
Cimolea, Plin. 35. *cum vino.*
Creta, Plin. *35. cum vino sumpta.*
Faba, Plin. 22. *cortex masticata in ieiunio.*
Ficus. Plin. 23. *humidæ, & etiam siccæ cum vino coctæ, & cauliculi ficus nigræ cum cera.*
Galbanum, Plin. 24. Serapio secundum Diosc. *emplastrum.*
Gallina, Plin. 20. *fimus rufus cum aceto* maxime recens illitus. Sextus similiter.
Hordeum, Plin. 22. furunculum, si quis circumcidet *cum granis nouem hordei* singulis ter manu sinistra & omnia in ignem proiiciat, confestim sanari aiunt.
Lactuca, Plin. 20. *cum vino & polenta.*

Laurus

Laurus, Plin. 23. *delphica tenerrima in vino.*
Lupini, Plin. 22. *cum aceto.*
Markasita, Plin. 36. *cruda.*
Mezereon, Serap. secundum Habyx, valde confert.
Mus araneus. Plin. 30. *pendens necatus sit, vt terrã postea nõ attingat*, ter circumdatus funiculo, toties expuentibus medenti, & cui medetur.
Musca, Plin. 30. *contrita digito medico, ita quod sint impares numero.*
Nasturtium, Serap. secundum Diosc. *emplastrum cum aqua & sale* maturat. Macer. *recens cum fermento.* Apul. similiter.
Nitrum, Plin. 31 *cum resina, vel oleo, vel vino.*
Oleum { *Balsami.* *Amygdalarum.* *Lentisci*. Plin. 23. *cum cera.* }
**Phirites lapis*, Plin. 36.
Populus niger. Plin. 34. *aquositas ex ligno vulnerato.*
Pulegium, Macer.
Prasium, Plin. 20. *cum ficu aut hyssopo.*
Sal, Plin. 22. & 21 *cum oleo, vel cum passulis, vel cum seuo vituli, origano, & fermento.* Serap. secundum Diosc. *cum melle & oleo ros.*
Saliua, Plin. 28. *ieiuni* ter præsignare incipientes sanari. Auicen. furunculos.
Sandali. Albu. *fricatio eius super testa terrea alba.*
Seuum, Plin. 28. *capræ vel bubali cum sale & oleo.* Et 30. *cinis cum cinere capillorum mulieris, & arietis cum cinere pumicis & sale.* Sextus, *capræ cum sale minuto*, furunculos discutit.
Sinapi, Plin. 30. *cum adipe anseris.*
Sordicies. Plin. 30. *ex auricula pecudis.*
Spuma nitri. Serap. secundum Gal. *cum terebinthina*, curat orificia eorum.
Sudor, Halia. luctantium maturat eos.
Tamariscus. Plinius 24. *semen eius cum pinguedine.*
Ventriculus ciconiæ, Plinius *trigesimo, cum aqua coctus.*

Apostematibus malignis, perniciosis, pestilentialibus, fraudulentis, ambulatiuis, & cancerosis conferentia.

Acetum. Auic. prohibet ambulationem.
Assa. Serap. secundum Dioscoridem, scisso apostemate intromittatur. Auicenna cum inciduntur apostemata membrum mortificantia, supposita confert.
Atramentum, Auicen. s. *colcotar.*
Cantharides, Serapio secundum Dioscoridem miscetur medicinis in apostemate cancroso. Auicen.
Hominis capilli. Auic. *vsti cum butyro.*
Indicum, Auicen. *cum farina hordei.*
Lac. Auicen *bibitum.*
Lingua arietis, Colliget.
Lupini. Serap. secundum Diosco. super apostemata ancoria conferunt.
Lutum armenum, Auic. Haliabas.
Orchis, Serap. secundum Gal. *radix quæ est sicca*, curat apostemata fraudulenta putrida.
Ostraca, Sera secundum Gale. *combusta sola* fraudulentis confert.
Papauer cornutum Serap. secundum Galenum *folia & flores* multum cõferunt apostematibus fraudulentis, & caueatur, quia post mundificationem abstergunt fortiter, & dissoluunt & diminuunt carnem: & ipsa auferunt escharas adustas, quæ sunt in eis.
Plumbum, Serapio. secundum Galenum *vstum lotum* confert apostematibus malis, & *oleum fricationis plumbi* similiter multum confert: & in apostematibus, in quibus est cancer, facit mirabilem effectum.
Rhus, vide *Sumach.*
Ribes, Auic. apostematibus, quæ cito interficiunt, confert.
Rubus, Auic. *emplastrata* prohibet ambulationem eorum.
Semperuiuum, Serap. secundum Galenum apostematibus latis, quæ dilatantur in corpore.
Sumach, Serap. secundum Dioscoridem *cum melle & aceto* prohibet apostemata corrosiua dicta ancoria.
Stercus. Sera. secundum Galenum *caprarum cum farina hordei & aceto*, fraudulentis confert Albu. *hominis siccum cum melle*, fraudulenta curat valde.
Theriaca diatessaron, Nic. apostematibus venenosis dictis bonum malum, data cum *decoctione pinguicula vel gentiana.*
Virga pastoris, Auicenna apostematibus cancrosis.
Viscum, Serapio secundum Diosc. *cum calce & lapide gagate, aut asio coctus* superponatur.
Vnguẽtum { *Diaphœnicon*, Mesue II. *antid.* pestilentialibus. *Palmenum*, Mes. II. *antid.* *De calcadis*, Auic. II. v. Sera. 23. *antid.* apostematibus pestilentiæ. }

Phlegmaticis & frigidis apostematibus.

Abrotonum, Auic. soluit ea.
Alkanna, Auic. *decoctio eius.*
Allium, Haliab. *cum aceto cataplasma* subtiliat & dissoluit ea.
Alumen, Serapio secundum Dioscorid. *vstum illitum cum aqua.*
Apium, Serapio. secundum Dioscoridem *smyrnion emplastratum*, resoluit recentia. Auicenna similiter.
Arum, vide *Iarus*
Bedeguard, Serap. secundum Dioscoridem delentur cum ea apostemata phlegmatica. Aui. *radix*, soluit ea.
Bdellium, Auicen. *cum saliua ieiuni*, resoluit ea.
Branca vrsina. Circainst. *folia cum axungia veteri.*
Castorium. Auicen.
Caulis, Sera. secundum Dioscorid. *folia sola trita, vel emplastum cum sauich & agrestis folia* resoluit ea.
Cherua, Serap. secundum Dioscor. *oleum eius cum cicuta* sedat.
Cyclaminum, Circ. *cum oleo bullitum* calidum superponatur frigidis apostematibus, quæ non possunt rumpi propter spissitudinẽ cutis, aut propter interiora, aut per exteriora purgantur.
Cotula, Serap. secundum Diosc. *flos cum ceroto* soluit.
Cucurbita, Serap. secundum Diosc. cruda *emplastrata.*
Cucumer asininus. Auicen. *radix cum farina hordei*, resoluit.

soluit omne apostema phlegmaticum antiquū. Sera. secundum Diosc. similiter,

Daucus, Serap. secundum Diosc. *emplastrum seminis* resoluit.

Elaterium. Circ. *scrup. 6. cum farina hordei & vitello oui* maturat ea.

Fœnogræcum. Serapio secundum Galen Auic.

Fæx vini, Serap. *vsta & non vsta sola & cum myrto recenti* stringit ea.

Furfur, Auic *cum vino* resoluit.

Glandes. Serap. secundum Diosc. *folia arboris omnium specierum eius trita*, conferunt phlegmaticis apostematibus.

Hasce, id est, *hyssop*. Auic. *emplastrum cum ceroto*.

Hiera Logadii Auic. *2. quinti*.

Hypericon, Auicenna. proprie frigidis & duris magnis.

Iarus, Circ. *cum axungia veteri* apponatur apostematibus frigidis.

Iris, Serap. secundum Dioscorid. *folia cocta cum vino emplastrata*, atque etiam *radicis agrestis emplastrum*.

Lilium, Auic. *seminis & foliorum emplastrum*. Circ. *cum axungia*, frigidum apostema maturat.

Lupini, Circ. *cum oleo*, frigidum apostema maturant & rumpunt.

Maiorana, Auicen. Serap. secundum Dioscor. *in ceroto*.

Manna, Serapio. delet ea.

Matricaria. Auic. Serap. secundum Galenum *emplastrum* resoluit.

Menta, Circ. *cataplasma ex ea cocta in vino & oleo*, soluit schirosim apostematum frigidorum.

Myrrha, Auicenna.

Mumia. Auicenna.

Nasturtium, Auic. *cum aqua & sale emplastrum*.

Nigella, Auicenna. *emplastrata*, Serap. secundum Dioscoridem antiqua apostemata phlegmatica resoluit.

Oleum de styrace. Auicen. x. v Serap. *vigesimoquinto antidot*.

Parietaria, Auicen. *folia*.

Passulæ. Circa inst. *coctæ in vino cataplasmata*.

Pix, Circ. *cum cera & oleo*.

Platanus, Auic. *folia*.

Psyllium, Auice. Sera. secundum Diosc. *cum oleo rosa. & aceto, & aqua emplastratum*.

Rosmarinus, Serap. secundum Dioscor. *emplastrum ex radice humida* resoluit.

Sal, Auic. *cum mentastro & melle*.

Sisymbrium. Auicenna.

Sordes, Serap. secundum Galen. vniuersaliter resoluit apostemata indigesta.

Spongia, Serap. secundum Diosc. noua, resoluit. Aui. desiccat ea.

Tamariscus, Plin. 24. Al. Serap. secundum Diosc. *radicis corticis & fructus emplastrum*. secundum Alcanzi, fumigatio.

Theca origani. Sera. secundum Diosc. *emplastrum cum sauich*.

Testiculus canis. Auic. resoluit ea.

Thymus, Serap. secundum Diosc. *emplastrum cum aceto* in principio.

Virga pastoris, Serap. secundum Diosc. *emplastrum in principio* confert frigidis.

Viscum, Auicenna. proprie cum calce resoluit.

Mollibus & fluxibilibus apostematibus conferentia.

ANethum, Serap. secundum Galen. & Dioscor. *coctum cum oleo* mollia cruda maturat. Halia. *combustum puluerizatum* appositum manifeste prodest.

Bedeguard, Serap. secundum Gal. *radicis emplastrum* resoluit ea.

Butyrum, Halia. *recens* maturat & aperit mollia.

Coriandrum. Hali. dissoluit ea.

Fistula pastoris. Auicen.

Gummi marmoris. Albuk. mollibus apostematibus confert.

Indicum, Serap. secundum Gal. dissoluit & minuit multum ea. Haliab. similiter.

Lentiscus. Alman. dissoluit ea.

Lycium, Auic.

Parietaria Gal. *6. simplicium*, in principio apostematis.

Semperuiuum, Sera. secundum Gal. confert apostematibus latis, quæ dilatantur in corpore.

Tamariscus, Auic. *foliorum emplastrum*.

Vsnee, Auicenna, sedat ea.

Nodis & nodositatibus conferentia.

AMmoniacum, Auic. Haliab. *emplastrum, maxime mista pice*.

Ericius marinus, Auic *caro eius*.

Euphorbium. Mes. *puluis eius cum aceto fortificatione*, nodositates delet.

Diachylon. Auic. *2. quinti*.

Opopanax, Mesue. *emplastrum*, resoluit nodositates membrorum.

Serapium, Mesu. *cum succo capparis aceto* linitum, nodositates membrorum resoluit.

Styrax, Serap. secundum Albugerig. linitum, confert nodositatibus membrorum.

Glandulis & apostematibus eorum conferentia.

ASphodelus, Auic. *radix cum fœce vini*.

Althæa. Auicenna.

Apium raninum, Auic. Kiran. aperit emplastrum, vel *cerotum dimissum per tres horas*.

Assa, Ser. secundum Diosc. *cum ceroto & ficubus siccis* superposita, confert: aufert etiam residuum earum.

Cicer, Auic. apostematibus eorum confert.

Fæx olei, Auic. *amygdalarum* apostematibus confert.

Ficus, Isaac, *cruda & coctæ cataplasmatæ* dissoluunt.

Pix, Auic. *cum sulphure*, prohibet earum exituras.

Plumbum, Auicenna, *lamina eius superligata*.

Scrophulis & strumis eorum secundum plurimum conferentia.

ACetosa, Ser. secundum Dioscorid. quidam suspendunt *radicem eius* super habentem scrophulas, & dicunt sanari. Auic. *emplastrum, & radix appensa collo*, vt quidam.

Adeps anguis. Plin. 30. *cum oleo*.

Allium. Plin. *20. crudum*.

Althæa. Plin. 20. *cum vino*. Serap. secundum Dioscor. *cum vino cocta, vel sola trita* confert. Auicenna *cum caulibus*. Macer. *flos tritus cum vino* appositus. Vide *Maluauiscus*.

Ammo-

Ammoniacum, Al.Hali.Auic.Serap.secundum Gal. resoluit. Circ. *vnguentum ex sale gemma, sale nitro succo marrubii, & cera.*

Anguis, Plinius 25. *cutis eius cum oleo & cera.* Vide *Adeps.*

Andrachne agria, id est, *portulaca syluestris.* Serapio secundum Diosc. *emplastrum cum axungia veteri*, resoluit ea.

Aniuden, Serap.secundum Diosc. *radix cum ceroto* resoluit Hali *folia cum cera & oleo.*

Apium raninum. Plin.25. appositum, & parte eius in fumo suspensa. Kir. *emplastrum vel cerotum* dimissum per tres horas.

Apium risus, Apul. *cum fimo porci*, appositum.

Apostoliton, Auic.11. *quinti.*

Araneus, Kir. *magnus niger, qui in arboribus facit telam*, acceptus in nomine patientis, & circumquaq; aptatus incipientes sanat.

Aristolochia, Thessalus. *vnguentum ex radice.*

Artemisia. Plin.26. Macer. intus sumpta & exterius cum *axungia.*

Arum, vide *Iarus.*

Asphodelus. Plinius 22. *folia cum vino cocta.* quidam aiunt, si apposita *radix eius* in fumo suspendatur, quarta die soluatur vna cum radice, arescere strumam.

Asinus. Aui. *cinis hepatis eius cum oleo.*

Axungia. Plin.28. *cum elleboro albo, farina, & sale.*

Berbena. Apul. *cum axungia non salita.*

Bersceguascen. Auic. Alman.

Buchormarien. Auic. *succus.*

Bitumen iudaicum, Auic.

Bdellium. Auic Hali. cum *saliua ieiuni.*

Brassica syluestris, Plin.20.

Callitrichum Apul. *tritum* apposium solum virginibus strumas sanat.

Cancer, Plinius 22. *fluuialis contritus vel combustus cum melle.*

Cappares. Plin.20 *radix* Auic. similiter Serap. secundum Diosco. *radix & folia* resoluunt ea. Haliab. *folia cum farina hordei*, manifeste soluunt.

Capillus Veneris. Mes. Serap. secundum Gal. dissoluit. Hali *folia* superposita.

Capra. Plin.38. *seuum eius cum calce, vel fimus eius cum aceto.* Haliab. *eius extremorum cum oleo.*

Caprificus. Plin.23. *caprifici corticem impubescentem* puer si de fracto ramo detrahat dentibus *medullam ipsam*, alligatam ante solis ortum, prohibere strumas.

Chelidonia, Plin.26. *cum melle & axungia.*

Centumcapita. Plin 22.

Cicuta. Circ. *cataplasmata ex duabus partibus cicutæ & tertia scabiosæ.*

Cyclaminum, Sera. secundum Galen. admiscet medicinis resoluentibus. secundum Diosc. *radicis emplastrum*, curat eas. Thes. *emplastrum ex eo cum cera, resina, & lithargyro.* Auic *succus eius.*

Cinis, Plin 27. *vngulæ asini & bouis cum oleo.* Et 30. *pullorum hirundinis mustellæ cum axungia aspidis cum seuo tauri, anguis potatus, talpæ exterius cum melle.* Et *trigesimosecundo, muricis piscis cum oleo capitis menæ piscis cum melle.* Haliabas *extremorum capræ cum oleo.*

Cytonia, Plinius 23. *radix eorum* circumscripta terra, manu sinistra capitur, ita, vt qui capiti dicat, quę capiat, & cuius causa sit alligata, strumis medetur.

Cochleæ, Plin.30. *cum testis suis vstæ* illiniantur, maxime quæ fructetis adhærent in fœminis.

Coriandrum. Isa. Col. Serap. secundum Diosco. *cum farina fabarum*, soluit eas. Mac. similiter. Auic similiter. aut *ciceris.*

Cucumer asininus, Mes. *radix cum aceto cataplasmata.*

Diachylon, Auic. *11 quinti*, Alman. *tract.* 7.

Ericius marinus, Auicen. *carnes eius.*

Elleborus niger, Plinius *vigesimo quinto.* Serapio. *7 practicæ.*

Emplastrum Oribasii, Mes. *11. anti.*

Faba, Isa. *cum albumine & oleo veteri*, dissoluit Serap. *farina eius sauich, alumine iameni, & oleo veteri facto emplastro*, resoluit eas.

Fel, Plin. *28. apri vel bubali* calidum illinitum.

Ficus, Plin 23. *fol a vel fructus crudi* si inclinata arbore supino ore aliquem nodum eius morsu, abstulerit nullo vidente, atque cum alluta colligatū licio è collo suspenderit, strumas & parotidas destruit. Sera secundum Diosc. *emplastrum ex ficubus coctis crudis*, dissoluit eas. Isa. similiter.

Ficus Pharaonis, Auicenna *lac. & decoctio eius.*

Galbanum. Plin.24. Auicen.

Gagates lapis. Plin.36 *cum cera.*

Genestra, Mes. *flores contriti cum melle ros.* Auicen. *cum ouo*, resoluit eas.

Gramen, Plin.24.

Gryllus, Plin.30. *defossus cum terra sua* liniatur.

Hæmatites, Plin.36.

Hiera Logadii. Auicenna.2. *quinti.*

Hordeum, Plin.22. *farina eius cum pice.* Serapio maturat.

Iarus, Cir. *herba cum axungia veteri & squilla, vel vrsina*, liberat nouellas scrophulas.

Iris, Serap. secundum Diosco. *coctum emplastrum cum melle.* Auic *Elixa* lenit eas. Mesue, Proprie *coctā cum aqua ficlæ, aut caulium, aut cum vino & permistū cum melle & oleo chamemeli.*

Lactuca asini, id est, *anchusa*, Auicenna. *cum adipe superposita.*

Lacertus viridis. Plin.30. alligatus.

Lapathum, Plin.20. *cum axungia & vino.* Macer. *radix cocta in vino* applicata, *& radix suspensa collo*, præseruat à scrophulis. Circ. *lapathum acutum cum axungia* in nouis scrophulis.

Lapis, Plinius *26. magnetes phirites siston, & asius cum pice & farina.*

Lentes, Plin.22. *cum mulsa vel aceto*, Serapio. *cocta in aceto* dissoluunt eas. Auicen. similiter.

Lepus, Plin.28. *coagulum eius*, Sex. *cum vino*, exulceratis confert.

Limaces, Circa inst. *contritæ* appositæ.

Lolium, Sera. secundum Eben Mes. aperit scrophulas, quando comeditur aut bibitur. Aui. *cum semine lini* resoluit eas, sed dirumpit cum *semine lini & stercore columbi.* Isa. *cum vino & stercore asini*, vel *canis & semen lini*, dissoluit eas. Mac. *cum sulphure viuo & stercore columbi, & vino.*

Lupini. Alman. Auicenna. Col. Haliab. dissoluunt. Plinius *vigesimosecundo, in aceto cocti.* Serap. secundum Dioscoridem *farina eius emplastrum cum aceto* resoluit scrophulas. secundum Galen. *farina eorum*, resoluit eas, *cocta cum aceto, aut melle, aut cum*

cum aceto, aut aqua ſecundum complexionem infirmi & groſſitiem humorum

Lutum abſolute Auic. *in cerote.*

Malua Plinius 20 *cum ſaliua.*

Maluauiſcus, Circain *radix cocta cum oleo, adipe qualea, & cera.* Vide *Althea.*

Mandragora. Plin, 26. Auicenna *radix cum aqua* Serapio ſecundum Dioſcor. *emplaſtrum radicis, vel foliorum cum ſauich* eas reſoluit.

Markaſita, Plin. 36.

Marrubium, Plin. 20. *cum adipe.*

Meliſſa, Serap. ſecundum Dioſc. *folia cum ſale emplaſtrata*, reſoluunt eas. Mac. *cum ſale* veteribus cōfert.

Mentaſtum, Plin. 20. exterius.

Millepeda, Plinius *trigeſimo, cum quarta parte terebinthina.*

Muria, Plin. 32. *menarum piſcium.*

Muſtella, Plin 30. *ſanguis eius, & ipſa cocta in vino, & cinis eius cum axungia* vlceratis confert. Haliab. *ſanguis eius.* Kiran. *oleum decoctionis eius cum cera* confert.

Naſturtium, Plinius *vigeſimo*, Apul. *tritum* ſuperpoſitum.

Oleum
- *Cucumeris aſinini.* Meſue 12. *antid.*
- *Irinum*, Meſ. *ibidem.*
- *De ben.* Meſ. *ibidem.*

Opopanax, Meſ. *emplaſtrum*, reſoluit eas.

Oſtraca, Plin 22 *cruda piſtata.*

Paſtinaca piſcis. Plin. 32. radio impoſito, ita vt celerrime auferantur.

Panis porcinus. Meſ. vide *Cyclaminum.*

Pentaphyllon. Auice. Plin. 26. *radix quinquefolii.*

Perſonatia, Plin. 26. *cum axungia.*

Piper, Serap. ſecundum Dioſc. *cum pice* reſoluit. Aui. ſimiliter Macer. *cum pice dura.*

Pix, Plin. 24 *cum hordei farina & vrina impuberis cocta.* Serap. ſecundum Dioſco. ſimiliter cocta, aperit eas. Auic. *pix humida cum farina hordei.*

Polytrichum Plin. 22.

Plantago Plin. 26. Serap. ſecundum Dioſc. *emplaſtrū cum ſale*, & dicitur, quod radix ſuſpenſa collo, reſoluat eas, nec amplius naſcuntur. Macer ſimiliter, & *radix* portata collo, præſeruat ab eis. Auic. *radix linguæ arietis* ſuſpenſa collo & applicata.

Plumbum. Auic. *lamina eius ſuperligata.*

Praſium, Plin. 20 *cum aceto & oleo.*

Rana marina, Plin. 32. oſſiculo de cauda tangere quotidie, ita vt non vlceretur.

Roſmarinus, Plin, 24. cum *aceto* linitus. Serap. ſecundum Dioſcoridem *folia trita emplaſtrata* maturant.

Ruta, Auice. Plin. 20. *cum adipe vel ſeuo*, Serap. ſecundum Albugerig, *gummi eius* confert ſcrophulis gutturis & ſubaſcellarum caputpurgio ex eo facto.

Senation, Plin 25 *cum ſale.* Macer. ſimiliter.

Sepia, Plin. 32 *oſſa earum cum axungia.*

Serapinum, Meſue.

Serpens, Auice. *caro & cutis abiectis extremitatibus* Albuk. *emplaſtrum ex cinere*, liquefacit eas.

Sideritis. Plin. 26 *folia lata clauo ſiniſtra manu circumfoſſa* alligantur.

* *Silphiton.* Plinius *cum cera.*

Sinapi. Serap. ſecundum Dioſcor. *emplaſtratum cum conuenientibus* reſoluit eas. Aui. *cum caulibus.* Mac. *cum axungia.*

* *Sirim*, Plin. 21.

Scolopendria marina. Plin. *trigeſimo ſecundo, cum melle.*

Spuma maris, Serapilla, quæ raſa eſt, ſcilicet, *ſpuma adarce.*

Squilla, Plinius 20. ſcilicet *folia.*

Stercus, Plin. 30. *columbarum per ſe, vel cum farina hordei, vel auena & aceto.* Sera. ſecundum Dioſc. *vacca cum aceto*, reſoluit eas, *columbi cum farina hordei, & aceto* ſimiliter. Auic. *cameli & capra* fortiter cōfert. Halia. *columbi cum ſemine lini & aceto.* Kir. *columbi cum farina hordei, ireos, viſco, & adipe porci*, diſrumpit eas.

Styrax, Plin. 24. linitum.

Strychnum. Plinius *vigeſimo ſeptimo*, illitum, proprium eſt.

Talpa, Plin. 30, *iecur contritum* inter manus illinitum & triduo non ablutum, *pes etiam eius dexter.*

Tegula, Sera. ſecundum Dioſc. *cum cerato* reſoluit. Auic. ſimiliter *teſta* dicit.

Terra, Plin 30. *terra à ſcarabeis egeſta, vel à formicis* illinita.

Teſtudo Plin 32. *oua dura linita ſanguis fluuialis, & caro terreſtris in cibo.* Auic. *fel eius* linitum.

Thyrus, id eſt, *vipera*, Serap. ſecundum Dioſco. *carnes* prohibent augmentum earum. Albuk. *emplaſtrū carnis earum* liquefacit eas.

Tribulus, Plin. 22. *radix.*

Verbena, vide *Berbena.*

Vermes, Plin. 30. *terrenos totidem* quot ſunt ſtrumæ, alligant pariterque cum his areſcunt.

Verbaſcum, Plin. 26. *folia in aceto aut vino.*

Vipera, vide *Thyrus.*

Viſcum, Plin. 24. *cum reſina & cera.*

Vitis alba, Meſ. *ex ſucco eius, melle & vino*, proprie partibus æqualibus fit potio ad eas experta, & iterum *emplaſtrum ex radice & melle*, delet eas. Kir. cum *ariſtolochia emplaſtrum.*

Vulpis, Plin. 28 *teſticuli.*

Vmbilicus Veneris. Apu. *cum axungia ouis, & ſale* æqualiter.

Vngula aſini, Serap. ſecundum Galenum *cinis cum aceo* reſoluit.

Vnguentum
- *Arthanitæ paruum.* Meſ. 11. *antid.*
- *De vzifur.* Auic. *n. v.*
- *Aſcelemanum*, Serap. 28. *ant.*
- *Zinziberis.* Haliab. maphari.
- *Iuſali*, 24. *antid.*
- *Ariſtolochiæ* Theſſa. *ca herba piſcium.*

Vrina Plin. 28. calefacta.

Vrtica, Plin. 22 *cum axungia.*

Apoſtematibus duris, & duritiebus membrorum conferentia.

A*Corus*, Plin. 26. *radix cocta.*

Adeps, Plin. 28 *lupi*, durities remouet. Serapio ſecundum Galenum. *leonis* eſt magis iuuatiua medicina in apoſtematib. antiquis duris, & omnibus duritiebus & perfricationibus. Auicen. *leonis* reſoluit durities. Haliab. ſimiliter. Sextus. *gruis cum adipe anſeris* reſoluunt.

Agnus castus, Serapio. secundum Galenum dissoluit.
Aizoon, Plin.*26*.
Algete confectio, Auic.*1.quinti*.
Althæa, Auic. Apul.*cum fœnograeco & semine lini*. Mac. *cocta cum melle*, lenit & mollit, & cum *terebinthina*, maturat ea. Galen.*6.simplic*.maturat. Haliab. Colliget.similiter.
Ammoniacum, Al.Plin.*24.cum melle*.Sera.secundum Diosc. resoluit, secundum Albugerig, maturat.
Anisum.Plin.*20.in aceto*.
Apium. Auic.Sera.secundum Galen.*smyrnion species apii*, durities & dura apostemata resoluit.
Atriplex, Plinius 20. Macer.apostemata resoluit & lenit.
Abrotanum, Auicen. *coctum cum citoniis*.
Auena, Serap. secundum Galen.& Diosc. *emplastrũ cum farina* resoluit.
Balsanium, Plin.*23*.remouet & lenit.
Been, Auic.*emplastrum*.
Berbena, Plin.*26*.
Buchormarien. Auic.*succus* resoluit.
Bulbus cinis. Haliab. *cum adipe & butyro* dissoluit.
Butyrum, Al *crudum* mollificat.
Bdellium, Alman.Serap. secundum Galen. & Dios. dura & cruda dissoluit. Auic.*cum saliua ieiuni*.
Chamomilla. Auic.lenit & mollificat & resoluit.
Cannabis, Auic.*radix cocta emplastrata*, resoluit.
Cappares, Auic.*radix*. Serapio secundum Galenum & Dioscor.*radicis & foliorum emplastrum*.
Carnes vaccinæ Auic.resoluunt dura apostemata.
Caseus, Col.*antiquus* maturat.
Cassia fistula. Auic.linita.
Castanea. Auicen.*cum adipe eius & porci salita* confert duritiebus.
Caulis, Serap. secundum Galenum, Auicenna maturat.
Chamæpitys, Auicenna.
Cheiri, Serap.secundum Igno.omni duro & putrefacto confert.
Centaurea minor, Serapio secundum Gal.*sicca in vnguento* dura & antiqua mollificat.
Cera Serap.secundum Albugerig, mollificat grossities apostematum.
Cerussa, Auicenna lentificat apostemata frigida dura,
Cherua. Almansor lenit.
Cicer, Auic.confert apostematibus duris.
Cyclaminum. Serap. secundum Galenum admiscetur medicinis resoluentibus ea. Aui.*succus* resoluit. Thess.*emplastrum ex eo cera, lithargyro, & resina*, vide *panis porcinus*.
Cyperus, Plin.*21*.resoluit.
Cypressus.Serap.secundum Diosc.*nux cum ficubus trita* lenit.
Cotula, Serap.secundum Galenum, *cum cera & oleo* secundum Dioscor. *flos cum aceto vel ceroto*. Ignot. *folia trita cum ceroto*.
Cucumer asininus, Mesue.*emplastrum radicis cum aceto*, resoluit apostemata grossa dura.
Crocomagma, Plin.*21*.mollificat.
Diachylon, Mesue 11.*anti*. Auicen.*n.quinti*. Serap.*28. antidotar*.
Elleborus niger, Plinius *vigesimoquinto*, Macer.*cataplasmatus*.

Emplastrũ { *Oribasii*, Mes.*1.antid*. / *De meliloto*, Serap.*27.anti*. / *De styrace*. Via.*6.tract.in cu.sciaticæ*. }
Eruum, Auicen.Serap. secundum Diosc. *orobum* dicit.
Fœnogræcum, Serap. secundum Gal.resoluit, & *farina eius cum melicrato cocta emplastrata*, lenit & mollit. Haliab.*cum semine lini*. Auicen.
Fæx vini, Almansor.
Ficus sicca, Serap. secundum Diosc.*cum calce & nitro*, resoluunt: *& ipsæ & decoctio earum*, mollificat omnes durities: & cum *ireos, nitro, aut calce cocta*, maturant. Haliabas.*decoctio* resoluit & maturat. Auic. *cum farina hordei, & lac ficus Pharaonis* etiam vehementer resoluit. Plin.*23.folia ficus & fructus*, qui non maturantur mollificant ea.
Gallia, Auic.lenit apostemata dura.
Gith, Plin.*20*.linitum. Vide *Nigella*.
Glandes, Plin. *24. & corticis arboris cum axungia salsa*: Aui.*cum adipe hœdi & porci salita*. Sera.secundum Dioscorid.*cum axungia porci salsa*, confert apostematibus duris.
Gummi rutæ, Haliab.resoluit.
Gummi albotin, Auic.maturat.
Heptaphyllos. Apul.*decocta in aceto*, applicata.
Hiera Andromachi. Auic. *2.quinti*.
Hordeum, Plin.*22.cum fimo columbi, aut ficu, aut cinere*. Auicen.*farina eius cum pice & colophonia*. Serap.secundum Diosco. *cum oleo, resina pini, & stercore columbi*, dura apostemata maturat.
Hypericon, Auicenna.
Hyssopus, Mesue, Plin. *26. cum vino* * *sumpta* Serapio mollificat durities corporis.
Iris, Auic.*elixa*. Mes.resoluit Sera.secundum Diosc. *emplastrata*.
Iuniperus, Plin.*24.semen*, remouet & maturat.
Lactuca asini, id est, anchusa. Auic.confert.
Lapathum acutum, Apul.*cum axungia & pane*.
Lentes, Plin.*22.cum aceto cocta* Serap.similiter, dissoluunt dura apostemata. Auicen.similiter.
Lilium, Col.Mac.*succus florum albi*.
Lini semen. Serap.secundum Diosc.*cum aqua* dissoluit. Hali. Auic.mollificat.
Lolium, Aui.*cum stercore columbi, sulphure, & vino* mollificat.
Lubue, id est, styrax, Auiee.
Lutum cum ceroto, Auicen.
Lupinus cum melle.
Macis, Auicen.*cum ceroto*.
Malua, Halia.*semen maioris & minoris* resoluit. Mac. *cocta cum oleo* mollificat. Circain. *maluauiscus* magis mollificat & relaxat durities.
Mandragora. Auic. Serap.secundum Dios. *emplastrũ foliorum cum sauich*, apostemata dura resoluit. Ig. *folia cum polenta*. Apul. similiter.
Markasita, Plin.*36*.Serap.secundum Diosc. *cum resina pini*.resoluit & maturat. Auic. similiter.
Mastiche. Serap. secundum Gal. *nigra* multum confert in dissoluendo.
Marrubium, Haliab.*cum axungia*.
Medulla animalis. Serap.secundum Diosc. & Galen. durities membrorum mollificat & resoluit *vituli & cerui*.
Melilotus, Auicen.

Memem,i.ſiſymbrium Auic.

Mum, Auic.mollificat.

Narciſſus, Plin.*21.oleum eius* mollificat.Serap.ſecundum Dioſc.*cum melle & orebo* maturat.

Nigella, Serap. ſecundum Dioſcorid. reſoluit vide *Gith*.

Oeſypus,yſſopus humida vulgo.Alman.maturat, Auic. ſoluit. Albucaſis, mollit.

Oeſypi cerotum, Democriti, Meſ.*9.antid.*

Oleander, Auic.eſt magni iuuamenti valde.Haliab. *folia emplaſtrata* reſoluunt

Oleum
- *Vetus*, Plinius 23
- *Anethi*, Nic. mollificat. Meſ.*12.antidot.* reſoluit durities.
- *De lilio*, Auic.antiquæ duritiei.
- *Amygdalarum dulcium*, Nico. reſoluit dura.
- *Cannabis in ceroto*. Nic.vt *ſupra.*
- *Benedictum*. Nic.*in emplaſtro cum armoniaco.*
- *De ben*.Meſ.*12.antid.*
- *Irinum*, Meſ.12.*antidot.*

Oleum maſtichinum. Meſue *ibidem*. Auicenna *decimo quinti.*

Origanum, Mac.*ſuccus cum oleo & aceto in lana ſuccida* applicatum.

Opopanax, Auicenna.

Oxycroceum emplaſtrum, Nic.in quacunq; parte apoſtemata dura mollificat & reſoluit.

Panis, Plinius *vigeſimoſecundo,cum mulſa* mollit, *cum vino reſoluit.*

Panis porcinus, Meſue ſecundum omnem modum adminiſtrationis, confert apoſtematibus duris. Vide *Cyclaminum.*

Pentaphyllon, Auicenn.*26. quinque folium coctum in aceto.*

Perſicaria, Auic. *recens & ſemen eius emplaſtrata* reſoluit.

Pira, Plin.*23.decoctio eorum.*

Pix, Col.Serap. ſecundum Dioſcor.*humida* reſoluit ſecundum Galen.*ſicca*, omnia apoſtemata dura maturat *in emplaſtris* appoſita, ſed humida pluſquam ſicca. Auicenna.mollificat proprie *humida.*

Porrum.Macer.reſoluit.

Planta leonis, Apul.*trita cum axungia ſine ſale.* diſſoluit Mac.*minor cum axungia veteri maturat.*

Propolis, Plin.23.*prima cera.*

Raphanus. Serap. ſecundum Atabari, reſoluit durities.

Roſmarinus, Serap.ſecundum Dioſcor.*folia trita emplaſtrata* maturant.

Sanguinaria, Apul.*cum axungia & pane* reſoluit.

Sapo, Serap. ſecundum Albaſari, mollificat apoſtemata dura.

Serapinum, Meſ.reſoluit durities & nodoſitates.

Serpentaria, Meſ.auctoritate Galeni, reſoluit durities & apoſtemata dura.

Sinapi, Plinius 20.

Siſamum, Apul.lenit & mollit.

Sycomorus, Auic.Sera. ſecundum Dioſc.*lac eius tempore veris ſumptum exiccatum*, reſoluit ea.

Sordities, Sera.ſecundum Gale. *ex corpore exercitantis* reſoluit Haliab. *ex lana caudæ pecudis*, mollificat.

Smyrnion, Plin.27,*radix* illinita.

Stercus, Auic.*porci cum ceroto, & ſiccum cum aceto*. Ser. ſecundum Dioſ. *vaccæ cum aceto*, apoſtemata dura reſoluit. Sex. *columbi cum oleo, & tauri cum ſale & elephantis* reſoluit Kir.*murium diſſolutum in aqua* Sera.ſecundum Gal.*bouis cum aceto*, confert apoſtematibus duris.Hali.*capræ cum aceto.*

Struthium, Ignot. *cum polenta hordei & vino* reſoluit.

Taurus, Serap. ſecundum Dioſc. *ſanguis emplaſtratus cum ſauich*, dura apoſtemata reſoluit & mollificat. Auic. *calidus*. Sext.*ſeuum eius cũ reſina & cera.*

Theca origani, Sera. ſecundum Dioſ. *emplaſtrum cum ſauich*, reſoluit apoſtemata dura phlegmatica.

Tegula, Serap ſecundum Dioſ.*cum cerota* reſoluit.

Theriaca magna, Sera.*8 anti.*

Triticum.Iſaac *coctum cum oleo* diſſoluit dura.

Verbaſcus, Plin.*26.folia & radix cocta.*

Verbena, Plin.26.

Vinacia, Serapio ſecundum Dioſcorid. *emplaſtrum* cum ſale.

Vitis alba, Meſue Auic.*radix cum vino.*

Vnguentum
- *Aſcelenianum*.Serap.*28.anti.*
- *Baſilicon*, Serap.*ibidem.*
- *Ginabaris.*
- *Zimaſari.*
- *Iuſali.*
- *Colcotari.*
- *Diachylon*.Haliabas.24.*antidot.*
- *Ariſtolochiæ*, Theſſaca. *herbæ piſcium.* Auicen.

Vrtica, Auic.Haliabas.*ſemen* mollificat.

Vſnee, Auicenna.

Zinziber caninum, Auic. *recens, vel ſeminis eius emplaſtrum.*

Antiquis apoſtematibus conferentia.

ADeps, Serap *leonis.*

Beon, Serap.ſecundum Dioſc. *emplaſtrum* cum *aqua*, reſoluit ea.

Sinapi, Auicen.

Virga paſtoris. Auic. Serapio ſecundum Galenum.

Melancholicis apoſtematibus & inflationibus conferentia.

BRaſsica. Plinius 30.*ſylueſtris.*

Nux, Auice. *medulla maſticata* ponatur ſuper apoſtema melancholicum vlceroſum, & cõfert.

Inducentia cancrum.

CArnes, Groſſæ, Auic.*vaccinæ*.Iſaac.Auicenna.

Comedere in vaſe æneo Serap.*maxime acria.*

Lentes, Iſa.cum *corticibus coctæ.* Galen.*1.aliment.* multus earum vſus.Auicen.ſimiliter.

Melongia.Iſaac.Auicenna.

Cancro conferentia.

ALumen, Circ.cum *vermibus in pingui terra inuentis*, appoſitum, valet. & ſimiliter *licinium vnctum melle*, & ſuperaſperſum puluere eius.

Antimonium, Circ.*puluis* cancro corrodenti optimus eſt.

Cancer fluuialis.Serap.ſecundum Dioſc. *cinis cũ melle cocto*. Plin.32.ſimiliter cum *melle & alumine, & cinis cancri marini cum plumbo.*

Capra, Sex.*ſtercus eius cum melle.*

Caulis.Sera.ſecundum Dioſ. *crudus tritus* bis die appoſitus, ita ꝙ locus primo lauetur *aqua vel vino.*

Cheli-

Chelidonia, Circa. *radix* cum *puluere rosato in aceto cocta*.
Cherefolium Mac. appositum cum *melle*.
Cera, Serap. secundum Dioscorid. posita in *aqua & emplastrata*.
Confectio Hamech, Mes. 3. *antid*.
Confectio alfazurine, Mes. 2. *antid*.
Dragontea, Serapio secundum Gal. *semen*. Mac. *succus in lana*, Ign. similiter.
Elleborus, Mesue. *niger*.
Emplastrum arabicum, Mes. 11. *antid*.
Epithymum, Mesue. *Decoctio epithymi*. Mes. 7. *anti. & in cura soda melancholica*.
Fœnograecum, Plinius *vigesimoquarto*, *coctum in oxymelle*.
Ficus sicca, Plin. 23. si sine vlcere est, quam pinguissimam imponi pene singulare remedium est.
Hiera Rhasis. Mes. 3. *antid*.
Hiera Logadii, Auic. 2. *quinti*. Serap. 9. *antid*.
Hyssopus, (forte œsypum) Plin. 30. cum *cinere hordei & æruginæ æqualiter*.
Lapis armenus Mesue.
Lilium, Apul. *folia tunsa* imposita.
Lolium, Macer. cum *raphano & modico salis*.
Melilotus, Plin. 21. *cum oleo*.
Multipeda, Plin. 30. *trita cum terebinthina*.
Mustella, Plin. 30. *fumus eius & cinis*.
Nasturtium, Plin. 20. cum *aceto & albo oui*.
Oleum de iunipero, Mes. 12. *antid*.
Oleum de fraxino, Mes. 12. *antid*.
Passulæ, Serap. secundum Dios. cum *ruta*.
Pastinaca, Mac. *semen cum melle*.
Pecus, Plin. 30. *cinis fimi cum nitro*, aut *cinere ossium femorum agni*.
Pentaphyllon, Apul. cum *adipe suis non salita*.
Pilulæ indæ, Mes. 10. *antid*.
Pilulæ de lapide armeno, Mesue. *in cura soda melancholica*.
Plumbum, Serap. secundum Gale. *oleum fricationis eius* in apostemate mirabiliter operatur, vbi est cancer, Auicen. *fricatio vnius plumbi super alio cum oleo*.
Sal, Plin. 31. *cum vua taminia*.
Serpentaria. Circ. *cum tertia parte calcis & aceto*, optimum est.
Syrupus de epithymo, Mes. 6. *antid*.
Tamariscus. Plin. 24. *cum melle* linitus.
Tithymalus. Serap. secundum Diosc. *lac eius*.
Vnguētum:
- *Arabicum*, Mes. 2. *anti*.
- *De vzifur*, Auicen. 11. 5.
- *Ginabaris*.
- *Zimafari*.
- *Iusali*.
- *Calcatar* Haliab. 24. *antid*.
- *Aristolochiæ*, Thessa. *ca herba piscium*.

Vrtica. Serap. secundum Galen. *semen tritum*. Auic. *semen emplastrum*, *cinis eius etiam*.

Cancrænis vel gangrænis conferentia.

Acetum, Auicenna prohibet eorum ambulationem.
Cantharides, Auicen. linitæ.
Cancer, Plin. 22. *cum melle*.
Cinis, Plin. 24. *foliorum ficus*. Et 28. *vngularum asini*. Kiranides *hirundinis cum melle*.
Columbus, Kiran. *stercus cum farina hordei*, *ireos*, *visco*, *& adipe porci*.
Eruum. Plin. *vigesimosecundo*, *farina eius cum raphano*, *sale*, *& aceto*.
Fel, Plin. 28. *vrsi* linitum cum penna.
Laurus. Plin. 23. *bacca eius cum melle*.
Lacticinia. Auicen. *in ceroto*.
Lentes, Plin. 22. *cum balaustia*.
Lini semen, Plin. 20.
Lumbrici terreni. Circ. *cum melle* appositi.
Lupini, Plin. 22. *cocti in pluuiali*. Auic. *decoctio*.
Marrubium, Plinius 20.
Nuces, Plinius 23. *veteres*.
Passulæ, Plin. 23. cum *oleo cocta*.
Pentaphyllum, Plin. 25.
Pompholyx, Plin. 24.
Raphanus, Auicenna. *emplastrum cum melle* eradicat integre.
Tamariscus, Plin. 24. *folia cum melle*.
Tithymalus, Plin. 26. *succus vel decoctio ramorum cum polenta & oleo*.
Vitis alba, Plinius *vigesimoquarto*, *cum sale*, Kiranides *cum aristolochia*.

De solutione continui in ossibus maxime, & restauratione

Cap II.

Verberatis & flagellatis conferentia.

Lana, Plin. 29. *cinis eius*.
Pentaphyllon, Plin. 26.
Pellis, Haliab. *capræ statim excoriata* calida applicata, manifeste prodest.

Contusioni, & percussioni, fracturis, & eneruatis conferentia.

Absynthium. Circain. *emplastrum ex succo*, *cymino & melle* dolori contusionis valet.
Acacia, Haliab. *dococtio eius* applicata.
Acetum squilliticum, Plin. 23.
Acorus, Plin. 26. *radix*.
Agaricum, Plin. 26. Auic. Serap. secundum Dioscor. *cum vino sumptum* 2 *anolosat*.
Aizoon, Plinius *vigesimosexto*, *succus maioris* efficax est.
Althæa, Plinius *vigesimoseptimo*, Macer. *flos eius cum vino*.
Amygdala, Auic. *amara*.
Aristolochia. Plin. 25. & 26. Serap. secundum Galen. bibita cum *aqua*, conuenit conquassationibus accidentibus in capitibus neruorum & musculorum plus omni medicina.
Axungia, Plin. 28.
Baccar, Plin. 21.
Balaustia, Auic *puluerizata*.
Balsamum, Plinius 23.
Betonica Plin. 26. Serap. secundum Diosc. *drach. j. foliorum cum hydromelle*, *vel aqua sumpta*, Mac. *puluis*, Musa. *drac. iij. cum vino veteri*.
Braßica, Plin. 20.
Bulbus, Ign. cum *melle tritus* appositus.
Chamædrys, Plinius *vigesimoquarto*, Macer. cum *aceto sumpta*.

Cedrus, Plin. 24. *fructus eius.*
Centaurea, Plin. 26. *minor potata.* Auic. cum *vino sumpta.*
Centumcapita. Plin. 22.
Ceruus. Auice. *pellis recens* superposita, statim prohibet nocumenta.
Conferua. Plin. 27. curatum ea scio fere omnibus ossibus confractis prolapsum ex arbore alta putatorem, circumdata vniuerso corpori: *aquam suam* aspergentibus, quoties inaresceret, raroque nec nisi deficiente herba, mutationis causa, resoluentibus, conualuisse vix credibili celeritate.
Cutis, Serap. secundum Galen. *arietis recens sicut excoriatur* apposita, percussioni curat læsionem in die & nocte.
Dragontea, id est, *dracunculus*, Ser. secundum Diosc. *folia.*
Faba, Serap. *emplastrum farinæ eius cum sauich hordei*, confert membris apostematis propter percussionem.
Fel, Plin. 30. *ouis cum lacte mulieris.*
Ficus, Plin. 23. *cinis sumptus* Serap. secundum Diosc. *aquæ cineris datur vnc.* j. *& 5. cum tanto olei ad coagulationem* sanguinis, & casui, & attritioni.
Fimus, Plin. 28. *apri vel suis siccus, vel combustus, potatus, & etiam recens applicatus.*
Galbanum, Plinius 24. *sumptum*, Serapio secundum Dioscoridem *quantum faba sumptum*, casui confert.
Gentiana, Plin. 36 *potata*, Auic. *radix.* Sera. secundum Diosc. *succi drac.* j. *cum aqua*, confert casui & attritioni neruorum.
Hiera, Andromachi, Auicen. 2. *quinti.*
Hypocystis, Haliabas *emplastrata.*
Iuniperus, Plinius 24. *semen cum vino sumptum.* Halia. *gummi eius.*
Kitram. Haliab.
Lactuca, Plin. 20.
Lana, Plin 29. *ipsa & cinis eius.* Serap. *succida.*
Lilium, Plin. 21. *radix.*
Lutum sigillatum. Auic. conseruat membra apud casum, & restaurat. Serap. secundum Diosor. datur in potum post casum, in quo timetur læsio interiorum, & liniuntur eo membra post percussionem & casum; vel attritionem; & prohibet apostemari, & si fuerit solutio continui, consolidat.
Marrubium, Plin. 20.
Mastiche, Plin. 24.
Millefolium, Plin. 24. *bibitum.*
Myrtus, Halia. *cum succo hordei.*
Myrrha, Haliabas *cataplasmata.*
Mumia, Al. Hali Serap. secundum Albugerig. confert fracturis & conquassationibus interiorum, corporis & exteriorum, & habet proprietatem sedandi dolores in fracturis *potata & linita*, secundum Eben Mes. est bona doloribus dislocationis & fracturis, & casus, & percussionis bibita, & in percussione inuncta.
Narcissus, Plin. 21.
Nux græca, Plin. 23. *cum aceto & absynthio* sumpta.
Oleum myrtinum, Plin. 23.
Origanum, Mac. sumptum, vel *succus eius cum oleo, & in anetho, & in lana succida* applicatus.
Panis, Plin. 22. *in aceto.*
Panace, Plin. 26.
Parietaria, Plin. 22. Verna charus Pericli Atheniensium principi, cum is in arce templum ædificaret, repsissetque super altitudinem fastigii, & inde cecidisset, hac herba dicitur sanatus, monstrata Pericli somnio à Minerua, quare parthenium vocari cœpta est.
Pinus, Serap. secundum Gal. *folia minoris, quæ nominata est caulicularis*, percussiones & verberationes incarnat. Auicenna. sed *folia* sunt conuenientiora.
Pix, Sera. secundum Gal. *sicca in emplastris*, incarnat fortiter loca percussionis.
Polyrrhizos, Plin. 25. *species aristolochiæ.*
Porrum, Macer appositum.
Plantago, Plin. *vigesimosexto*, omnibus modis confert.
Rhecoma, Plin. 27. *decoctio bibita*, si pectoris sint dolores, additur *piperis* aliquid, *& myrrha*: si dissolutio stomachi est frigida.
Resina, Plin. 24. *lentisci* vtilissima.
Reubarbarum, Auic. *drach.* ij. *cum vino sumpta.* aut *olei eius inunctio.*
Robiliæ, Serap. secundum Meseh a, *emplastrum* confert membris conquassatis & secundum Abasari, *emplastrum* sedat dolores eorum. Aui. *emplastrum cum vino & croco.* Is. *cataplasmatæ* membris fractis appositum, sedant & dolores auferunt.
Rubea, Auic. *drac.* j. *cum* ij. *reubar. cum vino passularum* sumpta.
Ruta, Plin. 20. *semen cum oleo* appositum.
Sal, Mel. *cum sulphure & melle*, valet casui super mẽbrum contritioni neruorum.
Sanguis. Auic. *turturis & columbæ cum oleo rosato*, prohibet apostemari in casu.
Symphytum, Plin. 26. *radix vel decoctio.* Thes. *emplastrũ ex radice.*
Sumach, Auicenna, non finit apostemari & *viride emplastratum.*
Scordion, Plin. 26.
Spongia, Plinius 31.
Stercus, Serap. secundum Diosc. *apri cum aceto*, attritionibus confert.
Smyrnion, Plin. 27. *radix.*
Trochisci de reubar. Auic. 8. *quinti.*
Verbascum, Plin. 26. *habens aureos flores.*
Vitis Plin. 23. *cinis cum oleo.*
Vinum, Plinius 23. *applicatum* exterius. Auicenna *bibitum.*
Vitis alba, Plinius 24. *radix.*
Vlmus, Auicen. *cortex* sicut ligamentum superposita vel inuoluta.
Vnguentum palmeum. Mes. 11. *antid.*
Vnguentum calcadis Serapio 28. *antid.*

Ossium contusionibus, Luxationibus, & Fracturis conuenientia. (Item conuulsis & ruptis.)

A *Brotanum*, Plin. 21. conuulsis confert & ruptis.
Acanthos. Plin. 22. *radix sumpta* mirabiliter confert. Ign. *herba contusa.* applicata.
Agnus castus, Plinius, *vigesimo quarto*, *cum sale & nitro.*
Allium, Plin. 20. *cum sale & oleo.*

Alkanna, Auicenna *sola*, *& cum ceroto & oleum eius.*

Alkekengi magnum, Auic. 1. quinti.

Althæa Plin. 20, & 27.

Amurca olei. Plin. 23. *cocta posita in lana.*

Anchusa. Plinius 22. *folia cum melle & farina applicata.*

Aqua maris, Plin. 31. *balneatio.*

Aqua ferruminosa. Plin. 31.

Aristolochia, Plinius *vigesimoquinto*, *quædam eius species.*

Aron, Plin. 24. *cum melle* imponitur.

Arundo, Plin. 24. *potati oboli 2. vel radix cum aceto.*

Asphodelus. Plin. 22. interius.

Agrimonia, Apul. *cum axungia.*

Axungia. Plinius *vigesimooctauo*, laxationibus confert.

Baccar, Plin. 21. conuulsis confert.

Balsamum, Plin. 23. ruptis confert.

Betonica. Plin. 26. valet. Macer. *puluis eius.*

Bulbus, Ignot. *cum melle tritus* applicatus, conuulsis confert.

Brassica, Plin. 20. *cum ruta* exterius conuulsis.

Calx, Plin. 36. *cum adipe aut resina & melle*, luxationibus confert.

Chamædrys. Plin. 24. conuulsis valet.

Cancer, Plin 32. *fluuialis tritus in lacte asinæ* maxime sanat ruptiones.

Capra, Sex *stercus impositum*, non finit consurgere timorem in dislocatione.

Carnes bubali. Plin. *vigesimooctauo*, applicatæ in dislocatione.

Cedrus, Plin. 24. *fructus eius.*

Centumcapita, Plin. 22.

Centaurea, Plin. 25. *minor.*

Cerebrum. Plin. 28. *canis illitum* apposita lana vere in 8. diebus, sanat.

Cedrides, Plin. 24. conuulsis & ruptis confert.

Cinis, Plin. 23. *ficus interius sumptus cum oleo applicatus.* Et *vigesimooctauo*, *cinis maxillæ apri vel suis.* Et 30. *muris syluestris cum melle, aut ex vermibus terrenis*, cito consolidat.

Cyperus. Plinius *vigesimosecundo*, *folia* luxationibus conferunt.

Enula. Mac. *succus cum succo rutæ sumptus.* vide *Inula.*

Fel, Plin. 28. *ouis cum lacte mulieris.*

Fœnogræcum. Plinius *vigesimoquarto*, *cum aceto* laxationi.

Fœniculum. Plinius 26.

Fimus. Plin. 28 *apri, vel suis* interius, & *recens* extra applicatus, & *vituli & capræ* in fracturis costarum cum *vino veteri* vnice laudatur.

Galbanum, Plin. 24.

Gentiana, Plin. 25.

Heliotropium. Apul. *contusum*, appositum, luxationi & dislocationi confert.

Herba, *iuxta quam mingunt canes*. Plin. 24. *iuxta quam canes vrinam fundunt*, euulsa, ne ferro attingatur, laxatis celeriter medetur.

Hyoscyamus, Auic.

Inula, Plin. 20. conuulsis valet, vide *Enula.*

Iuniperus. Plinius *vigesimoquarto*, *semen cum vino* sumptum.

Lactuca, Plin. 20. conuulsis exterius valet.

Lana, Serap. secundum Diosc. *infusa, in aceto & oleo, aut vino* fractis confert. Plinius *vigesimonono*, *succida.*

Lardum. Plin. 28. *elixum* circumligatum mira celeritate sanat.

Libanotis, Plin. 20.

Lilium, Plin. 21. *radix.*

Ligusticum. Plin. 20.

Lutum armenum. Haliab. *cum acacia.*

Marrubium, Plinius *vigesimo* interius conuulsis & fractis valet.

Mastiche, Auicenna. *decoctio foliorum & succus* appositus.

Mentastrum, Plinius 20. conuulsis confert & fractis.

Myrrha, Auice. *cum carne ostracorum* linita, cartilaginibus læsis confert.

Mithridatum. Nicol. distorsioni valet appositum.

Mulsa, Plin. 22. laxatis confert.

Mumia, Alman. Serap.

Narcissus, Plinius 21. laxatis confert.

Nuces, Plius 24. *cum ruta & melle*, laxatis confert.

Oleum myrtinum, Plinius 23. conuulsis & laxatis cōfert.

Oxycroceum, Nicol. valet fracturis ossium.

Panis Plin. 22. *in aceto* laxatis valet.

Pastinaca, Plin. 20. ossibus & cartilaginibus confert læsis.

Pulegium. Plin. 20. *syluestre* conuulsis confert.

Polypodium, Plin. 26. exterius applicatum, laxatis confert.

Prasium, Plin. 20. ruptis & conuulsis valet.

Rhecoma. Plinius 27. *decoctio data*, conuulsis & ruptis confert.

Rosmarinus. Plinius 24. conuulsis valet.

Sal, Plinius 31. *cum aceto*, *vel cum farina & melle*, laxatis.

Sampsucus. Plin. 21. *oleum eius cum cera.* Ig. similiter, laxatis confert.

Sarcocolla, Serap. Auic. restaurat.

Seuum, Plin. 33. *leporis cum cinere capillorum mulieris.*

Symphytum. Plin. 27, *radix.*

Spongia. Plin. 31.

Spuma maris, Plinius 28. *recens cum aceto*, laxatis confert.

Thymus, Plinius *vigesimoprimo*, exterius, laxationi valet.

Vinum, Plinius 23. picatum exterius, conuulsis valet.

Vitis. Plin. 23. *cinis cum aceto & rosaceo*, laxatis.

Vitis alba. Plin. 23. *radix*. Kitan. *succus foliorum bryoniæ cum tanto vino potus.*

Vitis nigra. Ign. *cataplasmata*. laxatis valet.

Volubilis. Haliabas, *cocta cum vino* superposita.

Vrtica. Plin. 22. laxatis.

Restaurantia ossa fracta.

GVmmi Arabicum, Serap. secundum Habyx. *emplastrum* conglutinat ossa fracta.

Lutum sigillatum, Serap. restaurat, Auic. similiter.

Mastiche, Serapio *decoctio corticis arboris ad spissitudinem mellis cocta*. Auicenna. *decoctio foliorum & succus.*

Myrtus. Auicenna, *embrocata decoctionis eius.*

Vitis

Vitis alba, Serap. secundum Dioscor. *emplastrum cum rob*, vel *radix dissoluta cum oleo.*

Cooperientia ossa carne.

CEntumcapita. Plini. 21. *cum axungia & cera* confert carni recedenti ab osse.
Emplastrum Arabicum, Mes. 11. *antid.*
Fœnogræcum, Plin. 24. carni recedenti confert.
**Higor emplastrum*, Plin. 24.
Hordeum, Plin. 22 *farina eius, vel cinis eius cum meliloto* carni recedenti confert.
Iris, Auicen. Mac. *cum melle*. Sera. secundum Diosco. similiter Mes. *capitulo proprio.*
Myrrha. Serap. secundum Dioscorid. *cocta cum carne conchulæ marinæ.* Auicen. consolidat & cooperit ea.
Opopanax, Serap. secundum Diosc. *cum melle.* secũdum Galen. *cortex radicis.*
Peucedanum, Serap. secundum Galen. *cortex* apposita ossi, cuius corticem volumus extrahere, expellit cito & incarnat.
Squamma ferri, Plin. 34.
Thapsia Serap. secundum Diosc. *vnguentum ex succo eius*, vestit ossa carne.
Vnguentum diaphœnicon, Mes. 11. *antid.*
Vrtica, Plin. 22. Macer.

Ossibus corruptis conferentia.

ARon, Plin. 24 *cum melle.*
Omphacium. Plin. 23.
Orchis, id est, *satyrion*. Plin. 26. *radix.*
Peucedanum, Auicenn. abradit ossa corrupta.
Trochisci * *diastenaton*. Haliab. 13. *anti.*

Educentia fragmenta ossium.

ANagallis, Plin. 26,
Aristolochia longa, Plin. 25. & 26. *cum resina*. Sera. secundum Diosc. *emplastrum ex herba.* Ign.
Balsamum, Auicen.
Betonica, Serap. secundum Dioscoridem *recens emplastrata.*
Chalcanthum, Plinius *vigesimoquarto, cum semine hyosciami.*
Caprificus, Plinius 23. *frondes & folia cum foliis papaueribus.*
Columbus, Plin. 30. *fimus eius cum melle.*
Crocomagma. Plin. 21.
Dragontea, id est, dracunculus. Apule. *radix cum axungia.*
Eruca, Plin. 20. *radix cocta*. Macer similiter.
Emplastrum quoddam de frumento, Mes. 11. *antid.* efficax est ad extrahẽdum spinas & surculos. & ossa cranei infixa etiamsi profunda sint.
Emplastrum mirabile relatum Nicodemo. Auicenna 11. *quinti*, extrahit ossa corrupta, surculos & spinas.
Emplastrum barbaßi, Thess. *cap. herbæ Mercurii.*
Euphorbium, Serap. secundum Diosc. excoriat ossa vna die, & separat ab eis fragmenta: oportet tamen, quod caro circumstans ossi permuniatur ceroto aliquo, vel pannis lineis. Auicenna similiter.
Ficus, Plin. 23. *caules eius fouere cum foliis papaueris syluestris.* Serap. secundum Diosc. *ficus immatura cum foliis papaueris & mello.* Auic. similiter. Is. *crude cum frondibus papaueris agrestis* extrahit ossa ex vulneribus.
Galbanum, Plin. 24.
Iris agrestis, Sera. secundum Diosc. *emplastrum ex radice parte vna floris æris partibus tribus, centaureæ partibus duabus, & modico mellis.*
Lacertus viridis. Plin. 30. *cinis eius*
Limaciæ, Serap. secundum Galen. & Dioscor. *trita cum cortice.*
Lini semen Plin. 20. *cum radice cucumeris syluestris.*
Lolium, Plin. 22. *cum melle.*
Mus syluestris. Plin. 30. *cinis eius cum melle, aut cum vermibus terrenis.*
Pecus. Plin. 30 *pulmo eius.*
Peucedanum. Auice. Plin. 26. *radix*. Serap. secundum Gal. *radix* apposita expellit cito corticem ossis, & incarnat ipsum, secundum Diosc. *puluis radicis* extrahit cortices & squammas, seu fragmenta.
Seuum, Plin, 30. *arietis cum nitro.*
Spolium serpentis. Plin. 30.
Vitis alba. Plin. 23. *maxime radix*. Ser. secũdum Dios. *emplastrum*, Aui. *emplastrum cum vino*. Mes. proprie cum *vino & melle.*
Vitis nigra Plin. 23.
Xylobalsamum. Serap. secundum Diosc.

Sagittas & alia infixa corpori extrahentia.

ABrotanum, Plin. 21. Macer. *per se, vel cum axungia.*
Allium, Plin. 20. *cum pice.*
Ammoniacum, Haliab.
Anagallis, Auic. Serap. secundum Galen. & Dioscoridem.
Agnus, Plinius. 30. *ossa eius cum coagulo cuiuscunque*, intra tertium diem approbant effectum.
Apostolicon emplastrum, Nicol. extrahit lanceam vel sagittam.
Aristolochia, Hali. Auic. Col. Mac. Ign. Plin. 26. *longa cum resina*. Serap. secundum Diosc. *emplastrum ex herba extrahit.* secundum Gal. *rotunda*. Mes. *vtraque* est extrahens spinas & fracturas lignorum infixas carni.
Arundo, Plin. 24 *radix filicis* stirpem extrahit, & *radix Iudaicæ arundinis, & folia cypriæ*, Auic. *radix cum cape syluestri.*
Auricula muris, Auic. *quædam eius species.*
Barbassus. Plin. 26. *semen & folia cocta in vino.* Thess. *vnguentum ex radice.*
Berberis, Serap. secundum Diosc. *radix trita emplastrata.*
Bulbus Serap. secundum Diosc. *emplastratus.*
Cancer fluuialis Plin. *trigesimo secundo*. Auicenn. Kiranides.
Canna, Serap. secundum Diosc. & Galen. *sola radix aut cum bulbo.*
Centumcapita, Plin. 22.
Cyclaminum. Plinius *vigesimosexto, radix cum melle & vino partibus æqualibus.* Mesue *cap. proprio de artanita.*
Cochleæ, Plin. 30. quæ manduntur *exempta testis cum coagulo leporis*, efficacissime sunt, de his, quæ gregatim folia, sectantur, *tunsæ imposita cum testis.*

Coagu-

Coagulum. Plin.28. maxime *leporis cum thure & oleo. aut propoli.*

Daucus, Plin.26. *semen.*

Dictamnus, Plin.26. interius & exterius. Apul. interius sumptus. Serap. secundum Diosc. dicitur, quod si animalibus percussis sagitta, detur in cibo, de hac herba egredietur statim sagitta.

Emplastrũ { *Quoddam frumẽti*, Mes.11.*ant*.efficax est. / *Mirabile relatum à Nicodemo*, Auic.9.v. / *Barbassi*, The.*cap.herbæ Mercurii*.

Fel, Plin.28. maxime *caprarum cum vino.*

Fiber, Plin.32. *pellis eius vel fimus combustus cum pice liquida & cum succo porri.*

Filix. Plin. *vigesimo quarto, radix eius* extrahit arundinem infixam.

Guadar species ostrei, Auic. vide *Ostrea.*

Harbe, est animal quoddam. Serap. secundum Gal. *trita* applicata, secundum Dios. *caro salsa & vetus* applicata.

Iris agrestis, Serap. secundum Diosc. *emplastrum radicis pars 1 floris æris partes 3. terebinthinæ partes quinque, & parum mellis.*

Indicum, Auice. proprie cum *farina lolii.*

Lactuca asini, id est, *anchusa*. Auic. *radix.*

Lacerta. Plin.30. discerpta applicata, vel caput eius solum contusum cum *sale.*

Lapis magnes. Circ. *puluis cum apostolicon*, trahit ferrum.

Leontopodion. Plin.26. *semen illitum.*

Limax. Serapio secundum Gal. & Dioscor. *trita cum cortice suo.*

Lini semen. Plin.20 *cum radice cucumeris agrestis.*

Lolium, Haliabas, superpositum.

Mandragora. Plin, 26 *folia cum polenta.*

Mum, Serap. secundum Diosc. *emplastrum*. Auic. *nigrum ex eo.*

Mus, Plin.28. & 30. *dissectus* impositus.

Narcissus, Plin.21. Serap. secundum Diosc. *emplastrũ cum lilio & melle*, infixa extrahit & incarnat. Aui. similiter.

Nasturtium. Plin.20. *cum pice.*

Ostrea. Auic. *tota cum carne sua*, vide *Guadar.*

Pisces. Auic. *quidam saliti.*

Propolis, id est, *prima cera*, Plin.26.

Pseudodictamnus. Plinius 26.

Rosa. Auic. secundum quosdam.

Rubus canis, Serap. secundum Dioscor. *radicis emplastrum.*

Salsamentorum carnes. Plinius.32.

Sepia. Plin.32. *testa eius cum aqua.*

Sideritis. Plin.25.

Silurus fluuialis Plin.32. *carnes impositæ recentes, vel salsæ vel eius cinis.*

Sordicies. Serap. secundum Diosc. *semicupii balnei*. Auic. *aluearis & balnei.*

Stellio. Auicenna.

Terebinthina, Haliabas.

Verbascum, vide *Barbassus.*

Vitis alba, Mes. extrahit spinas & ligna proprie cum *vino & melle.*

Vrtica. Plin.22. *cum sale.*

Vrina hominis. Plin.38. lana vel spongia imposita.

Xiphion, Serap. secundum Gal. *radix superior cum vino & olibano emplastrata.*

De solutione continui in carne & cute.

CAP. III.

Vlceribus & plagis conferentia.

Abrotanum, Haliab. *vstum.*

Absynthium. Plin.27. priusquam vulnus tangatur in aqua.

Acetum, Auicenna.

Achillia herba, Plin.25.

Adeps, Serap. *capræ* secundum Diosc. *porci cum cinere vel calce.*

Aerugo æris. Plin.34. *cruda in emplastris.*

Aerugo ferri. Plinius 34. *cum vino lota & apposita cum myrrha.*

Agnus castus. Serap. secundum Dioscor. semen cum *foliis.*

Alabastrum, Plin.23.

Allium, Serapio. secundum Galen. conglutinat plagas magnas, *recens* appositum, & mundificat si fuerint sordes. Auicenn. in fraudulentis recens appositum.

Aloe, Mac. Hali. Plin.27. & *folia etiam* efficacissima sunt. Serap. secundum Diosc. *folia trita* faciunt adhærere vulnera, & ipsum *puluerizatum* incarnat vulnera. secundum Galen. similiter.

Alkanna, Auicenna. facit sicut *sanguis draconis.*

Althæa, Plin.20. *succus interius & exterius cum melle & resina*. Macer. *flos coctus in melle*. Auicenna maturat ea.

Amygdala, Plinius 24. *amara.*

Amurca olei. Plin.23. *cocta* in linteolis apposita.

Anagallis. Plin.26. Auic.

Apium. Serap. secundum Gal. *smyrnion species eius* incarnat ea. Auicen. sigillat. Mac. *succus cum farina & albo oui.*

Aqua piscium salsorum, Serap. secundum Gal. confert vulneribus putridis, *salmuri* maxime *anguillarum & paruorum piscium.*

Aries. Plin.30. *cinis fimi cum lacte mulieris.*

Arbor cimicum. Auic. consolidat recentia.

Agrimonia, Apul. *trita* apposita, & *cap. filicis drach.*2 *cum vino bibatur*, & in vulnere ponatur *radix filicis* mire sanat.

Aristolochia, Plinius 24. Mac. cum *melle*, Ign. *cum melle & origano* sordida purgat.

Asphaltus, Plin.35. Serap. secundum Galen. recentia cum sanguine suo conglutinat.

Arsenicum, Auic. cum *adipe emplastratum.*

Aurum, Plin.23.

Balaustia, Serap. secundum Diosc. conglutinat ea, quando sunt cum sanguine.

Barba hircina, Sera. secundum Gal. *folia recentia trita* Haliab. Col.

Barbassus. Ign. *cum melle & vino cocta* etiam in tumidis & similibus valet: & *cum aceto cocta*, valent in recentibus vulneribus. Vide *Tassus.*

Berbena, Macer. *recens trita* applicata. Apul. cum *butyro.*

Betonica, Mac. *folia cum sale trita.*

Buthormarien, Auic. *succus cum aceto & melle*. Vide *cyclaminum.*

Burdi, Serap. secundum Gal. *infundantur in aceto & aqua*, aut *in vino solo*, incarnat vulnera recentia.

Bulbus, Plin.20.

Brassica, Plin.20. *domestica & agrestis.*

Britan-

Britannica, Auicen.
Calcanthum, Plin.24.*per se illinitum.*
Camphora, Col. *Iudaica.*
Canis, Sex.*cinis capitis* aspersus.
Caseus, Serap.secundum Galen.*recens* super profunda positus cum *foliis acetosæ, vel vitis, vel lactucæ, aut siclæ, aut platani*, curat. Auic.*recens* recentibus, *antiquus* malis vulneribus confert.
Cadmia, Plin.24.*quædam eius species.*
Cauda equina, Col. Serap. secundum Diosc. *folia pistatã emplastrata* conglutinant recentia vulnera etiamsi sint ibi nerui incisi, consolidat eos. secundum Galen.conglutinat & consolidat vulnera mala. Auic.mirabiliter confert. Ign. *folia in modum cataplasmatis.*
Caulis, Mac.Haliab.*napo caulis.*
Celsus, id est, *morus* Hali.*folia recentia trita.*
Centaurea, Col.*maioris* in vulneribus vis tanta est, vt coercere etiam carnes tradatur, si coquatur similis in vsu tantum *radix* est. Auic.*recens*, Apule. *maioris puluis* impositus, vel *decoctionis fomentum.* Serap. secundum Galen. *minor* incarnat magna vulnera recens apposita. Mesue sanat vulnera, & mundificat, & consolidat proprie difficilis consolidationis, *puluis eius & vnguentum & vinum decoctionis eius*, & est potens ad hoc.
Cæpe, Plin.20.*syluestre.*
Cerebrum, Plinius 30.*galli & bubonis cum adipe anseris*, mire consolidat.
Chamæpitis. Serap.secundum Gale.*recens* conglutinat vulnera magna multum. & curat plagas putridas.secundum Diosc *emplastrum ex ea & melle.* Auicen.*cum melle* consolidat. Apul.*Succus* impositus dolorem & tumorem tollit.
Cyclaminum, Serap. secundum Diosco. *succus radicis coctus ad spissitudinem mellis*, maxime *cum aceto mistus.* Aui.*radix sola, vel cum aceto, aut melle.* vide Buthormarien.
Cyminum, Auicen. *syluestre* proprie cum eo implentur vulnera.
Cyperi, Col.Mac. Plini. 21. *solum vel cum melle.* Circa. puluis tollit putredinem.
Cypressus, Auic.Serap.secundum Diosc.*folia & nuces.* Haliab *folia recentia* in vulnere recenti.
Cochleæ, Plin.30.terrestres tunsæ impositæ.
Colla, Auicen cum *aceto & melle.*
Conyza herba, Ig *tunsa* & apposita.
Cornal, Auicen.*fructus eius* consolidat grossa.
Coriandrum, Plinius 20.
Cucurbita. Plin.20.*testa trita cum adipe anseris.*
Climia auri & argenti, Auic.Serap.secundum Diosc. consolidat ea.
Chrysocolla. Plin.23.*per se trita & cum cera & oleo.*
Diachylon emplastrum. Nic. vulnera desiccat, & cicatrizat & replet.
Dictamnum, Apul.*succus* in plagam recentem infusus in ipsa, & bibitus.
Dragontea, id est, *dracunculus.* Serap.secundum Gale. *folia* in recenti vulnere. Ignot.*folia trita*, Vide *Luf.*
Equisetum, Plin.26 *cum aceto.*
Equus. Plinius 28 *carnes eius & fimus.*
Ericius. Serap. secundum Galen. *terrenus & marinus combustus* administratur à quibusdam in medicinis ad generandum carnem vulneribus.

Fel, Plinius *vigesimooctauo*, *tauri cum succo porri vel lactæ mulieris.* Sera.secundum Dioscor.*tauri.* Auic. adib.
Filix, Apul.*herba tunsa* apposita.
Ficus Pharaonis. Auic. adhærere vulnera facit.
Furfur, Auicenna.
Gallæ, Circainstans.*puluerizatæ* apposite consolidant.
Gagates lapis, Alber.Haliab.recentibus vulneribus.
Gentiana. Plinius 26.*succus.* Ser. secũdum Diosc.*radix posita in vulnere cum licio.* Auicen.
Gummi, Plinius 24.Hali.*pini.*
Gummi marmoris, Albuk. Haliabas. *puluerizatum* vulneri recenti consolidat, & non finit facere saniem.
Glandes Serapio secundum Galenum *folia eius* conglutinant plagas recentes *superpuluerizata.* Auic. similiter.
Gluten auri Auicen.optimum est in vulneribus difficilis consolidationis.
Gluten tauri, Plinius 28.*liquefactum* sed tertia die resoluatur.
Gramen, Plin.24. Sera.secundum Gal. conglutinat vulnera recentia dum sunt sanguinolenta. Aui. *radix* proprie.
Granata, Auicenna.proprie *vsta.*
Grana tinctorum, Serap. secundum Diosc.*cum aceto* conglutinat ea.
Grassula, Macer *cataplasmata.*
Hes, Auic.*combustum ablutum.*
Hermodactyli, Mesue in medicinis vulnerum, abstergit enim sordes eorum, & consumit putridas carnes.
Hœdus, Plin.28.*pellis eius recens.*
Hæmatites, Albertus *puluis admistus vino.*
Hypericum, Auic.magna consolidat.
Ilex, Plin.24.*cortex in aceto.*
Indicum, Col.Hali.maxime corporibus duris & capitibus lacertorum.Auic.similiter.
Iris, Plin 26.*cum aceto.*
Lac. Auice. Serap.secundum Galen.*acetosum* in rusticis.
Lactuca Plin.20.*quædam eius species.*
Lana, Plin.29.*succida cum vino & aceto, vel aqua, vel oleo*, expressa *vel cinis eius.*
Lanaria. Plin.24.*cum oleo* imposita infra quinq; dies sanat.
Lapis magnes. Circ.*puluis confectus cum apostolicon* imponatur.
Leontopodion, Plin.26.*semen.*
Lebleb, Haliabas *cocta cum vino*, pessimis vulneribus valet.
Lycium. Plin.24.
Lilium, Serap.secundum Gal.quidam vtuntur *foliis infusis in aceto* ad incarnationem vulnerum, vel *succi partes 5.cum parte 1.aceti & mellis*: competit vulneribus magnis, proprie quæ sunt in capitibus musculorum. Auic.*succus lilii f.ireos cum aceto & melle coctus in vase æneo.* Mac.*succus foliorum cum aceto & melle coctus.*
Limax, Sera.secundũ Gal. *caro eius cum puluere molendini, aut myrrha, aut olibano, aut glutine*, consolidat vulnera magnę apparitionis fortiter, secundum Dioscor.*tritæ cum carne sua maxime addito thure & myrrha.*

Liqui-

Liquiritia, Auic.*succus*. Ignot. similiter linitus.
Lysimachia, Plin.*26*.
Lithargyrus, Circain. vulneribus impositus saniem consumit, & consolidat vlcera.
Lolium, Isa. *cum radice vrticæ* in vulneribus putridis mundat & sanat.
Lutum { *Sigillatum*, Auic. consolidat ea. *Magrum*. Auic. consolidat ea. *Armenum*, Auic. mirabile est. }
Luf, Auic. *radix humida & folia eius* in vlneribus malis. vide *Dragontea*.
Lupini, Auic.
Malua, Plin.*20*. *cruda cum pane*. Mac. *folia eius & salicis æqualiter trita* bene iuuant, vel *sola cum adipe veteri*. Ignot. *maluæ syluatica radix in cinere cocta*.
Mala. Isaac. *frondes*.
Maltina species vitrioli. Serap.
Mandragora. Pli.*26* *radix cum melle vel oleo*. Hali. *folia*. Ignotus. *recentia folia cum polenta* in feruore vulneris.
Marrubium, Plin.*20*. *cum axungia*.
Mel, Plin.*22*. Isaac. Auic *coctum ingrossatum*, conglutinat recentia.
Millefolium, Plin *24*. *& 25* interius sumptum. Ignot. *coma eius tunsa* & apposita, dolorem tollit & glutinat, & sanguinem stringit.
Minium, Auic. *cum ceroto*.
Myrrha, Hali. Auic. vulneribus putridis imposita, putredinem consumit.
Narcissus, Plin.*21*. Serap. secundum Gal. incarnat vlcera magna. Auic. conglutinat vehementer.
Nymphea. Plinius *26*. *trita*.
Oenanthe, Plin.*25*.
Oleum myrtinum Nicol. superpositum, inducit carnem.
Oliua Auic. *gumma syluestrium in emplastris* ponitur.
Olibanum, Hali. Aui. consolidat recentia valde. Serap. secundum Diosc. similiter. Vide *Thus*.
Opopanax, Auicenna.
Orchis, Plin.*26*. *radices siccæ recentes cum melle*.
Orobus, Plin.*22*. Isaac. *cum melle*. Haliab.
Ostrea. Auic. *cum carne sua cum thure, & myrrha, & puluere molendini*.
Ouum, Plinius *29*. *albumen*.
Palma, Serap. secundum Gal. *cortex summitatum*.
Panax Asclepii, Sera. secundum Gal. & Diosc. *cortex radix, folia & semen cum melle*.
Papauer, Plin.*20*. *folia*.
Papyrus. Auic *puluerizata vel infusa aceto & siccata*.
Persica. Is. *foliorum puluis* recentes plagas & cruentas claudit.
Persolata, Plin.*26*. *radix*.
Personacia. Apul. *decoctione* foueatur vulnus. & *ipsa herba cum nitro & axungia, & picula atque aceto trita* imponitur: vel *radices eius & spumas, quæ nascuntur in locis siccis æquali pondere contritas, subtilissime*, impone.
Peucedanum, Plinius *26*. ad recentia vulnera, tanta vis est, vt squammas ex ossibus extrahat.
Pinus, Auice. *folia puluerizata* conglutinant ea. Col. *pinea alkitran*.
Pyra, Auicen. *syluestria exiccata*, Serapio. secundum Galenum *6*. *simplic*. curaui cum eis aliquas plagas, quando non potui inuenire aliquas Medicinas.
Pix sicca, Auicen. Sera. secundum Diosc. *in vnguentis posita*.
Polycnemon, Plinius.*26*. *masticata* quinta die soluatur.
Polygonos. Apul. recentibus applicata.
Polium montanum, Plin.*21*. Serap. secundum Galen. *polium magis recens*, incarnat vulnera magna. secundum Diosc *emplastratum* conglutinant vulnera. Auicen. *viride*, recentibus vulneribus Haliab. pessimis.
Poma, Serap. secundum Gal. *pontica styptica, acetosa*, conglutinant vulnera. Isaac. *frondes, & rami corticis stypticorum & aridorum* solidant vulnera.
Porrum, Plin. *20*. Mec. cum *sale*.
Plantago, Auic. Serap. secundum Diosco conglutinat profunda recentia. Ignot. *herba contusa*, perniciosis imponitur, recentibus & sordidis. Apul. *trita cum axungia veteri non salita*, & etiam *puluis seminis* impositus. Macer. *plantago maior & minor*.
Platanus, Auic. *cinis eius* in vulnere putrido.
Plumbum, Auic. *oleum fricationis eius cum alio plumbo, & plumbum vstum lotum*, in malignis confert.
Puluis de sarcocolla. Serap.*30*. *ant*.
Puluis croceus, Hali.*23*. *antid*.
Quercus, Hali. *folia puluerizata*.
Rhamnus, Plin.*23*. *folia cum oleo*.
Resina, Plin.*24*.
Rhecoma Plin.*26*. illinita.
Rosa. Halia. *puluis*.
Rosmarinus, Plinius.*24*. *radix viridis* imposita. Apul. *contusus cum axungia*.
Rubus, Plin.*24*. *flos & morum*. Serap. secundum Gal. *masticatus*. curat vulnera. Auic. consolidat ea. Apul. *flos aut morum ipsum imposita* sine collectionis periculo sanat.
Ruta. Apul. *folia cum melle & pice*, apposita.
Salix, Serap. secundum Gal. *folia*. administrantur conglutinationi vulnerum. secundum alium conglutinat recentia. Auic. *fructus & folia emplastrata* in magno vulnere, & *cuiusdam speciei eius cortex & folia* in recenti applicata. Hali. *folia trita* incarnant.
Saluia, Ignotus. *aqua eius* linteis imposita in recenti.
Sanguis, Plin. *28*. *siccus cum cotyledone herba*, Serap. secundum Diosc. *porci*.
Sanguis draconis. Auic. Serap. secundum Galen. conglutinat vulnera ex percussione. secūdum Diosc. *planta trita* superposita vulnera cum sanguine suo glutinat.
Sarcocolla, Al. Mes. Auice. Haliab. Serap. secundum Diosc. conglutinat ea.
Sauina, Macer. *cum melle*.
Satyrion. Apul. *radix tunsa* imposita, difficillima vulnera curat.
Senecion, Apul. cum *axungia veteri*.
Sycomorus Serap. secundum Haliab. *lac eius* conglutinat ea. secundum Dioscor. *collectum tempore veris exiccatum*.
Sideritis. Plin. *26*. *cum melle*, Ignot.
Symphytum. Thes. *radicis emplastrum*.
Symphytū, Plin.*26*. celerrime ad cicatricē perducit. Et *27*. vulnerib. sanandis tanta præstantia est, vt carnes quoq; dū coquūtur, conglutinat addita.

Sinopica, Serap. secundū Diosc. *in emplastris* consolidat. Auic.
Sucaba, Galen. 6. *simplic. radix*. Haliab. *folia*.
Scamonea, Auic. *cocta cum melle & passulis emplastrata*, resoluit ea.
Scordion. Serap secundum Dios. ad vulnera magna & fraudulenta.
Scotanum. Serap. secundum Gal. *cinis eius solus*, curat vulnera, in quibus est sordes & putredo, propter nimiam humiditatē eorum. Auic. similiter.
Smyrnion, Plin. 27.
Spongia. Plin. 23. Serap. secundum Gal. consolidat recentia cum sanguine suo cum *aceto mistio aqua vel vino*. & secundum Diosc. *noua spongia* applicata conglutinat recentia. Auicen. similiter.
Squamma ferri. Plin. 20.
Stibia quædam terra. Plinius 23.
Stratiotes herba. Plin. 24. *cum aceto* linita.
Tassus barbassus, Auic. cum *melle*.
Tegula. Serp. secundum Gal. fit ex ea medicina ad consolidanda & incarnanda vulnera.
Tela araneæ, Cit. in nouis vulneribus multum valet.
Terebinthina, Serap. secundum Dios. *emplastrata*.
Terra sigillata. Serap. secundum Gal. Col. cum *aceto* superposita, vulneri recenti conglutinat.
Tilia. Plin. 24. *lachryma eius, & cortex eius etiam masticatus*.
Thus, Haliabas. *cortex eius* replet ea carne. Macer. *thus cum aceto, pice, & lacca*. Vide *Olibanum*.
Verbascum, vide *Barbassus*, & *Tassus*.
Verbena, vide *Berbena*.
Vermes terreni, Plin. 31. *recentes vel arefacti in sole cum aceto* & nisi biduo resoluantur.
Vinum, Serap. *dulce vetus infusa lana non lota*.
Viola. Ignot *purpurea viola cum axungia* recentia vulnera sanat efficaciter.
Virga pastoris, Halia. Serap. secundum Gal. conglutinat recentia cum sanguine suo. Auicen. similiter.
Viscum. Plin. 20. *cum resina, cera, & galbano*. Auic. malis vulneribus.
Vitis, Plinius *vigesimotertio*, *folia sicca*, & *cortex etiam*.
Vitrioli species maltina. Serap.
Volubilis, Halia. *cocta cum vino*, pessimis vulneribus. Auic. *species dicta sinus papaueris cocta in vino* recentia magis consolidat.
Vlmus, Auic. *cortex inuoluta sicut ligamentum*, & *folia*, & *flos* similiter.

Vnguētum:
- *Fuscum*. Nicol. attrahit, mundificat, & sanat vulnera.
- *Cerasæos*.
- *Paruum*.
- *De lilio*.
- *Basilicon*.
- *Triapharmacum*.
- *Palmeum*.
- *Aureum*. Mes. 11. *antid*.
- *Nicodemi*. Mesue. *ibidem*. *vulneribus putridis*.
- *Siricinum*.
- *Calcadis*. Auicen. 11. *quinti*.
- *Colcotari*, Haliab. 14. *antid*.
- *Faduricum*. Haliab. *ibidem*.

Vnguentum Tabedinati. Serap. 28. *antid*.
Vrtica. Colliget.
Vzifur, Auicenna consolidat.

Arteriarum & venarum incisioni conferentia.

GYpsum. Col. Haliabas. cum *albo oui & pilis leporis*.
Rana, Kiranides. *cinis eius cum aceto*. Auicen. *secundo quinti*.
Semonis herba, Plin. 25. sanguinem sistit, non solum aperta vena, sed etiam præcisa.
Thus, Macer. cum *aloe & albumine oui*, non soluatur. donec conglutinetur.

Fluxui sanguinis ex vulnere conferentia.

ALoe. Plin. 27. *per se*, *vel cum aceto*.
Aparine. Plin. 27 *folia imposita*.
Aranea tela. Kiran. Auice.
Capra. Plin. 28. *fimus eius vstus*. Sext. *cor combustum aspersum*.
Cypressus. Serap. secundum Dioscor. *nucis eius emplastrum*.
Equisetum, Plin. 26. *cum aceto*.
Equus. Plin. 28. *coagulum*, & *cinis fimi eius cum corticibus ouorum* imposita.
Faba. Auic. Sera. secundum Dioscor. *medietas grani fracti* superposita punctūris sanguisugæ, abscindit fluxum sanguinis. Isa. similiter.
Ferula. Plin. 26. *cinis eius vel carbo*, & *fungus natus in radice eius*, efficacior est.
Granata. Isaac, *cortex*.
Grassula. Macer.
Indicum. Serap. secundum Gal.
Lycium. Plin. 24.
Liquiritia. Mac. *cap*. *viola alba retenta in ore glutito succo*, sistit fluxum.
Millefolium. Ignot. *coma tunsa* apposita.
Myrtus. Plin 26. *folia trita sicca*.
Olibanum, Haliabas.
Persica sicca. Serapio secundum Dioscoridem. *trita*.
Pinus, Serap. secundum Diosc. *trita folia* prohibent humida vlcera, ne fluat sanguis ab eis.
Polypus piscis. Plinius *trigesimosecundo*, tunsus & illinitus.
Puluis de sarcocolla. Serap. 30. *anti*.
Puluis croceus. Halia. 13. *antid*.
Plantago. Plin. 26. *tunsa*. Macer. similiter. Ignotus.
Rana. Kiran. *cinis eius cum aceto*. Plin. 32. *cineris eius linire*, *vel arefacto sanguine quodam hoc fieri iubet ex ranis paruis viridissimis*.
Saliua. Ign. *aquæ eius* linteis imposita. Mac. *cruda trita* applicata. Plin. 22. *syluestris*.
Semonis herba. Plin. 25.
Sideritis. Plinius 26. alligata.
Sucaba, Haliab. *folia*.
Sumach, Circainst. *puluis combustus violis*, apponatur in exteriori ruptura venæ
Scoria argenti. Auic. consolidat.
Spina Aegyptiaca. Aui. *semen* proprie & *radix* consolidat vehementer.
Spongia. Plinius 31. *cum aceto & aqua vel vino*, & *etiam vsta*

vsta similiter cum pice, Serap. secundum Gale. *sicca imbibita asphalto Iudaico, aut in pice liquida* posita supra locum fluxus, & accenso igne super eo. nam valet, vt cauterium faciens escharam vulneri. Auicen. *vsta*.
Squamma ferri, Plinius 22.
Squilla. Plinius 20.
Stercus. Haliab. *asini* applicatum si ex venarum vel incisione fuerit.
Stibia, vena quadam terræ, Plin. *trigesimotertio*, puluerizata.
Trochisci de terra sigillata, Mes. 8. *antid.*
Trochisci de karabe. Mes. 8. *antid.*
Thus, Macer *cum aloe & albumine oui*, nil vtilius.
Vacca. Halia. *sanguis* vulneri appositus.
Viola, Mac. *alba radix* si teneatur in ore sæpe transglutito *succo*. Vulneris in modicum tradūt mox sistere fluxum.
Vitis. Plin. 23 *folia sicca*.
Vter, Plin. 28. *hircini vinarii tantum cinis cum pari pondere resinæ*.

Prohibentia apostemari vulnera.

ACetum, Auicenna. lana infusa apposita.
Anagallis, Auicen.
Araneæ tela, Auic. superposita. Sera. secundum Gal. similiter & Dioscor. in non profundis.
Asphaltus, Serap. secundum Diosc. Auic. linitus.
Berbena, Ign. *cataplasmata folia*.
Caseus, Auic. *recens*, præcipue cum *foliis platani & acetosæ*.
Fimus, Plin. 28. *bubali vstus & etiam auis calefactus*.
Rubus. Plinius 24. *flos & fructus*.
Sanguis draconis herba. Serapio secundum Dioscor. *planta trita* applicata vulneri recenti.
Spongia, Plin. 21. *cum pluuiali aqua*.
Verbena, vide *Berbena*,
Vitis. Aui. *fructus syluestris*.
Vitulus. Plin. 23 *carnes eius & cinis femoris etiam*.

Dolori & inflammationi vulnerum conferentia.

APostolicon emplastrum, Nicol. superpositum.
Lupinus, Auic. *farina eius cum farina hordei*.
Mandragora, Apul. cum *polenta*.
Portulaca, Plin. 20. *cum oleo*.
Sideritis. Ign. *trita* & imposita.
Spongia, Plin. 31.
Verbena, Ign. *foliorum cataplasma*.

Dolori ex punctura spinę conferentia.

ARundo, Plinius 24.
Vrina, Plin. 28. *hominis*.

Apostemati & dolori vulnerum conferentia.

MAndragora, Plin. 26. *folia*. Ser. secundum Diosc. *emplastrum ex foliis recentibus cum sauich*, conuenit apostematibus eorum calidis.
Oleum de chrysomelis. Mesue 12. *antid.* confert tumoribus vulnerum.

Adustioni ignis, & similium, & aquæ feruentis conferentia.

ACacia, Alman. cum *albumine oui*. Haliabas similiter.
Acanthos. Plin. 22. *radix*. Ignot. *herba contusa* apposita.
Acetum. Auic. confert velocius omni re.
Adeps. Plinius 28. *vrsi cum radice lilii*. Sera. secundum Diosc. *porci*, Auicen. similiter.
Aizoon, Plin 26. Ign. Macer.
Alabastrum, Plin. 23.
Alkanna, Alman. Auic. Col. Halia. *puluis foliorum*. Serap. secundum Diosc. *decoctio eius*. secundum Gal. *aqua decoctionis*, prohibet dilationem combustionis ignis.
Alnus arbor. Plinius. 22. *folia*.
Althæa, Serap. secundum Diosco. *emplastrum ex foliis cum pauco oleo*. Mac. similiter confert combustioni ignis.
Alumen, Plin. 25. *cum pice*. Serap. secundum Dioscor. *vstum cum aqua*. Auic. *cum salgemma*.
Antimonium, Serap. secundum Diosor. Hali. cum *axungia veteri*. Auic. *cum adipe recenti*, & si fuerit vlceratum, adiicitur *cerussa*.
Anchusa. Ignot. *radix cum oleo cocta cum cera* mire prodest.
Aron, Plin. 24. *folia cum vino & oleo cocta*.
Asphodelus, Plin. 22. Serap. secundum Dioscor. *oleum coctum in cauatura radicis*. Hali. *decoctio perfusa*.
Aurum, Cir. *cocturæ cum auro factæ* meliores sunt alio metallo.
Axungia, Plin. 28. *cum cera*.
Barba hircina, Serap. secundum Diosco. *flos eius cum vino & oleo*.
Beta, Plin. 20. *domestica & syluestris*. Sera. secundum Diosc. *cocta cum foliis eius*. Vide *Sicla*.
Bubalus. Plin. 28. *cinis talorum eius cum cera & medulla cerui*.
Bulbus. Plin. 20 *flos eius*.
Calamenthum, Thes. *succus cum cerussa & costo*, mirabiliter sanat, & non remanet cicatrix.
Calamus aromaticus. Auicen.
Calx, Al. Auic. Albuk. Haliab.
Cannabis, Plinius 20. *radix cruda*.
Cancer, Plinius 32. *cinis fluuialis & marini*.
Canis, Plinius. 30. *cinis capitis eius, hepar etiam combustum*.
Caulis, Serapio. *cinis cum albumine oui*. Auicen. similiter.
Celsus, id est, *morus*. Haliab. *folia cum oleo*. Vide *Morus*.
Cyclaminum. Plin, 26. *radix*.
Cimolia, Auic. proprie *cum aqua & aceto*. Serap. secundum Galen.
**Cyperus arbor*, Plin. 23. *folia*. Haliab. *cinis*.
Cochlea, Plin. 30. *cinis earum*. Almansor. *marinæ*.
Colla, Auicen.
Coriandrum. Plinius 20.
Cucurbita, Plin. 29. Serap. secundum Dioscor. *puluis combustæ siccæ*.
Cussus, Auicen. *cerotum*. Serap. *ipsa & flos eius*. Vide *Edera*.
Dragaganthum, Cir. *dissolutum in succo vermicularis* nō prima die, sed secunda vel tertia.
Ebenus, Plin. 24. Sera. secundum Diosc. *folia recentia cum sauich hordei*.
Edera, Plin. 24. *flos & semina vsta cum cera*, *edera terrestris etiam*.
Emplastrum de calamentho, Thes. *cap. herba virginis*.

Faba, Plin.22.
Fel, Plin.28.*tauri*.
Fœnogræcum, Auic.*cum oleo rof.*
Fæx ſapæ. Plinius 23.*cum lanugine arundinis*.
Ficus ſicca. Plinius.23.*cum granatis*. Serap.ſecundum Dioſc.in *ceroto*.
Ficus arbor. Plin.23. *cinis ramorum cum cera & roſaceo*.
Fimus, Plin.28.*apri vel ſuis ſiccus*. *& leporis* valde confert, & *capræ* ſine cicatrice ſanari dicitur. Et 30. *cinis cum cera & columbi combuſtus cum oleo*. Sextus, *tauri combuſtus*.
Fuligo pini. Auic.*cum gummi pini & bdellio* dimittatur donec cadat.
Gallæ, Plin.24.*maſticatæ*.
Garum piſcium, Plin.31.
**Glyrium oleum*. Plin.30.
Glutinum, Plin. 28. *tauri, quod fit ex virga & auribus eius*, nec quicquam efficacius prodeſt.
Hordeum. Plin.22.*cinis*.
Hypericum, Plin.26. Serap.ſecundum Gal.*emplaſtrũ foliorum*.ſecundum Dioſc.*folia & ſemen*, Ign.*folia cum ſemine trita*.
Hedera, vide *Edera*.
Indicum. Auicen.*cum melle*.
Iris, Plin.Col.Aui.*capite de lilio*, *domeſtica* eſt optima medicina aduſtioni ex aqua.
Iris lapis, Plin.37.*vſtus*.
Lactuca, Plin.20.*cum ſale*. Auic.*lactuca aſini cum cera*.
Lana, Plin.29 *combuſta*.
Lentes, Plin.22.*ſine corticibus ſemicoctæ in aqua cum melle* applicatæ.
Lilium, Serap.ſecundum Gale.*aſſatum*, applicatum cum *oleo roſ.* dimittatur, quouſq; curetur. ſimiliter facit eius *radix aſſata*. ſecundũ Dioſ. *radix cocta cum oleo roſ.* Mae.*folia & radix lixa cum roſ.* Aui. *lilium*. Serap.*ireos domeſticum* eſt melior medicinarum in aduſtione aquæ.
Lutum ſigillatum, Auic.ſanat eius vlcerationem.
Magnes, Plin.36.*crematus*. Lapidarius.ſuperaſperſus.
Malua, Plin.20.*cocta*. Serap.ſecundum Dioſcor.*trita cum oleo*. Auic *decoctio foliorum cum oliuis*. Mac.*cum oleo*.
Mercurialis Colliget.
Minium, Auic.*in ceroto* poſitum.
Myrtus, Plin.23.*ipſa & cinis foliorum*. Sera. ſecundum Dioſc.*folia cum myrrha aut oleo*, curant combuſtionem ignis. Auic.*cinis foliorum cum ceroto, vel decoctio in vino*.
Morus celſi. Plin. 23, *cortex radicis*. Serap. ſecundum Dioſc.*folia trita emplaſtrata cum oleo*, curant combuſtionem. Vide *Celſus*.
Narciſſus. Plin.21.*cum melle*. Auic.ſimiliter. Serap.ſecundum Dioſc.ſimiliter.
Naſturtium, Serap. ſecundum Dioſcoridem, *ſuccus* curat.
Nitrum, Plinius 31.linitum.
Oleum myrtinum, Plinius 23. Nicolaus, cum *cera alba*.
Olibanum, Serapio.ſecundum Dioſcor. Auicenna. Macer.
Oliua, Pli.23.*folia cocta cum melle, & oliuæ maturæ, maſticata*, linitæ. Iſaac ſimiliter.
Oliuæ maturæ. Aui. *oliua condita ſale & aqua emplaſtrata*.
Oſtrea, Plin.32.*& earum cinis*. Auic.*cum ſale*.
Oua. Col. Auic. Plin.29. *dura infrigidata cum aqua, & albumen oui* ſtatim appoſitum, & *cortices vſti*. Sera. ſecundum Gal. *albumen illitum lana ſuperpoſitum*, confert multum. Haliabas. *contuſa appoſita*. Kir. *gallinarum recentia*.
Parietaria. Auic.præcipue confert.
Pellis, Auic.*muli* & ſimilium ponatur calida. Halia. *pellis vetus ocrearum vſtarum*. Serap. *ſolea calciamentorum combuſtorum*, ſecundum Dioſc. conferunt apoſtematibus eius.
Perſonacia, Apuleius *ſucci cyathus 1. cum melle cyathis tribus*.
Pili combuſti. Haliab. Plin.28.*porci cum adipe*. Kir. *leporis ſuper aſperſi*.
Pinus, Serap.ſecundum Dioſc.*cortex cum lythargyro & puluere olibani*. Auic.*cortex puluerizatus*.
Polenta, Plin.22.
Porphyra marina. Serap. ſecundum Dioſc. *teſtæ repletæ ſale adurantur in vaſe terreo, & puluerizentur* ſuper locum, & dimittatur, donec per ſe cadat. Cadit enim hoc medicamen per ſe conſolidato loco.
Porrum, Plin.20.*folia*.
Plantago, Ign. Plin.26 *folia cocta*. Macer. *cum albumine oui*. Auic.*lingua arietis* dicitur.
Platanus. Plin. 24. *ſemen & cinis frondium*. Al. *folia & nuces cum aceto emplaſtrum*. Auic. *cortex coctus in aceto*. Haliab.*cortex contritus combuſtus*.
Plumbum. Serap. ſecundum Galen. oportet, quod ſtringatur ſuper locum ignis, & non in partibus circumſtantibus. Cir.*vnguentum ex oleo confricationis in mortario plumbi*.
Rana, Kir.*cinis earum cum aceto*.
Roſa, Plin.21.*ſemen*, Macer.*oleum eius*.
Rubus, Serap. ſecundum Dioſc.*foliorum emplaſtrum*, prohibet dilatari combuſtionẽ. Cir. *ſuccus turionum eius cum oleo & cera* vngatur omnis vſtura.
Sal, Meſ. Plin.31.*cum oleo*. Auic.ſimiliter.
Sambucus, Plin.24.
Sandali, Haliab.*rubei*.
Sapo, Circ. *ſarracenicus* mox appoſitus per tres vel quatuor horas dimittatur.
Semperuiuum. Ignot. Serap.ſecundum Dioſc. Cir.*ex ſucco & oleo roſ. vnguentum* non ante triduum apponatur.
Serpyllum. Apul.*cum ſpuma argenti, oleo roſato & adipe vrſi*.
Sideritis. Plin.22.
Sinapi, Macer.
Sicla. Auicenna.*cocta*, Vide *Beta*.
Siler, Plinius 20.
Siſamus, Plin.22. Serap.ſecundum Dioſcor.*emplaſtrum*.
Sulphur, Auicenna.
Scotanus, Serap.*fructus* ſecundum Gal. cum *axungia* apoſtematibus eius confert. ſecundum Dioſc. ſimiliter combuſtiones curat.
Stercus, Sera.ſecundum Gal.*pecudis* maxime cum *oleo roſaceo*, *& cũ cerato roſaceo*: conſolidat enim excoriationes. ſecundum Dioſc. *arietis cum cera & oleo roſato* curat. *columbi * terra cum oleo* ſimiliter curat: & *gallinæ* ſimiliter, ſed debilius. Auic. *capræ cum aceto vel cera & oleo roſ. columbi cum melle & ſemine lini, ouis arietis & gallinæ*.

Stibia, Plinius.33.*cum adipe*, *spuma argenti*, *cerussa*, & *cera*.
Tamariscus. Auic.*cinis & puluis* impositus.
Terra sigillata.Serap.secundum Paulum.
Testudo.Plin.32.*oua eius*.
Tilia, Plinius 24.*lachryma eius & decoctio foliorum*.
Thymus, Plinius 21.
Thus, Macer.*cum axungia*.
Vermicularis.Plin.26.Ig.Mac.
Vipera.Plin.30.*adeps eius*.
Vitis, Plin 23.*cinis cum ros. & aceto*.
Volubilis.Sera.*flos eius cum ceroto* confert plus aliquo. Auice. *volubilis dicta funis pauperum cum ceroto* non est ei par ad hoc.

Vnguentum:
- *Palmeum*.Mes.ii.antid.
- *Siricium*, Mes.ii.antid.
- *De cerussa* Mes.ibid.Serap.28.antid.Aui. ii.quinti.
- *De calce*.Serap.
- *Album*.Haliabas.14.antid.

Vrina.Plin.28.*pueri & senis*. Sextus, *fex vrina* linita.
Vzifur. Auic.prohibet adustionem & escharam.

Prohibentia vlcerari locum combustionis.

A*ntimonium*, Serap. secundum Diosc. cum *adipe recenti*. Auicen.similiter, & si fuerit vlceratum, addatur *cerussa*.
Cimolia, Serap. secundum Diosc. linita secundum Gal.cum *aceto & aqua*, Auic.*lutum cimolea*.
Gluten, Serapio secundum Dioscor. *boum dissolutum in aqua calida*.
Gummi arabicum, Serapio secundum Diosc.cum *albumine oui*.
Lutum sigillatum. Auic.Ser.secundum Paulum, *terra sigillata* non sinit vesicari, & vesicatum curat.
Myrtus. Auicen. *decoctio fructus in vino*, *vel cinis eius in ceroto*.
Oliua, Plin. 23. linitæ masticatæ. Serap. secundum Diosco. *aquatica emplastrata*. Auicen.*condita aqua & sale*.
Ouum, Plin. 29.*albumen*. Serap. secundum Dioscor. *album eius* linitum.
Polenta, Plinius 22.
Porphyra marina. Serap. secundum Diosor. *combusta cum sale puluerizata*, super locum dimissa, donec cadat.cadit enim, dum consolidatus est.
Sal, Plin.31. Serap.secundum Dioscor. *cum oleo*. Auicen.similiter.Mes.bullitum cum *oleo tepido* superpositum.

Inflammationi & apostemati ex adustione.

C*Alciamentum*.Serap. secundum Gale. *vetus combustum*, curat apostemata ex adustione.
Colla, Auicen. *piscium de coriis*, vesicis combustionis confert.
Ebenus.Haliab.

Auferentia escharas adustionis.

B*Olus armenus*. Sera.secundum Galen. exiccat escharas, quæ egent exiccatione.
Matricaria, Auicenna.
Mezereon. Serapio secundum Galen. superpositum.
Mum, Auicen. lenit escharas.

Papauer cornutum, Auicen.*flos & folia*.
Sauina, Serap. secundum Diosc.
Stercus, Auicen.*columbi cum melle & semine lini*.

Vlceribus ex adustione conferentia.

A*Es*, Serap. secundum Diosc. *vstum* mundificat vlcera, incarnat, consolidat.& *batitura* (*squama*) *eius* similiter. Halia. dura vlcera *vstum*, *ablutum* vero mollia cicatrizat.
Antimonium, Serap. secundum Diosc. cum *mum & cerussa*, consolidat vlcera adustionis. Auice.cum *adipe & cerussa*.
Bubalus, Plinius 28.*splen cum melle*.
Cussus, Serap. secundum Galenum *folia cum vino cocta*. secundum Dioscoridem, *flores cum mum dissoluti in oleo, vel coctum cum vino emplastratum*.
Ebenus, Halia.
Mus, Plin.28.*caput eius & fel*.
Olibanum, Auic.Sera.secundum Diosc. *cum adipe & axungia*.
Ouum, Plin.29.*albumen cum oleo cocto & adipe suis*.
Tamariscus, Serapio secundum aliquos, *cinis eius* desiccat proprie vlcera, quæ fiunt ex adustione ignis.
Testudo, Plin.32.*oua eius dura* linita.

De Dispositionibus vlcerum.

CAP. IIII.

Vlceribus conferentia.

A*Deps*, Plin.32. *recens*.
Abrotanum, Serapio. secundum Galen. *combustum*, vlceribus humidis confert: mordicat tamen ea.
Aloe, Serapio. secundum Galen. claudit vlcera cutis. secundum Diosco. *puluerizatum* incarnat vlcera, prohibet dilatari, & consolidat & curat.
Althæa, Mac.*cocta cum melle*.
Ammoniacum. Serap.*cum myrrha in vnguento*.
Amylum, Plin.22, Auic.consolidat vlcera.
Anagallis, Plinius 26. Serapio. secundum Galenum *succus* incarnat vlcera, & confert corruptioni membrorum. Auicen. prohibet ampliationem vlcerum.
Anchusa, Plin.22.
Anthemis. Plin.22.
Antimonium. Auic. Serap. secundum Diosc. incarnat & consolidat.Haliab.cicatrizat.
Apium, Mac.cum *farina & claro oui*.
Apollinaris, Plinius 26.
Aristolochia, Plin. Auicen.Serap.secundum Galen. facit nasci carnem, proprie *longa*. Secundum Dioscor. *emplastrum eius* replet vlcera profunda carne cum *ireos & melle*.Ign.*cum melle & origano*.
Aron, Plin.24.*cum melle*.
Balaustia. Sera secundum Diosc. facit in vlceribus, quod faciunt *granata*. Auic. consolidat ea.
Baucia.Sera. secundum Diosc. *agrestis folia trita cum melle*.
Berbena, Apul.cum *axungia sine sale*. Plin. 26.*cum sale & melle*.
Bulbus, Auic.cum *oxymelle* in vlceribus leuibus.
Butyrum Plin.28. Sera.secundum Dioscor.replet & mundat, & generat carnem in eis. Auic. implet ea.

Braßica, Plin. 20.
Britannica. Auicenna.
Callitrichum. Plin. 26. *cocta in aqua*.
Calx, Haliab. *extincta* exiccat ea. Col. similiter *lota*.
Chamelæ, Plin. 22. Plin. 24.
Camelus. Plin. 28. *vrina eius*.
Chamæmelum. Macer. *masticatam* applicatum.
Cancer, Plin. 22. *succus fluuialis cum farina hordei*. Serap. secundum Galenum *triti* desiccant ea. Auic. *marinus vstus*.
Capilli vsti, Plin. 28. Auic. exiccant humida.
Caprificus, Plin. 23. *succus cum aceto*.
Cardamomum Alman. *vstum*.
Caries lignorum, Ser. secundum Diosc. & Galen.
Cauda equina. Auic. mirabiliter confert.
Caulis Halia. *folia & flores*. Macer. *folia*.
Catimia, Plin. 24. Halia. desiccat ea.
Chelidonia, Plin. 26. desiccat ea.
Centaurea, Plin. 26. *maior & minor* sparsa vel linita. Sera. secundum Gal. *maior* in antiquis. Cir. *puluis radicis* consolidat vlcera.
Cæpa, Galen. 6. *simpl*. Plin. 20. *cum melle*.
Cera, Ser. secundum Diosc. replet ea mediocriter.
Cerussa, Serap. secundum Gal. *vsta & lota*, replet vlcera carne subtili, & aufert superfluam. Auicen. replet & conglutinat. Halia. desiccat. Colliget. similiter.
Ceruus, Plin. 28. *cornu eius vstum & medulla eius*.
Chamæpitys Auic. cum *melle*, putridis vlceribus.
Cicera, Haliab.
Cinnamomum, Auicen. Circ. nouas eorum scissuras glutinat *puluis eius*.
Cyperi, Sera. secundum Gal. vlceribus difficilis consolidationis propter nimiam humiditatem. Mac. cum *melle*.
Cypressus, Serap. secundum Gal. in corporibus duris incarnat ea. Hali. *cinis foliorum*.
Cyclaminum, Serap. secundum Eben. Mes. *vnguentum ex eo*.
Colophonia. Auic. *cum balaustiis*.
Confectio asuledati. Auic. 3. *quinti*, in cura lepræ.
Corallus, Prin. 32. vlcera caua replet. Cir. impositus puluis ea conglutinat.
Costus, Auic. *amarus* siccat humida. Macer. *puluis*.
Cubebe. Auicenna.
Cucurbita. Serap. secundum Diosc. *semen siccum puluerizatum*, concaua vlcera replet.
Climia. Serap. secundum Diosc. & Gal. desiccat & incarnat ea, & replet, & purgat sordes putridorum, & aufert carnem superfluam in eis, & consolidat. Auic. *climia auri & argenti*. Haliab.
Chrysolithus lapis, Alber. *tertia eius species*.
Chrysomela. Sera. secundum Gal. est in ea iuuamentum magnum.
Dragontea. Serap. secundum Galen. *folia*. Mac. cnm *betonica*. Aui *radix contusa* sumitur quandoq; loco *licinii* ad omnia vlcera.
Edera, Plin. 24. *cocta in vino*. Apul. similiter.
Equus, Plin. 30. *fimus eius cum cinere corticum ouorum*.
Eruum, Auic. Serap. secundum Diosc. cum *melle*, in vlceribus dictis ancora.
Ericius marinus. Kir. *cinis cum adipe linitus*, illud consolidat.
Eupatorium, Serap. secundum Dios. *folia trita cum axungia veteri porci* curat difficilia consolidari.

Fel, Plin. 28. *hirci & tauri cum oleo cyprino*. Et 23. *ranæ* aperit eas. Serap. secundum Diosc. *porci*.
Filix, Serapio secundum Galen. desiccat fortiter ea sine mordicatione.
Fæx olei, Serap. secundum Galen.
Ficus, Plin. 32. *lac eius* aperit vlcera, & *ficus crudæ siccatæ* etiam. Aui. *folia eius* ponuntur super vlcera grossarum. Serapio. *cinis arboris*.
Galbanum, Auic. *cum aceto linitum* in lienibus.
Gallæ. Hali. *combustæ extinctæ in vino & aceto*, exiccant ea.
Gluten albotin, Auicenna.
Grana tinctorum, Serap. secundum Gal. magnis vlceribus.
Granata, Hali *flores*. Gal. 6. *simpl. syluestrium puluis*.
Grassula, Macer. cum *melle*.
Hæmatites, Apul. Serap. secundum Gal. confert vlceribus omnibus illitus. Alman. *populus eius cum *vino*.
Hermodactili, Sera. secundum Eben. Mes. desiccant antiqua, & abstergunt ea. Auic. *albi* in antiquis vlceribus.
Hes, Auicen. *vstum cum melle*, duris adustis confert in corporibus duris.
Hyoscyamus. Serap. secundum Gal. *cap. papaueris*, exiccat ea.
Hypericum, Sera. secundum Galen. cito incarnat ea. Auic. *tritum* super tumida & putrida. Haliabas, exiccat ea.
Indicum, Sera. secundum Galen. glutinat in corporibus duris etiam si fuerint in capitibus musculorum.
Iris, Plin. 26. Macer. *cum melle*. Sera. secundum Dios. incarnat profunda.
Iumem, Auic. *lac eius*.
Kekengi, Auicenna. *succus*.
Lac, Serap. secundum Gal. vniuersaliter omni vlceri, ad quod currunt humores mordicatiui, confert, & *aqua eius*, lauat & curat saniosa.
Lactuca, Plin. 20. *syluestris*. Auice. *lactuca asini cum cera* incarnat ea.
Lana combusta, Sera. secundum Diosc. aufer carnem superfluam, & incarnat & consolidat ea.
Lapis asius. Plin 36. cum *melle* illinitus.
Lapis phrygius, Ser. secundum Diosc. desiccat putredinem.
Lentes. Plin. 21. Serap. cum *melle* replent putrida.
Lilium, Hali *puluis foliorum* exiccat ea. Serap. secundum Gal. *radix assata cum oleo ros*. incarnat omnia vlcera, & similiter faciunt *eius folia cocta*, & etiam *radix* maxime cum *melle* ita mista, quod sit temporatæ substantiæ secundum Diosco. *succus foliorum cum melle & aceto coctus albus in vase aneo*, vel *radix cocta in oleo ros*. incarnat ea. Macer. *succus foliorum coctus cum melle & aceto*.
Lingua arietis, Auic. *folia* humida vlcera replent carne.
Limaces, Serap. secundum Dioscor. *carnes earum* curant ea.
Licium, Plin. 24.
Lithargyrus, Serap. secundum Diosc. implet vulnera profunda carne, & aufert superfluam, & consolidat. Auic. creat carnem. Hali. humidis confert.
Lolium, Aui. *puluis* superaspersus, vel *emplastrum cum* tortici-

Corticibus raphani. Macer. *cum raphano & parum salis.* If. *cum radice vrtica.*
Lupinus, Auic. Plinius 22. *farina eius.*
Mandragora, Plin. 26. *folia.* Haliab. *folia* exiccant humida. Ser. secundum Gal. *cap. papaueris* similiter. & *cap. proprio.* secundum Dioscor. *foliorum fricatio* rectificat colorem malum in vlceribus.
Markasita, Serap. secundum Diosc. abstergit ea, & aufert superfluam carnem vlcerum cum pauca calefactione. Auic. *gummi pini.*
Mastiche arbor, Serap. secundum Diosco. *corticis decoctio & succus.* Auic. *foliorum decoctio* generat in eis carnem.
Medicamen siccum, Haliab. 24. *antid.* exiccat ea.
Medullæ animalium, Serap. secundum Diosc. omnes replent vlcera. Plin. *28. cerui.*
Melilotus, Serap. secundum Dioscor. *solum cum aqua* confert. Auic. *cum gallis & similibus* linitum cum *aqua*, humidis confert.
Millefolium, Plin. *24.*
Myrtus, Auicen. Plin. 23. *folia trita.* Serap. secundum Diosc *emplastrum cum foliis aqua, & parum olei omphacini vel rosſ. & vini*, confert humidis vlceribus. Halia. *folia in vino cocta* desiccant humida. Circ. *puluis* consolidat. Vide *Oleum.*
Myrobalani, Mes. *contriti cum mastiche*, desiccant ea.
Morus, Plin. 23. *cinis corticum.*
Multipeda, Plin. 30. cum *terebinthina.*
Myrrha, Auic. putridis vlceribus. Serap. secundum Paulum, similiter.
Mustella, Plin. 30. *cinis eius & fimus.*
Nenufar, Auic. Plinius *26. radix sicca trita.*
Nigella, Auic. cum *aceto* phlegmaticis vlceribus.
Nux, Auic. *gummi eius* in causa calida. Haliabas. *folia masticata & cinis corticis solidi* exiccat optime sine morsura.
Oenanthe, Plin. 23. desiccant humida.
Oesipus, vulgo *yssopus humida.* Serap. secundum Diosc. mollificat dura.
Oleander, Hali. *pul. foliorum* desiccat. Plin. 23. *cinis.*
Oleum myrtinum, Nicol. omnibus, ex quibus manat humiditas, valet. Auicenna.
Olibanum, Serap. secundum Diosc. vlcera profunda replet carne. Mac. cum *lacte mulieris.*
Oliua, Serap. *agrestis folia.* Auic. *syluestris gummi*, Plin. *23. folia masticata*
Opium, Auic. Serap. secundum Galen. *cap. papaueris* exiccat ea.
Opopanax, Serap. secundum Habyx, *in vnguentis positum.*
Omphacium vuæ, Plin. 23. *cum melle.*
Orchis, Plin. *26. cum melle.* Serap. secundum Dioscor. prohibet dilatationem vlcerum, & abscindit putredinem sicca applicata.
Panax, Plin. *26. radix.* Serap. secundum Diosc. *flos & semen cum melle panacis asclepii.*
Pancratium, Plinius 27.
Papauer, Auicen. *campestris emplastrum cum oleo.*
Parietaria, Plin. *22.*
Passulæ. Plin. 23. *enucleata cum vino.*
Pastinaca, Haliab. *hortensis.*
Persolata Plin. *26 folia cum axungia.*
Pellis. Auicen. *muli* & similium in vlcere sine apostemate.
Peucedanum, Plin. *26.* Serap. secundum Diosc. *radix puluerizata* in vulneribus mundat, incarnat, & consolidat antiqua. Auicenna.
Pinus, Serap. secundum Diosc. *cortex cum lithargyro & puluere olibani*, confert vlceribus apparentibus in corpore, & cum *cera dissoluta in oleo myrtino*, consolidat vlcera in corporibus delicatis.
Pilulæ aggregatiuæ minores. Mes. *10 ant.* Auic. *nono quinti.* sanant pruritum & vlcera.
Pisces saliti Auic. aqua eorum & pisciculi soli in putridis vlceribus.
Pix, Plin. 24. *cum melle* linita. Hali. Serap. secundum Diosc. cum *melle* incarnat ea, & *pix sicca* generat carnem in eis.
Plantago, Vide *Lingua arietis.*
Polygonia, Plinius *26.*
Porrum. Plin, 20. *folia cum melle.* Mac. similiter.
Porphyra marina, Serap. secundum Diosc. *vsta* mundat & consolidat.
Portulaca. Plin. 20.
Pumex, Hali. Serap. secundum Diosc. replet & consolidat ea, & aufert superfluam carnem in eis.
Platanus, Auicenna. *folia vel cinis corticis.* Haliabas. similiter.
Plantago, Plinius *26.* omnium generum vlceribus confert. Macer. cum *melle.* Ignot. *herba contusa.* Galen. *6. simplic.* Auicen. *lingua arietis* recentibus confert.
Plumbum, Sera. secundum Diosc. *vstum* replet profunda.
Prunus, Serap. secundum Gal. *gummi eius* glutinat ea. Auicenna. cum *aceto.*
Psyllium, *26.* Serap. secundum Diosc. cum *oleo rosſ. & aceto, & aqua.*
Quercus. Hali. *foliorum puluis.*
Quinque folium, Plin. *26. cum sale & melle.*
Raphanus, Serap. secundum Diosc. *agrestis combustiui* mundificat & curat.
Resina, Serap. secundum aliquos, cum *baulaustia.*
Rosa, Auic. Sera. secundum Diosc. *nigra* ingreditur in pluribus misturis puluerum, qui curant vlcera Haliab *puluis eius.* Macer. *oleum eius cum aceto.*
Rubus flos. Haliabas. Galen. *6. florum summitates & folia.*
Sauina, Plin. 24, linita. Mac. cum melle.
Sal viperinum. Plin. 30. *in cibo.*
Salix, Serap. secundum Gale. *folia* conglutinant ea. Circain. *puluis corticis adusta* vlcerationes consolidat.
Sanguis draconis, Serap. conglutinat ea. Auicenna. similiter.
Sarcocolla, Serap. corrodit carnem corruptam vlcerum, secundum aliquos incarnat & mundificat.
Senetion, Apul. cum *axungia veteri.*
Sepia, Plin. *32. ossa eius combusta* exiccant ea.
Sinapi, Plin. 35. exiccat humida.
Sordicies. Auicen. *lactantium* in senibus confert. Ser. secundum Gal. similiter.
Sucaha, Serap. secundum Diosc. & Gal. *radix* incarnat & glutinat.
Scoria argenti, Plin. 33. Serap. secundum Diosc. consolidat, Auicenna. similiter.
Spodium, Plin. *35.*
Spongia, Plin. 31. Serap. secundum Diosco. imposita sicut licinium, aperit ea, exiccat & consolidat. Auicenna. consolidat.

Squamma ferri, Plin.33.
Squilla. Auic. deficcat vlcera exteriora.
Staphysagria. Plin.23. *in aceto cocta*.
Stercus, Plin.28. *fimus porci recens*, vel *puluis eius ficcus*. Kiran. *fimus galli cum aceto*. Serapio. *capræ vstum*, & *canis* Auicenna. *pecudis* & *cameli*.
Styrax, Serap. ſecundum aliquos, in vnguento illinitus, ſecundum alios, vlceribus extrinſecis.
Taſſus barbaſſus, Auic. cum *melle*.
Tamariſcus, Serap. ſecundum aliquos, *cinis eius* exiccat omnia vlcera. Auic. *fimus eius* & *cinis*, & *puluis* exiccat humida.
Terebinthina. Hali. carnem inducit. Sera. ſecundum Dioſc. cum *melle* & *oleo*, prurituí eorum confert.
Teſta, Auic. *emplaſtrum ex ea* confert. Haliab. cicatrizat.
Thutia. Serap. ſecundum Dioſc. replet ea carne, Auic. *abluta*.
Thus, vide *Olibanum*.
Tribulus. Plin.22.
Verbaſcum, vide *Taſſus*.
Verbena, vide *Berbena*.
Vermes lignorum, Plin.30.
Vernix, Serap. ſecundum plures exiccat vlcera.
Vinum, Plinius.23. *picatum*. Serap. *vinum vetus infuſa lana*.
Viſcus, Plin.24. *maſticatus* efficax eſt. Serap. ſecundum Dioſc. cum *olibano*, curat antiqua.
Virga paſtoris, Serap. ſecundum Galen.
Vitis alba, Serap. ſecundum Dioſco. *emplaſtrata cum ſale*. Kir. *folia cataplaſmata cum vino* omnibus vlceribus confert.
Vultur, Kiran. *oſſa puluerizata combuſta*.
Vlmus, Plin.24. *cortex interior*.
Vnguentum
- *Arabicum*.
- *Ceraſeos*.
- *Paruum*. Meſ. 1. *antid*.
- *Baſilicon*, Meſ. *ibidem*. Auic. 11. *quinti*.
- *De calce*.
- *Adhærens*.
- *Tebedenati*. Serap. 28. *antid*.
- *Aſterebi*.
- *De ſiſamo*.
- *Zenitrialis*.
- *Cerat*. Hali. 24. *antid*. exiccat ea.

Vrina, Auicenna.
Vrtica, Serap. ſecundum Galen. exiccat ea. Col. ſimiliter Macer. *emplaſtrata cum ſale*.
Vzifur, Auic. carnem generat.
Ziniar, Serap. ſecundum Dioſcor. cum *oleo* & *mum*, conſolidat vlcera.

Infantium vlceribus, & mulierum.

ALumen, Plin.35.
Capilli, Plin.28. *vſti cum melle*.
Gummi vitis. Plin.23.
Polytrichum Plinius 22.
Plantago, Plin.26. *folia molli ſiccata igne*.

Senum & durorum corporum vlceribus conferentia.

AEs, Sera. ſecundum Dioſc. *vſtum*.
Amurca olei, Gal.6. *ſimpl*. in corporibus ſiccis.
Anagallis, Plinius 26.
Cypreſſus, Sera. ſecundũ Gal. incarnat vlcera magna in corporibus duris.
Pix ſicca. Gal.6. *ſimpl*. in corporibus ſiccis.
Reſina Galen. *ibidem*.
Sordicies luctantium, Auicen. Sera. ſecundum Gal.

Mundificantia & abſtergentia vlcera.

ALcyonium, Plin.32. Ser. ſecũdũ Dioſc.
Ariſtolochia, Plin.26. *cum melle* Serap. ſecundum Galen. extrahit putredinem, & abſtergit ſordida, ſecundum Dioſ. ſimiliter. *emplaſtrum ex herba*.
Balſamum, Plin.23. Serap. ſecundum Dioſc. mundificat ſordida, Auicen. proprie cum *ireos*.
Berbena, Ignotus.
Butyrum, Auice. *recens*.
Calcanthum, Plinius 34. *in emplaſtris poſitum*.
Chamæleon, Plinius 24 *folia*.
Caries lignorum, Serap. ſecundum Dioſco. & Galen.
Caſeus, Plin.28. *capræ ſiccus cum aceto* & *melle*.
Cæpe, Gal.6 *ſimpl*. *emplaſtratum*.
Chamædrys. Serap. ſecundum Dioſc. antiqua vlcera cum *melle*, Mac ſimiliter.
Cinis, Plin.32. *ex teſtis echini piſcis*.
Cupreſſus, Serap. ſecundum Gal. aufert putredinem, expellit eam manifeſte; & præſeruat à nocumento eius.
Dragontea. Serapio ſecundum Galen.
Ficus. Serap. ſecundum Dioſc. lauare cum *lixiuio cineris ramorum*, abſtergit concauitates eorum. Auic. *aqua cineris eius* eſt corroſiua, & mundificatiua vlcerum antiquiorum putridorum.
Gluten albotin. Auicen.
Handacoca, id eſt, *trifolium aſphaltides*. Auice. *ſuccus domeſticæ cum melle*.
Herbum, Auic. Sera. ſecundum Dioſ. cum *melle*.
Hermodactyli, Meſ.
Iris, Meſue.
Iuniperus, Colliget.
Lac, Serap. ſecundum Galenum, *aqua eius* lauat & curat ſanioſa.
Lapis phrygius, Serap. ſecundum Dioſc. abſtergit putredinem eorum.
Lentes, Auicen. Serap. cum *melle*.
Markaſita, Serap. ſecundum Dioſc.
Mel, Auicen. mundificat ſordida vlcera.
Marrubium, Mac. cum *melle*.
Meliſſa, Macer. Serap ſecundum Dioſ. *folia cum ſale*.
Mezereon, Sera. ſecundum Galẽ. mundificat multũ ſordida, ſecundum Dioſc. mundificat & aufert eſcharas ab eis *folia eius trita cum melle*.
Minium, Serap. ſecundum aliquos, mundificat & aufert carnem putridam.
Narciſſus, Serap. ſecundum Dioſ. cum *orobo* & *melle*, mundat ſordes vlcerum. Auic. ſimiliter.
Oenanthe, Plinius 23. *cinis*.
Oleaſter, Plin.32. *cinis*.
Oliua, Serap. ſecundum Dioſ. *antiqua emplaſtrata*.
Oſtrea purpurea, Sera. ſecundum Dioſc.
Orchis, Serap. ſecundum Dioſc. *emplaſtrata*, mundificat ea.
Papauer rubeum, Gal.6. *ſimpl*.
Peucedanum. Auic. Serap. ſecundum Dioſc. *pulueri-zatum* mundificat.
Piſces, Auicen. *aqua ſalitorum*.
Pix, Plinius 24. *cum melle*. Sera. ſecundum Dioſ. ſimiliter. Aui. mundificat à corruptis humiditatib.

Porrum

Porrum, Plin. 20. *capitatum*. Et 27. *nigrum*.
Pulvis de chartis, Sera. 30. *antidot*. saniem mundificat.
Prasium, Sera. secundum Diosc. *emplastrum cum foliis & melle*, sordida mundat.
Rosmarinus, Sera. secundum Dioscor. *radix sicca cum melle*.
Saluia, Serap. secundum Diosc.
Sauina, Serap. secundum Diosc. abstergit putredinem putridorum malorum corrodentium antiquorum.
Scordotis, Plin 23. *cum melle*.
Spongia, Plin. 31.
Testiculus canis. Auicenna.
Verbena, Ignotus

Vnguetum { *Basilicon*, Serap. 28. *antid.* / *Faduricon*, Haliab. 14. *antid.* / *Viride*, Almansor. }

Vrina, Haliab. 7. *tract. cap.* 6.
Zinar, Serap. secundum Dioscor. cum *melle* sordida mundificat. Auic. similiter.

Prohibentia apostemata vlcera.

ARaneæ tela Ser. secundum Dios. super non profunda posita.
Lentes. Serap. *emplastratæ* prohibent apostemata.
Virga pastoris. Serap. secundum Gal. confert manifeste vlceribus, apostematibus, ad quæ fluunt humores.
Ziniar. Serap. secundum Diosc.

Duritiei vlcerum conferentia.

APes. Plin. 30 *quæ in melle mortuæ sunt*.
Assa. Serap. secundum Diosc. mollificat ea superposita.
Ficus, Serap. secundum Diosc. & Gal. *cineris ramorũ lixiuio lotis* sæpe vlceribus dissoluit & corrodit durities eorum, & abstergit concauitates eorũ.
Herbum, Auice. lenit durities vlcerum mortificantium carnem & membrum.
Hes, Auicen. *vstum linitum cum melle* conueniens in vlceribus duris adustis in corporibus duris.
Matricaria. Serap. secundum Diosc. dissoluit callositatem eorum.
Oesypus, vulgo *ysopus humida*, Serap. secundum Dioscor. cum *butyro & meliloto*, mollificat dura.
Salix, Ser. secundum Diosc. *cinis corticum cum aceto*, resoluit durities eorum.
Spuma argenti. Plin. 33.
Vermes terreni. Plin. 30. *cinis eorum cum Pice liquida & melle*.

Malignis vlceribus, fraudulentis, antiquis, ambulatiuis, & difficilis consolidationis conferentia.

ACacia, Plin. 24.
Acetum, Plin. 23. Auice. ambulatiuis vlceribus confert Serap. secundum Diosc. confert & fraudulentis, quæ accidunt in corpore.
Aes vstum, Serap. secundum Dios. fraudulenta prohibet augeri. Auic. consolidat magna ambulatiua, & prohibet ambulare.
Agresta, Ser. secundum Dios. *cum aceto*, fraudulentis & antiquis.
Aizoon, Plinius 26. Macer.
Allium, Sera. secundum Gal. *puluerizatum siccum*, incarnat fraudulenta. Auic. *syluestre recens*.
Aloe, Mes. Hali. Sera. secundum Gal. incarnat, quæ sunt difficilis incarnationis. Auic. similiter.
Alumen, Plin. 35. *cum adipe*, Serap. secudum Diosc. *vstum*, prohibet fraudulenta; vt non crescant, & *cum duplo eius & sale* similiter.
Amygdala, Plin. 23. *amara cum melle*. Sera. secundum Diosc. similiter fraudulentis confert. Aui. similiter.
Ammoniacum. Auic.
Amurca, Plin. 23. *cocta*.
Anagallis. Serap. secundum Diosc. reprimit fraudulenta. Auic. prohibet ambulationem vlcerum.
Anethum. Sera. secundum Gal. *combustum puluerizatũ* in vlceribus multum saniosis. secundum Diosc. *semen vstum* consolidat antiqua difficilis consolidationis.
Apes, Plin. 30. *in melle mortuæ*.
Apollinaris. Plinius 26. Apul.
Aristolochia, Plin. 26. Mes. Gal. 6. *simpl. rotun. & lon.* Auic. mundat ea, & cũ *ireos* replet carne, proprie *longa*. Hali. *longa cum melle*. Thes. *vnguentum ex ea*.
Argentum viuum extinctum. Aui. *cum oleo ros*.
Aries, Plin. 30 *puluis*.
Aron. Plin. 24. *cum melle* mire sanat.
Arundo. Plin. 24. *radix Iudaicæ cum vino cocto*, & etiam *cinis arundinis cypriæ*.
Asphodelus. Plin. 22. & 26. linitus. Serap. secundum Diosc. *radix cocta cum fæce vini*. Auic. similiter.
Bacca lauri. Plin. 23. consolidat antiqua.
Balaustia. Plin. 23. consolidat antiqua.
Barba hirci, Sera. secundum Diosc. *emplastrum ex floribus*, confert vlceribus fraudulentis, ne augeantur in corpore, & cum mum & oleo, confert antiquis.
Berbena, Ignot.
Bolus cyprius, Hali. *cum aceto & solatro, aut portulaca*.
Burdi. Serap. secundum Diosc. cinis eorum prohibet dilatari vlcera maligna vbicunque.
Beta, Plin. 20. Serap. secundum Dioscor. *emplastrum* fraudulentis valet.
Brassica, Plin. 20.
Britannica, Galen. 6. *simpl. succus coctus*.
Chalcitis, Plin. 24. *cum aceto*.
Calx, Plin. 36. *viua*.
Colcotar, Auic *puluerizatum desuper*.
Chamæleon, Auic. antiquis & putridis confert.
Chamæleon niger, Ser. secundum Dios. sordida fraudulẽta, & corrosiua curat & mũdat emplastrata
Chamelæa. Igno. *folia cum melle trita* non solum purgant, sed ad cicatricem perducunt.
Canis, Kiran. *fimus cum roseo*, maxime *cum ceroto ros*. Auic. *stercus eius ex ossibus cum melle*, in antiquis vlceribus.
Cappares. Ser. secundũ Gal. & Diosc. *puluis indicis* super fraudulenta iuuat multũ, quoniam abstergit & desiccat. Auic. *cortex radicis*, Hali. *radix*.
Capilli Veneris. Auic. Serap. *emplastrum*.
Capilli vsti. Auic. Plin. 28. *cum thure & melle*.
Caprificus, Plin. 23. *folia & frondes cum aceto & melle*.
Caries lignorum. Auic. *cum vino & aniso*.
Caseus. Auic. *antiquus*, malis vlceribus confert.
Castorium. Auic. perniciosis vlceribus.
Caules. Ser. secundũ Gal. & Dios. *succus cum farina fænugraci, & aceto* in sordidis & antiquis. Auic. prohibet ambulationem vlcerum. Hali. *caulis napo*.

Cedrus

Cedrus. Plinius 24. *succus eius*.
Chelidonia. Plinius 26. *cum axungia* in iam desperatis.
Centaurea. Plin. 26. Mes. Sera. secundum Gal. *minor recens* apposita consolidat & incarnat antiqua & durę incarnationis, & sicca etiam in vnguentis posita, hoc operatur. Auic. in antiquis & malis.
Cepe, Auice. *aqua eius*.
Chamedrys, Plinius 24. *cum melle*. Ign. similiter. Sera. secundum Diosco. similiter cum *melle* repurgat antiqua. Auicen. antiqua.
Chamæpitys, Auic. in putridis confert.
Cicer, Sera. secundum Diosc. fraudulentis confert Auicen. *farina*.
Cytini granatorum, Plinius. 23
Cicuta, Plin. 26. *cum siligine mista mero, aut nitro*.
Cyclaminum, Plin. 26. *per se, vel cum aceto & melle*. Sera. secundum Diosc. imponitur medicinis mundificantibus sordida: similiter *oleum coctum in radice eius*.
Cimolia, Auice. *vsta & lota*.
Cyperi, Col. 21. *cum vino & aceto*. Ser. secundum Dios. *sicci triti*, corrosiuis putridis. Auicen. *cum oleo grani viridis*, consolidat difficilia consolidari. Mac. *cum aceto*.
Cyprus. Plin 22 *flos combustus*.
Cochleæ, Plin. 30. *cum testis suis tunsis*.
Collyrium Aristratis. Auicen. 2. *v*.
Chondrus, Plin. 24.
Coriandrum, Plin. 20. *cum melle*.
Cucurbita, Galen. 6. *simpl. cinis siccæ*.
Cussus, id est, *cisthus*, Serapio secundum Galen. *folia recentia cum vino cocta*, consolidant ea. Auic. ambulationi confert.
Climia, Serap. secundum Galen. humidis vlceribus multum, & in corporibus multum mollibus & infantium & eunuchorum secundum Dioscor. consolidat ea. Auicen. *climia auri & argenti puluerizata*.
Crocum ferri. Albu. humidis difficilis consolidationis vel sanationis.
Darsisahan, Serap. secundum Galen. putridis.
Dragontea, Hali. Sera. secundum Galen. *radix*. Vide *Luf*.
Ebenus, Haliab.
Ebulus, Serap. secundum Diosc. *folia recentia cum sa-nich hordei*, glutinat concaua.
Edera, Plin. 24. *alba cocta in vino*.
Elleborus, Mes. *vterque*
Emplastrum Arabicum. Mes. 11. *antid*.
Equus, Plin. 28, *sanguis eius vel fimus siccus aut vstus*.
Ericius, Auic. *cutis vsta*.
Eruum, Plin. 22. *farina eius cum raphano, sale & aceto*.
Eupatorium, Auic. cum *adipe veteri*, Serap. secundum Dios. similiter curat difficilia consolidari.
Fel, Plin. Sera. secundum Dios. *tauri cum melle*, fraudulentis confert.
Fæx vini, Plin. 23. *vsta cum fico*.
Ficus, Plinius 23. *cauliculi teneri cum melle*. Sera. secundum Diosc. *aqua cineris ficus agrestis & domesticæ*, in fraudulentis confert, aufert enim carnem corruptam, & incarnat & consolidat. Auicen. *aqua cineris ligni ficus*.
Filix, Plin. 27. *pulueri zata*.
Fungus, Plin. 32.
Gallæ, Plin. 24. *cum melle*.
Garus piscium, Plin. 32.
Gentiana, Plin. 26. *cocta linita*. Auicenna.
Gezar, id est, *baucia*. Auicenna.
Glans vsta, Serap. Auic.
Gluten auri. Auic.
Gramen, Plin. 24. *quædam eius species parua*.
Granata, Serap. secundum Diosc. *succus maxime acetosorum cum melle*, fraudulentis confert. Auicen. *grana cum melle*.
Hafeck, Auicen.
Hermodactyli, Serap. secundum Eben Mes. antiqua desiccat & abstergit.
Hiera, tum Archigenis tum Logadii, Halia 7. *antid*.
Holus iamenum, Auicen.
Hordeum, Plinius 22. *farina eius cum resina*.
Indicum, Col. Serapio secundum Galen. valde confert. Auicen. cum *melle* mirabiliter.
Iuniperus, Auic. *fructus* confert cum *melle*, & prohibet ambulationem, & vlcera denigrata. Haliab. *folia cum melle emplastrata*, in pessimis confert.
Lac, Plin. 28. mulieris. Serap. *aqua lactis*.
Lactuca, Plin. 20.
Lacticinia, Auic. *in ceroto* putridis & corrosiuis.
Lapis asius, Plin. 36. Auic. Serap. secundum Diosc. *flos eius siccus* mundat & curat vlcera profunda difficilis sanationis, & aufert carnem superfluam similem fungis, & cum *melle* mundificat & replet carne & curat fraudulenta.
Lapis phrygius. Serap. secundum Diosco. incarnat & consolidat.
Laser, Plin. 32. *cum succo vel farina hordei*.
Laurus. Pli. 23. *baccæ eius cum oleo, & oleum lauri delphicæ*.
Laudanum Auic. Plin. 26. *cum sale*. Serap. secundum Galen. in difficilibus consolidationis.
Lebleb, Haliab. *cocta in vino*.
Lentes, Plin. 22. Serap. secundum cum *melle*, replent mundificant, & auferunt fraudulenta. Auic. replent *cocta in aceto*.
Lentiscus. Plin. 26. *semen, cortex, & lachryma*.
Lycium. Plin. 24. Serap. secundum Galen. & Diosc. Auicen.
Lilium, Plin. 21. *flos & folia*, Sera. secundum Gal. *succi foliorum partes 5. cum aceto & melle pars 1. cocti*, vlceribus, antiquis difficilis consolidationis, secundum Diosc. *succus foliorum coctus in vase æneo cum melle & aceto*, antiquis vlcerib. Auic. similiter *de lilio s. areos*.
Lini semen. Plin. 20. *cum vino*.
Lolium, Serap. secũdum Diosc. *quod nascitur in tritico* habet virtutem euellendi vlcera fraudulenta cum *cortice raphani & sale emplastrum*.
Luf, Serap. *cum melle*, fraudulenta consolidat. Auic. *radix crispæ cum vite alba in emplastris*. Vide *Dracontea*.
Lupini. Plin. 22. *triti*. Serap. secundum Gal. & Diosc. conferunt fraudulentis. Auice.
Lutum armenum, Auic. consolidat ea.
Lutum sigillatum Auic. consolidat ea.
Mæna piscis Plin. 32. *combusta*.
Mastiche. Serap. secundum Diosc. *decoctio corticis arboris ad spissitudinem mellis reducta* profundis restaurat carnem. Auice. *succus & decoctio foliorum*, prohibet ambulatiua.

Matricaria

Medicamen calidicon. Alman.*7.tract. c.6.*

Mel, Serap. ſecundum Galen. *coctum*, incarnat profunda. ſecundum Dioſco. ſordidis & profundis multum confert. Auic. mundat ſordida & profunda, & prohibet putredinem & corruptionem carnis.

Melilotus, Auic.

Mercurialis, Haliab. *cocta in vino.*

Mezereon, Meſ. Serap. ſecundum Gal. mundat ſordida. Auic. cum *melle.*

Myaces piſces. Plin.*32*.

Myrtus, Plin.*23*; *ipſa & folia in vino.*

Mora celſi. Serap. ſecundum Dioſc. *ſuccus coctus in vaſe æneo, & poſitus in ſole in eodem vaſe admiſto pauco melle*, eſt bonus fraudulentis. Auic. *acetoſa ſicca & ſuccus.*

Muria, Plin *32 ex piſcibus*, Serap. ſecundum Dioſc. *ex carnibus & piſcibus ſalitis*, fraudulentis confert. Auic. ſimiliter prohibet ambulare fraudulenta.

Narciſſus. Auic. cum *melle*, confert fraudulentis.

Nymphea, Plin.*28.radix.*

Nitrum. Plin.*31.cum aceto & calce.*

Nuclei dactylorum. Auic. *combuſti.*

Oleaſter. Plin.*23.cinis.*

Oleum
- *De mezereon.*
- *De ouis.*
- *De iunipero.*
- *De fraxino.*
- *Siſaminum*, Meſ.*12.antid.*
- *Amygdalarum cum vino.* Plin.*23*.
- *Myrtynum cum ſquamma æris & cera.*

Oliua. Plin.*22.folia cum melle, & ſuccus fructus eius recentis, & aqua ligni eius accenſi, & fructus domeſticæ.* Serap. ſecundum Dioſc. *fructus domeſticarum maturarum emplaſtratus, & ſylueſtris*, fraudulentis cõfert, vel *folia eius cum melle* ſordidis emplaſtrata. Auic. *ſalitarum aqua & folia ſylueſtrium*, ambulatiuis & fraudulentis conferunt.

Olibanum, Sera. ſecundum Dioſc. *licinium cum lacte*, fraudulentis. Auicen. prohibet ea dilatari. Vide *Thus.*

Opopanax. Meſ. Serap. ſecundum Gale. *cortex radicis.* in fraudulentis antiquis. Auic. cum *melle.*

Oſtrea, Serap. ſecundum Gal. *teſtæ vſtæ* in vlceribus, vbi non poſſit naſci caro ex fluxu antiquorum humorum ad ipſa, & in quib. factæ ſunt cauernæ & fiſtulæ iuuant, maxime, exterius quidem *cum axungia*, interius cum generantibus carnem

Panax. Plinius *26 radix cum vino linita, vel cum flore & vino temperatæ*, omnibus modis. *ſ. flos, ſemen & radix.*

Papauer, Auic. *folia cornuti* vlceribus ſordidis. Serap. ſecundum Dioſco. *cornuti folia & flos cum oleo emplaſtrata.* auferunt fraudulentiam vlcerum.

Papauer rubeum, Serap. ſecundum Galen mundificat ſordida.

Papyrus. Auic. *infuſus in aceto & exiccatus*, in ambulatiuis valet.

Paſſulæ, Serap ſecundum Dioſc. cum *ruta*, in vlceribus dictis ancora.

Pellis, Auic. *recens cerui.*

Pepo, Plin.*20 radix.*

Peucedanum, Serap. ſecundum Gal & Dioſco. *puluis radicis* confert multum fraudulentis malis, quia mundat, replet carne, & conſolidat.

Piſces, Plin.*32.cinis capitis menæ, vel ſilur*, Auic. *caput ſameros*, id eſt, *ſardellæ vſtum*, prohibet ambulatiua; *& aqua piſciculorum ſalitorum*, in putridis confert.

Pyra, Gal.*6.ſimpl.ſylueſtria.*

Pix, Plin.*24.cum ſulphure & cortice pini*. Serap. ſecundum Dioſ. humida cum *thure & mum*, incarnant profunda, & ſimiliter cum *paſſulis & melle.*

Pilulæ aggregatiuæ minores. Meſ.10.*antid.*

Pilulæ Indæ, Meſ. *in cura ſodæ melancholicæ in vlceribus nigris.*

Polium. Plin.*21*. Serap. ſecundum Galen. *puluis propriè minorum.* Auic. *ſiccum* fraudulentis Hali.

Pomphylax, Plin.*24*.

Porrum, Serap. ſecundum Dioſc. *emplaſtratum cum ſale*, ſordidis confert. Aui. ſimiliter fraudulẽtis.

Polytrichum, Plin.*26.*

Pulegium, Plinius *20.radix ſylueſtris recens*, potentiſſima eſt.

Puluis de aloe, Serap.*30.antid* in antiquis.

Plantago. Ser. ſecundum Dioſc. & Gal. incarnat antiqua. Ign. Auic. antiquis & ambulatiuis.

Platanus, Plinius 24. *grana eius cum aceto & parum mellis.*

Plumbum. Plin.*24* Sera. ſecundum Gal. *vſtum lotum*, vlceribus malis confert, & cancroſis putridis ſimplex adminiſtratum ſecundum Dioſc. *vſtum cum oleo roſ.* vlceribus difficilis conſolidationis. Hali. *vſtum lotum*, Auic. ſimiliter in fraudulentis & ambulatiuis, vel *fricatio plumbi, ſ. ex duobus fruſtis plumbi ipſius.*

Propolis, i. *pinus* (forte *primus*) fauus. Plin.*22*.

Quercus, Haliab. *foliorum puluis.*

Raphanus Plin.*20.ſemen* Serap. ſecundum Dioſc. *ſemen cum aceto emplaſtratum* confert multum.

Roſa, Auic. carnem generat in putridis.

Rubus, Plin.*24.folia maſticata.*

Sal. Plin.31.*cum aceto vel hyſſopo*. Ser. ſecundum Dioſc. prohibet fraudulenta.

Salis flos. Plin.*31*. Serap. ſecundum Dioſcor. fraudulentis confert.

Salſamenta piſcium, Plin.*31*.& 32.

Saluia, Serap. ſecundum Dioſc. mũdificat fraudulenta.

Sauina, Sera. ſecundum Gal abſtergit putredinem vlcerum malorum corrodentium antiquorum cum *melle*. Mac. ſimiliter.

Semperuiuum. Ser. ſecundum Dioſc. *emplaſtrata.*

Seuum. Plin.*28.cum cera, vel additis pice & ſulphure.*

Seſama. i. *ſiſamus*. Plin *22.*

Syrupus de epithymo Meſ.*6.antid.*

Solanum fluuiale, Ser. ſecundum Gal. *radicis emplaſtrũ.*

Sumach, Auic. prohibet ambulationem fraudulentorum.

Scordion, Serap. ſecundum Dioſc. fraudulentis

Scotamus. Ser. ſecundũ Gal. *cinis in ſordibus & putridis.* ſecundum Dioſc. ſimiliter *ſolum, & cum axungia porci vel arietis.*

Splen Plin.*28.vituli.*

Spongia, Plin.31. Aui. *cum melle cocta, aut infuſa aqua vel vino, aut ſicca ſuperpoſita*. conſolidat. Serap. ſecundum Dioſc. conſolidat antiqua.

Squamma ferri. Plin.34.

Staphyſagria. Plin.*22*.

Stercus. Sera. ſecundum Gal. *vſtum capri*. curat mala. Sext. *hominis vſtum aſperſum* etiam inſanabilibus maxime valet. Plin.*30, pecudis vſtum cum nitro aut cinere oſſium agni.*

Tama-

Tamariscus, Auic. *fructus & cinis* exiccant difficilia.
Terra sigillata. Serap. secundum Galen. fraudulentis & sordidis, & cum *aceto* antiquis.
Testiculus canis, Auic. incarnat fraudulenta.
Tithymalus, Serap. secundum Diosc. *lac eius* fraudulentis confert. secundũ Gal. putrida curat administratum vt oportet loco & tempore, & *folia & semen*, similiter, sed debilius.
Thutia, Serap. secundum Galen. *vsta*, fraudulentis confert.
Thus, Haliabas. *cortex eius* replet ea carne. Vide *Clibanum*.
Vetonica, Plin. *26. cum sale*.
Vinum. Serap. *vetus infusa lana non lota*.
Viscum, Serap. secundum Diosc. cum *olibano*, curat antiqua. Auicenna lenit antiqua.
Vitis alba, Serap. secundum Dioscor. *emplastrum cum sale*. Auicen. similiter *radicis*. Kiran. cum *aristolochia*.
Vipera, Plinius *20. carnes* comedere mirabiliter valet.
Volubilis, Auic. cum *vino cocta*.
Vlmus. Auice. quod cadit sicut *farina ex cortice eius æquali pondere ex aniso cocto*, prohibet ambulare fraudulenta.

Vnguetum
- *Nicodemi*.
- *Cerasεos magnum*.
- *Siricinium*.
- *De lilio*. Mes. *11. antidot*.
- *Ex melle*. Alman. *7. tract. c. 6*.
- *Arabicum*. Mes. *11. antid*
- *Diaphœnicon*. Mes. *11. antid*.
- *Calcidis*. Aui. *11. quinti*. Serap. *28. antid*.
- *Viridis æris*. Auic. *11. 5*. Ser. *28. anti*.
- *Colcotari*, Haliab. *13. antid*.
- *Zenit*, Halia. *14. antid*.
- *Palmeum*, Mes. *11. antid*. vlcerib. sanguinolentis.
- *Aristolochia*, Thess. *cap. herbæ piscium*.

Vrina, Haliab. *hominis*. Plin. *28 senis & cameli*. Sera. secundum Diosc. *vetus* maxime prohibet dilatari in corpore fraudulenta secundum Galen. curat profunda & multæ sordis. Auice. *asini*, ambulatiuis confert.
Vrtica, Plin. *22. cum sale*, Serap. secundum Diosc. *folia sale trita*. Auic. *cinis cum sale*.

Corrosiuis vlceribus conferentia.

Æ*S*, Serap. secũdum Diosc. *vstum* prohibet augeri vlcera fraudulenta & corrosiua. & batitura (*squamma*) *æris* similiter.
Alumen, Serap. secundum Dioscor. *vstum cum tanto gallæ & fæce aceti*.
Asphodelus. Sera. secundum Diosc. *radix cocta cum fæce vini*.
Baucia, Serap. secundum Gal. *emplastrum ex foliis*, vlceribus incipientib. corrodi confert. Auic. *semen & folia* apposita. Hali. & Col. *pastinaca* dicunt.
Chamæleon, Auic. *emplastratum*.
Chamæleon niger. Serap. secundum Galen. & Diosc. *emplastrum*.
Cussus, i. *Cisthus* Auic. *emplastrum*.
Cyperi. Serap. secundum Gal. *ficci triti*. Auic. *cum oleo de canna*.
Fel, Plin. *24. apri vel suis cum resina & cerussa, vel cinis maxillarum eius*.
Fimus, Plinius *28. suis linitum, & capræ cum aceto coctum*.
Galla, Serap. secundum Diosc.
Gentiana, Serap. secundum Diosc. maxime *succus radicis*.
Indicum, Serap. secundum Gal. valde confert.
Iuniperus, Auic. *fructus cum melle*.
Lapis phrygius. Serap. secundum Galen. & Diosc. curat ea.
Mastiche. Serap. secundum Dioscor. *decoctio corticum arboris* prohibet dilatari.
Muria, Ser. secundum Dios. *ex piscibus vel carne* prohibet dilatari.
Oleum nucum, Sera. secundum Gal.
Panax asclepii, Serap. secundum Gal. & Diosc. *flos & semen*.
Plantago, Serap. secundum Diosc. & Galen. *foliorum emplastrum*.
Plumbum vstum, Sera. secundum Diosc. *cum oleo ros*.

Puluis
- *De chartis*.
- *Alkokion*.
- *Rubeus*. Serap. *30. antid*.

Sal, Plin. *31*. Serap. secundum Diosc. *emplastrum cum sauich hordei*.
Salis flos, Serap. secundum Dios. corrosiuis, & illis, quæ serpunt.
Sauina, Mac. Serap. secudum Diosc. & Galen. *folia* prohibent dilatari.
Testiculus canis, Auic incarnat ea.
Tithymalus Sera secundum Dioscor. & Gal. *lac & folia, & semen*.
Vitriolum. Serap. secundum Diosc. prohibet corrosiua & ambulatiua.
Vnguentum calcis, Haliab. *24. antid*.
Vrtica. Serap. secundum Gal.
Ziniar. Serap. secundum Diosc. prohibet ambulationem eorum.

Cancrosis vlceribus conferentia.

A*Pium risus*, Apul. cum *axungia sine sale*, imposita vulneri, corrodit putredinem, & expurgat, sed non diu permaneat, ne sanum corrodat.
Agrimonia, Apul. *trita* apposita. Plin. *26. cum melle* efficacissima.
Aristolochia. Thessal. *vnguentum radicis*.
Aron, Plinius *24. cum melle* mire sanat.
Cancer, Kiran. *marinus crudus cum plumbo vsto* comminuit.
Canis. Sex. *cinis capitis aspersus*
Centaurea, Apul. *maior trita* apposita.
Cicera. Auicen. *farina eorum*.
Dragontea, Ignot. *radix cum melle, & cum radice vitis albæ*.
Epithymum. Mes.
Ficus. Serap. secundũ Diosco. *in licinio cinis ramorum infusa spongia* superponatur.
Lac, Serap. secundum Gal. *mistum cum aliqua medicina sedatiua doloris*, sicut est *cinis fornacis æris*,
Lappa. Plin. *24. cum plantagine & millefolio, vel cum vino*, sanat trinis diebus soluta.
Lentes. Serap. *in aqua maris coctæ*.
Lepus. *3*. Plinius *28. coagulum cum cyperis & vino*.
Platanus. Plin. *24. grana eius cum vino & melle*.
Plumbum. Aui. *vstum lotum, vel ipsius fricatio cum plumbo & oleo*. Serap. secundum Galen. similiter.

Sauina, Macer.*cum melle.*
Stercus, Sex. *hominis vſtum & aſperſum* maxime valet.
Thutia, Serapio ſecundum Gal.*lota* ſimiliter.
Vetonica, Plinius cum *melle*.
Vrtica, Sera.ſecundum Gal.*folia trita cum ſale.*

Siccis corticalibus, & oſtracatis vlceribus conferentia.

A *Qua caſei*.Diuiſiones.Meſ.ſiccis malis confert.
Cera.Serap.ſecundum aliquos, cum *oleo violato*, mollificat vlcera habentia eſcharam.
Elleborus niger, Serap.7.*practica*.
Matricaria, Auicenna.
Mezereon, Serap.ſecundum Gal.aufert cortices ſeu eſcharas magnas, quæ ſunt in facie vlcerum, ſecundum Dioſc.*folia trita cum melle.*
Olibanum, Auic.*cum adipe porci.*
Papauer cornutum, Serap. ſecundum Gal.*flos & folia* auferunt eſcharas aduſtas, quæ ſunt in vlceribus, oportet tamen quod cito auferantur.
Pinus, Auic.*cortex arboris.*
Pix, Serap. ſecundum Dioſcor. cum *paſſulis & melle*, aufert eſcharas in vlceribus, quæ dicuntur pruna.
Thus vide *Olibanum*.

Verminoſis vlceribus conferentia.

A *Riſtolochia*, Plinius 26.*cum melle.*
Calamenthum, Ser.ſecundum Gal.*ſuccus* appoſitus, occidit vermes.
Cappares.Plinius 20.
Cochleæ, Plin.30.*cum corticibus ſuis tritæ.*
Fel, Plin.32.*ranæ.*
Multipeda.Plinius 20.*cum terebinthina.*
Muſtella Plin.30, *fimus & etiam cinis eius.*
Napta.Serap.*nigrum cum lana.*
Oleum de perſicis. Meſ.12. *antid.* vermibus in vulneribus valet.
Saluia, Plin.22.
Vrina, Auicen.*fæx eius.*

Melinis vlceribus conferentia.

B *Litum*, Auicen.*emplaſtrum ipſius & radicis.* Vide *Holus iamenum.*
Ficus, Serap.ſecundum Dioſ.*crudæ cum melle.*
Holus iamenum. Serap. ſecundum Eben Meſ.*radicis emplaſtrum*.Vide *Blitum*.
Melilotus, Plinius 21 Auic.*cum gallis & aqua.*
Naſturtium, Serap. ſecundum Dioſc.*ſemen cum melle* mundat ea. Auicen.ſimiliter.
Orobus.Sera. ſecundum Dioſc.
Sauina, Serap. ſecundum Gale.cum *melle* mundificat ea.
Stercus, Auicen.*pecudis.*

Vlceribus dictis faui.

B *Litum*, Serap.ſecundum Iſ.*emplaſtrum ex radice.* Vide *Holus iamenum.*
Holus iamenum, Serap. ſecundum Eben Meſ.*radicis emplaſtrum*, Vide *Blitum*.
Lini ſemen, Serap. ſecundum Dioſc. *cum vino coctum.*
Melilotus, Serap. ſecundum Dioſc. *cum aqua vel emplaſtrum ex radice.*
Melon.Serap.ſecundum Dioſc.*emplaſtrum ex radice.*
Paſſulæ.Serap.ſecundum Dioſc.*cum ruta.*
Pepo, Plin.20.*radix.*

Fiſtulis conferentia.

Æ *S*, Plin.34.*ærugo eius* collyrii modo impoſita. Cir.*vſtum cum melle vel ſapone* impoſitum, dilatat & curat.
Agaricum.Kir.cum *ſale vſto, & tartaro, & melle* impoſitum contenta oſſa extrahit, & malam carnem
Agreſta.Serap.cum *aceto.*
Allium.Plin.20.*cum reſina & ſulphure.*
Aloe, Auicen.Serap.ſecundum Gal.glutinat ea.
Alumen, Cir.*licinium ex puluere eius cum lumbricis terrenis* impoſitum.
Amurca olei.Plinius 32.*cocta.*
Antimonium.Circ *cum ſapone licinio* impoſito.
Apoſtolicon, Auicenna.11.*quinti.*
Ariſtolochia, Plin 26.*radix* impoſita. Apul.ſimiliter Theſ.*vnguentum ex radice*.Meſ.Mac.
Aron.Plin.24.*Aegypti.*
Atramenta, *ſ.colcatar*.Auic. impoſito licinio cum *allii*. Cir.*cum farina fabæ & capitello*, vel cum *ſapone gallico* licinium imponatur ori fiſtulæ.
Athanaſia, Hali.6.*antid.*
Barba hirci.Colliget.
Berſeguaſcen, i.*capillus Veneris*.Auic.
Betonica, Muſa.*cum modico ſale.*
Burdi, Serap. ſecundum Dioſc. Medici dilatant cũ eis orificia fiſtularum. infundunt primo in aqua, poſtea ligant ſuper eum lutum, & ſiccant; & poſtea diſſoluunt & imponunt fiſtulis. implentur n. humiditate, & tumeſcunt, & dilatantur.
Braſſica, Plin.20.*domeſtica & ſylueſtris elixa.*
Chalcitis, Plin.34.*cocta cum aceto* duritiei earum.
Caulis.Mac.*elixa vel decoctio eius.*
Centaurea, Meſ.Serap. ſecundum Gal. *minor ſicca in vnguentis*. Plin. 26. *minor cum melle*, Auic.*ſicca*, & quandoque impletũr ea fiſtula.
Chelidonia. Circ.*puluis cum capitello* ori fiſtulæ.
Cyclaminum, Serap.ſecundum Dioſc. *emplaſtrum ex radice*.Circain.tenta ex *radice* impoſita.
Cotyledon, Plin.26 *cum medulla cerui.*
Confectio aſuledati.Auic.3.*quarti in cura lepræ.*
Confectio alſaſurine.Meſ.11.*antid.*
Decoctio epithymi. Meſ.*in cura ſodæ melancholicæ.*
Dipſacos.Plin.27.*radix cocta in vino* impoſita.
Dragontes.Mac.*radix cum betonica*.vide *Luf.*
Ebulus. Serap. ſecundum Dioſc. *folia recentia cum ſauich hordei* conglutinant.
Elleborus niger, Plin.25.die tertio exemptus. Serapio ſecundum Gal.in fiſtulam duram impoſitus in duobus diebus vel tribus, duritiem aufert. ſecundum Dioſc.*niger* in fiſtula tribus diebus dimittatur: quarto vero die ablatus, mundat eam Auic.fit ex eo euacuatio ad duras, & immittantur licinia ex ea in fiſtulam. & dimittantur per diem, & extrahantur eradicantes eas.
Electuarium regum, Auic.3.*quinti.*
Emplaſtrum arabicum.Meſ.11.*antid.*
Fel.Plin.23.*tauri cum ſucco porri aut lacte mulieris.*
Fimus.Plin.30.*ouis calefactus.*
Filix, Serap.ſecundun Dioſc.*cuiuſdam ſpeciei eius puluis radicis impoſitus*, ſanat eas, quæ difficulter ſanantur.
Hermodactyli. Circain.*cum ſapone gallico* licinium intinctum imponatur.
Hiera Rhaſis, Meſ.2.*antidot.*

Hiera Ruffini, Sera.11.*antid.*

Indicum, Colliget.

Iris, Serap.ſecundum Dioſc.replet ea carne *puluerizatum & miſtum cum melle* mundat eas. Auic. carnem generat. Macer.*radix impoſita.*

Kekengi, Auic.duritiem eius delet.

Keiri, Serap.ſecundum aliquos, pulueriżata in eas.

Lacticinium Auic.*radix cum aceto* linita, reſoluit durities in circuitu fiſtularum.

Lactuca, Auicenna.

Lana, Plin.29.*ſuccida combuſta.*

Laudanum. Plin.26.*cum caſtorio.*

Luf, Sera. ſecundum Dioſcor. licinium ea impoſitum. Auice.*radix* impoſita. Meſ.auctoritate Galeni, confert. Circain.*ſerpentaria* dicit. Vide *Dragontea.*

Malua, Auic.*cruda maſticata cum ſale.*

Matricaria, Auicenna.

Mel, Serap. ſecundum Gal.*coctum*, incarnat eas.

Mezereon, Meſue.

Medicamen calidicon, Alm.*tract.7. cap.7.*

Oleum de ouis. Meſ.*12 antid.*

Oleum remiſch. Auic.*10.antid.*

Oliua, Plin.*23.cinis eius cum aceto.*

Opopanax, Auicenna

Oſtraca, Sera.ſecundum Gal. *teſtæ vſtæ* maxime conferunt cum *axungia.*

Papyrus, Plin.24. papyro præcipue vtilitates cum inaruerit, ad laxandas ſiccandaſq; fiſtulas & intumeſcendo ad introitum medicamentorum aperiendas. Auic.intus *in aceto* exiccatus impoſitus. Serap.*ſupra in hac tabula burdi,*

Pellis, Aui.*muli* & ſimilium.

Plantago, Plin.*26.ſuccus.* Serap.ſecundum Gale.incarnat. Ign.*ſuccus infuſus in clyſteri.* Apul.ſimiliter. Col.*lingua arietis* dicit.

Quinquefolium, Plin.*26.*

Salſamenta piſcium, Plin.*32.* immiſſa cum linteolo.

Sandaracha, Aui.ſuffumigata deſiccat ea.

Sanguis, Plin.*28 ſuccus.*

Syrupus de epythymo. Meſ.*6.antid.*

Scoria argenti, Auic.prohibet fluxum.

Squamma ferri, Plinius *24.*

Teſticulus canis, Auicen aperit eas.

Tithymalus, Plin.*26.* Col.Serap. ſecundum Dioſco. *lac*, ſecundum Galen. duritiem aufert. ſimiliter. *folia & ſemen.* Ignot.*ſuccus* exedit eas. Apul.*ſuccus cum vino.*

Verbaſcum, Plin.*26 medulla radicis impoſita.*

Vermis, Serap. ſecundum Iſ. *ſuffumigatio* ſecundum aliquos exiccat.

Vitis, Pli.*23 cinis cum axungia veteri.*

Vitriolum, Serap. ſecundum Dioſcor.tentæ ex ipſo impoſitæ.

Vnguētum:
- *Diaphœnicon.*
- *Arabicum.*
- *Caraſeos magnum.*
- *Aegyptiacum.*
- *De lilio.* Meſ.*11.antidot.*

Ziniar, Serap.ſecundum Dioſc.cum *ammoniaco*, facto licinio intromiſſo fiſtulæ diſſoluit durities & calloſitates earum.

Auferentia & minuentia carnem ſuperfluam.

ÆS, Plin.34.*vena æris*. Sera. *vſtum* minuit ſuperfluam. & non ſinit augeri. Et *flos æris* ſimiliter. Auic. Col.*flos æris.*

Alcali. Serap.ſecundum Meſcha.

Alumen, Serap.ſecundum Dioſc.aufert ſuperfluam carnem in vlceribus & ſcabie.

Ammoniacum. Sera.ſecundum Dioſc. comedit carnem corruptam, & facit naſci bonam. Auic.

Anethum, Macer.*ſeminis cinis vel radicis.*

Antimonium, Serap.ſecundum Dioſc. Aui. Hali. Cir. *puluis* carni ſuperfluæ eſt optimum remedium.

Apoſtolicon, Auic.*11.quinti.*

Argentum viuum ſublimatum, Serap.ſecundum Rhaſem, deſtruit carnem malā in vlcerib. & fiſtulis.

Ariſtolochia, Circa.*puluis* carnem mortuam leuiter corrodit in vulnere vel fiſtula.

Arum, vide, *Iarus.*

Aſſa, Ser.ſecundū Gal.carnem minuit & liquefacit

Auri folia, Haliab.rodit ſine morſura.

Auripigmentum, Serap. ſecundum Dioſc.

Calx, Al. Auic.*non abluta.*

Colcotar, Auic.adurendo operatur.

Chalcanthum. Plin.*34.*

Chalcitis. Plin.*34.*

Canis, Plin.*30.cinis capitis eius.*

Cedrus, Plin.*24 ſuccus eius.*

Ceruſſa, Auic.Serap.ſecundum Dioſc.Gal.*vſta & lota in vnguentis.*

Cytinus granati Plin.23.

Cyclaminum, Cir.*puluis* carnē ſuperfluam corrodit.

Confectio alfaſuriæ, Meſ.*11.antid.*

Corallus. Sera.ſecundum Dioſc.*rubeus* aufert carnes ſuperexcreſcentes. Auic.

Coſtum. Alman.

Climia. Serap. ſecundū Dioſc.aufert & minuit carnem ſuperfluam in vlceribus. Auic. *climia* valet ad hoc.

Elleborus niger. Meſ. Auic. Serap.ſecundum Dioſco. ponitur in vnguentis corrodentibus.

Ericius, Auic.Serap ſecundum Gal.& Dioſco. *cinis cutis marini.*

Euphorbium, Circ.*puluis eius*, corrodit carnem ſuperfluam.

Fel, Serap.ſecundum Galen. *anſeris & muli* corrodit carnem ſecundum Dioſc. *hirci*, aufert ſuperfluam. Auic. Col. ſimiliter.

Fæx, Serap. *vini vſta* Albuk, *vini & aceti vſta*, aufert carnem ſuperfluam ab vlceribus.

Ficus, Plin.*23.cinis foliorum*, Serap.ſecundum Dioſc. *aqua cineris arboris.*

Fimus, Plin.*30.maris & columbi cum arſenico & melle.*

Gallæ, Plin.24. Serap. ſecundum Dioſcor.*puluis*, Auic.ſimiliter.

Gluten auri. Auicenna

Gummi iuniperi. Haliabas.

Hæmatites, Auic. Hali Lapid. Serap.ſecundum Gal. *tritus* aufert carnem.

Hermodactyli, Meſ. Circa.moderate corrodunt.

Iarus, Circ.*puluis eius ſolus* corrodit ſuperfluam carnem.

Iris, Circainſt.*puluis radicis*, lenit & corrodit ſuperfluam.

Kali, Sera. ſecundum aliquos, deſtruit carnem ſuperfluam in vlceribus.

Kitran, Haliab.

Lacticinia. Auicen.

Lana vſta. Auic. Halia. Serap.ſecundum Galen.

Lapis phrygius. Serap. ſecundum Dioſcor. aufert ab vlceribus.

Lapis aſius, Auicenn. Plinius 36. Serapio ſecundum Galenum, diſſoluit carnem ſine mordicatione. ſecundum Dioſcoridem. *flos eius ſiccus.* aufert carnem ſuperfluam in vlceribus ſimilem fungis.

Lithargyrus, Serap. ſecundum Dioſcorid. aufert & conſolidat.

Lolium, Auicenna. liniatur cum *tritico aut pulverizetur.*

Marrubium, Mac cum *melle.*

Markaſita, Serap. ſecundum Dioſc. cum *reſina pini*, aufert ſuperfluam cum parua calefactione & ſtypticitate. Auic. cum *gummi pini.*

Medicamen calidicon. Alman. *7. tra. cap. 6.*

Medicamen acutum. Alman. *7. tract. cap. 6.*

Minium, Serap. aufert putridam.

Oeſypus, Plinius *trigeſimo, cum ærugine & cinere hordei.*

Oleaſter. Plin. 23 *cinis cauliculorum.*

Papauer cornutum. Auic. *folia.*

Pineæ. Colliget.

Piſces, Auicen. *capita ſemeros. i. ſardelli vſta.* Serap. ſecundum Galen. *caput vſtum ſalſum piſcis abſamaris*, aufert ſuperfluam ab vlceribus.

Porphyra marina, Serap. ſecundum Dioſcor. *vſta* maxime diminuit & corrodit.

Pulmo, Plin. 30. *arietis*, efficax eſt.

Pumex, Serapio ſecundum Dioſcoridem aufert ab vlceribus.

Plumbum, Plinius 34. Serapio ſecundum Dioſco. *vſtum lotum.*

Paraſium, Serap. ſecundum Dioſc. *emplaſtrum cum foliis & melle*, aufert putridam.

Sal, Plin. 31. Auic. Meſ. Serap. ſecundum Dioſc. ſuperfluam vlcerum aufert, & cum *adipe vituli* ſuperfluæ in exterioribus confert.

Sanguis, Plin, 28. *equi.*

Sarcocolla. Serapio ſecundum plures. Auicenn. corrodit.

Sepia. Plin. 32. *os vſtum.*

Scordotis, Plin. 26. *puluis eius.*

Scoria argenti, Plin. 23.

Spongia, Plinius 31. *vſta.*

Spuma nitri, Serapio.

Stercus, Serapio ſecundum Galenum, pecudis cum *aceto*, linitum, confert ſuperfluæ carni. Hali. ſimiliter.

Tamariſcus, Auicenna. *cinis.*

Teſta clibani, Haliabas.

Vitis, Plinius *vigeſimotertio, cinis cum aceto & nitro.*

Vitis alba, Auicen. *radix* imponitur *emplaſtris.* Serap. ſecundum Dioſc. ſimiliter.

Vnguentum
- *Zenit*, Hali. 24. *antidot.*
- *Centrualis*, Haliab. *ibidem.*
- *Aegyptiacum*, Alman. *7. tract. c. 6.*
- *Viride*, Alman. *ibidem.* Nicol. valet vlceribus vbi ſuperfluę carnes naſcuntur, & corrodit malam.

Ziniar, Haliabas, Auicen. Serapio ſecundum Galenum carnem teneram & duram ſuperfluam iu vlceribus reſoluit, abſtergit, comedit, & diſſoluit appoſitum cum *ſummitate radii.*

Incarnantia, glutinantia, & conſolidantia.

Aes, Col. *vſtum*, Auicenna. *vſtum* glutinat. Hali. Conſolidat. Serapio ſecundum Galenum, *vſtum* incarnat, ſecundum Dioſco. *vſtum & batitura æris* incarnat & conſolidat vlcera.

Allium. Serap. ſecundum Galen. incarnat & glutinat plagas magnas.

Aloe, Alman. Col. Serapio ſecundum Galenum & Dioſcor, incarnat Auicen. *prima ſecundi*, conſolidat.

Alkanna. Circ. conſolidat ſola applicata.

Amylum. Auic.

Ammoniacum, Auic. generat bonam carnem, & aufert malam. Serap. ſimiliter.

Antimonium, Sera ſecundum Dioſc. glutinat. Auic. conſolidat & incarnat.

Anagallis, Serapio ſecundum Galenum incarnat vlcera.

Apoſtolicon, Auic. 11. *quinti.*

Apium, Auicenna.

Argenti ſcoria. Plin. 33.

Ariſtolochia. Meſ. Col. Mac. Auic. carnem generat, proprie *longa.* Serap. ſecundum Galen. ſimiliter cum *ireos & melle.*

Aſius lapis. Plin. 26. Auicen.

Aſphaltus. Plin. 35. Sera. ſecundum Galen. glutinat. Cir. conſolidat.

Auricula muris. Auic. *quædam eius ſpecies* facit adhærere plagas.

Balauſtia, Auic. Ser. Cir. conſolidat.

Barba hirci. Ser. Auic. *folia ſicca.*

Berbena, Macer. *trita.*

Biſtorta. Circainſt. conſolidat.

Bitumen, Plinius 35.

Bolum commune pictorum, Auic. conglutinat.

Britannica, Auic. conſolidat vulnera & vlcera.

Bulbus, Serap. ſecundum Gal incarnat.

Butyrum, Auic. replet vlcera & mundat.

Calx, Serap. ſecundum Dioſc. cum *axungia vel oleo*, conſolidat & incarnat. Auicen. *abluta* conſolidat.

Candaruſum, Serap. ſecundum Galen. glutinat & incarnat.

Cardamomum, Alman. *vſtum.*

Caries lignorum. Auicenna proprie *ex ligneis ſtypticis.*

Caſtanea, Sera. ſecundum Galen *fructus* incarnat, & *folium* glutinat plagas recentes.

Caulis, Serap. ſecundum Galen. conglutinat, Auic. conſolidat. Hali. *caulis napo* glutinat & conſolidat vlcera.

Cauda equina, Auice. conſolidat vulnera, & vlcera mirabiliter etiam ſi ibi fuerint nerui.

Centaurea, Meſue, Auicen. Col. Serap. ſecundum Galenum *maior* incarnat & glutinat. ſecundum Dioſcoridem *recens & ſicca* impoſita vulneri, & *ſuccus eius* ſimiliter glutinat & conſolidat. *Minor* ſecundum Galen. *recens* incarnat & conſolidat antiqua duræ incarnationis. ſecundum Dioſcoridem, *recens contuſa* conglutinat, incarnat, & conſolidat vlcera. Macer. *minor.* Circ. *radix* ſolidat vlcera.

Ceruſſa. Serap. ſecundum Gale. glutinat & *vſta loca*

replet vlcera carne. Auicen. carnem glutinat & generat.

Chamepitys, Serap. secundum Galen. *recens*. Auicen. consolidat.

Cyminum, Auicen. consolidat repleta vulnera proprie *syluestre*.

Cinnamomum, Circ. consolidat.

Cypressus Auicenna. Sera. secundum Galenum *folia & nux eius recentia* incarnant. Circ. *nux* eius consolidat.

Colla. Auic. omnis. Sera. secundum Paulum, *gluten piscium*.

Colophonia, Auic. carnem generat maxime in corporibus terrenis. Circ conglutinat.

Cornal arbor, Auic. consolidat.

Climia auri, Auic. incarnat.

Crocus, Auic. conglutinatiuus.

Dactylus, Serap. *ossa eorum*, Auic. *nuclei*.

Diachylon emplastrum, Nico. incarnat super vulnera & cicatrizat.

Didar, Serapio. secundum Galenum *folium recens & radix* glutinat recentia vulnera, secundum Dioscor. *cortex arboris* plusquam *folia*, quando ligatur vulnus sicut ligantur corrigiæ.

Dragontea, Serap. secundum Galenum, *folia* incarnant.

Ebulus, Serap. secundum Gale. incarnat. secundum Diosc. glutinat.

Ericius, Plinius *trigesimosecundo*, *marinus vstus* Serap. secundum Gal. *ericii cinis* carnem generat in vlceribus.

Fel. Plin. 32. *scorpionis marini*.

Ferri ærugo, Plin. 34.

Fæx expreßionis olei, Auicenna.

Ficus, Plinius 23. *cinis eius*. Auicenna. *ficus* carnosa glutinat.

Gagates, Haliabas.

Gypsum, Auic. Col. Serap. secundum Gal. & Diosc. glutinat.

Gummi arabicum, Auic. Serap. secundum Galen. & Diosc. glutinat vlcera.

Gummi prunorum, Auic. Serap. secundum Gal. glutinat vlcera.

Gummi cerasorum. Serap. secundum Gal. incarnat sine mordicatione.

Gummi pini, Alman. Auicenn. Haliab. glutinat vulnera.

Glandis folia, Sera. secundum Gal. glutinant recentes. Auic. similiter.

Gramen, Plinius *vigesimoquarto*, Auicenna consolidat. Serap. secundum Galenum glutinat maxime recentia.

Grana tinctorum Serap. secundum Galenum incarnat. secundum Dioscoridem cum *aceto* glutinat vulnera.

Granum pini. Auicenna.

Grassula, Macer.

Hæmatites. Serapio secundum Galenum incarnat.

Hypericum, Auicenna, Serapio, Galen. cito incarnat.

Indicum, Serap. secundum Galen. incarnat, *agreste* vero conglutinat plus *domestico* secundum Dioscor *folia emplastrata* in principio vlcerum glutinant.

Iris, Mesue, Serapio secundum Dioscoridem incarnat profunda. Auicen. similiter.

Kitran, Auicenna. carnem laxam fortificat & stringit.

Lactuca asini, Auic. *cum ceroto*.

Lapis phrygius. Sera. secundum Gal. incarnat & consolidat bene.

Laser, Plinius 22. *cum fimo muris & vino*.

Laudanum, Auic. consolidat.

Lentiscus, Circ. consolidat.

Lenticula aqua, Plin. 22.

Lilium, Auicen. Serap. secundum Galenum. *cum oleo rosa. assatum* incarnat vlcera omnia. Et quidam infundunt *folia in aceto*, & incarnãt vulnera, & *radix* similiter est bona & laudabilis ad incarnandum & consolidandum omnia vlcera, secundum Diosc. *radix cocta cum rosaceo*, incarnat vlcera.

Lingua auis, Auic. *folia* consolidant.

Lithargyrus. Serap. secundum Diosc. conglutinat & implet vlcera carne. Auic. similiter, Haliab. carnem producit. Circ. consolidat.

Lutum:
- *Absolute*. Auicenn. constringit carnem laxam.
- *Samium*. Auic. consolidat.
- *Magra*, Auic. consolidat.
- *Sigillatum*, Auic. glutinat & consolidat.

Mala, Serap. secundum Galen. *pontica, styptica, acetosa* incarnant & glutinant vulnera.

Mandragora, Apuleius *folia* glutinant vulnera.

Markasita, Auicenna cum *gummi pini*, consolidat vlcera.

Mastiche. Sera. secundum Diosc. *decoctio corticis arboris cocta ad spißitudinem mellis*, in vlceribus. Auic. *decoctio foliorum & succus* generat carnem. Cir. glutinat & consolidat.

Mel. Serap. secundum Gal. *coctum* incarnat fistulas & vlcera profunda. Auic. *coctum ingrossatum* glutinat.

Millefolium, Ign. *coma tunsa* imposita.

Minium. Serap. glutinat.

Myrrha, Serap. secundum Dioscorid. glutinat quicquid indiget glutinari. Auic. consolidat. Halia. glutinat vulnera.

Morus. Plin. 23. *fructus & succus radicis*.

Mum. Auicenna, glutinat & oppilat poros.

Narcissus, Sera. secundum Gal. incarnat, secundum Diosc. cum *lolio & melle*.

Oleum de granis viridibus. Mesue, *duodecimo antidotarii*.

Olibanum, Serapio secundum Dioscoridem. replet vlcera profunda carne. Haliabas. carnem inducit vulneribus. Auicenna consolidat valde. Circa instr. conglutinat & consolidat, Vide *Thus*.

Opopanax, Mesue.

Orobus. Haliabas, carnem producit in vulneribus.

Ostraca purpurea, Auic. *vsta* consolidant.

Ouum, Auic. *albumen* conglutinat.

Papyrus, Auicen.

Parietaria, Auic.

Peucedanum, Serap. secundum Dioscor. *radix* incarnat & consolidat.

Pinus, Serap. *cortex*. Auic. *cortex* consolidat, *folia* glutinant

Pyra

Pyra. Auic. *syluestria exiccata* consolidant.

Pix, Plinius 24. *cum passulis axungia*. Sera. secundum Diosc. *cum thure & mum*. *Pix humida* incarnat vlcera profunda, & cum *melle* vlcera profunda & putrida. secundum Galenum *pix sicca* habet parum incarnationis. Auicenna generat carnem cum *thure & melle*. Haliab. carnem inducit vulneribus.

Poma, Auic. *cortex arboris & folia*, *& succus eorum* consolidat.

Polium montanum maius, Sera. secundum Gal. recẽs incarnat. Auic. *viride*.

Puluis de capparis Serap. 30. *antid*.

Pumex, Serap. secundum Gale. imponitur medicinis generantibus carnem. Halia. carnem inducit vulneribus.

Plantago. Ign. Serap. secundum Gal. incarnat. Auic. *lingua arietis* consolidat.

Plumbum, Ser. secundum Diosc. *vstum*.

Quercus, Haliab *folia carne* replent vlcera.

Ranæ, Plin. 22. *cinis cum melle & pice*.

Rosa, Haliab. carnem generat. Mac. oleum eius.

Rubigo ferri, Plinius 34.

Rubus, Serapio secundum Gale. *folia* conglutinant. Auic. consolidant.

Salix, Hali. *folia* incarnant vulnera. Circa. consolidant.

Sambucus, Serap. secundum Diosc. glutinat.

Sanguis draconis, Aui. Serap. secundum Gal. & Diosc. secundum Constan. incarnat & conglutinat vlcera & vulnera. Hali. carnę replet vulnera.

Sapa, Isaac.

Sarcocolla, Mes. Hali. Sera. secundum Gal. glutinat & incarnat. Aui. glutinat & consolidat. carnem generat. Albuk. similiter.

Sepia, Plin. 32. *puluis ossis*.

Serapinum, Auicen. incarnat.

Sesamum, Auicen. conglutinat.

Sideritis. Ign. conglutinat.

Sycomorus. Serap. secundum Galen. *lac* secundum Diosc. *tempore veris collectum & siccatum*.

Sinopida, Auicen. Serap. secundum Diosc. conglutinat.

Sordities, Serap. secundum Galen. *parietis balnei* facit nasci carnem.

Sucaba, Haliab. *folia* glutinant vulnera.

Scordion. Auic. consolidat.

Scoria argent. Plin. 33. Auic. consolidat.

Spina ægyptiaca, Auic. *radix & proprie semen* est vehementis consolidationis.

Spongia, Sera. secundum Diosco. noua glutinat vlcera phlegmatica & antiqua.

Tela araneæ, Circ. consolidat.

Terebinthina, Hali. carnem inducit vulneribus.

Testa, Serap. secundum Gal. *fit vnguentum* bonum ad consolidanda vulnera & incarnanda. Auic. *emplastrum* consolidat fortiter.

Testiculus canis, Auic. incarnat.

Thus, Alman, Hali. *ipsum & cortex eius* carnem inducit Vide *Olibanum*.

Thutia, Sera. secundum Diosc. replet vlcera carne, & glutinat.

Tragacantha, Ser. secundum Gal. & Diosc. glutinat. Circ. similiter. Col.

Vernix, Circa in. conglutinat.

Vitis Plinius 23. *cortex & folia arida*.

Virga pastoris, Serap. secundum Gal. incarnat. Auic. consolidat. Hali. incarnat vulnera recentia.

Vnguentum
- *Arabicum*.
- *Nicodemi*.
- *Ceraseos magnum & paruum*.
- *Tripharmacon*.
- *De lilio*. Mes. 11. *antid*.
- *Basilicon*, Mes. *ibidem*. Serap 28. *antidot*. Haliab. 14. *antid*.
- *Sesami*.
- *Faduricum*.
- *Ascerebri*. Haliab. 14. *antid*.
- *Tebedurniati*. Serap. 28. *antid*.

Verbena, Macer. *trita*.

Vrizifur, Auice. incarnat & consolidat, & carnem generat.

Ziniar, Auice. Hali. *cum cera & oleo*, carnem inducit.

Cicatrizantia.

AEs, Haliab. *vstum*. Serap. 1. *parte simplic. vstum, ablutum*. & præfertur omnibus medicinis consolidantibus.

Aloe, Plin. 27. Gal. 6. *simpl*.

Alumen. Serap. 1. *parte simplic*.

Anagallis, Gal. 6. *simplicium*.

Antimonium, Haliab.

Balaustia. Serap. 1. *parte simpl*.

Berbena. Ignotus ad cicatricem ducit vlcera.

Calx, Plin. 26 *cum aceto & oleo ros*.

Cadmia, Plin. 34. *quædam eius species*.

Centaurea minor, Macer.

Cyperi. Haliab. vlcera difficilia.

Cornua, Serap. 1. *parte simplic. combusta*.

Chrysolachanon. Plin. 33.

Diachylon, Nicolaus.

Dragontea, Gal. 6. *simpl. folia*.

Gallæ, Serap. 1. *parte simpl. virides*.

Granata Serap. *ibidem cortex succus*.

Lilium, Mac. *succus albi coctus cum melle & aceto*.

Limaces Serap. 1. *parte simpl. combusta*.

Lithargyrus. Serap. *ibid*.

Myrrha, Serap. *ibidem*.

Oleaster. Plin. 23. *cinis eius*.

Plumbum, Haliab. *vstum*, difficilia cicatrizat.

Plantago, Ignotus.

Scoria æris, Serap. 1. *parte simpl. abluta*.

Scoria argenti. Plin. 33. Haliab.

Testa clibani, Haliab.

Verbena, vide *Berbena*.

Extenuantia & planantia cicatrices & excrementa vlcerum.

ALumen, Plin. 35. *cum aceto*.

Apostolicon emplastrum. Nicolaus, sanat & subtiliat.

Balsamum, Circa. cum *cera* applicatum per dies 10. remanendo vsque ad 40. cicatrices remouet.

Brassica, Plin. 20. *syluestris*.

Corallus, Plinius. 32.

Citrinum vnguentum, Nic. subtiliat cicatricem.

Chrysocolla, Plin. 33.

Fel, Plin. 28. *vituli* addunt Medici *myrrham, mel, & crocum* aliqui *florem æris miscent*. Et 32. *scorpionis marini*. Kiran. *tauri cum testa oui dissolutum*.

Laudanum, Serap. secundum Diosc. linitum
Pulegium, Plin. 20, *syluestris radix sicca*.
Plumbum, Plin. 34.
Serapinum, Sera. secundum Diosc. linitum cum *aceto*, subtiliat cicatrices.
Spuma argenti. Plin. 33.
Staphysagria. Plinius 23.

Vestigiis & cicatricibus vlcerum conferentia.

Apium raninum. Gale. 6. *simplic*. Plin. 25. remouet stigmata.
Ben, Mes. Auicen. *semen*. Serap. secundum Gal. *succus granorum*, cicatricibus vlcerum confert. secundum Diosc. *grana cum aceto*, cicatricibus nigris ex consolidatione vlcerum.
Bulbus, Auicen. Serap. secundum Dios. cum *euphorbio* liniantur cicatrices nigræ ex consolidatione vlcerum.
Cucumer asininus, Plin. 20. Auicen. Serap. secundum Dioscor. *puluis radicis*, vestigiis nigris ex consolidatione vlcerum confert.
Eruca, Serapio secundum Eben Mes. *succus cum felle* delet cicatrices vlcerum. Auicenna similiter.
Fœnogræcum, Auicenna. *oleum eius*.
Herbum. Auicen. *lac & aqua eius*.
Lacca. Auic. velociter confert.
Mandragora, Apuleius 7. diebus leuiter fricata, vel cum *sale* seruata, stigmata sine vlceratione detergit.
Maiorana. Auic. apposita post scarificationem ventosarum prohibet albedinem, quæ consueuit apparere in eis.
Myrrha, Auicenna.
Oleum been, Mes. 12. *antid*.
Olibanum, Auicen. *cortex*.
Sputum, Haliabas.
Vitis alba, Mesue. Auicen. Serap. secundum Diosc. cum *orobo & fœnogræco*.

Aperientia cicatrizata.

Sanguinea virga. Plinius *vigesimoquarto*, *cortex interior*.

FINIS.

EXA-

EXAMEN LEPROSORVM,

AVTHORIS INNOMINATI.

OPortet Medicum prouidere, & attentum esse circa signa ipsius lepræ, & illa reuoluere multoties, & nō vni signorum credere, sed pluribus, & videre, quæ sint signa propria, & quæ æquiuoca, vnde secundum propria signa iudicet, & secundum æquiuoca, secundum maiorem partem.

Faciat igitur primo infirmum iurare, vt de interrogandis dicat veritatem, & consoletur verbis consolatoriis, dicendo, quod hęc ægritudo salus sit animæ, & tales Christus non despexerit, licet mundus eos fugiat.

Tunc Medicus secundo quærat de regimine suo, & diæta, & num consueuerit habere hæmorrhoidas, vel mentag. & nunc non habeat. Item quales habuerit ægritudines, quæ ad lepram disponunt.

Primo facit fieri phlebotomiam de cephalica, vel de basilica, vel de ambabus, & ex dispositione sanguinis & eius substantia iudicet. *Indicia ex sanguine.*

Primo, si sanguis fœtet.

Secundo, si tactu sit viscosus vel vnctuosus.

Tertio, si manibus & digitis totus strideat, ita quod sit arenosus, & asper ad tactū per adustionē.

Quarto, si post lotionem sanguinis per pannum lineum duplicem, consideret carnem illam, quæ est in panno, num sit arenosa, granulosa, tumbosa, nodosa.

Quinto, si fila rubea apparent ibidem, & si caro alba, quæ stridebat ad tactum, & fœteat, & nigrescat, hoc est malum signum.

Sexto, si color sanguinis sit niger liuidus,

DE OCVLIS.

Si oculi rotundantur, & maxime versus domesticam partem.

Secundo, si sit palpebrarum inflatio.

Tertio, si sit oculorum inflatio & superciliorum.

Quarto, si pili superciliorum cadunt, & apparent creuisse pili parui & minuti, quæ non nisi ad solem videntur.

Quinto, si extractis pilis palpebrarum, & superciliorum, adhæreant eis velut frustula carnis.

Sexto, si albugo sit tenebrosa & liuida.

Septimo, si venæ rubeæ apparent in alba, & præcipue in angulis oculorum.

Octauo, oculorum aquositas.

DE AVRIBVS.

Si sint rectæ & rotundæ propter consumptionem pulparum eius.

DE NARIBVS.

Si nares exterius secundum exteriorem partem ingrossentur, & interius constringantur, & coarctentur.

Secundo, si appareat cartilaginis in medio corrosio, & casus eius, significat lepram incurabilem.

Tertio, si fœteant.

Quarto, si apparet polypus & strictura anhelitus.

Quinto, si multitudo sit sternutationis.

DE ORE.

Primo extrahatur lingua, & videatur, an sit granulosa de subtus, aut etiam in extremitate linguæ, & in poris apparent grana alba, viridia, vel liuida, hoc est certum signum.

Secundo, si fœteat anhelitus.

Tertio, si sit eius spiritus difficilis attractionis, & cum difficultate attrahatur, vt in phthisi, dispnoea, & asthmate.

Quarto, labiorum ingrossatio, durities, fissura, denigratio, & liuiditas.

Quinto, si gingiuæ sint asperæ, & corrosæ.

Sexto, si eius sermo sit, ac si per nares loquatur.

DE FACIE.

Primo, furfures capitis fricando.

Secundo, color liuidus totius faciei vergens ad fuscedinem, mortificatus, & terribilis aspectus faciei cum fixo intuitu.

Tertio, pustulæ & nodositates in facie & tuberositates.

Quarto, formicatio & titillatio totius faciei, ac si acus pungat eum.

Quinto, si sit tensio frontis, & splendor, vt cornu.

DE PECTORE.

Si in pectore apparent venæ grossæ. Item si sunt mamillæ duræ.

DE MANIBVS ET PEDIBVS.

Si manuum musculi fuerint consumpti, & maxime pollicis & indicis. Item liuiditas vnguium cum sanguinis diminutione.

Item liuiditas & scissura vnguium.

Item quando digiti manuum & pedum & alii sibi propinquiores, quæ vocantur medii, patiuntur frigus, & dormitationem, & quasi quandam sensus priuationem. Et aliquando accidit cuti, inter illos digitos vsque ad cubitum vel brachium, & à pede dormitatio illa extendit se ad ancham.

Item serpigo & impetigo si eis adsunt, & prius pili parui ascendunt, malum signum est. Et si impetigo & serpigo fuerint magna quantitate, manuum aut pedum, est certum signum acuitatis materiæ.

Item consumptio pulpæ tibiarum.

Item sensibilitas siue tibiarum, siue retro tibias, quod puncturam acus non sentiat, est signum lepræ.

Item distorsio iuncturarum, & nodositas circa illas partes.

DE TOTO CORPORE.

Primo si sit facilis infrigidationis.

Secundo, si eminentiæ frigoris, sicut in ansere apparent, & signum infallibile.

Tertio, si sub cute sint nodi, qui manibus tractari possunt.

Quarto, si sit pruritus & scabies illic.

Quinto, si aqua descendit per corpus, ac si transiret per rem vnctuosam.

Sexto, si sit corrosio cutis, & proprie inter spondylem & dorsum.

Septimo sentiunt se graues cum dormitatione membrorum.

Octauo, sub cute transeunt formicationes, ac si esset vrtica percussus, vel sicut vermes ibi essent.

Item plus appetunt coitum & ardent.

Item sunt magis dolosi.

Item somnia vident terribilia.

Item incubum sæpius patiuntur, ac si cor eorum claudatur in nocte, & comprimatur.

DE PVLSV.

Est debilis, & rarus, & subtilis.

Item formicatio in palato, lingua, genu, & palpebris, & in toto corpore.

Item color cutis liuidus.

Item fœtor sudoris.

SIGNA ALOPITIAE SANGVINEAE.

Facies obscura, subtumida, cum ruboribus multis vlcerosis, & virulentia saniosa, oculi sunt rubei, & lachrymantur, vrina vergit ad rubedinem & spissitudinem.

TYRIAE SIGNA.

Vrina alba, vergens ad spissitudinem, cum quadam globositate saniosa.

LEONINAE SIGNA.

Manuum fissura, pedumque asperitas, cutis macies, pruritus & ardor, vox rauca, calor citrinus, mobile lumen, gingiuarum corrosio, naris acumen, vrina vergit ad citrinitatem & tenuitatem, venterque est constipatus.

ELEPHANTIASIS SIGNA.

Vrina est clara, liuida, tenuis, subtilis, arenosa.

Est pondus, tumor, oculi turbatio, fætor.
Pruritusq; sitis, asperitasque cutis.

FINIS.

GVI-

GVILIELMI FABRICII HILDANI PATERNIACENSIS CHIRVRGI ORDINARII

OBSERVATIONVM ET CVRATIONVM CHIRVRGICARVM

Centuria,

IN QVA INCLVSAE SVNT VIGINTI ET QVINque, antea seorsim æditæ: reliquæ nunc cum nonnullis instrumentorum, ab autore inuentorum delineationibus, in gratiam & vtilitatem artis Chirurgicæ in lucem prodeunt.

Prodit

ANNO cIↄ Iↄ CX.

BENEVOLO LECTORI.

Vlx credas, lector, quam sit iucunda libelli
Lectio, quamque viris vtilis esse queat,
Nam docet exemplis, quot sint obnoxia morbis
Corpora nostra, modis quotque leuentur item:
Et monet attente per multa pericla caueri,
In quibus haud aliquid proditur esse mali.
Has ergo historias Chirurgos quosque iuuabit,
Et quosuis alios ære parasse sibi.

Nathanaël Chambutus.

A

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, Dn. FRIDERICO IV. COMITI PALATINO AD RHENVM, VTRIVSQVE BAVARIÆ Duci, sacri Romani Imperii Archidapifero, & Electori &c. Domino meo clementissimo.

B QVæcunque remedia morbos remouere & valetudinem restituere possunt, serenissime & potentissime Princeps, in tria genera Galenus & post ipsum Medici celeberrimi diuiserunt, quæ sunt: Diæta, Pharmacia, & Chirurgia. Ex iis Chirurgia, quæ in vulnerum, fracturarum, dislocationum, aliorumq; externorum affectuum curatione, occupata est, cum ab aliis, tum etiam à Regibus, & Principibus magno in honore semper habita fuit. Scribit n. Diodorus *lib.4.c.9.* & Pausanias *in Messenicis*, Machaonem & Podalirium cum ad Troiam cum Agamemnone Rege accessissent, plurimumque Græcis in eo bello curandis summo studio vulneribus opitulati essent, maximã ob id gloriam adeptos, & post bellum immunitatibus maximis donatos. Dionysius Rex Siculus Chirurgia summopere delectabatur, & ipsemet eam exercebat, vt autor est Ælianus *lib.11. de varia historia.* Iosina Rex Scotiæ illam in primis amplexus est, eo, quod cum in Hibernia cum patre exularet Chirurgis maxime familiariter vsus fuisset, breui reliqua nobilitate in Regis mores eunte factum est, vt multis seculis nemo esset in Scotia illustriore loco natus, qui vulnerum curationem non teneret, quemadmodum H. Boethius *lib.2.* memorat. Sed quid plura commemorem exempla, quibus nullum non seculum illustre fuit.

C Cæterum Chirurgia primum intra priuatos parietes à nonnullis retinebatur, qui eã filios solummodo suos docebant; post crescente eius vsu, tum à veteribus, tum à recentibus artificibus in certa præcepta redacta, publici iuris facta est, & plurimas vel vulneribus, vel vlceribus fracturisue male affectis attulit vtilitates. Certitudo autem & dexteritas eius ex obseruationibus singularium non tantum vtiliter, sed etiam necessario comparatur. Nam si quæ ars est, quam obseruationes excolunt, amplificant & perficiunt, hæc profecto est. Illæ Chirurgum ante aggressionem operationum, & curationis vulnerũ, prouidum, in curando circumspectum & cautum, ad omnes deniq; effectiones artis suæ aptũ reddunt. Illæ errores præcauere docent, quibus imperiti Chirurgi, & irrationales empirici innumeros ægros, nõ tantum per multos dies, menses, annos, excruciant, verum etiam frequenter necant: aut ad minimum infeliciter curatos, ex rectis claudos faciunt. Illæ vetera Chirurgiæ præcepta vera confirmant, falsa refellunt, obscura illustrant, dubia ab ambiguitatibus liberant. Illæ noua & ab antiquis nõ annotata præcepta suggerunt. Illæ noua instrumenta, & olim ignorata; subministrant, quorum vsus & expeditus est, & vulneratis salutaris. Istarum rerum specimina obseruationes hæ nostræ exhibent, multorum annorum spacio, multorum laborum studio, multorum ægrorum solatio comparatæ, quas publici iuris facio, vt quantum in me est, Chirurgicarum operationum dexteritatem adiuuem. *Obseruationum vtilitas.*

D Illas autem Cels. T. *Serenissime & Potentissime Princeps*, merito dedico & consecro, vt quæ non solum veterum Regum & Principum exemplo omnes medicinæ partes magni facit, verum etiam innata quadam erga omnes literatos animi inclinatione sit prædita. Et Serenissimorum Potentissimorumque Principum, patris sui *Ludouici*, & aui *Friderici Pii* vestigiis piis & laudatissimis insistens antiquissimam illam & florentissimam *Heidelbergensem* Academiam doctissimis viris omniumque scientiarum luminibus præclarissimis & prudentissimis clementissime exornat.

Cum itaq; Cels. T. non tantum studiorum sit patronus summus, sed etiam pro iudicii sui dexteritate Chirurgiam Principibus heroicis & Remp. aduersus hostes propugnantibus, in primis consecratam procul dubio magni æstimet; humillima atq; debita animi demissione rogo & oro, vt hoc meum studium & quantulumcunq; laborem, pro sua clementia, in protectionem suam suscipere, & contra maledicentium morsus defendere dignetur, vt hoc pacto in proposito obseruationum Chirurgicarum cursu progressus faciens Cels. T. perpetuo me obstrictum esse agnoscam. Præpotens ille Deus Cels. T. vna cum Illustrissima coniuge, & sobole optime nata quam diutissime incolumem tueatur, spiritu suo regat, & omni benedictionum genere ornet cumulatissime, vt per eam Ecclesiæ incolumitas, Reipubl. Christianæ, ac in primis sacri Rom. Imperii dignitas & optimarum literarum splendor conseruari, augerique possit. Paterniaci Auenticorum 10. Augusti Anno 1605.

E

Serenissimæ Cels. T.

seruus addictissimus

Guilielmus Fabricius Hildanus.

PRÆ-

PRÆFATIO AD LECTOREM.

CVm artem nostram Chirurgicam, candide Lector, ex experientia, vsu, atque exercitatione procreatam, nullamque esse aliam, in qua experientia adeo sit necessaria, probe animaduerterem, cœpi ante annos aliquot consignare ea, quæ in tractandis ægrotis, & faciendis operationibus, rara & notatu digna mihi occurrebant: idque in proprium vsum. Aduersaria autem illa cum apud me vidisset atque perlegisset reuerendus ac clarissimus Dn. Ioan. Rheterius G. Philosophiæ, & trium linguarum peritissimus, & Theologus eximius, compater meus plurimum honorandus, & pro ingenii sui acumine, ea publici iuris non indigna fore iudicaret, suasit, vt eligerem viginti quinq; exempla non vulgaria; quæ ipse postmodum propter singulare suum iuuandæ reipublicæ studium & summam in me beneuolentiam, vna cum tractatu meo de Gangræna & sphacelo latina fecit, & typis mandauit.

Hæc cum læta fronte à Chirurgiæ studiosis excipi, eorumque nunc desiisse exemplaria viderem & amici nonnulli hortarentur, vt cæteras, quas haberem obseruationes, adderem, in hoc officii genere peragẽdum putaui. Succisiuum itaq; huic studio tempus libenter impendi, & posthac libenter impendam, dummodo ad medicam inde aliquid vtilitatis accedere possit familiam: Habes itaq; beneuole lector Centuriam vnam, cui, propter penuriam exemplarium illas vigintiquinque Obseruationes à D. Rheterio editas suo loco inclusimus. Centuriam hanc *OBSERVATIONVM & CVRATIONVM* inscribere voluimus, ea propter maxime, quod non omnia rara exempla, sed quod præterea curationes quasdam contineat, tyronibus (in quorum gratiam hæc à me suscepta fuere) vt confido, nec ingratas, nec infructuosas. Epistolas præterea nonnullas amicorum, à proposito nostro minime alienas adiicere libuit. Sed tractatum de gangræna & sphacelo, superioribus viginti quinque Obseruationibus adiunctum, nunc addere non libuit, spero tamen (fauente Deo laboribus nostris) propediem auctum, & seorsim editurum. *Operis ordo.* Ordo hic mihi institutus est; Quæ ad caput eiusque partes attinent, primum describo: deinde ad pectus, & ventrem, tandemque ad artus descendo. Et id quidem stylo rudiori & impolito, quod nobis lector humanissime ignosces, quãdoquidem non tam elegantiæ, quam ipsis nos studemus rebus.

Admonitio ad tyrones. Et quia hisce temporibus vix reperitur scientia, quæ calumniis & sycophantiis adeo sit obnoxia, atque medicina, necesse est, vt Chirurgus vtatur prudentia prouidentiaque, quo famæ suæ consulat, vt recte admonuit Hippocratres *libro prædictionum cap. 1.* Det igitur operam primo, vt in difficilimis affectibus & operationibus, si fieri potest, sibi adiunctum habeat Medicum, qui victus rationem instituat, & corpus à prauis humoribus exoneret, symptomatibusque, quæ superuenire possunt, prospiciat. Deinde vt sit instructus omnibus ad operationem necessariis, veluti instrumentis, cauteriis ignitis, pulueribus sanguinem sistentibus, defensiuis, aceto, cordialibus: vt aqua cinamomi, confectione alkermes, & similibus, si vires deficerent: Viris item fortibus, & magni animi, manuque promptis. Tertio caueat, ne in grauissimis morbis, & operationibus, temere, & nisi rogatus ab amicis, consanguineis, aut assidentibus ipsius ægrotantis manum operi adhibeat: ne postea, si res pro voto non successerit, nomen mali & imperiti Medici aut Chirurgi sibi acquirat.

Ante operationem itaque considerare debet, quidnam de morbo futurum, an scilicet curabilis *Quid ante operationem considerandum.* aut incurabilis plene, aut diuturnus. Est enim prudentis Chirurgi (vt monet Celsus *libro quinto, cap. vigesimosexto.*) primum eum, qui seruari non potest, non attingere, nec subire specimen eius, vt occisi, quem sors ipsius perimit. Deinde, vbi grauis metus, sine certa tamen desperatione est, indicandum necessariis, id est, familiaribus, & amicis periclitantis, in difficili rem esse, ne, si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur, *sed vt hæc* (inquit idem Celsus) *prudenti viro conueniunt, sic rursus histrionis est, paruam rem attollere, quo plus præstitisse videatur*, hæc Celsus.

Conuocatis igitur parentibus ægri, aut quibusdam ex proceribus aut primariis eius loci, vbi æger decumbit, coram eis de præsenti periculo, & futuro euentu morbi præsagire debet. *Præsagia enim, quæ ex artis fontibus fiunt* (vt Galenus docet *lib. de constitution. artis medicæ*) *Medicum omni mortis culpa eximunt, suntque ceu clypeus, quem* DEVS OPTIMVS MAXIMVS *Medicis, vt eo se contra maledicentium & Momorum calumnias, & liuorem tueri possent* clementer ac benigne concessit. Si

enim

A enim Medicus prædicit, quæ cum morbo euentura sunt, priusquam eueniant, tum si quid sinistri acciderit ægro, Medicum nemo culpare potest. Quandoquidem (vt Hipp. *loco antea citato* docet) præsentiẽs & prædicens coram ægro præsentia, præterita, & futura, quæque infirmi omittunt, enarrans, creditur agnoscere conditionem ægri. Hinc audent homines magis se concredere Medico, atq; (vt Galen. inquit *prædictionum Hipp. commentario*) se exhibent obsequentiores, ac demum si se exhibeant obsequentiores, morbus facilius repellitur, vti ego non raro obseruaui. Postea ex amicis & consanguineis rescire conuenit, an in operatione facienda cõsentiant omnes, admonendiq; sunt, ne culpã in Chirurgum transferãt, si res ex animi sententia non successerit. Id cum promiserint, polliceatur eis Chirurgus, se summam adhibiturum diligentiam, ac fideliter administraturum & executurum omnia, quæ iubent artis præcepta.

Sed quia pietas ad omnia vtilis, imo necessaria est, quemadmodum nos monet diuus Apostolus, operatio & curatio prorsum inutilis futura est, nisi Deus ei benedicat; ideo reuerẽter accersendus est Ecclesiæ pastor, vt in re tam graui, & periculosa, sicut par est & pium ante operationẽ adstantes admoneat, vt omnes cum ipso pro felici successu operationis, & curationis Deũ suppliciter implorare velint. Quod
B si non liceat habere pastorem, hac vel non longe absimili precatione vti soleo.

DEVS omnipotens, pater clementissime, ingenue ac sincere cum sancto Propheta tuo Dauide fatemur, *nos in peccato conceptos esse, & in iniquitate natos.* Quod sane si secus vel saltem cogitare vellemus conscientia nostra nos accusaret, ac facile nos conuincerent morbi pene innumeri, aduersa, casus, incõmoda, quibus plerunq; & in animo, & in corpore, vel iustiores, vel nostri ipsi infantuli conflictamur. Quæ haud dubie perspicua sunt testimonia, fructusq; inhærentis peccati, impuriq; fomitis. Quam ob causam meremur iustissime non solum grauiores pœnas, sed etiam à benigna tua facie reiici, vt qui nihil satagimus aliud quam crebris & continuis malis maiestatem tuam offendere. At pater clementissime, fons omnis misericordiæ, veniam deprecamur. Condona nobis flagitia, flagitiorum causas tolle, per Iesum Christum dominum nostrum, qui semetipsum horrendæ, ac ignominiosæ morti tradidit, vt in eius vulneribus sanitatem reperiremus ac reciperemus. Cæterum ô Pater misericordiæ ac DEVS indulgentissime, qui non vis ægros in suis morbis & aduersis computrescere, sed vt sedulus Medicus ipsis opportuno tempore opitulari: Ideoq; pro tua plus, quam paterna bonitate medicamenta ac omnis generis remedia iam à priscis & primis seculis cõuenientia ꝓcurasti, & viros ad ea applicanda suscitasti, nec nõ quotidie suscitas idoneos industria ac experiẽtia præstãtes, quorũ cura & opera succurratur afflictis. Iam nunc illa *Precatio*
C tua bonitate freti, qua huc conuenimus gratia huius afflicti, in graui discrimine versantis. Rogamus te supplices, vt ante omnia peccatorum eius immemor, quæ tot sunt, verissimæ morbi causæ, illius te misereat. Ac præterea digneris & adesse & præesse huic actioni, adeo, vt qui operaturus est, & manum adhibiturus, id te Duce faciat, & præstet. Interim vires dolenti suppeditato, quo doloris acerbitatẽ, quę plærumq; tales operationes comitatur, perferre possit. Curationem ipsam ad perfectionem, & finem optatum perducito: ita vt & Medicus & Chirurgus, simul & æger ipse, parentes, & quotquot hic adsunt spectatores pii, felicem successum tibi soli acceptũ feramus, tibique immortales gratias agamus, per Iesum Christum Dominum nostrum, cuius oratione nomen tuum ac misericordiam compellamus, dicentes *Pater noster, &c.*

Tu lector beneuole omnia æqui bonique consule; quod te facere cum intellexero & DEVS OPT. MAX. vitam extenderit, & cæptis fauerit, nonnulla alia à me habebis. Vale.

O immense Deus summi medicaminis autor,
Dirige tu Medicos, erige tu miseros.

GVILIELMO FABRICIO HILDANO SVO IOANNES RHETERIVS.

D *Mitto, vir ornatissime, quos sed non quales efflagitasti versus, magni illius & optimi Vtenhouii memoriæ: Vtinam vero & huius merito, & tua expectatione dignas. Sed quid agas? nosti me & exiguum mihi ingenium: nosti etiam ærumnas, rus, & diuerticula nostra. Nunc quidem teq; & illius superstites amicos deprecor: olim si verus Apollo fauerit cœlitus, exoluam me isto ære plenius. Interim, ne canit ille. Qui quam potuit, dat maxima, gratus abunde est. Vale & nos ama. Bacii 14. Iulii 1605.*

Εὐγενεστάτῳ τε καὶ λογιοτάτῳ πάλαι ποτ' ἀνδρὶ Καρόλῳ Οὐθενοβίῳ Νεόχθονι πάντοτε πεπαιδευμένῳ, Ἰωάννου τοῦ Ῥητηρίου.

Βωμὸς ἐπιτάφιος.

Εἰμ' ἀνδρὸς διόζοντος
βίῳ, μόρῳ τε, μνᾶμα
φλέγον κέδροιο καπνώδη γόνον.
ἀκοῦσαι θαῦμα, παπλαίνειν τέρας
τὸ μὲν Νεοχθονὶς πλατυαχθὼν
χθόνησεν διογενεστάτη ῥίζα.
πολέσι δ' αὖ μόχθοισι
δαμένθ' ἄνακτος βία
τοκεῦσί τε καὶ τέκνωμα
πόλιν ἵκοντο μαρτὸς.
Ἀγριππίνης Νέρωνος
φερώνυμον. ὀπαδοὶ
δ' ἅμα χάριες ἢ Ἀπόλλων
ἑρμῆς, Ἀθήνη, μοῖσαι
Ἀλλὰ βάσις κραταιὰ χρυσοῦ
θρήσκου ἀμέμπτου ἀμφὶ θυμοῦ
σταθεῖσα, τῆς ἐπίπλεον Μά-
καρ ὄλβιος οὐθέν γ' ὁ βίος κα-
ταχὼν, λέλογχε θεόφιν ζῆν.

E

SVPERIORIS ARÆ EPITAPHICÆ

In Nobilißimi ac Doctißimi quondam Viri, Caroli Vtenhouii Neochthonis memoriam, declaratio metrica per eundẽ Ioannem Rheterium.

Ara sepulturæ Graia concinna loquela,
Thus adolens oleo nomina magna viri.
Cuius odoratam (dictu mirabile) vitam
Inuida mors ornat suauius ipsa tamen.
Nimirum nec nota satis, nec amata smaragdus,
Mox desiderio fit pretiosa magis.
At tu tantus eras (generosa stirpe Neochthon
Carole Vtenhoui, deliciæ Charitum,
Virtutum effigies, Musarum stemma decorum
Hebræo, Græco dogmate & Aonio)
Quanta suis late protenditur alma colonis
Nomine Agrippinæ splendida metropolis:
Illa, inquam, quæ te fouit iuuenemq́ senemq́,
Iamq́ fouet cineres hospita fida tuos.
Vel quam longa trahunt vastum diffusa per æquor
Vicini Rheni syrmata Nereides.
Hæ laudes magnæ, laudumq́ occasio magna:
Sed tibi sancta fides, Karole, plura dedit.
Hoc opus, hoc illud magnumq́, vnumq́, necesse,
Quo seruatur homo: cætera cuncta nihil.

GVILIELMO FABRICIO HILDANO Chirurgo præstantißimo non amoris, sed veritatis testimonium scribebat.

ANTONIVS FAYVS.

Ad Troiam quondam Podalirius atq; Machaon,
Græcorum multos eripuere neci.
Illorum meritis hinc non ingrata Camœna
Mœonii vitam Vatis vtriq; dedit.
Quod si *Fabricium* tunc sæcula prisca tulissent.
Vsu percelebrem, nec minus arte bonum:
Camine Mœonio toto cantatus in orbe,
Ambobus iunctus tertius ille foret.
Et nunc *Fabricium* si possent noscere Vates,
Quos decorat lauro clarus Apollo sua:
Debita *Fabricio* certatim carmina ferrent;
Qui dextram multis auxiliumq; tulit.
Inter quos, vsum, *Fayus*, qui nouit & artem
Fabricii, nunc hæc paucula scripta notat.
Quos passim clarat Chirurgica dextera multos
In Medico memini me numerasse choro:
Vsu Fabricium *sed qui superaret & arte,*
Chirurgum non est mi meminisse datum.

IN CHIRVRGICAS OBSERVATIONES Clarissimi ac Peritissimi Chirurgo-Medici Guilielmi Fabricii Hildani.

Ioan. Merula Aurelianus.

Confusum implicitumq́ Chaos, quæ prouida confert,
Natura accumulans munera muneribus
Arte sagaci opus est, Naturam quæ iuuet ipsam,
Disponat certis quæ facienda modis.
Dotibus at pollens Naturæ, artisque peritus,
Anxius optabit clara pericla sequi
Qui sequitur lucem, premit & vestigia doctum,
Tutius ad quoduis progredietur opus.
Est etenim rerum experientia certa magistra,
Expertus rerum tuque magister eris.
Vt tollas igitur dubium, & fidentior adsis,
Explorata oculis subiice facta tuis.
Certe Fabricius, *quo vix præstantior alter,*
Chirurgo Medicus finibus Heluetiis.
Vtilia & quæ certo vsu comperta fuere,
Obseruat Medicis conspicienda viris:
Suspecti nihil est, verißima congerit ista
Omnia, quæ mira sedulitate facit.
Cætera, quæ magno perfecta labore leguntur,
Cum venia ex hortis colligit ille suis.
Eruat vt glandes, intraque hærentia tela,
Plagisq́ internis, quæ grauiora latent,
Concretus si quis lapis est, vulnusq́ profundum,
Perplexum Medicis quod remoretur opus.
Fabricius confictor & indagator acutus
Instrumenta tibi fabricat apta satis;
Ergo age, permultos quæ conquisita labore,
Qua dat Fabricius, suscipe mente pari.
Hæc speculi multis, multis & luminis instar,
Consignat chartis facta pericla suis,
Accedet fructus Medicis nec inutilis inde;
Ventura & fructus posteritatis erit.

IN VIRI CLARISSIMI D. GVILIELMI FABRITII HILDANI ET Chirurgi peritißimi felicißimi.

OBSERVATIONES Amicum adplausum testatur.

Caspar Dornauius D.

Cur tot præcocibus densantur funera bustis,
Nil Asclepiadum proficiente manu?
Hic vsum, artificum patrem, neglexit, opinans
Oraculum, suasit quod rationis apex.
Ille superciliis artis fundamina stringens,
Per varias mortes cæca pericla facit.
Pœonios intra muros peccatur, & extra.
Et ratio atq; vsus iuncta silent manibus.
Iuncta manus te, Fabrici, rationis & vsus
Fecit Cimmerias exonerasse rates.
Nec satis; in plures donaria splendida fundis,
Quæ coluisse datum est ingenio atque die.
Euge! Sic Cous formam pater edidit artis,
Inter honoratos pars memoranda Deos,
Quod Latonigenæ tabulas suspenderat aræ,
Quas oculi ac sensus edocuere prius.
Hippocratis quia pressisti vestigia patris,
Non, Guilielme, eluas filius Hippocratis?

Dn. GVIL. FABRICIO HILDANO Chirurgo præstantiss. Nathanael Chamburus Verbi diuini minister.

S. P. D.

Audieram (fateor) celebres, Hildane, medelas
Esse tuas: at res non mihi nota satis:
Donec aperta oculis fieret solertia, qua tu
Dextere in arte nouas organa quotidie:
Donec item curas aliquot spectare daretur,
Quæ superare solent spemq́ fidemq́ hominum:
Ac variis donec scriptis constaret idipsum
Amplius esse, prior quam tua fama fuit.
Sed modo rumori cedo, cum sæpe fugaris
Morbos, qui misere corpora discruciant.
Nec modo contuleris opifex plerisque salutem,
At simul, id fiat, qua ratione notes.
Namque opus excultum profers, quod monstrat, vt apta
Extirpes morbos dexteritate graues:

Vtili-

Vtiliterque notas, quæ censes digna notatu,
Quorum participes quoslibet ipse facis.
Sic pia corda iuuat cuius succurrere egeno
Arte sua: siquidem condere dona nefas.
Hic tenet arcanum, Ille aliud, quod celat, vt vni
Vendicet ingratus commoda quæq; sibi.
Qui sibi natus erit soli: nec dignus habetor,
Qui vocitetur homo, ni volet esse probus.
Si quiuis inuenta simul conferret in vnum,
Quæ prosint homini, hæc vita beata foret:
Huicce rei intentus sincero, Hildane, valebis
Pectore mortales conciliare tibi:
Acceptusq; Deo duces feliciter æuum:
Ac nihili facies scommata tetra hominum.
Conatus igitur Deus ac incepta secundet,
Quo medica ægrotos promptior arte leues.

IN OBSERVATIONVM ET CVRATIONum Chirurgicarum Centuriam Dn. Guilielmi Fabricii Hildani apud Paterniacenses Medici & Chirurgi Ordinarii.

Plærisque turpem hanc, indidit mortalibus
Natura labem, qua saluti publicę
Præferre priuatum solemus commodum.
Si quid, benignus distributor munerum,
Gratis, DEVS, nobis retexit, abditum
Quod hactenus nulliq; cognitum fuit
In arte quauis, clam seruare cæteris
Id posse, permagnę artis esse ducimus.
Non tu FABRICI sic facis, claræ ô decus
Clarum vrbis, olim cui PATERNVS indidit
Hoc quod gerit nomen suo de nomine,
Scientia multum mihi charissime
Experientiaque præstantissime
Artis medendi, non idem, dico, facis,
Nec quod talentum credidit tibi DEVS
Telluris obscuro recondis puluere,
Sed fœnori das, vsuique publico
Mortalium gratis lubensq; destinas,
Præ cæteris si singulare quippiam
In artibus communicauit optimus
Tibi DEVS. Laudem hinc mereberis tua
Virtute dignam: nec tui vllo nominis
Peribit æuo fama; Nam laus & decus
Virtutis immortale & expers funeris,
Rubiginem non contrahit: nec vermibus
Fit esca: nec longo senescit tempore.
Pergas modo insistens boni vestigiis
Viri, inchoatam persequi recto viam
Gradu FABRICI latiusque pristinos
Scientiarum prorogare limites.

Ioan. Durenheimerius Vrsellanus Ciuis & Notarius publ. Bernensis.

IN CENTVRIAM MEDICINALIVM Obseruationum Dn. Guilielmi Fabricii Hildani Epigramma.

Dan. Tauelli Parten.

Quos aliena iuuat docta experientia rerum,
Qua morbos vitare queant, iisdemq; mederi:
Fabricio vtantur, dante obseruata per annos
Multos, posse aliis quotquot prodesse putauit.
Has adhibere solet tum quas Epidaurius herbas,
Tum quas Philliridis nobis solertia præbet.
Quæ docet Hippocrates, Medicorum & turba perita,
Ad praxim apposite reuocat, morbisque medetur:
Qui licet innumeri tamen & medicamina tot sunt,
Queis potis est sapiens Medicus conferre salutem,
Vt variant igitur morbi, sic ipse medelas
Mutat, & attactu pulsus, variaq; indagine morbi
Et genus assequitur, nec non humaniter aptat
Pharmaca corporibus, catapotia & ipsa medendis.
Vt sua præscribit ludi moderator acutus
Prima iuuentuti proprie documenta tenellæ.
Hinc rediuiuus agit multos plerumq; per annos
Vitam, semianimis misere qui vixerat ante:
Postque Deum, acceptam tibi fert, Hildane, salutem
Ac vtriq; refert tanto pro munere grates.
Ergo vbi lyra mea hæc fuerit rubiginis expers,
Tunc, Guilielme, tuas maiori carmine pandet
Laudes, æthereo perges dum numine fretus
Sic prodesse viris præsentibus, atq; futuris.

Du mesme.

Quel Serape diuin, veuf du s' ege azure,
À remis soubs tes pieds la teste vulcanique,
Le ris de Iupiter, le tetin Iunonique,
Et du pere des Dieux le trespas mesure,
Dans les vases fatals: pour d'vn style asseure
Ramener les manes du pont melancholique
Qui panche styx neuf fois, & le droit Minoique
Defrauder du tribut ia par luy procuré?
Cotilee Chrestien, ce n'est d'vne deesse
Variabile en son sort que tu as teste addresse
De fabriquer FABri presq; de nouueaux corps:
Mais la cause de tout, qui tout de rien fist naistre,
T'ayant cõme vn outil dans sa puissante dextre
Fait (benissant ta main) presq; viure les morts.

Sonnet

A Monsf. G. Fabry Hildanois expert Chirurgien & Medicin ordinaire à Payerne.

Le docte Botanis, curieux de l'honneur
Plus que de la sante de la nature humaine,
Accourt en mille monts, & soigneux s'y pourmaine,
Cherchant pour ornement d'vn iardin quelq; fleur:
Mais toy le fils aisne d' Aesculape, as le coeur
Rempli d' affection; tu visites la plaine
D'vn peuple langoureux gemissant soubs la peine
D'vn membre gangrene, ou de pire douleur.
Mille autre affliction, que l'on dit incurable,
Tu traictes, tu guaris, a chascun secourable,
Le poure tes bien-faicts en aumosne resent.
Mais puis que les apprens par belle centurie
Aux tyrons, conioignans l'art a la theorie,
Centuries de vers l'on te doibt, cent fois cent.

Iaq. Guy de Neufchastel.

A Monsf. Fabry Hildanois expert Chirurgien & Medecin à PAYERNE.

Lors que le Capitole & chef du grand empire
Iadis tant illustre soubs le nom des Cesars
Apperçeut que la Perque exigeoit se soldats
Dãs l'orageux Stygie, accroissant leur martyre.
Chacun chacun fut lors soigneux charger la lyre
Pour capter d'Apollo le fils soustien de Mars
Qui dedans Epidaure auoit les estendars,
Du candide trophee attendant sa nauire.
Puis arriué qu'il fut au feint Dieu par honneur
Chacun pour sa victime exposa son bon heur,
Sur tel angur ioyeux d'aspiret à sa veue
Ha! mais de toy FABRI Chanteront nos neveuz
Ton nom qui iusqu' aux cieux vole encor plus
Rendãt ta Cẽturie à iamais recognue. (fameux

Dauid le Clere.

 A

GVILELMI FABRICII HILDANI,

Obseruationum, & curationum Chirurgicarum CENTVRIA.

B

Observatio. I.

Ficus cancrosus in oculi dextri orbita, cum grauißimis capitis symptomatis, feliciter extirpatus.

Lustria oppidulum procul Lausanna ciuitate duo circiter milliaria, ad marginem lacus Lemani. Morbi initium.

ANNO Domini 1596. Calendis Augusti acciuit me Lausanna Lustriam Generosus CLAVDIVS LVSTRIACVS, eius loci & totius Vallis proprie sic dictæ
Maior: quoniam diro & funesto morbo cõflictabatur. Is fuit tumor prominens,
scirrhosus, in cancrum degenerans, cum symptomatis internis & externis longe
grauissimis.

Hic cum à natura, tum à variis morbis, febribus, casibus, luxationibus, fra-
cturis, &c. haud parũ fuit catarrhis obnoxius: maxime cum accederet, moris pa-
trii victus largior cum amicis & hospitibus, in quos fuit perpetuo liberalissimus.
Itaq; anno 1580. cum fuisset hyems humida & clemẽs, haud dubie corporis vniuersi partes oppletæ sunt
humorib. excrementitiis, qui à iecinoris calore sursum ac in primis ad caput sublati, cœperunt diuexare
hominem. Ineunte enim anno 1581. circa Febr. finem æger correptus est hemicrania ad dextrum latus, C
& frustra adhibitus multum diuque Medicus: siquidem humor capite conclusus, euacuationis quæsita
via, impetum fecit in oculum dextrum. Hinc vehementissimus dolor & inflammatio. Et sic superiora
symptomata, dolor capitis, febris, inquietudo, vomitus, lipothymia, aucta sunt potius, quam imminuta.
Nec, vt aiebat æger, præsidiis, reuulsione, deriuatione ve vlla potuit sisti humoris affluxus: quin imo con-
gestio tãta facta est, vt tandẽ erosa sit vel potius putrefacta oculi membrana prima, coniunctiua dicta.

Obseruatio.

Hic vero breui eaq; necessaria digressione annotandum, supra decem hebdomadas non solum do-
lorem adfuisse grauissimum, sed & cerebri motum attrectanti perceptũ fuisse, qua sagittalis & corona-
lis suturæ concurrunt: auditos etiã sonitus & cranii crepitationem quandã, perinde ac si lignum findere-
tur. Id ego tum accidisse autumno, cum cranii suturæ ob dolorem, inflammationem & copiosum in ce-
rebro humorẽ disiunctæ sunt: & verum fuisse mihi persuadeo, cum ex amplissimi viri ægroti relatu, &
generosi Gabrielis à Blonay Baronis à Chattelart, &c. eius generi, assiduo præsentis, tum quod ipse tale
quid obseruarim in viro honestissimo apud nostrates Germanos inferiores.

Eiusdem rei altera obseruatio.

Hic ex grauissimo morbo & febri ardente, cum dolore capitis acutissimo, habuit suturas adeo dis-
iunctas, vt per interstitium illud cerebri, systole & diastole facile deprehenderetur. Vbi via facta est ad D
cõiunctiuam, longo tempore exstillauit copiosus humor: tumq; primum & dolores & reliqua sympto-
mata mitigari cœperunt. Vrgentibus doloribus adhibitus erat ceruici setaceus funiculus, sed eum vt ni-
mis dolorificum & incommodum (vt qui circa sextam vertebram, vbi nerui eminentiores sunt, adhibi-
tus esset) post 15. dies detrahi iussit. Clauso vulnere impressum est ibidem potentiale cauterium: sed &
hoc vlcus, ceu nimis dolorificum claudendum fuit. His frustra tentatis optauit æger humori morbifico
dari exitum, excitato vlcere in dextro brachio, beneficio potentialis cauterii. Tum demum partim ob
febrim ante dictam, quæ plerosq; humores superfluos absumpserat, ipsumq; adeo corpus exsiccarat at-
que extenuarat, partim propter euacuationes subinde iteratas, partim denique, quod cauterium ita ad
brachium applicatum fluxionem auerteret, oculus cœpit arescere. Et quoniam tres oculi humores, ru-
ptis coniunctiua & cornea membranis, effluxerant, sensim etiam concidere & cõtractæ sunt ipsæ mem-
branæ: atque ita oculus, deperdita naturali magnitudine & rotunditate, simul quoque in imam orbi-
tam contractus est, & coeuntibus palpebris clausus ab anno 81. ad 95. citra symptoma vllum, nisi quod
singulis annis subinde recurrebant & defluxus & capitis dolor.

Hipp. Apho. lib. 2. Aph. 51.

Anno demum 95. cum in diæta modum non seruasset, rediit capitis & oculi dolor, priore tamen E
leuior: ideo forte, quia membranæ & reliquæ oculi partes etiamnum dilatatæ erãt, vnde poterat humor
sine vi influere. Etenim *quæ sensim fiunt mutationes, parum dolorificæ sunt*. Sic igitur affluente magis magisq;
humore, in capacitatem coniunctiuæ, propriis humoribus destitutæ & contractæ, ipsa paulatim intu-
muit. Tum vero palpebræ quindecim annis clausæ denuo apertæ sunt, & oculus adeo intumuit, vt post
semestre palpebras superaret, sparsis per totum oculum venarum ramis liuidis, crasso, adusto, & melan-
cholico sanguine turgentibus. Tum æger ingrauescentibus indies & morbo & symptomatis, vndelibet
præsidia conquirere cœpit: Inter quæ adhibitum fuit medicamentum, quod adeo irritauit morbum,
vt

A vt subito accreuerit oculus plurimum. Exin, vt initio dictum est, vocatus sum ab ægro Lustriam in eius ædes. Laborabat ille hemicrania ad dextrum latus: oculus ouo anserino maior extra palpebras prominebat, durus, scirrhosus, liuidus, & cancrosus: aderat magna oculi & vicinarum partium inflammatio: præter capitis dolorem, oculi quoq; dolor acutissime pungens, in parte exteriore potissimum, hominē male habebat. Quod si quis miretur, quomodo ex tumore duro & scirrhoso tantus dolor excitatus fuerit, in promptu sunt causæ. Primum enim tunc formabatur cancer, fiebatque humor corrosiuus & acris, ac proinde vellicans & calefaciens vicinas partes. Deinde inualescente morbo violentius humor irruebat in coniunctiuam, quæ est exquisito sensu prædita. Doloris vero in extima parte vt plurimum grauioris, quam in intima causa fuit ossiculum quadratum & vndique scabrosum, quod interius ad coniunctiuam latens (vti ab operatione compertum) eam perpetuo premebat ac pungebat. Accessit & febris, itemque sitis, lipothymia & vomitus. His ego symptomatis cœpi statim occurrere. Itaque post præscriptam legitimam victus rationem, sub vesperam iussi lenientem clysterem iniici. Postridie purgatum fuit corpus sumptis *duabus vnciis syrupi rosacei laxatiui cum rhabarbaro, agarico & senna, infusis & decoctis in aqua betonicæ, agrimoniæ, & euphrasiæ*. Sequentibus diebus propinatum fuit Iulapium sequens:

B ℞. *Aquarum borraginis,*
Acetosæ &
Betonicæ, ana ℥. ij.
Syrupi de succo citriorum & — *Iulepii.*
Granatorum, ana ℥ ij.
Misce pro tribus dosibus.

A purgatione secta fuit vena cephalica respondens parti affectæ, & missus sanguis ad vncias circiter sex. Paucis post diebus admoui hirudines venis iugularibus sub aurem ad idem latus, necnon & scapulis cucurbitulas modo siccas, modo cum scarificatione. Pedes laui decocto herbarum calidarum, rorismarini, saluiæ, maioranæ, origani, menthæ, cum sale, &c. Suadebantur & frictiones, sed cum his incalescat sanguis, subtilisque, calidus & erodens euadat, censui abstinendum, contentus memoratis reuulsionibus: maxime cum æger lubens iteraturus esset sæpius superiorem purgationem per syrupū rosaceum compositum & similia, quibus peccantem humorem subduxi. Ita mitigata imminutaque sunt paulatim symptomata. Statim etiam partem affectam ablui gossypio imbuto stillatitia quadam aqua,
C quæ multum potest aduersus cuiuscunq; partis cancrum. Eius hæc est descriptio.

℞. *Radicum scrophulariæ maioris,* — *Eximia destillatio contra cancrū.*
Herbarum geranii primi Dioscoridis,
hoc est, herbæ Roberti, ana M. ij.
Arnoglossæ maioris,
Solani,
Buglossæ syluestris,
Borraginis
Portulacæ
Euphrasiæ
Betonicæ, ana M. j.
Ranarum aquatilium, &
Album. ouorum diu agitatorum, ana num. 12.
D *Seminis cydoniorum, & fœnigraci aliquantum conquassatorum, ana ℥ j.*
His seminibus affunde aquarum rosarum & euphrasiæ, ana ℔. j.
Incidantur omnia & conquassentur, destillenturque in alembico plumbeo.

Et quoniam ingens fuit affluxus, præter reuulsiones admoui fronti sequens vnguentum ad fluxionem intercipiendam.

℞. *Farinæ hordei ℥. ij.* — *Vnguentum defensiuum.*
Pulueris rosarum rubearum,
Myrtillorum,
Balaustiorum,
Nucum cupressi, &
Florum betonicæ, ana ʒ. ij.
Acaciæ ʒ. j.
Cum oleo rosato, pauca cera, & aceto, fiat vnguentum.

E Hoc defensiuum adhibui tribus vel quatuor diebus, ad sistendum fluxionis impetum: dein supersedi, ne plus satis refrigeraretur caput. Hac methodo sedaui ad tempus tum capitis, tum vlceris dolores acutissimos, cæteraq; symptomata, crescente nihilominus in dies tumore.

Aliquanto post rogatus sum ab ægro, vt sibi fusissime morbi naturam declararem, libereque aperirem, quæ præuiderem pericula omnia, ac simul quæcunque ad sanitatem optima viderentur præsidia, proponerem. Tum ego coram clarissimo Alberto Roscio D. Medico celeberrimo, in ædibus Claudii Marionis fidelissimi ac diligentissimi pharmacopei & ciuis Lausannensis, ita disserui. Generose Domine, si quidem adeo exoptas & iubes coram declarari, quæ ad morbum tuum attinent, etsi præter Medicorum institutum in consultationibus id sum facturus, dicam tamen libere & coram, quæ sentio.

Definitio morbi in hoc ægro. Celſus lib.6.

Ad quemuis morbum tollendum, caput eſt, noſſe ipſum morbum. Tuus iſte ab eſſentia definitus, A nihil aliud eſt, quam *ſcyrrhus illegitimus, ſeu potius cancroſus:* quippe qui definit in cancrum occultum & latentem, hoc eſt, non exulceratum. At ex figura Celſus πρόπτωσιν, vel cum Latinis, exitum oculi nominat. Actuarius μῆλον, id eſt, malum vocat. Ego à figura ficum, ab eſſentia ſcyrrhoſum & cancroſum cognomino. Scyrrhus proprie Medicis dictus, eſt tumor durus & indolens, qualis hic ante annos aliquot. Verum poſtea humor coniunctiua membrana concluſus & ita quaſi conculcatus, vt nulla potuerit fieri tranſpiratio, tandem accenſus eſt, & acrior atque malignior redditus: ſicque formatus eſt ſcyrrhus illegitimus, ſeu potius cancroſus. Hoc indicant non modo durities, inæqualitas, dolor, color liuidus, ſeu potius plumbeus, ſed maxime venæ craſſiores toto tumore ſparſæ, atro ſanguine, aduſto & melancholico turgentes. Et quamuis nondum exulceratus ſit tumor, periculum eſt tamen, ne temporis progreſſu ſanguis & humores melancholici accenſi tantum malitiæ attrahant in locum affectum, vt tandem (proh dolor) exeſis tunicis fiat cancer vlceratus, aduerſus quem medicamentis fruſtra pugnetur.

Cauſa morbi primitiua

Huius & ſimilium morborum cauſa triplex: primitiua, antecedens, coniuncta. Primitiua Medicis eſt exterior, poſita in victus ratione, aliiſque non naturalibus, aere, motu, & quiete, ſomno & vigilia, animi pathematis, excretis & retentis. Plerunque enim ſi ſupprimantur ſolitæ euacuationes, vt menſium B & hæmorrhoidum, fit magna congeſtio humoris melãcholici: vnde hic morbus. Naſcitur etiam ex vulneribus, contuſionibus, fracturis: in primis vero eryſipelate & inflammationib. perperam curatis: cum ſcilicet ipſarum materia frigidiorum applicatione in duritiem concreſcit: aut cum ſolis calidis, nõ etiam emollientibus, tenuior portio diſſoluitur, craſſiore ſubſiſtente.

Antecedens.

Antecedens cauſa eſt humor melancholicus, item ſplenis imbecillitas, qua fit vt ex officio ſua ſanguinis portionem fæculentam ex iecore non alliciat. Huc quoq; plurimum facit ipſa iecoris cõſtitutio, ſiue id natura procliue eſt ad generandam atræ bilis copiam, ſiue nimis calidum & bilioſum, vnde coquatur nimis & aduratur ſanguis, nec non & alii humores.

Coniuncta.

Coniuncta cauſa eſt, humor in locum affectum congeſtus. Tres iſtæ cauſæ hic concurrunt. Nam cum generoſus Dominus habitu ſit non mediocriter bilioſo, bilis aſſiduo præbuit materiam humori melancholico: ſiquidem cholericus humor ſumma aduſtione tandem etiam vertitur in atram bilem. Adde victus rationem, in qua haud parum peccauit Dominus, largius potans, vtenſque cibariis crudis & concoctu difficilibus, itemque aromatis, cœpis, alliis, porris, raphanis, &c. Huiuſmodi primitiuarum C cauſarum concurſu excitata & corroborata eſt antecedens: inde humor ille, qui ab anno 81. ſupererat ex inflammatione indurata in oculi membranis, data occaſione, accreuit. Cumque ſuperflui humores fere influant in locum affectum, natura ſeſe, quantum potuit, exonerauit in eum locum. Hinc coniuncta cauſa in iſtam, quam videmus, magnitudinem, aucta eſt: & perget, inquam, niſi occurratur iis, quæ infra proponemus auxiliis.

Signa cancri. Galen. met. med. lib. 14.

Quoad ſigna: tametſi initio cancri ſicut herbæ germinantes difficile cognoſcantur, authore Galeno, nihilominus tumor iſte ſat liquido intelligitur cancroſus, contra eos, qui merum eſſe ſcyrrhum apud generoſum Dominum contenderunt. Cancri cognoſcuntur eo, quod ſint præduri, inæquales, liuidi, ſparſis circa tumorem craſſioribus venis, atro ſanguine turgentibus.

Sæpe etiam adeſt intemperies calida, ſiue calor & inflammatio cum dolore pungente & pruriente. Si fuerit exulceratus cancer, exit ſubtilis & fœtida ſanies. Iſta autem hic viſuntur pleraque omnia: Nõ quidem peruenit cancer ad ſummam malitiam, ſed ad eam properat, breui peruenturus. Aduſtus enim eſt ſanguis loco affecto, incluſus tandem contrahet (& iam cœpit) malignitatem tantam, vt quæ hactenus mire operata ſunt præſidia ſedandis doloribus, reprimendo morbo, & minuendis ſymptomatis omnibus, demum infirma futura ſint ad reprimendum morbum, & prohibendum, ne exulceretur, & oc- D cupet reliquas faciei partes, ſicque fiat (Noli me tangere) hoc eſt, vlcus cancroſum in facie perquã malignum & immedicabile, aſſiduo erodens imas partes affectas, nec ſiſti pote vt monet Aetius.

Aetius li. 6. Curatio. Victus ratio

Nunc de curatione. Hæc perfici ſolet tribus potiſſimum: victus ratione, euacuatione humoris antecedentis, & Chirurgicis auxiliis. Victus & cæterorum nõ naturalium quæ ſit ratio, iam ſæpe ex me audiuit Dominus: vitanda nimirum eſculenta dura, vaporoſa, & quæ facile corrumpũtur: cuiuſmodi ſunt carnes ſale aut fumo inueteratæ, bubula, ſuilla, ferina & ſimiles: item aues aquaticæ. Vtendum bona veruecina, vitulina, hœdina, pulis, capis, perdicibus, turdis &c. Piſcibus abſtinendum, niſi forte, vt nõnihil appetitui indulgeatur, iis vti liceat ſub initium prandii, non in cœna, idque adiectis paucis aliis cibis. Sint autem piſces carne firma præditi, veluti percæ, trutæ, &c. In aquatilibus optimi ſunt gammari ſine aromatis. Aromata enim omnia vitanda, piper, zinziber, garyophylli &c. Item cæpæ, porrum, allia, raphani, ſinapi, & quæcunq; vim habent calefaciendi nimis ſanguinem: legumina, fabæ, lenticulæ, piſa, phaſeoli, &c. plurimum nocent: item caſeus, & quæuis lactaria opera. Veſpertina iuſcula potiſſimum noxia: vinum item vaporoſum. Bibendum autem album, maturũ, & modice potens. Diuturnus ſomnus potiſſimum ſtatim à cœna, noxius: aer item nimis calidus, aut ſumme frigidus vitandus.

Euacuantia

Secundam ſanationis partem diximus poſitam in euacuando humore antecedente: quod vbi fiet, E ſpectanda erit Domini habitudo bilioſa, & intemperies calida, cum obſtructione iecoris: ideoque purgandum cholagogis, habita tamen partis affectæ ratione. Quem in vſum mire placet *ſyrupus roſaceus compoſitus cum rhabarbaro, agarico & ſenna,* quo ſæpe vſus eſt æger, *cum decocto betonicæ, euphraſiæ, agrimoniæ, &c.* Salubriter etiam vſus eſt præſcripto à me *diaphœnico in tabellis, & electuario de ſucco roſarum:* At ex Hippocrate ante purgationem præparandus eſt & coquendus humor apozematis aperientibus, qualia poterit præſcribere D. D. Roſcius, Phlebotomia, cucurbitulæ, & hirudines ſæpe vtiles, imo neceſſariæ ad hunc morbum, tum vt euacues minuaſque cauſam antecedentem, humorem

Hippoc. Aph. li. 6. Aph. 22.

videlicet

A videlicet melancholicum, tum vt deriues loco affecto. Opportunum his vernum tempus, authore Hippocrate *Quibuscunq;*, inquit, *venæ sectio, vel medicatio conuenit, hos vere purgare, vel vena secta vacuare oportet.* Aperienda vena brachii ad latus partis affectæ: cucurbitæ scapulis & clunibus applicandæ. Hirudines applicentur, quo modo iam applicuimus magno Domini bono, modo sub aures ad iugulares venas, modo ad hæmorrhoidas ano, prout Medico videbitur, idque vrgente demum necessitate. Tum vero sensim emittendus sanguis propter male constitutum iecur, quod cum sit iam dudum debile, scirrhosum, & obstructum, dubium non est, quin nimia aut importuna phlebotomia plurimum sit nocitura. *Hipp. aph. lib. 6. aph. 4.*

Tertia & apostema tollendi morbi ratio posita in operatione chirurgica, in curando videlicet loco affecto. Porro huius morbi sanatio Chirurgica duplex est: Vna palliatiua seu fucata: Altera vera. Palliatiua est, quam hactenus adhibuimus, & commodo victu, & purgato sæpe corpore ad deducendum humorem, sine causam morbi antecedentem, atque etiam inhibendo eius impetum exterioribus applicationibus, qualibus huc vsque sumus vsi. Sed cum hæc curatio tandem futura sit inualida ad reprimendam morbi vehementiam, & perfecte sanandum ægrum, operæ pretium fuerit, proponere veram & legitimam sanationem. *Operatio Chirurgica. Curatio palliatiua.*

B Cum igitur legitima sanatio tumoris præter naturam, authore Galeno, fiat extrahendo tollendoque, quicquid adest in parte affecta: videndum quot modis tolli possit tumor siue excrescentia ista, & quæ tollendi tutissima ratio. Iam ante ex me audiit Dominus, id faciendum vel resoluentibus, vel erodentibus pharmacis, aut ipsa manu. Quoad resoluentia, cum tumor sit durissimus, credibile est nullo resolutum iri medicamento, nisi prius emolliatur. At vero præter quam quod huiusmodi prædura materia tamdiu (quindecim videlicet annis) congesta emolliri nequit, periculum est, ne ex isto emollientium vsu tumor subito contrahat summam malitiam, vti testatur Galenus, & nos in *tractatu de Gangræna* confirmauimus, exemplo scirrhi in iecinore inueterati. Hic enim adhibitis emollientibus, statim versus est in cancrum exulceratum, ex quo mors. Ex hac ergo methodo nihil sperandum. Erodentia vero mihi perquam periculosa censentur. Nam cum prominens hic tumor sit durissimus, credibile est, benigna medicamenta irrita futura: quin potius, vt summa durities adest, sic vehemens requiritur medicatio, cuiusmodi est, quæ vi septicorum & escharoticorum fieri solet. At vero vt lenibus non afficitur cancer, sæuissimum malum, sic irritatur & ingrauescit vel tantillum acribus & vellicantibus, vt ante expertus est æger. Porro cum pars affecta sit cerebro proxima, oculus videlicet, in quem, vt radicitus tollatur morbus, penetrandum est altius ad neruum opticum erodentibus pharmacis, haud dubie illorum vis communicabitur membranis cerebri, vnde maxima & periculosissima exorietur inflammatio, siquidem magna intercedit sympathia & necessitudo inter oculi tunicas & capitis, vt *infra* liquebit ex oculi anatome. Ergo ne sic quidem sanari potest æger. *Meth. med. l. 13. & 14.* *Author. tract. de Gangr. c. 3. & infra obs. 89.*

C

Superest, quam diximus, chirurgica operatio, vt simul & semel extirpetur quicquid vitiosum est. Hæc autem omnium minime periculosa, meo quidem iudicio. Primum quia solide conicio, me facile posse radicitus malum extrahere, quantumuis alte latens in oculi orbita, nempe ad ipsum vsq; opticum neruum, cuius & pars amputanda. Deinde, quia venarum & arteriarum vasa ibi tenuia sunt & quasi capillaria: ideoque nullum hæmorrhagiæ periculum. Denique licet altius incidendi sint nerui, opticus, & qui secundæ coniugationis est, nullum tamen periculum: siquidem neruis perfecte incisis in transuersum, eorum extremitas contrahitur, ipsique integuntur carne, sicque desinit illorum functio, nec ab aere aut medicamentis lædi possunt. Vnum hoc timendum, ne cum ægri corpus iamdudum cacochymum sit, ac ætate iam prouectiore, ad annum videlicet accedens quinquagesimum sextum, facile accendatur intemperies in partibus intimis, simulque excitentur febris, capitis dolor, aliaque id genus symptomata. His vt occurras, laudabili victu vtendum, purgationes vsurpandæ, secanda vena, applicandæ cucurbitulæ, & cæteræ reuulsionum ac deriuationum species: sicque tuta erunt omnia, si modo benedixerit Deus Opt. Max. cui pro generoso Domino vota nuncupamus. *Curatio legitima.*

D

His auditis, partim quod exhorresceret æger, partim quod dissuaderent nonnulli, absurde & imperite spem facientes fore, vt quicquid ex oculo prominebat sponte excideret, visum est pergere in curatione palliatiua. Hac vero etsi sedabantur dolores, nihilominus tamē excrescebat fungus indies. Nascebantur quoq; tubercula & varices liuidæ ad pisi magnitudinem, merum quandoque sanguinem emittentes. Eiusmodi hæmorrhagiam etsi probabant nonnulli, vt quæ ægrum, & partem affectam leuatura videretur, ego contra constanter affirmaui ita in dies magis magisque debilitatum & refrigeratum iri iecur iampridem obstructū, durū & scirrhosum, ac tandem illectum iri sanguinē aliosq; humores ad caput & faciem: vti sane accidit 13. Iulii: Reuerso enim generoso Domino à breui peregrinatione, ex qua incaluerat ei caput, itemq; corpus vniuersum, tubercula illa & varices oculi cœperunt sanguinem profundere tanto impetu, vt 13. & 14. diebus eius mensis impletæ sint sanguine scutellæ septem, præter eum, qui periit in linteis, spongiis, vestibus &c. singularum scutellarum sanguis à me appensus præsentibus G. D. ægroto, Nicolao Gantino, Francisco Croserano, & Iohanne Glaronio, fuit vnciarum decem & semis: quod quidem tam verum est, quam dictu mirabile. Paulo post æger impense debilis, imminente altero profluuio me accersiuit eiusdem mensis die 15. Cum primum aduenio, fasciam, qua malum contegebatur, resoluo: tum cœpit sanguis lōge maiore, quam vnquam antea, impetu promanare: id quod, nisi fuissem testis oculatus, ægre credidissem, quam sint oculi venæ fere omnes capillorum instar exiles: sed hæ contra in hoc bono viro varicum instar dilatatæ conspiciebantur. Attamen insperso puluere nostro sanguinis sistendi vi prædito, cuius descriptio habetur *in libello nostro de Gangræna* illico suppressus ita est sanguis, vt deinceps non nisi parcissimus fluxerit. Ab hoc profluuio declinantibus sensim viribus, & excrescente in dies oculo, non nisi miserrima eaque propinqua mors expectabatur, *Obseruatio insignis.*

E

batur, cum tandem generosi viri, Baro à Chattelart, & Dominus Denezi eius generi, cum aliis nobilibus A
& honestissimis amicis statuerunt aduocandos eruditissimos & peritissimos quosque Medicos & Chirurgos, quorum deliberationi & sententiæ sese æger subiiceret. Annuente ægro accitur Genevâ clarissimus & doctissimus IANVS ANTONIVS SARACENVS, Philosophus eximius & Medicus Regius, Lausanna item doctissimus D. D. ALBERTVS ROSCIVS, senex experientissimus. His me tertium adiunxit æger beneuolus, vt si opus esset chirurgica operatione, hanc ego perficerem. Die Iulii 28. inita consultatione, proposui, quæ *infra suo loco*. Verum hic mihi digrediendum in eos, qui spem adeoque fiduciam ægro faciebant fore, vt totus oculus ex orbita sponte decideret, allatis imperite & stolide exemplis, quibus persuasus æger operationem tamdiu differri voluit: vnde morbus deterior euasit, indies noua subinde creans symptomata, in primis autem profusum illud & mirabile sanguinis profluuium, extenuationem maximam, iecinoris refrigerationem, vt autem demonstremus, non posse oculum suo impetu decidere: item, vt confirmentur quæ paulo post sumus allaturi, consideranda est oculi compositio & connexio, quam breuis & synoptica eius expediet anatome: tum deinde quam falso vulgus oculum ex sua orbita excidere posse sibi persuadeat, docebimus.

Oculi anatome. Musculi. Oculus constat musculis, tunicis, humoribus, neruis, venis, arteriis, pinguedine & glandulis. Musculi sunt sex: quorum quatuor perficiunt motus rectos, ab ima orbita oriundi & cincto neruo optico in medium oculum desinentes. Hi dum functiones simul omnes exercent, introrsum trahunt oculum: si superior solus agit, sursum; si inferior, deorsum; si dexter, dextrorsum; si sinister, sinistrorsum trahit oculum. Reliqui duo ipsum circumagunt: vnde præstantissimo BAVHINO circumactores dicti. Horum vnus longior & gracilior, oritur fere ex eodem loco, ex quo ille, qui dextrorsum flectit oculum, ad maiorem videlicet canthum, & postquam peruenit ad anteriorem anguli intimi partem, qua lachrymalis eminet glandula, tum desinit in tenuissimum tendonem, qui per mediam, quæ illic est, membranam, velut per annulum, penetrat: hinc in superiorem oculi partem absumitur. Quintus hic musculus dum contrahitur ad principium suum tendone circulari, eo motu torquet oculum ad canthum maiorem. Sextus illi contrarius oritur ab inferiore orbitæ parte: & cum sit tenuissimus, transuersim ascendit ad angulum exteriorem oculumque ita transuersim inuoluit, vt exiguo tendine ipsi inseratur iuxta quinti insertionem. Hinc fit, vt duo tendones sæpe videantur vnus. Hic solet oculum extrorsum flectere ad minorem canthum. Est & nonnullis septimus musculus in ima orbita infra sex illos, opticum neruum ambiens sed hic in solis brutis reperitur. C B

Casp. Bauch. Anat. hist. c. de musc. oculorum.

Tunica seu membrana. Tunicas numerant alii sex, septem alii, PARÆVS quinque.

1. Coniunctiua. Prima est coniūctiua siue adnata, epipephycos hymen Græcis, à pericranio orta: hæc adstringit & & stabilit oculum in orbita, ideoq; eum totū integit vsq; ac circulū Iridem & totū oculi albū constituit.

2. Cornea. Secunda cornea dicitur, cuius origo proxime à dura matre, laternæ corneæ instar pellucida: differt hæc & variat à se ipsa: siquidem anterius est perspicua, vt præbeat rebus obiectis transitum: posteriore parte opaca est. Qui septem putant, duplicem hanc faciunt: partem quidem diaphanam, corneam: reliquam partem σκληρωτὴν siue duram nuncupantes, mihi vna & simplex esse videtur.

3. Vuea. Tertia est Vuea siue choroides, intertexta venis & arteriis instar secundarum muliebrium. Oritur à pia matre: totum oculum ambit, excepta pupilla, in qua est perforata, & corneæ adhæret per venas & arterias, quas nutritionis & vitæ causa illi communicat. Vbi ad Iridem peruenit, relicta cornea descēdit intrinsecus, & nonnihil reflectitur ad ampliorem ambitum humoris crystallini. Porro in parte posteriore multicolor est, fusca, nigra, cærulea &c. instar iridis cœlestis, multos in vsus.

Primum si vnicolor esset, omnia visui obiecta, eum colorem repræsentarent. Deinde colore nigro tincta est: vt cogantur spiritus à luce dissipari. Tertio, fusca & cærulea, ad conseruandum & recreandum D
visum: mollis est, ne lædat humorem crystallinum, in cuius circumferentiam desinit. Perforata est ante humorem illum, ne obscuritate sua rebus obiectis aditum ad crystallinum humorem intercluderet: sed potius vt tot colorum species illo nigrore tanquam contrario suo colligi & corroborari possint. Qui septem tunicas fingunt, hanc quoque diuidunt in duas: à neruo optico ad iridem, secundinam: reliquū quod est infra partem pellucidam corneæ, Vueam dicunt.

4. Amphiblestroides. Quarta Amphiblestroides seu retiformis, oritur à neruo optico in tunicā verso, & in reticuli formam texto ex venis, arteriis & neruis quos accipit ab Vuea, cum ad sui nutricationem & vitam, tum propter humorem vitreum, quem postica parte cingit.

5. Arachnoides. Quinta Arachnoides, figura & consistentia telam araneæ referens, cingit tumorem crystallinum anteriore parte, vt conseruet eum, vt pote primarium visus instrumentum, si contigerit lædi reliquos humores. Credibile est, vt & AMBROSIVS PARÆVS testatur *lib. 6. cap. 6.* oriri ab excrementis humoris illius crystallini.

6. Vitrea. Sexta Vitrea tenuissima, vitreum humorem vndiquaque cingens, eumque à crystallino separans.

Cæterum reperitur & alia membrana proxime infra coniunctiuam, aliquibus innominata dicta: Verum hos ego putarim potius extremos tendones sex illorum musculorum in membranā extentos. E

Humores. 1. Aqueus. Tunicis continentur humores tres. Primus aqueus, instar aquæ limpidus. Situs est inter corneæ pellucidam partem humoris crystallini in pupilla patentem portionem, atque eam reflexionem Vueæ, quæ ab Iride est ad humoris crystallini circumferentiam, vt vacuum, illud implens corneam distendat, eiusdemq; prolapsum in humorem crystallinum prohibeat. Item vt humiditate sua humorem crystallinum vindicet à nimia exsiccatione.

2. crystallinus. Secundus humor crystallinus est, à colore lucido & splendente crystalli instar, situ medius in oculi centro, vitreo innatās, à quo nutritur: pro speculo est vidēdi facultati eo deductę per spiritū visualē.

Tertius

A Tertius humor albugineus, figura & consistentia albumini oui similis: situs est in postica parte crystallini, vt aliquantum retardetur spiritus visilis impetus, per neruum opticum ad humorem crystallinum descendentis: haud aliter quam aqueus crystallino parte antica obiectus est, ad reprimendos obiectorum colorum impetus. Hic humor alitur à tunica retiformi. *3. Albugineus seu vitreus.*

Nerui duo. Vnus primæ coniugationis opticus, à quo spiritus visilis defertur ad oculum. Postquam peruenit ad vitreum humorem, absumitur in structuram tunicæ retiformis. Alter secundæ coniugationis, sub egressum e cranio in orbitæ radice distribuitur, & dissipatur in oculi musculos, quibus motum affert. *Nerui.*

Venæ & arteriæ aliæ sunt internæ, illuc productæ cum tunicis vasorum cerebri: aliæ externæ, constitutæ in coniunctiua & musculis iis qui à venis iugularib. & carotidibus extimis oriuntur. Ministrant oculis alimentum venæ, vitam arteriæ. Interiecta est oculorum musculis pinguedo multa, ne oculi cõtinuo motu desiccentur. Glandulæ quoq; binæ: vna ad maiorem canthum prope nasum, altera ad minorem canthum. Vtiles primo lubrificando & humectando oculo, ne continuo motu exsiccetur, vt de pinguedine dictum: deinde continendo firmiter oculo in orbita media, ne in alterutram vergat partem. Siquidem enim teres est oculus, oualis autem orbita, necessariæ fuerunt glandulæ ad implendos B hinc inde oculos. Facit quoque quæ est in maiore cantho glandula ad obturãdum meatum, qui euidéter penetrat ex oculi orbita in narem, nempe vt ne cerebri excrementa per nares influentia redundẽt ad oculos, vt fit in iis quibus fistulæ lachrymales, ab exesa hac glandula: vnde stillant illis oculi assiduo. Adest & spiritus visilis & lucidus, continenter accurrẽs e cerebro per neruos opticos ad visum formandũ. *Vena & arteria.* *Pinguedo.* *Glandulæ.* *Spiritus.*

Ex his intelligimus quam firmiter hæreat capiti oculus, & quam non pote sit, vt sponte decidat, quacunque tandem putrefactione. Etenim antequam putruerint & nerui & tunicæ parum alioqui procliues, fœtor proculdubio inuaserit, & lethaliter infecerit spiritus animales.

Nunc videamus quid vulgus deliret. dum credit oculum ex capite excidere posse. Nunquam accidit illa vulgo credita procidentia, quin præcesserint ictus, vulnus, aut affluxus magnus, ex quibus orta inflãmatione gignitur pus intra cõiunctiuam & corneam, quod mẽbranas eas abrumpit & putrefacit, ita vt dehiscentes, vlcus patefaciant: quod in oculi capacitatem penetrasse comperitur. Sex autem musculi, cum sint carnosæ partes, facile afficiuntur illa inflammatione: ex qua intumescentes circa neruum C opticum & pone oculum, coarctant adeo & comprimunt oculum, vt propulsentur humores tres, & cogantur simul & semel & cum impetu perrumpere. Hi autem humores cum sint consistentia sua satis solidi, (crystallinus præsertim & albugineus, oculi figuram repræsentantes) vulgus putat totum procidisse oculum. Humoribus sic effusis, membranæ tanquam displosa vesica, aqua, flatue distenta deprimuntur & contrahuntur in imam orbitam: hinc cessante inflammatione & dolore (vere enim desinunt paulo post) adducuntur palpebræ ad se inuicem, vix vlla remanente oculi figura. Hinc vulgus falso sibi persuadet, oculum e capite excidisse.

Inita consultatione commemoraui apud clarissimos Doctores Medicos duos, quæ ante apud ægrum & D.D. ROSCIVM in ædib. & præsentia MARIONIS Lausannæ proposueram: iterum cõcludens sola manus opera plenissime sanari posse ægrotũ. Cumque ex noua quorundã sententia, sperasset æger commode incisum iri cancrum, religatũ serico, necesse habui meas contra sæpius allatas rationes, subiicere hunc in modum. *Filo serico nõ potuisse tolli cancrum.*

Primum: quod mali radix à ligatura relinqueretur: siquidem quæ facta est morbi renouatio, liquido constat, factam esse in orbita, adeoque altius ad opticum vsque neruũ. Ligatura autem cum id solũ apprehendat, quod prominet à palpebris, relictura est quicquid orbita continetur, sicque irrita futura D esset operatio. Etenim id, quod relinquetur, illico proferet nouum fungum, priore maligniorem

Secundo: quod fieri possit, vt rumpatur vena aut arteria quæpiam importuno tempore, puta nocte: & sic æger vel exigua sanguinis iactura euestigio moriatur, cum tanta iam sit facta profusio.

Tertio: quod ex ligatura futurus esset grauissimus dolor, totis quindecim diebus & vltra: propterea quod coniunctiua, in qua fieret ligatio, vt pote à pericranio deducta, miro sensu sit prędita. Quo ex dolore, vt nihil dicam de cerebri læsione, sequeretur humorũ affluxus ingens in partem affectam. Adde quod æger iamdudum debilis & extenuatus, hos dolores & inquietudines tolerare non posset.

Quarto: quod pars oculi supra ligaturã, dum corrumperetur, fœtore suo grauissimo læsura foret partes principes, & ipsis adstantibus intolerabilis futura, Relinquitur incisio, quam spero à nobis tam dextre factam iri, propitio Numine, vt leuiores sint cruciatus & nulla aut minima hæmorrhagia. Quod ambigitur, queat ne morbus radicitus erui: spero id quidẽ factum iri. Quippe iam pridẽ excogitaui instrumenta quædã, quibus oculum tuto & agiliter ab ima orbita recisum extraham. Præterea, quantuluscunque ille, qui percipitur motus, apprehenso tumore ficoso nonnihil mobili, spem facit, hunc non hærere periostio: cui si adhæreret, certe esset immobilis. Imo & ex eo intelligimus, reliquã esse aliquam pinguedinis & musculorũ ambientium portionem inter oculum & os: ex quibus operatio tanto faci- E lior, tutior & felicior expectatur, Quoad hęmorrhagiam, ego certe nonnihil moueor, cum subit animo nupera illa sanguinis profusio vobis notissima. Attamẽ venæ in oculo tenuissimę non videntur largum emissuræ sanguinẽ, si incidantur ad basim: & potest diligente manu inhiberi erumpens sanguis, quẽ post tantum profluuium non est verisimile multum futurum. Denique hauddubie ex ægri metu & horrore maior pars sanguinis recurret ad cor, Consultissimũ tamen fuerit extrema ligare arctissime, brachia supra cubitũ, tibias supra genua, idque horæ dimidio ante operationem, vt nimirum molesta & constringente hac ligatura sanguis auertatur ad illas partes, & procul ab iis, in quibus futura est operatio. Atque hoc meũ est de hoc morbo eiusq; chirurgica extirpatione iudicium. Vos medica videte, & de nostris iudicate, Doctores clarissimi.

Hic

Hic Medici poſtquam diſſeruiſſent de morbo & medicamentis vniuerſalibus, noſtra omnia comprobarunt:& decreta eſt mali extirpatio per inciſionem. D. SARACENVS rem detulit ad Ægri neceſſarios & amicos, quotquot aderant. Illi audito tum præſentaneæ & quidem funeſtiſſimæ mortis periculo, tum ſanationis ſpe per oculi extirpationem, facile aſſenſerunt, multoque libentius Æger ipſe magnanimus. A

Tum poſtquam prædixi metuenda ſymptomata, decreta eſt in proxime ſequētem diem lunæ, qui in Augusti Calendas incidebat, operatio. Interea præſcripta eſt Ægro victus ratio congrua, ad reparandas vires deperditas ſuperiore ſanguinis profluuio. Præſcriptus & illi ad diem Sabbathi decimum nonum Calendas Auguſti laxatiuus potus.

Potus laxatiuus.

℞. *Tamarind. electorum.*
Foliorum ſennæ oriental. mundat. ana ʒ ij.
Vuarum paſſarum mundat. ʒ j.
Epithymi. ſem. aniſi, fœniculi, ana ʒ ſ.
Cichorii, agrim ceterach. polytrichi, ana p. j.
Fiat decoctio ad ℥ iij. in qua colatura macera.
Rhabarb. elect. ʒ j. ſ. B
Cinamomi electi gra. 7.
In expreſſione diſſolue Syrupi violati ex 9. infuſionibus, &
Mannæ granatæ ana ℥ j.
Miſcè. fiat potio.

Potio cordialis.

Sequente die Dominico, & die Lunæ mane ante operationem exhibitus eſt potus cordialis ſequens:

℞. *Aquarum bugloſſæ.*
Violarum,
Roſarum,
Meliſſæ, ana ℥ j.
Syrupi corticum citri & de ſucco acetoſæ, ana ℥ j.
Confect. Alkermes ʒ j.
Pulu. diambræ ʒ ſ. C
Miſce: fiat potio pro duabus doſibus.

Scutum pro corde.

Exterius ſuper corde, ante & poſt operationem, applicitum eſt ſcutum ſequens:

℞. *Florum trium cordialium, ana p. ij.*
Meliſſæ,
Maioranæ, ana M. ſ.
Seminis & cortic. citri,
Seminis ocymi, ana ʒ ij.
Pulu. elect. Diamargar. frigidi,
Pulu. elect. è gemmis. ana ℈ iiij.
Pulu. diamoſchi dulcis &
Diambræ, ana ʒ ſ.
Croci ℈ j.

Excipiantur goſſypio, & cum ſindone rubra fiat ſcutum interpunctum, pro regione cordis.

Vnguent. pro ſtomacho.

Ante & diu poſt operationem vnctus eſt ſtomachus hoc vnguento: D

℞. *Cerati ſtomachi. Galeni ʒ iij.*
Pulu. aromat. roſati ʒ j.
Garyophyll. & nucis moſc. ana ʒ ſ.
Olei Nardini & maſtichini, ana ℥ ſ.

Fiat linimentum pro regione ſtomachi ante cibum.

Aliud Vng. pro ſtomach.

Aliud vnguentum pro ſtomacho, aliquandiu applicitum poſt operationem factam.

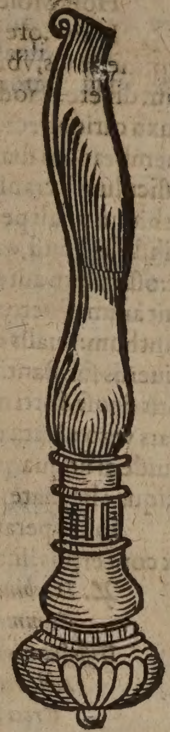
℞. *Olei maſtich. & de menta, an. ʒ ſ.*
Olei Nardini & de
Abſynthio pontico, ana ʒ iij.
Cerati ſtom. Gal. ʒ ij.
Ladani &
Olei de nuce moſch. ana ʒ j.
Pulu. arom. roſ, &
Ligni Aloes, ana ℈ j. E
Pulu. garyophyll. &
Ambræ griſeæ, ana ℈ j.
Cum cera noua. q. ſ.

Fiat vnguentum, quo calide illinatur regio ventriculi ante cibos, bis die.

His ita præſcriptis, amici, qui aderant, ſtuduerunt Ægrum recreare, quantum fieri potuit. At ille magnanimus, & ſanitatis auidiſſimus conſtantia ſe ſua magis, quam alienis verbis ſolabatur: niſi quod ſtato die nonnihil territus eſt De ROSCII excuſatione per literas facta, veritus nimirum, ne quid ille

mali

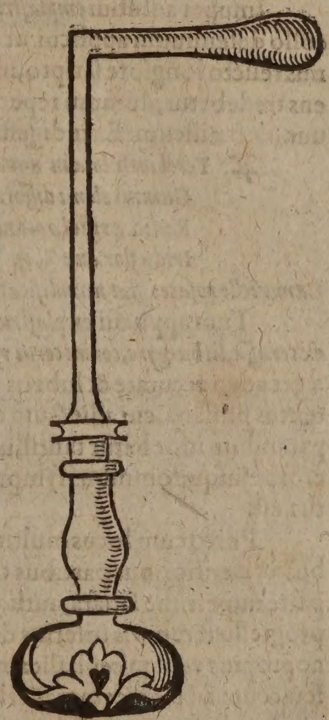
A mali præſagiret: quod tamen ita diſſimulauit, vt non niſi ab operatione reſciri potuerit: adeò vrgebat ipſe operationem.

Itaque præmiſſis ſolennibus precibus pro felici ſucceſſu, & tribuenda Ægro patientia ac viribus, ipſemet ſumpto recente ouo & cyatho vini; cathedram accommodatam ſibi delegit & vltro ſedit: ita vt quum mollis quiſpiam cathedrę alligandus foret, neceſſe duntaxat habuerim adſtantium duobus brachia, tertio caput committere. Ac tum cœpi ſub palpebra ſuperiore ad maiorem canthum, inſtrumento hic figurato, (quod ipſe inueneram & nominatim præpararam ad eam operationem) lenticulari forma, ne orbita lęderetur, ſed nonnihil incuruo, ſeparare coniunctiuam: adactoque ferro ad opticum vſque neruum, percurri oculi ambitum, quæ erant ſeparanda disiungens: eodemque inſtrumento opticum ſecui, tū

B & eum, qui ſecundæ coniugationis eſt: & tam dextre & agiliter me geſſi, vt vix decem paſſus fierent, dum ficus ille cancroſus totum oculi orbitam implens, & in faciem late prominens, intactis palpebris radicitus erutus eſt.

C

Nec tamen non dolorifica fuit operatio, quantūuis diligens, ob coniunctiuam membranam & neruos. Nulla Ægri agitatio, niſi lingua, cum ter quaterque Deum inclamauit. Inieci illico copioſe puluerem noſtrum, cum album. ouorum, ad ſiſtendum ſanguinem, cuius vix ſtillarunt vnciæ duæ: ideoque nihil opus fuit actuali cauterio argenteo, (hic adpicto) quod proprie præpararam propter loci affecti nobilitatem & præſtantiam.

Dein inuoluta faſciis orbita, & defenſiuis ad frōtem & collum circumcirca adhibitis Æger ipſe ſe abluit, & voluit ire pedibus in lectum triginta circiter paſſus ab operationis loco. Nos prohibuimus, & ſella detulimus. Mirum tam diuturno morbo, tanto ſanguinis profluuio, æuo tam profecto, Ægrum ſic ſubſtitiſſe, niſi Deus, cui Laus &

D gloria, eum corroboraſſet.

Operationis teſtes fuerunt.

Generoſus Gabriel à Blonay Baro à Chattelart.
Gen. Philippus Ceriatius Dominus à Donizy, &c.
Prudentiſs. & Conſultiſs. Georgius Anſellus Illuſtr. DominorumBernenſim procurator patrimonialis.

E Gen. Hildebrandus Croſanus, Dominus à Prilly, &c.
Gen. Philibertus à Saconay.
Venerandus Claudius Merlinus Villetanæ & Culliacenſis Eccleſ. paſtor.
Vener. Iacobus Richardus Sauiniacenſis Eccleſiæ paſtor.
Clariſs. & præſtantiſs. Ianus Antonius Saracenus M.D. & Philoſophus eximius, Regis Galliæ & Nauarræ Conſiliarius prudentiſs.
Conſultiſs: Nicolaus Ganthinus Luſtriacenſis Tribunus.
Conſultiſs. Iacobus Gerbeſius Villetanus Senator.
Conſult. Franciſcus Croſeranus Luſtriacenſis Senator & Caſtellanus Corſiacenſis.

Iohannes

Iohannes Glaronius Ægri Chirurgus ordinarius. A
Fidelifs.& diligentifs.Ioachimus Rohaut Pharmacopœus Laufannenfis.
Hon.Mofes Bettetus Ægri negotiorum geftor:& alii plurimi.

Ofsiculum intra oculi fubftantiam repertum.

In tumore poft operationem diffecto inuenimus officulum & mole & figura dimidiatam fabam repræfentans,vbique tuberofum,prope minorem oculi canthum.Hic varia iudicia. Alii in tumore natum dixere,quod denfa & dura integeretur tunica,quæ mihi fclerotica effe videbatur. Alii diutino defluxu carie affectum cranium cenfebant,in deque cariofum offi/culum fponte naturæ feparatum fenfim membranam illam penetraffe,atque illud callo deinde obductum fuiffe.Veri mihi fimilius videtur, id offiiculum è cranio illuc penetraffe,quam in ipfo tumore natum. Primum enim ex figura euincitur,ad orbitam oculi pertinuiffe. Deinde materia, intra quam repertum illud eft,inftar atramenti nigra erat nihilque aliud,quam fanguinis fæx.At neceffe eft,quod ex materia aliqua gignitur, eius colorem referre:officulum autem album fuit,ac proinde non ibidem genitum. Tertio ex curationis progreffu facile fuit animaduertere,è cranio illud delapfum: fiquidem percipiebatur cicatrix nonnihil caua ad minorē canthum:qualis effe folet,vbicunque eft offis deperditio,tefte Hippocrate.Refiduum tumoris duabus diuerfis fubftantiis conftabat.Nam pars ea,quæ extra orbitam prominebat, inftar fæcis atramenti fuit, fatis denfa.forti membrana inuoluta,quam autumo ex coniūctiua & cornea membranis ita coaluiffe. B Pars vero orbita contenta,dura fuit & fcyrrhofa,colore liuido.Hos,ego puto fuiffe oculi mufculos,qui quidem nequaquam confpici poterant agnofciue,vti neque membranæ, quia plane occaluerant cum aliqua alia materia refidua ex priore illa inflammatione anni 1581.

Hippocr. fect. 6. Aph. 45.

Ipfo operationis die non eft retectum vulnus metu hæmorrhagiæ:at poftridie tantum applicatū ex concerptis linamentis digeftiuum fequens:

Digeftiuum.

℞. *Terebinth.lotæ in aqua betonicæ ℥ ij.*
Gummi elemi ℥ ſ.
Diffolue in olei rofacei ℥ j.
Adde vitell.ouorum nu.2.
Croci ʒ ſ.
Mifce:fiat digeftiuum.

Infuper admoui *emplaftrum bafilicum.* Inunxi totum caput & collum *oleo myrtil.&rofato:* fronti & C collo defenfiuum applicui nec aliter proceffi, quoad facta effet vulneris digeftio. Sequenti die Saracenus relicto longiore fcripto,in quo victus ratio tum in rem præfentem, tum etiam in futurum conueniens tradebatur,domum repetens mihi rem omnem commendauit. Ego fex diebus continuaui digeftiuum & bafilicum: Ex indigefto vulnere,pro digeftiuo adhibui mundificatiuum fequens:

℞. *Terebinth.lotæ in aqua betonicæ ℥ ij.*
Gummi elemi diffol.in oleo Rofaceo ℥ ſ.
Radic. Ariftol.rotundæ,
Iridis flor.ana ʒ. ij.
Cum melle rofaceo,fiat mundificatiuum.

Tum applicui *emplaftrum de betonica,*eoq; ipfo incarnaui vulnus: cicatricem induxi puluere ficco, *ex ceruffa,lithargyro,cornu cerui vfto,alumine & radicibus iridis,& fuper inducto empl.diapalma.* Victus rationem æger adeo accurate & lubens obferuauit, vt fupra decimum quartum diem vino fibi temperarit, contentus ptiffana,cui adiectum erat paucum coriandrum præparatum, aut etiam oxyfacharum, cui inter parandum indebatur tantillum cinnamomi. Atque fic adductis tandem concinne palpebris,à fico cancrofo eiufque omnibus fymptomatis,vir genere & virtute,in primis vero pietate,nobiliffimus perfanatus eft. D

Setaceo locus opportunus.

Porro cum locus multum diuq; affectus,ac proin debilis, vt plurimum obnoxius fit defluxionibus à valentioribus partibus tranfmiffis, ideo, vt ne deinceps noui exorirentur in facie affectus aut in parte nuperrime fanata,author Ægro fui,vt clauderetur vlc⁹,cauterio excitato in brachio dextro,quod progreffu temporis inferius defcenderat,& circum circa callofum euaferat,& nouum applicui fuperius ac propius venam cephalicam 22. Augufti. Porro in eundem vfum & ad maiorem præcautionem fuafi fetaceum ad ceruicem traiici legitimo loco,qui eft à prima vertebra ad tertiam,nec inferius. Adhibitum quidem fuerat anno 81.ineunte morbo,fed male ad fextam ceruicis vertebram, vbi eminentiores funt nerui,quam fuperius ad caput: hinc acutiffimus dolor, ob quem ab eo excitatum vlcus poft menfem claudendum fuerat.Ille confilium noftrum admifit,&confultus Saracenus literis,eandem fententiam fcriptis confirmauit.

Laus Deo.

Observatio II.

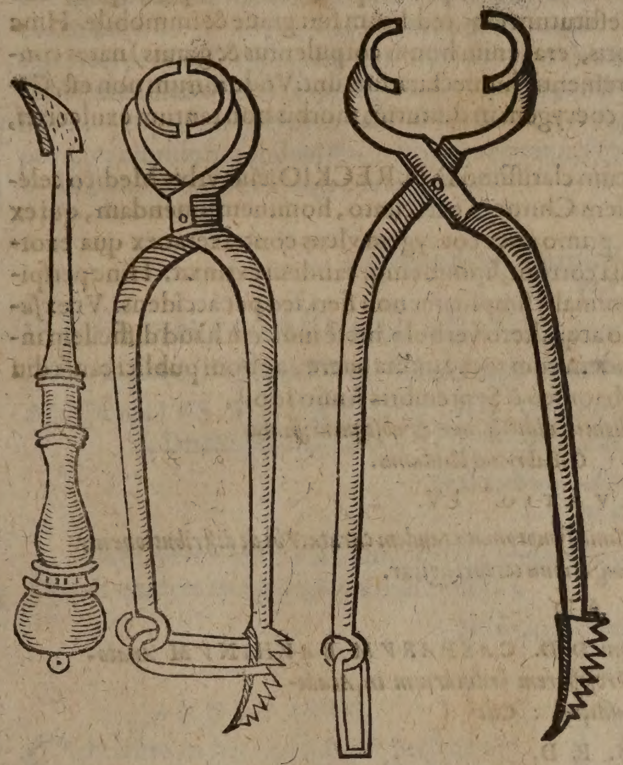
Ficus fcyrrhofus ad maiorem oculi canthum feliciter extirpatus. E

ANno 1598.20.Februarii ad ædes reuerendi D.Petri Dunantii verbi diuini miniftri,ad quadragenarium,habentem tumorem fcyrrhofum ad magnum oculi finiftri Canthum, Caftaneæ magnitudine,colore liuido,& multis venis capillaribus intertextum,vocatus fui. Ille autem tumor ab vna parte adhærebat coniunctiuæ membranæ,vfque ad iridem,ab altera vero hærebat palpebræ fuperiori, & lachrymali glandulæ:ita vt ad oculi motum totam cooperiret pupillam fcyrrhus ille. Nos ægro purgato (prout in præcedente obferuatione fufius declarauimus)incifa item cephalia in finiftro brachio: inftituraq;

A tutaque optima victus ratione, præsente M. Nicolao Feuotto & Dauide le Clerc. Lausannensibus, forcipe nostra oculari, hic delineata tumorem apprehendimus. Tum attracta paulum forcipe, & inuersa superiori palpebra, tumorem cultello separatorio, ad id aptato, cõmode separauimus. Postea *albumen oui, aqua rosacea mistum* imposuimus. Inde Collyriis anodynis, & abstersiuis, & tandem exsiccantibus, oculum intra septimanas tres, visu plane illæso, persanauimus. Interim tamen purgationes aliquoties iterauimus, & cucurbitulas cum largiori flamma scapulis & nuchæ admouimus. Defensiuum item fronti & temporibus applicuimus.

Delineatio forcipis ocularis & cultelli separatorii.

B

C

Collyrium anodynum. — *Collyrium anodynum.*

℞. *Mucil. Sem. Cidoniorum*
& Plantag. cum Aqua
Rosacea extractæ.
Lactis muliebr. ana ℥ ij.
Camphoræ &
Croci ana ℈ ſ.
Misce & applica tepide.

Collyrium exsiccans. — *Collyrium exsiccans.*

℞. *Aquarum Plantag. &*
Rosar. ana ℥ iij.
Tutiæ præparat.
Cornu Cerui vsti & præpar.
Cerussæ lotæ ana ʒ j.
Misce fiat collyrium.

Hic monitos velim Chirurgos, collyria in quæ ingreditur lac. æstate singulis, hyeme vero alternis diebus iteranda esse. Acescit enim lac & acre efficitur: hinc dolores & inflammationes excitat. — *Admonitio.*

OBSERVATIO III.

De Gangræna ex interceptione spirituum animalium.

Ad Virum

AMPLISSIMVM *ac clarißimum* D. D. FELICEM PLATTERVM *Basiliensium Archiatrum felicißimum & Professorem primarium.*

Singularem tuam humanitatem, Vir vndiquaque clarissime & amplissime, qua me (quoties Basileam vestram inuisi) amplexus es, mecum animo sæpe meditor, nec absque dolore. Quid enim aut quô-
D modo isti respondeam, non equidem video. Gratum sane me esse animo, Deum testor: factis vero cum nequeam, votis eundem compello, vt pro me benefacta rependat. Si qua tamen ratione Exc. T. gratificari possim, me quamdiu vixero, promptissimum habebit. Cæterum cum Exc. T. circa res Chirurgicas æque ac circa alias medicas non solum studiose versantem, verum etiam cum doctrina tum longo rerum vsu percelebrem esse norim: placuit cum eadem, quamuis in grauioribus haud dubie occupata, de peculiari quodam Gangrænæ genere familiariter communicare, vt sententiam suam mihi super hac re vicissim impertiri non grauetur.

GANGRÆNAS vt plurimum ex intemperie & interceptione spirituum vitalium & naturalium oriri, *in Tractatu de Gangræna* ostendimus, Aliquando tamen ex interceptione spiritus animalis fieri posse VESALIVS, & post eum FALLOPIVS voluerunt. Id vero an primario, an per accidens fiat, sequenti obseruatione manifestum erit.

IVRGEN von Bonsuelt Langenbergensis, in Ducatu Montensium, quadragenarius, vir robustus 11. Decembris anno 1581. altitudine 16. pedum in terram cadens, paralysi ab vmbilico ad pedes ipso momento correptus fuit. Ego tertio die aduocatus inueni ipsum maximis doloribus circa imum ventris affectum: quod à principio morbi neq; vrinam, neq; aluum exonerasset. Exhibitis suppositoriis & clysteribus nonnullis vrinam reddidit, & aluum exonerauit. Dolor mox cessauit, postea tamen vrina guttatim
E extillauit, neque excrementa alui retinere potuit. A duodecimo die vsq; ad decimum quintum diẽ morbi, vltra libras sex humoris viscosi, nullis admistis excrementis nulloq; tetro odore, eiecit. Ego itaque ex consilio D. COSMI SLOTANI Chirurgi præstantissimi, quam potui diligentiam adhibui. Nihilominus tandem Gangræna nates inuasit, & paucis post diebus in sphacelum degenerata, nates vsque ad os erosit: ita vt 25. die, à morbo contracto, è vita decesserit.

Interceptionem autem spiritus animalis non simpliciter fuisse causam huius Gangrænæ, ex hoc apparet, quod indies videmus senes paralysi corripi, nec propterea Gangrænam subsequi: licet in eis nõ

leuis adſit cauſa Gangrænæ, nimirum penuria alimenti, & defectus caloris natiui: quæ duo per ſe poſſunt eſſe cauſæ Gangrænæ: quemadmodum *in tract. de Gangræna* oſtendimus. A

Scimus Gangrænam fieri ex alimenti & ſpirituum vitalium & naturalium penuria, aut ex eorundem ſuffocatione. At alimentum hoc & ſpiritus per arterias & venas in partes corporis infunduntur, per neruos autem ſentiendi & mouendi facultas fertur. Poteſt itaq; pars aliqua viuere, donec arteriæ & venæ munus ſuum faciunt, interim tamen ſenſu & motu carere: vt in paralyticis apparet. Quod ſi acciderit Gangræna, eam per accidens fieri certum eſt, vt ex *ſuperiori obſeruatione* apparet. Vrina enim, quæ guttatim effluebat, & quæ propter decubitum in dorſum excalefacta & acris reddita fuit, cutem exulcerauit. Hinc ſecuta eſt inflammatio, & affluxus humorum. At quia corpus à lumbis vſque ad pedes ſuo ſpiritu animali, ac proinde facultate ſentiendi deſtitutum erat, redditum fuit graue & immobile. Hinc propter decubitum in dorſum, & molem corporis, (erat enim homo corpulentus & grauis) nates continuo compreſſæ, excalefactæ, & ab vrina & excrementis humectatæ fuerunt: Vnde mirum non eſt, Gãgræna correptas fuiſſe. Vidimus enim ſæpiſſime coccygem in diuturnis morbis non tantum exulcerari, verumetiam Gangræna corripi.

Obſeruatio. Memini me aliquoties inuiſiſſe Nouiſiæ cum clariſſimo D.D. RECKIO, eius vrbis Medico celeberrimo, & cum IOHANNE DVMGENS ibidem Chirurgo exercitato, hominem quendam, qui ex morbo diuturno propter decubitum in dorſum, primo circa coccygem vlcus contraxerat: ex qua exorta eſt gangræna & ſphacelus. qui nates vſq; ad oſſa corroſit, hominemq; tandem extinxit. Hinc perſpicuum fit, gangrænam ex interceptione ſpiritus animalis ſimpliciter non fieri, ſed per accidens. Vt ex *ſuperioribus obſeruationibus* apparet. Sed Exc. T. vt vno atq; altero verbulo, hic ſe iudicem haud difficilem interponant, obſecro: plurimum & reuerenter eandem cum tota familia auere, ac boni publici cauſa diu feliciter valere iubens. Ex Muſæolo noſtro Machaonico 6. Septembris Anno 1604. B

Tuæ excellentiæ addictiſsimus & obſequentiſsimus
G. Fabricius Hildanus.

Observatio. IV.

Ex globulo vitreo in auris meatum immiſſo grauiſsima ſymptomata tandem curata. Vbi de diſtributione neruorum quintæ coniugationis cerebri agitur.

AD C

CLARISSIMVM ac celeberrimum Virum D.D. CASPARVM BAVHINVM Anatomicæ iuxta ac Botanicæ Profeſſorem ordinarium in Academia Baſilienſi: Cui

S. P. D.

FAteor accepiſſe iampridem, Vir Clariſſime, tuas literas, quę inſignem tuam erga me beneuolentiam teſtantur: ſed quod hactenus ſilui, id ne obliuioni, ſed plurimis ſubinde incurrentibus negotiis tribuas velim. De obſeruatione autem Antomica, quam á me expectaſti, ſic habeto. Omnino neruorum quintæ coniugationis cerebri diſtributio multo amplior eſt, quam hactenus apud Anatomicos legere meminerim. Etenim quam primum Neruus ille à laterali parte cerebri exoritur, ingrediturq; foramen cœcum ſiue labyrinthum, diſtentuſque membranam tympanum format. E foramine cœco mox egreditur ramulus minor eo, qui ingreſſus eſt, verſus ſpinalem medullam tendens, perinde ac ſi cum neruo ſextæ coniugationis tenderet ad partes infimas. Sed mox emittit rurſus ramulos per primam & ſecundam vertebram colli, qui inſeruntur laringis muſculis. Argumento eſt ex immodice & nimis alte aut profunde titillatis auribus ſicca ſubito exoriens tuſſicula. Mittit tertio ſuos ramulos cum quarto, quinto, & ſexto brachium mouentibus neruis ad brachia & digitos: nec deſerit vnquam neruus ille ſpinalem medullam, ſed continenter emittit ramulos cum neruis ſpinalis medullæ ad ipſa vſque crurum & pedum extrema. Hæc ſuper diſtributione neruorum quintæ coniugationis cerebri, Vir clariſſime, in diuerſis diſſectionibus ſuperiore hyeme obſeruaui: quæ ipſa cum ſint paulo obſcuriora, ſequentis hiſtoriæ narratione illuſtrabo. D

ROSÆ, filiæ quondam Roberti Chaperonis, annos 10. natæ, verno tempore ſui ſimilibus colludenti inſinuatus fuerat in concauum auris ſiniſtrę globulus vitreus inſtar piſi, cuiuſmodi puerorum carpis pro brachialib. accommodantur. Admonita mater Chirurgum aduocat, qui globulum extraheret: fruſtra. Venit & alter, tertius, item & quartus, diuerſis tamen temporibus; ex his nemo iuuit, quin imo altius inſinuatus eſt ab illis globulus. Exin deſperauit mater de extractione: & quamuis caſum filię doloribus aſſiduis conflictatæ ægre ferebat, Dei tamen & naturæ arbitrio permittendum ſtatuit. Poſtmodum ſedatus quidem eſt auris dolor: ſed tota pars illa capitis vſq; ad ſuturam rectam nocte dieq; doluit, plus tamen minuſve pro aeris conſtitutione: cœlo maxime humido ac pluuioſo, quale eſt hyeme & autumno, cruciatus vrgebant. Accidebãt pręterea lęuo brachio quaſi ſtupores vſq; ad digitos pollicem & indicem, progrediẽtes ad lumbos vſq;, tibiam & pedem: &, vt paucis dicam, totum latus ſiniſtrum continuis iis ceu ſtuporibus languebat. Tranſmutati ſunt poſtea torpores in dolores grauiſſimos brachii, humeri, & cruris: idque, vt dictum eſt, noctu & aere frigido & humido. Tuſſicula ſicca aſſiduo aderat. Menſtrua ex parte ſupprimebantur, & nonniſi ſemel ſingulis trimeſtribus, aut parum fluebant. Cum annis quatuor aut quinque ſic doleret, acciderunt interdum epilepticæ conuulſiones: ipſum quoq; brachium in atrophiam incidit. Videns mater tam dira ſymptomata, varios adhibuit Medicos, Chirurgos, & empiricos: & cum nullus auris dolor adeſſet (quippe maximi dolores obſcurabant minimum) E

de

A de ſymptomatis tantum querebatur, omiſſa primaria morbi cauſa. Nequicquam autem hæc omnia iuuere neque enim intermittebant dolores, aut ſymptoma vllum, imo augeſcebant. Tandem adiit me anno 1595. menſe Nouembri. Purgaui ipſam aliquoties: inunxi præterea humerum, brachium, & reliquas partes dolentes, oleis anodynis & calidis: breuiter quæcunque neceſſaria ad hunc morbum videbãtur, adhibui: fruſtra tamen, vt priores. Cum viderem, morbum repugnare omnibus idoneis remediis, deſperabam de ſalute. Latebat enim me iſtius morbi cauſa, niſi forte an ex catarrho foret.

Interim cogitanti mihi, quid melius adhibere poſſem, ipſa nec opina cœpit recitare caſum: nempe quod ſibi ante octo annos globulus in aurem demiſſus eſſet. Hæc ego audiens, cœpi cogitare, eam eſſe morbi cauſam. Et quamuis illa valde repugnaret operationi propter ſuperiorum chirurgorum irritos conatus in recenti morbo, tandem tamen paruit. Tum ego feliciter extraxi globulum ſine vi vlla quamuis profundius prope tympanum videlicet, excrementis & ſordibus auris firmiſſime hærentem. Ceſſarunt illico dolores capitis, reliquarumque partium corporis, & ſubſequente nocte meliuſcule habuit: ſicque paulatim leni inunctione olei lumbricorum reſtituta fuit. Ceſſarunt, inquam, dolores, ſtupores, conuulſiones epilepticæ, reliquaque omnia ſymptomata. Reſtitutum eſt quoque brachium: ita
B vt hactenus, Dei beneficio, bene ſe habeat.

Huius operationis teſtes ſunt Clariſſimi ac Doctiſſimi Viri,

IANVS ANTONIVS SARACENVS Medicus Regius:

ANDREAS BONETVS, Medicinæ & Philoſophiæ Doctor:

ANTONIVS MACA Pharmacopæus: quorum penes me ſunt chirographa. Vale Vir Clariſſime & Doctiſſime Lauſannæ 27. Decembris anno 1596.

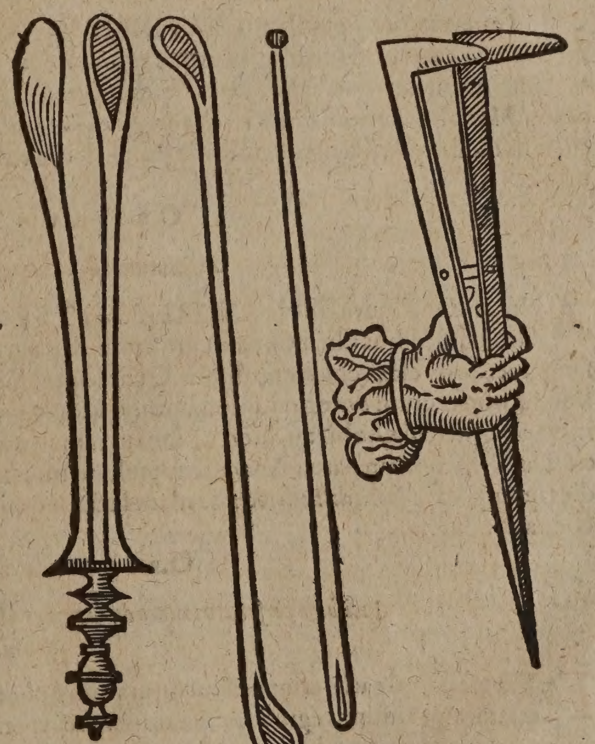
Tuæ excellentiæ addictiſſimus & obſequentiſſimus
G. Fabricius Hildanus.

Hæc autem fœmina, ad hunc vſque annum 1605. quo hæc ſcripſi, viuit, ac proſpera fruitur valetudine, & quidem in coniugio minime infelici,

C

Delineatio inſtrumentorum.

Tenacula. Cochlear. Specillum, Speculum auris.

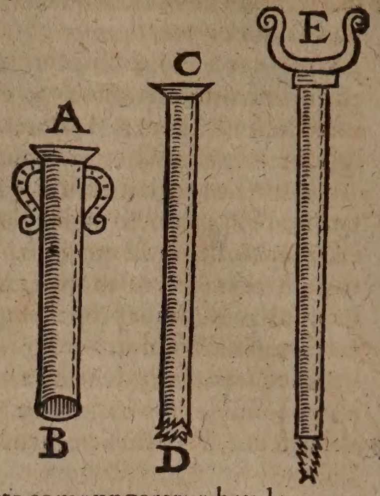
ANNOTATIO.

CÆterum in hac operatione perficienda hoc modo proceſſi. Primo locum ſplendidum elegi, ita quidem vt radii ſolares in auris meatum penetrarent. Mox meatum auris vndiq; inunxi *oleo amygdalarum dulcium.* Deinde dilatato nonnihil ſpeculo (hic figurato) auris medio (quo facilius eo poſſem introſpicere) tum oculis cõtemplari, tum ſpecillo explorare cœpi, quanam ex parte tutius poſſet inter globulum & auris
D ambitum ſeu circuitum immitti cochleare: qua quidem explorata, ſpecillum extrahebam, & cochlear immittebam vſq; ad globulum: demum violentia quadam (aliter enim fieri non potuit) impulſo cochleari inter globulum & ambitum auris, globulũ, vt dictum eſt, eduxi. Habebam quoque in promptu tenaculam: qua, ſi forſan opus foret, vterer.

E Hoc quoque modo aliquoties extraxi piſa,

Nunc tamen breuiorem & faciliorem viam indagaui, nimirum infra figuratorum instrumentorum medio: quorum vsus talis est. Iuncto meatu auris oleo amygdalarum dulcium, immittenda est fistula (litera A notata) vsque dum ipsius extremitas, B. notata, pisum, quantum fieri potest, amplectatur. Mox altera fistula C. notata, per priorem immittenda est quoq; vsque ad pisum. Sit autem illa in sua extremitate. D. notata, denticulata, ita tamen vt apices dentiũ ex sinistra parte in dextram vergant. Tandem terebellum E. signatũ, per secundam fistulam immittendum ad pisum vsque, clementerq; circumuoluendum, & piso infigendum: quemadmodum fusius declarabimus, cum de sclopetorum vulneribus agemus. Cum primum vero terebellum piso satis affigi & inhærere Chirurgus cognouerit, clementer & terebellum & ambas fistulas simul, & pisum vna extrahat. A

Vide infra Obseru. 88.

Minus habet doloris operatio hæc, quam superior, quæ fit cochlearis medio. Sed aduertat Chirurgus, vt circũspecte operetur. Si enim meatus auris aliqua in parte, aut terebello, aut fistula dentata forte compungeretur, haud paruum periculum ægroto adferet. Itaque suadeo, nisi satis sit exercitatus in hac operatione Chirurgus, vt potius vtatur cochleari, quam hisce modo dictis instrumentis. B

Observatio. V.

Pisum auri profundius insinuatum feliciter eductum.

ANno 1596. Puellæ Geneuæ insinuatum fuit pisum in auris meatum: quod cum mox excitasset dolorem, suadet vetula fouendam esse partem affectam spongia madefacta lacte calido. Ex hac humiditate accrescit pisum: inde fit dolor vehementissimus. Vocatus in consilium Clarissimus D. D. ANDREAS BONETVS, eius vrbis Medicus celeberrimus, me aduocandum iubet. Præparatis igitur omnibus necessariis, caput firmiter tenendum iubeo. Deinde supra scriptis instrumentis pisum sine violentia extraho.

Extracto piso, spongia in *decocta radicum althea, seminis fœnigraci, florum chamomili, Meliloti, & betonica* madefacta, & quotidie ter aut quater applicata, sedatus est dolor: & breui conualuit ægra. C

ANNO 1604. 30. Iunii.

Lausannam ad puellam CLAVDII MARIONIS Pharmacopæi peritissimi sanandam vocatus fui. Illa ante annum in vtriusque auris meatum ipsum immiserat. Hinc semisurda facta, circa peniluniũ maximis doloribus tum capitis, tum brachiorum, & crurum vexabatur, ita vt noctu vix somnum capere posset. Meatibus aurium inunctis *oleo amygdalarum dulcium*, superiorum instrumentorum præcipue cochlearis medio pisa feliciter & sine magno dolore extraxi: postea breui tempore pristinæ sanitati restitūta fuit.

Observatio VI.

Acicula auri insinuata feliciter extracta.

ANte annos aliquot filiola ANDREÆ MITS Coloniensis, aciculam minutissimam expurgandis aurium sordibus sibi insinuauit profundius in auris meatum. Aduocatus inuenio meatum plenum sanguine, doloresq; vehementissimos. Quapropter spongiam in *prædicto decocto* madefactam applico calide. Ea non tantum dolorem quodammodo leniuit, verumetiam sanguinem ex auris meatu exsorpsit: D ita vt caput aciculæ nobis appareret, meatu tamen prius nonnihil aperto speculi supra figurati beneficio. Deinde aciculam parua tenacula apprehensam feliciter & sine dolore extraxi. Postea per aliquot dies spongiam in *supra dicta decoctione* madefactam quotidie bis aut ter applicandam iussi. Atq; sic breui conualuit Puella.

Observatio VII.

Inciso & perforato cranio dura mater vbiq; cranio firmißime adhærere inuenta.

DVra mater caluariæ connectitur suturarum ope, tum vt pensile & erectum teneat cerebrum, tum etiam vt per suturas egressa pericranium procreet. Spacium vero inter suturas recte natura liberum reliquit, vt vacuum quoddam esset inter duram matrem & caluariam: has nimirum ob causas. Primo, ne quicquam ipsius cerebri systolæ & diastolæ obstaret. Secundo, ne venæ & arteriæ per extremam duræ matris partem sparsæ, leui aliquo ictu in cranio facto rumperentur. Postremo, vt ruptis in dura matre E venis, sanguis non inter duram & piam matrem, sed inter duram matrem & cranium effunderetur, & perforato cranio facilius extraheretur. Hic est ordinarius naturæ ordo: nos contrarium & in vno atque altero obseruauimus, vt ex sequentibus liquet.

Puerum quadrimum ex phthisi mortuum priuatim cum quibusdam Medicinæ studiosis anno 1596. dissecui. Huic dura mater vbique instar periostii vitreæ tabulæ adhærens neutiquam auelli potuit, nisi prius incocto in aqua cranio. Itaque venæ, quæ alioqui per externam partẽ duræ matris, quæ cranium

A cranium respicit (duplicem enim duram matrem cum REALDO COLVMBO assero) expanduntur, illæ in parte interna versus cerebrum conspiciebantur. Erat nihilominus vacuum aliquod inter duram & piam matrem: hæc enim cerebro adhærebat, illa cranio. Plagas & contusiones in huiusmodi caluariis maxime periculosas esse nemo dubitat, tum quod membranæ cerebri facillime læduntur, tum etiam quod earum ruptis venis, sanguis inter cerebrum & duram meningem effunditur. Venæ enim, vt dictum est, in interna parte duræ matris sitæ sunt: ita vt nullo modo sanguis extrauenatus euacuari possit, quamuis cranium terebello perforetur, vt ex sequente historia liquet.

RVSTICVS, in pago Geneuæ proximo Chesne dicto, vulnus circa dextrum os bregmatis baculo accepit: mox in terram cecidit, vomuit, & loquelam amisit. Neglecto primum morbo, tandem octauo post die vocatus sum vna cum clarissimo IANO ANTONIO SARACENO. Inuenimus ipsum febricitantem & delirantem lingua arida, oculis rubicundis. Cum autem nec rima, nec fractura appareret, cranium perforaui. Nihil inueni vacuum: sed dura mater ita adhærebat cranio, vt styli acies inter cranium & duram matrem minime posset immitti. Vnde cum nihil puris extillaret, perforatio inutilis fuit: ipse decimo quarto post die è viuis excessit. Quamdiu dura mater retecta fuit, nempe ab octauo
B die vsque ad supremum, motus cerebri quantumuis continuus minime percipiebatur. Verum ea fuit distantia inter cerebrum & duram matrem, vt pulsus cerebri membranam non attingeret. Hinc perspicuum fit, cerebrum moueri, non autem ipsius membranas tantum, vti volunt nonnulli.

OBSERVATIO IIX.

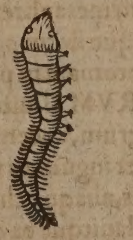
Puer diuturno capitis dolore laborans tandem vermem per nares eiecit, deinde conualuit.

FIlius, Theodori auff der Koulen in Hilden auunculi mei, diuturno vexabatur dolore capitis, qui primum è regione musculi crotaphiti sinistri, cum paruo tumore œdematoso incœperat. Dolor per menses aliquot totum fere caput, præcipue autem partem sinistram pererrabat. Tandem vero ab impressione nasi & ossis cribrosi vsque ad suturam coronalem fixus permansit: tumore insensibiliter resoluto. Dolor nihilominus semestri spacio dies noctesque continuabat. Deinde dolore & febricula auctis, & sternutatione exorta, ruptus est abscessus circa os cribrosum, inde nonnihil puris fœditissimi effluxit:
C cum quo simul vermis prorepsit: qua magnitudine & figura hic depictus est. Postea dolor capitis, reliquaque symptomata cessarunt. Vlcus quoque paulatim sequenti medicamento curatum: ita vt plenissime conualuerit, & per annos aliquot vixerit. Tandem vero iliaca passione correptus obiit, vt postea dicetur.

Sequens medicamentum naso instillauimus, quo curatum fuit vlcus.

℞. *Aquarum plantaginis ℥ j.*
Aquæ aluminosæ &
Mellis rosacei ana ℥ ß.
Visci Arnoglossæ ʒ j.
Tutiæ præparatæ,
Cornu cerui vsti & præparati
Aluminis vsti,
Lapidis Calaminaris ana ʒ j.
Misce diligenter in mortario.

Magnitudo & figura vermis.

D

OBSERVATIO IX.

Mirabilis distributio venarum & arteriarum iugularium internarum.

ANno 1596. rogatus à quibusdam Medicinæ studiosis, priuatim illis dissecui caput detruncatum. Inueni distributionem venarum iugularium & arteriarum carotidum internarum obseruatu dignissimam. Quoniam maior pars earum venarum & arteriarum, quæ per duram & piam matrem sparguntur ab vtraque capitis parte, immissis ramulis quibusdam ad venam torcular dictam constituendam, in vertice sibi inuicem coniungebantur, & constituebant prope suturam rectam vas capacitate exæquans pennam cygni, quod tum dura tum pia matre obuolutum erat. Huius extremitas vna, cerebri substantiam respiciebat, nullis interiectis membranis: altera cranio tam firmiter adhærebat, vt non nisi vi auelli potuerit. Præterea cranium in ea parte vix papyrum crassitie æquabat, vbique instar ossis cribrosi perforatum. Cutis, quæ extra cranium spiraculum seu caminum illum cooperiebat, flauens fuit. Hominis robustissimi caput vix vnquam dolore affectum crediderim: ita vt proculdubio ad decrepitum senium peruenturus fuisset, nisi præuenisset eum mors violenta.

E

OBSERVATIO X.

Monstrosus hydrocephalos.

IN raro contingentibus recte hydrocephalos censetur: vt nobis in vno & altero videre contigit Coloniæ in vico Ehrenstraß multoties inuisi puerū robustissimis parentibus natum, cui caput in incredibilem molem excreuerat: ita vt ipsius rotunditas vlnam & quartam partem vlnę Coloniensis, eiusdemque altitudo ab vna aure ad alteram vlnam cum quarta parte excederet. Non autem sic natus erat: sed cum septimum mensem ætatis vix attigisset, cœperat ei caput monstrose excrescere. Nullus præcesserat

morbus:reliquum tamen corpus parum nutriebatur. Verum caput intra menses 30. paulatim magnitudinem accreuit:ac tandem puer in soporem lethargicum incidit,nec ita multo post ob 1594.19 Februarii.Cranio dissecto coram clarissimis doctissimisque IOHANNE SLOTA HENRICO PALLANTIO Medicinæ Doctoribus, inuenimus in duobus anteriorib. cere culis aquam crystallo clariorem,ad libras Colonienses 18.Illa autem non solum ventriculo stantiam cerebri distendebat:ita vt totum cerebrum (cerebellum excipio) in sacculum e Hinc fiebat,vt circumuolutiones & gyri cerebri non conspicerentur,sed turgerent omni matres integræ erant,atque ita dilatatæ,vt totum cerebrum cooperirent. Cranium simili erat,sed passim membranosum potius,quam osseum.Id adhuc in musæo meo visitur. Tert lus cum duobus anterioribus confusus non apparebat. In quarto viscidam quandam mate tamen quantitate,inuenimus:reliqua in cerebri basi secundum naturam erant:nec reperi tus,per quos serosus ille humor ad caput delatus fuerat,quantumuis accurate dispicerem nique cor,pulmo,diaphragma,hepar,stomachus,mesenterium,lien,renes,perquam sana propter functiones vitales & naturales,eo ægrotante,parum lædebantur:ita vt vix febre v rauerit:quin imo edebat,bibebat,excernebat,& dormiebat tanquam sanus:ipsa tantum d catio.Totum enim corpus(excepto capite)perexiguum & extenuatum remansit:vt patet e ad viuum domi habeo. Actionibus autem animalibus & facultatibus, quæ ex cerebro pro ingenio,loquela,visu,auditu,& cæteris plane destitutus fuit.Brachia etiam & tibias, labia, oculos voluntarie vix mouebat,at inuoluntarie sæpius:hoc est, contrahebantur & conuelle tinuo:attamen absque dolore.

Cognoui & alium puerum Coloniæ hydrocephalo laborantem:qui ex omni parte san sit vsque ad tertium annum ætatis:tum demum cœpit ipsi caput accrescere, verum non in tan lem. Obiit tandem ex variolis. Aperto cranio inuenta est aqua multa in duobus anterioribu ventriculis.

OBSERVATIO XI.

Commotio cerebri in principio neglecta,postmodum grauissimorum symptomatorum causa fuit.

Filius, Domini Bernardi ab Hatzuelt Domini in Wildenberg decennis ex alto cecidit: mox vomuit, sanguinemque per nares & aures egessit:Verum neque loquelam, neque sensum, aut motum amisit. Cum autem nec vulnus,nec contusio aliqua extima appareret, nec febricitaret ipse, morbus plane neglectus est, nec vllum initio adhibitum remedium, capite alioqui perpetuo dolente. Postmenses quinq; aut sex collum relaxatum est,adeo vt nullo modo caput erigere aut erectum, nisi beneficio numellæ ex pelle & xylo contextæ,continere posset. Postmodum asthmaticus factus est, & relaxatis ligamentis 10.11.12. vertebrarum metaphreni,gibbosus factus est. Coxam quoq; dextram imbecillius mouebat:sub clauiculis ex vtraque sterni parte atheromata conspiciebantur. Cum circiter biennium ita cruciatus fuisset , & symptomata in peius euaderent, parentes ipsum Coloniam ad clarissimum Dn. HENRICVM BOTTERVM Illustriss.Hassiæ Lantgrauii archiatrum adduxerunt,qui variis adhibitis remediis collum in integrum,vocemque & loquelam ex parte restituit. Deinde exortus est ipsi tumor ad sinistram aurem inter iugulares venas & arteriam asperam , qui lensim in maximum abscessum auctus cum esset incidendus,aliaque chirurgica peragenda,accersitus fui. Primo,2.& 3 diebus vltra libras sex materiæ eiecit,extillauitque ea quotidie copia satis magna. Huius euacuationis beneficio dolor capitis,omniaque fere symptomata ex parte lenita sunt:at vires in dies imminutæ. Circa 28. mensis Martii nouus incidit catarrhus,qui in pulmonem & stomachum influens,tussim,nauseam,& vomitum prouocauit,sinistrum latus resolutum fuit.Nonnulli quoque paroxysmi epileptici acciderunt,& vlcus in collo penitus exiccatum est:ita vt 6.Aprilis 1593.decesserit.

Præsentibus clarissimis viris IOHANNE SLOTANO ET HENRICO BALLANTIO,Medicæ Doctoribus.Cadauere inciso,viscera sic affecta comperimus.

1. Incisa cute in tumoribus sub clauiculis reperta est copia satis magna puris instar,pultis,quę costis & sterno cariem contraxerat.

2. Cystis fellis prægrandis,& intestinum duodenum vbiq; humore bilioso refertum.

3 Hepar scyrrhosum & obstructum.

4. Pulmo vbique pituitosis & viscidis humoribus oppletus.

5. Lapides quam plurimi ex gypsea materia concreti,& cysti inclusi proxime cor, nimirum in ea parte,qua arteria aorta ex corde prodit,& ramos suos versus iugulum mittit:quorum vnus magnitudinem nucis superabat:reliqui parui.Adhærebant autem non tantum arteriæ aortæ & ipsius ramis, qui iugulum petunt,verumetiam asperæ arteriæ,& sinistro recurrenti neruo. Ex quibus facile colligitur, quibus causis vocem & loquelam ex parte amisisset.

6. Capite aperto , lapidem ex simili materia concretum & membrana inclusum in posteriore parte capitis sub sutura lambdoide inter duram & piam matrem inuenimus adeo adhærētem duræ matri,vt non nisi violenter auelli posset.

7. In tribus cerebri ventriculis,hoc est,in duobus anticis & medio, vltra libras duas aquæ limpidæ reperimus.

8. Vlcus in collo tum ad asperam arteriam,tum etiam ad os basilare,& foramen,quo spinalis medulla vertebras ingreditur,penetrabat:ita vt materia ex vlcere manans tum ex pectore , tum ex capite con-

A confluxisse intelligeretur. Verum propter angustias viarum subtilior pars effluxerat: crassa autem in lapides concreta erat, quales prope cor visebantur.

OBSERVATIO XII.

Cerebri concussiones & quidem grauissimæ curatæ.

COmotio cerebri rectè in morbis acutis numeratur. Verum initio adhibitis idoneis remediis multoties curata, tum ex doctorum virorum scriptis, tum ex sequentibus intelligitur exemplis.

1. Equiso, Generosi Viri Domini Herft satrapæ in Lunsdorf Dusseldorpiæ, ad dextram partem capitis percussus in terram concidit, euomuit: mox loquelam amisit, & cruorem per nares & aures eiecit. Eum in diuersorium delatum COSMVS SLOTANVS Illustrissimi Iuliacensium, Cliuensium, &c. principis archichirurgus adhibitus, variis remediis sanauit eum: loquela quoque & mens amissa paucis post diebus illi rediit.

2. Herman Kikup venator Generosi Domini à Velbruch in Harrad ex arbore in congelatam terram lapsus mox euomuit, & sanguinem per nares, aures, & palatum eiecit, loquelam amisit: fuitque ad
B vndecimum fere diem sine sensu & motu quasi apoplecticus, febricitans vehementer. Vocatus crines abrasi, & caput oleo rosaceo & myrtillorum inunxi, venam brachii secui: clysteres acres inieci, aliaque quamplurima remedia adhibui, quæ hic breuitati studens omitto. Tandem diuino fauore, & mea diligentia, stupentibus spectatoribus, conualuit.

3. Puerum grauissima cerebri concussione laborantem cum peritissimo chirurgo IOHANNE GRIFFONIO curaui. Variis remediis capiti additis, exortus est tandem tumor insignis sub aure, quo inciso maxima puris & sanguinis coagulati copiam effluxit: atq; sic puer conualuit.

OBSERVATIO XIII.

Læso cerebro, aut etiam portiuncula eius amissa, non ex necessitate mortem consequi.

PVtant nonnulli, cerebro læso, aut etiam ipsius tunicis, mortem necessario consequi, ex Hippocratis authoritate, qui sic scriptum reliquit. *Vesica discissa, aut cerebro, aut corde, aut septo transuerso, aut aliquo ex*
C *tenuioribus intestinis, aut ventriculo, aut iecore, lethale est.* Sed hoc (*lethale*) teste Galeno Hippocrates, alias vsurpauit, ceu mortem necessariam inferens, alias ceu periculosum. Cerebri certe quidem vulnus, nisi profundum & ad ventriculos vsque penetrans, non ex necessitate mortem inferre, testatur Galenus, *commentario ad superiorem illum Aphor.* Id quod & nobis sæpius obseruare contigit, idque sequentibus confirmo exemplis. *Hipp Aph. 18. sect. 6.*

EXEMPLVM I.

ANte annos decem & amplius, cum darem operã prædicto præstantissimo Archichirurgo COSMO SLOTANO, missus ab eo in oppidum Langenberg 8. Septembris 1581. Vt ibi curarem varios ægrotos: Vocatus fui à quodam rustico Iohanne Horstman prope Hattingen, vt ipsius inuiserem sororem, quæ vulnus contusum in dextro osse bregmatis cum fractura & impressione cranii acceperat. Euomuit mox ab initio biliosum humorem, & cibum indigestum, sinistrum latus resolutum est: in dextro autem conuulsiones patiebatur. Abrasis crinibus fragmenta aliqua cranii & portiunculam ad instar fabæ ex cerebri substantia digitis extraxi. Altero die aduenit Slotanus, qui dilatato vulnere denuo extra-
D hit fragmenta quædam ossis, & portiunculam ipsius cerebri ad nucis auellanæ magnitudinem. Postea aliquoties ipsemet Slotanus me præsente de cerebri substantia detraxit: & tamen conualuit plenissime.

EXEMPLVM II.

ANNO 1596. accessit ad me puella cum insigni tumore ad dextram sincipitis partem, in concursu suturæ rectæ & coronalis. Causam exquirenti respondit, se ante sex hebdomadas in lapidem impegisse. At cum nec vomitus, nec dolor febrisve adfuisset aut adesset, non suspicabar, cranium, multo minus cerebrum, læsum fuisse. Tumore tamen inciso maxima effluxit puris quantitas: postea stylo deprehendi insignem cranii fracturam: vnde subesse periculum animaduertens, Medicum accersendum suasi. Perendie cum aduocatus esset clarissimus D. IANVS ANTONIVS SARACENVS Medicus Regius, cutem decussaui, extraxique fragmenta quamplurima cranii: ita vt cerebrum ad lateri latitudinem denudatum conspiceretur. Tunicæ enim plane corruptæ erant, quarũ particulas quasdam præsente Medico SARACENO extraxi. Tribus hebdomatibus ferme quotidie portiones aliquas
E ex cerebri substantia abstuli, natura ipsa expellente: ita vt pars illa valde concaua conspiceretur. Nihilominus tamen cerebri motus egregie apparebat: vt de cerebri motu nihil quicquam dubitandum sit. Mouetur enim cerebrũ, non membranæ tantum. Tandem vero exorta sunt ex ipso cerebro denudato & carente membranis tubercula carnosa lentium instar, quæ sensim aucta se inuicem coniungebant, & tegumentum carnosum & satis solidum procreabant, cuius beneficio concauitas impleta & cerebrum tectum fuit: sicq; pristinam sanitatem puella breui recuperatura videbatur. Nihilominus cum alio me negotia vocarent, neglecta, vt verisimile est, curatione, ipsam post semestre obiisse intellexi. Sed illud notandum, quandiu illam curaui, nullũ superuenisse dolorem, febrem, aliudve symptoma: ita vt domestica sua curaret, quasi plane valens, stupentibus omnibus iis, qui curationi interdũ intererant. In quibus præcipue fuerunt clarissimi ac reuerendi viri D. AMANDVS POLANVS S.S. Theologiæ Doctor *Cerebrum ipsum vt moueri.*

 & in

& in inclyta Basiliensium Academia Professor celeberrimus. HERMANNVS LIGNARIDVS SS. Theologiæ Doctor, & in Schola Bernensi Professor præstantissimus; IANVS ANTONIVS SARACENVS philosophus eximius & Medicus Regius. Dominus GEORGIVS IENISCHIVS illustrissimi WENCESLAI à ZEROTIN Medicus: præterea ANTONIVS MACÆVS pharmacopœus, & multi alii, qui non immerito illius casus admiratione tenebantur. A

EXEMPLVM III.

DVm hæc curabatur; vocatus fui vna cum clarissimo D. IANO ANTONIO SARACENO in Sabaudiæ vicum quendam ad rusticum, qui exigui vulneris contusi occasione supra dextrum os bregmatis maxima fractura cranii laborabat: vnde febricitabat vehementer, & delirabat, sinistro simul latere resoluto. Cute ad Y figuram iuxta cranii fracturam incisa, statim tria fragmenta ossis satis magna digitis extraxi. Inueni quoque in vulnere portionem cerebri ad nucis magnitudinem. Chirurgus eius prior (agebatur enim quintus dies) cum id vidisset, aiebat se desperare de salute. Verum admonitus cerebri vulnera interdum curari, nobis promisit summam se adhibiturum diligentiam. Nos omnia ad morbum & symptomata eius præcepimus. Cessauit febris & delirium: latus paralysi laborans restitutum fuit. B

Verum cum reliqua fragmenta cranii essent extrahenda, & chirurgus ipsius propter imperitiam id negligeret, post hebdomadas aliquot in febrim aliaque symptomata recidit, & paucis post diebus è vita decessit, adeoque meræ Chirurgi negligentiæ pœnas tulit. Si enim fragmenta ossis vti decuit, extracta fuissent, proculdubio plenissime sanus euasisset.

EXEMPLVM IV.

SVperiori anno 1604. mense Octobri, hic Paterniaci Lausannensem 30. annos natum curandum habui, cui acie gladii Heluetici dextrum bregma recisum, & in ipsam substantiam cerebri vsque, impressum fuit, cum sinistri brachii resolutione, aliisque grauioribus symptomatibus. Fragmenta quamplurima cranii extraxi. Tandem Dei beneficio pristinæ sanitati restitutus fuit, non sine admiratione multorum, qui huic curationi interfuere. Inter quos fuit Reuerendus ac doctissimus Dn. NATHANAEL CHAMBVTVS verbi diuini minister.

Vulneratos nunquam esse relinquendos sine auxilio. Desperatos non esse negligendos.

Exempla hæc in gratiam tyronum Chirurgorum recensere placuit, quos adhortor, ne vnquam de sanitate ægri, quantumuis morbus magnus fuerit, ac prima fronte incurabilis videatur desperent, quemadmodum chirurgus ille, cuius in proximo præcedente exemplo, mentio facta fuit, de salute ægri sui desperabat. Posita itaque fiducia in Dei omnipotentia (facta tamen prius prognosticatione & protestatione coram consanguineis & adstantibus de manifesto periculo) curationem aggredi, omnemque diligentiam adhibere debet chirurgus. Nec impio illo dicto DESPERATOS NON OPORTET ATTINGERE ab officio suo auocari. Sæpissime enim in morbis contingunt multa, quæ antiquos latuerunt; Et quorum ratio nulla reddi potest: vt Reuerendus & Clarissimus Dn. D. ANTONIVS FAYVS, philosophicarum & medicarum rerum doctissimus, & apud Geneuenses SS. Theologiæ Professor celeberrimus, in quodam epigrammate, mihi non ita pridem communicato eleganter cecinit; quod exemplum, quia ad nostrum propositum facit, hic subiicere visum est. C

Ad illud Auerrois, MONSTRA IN MORBIS FIVNT.

ANTONIVS FAYVS.

Non audita loquor, narranti credite, vidi D
His oculis, tetigi non dubitante manu.
Acer erat iuuenis, medio cui vulnus adactum
Est capiti; Cerebri parsq; recisa fuit.
Ille tamen viuit. Si credas, arte Melampi
Id factum, peccas; hic medicina silet.
Monstra sed in morbis Arabum flos ille sophorum
Quod fieri dixit, re patet apse palam.

OBSERVATIO XIV.

Ex fungo male curato mors.

COSMAS SLOTANVS Chirurgus præstantissimus; Iuuenem nobili familia natum, cui cranium fractum, portioque eius quædam exempta fuit, vnde fungus exortus, curandum habuit. Ille, ab omni propemodum periculo leuato ægro, & sedatis symptomatibus, à curatione continuanda desistere coactus fuit, quod aulam principis sui sequeretur. Barbitonsor, cui cura erat demandata, contempto consilio & medicamentis SLOTANI, nullaque habita ratione loci affecti, puluerem aluminis & vitrioli vsti inspersit fungo. Inde exortis statim dolore vehementissimo, febre acutissima, delirio, & inflammatione, paucis post diebus mors subsecuta est. E

OBSERVATIO XV.

Legitima fungi curatio.

ANNO 1601. 9. Februarii D. FRANCISCI CROSERANI Lustriacensis patricii ac tribuni filius, Petrus nomine, 14. annos natus, vulnus ex casu lapidis, ex alto diruti (cuius pondus libra-

A librarum duodecim cum vnciis decem) in dextro bregmate cum insigni cranii fractione accepit. Ego ad curationem vocatus, puerum inuenio sine loquela, visu, auditu, &c, vt breuiter dicam, semianimem. Vomitus aderat vehemens, & continuus, & sanguinem eiiciebat, tum per os, & nares, tum etiam per aures. Abrasis crinibus dilatoque vulnere impressum cranium altius in substantiam cerebri, & duram matrem disruptam, conspiciebam. Exemptis eadem nocte cranii fragmentis, curationem aggredior, prout necessitas vrgebat. Et quamuis grauissima adessent symptomata, ita vt de recuperanda sanitate parum superesset spei, tandem nihilominus paulatim & ante vigesimum diem morbi ex toto fere remiserunt. Pars quoque duræ matris ab inpresso cranio disrupta, sensim naturæ & medicamentorum beneficio frustatim excidit, ita vt sperabamus, iam procul abesse à periculo. Sed elapso vigesimo die morbi, ecce nouum malum, exortus enim est è vulnere fungus insignis, qui intra viginti quatuor horas ita excreuit, vt magnitudine oui gallinacei extra cranium emineret, quem diuino fauore infra scriptis medicamentis feliciter persanaui. *Libra autē illo in loco continet vncias sedecim.*

In principio singulis, deinde alternis, ac tandem tertio quoq; die, sequens enema inieci. *Enema.*

B

℞. *Radicum & foliorum althea,*
Maluarum,
Parietariæ,
Mercurialis,
Florum Chamomill.
Meliloti,
Florum & foliorum betonicæ ana M. ſ.
Semin. fœnigræci,
Lini,
Anisi ana ℥ ſ.

Coquantur in aqua ad consumptionem tertiæ partis, in ℔. j. colaturæ dissolue benedictæ Laxat. & hieræ picræ compositæ ana ℥ iij. vitellum oui, salis p. j. Ol. Chamomillæ ℥ ij. Misce fiat enema. Bis vero in die fomentationem sequentem vulneri applicui. *Fomentum.*

C

℞. *Foliorum & florum betonicæ,*
Saluiæ,
Chamomill.
Meliloti,
Rosarum
Summitatum maioranæ
Rorismarini ana M. j.
Sem. anisi &
Fœnigræci ana ℥ j.

Incidantur & contundantur pro fotu. Harum herbarum q. ſ. indatur sacculo, eius magnitudinis, vt mediam fere partem capitis cooperiat; qui filo intertextus, coquatur in vini & aquæ communis ana partibus æqualibus, & applicetur calide. Post fotum diligenter abstergendum est caput linteis calidis, deinde sequentem puluerem inspersi fungo atque toti vulneri. *Puluis fungo & vulneri inspergendus.*

D

℞. *Radicum garyophyllat.*
Angelicæ,
Calami aromatici an. ℥ ſ.
Rad. arist. rotund.
Iridis Florent.
Ligni guaiaci ana ℥ ij.
Florum saluiæ
Summitatum maioran &
Rorismarini ana p. j. fiat omnium puluis tenuissimus. Deinde sequens emplastrum applicui. *Emplastrum.*

℞. *Emplast. de betonica ℥ iiij,*
Gummi elemi dissoluti in oleo rosaceo ℥ j.
Puluer. rosarum
Myrtillorum ana ℥ j.
Mastiches,
Calami aromatici ana ℥ j. ſ.
Cum ſ. q. ol rosacei fiat emplastrum.

E

His fungus paulatim & intra quatuordecim dies subsedit. Officula quoque quæ cum aliis prima nocte extrahi non potuerant, exierunt; ita vt intra hebdomadas decem plenissime conualesceret.

Fragmentorum Cranii prima nocte extractorum delineatio. A

His coniunctis fragmentis, latitudo exempti cranii facile apparet. At quamuis fractio & exemptio cranii magna esset. Nihilominus tandem cicatrice obductum fuit vulnus: sed motus cerebri diu nobis perspicuus fuit: cute enim & portione aliqua carnis tantummodo obtegebatur. Ne autem aliqua occasione externa facile læderetur cerebrum, laminam cupream adaptari curaui, quæ annexa pileo, partem illam capitis obtegebat. Nunc vero quia natura paulatim foramen cranii callo quodam obduxit, motus ille cerebri non amplius persentitur. B Viuit & optime valet corpore adolescens ille, ad hanc vsque diem 19. Martii Anno 1605. quo hæc scripsi. Ingenio quoq; ad studia aliaque aptissimus est.

ANNOTATIO.

Vnde fungus nascatur & quid sit. *li. 2. de locis Aff. & 3. Epidem.*

QVemadmodum in stirpib. arborum humores semiputridi per corticẽ extuberantes in fungos coalescunt: sic fracta exemptaque portione aliqua cranii, ac dura matre læsa, statim humores cerebri circa plagam affluunt, qui siue ossis (vt Alexander Aphrodisæus voluit) siue aeris frigiditate condensati, instar fungi concrescunt, atque interdum adeo intumescunt, vt extra cranium emineant. Affectus C autem ille Galeno fungus à similitudine appellatur: est enim *caro mollis, leuis, pallida, & spongiosa*: quæ quidem cito excrescit, lento vero pede retrocedit. Potest & ex flatu procreari. Si enim calor cerebri imbecillus factus, in materiam, quæ circa vulnus collecta est, aliquid agere intendit, flatum procreat: qui cum per tenuem menyngem expirare nequeat, eam in altum eleuat. Obseruaui enim hactenus in his, qui fungis affecti mihi occurrerunt, tenuem menyngem vt plurimum integram, crassam autem disruptam fuisse. Crassa enim rupta factaque digestione vulneris, natura statim incipit carnem supra tenuem menyngem generare, quæ loco tegumenti incumbit, ne ex aeris iniuria nocumentum contrahat. Si namque humores copiose, aut flatus circa plagam colliguntur, tenuem membranam simul cum adnata carne facile ad instar fungi in altum eleuant. In nostro vero iam commemorato ægro, & crassa & tenuis meninx vulneratæ fuerunt.

OBSERVATIO. XVI.

Pus fœtidissimum, & vermes ad duram matrem reperti.

CÆso sub Canicula anni 1587. Heluetiorum exercitu apud Delphinates, venit nobis ad manus ex numero vulneratorum iuuenis robustus, & bono habitu, at capite sauciatus, hunc in modum. Secta illi fuerat pars ossis parietalis circiter palmam lata: hæc autem cuti musculosæ adhæserat, suoque loco erat reddita: quin & sanguinis & pilorum interuentu concreuerat, veluti crusta, quæ totam illam D partem contegens, impedierat, quo minus vlla materia sex diebus totis ab accepto vulnere promanaret. Porro abrasis crinibus, apertoque vulnere, inuenta est inter partem ossis separati & duram matrem plurima materies graueolens, simul & ossium tenuia aliquot fragmenta: Præterea, quod maius est, vermes grandiusculi quatuor aut quinque. Insuper & dura mater denigrata & infecta erat putredine tamdiu insidente. Æger nihilominus conualuit clarissimi IANI ANTONII SARACENI Medici Regii consilio, & IOANNIS GRIFFONII Chirurgi longe peritissimi opera atque industria: quibus & ego interfui. Quibus autem putredo hæc cohibita fuerit, petat lector ex *Tractatu meo de Gangrana.*

OBSERVATIO XVII.

Iuuenis, cui caput vulneratum & cranium fractum, ex sola ira in febrim recidit & moritur.

IVuenis quindecim annos natus, vulnus contusum cum cranii fractione circa bregma accepit. Primo E apparatu vulnere dilatato, & deinde officulis extractis ad suppurationem feliciter perduximus vulnus, omniaque symptomata remissa sunt. Elapso vero decimo quarto die, cum adolescens alius (qui circa lectum ludebat) ipsum ad iram prouocasset, recidit in febrem & phrenesin, ita vt quarto post die è vita decesserit. Cranio aperto coram clarissimo viro D. D. MARCO OFFREDO philosopho & Medico celeberrimo, inuenimus cerebri membranas vndique inflammatas, ac tum venas, tum arterias omnes sanguine turgescentes.

OBSER-

A

OBSERVATIO. XIIX.

Ex animi quadam commotione vehementi, arteria nuper vulnerata, postmodum autem pene sanata, denuo magno cum periculo rupta est.

INcidit in manus meas homo quadragenarius robustissimus, natura biliosus & iracundus, cui vulnerato capite ramus sinister soporalis arteriæ, desuper musculo crotaphito incisus fuerat. Sanguine primo apparatu puluere meo restricto, vulnus ad digestionem perduxi. Quinto vero die morbi, cùm ex propinquis quidam, qui vulnus inflixerat, ex improuiso in cubiculum ingrederetur, vulneratus inscius aduentus, ex ipsius aspectu adeo perturbatus est, vt denuo rupta sit arteria, adeoq; secuta hæmorrhagia, quæ vix restingui potuerit: conualuit tamen penitus. *Tract. de Gang. c. 15.*

ANNOTATIO.

CVm ex cunctis animi perturbationibus nulla tum sanis tum inprimis ægris sit periculosior ira, moneat Chirurgus ægrotos suos, vt summo studio sibi ab ea caueant. *Est enim ira, omnium perturbationum atrocissima & fœcundissima infinitorum malorum mater*: quæ naturam hominis in truculentam commutat feram. In pectoribus humanis graues excitat fluctus, caloris iuxta cor est vti quidam feruor: vbi is per totum corpus dispergitur, solet febris succendi eaque acuta, vt *alibi* Galenus testatur; sanguinem item concitat in venis: Cerebrum concutit, neruos cõuellit, humores exagitat, calorem labefactat innatum, cuius veluti feruor esse videtur, teste Galeno. *Ira quam sit ægris periculosa.* B *Gal. lib. de caus. morb. De placit. Hipp. & Plat. l. 5.*

Hominem doctum & eruditum cognoui, qui facile (vt sæpius ipse vidi) ex ira in febrim vt plurimum ephemeram, nonnunquam & in tertianam incidebat, non sine magno periculo. *De sanit. tuen. l. 6.*

Matronam item honestissimam & piam cognoui Dusseldorpiæ, quæ adeo à pharmacis abhorrebat, vt mannam aut syrupum rosaceum vix potuerit sumere. Contra, tali naturæ beneficio erat prædita, vt ex minima etiam animi perturbatione, præcipue ex ira, aluus adeo subduceretur, ac si pharmacum quantumuis efficax sumpsisset. *Obseruat.*

OBSERVATIO. XIX.

Iuuenis vulnere capitis cum fractura cranii laborans & pene sanatus ex vsu venereo incidit in febrem, inde moritur.

C IVuenis robustus & biliosus baculo vulnus ad sinistrum bregma cum ossis fractione recepit: Ego aduocatus dilataui vulnus, & ad digestionem perduxi, dolorem sedaui, fragmenta item cranii ex percussione facta extraxi. Vulnus deinde mundificatum carne oppleui. Cum autem iam spacio quinque hebdomadarum tractassem vulnus, ac omnia symptomata plane essent remissa, & vulnus pene cicatrice obductum, cum scorto rem habuit. Itaque paucas post horas recidit in febrim, ac dolorem capitis vehementiorem, quam antea. Latus item oppositũ resolutum est, brachium vero lateris ægrotantis spasmo correptum, symptomata ingrauescentia singulis momentis ac nullis cedentia remediis quarto tandem die miserum hunc libidinosum extinxerunt. *Ægrotis fugienda Venus.*

OBSERVATIO. XX.

Puer vulnere capitis, & cranii fractione laborans, ex tumultu & strepitu nimio grauissimis symptomatis conflictatus tandem moritur.

QVantum ira, timor, apprehensio, concubitusque capite vulneratis noceat, ex superioribus constat. Quam vero itidem periculosum sit tumultuose quippiam circa vulneratos agere, iam tyronibus Chirurgis exemplo demonstrabo. Tractaui cum COSMO SLOTANO Chirurgo præstãtissimo puerum 14. annorum, cui bregma ex vulnere contuso fractum fuit. Extraximus officula quamplurima, febrem extinximus, dolorem reliquaque symptomata compescuimus. Patri autem istius pueri, quod œnopola esset, prohibuimus, ne permitteret pulsare tympanum, tubas, aliave eiusmodi instrumenta in domo sua. At pater neglectis admonitionibus nostris permisit pulsari tympanum & fistulam prope cubiculum decumbentis, & saltare rusticos vsque ad mediam noctem. Postridie inuenimus ægrum acutissima febre, delirio, spasmo, nausea, aliisque pessimis symptomatibus laborantem: propter quæ quarto die è vita decessit. Pater huius rei causa ad magistratum delatus, grauiter, nec iniuria, mulctatus fuit. *Tumultus noxius ægrotis.* D

OBSERVATIO XXI.

Virgo nobilis neglecto paruo vulnere in capite, moritur.

VIrgo nobilis, cum in choreis incaluisset, & capite in postem cecidisset, vulnusculum in vertice contraxit, vbi cutis vix læsa fuit. Illa, quia neque dolorem, neque inflammationem sentiebat, primo & secundo die vulnus (aut potius contusionem) plane neglexit. Tertio die incœpit parum dolere; quapropter barbitonsorem accersiuit, qui rasis crinibus cutem vix læsam animaduertens, virginem irridebat. Quarto vero, capitis grauitate & febricula correpta est. Ego sexto die morbi ad ipsam vocatus, cõperi ipsam delirantem, faciem & oculos inflammatos, & linguam aridam: ita vt sequenti die è vita decesserit. Aperto capite, sanguinem sub cranio collectum & cerebri mẽbranas inflammatione correptas inuenimus: cranium tamen nequaquam læsum fuit. Hinc perspicuum fit, vulnera capitis, quantumuis minima, præcipue quæ circa suturas occurrunt non esse negligenda. Infiniti enim ramuli venarum & arteriarum ex vna & altera parte membranarum cerebri circa suturas concurrunt, & suturis inseruntur, quorum beneficio cerebrum cranio alligatur, & suspenditur. Quapropter contusiones ea in parte facile ad cerebri membranas magno cum ægrotantium periculo extenduntur. E

Observatio. XXII. A

Actus venereus in neruorum vulneribus periculosus.

MVltoties contingit vulneratos spasmo & morte corripi: cuius occasio vel causa Medico incognita est. Quomodo autem id fieri possit, sequenti historia nobilis cuiusdam (cui COSMVS SLOTANVS peritissimus Chirurgus Valentiæ læuam amputarat ex ictu sclopeti inflicto contusam) apparebit. Ægrotanti iuueni voluptatibus dedito diserte interdictum erat ab vxoris congressu. At is vulnere propemodum persanato & sedatis symptomatis omnibus eam interpellauit, qua renuente propter seria SLOTANI monita, ipse emisit sperma citra coitũ: atq; hinc recidit protinus in febrim, deliria, spasmos aliaque grauiora symptomata, tandemque obiit quarto post die. Ex his intelligimus, quam infesta sit venus neruis & neruorum vulneribus, æque ac capitis & articulorum affectibus. At quidni actus venereus neruos exagitaret atque periculosa accidentia excitaret? Vidi enim ex risu vehementi in neruis sauciatis symptomata periculosissima nasci, vt ex sequenti obseruatione videre est.

Observatio XXIII. B

Risus in vulneribus neruorum periculosus.

ANNO 1601, 14. Aprilis nobilissimo viro IMBERTO à DIESBACH Domino S. Christophori, sinistra manus ictu sclopeteo adeo fracta & contusa fuit, vt pollex vsque ad carpum plane separatus, metacarpus quoque adeo fractus & contusus fuit, vt ossa quamplurima metacarpi eximere cogerer: &, vt verbo dicam, tota manus nerui & ossa adeo lacerata & quassata fuerunt, vt ad eam conseruandam parum superesset spei: fuit nihilominus Dei beneficio ita restituta, vt ne digitum quidem amiserit. Cum vero statim ab initio summo studio in hoc incumberem, vt dolores repellerem, & partem læsam ab inflammatione & à fluxu humorum vindicarem, curatio tam feliciter successit, vt minimum doloris senserit, febris & inquietudines fere nullæ superuenerint. Porro quarto die morbi, cum quidam ex adstantibus iocaretur, & ridiculosam historiam quandam narraret, Nob. vulneratus nobiscum quoque ad risum excitatus fuit. Hinc statim exortus est dolor adeo grauis per totum brachium vsque ad nucham, vt spatio 24. horarum de conuulsione periclitaretur. Sequentibus vero adhibitis remediis paulatim sedatus est dolor, & in pristinum statum restitutum est brachium.

Fomentum.

℞. *Radicum & foliorum Althea,* C
Maluarum,
Violarum,
Brancæ vrsinæ,
Florum meliloti,
Betonicæ,
Primulæ Veris,
Saluiæ ana M. j.
Sem. fœnigræci,
Lini ana ℥ j.

Incidantur, contundantur, & coquantur in aqua ad consumptionem tertiæ partis. In ea decoctione madefacta linteamina calide applicui toti brachio: postea totum brachium & nucham sequenti linimento inungebam.

Linimentũ.

℞. *Ol. Lumbricorum.*
Vulpini
Axungiæ humanæ ana ℥ j. D
Succi lumbricorum ℥ ß.

Misce fiat linimentum. His remediis sedatus est dolor: postea curatio feliciter progressa est.

Anno 1603. mense Aprili similis fere casus accidit Claudio Dodino ciui Paterniacensi. Is vulneratus in brachio & carpo dextro, vbi nerui nonnulli quartæ & quintæ partis colli læsi fuerant, ex risu in maximos incidit dolores & conuulsionis periculum, ita quidem, vt ea nocte nulla quiete frui potuerit. Inuncto brachio superiori vnguento sedatus est dolor.

Annotatio.

Risus immoderatus vulneratis noxius.

RIsum esse affectionem cordis, ac ridendo cor ipsum, & per consequens pericardium magno cum impetu moueri, atque ex vna in alteram partem ferri contrahique. Eximius & summus ille Philosophus ac Medicus LAVRENTIVS IOVBERTVS testatur, & experientia docet. Ac quia pericardium mediastino & diaphragmati alligatur, vt in risu violento, ipsum quoque diaphragma violenter moueatur, necesse est. Porro quia diaphragma lumborum vertebris, ac notarum costarum extremitatibus, atque inferiori sterno & xiphoidis cartilagini alligatur, præterea inferiore sua parte peritonæo, superiori vero pleura inuestita est membranis; fit, vt in risu violento, tum abdominis, tum præcipue pectorales musculi simul moueantur atque contrahantur. In eo autem motu violento diaphragmatis & musculorum pectoralium, concutiuntur & agitantur quoque musculi, brachia mouentes. In primis autem musculus brachium pectori adducens & brachium attollẽs, tum etiam nerui omnes, qui iis intertexti sunt, & tendones ex iis prodeuntes, simul contrahuntur atque agitantur. Hinc fit, vt violenter ridentes brachia pectori imponant. E

Ridentes vehementer cur brachiũ pectori imponant.

Ac quia musculi collum & caput mouentes partim ab osse pectoris & clauiculis, partim vero à verte-

A vertebris pectoris oriuntur, necesse est, vt in violento risu & agitatione diaphragmatis & musculorum pectoralium caput simul moueatur. Hinc fit, vt violenter ridentes caput inclinent, iam retro & mox in dextrum aut sinistrum humerum proiiciant. *Cur caput inclinent.*

Inter crurum & abdominis musculos magnus quoque est consensus, ideoque violenter ridentes se incuruare coguntur: cum enim abdominis musculi ex eleuatione violenta diaphragmatis in altum trahuntur, musculi crurum, venæ, arteriæ & nerui, qui illis intertexti sunt, sequantur, necesse est. Hinc perspicuum fit, risum in omnibus vulneribus (magnis scilicet) periculosum esse, ac in neruis vulneratis dolores acerrimos & conuulsiones, in venis, & arteriis hæmorrhagiam excitare. Monitos igitur velim Chirurgos & adstantes, ne vulneratos facetiis & iocis ad risum prouocent immoderatum. *Cur se incuruent.*

Observatio XXIV.

Ex sternutatione neruorum opticorum obstructio, & ex hac cæcitas consecuta.

ADolescens 14. annos natus & phlegmatici habitus cum æquali sponsionem fecit, posse se sternutare ad libitum, imo etiam centies. B Deposito pignore cœpit ex immodica titillatione irritatis naribus sternutare circiter centies & amplius. Exin protinus correptus est dolore capitis & hebetatione visus, qui etiam sequenti die deperditus fuit, citra tamen inflammationem oculorum aut febrim. Conuocatis mecum clarissimis doctissimisque viris IANO ANTONIO SARACENO ET ANDREA BONETO, decretum est, vt purgato corpore setaceum adhiberetur collo, vti & scapulis cucurbitulæ: atq; his vsus reuulsionibus, visum paucos post dies recepit. Hinc apparet, quantum hallucinetur, qui in neruorum obstructione aliisque morbis oculorum errhina & sternutatoria præcipiunt & adhibent. Materia enim, quæ à vehementi motu ex cerebri ventriculis ad nares trahitur, & circa os cribrosum accumulatur, transiens prope neruos opticos, ratione propinquitatis eos magis magisque obstruit. Obiicitur, purgationem vniuersalem præmittendam errhinis: sed nunquam ita potest exonerari cerebrum, quin tantum materiæ supersit, quantum ad hanc exiguam neruorum opticorum capacitatem obstruendam satis sit. *Sternutatio visui noxia.*

OBSERVATIO XXV.

C

Ex cicatricis ad pupillam extirpatione grauissima symptomata.

NObilis puella ita laborabat variolis, vt & cornea vnius oculi afficeretur pustulis: ex his relicta est cicatrix ad canthum maiorem, instar vngulæ, quæ Græcis pterygion dicitur. Consuluerunt me parẽtes: sed cum responderem, nihil hic me posse præstare, adhibuerunt empiricum, qui negauit cicatricem esse, sed concretam materiam dixit in superficie corneæ, quam se facillime & sine periculo abstrahere posse audacter affirmauit. Parentes confisi filiam ipsi cõmiserunt: at ipse admota manu dilacerauit corneam. Inde dolores vehementissimi, inflammatio, febris, aliaque grauiora symptomata. Tandemque humores omnes exciderunt: vnde tunicæ contractæ sunt, & oculus plane clausus. Honestissimam matronam Coloniæ in vico nouo, Im korb, noui, quæ in pueritia, vt ipsa retulit sæpe, laborauerat variolis: vnde etiam cicatricem pupillæ contraxerat. Eam empiricus sibi commissam, non manu, sed medicamẽtis erodentibus se curaturum promittebat: sed incidit & illa in grauiora symptomata: quippe effluxerũt humores, contractæ sunt tunicæ: inde oculus tota vita clausus.

Observatio. XXVI.

Adolescens oculo perforato visum recipit.

D

QVindecim annorum adolescentem sutoris cuiusdam filium Geneuæ in vico diuæ Mariæ cum Domino IOHANNE GRIFFONIO Chirurgo præstantissimo curaui, circa annum 1587. cui acus sutoria perforauerat adnatam membranam prope Iridem: hinc factum, vt humor aqueus statim effluxerit, & adolescens illico visum plane amiserit. Oculo imposuimus in primo apparatu *albumen oui cum aqua rosacea*, & nonnihil *croci*: fronti autem defensiuum *ex bolo Armeno, terra sigillata cum oleo rosaceo paucaque cera & aceto in formam vnguenti redactum*, atque iniecimus statim enema. Sequenti die catharticum exhibuimus & anodynis ad septimum vsque & amplius vulnus tractauimus. Deinde collyrio ex *aqua euphrasia, saccharo, & tuthia præparata* cicatricem induximus. His curatus fuit nullo superueniente symptomate: haud multo post curationem visum quoque recepit. DODONÆVS *in suis obseruationibus* simile aliquid refert.

Anno 1597. curaui filium MATTHÆI BARBOTTI, ciuis & mercatoris Lausannensis: cui, infixa sagitta, perforata fuit cornea, qua parte conspicitur Iris. Effluxit nonnihil humoris aquei, vnde contracta est cornea, & puer protinus visum amisit. Vulnus curaui ad modum *supra* dictum: puer hic quoq; non multo post visum recepit.

E

ANNOTATIO.

Omnino hic ægrotis crystallinus humor compunctus non fuit: est enim ille humor præcipuum instrumentum visus, ac sua propria continetur membrana Arachnoide: qua dilacerata, amplius humor crystallinus officium facere nequit. Effluxit autem in his aqueus tantum humor, quem natura in anteriorem partem inter vueam tunicam (quo loco duplicatur & inuertitur) & corneam locauit. Atque hic cum sit excrementum, quod exudauit ex venulis illis, quæ in vuea tunica conspiciuntur, & circa locum humoris aquei terminantur, aliquãdo renascitur, præcipue in pueris. vt etiam eximius Anatomicus REALDVS COLVMBVS *in suis Anatomicis* scriptum reliquit. Id autem hic notandum, *vulnerata pupilla visum*

sum recipi non posse, quamuis humor crystallinus sit illæsus, & aqueus renascatur: vt in multis, ac potissimũ in assecla generosi viri OTTHONIS SCHENCHI domini ab Horst ante annos aliquot obseruaui. Is cultello perforata pupilla visum amisit. Curaui vulnus vt *supra*: visum tamen non recepit. Ineuitabilis enim cicatrix impedit, quo minus radii eorum, quę visui obiiciuntur, ad humorem crystallinum perueniant. Ex quibus perspicuum fit, in extirpãda ad pupillam cicatrice nihil temere tentandum, ne malum incrudescat, quod ex obseruatione proxime præcedente patet. A

Obseruatio.

Observatio XXVII.

Ex frequenti oculorum ablutione aqua frigida obfuscatio & hebetatio visus.

NObilis quidam à multis annis assuefactus singulis matutinis diebus abluere faciem & oculos aqua frigidissima. Hinc paulatim debilitatus & obfuscatus est visus. Tandem anno 1602. ophthalmia vtriusque oculi correptus, me aduocandum iussit. Cessit ei hoc malum in maximum commodum. Curatus enim ab ophthalmia, & aqua nostra visum corroborante ad tempus vsus, lotioneque aquæ frigidæ reiecta, visus acutior, quam ante factus est B

Annotatio.

Aqua frigida lotio oculis noxia.

Cum frigus teste Hippocrate condenset & induret, mirum non est, si frequenti ablutione oculorum in aqua frigida visus debilitetur: Incrassat enim & condensat aqua frigida spiritum visiuum & humores oculorum, sed in primis membranam ipsam corneam densam & crassam efficit, ita vt per eam res obiectæ ad humorem crystallinum (qui præcipuum est instrumentum visus) penetrare difficulter possint. Vsum quoq; aquæ frigidæ, ex parte fuisse causam huius ophthalmiæ rationi consentaneum est; retinuit enim & inclusit humores & sanguinem in venis palpebrarum & adnatæ membranæ, qui postea putredinem & inflammationem contraxerunt. At quia hi humores ab inflammatione partim resoluti & extenuati fuerunt, partim in pus conuersi effluxerunt, mirum non est, visum post curationem ophthalmiæ acutiorem fuisse.

Observatio XXIIX.

Vulneratæ linguæ curatio.

VIx membrum in humano corpore reperitur, quod magis moueatur, quodque adeo sit humidum laxumque, atque lingua: Hinc fit, quod ipsius vulnera transuersum facta, vt plurimum incurabilia censentur. Suadeo tamen, vt (nisi plane abscissa fuerit) curatio tentetur, non enim huiusmodi vulnera ex toto sunt incurabilia, vt sequens obseruatio testatur. C

Anno 1587. Puellam trimam Lausannæ curandam habui, quæ extensa lingua in terram cadens, partem illam, quæ inter dentes erat, fere ex toto abscidit, & quidem plane abscidisset, nisi duorum dentium defectus obstitisset. Vocatus, putabam discissas partes sutura coniungere: Id vero cum propter puellæ impatientiam minime fieri posset, sequentibus remediis curationem tentaui, atq; feliciter absolui.

℞. *Foliorum & florum liquestri,*
Plantaginis,
Rosarum rubearum ana M.j.
Corticum granatorum,
Balaustriarum ana ℥ ß.

Coquantur in ℔ ij. aquæ chalybeatæ, ad consumptionem tertiæ partis. In colatura dissolue Acatiæ ℥ ij. Syrupi de rosis siccis ℥ ij. Misce: fiat gargarisma, quo sæpius interdiu abluatur lingua. In ore continenter tenebat *syrupum de rosis siccis, de cydoniis, syruyum conseruationis cerasorum, de Ribes, & coagulum cydoniorum.* D

Vescebatur iusculis carnium recentium & hordaceis, lacte amygdalarum dulcium, & similibus. His Dei beneficio plenissime curata fuit, neque vllo modo deprauata fuit loquela, vt postea apparuit per duodecim integros annos, quibus vixit.

Observatio XXIX.

Ex calefacta facie abluta aqua frigidissima grauia symptomata.

ADolescens in Solingen 24. annos natus, robustissimus & sanguinei temperamenti, cum hyemali tempore in duello vehementer incaluisset, & vulnusculum in faciem accepisset, ad flumen accedit vbi cum frigidissima aqua primo, insuper niue abluisset faciem, exortus est statim vehemens dolor cum totius faciei tumore, & nodulis duris, liuidis & asperis. Dolor sedatus est paulatim, sed nodulæ & liuor cutis manserunt, ita vt à leprosorum vultu parum differret ipsius facies: reliquę vero corporis partes tum internæ, tum externæ sanæ erant omnino. Adiit me tandem anno 1599. cum per biennium hoc morbi genere laborasset. Purgato prius corpore, secta in cubito cephalica, & applicatis cucurbitulis nuchæ & scapulis, primo hoc fotu nodulas emollire studui. E

Fomentum.

℞. *Radicum & foliorum Althea*
Radicum bryoniæ ana ℥ j.
Florum Chamomillæ, Rosarum Rubearum, Meliloti,
Betonicæ ana M.j.
Sem. fœnigræci ℥ ß.

Coquantur in aqua, in qua intincta spongia calide applicetur nodulis. Hoc fomento per aliquot dies vsus, denuo corpus purgaui *pilulis aureis & cochiis*, & cucurbitulas scapulis & nuchæ applicui:

A Deinde hirudines nodulis grandioribus admoui. Postea faciem *aqua rosacea, & liliorum alborum, item florum fabarum* quotidie abluendam curaui. His vsus per paucos dies, durities & nodulæ subsiderunt, & liuedo ex parte remisit.

Similis fere casus accidit nobili cuidam mihi notissimo. Is cum Iuuenis esset, & Bacchanalia cum sociis celebraret, laruæ loco, faciem peculiari atramento commaculauit: finitis Bacchanalibus, cum incaluisset, faciem aqua frigida abluere tentat: Sed quia atramentum exsiccatum tenaciter adhærebat cuti, non nisi cum difficultate abstergi potuit. Ex violentis hisce lotionibus primo aquæ frigidæ postea calidæ, exortus est dolor in facie & vndiq; nodulæ liuidæ: vbi Medicorum quantumuis doctorum consilia frustra adhibita fuerunt.

OBSERVATIO. XXX.

De catarrho ad gingiuas, gangræna, & mors.

Gangrænam gingiuarum & oris, præcipue in pueris, raro sanabilem, in sphacelum autem degenerantem insanabilem esse, *in Tractatu nostro de Gangræna & sphacelo* ostendimus. Id vero iam quibusdam obseruationibus confirmare operæpretium esse existimaui.

B

EXEMPLVM I.

Puella 4. annos nata, eaque filia nobilissimi viri N. Von Hogstein zu der Volckerdeyen / ex morbo acuto sanata, catarrho vehementi ad gingiuas cum nausea & capitis dolore correpta fuit. Adduxerũt eam parentes Dusseldorpium, vbi ad consilium vocati fuerunt clarissimi D.D. GALENVS WIERVS Illustriss. principis Cliuiacensis, Iuliacens. & Montens. Archiepiscopi Treueriensis, Archiater dignissimus, & COSMVS SLOTANVS (apud quem ego tunc temporis praxim exercebam) eiusdem principis Chirurgus præstantissimus. Tota facies in tumorem œdematosum eleuata fuit. In sinistra mala tumor rotundus, durus & liuidus, non adeo tamen magnus apparebat. Gingiuæ vero, & sinistra pars oris gangræna correpta fuit. Multa sed frustra ipsi adhibuimus remedia: tantus enim fuit defluxus humorũ pituitosorum & frigidorum, vt calidum innatum, ex præcedenti morbo labefactatum refocillari non potuerit. Itaq; tandem exesis gingiuis labiisq; ad nasum vsque, è vita decessit.

EXEMPLVM II.

C GENEVÆ cum clariss. D.D. IANO ANTONIO SARACENO, philosopho summo & Medico Regio, compatre meo omni studio reuerendo, & IOHANNE GRIFFONIO Chirurgo præstantissimo, in duabus puellis similem pene casum obseruaui. In curatione nihil, quod necessarium videbatur, prætermissum fuit: nihilominus eæ laborantes febre, deliriis, syncope, vomitu, & spirandi difficultate, tandem è vita decesserunt.

EXEMPLVM III.

Filius auunculi mei Theodori Auff der Koulen / erosione gingiuarum propter scorbutum, vehementer laborabat, tandem in gangrænam degenerauit erosio illa, &, vt priores, è vita decessit, cum doloribus maximis, aliisque pessimis symptomatibus. Summa igitur adhibenda est diligentia in huiusmodi morbis oris: præsertim in iunioribus, qui putredini obnoxii sunt: tum quia pars oris per se calida est & humida, tum etiam quod constitutio puerorum talis sit. Ideoq; prospiciant tyrones Chirurgi, ne temere polliceantur ægris, quæ præstare nequeant, & quæ queant, fideliter præstent.

OBSERVATIO. XXXI.

D *Quidam per imprudentiam deuorans frustum corii, propemodum suffocatus tandem conualuit.*

ANNO 1594. mense Maio, ciuis & sutor quidam Coloniensis, è regione diui Laurentii, inter confabulandum ore continebat corii frustum, quod illo præ risu hiante gutturi se insinuauit & infixit. Prouocauit statim vomitum: sed neq; regerere, neq; deglutire potuit: quapropter homo ille propemodum suffocatus est. Vocatus vna cum clarissimo viro Domino IOHANNE KVENIO BRIDEMBACHIO Med. D. protinus inieci gutturi decoctum emolliens ex *radicibus Althea, seminis lini, fœnigræci, cum oleo amygdalarum dulcium*: deinde stylo argenteo incuruo corium ad capacitatem stomachi depuli: quod post semestre spacium per aluum egessit. Operationi præter alios quamplurimos interfuit Reueren. D. D. SEBASTIANVS SEYDELLIVS verbi Diuini minister fidelissimus, qui & sanationis testis est.

OBSERVATIO XXXII.

Mulier ossiculum deuoratum, quo pene suffocabatur, septimo tandem die egessit.

E ANNO 1592. Metzgen auff den Walber Hildenæ, ossiculum vndique per acutum deglutiuit. Primo, secundo & tertio diebus prouocato vomitu, neque egerere, neq; transglutire potuit. Vocatus tandem quarto die inueni collum intus & extra inflammatum, ita vt vix inspirare aut exspirare, vel etiam iuscula sorbere posset. Vrgebant dolor vehemens, febris, delirium, & conuulsiones. Cum ossiculum neque vomitu, neq; instrumentis vllis depelli, nedum extrahi posset, sed iam in ipso gutture abscessum procreasset, anodynis, quantum potui, dolores sedaui, & suppurationem prouocaui. Intus *decoctum ex radicibus althea, semine Lini, fœnigræci & cydoniorum, cum oleo amygdalarum dulcium*, per siphonem inieci. Exterius autem collum inunxi *oleo anethino, liliorum alborum & amygdalarum dulcium*: & cataplasma *ex farina fabarum, floribus camomeli, meliloti, semine Lini, fœnigræci coctum in hydreæo* adhibui. Interim etiam ali-

quoties enemata inieci, & vires iuſculis conſeruaui vſque ad diem ſeptimum. Tum per os reiecit plurimum puris, ſimulque oſſiculum, cuius magnitudinem hic ſubieci: ſicque liberata & breui curata fuit. A

OBSERVATIO. XXXIII.

Spina piſcis gutturi infixa, biennio poſt excitato abſceſſu in externa colli parte extracta.

ANNO 1594. Coloniæ acceſſit ad me mulier laborans tumore inſigni ad maxillæ inferioris partem dextram, qui tumor ſeſe ad aſperam vſq; arteriam, aurem, & furculam extendebat, repræſentabatq; ſteatoma: mollis erat ſine inflammatione. In primis emollientia & diſcutientia per aliquot dies applicui: ſed cum viderem, his nihil profici, cauſam penitiùs inquiſiui. Illa reſpondit, ſe ante biennium inter edendum ſpinam piſcis deuoraſſe, quæ œſophago adhæſiſſet, indeq; ſtatim exortum dolorem maximum, ita vt difficile cibum & potum deglutire poſſet: tandem dolore ſedato collum paulatim intumuiſſe. Ex hac declaratione cognoui, ſpinam aut ipſius portionem adhuc remanere; hinc ad ſuppurantia confugi. B Suppuratus tumor, à Ludouico Gandorpio chirurgiæ ſtudioſo, cui alio proficiſcens curationes commiſeram, inciſus eſt. Manauit materies plurima: ſpina poſt apparuit, quam ipſe integram & incorruptam extraxit. Vlcus poſt paucos dies coaluit.

OBSERVATIO. XXXIV.

Ex deglutita acicula horrenda ſymptomata.

ANno 1592. Hildenæ in arce Horſt, ancilla nobiliſſimi viri OTTON. SCHENCK von NIDECK 18. annos nata, aciculam grandiuſculam forte deglutiuit. Hinc tamen, quia triduo nullum ſenſit dolorem, aciculam iam dudum per ſeceſſum deiectam fuiſſe ſperabat: ſed decepta fuit miſera illa. Quarto enim die, primo in fundo ventriculi, mox quoque circa pylorum exortus dolor & cruciatus adeo vehemens & acerbus, vt dies noctesq; exclamare & vlulare coacta fuerit. Ego ſexto die, à morbo incepto, vocatus inueni ipſam phreneticam, cum ardentiſſima febre, lingua arida, vultu inflammato, mente adeo captam adeoque furioſam, vt neminem agnoſceret, nec cibum & potum expoſceret. Conuulſiones colli, brachiorum & crurum maximæ & horrendæ aderant. C Aliquando ſeſe ex vna in alteram partem lecti, tali impetu proiiciebat, vt tres viri quantumuis robuſti vix illam tenere poſſent. Exclamabat, vlulabat, & manibus ventrem, non aliter, quam ſi ipſum dilacerare voluiſſet, tractabat: & (vt verbo dicam) videbatur potius à dæmone obſeſſa, quam morbo laborare. Cum vero aliquando per horam integram aut circiter ita vexata, & conuulſionibus horribilibus, cum incredibili cruciatu, ex vna in alteram partem agitata & fatigata eſſet, conquieſcebat pauliſper, & tanquam ſemimortua iacebat: rurſus & repente priora ſymptomata inuadebant eam. Ego interim iuſculis pinguibus caſtratorum, item crematura hordei mundati, quibus admiſcebam butyrum recens & oleum amygdalarum dulcium, ptiſſana quoque & lacte amygdalato corpus continuo nutriri curaui. Præterea ne excrementa in parte aliqua inteſtinorum indurata aciculæ impedimento eſſent, leniter illam purgaui. Sic diuino fauore aciculam in illo cruciatu tandem decimo quarto die egeſſit. Poſtea ſedati ſunt dolores, reliquaque ſymptomata, ita vt breui priſtinæ ſanitati reſtituta fuerit.

OBSERVATIO XXXV.

Ex rebus extraneis gutturi infixis mors. D

INter comedendum ſæpius accidit, vt oſſiculum, ſpinæ piſcis, aut ſimile quid gutturi inhæreat: inde compreſſa tracheia arteria, quæ gutturi incumbit, protinus ſuffocatur animal: quod ſequentibus confirmo exemplis.

EXEMPLVM I.

ANno 1595. Coloniæ Agrippinæ mercatori cuidam ientando fruſtum cutis pernæ aſſatæ, ac mica panis ſale & pipere aſperſæ, infixũ eſt gutturi: vnde protinus dolor vehemens, conuulſiones, rigor, ac tandem ſuffocatio orta ſunt.

EXEMPLVM II.

EOdem anno Coloniæ mulier, pertranſiens piſtoris officinam, ac manu ducens puellum, laganum emit, quod puellus in manum ſibi datum eundo comedebat: huius fruſtum cum adhæſiſſet gutturi, ſtatim ſuffocatus eſt puer, antequam mater ad ædes ſuas perueniret.

EXEMPLVM III.

HOc quoque anno puer erat Coloniæ auff dem Bull bey der Schildergaſſen cui globulus plumbeus E deglutitus tracheiæ arteriæ ſe inſinuauit. Vocatus quidem fui, ſed puer ante meum aduentum ſuffocatus deceſſit.

OBSERVATIO XXXVI.

Modus eximendi oſſicula & alias res gutturi infixas.

QVam periculoſa ſit mora hac in re, ex ſuperioribus ſatis conſtat. Subitò igitur diligentia adhibenda vt quicquid gutturi infixum eſt, quamprimum extrahatur. Ideoque ſtatim *oleum amygdalarum dulcium,*

A *dulcium*, aut *oliuarum* (caue tamen ne ſubſtituas butyrum) in œſophagum infundendum. Deinde digito, penna, aut ſimili aliquo inſtrumento in os immiſſo, vomitus prouocandus: his enim ſæpius ſecum expellit, quicquid gutturi inhæret. Poſtea ſpeculo oris lingua depreſſa (ſi oſſiculum ſeſe viſui præbeat (roſtro coruino incuruato apprehendendum atque extrahendum eſt. Si vero profundius fuerit, nec roſtro apprehendi poſſit: nonnulli ſpongiam nouam, auellanæ magnitudine, eamq; compactam filo longo & forti alligatam, & *oleo amygdalarum dulcium* inunctam, ægro deglutiendam ſuadent, filum digitis tenente Chirurgo: fieri enim ſic poteſt, vt deglutita ægro ſpongia ſecum ſimul in ventriculum depellat id, quod gutturi inhærebat, aut retracta filo eadem, ſimul nonnunquam extrahatur, vomituue reiiciatur. Aut poteſt globulus plumbeus filo alligari & deglutiri, atq; denuo extrahi, vt de ſpongia iam dictum eſt.

Nihil vero præſtantius, aut aptius ad extrahenda oſſicula, & ſpinas piſcium è gutture, hoc ſequenti inſtrumento, quo ego feliciter vſus ſum, tum alias, tum præcipue anno 1603. 16. Auguſti in Ludouico Tiſſot Luſtriacenſi, qui inter cœnandum oſſiculum, triangularis figuræ, ſed craſſum, quale hic depictum eſt, deglutiuit.

B Hoc profundius œſophago è regione ſcilicet, inter vltimam vertebram colli, & primam metaphreni, ſe adeo inſinuarat, vt id neque deglutire, neq; reiicere poſſet. Adſtantes ſtatim porrum profundius in ipſius gulam intromiſerunt, & vomitum prouocarunt, ſed fruſtra: ita quidem vt noctem magno dolore & ſuffocationis metu tranſigeret. Sequenti die, pene ſuffocatus ad me ducitur. Ego *oleum amygdalarum dulcium*, œſophago ſatis copioſe infudi, & vndique exterius collum *eodem oleo* inunxi. Poſtea iuſſi, vt ei tenerentur manus & caput, interim ego, depreſſa prius lingua ſpeculo oris, inſtrumentum *inferius* depictum in gulam intromiſi, vſque ad oſſiculum, ſenſimque & modice circumducto ex vna in alteram parte inſtrumento, donec id paulatim ad latus oſſiculi, profundius depulerim. Deinde retrahendo oſſiculum ſimul ſuo loco amotum & extractum fuit. Atque breui conualuit. Huius operationis & curationis teſtes ſunt Daniel Tauellus, & Samuel Galliardus ambo Ludimagiſtri in ſchola Paterniacenſi.

Figura & deſcriptio prædicti inſtrumenti.

C

Eſt autem fiſtula argentea aut ęnea incuruata, craſſitie pennæ oloris, longitudine vero vnius pedis cum dimidio aut circiter. Eſt & vndiq; perforata. In ſua extremitate vero habet ſpongiolam nouam auellanæ magnitudine firmiter alligatam. Hac fiſtula in œſophagum immiſſa & circumducta, quemadmodum antea diximus, poſtea extracta, oſſiculum, aut quicquid ſimile fuerit, extrahimus. Si enim accidit, vt foramen aliquod fiſtulæ oſsiculum aut ſpinam excipiat, tum ſimul cum fiſtula extrahitur: ſin minus, aſperitas oſsis ſpongiæ adhærebit, & ſuo loco amouebitur: quod & ego experientia comprobaui, antequam haberem fiſtulam perforatam.

Non tamen oſsiculum aut ſpina prima vice, dum intromittimus fiſtulam, extrahitur, nec propterea ab incepto opere deſiſtendum: Aliquoties enim quinquies aut ſexies fiſtulam intromittere coactus fui, donec tandem oſsiculũ ſuo loco amotum & extractum, vel (ſi aliter fieri non potuit) in ventriculum depulſum fuerit: quod & periculo vacat: præſtat tamen per os extrahere, ſi fieri poſsit. *Nota.*

D In hac operatione autem circumſpecte agẽdum, ne inſtrumentum in aſperam arteriam loco œſophagi immittatur, quod valde periculoſum eſſet. Itaque, vt Chirurgus harum partium anatomiam ſciat neceſſe eſt. Incumbit autem œſophag⁹ vertebris colli: Aſpera vero arteria anteriorem partem occupat. Itaque quamprimum Chirurgus linguam ſpeculo depreſſerit: extremitatem inſtrumenti ſui, vbi ſpongia (quæ *oleo amydalarum dulcium aut oliuarum* prius inungenda) alligata eſt, vertebris imponat, ac leniter leniterque deorſum immittat. Sic enim ratione ſpongiæ inſtrumento alligatæ, epiglottis (hoc eſt, operculum laryngis) deprimitur, & aſpera arteria clauditur, vſq; dum inſtrumentum immiſſum ſit profundius. *Cautio in operando.*

E Quantum ad ſpongiam filo alligatam, de qua mentionem fecimus, non vſque adeo illi eſt fidendum. Contrarium enim in enarrata operatione expertus ſum. Et quomodo fieri poſſit vt ſpongia leuiſſima, vel ſimile quid tranſeat in os infixum in œſophago? Huius monitum volui lectorem, ne rei inutili confidat: at interim æger periclitetur. Habeat igitur Chirurgus ſemper in promptu inſtrumenta ad hãc operationem neceſſaria: cunctari enim hac in re non licet.

Si in aſperiam arteriam quidpiam illapſum fuerit, ſternutatorium admouendum eſt naribus: veluti aliquid piperis aut euphorbii vel ellebori albi. Ab acidis & tuſſim prouocantibus, contra opinionem quorundam omnino abſtinendum. Tuſſis enim ſua ſponte ſatis accidit: acida vero & œſophagum & aſperam arteriam & quicquid attingunt coarctant, conſtringunt & anguſtiora efficiunt. Quapropter conti- *Si quid in aſperam arteriam eſt illapſum.*

continuo ore teneat *Syrupum de liquiritia, de polytricho, & violatium*, aut (quod ego expertus sum) *oleum amygdalarum dulcium saccharo ad partes æquales commistum.* A

Post extractionem guttur sæpe abluendũ est *decocto hordeaceo, aut aqua plantaginis cum melle rosaceo & diamorone*, si dolor adest, sumat ter aut quater interdiu cochleare *ol. amygdalarum dulcium, vel rosacei.* A vino & ab iis omnibus, quæ calefaciunt, abstineat, ne inflammatio & dolor excitentur. Vtatur *iusculis patellis, crematura hordei, lacte amygdalarum dulcium, emulsione seminum frigidorum maiorum*, *iisque* omnibus, quæ facile deglutiri & concoqui possunt. Si æger iuuenis fuerit, & sit inflammationis suspicio, *electuario lenitiuo aut diacathol. aut syrupo rosato solutiuo, & elect. de succo rosarum* euacuandus est, & vena basilica brachii dextri incidenda. Exterius inungendum est collum *oleo rosaceo & myrtino*, & *vnguentum de bolo* applicandum.

Observatio XXXVII.

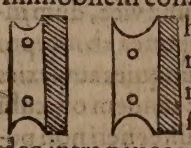
Ex vlcere circa fauces appetitus vitiosus citra quem cibus deglutiri non poterat.

MVlierem quadragenariam sæpius inuisi Coloniæ, quæ vlcere maligno circa fauces ex pituita salsa è capite distillante per annos aliquot laborauerat: adeo vt partes quædam palati, (vti sunt amygdalæ, vuula, epiglottis, & portio gulæ) exesæ essent. Vix loquebatur: cibum & potum nonnisi maximo cum dolore poterat deglutire. Hæc autem in primis notatu digna: quod quamuis minime grauida esset, interdum hæc vel illa prægnantis instar appeteret, nempe haleces, carnes, & pisces salitos & infumatos, aliosque concoctu difficiles cibos, vti & fructus immaturos. Deinde (mirum magis) quod talia quantũuis dura sine dolore vllo deglutiret, si modo appeteret. Verum appetitum & deglutionem illam plane supernaturalem illo summo Dei beneficio accidisse non dubito: alioqui vita in tot annos protrahi & foueri non potuisset, cum nullo modo hordeatum aut amygdalatum, vel carnium ius, aut tale quippiam sorbere posset, abhorrente stomacho, adeoque sæpissime totum triduum à cibo & potu abstineret, donec appetitus ille vitiosus denuo recurreret. Præterea quamuis quod appetebat, morbo contrarium esset, eo tamẽ sine noxa vescebatur: quicquid autem respuebat, licet idoneum, nauseam & nonnunquam paroxysmos febriles inducebat. Ex quibus intelligimus, *non semper ægrotis seuerius deneganda, quæ natura summe appetit.* Siquidem videmus & nonnullos haud prius ex quartana aliisque morbis chronicis conualuisse, quam illorum quantumuis vitioso appetitui satisfieret. Sed ea curatio non vsquequaq; tuta est, imo neq, ista mulier illo modo sanitatem recuperauit. B C

Observatio XXXIIX.

Insignis curatio ad maxillarum iuncturam.

ANno 1590. adiit me mulier quædam cum tumore cancroso circa dextram maxillarum iuncturam, auxiliares manus implorans. Purgato itaque primum corpore, & in brachio eiusdem lateris incisa cephalica, optimoq; præscripto vitæ regimine, perrupi, & exedi escharoticis septicisque tumorem: vlcus raro propter continuum maxillæ motum non ante ad cicatricem perduci potuit, quam maxillam immobilem constituerim, quod effeci duobus ligneis instrumentis, pares furculas duas A & B. insignitas

habentibus quas circa superiores & inferiores dentes collocatas, dentibus beneficio æneі fili, quod per foramina, literis O O notata, traducebatur, alligabam. Sicque procurabam, vt os neque clauderet neque aperire posset, supra magnitudinem illorum instrumentorum. Corpus interim iusculis aliisque liquidis cochleari cibari iussi: atque adeo intra paucos dies vlcus plene curatum fuit. D

Observatio XXXIX.

Abscessus post aures serius apertus febrim & mortem induxit.

ANno 1599. ineunte Aprili, quadragenariam & innuptam puellam Coloniæ Agrippinæ, abscessu post aurem sinistram (quem Medici parotidem nuncupant) laborantem vidi. Nulla adfuit in principio febris, neque lecto decumbebat, imo domestica administrabat. Demum circa decimum quartum morbi diem cum abscessus ad pugni magnitudinem excreuisset, & materia plane esset præparata, sed ꝑpter duritiem cutis diutius retenta, viam deorsum sibi petebat. Tum aduocatus inueni abscessum ex semetipso ante aliquot horas ruptum: puellam vero febre, lipothymia, nausea, & cibi fastidio, vigiliis item, dolore dorsi & renum, laborantem: nihil tamen aut parum ex abscessu effluebat, neq; pus sursum reuocari potuit. Itaque paucos post dies è vita decessit: Ex quibus perspicuum est, in huiusmodi abscessibus, sine sint in emunctoriis siue in vicinia, non esse expectandum, donec sponte erumpant: vt etiam liquet ex obseruatione 81. E

Observatio XL.

Setacei absque igne adhibendi ratio.

CVm nulla sit operatio in tota Chirurgia, qua magis deterreatur æger, quæque maiorem horrorem ipsi incutiat, quam cauterium actuale, quo hactenus vsi sunt Chirurgi in conficiendis setaceis: adductus sum ante annos aliquot cogitare de commodiore & iucundiore modo applicandi illud, qui in multis tum præclaris, tum plebeis & Coloniæ & Lausannæ ex voto successit, quique etiã hic Paterniaci Auen-

A Auenticorum nuper, præſente ALBERTO HAWENZWEIGIO Berlinenſe, Medicinæ Candidato, & Chirurgicarum operationum inprimis ſtudioſo, conuictore meo ſuauiſſimo, aliquoties feliciter adhibitus fuit. Eum autem modum ſic adminiſtro.

Præparato ſatis ægro cum victus ratione, tum purgationibus, & venæ ſectione, ſi morbus requirat & ætas permittat, tenaculam hic delineatam in promptu habeo.

Magnitudo & figura foraminum tenaculæ.

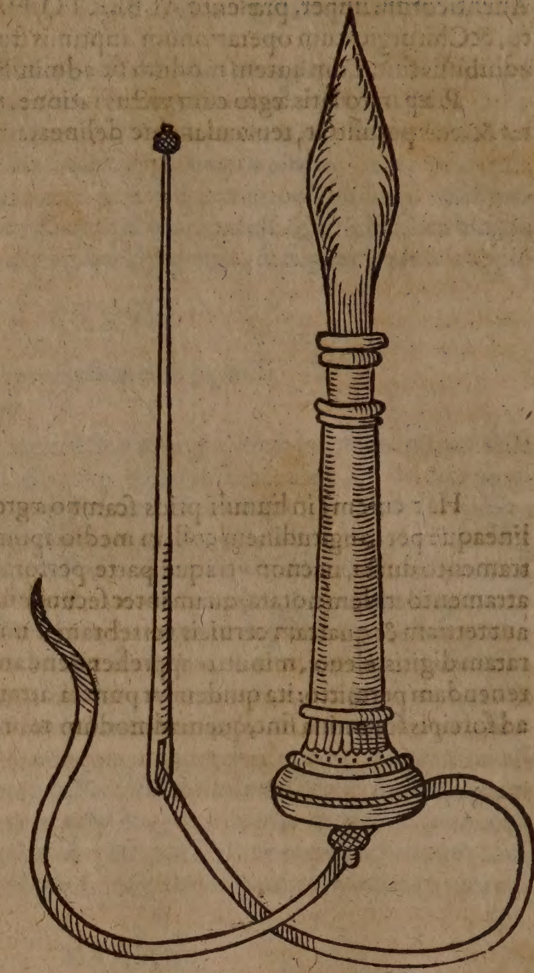
B Hac cutem (in humili prius ſcamno ægro collocato, lineaque per longitudinem colli in medio ipſius exacte atramento ducta, necnon vtraque parte perforanda punctis atramento itidem notata) quam inter ſecundam & tertiam, aut tertiam & quartam ceruicis vertebram à muſculis ſeparatam digitis eleuo, miniſtro apprehendendam firmiterq; tenendam permitto: ita quidem vt puncta atramento facta ad forcipis foramina ſint, quemadmodum monſtrat figura.

C

Deinde ab antica parte ſtans, pedibus meis circa patientis pedes collocatis, capiteque eius abdomini meo, quo id (quantum fieri poteſt) tenere queam, impoſito, forcipem ſiniſtra prehendo, & dextra pro ferrea acu candente adhibeo argenteum cultellum frigidum, figuræ hic depictæ, eumque ancipitem & acutum, inſtar ſcalpelli, quo venæ inciduntur. Hoc
D perforo, quod tenetur tenaculis. Mox alia acu, hic quoque depicta, traduco funiculum rotundum, contextum ex ſerico albo aut purpureo, craſſitie æquante & implente fere ipſum foramen: longitudine quatuor ſpithamarum, vt circumcirca collum, & ad pectus vſque propendere queat, figura autem cultelli & acus talis eſto.

E

His tandem bene feliciterque peractis, primo apparatu linteum reduplicatum, *oui candido probe conquassato*, intinctum applico: sedat enim dolorem, sanguinemque, si profluit, sistit. Secundo sequens digestiuum impono. A

Digestiuum.

℞. *Terebinthinæ lotæ in aqua*
Betonicæ ℥ ij.
Ceræ nouæ ℥ ſ.
Gummi elemi ℥ j.
Olei rosacei & amygdalarum dulcium ana ℥ ſ.
Dissoluatur gummi cum oleis, additis terebinthina & cera F. vnguentum, addendo vitellum oui, Croci ℈ ſ.

Facta ita digestione ad sextum vsque diem, funiculum paulatim à sinistra in dextram, vel à dextra in sinistram duco, donec pars sanie humectata, sit amota, & extra vulnus propendeat, quo possit abstergi. Deinde folium hederæ linteolo molli inuolutum indies bis impono, idoneisque fasciis contineo; & hoc pacto eousque cum setaceo procedo, donec is cum commodo & ægri salute, extracto funiculo, *phœnicino aut diapalmatis ceroto* cicatrice claudi possit. B

At hic rei nouitas de more suspecta, suis confirmanda est argumentis. Hoc vt fiat, ante omnia expendendæ duæ primariæ actiones & qualitates, quas inurit candens ferrum: dein videndum anne sint proposito nostro accommodæ.

Candentis ferri actiones duæ. I.

Ferri candentis actio & qualitas prima est desiccatio, quæ quidem fit ratione qualitatis calidæ & siccæ, quam ignis elementum ferro imprimit. Hinc altera, merum tamen prioris accidens: corroboratio videlicet partis, quam afficit, eo quod humiditas excrementitia candente ferro desiccata sit. Vt enim humiditas nimia immollit, laxat, stupefacit & ineptas reddit partes ad suas functiones; sic temperata siccitas contrarium potis est efficere. Iam disquiramus, num actiones & qualitates istæ sint ad institutum nostrum. Siquidem adhibetur setaceus funiculus loco sano ad deriuandum ac reuellendum humorem quemlibet, nihil opus locum sanum desiccari aut roborari. Nam si velim setaceum ad se illicere humorem ex parte affecta, non modo non exsiccandus est locus, cui applicatur, sed cõtra humectandus, quippe constat sicca non attrahere, nisi prius aliquantum mollita. Præterea quoniam corporum nostrorum siccitas accidentalis constringit & comprimit partes, hęc eadem humiditas parte illa contenta simul exprimit, & depellit in partes debiles, illis excipiendis opportunas. C

II.

Alter ferri candentis vsus, quem diximus, est corroboratio partis, cui applicatur. Hæc rursus male conuenit loco, in quem deducendi sunt humores. Postquam enim corroborata est actuali cauterio, tantum abest, vt attrahat, vt contra propulsatura sit, quod influebat. Ex his colligimus in defluxionibus, catarrhis, & imbecillitate visus & faciei partium, nec desiccanda, nec roboranda esse setacei vel cauterii loca, ceruicem & brachia: imo contra roborandum locum dolentem, & debilitandum eum, in quem deriuandus est affluxus. Setaceus vero funiculus nostro modo adhibitus his actionibus vacat. Neque enim desiccat, cum absit calor: nec roborat, imo debilitat potius, cum soluatur continuitas. D

Ferrum candens pro setaceo nõ esse vsurpandũ, & cur.

Tertio denique in eius applicatione non mihi probatur vsus ferri candentis ob phantasiam, & horrorem, quem plerique omnes ex eo concipiunt. Age enim quot homines ex sola phantasia in grauissimos morbos incidũt, febrim, syncopas, epilepsiam, apoplexiam. &c? Adeo vt sint nonnulli, quos citius ad prælium adigas, quam vt ferro candenti sese permittant. Dolor non maior, quam in phlebotomia: nisi cum fit digestio. Sed quid hoc respectu doloris ex cauterio? Atque hæc de nostro setacei adhibendi modo fuse satis dicta sunto, in rudiorum præsertim, eorumque (qui illum tanquam crudele aliquod remedii genus hactenus auersati sunt) gratiam & informationem.

Observatio XLI.

De præstantia setacei exempla quinque.

Qvia in præcedenti obseruatione setaceum faciendi modum descripsimus, non erit abs re, aliquid de ipsius excellentia subiungere. Setaceum autem, quam magni faciant præstantissimi Medici, satis perspectum habeo, nec vlla itaque vsus eius luculentissimus apud eos indiget demonstratione: sed quia multi empeirici, quos huius remedii præstantia latet, id tanquam crudele reiiciunt: placuit hic in gratiam iuniorum Chirurgorum exempla nonnulla in medium adferre, quibus ipsius prȩstantiam & summam vtilitatem in quam plurimis cerebri morbis comprobabo. E

EXEM-

A

EXEMPLVM I.

ANno 1598. Iuuenem Lausannæ 15. annos natum curandum habui, qui singulis fere diebus, semel ad minimum accessionem epilepticam patiebatur, cuique ob id multa, sed frustra, præscripta adhibebantur remedia. Ego purgato corpore pilulis aureis & cochiis, institutoque regimine optimo, Setaceum ipsi adhibui. Hinc accessiones remiserunt, & paulatim ab epilepsia liberatus fuit, corpore eius post leniter aliquoties purgato.

EXEMPLVM II.

FILIA SIMONIS ENGELGRAFF habitantis coloniæ, post variolas ophthalmia ex vtroque oculo adeo laborabat, vt de visu periclitaretur. Multa ipsi quoque, sed frustra, præscripta fuerunt remedia. Ego tandem cum clarissimo D.D. ARNOLDO MANLIO medicæ facultatis in illustri Academia Coloniensi Professore primario, ad consilium vocati, setaceum ipsi cõsuluimus, & applicauimus, cuius beneficio, & diuino fauore, breui quoque curata fuit.

EXEMPLVM III.

B Sibylla filia mea ætatis suæ quinto cum anno 1596. grauissime ex variolis laborasset, & hinc inde defluxione ad oculos, duorum annorum spatio, misere vexata fuisset: nec vllis remediis curari posset, setacei tandem, 1598. anno, adhibitione, quo defluxus ad nucham reuocatus & euacuatus fuit, paulatim & ipsa, & oculi eius, defluxionum immunes, gratia Deo, conualuerunt.

EXEMPLVM IV.

ANno 1598. Honesta matrona Lausannensis 30. annos nata, robusta, sed humidissimo cerebro prædita, quæ fistula lacrymali, & sæpius inflammatione oculorum afficiebatur, Dei, & setacei à me exhibiti beneficio, ab inflammatione & fistula liberata, & curata fuit. Laborauerat item antea per annos aliquot fluxu muliebri aut menstruis albis, quamobrem nunquam vtero gestauerat, adhibito vero setaceo, paulatim remisit fluxus, & paulo post concepit, ac filiũ peperit, quæ vsque ad hunc annum 1604. vna cum matre bona valetudine fruitur.

EXEMPLVM V.

C ANno 1603. curandam habui puellam 12. annos natam, quæ præ defluxione, & inflammatione ad oculos, visum plane amiserat. Purgato corpore, institutaq; victus ratione, & setaceo adhibito, visum vnius oculi recuperauit: alterius enim oculi tunicæ, ante annos quatuor, ex simili defluxione, & inflammatione exesæ, & plane corruptæ fuerant.

In catarrhis & distillationibus ad pectus nihil præstantius esse setaceo, quam plurimis exemplis, si opus esset, probare possem, quæ tamen breuitatis gratia omitto. Hoc tamen coronidis vice addo, me nonnullos semiphthisicos, qui & sanguinem & pus expuerunt, hoc remedio præcipue curasse.

OBSERVATIO. XLII.

De fontanellis in ceruice infantulorum nostra opinio.

QVia pro setaceo pueris nonnunquam adhibetur fontanella in ceruice, maxime circa primam & secundam vertebram, idq; non sine ipsorum damno & detrimento magno, placuit peculiarem nostram hac de re opinionem in medium adducere. Præscribunt autem practici infantulis fontanellam hanc pro setaceo, quod tolerabilem credant & minus dolorificam. Ego contra plurimum commendo D setaceum. Primum quod cum sint pueri agiles & turbulenti, subinde excidit à vulnere pisum siue aliud quippiam vulneri inditum: quo sublato statim coalescit vlcus, ita vt difficile possit apertum teneri vti decet: ideoque nullus est cauterii effectus. Quæ duo incommoda vt tollantur, necesse est arctissimo ligare vinculo caput, in coronæ figuram: necesse item ad continendum in vlcere globulum, duplicatum linteum imponere, vt formetur vlcus altius: Nam in summa cute parum purgabit. At ex hac ligatura ecce maius incommodum. Cum puerulis ossa, in primis vero cranium sit tenerum & cartilaginosum, id ligatura sic comprimitur, vt nihilo magis possit in latitudinem crescere, quam cucurbitæ, quas solent mulieres ad lagenarum vsum in medio ligare dum crescunt: in altitudinem vero totum excrescit. Inde perit capiti (vt vidi in pluribus) sua proportio & rotunditas in longitudinem educta. Deniq; quod grauissimum est, cranio ita monstrose educto in transuersum, cerebrum eiusque ventriculi simul etiam arctantur & comprimuntur: vnde, spiritibus non satis elaboratis & præparatis, debilitatur caput & fit catarrhis obnoxiũ & si adolescant (quod rarum) ingenio sunt tardiore, nisi mature omissa ligatura, dilatatum si cranium & natiuæ formæ redditum. His ego rationibus statuo, nihil iuuari cauterio isto pueros, E imo contra morosos effici. Compresso sic cerebro, quę pars corporis humidissima, coguntur excrementitii humores, qui inibi assiduo oriuntur, vi quadam erumpere: vnde cum non detur tempus quærendo naturali meatui, modo in dentes, modo in stomachum, modo in pulmones aliaue loca incidunt. Quod cum citra dolorem nequeat fieri, eo redduntur pueri morosiores, quod defluxus in partes neruosas incurrat.

I. Ratio cur pueris setaceum potius sit applicandum ad ceruicem, quã fontanella.

II. Ratio.

III. Ratio.

Setacei nostri dolor, cum ex iis, quæ supra diximus, leuis est tam tolerabilior in loco extimo: nec non vtilis ille ad attrahendos magis magisque humores superfluos à cerebro ad colli emunctoria.

OB-

Observatio. XLIII.

Hydrocardia.

GEORGIVS BENEDICTVS pharmacopola quinquagenarius ſcyrrho hepatis, obſtructione ſplenis,& venarum meſaraicarum, item dolore,cōtinuo tum capitis,tum circa omoplatam dextrā nec non diſtillatione ad pulmones, tuſſi & nonnunquam palpitatione cordis aliquot menſibus vexatus eſt. Mortui cadauer incidi,& inueni pectus plenum ſeroſi humoris: pulmonis dextram partem propemodum abſumptam:ſiniſtram non mediocriter inflammatam; & pleuræ coſtiſque mediante callo quodam firmiſſime adhærentem. Sed quod mirabilius, in pericardio vltra libras quatuor ſanioſi ſanguinis,& materiæ purulentæ inueni. Nullum tamen indicium ſolutionis continui,neque in ipſo corde, alioqui externa ſui parte leuiter inflammato,neque in pericardio:nec patebat via vlla, per quam materia & aqua illa ſeroſa ad pericardium percolata fuiſſe videretur. Id tamen ex ipſo nonnunquam audiui, cum æger eſſet,percipere ſe interdum ad partem colli vtramque,qua carotides arteriæ aſcendunt, frigidiſſimum quendam humorem ex capite delabentem ad pectoris regionem. Diſſectioni interfuerunt, clariſſimi & doctiſſimi viri, IANVS ANTONIVS SARACENVS Medicus regius, MARCVS OFFREDVS, ANDREAS BONETVS, SALVATOR VERDETVS, GEORGIVS IENISCHIVS Medici Doctores;& quamplurimi alii. B

Observatio. XLIV.

Abſceſſus in pulmone ex inflammatione ortus feliciter curatus.

ANno 1595. menſe Decembri, Pitter von Wenelbick ciuis Colonienſis, & mihi affinis, per aliquod tempus fœtore anhelitus, necnon difficultate reſpirandi laborans, cum agitato aliquando corpore incaluiſſet, poſtmodum repente in ſcamno decumbens, noctis frigori ſeſe expoſuiſſet, correptus fuit febre & dolore pleuritico lateris dextri. Neglecto in principio morbo, nullis adhibitis idoneis remediis, in peripneumoniam incidit. Tandem aduocatus vna cum clariſſimo doctiſſimoque D.D. HENRICO PALANTIO Medico celeberrimo, hominem pene ſuffocatum inuenimus. Aderant enim præter alia ſymptomata grauiora, præcordiorum anguſtia, febris ardens, ſyncopæ frequentes, nauſea, vomitus, &c. Adhibitis fomentationibus,& embrocationibus anodynis & emollientibus: intus vero, quæ ad facilitatem expuendi faciunt, medicamentis; veluti *ſyrupi de liquiritia, de polytricho, &c.* ruptus eſt tandem circa C decimum diem ingens abſceſſus in pulmone. Inde tuſſi eiecit, primis quinque diebus, quotidie circiter duas libras puris, cadaueris fœtorem referentis. Deinde diminuta paulatim puris quantitate, ac fœtoris vehementia, perſanatus fuit: vt ad hunc annum 1604. vſque, quo hæc ſcripſi, ſalutariter Dei beneficio viuat.

Placuit hanc hiſtoriam meis obſeruationibus chirurgicis ſubiicere, propterea quod rariſſime vlcere in pulmone laborantes valetudini reſtituantur. imo extabeſcant & ſenſim moriantur. Motus enim continuus pulmonis conſolidationem vlceris impedit. Adde, quod difficulter medicamenta ad locum affectum peruenire poſſint. Hæc omnia perpendentes Antiqui (nec immerito quidem) phthiſin vt plurimum incurabilem exiſtimarunt. *Phthiſis* namque *vocabulo mors ipſa denotatur*, vt in ſequenti Epiſtola clariſſimi viri D. IOHANNIS RHETERII G. Philoſophiæ atque linguarum peritiſſimi, & in Academia Lauſannenſi linguæ Hebraicæ Profeſſoris digniſſimi, ad me data fuſius declaratur: quam hic ſubiicere viſum eſt.

D.

GVILIELMO FABRICIO HILDANO CHIRVRGO PRÆSTANTISSIMO. D

S. P. D.

PRæſto fidem, quam toties appellaſti, præſtantiſſime Fabrici. Crebra enim percontatio tua exſculpſerat promiſſum ſcribēdi, de Phthiſεως etymo,& germano ſignificatu, quem in Hebraica profeſſionis meæ lingua, ἐμφατικώτατον eſſe autumas ex ore auguſti illius Muſarum myſtæ, genere, virtute, ac eruditione nobiliſsimi CAROLI VTENHOVII NEOCHTHONIS placide Coloniæ Vbiorum, Auguſto menſe, 1600. anno ſibi vere Iubilæo, ad Chriſtum commigrantis, apud quem ſanctiſsima indulgentia ac libertas, & ſeculorum ſtabilis æternum Sabbathiſmus. Sic igitur aiebas, doctiſsimum iuxta ac humaniſsimum virum á te περὶ φθίσεως, ſiue Athenienſi vocabulo, φθόης olim interrogatum reſpondiſſe, ſibi poſt Galenum, alioſque fere omnes Medicos ſcriptores φθίσιν videri, non tantum vlcus in pulmone cum corporis attenuatione & tabe, ſed amplius quiddam ſignificare, quod inſinuat Pſal. 16. vox quædam Hebræa. Subobſcure enim tu mihi iſta, & tanquam per nubem. Vtinam ne Vir ille tot negotiis id temporis diſtineretur eo, vt plenam planamque rem diceret tibi, aut tu poſtmodum interrogares ante tuum ad nos regreſſum,& illius obitum. Non dubium, quin nobilis homo ſpiritus altæque mentis, E magnum quid eximium animo volueret, ſeu ex aduerſariorum eius editione expectandum, ſeu noſtro & publico malo ignorandum. Quid vero tu meâ Theologia meâ ſeducis ad Medicos ſatis valentem? *Honora Medicum* (audio) *propter neceßitatem, imo propter honeſtatem, & acutiſſimæ ſcientiæ artiſque eximiæ dignitatem, ne dicam; Naturæ miraculum ingens, & ſolatium.* Primum igitur de Hebræa, quam requiris, voce, tum Græca φθίσεως appellatione cum bono & fauente Æſculapio. In Hebræo Pſalmi citati contextu vna occurrit vox Schakhat, quæ ad φθίσιν Græcum poſsit accedere: & haud dubie hæc intellecta VTENHOVIO eſt: nempe *verſiculo decimo*, vbi de perſona ſua Dauid typice, de Chriſto vero prophetat, futurum

Vtenhofius quando obierit & vbi.

Medicus naturæ miraculum ingens & ſolatium.

A futurum in sepulcro incorruptum Christi corpus,& subsecuturam postmodo intaminati eiusdem corporis resurrectionem: *Non derelinques, inquit, animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.* Interpretes Græci verterunt διαφθορὰν, vti citat Petrus Apostolus *Actor.* 2. item 13. Recte sane: Nam Hebræis plane idem est schakhat, quod Græcis διαφθορά, vel etiam quiddam intentius. Interim Hebraica vox significat quandoque locum ipsum τῆς διαφθορᾶς, *corruptionis & absumptionis*, nempe sepulcrum: imo & quandoque fossum in genere: vti norunt exercitati in veteri Testamento, Hebraice scientes. Sed primaria & maxime propria significatio vocis Schakhat est διαφθορά; quæ non satis rotunde & efficaciter redditur *corruptio*. Non enim exprimitur præpositio διά, quæ totius cadaueris absumptionem notat, qualem mihi expressit Syrus interpres voce Calah, quæ finem siue consumptionem siue consummationem pro rei ratione significat: vt sit hic totius absumptio siue consumptio. Radix enim Hebræa, à qua hoc nomen, significat funditus perdi, corrumpi, vitiari, quocunque id fiat modo aut instrumento. Iam cum nobis Hebræa vox idem sit, quod Græca διαφθορά, oppido disquirendum, sintne idem, an aliud διαφθορά & φθίσις siue φθόη. Aristoteles *extremo Categoriarum libro*, sex facit motuum species. Prima est γένεσις generatio siue ortus: secunda, eius contraria φθορά corruptio siue interitus: tertia, αὔξησις, accretio: quarta eius contraria, μείωσις, diminutio: quinta ἀλλοίωσις, alteratio; sexta ἡ κατὰ τόπον μεταβολή, mutatio secundum locum. At vero quam ibi vocauit μείωσιν Aristoteles, alibi nominat φθίσιν, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ αὐξήσεως καὶ φθίσεως ἔχει, οὐδὲν γὰρ φθίνει, οὐδ' αὐξάνει φυσικῶς μὴ τρεφόμενον. Id est, similiter etiam de Accretione & de φθίσει siue diminutione: Nihil enim decrescit vel augetur naturaliter, quod non nutriatur. Sic *in Physicis* αὔξησιν καὶ φθίσιν opponit. Item in *metaphys.* vbi docet Philosophus, Accretionem & Diminutionem versari circa quantitatem, sicut ortum & interitum circa hoc quiddam, &c. Denique in vniuersa Philosophia, quam in *Categoriis* μείωσιν, passim appellat φθίσιν. At cum μείωσιν diminutionem dixit, designauit tantum *motum* illum, qui tendit ad corruptionem & interitum; φθίσις vero non illum motum duntaxat, sed continuitatem eius ad interitum ipsum, in quem motus ille desinit, & res penitus corrumpitur ac dissoluitur. Sic dies, mensis, &c. dicuntur φθίνειν, cum decrescunt & vergendo perueniunt ad eum statum, vt non sint amplius. Ergo φθίσεως vocabulum alias commune, sicut διαφθορά, Medici suæ arti, & certo cuidam morbo addixerunt. Hoc sensu φθίσις Medicis erit διαφθορά siue corruptio hectica, qua corpus tabescit & minuitur continuo vsque ad interitum. Hæc à forma & fine. Sed cum Medici Physici maxime consectentur materiam, illa Galeni accommodatior est definitio, quæ efficientem habet cum materia, cum dicit: *Phthisim esse pulmonis exulcerationem cum febri & macie perpetuaque vomica.* Iam congestis omnibus, dicamus: Phthisis est *corruptio hectica febriculosa corporis, propter exulcerationem pulmonis, qua corpus tabescit & minuitur, cum perpetua vomica, vsque ad interitum.* Tabem nimis late & ieiune, sed inopia vocabulorum, reddunt Latini: quomodo Hippocratis interpres *Aphorism. Sectione* 5. *Aphor.* 9. 11. 12. 14.

Arist. lib. Categ. c. 2.

B

Arist. de Animali. 2. *cap.* 4.

Arist. Phy. 2. *cap.* 1. *Metaphys. l.* 2. *cap.* 2.

C

Phthisis quid.

Hæc in tui gratiam, suauissime Fabrici, præter votum & institutum: tibi nempe obsecutus. *Obsequio quoniam dulces retinentur amici.* Tu sanior momum hic formida, & tem pro vtroque nostrum indue. Vale, vir ornatissime, meique amantissime, cum lectissima coniuge, nostra commatre & liberis, quos omnes, ego & vxor, demisse salutamus. Lausannæ 14. Septembris 1602.

OBSERVATIO XLV.

Inciso cadauere, gibbositatis causa abdita inuenta est in cranio, quippe vertebrarum cariosæ partes in media fere pulmonis substantia deprehensæ.

D ADolescens à pueritia gibbo & asthmate vexatur, tandem ex phthisi obiit circa annum ætatis decimum sextum. Huius cranium aperui præsente clarissimo doctissimoque viro Dn. ESAIA COLLADONE Medico Doctore, & Philosophiæ in Geneuensi Schola Professore ordinario, atque celeberrimo. Inueni processum siue interstitium aut septum illud, quod eminet in medio ossis ethmoidis, seu cribrosi (qui processus crassitiem papyri excedere vix solet) in latitudinem & altitudinem ita auctum, vt fere totum os cribrosum obtegeret; adeo vt foramina huius ossis, per quæ pituita ex cerebro ad nares solebat effluere, plane oppleta viderentur; Et quamuis percocto cranio, vix eorum vllum pateret. Denique ossicula superioris maxillæ quæ in magno oculi cantho conspiciuntur, adeo excreuerant, vt septum nasi hinc inde propemodum attingerent. Hanc præcipuam fuisse gibbositatis causam verisimile est. Cum itaque pituita per nares minime posset expurgari, versus spinalem medullam tendebat; sicque vertebræ earumque cartilagines assiduo irroratæ pituita viscida, & relaxatæ, tandem excreuerunt in gibbum maximum. Nec solum pars illa dorsi ex hac defluxione & irroratione pituitæ relaxata fuit, verum etiam omnia ossa à collo vsque ad pedes, præcipue vertebræ, os sacrum, os pubis, ossa pedis, denique omnes epiphyses siue appendices præter consuetudinem molles ac tenellæ erant, ita vt fere instar ceræ tractari E possent. Illud præterea in hoc cadauere notandum visebatur, quod sexta, septima, octaua, nona, & decima vertebræ metaphreni, quæ gibbum efficiebant exesæ erant carie, præcipue autem septima, octaua, & nona, quarum nihil præter exteriores semicirculos & eorum processus, quos ego adhuc in musæolo meo conseruo, conspiciebantur. Interiores autem partes harum vertebrarum in quatuor aut quinque partes fractas, non sine admiratione in ipsa media pulmonis substantia inuenimus. Pulmo enim ea in parte, quæ dorsum respiciebat vlcere magno & calloso laborabat, per quod ea fragmenta ex continuo pulmonis motu attracta fuisse, dubium non est. *Tanta enim est pulmonis ad se attrahendi facultas, vt nonnunquam turundas siue clauiculos ex vulneribus pectoris penetrantibus, magno cum periculo ægrotantium ad se attrahat*, vt ex sequenti obseruatione apparet. Quam D. IACOBVS GVY vir probus, & fide dignus ac apud Neocomenses pharmacopæus exercitatissimus amicus meus plurimum honorandus, ad me

Vis attrahendi pulmonum.

ad me non ita pridem scripsit. Illam in gratiam ac vtilitatem tyronum hic subiicere visum est, vt ex ea A discant, turundæ aut clauiculo, in vulneribus thoracis semper filum satis longum annecti debere, ne ob perpetuum motum thoracis atque pulmonum,& propter attractionem, quæ fit vacui vi in diastole, in thoracis cauitatem attrahatur.

OBSERVATIO. XLVI.

Turundæ ex vulnere thoracis in cauitatem delapsæ, tussi eiiciuntur.

Ad

Solertissimum nec non experientissimum virum Dominum GVLIELMVM FABRICIVM HILDANVM, Medicum & Chirurgum Paterniacensem ordinarium.

ANte omnia me excusatum velim, vir Clarissime, quod tam diu nihil literarum ad te scripserim. Obstiterunt negotia domestica; in arte præterea mea multa occurrunt, & interueniunt, quæ non ferunt, me esse arbitrii mei. Cæterum quia te circa res medicas & chirurgicas curiosum esse, & propediem B centuriam obseruationum, & curationum Chirurgicarum, in lucem missurum sciam, placuit nunc scriptis communicare casum illum, quem alias tibi coram narraui, qui forsan eis adscribi non erit indignus.

Vir probus, nec ex obscura familia oriundus, & mihi sanguine iunctus Anno 1597. in duello, à quodam mihi quoque amico, nec non confratre, vulnus cuspide gladii, sinistra manu illatum inter secundam & tertiam costam veram, haud procul ab axilla dextra recepit; ex quo sanguis per quindecim dies continuo effluxit, nec à Chirurgis sisti potuit. Ac quamuis symptomata diuersa & grauia adessent (ardens enim erat febris, difficultas anhelitus maxima, & sanguinem cum tussi expuebat, vigiliæ item & appetitus deiectio aderant) nihilominus tandem cicatrice obductum fuit vulnus. Maxima tamẽ difficultas anhelitus, & tussis continua, ipsum molestabant; & pus fœtidum & viride expuebat. Sed quod notatu dignissimũ, refert, duas turundas, diuerso tamen tempore sub emplastro deperditas fuisse, quod quidem euenisse existimat, quod Chirurgus eis filum non annexerat, vt efficeretur nodulus. Post menses tres à curato vulnere, cum difficultas anhelitus & tussis, vti dixi, ipsum continuo infestarent, quodam die, matutina hora tussiendo, turundas cum multo pure, expuisse, & ab eo tempore nullum aut ex- C iguum saltem prioris morbi vestigium sensisse asserit. Anno vero sequenti à curatione, ex bello huc in patriam reuersus, cum denuo dolor è regione vulneris ortus fuisset, me aduocandum curauit. Tum reperi partem dextram pectoris inflammatam: locum vero prioris vulneris tumidum, ac durum. Ex his aliisque signis & circumstantiis coniiciebam, non solù vulnus in ipsam substantiam pulmonis penetrasse, verum etiam in prima curatione pectus non satis expurgatum fuisse: hinc iterum pus collectum esse circa prioris vulneris cicatricem. Quapropter leuiter purgato corpore, maturantia & pus mouentia applicui, postea à Chirurgo aperta vomica, pus fœtidum effluxit. Vlcus diu apertum tenendum curaui, quo possit retenta in pectore materia paulatim effluere. Tandem curato vlcere, valetudo ipsius adeo confirmata fuit, vt ad hunc vsq; diem nullum incommodum prioris morbi, quantumuis magni & acerbi, sentiat. Hæc vera affirmare ne dubites; est enim vir probus & fide dignus, mihiq; familiarissimus. Plura non licet propter occupationes. Vale vir clarissime, & me, vt facis, amare perge, Datum Neocomi 6. Ianuar. 1605.

T.E. addictissimus

IACOBVS GVY pharmacopœus. D

OBSERVATIO XLVII.

Hydrops per vmbilicum euacuatus.

A D

Clarissimum ac doctissimum virum D. D. ALB. ROSCIVM Reip. Lausannensis Doctorem Medicum ordinarium atque celeberrimum.

DE hydropico nostro Iuerdunensi, vir doctrina & virtute clarissime, recte prognosticati sumus. Audiui enim ipsum post discessum nostrum, non diu superstitem fuisse. Quamobrem Deo Opt. Max. gratias ago, quod paracentesis ipsi à nobis facta non fuerit. Quandoquidem cuncti causam mortis ipsi adscripsissent; sed iniuria. Morbus enim iam per se, propter viscerum, hepatis, scilicet & splenis intemperaturam maximam, atq; labefactationem, ne dicam, corruptionem, plane incurabilis erat. Nisi enim viscera interna sana & illæsa fuerint, parum aut nihil, vt plurimum, incisionem hanc ægrotis profuisse, E vsus atque experientia edocuit. Euacuatur enim tantummodo aqua, quæ in vacuo ventris continetur; radix vero & origo mali in visceribus remanet. Contra si vmbilicus in hydropicis paulatim naturæ beneficio in tumorem eleuatur, & tandem erumpit, aut inciditur, commodissimam esse viam expurgandi humorem serosum hydropicorum, ac sæpissime ægrotos ipsos hoc beneficio à morbo liberatos fuisse, viri docti obseruarunt. Mihi quoque huius rei exempla occurrerunt: quorum quia Excel. Tuam rerum istarum studiosissimam esse scio, præcipuum commemorare non pigebit.

ANTE annos aliquot Hildenæ in patria mea, PETRVS KICKVP quadragenarius ex febri tertiana, eaque diuturna curatus, in ascitem incidit. Ego aduocatus ventrẽ in monstrosam fere magnitudinem eleuatũ inuenio. Vmbilicus ad oui anserini magnitudinẽ aqua plenus propẽdebat; quem vt phle-

A botomo aperirem, obnixe rogabat. Cum vero in tam graui morbo temere & absque consilio nihil tentare vellem, atq; de Medico accersendo, vt de vmbilici incisione consultaremus, cogitarem, vmbilicus sua sponte ruptus est: inde per trimestre maxima copia serosi humoris effluxit. Is autem humor vt paulatim flueret, operam dedi, imposito ipsi vmbilico linteamine reduplicato & fascia inuoluto, ne ex intempestiua euacuatione aquæ, vires ægri, iam ob morbi vehementiam inualidæ, labefactarentur & plane prosternerentur. Sic diuino fauore venter paulatim subsidit, vt tandem plenissime conualuerit, & per annos aliquot sanus vixerit. Demum vero pleuresi correptus, ac nullis adhibitis remediis, obiit.

Post mortem, cum cadauer ipsius aperirem, inueni venam vmbilicalem, quæ in adultis in ligamentum solebat coalescere, adeo dilatatam, vt facillime pennam anseris per eam immisissem. Ex his perspicuum fit, non solum aquam ex vacuo ventris, verumetiam viscosos humores, qui antea in ipso hepate inclusi fuerant, per ruptionem hanc vmbilici euacuatos fuisse. Vtinam igitur in hydropicis arte & industria aliqua, apertio hæc vmbilici fieri posset. Verum de his coram inter nos alias. Interim vale, vir clarissime, & me, vt facis, amare perge. Paterniaci Auenticorum 9. Septemb. Anno 1603.

Tuæ Excel. addictissimus Guil. Fabricius Hildanus.

B

Observatio XLIIX.

Hydrops per pudenda euacuatus.

COSMVS SLOTANVS Chirurgus præstantissimus, quadragenarium ascite laborantem curandum habuit. Medicamenta permulta cum interna, tum etiam externa, ei absq; fructu adhibita fuerunt. Tandem vero adeo copiose in scrotum delapsus est humor serosus, vt extincto calore natiuo, secuta sit gangræna. Adhibitis quæ ad gangrænæ curationem spectant, decidit scrotũ: ita vt testiculi nudi conspicerentur. Hinc tantum effluxit humoris serosi, vt à morbo liberatus sit æger, & diu superuixerit sanus: atq; (si bene memini) liberos aliquot procrearit. Testes autem natura obduxerat callos à quadam substantia, quæ eos vice scroti obtegebat, & ab externis iniuriis vindicabat.

Observatio XLIX.

Ex vesicatoriis hydropici tibiis adhibitis, Gangræna, tum mors.

C

VSitatum est practicis, quandoque vesicatoria ex cantharidibus, hydropicorum tibiis applicare, atque ita pustulas excitare, quibus corpus à serosis humoribus ex parte euacuatur. Verum id parum tuto fieri, sequens historia conuincit. Geneuæ ad Rhodani pontem noui sexagenariam viduam, ascite laborantem, quæ, cum adhibuisset imperitum medicum, cum alia, tum & vesicatoria tibiis imponentem, tantum iisdem aquæ attraxit, vt inde natiuus calor extinctus sit, & paucis post diebus mulier decesserit. Vnde liquet, hoc remedii genus caute esse adhibendum. In Iunioribus enim & valentioribus quandoque efficax est: senibus vero, & quibuscunque hebescit innatum calidum, exitiosum plane.

Observatio L.

Ex hydrope neruorum opticorum obstructio: idemq; hydrops maxima hæmorrhagia narium curatus.

LEutgen à Thenhausen prope Hilden homo robustissimus & sanguineus annum agens tricesimum, incidit in leucophlegmatiam maximam, ita vt à vertice vsque ad pedes intumuerit. Inde obstructi
D sunt nerui optici, & sensim cæcus factus est. Ad eum curandum cum essem vocatus vna cum clarissimo doctissimoq; Domino IOANNE SLOTANO Medico Doctore, vtrique nostrum visum est in primis curandum esse hydropem, ceu morbum primarium & causam cæcitatis. Curatio apozematis aperientibus, & præparantibus, necnon catharticis lenitiuis inchoata fuit. Sed antequam valentiora exhiberemus, accreuit hæmorrhagia ex nare dextra, atque adeo magna, vt subito vltra libras 4. eiecerit: vnde in syncopen æger incidit. Vocatus inueni ipsum semianimem: sanguine tamen suppresso non tantum vires restauratæ sunt, verumetiam ab hydrope, citra vllorum aliorum remediorum vsum, breui curatus est æger. Sed propterea quod dehinc remedia omnia respuit, à cæcitate non penitus liberatus, biennio post ex febri continua decessit.

Observatio LI.

Adolescens per vmbilicum excrementa excernens: in cuius dissectione sedecim sunt obseruationes luculentæ.

E ADolescens duodecim annos natus cacochymicus, tumore insigni, duro & dolorifico, musculorum rectorum abdominis ad vmbilicum laborabat. Rupto tumore excrementa hanc viam iniere, vt per hebdomadas quatuor aut quinque, nihil per aluum egestum fit. Ego ventrem dissecui, coram clarissimo & doctissimo PETRO CANALI, GEORGIO IENISCHIO, PHILIBERTO SARACENO, Medicinæ Doctoribus; & M. SIMONE Chirurgo.

1. Inuenta sunt excrementa in vacuo ventris, intestinis suffusa.
2. Intestina, præter naturalem situm, miro quodam modo intertexta.
3. In colo versus hypochondria sinistra vlcus oblongum & callosum.
4. Colon in maximam capacitatem distentum, vt ventriculum potius esse, quam intestinum iudicaturus esses.

5. In fine mesenterii tumor insignis & prædurus intestinum rectum adeo comprimens, vt exinde nihil excerni posset. A

6. Quod reliquum fuit excrementorum in intestinis, adeo induratum, vt lapides potius, quam excrementa viderentur.

7. Totum mesenterium, pancreas, item intestina, vena portæ tumoribus scirrhosis scatentia.

8. In imo ventriculo vlcus.

9. Tubercula glandulosa pylori in scirrhum maximam aucta.

10. Lien firmissime costis adhærens.

11. Circa vasa splenis, venam portam & cauam steatomata, & scirrhi non pauci.

12. Hepar exangue & scirrhosum.

13. Diaphragma vndiq; tumoribus scirrhosis & steatomatis scatens.

14. In pectore & pulmonis substantia, item circa cordis vasa, œsophagum, & asperam arteriam scirrhi quamplurimi, & steatomata pene innumerabilia.

15. In pericardio ichoris magna copia.

16. In cordis acumine tuberculum album, ad nucis auellanæ magnitudinem. B

OBSERVATIO LII.

Post sanguinis ex vmbilico infantuli profluuium, totius corporis imbecillitas, ac tandem mors.

OBstetrices parum exercitatæ solent nonnunquam infantulorum vasa vmbilicalia, aut nimis stricte ligare, vt citius abscindantur: aut nimis laxe, vt ligatura nõ satis retinere possit sanguinem. Id quod Coloniæ in duobus infantulis Nobiliss. matronæ accidisse memini, quorum vires naturales, vitalesve, ex huiusmodi hæmorrhagia adeo fuerunt exhaustæ, vt nullo modo refici potuerint, donec tandem languidi è vita decesserint. Erunt itaq; filo sæpius duplicato diligenter liganda vasa illa. Ad maiorem quoque securitatem videant Obstetrices, vt instructæ sint sequenti puluere, qui postquam abscissa fuerint vasa, illico inspergendus est.

Instructio Obstetricũ.

Puluis sistẽs sanguinem infantulorum.

℞. *Aloes,*
Thuris,
Sanguinis draconis ana ℥ j. C
Cornu cerui vsti,
Terræ sigillatæ,
Farinæ volatil. ana ℥ ij.
Pil. leporum minutiss. incisorum ℥ ß.
Misce.

OBSERVATIO LIII.

Ex vmbilici abscissione subita mors.

ADolescens quidam, post vulnus exiguum inter vmbilicum, & costas mendosas, acie gladii ipsi inflictum, mox humi procumbens, quamprimum expirauit. Vocatus, miratus sum, eum tam leui vulnere accepto, & circa locum (mea quidem sententia) haud ita periculosum, tam subito decessisse. Sequenti die, cadauere desecto, causam peruestigans, inueni interiora omnia illæsa, præter vmbilicalem venam in adultis ligamentum potius; quæ quidem vena plane abscissa fuit. D

ANNOTATIO.

Vasorum vmbilicalium vsus.

Infans quandiu gestatur in vtero, per venam vmbilicalem ad se trahit alimentum. Nato puero vena illa (ne penitus sit inutilis) sensim indurescit in ligamentum, cuius beneficio hepar vmbilico alligatur. Ligamento autem abscisso, hepar sursum retrahitur, & diaphragma adeo comprimit, vt homo neq; inspirare, neque expirare possit; imo suffocetur illico.

OBSERVATIO LIV.

Ex vehementissimo dolore colico, abscessus in sinistro hypochondrio, cum intestini erosione, & excrementorum per vlcus eiectione, feliciter curatus.

AD

Clarissimum ac celeberrimum virum D. D. GALENVM WIERVM *Reuerendiss. Electoris Treuirensis &c. nec non illustrissimi Cliuensium, Iuliacensium, & Montensium, &c. Principis, Archiatrum dignissimum.*

QVoties subit animo tua illa in me, vir clarissime & præstantissime, propensa voluntas, & amor à teneris meis annis, (fraterno ornatissimi HENRICI WIERI Treuirensis Episcopi Archiatri similimus,) gestit animus gratitudinis meæ symbola quædam, cuiusmodi saltem sunt literæ, apud Exc. T. relinquere. Remorantur tamen me & obsistunt tua illa amplissima munia, negotia, ac studia indefessa, quibus vereor, ne tædium potius importuno meo alloquio pariam, quã solatium aut delectationẽ aliquam adferam. Verumtamen, cum T. Excel. norim circa res medicas & chirurgicas libenter versari, quæ modo raro contingant, & tua contemplatione ac ratiocinatione indignæ non sint: (Nam ex illa, quam in Gallia, ac Italia, Florentiæ inprimis, comparasti tibi rerum cognitione, & in iis tractãdis dexteritate, T. Excel. ac humanitas mihi sæpius impertiuit, cum D. COSMO SLOTANO Chirurgo, E experien-

A experientissimo operam darem:) Ideo hoc nomine ausus sum tecum familiariter communicare, haud vulgare quiddam, quod non ita pridem in manus meas incidit, quodque Dei beneficio feliciter curatum est.

Anno 1601. mense Octobri, Nicod. Estopey paganus de Trey quinquagenarius & homo robustissimus, acutissimo dolore colico, maxime sub costis mendosis lateris sinistri, & ventris cõstipatione correptus est. Cum autem nulla adhibuisset idonea remedia, & excrementa supra modum indurata, per angustiam (quam CASPARVS BAVHINVS Anatomicus & Botanicus insignis, in colo intestino primus obseruauit) permeare non possent, intestinum vero in ea parte excrementorum & flatuum copia turgeret, exacerbatus est dolor & cruciatus. Inde febris vehemens & continua, item vomitus, syncopæ frequentes, deliria, aliaque grauiora symptomata secuta sunt, ita vt præsens vitæ periculum immineret. Accensa in colo inflammatio degenerauit in abscessum, simul & excrementa, & lumbrici aliquot manarunt. Ego itaq; literis clarissimi ac reuerendi D. IOHANNIS MERVLÆ apud Paterniacenses Pastoris vigilantissimi, & ABRAHAMI ESTOPEI ibidem Ludimoderatoris, aduocatus ægrum in extremis inuenio languoribus. Nam præter symptomata superiora, ipsa quoq; excrementa toto bimestri per
B vlcus emanarant. Remediis tamen tum interius, tũ exterius adhibitis, dolor, febris, aliaq; symptomata sensim remiserunt: ita vt trimestri spatio, Deo gratia, pristinæ sanitati, nulla relicta fistula, restitutus fuerit. Qua de re hactenus.

Verum tamen aliquid præterea de extractione fœtus mortui familiariter, & amice dicam. Quam cum, nec immerito, Celsus difficillimis operationibus annumeret; me tamen ad maximam facilitatem hanc reuocaturum, iuuante Deo, ausim profiteri. Cum enim frequenter in his locis ad eiusmodi curationes accersar, indies adminicula & artificia ad eius facilitatem maxime accommoda, cum felici curationum exitu, commihiscor.

Hæc placuit ad te, vir vndiquaq; doctissime ac experientissime, de hisce duobus Chirurgicis capitibus scribere, non modo vt te aliqua occasione, post tantum silentium affarer, & de tua valetudine, & rebus, solicitum me testarer; sed etiam vt tuum de iisdem capitibus aucuparer iudicium. Cæterum Obseruationum & curationum Chirurgicarum Centuriam, prelo subiiciendam paro: Meditor etiam de illa fœtus extrahendi methodo Tractatum. De Gangræna quoque, & sphacelo paratum habeo tractatũ,
C Germanica Lingua, multo auctiorem prioribus: quem, si Deus cœptis fauerit, Latinum dabo. Vbi suppetent ab impressione exemplaria, eorum dono mihi honorem abs te comparabo. Vale Æsculapia soboles, meque ama, vt facis. Paterniaci Auenticorum. 6. Martii Anno 1602.

T. Exc. addictißimus & obsequentißimus.

G. Fabricius Hildanus.

ANNOTATIO.

Superioris curationis, & sanationis, qua prædictus Nicod. Estopey Dei beneficio ad hunc vsq; annum 1605 fruitur, præter cæteros commemoratos, testis est D. NATHANAEL Chambutus, verbi diuini minister, & Pastor ipsius.

GALENVS WIERVS

Reuerendißim. Electoris Treuirensis, &c. nec non Illustriß. Principis Cliuiacensium, Iuliacens. & Montens. &c. Archiater, Guilielmo Fabricio Hildano Chirurgo præstantißimo.

S. P. D.

TVas, ornatissime vir, non minus doctas, quam experientia plenas accepi literas, quæ mihi dupli-
D ci nomine fuerunt gratissimæ, tum quod locupletes amoris erga me tui indices sint, tum vero quod singulare tuum iuuandæ Reip. artisque medicæ studium testentur, quorum vtrumque eximiam animi bonitatem arguit. Legi obseruationem 54. de dolore colico, in abscessum intestini desinente, quo exterius rupto, fœtidissimum pus, excrementa, & lumbrici aliquot exierunt; vnde æger postea commodis medicamentis, à te præscriptis conualuit. Placet multum obseruatio hæc, & curatio: quæ si remediis illustrata esset, magis magisq; posthac aliis vsui foret. De variis & admirandis abscessibus, plurima leguntur in *Tractatu de partu Cæsareo* D. FRANCISCI ROVSSETI Medici Galli, qui liber multa habet lectu vtilissima. Memini ego Monspelli à præceptore meo D. LAVRENTIO IVBERTO Medico, & Professore Regio celeberrimo, nobis ostensum fuisse cultellum obtusum, qui panno obductus, ab opilione alteri cuidam vi in os ingestus, & per gulã demissus, lõgo tempore, & (si recte recordor) toto biennio in corpore delituit, donec abscessu in inguine facto excretus, & æger ope Chirurgi curatus fuit, qui postea septennium adhuc superuixit. Scribit etiam ANTONIVS BENEVENIVS de abditis nonnullis ac mirandis morborum & sanationum causis. Hæc & similia, quando occurrunt, notatu ac obseruatu sunt dignissima. Macte igitur ingenio, vir amicissime, qua cœpisti via, perge, & quam extrahendi fœtus mor-
E tui inuenisti rationem facilem, communica: Tum & alia, quæ præ manibus habes, aliquãdo perfice, & in publicam vtilitatem profer. Interim vnicum illud, dum hæc scribo, in mentem venit, quod in Obseruationibus tuis legi, ex meo relatu additum, de Verme in Cysti fellis reperto, verissimum quidem illud esse, non vnum sed duos fuisse vermes, qui in puella quadam hydrope mortua Monspelii, cuius cadauer in hospitio meo secui, sunt inuenti: quorum vnus adhuc inhærebat poro cholagogo decliui, at alter penetrarat in hepar: quos ego non in vesicula fellis genitos, sed ex intestinis per meatum illum expurgandæ bili destinatum ascendisse existimo; Cysti fellis aquea bile vel aquoso potius humore, quam felle referta in corpore hydropico: Hinc etiam alterum vermem penuria alimenti ad hepar penetrasse verisimile est. Calculis vesicam fellis confertam se deprehendisse inquit FERNELIVS *lib. 1. suæ med ca. 7.* AN-

TONIVS BENIVENIVS idem affirmat: quod & ego in diſſectione obſeruaui, minuſque rarum eſt. A
Plura adderem, niſi Neſſel Rodium vocato mihi cum pharmacopœo iſtuc properandum eſſet. Ignoſcas itaq; feſtinationi & tumultuanti calamo. Bene vale cum ſuauiſſima coniuge, quam vna tecum ego meaque ſalutamus peramenter. Raptim Duſſeldorpii 16. Iunii Anno 1602.

OBSERVATIO LV.

Gangrænæ ex hernia inteſtinali, cum inteſtini eroſione curatio.

NObilis matrona MARGARITA à GLERESSE, ſeptendecim annis inſigni hernia laborauit, quæ circa annum ætatis ſexageſimum tertium, menſe Decembri anno 1597. torminibus maximis vexata eſt. Inteſtinum in abdominis rupturam impulſum, ac inibi retentum dolores non leues, ſimul & inflammationem aliaque grauiora ſymptomata conciuit. Vocatus demum K. Ianuarii 1598. inueni dextrum inguen gangræna affectum. Scarificato itaque tumore & cæteris, quæ ad gangrænæ curationem attinent, adhibitis, caro putrida & calloſitas rupturæ exciderunt: vnde ſymptomata, dolores, inflammatio, febris, tormina, lipothymia, nauſea & vomitus ſedata ſunt: ſed inteſtinorum materia, nondum penitus excrementoſa velut ilei & coeci, per abdominis rupturam excernebatur, circiter menſes duos. B
Ægra tamen multum mirantibus adſtantibus, fauente numine, ſanata & à ruptura perfectè curata fuit, nulla relicta fiſtula.

Vulnera inteſtinorum non eſſe prorſus deplorata.

Curationi ſæpius interfuere, qui & ſanationis teſtes ſunt, Nob. GABRIEL à BLONEY Baro en Chaſtelart, & Nob. PHILIPPVS CERIATIVS Dominus de Deneſi, & Reuerendus Claudius Merlinus Villetanæ & Culicenſ. Eccleſ. paſtor, Moyſes Bettetus, & plurimi alii, quorum etiam mentio facta fuit in prima Obſeruatione.

Ex his duabus iam recitatis Obſeruationibus, palam fit, inteſtinorum vulnera, non eſſe prorſus deplorata.

OBSERVATIO LVI.

De vermiculis, abſceſſu in veſica putrido rupto, cum vrina excretis.

VIRO

Clariſſimo & excellentiſſimo D. D. IACOBO ZVINGERO Baſileæ patriæ Medico, eiuſdemq́; Academiæ celeberrimæ Profeſſori celeberrimo. C

VNdenam iſta immenſa tua in me beneuolentia, vir clariſſime & excellentiſſime, qua me, dum iam ſæpius ante, ac non ita pridem denuo paucis ante diebus, Lucullico & Platonico exceptus ſum cóuiuio, complecteris? Reſpondere quidem par & æquum foret, ſed quid, aut quomodo? Ad ſilentium redigor. Tantis enim beneficiis obruor, vt quantumuis pro virili Excel. T. ſim promptiſſimus, ac talis, quandiu diuina nobis gratia vitã benigne conceſſerit, futurus ſim, iis tamẽ minime reſpondeam. Porro, vt tandem amicorum quorundam obtemperarem petitionibus, poſt meum à vobis diſceſſum, manum Obſeruationibus meis Chirurgicis admoui: In quibus cum caſum quendam (mea quidem opinione) non ita frequenter obuium annotatum expenderem, eundem T. Excel. in ſimilibus haud dubie in conſilium adhibitæ, inſcriptum, vt, ſi huius forſan argumenti haberet exempla, ea huic in gratiam ſtudioſorum ſubiicere, & pro ſummo innatoq; ingenii ſui acumine atq; doctrina, luculentius explicare minime grauaretur, meis hiſce Obſeruationibus inſerere volui. Iſte autem eiuſmodi eſt.

Anno 1591. menſe Iulio vocatus in Garrad, ad vxorem Hermanni Kickup (cuius antea quoque mentio facta fuit) quinquagenariam quidem, ſed tamen robuſtiſſimam, quam inueni laborantem vehementiſſimis circa imum ventrem doloribus, cum manifeſta duritie. Hæc vrinam & excrementa non niſi cum grauiſſimis doloribus, parturientis ſimilibus excernebat; febrim, quandoque etiam leipothymiam patiebatur. Purgato autem leniter corpore enematibus emollientibus, anodyna inieci: exterius fomentationes eiuſdem intentionis applicui: His per aliquot dies adhibitis, ruptus eſt tandem in veſica abſceſſus, iſque octo aut nouem diebus excretus fuit. Quoties vero ægra lotium reddebat (reddebat autem ſæpius) ſimul etiam multum puris fœtidi, innumeris ſcatentis vermibus (quales in caſeo naſcuntur) eminxit. Inde ſedati ſunt dolores aliaque ſymptomata. Poſtea iniecto per ſyphonẽ in veſicam diebus aliquot *decocto ex centaurio, abſynthio, hypericone, herniaria, cum vino albo, cui nonnihil mellis roſacei admiſcebã,* perſanata fuit ægra; multiſq; poſt annis incolumis vixit. D

Alia obſeruatio fere ſimilis.

Retulit mihi aliquoties COSMVS SLOTANVS Chirurgus præſtantiſſimus, ſe diſſecuiſſe cadauer hominis, non obſcuri nominis, cuius veſica ad magnitudinem capitis infantis, ſcirrho extenſa fuit. Laborauerat ille antea per annos aliquot, difficultate mingendi, cum maximis doloribus. Adhæſit autem vndique firmiſſime ſcirrhus corpori veſicæ, præterquam ea in parte, qua vreteres in veſicam ingrediuntur, vbi natura ſibi ductus ad penem vſq; pro excretione vrinæ reſeruauerat.

Tertia non abſimilis obſer.

Ante annos ſex Lauſannæ honeſtam matronam aliquoties cum clariſſimo D. D. ROSCIO Medico celeberrimo, & CLAVDIO MARIONE pharmacopœo peritiſſimo inuiſi, cui ſcirrhus magnitudinem pugni excedens, in ipſo veſicæ corpore concretus fuit. Magnitudo ſcirrhi tum immiſſo in collum matricis digito, tum ſtylo exploratorio, & cathetere, notari comprehendique facile potuit. E

Quarta obſeruatio.

Anno 1599. Coloniæ Agrippinæ cum D. D. IOHANNE SLOTANO Medico celeberrimo, iuuenem virum curandum habui, cui ex caſu in dorſum, vrina retenta fuit. Multa ei remedia adhibuimus,

A mus, vrinam tamen nisi immisso cathetere vsque ad 17. diem reddere non potuit: demum rupto in vesica abscessu, pus fœtidissimum simul & vrinam libere excreuit, ac breui conualuit: vt *alibi* fusius declarabimus; cum iam propter temporis angustiam plura non liceat inserere.

Atque hæc sunt, quæ ad T. Exc. Chirurgicarum operationum dexterrime adhibitarum amantissima hac vice scribenda potissimum duxi: super qua re iudicium tuum exactû videre percuperem. Deum Opt. Max. oro, vt T. Exc. cum tota familia quam diutissime incolumem conseruare clementer velit. Datum Paterniaci Auenticorum 6. Septemb. Anno 1604.

T. Exc. addictißimus & obsequentißimus.

G. Fabricius Hildanus.

IACOBVS ZVINGERVS

Gulielmo Fabricio Chirurgo Præstantißimo.

B S. P. D.

QVando ergo tu, peritissime Fabrici, plus mihi tribuendum existimas, quam ego agnoscam, haud obscure subinnuis, reipsa præstare me debuisse, quod, ceu acceptum à me, plenis verbis extollis & prædicas. Quicquid sit, ingenuitatem tuam amplector; inprimis laudo consilium tuum, quod cepisti, designandis iis operationibus, quas solers χειρουργὸς præclaro successu toties obiuisti. Probe monet Hippocrates, decere nos τὴν σοφίην εἰς τέχνην μετάγειν, quod commodum de otiosis plurium commentationibus dici potest; quos præstaret, ingeniorum suorum acumen, in vtilem medicæ artis, hoc est, operationis seu πρήξεως scopum actutum traducere, quandoquidem intra scholarum vmbracula magni Medici, plærumq; vocamur, vix tyrones futuri, si iam iam manus cum exitiali morboso hoste conferenda esset. Recte ergo tu, & præcepta tenes Coi nostri senis, & exemplum imitaris: quo præiens nobis, euentus medicos, à se visos, tum ab aliis fanorum sacrariis appensos, sollicitius obseruat, posterisque τοῖς τῶν ἰητρῶν παισὶ, quasi per manus tradit. Et quamuis vniuersalis quorumlibet morborum theoria, inprimis si methodica fuerit, sua vtilitate non caret, vt quæ bona ingenia, in viam medicæ εὐπρηξίας, iactis vere principiis, constituat; cum tamen sit ἀδύνατον, singularium momenta omnia, sic vti contingunt, in fallibili decursu præsignare, rectius ii, meo saltem iudicio, Medicæ œconomiæ sed & humano generi, consultum volunt, qui experimentorum suorum historias, optatis euentibus nobiles, bona fide litteris descriptas, publicitus cõmunicarint. In his cum ipse sis, vt erectior ceptũ opus, elegantis ingenii probatiq; iudicii tui condignum fœtum, enitereris, hac mea εὐφημία hortandus & sollicitandus videbaris. *De elegantia. n. 66.*

C

Et quando tu mihi arduum affectæ vrinariæ vesicæ casum expendendum porrexisti, quantumuis Chymicorum principiorum paulo altior consideratio, hoc ipso momento, me diuersum abripiat, dicam tamen nonnulla, quæ iam venerunt in mentem, forte non ineleganter ad rem præsentis negotii facientia.

Abscessus vesicæ est, quem describis, euentu rarus, scitu dignissimus. Cum enim tumor omnis in abscessum demum abscedens, sit extra vasorum ductum effusi cuiuslibet humoris proles, dum congestus partes sibi mutuo incumbentes subleuat & attollit; initio quidem non satis mente concipimus, quo pacto concauam vesicæ superficiem is liquido obsideat, si vna duntaxat, simplici tenuique, dura quantumuis tunica, sit contexta. Id enim statuit Galenus: cum excrementi serosi duntaxat receptaculũ esset, simplicis duræque membranæ amictum illi suffecisse. E contra, cum non obscure alibi duas eidem validissimas attribuat, quas nequeat transfudando permeare vrina, quod Asclepiadis erat somnium, euitata priore dubitandi ansa, non diffitemur, id, quod cum Hippocrate idem testatur Gal. affectionis iam dictæ capacem esse vesicam. Et quamuis Galeni hæc duo loca nonnihil aduersa conciliaturi, haud grauatim largiamur, cum plætiq; Anatomici præter vnam vesicæ propriam, etiam alteram obseruent, quæ forinsecus à peritonæo adueniat: harum quidem *primo naturalium facult.* meminisse Galenum; solius autem propriæ, *quinto de vsu partium*: hac vice tamen, non possum non præstantissimo Archangelo Picolhomineo, anatomico Romano subscribere, qui præter eam, quam sufficit peritonæum, binas alias obseruat proprias, quibus interius crustosa quædam pellis integatur. Hinc enim contingit, quod tu quoque expertus dicis, vt dum proprias iam dictas infestet abscessus, rupta interiore, quæ tenuis est, in cauum vesicæ se exoneret: cum si illi spatio, quæ inter peritonæi tunicam & vesicæ propriam intercedit, se insinuaret, facilius peritonæi rupta propagine, aliorsum euaderet. Narrat Piccolomineus, eiusdem læsionis non admodum dissimile exemplum, puellæ vndecim annorum, cui interiorem hanc tunicam humorũ acrimonia degluberit, vt fibræ exterioris, inflammatione conspicuæ, eam penitus carneam arguerent. Hic est locus ὁ πεπονθώς. Affectus tandem ipse mihi in memoriam reuocauit Hippocratis Prognosticum.

5. de Vsu part. 11. & 12.

D *1 Natural. fac. 13.*

2. Prognost. 71.

Li. 3. Anat. Lect. 24.

Historia.

E Κύστιες δὲ σκληραί τε καὶ ἐπώδυνοι, πάντων μὲν κακόν. Κάκιστον δὲ πυρετῷ συνεχεῖ. Καὶ γάρ, οἱ ἀπ' αὐτέων πόνοι, ἱκανοὶ ἀνελεῖν. Καὶ κοιλίαι τουτέοισιν οὐ πάνυ διαχωρέουσι. Hoc tam apte & ad vnguem congruit affectui tuo, vt mirum sit, nihil dici ab Hippocr. quod se tibi impræsentiarum non obiiciat. Ergo quod deterius malum est, maioreque cum ambiguitate iunctum: dolores sat grandes & internecini, vt ægræ tuæ animi quoq; deliquium arcessiuerint, eo tu felicior Medicus es, qui verę medicæque rationis suasu ductuque, eidem expugnando, strenuam operam nauasti: eo ipso euentu, quem idem noster senex felici pariter στοχασμῷ prædiuinat: dum subiungit λύει δὲ τούτους οὖρον πυῶδες ἐλθὸν, λευκὸν καὶ λείην ἔχον ὑπόστασιν. Dissentit tamen à te, qui fœtidum pus describis, & vermibus innatis fœdum. Iacotius *in Coacis*, *Si pus*, inquit, *corruptum apparet, cum fœdo odore & dolore, significatur vlcus in sphinctere cauum mansisse & sordidum, aut in corpore vesicæ: è quo* cum

71. libri 2.

Comm. l. in lib. 6. sect. 2. aph. 48.

cùm vrina craßa, modo sanies, modo pus graueolens excidit, tandemque subsidet in imo. Ad melius nos ominari iubet curationis tuæ κατόρθωμα; quod nullius grauioris vlceris periculum secutum est. Ergo si vniusmodi fuerit is humor, qui facto abscessu maturuit, albam & leuem hypostasin cum Hippocrate tum præstolabimur; sin secus, & diuersorum humorum putrida colluuies vitium faciat, qui poterit natura eodem caloris gradu, è diuersis humoribus, eiusdem læuitatis & caloris pus elicere? quãdo ne in sanguinis quidem generatione id potest, vt omnes illius portiones, eiusdem sint substantiæ & accidentium. Ergo si materiæ labes interuenerit, non ea debilitati agentis naturæ, nõ alteri alicui grauiori damno ascribenda est. Sic tu Fabrici vir ἀντάξιε ἄλλων, Hippocraticæ προγνώσ felici experimento auctoritatem dedisti; vt ipse Hippocrates vicissim, tuum hocce experimentum, θεσπέσιος vates, aptissime collineans prædixisse videtur. Quanto ergo maior est, & inconstans coniectura Medicæ artis, tanto præstantiores Medici ii demũ futuri sunt, qui certas vniuersales, ex incertis singularibus, mira iudicii felicitate condere possunt. A

Coronidis loco, non pigebit cuiusdam affectus breuem delineationem tibi ob oculos collocare, qui exterioribus signis illi tuo nonnihil assimilis, commodum hunc disquisitionis locum non respuere videtur. Virgo 40. circiter annorum, equo exterrito deiecta, λειποθυμίαν incurrit: Subsequentibus diebus, sub vmbilici regione, tumoris subnascentis inditia animaduertit, quę incrementis prouecta, ad pilę sat grandis magnitudinem hoc ipso tempore excreuit. Ad tactum durus est tumor, à carne incumbente, vt præ se fert, liber, grauioris doloris expers; quanquam, dum fluunt menses, (fluunt autem præter ordinem frequenter, vt ægrius non semel adficiatur) exacti sensus, tangentis vel incumbentis molestiam, quantumuis leuem, non ferat. Vrinam inoffense vesica excernit; in meatu tamen, nesciens quibus obstaculis intercepta, exiguam moram trahit, dum libere, haud vllo doloris sensu prosiliat. Considerandũ hic est, vbi stabuletur malum, vterone, an vesicæ, vel saltem mesenterio, aut omento adhæreat. Momus ille Homericus, in homine, quem fabricarat Vulcanus, fenestratum pectus requirebat, quo reclusis penetralibus visui offerret se, quicquid illic fraudium lateret absconditum. Quod si nobis, Medicis votis agendum esset, tales sensibus nostris aditus, vel saltem lynceos oculos exoptaremus, quibus nequicquã externi corporis integumentis obsistentibus, in abdita peruaderemus, adfecti loci cum morboso hoste conflictum libere perspecturi, ὦτα γὰρ ὀφθαλμῶν ἀπιςότερα. At cum paciscendum sit nobis cum diuersorum signorum assiduo concursu, quanto cum periculo, sæpius, quam par sit, id fiat, tam mihi probe cognitum est, vt quid de præsenti casu ego constituam, tantisper ἐπέχω, dum tuam sententiã inaudiuero. Opt. Vale Vir Clariss. Basileæ 7. Nouemb. 1604. B C

OBSERVATIO LVII.

Colica ex vermibus quomodo curata.

PVella 12. annos nata, eaque mihi sanguine iuncta, grauissimis doloribus colicis vexabatur; febris continua, & syncopæ frequẽtes aderant. Ego vocatus enemata aliquot anodyna, & flatus discutientia exhibui. Exterius fomentationem *ex floribus chamæmeli, meliloti, semine carui, anisi, fœniculi, fœnigræci, foliis & radicibus maluæ, altheæ & similibus*, applicui. Sequenti die *infusionem rhabarbari ex aqua absynthii parumque benedictæ laxatiuæ* propinaui: quibus tamen dolor non cessauit. Tandem adhibito clystere ex lacte recens mulcto, globulum vermium pugni magnitudine, vltra septuaginta lumbricos adeo intricatos & conglomeratos complectentem, vt separari vix potuerint, aluum exonerando, excreuit. Quo facto, dolor reliquaque symptomata, quibus antea vexabatur, illico sedata sunt. Et breui post tempore pristinæ sanitati restituta fuit.

OBSERVATIO LIIX.

De dolore colico. D

QVadragenarius quidam in sinistro latere maximis doloribus cruciabatur: quos Medicorum nonnulli ex calculo renis sinistri, alii ex splene originem ducere rebantur: Ego aduocatus ex flatibus & excrementorum retentione in colo; id quod etiam euentus demonstrabat. Exhibitis namque enematibus & fomentationibus, inunctionibusque emollientibus, & anodynis, excrementa prædura & sanguine circumcirca cooperta eiecit. Purgato deinde corpore *electuario benedictæ laxatiuæ ℥ ß. cum decocto agrimoniæ, cuscutæ, capilli veneris, seminis anisi, fœniculi dissoluto, & aquam cinamomi aromatizato*; plenissime conualuit.

ANNOTATIO.

Cur dolores colici in sinistro latere exacerbentur.

Dolores Colicos vt plurimum in sinistro latere sub costis mendosis exoriri & exacerbari, iam pluries obseruaui. Id autẽ accidit propter coli in ea parte angustiam, quam doctissimus D.D. CASPARVS BAVHINVS Anatomicus & Botanicus insignis, & Ducis Wirtenbergens. atq; comitis Montpelgardensis Medicus ordinarius, primus animaduertit. Cum enim excrementa in superiori & capacissima coli intestini parte in globos magnos, prout capacitas intestini ferebat, indurata, à flatu versus hanc angustiam magna cum violentia pellantur; accidit, vt non nisi summo cum dolore permeare possint. Id quod diligenter animaduertendum, ne huiusmodi dolores colici, cum dolore splenico, nephriticove, ægrotantium damno confundantur. E

OBSERVATIO LIX.

Ex vermium abundantia erosio gingiuarum, ex qua tandem mors secuta est.

CViusdam honesti ciuis Dusseldorpensis puer, erosione gingiuarum à longo tempore grauissime vexabatur. Multa variaq; remedia tam interna, quã topica à D. COSMO SLOTANO Chirurgo

præstan-

A præſtantiſſimo ipſi præſcripta & adhibita fuere; fruſtra tamen omnia. Tandem vitam cum morte commutauit. Aperto corpore tanta inuenta eſt abundantia vermium, vt aliquib. in locis inteſtina eroſerint, multiq; in vacuo ventris reperti fuerint.

Observatio LX.

Lapis in veſica fellis; item Vermes.

GENEROSVS CONRADVS à Steinberg pituitoſus & cacochymicus, obſtructionibus viſcerum vlcere maligno ad genu ſiniſtrum, interdum etiam ictéritia annis aliquot laborauit, ac tandẽ obiit ex febri Duſſeldorpiæ Septembr. 26. 1582. Incidi & condiui cadauer cum præſtantiſs. COSMO SLOTANO, coram clariſs. ac doctiſs. D.D. REINERO SOLINANDRO, & GALENO WIERO. In veſica fellis inuenimus lapidem duriſſimum ad nucis iuglandis magnitudinem, anterius atrum, poſterius croceum.

ANNOTATIO.

B CONCRESCVNT lapides in corpore humano ex viſcidis & pituitoſis humoribus calefactis. Et quamuis id in veſica fellis propter viſcidi humoris abſentiam perrarum fit, aliquoties tamen inuentum DODONÆVS etiam annotauit. *Lapides in corpore humano vnde fiant.*

Sed quid rarius, quid admirabilius, quam gigni vermes in veſica fellis? Attamen doctiſs. & preſtantiſs. D. GALENVS VVIREVS Illuſtriſs. Principis Iuliac. Cleuenſ. & Mont. Archiater vir probus & fide digniſſimus, in illa diſſectione, ac deinde ſæpius domi ſuæ Duſſeldorpiæ, mihi priuatim retulit, ſe inueniſſe vermes in veſica fellis. Quod ſane mirabile, cum nihil ſit in corpore humano felle amarius: cumque & hominibus, & brutis, ipſisq; ad eo plantis (vt teſtatur Galenus) amara omnia aduerſiſſima ſint, & ad nutricationem inepta. Qualis autem de his vermibus fuerit opinio clariſs. ac doctiſs. D.D. VVIERI, paulo ante ex ipſius epiſtola, ad me ſcripta, videre licet. *Vermes in Veſica fellis.*

Observatio LXI.

Ex ſcyrrho & vlcere cancroſo in inteſtino cæco exorta iliaca paſsio.

C THEODORI auff der Kouſen in Hilden puerum aliquoties inuiſi, qui dolore fixo & continuo ſub regione hepatis per annos aliquot laborauerat. Eo tandem ex grauiſſima Iliaca paſſione mortuo, vocatus ſum, vt cauſam præcedentis doloris inquirerem. Aperto corpore inueni inteſtinum cæcum contractum, in inteſtinum ileum ſeſe inſinuaſſe, idque oppleuiſſe adeo, vt nihil ex ſuperioribus inteſtinis ad colon permeare poſſet: inde iliaca. Denique fiſſo ileo, & exempto cæco, id vbique inflammatum & prætumens inueni. Præterea ſcyrrhus exulceratus, aut potius cancer exulceratus in ipſius cæci inteſtini fundo conſpiciebatur.

ANNOTATIO.

Diuerſæ conſtituuntur cauſæ iliacæ paſſionis, quam nonnulli Miſerere mei appellant. Præcipua autem eſt *ilei conſtrictio & coarctatio*. Itaque huius rei indagandę cauſa diuerſa cadauera inſpexi: & quamuis et plurimum fœtor adeo teter erat, vt vix poſſent exquiſite omnia conſiderari, id tamen in omnibus hactenus obſeruaui, principium & originem huius morbi fuiſſe circa inteſtinum cæcum: hoc eſt, ſacculum, qui in fine ilei & coli principio conſpicitur. *Iliacæ paſſionis cauſa.*

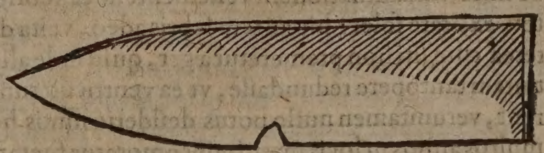
D Quamobrem exiſtimo valuulam (quam præſtantiſs. D. CASPARVS BAVHINVS Anatomicus & Botanicus inſignis in principio inteſtini coli inuenit,) primum ex inteſtini cæci inflammatione adeo contrahi & conſtringi, vt plane nihil excrementorum permeare poſſit: ſicque accreſcere inflammationem, vt tandem totum inteſtinum ileum, imo & circumiacentes partes gangræna & ſphacelo corripiantur: vt obſeruaui in omnibus, quos præter prædictum puerum hactenus diſſecui.

Observatio LXII.

Cultri oblongi dimidium lumbis infixum, biennio poſt extractum eſt, relictaque inde fiſtula, ſanata.

ANno 1591. adiit me iuuenis robuſtiſſimus optimiq; habitus, laborans perangusta quidem, ſed profunda & perpetuo dolorifica fiſtula, ad dextram ſpinæ dorſi partem, circa quartam vertebram lumborum. Is narrabat ſibi ante biennium cultro illatum vulnus, in quodam tumultu: quod à nemine hactenus curari potuiſſet. Dilatata fiſtula *trochiſcis de minio & ſpongiis præparatis*, item *radicibus gentianæ*, inueni in ima parte oblongi cultri dimidium, cuius mucro defixus fuit inter tertiam & quartam vertebram,
E reliquum callo obductum. Inciſo callo extraxi cultrum: cuius longitudo cum latitudine hic ſpectatur. Ex inmundificato vlcere, cum *puluere præcipitato*, & *vnguento*, quod *Apoſtolorum* vocant, iuuenis breui tempore conualuit.

Id autem hic inſigne eſt, quod à vulnere accepto, ad extremam curationem, vix vnquam febricitarit: nedum paſſus ſit inflammationem, ſpaſmum, dolorem acutiſſimum, & reliqua ſymptomata, quæ ſolent ſaucio dorſo accidere grauiſſima.

 OB-

OBSERVATIO LXIII. A

Abſceſſus ſub pſoa muſculo inciſus & curatus.

COSMVS SLOTANVS Chirurgus præſtantiſſimus, in Gersheim / ad honeſtam matronam accerſitus, eam inuenit decumbentem cum acutiſſimis doloribus circa lumbos, febre leipothymia, & vrinæ difficultate. Is cum ex doloris ſpecie, aliiſque indiciis cognouiſſet apoſtema eſſe internum (exterius enim nihil apparebat, nec tactu quicquam apprehendi poterat) nimirum ſub pſoa muſculo, qui Veſalio femur mouentium ſextus & *ſeptima muſculorum tabula t.octaua* θ notatus eſt, vitæ periculum prædixit: niſi forte aperto latere illo, contentus humor efflueret. Annuentibus amicis ipſe ad ſpinæ dorſi latus, cutim & muſculos exteriores ad pſoam vſque incidit nouacula. Effluxit copioſus humor purulentus & fœtidus. Ab eo tempore mitigata ſunt ſymptomata omnia, & ipſa breui reſtituta, vixit & valuit multos annos.

In quibus Vlceribus & Vulneribus iniectiones per ſyphonē vitanda.

Vlcus ad menſes aliquot turundis, cum ex *radicibus gentianæ*, tum & *ſpongiis præparatis* factis, & *medicamentis mundificantibus & abſtergentibus illinitis*, apertum retinuit. Poſtea ſarcoticis carne impleuit. Ab iniectionibus tamen, quæ ſyphone fiunt, plane abſtinuit. Quod etiam in omnibus aliis vulneribus & vlceribus ſiue ea in pectore, ſiue in inferiori ventre fuerint, obſeruandum: facillime enim pars aliqua iniectionis in vacuum pectoris aut ventris delaberetur, ibique non leuiora ſymptomata, magno cum periculo ægrotantis, excitari poſſent. B

Similem plane curationem, feliciter abſoluit IOHANNES GRIFFONIVS Chirurgus præſtantiſſimus; vt ex literis humaniſſimi atque doctiſſimi viri D.D. CLAVDII BOVCARDI in Academia Lauſannenſi Philoſophiæ Profeſſoris celeberrimi, ad me miſſis, apparet; quas hic ſubiicere viſum eſt.

GVIL. FABR. HILDANO

Viro Clariſſimo, Chirurgo Doctiſſimo

CLAVDIVS BOVCARDVS

S. P. D.

QVod à me poſtulaſti, Vir ornatiſſime, vt quam medendi rationem ante aliquot annos iniuerit D. IOHANNES GRIFFONIVS, Chirurgus apprime expertus, quamque methodum ſecutus fuerit, in aperienda interiore vomica: tum ab eo, qui perſanatus eſt, & etiam nunc apud nos ſuperſtes & ſanus viuit, diligenter inquirerem: tum quæ ſatis explorata forent, ad te fideliter perſcriberem, omnino mihi perficiendum eſſe, facile in animum induxi. Etſi enim mihi in mentem venit, te, qui rerum medicarum & chirurgicarum longe es peritiſſimus, ab homine ipſo coram percontando, multo melius omnia, & ſingula morbi accidentia, comprehendere animo potuiſſe. Quia tamen ſenſi de hac re meum à te requiri iudicium, non committendum putaui, vt officium meum, quod cæteris omnibus in rebus tibi debetur, quas tu pro tua dignitate, & amicitiæ iure deſiderare ex me potes, in hac vna defuiſſe videatur. Quomodo igitur in hac curatione ſeſe geſſerit D. GRIFFONIVS, paucis nunc aperiam, prout mihi narrauit is, qui ab illo ſecundum Deum in bonam valetudinem eſt reſtitutus: quiq; non ita pridem ludimagiſter in pago Verbigenenſi, nunc Lauſannę apud nos habitat: vir probus & mihi familiariter coniunctus. Hic anno 1585. iuuenis adhuc annum agens prope vigeſimum ſeptimum, dum ex Cinecii montis faſtigio, ad radices deſcendit, in ſemita admodum procliui, ſibi minus proſpiciens, repẽtino impetu cecidit ſupinus. Et quod ad mali cumulum acceſſit, enſis eius capulus ſub coſtis nothis, & rene ſiniſtro interceptus, lumbos non leuiter contudit atq; obtriuit. Neq; tamen tunc temporis, aut ſe magnopere lęſũ, ſenſit aut ab incœpto itinere deſtitit. Poſt aliquot deinceps dies remiſſus primũ dolor, in parte lumborum ſiniſtra ab eo perceptus eſt: qui ſenſim tamen creuit, vt ad cruciatum, tormentiq; vim accederet. Hinc vigiliæ aſſiduæ, appetẽtia deiecta, cum interim nec ſitis magna, nec febris admodum ſenſibilis, hominem affligerent: nec vero etiam in affecta parte liuor, aut tumor, aut macula extrinſecus omnino appareret: ſed plana omnia, & à naturali ſitu, coloreue nullatenus diſcrepantia. Quod rei ipſius euentus poſtea perſpicue docuit, ingens humorum vis ex vniuerſo corpore ad eum muſculum ſeceſſerat, qui ſiniſter eſt duorum dorſi internorum, quos pſoas Græci dicunt, quique ad penitiores lumborum partes diſpoſiti, renibus ſubſternuntur. Quippe lapſus ille *ſupra* commemoratus, & vehementior contuſio, in eam partem fluxioni occaſionem dederat. Ibi in anguſtiis humores concluſi, prohibita trãſpiratione, facile computruerunt, & mole ſua verum abſceſſum effecerunt. Nam vt docet Galenus *primo lib. de different. febrium cap. 3. promptiſſime putreſcunt omnia calida & humida, in calidis locis contenta*: *niſi difflari ipſa & refrigerari contigerit.* Idem *lib.* 11. & 12. *meth. paſſim.* Porro quis humor in hoc abſceſſu dominaretur, ſi quod ſentiam, quæras. Exiſtimo, quamuis cæteri non defuerint, pituitam tamen quantitate plurimum ſuperaſſe. Huiuſce rei argumentum mihi ſuppeditant ſymptomata ipſa. Nam bilis præſertim flaua, vbi computruerit & præter naturam incaluerit, ſi in alios humores dominium obtinet, inflammationem vehementem & febrim citiſſimi motus, ſenſuſque ipſos acutiſſime ferientem excitare ſolet: hic autem febris adeo, vt ita dicam, obtuſa fuit, vt vix ſenſibus perciperetur. Præterea cum ſiti non premeretur æger, quid inde aliud coniectare licet, quam in cacochymo corpore pituitam tantopere redundaſſe, vt ea ventriculi tunicæ penitus imbutæ, cibum quidem omnem faſtidirent, verumtamen nullo potus deſiderio nimis humidæ ipſæ tenerentur. Accedit, quod iuuenis ad multos annos in locis maritimis cõmoratus fuerat, vbi, ſicut retulit, piſcibus, & id genus eſcis pituitoſis victitare conſueuerat. Dolores intenſi partim eſt nonnulla inflammatione naſcebantur, partim ex mẽbrana-

Hi ſunt muſculi, qui trifidi, id eſt, ſoli ex omnib. corporis muſculis in tres tendines deſinunt, ad varios dorſi & fœmoris motus a natura comparati: vt autor eſt Galenus li. 2. de Anatomic. adminiſtrat.

C D E

A branarum, neruorum, aliarumque sentientium partium distentione, quæ nimia humorum copia supra modum turgescentes, instantem solutionem præsentiebant. Denique ex acutis doloribus somni capessendi facultas adempta. In hoc valetudinis statu constitutus homo, Geneuam (à qua ciuitate tum forte proxime aberat) à suis perducitur. Ibi à quodam Medico (cuius nomini de industria parco) tanquam nephriticus habitus & exceptus est, cui renis eius substantiam vel phlegmone laborare vel quoquo modo obstructus, ipsum iis omnibus potionibus intus proluebat, quæ & inflammationem sedare, & calculum ex renibus disturbare potenter valent. Sed perperam, nam nec *mictio ardens & laboriosa*, *nec vrina mucosa*, *nec aluus impedita*, quæ sunt ἀχώριστα τῆς νεφρίτιδος signa, sese ostentabât, sed contraria & naturalia omnia. *Nephritidis vera signa.* Quapropter vbi post multos dies non succedit medendi methodus: Tandem à pharmacopęo ad D. IOHANNEM GRIFFONIVM adductus est. Qui confestim, quod alium quendam similiter affectum non ita pridem curauerat, totum, quod erat morbi & mali cognouit, & infirmo iuueni diserte explicauit, ac simul ni ars naturæ hac in parte deficienti & impotenti opem ferret, puriquè intus concluso exitum quoquo modo pararet, ingentem illi imminentemq; perniciem prædixit. Nimirum fore vt disrupto tãdem ad partes interiores abscessu, humores noxii in κενεῶνας diffusi, & in abdominis capacitatem B dilatati, renum substantiam, peritonæum, & sensim viscera corrumperent: præter quam, quod tetri vapores dubio procul ex tam luculenta sentina in cordis sinus essent ascensuri, qui tum febrilem & accidentarium in eo calorem accenderent, tum natiuum suffocarent & extinguerent, tum spiritus per vniuersum corpus spargendos labefactarent. Ex his non posse vitam in certum discrimen non adduci. Quibus acceptis æger totum se beneuoli Chirurgi commisit arbitrio. Hic vero quamprimum istud curauit (qua in re singularis eius eluxit industria,) vt materia, quæ vniuersam lumborum regionem occupabat, in vnum eius locum, adhibitis medicamentis, potenter ex alto trahentibus, conuocaretur: vbi scilicet & præcipua vasa pauca essent, & motus instrumenta, minus inter operandum lædi possent. Quod postquam stylo argenteo partem identidem pertentans, ex doloris sensu assecutũ se esse vidit, illico (neglecta purgatione præuia, quam æger paulo ante cum magna virium iactura multoties susceperat) ad latus sinistrum, quartę lumborum vertebræ, nouacula ignita vulnus inflixit; profundum certe quantum digiti indicis longitudo ex vola prominet, sicut ex penicillo postmodũ iniecto licuit coniicere. Tum nihilominus duobus digitis in illud idem vulnus intromissis, quo patentior fieret exitus, pus ex eo copiosum effluxit. Posito vero vacuationi iuxta artis præcepta modo, Chirurgus ægroto peniculũ, seu (vt vocant) C turundam argenteam imperauit, qua vnguentis purgantibus & detergentibus illita, ad aliquot menses vteretur. Quæ vbi ad amussim obseruasset, & decentem viuendi rationem tenuisset, vulneris labra spõte coaluerunt, sic obducta cicatrice, vt fistulosum nihil aut dehiscens, relictum fuerit, ac demum ita de integro conualuerit, atq; in sanitatem restitutus est, vt postmodũ nec in femoris erectione, nec in dorsi inflexione, nec in vlla actione naturali, difficultatem ex prædicto vulnere vel abscessu, vllam vnquã senserit. Hæc sunt, Doctissime vir, quę de hoc argumento mihi pro Epistolæ breuitate ad te scribere licuit: multo plura congesturus, si & me scribendi modus inuitasset, & grauiores occupationes concessissent; verum de his, quæ desunt, coram inter nos alias. Tu interim opera nostra vtere, & me, vt facis, amicus amicum ama. Vale ex Musæo meo 4. Idus Nouembri 1604.

OBSERVATIO LXIV.

Infans eruptione facta matricem lacerat, totoque capite in ventris capacitatem delapsus, & contracta matrice, strangulatus deprehenditur.

D ANno 1593. 21. Aprilis Coloniæ, præsentibus Clarissimis & Doctiss. IOHANNE SLOTANO ET HENRICO PALANTIO M.D.D. dissecui aurificis vxorem, habitantem in platea, quæ appellatur larga, ex partu mortuam. Comperta est matrix erumpente infante lacerata, eiusque caput in læuam ventris capacitatem dimissum; eademque matrix, pars neruosa, circa infantis collum contracta, quæ ipsum proculdubio suffocarat. Mater totos vndecim dies parturiens fuerat; obstetricibus, meq; tandem ipso pridie ante obitum, frustra adhibitis: cum multo ante mortuus esset infans, in vtero solo extante læuo brachio quod propendebat.

ANNOTATIO.

Absoluta superiori editione, relata mihi nonnulla sunt ab obstetrice quadam aliisque matronis, quæ in parturientis agone adfuerant, quæ hic adscribere libuit. Aiunt vero angustissimi oris matricem fœminę istius fuisse, vnde magnus extans fœtus, per viam angustam erũpere nequiuerit, robustus quantumuis fuerit. Angustiam autem illam partim naturalem, partim quoq; ab ætate (agebat enim tum trigesimum septimum, aut circiter annum, neque vnquam antea vterum gestauerat) fuisse arbitror. Exhi- E bita præterea ipsi fuit à matrona quadam potio validissima ad fœtum expellendum, ex qua parturientis dolores & conatus adeo exacerbati sunt, adeoque fœtus commotus est, vt petens cum impetu exitum, sed viam nimis strictam inueniens, vterum dilacerarit. Ex quibus perspicuum fit, hoc genus remedii non nisi prudentia & consilio magno adhibendum. *Curatio.* Ante omnia autem inspiciendum an membrum genitale satis aptum sit, an etiam fœtus eius situs talis sit, vt naturæ & medicamenti beneficio expelli possit: alioqui si arcta nimis inuenitur via, antequam exhibeatur potio, erit relaxanda, emollienda, & lubrica facienda. Si vero fœtus situs est vel trãsuersim, vel oblique, vel quouis alio modo preternaturali, tunc reducendus est manu, inuncta oleo liliorum alborum vel amygdalarum dulciũ, ad naturalẽ situm antequam exhibeantur potiones illę violentæ. Hęc in iuniorũ Doctorum, & Chirurgicorũ, cõmunisve

vtilita-

vtilitatis gratiam in medium adducere placuit, donec tractatum nostrum de extractione fœtus mortui A
in lucem edamus, & particularia multa, eaq; vtilia ad hanc operationem, declaremus.

OBSERVATIO. LXV.

Inciso corpore, abdita sterilitatis causa inuenta.

SExagenariam matronam, quæ binis nuptiis sterilis fuerat, cum D. IOANNE GRIFFONIO Chirurgo Præstantissim. Clarissim. D. D. IANO ANTONIO SARACENO Medico regio, dissecui. Perquisita diligenter sterilitatis causa, inuenimus scirrhum circa orificium fundi vteri, qui instar annuli collum matricis circumdabat, adeoque vterum claudebat, vt styli acies vix immitti posset: vnde nihil mirum, quod in coitu sperma à matricis ingressu perpetuo arceretur.

OBSERVATIO LXVI.

Alia abdita sterilitatis causa, quæ per dissectionem innotuit.

NOn multum à superiori sterilitatis causa discrepabat hæc sequens. Honesta quædam matrona in primo puerperio inflammatione vteri laborauerat, curata tandem sterilis mansit. Cum autem postea morbo acuto extincta esset, corpus eius præsente Clarissim. D. D. IANO ANTONIO SARACENO Medico regio, dissecui, atque in ceruice ante orificium fundi vteri, scirrhum magnitudine oui B
anserini inueni, ipsi adeo adhærentem, vt vnum videretur corpus, nec vllo modo ab ea diuelli potuerit. Propter hunc scirrhum semen virile ad vterum penetrare non potuit. Nemini igitur mirum videri debet, quod Medici aliquando in sterilibus frustra sibi multa negotia facessant. Huiusmodi enim causæ Medicos latent, aut si non lateant, eæ tamen non nisi ab ipso Deo (qui vuluam claudere, 1. *Sam.* 15. & aperire, *Genes.* 29. 31. dicitur) auferri possunt.

OBSERVATIO. LXVII.

Ex scirrho matricis difficultas parturiendi.

HOnesta quædam matrona, Lustriæ ad marginem Lemani lacus, totos sex dies parturiens fuerat. Ego tandē aduocatus ipsam in agone mortis comperio. Nam ea ipsa nocte è vita decessit: sequenti vero die corpus aperui. Vterum laceratum, & caput infantuli in ventris capacitatem dimissum inueni. Huius autem difficultatis parturiendi causa fuerat scirrhus, qui magnitudinem capitis infantuli propemodum adæquabat; matrici tamen non vsque adeo, vt ille, de quo *in præcedente Obseruatione* mentionem feci, adhærebat. Hic igitur scirrhus obstitit, quominus vterus tempore prægnationis sese satis extendere, & parturientis violentum motum fœtus sustinere potuerit. C

OBSERVATIO LXIIX.

Ingens calculus ex inciso vesicæ fundo in nobili muliere extractus

VEsicæ vulnera, quia sunt vt plurimum exitiosa, non immerito inter lethalia censet Hippocrates. Attamen læsa vesica conualescere aliquos, cum aliis, tum etiā mihi ex sequenti historia, cōpertū est.

Nobilis matrona VRBANA PROVX vidua DANIELIS HVGONINI Viuiacensis patritii, biennio miserrime cruciata est calculo in vesica. Ego tandem adhibitus, partim cathetere in vesicā immisso, partim imposito in matricis collum digito, calculum oui gallinacei magnitudine sensi, à quo cōtinuis iisque acutissimis dolorib. afficiebatur, vires plane prostratæ erant, vnde ægra pariter cum adstantibus de vita desperabat. Pluries rogatus, ac tandem victus ipsius decumbentis & affinium precibus, vt calculum extraherem, ante omnia cum totum corpus, tum in primis partem affectam præparaui hunc in modum. Primo leui quodam medicamento ægram purgaui: vires, quantum potui, cibis euchymis, itemq; potionibus cordialibus, & epithematibus restauraui. Deinde dolores, quoad fieri potuit, emollientibus fomentationibus, & anodynis, vesicæ regioni appositis, & syphone in ipsam iniectis, sedaui. Tum leuiculum vlcus ex ipso vesicæ fundo in collum matricis ad vteri orificium intrans deprehendi, quod calculus sua cum asperitate, tum pondere eroserat, quodq; vna cum calculo, quoties recta staret D
ægra, acie digiti indicis in collum matricis immissi, facile deprehendere poteram.

Præparatio ad extractionem calculi vesicæ.

Die igitur 28. Iulii 1598. apparatis omnibus ad operationem necessariis, ipsaque ægrota in sede parturientis collocata, vesicam *oleo amygdalarum dulcium* syphone immisso impleui: (Sic namq; reddebatur lubrica, & ab lapidis asperitate vindicabatur.) Deinde ipso vlcere nonnihil partim digiti opera lacerato, partim cultelli acie ad vesicæ collum inciso, ac per ipsum immissis tenacula & idoneo vnco, calculum (vti dixi) ad oui gallinacei magnitudinem, citra vim, hæmorrhagiam, doloremq; magnū, eduxi. Ab operatione ventrē & totū inguen, defensionis gratia, *oleo rosaceo & myrtino* inunxi. *Pessarium ex stupis, albumine ouorū imbutum,* matricis collo indidi, triduo *aquam plantaginis cum oleo amygdalarū dulcium* (ad dolores sedandos) tepide inieci. Postmodū *decocto petroselini, asparagi, brusci, Herbar. herniariæ, saxifragiæ, & seminū petroselini, genistæ, & anisi, cum melle rosaceo misto* vesicam quotidie ablui Sic diuino auxilio, nullis superuenientibus symptomatibus restituta & persanata fuit: & vsq; ad hunc anū 1604. quo hæc scripsi, bona valetudine fruitur.

Delineatio lapidis prædicti.

E

Testes sunt reuerēdi IOANNES ROLANDVS, ET IOANNES SAMPAVLINVS Ecclesiæ Viuiacēsis Pastores, Nobilis MICHAEL PROVX, ET IACOBVS PROBVS, eiusdē loci Pharmacopæus exercitatissimus, qui operationi huic interfuerunt.

OB-

A

OBSERVATIO. LXIX.

Trecenti maiores calculi biennio excreti.

ANno 1599. 14. Aprilis, GODDART VAN BIESTE ciuis Colonienſis homo fide digniſſimus, No-
biliſs. Doctiſſimoque Viro D. CAROLO VTENHOVIO, me præſente narrauit, ſe cognouiſſe
adoleſcentem quendam tredecim annos natum, eumque filium HENRICI VAN GVSTEN ciuis
Colonienſis, qui excernebat per membrum virile lapides diuerſi coloris, quorum nonnulli caſtaneæ
magnitudinem ſuperabant, idque ſuis ſe oculis vidiſſe affirmabat. Nos huius rei admiratione moti,
matrem eius, Steingen Van Guſten nomine, pariter adiuuimus, ad rei huius veritatem diligentius in-
quirendã. Illa, quæ Bieſte nobis paulo ante declararat, plane affirmauit, ſcilicet filium ſuum Petrum no-
mine, ab anno 13. vſque 15. ætatis calculo laboraſſe, quo tempore circiter trecentos lapides per membrũ
virile (quorum nonnulli aut nucis aut caſtaneę magnitudinem adæquaſſent) magno cum dolore & ſan-
guinis profluuio excreuiſſe, donec tandem anno 1597 peſte correptus obiiſſet. Nobiſq; huius rei maiore
quam antea admiratione ductis, monſtrabat pixidem, in qua plures quam ſeptuaginta, diuerſi coloris
B eorum lapidum aſſeruabat: nonnulli autem erant pellucidi, flaui, fuſci & rubri, non aliter, quam ſi in ri-
pa Rheni fuiſſent collecti: Ex quibus aliquot mihi ipſa dedit, quorum aliqui ad ſemiunciam fere pen-
dunt, quos ego penes me cõſeruo. An autem hic fuerit naturalis morbus necne, aliorũ iudicio relinquo.

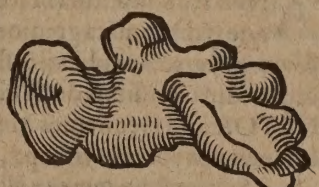
OBSERVATIO. LXX.

Puella tabeſcens appetitu minime priuata.

SOlent nauſea & cibi faſtidium comitari tabem. Vidimus tamen Coloniæ Agrippinæ puellam 14. an-
nos natam, quæ circiter 10. annum ætatis ſuæ, paulatim in tabem incidens, quatuor ſequentium an-
norum ſpatio ita laborauit, vt penitus extabefacta fuerit; appetitu tamen eius vix vnquam imminuto.
Nam comedebat & bibebat nõ parcius, quam ſi ſana fuiſſet, & exercitia ſua puerilia vt plurimum pera-
gebat, neque lecto decumbebat: niſi per ſex aut ſeptem hebdomadas ante obitum. Febricula tamen &
tuſſicula vexabatur continuo. Tandẽ penitus extenuata obiit 1600. menſe Ian. Vocatus ad cadauer de-
C ſecandum, cauſamq; mali inueſtigandam; reperi meſenterium vndiq; refertum tumorib. duris ſcyrrho-
ſis atq; ſteatomatibus, præcipue autem circa vaſa & venas, quæ ad venam portam protendunt.

Circumcirca venam portam tumores ſcyrrhoſi inueniebantur multi, quorum nonnulli oui galli-
nacei, alii nucis & caſtaneæ magnitudinem excedebant. Hinc chylum per meſenterium, & venam por-
tam, ad hepar peruenire, & per reliquum corpus diſtribui non potuiſſe, indeque tabem exortam fuiſſe,
quis eſt, qui ambigat? Hanc quoque ob cauſam excrementa quotidie bis terue liquida & chylo permiſta
excernebat.

In rene dextro lapis erat eius magnitudinis & figuræ, qualis hic depictus eſt.

Hepar vndique ſanum erat, ſtomachus & ſplen ſecundum naturam
plane ſe habebant, inde appetitum non fuiſſe degrauatum, rationi con-
ſentaneum eſt.

In dextro lobo pulmonis abſceſſus erat putridus & fœtidus, in quo
continebatur pus in membrana incluſum ad libram vnam & ſemi: vt erãt
ſteatomata & ſcyrrhi multi vndiq; per ſubſtantiam pulmonis. Cor flacci-
dum & plane extenuatum erat.

D

OBSERVATIO LXXI.

In inciſo cadauere rara plurima obſeruatu digna.

AMedeus quidam faber lignarius quadraginta annos natus, biẽnio variis per interualla morbis, do-
lore capitis, ictero, viſcerum obſtructionibus, imo etiam cachexia, poſtremum etiam dolore iſchia-
dico, laborauit: tandemque, aucta febri cum paraphrenetide, 19. Aprilis 1596. extinctus eſt.

Incidi cadauer coram D.D. GEORGIO IENISCHIO ET PHILIBERTO IANI ANTONII
SARACENI filio Medic. Doct. In diſſectione viſa ſunt obſeruatu digna quæ ſequuntur.

1. Omentum inflatum & corruptum.

2. Inteſtinum Colon, præter conſuetudinem arctum circa ilia ſiniſtra.

3. Inter collum veſicæ & inteſtinum rectum, tuberculum ſcyrrhoſum, ex quo ſępe vrinæ difficul-
tas, ac interdum etiam iſchuria.

4. Ad rotatorem femoris dextri ingens abſceſſus, humorem purulentum copioſiſſimum ſupra
libræ pondus continens: hinc eroſis articuli ligamentis, inhibitis etiam muſculis luxatio, quam paſſus
erat æger.

E 5. Sub muſculo pſoa ſiniſtro, cui Ren incumbit, quique in cruris interiorem partem inſeritur, in-
gens atheroma vltra libras duas puris craſſioris continens: ibidemque tres aut quatuor lumbrorũ ver-
tebræ ita carie affectæ, vt earum fruſtula coram adſtantibus extraxerim digitis, & atriuerim.

6. Inteſtina vermibus ſcatentia.

7. Tumor ſcyrrhoſus, ſuppuratus, & inſtar ſteatomatis, magnitudine duorum pugnorum, ortus
ab inferiore parte pancreatis, inteſtinum duodenum circumdederat, ſic vt peritonæo tectus, alterum
quaſi ventriculum mentiretur. Materia per ramos venæ portæ in ipſum pancreas deſinentes, affluebat.

8. In hepate ſcyrrhoſo apoſtemata exigua multa.

9. Lien

9. Lien totus corruptus multos continebat calculos. A
10. Pulmo inflammatus, multis refertus glandulis.
11. In superficie sterni, ad clauicularum coniunctionem, atheroma oui magnitudine.
12. Apostema sub ala dextra, inter pleuram & costas maximi pugni magnitudine, & graueolens, cuius purulenta materia quartam quintam & sextam costam exederat. Atque adeo non modo diuulsæ erant costæ à vertebris, sed & summa parte, qua vertebris iunguntur, vsque adeo carie corruptæ, vt facile eximi, digitisque friari possent.
13. In cranio dura mater inflammata.
14. Dura matre detracta, tumor scyrrhosus & latus in pia matre ad sinistram falcis partem. Hęc nimirum fuit causa doloris capitis, qui totum biennium perseuerarat.
15. Inter meningas & cerebrum ichor multus.
16. Plexus Choroides inflammatus.
17. Circa cerebri basin & cerebellum, selibra sanguinis, & amplius è iugularibus internis, affluxerat.

ANNOTATIO. B

Intestini coli angustiam naturalem, in sinistra parte D. CASPAR BAVHINVS Anatomicus insignis, annnotauit. Huius causa, dolores colici in ea parte plurimum, & oriuntur, & exacerbantur: quippe angustia illa, facile obstruitur ab excrementis, quæ in colo propter copiam filamentis obliquis (vt D. RONDELETIVS diligenter annotauit) diu retinentur, ideoque indurescunt.

Psoæ musculi Galeno *lib. 6. de dissectionibus musculorum* sic dicti, renibus subiacent, & Vesalio sunt femur mouentium sexti. In his nonnunquam oriuntur apostemata grauissima, & periculosa, vt suo loco declarauimus.

OBSERVATIO. LXXII.

Ex epiplocela & enterocela, gangræna & mors secuta.

EXEMPLVM I.

ANno 1585. mense Augusto, robustissimus quidā faber lignarius cum Geneuæ eleuasset pondus ingens, omentum ei prolapsum est in scrotum; & quia reductum non fuit, intumuit, inde dolor acutissimus, inflammatio, febris, vomitus, aliaque grauiora symptomata exorta, denique mors secuta est septimo die. Ego vna cum IOHANNE GRIFFONIO Chirurgo præstantissimo vocatus, scrotum, præsente IANO ANTONIO SARACENO Medico regio, incidimus, & inuenimus omentum, imo etiā testes & vicinas partes plane corruptas & gangræna infectas. C

EXEMPLVM II.

ANno 1596. intestina in scrotum ceciderunt. Vnde, quia reducta non fuerunt, exortus est dolor aliaque symptomata grauiora. Barbitonsorem in consilium aduocat æger. Is *fomentum ex absynthio & rosis vino rubeo coctis* applicari iussit: sed vt erant aliena à morbo, sic quoque ingrauescebat morbus. Ego vocatus, cum clarissimis doctissimisque D.D. IANO ANTONIO SARACENO, ET ANDREA BONETO, apud Genuenses Medic. Doctoribus, scrotum magnitudinem capitis excedens inuenimus, febris erat vehemens, syncopæ, & vomitus frequentes.

Quomodo intestina in scrotum delapsa, reducenda.

Statim *fomentum ex radicibus althea, semine lini, fœnigræci, seseleos, floribus chamomilla, meliloti, foliis maluarum & violarum applicuimus.* Deinde capite inclinato, & pedibus in altum eleuatis, reductum est & intestinum. Sed quia propter inflammationem, & compressionem in ruptura abdominis iam cœperat corrumpi intestinum, paucis post horis è vita decessit. D

OBSERVATIO. LXXIII.

Ani clausi apertio, & curatio in infante.

ANno 1593. vocatus fui in Medman prope Dusseldorpium, in ducatu Montensium, vt inuiserem infantulum, qui clauso ano natus iam vsque ad sextum ætatis diem, cum maximo angore torminibus cruciabatur, & (vt verbo dicam) in vitæ periculo versabatur. Venter enim inflatus, extentusque erat, leipothymię & sudores frigidi aderant, anus obducta erat membrana prædura, in qua nullum fere indiciū, aut vestigium ani, præterquam macula nonnihil liuida apparebat. Illic facta parua incisione (ne sphyncter læderetur) nouacula linteis iuxta aciem inuoluta; deinde immisso speculo ani, & quod reliquum dilatato, statim eiecta est excrementorum colluuies. Hinc venter confestim subsedit, reliquaque symptomata remissa sunt. In anum demum immisi, per aliquot dies, fistulam plumbeam inunctam vnguento quodam desiccante: veluti *de cerusa, de minio, diapompholygos,* & similibus. His facta cicatrice, plenissime conualuit.

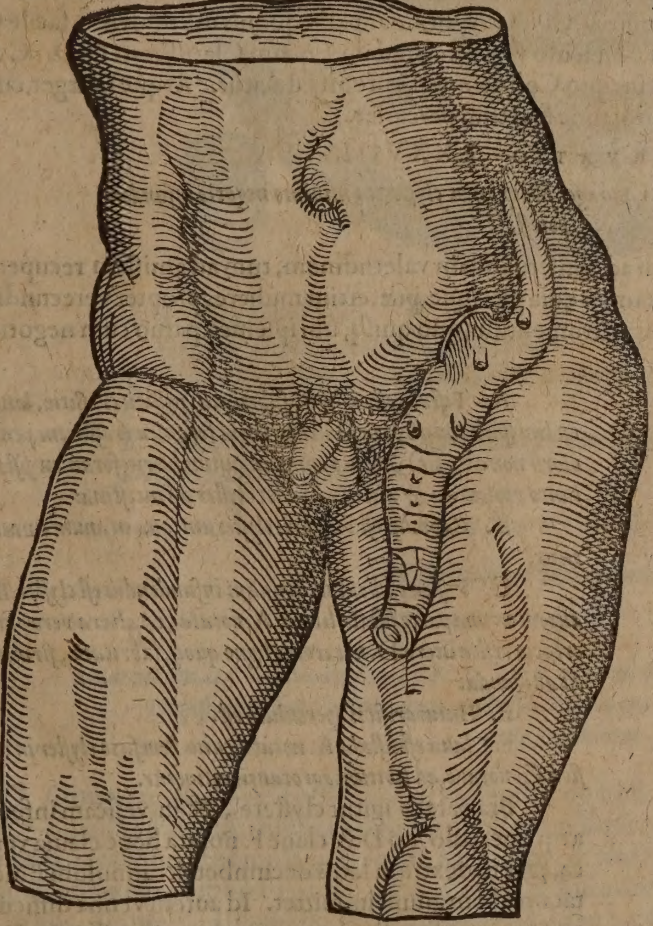
OBSERVATIO LXXIV. E

Excrementa per inguen egeri solita.

ANno 1604. 15. Nouembris die, vidi hic Paterniaci adolescentem, cui pars intestini ex inguine propendebat. Ego hanc rem admiratus, adduxi ipsum in ædes meas cum quibusdā ciuibus, inter quos erat D. NICODVS PROBI huius Reip. Senator dignissimus, N. IACOBVS DE BRVEL & nonnulli alii. Singula, quantum fieri potuit, & ipse lubens nobis diligenter ea explorantibus aperuit, eodem momento annotauimus.

Erat

A Erat autem is natione Delphinas,ex pago Emuns,ad flumen Liſcerre, oriundus,natus 20. annos aut circiter,Cæſar Luirre nomine,iuuenis robuſtus, & bono corporis habitu præditus:habebatque ſibi adiunctum fratrem Petrum Luirre 24.circiter annos natum.Affectus autem talis eſt. Paulo ſupra inguẽ dextrum,ad latus Ilii oſſis,aperto,aut rupto abdomine,inteſtinum emergit; quod longitudine Spithamæ cum dimidia propendet,& ad craſſitiem brachii iuxta carpum fere,adæquatur.Rupturæ,aut aperturæ,nihilominus vndique firmiter adnatum eſt hoc inteſtinum,carnoſum,item rubicundum,ac vndique humore viſcoſo & albo aſperſum. Habet quoque tubercula multa rubra,nec tamen vſq; adeo dura.Huius autem inteſtini quarta circiter portio,quamuis ſupra abdominis aperturam ſurſum erecta ſit, vti poſtea ex figura apparebit,nihilominus tamen cum inferiore parte continua,ac nullis interſtitiis diſtincta eſt,multo tamen durior tactu percipitur:quapropter excrementa non recipit,atque (vti Iuuenis nobis retulit) ſemper extra abdomen propendet: cum tamen quod reliquum eſt inteſtini, facile manu intromittitur;vti egomet periculum feci: quandoquidem indice dextro poſito in extremo partis, quæ de inteſtino egreditur,facillime eam intro reduxi,atque (quod amplius eſt) digitum in ventre circumcirca rupturam circumduxi.Erat enim ruptio abdominis ampla trium digitorum in latitudinem poſito-
B rum,ſed & aliquando totam fere portionem,quæ deorſum pendet,ſponte ſurſum retrahi vidimus, ſtatim tamen denuo redit atque ſimul exerementa multa liquida viſcoſa,ſpumoſa & flaua ſecum adducit & expuit:aſſeruitque Iuuenis ille, ſe nihil per ſeceſſum, ſed excremẽta & flatus hac via exonerare. Dolorem nullum adeſſe ait;niſi cum frigus ipſum moleſtat, & excrementa (quæ inuoluntarie ſemper effluunt) indurata ſunt. Vrinam quoq; ſine difficultate reddit,teſticulus ex hac parte paulo craſſior eſt ſiniſtro, reliqua ſecundum naturam conſpiciuntur omnia: niſi quod cutis circumcirca rupturam abdominis aliquantum rubeſcat, ſine tumore
C tamen.

Quantum ad cauſam huius mali, affirmabant Iuuenis & frater ipſius anno 1602.menſe Septembri ex alto in terram ipſum cecidiſſe, atque in eo caſu cuſpide pali,abdominis muſculos,peritoneumq; in vacuum ventris vſq; confoſſum fuiſſe. Inteſtina quoq; per vulnus ad magnitudinem capitis excidiſſe:neq; ante tertium diem chirurgum habere potuiſſe,tum inteſtina reduci non potuiſſe,niſi nouacula dilatato prius vulnere; nec tamen reducta,intus retineri potuiſſe: quantumuis ſumma adhibita fuiſſet diligentia. Excrementa quoq; ab eo tempore nunquã per
D aluum, ſed per hoc inteſtinum exoneraſſe,atq; variorum Medicorum chirurgorumque conſilia & medicamenta fruſtra adhibuiſſe. Sed quia in hac relatione quędam obſcura & præter naturam occurrunt, optarem accerſitos ad hoc opus Medicos & Chirurgos,rei veritatem declarare.Interim quę ego de hoc affectu annotaui in gratiam ſtudioſorum rerum rararũ,communicare placuit;ſimul cum inteſtini prolapſi adumbratione.

OBSERVATIO LXXV.

Excrementa per ductum vrinarium eiecta.

HOneſta quædam matrona Geneuenſis filium peperit,qui clauſo ano, excrementa per ductum vrinarium ſimul & vrinam excernebat.Accerſito itaque Medicorum & Chirurgorum Collegio,nullus in ea fuit opinione,vt de ani inciſione quicquam tentaretur. Tandem cum excrementa indureſce-
E rent,nec per ductum illum anguſtum amplius permeare poſſent; inflatus eſt venter,exorta febris,aliaque ſymptomata:ita vt decimo ſeptimo ætatis die è vita deceſſerit.Aperto cadauere,inuentum eſt inteſtinum rectum adnatum fundo veſicæ.

OBSERVATIO. LXXVI.

De duplici ductu vrinario.

PVerum 12. annos natum aliquoties inuiſimus Coloniæ Agrippinæ anno 1600. cui natura duplicem vrinarium ductum dederat,quique per vtrumque vrinam ſine vlla difficultate emittebat. Erant

autem in loco solito alter super altero siti, tenuissimaque membrana & interstitio distincti: sed inferior aliquantulum incuruabatur, ita vt ex eo lotium non recta, quemadmodum ex superiori, sed nonnihil deorsum fluitaret. A

OBSERVATIO. LXXVII.

Quomodo ægri situandi in exhibendis clysteribus.

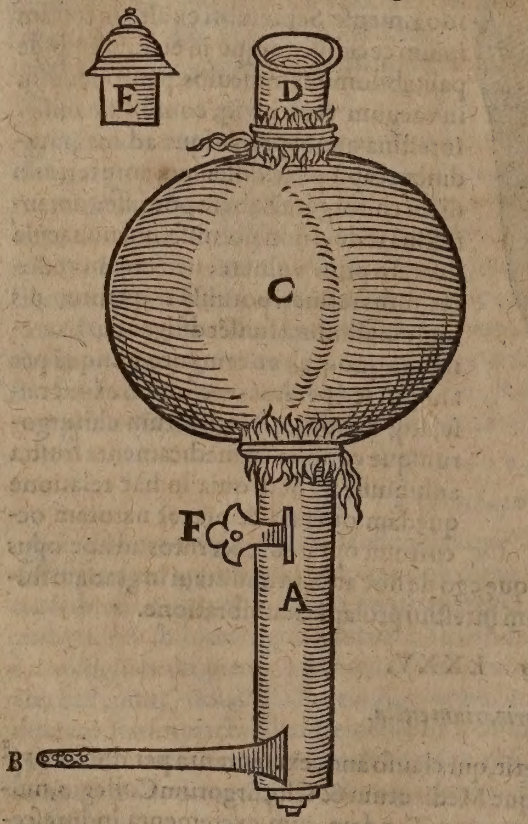
VSus Clysterum in plerisque morbis intestinorum in primis, maximus est, nec exigua vtilitas inde ad ægrotos redit, dummodo recte adhibeantur; quod præter cætera, fieri debet habita legitimæ collocationis ægrotantis ratione. Vt autem demonstremus, in quodnam latus æger decumbere debeat, considerandus est situs Coli intestini, quod oritur à cæco ad dextrum renem: & ad iecoris cauum vergens reflectitur, & conuolutum sub ventriculi fundo progrediens ad sinistra, lieni accumbit, moxque in posteriora vergens, ad sinistrum renem descendit, cui alligatum est, ibique multo angustius, quam in reliquis partibus efficitur, cellulisque caret; postea descendit, & cum duos gyros fecerit, in rectum desinit intestinum.

Ex his perspicuum est, ægrum in dextrum latus esse collocandum: cum alioquin si in sinistrum latus depositus sit æger, tota moles viscerum, tum rectum intestinum, tum maxime postremam partem coli (quæ sub splene descendit & ad renem sinistrum annectitur) comprimat; adeo vt clyster vlterius ad capacitatem coli progredi nequeat: sed in duobus inferioribus gyris coli remaneat, nec diutius retineri possit. In dextrum vero latus decumbente ægro, Clyster syphone aut alio quouis instrumento, facile vsque ad reflexionem sub liene, deinde sine obstaculo vsq; ad valuulam (quam Clarissimus D. D. CASPARVS BAVHINVS in fine cæci, & principio Coli primum inuenit) ducitur. Atque sic æger, cum diutius clysterem retinuerit, maiorem quoq; inde fructum percipiet. B

OBSERVATIO. LXXVIII.

Delineatio & descriptio instrumenti, quo æger sibi ipsemet clysterem minimo negotio infundere potest.

QVam necessarii & vtiles clysteres cum ad conseruandam valetudinem, tum ad amissam recuperandam, omnes Medici norunt. Verumtamen quia plerique, præsertim mulieres propter verecundiã, summopere ab eis abhorrent; ideo sequens instrumentum, quo quisq; sibi ipsemet, paruo cum negotio, clysterem infundere poterit, excogitaui. C

A. *Fistula est ex ligno fabricata, pollicis craßitie, longitudini spithaminis cum dimidio, cuius foramen craßitiem pennæ oloris non excedit. Quanto enim angustius fuerit foramen fistulæ tanto violentius & altius ascendet clyster ad intestina:*

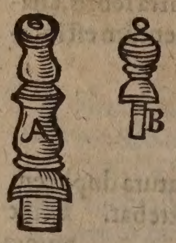
B. *Cannula est vulgaris clysterum, quæ in anum immittitur.*

C. *Vesica est bouina, in quam infundendus est clyster. Illa autem ex vna parte fistulæ litera* A. *notatæ, ex altera vero parte orificio vesicæ litera* D. *notato, ex ligno quoq; fabricato, firmiter est alliganda.*

E. *Huius orificii operculum est.*

F. *Clauis est fistulæ* A. *notatæ, cuius beneficio clyster in vesica* C. *notata, ad libitum ægrotantis retinetur.* D

Præparato igitur clystere, & in vesicam infuso, atq; operculo suo D. & claue F. notata bene clausa vesica, æger in dextrum latus decumbet: & cannulum B. notatam sibi in anum immittet. Id autem vt sine difficultate fiat, crura vt aliquantum incuruet necesse est. Deinde linteamina reduplicata, aut stupas ex aduerso fistulæ firmiter ponet, ne excidat cannula ex ano, ideoq; sinistrum crus paululum extendatur, quo genu sinistrũ in dextrum poplitem sese insinuare possit; hoc modo enim facile retinetur cannula in ano. Hisce omnibus, vti dixi, expeditis, vertet æger clauem F. notatam, vt aperiatur fistula. Mox vesicam manibus comprimat & detorquecat: sic clyster sine vlla difficultate ad intestina perueniet. E

Aptissimum est hoc instrumentum: nam si quis superiorem instructionem sequatur, paruo cum negotio sibi ipsemet exhibebit clysterem; vt in me ipso sæpissime expertus sum. Quod si fuerit æger debilis, ita vt ex lecto egredi non possit, habeat in promptu peluim, quam sub finem huius obseruationis delineatam habes.

Tandem inflanda est vesica, & reponenda vt exsiccetur & conseruetur. Habeo quoq; ad hoc perficiendum hanc particularem fistulam.

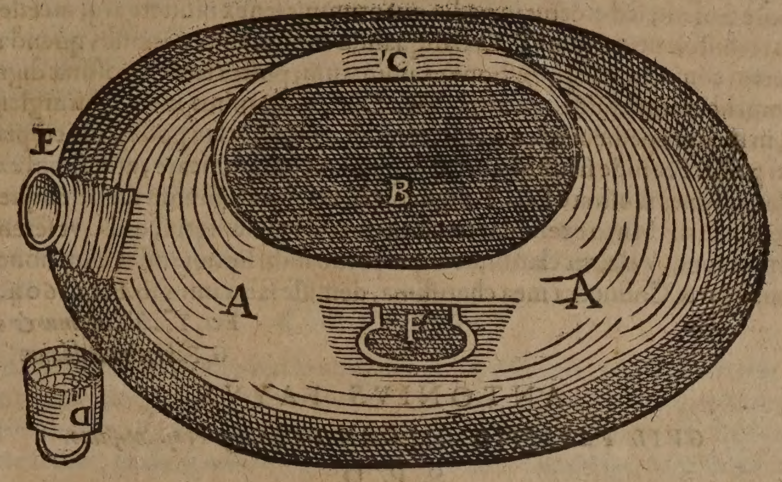
A. Fistula

A A. *Fistula minimo foramine, quæ in operculum D. notatum firmiter inseratur.* Clausa igitur vesica, ex infima parte, mediante claue F. notata, per hanc fistulam inflanda est vesica, postea illico infigendus est clauus B. notatus, quo flatus intus retineri possit.

Qui ad sanitatem conseruandam propter siccitatem & constipationem ventris, aliquando clysteribus vti coguntur, non opus habent, vt in lecto decumbant; sed sedendo possunt sibi ipsimet, sine vllo negotio, superiori instrumento, clysterem infundere, hoc modo. Incuruato aliquantum corpore, immittant sibi cannulam in anum: postea sedeant in scamno, ne excidat cānula. Mox aperta claue, & cōpressa vesica, quemadmodum antea diximus, Clyster facile altius in corpus infunditur.

Peluis delineatio.

B

C

A. A. *Capacitas est peluis.*
B. *Foramen est sputami latitudine aut circiter.*
C. *Margo, siue extremitas peluis nonnihil depressa, vt ei æger commodius insideat.*
F. *Manubrium.*
E. *Fistula trium digitorum in latitudine positorum, per quam expurgatur peluis.*
D. *operculum est huius fistulæ.*

OBSERVATIO. LXXIX.

Arthritis inueterata tortura sanata.

AD

Reuerendum ac Clarissimum Virum D. D. ANTONIVM FAYVM S. S. Theologiæ apud Geneuenses Professorem dignissimum; necnon Philosophicarum ac Medicarum rerum scrutatorem diligentissimum

D RArius ad te, quam vellem, scribo, vir vndiquaq; doctissime, atq; reuerenter mihi obseruande, quod T. Exc. in seriis suis studiis, aliisque negotiis grauissimis occupatam interpellare verear. Hac tamen oblata occasione, hæc medica ad te bis Medicum, & abditarum rerum scrutatorem diligentissimum, quin scriberem, abstinere minime potui. Præteritis hisce diebus obortus est mihi in sinistro brachio catarrhus, qui me per aliquot dies vehementer excruciauit, cuius nihilominus nullum siue ruboris siue tumoris apparuit vestigium. Ego in summis constitutus doloribus, non alio remediorum genere, quam vehementi brachii extensione, haud leuem doloris mitigationem sensi. Quod autem necessitas tale dolorum anodynum excogitarit, maxime admiratus sum. Recordari tamen cœpi, Vir doctissime, & abs te olim in familiari colloquio mihi dictorum, & à me non absimilis vnius aut alterius exempli haud ita pridem obseruati.

Nam ante annos tres Castellanum en la Chaux prope Lausannam MARIA nomine, octogenarium, cum doloribus ex retentione vrinę propter abscessum in ductu vrinario, afflictatum, curandum habui: qui spatio quatuor aut quinq; dierum vrinam reddere non potuit, nisi porrectis in altū brachiis, & proiectis in funem ad id aptatum manibus, atque ita reliqua corporis mole extensa, non secus ac si E tortura afficeretur. Tandem rupto abscessu, pus fœtidissimum emanauit, dolores ac reliqua symptomata remissa sunt, atque sic pristinam sanitatem, qua adhuc Dei beneficio fruitur, recuperauit.

Porro *inter morbos plane incurabiles aut difficulter curabiles, ipsa Arthritis inueterata non tantum doctorum consensu iudicatur, sed etiam ipsa experientia comprobatur.* Peccans enim ille viscosus & lentus humor articulis, ligamentis, neruis, & iuncturis tenaciter inhærens & insidens, medicamentis haud tollitur, nec radicitus euacuatur. Violenta tamen illa distorsione & expansione membrorum, quæ fit in tortura criminali, penitus illam sublatam fuisse, tum ex quorundam virorum fide dignorum relatione habeo, tum etiam egomet in viro quodam obseruaui.

Anno 1596. Nobilis & Magnificus ABRAHAMVS à Graffenried Reip. Bernens. Consul. vigilantissimus, præsente Nob. ANTONIO à Graffenried eiusdem Reip. nunc Tribuno vigilantissimo, & nonnullis aliis, Bernæ domi suæ narrauit mihi, Commissarium quendam (cuius nomen nobis quoq; aperuit) arthriticum grauium facinorum suspectum, ante annos viginti Bernam adductum, ibiq; multoties torturæ subiectum: Inque ea, cum intrepide innocentiam suam tueri pergeret, non modo criminis, verum & arthriticorum dolorum, quibus ante torturam duriter affligebatur, absolutum fuisse. A

Cura podagræ. Sic ego non infimæ sortis quendam 18. ab hinc annis familiariter noui, qui ante annos 16 grauiter accusatus, Bernam adductus fuit; vbi cum tortura multis vicibus ipsi rigidissime adhiberetur, ille vero innocentiam suam constanter affirmaret, tandem absolutus, & pristinæ dignitati restitutus est. Hic antea per multos annos podagra miserrime cruciabatur: à tortura autem postquã thermis Valesianis vsus esset, valetudo ipsius adeo confirmata est, vt vsq; ad hunc diem superstes nulla doloris arthritici vestigia à torturæ tempore senserit; sed erectus in pedes quantumuis senex insistere atq; incedere potis sit.

Eiusdem rei historiam memini T. Exc. aliquando me præsente narrasse, quendam nempe podagricum in carcerem coniectum, & quæstione examinatum, postea tamen pristinæ dignitati restitutum, ab arthritide simul liberatum fuisse. Exempla hæc Obseruationibus meis Chirurgicis, amicorum admonitionibus, in lucẽ propediem edendis inserere decreui, si forsan podagrico cuipiam vtilitatis hinc aliquid conferri possit. Proinde si historiam tuam plenius communicare, atq; simul exiguo aliquo carmine hasce obseruationes illustrare Exc. T. dignetur, id mihi gratissimum fuerit, eoque me tibi magis ac magis totum deuinxeris. Mitto exemplar tractatus mei de Dysenteria, quod vt sereno vultu accipiat Exc. T. vehementer rogo. Vale, vir clarissime ac perpetuo mihi honorande, cum honestissima tua coniuge, quam tecum ego & Colinetæa mea charissima, demisse salutamus 10. Febr. 1604. B

Exc. T. addictißimus & obsequentißimus
G. Fabricius Hildanus.

ANTONIVS FAYVS.

GVIL. FABRITIO HILDANO Chirurgo Præstantißimo.

S. P. D.

ITa est, vt scribis, Vir clarissime & amicissime, Narraui tibi ante annos aliquot, quod non oculis videram, sed quod ab oculatis auribus acceperam. Vir clarus in carcerem coniectus propter occulta cum principis sui hostib. colloquia, quæstione adhibita, tortus est. Laborabat ille totius corporis arthritide. Quod vero ei videbatur summũ incommodum adferre debere, in maximum commodum cessit. Nam postea non tantum ab arthritide ille est liberatus, sed bonæ valetudini restitutus est, qua & vsus multos annos vixit. Memini Auerrhoici dicti, *In morbis monstra fieri*, id est, vt ego quidem existimo, contingere multa, quorum ratio nulla reddi potest. Sed nemo te melius aut certius id docere potest, qui deploratis, & ab aliis Chirurgis derelictis, ita soles manum opiferam adferre, vt admirabilium tuarum curationum tam sit celebris fama, quam incredibilis & freques successus. Cognoui id nouissime, cum IVVENONI tui (quid enim tuum non appellem, cui vitam secundum Deum restituisti) manum, quam fere cum humero & brachio semimortuam videram, priusquam ad te, tanquam ad alterum Æsculapium se contulisset, à te reuertentem, literasque tuas tradentem gratulabundus intuerer. Non dubito, quin maiora & mirabiliora lecturi simus in tuis obseruationibus, quę non voluptatem tantum, sed vtilitatem Medicæ familiæ sint allaturæ. Legi, quod misisti de Dysenteria scriptum, placuit. De Epigrammate quod petis, petam ab Apolline, vt ministret aliquid te non indignũ. Quanquam vereor, ne parum mihi faueat, in versibus pangendis hoc tempore, cum iam diu ab illius castris discesserim, abiecta medicinę faciendę cura, vt Christo & eius Ecclesię vocanti parerem, medicinamq; corporis cum medicina animæ commutarem. Dominum MERVLAM, popularem meum, Paterniacensis Ecclesiæ pastorem fidelissimum, quæso officiose meis verbis saluta. Ego & vxor mea tibi & vxori tuæ salutem dicimus, & à Domino salutis Authore precamur. Vale Geneuæ 16. Februarii Anno 1604. C D

ANTONIVS FAYVS.

GVIL. FABRICIO HILDANO Chirurgo Præstantißimo.

S. P. D.

MItto tibi, vir clarissime, Epigramma, quod lusi non inuito Apolline, quia de te Apollineo alumno cogitabam & scribebam. Erit mutui amoris nostri τεκμήριον. Accipe etiam, quæ inter Obseruationes tuas reponatur non indignam historiolam, superiori illi, quam ad te nuper misi, affinem. *Historia podagrici.* Ducebatur ad supplicium, caput amissurus, quadragenarius podagricus: in medio itinere allatus est de venia principis benignitate misero illi concessa nuntius plane insperatus. Illo sic affectus est miser ille, vt qui exanimis prope membrorum omnium vsu carebat, statim alacri & expedito motu se in pedes dederit: annosque multos postea liber ab omni arthritidis molestia vixerit. Narrationem hanc pro vera affirmare ne dubites; illam enim excepi ex Actis publicis Senatus Reipublicæ tibi satis notæ. Cum autem antea priuato nomine gratias egerint ex fratribus nostris nonnulli, pro ea fide & diligentia, quam in curando IVVENONIO adhibuisti, nunc totius Collegii nostri consensu aguntur, vt ex literis D. GOVLARTII intelliges, addito munusculo, exiguo quidem illo, sed non exiguæ obseruantiæ erga te arrhabone. Boni omnia consule, & nos ama. Vale. Geneuæ 12. Martii Anno 1604. E

OBSER-

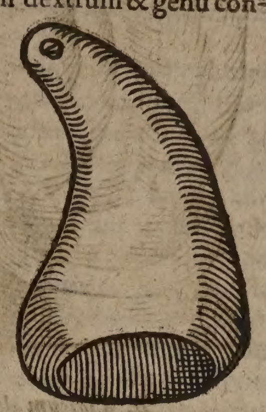
A

Observatio. LXXX.

De brachii ex tumore pituitoso circa cubitum resoluto atrophia correpti, curatione.

ANno 1594. mense Ianuario puer 13. annos natus, filius PETRI von Werd ciuis Coloniensis, ex variolis tumores aliquot ex lenta & viscida materia circa humeros, cubitum dextrum & genu contraxerat. Horum nonnullos, qui humores occupabant, incidi, & processus superiores scapulę (quos rostra porcina vocant) extraxi: quo facto humeri nullo motu deperdito restituti fuerunt. Cubiti vero tumorem, cum ad id me parentem cogerent preces, discutientibus medicamentis resolui. Sed non multo post, brachium vsque ad humerum in atrophiam incidit, & ita desiccatum est, vt periret motus omnis. Verum appetente Vere, puerum denuo purgaui leni quodam medicamento phlegmagogo, qualia sunt *Diachartamum & Diaphœnicum cum rhabarbaro*. Deinde singulis diebus bis terve brachium *decocto capitum, pedum, & intestinorum veruecis vel vituli cum lumbricis incoctis*, insuccare iussi, quoad pars inciperet rubescere. Tum præsto fuit famulus, qui paruo quodam instrumento excauato corneo præcipua brachii vasa sugeret. Hinc totum brachium, humerum, collum, & pectus cum *succo lumbricorum & oleo amygdalarum dulcium* simul mistis inunxi. His Deo benedicente, brachium pristino restitutum fuit vigori.

B

ANNOTATIO.

Atrophiæ huius causam autumo materiam lentam & viscidam resoluti humoris, tum intra tum circa vasa, venas nimirum, arterias, & neruos sparsam & induratam, ac proinde prohibentem, quo minus sanguis & spiritus ad brachium peruenire, idque nutrire possent. Vnde intelligimus, melius incidi abscessum, & pus extrahi; quam si humor extra vasa discutiatur: quod ipsum ex sequenti obseruatione quoq; manifestum erit.

C

Observatio. LXXXI.

Abscessus circa humerum sero aliquantum apertus, quæsita deorsum via, genitalibus gangrænam succendit.

TRimestris puer Reuerendi DAVIDIS CLAVDII M. Geneuensis, abscessu circa humerum dextrũ laborabat. Vocatus vna cum clarissimo D.D. IANO ANTONIO SARACENO Medico regio, materiam plus quam digestam adstantibus significaui, qui tamen incisionem respuerunt. Postridie tumorem multum imminutum inuenimus; sed humorem descendentem apprime cognouimus. Tum inciso tumore aliquantum effluxit puris, paulatimque subsedit tumor, defluente sensim in imum ventrem & genitalia humore, qui extincto calore natiuo gangrænam procreauit, & paucos post dies sphacelum, indeque mortem. Est enim sphacelos hac in parte vt plurimum lethalis: vt in *tractatu nostro de Gangræna* annotauimus.

Similem propemodum casum vidi in puerulo duorum mensium ætatis, Nobilissimi viri IOHANNIS à WILICH zu Bernsau, qui per eundem obiit Coloniæ, Anno 1599. 16. Iulii.

D

Observatio LXXXII.

Erysipelas oleo inunctum in gangrænam terminatum.

RVsticus quidam, Erysipelate phlegmonoide in sinistra manu laborans, ex tonsoris consilio sibi inunxit per aliquot dies manum & brachium *oleo rosaceo*: vnde dolores, inflammatio, aliaq; symptomata magis magisque ingrauescebant, ita vt tandem gangræna correpta sit tota manus. Is, cum ad me accessisset, scarificatione, aliisque remediis, quæ ad Gangrænæ curationem spectant, curatus fuit. Ex quib. perspicuum est, *oleum maxime inflammationibus aduersari*: vt etiam Galenus *lib. 5. de simplic. medicamentorum facultat.* monuit.

Observatio LXXXIII.

Digiti omnes dextræ manus, pollice excepto, ex combustione in externam manus partem retracti, ibique conglutinati, restituti.

E

ANno 1596. Isaacus Gotteran de Pertoy, adduxit ad me Lausannam filium suum Michaelem 14. menses natum. Is autem sexto mense ætatis, manu dextra in prunas ceciderat: Hinc index, medius, annularis, & auricularis, vna cum externa metacarpi parte, adeo combusti fuerunt, vt apices horum digitorum vsque ad primam articulationem deciderint. At quia pater curationem imperitis commiserat, digiti omnes (excepto pollice) cum cute metacarpi quasi in globum, (vt sequens figura ostendit) conglutinati fuerant.

 A

Septimo menſe poſt abſolutam curationem, adducunt ad me puerum parentes Lauſannam, auxiliumque meum implorant. Purgato itaque corpore, manna ex iuſculo exhibita, topica & chirurgica ſic inſtitui. Primo, ſequenti decocto emollienti, & vnguento, per dies aliquot vſus ſum.

B

Fomentum:
℞. *Radicum althaæ cum toto,*
Radic. Bryoniæ,
Liliorum alborum ana ℥ j.
Florum Chamomillæ,
Meliloti,
Hyperici,
Chamæpitios
Chamedrios ana M. j.
Sem. Fœnugræci
Lini ana ℥ j.
Coquantur in iuſculo pedum & capitis veruecis aut vituli pro fotu. Poſtea inunxi totam manum & brachium ſequenti vnguento. C

Vnguentum
℞. *Vnguenti Dialthææ* ℥ j.
Axungiæ humanæ,
Gallinarum,
Anſeris,
Vrſi ana ℥ ij.
Succi lumbricorum ℥ ſ.
Miſce, fiat vnguentum.

Tandem manum inuolui *emplaſtro de mucilaginibus.* His nerui & calloſitas ex corrugata cute metacarpi & digitorum, in externa parte manus concreta: ſatis emollita: Inde callum illum inter digitos & metacarpum nouacula excidi, digitos item ſeparaui. Deinde inſperſi *puluerem noſtrum ad ſanguinem ſiſtendum, & albumina ouorum miſta cum aqua roſacea, & plantaginea, oleoque roſaceo*, applicui. Defenſiuum quoque ad carpum adhibui, & totum brachium *oleo roſaceo, myrtillorum, & lumbricorum* inunxi. Poſtero die ſequens digeſtiuum filamentis ſuauibus ſupra inciſiones poſui, & brachium, vt antea, ſupra dictis oleis inunxi. D

Vide Trac. de Gang.

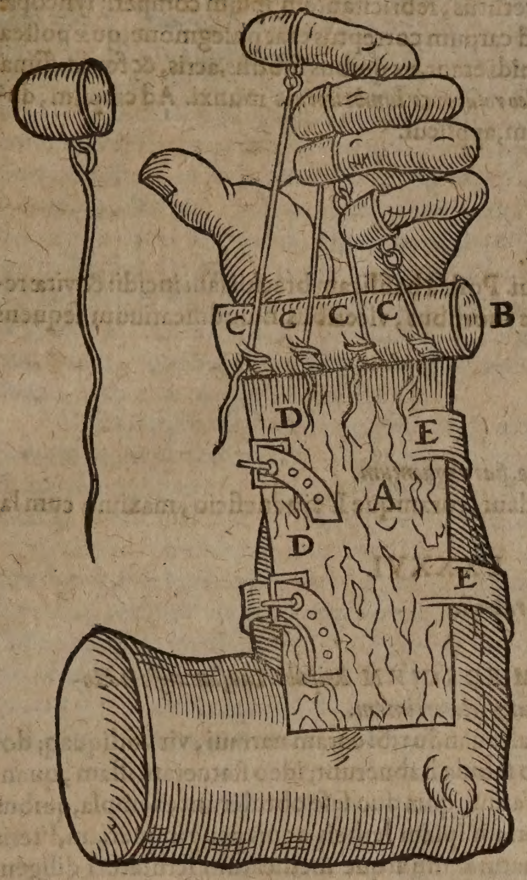
Digeſtiuum.
℞. *Terebinthinæ, lotæ in aqua roſacea & plantagin.* ℥ j.
Olei roſacei &
de vitellis ouorum ana ℥ ij.
Croci ℈ ſ.
Vitellum vnius oui. miſce.

Quinto die appoſui ſequens inſtrumentum ex ligno fabricatum, & incœpi paulatim attrahere digitos, ad naturalem ſitum.

E

A. Ferula

A

B

C

A. Ferula est, lata tribus digitis in latitudine, positis eius longitudinis, vt à carpo, ad cubitum fere vsque pertingat.

B. Baculus est rotundus, pollicis crassitie, qui ferulæ firmiter affixus est: è medio autem huius baculi exsurgunt claui quatuor rotũdi, & ex ligno fabricati, C.C.C.C. *notati. Habet item ferula fibulas duas* D D. *notatas, & lora duo* E.E. *notata, quorum beneficio instrumentum brachio alligatur:* vt ex figura satis apparet.

Alligato itaque instrumento, & vndiq; linteis stupis, aut gossipio bene munito, habui in promptu digitalia ex pelle fabricata, quæ extremitatibus digitorum apposui. Deinde filo, quod eis appendet, digitos deorsum attraxi, & clauis C.C.C.C. notatis alligaui, atq; singulis diebus magis magisq; incuruaui. Id autem vt eo melius fieret, brachium & manum superiori vnguento, quotiescunq; vulnera tractabam, inunxi. Ne autem digiti denuo cõglutinarentur, laminas plumbeas digitis interponebam. His paulatim digiti ad naturalem situm reducti fuerunt. Interim vulnera quoque consolidaui & cicatrizaui, non quidem iis, quæ valde exsiccant, sed iis, quæ simul emolliendi vim habent, medicamentis: quemadmodum *in tractatu nostro de Combustionibus* ostendemus. Atque sic, diuino fauore, manus in integrum restituta fuit.

Observatio LXXXIV.

De morsu humano, eiusdemq; curatione.

DVplex homini ab homine morsus infertur, nam alias fit ab homine rabioso, isque summe malignus atq; venenosus est: ideoque nõ secus, quam si à cane rabioso factus esset, curari debet. Alias fit itidem ab homine, aut phrenetico, aut furioso ira percito. Quem morsum postremum periculo non vacare, exempla, quæ sequuntur, fidem faciunt.

Anno 1581. GIRHARDVS MVNCHS, mercator in Langenberg in Ducatu Montensi, cum inter pocula cum alio quodam litem haberet, eiq; colaphum impingere tentaret, dentibus haud leuiter infixis apicem dextri eius indicis apprehendit. Vnde, quia non recte curatus, nec vlla vitæ regimine ratio habita est, exortus est dolor magnus, aliaq; grauiora symptomata. Cum vero de abscissione manus barbitonsores duo, quibus curandum se commiserat, inter se conferrent; is vocari iussit præstantissimum COSMVM SLOTANVM, apud quem tunc temporis praxim exercebam. Cum itaq; peruenissemus
D ad ægrum 26. Iulii, inuenimus totam manum inflammatam, & iam incipiente gangræna correptam: dolores quoq; extremi, conuulsiones, febris ardentissima, syncope, & inquietudines maximæ aderant; ita vt non solum de manu, verum etiam de vita periclitaretur.

Scarificauimus itaq; statim totam manum, & applicuimus, quæ gangrænæ aduersantur. Mox vniuersalibus veluti clysmatis, purgationibus, venæ sectione, epithematibus, cordi & hepati applicatis, & vitæ regimine frigido & humido, humores & sanguinem ad manus cum impetu fluentes, repulimus, detraximus, diminuimus, & partes principes ad temperiem vocauimus. Sic tandem æger, diuino fauore, conualuit, ita vt non manum, imo ne digitum quidem morsum amiserit.

Anno 1603. mense Aprili, cum phreniticam quandam mulierem tractandam haberem, & linguã, an arida esset, explorare vellem, illa digitum incauti, & nimis curiosi Medici dentibus arripuit, atque adeo dentes digito impressit, vt sine violentia eum inde extrahere non potuerim. Hinc statim dolor vehemens non solum in ipso digito, sed per totum brachium, exortus est. Applicatis tamen iis, quæ sequuntur, paulatim dolor sedatus est: & quinque vel sex dierum spatio digitus conualuit. Primo diligenter sanguinem ex morsibus) diuersis enim in locis dentes infixerat) expressi, mox *aceto acerrimo* ablui
E tum morsus, tum etiam totum digitum. Postea *theriacam dissolutam in aqua vitæ cum* gossipio morsibus imposui, ac *emplastro basilico* apicem digiti, totam vero manũ linteo reduplicato ac in *oxycrate madefacto* inuolui. Atque his remediis quotidie bis vel ter iteratis, Dei beneficio, conualui.

Observatio. LXXXV.

Alia morsus humani curatio.

ANno 1604. sub Canicula, ESAIAS RAPIN, Corsellis prope Paterniacum, à quodam viro furiosa ira percito, ad primam articulationem pollicis grauiter morsus fuit. Hinc statim exortus est dolor vehemens per totum brachium. Neglecto ab initio morsu, dolores, reliquaque symptomata singulis

momentis ingraueſcebant. Ego quarto die morbi accerſitus, febricitantem ipſum comperi; ſyncopæ A item aderant,& dolor acutiſſimus. Pollex item vſque ad carpum correptus erat phlegmone, quæ poſtea in putridum & ſinuoſum vlcus degenerauit. Morſus liuidi erant, ex quibus ſubtilis, acris, & fœtidiſſima materia effluebat. Doloris leniendi gratia, brachium *oleo roſaceo & lumbricorum* inunxi. Ad carpum, defenſiuum morſibus, toti vero digito ſequens vnguentum, applicui.

Vnguentum

℞. *Vnguenti baſilici*
Butyri recentis ana ℥ß.
Ol. amygdalarum dulcium ℥j.
Theriacæ opt. ℥j. *cum vitello oui, fiat vnguentum ſ. a.*

Poſtero die *electuario de ſucco roſarum* ipſum purgaui. Poſtea baſilicam brachii ſani incidi: & vitæ regimen præſcripſi. His ſedato dolore, & probe digeſtis morſibus, vlceribus mundificatiuum ſequens impoſui.

Mundificatiuum.

℞. *Pulueris Myrrhæ, Aloes,*
Radicum ariſtolochiæ rotundæ,
Iridis florentinæ, Angelicæ ana ℥j.
Theriacæ diſſolutæ in aqua vitæ ℥ij. *cum melle roſaceo, fiat vnguentum.* B

Tandem vlcera aliorum vlcerum more conſolidaui, curamque Dei beneficio, maximo cum labore abſolui.

OBSERVATIO LXXXVI.

De morſu canis rabioſi.

AD

Clariſſimum ac Doctiſſimum Virum D. D. ABELEM ROSCIVM *Reipubl. Lauſannenſis Doctorem Medicum ordinarium, atq; celeberrimum.*

QVia multi hiſtoriam de quadam matrona, quam aliquando tibi coram narraui, vir vndiquaq; doctiſſime, atque amice plurimum obſeruande, pro fabula habuerunt; ideo ſtatueram illam, quantumuis memorabilem, obliuione ſepelire. Hoc tamen anno, quia duo ſeſe obtulerunt exempla, quibus illa confirmari poteſt; audentior factus ſum, vt hiſtoriam ipſam letheis aquis pene immerſam, literis tanquam remis ad ripam appellerem, tibique rerum naturalium atque medicarum ſcrutatori diligentiſſimo emerſam communicarem. Hiſtoria autem illa, erat de matrona quadam, quæ ex leuiſſima (vt videbatur) occaſione in hydrophobiam inciderat, ac tandem morte ſublata fuerat. Porro res ita ſe habet. In via obuiam venit ei canis rabioſus, qui veſtem eius dentibus arripiens, huc & illuc trahebat, donec tandem veſte lacerata, cute tamen mulieris illæſa & intacta, canis aufugit. Illa vero neſcia, canē rabioſum fuiſſe, laceratam veſtem filo (prout ſarcinatrices factitare ſolent) dentibus abſciſſo reſarcire cœpit. Vnde nullum quidem per tres menſes ſenſit dolorem. Poſtea vero ſenſim melancholica facta, imaginationibus, viſionibus horribilibus & pauoribus agitari cœpit, & paulo poſt, aquam, & vinum odiſſe, & quod peius eſt, inſtar canum latrare, domeſticos non agnoſcere, dentibus arripere, atq; modo hunc, modo illum mordere tentans: Donec tandem in ea miſeria animam efflaret. Hæc eſt Hiſtoria, vir clariſſime, quam nonnulli, huius veneni ſæuitiam ignorantes, in dubium vocarunt. C

Quæ partes à veneno rabido inprimis afficiantur.

Quomodo autem venenum partes nobiles infecerit, iam operæpretium eſt perquirere. Venenum hoc vniuerſam complexionem ac molem humorum in corruptionem trahere, ac omnes partes principes inuadere, ſymptomata, quę inde ſequuntur, ſatis ſuperque teſtantur. Cerebrum enim in primis à veneno occupari, furor, & inſania denotant: quandoquidem ſpiritus animales, aliis ſubtiliores, primo offenduntur. Poſtea quoque in corde, & hepate ſummam intemperiem calidam & ſiccam exoriri, leipothymia, incēdium, febris, ardor linguæ, ſitis vehemēs, anxietates, inquietudines, & huiuſmodi ſymptomata, denotant. Hinc certum eſt, excrementa & ſaliuam præcipue (quæ in canibus rabioſis partim cerebri, partim pulmonis excrementū eſt) venenoſam eſſe. Veſtis igitur matronæ virulenta ſaliua canis madefacta, filum infecerat, atq; inde mulier dentibus filum abſcindens, venenum partim ex filo, partim ex ipſa veſte, labiis ad ſe attraxerat, quod deinde paulatim ad partes nobiles ſerpſit. Tanta n. eſt huius veneni ſæuitia, ac malignitas, vt hominis iudicio cōprehendi non poſſit. Neglecti enim morſus canis rabioſi, quantumuis minimi, cute vix læſa, ſine dolore aut inflammatione, nihilominus poſt longum tempus omnibus partibus principibus, labem atq; perniciem communicant, ita vt tandem homo in furore moriatur. Nonne Baldus eximius ille Iuriſconſultus à caniculo ſuo in labiis morſus, neglecto morſu, poſt quatuor menſes rabidus periit? Sed non tantum morſum pernicioſum & mortiferum eſſe, ſed & ipſam ſaliuam teſtantur Galenus, & poſt eum multi viri docti. D

Exemplum Baldi.

I. Exempl.

Quanta autē huius veneni ſit ſæuitia, atq; malignitas, licuit hoc anno binis exemplis mihi obſeruare. Primum fuit SEBASTIANI CVSINERI Paterniacenſis filia, quatuordecim annos nata. Illa à rabioſo cane vulnuſcula quinq; in tibia acceperat. Parentes illam vetulæ empiricæ curandā commiſerant. Illa vulnera ferro candenti inuſſit, poſtea neſcio quo vnguento 15. dierū ſpacio, curationem abſoluit. Sed quia (vt ex parentum relatu colligo) non ſatis profunde immiſſum fuit cauterium, & mature nimis obductæ fuerunt cicatrices, accidit, vt poſt menſes tres ſubito melancholia, triſtitia, mœrore, & timore, ac paulo poſt hydrophobia correpta ſit. Ego tandē accerſitus, inueni ipſam in mortis agone. Maximus ardor, ſudores, anxietates, & ſitis aderant: aquam tamē, neque vinum videre potuit, neque etiam ſibi nominari paſſa eſt. Lingua arida erat. Domeſticos non agnoſcebat, quos quandoque dentibus apprehendere tentabat. Atque in eo angore paulo poſt è vita deceſſit. E

Alterum

A Alterum exemplum fuit de Iuuene quodam viginti annos nato, Daniel Perrin nomine. Is superiori æstate, tempore messis, à fele rabioso scalpturam in dextro pollice accepit: vbi epidermis vix offensa fuit. At quia ipse inscius felem rabiosum fuisse, hanc scalpturam (quæ non diu post sponte coaluit) plane neglexit. Nullus enim sequebatur dolor, nullaq; inflammatio aut aliud symptoma. Proxima vero die 1. mensis Martii, paulatim incœpit melancholicus fieri, & pauoribus, atque falsis imaginationibus commoueri: ita quidem, vt postero die domo egredi, atque in publicum prodire non auderet. Ego tertio die eiusdem mensis vocatus, inueni ipsum hydrophobia correptum. Aquam enim, vinum, omniaq; splendida adeo abhorrebat, vt ne videre quidem posset nec vellet: imo interrogatus, an vellet bibere, statim alta voce exclamabat, seq; abscondebat. Vultus, collum, & pectus inflammata erant: colore ceruleo misto, sudores & anxietates aderant: maximo cum impetu, ex vna in alteram lecti partem sese ita proiiciebat, vt tres viri quantumuis validi, vix eum continere possent. Nonnunquam exclamabat, & sese in adstantes proiicere tentabat: quos dentibus arripuisset, nisi custodes eum retinuissent. Cibum & potum non solum respuebat, sed ex sola nominatione aut inspectione calicis expauescebat & tremebat. Atque in ea miseria eadem nocte è vita decessit. *2. Exempl.* *Hydrophobia signa.*

B Vides itaque, vir doctissime, primam, quam recensui historiam de matrona, non esse incredibilē. Si enim huius veneni vis tanta est, vt etiam vnguibus tantum felis communicatum, hinc inde per venas & arterias capillares in maiora vasa, & per consequens ad partes principes delatum fuerit; nonne multo facilius potuit matrona illa, ex veste, virulenta saliua canis, recens madefacta, & infecta hoc exitiosum venenum ad se attrahere? quandoquidem (vt antea dixi) solo canis rabiosi sputo, si humanum corpus contigerit, nisi statim abluatur, rabiem excitari posse, testentur viri docti. Corpus enim nostrum, cum sit vndiq; perspirabile, mediante arteriarum diastole, facile ad se venenum attrahit. Hæc, quia te, vir doctissime, rerum medicarum studiosum esse, earum præcipue, quæ raro contingunt, & huiusmodi historiis oblectari scio, ad te scribere placuit. Tuam, quam habes huius argumenti obseruationem non vulgarem, si communicare libuerit, gratissimum feceris. Vale. vir clarissime, & amicissime, & me, vt facis, ama re perge. Ex musæolo nostro Machaonico 13. Augusti, Anno 1603. *Gal. de locis aff. l. 6. Aetius Tetr. 4. serm. 4. cap. 68. Ambr. Paræus lib. 20. cap. 19.*

Exc. T. addictißimus
G. Fabricius Hildanus.

C

ABEL ROSCIVS

Medicus Doct. GVILIEL. FABRICIO HILDANO *Chirurgo Præstantißimo.*

S. P. D.

QVas de hydrophobia obseruationes ad me misisti (vir clarissime, artisque Chironicæ expertissime, ac amice charissime) gratissimas, accepi his tribus potissimum nominibus; primo, quod quanti me facias, luculenter ostendant; tum quod historiā, quam alias à te audiueram & pene iam obliuioni tradideram, in memoriā reuocarint; tum deniq; quod ansam mihi dederis ex tuo scripto, de hoc sæuo morbi genere, quę obseruare mihi licuit, ad te scribendi: Quapropter quod huius argumenti præ manibus, vel potius præ mente habeo, libentissime exponam. In primis à tua opinione & sententia non deflecto, aioque tecum, mulierem illam dentibus rumpendo filum, spuma venenata inquinatam, & gingiuis, lingua etiam forsitan, oreque, pannum lingendo, seu tangendo lethifera rabidi canis saliua infectum, venenū subtilissimum & contagiosissimum repente & facillime attrahere potuisse: Cum dubium non sit facultatem tandem ęque exitialem inesse, saliuæ seu spumæ canis, alteriusve animalis in rabiem acti, si ea partem nudam, vel cute nudatam contigerit, ad animal interimendum, & in eandem rabiem, qua vexabatur,

D conuertendū, non aliter, quam si ab ipso rabido demorsum fuisset. Mirabilis quidem est illa tua prima obseruata historia, sed non incredibilis. Idem alias euenisse, testantur graues viri; huic simillimā refert Andreas Baccius. Altera inter quotidianos, frequentes, ac cōmunes euentus est reponenda. Tertiā vero ęgre crediderim, nisi te (cui fidem adhibeo) testem oculatum fuisse assereres. Etenim, in vngue excrementi genere siccissimo, nulla inest humiditas, quæ tam celeriter vulnus, seu scalpturam veneno inficere queat: Et quę corporis humores adeo citissime vitiet. Sed cū ita se res habeat, tuq; id affirmes, verum esse non dubito. Causam scrutari decet. Necesse est spiritualis quædam substantia adsit, veluti in venenatorum animalium ictibus, quæ aculeis noxiam vim habet, quæ vt mole minima, ita facultate quam maxima euadat, De maligna & venenata huius veneni vi, etiamsi quępiam producantur, quorum nulla extet, vel reddi possit ratio, pro ingenioli tum mei viribus, & temporis penuria aliqua differam, vt dilucidior reddatur res. Eorum, quæ deleteria à Galeno vocantur, hoc est, venena, quæ totius substantiæ proprietate nobis aduersantur, quædam actu statim corrumpunt, quædam potestate agere existimantur. Quæ actu statim corrumpunt, ea sunt, quæ ex animalium ictibus, & venenatorum morsibus,

E intuitu, halitu, aut contactu, saliuatione, vel vrina corpus contingunt, vel in corporibus relinquuntur. Quæ potestate agunt, hæc vel intro suscepta, vel extra adhibita, aut vtraque ratione nocent. Quæ igitur tota substantia nobis sunt aduersa, varia & fere infinita existunt; eaque vel lædunt, vel determinatis partibus quibusdam, cerebro nimirum, cordi, pulmoni, ventriculo, vesicæ, nocumentum inferunt; suntq; omnia vel liquores, vel plantę & earum partes, radices, folia, flores, fructus, semina, medullę etiam, &c. vel sunt animalia, & horum partes, cerebrum, fel, sanguis, lac, saliua, vrina & similia: Vel demum mineralia ipsa, quorum ingens est numerus. Rursus horum vires in occidendo varie, vt varia est natura & complexio: ex iis aliqua conuulsiones, torporem, risus, deliria; alia corporis motus, saltationes nōnulla dolores ingentes, ardores, inflammationes, febres, & pleraque id genus inducunt. Quosdam attonitos, furen-

furentes, alios rabioſos videas, lætos alios, triſtes permultos, & timidos, prout varia aſſumpti, vel ex- A
cepti veneni vis & proprietas: nonnulli celerem, tardiorem alii mortem obeunt; ſunt, qui facilem, diffi-
cilem alii: ſunt etiam nonnulli, *qui venena præparant* (ex Theophraſto) *quæ ſtatis & certis temporibus*, quomo-
docunque demum libet, interimant: Quædam etiam, quæ coitum inhibet, & generationi aduerſantur.
Sed quia venena, quæ intro ſumpta, lethum adferunt, non ſunt huius propoſiti. De iis, quæ extra adhi-
bita nocere ſolent, quæ ab animalibus ſcilicet venenatis infliguntur, breuiter dicam.

Venena poſſe præparari, quæ certo tempore perimant.

Horum certe quædam, obſeruantur eſſe in totum adeo exitialia, tamque ſæua & horrenda inue-
here ſymptomata, vt dæmoniorum potius, quam morborum genera dicantur. Quæ igitur actu, hoc eſt,
animalium ictu, morſuve, tactu, aut halitu perniciem adferunt, accidentium varietate, & ſæuitia, cun-
ctis præferenda videntur. Morſibus & ſaliua ſeu ſputo lædunt, canis rabidus, bufones, & aſpidis tertium
quoddam genus. Morſu tantũ vipera, ſcolopendra, mus araneus, phalangium, dryinis, dipſas, aſpis, hæ-
morrhois, natrix, cenchris, ceraſtes, Cæcilia, amphisbæna, ſeps, Acontiæ, quæ ſe eiaculãdo mordet, Am-
modites ex Aetio, & reliqua ſerpentum genera, ac pleraque alia animalia, Baſiliſcus & Catoblepas, quæ
duo ſerpentum genera, etiam halitu & intuitu, & ſolo tactu interficiunt. Solo tactu etiam nocent Sala-
mandra, Eruca pini, & rabidi canis ſpuma, quæ rabidos homines quoq; reddit. Id ex variis teſtatum eſt B
hiſtoriis, præcipueq; ex tua ſatis liquet, in illa nempe muliere, quæ dentib. filum infectum abſcidit. Sed
& bufonum, irritatorum præſertim, ſaliua lethalis euadit. Nec mirum, cum hominis quoque ieiuni ani-
malibus cæteris, imo etiam homini quandoque, eadem veneno fit. Quinetiam animalium quorundam
à venenatis interfectorum ſanies ipſa, interitũ affert. In ſumma, cuiuſuis feræ morſus, imo etiam homi-
nis, veneno aliquo non carere arbitror, de irritatis potiſſimum intelligo, bile ſcil. magis exacuta, & per
totum diffuſa, hoc præſertim accidit, ſi excandeſcant, tumque morſu inferant. Quod in homine ſæpius
eſt compertum. Quid de iis, quæ non ſolum ira percita, ſed tota rabida euaſerunt, exiſtimandum putas?
quanto grauiores morſus eſſe, quantum malitiæ, malignitatis & veneni mortiferi in iis ineſſe autumas?
Vtinã nobis deeſſent exempla, eorũ præcipue, quorum ob neceſſitudinem, familiaritatẽ, & affinitatem,
lugemus, & dolemus vitã calamitoſam, & cruciatibus variis, nimiſq; frequentibus plenã. Venenorum
hæc omnia genera, non qualitatibus vllis, ſed totius ſubſtantiæ proprietate (vt *ſupra* diximus) operantur,
quamuis calida aut frigida exiſtimentur. Ignotam igitur horũ rationem, experirique effectus in re parua
ſæpe contingit admiratione omni longe maiores. Admirabiliſſimos tamẽ omnium canis rabidi, vel ho-
minis, alteriuſve animalis rabie perciti effectus cenſeo, tranſeunte contagio ab altero in alterum, neque C
ſtatim ſe prodeunte malo, vt ſæpe damnũ cũ morte ſentiatur. Humor ille ſaliuoſus, qui ab ore rabientis
animalis eructatur, vim veneni in ſe habens, ſenſim ſpiritus, ſanguinem, humores, ac partium ſubſtantiã
contagione labefactat, vt inquit FERNELIVS, longius ſerpendo in partes principes, ſed adeo ſegniter
agit, & per moras, vt nullum fere per principia ſentiat malum æger, ac propterea neſciat quanta pernicies
lateat, quam mox tum fere, cum ad cor, & cerebrũ iam pertingit, quo vbi peruenit, incredibili cruciatu,
mirabilibus & horrendis ſymptomatis hominem affligit, febrem tamen plerunq; non excitat hæc con-
tagio, niſi ad poſtremum, cum iam propagatum fuit malum, per partem poſt partem ad interna; ac de-
mum ad præcordia; tum & febrem ſuſcitat, & ſeptum tranſuerſum, & cor ipſum conuellit, ac poſtremo
cerebrum feriens, furorem & lethum adfert. Ex prædictis patet fere integra hydrophobiæ, ſeu rabiei ca-
ninæ definitio. Eſt enim Rabies canina, nihil aliud, quam *inquinamentum cinerulentum* (vt inquit CAPI-
VACCIVS) *vel intemperies contagioſa, & exuſta cerebri & cordis, à ſucco atrabilario veneni participe, omnium prin-
cipum facultatum cerebri functiones, phantaſiam præſertim deprauans.* *Contagioſa* dicitur, quia ab vno in alium
mali labes transfertur, & fomite & contactu. Eos idcirco admonet Auicenna, qui rabidorum curam D
agunt, ne eorum reliquias ciborum comedant. Vetant & alii, ne olfaciant excrementa, vel halitum eo-
rum recipiant, vel ſaliuam tangant. *Calidam & ſiccam, & veluti incendiariam eſſe intemperiem*, ſymptomata
luculenter oſtendunt; ardentes oculi, hians os, vigiliæ aſſiduæ, igneam intemperiem aperte teſtantur:
hinc etiam fit, vt maximis cœli caloribus, vt ſub canicula, ardente ſyrio, hoc affectu percellantur canes:
Vnde ſequitur, quod quodcunque humidius exiſtit, eo rarius, & infrequentius atque mitius, hoc mor-
bo prehendatur. Dixi eſſe *cerebri præſertim, & cordis intemperiem*, quia etſi plurimæ aliæ partes hic in vitio
ſint, potiſſimum tamen cerebrum & cor afficiuntur, abalienata mens eſt, vt phantaſia labefacta, dum
liquida omnia perhorreſcunt ægri. Cor eſſe maxime affectum, hinc manifeſtum fit, quod pulſus illis
ſiccus, languidus, minutulus, & frequens pectoris & vitalium partium ardor adeſt, & anhelitus æſtuans,
febris valida circa finem. Videntur etiam rabie affecti continuo exſiccari, & tandem quandoque con-
uulſiones à ſiccitate incidere; ſitim etiam patiuntur inexhauſtam. Ideo hoc venenum hoc ordine quar-
to calidum, teſtari experientiam, inquit CAPIVACCIVS. Cum enim diſſectum eſſet Monachi
cuiuſdam cadauer, tria notanda ſcribit apparuiſſe: primo nullam adfuiſſe humiditatem aquoſam in pe-
ricardio, totamque fuiſſe conſumptam, ab igneo hoc veneno: Secundo ſinus cordis conſpectos fuiſſe E
aridos, & ſanguine prorſus deſtitutos: Tertio in pericardio portionem quandam obſeruatam, ferme cõ-
buſtam, & in puluerem redactam. Obierat autem Monachus ille, ex canina rabie.

Animalia venenata.

Definitio rabiei caninæ.

Quæ partes à veneno rabido imprimis afficiantur.

Huius veneni qualitas.

Præter vitalia & animalia, naturalia etiam lædi, patet hinc, quia nauſea fatigat ægrotantes, ore ven-
triculi huius veneni occurſu fœdato, atque polluto. Ex prædictis liquet, quam pernicioſus, quam ma-
lignus & exitialis ſit hic affectus. Nam vbi inualuerit, curabilis non eſt; & quamuis diu latitet, cum ta-
men ſe aperit, celeriter enecat. AETIVS fatetur, ſe neminem vidiſſe curatum, hoc intellige de iis, qui
iam in liquidorum metum, & abominationem inciderãt. Latens eſt certe, & inſidioſum hoc morbi ge-
nus, quod interdum ad multos dies, menſes & annos ſilet fermentum, tandem furtim obrepit. Refert
GVEINERIVS *in tractatu ſuo de venenis*, quod cuidam poſt 18. annum à cane rabido morſu, metus
aquæ

A aquæ accesserit. Narrant alii, ad septimum annum, alii ad duodecimum latuisse venenum. Mirum equidem est, quod tam cunctanter & paulatim agat tam infestũ, tam periculosum, & tam contagiosum veneni genus, vt in tantum tempus differatur & occultetur. Mirum sane videri debet, quod quosdam celerius, alios tardius enecet. Quæ ratio huius effectus tam stupendi reddi potest? Si quæsit, hæc erit, ni fallor. Venena deleteria, quæ toto genere humanæ naturæ aduersantur, à calore nostro nunquã euinci, neq; superari possunt, sed vel hausta, vel eiaculata in corpore humano existentia, semper agunt, vitam oppugnantia, in perniciem tandem homines ducunt. Actio illa alias cito, alias tarde perficitur. Huius diuersitatis ratio à duobus pendet, videlicet, vel ex violentia seu imbecillitate agentis, vel à fortitudine seu debilitate patientis. Ratione agentis quandoq; idem venenum cernitur, modo suam actionem citissime, modo longo tempore edere, ex eiusdem violentia, vel maiore vel minore. Id cernitur in serpentibus, pro temporis anni diuersitate & mutatione. Nam hyeme non æque viget eorum venenum, ac æstate, nec tam cito penetrat, & interiora subit eorum morsus. Nec tam repentinam mortem adfert, vt æstiuo tempore: & sic de plerisq; aliis. Ratione patientis, multos nouimus, qui eodem assumpto veneno, diuersis tamen temporib. extincti fuerunt, quia ad omnem actionẽ, patientis dispositio requiritur, cuius merito imbecilla corpora citius, fortia tardius veneno necantur. His stantibus, dicendum, cum ex sui natura virus rabidum segne sit in agendo, tardius multo ex morsu agere. Cur autem in aliquibus citius, in aliis tardius rabiem producat, hoc ex patientis ratione fieri assero, pro ratione fortitudinis & imbecillitatis patientis. Cui hoc forte addatur, quod victu aliqui vtantur, qui venenum acuere, vel hebetare, eiq; resistere apti sunt. Hæc de rabiei seu hydrophobiæ (vt vocant) essentia satis dixisse videor, si de Etymo hoc addidero. Nomen hoc Hydrophobia, ad hunc morbum exprimendum nõ competit. Cum enim rabidi homines non solum aquam, sed etiam vinum & omne liquidum timeant, & quicquid humidum est, perhorrescant & abominentur, non recte quidem, meo iudicio, Hydrophobia verus erit rabiei caracter. Abhorrent etiam ab esculentis, cur igitur ab eo verbo, quod nihil aliud, quam aquæ metum sonat, hunc affectum denominemus? Sed hic disputandi locus non est. Sunt etiam nonnulli rabie perciti, qui mente semper constant: non potest ergo delirium huius morbi pathognomonicon signum constituere. Verum hæc omittamus.

Cur hoc venenum non nunquam admodum diu lateat.

B

Cur in agat citi in aliis tardius.

C Eorum, qui à cane rabido demorsi fuerunt, & ex eo veneno perierunt, quamplurimæ extant historiæ apud Authores, Rhasim, Auicennam, Galenum, Aetium, Mathiolum, Paræum, Gesnerum, Nicol. Florentinum, Fracastorium, Forestum, Georgium Palmam, P. Salium, Vidinum, Andr. Baccium. Am. Lusitanum, Palmarium, Ioh. Bauhinum, & alios permultos. Eorum vero, qui à rabie curati & seruati fuere, leguntur apud Valeriolam, Paræum, Forestum, Palmarium, Plinium, Gemmam, Galenum, Scribonium Largum, aliosque. His iam meam Obseruationem subdere datur locus, sed prius aliquot alias, ex variis authoribus excerptas & auditas, easq; scitu & notatu dignas, præmittam.

Exempla com[illegible] cater[illegible]

Scribit ARETEVS, à rabido cane, qui in faciem, dum spiritus adducitur, tantummodo inspirauerit, & nullo modo momorderit, in rabiem hominem agi posse *lib. 1. de sign. & caus. acut. morb.*

Asserit quoq; CÆLIVS AVRELIANVS, quosdam se vidisse, qui in passionem hydrophobicam deuenerint, solius aspirationis odore ex rabido cane abducto. 1. Alios rabidi animalis vnguibus læsos, in rabiem incidisse. *Acut. morb. lib. 3. cap. 9.* 2.

Memorat idem author, quendam à gallo gallinaceo pugnante leuiter læsum, rabie correptum. *Ibidem.* 3.

D Similis casus adducitur ab ANDR. BACCIO *in suis prolegomenis & antidot.* qui sic inquit: *Nouum casum & admirandum subiungam. His annis olitorem in hortulis Nariis correptum improuiso insultu, à veteri gallo gallinaceo, rostro atroci ac rubris pennis, in sinistra manu læsum sanguinis guttis etiam ductis à me visum. Ac prima ipsa die ringentem ore hominem inuentum, nec ferro, nec igne, nullis præsidiis iuuantibus, cum adstantium ac totius viciniæ horrore pugnacis galli instar oculis decumbentem, tertio die interemptum vidimus. Vnde cum fabulosa multa veris inuoluerit antiquitas, non alium crediderim Basiliscum.* 4.

Narrat supradictus Author Aurelianus, sartricem quandam, cum chlamydem scissam rabidis morsibus, sarciendam sumeret, atq; ore stamina componeret, & lingua puta suturas contingeret, seu forsan lamberet assuendo, quo transitum acus faceret faciliorem, tertia die venisse in rabiem. *lib. 3. cap. 9. Acut. morb.* Hæc tuæ primæ respondet. 5.

In consiliis IOH. MATTHEI de gradibus legitur, Magnificum Dom. Iohannem Cuqueranum infectum fuisse rabie post multos dies, ex sola impositione manus, in os canis rabidi, etsi eum canis non momorderit. 6.

Sic etiam MATHIOLVS dicit, se duos vidisse homines, qui spuma tantum perfusi, nullo quidem 7.
E ex morsu accepto vulnere, rabiem contraxissent.

IOANNES PIERIVS VALENIANVS refert, eos, qui canem rabie laborantem dissecuerant, 8. ea affectos exhalatione, contagionis vim efficacissimam expertos fuisse.

Ait etiam, vrinam rabiosi canis, quomodocunque calcatam, valde nocere, maxime vlcus aliquod habentibus.

Halitu & contactu solo rabientes, alios contagione inficere, probat PALMARIVS *lib. de morbis contag.* hac experientia. 9. Cum Rusticus quidam, rabie perculsus, furiis agitatus sibi è viuis breui migrandum esse intelligeret, assidentes, qui eum vinculis constrictũ tenebant, in furoris intermissione obnixe rogauit, vt quos deserturus esset liberos, sibi deosculari liceret. Quod cũ ei concessum esset, liberisque

oſcula libaſſet, præfocatus eſt. Sed ecce ſeptimo poſt die, liberi eodem morbo correpti, eiſdemq; cruciatibus torti, breui miſerrimam vitam, cum morte commutarunt. A

10. Præterea ſe vidiſſe ſcribit, ex ſtraminis, in quo ſues rabie perciti decubuerant, eſu, equos, boues, & oues, quæ ſtramentum deguſtaſſent, rabiem contraxiſſe.

11. SVRIVS *in ſuis commentariis, rerum in orbe geſtarum*, in Ducatu Wirtenbergenſi eueniſſe narrat, cauponem quendam hoſpitibus carnes porci rabidi, canis morſu infeſtati, edendas propoſuiſſe (parum certe hoſpitaliter:) vbi homines eius rei ignari comederunt, mox verſi in rabiem, mutuis ſe morſibus lacerarunt.

12. Inter obſeruationes D. ESAIÆ MEISCHNERI hæc continetur his verbis. *Puer adoleſcens, apud equitem nobilem, forte fortuna inuenit deliteſcentem ſub ſponda gladium, quo exactis pluribus annis, canis rabidus confoſſus fuerat. Is ſibi vt concederetur petiit; quo facto cum enſem rubigine obductum extergeret, & perpolire vellet, puer, improuidus ſibi digito inflixit vulnuſculum, vnde rabie percitus, nemine aduertente periit.* Tanta vis veneni, cuius venenum per dies & annos exoleſcere, multi autumant.

13. *Delirium non ſemper adeſſe à cane rabido demorſis.* Teſtatur P. SALIVS, ſe vidiſſe aliquos à cane rabido demorſos, in quibus nulla vnquam fuit delirii ſuſpicio. *Imo, inquit, perſuaſi ad bibendum dicebat, claudite oculos, ne videamus, & omni conatu conicite intra os aquam, & alia, quæ in potu prodeſſe poſſunt; cumque dentibus fremerent, moreq; canum alios morſu petere ob virus rabidum cogerentur; precabantur adſtantes, vt eos valide continerent, ne è manibus eorum ad aliquem mordendum exilirent; eoſque admonebant, vt ad os eorum manum, vel aliam partem corporis non admouerent, ne ex ea propinquante cogerentur eos dentibus petere. Hos eoſdem propter miſeriam & calamitatem lamentari noui, conquerentes morbi principium non valide oppugnatum fuiſſe, ſe in omnibus Deo maxima cum commiſeratione commendantes, ab eo peccatorum veniam & vitam æternam implorantes audiui.* Hæc & ſimilia ſe vidiſſe dicit. B

Alias permultas notarem hiſtorias, quas ſcribere prolixius foret. Nunc ergo ad meam obſeruationem accedo.

Anno à Deiparæ virginis partu 1581. menſe Sextili, matrona quædam, honeſtaq; mulier Doctoris celeberrimi filia, quam nobilis vir ante duos annos in vxorem duxerat, hæc mihi familiariter nota, proximeque affinis: cum quodam die per vrbem negotia haberet & ageret, à cane rabido ex improuiſo impetitur, in ſiniſtro brachio mordetur. Vicini, & cōcomitantes rei magnitudine, & triſtiſſimo caſu vehementer perculſi, illico canem interficiunt: Dein præſto aduocati adfuerunt ſeduli doctiſſimi Medici, qui exquiſite remedia præſcripſerunt, partique affectæ apponenda iuſſerūt. Per os item Alexipharmaca propinari curarunt. Brachium ſupra vulnus, ligatura valida, vinculo arctiſſimo exceptum fuit. Topica attrahentia, foraſq; venenum euocantia, eiuſq; vim retundentia, adhibita. Deniq; ferrum & ignē loco læſo applicuit Chirurgus. Tandem elapſis paucis diebus Deo volente ſalua & incolumis euaſit, vel euaſiſſe videtur, nulla in brachio noxa, nec tantum cicatrice fere relicta, nulloq; in corpore, vt apparebat, reſtante veneno. Verum quid euenerit, audi, quæſo. Septimo ab hinc anno recurrunt ſymptomata ſæuiora multo: perſentit in brachio alias læſo dolorem acerbiſſimum, veluti à caninis dentibus diſcerpi, & dilaniari. Inde pauco interiecto tempore, furor & mentis alienatio ſubſequuntur, mœror, triſtitia, vigiliæ ſummæ, ſitis inexplebilis, febris tandem, & maxima virium proſtratio: ciborum denique omnium odium, nunquam tamen à potu abhorruit. Nec liquida, quæ ſitim extinguere valebant, reiecit. Morti proxima iudicata eſt, imo nulla nobis relicta erat vitæ vel ſalutis ſpes. Sed in tot tantiſque malis, ita diligentiſſime ei manus auxiliares adhibitæ fuere, tum à præſtantiſſimis Medicis, tum à domeſticis, vt intra paucos dies perfecte ſanata viſa ſit. C

SÆVA etenim illa accidētia, paulatim miteſcendo, abſolute ceſſarunt. Poſt annos ſeptem ab hac inuaſione, & decimo quarto à canis morſu, & tertio ab obitu mariti ſui, mirabilibus, iiſque grauiſſimis morbis, iterū tentari cœpit, principio ducto à ſiniſtro illo brachio. Tormina lethalia ſenſit, vomitiones & ructus incredibiles, omniaque ſymptomata atrabilaria ſuſtinuit, vigilias & ſitim maximam paſſa eſt. Vellicationem, & dolorem ingentem in loco prius morſo habuit. Curatur iterum diligentiſſime, & me præſente ſanitati, vt videbatur, reſtituitur perfecte, aptis ad id adhibitis remediis. Sopitum tantum iudicaui malum, non deletum. Sic manſit per annos ſex. Anno vigeſimo à vulnere accepto, denuo recurrit affectus, excitantur accidentia, vt prioribus annis, redeuntque eadem ſymptomata. Sedatis anno ſequenti iiſdem, rurſus tentatur honeſta fœmina. Subſequenti anno repetiit malum bis. Anno proximo illapſo, ter ita correpta fuit. Hoc anno iam bis. A tribus annis frequentiores, ſed breuiores fuerunt paroxyſmi. Tres aguntur hebdomades, quod ab vltimo prehenſa fuit, & euaſit paroxyſmo. In omnibus fere temporum mutationibus ſibi brachium vellicari perſentit. Vereor, ne breui vitam anxiam, & calamitoſam, cum morte ſæpius optata commutet. Huius rei teſtis ſum: hæc egomet vidi. Tuis ſcriptis reſpondiſſem citius, ſi per negotia licuiſſet. Nunc cum aliquantulum otii ſim nactus, his reſpondere volui. Tuarum eſt partium ea boni conſulere, gratoque animo accipere. Interim bene vale. Datum Lauſannæ decimo quarto Calend. Octobris, Anno 1604. D

OBSERVATIO. LXXXVII. E

Morſus canis rabidi curatio.

PEriculoſiſſimum eſſe morſum canis rabidi, cum experientia, tum omnes, qui de hac materia ſcripta prodiderunt, fidem faciunt. Quapropter ſtatim ab initio adminiſtranda eſt curatio. Quādoquidem (vt Dioſcorides & omnes monent Medici) ſi legitima auxilia primis diebus fuerint prætermiſſa, alienum deinceps erit, & carnem ſcalpro circinare, & vſtionem experiri. Qua autem methodo iam aliquoties huiuſmodi morſus curauerim, hoc exemplo breuiter proponam.

Anno

A Anno 1602. 30. Iulij adolescens quidam Paterniacensis Dauid Willometus nomine, prope cubitum dextrum à cane rabido vulnus accepit. Venit ad me primo Augusti. Tum præparatis omnibus, sic processi. Primo morsum scalpello scarificaui, cucurbitulamque cum largiori flamma apposui, & quantum fieri potuit, sanguinem extraxi. Deinde totum brachium *posca, in qua dissoluta erat theriaca parumq́; salis marini*, ablui. Saliua enim canis rabidi in parte aliqua cutis exsiccata, nisi mature & diligenter abluta, & abstersa fuerit, rabiem excitare potens est. Postea cauterio actuali morsum vndiq; ac profunde inussi. Hic monitos velim tyrones Chirurgos, vt diligenter prospiciant, ne nimis leuiter & superficialiter inurant huiusmodi morsus, sed vt potius in excessu, quam in defectu peccent. Cum enim morbus sit extremus, extremum quoque requirit remedium. Expertus loquor. Filia enim Sebastiani Cuisineri (cuius antea memini) frustra passa est cauterium ab empirica vetula adhibitum, quod non satis profunde impressum fuisset. Audacter itaque atque satis alte, si pars affecta consentit, imprimendum est cauterium, admodum ardens, vt Galeni verbis vtar. Quandoquidem ex leui applicatione cauterii, duo sequuntur incommoda. Non enim satis consumitur virus illud, atque malignitas à cane relicta, & mature nimis coalescit vlcus. Hinc remanens portio aliqua veneni in parte affecta, tandem serpendo ad partes principes peruenit, easque in perniciem trahit. *Admonitio.* *Lib. de Theriac. ad Pisonem.*

B Nunc ad propositum nostrum redeamus. Post inustionem non vsque adeo sollicitus fui de leniendo dolore. Vnctuosa enim & escharam relaxantia, veluti *butyrum, oleum*, & similia, multo minus refrigerantia & repellentia medicamenta, mihi in huiusmodi vlceribus non vsque adeo probantur. Illa enim exhalationem, euaporationemq; veneni impediunt; hæc vero sanguinem, atque cum eo venenũ ad partes nobiles repellunt. At quia omnis dolor, ad se attrahit sanguinem & humores ex corpore (vt Galenus testatur,) verisimile est, dolorem prodesse huiusmodi vlceribus, dummodo leuis fuerit. Itaque post vstionem, vulneri imposui gossipium madefactum *aqua vitæ, in qua dissoluta erat theriaca*. Postea sequens emplastrum supra linteum extensum applicui.

℞. *Cepæ aliquantum sub prunis coctæ,* *Emplastrũ.*
Fermenti
Farinæ sinapi ana ℥ j.
Theriac. ℥ ß.
Foliorum rutæ &
C *Scordii ana M. ß.*
Misceantur in mortario, addendo parum mellis.

Sequenti die scalpello escharam vndique quantum fieri potuit, incidi, deinde iam iam memorata medicamenta applicui: atque sic vsque ad casum escharæ processi. Postea, ne labia vlceris coalescerent, bis in die pisum imposui, quemadmodum fit in fonticulis: & præscriptum emplastrum applicui. Atque hoc modo, vlcus ad menses tres apertum retinui. Interim tamen per interualla, singulis scilicet hebdomadibus, bis, terue, vlceri sequentem inspersi puluerem.

℞. *Puluer. præcipitat.* *Puluis.*
Lapidis bezoardici,
Pulu. radicum angelicæ ana ℈ j.
Misce,

Mirifice enim malignitatem ad se ex profundo attrahit, & veneno aduersatur puluis ille. Per os alexipharmaca, veluti *theriacam, mithridatium, cornu cerui vsti & præparati, & lapidem bezoardicum* propinaui. Sequens quoque puluis, cum *aqua buglossæ aut boraginis* exhibitus summopere laudatur à veteribus, & modernis Medicis.

D ℞. *Cineris cancrorum fluuiatilium ℥ x.* *Dim.*
Radicis gentianæ ℥ v.
Olibani ℥ j.
Misce, fiat puluis tenuissimus.

Venam non incidi, neque pharmacum solutiuum exhibui, ne venenum ab externis ad interiora traherem membra. Sic diuino Numine curatus fuit. Atque ad hunc vsque diem, quo hæc scripsi, prospera valetudine fruitur.

Eodem tempore huius Iuuenis fratrem, ab eodem cane, septẽ in locis morsum, superiori methodo curaui: qui à curatione per annum integrum sanus vixit, tum pleuresi correptus obiit. *16. Martii. Anno 1605.*

Nunc matronam quandam Paterniacensem quinquagenariam, à cane rabido quatuor in locis morsam, cum grauissimis symptomatis, curandam habeo. Qualis vero huius curationis futurus sit exitus, expecto, & suo quoq; tempore auxiliante Deo, qualis fuerit, declarabo.

E

OBSERVATIO LXXXIIX.

De extrahendi globuli sclopetarii modo perquam facili, cum instrumentorum ad hanc operationem necessariorum delineatione.

AD

IOHANNEM GRIFFONIVM Geneuensium Chirurgum præstantissimum & expertissimum.

QVia, Vir præstantissime, de statu rerum domesticarum mearum & aliarum, quæ hic hactenus cõtigerunt, prolixe satis ad Clariss. D. D. IANVM ANTONIVM SARACENVM, communem

nostrum vtriusque amicum scripsi, nihil hic de his repetere statui; cum is, vt spero, literas tibi sit communicaturus. Aliquid tamen de re alia, haud dubie tibi non ingrata scribam. Cum in hoc patriæ nostræ perturbato statu, sæpissime mihi sclopetorum sananda occurrant vulnera: vnde sæpe quoq; non parua in extrahendis globulis difficultas extitit, quamuis instrumenta illa vulgaria ad hanc rem necessaria in promptu fuerint: Non tamen ea mihi adeo commoda visa sunt, vt satis facerent. Nisi enim (quod probe nosti) globulus fuerit in superficie corporis, aut aliquo in loco, vbi inter ossa hæreat, non nisi maxima cum difficultate ac dolore apprehendi atque extrahi potest. Tenaculis enim aut alphonsino, si vti volueris, instrumento, vt extēdatur & dilatetur, vulnus opus est. Si vero Terebellum globulo infigi volueris (vt hactenus consueuerunt Chirurgi) nonne cū terebello globulus circumuoluitur? Coactus itaque fui, aliam extrahendi globuli viam ac rationem, quæ quidem Dei beneficio ex voto successit, meditari. Inueni enim non ita pridem aptissimum quoddam instrumentum, quo globulus magna cum facilitate & fere sine dolore extrahi potest. Ideoque, quia te mei amantissimum, & propter bellum vestrum aduersus Sabaudiæ Ducem, in huiusmodi vulneribus sanandis occupatissimum esse noui, mutuæ inter nos amicitiæ fouendæ gratia non potui, quin te huius instrumenti participem facerem; quod ab amico tibi ad gratificandum promptissimo haud inuitus accipies. Instructionem eius nullam subiicio, quod facile tibi homini ingeniosissimo, ex primo quoq; intuitu, vsus eius, & applicationis modus innotescere possit. Nolim tamen inuentionem hanc nostram, aliaque pleraque particularia, aliis quam intimis nostris amicis communicari: donec in communem Reip. vtilitatem abs te, quod facile præstiteris, edantur. Scio etenim à te quotidie in Chirurgicis rara quamplurima, Marte potissimum apud vos hoc tempore furente, obseruari: quæ quidem si annotare, ac tandem typis mandare libuerit, multum sane obstringes tibi posteritatem, laudemque apud omnes Medicos & Chirurgos tibi parabis non exiguam. Id si quando feceris, huius quoque instrumenti delineationem typis tuis addere liberum erit. Interim vale cum honestissima tua coniuge, quam tecum salutat Colinætæa mea charissima. Dabam Hildenæ ex Musæolo nostro Machaonico, Anno 1590. 10. mensis Augusti.

A (margin, beside line 1) · B (margin, beside "tibi ad gratificandum…")

Tui studiosissimus.
G. Fabricius Hildanus.

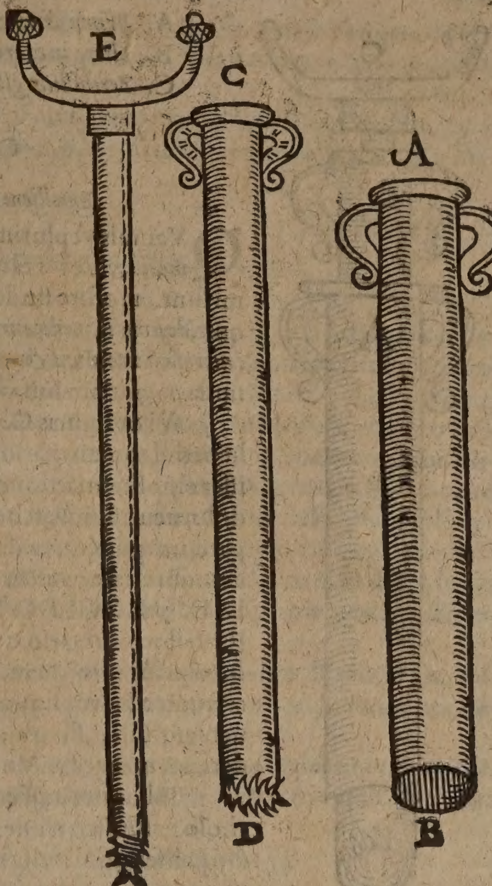
Delineatio & explicatio prædicti instrumenti.

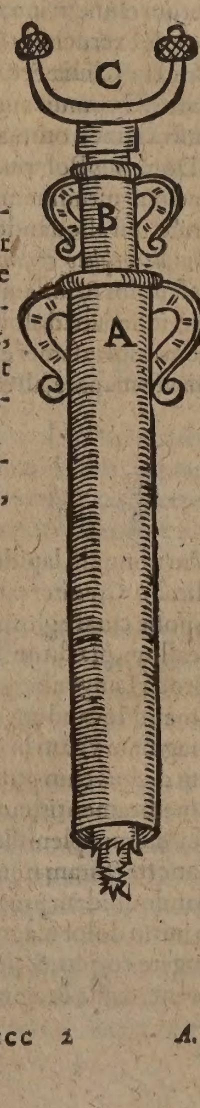
QVamquam non raro globuli plumbei, sclopeto proiecti, per multos annos in parte aliqua corporis, sine dolore, aut aliquo alio incommodo delitescere possint: est tamen officii rationalis Chirurgi, extrahere quicquid extraneum est in vulneribus, nec idcirco vllo modo (siquidem fieri possit) in iis relinquendus est globulus. Donec enim (quod omnibus Chirurgis notum est) vel minima etiam festuca, aut ossis fracti squama, vel simile quid extraneum parti læsæ inhæserit, vulnus incurabile existit. Globulus vero, si nonnunquam propter particularem plumbi facultatem in corpore remaneat, longam & difficilem reddit curationem, propterea quod ægre carne obduci possit globulus. Præterea si globulus in partem aliquam neruosam proiectus fuerit, & neruum aliquem, tendinem, vel membranam compresserit, dolores maximos excitabit. Hinc inquietudines, deliria, febres, inflammationes, aliaque grauiora accidentia. Si circa ventris alicuius regionem, lateat sphærula bombardaria, verendum, ne successu temporis in ventrem ipsum penetret, & de nouo morbum excitet. Mutat enim situm & locum propter pondus. Si circa vasa arteriarum, aut venarum fuerit, hæmorrhagia timenda est. Aut si tandem remanserit globulus subter vase aliquo, & callosa quadam substantia obductus fuerit, periculum est, ne comprimat adiacentia vasa, & impediat, ne sanguis, & spiritus libere permeare possint, sequaturque extenuatio, ac aliquando interitus membri propter penuriam alimenti. Det igitur Chirurgus omnem operam, vt quamprimum extrahatur globulus.

C (margin, beside "QVamquam…") · D (margin, beside "tenuatio…")

In prima itaque curatione vulneris, nisi hæmorrhagia impedierit, Chirurgus diligenter vulnus exploret digito, aut specillo, & quicquid extraneum commode apprehendi poterit, extrahat. Præstat id digitis fieri; sin vero nequeat, fiat hamulo aliquo apto, aut rostro coruino, ciconeo, aut anatino, prout requiret necessitas. Quorum instrumentorum delineationes, apud Bartholomæum Maggium, Alphōsum Ferreum, & Ambrosium Paræum licet videre. Quod si autem globulus profunde corpori inhæserit, non ita commode tenaculis apprehendi potest: quandoquidem meatum non modo obstruant vulneris, sed etiam dilatatæ, neruos, tendines, membranas, & carnem premant, dilacerent, vnde dolor sequitur magnus, aliaque accidentia. Nostrum vero instrumentum, nullum fere infert dolorem: quantūuis enim angustum sit vulnus, ingredi tamen sine violentia potest vsque ad globulum, dummodo Chirurgus habeat penes se, tria diuersa huius inuentionis instrumenta, cum suis cannulis denticulatis & terebellis (maius scilicet, mediocre & minus) quorum primum ad angusta vulnera, & paruos globulos confectum sit, idque crassitiem pennæ Oloris non excedat: secūdum paulo crassius primo sit. Tertium ad crassitiem digiti indicis accedat. Huius autem instrumenti cum sua cannula & terebello hæc est delineatio. E

A A. Fiſtula eſt argentea aut ænea, vndique optime polita, longitudine vnius pedis aut circiter. Illa inuncta *oleo roſaceo*, immittenda eſt vulneri clementer, vſque dum ipſius extremitas B. notata globulum, quantum fieri poteſt, amplectatur. Idque vt eo melius, fiat, proportionem, vt habeat fiſtula aliquam cum vulnere & globulo neceſſe eſt. Si enim vulnus globulo paruo inflictum; ac proinde anguſtum fuerit, inſtrumentum quoque paruum eſſe debet. Cum primum itaq; prima fiſtula, ad globulum vſq; immiſſa fuerit, protinus altera fiſtula ſeu cannula. C. notata, per priorem inſinuanda eſt quoq; ad globulum vſque: ſitque hæc aliquantulum longior priore, quo ipſius extremitas præeminere poſſit: vt *infra* ex figura apparebit. Hæc autem ſe-
B cunda fiſtula in ſua extremitate D. notata, denticulata vel ſerrata ſit; & quidem ita, vt cuſpides dentium ex ſiniſtra in dextram vergant: quemadmodum ex delineatione fiſtulæ huius liquet: ſintque apices dentium acutiſſimi, quo facilius globulo infigi poſſint. Sic enim impediunt, ne cum terebello globulus ſimul circumuoluatur: quandoquidem fiſtula hæc, & terebellum duplicem, ac inter ſe contrarium motum conſtituunt. Apices enim dentium fiſtulæ ex ſiniſtra, vt diximus, parte, in dextram vergunt, terebelli vero cuſpis, ex dextra in ſiniſtram. Tandem terebellum E. ſignatum, per ſecundam fiſtulam immittendum vſque ad globulum, ſitq; duabus ipſis fiſtulis paulo longius: vt ſequens in-
C dicat figura, qua ambæ fiſtulæ, prima nempe in ſecundam immiſſa, ſimul & terebellum adumbrantur.

Vbi ergo vulneri intromiſſæ fuerint fiſtulę, cum terebello, tunc pollice atque indice ſiniſtro, firmiter teneat Chirurgus ambas fiſtulas; & quantum æger pati poterit, ad globulum pellat, quo is firmiter teneatur, poſtea indice atque pollice dextro, terebellum circumuoluat, atq; globulo paulatim infigat. Quam-
D primum vero terebellum globulo ſufficienter inhærere Chirurgus cognouerit, clementer, & terebellum, & ambas fiſtulas ſimul, & globulum vna extrahat, vt vltima figura demonſtrat: in qua globulus fiſtulæ denticulatæ adhærens conſpicitur.

Facillima eſt, & doloris expers hæc operatio, dummodo Chirurgus dexteritate, atque experientia polleat, & dentes atque cuſpides fiſtulæ ac terebelli, acutiſſimi ſint, & ex optimo chalybe fabricati.

E

A. *Prima & exterior fistula, vndique vnita ac polita.* A
B. *Altera in extremitate denticulata globulum tenens.*
C. *Terebellum globulo infixum.*

OBSERVATIO LXXXIX.

Emollientibus medicamentis tumores cancrosos exacerbari.

QVamuis vt plurimum sit verissimum axioma; *Contraria contrariorum sunt remedia*, videant tamen Chirurgi, ne temere cancrosos tumores, qui durissimi sunt, emollire studeant. Verissimum enim est, quod Galenus scriptum reliquit, *de simplic. medicam facultatibus lib. 5. At, inquit, quæ ab atrabilario succo duruerunt, cancrosa sunt omnia, & ab emollientibus medicinis exasperantur.* Huius rei exempla nõnulla in gratiam Iuniorum Chirurgorum, in medium adducere placuit.

1. Exemplũ. Vxor Iudicis Oberradensis ad Coloniam, 24. annis, & amplius scyrrho hepatis laborans, tandem anno 1594. cum ex consilio Empirici multa adhibuisset emollientia, fomentationes scilicet, inunctiones, & emplastra: secuti sunt, dolor acutissimus, febris, inflammatio, deinde etiam abscessus maximus in hepate, ita quidem, vt abdominis musculi & cutis labem ex communicatione, ac demum etiam exulcerationem senserint. Adhibitus in consilium cum Clariss. D. D. ARNOLDO MANLIO Medicæ facultatis in Coloniensi Academia Professore primario, deprehendi maximum tumorem in hepatis regione, paulo ante ruptum, quam aduenissemus, cum tanto fœtore, vt nihil supra. Inibi excitatum est vlcus ingens, ex quo plurima materies sanguinolẽta, subtilis, & graueolentissima, simulq; plures omenti particulę, vt & hepatis loborum plane syderatæ emanarunt. Vnde paucis post diebus obiit. B

2. Exemplũ. Iohannes auff der Lufft in Hilden / cum per multos annos tumore scyrrhoso in sinistro clune laborasset, ad consilium vocauit Barbitonsorem Dusseldorpensem, qui nulla habita morbi ratione, multis vnctionibus, & cataplasmatis, tumorem ad suppurationem prouocare studuit. Hinc exorta inflammatione, & dolore acutissimo, nouaculam tumori infixit; sed nihil pręterquam aliquid sanguinis adusti effluxit. Dolor in dies factus est vehemẽtior, ita quidem, vt nullo modo sedari potuerit, vlcusq; intra paucos dies totum clunem inuaserit, labiis eiusdem in altum eleuatis, inuersis & callosis. Incredibile est, quo dolore ipse excruciatus fuerit. Ego illum aliquoties cum Clariss. D. D. REINERO SOLINANDRO Illust. Princip. Cliuiæ &c. Medico, & COSMO SLOTANO eiusdẽ Principis Chirurgo præstantissimo, inuisimus. Quamuis autem nos summo studio in hoc incumberemus, vt dolores aliquo modo lenirẽtur, frustra tamen omnia tentauimus. Tandem enim ipse in ea miseria, & cruciatu decessit. C

3. Exemplũ. Dominus Polerius ciuis Lausannensis, vir ingenio & virtute pręstans, mihiq; amicus, tumore cancroso ad magnitudinem oui Gallinacei, circumcirca papillam sinistram, per multos annos vexatus est. Suaserunt ipsi aliquando Medici, vt tentaret tumorem paulatim emollire, & discutere *emplastris de mucilaginibus, de meliloto, & similibus*: Sed quamprimum eiuscemodi medicamenta tumori admouit, statim exortus est dolor & inflammatio; ita vt illa abstrahere, & frigidum aliquod medicamẽtum applicare coactus fuerit. Sedato dolore ac inflammatione, denuo applicuit emollientia; sed vt ante, secutus est dolor. Tandem, cum ipsemet experientia explorasset, hunc dolorem, atq; inflammationem ex horum emollientium vsu manare, ab eis plane abstinuit, diuque postea superstes fuit. D

OBSERVATIO XC.

De præstantia lapidis Osteocollæ in fracturis ossium.

CVm nonnulli lapidem Osteocollam ad cœlum vsque extollant, quid de eo obseruarim, paucis indicabo. Grauiter tamen errant impostores nonnulli, qui hoc lapide se fracturas, paucorum dierum spatio posse curare gloriantur. Attamen illum singulari quadam virtute, & proprietate occulta, generandi callum, præditum esse, certum est. Idque ego cum in aliis, tum pręcipue in quadragenario Rutgero in Broch Langenbergensi, obseruaui. Is cum vtraque fossilia ad malleolum transuersum sibi confregisset, me aduocandum iussit. Ossa in situm naturalem reposita, singulis matutinis horis, ieiuno stomacho. dragmam vnam huius lapidis, in marmore cum aqua radicum symphyti præparati, exhibui: primis quidem diebus cum ptisana, aut iusculo carnis recẽtis; postmodum vero cum vino. Iis, quę fracturę applicui medicamentis, eundem lapidem puluerisatum & præparatũ admiscui. Inde factum est, vt spatio triginta dierum plenissime restituta sit tibia; ita vt sine adminiculo incedere potuerit. Notandum quoque, hanc fracturam non tantum completam, hoc est, amborum fossilium, verumetiam compositã fuisse. Quandoquidem propter maximam cacochymiam corporis, & contusionem partis male affectæ statim ab initio dolor magnus, febris item, & herpes miliaris superuenerunt: ita vt coactus fuerim aliquoties purgare corpus, & singulis diebus semel ad minimum soluere ligaturam, & mutare medicamenta. Motus autem ille & agitatio, tum corporis, tum tibiæ, quantum in curatione adferat detrimenti, nullũ

1. Exemplũ.
Eius dosis & vsus.

E

practi-

A praćticorum latet. Ex quibus perſpicuum fit, hunc lapidem multum ei profuiſſe. Solebat enim ſimplex fractura in tibia, vbi nec vulnus, nec inflammatio aut dolor magnus adſit, in ſenibus præcipue, non niſi duorum menſium ſpatio aut circiter conſolidari.

Anno 1600. Lauſannæ famulam Ioachimi Rohaud pharmacopœi peritiſſimi ſexagenariam, quadraginta dierum ſpatio, hoc lapide, ex fractura tibiæ completa, & cum vulnere complicata, ſanitati Dei beneficio reſtitui. *2. Exempl.*

OBSERVATIO XCI.

Quænam incommoda, ex vſu Oſteocollæ imprudenter exhibitæ, accidere poſſint.

EX optimo illo & maximo ſucceſſu Oſteocollæ, quem in ſuperioribus duabus obſeruationibus recitauimus, auſus ſum illam omnibus fracturis affectis, cuiuſcunque ſexus aut ætatis fuerint ægri, exhibere & applicare. Mira enim me eo lapide præſtare poſſe ſperabam. Verumtamen incidit in manus meas nobilis quidam Belga iuuenis 14. annos natus, robuſtus, ſanguineæ complexionis, & bono B corporis habitu, cui ambo foſſilia ad malleolum fracta fuerant. Accerſitus, fracturam feliciter repoſui. Poſtea lapidem (vt in *ſuperiore Obſeruatione* dictum eſt) exhibui, & exterius applicui. Tertio die, ſeptimo, itē vndecimo, & decimo quarto faſcias ſolui, quo tempore nulla excreſcentia aut deformitas calli apparebat. Vigeſimo vero die morbi, cum faſcias ſoluiſſem, inuenio callum, præcipue circa ſpinam tibiæ adeo magnum & eleuatum, vt perpetua inde deformitas tibiæ ſecuta fuiſſet, niſi protinus ab vſu huius lapidis abſtinuiſſem; callumque, vt ſequitur, expreſſim. Primo itaque callum ſequenti *decocto emollienti*, quotidie bis fomentaui.

℞. Radicum & foliorum Althææ, Bryoniæ, Liliorum Alborum, Bryoniæ, Liliorum Alborum, Brancæ Vrſinæ, Florum Meliloti & Chamomeli ana M. j. Abſynthii vulgar. Roſarum rubearum ana M. ſ. Seminis lini, Fænigræci ana ℥ j. *Fomentum.*

Coquantur in vna parte aceti (extenuat enim & exſiccat) *& quatuor partibus aquæ, ad conſumptionem tertiæ partis.* In hoc decocto madefactam ſpongiam, aut linteum reduplicatum, calide loco affecto applicui. Poſtea ſequenti vnguento callum inunxi.

℞. Axungiæ humanæ, Vrſi, Anſeris an: ℥ ij. Succi lumbricorum, & Aceti Scyllitici ana ℥ j. *Vnguentum.*

C *Miſceantur, fiatq; vnguentum,* quo callus & tota tibia poſt fotum inungantur.

Poſt inunctionem, ſequens emplaſtrum ſupra allutam extenſum applicui.

℞. Emplaſt. de Ranis cum Mercurio. *Emplaſtrū.*
Emplaſt. de Mucilaginibus ana ℥ j.
Miſce.

His per dies ſex proceſſi, callumve non ſolum emolliui, verum etiam manifeſte diminui. Poſtea loco emplaſtri laminam plumbeam adaptaui & applicui, firmiterque faſcia ſuperligaui. His remediis diuino fauore callus emollitus, reſolutus, extenuatus & depreſſus, tibiaque in priſtinum ſtatum, ac robor reſtituta fuit. Hinc perſpicuum fit, hoc genus remedii, caute, & in ſenibus tantum, aut extenuatis, & quibus languet calidum innatum, adhibendum eſſe.

OBSERVATIO. XCII.

An vſus alimentorum viſcoſorum, in fracturis oſſium proſit, tutusve ſit necne?

D QVia de fracturis, & generatione calli *in ſuperioribus obſeruationibus* tractauimus, non erit ābs re, ſi quid de alimentis viſcoſis obſeruauerim, paucis hic aperiam.

Quadragenarium, & bonæ complexionis hominem cognoui, cui in fractura tibiæ, victus ratio ab empirico præſcripta fuit ex viſcoſis, veluti pedibus, capitibus, & inteſtinis vaccarum, bouis, caprarum, ouium &c. Curata quidem fuit ei fractura, ſpatio quadraginta dierum; ſed paulatim in cachexiam incidit. Itaq; iam Icteritia, iā dolore renum, aliorumq; viſcerum laborauit, donec tandē hydropicus obiit.

ANNOTATIO.

Cum cuncta ſui ſimilia procreent, vt recte Galenus ſcriptis mandauit, & experientia docet; neceſſe eſt, vt ex alimentis viſcoſis chylus generetur viſcoſus: ex quo venæ meſaraicæ facile obſtruuntur. Et ſi quid huius chyli ad hepar peruenit, efficit vt tota maſſa ſanguinea reddatur viſcoſa & glutinoſa. Ex huiuſmodi ſanguine viſcoſo fiunt deinceps obſtructiones viſcerum, ſcyrrhi, hepatis, & lienis, lapides renū, & veſicæ, hydrops, atq; totius corporis imbecillitas.

E Quemadmodum autem exigua flamma in lampade oleaginoſa & pinguia, ſi nimis viſcida & glutinoſa fuerint, vt ſunt pix, cera terebinthina, ſeuum & id genus alia, ex longinquo difficulter attrahere poteſt, ita proculdubio calor natiuus partium imbecillus redditus, huiuſmodi ſanguinem viſcoſum difficulter attrahere poteſt. Hęc ego animaduertens, nunquam ęgrotis, & vulneratis, huiuſmodi alimenta præſcripſi aut conceſſi, licet multas & inſignes fracturas curauerim. Oſſa enim (vt Galenus teſtatur, & experientia docet) habent ſuas cauernulas, in quibus naturaliter multum continent humoris craſſi & albi; ad id comparati, vt oſſa nutriat. Ex illo ipſo autem oſſis nutrimento, in fracturis generatur callus, authore Galeno. Itaq; concludo, ſuperuacaneum eſſe, huiuſmodi nutrimentis naturam grauari. Sufficit enim primo, vt Chirurgus ſua induſtria & arte partem affectam à ſymptomatibus, dolore ſcilicet, in- *Method. med. lib. 6. Ars med. cap. 86.*

flammatione (quorum symptomatum interuetu natura à suis actionibus deturbari solet) vindicet. Deinde vt medicamentis leuiter exsiccantibus, exterius applicatis, proprium ossis nutrimentum in callum exsiccet, & quod reliquum est, beneficio naturæ relinquat. A

Observatio. XCIII.

De situ tibiarum fractarum.

IN fracturis tibiarum curandis, nonnulli Chirurgi non leuem committunt errorem, cum volunt tibiã erectam insistere talo; ex qua situatione hæc sequuntur incommoda. Primo quidem fit, vt æger temporis progressu maiorem dolorem patiatur in talo, quam in ipsa fractura; idque propter tendines magnos & neruosos, qui talo inseruntur. Dolor autem ille, multos ad se trahit humores, qui in ipsa iunctura, & spatiis inter ossa pedis fracta, atque ligamenta retinentur. Et quia ex hac situatione, venæ, & arteriæ comprimuntur, & proinde pars affecta suo calore quodammodo destituitur; necessario condensantur & refrigescunt hi humores in ipsa iunctura, & spatiis inter ossa pedis. Inde curata fractura pes nouam adfert molestiam. Aegre enim & difficulter mouetur iunctura, sequuntur & nonnunquam alia, quam pessima symptomata. B

Ante annos aliquot, cum clariss. D. D. IANO ANTONIO SARACENO, MARCO OFFREDO, ET ANDREA BONETO, Medicinæ Doctoribus, curandum habui Nob. Henricum Balbanũ. Is vlceribus nonnullis in tibia laborans, ex erecta illa situatione pedis, gãgrænæ ad talum correptus fuit, qui ipsi, & nobis, non paruas attulit molestias, ita vt tibiam abscindere coacti fuerimus. Erecta autem situatio pedis, primaria causa huius mali fuit. Primo enim dolorem tali excitauit, qui ad se humores & sanguinem attraxit, vnde consecuta est inflammatio. Secundo contusus & quassatus fuit talus ex erecta illa pedis situatione. Tertio arctatæ, & compressæ fuerunt ex eadem situatione venæ, & arteriæ, quæ per ipsum crus, & tibiæ pulpam descendunt, ita vt sanguis, & spiritus, ad talum libere descendere non potuerint. Assidua quoque tibiæ extensio, non parum huc fecit: distentis enim vasis, innatum calidum & sanguis nequeunt descendere in partem affectam, vnde tandem ea frigescit & interit. Ea porro extensione vasorum, posse frigescere partem affectam, ex eo intelligitur, quod equitando per frigidam tempestatẽ, pedes si diutius intra fulcra equestria contineantur, frigeant impensissime; sin extra fulcra propẽdeant, per se ocyus incalescant. Sanguis n. & calor, patientibus ipsis vasis, illico ad pedes recurrunt.

Prospiciant igitur Chirurgi, ne nimis curiose (vt huius artis imperiti solent) situationem hanc in fracturis tibiarum obseruent. Inuoluta autem tibia fasciis, spleniis & stupis, & in capsula ad id apta collocata: ea (vt Galenus docet *Meth. Medic. lib. 6.*) eligenda est situatio, quæ minime sit dolorosa. Itaq; modo in hanc, modo in alteram partem collocanda est tibia, vt æger alias in hoc, alias in alterum decumbere possit. Sic enim multa accidentia euitabuntur. C

Observatio XCIV.

Ex applicatione caustici sub genu, dolor vehementissimus, inflammatio & febris.

CAuteriorum potentialium applicatio, tum ad ceruicem, tum ad brachium, & sub genu, si recte administrata fuerit, omni periculo vacat, imo & sine dolore est: si vero imprudenter applicata fuerint dolorem adferunt & periculosa sunt. Quod tum in aliis, tum præcipue in Pharmacopola quodam, in sua tamen arte expertissimo, vidimus. Is enim, cum sibimetipse sub genu dextro, causticum applicaret, nec locum, cui applicandum erat, satis obseruaret, suæ in hac operatione ignorantiæ, ingratam mercedem accepit. Secutus enim est paulo post applicationem, dolor acerbissimus, inflammatio, febris, inquietudines, & cõuulsionis metus. Accersitus itaque, coxam, & os sacrum, *oleo vulpino, lumbricorum, & anethino* calide inunxi: deinde defensiuum supra genu applicui, & tibiam fascia madefacta in *oxycrato* inuolui. Basilicam dextram incidi. Item eschara superficiem, quæ præmagna erat (nimis enim laute applicauerat causticum) resecui, quo vapores exhalare, & medicamenta penetrare possent. Postea vnguentũ sequens ad casum escharæ applicui. D

Vnguentum

℞ *Vnguenti basilici, butyri recentis & loti aqua rosacea*
Olei liliorum alborum ana ℥ ß.
Olei de vitellis ouorum ℥ ij. croci ℈ j.
Mucilaginis sem. cydoniorum extract. cum aqua rosacea ℥ j.
Misceantur, fiat vnguentum.

Si paulatim dolor, reliquaque symptomata remissa sunt. Sed quia causticum ad coarticulationem fibulę cum tibia, vbi validissimum ligamentum exit, applicuerat, & ligamentum hoc attigerat caustico, fontanellam propter continuos, qui inde sequebantur, dolores, apertam retinere non potuit. Consolidato igitur vlcere, & denuo applicato loco apto caustico, aliam fecimus fontanellam, quam ad hoc vsque tempus magno cum fructu apertam habet. E

Observatio. XCV.

Ex calefacto corpore & in aquam frigidam immerso, grauissima symptomata orta.

De animorum & corporũ temperamenti mutua consecutione.

VEriſſimum est, quod olim Galenus scriptum reliquit, *De temperamentis lib. 3.* inquiens: Quæ vero refrigerant à nostro corpore ne vel paululum quidem demutantur, sed ipsum statim vincunt ac mutant. Frigiditas enim, vt Galenus *alibi* docuit, omnibus animæ actionibus officit. Quemadmodum enim

A enim aqua copiose iniecta in ignem eum extinguit: sic calor natiuus frigidis afficitur. Id mihi multoties, præcipue autem in iis, quæ sequuntur, videre contigit.

EXEMPLVM I.

Anno 1591. sub Canicula, Hildenæ puella quædam laborans febri continua, eaque ardentissima, dum die critico sudore & calore summo æstuat, deducitur ab imperita quadam fœmina è lecto ad puteum: hinc hausta situla frigidissimæ, (qualis est fere puteorum tunc temporis) immersisq; manibus ad refrigerationem corporis, statim exortus est dolor in facie, & vbicunq; aqua attigerat, cum tumore & liuore. Propinqui neglectis remediis initio salutaribus, post octauum diem me cõsuluere, tum deprehendi dextram puellæ, ad carpum vsq; vesicis liuidis extuberantem: extrema digitorum arida, & vere siderata: vt in *tractatu nostro de Gangræna* fusius declaratur.

EXEMPLVM II.

Anno 1597. ineunte Iunio, nobilis quidam in Rol. ad lacum Lemanum, Samuel Arpeau nomine, cùm vehementer incaluisset, & in lacum sese refrigerãdi gratia immisisset, mox febre continua, & pleuB resi periculosissima correptus est. Quem accersitus, diuino fauore restitui.

EXEMPLVM III.

Miserabile etiam spectaculum, anno 1601. Studiosi aliquot Lausannæ præbuerunt: qui dum in diebus canicularibus, calefacto corpore in frigidam aquam insilirent, post lotionem in pleuresin lethalem inciderunt.

EXEMPLVM IV.

Ego etiam puer duodecim annorum, dum æstiuo tempore, plus, quam par esset, fluminibus frigidis innatassem, paralysim linguæ inde contraxi: cuius incommodum per multos annos sensi.

Diligenter igitur sibi caueant omnes, qui de optima valetudine conseruanda soliciti sunt, vt corpus nimis calidum, nec aqua frigida conspergant, nec aquis innatent, nisi calore prius temperato.

OBSERVATIO XCVI.

Ex acaro grauissima symptomata.

C ANNO 1599. diebus Canicularibus, honestus ac pius quidam ciuis Coloniensis, STEPHANVS FAVCONNIER, compater meus plurimum honorãdus, quadragenarius, robustus, & sanguineæ complexionis, acarum habebat in metacarpo, circa digitum auricularem. Cum autem manum fricuisset, subito exorta est inflammatio, dolor acerbissimus, phlegmone, febris, lipothymia, aliaque grauiora symptomata, quæ mihi accersito gangrænam significabant non procul abesse. Maximo enim impetu affluebant humores. Regimine tamen instituto frigido & humido, purgato item corpore, *electuario de succo rosarum, & syrupo rosato solutiuo composito cum rhabarbaro & senna*; venaque brachii sani aperta; & topicis primo astringentibus, refrigerantibus, repercutientibusque; deinde iis, quæ resoluunt & discutiunt, adhibitis; in integrum Deo fauente manus restituta fuit.

Memini quoque me audiuisse ex proprio ore Reuerendi D. D. BEZÆ, se cognouisse hominẽ magni nominis, qui hoc modo ex acaro interiit. Ex quibus palam fit, primo summa hominis miseria, qui post lapsum, infinitis, hoc est, vltra trecenta morborum genera, obnoxius fuit, quorum vel etiam minimus hominem occidere possit. Deinde quod morbi magni non tantum censendi sint hi, qui principes, & præstantiores corporis partes (vt cerebrum, cor, hepar) occupant: aut qui ex seipsis magni sunt (veluti angina, pleuritis, peripneumonia &c.) verum etiam qui ex cacochymia & malignitate humorum proD ueniunt: vt Galenus *lib. 4. & 7. Method. medendi* admonuit.

OBSERVATIO XCVII.

Panaricii siue paronychiæ incidendæ modus tutissimus, & compendiosa curatio.

QVam dolorifica, & longæ curationis sit paronychia, neminem practicorum latet. Si tamen statim ab initio pars affecta eo modo, quem mox expediam, incidatur, cedit dolor citoque curantur ægri: prout hactenus in plerisq; expertus sum. Quod sequentibus exemplis illustrare visum est.

Ante annos aliquot Coloniæ Agrippinæ ad piam & honestam matronam, vxorem D. D. IOAN. BVRGOIS diuini verbi ministri fideliss. & amici mihi multum obseruandi, laborantem dolore acerbissimo in extremitate digiti, cum febre, lipothymia, nausea, aliisq; grauioribus symptomatis, vocatus fui. Digitus tamen nondum inflammatus aut tumefactus erat; siquidem morbus tantum incipiebat. Ideoque curationem sic institui. Primo quidem digitum *lacte vaccino, in quo flores chamomeli, meliloti, semen fœnigræci & cydoniorum incocti erant*, aliquantulum fomentaui. Deinde superficiem cutis paulatim dissecui.
E Abrasa cute maculæ quædam rubicundæ apparebant: Quibus acie cultelli incisis, guttulam vnam aut alteram aquæ rufæ sub cute inueni. Illa vacuata, linteum madefactum *aqua vitæ, vbi nonnihil theriacæ dissolutæ* erat, applicui. His statim sedatus est dolor: atque hoc vnico remedio altero die sanatus fuit digitus. Reliqua quoq; symptomata, purgato leuiter corpore, sopita fuerunt.

Hoc anno 1604. vocatus fui ad nobilissimam Dominam de Monte, Bernensem matronam honestissimam, quæ triduo propter paronichyæ doloris vehementiam dormire non potuit. Abrasa cute maculam huius magnitudinis O in apice digiti sub cute inuenimus, in qua vix guttula vna ichoris continebatur. Incisa macula applicatoque ipsi digito gossipio intincto *aqua vitæ, in aqua dissoluta erat theriaca,*

manui vero & carpo linteo reduplicato ac imbuto *posca*, statim cessauit dolor: ita vt postero die plenissime sanatus sit digitus. A

ANNOTATIO.

Huius curationis cum anno 1593. primum periculum in vxore mea fecissem, & ex voto successisset, postea in supradictis matronis, ac multis aliis maxima cum vtilitate ægrorum, administraui. Et semper ad vngulã sub cute nonnihil ichoris inueni. Sed necesse est statim, vt ab initio fiat incisio hæc: alioquin ex doloris vehementia cito concurrunt humores, qui inflammationem ac tumorem excitant, atq; subiectam carnem, imo etiam ossa erodunt. Est enim cutis ea in parte admodũ densa, ita vt materia paronychiæ (quæ per se maligna est) cum nullo modo exhalari possit, maiorem acrimoniam & venenositatem acquirat: digitus quoque, imo tota manus, propter doloris vehementiam inflatur, parumque prodest incisio hæc, nisi prius materia cocta & in pus conuersa fuerit.

Vacat autem eo modo facta incisio omni periculo, nec est dolorifica, neq; neruos aut tendones offendit, cum sit superficialis. Alius vero modus apud practicos passim vsurpatur, incisio nimirum, quæ fit à superficie ad centrum, & versus os, valde periculosa est. Lædit enim neruos & tendones: vnde dolor acerbissimus, inflammatio, febris, aliaque grauiora symptomata oboriuntur. B

OBSERVATIO XCIIX.

Emplastrum stypticum Paracelsi siue fodicationum indocte applicatum periculosum.

EMplastrum Stypticum siue fodicationum, quod Paracelsus vernacula sua lingua Stichpflaster appellat, si à Chirurgo rationali, cum ratione, & iis tantum vulneribus, quibus conuenit, applicetur, præstantissimum esse medicamentum, experientia satis superque docuit. Contra vero periculosum est, si ab empirico empirice, hoc est, nulla habita ratione vulneris aut partis læsæ applicetur. Quod multis exemplis monstrare possem: sed hoc vnicum sufficiet.

AVLICVS quidam Illustrissimi Cliuiac. Iuliacensium, Montensium &c. principis, vulnus circa cubitum accepit, vbi axillaris vena & nerui nonnulli abscissi fuerunt. Incidit in manus Empirici; qui hoc solo emplastro se posse ipsum curare, gloriabatur. Breui quidem cicatrix obducta est vulneri, sed brachium mox intumuit ac doluit, tandemque exorta est febris, hinc affluxus, & inflammatio noua, & collectum fuit pus in imo vulneris. Ex illa demum putrefactione, exesa, & denuo aperta vena, tanta secuta est hæmorrhagia, vt vulneratus interierit. C

OBSERVATIO XCIX.

Combustio leuis ex vsu medicamentorum frigidorum in herpetem exedentem degenerans, eiusq; herpetis curatio.

IVueni cuidam Gallo, cui puluis tormentarius ad pedes incensus fuit, tibia à pede vsque ad genu comburitur, leuiter tamen, quandoquidem cutis vix læsa fuit. Accedit is ad Empiricum, qui statim ab initio & per dies aliquot *emplastrum ex argilla fornacum & bolo armeno cum albuminibus ouorum, & succis semperuiui & solatri*, applicuit. Postea linteis, in huiusmodi succis & eorum aquis destillatis intinctis tibiam inuoluit. Dolor, qui ab initio grauis fuerat, ex vsu horum medicamentorum auctus est: inde febris, inquietudines, affluxus humorum ad locum affectum, inflammatio totius cruris vsque ad coxam, aliaque grauiora symptomata secuta sunt: tandem vero herpes exedens totum crus inuasit, idque adeo vehementer, vt Chirurgi de abscissione tibiæ cogitarent, siquidem ea in genu fieri potuisset. Post menses sex venit ad me Coloniam, vbi diuino fauore, sequenti methodo & remediis infra scriptis curatus fuit.

Primo hac potione corpus leuiter purgaui.

Potio purgans.

℞. *Radicum Scrophulariæ maioris,*
Corticum interior. rad. frangulæ,
Radicum polypodii ana ℥ ſ.
Herbar. fumariæ,
Cuscutæ & scabiosæ ana M. ſ.
Foliorum senæ mundatæ ʒ iij.
Fiat decoctio in aqua ad ℥ iiij.
In colatura dissolue conf. Hamech. ʒ ij.
Syrupi Rosati solutiui ex multis infusionibus ℥ j.
Misce, fiat potio. D

Sequenti die basilicam eiusdem lateris, vbi tibia laborabat, incidi, & ad vncias septem sanguinis extraxi. Postea ad maiorẽ humorum præparationem & euacuationem, sequens apozema exhibui.

Apozema.

℞. *Radicum lapathi acuti, Scrophulariæ maioris,*
Corticum interiorum radic. frangulæ,
Polypodii, Petroselini, Corticum Tamarisci ana ℥ j. E
Herbarum agrimoniæ
Veronicæ,
Scabiosæ,
Fumariæ,
Cuscutæ,
Ceterach ana M. j.
Trium Florum Cordialium & Genistæ ana P. ij.

Liqui-

A *Liquiritiæ*
Vuarum passularum ana ℥ j.
Seminis Anisi &
Fœniculi ana ʒ ij.
Fiat decoctio in s. q. aquæ purissimæ ad consumptionem tertiæ partis. In ℔. j. ß
Colaturæ infundantur & macerentur s. a.
Rhabarbari electi
Agarici recenter trochiscati ana ʒ iiij.
Foliorum sennæ ℥ ij.
Fiat s. a. Apozema pro 4. matutinis horis.

His corpore purgato, & regimine ipsi præscripto, ad topica peruenimus. Itaque quia cutis ab vsu frigidorum medicamentorum indurata fuerat, statim ab initio hac fomentatione emolliente totam tibiam singulis diebus bis terve fomentandam curaui.

℞. *Radicum bismaluæ cum toto, lapat. acuti,* Fomentum.
B *Scrophulariæ ana* ℥ ij.
Foliorum Maluar.
Violarum
Florum meliloti
Sambuci ana M. j.
Semin. Fœnigræci ℥ ß.

Coquantur in aqua ad consumptionem tertiæ partis. Lintea reduplicata aut spongiæ magnæ intinctæ in hac decoctione, applicentur toti tibiæ; fomentatæ per dimidiam horam sequens emplastrum applicui.

℞. *Farinæ fabarum* Cataplasma
Lupinorum ana ℔. ß.
Fœnigræci & lini ana ℥ ij.
Radicum altheæ recent. coctæ & cribratæ ℥ iiij.
C *Puluer. Florum Chamomil.*
Meliloti,
Rosarum rubearum
Et absynth. vulgar. ana ℥ j.
Fiat s. a. Cataplasma.

Hac methodo processi per dies quatuordecim. Interim cutis emollita, & dolor sedatus fuerunt. Ichor item seu virulenta & acris materia, quæ ex vlceribus effluebat, inspissata & ad digestionem præparata fuit.

Postea vlceribus *puluerem præcipitatum aqua plantaginis & rosacea lotum* insperfi: & sequens emplastrum applicui.

℞. *Emplastri de mucilaginibus* Emplastrũ.
Emplastri palmei ana ℔. ß.
Emplastri de ranis cum Mercurio ℥ ij.
D *Aluminis vsti*
Chalcanthi ana ℥ j.
Olei rosacei quantum opus est. Terantur lentissimo igne, fiatq; veratũ.

Sequenti quoque vnguento vsus sum sub finem morbi.

℞. *Radicum Scrophulariæ maioris,* Vnguentum
Lapat. acuti,
Corticum frangulæ ana ℥ iiij.
Succi scabiosæ
Fumariæ
Aceti ana ℔. j.
Pinguedinis porcinæ recent. ℔. ij.

Conquassentur radices, deinde in lebete cum pinguedine & succis coquantur ad succorum consumptionem, colentur, & reseruetur pinguedo. Huius pinguedinis ℞. ℔. j.
Pulueris Aluminis &
E *Vitrioli vsti*
Farinæ lupinorum
Baccarum lauri
Cinerum fuliginis ana ℥ j. ß.
Argenti viui extincti ℥ ij.
Theriacæ ℥ j. *Fiat s. a. vnguentum in mortario,* quo inungatur tota tibia hora matutina.

Singulis septimanis semel ad minimum leuiter purgaui eum: idq; *supra scripta potione*, aut aliquo alio pharmaco conuenienti: veluti *pilulis de fumo terræ, confectione hamech, electuario Indo maiori, & similibus, cũ decocto fumariæ, scabiosæ, cuscutæ, & radicum lapat. acuti*, exhibitis. His remediis diuino fauore duorum mensium spatio curatus fuit.

ANNO-

ANNOTATIO. A

Causam huius herpetis fuisse vsum medicamentorum frigidorum & emplastrorum, nullum est dubium. *Frigidum* enim (vt Hippocrates recte docuit) *vlceribus mordax*, cutem obdurat, dolorem insupputabilem facit, denigrat: rigores febriles, conuulsiones & distensiones creat. Hinc humores, ratione solutionis continui, & doloris vehementia confluxi ab vsu medicamentorum frigidorum sub cute retenti fuerunt, ibique postea putrefacti, & acres redditi cutem eroserunt: quemadmodum in *tractatu nostro de combustionibus*, fauente Deo, fusius declarabimus.

Lib 5. Aph. 20.

OBSERVATIO C.

Lues venerea, ex veste eodem morbo infecta, contracta.

LVem veneream ex vestimentis, sudore, aut ichore vlcerum infectis, posse contrahi, minime rarum est: quod equidem aliquoties obseruaui. Vnicum tamen huius mali exemplū non vulgare hic subiicere sufficiet.

Puella quædam 15. annos nata, ex nobili: familia orta, cum Dusseldorpii in caterua atque conuentu nobilium Bacchanalia celebraret, factum est, vt adolescentes virginum vestes, & vicissim virgines adolescentum caligas & vestes induerent. Vnde non multo post puella, eiusmodi vestimentis vsa, circa pudenda dolorem contraxit & pruritum percepit. moxque exortæ sunt pustulæ & vlcera maligna, quæ tamen matri ob verecundiam indicare ausa non fuit, vsque dum propter ingrauescentia vlcera & doloris vehementiam incedere vix posset amplius. Tandem autem accersitus, inueni pudenda & partē colli vteri & vesicæ ad intestinum rectum vsque fœtidissimo vlcere exesa: sphincteres quoque tum vesicæ tū intestini recti erosi erant: quapropter vrina simul & excrementa alui inuoluntarie effluebant. Res erat horrenda: præter vlcus enim dolores acutissimi, febris continua & ardens, vigilię, nausea, & cibi fastidiū aderant. Atque in ea miseria intra paucos dies puella decessit. B

Cum autem ante obitum, de huius morbi causa inuestiganda mecum soliciti essent parentes, atque ex ipsa puella olfacere vellent, num ex copulatione cuiusquam morbum contraxisset: illa se nunquam virum cognouisse multis iuramentis affirmabat. Inquisitione itaque facta, adolescens (cuius caligas puella in suam perniciem prēter fas & decorum induerat) lue venerea grauissime infectus inuentus est. C

Deut. 22. 25.

B. LECTORI.

Viue diu, sed viue Deo, nam viuere Mundo,
Mortis opus; viua est viuere vita Deo.

FINIS.

D

E

GVILIEL-

GVILIELMI FABRICII HILDANI CHIRVRGI,

DE

COMBVSTIONIBVS, QVAE OLEO ET *aqua feruida, ferro candente, puluere tormentario, fulmine, & quauis alia materia ignita fiunt,*

LIBELLVS:

IN QVO DIFFERENTIÆ, SIGNA, PROGNOstica, & Curatio, tum ipsarum Combustionum, tum omnium fere Accidentium perspicue describuntur.

Prodit

ANNO cIↃ IↃ CX.

GENEROSO, VIRTVTE ET DOCTRINA VERE Nobilissimo, prudentia summaq; humanitate præstantissimo viro,

DOMINO,

SEBASTIANO AB HATZFELD, DOMINO IN WILDENBERG, CROTORFF. &c.

LITERATORVM PATRONO MAXVMO, DOMINO SVO BENIGNISSIMO,

hunc

DE COMBVSTIONIBVS TRACTATVM,

Grati animi & perpetuæ obseruantiæ monumentum,

GVIL. FABRICIVS HILDANVS

offert, consecratque.

EPISTOLA DEDICATORIA.

B QVemadmodum ex minima scintilla Generose Domine, sæpißime ingentem flammam & incendium maximum, quod pagos & oppida integra consumit, excitari videmus: Sic non raro ex affectu leuißimo, qui & prima fronte nullius momenti videbatur, morbum diuturnum, imo etiam incurabilem, & lethalem procedere, vsu atque experientia indies edocemur.

Quid enim, quæso, Acaro leuius ac vilius corpori humano accidere posset? Attamen ex eo alterum interiisse, alterum vero quasi ex Cymba Charontis ereptum fuisse, in meis Obseruationibus annotaui. Huius autem rei causa, aut ex parte ægri, aut ex parte Chirurgi, accidit. Ex parte Aegri; quando corpus prauis humoribus, aut sanguine, vel quantitate vel qualitate peccante, refertum est, neque æger consilio Medici obtemperare, neque illam, quam deberet, victus rationem obseruare velit. Tunc enim ex minimo quolibet affectu externo commoti humores ad partem affectam, cum impetu confluunt, ac primo quidem dolorem ac inflammationem, mox febrim, aliaque grauiora symptomata excitant. Vnde non immerito morbi hi, à vitiosis ac prauis humoribus orti, à Galeno Method.med.lib. 4.& alibi, inter morbos magnos numerantur.

Ex parte vero Chirurgi, fiunt ex affectibus leuißimis morbi magni, aut etiam lethales, quando is exactam artis cognitionem non habuerit, aut in curando negligens fuerit. Cum enim occasio præceps, vt recte monuit Hippocrates, ac
C materia, circa quam versatur Ars, vt Galenus docet, continuo fluat, corpusque nostrum mutationibus obnoxium, & tum à causis intrinsecis, tum extrinsecis facilime alteretur, temporis habenda est ratio, ne occasio hæc aut illa circa ægrum facienda, prætereat: Summa igitur in Chirurgo diligentia, vigilantia & sobrietas requiritur. Præterea ad exactam artis cognitionem, simplicem aliquam habere notitiam, aut externorum affectuum curandorum experientiam, videlicet vulnera curare, luxata aut confracta ossa reponere, aut calculum extrahere, Chirurgo haud sufficiet, sed vt alterum oculũ ad interna viscera, alterum vero ad externum affectum, fixum insuper habeat, necesse est. Nisi enim recta ægro præscripta fuerit victus ratio, corpusq; à prauis humoribus, si Cacochymia, aut sanguine, si Plethora adsit, expurgatum fuerit, ex minimo quolibet affectu externo, morbus magnus aut læthalis expectandus erit: humores enim ex corpore doloris vi, ad locum affectum impetu confluunt attrahunturq;, Galeno attestante. Hanc autem cognitionem non ex simplicißima aliqua experientia, multo minus ex traduce de patre in filios, vt pleriq; gloriantur, sed ex Hippocratis, Galeni, aliorumq; probatißimorum Medicorum atq; Chirurgorum monumentis haurire licet. In primis vero in admiranda illa & diuina structura humani corporis, vt notitiam non superficiariam habeat Chirurgus. necesse est. Sed proh dolor, quamplurimi hodie exercent hanc artem tam nobilißimam, tamque à vetustißimis Imperatoribus & Regibus celebratam, aliarumque omnium artiũ dignißimam habitam, qui vix, quisnam Hippocrates aut Galenus fuerit, sciant, imo nec vernaculam suam linguam legere noscant.

At quia ignorantia homines impudentes & audaces efficit, qui quamuis in morbis curandis methodum nullam ob-
D seruent, liberrima tamen & impudentißima audacia multa promittunt, multaque de morborum constitutionibus blaterant, Quandoquidem

Insipienti inest maior iactantia menti,
Vas etenim pleno tinnit inane magis.

Nunc hepar & pulmones consumptos putrefactosq; esse. Sed illos in integrum posse restituere, se iactant, Nunc calculum, marmoris instar, licet induratũ, absq; periculo posse conterere, & expellere, multaq; alia vana & impoßibilia promittunt. Sed vt & aliquid agere videantur, hic colocynthide, ille antimonio vel simili medicamento acri humores educit, decoctum ligni guaiaci exhibet, aut membra leuißima aliqua scabie aut dolore affecta, hydrargyro inungit, à quib. medicamẽtis sic imprudenter, & citra iudiciũ exhibitis & applicatis, sæpißime ægroto plus accedit periculi, quã a morbo ipso. Interim (quod caput rei est) pecuniam simul emungũt. Hinc apud illos augentur diuitiæ, augeturq; apud vulgus eorũ æstimatio & authoritas, adeo vt tandẽ eruditi atq; exercitati Medici ac Chirurgi, qui iuuentutem multis vigiliis multisq; laborib. ad artẽ ex veris fundamentis addiscendam, consumpserunt, contriueruntq;, non solum a plebeis frequenter, verum etiã a magnatibus sæpe negligantur. Tam deprauatum est ætatis huius exulceratißimum sæculum. Mirũ itaq; non est, si sæpißime ex minimis quoq; & leuißimis externis affectibus, grauißimi, imo & lethales oriantur morbi, si item curationes sinistre succedãt, si
E deniq; tot homines ab huiusmodi imperitorum barbitonsorum, seplasiariorum, Iudæorum ac carnificum fœnore trucidentur, aut ad minimum ad summam miseriam, & membrorum suorum impotentiam, redigantur. Hanc porro imperitiam & ignorantiam artis, persæpe barbitonsores, aliosq; Chirurgiam exercentes a naturali, & a Deo cõstituta via, morbos curandi per remedia licita, abstraxisse, atq; ad illicita, diabolica & superstitiosa media rapuisse, obseruaui, quorũ nonnullos cognoui, qui ad hominũ morbos curandos, coniurationib, S.S. Scripturæ vocibus, vel conceptis, & collo suspensis verbis vte-

Opinio autoris de inunctione & deligatione armorum.

bantur: Alios, qui ad vulnera curanda, non vulnus ipsum curabant, sed lapidem, cultrum, gladium, aut baculum, qui vulnus A
inflixerat, deligabant atque fasciabant. Quam curationem dicant illi, quicquid velint, illicitam tamen, magicam, & plane
diabolicam esse, quin etiam tum in sacris, tum Patrum scriptis vetitam, testantur viri graues. Merito itaq; in Republ. Chri-
stiana bene constituta, huiusmodi præstigiosi & magici Curatores, tolerandi non sunt. Quam ob causam sanitas à Deo,
tum precibus supplicibus, tum adhibitis à Deo creatis naturalibus remediis, petenda est, nec vnquam malum faciendum,
quemadmodum monet Diuus Apostolus Paulus Rom.3.cap.vers 8. *vt inde bona eueniant. Quicunque vero ad morbo-*
rum Curationes, aut præseruationes caracteribus, & verbis S. S. Scripturæ collo appensis, aliisque superstitiosis coniuratio-
nibus vtuntur, verbo Dei abutuntur, & contra secundum præceptum grauißime peccant.

Porro Combustiones etiamsi non spernendæ, res tamen eo deuenit, vt vulgo susq; deque habeantur, adeoque quilibet
sutor, textor, circumforaneus, & similes stupidißimi asini, illas curare nunc aggrediantur. Quæ vero inde sequantur ma-
la, quamq; iacturam sanitatis plurimi, qui superficiaria combustione herpetes exedentes, & vlcera incurabilia, contrahũt,
faciant, verbis hic exponere superuacaneum videtur, cum res ipsa loquatur.

Cæterum quamuis à multis ab hinc annis methodum facilimam & tutißimam Combustiones curandi inuenissem,
lubensque in Chirurgicam artem exercentium vtilitatem & ægrorum salutem, typis mandassem, diu tamen suppreßi, &
animo suspensus fui, quid agerem, vt recte agerem. Quandoquidem tam varia tamque diuersa hoc tempore sunt hominum
iudicia, vt quæ vni sapiunt, alteri nauseam prouocent. Verum postpositis hisce, aliisque nonnullis rationibus, quæ me ab in- B
stituto merito deterrere potuissent, Christiana tamen charitate commotus, quicquid occupationibus meis temporis suffura-
ri licet, id libenter in tyronum & ægrorum vtilitatem impendo. Faxit Deus Opt. Max. vt vberrimus inde fructus ad Ascle-
piadeam familiam redundare poßit.

Hunc vero quantulumcunque laborem meum sub celeberrimi nominis tui patrocinio & auspicio, Generose Do-
mine, *ideo in lucem dare statui: Primo, quod inter viros literatos, doctrinæ præstantia, & ingenii acumine, non infimum*
tibi occupaueris locum, & etiamnum continuo bonis literis incũbas, ita vt de tractatione materiæ huius non solum censu-
ram ferre, verũetiam illam, contra maledicẽtium morsus, si opus sit, vindicare potens sis. Deinde propter singularẽ amorem
atque humanitatem, qua totum illud temporis spacium, quod Coloniæ triui, me amplecti non solum dignatus es, verum-
etiam præ aliis quam plurimis viris doctis & eruditis, in grauißimis quoque affectibus, adhibere, valetudinemque corporis
tui tuorumque mihi committere volueris. At cum nunc priuatim locus gratias referendi, non concedatur, publico hoc te-
stimonio perpetuam animi mei gratitudinem atque obseruantiam, erga G. T. totamque familiam Hatzfeldiorum, te-
stari volui

Munusculum itaque hoc Chartaceum Generose Domine *obseruantiæ meæ perpetuum monumentum pro solita*
tua in me humanitate ac beneuolentia, benigne vt suscipias, summopere rogo atque flagito. Vale Generose *& huma-*
nißime Domine cum Nobilißima *tua coniuge, & sobole generosißima, totaque familia* Hatzfeldiorum, *quam, vt Deus* C
Opt. Max. diutißime incolumem conseruare, ac omnibus spiritalibus ac temporalibus bonis ditare dignetur, demisse pre-
cor. Ex Musæolo nostro Machaonico 20. Ianuarii, 1607.

Tuæ generositati addictissimus

Guil. Fabricius, Hildanus.

GVILI-

D

ERVDITIONE VIRTVTIS PIETATIS LAVDIBVS INSIGNI Viro,

Dn. GVILIELMO FABRICIO Hildano,

Medico celeberrimo, Chirurgo præstantiſſimo.

DVM ſua Romulidæ iactârent ſigna per orbem:
Vrbis dum ſceptrum dum foret orbis idem.
Hi valido aduerſas peterent dum Marte phalanges.
Seruanti ciuem querna corona data eſt.
Quid tibi, Chriſtiadûm ſeruanti millia, Doctor,
Quid dignum meritis ſancta caterua dabit?
Querna corona minor, minor aurea: laurea factis
Inferior dignas non habet Indus opes.
Sed tibi præ reliquis quæ pandet dona Viretus?
Quæ tibi Mæonidûm Pæonidumq; decus?
Præco tuæ virtutis erit, dum ſpiritus artus
Hos reget, & fragilem me meâ membra ferent.
Debetur mea Muſa tibi, mea carmina dextræ
Debentur Medici: profuit illa mihi
Pro quibus vt miritis reddatur gratia, laudes
Vt poterit, panget parua Camœna tuas,
FABRICIO faueant, faueant pia Numina dextræ;
Millia, quæ è ſtygiis multa reduxit aquis.
Nec tantum Heluetiis, quæ dextera floret in oris:
Præbet at externis ſcripta legenda viris.
Scripta legenda viris, quæ Phœbo pectora forment,
Pæonio famulos adiiciantque Choro.
Iam ſileant fratres Podalirius atque Machaon:
Nam noſtro auxilium maius in orbe viget.
Tu nunc inuidiâ maior, GVILIELME, triumpha,
Ingenio referens præmia digna tuo.

Nicolaus Viretus Thononienſis.

IN THESAVRVM VVLCANIVM G. F. Hildani.

QVis nouus in lucem iam prodit, amice, libellus
Hic Latia nobis lingua, quem ſcripſit acute
Fabricius? validæ theſaurus hic eſt Medicinæ
Vulnera ſanantis, tibi quæ intulit vſtio quæuis.
Nam ſeu vulgaris caſu te læſerit ignis,
Seu quæcunq; ab eo ſumpſit ſubſtantia vires
Lædendi, veluti ferrum, & quodcunque metallum
Et liquidum quoduis; nitri quoque pulueris ardor:
Hic certam poterit monſtrare viamque modumque
Curandi codex: merito vt Vulcanius hoſtis
Inſcribi poſsit; ſiue Inuiolabile ſcutum
Hildenſis Fabri, contra omnes ignipotentis
Inflictus Fabri, Sicula regnantis in Aethna.
Nec modo terreſtris metuit Mulciber arma
Parue liber: ſed & æthereo, qui mittit Olympo
Fulmina, dum antidotum inſuperabile & acre paratum
Eſſe ſibi ſentit? quo informes non modo næui
Tolluntur: verum & cruciatus quo leuigentur
Ardentes, fugiantque truces rabidique dolores.

Vſtio præterea poſsit quid feruida, quidue
Frigida, queiſque eadem curari ſedulo poſsit
Artibus atque modis, chartâ erudiêris eadem.
Tu ſaltem vt caueas, vrat male conſcia mens te,
Cuius ad ardores nullum medicamen in hortis
Creſcit: at æternæ ſequitur mala flamma gehennæ.

Verſus, qui videt hoſce claudicantes
Vulcanum ſciat hiſce claudicantem
Tractari, nihil ergo amice mirum,
Verſus materiæ ſuæ QVADRARE.

M. Quad.

 A

GVILIELMI FABRICII HILDANI CHIRVRGI

DE B

COMBVSTIONIBVS, QVÆ OLEO ET AQVA *feruida, ferro candenti, puluere tormentario, fulmine & quauis alia materia ignita, fiunt, Libellus:*

IN QVO

DIFFERENTIÆ, SIGNA, PROGNOSTICA, ET CVRATIO, tum ipſarum combuſtionum, tum omnium fere eorum Accidentium, perſpicue deſcribuntur.

Definitio, & cauſa combuſtionum. CAP. I.

Definitio combuſtionis.
Accidentia.

QVanquam Combuſtio ſit affectus omnibus notiſſimus, attamen clarioris do- C
ctrinæ gratia, antequam vlterius progrediamur, eum ſic deſcribemus.
Combuſtio eſt *ſolutio continui Epidermidis, & Cutis vt plurimum, nonnunquam*
etiam carnis muſculoſæ, Venarum, Arteriarum, Neruorum, &c. vi ignis impreſſa. Hanc au-
tem combuſtionem ſequuntur mox dolor acerbiſſimus, inflammatio, puſtulæ
& ſi combuſtio profunda, corpuſque cacochymicum fuerit, facillime degene-
ratur in vlcus fœtidiſſimum & malignum, quamprimum enim ignis, aut res i-
gnita cutem attigerit, ratione caliditatis & ſiccitatis ignis, humidum radicale, ex
parte illico exiccatur: hinc cutis indureſcit, & contrahitur: quod reliquum eſt
humoris in cute, & proximis partibus, ſupra modum incaleſcit, & acquirit naturam ignis.

Vnde dolor.
Curſus humorum.
Puſtulæ.

Porro durities illa cutis (quia circumiacentes partes contrahit) item ebullitio humorum, & ſo-
lutio cõtinuitatis, protinus acerbiſſimum excitant dolorem, ille vero ex proximis partibus ad ſe attra-
hit multos humores, qui (ſi combuſtio leuis fuerit) ſub Epidermide concurrunt, eamque, quia vi ignis
induruit, nec tranſpirationem admittit, in altum eleuant, hinc fiunt puſtulæ. Si autem combuſtio in-
ſignis fuerit, ita vt vera cutis ſimul læſa, in eſcharam indurata fuerit, tunc humores innati, & quic-
quid continuo ratione doloris adfluit, retinentur, & incarcerantur ſub cute illa indurata, inde non ſo- D

Exulceratio.

lum augetur eorum caliditas, quam ab igni acceperunt, verum etiam quicquid ſanguinis & humorum
ex corpore, & proximis partibus adfluit, ſimul incaleſcit, efferueſcit, & acrimoniam quandam acqui-
rit, hinc fit, vt humores illi locum affectum erodant, & vlcus magnum efficiant.

Cæterum notandum eſt, quemadmodum multiplices & diuerſæ occurrunt materiæ, quibus i-
gnis vim aut qualitatem ſuam imprimit, quę, vt ſubſtantia differunt, ſic etiam vna multo vehementius
vrit, quam altera. Itaque quanto durius & ſolidius exiſtit lignum, aut metallum aliquod, tanto vehe-

Calorem pinguium eſſe maiorem calore aquæ ferventis.

mentiorem in ſe quoque retinet calorem. Calor item olei, pinguedinis, ceræ, picis, ſapæ ad conſiſten-
tiam coctæ, vti poſtea declarabimus exemplo, & eorum, quæ facile adhærent, multo eſt vehementior,
calore aquæ feruidæ, quandoquidem experientia docuit, plumbum & ſtagnum in oleo feruido lique-
fieri, id quod nunquam fiet in aqua, quantumuis in ſummo gradu caliditatis fuerit. Quando calx ex-
tinguitur, tunc adeo incaleſcit, vt non ſolum cutem & carnem vrat & exulceret, verum etiam cutem,

Ignem cœleſtem eſſe omnium calidiſſimum.

neruos & iuncturas violenter contrahat. Ignis vero omnium vehementiſſimus & periculoſiſſimus eſt
ignis cœleſtis, ſiue fulminis continet namque in ſe quaſdam facultates ſupernaturales, quemadmo-
dum ſuo loco exponemus. E

Gradus & diſtributio combuſtionum in tres ſpecies, item ex quibus Indicationes curatiuæ petendæ. CAP. II.

QVamuis autem combuſtio à diuerſis fiat materiis, metallis & liquoribus, quemadmodũ diximus,
nihil tamen, vel parum id facit ad curationem. Quandoquidem combuſtio ferro candenti facta,
ſimilis

similis est combustioni auro aut argento candenti factæ. Sic & combustiones siue oleo feruido, cera, pice, &c. factæ fuerint, inter se (quantum ad materiam) non differunt, neque particularem requirunt curandi methodum. Quemadmodum clariss. D.D. Laurentius Ioubertus vir eximius & de Chirurgia bene meritus, testatur. Nulla igitur sumenda est indicatio curatiua ex materia ignita, sed potius ab effectu, quem impressit. Vt autem curatio recte instituatur, distribuemus combustiones omnes, à quacunque fuerint factæ, materia ignita, in tres gradus seu species, nempe in leuissimam, mediocrem & insignem. Si enim materia, quæ vrit, non vsque adeo diu adhæserit corpori nostro, aut leuis fuerit, quemadmodum stramen, linum, stupæ, aut lignum aliquod leue, vel aqua, quæ cito defluit, tunc tantummodo eleuantur pustulæ, estque hic primus gradus seu species. Si vero materia paulo diutius adhæserit, aut violentiore calore prædita fuerit, tunc non solum eleuantur pustulæ; verum etiam cutis vera suo humido radicali ex parte destituitur, & aliquo modo exiccatur & contrahitur, nondum tamen facta est eschara. Tertio si res ignita diutissime adhæserit, & violentissimum calorem in se continuerit, tunc non solum cutis, verum etiam caro, venæ, arteriæ, nerui, &c. comburuntur, contrahuntur, & in escharam siccantur: quandoquidem humidum innatum vi ignis exiccatum & consumptum est. Sunt itaque B medicamenta mutanda & applicanda secundum has differentias, quemadmodũ postea declarabimus.

Prima indicatio ex quibus sumenda. *Gradus 1. 2. 3.*

Secunda Indicatio sumitur à parte affecta: non enim vnum idemq; medicamentum simul conuenit oculo, membro virili, neruo, iuncturis, carni musculosæ, &c. Mulieres item, pueri & qui exquisito sensu præditi sunt, debiliora requirunt medicamenta; contra vero fortiora, qui duram habent carnem, & robustiores sunt homines, vt Galenus recte admonuit: Ex hac descriptione & distributione combustionum facile apparet curandi methodus, quam nos postea tribus capitibus, prout combustiones in tres species distribuimus, Deo dante, declarabimus.

2. Indicatio. *De arte curat. ad Glauconem lib. 2. cap 9.*

Signa, quibus tres illi gradus combustionum cognoscendi & distinguendi. CAP. III.

QVia combustiones in tres diuisimus species vel gradus, ac deinceps ad vniuscuiusq; speciem propria præscripturi simus remedia, necesse est, vt quomodo ex signis & notis distinguendæ sint, declaremus. Signa itaque primæ speciei, siue leuissimæ combustionis hæc sunt: cutis rubicunda, dolor acerbissimus & pungitiuus, non aliter, ac si cutis semine vrticæ fricata esset. Mox, (nisi citissime occurratur ægro remediis aptis) inflatur locus, & eleuantur pustulæ, in quibus aqua clara & alba continetur, tandem quoque Epidermis separatur. Ex circumstantiis quoq; cognoscitur combustio leuis, nimirum C rem ignitam leuem fuisse, quemadmodum stramen, linum, stupæ, & similia: aut statim defluxisse, vt aqua feruida, vel corpus exiguo momento attigisse. Contra vero in altera specie, res ignita aliquandiu corpus attigit, vel vehementiorem in se habuit calorem, quemadmodum ferrum ignitum, aut metallũ aliquod liquefactum, lignum durissimum, pix, oleum, cera, vel simile quid. Hinc fit, vt pars illico inflettur, rubescat, doleat, vrat, & ipso momento pustulæ eleuentur, in quibus continetur aqua subtilis, & flauescens, ægerque de tensione cutis conqueritur: est enim vi ignis contracta atque tensa. In vltima vero specie, ipso quoque momento, dum res ignita adhæret corpori, eleuantur pustulæ, sed illicò denuo concidunt, eo præcipue loco, in quo combustio ignis & vehemens est: subiecta vero cutis nigra, vel saltem liuida conspicitur, & obtuse sentit, si scalpello pungatur, est enim dura, & exiccata crusta, ea cum deciderit, remanet vlcus profundum, & putridum. Ex natura rei ignitæ, & spacio, quo corpori adhæsit, combustio insignis cognosci licet.

Signa primæ speciei combustionis. *Signa secundæ speciei.* *Signa tertiæ speciei.*

Porro quamprimum Chirurgo occurrit combustio, inquirat, ad quamnam speciem sit referenda, hoc est, an leuis, mediocris, vel insignis fuerit; si leuis, impediat remediis, *sequenti 6. cap.* declarandis, ne pustulæ eleuentur: si vero mediocris, ad septimum caput confugiat: Si enormis & magna, procedat, quemadmodum *cap. 8.* declarabimus.

D *Prognostica combustionum.* CAP. IV.

COmbustio leuis, vbi cutis tantummodo læsa est, quantumuis dolorifica, facile tamen & breui curatur, & vix apparebit cicatrix, si modo recta & methodica instituta fuerit curatio. Contra vero difficile sanatur combustio insignis & magna, quæ turpẽ & rugosam post se relinquit cicatricem, propter cutis deperditionem & contractionem. Si pustulæ in principio non aperiantur, tunc multi humores concurrunt ad partem læsam, qui putrescunt, & acrimoniam acquirũt, ita vt cutem & carnem profundius erodant, vlcus putridum, & tandem cicatricem turpissimam efficiant. Sunt itaque pustulæ statim ab initio incidendæ, vt aqua acris & feruida effluere queat.

Pustulæ cur à principio aperiendæ.

Facile & paruo negocio sanescit combustio in corporibus sanis, & bene temperatis. Contra difficillime in corporibus cacochymicis & pletoricis, facileque degenerat in vlcus putridum; dolor enim continuo ad se attrahit ex corpore humores & sanguinem, hinc pars affecta incalescit, & inflatur, variaque & pessima symptomata sequuntur.

Combustiones capitis & faciei, si magnæ & profundæ fuerint, glabras post se relinquunt cicatrices, quandoquidem cutis adeo arefacta & contracta est ab igne, porique clausi, vt pili postea erumpere nequeant.

Combustiones capitis & faciei.

E Combustio ad oculos præcipue ciliorum & membranarum Adnatæ & Corneæ, quantumuis leuissima sit, periculosa est, & facilime visus deprauatio, aut ad minimum imbecillitas sequitur, & palpebræ inuertuntur.

Combustiones membranarũ oculi.

Periculosæ item sunt combustiones Inguinum, & difficilime curantur: sunt enim huiusmodi membra per se humida, imbecilla & affluxui humorum obnoxia.

Cõbustiones inguinum.

Combustio Ventris semper periculosa est, difficilimeque curatur: sunt enim musculi abdominis

Combustio Ventris.

 propter

propter inſpirationem,& expirationem,extenſionem,quæ fit mediante cibo & potu, excrementorum A excretionem , riſum & clamores , in perpetuo motu , quemadmodum Hildenæ in patria in quodam puero trium annorum ætatis,obſeruaui: is enim combuſtione periculoſa ventris affectus, vlta menſes octo nobis multum negotii faceſſit.

Combuſtio inteſtinor. Si vero inteſtina aliqua in parte ſimul combuſta fuerint, lethale eſt. Eſt & combuſtio Fulminis mortalis,vti ſuo loco dicetur. *Fulminis.*

Combuſtio ad magna vaſa Arteriar. & venar. Combuſtio ad magna vaſa arteriarum & venarum periculoſa eſt,præcipue ſi profunda fuerit.calor enim contrahit,& vaſa claudit,hinc ſpiritus & ſanguis ad viuificandum & nutriendũ,non ſatis perfluere poſſunt:& tandem ſequitur Atrophia, nonnunquam & Gangræna, quemadmodum *in tractatu noſtro de gangrena & ſphacelo* oſtendimus.Combuſtiones item ad neruos & Articulos facilime contrahũt iuncturas,ideoque vt Chirurgus in huiuſmodi combuſtionibus ſummam diligentiam adhibeat,& ſtatim ab initio medicamentis aptis duritiem & rugoſitatem cutis emollire , & calorem ab igne impreſſum,extrahere & diſſipare ſtudeat,neceſſe eſt.

De duplici methodo combuſtionum curandarum. CAP. V.

Finis ad quẽ combuſtionũ remedia tendant. QVamuis paſſim infinita ad Combuſtiones apud Practicos & plebeios in vſu ſint remedia, ſiue ea B emplaſtra,vnguenta,ſucci aut aquæ deſtillatæ fuerint,nihilominus tamen omnia ad hunc finem tendunt,nimirum,vt empyreuma ſiue calorem ab igne in parte affecta relictum,aut ſuffocent , aut reſoluant,& diſſipent.Suffocatio autem Empyreumatis,fit aut frigidis & humidis medicamentis , veluti *ſuccis & aquis ſemperuiui,lactucæ,hyoſcyami,ſolatri,& ſimilibus*:aut frigidis & ſiccis , quemadmodũ ſunt *bolus armenus,terra ſigillata,ceruſa,argilla fornacum*,& huiuſmodi emplaſtica,quæ poros concludunt.Ita vt calor extraneus ab igne relictus,non aliter ac ignis in loco occluſo,intus ſuffocetur & extinguatur.

Altera via extinguendi empyreuma. Altera via extinguendi empyreuma in hoc conſiſtit,vt calor extraneus , & humores acres reſoluantur,& diſſipentur,quemadmodum vidimus prunas extingui,ſi huc illucque diſſipentur.Id vero fit calidis medicamentis,vt *ſequenti capite* declarabimus. Nunc operæpretium eſt, inquirere , quænam methodus ſit eligenda.

Lib. de flatibus. Galen. meth. med. lib. 11. & lib. de optima corporu conſtitutione. Qui primam methodum ſequuntur, hoc axiomate Hippocratis , Contraria contrariorum ſunt remedia; ſe fulciri putant.Cum enim combuſtio ſit accidens calidum,ſuo cõtrario,nempe frigidis empyreuma,& incendium ab igne relictum,extinguere conantur. Veriſſimum quidem eſſe recitatum Axioma Medicorum,fateor,ſed refrigerationem in combuſtionibus per accidens fieri debere,ſentio.Ex prima n.curandi methodo,cum varia vt plurimum oriantur ſymptomata, quemadmodum poſtea de- C clarabimus,merito reiicienda eſt.Non n.ſolũ empyreumati occurrere ſufficit,ſed præcipue aliis quamplurimis accidentibus, vt ſunt dolor,retractio & rugoſitas cutis,ſtipatio pororum,&c.proſpiciendum eſt,quæ omnia calida requirunt medicamenta.Hæc autem, vt penitus intelligantur, videamus primo proprietates frigoris.Eas autem Hippocrates deſcribit his verbis.*Vlceribus frigidum mordax,cutem obdurat, dolorem intolerabilem facit,denigrat,rigores febriles,conuulſiones & diſtentiones creat.*Et Galen.*Subiectam materiam contrahere condenſareque,frigidi ſemper eſt proprium.* Id quoque perſpicuum fit in oleo,pinguedine aliiſq; rebus,quę frigore denſantur & indureſcunt.Ex quibus perſpicuum fit,frigida combuſtionibus plane aduerſari,& varia peſſimaque accidentia procreare:Cutis enim ab igni indurata & contracta,magis ab vſu frigidorum medicamentorum indureſcit,& dolor augetur,hinc concurrunt humores , qui ſub cute indurata non ſolum retinentur,imo ab vſu frigidorum Medicamentorum in profundum repelluntur, ibique magis magisq; incaleſcunt,& ſummam acrimoniam & malignitatem acquirunt. Hinc tandem fit inflammatio,abſceſſus,& nonnunquam Gangræna. Incluſus n. humor,quia perſpiratione caret,illico putreſcit, vt Galenus teſtatur: vel quia calor aduentitius , dum in parte læſa incluſus eſt, exiccauit humidum radicale,in quo conſiſtit calor natiuus, quemadmodum *in Tractatu de Gangræna* oſtendimus. Hanc quoque ob cauſam monuit Hippocrates *Eryſipelas ab exterioribus ad interiora verti,non eſſe bonum.* Sequitur & nonnunquam , ſi combuſtiones magnæ frigidis medicamentis tractentur , Herpes exedens; D humores enim ſub cute incluſi acrimoniam & malignitatem acquirunt.Anno 1594.venit ad me Coloniam iuuenis,cui ex ſimplici combuſtione Herpes totam tibiam à pede vſque ad coxam inuaſerat , ita vt nonnulli tibiam abſcidiſſent,ſi malum tantummodo ſub genu fuiſſet. Hunc qua methodo, & quibus medicamentis curauerim,lector ex meis obſeruationibus Chirurgicis intelligere poterit.

Frigida in ambuſtionibus, non eſſe vſurpanda. Lib. de liquidor vſu in fine, & libr. 5. aphor. 20. de ſimplic. med. facult. lib. 4. cap. 1. & de vſu part. lib. 16. Lib. de inæquali intemperie. Lib. 6. aph. 25. Obſeru. 99.

Cum igitur animaduerterem,quemadmodum prunas, ſi cineribus diligenter cooperiantur, calorem ſuum diu conſeruare , ſic etiam Empyreuma, & humores , qui in combuſtionibus ad locum affectum confluunt, ab vſu frigidorum medicamentorum intus retineri,alteram potius methodum mihi ſelegi,quam hactenus etiam maximo cum fructu ægrotantium exercui.Quemadmodum enim pruna cito refrigeſcit,ſi diſperſa diſſipataque fuerit:Sic cito refrigeſcunt (per accidens tamen , vt Galenus teſtatur) per calida medicamenta diſcutiendo & extrahendo Empyreuma : Quandoquidem calor,vt Hippocr.ſcriptum reliquit,cutem emollit, extenuat, dolorem ſedat,rigores, conuulſiones mitigat,& vlcera ad ſuppurationem præparat,ideoque etiam iis partibus , quæ phlegmone infeſtantur,eiuſmodi applicantur medicamenta,à moderato calore tamen,humores liqueſieri, vias ac poros dilatari , idem Galenus teſtatur. Frigida item turpem,rugoſam & liuidam poſt ſe relinquunt cicatricem,vt ex Hippo- E crate oſtendimus:calida vero non item.

Libr. 2 ad Glauc. c. 2. Lib. 2. aph. 22. Gal. meth. med. libr. 4. Meth. med. lib. 11.

Gal. meth. med. lib. 12. Vt autem recta & methodica inſtituatur curatio combuſtionum, diligenter examinandi & inſpiciendi ſunt omnes effectus & accidentia combuſtionum , vt ſecundum earum naturam remedia mutentur & applicentur, imprimis autem, quia propter ſolutionem continui, & ſubitam mutationem

A nem dolor subsequitur, qui violenter ad se attrahit ex corpore humores & sanguinem; necesse est repellentibus medicamentis, defensiuis nimirum, & fasciis, in oxycrato, intinctis impedire, ne huiusmodi humores & sanguis in partem læsam confluant. Mox victus ratione, purgationibus, venæ sectione, cucurbitulis, aliisque reuulsionibus imminuantur, & ad alias partes trahantur & euacuentur humores & sanguis. *Meth. med lib. 3. & 5.*

Quantum ad topica attinet, in prima specie combustionum, si nondum eleuatæ fuerint pustulæ, euocetur empyreuma, & humores acres, vnguento ex cæpis & huiusmodi: si vero cutis combusta, contracta & indurata fuerit, diligentia adhibenda est, vt ea emolliatur, & lubrica efficiatur. Id autem fit medicamentis calidis & humidis, vt *sequentibus capitibus* fusius declarabimus.

De curatione primi gradus Combustionum. CAP. VI.

PRimum & præcipuum negotium in combustionibus est, vt Chirurgus impediat, ne pustulæ oriant si enim id fieri possit, non est, quod æger postea vllam molestiam vereatur. Itaq; quamprimum quis igne, aqua, aut oleo feruido, aut simili quapiam re combustus, ac combustio leuis fuerit, illico locus ambustus aqua, aut proprio sputo madefiat, & ad ignem admoueatur, vt incalescat, quantum ferre poterit, vel in aquam calidam immergat locum ambustum: aut si id fieri nequit, intingatur spongia aut linteum reduplicatum in aqua calida & applicetur loco ambusto: calor enim ille externus Empyreuma, hoc est, calorem ab igne in parte combusta relictam, ad se attrahit, vt Aristoteles & experientia testantur. Quemadmodum enim contusis scorpio ictui suo impositus, venenum proprium ad se attrahit, sic calor calorem. Hinc cæpæ in mortario cum sale contusæ, & illico loco combusto applicatæ, empyreumata extrahunt, nec sinunt, vt pustulæ eleuentur. Possunt & in taleolas scindi, & loco ambusto imponi, vnus ad alterum, donec tota pars combusta sit cooperta. Sequens quoque vnguentum empyreuma potenter extrahit, nec sinit pustulas eleuari.

Primum chirurgi negotium.

Vnguentum.

℞. *Cæpæ crudæ* ℥ j ß.
Salis
Saponis albi veneti ana ℥ ß.
Misceantur in mortario, fiatq; vnguentum cum ol. rosac. & amygdalar. dulc.

Anno 1604. cum dulcissima mea coniunx sapam in magno aheno coqueret ac ipsam spatula agitare vellet, ex improuiso dextram ad carpum vsq; in sapam ebullientem immittit, ea autem manui tanto tenacius adhærebat, quanto ad consistentiam ac spissitudinem cocta erat. Ideoque illico exortus est dolor vehementissimus, non solum in ipsa manu, verũ etiam toto brachio. Sapa ablota calida aqua vnguentum iamiam præscriptum (quod opportune tum temporis in promptu mihi erat) applicui, totum brachium *oleo rosaceo* inunxi, & fascia *posca* intincta, inuolui, sæpiusq; omnia illa reiteraui. Hinc diuino fauore, ex tanta combustione nulla secuta est cutis exulceratio, præter duas paruas pustulas vna in pollice, altera in indice digito, quæ tamen paruo negotio *vnguento basilicone*, curatæ fuere. *Historia.*

In combustionibus vero vniuersalibus procedatur, quemadmodum sequenti exemplo declarat.

Anno 1605. Paterniaci tinctoris cuiusdam Magistri Ioachimi nomine, famulus, in ahenum tinctura calida plenum incidit. Hinc totius quidem corporis combustio secuta est, sed quia tinctura non omnino feruida, illæ potissimum partes corporis, quæ fœcibus tincturæ in fundo aheni præcipue serraturæ ligni quercini, quibus adhuc calor maximus inerat, inhæserant, veluti brachia & facies, combustæ fuerunt. Accersitus, illico totum corpus, facie excepta, hoc vnguento inunxi. *Alia historia combustionũ vniuersalis.*

Vnguentum.

℞. *Saponis liquidæ lib.* ß.
Cæpæ crudæ vnc. ij.
D *Salis* ℥ j. ß.
Ol. de vitellis ouorum vnc. j.
Ol. rosac. &
Amygdalar. dulc ana vnc. iij.
Mucilag. sem. cydonior. vnc. ij. *Misce.*
Fiat vnguentum.

Oculis sequens instillaui Collyrium anodynum. *Collyrium anodynum.*

℞. *Aq. rosar. vnc. iij.*
Aq. plantag. vnc. j.
Sem. cydonior. &
Fœnogræci ana ℥ ß. *Misce.*
Maneant in Infusione supra cineres calidos per horam, deinde exprimantur, addaturq; parum lactis muliebris, & oculis calide instilletur. Reliquis vero partibus faciei *vnguentum quoque ex Sapone*, solidum tamen & spissum, ne ad oculos perflueret, eosq; læderet, applicui. Huius autem vnguenti talis est descriptio.

Vnguentum.

℞. *Gummi elemi* ℥ j.
E *Ol. de vitell. ouor.*
Rosar. ana ℥ iij.
Saponis albi & Veneti ℥ ij.
Dissoluatur gummi cum oleis, omnia in mortario diligenter commisceantur, fiatq; vnguentum, quod super linteum extensum, applicetur toti faciei, & de quatuor in 4. horas reiterentur emplastra; collyrium vero singulis horis. Eodem quoque die, exonerata prius aluo suppositorii beneficio, basilicam dextram incidi,

& sanguinem ad vncias decem extraxi; erat enim vir robustus & plethoricus. Altera vero die sequens exhibui pharmacum. A

Potio purgans.

℞. *Electuar. diacathol. drach. vj.*
Electuar. de succo rosar. drach. ij.
Syrupi rosati solut. vnc. j.

Cum aqua cichorii & buglossæ, fiat potio, detur hora matutina cum custodia, & optima victus ratione.

Altera quoque & tertia die, simili vnguento corpus totum bis inunxi, & faciei vnguentum, quod præscripsi, applicui, oculisque collyrium frequentissime instillaui. Sed quia quibusdam in locis, præcipue in brachiis combustio in profundum penetrarat, necesse fuit iisdem in locis, eandem, quam *7. & 8. cap.* declarabimus, curandi methodum, sequi. His diuino fauore intra dies quatuordecim ex tanta combustione, plenissime sanatus fuit.

Porro combustionibus faciei, vnguentum ex cæpis minime conuenit: ex iis enim oculi damnum atque iacturam non exiguam contrahunt. Itaque loco ipsius vnguenti, sequens præparatur.

Vnguentum ad combustionẽ faciei.

℞. *Saponis Veneti vnc. j.*
Olei rosar. &
Amygdalar. dulcium ana vnc. ß. B

Misce, fiat vnguentum in mortario, addendo parum mucilaginis seminis cydoniorum, extractæ cum aqua rosar.

Nota.

Notandum est Saponẽ mollem, quamuis in combustionib. minime reiiciendus sit, in facie tamen, non applicãdum esse, liquefit enim, penetrat & offendit oculos, hanc quoq; ob causam prospiciendum est, ne præscriptum vnguentum nimis sit liquidum. Nonnulli, vt impediant, ne pustulæ eleuentur, linteum vernice intinctum, applicant illico. Alii taleos & larido locum ambustum cooperiunt. Paulus Ægineta suadet linteum reduplicatum muria intingere, & applicare. Lixiuium item & aqua, in qua calx extincta fuit, idem efficiunt, sed huiusmodi remedia sæpius sunt iteranda, & tepide applicanda, ne lintea-mina siccata, in loco affecto dolorem excitent.

Facies puluere bombardico cõbusta, quomodo curanda.

Si facies puluere bombardico combusta, & grana pulueris cuti infixa fuerint, illico extrahendus est puluis, quantum fieri poterit, idque acu, aut aliquo alio instrumento acuto. Postea expectandum, est, vt pustulæ eleuentur Sic enim quod reliquum est pulueris in cute, paruo negocio extrahi, & cutis mundificari poterit.

Si vero Chirurgus in principio non aduocatus fuerit, ita vt cutis iam cicatrizata, maculæ vero nigræ ex puluere relictæ fuerint, necesse est denuo exulcerare cutem; id autem commode fiet, sequenti vesicatorio. C

Vesicatorium.

℞. *Cantharidum num. vj.*
Fermenti ℥ ß.

Misce in mortario cum gutta vna aut altera aceti, fiatque vnguenti instar, de quo fiant parua emplastra, quæ maculis applicentur. Sed diligenter prospiciendum, ne ad oculos perueniat vnguentum hoc.

Cumprimum pustulæ fuerint eleuatæ, incidendæ sunt forficibus, postea acu aut aliquo alio instrumento acuto eximendus est puluis, tandemque applicandum est sequens vnguentum.

Vnguentum.

℞. *Butyri sine sale vnc. j.*
Vnguenti Basilic.
Olei lilior. albor.
De vitell. ouor. ana ℥. ij. Misce. F. vnguentum.

Pulueris præcipitati vsus in hoc casu.

Quotiescunque Chirurgus tractat vlcera, prospiciat, vt nigredinem pulueris diligenter abstergat, aut cum *decocto fœnograeci, & florum meliloti* abluat, postea applicet præscriptum vnguentum, atq; ita procedat, donec vlcera satis sint mundificata. Ego hoc in casu aliquoties vsus sum *puluere præcipitati*, idque maximo cum fructu ægrotantium. Circumcirca vero vlcera, doloris leniendi gratia sequens applicetur vnguentum anodynum. D

Vnguentum anodynum.

℞. *Olei amygdal. dulc.*
Rosacei
Ceræ albæ ana ℥. j.

Liquefiant, & misceantur, postea adde camphoræ ℈. j. mucilaginis sem. cydonior. parum. Misc. Fiat vnguentum.

Si vero puluis in oculos impulsus fuerit, abluendi sunt *lacte muliebri, aut aqua rosac. tepida.* Imprimis autem diligentia adhibẽda est, vt affluxus humorũ impediatur, & dolor leniatur, vt *c. 11.* declarabimus.

Si vero puluis in cutem impulsus non fuerit, sed cutis tantummodo ex flamma pulueris combusta, tunc illico *vnguentum superius præscriptum ex Sapone, oleo, amygdal. dulc. & rosaceo*, applicetur. Interim dum affectus ita tractatur, diminuendi & per alia loca educendi sunt humores noxii, & sanguis, ne ratione solutionis continui, & doloris in partem læsam confluant, inflammationemque & alia grauiora symptomata excitent. Id autem commode fiet victus ratione, purgationibus, venæ sectione, cucurbitulis & defensinis, vt *suo loco* declarabimus.

De curatione secundi gradus combustionum. CAP. VII. E

PORRO si Combustio altius penetrauerit, ita vt non solum pustulę eleuentur, verum etiam cutis combusta, siccata, & contracta fuerit, tunc neq; cæpæ, sapo, sal, & quæ ex huiusmodi fiunt medicamenta, multo minus etiam *superius* enarrata frigida & sicca, sed quæ cutem emolliunt, & lubricam reddunt, erunt applicanda; ea autem sunt temperata, calida scilicet & humida. Itaque hoc modo procedendum.

Impri-

A Imprimis pustulæ omnes forficibus incidantur, quo aqua acris & calida effluere possit, epidermis item vbicunque separata est abstrahatur, ne sub ipsa pus colligatur. Et quia illico humores & sanguis ad locum affectum affluunt, necesse est, vt affluxui illi humorum, defensiuis aduersetur. Applicetur itaque vnum ex sequentibus defensiuis, ad latitudinem palmi minoris, supra locum ambustum. *Defensiuum.*

℞. *Pulu. boli armeni:*
Sang. drac:
Gallar.
Croci Martis
Acaciæ ana vnc. ß.
Ol. rosac. vnc. ij.
Ceræ nouæ vnc. j. ß.

F. vnguentum secundum artem, addendo parum aceti: Vel

℞: *Farinæ hordei*
Argillæ fornac. ana vnc. ij.

Coquantur cum aceto, & aqua ad formam Cataplasmatis, in fine admisce albumina ouor. num. ij. Hoc defensiuum
B singulis diebus bis aut ter reiteretur, ne in parte affecta exiccetur, & dolorem excitet. *Aliud defensiuum.*

Toti vero loco ambusto imponatur sequens vnguentum.

℞. *Vnguenti basilicon. vnc. j.* *Vnguentum.*
Ol. rosacei &
Lilior. albor. ana vnc ß.
Vitell. ouor. num. ij. Misce.

Sequens quoque vnguentum combustionibus summopere conuenit, dolores mitigat, cutem emollit, & humores affluxos resoluit.

℞ *Butyri recent. sine sale* *Aliud.*
Pinguedinis gallinæ recent. ana vnc. j.
Ceræ nouæ,
Ol. liliorum alborum ana vnc. ß. Liquefiant simul, postea admisce croci scrup. j. mucilaginis sem. cydonior. vnc. j. Misceantur in mortario, fiatque vnguentum.

Si vero dolor adeo vehemens fuerit, vt æger nihil, aut parum dormire possit, admisceatur prædicto vnguento *opii dissoluti scrup. ß.* Aut
C

℞. *Butyri recent. vnc. ij.* *Vnguentum.*
Ol. Amygdalar. dulc.
De vitellis ouor. ana vnc. ß.
Croci, opii ana scrup. ß.
Camphoræ scrup. j.
Mucilaginis sem. cydonior. vnc. j.

Misce. Fiat vnguentum. & applicetur.

Applicato defensiuo, & vno ex præscriptis vnguentis, pars affecta inuoluenda est, fascia in *oxycrato*, madefacta. Et quidem brachio aut crure laborante, ab infima parte incipiendum, hoc enim modo reprimuntur humores, qui iam in partem læsam influendam, præparati sunt. Si vero combustio aliqua in parte fuerit, quæ fascia amplecti non possit, intingendum est linteum reduplicatum in *oxycrato*, & applicandum singulis diebus ter aut quater. Aqua item, in qua caules conseruantur (quæ fit ex *aceto, aqua, & sale*) si in ea intincta fuerint linteamina, & applicata, mirum in modum humores reprimit, dolorem lenit, & empyreumati aduersatur. In facie tamen huiusmodi medicamenta, vbi *acetum & sal* ingreditur, propter oculos non sunt applicanda. Emollita & satis lubrica facta cute, doloreque lenito, nonnulli exiccantibus medicamentis, veluti *vnguento ex calce lota, diapompholygos, albo Rhasis, & similibus*, cicatricem inducendam esse volunt. Verum enimuero, quia huiusmodi exiccantia cutem contrahunt, & cicatrices turpes efficiunt, vsus eorum medicamentorum mihi non probatur.
D

Vtor igitur vt plurimum emollientibus vsque ad finem curationis. Præparo quoque vnguentum ad omnes combustiones præstantissimum, hunc in modum.

℞. *Butyri recent. & loti in aq. rosac. vnc. iij.* *Vnguentum ad omnes combustiones præstantissimum.*
Ol. violacei
De vitellis ouor.
Amygdalar. dulc. ana vnc. ß.
Farinæ hordei vnc. j. ß.
Croci scrup. j.
Mucilaginis sem: cydonior. vnc. j.
Ceræ q. s. F. vnguentum in mortario.

Hoc vnguentum emollit, dolore lenit, & paulatim cicatricem inducit. Sed quia combustiones, imprimis, quæ in cutis sunt superficie, vehemetissimo sensu sunt præditæ, videant Chirurgi, vt blande vlcera
E abstergant. Ego ne abstergendo vlcera, excitem dolores, tela subtilissima, qualis est Cambriacensis, aut syndone cooperio totam partem ambustam; nec illam amoueo, donec vlcera sint sanata, per hanc telam pus facilime effluit, & virtus medicamentorum ad vlcera peruenit.

Dum vero locus ambustus, vti dictum est, curatur, victus ratio, purgatio humorũ, & venæ sectio, minime erit negligenda. A salsis omnibus vehementer calidis, & acribus, & quæ difficilis concretionis *Victus ratio.*

sunt,

ſunt, abſtineat. Vtatur iuſculis carnium recentium, in quibus *Acetoſa, Endiuia, Lactuca, & Borrago* coxerint. Bibat phtiſanam, aut ceruiſiam minime generoſam. Si plenitudo adeſt, incidatur Baſilica, aut Mediana, extrahaturque ſanguis, prout vires conſentiunt. Si purgare neceſſe eſt, purgetur ſecundum humoris prædominantis naturam, de quibus Medicus conſulendus eſt. Si combuſtio in facie fuerit, cucurbitulæ ſpatulis erunt applicandæ, vt ſanguis & humores retrorſum trahantur. A

De curatione tertii & vltimi gradus combuſtionum. CAP. VIII.

Tertius gradus combuſtionum periculoſus tribus potiſſ. de cauſis. Periculoſus eſt tertius & vltimus hic gradus combuſtionum, propterea quod nonnunquam degenerat in Gangrænam & Sphacelum. Primo enim ratione caloris vehementiæ, exiccatur & conſumitur humidum radicale, & innatum calidum. Secundo exiccantur & contrahuntur Cutis, Caro muſculoſa, venæ & arteriæ, vt ſanguis per eas in partem læſam influere minime poſſit. Tertio concurrunt ratione doloris & ſolutionis continui humores & ſanguis, augentque incendium. Hinc ex penuria alimenti, & ſuffocatione caloris natiui emoritur pars affecta, quemadmodum in *Tractatu de Gangræna & Sphacelo* monſtrauimus. *1. 2. 3.* *Hiſtoria.* Anno 1592. incidit in manus honeſtiſſima matrona in Hilden, illa propter negotia domeſtica defatigata ſola, ad focum ſedens, & ſyncope correpta, in terram decidit, dextrum vero crus in prunas proiectum eſt, hinc ſura ita combuſta fuit, vt paulo poſt, quia corpore craſſa & cacochymica erat, Gangræna & Sphacelo correpta fuerit, ſeparata tamen eſchara, & applicatis, quæ ad Gangrænam pertinent, ſanitatem recuperauit. B

Imprimis igitur puſtulæ omnes ſunt incidendæ, & æqua ratione combuſtionis confluxa ſpongia vel linteo exiccanda. Poſtea eſchara leniter eſt ſeparanda, aut ad minimum in diuerſis locis fere ad carnem vſque incidenda, quo humor acris ſub cruſta retentus effluere, medicamenta penetrare, & quicquid à calore induratum, emolliri poſſit. Separatio autem illa eſcharæ primo aut ſecundo die fieri debet, antequam pars affecta infletur: ſequens quoque vnguentum ſtatim ab initio eſt applicandum: *Vnguentum.*

℞. *Butyri rec. & loti in aq. roſ. vnc. iij.*
Vnguenti baſiliconis vnc. j. ß.
Ol. lilior. albor.
Amygdal. dulc. ana vnc. ß.
Vitellum vnius oui. Miſce & applica.

Poſtea linteum reduplicatum in ſequenti emulſione intinctum, tepide applicetur. Sedat enim dolores, emollit, & affluxionem humorum reprimit. *Emulſio.* C

℞. *Medullæ ſem. cucurb. vnc. ij.*
Sem cydonior.
Fœnogr. ana drach j.

Contundantur in mortario, & cum lib. vj. aquæ puræ colentur, fiatque emulſio, in qua diſſolue Saponis Veneti albi vnc ß. camphoræ ſcrup. ß. Si vero combuſtio in facie fuerit, ſapo minime eſt addendus, propter oculos, ſed eius loco addatur parum *aq. roſar. & plantaginis.*

Defenſiua ſtatim ab initio ſunt applicanda, & faſciæ in poſca intingendæ, vt impetus affluxus humorum impediatur. Si vero pars affecta iam inflata fuerit, præcipue vero ſi venæ & arteriæ ab igne ſunt contractæ, non vſque adeo probantur defenſiua, niſi aliquid, quod vim habeat reſoluendi, cuiuſmodi ſunt *farina fabarum, lupinorum, lolii & puluis flor. chamom. &c.* iis admixtum fuerit. Vtatur æger victu tenuiſſimo, purgentur item humores noxii cathartico ſecundum humoris prædominantis naturam. Incidatur vena, & cucurbitulæ applicentur, de qua re Medicus conſulendus.

Cumprimum autem affluxus humorum & ſanguinis ex parte remiſerit, ab vſu defenſiuorum deſiſtendum eſt, quo ſpiritus & nutrimentum eo melius poſſint in partem læſam influere, eſcharamque digerere, atque ſeparare, vbi Chirurgus, miniſter naturæ, ſingulis diebus, quantum abſque dolore fieri poteſt, aliquid ab eſchara excidere debet, poſtea præſcriptum *vnguentum ex butyro recenti, &c.* imponere. Sequens quoque fomentum non habet exiguam vim ſedandi dolorem, cutem emolliendi, & digeſtionem promouendi. *Fomentum.* D

℞. *Radicum althex ℥. ij.*
Semin. cydonior.
Fœnogræci ana vnc. ß.
Flor. Chamom.
Meliloti ana M. j.

Coquantur in aqua, aut ſi dolor vehemens fuerit, *in lacte vaccino*, deinde ſpongia madefacta in decocto, applicetur calide: poteſt & admiſceri aliquid *olei lilior. alborum.*

Si vero combuſtio adeo magna fuerit, vt in Gangrænam & Sphacelum degeneret, tunc curatio Gangrænæ, ex *Tractatu noſtro de Gangræna* eſt petenda. Sed quia huiuſmodi combuſtiones, quemadmodum diximus, ſæpiſſime in Gangrænam degenerent, ideoque caute & cum iudicio in iis procedendum eſt, & ſemper aliquid applicandum, quod putredini aduerſetur.

In pueris mihi aliquoties acciderunt combuſtiones manuum & pedum, in quibus extremitates digitorum plane combuſtæ fuerunt. In his autem diligentia adhibenda eſt, vt quicquid ita combuſtum, mature ſeparetur, ne putredo partes ſanas inuadat. Itaque ſi caro & os vſque ad articulum adeo combuſta fuerint, ita vt conſeruari non poſſint, incidendum eſt os nouacula in ipſo articulo, non autem tenaculis, vt nonnulli voluerunt. Si articulus ipſe quoque affectus fuerit, retro articulum, caro nouacula, os vero minutiſſima ſerra incidatur. Cur autem abſciſſio hæc ſcalpellis fieri non debeat, in E

A *Tractatu nostro de Gangrena* declarauimus, vbi etiam modũ abſcindendi digitos monſtrauimus. Quamprimum autem eſchara ſeparata fuerit, operæprecium eſt primo mundificare vlcus, quapropter ſi putridum ac fœtidum fuerit, æger robuſtus, & affectus in parte non vſq; adeo ſenſibili, ſolebam applicare *Aegyptiacum*. Si vero æger delicatulus, & affectus in loco ſenſibili, temperandum eſt *vnguentum prædictum melle roſac. Puluis item præcipitati lotus in aqua roſac.* præſtantiſſimum eſt medicamentum ad omnia vlcera putrida. Aut.

Puluis præcipitati præſtantiſſimũ in vlceribus putridis

Vnguentum

℞. *Pulueris præcipitati*
Radic. ariſtoloch. rot.
Farinæ hordei ana ʒ. j.

Cum melle roſac. parumq; therebinth. lotæ, fiat vnguentum. Si combuſtio in capite aut facie fuerit; addatur parũ *gummi Elemii in oleo roſ. diſſoluti.* Mundificatiuum item noſtrum *de ſucco Apii*, mirum in modum mundificat vlcera putrida, vti & *mel roſar. cum aqua vitæ mixtum* & applicatum. Huiuſmodi autem medicamenta xylone aut filamentis ſuauibus vlceribus impoſita, linteaminibus ſuauibus reduplicatis, aut ſpongia molli inuoluenda eſt pars affecta; attrahunt enim huiuſmodi linteamina, & ſpongia humores ſeroſos, qui B conſolidationem impediunt.

Vide tract. de Gang. c. 12.

Mundificatis vlceribus, incarnantibus vti conuenit, quale eſt *vnguentum aureum, Nicotianæ*, aut ſequens puluis.

Puluis ſarcoticus.

℞. *Pulu. aloes*
Sarcocollæ
Myrrhæ ana ʒ. ij. Miſce. F. puluis.

Sequens quoq; viſcus mirum in modum mundificat, & incarnat, quæcunque fuerint vlcera putrida.

Viſcus.

℞. *Herbarum centaurii & hyperici cum toto*
Diapenſiæ,
Alchymillæ
Betæ ſylueſt.
Folior. arnogloſſæ maioris ana M. iiij.
Radic. Tormentillæ
Ariſtolochiæ longæ ana ℥. ij.

Incidantur & contundantur omnia, poſtea in vas vitreum proiecta, ſuperinfundatur vini tantum, vt ſupernatet, digeranturq; in ſole per dies tres, deinde coquantur lento igne, donec tertia pars ſit conſumpta, colaturam cum fortiſsima expreßione C *infunde in alembicum vitreum, & in Balneo Mariæ fiat viſcus.*

Tandem inducenda eſt cicatrix, non autem iis, quæ vehementer exiccant, qualia in aliis vlceribus Chirurgi vti conſueuerunt; vehementer enim exiccantia in combuſtionibus, cicatricem rugoſam ac turpem efficiunt. Applicetur igitur ſequens vnguentum.

Vnguentum cicatrizans.

℞. *Emplaſtri palmei ℥. ij.*
Pingued. Gall.
Et anſer. ana ℥ ß.
Liqueſiant ſimul. Deinde admiſce
Aluminis vſti
Saturni calcinati
Lythargirii aurei
Lapidis calaminaris ana ℥ j.

Et in mortario plumbeo & addendo mucilag. ſem. cydonior. & fœnograci, quantum excipere poßit, fiat vnguentum, quod in omnibus combuſtionibus præſtantiſſimum eſt. *Vnguento Alabaſtrino* quoque hoc in caſu ſæpiſſime v- D ſus ſum magno cum fructu, cuius eſt deſcriptio.

Vnguentum Alabaſtrini deſcriptio.

℞. *Lapidis Alabaſtritis calcionati vnc j. ß.*
Pumicis albi calcionati vnc. j. ß.
Aluminis vſti. ʒ. ij.
F. omnium tenuiſsimus puluis. Poſtea.
℞. *Ceræ albæ*
Seui ceruini
Ol. amygdalar. dulc.
Lilior. albor. ana vnc. j.
Ol. de vitell. ouor. vnc ß.
F. vnguentum ſ. a. Hoc vnguentum emollit, dolorem lenit, & cicatricem pulchram inducit.

Si combuſtio ad ſupercilia, labia, aut in digitis fuerit, diligentia adhibenda eſt, ne huiuſmodi partes contrahantur, & ad inuicem conglutinentur. Itaque linteamina & filamenta, aut laminæ plumbeę ſubtiliſſimæ fabricatæ, partibus vbi conglutinationis eſt periculum, ſunt interponendæ.

In magnis combuſtionibus ad magna vaſa arteriarum & venarum, vbi atrophiæ ex penuria ali- E menti metus adeſt, tota pars affecta primis quidem diebus *oleo roſac.* ad reprimendos humores, poſtea vero ſequenti vnguento inungenda eſt.

Vnguentum combuſt. magnorum vaſorum.

℞. *Succi lumbricor. vnc. ij.*
Pingued. humanæ
Gallinæ
Vrſi ana vnc. j.

Aqua

 A

Aqua vitæ ʒ.ij.

Misc. Hoc vnguentum emollit, resoluit, corroborat, & aperit, si quæ venæ & arteriæ propter violentiam ignis contractæ & opilatæ fuerint; atq; proinde Atrophiam impedit.

De Combustionibus ad oculos.

Cap. IX.

QVãto nobilior corporis nostri pars aliqua existit, tanto maior adhibenda est diligentiã, cum male afficitur. Oculus itaque quia nobilissimum est membrum, & valde sensibile, particularem quandam requirit curationem. Imprimis autem Chirurgus in toto hoc laboret negotio, vt dolori, & affluxui humorũ & sanguinis resistat. Ideoq; statim ab initio defensiua fronti & temporibus applicare, & pustulas omnes incidere debet, quo aqua acris & calida effluere possit. Oculis vero tepide instillet continuo *lac muliebre cum aqua rosac. mixtum, in qua parum croci integri* maceratum fuerit. Linteum item reduplicatum, & in hoc lac madefactum, oculis tepide applicet, & reiteret, quotiescunq; siccum fuerit, aut,

Collyrium

℞. *Aq rosac. ℥ iij.*
Sem. cydonior. &
Fœnogr. ana ʒ.ß. B
Croci integri ℈.ß. Misceantur.

Maneant in infusione horas 4. deinde exprimantur. Huic mucilagini admisceatur parum lactis muliebris, deinde tepide oculis instilletur, & linteis reduplicatis applicetur oculis. Si dolor magnus est, addãtur *grana tria aut quatuor opii dissoluti in aq. rosac. sanguis item columbinus* calide oculis instillatus, dolorem lenit. Tandem applicetur sequens Cataplasma.

Cataplasma

℞. *Pulpæ malor. dulc. sub prunis decoctorum ℥.ij.*
Farinæ fœnogr. &
Hordei ana ℥.ß.

Coquantur in lacte vaccino ad formam cataplasmatis. In fine admisceantur croci ℈.ß. vitellum vnius oui, parumq; olei rosac. & calide applicetur. Circumcirca tamen oculos si combustio leuis adsit, applicari potest vnguentum aliquod ex sapone, quod tamen solidum satis sit, ne aliquando oculos offendat.

Hic processus non est mutandus, donec ab inflammatione & dolore tutus sit æger, postea applicetur sequens collyrium, ad maiorem exiccationem, & visus corroborationem.

Collyrium.

℞. *Aquar. Euphrasiæ* C
Fœniculi
Rosarum ana ℥.j.
Tutiæ præparat.
Sief albi sine opio ana ʒ.j.
Misce. Fiat Collyrium.

Sciat autem Lector, Collyria, in quibus ingreditur lac muliebre, æstate singulis, Hyeme vero alternis diebus mutanda esse: facile enim acescit lac, & acrimoniam acquirit, tunc dolorem non lenit, sed excitat. Hanc quoq; ob causam acria illa, quæ in reliquis combustionibus præscripsimus, qualia sunt lixiuium, muria, &c. in combustionibus faciei non sunt applicanda.

A narcoticis, item, nisi dolor magnus adfuerit, quantum fieri poterit, abstinendum est; quandoquidem illa propter summam suam frigiditatem incrassant ac condensant humores & spiritus visiuos oculorum.

Si vero cutis ad oculos indurata fuerit, emolliienda & lubrica facienda est, idq; *superius enarratis vnguentis.* Adhibenda tamen est diligentia, ne vnguenta aut pinguia intrent in oculos, excitant enim dolorem. Interim dum cutis emollitur vnguentis & oleis, instillentur collyria, & applicetur cataplasma, quemadmodum diximus. Quamprimum crusta abscesserit, consolidãda sunt vlcera, quemadmodum *præcedenti cap.* declarauimus, id tantum addo, *vnguentis ad oculorum & capitis vlcera semper aliquid gummi elemii commiscendum esse, est enim præstantissimum medicamentum ad huiusmodi partium vulnera.* Diligentia quoq; adhibenda est inter curandum, ne palpebræ retrahantur, id enim maximam deformitatem adferret. Ideoque tota facies inungenda est vnguento quodam emolliente, veluti hoc. D

Gummi Elemii præstãtia ad combustiones faciei.

℞. *Gummi Elemii ʒ.j.*
Ol. lilior. albor.
Pingued. vrsi ana ℥.j.
Mucilag. sem. fœnograci ʒ.ij.
Liquefiant lento igne, colentur & fiat vnguentum.

Sequens quoque fomentum ad idem valet.

Fomentum.

℞. *Folior & radic. altheæ*
Maluæ
Brancæ vrsinæ
Flor. meliloti ana M.ß. E
Sem. fœnograci &
Lini ana ℥.ß.

Coquantur in aqua: Spongia madefacta, calide applicetur, postea inungatur facies superiori vnguento.

Fomen-

A Fomentatâ & inunctâ facie, paulatim cutis extendatur ambabus manibus, non secus ac pelliones pelles extendere solent.

Quantum ad vniuersalia, imprimis vtatur æger victu acutissimo, tum ab omnibus calidis, salitis, pipere, zingibere, garyophyllis, alliis, cæpis, raphanis & similibus, sale conditis, tum quæ difficilis sunt digestionis, abstineat. Vinum item & ceruisia generosa nocent. Bibat prisanam, in qua aliquid *seminis coriandri præparati, sem. anisi* coxerit. Si æger à vino propter ætatem abstinere non possit, eligat sibi vinum album, & minus generosum. Cum iusculis coquantur herbæ, quæ refrigerant, & bilem reprimunt, quales sunt *Acetosa, Borrago, Cichorium, Cerefol. radic. petrosel. fœniculi, Maiorana, Rosmari. & Euphrasia*. Post pastum sumat æger parum *miuæ cydoniorum simplicis, aut conseruæ rosarum antiquæ*, vt eleuatio vaporum ad caput impediatur. Si sitis vrgeat, vtatur *decocto suo hordeaceo*, in quo dissolutus sit *Syrupus de succo acetosæ, aut Limonii vel Granatorum*. *Cerasa item condita, rob. de ribes, de Berberis* & alia huius generis simplicia conueniunt. Corpus purgetur *Electuariis lenitiuis, cassia, manna, syrupo rosato solutiuo, & similib.* Clysteres item & suppositoria, quia materiam deorsum trahunt, summopere conueniunt. Incidatur Cephalica in brachio, applicentur ventosæ scapulis, & vesicatoria post aures. Somnus summopere cõuenit oculorum morbis. Contra vero vigiliæ & splendor Solis nocent, ideoque cubiculum, vt tenebrosum sit, operæpretium existit. Porro antequam huic capiti finem imponam, in gratiam tyronum exemplum Combustionum non adeo vulgare, in medium adferam. *Victus ratio.* *Purgantia.*

B

Puella duorum annorum ætatis suæ aut circiter, filia Domini Samuelis Gaillardi Ludimagistri apud Neocomenses vigilantissimi, compatris mei plurimum honorandi, ad focum sedens, in prunas decidit, vnde non solum frõs circa oculos, verum etiam tota fere facies potissimum ex vna parte, grauiter combusta fuit. Ego momento ipso accersitus, illicò sequens vnguentum in linteum extensum toti ferme faciei, in formam emplastri, applicui. *Historia.*

℞. *Saponis Veneti vnc. j.* *Vnguentum*
Ol. de vitellis ouor. &
Amygdalar. dulc. ana ℥. ij.
Gummi elemi dissoluti cum oleis ℥. j.
Misce. Fiat vnguentum, addendo parum mucilaginis seminis cydoniorum.

Oculis vero *Collyrium ex lacte muliebri, parumque aquæ rosar.* cõtinuo tepide instillate, & linteis suauibus reduplicatis applicare iussi. Prima die singulis horis quatuor emplastra renouaui, hinc maior empyreumatis pars euocata fuit. Die secunda, *pulueris radicum mechoacæ ℈. j. ex iusculo carnis recentis* exhibui, parti vero affectæ, sequens applicui vnguentum. *Collyrium.*

C

℞. *Ol. de vitellis ouorum* *Aliud vnguentum.*
Ol. Amygdalar. dulc.
Pinguedinis vrsi, &
Pingued. humanæ ana vnc. ß.
Gummi elemi, dissoluti cum oleis drach. ij.
Ceræ nouæ vnc. j.
Croci scrup. j.

Misce, fiat vnguentum, quo solo curationem fere absolui, nisi quod circa finem curationis eidem vnguẽto aliquantum *farinæ lentium* maioris exiccationis gratia, admiscuerim, totam quin etiam partem ambustam aliquando sequenti vnguento emolliente inunxi.

℞. *Gummi elem. ℥ ß.* *Aliud vnguentum.*
Ol. de vitell. ouorum &
Lilior. albor. ana ℥. ß.
Pingued. humanæ ℥. ij.
D *Misce.*

Interim, dum cutem ita emollirem, sæpissime illam ambabus manibus extendebam, quemadmodum pelliones pelles, dum illas adornant, extendere solent. Sic diuino fauore curata fuit, ita quidem, vt nullum relictum sit vestigium combustionis, nisi minimum in superiori labello, quo in loco medicamenta, propter impatientiam pueri, contineri non potuerant.

De Combustionibus Inguinum. CAP. X.

Inguina, quia membra sunt rara, laxa, humida, & fluxionibus obnoxia, atque ita facile putrescentia, particularem quoque diligentiam & methodum curandi requirunt. Inprimis autem, quia propter vicinitatem emunctoriorum ibi humores illico concurrunt, applicandum est statim ab initio defensiuum ad imum ventris supra combustionem, vena in cubito incidatur, & vomitus, si fieri potest, prouocetur; sin minus per inferiora leuiter purgetur æger, & victus tenuissimus instituatur: à vino generoso, & à cibis calidis & acribus abstineat, quemadmodum *superiori capite* declarauimus. Topica inguinum, quia membra sunt rara, laxa, humida & corruptioni obnoxia, vt magis, quam in aliis combustionibus E exiccent, & putredini aduersentur, necesse est. Itaque si pustulæ nondum eleuatæ fuerint, applicetur illico *vnguentum aliquod ex sapone, & cæpis præparatum*: si vero iam eleuatæ fuerint, incidantur, quo aqua acris effluere possit. Postea applicetur sequens vnguentum.

℞. *Vnguenti rosati vnc. j. ß.* *Vnguentum.*
Ol. de vitell. ouor. &
Amygdal. dulc. ana vnc. ß.

A

Liquefiant quibus admisce

Myrrha

Aloes ana ℥ j. *Misce* & applica cum filamentis, postea cooperiatur tota pars affecta sequenti cataplasmate.

Cataplasma

℞. *Farinæ hord.* &

Fabar ana vnc. iij.

Pulu. rosar. rub. vnc. ß. cum oxymellite fiat cataplasma, quod calide applicetur.

Vnguentum ad casum eschara.

Si autem combustio insignis fuerit, ita vt inducta sit crusta, separanda est paulatim scalpello, aut ad minimum vbique scarificanda, postea applicetur sequens vnguentum ad casum Escharæ.

℞. *Superioris vnguenti vnc. ij.*

Pulueris scordii ℥ j.

Vnguenti Aegyptiaci ℥ ij. *plus aut minus*, prout putrefactio magna, & æger robustus, aut debilis fuerit. *Misce* & applica cum filamentis, postea

Cataplasma

℞. *Far. lupinor.*

Fabar.

Lolii ana vnc. j. ß. B

Coquantur cum lixiuio barbitonsor. Tandem admisce.

Pulv. Scordii

Aloes

Myrrhæ ana vnc. ß.

Misce fiat cataplasma, quod calide applicetur.

Post escharæ casum, mundificetur, incarnetur, & cicatrisetur vlcus, quemadmodum *capite octauo* delarauimus.

De Combustionibus iuncturarum.

Cap. XI.

IVncturis, quia partes sunt neruosæ, & maximo sensu præditæ, statim ab initio defensiua applicanda, corpus purgandum, vena incidenda, & victus ratio instituenda est, quemadmodum *superioribus capitibus de Combustionibus oculorum & inguinum* declarauimus: medicamenta ex sapone, cæpis & huiusmodi acrioribus (nisi combustio leuis fuerit) minime sunt applicanda, sed emollientibus, lenientibus & anodynis tractanda est pars affecta. In magnis autem iuncturarum combustionibus diligenter prospiciendum est, ne nerui retrahantur & iuncturæ incuruentur: ideoque totum membrum bis in die inungendum est *oleo lumbricorum, anethi, liliorum albor. axungiæ humanæ, vrsi gallinarum, caponum, vng. dialtheæ & similibus*, vt quæcunq; indurata, lubrica reddantur, atq; retineantur. Interim quoque ferulæ, aliaque instrumenta apta, ex ligno fabricata, circumcirca iuncturas ponenda sunt, vt retractio neruorum impediatur. Blande tamen omnia agenda, ne dolor excitetur, qui si superuenerit, protinus sedandus est iis, quæ sequenti capite describuntur remediis, reliqua ex superioribus petenda sunt. C

De dolore eiusque curatione. Cap. XII.

GRauissimum symptoma dolor est, tum in cōbustionibus, tū in omnib aliis affectibus: dissipat enim & absumit spiritus vitales, inquietudines & febres excitat, hinc sequuntur animi deliquia, fluxiones attrahit, inde inflāmatio, phlegmone, cōuulsio, aliaq; grauiora symtomata oriuntur, est igitur, quātum fieri potest, leniendus. Generalis autem curatio doloris est ablatio eius causæ. At quia in combustionibus binę concurrunt causæ, nimirum subita alteratio, & solutio continui, duplex quoque erit curandi scopus: primo vt empyreuma ab igne relictum, eliciatur, & pars affecta refrigeretur, & ad temperiem suam reuocetur, quemadmodum antea satis declarauimus. Secundo, vt quicquid disiunctum aut combustum est, vniatur & consolidetur. Sed quia empyreuma exhalari, multo minus pustulæ & vlcera sanari minime possint, nisi prius indurata & contracta cutis, emollita & lubrica reddita fuerit, necesse est, vt Chirurgus totus in hoc incūbat, vt superiorib. recitatis medicamentis calidis & humidis, cutem lubricam & mollem reddat, quo humores acres & subtiles possint per poros exhalari, & absumi At quamuis huiusmodi medicamenta calida sint, refrigerant nihilominus, per accidens tamen, hoc est, vt Galenus testatur, resoluendo & dissipando humores. Itaque si dolor magnus fuerit, atque iis, quæ *cap. 7. & 8.* præscripsimus, non sedetur, necesse est, (purgato tamen prius corpore, & vena incisa, si ætas aliaque permittant) sequens applicare fomentum. D

Fomentum.

℞. *Radicum altheæ vnc. j.*

Florum chamomil.

Meliloti

Rosarum

Absynthii ana M. ß.

Sem. fœnogr. E

Anethi ana vnc. ß.

Ol. violar. vnc. iij.

Coquantur in lacte vaccino, in quo spongia intincta, aut linteum reduplicatum sæpius calide interdiu loco dolenti applicetur. Sequens quoque cataplasma mirum in modum dolorem lenit.

℞. Micarum

A ℞. *Micarum panis albi lib.ß.*

Coquatur in lacte vaccino, ad formam pultis, postea admisce olei amygdalar. dulc. butyri rec. ana vnc. j. ol. de vitellis ouor. vnc. ß. croci scrup. j. vitellum vnius oui. Misce, Fiat cataplasma, quod calide applicetur, ter aut quater in die, fomentato tamen prius loco affecto, superiori fomentatione. Si pinguedo humana in promptu sit, poterit eiusdem aliquid admisceri, est enim singulare anodynum. *Cataplasma* *Pinguedinē humanam esse singulare anodynū.*

Defensiua quoque sunt applicanda. Victus tenuis instituendus, & corpus purgandum est, secundum humoris prædominantis naturam, vena item incidenda, & cucurbitulæ applicandæ. Si vero dolores hisce non mitigentur, ad Narcotica transeundum est; ea autem, quia frigida sunt ad quartum gradum vsque, non immerito suspecta habentur, applicata tamen cum ratione & prudentia, periculo vacant, præcipue in externis partibus, à leuioribus tamen incipiendum, ideoque

℞. *Florum Nymphea*
Folior. hyoscyami &
Papaueris, ana quantum volueris. *Cataplasma Narcoticū.*

Inuoluentur herbæ panno madefacto, & sub cineribus calidis parum cocta, pistentur in mortario, addendo parum olei rosacei, nymphea, vnguenti populeonis, & applicentur loco dolenti, sint tamen vlcera vel crustæ prius B coopertæ *vnguento quodam ad casum eschara*, ne natura huiusmodi frigidis in separanda eschara, & digerendis vlceribus, remoretur. Aliud cataplasma narcoticum.

℞. *Micarum panis albi lib.ß. Coquatur in lacte vaccino ad formam cataplasmatis, cui admisce opii dissoluti in aqua papau. albi scrup. ij croci & castorii ana scrup. j.* vel *Aliud Cataplasma Narcoticū.*

℞. *Herbar. cicuta,*
Solatri
Hyoscyami
Papau. ana M. j.

Coquantur in lacte vaccino, postea pistentur in mortario, coquanturque parum cum vnc. ij. farina hord. ad formam cataplasmatis, cui admisce opii dissoluti in aq. papau. drach j. croci scrup. j. Misce & applica tepide.

De imbecillitate visus. CAP. XIII.

QVia sæpissime post combustiones faciei, imbecillitas visus, & lacrimatio oculorum sequuntur, ideo operæpretium est, paucis declarare, quomodo eis sit occurrendum, ne in fistulas lachrymales ophthalmiam & suffusiones degenerent, aut visum plane aufferant. Curatio autem his tribus intenti- C onibus, diæta scilicet, purgationibus & Topicis medicamentis, perficitur. Et quia in lachrymationibus oculorum, cerebrum humores mittit, oculi vero eosdem recipiunt, necesse est, vt omnimodo prohibeatur, non tantum, ne humores praui in corpore & cerebro generentur, verum etiam vt qui iam generati sunt, & ad oculos defluunt, exiccentur, atque deorsum trahantur. Interim quoque oculi corroborandi sunt, ne fluxionem excipiant.

Quantum ad Diætam, imprimis eligendus est aer temperatus: calidus enim humores in capite liquescit, excalefacit, subtiles, acres, & ad fluxionem aptiores efficit: frigidus vero poros claudit, exhalationemque impedit, sed imprimis cerebrum comprimit, hinc vehementes fiunt fluxiones. Quemadmodum enim spongia imbuta aqua, si manu comprimatur, vi quadam aquam emittit: Sic excrementitii humores è cerebro frigore compresso, erumpunt. Ideoque si anni tempus frigidum fuerit, calefaciendum est cubiculum; sin calidum, inspersa aqua frigida, & substratis frondibus, herbis & foliis, refrigerandum. Australis item, & Aquilonaris ventus nocent: ille enim præ sua humiditate, cerebrum implet humoribus, hic frigiditate, cerebrum comprimit, & exhalationem impedit. *Prima intentio.*

In cibi administratione tria hæc, Quantitas nimirum, Qualitas & Vsus obseruanda sunt. Primo enim excessus omnis, tum cibi, tum potus vitandus est. Secundo, quia fluxiones oculorum semper D fiunt ex superfluis humoribus frigidis, vt cibus habeat qualitatem & vim exiccandi, necesse est. Quod si fluxus ex humoribus frigidis fuerit, cibus nonnihil calefacere; si ex calidis & acribus, refrigerare debet. In genere autem nocent, quæcunque sunt difficilis concoctionis, & sale, aromatibus, cæpis, alliis, raphano, synapi & similibus condita, & cocta, item quæcunque flatus procreant, & caput vaporibus implent. Tertio obseruandum est, nunquam edendum esse, nisi prior cibus probe concoctus fuerit, naturalis appetitus adfuerit, varia quoque ciborum genera, quæ substantia aut qualitate differunt, vno pastu coniungi non debent; panis sit ex optimo tritico bene fermentatus & coctus. A carne salita & infumata abstineat, præsertim à porcina. Conuenit recens caro boum castratorum, Caponum, & auium in arboribus viuentium. Cum carne aliisque iusculis coquantur *hyssopus, maiorana, saluia, rosmarinus, euphrasia, radix petroselini, pimpinella*, & similia. Si autem defluxus ex humore subtili & acri fuerit, coquatur cum carne & iusculis, *Borrago, buglossa, acetosa, cerefolium, calendula, euphrasia, radix fœniculi & petroselini.*

Reliqua olera, vt sunt *lactuca, portulaca, caules, item cucurbita, melones, cæpe, porrum, allium, sinapi, raphanus*, in defluxionibus oculorum, summopere nocent, vti & *piper, zingiber, garyophilli, legumina, & lacticinia* propter butyrum.

E Vinum generosum, vti & Cereuisia generosa nocent; vtatur cereuisia minime generosa, sed bene cocta, aut ptisana, in qua *agrimonia, euphrasia & pruna* coxerint, postea aliquantum dulcoretur *saccharo, & aromatizetur cinamomo.* Si vero æger ratione ætatis, aut imbecillitatis ventriculi à vino abstinere non possit, eligat sibi vinum aliquod album vetus, & minus generosum.

Somnus & quies summopere conueniunt in oculorum morbis: vigiliæ vero & studia, præcipue statim à cibo, nocent, vti & actus venereus.

Secunda intentio. Secundo digeratur, præparetur, & euacuetur humor noxius, qui ad oculos defluit, ideoque ſi defluxio ex humore acri & calido fuerit, digeratur ſequenti Iulapio. A

Iulepus.

℞. Aq. betonicæ
Euphraſiæ
Borraginis
Acetoſæ ana vnc.j.ß.
Syrupi de Nymphæa
Violatii &
de cichorio ana vnc.ß.
Miſce, fiat Iulapium pro duobus matutinis, poſtea purgetur ſequenti potiuncula.

Potiuncula purgatiua.

℞. El. diacathol. drach. iiij.
diaphœnic. drach. ij.
Syrupi roſ. ſolut. cum rhabarbaro & agarico vnc. ij. Cum aqua aut decocto betonicæ & euphraſ. Fiat potiuncula.
Vel dentur pilulæ ſequentes.

Pilulæ.

℞. Maſſæ pilular. de quinque generibus B
Myrobalonorum,
Pilular. agregatiuar. ana drach. ß.
Diagridii grana iiij.
Cum aqua euphraſiæ formentur pilulæ quinque.

Pueris exhibeatur à ℥.j. vſq; ad ℥.ij. vel ℥.iij. prout ætas & vires fuerint, *electuarii de ſucco roſar. in tabellis, diſſoluti in aqua betonicæ vel euphraſiæ.* Qui vero tabellis vti non poſſunt, purgentur *manna* aut *puluere radicum mechoacæ.* Purgato corpore, vtatur ſequenti Electuario.

Electuariũ.

℞. Conſeru. flor. betonicæ,
Euphraſiæ &
Roſarum ana vnc.j. Miſce.

Si defluxus ex humoribus frigidis fuerit, digeratur primo ſequenti potione.

Potio digeſtiua in cauſa frigida.

℞. Aq. betonicæ
Euphraſiæ
Fœniculi ana vnc. iij.
Mellis roſati colati,
Syrupi de Stœchade ana vnc.j. Miſce. C
Fiat Iulapium pro duobus matutinis; poſtea purgetur ſequenti potione.

Potio purgans.

℞. Electuarii Indi maioris drach. iiij.
Benedictæ laxatiuæ drach. ij.
Cum decocto betonicæ, euphraſiæ, paſſularum & ſeminis aniſi, fiat potiuncula.
At dentur ſequentes pilulæ.

Pilulæ.

℞. Pilul. cochiar.
Lucis maior. ana drach. ß.
Diagridii grana vj. cum ſyrupo de
Stœchade formentur pilulæ quinque.

Pueris detur drachma vna aut altera Electuarii diacarthami in tabellis, aut diaphœnici cum rhabarbaro, prout ætas fert. Purgato corpore, vtatur ſequenti Electuario, pro corroboratione cerebri, & exiccatione humorum.

Electuariũ.

℞. Conſeru. florum betonicæ &
Euphraſiæ ana vnc. ij.
Saluiæ & D
Roſmarini ana vnc.j. Miſce.

Huius Electuarii ſumat æger ieiuno ſtomacho magnitudine caſtaneæ. *Decoctum Guaiaci, radicum Chinæ, Salſæparillæ, ſaſſaphras* ſummopere conueniunt: exiccando enim humores noxios, viſum quoque corroborant.

Stomacho quoque propter ipſius cum cerebro conſenſum, proſpiciendum eſt. Debilis enim ſtomachus ad cerebrum multos mittit vapores, qui poſtea ad oculos deſcendunt. Abſtineat igitur æger ab omnibus iis, quibus ſtomachus grauatur, & quæ difficilis ſunt digeſtionis, ſumat quoque ſemel aut bis in hebdomade drach.j. huius maſſæ.

Maſſa pilular.

℞. Pilul. hieræ picræ ſimplicis Galeni
Maſſæ pilular. Aſſaieret
Rhabarb. opt. triti
Pulueris ſenæ ana ſcrup.j.
Garyophillor.
Macis E
Cinnamomi ana ſcrup.ß. cum ſyrupo roſato ſolutiuo fiat maſſa pilular.

Vtatur quoque æger ſemper poſt paſtum aliquo medicamento, quod ſtomachum corroboret, & eleuationem vaporum impediat, qualia ſunt *miua cydoniorum ſimplex, conſerua roſar. coriandrum præparatum, & ſem. aniſi & fœniculi,* aut ſequens puluis.

℞. Seminis

℞. *Seminis Coriandri præparati* — *Puluis.*
Sem. anisi ana vnc. j.
Flor. betonicæ
Rosar. rub.
Euphrasiæ ana vnc. ß.
Cinamomi electi
Macis ana drach. ij.
Pellicular. interior. ventriculi gallinarum ℥. ß.
Sacchari rosati ad pondus omnium.
Misce. Fiat puluis.

Sequitur tertia intentio, quæ in Topicis & Chirurgicis consistit. Itaque si dolor magnus, & Inflammatio adsit, applicetur fronti defensiuum aliquod, ex *cap. 7.* Oculis vero instilletur sequens Collyrium, & linteis reduplicatis in eo intinctis, applicetur. *Tertia intentio.*

℞. *Aq. Plantaginis* — *Collyrium.*
Rosarum
Euphrasiæ ana vnc. j.
Cerusæ lotæ
Tutiæ præparatæ
Olibani subtilissime puluerisati ana drach. j. Misce.

Si vero defluxus oculorum ex frigidis humoribus fuerit, applicetur sequens Collyrium.

℞. *Aq. euphrasiæ* — *Aliud collyrium.*
Fœniculi
Rutæ ana vnc. ij.
Olibani
Masticis
Myrrhæ
Aloes
Tutiæ præparatæ
Sarcocollæ ana. ℥. j. Fiat Collyrium secundum artem

Si defluxio ex sanguine & humoribus calidis fuerit, incidatur cephalica in brachio, si ætas & vires concedant. Ego in defluxionibus oculorum sæpissime magno cum fructu venas iugulares externas incidi, verum sectio harum venarũ requirit Chirurgum expertum; est enim periculosa. Pueris loco phlebotomiæ hirudines applico, aut ad venam cephalicam in brachio, aut in collo ad venas iugulares. Cucurbitulæ item magnæ cum flamma magna applicentur scapulis cum scarificatione. *Sectio iugularium venarum in morbis oculorum vtilissima.*

Applicetur item sequens vesicatorium post aures. *Vesicatorium.*

℞. *Cantharidum in puluer. redactarum num. 6.*
Fermenti acris vnc. ß.
Misce cum guttula vna aut altera aceti.

Cortex interior fruticis vitis nigræ contusa & applicata eandem vim habet.

Vtatur quoque æger bis aut ter in hebdomada ieiuno stomacho, sequenti masticatorio. *Masticatorium.*

℞. *Masticis*
Radic. pyretri
Summitat. maioranæ
Nucis muscatæ ana drach. j. Fiant in mortario cum melle trochisci magnitudine lupini.

Mastiche item per se masticata, & diu in ore retenta, multas ex capite trahit humiditates. *Passulæ item, aut pruna damascena, oleo fœniculi inuncta, & masticata*, non tantum ex capite trahunt humores, verum etiam cerebrum & visum corroborant.

Sternutatoria in morbis oculorum non probo: humores enim ad nasum trahendo, neruos opticos simul adimplent, & visum debilitant, quemadmodum in *Obseruatione 24.* declaraui. Sequens quoque puluis capiti inspergendus est, ex quo etiam cucufa parari potest. *Sternutatoria in morbis oculorũ periculosa.* *Puluis.*

℞. *flor. rorismarini*
Saluiæ
Betonicæ
Stœchados
Rosar. rubr.
Summitatum maioranæ ana M. ß.
Coriandri præparati drach. j.
Ligni aloes
Masticis
Thuris
Spec. Diamoschi dulcis
Nucis moscatæ
Granor. Alkermes ana drach. ß.
Incidantur & contundantur omnia s. a.

Si visus ex continua, & longa defluxione debilis factus sit, corroboretur aqua sequenti destillata. A

Aqua visum corroborans.

℞. *Euphrasiæ cum toto*
Anagallidis flore purpureo,
Herbar. fœniculi ana M. xij.
Rutæ M. vj. Incidantur.

Postea superinfunde aq. rosac. lib. ij. digerantur in sole, in vase vitreo, & bene clauso, per diem, postea lento igne destillentur in balneo Mariæ, seruetúrque aqua ad vsum: est enim præstantissima ad corroborandos oculos.

Setaceum. Si defluxio & lachrymatio oculorum his non sedetur, & æger de visu periclitetur, applicandum est Setaceum ad tertiam aut quartam vertebram colli, non tamen ferro candente, sed acu argentea, quemadmodum *obseruatione* 40. fusius declarauimus. Adultis Setacei loco causticum ad secundam vertebram potest applicari, vt inde fiat fontanella. Pueris tamen perniciosa est fontanella in vertice, vt *in obseruatione* 42. demonstrauimus: Fontanellæ item in brachio sinistro, & crure dextro, non exiguam vim habent in defluxionibus oculorum, vt experientia indies docet.

De Cicatricum turpitudine earundemque ablatione. B

Cap. XIV.

PRæcipuæ causæ turpitudinis cicatricum post combustionum curationes sunt, primo, quod cutis, caro, venæ &c. vi ignis contrahuntur, & indurantur; secundo, quod humidum radicale (cuius beneficio vulnera, & vlcera omnia, cicatrizantur) vi ignis exiccatum, consumptumque est, inde fit, vt quemadmodum siccus & aridus ager spinas tortuosas, zizania, & omnia imperfecta, ager vero pinguis & humidus, omnia perfecta producit: ita etiam ex caloris innati, & humidi radicalis defectu cicatrices fiunt turpissimæ. Vsus quoque medicamentorum frigidorum turpem gignit cicatricem, quemadmodum Hippocrates his verbis testatur: *Vlceribus frigidum mordax, cutem obdurat, dolorem insupportabilem facit, denigrat, &c.* Vt autem hoc incommodum euitemus, ab initio vsque ad finem curationis emollentia sunt applicanda, quemadmodum *antea* monuimus.

Hippocr. lib. 5. aphor. 20.

Quantum ad curationem, imprimis durities cicatricum emollienda, & lubrica facienda est, *pinguedine vrsi, gallinarum, caponum, oleo liliorum, & de vitellis ouorum*, aut sequenti vnguento.

Vnguentum C

℞. *Pinguedinis gallinæ:*
Vrsi.
Piscis thymali
Ol. Liliorum
De vitellis ouorum ana drach. ij.
Ol. myrrhæ drach. j.
Succi lumbricor. drach. ß. Misce, fiat vnguentum, quo singulis diebus bis aut ter cicatrix, & circumiacentes partes sunt inungendæ.

Postea applicanda est lamina plumbea spissa, inuncta *Mercurio*. Sed antequam inungatur pars affecta superiori vnguento, abluenda est aqua, in qua *furfures*, & nonnihil *myrrhæ* incoxerint. Si vero cicatrices adeo duræ & eleuatæ fuerint, vt maiorem emollitionem requirant, fouetur locus prius sequenti decocto.

Pro fomento

℞. *Radicum altheæ cum toto*
Radicum bryoniæ, &
Lilior. alborum ana vnc. j.
Flor. chamomillæ
Meliloti ana M. j. D
Sem. fœnograeci
Lini ana vnc. ß.
Coquantur in aqua aut decocto pedum & capitis veruecis; appliceturque cum spongiis aut filtris, in eo intinctis. Post fotum inungatur *superiori vnguento*, appliceturque *ceratum Oesyppi, Philagrii*, aut *emplastrum de Ranis cum Mercurio*, idque tantisper faciendum, & singulis diebus bis reiterandum, donec cicatrix satis sit emollita, vt possit à lamina plumbea deprimi.

Quotiescunq; autem Chirurgus cicatrices inunxerit, ambabus manibus cutem induratam contractamque extendere tentabit, quemadmodum pelliones solent extendere pelles.

Si vero cicatrix adeo eleuata, contracta, & indurata fuerit, vt inde maxima turpitudo & deformitas faciei sequatur, excidenda est (si æger consentiat, & pars affecta admittat) linea in rectum, quantum fieri poterit, diducta. Postea vulnus, quod antea contractum fuit, dilatandum erit, id autem fiet mediantibus linteaminibus, illinitis glutine, vt sequens figura indicat.

E

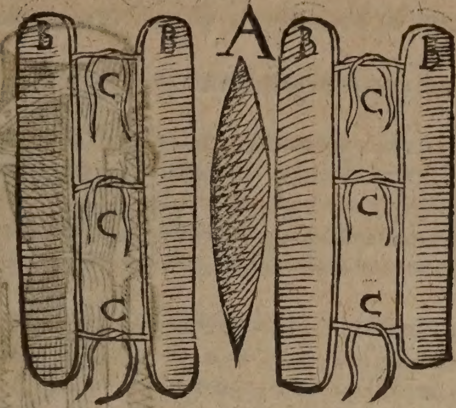
A. Cica-

A

A. *Cicatricis excisæ vulnus est:*

BBBB. *Quatuor sunt lintea oblita glutino, quorum ad vtrumque latus vulneris duo erunt ponenda, ita tamen, vt spacium aliquod inter vtrumque remaneat, vt ex figura apparet.*

C.C.C.C.C.C. *Fibulæ sunt sex plus aut minus secundum magnitudinem vulneris.*

Porro quam primum gluten siccatum fuerit, ita vt lintea cuti firmiter adhæreant, quod spacio quatuor aut quinque horarum fit, aut ad summum diei dimidiæ, constringendæ sunt fibulæ: sic enim contrahitur & constringitur cutis, quæ est inter lintea; vulnus autem dilatatur. Interim carnatio & cica-
B trizatio vulneris, quantum fieri potest, acceleranda est, nec amouenda lintea, donec vulnus sit curatum.

Glutinum conficitur ex adstringentibus viscosis & emplasticis medicamentis, vt *Glutinum.*

℞. *Farinæ volatilis vnc.j.*
Masticis,
Rosar.rub.
Sanguinis drac.ana drach.ij. Fiat omnium puluis subtilissimus, qui albuminibus ouorum & mucilagine gummi tragacanthi, ad mellis consistentiam, miscendus.

Illud tamen notandum, applicationem huius glutinis non nisi post factam digestionem vulneris, fieri debere. Dum enim fit digestio, dolores adsunt, & labia vulneris inflantur, ideoque glutino dolor non est augendus, facta digestione abluendum est *aqua vitæ*; facit enim pulchras cicatrices: loco quoque emplastri potest applicari lamina plumbea, inuncta mercurio. *Nota. Glutinum quando adhibendum.*

Curato vulnere, applicanda sunt, faciem dealbescunt, qualia sunt *aqua liliorum alborum, aqua florum fabarum; sudor item ouorum, aut aqua destillata ex testis ouorum*, illa enim pretiosissima est ad cicatrices dealbandas. *Præstantia aquæ destill. ex testis ouorum.*

C

De retractis neruis & incuruatis iuncturis post combustiones.

CAP. XV.

IN maximis combustionibus ad articulos, solent nonnunquam nerui retrahi, & iuncturæ incuruari, idque præcipue si Chirurgus circa initia non satis diligens fuerit, nec ferulas, aliaque instrumenta, de quibus monuimus *cap. 11.* adhibuerit. Est igitur noua instituenda curatio. Sed prius purgandum est corpus secundum humoris prædominantis naturam. Inprimis autem conueniunt *pilulæ de hermodactylis, & pilulæ aggregatiuæ*, Item *Electuarium Indum maius, & benedicta laxatiua.* Si plethora adest, incidatur vena, extrahaturque sanguis virium magnitudinem, de quibus omnibus consulendus est Medicus.

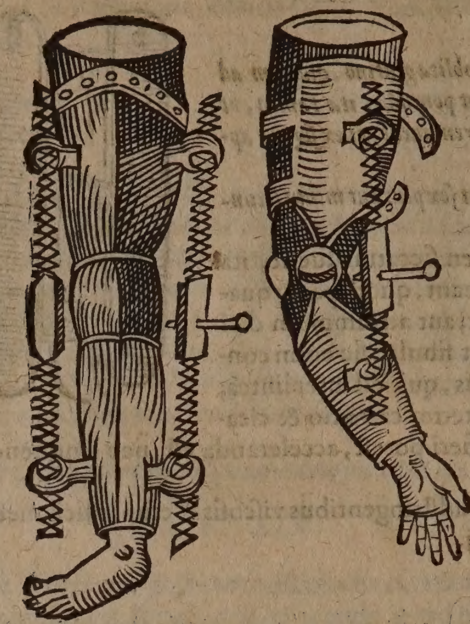
Purgato iam & præparato corpore, vti modo diximus, pars affecta sequenti decocto emollienda lubricaque facienda est.

℞. *Radicum altheæ cum toto* *Decoctum molliens.*
Radic, bryoniæ
Liliorum albor.
Maluarum ana vnc.ij.
Fol. violarum
D *Flor. chamomillæ*
Meliloti
Hyperici
Chamæpythidis
Chamædrios ana M.j.
Sem fœnogræci
Lini ana vnc.j.
Coquantur in iusculo pedum & capitis veruecis aut vituli pro fotu. Postea inungatur totum membrum sequenti vnguento.

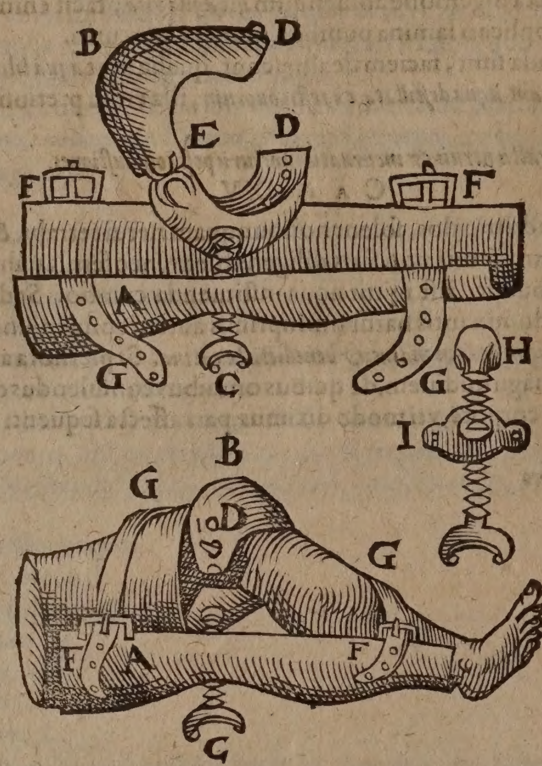
℞. *Vnguenti dialtheæ vnc.ij.* *Vnguentum.*
Axungiæ humanæ.
Gallinarum
Anseris
Vrsi ana vnc.ß.
Succi lumbricorum vnc.j.
Aquæ vitæ vnc.ß. Misce, fiat vnguentum.

E

Postea applicetur *emplastrum ex mucilaginibus, vel emplastrum Oesypi, Philagrii*, aut *de meliloto*, extensum supra alutam. Neruis his & ligamentis iuncturæ satis emollitis, ad extensionem transeundum est, ea autem commode sine dolore & periculo fieri potest, instrumentis ad hoc negotium accommodatis. Si vitium est in genu aut cubito, aptissima sunt hæc instrumenta, quæ & à Gualthero Reyff in sua Chirurgia depinguntur.

Aut vtere ſequenti inſtrumento ex noſtra inuentione, quod quiuis paruo cum negotio, & ſumptu habere & tam ad genua, quam cubitos incuruatos adaptare poteſt.

A. A. *Capſulam ex ligno fabricatam, tam in prima, quam in ſecunda figura denotat.*

B.B. *Annulus eſt ex lamina ferrea eius latitudinis, vt genu totum poßit amplecti, fabricatus. Is autem in prima figura apertus, in altera vero clauſus, & genu amplectens, conſpicitur. Vt autem eo melius adaptari poßit, pars illa, quæ rotulam reſpicit, aliquantum excauata ſit, neceſſe eſt.*

C.C. *Torcular exiſtit, beneficio cuius annulus capſulam verſus trahitur, aut quantum opus eſt, in altum eleuatur.*

D.D.D. *Tam in primæ, quam in ſecundæ figuræ parte vna clauiculum, altera vero foramina denotat, quorum beneficio annulus tantum, quantum neceſſe eſt, conſtringitur, vel laxatur.*

E. *In prima figura cardines, quibus annulus clauditur aperiturque, denotat.*

Aperto itaque annulo, collocataque tibia in capſulam annulus circumcirca genu aptandus eſt, ſtupiſque vndiquaque & linteis muniendus: poſtea clauo & foraminibus D. D. D. notatis, claudendus. Habet præterea fibulas duas, F.F.F.F. denotatas, & lora duo G.G.G.G. ſignata, quorum beneficio tibia capſula alligatur. Circumducto præterea torculari C. C. notato, à dextra in ſiniſtram, annulus, ſimulque genu capſulam verſus trahitur, extenditurque tibia tantum, quantum Chirurgo opus

eſſe

A esse videbitur. Porro torcular, vt libere in an nulo circumuoluatur necesse est: ideoque ex interiori sua parte nodum H. notatum habeat.

I. *Lamina est ferrea, quæ capsulæ mediantibus duabus clauiculis, firmiter annexa est, vt in ea torcular commode circumuoluatur.*

Si vero combustio in digitis fuerit, ingeniosi & industrii Chirurgi erit, instrumenta ad id apta & commoda, prout affectus requirit, excogitare. Ego sequentibus medicamentibus & instrumentis, digitos omnes manus dextræ, excepto pollice, ex combustione in externam manus partem retractos, ibique conglutinatos, restitui. Quæ curatio, etsi iam antea in *Obseruationibus nostris* proposita sit, attamen ne quid hoc loco desideraretur, quod ad hanc materiam spectare posset, denuo illam hic annectere placuit, tu lector omnia beneuole consule.

Anno 1596. Isaacus Gotteran de Perroy, adduxit ad me Lausannam filium suum Michaelem, 14. menses natum. Is autem sexto mense ætatis, manu dextra in prunas ceciderat: Hinc index, medius, annularis, & auricularis vna cum externa metacarpi parte, adeo combusti fuerunt, vt apices horum digitorum vsque ad primam articulationem deciderint. At quia pater curationem imperitis commiserat, digiti omnes (excepto pollice) cum cute metacapi quasi in globum (vt sequens figura ostendit) con-
B glutinati fuerant.

Septimo mense post absolutam curationem, adducunt ad me puerum parentes Lausannam, auxiliumque meum implorant. Purgato itaque corpore, manna ex iusculo exhibita, topica & chirurgica sic institui. Primo, sequenti decocto emollienti, & vnguento, per dies aliquot vsus sum.

C

℞. *Radicum althææ cum tota,* *Fomentum.*
Radic. Bryoniæ,
Liliorum alborum ana ℥ j.
Florum Chamomillæ,
Meliloti.
Chamedrios ana M. j.
Sem. Fœnugræci
Lini ana ℥ j.

Coquantur in iusculo pedum & capitis veruecis aut vituli pro fotu. Postea inunxi totam manum & brachium sequenti vnguento.

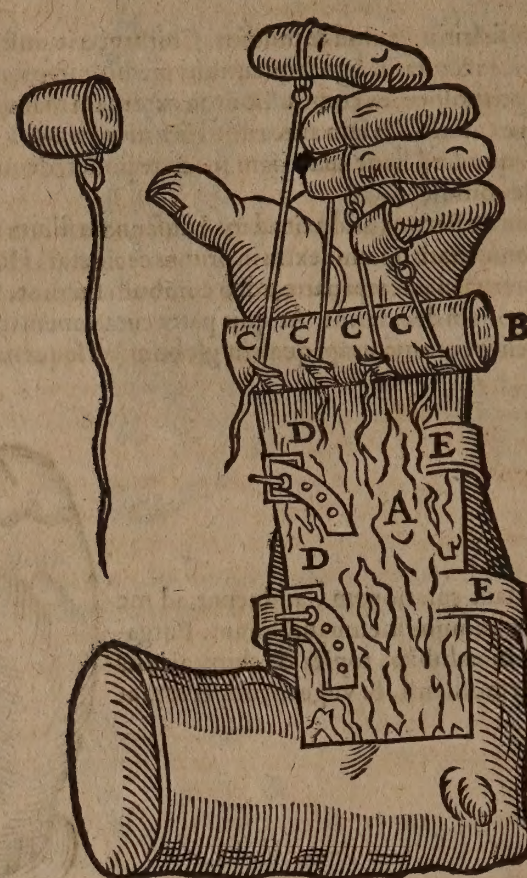
D ℞. *Vnguenti Dialthææ ℥ j.* *Vnguentum.*
Axungiæ humanæ,
Gallinarum,
Anseris,
Vrsi
Succi lumbricorum ℥ ß.
Misce, fiat vnguentum.

Tandem manum inuolui *emplastro de mucilaginibus.* His nerui & callositas ex corrugata cute metacarpi & digitorum, in externa parte manus concreta: satis emollita: Inde callum illum inter digitos & metacarpum nouacula excidi, digitos item separaui. Deinde inspersi *puluerem meum ad sanguinem sistendum, & albumina ouorum mista cum aqua rosacea, & plantaginis, oleoque rosaceo,* applicui. Defensiuum quoque ad carpum adhibui, & totum brachium *oleo rosaceo, myrtillorum, & lumbricorum* inunxi. Postero die sequens digestiuum filamentis suauibus supra incisiones posui, & brachium, vt antea, supra dictis oleis inunxi.

℞. *Terebinthinæ, lotæ in aqua rosacea & plantagin. ℥ j.* *Digestiuum.*
E *Olei rosacei &*
de vitellis ouorum ana ℥ ij.
Croci ℈ ß.
Vitellum vnius oui. misce.

Quinto

Quinto die appoſui ſequens inſtrumentum ex ligno fabricatum, & incœpi paulatim digitos, ad naturalem ſitum attrahere. A

B

C

A. *Ferula eſt, lata tribus digitis in latitudine poſitis, eius longitudinis, vt à carpo, ad cubitum fere vſque pertingat.*

B. *Baculus eſt rotundus, pollicis craſſitie, qui ferulæ firmiter affixus eſt: è medio autem huius baculi exſurgunt claui quatuor rotũdi, & ex ligno fabricati,* C.C.C.C. *notati. Habet item ferula fibulas duas* D D. *notatas, & lora duo* E.E. *ſignata, quorum beneficio inſtrumentum brachio alligatur*: vt ex figura ſatis apparet.

Alligato itaque inſtrumento, & vndiq; linteis ſtupis, aut goſſipio bene munito, habui in promptũ digitalia ex pelle fabricata, quæ extremitatibus digitorum appoſui. Deinde filo, quod eis appendet, digitos deorſum attraxi, & clauis C.C.C.C. notatis alligaui, atq; ſingulis diebus magis magiſque incuruaui. Id autem vt eo melius fieret, brachium & manum ſuperiori vnguento, quotiescunque vulnera tractabam, inunxi. Ne autem digiti denuo conglutinarentur, laminas plumbeas digitis interponebam. His paulatim digiti ad naturalem ſitum reducti fuerunt. Interim vulnera quoque conſolidaui & cicatrizaui, non quidem iis, quæ valde exſiccant, ſed iis, quæ ſimul emolliendi vim habent, medicamentis: quemadmodum *in tractatu noſtro de Combuſtionibus* oſtendimus. Atque ſic, diuino fauore, D manus in integrum reſtituta fuit.

De Fulmine, & quomodo eis, qui ab eo læſi, ſit ſuccurrendum.

CAP. XVI.

QVia ignis cœleſtis omnium vehementiſſimus & periculoſiſſimus, ac in ſe contineat quaſdam facultates ſupernaturales, quibus homo protinus extinguitur, cunctandum non eſt, quid faciendum ſit. Hanc ob cauſam, in gratiam tyronum, Chirurgorum caſtra ſequentium, breuiter declarare placuit, quomodo eis, qui à fulmine læſi, occcurrendum ſit: omnibus tamen Chirurgis ad huiuſmodi ægrotos accerſitis, ſuadeo, vt operam dent, quo poſſint ſibi adiunctum habere Medicum.

Ignis cœleſtis facultas ſupernaturalis.

Quamuis autem ignis ille cœleſtis, vt experientia docet, in ſe facultates quaſdam ſupernaturales & hominis ingenio plane abditas, contineat, id tamen perſpicuum eſt, ignem illum adiunctam habere qualitatem, & materiam mirum in modum malignam atque venenoſam, idque ſatis denotat teter ille & peſtiferus odor, qui tum ex hominibus, tum animalibus, arboribuſque à fulmine ictis erumpit. Hinc E fit, vt vrſi, vulpes, cuniculi aliaque animalia iis in locis fulmine ictis, degentia (vt viri nonnulli docti teſtantur) propter huius odoris ſæuitiam, in eorum ſpeluncis morari non poſſint. Canes item de carne animalium à fulmine interfectorum non guſtant. Ex his perſpicuum fit, quam periculoſum ſit, vti herbis iis in locis collectis: conſpicitur enim quandoque, vt Olaus magnus *Hiſt. Septentrionalium lib. 1. cap. 12.* teſtatur

A testatur, terra quasi sulphure conspersa. Mirum igitur nemini videri debet, aliquando homines subito, & sine manifesta causa mori.

Est autem ignis ille, quemadmodum Seneca testatur, triplex. Primum enim subtilissimus est; hinc fit, vt inanimata, veluti arbores & similia illæsa peruolet. Secundo præter subtilitatem illam, materiam quandam continet siccissimam, & magis terrestrem: hinc fit, vt partes corporis molles, illæsas penetret, duriora vero, quemadmodum ossa, rumpat, id vero non solum in animatis, verum etiam in inanimatis accidere obseruaui, Superiori anno 1604. cum ligna pro vsu culinæ aduehenda curassem, occurrit ingens quercus, quæ ante annos aliquot à fulmine icta fuerat, quod quidem ex fissura, quæ in exteriori parte corticis à summitate ad radicem vsque conspiciebatur, manifestum erat. Extrinsecus tamē pulchra & virescens erat quercus illa Fisso trunco inuenta est medulla, quæ in querceis arboribus durissima, à summitate vsque ad radicem plane cariosa Tertio materiam habet adhuc magis terrestrem & crassam, quamobrem non vsque adeo penetrat, vti de aliis diximus, sed incendit ea, quæ primum obuia veniunt, quemadmodum videmus ciuitates, templa, aliaq; ædificia à fulmine incendi, & in cineres redigi. *Ignis cœlestis triplex. 1. 2. 3.*

B Id autem fit partim propter ignis vehementiam, partim quoque, quod homines vtplurimum ad defensionem & extinctionem ignis negligētes sint, ac tardi. Communis enim opinio est, ędificia fulgure incensa, non posse aqua restingui. Mihi vero contrariū videre contigit. Anno n. 1592. Hildenæ in patria, turrim templi, altam satis & lapidibus tectam, fulminis ictu adeo incensam vidi, vt ex vna parte flagrare cœperit, trabesque nonnullæ ingentes ab ictu illo fissæ fuerint, quod tandem incendium postmodum aqua restinctum fuerat. Sic etiam inurit hæc species ignis corpus humanum, ac post se relinquit vestigia satis manifesta, quemadmodum pustulas, maculas nigras, & fractiones ossium. Subtilis autem & abdita illa penetrabilis qualitas prioris ignis, venenum illico secum ducit ad cor & cerebrum, moriturque animal ipso momento. Secunda quoque huius ignis species, quia subtilis est, statim officit partibus nobilibus, sed quia coniunctam secum habet materiam magis terrestrem, quemadmodum dixi, ossa etiam & vasa abrumpit, atque protinus extinguit animal, aut ipso momento, aut paulo post. Tertia vero species, quia (vt dixi) ipsius materia terrestris est, & crassa, minus erit periculosa.

Ex his facile apparet, qualis nam methodus curandi sit instituenda. Illa enim in hoc consistit, vt cor partesque nobiles corroborentur & à vaporibus malignis & venenosis defendantur. Ideoque illico exuendæ & abiiciendæ sunt vestes, non solum, vt inspirationi & expirationi pulmonis consulatur, verum etiam ne malignus ille vapor fulminis, qui vestibus inhæret, partes nobiles, plane C suffocet. Exutis vestibus, & ægro decubito inter linteamina suffumigata *baccis Iuniperinis, radicibus angelicæ, foliis lauri & rutæ*, exhibenda illi sunt *lapidis Bezoardici in subtilissimum puluerem redacti grana 6. aut 8. cum aqua buglossæ, cardui benedicti aut melissæ dissoluta*, prouocandusque est sudor, quo natura venenum ad exteriora propellere possit. Si lapis ille in promptu non fuerit, exhibenda est *theriaca ad drach. j.* plus aut minus, prout ætas fuerit. Labia, lingua, nares, tempora, frōs & arteriæ ad carpum inungendæ sunt *vino maluatico, in quo theriaca sit dissoluta.* Cordi applicetur sequens Epithema. *Curatio.*

Epithema cordiale.

℞. *Aquarum buglossæ &*
Melissæ ana vnc. ij.
Vini maluatici vnc. j ß.
Aquæ cinamomi vnc. j.
Spec. Electuar. de gemmis drach. j.
Confect. Alkermes drach. ß.
Croci ℈. j. Mixtis omnibus cordi tepide applicetur.

Brachia & crura fortiter liganda, linteisque asperis & calidis fricanda, vt venenum ad exteriora D attrahatur. Si pustulæ, vulnera, aut maculæ adsint, applicentur protinus *cæpa cum sale, foliis rutæ & theriaca, quassata*, applicenturq; cucurbitulæ, hirudines, incisis prius vesicis. Putrefacientia & Escharam relaxantia hic locum non habent. Excidatur igitur Eschara scalpello, & forficibus, postea vlcera sequenti vnguento sunt mundificanda.

Vnguentum.

℞. *Mellis rosacei vnc ij.*
Pulueris radic. vincetoxici &
Angelicæ ana vnc. ß.
Fol rutæ cum pulueribus quassator. p. ij.
Theriacæ drach. ij.
Aquæ vitæ vnc ß. Misce.
Fiat mundificatiuum. Mundificatis vlceribus, inspergendus est sequens puluis sarcoticus.

Puluis sarcoticus.

℞. *Pulueris radicum Vincetoxici &*
Angelicæ ana vnc. j.
Myrrhæ
Masticis
E *Olibani*
Fol Scordii ana drach. iiij.

Fiat omnium tenuissimus puluis, ex quo cum sufficiente quantitate succi Nicotianæ, Saniculæ vel pyrulæ fiant trochisci, qui in vmbra exiccentur, iterumque in puluerem redigantur. Is puluis pretiosissimus est, & in huiusmodi aliisque vlceribus putridis & venenosis, veluti in Anthrace, Gangræna, & Cancro: mundificat enim, & putredini aduersatur: admixto parum *aluminis vsti*, cicatricem quoque inducit.

Si qua

Si qua ossa fracta fuerint, reponenda sunt, sed prospiciat Chirurgus, ne emplastica astringentia A & refrigerantia, vt in fracturis fieri solet, applicet, his etenim expiratio & euaporatio veneni impeditur, applicetur itaque sequens cataplasma.

Cataplasma

℞. *Farinæ fabar.*
Lupinor. ana vnc.ß.
Pulu. radicum vincetoxici &
Angelicæ ana vnc.ß.
Folior. Rutæ M.ß.

Coquantur cum oxymellite ad formam cataplasmatis. Postea admisceatur theriacæ, aut Mithridatii vnc.j.

Fractura singulis diebus semel deliganda, & cataplasma renouandum est, membro prius vino, *in quo radices vincetoxici & angelicæ coxerint*, & *theriaca parumque aceti rosacei dissoluta fuerit*, abluto. Idque tantisper, dum metus veneni adest, faciendum. Defensiuum ad latitudinem palmi minoris supra fracturam applicetur, vt eleuatio veneni ad partes nobiles impediatur.

Interim autem dum externa, vti dixi, adhibentur, Cor, partesque nobiles roborandæ sunt, non tantum suprascripto Epithemate, verum etiam conseruis & electuariis, veluti *conserua florum buglossæ, calendulæ, rosmarini, melissæ, corticum citroniorum, Diamargarito frigido, Lætificante Galeni, confectione Alkermes, aqua* B *cinamomi* & similibus.

Victus ratio.

Vtatur iusculis carnium recentium, in quibus *borrago, buglossum, calendula, acetosa, rosmarinus, maiorana, macis, crocus, cinamomum*, & similia coxerint. Ab omnibus, quæ difficilis sunt digestionis, abstineat. Prospiciendum est quoque, vt aluus semper sit lubrica, idq; si naturaliter nequeat, fiat Suppositoriis aut Enematibus lenitiuis. A purgantibus & venæ sectione abstinendum est, nisi aliqua adfuerit occasio particularis, vbi consulendus est Medicus.

FINIS.

INDEX

C

D

INDEX RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM, QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR, LOCVPLETISSIMVS.

A

B

C

D

Diæta

Epithe-

F

G

Ganglio-

H

I

Morbo-

INDEX.

Ossis

P

Perito-

Q

R

S

V.

Ventri-

FINIS.

FRANCOFVRTI AD MOENVM,

Ære Nicolai Hoffmanni, ſumptu Iacobi Fiſcheri Bibliopolæ.

ANNO cIↃ IↃ CX.